

52

MATTHEOLVS.





EX BIBLIOTHECA.  
PHARMACOPÆORVM.  
LATETIÆ.





























Sketch on May, 1884 Dupont & Blanc



Noté en may 1584  
Dip. Gen. en blanc

Reu  
52

Petri Andreae

MATTHIOLI  
SENESENSIS  
MEDICI,

Commentarii in sex libros Pedacii Dioscoridis  
Anazarbei de Medica materia,

IAM DENO AB IPSO AVTORE RECOGNITI,  
ET LOCIS PLVS MILLE AVCTI.

Adiectis magnis, ac nouis plantarum, ac animalium Iconibus, supra priores  
editiones longè pluribus, ad uiuum delineatis.

Accesserunt quoque ad margines Græci contextus quàm plurimi, ex antiquissimis codicibus  
desumpti, qui Dioscoridis ipsius deprauatam lectionem restituunt.

CVM LOCVPLETISSIMIS INDICIBVS, TVM AD REM  
Herbariam, tum Medicamentariam pertinentibus.

CVM PRIVILEGIIS AMPLISSIMIS,  
vt videre est statim post Præfationem ad Lectores.



VENETIIS,

Ex Officina Valgrifiana. M D LXV.









# INVICTISSIMO, POTENTISSIMOQVE

ROMANORVM IMPERATORI

semper Augusto, MAXIMILIANO secundo, &c.

SERENISSIMIS, ET ILLVSTRISSIMIS

SACRI ROMANI IMPERII ELECTORIBVS, ETC.

FERDINANDO, ET CAROLO,

AUSTRIÆ ARCHIDVCIBVS, ETC.

AC CAETERIS VNIVERSÆ GERMANIÆ PRINCIPIBVS,

DOMINIS MEIS CLEMENTISSIMIS.



HERBARIAM MEDICINAM ( ut ab ea primum sermonem exordiar ) Inuictissime Imperator, ac Serenissimi Principes, antiquis temporibus à Chirone illo magni nominis Centauro, Saturni ex Phillyra filio, primum repertam esse testantur, cum Plinius, tum pleriq; historiarum antiquarum autores. Alij uerò ab Apolline inuentam uolunt, alij ab Aesculapio eius filio, tantæ facultatis excellentiam à nemine excogitari, inueniriq; posse putantes, præterquam a Dijs immortalibus. Non enim fieri posse censent, ut homo ipse abditas stirpium naturas, facultatesq; inuestigare, ac perspe-

Herbariæ Medicinæ origo diuina.

ctas habere quiuerit, nisi prius à maximo omnium opifice hæc dotes fuerit edoctus. Nanque (ut Plinius inquit) si quis id ab homine excogitare posse credat, ingrati Deorum numen intelligit. Atqui non desunt probatissimi autores, qui reiectis Poetarum figmentis, & aliorum, fabulosè suis in historijs de Herbariæ Medicinæ inuentoribus scribentium, certò credunt, allatis cum autorum testimonijs, tum efficacissimis rationibus, omnium creatorem Deum, Optimum, Maximum, plantarum, & cæterarum rerum omnium, quas terra procreat, & alit, facultates Adæ, primo humani generis propagatori indicasse, eiq; illarum cognitionem infudisse, simulatq; illi è limo terræ conformato uitæ lumen inspirauit. Quod autem admiranda Medicinæ secreta, quæ non solum in herbis, & arboribus, sed in omnibus rebus, quæ in uniuerso habentur orbe, in humani generis usum creata fuerint, apertissimè testatur in sacris literis moralis, ac uerè diuinus ille philosophus Iesus Syrach: quippe qui scribit Medicinam à summo Deo è terra esse creatam, quam uir prudens abhorrere non debet. Quòd uero rerum omnium scientiam in Adam infuderit ab initio Deus, facile quidem conijcere quisq; potest ex Mosaicis monumentis libro primo Genesios. Etenim cum parentibus primis nostris potestatem dederit ipse Deus, ut dominarentur uolucris Cæli, piscibus maris, cæterisq; terræ animantibus; En uobis trado (inquit) omnes herbas, quæ in omni terræ solo frigiferae sunt, omnesq; fructifero foetu præditas arbores, semenq; parientes, quibus ad alimoniam uobis uti liceat. Bestijs autem omnibus terrestribus, cæterisq; uolucris, & quæcunq; uitali spiritu animata mouentur, his omnem herbarum

Placæ ad usum hominum conditæ.



# Epistola

uiriditatem ad sese alendum tribuo. Hinc itaq; (inquam) conijciendum est, quòd cum Deus tam immensis muneribus hominem ornauerit, haudquaquam prætermisisse illum, quin omnium rerum uires, ac naturam hominem ipsum, uno tantum spiritus diuini afflatu docuerit. Nihil enim à quoquam æstimaretur preciosissimū quantumuis donum, nisi scirent in quem usum sibi esset futurum. Cùm autem Dei opera omnia omni prorsus defectu careant, aliter sanè nobis censendum non est, quòd certiores sumus ipsum Deum haud unquam latuisse, humanum genus, tot, tantisq; subijci debere malis, quibus tollendis, ac mulcendis (ut pium decet patrem) nunquam prætermisisset is, quin homines auxilia, ac remedia docuisset, quæ plantis ineffent, ipsius tantum hominis causa procreatis, ut non desperaret in afflictionibus, quæ in morbis atrocissimis proueniunt. In quibus ingenti solatio afficimur, ubi medicamentorum auxilia præsentia esse uidemus. Ab Adamo omnium parente subsequutam ætatem uolunt rerum omnium notitiam habuisse, ac subinde industria adaucta, rem altius, diligentiusq; exquirere cœpisse: ita, ut hinc primū rei herbariæ plurimum cognitionis ac ornamenti accesserit. Quod cùm postea animaduertissent sapientes, nouissentq; maximā huiusce facultatis esse præstantiam, ac utilitatem, eius uoluptate capti, ipsi quoq; rei herbariæ, & cæteris, de quibus ars medica tractat inuestigandis, ac cognoscendis, studiū impenderunt. Atqui non tantum mira eorum cura fuit, in his, quæ satū blandiuntur, aut in cibum ueniunt, sed culmina quoq; montium inuia, & solitudines abditas, omnesq; terræ fibras scrutati, inuenere, quid quæq; radix polleret, ad quos usus herbarum folia pertinerent, etiam quadrupedum pabulo intacta, ad salutis usum uertentes, quibus quantū illis debeamus, non equidem faciliè dixerim, cum tanti beneficij præmium, nullo prorsus thesauro compensari possit. De herbis autem primus omnium, quos memoria nouit, Orpheus accuratissimè scripsit, apud Græcos, & post eum Musæus, ac Hesiodus ab Aegyptijs (ut narrat antiquitas) edocti. Ab his Pithagoras sapientia clarus, primus uolumina de Plantarum facultatibus composuit, Apollini, Aesculapioq; omnia accepta referens. Composuit & Democritus uolumina de plantis, Perside, Arabia, Aethiopia, & Aegypto prius peragratis. Hoc quoque sequuti sunt alij nobilitate, ac iucunditate huiusce diuinæ facultatis allekti: quinetiam studio iuuandæ posteritatis nō dubitarunt se uarijs uitæ periculis committere, dum multas ignotas, asperasq; peragrarent regiones, ut ueram, legitimamq; medicamentorum cognitionē consequerentur. Inter hos reperio fuisse Hippocratem, Crateum, Aristotelem, Theophrastum, Dioclem Caristiū, Pamphilum, Mantiam, Herophilum, Dioscoridem, Galenum, Plinium, & alios quàm plurimos, quorum nomina, ne longior uidear, quàm par sit, lubens prætereo. Cæterum quòd plantarum peritia, aut inuentio, præter eam, quam maximam affert uoluptatem, utilitatem quoque, gloriam, & laudem pariat sempiternam, nouerunt non tantum uniuersi orbis sapientes, diligentissimi rerum indagatores, sed summi etiā, ac potentissimi Reges: quippe illorū claritatem, quæ hinc potissimum ortum habuerat admirati, rati in hac antiquissima facultate summum splendorem, singularemque præstantiam esse, tantum ocij, ac studij ad eam percipiendam, & illustrandam contulerunt, ut eorum plerique de Plantarum historia, & uiribus libros condiderint, nonnulli generosa antidota composuerint, ut ita suæ, & aliorum mortalium uitæ, usuiq; consulerent. Alij, etsi ex rebus cōsilio, & armis præclare gestis, se illustres reddidissent, cùm tamen illustriores effici se possent cernerent, si clarissimam stirpium facultatem ipsi quoque suo essent studio prosequuti, è remotissimis terrarum regionibus raras, nobilesq; plantas ingēti sumptu, & labore conquisitas, ad se transferri curarunt, ut certam, ac ueram earum historiam describerent. Neq; illos certè hoc latuit, quòd si hac in re studiosè diutius uersati, egregium quicquam inuenissent, aut scriptis tradi dissent, suum nomen esset nullis non seculis celebre duraturum: quando quidem herbæ, quæ singulis annis reuiuiscunt, repulant, & reuiescunt, eos perpetuò in hominum memoriam reuocant, qui illas inuen-

Primi herbarum scriptores.

Periscorum Regum in plantarum inquisitione mirū studium.

runt,



## Nuncupatoria :

runt,uel de ipsarum historia,& uiribus aliquid posteritatis memoriæ prodiderunt.Gētianam herbam ubique scriptoribus commendatam à Gentio Illyriorum Rege inuentam,& ab eo appellationem mutuatam esse,illi uerò claritatem,& immortalitatem tribuisse,plures sunt,qui scribant autores. Similiter Lyfimachus Macedoniae Rex Lyfimachiam (ut Plinius est autor) inuenit,& ex se nominauit,ob hanc perpetuis laudibus celebris. Scordium item Mithridatem Ponti Regem nominis æterni commendat.

Clymenos præterea herba Clymeno Regi inuentori suo, euphorbium Iubæ Mauritanorum, Telephium Telepho Misiæ Regibus, Echium,& Anchusa Alcibiadi Atheniensem Duci, famam largiuntur æternam. Hinc etiam clarent Attalus Pergami, & Euax Arabum Reges. Siquidem hic de simplicium medicamentorum uiribus ad Neronem Imperatorem multa conscripsit: ille uerò dum plura aduersus uenena,& animalium uirus eiaculantium ictus conficeret antidota, plurimum laboris insumpsit, ut legitimas nancisceretur plantas. His accedunt Archelaus Cappadociæ, Malsinissa Numidiæ,& Agamemnon Argiuorum Rex, quorum nomina nulla penitus uetustate extinguere possunt,ob eam,quam in cognoscendis prodendisq; stirpibus,curam,diligentiamq; adhibuerunt. Omittam Philometra, Hieronem, & alios nonnullos magni nominis Reges,ne uerbosius,quam oporteat rem prosequi uidear, qui uel ipsi ex hoc immortalē gloriam retulerunt,quod rei herbariæ studiosi extiterint, in eaq; de posteris præclare sint meriti. Porro tractu temporis migravit hæc facultas etiamnum ad Romanos,apud quos M. Carus omnium bonarum artium magister, primus, & diu solus hanc facultatē attigit,bonam etiam medicina non omissa. Post eum unus illustrium, nempe C. Valgius eruditione clarus, de re plantaria plura scribere tentauit imperfecto tamen uolumine, diuo Augusto dicato. Sed antea condiderat solus apud Latinos plantarum uolumina Pompeius Lenæus,magni Pompei libertus ex Mithridatis promptuario edoctus. Nanque cum is Rex esset, in reliqua ingenij magnitudine medicæ materiæ peculiariter curiosus,à subiectis hominibus,quæ fuere magna pars terrarum, singula exquirens,scrinium commentationum harum, & exemplaria, effectusq; in arcanis suis reliquit. Pompeius autem omni Regia præda potitus eo deuicto, & superato, transferre ea Latino sermone Lenæum, Grammaticæ artis doctissimum,iussit,uitæq; ita profuit,non minus,quam Reipublicæ uictoria illa. Hos multo post tempore sequutus Plinius de Naturali historia scribens, pluribus,& continuis libris de plantis,& herbis fusius egit,cui ea omnia,quæ ab alijs ante ipsum scripta sunt, accepta referre debemus, cum iam diu perditis eorum scriptis, nihil emolumenti ex ijs capere ualeamus, præterquam ijs tantum, quæ ab eodem Plinio, in sua translata sunt monumenta. Contemplanda quoq; fuit ante id tempus Antonij Castoris scientia, cui summa admodum autoritas erat in ea facultate,uisendo eius uiridariolo,quo plurimas alebat plantas,centesimū ætatis annum excedēs,nullum corporis malum expertus,ac ne ætate quidem memoria, aut uigore concussus, nec aliud mirata magis antiquitas reperietur. Fuere etiam inter Latinos, qui huiusce facultatis meminere, Poetæ nonnulli,nempe Virgilius, Ouidius, Macer, siquidem hi plura de plantis notatu digna, & nunquam interitura carminibus cecinerunt. Herbarum gloriam Mulieres quoq; affectasse,& affectas esse,ut quæ multum curæ,ac studij earum uiribus inuestigandis impenderint,non modo Poetæ,sed etiam historici tradunt. Etenim ob id Circem, à qua Circea herba dicta est, Poetæ Solis filiam fuisse fabulantur: Sed hæc re uera, eam demum exquisitam herbarum notitiam adepta est, ut non temerè ob eius mirabilia facta illis seculis, diuina potius, quam humana sit habita. Talis quoq; Medea fuit, quæ tantam herbarum notitiam habuit, ut cum compositis ex ijs medicamentis, pluribus senectutem retardasset, Aesonem Poetæ finxerint ultimo affectum senio, ab hac iuuentuti fuisse restitutum. Helena adhæc, Heleniq; herbæ, quam primum (ut quidam uolunt) seuit, suum nomen impertita est, atq; ideo in ea nunc etiā nominatissima uiuit. Artemisia uerò Mausoli Carie Regis uxor, alioquin præclarissimi

Romanorum illustrium uirorum monumenta.

Plinij laus.

Antonij Castoris in colendis plantis diligentia.

Poetæ Latini qui de plantis scripserunt.

Heroinæ plantarum studio.



# Epistola

Animalia bruta, quas plantas manifestaerint.

Herbarum cognitio utilis & necessaria.

Cæsarum Romanorum in re herbaria studium.

Mago Pœnus xxij uolumina de plantis conscripsit.

Quarundam plantarum admirandi, & prope stupendi effectus.

Claustorum apertio.

nominis mulier, uel ex hoc memorabilis, & immortalis reddita est, quod suum nomen herbæ inditum reliquerit. Illud insuper satis esse potest, ut quemque ad plantarum cognitionem capeffendam inuitaret, quod hæc tantum utilitatis in se habeat, ut & animalia irrationalia, natura ipsa edocta, plurimarum plantarum uires cognoscant, easque mortalibus indicarint. Quandoquidem Cerui dictamnum herbam, quod uulnerati eius pastu telum uenatorium eiecissent, sagittarum uulneribus mederi ostenderunt, ubi ferrum uulneri inhæserit. Item Ceruæ Sefeli herbam demonstrarunt. Testudines cunilam, mustelæ rutam, accipitres hieracium, columbæ uerbenacam, hirundines chelidonium, ciconiæ origanum, & alia denique animalia alias innumeras herbas inuenere. Quocirca si ad prædicta mentem, animumque homines conuerterent, si medicæ materiæ primordia spectarent, utpote cum plantæ suis diuinis præditæ uiribus, statim ab elementis conditis, è terra emerferint, nullum mihi dubium est, quin omnes facerentur hanc facultatem antiquitate, nobilitate, & diuinitate cæteras antecellere. Neque ob id solum illi tantum laudis, admirationis, & gloriæ debetur, quod eius cognitio iucunda, ac delectabilis sit, sed etiam quia utilis admodum, & necessaria existit. Ea namque sanitatem, qua nihil exoptatius homini esse potest, tuetur, uaria, innumeraque morborum genera fugat, ferarum uirus euincit, & uenenorum lethalium uim demolitur: quin etiam homines in uita diutius seruat, & sæpe etiam deploratos, quorum scilicet salutis nulla spes reliqua sit, ad uitam reuocat. Quod cum rectè quidem aestimassent Romanorum Imperatorum nonnulli (ut libro primo de Antidori testis est Galenus) etsi in Republica administranda, & prouincijs gubernandis, tuendisque plurimum essent occupati, eos tamen non mediocre tenuit studium colendæ rei Herbariæ, atque etiam illustrandæ. Quippe, ut genuinas consequerentur plantas, utque ueris aromatis potirentur, in multis ac longinquis regionibus Herbarios magnis sumptibus alebant, muneribusque donabant: hac præterea animi inductione, ut inde non minus gloriæ, quam utilitatis referrent, quod ita quoque studerent immortalitatem beneficio demereri. Sanè memorabili maiorum suorum exemplo ducebantur, qui non solum exuias Regum, quos in bello deuicerant, trophæis dicatas, in triumphis portare, ipsosque Reges uinctos ante se ducere solebant, sed etiam raras, & peregrinas plantas, & generosa aromata, quibus raræ præclaræque dotes inerant, in ipsdem magno cum honore ferebant, nec putabant ij se minorem laudem, & gloriam adeptos ex plantis illis, quas postea perquam diligenter suis in hortis ferebant: item ex aromatis, quæ inter sua alia preciosa reponebant in suum, & cæterorum commodum, quam ex trophæis, simulachris, & arcubus, quæ omnia erigi curabat Senatus, Populusque Romanus, in perpetuam rerum gestarum memoriã, & eorum gratiam, qui se tali laude dignos exhibuerant. Magno etiã honore apud Romanos habiti sunt, ij, qui de plantarum historia, & uiribus scripserunt, & in hac facultate claruerunt, argumento satis manifesto, quod expugnata Carthagine omnes Bibliothecas, quas inuenerunt, uarijs Regibus, & Principibus donauerint, præter duo, & triginta uolumina de re herbaria, & agricultura tantum a Magone Pœno scripta, quæ Romam attulerunt, & ut in Latinam linguam uerterentur, mandarunt: tantam nimirum solus inijt gratiam Mago ille rei herbariæ, & agriculturæ peritus. Adeo denique fuit attonita ad herbarum facultates antiquitas, ut illorum temporum scriptores affirmarent etiam mirabilia dictu, ita ut Xantus historicus in primo historiarum libro scripserit, occisum Draconis Catulum herba quadam à parente reuocatum ad uitam, quam Magi Balim nominant; eadem Thilonem, quem Draco occiderat, saluti restitutum. Et Iuba Rex Mauritanix herba quadam in Arabia hominem ad uitam reuocatum esse tradidit. Picum etiam auem adactum suis caueris cuneum, quas in arboribus habet, admota quadam herba extrahere tradiderunt, cum Democritus, tum etiam Theophrastus. Quin etiam Aethiopide herba, tactu clausa omnia aperiri, quibusdam admurmuratis cantilenis. Id quod mihi miraculo non est.



# Nuncupatoria .

est. Memini enim dum superioribus annis Venetijs agerem, me quendam suspendiò damnatum uidisse, cui fores omnes patefierent disiectis seris, una tantum herba admodum signaculis quibusdam decantata. Talis ferè facultatis alia haud mihi incognita habetur, in Italiæ montibus proueniens, qua ab equis calcata continuò ferrei soluuntur calcei. Herophilum clarissimum antiquitatis medicum posteritatis memoriæ tradidisse ferunt historiarum autores, quasdam haberi plantas, quæ calcatæ tantum prodesse, quæque etiam obesse possint. Obseruatum certè est inflammari uulnera, ulceraque superuentu eorum, qui pedibus iter confecerunt per loca perniciosis plantis scatentia: contra uerò sanari morbos, ubi ab itineratibus uulneratis, salubres calcatæ sunt. Nam Hemionitidis contactu spleneticos sanatos scimus; Comitiales suspensa collo Pæoniæ Romanæ radice: Ictericos substrato in calceis, nudis pedibus maiori Chelidonio aut Pastoria bursa: Aconitum pardalianches contactis tantum foeminei sexus pudendis, paulo post necem afferre certum est. Tam diu quempiam lippitudine haud tentari obseruatum est, quàm diu is syluestris Rumicis radicem, secum nitidissimè habuerit. Desinet stranguria cruciari, qui Tamaricis lignum ardens sua ipsius extinxerit urina. Inguinis tumorem haudquaquam ijs subcrescere putant, qui Myrti furculum secum gerat. Varices in cruribus sanari scribunt, ubi hederæ radicibus, Luna Aquarium occupante, erutis circundetur affectio. Idemque effici, si ternæ eiusdem hederæ bacca, per murum repentis, affecto cruri adalligentur. Scordij contactu præseruari Caduera, non solum Mithridatis, sed etiam Galeni testantur monumenta. Scythæ, Scythicam herbam circa Bætiā nascentem adinuenerunt, gustatu quidem prædulcem, cuius magna nimirum commendatio, quòd in ore eam habentes, famem sitimque non sentiant. Idem præstat apud eosdem Hippice dicta, quod equis quoque eundem effectum præbeat: Traduntque his herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame, & siti. Tantum gloriæ herbæ Veronicæ tradidere quidam, ut domus in qua, fata sit tuta existimetur à piaculis omnibus. Coriacesia herba, quinetiam Callitia, Pithagoras aquam glaciari tradidit. Minaidis succo in aqua decocto protinus sanari serpentium morsus, si eo foueantur, idem tradidit, & eundem effusum in herba, qui uestigio contigerint, uel eo respersi fuerint, insanabiles perire monstrifica prorsus natura ueneni, præterquam contra uenena. Ab eodem Pithagora Aproxis herba appellatur, cuius radix non minus quàm Naphtha è longinquo concipiat ignes. Achemenidon plantā colore electri sine folio nasci in Tardistylis Indiæ meminit Democritus, cuius radice in pastillos digesta in dieque ex uino pota, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia, per uanas numinum imaginationes. Adamantida Armeniæ & Cappadociæ alumina, qua Leonibus admota, resupinari eos illico laxo hiatu: nominis causam habere aiunt, quòd Adamantis modo conteri nequeat. Ariamidis herbæ contactu ligna oleo prius peruncta, illico accenduntur, si decerpatur, cum Sol fuerit in Leone. Therionarum in Cappadocia, & Misia nascente, omnes feras torpescere, quibus fuerit admota, nec nisi Hiæniæ urinæ aspersu recreari, tradidere ueteres. Ophiusa in Elephantina Aethiopiæ nasci etiam tradunt, liuidam, & horribili aspectu, qua pota terrorem, minasque serpentium obuersioni, ita ut mortem sibi eo metu consciscant, qui biberint, ob idque cogi sacrilegos illam bibere: aduersari tamen ei palmeum uinum. Potamantim ad Indum fluuium inueniri narrant, qua pota lymphari homines obuersionibus miraculis Manicum Solanum (ut Dioscorides est autor) uarias facere species, imaginesque non iniucundas obuersioni, si eius radice drachma ex uino bibatur. Theangelida in Lybano Syriæ nasci, qua deuorata futura præfagiant homines. In Bactris, & circa Boristenem planta prouenit Gelotopyllis dicta, quæ si cum uino, & myrrha bibatur, uarias dicunt obuersioni species, ridendi que finem non fieri, ni potis ex palmeo uino pinæ nucis nucleis, pipere, & melle additis. Asciomenes herba (ut Apollodorus est autor) uino aspersa, folia in se contrahit. Oenotheta (Crateuas autor est) meraco aspersa,

Alij efficit ex  
solo contactu.

Scythicæ her-  
bæ uis magna  
ad abigendam  
famem.

Herba quæ  
Reos sua male  
facta confiteri  
cogit.



# Epistola

sa, omnium animalium feritates domat, collo adalligata, uel iugo suspensa. Parthos ab Antonio fugatos scribit Appianus Alexandrinus, cum fame premerentur, in quandam herbam incidisse, quam qui comederent, nihil aliarum rerum reminiscerentur, aut intelligerent nisi quod lapides continuo effoderent, quasi quidpiam magni operis facturi, & sic debacchati, bilem demum euomentes interirent. Rhamni tertij ramus (autore Dioscoride) ualuis fenestrisve impositus ueneficia omnia depellit. Scilla tota in limine ianuæ suspensa, mali medicamenti noxam arcet. Lapathi radices, quinetiam Plantaginis collo adalligatæ (eodem autore) chæradas & strumas sanant. Vermiculi in echinatis Dipsaci capitulis autumnno reperti, collo in folliculo adalligati aut sinistro brachio appensi, quartana febre affectos incolumitati restitunt. Atracylis herbæ gestatu obtunditur Scorpionum ictus, quousque icti gestauerint: deposita tamen illico recrudescere dolorem scribit Dioscorides: Quin etiam posteritatis memoriæ tradidit, à Scorpione non ici eos, qui Polemoniæ herbæ radicem secum tulerit, uel si fortè fortuna quispiam ictus fuerit, eum quidem nihil molesti passurum. Nascitur in Iudæa radix Baaras, à loco appellata (ut Flavius Iosephus scribit libro de bello Iudaico) quæ flammam colore imitatur, circa uesperam uerò ueluti iubar fulgurans: accedentibus autem, eamque uellere uolentibus, facilis res factu non est, nam tamdiu refugit, quousque urina muliebris, uel menstruus sanguis super eam fundatur. quinetiam tunc si quis eam tetigerit, mors certa est, nisi forte eam ipsam radicem ferat de manu pendentem: ideo effossæ circumquaque radici, nec dum extirpatæ canem alligant, qui abeuntem inde dominum sequi uolens, eam extirpat, & continuo moritur, tanquam eius uice, à quo tollenda erat: nullus enim posthac accipientibus metus est. Tantis autem periculis propter unam uim capi eam operæpretium est: Siquidem ijs admota, qui cacodæmonibus oppressi sunt, illico libertate fruuntur. Cæterum & mihi quidem radix est, à Francisco Calceolario Veronensi reperta, qua unio per noctem macerata, & epoto subinde uino, linteolo percolato, à quouis quantuncunque famelico, is quidem edere nequit, nec cibi tantillum degustare, nisi aceti cochlear absorbuerit. Ridendus profectò iocus, sed res ipsa non omnibus committenda. Foditur radix apud occidentales Indos, folijs Sambuci, quæ humanæ coxæ complet crassitudinem, cuius succus epotus lethalis est. Reliqua uerò expressa radix in farinam molita, optimum ac nutritioni saluberrimum conficit panem. Illud etiam his addi potest, quod in Circulatorum spectaculis sæpe demirantur homines. In uinum radicis cuiusdam puluerem, cuius gustatu fauces conuelluntur, immiscent, & cui fucum facere uolunt, iubent, ut illo in uino intinctum digitum, quasi prægustandi causa fugat, tum illico digitum in uino madidum in os inditum, sibi mordicus, non sine dolore, & clamore premit inuitus. Interea perinde atque blanditijs mærentem consolatur Circulator, temporum, carpique arterias, alio quopiam oblinat medicamento, deinde nummum in terram proiectum hortatur, ut tollat. Ibi ille pronus, primum se se nequit attollere, mox unguinis ui amens factus, concidit, statimque eius more, qui metuit, ne mergatur in aqua, natat, ac uociferatur simul se fluctibus obrui. Ergo eum erigit Circulator. Ille quasi ulturus iniuriam, primum maleficio obliquo ac toruo intuitu exprobrare, mox hominem aggredi uidetur. Postremò fugientem Circulatorem persequi, donec absterfo tandem illiti medicamenti ueneno, recipiat animum, ac menti restituatur. Vbi autem ad se redijt, quasi, qui euaserit à mari naufragus, capillum, uestimentaque, ueluti uela torquere, exprimereque, brachia tergere, & nares emungere conspicitur. Hæc, fabulæ non sunt. Nam non desunt multorum testimonia, qui uiderunt, quique imposturam suspicantes, suis & amicorum suorum famulis (ut hoc anno Pragæ factum est) hæc fieri iusserunt. Herbam commemorat Theophrastus, qua deuorata septuagies coeundi potestas accedat. Quin & in Indiæ Occidentalis prouincia quadam uersus Darien, arborem esse Pyri faciem referentem,

Baaras admirabilis planta.

Fucus parasitis conueniens.

Circulatorum quorundam iocus.



# Nuncupatoria .

referentem , scribunt Hispani , cuius fructus deuorati ( sunt ij butyri sapore ) adeo ualide eos , qui deuorarunt , in Venerem agunt , ut propè miraculo sit eorum efficacia : Agnoscant illi nomen est . Achemenide herba in hostium acie coniecta trepidare agmen , & terga dare scribit Plinius . Quinetiam Laticen Legatis dari solitam à Persarum regibus , ut quocunque uenissent , rerum omnium copia abundarent . Apud Tartaros plantam inueniri tradunt , cuius fructus Agnum per omnia refert . Obducitur is tenuissimo corio , quo utuntur incolæ ad capitis tegmina : internam pulpam Cammari carnes referre aiunt , & è uulnere succum manare sanguini omnino similem ; item dulcore esse admirabili : radicemque humo exertam , subrigere ad umbilicum usque . Illud miraculi fouet magnitudinem , quàm diu obsidetur herbis , uiuere illum , quasi agnum in læto pascuo : euulsis uerò illis , paulatim contabescere . Atqui & illud admirationem auget , apperi à Lupis illum , atque uorari . Non ne & id mirum , quod de Aegyptia traditur Loto ? Huius cum flores , tum etiam scapum uesperis sub aquis mergi Aegyptij narrant , usque ad medias noctes , totumque abire in altum , adeo , ut demissa quidem manu inueniri non possint : uerti deinde paulatimque subrigi , & ad Solis exortum emergere extra aquas , ac flores patefacere , & capitula exerere , ut planè ab aqua absit altè . Cæterum nec syluæ quidem , nec saxa , nec antra , horridiorque naturæ facies , medicinis carent , Sacra illa parente rerum omnium , nusquam non remedia disponente homini . Innumeræ ferè sunt in syluis plantæ , ac arbores , à quibus morborum salutem petimus . Sunt & in faxis , & in antris aliæ utilissimæ : quin etiam in ipso mari plantæ nascuntur salubres , quemadmodum in lacubus , fluminibus , fontibus , ac paludibus , è quibus sua habet medicina auxilia : adeo , ut nullus prorsus extet locus , qui hisce dotibus destituatur . Nil enim quispiam à natura creatum inueniet , quod in medicum usum uenire non possit . Quandoquidem ipsa uenena non solum sese destruunt inuicem , sed quàm plurimis medentur morbis . Aconitum enim , & si ( ut prædiximus ) adeo perniciosissimum sit , ut contactis tantum fœminei sexus genitalibus , necem paulò post afferat , epotum tamen , ictis à Scorpione , præsentaneo ferè auxilio eos liberat . Mirum quidem , exitialia ambo cum per se sint hæc duo uenena , in homine commoriuntur , ut homo supersit . Idem oculorum medicamentis , leuandi doloris gratia commodissimè adijcitur . Cicuta præterea pernecans planta , sacros ignes , & ulcera , quæ serpunt , illitu restinguit , oculorum inflammationes mulcet , & alios quidem plures in Medicina habet usus . Nerium asinos , mulos , equosque , qui deuorauerint , interficit ; cæterum è uino potum demorsos à serpentibus sanat . Meconium in perpetuum somnum sumentes ducit ; contrà uerò dolorificos morbos omnes mulcet . Cantharides deuoratae , in necem hominem trahunt ; atque ipsædem curantur à cane rabido demorsi . Vipera reptilium ferè perniciosissima , non solum sui ipsius uenenum extinguit deuorata , & illita , sed alia etiam uenena destruit , & superat . Quid demum plura ? nihil non herbarum ui effici posset , si plurimarum uires non ignorarentur . Hæc tamen quibusdam fide carere uideantur , admirationem tamen implent , coguntque confiteri , multum esse , quod uero supersit . Quapropter malè audiunt apud doctos , qui talia plantarum miracula rident , cum & rerum euenta prorsus famæ suffragentur . Non protinus historijs fidem derogare consentaneum est , si uel aucupium causæ , quo potiri nequeamus , nos fugiat . Siquidem innumera ferè sunt hominibus conspicua , quorum ratio non possit iniri . Multa in intimis naturæ penetralibus delitescent , quæ nec ratio ulla , nec humanus intellectus comprehendere potest . Voluit enim natura hæc potius admirari homines , quàm à quoquam unquam intelligi . Quare qui scrupulosius in peruestigandis singulorum rationibus uersantur , ex omnibus naturæ miracula submouent . Etenim ubi nos causæ ratio deficit , hinc dubitandi manat exordium , hoc est philosophandi . Idcirco philosophiam modo quodam conatur abolere , qui prodigiosis naturæ miraculis fidem non habent .

Planta agnos  
proferens.

Venena uenenis  
quandoque  
antidota esse  
possunt.



## Epistola

habent. Sed quare non plures noscantur plantæ (inquit Plinius) causa est, quod eas agrestes, literarumque ignari experiantur, ut qui soli inter illas uiuant. Multis enim inuentis nomina defunt. Nam scimus sine nomine plantam in angulis segetis defosam, præstare ne qua ales intret. Turpissima causa raritatis, quod & qui sciunt, demonstrare nolunt, tanquam ipsis peritulum, quod tradiderunt alij. Ita certè recondunt, qui pauca alia nouere, inuidentes alijs, & neminem docentes, in scientiæ autoritatem: tantum excogitandis nouis, ac humana iuuanda uita, quorundam mores absunt. Summumque opus ingeniorum diu iam hoc fuit, ut intra unumquenque rectè facta ueterum perirent. At nos elaborata, ac ijs, nobisque, laboribus ingentissimis parta abscondere, atque suppressere cupimus, & fraudare uitam alienis bonis? minimè omnium, imò non tantum aliorum inuentis, sed proprijs nostris comparatis auxilijs præsentium, & posterorum uitam iuuandam statuimus, complurium ætatis nostræ clarissimorum, doctorumque uirorum institutum sequuti, in quorum catalogo præcipui sunt, Hermolaus Barbarus, Nicolaus Leonicens, Ioannes Manardus, Ioannes Ruellius, Marcellus Vergilius, Leonardus Fuchsius apud Germanos claræ eruditio nis medicus, Antonius Musa Brasauolus, Iacobus Syluius, Aloysius Mundella, & alij, qui cum animaduernerent, Medicam materiam, nullis olim non seculis celebrem, medicorum, qui nos præcesserunt, incuria, segnitieque obsoletam, intentatam, & incultam iacere, adeo ut perpauci reperirentur Medici, qui alias ferè plantas, quàm olera, quorum frequentior est in cibis usus, cognoscerent, humanum genus miserati, strenuam nauarunt operam, ut discussa superioris seculi caligine, Medicam materiam è tenebris eriperent, & suæ pristinæ luci restituerent. Quos equidem eo quo potui maiori studio, atque industria imitatus, cum multis iam annis animaduertissem in uniuersis Italiæ pharmacopolijs, cum à Pharmacopœis ipsis, tum maximè à medicis huiusce facultatis ignaris, quàm plurimos errores, eosque graues, & detestandos committi in humanæ uitæ discrimen, ac sæpe in eiusdem perniciem, ut eorum errores tollerentur, habita nostrorum Pharmacopœorum ratione, quorum pauci, satis Latinè sciunt, Dioscoridem Anazarbeum, & Græcum, & antiquissimum scriptorem, ac in simplicium medicamentorum historia, & uiribus reddendis facilè Principem in Italicam linguam uertendum, & Italicis item commentarijs, ut possem, illustrandum suscepi. In quos utique quantum ingenio, quantum labore, ac cura, quantum denique iudicio consequi potui, contuli, ut legitimas, quas puto plantas proderem, meaque similiter de cæteris simplicibus medicamentis proferrem sententiam. Qua in re coacti fuimus, non modò Pharmacopœorum, & Medicorum superioris ætatis, qui hanc Medicinæ partem neglexisse uidentur, errata passim explodere, sed recentiorum quoque, qui tamen materiam hanc diligentissimè tractarunt, opiniones sæpenumero refellere. Nec certè mirum, quod uiri alioqui doctissimi, & summa laude digni impegerint, lapsique fuerint, uel in tanto rerum discrimine uacillantes, uel interdum humana caligine cæcutientes: quod quidem & nobis aliquando accidisse, hoc in opere magno, non dubitamus. Porro Plantarum, & Animalium historiam latè, quantum res postulare uisa est complexus sum. In uiribus autem recensendis, eas cuique plantæ ex Galeno in fine reddidi, eoque ferè semper contentus fui, nisi quando quid ipse prætermisit. Præterea, cum plura sint plantarum, aromatum, & aliorum simplicium medicamentorum genera, quæ frequentem in Medicina usum obtinent, partim à Mauritanis, partim ab alijs, qui per singulas ætates claruerunt inuenta, de quibus nusquam, quod extet, meminerunt Dioscorides, & Galenus, alijque ueterum Græcorum authores, ea omnia nostris commentarijs inseruimus, ipsorumque historiam, & uires, ea, qua potuimus diligentia descripsimus. Hoc opus, ubi ad umbilicum perduxissem, uel amicorum hortatu edidi, eo in primis animo, ut aliqua ex parte industria mea hominum uitæ prodessem, deque

Medicorum superioris ætatis negligentia.



# Nuncupatoria .

ea benemeritus existimarer . Affectus hoc sim, necne, nostrum non est ferre iudicium . Nisi temerè fortasse à nobis dictum uideretur, me ex eo coniecisse, non ingratum opus Italis, neque inutile fuisse, quòd paucis post annis, tertio, quarto, quinto, (ni fallor) fuerit excusum, & uenditum . Adderemque non uulgare de eo doctorum uirorum iudicium, ex quo etiam cognoui, me non oleum nec operam planè luisse . Id profecto me mouere debebat, ut siquid de exteris quoque gentibus promereri possem, tentarem, ne uiderer in hoc Italis solis natus . Sed illud præterea huc accessit, quòd ex illis etiam aliquos nostris commentarijs, quamuis Italicè conscriptis, delectatos esse, ex ijsque fructum aliquem cepisse intellexerim . Cuius rei illud mihi satis manifesto indicio fuit, quòd ex recentioribus tam Germanis, quàm Gallis scriptoribus inuenerim, quibus placuit nostras qualescunque sententias interpretari, suisque scriptis interserere, neque eas tantum nobis ingenuè acceptas referre, sed de nobis etiam (quæ eorum fuit humanitas) admodum honorificè loqui . Quorum erga nos uoluntatem ut augerem, & studium omnium externorum, si possem, adiuuarem, utque illis gratiam aliquam rependerem, & cum alijs omnibus inirem, nulla mihi commodior ratio uisa est, quàm ut Italicos nostros commentarios in Latinam linguam transferrem . Hos itaque, ut primùm potui Latinos feci, in quibus tamen plura mutauì (quod maxima rei difficultas tulit) plura auxi, & omnia quodammodo illustraui . Adiecimus insuper quàm plurimas plantarum & animalium imagines in minori forma ad naturæ imitationem expressas, non alia, me hercle, ratione, quàm ut ijs, qui terras peragrarè non possunt, nec præceptores habent, quasi hortulum exhiberemus, in quo omni tempore, nulla adhibita cultura, uiuas ferè stirpium effigies spectare possent . Cæterum dum anno à IESV CHRISTO nato M. D. L V III. iterum recudi eadem commentaria curarem, multas adhuc adiecimus imagines, quæ partim plantas, partim uerò animalia nonnulla referunt, de quibus, præterea, quæ à Dioscoride tradita sunt, in hisce commentarijs peculiariter disseruimus, quinetiam uel ipsa commentaria permultis in locis auximus . Atqui nunc cum annis continuis decem in Aula Serenissimi Principis Ferdinandi Archiducis Austriæ &c. uiuam, & eius Celsitudinis Medicum agam, id ocij, quod suffurari licuit, Medicæ materiæ adhuc diligentius excolendæ, contulimus . Vbi non solum Germanis, & Bohemis in eorum sermone Herbaria peculiaria scripsimus, & Typis excudenda curauimus, sed hæc eadem commentaria nostra Latina locis plus mille auximus, & imagines omnes in forma longè maiori, diligentiori que artificum studio elaboratas, unà cum illis excudi curauimus, additis aliquot nouarum, peregrinarumque plantarum centurijs, ad uiuum expressis, quæ antea nunquam à me, neque à quopiam editæ sunt . Eæ enim (ut res ipsa fatetur) adeò artificiosè (sit hoc citra crimen iactantiæ dictum) diligenterque expressæ sunt, tamque ad amussim delineatæ, ut sine coloribus ullis additis, faciliè ab omnibus rei herbariæ studiosis dignosci possint . Atque ita fit, ut ubi hactenus Matthioli hortulo usi sunt rei Plantariæ studiosi, nunc amplissimo eiusdem uiridario, cuius intrantibus omnibus patent fores sese oblectari ualeant . Tanta enim nobis semper fuit iuuandæ in uniuersum Reipublicæ promptitudo, ut nec sumptibus ingentissimis, quos in pingendis, sculpendisque tot imaginum tabellis contulimus, neque uigilijs, nec laboribus pepercerimus unquam . Quæ quidem qualia & quanta attulerint uitæ nostræ incommoda, silere potius consilium est, quàm multis explicare, ne his enumeratis, captandis potius legentium animis, quàm iuuandæ posteritati, occupatus esse uidear, præsertim cum sciam hæc antehac quàm plurimos haud latere, qui ea omnia, & uiderunt, & intellexerunt: quin etiam multos futuros spero, qui operis magnitudinem scrutati, rectè perpendent, quantum oneris, quantum laboris, curæque, quantum denique temporis, sedulitatis, & diligentiae, in hoc cudendo plantarum uolumine exantlauerim . Tacebo quoque peregrinationum, & itinerum

Matthiolus  
Germanis &  
Bohemis her-  
baria conscrip-  
sit.

Autoris labo-  
res & sumptus  
in hoc opere  
cudendo.



# Epistola

nerum labores, ad montes, ualles, syluas, colles, prata, maria, lacus, flumina, paludes, & fontes diuersarum prouinciarum, & regionum, quinetiam ad clarissimarum urbium uiridaria, ad rudera, & collapsas magnorum ædificiorum ruinas, ad speluncas, & longos terræ meatus in subterraneis diuersorum metallorum fodinis, & ad eorum fornaces, ubi cadmia, pompholyx, spodium, flos æris, argenti spuma, & alia plura metallica medicamenta fiunt. Silebo quoque, quàm diu insudauerim, quàmque sedulus fuerim in numerosis peregrinis plantis mihi comparandis, ex Asia, Græcia, Syria, Aegypto, Arabia, Numidiaque allatis. Id quod facillè intelligere poterunt, qui uolumen hoc nostrum in Dioscoridem, diligenter intuebuntur. Nec me certè labores, aut pericula deterruissent à magnis, longisque itineribus, quòd Galeni exemplo mare traiecissem, & Cyprum, Cretam, Lemnum, Syriam, Aegyptum, aliasque regiones peragraissem, ut multa præclara simplicia, quæ hodie desiderantur, essem consequutus, ad mortalium cognitionem, & usum transferenda, nisi meæ animi propensione obstitissent negotia domestica, ægros curandi pietas, & corporis imbecilla satis constitutio, quæ me quidem maris, & longæ peregrinationis incommoda, ferre non diu permisissent. Itaque hoc in conficiendo uolumine si id mihi non licuit, quod libuit, id saltem, quod potui omni studio, industriaque mea præstare conatus sum. Aded enim huiusce operis conficiendi cupidus semper fui, ut potius ab ipso etiam principio beneficium hoc in uniuersam Rempublicam, & in futuram posteritatem conferre statuerim, quàm ut cogitarem, quo pacto tam magnis sumptibus non succumberem. Atqui succubuisssem profecto, ne Dei Opt. Max. nutu, me, dato cumulatius auro, iuuissent cùm Cæsar Ferdinandus, felicitis recordationis, & Cæsarea Maiestas tua, tum Celsitudines uestre. (Cæsar inuictissime, & Serenissimi & Illustrissimi Principes) Siquidem Imperator ipse Ferdinandus auro, & argento sanè non modico, hosce meos iuuuit conatus. Quem imitatus Cæsarea Maiestas tua, & Serenissimi Principes Ferdinandus, & Carolus, Austriæ Archiduces, suas quoque opes non exiguas liberaliter contulerunt, aded ut his potius quàm mihi beneficium hoc acceptum referre possit uniuersa Respublica. His accessit non mediocris liberalitas quorundam Germaniæ Principum, qui ad hoc uolumen consumandum, sua contribuere auxilia: Nam inter Illustrissimos Sac. Rom. Imperij Electores primus, qui suppetias amplissimas tulit, mihi recensendus est Illustrissimus Princeps Augustus, Saxonie Dux, qui pecuniariam suæ Aulae Veredarium, ære plurimo instructum, ad me misit. cuius liberalitatem, & erga me munificentiam, nunquam satis collaudare possum. Quem postea secutus Illustrissimus Fridericus, Comes Palatinus Rheni, & Illustrissimus Ioachimus, Marchio Brandeburgensis, sua etiam contulere auxilia. Id, quod inter ceteros Germaniæ Principes fecere Illustrissimus, & Reuerendissimus Cardinalis, & Princeps Tridentinus, Christophorus Madrutius, & Illustrissimus, & Reuerendissimus Ioannes Iacobus Archiepiscopus, & Princeps Saltzpurgenfis: quinetiam Illustrissimi, Albertus Dux Bauariæ, Gulielmus Dux Cleuenfis, & Ioannes Albertus Dux Megapolensis, & Vandalorum Princeps: atque Magnificentissima Norimbergensis Respublica. Quorum omnium liberalitatem non solum mihi, sed omnibus celebrandam, ac diuulgandam censeo. Lator autem plurimum, quòd Mecænates habuerim Imperatores, Reges, Sac. Rom. Imperij Electores, Archiduces, Cardinales, Episcopos, Duces, ac Principes, quòd hoc longè plus splendoris nostris conatibus addat, quàm cætera de quibus diximus. Sed quid nunc commemorem de clarissimo uiro Ioanne Næuio, Illustrissimi Electoris Ducis Saxonie Medico? quibus ego illum præconijs efferam? innumeris, si tantum possem, quòd is non solum Principem suum hortatus sit, ut tam copiosas mihi mitteret suppetias, sed quòd ex propria sua pecunia (quæ ingens fuit eius in me liberalitas, & in rei herbariæ studiosos pietas)

Principū Germaniæ in Matthiolum liberalitas.

Matthioli Mecænates.

Ioannis Næuij laus, & liberalitas.



## Nuncupatoria :

tas) aliquot obſignati argenti pondo, ſua ſponte ad conſlandum hoc opus contri-  
buent. O uirum multiplici calamo celebrandum cū ob pietatem, humanitatem-  
que, quibus totus redundat, tum quoque ob inſignem doctrinam, & Medicæ fa-  
cultatis ſcientiam, in quibus adeo præcellit, ut è longinquis regionibus, ſpe recupe-  
randæ tuendæque ſanitatis, plurimi ad eum confluant homines, adeo ut à Cæſare Fer-  
dinando ad ſe curandum quoque uocatus fuerit. Non defuerunt etiam alij, qui hi-  
ſce noſtris conatibus magnam opem tulerunt, & non ſolū his poſtremis, ſed alijs  
antea editis, quorum alij plantarum miſſione, alij conſilio, alij rerum inuentarum  
communicatione, mihi multū profuerunt. Inter quos potiffimum non grauarer  
hoc loco commemorare, ſi poſſem illis ex beneficij accepti cōmemoratione aliquam  
referre gratiam, Lucam Ghinum Forocorneliensem, Medicum ingenij, & doctri-  
næ ſingularis, qui Piſis magna cum omnium laude Medicam materiam multis iam  
annis profeſſus eſt: nec non Doctiſſimum Vlyſſem Aldrouandum Bononiensem, ho-  
neſtiſſimi generis, probatæ doctrinæ, & magnæ expectationis cū Philoſophum,  
tum etiam Medicum. Quibus eo magis me deuinctum eſſe intelligo, quòd ij pro  
ſua tantū humanitate ac liberalitate, me quem non nouerunt, nec uiderunt un-  
quam, amore & officio ſemper ſint proſecuti. Non defuerunt etiam amicitia, & affini-  
tate nobis coniuncti, quorum ſtudio, ac diligentia, mihi licuit hoc tempore non ali-  
ter peragranti, ex diuerſis locis plures conſequi plantas, earumque pictūras edere,  
ſed præfertim in hoc pro nobis aſiduam nauauit operam Ioannes Odoricus Mel-  
chiorius Tridentinus Medicus ſpectatæ Eruditionis, qui me in patris loco ſemper  
habuit, & qui ob ſuam præclaram eruditionem à Sereniſſima Imperatrice Maria Cæ-  
ſaris Maximiliani coniuge, in ſui, & Aulæ ſuæ commodum in Medicum honorificè  
aſcitus eſt. Sane is tum Patauio, tum Venetijs, complures ſtirpes non uulgares ad  
nos perferri curauit. Eſt præterea ſumma probitate, & uitæ integritate uir, Fran-  
ciſcus Parthinus Roboretanus, cuius egregiæ doctrinæ & in re Medica ſingularis  
experientiæ, tanta eſt apud multos huius ætatis Principes opinio, ut eorum non-  
nulli, præcipuè uerò Cardinales Tridentinus, & Auguſtanus, cuius aliquot annis  
Medicum egit, magnæ ſibi laudi duxerint, quòd talem hunc uirum ampliſſimis mu-  
neribus uarijsque ornamentis decorauerint. Quo poſtea factum eſt, ut nunc in In-  
uiſtiſſimi, Potentiſſimi que Romanorum Imperatoris Maximiliani ſecundi, Medi-  
cum meritò euectus fuerit. Eſt etiam Hieronymus Donzellinus Brixianus, utraque  
lingua, eruditione, & iudicio ſummo clariſſimus Medicus, qui quidem modis quàm  
plurimis labores hoſce noſtros adiuuantes, maximo nobis fuerunt ornamento. Cæ-  
terū poſtremis hiſce noſtris conatibus auxiliij plurimum contulit uir Clariſſimus  
Augerius de Busbecke Flandrus, qui Conſtantinopoli pro Cæſare Ferdinando  
apud Turcarum Imperatorem, Oratorem egit, quippe qui non ſolū is multas  
peregrinas rarasque plantas, mihi tranſmiſit, ſed uetuliſſima Dioſcoridis exemplaria,  
mei tantū cauſa, ſecum tulit: quorum auxilio ſplendoris plurimum toti operi acceſ-  
ſit, ut latius, in ſequenti præſatione ad lectorem dicemus. Quinetiam opem maxi-  
mam præſtitit, & aſiduam, multis annis nauauit operam Clariſſimus, Doctiſſimusque  
Iacobus Antonius Cortuſus Patritius Patauinus, à quo (quæ ſua fuit liberalitas, & be-  
neſcentia) complura ad me miſſa ſunt plantarum genera, ipſaque rara, peregrina,  
& paucis admodum nota. Hunc ſecutus eſt Doctiſſimus Medicus Bernardinus Ter-  
uiſanus, qui in Academia Patauina, Materiam Medicam magna cum laude profite-  
tur. Nanque is tum plantarum miſſione, tum etiam conſilio non parum nos iuuuit.  
Nec minus mihi celebrandus eſt uir optimus, & rei plantariæ indagator acerrimus  
Franciſcus Calceolarius pharmacopœus Veronenſis: quinetiam nec Cecchinus Mar-  
tinellus Rauennas, quod hic Damasco Syriæ, ille uerò Verona, non paucas ad me  
raras miſerint plantas, quæ nuſquam antea à me uiſæ ſunt, ſicuti nec à quoquam, qui

Optimorum  
uirorum com-  
memoratio, qui  
hoc opus iue-  
rant.  
Lucas Ghinus.  
Vlyſſes Aldro-  
uandus.

Ioannes Odo-  
ricus Melchio-  
rius.

Franciſcus Par-  
thinus.

Bernardinus  
Teruiſanus.  
Hieronymus  
Donzellinus.

Iacobus Anto-  
nius Cortuſus.

Franciſcus Cal-  
ceolarius.  
Cecchinus  
Martinellus.

\* \* ante



# Epistola

Pictores qui  
plantarum ico-  
nes delineau-  
runt.

Venenosa ani-  
malia quàm fa-  
cile homines  
interimunt.

Antidota à Re-  
gibus inuenta.

Andromachus  
Theriace inue-  
tor.

Nostri tempo-  
ris Antidota  
antiquorum an-  
tidotis deterio-  
ra sunt.

ante nos hoc tempore de Medica materia scripserit. Adiuuit nos quoque mirum in modum Georgius Liberalis homo artis pingendi peritissimus, & post ipsum Volfangus Meierpeck Misnensis, qui dum assidue plantarum, & animalium imagines delinearent, nulli quidem labori, ac diligentiae pepercerunt. Potuisssem equidem hæc omnia facile dissimulare, & mihi soli laudem uniuersam uendicare, sed absit omnis inanis gloriæ cupiditas. Etenim benignum est (ut scitè Plinius in epistola ad Vespasianum inquit) & plenum ingenui pudoris, fateri per quos proficimus. Cæterum quandoquidem Dioscorides non modo quinque libris tradidit uniuersam Medicam materiam, quæ plantis, animalibus, & metallicis comprehenditur, sed his etiam sextum attexuit, in quo ad humani generis usum de antidotis differuit, quibus uenena omnia arcentur, ac omnium uenenosorum animalium morsus ictusve curantur, ideo nos ipsum secuti, in hunc quoque commentarios scripsimus, in quo plura regessimus, quæ uitæ hominum profutura speramus. Nam præterquàm quòd improborum ueneficorum insidijs pateant cum uniuersum genus humanum, tum maximè Reges, ac Principes, non desunt etiam complurima animalium genera, quæ morfu, uel ictu homines ex tempore interimunt. Quippe Scorpiones, Stelliones, Phalangia, nostris in domibus uiuunt, oberrantque, quæ animalia cum nullam habeant personarum, aut locorum rationem, ubique sese recipiunt, & latebras, nidosque parant, quo fit ut interdum à domesticis inscientibus molestata, ictu uenenum inferant, & ictos in perniciem agant. Latent præterea modò in hortis, ac uiridarijs, modò in uinetis, & pratis, alijsque in locis inter flores, & herbas, aspides, & uiperæ, & alia uenenosa reptilia, quæ uel si tantillum quidem pede premantur, aut excitentur, illico exitiosum uulnus infligunt: ex quo statim uel paulò post icti commoriuntur, nisi eis quàm primùm antidotis succurratur. Est & Canis, qui etsi homini familiaris sit, tamen cum in rabiem agitur, quos momorderit in horrendum mortis genus plerunque deducit. Quæ cum diligenter examinassent, recteque expendissent ueterum sapientum complures, quorum superius meminimus, plantarum, aromatum, & aliorum quorumcunque simplicium medicamentorum uires altius perscrutati, uaria aduersus uenena & uirulentorum animalium morsus antidota composuerunt. Quorum uestigia secutus Mithridates magnus ille Ponti, & diuersarum gentium Rex, cuius etiam ante mentionem fecimus, cum non magnam satis sibi gloriam ex eo comparasse iudicasset, quòd mortalium solus (ut testis est Plinius) duabus & uiginti linguis loqueretur, adeò, ut de subiectis gentibus, nullum hominem per interpretem compellaret, nec quòd plurimis potitus esset uictorijs, ad maiorem adhuc, immortalemque suam gloriam, Medicinæ peculiariter curiosus fuit, & rei herbariæ percipiendæ, maximum studium impendit. Quorum utrunque planè affecutus uidetur: nam ex herbarum cognitione antidoti genera inuenit, ex quibus unum composuit, quod nomen etiam eius ad nostra usque tempora retinet, & suum autorem famæ immortalitati consacrat. Huius antidoti usu adeo corpus suum Rex ille firmauerat, tutumque à uenenis reddiderat, ut cum ipse uitam finire mallet, quàm Romanorum seruitutem pati, id sæpius fertur frustra ueneno tentasse. Mithridatem imitatus est Andromachus, doctissimus pariter & elegantissimus Neronis Imperatoris Medicus. Is siquidem Theriaces compositionem adinuenit, quæ Galeni testimonio à uenenis seruauit non solum plurimos Romanorum Imperatores, ac Principes, sed & alios quosque, qui eam opportunè sumpserunt. Quapropter Galeni tempore ab ipso magnificè, ac splendide, ita iubentibus Imperatoribus, hæc parabatur Antidotus. Præteribo Attalum Pergami Regem, de quo etiam nobis antea dictum est, quem quoniam idem studium tenuit antidota conficiendi, ideo is ab ipso Galeno maximis laudibus celebratur. Veruntamen nostra hæc ætas ex horum antidotorum usu non eum fructum, neque utilitatem capit, sentitque



# Nuncupatoria.

titque, quam sensit antiquitas. Nam etsi eorum nomina monumentis tradita habeamus, atque etiam antidota ipsa in officinis parata reperiantur, non eos tamen effectus, viresque hæc præstant, quas suis nominibus pollicentur, quasque illa præstare ueteres memoriæ prodiderunt. Cuius discriminis illud nimirum in causa est, quod plura à nobis desiderentur generosa, & preciosa aromata, quæ legitima, & omnium præstantissima, suis antidotis immiscebant Mithridates, Attalus, Andromachus, Galenus, & alij complures ueterum, quæque ingenti pecunia, summo studio, ac labore, ab Arabum, Aethiopum, Troglodytarum, aliarumque diuersarum gentium regionibus, illius florentissimæ ætatis Imperatores Romam afferri curabant. Vbi tamen nemini præterquam Cæsareis Medicis (quod fatetur Galenus) licebat ueram ac legitimam conficere Theriacen, nisi quis fortè potentiorum fauore ab Imperatoribus esset ijs præclaris donatus aromatibus. Id quod maximè facit, ne miremur, si Theriacæ nostri usus, itemque Antidotus Mithridatica, non perinde pollent uiribus, atque eorum nomina pollicentur, & ueterum scripta testantur. At certè in hoc satis infelicitè actum esse constat cum uita hominis, utpote quæ iacturam fecerit maximorum remediorum aduersus uenena, aliaque grauissima incommoda, quibus obnoxia est, ac sæpe affligitur. Quam ob rem hac nostra ætate, in qua quidem reliqua ferè omnia in pristinum candorem reduci, & suæ integritati restitui uidentur, gloriosus, & uerè fortunatissimus dici posset summus ille Pontifex, Inuictissimus ille Cæsar, Serenissimus ille Rex, Magnanimus ille Princeps, Sapientissimus ille cuiusque Reipublicæ Senatus, qui proprijs animi dotibus Romanos illos Imperatores, & alios potentissimos Reges imitatus, nullis sineret se uel sumptibus, uel laboribus grauari, sed omne studium, omnem operam, omnem denique suam facultatem adhiberet, ut iam diu deperdita aromata, quæ omnino nobis defunt ad Antidota conficienda, in lucem reuocarentur. Enimuero si horum aliquis id faceret, uel si omnes id facere contenderent, non suæ tantum, & aliorum mortalium uitæ consulerent, deque posteris præclarè mererentur, sed præterea hinc famam assequerentur æternam. Siquidem beneficium id posteris summa cum laude proprijs autoribus perpetuò acceptum referrent. Equidem si id mihi non licuit, id saltem quod potui omni studio, industriaque mea præstare conatus sum. Nam cum uiderem nostræ huiusce ætatis homines in iisdem in quibus prisca, atque etiam in maioribus uitæ periculis uersari, nobis tamen deesse uera illa, ac generosa ueterum antidota, ob ea, quæ hodie in hisce desiderantur, legitima, ac præclara simplicia medicamenta, tentare uolui, possent ne ex legitimis, quæ habemus, antidota parari, quæ illorum uicem pensarent. Feci id quidem magno meo labore, longoque rerum usu, & experientia: sed affecutus sim, nec ne, quod contenderam, ignoro. Illud certò fateri possem, ea semper mihi uisa esse longè felicius Theriacæ, & Mithridaticæ antidoti vires præstare, quàm quæ passim, (paucis exceptis) hac tempestate earundem nomine conficiuntur. Verum non omili, quin in hoc, sicut in reliquis, aliorum potius esset iudicium, quàm meum: quandoquidem eo promerendi animo, quem semper habui, in nostris Commentarijs in sextum Dioscoridis librum, non solum Dioscoridem ipsum, quantum potui illustraui, sed quædam etiam secuta antidota nobis inuenta descripsi. Verum non ob hoc uelim nonnullos esse, qui putent hoc tempore ab usu cuiusque Theriacæ, Mithridaticæque Antidoti esse abstinendum; siquidem ab his tantum abstinendum intelligo, quæ passim ubiq; ueneunt, & de quarum compositione nullum extat probatissimorum medicorum testimonium, quarumque ingens habetur quantitas apud Impostores. Etenim scio non deesse in Italia in famosis ciuitatibus Pharmacopœos honoris, & humanæ salutis cupidos, qui nullis sumptibus, aut laboribus parcentes, omnem suam nauant operam, omneque studium impendunt, ut legitima omnia simplicia medicamenta, quibus hæc antidota pa-

Antidota quæ  
usui esse debet  
& quæ non.



# Epistola

Theriaca à Frā  
cisco Calceola  
rio parata præ  
cæteris lauda-  
tur.

Dedicatio ope-  
ris.

rari solent, sibi comparent. Inter quos (seruata semper cæterorum pharmacopœo-  
rum fama, ac fide) mihi maximè laudandus uenit Franciscus Calceolarius pharma-  
copœus Veronensis ad aureæ Campanæ signum, quippe qui Theriacam optimam  
& Mithridatum parare soleat, astipulantibus Clarissimis medicis omnibus, & præfer-  
tim qui primas in ciuitate tenent. Id quod præ cæteris is præstare potest, quod non  
solum Medicæ materiæ sit indagator maximus, sed quod ubique terrarum amicos  
habeat, qui sibi peregrina, & alijs ignota simplicia mittant, à quo nuper legitimum  
Costum sum consequutus, à me nusquam antea uisum. Sed de his hæcenus satis su-  
perque diximus. Cæterum cum ueterum studiosorum morem sequutus, de promo-  
toribus defensoribusque cogitarem, qui labores hosce nostros ab inuidorum, utiliti-  
gatorumque moribus protegerent, ac tuerentur, quorum item amplitudine, au-  
thoritate, gloriæque splendore, iidem illustriores, ac clariores redderentur, prima il-  
lico mihi sese obtulit Sac. Cæs. Maiestas tua, utpote quæ pro summa, & innata uirtu-  
te sua, atque clementia, neminem unquam iniquè depressum non extulerit, aut iniu-  
ria affectum, non defenderit, nec quempiam non iuuerit bonarum artium studio-  
sum, qui ad eius patrocinium confugerit. Præterea mihi condecens admodum ui-  
sum est, ut hoc opus Cæs. Maiest. tuæ potissimum consecrarem, non solum quod  
Romani Imperij Diademate refulgeat, & Vniuersæ Christianæ Reipublicæ imperet,  
& præsit, sed quod mihi peculiariter (quæ sua fuit in me Pietas, Benignitas ac Bene-  
ficentia) semper clementissima fuerit. Illud quoque me adduxit, ut Cæs. Maiest. tuæ  
hoc uolumen dedicarem, quod in ipso ea describatur Materia, cuius studio (ut su-  
perius commemorauimus) complures olim Imperatores, ac Reges sunt magnopere de-  
lectati. Ideoque eò libentius id faciendum mihi proposui, quod certior sum Cæs. Ma-  
iestatem tuam ex naturalis Philosophiæ lectione plurimum capere uoluptatis. Huc  
accedit immensa erga studiosos quosque Cæsareæ Maiestatis tuæ benignitas, qua eos  
perpetuò promouet, iuuat, & fouet, eosque præcipuè, quos de Republica literaria  
benemeritos esse agnoscit, præsertimque Medicos, utpote qui diuinam potius, quam  
humanam excolant facultatem. Id quod apud Hebræos testatum reliquit sapientissi-  
mus ille Iesus Syrach, diuino spiritu afflatus, dum sic inquit. Ab Altissimo orta est  
Medicina, & à Rege accipiet munera. Medicamenta de terra creauit Dominus, &  
uir prudens non contemnit illa. Disciplina Medici exaltabit caput eius, & in con-  
spectu Magnatum collaudabitur. Hæc ille. Porro & illud mirum uideri posset, quod  
Cæs. Maiestas tua, & si in grauissimis negocijs, sui que Romani Imperij, ac Regno-  
rum suorum functionibus, & continuis curis, dies, noctesque uersetur, nunquam ta-  
men prætermittere solet, quin succisiuis quibusdam horis uarijs scientiarum studijs  
uacet. Qua re non parum mihi sperandum est, lucubrationes hæc meas apud Cæs.  
Maiest. tuam, non minimum authoritatis habituras, tum, quod ante hac eius erga  
me singularem clementiam, liberalitatemque longè latèque fluentem, iterum, atque  
iterum sum consequutus: tum quod omnia quantumuis exigua munuscula, hilari ad-  
modum uultu, summaque humanitate ab omnibus suis fidelibus suscipere soleat. Cæ-  
sareæ ergo Maiestatis tuæ beneficia in me sunt amplissima, Serenissima Austriaca  
Domus denique tota me semper omnibus modis aluit, promouit, & decorauit. Quo  
fit, ut certa omnino spe ductus, mihi persuadeam de Cæs. Maiest. tuæ clementia plu-  
rimum perpetuo confidere posse. Facit enim tua summi generis dignitas, Cæsareo-  
rumque ornamentorum amplitudo, ut quotquot ab ea iuuari petant, omnes promo-  
uendos suscipiat. Cætera uero uirtutum decora in Cæsarea Maiestate tua sic uigent  
& elucescunt, ut uniuersæ gentes eam magnopere admirentur & colant. Quis enim  
non admiretur Cæsaream Maiestatem tuam? Quis non prudentiam, magnanimita-  
tem, & ingentem animi splendorem? Quis non suspiciat Iustitiam, pietatem, cle-  
mentiam, religionem, beneficentiam, & generositatem tuam? quæ tanquam ex  
uberrimo



# Nuncupatoria.

uberrimo fonte è tota Maieſtate tua ſcaturiunt, emanant, & diffunduntur. Quæ quidem animi Maieſt. tuæ Cæſareæ dotes, proculdubio efficient (Dei Opt. Max. auxilio) ut ſuperatis, ac debellatis Sac. Rom. Imperij & Regnorum ſuorum inimicis, omnia nobis pacata reſtituat. Poſtremò ut Illuſtriſſ. Sac. Romani Imperij Electoribus, Sereniſſimis Auſtriæ Archiducibus, Dominis meis clementiſſimis, ac cæteris uniuerſæ Germaniæ Principibus, labores hoſce meos dicarem, in cauſa fuit, ut omnes ſimul coniuncti ex hoc intelligant ingentem animi mei erga eos omnes propenſionem, utque hac dedicatione, eorum erga me liberalitatem apud omnes gentes reſtatam relinquerem. Quinetiam quod mihi perſuaſum habeam, non minus hæc noſtra latina commentaria, uniuerſis (ut ſpero) profutura, defendenda, promouendaque ſuſcipiant unà cum Cæſarea Maieſtate tua, quàm ab ijs antea factum ſit de Herbario Germanico noſtro illis dicato. Idque præſertim faciendum ad me ſpectaſſe cognoui, quod non minora auxilia in hoc cudendo uolumine, quàm in illo nobis præſtiterint. Interim me totum Cæſareæ Maieſt. tuæ dedico, dono ac uoueo. Cui Deus Opt. Max. felicia omnia concedat. Pragæ. Vltima Ianuarij. M D LXV.

E. Cæſ. Maieſt. tuæ, Veſtrarumque Celſitudinum.

Humilis Seruator

Petrus Andreas Matthiolus.



PETRI ANDREAE MATTHIOLI  
AD MEDICAE MATERIAE STUDIOSOS,  
PRAEFATIO.



Autor Italica  
Commentaria  
primū edidit.

Cur Italica  
Commentaria  
in latinam lin-  
guam conuersa  
fuerint ab Au-  
tore.

Autor conscri-  
psit herbaria  
Germanis, &  
Bohemis.  
Matthioli Dio-  
scorides in Gal-  
licam linguam  
translatus est.

Operis auctio.

Authoris excu-  
satio in aliorū  
carpendis erro-  
ribus.

Admonitio ad  
lectores.

**I**VELLEM eorum morem sequi, qui anteaquam opus suum aggrediātur, illud in primis profitentur, nihil sibi maiori curae ac studio esse, quam ut uitae, usuiq; mortalium consulant, hoc ipse quoque ingenuè facere possem. Nam ea animi propensione ab ipsa iuuentute, quātum mihi ocij à medendis aëgris, & cura familiari impetrare licuit, id totum ad bonorū Autorum libros euoluendos, ad simplicium medicamentorum cognitionem assequendam, ac demum ad scribendum contuli. Qua in re, ut certè apud omnes testatum relinquerem, me hac mente animoque elaborasse, ut quantum studio, labore, atq; industria, consequi possem, humanae uitae prodessem, deque ea optimè meritis existimarer. Dioscoridi omnem meam operā, ac diligentiam adhibui, ut quātum in me esset, illustrior redderetur, atq; omnium manibus teneretur. Ad quod ea mihi uisa est ratio cōmodissima, ut ipsum Dioscoridem in nostram Italicam linguam transferrem; in eumque commentarios, à nobis Italicè item conscriptos, adijcerem. quod tunc nos priuatim studium, maiorque cura subiret, Italos iuuandi, quàm ceteros. Etenim pauci admodum sunt in Italia Pharmacopolae; ad quos tamen potissimum hac de Medica materia tractatio spectat, qui Latinam linguam exactè norint. Hoc opus, quod summa animi alacritate susceperam, ubi absoluissē, emisi, uel hortantibus amicis, ut quem fructum antea ex meis laboribus mihi proposueram, eum postea mortalibus percipiendum, ac omnibus aestimandum exhiberem. Verum an is talis fuerit, qualis ut esset, cōtenderam, malim aliorum esse iudicium, quàm meum. Illud certò scio (si tamen id absque uitio nobis testari licet) à multis in Italia, quorum iudicium ceteris antepo- no, eo animi candore scripta nostra aestimata, ac commendata fuisse, quo ipsi illa scripsimus, atq; etiā Italis non inutilia, neque iniucunda accidisse. Quorum sanè exemplo, deque nostris commentarijs iudicio, non potui non mihi ipsi gratulari, ac omnibus, quibus illos legendos tradidimus. Accessit inte- rea mihi non minor inde cupiditas externos quoque demerendi, eamque cupiditatem illud auxit, quod intellexerim ijs pergratum fore, si nostri commentarij Latini fierent. Hac igitur ratione addu- ctus, ut etiam ab externis gratiam aliquam inirem, utque omnibus in uniuersum studio, cura, indu- striaque mea prodessem (quod ego quidem antiquum semper habui, & praeipuum) nostros commen- tarios ex paruo, quod nobis superest ocio Latinos reddendos, atque illustrandos suscepi. Verum cum tractu temporis animaduernerem, me non omnes in uniuersum externos Latina editione iuuasse, cum longè plures habeantur in unaquaq; natione Latini sermonis ignari, quàm periti, Germanis, & Bohe- mis, herbaria peculiaria conscripsi, & in eorum linguis edita in lucem protuli, additis maioribus plan- tarum imaginibus. Quae omnia (ut audio) ijs haud ingrata fuere. Id quod apud omnes perpetuò testa- tum relinquet, Matthiolum ad omnes iuuandas nationes esse factum. His expeditis, dum interpre- tem quarebam, qui idem herbarium nostrum Gallicum faceret, allatus est mihi Francofurto Diosco- rides meus in Gallicum Idioma traductus, quo factum est, ut à suscipiendo hoc labore animum auer- terim, ac interpreti illi me non parum debere cognouerim, quod me eo onere subleuasset. Curassē praeterea, ut idem, Hispanico quoque sermone exiret, nisi Andreas à Lacuna me praeuertisset. Sed for- tasse quoq; fiet, si uitae nostrae cursum fortunet praepotens Deus, ut in ijs quoque linguis ex Matthioli officina hac euulgentur herbaria. Scripseram antea in hac eadem praefatione, me absoluta Latina com- mentaria in Dioscoridem, in multorum gratiam in lucem misisse, mihi uerò hactenus non satis conco- cta. Quo fit, ut nunc locis plus mille aucta, cum plurius castigata, & maioribus admodum, numero- sioribus, elegantioribusque imaginibus illustrata uobis inspicienda legendaque emiserim: sed quid hucusq; praestiterim, uos in quorum gratiam tantum laboris insumpsi, & tam ingentes feci sumptus, de his aequi eritis iudices. Neque aliud ab omnibus peti- tum uelim, quàm ut hos nostros Commentarios ea animi sinceritate, & aequitate aestiment, qua suos ab alijs aestimari, & perpendi uellent: uel qua ipsi aggressi sumus illos conscribere. Nam etsi multorum eruditorum sententias refellere ausus sum, atque non pauca fortasse nimis acriter insequi, corrupta scilicet, quae indoctorum pertinacia nunquā satis explodi possunt, id tamen eo consilio feci, ut quantum ingenio perficere, quantum mente elabo- rare, quantum denique iudicij in re Medica, ex studijs, laboribus, ac uigilijs mihi comparare potui, li- berè in publicum ad mortalitatis fructum, & utilitatem proferrem. Sed certè in hoc longius, quàm statueram, digressa est oratio nostra: eò enim nescio quomodo irrepsit, ut partem aliquam aperirem no- stri scribendi instituti. Quod tamen non prorsus alienum fuisse, nisi eius consilij ratio cum alibi, tum praecipuè superius in Epistola nuncupatoria à nobis latius exposita esset, atq; à pluribus opinor, com- probata, quàm ut hoc loco paucis attingi debuisset. Quare iam ad id nobis accedendum est, quod in primis Medicae materiae studiosos admonēdos esse putamus, utpote quod nonnihil priuatim ad rem praesentis



# Præfatio

præsentis operis facere uideatur. Cum enim ab eo tria potissimum comprehendant, Dioscoridis contextus, nostri in eum Commentarij, & plantarum imagines, de singulis nobis reddenda ratio est, ut qualem me in unoquoque gesserim, quod confitendum sit, non dissimulê. De contextu itaque Diosc. quæ nequaquam præmittendum censuimus, ob plures causas, quas hic referre nimis longum esset, quæret aliquis, Cur Ioannis Ruellij Galli Medici eruditissimi interpretationem prætulerim, dignamque existimauerim, quæ præ cæteris in nostris commentarijs legatur, cum tamen duo alij uiri summi pariter & doctissimi Hermolaus Barbarus, & Marcellus Vergilius Florentinus, in idem studium nauiter incubuerint. Fateor ego ingenuè, me Ruellij uersionem sequutum esse, sed non propterea aliorum præclaros conatus contempsisse unquam: quin potius utriusque studium semper admiratum: quippe quod uterque in eo maximam laudem promeruerit. Illud autem me magis mouit, ut Ruellium admiserim, quod eius conuersio omnibus facta sit uulgatior, ac frequentior in studioforum manibus uersetur. Adde etiam, quod hæc communi omnium ferè, medicorum præsertim, iudicio præferatur. Cui nimirum nobis quoque libuit subscribere. Non tamen illud me certè latuit, Ruellium nimis fortè religiosum fuisse, quippe qui interdum maluerit Dioscoridem describere, quàm Plinium, modò Latini sermonis nitore captus, modò etiam rei cognitione incertus, Theodorum sequutus, qui in conuertendo Theophrasto idem sapissimè fecisse uidetur. Qua re à nobis perspecta, Ruellij quidem interpretationem recepimus, ita tamen, ut nonnusquam ausus sim ab eo desciscere, uel uetustissimorum, probatissimorumque exemplarium, & unius Oribasij fidem secutus, uel certa rei experientia fretus. Eorum autem, quæ immutauim, nonnulla obelisco adnotata reliqui, nonnullis etiam signum suppressimus, eo in exemplari, quod postremo loco excusum dedimus. Atqui nunc ad hoc munus latius obeundum me summopere iuuat Clarissimus Vir Augerius de Busbeke Belga, qui annis continuis septem apud Solimanum Turcarum Imperatorem, pro Cæsare Ferdinando Oratorem egit: Siquidem is duo Dioscoridis exemplaria antiquissima Constantinopoli secum tulit, quorum alterum Antonio Catecuzeno patritio Constantinopolitano, alterum cuidam Imperatoris Interpreti (Dragomanum Turcæ uocant) me tantum iuuandi causa, mutuo acceptos referebat. Quorum exemplarium auxilio non solum permultis in locis Dioscoridis exemplar, quod publicè circumfertur, sed etiam Ruellij ipsius uersionem castigauimus, ut ex quàm plurimis adnotationibus ad marginem dispositis unusquisque facillè intelliget. Ut autem omnibus perspicuum esset, unde illas acceperimus, Catecuzeni, Dragomani, mei que exemplaris nomen omnibus, & singulis annotationibus addidimus. Id quod doctis uiris, & rei plantariæ studiosis non dubitamus gratissimum futurum. Itaque hinc factum est, ut Ruellij nomen contextui describendum non duxerim, ne uiderer cum eo, nomine conuenire, re autem sæpe ab eo dissentire. Satis enim fore putauim, si hic studiosos certiores facerem, me Ruellio Dioscoridis conuersionem acceptam referre: si præterea rationem reddidissem, cur illi non semper addictus esse uoluerim. Quod quia abundè (ut arbitror) præstitimus, iam ad alterum nobis propositum, quod de nostris commentarijs erat, progrediamur. De quibus profectò mihi satius fuerit tacere, quàm pauca dicere, si uellem nasutulis, & uilitigatoribus occurrere. Frequens nanque hodie est, in diesque magis pululat huiusmodi genus hominum, qui nullum in toto uitæ suæ cursu fructum semenve proferunt, alienos tamen auidè carpunt, mox lacerant, & pedibus obterunt: Sed ij omnes Sycophantæ sunt, temerarij, impudentes: quippe qui tantum bonis, & doctis uiris subsannandis student. Scimus iam dudum non deesse huiusce atræ farinæ nonnullos, qui libellis contra nos scriptis, conatus nostros obscurare nituntur, nixi tantum sophismatibus, fucatis mendacijs, iurgijs, & conuicijs. Ego autem cum hos uerius Asinos, quàm homines existinem, in plateis lasciuiantes, pedere sinam ad sanguinem usque. Interim garriant, agant, scribant, & contra me latrent hi perditissimi nebulones, lacerent, flagellent, uulnerent, & calumnijs, contumelijs, omni que malorum genere, quibus tantum nituntur, labores nostros oppugnent, & si quid etiam ijs grauius in mentem uenerit, contra nos proferant, non ramen ob id à studijs, & laboribus iuandæ Reipublicæ, propagandæque ueritatis, me auertent, nec unquam suis uenenatis morsibus, scripta mea adeo dilacerabunt, labefactabuntque (ut ipsi sibi persuadent) quin ea contra innatam eorum malignitatem continuò in medio bonorum, doctorumque uirorum emergant, & auri purissimi modo elucescant. Nam apud bonos, & sanctos uiros, uituperari mihi uiderer, si sceleratissimi atque perditissimi homines me laudarent. Imò uerò si ab ijsdem uituperentur studiosi, & de republica beneficii, maximo id illi esse honori semper existimaui, cum huiusmodi insidiatorum consilia nil aliud moliantur, quàm uirtutem opprimere, ueritatemque confundere: uitium uerò (si tantum possent) extollere, & mendacium ubique alere, ut præ cæteris hisce diabolicis illusionibus, miraculi aliquid in medium afferre uideantur. Græci calumniatorem appellant *διδόλων*, qua uoce etiam tam Græci, quàm Latini cacodæmonem execrabilem illum, teterrimumque humani generis hostem, nuncupant, nimirum calumniarum summum architectum, mendaciorum patrem, & discordiæ magistrum. Eius cuius scholam prodeunt atra illa ingenia, liuorem, uirulentiam, fucos, & mendacia, utpote Tartaræ disciplinæ materiam spirantia. Proinde qui mendacijs malunt conuiuere, quàm pro ueritate liberè dicere, nō ex Deo, sed ex diabolo sunt. Semper enim legitimi aliquam referunt ex parentibus notam. Nostra Commentaria (Dei Opt. Max. munere) ab annis propemodum uiginti, magna cum laude, in omnium manibus,

Cur Ruellij uersionem præ cæteris probauerit Autor.

Emendatio contextus ex diuersis exemplaribus, iisque uetustissimis.

Contra obtrectatores.



## Præfatio

non in Europa solum, sed in alijs orbis partibus uersantur, adeò ut in Italia magno sibi dedecori esse existiment, qui Matthiolum domi suæ non habeant. Atqui horum uiligatorum foedissima folia, quòd omni ex parte pestilentem auram spirent, & Stygio tincta sint ueneno, non dubito quin merito igni breui comburenda tradantur; siquidem Salsamentarij halecibus, & farciminibus inuoluendis, olfacta uirulentia, ea haudquaquam admittent. Nostri Commentarijs, scriptis, conatibus, ac studijs (ut Deo Opt. Max. placet) subsidij, & auxiliij plurimum contulerunt Imperatores, Reges, ac alij complures Serenissimi, & Illustrissimi Principes, & Heroes, & nostros modis omnibus iuuerunt labores; sed horum commentitiæ uanitates, quæ calumnijs, captiunculis, maledictis, atque etiam blasphemijs nituntur, comites, asseclas, & promotores tantum habebunt, Blaterones, Vitiligatores, Sophistas, Maledicos, Sycophantas, Susurriones, Nebulones, Inuidos, Detractores, Impostores, Impudentes, Temerarios, Thraſones, Gnatones, & alios, quotquot habentur, huiusce diabolicæ factionis homines. Adhæc tanta apud doctos & bonos uiros (sit etiam hoc citra inuidiam dictum) est autoritas nostra, tantaq; in uni uersa Republica nobis amicorum est copia, ut certò mihi sperandum sit, hos suis iniquis, ac uirulentis scriptis, longè plures inimicos sibi comparaturos, quàm in omni eorum opere extent characteres. Sed tantum potest inuidia, atq; malignitas, ut uesanos reddat homines, à quo morbi genere nec Apollinis numen, cuius nomen nouus quidam impudentissimus sibi uendicauit, nec ipsius filius Aesculapius eos liberare queat. Atqui inter cætera, id mihi solatiij plurimum affert, quòd rabidorum canum (ut Itali dicunt) nusquam alantur greges. Nam ubi fortè fortuna insectantium hominum manus euaserint, postridie sua ipsorum rabie extinguuntur. Porro facit in præsentia horum nebulonum mentio, ut hic quoque, & si præter rei ordinem esse uideatur, Ioannem Iacobum quendam Basiliensem cognomine Vuecker furem appellare ausim. Si quidem is tabulas medicinales nostras, uigilijs, & studijs non paucis elaboratas, quas Bononiæ a Balthasare Burger Labacensi sub Matthioli nomine accepit, in librum, cuius se autorem fecit, congeſsit, & me laboribus meis expoliauit. Cùm autem res ita habeat, sciant optimi quique Medici uolumen illud, cui Medicæ Syntaxeos est titulus, usque ad partem παθολογικὴν esse continuatum Matthioli opus, unà cum compluribus tabulis de euacuandi ratione, quas impudentissimus ille Plagiarius in θεραπευτικὴν transportauit. Cætera uerò partim ex Iacobi Syluij libris, partim ex recentioribus in Academia Patauina professorum scriptis ablata sunt, adeo ut iam uanus ille Medicus, qui se pauonis pennis ornauerat, cum Aesopi crocitet coruo. Sed nolim Candide Lector, dum hæc legis, Matthiolum maledicentiæ accuses, cùm & bruta animalia unguibus, & dentibus aduersus insidiatores, suos partus tueantur, uitamq; suam amore prolis, quibusuis obijciant periculis. Non sum ego autor iniuriarum, sed propulsator. Armis utor (ut leges inquirunt) nò quæ offendere, sed quæ defendere possunt. Iustissima causa est, ueritatem ab iniuria uindicare, æquè iusta, & licita, famam, existimationem, & dignitatem suam tueri, & defendere. Nam & si hic affectus fortè ardentius sese exerunt, id uirtus facit, non uitium, honestissimus est zelus inuehi in alienum scelus, & refutare calumnias. Vbi ergo & nos asperius fortasse, quàm ætas, & animi nostri in cæteris moderatio ferat, calamum in hos male feriatos Aethiopas strinxisse uidebimur, id nostræ defendendæ innocentiae ascribant lectores quæso. Nam manifestum est eos, quos dixi obrectatores, nulla alia de causa, quàm ex mera inuidia contra me scribere. Atqui ubi Inuidia, & Odium in consilio est, ibi cæcum est iudicium. Sed hos nunc missos faciam, nunquam posthac cum illis uerba facturus, ne in ijs castigandis, temporis iacturam faciam, in Reipublicæ detrimentum. Elixabunt tandem se ipsos (ut de fungis quibusdam prouerbiū est apud Hetruscos) suo ipsorum iure. Verum ad candidos, & æquos, quibus hæc scribimus, nostra se conuertat oratio. Neminem uelim moueat, lectores optimi, nec id à nobis factum quifquam admiretur, si nostris hisce commentarijs, plures quàm mille plantarum, & animalium imagines non appinximus: cùm infinitus fere sit stirpium numerus. Hoc (si ueritatem fateri debeam) factum est, non quòd deessent adhuc plantæ, sed ob magnos ingentesque sumptus, quos diutius tolerare non poteram. His accessit magna negociorum moles, quæ studia nostra adeo impedierunt, ut nullus fere fuerit reliquus lucubrandi locus. Siquidem posteaquam ab Imperatore Ferdinando in eius Serenissimi filij Ferdinandi Archiducis Austriæ, Medicum ascitus sum, cùm non solum quotidie præter opinionem multa emergant negocia, ut Medicis Aulicis ferè quibuscunque plurimum euenire solet, & longa quandoque itinera sese offerant, & bella, quò Medicos, suos oporteat sequi Principes, factum sanè est, cùm hæc omnia exequi me oportuerit, ut hisce negocijs impeditus, non potuerim per omnia, & uobis, & mihi fatisfacere. Atqui nobis non parum fecisse uidemur, si inter tot Aulica, bellicaque incommoda, & in tanta negociorum mole, ingrauescente admodum etiam ætate, Commentarios nostros uobis nunc damus, non solum (ut diximus) plus mille locis auctos, sed trecentis, ac etiam pluribus stirpium, & animalium Iconibus additis, quæ in prioribus editionibus non habentur. Selegimus tamen meliora ac preciosiora, optimos gemmarios imitati, quippe qui relictis infimæ plebeculæ uilioribus Gemmis, Imperatorum, ac regum Coronis, ac monilibus ornandis, Carbunculos, Smeragdos, Sapphyros, Adamantes, ac splendidissimas Margaritas seligunt. Nam & nos preciosioribus plantis afferendis intenti, quàm plurimas nouo hoc in uiridario nostro conſeuiimus plantas, ingenti sumptu & labore ex longinquis regionibus allatas, & à nemine hætenus editas, & à paucissimis fortasse uilas.

quæ

In Ioannem Iacobū Vuecker Basiliensem plagiarium.



## Præfatio

quæ proculdubio ad sese contemplandas, multorum doctorum, bonorumque uirorum oculos allicient. Sed profectò molestissimum mihi accidit, quòd non desint, qui nostras plantarum imagines corrumpant, mutilent, ac destruant. Siquidem Andreas à Lacuna superioribus annis, non solum in suos in Dioscoridem Commentarios, Hispanico idiomate conscriptos, maiorem nostrorum laborum parte transtulit, sed imagines omnes antea à nobis editas, artificum negligentia, & illius parsimonia, adeò deformes redditas, ut nihil natiui splendoris, qui in nostris minoribus elucet, in ijs conspici possit. Sed magis etiam acerbè accusandus est Cotèrius Typographus Lugdunensis, quippe qui easdem imagines recudi curauit, & in Dioscoride nostro, in Gallicum sermonem conuerso, appinxit. Nanque is longe magis lucro addictus, quàm suæ gentis iuuandæ auidus, imagines ipsas, in tam exiguam formam redegit, ut nihil inde frugis capi possit, cum nec foliorum, nec florum, nec fructuum, nec radicum aperta sit facies, sed omnia confusa, intricata, mutila, & conspurcata appareant: Adeo ut me quandoque pœniteat tantum suscepisse laboris, & præsertim cum uideam hosce impostores, impunè alienos corrumpere, & occupare conatus. Cæterum ut de imaginibus quoque seorsim aliquid aliud dicam, equidem aliàs abhorruì ab ijs excudendis, ratus neminem unquam posse ex Iconibus, tam ueram, & exactam simplicium medicamentorum peritiā assequi, ut eorum uarietas possit una pictura comprehendì. Siquidem non ea est pululanti herbæ facies, quæ adultæ, neque adultæ, quæ iam senescenti. Quòd si eiusmodi herbarum mutationes omnes, singulis picturis deberent repræsentari, quis dubitet id opus futurum infiniti laboris, ac immensi sumptus? Verum enimuero cum uidissem tales aliorum conatus ab omnibus propemodum commendari, ac in dies crescere studium uirorum, rerum effigies in publicum edentium, ne solus uiderer in diuersam ire sententiam, re ipsa tandem melius perpensa, & aliter comperta, ac aliud docente ipsa experientia, nolui huic optimo & minimè infrugifero deesse studio. Huc accedebat, quod non mediocriter ad hoc me incitaret, Typographi cuiusdam Mantuani uanitas, qui nostris operibus Italicè prius editis, furtim quasdam inseruerat imagines, minimè a nobis adiunctas, quæ quoduis potius, quàm rem ipsam referrent. Gaudebam id adhuc me superstitè, contigisse, ut turpè notâ falso mihi iniustam, ipse delerem. Ideò, ut & aliorum conatus adiuuarem, & malitiosi huiusce Calcographi temeritati occurrerem, ipse quoque experiri uolui, siquid hac in re præstare possem, non tantum ut mea in medium proferrem, sed & ut de uobis studiosis, si possem, bene mererer. Sed quàm res hæc nobis difficilis fuerit, non est quòd pluribus explicem. Omnes enim sciunt, quàm difficillimè inueniantur homines, qui res ipsas, ita ut sunt, ad uiuum depingant, & qui depictas diligenter insculpant. Quorum maior adhuc inopia est. Id quòd etiam facilè dijudicabitis studiosi, qui in hoc opere non nullas fortasse effigies affabrè satis, nonnullas uerò haud satis solerter sculptas offendetis. Sanè quod in rem communem nauare potui, licet illud exiguum esse intelligam, in eo tamen non commili, ut meum studium, opera, aut diligentia à nobis desideretur. Quid autem profecerim nescio. Vestrum de omnibus erit iudicium. Sed longe aliter, quàm nos, uidetur fecisse Cornarius, alioqui in utraque lingua doctissimus, sed qui inter omnes alios fortè singularis haberi uelit. Is enim in suo Dioscoride, quem nunc primum in Latinum uertit, emblematis quibusdam additis, non solum nullas appinxit imagines, sed eos etiam acriter damnat, qui eas in suis inseruerunt commentarijs. Sed an liuore potius, uel ratione ductus, id fecerit, uos iudices esse uelim, si quandoque illius boni uiri legeritis præfationem; & eius animum diligenter explorabitis. Nam tametli Galeno dictum sit, (id quòd & nos ante Cornarium scripsimus) plantarum imagines parum conferre ad earum indagandam cognitionem, nò tamen ob hoc accusandi sunt, qui plantarum, & animalium Icones in suos conferunt libros. Quippe quoniam nusquam inuenerim damnasce Galenum plantarum imagines, quæ in libris appingi solent, sed eos qui existimant se rei plantariæ peritissimos euadere posse, non solum imaginum inspectione, sed & librorum quoruncunque lectione, licet fuerint ij à summis, grauissimisque autoribus conscripti. Quamobrem non parum mirari subit Cornarium alioqui uirum apprimè doctum, Galeni uerba non modò non intellexisse, sed in reprobum quoque distraxisse sensum. Quo fit, ut hinc facilè suspicari quis possit, quòd cum animaduernerit Cornarius omnium postremus Dioscoridis interpres, nullum sibi reliquum iam esse locum, quo noui aliquid de plantarum imaginibus afferre potuerit, id sibi consiliij asciiuisse, ut eos admodum detestaretur, qui plantarum picturas in suis libris habent: ratus fortasse hoc detestandi genere, non solum laudis plurimum sibi comparaturum, sed etiam suum obtecturum infortunium, suamque (quod eius pace dicam) in plantarum historia imperitiā. Quæ enim sit alia ratio, cur aliorum damnat industriam? Quasi posteris non sit id licitum, ut & ipsi aliquid suo ingenio, & studio excogitent, quod ab antiquis ante non sit animaduersum. At non damnasce Galenum plantarum imagines, nec libros de plantarum historia conscriptos, sed homines, qui horum, harumue tantum inspectione posse quenquam rei plantariæ fieri peritum. Crediderunt, id manifesto fuerit argumento, quod ipsemet Galenus libro primo de alimentorum facultatibus, posteritatis memoriæ prodidit, cum inquit Comparatos nobis esse hosce libros, ut nobis sint eorum, quæ ante didicimus monumenta, non ut rudes, & ignari per illos perfectam doctrinam assequantur. Quòd si qui sint, qui præceptoribus careant, uelintque ijs, quæ luculentè, ac copiosè sunt scripta, diligenter incumbere, magnum inde fructum eos accepturos tellatur idem Galenus, præsertim si ea relegere non grauentur. Quibus

palam

Contra corruptores, & raptores imaginum, ex Matthioli commentarijs.

Cornarij opinio de Iconibus non edendis confutata.



## Præfatio

palam est longè magis detestandos esse eos , qui clarissimorum hominum laboribus invidentes , nil aliud quàm blaterare, ac carpere sciunt, quàm eos, qui Reipublicæ commodis semper prodesse cupientes, nil aliud agunt, quàm ut boni semper aliquid, & noui in publicum usum promant. At quare imagines, & non libros damnauerit Cornarius, cùm non minus ex Galeni sententia, eorum lectione, quàm imaginum inspectione, quis neutiquam proficere ualeat, non satis animaduerto. Cur tantum laboris, si nihil profuerit, in uertendo Dioscoride, adiectis quoque emblematis, in cassum suscepit? Hoc ne ei erat studium, hunc ne capiebat animum, ut in uanum laboraret? Porro nil aliud uobis dandum, dicendumque superest. Spero tamen ab ijs, qui grati sunt (ingratos, maleuolos, ac inuidos nihil fanè moror) me gratiam initurum: quandoquidem mihi communis utilitatis cupidissimo, hoc opus non aggrediendi uoluntas defuerit, sed perficiendi facultas. quam tamen omni studio consequi assidue conamur. Bene ualere, & nostra boni consulite.



## Pius PP. IIII.



OTV proprio &c. Cum sicut dilectus filius Petrus Andreas Matthiolus Senensis Artium & Medicinæ Doctor nobis exponi fecerit ad communem Reipub. utilitatem, suis proprijs sumptibus Commentaria sua in Dioscoridem Anazarbeum de Medica materia tam Latino, quam Italico sermone scripta, & ante sepæ ac sæpius impressa, nunc iterum recudi facere intendat, sed in compluribus locis aucta & emendata tum nouis, magnis, ac ferè innumeris plantarum & animalium imaginibus, non sine magno labore, & ingenti sumptu conflatis, & ad uiuas plantarum imagines pictis, & antea nusquã uisis, quæ ad ea commentaria spectant. Vereri autem ne eiusmodi commentaria postmodum absque eius licentia recudantur, quod in maximum eius præiudicium tenderet. Nos propterea eius indemnitati consulere uolentes, Motu simili & ex certa scientia, eidem Petro Andreae Matthiolo ne supra dicta opera per ipsum postquam per aliquem ex inquisitoribus hereticæ prauitatis reuisa, & approbata extiterint, imprimi facienda per decem annos post dictorum operum impressionem, a quocunque sine eius licentia imprimi aut uendi seu uenalia teneri possint concedimus & indulgemus, inhibentes omnibus & singulis in Italia etiam in Fulginaten. & Racanaten. ciuitatibus existentibus bibliopolis, & librorum impressoribus, sub excommunicationis latæ sententiæ pœna, in terris uerò S. R. E. mediate uel immediate subiectis, sub ducentorum ducatorum auri, pro una fisco Camerae Apostolicæ, & pro alia medietate eidem Petro Andreae Matthiolo eo ipso applicanda. Et insuper amissionis omnium librorum quoties contrauentum fuerit ipso facto, & absque alia declaratione incurrenda, ne intra decennium ab impressione dictorum operum respectiue computandum, dicta opera sine eiusdem Petri Andreae expressa licentia, imprimere, uendere, seu uenalia habere aut proponere quomodolibet audeant. Mandantes uniuersis uenerabilibus Fratribus, Archiepiscopis, Episcopis, eorumque uicarijs in spiritualibus generalibus, & in statu C. S. R. E. etiam Legatis, & Vicelegatis Sedis Apostolicæ, ac ipsius status gubernatoribus, ut quoties pro ipsius Petri Andreae parte fuerint requisiti, uel eorum aliquis fuerit requisitus, eidem Petro Andreae efficacis defensionis præsidio assistentes, præmissa ad omnem ipsius requisitionem contra inobedientes & rebelles per censuras ecclesiasticas etiam sæpius aggrauandos, & per alia iuris remedia auctoritate Apostolica exequantur, inuocato etiam ad hoc si opus fuerit auxilio brachij secularis. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, priuilegijs quoque indultis, & literis Apostolicis quibuscunque, & præsertim dictis Fulginaten. & Racanaten. Ciuitatibus super libertatibus, & exemptionibus mercatorum quorumlibet, tempore nundinarum eorundem Ciuitati ac alias quomodolibet editis, concessis, confirmatis, & innouatis, etiam iteratis uicibus. Quibus omnibus illorum ueriores tenores pro sufficienter expressis haberi. hac uice duntaxat specialiter & expresse pari motu derogamus. Cæterisque contrarijs quibuscunque, & insuper quia difficile admodum esset præsentem motum proprium ad quælibet loca deferri uolumus, & Apostolica auctoritate decernimus ipsius transumptis uel exemplis per aliquem loci ordinarium seu prælatum Romanæ curiæ ubilibet existentem cum originali collationatis, & ab eo subscriptis plenam & eandem prorsus fidem, ubi tam in iudicio quam extra haberi, quæ præsentis originali habeatur, & quod præsentis motus proprii absque eo quod publicatus, aut in eo data apponatur, sola signatura sufficiat, & ubique fidem faciat in iudicio & extra &c. contraria non obstante, dummodo non imprimatur in officina per indicem prohibita. Fiat ut petitur.

Et cum absolutione a censuris ad effectum, & cum concessionibus, commissionibus, & decretis prædictis, atque indultis ac alijs clausulis solitis, consuetis, & opportunis. Fiat.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum septimo idus Martij Anno Quarto.

Ego frater Adrianus Venet. Inquisitor generalis in toto dominio Venetorum, fidem facio opus egregium D. Petri Andreae Matthioli Senensis, de plantis, a me examinatum, & approbatum fuisse, & cum inuentus fuerit liber ab omni suspitione erroris utilis, ac necessarius Reipub. licentiam dedimus ut imprimatur.



## EXEMPLVM PRIVILEGII CAESAREI.



**FERDINANDVS** diuina fauente clementia, electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae, &c. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Stiriae, Carinthiae, Carniolae, & Vuirtenbergae &c. Marchio Moraviae &c. Comes Tirolis &c. Notum facimus tenore praesentium uniuersis. Cum Honorabilis doctus, fidelis nobis dilectus, Petrus Andreas Matthiolus Senensis, artium & medicinae Doctor, Consiliarius noster, & noster quoque ac Sereniss. Ferdinandi Archiducis Austriae &c. filij nostri charissimi Medicus, nobis humillime exponendum curauerit se constituisse in communem, & praecipue rei

Medicae studioforum utilitatem recudere nunc sua in Dioscoridem commentaria cum latina tum etiam Italica, locis plus mille aucta, additis quoque nouis plantarum imaginibus, alijs antea excusis quadruplo ferè maioribus, quae millenarium numerum ferè complebant, magno sumptu, labore, & uigilia comparatis: uereri autem ne cum magna sua iactura ab alijs Calcographis recudantur: & propterea ad nos humillime confugerit, suppliciter petens, ut ipsum firmissimo priuilegio contra emulorum fraudes, ac dolos munire dignaremur. Nos sanè honestissimos eiusdem Petri Andreae Matthioli conatus, ac utilissimos labores non solum clementer probauimus, uerum etiam autoritate nostra Caesarea prouehendos esse censuimus. Quocirca scienter, atque animo bene deliberato, & ex Caesarea autoritate nostra disertè uetamus omnibus ijs, qui in sacro Romano Imperio, & Regnis prouincijsque nostris haereditarijs, uel imprimendis, uel uendendis libris, seu quacunque alia ratione librariam negotiationem exercent, ne quis eorum praemotoria commentaria nouiter aucta, & plantarum nouarum imaginibus illustrata, neque etiam easdem imagines, posteaquam dicti Matthioli studio atque opera in lucem prodierint, per annos uiginti ab editionis absolutae die numerandos, intra sacri Romani Imperij, & omnium Regnorum, ac prouinciarum nostrarum fines pingendo, calando, sculpendo, uel imprimendo, siue maiori siue minori forma ac figura, & quocunque caractere emulari recudere, aut ubicunque recudenda dare, seu alibi etiam impressa, & recusa adducere, uendere, uel distrahere palam uel occultè ausit. Quisquis uero aliter fecerit, & interdictum hoc nostrum neglexerit, aut uiolauerit, is debet non solum eiusmodi libris impressis, quos nimirum praefatus Matthiolus, uel eius haeredes, aut ab eo mandatum habentes auxilio Magistratus eius loci, aut sua quoque autoritate apprehendere & sibi uendicare poterunt, priuari, uerum etiam insuper decem marchis auri puri nostro Imperiali fisco fraudis uindictae, & dicto Matthiolo, aut eius haeredibus ex aequo soluendis, & numerandis mulctari. Proinde mandamus uniuersis, & singulis nostris, ac sacri Romani Imperij subditis, & fidelibus dilectis tam Ecclesiasticis quam Secularibus cuiuscunque gradus, status, ordinis & conditionis extiterint, praesertim uero ijs, qui in Magistratu constituti sunt, uel superiorum suorum, uel suo ipsius nomine, ac loco iuris, & iustitiae administrationem exercentes, ne quenkumque hoc priuilegium, siue interdictum nostrum impune uiolare, spernere, uel negligere patiantur: sed si quos contumaces compererint praescripta poena plecti, & quibuscunque rectè fieri potest modis coerceri curent quatenus & ipsi grauissimam indignationem nostram, ac eandem mulctam incurrere noluerint. Quod enim hac rata, & firma sint, hisce litteris nostris testatum esse uolumus, quas dedimus manus nostrae subscriptione, & sigilli nostri impressione roboratas in Ciuitate nostra Vienna, die tertia mensis Aprilis. Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo quarto. Regnorum nostrorum Romani Trigesimo quarto aliorum uero Tricesimo octauo.

Ferdinandus

Ad mandatum Sacrae Caesaris Maiest. proprium.

Vid. Io. Bap. Vuerben.

M. Singkhmoser.





**H A R L E S** par la grace de Dieu Roy de France . A noz amez & feaulx les gens tenans noz courtz de parlement gouuerneurs Bailliz Seneschaulx preuostz ou leurs lieutenans. Reteurs & aultres noz officiers, & Iusticiers & a chacun deulx si comme alui apartiendra . Salut, nostre cher, & bien ame Pierre Andre Matthiole Siennois medecin de nostre trescher, & tresame bon frere Lempereur, & de nostre trescher & tres ame Cousin Larchiduc Ferdinand. Nous a fait entendre quil a delibere pour le bien publicq de faire bien tost imprimer agrandz fraiz, & despens les commentaires Latins quil a faitz sur Dioscoride parcydeuant imprimez avec petites figures des plantes & animaulx maintenant augmentez en plus de mil lieux, & avec figures plus grades quatre fois que les premieres. Et pource quil craint quaucun imprimeur, ou libraire ne les feist a son grad destriment, & dommaige le imprimer en ce Royaulme ou autres pais de nostre obeissance. si sans obtenir de nous permission . Il les mettoit en lumiere. Il nous a treshumblemēt fait supplier & requerir luy uolloir surce pourueoir de noz lettres ace necessaires : Nous acs causes & aultres ace nous mouuans auons permis, & octroie permettons & octroions par ces presentes quil puisse, & lui loise faire imprimer par tel imprimeur que bon lui semblera les dessusditz Commentaires, & affin que celui ou ceulx desditz imprimeurs qui auront charge de lui de reffaire aient moien deulx recompenser des fraiz quel luy conuiendra faire pour cest effet. Auons inhibe & deffendu inhibons & deffendōs a tous aultres libraires, & imprimeurs de cestuy nostre Royaulme pais terres & Seigneuries de nostre obeissance que durant le temps, & terme de dix ans ensuiuans, & consecutifz acompter du iour, & datte que lesditz commentaires auront este imprimez ilz naient a imprimer ou faire imprimer ou uendre lesditz commentaires que auront este imprimez par aultres que celui, ou ceulx qui auront charge dudit Matthiole. Auecq les nouuelles figures additions & anotations grecques ala marge. Ne mesmes imprimer ne ymiter les figures susdites en grande ou petite, ou altre forme quelle quelle soit. Sur peine de mil escuz dor damende applicables a nous & au dit Matthiole & de perte de touz lesditz liures. Si uoullons, & uous mandons commeçtons & enioignons par ces presentes & a chacun de uous endroics loy, & si comme a luy apartiendra que se lon & ensuiuant noldite permission uolloir, & octroy . uous faictz ou faictes faire expresse inhibitions, & deffences de par nous sur les peines cydessus in dictes, & aultres que uerrez estre a imposer a tous imprimeurs & libraires demourās en uoz de stroictz, & iurisdicōs que parci apres ilz ne aucun deulx aultre que celui qui aura la charge ou cōmission expresse du dit Matth. pource faire aient a imprimer, ou faire imprimer mettre ne exposer en uente durant les ditz dix ans les dessusditz Commentaires faitz & a faire, & aultres cy dessus specifiez de linuention ou traduction di celluy Matthiole, & si apres les ditz comademēs faictz uous trouuez aucuns cōtreuenans aiceulx procedez alencontre deulx par condannacions desdites peines & autrement ainsi que uerrez estre afaire se lon lexigence des cas. Non obstant oppositions ou appellations quelz conques & sans preiudice di celles. Pour les quelles ne uoullons estre differre. Car tel est nostre plaisir de ce faire uous auons, & a un chacun de uous donne & donnons plain pouuoir autorite commission, & mandemēt especial mandons, & commandons a tous nous iusticiers officiers, & subiectz que a uous, & a chacun de uous en ce faisant soit obey . Et pource que de ces presentes lon pourra auoir affaire en plusieurs, & diuers lieux nous uoullons que au Vidimus di celles faict souuz seel Royal foy soit adiuste cōme ace present original . Donne a Fontainebleau, le premier iour de Mars lan de grace mil cinqcens soixantetrois, & de me Reyne le quatreme .

Par le Roy la Royne sa mere presente .

Bourdin .





HE in gratificatione della Cefarea Maestà, & del Serenissimo Arciduca Ferdinando, suo Fratello, sia, per auttorità di questo consiglio, concesso all'Eccellente D. Pietro Andrea Matthiolo, che altri che lui, ò che hauerà causa da lui, non possi per lo spatio di anni uenti, prossimi uenturi, stampare il Dioscoride suo, per auanti stampato in questa nostra Città; ne le aggronze di nuouo per lui fatte ad esso Dioscoride, iuxta la supplicatione hora letta; ne meno contrafare, redissegnare, ne in grande, ne in picciola forma, ne stampar le figure, ne sole, ne insieme co'l libro, ne esso libro con le figure, ò senza, ne stampato altroue uender nel Dominio nostro, sotto pena à chi contrafarà di ducati mille, & di perdere tutti li libri, & le tauole delle figure contrafatte, & di pagar ducati doi per ciascheduna opera, che fosse stata ristampata, ò contrafatta, & trouandosi alcun stampatore, libraro, ò altro habitante in questa nostra Città, che facesse ristampare il detto libro, ò uero fosse causa, che si ristampasse in Dominij alieni, s'intendi esser incorso nella sopra scritta pena, della quale un terzo sia dell'hospitale d'Incurabili, l'altro dell'accusator, & l'altro del Magistrato, che farà l'essecutione, laqual possi esser fatta per cadauno Magistrato nostro. essendo obligato il predetto Eccellente Matthiolo di offeruar quanto per le leggi nostre è disposto in materia di stampe.

Laurentius Massa Secretarius.

COSMVS MEDICES FLORENTIAE,  
ET SENARVM DVX. II. ETC.



VM Petrus Andreas Matthiolus Philosophia, & Medicina peritissimus, suas in Dioscoridem annotationes, et commentarios tam Latina, quam Hetrusca lingua editos, iterum Venetijs aut alibi formis recudi, atq; exarari, multisq; additionibus, & maioribus, ac uerioribus herbarum, & plantarum figuris imprimi, & locupletari procuret: id quod absque maximo eius sumptu fieri non poterit. Summa propterea aequitate ducti, huiusce Priuilegij tenore cuicunque impressori, negociatori, bibliopola, ceterisq; omnibus, Ducalem hanc nostram tam Florentinam quam Senensem Ditionem frequentantibus interdiciamus, ne proximo ab illa ipsa noua futura editione decennio prefatos eius in Dioscoridem commentarios, figuras impressas, ceteraq; illiusmodi in rem Medicam opera tam Latinis quam Hetruscis sermonibus descripta excudere, imprimere, aut modo aliquo imprimi facere, seu uenalia exponere, citra ipsius Petri Andreae consensum, & uoluntatem audeat, sub pœna uoluminum ipsorum amissionis, & operis authori applicandorum, si quis aduersus ea fecerit, ipso facto infligenda ac etiam ducentorum aureorum multa per quemcunque transgressorem persoluenda: cuius altera pars eidem operis auctori, altera uero Ducalis fisci nostri iuribus acquiratur. Quibuscunque



buscunque contrarijs cuiusvis tenoris, etiam si his inferiopus sit, nullo modo  
obstantibus. Quorum in fidem Diploma hoc fieri iussimus nostra manu, ac soli-  
ti Plumbei sigilli appensione munitum. Datum Florentia Die XV. Se-  
ptembris M. D. LXXII.

Cos. Med. Florentia & Sen. Dux.

Vid. lachus.

J. Vintb.

# BORGARVTIVS

A BORGARVTIIS,

CANDIDIS LECTORIBVS.

S. D.



*I* tot, tantisq; (Cādidi Lectores) apud Aegyptios celebratur  
laudibus Mercurius ille Trismegistus; Si tot, tātisq; apud  
Græcos efferruntur encomijs Chiron, Aesculapius, & Apol-  
lo, ut hos inter Deos, ac numina referre minimè ueriti sint;  
Si ab iisdem Græcis, ac ferè omnibus nationibus, ad calum  
usque tolluntur scripta Hippocratis, Dioscoridis, ac Gale-  
ni; Cur non ingentes etiam nos Itali, ac uicissim uniuersus orbis, tribuamus lau-  
des præstantissimo Matthiolo, Medicorum, hac nostra tempestate, facile prin-  
cipi, ac simplicium omnium tam acerrimo indagatori? Plurimæ equidem huic  
debentur laudes. Non enim die, noctuq; elucubrauit, ut tantummodo plan-  
tariam facultatem optimè oculis inspectam, futuris Medicis declararet, sed  
ut quibuscunque, pro uirili sua, & summo presidio, & adiumento foret. Ecquis  
tam fatuus, ac fere mentis inops, qui asserere audeat, talem uirum, alia de  
causa, nobis natura comparatum esse, præterquam quòd homines omnibus libe-  
raret



raret angustijs, incolumes redderet, ab omniq; prorsus contagione immunes præsaueret? Quis, inquam, hætenus fuit, qui herbarum vires omnes, earum ueros fcones, effigiesq; sic ad amussim ostenderit, ac ad uiuum representarit? Vt tandem, quæ ab Aesculapio, & ab Hippocrate profecta sunt, Galenus amplificauit, auxit, & excoluit; æquè ferè Dioscoridis dogmata Matthiolus, nostra ætate expoliuit, adauxit, & ampliora reddidit; unde nomen immortale, famamq; incredibile apud omnes sibi comparauit. Et potissimum in hac ultima Latina commentariorum suorum in Dioscoridem editione, in qua ea præstitit, quæ ab humanis quidem ingenijs maiora, ac meliora expeti uix potuissent. Quantum opus in meliorem redegerit formam, ipse idoneus esse testis possum: quippe qui inter imprimendum, illius castigator fui; & cum uolumen totum perlegerim, multa repperi ab ipso Matthiolo, suæ integritati restituta, adaucta, ac omni decore insignita. Quæ quidem omnia, eo quia in publicum sunt euasura, meum non est impræsentiarum pluribus enarrare. Non est etiam, ut in Matthioli laudem plura effundam, cum sui præclari nominis, illud perpetuum argumentum, ac testimonium extet, quòd Summis Pontificibus, Imperatoribus, ac Regibus charissimus semper fuerit, nec dubium est quin in posterum futurus sit. Id reliqui tantummodo est, ut admirari nunquam satis queam, de inuidorum liuore, qui uelut Scyllæ, ac Carybdes, dies, noctesq; in eum latrantes, haud desinunt maledictis laceßere. Desinant, desinant quæso, huiusmodi angues uirus suum ei aculare: adhuc enim ignorant, quibus antidotis, uel qua potius Theriaca, ipse Matthiolus à talibus se præcauebit. Idq; unum certo sciant, quòd culices, quamuis importunissimi sint, & usque ad propriam perniciem pertinaces, in cute tamen Elephantis frustra aculeos injiciunt. Distant enim æra lupinis. Sed de his hætenus. Valete Lectores, & Matthioli lucubrationes boni consulite, gratesq; ei dignas persoluite. Venetijs, X V. Kal. Maias.

M D L X V.



# INDEX EORVM, QVAE IN HOC VOLUME CONTINENTVR.

*Cuius primus numerus paginam: sequens uerò pagina lineam denotat.*

A



BIETIS historia Matth. 106.44  
Abietis lachryma 106.53  
Abietis lachryma uires 107.17  
Abrotonon Dioscoridi 690.40  
Abrotoni consideratio Matthiolo

690.54

Abrotoni maris genera duo 690.40  
Abrotoni feminae consideratio Matthiolo 690.55  
Abrotoni uires ex Galeno 692.19  
Absinthium Dioscoridi 685.1  
Absinthium marinum Diosf. 687.1  
Absinthium Santonicum Diosf. 687.6  
Absinthij consideratio Matthiolo 688.1  
Absinthium Ponticum Diosf. 687.6  
Absinthij Pontici consideratio Matthiolo 688.4  
Absinthij pontici uires Matthiolo 688.18  
Absinthium marinum siue seriphium Aegyptium Matthiolo 690.4  
Absinthij marini consideratio Matthiolo 689.15  
Absinthij Seriphij consideratio Matthiolo ibidem,  
Absque simplicium medicamentorum notitia recte mederi nemo potest 2.59  
Abutilon herba quae 926.21  
Abutili uires Matthiolo 927.2  
Acacalis Dioscoridi 155.1  
Acacalis consideratio Matthiolo 155.10  
Acacia Dioscoridi 192.38  
Acacia altera Dioscoridi 192.51  
Acacia in censenda Iacobi Syluij erratum. 195.28  
Acacia consideratio & historia Matthiolo 192.56  
Acacia officinarum adulterina 194.3  
Acacia alterum genus Matthiolo 195.35  
Acacia uires ex Galeno 195.40  
Acacia gummi non haberi 195.10  
Acacia gummi non esse uulgare Tragacanthae gummi 195.23  
Acanthium Dioscoridi 672.10  
Acanthij consideratio Matthiolo 672.13  
Acanthus sativus Dioscoridi 672.28  
Acanthi satini consideratio Matthiolo 672.37  
Acanthi Plinio genera duo, alterum aculeatum alterum sine aculeis 672.56  
Acanthi uires ex Galeno 673.12  
Acanthus sylvestris Dioscoridi 672.34  
Acanthi sylvestris consideratio Matthiolo 673.11  
Acarna historia ex Theophrasto 810.51  
Acetum Dioscoridi 1329.30  
Acetum e Betonica Dioscoridi 1335.21  
Acetum mulsum Dioscoridi 1330.14  
Acetum scillinum Dioscoridi 1330.60  
Acetum ex stachade Dioscoridi 1335.25  
Aceti consideratio Matthiolo 1329.46

Acetum contrarijs constat qualitatibus 1329.48  
Aceti scillini uires admirabiles ex Gal. 1331.15  
Achata lapidis historia & uires Matthiolo 1383.49  
Achras Dioscoridi 250.56  
Acida Muria Dioscoridi 1330.40  
Acida Muria usus exoleuit 1330.46  
Acinos Dioscoridi 731.10  
Acini consideratio Matthiolo 732.1  
Aconitum Cynoctonon Dioscoridi 1080.25  
Aconitum Lycoctonon Dioscoridi ibidem  
Aconitum Pardalianches Dioscoridi 1080.17  
Aconitum Pardalianches Matthioli, & eius imago. 1083.14  
Aconitum Pardalianches Plinij & eius imago, & historia 1085.13  
Aconitum Pardalianches Theophrasti, & eius imago 1085.15  
Aconiti Pardalianches imaginem a Matthiolo repertam non esse fictitiam, idque testimonijs comprobatum aduersus maleuolorum insidias 1083.14  
Aconitum Pardalianches minus. quod falso Doronicum uocant, & eius imago & historia Matthiolo 1086.10  
Aconiti Matthiolo genera plura, & eorum imagines 1088.13  
Aconiti Pardalianches historia, & uires ex Plinio 1090.17  
Aconito in Pardalianche censendo Fuchsi hallucinatio 1093.10  
Aconiti uires ex Galeno 1097.38  
Aconiti uenenum & eius remedia Diosf. 1413.50  
Aconiti ueneni noxa, & eius curatio Matthiolo 1414.1  
Acontia serpentis historia Matth. 1453.49.  
Acontia morsus nota, & eius genera Matth. ibidem. 50  
Acorum Dioscori. 20.47  
Acori consideratio 20.54  
Acori historia Matthiolo 20.46  
Acorum non esse Galangam contra Brasauolum 21.7  
Acori uires Matth. 23.48  
Acori uires ex Gal. 23.52  
Acuta spina Dioscoridi 163.1  
Acute spinae consideratio Matth. 163.10  
Acute spinae & Berberis collatio 164.12  
Acutam spinam non esse Berberum uulgare 164.3  
Adami poma 250.32  
Adarces Dioscoridi 1377.55  
Adarca consideratio Matth. 1378.1  
Adarca uires ex Gal. 1378.15  
Adeps omnis Dioscoridi 376.1  
Adipum consideratio Matth. 377.47  
Adipis, & pinguedinis differentia Gal. 377.54  
Adipis, & pinguedinis uires ex Galeno 377.50  
Adipis in cibis facultas 379.13  
Adiantum Dioscoridi 1200.59  
Adianti



# Index.

<i>Adianti consideratio Matth.</i>	1202.20	<i>Alabastrita vires ex Galeno</i>	<i>ibidem.</i> 21
<i>Adianti historia ex Theophrasto</i>	<i>ibidem</i>	<i>Alaudarum consideratio, &amp; historia Matthiolo</i>	352.1
<i>Adianti vires ex Gal.</i>	1203.22	<i>Alcea Dioscoridi</i>	928.1
<i>Adianti vires ex Mesue</i>	1203.28	<i>Alcea consideratio Matthiolo</i>	928.8
<i>Adonis</i>	904.57	<i>Alcea vires ex Plinio</i>	<i>ibidem.</i> 12
<i>Aegilops Dios.</i>	1204.10	<i>Alchimilla</i>	1178.26
<i>Aegilops consideratio Matthiolo</i>	1205.10	<i>Alcibiadon Dioscoridi</i>	993.10
<i>Aegilops hordei vitium</i>	1207.1	<i>Alcyonium Dioscoridi</i>	1377.10
<i>Aegilops vires ex Galeno</i>	<i>ibidem.</i> 11	<i>Alcyonij historia, &amp; consideratio Matthiolo</i>	1377.27
<i>Aeris flos Dioscoridi</i>	1341.30	<i>Alcyonij vires ex Galeno</i>	1377.41
<i>Aeris floris historia Matthiolo</i>	1341.44	<i>Alga marina consideratio Matthiolo</i>	1137.6
<i>Aeris floris vires ex Galeno</i>	1341.51	<i>Alhaffer quid Serapioni</i>	387.48
<i>Aeris squama Dioscoridi</i>	1342.15	<i>Alisma Dioscoridi</i>	933.10
<i>Aeris squama consideratio &amp; vires ex Gal.</i>	1342.22	<i>Alismatis consideratio Matthiolo</i>	934.10
<i>Aeris squama letifera vis, &amp; eius remedia Matthiolo</i>	1427.45	<i>Alismatis vires ex Galeno</i>	935.6
<i>Aerugo rasa Dioscoridi</i>	1343.50	<i>Alliaria herba consideratio, &amp; vires Matthiolo</i>	844.1
<i>Aerugo scolecia Dioscoridi</i>	1344.10	<i>Allium Dioscoridi</i>	557.30
<i>Aeruginum consideratio Matthiolo</i>	1344.34	<i>Allium sylvestre Dioscoridi</i>	557.32
<i>Aeruginum vires ex Galeno</i>	<i>ibidem.</i> 39	<i>Allij consideratio Matthiolo</i>	<i>ibidem.</i> 50
<i>Aeruginum noxa &amp; eius remedia Matthiolo</i>	1429.20	<i>Allium anguinum Matthiolo</i>	559.19
<i>Aes ustum Dioscoridi</i>	1341.8	<i>Allium ursinum</i>	560.12
<i>Aerisusti consideratio Matthiolo</i>	1341.21	<i>Allium ceruinum</i>	558.14
<i>Aerisusti vires ex Galeno</i>	<i>ibidem.</i> 51	<i>Alni consideratio, &amp; historia ex Theop.</i>	141.20
<i>Aethiopsis Dioscoridi</i>	1151.10	<i>Alni historia Matthiolo</i>	141.28
<i>Aethiopidis consideratio Matthiolo</i>	1151.9	<i>Alni usus, &amp; vires</i>	141.32
<i>Aethiopidis vires ex Galeno</i>	1152.11	<i>Aloe Dioscoridi</i>	682.1
<i>Aetites Lapis Dioscoridi</i>	1389.20	<i>Aloes consideratio Matthiolo</i>	682.30
<i>Aetita lapidis historia &amp; vires Matth.</i>	<i>ibidem.</i> 28	<i>Aloes vires ex Galeno</i>	682.39
<i>Agallochum Dioscoridi</i>	65.29	<i>Aloes vires ex Mesue</i>	683.16
<i>Agallochi consideratio Matthiolo</i>	65.36	<i>Aloes facultates peculiares Matthiolo</i>	684.15
<i>Agallochi fabulosa vulgi opinio</i>	65.47	<i>Alphasasat Aphris quid</i>	548.4
<i>Agallochi historia ex Serapione</i>	65.55	<i>Alsine Dioscoridi</i>	1114.8
<i>Agallochi facultates ex Auicenna</i>	66.28	<i>Alsines consideratio Matthiolo</i>	1115.1
<i>Agallocho in examinando Fuchsi sententia improbata</i>	66.11	<i>Alsines vires ex Galeno</i>	<i>ibidem.</i> 5
<i>Agaricum Dioscoridi</i>	637.26	<i>Altercum quid</i>	1064.12
<i>Agarico in censendo Fuchsi opinio reprobata</i>	637.51	<i>Althaea Dioscoridi</i>	924.8
<i>Agarici consideratio Matthiolo</i>	637.46	<i>Althaea consideratio Matthiolo</i>	926.10
<i>Agarici vires ex Galeno</i>	637.58	<i>Althaea Theophrasto genera duo</i>	926.14
<i>Agarici facultates ex Mesue</i>	638.17	<i>Althaea vires ex Galeno</i>	927.4
<i>Agarici nigri noxa, &amp; eius remedia Dios.</i>	1431.20	<i>Alumen Dioscoridi</i>	1368.27
<i>Agarici nigri noxae curatio Matthiolo</i>	<i>ibidem.</i> 30	<i>Aluminum omnium consideratio Matthiolo</i>	1368.51
<i>Ageraton Dioscoridi</i>	1050.1	<i>Aluminis rupei faciendi ratio.</i>	1369.9
<i>Agerati consideratio Matthiolo</i>	1050.11	<i>Alumina cognita, &amp; iam in lucem reddita</i>	1369.55
<i>Ageratum idem cum Mesuis eupatorio contra Andreae Marini sententiam</i>	1050.13	<i>Alumine liquido in censendo Brasauoli, &amp; Fuchsi opinio reprobata.</i>	1369.1
<i>Agerati imago ab Andrea Marino suo in Mesue appicta, nihil cum agerato habet</i>	1051.43	<i>Aluminum vires ex Galeno</i>	1370.15
<i>Agnus Dioscoridi</i>	195.53	<i>Aluminum facultas calida, non frigida, ut quidam contendunt</i>	1370.21
<i>Agnus pulmo Dioscoridi</i>	341.30	<i>Alypon Dioscoridi</i>	1280.1
<i>Agrifolij consideratio</i>	162.35	<i>Alypi consideratio Matthiolo</i>	1281.1
<i>Agrimonia</i>	1017.12	<i>Alypi vires ex Paulo</i>	<i>ibidem.</i> 11
<i>Aiuga Dioscoridi</i>	940.10	<i>Alysson Dioscoridi</i>	808.22
<i>Aiuga secundum genus Dioscoridi</i>	941.15	<i>Alyssi consideratio Matthiolo</i>	808.29
<i>Aiuga consideratio Matthiolo</i>	941.19	<i>Alyssi historia varia</i>	<i>ibidem</i>
<i>Aiuga vires Matthiolo</i>	942.10	<i>Alyssi cuiusdam imago</i>	1310.1
<i>Aiuga facultates ex Gal.</i>	942.22	<i>Alyssum Aetij</i>	808.44
<i>Aizoon lege Semperuinum.</i>		<i>Alyssum Plinij</i>	808.31
<i>Alabastrites lapis Dioscoridi</i>	1386.10	<i>Alyssum Galeni</i>	808.51
<i>Alabastrita lapidis consideratio Matthiolo</i>	1386.13	<i>Alyssi vires ex Galeno</i>	809.2
		<i>Alyso in censendo Ruellij opinio improbata.</i>	808.58
		<i>Amaracum Dioscoridi</i>	727.1
		<i>Amaracum</i>	



# Index.

<i>Amaracum tenuifolium</i> Matthiolo	728.22	<i>Amyli uires ex Galeno</i>	412.34
<i>Amaraci uires</i> Matthiolo	728.15	<i>Anacardia, &amp; eorum historia &amp; uires</i> Matth. 281.12	
<i>Amaraci descriptio</i> Matthiolo	728.12	<i>Anacardiorum uenenis signa &amp; curatio</i>	1412.53
<i>Amaracinum oleum</i> Dioscoridi	83.1	<i>Anagallis</i> Dioscoridi	622.1
<i>Amaracini consideratio</i> Matthiolo	83.16	<i>Anagallidis consideratio</i> Matth.	623.1
<i>Amaranti historia</i> Matth. 1045	1054.17	<i>Anagallidis genera duo</i>	ibidem
<i>Amaranti purpurei uires</i> Matth.	1046.18	<i>Anagallidis utriusque uires ex Galeno</i>	623.4
<i>Ambarum &amp; eius historia</i> Matth.	65.6	<i>Anagyris</i> Dioscoridi	930.1
<i>Ambari genera, &amp; uires</i>	66.14	<i>Anagyris consideratio, historia et genera</i> Matt. 931.10	
<i>Ambrosia</i> Dioscoridi	850.40	<i>Anagyris uires ex Galeno</i>	932.24
<i>Ambrosie consideratio</i> Matth.	850.47	<i>Anchusa</i> Dioscoridi	993.1
<i>Ambrosie uires ex Galeno</i>	851.11	<i>Anchuse Dioscoridi genera tria</i>	993.1
<i>Ambugia siue Ambubeia</i>	502.11.	<i>Anchuse Galeno genera quatuor</i>	995.7
<i>Amelli Vergiliani historia</i> Matth.	1177.14	<i>Anchusarum consideratio, &amp; historia</i> Matth.	994.7
<i>Amelli uires</i>	ibidem.5	<i>Anchusarum uires ex Galeno</i>	995.1
<i>Amiantus lapis</i> Dioscoridi	1387.10	<i>Andachoca Mauritanis quid</i>	1166.40
<i>Amianti lapidis consideratio</i> Matth.	1387.16	<i>Androsaces</i> Dioscoridi	896.56
<i>Amianto ex lapide fraus</i>	ibidem.40	<i>Androsacis consideratio</i> Matth.	897.10
<i>Ammi</i> Dioscoridi	761.1	<i>Androsacis uires ex Galeno</i>	997.17
<i>Ammio in censendo Ruellij lapsus</i>	762.7	<i>Androsemon</i> Dioscoridi	935.48
<i>Ammios consideratio</i> Matth.	762.1	<i>Androssemi consideratio</i> Matth.	36.10
<i>Ammodite serpentis historia, &amp; uenefica uis</i> Matthiolo.	1453.6	<i>Androssemi uires ex Galeno</i>	939.12
<i>Ammodite morsus signa, &amp; curatio</i>	ibidem.18	<i>Anemone</i> Dioscoridi	615.1
<i>Ammoniacum</i> Dioscoridi	803.33	<i>Anemonis consideratio</i> Matth.	617.9
<i>Ammoniacy consideratio</i> Matth.	803.46	<i>Anemonis Matth. genera quinque</i>	ibidem
<i>Ammoniacy historia ex Plinio</i>	803.51	<i>Anemone in censenda Brasauoli error</i>	618.4
<i>Ammoniacy lachryma duplex</i>	ibidem.53	<i>Anemone in consideranda Ruellij opinio explosa.</i>	619.18
<i>Ammoniacy uires ex Galeno</i>	803.58	<i>Anemones uires ex Galeno</i>	620.12
<i>Amomis</i> Dioscoridi	51.47	<i>Anethum</i> Dioscoridi	757.1
<i>Amomum</i> Dioscoridi	51.35	<i>Anethi consideratio</i> Matth.	757.10
<i>Amomi consideratio</i> Matth.	51.50	<i>Anethi uires ex Galeno</i>	757.13
<i>Amomum spurium</i>	52.1	<i>Angelica &amp; eius historia</i> Matth.	1169.13
<i>Amomi uires ex Galeno</i>	52.48	<i>Angelica satina</i>	ibidem 14. & 17
<i>Amomo deficiente, quid supponendum</i>	52.11	<i>Angelica genera plura</i>	ibidem
<i>Amomo in censendo Fuchsi opinio improbata</i>	52.30	<i>Angelica syluestris</i>	1170.12
<i>Ampelitis terra</i> Dioscoridi	1392.48	<i>Angelica uires</i> Matth.	1170.4
<i>Ampelitis terra consideratio</i> Matth.	1392.54	<i>Anguimum senectæ</i> Dioscoridi	321.53
<i>Ampeloprasum</i> Dioscoridi	551.10	<i>Anguimum senectæ consideratio</i> Matth.	321.58
<i>Ampeloprassi consideratio</i> Matth.	551.5	<i>Anguimum senectæ uires</i>	322.13
<i>Ampeloprassi usus ex Galeno</i>	551.17. & 552.6	<i>Anguria, &amp; eius historia</i> Matth.	518.35
<i>Amphisbena serpentis ictus notæ &amp; curatio</i> Dioscoridi	1454.8.	<i>Anguria in censenda Fuchsi opinio improbata</i>	518.6
<i>Amphisbena serpentis consideratio</i> Matth.	1454.30	<i>Anguriam non esse peponem, ut quidam uolunt</i>	518.2
<i>Amphisbenam bicipitem esse, falsum</i>	ibidem	<i>Anguria uires</i> Matth.	518.42.
<i>Amphisbena morsus, signa, &amp; curatio</i> Matth. ibidem.40		<i>Animalia alia præter canem rabida sunt</i>	1438.20
<i>Amurca</i> Dioscoridi	202.20	<i>Animalia ex ouis nascentia</i>	348.37
<i>Amurca usus ex Catone</i>	203.19	<i>Anisum</i> Dioscoridi	754.1
<i>Amygdale amara</i> Dioscoridi	271.36	<i>Anisi consideratio</i> Matth.	554.8
<i>Amygdale dulces</i> Dioscoridi	271.46	<i>Anisi uires</i> Matth.	754.10
<i>Amygdale amara quomodo dulces fiant</i>	273.2	<i>Anisi uires ex Galeno</i>	755.2
<i>Amygdale amara uulpes, &amp; gallinas necant</i>	271.43.	<i>Anonis</i> Dioscoridi	674.1
<i>&amp; 273.5</i>		<i>Anonidis consideratio</i> Matth.	675.1
<i>Amygdalarum consideratio</i> Matth.	271.50	<i>Anonidis uires</i> Matth.	ibidem. 17
<i>Amygdalarum uires ex Galeno</i>	271.60	<i>Anonidis uires ex Galeno</i>	675.29
<i>Amygdalinum oleum</i> Dioscoridi	75.1	<i>Anonidis historia ex Theoph.</i>	675.8
<i>Amygdalini parandi ratio</i>	75.18	<i>Anserinus adeps</i> Dioscoridi	376.1. & 377.39
<i>Amygdalini uires</i> Matth.	75.34	<i>Anthemis</i> Dioscoridi	904.36.
<i>Amygdali arboris gummi</i> Dioscoridi	271.44	<i>Anthemidis consideratio</i> Matth.	904.50
<i>Amylum</i> Dioscoridi	412.17	<i>Anthemidis uires ex Galeno</i>	905.16
<i>Amyli consideratio</i> Matth.	412.31	<i>Anthyllis</i> Dioscoridi	904.1
		<i>Anthyllidis consideratio</i> Matth.	904.12
		<i>Anthyllidis uires ex Galeno</i>	ibidem. 30
		<i>A 2 Anthyllide</i>	



# Index.

<i>Anthyllide in cēfenda Fuchſii opionio damnata.</i>	904.14	<i>Aqua Dioſc.</i>	1327.50
<i>Antidota Matthioli contra uenena &amp; eorum deſcriptio- nes</i>	1406.29	<i>Aquarum differentia &amp; facultates</i>	1328.30
<i>Antidoti è ſanguinibus deſcriptio</i>	1408.1	<i>Aqua frigida noxa &amp; curatio Dioſc.</i>	1433.30
<i>Antidoti è ſcinco deſcriptio</i>	ibidem.10	<i>Aqua aurificum noxa &amp; curatio</i>	1428.53
<i>Antidoti è terra Lemnia deſcriptio</i>	1408.46	<i>Aqua ex humano ſtercore</i>	382.19
<i>Antidotorum actio</i>	1399.11	<i>Aqua paſſor quouſque oriatur in demorſis a cane rabido Matth.</i>	1442.36
<i>Antimonium</i>	1347.29	<i>Aqua paſſor quando, &amp; quibus curari poſſit ibidem.</i>	49
<i>Antipathes Dioſcoridi</i>	1379.23	<i>Aqua marina Dioſc.</i>	1329.6
<i>Antipathes pulcherrimum apud Matthiolum.</i>	1379.52	<i>Aqua mulſa Dioſc.</i>	1327.4
<i>Antirrhinon Dioſcoridi</i>	1196.4	<i>Aqua metallica ſpontè naſcentes et earū uires</i>	1328.28
<i>Antirrhini conſideratio Matth.</i>	1197.10	<i>Aqua mulſa uaria parandi ratio</i>	1327.18
<i>Antirrhini uaria hiſtoria</i>	1197.10	<i>Aqua ſtillatitia qua cateris præſtantes</i>	187.10
<i>Antirrhini genera plura</i>	1197.10. & inde	<i>Aqua uita ex uino parata uires Matth.</i>	1325.41
<i>Antirrhini uires Matth.</i>	1197.17	<i>Aqua uita optima parandi ratio Matth.</i>	ibidem
<i>Antirrhini uires ex Galeno</i>	ibidem.20	<i>Aquiſolium &amp; eius uires Matth.</i>	162.35
<i>Antiſpodia Dioſcoridi</i>	1349.34	<i>Aquiſolium non eſſe crateogonum</i>	162.46
<i>Antora Napelli antidotum</i>	1097.22	<i>Aquileia ſine Aquilina &amp; eius conſideratio et uires Mat thiolo</i>	630.12. & inde
<i>Antora &amp; Auicennæ Zedoaria idem</i>	1097.27	<i>Aquofa, qua ament loca</i>	8.44. & 52
<i>Antora uires Matth.</i>	1097.34	<i>Arabeia Ananiensibus</i>	431.9
<i>Aparine Dioſcoridi</i>	808.1	<i>Arabicum gummi, non eſſe Acacia</i>	195.5
<i>Aparines conſideratio Matth.</i>	808.10	<i>Arabicus lapis Dioſc.</i>	1385.1
<i>Aparines uires Matth.</i>	ibidem.13	<i>Arabis Dioſc.</i>	978.32
<i>Aparines facultates ex Galeno</i>	ibidem.14	<i>Arabis caput Dioſc. adulterinum</i>	570.40
<i>Aphaca Dioſcoridi</i>	548.7	<i>Arabidis conſideratio Matth.</i>	570.40
<i>Aphaca conſideratio Matth.</i>	549.1	<i>Aracus &amp; eius hiſtoria Matth.</i>	422.9
<i>Aphaca &amp; uicia uires ex Galeno</i>	549.7	<i>Aracus Gal. quid</i>	422.11
<i>Apiſtrum Dioſcoridi</i>	827.1	<i>Aracus Theoph.</i>	ibidem.19
<i>Apiſtri conſideratio Matth.</i>	827.12	<i>Araneus piſcis</i>	316.17
<i>Apiſtri uires ex Mauritaniſ</i>	827.19	<i>Araneus Dioſc.</i>	360.35
<i>Apiſtri facultates ex Gal.</i>	827.31	<i>Araneorum conſideratio Matth.</i>	361.1
<i>Apios Dioſcoridi</i>	1272.58	<i>Araneus mus Dioſc.</i>	366.54
<i>Apios conſideratio Matth.</i>	1273.5	<i>Aranei muris conſideratio Matth.</i>	366.56
<i>Apios hiſtoria ex Tpheoph.</i>	1273.9	<i>Arbores qua plantæ ſcandant</i>	9.29
<i>Apio in cenſendo Ruellij lapſus</i>	1273.14	<i>Arboribus qua innascentur</i>	9.27
<i>Apio in examinando Fuchſii erratum</i>	ibidem.17	<i>Arbutus Dioſc.</i>	271.1
<i>Apium hortenſe Dioſc.</i>	767.1	<i>Arbuti conſideratio Matth.</i>	271.8
<i>Apij horteniſis conſideratio Matth.</i>	769.17	<i>Arbuti deſcriptio Matth.</i>	271.19
<i>Apij horteniſis uires ex Gal.</i>	751.57	<i>Arbuti uſus &amp; uires Matth.</i>	271.27
<i>Apij omnis generis uires ex eodem</i>	ibidem	<i>Arction Dioſc.</i>	1153.1
<i>Apium paluſtre Dioſc.</i>	767.10	<i>Arctij conſideratio Matth.</i>	1153.14
<i>Apium montanum Dioſc.</i>	ibidem	<i>Arctij uires ex Gal.</i>	1153.20
<i>Apium riſus</i>	612.12	<i>Arena Dioſc.</i>	1390.39
<i>Apocynon Dioſc.</i>	1100.30	<i>Argemone Dioſc.</i>	620.16
<i>Apocynum repens</i>	1100.44	<i>Argemones conſideratio Matth.</i>	620.18
<i>Apocyni conſideratio Matth.</i>	ibidem.40	<i>Argemones caput adulterinum</i>	621.1
<i>Apocyni uires ex Gal.</i>	ibidem.59	<i>Argemones uires ex Gal.</i>	621.19
<i>Apollinaris herba Dioſc.</i>	1063.1	<i>Argentina herba</i>	595.19
<i>Apollinaris herba conſideratio Matth.</i>	ibidem.45	<i>Argenti recrementum Dioſc.</i>	1349.55
<i>Apollinaris herba uires ex Gal.</i>	1065.10	<i>Argenti ſcoria conſideratio</i>	ibidem.58
<i>Apri iecur Dioſc.</i>	342.25	<i>Argenti ſpuma Dioſc.</i>	1350.10
<i>Apri urina</i>	383.41	<i>Argenti ſpuma conſideratio Matth.</i>	1350.53
<i>Aprinum ſtercus</i>	381.34	<i>Argenti ſpuma uires ex Gal.</i>	1351.9
<i>Apum conſideratio Matth.</i>	389.14	<i>Argenti ſpuma noxa, &amp; curatio Dioſc.</i>	1427.1
<i>Apum Rex, &amp; regimen</i>	389.20	<i>Argenti ſpuma mala Matth.</i>	1427.10
<i>Apum mira prudentia</i>	389.40	<i>Argenti ſpuma ſumpta curatio Matth.</i>	ibidem.20
<i>Apes quibus gaudeant</i>	389.32	<i>Argentum uiuum Dioſc.</i>	1357.28
<i>Apum mira in opere induſtria</i>	ibidem	<i>Argenti uini conſideratio Matth.</i>	1357.37
<i>Apum reparatio ex Vergilio</i>	389.62	<i>Argenti uini facultates Matth.</i>	1358.19
<i>Apum iclus curatio Dioſc.</i>	1447.17	<i>Argenti uini noxa, &amp; auxilia Dioſc.</i>	1427.54
<i>Apum iclus &amp; eius remedia Matth.</i>	ibidem.22	<i>Argenti</i>	



# Index.

<i>Argenti uini pernitialis natura Matth.</i>	1427.48	<i>Asaro quomodo utantur Rustici ad febres</i>	37.38
<i>Argenti uini sumpti curatio Matth.</i>	1428.23	<i>Asclepias Dios.</i>	809.10
<i>Argenti sublimati parandi ratio</i>	1358.15	<i>Asclepiadis confid. Matth.</i>	810.1
<i>Argenti sublimati noxa &amp; auxilia Matth.</i>	1428.12	<i>Asclepiadis uires ex Gal.</i>	810.30
<i>Arida loca, quæ plantæ ament</i>	9.5	<i>Asclepiade in censenda Fuchsi opinio non accepta</i>	810.6
<i>Arisarum Diosc.</i>	599.1	<i>Ascyron Dios.</i>	935.40
<i>Arisari Matth. genera duo</i>	ibidem.10	<i>Ascyri confid. Matth.</i>	936.10
<i>Arisari historia Matth.</i>	599.8	<i>Ascyri uires ex Gal.</i>	939.13
<i>Arisari uires ex Gal.</i>	600.12	<i>Asinina urina Diosc.</i>	383.44
<i>Aristolochia clematidis Diosc.</i>	648.6	<i>Asininum iecur Diosc.</i>	342.22
<i>Aristolochia longa Diosc.</i>	648.2	<i>Asininum stercus Diosc.</i>	381.36
<i>Aristolochia rotunda Diosc.</i>	647.20	<i>Asinina ungula Diosc.</i>	344.10
<i>Aristolochia confid. Matth.</i>	649.7	<i>Asininum lac Dios.</i>	370.16
<i>Aristolochie fructu in censendo Plinij error</i>	649.13	<i>Asius lapis Diosc.</i>	1380.7
<i>Aristolochiam clematitem à tenui nihil differre.</i>	649.53	<i>Asii lapidis confid. Matth.</i>	1380.39
<i>Aristolochie uires ex Mesue</i>	651.1	<i>Asii lapidis historia, &amp; uires ex Gal.</i>	ibidem.50
<i>Aristolochie facultates ex Gal.</i>	650.51	<i>Aspalathus Dios.</i>	60.44
<i>Armeniaca mala Diosc.</i>	238.49	<i>Aspalathi confid. Matth.</i>	60.53
<i>Armeniacorum malorum confid. Matth.</i>	247.54	<i>Aspalathi uires ex Gal.</i>	61.12
<i>Armeniacorum malorum genera plura</i>	247.54	<i>Aspalathum non esse Rhodium oleastrum</i>	61.2
<i>Armeniacorum nucleorum oleum, &amp; eius uires</i>	248.8	<i>Aspalato in censendo Ruellij opinio reiecta</i>	61.2
<i>Armenius lapis Diosc.</i>	1352.50	<i>Asparagus Dios.</i>	476.33
<i>Armenij lapidis confid. Matth.</i>	1352.54	<i>Asparagi confid. Matth.</i>	476.46
<i>Armenij lapidis uires ex Alex.</i>	1353.18	<i>Asparagi genera plura</i>	ibidem
<i>Armenij lapidis uires ex Aetio</i>	1353.41	<i>Asparagi urinam fetidam trahunt</i>	477.13
<i>Armenij lapidis uires ex Gal.</i>	ibidem.49	<i>Asparagi uires ex Plinio, &amp; Auicenna</i>	477.1
<i>Armenia terra Gal.</i>	1361.29	<i>Asparagorum uires ex Gal.</i>	476.12
<i>Armonia terre uires ex eodem</i>	1362.28	<i>Asphodelus Dios.</i>	600.16
<i>Armoracia Diosc.</i>	440.11	<i>Asphodeli consideratio, &amp; historia Matth.</i>	600.1
<i>Arnabo quid</i>	582.16	<i>Asphodeli uires Matth.</i>	602.15
<i>Arum Diosc.</i>	595.38	<i>Asphodeli facultates ex Gal.</i>	602.19
<i>Ari confid. Matth.</i>	595.42	<i>Aspidis ictus nota, &amp; curatio Dios.</i>	1457.48
<i>Ari genus alterum</i>	ibidem.53	<i>Aspidum genera &amp; earum perniciosus ictus Matthio. ibi-</i>	dem
<i>Ari uires Matth.</i>	ibidem.60		55
<i>Ari facultates ex Gal.</i>	597.16	<i>Aspidum historia, ictus, signa, &amp; curatio Matthiolo</i>	1458.3
<i>Arum Aegyptium &amp; eius confid. Matth.</i>	422.45	<i>Asplenium Diosc.</i>	898.19
<i>Ari Aegyptij imago</i>	425.1	<i>Aspleni confid. Matth.</i>	899.10
<i>Arum Aegyptium non esse collocastam</i>	422.44	<i>Aspleni uires ex Gal.</i>	900.11
<i>Arsenicum sublimatum, &amp; eius parandi ratio</i>	1368.12	<i>Aspleno in considerando quorundam error</i>	899.19
<i>Arsenici sublimati uenenum, &amp; curatio Matthiolo</i>	1428.50	<i>Assa fetida</i>	800.26
<i>Artemisia Diosc.</i>	847.53	<i>Astacos piscis</i>	308.11
<i>Artemisia tenuifolia Diosc.</i>	848.10	<i>Aster Atticus</i>	1174.10
<i>Artemisia in describenda Plinij error</i>	849.7	<i>Asteris Attici confid. Matth.</i>	1175.10
<i>Artemisia in censenda Brasauoli errata plura</i>	849.24	<i>Asteris Attici uires ex Gal.</i>	1178.21
<i>Artemisia tenuifolia in examinanda Ruellij opinio explo-</i>	sa	<i>Astere Attico in describendo Serapionis error</i>	1176.13
<i>Artemisia confid. Matth.</i>	840.40	<i>Astragalus Diosc.</i>	1053.46
<i>Artemisia uires ex Gal.</i>	849.1	<i>Astragali confid. Matth.</i>	ibidem.53
<i>Arundo Diosc.</i>	850.30	<i>Astragali uires ex Gal.</i>	ibidem.58
<i>Arundinis &amp; filicis odium</i>	148.1	<i>Astura conchilij genus magnum</i>	300.34
<i>Arundinum genera plura</i>	149.22	<i>Athera Diosc.</i>	400.19
<i>Arundinum confid. Matth.</i>	149.1	<i>Athera confid. Matth.</i>	400.22
<i>Asarina herba historia &amp; uires Matth.</i>	37.43	<i>Atractylis Diosc.</i>	810.35
<i>Asarum Diosc.</i>	37.1	<i>Atractylidis confid. Matth.</i>	810.41
<i>Asari confid. Matth.</i>	37.14	<i>Atramentum librarium Diosc.</i>	1393.15
<i>Asari uires ex Mesue</i>	37.29	<i>Atramentum sutorium Diosc.</i>	1363.17
<i>Asari facultates ex Gal.</i>	37.61	<i>Atramenti sutorij confid. Matth.</i>	1363.35
<i>Asaro in censendo Plinium perperam à Brasauolo accu-</i>	sari	<i>Atramenti sutorij conficiendi ratio Matth.</i>	1363.44
	37.17	<i>Atramenti sutorij historia, &amp; uires Gal.</i>	1364.5
		<i>A 3 Atramenti</i>	



# Index.

<i>Atramenti scriptorij optimi conficiendi ratio</i>	214.20
<i>Atriplex</i> Diosc.	460.1
<i>Atriplicis consideratio</i> Matt.	460.8
<i>Atriplicis vires deiectionis</i> Matt.	465.16
<i>Atriplicis sylvestris genera plura</i> Matt.	462.19
<i>Atriplex marina</i> , & eius historia Matt.	463.11
<i>Auellana nux</i> Diosc.	282.23
<i>Auellanarum nucum consideratio</i> Matt.	282.30
<i>Auellanarum vires ex Gal.</i>	283.22
<i>Auellanarum genera plura</i>	282.31
<i>Auellanarum vires</i> Matth.	283.14
<i>Auellana indica</i> Matth.	280.11
<i>Auellanarum indicarum genera plura</i>	282.31
<i>Auena</i> Diosc.	400.40
<i>Auena consideratio</i> Matth.	400.46
<i>Auena facultates ex Gal.</i>	400.49
<i>Auerrois locus restitutus</i>	740.11
<i>Auicenna contra Galenum</i>	464.2
<i>Auicennae defensio</i> . 369.32. & 739.16. & 1096.52	
<i>Auicennae de generatione lapidum opinio comprobata</i>	1314.6
<i>Aurantia poma</i> , & eorum vires Matth.	250.20
<i>Aureliarum historia</i> Matth.	357.42
<i>Auri historia</i> , & praestantia Matth.	1358.31
<i>Auri vires ex Auicenna</i>	1359.1
<i>Auricula muris</i> Diosc.	622.40
<i>Auricula muris consideratio</i> Matt.	632.50
<i>Auricula muris facultates ex Gal.</i>	632.56
<i>Auricula ursi</i> & eius historia Matt.	965.19
<i>Auricula ursi vires</i> Matt.	966.10
<i>Auripigmentum</i> Diosc.	1367.32
<i>Auripigmenti consideratio</i> Matt.	ibidem.54
<i>Auripigmenti vires ex Gal.</i>	1368.15
<i>Auripigmenti sumpti noxa</i> , & remedia Diosc.	1428.38
<i>Auripigmenti uenefica uis</i> , & curatio Matth.	ibidem.44
<i>Azadaracht quid</i>	287.37
<i>Azadaracht arboris uenenum</i> , & remedia Mat.	1417.7
<i>Azaroli arboris descriptio</i> Matth.	254.10

## B

**B** *Aaras radix admirabilis facultatis* Iosepho 1079.30

<i>Baccharis</i> Diosc.	732.19.
<i>Baccharis consideratio</i> Matt.	732.30
<i>Baccharis caput</i> Diosc. haud esse adulterinum contra Anguillarum, & alios	732.57
<i>Bacchare in censenda Leonice</i> , et Brasanoli opinio explorata	732.55
<i>Bacchare in examinanda complures Anguillarum errores</i>	732.57
<i>Balaninum oleum</i> Diosc.	75.44
<i>Balanini olei consideratio</i> Matt.	75.49
<i>Balanini olei vires</i>	75.51
<i>Balaustium</i> Diosc.	226.18
<i>Balaustij confid.</i> Matt.	227.30
<i>Balla</i> , sine Palla marina quid	1378.5
<i>Ballote</i> Diosc.	825.1
<i>Ballotes confid.</i> Matt.	826.1
<i>Ballotes vires ex Gal.</i>	826.5
<i>Balsamina herba</i> & eius historia Matt.	1288.11

<i>Balsamina vires</i> Matt.	1288.12
<i>Balsamina altera</i>	1289.14
<i>Balsamum</i> Diosc.	58.40
<i>Balsamum cur nunc in Syria non sit</i>	57.59
<i>Balsami confid.</i> Matt.	59.11
<i>Balsami uiridarium in Aegypto</i>	59.30
<i>Balsami historia ex Theoph.</i>	59.37
<i>Balsami semen officinis supposititium</i>	59.55
<i>Balsami vires ex Gal.</i>	60.20
<i>Balsami loco quid supponendum</i>	60.10
<i>Balsamum factitium</i> , & eius parandi ratio Matt.	60.24
<i>Balsami factitij vires</i> Matt.	60.34
<i>Barbula hirci</i> Diosc.	539.17
<i>Barbula hirci confid.</i> & vires Matt.	537.10
<i>Basilisci morsus notae</i> & curatio Diosc.	1458.30
<i>Basilisci uaria historia</i>	1458.38
<i>Basilisci historia in compluribus fabulosa</i> Matt.	1459.1
<i>Battifecula</i> siue Battifocere	504.17
<i>Bdellium</i> Diosc.	90.42
<i>Bdellium plantae genus</i>	91.23
<i>Bdellij confid.</i> Matt.	90.55
<i>Bdellij genera</i>	91.5
<i>Bdellij historia ex Plinio</i>	91.9
<i>Bdellij vires ex Gal.</i>	91.14
<i>Bdellij locus difficilis diligenter examinatus</i>	91.41
<i>Behen album</i> , & rubrum	1239.33
<i>Bellis genera plura</i>	911.20
<i>Bellis</i> & eius historia & vires Matt.	911.19
<i>Belzoinum quid</i>	800.30
<i>Belzoinum non esse myrrham</i> , ut quidam putat.	800.31
<i>Berberis vulgaris descriptio</i>	166.23
<i>Berberis vulgaris examinatio</i>	166.12
<i>Beta</i> Diosc.	471.1
<i>Beta confid.</i> Matt.	42.1
<i>Beta duplex</i> Diosc.	471.1
<i>Beta magna</i> , & rubra radice	472.1
<i>Beta vires</i> Matt.	474.2
<i>Beta facultates ex Gal.</i>	472.8
<i>Beta sylvestris</i>	473.6
<i>Betonica</i> Diosc.	943.22
<i>Betonica confid.</i> Matt.	ibidem
<i>Betonica vires ex Ant. Musa</i>	943.45
<i>Betonica vires ex Gal.</i>	946.4
<i>Betula</i> & eius historia Matt.	141.37. & 42
<i>Betula cortex bituminosus</i>	141.44
<i>Betula vires</i> Matt.	141.48
<i>Bezabar lapidis historia</i> & vires	1362.51
<i>Bislingua herba</i>	1194.10
<i>Bistorta</i> & eius historia Matt.	948.7
<i>Bistorta vires</i> Matt.	948.22
<i>Bitumen</i> Diosc.	115.55
<i>Bituminis confid.</i> Matt.	116.16
<i>Bituminis historia</i> , & vires Gal.	118.32
<i>Blatta pistrinaria</i> Diosc.	340.29
<i>Blattarum confid.</i> Matt.	340.32
<i>Blattaria herba</i> , & eius historia & vires Matt.	1150.10
<i>Blatta bisantis</i>	304.52
<i>Bliton</i> Diosc.	452.10
<i>Bliti consideratio</i> , & genera Matt.	452.11
<i>Bliti vires ex Gal.</i>	454.11
<i>Baotica Myrrha</i>	87.1



# Index.

Boli Armenij historia Gal. 1361.29  
 Boli Armenij uires ex Gal. ibidem  
 Bonaga Matth. quid 675.6  
 Bonifatia lege Hippoglossum  
 Bonus henricus Germanis quid & eius uires 596.16  
 Borrage & eius consideratio. Et historia Matthiolo 1186.12  
 Botrys Dioscoridi 852.10  
 Botrys confid. Matthiolo 852.15  
 Botrys uires Matthiolo 153.11  
 Botrys facultates ex Paulo 853.19  
 Braglia herba que 948.61  
 Branca Vrsina 672.29  
 Brassica Dioscoridi 466.1  
 Brassica capitata 469.17  
 Brassica satina confid. Matthiolo. 469.10  
 Brassica satina complura genera ibidem  
 Brassica uires Matthiolo 470.11  
 Brassica facultates ex Gal. 470.21  
 Brassicam que oderunt 470.5  
 Brassica sylvestris Dioscoridi 468.1  
 Brassica sylvestris confid. Matthiolo 470.9  
 Brassica marina Dioscoridi 468.8  
 Brassica marinae confid. Matthiolo 470.44  
 Brassica marina in censenda Ruellij opinio explosa. 470.51  
 Brassicam marinam non esse cachilem 470.53  
 Brassica marinae uires 470.57  
 Britannica Dioscoridi 947.1  
 Britannica confid. Matthiolo 947.10  
 Britannica historia ex Plinio 947.10  
 Britannica uires ex Gal. 948.40  
 Bromos Dioscoridi 1207.18  
 Bromi confid. Matthiolo 1207.24  
 Bryon Dioscoridi 61.30  
 Bryonia Dioscoridi 1283.10  
 Bryoniae confid. Matthiolo 1284.18  
 Bryoniae sumpta noxa, & curatio 1432.20  
 Bubulum lac Dioscoridi 369.37  
 Bubuli lactis uires 369.35  
 Bubulum serum 376.27  
 Bubuli seni uires 377.30  
 Bubulum stercus Diosc. 381.20  
 Bubuli stercoris uires ex Gal. 371.20. & 382.2  
 Bubulum seuum Dioscoridi 376.28  
 Buccinum Dioscoridi 299.6  
 Buccini consideratio Matthiolo 299.28  
 Buglossum Dioscoridi 1185.30  
 Buglossi consideratio Matthiolo 1185.38  
 Buglossi descriptio ex Auicenna 1185.54  
 Buglossi uires ex Gal. 1183.12  
 Buglossi vulgaris genera tria 1187.13  
 Buglossi, & Borriginis uires Matthiolo 1187.15  
 Bulbus esculentus Diosc. 602.37  
 Bulbus comitorius Diosc. 602.40  
 Bulborum consideratio Matthiolo 602.57  
 Bulborum uires ex Gal. 602.60  
 Bunium Dioscoridi 1184.24  
 Bunij consideratio Matthiolo 1184.35  
 Bunij uires ex Gal. ibidem 45  
 Bupthalmum Dioscoridi 509.8

Bupthalmi consideratio Matth. 910.10  
 Bupthalmi uires ex Gal. 911.14  
 Buprestes Dioscoridi 358.17  
 Buprestum consideratio Matth. 358.25  
 Buprestis sumpta noxa, & auxilia Dioscoridi 1410.53  
 Buprestium uenenum, eiusq; curatio 141.1  
 Bursa pastoris, & eius historia, & uires Matt. 570.17  
 Butyrum Dioscoridi 370.40  
 Butyri fuligo Dioscoridi 370.50  
 Butyri consideratio & uires Matth. 372.23  
 Buxus arbor & eius historia Matth. 192.6  
 Buxi usus & uires 191.11  
 Buxo in censendo Amathi Lusitani sententia explosa 192.8

## C

Cacalia Dioscoridi 1184.1  
 Cacalia confid. Matthiolo 1184.10  
 Cacaliae uires ex Gal. 1184.16  
 Cacatreppola Hetruscis quid. 973.70  
 Cachrys Dioscoridi 788.10  
 Cachrys quid 790.39  
 Cactus Cardui genus 668.17  
 Cadmia Dioscoridi 1337.28  
 Cadmia confid. Matthiolo 1338.1  
 Cadmia historia ex Gal. 1338.11  
 Cadmia historia ex Plinio ibidem 33  
 Cadmia facultates ex Gal. ibidem 24  
 Cecilia ictus nota, & curatio Dioscoridi 1454.8  
 Ceciliae morsus signa, & remedia Matthiolo ibidem 14  
 Cereus uide Cereus.  
 Calamus odoratus Dioscori. 56.50  
 Calami odorati historia ex Theophrasto 56.58  
 Calamo odorato in censendo Brasauoli opinio explosa 57.20  
 Calamum odoratum uulgare haud esse legitimum contra Fuchsii opinionem 58.17  
 Calami odorati uires ex Gal. 58.21  
 Calamintha Dioscoridi 716.1  
 Calamintha Diosc. genera tria ibidem  
 Calamintha confid. Matt. 717.4  
 Calamintha uires ex Gal. 720.6  
 Calamintha in censenda Brasauoli opinio explosa 717.19  
 Calamintha in examinanda Ruellij sententia reiecta. 718.19.  
 Calcifraga Diosc. Empetron  
 Calli in equorum cruribus orti & eorum uires Diosco. 345.10  
 Calthæ confid. & historia, & uires Matt. 1302.17  
 Calx uiua Diosc. 1375.58  
 Calcis uiuæ confid. Matt. 1376.6  
 Calcis uiuæ uires Matt. 1376.8  
 Calcis uiuæ facultates ex Gal. 1376.13  
 Calcis assumpta noxa, & remedia Dioscoridi 1428.38  
 Calcis malefica uis: & curatio Matt. 1428.44  
 Cammarus piscis 309.23  
 Canabel Aplyris quid 689.13  
 Cancannum



# Index.

<i>Cancamum</i> Diosc.	66. 54	<i>Carciofi</i>	669. 11
<i>Cancami</i> consideratio Matth.	67. 1	<i>Cardamomum</i> Diosc.	27. 53
<i>Cancelli</i> pisces & eorum historia Matth.	311. 46	<i>Cardamomi</i> consid. Matth.	28. 1
<i>Cancris</i> fluuiatiles Diosc.	307. 30	<i>Cardamomi</i> officinis genera plura	ibidem
<i>Cancris</i> marini	308. 4	<i>Cardamomi</i> historia Matth.	28. 2
<i>Cancrorum</i> consid. Matth.	308. 1	<i>Cardamomi</i> genera ex Plinio	28. 49
<i>Cancrorum</i> fluuiatilium uires Matth.	310. 30	<i>Cardamomi</i> uires ex Gal.	28. 54
<i>Cancrorum</i> uires ex Gal.	309. 16	<i>Cardamomi</i> succidancum Gal. quid	28. 54
<i>Cancris</i> fluuiatiles in Hetruria frequentissimi	310. 18	<i>Cardoni</i> Italici quid	668. 15
<i>Canis</i> rabidi Iecur Diosc.	342. 16	<i>Carduus</i> Diosc.	667. 7
<i>Canis</i> rabiosi signa Diosc.	1437. 32	<i>Carduorum</i> consid. & genera Matth.	668. 10
<i>Canis</i> rabiosi uenefica natura Matth.	1437. 50	<i>Carduorum</i> uires Matth.	670. 4
<i>Canes</i> quibus causis rabie agitentur	1438. 8	<i>Cardui</i> facultates ex Gal.	670. 70
<i>Canis</i> rabiosi morsus neglecti discrimina Mat.	1438. 40	<i>Carduus</i> diuæ Mariæ, siue lacteus	677. 6
<i>Canis</i> rabidi morsus indicia salutifera Mat.	1439. 4	<i>Cardui</i> diuæ Mariæ uires Matth.	667. 13
<i>Canis</i> rabiosi morsus curatio Diosc.	ibidem 30	<i>Carduus</i> benedictus & eius uires Matth.	813. 17
<i>Canis</i> rabiosi morsus curatio Matth.	ibidem 50	<i>Carduum</i> benedictum non esse <i>Attractylim</i> contra Fuch	
<i>Canis</i> rabidi morsus ustio Diosc.	1441. 1	<i>su</i> opinionem	813. 10
<i>Canis</i> rabiosi morsus remedia suspecta Matth.	1440. 33	<i>Carlina</i>	658. 16
<i>Canis</i> rabiosi morsus religiosum auxilium Mat.	1449. 49	<i>Carnes</i> quomodo diutius asseruentur	14. 57
<i>Canis</i> rubus Diosc.	169. 10	<i>Carnes</i> noxiæ & remedia	1433. 48
<i>Canis</i> Rubi consid. Matth.	169. 16	<i>Carpasi</i> succi uenefica uis & remedia Dioscoridi	
<i>Canis</i> rubi uires ex Gal.	169. 50	1417. 18.	
<i>Caninum</i> Stercus Diosc.	381. 45	<i>Carpasi</i> consid. Matth.	41. 14. & 14. 17. 22
<i>Canini</i> stercoris uires Matth.	382. 47	<i>Carpesium</i> & eius historia Matth.	ibidem
<i>Cannabis</i> Diosc.	928. 24	<i>Carpesium</i> non esse cubebas contra Hermolai, Ruellij,	
<i>Cannabis</i> consid. Matth.	928. 33	Fuchsi, & Monachorum opinionem	42. 9
<i>Cannabis</i> uires ex Gal.	928. 57	<i>Carpesii</i> uires ex Gal.	42. 44
<i>Cannabis</i> facultates Matth.	ibidem 44	<i>Carpobalsami</i> consid. Matth.	59. 55
<i>Cannella</i>	47. 19	<i>Carpobalsami</i> loco quid supponendum	60. 11
<i>Cantharides</i> Diosc.	358. 8	<i>Carpinus</i> arbor, & eius historia Matth.	145. 5
<i>Cantharidum</i> consideratio Matth.	358. 23	<i>Cartamum</i> Diosc. lege Cnicus.	
<i>Cantharidum</i> uires ex Gal.	359. 10	<i>Carum</i> Diosc.	755. 8
<i>Cantharidum</i> sumptuum noxa, & uenenum Dioscoridi	1408. 57	<i>Cari</i> consid. Matth.	755. 10
<i>Cantharidum</i> ueneni auxilia Diosc.	1409. 1	<i>Caro</i> in censendo Monachorum opinio confutata	756. 5
<i>Cantharidum</i> uenefica uis Matth.	1409. 20	<i>Cari</i> uires ex Gal.	756. 9
<i>Cantharidum</i> ueneni curatio Matth.	ibidem 43	<i>Caryophyllata</i> , & eius historia Matth.	988. 10
<i>Cantharidibus</i> in administrandis Medicorum error.	358. 32	<i>Caryophyllata</i> Montana Matth.	985. 2
<i>Chaphura</i> historia, & genera Matth.	110. 30	<i>Caryophyllata</i> uires Matth.	986. 10
<i>Chaphura</i> probatio, & asseruandæ rō. 11037. & 111. 9		<i>Caryophyllorum</i> consid. & historia Matth.	580. 16
<i>Chaphura</i> temperamentum, & uires	110. 53	<i>Caryophyllorum</i> uires Matth.	580. 30. & 35
<i>Chaphuram</i> non esse bitumen contra Fuchsi & aliorum		<i>Caryophyllorum</i> arboris imago	577. 10
quorundam opinionem	110. 42	<i>Caryophylli</i> flores Indici uocati 632. 18. & 1303. 15	
<i>Chaphura</i> in censenda Platearij error	110. 50	<i>Caryophyllorum</i> florum Indicorum uires Matth.	632. 34
<i>Capnos</i> Diosc. uide <i>Fumaria</i>		<i>Caryophylli</i> flores qui passim habentur in hortis et eorum	
<i>Capni</i> consideratio uide <i>Fumariæ</i> consideratio		historia, & uires Matth.	580. 47
<i>Capparis</i> Diosc.	605. 60	<i>Caryotæ</i> Diosc. lege <i>Dactyli</i>	
<i>Capparis</i> consideratio Matth.	607. 7	<i>Casus</i> Diosc.	370. 29
<i>Capparis</i> satio	607. 14	<i>Casii</i> consid. & uires Matth.	372. 36
<i>Capparis</i> uires ex Gal.	607. 19	<i>Casii</i> cuiusq; facultates	372. 37
<i>Capræ</i> ungula Diosc.	344. 10	<i>Casii</i> noxa	372. ibidem
<i>Caprina</i> urina Diosc.	383. 42	<i>Casia</i> Diosc.	44. 21
<i>Caprinum</i> Iecur Diosc.	342. 22	<i>Casie</i> odorata consid. Matth.	48. 8
<i>Caprinum</i> stercus & eius uires Diosc.	381. 28	<i>Casiam</i> odoratam, non esse <i>casiam</i> coronariam	45. 20
<i>Caprini</i> stercoris uires Matth.	382. 29	<i>Casia</i> mutatur in <i>Cinnamomum</i>	47. 28
<i>Caprini</i> lactis uires Diosc.	369. 34	<i>Casia</i> fistula Græcis quid	47. 31
<i>Capriola</i> herba quæ	999. 18	<i>Casie</i> odorata historia ex Plinio	47. 42
<i>Caput</i> lactis quid	372. 33	<i>Casie</i> odorata historia ex Theophrasto	47. 50
<i>Caput</i> Monachi	502. 1	<i>Casia</i> odorata legitima quæ	47. 18
		<i>Casie</i> odorata uires ex Gal.	49. 56
		<i>Cassia</i> solutina & eius historia Matth.	51. 2
		<i>Cassia</i>	



# Index.

<i>Cassie solutina uires</i>	51.13	<i>Cepa capitata</i>	<i>ibidem</i>
<i>Castanea Diosc.</i>	210.30	<i>Cepa fissilis Matth.</i>	555.10
<i>Castanearum farina panes parantur</i>	210.40	<i>Cepa seetilis Matth.</i>	554.1
<i>Castanearum consideratio Matth.</i>	210.34	<i>Cepa Ascalonica Matth.</i>	556.1
<i>Castanearum aliud genus, quod equinum Constantinopoli appellant</i>	210.44	<i>Ceparum confid. &amp; historia Matth.</i>	555.1
<i>Castanearum uires Matth.</i>	210.55	<i>Ceparum uires Matth.</i>	557.10
<i>Castanearum facultates ex Gal.</i>	211.11	<i>Ceparum facultates ex Gal.</i>	557.18
<i>Castoreum Diosc.</i>	329.29	<i>Cepæ Diosc.</i>	932.34
<i>Castorij consideratio, &amp; historia Matth.</i>	329.43	<i>Cepæ consideratio Matth.</i>	932.40
<i>Castorium non esse Fibri testiculum</i>	229.61	<i>Cepæ uires ex Paulo</i>	932.46
<i>Castorei adulteratio</i>	330.28	<i>Cera Diosc.</i>	388.30
<i>Castorei uires ex Gal.</i>	330.40	<i>Ceræ uires ex Gal.</i>	388.48
<i>Castorei facultates ex Plinio</i>	331.41	<i>Cerasa Diosc.</i>	232.49
<i>Castorei in historia Strabonis locus restitutus</i>	330.33	<i>Cerasorum confid. Matth.</i>	332.53
<i>Castorei mali uirulenta uis &amp; eius curatio Matthiolo</i>	1425.56	<i>Cerasorum gummi Diosc.</i>	232.49
<i>Catanance Diosc.</i>	1199.10	<i>Cerasorum satiuorum genera</i>	232.56
<i>Catanances confid. Matth.</i>	1200.1	<i>Cerasorum acidorum genera plura</i>	234.10
<i>Cataputia lege Lathyris.</i>		<i>Cerasa uua modo racemosa</i>	233.9
<i>Catoblepas pernitiosissimum animal Matth.</i>	1458.54	<i>Cerasa plura ex uno pediculo prodeuntia</i>	233.8
<i>Caucalis Diosc.</i>	528.30	<i>Cerasa syluestria</i>	235.16
<i>Caucalidis confid. Matth.</i>	528.34	<i>Cerasorum uires ex Gal.</i>	236.14
<i>Caucalidis uires Matth.</i>	<i>ibidem</i> 40	<i>Cerastæ ictus notæ Diosc. &amp; eius curatio</i>	1457.28
<i>Caucalidis facultates ex Gal.</i>	<i>ibidem</i> 37	<i>Cerastæ morsus exitialis, auxilia Matth.</i>	<i>ibidem</i> 34
<i>Cauda cerui uenenum &amp; eius curatio Matth.</i>	1425.44	<i>Cerretta herba Hetruscis quæ</i>	948.61
<i>Caulium in plantis differentia</i>	11.50	<i>Cerofolium, &amp; eius historia, &amp; uires Matth.</i>	523.52
<i>Causa metallorum efficiens</i>	1315.31	<i>Cherophyllon Plinij à Cerofolio differt</i>	523.7
<i>Cauterij utilitas in canis rabiosi morsus Matthiolo.</i>	1441.20.	<i>Ceruinum cornu Diosc.</i>	355.10
<i>Cedrelates arbor</i>	127.17	<i>Cerui genitale Diosc.</i>	343.29
<i>Cedria Diosc.</i>	125.45	<i>Ceruini genitalis confid. Matth.</i>	343.31
<i>Cedria in censenda Bellonij opinio explosa</i>	129.37	<i>Ceruorum historia Matth.</i>	356.1
<i>Cedrides Diosc.</i>	125.59	<i>Ceruus uita longissima</i>	356.27. & 52
<i>Cedrus arbor Diosc.</i>	125.44	<i>Ceruorum atas ex cornibus ( ut quidam dicunt ) dignosci non potest</i>	356.29
<i>Cedri historia Matth.</i>	126.13	<i>Cerui maria tranant</i>	356.34
<i>Cedri caput restitutum</i>	126.13	<i>Cerui in Apherica sunt, contra Aristotelem, &amp; Plinium</i>	357.1
<i>Cedri maioris Plinio genera duo</i>	127.15	<i>Ceruus Achæinis fel pernitiosissimum in cauda</i>	357.7
<i>Cedri minoris genera</i>	129.14	<i>Cerui uermes in capite habent</i>	357.10
<i>Cedri &amp; cedriæ uires ex Gal.</i>	130.31	<i>Ceruorum sordes in oculorum protensis angulis reperta.</i>	
<i>Cedromela Diosc.</i>	238.50	<i>Et eius uires contra uenena ex Scribonio Largo</i>	357.17
<i>Cedrus Athlantica quæ.</i>	130.4	<i>Ceruinum seuum Diosc.</i>	376.21
<i>Cesilionis historia, &amp; confid. Matth.</i>	91.28	<i>Ceruini seui uires</i>	<i>ibidem</i> 31
<i>Celticum nardum Diosc.</i>	33.1	<i>Ceruina medulla &amp; eius uires Diosc.</i>	379.5
<i>Celtici Nardi confid. Matth.</i>	33.40	<i>Ceruifia</i>	397.27
<i>Celtici Nardi uires ex Gal.</i>	34.38	<i>Cerussa Diosc.</i>	1351.23
<i>Cenchri serpentis ictus notæ &amp; remedia Dioscoridi</i>	1457.12.	<i>Cerussæ consideratio Matth.</i>	351.44
<i>Cenchri serpentis confid. Matth.</i>	<i>ibidem</i> 20	<i>Cerussæ uires ex Gal.</i>	<i>ibidem</i> 50
<i>Centaurium magnum Diosc.</i>	652.47	<i>Cerussæ epota noxa, &amp; curatio Diosc.</i>	1423.1
<i>Centaurij magni consideratio Matth.</i>	653.10	<i>Cerussæ lethalis natura Matth.</i>	1423.14
<i>Centaurio magno in examinando Brasauoli opinio improbata.</i>	653.13	<i>Cerussæ ueneni remedia</i>	<i>ibidem</i> 26
<i>Centaurio in describendo Mesuis erratum</i>	654.7	<i>Cestron Diosc.</i>	943.22
<i>Centaurij magni uires Matth.</i>	<i>ibidem</i> 16	<i>Chalcanthi genera, &amp; historia</i>	1364.5
<i>Centaurij magni uires ex Gal.</i>	654.18	<i>Chalcanthi uires ex Gal.</i>	1364. <i>ibidem</i>
<i>Centaurium minus Diosc.</i>	654.35	<i>Chalcanthi oleum, &amp; eius uires</i>	1365.5
<i>Centaurij minoris confid. Matth.</i>	654.53	<i>Chalcitis Diosc.</i>	1365.17
<i>Centaurij minoris uires Matth.</i>	654.59	<i>Chalcitis consideratio Matth.</i>	1366.1
<i>Centaurij minoris facultates ex Gal.</i>	655.13	<i>Chalcitis historia, &amp; uires ex Gal.</i>	1366.22
<i>Cepa Diosc.</i>	553.1	<i>Chamæ Diosc.</i>	302.28
		<i>Chamarum confid. &amp; historia Matthiolo</i>	302.31
		<i>Chameæ</i>	



# Index.

<i>Chamaecite</i> Dioscoridi	1268.8	<i>Chondrylla</i> Diosc.	508.10
<i>Chamaecerasus</i> Matthiolo	235.16	<i>Chondrylla</i> utriusq; confid. Matth.	509.14
<i>Chamecissos</i> Dioscoridi	1184.30	<i>Chrysalides</i> animalia quæ	357.27
<i>Chamaecissi</i> confid. Matthiolo	1184.57	<i>Chrysanthemon</i> Diosc.	1047.12
<i>Chamaecisso</i> in cēfendo Fuchsi opinio explosa .ibidem	56	<i>Chrysanthemi</i> confid. Matth.	1048.20
<i>Chamaedaphne</i> Dioscoridi	1216.44	<i>Chrysanthemi</i> , & <i>Buphtalmi</i> differentia	1047.18
<i>Chamaedaphnes</i> confid. Matthiolo	1216.50	<i>Chrysanthemi</i> lectio restituta	1048.20
<i>Chamaedaphnes uires</i> ex Galeno	1217.15	<i>Chrysanthemo</i> in cēfendo Fuchsi opinio explosa	1049.8
<i>Chamaedrys</i> Dioscoridi	818.6	<i>Chrysocolla</i> Diosc.	1352.17
<i>Chamaedrys altera</i> Matthiolo	820.12	<i>Chrysocolla</i> factitia	1352.34
<i>Chamaedrys</i> confid. Matthiolo	819.6	<i>Chrysocolla</i> confid. & historia Matth.	1352.17
<i>Chamaedrys uires</i> Matthiolo	819.9	<i>Chrysocolla</i> uires ex Gal.	ibidem 36
<i>Chamaedrys uires</i> ex Galeno	820.20	<i>Chrysocome</i> Diosc.	1043.12
<i>Chamaelæa</i> Dioscoridi	1264.34	<i>Chrysocomes</i> consideratio Matth.	1043.20
<i>Chamaelæa</i> confid. Matthiolo	1264.58	<i>Chrysocomes uires</i> ex Gal.	ibidem 24
<i>Chamaelæa uires</i> ex Gal.	1267.8	<i>Chrysogonon</i> Diosc.	1043.30
<i>Chamaelæa</i> præsumptæ noxa & auxilia Matthiolo.		<i>Chrysogoni</i> consideratio Matth.	1043.35
	1432.34.	<i>Chymistarum</i> de chelidonio uanitas	629.5
<i>Chamaeleo</i> albus Dioscoridi	657.1	<i>Cicadæ</i> Diosc.	348.34.
<i>Chamaeleo</i> niger Dioscoridi	658.1	<i>Cicadarum</i> confid. Matth.	348.20
<i>Chamaeleonis</i> utriusq; confid. Matth.	658.16	<i>Cicadarum</i> genera duo	349.1
<i>Chamaeleonis</i> utriusq; historia, & uires ex Theophrasto.		<i>Cicadarum uires</i> ex Gal.	349.6
	659.17.	<i>Cicadis</i> in censendis Alberti lapsus	349.12
<i>Chamaeleonis</i> nigri uenenum, & remedia Dioscoridi.		<i>Cicer satium</i> Diosc.	417.8
	1422.50.	<i>Ciceris</i> historia Matth.	418.10. & inde
<i>Chamaeleon</i> animal & eius historia Matth.	366.12.	<i>Ciceris</i> confid. & uires ex Gal.	418.8
<i>Chamaeleonis</i> animalis uires Matthiolo	366.19.	<i>Ciceris uires</i> ex Aetio	419.12
<i>Chamaeleuce</i> Dioscoridi	1185.14	<i>Cicer Arietinum</i> Diosc.	418.1
<i>Chamaeleuces</i> consideratio	1185.17	<i>Cicer sylvestre</i> Diosc.	418.5
<i>Chamaeleuces uires</i> ex Gal.	ibidem. 27.	<i>Ciceris</i> sylvestris imago Matth.	418.10
<i>Chamaemelum</i> Diosc.	904.36	<i>Ciceris</i> sylvestris mentio Matth.	419.24
<i>Chamaemeli</i> confid. Matth.	904.50	<i>Cicerbita</i> lege Sonchus	496.10
<i>Chamaemeli uires</i> ex Gal.	905.16	<i>Cichorion</i> Diosc.	498.10
<i>Chamaepitys</i> Diosc.	940.10.	<i>Cichorij</i> consideratio Matth.	499.10
<i>Chamaepityos</i> confid. Matth.	941.19	<i>Cichorij</i> genera duo	ibidem
<i>Chamaepityos uires</i> Matth.	942.10	<i>Cichorium uerrucarium</i> Matth.	503.7
<i>Chamaepityos uires</i> ex Gal.	942.22	<i>Cichorium</i> Constantinopolitanū, siue polyrhizon.	504.14
<i>Chamaeriphes</i> & eius confid. & historia Matth.	220.1	<i>Cichorij uires</i> ex Gal.	506.10
<i>Chamaesyce</i> Diosc.	1262.20	<i>Cicci</i> Diosc.	1248.24.
<i>Chamaesyces</i> confid. Matth.	1262.9	<i>Cicini</i> olei consideratio	7443. & 54.
<i>Chamaesyces uires</i> ex Gal.	1263.13	<i>Cicini</i> olei uires ex Mesue	74.59
<i>Caracias</i> tithymalus Diosc.	1249.10.	<i>Ciconia</i> stercus	381.42
<i>Chelidonium</i> maius Diosc.	628.1	<i>Cicuta</i> Diosc.	1097.48
<i>Chelidonium</i> ab hirundine inuentum	629.2	<i>Cicuta</i> consideratio Matth.	1097.60
<i>Chelidonium</i> minus Diosc.	630.27	<i>Cicuta uires</i> ex Gal.	1098.14
<i>Chelidoni</i> maioris confid. Matth.	629.4	<i>Cicuta</i> epotæ noxa, & curatio Diosc.	1415.40
<i>Chelidoni</i> maioris uires Matth.	630.6	<i>Cicuta</i> uenefica uis Matth.	1415.50
<i>Chelidoni</i> minoris consideratio Matth.	630.36	<i>Cicuta</i> sumptæ remedia Matth.	1416.8
<i>Chelidoni</i> minoris uires ex Gal.	631.4	<i>Cimices</i> Diosc.	339.10.
<i>Chelidonio</i> in minori censendo Fuchsi opinio improbata		<i>Cimicum</i> consideratio	340.1
	630.6c.	<i>Cimices</i> sylvestres	340.8
<i>Chermesinum</i> non esse arboris gummi contra Fuchsi sententiam.	67.46	<i>Cimolia</i> terra Diosc.	1392.6
<i>Chermesinum</i> non esse Mauritanorum chermes contra monachorum opinionem	1031.8	<i>Cinara</i> Cardui genus	670.11
<i>Chersychi</i> natura: morsus, & curatio Matth.	1456.58	<i>Cinis</i> sarmentitius Diosc.	1376.44
<i>Cherna</i> maior lege Ricinus		<i>Cineris</i> cuiusq; uires ex Gal.	1376.52
<i>Cherna</i> minor lege Lathyris.		<i>Cinnabaris</i> Diosc.	1355.29
<i>Cherna</i> oleum, & eius uires Matth.	74.59	<i>Cinnabaris</i> confid. Matth.	1355.40
<i>Chia</i> terra Diosc.	1391.58	<i>Cinnamomum</i> Diosc.	44.40
<i>China</i> Radicis confid. & uires	184.4	<i>Cinnamomi</i> consideratio Matth.	48.1
		<i>Cinnamomi</i> historia ex Gal.	48.7
		<i>Cinnamomi</i> penuria unde	48.49
		<i>Cinna-</i>	



# Index.

*Cinnamomi vulgaris aqua stillatitia & eius uires* Matt. 50.10  
*Cinnamomi differentia ex Theop.* 49.17  
*Cinnamomi uires ex Galeno* 49.53  
*Cinnamomo in censendo Fuchsi, & Amathi opiniones reprobatae* 49.35  
*Cionia Dioscoridi* 299.10  
*Circea Dioscoridi* 864.27  
*Circea consideratio Matthiolo* ibidem.34  
*Circea uires ex Galeno* 864.48  
*Circunforaneus floris uenenati olfactu interemptus* 1398.14  
*Circumforaneorum uenena innoxie sumere profitentium fraudes detectae Matthiolo* 1405.20  
*Circumforaneorum Diui Pauli prosapiam admentientium fraus Matthiolo* 1446.16  
*Cirsium Dioscoridi* 1173.40  
*Cirsii consideratio Matthiolo* 1173.50  
*Cistus Dioscoridi* 177.1  
*Cisti consideratio Matthiolo* 178.1  
*Cisti uires ex Galeno* 179.10  
*Citria mala Dioscoridi* 238.50  
*Citrij arboris consideratio & historia Matth.* 248.23  
*Citria mala quomodo diu asseruetur incorrupta* 248.53  
*Citriorum in folijs interpretandis in Theophrasti codice Theodori error* 248.12  
*Citriorum uires Matthiolo* 248.53  
*Citriorum facultates ex Galeno* ibidem.61  
*Clematis Dioscoridi* 955.46  
*Clematidis primae descriptio Matthiolo* 955.53  
*Clematidis prima uires Matthiolo* 955.56  
*Clematis altera Dioscoridi* 955.45  
*Climatis alterius genera duo* 956.16  
*Clematidum consideratio Matthiolo* 955.50  
*Clematidum uires ex Galeno* 958.13  
*Clinopodium Dioscoridi* 813.54  
*Clinopodij consideratio Matthiolo* ibidem.60  
*Clinopodij uires ex Galeno* 814.18  
*Clymenon Dioscoridi* 971.1  
*Clymeni consideratio Matthiolo* 972.1  
*Cneori consideratio, & descriptio ex Theophrasto* 45.49  
*Cncorum Matthioli, & eius imago* 46.1  
*Cneorum album non esse Lauendulam, nec nigrum esse Ros marinum coronarium, contra Anguillarij sententiam* 45.56  
*Cneorum non esse Chamaleam aut Thymealeam contra nonnullos sycophantas* 46.18  
*Cnicus Dioscoridi* 1995.10  
*Cnici consideratio Matthiolo* 1296.9  
*Cnici uires Matthiolo* 1296.20 & inde  
*Cnici facultates ex Galeno* 1296.26  
*Cnici sylvestris historia ex Theophrasto* 1296.10  
*Coagulum Dioscoridi* 375.26  
*Coaguli consideratio Matthiolo* 375.40  
*Coaguli facultates ex Galeno* 375.47  
*Cocculum Dioscoridi* 1264.56  
*Cocculum infectorium Dioscoridi* 1029.10  
*Cocculum infectorium in Boemia, & Polonia copiosum in quercubus nascitur* 1030.15  
*Cocci infectorij consideratio Matthiolo* 1029.18  
*Cocci infectorij uires Matthiolo* 1030.13

*Cocci infectorij uires ex Galeno* 1031.13  
*Cochlea Dioscoridi* 305.40  
*Cochlearum consideratio Matthiolo* 306.13  
*Cochlearum uires ex Galeno* 306.51  
*Cochlearum in medicinis usus Matthiolo* ibidem.29  
*Cochlea pomatiae quae* 306.23  
*Cochlea marinae* 305.41. & 307.14  
*Cochlea nuda sine testa* 307.15  
*Cochlearum lapis, & eius uires* 307.17  
*Ceruleus lapis Dioscoridi* 1354.1  
*Cerulei lapidis consideratio Matthiolo* 1354.8  
*Cerulei uires ex Galeno* 1354.47  
*Colchicon Dioscoridi* 1106.10  
*Colchici, & ephemeris consideratio Matthiolo* 1108.10  
*Colchici, & Ephemeris uires ex Galeno* 1112.35  
*Colchico perperam pro Hermodactylo utuntur Medici, & Myropola* 1108.10  
*Colchicum Constantinopolitanum* 1112.28  
*Colocasia Dioscoridi* 422.34  
*Colocasiae consideratio Matthiolo* 422.40  
*Colocynthis Dioscoridi* 1274.5  
*Colocynthis consideratio Matthiolo* 1275.10  
*Colocynthis uires Matthiolo* 1276.2  
*Colocynthis oleum, & eius uires* 1276.9  
*Colocynthis uires ex Gal.* 1276.13  
*Colocynthis ebibita noxa & curatio Matthiolo* 1432.19  
*Colophoniae resina consideratio* 113. & inde  
*Columbarum oua.* 347.28  
*Columbinum stercus* 381.38  
*Collutae callytaeque consideratio Matth.* 783.13  
*Colimbades oliuae Dioscoridi* 202.1  
*Communis curatio in omnes ictus uirulentos Dioscoridi* 1447.10  
*Conserua Plinio quae* 1335  
*Conseruae uires admirabiles ad ossium fracturas* 1135.13  
*Consiligo, & eius historia & uires Matthiolo.* 1223.42  
*Consolida maior* 962.20  
*Consolida minor Matthiolo* 963.3  
*Consolida media* 963.13  
*Consolida Regalis* 757.58. & 966.11  
*Consolida Regalis uires Matthiolo* 965.15  
*Coniza Dioscoridi* 869.10  
*Conizae Dioscoridi genera tria* 869.10. & 870.10  
*Conyza consideratio Matthiolo* 870.5  
*Conyza uires ex Galeno* 871.16  
*Conyza tertiae uires ex Gal.* ibidem  
*Corallium Dioscoridi* 1379.15  
*Corallium nigrum Matthiolus pulcherrimum habet* 1379.50  
*Corallij consideratio Matthiolo* 1379.26  
*Corallij facultates Matth.* 1379.52  
*Corallij uires ex Gal.* 1379.60  
*Corallina, & eius uires* 1134.45  
*Coriandrum Dioscoridi* 762.24  
*Coriandri consideratio Matth.* 762.32  
*Coriandri facultates ex Galeno* 762.36  
*Coriandri seminis usus* 764.21  
*Coriandri uires ex Auicenna* 767.2  
*Coriandri poti noxa, & curatio Dioscoridi* 1414.8  
*Coriandri uenefica natura Matthiolo* 1415.15  
*Coriandri*



# Index.

<i>Coriandri noxae remedia</i>	<i>ibidem.</i> 25	<i>Crocodilij consideratio Matth.</i>	660.26
<i>Coria ueteramentaria Dioscoridi</i>	346.7	<i>Crocodilij uires ex Gal.</i>	660.38
<i>Coriorum ueteramentariorum uires ex Gal.</i>	346.10	<i>Crocomagma Dioscoridi</i>	68.54
<i>Coris Dioscoridi</i>	935.55	<i>Crocomagma Dioscoridi</i>	68.24
<i>Coris consideratio Matthiolo</i>	936.4	<i>Croci consideratio Matth.</i>	69.10
<i>Corydalis fumariæ genus Matthiolo</i>	1160.13	<i>Croci historia Matth.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Corydalios uires ex Galeno</i>	<i>ibidem</i>	<i>Crocum optimum mittit Vienna Austrie</i>	70.10
<i>Corneola herba quæ</i>	949.11	<i>Croci uires ex Gal.</i>	70.13
<i>Cornu ceruinum Dioscoridi</i>	355.10	<i>Crocum Saracenium lege Cnicus.</i>	
<i>Cornu ceruini uires Matthiolo</i>	357.14	<i>Croton Dioscoridi</i>	1248.24
<i>Cornus arbor Dioscoridi</i>	258.58	<i>Cruciata consideratio Matth.</i>	645.17
<i>Corni consideratio Matthiolo</i>	259.10	<i>Cruciata uires Matth.</i>	649.15
<i>Cornorum usus in cibis</i>	260.9	<i>Crytalli historia Matth.</i>	1388.30
<i>Cornorum uires ex Galeno</i>	261.2	<i>Crytalli uires Matth.</i>	<i>ibidem.</i> 47
<i>Coronopus Dioscoridi</i>	493.1	<i>Cubebarum consideratio Matth.</i>	42.30
<i>Coronopi consideratio Matthiolo</i>	494.1	<i>Cubebarum uires Matth.</i>	<i>ibidem.</i> 35
<i>Coronopi syluestris consideratio, &amp; uires Matth.</i>	495.38	<i>Cuciophora &amp; eius consideratio, &amp; historia Matthiolo</i>	
<i>Coronopi uires ex Gal.</i>	495.42		220.36
<i>Coronopo in censendo Leonici opinionis explosa</i>	494.3	<i>Cucumis satiuus Dioscoridi</i>	513.45
<i>Corpora ista fulmine non putrescunt</i>	14.58	<i>Cucumeris consideratio Matth.</i>	513.57
<i>Corrago Apuleio quid</i>	1186.11	<i>Cucumeres longi</i>	515.14
<i>Corruda Dioscoridi</i>	476.34	<i>Cucumeres quomodo diu seruentur</i>	515.18
<i>Cortices quando siccandi, &amp; reponendi</i>	7.19	<i>Cucumeres præcoces quomodo haberi possint</i>	116.11
<i>Cos naxia Dioscoridi</i>	1390.50	<i>Cucumere in censendo Brasauoli opinio explosa.</i>	514.16
<i>Cosaria herba</i>	949.10	<i>Cucumeris uires ex Gal.</i>	518.55
<i>Cossi qui in ligno nascuntur antiquis in cibo grati</i>	147.4	<i>Cucumis syluestris Dioscoridi</i>	1227.10
<i>Cossorum in ligno nascentium uires</i>	147.1	<i>Cucumeris syluestris consideratio Matth.</i>	1229.20
<i>Costus Dioscoridi</i>	52.55	<i>Cucumeris syluestris uires ex Gal.</i>	1230.8
<i>Costi consideratio Matthiolo</i>	53.15	<i>Cucurbita Dioscoridi</i>	510.15
<i>Costum quæ suppleant</i>	54.15	<i>Cucurbita consideratio Matth.</i>	511.6
<i>Costi uires ex Galeno</i>	54.15	<i>Cucurbita uires Matthiolo</i>	513.10
<i>Cot Aphris quid</i>	548.4	<i>Cucurbita Indica &amp; eius genera</i>	513.3
<i>Cotonea mala Dioscoridi</i>	238.31	<i>Cucurbitarum Indicarum historia Matth.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Cotoneorum malorum consideratio Matth.</i>	242.18	<i>Cucurbitarum uaria genera</i>	<i>ibidem, &amp;</i> 513.2
<i>Cotoneorum malorum genera plura</i>	243.12	<i>Cucurbitarum facultates ex Gal.</i>	513.14
<i>Cotonea Miluiana Plinio</i>	243.16	<i>Cucurbita syluestris</i>	1284.18
<i>Cotonea Struthia appellata</i>	243.14	<i>Culta, quæ planta ament</i>	9.12
<i>Cotonea mala à grauidis frequenter odorata quid efficiunt.</i>	244.15	<i>Cuminum Dioscoridi</i>	757.28
<i>Cotoneorum malorum uires Matth.</i>	244.18	<i>Cumini satini consideratio Matth.</i>	757.50
<i>Cotoneorum seminum uires Matthiolo</i>	<i>ibidem.</i> 19	<i>Cuminum syluestre Dioscoridi</i>	757.40
<i>Cotonearum medicamentum ad disenterias</i>	245.10	<i>Cuminum syluestre alterum Dioscoridi</i>	757.46
<i>Cotyledon Dioscoridi</i>	1121.14	<i>Cumini syluestris examinatio Matth.</i>	757.52
<i>Cotyledon alterum Dioscoridi</i>	1122.10	<i>Cumini syluestris alterius imago</i>	1309.1
<i>Cotyledone in censendo Fuchsi opinio non accepta</i>	1123.14	<i>Cumini uires Matth.</i>	759.15
<i>Cotyledonis utriusque consideratio Matth.</i>	1122.5	<i>Cumini facultates ex Galeno</i>	760.10
<i>Cratægonum Dioscoridi</i>	878.24	<i>Cunila quæ</i>	723.5
<i>Cratægoni consideratio Matthiolo</i>	<i>ibidem.</i> 29	<i>Cupressus Dioscoridi</i>	118.46
<i>Crespini descriptio, &amp; uires Matth.</i>	878.29	<i>Cupressi historia &amp; consideratio Matth.</i>	<i>ibidem.</i> 56
<i>Crimmon Dioscoridi</i>	399.1	<i>Cupressus liquidam resinam fundit</i>	118.61
<i>Crimmi consideratio Matthiolo</i>	<i>ibidem.</i> 7	<i>&amp; 120.6</i>	
<i>Crithmum, seu Crithamum Dioscoridi</i>	488.10	<i>Cupressus pusilla</i>	120.15
<i>Crithmi consideratio Matthiolo</i>	489.1	<i>Cupressi uires Matth.</i>	120.8
<i>Crithmi marini genera tria</i>	490.14	<i>Cupressi uires ex Gal.</i>	120.20
<i>Crithmum spinosum</i>	499.16	<i>Curcuma Mauritanis quid</i>	26.19
<i>Crithmum terrestre &amp; eius historia Matth.</i>	491.14	<i>Curcuma caput Serapioni deprauatum</i>	27.1
<i>Crocodili animalis historia Matth.</i>	364.32	<i>Cur pauci, cur multi lapides fiant</i>	1216.3
<i>Crocodili terrestres finum &amp; eius uires Dios.</i>	381.48	<i>Curatio uirulentorum ictuum secundum quendam Eremitam</i>	1447.1
<i>Crocodili animalis genera &amp; uires</i>	365.3	<i>Curmi Dioscoridi</i>	397.14
<i>Crocodilion Dioscoridi</i>	660.20	<i>Curmi consideratio Matth.</i>	397.25
		<i>Cuscuta historia &amp; uires Matth.</i>	1278.50
		<i>Cymbalion</i>	



# Index.

## Cymbalaria vulgaris et eius historia et uires Matthiolo

1123.11	
Cianus & eius historia Matth.	504.16
Cyani uires Matth.	505.14
Cyani genera duo	505.10
Cyclaminus Diosc.	587.38
Cyclaminus altera Diosc.	587.60
Cyclamini utriusq; confid. Matth.	588.14
Cyclamini uires Matth.	589.7. & inde
Cyclamini uires ex Mesue	889.4
Cyclamini facultates ex Gal.	ibidem. 27
Cyclamini epote noxa, & curatio Matth.	1431.58
Cynocrambe Diosc.	1298.10
Cynocrambes confid. Matth.	1298.15
Cynoglosson Diosc.	1189.1
Cynoglossi confid. Matth.	ibidem. 10
Cynoglosson cum buglosso confundit Plinius	1190.14
Cynoglossi vulgaris descriptio Matth.	1189.10
Cynoglossi vulgaris uires Matth.	1191.10
Cynosarchis Diosc.	880.1
Cyparissias tithymalus Diosc.	1249.13
Cyperus Diosc.	25.36
Cyperus Indica Diosc.	25.45
Cyper confid. & genera	ibidem. 49
Cyper uires Matth.	27.10
Cyper uires ex Gal.	11.27
Cyphi compositio Diosc.	68.15
Cyphi caput Dioscascitium	68.25
Cypirus arbor	26.17
Cytinus Diosc.	226.12
Cytini confid. Matth.	227.30
Cytisus Diosc.	1163.15
Cytisi confid. Matth.	1164.10
Cytisus frutex est non herba	1165.4
Cytisi historia ex Columella	ibidem. 31
Cytisi historia ex Plinio	ibidem. 46
Cytisi uires ex Gal.	1166.11
Cytisum apibus gratissimum aduersus Galeni sententiam	1165.60

## D

<b>D</b> Amasena pruna Diosc.	264.24
Damasonium Diosc.	933.10
Daphnoides Diosc.	1216.35
Daphnoidis confid. Matth.	1216.50
Daphnoidis uires ex Gal.	1217.15
Daucum Diosc.	779.1
Dauci confid. Matth.	780.1
Dauci & pastinace differentia	ibidem. 3
Dauci uires ex Gal.	781.10
Delphinium Diosc.	781.24
Delphinij confid. Matth.	ibidem. 33
Delphinio in considerando quorundam opinio explosa	781.37
Dendroides tithymalus Diosc.	1253.10
Dens caninus	502.11
Dens Leonis	ibidem
Dentis Leonis, caniniq; uires Matth.	502.15
Dentaria maior, & eius historia, & uires Matthiolo	965.13

Dentaria altera Matth.	965.1
Deuteria Diosc.	1326.10
Diapensia, & eius historia Matt.	1018.19
Diapensia uires Matth.	1020.11
Dictamnium Diosc.	705.10
Dictamnium Cretense Diosc. uocatum	707.1
Dictamni confid. Matth.	707.7
Dictamnium caulem, florem, & fructum ferre	708.13
Dictamni uires ex Gal.	708.45
Dictamni albi confid. Matt.	134.53. & 708.30
Dictamni albi uires Matth.	134.55. & 708.37
Dictamnium album non esse Tragium Diosc. contra Syco- phantas quosdam	134.60
Dictamni albi descriptio Matth.	708.3
Difficile uni ueneno proprium inuenire signum Dioscoridi	139.48
Dioscorides in simplicium medicamentorum materia pri- mas tenet	5.13
Dioscorides a Gal. maxime commendatus	5.4
Dioscorides a calumnia defenditur	7.46
Dioscoridi uaria simplicium nomina adulterina	8.2
Dioscoridis lectio in agalloco restituta	65.38
Dioscoridis lectio in lentiscino oleo deprauata	77.56
Dioscoridis lectio in thure tribus in locis castigata.	96.10
& 97.1. & inde	
Dioscoridis lectio in pice restituta	115.47
Dioscoridis lectio quibusdam in codicibus in mespilo depra- uata	255.1
Dioscoridis lectio in Moly restituta	741.17
Dioscoridis lectio in oreoselino restituta	771.22
Dioscoridis locus in Asclepiade restitutus	810.11
Dioscoridis locus in Leucade diminutus	880.37
Dioscoridis locus in Leucoio suspectus	877.6
Dioscoridis locus in squama stomomatis deprauatus	1343.22
Dioscoridis locus in Alcyonio suspectus	1377.39
Dioscoridis locus in Brassica suspectus	270.47
Dioscoridis locus castigatus in lacte intus coagulato	1426.37
Dioscoridis locus in aconito suspectus	1081.10
Diphryges Diosc.	1366.59
Diphrygis confid. Matth.	1367.11
Diphrygis historia & uires ex Gal.	ibidem. 16
Dipsacum Diosc.	660.48
Dipsaci confid. Matth.	660.58
Dipsaci uermiculus	661.12
Dipsaci uires ex Gal.	662.15
Dipsadis serpentis morsus notæ & remedia Dioscoridi	1455.20
Dipsadis historia, morsus, signa & curatio Matthiolo	1456.13
Domestica nobis noxia Diosc.	1433.30
Domesticarum rerum noxa Matth.	1433.38
Domesticarum rerum noxæ remedia	ibidem
Dorella quid. Lege Myagrum	
Doronicum esse Aconiti Pardalianchis genus Matthiolo	1086.10
Doronicum medicamentum esse uenenosum ac lethale	1086.11. per totum
Doronicum eorum canes necat	1086.12
Doronic confid. Matth.	ibidem

## B

Dorycnion



# Index.

<i>Dorycnion</i> Diosc.	1075.38	<i>Echij</i> confid. Matt.	995.48
<i>Dorycnij</i> confid. Matt.	1075.45	<i>Echij</i> uires ex Paulo	996.17
<i>Dorycnij</i> uires ex Gal.	ibidem.51	<i>Elæomeli</i> Diosc.	74.26
<i>Dorycnij</i> sumpti noxa, & remedia Diosc.	1413.15	<i>Elæomelitis</i> confid. Matt.	995.48
<i>Dorycnij</i> ueneni confid. Matt.	1413.23	<i>Elaphoboscon</i> Diosc.	777.1
<i>Draba</i> Diosc.	570.30	<i>Elaphobosci</i> confid. Matt.	777.10
<i>Draba</i> confid. Matt.	570.40	<i>Elaphobosci</i> uires ex Gal.	777.24
<i>Draba</i> caput. Diosc. adulterinum	ibidem	<i>Elaphobosco</i> in censendo Ruellij opinio suspecta.	777.16
<i>Draco</i> marinus Diosc.	315.15	<i>Elaphoscorodon</i> Diosc.	557.36. in margine
<i>Draconis</i> marini confid. Matt.	315.20	<i>Elatenon</i> Diosc.	1229.4
<i>Dracone</i> marino in censendo Plinij, & Rondoletij lapsus	316.22. & 29	<i>Elaterium</i> medicamentorum omnium diuturnissimum	1229.38
<i>Draconis</i> marini, & <i>Serpentis</i> marina differentia. ibidem		<i>Elaterij</i> uires ex Mesue	1229.53
<i>Draconis</i> marini ictus nota, & remedia Diosc.	1450.38	<i>Elaterij</i> noxa & remedia Diosc.	1431.20
<i>Draconis</i> sanguis	1355.51	<i>Elaterij</i> poti curatio Matt.	ibidem.30
<i>Dracunculus</i> maior Diosc.	589.36	<i>Elatine</i> Diosc.	1012.8
<i>Dracunculus</i> minor Diosc.	189.52	<i>Elatines</i> confid. Matt.	1013.10
<i>Dracunculorum</i> confid. Matt.	591.1	<i>Elatines</i> uires ex Gal.	1013.17
<i>Dracunculi</i> genera plura	592.7	<i>Eleagnos</i> Theophr. & eius historia	197.2
<i>Dracunculus</i> aquaticus	595.3	<i>Eleagno</i> in censendo Matthioli opinio	197.10
<i>Dracunculi</i> uires Matth.	593.10	<i>Electarij</i> in curatione cantharidum descriptio Matthioli	1410.37
<i>Dracunculi</i> facultates ex Gal.	594.13	<i>Electrum</i> Diosc.	136.13
<i>Dracunculus</i> hortensis Matth.	595.13	<i>Eleliphacos</i> Diosc.	709.1
<i>Dracunculi</i> seminis noxa, & auxilia Matth.	1414.53	<i>Eleoselinum</i> Diosc.	767.10
<i>Dryini</i> ictus nota, & remedia Diosc.	1454.50	<i>Eleoselini</i> confid. Matth.	771.2
<i>Dryini</i> historia, & eius ictus signa Matth.	ibidem.55	<i>Eleoselino</i> in censendo Ruellij opinio explosa	771.13
<i>Dryini</i> morsus curatio	1455.14	<i>Elephantorum</i> historia Matth.	353.10
<i>Dryopteris</i> Diosc.	1294.5	<i>Elephantes</i> genua flectunt contra uulgi sententiā.	354.3
<i>Dryopteridis</i> confid. Matt.	1294.12	<i>Elephantorum</i> dentes	354.43
<i>Dryopteridis</i> uires ex Gal.	1295.3	<i>Elichryson</i> Diosc.	1043.40
<i>Dulcis</i> radix Diosc.	651.10	<i>Elichrysi</i> confid. Matth.	1043.50
<i>Dulcis</i> radix Theophr. Scytica appellata	652.30	<i>Elichrysi</i> uires ex Gal.	1044.13
<i>Dulcis</i> radices confid. Matt.	652.8	<i>Elichryso</i> in censendo pingendoque Fuchsi opinio non accepta	1043.18
<i>Dulcis</i> radices uires ex Gal.	652.35	<i>Elichryson</i> alterum Matth.	143.61
<i>Dulcis</i> radices uires Matth.	652.32	<i>Elleborine</i> Diosc.	1156.7
<i>Dulci</i> radice in describenda Plinij error	652.18	<i>Elleborines</i> confid. Matth.	1157.10
		<i>Elleborum</i> album Diosc.	1218.12
		<i>Elleborum</i> nigrum Diosc.	1220.1
		<i>Elleborum</i> nigrum flore herbaceo non esse consiliginem	1222.45
		<i>Elleborum</i> nigrum communis usus non esse Aconitū, contra Solerium	1223.4
		<i>Ellebori</i> utriusque confid. Matth.	1222.1
		<i>Ellebori</i> utriusque uires ex Mesue	1223.57
		<i>Ellebori</i> utriusque facultates ex Gal.	1226.10
		<i>Ellebori</i> nigri genera tria	1222.2
		<i>Ellebori</i> nigri dilutum ad quartanas Matth.	1222.6
		<i>Ellebori</i> nigri historia Matth.	1222.20
		<i>Elleboro</i> in propinando Herophili sententia damnata	1222.37
		<i>Ellebori</i> semen coturnicum esca	1222.43
		<i>Ellebori</i> albi noxa, & remedia Diosc.	1431.20
		<i>Ellebori</i> poti curatio Matth.	ibidem.30
		<i>Ellebori</i> nigri noxa & curatio Matth.	1432.9
		<i>Empetron</i> Diosc.	1281.29
		<i>Empetri</i> confid. Matth.	1281.33
		<i>Empetri</i> uires ex Gal.	ibidem.41
		<i>Empetra</i> in censendo Plinij lapsus	1281.38
		<i>Ephemerum</i> Diosc.	1107.7
		<i>E. beneri</i>	

## E

<b>E</b> <i>Benus</i> Diosc.	181.10
<i>Ebeni</i> confid. Matt.	181.24
<i>Ebeni</i> genera duo	181.34
<i>Ebeni</i> uires ex Gal.	181.55
<i>Ebeno</i> in describendo peculiaris Pausaniae histor.	181.42
<i>Ebeni</i> secundum genus pumilum non esse Eghelum contra Anguillarij sententiam	181.46
<i>Ebulum</i> Diosc.	181.10
<i>Ebuli</i> confid. Matt.	1270.10
<i>Ebuli</i> uires Matth.	1271.11
<i>Ebuli</i> facultates ex Gal.	1272.12
<i>Ebur</i> Diosc.	353.36
<i>Eboris</i> confid. Matt.	353.10
<i>Eboris</i> uires ex Gal.	354.49
<i>Echinus</i> marinus Diosc.	295.20
<i>Echini</i> marini confid. & histor. Matth.	295.20
<i>Echinometia</i>	296.3
<i>Echinorum</i> uires ex Gal.	296.22
<i>Echinus</i> terrestris Diosc.	296.30
<i>Echini</i> terrestris confid. Matt.	296.35
<i>Echini</i> terrestris facultas ex Gal.	297.8
<i>Echion</i> Diosc.	995.40



# Index.

*B 2 Fellis*



# Index .

Fellis uiperæ uenefica uis, & auxilia Matth. 1425.9  
Fellis canis piscis uenenum & cura Matth. 1425.18  
Fellis cerebri maleficium & remedia Matthiolo

1425.21

Ferri rubigo Diosc. 1344.54  
Ferri rubiginis confid. Matth. 1345.4  
Ferri scoria Diosc. 1345.1  
Ferri stercus Diosc. ibidem  
Ferri scoria, stercorisq; confid. Matth. 1345.4  
Ferri scobis epotæ noxa, & curatio Matth. 1427.26  
Ferri squamæ epotæ noxa & curatio ibidem  
Ferri recrementi noxa & cura. ibidem  
Ferula Diosc. 792.1  
Ferula confid. Matth. 793.1  
Ferula & ferulaginis historia ex Theoph. 793.2  
Ferula uires ex Gal. 793.18  
Ferula ubi maxima ibidem  
Ferula asinis gratissima, ceteris uero quadrupedibus le-  
thales 793.14  
Ferula contactu murena piscis cōfestim moritur 793.12  
Fiber Diosc. 329.29  
Fibri confid. Matth. 329.43  
Fibros sibi testes amputare, fabulosum 329.58  
Fibrini testes parui sunt, substrikti, & spinae inherentes  
329.55

Ficus Cypria 287.30  
Ficus Indica & eius historia Matth. 289.23  
Fici Diosc. 287.41  
Ficorum confid. Matth. 289.4  
Ficorum facultates ex Gal. 289.53  
Ficorum uires Matth. 291.25  
Ficus agrestis 291.22  
Fici præcoces, siue grossi 288.6. & 289.23  
Fici ligni cinis Diosc. 289.2  
Filicula Diosc. 1291.18  
Filicula confid. Matth. 1992.13  
Filipendula & eius historia Matth. 866.12  
Filipendula uires Matth. 868.10  
Filix mas Diosc. 1289.30  
Filix femina Diosc. 1289.40  
Filicis utriusque confid. & historia Matth. 1289.49  
Filicis seminis colligendi superstitiosa hominum opinio  
1289.52

Filicis utriusq; uires ex Theoph. 1289.55  
Finum Diosc. 381.20  
Fimi uires Gal. 381.5  
Flammula, & eius historia, & uires Matt. 557.13  
Flammula sumpta noxa, & curatio Matthiolo

1414.30

Flores quo tempore decerpendi ac recondendi 6.51  
Flores sicci quam diu durent 6.58  
Florum in plantis uarietas 12.46  
Flos aris Diosc. 1341.30  
Floris aris hist. Matth. 1341.44  
Floris aris uires ex Gal. 1341.51  
Flos diui Iacobi, & eius uires ex Gal. 1334.11  
Flos salis Diosc. 1372.40  
Flos Punica Diosc. 226.12  
Flos Solis & eius hist. Matth. 743.11  
Flos sylvestris punica Diosc. 226.18  
Fluminibus quæ plantæ adnasci gaudeant 8.45

Fœniculum Diosc. 777.30  
Fœniculum erraticum Diosc. 777.40  
Fœniculi utriusq; confid. Matth. 777.50  
Fœniculi uires ex Gal. 777.59  
Fœnum græcum Diosc. 412.48  
Fœni græci hist. Matth. 412.57  
Fœni græci uires Matth. 412.60  
Fœni græci confid. & uires ex Gal. 413.12  
Foliorum in plantis uarietas 4.14  
Foliorum in plantis comparatio, & similitudo inter se

10.33

Foliorum in coloribus discrimen 11.23  
Fomes ignis ex tussilagine omnium optimus Matt. 847.6  
Fontium in riguis quæ plantæ proueniant 9.3  
Fossilium facultates 1318.57  
Fragaria, & fragorum consideratio, & uires Matthiolo

1020.21

Frangula & eius uires & hist. Matth. 1272.16  
Fraxinella 955.1  
Fraxinus Diosc. 134.20  
Faxini species 134.25  
Fraxini confid. & hist. Matth. 134.25  
Fraxini uires Matth. 134.44  
Fraxinum cum Taxo confundit Plinius 134.31  
Fraxini oleum 134.47  
Fructus quando decerpendi, & quomodo conseruandi. 7.8  
Frutices 13.14  
Fucus marinus Diosc. 1136.14  
Fuci marini confid. Matt. 1137.1  
Fuci marini uires ex Gal. ibidem. 21  
Fuligo è myrrha, resina, styrace Diosc. 99.2  
Fuligo liquida picis Diosc. 114.45  
Fuligo pictoria Diosc. 1393.10  
Fuligo thuris Diosc. 92.54  
Fuliginum omnium uires 115.32  
Fumaria Diosc. 1158.1  
Fumariæ confid. Matth. 1158.14  
Fumariæ alterum genus 1159.15  
Fumariæ genera ex Plinio 1159.10  
Fumariæ uires ex Mesue 1161.3  
Fumariæ facultates ex Gal. 1161.19  
Fungi Diosc. 1104.5  
Fungorum confid. & genera Matt. 1104.4  
Fungorum uaria genera ibidem. 23  
Fungi lucernarum ibidem. 33  
Fungi corporis affectus ibidem. 52  
Fungi ex albæ populi caudice quomodo facîle haberi pos-  
sint 142.12  
Fungorum uires ex Gal. ibidem. 56  
Fungorum strangulatus, & remedia Diosc. 1423.32  
Fungorum uenefica natura Matt. ibidem. 41  
Fungorum præparatio ibidem. 48  
Fungorum ueneni remedia 1423.60

G

Gagates lapis Diosc. 1383.1  
Gagate lapidis confid. Matth. 1383.12  
Gagate lapidis historia, & uires ex Gal. 1383.31  
Galaetites lapis Diosc. 1385.12  
Galaetite lapidis historia Matth. ibidem. 22  
Galange



# Index:

<i>Galanga consideratio, &amp; genera</i>	23.60	<i>Geranij confid. Matth.</i>	854.9
<i>Galanga uires</i>	24.4	<i>Geranij Matthiolo genera quatuor</i>	858.12
<i>Galaxias lapis Dioscoridi lege Morochthi comment.</i>		<i>Geranij primi uires ex Plinio</i>	860.1
<i>Galbanum Diosf.</i>	803.1	<i>Geranij secundi uires Matth.</i>	860.4
<i>Galbani confid. Matth.</i>	803.20	<i>Gingiber Diosf.</i>	581.18
<i>Galbani uires ex Gal.</i>	803.26	<i>Gingiberis consideratio, &amp; historia Matth.</i>	581.26
<i>Galega quid, &amp; eius uires</i>	740.34	<i>Gingibere in censendo Brasauoli opinio explosa</i>	581.38
<i>Galenii nauigationes</i>	2.38	<i>Gingiberis uires ex Gal.</i>	581.42
<i>Galenii lectio in thure restituta</i>	93.53	<i>Gingidion Diosf.</i>	523.30
<i>Galenii in prunis defensio contra Brasauolum</i>	264.39	<i>Gingidij confid. Matth.</i>	523.37
<i>Galenii de pistaciorum uiribus opinio ab Auicenna repro-</i>		<i>Gingidij historia</i>	523.42
<i>bata</i>	275.14	<i>Gingidio in censendo Ruellij, &amp; Fuchsi opinio explosa</i>	523.38
<i>Galenii, &amp; Dioscoridi in Seripho, &amp; Santonico absinthio,</i>		<i>Gira sole lege Ricinus</i>	
<i>sententia uaria</i>	690.33	<i>Gith Diosf.</i>	795.1
<i>Galenus in coriandro à Diosf. dissentit</i>	764.1	<i>Gith confid. Matth.</i>	796.10
<i>Galenii locus suspectus de aspleno</i>	900.8	<i>Gittago &amp; gittone quid</i>	797.15. & inde
<i>Galenus notatur in argento uiuo</i>	1358.13	<i>Gladiolus Diosf.</i>	988.49
<i>Galenii sententia de trifolio</i>	839.10	<i>Gladioli confid. Matth.</i>	988.59
<i>Galenii liber de theriaca ad Pisonem suspectus ibidem.</i>	27	<i>Gladioli uires ex Gal.</i>	989.17
<i>Galerita Diosf.</i>	351.34	<i>Gladiolus Plinio quid</i>	989.14
<i>Galerita confid. Matth.</i>	352.1	<i>Glandes Diosf.</i>	203.38
<i>Galion Diosf.</i>	1132.1	<i>Glandiferarum arborum confid. Matth.</i>	203.47
<i>Gali confid. Matth.</i>	1132.6	<i>Glandiferarum arborum uires ex Galeno</i>	210.11
<i>Gali uires ex Gal.</i>	ibidem.8	<i>Glans unguentaria Diosf.</i>	1236.24
<i>Galiopsis Diosf.</i>	1128.8	<i>Glandis unguentaria confid. Matth.</i>	1236.35
<i>Galiopseos confid. Matth.</i>	1129.12	<i>Glandis unguentaria uires ex Mesue</i>	1238.15
<i>Galiopsi in consideranda Fuchsi opinio explosa</i>		<i>Glandis unguentaria uires ex Gal.</i>	1238.28
	1130.12	<i>Glastum satium Diosf.</i>	633.10
<i>Galiopsim non esse scrophulariam</i>	ibidem.5	<i>Glastum syluestre Diosf.</i>	633.13
<i>Galla Diosf.</i>	212.10	<i>Glasti utriusque confid. Matth.</i>	633.17
<i>Gallarum confid. Matth.</i>	213.13	<i>Glasti uires ex Gal.</i>	634.11
<i>Gallarum uires ex Gal.</i>	214.32	<i>Glaucium Diosf.</i>	804.34
<i>Galla omphacitide in censenda Cornarij opinio explosa</i>		<i>Glaucij confid. Matth.</i>	804.42
	313.11	<i>Glaucij uires ex Gal.</i>	804.53
<i>Galla omphacitidis</i>	212.10	<i>Glaucij adulteratio</i>	804.46
<i>Gallarum praesagium</i>	214.25	<i>Glaux Diosf.</i>	1207.37
<i>Galli &amp; gallina Diosf.</i>	346.22	<i>Glaucis confid. Matth.</i>	1207.42
<i>Gallorum &amp; gallinarum consideratio, &amp; uires</i>	346.34	<i>Glaucis uires ex Gal.</i>	1207.56
<i>Gallinarum uis in auro resoluendo</i>	347.3	<i>Glaucis in censendo Ruellij opinio explosa</i>	1207.49
<i>Gallinaeum stercus</i>	381.40	<i>Glencinum Diosf.</i>	82.40
<i>Gallitricum quid</i>	889.6	<i>Glencini confid.</i>	82.47
<i>Gammarorum lapides</i>	310.9	<i>Glirium historia, &amp; uires</i>	368.7
<i>Garum Diosf.</i>	338.37	<i>Gluten piscium Diosf.</i>	805.3
<i>Gari consideratio</i>	339.1	<i>Glutinum Diosf.</i>	804.60
<i>Gattaria herba quae, &amp; eius descriptio Matth.</i>	719.6	<i>Glutinis consideratio, &amp; uires Matth.</i>	805.8
<i>Gattariae uires Matth.</i>	719.18	<i>Glycyrrhiza Diosf.</i>	651.10
<i>Genista confid. Matth.</i>	1234.17	<i>Glycyrrhizae confid. Matth.</i>	652.8
<i>Genista historia &amp; uires</i>	1235.15	<i>Glycyrrhizae uires ex Gal.</i>	652.35
<i>Genitale cerui Diosf.</i>	343.29	<i>Gnaphalium Diosf.</i>	861.1
<i>Genitalis cerui confid. &amp; uires Matth.</i>	343.31	<i>Gnaphalium confid. Matth.</i>	861.6
<i>Gentes tuta a serpentibus eorumque ictibus medentes</i>		<i>Gnaphalij uires ex Gal.</i>	863.10
	1446.1	<i>Gnidium granum Diosf.</i>	1264.44
<i>Gentiana Diosf.</i>	643.54	<i>Gnidium oleum</i>	76.29
<i>Gentiana confid. Matth.</i>	644.17	<i>Gobius Diosf.</i>	335.39
<i>Gentiane stillatitiae aquae uires Matth.</i>	645.14	<i>Gobiorum confid. Matth.</i>	336.10
<i>Gentiana minor duplex</i>	645.17	<i>Gobij facultas ex Gal.</i>	336.12
<i>Gentiana minoris uires Matth.</i>	646.15	<i>Gobij fluminales</i>	336.13
<i>Geodes lapis Diosf.</i>	1390.54	<i>Gossipij confid. Matth.</i>	415.10. & 862.9
<i>Geoda lapidis confid. Matth.</i>	1390.59	<i>Gramen Diosf.</i>	998.38
<i>Geranium Diosf.</i>	854.4	<i>Gramen arundinaceum Diosf.</i>	998.41
<i>Geranij Diosf. genera duo</i>	354.4 & 5		



# Index.

<i>Gramen Parnasi</i> Dios.	998.42	<i>Hastula regia vires ex Gal.</i>	<i>ibidem.</i> 20
<i>Gramen dactylitem</i> nō esse <i>Coronopum</i> contra <i>Ruellij</i> sententiam & <i>Leonici</i>	999.8	<i>Hedera</i> Dios.	625.1
<i>Gramen dactylite</i>	999.15	<i>Hedera</i> serpentibus gratissima	627.35
<i>Graminis Parnasi</i> Matth.	1001.1	<i>Hedera</i> terrestris & eius historia Matth.	627.43
<i>Graminis vires ex Plinio</i>	998.54	<i>Hederae</i> terrestris vires <i>Matthiolo</i>	627.43. & 810.7
<i>Graminis</i> confid. & historia ex <i>Plinio</i>	998.50	<i>Hederae</i> confid. & genera Matth.	626.10
<i>Gramen aculeatum</i>	495.19	<i>Hederae</i> facultas Matth.	627.37
<i>Graminis vires ex Gal.</i>	1000.15	<i>Hederae</i> vires ex Gal.	627.52
<i>Grandinis</i> impetum quæ arceant	14.53	<i>Hedychroon</i> Dios.	83.30
<i>Granum regium</i> lege <i>Ricinus</i>		<i>Hedychroi</i> compositio ex Gal.	83.34
<i>Gratiola</i> herba	696.60	<i>Hedysaron</i> , uide <i>Securidaca</i>	
<i>Gratiolæ</i> historia, & vires Matth.	697.11	<i>Helcysma</i> Dios. lege argenti recrementum	
<i>Grossi</i> Dios.	288.6. & 289.23	<i>Helenium</i> Dios.	71.10
<i>Guaiaci</i> ligni confid. Matth.	181.1	<i>Helenij</i> confid. Matth.	72.1
<i>Guaiaci</i> genera tria	182.2	<i>Helenij</i> historia	<i>ibidem</i>
<i>Guaiaci</i> cortices	182.46	<i>Helenij</i> caput Dios. mutilum, & deprauatum	72.8
<i>Guaiaci</i> planta	182.53. eius facultates	<i>Helenium</i> tela ueneno non inficere contra lib. de <i>iberiaca</i>	
<i>Guaiaci</i> vinum <i>Matthiolum</i> primus dedit	183.10	ad <i>Pisonem</i>	72.38
<i>Guaiaci</i> vini conficiendi, & propinandi ratio	183.27. & 60	<i>Helenium</i> alterum Dios.	71.19
<i>Gummi acaciæ</i> examinatio	195.5	<i>Helenij ægyptij</i> confid.	72.22
<i>Gummi arabici</i> examinatio	<i>ibidem</i>	<i>Helenij</i> vires ex Gal.	72.37
<i>Guaiacum</i> lignum præstantius quod	182.15	<i>Helichryson</i> , uide supra in <i>Elichryso</i>	
<i>Gummi amygdalæ</i> Dios.	271.44	<i>Helioscopius tithymalus</i> Dios.	1252.15
<i>Gummi cerasi</i> Dios.	232.49	<i>Heliotropium magnum</i> Dios.	1299.15
<i>Gummi elemi</i> facult. & confid.	203.17	<i>Heliotropium paruum</i> Dios.	1300.6
<i>Gypsum</i> Dios.	1376.23	<i>Heliotropij</i> utriusq; confid.	1301.10
<i>Gypsi</i> confid. Matth.	1376.26	<i>Heliotropio</i> in censendo <i>Ruellij</i> error	1301.13
<i>Gypsi</i> vires ex Gal.	1376.32	<i>Heliotropij</i> vires Matth.	1301.31
<i>Gypsi strangulatus</i> remedia Dios.	1424.10	<i>Helleborine</i> uide <i>Elleborine</i>	
<i>Gypsi</i> ueneficium eiusq; curatio Matth.	1424.17	<i>Helleborum</i> uide <i>Elleborum</i>	
H		<i>Helxine cissampelos</i> Dios.	1010.19
<b>H</b> <i>Hematites</i> lapis Dios.	1381.44	<i>Helxines</i> confid. Matth.	1011.10
<i>Hematitis</i> lapidis confid. Matth.	1381.60	<i>Helxines</i> vires ex Gal.	1012.1
<i>Hematitæ</i> lapidis vires ex Gal.	1381.10	<i>Helxines</i> altera Dios.	1112.49
<i>Hematitæ</i> lapidis vires ex <i>Alexand.</i>	<i>ibidem.</i> 22	<i>Helxines</i> confid. Matth.	<i>ibidem.</i> 57
<i>Hæmorrhoi</i> iclus notæ, & curatio Dios.	1455.20	<i>Helxines</i> vires ex Gal.	1113.15
<i>Hæmorrhoi</i> perniciosus iclus, & historia Matth.	1455.42	<i>Helxines</i> alterius vires ex Gal.	<i>ibidem.</i> 6
<i>Hæmorrhoi</i> morsus notæ, & remedia	1456.1	<i>Hemerocallis</i> Dios.	873.1
<i>Halica</i> Dios.	403.15	<i>Hemerocallis</i> confid. Matth.	873.8
<i>Halicæ</i> confid. Matth.	404.1	<i>Hemerocallis</i> genus alterum Matth.	873.11
<i>Halicæ</i> vires ex Gal.	404.19	<i>Hemerocallis</i> vires ex Gal.	875.21
<i>Halicæ</i> & <i>farris</i> differentia	404.26	<i>Hemionitis</i> Dios.	900.34
<i>Halicacabum</i> solanum Dios. lege solanum <i>halicacabum</i>		<i>Hemionitidis</i> confid. Matth.	900.39
<i>Halimus</i> Dios.	159.37	<i>Herba bella donna</i> quæ	1074.34
<i>Halimi</i> confid. Matth.	159.41	<i>Herba mirabilis</i> ad excitandam uenerem	886.16
<i>Halimus Mauritanis</i> <i>molochia</i>	159.46	<i>Herbarum</i> formæ descriptæ parum conferunt ad cognoscenda simplicia	3.45
<i>Halimi</i> vires ex Gal.	159.56	<i>Herbæ</i> quo pacto legendæ, siccandæ quæ sint	6.24
<i>Handachocha</i> <i>Arabici</i> quid	1166.40	<i>Herbas</i> colligere certis temporibus non est ab re	6.10
<i>Harmola</i> Dios.	636.59	<i>Herbæ</i> quæ	8.18
<i>Harmolæ</i> confid. Matth.	737.1	<i>Herbæ</i> quæ in alias profiliunt plantas	9.32
<i>Harmolæ</i> descriptio Matth.	738.11	<i>Herba giulia</i> <i>Hetruscis</i> quæ	1016.18
<i>Harmola</i> in censenda <i>Fuchsi</i> error, & eiusdem in <i>Auicennæ</i> calumnia confutata	739.16	<i>Herba paris</i> , & eius historia, & vires Matth.	1093.12
<i>Harmola</i> in deligenda seplasiariorum lapsus	738.5	<i>Herba paris</i> non est <i>Aconitum</i> contra sententiam <i>Fuchsi</i>	1093.10
<i>Hastula regia</i> Dios.	600.6	<i>Herba trinitatis</i>	1181.11
<i>Hastulæ</i> regiæ confid. Matth.	602.1	<i>Herbæ</i> trinitatis vires Matth.	1181.13
<i>Hastulæ</i> regiæ vires Matth.	602.15	<i>Hermodactyli</i> confid. & historia Matth.	1110.17
		<i>Hermodactylo</i> in censendo <i>Fuchsi</i> lapsus	1112.30
		<i>Hermodactylo</i> in examinando <i>Monachorum</i> opinio explorata	1112.30
		<i>Hermolaus</i>	



# Index.

<i>Hermolaus à calumnia vindicatur</i>	1179.42	<i>Hordeaceus panis</i>	396.3
<i>Hieracium magnum Diosc.</i>	764.44	<i>Horminum sylvestre Diosc.</i>	888.2
<i>Hieracium parvum Diosc.</i>	764.48	<i>Horminum Diosc.</i>	887.10
<i>Hieracij utriusque consideratio &amp; uires ex Plinio.</i>		<i>Horminum sylvestre</i>	889.4
764.55		<i>Hormino in censendo Plinij lapsus</i>	890.1
<i>Hieracij utriusq; historia Matth.</i>	764.50	<i>Hormini confid. Matth.</i>	888.4
<i>Hieraphili lapsus</i>	1222.36	<i>Horminum cereale</i>	899.4
<i>Hiericuntam non esse Amomum</i>	52.12	<i>Humana salina scorpiones interficit</i>	384.30
<i>Hiericuntæ uires</i>	ibidem 18	<i>Humana urinæ uires Diosc.</i>	383.30
<i>Hippocampus Diosc.</i>	297.21	<i>Humani stercoreis uires</i>	381.46. & 62
<i>Hippocampi consideratio &amp; opiniones Matthiolo.</i>		<i>Humani lactis uires Diosco.</i>	320.19. Galeno ibi-
298.1		dem 52	
<i>Hippocampi descriptio</i>	298.10	<i>Hyacinthus Diosc.</i>	1054.1
<i>Hippocampi uires ex Gal.</i>	298.32	<i>Hyacinthi confid. Matth.</i>	1055.10
<i>Hippocampi uires ex Aeliano</i>	298.36	<i>Hyacinthi uires ex Gal.</i>	1055.16
<i>Hippoglosson Diosc.</i>	1194.10	<i>Hyacinthi orientalis Matth. genera duo</i>	1055.14
<i>Hippoglossi confid. Matth.</i>	1195.10	<i>Hydri historia, morsus, &amp; curatio Matth.</i>	1456.50
<i>Hippoglossi uires Matth.</i>	1195.6	<i>Hydromeli Diosc. lege aqua mulsa</i>	
<i>Hippolapathon Diosc.</i>	446.10.11.95.10	<i>Hydromelon Diosc.</i>	1332.30
<i>Hippolapathi confid. Matth.</i>	448.14	<i>Hydropiper Diosc.</i>	582.36
<i>Hippolapathi genera duo</i>	ibidem	<i>Hydropiperis confid. Matth.</i>	582.44
<i>Hippolapathi uires ex Gal.</i>	449.12	<i>Hydropipere in censendo Ruellij opinio explosa.</i>	
<i>Hippomarathon Diosc.</i>	777.40	582.44	
<i>Hippomarathri descriptio, &amp; uires Plinio</i>	777.56	<i>Hydropiperis uires Matth.</i>	583.7
<i>Hippophaes Diosc.</i>	1247.10	<i>Hydropiperis uires ex Gal.</i>	584.11
<i>Hippophaeis confid. Matth.</i>	1248.14	<i>Hyoscyaminum oleum Diosc.</i>	76.4
<i>Hippophaeston Diosc.</i>	1248.5	<i>Hyoscyamini olei uires</i>	761.19
<i>Hippophaesti confid. Matth.</i>	1248.14	<i>Hyoscyamini parandi ratio</i>	ibidem 26
<i>Hippopotami testes Diosc.</i>	328	<i>Hyoscyamum Diosc.</i>	1063.1
<i>Hippopotami historia Matt.</i>	328.30	<i>Hyoscyami confid. Matth.</i>	1063.45
<i>Hippopotami imago quæ Romæ habetur descriptioni non</i>		<i>Hyoscyami uires ex Gal.</i>	1065.10
<i>correspondet</i>	329.5	<i>Hyoscyami albi confid. Matth.</i>	1063.55
<i>Hippopotami uires</i>	329.20	<i>Hyoscyami uires Matth.</i>	1064.14
<i>Hipposelinon Diosc.</i>	768.17	<i>Hyoscyami esu apri conuellunt</i>	1064.18
<i>Hipposelini confid. Matth.</i>	771.34	<i>Hyoscyami nouum genus &amp; historia</i>	1063.57
<i>Hipposelini uires ex Gal.</i>	771.59	<i>Hyoscyami noxa, &amp; auxilia</i>	1418.1
<i>Hirci barbula Diosc.</i>	536.16	<i>Hyoscyami noxia uis Matt.</i>	ibidem 10
<i>Hirci barbula confid. Matt.</i>	536.10	<i>Hyoscyami utriusq; noxæ curatio</i>	ibidem 24
<i>Hircinum Iecur Diosc.</i>	342.25	<i>Hypecoon Diosc.</i>	1063.1
<i>Hircinum seuum Diosc.</i>	376.21. uires 377.34	<i>Hypecoi consideratio Matth.</i>	1063.7
<i>Hirculus Diosc.</i>	33.20	<i>Hypecoi uires ex Gal.</i>	1063.16
<i>Hirudinum deuoratarum remedia Diosc.</i>	1430.56	<i>Hypericon Diosc.</i>	935.30
<i>Hirudinum deuoratarum noxa Matt.</i>	1431.1	<i>Hyperici consideratio Matth.</i>	936.10
<i>Hirudinum deuoratarum curatio</i>	ibidem 7	<i>Hyperici uires Matth.</i>	938.12
<i>Hirundines Diosc.</i>	352.10	<i>Hyperici uires ex Gal.</i>	938.20
<i>Hirundinum historia Matt.</i>	352.20	<i>Hyperico in describendo Plinij erratum</i>	936.19
<i>Hirundinum uires ex Gal.</i>	352.29	<i>Hyperico in censendo Brasauoli opinio improbata.</i>	
<i>Hirundinum stercus oculis perniciosum</i>	352.28	937.12	
<i>Historia rustici à serpente hasta transfixo infecti.</i>		<i>Hyperico in examinando Monachorum opinio falsa.</i>	
1397.46.		937.20	
<i>Historia rustici suctu morsus fera perempti</i>	1398.17	<i>Hypocistis Diosc.</i>	177.5
<i>Historia fraudis circumforanei uenenum innoxie sume-</i>		<i>Hypocistidis consideratio Matth.</i>	178.4
<i>re profitentis.</i>	1405.20	<i>Hypocistidis uires ex Gal.</i>	179.10
<i>Historia casus ex cicuta sumpta</i>	1415.54	<i>Hypocistide in censendo Fuchsii error</i>	179.3
<i>Holostium Diosc.</i>	967.8	<i>Hypocistidis loco quæ recipienda</i>	179.7
<i>Holostij confid. Matt.</i>	968.1	<i>Hyssopum Diosc.</i>	695.1
<i>Holostij mentio</i>	495.41	<i>Hyssopi confid. Matth.</i>	696.4
<i>Holostij uires ex Gal.</i>	968.23	<i>Hyssopi genera duo Diosc.</i>	695.1
<i>Hordeum Diosc.</i>	195.10	<i>Hyssopum montanum &amp; confid. Matt.</i>	696.38
<i>Hordei confid. Matth.</i>	396.14	<i>Hyssopi hortensis descriptio Matt.</i>	696.41
<i>Hordei facultas ex Gal.</i>	396.30	<i>Hyssopi uires Matt.</i>	696.44. Gal. 696.49
		<i>Hyssopi</i>	



## Index.

<i>Hystopiuirex Mesue</i>	696.51
<i>Hystricis mentio</i>	297.15

## 1

<b>I</b> acea herba	1181.11
Iaceæ genera duo	1181.15
Iacobi Syluij in acacia opinio improbata	195.30
Iasminum Diosc.	84.44
Iasmini unguenti consideratio	85.13
Iasspis Diosc.	1388.56
Iaspidum genera plura, & vires Matth.	1389.1
Iaspidum natura	1389.7
Iaspidis vires ex Gal.	1389.11
Iberis Diosc.	293.4. eius consid. ibidem
Iberis, & lepidium idem	294.2. & 38
Iberis à Damocrate carmine descripta	294.10
Iberide in censenda Monachorum error	294.38
Iberis altera Paulo	294.44
Ibicus animalis stercus, & eius admiranda vires	383.13
Ibiscus, vide Althæa	
Ichthyocolla Diosc. lege glutinum	
Ictuum virulentorum communis curatio Dioscoridi	
1443.10	
Idæa radix Diosc.	1024.7
Idææ radicis consid. Matth.	1025.1
Idææ radicis vires ex Gal.	1025.4
Iecur apri Diosc.	342.25
Iecur asininum Diosc.	342.22
Iecur canis rabidi Diosc.	342.26 & 343.10
Iecur caprinum Diosc.	342.22
Iecur mergi Diosc.	342.29. & 343.14
Iecinorum diuersorum consid. Matt.	342.31
Iecur lupinum	342.30
Icsemin unde dictum	86.11
Icsemini vires ex Serapione	ibidem 15
Ilex Diosc.	203.92
Ilicis consid. Matth.	206.6
Ilicis genera duo	206.9
Imperatoria consideratio, historia, & vires Matth.	
775.4	
Imperatrix herba quæ	25.21
Impia herba Plinij	862.1
Impostores quandoque etiam peritos decipiunt	3.59
Indica harundo	149.25
Indicum Diosc.	1354.56
Indici consid. Matt.	1355.1
Intybus Diosc.	498.10
Intybi consid. Matt.	499.10
Intybus sylvestris duplex	499.14
Intybus sativa duplex	499.14
Intybi genera quatuor	499.10
Intybus crispa	501.12
Intybi vires ex Gal.	506.10
Ioannis de Vigo lapsus	86.20
Iocinera animalium	342.20
Iouis glandes Diosc. lege Nux iuglans	
Irini unguenti consid.	82.15
Irio Diosc.	571.10
Irionis consid. Matth.	572.10
Iricne in censendo Ruellij & Hermolai opinio reprobatâ	

573.10	
<i>Irionis genera duo</i>	573.16
<i>Iris Dios. descripta</i>	16.10
<i>Iridis consideratio &amp; genera</i> 18.10. <i>eius uires</i>	19.46
<i>Iris cognomine astragalitis</i>	19.60
<i>Iris mentio à Gal.</i>	20.10
<i>Iridis uires Matth.</i>	19.39
<i>Iridis domestici historia Matth.</i>	18.10
<i>Iridis sylvestris historia Matth.</i>	18.16
<i>Iridis electuarium ad hydropem</i>	19.42
<i>Irinum oleum</i>	19.37
<i>Isatis domestica Dios.</i>	633.10
<i>Isatis sylvestris Dios.</i>	633.14
<i>Isatis confid. Matthiolo</i>	633.8
<i>Isatis uires ex Gal.</i>	634.11
<i>Isopyron Dios.</i>	1178.45
<i>Isopyri confid. Matth.</i>	1179.1
<i>Iua muscata</i>	839.53
<i>Iudaicus lapis Dios.</i>	1386.58
<i>Iudaici lapidis uires ex Gal.</i>	1387.2
<i>Iuglandes nuces Dios.</i>	275.35
<i>Iuglandium confid. Matth.</i>	ibidem 47
<i>Iuglandium uires ex Gal.</i>	ibidem 61
<i>Iuglandes conditæ</i>	277.14
<i>Iuncus Dios.</i>	1036.5
<i>Iuncus floridus Matth.</i>	1037.10
<i>Iunci confid. &amp; uires Matth.</i>	1037.10
<i>Iunci uires ex Gal.</i>	1037.12
<i>Iunci Galeno genera plura.</i>	1037.13
<i>Iuncus odoratus Diosc.</i>	54.40
<i>Iunci odorati confid. Matt.</i>	54.50
<i>Iunci odorati uires ex Gal.</i>	56.41
<i>Iunco odorato in censendo Monachorum opinio explosa</i>	
55.7	
<i>Iuncum odoratum communis usus genuinum esse contra</i>	
<i>Anguillarum</i>	56.15
<i>Iuniperus Dios.</i>	120.34
<i>Iuniperi confid. Matth.</i>	120.50
<i>Iuniperi caput in Diosc. deprauatum</i>	120.52
<i>Iuniperi domestica</i>	121.14
<i>Iuniperi materies æterna</i>	121.16
<i>Iuniperi gummi</i>	121.19
<i>Iuniperi uires ex Gal.</i>	122.36
<i>Iuniperum Dioscor. non esse Theophrasti cedrum contra</i>	
<i>quosdam</i>	121.10
<i>Iuniperi uires Matth.</i>	122.10. & 24
<i>Iuniperinum oleum, &amp; eius uires Matth.</i>	122.21
<i>Ius galli ueteris Dios.</i>	346.28
<i>Ius piscium Dios.</i>	338.40
<i>Ixia Dios.</i>	657.1
<i>Ixia uenenum mortiferum</i>	1422.1
<i>Ixia uenenum, &amp; remedia Dios.</i>	1422.1
<i>Ixia uenefica natura Matth.</i>	1422.14
<i>Ixia ueneni curatio Matth.</i>	ibidem 40

## K

<b>K</b> <i>Ali Mauritanorum mentio</i>	463.18
<i>Kali historia Matt.</i>	463.10
<i>Karabe Mauritanorum</i>	139.61
<i>Keiri quid lege Leucoium</i>	

## Keiris



# Index.

Kepn̄is quid  
Kerua quid lege lathyr̄is

138.10

L

**L** Abram Veneris Diosf. 660.44  
 Labri Veneris consideratio Matth. 660.58  
 Labri Veneris uires ex Gal. 662.15  
 Labrusca Diosf. 1319.40  
 Laburnum 932.5  
 Lac Diosf. 369.30  
 Lactis consid. Matth. 370.57  
 Lac caprinum Diosf. 369.34  
 Lac ouillum Diosf. 369.35  
 Lac Bubulum Diosf. 369. ibidem  
 Lac Asininum Diosf. 370.16  
 Lactis probatio 371.14  
 Lac quo pacto solutium alui euadat 372.3  
 Lactis bibendi ratio 172.19  
 Lactis facultates ex Gal. 373.25  
 Lactis facultates Matth. 372.4  
 Lactis coagulati uires 372.15  
 Lachumanum Diosf. 370.19  
 Lac Schiston Diosf. 370.7  
 Lactis serum Diosf. 370.5  
 Lactis intus coagulati noxa, & auxilia Dioscoridi 1426.8  
 Lactis coagulati consid. Matth. 1426.16  
 Lactis in uentriculo coagulati noxa ibidem  
 Lactis in uentriculo coagulati curatio 1426.40  
 Lacca, & de ea Arabum opinio uaria 67.10  
 Lacca insectorum est Arabum lacca 67.20  
 Lacca factitia genera 67.41  
 Lacca & cancamum sunt idem 67.27  
 Lacca factitia errore magno myropolas quandoque uti 67.57  
 Lacerta Diosf. 362.28  
 Lacertarum consid. Matth. 363.10  
 Lacerta Calcidica Diosf. 352.31  
 Lacerta Calcidicarum consid. Matth. 363.13  
 Lacrymæ, resina, & gummi 7.37  
 Lactuca Diosf. 519.40  
 Lactuca sylvestris Diosf. 519.50  
 Lactuce consid. Matth. 520.10. uires 521.19  
 Lactuce diuersa genera 420.10  
 Lactuce sylvestris consideratio Matth. 522.13  
 Lactuce uires ex Gal. 522.18  
 Ladanum Diosf. 179.30  
 Ladani consid. Matth. 179.45  
 Ladani uires ex Gal. 179.61  
 Ladani uires Matth. 179.53  
 Ladanini olei parandi ratio 179.57  
 Lagopus Diosf. 984.1  
 Lagopi consideratio Matth. 984.4  
 Lagopi uires ex Gal. 987.10  
 Lagrimo uulgo quid 100.56  
 Lamium herba Plinio 1131.1  
 Lampsana Diosf. 451.1  
 Lampsane consid. Matth. 451.1  
 Lampsane uires ex Gal. 452.2  
 Lana Diosf. 373.52

Lanaria herba Diosf. lege sthrutium  
 Lanaria herba consideratio lege sthrutij consid.  
 Lanaria herba uires ex Gal. lege sthrutij uires ex Gal.  
 Lapathum Diosf. 445.10  
 Lapathi genera plura Diosf. 445.10  
 Lapathi consid. Matth. 147.10. uires 49.7  
 Lapathi uires ex Gal. 448.19  
 Lapidur cur pauci, cur multi fiant 1216.1  
 Lapidum colores unde uarij 1216.16  
 Lapidum diuersa discrimina 1317.10  
 Lapis plumbarius lege Molybdenus  
 Lapidis plumbarij consideratio lege Molybdeni consid.  
 Lapidis Bezahar Arabum 1362.51  
 Lapidis Bezahar historia, & uires ibidem  
 Lapidis in felle Bubulo repertus, & eius uires 380.31  
 Lapis in oculo cernorum natus 1363.5  
 Laricem igne non comburi falsissimum cōtra Viētruij & Plinij opinionem 104.61. & 105.10  
 Larix arbor & eius historia Matth. 164.51  
 Larix agaricum profert 106.5  
 Larigna resina 106.17  
 Laricis pannum quid 106.41  
 Laser Diosf. 799.24  
 Laseris consideratio Matth. 799.53  
 Laseris uires ex Gal. 801.16  
 Lasepitiū Diosf. 799.20  
 Lasepitiū consid. Matth. 799.53  
 Lasepitiū historia ex Theophrasto 800.40  
 Lasepitiū uires ex Gal. 801.12  
 Lassulata 713.14  
 Lathyr̄is Diosf. 1259.6  
 Lathyr̄is consid. Matth. 1260.5  
 Lathyr̄is uires ex Actuārio 1260.7  
 Lathyr̄is uires ex Gal. 1261.7  
 Lathyr̄is noxa, & curatio Matth. 1432.20  
 Lauanda siue lauendula quæ 31.10  
 Lauendula uires 31.14  
 Lauer Diosf. idem quod sium  
 Laueris consid. Matth. 484.9  
 Laueris uires ex Gal. ibidem 24  
 Laurentia herba quæ 963.16  
 Laurus Diosf. 131.1  
 Lauri bacca Diosf. 131.5  
 Lauri historia Matth. 132  
 Laurini olei consid. 77.20  
 Laurini olei uires 77.30  
 Laurus lapidea 132.47  
 Lauri uires ex Gal. 132.25  
 Laurus ex se ignem producit 132.33  
 Lauri uires Matth. 232.36  
 Laurus Alexandrina Diosf. 1216.1  
 Lauri Alexandrina consid. Matth. 1216.12  
 Lauri Alexandrina uires ex Gal. 1216.17  
 Ledon Diosf. lege ladanum  
 Lemnia terra Diosf. 1360.1  
 Lemnia terre consideratio ex Gal. per totum. 1360.12  
 Lemnia terre exploratio & historia noua 1361.39  
 Lemnia terre uires 1360.60  
 Lemnia terra quid censeatur 1361.6  
 Lemnia terra nunc aliter se habet quàm tempore Galeni 1361.48

Lem



# Index.

<i>Lens</i> Dios.	425.10	<i>Ligustico</i> in censendo quorundam error	ibidem
<i>Lentis</i> confid. & historia Matth.	426.8	<i>Ligustici</i> confid. Matth.	747.1
<i>Lentium</i> vires ex Gal.	427.4	<i>Ligustici</i> , seu <i>libystici</i> vires ex Gal.	747.10
<i>Lens palustris</i> Dios.	1115.10	<i>Ligustrum</i> Dios.	169.57
<i>Lens palustris altera</i> Matth.	1115.26	<i>Ligustri</i> consideratio Matth.	170.4
<i>Lentis palustris</i> confid. Matth.	1115.7	<i>Ligustri</i> vires ex Gal.	171.34
<i>Lentis palustris</i> vires ex Gal.	1116.10	<i>Lilac</i> quid	1236.47
<i>Lentiscini</i> olei parandi ratio	77.39	<i>Ligustro</i> in censendo <i>Sernij</i> sententia explosa	171.18
<i>Lentiscus</i> Dios.	108.40	<i>Ligustrum</i> non esse <i>caprifolium</i>	171.19
<i>Lentiscina</i> resina Dios.	108.49	<i>Ligustrum</i> & <i>Cyprum</i> plantas non esse diuersas contra	
<i>Lentisci</i> confid. Mat.	108.57	<i>Herbarium</i> quendam	171.21
<i>Lentisci</i> vires ex Gal.	110.13	<i>Ligustrinum</i> oleum & eius vires	171.30
<i>Lentisci</i> planta <i>Ruellio</i> ignota	109.15	<i>Ligustrina</i> aqua, & eius vires	171.31
<i>Leoninus</i> adeps Dios.	376.42. Vires 377.31	<i>Lilium</i> Dios.	822.1
<i>Leontopetalon</i> Dios.	815.15	<i>Lilij</i> confid. Matt.	823.6
<i>Leontopetali</i> confid. Matt.	816.10	<i>Lilij</i> historia ex <i>Plinio</i>	824.4
<i>Leontopetali</i> vires ex Gal.	816.14	<i>Lilia</i> quomodo in totum annum uiridia seruentur	
<i>Leontopodion</i> Dios.	1193.10		824.20
<i>Leontopodij</i> confid. Matt.	1193.6	<i>Lilia</i> quomodo diuersis temporibus floreant	824.23
<i>Lepidium</i> Dios.	607.50	<i>Lilia</i> alba quomodo purpurea fiant	824.3
<i>Lepidij</i> confid. Matt.	608.10	<i>Liliorum</i> vires ex Gal.	824.40
<i>Lepidium</i> <i>Plinio</i>	608.13	<i>Liliorum</i> vires Matth.	824.32
<i>Lepidium</i> nihil ab <i>Iberide</i> differre	608.10	<i>Lilium</i> conuallium non est <i>hemerocallis</i>	874.10
<i>Lepus marinus</i> Dios.	323.26	<i>Lilij</i> conuallij historia, & vires Matth.	874.11
<i>Leporis marini</i> consideratio Matt.	323.20	<i>Limonium</i> Dios.	981.1
<i>Leporis marini</i> hausti notæ & curatio Dios.	1429.34	<i>Limonij</i> confid. Matth.	981.6
<i>Leporis marini</i> sumpti indicia Matt.	1429.44. eius noxæ	<i>Limonij</i> vires ex Gal.	983.10
<i>remedia</i> Matth.	ibidem 58	<i>Limonia</i> poma	250.8. & eorum vires ibid. 22
<i>Lepus terrestris</i> Dios.	323.7	<i>Limoniorum</i> pomorum aqua stillatitia quibus conferat	
<i>Leporis terrestris</i> consideratio Matth.	324.21		250.23
<i>Lepores</i> ubi candidi	324.3	<i>Lynaria</i> herba lege <i>olyris</i>	
<i>Lepores</i> ubi habent iecinora	324.44	<i>Lingua</i> ceruina est <i>phyllitis</i>	832.2
<i>Lepores</i> tam mares quàm fœmina utero gerere falsum	324.30	<i>Lingua</i> ceruina non est <i>hemionitis</i>	832.16. & 900.39
<i>Lepores</i> apertis oculis dormiunt	324.28	<i>Lingua</i> serpentina	595.19
<i>Leporis</i> facultates	325.1	<i>Lingua</i> serpentina vires Matth.	595.23
<i>Leporinum</i> coagulum Dios.	323.8. & 965.26	<i>Lingua</i> serpentina descriptio, & vires Matt.	595.20
<i>Leporinarum</i> carniū facultas	324.49	<i>Linozostis</i> Dios.	1296.32
<i>Leporinum</i> coagulum Gal. & eius vires	375.48	<i>Linozostis</i> confid. Matt.	1296.43
<i>Leucacantha</i> Dios.	675.39	<i>Linum</i> Dios.	414.1
<i>Leucacanthæ</i> confid.	675.43	<i>Linum</i> sylvestre	416.1
<i>Leucacanthæ</i> vires ex Gal.	677.17	<i>Lini</i> confid.	415.1
<i>Leucacantha</i> in censenda <i>Ruellij</i> lapsus	675.49	<i>Lini</i> vires ex Gal.	416.19
<i>Leucas</i> Dios.	820.29	<i>Lini</i> seminis oleum, & eius vires	415.3
<i>Leucadis</i> confid. Matth.	820.33	<i>Liquor</i> admirabilis facultatis ad <i>Gallicum</i> morbum	
<i>Leucoön</i> Dios.	877.5		183.38
<i>Leucoi</i> confid. Matth.	877.1	<i>Lithargyros</i> Dios.	1350. & lege <i>argenti</i> spuma
<i>Leucoi</i> vires ex Gal.	878.5	<i>Lithargyri</i> confid. Matth.	1350.10
<i>Libri</i> explodendi	5.23	<i>Lithargyri</i> vires ex Gal.	1351.10
<i>Libysticum</i> Gal. <i>ligusticum</i>		<i>Lithocola</i> Dios.	1390.1
<i>Lichenes</i> equorum Dios.	345.10	<i>Lithospermon</i> Dios.	916.40
<i>Lichenum</i> equorum vires	345.12	<i>Lithospermi</i> confid. Matth.	916.48
<i>Lichen</i> Dios.	1038.10	<i>Lithospermi</i> historia ex <i>Plinio</i>	917.1
<i>Lichenis</i> confid. Matth.	1038.14	<i>Lithospermo</i> in examinando <i>Fuchij</i> opinio improbata	
<i>Lichenis</i> genera ex <i>Plinio</i>	1038.18		916.55
<i>Lichenis</i> vires ex Gal.	1040.18	<i>Lithospermi</i> vires Matt.	917.18
<i>Lignum aloes</i> lege <i>agallochum</i>		<i>Lixij</i> saponis noxæ, & curatio	1428.52
<i>Lignorum</i> marcor Dios.	146.58	<i>Locusta</i> Dios.	349.22
<i>Lignorum</i> marcoris confid.	146.56	<i>Locustarum</i> consideratio Matth.	349.26
<i>Lignorum</i> marcoris vires	ibidem & 147.8	<i>Locustarum</i> ingens numerus, quando <i>Italiam</i> irruerunt	
<i>Ligusticum</i> Dios.	745.10		350.3.
		<i>Locustæ</i> in cibis <i>Parthis</i> & <i>Hebræis</i>	50.63
		<i>Lolium</i>	



# Index.

<i>Lolium</i> Dios.	410.1
<i>Lolij</i> confid. Matthiolo	410.10
<i>Lolium</i> in <i>Triticum</i> & <i>Triticū</i> in <i>Lolium</i> degenerat	410
<i>Lolij</i> noxa cum in panificium uenit	411.12
<i>Lolia</i> in censendo Fuchsi erratum	411.15
<i>Loliginis</i> piscis imago	327.1
<i>Lolij</i> uires ex Gal.	412.11
<i>Lonchitis</i> Dios.	922.8
<i>Lonchitis</i> altera Dios.	923.1
<i>Lonchitis</i> confid. Matthiolo	923.5
<i>Lonchitis</i> uires ex Gal.	924.13
<i>Lora</i> Dios.	1326.10
<i>Lora</i> paranda ratio & uires ex Gal.	1326.23
<i>Lotus</i> arbor Dios.	255.8
<i>Loti</i> arboris confid.	256.1
<i>Lotus</i> Italica	258.9
<i>Loti</i> arboris uires ex Gal.	258.48
<i>Loto</i> arbore in censenda Ruellij erratum	258.22
<i>Lotus</i> Aegyptia Dios.	1166.20
<i>Loti</i> historia in uerteda ex Theophrasto Anguillarij error	258.27
<i>Lotus</i> altera Constantinopolitana	258.40
<i>Loti</i> Aegyptia historia ex Theophrasto	1166.27
<i>Loti</i> Aegyptia mentio ex Gal.	1166.43
<i>Lotus</i> sylvestris Dios.	1161.40
<i>Lotus</i> urbana Dios.	1161.30
<i>Loti</i> sylvestris, & urbanae confid.	1161.48
<i>Loti</i> herba utriusq; uires ex Gal.	1162.7
<i>Lucciola</i> herba quæ	595.19
<i>Lunaria</i> minor, & eius historia Matt.	900.57
<i>Lunaria</i> minoris uires Matth.	900.61
<i>Lupinus</i> Dios.	433.1
<i>Lupinorum</i> confid. Matthiolo	434.1
<i>Lupinorum</i> facultates ex Gal.	434.8
<i>Lupinum</i> finum	382.11
<i>Lupinum</i> stercus, & eius uires	382.48
<i>Lupus</i> salictarius	1210.56
<i>Lupuli</i> historia, & uires ex Mesue	1212.14
<i>Lychnis</i> coronaria Dios.	820.46
<i>Lychnis</i> sylvestris Dios.	ibidem
<i>Lychnidis</i> utriusq; confid. Matthiolo	820.52
<i>Lychnidis</i> facultas ex Gal.	821.18
<i>Lycium</i> Dios.	187.54
<i>Lycium</i> officinarum adulterinum	189.6
<i>Lycium</i> Italicum	190.5
<i>Lycij</i> consideratio Matthiolo	189.5
<i>Lycij</i> uires ex Gal.	190.9
<i>Lycij</i> uicem quæ expleant Dios.	190.8
<i>Lycopsis</i> Dios.	995.20
<i>Lycopsis</i> consideratio Matthiolo	995.26
<i>Lycopsis</i> uires ex Gal.	995.3
<i>Lycopsim</i> non esse uulgarem cynoglossam contra Ruellij, & Fuchsi sententiam	995.26
<i>Lygos</i> Dios. lege agnos, siue <i>Vitex</i>	
<i>Lyncurium</i> ex urina lyncis coalescere, uanum putatur	383.45. & 384.8
<i>Lyncurio</i> in censendo Encelij opinio non accepta	384.17
<i>Lysimachia</i> Dios.	948.49
<i>Lysimachia</i> consideratio Matthiolo	948.56
<i>Lysimachia</i> uires ex Gal.	950.12

*Lysimachia* in censenda Ruellij opinio non accepta  
948.60. & 949.17

## M

<i>Macer</i> Dios.	143.15
<i>Maceris</i> consideratio Matthiolo	143.18
<i>Macerem</i> non esse officinarum macim	143.20
<i>Maceris</i> facultates ex Gal.	143.31
<i>Macis</i> Arabum confid.	143.18
<i>Macere</i> in censendo Monachorum opinio falsa	143.44
<i>Mænæ</i> Dios.	335.19
<i>Manarum</i> , & <i>smaridum</i> confid.	335.28
<i>Magnes</i> lapis Dios.	1384.24
<i>Magnetis</i> lapidis historia Matth.	1384.28
<i>Magnetis</i> lapidis uires ex Gal.	ibidem 57
<i>Magnetis</i> uenefica uis, & remedia Matthiolo	1427.41
<i>Magudaris</i> Dios.	799.30
<i>Maia</i> pisces Granceuole uulgò appellata	311.1
<i>Mala</i> insana	1079.47
<i>Mahaleb</i> Arabum quid	174.4
<i>Mahaleb</i> examinatio Matth.	ibidem 5
<i>Mahaleb</i> uires	175.5
<i>Malorum</i> insanorum uires	1079.60
<i>Mala</i> aurea Italique	1081.5
<i>Malabathrum</i> Dios.	42.43
<i>Malabathri</i> confid.	42.55
<i>Malabathri</i> uires ex Auicenna	44.19
<i>Malicorium</i> Dios.	226.16. Matt. 227.34
<i>Malua</i> Dios.	455.1
<i>Malua</i> confid. Matthiolo	456.1
<i>Malua</i> mira magnitudinis	456.10
<i>Malua</i> maior	456.12
<i>Malua</i> alia maior	457.13
<i>Maluarum</i> aliud genus pulcherrimum à Francisco Calzo	
<i>lario</i> missum	457.12
<i>Malua</i> uires ex Gal.	458.12
<i>Malua</i> uires Matth.	457.12
<i>Mala</i> Apiana, & rosea	241.11
<i>Mala</i> Persica Dios.	238.48
<i>Mala</i> sylvestria Dios.	238.27
<i>Malum</i> Dios.	238.29
<i>Malorum</i> confid. Matthiolo	238.57
<i>Malorum</i> genera plura Matth.	239.10
<i>Mala</i> Armeniaca Dios.	238.49
<i>Malum</i> cotoneum Dios.	238.31
<i>Malorum</i> cotoneorum confid. Matt.	242.18
<i>Malum</i> dulce Dios.	238.44
<i>Malum</i> Medicum Dios.	238.50
<i>Malum</i> Medicorum consideratio Matth.	248.9
<i>Malum</i> orbiculatum, siue Epiroticum Dios.	238.15
<i>Malorum</i> omnium uires ex Gal.	239.12
<i>Malis</i> cestianis in censendis Cornarij error	241.15
<i>Mali</i> punici cytini Dios.	226.13
<i>Malum</i> Punicum Dios.	225.13
<i>Mali</i> Punici confid. Matt.	227.4
<i>Mali</i> Punici genera tria	227.13
<i>Mala</i> Punica acra quomodo dulcia fiant	227.18
<i>Mala</i> Punica quomodo diutius incorrupta seruentur	227.23
<i>Mali</i> Punici uires ex Gal.	227.53
<i>Malorum</i>	



# Index.

<i>Malorum punicorum uini parandi ratio</i>	227.26	<i>Medica herba confid. Matth.</i>	547.7
<i>Malorum Punicorum florum conserua &amp; eius uires</i>	227.40	<i>Medica mala Diosc.</i>	238.50
<i>Malorum Punicorum uires Matth.</i>	227.35. & 46	<i>Medicorum malorum confid. Matth.</i>	248.9
<i>Mandragoras Dios.</i>	1075.55	<i>Medicamenta adulterabantur etiam Gal. tempore</i>	2.48
<i>Mandragore utriusq; confid. Matt.</i>	1079.1	<i>Medicamenta simplicia uenenis aduersantia.</i>	1404.46
<i>Mandragore humanam formam referentes factitia</i>	1079.7	<i>Medicamenta composita uenenis aduersantia.</i>	1405.3
<i>Mandragore uires ex Gal.</i>	1080.8	<i>Medicorum error in uua passa</i>	1321.52
<i>Mandragore sumptæ signa, &amp; curatio Dios.</i>	1418.34	<i>Medium Dios.</i>	988.1
<i>Mandragore noxia uis Matt.</i>	1418.41	<i>Medij confid. Matth.</i>	988.9
<i>Mandragore noxæ curatio</i>	ibidem 50	<i>Medij uires ex Gal.</i>	988.15
<i>Manna thuris Dios.</i>	92.54	<i>Medulla Dios.</i>	379.25
<i>Mannæ thuris confid.</i>	94.16	<i>Medulla cuius animalis optima</i>	ibidem
<i>Mannæ cælestis historia, &amp; genera Matt.</i>	94.23	<i>Medulle uires ex Gal.</i>	379.36
<i>Manna cælestis Mauritanis duplex</i>	94.42	<i>Medulle in cibis facultas</i>	379.49
<i>Manna historia ex Theophrasto, Gal. &amp; Plinio</i>	94.55	<i>Mel Dios.</i>	384.45
<i>Manna in comitatu Goritienfi, &amp; Foro Iulij quo tempore</i>		<i>Mel Sardonium amarum</i>	384.60
<i>abundantissima reperta sit</i>	95.12	<i>Mellis confid.</i>	386.1
<i>Manna secto fraxini cortice manans</i>	95.18	<i>Mel Heracleoticum uenenosum</i>	384.61. & 386.14
<i>Mannæ cælestis temperamentum, &amp; uires</i>	95.38	<i>Mellis Heraclia uenenum, &amp; eius remedia Diosco.</i>	1414.57
<i>Manna in cælesti censenda Fuchsi opinio explosa</i>	95.45	<i>Mellis Heracleotici noxa, &amp; curatio Matth.</i>	1415.1
<i>Manna graminis dactylitis semen</i>	1000.11	<i>Mellis genera non rescida</i>	386.17
<i>Marcor lignorum Dios.</i>	146.53	<i>Mel Ericeum</i>	152.14
<i>Margaritarum historia Matt.</i>	299.33	<i>Mel frugum</i>	1166.6
<i>Margaritæ habentur in Bohemia in fluminibus</i>	300.35	<i>Melanteria Dios.</i>	1363.40
<i>Margaritarum uires</i>	300.38	<i>Melanteria consideratio Matth.</i>	1366.1
<i>Marium, &amp; fluminum litora, quæ plantæ ament</i>	8.62	<i>Melanthium Dios.</i>	795.1
<i>Marrubium Dios.</i>	827.42	<i>Melanthij consideratio Matth.</i>	796.10
<i>Marrubij confid. Matth.</i>	827.55	<i>Melanthium syluestre &amp; genera</i>	796.14
<i>Marrubij historia ex Theophrasto</i>	827.58	<i>Melanthij uires ex Gal.</i>	799.5
<i>Marrubij uires Matth.</i>	827.59	<i>Melanthinum oleum Dios.</i>	76.4
<i>Marrubij uires ex Gal.</i>	828.14	<i>Melia terra Dios.</i>	1392.30
<i>Marrubium nigrum Dios. lege ballote</i>		<i>Meliæ terræ confid.</i>	1392.39
<i>Marrubij nigri confid. lege ballotis confid.</i>		<i>Melica confid. &amp; usus</i>	407.9
<i>Martagon, lilij genus, &amp; eius historia Matth.</i>	824.26	<i>Melica in censenda Ruellij lapsus</i>	407.6
<i>Martes animalia</i>	332.17	<i>Melilotus Dios.</i>	728.30
<i>Marum Dios.</i>	729.10	<i>Meliloti consideratio Matth.</i>	728.40
<i>Mari confid. Matt.</i>	729.14	<i>Meliloti descriptio Matth.</i>	728.46
<i>Mari mentio ex Gal.</i>	ibidem	<i>Meliloti semen in usum medicum, non flores connenire</i>	728.52. & inde
<i>Marum Italiae peregrinum</i>	729.3. & 22	<i>Meliloti uulgaris usus illegitimus</i>	728.42
<i>Mari imago</i>	730.1	<i>Meliloti uires ex Gal.</i>	728.50
<i>Mastiche Dios.</i>	108.40	<i>Melimela Dios.</i>	238.44
<i>Mastiches confid. Matth.</i>	109.18	<i>Melini confid.</i>	79.30
<i>Mastiches historia Matth.</i>	110.1	<i>Melissophyllon Dios.</i>	821.1
<i>Mastiches uires Matt.</i>	110.7	<i>Melissophyllum Constantinopolitanum, &amp; eius uires</i>	827.29
<i>Mastiches uires ex Gal.</i>	110.19	<i>Melissophylli Constantinopolitani imago.</i>	131.2
<i>Mastichini parandi ratio, &amp; uires</i>	78.9	<i>Melissophylli confid. Matth.</i>	827.12
<i>Matricariæ confid. Matth.</i>	907.10	<i>Melissophylli uires ex Arabibus</i>	827.20
<i>Matricariam non esse artemisiæ genus</i>	908.10	<i>Melissophylli facultates ex Gal.</i>	827.31
<i>Matrisylua lege perichlymenum</i>		<i>Melitites lapis Dios.</i>	1385.19
<i>Mauritanorum, &amp; sequacium error in Colchico</i>	1108.14	<i>Melitites lapidis historia Matt.</i>	ibidem 22
<i>Mauritanorum tutela in Cæruleo lapide</i>	1354.26	<i>Melomeli Dios.</i>	1332.27
<i>Meconium Dios.</i>	1059.13	<i>Melongena &amp; eius historia Matt.</i>	1079.43
<i>Meconij mentio</i>	1059.61	<i>Melopeponum confid. Matt.</i>	516.17
<i>Meconij sumpti noxa, &amp; remedia Dioscoridi</i>	1419.30	<i>Melopeponum uires Matth.</i>	518.17
<i>Meconij uenefica natura</i>	1419.44	<i>Melopeponum uires ex Gal.</i>	519.11
<i>Meconij noxæ curatio Matth.</i>	1419.60		Memphites
<i>Medica herba Dios.</i>	547.1		



# Index:

<i>Memphites lapis</i> Dios.	1388.14	<i>Molybdoides</i> Dios.	1346.15
<i>Memphita lapidis</i> confid. Matt.	1388.24	<i>Molybdoidis</i> confid. Matth.	1346.34
<i>Mentha</i> Dios.	311.30	<i>Momordica lege Balsamina</i>	1288.11
<i>Mentha</i> confid. Matt.	711.43	<i>Montes quæ plantæ ament</i>	9.22
<i>Mentha species diuersa</i>	711.45	<i>Morandola herba quæ</i>	963.6
<i>Mentha uires</i> Matth.	711.48	<i>Morochthus lapis</i> Dios.	1385.34
<i>Mentha uires ex Gal.</i>	711.53	<i>Morochthi lapis</i> confid. Matt.	1385.42
<i>Mentha sylvestris Gal. calamintha dicitur</i>	711.55	<i>Morochthi lapidis</i> confid. & uires ex Gal.	385.58
<i>Mentha Græca</i>	713.1	<i>Morsus Diaboli descriptio, &amp; uires</i> Matth.	623.17
<i>Mentha Græcæ uires</i> Matt.	714.5	<i>Morsus gallinæ</i>	628.1
<i>Menthastrum</i> Dios.	711.39	<i>Morus arbor</i> Dios.	283.30
<i>Menthastrum</i> confid. & uires Matth.	712.15	<i>Mori radicum lachryma</i> Dios.	283.42
<i>Meon</i> Dios.	25.1	<i>Mori arboris</i> confid. Matt.	283.44
<i>Mei</i> confid. Matt.	ibidem. 11	<i>Mori arboris, &amp; fructus uires</i> ex Gal.	283.59
<i>Mei uires</i> ex Gal.	ibidem. 27	<i>Moschardinorum parandi ratio</i>	64.27
<i>Mercurialis</i> Dios.	1296.70	<i>Moschi odorati historia</i> Matth.	63.20
<i>Mercurialis</i> confid.	1296.43	<i>Moschi odorati uires</i>	64.23
<i>Mercurialis genera duo</i>	1296.43	<i>Mullus piscis</i> Dios.	327.1
<i>Mercurialis uires</i> Matth.	1296.61	<i>Mulli piscis</i> confid. Matt.	328.1
<i>Mercurialis historia, &amp; uires</i> ex Plinio	ibidem. 46	<i>Mulli piscis iecur antiquis in pretio</i>	328.14
<i>Mercurialis uires</i> ex Gal.	1297.1	<i>Mulli piscis facultas</i> ex Gal.	328.7
<i>Mergi iecur</i> Dios.	342.19	<i>Mulsum</i> Dios.	1326.56
<i>Mespilus</i> Dios. duplex	253.8	<i>Mumia sepulcrorum</i>	117.58
<i>Mespilorum</i> confid. Matt.	254.5	<i>Mumia in censenda Brasauoli error</i>	117.19
<i>Mespilo in describenda Serapionis error</i>	254.39	<i>Mumia in examinanda Bellonij opinio explosa</i>	118.6
<i>Mespilus altera</i>	254.9. & 31	<i>Mumia</i> confid. Matth.	117.23
<i>Mespilorum uires</i> ex Gal.	254.49	<i>Mumia uires</i>	118.14
<i>Metallorum differentia plures</i>	1316.30	<i>Muria</i> Dios.	1372.35
<i>Metopium unguentum</i> Dios.	83.50	<i>Muria paranda ratio</i>	1373.34
<i>Mezereon</i>	1264.58	<i>Mures</i> Dios.	367.10
<i>Milium</i> Dios.	404.50	<i>Murium</i> confid. Matt.	367.15
<i>Milij historia</i> Matth.	404.54	<i>Murium mirum</i>	368.5
<i>Milij uires</i> Matth.	404.61	<i>Montanorum</i> confid. Matt.	368.23
<i>Milij uires</i> ex Gal.	405.13	<i>Murium alia genera</i>	369.2
<i>Milium Indicum</i> Plinio quid	408.4	<i>Murinum stercus</i>	381.43
<i>Milij Indici uires</i> Matth.	408.10	<i>Mus araneus</i> Dios.	366.54
<i>Milium solis</i>	916.48	<i>Muris aranei</i> confid. Matt.	366.56
<i>Millefolium</i> Dios.	1140.6	<i>Muris aranei morsus notæ, &amp; remedia</i> Dioscoridi	
<i>Millefolium maius &amp; eius historia</i> Matth.	1141.19		1451.10
<i>Millefolij minoris</i> confid. Matt.	1142.14	<i>Muris aranei morsus signa</i> Matth.	1451.27
<i>Millefolij utriusq; uires</i> Matth.	1142.10	<i>Muris aranei morsus curatio</i> Matth.	ibidem. 30
<i>Millefolij</i> confid. Matt.	1141.10	<i>Muris auricula</i> Dios.	622.40
<i>Millefolij uires</i> ex Gal.	1142.17	<i>Muris auriculæ</i> confid.	632.50
<i>Millemorbia herba. lege scrophularia</i>		<i>Musæ arboris, &amp; fructus</i> consider. & historia Matthiolo	
<i>Millepeda</i> Dios.	340.13		219.43
<i>Millepedarum</i> confid. Matth.	340.19	<i>Musæ uires</i>	219.58
<i>Minium</i> Dios. quid	1355.29. & 50	<i>Muscus</i> Dios.	61.30
<i>Mirafsole, lege Ricinus</i>		<i>Musci arborei</i> confid. Matth.	61.37
<i>Misy</i> Dios.	1365.34	<i>Muscus qui in Larice nascitur optimus</i>	61.48
<i>Misyos</i> confid. Matth.	1366.1	<i>Muscus terrestris, &amp; eius historia</i> Matth.	62.10
<i>Misyos historia, &amp; uires</i> ex Gal.	1366.22	<i>Musci terrestris uires</i> Matt.	62.17
<i>Mutuli</i> Dios.	301.10	<i>Musci arborei uires</i> ex Gal. & alijs	61.54
<i>Mitulorum</i> confid.	302.10	<i>Muscus marinus</i> Dios.	1134.40
<i>Moly</i> Dios.	740.54	<i>Musci marini</i> confid. Matt.	1134.45
<i>Moly consideratio, &amp; historia</i> ex Theophrasto, & Plinio	740.59	<i>Musci marini uires</i> ex Gal.	1135.16
<i>Moly, seu myles uires</i> ex Gal.	741.11	<i>Muscus marinus alter</i> Plinio	1134.54
<i>Moly mago</i>	130.8	<i>Mustela</i> Dios.	331.53
<i>Molybdæna</i> Dios.	1349.15	<i>Mustelæ</i> confid. Matt.	331.59
<i>Molybdæna</i> confid. Matt.	1349.24	<i>Mustela natura, &amp; uis</i>	331.61. & 332.6
<i>Molybdæna uires</i> ex Gal.	1349.40	<i>Myagron</i> Dios.	1132.1
		<i>Myagri</i> confid. Matt.	1173.1
		C	<i>Myagri</i>



# Index:

<i>Myagri uires ex Gal.</i>	<i>ibid.</i> 11	<i>Napus Diosc.</i>	438.10
<i>Myagro in censendo quorundam error</i>	1173.5	<i>Napi confid. Matt.</i>	438.14. uires 438.17
<i>Myle, moly Gal.</i>	741.11	<i>Narcaphthon Diosc.</i>	66.36
<i>Myrica Diosc.</i>	151.14	<i>Narcaphthi confid. Matt.</i>	66.39
<i>Myrica confid. Matth.</i>	151.24	<i>Narcissus Diosc.</i>	1240.10
<i>Myrica uires Matth.</i>	151.33	<i>Narcissi historia ex Theophrasto</i>	1242.10
<i>Myrica uires ex Gal.</i>	151.41	<i>Narcissi Matt. genera octo, &amp; eorum imagines expressæ a</i>	
<i>Myriophyllum Diosc.</i>	1166.50	<i>fol. 1240. usque ad 1247</i>	
<i>Myriophylli confid. Matth.</i>	1167.16	<i>Narcissi uires ex Gal.</i>	1245.10
<i>Myrobalanorum Arabicorum genera</i>	1238.40	<i>Nardum Indicum Diosc.</i>	29.1
<i>Myrobalanorum omnium uires ex Mesue</i>	1239.12	<i>Nardum Syriacum Diosc.</i>	29.2
<i>Myrrha Diosc.</i>	86.38	<i>Nardum Gangite Diosc.</i>	29.11
<i>Myrrha Beotica Diosc.</i>	87.1	<i>Nardum Samphariticum Diosc.</i>	29.18
<i>Myrrha confid. Matt.</i>	87.5	<i>Nardum Indicum quod passim habetur esse genuinum con-</i>	
<i>Myrrha officinarum illegitima</i>	87.15	<i>tra Manardum</i>	29.50.
<i>Myrrha historia ex Plinio</i>	87.39	<i>Nardum radicem esse non spicam</i>	29.55
<i>Myrrha historia ex Theophrasto</i>	87.53	<i>Nardo in censendo Brasauoli error</i>	30.12
<i>Myrrha arboris historia</i>	87.42. & 56	<i>Nardi Indicæ confid.</i>	29.31
<i>Myrrha uires ex Gal.</i>	89.29	<i>Nardi Syriacæ confid.</i>	29.32
<i>Myrrha uice quid supponendum</i>	88.36	<i>Nardi Indicæ uires ex Gal.</i>	32.13
<i>Myrrha Bæoticæ mentio</i>	88.4	<i>Nardi Indicæ confid.</i>	29.31
<i>Myrrha uertitur in opocalpasum, ut cassia in cinnamo-</i>		<i>Nardi Syriacæ confid.</i>	29.32
<i>num, &amp; chalbanum, in sagapenum</i>	87.19	<i>Nardum Celticum Diosc.</i>	33.1
<i>Myrrha uires Matth.</i>	88.16	<i>Nardi Celtici confid.</i>	33.40
<i>Myrrha fucus quo utuntur mulieres</i>	88.24	<i>Nardi Celtici uires ex Gal.</i>	34.38
<i>Myrrham uulgarem non esse Bdellium contra Brasauo-</i>		<i>Nardum Celticum ubi proueniat</i>	33.43
<i>lum</i>	87.27	<i>Nardum Celticum non esse saluincam</i>	34.13
<i>Myrrhis Diosc.</i>	1168.10	<i>Nardus Italica</i>	30.61
<i>Myrrhidis confid. Matth.</i>	1168.7	<i>Nardi Italicæ historia Matt.</i>	31.10
<i>Myrrhidis uires ex Gal.</i>	1171.14	<i>Nardi Italicæ oleum stillatitium</i>	32.10
<i>Myrtidanum Diosc.</i>	230.40	<i>Nardi Italicæ uires</i>	31.14
<i>Myrtidani confid.</i>	232.8	<i>Nardi Italicæ florum uires</i>	31.18
<i>Myrtillus, &amp; eius historia Matth.</i>	132.18	<i>Nardum Montanum Diosc.</i>	34.45
<i>Myrtus satina Diosc.</i>	228.1	<i>Nardi montani confid.</i>	34.50
<i>Myrti confid. Matt.</i>	230.9	<i>Nardi montani lectio in Diosc. deprauata</i>	36.1
<i>Myrtus exotica, &amp; Tarentina</i>	132.9	<i>Nardi montani uires ex Gal.</i>	35.6
<i>Myrti fractu in censendo Marcelli lapsus</i>	230.7	<i>Nardinum unguentum Diosc.</i>	84.44
<i>Myrti usus, &amp; uires</i>	232.24. & inde	<i>Nasturtium Diosc.</i>	565.1
<i>Myrti uires ex Gal.</i>	232.35	<i>Nasturtij confid. Matt.</i>	566.1
<i>Myrtus sylvestris Diosc. lege Rufcus</i>		<i>Nasturtij facultates Matth.</i>	566.5
<i>Myrti sylvestris consideratio Matthiolo lege Rusci consi-</i>		<i>Nasturtij uires ex Gal.</i>	566.17
<i>deratio</i>		<i>Natrix, &amp; eius ictus curatio Diosc.</i>	1456.42
<i>Myrteum oleum, &amp; eius uires</i>	76.40	<i>Natricis historia, morsus signa, &amp; remedia Matthiolo</i>	
<i>Myrtei olei parandiratio</i>	76.52	<i>ibidem. 50</i>	
<i>Myxa, &amp; myaria quid</i>	267.11	<i>Naxius lapis Diosc.</i>	1390.50
<i>Myxorum confid. &amp; uires Matth.</i>	267.11	<i>Naxij lapidis confid. Matt.</i>	<i>ibid.</i> 59
<i>Myxis in censendis Fuchsi opinio improbata</i>	268.3	<i>Nepeta Diosc. lege calamintha</i>	
		<i>Nepetæ mentio</i>	<i>ibidem</i>
		<i>Nerion Diosc.</i>	1102.10
		<i>Nerij confid. Matt.</i>	<i>ibid.</i> 19
		<i>Nerij uires ex Gal.</i>	1103.5
		<i>Nerij malefica natura Matt.</i>	1416.50
		<i>Nerij sumpti noxæ curatio Matth.</i>	1417.3
		<i>Nigella</i>	798.8
		<i>Nitrum Diosc.</i>	1374.20
		<i>Nitri spuma Diosc.</i>	1374.22
		<i>Nitri, &amp; eius spumæ confid.</i>	1374.38
		<i>Nitri, &amp; aphronitri uires ex Gal.</i>	1375.15
		<i>Numularia herba</i>	903.12
		<i>Numularia uires Matth.</i>	<i>ibidem.</i> 14
		<i>Numularia imago</i>	1013.1
			Nux

## N

<b>N</b> <i>Aphtha Diosc.</i>	116.1
<i>Naphtha confid. Matt.</i>	117.3
<i>Naphtha mira facultas</i>	117.6
<i>Napelli confid. &amp; historia Matt.</i>	1094.19
<i>Napelli immanitatis historia tres. 1096. 1. &amp; 19. &amp; 30</i>	
<i>Napello in censendo Auicenna defenditur à Fuchsi ca-</i>	
<i>lumnia</i>	1096.56
<i>Napelli mus ex eius radicibus uiscitans</i>	1097.12
<i>Napellus Moyfi quid</i>	1097.10
<i>Napelli uis lethalis</i>	1095.15. & 18. & inde
<i>Napelli uenenum, eiusq; remedia Matt.</i>	1421.26



## Index.

<i>Nux auellana</i> Dios.	282.23	<i>Oesypum</i> Dios.	373.52
<i>Nucis auellanae</i> confid. Matth.	282.30	<i>Oesypti</i> mentio Matth.	375.19. & 866.15
<i>Nucis auellanae uires</i> ex Gal.	283.22	<i>Olea sylvestris</i> Dios.	200.1
<i>Nucum auellanarum uires</i>	383.14	<i>Olea sylvestris</i> confid. Matth.	202.31
<i>Nucum auellanarum genera plura</i>	282.31	<i>Olea</i> , & <i>quercus odium</i>	203.4
<i>Nuces</i> Farfalic	279.53	<i>Olea Aethiopicae lacryma</i> Dios.	202.13
<i>Nux Indica</i> , & eius historia, & confid. Matth.	279.12	<i>Olea Aethiopicae lacrymae</i> confid. Matth.	203.8
278.15		<i>Olei uires</i> Dios.	72.50
<i>Nucis Indicae uires</i>	279.12	<i>Olei</i> confid.	73.37
<i>Nucis Indicae oleum</i> , & eius uires	279.13	<i>Olei usus</i> apud ueteres qualis	73.4
<i>Nux Inglands</i> Dios.	275.34	<i>Olei facultates</i> ex Gal.	73.57
<i>Nucum Inglandium</i> confid. Matth.	275.47	<i>Olei omnis generis parandi ratio</i>	76.70
<i>Nucum Inglandium uires</i> ex Gal.	275.61	<i>Oleum amygdalinum</i> Diosc.	75.1
<i>Nucum Inglandium uires</i> Matt.	277.15	<i>Olei amygdalini parandi ratio</i>	75.18
<i>Nucis Inglandis arboris uires</i> Matth.	277.17	<i>Olei amygdalini uires</i>	75.34
<i>Nucum Inglandium Iuli</i> , & eorum uires	ibidem	<i>Oleum amygdalinum</i> haud recte quibusdam Pharmacopais parari	75.24
<i>Nucum Inglandium oleum</i>	ibidem.9	<i>Oleum balatinum</i> Dios.	75.44
<i>Nux metella</i> , & eius historia Matth.	279.37	<i>Olei balatini</i> confid. Matt.	75.49
<i>Nucis metella sumptae noxae</i> & eius curatio Matthiolo		<i>Olei balatini facultates</i>	75.51
1419.15		<i>Oleum balatinum rancorem non contrahit</i>	75.54
<i>Nux myristica</i> & eius historia Matth.	279.11	<i>Oleum caryinum</i> Dios.	75.46
<i>Nucis myristicae uires</i>	279.22	<i>Olei caryini</i> , siue e nucibus Inglandibus uires	75.61
<i>Nucis myristicae oleum</i> , & eius uires	279.26	<i>Oleum cicinum</i> Diosc.	74.47
<i>Nux pinea</i> Dios.	99.9	<i>Olei cicini</i> confid. Matt.	74.55
<i>Nucleorum pineorum uires</i>	247.38	<i>Olei cicini uires</i> ex Mesue	74.59
<i>Nux uomica</i> , & eius historia Matth.	279.37	<i>Oleum cnicinum</i> Dios.	76.11
<i>Nymphaea</i> Dios.	894.1	<i>Olei cnicini</i> confid.	76.32
<i>Nymphaea altera</i> Dios.	895.1	<i>Oleum ex humano stercore</i>	382.19
<i>Nymphaea</i> confid. Matth.	896.1	<i>Oleum Gnidinum</i> Dios.	76.11
<i>Nymphaea parua</i> Matth.	895.10. & 896.38	<i>Olei Gnidini</i> confid. Matth.	76.29
<i>Nymphaea uires</i> ex Gal.	896.40	<i>Oleum hyoscyaminum</i> Diosc.	76.7
		<i>Olei hyoscyamini uires</i>	76.10.820
		<i>Olei hyoscyamini parandi ratio</i>	76.27
<i>Ochra</i> Dios.	1355.10	<i>Oleum laurinum</i> Diosc.	77.20
<i>Ochrae</i> confid. Matt.	1355.17	<i>Olei laurini</i> confid. & uires	77.30
<i>Ochros legumen</i>	428.10	<i>Oleum lentiscinum</i> Dios.	77.39
<i>Ophioglosson</i> , & eius historia, & uires Matth.	595.19	<i>Olei lentiscini parandi ratio</i> , & uires	77.44
<i>Ophioglossi uires</i> Matth.	595.23	<i>Oleum mastichinum</i> Diosc.	78.1
<i>Ocimastrum</i> Dios.	997.1	<i>Olei mastichini parandi ratio</i>	78.9
<i>Ocimastri</i> confid. Matth.	997.11	<i>Oleum melanthinum</i> Diosc.	76.14
<i>Ocimastrum Nicandro</i>	998.3	<i>Olei melanthini</i> confid.	76.34
<i>Ocimastri uires</i> ex Gal.	998.5	<i>Oleum myrteum</i> Dios.	76.40
<i>Ocimum</i> Dios.	532.10	<i>Olei myrtei</i> confid. Matt.	ibidem.52
<i>Ocimi</i> confid. Matth.	533.10	<i>Olei myrtei parandi ratio</i>	76.56. & 77.8
<i>Ocimi genera tria</i>	533.12	<i>Oleum ex ouorum luteis</i>	348.15
<i>Ocimum citratum</i>	ibidem.14	<i>Oleum ex lini semine</i> , & eius uires	415.1
<i>Ocimum Garyophyllatum</i>	ibidem.17	<i>Oleum oliuae sylvestris</i> Diosc.	73.6
<i>Ocimo in censendo Brasauoli error</i>	534.16	<i>Olei oliuae sylvestris facultas</i> ex Gal.	74.12
<i>Ocimo in censendo Adami Loniceri &amp; Tragierratum</i>		<i>Oleum omphacinum</i> Dios.	72.50
535.34		<i>Oleum omphacinum quomodo arte parari possit</i>	
<i>Ocimi degeneratio</i>	535.6	74.3	
<i>Ocimi uires</i> ex Gal.	535.12	<i>Oleum picinum</i> Diosc.	114.37
<i>Ocimi ab ocymo differentia</i>	535.19	<i>Oleum ricinum lege oleum cicinum</i>	
<i>Ocimoides uide Ocimastrum</i>		<i>Oleum raphaninum</i> Diosc.	76.12
<i>Oenanthe herba</i> Dios.	865.1	<i>Olei raphanini</i> confid.	76.34
<i>Oenanthes herbae</i> confid. Matth.	866.10	<i>Oleum Ricinum</i>	74.47
<i>Oenanthes genera plura</i> Matth.	866.15	<i>Olei Ricini</i> confid. Matth.	74.55
<i>Oenanthe uitis sylvestris</i> Dios.	1322.30	<i>Oleum sesaminum</i> Dios.	75.47
<i>Oenanthe in censendo Marcelli Vergilij lapsus</i>	1322.56	<i>Olei sesamini</i> confid. & uires	75.57
<i>Oenanthes uitis sylvestris</i> confid. Matth.	1322.40	<i>Oleum Sycionium</i> Dios.	73.20
			<i>Oleum</i>



# Index.

<i>Oleum sinapium</i> Dios.	76.15	<i>Opuntia</i> Plinij	289.38
<i>Olei sinapii</i> confid.	76.34	<i>Oreoselinum</i> Dios.	767.10
<i>Oleum styracinum</i> Dios.	89.10	<i>Oreoselini</i> confid. Matth.	771.16
<i>Oleum de Tritico</i>	392.42	<i>Oreoselini vires</i> ex Gal.	771.57
<i>Oleum terebinthinum</i> Diosc.	77.41	<i>Origanum Heracleoticum</i> Dios.	700.1
<i>Olei terebinthini consideratio, &amp; vires</i> Matthiolo. ibidem. 57		<i>Origanum onitis</i> Dios.	701.2
<i>Olei nostri de scorpionibus descriptio, &amp; eius vires</i> Matth. 1407.20		<i>Origanum sylvestre</i> Dios.	701.3
<i>Oleum uetus</i>	74.1	<i>Origanum vulgare</i>	701.11
<i>Oliuarum genera plura</i>	202.46	<i>Origani historia uaria</i>	703.1
<i>Oliuarum vires</i> ex Gal.	203.25	<i>Origani Heracleotici, &amp; onitidis</i> confid. Matth. ibidem	
<i>Oliua quo pacto recte, &amp; cito condiuntur</i>	302.57	<i>Origani sylvestris</i> confid. Matth.	703.13
<i>Olera quo pacto ab erucarum iniuria vindicetur.</i> 357.54		<i>Origani vires</i> ex Gal.	703.26
<i>Oloschenos</i> Diosc. lege iuncus		<i>Origanis in describendis</i> Plinij error	703.5
<i>Olusatrum</i> Diosc. lege Smyrnum		<i>Origano in censendo</i> Brasauoli lapsus	703.11
<i>Olyra</i> Diosc.	399.14	<i>Ornithogalum</i> Diosc.	541.1
<i>Olyrae</i> confid.	399.20	<i>Ornithogali</i> confid. Matth.	541.7
<i>Olyra in censenda</i> Marcelli erratum	399.21	<i>Ornithogali genera duo</i>	542.14
<i>Olyram non esse</i> Secalem 399. ibidem per totum		<i>Orobanche</i> Diosc.	535.47
<i>Olyra in censenda</i> Hermolai, Manardi, Ruellij, & aliorum error	399.44	<i>Orobanches</i> confid. Matth.	535
<i>Olyrini panes</i> Gal.	400.1	<i>Orobanches facultas</i> ex Gal.	536.4
<i>Omphacium</i> Diosc.	1323.10	<i>Oryza</i> Diosc.	401.10
<i>Omphacii</i> confid. Matth.	1323.20	<i>Oryzae</i> confid.	401.15
<i>Omphacii vires</i> ex Gal.	ibidem. 30	<i>Oryzae facultas</i> ex Gal.	402.17
<i>Omphacomeli</i> Diosc.	1332.37	<i>Ossifragus</i> Diosc.	351.8
<i>Onagra</i> Diosc.	1173.20	<i>Ossifragi</i> confid. Matt.	351.12
<i>Onagrae</i> confid. Matth.	ibid. 26	<i>Ossifrago in censendo</i> Plinij, & Alberti lapsus	351.22
<i>Onagrae vires</i> ex Gal.	ibidem. 34	<i>Ostracites lapis</i> Diosc.	1390.1
<i>Onobrychis</i> Diosc.	935.16	<i>Ostracite lapidis consideratio, &amp; vires</i> Matthiolo. ibid. 4	
<i>Onobrychis</i> confid. Matth.	935.20	<i>Osyris</i> Diosc.	1209.1
<i>Onobrychis vires</i> ex Gal.	935.24	<i>Osyridis</i> confid. Matth.	1209.10
<i>Ononis</i> Diosc.	974.1	<i>Osyride in describenda</i> Plinij lapsus	1210.13
<i>Ononidis</i> confid. Matth.	675.1	<i>Osyridis vires</i> ex Gal.	1210.13
<i>Ononidis vires</i> ex Gal.	975.29	<i>Othonna</i> Diosc.	632.1
<i>Ononidis historia</i> ex Theophrasto	675.8	<i>Othomæ</i> confid. Matt.	632.16
<i>Ononidis florum uariis color</i>	675.6	<i>Oniillum seuum</i> Diosc.	376.21. vires 377.36
<i>Ononis flore melino baud aculeata</i>	675.7	<i>Onorum natura</i> Diosc.	347.20
<i>Ononidis vires</i> Matt.	675.17	<i>Oui candidum</i> Diosc.	ibidem. 22
<i>Onosma</i> Diosc.	892.10	<i>Onorum</i> confid. Matth.	347.30
<i>Onosmatis</i> confid. Matt.	893.4	<i>Onorum partes, &amp; coctura uaria</i>	347.48
<i>Onosmatis vires</i> ex Gal.	893.9	<i>Onorum vires</i> ex Gal.	347.52
<i>Opacis locis quæ planta latentur</i> Matth.	9.8	<i>Oua columbarum</i>	347.38
<i>Ophioglosson lege lingua serpentina</i>		<i>Onorum lutei oleum</i>	348.15
<i>Ophioscorodon</i> Diosc. lege Allium sylvestre		<i>Oua pauonum</i>	ibidem. 347.38
<i>Ophioscorodi</i> confid. lege Allij sylvestris confid.		<i>Oua testudinum</i>	348.26
<i>Ophites lapis</i> Diosc.	1389.40	<i>Ouis quæ animalia gignantur</i>	348.18
<i>Ophite lapidis historia</i> Matth.	1389.47	<i>Ouilli stercoreis vires</i>	381.33
<i>Ophites marmor</i>	1389.54	<i>Oxyacantha</i> Diosc.	163
<i>Opbris descriptio, &amp; vires</i>	1226.15	<i>Oxyacanthæ</i> confid. Matt.	163.10
<i>Opium</i> Diosc.	1058.16	<i>Oxyacanthæ vires</i> ex Gal.	168.17
<i>Opij facultas</i>	1059.59	<i>Oxalis</i> Diosc.	145.12
<i>Opium, quo utimur, adulterinum</i>	1059.58	<i>Oxalis</i> confid. Matth.	147.19
<i>Opij uenefica natura</i> Diosc.	1419.30	<i>Oxalis duo genera</i>	ibidem.
<i>Opij ueneni curatio</i> Matth.	1419.45	<i>Oxalmæ</i> Diosc.	1330.40
<i>Opobalsamum</i> Diosc.	58.44	<i>Oxycedri</i> confid. Matt.	129.14
<i>Opobalsami vis</i> ex Gal.	60.1	<i>Oxylapathum</i> Diosc.	445.10
<i>Opobalsamum factitium</i>	ibidem. 24	<i>Oxylapathi</i> confid. Matth.	147.10
<i>Opocalpasum</i> Gal. quid	1417.31	<i>Oxymel</i> Diosc.	1330.10
<i>Opocarpasi</i> confid.	ibidem	<i>Oxymelitis confectio triplex</i> Gal.	ibidem. 28
		<i>Oxymelitis confectio ex Mesue</i>	ibidem
		<i>Oxys</i> Plinio	836.2

Pederota



# Index.

## P

<b>P</b> <i>Aederota, acanthus</i> Dios.	
<i>Pæonia</i> Dios. descripta	914.1
<i>Pæonia</i> Dios. genera duo	914.3
<i>Pæonia</i> uires Matth.	916.1
<i>Pæonia</i> confid. Matth.	916.1
<i>Pæonia</i> uires ex Gal.	916.11
<i>Pagurus</i> piscis	311.43
<i>Paguro</i> in considerando Rondoletij opinio nō accepta. ibid.	
<i>Paliurus</i> Diosc.	160.10
<i>Paliuri</i> confid. Matth.	160.19
<i>Paliurus</i> diversi generis apud authores	161.1
<i>Paliuri</i> uires ex Gal.	162.52
<i>Paliurum</i> haud esse tertium Rhamnum Matt. descriptum	
159.3	
<i>Palioram</i> non esse Matth. oxyacantham contra quosdam	
162.20	
<i>Pall.</i> sive <i>Balla marina</i>	1378.5
<i>Palma</i> Diosc.	217.10
<i>Palma</i> humilis	220.1
<i>Palma</i> confid. Matt.	219.10
<i>Palma</i> historia Matth.	ibidem
<i>Palmarum</i> uires ex Gal.	221.17
<i>Palmularum</i> facultas ex Gal.	122.18
<i>Palma</i> elate Diosc.	218.19
<i>Palma</i> elate quæ pars in palmula	ibidem. & 220.57
<i>Palma</i> elates historia Matth.	219.16
<i>Palma</i> elate in censenda Plinij erratum	221.10
<i>Palma</i> elate Gal. duplex	220.60
<i>Palmarum</i> differentie plures	219.31
<i>Palma</i> Indica uinum fundentes	220.13
<i>Palma</i> Thebaica	220.8
<i>Palmula</i> quæ omnium optima	219.23
<i>Palmularum</i> uinum	219.26
<i>Palma</i> Christi confid.	885.1
<i>Palma</i> Christi genera duo	885.3
<i>Palma</i> Christi uires Matth.	885.19
<i>Palma</i> Christi in censenda Fuchsi erratum	886.2
<i>Panaces</i> <i>Asclepij</i> Diosc.	741.50
<i>Panaces</i> <i>Chironium</i> Diosc.	741.59
<i>Panaces</i> <i>Heraclium</i> Diosc.	741.23
<i>Panacis</i> omnis generis confid. Matth.	742.10
<i>Panacis</i> <i>chironij</i> examinatio Matth.	742.7
<i>Panacis</i> utriusq; uires ex Gal.	744.10
<i>Panacis</i> lacrymæ facultas ex Mesue	745.1
<i>Pancration</i> Diosc.	605.13
<i>Pancratij</i> confid. Matth.	605.20
<i>Panicum</i> Diosc.	406.8
<i>Panici</i> historia Matth.	406.11
<i>Panicum</i> sylvestre	406.14
<i>Panici</i> uires ex Gal.	407.3
<i>Panis</i> optimi conficiendi ratio	292.22
<i>Panis</i> hordeaceus	396.53
<i>Panis</i> siligineus omnium syncerissimus	399.57
<i>Pannum</i> in larice nascens	106.41
<i>Papauer</i> corniculatum Diosc.	1060.38
<i>Papaueris</i> corniculati confid. Matth.	1060.56
<i>Papaueris</i> corniculati uires ex Gal.	1062.2
<i>Papaueris</i> corniculati noxa, & auxilia Diosc.	1419.40

<i>Papauer erraticum</i> Diosc.	1065.14
<i>Papaueris</i> erratici consideratio Matth.	1059.20
<i>Papauer sativum</i> Diosc.	1057.14
<i>Papaueris</i> satini confid.	1059.30
<i>Papaueris</i> lacrymæ facultas	1059.50
<i>Papauerum</i> uires ex Gal.	1059.61
<i>Papauer spumeum</i> Diosc.	1060.50
<i>Papaueris</i> spumei confid. Matth.	1060.50
<i>Papauere</i> spumeo in describendo Plinij erratum.	1061.16
<i>Papyrus</i> Diosc.	149.40
<i>Papyri</i> consideratio Matth.	149.48
<i>Papyri</i> conficiendi ratio antiquis	149.57
<i>Papyri</i> nouum genus	150.2
<i>Papyri</i> uires ex Gal.	151.2
<i>Paralios</i> tithymalos Diosc.	1251.19
<i>Pardorum</i> adeps Diosc.	376.42
<i>Parietaria</i> herba	1112.57
<i>Parietaria</i> uires Matt.	1113.10
<i>Parietaria</i> uires ex Gal.	ibidem.6
<i>Paronychia</i> Diosc.	1041.1
<i>Paronychiæ</i> confid. Matth.	1041.7
<i>Paronychiæ</i> uires ex Gal.	1043.6
<i>Parthenium</i> Diosc.	907.1
<i>Parthenij</i> confid. Matth.	907.10
<i>Paronychiam</i> nostram non esse <i>Adiantum album</i> contra	
nafut os quosdam	1041.9
<i>Paronychia</i> altera	1043.3
<i>Passum</i> Diosc.	1353.50
<i>Pastinaca</i> herba Diosc.	748.1
<i>Pastinaca</i> in censenda Ruellij opinio accepta	749.2
<i>Pastinacæ</i> herba confid. Matth.	748.10
<i>Pastinacæ</i> uires ex Gal.	750.1
<i>Pastinaca</i> marina Diosc.	325.19
<i>Pastinacæ</i> piscis confid. Matth.	325.27
<i>Pastinacæ</i> piscis, & eius radij uires	326.4
<i>Pastinacæ</i> marina ictus notæ, & eius curatio Dioscoridi	
1450.38	
<i>Pastinacæ</i> marina ictus signa Matth.	ibidem.47
<i>Pastinacæ</i> marina ictus remedia	1450.56
<i>Pauonum</i> oua	347.38
<i>Pecten Veneris</i>	528.17. eius uires ibid. 20
<i>Pedicularis</i> herba Diosc. lege <i>staphisagria</i>	
<i>Pelecinon</i> Diosc. lege <i>securidaca</i>	
<i>Pelecini</i> confid. lege <i>securidacæ</i> confid.	
<i>Peplis</i> Diosc.	1262.3
<i>Peptos</i> Diosc.	1261.8
<i>Pepli</i> , & <i>peplidis</i> confid. Matt.	1262.9
<i>Pepli</i> , & <i>peplidis</i> uires ex Gal.	1262.13
<i>Pepo</i> Diosc.	513.49
<i>Peponum</i> , & <i>melo-peponum</i> confid. Matth.	516.17
<i>Peponum</i> uires ex Gal.	519.7
<i>Periclymenon</i> Diosc.	973.13
<i>Periclymenum</i> , & <i>caprifolium</i> non esse idem contra quo-	
rundam opinionem	973.23
<i>Periclymeni</i> confid. Matth.	ibidem.13
<i>Periclymeni</i> uires ex Gal.	973.32
<i>Periploca</i> non repens	1100.44
<i>Periploca</i> repens	ibidem
<i>Peristereon</i> , uerbenaca Diosc.	
<i>Persea</i> arbor Diosc.	291.40
<i>Persea</i> arboris confid.	291.45
<i>Persea</i>	



# Index.

<i>Persea in censenda Columella erratum</i>	292.12	<i>Phasiolis in censendis Marcelli &amp; Manardi error.</i>	428.2
<i>Persea arbore in censenda Marcelli, &amp; Simphoriani error</i>	247.48	<i>Phellodrys arbor quæ</i>	210.4
<i>Persea arboris mentio, &amp; uires ex Gal.</i>	291.60	<i>Phillyrea Dios.</i>	171.44
<i>Perfica mala Dios.</i>	238.48	<i>Phillyrea in censenda, Hermolai, Marcelli, &amp; Ruellij sententia explosa</i>	ibidem. 50
<i>Perfici arboris lachryma, &amp; eius uires</i>	247.4	<i>Phillyrea in describenda Plinij lapsus</i>	173.17
<i>Perfici florum uires</i>	247.13	<i>Phillyream &amp; Ligustrum non esse idem contra Loniceri sententiam</i>	176.1
<i>Perficorum nucleorum uires. 247.38. &amp; olei eorum facultas</i>	247.41	<i>Phillyrea confid. Matt.</i>	171.50
<i>Perficorum malorum confid. Matt.</i>	245.15	<i>Phœnix Dios.</i>	1023.1
<i>Perficorum uaria genera</i>	ibidem	<i>Phœnicis confid. Matt.</i>	1023.10
<i>Perficis duracinis in censendis Cornarij opinio reprobata</i>	246.16	<i>Phrygius lapis Dios.</i>	1380.6
<i>Perficorum omne genus à Gal. damnatum</i>	247.30	<i>Phrygi lapidis confid. Matth.</i>	ibidem. 13
<i>Perficorum nucleorum aqua stillatitia contra calculum</i>	247.44	<i>Phrygi lapidis uires ex Gal.</i>	ibid. 16
<i>Perficaria</i>	583.19	<i>Phu Dios. representatum</i>	38.10
<i>Personata Dios.</i>	1153.30	<i>Phu confid. Matt.</i>	39.10
<i>Personata herba quæ</i>	1153.52	<i>Phu maioris descriptio Matth.</i>	39.10
<i>Personate uires Matth.</i>	1153.58	<i>Phu minoris descriptio Matth.</i>	39.15
<i>Personata confid.</i>	1153.38	<i>Phu exigui descriptio Matth.</i>	39.18
<i>Personata genera duo Matth.</i>	1153.38	<i>Phu uires ex Gal.</i>	41.10
<i>Personata in describenda Plinij tutela aduersus Leoniceni sententiam</i>	1153.47	<i>Phu uires Matth.</i>	40.19
<i>Personata in censenda Brasauoli lapsus</i>	1153.48	<i>Phycus marinus Dios.</i>	1136.15
<i>Personate uires ex Gal.</i>	1154.10	<i>Phyci marini confid. Matth.</i>	1137.1
<i>Personata, Plinio persolata</i>	1153.41	<i>Phyllitis Dios.</i>	831.1
<i>Petasites Dios.</i>	1155.10	<i>Phyllitidis confid. Matth.</i>	832.1
<i>Petasitis confid. Matt.</i>	1155.16	<i>Phyllitidis uires ex Gal.</i>	832.24
<i>Petasite in censendo Ruellij &amp; Fuchsi erratum.</i>	1255.15	<i>Phyllitide in censenda Manardi, Leoniceni, Ruellij, &amp; Fuchsi lapsus</i>	832.14
<i>Petasitis uires ex Gal.</i>	1156.14	<i>Phyllitidis uires Matth.</i>	832.28
<i>Petroleum quid</i>	117.6	<i>Phyllon Dios.</i>	878.37
<i>Petrolei mira facultas</i>	117.8	<i>Phylli confid. Matt.</i>	878.45
<i>Petroselinum Dios.</i>	768.14	<i>Phylli mentio ex Theophr.</i>	878.58
<i>Petroselini confid. Matt.</i>	771.28	<i>Phyteuma Dios.</i>	1191.17
<i>Petroselini uires ex Gal.</i>	771.60	<i>Phyteumatis confid. Matt.</i>	1192.10
<i>Pettimborsa</i>	646.19	<i>Picea arbor Dios.</i>	98.4
<i>Peucedanum Dios.</i>	793.24	<i>Picea confid. &amp; historia</i>	106.4
<i>Peucedani confid. Matt.</i>	793.44	<i>Pila marina Gal.</i>	1278.13
<i>Peucedanum officinarum supposititium</i>	793.58	<i>Pila marina uires Myrepsico</i>	ibid. 14
<i>Peucedani uires ex Gal.</i>	794.10	<i>Pilosella descriptio, &amp; uires Matth.</i>	768.29
<i>Phalangium herba Dios.</i>	832.33	<i>Pimpinella genera, &amp; uires Matth.</i>	1032.13
<i>Phalangij herba confid.</i>	832.40	<i>Pimpinella altera Matth.</i>	1033.10
<i>Phalangij herba uires ex Gal.</i>	832.45	<i>Pimpinella maior altera</i>	1033.17
<i>Phalangiorum animalium consideratio &amp; genera Matth.</i>	361.23. & 1447.52	<i>Pimpinella minor altera</i>	1033.10
<i>Phalangiorum morsus notæ, &amp; curatio Diosc.</i>	1447.38	<i>Pinna conchilij genus</i>	300.35
<i>Phalangiorum genera ex Actio. 361.22. &amp; 1447.52</i>	1448.5	<i>Pineæ nucs Dios.</i>	99.9
<i>Phalangiorum genera, &amp; morsus notæ ex Nicandro</i>	1448.5	<i>Pinei nuclei uires Matth.</i>	108.5. & 275.24
<i>Phalangiorum morsus signa, &amp; curatio Matt. ibidem.</i>	30	<i>Pinorum eruce Dios.</i>	358.17
<i>Phalaris Dios.</i>	918.18	<i>Pinorum erucarum historia</i>	ibid. 26
<i>Phalaridis confid.</i>	919.10	<i>Pinorum erucarum haustarum notæ, &amp; remedia Diosco.</i>	1410.44
<i>Phalaridis uires ex Gal.</i>	919.12	<i>Pinorum erucarum uenenum, &amp; curatio</i>	1411.1
<i>Pharicon, &amp; eius ueneni notæ, &amp; curatio Dioscoridi</i>	1420.10	<i>Pinus Dios.</i>	98.4
<i>Pharici ueneni confid. Matt.</i>	ibidem. 27	<i>Pini historia, &amp; genera</i>	100.1. & 103.1
<i>Phasioli Dios.</i>	427.50	<i>Pinus domestica</i>	96.14
<i>Phasiolorum confid. Matt.</i>	427.53	<i>Pinus montana</i>	98.14
<i>Phasiolorum uires Matth.</i>	426.8	<i>Pinus maritima</i>	99.14
<i>Phasiolorum uariis color</i>	427. ibid.	<i>Pinus maritima altera</i>	100.14
		<i>Pinus syluestris mugo</i>	101.1
		<i>Pinus Tarentina</i>	102.1. & 103.23
		<i>Pinu, &amp; picea in censendis Bellorij opinio reprobata.</i>	100
			12. & 108.1. & 103.36



# Index.

Piper Dios.	574.1	Plumbago Dios.	1346.8
Piperis confid. Matth.	576.7	Plumbaginis confid.	1346.20
Pipere in describendo Plinij lapsus	577.5	Plumbarius lapis Dios.	1346.17
Piper Aethiopicum siue Nigrorum	579.8	Plumbarij lapidis confid. Matth.	1346.34
Piperis Aethiopicis imago	575.10	Plumbum elotum Dios.	1345.38
Piper corniculatum siue siliquastrum	580.3	Plumbum uslum Dios.	1345.55
Piperella herba	723.9	Plumbi recrementum Dios.	1346.8
Piperitis herba quæ	608.16	Plumbi scoræ confid. Matth.	ibidem 20
Piperite in censenda Hermolai, Manardi, et Ruellij lapsus	608.19	Plumbi facultates ex Gal.	1346.40
Piperis planta in Italia	578.10	Plumbi scobis noxa, & curatio Matth.	1427.24
Piperifera planta varie	ibidem	Plumbi scobis noxa, & curatio Matth.	1392.14
Piperis vires ex Gal.	580.11	Pnigitis terra Dios.	959.15
Piper montanum quid	1265.17	Polemonia Dios.	960.1
Piscium ius Dios.	338.40	Polemonie confid. Matth.	960.10
Pissaphaltos Dios.	115.60	Polemonie vires ex Gal.	396.55
Pissaphalti confid. Matth.	116.51	Polenta confid.	839.40
Pissaphalto in censendo Fuchsi error	116.56	Polion Dios.	839.42
Pisselæon Dios.	114.37	Polij genera duo	839.50
Pistacia Dios.	274.1	Polij confid. Matth.	840.18
Pistaciorum confid. Matth.	274.7	Polij vires ex Gal.	840.12
Pistaciorum vires ex Gal.	275.12	Polio in describendo Plinij lapsus	840.16
Pistacia sylvestria quid	275.20	Polij vires Matth.	840.16
Pistolochia	649.50	Polycnemum Dios.	813.36
Pisum Matt. & eius historia, & genera	431.3	Polycnemum confid. Matthiolo	813.42
Piso in censendo Hieronymi Tragi erratum	431.12	Polycnemum vires ex Gal.	813.46
Pisis male utuntur Germanicæ mulieres	431.15	Polygala Dios.	1207.60
Pityusa Dios.	1257.46	Polygale confid. Matth.	1208.10
Pityusæ confid. Matth.	1247.54	Polygonatum Dios.	954.7
Pityusæ vires ex Gal.	1259.2	Polygonatum non esse secacul contra Manardi sententiã	955.10
Pix liquida Dios.	114.23	Polygonati confid. Matth.	955.1
Pix sicca Dios.	114.55	Polygonati vires Matth.	955.23. & 8
Picis liquida fuligo Dios.	114.45	Polygonati vires ex Gal.	955.25
Picinum oleum Dios.	114.37	Polygonon Dios.	950.18
Picis conficienda ratio	115.12	Polygonon femina Dios.	951.16
Picis facultates ex Gal.	115.15	Polygonon minus Matt.	952.4
Plantago Dios.	478.10	Polygoni utriusq; confid. Matth.	952.1
Plantaginis confid. & genera Matth.	480.6	Polygoni minoris vires Matth.	952.6
Plantaginis vires Matt.	481.4	Polygoni utriusq; vires ex Gal.	952.11
Plantaginis vires ex Gal.	482.3	Polypi piscis mira magnitudo	326.28
Plantago aquatica & eius historia	481.2	Polypodium Dios.	1291.18
Planta quæ colligi postulant, dum florent	6.32	Polypodium alterum Matth.	1292.5
Plantarum degeneratio	8.23	Polypodij confid. Matth.	1292.4
Plantas meliorescere celi clementia, & loci amicitia	ibidem 38	Polypodij vires ex Gal. & Actuario	1293.15
Plantarum situs naturales	ibidem 43	Pomate conficienda ratio	379.2
Plantarum in radicibus varietas	9.38	Pompholyx Dios.	1338.60
Planta pro locorum, ac climatum differentia facultates	658.42	Pompholygis confid. Matth.	1339.54
variant	132.58	Pompholygis, & spodij historia ex Gal.	1340.43
Platanus Dios.	133.13	Pompholygis vires ex Gal.	1340.50
Platanus uaste magnitudinis in Lycia	ibidem	Populus alba Dios.	135.18
Platanus uini irrigatione gaudet	ibidem	Populus nigra Dios.	136.12
Platani consideratio 132.58. eius vires ex Gal.	134.10	Populi utriusq; confid. Matth.	136.19
Platani vires Matth.	134.9	Populi albæ historia Matth.	ibidem
Plinius à Brasauoli impugnatione vindicatur in Asaro	37.17	Populi nigra historia Matth.	137.10
Plinius in Gladiolo à Dios. dissentit	989.14	Populi Lybica historia Matth.	138.10
Plinius à Dios. in malabathro dissentit	43.4	Populi vires ex Gal.	147.56
Plinius in colligendo balsamo à Theophrasto, & Dios. discordat	59.50	Populi lacrymam non esse succinum	139.16
Plinius in personata defenditur	1153.48	Populnei unguenti examinatio	139.2
		Populneo in unguento parando Ruellij sententia improba	139.2
		ta	139.2
		Porrum capitatum Dios.	549.26
		Porri confid. Matth.	549.40
		Porri	



# Index.

Porri vires Matth.	549.58
Porri facultates ex Gal.	550.10
Porrum quo mangonio capitatum fiat	549.48
Porri agrestis confid.	551.13
Portulaca Diosc.	475.1
Portulacæ confid. Matth.	476.7
Portulacæ genera duo	476.6
Portulacæ vires Plinio, & Matth.	476.23
Portulacæ vires ex Gal.	476.12
Potamogeton Diosc.	1137.26
Potamogetonis confid. Matth.	1137.30
Potamogetonis vires ex Gal.	1139.10
Potentilla & eius historia Matth.	1017.35
Potentillæ vires Matth.	1017.41
Poterion Diosc.	671.1
Poterij confid. Matth.	671.10
Poterij vires ex Gal.	672.2
Poterio in censendo Cornarij opinio explosa	271.10
Pratis quæ plantæ latentur	9.14
Præcipitati uocati facultas	1441.34
Primulæ ueris genera duo	1145.7
Primulæ ueris vires Matth.	1146.13
Propolis Diosc.	388.58
Propolis confid.	389.1
Propolis vires ex Gal.	359.8
Pruna, & prunus Diosc.	264.26
Prunorum confid. Matth.	264.33
Prunorum vires ex Gal.	264.48
Prunis in censendis Galenus defensio contra Brasauoli sententiam	264.40
Pruni sylvestris confid. Matth.	266.12
Prunorum sylvestrium vires Diosc.	264.29
Pseudoacorum	22.1
Pseudoapios & eius historia Matth.	1273.17
Pseudoaconiti imago	1084.1
Pseudobunion Diosc.	1184.24
Pseudobunij confid. Matth.	1184.42
Pseudocosti historia Matth.	54.4
Pseudocosti vires	54.8
Pseudodictamnium Diosc.	706.10
Pseudodictamni confid. Matth.	708.46
Pseudolonchitis	923.14
Pseudolotus	256.10
Pseudoelleborum	1223.49
Pseudomelanthium & eius vires Matth.	798.13
Pseudomyagrum	173.18
Pseudostruthium	1307.16
Pseudostruthij vires Matth.	1307.16
Psoricon Diosc.	1365.23
Psyllion Diosc.	1066.10
Psyllij confid. Matth.	1067.10
Psyllij Matth. genera duo	1067.10
Psylli vires ex Gal.	1069.13
Psyllij facultates ex Mesue	1068.10
Psyllij poti signa, & remedia Diosc.	1415.30
Psyllij ueneni noxa, & curatio Matth.	ibidem.34
Ptarmica Diosc.	585.1
Ptarmicæ confid. Matth.	585.10
Ptarmicæ vires ex Gal.	586.14
Ptisana confid.	396.46
Pueri impubis urina Diosc.	383.36. Gal. ibidem.61

Pulegium Diosc.	703.36
Pulegij confid.	703.55
Pulegij descriptio Matth.	ibidem
Pulegij Plinio genera duo	704.10
Pulegij vires ex Gal.	704.19
Pulmo marinus Diosc.	341.12
Pulmonis marini confid. Matth.	341.19
Pulmones animalium Diosc.	341.30
Pulmonum animalium confid. Matth.	342.10
Pulmonaria historia, & vires Matth.	1039.14
Pulmonaria vires	ibidem.16
Pulmonaria alterius descriptio, & vires Matthiolo	1039.20
Pulsatilla historia, & vires Matth.	618.18
Pulsatillæ vires Matth.	619.16
Pumex Diosc.	1371.34
Pumicis confid.	1371.44
Pumicis vires ex Gal.	1371.48
Purpura Diosc.	299.1
Purpurarum confid. & historia Matth.	299.18
Pycnocomon Diosc.	1272.40
Pycnocomi confid. Matth.	1272.50
Pyra Diosc.	250.55
Pyrorum confid. Matth.	251.10
Pyrorum genera	ibidem.11
Pyrorum facultates	252.2
Pyrorum vires ex Gal.	252.5
Pyrafter Diosc.	250.56
Pyrola herba, & eius historia Matth.	982.18
Pyrolæ vires Matth.	983.2
Pyrolæ potio admirabilis facultatis ad uulnera interna sananda	983.5
Pyrethrum Diosc.	785.1
Pyrethri confid. Matth.	785.8
Pyrethri vires ex Gal.	786.16
Pyrites lapis Diosc.	1381.5
Pyritæ lapidis confid. Matth.	ibidem.13
Pyritæ lapidis vires ex Gal.	ibidem.29

2

Quercus Diosc.	203.34
Quercus confid. Matth.	203.47
Quercus plura alia fert præter fructum	ibidem.55
Quercus vires ex Gal.	210.10
Quercus, & olæ inimicitia	15.33
Quinquefolium Diosc.	1017.50
Quinquefolij confid. & genera Matth.	1018.16
Quinquefolio in censendo Manardi lapsus	1019.12

R

Radices quando effodiendæ	6.33
Radicum optimarum notæ	5.45
Radices quomodo mundandæ, siccandæ, ac conseruandæ	5.51
Radices quibus in locis reponendæ	5.62
Radicum differentie in coloribus, & saporibus	10.3
Radicula Diosc.	587.1
Radicula	



# Index.

<i>Radicula confid. Matth.</i>	587.10	<i>Rhamni confid. &amp; genera Matt.</i>	157.1
<i>Radicula uires ex Gal.</i>	587.26	<i>Rhamni uires ex Gal.</i>	159.29
<i>Radix Dios.</i>	440.1	<i>Rhamno in censendo error quorundam</i>	157.9
<i>Radix sylvestris Diosc.</i>	440.11	<i>Rhamno in examinando Ruellij erratum</i>	159.16
<i>Radix confid.</i>	441.1	<i>Rhamnum tertium Matt. haud esse Paliurum contra quo-</i>	
<i>Radix dulcis Dios.</i>	651.10	<i>rundam opinionem</i>	159.3
<i>Radix dulcis confid. Matt.</i>	652.8	<i>Rhaponticum Dios.</i>	640.1
<i>Rana Dios.</i>	332.49	<i>Rhapontici confid. Matth.</i>	640.17
<i>Ranarum confid. Matt.</i>	333.10	<i>Rhapontici &amp; rhabarbari discrimen</i>	641.10
<i>Rana palustris sumpta noxa, &amp; remedia Dioscoridi</i>		<i>Rhapontici uires ex Gal.</i>	641.29
1430.1		<i>Rheon Dios.</i>	640.1
<i>Rana palustris uenenum</i>	ibidem	<i>Rhei Barbarici nomenclatura unde</i>	642.3. per totum
<i>Rana malefica signa, &amp; curatio</i>	ibidem. 26	<i>Rhei Barbarici, seu rhabarbari uires ex Mesue</i>	643.13
<i>Ranunculus Diosc.</i>	610.1	<i>Rhei Indici nominatio</i>	641.57
<i>Ranunculi confid. Matt.</i>	611.14	<i>Rhei Turcici nomenclatio</i>	641.43
<i>Ranunculi genera plura</i>	611.16	<i>Rhodia radix Diosc.</i>	1025.10
<i>Ranunculi uires ex Gal.</i>	613.14	<i>Rhodia radices confid. Matt.</i>	1025.15
<i>Raphanus sylvestris Diosc.</i>	440.11	<i>Rhodia radices uires ex Gal.</i>	1025.33
<i>Raphani Theophrasto plura genera</i>	442.9	<i>Rhododendron Diosc.</i>	1102.10
<i>Raphani confid. Matt.</i>	441	<i>Rhododendri confid. uide Nerij confid.</i>	
<i>Raphani facultates Matt.</i>	441.10	<i>Rbus Diosc.</i>	214.53
<i>Raphani uires ex Gal.</i>	443.4	<i>Rhois confid. Matth.</i>	215.5
<i>Raphano in sylvestri censendo Fuchsi erratum</i>	442.5	<i>Rhoe in consideranda Monachorum error</i>	216.11
<i>Raphanus Rusticanus, siue vulgaris</i>	442.6	<i>Rhoe in Syriaco censendo Fuchsi opinio explosa</i>	216.14
<i>Raphaninum oleum Dios.</i>	76.12	<i>Rhois uires ex Gal.</i>	216.51
<i>Rapum Dios.</i>	434.30	<i>Ribes Mauritanis quid</i>	156.58
<i>Rapi confid. Matt.</i>	434.44	<i>Ribis officinarum confid. Matth.</i>	156.52
<i>Rapi uires ex Gal.</i>	436.5	<i>Ribis historia Matth.</i>	ibidem
<i>Rapum sylvestre Matth.</i>	435.18	<i>Ribis vulgaris uires</i>	167.10
<i>Rapunculus, &amp; eius historia Matth.</i>	434.61	<i>Ribe in censendo Bellonij opinio improbata</i>	168.12
<i>Rapunculum non esse sylvestre rapum</i>	434.59	<i>Ribe in examinando Dodonei sententia non accepta</i>	
<i>Ratio uictus in demorsis à cane rabido Dios.</i>	1441.50	168.11	
<i>Ratio commentariorum in librum sextum</i>	1396.48	<i>Ricinus Dios.</i>	1248.24
<i>Recocta quid, &amp; uires</i>	373.7	<i>Ricini confid. Matt.</i>	1248.34
<i>Recrementum argenti Dios.</i>	1349.58	<i>Ricini uires ex Mesue</i>	ibid. 41
<i>Regium granum lege Ricinus</i>		<i>Ricini uires ex Gal.</i>	ibidem. 50
<i>Recrementum plumbi</i>	1346.8	<i>Ricini sumpti noxa, &amp; curatio Matth.</i>	1432.20
<i>Remedia ad uaria medicamentorum noxiorum sympto-</i>		<i>Ricini olei confid. Dios.</i>	74.46
<i>mata</i>	1432.36	<i>Ricini olei uires ex Mesue</i>	ibidem. 59
<i>Remedia ad conuulsiones Matth.</i>	1433.6	<i>Risagalli uenenum, &amp; curatio Matth.</i>	1429.25
<i>Res qua uenena produnt, ijsque suspensa aduersantur</i>		<i>Rosa Diosc.</i>	184.56
1402.30		<i>Rosarum confid. Matth.</i>	186.6
<i>Resina lentiscina Diosc.</i>	108.49	<i>Rosarum genera plura</i>	186.7. & 40
<i>Resina liquida è pinu, &amp; picea Dios.</i>	112.22	<i>Rosarum succus, &amp; dilutum</i>	186.18
<i>Resina alie Dios.</i>	112.24. & inde	<i>Rosarum succus, &amp; eius uires Matth.</i>	186.21
<i>Resina terebinthina Dios.</i>	112.12	<i>Rosarum dilutum absq; noxa alium deijcere</i>	ibidem
<i>Resina terebinthina confid.</i>	113.9	<i>Rosa Italica Moschette qua</i>	186.10
<i>Resina terebinthina uires Matth.</i>	113.40	<i>Rosa sylvestres</i>	186.35
<i>Resinarum omnium uires ex Gal.</i>	113.50	<i>Rosa aureo colore</i>	186.39
<i>Resia bouis</i>	175.4	<i>Rosarum differentia, &amp; genera ex Plinio</i>	186.40
<i>Rha Dios.</i>	640.1	<i>Rosarum partes, &amp; earum uires</i>	186.53
<i>Rhabarbarum à Rhapontico differre</i>	64.24	<i>Rosarum aqua stillatitia qua prestantior</i>	187.10
<i>Rhabarbaro in describendo Auerrois opinio explosa</i>	640.35.	<i>Rosarum facultates ex Gal.</i>	187.45
		<i>Rosarum in aqua stillatitia paranda Fuchsi opinio impro-</i>	
<i>Rhabarbaro in censendo Ruellij opinio improbata</i>	640.52	<i>bata</i>	187.31
<i>Rhabarbarum legitimum</i>	642.32	<i>Rosaceum Diosc.</i>	78.25
<i>Rhabarbari historia Matth.</i>	642.40	<i>Rosacei confid. Matt.</i>	78.55
<i>Rhabarbarum Italicum, siue Monachorum.</i>	448.15. &	<i>Rosaceum num conueniat in noxa mandragora</i>	
643.45		1418.56	
<i>Rhamnus Dios.</i>	156.1	<i>Rosaceum omphacinum</i>	78.60
		<i>Rosacei omphacini uires</i>	79.1
		<i>Rosei</i>	



# Index.

<i>Rosei pastilli</i> Diosc.	185.8	<i>Saccharum</i> Diosc.	385.8
<i>Rosis in censendis Manardi sententia contra Mesuem explosa</i>	186.30	<i>Sacchari confid.</i> Matth.	386.23
<i>Rosmarinum</i> Diosc.	787.1	<i>Saccharum antiquorum a nostrate non differre.</i>	386.36
<i>Rosmarinum coronarium</i> Diosc.	789.1	<i>Sacchari facultij inuentio</i>	386.60. & 387.1
<i>Rosmarinum coronarium non esse Cneorum</i>	790.15	<i>Saccharum antiquorum</i>	386.60
<i>Rosmarinum sylvestre</i>	790.26	<i>Saccharum candidum</i>	388.19
<i>Rosmarini confid.</i> Matth.	789.7	<i>Saccharo in censendo Manardi, &amp; Fuchsi opinio repro-</i>	386.27
<i>Rosmarini historia ex Theophrasto</i>	790.1	<i>bata</i>	387.29
<i>Rosmarini coronarij uires</i> Matth.	790.16	<i>Saccharo albasser in censendo Manardi opinio non acce-</i>	387.29
<i>Rosmarini uires ex Gal.</i>	790.35	<i>pta</i>	387.53
<i>Rostrum porcinum</i>	502.11	<i>Saccharo in censendo apud Gal. Fuchsi opinio impugna-</i>	387.53
<i>Rubeta, &amp; eius noxae remedia</i> Diosc.	1430.1	<i>ta</i>	1052.5
<i>Rubeta ueneni signa</i>	ibidem. 26	<i>Sacra herba</i> Diosc.	801.47
<i>Rubeta ranæ malefica signa, &amp; curatio</i> Matthiolo	1430.40	<i>Sagapenon</i> Diosc.	801.37
<i>Rubia</i> Diosc.	919.17	<i>Sagapeni confid.</i> Matth.	801.41
<i>Rubie</i> Diosc. genera duo	919.20	<i>Sagapeni uires ex Mesue</i>	801.56
<i>Rubie confid.</i> Matth.	920.19	<i>Sagapeni facultates ex Gal.</i>	407.8
<i>Rubie uires ex Gal.</i>	921.18	<i>Sagina Italis quæ</i>	1138.10
<i>Rubigo ferri</i> Diosc.	1344.55	<i>Sagitta herba quæ</i>	ibidem. 12
<i>Rubiginis ferri confid.</i> Matth.	1345.4	<i>Sagittæ genera duo</i>	1138.12
<i>Rubrica fabrilis</i> Diosc.	1359.50	<i>Sagittarum ambarum historia, &amp; uires</i> Matt.	1372.1
<i>Rubricæ fabrilis confid.</i> Matth.	1359.54	<i>Sal</i> Diosc. descriptus	1372.52
<i>Rubrica lemnia</i>	1360.31	<i>Sal omnis generis confid.</i> Matth.	1373.58
<i>Rubrica sinopica</i> Diosc.	1359.15	<i>Salis facultates ex Gal.</i>	1372.2
<i>Rubricæ sinopicæ confid.</i> Matth.	1359.21	<i>Sal Ammoniacus</i> Diosc.	1372.18
<i>Rubus</i> Diosc.	1008.30	<i>Salis Ammoniaci confid.</i>	1373.18
<i>Rubi confid.</i> Matth.	1008.49	<i>Sal Armeniacus officinis</i>	1373.27
<i>Rubi uires ex Gal.</i>	1009.15	<i>Sal Indus quid Paulo, et Auicennæ.</i>	1373.26
<i>Rubus canis</i> Diosc.	169.10	<i>Sal Alchali</i>	ibidem
<i>Rubi canis confid.</i> Matt.	169.16	<i>Salis Indi confid.</i>	1372.40
<i>Rubi canis uires ex Gal.</i>	169.50	<i>Salis flos</i> Diosc.	1373.36
<i>Rubus Idæus</i> Diosc.	1008.40	<i>Salis floris confid.</i>	1372.30
<i>Rubi Idæi confid.</i> Matth.	1008.56	<i>Salis spuma</i> Diosc.	1373.34
<i>Rumex</i> Diosc.	445.10	<i>Salis spumæ confid.</i>	1373.32
<i>Rumicis confid.</i> Matt.	447.10	<i>Salnitrum</i>	359.32
<i>Rumicis facultas ex Gal.</i>	448.19	<i>Salamandra</i> Diosc. descripta	360
<i>Ruscum</i> Diosc.	1214.1	<i>Salamandræ confid.</i> Matth.	359.32. &
<i>Rusci confid.</i> Matt.	1215.1	<i>Salamandram igni non absumi, falsum</i>	360.10
<i>Ruta</i> Diosc.	734.58	<i>Salamandra aquatica</i>	360.25
<i>Ruta montana</i> Diosc.	736.6	<i>Salamandræ haustæ signa, &amp; remedia</i> Diosc.	1411.10
<i>Ruta sylvestris</i> Diosc.	736.12	<i>Salamandræ uenefica natura</i> Matth.	ibidem. 18
<i>Ruta satiuæ, &amp; sylvestris confid.</i> Matth.	736.16	<i>Salamandræ ueneni curatio</i>	ibidem. 34
<i>Ruta utriusq; uires ex Gal.</i>	736.45	<i>Salina humana, &amp; eius facultates</i>	384.25
<i>Ruta sylvestris altera</i> Diosc.	736.53	<i>Salix humana Scorpiones necat</i>	384.38
<i>Ruta sylvestris alterius confid.</i>	737.1	<i>Salinaris herba Pyrethrum</i> Diosc.	
<i>Ruta sylvestris alterius uires ex Gal.</i>	740.28	<i>Saliunca, &amp; eius confid.</i> Matth.	34.13
<i>Ruta capraria</i>	740.30	<i>Saliuncam non esse Celticam Nardum contra Leoniceni &amp;</i>	ibidem
<i>Ruta caprariæ uires</i> Matth.	740.38	<i>Fuchsi sententiam</i>	34.23
S		<i>Saliuncam Vergilio, &amp; Plinio eandem esse platam contra</i>	198.5
<i>Sabina</i> Diosc. descripta	122.44	<i>Anguillarij opinionem</i>	198.44
<i>Sabina confid.</i> Matth.	122.52	<i>Salix</i> Diosc.	198.58
<i>Sabina alia fructifera alia sterilis</i>	122.53	<i>Salicis confid.</i>	184.14. eius uires. 184.35
<i>Sabina in censenda Bellonij error</i>	125.2	<i>Salicis uires ex Gal.</i>	709.1
<i>Sabina uires ex Gal.</i>	125.27	<i>Salsa parilla quid, &amp; uires.</i>	710.10
<i>Sabinam bacciferam non esse iuniperum maiorem neque</i>		<i>Salvia</i> Diosc.	711.8
<i>thuam, ut somniauere quidam</i>	123.14	<i>Saluæ confid.</i> Matth.	711.10
<i>Sabina uires</i> Matth.	125.23	<i>Salvia in describenda Plinij error</i>	711.15
		<i>Saluæ uires</i> Matth.	710.11
		<i>Saluæ uires ex Gal.</i>	Saluæ
		<i>Saluæ sylvestris confid.</i> Matth.	



# Index.

Salvia Theophrasto dua species	710.17	Sanicula dentaria, & eius historia Matth.	964.21
Salvia vires ex Aetio	711.16	Sanicula dentaria vires Matth.	965.11
Salvia Romana	713.13	Santalorum confid. & genera Matth.	61.17
Salvia Romana vires	714.6	Santalorum vires	61.19
Sambucus Dios.	128.1	Sapa Dios.	1323.51
Sambuci, & ebuli genera	1270.10	Sapphirus lapis Dios.	1387.48
Sambuci, & ebuli vires ex Gal.	1272.12	Sapphiri confid. Matth.	1387.50
Sambuci cuiuscunq; examinatio Matth.	1270.10	Sapphirus nostri usus suspectus	ibidem. 54
Sambucus montana Matth.	1270.10	Saracenicum frumentum, & eius historia	399.12
Sambucus aquatica	ibid. 14	Saracenicum in frumento censendo Hieronimi Tragi erratum	395.5
Sambuci vires Matth.	1270.10	Sarcocolla Dios.	804.1
Sambuci è cortice unguenti praestantissimi ad ambustionem parandi ratio Matth.	1271.17	Sarcocollae confid. Matt.	704.7
Sambuci utriusque facultates ex Gal.	1272.3	Sarcocollae vires ex Arabibus	804.19
Samia terra Dios.	1391.24	Sarcocollae facultates ex Gal.	804.29
Samia terra confid. Matt.	1391.40	Sarcophagus lapis	1380.48
Samius lapis Dios.	1391.34	Sardonia herba ranunculi genus	613.11
Samij lapidis confid.	ibidem	Sardianae glandes Dios. lege castaneae	
Sampsuchum Dios.	727.1	Sardoniae herbae noxa, & remedia Dios.	1417.40
Sampsuchi confid. Matth.	728.4	Sardonius risus adagium unde dictus	613. ibidem
Sampsuchi vires ex Gal.	728.24	Sardoniae herbae uenenum, eiusque curatio Matthiolo	
Sampsuchinum Dios.	79.60		1417.48
Sampsuchini confid. Matth.	80.9	Sarmentitius cinis Dios.	1376.44
Sandaracha Arabum a Graecorum sandaracha quomodo differat	122.1	Satureia columellae	722.10
Sandaracha Dios.	1367.44	Satureiae confid. Matth.	722.9
Sandarachae confid. Matt.	1367.54	Satyrinum Dios.	782.10
Sandarachae vires ex Gal.	1368.18	Satyrinum erithronium Dios.	783.10
Sandarachae pote noxa, & eius remedia Dios.	1428.38	Satyrii confid. Matth.	884.5
Sandarachae malefica uis, & curatio Matt.	ibidem. 44	Satyrii erithronij imago	884.13
Sandaracha gummi	121.19	Satyrio in censendo Monachorum error	886.5
Sandaracha ceraginosi mellis genus	122.19	Satyrii vires ex Gal.	887.1
Sandarax Arabum quid	122.3	Saxifraga Dios.	976.1
Sandyx Dios.	1351.40	Saxifragae confid. & vires Matth.	976.8
Sandycis confid. Matth.	1351.54	Saxifragae nomen pluribus plantis commune	978.10
Sandycis facultas ex Gal.	ibidem. 53	Saxifragae vires ex Gal.	977.20
Sandycis, & Sandarachae differentia	1351.54	Saxifraga alba	958.5
Sanguinaria mas Dios.	950.18	Saxosis locis quae plantae gaudeant	9.6
Sanguinaria femina Dios.	951.16	Saxifragia magna	979.10
Sanguinariae confid. & vires. uide in Polygono		Saxifragae genera tria Matth. & earum historia	778.10
Sanguinella herba graminis genus	999.17	Scabiosa minor	968.44
Sanguineae uirgae confid. Matth.	264.3	Scabiosa maior	968.51
Sanguinis arboris confid. & historia	ibidem	Scabiosae maioris historia	ibidem
Sanguinis arboris vires Matth.	262.6	Scabiosae utriusque confid. & historia Matth.	968.44
Sanguis Dios.	380.40	Scabiosae utriusq; vires Matt.	968.50
Sanguis draconis	1355.51	Scammonia Dios.	1262.40
Sanguine draconis in censendo Plinij error	1356.13	Scammoniae, & eius succi confid. Matth.	1263.10
Sanguinis confid. Matt.	380.56	Scammonij lesiones ex Mesue	1264.10
Sanguinis quorundam animalium vires peculiares à Gale. improbate	380.60	Scammonij vires ex eodem	ibidem
Sanguis taurinus, eiusque epoti nota, & curatio Dioscor.	1424.29	Scammonij noxa, & eius curatio Matth.	1432.19
Sanguinis tauri uenenata potio Matth.	ibidem. 39	Scandix Dios.	526.10
Sanguinis menstrui uenenum, & eius remedia Matthiolo	424.56	Scandicis confid. Matt.	526.14
Sanguinem draconis cancam loco haud supponendum contra Monachos	67.60	Scandicis vires ex Gal.	528.10
Sanicula Versina quae	965.18	Scariola duplex	500.17
Sanguisorba maior & minor	1033.10	Scariola quae species Intybi	500.2
Saniculae genera, & vires Matth.	965.8	Schistum lac Dios.	370.8
Sanicula, quinquemfolij species	964.20	Schistos lapis Dios.	1382.44
		Schisti lapidis confid. Matth.	ibidem. 50
		Schisti lapidis vires ex Gal.	ibidem. 52
		Scilla Dios.	604.1
		Scillae vires Matth.	605.45
		Scille uenenosae noxa, & curatio Matth.	1414.17
		Scillinum	



# Index.

<i>Scillinum acetum</i> Dios.	1330.60	<i>Secale non esse Olyram</i>	399.21.per totum
<i>Scillini aceti vires admirabiles</i> ex Gal.	1331.15	<i>Secale vires</i>	400.10
<i>Scillinum uinum</i> Dios.	1331.43	<i>Secacul Arabum</i>	955.17
<i>Scillini uini vires</i> ex Gal.	1331.56	<i>Securidaca</i> Dios.	890.10
<i>Scincus</i> Dios.	363.32	<i>Securidacæ confid.</i> Matth.	891.1
<i>Scinci confid.</i>	363.32	<i>Securidacæ genera duo</i> Matth.	891.6
<i>Scinci Vicentini</i>	364.11	<i>Securidacæ vires</i> Matth.	892.2
<i>Scinci mentio, &amp; vires</i> ex Plinio	364.26	<i>Securidacæ vires</i> ex Gal.	892.6
<i>Sclarea, &amp; eius consideratio, &amp; vires</i> Matth.	889.6. & 886.11	<i>Sedum maius</i> Dios.	1116.15
<i>Sciurus animal, &amp; eius historia</i> Matth.	369.12	<i>Sedum minus</i> Dios.	1117.20
<i>Sciuri vires</i>	369.24	<i>Sedum tertium</i> Dios.	1118.1
<i>Scolopendra marina</i> Dios.	317.10	<i>Sedum arborescens</i> Matt.	1120.10
<i>Scolopendræ marinæ confid.</i> Matt.	317.15	<i>Sedi arborescentis genera duo</i> Matth.	ibidem
<i>Scolopendræ marinæ legitima imago</i>	317.10	<i>Sedi consideratio, &amp; genera</i> Matth.	1118.10
<i>Scolopendræ ictus notæ, &amp; curatio</i> Dios.	1449.1	<i>Sedi vires</i> ex Gal.	1120.16
<i>Scolopendræ uenenosæ confid.</i> Matth.	ibidem.11	<i>Selago quid</i>	122.60
<i>Scolopendræ morsus remedia</i> Matth.	ibidem.20	<i>Selenites lapis</i> Dios.	1388.17
<i>Scolopendrium</i> Dios. lege <i>Asplenium</i>		<i>Selenitæ lapidis confid.</i> Matt.	ibidem.24
<i>Scolopendrij confid.</i> lege <i>Aspleni confid.</i>		<i>Selinusia terra</i> Dios.	1392.1
<i>Scolymos</i> Dios. lege <i>Carduus</i>		<i>Semen sanctum, siue semenzina</i>	689.1
<i>Scordion</i> Dios.	841.12	<i>Semen sanctum</i>	699.6
<i>Scordij confid.</i> Matt.	842.12	<i>Semina quomodo demetenda</i>	6.61
<i>Scordium ubi optimum</i>	843.11	<i>Seminum, &amp; fructuum in plantis discrimina</i>	13.32
<i>Scordij vires</i> ex Gal.	843.17	<i>Semperuium maius</i> Dios.	1116.15
<i>Scoria ferri</i> Dios.	1345.1	<i>Semperuium minus</i> Dios.	1117.20
<i>Scoria ferri confid.</i> Matth.	1345.4	<i>Semperuii tertium genus</i> Dios.	1118.1
<i>Scoria ferri vires</i> ex Gal.	1345.11	<i>Semperuii confid.</i> & genera Matth.	1118.10
<i>Scoria plumbi</i> Dios.	1346.8	<i>Semperuii vires</i> ex Gal.	1120.16
<i>Scoria plumbi confid.</i>	1346.20	<i>Semperuium arborescens</i> Matth.	1120.13
<i>Scoria omnis vires</i> ex Gal.	1345.11	<i>Semperuii arborescentis genera duo</i>	ibidem
<i>Scorodoprasum</i> Dios.	561.1	<i>Sena herba, &amp; eius historia</i> Matth.	781.55
<i>Scorodopras confid.</i> Matth.	561.6	<i>Sena in censenda Ruellij hallucinatio</i>	782.13
<i>Scorpanæ piscis confid.</i>	314.20	<i>Sena, &amp; eius diluti vires</i> Matth.	782.38
<i>Scorpioides</i> Dios.	1304.5	<i>Senæ diluti præparatio</i>	782.45
<i>Scorpioidis confid.</i>	1304.9	<i>Senæ uinum</i>	782.50
<i>Scorpioidis facultas</i> ex Gal.	1305.15	<i>Senæ folliculis in examinandis Mesuis, &amp; Brasauoli lapsus</i>	784.8
<i>Scorpinus herba</i> Dios. lege <i>Heliotropium maius</i>		<i>Senæ vires</i> ex Mesue, & Serapione	782.52
<i>Scorpius marinus</i> Dios.	314.16	<i>Senæ folliculorum vires</i>	784.20
<i>Scorpij marini confid.</i> Matth.		<i>Senecta anguim</i> Dios.	321.53
<i>Scorpij marini vires</i>	314.34	<i>Senectæ anguim confid.</i> Matth.	321.58
<i>Scorpionis marini ictus notæ, &amp; curatio</i> Dios.	1450.38	<i>Senectæ anguim vires</i>	322.13
<i>Scorpionis marini curatio</i> Matt.	1450.47	<i>Senecio</i> Dios.	1133.1
<i>Scorpius terrestris</i> Dios.	313.13	<i>Senecionis confid.</i> Matt.	1134.5
<i>Scorpionis terrestris confid.</i> Matt.	313.40	<i>Senecionis genera duo</i>	1134.12
<i>Scorpionum genera</i>	313.28	<i>Senecione in censendo Brunfelsij error</i>	1134.10
<i>Scorpiones aligeri</i>	313.40	<i>Senecionis vires</i> ex Gal.	ibidem.17
<i>Scorpionum facultates</i>	314.2	<i>Sepia</i> Dios.	326.13
<i>Scorpionum oleum miræ facultatis</i>	314.2	<i>Sepiarum confid.</i> Matth.	326.20
<i>Scorpiones aliquibus admotis stupidi redduntur</i>	15.2	<i>Sepiarum facultates</i>	326.33
<i>Scorpiones quibus admotis reuiuiscant</i>	15.4	<i>Seps</i> Dios.	662.31
<i>Scorpiones ictum prohibentia</i>	15.5	<i>Sepis feræ confid.</i>	663.17. & 1453.26
<i>Scorpionis ictus notæ, &amp; curatio</i> Dios.	1449.30	<i>Sepis morsus signa, &amp; remedia</i> Matth.	1453.40
<i>Scorpionum genera</i> ex Nicandro	ibidem.48	<i>Serica</i> Gal. quid	269.50
<i>Scorpionum ictuum indicia, &amp; remedia</i> Matth.	1450.5	<i>Serici confid.</i> & vires	285.2
<i>Scorzonera, &amp; eius historia</i> Matt.	538.12	<i>Seris</i> Dios.	498.10
<i>Scorzonere vires</i>	540.10	<i>Seridis confid.</i> Matth.	499.10
<i>Scrophularia, &amp; eius historia, &amp; vires</i> Matth.	1129.6	<i>Serpentina</i>	495.8
<i>Scrophularia in censenda Fuchsij erratum</i>	1130.11	<i>Serpens marina Aristoteli quid</i>	315.26
<i>Sebestena</i>	267.11	<i>Serpente in marina censenda Plinij &amp; Rondolij error</i>	316.20. & 29
<i>Secale frumenti genus</i>	399.27		

Serpens



# Index.

<i>Serpens marina Saluiano optime examinata aduersus Ron doletij, &amp; Plinij errorem</i>	<i>ibidem</i>	<i>Sirupus Matth. solutius cum decocto Guaiaci miscendus</i>	
<i>Serpyllum Dios.</i>	724.3	183.38	
<i>Serpylli confid.</i>	725.1	<i>Sifer Dios.</i>	443.24
<i>Serpylli uires ex Gal.</i>	726.6	<i>Siferis confid. Matth.</i>	443.28
<i>Serratula</i>	945.15	<i>Siferis uires ex Gal.</i>	444.12
<i>Sertula campana Dios.</i>	728.30	<i>Sifon Dios.</i>	753.10
<i>Sertula campana confid. Matth.</i>	728.40	<i>Sifonis confid.</i>	753.12
<i>Seruij Grammatici error</i>	171.17	<i>Sifymbrium Diosc.</i>	484.30
<i>Serum lactis Diosc.</i>	370.5	<i>Sifymbrij confid. Matth.</i>	484.40
<i>Seri uires ex Gal.</i>	370.11	<i>Sifymbrij uires Matth.</i>	486.3
<i>Seri uires ex Mesue</i>	370.15	<i>Sifymbrij in menibam mutatio</i>	484.47
<i>Sesamum Dios.</i>	410.1	<i>Sifymbrium aquaticum Dios.</i>	484.34
<i>Sesami confid. Matth.</i>	410.10	<i>Sifymbrij aquatici confid. Matth.</i>	485.15
<i>Sesami uires ex Gal.</i>	410.29	<i>Sifymbrij syluestris confid. Matth.</i>	484.54
<i>Sesamoides magnum Dios.</i>	1226.26	<i>Sifymbrij aquatici uires Matth.</i>	486.17
<i>Sesamoides paruum</i>	1226.38	<i>Sifymbrij utriusque uires ex Gal.</i>	487.11
<i>Sesamoidis utriusque confid. Matth.</i>	1226.44	<i>Smarides pisces Dios.</i>	335.9
<i>Seseli Aethiopicum Diosc.</i>	751.2	<i>Smaridum confid. Matth.</i>	335.28
<i>Seseli Creticum Dios.</i>	751.8	<i>Smilax hortensis Dios.</i>	484.47. & 545.28
<i>Seseli Massiliense Dios.</i>	750.8	<i>Smilacis hortensis confid. Matth.</i>	545.35
<i>Seseli Peloponense Dios.</i>	751.5	<i>Smilace hortensi in censendo Manardi opinio improbata</i>	
<i>Seselis omnis confid. Matth.</i>	752.1	545.44	
<i>Seselis uires ex Gal.</i>	752.10	<i>Smilax aspera Diosc.</i>	1210.20
<i>Sferracaullo herba qua</i>	901.17	<i>Smilacis aspera historia ex Theophrasto</i>	1210.35
<i>Sicyonium oleum Dios.</i>	73.20	<i>Smilacis aspera radix idem cum zarza parilla.</i>	1210.47
<i>Sideritis prima Diosc.</i>	1001.17	& 184.13	
<i>Sideritis secunda Dios.</i>	1002.1	<i>Smilax lauis Dios.</i>	1210.30
<i>Sideritis tertia Dios.</i>	1002.5	<i>Smilacis lauis historia Matth.</i>	<i>ibidem.</i> 49
<i>Sideritis omnis confid. Matth.</i>	1003.10	<i>Smilacis utriusque uires ex Gal.</i>	1213.12
<i>Sideritis prima descriptio Matth.</i>	1004.10	<i>Smilacis glandifera confid. Matth.</i>	207.6
<i>Sideritis uires ex Gal.</i>	1006.13	<i>Smilacis glandifera mentio apud Galenum</i>	208.1
<i>Sigillum S. Mariae, aut Salomonis</i>	955.9	<i>Smilace glandifera in censenda Cornarij erratum.</i>	208.3
<i>Signa in commune ueneni sumpti</i>	1403.30	<i>Smyris lapis Dios.</i>	1390.35
<i>Siliginei panes</i>	399.50	<i>Smyridis confid. &amp; uires ex Gal.</i>	
<i>Siliginis historia</i>	400.15	<i>Smyrnion Diosc.</i>	772.28
<i>Siliginem, &amp; olyram non esse idem contra Ruellij, Marcelli, &amp; Hermolai opinionem</i>	399.44	<i>Smyrnij confid. Matth.</i>	772.42
<i>Siliqua Dios.</i>	237.10	<i>Smyrnij uires ex Gal.</i>	774.5
<i>Siliquarum confid.</i>	236.1	<i>Smyrnium Cretense Matth.</i>	773.17
<i>Siliquarum uires ex Gal.</i>	238.15	<i>Smyrnio in censendo Ruellij opinio non accepta.</i>	773.15
<i>Silurus Dios.</i>	334.19	<i>Sodomus lacus</i>	116.46
<i>Siluri piscis confid. Matth.</i>	334.25	<i>Solanum halicacabum Dios.</i>	1070.8
<i>Siluro in uertendo Theodori error</i>	334.29	<i>Solanum hortenfe Dios.</i>	1069.18
<i>Siluro in censendo Saluiani opinio optima</i>	334.35	<i>Solanum manicum, seu furiosum Dios.</i>	1072.1
<i>Silybum Dios.</i>	1236.14	<i>Solanum somniferum Dios.</i>	1071.3
<i>Silybi confid. Matth.</i>	1236.18	<i>Solani omnis generis confid. Matth.</i>	1073.10
<i>Similago tritici quid</i>	399.53	<i>Solani historia ex Theophrasto</i>	1075.6
<i>Simplicium peritia acquiri non potest ex librorum tantum lectione</i>	3.42	<i>Solani uires ex Gal.</i>	1075.16
<i>Simplicium peritia a praeceptoribus, non ex libris comparatur</i>	3.52	<i>Solani hortenfe historia Matth.</i>	1073.14
<i>Simplicium nomina uaria Diosc. adulterina</i>	8.4	<i>Solani hortenfe uires Matth.</i>	1073.20
<i>Sinapi Dios.</i>	562.6	<i>Solani halicacabi confid. &amp; historia Matth.</i>	1074.3
<i>Sinapi confid.</i>	563.10	<i>Solani halicacabi uires Matth.</i>	1074.9
<i>Sinapi facultates Matth.</i>	564.12	<i>Solani somniferi historia Matth.</i>	1074.21
<i>Sinapi uires ex Gal.</i>	564.17	<i>Solani somniferi alterum genus</i>	1074.22
<i>Sion Dios.</i>	484.1	<i>Solanum maius &amp; eius historia Matth.</i>	1074.34
<i>Sij confid. Matth.</i>	484.9	<i>Solano in maiori censendo Fuchsi opin. explosa.</i>	1074.37
<i>Sij uires ex Gal.</i>	484.23	<i>Solani maioris uires Matth.</i>	1074.54
<i>Sij uires Matth.</i>	484.21	<i>Solani manici noxa &amp; curatio Matth.</i>	1413.30
		<i>Solbastrella Matth.</i>	1033.10
		<i>Solbastrella genera duo</i>	1033.17
		<i>Solbastrella uires Matth.</i>	1033.13
		<i>Soldanella qua. lege Brassica marina</i>	
		D	<i>Solidago</i>



# Index.

<i>Solidago minor</i> , & eius historia Matth.	963.17	<i>Spongiarum lapides</i> Dios.	1390.1
<i>Solidago media</i> , & eius historia Matt.	963.20	<i>Spuma nitri</i> , uide nitri spuma	
<i>Solidaginis minoris</i> , & mediae uires	964.13	<i>Spuma salis</i> , uide salis spuma	
<i>Solidago regalis</i>	966.10	<i>Spuma argenti</i> , uide argenti spuma	
<i>Sonchus</i> Dios.	495.50. & 757.58	<i>Squama aris</i> , uide aris squama	1341.58
<i>Sonchi confid.</i> Matth.	496.10	<i>Squama stomomatis</i> Dios.	1342.15
<i>Sonchi genera</i> plura	ibidem	<i>Squama stomomatis confid.</i>	1342.18
<i>Sonchi uires ex Gal.</i>	497.12. Matt. 496.8	<i>Squama stomomatis quæ legitima</i>	1342.49
<i>Sorba</i> Dios.	263.1	<i>Squama stomomatis in censenda Plinius hallucinatus</i>	
<i>Sorborum confid.</i> Matth.	263.8	1342.30	
<i>Sorborum uires ex Gal.</i>	264.19	<i>Squillarum piscium confid.</i> Matth.	310.30
<i>Sorbus sylvestris</i> , & eius historia Matth.	264.7	<i>Squillas non esse cancellos</i>	310.26
<i>Sorbus torminalis</i> , & confid. Matth.	264.12	<i>Squinanthum</i>	54.40
<i>Sory</i> Dios.	1365.50	<i>Stachys</i> Dios.	829.1
<i>Soreos confid.</i> Matth.	1366.1	<i>Stachyos confid.</i> Matt.	829.10
<i>Soreos historia</i> , & uires ex Gal.	1366.22	<i>Stachyos uires</i> Matth.	830.10
<i>Sorgo Italici</i> quid	407.8	<i>Stachyo in describendo Plinij lapsus</i>	830.14
<i>Sparganion</i> Dios.	990.1	<i>Stacte</i> Dios.	84.10
<i>Sparganij confid.</i> Matth.	990.4	<i>Stactes confid.</i>	84.15
<i>Sparganij uires ex Gal.</i>	991.3	<i>Staphis agria</i> Dios.	1230.26
<i>Sparganio in censendo Ruellij erratum</i>	990.4	<i>Staphidis agriae confid.</i> Matt.	1230.36
<i>Spartion</i> Dios.	1233.38	<i>Staphidis agriae uires ex Gal.</i>	ibid. 40
<i>Spartij confid.</i> Matth.	1233.46	<i>Staphidis agriae noxa</i> , & curatio Matt.	1413.3
<i>Spartij usus ex Plinio</i>	1233.58	<i>Staphylo dendron</i>	275.21
<i>Spartij uires ex Gal.</i>	1236.9	<i>Stellariae historia</i> , & uires	1178.26
<i>Spatha</i> Dios.	218.18	<i>Stellionum confid.</i> Matt.	1411.45
<i>Spatula fætida</i> quæ	992.7	<i>Stellionum morsus remedia</i>	1412.16
<i>Sperma ceti</i> quid	1373.48	<i>Stercoris uires</i> Gal.	381.55
<i>Sphacelus</i> quid	711.1	<i>Stercus ferri</i> , uide ferri stercus	1345.1
<i>Sphondilion</i> Dios.	790.48	<i>Stibium</i> Dios.	1347.18
<i>Sphondilij confid.</i> Matth.	790.59	<i>Stibij quo pacto pellucidum fiat hyacinti modo</i> .	1348.45
<i>Sphondilij uires</i> Matth.	791.12	<i>Stibij pellucidi uires admirandæ</i>	1347.58. & inde
<i>Sphondilij uires ex Gal.</i>	791.15	<i>Stibij confid.</i> Matth.	1347.29
<i>Sphondilio in censendo Fuchsi error</i>	791.13	<i>Stibij uires ex Gal.</i>	1347.49
<i>Sphragis agos</i> Dios. lege Lemnia terra		<i>Stibij uis deiectionis</i>	1347.52
<i>Spinacia</i>	461.5	<i>Stimmi</i> , lege supra stibium	
<i>Spina acuta</i> Dios. lege oxyacantha		<i>Stæbe</i> Dios.	968.29
<i>Spina acuta confid.</i> lege oxyacantha confid.		<i>Stæbis confid.</i> Matth.	968.33
<i>Spina acuta uires ex Gal.</i> lege oxyacantha uires ex Gal.		<i>Stæbe in censenda Matthæi Syluatici error</i>	968.41
<i>Spina acuta legitima</i> quæ	164.14	<i>Stæbes uires ex Gal.</i>	970.13
<i>Spina alba</i> Dios.	663.10	<i>Stæchas</i> Dios.	698.1
<i>Spina albæ confid.</i> Matth.	664.10	<i>Stæchadis confid.</i> Matth.	698.5
<i>Spina alba in censenda Fuchsi lapsus</i>	665.10	<i>Stæchadis descriptio</i> Matth.	698.12
<i>Spina alba in censenda Brasauoli calumnia in Mesuem con-</i>		<i>Stæchadis uires ex Gal.</i>	699.1
<i>futata</i>	666.14	<i>Stæcadis uires</i> , ex Mesue	699.6
<i>Spina albæ uires ex Gal.</i>	666.30	<i>Stæchas citrinum</i>	1044.10
<i>Spina Arabica</i> Dios.	666.38	<i>Stomoma</i> Dios.	1342.14
<i>Spina Arabica confid.</i> Matt.	666.1	<i>Stramonium herba</i>	279.43
<i>Spina Arabica uires ex Gal.</i>	666.60	<i>Stratiotes</i> Dios.	1139.4
<i>Spina infectoria</i> & eius historia Matth.	159.17	<i>Stratiotæ confid.</i> Matth.	1140.1
<i>Spina infectoria uires</i>	159.19	<i>Stratiotes millefolium</i> Dios.	1140.6
<i>Spino merlo Italici</i> quid	159.17	<i>Stratiotæ millefolij confid.</i> Matth.	1141.10
<i>Spino ceruino</i>	ibidem	<i>Stratiote in censendo Brasauoli error</i>	1141.14
<i>Spodium</i> Dios.	1338.60	<i>Stratiotæ millefolij uires ex Gal.</i>	1142.16
<i>Spodij</i> , & pompholygis confid.	1339.54	<i>Strigmenta balnearum</i> Dios.	73.28
<i>Spodij</i> , & pompholygis historia ex Gal.	1340.43	<i>Strigmenta balnearum quid</i>	73.47
<i>Spodio in censendo Brasauoli error duplex</i>	1340.27	<i>Struthium</i> Dios.	585.1
<i>Spodio in examinando Fuchsi error</i>	1340.38	<i>Struthij confid.</i> Matth.	587.10
<i>Spongia</i> Dios.	1378.26	<i>Struthij uires ex Gal.</i>	587.26
<i>Spongiarum historia</i> ex Aristotele	1378.38	<i>Struthio in censendo Fuchsi lapsus</i>	587.29
<i>Spongiarum uires ex Gal.</i>	1378.59	<i>Stryax</i> Dios.	88.50
		<i>Stryacis</i>	



# Index:

<i>Styracis confid. Matth.</i>	89.14
<i>Styracis historia Matth.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Styrax calamita unde dicta</i>	90.2
<i>Styracis uires ex Gal.</i>	90.32
<i>Styrax liquida</i>	84.17
<i>Styracinum oleum Matth.</i>	90.28
<i>Styrace in censenda Manardi opinio improbata</i>	90.9
<i>Styrace in examinanda Fuchsij sententia haud accepta</i>	90.12
<i>Suberis confid. &amp; historia Matth.</i>	208.8
<i>Suberis genera duo</i>	208.10
<i>Suberis uires</i>	210.6
<i>Succedanea quando admittenda</i>	1408.25
<i>Succi quomodo exprimendi, seruandi; sint</i>	7.22
<i>Succinum Diosc.</i>	136.13
<i>Succini historia uaria</i>	139.28
<i>Succinum esse bituminis genus</i>	139.53
<i>Succino in censendo Brasauoli error</i>	140.1. & 141.13
<i>Succini uires</i>	142.14
<i>Succisa herba</i>	623.9
<i>Sudoris animalium uirus, &amp; remedia Matthioli</i>	1425.50
<i>Suffrutices qui dicantur</i>	8.16
<i>Suillus palmo Diosc.</i>	341.30
<i>Suillus talus Diosc.</i>	354.55
<i>Suillus adeps Diosc.</i>	376.12. uires. 377.36
<i>Sulphur Diosc.</i>	1370.40
<i>Sulphuris confid. Matth.</i>	1370.56
<i>Sulphuris faciendi ratio</i>	1371.9
<i>Sulphuris uires ex Gal.</i>	1371.20
<i>Sycomorus Diosc.</i>	285.10. & 286.9
<i>Sycomori historia Matth.</i>	287.13
<i>Sycomori confid. &amp; uires ex Gal.</i>	287.22
<i>Sycomorus Italiae adulterina</i>	287.33
<i>Sycomoro ficus Cypria similis</i>	287.30
<i>Syluas quæ plantæ adament</i>	9.26
<i>Sympathia, &amp; antipathia rerum</i>	14.30
<i>Symphyton petraon Diosc.</i>	961.1
<i>Symphyti petraei confid. Matth.</i>	962.5
<i>Symphytum alterum Diosc.</i>	661.8
<i>Symphyti alterius confid.</i>	962.20
<i>Symphyti utriusque uires ex Gal.</i>	966.18
<i>Symphoriani Campegi lapsus, in perseæ</i>	247.48
<i>Syrupus uiolaceus</i>	1183.13

## T

<b>T</b> <i>Alus suis Diosc.</i>	354.55
<i>Tali suilli confid. Matt.</i>	354.58
<i>Tamarix Diosc. lege myrica</i>	
<i>Tamaricis confid.</i>	151.24
<i>Tamarindorum confid. Matt.</i>	220.20
<i>Tamarindorum uires</i>	220.29
<i>Tanacetum, &amp; eius uires Matt.</i>	908.20
<i>Tarantula confid. Matth.</i>	362.4
<i>Tarantula ictus mirabiles effectus</i>	362.5
<i>Tarantula ictus musica remedium</i>	362.15
<i>Tarantula uenenum, &amp; eius auxilia</i>	<i>ibidem</i>
<i>Tarantula curationis mentio Matth.</i>	1448.56
<i>Tartarum uini</i>	1375.49
<i>Tauri sanguis, uide sanguis Taurinus</i>	

<i>Taurinum seuum Diosc.</i>	383.41
<i>Taxus Diosc.</i>	1099.1
<i>Taxi confid. Matt.</i>	1100.1
<i>Taxi historia ex Theoph.</i>	1100.8
<i>Taxi historia ex Plinio</i>	1100.17
<i>Taxi uires ex Gal.</i>	1100.23
<i>Taxi noxa, &amp; eius remedia Diosc.</i>	1416.15
<i>Taxi uenefica natura Matth.</i>	1416.19
<i>Taxus utrum calida, uel frigida</i>	1416.35
<i>Teda confid.</i>	104.12
<i>Tedam arborem per se non esse contra Plinium</i>	104.29
<i>Tedam pini esse morbum non laricis contra Plinij, &amp; Ruel</i>	<i>ij opinionem</i>
<i>Telephium Diosc.</i>	104.42
<i>Telephij confid. Matth.</i>	634.18
<i>Telephij uires ex Gal.</i>	635.13
<i>Tellina Diosc.</i>	635.17
<i>Tellinarum confid.</i>	302.1
<i>Tembulum Arabum. lege malabathri confid.</i>	302.10
<i>Terebinthus Diosc.</i>	112.9
<i>Terebinthi confid. &amp; historia Matth.</i>	111.45
<i>Terebinthus amygdalas proferens</i>	112.6
<i>Terebinthi uires ex Gal.</i>	113.43
<i>Terebinthina Diosc.</i>	112.14
<i>Terebinthina resina confid.</i>	113.9
<i>Terebinthina resina uires Matth.</i>	113.40
<i>Terra omnis Diosc.</i>	1391.8
<i>Terrarum breuis enarratio</i>	1218.20
<i>Terra fornacum Diosc.</i>	1392.25
<i>Terras alias quære in suis proprijs nominibus</i>	
<i>Terrantula Italis quid</i>	36.22
<i>Terreni uermes Diosc.</i>	356.27
<i>Terrenorum uermium oleum, &amp; eius uires</i>	366.32
<i>Terrenorum uermium uires</i>	366.46
<i>Teste fornacea Diosc.</i>	1392.20
<i>Testiculus Diosc.</i>	880.1
<i>Testiculus alter Diosc.</i>	881.1
<i>Testiculorum confid. Matt.</i>	884.1
<i>Testiculorum genera plura 879. &amp; 880. &amp; 881. et 882.</i>	
<i>&amp; 883. per totum</i>	
<i>Testiculorum uires ex Gal.</i>	886.23
<i>Teucrium, Teucris Diosc.</i>	816.17
<i>Teucrij confid. Matt.</i>	817.10
<i>Teucrij alterius imago</i>	1311
<i>Teucrij uires, &amp; historia ex Plinio</i>	817.15
<i>Teucrij facultates ex Gal.</i>	818.1
<i>Thalassomeli Diosc.</i>	1329.20
<i>Thaliætron Diosc.</i>	1134.24
<i>Thaliætri confid. Matth.</i>	1534.30
<i>Thaliætri uires ex Gal.</i>	<i>ibidem. 33</i>
<i>Tapsia Diosc.</i>	1231.10
<i>Tapsia confid. Matth.</i>	1233.10
<i>Tapsia radices turpeti uicem illegitimè explent</i>	
<i>1233.19</i>	
<i>Thapsia uires ex Gal.</i>	1233.22
<i>Thapsia noxa, &amp; remedia Diosc.</i>	1431.20
<i>Thapsia potionis signa, &amp; curatio Matth.</i>	1431.30
<i>Taxi pinguedo Matth.</i>	378.59
<i>Theamedes lapis, &amp; eius mira natura</i>	1384.52
<i>Theophrasti locus in corni historia suspectus</i>	260.2
<i>Theophrasti de generatione lapidum opinio</i>	1313.54
<i>D 2 Theriacæ</i>	



# Index.

<i>Theriaca componenda ratio deprauata</i>	83.48	<i>Tragacanthæ lacryma in censendo Monacorum erratum</i>	
<i>Theriaca laudibus à Gal. celebrata</i>	1445.31	677.39	677.56
<i>Thlaspi Dios.</i>	567.9	<i>Tragacanthæ uires Matth.</i>	1031.21
<i>Thlaspi confid. Matth.</i>	568.8	<i>Tragium Dios.</i>	1031.28
<i>Thlaspi genera plura</i>	569.4	<i>Tragium alterum Dios.</i>	1031.38
<i>Thlaspi secundum</i>	567.10	<i>Tragium non esse dictamnium album uulgare contra quorundam impostorum opiniones</i>	1031.38
<i>Thlaspi tertium</i>	568.10	<i>Trago in censendo Mat. apologia in Sycophantas.</i>	1031.38
<i>Thlaspi uires ex Gal.</i>	570.7	<i>Tragij uires ex Gal.</i>	1033.19
<i>Thracius lapis Dios.</i>	1384.5	<i>Tragi confid. Matth.</i>	1031.34
<i>Thracij lapidis mentio ex Gal.</i>	ibid. 11	<i>Tragopogonum</i>	336.16
<i>Thunus Dios.</i>	338.1	<i>Tragopogonum flore cæruleo</i>	337.17
<i>Thunni confid. Matth.</i>	338.10	<i>Tragoriganum Dios.</i>	701.10
<i>Thunorum captura, &amp; nomina uaria</i>	ibid. 17	<i>Tragorigani confid. Matth.</i>	703.23
<i>Thunorum in cibis facultas</i>	ibid. 26	<i>Tragos Dios.</i>	400.30
<i>Thus Dios.</i>	92.10	<i>Tragi cerealis confid.</i>	400.34
<i>Thuris confid. &amp; historia Matth.</i>	93.5	<i>Tragos herba Dios.</i>	1034.5
<i>Thuris facultates ex Gal.</i>	93.45	<i>Tragi herba confid. Matth.</i>	1035.10
<i>Thuris cortex Dios.</i>	92.57	<i>Tragi, &amp; eorum descriptio, &amp; uires Matth.</i>	542.16
<i>Thuris fuligo Dios.</i>	92.54	<i>Tribulus terrestris Dios.</i>	973.42
<i>Thuris in Fuligine Gal. locus restitutus</i>	93.52	<i>Tribulus aquaticus Dios.</i>	973.44
<i>Thuris manna Dios.</i>	92.47	<i>Tribuli aquatici historia Matth.</i>	974.15
<i>Thuris manna confid.</i>	94.16	<i>Tribuli utriusq; confid. Matth.</i>	973.53
<i>Thyites lapis Dios.</i>	1386.27	<i>Tribuli utriusq; uires ex Gal.</i>	975.14
<i>Thyitis lapidis confid. Matth.</i>	1386.30	<i>Tribulo in censendo Ruellij opinio improbata</i>	973.59
<i>Thymelæa Dios.</i>	1264.40	<i>Trichomanes Dios.</i>	1202.1
<i>Thymelæa confid. Matth.</i>	1246.58	<i>Trichomanis confid.</i>	1202.20
<i>Thymelæa noxa, &amp; eius curatio Matth.</i>	1432.20	<i>Trichomanis historia ex Theophrasto</i>	ibidem
<i>Thymoxalme Dios.</i>	1330.50	<i>Trichomanis uires ex Gal.</i>	1203.22
<i>Thymum Dios.</i>	720.35	<i>Trifolium Dios.</i>	833.10
<i>Thymi historia Matth.</i>	720.44	<i>Trifolij omnis generis confid. Matth.</i>	834.8
<i>Thymi genera duo</i>	ibidem	<i>Trifolij acuti historia ex Scribonio</i>	835.6
<i>Thymi uires ex Gal. &amp; Aetio</i>	720.58	<i>Trifolium pratense tempestates prænunciant</i>	837.4
<i>Thymbra Dios.</i>	722.1	<i>Trifolium acetosum, &amp; eius confid. Matth.</i>	336.1
<i>Thymbra confid. Matth.</i>	722.5	<i>Trifolij acetosi uires Matth.</i>	336.6
<i>Thymbra genera duo</i>	ibidem	<i>Trifolij uires ex Gal.</i>	838.9
<i>Thymbra uires ex Paulo</i>	723.10	<i>Trinitas herba, &amp; eius historia, &amp; uires Matth.</i>	837.7
<i>Tygnæ officinis quid. uide Narcaphthum</i>		<i>Tripolion Dios.</i>	1200.10
<i>Tilia confid.</i>	172.10	<i>Tripolij confid. Matth.</i>	1200.19
<i>Tilia maris historia Matth.</i>	172.11	<i>Tripolij uires ex Gal.</i>	1200.52
<i>Tilia femina historia Matth.</i>	172.12	<i>Tripolio in describendo Plinij erratum</i>	1200.49
<i>Tithymali omnes Dios.</i>	1249.10	<i>Trissago Dios.</i>	818.7
<i>Tithymalorum confid. Matth.</i>	1253.16	<i>Trissaginis confid. Matth.</i>	819.6
<i>Tithymali cogniti</i>	1255.8	<i>Trissaginis uires ex Gal.</i>	820.20
<i>Tithymali Theophrasto tria tantum genera</i>	1257.7	<i>Triticum Dios.</i>	390.28
<i>Tithymalorum uires ex Mesue</i>	ibid. 17	<i>Tritici genera ex Theophrasto</i>	390.47
<i>Tithymalorum uires ex Gal.</i>	ibid. 26	<i>Triticum trimesstre</i>	390.30. & 391.10
<i>Tithymalorum noxa, &amp; remedia Matth.</i>	1432.20	<i>Triticum Italicum optimum</i>	391.17
<i>Tordilium Dios.</i>	751.8	<i>Tritici historia Matth.</i>	392.9. & 17
<i>Tormentilla descriptio, &amp; uires Matth.</i>	748.20	<i>Tritici mira fertilitas</i>	392.12
<i>Torpedo piscis Dios.</i>	317.40	<i>Triticum in lolium facile degenerat</i>	392.41
<i>Torpedinis confid. Matth.</i>	318.1	<i>Triticum Indicum</i>	392.51
<i>Torpedinis mira facultas</i>	318.20	<i>Tritici Indici genera plura</i>	392.52
<i>Torpedinis uires ex Gal.</i>	318.41	<i>Tritici Indici historia</i>	392.54
<i>Torpedo uiuum parit animal</i>	318.18	<i>Tritici uires ex Gal.</i>	392.44
<i>Toxicum, &amp; eius ueneni curatio Dios.</i>	1420.27	<i>Tritici electio</i>	392.21
<i>Toxici confid. Matth.</i>	1420.37	<i>Tritici oleum</i>	392.42
<i>Toxici sumpti noxa ex Nicandro</i>	1421.1	<i>Tubera Dios.</i>	544.1
<i>Toxico in censendo Manardi opinio reprobata</i>	ibidem	<i>Tuberum confid. Matth.</i>	444.7
<i>Toxici, &amp; napelli discrimen</i>	1420.42	<i>Tuberum uires ex Gal.</i>	545.16
<i>Tragacantha Dios.</i>	677.24	<i>Turbit Arabum</i>	1200.24
<i>Tragacantha confid. Matth.</i>	677.34	<i>Turpetum</i>	



# Index.

<i>Turpetum, &amp; eius consideratio, &amp; historia Matthiolo.</i>	
<i>ibidem</i>	
<i>Turpeto in censendo Brasauoli erratum</i>	1200.30
<i>Turpeti uires Matth.</i>	1200.44
<i>Turpeto in examinando Fuchsi opinio reiecta</i>	1200.41
<i>Turpeti noxa, &amp; curatio Matth.</i>	1432.19
<i>Tussilago Dios.</i>	845.1
<i>Tussilago maior Matth. quæ</i>	847.9
<i>Tussilaginis consid. Matth.</i>	846.10
<i>Tussilagine in describenda Plinius deceptus</i>	846
<i>Tussilaginis tertium genus Matth.</i>	847.21
<i>Tussilaginis uires ex Gal.</i>	847.77
<i>Tussilaginis maioris facultates Matth.</i>	847.32
<i>Typha Dios.</i>	684.1
<i>Tiphæ consid.</i>	684.9
<i>Typhæ usus, &amp; uires</i>	684.12

## V

<b>V</b> aleriana maior. lege phu maius	
Valeriana minor. lege phu minus	
<i>Varia de generatione lapidum sententia</i>	1313.35
<i>Varia de metallorum ortu sententia</i>	1314.59
<i>Veneficorum doli Dios.</i>	1394.32
<i>Venena præcauendi modi Dios.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Venena quot modis n. ortem adferant</i>	1397.33
<i>Venena petunt diuersa membra</i>	1399.30
<i>Venena calida non possunt in nutrimentum uerti</i>	1400.50
<i>Venena præcauendi modus</i>	1401.36
<i>Venena curandi ratio generalis Dios.</i>	1395. per totum
<i>Venena curandi ratio uniuersalis</i>	1403.7
<i>Venena incognita uomitu deprehenduntur Dios.</i>	1395.21
<i>Venenata animalia Diosc.</i>	1434.1
<i>Veneni operatio qualis</i>	1397.10
<i>Veneni humidi exemplum</i>	1398.37
<i>Veneni sumpti in commune indicia</i>	1403.30
<i>Venenis, quorum nulla cognitio, quæ opitulētur Dioscoridi</i>	1395.10
<i>Venenorum genera unde</i>	1397.22
<i>Venenorum efficiētiā à diuersis causis</i>	1398.21
<i>Venenorum præcautio quadam explosa</i>	1401.39
<i>Venenorum præcautio ex medicamentis</i>	1402.53
<i>Venenorum remedia in generali</i>	1404.16
<i>Venenorum animalium diuersi gradus, &amp; effectus Matth.</i>	1444.20
<i>Venenum quandoque morbis, &amp; alteri ueneno remedium est</i>	1401.20
<i>Venenum serpentium frigidum esse, falsum</i>	1444.2
<i>Veneris peccen</i>	528.17
<i>Veneris umbilicus Dios.</i>	1121.14
<i>Veneris umbilicus alter Diosc.</i>	1122.10
<i>Veneris umbilici utriusque consid. Matth.</i>	1122.16
<i>Veneris umbilici utriusq; uires ex Gal.</i>	1124.4
<i>Vmbilico Veneris in censendo Fuchsi lapsus</i>	1123.14
<i>Veratrum album, lege supra in Elleboro albo</i>	
<i>Veratrum utrunque triginta perdurat annos</i>	6.5
<i>Verbascum Dios.</i>	1143.1
<i>Verbasci consid. &amp; genera</i>	1145.1
<i>Verbasci uires quadam Matth.</i>	1147.4
<i>Verbasci genera, &amp; uires ex Gal.</i>	1150.14

<i>Verbasci syluestris mentio</i>	1145.1
<i>Verbenaca Diosc.</i>	1051.60
<i>Verbenaca utriusque consid. Matth.</i>	1053.6
<i>Verbenaca in censenda Fuchsi lapsus</i>	1053.19
<i>Verbenacæ uires Plinio</i>	1053.27
<i>Verbenacæ uires ex Gal.</i>	1053.34
<i>Vermes terreni Dios.</i>	366.27
<i>Vermium terrenorum uires</i>	366.46
<i>Vermium terrenorum oleum</i>	366.32
<i>Vermium in lignis enascentium usus</i>	146.61
<i>Veronica herbæ historia, &amp; uires Matth.</i>	691.15
<i>Veronica genera duo</i>	691.16
<i>Verruca, lege Heliotropium</i>	
<i>Vescicaria solani genus</i>	1074.3
<i>Vescicaria altera repens Matthiolo.</i>	1074.15. &
	1289.22
<i>Vesparum ictus curatio Dios.</i>	1447.17
<i>Vesparum ictus, &amp; remedia Matth.</i>	<i>ibidem</i> 22
<i>Vgonis Solerij de nigro ueratro opinio explosa</i>	1223.3
<i>Viburnum quid, &amp; eius descriptio</i>	216.34
<i>Vicia uires ex Gal.</i>	549.7
<i>Victus ratio in morsu rabiosi canis Dios.</i>	1441.50
<i>Victus ratio demorsorum a cane rabioso Matthiolo</i>	1442.20
<i>Victus ratio eorum, qui uenena sumpserunt</i>	1404.1
<i>Vinca peruinca</i>	955.50
<i>Vincetoxicum, &amp; eius descriptio Matth.</i>	810.11
<i>Vincetoxici uires Matth.</i>	810.17
<i>Vinetis quæ plantæ latè nascantur</i>	9.16
<i>Vina ex diuersis odoramentis facta Dios.</i>	1336.1
<i>Vini natura, &amp; genera Dios.</i>	1323.36
<i>Vini facultates uariæ pro modo usus</i>	1324.40
<i>Vini usus cui etati conueniat</i>	1224.60
<i>Vini usus moderatus quantum profit</i>	1324.45
<i>Vini usus immoderatus quantum obsit</i>	1324.50
<i>Vini arte frigefacti noxa</i>	1325.3
<i>Vinum pro tuenda sanitate quale esse debet</i>	1325.11
<i>Vinum pucinum &amp; uipacum</i>	1325.16
<i>Vinorum factitiorum consid. Matth.</i>	1337.7
<i>Vinum abiegnum Diosc.</i>	1334.30
<i>Vinum abrotonites Dios.</i>	1335.44
<i>Vinum absinthites Dios.</i>	1334.55
<i>Vinum acorites Diosc.</i>	1336.29
<i>Vinum adynamon Dios.</i>	1326.18
<i>Vinum anethinum Dios.</i>	1336.33
<i>Vinum apjtes Dios.</i>	1336.32
<i>Vinum aromatites Dios.</i>	1335.50
<i>Vinum asarites Dios.</i>	1336.15
<i>Vinum e betonica Dios.</i>	1335.26
<i>Vinum bunites Diosc.</i>	1335.44
<i>Vinum calamintbites Dios.</i>	1335.44
<i>Vinum catorchites Dios.</i>	1333.60
<i>Vinum e caricis Diosc.</i>	1333.60
<i>Vinum cedrinum Dios.</i>	1334.30
<i>Vinum cedrites Dios.</i>	1334.38
<i>Vinum e celtica nardo Diosc.</i>	1336.10
<i>Vinum cestrites Dios.</i>	1335.26
<i>Vinum chamædrytes Dios.</i>	1335.20
<i>Vinum e chamelæa Dios.</i>	1336.41
<i>Vinum chamæpuyinum Dios.</i>	1336.44
<i>Vinum e conyza Dios.</i>	1335.45
	Vinum



# Index.

<i>Vinum è cucumere sylvestri</i> Diosf.	1336.37	<i>Vinum strobilites</i> Diosf.	1334.24
<i>Vinum cupressinum</i> Diosf.	1334.30	<i>Vinum è sycomoris</i> Diosf.	1334.9
<i>Vinum cydonites</i> Diosf.	1332.20	<i>Vinum è Syriaca nardo</i> Diosf.	1336.10
<i>Vinum dancites</i> Diosf.	1336.22	<i>Vinum terebinthinum</i> Diosf.	1333.43
<i>Vinum dictamnites</i> Diosf.	1335.36	<i>Vinum thymites</i> Diosf.	1335.39
<i>Vinum è dulci radice</i> Diosf.	1336.30	<i>Vinum è thymelaa</i> Diosf.	1336.39
<i>Vinum è flore salis</i> Diosf.	1336.34	<i>Vinum Tragoriganites</i> Diosf.	1335.21
<i>Vinum è Fœniculo</i> Diosf.	1336.33	<i>Vinum è ueratro</i> Diosf.	1336.35. & 50
<i>Vinum guaiacum, &amp; eius conficiendi, exhibendiq; ratio</i> Matth.	1337.12	<i>Vinum uetus</i> Diosf.	1323.37
<i>Vinum gypsatum</i> Diosf.	1336.59	<i>Vinum Vipacum, &amp; eius uires</i>	1325.13
<i>Vinum ex Helenio</i> Diosf.	1336.9	<i>Viola alba</i> Diosf. lege Leucoium	
<i>Vinum belleborites</i> Diosf.	1336.33. & 50	<i>Viola purpurea</i> Diosf.	1179.20
<i>Vinum hyssopites</i> Diosf.	1335.10	<i>Viola calceolaria arborefcens</i>	1181.1
<i>Vinum ex iride</i> Diosf.	1336.7	<i>Viola purpurea confid.</i> Matth.	1180.10
<i>Vinum iuniperinum</i> Diosf.	1334.30	<i>Violarum uires ex Mesue</i>	1180.18
<i>Vinum è labrusca</i> Diosf.	1326.40	<i>Violarum uires ex Gal.</i>	1183.15
<i>Vini è labrusca uires</i>	ibidem	<i>Vipera</i> Diosf.	319.14
<i>Vinum laurinum</i> Diosf.	1334.30	<i>Vipera in censenda</i> Plinij error	319.35. & 320.25
<i>Vinum lentiscinum</i> Diosf.	1333.43	<i>Vipera ex hominis uentre fugata</i>	346.19
<i>Vinum malabathrinum</i> Diosf.	1336.11	<i>Vipera Aegyptijs cibus</i>	321.42
<i>Vinum mandragorites</i> Diosf.	1336.45	<i>Vipera uino delectantur</i>	320.55
<i>Vinum maratbrites</i> Diosf.	1336.33	<i>Vipera adeps</i> Diosf.	377.43
<i>Vina marina</i> Diosf.	1332.9	<i>Vipera iclus nota, &amp; curatio</i> Diosf.	1451.49
<i>Vinum è marrubio</i> Diosf.	1335.37	<i>Viperarum confid.</i> Matth.	319.30
<i>Vinum melites</i> Diosf.	1332.20	<i>Viperarum facies sexusq; discrimen</i>	320.17
<i>Vinum melitites</i> Diosf.	1326.49	<i>Viperinarum carniū esu sanantur ulcera insanabilia</i>	
<i>Vinum mulsū</i> Diosf.	1326.56		321.41
<i>Vinum è myrrha</i> Diosf.	1336.4	<i>Viperarum morsus indicia</i> Matt.	1452.10
<i>Vinum Miricinum</i> Matth.	1337.14	<i>Viperarum morsus remedia</i> Matth.	1452.30
<i>Vinum myrsinites</i> Diosf.	1333.37	<i>Viperarum uenatio, &amp; earum pastilli</i>	320.60
<i>Vinum myrtites</i> Diosf.	1333.30	<i>Viperina carnes</i> Diosf.	319.14
<i>Vinum è nardo sylvestri</i> Diosf.	1336.6	<i>Viperina carnis uires ex Gal.</i>	320.30
<i>Vinum nectarites</i> Diosf.	1336.8	<i>Virga aurea, &amp; eius historia, &amp; uires</i> Matth.	1005.10
<i>Vinum nouum</i> Diosf.	1323.45	<i>Virga pastoris, &amp; eius confid. &amp; uires</i> Matth.	661.14
<i>Vinum œnanthinum</i> Diosf.	1332.50	<i>Virulentorum icluum, uel morsuum curatio</i> Matthiolo	
<i>Vinum omphacomelites</i> Diosf.	1332.37		1444.40
<i>Vinum omphacites</i> Diosf.	1326.1	<i>Viscum</i> Diosf.	805.18
<i>Vinum organites</i> Diosf.	1335.43	<i>Viscum quæ arbores proferant</i>	805.33
<i>Vinum palmeum</i> Diosf.	1333.48	<i>Visci confid.</i> Matth.	805.27
<i>Vinum panacites</i> Diosf.	1336.27	<i>Visci genera plura</i>	ibidem
<i>Vinum passum</i> Diosf.	1323.49	<i>Visci facultates</i> Matth.	806.17
<i>Vinum è petroselino</i> Diosf.	1336.33	<i>Visco in censendo</i> Theophrasti opinio nō accepta.	805.56
<i>Vinum phthorion</i> Diosf.	1336.36	<i>Visci utilitas in Hetruria</i>	805.35
<i>Vinum picatum</i> Diosf.	1334.43	<i>Visci uires ex Gal.</i>	807.2
<i>Vinum pineum</i> Diosf.	1334.30	<i>Vismaga quid</i>	523.46
<i>Vinum Pucinum, &amp; eius uires</i>	1325.15	<i>Vitalba</i>	956.16
<i>Vinum è Pulegio</i> Diosf.	1335.44	<i>Vitex</i> Diosf.	195.53
<i>Vinum è Punicis</i> Diosf.	1332.56	<i>Viticis confid.</i> Matt.	196.7
<i>Vini ex punicis malis uaria confectio</i> Matth.	1333.1	<i>Viticis Plinio genera duo</i>	196.7
<i>Vinum ex pyris</i> Diosf.	1332.44	<i>Viticis uires ex Gal.</i>	198.3
<i>Vinum resinatum</i> Diosf.	1334.12	<i>Viticella herba historia, &amp; eius uires</i>	1288.13
<i>Vini ex punicis uires</i> Matt.	1333.9	<i>Vitis alba</i> Diosf.	1283.10
<i>Vinum rhodites siue Rosaceum</i> Diosf.	1336.22	<i>Vitis albæ confid.</i> Matth.	1284.18
<i>Vinum rhoetes</i> Diosf.	1333.1	<i>Vitis uires ex Gal.</i>	1284.41
<i>Vinum saluiatum</i> Diosf.	1336.25	<i>Vitis albæ uires ex Mesue, &amp; Matth.</i>	1284.30. & inde
<i>Vinum è satureia</i> Diosf.	1335.42	<i>Vitis nigra</i> Diosf.	1284.50
<i>Vinum scammonites</i> Diosf.	1336.37. & 1337.3	<i>Vitis nigra confid.</i> Matth.	1285.10
<i>Vinum scillinum</i> Diosf.	1331.44	<i>Vitis nigra uires ex Gal.</i>	1287.16
<i>Vini scillini uires ex Gal.</i>	1331.56	<i>Vitis nigra uires</i>	1287.14
<i>Vinum stæchadites</i> Diosf.	1335.22	<i>Vite nigra in censenda</i> Fuchsi opinio improbata	
			1286.15

Vitis



# Index.

<i>Vitis sylvestris</i> Dios.	1281.50	<i>Vnguentum telinum</i> Dios.	79.43
<i>Vitis sylvestris</i> confid. Matth.	ibidem. 58	<i>Vngula asini, &amp; caprae</i> Dios.	344.10
<i>Vitis sylvestris uires</i> ex Gal.	1283.6	<i>Vngularum animalium uires</i>	345.1
<i>Vitis uinifera</i> Dios.	1319.30	<i>Vnguis odoratus</i> Dios.	303.10
<i>Vites uiniferae</i> quomodo ab erucis tueantur	1320.14	<i>Vnguinum odoratorum</i> confid.	303.18
<i>Vitis uinifera</i> confid. Matth.	1320.10	<i>Vnguibus odoratis in censendis</i> Fuchsi opinio reprobata	304.50
<i>Vitis, &amp; brassicae odium</i>	14.35	<i>Vniones qui praestantissimi</i>	300.24
<i>Vituli marini coagulum</i> Dios.	375.34	<i>Vnionum uires</i>	300.38
<i>Vituli marini coaguli uires</i> ex Gal.	375.55	<i>Vrina</i> Dios.	383.30
<i>Vitulinus adeps</i> Dios.	377.30	<i>Vrinarum facultates</i>	383.50
<i>Viuerca animal</i>	332.29	<i>Vrse partus non esse informes</i> contra quosdam	342.12
<i>Vlmus</i> Dios.	140.54	<i>Vrsinus pulmo</i> Dios.	341.30
<i>Vlmi</i> confid. & historia Matth.	144.10	<i>Vrsinus adeps</i> Dios.	377.40
<i>Vlmi</i> Plinio genera quatuor	145.4	<i>Vrtica</i> Dios.	1125.1
<i>Vlmi facultates</i> Plinio, & Matth.	146.25	<i>Vrtica</i> confid.	1126.10
<i>Vlmi uires</i> ex Gal.	146.43	<i>Vrticae genera tria</i>	1126.11
<i>Vlmo in censendo</i> Theoph. & Plinij error	145.9	<i>Vrticae uires</i> ex Gal.	1126.14
<i>Vlua quae</i>	1137.14	<i>Vrtica lactea</i> Matt.	1130.17
<i>Vmbilicus Veneris</i> uide supra <i>Veneris umbilicus</i>		<i>Vrticae seminis noxa, &amp; curatio</i> Matth.	1414.43
<i>Vnedo, Arbutus, ideo quare in Arbuto</i>		<i>Vstio auxilium</i> contra uirulentos ictus Diosco.	1441.1
<i>Vnguentorum ratio</i> Dios.	78.17	<i>Vstionis utilitas</i> Matth.	ibidem. 20
<i>Vnguentorum</i> confid. Matth.	78.48	<i>Vtrum uenena in statutum diem interimere possint</i>	1399.49
<i>Vnguentum Abrotonum</i> Dios.	80.45	<i>Vtrum quis assuescieri possit, ut uenena innoce sumat</i>	1400.30
<i>Vnguentum amaracinum</i> Dios.	83.1	<i>Vtrum animalia, quae cibis uenenosis uisitant exitiosam uim retineant</i>	1400.57
<i>Vnguenti amaracini</i> confid. Matt.	83.15	<i>Vua</i> Dios.	1319.48
<i>Vnguentum anethinum</i> Dios.	86.53	<i>Vua</i> confid. Matth.	1320.10
<i>Vnguentum butyrium</i> Dios.	81.57	<i>Vuarum uires</i> ex Gal.	1321.10
<i>Vnguentum cinnamominum</i> Dios.	84.30	<i>Vua passa</i> Dios.	1321.24
<i>Vnguentum crocinum</i> Dios.	81.47	<i>Vua passe</i> confid. Matt.	1321.33
<i>Vnguentum Cyprinum</i> Dios.	81.60	<i>Vua passae uires</i> ex Gal.	1322.7
<i>Vnguentum elatinum</i> Dios.	79.10	<i>Vua spina, &amp; eius usus</i>	166.41
<i>Vnguentum gleucinum</i>	82.40	<i>Vua taminia quae</i>	1285.11
<i>Vnguenti gleucini</i> confid. Matth.	82.48	<i>Vulpinus pulmo</i> Dios.	341.37
<i>Vnguentum gleucinum</i> haud refrigerare contra Plinij sententiam	82.54	<i>Vulpinus adeps</i> Dios.	341.32
<i>Vnguenti iasmini</i> confid. Matth.	85.13	<i>Vulturinum stercus</i>	381.42
<i>Vnguentum hedychoon</i>	83.30		
<i>Vnguentum iasminum, uide Iasminum</i>	84.59		
<i>Vnguentum irinum</i> Dios.	82.15		
<i>Vnguenti irini</i> confid. Matth.	82.34		
<i>Vnguentum lilinum</i> Dios.	80.60		
<i>Vnguenti lilini</i> confid.	81.27		
<i>Vnguentum malabathrinum</i> Dios.	84.44		
<i>Vnguentum megalinum</i> Dios.	83.63		
<i>Vnguentum melinum</i> Dios.	79.18		
<i>Vnguenti melini conficiendi ratio</i> Matth.	79.29		
<i>Vnguentum mendeisium</i> Dios.	84.1		
<i>Vnguentum metopion</i> Dios.	83.50		
<i>Vnguentum narcisium</i> Dios.	81.32		
<i>Vnguentum nardinum</i> Dios.	84.43		
<i>Vnguentum Nicandri contra serpentes</i> Matt.	1446.26		
<i>Vnguentum ociminum</i> Dios.	80.37		
<i>Vnguentum ananthinum</i> Dios.	79.34		
<i>Vnguentum onychinum</i> Dios.	81.57		
<i>Vnguentum rosaceum</i> Dios.	78.25		
<i>Vnguenti</i> confid. Matth.	78.55		
<i>Vnguentum rosaceum omphacinum</i>	78.60		
<i>Vnguentum sampsuchinum</i> Dios.	79.50		
<i>Vnguenti sampsuchini</i> confid. Matth.	80.10		
<i>Vnguentum styracium</i> Dios.	81.57		
<i>Vnguentum susinum</i> Dios.	80.60		



# Index.

Zarza parilla confid. Matth.	184. 13	contra Fuchsi calumniam	269. 30
Zarza parilla etymologia apud Hispanos	184. 31	Zizypha ex Africa Romam allata	269. 51
Zarza parilla vires	184. 35	Zobella animal	332. 25
Zea Dios.	397. 42	Zopissa Dios.	115. 1
Zea confid.	397. 47	Zuccharum albusar	387. 46
Zea vires ex Gal.	398. 3	Zurumbet Arabibus, idē quod Græcis Arnabo	582. 15
Zedoaria confid. & vires Matth.	581. 57	Zurumbet quid	ibidem
Zedoaria habetur longa, & rotunda	582. 4	Zurumbetam non esse Zedoariam contra Fuchsi, Cordi, et Brunfelsij errorem	582. 21. & inde
Zibetti historia, & facultas Matth.	64. 60	Zythum Dios.	397. 10
Zizypha, & eorum confid.	269. 11	Zythi confid.	397. 22
Zizyphorum in viribus examinandis Auicenna defensio			

FINIS INDICIS.

## ERRATA CORRIGENDA.

Página 56. linea 29. Schœniantbi. lege Schœni. 20. 49. Galenus Quacelbenus. lege Gulielmus Quacelbenus. 986. 10. Ea recentiores. lege Caryophyllata autem recentiores. 1007. 10. STRATIOTES MILLEFOLIUM. lege ACHILLAEAE. Fol. 1013. linea 16. Quæ tamen quod nascatur in Italia &c. deleatur totum usq; ad Galenus. & scribatur hoc modo. Atqui veram elatinem, cuius hîc imaginem damus, misit ad me Patauio Iacobus Antonius Cortusus, in qua nihil deest, quod desiderari possit. 1066. 1. HYOSCYAMVS NIGER. lege HYOSCYAMVS TERTIVS. 1179. lege totum Isopyri commentum hoc modo. ET SI aliâs scripsi haud mihi contigisse antea verum Isopyrum inuenire: postea tamen factum est, ut eius plantam, cuius nunc hîc imaginem damus, ab amicis optimis sim consecutus: Ea enim Isopyrum, meo quidem iudicio, per omnia refert. 1193. 21. Leontopetali. lege Leontopodij. 1267. 12. SAMBVCVS. lege SAMBVCVS MONTANA. 1268. SAMBVCVS MONTANA. lege SAMBVCVS.



# SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM

FACVLTATES SECVNDVM LOCOS,

ex Dioscoride, & Matthioli

commentariis.



## CAPITIS

### DIOSCORIDIS

Ad capitis dolores ex frigiditate.



**I**ris Illyrica cum aceto, & rosaceo illita.

Oleum sylvestris oliuæ inunctum.

Oleum Amygdalinum illitum.

Vitis semen emplastri modo adhibitum.

Amygdalæ amaræ cum aceto, vel rosaceo, fronti, vel temporibus illita.

Torpedo marina uina admota.

Lana succida cum aceto, & rosaceo imposita.

Silybrium fronti, & temporibus adalligatum.

Hordeacei corymbi, vel foliorum hederaceorum succus, cum aceto, & rosaceo persusus.

Aloe temporibus, fronti; ex aceto, rosaceo; illita.

Menta fronti adalligata.

Serpyllum coctum, rosaceo, aceto; madefactum & adhibitum.

Melilotus cum rosaceo, & aceto subactus.

Baccharis folia per se illita.

Ruta ex rosaceo & aceto.

Scammonia ex aceto & rosaceo persusa.

Anisum per se potum.

Sphondylium cum ruta illitum.

Aquæ marinæ uapor operto capite perceptus.

Peucedanum ex rosaceo, & aceto.

Melanthium fronti adalligatum.

Coniza minor adalligata.

Anagyris tenera folia drachmæ pondere ex uino pota.

Rhodia radix recens cum rosacci momento imposita.

Hippoglossum coronamenti modo adhibitum.

Chamedaphnes folia trita, & illita.

Elaterium ex lacte naribus infusum.

Rusci folia, & bacca in uino pota.

Scammonia ex aceto & rosaceo persusa.

Aquæ marinæ uapor operto capite receptus

### MATTHIOLI

Galanga naribus indita.

Nardum Italicum.

Lauendula.

Phu uirens, cum radicibus contusum, & illitum.

Cinnamomi stillatitia aqua pota.

Cubebæ deuorata.

Balsamum scellitium & eius aqua illita.

## CAPITIS

Moschus.

Zibetum.

Ambarum.

Laurinum oleum.

} linimenti modo adhibita.

Mumia ex amarici aqua naribus infusa, aut ex castoreo, ca-  
phura, & oleo balanino.

Mastiche mansa cum odorata cera.

Dictamni albi florentis aqua naribus infusa.

Persicorum nucleorum cremor ex aqua uerbenacæ paratus, fronti, temporibus; illitus.

Amygdalarum amararum lacteus cremor eodem modo paratus muselarum combustarum cinis aqua su-  
actus, & illitus.

Capæ squama feruenti cinere tosta, & calida in dolentis  
lateris aurem introducta, additis rosaceo laurino, &  
succida lana.

Flores Caryophylli uocati saccharo asseruati, & deuorati.

Cyclamini succus in errhinis additus.

Hederæ folia septem, totidem; ossium persicorum nuclei  
à cortice delibrati, ex oleo, & aceto cocta, & tempori-  
bus & fronti illita.

Agaricum in potu sumptum.

Graminis genus septem internodijs distinctum capiti ac-  
commodatum.

Rhodia Radix recens contusa, ex amaraci aqua fronti, &  
temporibus illita.

Verbenacæ aqua, aut oleum capiti adhibitum.

Verbasci stillatitia aqua fronti illita.

Fungi qui ad imam sambuci sedem oriuntur in aqua rosa-  
ceæ macerati, & illiti.

Agaricum in potu sumptum, aut in catapotijs additum

Colocynthis in catapotijs addita.

Quinta essentia nostra lib. v. capite de uino descripta tum  
pota, tum exterius fronti illita.

### MATTHIOLI

Ad diuturnum capitis dolorem.

Ligni Guaiaci

China radices

Zarzæ parille

} decoctum diebus continuis 40. potum.

Punicæ arboris folia, aut eorum succus illitus.

Hederæ folia septem, totidem; ossium persicorum nuclei à  
cortice delibrati ex oleo, & aceto cocta, & fronti &  
temporibus illita.

Agaricum in potionibus, aut catapotijs additum.

Colocynthis in catapotijs, aut potione usurpata.

DIOS-



## CAPITIS DIOSCORIDIS.

Ad capitis dolores à calida causa genitos.

Oleum sylvestris oliuæ inunctum.  
 Unguentum rosaceum illitum.  
 Ligustri flores fronti ex rosaceo illiti.  
 Rosarum aridarum ex uino dilutum adhibitum.  
 Viticis semen appositum.  
 Portulaca per se imposita.  
 Melilotus cum aceto, aut rosaceo aspersa & adhibita.  
 Nymphaeæ radix pota, & naribus indita.  
 Rhodia radix cum rosaceo, & fronti & temporibus adalligata.  
 Papaueris liquor fronti cum rosaceo illitus.  
 Psyllium ex rosaceo, acetoq; aut aqua impositum.  
 Hippoglossi sertum capite gestatum.  
 Sedum maus cum rosaceo illitum.  
 Solani hortulani folia adalligata.  
 Vinifera uitis folia & capreoli adhibita.  
 Ophites lapis adalligatus.

### MATTHIOLI

Arboreus, lapideusue muscus recens, rosaceo imbutus & impositus.  
 Populneum unguentum toti capiti inunctum.  
 Betula aqua qua per se è perforato caudice fluxit illita.  
 Ligustrinum oleum illitum.  
 Rosa, & præsertim purpurea austero uino incocta & illita.  
 Pomorum acidorum succus cum Santalis adhibitum.  
 Cochlearum uiuentium mucus, fronti ex rosaceo illitus.  
 Punicorum acidorum uinum potum & impositum.  
 Anguuium senecta & aceto decocta.  
 Oui recentis uitellus, albumq; ex rosaceo, & rosacea aqua.  
 Mica tritici panis amygdalino, papauerinoq; oleo imbuta, & fronti adalligata.  
 Portulaca contusa, & fronti imposita.  
 Plantaginis succus ex rosaceo illitus.  
 Cucurbita, & cucumeris recentis ramenta fronti adalligata.  
 Lactuca succus cum rosaceo, & aceto impositus.  
 Fabaria contusa ex aceto.  
 Nymphaeæ recentia folia capiti superposita.  
 Polygoni maioris succus illitus.  
 Hyoscyami recentia folia fronti adalligata.  
 Psyllij seminis mucago fronti ex rosaceo adhibita.  
 Solani hortulani succus fronti impositus.  
 Mandragoræ recentia folia capiti superposita.  
 Alsine contusa & adhibita.  
 Sedi cuiuscunque succus, aut herba ipsa contusa, & illita.  
 Cotiledonis utriusq; succus impositus.  
 Cymbalaria uulgaris contusa & illita.  
 Momordicæ fructus amygdalino oleo insolatus, cōtus, et illitus.  
 Santalum album cum aqua rosacea adhibitum.  
 Caphura & rosacea aqua imposita.  
 Rosaceum oleum tepidum.  
 Sylvestris oliuæ oleum inunctum.  
 Punice folia contrita, aut eorum succus cum rosaceo illitus.  
 Amygdala dulces ex aqua rosacea contrita, & illita.  
 Oleum in quo cucurbita flores insolati fuerint illitum.  
 Mustelarum exustarum cinis aqua subactus & illitus.  
 Senæ decoctum, uel dilutum potum.

## CAPITIS

Eiusdem folia in lotionibus addita.

### MATTHIOLI

Ad emicraneam.

Thuris & Myrrhæ puluis oni albo exceptus & fronti & temporibus illitus.  
 Mumia ex amaraci aqua naribus immissa.  
 Sagapenum ex Betonica decocto potum.  
 Cucumeris sylvestris radix in aqua elixa, tusa, et oleo subacta, & cum absinthio applicata.

## DIOSCORIDIS

Ad expurgandum caput.

Brassica succus  
 Anæmonis succus  
 Beta succus  
 Chelidonij ma. succus  
 Cyclamini ma. succus  
 Cepæ succus  
 Pyrethrum  
 Staphisagria  
 Colocynthis in catapotijs deuorata.  
 Vna passa cum pipere manducata.  
 Atramentum sutorum lanis naribus inditum.

} naribus infusus.

} diu mansa.

### MATTHIOLI

Iridis radices succus naribus infusus.  
 Cubebe cum mastiche manse.  
 Mastiche una cum cera odorata commansa.  
 Gattariæ succus naribus infusus.  
 Amaraci succus naribus inditus.  
 Imperatoriæ radix commansa.  
 Senæ decoctum uel dilutum potum.  
 Sagapenum in catapotijs deuoratum.  
 Sinapi & nasturtij semen commansum.  
 Cyclamini succus naribus infusus.

## DIOSCORIDIS

Ad capitis dolores faciunt.

Stiracinum oleum olfactum.  
 Oliuæ flauæ  
 Glandes  
 Palmula Phanicia  
 Iuglandes nucleæ  
 Arbuti fructus  
 Ferule caules  
 Mei radices largius sumptæ.  
 Absinthij liquamentum haustum.

} in cibis accepta.  
 } deuorati

### MATTHIOLI

Vinum generosum largius sumptum.  
 Sinapis in cibis usurpata.  
 Pontica nuges largius deuorata.  
 Lac abunde potum.

## DIOSCORIDIS

Ad ueternosos.

Viticis semen cum rosaceo & aceto perfusum.  
 Castoreum ex aceto & rosaceo naribus infusum.  
 Cepa decocta, & in cibum sumpta.  
 Sinapi derafo capiti appositum.  
 Sphondilium suffitum, & ex oleo capiti illitum.  
 Peucedanum cum aceto, & rosaceo inunctum.

### MATTHIOLI

Nardus Italica  
 Lauendula  
 Cinnamomum uulgaris stillatitia aqua pota.

Balsami



## CAPITIS

Balsami facitij aqua, secundarius liquor & oleum inun-  
ctum.

Sisymbrij succus ex aceto illitus.

Caryophylli flores saccharo conditi & deuorati.

Agaricum potum cum purganti medicamento.

Oleum è floribus & folijs hyssopi paratum & illitum.

Stæchas addita scilla, aut eius aceto pota.

Dictamnus albus quomodolibet adhibitus.

Salvia tam in potionibus, quàm in fomentis usurpata.

Saccharum è salvia floribus paratum.

Gattaria & bibita & fotu adhibita.

Amaracus introrsum, & extrorsum accepta.

Imperatoria radix quoquo modo usurpata.

Rosmarinum, uel saccharum ex eius floribus paratum.

Euphorbium occipiti affricatum.

Chamedrys in potionibus addita, & occipitio adalligata.

Quinta essentia nostra li. 5. comment. de uino descripta tū  
pota tum naribus iniecta.

### DIOSCORIDIS

Ad somnum conciliandum.

Iris illyrica pota.

Amomum fronti illitum.

Amygdale amaræ deuorata.

Viticis semen potum.

Lactuca in cibum sumpta.

Aloe illita per sese, uel ex rosaceo.

Baccharis odorata.

Iunci Aethiopici semen potum.

Papaueris erratici quinq; sexve capita in uini cyathis tri-  
bus ad dimidium decocta, & potui data.

Hysocyami semen potum, ac appositum.

Solani somnifici radicem cortex drachmæ pondere in ui-  
no potus.

Mandragoræ radicis ex uino decoctum cyathi unius men-  
sura potum.

Mandragoræ poma olfacta naribus.

Mandragoræ liquor sedi pro balano subditus.

### MATTHIOLI

Arborei, lapideiue musci dilutum ex uino paratum potū.

Salicis recentia folia in lotionibus addita.

Persicorum nucleorum cremor fronti & temporibus ad-  
hibitus.

Amygdale dulces cum rosacea aqua illite.

Lactuca succus ex rosaceo fronti & temporibus illitus.

Solani somnifici radicis cortex drachmæ pondere cum ui-  
no potus.

Corallium potum.

### DIOSCORIDIS

Somnia terribilia faciunt.

Fabæ

Lentes

§ in cibum accepta.

Picnocomi semen comæ drachmæ pondere potum.

Smilacis lewis semen cum dorycnio potum ternis singulo-  
rum obolis.

### MATTHIOLI

Phasoli in cibum sumpti.

### DIOSCORIDIS

Sternutamenta cient.

Sinapi semen tritum & naribus admotum.

Ptarmicæ flores admoti.

Struthij radix trita & admota.

## CAPITIS

Ranunculi radix sicca & in puluerem trita, naribus in-  
dita.

Daphnoides naribus indita.

Veratri albi radix trita & imposta.

### MATTHIOLI

Piper tritum naribus inditum.

Cyclamini radix indita.

### DIOSCORIDIS

Ad uertiginosos.

Balsami semen per se potum.

Peucedanum ex aceto & rosaceo illitum.

Galbanum olfactum.

Brionia radix pota per continuum annum quotidie drach-  
mæ pondere.

Vitis nigra uitacula primæ recentes decocta, & in cibis  
accepta.

Vinum

§ Scillinum potum.

Acetum

### MATTHIOLI

Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.

Balsami facitij primus, secundus & tertius liquor in-  
unctus.

Mumia ex amaraci aqua naribus immissa.

Cochleæ cum suis testis trita ex aceto pota.

Scorzoneræ radix, aut succus potus.

Caryophyllorum flores saccaro asservati, & frequenter de-  
uorati.

Combebarum grana quinq; quotidie sumpta.

Agaricum potioni infricatum, & pro sapone usurpatum.

Salvia tam in potu quàm in fomentis sumpta.

Saccharum saluie floribus paratum.

Gattaria potui data, & forinsecus illita.

Amaracus tum pota tum illita.

Imperatoria radix in potiones & localia meauamenta  
addita.

Sena decoctum uel dilutum potum.

Rosmarinum quocunq; modo usurpatum.

Saccharum è floribus rosamarinis paratum.

Sagapenum in potu sumptum, & exterius inditum.

Chamedrys quoquo modo usurpata.

### DIOSCORIDIS

Ad comitiales.

Cardamomum ex aqua potum.

Cancanum per se potum.

Balsami semen haustum.

Bitumen Naptha suffitum comitiales depræhendit.

Populi nigra semen ex aceto.

Ficus sicca in cibum accepta.

Conculæ Indicæ suffita excitant.

Coagulum leporinum potum.

Mustelæ uentriculus coriandro infarctus, inueteratusque  
deuoratus.

Mustelæ eiusdem sanguis potus.

Asininum iecur tostum in ieiuno sumptum.

Vngula asini combusta pota.

Equorum lichenes triti, & ex aceto hausti.

Lapis in hyrundinum pullorum primæ feturæ uentriculo  
inuentus pro amuleto in cerni aluta suspensus.

Semen lactis potum quousq; aluum citet.

Phocæ coagulum bibitum.

Vrsinum fel ad lingendum datum.

Testudinis fel naribus inditum.

Testudinis



## CAPITIS

Testudinis terrestris sanguis potus.  
 Ciconia fimum ex aqua potum.  
 Plantago cum lenticula decocta in cibis sumpta.  
 Sinapi tritum naribus inditum.  
 Piper diu mansum.  
 Scilla hausta.  
 Agaricus drachmæ pondere cum oxymelite haustus.  
 Eryngij radix ex dulci aqua ebibita.  
 Ruta sylvestris semen potum.  
 Sefelis Massiliensis radix & semen potum.  
 Peucedanum ex aceto & rosaceo capiti inunctum.  
 Sagapenum potum.  
 Laserpitij liquor cum aceto mulso bibitus.  
 Ladanum olfactum.  
 Ammoniacum in eclegmate cum melle datum.  
 Trifolij semen & folia pota.  
 Conyza cum aceto bibita.  
 Anthyllis altera ex oxymelite pota.  
 Betonica folia hausta.  
 Quinquefolium triginta diebus haustum.  
 Papaueris spumei semen cum mulsa aqua potum.  
 Veratrum nigrum potum.  
 Hippophæstis succus trium obolorum pondere haustus.  
 Vitis alba drachmæ pondere anno toto quotidie hausta.  
 Vitis nigra viticula primæ uirentes coctæ, & in cibis sumptæ.  
 Acetum mulsum potum.  
 Vinum & acetum scillinum potum.  
 Selenites lapis tritus ebibitus.  
 Aetites lapis cum Cyprino unguento, aut gleucino, uel alio excalfaciente illitus.  
 Cotes naxia pota.

## MATTHIOLI

Nardus Italica.  
 Lauendula.  
 Asarina & eius decoctum potum.  
 Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.  
 Balsami factitij liquor omnis illitus.  
 Mumia ex amaraci aqua naribus immissa.  
 Cranium humanum potum.  
 Castoreum ex oxycrato potum.  
 Leporis coagulum cum aceto bibitum.  
 Lapis in felle bubulo inuentus tritus lentis quantitate, & in errhinis additus.  
 Aqua stillatitia humani stercoris pota.  
 Scorzonera radix, aut eius succus potus.  
 Caryophyllorum flores ex betonica, aut amaraci decocto poti.  
 Iidem sacchara asseruati frequenter deuorati.  
 Cyclaminus in potione, uel clysmate infusus, aut eius succus in errhinis additus.  
 Agaricum potioni ingestum.  
 Aristolochia rotunda.  
 Hyssopum quoquo modo sumptum.  
 Stoechas cum Scilla, aut eius aceto usurpata.  
 Dictamnus albus.  
 Salvia tam pota, quàm trita adhibita.  
 Amaracus quouis modo usu ueniat.  
 Galegæ succus fescuncie pondere potus.  
 Imperatorie radix in potionibus addita.  
 Senæ dilutum uel decoctum potum.  
 Rosmarinum, uel saccharum ex eius floribus paratum.

## CAPITIS

Sagapenum deuoratum.  
 Quercini uisci lignum in tenuissimum puluerem redactum & diebus quadraginta potum.  
 Vincetossici radices trite una cum pæonia semine.  
 Cardui benedicti decoctum, aut stillatitia aqua pota.  
 Chamædrys in potionibus addita.  
 Filipendulæ radices puluis cibis inspersus.  
 Palmæ Christi seminis puluis drachmæ pondere ex uino potus.  
 Eiusdem radicum decoctum diutius uino mistum potum.  
 Pæonia Galeni collo suspensa.  
 Pæonia semina filo traiecta, & collo circumligata.  
 Hyperici florentis aqua stillatitia pota.  
 Chamæpitys decoctum ex rhodomelle, & oxymelite diebus pluribus potum.  
 Galegæ succus drachmarum quatuor pondere haustus.  
 Ellebori nigri dilutum potum.  
 Colocynthis in catapotijs addita aut in potionibus.  
 Quinta essentia nostra libr. 5. comment. de uino descripta hausta.  
 Acetum scillinum frequenter haustum.  
 Stibium nostrum proprio comment. descriptum.  
 Corallium tam suspensum, quàm potum.

## MATTHIOLI

Ad obliuiosos & deperditam memoriam.

Anacardia.  
 Quinta essentia nostra comment. de uino libr. 5. descripta frequenter usurpata.

Ad apoplexiam.

## DIOSCORIDIS

Vitis alba radix continuo anno quotidie drachmæ pondere hausta.

## MATTHIOLI

Nardi Italica 3 stillatitia aqua pota.  
 Lauendula  
 Cinnamomi vulgaris aqua stillatitia pota.  
 Balsami factitij liquor primus, secundus, tertius illitus.  
 Agaricum in potu sumptum aut in catapotijs deuoratum.  
 Quinta essentia nostra libr. 5. comment. de uino descripta potu.

## DIOSCORIDIS

Ad Phrenesim.

Vnguentum Crocinum perfusum aut naribus illitum.  
 Vitex aceto & oleo instillatus.  
 Asparagus in uino albo potus.  
 Serpyllum cum aceto & rosaceo impositum.  
 Sphædiliū suffitum, impositum, & capiti ex oleo inunctum.  
 Peucedanum ex oleo & rosaceo inunctum.

## MATTHIOLI

Maluæ succus octo unciarum pondere potus.  
 Solani hortensis, tum foliorum, tum baccharum succus sin-  
 cipiti cum linteolis superpositus.  
 Borriginis, aut buglossi stillatitia aqua.  
 Ad cerebri inflammationes quas syriasm uocant.

## DIOSCORIDIS

Cucurbitæ ramenta sincipiti apposita.  
 Peponis ramenta sincipiti adhibita.  
 Heliotropij folia fronti adhibita.  
 Acetum fronti illitum.

## MATTHIOLI

Agaricum potui datum.  
 Satala omnia ex rosaceo aceto & capbura mometo illita.



CAPITIS  
DIOSCORIDIS  
Ad melancholiam.

Ocimi semen potum.  
Veratrum nigrum potum.  
Betonica folia pota.  
Epithymum potum.

MATTHIOLI

Poma dulcia.  
Citria mala.  
Santalum omne.  
Malua succus unciarum sex pondere potus.  
Scorzoneræ radix, aut eius succus bibitus.  
Agaricum sumptum.  
Thymus drachmarum duarum pondere ex oxymelite potus.  
Sena decoctum vel dilutum potum.  
Vincetossici radices trita cum ocimi semine, aut cum citrei mali cortice, aut cum margaritis hausta.  
Melissophyllon quocunque modo frequenter potum.  
Aspleni decoctum haustum.  
Borraginis aut buglossi decoctum ex uino, aut ex aqua paratum potum.  
Ellebori nigri dilutum.  
Sirupus è polypodio, & præsertim ad hypochondriacam. vide lib. 4. comm. de Polypodio.  
Acetum scillinum haustum.  
Quinta essentia nostra lib. 5. comm. de uino descripta.  
Sibium nostrum quatuor granorum pondere haustum.  
Argentum uiuum præcipitatum octo granorum pondere ebibitum.  
Aurum.  
Corallium.  
Margarita.  
Oleum è lapide gagate tum potum, tum illitum.

DIOSCORIDIS

Ad crapulam ebrietatemque tollendam.

Crocum ex passo præsumptum.  
Punicorum malorum succus } haustus.  
Myrti baccarum succus }  
Brassica summo cibo sumpta.  
Absinthium præsumptum.

MATTHIOLI

Acetum testiculis cum linteolis adhibitum.  
Crociflorum stillatitia aqua pota.  
Amygdala amara sex ante potum deuorata.

DIOSCORIDIS

Ad capitis fluxiones

Vnguentum irinum naribus illitum.  
Styrax illita, suffitæque.  
Bitumen naphtha suffitum.  
Cinnamomum potum.  
Mei radices trita cum melle in eclegmate deuorata, ubi fluxio pectus afficiat.  
Nuces auellanae tosta, & cum exiguo piperis pota.  
Dracunculi maioris radix tosta, uel elixa deuorata.  
Tragacantha in eclegmate cum melle sumpta.  
Hyssopum cum fico, ruta, melleque; ex aqua decoctum potum.  
Helichrysi coma trium obolorum pondere in uino diluto pota.  
Hyoscyami semen oboli pondere, addito papaueris semine haustum.

MATTHIOLI

Iuniperinum gummi suffitum & capiti inspersum.

CAPITIS

Auellana trita, & cum exiguo piperis hausta.  
Santalum rubrum capiti inspersum.  
Styrax suffita, & capiti illita.  
Caryophylli aromatici suffiti fumo naribus excepto.  
Agaricum in potionibus additum.  
Rosmarinum.

DIOSCORIDIS

Ad cerebrum roborandum.

Agallochum potum.

MATTHIOLI

Cubeba deuorata  
Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.  
Balsami factitij unusquisque liquor illitus.  
Moscus.  
Zibetum.  
Ambarum.  
Caryophyllorum puluis capiti inspersus.  
Caryophylli flores saccaro conditi frequenter deuorati.  
Stæchas.  
Mentha Græca.  
Salua.  
Sena in capitis perfusionibus addita.  
Rosmarinum atq; saccharum ex eius floribus paratum.  
Caryophyllata radix olfacta.  
Rhodia radix olfacta, uel quomodolibet usurpata.  
Quinta essentia nostra commento de uino descripta.

DIOSCORIDIS

Ad capitis ulcera manantia.

Thus cum nitro confricatum.  
Fici & caprifici lacteus succus cum polenta appositus.  
Vrina inueterata apposita.  
Fenum græcum appositum.  
Cicer adhibitum.  
Malua ex urina humana emplastrata.  
Allij cinis ex melle inunctus.  
Cyclamini decoctum fomenti modo adhibitum.  
Bulbi cum cremato nitro adhibiti.  
Melilotus ex aqua cum creta chia, uinoque; aut galla inuncta.  
Rubi folia imposita.  
Lilij cremata radix ex melle adhibita.  
Adiantum in lixiuio decoctum.  
Acida muria inspersa.

MATTHIOLI

Hederae helicis folia in pileum consuta, & capiti imposita.  
Centaurij minoris succus illitus.  
Mentha illita.

DIOSCORIDIS

Ad conuulsionem

Iris Illyrica ex aceto pota.  
Acori decoctum bibitum.  
Cardamomum ex aqua potum.  
Iunci odorati radices drachma una cum pari pondere piperis per dies aliquot data.  
Costus ex uino & absinthio exhibitus.  
Balsamum ex aqua haustum.  
Helenium ex melle in eclegmate exhibitum.  
Vnguentum sampsuchinum more cataplasmatidis appositum.  
Vnguentum metopium illitum.  
Bdellium illitum.  
Iuniperi bacca bibita.  
Cedrides deuorata.  
Halimi radix drachma pondere in aqua mulsâ hausta.

E Ficulneus



## NERVORVM

*Ficulneus cinis ex oleo illitus.*  
*Erinacei terrestris caro in cibum sumpta.*  
*Castoreum inunctum & potum.*  
*Serpyllum potum.*  
*Fimum caprinum cum aceto bibitum.*  
*Dracunculi radix tosta & elixa deuorata cum melle.*  
*Asphodeli radix drachmæ pondere pota.*  
*Capparis semen potum.*  
*Capparis cortex pariter haustus.*  
*Argemone emplastrata.*  
*Agaricus sumptus trium obolorum pondere cum mulso.*  
*Rhaponticum potum.*  
*Galbanum deglutitum.*  
*Gentianæ radix drachmæ pondere pota.*  
*Aristolochia rotunda bibita.*  
*Centaurij maioris radix ex uino pota.*  
*Spina albæ semen potum.*  
*Acanthij radices pota.*  
*Abrotani semen cum aqua potum.*  
*Leucacanthæ radices ex uino decoctum exhaustum.*  
*Origanum estum cum fico.*  
*Eryngij radix pota cum aqua mulsa.*  
*Pulegium cum posca potum.*  
*Calamintha decoctum haustum.*  
*Baccharis radix in aqua decocta, & pota.*  
*Panaces herculeum linitum.*  
*Libanotis radices cum loliacea farina emplastrata.*  
*Peucedanum ex aceto, & rosaceo inunctum.*  
*Clinopodium bibitum.*  
*Chamedryi decoctum potum.*  
*Laser oboli pondere datum & deuoratum.*  
*Sagapenum potum.*  
*Galbanum deuoratum.*  
*Betonice folia denarij pondere cum hydrome lite data.*  
*Xyridis radix ex passo bibita.*  
*Symphytum ex aceto mulso bibitum.*  
*Psyllium illitum.*  
*Serpyllum potum, aut illitum.*  
*Verbasci decoctum bibitum.*  
*Bryonia eclegma ex melle.*  
*Vinum scillinum haustum.*  
*Vinum chamedrytes bibitum.*  
*Vinum tragoriganites bibitum.*  
*Sativij radix ex uino nigro austero bibita.*  
*Coris ex uino pota.*

### MATTHIOLI

*Oleum irinum inunctum.*  
*Nardus Italica.*  
*Lauendula.*  
*Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.*  
*Balsami factitij liquores omnes.*  
*Helenij radices farina.*  
*Oleum nucum inunctum.*  
*Mumia tum foris, tum intus usurpata.*  
*Oleum ex semine lini illitum.*  
*Cyclaminus in potione sumptus, uel clystere infusus, aut in errhinis additus.*  
*Agaricum potu usurpatum.*  
*Oleum è folijs & floribus hyssopi paratum.*  
*Stæchas in balneis, fomentis, & laconicis addita.*  
*Pulegij decoctum tum potum, tum fotu adhibitum.*  
*Salvia tam pota, quam foru usurpata.*

## NERVORVM

*Gattaria.*  
*Amaracus.*  
*Imperatoria radix.*  
*Euphorbium ex leucoij oleo illitum.*  
*Unguentum è uisci in pyro syluestri nascentis folijs & recenti capi pinguedine paratum, uide uisci comment.*  
*Chamedrys in fomentis & unguentis addita.*  
*Liliorum alborum oleum illitum.*  
*Cannabis radix decocta, & deinde tusa & illita.*  
*Colocynthis in catapotijs addita.*  
*Stibium nostrum quatuor granorum pondere sumptum.*  
*Oleum è lapide gagate illitum.*

### MATTHIOLI

#### Ad stuporem.

*Cinnamomi vulgaris aqua stillatitia pota.*  
*Balsami factitij liquores omnes.*  
*Oleum sinapinum.*  
*Nuclei pinei frequenter deuorati.*  
*Oleum è floribus & folijs hyssopi illitum.*  
*Stæchas in balneis laconicis & fomentis addita.*  
*Pulegij decoctum.*  
*Salvia tam intus sumpta quam exterius admota.*  
*Amaracus.*  
*Imperatoria radix.*  
*Rosmarinum.*  
*Euphorbium ex leucoij oleo exterius illitum.*  
*Chamedrys.*  
*Chamæpithys decoctum ex rhodomelle potum.*  
*Quinta essentia nostra comment. de uino descripta tam pota, quam illita.*

### DIOSCORIDIS

#### Ad paralyfim.

*Peucedanum ex aceto & rosaceo inunctum.*  
*Capparis semen & cortex potus.*  
*Sagapenum potum.*  
*Rubie radix hausta.*  
*Colocynthis clistere perfusa.*  
*Vitis nigra uiticula primæ recentes cocta, comest. & aque.*  
*Vinum scillinum haustum.*

### MATTHIOLI

*Iridis radices conditæ, deuorata.*  
*Nardus Italica.*  
*Lauendula.*  
*Asarina per se, aut eius decoctum potum.*  
*Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.*  
*Balsami factitij liquores omnes illiti.*  
*Helenij radices farina bibita.*  
*Oleum sinapinum inunctum.*  
*Nuclei pinei frequenter deuorati.*  
*Mumia ex amaraci aqua illita.*  
*Iuglandium oleum illitum cum calce lota.*  
*Anacardia.*  
*Castoreum cum mulsa potum.*  
*Flores caryophylli ex betonica aut amaraci decocto poti.*  
*Iidem saccharo asseruati, & frequenter deuorati.*  
*Cyclaminus in potione, uel clysteri sumptus, aut eius succus in errhinis additus.*  
*Agaricum in catapotijs, aut potione sumptum.*  
*Oleum è folijs, & floribus hyssopi paratum inunctum.*  
*Stæchas in balneis laconicis, & fomentis addita.*  
*Pulegij decoctum, cum haustum, tum fotum.*

Salvia



## NERVORVM

Salvia tam potione quàm fomentis usurpata.  
 Gattaria.  
 Amaracus.  
 Imperatorie radix.  
 Senæ decoctum uel dilutum.  
 Euphorbium ex leuconj oleo exterius illitum.  
 Chamædrys.  
 Oleum liliorum alborum.  
 Bellidis genera omnia.  
 Hyperici florentis stillatitia aqua pota.  
 Chamæpitys decoctum ex rhodomelle, & oxymellite potum pluribus diebus.  
 Conditum & pilule contra neruorū resolutionem. uide chamæpitys commentarium.  
 Colocynthis in catapotys addita.  
 Quinta essentia nostra libr. 5. comment. de uino descripta pota et illita.  
 Stibium nostrum quatuor granorum pondere sumptum.  
 Oleum è gagate lapide inunctum.

## DIOSCORIDIS

### Ad tremorem.

Cerebrum leporinum tostum comestum.  
 Castoreum potum & inunctum.  
 Brassica in cibo sumpta.  
 Althea decoctum potum.

## MATTHIOLI

Cinnamomi uulgaris aqua stillatitia pota.  
 Balsami factitij liquor & oleum.  
 Nuclei pinei frequenter deuorati.  
 Salvia tum potu, tum fotu usurpata.  
 Amaracus.  
 Imperatorie radix.  
 Chamædrys.  
 Chamæpitys decoctum cum rhodomelle haustum.  
 Quinta essentia nostra tam pota, quàm illita. parandi ratio nem habes lib. 5. comment. de uino.

## DIOSCORIDIS

### Ad fluxiones.

Farina tritici cum Apollinaris herbe succo apposita.  
 Farina hordei ex aceto adhibita.

## DIOSCORIDIS

### Ad ægrotudines, & dolores.

Oleum scyonium inunctum.  
 Oleum laurinum illitum.  
 Eleomeli illitum.  
 Vnguentum Cyprinum  
 Vnguentum Glæcinum  
 Vnguentum Metopium  
 Vnguentum Amaracinum } inunctum.  
 Bdellium malagmati insertum.  
 Lixiuum ex cinere ficus ex oleo illitum.  
 Castoreum potum, & illitum.  
 Erinacei terrestris caro deuorata in cibis.  
 Viperina carnes decoctæ, & esui datæ.  
 Poterij radices decoctum potum.  
 Peucedanum ex aceto & rosaceo inunctum.  
 Laser oboli pendere deuoratum.  
 Centaurium minus ebibitum.  
 Lilij radix massata, melleq; excepta imposita.  
 Satyrj radix ex uino nigro austero pota.  
 Althea radix per se, uel decocta in uino, aut aqua mulsa emplastri modo imposita.

## NERVORVM

Coccum insectorium cum aceto illitum præcisos iuuat neruos.  
 Senecij folia ad eadem præstant illita.  
 Narcissi radix illita ad eadem utiliter imponitur.  
 Hippophæsti succus trium obolorum pondere potus.  
 Aqua marina perfusa.  
 Acetum scillinum potum.  
 Vinum de stæchade haustum.  
 Vinum de thymo potum.  
 Sesamum illitum crassitiem iuuat.

## MATTHIOLI

Oleum larignæ resinae, uel terebinthinæ illitum.  
 Nuclei pinei frequenter in cibis usurpati.  
 Terebinthina resina  
 Larigna resina } deuorata cum chamæpithy.  
 Abiegna resina  
 Nucis Indicæ } oleum tum potum tum illitum.  
 Nucis Myristicæ }  
 Fabalium caulium, & siliquarum cinis cum uetere axungia illitus.  
 Stæchas in balneis, fomentis, & laconicis addita.  
 Pulegium.  
 Amaracus.  
 Ainga.  
 Cortusa herbe flores in amygdalino oleo recenter præssos & rosaceo completo pari pondere commisti diu insola-  
 ti, & illiti.

## DIOSCORIDIS

### Ad neruorum uulnera.

Cochlea terrestres tusa & impositæ.  
 Terreni uermes tusi, & illiti.  
 Butyrum illitum.  
 Senecionis folia emplastri modo imposita cū thuris manna.  
 Dracunculi minoris folia illita.  
 Poterij radix tusa, & imposita.  
 Lilij radix ex melle subacta & illita.  
 Coccum insectorium cum aceto illitum.  
 Narcissi radix illita.

## MATTHIOLI

Balsamum factitium impositum.  
 Terebinthinæ  
 Laricæ } Resinae oleum.  
 Abiegna }  
 Abiegna lachryma.  
 Iuglandium oleum.  
 Cochlearum caro cum farinae polline imposita.  
 Oleum è terrenis uermibus, addito præsertim factitio balsamo, aut oleo è terebinthina confectio.  
 Hyperici oleum.  
 Oleum è fructu momordicæ illitum.

## MATTHIOLI

### Ad contractionem, & duritiem.

Muris montani pinguedo illita.  
 Taxi pinguedo inuncta.  
 Oleum ex onorum uitellis perunctum.  
 Ceruina & uitulina medulla.  
 Oleum ex lini semine.

## MATTHIOLI

### Ad contusiones.

Cochlearum terrestris caro cum farinae polline imposita.  
 Farina fabarum cum oxymelite subacta.  
 Dracunculi radix cum melle & caprino fimo illita.



# OCV LORVM

## DIOSCORIDIS

Ad neruorum crassitiem.

*Sesamum emplastri modo impositum.*

*Sarmentitius cinis cum axungia uel oleo illitus.*

## DIOSCORIDIS

Ad palpebrarum defluuium.

*Nardi indicæ decoctum fotu adhibitur.*

*Cochleæ terrestres acu traiciuntur, ut effluat humor, quo postea palpebræ illinuntur.*

*Oesopus illitus.*

*Condrillæ gummi, ac pariter lac impositum.*

*Lapis armenius illitus.*

## DIOSCORIDIS

Ad palpebrarum, oculorumque scabritiem.

*Thuris cortex tostus, & appositus.*

*Picis fuligo illita.*

*Licium appositum.*

*Sepiæ os leuigatum, & illitum.*

*Fel*

<i>Marini scorpionis</i>	{	<i>illitum.</i>
<i>Marinæ testudinis</i>		
<i>Perdicis</i>		
<i>Aquilæ</i>		
<i>Gallinæ albæ</i>		
<i>Syluestris capræ</i>		

*Sinapi tritum ex melle inunctum.*

*Omphacium impositum.*

*Squama æris illita.*

*Rubigo ferri illita.*

*Chalcitis inuncta.*

*Hamatites lapis melle exceptus adhibitus.*

## DIOSCORIDIS

Ad palpebrarum fluxiones.

*Amaraci folia cum polenta illita.*

*Alfinæ cum polenta imposita.*

*Ricini folia cum polenta trita, et emplastri modo adhibita.*

## DIOSCORIDIS

Ad palpebrarum crassitiem.

*Mitulorum cinis plumbi modo lotus, & illitus.*

*Conchulæ Indicæ cinis inunctus.*

## DIOSCORIDIS

Ad palpebrarum scabiem.

*Cepæ succus cum pari spodio impositus.*

*Aloe illita.*

*Fici lac inunctum.*

## MATTHIOLI

*Tragacanthæ lachryma lacte macerata & illita.*

*Sagapenum cum aceto superpositum.*

## MATTHIOLI

Ad palpebrarum inflammationes.

*Ouum gallinaceum crudum admisto rosaceo impositum.*

*Solani Halicacabi baccae musto dilutæ, & impositæ.*

*Lentis palustris stillatitia aqua illita.*

*Borraginis, vulgarisq; buglossi stillatitia aqua.*

## DIOSCORIDIS

Ad oculorum albugines.

*Opobalsamum illitum, instillatumque.*

*Cancamum uino maceratum, & impositum.*

*Myrrha illita.*

*Bitumen naphtha impositum.*

*Mitulorum cinis plumbi modo lotus & illitus.*

*Conchulæ Indicæ cinis oculis inditus.*

*Cochlearum putaminum cinis melle exceptus linitus.*

# OCV LORVM

*Marini scorpionis fel instillatum.*

*Idemq; præstat fel testudinis, perdicis, aquilæ, gallinæ albæ, & syluestris capræ.*

*Urina humana æreo uase decocta illita.*

*Lactucæ syluestris lactens succus instillatus.*

*Dracunculi succus immixtus.*

*Caparum succus perfusus.*

*Gingiber illitus.*

*Chamaesyces succus cum melle inunctus.*

*Argemones folia imposita.*

*Ammoniacum impositum.*

*Horminium ex melle impositum.*

*Loti domestici succus ex melle illitus.*

*Sal impositum.*

*Salis flos eodem modo adhibitus.*

*Sapphyrus lapis appositus.*

*Æris squama imposita.*

## MATTHIOLI

*Moschus impositus.*

*Radix ebeni trita, & cum aqua instillata.*

*Muscularum crematarum cinis oculis iniectus.*

*Chamaeleontis dexter oculus, uiuo animali erutus, & cum caprino lacte mixtus.*

*Centaurij minoris succus cum melle illitus.*

*Hieracij succus iniectus.*

*Sagapenum ruta succo, & auium rapacium felle diutius maceratum, & in collyrijs additum.*

*Sarcocolla in cratere nitreo asinino lacte quinq; diebus macerata, & deinde instillata.*

*Scabiosa succus cum chrysocolle & capburæ momento illitus.*

*Antirrhinum fronti adalligatum.*

*Corallij cinis in collyrijs additus.*

## DIOSCORIDIS

Ad oculorum cicatrices delendas.

*Cancamum uino maceratum & infusum.*

*Myrrha illita.*

*Bitumen naphtha instillatum.*

*Cedria illita.*

*Cochlearum terrestrium cinis cum melle impositus.*

*Urina humana æreo uase decocta, infusa.*

*Fœni græci oleum cum myrteo impositum.*

*Sagapenum inditum.*

*Chamaesyces succus cum melle illitus.*

*Aerugo immixta.*

*Vinifex adusta imposita.*

*Corallium tritum inditum.*

*Hematites lapis immixtus.*

*Sapphyrus lapis adhibitus.*

## MATTHIOLI

*Hieracij succus instillatus.*

*Sarcocolla asinino lacte macerata & instillata.*

## DIOSCORIDIS

Ad oculorum nubeculas.

*Acori succus instillatus.*

*Cassia alijs medicamentis ocularibus excepta & iniecta.*

*Cinnamomum impositum.*

*Cerasi gummi inditum.*

*Acacalis dilutum ad collyria additur, quæ oculis claritatem faciunt.*

*Acacia succus elotus & infusus.*

*Punicorum malorum cytini tres quantumuis minimi deuorati*



# OCVLORVM

rati anno, ab omni lippitudine præseruant.  
 Thus immiffum.  
 Crocomagma illitum.  
 Ebeni tenuiffima ramenta uino optimo macerata, & in  
 collyria addita.  
 Lycium inditum.  
 Cedria inuncta.  
 Pruni arboris gummi illitum.  
 Vipere caro decocta, & in cibis defumpta.  
 Hirundines ficedularum modo in cibis deuorata.  
 Cinis hirundinum collyrijs adhibitus.  
 Adeps pifeium inunctus.  
 Feniculi fuccus infufus.

Fel 

Marini fcorpionis	{	infufum.
Marina teftudinis		
Perdicis		
Aquilæ		
Gallinæ albæ		

  
 Sylueftris capræ

Vrina humana aereo uafe decocta infillata.  
 Laftuce fylueftris lacteus fuccus illitus.  
 Dracunculi ma. rad. fuccus inunctus.  
 Caparum fuccus inditus.  
 Loti domeftici fuccus infufus.  
 Hirundinaria ma. fuc. aereo uafe cū melle decoctus inunctus.  
 Othonnæ fuccus infillatus.  
 Centaurij minoris fuccus impositus.  
 Ruta in cibis fumpta.  
 Omphacium infillatum.  
 Panaces Herac. inunctum.  
 Libanotis foliorum & radicis fuccus infufus cum melle.  
 Lafer ex melle inunctus.  
 Apiaftri fuccus cum melle inditus.  
 Marrubij fuccus ex melle illitus.  
 Pumex indita.  
 Salis flos immiffus.  
 Vini fex cremata imposita.  
 Pyrites lapis inditus.  
 Thyites lapis impositus.  
 Geodes lapis impositus.  
 Sapphyrus lapis impositus.

## MATTHIOLI

Vipere totius cum thure & fucco feniculi combuftæ cinis  
 per fe infperfus, aut alijs collyrijs additus.  
 Leporinum fel faccharo exceptum & illitum.  
 Mustelarum fel cum feniculi fucco infillatum.  
 Stercoris humani stillatitia aqua imposita.  
 Scorzonerae radicis lac infillatum.  
 Capæ fuccus inunctus.  
 Caryophylli in tenuiffimum puluerem triti, & inditi.  
 Chelidonijs maioris fuccus cum lacte muliebri infillatus.  
 Hieracij fuccus infillatus.  
 Sagapenum rutæ fucco, & auium rapacium felle diutius  
 maceratum & in collyrijs additum.  
 Sarcocolla in cratere uitreo afinino lacte diebus quinque  
 macerata, & infillata.  
 Vinum è fragis infillatum.  
 Euphragia quouis modo intus fumpta.  
 Loti urbanæ fuccus infillatus.

## DIOSCORIDIS

Ad oculorum ungulas.  
 Sæpie pifeis os tritum & impositum.

# OCVLORVM

Glycyrrhizæ radicis puluis infperfus.  
 MATTHIOLI  
 Tragæcanthæ lachryma lacte macerata & illita.  
 DIOSCORIDIS  
 Ad oculorum ictus, & uulnera.  
 Lac humanum cum thure iniectum.

Sanguis 

Palumbi	{	illitus.
Columbæ		
Turturis		
Perdicis		

Stæbis folia emplaftri modo imposita.  
 Hematites lapis cum lacte iniectus.

## DIOSCORIDIS

Ad oculorum ulcera.

Fuligo 

Thuris	{	illita.
Terebinthina		
Butyri		

Thuris cortex impositus.  
 Myrrha iniecta.  
 Cornu ceruinum uftum impositum lotum.  
 Amylum linitum, & peculiariter canis ulceribus.  
 Stimmi iniectum.

Lapis 

Galactites	{	cum lacte infufus.
Sapphyrus		
Samius		

## DIOSCORIDIS

Ad erosos oculorum angulos.

Oefypum inunctum.  
 Omphacium illitum.

## MATTHIOLI

Picis fuligo imposita.

## DIOSCORIDIS

Ad ægilopas, & finus.

Iuglandium ueterum nuclei triti & illiti.  
 Myrti decoctum infufum.  
 Malua cruda commanducata cum exiguo fale adhibita.  
 Plantago emplaftri modo imposita.  
 Auricula muris altera illita.  
 Baccharis folia emplaftri modo in principio indita.  
 Anthemis illita.  
 Solani hortulani concifa folia imposita.  
 Eiusdem fuccus cum rubenti gallinarum fimo illitus.  
 Aegilops adhibita.  
 Oenantes. v. labruscæ flos impositus.  
 Cadmia illita.  
 Aeris squama indita.  
 Stimmi inditum.

## DIOSCORIDIS

Ad procidentes oculos & uuas.

Fabarum farina cum rofis, ouorum albo & thure empla-  
 ftri modo imposita.  
 Rubi folia trita, & imposita.  
 Sapphyrus lapis adhibitus.

## DIOSCORIDIS

Ad oculorum inflammationes.

Amomum ex uua paffa illitum.

Fuligo 

Thuris	{	illita.
Picis		

Cuprefsi pilula cum polenta illita.  
 Myrti bacca cum polline polentæ imposita.  
 Cotoneorum malorum flores emplaftri modo.  
 Caseus illitus.



## OCV LORVM

Saccharum infusum.  
 Sesame herba ex uino decocta, & imposita.  
 Portulaca cum polenta illita.  
 Intybus per se, & cum polenta adhibita.  
 Cucurbitæ ramenta imposita.  
 Ammones radix illita.  
 Auricula muris cum polenta emplastri modo adhibita.  
 Gentianæ succus inunctus.  
 Abrotanum cum cydonio malo decoctum, aut pane & emplastri modo adhibitum.  
 Melilotus cataplasmatibus addita.  
 Baccbaris folia illita.  
 Sedi maioris folia imposita.  
 Apium cum pane, aut polenta impositum.  
 Rubi Idæi flos ex melle inunctus.  
 Elatinæ folia cum polenta apposita.  
 Papaueris liquor cū tosto oui vitello, & croco impositus.  
 Hyoscyami semen & folia cum farina, polenta ve imposita.  
 Mandragoræ folia recentia cum polenta adhibita.  
 Verbasci aureum florem ferentis folia imposita.  
 Aster atticus illitus.  
 Viola purpurea folia illita.  
 Ricini folia cum polenta imposita.

### MATTHIOLI

Lac muliebre una cum aqua rosacea, in qua accensum thus trigesies extinctum fuerit, oculis instillatum.  
 Caphura in collyrijs addita.  
 Cochlea in nitido mortario tusa una cū ouo gallinaceo in cocto & ex succida lana fronti adalligata.  
 Cyani succus instillatus.  
 Hieracii succus cum muliebri lacte instillatus.  
 Betonica folia contrita & fronti adalligata.  
 Consolida regalis flores triti & ex rosacea aqua illiti.  
 Vinum è fragis adhibitum.  
 Solani hortensis tum foliorum, tum baccarum succus illitis linteolis fronti superpositus.  
 Solani Halicacabi bacca musto diluta & imposita.  
 Lentis palustris stillatitia aqua illita.  
 Borraginis, & Buglossi vulgaris stillatitia aqua tam extra quam intus imposita.  
 Lapis Achates inspectus.

### DIOSCORIDIS.

#### Ad oculorum dolores.

Oui vitellus tostus addito rosaceo & croco illitus.  
 Sesame herba in uino decocta illita.  
 Ocimi succus infusus.  
 Absinthium ex passo decoctum adhibitum.  
 Ruta cum polenta emplastri modo imposita.  
 Aconiti pardalianches radix permiscetur ocularijs medicamentis, quæ doloribus oculorum auxiliantur.

### MATTHIOLI

Lac muliebre & aqua rosacea, in qua accensum thus trigesies extinctum fuerit, oculis instillata.  
 Caphura in collyrijs addita.  
 Cochlea in nitido mortario tusa una cum ouo gallinaceo in cocto, ex succida lana fronti adalligata.  
 Cyani succus instillatus.  
 Consolida Regalis flores triti & ex rosacea aqua illiti.  
 Solani hortensis cum foliorum, tum baccarum succus illitis linteolis fronti adhibitus.  
 Solani halicacabi rubetes bacca musto diluta, & imposita.  
 Lentis palustris stillatitia aqua imposita.

## OCV LORVM

Lapis acathes inspectus.

### DIOSCORIDIS

#### Ad lusciosos.

Iecoris { Caprini } emanans succus dum assatur iniectus.  
 { Hircini }  
 Caprinum iecur tostum in cibis sumptum.  
 Syluestrium caprarum fel inunctum.

Sanguis { Palumbi }  
 { Columba } illitus.  
 { Turturis }  
 { Perdices }

### DIOSCORIDIS

#### Ad suffusiones.

Fel marini scorpionis inditum.  
 Viperae adeps admixto cedrino liquore, Attico melle, & uetere oleo. Gal. uero non probat.

Testudinis marine  
 { Perdices }  
 Fel { Aquila } illitum.  
 { Gallina alba }  
 { Capra sylvestris }

Fabarum farina uino macerata & illita.  
 Caprarum succus instillatus.  
 Cyclamini succus infusus.  
 Sagapenum impositum.  
 Euphorbium impositum, cum cautela tamen.

### MATTHIOLI

Caprae succus inunctus.  
 Hieracii succus instillatus.  
 Polium fronti adalligatum.

### DIOSCORIDIS

#### Ad lippitudines.

Portulaca & eius succus impositus.  
 Plantaginis succus infusus.  
 Sedi maioris folia illita.  
 Chalcitis inditus cum cautela tamen.  
 Spongiarum crematarum cinis illitus, & præsertim in arida lippitudine.  
 Hematites lapis tritus cum lacte iniectus.

### MATTHIOLI

Aqua rosacea in qua thus incensum trigesies extinctum fuerit instillata.  
 Crispini baccarum succus cum pompholige & aqua rosacea instillatus.  
 Margaritæ in collyrijs addita.  
 Bubuli fellis lapis naribus inditus.  
 Fœnugraci decoctum fronti illitum.  
 Rumicis sylvestris radix luna decrescente effossa gestata.  
 Ophioglossi ex uino austero decoctum ablutione adhibita.  
 Hieracii succus instillatus.  
 Euphrasia quoquo modo usurpata.  
 Vinum Euphragiatum uide lib. 4. cap. 38.

### DIOSCORIDIS

#### Ad oculorum caligines.

Chamædrys trita inpersa, aut ex oleo inuncta.  
 Loti domestici succus cum melle impositus.  
 Veratrum nigrum in ocularibus collyrijs additum.  
 Flos aris inditus.

### MATTHIOLI

Thu ex uino albo decoctum, & oculis instillatum.  
 Vinum ex Helcenio paratum frequenter potum.  
 Lentiscinum oleum in cibis additum.



## OCULORVM

*Eruca succus oculis infusus.*  
*Ebenum ad cotem tritum, & cum passo inditum.*  
*Salicis florētis succus, qui inciso cortice fluxerit instillatus.*  
*Nux myristica commansa.*  
*Margaritæ in collyrijs addita.*  
*Lapis ex felle bubulo naribus inditus.*  
*Brassicæ succus ex melle coctus, & oculorū angulis illitus.*  
*Asparagi in cibis sumpti.*  
*Stum in cibis deuoratum.*  
*Scorzonere radices lac instillatus.*  
*Caryophyllorum puluis tenuissime tritus oculis inspersus.*  
*Hieraci succus instillatus.*  
*Rosmarini flores recter decerpti, & cum sale & pane quo tidie deuorati toto tempore quo floret planta.*  
*Sagapenum rutæ succo, & felle auium rapacium diutius maceratum, & in collyrijs additum.*  
*Sclareæ seminis granum in oculo delatum.*

### DIOSCORIDIS

#### Ad oculorum hebetudinem.

*Cancanum ex uino maceratum infusum.*  
*Populi albæ pilule, quæ primo foliorum exortu exiliunt, ex melle illita.*  
*Marini scorpionis fel inunctum.*  
*Brassica in cibo sumpta.*  
*Sinapi cum melle inunctum.*  
*Anagallidis succus naribus exceptus.*  
*Abinthium cum melle impositum.*  
*Thymus in cibo sumptus.*  
*Thymbra obsonijs addita.*  
*Rutæ succus in malicorio feruefactus addito fœniculi succo & melle infusus.*  
*Rutæ syluestris succus cum uino, melle, gallinaceorum felle, & fœniculi succo iniectus.*  
*Solani somnifici succus inunctus.*  
*Flos salis inditus.*  
*Aurum tenuissime tritum & impositum.*

### DIOSCORIDIS

#### Ad oculorum fluxiones.

*Crocum illitum cum humano lacte.*  
*Thuris ex oui vitello impositum, vel eiusdem albo.*  
*Thuris fuligo imposita.*  
*Picis fuligo illita.*  
*Platani tenerima folia in uino decocta & illita.*  
*Ebeni ramenta tenuissime trita indita.*  
*Olea syluestris foliorum succus iniectus.*  
*Cornu ceruinum ustum lotum & iniectum.*  
*Butyri fuligo illita.*  
*Amylum impositum.*  
*Pompholix elota iniecta.*  
*Faba sine cortice commanducata, & fronti imposita.*  
*Ocimi aquatici semen duarum drachmarum pondere ex quatuor mellis cyathis temperatum, inunctum.*  
*Elatina folia cum polenta imposita.*  
*Squama aris elota iniecta.*  
*Plumbum elotum iniectum.*  
*Galactites*  
*Morochibus* } *lapis cum lacte iniectus.*  
*Sapius*  
*Hyoscyami seminis cremor expressus infusus.*  
*Sarcocolla infusa.*  
*Alumen impositum.*  
*Corallum iniectum.*

## AVRIVM

*Pumex impositus.*  
*Hamatites lapis iniectus.*

### MATTHIOLI

*Moschus in puluerem tritus & impositus.*  
*Aqua florum ligustri instillata.*  
*Tragacanthæ lacryma in collyrijs addita.*

### DIOSCORIDIS

#### Ad aurium dolores.

*Lauri baccarum succus uino uetere, & rosaceo exceptus instillatus.*  
*Populneorum foliorum succus infusus.*  
*Ladanum ex uino illitum.*  
*Rosarum aridarum decoctum ex uino infusum.*  
*Salicis foliorum & corticis succus cum rosaceo in malicorio feruefactus illitus.*  
*Malorum acidorum puniceorum succus cum melle coctus infusus.*  
*Opium cum amygdalino oleo, croco, myrrhaq; iniectum.*  
*Anguium senecta in uino decocta instillata.*  
*Millepedæ siue onisci concisi, & cum rosaceo in malicorio calefacti infusi.*  
*Vulpini pulmonis adeps instillatus.*  
*Vermes terreni cum anserino adipe elixi inditi.*  
*Anserinus*  
*Gallinaceus* } *adeps instillatus*  
*Vulpinus*  
*Vrina* } *Tauri*  
           } *Apri* } *cum myrrha cocta instillata.*

*Mel cum trito fossili sale infusum.*  
*Sesami semen ex rosaceo iniectum.*  
*Betæ succus inditus.*  
*Plantaginis succus immixtus in calida materia.*  
*Cucurbitæ ramentorum succus cum rosaceo infusus.*  
*Dracunculi utriusq; succus instillatus.*  
*Porri succus cum aceto, thure & lacte iniectus.*  
*Sinapis succus uel eius decoctum instillatus.*  
*Hedera & eius corymborum succus cum oleo inditus.*  
*Abinthium suffitum & cum melle impositum.*  
*Origani uirentis succus cum lacte infusus.*  
*Mentha succus inditus.*  
*Meliloti succus cum passo iniectus.*  
*Rutæ succus in malicorio feruefactus infusus.*  
*Peucedani succus cum rosaceo inditus.*  
*Aparinæ succus iniectus.*  
*Marrubij succus in rosaceo instillatus.*  
*Cannabis domesticæ succus impositus.*  
*Polygoni maris succus infusus.*  
*Helxinæ succus inditus.*  
*Ocimi aquatici succus cum sulphure, & nitro iniectus.*  
*Hyoscyami seminis cremor instillatus.*  
*Solani hortensis succus impositus.*  
*Alsinæ succus infusus.*  
*Cucumeris asinini foliorum succus inditus.*  
*Sal cum aceto iniectum.*

### MATTHIOLI

*Oleum Irinum instillatum.*  
*Oleum Hyoscyaminum, cum castoreo, aut croco impositum.*  
*Mumia ex Leucoij oleo, aut Hyoscyamino infusa.*  
*Oleum de nucleis persicorum instillatum.*  
*Oleum scorpionum immixtum.*  
*Castoreum cum maconio infusum.*  
*Baccarum sambuci succus, cum melle coctus & instillatus.*  
*Oleum*



## A V R I V M

*Oleum ex ouorum vitellis.*  
*Oleum è colocynthide infusum.*  
*Gliris caro melle subacta, & deuorata.*  
*Maluæ succus instillatus.*  
*Sonchi lacteus succus è caule manans & præsertim in ma-*  
*licorio cum oleo coctus instillatus.*  
*Ari semen tritum, uel baccarum succus ex rosaceo imposi-*  
*tus.*  
*Amaraci succus instillatus.*

### D I O S C O R I D I S

Ad internas aurium inflammationes.

*Crocum iniectum.*  
*Sesamum cum rosaceo impositum.*

### M A T T H I O L I

*Ouum gallinaceum crudum ex rosaceo impositum.*  
*Oleum ex ouorum vitellis inditum.*  
*Cucurbitæ ramentorum succus ex rosaceo instillatus.*

### D I O S C O R I D I S

Ad parotidas.

*Oesypum impositum.*  
*Caprarum montanarum sinus uino uel aceto decoctus illitus.*  
*Lini semen tritum, & emplastri modo impositum.*  
*Fabarum farina cum melle, & sano græco illita.*  
*Rumex decoctus adhibitus.*  
*Plantago emplastri modo adhibita.*  
*Irionis semen tusum, decoctumq; appositum.*  
*Hyssopum suffitus incensum, & impositum.*  
*Viscum cum pari resina, ac ceræ commistum adhibitur.*  
*Althea decocta illita.*  
*Psyllum ex rosaceo, acetoq; aut aqua impositum.*  
*Solani hortulani folia cum sale illita.*  
*Galiopsis ex aceto adhibita.*  
*Cimolia terra imposita.*

### M A T T H I O L I

*Iridis radices recentes decoctæ, tusæq; ex hordeacea fari-*  
*na illita.*  
*Fæno græci farina in hydromelite decocta, & cum axun-*  
*gia imposita.*  
*Asphodeli radix decocta, & illita.*  
*Eryngij radix decocta, & emplastri modo adhibita.*

### D I O S C O R I D I S

Ad tinnitum & incertos sonos.

*Cedria infusa.*  
*Lauri baccarum succus cum uino uetere & rosaceo in-*  
*stillatus.*  
*Ficus sicca trita cum sinapi, & liquore aliquo excepta in-*  
*iecta.*  
*Taurinum fel infusum.*  
*Mel cum trito fossili sale inditum.*  
*Porri succus cum thure, aceto, lacte q; instillatus.*  
*Cepæ succus impositus.*  
*Sinapi tritum & cum fico iniectum.*  
*Acetum calidum suffitum per traiectorium instrumentum.*

### M A T T H I O L I

*Lauri & nardi in uino decocti uapor per infundibulum im-*  
*missum.*  
*Cyclamini concisæ radices in rosaceo, amygdalino, chama-*  
*melino, & uini modico calefactæ, auribus instillatæ oleo*  
*prius immisso.*  
*Cyclamini item contusarum radicum cum persicorum, ama-*  
*rarumq; amygdalarum nucleis, & deinde triduo aqua*  
*nita maceratarum expressus succus & auribus infusus.*

## A V R I V M

*Oleum è colocynthide instillatum.*

### D I O S C O R I D I S

Ad purulentas aures.

*Myrrha cum Maconio castoreo & glaucio iniecta.*  
*Thus ex uino dulci infusum.*

Resina	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> <div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> <div style="display: inline-block; vertical-align: middle;">Terebinthina</div> <div style="display: inline-block; vertical-align: middle;">Larigna</div> <div style="display: inline-block; vertical-align: middle;">Abiegna</div> <div style="display: inline-block; vertical-align: middle;">Picea</div> </div> </div>	} ex melle & oleo indita.
--------	----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	---------------------------

*Lycium infusum.*  
*Rhois decoctum iniectum.*  
*Myrti baccarum succus instillatus.*  
*Oleæ syluestris foliorum succus ex uino infusus.*  
*Taurinum fel cum caprillo, humanore lacte instillatum.*  
*Urina infusa.*  
*Umbilicus ueneris cum medulla ceruina iniectus.*  
*Asphodeli radicum succus per se, & additis thure, melle, ui-*  
*no, & myrrha instillatus.*  
*Cepæ succus impositus.*  
*Absinthium cum melle inditum.*  
*Anisum cum rosaceo instillatum.*  
*Sphondilij florum succus instillatus.*  
*Polygoni succus infusus.*  
*Stæbis decoctum iniectum.*  
*Psyllij succus inditus.*  
*Omphacinum cum melle impositum.*  
*Alumen sanguinalis herbe succo exceptum infusum.*  
*Flos salis iniectus.*

### M A T T H I O L I

*Persici foliorum succus instillatus.*  
*Oleum è vitellis ouorum.*  
*Bursæ pastoris succus infusus.*

### D I O S C O R I D I S

Ad contusas aures.

*Bulbi cum polenta impositi.*  
*Sulphur cum uino & melle illitum.*

### D I O S C O R I D I S

Ad exulceratas aures.

*Oesypum impositum.*  
*Suillum fel instillatum.*

### M A T T H I O L I

*Porrurum non transplantatum cum terrenis uermibus in*  
*oleo decoctum.*

### D I O S C O R I D I S

Ad surditatem.

*Haslulæ regie radicum ex oleo decoctum iniectum.*  
*Cepæ succus instillatus.*  
*Veratrum nigrum immisum, & relictum usque in diem*  
*tertium.*  
*Bryoniae succus cum melle instillatus.*  
*Flos aris conditus per fistulam flatu impulsus.*  
*Sulphur raptim per fistulam suffitum.*

### M A T T H I O L I

*Oleum resinae laricæ, aut stillatitia eiusdem aqua infusa.*  
*Fraxini spuma è uiridi ligno in igne posito emanans in-*  
*stillata.*  
*Raphani radices succus una cum oleo dulcium, & amara-*  
*rum amygdalarum, uino albo & colocynthidis momen-*  
*to calefactus & infusus.*  
*E cepa excauata & cumini puluere repleta, & sub feruen-*  
*ti cinere cocta, expressus cremor instillatus.*  
*Oleum è colocynthide infusum.*



N A R I V M  
DIOSCORIDIS  
Ad uermiculofas aures.

*Cedria cum aceto instillata.*  
*Urina humana in malicorio decocta instillata.*  
*Capparis radice succus iniectus.*  
*Calamintba succus instillatus.*  
*Psyllij succus inditus.*  
*Acetum infusum.*

M A T T H I O L I

*Oleum de laricea resina destillatum, aut eiusdem aqua infusa.*  
*Foliorum persici succus instillatus.*  
*Ficula cum lac infusum.*  
*Perficaria succus inditus.*  
*Centaurij minoris succus infusus.*  
*Menthastris succus instillatus.*  
*Trifaginis succus impositus.*  
*Cannabis decoctum, aut eius succus infusus.*

DIOSCORIDIS  
Ad sanguinis profluuium.

*Thus in puluerem tritum iniectum.*  
*Cochleæ terrestres cum suo putamine trita, & imposita.*  
*Porri succus cum thuris polline instillatus.*  
*Ruta trita indita.*  
*Urtica utriusq; folia cum succo imposita.*  
*Cuminum ex aceto impositum.*  
*Ferula medulla intro missa.*  
*Lisimachia imposita.*  
*Chymeni succus inditus.*  
*Galyopsis flos impositus.*  
*Equiseti succus infusus.*  
*Acetum tum potum, tum iniectum.*  
*Stratiotes adhibita.*  
*Chalcitis succo porri instillata.*

M A T T H I O L I

*Thus cum tela aranea, oleo & oui unius albo mistum, & cum licinio naribus introductum.*  
*Pannus in annosis laricæ caudicibus repertus intromissus.*  
*Mastiche cum thure, sanguine draconis, leporinis pilis combustis oui albo excepta, fronti q; applicata.*  
*Caphura cum urticae semine immissa, aut fronti ex sedi, aut plantaginis succo illita.*  
*Sandaraca pulvis ex oui albo fronti, temporibusq; illitus.*  
*Suberis cortex ex aqua calida potus.*  
*Galle combusta indita.*  
*Pili de uentre nini leporis euulsi & usli intromissi.*  
*Plantaginis stillatitia aqua cum aequali acerrimi aceti portione manuum uolis, pedum plantis, & iocinori applicata.*  
*Cape succus ex aceto perquam acerrimo infusus.*  
*Cyclamini stillatitia aqua naribus sursum tracta.*  
*Menthae florentis stillatitia aqua balneo calentis aqua destillata unciarum quatuor pondere pota.*  
*Betonica folia cum salis momento cōtusa naribus immissa.*  
*Clematis recens collo gulaq; circumducta.*  
*Consolida minor, & media.*  
*Sanicula.*  
*Auricula ursi.*  
*Pilosella.*  
*Pirola.*  
*Millesfolij sicci farina naribus indita.*  
*Exusta sambuci folia & in puluerem trita.*  
*Gypsum tritum, & oui albo exceptum, & fronti illitum.*

N A R I V M

*Iaspis lapis suspensus, & in manu gestatus.*

DIOSCORIDIS

Ad sanguinem de naribus eliciendum.

*Crocodilij radice decoctum bibitum.*

DIOSCORIDIS

Ad polypum.

*Cupressi pilula cum fico trita, & imposita.*  
*Dracunculi maioris radix imposita.*  
*Laserpitij liquor cum chalcantbo, aut rasili erugine illitus forcipe prius exciso polypo.*  
*Flos aris inditus.*  
*Sandaracha cum rosaceo immissa.*

M A T T H I O L I

*Ari radice succus.*  
*Ari folia combusta.*

DIOSCORIDIS

Ad narium ulcera & Carcinomata.

*Dracunculi maioris radix imposita.*  
*Hedera succus infusus.*  
*Sandaracha cum rosaceo iniecta.*

DIOSCORIDIS

Ad narium Tædia.

*Hedera succus infusus.*

DIOSCORIDIS

Ad narium destillationes.

*Melanthij semen tritum, & in linteolo colligatum saepe, ac sepius olfactum.*

DIOSCORIDIS

Ad sternutamenta cienda.

*Fibrorum testiculi iniecti.*  
*Ocymi semen, aut succus naribus infusus.*  
*Sinapi tritum inditum.*  
*Ranunculi radix sicca, tritaq; iniecta.*  
*Ptarmicae flores olfacti.*  
*Struthij radix imposita.*  
*Veratrum album tritum iniectum.*

M A T T H I O L I

*Bete succus infusus.*

M A T T H I O L I

Ad fetorem oris.

*Iridis radix mansa.*  
*Acorum deuoratum.*  
*Galanga in ore detenta.*  
*Cinnamomi uulgaris stillatitia aqua pota.*  
*Moschus in ore contentus.*  
*Moschardina ita uulgò uocata in ore seruata.*  
*Caryophylli mansi.*  
*Angelica radix mansa.*  
*Moschardini in ore retenti.*  
*Aurum in ore contentum.*

M A T T H I O L I

Ad pustulas.

*Bellidis folia commansa.*

DIOSCORIDIS

Ad erodentia ulcera.

*Cyperij radice farina in os indita, etiam si ulcera depascentur, uorentq;.*  
*Aspalathi ex uino decoctum ore collutum ad tetra oris ulcera.*  
*Acacia indita.*  
*Plantaginis succus in ore detentus.*  
*Capparis in aceto decocta in collutione.*

Glicyrhizæ



## ORIS ET LINGVAE

*Glicyrrhizæ succus in ore detentus.*  
*Origani succus in ore contentus.*  
*Leucoij flores ex melle impositi.*  
*Testiculus serapias impositus.*  
*Anthemis mansa.*  
*Britanica succus infusus.*  
*Tribuli succus ex melle delinctus.*  
*Rubi decoctum in ore contentum.*  
*Quinquefoij radicis decoctum ore collutum.*  
*Verbenaca altera ex uino affusa.*  
*Staphisagria cum melle indita.*  
*Labrusca flos ori inspersus.*  
*Alumen cum melle impositum.*  
*Sal cum polenta tostum & iniectum.*

### MATTHIOLI

*Aqua, quæ è perforato Betulæ caudice distillat in ore contenta.*  
*Ligustri folia commansa.*  
*Aurum in ore contentum.*  
*Malorum puniceorum uinum cum aqua plantaginis collutum.*  
*Oleum è calcantho illitum.*  
*Diphryges.*  
*Corallium.*  
*Achates lapis in ore detentus.*  
*Fagi folia esitata.*  
*Pruni sylvestris baccarum, & radicum decoctum in ore contentum.*  
*Mororum succus in collutionibus, aut gargarismatibus additum.*  
*Portulaca commansa.*  
*Cyani maioris succus in ore detentus.*  
*Flos salis in uino decoctus.*  
*Bellidis folia commansa.*  
*Consolidæ mediæ minorisq; folia, uel eorum succus.*  
*Sanicula.*  
*Auricula ursi.*  
*Virgæ aureæ decoctum.*  
*Pilosella.*  
*Potentilla.*

### DIOSCORIDIS

Ad oris halitum commendandum.

*Resina lentiscina manducata.*  
*Myrrha mansa.*  
*Mala medica manducata.*  
*Anisum mansum.*  
*Bromus cum ficcis rosis decoctus, in ore retenta.*

### MATTHIOLI

*Citri decoctum collutum.*  
*Nux myristica commanducata.*  
*Sonchi folia commansa.*  
*Caryophylli mansi.*  
*Anethum commansum.*  
*Imperatoria radix commanducata.*  
*Rosmarinum mansum.*

### DIOSCORIDIS

Ad linguæ scabritiem.

*Mentha confricata.*  
*Rhois semen cum melle fricatum.*

### MATTHIOLI

*Mucago seminis cydoniorum illita.*  
*Sebestena delibrata & superposita.*

## ORIS ET LINGVAE

*Tamarindorum pulpa confricata.*  
*Saccharum candi in ore detentum.*  
*Cucumeris recentis segmina imposita.*  
*Anguria pulpa admota.*  
*Phyllitidis stillatitia aqua.*  
*Anguria pulpa in ore contenta.*  
*Solidaginis minoris decoctum.*

### MATTHIOLI

Ad linguæ inflammationem.

*Cucumeris recentis uel Anguria segmina imposita.*  
*Anguria pulpa adhibita.*  
*Lentiscinum oleum.*  
*Trinitas herba in uino austero decocta.*

### MATTHIOLI

Ad paralyfim linguæ.

*Mumia tum bibita tum confricata.*  
*Cinnamomi stillatitia aqua in ore detenta.*  
*Pyrethri & longi piperis decoctum, addito Amaracij succo & in ore retentum.*  
*Sagapenum.*  
*Pæonia seminis triginta grana à putamine repurgata, contritaq; & ex uino pota.*

### MATTHIOLI

Ad impeditam loquelam.

*Nardi Italica, aut lauendula stillatitia aqua pota.*  
*Cinnamomi stillatitia aqua tum pota tum in ore contenta.*

### MATTHIOLI

Ad pustulas.

*Malorum puniceorum uinum ex Rhodomelle & aqua plantaginis adhibitum.*  
*Plantaginis succus illitus.*

### DIOSCORIDIS

Ad dentes purgandos.

Cinis	{	Purpure	}	dētibus affricatus.
		Buccina		
		Mitulorum		
		Conchula		
		Cochlearum terrestrium.		
		Sepiæ piscis		
		Ceruini cornu		

*Plantaginis radicis decoctum in collutionibus.*  
*Aristolochia rotunda confricata.*  
*Alcyonium quintum*  
*Pumex*  
*Arabicus lapis*  
*Samius lapis*

### MATTHIOLI

*Cammarorum lapilli in puluerem & affricati.*  
*Maluæ radix sub cineribus decocta madida papyro circumuoluta, deinde siccata & pro dentifricio usurpata.*  
*Cyclamini succus cum melle illitus.*

### DIOSCORIDIS

Ad dentium dolores.

*Piceæ & pini folia trita ex aceto decocta frequenti collutione.*  
*Cedria dentium cauis indita.*  
*Platani corticis ex aceto decoctum ore collutum.*  
*Tamaricis foliorum ex uino decoctum in ore detentum.*  
*Olei amurca in cupreo uase ad mellis crassitiem decocta ex aceto, aut uino, aut mulso colluta.*  
*Mori corticis decoctum, aut pariter foliorum in collutionibus adhibitum.*

*Ficulneum*



## DENTIVM ET GINGIVARVM

*Ficulusum lac lana exceptum & canis dentibus inditum.*  
*Anguim senecta ex aceto decocta in collutionibus.*  
*Pastinaca piscis aculeus in eius cauda prominens dentibus adhibitus.*  
*Ranarum ex aqua & aceto decoctum in collutionibus.*  
*Lacerta iecur canis dentium impositus.*  
*Vermes terreni oleo elixi, & in contrariam aurem instillati.*  
*Rumicis decoctum in collutionibus.*  
*Asparagi radicum decoctum in ore contentum.*  
*Asphodeli radicum succus in contrariam aurem infusus.*  
*Allij, teda, thurisq; simul decoctum in ore contentum.*  
*Ononis radice ex posca decoctum in collutionibus.*  
*Capparis seminis decoctum in collutionibus.*  
*Idem prestat capparis cortex, Quin & radix commanducata.*  
*Lepidij (ut aiunt) radix collo suspensa.*  
*Ranunculi radix imposita.*  
*Anagallidis succus in contrariam narium partem infusus.*  
*Hederae corymborum acini quinque, cum rosaceo in malicorio feruescenti in contrariam aurem instillati.*  
*Chamaeleonis nigri decoctum in ore contentum.*  
*Spinae albae decoctum in collutionibus.*  
*Leucacanthae radix commanducata.*  
*Absinthij decoctum suffitum.*  
*Hyssopi ex aceto decoctum in ore retentum.*  
*Panaces heracleum dentium canis inditum.*  
*Pyrethri decoctum ex aceto in ore acceptum.*  
*Peucedani succus canis dentium inditus.*  
*Nigella decoctum, una cum teda ex aceto in ore detentum.*  
*Laserpitij liquor canis dentium impositus.*  
*Galbanum illitum & eorum canis inditum.*  
*Apiastri decoctum in collutionibus.*  
*Altheae decoctum ex aceto in ore detentum.*  
*Betonica decoctum ex uino, uel aceto.*  
*Clematis prima commanducata.*  
*Polemonij radix commanducata.*  
*Quinquefolij radice decoctum in ore retentum.*  
*Hyoscyami radice ex aceto decoctum in collutionibus.*  
*Solani somnifici ex uino decoctum in ore retentum.*  
*Ephemerij radice decoctum in collutionibus.*  
*Verbasci decoctum collutum.*  
*Arction ex uino decocta, & in ore detenta.*  
*Cucumeris sylvestris decoctum in os sumptum.*  
*Colocynthis decoctum in collutionibus.*  
*Staphis agria decoctum ex aceto in ore contentum.*  
*Tithymali caracia lac dentium cavernis inditum, dente prius cera munito, ne lac in fauces incidat.*  
*Acetum calefactum in collutionibus.*  
*Sory dentium canis inditum.*

### MATTHIOLI

*Mastiche cum cera odorata mansa.*  
*Cupressi conorum decoctum ex aceto collutum.*  
*Sandaracae suffitus per infundibulum exceptus.*  
*Iuniperinum oleum calidum ore contentum.*  
*Quinta essentia nostra lib. 5. comment. de uino descripta in ore contenta.*  
*Betonica decoctum ex uetere uino paratum, in ore detentum.*  
*Iuniperinarum baccarum ex uino albo decoctum additis cupressi pilulis & myrti folijs, & aquae uitae momento saepe collutum.*  
*Myrica decoctum ore uersatum.*  
*Senecta anguim ex aceto decoctum ore uersatum.*

## DENTIVM ET GINGIVARVM

*Castoreum ex oleo auri dolentis lateri infusum.*  
*Calli equorum cruribus innati triti, & p aurem ex oleo infusi.*  
*Plantaginis radix commansa, quinetiam dentium collutionibus incocta.*  
*Sinapis semen mansum.*  
*Nasturtij succus calidus in aurem dolentis lateris instillatus.*  
*Cyclamini succus cum melle in ore detentus.*  
*Iridis radix mansa, & eius decoctum collutum.*  
*Nardi Italica, aut laeundula decoctum ore contentum.*  
*Hyoscyaminum oleum ore contentum tepidum.*  
*Radice anonidis decoctum ex posca paratum.*  
*Imperatoriae radice decoctum ex uino austero paratum.*  
*Rosmarini decoctum ex uino austero & aceto.*  
*Bistortae radice puluis, cum aluminis & pyrethri memento to canis dentium inditus.*  
*Potentilla decoctum ore collutum.*  
*Millefolij folia commanducata.*  
*Angelica radix mansa, & dentium canis imposita.*  
*Calthae arida puluis dentium canis inditus.*

### MATTHIOLI

*Ad purgandos dentes.*

*Aristolochia rotunda.*  
*Lapilli cammarorum in puluerem triti & affricati.*  
*Maluae radix in aqua macerata, et sub cineribus feruentibus decocta & iterum siccata, & affricata.*  
*Cyclamini radice succus cum melle in ore detentus.*

### DIOSCORIDIS.

*Ad dentes cariosos frangendos.*

*Cedria eorum cavitatibus indita.*  
*Amurcae olei cum omphacio recocta ad mellis crassitudinem & imposita.*  
*Pastinacae piscis aculeus impositus.*  
*Ranunculi radix iniecta eorum cavitatibus.*  
*Chamaeleonis nigri radice cavernis dentium indita.*

### MATTHIOLI

*Cyclamini succus cum melle in ore detentus.*  
*Chelidonij maioris succus inditus.*

### DIOSCORIDIS

*Ad firmandos commotos dentes.*

*Lentisci decoctum in ore contentum.*  
*Colymbadum muria in collutionibus adhibita.*  
*Sylvestris oleae oleum in ore contentum.*  
*Sory in collutionibus.*  
*Alumen cum aceto & melle solutum & adhibitum.*

### MATTHIOLI

*Crispini baccarum succus in ore detentus.*  
*Fiburni foliorum ex posca decoctum collutum.*  
*Mespilorum decoctum ore contentum.*  
*Virgae sanguineae baccae admota.*  
*Cornorum, & sorborum decoctum.*  
*Cammarorum lapilli contriti & leniter affricati.*  
*Portulaca commansa.*  
*Helenium a ieiunis commanducatum sed illud esse oportet, quod erutum terram non contingat.*  
*Virgae aureae decoctum.*  
*Potentilla.*  
*Fragaria, & eius radice decoctum ex uino austero.*  
*Corallij puluis affricatus.*

### MATTHIOLI

*Ad dentitionem facilitandam.*  
*Lapis e capite limaciarum sine testis existetium ademptus, & adalligatus.*

DIOSCO-



## DENTIVM ET GINGIVARVM

### DIOSCORIDIS

Ad dentium torporem.

*Portulaca* commanducata.

### DIOSCORIDIS

Ad fluvidas gingivas.

*Cyper*i farina imposita.

*Rosarum* aridarum ex uino decoctarum expressus liquor,  
in collutionibus impositus.

*Colymbadum* muria in ore contenta.

*Oleum* sylvestris olea in ore detentum.

*Gallæ* quoquo modo adhibita.

*Mali punici* florentis cytini in decoctis macerati et in collu-  
tionibus additi.

*Prunorum* foliorum decoctum in ore retentum.

*Lac asininum* in collutionibus.

*Pulegium* siccatum, crematumq; & in puluerem tritum  
appositum.

*Rubi* decoctum in ore defentum.

*Staphis agriæ* decoctum in collutionibus.

*Omphacium* cum melle impositum.

*Acetum* in collutionibus adhibitur.

*Rubigo ferri* adhibita.

*Alumen* quocunq; modo adhibitur.

*Sal tostum* cum polenta impositum.

*Alabastrites* } *Lapis tritus* impositus.  
*Smyris*

### DIOSCORIDIS

Ad erosas putridasq; gingivas.

*Cancanum* impositum.

*Lycium* attritum impositum.

*Plantaginis* succus in ore detentus.

*Aloe* ex uino & melle illita.

*Tribuli* utriusq; fructus ex melle impositus.

*Labruscæ* florum combustorum cinis cum melle illitus.

*Acetum* in collutionibus.

*Chalcitis* }  
*Alumen* } trita & imposita.  
*Pumex* }  
*Aerugo* }

### MATTHIOLI

*Cochlearum* putaminum exustorum cinis infrictus.

*Cicer columbinum* aqua maceratum, & deinde contusum,  
& illitum.

*Potentilla* quouis modo usurpata.

*Fragariæ* herba, & radicum decoctum.

*Punicorum* malorum uinum ex *Rhodomelle*, & plantagi-  
nis aqua.

*Corallij* pulvis illitus.

### DIOSCORIDIS

Ad Anginam.

*Pix liquida* peruncta.

*Mori* fructus succus in areo uase decoctus, insolatusq; cum  
mellis exiguo illitus.

*Multipedæ* siue *Onoscij* ex melle inuncti.

*Cinis crematarum hyrundinum* ex melle more emplastri  
adhibitus.

*Hyrrundines* sale inueterata drachm. i. pondere cum aqua  
potæ.

*Fel taurinum* cum melle inunctum.

*Fel testudinis* illitum.

*Acetum* gargarizatum.

*Mel* gargarizatum.

## GUTTURIS ET GVLAE

*Cabæ* succus inunctus.

*Piper* cum melle inunctum.

*Absinthium* cum melle & nitro illitum.

*Raphani* semen ex aceto mulso gargarizatum.

*Hyssopi* cum fico decoctum gargarizatum.

*Laserpitij* liquor cum mulsa aqua gargarizatus.

*Violæ* purpureæ ex aqua coctæ, & potæ.

*Elaterium* efficacissime illinitur cū melle, uetere oleo, aut  
felle taurino.

*Sal* ex melle, oleo & aceto illitum.

*Spartij* succus è ramis in aqua maceratis, & mox tufis ex  
tractus, & illitus.

### MATTHIOLI

*Mumia* cum oxymelite gargarizata.

*Mororum* succus illitus.

*Succinum* suffitum & eius fumus per infundibulum in os  
receptum.

*Cochleæ* cum acu uulneratæ succus cum penna illitus.

*Viperæ* caput in linteolo colligatus collo suspensus.

*Caninum* stercus fistula insufflatum.

*Virgæ* aureæ decoctum gargarizatum.

*Ebuli* radicum succus circa gulam calidus cum linteolis  
illitus.

### DIOSCORIDIS

Ad Gutturis inflammationes.

*Cinis crematarum hyrundinum* ex melle more emplastri  
applicitus.

*Lac* gargarizatum.

*Ranæ* olco elixæ ceruicis & colli abscessibus illita.

*Mel* illitum.

*Origani* uirentis succus gargarizatus.

*Helxine* succus gargarizatus, forisq; inunctus.

*Vrticæ* utriusq; succus gargarizatus.

*Chalcitis* imposita.

*Alumen* illitum.

*Sal tostum* cum melle inunctum.

*Acetum* gargarizatum.

*Aloe* cum uino aut melle imposita.

*Britannicæ* succus illitus.

*Tribuli* fructus ex melle impositus.

*Rubi mororum* succus gargarizatus.

*Ficuum* siccicarum decoctum gargarizatum.

### MATTHIOLI

*Cassie* solutiue pulpa insumpta.

*Crespini* baccarum succus gargarizatus.

*Vnæ spinæ* succus.

*Ribis* vulgaris succus.

*Lactucæ* succus cum punici mali succo gargarizatus.

*Trinitas* herba in uino austero dococta.

*Virgæ* aureæ decoctum gargarizatum.

*Ebuli* radicum succus circa gulam calidus cum linteolis  
illitus.

*Malorum punicorum* uinum ex rosarum aut plantaginis  
aqua gargarizatum.

### DIOSCORIDIS

Ad prolapsam columellam.

*Laserpitij* liquor cum melle inunctus.

*Pruni* foliorum ex uino decoctum gargarizatum.

*Omphacium* impositum.

*Acetum* gargarizatum.

*Flos aris* in puluerem subtilissimum impositus.



## GUTTURIS ET GVLAE

### MATTHIOLI

Pix liquida calefacta una cum thure, & mastiche derafo occipitio adhibita.

Lauri bacca cum cumino, hyssopo, origano, & euphorbio melle excepta, & summo capiti calida applicata.

Viburni decoctum gargarizatum.

Cochlea putamen ustum, & inspersum.

Phyllitidis stillatitia aqua gargarizata.

Virga aurea decoctum gargarizatum.

Consolida minor, & media.

Sanicula.

Auricula ursi.

Pilosella.

Potentilla.

Tyrola.

Punicorum malorum uinum cum aqua plantaginis gargarizatum.

### DIOSCORIDIS.

Ad gula destillationes.

Papaneris uasculorum decoctum ex melle in eclegmatis forma redactum, sepiusq; linctum.

Acetum gargarizatum.

Bdellium cum ieiuna salina dilutum & illitum.

Verbenaca altera ex uino gargarizata.

Omphacium impositum.

Flos aris pulverizatus, & impositus.

Alumen impositum.

Acetum gargarizatum.

### MATTHIOLI

Crespini baccarum succus } in gargarismatibus.

Mespilorum decoctum }

Pruni sylvestris bacca, & eius radices in gargaris. addita.

Tragacanthae lachryma delincta.

Punicorum acidorum malorum uinum gargarizatum.

### DIOSCORIDIS

Ad faucium & tracheae arteriae asperitates.

Myrrha linguae subdita, ibique liquata.

Ptisana hordeacea gargarizata.

Amylum delinctum.

Sinapis succus gargarizatus.

Glycyrrhizae succus linguae subditus.

Tragacantha in eclegmate cum melle sumpta.

Lasertij liquor aqua dilutus in delinctu.

Symphitum petraeum commanducatum.

Quinquesolij radices decoctum gargarizatum.

Aethiopsis cum melle in eclegmate.

Lac gargarizatum.

Licium attritum & delinctum.

### MATTHIOLI

Cassiae solutivae pulpa insumpta.

Oleum amygdalarum dulcium.

Oleum sesaminum.

Cochlea illota cocta, trita, & ex passo pota.

Oui album insumptum crudum.

Malua cum foliorum, tum radicū decoctum gargarizatum.

Atriplex coctum deuoratum.

Glycyrrhizae succus.

Tragacanthae lachryma.

Phyllitidis stillatitia aqua.

Solidago minor ex aceto, & aqua rosacea decocta, & in ore colluta.

## PECTORIS ET PVLMONIS

### DIOSCORIDIS

Ad cruenta sputa, & sanguinis reiectiones.

Ouum tepidum bibitum.

Cornu ceruini cinis lotus & ebibitus cum tragacantha.

Climenum potum.

Serpylli succus drachmarum duarū pondere cū aceto potus.

Fimum caprinum tritum in uino, aquae potum.

Triticea farina glutinis modo elixa in delinctu data.

Amylum potum.

Ferula uiridis medulla pota.

Portulaca ad summum cocta deuorata.

Plantago quoquo modo exhibita, praesertim succus.

Eiusdem semen potum.

Porri semen drachmarum duarum pondere cum paribus myrti baccis.

Agaricus trium obolorum pondere cum aqua mulsa potus.

Rhaponticum haustum.

Lysimachiae succus haustus, & perfusus.

Centaurij maioris radix pota.

Spinae albae radix hausta.

Arabicae spinae radix pota.

Aloe cochlearium duorum pondere cū frigida aqua uel sero pota.

Polygoni maris succus potus.

Salviae succus in orbiculos concretus cum melle sumptus.

Symphitum petraeum cum aqua potum.

Menthae succus cum aceto potus.

Altheae decoctum potum.

Betonicae folia trium obolorum pondere in diluta uini potione hausta.

Symphyti alterius radix pota.

Achillea hausta.

Tragi cacumina decem in uino bibita.

Personata radix cum pineis nucibus pota.

Isopyri semen potum.

Adiantum potum.

Tricomanes pota.

Vitis uinifera foliorum & capreolorum succus haustus.

Labruscae flores poti.

Omphacium parce potum.

Corallium haustum.

Hamatites lapis

Morochthus lapis } cum mali punici succo pota.

Samia terra

### MATTHIOLI

Thus potum.

Mumia intro sumpta, & foris illita.

Mastiches in potu.

Mumia hausta.

Iuniperi gummi haustum.

Succinei pastilli exhibiti.

Ligustri florum aqua pota.

Crespini baccarum succus haustus.

Hypocistis potui data.

Rhodosaccharum.

Quercus foliorum stillatitia aqua pota.

Glandes & galle in potionibus datae.

Suberis corticis cinis haustus.

Castanearum tenuior tunica in puluerem hausta.

Persici lachryma ex aqua plantaginis, aut portulacae pota.

Mespili folia in puluerem trita, & potui data.

Virga sanguinea bacca.



## PECTORIS ET PVLMONIS

Corna.  
Sorba.  
Cochleæ elixæ, & pro cibo sumpta.  
Amylum in ouo haustum.  
Portulaca.  
Plantaginis succus addito armenio bolo, aut hematite.  
Bursæ pastoris & plantaginis decoctum ex pluuiali aqua addito armenio bolo.  
Cyclamini radicis stillatitia aqua senarum unciarum pondere unâ cum sacchari albissimi uncia pota.  
Ophioglosson ex aqua equiseti potum.  
Rhabarbari drachmæ pondere cum mumiæ moneto potum.  
Tragacanthæ lachryma inscripta.  
Saluæ succus potus.  
Flos solis unâ cum radicibus contusus & potus.  
Hyperici seminis farina è polygoni succo hausta.

Pilosella  
Consolida minor  
Consolida media  
Sanicula  
Auricula ursi  
Caryophyllatæ radix  
Lagopi semen  
Virga aurea  
Potentilla  
Pilosella  
Pyrola

quouis modo hausta.

Pulmonariæ succus potus, & herba ipsa quocunque modo usurpata.  
Amaranthi purpurei flos potus.  
Millefolij succus, aut sicci farina ex symphyti maioris, aut plantaginis aqua pota.  
Tunicorum malorum uinum ex aqua portulacæ, aut rosarum potus.  
Armenia terra pota.  
Corallium sumptum.  
Iaspis lapis suspensus aut iocinori admotus.

### DIOSCORIDIS Ad phthisim.

Pistacia  
Pineæ nuce  
Terebinthina resina  
Terebinthina resina per se, uel ex melle more eclegmatis deuorata.  
Pix liquida in eclegmate ex melle cyathi mēsurā deuorata.  
Iuniperi bacca hausta.  
Lauri bacca trita cum melle, cum passo deuorata.  
Ficus sicca cum hyssopo feruesfacta, & pota.  
Cancri fluuiatiles elixi cum suo iure sumpti.  
Lac humanum ex ubere suctum.  
Ius esculentum omnium adipum datum.  
Plantago in potu exhibita.  
Porrum cum melle decoctum.  
Agaricus drachmæ pondere sumptus cum passo.  
Acanthi radices pota.  
Marrubij folia, siue expressus succus potus.  
Betonica folia cum melle data.  
Myrrhis in sorbitione pota.  
Asij lapidis flos ex melle delinctus.

### MATTHIOLI

Larigna resina in eclegmate delincta.  
Pinei nuclei cum melle, aut saccharo exhibiti.  
Cochleæ nemorales a muccagine repurgatæ, & ex lacte bu

## PECTORIS ET PVLMONIS

bulo decocta unâ cū trifilagine, & cibi loco propinatæ.  
Rana ex capi, aut gallinæ iure decocta, deuorata.  
Gallorum iuuenes testes in cibo usurpati.  
Brassica percocta frequenter deuorata.  
Melopeponum seminum cremor haustus.  
Glycyrrhizæ radix, & eius succus.  
Veronica mas.  
Saluæ catapotia. uide saluæ commentarium.  
Geranij primi radix ex uino pota.  
Pulmonariæ succus frequenter potus, aut herba ipsa quocunque modo usurpata.  
Vuz passa in cibis deuorata.  
Armenia terra quoquo modo sumpta.  
Corallium potum.  
Hematites lapis sumptus.

### DIOSCORIDIS Ad pulmonis abscessus.

Semen cyclamini secūda speciei quadraginta diebus potum.  
Tragoriganum cum melle in eclegmate exhibitum.  
Tussilaginis sicca, incensa; fumus ore haustus apostemata interna pectoris rumpit.

### MATTHIOLI

Mustelarum pulmo deuoratus.  
Vulpinus item pulmo in puluerem tritus.  
Fœnugræci decoctum potum.  
Pulmonaria frequenter sumpta.

### DIOSCORIDIS Ad fufpiriosos.

Lauri bacca trita cum melle, uel passo & exhibitæ.  
Ficus sicca cum hyssopo decocta & pota.  
Vulpinus pulmo exiccatus bibitus.  
Ius senum gallorum potum.  
Vinum hyssopites bibitum.  
Plantago cum lenticula decocta comesta.  
Rhaponticum bibitum.  
Aqua mulsa pota.  
Aristolochia rotunda bibita.  
Centaurij maioris radix pota.  
Hyssopum decoctum cum fico, aqua, melle, ruta; potum.  
Stæchas ex aqua decocta pota.  
Pulegium cum melle & aloe potum.  
Scylla ex melle trium obolorum pondere delincta.  
Thymi cum melle decoctum potum.  
Satureia eodem modo pota.  
Baccharis radicis decoctum potum.  
Ruta pota.  
Peucedani succus in ouo sumptus.  
Nigella in uino pota.  
Galbanum deglutitum.  
Marrubij decoctum, siue expressus succus potus.  
Parthenium ex oxymelite sumptum.  
Anagyris folia cum passo bibita.  
Peryclimeni semen potum cum uino.  
Adianti potum decoctum.  
Fidicula, siue trichomanes hausta.  
Elaterium optima fufpiriosis est purgatio.  
Tapsiæ succus exhibitus.  
Bryonia cum melle in eclegmate sumpta.  
Sandarachæ non resina in catapotijs data.  
Sulphur in ouo sumptum, uel suffitum.  
Agaricum drachmæ unius pondere datum.  
Cancanum haustum ex aqua uel mulso.



## PECTORIS ET PVLMONIS

### MATTHIOLI

Iridis radices decoctum potum.  
 Iridis radices saccharo conditæ assernatæ.  
 Pbu, siue ualeriana, præsertim cum dulci radice, uuis pas-  
 sis & anisi semine cocta.  
 Cubebæ deuorata.  
 Cinnamomi uulgaris stillatitia aqua pota,  
 Cassiæ solutiue pulpa cum decocto hyssopi pota.  
 Balsami scittij liquores, & oleum.  
 Helenium conditum sæpe deuoratum.  
 Oleum amygdalinum.  
 Oleum cnicinum.  
 Pinei nuclei melle, aut saccharo excepti, & deuorati.  
 Larigna, aut terebinthina resina epota.  
 Pix ex melle linctæ.  
 Persici lachryma ex mulso, aut bechij decocto pota addito  
 croci momento.  
 Amygdala.  
 Nuclei pinei.  
 Oleum de nucibus Indicis.  
 Cochlea magnæ semicocta deuorata, prima die una, sequē-  
 ti dua, tertio tres, quarto dua, quinto una.  
 Brassicæ caulium medulla ex cremore amygdalino decocta  
 & cum melle in eclegmate parata.  
 Sonchi lacteus succus in potu sumptus.  
 Trasorum cremor e carniū iure paratus, potus.  
 Porrum coctum, & ex melle delinctum.  
 Cæpa elixa, aut sub prunis tosta, & cum saccharo deuora-  
 ta, & butyri recentis momento.  
 Sinapis semen in cibo uel potione exhibitum.  
 Ari radix decocta, melleq; excepta deuorata.  
 Eadem cineribus tosta, & ex amygdalino oleo exhibita.  
 Agaricum in potionibus additum.  
 Gentiana & eius aqua stillatitia.  
 Aristolochia rotunda.  
 Centaurij magni radix.  
 Glycyrrhizæ radix & eius succus.  
 Veronica mas.  
 Saluia.  
 Gattaria.  
 Hyssopum.  
 Menthastrum.  
 Calamintha.  
 Amaraci decoctum.  
 Imperatoriæ radix.  
 Senæ decoctum uel dilutum potum.  
 Sagapenum ex Helenij, aut hyssopi decocto potum.  
 Botrys decoctum, aut ipsa herba, ex dulcis radices deco-  
 cto pota.  
 Armenia terra delincta.  
 Vtriusque securidacæ semen ex melle, aut defruto delinctum.  
 Stibium nostrum potum.  
 Scabiosa quoquo modo usurpata.  
 Cnici seminis medulla saccharo eclegmatis modo excepta.  
 Quinta essentia nostra cum iulapio uiolaceo frequenter  
 pota.

### DIOSCORIDIS

#### Ad tussim.

Iris illyrica assumpta.  
 Cardamomum ex aqua potum.  
 Cinnamomum deuoratum, uel potum.  
 Calamus odoratus suffitus per se, uel ex resina terebinthina

## PECTORIS ET PVLMONIS

Helenij eclegma ex melle deglutitum.  
 Myrrha ad quantitatem fabæ deuorata.  
 Styrax } data in eclegmate.  
 Bdellium }  
 Terebinthina resina ex se, uel ex melle eclegma delinctum.  
 Mastix pota.  
 Iuniperi bacca bibita.  
 Cedri fructus deuorati.  
 Paliuri semen potum.  
 Ladanum in medicamentis, & malagmatibus insertum.  
 Cerasi gummi cum uino diluto exhaustum.  
 Amygdalæ amara cum melle, & lacte in illinctu data.  
 Gummi amygdalarum amararum cum uino diluto potum.  
 Noces auellana cum aqua mulsa pota.  
 Ficus sicca deuorata.  
 Chamadryi decoctum potum.  
 Scordium potum.  
 Tussilago sicca sumpta, siue incensa, accepto fumo per os.  
 Propolis suffita.  
 Mel deglutitum.  
 Farina tritici glutinis modo elixa, & ad lingendum cum  
 mentha, & butyro data.  
 Farina auena cremor in sorbitione receptus.  
 Semen lini cum melle, & pipere sumptum.  
 Fabæ in cibis acceptæ.  
 Raphanus elixus manducatus, præsertim in uetere tussi.  
 Dracunculi maioris radix tosta, & elixa deuorata.  
 Asphodeli radix trium drachmarum pondere pota.  
 Allium crudum & coctum assumptum in ueteri tussi.  
 Irionis semen cum melle linctum.  
 Piper delinctu acceptum.  
 Scilla cum melle in eclegmate in diutinis tussibus.  
 Centaurij maioris radix hausta, in antiqua.  
 Tragacantha in eclegmate cum melle.  
 Hyssopum cum melle, fico, rutaq; ex aqua decoctum.  
 Stæchas eodem modo parata.  
 Origanum in eclegmate cum melle linctum.  
 Tragoriganum eodem modo paratum.  
 Baccharis radicum decoctum potum, in diutina.  
 Panaces cum uino dulci potum.  
 Sefelis masiliensis radix, & semen haustum.  
 Smyrniæ radix comesta.  
 Dauci semen potum in diutina.  
 Peucedani succus in ouo sumptus.  
 Lasepitij liquor in sorbili ouo datus.  
 Marrubij decoctum, siue expressus succus bibitus.  
 Galbanum deglutitum, in uetere.  
 Helsenæ succus cyathi pondere bibitus in diutina.  
 Equiseti radix, & herba pota.  
 Iunci decoctum bibitum.  
 Papaueris uascula in aqua ad dimidium decocta, decocto-  
 que addito melle, ut eclegma fiat ad lingendum.  
 Hyoscyami semen potum.  
 Verbasci decoctum potum, in antiqua.  
 Cacaliæ radix uino madefacta comesta.  
 Bryonia cum melle in eclegmate delincta.  
 Vuæ passæ albæ caro exiccata deuorata.  
 Aqua mulsa pota.  
 Thapsia illita.  
 Vinum hyssopites bibitum.  
 Sandaracha suffita cum resina, accepto uapore per fistulam  
 uel traiectorium.



## PECTORIS, ET PVLMONIS

*Sulphur in ouo sumptum, uel suffitum.*

### MATTHIOLI

*Acori decocti uapor hianti ore exceptus.*  
*Pbu radix cū dolci radice, uinis passis, et semine anisi cocta.*  
*Cassie solutiue pulpa cum decocto hyssopi sumpta.*  
*Helenium conditum deuoratum.*  
*Eiusdem sicci farina sumpta.*  
*Oleum dulcium amygdalarum potum.*  
*Catapotia. x. & thuris drachmas, & agarici scrupulis quaternis cum hyssopi succo formata & ex ijs unum ad introitum lecti sumptum.*  
*Larigna, siue terebinthina resina in eclegmate delincta.*  
*Nuclei pinei melle & saccharo excepti, & deuorati.*  
*Mumia ex zizyphari, hordei, & myxorum decocto epota.*  
*Cupressini corti impari numero minutissime triti, & ex uino uetere hausti.*  
*Mumia ex pectorali decocto pota.*  
*Siliquarum decoctum potum.*  
*Persici lachryma ex mulsa, aut bechij decocto pota.*  
*Sebestena.*  
*Zizypha.*  
*Auellane nuces trite ex mulso hausta.*  
*Saccharum candi uocatum.*  
*Fenugraci decoctum potum.*  
*Melopeponum seminum cremor.*  
*Eruca cocta & cum saccharo sumpta.*  
*Traforum cremor haustus.*  
*Porrū coctum ex melle delinctum.*  
*Capa elixa, aut cineribus tosta ex saccharo & butyro deuorata.*  
*Ari radix cocta ex amygdalino oleo sumpta.*  
*Lac potum, in quo Ari radix fuerit incocta.*  
*Agaricum in potionibus additum.*  
*Glycyrrhizæ radix, & eius succus.*  
*Tragacanthæ lachryma insumpta.*  
*Veronica mas in sua ipsius stillatitia aqua hausta.*  
*Hyssopum.*  
*Salvia.*  
*Botrys herba ex dulcis radices decocto pota, aut eius decoctum.*  
*Consolide Regalis flores poti.*  
*Vua passæ quoquo modo usurpata.*

### DIOSCORIDIS

Ad pectoris asperitates.

*Glycyrrhizæ succus in ore retentus quousque colliquescat.*  
*Radix cacaliæ in uino madefacta & delincta.*

### MATTHIOLI

*Cassie solutiue pulpa hausta, & deuorata.*  
*Amygdalinum oleum.*  
*Sesaminum oleum.*  
*Persici arboris lachryma ex mulsa, aut bechij aqua hausta.*  
*Porrū coctum ex melle delinctum.*  
*Glycyrrhizæ radix & eius succus.*  
*Tragacanthæ lachryma.*

### DIOSCORIDIS

Ad uocem expediendam.

*Myrrha linguae subdita, quousque tota liqueat.*  
*Tragacantha ex melle in delinctu adhibita.*  
*Laser aqua dilutum, & in sorbitione sumptum.*  
*Styrax delinctus.*  
*Brassica commanducata.*

## PECTORIS, ET PVLMONIS

*Vinum hyssopites.*

### MATTHIOLI

*Iridis radices decoctum potum.*  
*Iridis radices conditæ deuoratae.*  
*Amygdalinum oleum*  
*Sesaminum oleum* } potum.  
*Cnicinum oleum*  
*Styrax hausta.*  
*Persici arboris lachryma ex mulsa pota.*  
*Oleum è nucibus Indicis.*  
*Malua cocta & in cibis apposita.*  
*Porrū coctum cum melle sumptum.*  
*Glycyrrhizæ radix, & eius succus.*  
*Vua passæ in cibis deuoratae.*

### DIOSCORIDIS

Ad pleuritim.

*Suillus adeps ex uino lotus, & cum cinere & calce coactus impositus.*  
*Pastinacæ erraticæ semen potum.*  
*Sagapenum emplastri modo illitum.*

### MATTHIOLI

*Terebinthina resina hausta.*  
*Pomum dulce cineribus incoctum, et glycyrrhizæ succo amylo et saccharo conspersum deuoratum.*  
*Amygdalæ & earum lacteus cremor cum saccharo.*  
*Cochleæ testis exuta ex ptisana hordeacea absorpta.*  
*Eadem contuse, & loco dolenti adalligatae.*  
*Seminis lini oleum recens potum selibræ pondere.*  
*Glycyrrhizæ radix, & eius succus.*  
*Cardui benedicti stillatitia aqua pota unâ cum seminis semi drachma.*  
*Antemidis decoctum potum, uel eiusdem florum stillatitia aqua.*  
*Syrupus deiectionis ex uiolarum diluto paratus.*

### DIOSCORIDIS

Ad lateris dolores.

*Fimum caprillum cum cera & oleo subactum, impositum.*  
*Hordeacea farina unâ cum meliloto & papauerum uasculis ex mulso elixa illita.*  
*Brassicæ caules uirides cremati & suillo adipe excepti & impositi.*  
*Leucacanthæ radices ex uino decoctum haustum.*  
*Asphodeli radix drachmæ pondere ex uino pota.*  
*Gentianæ radicum succus drachmæ pondere sumptus.*  
*Aristolochia rotunda ex aqua bibita.*  
*Centaurij maioris radix pota.*  
*Laser in sorbitionibus datum.*  
*Galbanum illitum.*  
*Marrubij folia ex melle adhibita.*  
*Trifolij bituminosi folia, semen re potum.*  
*Aethiopsis pota.*  
*Acori decoctum potum.*  
*Costus cum absinthio, & uino potus.*  
*Agallochum ex aqua potum.*  
*Myrrha fabæ pondere deuorata.*  
*Bdellium haustum.*  
*Resina terebinthina illita, appositave.*  
*Bryonia ex melleo eclegmate delincta.*

### DIOSCORIDIS

Ad pulmonis inflammationes.

*Ocimum cum polenta illitum.*



## PECTORIS, ET PVLMONIS

*Vrtice utriusque semen cum melle delinctum.*  
*Tragoriganum ex melle in eclegmate sumptum.*  
*Chrysocome pota.*  
*Aqua mulsa hausta.*  
*Pulmonaria.*  
*Lentis palustris stillatitia aqua pota.*

### DIOSCORIDIS

Ad purulentas excreationes.

*Irionis semen cum melle delinctum.*  
*Betonice folia drachmarum duarum pondere in aqua mulsa cyathis quatuor pota.*  
*Personate radix cum pineis nucibus sumpta.*  
*Aethiopis hausta.*  
*Vinum hyssopites.*  
*Sandaracha ex mulso data (hoc medicamentum ego nunquam probauerim.)*  
*Sulphur in ouo potum, uel suffitum.*

### MATTHIOLI

*Larigna resina, & terebinthina in eclegmate delincta.*  
*Pinei nuclei melle, aut saccharo excepti, & deuorati.*  
*Terebinthina resina deuorata.*  
*Pix liquida cum melle mista, & deuorata.*  
*Vlmi folia, quæ orientem spectant, impari numero decerpta & cum totidem piperis granis contrita ex uino cretico hausta.*  
*Amygdale & earum lacteus cremor.*  
*Nuclei pinei.*  
*Tragacantha lachryma delincta.*  
*Glycyrrhizæ succus.*  
*Veronica mas in sua ipsius aqua propinata.*  
*Botrys decoctum diebus pluribus potum, aut herba ex glycyrrhizæ decoctio hausta.*  
*Scabiosa farina pota, aut recentis herbe succus cum melle delinctus, & totius plantæ decoctum pluribus diebus haustum.*  
*Pulmonaria quomodolibet usurpata.*

### DIOSCORIDIS

Ad asthmaticos.

*Lauri bacca ex melle uel passo accepta.*  
*Ficus sicca cum hyssopo seruefacta & pota.*  
*Prima impubis pota.*  
*Ruta epota.*  
*Cyclamini alterius semen potum.*  
*Dracunculi maioris radix tosta, & elixa cum melle in eclegmate sumpta.*  
*Aqua mulsa pota.*  
*Sphondilij semen, & herba ipsa in sorbitione.*  
*Equiseti radix, & folia hausta.*  
*Cnici seminis medulla ex saccharo eclegmatis modo sumpta.*  
*Scabiosa, & eius succus, atque decoctum quomodolibet usurpata.*  
*Abrotoni utriusque semen tritum, & cum aqua potum.*  
*Hyssopi cum fico, melle, rutaq; ex aqua decoctum potum.*  
*Calamynthe decoctum potum.*  
*Vinum hyssopites haustum.*  
*Thymi cum melle decoctum potum.*  
*Satureia cum melle hausta.*  
*Seseli massiliense potum.*  
*Fidicula siue trichomanis decoctum bibitum.*  
*Cuminum cum posca sumptum.*  
*Smyrniæ radix comesta.*  
*Thapsia illita.*

## PECTORIS, ET PVLMONIS

*Ammoniacum bibitum.*  
*Melissophylli folia in eclegmate delincta.*  
*Tussilago sicca, & suffita, adeo ut fumus in os ingrediat.*  
*Hippophaesti succus trium obolorum pondere haustus.*  
*Botrys pota, uel in eclegmate data.*  
*Periclymeni semen potum.*  
*Adianti decoctum bibitum.*

### MATTHIOLI

*Iridis radices conditæ.*  
*Phu radix cum dulci radice, & semine anisi decocta.*  
*Cubebæ deuorata.*  
*Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.*  
*Cassie solutiue pulpa cum hyssopi decocto pota.*  
*Balsamifacitij liquores, & oleum haustum.*  
*Amygdalarum amararum oleum potum.*  
*Cnicinum oleum bibitum.*  
*Myrrha hausta.*  
*Styrax deuorata.*  
*Terebintina, siue larigna resina insumpta.*  
*Pix liquida ex melle pota.*  
*Carice due, aut tres in aqua uitæ macerata deuorata.*  
*Erui farina melle excepta & delincta.*  
*Sonchi lacteus succus potui datus.*  
*Porrurum coctum ex melle delinctum.*  
*Capa elixa, aut cineribus tosta addito melle, & butyro deuorata.*  
*Senapis, aut nasturtij semen in cibo aut potione exhibitum.*  
*Ari radix cocta & ex melle delincta, aut ex amygdalino oleo.*  
*Agaricum in potionibus additum.*  
*Gentiana & eius aqua stillatitia.*  
*Aristolochia rotunda hausta.*  
*Centaurij magni radix.*  
*Veronica mas.*  
*Hyssopum.*  
*Salvia.*  
*Menthastrum.*  
*Gattaria.*  
*Calamintha.*  
*Amaracus.*  
*Senæ decoctum uel dilutum.*  
*Sagapenum ex helenij, uel hyssopi decocto potum.*  
*Botrys herbe decoctum addito uiolaceo melle, aut herba ipsa & glycyrrhizæ decocto.*  
*Securidacæ utriusq; semen ex melle, aut defruto delinctum.*  
*Quinta essentia nostra com. de uino descripta pota.*  
*Stibium nostrum quatuor granorum pondere potum.*

### DIOSCORIDIS

Ad renitentes excreationes.

*Iris illyrica pota.*  
*Coagulum fere omne potum.*  
*Raphanus elixus deuoratus.*  
*Porrurum cum ptisana coctum esui datum.*  
*Nasturtium coctum in sorbitione datum.*  
*Bulbi breui coctura elixi, & in cibum sumpti.*  
*Ammoniacum in eclegmate datum.*  
*Scordium potum.*  
*Thapsia limita.*  
*Lini semen in eclegmate delinctum.*  
*Scille sicca oboli tres ex melle in eclegmate exhibiti.*  
*Marrubium sicum potum cum iridis farina.*  
*Vinum hyssopites haustum.*



## PECTORIS, ET PVLMONIS

### MATTHIOLI

*Iridis radice decoctum potum.*  
*Oleum amygdalinum.*  
*Pinei nuclei melle, aut saccharo excepti & deuorati.*  
*Terebinthina resina in eclegmate delincta.*  
*Erui farina melle excepta & delincta.*  
*Agaricum.*  
*Veronica mas.*  
*Hyssopum.*  
*Pulmonaria quoquo modo sumpta.*  
*Salvia.*  
*Scabiose puluis, quinetiam succus atque decoctum hausta.*  
*Pulmonaria.*

### MATTHIOLI

Ad purgandum pectus.

*Terebinthina resina deuorata.*  
*Agaricum in potionibus additum.*  
*Hyssopum.*  
*Salvia.*  
*Senæ decoctum uel dilutum.*  
*Scabiosa in puluerem trita, tum eius succus cum melle delinctus, aut herbe decoctum pluribus diebus haustum.*

### DIOSCORIDIS

Ad pectoris destillationes.

*Atrionis semen cum melle delinctum.*

### MATTHIOLI

*Agaricum.*  
*Veronica mas.*  
*Salvia.*  
*Armenia terra ex rhodofaccaro delincta.*

### DIOSCORIDIS

Ad omnia pectoris incommoda.

*Porrum cum melle decoctum comestum.*  
*Glycyrrhizæ succus bibitus.*  
*Thymus melli mistus in delinctu sumptus.*  
*Thymbra eodem modo parata.*  
*Tordilij radix in eclegmate cum melle sumpta.*  
*Libanotis radices potæ.*  
*Symphytum petrum in mulso decoctum bibitum.*  
*Quinque folij radice succus potus.*

### MATTHIOLI

*Iridis radice decoctum potum.*

*Iridis radice condite.*

*Terebinthina deuorata.*

*Veronica mas.*

*Glycyrrhiza.*

*Vuæ passæ quomodolibet usurpatæ.*

### MATTHIOLI

Ad empiematicos.

*Pulmonaria & eius succus ex melle deuorata.*

*Scabiose puluis, succus atque etiam decoctum potum.*

### MATTHIOLI

Ad pectoris uulnera.

<i>Caryophyllata</i>	} radices. {	} in uino decoctæ, & deinde decoctum ipsum potui datū.
<i>Potentilla</i>		
<i>Alchumilla</i>		
<i>Bistorta</i>		
<i>Tormentilla</i>		
<i>Solidagines omnes</i>		
<i>Sanicula</i>		
<i>Auricula iurfi</i>		
<i>Pilosella</i>		

## CORDIS

*Amaranti purpurei flos potus.*

*Pirola in potionibus addita, potionem eius uulnerariâ admirabilis operationis reperies libro 4. cap. 16. comment. de Limonio.*

*Vuæ passæ deuorata.*

### DIOSCORIDIS

Ad deliquium animi.

*Cucumis olfactus.*

*Pulegium ex aceto naribus admotum.*

*Buglossum potum.*

### MATTHIOLI

*Nardi Italice, aut lauendulæ aqua pota & arterijs illita.*

*Cinnamomi stillatitia aqua pota.*

*Santalum omne potum & olfactum.*

*Moschus potus & illitus.*

*Confectio è moscho deuorata.*

*Zibetum illitum.*

*Ambarum potum & impositum, aut olfactum.*

*Ocimum ex aceto naribus admotum.*

*Scorzonera radix aut eius succus potus.*

*Caryophylli commansi, uel naribus admoti.*

*Caryophylli flores quocunque modo sumpti.*

*Zedoaria commansa.*

*Mentha olfacta.*

*Melissophyllon & eius stillatitia aqua.*

*Phyllitidis stillatitia aqua.*

*Caryophyllate radices olfactæ.*

*Angelice radix pota.*

*Borraginis atque etiam uulgaris buglossi decoctum potū, aut uino admistum & haustum.*

*Vinum odoratum, generosumque in faciem proiectum, ac etiam potum.*

*Quinta essentia nostra lib. 5. comment. de uino descripta, tam pota, quam arterijs, & naribus illita, & in faciem proiecta.*

### DIOSCORIDIS

Ad cardiacam.

*Intybus per se, & cum polenta illita.*

*Abinthium in passo decoctum & appositum.*

*Rubi folia illita.*

### MATTHIOLI

*Nardi Italice aut lauendulæ stillatitia aqua pota.*

*Cinnamomi stillatitia aqua pota.*

*Santalum omne potum, & epithematibus additum.*

*Moschus potus & illitus.*

*Ambarum potum.*

*Agallochum.*

*Mumia ex aqua menthæ pota granorum quatuor p ōdere.*

*Rosarum succus & dilutum potum.*

*Caryophyllata olfacta.*

*Vinum in quo gagates lapis ignitus extinctus fuerit potū.*

*Cardiaca herba pota.*

*Angelice radix hausta.*

*Borrage, aut uulgare buglossum quouis modo sumptum.*

*Rhodofaccharum deuoratum.*

*Myrti bacca quoquo modo hausta.*

*Aurantij, limonumq; florum stillatitia aqua pota.*

*Citria mala.*

*Aurantia mala.*

*Limonia mala.*

*Poma Adami.*

*Pyra cocta deuorata.*

Sericum



## CORDIS

Sericum in antidotis additum.  
Margaritæ pota.  
Cervi cordis os epotum.  
Scorzonera radix, aut succus potus.  
Caryophylli in cibis usurpati  
Caryophyllorum flores ex Melissophylli decocto poti.  
Zedoaria commansa aut in potionibus addita.  
Eryngij radix ex buglossi melissophyllive decocto pota.  
Saccharum è roris marini floribus paratum.  
Vincetoxici radix cum citrei mali semine, & buglossi aqua hausta.  
Phyllitidis stillatitia aqua.  
Trifolium acetosum.  
Melissophyllon quocumq; modo haustum.

### MATTHIOLI

Ad tremorem cordis.

Galanga è succo plantaginis pota.  
Cinnamomi aqua stillatitia.  
Myrti bacca quoquo modo hausta, aut deuorata.  
Scorzonera radix aut eius succus potus.  
Vincetoxici radix cum citrei mali semine ex aqua oxalidis pota.  
Melissophyllum.  
Phyllitidis stillatitia aqua.  
Caryophyllata olfacta.  
Quinta essentia nostra lib. 5. commen. de uino descripta uncie pondere pota.  
Aurum haustum.  
Corallium ebibitum.  
Margaritæ deuorata.

### MATTHIOLI

Ad pulsus cordis.

Scorzonera radix, aut eius succus potus.  
Vincetoxici radix cum citrei mali semine ex buglossi aqua hausta.  
Melissophyllum.  
Phyllitidis stillatitia aqua.  
Quinta essentia nostra lib. 5. comment. de uino descripta uncie pondere pota.  
Aurum haustum.  
Corallium in potu sumptum.  
Margaritæ in potionibus addita.

### MATTHIOLI

Ad cordis dolorem.

Viridis pinus aciculæ contrita, & ex uino optimo pota.  
Scorzonera radix, aut eius succus potus.  
Melissophyllum.  
Phyllitidis stillatitia aqua.  
Quinta essentia nostra descripta lib. quinto comment. de uino pota.  
Aurum tritum & ebibitum cum corallio, & Margaritis.

### DIOSCORIDIS

Ad præcordiorum duritiem.

Rhaponticum potum.  
Vinum absinthites potum.

### MATTHIOLI

Ad uetustas præcordiorum inflammationes.

Scordium cum cera coactum impositum.

### DIOSCORIDIS

Ad mammarum inflammationes.

Tbus cum cimolia & rosaceo inunctum.  
Cydonia mala cataplasmatibus adiecta & illita.

## MAMMARVM

Nuces iuglandes cum ruta & exiguo melle impositæ.  
Fabarum lomentum per se, & cum polenta illitum.  
Asphodeli radices & folia ex uino exhibita.  
Irionis semen illitum.  
Hemerocallis radix emplastri modo imposita.  
Althea decocta & superposita.  
Vuarum uinacei cum sale illiti.  
Ostracites lapis cum melle impositus.  
Geodes lapis cum aqua illitus.  
Terra Samia ex rosaceo, & aqua imposita.

### MATTHIOLI

Hyoscyaminum oleum illitum.  
Ouum gallinaceum crudum ex rosaceo impositum.  
Oryzæ farina decocta & emplastri modo adhibita.  
Portulaca contusa & illita.  
Trifolium acetosum impositum.  
Lenticule palustris aqua tum pota tum illita.  
Oleum è fructu momordicæ illitum.  
Vnguentum ex oleo in mortario plumbeo & pistillo paratum.

### DIOSCORIDIS

Ad rigentes à partu mammas.

Triticæ surfures ex ruta decocto elixi & appositi.  
Baccharis folia emplastri modo adhibita.  
Epimedij folia concisa ex oleo cataplasmatibus addita.  
Hyoscyami semen tritum ex uino illitum.  
Ricini folia imposita.  
Vuarum uinacei cum sale illiti.

### MATTHIOLI

Cancris crudi triti & illiti.  
Marrubium cum uetere axungia tritum & illitum.

### DIOSCORIDIS

Ad induratas mammas.

Erui farina emplastri modo imposita.  
Chamæpitys prima ex melle illita.  
Vuarum uinacei cum sale triti & impositi.

### DIOSCORIDIS

Ad mammas exulceratas.

Conchule Indicæ cinis illitus.  
Asclepiadis herba radices imposita.

### MATTHIOLI

Aparinæ farina inspersa.  
Vnguentum ex oleo cum mortario & pistillo plumbeo paratum.

### MATTHIOLI

Ad Papillarum rimas.

Oleum è luteis ouorum illitum.  
Pomata illita.  
Aparinæ succus illitus.

### DIOSCORIDIS

Ad lac in Mammis concretum.

Cere grumi decem granorum milij magnitudine sumpti.  
Fabarum lomentum per se, & cum polenta impositum.  
Lentium farina illita.  
Apium & eius succus illitus.

### MATTHIOLI

Mentha recens mammis illita.

### DIOSCORIDIS

Ad extinguendum lac.

Cicuta imposita mammis.

### MATTHIOLI

Cucurbitæ recentia folia imposita.



## MAMMARVM

### DIOSCORIDIS

Ad Lactis ubertatem præstandam.

*Halimi folia in cibis sumpta.*  
*Viticis semen potum.*  
*Ptisana hordeacea cum fœniculi semine cocta & in cibum sumpta.*  
*Malus decoctum potum.*  
*Sonchi succus haustus.*  
*Lactuca in cibis recepta.*  
*Ocinum deuoratum.*  
*Eruca comesta.*  
*Anemone & eius caules cum ptisana hordeacea deuorati.*  
*Anisum potum.*  
*Anethi aridi seminis, & comæ decoctum haustum.*  
*Fœniculum in cibo sumptum.*  
*Nigella pluribus diebus pota.*  
*Circeæ semen in sorbitione potum.*  
*Clematis prima in cibis accepta.*  
*Echij radix in sorbitione, uel cum uino hausta.*  
*Glauz cum hordeacea farina, sale & oleo cocta & deuorata in sorbitione.*  
*Polygala pota.*  
*Bryonie succus cum tritico coctus in cibum sumptus, sed hic prudentia opus est.*

### MATTHIOLI

*Vngularum asini, aut uaccarum cinis potus ex ptisana.*  
*Cicerum decoctum potum.*  
*Brassica cocta & longo pipere aspersa una cum iure deuorata.*  
*Cardui benedicti radices puluis addito fœniculi semine, & longi piperis momento ex ptisana haustus.*  
*Crystallum in tenuissimum puluerem tritum potum.*

### DIOSCORIDIS

Ne lac in mammis concreascit.

*Mentha cum polenta imposta.*  
*Vini sex cum aceto peruncta.*

### MATTHIOLI

*Fabarum farina illita.*

### DIOSCORIDIS

Ad mammas cohibendas ne nimis crescant.

*Cicuta contrita & imposta.*  
*Cores naxia illita.*

### MATTHIOLI

*Aqua è nucibus pineis immaturis destillata & imposta cum linteolis.*

*Alchimilla seu scellaria stillatitia aqua aut succus aut decoctum cum linteolis adbibita admistis hypocistide, equiseti, rosis & alumine.*

### DIOSCORIDIS

Ad uomitiones, & nauseam.

*Cotoneorum malorum maceratorum liquor haustus.*  
*Nardus Indica } ex aqua pota.*  
*Nardus Celtica }*  
*Palmula in cibo sumpta.*  
*Palmularum muolucrum cataplasmatibus conferentibus adiectum.*  
*Gallinaceorum uentriculi interior folliculus siccus, tritusq; cum uino potus.*  
*Succinum haustum.*  
*Faba in posca decocta, & in cibum sumpta.*  
*Lentis xx. grana sine cortice deuorata.*  
*Phaselus in cibo acceptus.*

## VENTRICVL.I

*Sisymbrium haustum.*  
*Rubi folia exterius illita.*  
*Lactuca illota deuorata.*  
*Lens syluestris esui data.*  
*Scilla sicca pota.*  
*Agaricus trium drachmarum pondere per se absque liquore sumptus.*  
*Gentiane radices succus cum aqua potus.*  
*Alba spina radix hausta.*  
*Mentha duo, tresue rami cum acida punice succo poti.*  
*Pæonia semen ex uino nigro potum.*  
*Betonica commanducata moxq; uino aqua misto superbibito.*  
*Vitis uinifera foliorum, capreolorumq; succus potus.*  
*Myrtites uinum potum.*  
*Vini sex illita.*  
*Scillinum uinum potum.*

### MATTHIOLI

*Cinnamomi stillatitia aqua pota.*  
*Musci arborei dilutum ex uino paratum potum.*  
*Pseudoberberi bacca.*  
*Ribes uulgaris.*  
*Vua spina.*  
*Poma austera cineribus incocta deuorata.*  
*Cydoniorum pomorum uinum, oleum, caro, confectio, Miua.*  
*Eorundem succus, in quo conferbuerint corallium, rosarum semen, rhabarbarum, hypocistis, acacia.*  
*Messilorum siccorum puluis, rosarum rubearum succo ex ceptus, additis corallio, caryophyllis & nucis myristica.*  
*Malus semen ex rubro uino potum.*  
*Caryophylli ex uino austero, aut malorum cydoniorum succo poti.*  
*Iidem cum mastiche, rhoe, corallijs, & balaustris uentriculo illiti.*  
*Punicorum malorum uinum potum.*  
*Iaspis uiridis lapis super os uentriculi gestatus.*  
*Mentha sicca è mali punici uino sumpta.*  
*Mentha græca succus tam potus quam illitus.*  
*Rosmarinum in puluerem contritum cum pane deuoratum, aut meraco potum.*  
*Lagopi folia, panicula, ac semen ex uino austero, aut punici mali pota.*  
*Sanguisorba siue sorbastrella hausta.*  
*Pulmonaria altera.*

### DIOSCORIDIS

Ad cæliacos.

*Lycium potum & inditum.*  
*Cotonea mala cruda comesta.*  
*Mora immatura siccata, tusaq; obsonijs immista.*  
*Ficulnei cineris lixiuium pondere cyathi exhibitum.*  
*Myrica in potu data.*  
*Galle cum aqua aut uino trita, & illita.*  
*Rhois semen obsonijs inspersum.*  
*Myrti folia trita & ex aqua illita.*  
*Olea syluestris folia cum polenta illita.*  
*Coagulum leporinum, & equinum trium obolorum pondere ex uino potum.*  
*Faba in posca decocta, & deuorata.*  
*Aegyptia faba farina, & corticis ipsius decoctum ex mulo datum.*  
*Oxylapathi, aut oxalidis semen in aqua, aut uino potum.*  
*Plantago clixa in aceto, & cum sale sumpta.*

*Hyacinthi*



## VENTRICULI

Hyacinthi semen potum.  
 Coronopus decoctus in cibo sumptus.  
 Rhaponticum potum.  
 Spinae albae radix pota.  
 Ferula viridis medulla bibita.  
 Laserpitij liquor in uina acino sumptus.  
 Nymphaeae radix siccata, & in uino bibita.  
 Clymeni succus potus.  
 Limonij herbae semen acetabuli pondere ex uino sumptum.  
 Tragi herbae acini decem ex uino bibiti.  
 Papaueris uasculorum decoctum ex melle in eclegmate redactum in delictu. Si uero efficacius reddere uelis adigito hypocistidis, & acaciae succum.  
 Vuarum uinaceorum decoctum potum.  
 Vinaceorum nuclei in farinam polentae modo inspersi.  
 Aqua uel uinum, in quibus ferrum extinctum fuerit pota.  
 Morochthus lapis potus.  
 Vinum myrtites potum.  
 Adiantum ex uino bibitum.  
 Trichomanes ex uino pota.

## MATTHIOLI

Galanga ex succo plantaginis pota.  
 Cinnamomi stillatitia aqua pota.  
 Musci arborei dilutum in uino austero paratum haustum.  
 Thus tam potum quam illitum.  
 Mali puniceae floribus paratum saccharum ex uino austeriusculo sumptum.  
 Myrteum condimentum.  
 Cydoniorum uinum, munda & oleum.  
 Cydoniorum confectio.  
 Mespila.  
 Sorba.  
 Pyra syluestria.  
 Pruna syluestria.  
 Nux myristica.  
 Mora immatura.  
 Cochleae duae una cum testis contritae, & ouis gallinae duobus exceptis ex uino passo, & aqua prius calefactae potae.  
 Anguium senecta rosacea incocta, & imposita.  
 Oryza prius torrefacta, & in lacte, in quo calculi fuerint extincti decocta in cibum sumpta.  
 Sonchi decoctum ex uino potum.  
 Caryophylli ex uino, aut malorum cydoniorum succo hausti.  
 Mentha sicca cum amylo, & aqua pota.  
 Anethum tostum cum mentha exhibitum.  
 Coriandri semen ex aqua.  
 Rosmarini pulvis cum pane deuoratus, aut ex mero haustus.  
 Amaranti purpurei flos potus.  
 Malorum puniceorum uinum potum.

## DIOSCORIDIS

Ad uomitiones ciendas.

Lauri folia pota.  
 Cochleae ueribus inherentes deuoratae.  
 Peponis radix sicca drachmae pondere ex hydromelite pota.  
 Bulbus uomitorius deuoratus.  
 Origanum cum rhois semine & capis in cupreo uase diebus quadraginta, dum caniculae sydus flagrat insolatum potum.  
 Lemnia terra pota.

## VENTRICULI

## DIOSCORIDIS

Ad uentriculi dolores.

Iuncus odoratus potus.  
 Bulbi comesti.  
 Rhaponticum bibitum.  
 Absinthium in passo decoctum potum.  
 Melilotum ex uino decocto haustum.  
 Artemisia tenuia folia ex oleo contusa emplastri modo imposita.  
 Nymphaeae radix illita.  
 Senecionis caulis in passo decoctus, deuoratus uel potus.  
 Alabastrites lapis cum cerato impositus.

## MATTHIOLI

Cassiae solutinae pulpa.  
 Ricinum oleum illitum, potum & infusum.  
 Amygdalinum oleum potum.  
 Laurinum oleum illitum.  
 Mastiches grumi tres deuorati ab euntibus cubitum.  
 Myristicae nucis decoctum ex rhodomelle & aqua uitae potum.  
 Silybrium calefactum & uino cretico aspersum & impositum.  
 Aloe deuorata, aut pota.  
 Quinta essentia nostra lib. 5. ca. de uino descripta pota ubi a frigidityte prouenit dolor.

## DIOSCORIDIS

Ad uentriculi erosiones.

Nardus Indica } ex aqua pota.  
 Nardus Celtica }  
 Iuncus odoratus potus.  
 Sycomori succus potus.  
 Pineae nuce deuorata.  
 Lac humanum potum.  
 Sonchi succus bibitus.  
 Pulegium cum posca sumptum.  
 Hieracii utriusque succus haustus.  
 Scordium duarum drachmarum pondere cum mulsis potum.  
 Paeoniae semen ex uino nigro potum.

## MATTHIOLI

Amygdalarum dulcium oleum potum.  
 Sesaminum oleum potum.  
 Pinei nuclei melle, aut saccharo excepti, & cum succo portulacae hausti.

## DIOSCORIDIS

Ad uentriculi ardores.

Portulaca cum polenta illita.  
 Sonchus emplastri modo impositus.  
 Umbilici Veneris succus illitus.  
 Intybus utraque ex aceto deuorata.  
 Glycyrrhizae succus potus.  
 Apium ebibitum.  
 Faeniculum cum frigida aqua potum.  
 Polygonum illitum.  
 Solani hortulani folia apposita.  
 Chamadaphnes folia hausta.  
 Vitis uinifera folia, & capreoli emplastri modo adhibita.  
 Labruscae flos illitus.

## MATTHIOLI

Cassiae solutinae pulpa sumpta.  
 Santala pota uel aqua rosacea foris illita.  
 Crespini, uel spinae. Ribis uulgaris; baccae deuoratae.  
 Rhodosaccharum.

Quercus



## VENTRICULI

*Quercus recentia folia in ore contenta.*

*Citria*  
*Aurantia* } mala.  
*Limonia*

*Melopeponum seminum lacteus cremor potus.*

*Glycyrrhizæ radix & eius succus.*

*Phyllitidis pulvis sua ipsius aqua exceptus & illitus.*

*Trifolium acetosum deuoratum.*

*Consolidæ regalis flores poti.*

*Fragæ deuorata.*

*Lenticulæ palustris stillatitia aqua pota.*

### DIOSCORIDIS

Ad uentriculi flatum.

*Mei radices ex aqua feruescētæ, uel citra coctionem tri-  
tæ potæ.*

*Nardi Indicæ & Celticæ ex aqua potæ.*

*Castoreum bibitum.*

*Gallinaceorum senescentium ius potum.*

*Absinthium cum seseli, aut gallica nardo potum.*

*Ligustici semen, & radix pota.*

*Smyrniæ semen haustum.*

### MATTHIOLI

*Cubebæ deuorata.*

*Cinnamomi stillatitia aqua pota.*

*Calamus odoratus uulgaris haustus.*

*Oleum ricinum illitum, potum & infusum.*

*Balsami saccharij aqua cum carniū iure sumpta.*

*Cnicinum oleum potum.*

*Laurinum oleum illitum.*

*Mumia ex cumini, ammi & cari decocto sumpta.*

*Oleum nostrum de scorpionibus illitum.*

*Castoreum ex oxycrato potum.*

*Milium torrefactum cum sale mistum, & anthemide in sac-  
culo impositum.*

*Mentha tam illita, quàm pota.*

*Menthastrum.*

*Mentha Græca.*

*Salvia.*

*Gattaria.*

*Imperatoria.*

*Tanacetum.*

*Quinta essentia nostra lib. 5. cap. de uino descripta, pota.*

### DIOSCORIDIS

Ad singultum.

*Sisimbrii semen in uino potum.*

*Rhaponticum haustum.*

*Aristolochia rotunda bibita.*

*Mentha duo, tresue rami cum acida punice succo poti.*

*Anethi coma, & seminis decoctum potum.*

*Cuminum erraticum cum aceto potum.*

*Alysson potum, siue manibus gestatum, uel naribus infusum.*

*Aspleni decoctum potum.*

*Perichlymeni semen potum.*

*Saxifraga bibita.*

### MATTHIOLI

*Cinnamomi stillatitia aqua pota.*

*Mumia hausta ex cumini aut apij decocto.*

*Castoreum cum mulsâ potum.*

*Rhabarbarum ex uino haustum.*

*Mentha è punici mali uino pota.*

*Anethum cum haustum, tum olfactum.*

*Phyllitidis stillatitia aqua pota.*

## VENTRICULI

*Quinta essentia nostra lib. 5. cap. de uino descripta uncia  
pondere pota ubi ex repletionē fuerit singultus.*

### DIOSCORIDIS

Ad Acidis ructus.

*Agaricus drachmâ pondere sumptus.*

*Tragoriganum potum.*

*Betonica folia fabæ pondere ex despumato melle sumpta.*

### MATTHIOLI

*Coriandrum cochlearij mensura exhibitum.*

### DIOSCORIDIS

Ad sanguinem & lac in uentriculo concreta.

*Ficulnei cineris lixiuium potum.*

Coagulum	{	Equinum	} trium obolorum pondere ex uino potum.
		Leporinum	
		Agninum	
		Hædinum	
		Hinnulinum	
		Bubalinum	

*Helicrysi coma cum mulsâ pota.*

*Laser potum.*

### MATTHIOLI

*Cyclamini radices stillatitia aqua senis uncijs pota cum sac-  
chari uncia una.*

*Consolidæ mediæ succus epotus.*

*Auricula ursi.*

### DIOSCORIDIS

Ad uentriculi inflammationes.

*Hieracium maius & minus emplastri modo impositum.*

*Vitis uinifera folia & capreoli cum polenta impositi.*

*Viola purpurea ex polenta illita.*

### MATTHIOLI

*Cassie solutiue pulpa sumpta.*

*Santala omnia tam sumpta quàm illita.*

*Rosæ illita.*

*Consolidæ regalis flores illiti.*

*Lentis palustris stillatitia aqua pota.*

### MATTHIOLI

Ad famem caninam.

*Glirium pinguium caro assa deuorata.*

### DIOSCORIDIS

Ad appetentiam ciendam.

*Piper comestum.*

*Acetum in obsonijs additum.*

*Absinthium potum.*

### MATTHIOLI

*Cressini bacca.*

*Vna spina.*

*Ribes uulgaris.*

*Sinapisinum.*

### DIOSCORIDIS

Ad concoctionem iuuandam.

*Eruca in cibo comesta.*

*Piper omne comestum.*

*Gingiberis usus.*

*Scilla cum melle cocta & deuorata.*

*Absinthium haustum, uel uentriculo adhibitum.*

*Tragoriganum potum.*

*Pulegium potum.*

*Ligustici semen, & radix pota.*

*Seselis massiliensis semen cum uino potum.*

*Garum potum.*

*Betonica*



## IECINORIS

Betonica folia post cenam sumpta addito melle despumato faba magnitudine.  
Vinum absinthite.

### MATTHIOLI

Acori radicis & cinnamomi drachma ex uino absinthite.  
Galanga.  
Nardus Italica.  
Lauendula.  
Cubeba.  
Cinnamomi stillatitia aquahausa.  
Acorum potum.  
Caryophylli hausti.  
Crocum.  
Ladanū drachma pondere duabus horis a cena deuorati.  
Pyrum uel cidonium cineribus tosta & deuorata.  
Pistacia.  
Citria condita.  
Iuglandes conditæ.  
Nux myristica.

### DIOSCORIDIS

Ad uentriculi fluxiones.

Adiantum potum cum uino.  
Persici mali sicci decoctum & bibitum.  
Cotonei mali macerati liquor potus.

### MATTHIOLI

Myrteum condimentum.

### MATTHIOLI

Ad restringendam sitim.

Crespini bacca.  
Vua spina.  
Ribes uulgaris.  
Citria  
Limonia } mala.  
Aurantia }

Pyra.  
Portulacæ folia lingue subdita.  
Melopeponum seminum lacteus cremor.  
Anguria pulpa.  
Glycyrrhizæ radix, & eius succus.  
Trifolium acetosum.  
Fraga matura deuorata.  
Punicorum malorum uinum ex intybi stillatitia aqua aut hordei decocto potum.

### DIOSCORIDIS

Ad iecinoris obstructions.

Nardus Indica } ex aqua frigida hausta.  
Nardus Celtica }  
Lauri cortex tribus obolis in uino odorato potus.  
Piceæ folia drachma pondere in aqua, aut mulsâ pota.  
Amygdalæ amaræ cum melle, & lacte in illinctu datæ nucis auellana magnitudine.  
Gentianæ radicis succus cum aqua potus.  
Agaricum potum.  
Rhaponticum exhaustum.  
Eryngium ex uino assumptum.  
Anthemidis decoctum potum.  
Chamæpityos folia septem diebus in uino pota.  
Betonica in aceto mulso drachma pondere bibita.  
Eupatorii herba, aut semen in uino potum.  
Papaueris corniculati radix pota.  
Rubrica Sinopica hausta.  
Glycyrrhizæ succus delinctus.

## IECINORIS

### MATTHIOLI

Nardus Italica & lauendula in decoctis additæ.  
Asari decoctum.  
Carpesium.  
Cinnamomi aqua stillatitia pota.  
Cassia solutina.  
Acorum quocunq; modo sumptum.  
Amygdalarum amararum oleum potum.  
Cnicinum oleum potum.  
Rosarum succus & dilutum.  
Tamarindorum pulpa.  
Amygdala.  
Pistacia.  
Cicer nigrum & rubrum decoctum & potum.  
Ciceris farina ex Intubi stillatitia aqua decocta, & illita.  
Lupini cocti & cum ruta & pipere deuorati.  
Napi semen drachma pondere ex marrubij decocto frequenter potum.  
Brassica decocta ius.  
Beta cum sinapi, aut aceto deuorata.  
Cichorium ex uino albo tenui potum.  
Ciclamini succus duarum drachmarum pondere potus cum oxymelite.  
Rhabarbarum quocunq; modo potum.  
Gentianæ stillatitia aqua pota.  
Centaurij magni radix tum pota tum in uino macerata.  
Centaurij minoris decoctum & succus.  
Cardui radicem decoctum haustum.  
Eryngij radicem decoctum potum.  
Aloe quocunq; modo sumpta.  
Veronica mas.  
Mentha græca.  
Amaracus.  
Imperatoria radix.  
Senæ decoctum aut dilutum haustum.  
Rosmarinum frequenter usurpatum.  
Marrubium.  
Eupatorii uulgaris decoctum, aut succus epotus.  
Lupuli flores in potionibus sumpti.  
Frangula corticem decoctum potum. paradi rationem inuenies lib. 4. cap. de sambuco.  
Cuscuta decoctum potum.  
Quinta essentia ferri descripta lib. 5. in comment. de ferri scoria, siue stercore drachma pondere quotidie pota.

### DIOSCORIDIS

Ad morbum regium.

Nardus Indica } hausta.  
Nardus Celtica }  
Cerinum cornu ustum, ac lotum, potumq;  
Millepeda siue onisci ex uino poti.  
Cicer cum roremarino decoctum comesum.  
Rumicis radices in uino decoctæ & bibitæ.  
Atriplicis semen bibitum cum mulsâ aqua.  
Asparagi radicem decoctum potum cum fisis & ciceribus.  
Crithmi & eius radicem seminum decoctum potum.  
Irio cum melle linctæ.  
Scilla cum melle in eclegmate pondere trium obolorū pota.  
Hyrundinariæ radix cum aniso, & uino pota.  
Sphondilij semen potum.  
Agaricus drachma pondere sumptus.  
Rhaponticum haustum.  
Absinthij decoctum, dilutumve trium cyathorum pondere



## IECINORIS

dere quotidie haustum .  
*Aloe drachma pondere pota .*  
*Origani decoctum corpori perfusum .*  
*Calamintha cum uino pota .*  
*Feniculum erraticum potum .*  
*Libanotis radices potæ cum uino & pipere .*  
*Rorismarini decoctum potum .*  
*Nigella trita cum Irino unguento , naribus apposta .*  
*Chelidoniæ radix cum aniso & uino albo pota .*  
*Laser cum caricis datum .*  
*Marrubij succus naribus infusus .*  
*Polij utriusq; decoctum bibitum .*  
*Conyze folia & flores poti .*  
*Aspleni decoctum potum .*  
*Lichen ex melle inunctus .*  
*Adianti decoctum potum .*  
*Trichomanes decoctum haustum .*  
*Anthemidis decoctum potum .*  
*Bupthalmum potum statim à balneo .*  
*Pæoniæ radix bibita .*  
*Hyacinthi semen cum uino potum .*  
*Rubie radix cum mulsæ aqua bibita .*  
*Chamæpityos folia septem diebus in uino pota .*  
*Betonice folia cum dulci aqua pota .*  
*Elaterium pota .*  
*Anchusæ radicis decoctum potum .*  
*Quinquefolij succus cum trium cyathorum pondere aliquot diebus potus .*  
*Osyris decoctum potum .*  
*Chrysanthemi decoctum balnei more adhibitum .*  
*Vinum scillinum potum .*  
*Verbenacæ supinæ folia drachmæ pondere cum thuris obolis tribus, & uini ueteris hemina una ieiuna quadraginta diebus pota .*  
*Lycij herba in aceto decocta & bibita .*  
*Myricæ decoctum potum .*  
*Halycacahæ fructus poti .*  
*Chamaecissi folia trium obolorum pondere senis diebus in aqua pota .*  
*Rusci folia & bacca in uino pota .*  
*Vinum scillinum haustum .*  
*Cernini cornu cinis potus binis ligulis .*  
*Sulphur sorbili ouo sumptum .*

### MATTHIOLI

*Iridis radicis decoctum potum .*  
*Nardi Italicæ, lauendulæve decoctum additis cinnamomo asparagi & feniculi radicibus .*  
*Asari dilutum ex uino paratum .*  
*Asarina, aut eius decoctum .*  
*Cassie solutiue pulpa .*  
*Rosarum succus & dilutum .*  
*Tamarindorum pulpa .*  
*Castoris anteriores dentes in poculo contenti, è quo uinum biberit affectus .*  
*Terrenorum uermium cinis ex absinthij decocto potus .*  
*Bubuli fellis lapis ex uino potus .*  
*Napi semen ex marrubij decocto potum .*  
*Oxylapathi ex uino decoctum potum .*  
*Cichorij radices saccharo conditæ .*  
*Cichorij & eius radicum decoctum potum .*  
*Melopeponum lacteus cremor haustus .*  
*Eruca syl. tria folia leua manu decerpta illicoq; & uorata .*

## IECINORIS

*Cyclamini succus cum saccharo haustus addita mastiche, aut myrsifica nuce, aut rhabarbari scrupulo .*  
*Asphodeli radix ex uino sumpta .*  
*Chelidonium maius in calceis subnudis pedibus gestatum .*  
*Aquilegiæ semen ex cretico uino & croci momento potum .*  
*Rhabarbarum in potionibus additum .*  
*Agaricum in potionibus additum .*  
*Centaurij magni radix quoquo modo usurpata .*  
*Centaurium minus .*  
*Carduorum radicum decoctum .*  
*Eryngij radicum decoctum .*  
*Aloe quouis modo usurpata .*  
*Pulegij*  
*Menthastrij* } decoctum haustum .  
*Marrubij*  
*Cuminum illico à balneo exhibitum .*  
*Senæ decoctum uel dilutum .*  
*Radicum Vincetoxici decoctum in potu propinatum .*  
*Chamædrys semen drachmæ pondere ex meraco .*  
*Eupatorij uulgaris decoctum potum .*  
*Lupulorum florum decoctum haustum ex uino albo .*  
*Frangulæ corticum decoctum .* Passandi rationem habes li. 4. comment. de sambuco & ebulo .  
*Cuscutæ decoctum potum .*

### MATTHIOLI

Ad fluxum hepaticum .

*Quernorum foliorum tenellorum stillatitia aqua pota .*  
*Lupinum iecur siccum in puluerem sumptum .*  
*Rhabarbarum tritum & propinatum .*

### DIOSCORIDIS

Ad Iecinoris dolores .

*Acori decoctum potum .*  
*Absinthij decoctum ex passo appositum .*  
*Periclymeni semen potum cum uino .*

### MATTHIOLI

*Irinum oleum è floribus paratum illitum .*  
*Amygdalinum oleum .*  
*Laurinum oleum .*  
*Eupatorij uulgaris decoctum aut eius succus potus .*

### DIOSCORIDIS

Ad iecinoris duritiem .

*Ammoniacum illitum, & ebibitum .*

### DIOSCORIDIS

Ad refrigeratum iecur .

*Nardus Indica* } ebibita .  
*Nardus Celtica*  
*Amomi decoctum potum .*  
*Pinorum & piceæ folia ex aqua uel mulso pota .*

### MATTHIOLI

*Acori oxymel potum .*  
*Cinnamomi aqua stillatitia hausta .*  
*Acorum quocunq; modo sumptum .*  
*Balsamum factitium cum potum tum illitum .*  
*Caryophylli in potu, aut in cibo sumpti .*  
*Rhabarbarum tritum & cum uinis passis deuoratum .*  
*Mentha Græca .*  
*Imperatorie radix .*  
*Eupatorij uulgaris succus aut eius decoctum potum .*

### MATTHIOLI

Ad iecinoris scyrrhum .

*Asarum .*  
*Amygdalinum oleum .*

Sesaminum



## IO CINORIS

Sesaminum oleum.

Mastiche cum imposita, tum intus sumpta.

Centaurij minoris decoctum haustum.

Frangula radicum decoctum potum. Parandi modo inuenies lib. 4. comment. de sambuco.

Scillinum acetum potum.

### MATTHIOLI

Ad cachexiam. i. malum habitum.

Cinnamomi aqua stillatitia pota.

Acorus, quem calamum odoratum vulgo uocat, sumptum.

Balsami sacchari liquores omnes.

Nux myristica intro sumpta.

Iecur leporinum arefactum, & potioni infictum.

Sium in cibis sumptum.

Cichorium quoquo modo acceptum.

Rhabarbarum quauis ratione haustum, & cum passis uuis comestum.

Agaricum.

Absinthij pontici comæ saccharo asseruate, & deuorata. parandi rationem habes commentario de absinthio.

Pulegij decoctum potum.

Mentha græca.

Imperatoria radix.

Sagapenum exhibitum flauis myrobalanis duplicato pondere additis.

Marrubij decoctum potum.

Eupatorij vulgaris succus, aut decoctum potum.

Frangula radicum decoctum haustum. Parandi rationem habes lib. 4. comment. de sambuco.

### DIOSCORIDIS

Ad hydropem.

Asarum potum.

Cinnamomum ebibitum.

Calami odorati decoctum cum semine apij potum.

Erinacei terrestris caro.

Cochlearum terrestrium operimentum, et caro simul contrita tumoribus hydropicorum imposita.

Amurca in uillosa pelle peruncta, & imposita.

Urina humana sui ipsius bibita.

Urina capre quotidie cum spica pota.

Cicer cum rore marino decoctum.

Raphanus emplastri modo impositus.

Plantago cum lenticula decocta.

Ebuli radix in uino decocta, & pota.

Allium decoctum manducatum.

Bulbi cum melle & trito pipere emplastri modo impositi.

Scilla preparata sumpta.

Anagallidis succus uino potus.

Chamaeleonis alba radix cum uino pota.

Absinthium bibitum cum ficibus, nitro et loliacea farina.

Adianti decoctum potum.

Trichomanes decoctum potum.

Hyssopum cum fico, nitroq; emplastri modo impositum.

Fidicula decoctum potum.

Origanum cum fico decoctum.

Sampsuchi decoctum potum.

Ruta cum fico emplastrata, & eius decoctum ex uino tum potum tum corpori persusum.

Tastinace erratica semen potum.

Anisum potum.

Smyrniij semen potum.

Laserpitij liquor cum caricis datus.

## IO CINORIS

Chamedryi decoctum potum.

Poliij utriusque decoctum bibitum.

Androsaces in uino pota duarum drachmarum pondere.

Betonice folia cum aqua dulci pota.

Cucumeris asinini radices succus sesquioboli pōdere et cortex eius acetabuli quarta parte.

Aque marine balneum.

Vitis sylvestris radix in aqua feruesacta, & in uini cyathis duobus marina aqua diluti pota.

Vinum scillinum potum.

Viticis semen potum.

Ficus sicca in uino cū polēta, et absinthio decocta, et illitæ. Sal.

Alcyonium tertium.

Arena è littoribus sole feruesacta capite tenuis hydropicis obruta.

### MATTHIOLI

Electuarium de succo iridis in cap. proprio de iride.

Iridis radices condite.

Cyperi radicum, et baccarum lauri puluis pari pōdere ex impubis pueri urina exceptis & uentri adhibitis.

Asari dilutum ex uino paratum potum.

Asarina & eius decoctum.

Cinnamomi stillatitia aqua pota.

Balsami sacchari liquores omnes.

Cnicinum oleum potum.

Lixiuum ex uino albo, & iunipero cinere potum.

Fraxini semen cum uino assumptum.

Officula acinorum sylvestris mali punici trita & pota.

Humani stercoreis stillatitia aqua pota.

Bubulum caprillum uel stercois emplastri modo impositum.

Napi semen drachmæ pondere ex marrubij decocto in diebus pluribus potum.

Brassica marina decoctum potum & præsertim addito rhabbaro.

Brassica marine puluis additis rhabbaro & cubebis pluries ex uino potus.

Sinapis ex impubis pueri urina illitus.

Caryophylli in cibo, uel potione usurpati.

Cyclamini succus cum saccharo potus addita mastiche, aut myristica nuce, aut rhabbarbari scrupulo.

Asphodeli radix ex uino pota.

Rhabarbarum frequenter usurpatum.

Agaricum in potionibus additum.

Gentiana.

Centaurij magni radix tum uino macerata tum pota.

Cardui radicum decoctum

Cardui benedicti decoctum

Eryngij radicum decoctum

} haustum.

Zuccharum ex pontici absinthij coma paratum. modum parandi habes commento de absinthio.

Pulegij decoctum bibitum.

Mentha græca.

Imperatoria radix.

Sagapenum cum duplicato pondere myrobalanorum flauorum potum.

Euphorbium haustum.

Vincetoxici radicum ex uino albo decoctum bibitum.

Marrubij decoctum potum.

Eupatorij vulgaris decoctum haustum.

Ricini semen ex caprino lacte maceratum & haustum.

Sambuci, aut ebuli radicum stillatitia aqua pota. hæc bi-



## LIENIS

nis illa quaternis uncis simul mista, & diebus xxx.  
pota.  
Frangula corticum decoctum potum. parandi rationem in  
uenies lib. 4. comment. de sambuco.  
Colocynthis cum pota, tum chysmate infusa.  
Stibium nostrum granorum quatuor pondere haustum.

### MATTHIOLI

Ad inflammationem.

Cassia solutinae pulpa deuorata.  
Caphura illita.  
Crespini baccarum succus potus.  
Rosa & earum succus, seu dilutum.  
Cichorij radices condita.  
Cichorij flores saccharo asseruati, & saepe deuorati.  
Meloeporum lacteus cremor potus.  
Phyllitidis farina sua ipsius aqua subacta, & illita.  
Trifolium acetosum deuoratum.  
Consolida regalis flores poti.  
Fragariae & radicum decoctum ebibitum.

### DIOSCORIDIS

Ad induratos lienes.

Cotonea mala cruda cataplasmatibus addita & imposita.  
Sycomori liquor haustus, & illitus.  
Raphanus emplastri modo impositus.  
Brassica folia cum aceto deuorata.  
Chamaedrys decoctum potum.  
Lupinorum farina illita.

### MATTHIOLI

Helenij radices farina denarij pondere diebus aliquot ex ui  
no pota.

Amygdalinum oleum.  
Terebinthina deuorata.  
Sesamnum oleum.  
Myrica ex uino decocta.  
Cochlearum maiorum cinis cum lini, & urticae semine ex  
melle potus.  
Stercus caprillum illitum.  
Dracunculi radix contusa, & illita.  
Cyclamini succus unguentis additus.  
Centaurij minoris decoctum & succus tam interius, quam  
exterius usurpatus.  
Mentha graeca ex oleo irino illita.  
Oleum liliorum alborum inunctum.  
Phyllitis quocunque modo sumpta.  
Oxymel ex floribus genista paratum.  
Saccarum & genista floribus paratum saepe sumptum.  
Frangula corticum decoctum potum. Parandi rationem ha  
bes lib. 4. comment. de sambuco.  
Scillinum acetum potum.

### DIOSCORIDIS

Ad lienis obstructions.

Nardus celtica ex uino pota.  
Adiantum bibitum.  
Trichomanes hausta.

### MATTHIOLI

Nardus Italica, lauendulaeque.  
Asari decoctum haustum.  
Cubea.  
Carpesium.  
Helenij radices farina frequenter ex uino uetere sumpta.  
Amygdalarum amararum oleum.  
Cnicinum oleum.

## LIENIS

Laurinum oleum.  
Mumia ex Cari decocto pota.  
Tamarindorum pulpa.  
Amygdala.  
Ciceris rubri decoctum potum.  
Lupini cocti & cum ruta, & pipere comesti.  
Brassica decocta ius potum.  
Beta cum sinapi aut aceto deuorata.  
Sium in cibis sumptum.  
Cyclamini succus binis drachmis ex oxymelite sumptus.  
Rhabarbarum potioni infriatum.  
Agaricum in potionibus sumptum.  
Gentiana & eius aqua stillatitia.  
Centaurij minoris decoctum & succus.  
Eryngij radicum decoctum potum.  
Veronica mas.  
Mentha graeca ex oleo irino illita.  
Amaracus.  
Imperatoria radix.  
Sena decoctum uel dilutum haustum.  
Rosmarinum cum pane deuoratum.  
Phyllitis quoquo modo sumpta.  
Eupatorij uulgaris decoctum potum.  
Lupuli flores in potionibus additi.  
Fragariae tum folia, tum radices.  
Frangula corticum decoctum haustum. Parandi rationem  
habes lib. 4. comment. de sambuco.  
Cuscuta, & eius decoctum.  
Quinta essentia ferri descripta in quinto libro capite de feo  
ria seu stercore ferri diebus pluribus continuis drachmae  
pōdere pota ex adianti, aut aspleni, aut myricae decocto.

### DIOSCORIDIS

Ad lienis inflammationes.

Iris illyrica ex aceto pota.  
Acorum potum.  
Nardus Celtica ex uino pota.  
Nardus montana ex uino hausta.  
Sarmentitius cinis ex aceto, rosaceo & ruta illitus.  
Myrica ex uino decoctum potum.  
Vitici semen potum.

### DIOSCORIDIS

Ad lienis dolores.

Dictamnium potum & illitum.

### MATTHIOLI

Irinum oleum & floribus paratum & illitum.  
Laurinum oleum inunctum.  
Oleum liliorum alborum inunctum.  
Phyllitis quouis modo sumpta.

### MATTHIOLI

Ad refrigeratos lienes.

Acori oxymel sumptum.  
Cubea.  
Cinnamomi stillatitia aqua pota.  
Balsami factitij liquores omnes.  
Amygdalarum amararum oleum cum potum tum illitum.  
Laurinum oleum.  
Rhabarbarum intro sumptum.  
Agaricum potum.  
Mentha graeca ex irino oleo inuncta.  
Imperatoria radix deuorata.  
Rosmarinum cum pane usurpatum.  
Phyllitis.



## LIENIS DIO SCORIDIS

Ad minuendos extuberantes lienes.

*Irisillyrica* ex aceto pota.  
*Acorum* potum.  
*Nardus* { *Celtica* } ex uino bibita.  
               { *Montana* }  
*Myrica* ex uino decoctum haustum.  
*Vitidis* semen potum.  
*Cyclamini* secunda semen quadraginta diebus haustum.  
*Sagapenum* ebibitum.  
*Ammoniacum* drachma pondere ex aceto sumptum.  
*Chamaedrys* ex aceto pota.  
*Nasturtium* haustum.  
*Piperis* radix illita.  
*Poly* utriusque decoctum cum aceto potum.  
*Cyclamini* succus inunctus.  
*Capparis* semen drachmarum duarum pondere quadraginta diebus ex uino bibitum.  
*Eiusdem* radix ex uino bibita eodem pondere.  
*Lepidium* cum helenij radice impositum.  
*Hedera* tenella folia ex uino decocta uel arida ex pane cocta imposita.  
*Isatis* syluestris tum pota tum illita.  
*Agaricum* drachma pondere cum aceto mulso datum.  
*Rhaponticum* potum.  
*Smyrni* radix comesta.  
*Gentiana* radix duarum drachmarum pondere pota.  
*Aristolochia* rotunda pota.  
*Crocodilij* radices decoctum potum praesentaneo remedio prodest.  
*Hyssopum* cum ficis, nitroq; illitum.  
*Tragoriganum* cum aceto potum.  
*Pulegium* cum sale illitum.  
*Sison* potum.  
*Peucedani* succus haustus.  
*Viscum* cum calce, gagate uel lapide decoctum.  
*Teucrium* cum posca potum, uel cum ficis appositum.  
*Leucoij* radices cum aceto illita.  
*Nymphaeae* radix ex uino bibita.  
*Aspleni* folia pota, uel eius decoctum cum aceto quadraginta diebus haustum, uel folia ipsa ex aceto illita.  
*Buni* semen potum.  
*Hemionitis* cum aceto pota.  
*Rubia* semen ex aceto mulso potum.  
*Lonchitis* alterius folia cum aceto hausta.  
*Betonica* folia ex oxymelite ebibita.  
*Polemonij* radix ex aqua sumpta.  
*Periclymeni* semen quadraginta diebus in uino potum.  
*Xyridis* semen ex aceto sumptum.  
*Anchuse* radix cum mulsa aqua pota.  
*Urtica* utraque cum cerato imposita.  
*Trichomanes* pota.  
*Vini* scillini usus.  
*Glans* unguentaria cum erui farina pota ex mulsa aqua.  
*Bryonia* trium obolorum pondere triginta diebus ex aceto hausta, aut cum ficis illita.  
*Vitis* nigrae uiticulae primae recentes cocta, ac comesta.  
*Filicis* maris radix hausta.  
*Aqua* uel uinum, in quibus chalybs, aut ferrum resinctum fuerit in potu.  
*Alcyonium* tertium bibitum.

## INTESTINORVM

*Corallium* ex aqua bibitum.  
*Asius* lapis ex aceto, & uina calce illitus.  
*Cotis* naxiae delinata a ferro scobes ex aceto bibita.

### MATTHIOLI

*Helenij* radices farinae uino uetere frequenter denarij pondere pota.  
*Terebintina*, lariceaq; resina frequenter deuorata.  
*Fraxini* corticis decoctum potum.  
*Myrica* rami ex aceti illiti.  
*Nux* myristica.  
*Eruum* a ieiuniis deuoratum.  
*Erucae* semen potum.  
*Hedera* helicis foliorum succus ex uino austero potus.  
*Rhabarbarum* quoquo modo sumptus.  
*Agaricum* in potionibus additum.  
*Mentha* graeca ex oleo irino illita.  
*Phyllitis* quouis modo sumpta.  
*Eupatorij* vulgaris decoctum potum.  
*Lupuli* flores in potionibus decocti.  
*Frangulae* corticum decoctum haustum. Parandi rationem habes lib. 4. cap. de sambuco.  
*Cuscuta* & eius decoctum.  
*Corallium* frequenter potum.

### DIO SCORIDIS

Ad colicos affectus.

*Amygdala* amara illinctu adhibita.  
*Cochlea* terrestres cum suo putamine tusa addita pauca myrrha, ex uino bibita.  
*Alauda* auis tosta in cibo sumpta.  
*Suillus* talus crematus ad albedinem usque potus, ubi flatus exerceat.  
*Butyrum* infusum, ubi colon exulceratum fuerit.  
*Gallinae* finum cum aceto uel uino haustum.  
*Ruta* decoctum ex oleo infusum.  
*Petroselinum* potum.  
*Colocynthis* infusa clysmatibus.  
*Cnici* decoctum infusum.

### MATTHIOLI

*Galanga* pota.  
*Cubebe*.  
*Cinnamomi* stillatitia aqua.  
*Balsami* factitij liquores omnes poti & illiti.  
*Oleum* cum pari portione cretici uini sumptum, aut clystere infusum.  
*Ricini* oleum potum, illitum & infusum.  
*Amygdalinum* oleum utrunque.  
*Cnicinum* oleum.  
*Laurinum* oleum.  
*Succinum* ex tepenti aqua potum.  
*Perficorum* nucleorum oleum tam potum quam infusum.  
*Amygdalinum* oleum potum.  
*Nucum* iuglandium oleum haustum.  
*Oleum* e scorpiionibus nostrum illitum.  
*Aqua* in qua ceruinum genitale elotum fuerit pota.  
*Ceruorum* tenerrima cornua in taleolis concisa siccaq; & in puluerem trita, & cum pipere, & myrrha hausta.  
*Lupinum* finum, quod terram non attigerit ex uino albo uel aqua potum, & forinsecus uentri adalligatum.  
*Brassicae* semen crassiuscule contusum, & in carniuum iure feruesfactum, potumque una cum ipso iure.  
*Ius* decocta brassicae cum uetere gallo potum..  
*Cyclamini* suc. trium drach. pondere in clysteribus additus.



## INTESTINORVM

*Imperatoria ex calido meraco pota.*  
*Sagapenum bibitum, aut clysteribus inditum.*  
*Verbasci flores in puluerem triti & poti.*  
*Trinitatis herba in puluerem trita & pota.*  
*Ricini semen ex ure ueteris galli decoctum & potum.*  
*Colocynthidis clysteribus infusa.*  
*Momordica puluis haustus.*  
*Quinta essentia nostra pota, et in clysteribus addita.*  
*Stibium nostrum commentario proprio descriptum sum-*  
*ptum quinque granorum pondere.*  
*Gagates lapis in puluerem tritus drachma pondere diebus*  
*septem potus.*

## DIOSCORIDIS

### Ad intestinorum dolores.

*Irisillyrica pota.*  
*Acori decoctum bibitum.*  
*Mei radices trita cum melle in eclegmate sumpta.*  
*Cardamomum ex aqua potum.*  
*Agalocum ex aqua haustum.*  
*Nuces iuglandes cum suo putamine perustae, & umbilico*  
*admotae.*  
*Ficuum cum ruta decoctum clysmate infusum.*  
*Halimi folia drachma pondere in aqua malsa pota.*  
*Crocum in potionibus bibitum.*  
*Dauci semen potum.*  
*Libanotidis radices hausta.*  
*Ferula semen in potu sumptum.*  
*Peucedani succus in oio haustus.*  
*Melissophylli decoctum clystere infusum.*  
*Castoreum potum.*  
*Butyrum clysmatibus infusum.*  
*Serpyllum ebibitum.*  
*Calamintha decoctum haustum.*  
*Eryngium ad potandum datum.*  
*Cera in sorbitionibus data.*  
*Ammi ex uino sumptum.*  
*Triticci furfures ex decocto ruta elixi, & illiti.*  
*Milium calefactum in sacculis adhibitum.*  
*Orobi farina aceto macerata imposita.*  
*Sisymbrij semen in uino potum.*  
*Piper cum lauri tenellis folijs haustum.*  
*Scilla in eclegmate cum melle.*  
*Rhaponticum potum.*  
*Sampsuchi decoctum ebibitum.*  
*Centaurij maioris radix epota.*  
*Ruta una cum siccatō anetho elixa in potu sumpta.*  
*Panaces cum uino haustum.*  
*Anethi coma & seminis decoctum potum.*  
*Ligustici semen & radix pota.*  
*Cumini decoctum cum oleo clystere infusum.*  
*Phalangij folia, flores, ac semen haustum.*  
*Centunculum austero uino potum.*  
*Conyza folia & flores poti.*  
*Paeonia radix in uino pota.*  
*Pseudo bimum ebibitum.*  
*Aqua marina fotu adhibita.*  
*Chamaepitys hausta.*  
*Graminis decoctum ebibitum.*  
*Chamaedaphnes folia in potu data.*  
*Sal calefactum in sacculis adhibitum.*  
*Nitrum cum cumino ex hydromelite haustum.*  
*Seselis Maßiliensis semen ex uino potum.*

## INTESTINORVM

*Asclepiades radices ex uino pota.*  
*Alisma per se, aut cum pari pondere seminis dauci haustū.*  
*Suillus talus combustus ad albedinem usque ebibitus.*  
*Lini seminis decoctum per sedem infusum.*  
*Agaricum duorum obolorum pondere sumptum.*

## MATTHIOLI

*Oleum* { *Oliuarum cum uino cretico potum, & infusum.*  
*Amygdalarum dulcium ebibitum.*  
*Laurinum inunctum.*  
*Erica florum decoctum potum.*  
*Perfici nuclei deuorati.*  
*Cochlearum elixarum ius potum.*  
*Milium cum sale, & anthemidis floribus mistum, & cali-*  
*dum cum sacculis adhibitum.*  
*Brassica ius cum uetere gallo paratum potum.*  
*Cyclamini succus in clysteribus additus.*  
*Chelidonium maus una cum radice trisum & oleo chamē-*  
*melino feruefactum, & umbilico adhibitum.*  
*Distamnium album ex meraco potum.*  
*Menthastrum.*  
*Imperatoria.*  
*Vincetoxici radix ex meraco.*  
*Verbasci flores in puluerem triti & poti.*  
*Herba trinitatis, aut stillatitia eius aqua pota.*  
*Momordica farina potui data.*

## MATTHIOLI

### Ad Dysentericos.

*Aspalathi decoctum clystere infusum.*  
*Myrrha faba magnitudine deuorata.*  
*Lentiscus ebibita.*  
*Picea cortex potus.*  
*Maceris cortex in potu sumptus.*  
*Paliuri folia & radix hausta.*  
*Acuta spinæ fructus deuorati uel poti.*  
*Rubi canini fructus deuoratus.*  
*Cisti folia & cytini in potu data.*  
*Hypocistis hausta.*  
*Ladanum cum uino uetere potum.*  
*Rosarum fructus in potu sumptus.*  
*Lycium potui datum.*  
*Acacie succus haustus.*  
*Glandium interior, tenuiorque tunica decocta pota.*  
*Castanearum interior pariter tunica ebibita.*  
*Galla omphacitis ex uino, aut aqua trita illita, aut hausta.*  
*Rhois foliorum decoctum clystere infusum, uel potu acce-*  
*ptum.*  
*Eiusdem semina pro sale cibis, obsonijsque aspersa.*  
*Palma inuolucris decoctum tum infusum, tum bibitum.*  
*Punicorum acidorum nuclei siccati & ebibiti, uel in defes-*  
*sonibus additi.*  
*Myrti semen & folia pota.*  
*Cotonea mala comesta cruda, uel cocta, uel eorum succus*  
*potus.*  
*Pyræ tam domestica quam syluestria deuorata.*  
*Mespila in cibum accepta.*  
*Loti arboris bacca comesta, uel hausta.*  
*Corni arboris bacca, siue in edulys, siue in defruto asupta.*  
*Sorba sicca quoquo modo sumpta.*  
*Prunorum syluestrium bacca deuorata.*  
*Siliqua siccata deuorata.*  
*Cochlea terrestres suis cum putaminibus uste (ut Galenus*  
*inquit) esui data.*



## INTESTINORVM

Siluri piscis salsamentum fomento adhibitum.  
 Leporinus sanguis frixus deuoratus.  
 Garum piscium clysmate infusum.  
 Ceruinum cornu potum duorum cochlearium mensura.  
 Cera in sorbitionibus data.  
 Lac ignitis iniectis calculis decoctum clystere infusum.  
 Leporinum } coagulū triū obolorum pōdere ex nino potū.  
 Equinum }  
 Asparagus altilis elixus, uel assus in cibo sumptus mitigat.  
 Idearadix bibita.  
 Altheæ decoctæ succus ex uino haustus.  
 Alceæ radices cum uino, aut aqua potæ.  
 Phyllitis pota.  
 Portulaca ad summum coctæ in cibis sumpta.  
 Plantago per sedem infusa.  
 Equiseti succus potus.  
 Caprillus adeps cum polenta, & rhoe datus, uel clystere in  
 fusus.  
 Melissa phyllum bibitum.  
 Tragium scolopendræ simile elixum, & sumptum in cibo.  
 Faba in posca decoctæ & comesa.  
 Alismatis radix cum pari pondere seminis syluestris pasti-  
 nace bibita.  
 Oxylapathi aut oxalidis semen in aqua aut uino bibitum.  
 Lysimachia potui data.  
 Tragi cacumina decem in uino pota.  
 Clematis folia cum uino hausta.  
 Stæbis decoctum clystere infusum.  
 Limonij semen in uino potum.  
 Elatine elixa pota.  
 Polemonij radix ex uino sumpta.  
 Eupatorij semen & folia in uino hausta.  
 Nymphææ siccata radix ex uino ebibita.  
 Sedum maius cum uino potum.

Sanguis { Hirca  
 Capræ  
 Leporis  
 Cerui } in sartagine frixus in cibo sumptus.

Vitis uinifera foliorum, & capreolorum succus potus.  
 Vinaceorum decoctum ebibitum.  
 Vinaceorum nuclei in farinam polenta modo illiti.  
 Vna passa alba comesa per se cum suis nucleis.  
 Omphacium clystere infusum.  
 Vinum ananthinum }  
 Vinum cydonites } potum.  
 Vinum rhoites }  
 Terra lemmia ebibita.  
 Muria clysmatibus infusa, ubi diutina dysenteria intestina  
 exulcerata extiterint.  
 Scordium duarum drach. pondere cum aqua dulci potum.  
 Hedera flores trium digitorum carptæ bis in die ex uino  
 hausti.

## MATTHIOLI

Lentiscinum oleum infusum.  
 Rosaceum oleum potum.  
 Thus potum & clystere infusum.  
 Armenium lutum unā cum corallio, mastiche, cornu cerui  
 no & hematite potum.  
 Pinorum nucū cortices ex aceto acerrinso decocti et suffiti.  
 Mastiches pota.  
 Millefolij succus clysteribus infusus, quinetiam sicci farina  
 cum epota tum infusa.

## INTESTINORVM

Potentilla pota, aut uiridis in calceis imposita sub nudis  
 pedibus.  
 Succinei pastilli hausti.  
 Crespini uuarum succus in potu sumptus.  
 Vna spina.  
 Ribes uulgaris.  
 Ligustrinorum florum aqua.  
 Cisti flores.  
 Hypocistis.  
 Rosaceum saccharum.  
 Rosarum ungues.  
 Rosarum calyx.  
 Rosarum semen & lanugo circumstans.  
 Lycium infusum.  
 Quernorum foliorum stillatitia aqua pota.  
 Querna folia, glandes & gallæ.  
 Fagineæ glandes.  
 Castanearum rubens interior membrana hausta.  
 Punicum malum in furno tostum, tritumq; potui datum.  
 Punicæ mali florum saccharum rosacei mō paratū sumptū.  
 Myrteum condimentum.  
 Cerasia austera saccharo condita.  
 Poma acerba sub calidis cineribus assa.  
 Cydonia mala tosta à ieiunis deuorata.  
 Cydoniorum uinum, mīna, oleum, hoc illitum illa hausta.  
 Diacydonites confectio.  
 Cydoniorum pomorum succus, in quo conserbuerint rubrū  
 corallū, rubearum rosarum semen, rhabarbarum, hypo-  
 cistis, acacia.  
 Pyra austera, uel syluestria assa.  
 M. pila.  
 Corna cum cruda tum saccharo condita.  
 Mora immatura arida.  
 Cochlea cum testis ustæ, admistis galla omphacitide & pi-  
 pere albo, & cibis inspersæ, aut ex uino austero pota.  
 Leporina caro assa deuorata.  
 Leporinus sanguis adhuc calens cum hordeacea farina de-  
 coctus, & deuoratus.  
 Leporinus sinus potus.  
 Cerui genitale ex uino austero sumptum.  
 Ouum gallinaceum in aceto coctum deuoratum durum.  
 Ceruinus sanguis clysteribus infusus.  
 Caninum stercus album ex lacte potum, in quo igniti calcu-  
 li extincti sint.  
 Oryzæ decoctum potum, aut infusum.  
 Oryza in lacte coctæ, in quo igniti calculi extincti fuerint  
 deuorata.  
 Milij Indici panicularum flores intro sumpti.  
 Milij granorum putamen oui uitello exceptum, et probe de-  
 coctum sumptum.  
 Amylum in cibo usurpatum.  
 Oxylapathi semen potum.  
 Portulaca in cibis usurpata.  
 Bistorta }  
 Tormentilla } radices, in potionibus additæ.  
 Caryophyllatæ }  
 Lagopi panicula pro sedis absterforio usurpata.  
 Virga aurea pota & clysteribus infusa.  
 Plantaginis utriusque semen ouo exceptum, tegulisq; inas-  
 satum deuoratum.  
 Trasorum lacteus cremor ex aqua, in quo candens ferrum  
 extinctum fuerit, paratus potus.



## INTESTINORVM

Bursa pastoris cum plantagine, luto armeno ex pluuiali aqua cocta & pota.  
 Rhabarbarum igne torrefactum ex uino austero & plantaginis succo potum.  
 Tragacanthæ lachryma tosta, & ex uino cydoniorum pota, tum clysmate infusa.  
 Flos solis una cum radicibus ex uino austero potus.  
 Aparinæ stillatitia aqua pota.  
 Gnaphalium ex uino austero.  
 Conyze media puluis drachma pondere quotidie sumptus ex austero uino.  
 Palma Christi florum puluis ex aqua plantaginis, aut in qua ferrum ignitum extinctum fuerit.  
 Lunaria minor quoquo modo sumpta.  
 Canabis foliorum puluis oui uitello exceptus, deuoratus.  
 Hyperici oleum uentri illitum.  
 Pyrola }  
 Pilosella } ex uino austero pota.  
 Fragaria }  
 Amaranti purpurei flos epotus.  
 Punicorum malorum uinum ex aqua plantaginis potum.  
 Armenia terra pota aut in clysteribus addita.  
 Corallium rubrum in pollinem tritum bibitum.  
 Crystallum tenuissime leuigatum potui datum.

### MATTHIOLI

Ad tormina.

Oleum } Oliuarum cum uino cretico potum & infusum.  
 } Amygdalinum haustum.  
 } Laurinum illitum.  
 Erica florum decoctum potum.  
 Persici nuclei deuorati.  
 Cochlearum ius potum.  
 Milium cum sale mistum, et in sacculis calidum appositum uentri.  
 Brassica ius cum uetere gallo decoctum bibitum.  
 Cyclamini succus clysteribus additus.  
 Chelidonium maius una cum radice tusum, & oleo chamæmelino feruesfactum, & umbilico illitum.  
 Distamnus albus ex meraco potus.  
 Mentastrum.  
 Imperatoria.  
 Vincetoxici radix ex meraco.  
 Verbasci flores in puluerem triti, & potionibus inspersi.  
 Herba trinitatis aut stillatitia eius aqua pota.  
 Momordica farina hausta.

### DIOSCORIDIS

Ad cohibendam aluum, & diarrhoeam.

Coagulum leporinum potum.  
 Lac omne, in quo igniti calculi marini extincti fuerint.  
 Caseus elixus, & ab elixatione statim sepositus, moxq; inassatus in cibo sumptus.  
 Fimus caninus ardente syrio acceptus, & in aqua bibitus.  
 Panis triticeus siccus inueteratus comestus.  
 Hordeacea farina cum myrti baccis, aut syluestribus pyris aut malicorio ex uino illita.  
 Puls ex } Zea }  
 } Avena } in cibum sumpta.  
 } Milio }  
 Oryza in cibum accepta.  
 Lentesci cū suo cortice decocta deuorata, praesertim si decoquantur ex aceto cum adstringentibus alijs.  
 Oxylapathi aut oxalidis semen in uino aut aqua potum.

## INTESTINORVM

Brassica percocta cibis.  
 Beta nigra cum sua radice, & lente decocta esui data.  
 Plantago ex aceto elixa cum sale comesta, quin & eius semen ex uino potum. Præterea clysteribus infusa.  
 Intybus tam hortensis, quam erratica in cibum accepta.  
 Condryllæ succus coctus potus.  
 Lens syluestris quoquo modo sumpta.  
 Acinos pota.  
 Anisum ebibitum.  
 Anethum, quinetiam eius coma & semen haustum.  
 Apium in cibo sumptum.  
 Phyllitis potni data.  
 Acanthi radices bibita.  
 Feniculum erraticum potum.  
 Ruta in cibo uel potu sumpta.  
 Orchis Serapias ex uino potus.  
 Pæonia radix ex uino decocta hausta.  
 Althea decoctum bibitum.  
 Alismatis radix pota.  
 Polygoni succus potus.  
 Clematis prima in uino bibita.  
 Lagopus ex uino, uel ex aqua sumpta, ubi febris sit.  
 Xyridis radix in mulso pota.  
 Anchusa folia ex uino sumpta.  
 Rubi ramorum decoctum potui datum.  
 Quinquefolij radices decoctum bibitum.  
 Phœnix in uino austero hausta.  
 Idea radix bibita.  
 Iunci praesertim marini semen frictū, et in diluto uino potū.  
 Astragali radix ex uino hausta.  
 Hyacinthi radix ebibita.  
 Papaueris nigri semen ex uino haustum.  
 Verbasci radix, & flores potui dati.  
 Labruscæ flores poti.  
 Punicorum acidorum uinum potui datum.  
 Rubrica sinopica in ouo hausta, aut clystere infusa.  
 Vini fex illita.  
 Sedum maius ex uino haustum.  
 Adianti decoctum potum.  
 Trichomanes decoctum bibitum.  
 Acetum cibis incoctum.

### MATTHIOLI

Arborei musci dilutum ex uino paratum potum.  
 Thus potum & clystere infusum.  
 Mespila }  
 Sorba } deuorata.  
 Corna }  
 Pyra syluestria }  
 Nux myristica & praesertim tosta.  
 Auellanarum putamina trita, & ex uino austero pota.  
 Oryza torrefacta, & in lacte decocta, & in quo igniti calculi extincti sint.  
 Milij putamen oui uitello exceptum, deinde inassatum & deuoratum.  
 Oxylapathi semen potum.  
 Caryophylli prius igni tosti, & in potu, aut cibo sumpti.  
 Coriandri semen ex aqua potum.  
 Lagopi folia panicula, & semen, ex uino austero, aut puni ci mali hausta.  
 Virga aurea pota, & in clysteribus addita.  
 Potentilla pota, aut uiridis in calceis nudis pedibus supposita.

Fragaria



## INTESTINORVM

Fragariae folia, atq; radices.  
Solbastrella, siue sanguisorba quouis modo usurpata.  
Pulmonaria altera ebibita.  
Punicorum acidorum malorum uinum potum.  
Armenia terra tam pota, quam chysmate infusa.

### MATTHIOLI

Ad lienteriam.

Arborei musci dilutum ex uino paratum.  
Lycium.  
Saccharum è punicorum floribus paratum ex austero uino sumptum.  
Myrteum condimentum.  
Siliquæ siccae deuoratae.  
Nux myristica, praesertim calido cinere inassata.  
Mili Indici panicularum flores hausti.  
Mili putamen oui utello exceptum, deinde inassatum, & deuoratum.  
Oxylapathi semen potum.  
Caryophylli tosti in potione uel in cibo sumpti.  
Rhabarbarum tostum, & uino austero, aut plantaginis succo haustum.  
Coriandri semen ex aqua.

### DIOSCORIDIS

Ad diuturnas alui fluxiones.

Sanguis 

Hircinus	} in sartagine frixus & comesus.
Caprillus	
Leporinus	
Ceruinus	

### MATTHIOLI

Mastiches pota.  
Nux myristica.  
Myrica ramorum cortex.  
Oxylapathi semen potum.  
Mili Indici flores intro sumpti.  
Mili putamen utello oui exceptum, & deinde inassatum deuoratum.  
Caryophylli tosti in potu, aut cibo sumpti.  
Lagopi folia, semen, & panicula, ex uino austero, aut punci mali pota.  
Virga aurea tum pota, tum infusa.  
Tyrola } quomodolibet usurpata.  
Pilosella }  
Potentilla pota uel uiridis in calceis nudis pedibus supposita.  
Fragariae folia & radices.

### DIOSCORIDIS

Ad emolliendam aluum.

Ceruisia comesta.  
Melimela esui data.  
Persica in cibum sumpta.  
Mora matura comesta.  
Ficus matura deuorata.  
Marinus echinus in cibis.  
Tellinarum, chamarumq; ius cum sale haustum.  
Sepia in cibo sumpta.  
Silurus piscis in cibis.  
Gobij ius bibitum.  
Piscium in uniuersum ius per se, aut ex uino bibitum.  
Gallinaceorum ueterum ius epotum.  
Lac haustum.  
Serum lactis potum.  
Caseus recens in cibo sumptus.

## INTESTINORVM

Butyrum comestum uel bibitum.  
Medulla ossium deuorata.  
Cicer in cibo sumptum.  
Rumex  
Blitum  
Malua  
Atriplex } decocta & in cibis sumpta.  
Beta candida  
Asparagus  
Lactuca  
Brassica leuiter feruesacta esui data.  
Tragoriganum potum.

### DIOSCORIDIS

Ad intestinorum inflationes.

Farina tritici cum hyoscyami succo illita.  
Farina hordei cum lini, & fœnugræci semine imposita.  
Ocimi semen potum.  
Rhaponticum bibitum.  
Anethi coma & seminis decoctum potum.  
Cumini decoctum cum oleo chystere infusum, uel eius semen cum polenta, & hydraleo maceratum & illitum.  
Peucedani liquor in ouo ebibitus.  
Anthemidis decoctum potum.

### MATTHIOLI

Cubebæ quocunq; modo sumpta.  
Cinnamomi aqua stillatitia pota.  
Acorum, quod falsò calamum odoratum uocant.  
Balsami factiij liquores omnes.  
Ricini oleum.  
Mumia ex ammi & cari decocto sumpta.  
Milium torrefactum cum sale mistum, & calidum in sacculis impositum.  
Sisymbrium quocunq; modo haustum.  
Quinta essentia nostra cap. de uino descripta pota.

### DIOSCORIDIS

Ad latas intestinorum tineas.

Cardamomum potum.  
Mali punice radicum decoctum bibitum.  
Nuces inglandes largius esitatae.  
Mori radice corticum decoctum haustum.  
Allium potui datum, uel comestum.  
Chamelconis albi radix acetabuli pondere ex castorei & origani decocto pota.  
Filicis femina radix trium drachmarum pondere ex melle hausta.  
Melanthij semen potum, uel ex aqua umbilico illitum.  
Atramentum sutorium drachmæ pondere sumptum uel cum melle delinctum.  
Heliotropij maioris tum folia tum semina cum hyssopo, nitro, & nasturtio pota.

### DIOSCORIDIS

Ad teretes intestinorum tineas.

Lupinorum farina cum melle linctæ, uel cum aceto, pipere, & ruta pota.  
Brassica semen potum.  
Portulacæ succus potui datus. Praestat idem & semen.  
Nasturtium bibitum.  
Absinthium marinum per se, uel cum oryza decoctum cum melle sumptum.  
Absinthium santonicum, ut marinum, haustum.  
Hyssopum cum melle linctum.  
Mentha bibita.

Calaminthæ



## INTESTINORVM

*Calamintha decoctum cum sale, & melle sumptum.*  
*Thymum haustum.*  
*Thymbra potui data.*  
*Ruta decoctum ex oleo bibitum.*  
*Coriandrum cum passo sumptum.*  
*Anchusa tertia cum hyssopo, & nasturtio pota.*  
*Vinum absinthites potui datum.*  
*Sedum maius ex uino haustum.*  
*Filicis fœminæ radix drachmarum trium pondere cum uino pota, sed qui sumunt prægustare alia debent.*

### MATTHIOLI

*Iridis radices decoctum potum.*  
*Asarina quoquo modo hausta.*  
*Helenij radicum succus aut decoctum potum.*  
*Amygdalarum amararum oleum potum.*  
*Myrrha hausta.*  
*Iuniperi gummi haustum.*  
*Lauri cima cum calamintha, & sale trita, & ex tepida aqua pota.*

*Crespi acinorum succus cum aqua graminis, aut portulacæ potus.*

*Persici folia contusa, & uentri ex aceto illita.*

*Aqua stillatitia è limoniorum succo pota.*

*Linnonij immaturi succus haustus.*

*Pruni sylvestris aqua à floribus, s. distillata.*

*Sebestena deuorata.*

*Brassicæ semen haustum.*

*Beta candida cum allio sumpta.*

*Sisymbrium potum.*

*Eruca semen sumptum.*

*Nucum Indicarum oleum.*

*Mori arboris radix pota.*

*Oleum scorpionum nostrum cum potum tum illitum.*

*Cornu ceruinum ex melle haustum.*

*Apri urina oleo in sua ipsius uesica commista, diuq; in summo suspensa naribus & arterijs manuum, & temporum illita.*

*Secalæ uulgaris decoctum cum coriandro potum.*

*Lupinus tum illitus tum potus.*

*Napi semen ex limoniorum, aut aurantiorum succo potum.*

*Caryophylli flores ita uocati saccharo asseruati deuorati.*

*Succise radices puluis potioni iniectus.*

*Gentianæ stillatitia aqua pota.*

*Cruciatæ radix tusa, & uentri imposita.*

*Agaricum.*

*Rhabarbarum.*

*Centaurium minus drachmæ pondere ex melle potum.*

*Aloe ex lacte uel melle sumpta, aut bubulo felle, & aceto excepta, & umbilico tenus illita.*

*Abrotonum.*

*Absinthium.*

*Hyssopum ex melle & nitri momento.*

*Dictamnus albus drachmæ pondere bibitus.*

*Menthastrum ex aceto potum.*

*Mentha græcæ succus potui datus.*

*Galegæ succus haustus, siue herba ipsa recēs ex oleo amygdalarum amararum calefacta & uentri adalligata.*

*Pseudomelanthij semen tam potum, quam ex bubulo felle, & aceto illitum.*

*Vincetoxici radices cum albo dictamno hausta.*

*Cardui benedicti decoctum, aut stillatitia aqua pota.*

*Chamædrys succus uel uinum, in quo florescens planta*

## INTESTINORVM

*fuerit macerata.*

*Marrubij puluis insumptus.*

*Securidacæ utriusq; semen ex dulci lixiuio potum.*

*Tanacetum.*

*Cannabis decoctum bibitum.*

*Hyperici florum oleum cochlearis mensura potum.*

*Tormentille, Bistortæ radicum decoctum potum.*

*Eupatorii uulgaris succus in catapotijs deuoratus.*

*Muscus marinus drachmæ pondere haustus & electuariū ex ipsomet musco uide lib. 4. eius commentarium.*

*Lupuli semen tritum & potui datum.*

*Oleum è colocynthide cum felle bubulo umbilico inunctū.*

*Argentum uiuum semiscrupuli pondere haustum.*

*Oleum e calcantio sex granorum pondere ex uino datum.*

### DIOSCORIDIS

*Ad fluxum alui ex epoto medicamento.*

*Gallorum gallinaceorum senum uenterculus sale inueteratus, & in umbra siccatus potus.*

### MATTHIOLI

*Ad iliacam passionem.*

*Iridis illyricæ puluis drachmæ pondere ex passo hausta.*

*Oleum senarum unciarum pōdere ex uino cretico potum, aut infusum.*

### DIOSCORIDIS

*Ad intestinorum uulnera.*

*Equiseti radix & folia cum aqua pota.*

### MATTHIOLI

*Leporinus finus, atq; pili, qui sub uentre habentur ex melle decocti, & fabæ quantitate frequenter deuorati.*

*Terrenorum uermium oleū addito factitio balsamo illitū.*

*Cyclamini radicum stillatitia aqua sex unciarum pondere hausta, addito selectissimi sacchari puluere.*

*Ophioglossum ex equiseti aqua potum.*

*Terrestis hedera decoctum, uide eius commentarium.*

*Solidago minor & media*

*Sanicula.*

*Auricula ursi*

*Pilosella.*

*Pyrola de qua uulnerariam potionem habes lib. 4. comment. de Limonio.*

*Virga Aurea*

*Potentilla*

*Alchimilla, siue stellaria*

*Momordicæ sicca puluis cochlearis mensura ex plantaginibus, aut equiseti decocto potus.*

### DIOSCORIDIS

*Ad intestinorum ulcera.*

*Lac omne ignitis calculis calefactum infusum.*

*Sapphyrus lapis bibitus.*

### MATTHIOLI

*Solidago minor, & media*

*Sanicula*

*Auricula ursi*

*Pilosella*

*Pyrola*

*tum pota, tum infusa per clysteres.*

### DIOSCORIDIS

*Ad sedis rimas.*

*Pix liquida illita.*

*Amurca in cupreo uase ad mellis spissitudinem decocta illita.*

*Vitidis semen cum aqua illitum.*

*Cancris fluminales combusti cum melle cocto illiti.*



## SEDIS

*Labri Veneris radix in uino decocta, & subinde tusa imposita.*

*Leucosij flores cera excepti, & emplastri modo adhibiti.*

*Labrusca flores illiti.*

*Plumbum elotum impositum.*

### MATTHIOLI

*Iuniperinum gummi cum rosaceo, aut Myrteo illitum.*

*Cancris fluuiatiles triti & inspersi.*

*Oleum ex luteis ouorum illitum.*

*Plantaginis recentia folia trita & illita.*

*Verbasci genera omnia.*

*Unguentum ex mortario & pistillo plumbeo atque oleo paratum.*

*Diphryges in unguentis additum aut inspersum.*

### DIOSCORIDIS

*Ad sedis ulcera.*

*Thus tritum cum lacte, & linamento exceptum impositum.*

*Punicorum acidorum succus cum melle decoctus illitus.*

*Oesypus impositus explet & emollit.*

*Plumbum elotum illitum.*

### MATTHIOLI

*Aloe inspersa.*

*Solidago minor, & media.*

*Sanicula.*

*Auricula ursi.*

*Pilosella.*

*Pyrola.*

*Verbasci genera omnia.*

*Unguentum ex oleo mortario, & pistillo plumbeo paratum.*

*Diphryges.*

### DIOSCORIDIS

*Ad condylomata.*

*Cotonea mala cruda cataplasmatibus adiecta.*

*Oui vitellus assatus, & ex rosaceo & croco illitus.*

*Aloe cum passo adhibita.*

*Anethi cremati seminis cinis illitus.*

*Libanotis emplastri modo imposita.*

*Ballotes folia in feruenti cinere cocta imposita.*

*Rubi folia adhibita.*

*Helsine imposita.*

*Quinquefolij radix illita.*

*Sarmentitius cinis, quin & uinaccorum ex aceto illitus.*

*Rubigo ferri illita.*

*Plumbum elotum impositum.*

*Sandaracha cum rosaceo inuncta.*

*Suillus adeps illitus.*

*Crocum cataplasmatibus inditum.*

### MATTHIOLI

*Lini seminis oleum illitum.*

*Plantaginis recentia folia trita, & illita.*

*Verbasci genera omnia.*

### DIOSCORIDIS

*Ad sedis inflammationes.*

*Lens cum sertula campana, seccis rosis, cydonio malo, malicorio & rosaceo illita.*

*Sonchi succus illitus.*

*Melilotus cum foenigraci farina, & lini semine ex passo impositus.*

*Libanotis adhibita.*

*Althea radix decocta illita.*

*Symphyti maioris radix cum folijs senecionis cataplasmatibus modo.*

## SEDIS

*Senecionis flores, & folia ex modico uino illita.*

### MATTHIOLI

*Plantaginis recentia folia trita, & illita.*

*Verbasci genera omnia.*

### DIOSCORIDIS

*Ad induratos sedis tumores.*

*Pix liquida illita.*

### DIOSCORIDIS

*Ad procidentem sedem.*

*Lentisci succus, & folia illita.*

*Malorum cydoniorum decoctum in defensionibus.*

*Torpedo marina apposita.*

*Cyclamini succus ad mellis spissitudinem decoctus illitus.*

*Cerulei anagallidis flores appositi.*

*Aster atticus illitus.*

*Acetum illitum & fotu adhibendum.*

*Acida muria in defensionibus.*

### MATTHIOLI

*Mastiche aspersum.*

*Cochlea putamen ustum & aspersum.*

*Plantaginis recentia folia trita & illita.*

*Verbasci florum & seminum puluis larigna resina exceptus & suffitus addita Anthemidis florum farina.*

*Ebuli radicum succus illitus.*

### MATTHIOLI

*Ad haemorrhoidarum dolorem.*

*Nucum Indicarum oleum illitum.*

*Persicorum nucleorum oleum.*

*Lini seminis oleum.*

*Plantaginis recentia folia trita & illita.*

*Porri folia decocta & illita.*

*Dracunculi radix cineribus calidis tosta & imposita.*

*Ari radix oleo subacta, & imposita.*

*Scrophularia unguentum, cuius parandi rationem habes lib. 4. cap. 90.*

*Verbasci genera omnia.*

*Oleum de momordica ex amygdalino aut lini semine paratum. uide lib. 4. comment. uitis nigra.*

### DIOSCORIDIS

*Ad haemorrhoidas ciendas.*

*Capa confricata.*

### MATTHIOLI

*Ficulnea folia affricata.*

*Capa cruda imposita, aut ex aceto illita.*

*Cyclamini radix recens affricata, aut eius succus ex lana impositus.*

### DIOSCORIDIS

*Ad haemorrhoidarum defluxiones.*

*Aloe cum passo illita.*

*Libanotis emplastri modo imposita.*

*Rubi folia adhibita.*

*Palmula illita.*

### MATTHIOLI

*Iuniperinum gummi ex oleo rosaceo, aut myrteo illitum.*

*Plantaginis recentia folia trita & illita.*

*Lagopi panicularum cinis inspersus.*

*Verbasci flores una cum oui vitello, & clematide prima, & porri folijs illiti.*

*Eiusdem uerbasci folia suffita ex molari lapide accenso.*

### DIOSCORIDIS

*Ad haemorrhoidas sanandas.*

*Rhois semen illitum.*

*Palmula*



# RENVM

*Palmula illita .*  
*Ononis decoctum (ut quidam aiunt) potum .*  
*Plumbum elotum impositum .*  
*Arabicus lapis illitus .*  
*Portulaca ad summum coctia imposita .*

## MATTHIOLI

*Iridis radice decoctum fotum .*  
**DIOSCORIDIS**  
*Ad tenasmos .*

*Lac* { *Ouillum*  
*Caprillum*  
*Bubulum* } *ignitis calculis calefactum , clystere in-*  
*fusum .*  
*Fenigræci seminis decoctum infusum .*  
*Lini semen quoquo modo appositum .*  
*Erui farina uino macerata illita .*

## MATTHIOLI

*Thus suffitum addita præsertim colophonia resina .*  
*Verbasci florum, & seminum pulvis unâ cum Anthemidis*  
*florum farina, resina larigna receptus & suffitus .*

## DIOSCORIDIS

*Ad pensiles thymos .*

*Capræ sylvestris fel illitum .*  
*Finum ouillum ex aceto inunctum .*  
*Lafer in malicorio cum aceto feruesfactum .*  
*Acetum illitum .*

## MATTHIOLI

*Plantaginis recentia folia trita & illita .*

## MATTHIOLI

*Ad inflammationes .*

*Caphura .*  
*Oleum è cucurbitarum uulgarium floribus paratū illitū .*  
*Lentis palustris stillatitia aqua tum pota tum illita .*

## DIOSCORIDIS

*Ad renum dolores .*

*Cardamomum ex uino potum .*  
*Nardum celticum potum ac linitum .*  
*Amomi decoctum bibitum .*  
*Harundinis radix lumborum doloribus proficit cum ace-*  
*to illita .*  
*Tragacantha drachma pōdere in passo dissoluta cum adu-*  
*sto , elatoque cerui cornu, & scissilis aluminis tantillo*  
*potum .*  
*Peucedani succus potus .*  
*Vua passa alba in cibum sumpta .*  
*Alcyonium tertium potum .*  
*Feniculi comæ decoctum subditum .*  
*Anagallis pota .*  
*Agarici drachma pota .*  
*Glycyrrhizæ succus cum passo potus .*  
*Tordilium bibitum .*  
*Anthyllis pota .*  
*Pæonia radix ex uino pota .*  
*Symphytum petraum ex aqua potum .*  
*Anchusæ decoctum ex aqua haustum .*  
*Vinum melitites ebibitum .*

## MATTHIOLI

*Cassia solutiue pulpa cum Glycyrrhizæ puluere hausta .*  
*Oleum laurinum illitum .*  
*Amygdalinum oleum potum .*  
*Filipendula radix pota .*  
*Altheæ alterius semen ebibitum .*

# RENVM

## MATTHIOLI

*Ad lumborum dolorem .*

*Helenij folia ex uino illita .*  
*Agaricum in potionibus additum .*

## DIOSCORIDIS

*Ad renum calculos & arenulas .*

*Nardus* { *Indica*  
*Celtica*  
*Montana* } *potui data . Verum Celtica cateris*  
*præstat .*

*Lauri folia pota , quin & radice cortex , qui longè poten-*  
*tior est , potus .*

*Cerasi gummi ex uino haustum .*  
*Amygdalæ amaræ gummi ex passo sumptum .*  
*Anonis radice cortex cum uino potui datus .*  
*Anisum potum .*

*Cumini alterius sylvestris semen potum .*  
*Artemisæ decoctum in defensionibus adhibitum .*  
*Chamæmeli decoctum potum , uel fotu adhibitum .*  
*Parthenij folia hausta .*

*Altheæ decoctum bibitum .*  
*Alismatis decoctum potui datum .*  
*Tribuli utriusq; fructuum succus haustus .*  
*Rubi radix pota .*

*Papaueris corniculati radice decoctum haustum .*  
*Umbilici Veneris folia cum radice pota .*  
*Vinum absinthites bibitum .*  
*Adiantum potui datum .*

*Trichomanes potui data .*  
*Vua passa alba comesa .*  
*Melitites uinum assidue potum .*  
*Alcyonium tertium potum .*

## MATTHIOLI

*Iridis radice decoctum potum .*  
*Iridis radices condite frequenter deuorata .*  
*Pbu radices ex iure sumpte .*  
*Carpesium .*  
*Cinnamomi stillatitia aqua pota .*  
*Cassia solutiue pulpa ex glycyrrhizæ decocto , aut pulue-*  
*re sumpta .*  
*Balsami factitij liquores omnes poti .*  
*Terrestris musci ex uino decoctum potum .*  
*Oleum cum pari portione uini Cretici calidum potum aut*  
*infusum .*  
*Amygdalinum oleum , & præsertim ex amaris nucibus .*  
*Bdellium in potu datum .*

*Resina* { *Larigna*  
*Terebinthina*  
*Abiegna* } *deuorata uncie pondere .*

*Os humani capitis haustum .*  
*Fraxini semen ex uetere uino potum .*  
*Aqua defluens ex perforato betulæ caudice hausta .*  
*Quernorum foliorum stillatitia aqua in potu sumpta .*  
*Glandis fagineæ cinis ex posca illitus .*  
*Cerasorum gummi cum uino potum .*  
*Persici lachryma cum succo raphani , aut limonũ sumpta .*  
*Persicorum nucleorum oleum potum , quinetiam nuclei ip-*  
*si in potu hausti .*

*Persicorum nucleorum , & aliorum nonnullorum stillati-*  
*tia aqua . uide in commentario persici libro primo .*  
*Limoniorum succus ex uino Cretico propinatus .*  
*Mespilorum officula cochlearis mēsurā ex uino albo hausta .*  
*Amygdalinum oleum potum .*

*Cochleæ*



## R E N V M

Cochleæ putamen casu inuentum tritum potu datum.  
 Cammarorum lapilli ex uini albi potione sumpti.  
 Cancris fluuiatilis putamen ex uino subdulci potum.  
 Scorpionum cinis ex uino datus.  
 Scorpionum oleum pubi illitum.  
 Leporis integri combusti cinis in potu sumptus.  
 Leporini renes tum crudi tum cocti deuorati.  
 Calli, qui equorum interna crurum parte innascuntur triti  
 & ex uino propinati.  
 Humani stercoreis stillatitia aqua pota.  
 Ciceris cum nigri tum quoq; rubri ius haustum.  
 Brassicæ ius potum.  
 Hippolapathi radix trita ex uino sumpta.  
 Anonidis radix trita ex uino sumpta, item eiusdem stilla-  
 titia aqua, cuius parandi rationem habes in eius com-  
 ment.  
 Veronica mas.  
 Dictamnus albus ex uino meraco ebibitus duarum drach-  
 marum pondere.  
 Filipendula radices hausta.  
 Tanacetum quouis modo usurpatum.  
 Hyperici semen ex uino.  
 Polygoni minoris puluis ex uino haustus.  
 Oleum è flammula illitum. Parandi rationem habes lib. 4.  
 commente de clemati de altera.  
 Consolida regalis flores poti.  
 Saxifragie alba decoctum potum, uel alba radicum circū  
 stantia grana confusa & deuorata.  
 Saxifragia magna drachmæ pondere ex uino hausta.  
 Pimpinella saxifragie radices pota.  
 Vinum è calcatis haliacacabi solani baccis potum uncia-  
 rum quatuor pondere.  
 Primule ueris radicum decoctum potum.  
 Geniste semen aut iuncea eius rami cū folijs in potionibus.  
 Geniste florum stillatitia aqua pota libræ pondere & eo-  
 rundem confusa ex saccharo parata & deuorata.  
 Oleum è chalcanto scrupuli pondere ex uino potum.

## DIOSCORIDIS

Ad renum ulcera.

Lac omne potum.  
 Plantaginis radices & folia ex passo sumpta.  
 Vua passa alba comesa.  
 Melitites uinum assidue potum.

## MATTHIOLI

Pinei nuclei ex melle, aut saccharo deuorati.  
 Tragacantha lacrima intus sumpta.  
 Equiseti cuiusq; decoctum, aut aqua stillatitia pota.

## DIOSCORIDIS

Ad renum obstructions.

Rhaponticum haustum.  
 Vinum absinthites } potum.  
 Vinum Melitites }

## MATTHIOLI

Iridis radices decoctum potum.  
 Cinnamomi stillatitia aqua hausta.  
 Cassie solutiue pulpa deuorata.  
 Terebinthina lariceae resina sumpta uncie pondere.  
 Zizypha.  
 Agaricum.  
 Anonis & eius aqua stillatitia.  
 Ciceris decoctum potum.  
 Nuclei pinei.

## VESICAE

Hippolapathi radix contrita ex mero.  
 Dracunculi radices farina ex uuarum passerum cremore,  
 & mastiches momento sumpta.  
 Hippolapathi uino ingestum.  
 Cardui benedicti radicum decoctum potum.  
 Eryngij radix.  
 Veronica mas.  
 Fragariae radicum, & foliorum decoctum potum.  
 Vinum è calcatis solani haliacacabi baccis quatuor un-  
 ciarum pondere potum.  
 Oleum è chalcantio ex uino potum.

## DIOSCORIDIS

Ad ciendam remorantem urinam.

Acori decoctum potum.  
 Mei radices ex aqua decoctæ, uel tritæ citra coctionem &  
 pota.

Nardus { Indica }  
 { Celtica } potui data.  
 { Montana }

Cardamomum ex uino haustum.  
 Asarum bibitum.  
 Phu sicca pota.  
 Malabathrum potum.  
 Cassia in potu hausta.  
 Cinnamomum potum.  
 Costus ebibitus.  
 Iuncus odoratus in potu sumptus.  
 Calamus odoratus cum graminis, aut apij semine sumptus.  
 Aspalathi decoctum haustum.  
 Crocum ebibitum.  
 Helenij radicum decoctum potui datum.  
 Crocomagma potum.  
 Pineæ nuces repurgatæ comesa, aut cum passo, uel cucume-  
 ris semine pota.  
 Lentisci decoctum haustum.  
 Terebinthi fructus comestus.  
 Resina omnis, praesertimq; Terebinthina hausta.  
 Cupressi folia ex passo, & exiguæ myrrha pota.  
 Cedrides deuorata, uel pota.  
 Lauri foliorum decoctum in defensionibus.  
 Albæ populi cortex uncie pondere haustus.  
 Paliuri foliorum & radicum decoctum in potu sumptum.  
 Phillyrea folia pota.  
 Ladanum ex uetere uino haustum.  
 Olea ethiopica, ac nostratis lachryma potui data.  
 Glandes in potu sumptæ.  
 Palma inuolucris decoctum bibitum.  
 Punice acidæ succus potus.  
 Cerasi gummi haustum.  
 Amygdalæ amarae lachryma bibita.  
 Erinaceus marinus in cibum sumptus.  
 Erinacei terrestres caro inueterata ex aceto mulso pota.  
 Vermes terreni triti, & cum passo poti.  
 Mel haustum.  
 Ptisana hordeacea deuorata.  
 Zythum ex hordeo paratum potum.  
 Cicerum decoctum potui datum.  
 Erui decoctum haustum.  
 Lupinorum radicum decoctum bibitum.  
 Raporum cauliculus elixus, & in cibum sumptus.  
 Raphanus comestus, quin & eiusdem semen potum.  
 Syferis radix in cibum accepta.

Asparagi



*Asparagi breui coctura elixi, & in cibum propinati.*  
*Sion quoquo modo sumptum.*  
*Cucumeris semen potum.*  
*Erucae utriusq; semen bibitum.*  
*Dracunculus minor haustus.*  
*Hortensis simlacis filiqua cū semine elixi & in cibū data.*  
*Asphodeli radix pota.*  
*Bulbus uomitorius in cibū sumptus, uel eius decoctū potū.*  
*Porrum domesticum, & sylvestre comestum.*  
*Cepa decocta in cibum sumpta.*  
*Allium in cibum sumptum.*  
*Capparis fructus quadraginta diebus potus.*  
*Anagallidis succus bibitus.*  
*Calamintha decoctum potum.*  
*Salvia decoctum haustum.*  
*Crocodilij semen bibitum.*  
*Thymi decoctum potui datum.*  
*Thymbræ decoctum bibitum.*  
*Serpyllum in potu sumptum.*  
*Ruta quoquo modo sumpta.*  
*Spina alba radix pota.*  
*Acanthi radices pota.*  
*Ononis radicis cortex ex uino haustus.*  
*Eryngij radix pota.*  
*Absinthium potui datum, uel eiusdem decoctum bibitum.*  
*Hyssopi decoctum in potu sumptum.*  
*Origanum haustum.*  
*Tragorigani decoctum ebibitum.*  
*Ruta sylvestris pubi illita.*  
*Ligustici semen & radix pota.*  
*Pastinacæ erratica semen haustum.*  
*Cari semen potum.*  
*Anethi coma & seminis decoctum bibitum.*  
*Apium crudum coctumve in cibum sumptum.*  
*Petroselinum in potu haustum.*  
*Feniculi decoctum potum.*  
*Nigella pluribus diebus bibita.*  
*Polij montani decoctum potui datum.*  
*Artemisia decoctum in defensionibus adhibitum.*  
*Anthemidis decoctū haustum, uel in defensionibus additū.*  
*Lithospermi semen ex uino albo sumptum.*  
*Rubiae radix pota.*  
*Lonchitis radix ex uino sumpta.*  
*Hypericum bibitum.*  
*Betonica folia pota.*  
*Periclymeni semen haustū. Est. n. ualētissimū medicamētū.*  
*Saxifragia potui data.*  
*Xyridis radix trium obolorum pondere bibita, sed semini uis longē maior.*  
*Iunci marini semen fixum.*  
*Ageratum suffitum.*  
*Vesicariae, siue haliacacabi rubentes acini folliculis inclusi deuorati.*  
*Solani somnifici semen potum.*  
*Rusci folia, bacca asparagi, radicesve in uino pota.*  
*Spartij semen deuoratum.*  
*Vitis alba cauliculi teneri decocti, & deuorati.*  
*Cytisi decoctum potum.*  
*Dauci semen haustum.*  
*Coris semen in potu sumptum.*  
*Equiseti succus potus.*  
*Vmbilici ueneris folia cum radicibus manducata.*

*Bunij & Pseudobunij semen potum.*  
*Astragali radix ex uino sumpta.*  
*Hyacinthi radix bibita.*  
*Vitis nigrae uiticulae primæ coctæ, comestæq;.*  
*Chamaedaphnes foliorum succus ex uino sumptus.*

*Vinum* { *Cydonites*  
*Hyssopites*  
*Scillinum*  
*Absinthites* } *potum.*

*Aqua mulsa in potum accepta.*

## MATTHIOLI

*Nardi Italicae, aut laeundulae flores ex uino feruesacti & pubi impositi.*  
*Asarina decoctum potum.*  
*Carpesium haustum.*  
*Cinnamomi stillatitia aqua.*  
*Calamus odoratus uulgaris in potu sumptus.*  
*Bdellium haustum.*  
*Iuniprinus cinis ex lixiuo & uino albo potus.*  
*Sabina quocunq; modo deuorata.*  
*Fraxini semen potum.*  
*Arundinis radix.*  
*Cochleae putamen casu innētū tritū, & ex albo uino potū.*  
*Scorpionum exustorum cinis potus.*  
*Eorundem oleum pubi illitum.*  
*Sepiae oua in cibis sumpta.*  
*Cinices uiui in penis foramen immisi.*  
*Aqua in qua ceruinum genitale elotum fuerit, hausta.*  
*Sisymbriū aquaticum, cū raphano omni, & petroselini radicibus ex albo meraco, butyroq; calefactū, pubi illitū.*  
*Melopeponum seminum lacteus cremor potus.*  
*Pestinis ueneris planta tota albo meraco & butyro calefacta & pubi imposita.*  
*Porri semen ex passo potum.*  
*Sinapi potum.*  
*Gentiana.*  
*Anonidis radicum stillatitia aqua. Parandi modum habes commento de Anonide lib. 3.*  
*Cardui benedicti radicum decoctum potum.*  
*Veronica mas ebibita.*  
*Hissopum* } *potum.*  
*Pulegium* }  
*Mentha Graeca ex uino feruesacta, & pubi illita.*  
*Imperatoria hausta.*  
*Vincetoxicum sumptum.*  
*Filipendulae radices ex uino.*  
*Tanacetum feruesactum & illitum.*  
*Polygoni minoris puluis ex uino haustus.*  
*Oleum flammulae inunctum pubi, aut clystere infusum.*  
*Consolidae regalis flores aut eorum decoctum potum.*  
*Saxifragia alba ex uino decocta, & pota. uel granula quae in radice sunt contusa & deuorata.*  
*Saxifragia magna.*  
*Fragariae folia & radices, siue earundem decoctū ex uino.*  
*Pimpinella saxifragia.*  
*Trichomanes in puluerē trita, & drachmae pondere ex albo meraco pota.*  
*Lupuli semen tritum & potui datum.*  
*Genista quoquomodo sumpta.*  
*Genistae florum ex uino decoctum, aut stillatitia aqua; quin etiam conserua ex iisdem & saccharo parata.*  
*Oleum ē chalcantio ex uino potum scrupuli pondere.*



## VESICAE DIOSCORIDIS

Ad urinæ angustias.

Cimices lectularij tritis, & urinaria fistula impositi.  
Millepeda ex uino pota.  
Cicada inassata mansa.  
Locusta suffita, præsertim in fœminis.  
Cervini cornu cinis elotus binis ligulis epotus.  
Malua decoctum in sessione adhibitum.  
Portulaca in cibum sumpta.  
Asparagi radicem decoctum haustum.  
Crithami radix, semen & folia ex uino decocta pota.  
Sandicis decoctum potui datum.  
Caucalis olerum modo in cibo sumpta.  
Amaraci decoctum potum.  
Baccharis radicem decoctum haustum.  
Ocimi semen bibitum.  
Smyrni radix pota.  
Agaricum drachmæ pondere datum.  
Peucedani succus potus.  
Rhaponticum potum.  
Phalaridis succus ex aqua, aut uino haustus.  
Lotus sylvestris trita per se, aut cum malua semine ex uino, aut ex passo pota.  
Chamæpitys potui data.  
Chamæleonis albi radicis decoctum bibitum.  
Abrotani semen tritum, & ex aqua calefactum potum.  
Pastinaca sylvestris semen potum, uel pubi illitum.  
Tordilij semen in potu sumptum.  
Polemonij radix ex aqua pota.  
Sisonis semen haustum.  
Ammi cum uino sumptum.  
Petroselinij semen potum.  
Galbanum bibitum.  
Chamædryos decoctum potui datum.  
Trifolij bituminosi semen, & folia in aqua hausta.  
Scordij decoctum ex uino, uel ex aqua paratum potum.  
Anthyllis altera drachmarum duarum pondere bibita.  
Pœonia potui data.  
Althea decocta succus ex uino potus.  
Graminis radicem decoctum potui datum.  
Arctij radix cum semine decocta in potu sumpta.  
Adiantum potum.  
Trichomanes hausta.  
Alcyonium tertium potum.  
Lapis { Hematites ex uino } bibitus.  
          { Morochthus ex aqua }  
Lapis { Iudaicus ciceris magnitudine ex aqua calida }  
          { potus. }  
          { Spongæ ex uino haustus. }

## MATTHIOLI

Cassia solutina pulpa deuorata, aut cum diureticis hausta.  
Amygdalinum oleum potum, aut per penis meatum infusum.  
Terebintina resina hausta.  
Lauri bacca cum triticeo surfure, iuniperi baccis, & allio contrita, & uino super calenti tegula aspersa, & pubi superposita.  
Napi semen cochlearis mensura addita lini seminis drachma ex uino potum.  
Raphani rustici radicem minutim concisa unâ cum petrosilini vulgaris radicibus, ex oleo, uel butyro & uino calefacta, & pubi adalligata.  
Raphani hortensis radix eodem modo usurpata.

## VESICAE

Raphani utriusque dilutum ex uino paratum haustum, uel eorum succus unciarum duarum pondere ax cretico uino sumptum.

Anonidis radicem stillatitia aqua pota. parandi modum habes lib. 3. cap. 8.

## DIOSCORIDIS

Ad urinæ stillicidium.

Acori decoctum potum.  
Sisymbrij semen in uino bibitum.  
Panaces heraclium ex uino haustum.  
Seseli massiliense potui datum.  
Cumini sylvestris alterius semen in potu sumptum.  
Olusatris radix cum semine ex mulso pota.  
Polycnemum ex uino bibitum.  
Clinopodium haustum.  
Oenanthes radix cum uino epota.  
Conyza folia, & flores in potu.  
Aspleni decoctum potui datum.  
Cepa cum asparagi radicibus decoctum in potu sumptum.  
Onobrychis bibita.  
Polygoni succus haustus.  
Saxifraga in uino decocta potui data.  
Xyridis radix ex mulso pota.  
Tragij liquor, semen, & folia in potu sumpta.  
Rusci folia, radices, bacca bibita.  
Lauri Alexandrina radix sex drachmarum pondere potui data.  
Elichrysi coma ex uino hausta.

## MATTHIOLI

Thu decoctum potum.  
Cassia solutina pulpa cum dulci radice sumpta.  
Nuclei pinei saccharo, aut melle excepti.  
Sebestena.  
Zizypha.  
Nuclei pinei.  
Cochlea cum suo putamine contrita, ex passoq; diebus septem continuis pota.  
Leporini testiculi in cibo sumpti.  
Cicerum rubeorum decoctum paratum, ut in ciceris Com.  
Sonchi lacteus succus e canle manans cyathi mensura.  
Amarago siue dens leonis ex aceto decoctum potum.  
Melopeponum lacteus cremor additis halicacabi pastillis aut glycyrrhizæ succo, mumiaq; momento, & gummi arabici, & tragacanthæ nonnihil.  
Lactuca semen e papauerini seminis cremore haustum.  
Trasorij lacteus cremor e carniū iure absq; sale paratum.  
Glycyrrhiza.  
Cuminum ex dulci uino potum.  
Eryngij radix.  
Filipendula radices, aut earum decoctum potum.  
Veronica mas.  
Lagopi decoctum cum malua folijs, & dulci uino paratum.  
Agrimonie ex uino albo decoctum cum saccharo haustum.  
Solani halicacabi baccarum succus ex papaueris albi cremore aut melopeponum, aut cucurbita, aut cucumeris haustus.  
Lupulorum flores in defensionibus additi.

## DIOSCORIDIS

Ad uescicæ ulcera.

Myrti folia & semen pota.  
Lac omne bibitum.  
Cucumeris semen ex lacte, & passo haustum.

H Glycyrr-



## VESICAE

*Glycyrrhizæ succus ex passo sumptus.*

*Vua passa alba comesa.*

## MATTHIOLI

*Nuclei pinei ex melle, aut saccharo deuorati.*

*Mumia ex caprillo lacte pota.*

*Amyli semuncia cum ouo, & uuis passis subferuefacta & a balneo sumpta.*

*Equiseti cuiusque decoctum, aut aqua stillatitia cum herbe puluere pota.*

## DIOSCORIDIS

*Ad uesticæ uulnera.*

*Butyrum infusum.*

*Equiseti folia ex aqua pota.*

## DIOSCORIDIS

*Ad eijciendos uesticæ calculos.*

*Offisfragi anis uentriculus paulatim in potu haustus.*

*Muris qui muserta dicitur, finus cū mulso & thure potus.*

*Urina apri potui data.*

*Rumicis radicum ex uino decoctum bibitum.*

*Sion crudum, coctum uel haustum, uel comestum.*

*Sisymbrij semen potum.*

*Baccharis decoctum haustum.*

*Apij semen uel radix uino bibita.*

*Feniculum erraticum potum.*

*Sagapenum potui datum.*

*Adianti decoctum bibitum.*

*Trichomanes decoctum in potu sumptum.*

*Vitis uinifera lachryma in caudice concreta ex uino pota.*

## DIOSCORIDIS

*Ad uesticæ calculos frangendos educendosque.*

*Cardamomum cum corticis radice lauri drachma potum.*

*Bdellium potum.*

*Cerasi arboris gummi bibitum.*

*Aspleni decoctum haustum.*

*Lithospermum ex uino albo potui datum.*

*Saxifraga ebibita.*

*Graminis decoctum haustum.*

*Tragij semina pota.*

*Rusci radices, ac bacca in potu sumptæ.*

*Iudaicus lapis coti delimatus, ex aqua calida potus.*

*Lapis spongiæ potui datus.*

## MATTHIOLI

*Balsami factitij liquores omnes poti.*

*Betule aqua, quæ e perforato caudice destillauit, pota.*

*Ericæ decoctum tum potum tum balneum ex eo paratum.*

*Scorpionum cinis potioni inspersus.*

*Scorpionum oleum pubi illitum.*

*Leporis integri cinis in potione sumptus.*

*Murium stercus potum.*

*Bubuli fellis lapis in potione sumptus.*

*Humani stercoreis aqua stillatitia pota.*

*Polygoni minoris puluis ex uino potus.*

*Saxifragiæ albæ ex uino decoctum potum. siue albicantia grana radicibus inherencia contusa & deuorata.*

*Saxifragia magna drachmæ pondere ex uino.*

*Primulæ ueris radicum decoctum haustum.*

*Genistæ florum decoctum potum.*

*Corallium uisum bibitum.*

## DIOSCORIDIS

*Ad urinæ incontinentiam.*

*Rutæ syluestris semen frixum, & in cibis sumptum.*

*Phœnix in uino austero bibita.*

## VESICAE

## MATTHIOLI

*Mumia ex caprillo lacte pota.*

*Echini terrestris combusti cinis cum agrimonio, & interna membrana uentriculi gallinæ sumptus.*

*Tormentillæ } radices ex plantaginis aqua potæ.*  
*Bistortæ }*

## MATTHIOLI

*Ad uesticæ scabiem.*

*Cassiæ solutiæ pulpa cum puluere dulcis radice pota.*

*Nuclei pinei deuorati ex melle, aut saccharo.*

*Amygdalinum oleum potum.*

*Sesaminum oleum haustum.*

*Glycyrrhizæ radix & eius succus.*

## DIOSCORIDIS

*Ad cruentos mictus.*

*Cumini syluestris alterius semen potum.*

*Elchrysi coma in mulso pota.*

*Acida muria infusa.*

## MATTHIOLI

*Dactylorum ossa cum crudo serico cōbusta intus sumpta.*

*Plantaginis & millefolij succus potus addita philonij persici drachma.*

*Millefolij farina uncia pōdere, una cum boli armenij drachma ex lacte bubulo propinata.*

*Millefolij succus uncia pondere cum syr. myrtino haustus.*

## DIOSCORIDIS

*Ad uenerem ciendam stimulantamque.*

*Costus ex mulso bibitus.*

*Crocum potum.*

*Semen lini cum melle & pipere deuoratum.*

*Rapum decoctum in cibum sumptum.*

*Eruca largius in cibis comesa.*

*Eruca semen haustum.*

*Dracunculi maioris radix tosta, uel elixa ex uino bibita.*

*Asphodeli radix assumpta.*

*Nasturtium potum uel comestum.*

*Porri semen potui datum.*

*Bulbus decoctus manducatus.*

*Allium cum coriandro tritum in cibis.*

*Vrticæ semen ex passo potum.*

*Galij radix assumpta.*

*Menthæ succus potus.*

*Pastinacæ erraticæ radix comesta.*

*Anisum potum.*

*Testiculi canis radix, quæ uegetior est bibita uel comesta.*

*Satyrii radix esitata.*

*Horminium in uino potum.*

*Gladioli superior radix ex uino sumpta.*

*Scincorum renes drachmæ pondere ex uino hausti.*

*Lac omne haustum.*

## MATTHIOLI

*Galanga pota, aut in cibis addita.*

*Moscus ex cicino oleo peni illitus.*

*Zibetum eodem modo inunctum.*

*Pistaceorum oleum una cum oleo sinapino, benzuino, & mosco genitalibus illitum.*

*Fraxini semen cum pistacijs, & nucibus pincis deuoratum addito saccharo.*

*Nux Indica.*

*Myristicæ nucis oleum genitalibus illitum.*

*Sepiæ pisces cum nucibus & allio paratæ & deuoratæ.*

*Genitale cerui in puluerem tritum, & ex ouo sumptum.*

*Eruca*



## VIRILIVM, ET PVDENDORVM

*Eruca in cibis usurpata.*

*Caryophylli quatuor drachmarum pondere ex lacte poti.*

*Phasioli in lacte bubulo decocti, & longo pipere, & galan-*  
*ga aspersi.*

*Dauci semen.*

*Mala insana elixa, & deinde in butyro frixa & cum longo*  
*pipere deuorata.*

*Vitis nigra radix sub fernētibus cineribus decocta et cum*  
*pipere & sale deuorata.*

### DIOSCORIDIS

*Ad augendam genituram.*

*Coriandrum bibitum.*

*Omnia medicamenta, quę uenerem excitant, prater ea, quę*  
*in calore, & siccitate excellunt.*

### MATTHIOLI

*Sesaminum oleum potum, aut in cibis additum.*

*Cephiliones cum pipere & sale.*

*Nuclei pinei.*

*Pistacia.*

*Nux indica.*

*Gallinaceorum testes frequenter deuorati.*

*Oryza in bubulo lacte decocta addito croco et cinnamomo.*

*Cicera cibo data.*

*Phasioli in lacte bubulo decocti, longoq; pipere, galanga,*  
*& saccharo aspersi.*

*Rapum in lacte decoctum.*

*Napi ex pinguium carniū iure decocti addito pipere.*

*Siser coctum & cum pipere deuoratum.*

*Asparagi in cibo sumpti.*

*Traforum cremor ex carniū iure paratus.*

*Caryophyllorum puluis.*

*Caryophylli quatuor drachmarum pondere ex lacte poti,*

*Cinara echinus ex pipere deuoratus.*

*Ferula corculum sub cineribus decoctum cum sale & pipe*  
*re deuoratum.*

*Mala insana cocta, & in butyro frixa & cum pipere deuo-*  
*rata.*

*Vitis nigra radix sub cineribus feruentibus probè deco-*  
*cta, & cum pipere deuorata.*

### DIOSCORIDIS

*Ad uenerē inhibendā & nocturnas pollutiones.*

*Vitici semen potum & folia testibus illita.*

*Portulaca manducata, pudendisq; inuncta.*

*Lactuca semē potū nocturnas ueneris imaginationes arcet.*

*Anethi seminis & comae decoctum assidue potum.*

*Ruta in cibo, potuq; sumpta.*

*Canini testiculi herba languida, flacidaq; radix potui data.*

*Cannabis satiuæ semen in cibum largius sumptum.*

*Gladioli inferior radix pota.*

*Cicuta cum sua coma trita, & genitalibus illita, & est po-*  
*tentissimum medicamentum.*

### MATTHIOLI

*Caphura renibus & testibus illita.*

*Vinum, in quo nullus piscis fuerit immersus, potum.*

*Lactuca succus cum caphura momento testibus illitus.*

*Lactuca semen ex papauerini seminis cremore potum.*

*Sisymbrij succus testibus illitus.*

*Cannabis satiuæ semen largius sumptum.*

### DIOSCORIDIS

*Ad seminis profluuium.*

*Nymphaea radix bibita.*

*Iridis illyrica radix ex aceto pota.*

## VIRILIVM, ET PVDENDORVM

### MATTHIOLI

*Hyoscyaminum oleum renibus & testibus illitum.*

*Thus drachma pondere cum aqua nymphaea bibitum.*

*Larigna, aut terebinthina resina ex aqua plantaginis lota*

*additis succino, uel aspleno, & caphura momento.*

*Caphura cum succino ex aqua nymphaea hausta, exteriusq;*  
*illita.*

*Rosarum baccarum semen, & lanugo in uino austero pota.*

*Rosarum crocei flosculi, capillive epoti.*

*Saccharum ē punice floribus paratum ex uino austero sum*  
*ptum.*

*Cichorij succus potus.*

*Lactuca succus cum caphura momento testibus illitus.*

*Lactuca semen ē papauerini seminis cremore frequenter*  
*haustum.*

*Menthastris succus potus, & testibus illitus.*

*Aspleni aurigo drachma pondere cum albi succini semi-*  
*drachma ex portulaca, aut plantaginis succo pota.*

*Lithospermi utriusq; semen sesquidrachma pondere addita*  
*pari aspleni quantitate, & succini scrupulis duobus ex*  
*succo portulacae pluribus diebus potum.*

*Millefolium cui candida inest umbella una cum floribus tu*  
*sum, & cum sua ipsius aqua stillatitia, aut caprino lacte*  
*potū, uel cū corallio, succino et eboris scobe propinatū.*

*Vnguentum ex rosaceo in mortario plumbeo paratum.*

*Dipbryges illitum ex rosaceo unguento.*

*Corallium potum.*

### DIOSCORIDIS

*Ad pudendorum ulcera.*

*Oesypus illitus.*

*Aloe illita, & in puluerem imposita.*

*Polygoni succus in uino decoctus cum melle adhibitus.*

*Alumen quocunque modo adhibitum.*

*Flos salis inspersus.*

### MATTHIOLI

*Mumia ex caprillo lacte pota.*

*Malicorium cum marina spongia exiccatum additis aloe et*  
*alumine.*

*Cucurbita exusta cinis.*

*Cammarorum lapilli cum tartaro triti & aspersi.*

*Aloe in puluerem aspersa.*

*Abrotanum ustum in puluerem admotum.*

*Floris solis decoctum fotum.*

*Anethum ustum & aspersum.*

*Solidaginis mediae folia, aut eorum succus adhibitus.*

*Sanicula*

*Auricula ursi*

*Pilosella*

*Potentilla*

*Pulmonaria altera*

} tum in puluerem inspersa tum in lo-  
tionibus decocta, & fota.

### DIOSCORIDIS

*Ad testium inflammationes, & tumores.*

*Cicer cum eruo decoctum appositum.*

*Faba in uino decocta cataplasmatibus adhibita.*

*Senecionis folia cum floribus emplastri modo imposita.*

*Asphodeli radix & folia illita.*

*Cimelia illita.*

*Melilotum emplastri modo adhibitum.*

*Geodes lapis illitus.*

*Ruta illita cum lauri folijs.*

*Sal cum origano, & fermento illitum.*

*Cuminū cum passa uua, fabaq; lomento, aut cera impositū.*



## VIRILIVM, ET PVDENDORVM

*Coriandrum cum uua passa, & melle illitum.*  
*Lilij concisa radix cum apollinari herba, & triticea farina*  
*cataplasmatidis modo.*  
*Samia terra ex rosaceo, & aqua illita.*  
*Hyoscyami semen tritum ex uino impositum.*

### MATTHIOLI

*Iridis illyrica farina cum alijs quibusdam medicamentis,*  
*ut in commento de iride diximus.*  
*Hyoscyaminum oleum illitum.*  
*Pænugraci farina ex hydromelite decocta, & addita axun-*  
*gia imposita.*  
*Cicerum farina, aut fabarum, aut erui ex aqua decocta &*  
*illita.*  
*Bellidis folia tusa, & illita.*  
*Lentis palustris stillatitia aqua illita.*  
*Vnguentum ex mortario & pistillo plumbeo cum rosaceo*  
*paratum.*

### DIOSCORIDIS

Ad genitalium pruritus.

*Salvia decoctum ex uino illitum.*  
*Resinae omnes praesertimq; terebinthina illita.*

### DIOSCORIDIS

Ad induratos testes.

*Irionis semen impositum.*

### MATTHIOLI

*Irinum oleum illitum.*

### DIOSCORIDIS

Ad eos, qui natura præputio carent.

*Thapsia succus circumlinitus. Tumorem enim excitat. qui*  
*deinde pinguius foris emollitus, præputij iacturam resarcit.*  
*Mel triginta diebus à balneo illitum.*

### DIOSCORIDIS

Ad genitalium phagædenas exulcerationes.

*Taurinum fel ex melle illitum.*  
*Labruscae flos tritus cum melle, croco, myrrha, & rosaceo*  
*impositus.*

### MATTHIOLI

<i>Pilosella</i>	} quous modo usurpata in topi- cis auxilijs.
<i>Potentilla</i>	
<i>Solidago minor, &amp; media</i>	
<i>Sanicula</i>	
<i>Auricula ursi</i>	
<i>Pyrola.</i>	

### DIOSCORIDIS

Ad genitalium thymos.

*Smaridis falsæ crematum caput illitum.*  
*Fel sylvestris caprae inunctum.*  
*Fimum ouillum ex aceto impositum.*  
*Thymus emplastri modo adhibitus.*  
*Tymbra apposita.*  
*Ruta cum pipere, nitroq; confricata.*  
*Tithimali caracie lac inunctum.*  
*Chamaefices rami triti, & impositi.*  
*Mercurialis succus illitus.*  
*Heliotropij semen illitum.*  
*Oleum è chalcantio illitum.*  
*Oleum nostrum de antimonio cum cautela adhibendum.*

### DIOSCORIDIS.

Ad uteri strangulatus.

*Mei radices trita, & cum melle in eclegmate deuorata.*  
*Imiperi bacca pota.*  
*Vngues odorati suffiti.*

## VTERI

*Cimices lectularij naribus illiti.*  
*Bitumen olfactum, suffitum & admotum.*  
*Phoca coagulum potum.*  
*Vrina cum ligustrino oleo feruesfacta infusa.*  
*Plantaginis succus potus.*  
*Sinapi tritum naribus illitum.*  
*Agaricum drachma pondere sumptum.*  
*Ruta trita excepta melle, pudendis & sedi illita.*  
*Panacis herculei semen cum uino bibitum.*  
*Seselis Massiliensis radix, & semen potum.*  
*Peucedanum olfactum.*  
*Sagapenum naribus ad olfaciendum illitum.*  
*Trifolij bituminosi semen, & folia pota.*  
*Pæonia nigri seminis grana xv. bibita.*  
*Alismatis radix pota.*  
*Betonica folia drachma pondere in aqua dulci hausta.*  
*Gagates lapis suffitus.*

### MATTHIOLI

*Zibetum cauernula umbilici illitum.*  
*Iuglandium iuli in puluerem contriti, et ex uino albo poti.*  
*Castoreum incensum naribus admotum.*  
*Castoreum semioboli pondere cum pari assa fætida in cata-*  
*potijs deuoratum.*  
*Imperatoriae radix ex uino.*  
*Sagapenum cum olfactum, tum catapotijs deuoratum.*  
*Alliariae semen suppositum.*  
*Tussilaginis maioris radix duarum drachmarum pondere*  
*ex mero pota.*  
*Hippoglossi radicem, aut foliorum puluis cochlearis men-*  
*sura ex uino uel iure haustus.*  
*Antirrhini flores, folia, & semen, cum rosaceo, & melle um-*  
*bilico adhibita.*  
*Vitis alba radix ex uino pota.*  
*Quinta essentia nostra in comment. de uino descripta hau-*  
*sta, & in faciem proiecta.*

### DIOSCORIDIS

Ad menses ducendos.

*Iris illyrica ex uino sumpta, & foris adhibita.*  
*Mei radicem decoctum defessionibus adhibendum.*  
*Acori decoctum in sessionibus.*  
*Cyperii radicem decoctum foris adhibendum.*  
*Asari radices senis drachmis ex aqua bibita.*  
*Phu decoctum potui datum.*  
*Cassia odorata in potu sumpta.*  
*Cinnamomum haustum, uel ex myrrha suppositum.*  
*Amomum peßis, aut sessionibus additum.*  
*Costus ebibitus.*  
*Odoratus iuncus potui datus.*  
*Calamus odoratus haustus, & suppositus foris.*  
*Cancamum ex aqua mulsa potum.*  
*Helenij radicem decoctum potum.*  
*Myrrha cum absinthio, lupinorum cremore, uel ruta succo*  
*admota.*  
*Styrax pota & apposita.*  
*Bitumen ex uino, & castoreo bibitum.*  
*Cedrides ex polline piperis hausta.*  
*Lauri foliorum decoctum foris admotum.*  
*Phyllireæ folia potui data.*  
*Vitidis semen drachma pondere ex uino haustum.*  
*Olea Aethiopica, ac nostratis lachryma pota.*  
*Amygdala amara deuorata.*  
*Ficulneum lac cum detrita nuce graeca ebibitum.*

Cochlea



# V T E R I

Cochleæ terrestres cum suo operimento tusa, & sœmineis locis admota.  
 Castoreum drachmarum duarum pondere haustum.  
 Cypæ succus pudendis illitus.  
 Oesophum in lana suppositum.  
 Anserinus & gallinaceus adeps illitus.  
 Caprarum montanarum finum ex odoramento aliquo potum.  
 Scandulaceum bibitum.  
 Seminis lini decoctum fotu admotum.  
 Lupinorum decoctum cum myrrha, & melle suppositum.  
 Raphanus in cibum sumptus uel eius succus haustus.  
 Asphodeli radix potui data.  
 Eryngij decoctum haustum.  
 Brassicæ succus ex loliacea farina suppositus, uel eiusdem decoctum bibitum.  
 Sium pro olere sumptum.  
 Crithmum, uel eius decoctum in potu sumptum.  
 Centaurij maioris radix bibita uel eiusdem suc. suppositus.  
 Condryllæ gummi ex myrrha subditum.  
 Lactuca sylvestris lacteus succus bibitus.  
 Porum domesticum, & sylvestre comestum.  
 Allij comarum decoctum in defensionibus additum.  
 Cyclaminus tum pota tum supposita.  
 Abrotani semen ex aqua haustum.  
 Capparis cortex & semen potui datum.  
 Anemones radix ex uellere apposita.  
 Hedera corymbi triti subditi.  
 Pulegium bibitum.  
 Agaricum cum oxymelle drachmæ pondere haustum.  
 Origanum potum.  
 Absinthium haustum uel ex melle subditum.  
 Tragoriganum potui datum.  
 Salvia decoctum potum.  
 Ammi ex uino haustum.  
 Thymi, thymbræq; decoctum in potu sumptum.  
 Serpyllum potui datum.  
 Smyrni semen ebibitum.  
 Amaraci decoctum haustum, uel pudendis illitum.  
 Baccharis radicis decoctum potum.  
 Ruta utraque, tum pota, tum subdita.  
 Panaces herculcum ex uino haustum.  
 Ligustici radix & semen potum, & illitum.  
 Pastinacæ erraticæ semen potum.  
 Seselis Masiliensis radix, & semen haustum.  
 Tordilium potui datum.  
 Fœniculum ex uino sumptum.  
 Sison bibitum.  
 Libanotis radices potæ.  
 Peucedani succus potus.  
 Petroselinum potui datum.  
 Daucum haustum.  
 Hammoniacum in potu sumptum.  
 Nigella pluribus diebus hausta.  
 Sagapenum potum.  
 Lasepiti liquor cum pipere & myrrha bibitus.  
 Galbanum suppositum & suffitum.  
 Clinopodium haustum.  
 Chamedryos decoctum potui datum.  
 Lilij cremata radix ex rosaceo subdita.  
 Melissophyli decoctum in defensionibus.  
 Trifolij semen & folia pota.

# V T E R I

Poliij utriusque decoctum haustum.  
 Scordij succus bibitus uel herba ipsa subdita.  
 Artemisæ decoctum sessionibus additum.  
 Myrrhis bibita.  
 Conyzæ folia & flores poti.  
 Hemerocallis radix cum uellere subdita.  
 Rusci folia & bacca ex uino sumpta.  
 Leucoij decoctum fotum & sessionibus admotum.  
 Eiusdē semen drachmarum duarū pōdere ex uino sumptū.  
 Anthemidis decoctum tum potum, tum fotu adhibitum.  
 Pæoniæ radix amygdalæ quantitate hausta.  
 Rubiæ radix supposita.  
 Adianti decoctum bibitum.  
 Trichomanes potui data.  
 Anagyris tria folia ex passo sumpta.  
 Hypericum tam bibitum, quàm suppositum.  
 Coris semen potui datum.  
 Vrticæ utriusque folia trita, & cum myrrha subdita.  
 Betonicæ folia drachmæ pondere cum uino sumpta.  
 Medij semen haustum.  
 Chamædaphnes foliorum succus ex uino bibitus.  
 Gladioli superior radix supposita.  
 Tragij liquor bibitus, quinetiam semen et folia pota drachmæ pondere.  
 Chrysocome ex mellicrato sumpta.  
 Elaterium in pefso subditum.  
 Helichrysi comæ ex mulso potui data.  
 Mandragoræ liquor semioboli pondere subditus.  
 Eiusdem semen bibitum.  
 Daphnoides hausta.  
 Veratrum { Nigrum } suppositum.  
 { Album }  
 Vitis nigra tenellæ uiticulæ in cibum sumpta decoctæ oleum, uel asparagorum more.  
 Heliotropij folia supposita.  
 { Scillinum bibitum.  
 Vinum { Absinthites haustum.  
 { Hyssopites potum.

# MATTHIOLI

Nardus Italica & laudula cum in potionibus tum in fo mentis.  
 Asarinæ decoctum potum.  
 Phu quoquo modo sumptum.  
 Cinnamomi stillatitia aqua pota.  
 Calamus odoratus uulgaris.  
 Crocum ex iure sumptum.  
 Styrax potus & illitus.  
 Iuniperinarum baccarum decoctum potum.  
 Sabina decoctum haustum.  
 Arundinis radix.  
 Cicerum rubeorum, nigrorumve ius.  
 Lupini decoctum cum myrrha & melle impositum.  
 Sinapi in portione sumptum.  
 Dracunculi radix supposita.  
 Ari semen drachmarum duarum pondere haustum.  
 Gentiana quouis modo sumpta.  
 Aristolochia longa fotu adhibita.  
 Centaurij magni radix ebibita.  
 Centaurij minoris succus suppositus.  
 Cardui benedicti decoctū tam haustū, quàm fotu adhibitū.  
 Hyssopum {  
 Pulegium } quoquo modo usurpatum.



# V T E R I

*Distamnus albus* tum suppositus, tum cū pulegio suffitus,  
tum ex mero potus duarum drachmarum pondere.  
*Gattaria* tam pota, quā in defensionibus addita.  
*Calamintha* tum pota tum supposita.  
*Imperatoria* quouis modo usurpata.  
*Vincetoxici* radides in defensionibus addita.  
*Artemisia* recentia folia cum myrrha & oleo irino trita,  
& apposita.

*Botrys* suffitu usurpata.

*Matricaria* quoquo modo adhibita.

*Lupuli* semen tritum, & potui datum.

Quinta essentia nostra frequenter pota fescuncie pondere.

## MATTHIOLI

Ad alba uteri profluvia.

*Hyoscyaminum* oleum pubi & lumbis illitum, & suppositum cum lana.

*Caphura* cum succino, & aqua nymphae hausta, aut pubi, aut imo uentri illita.

*Flosculi* medij rosarum cum suis capillis accepti.

*Quernorum* foliorum tenellorum stillatitia aqua hausta.

*Castanearum* interior rubens membrana cum eboris scobe & nymphae albae stillatitia aqua.

*Saccharum* e floribus punice arboris paratum.

*Dactylorum* ossa in puluerem trita, & cum sanguinis draconis lachryma, & aqua portulacae pota.

*Officula mali* punice acidi cum thuris polline ex stillatitia rosarum aqua.

*Auellanarum* putamina ex uino austero hausta.

*Ebur* in tenuissimum puluerem tritum, & ex cremore seminis lactucae potum, quod prius in aqua, in qua ferrum candens extinctum fuerit, fit maceratum.

*Milij* Indici panicularum flores ex uino austero hausti.

*Ophioglossum* ex quernorum foliorum aqua potum.

*Salvia arida* folia suffita.

*Rosmarinum* quotidie, idque diutius sumptum.

*Lunaria* minor ebibita.

*Alchimilla lunariae* appellata stillatitia aqua pota aut in uterū infusa aut eius decoctū in defensionibus usurpatū.

*Caryophyllatae* radices hausta.

*Potentilla sicca* farina ex sua ipsius aqua stillatitia additis corallio & eboris scobe, pota.

*Solbastrelli*, & eius semen.

*Pulmonaria altera*.

*Amaranti* purpurei flos.

*Millefolium recens* contusum, & suppositum, pubique illitum uel cum corallio, succino & eboris ramentis ex sua ipsius aqua potum.

*Malorum punicorum acidorum* uinum potum.

*Cymbalaria* herba in acetarijs deuorata.

## DIOSCORIDIS

Ad menses cohibendos.

*Nardus Indica*.

*Muscus* arboribus innascens in fessionibus additus.

*Thuris* cortex in pessō subditus.

*Oxyacanthae* baccae in potu, uel in cibo sumptae.

*Hypocistis* tum pota tum indita.

*Oleae syluestris* succus pudendis admotus.

*Rhois* semen potum, alba profluvia sistit.

*Palmule* immature manducatae.

*Palmularum* inuolucrum potui datum.

*Punicorum acinorum* nuclei siccati in sole, & obsonijs inspersi, concoctine sumpti.

# V T E R I

*Galle* in decoctis additae ad in fessiones paratae.

*Glandium* tenuior cortex tum bibitus, tum in pessō suppositus.

*Myrti* semen fotu subditum, uel defensionibus additum.

*Cotoneorum* malorum decoctum fotu adhibitum.

*Acacia* tum pota tum indita.

*Lycium* subditum.

*Loti* ligni decoctum haustum, aut fotu admotum.

*Lentisci* folia tam pota, quā subdita.

Coagulum	{	Leporium	}	potum ac etiam subditum.
		Hædium		
		Agninum		
		Ceruinum		
		Hinnulinum		
		Vitulinum		

*Ceruinum* cornu usum, lotum ex adstringenti liquore aliquo haustum.

*Caprarum montanarum* finum siccatum, tritumve cum thure in lana suppositum.

*Rumicis* radices subditae.

*Plantago* tum bibita, tum fotu adhibita.

*Barbae hircinae* succus ex uino sumptus, uel suppositus.

*Porri comae* decoctum ex aqua marina, & aceto in defensionibus.

*Rubi ramorum* decoctum potum.

*Arabicae spinæ* radix manducata.

*Phœnix* ex uino austero bibita.

*Papaueris nigri* semen potum.

*Achillea* subdita.

*Idea* radix hausta.

*Equiseti* folia bibita.

*Mentha* fotu subdita.

*Iunci marini* semen frixum, & ex uino diluto potum.

*Ocimastrum* potum ex uino.

*Anisum* haustum, praesertim ad alba profluvia.

*Cuminum* ex aceto impositum.

*Nymphae* flore luteo radix, & semen ex uino nigro pota.

*Pæoniae* seminis grana xij. ex uino austero sumpta.

*Lysimachiae* succus subditus.

*Moly* herba cum loliacea farina indita.

*Polygoni* succus suppositus.

*Symphyti petraei* ex uino decoctum haustum.

*Chlymeni* succus bibitus.

*Limonij* semen acetabuli pondere ex uino bibitum.

*Medij* radix elixa, & ex melle in eclegmate sumpta.

*Tragi* ricini numero. x. ex uino hausti.

*Hyoscyami* semen oboli pondere in mulsā aqua potum.

*Solani hortensis* succus in lana inditus.

*Mandragorae* semen cum sulphure, & uino suppositum.

*Semperuinum* maius in uellere subditum.

*Puarum* uinaceorum decoctum haustum, et fotu appositū.

*Labruscae* flos pessulo inditus.

*Omphacium* inditum.

*Rubigo ferri* subdita.

*Chalcitis* cum succo porri indita.

*Vini* fex imo nentris, ac pudendis illita.

*Hematites* lapis ex uino haustus.

*Morochthus* lapis in uellere inditus.

*Ostracites* lapis drachmae pondere ex uino sumptus.

*Samia* terra cum syluestris punice floribus hausta.

## MATTHIOLI

*Hyoscyaminum* oleum pubi et lumbis illitū, aut suppositū.

*Rosaceum*



## V T E R I

Rosaceum unguentum.  
 Mastiches.  
 Iuniperinum gummi.  
 Cressini baccarum uinum.  
 Hypocistis saepe ex uino austero hausta.  
 Rosacearum baccarum semen, & lanugo ex uino austero.  
 Lycium.  
 Querna folia, Glandes & galle.  
 Suberis cortex tritus, & ex aqua calida potus.  
 Saccharum ex mali punice floribus paratum, & ex uino austero potum.  
 Myrteum condimentum pro intinctu usurpatum.  
 Cydoniorum uinum, Miua, oleum, confectio.  
 Mespilorum decoctum, & Mespila ipsa saepe esitata.  
 Corna saccharo condita deuorata.  
 Virga sanguinea baccæ.  
 Pruni syluestris decoctum in defessionibus.  
 Leporinum stercus suppositum.  
 Milij indici panicularum flores ex uino rubro.  
 Portulaca quoquo modo sumpta.  
 Bursa pastoris tum deuorata, tum in defessionibus addita.  
 Persicaria macuosa in defessionibus, ac etiam intus sumpta.  
 Chelidonium maius mammis adhibitum.  
 Salvia arida suffita.  
 Flos solis cum radicibus contritus, & ex aqua plantaginis sumptus.  
 Lunaria minor ex uino puniceorum hausta.  
 Clematidis prima fœmoribus adalligata.  
 Bistorta & Tormentilla radicum decoctum in defessionibus usurpatum.  
 Pilosella tam in corpus sumpta, quàm exterius usurpata.  
 Caryophyllatæ radices potæ.  
 Pyrola  
 Potentilla  
 Sanicula } quomodolibet usurpata.  
 Auricula ursi  
 Fragariæ folia & radices.  
 Solbastrella, seu sanguisorba.  
 Pulmonaria altera.  
 Amaranti purpurei flos potus.  
 Millefolium recens tustum, & suppositum, pubiq; illitum.  
 Punicorum malorum acidorum uinum potum.  
 Corallium tam potum, quàm suspensum.

## DIOSCORIDIS

Ad secundas pellendas.

Castoreum drachmarum duarum pondere cum pulegio bibitum.  
 Cyclamini alterius semen haustum.  
 Allij comæ decoctum fotu impositum.  
 Aristolochia longa cum myrrha & pipere sumpta uel pesulo indita.  
 Pulegium bibitum.  
 Thymi decoctum potui datum.  
 Thymbræ decoctum haustum.  
 Apij semen in potu sumptum.  
 Marrubij decoctum bibitum.  
 Stachyos decoctum potui datum.  
 Artemisiæ decoctum in defessionibus adhibitum.  
 Circeæ radix quatuor librarum pondere contusa, & in septem dulcis uini heminis macerata per noctem, diemq; tribus diebus pota.

## V T E R I

Oenantes semen, caulis & folia ex mulso bibita.  
 Leucoij semen drachmarum duarum pondere ex uino haustum.  
 Rubiæ radix supposita.  
 Anagyris trita folia ex passo bibita.  
 Chamæpityos ex melle subdita.  
 Chrysocome ex aqua mulsa pota.  
 Trichomanes hausta.  
 Bryonia supposita.  
 Myrrha pota.  
 Peucedani succus potus.  
 Bunij semen potum.  
 Smyrniij semen potui datum.  
 Adianthi decoctum bibitum.

## MATTHIOLI

Nardus Italica aut lauendula pota.  
 Cinnamomi uulgaris stillatitia aqua pota.  
 Balsamum factitium potum.  
 Ari semen duabus drachmis potum.  
 Pulegij decoctum potum.  
 Dictamni albi radices cum pulegio fotu adhibita, aut ex meraco potæ duarum drachmarum pondere.  
 Liliorum alborum stillatitia bibita.  
 Artemisia recens cum myrrha & irino oleo trita, & supposita.

## DIOSCORIDIS

Ad expellendum fœtum.

Castoreum duarum drachmarum pondere cum pulegio sumptum.  
 Canicule lac primæ fœturæ haustum mortuum pellit.  
 Oesypus in lana suppositus.  
 Caprarum montanarum finum cum aliquo odoramento potum.  
 Vulturis finum suffitum.  
 Ciceris decoctum bibitum.  
 Lupinorum decoctum cum myrrha et melle fotu adhibitum.  
 Sium pro olere in cibo sumptum.  
 Dracunculi maioris decoctum infusum.  
 Piper haustum.  
 Cyclamini radix fœmori adalligata.  
 Hedere foliorum pediculi melle illiti subditi.  
 Gentianæ radix subdita.  
 Centaurij maioris radix indita.  
 Centaurij minoris succus infusus.  
 Pulegium potum.  
 Dictamnium bibitum, inditum, incensumq;.  
 Thymi decoctum haustum.  
 Thymbræ decoctum potui datum.  
 Baccharis recentissima radix supposita.  
 Panacis Herculei acuminata radix indita.  
 Pastinacæ erraticæ radix subdita.  
 Seselis massiliensis radix pota, quinetiam & semen.  
 Galbanum cum myrrha & uino potum, suffitumq;.  
 Clinopodium potum.  
 Chamædryos decoctum potum.  
 Scordij succus drachmæ pondere sumptus.  
 Artemisiæ decoctum in sessionibus adhibitum.  
 Conyze folia, & flores bibita.  
 Leucoij semen duarum drachmarum pondere ex uino potum.  
 Onosmatis folia ex uino hausta.  
 Rubiæ radix supposita.  
 Anagyris trita folia cum passo pota, quin & adalligata,  
 sed



sed statim post partum auferantur .  
*Anchusæ radix apposita.*  
*Mandragoræ liquor infusus.*  
*Myrrhis pota.*  
*Heliotropij folia indita.*  
*Sulphuris fumus in uterum permeans.*  
*Dauci semen bibitum.*  
*Ammoniacum haustum.*  
*Periclymeni semen drachmæ pondere in uino potum.*  
*Lauri alexandrinæ radix sex drachmarum pondere ex dulci uino sumpta.*  
*Alumen subditum.*  
*Iaspis lapis fœmori adalligatus.*  
*Aetites lapis pro amuleto fœmori suspensus.*  
*Samius lapis adalligatus.*

## MATTHIOLI

*Balsami fœlitij liquores omnes hausti.*  
*Sabina hausta.*  
*Centaurij magni radix quouis modo usurpata.*  
*Centaurij minoris succus ex lana suppositus.*  
*Pulegij decoctum potum.*  
*Dictamni albi radices cum pulegio fotu adhibite aut ex meraco drachmarum duarum pondere haustæ.*  
*Calamintha seu pota, seu admota.*  
*Artemisiæ radix pota.*  
*Botryos suffitus per muliebria exceptus.*  
*Chamæpitys altera recens in aceto decocta & pota.*  
*Chrysocolia mineralis ex sabina succo drachmæ pondere pota.*

## MATTHIOLI

Ad alleuiationem partus.

*Iuniperinæ, & laurinae baccae cum cinnamomo in turturis uentre assatæ, & alternis diebus deuorata.*  
*Lauri bacca septem deuorata.*  
*Cochleæ ante partum diebus aliquot comesta.*  
*Malua cum radice ad lētozem usq; decocta, & potui data.*  
*Eiusdem succus potus.*  
*Cardiacæ herbæ siccæ farina cochlearis mensura ex uino albo pota.*

## MATTHIOLI

Ad præsentem difficultatem partus.

*Suffitus ex cancri aridis in uulnam exceptus.*  
*Lingua chamæleonis adalligata.*  
*Raphani cortex cum alijs nonnullis suppositus, lege raphani commentarium.*  
*Dictamnium cretense in potu propinatum cum suo ipsius decocto.*  
*Dictamni albi radices cum pulegio suffitus, aut ex meraco potus duarum drachmarum pondere.*  
*Liliorum alborum stillatitia aqua pota, additis croco & casia odorata.*  
*Lithospermi minoris seminis drachmæ duæ ex lacte muliebri pota.*  
*Cardiacæ herba in puluerem trita, pota ex uino albo calido cochlearis mensura.*  
*Chrysocolia fossitiz drachmæ pondere pota. Atqui dari non debet nisi in magno discrimine uitæ.*  
*Argentum uiuum semisrupuli pondere deuoratum.*

## DIOSCORIDIS

Ad conceptionem inhibendam.

*Salicis folia per se, & cum aqua sumpta.*  
*Leporinum coagulum post triduum à purgatione men-*

*strua sumptum.*  
*Sanguis menstruus illitus.*  
*Brassicæ flores à purpureo in pessulo subditi.*  
*Asparagi radix suspensa.*  
*Piper à coitu illico subditum.*  
*Hederæ corymbi drachmæ pondere à purgatione hausti.*  
*Hedysarum ante coitum fœminis subditum.*  
*Cedria uirili membro illita.*  
*Ostracites lapis sicilici pondere 4 diebus à purgatione potus.*  
*Asplenium (ut quidam credunt) silente luna nocturno tempore deceptum cum muli liene uentri adalligatum.*  
*Periclymeni semina & folia diebus triginta sex pota.*  
*Epimedij folia trita illico à purgatione quinq; diebus continuis bibita.*  
*Gladioli inferior radix hausta.*  
*Filicis fœmina radix potui data.*  
*Heliotropium adalligatum.*  
*Rubigo ferri pota.*  
*Mentha ante coitum uulnæ admota.*

## MATTHIOLI

*Leporinum stercus suspensum.*  
*Vinum in quo uiuus mulus piscis immersus fuerit, potum.*  
*Mula ungularum cinis haustus.*

## DIOSCORIDIS

Ac conceptionem iuuandam.

*Leporinum coagulum cum butyro subditum statim à mensum purgatione.*  
*Loliacea farina cum myrrha, thure, bitumine, & croco suffita.*  
*Pastinacæ erraticæ semen potum.*

## MATTHIOLI

*Saluiæ succus hemina mensura addito salis modico quaternis diebus potus.*  
*Cuminum suppositum.*  
*Imperatoria radix ex uino pota.*  
*Alchimilla, seu stellaria puluis ex uino, aut iure quindécim, aut uiginti diebus continuus potus cochlearis mensura.*  
*Oleum e momordica uteri osculo inunctum ante ueneris congressum.*  
*Oleum e gagate lapide illitum.*

## DIOSCORIDIS

Ad foetum mortuum educendum.

*Dictamnium tum potum, tum subditum.*  
*Saluiæ decoctum bibitum.*  
*Galbanum cum myrrha ex uino potum.*  
*Marrubij decoctum haustum.*  
*Tussilaginis decoctum potui datum.*

## MATTHIOLI

*Balsami fœlitij liquores omnes hausti.*  
*Centaurij magni radix.*  
*Centaurij minoris succus suppositus.*  
*Pulegij decoctum potum.*  
*Calamintha tam pota quàm supposita.*  
*Botrys cocta ac suffita.*  
*Chamæpitys ex aceto decoctum, potum.*  
*Chrysocolia fossitia drachmæ pondere ex succo sabinae pota.*

## DIOSCORIDIS

Ad prohibendum abortum.

*Aetites lapis sinistro brachio adalligatus.*  
*Samius lapis pro amuleto suspensus.*



## V T E R I

### MATTHIOLI

*Dactyli recentes cum insectorij cocci puluere deuorati.*  
*Cydonia mala frequenter esitata.*  
*Salvia sepe deuorata, uel saccharū ex eius floribus paratū.*  
*Bistortę uel tormentillę radices bibitę & uentri, lumbisq;  
 ex aceto illita.*  
*Coccum insectorium quotidie in ouo sorbili propinatum  
 thure modico addito, aut mastiche. Puluerem præstan-  
 tissimum ad hoc habes lib. 4. cap. 43.*  
*Iaspis lapis gestatus.*

### DIOSCORIDIS

Ad puerperia iuuanda.

*Distamni radix bibita.*  
*Baccharis radice decoctum fotu adhibitum.*  
*Feniculum erraticum potum.*  
*Peucedani succus haustus.*  
*Pæonia siccata radix potui data.*  
*Althea decoctum infusum.*

### MATTHIOLI

*Balsami factitij liquores omnes poti.*  
*Distamni albi radices suppositę, aut cum pulegio suffitę:  
 quinetiam ex meraco potę duarū drachmarū pondere.*  
*Menthastrum bibitum.*

### DIOSCORIDIS

Ad prægnantium malacias.

*Vitis uinifera foliorum, capreolorumq; succus potus.*

### DIOSCORIDIS

Ad uteri inflammationes.

*Nardi Indicę decoctum fotu adhibitum.*  
*Iunci odorati decoctum in desessionibus adhibitum.*  
*Viticeis foliorum & seminum decoctum fotu appositum.*  
*Butyrum recens illitum.*  
*Sonchi succus inunctus.*  
*Agaricum drachmę pondere cum oxymelite potum.*  
*Pulegi decoctum fotu subditum.*  
*Melilotus cum passo emplastri modo impositus.*  
*Panacis Herculei lachryma ex melle indita.*  
*Artemisie decoctum in desessionibus adhibitum.*  
*Leucoij decoctum fotu appositum.*  
*Anthyllidis radix ex rosaceo, lacteq; indita.*  
*Parthenij decoctum in desessionibus additum.*  
*Althea decocta, ac subinde anserino, suillove adipe, aut ꝑ  
 sina terebintbina subacta subdita.*

### MATTHIOLI

*Hyoscyaminum oleum illitum.*  
*Consolidę regalis flores poti.*  
*Oleum de momordica illitum.*

### DIOSCORIDIS

Ad exulceratos locos.

*Aspalathi ex uino decoctum infusum.*  
*Lac in quo igniti calculi extincti fuerint infusum.*  
*Oesypum inditum, explet. n. & emollit.*  
*Fenogręci folia ex aceto illita.*  
*Asclepiadis folia adhibita.*

### MATTHIOLI

*Malicorium cum marina spongia exiccatum additis aloę  
 & alumine.*  
*Solidaginis medię & minoris farina inspersa aut succus il-  
 litus, aut infusus.*

## V T E R I

*Sanicula*  
*Auricula ursi*  
*Pilosella*  
*Pyrola*  
*Potentilla*

} adhibita.

*Oleum de momordica syphone iniectum.*

### DIOSCORIDIS

Ad inaduratos locos.

*Myrrha cum absinthio, lupinorum cremore, uel ruta ad-  
 mota.*  
*Styrax illita.*  
*Anserinus & gallinaceus adeps illitus.*  
*Bdellium inunctum.*  
*Maluę decoctum inditum.*  
*Ladanum pessis immisum.*  
*Panaces herculeum ex melle inditum.*  
*Ebuli sambucię decoctum fotu admotum.*  
*Parthenij decoctum in desessionibus.*  
*Fenigręci ex aqua expressus succus cum anserino adipe  
 in pessulo subditus.*  
*Lilij radix admotā.*  
*Ageratum suffitum.*

### MATTHIOLI

*Amygdalinum oleum.*  
*Sesaminum oleum.*  
*Oleum ex ouorum uitellis.*  
*Ceruina & uitulina medulla.*  
*Lini seminis oleum.*  
*Oleum liliorum alborum.*  
*Lupuli florum decoctum in desessionibus usurpatum.*

### DIOSCORIDIS

Ad uteri inflationes.

*Ruta ex oleo decoctum clystere perfusum.*  
*Geranium & eius radix drachmę pondere pota.*

### MATTHIOLI

*Galanga.*  
*Cubebę.*  
*Cinnamomi stillatitia aqua.*  
*Balsami factitij liquores, & oleum in potionibus.*  
*Cnicinum oleum.*  
*Laurinum oleum.*  
*Scorpionum oleum in potu datum, aut exterius illitum.*  
*Castoreum cum pipere albo, & mellicrato potum.*  
*Milium cum sale impositum.*  
*Sisymbrium in calenti tegula calefactum & odorato me-  
 raco aspersum, uentriq; applicatum.*  
*Distamni albi radices duarum drachmarum pondere ex  
 meraco potę.*  
*Mentha gręca in placentis addita, aut eius folia tenui pul-  
 tica illita, & deinde in oleo, aut butyro frixa & de-  
 uorata.*  
*Carum quouis modo usurpatum.*  
*Imperatorie radix hausta ex meraco.*  
*Matricaria quoquo modo adhibita.*

### MATTHIOLI

Ad molam expellendam.

*Balsamum factitium potum.*  
*Distamni albi radices suppositę, aut cum pulegio suffitę,  
 aut ex meraco duarum drachmarum pondere bibitę.*

### MATTHIOLI

Ad uteri frigiditates.

*Nardus Italica.*

*Laurendula*



## V T E R I

*Lauendula.*  
*Cubeba.*  
*Cinnamomi stillatitia aqua.*  
*Balsamum factitium. & eius liquores omnes.*  
*Nux myristica.*  
*Scorpionum oleum in uini potione sumptum, & forinsecus applicatum.*  
*Distamni albi radices, aut cum pulegio suffitæ, aut ex uino meraco potæ duarum drachmarum pondere.*  
*Mentha Græca tam fotu, quàm potu usurpata.*  
*Carum quouis modo sumptum.*  
*Imperatoria radix ex uino pota.*  
*Matricaria quomodolibet usurpata.*

Ad unluam cohibendam.

### MATTHIOLI

*Nucum siue uiridium conorum pini stillatitia aqua cum linteolis in ea madefactis admota.*

### MATTHIOLI

Ad delectandas foeminas in coitu.

*Fel* { *Aurata*  
*Lucij*  
*Perdicis*  
*Gallinacei* } *coli uirili inunctus.*

*Zibetum peni illitum.*

### DIOSCORIDIS

Ad procidentem uterum.

*Casia fotu uel suffitu adhibita.*  
*Myrti baccarum succus in defensionibus.*  
*Cotoneorum malorum decoctum fotu adhibitur.*  
*Gallarum decoctum in defensionibus additum.*  
*Acacia subdita.*  
*Hypocistis subdita.*  
*Vrticæ utriusq; folia imposita.*  
*Acetum fotu adhibitur.*

### MATTHIOLI

*Mastiche aspersa.*

### DIOSCORIDIS

Ad uteri dolores & erosiones.

*Adeps* { *Anserinus*  
*Gallinaceus* } *illitus.*  
*Urina cum ligustrino oleo feruescens imposita.*  
*Lini seminis decoctum infusum.*  
*Maluæ decoctum fotu adhibitur.*  
*Portulacæ decoctum clysmate inditum, propriè facit ad erosiones.*  
*Rhaponticum potum.*  
*Centaurij maioris radix bibita.*  
*Anethi decoctum in defensionibus.*  
*Verbenacæ rectæ folia ex recenti suillo adipe uel ex rosaceo subdita.*

*Hyoſcyami ſeminis cremor inditus.*

*Mandragoræ liquor peſſulis impositus.*

### MATTHIOLI

*Irinum oleum illitum.*  
*Cinnamomi stillatitia aqua pota.*  
*Amygdalinum oleum haustum.*  
*Laurinum oleum inunctum.*  
*Balsami factitij liquores omnes.*  
*Nucis myristicæ decoctum ex rhodomelite, & aqua uitæ potum.*  
*Nucis myristicæ cum matricariæ radicibus ex uino albo coctæ, & potui date.*

## EXTREMORVM MEMBRORVM

*Scorpionum oleum in potione sumptum, aut foris admotum.*  
*Castoreum cum pipere albo ex mellicrato.*  
*Sifymbrium cum Parthenio in calenti tegula calefactum & odorato meraco aspersum & impositum uentri.*  
*Succisæ radicum decoctum ex uino paratum.*  
*Chelidonium maius cum radice tusum, & oleo chamæmelino feruescens, & imo uentri admotum.*  
*Distamni albi radices ex meraco uino potæ.*  
*Mentha græca in placentis addita.*  
*Imperatoria quouis modo bibita.*  
*Vincetoxici radices in defensionibus additæ.*  
*Oleum liliorum alborum, & è lini semine calidum cū succida lana uentri adhibitur.*  
*Botrys recens in tegula calefacta, & cretico uino aspersa, & imposita.*  
*Aliud simile medicamentum, sed præstantius uide libr. 3. cap. 113.*

*Matricaria quoquo modo adhibita.*

### DIOSCORIDIS

Ad podagram.

*Amomum illitum.*  
*Mei radices impositæ.*  
*Populi nigre folia ex aceto illita.*  
*Amurca cruda, ac recens fotu adhibita.*  
*Salicis foliorum, & corticis decoctum fotu impositum.*  
*Ficulneum lac cum farina sænigraci, & aceto cataplasmatibus additum.*  
*Cochleæ terrestres suo cum operimento tusæ impositæ.*  
*Mustela cremata cinis ex aceto inunctus.*  
*Marinus recens pulmo concisus impositus.*  
*Lac humanum cum opio, & cera illitum.*  
*Adeps ouillus, caprillus, hircinus re ex eiusdem animalis fimo coactus inunctus.*  
*Sanguis menstruus inunctus.*  
*Caprarum montanarum fimum ex earum adipe illitum.*  
*Hordei farina cum cotoneis malis imposita.*  
*Lens cum polenta decocta, & emplastri modo adhibita.*  
*Raporum decoctum fomentis additum.*  
*Brassica cum sæno græco & aceto in cataplasmate.*  
*Intybus per se, & cum polenta illitus.*  
*Cucurbitæ ramenta imposita.*  
*Ari radix fimo bubulo emplastri modo excepta.*  
*Asphodeli radix drachmæ pondere ex uino pota.*  
*Cyclamini decoctum fotu adhibitur.*  
*Bulbi per se & cum melle impositi.*  
*Panaces herculeum cum passa uua illitum.*  
*Libanotis cum loliacea farina, & aceto cataplasmatibus addita.*  
*Scordium ex aceto, aut aqua impositum.*  
*Leucoium ex aceto illitum.*  
*Androsaces imposita.*  
*Helxines succus cera, & hircino adipe exceptus.*  
*Hyoſcyami ſemen, & folia cum polenta cataplasmatibus adhibita.*  
*Semperuiuum inunctum, ubi calor exuperat.*  
*Vrtica emplastri modo illita.*  
*Muscus marinus impositus.*  
*Cucumeris asinini radix ex aceto inuncta.*  
*Thapsiæ succus illitus.*  
*Glans unguentaria illita.*  
*Sabuci & ebuli folia cū sæno taurino, aut hircino imposita.*  
*Bryonia cum caprino stercore cataplasmatibus addita.*

*Heliotropij*



## EXTREMORVM MEMBRORVM

*Heliotropij folia illita.*  
*Vna passa à nucleis repurgata, & cum panacis succo in-*  
*uncta.*  
*Acetum calido sotu cum sulphure adhibitum.*  
*Rubigo ferri illita.*  
*Sulphur cum aqua & nitro inunctum.*  
*Sal cum aceto impositum.*  
*Asius lapis cum fabarum lomento illitus.*  
*Gagates lapis inunctus.*  
*Fornacea testa exusta imposita.*

### MATTHIOLI

*Oleum irinum è floribus paratum.*  
*Asarina, aut eius decoctum potum.*  
*Santalum rubrum è sedi succo, aut solani aut portulacæ*  
*illitum.*  
*Muscus terrestris ex aqua decoctus & admotus.*  
*Terebinthina resina aut larigna cū chamæpithy deuorata.*  
*Iuniperini ligni decoctum pro balneo usurpatum. uide Iuni*  
*peri commentarium.*  
*Oleum è luteis onorum illitum.*  
*Oleum è terrenis uermibus.*  
*Faba fresca cocta, & cum adipe suillo subacta & imposita.*  
*Plantago trita & illita.*  
*Dracunculi radix cum melle, & caprino fimo illita.*  
*Ari folia calenti fimo bubulo illita & imposita.*  
*Aristolochia rotunda.*  
*Thymi aridi semuncia cum oxymelle hausta.*  
*Cannabis sativæ radix in aqua decocta & illita.*  
*Chamæpitys decoctum cum rhodomelle, & oxymelite plu*  
*ribus diebus potum.*  
*Cortusa florum oleum illitum: Parandi rationem habes*  
*lib. 4. comment. de lagopo.*  
*Primula ueris illita ac deuorata.*  
*Verbasci minoris folia in aqua decocta, & illita.*  
*Eiusdem florum oleum inunctum.*  
*Genista florum conferua ex saccharo parata frequenter*  
*deuorata.*  
*Ricini semen ex iure ueteris galli decoctum & potum.*  
*Sambuci tenerrima folia primo germinatu prodeuntia cū*  
*pari pondere radicum plantaginis, suillaq; axungia ue*  
*teris contrita, & illita.*  
*Colocynthis in catapotijs deuorata, & clysteribus addita.*

### DIOSCORIDIS

#### Ad coxendicos affectus.

*Mei radices imposita.*  
*Helenij folia ex uino cocta imposita.*  
*Iridis Illyricæ decoctum clysmate infusum.*  
*Cardamomum ex aqua potum.*  
*Asarum potum uel clystere infusum.*  
*Populi albæ cortex uncie pondere haustus.*  
*Iberis contusa & emplastri modo imposita.*  
*Siluri piscis salsamentum clysteribus infusum.*  
*Piscium Garum clysteribus iniectum.*  
*Smyrni semen potum.*  
*Bubulum fimum ex bobus in pascuis degentibus illitum.*  
*Lolij farina ex aqua mulsa decocta imposita.*  
*Lupinorum farina ex aceto illita.*  
*Ammoniacum bibitum.*  
*Ascyri semen ex aqua potum.*  
*Asparagi radicum decoctum bibitum.*  
*Altheæ decoctum potui datum.*  
*Sinapi cū fico tritum impositum, donec ruborem excitat.*

## EXTREMORVM MEMBRORVM

*Nasturtium clysmate infusum.*  
*Irionis semen clystere iniectum.*  
*Bulbi per se, & cum melle impositi.*  
*Capparis semen potum.*  
*Lepidij folia & radices cum helenij radice trita & im-*  
*posita.*  
*Agaricum trium obolorum pondere in aceto mulso potū.*  
*Rhaponticum potum.*  
*Androsæmi semen bibitum, sed à purgatione aquam exsor*  
*bere oportet.*  
*Centaurij maioris decoctum clystere infusum.*  
*Leucacanthæ radicis ex uino decoctum bibitum.*  
*Abrotani semen cum aqua potum.*  
*Rubie radix pota.*  
*Pulegium illitum quousq; rubescat cutis.*  
*Calamintha imposita recens, tritaq; donec exuratur locus.*  
*Thymus ex fimo cum polenta impositus. Idem præstat &*  
*Thymbra.*  
*Rute sylvestris semen quadraginta diebus potum.*  
*Panaces Herculeum ex melle inunctum.*  
*Laser cera, ligustrino & Irino oleo subactum illitum.*  
*Euphorbium in odorata potione sumptum.*  
*Leontopetalum clysteribus infusum.*  
*Hyperici semen quadraginta diebus potum.*  
*Chamæpithyos folia quadraginta diebus ex dulci aqua*  
*bibita.*  
*Betonica folia ex aqua bibita.*  
*Polemonia radix ex aqua sumpta.*  
*Xyridis radix ex mulso pota.*  
*Ocmastris semen cum uino, myrba & pipere sumptum.*  
*Quinquefolij radicis decoctum potum.*  
*Heliochrysi coma ex uino hausta.*  
*Papaueris corniculati radicis decoctum potum.*  
*Aethiopis decoctum bibitum.*  
*Arction ex uino haustum & illitum.*  
*Chamæcissi folia trium obolorum pondere in aquæ cyathis*  
*tribus tricenis, quadragenis uel diebus pota.*  
*Colocynthis clystere infusa, & recens loco conficata.*  
*Cucumeris sylvestris radix clysmate infusa.*  
*Scammonia ex aceto decocta, & cum hordeacea farina*  
*imposita.*  
*Acetum mulsum haustum.*  
*Sory ex uino clystere infusum.*  
*Muria clystere indita.*  
*Adarces illitus.*

### MATTHIOLI

*Asari decoctum, siue dilutū ex caprino sero paratū potū.*  
*Balsami saccharij liquor secundus, tum haustus, tum illitus.*  
*Abiegna lachryma deuorata.*  
*Nuclei pinei frequenter sumpti.*  
*Terebinthina, aut larigna resina sumpta uncie pondere ad*  
*dito chamæpithys, aut stachadis puluere.*  
*Castoreum drachmæ pondere potum cum tribus oppopona*  
*cis obolis.*  
*Ibici stercoreis admirabile medicamentum, uide li. 2. com*  
*mentarium de stercore.*  
*Fabaliū caulium & siliquarum cinis cum uetere axun-*  
*gia illitus.*  
*Lupinorum farina cocta, & cataplasmatibus modo illita.*  
*Siliquastris recentia cornicula tusa & illita.*  
*Agaricum in potionibus additum.*  
*Calamintha tusa & illita.*

Thymi



## EXTREMORVM MEMBRORVM

*Thym̃i aridi semuncia cum oxymelite hausta .*  
*Sagapenum quoquo modo adhibitum .*  
*Euphorbium ex leucoij oleo illitum .*  
*Artemisiæ arida pulvis trium drachmarum pondere ex*  
*uino haustus .*  
*Bellidis genera omnia quouis modo usurpata .*  
*Chamæpitrys in puluerem cum radicibus trita & cum te-*  
*rebint̃i lachrymæ drachmis quatuor excepta, & quo*  
*tidie diebus quadraginta deuorata .*  
*Oleum flammulæ calidum inunctum, aut infusum clyste-*  
*ribus .*  
*Consolida regalis flores poti .*  
*Daphnoidis recentia folia contusa & illita donec rubescat*  
*locus .*  
*Saccharum è genistiæ floribus paratum .*  
*Ricini semen ex iure ueteris galli decoctum potum .*  
*Colocynth̃is in catapotijs deuorata, & in clysterib. addita.*

### DIOSCORIDIS

Ad articulorum dolores.

*Gallorum senescentium ius potum .*  
*Brassica cum sænogræco, & aceto illita .*  
*Ruta tum hausta, tum cataplasmat̃is adhibita .*  
*Agaricum drachmæ pondere ex aceto mulso sumptum .*  
*Melissophyllum ex sale impositum .*  
*Quinquesolij radicis decoctum bibitum .*  
*Psyllium ex rosaceo & aceto, aut aqua illitum .*  
*Mandragoræ radix cum polenta imposita .*  
*Urtica cataplasmat̃is modo adhibita .*  
*Veratrum nigrum potum .*  
*Fucus marinus recens impositus .*  
*Thapsiæ succus inunctus .*  
*Narcissi radix trita, & ex melle imposita .*  
*Acetum mulsum potum .*  
*Vinum melitites frequentius potum .*

### MATTHIOLI

*Irinum oleum inunctum .*  
*Balsamum factitium illitum .*  
*Oleum flammulæ inunctum, & clysteribus additum .*  
*Cortusæ herbæ oleum. uide lib. 4. comment. de lagopo pri-*  
*mulaueris herba .*  
*Abiegna, lentiscina, terebētina larignaꝫ; lachryma una-*  
*quæq; per se deuorata .*  
*Mastiche cum cumino, pulegio, saluia, lauri baccis, & sabi-*  
*na omnia melle excepta & imposita .*  
*Cochleæ cum testis trita, & imposita .*  
*Oleum è terrenis nermibus .*  
*Agaricum in potionibus additum .*  
*Sagapenum quomodolibet adhibitum .*  
*Oleum liliorum alborum illitum .*  
*Cannabis radix in aqua decocta & adhibita .*  
*Chamæpitrys decoctum cum Rhodomelle & oxymelite plu-*  
*ribus diebus potum .*

### MATTHIOLI

Ad diurnos articulorum dolores.

*Ligni Guaiaci.*  
*Radiciſ* { *Chinæ*  
*Zarzæ parillæ* } *decoctum diebus xl potum .*

### MATTHIOLI

Ad genuum dolores.

*Oleum è nucibus Indicis .*

### DIOSCORIDIS

Ad articulorum collisiones.

## EXTREMORVM MEMBRORVM

*Sarmentitius cinis cum axungia uel oleo illitus .*

### DIOSCORIDIS

Ad articulorum tophos.

*Cannabis syluestris radix decocta, & illita .*  
*Ochra inuncta .*

### MATTHIOLI

*Oleum indicæ nucis illitum .*

*Taxi pinguedo .*

*Muris montani pinguedo .*

*Sagapenum emplastri modo impositum addito aceto &*  
*capparum succo .*

*Oleum liliorum alborum .*

### DIOSCORIDIS

Ad perniones.

*Thus cum suillo adipe, aut anserino impositum .*

*Pix liquida inuncta .*

*Acacia illita .*

*Myrti seminis decoctum fotu adhibitum .*

*Ficus crematæ cum cerato imposita .*

*Cancrorum fluuiatilium cinis cum decocto melle illitus .*

*Pulmo marinus recens concisus, & impositus .*

*Asinina ungulæ cinis oleo maceratus illitus .*

*Vrsinus adeps inunctus .*

*Vmbilici ueneris succus impositus .*

*Lentes cum meliloto, siccis rosis, malicorio, cydonio malo,*  
*& rosaceo adhibita .*

*Orobi decoctum fotu impositum .*

*Raporum decoctum fomenti modo .*

*Betæ decoctum impositum .*

*Dracunculi maioris folia ex uino decocta & imposita .*

*Oleum ex incauata asphodeli radice decoctum illitum .*

*Cyclamini decoctum fotu adhibitum, quinetiam oleum cū*  
*pauca cera in eius excauata radice feruesactū illitum .*

*Scilla cremata imposita .*

*Ranunculi decoctum inunctum .*

*Arction ex uino illitum .*

*Alumen aqua aspersum .*

### MATTHIOLI

*Malicorium ex uino decoctum, & impositum .*

*Cancrorum exustorum cinis oleo subactus, & impositus .*

### MATTHIOLI

Ad pedum tumores.

*Tiliæ folia ex aqua aspersa .*

### DIOSCORIDIS

Ad pedum inflammationes ex calceorū attritu.

*Pulmo* { *Agninus*  
*Vrsinus* } *impositus.*  
*Suillus*

*Calceamentorum ueterum soleæ combustæ, & illitæ .*

*Capæ succus cum adipe gallinaceo impositus .*

### MATTHIOLI

*Leporinus pulmo impositus .*

*Vnguentum ex rosaceo in mortario plumbo paratum .*

### DIOSCORIDIS

Ad pedum rimas.

*Cancrorum fluuiatilium cinis cum decocto melle illitus .*

*Scilla oleo feruesacta, & cum resina imposita .*

### MATTHIOLI

*Oleum ex ouorum uitellis .*

*Oleum ex tritico .*

*Vnguentum è rosaceo in mortario plumbo diu circundu-*  
*ctum ut habes lib. 5. com. de plumbo .*



# EXTREMORVM MEMBRORVM

## DIOSCORIDIS

Ad digitorum reduuias.

*Punicorum malorum succus illitus.*  
*Myrti folia trita & inpersa.*  
*Olea sylvestris folia trita & imposita.*  
*Eboris ramenta in puluerem adhibita.*  
*Aloe cum passo imposita.*  
*Paronychia concisa & illita.*  
*Bryonia oleo decocta, quousque liquecat inuncta.*  
*Labrusca cremati flores ex melle impositi.*  
*Rubigo ferri illita.*  
*Acacia illita.*  
*Rhois folia ex aceto, aut melle illita.*  
*Marrubij folia ex melle imposita.*  
*Quinquefolij radix illita.*  
*Tithymali characiae lac illitum.*  
*Acetum illitum.*  
*Alumen aqua inpersum.*  
*Sal impositum.*

## MATTHIOLI

*Plantaginis folia recentia trita, & illita.*

## DIOSCORIDIS

Ad paronychia.

*Thus cum melle illitum.*  
*Eboris scobes inpersus.*  
*Paronichiae folia illita.*

## DIOSCORIDIS

Ad scabros ungues auferendos.

*Pix liquida illita.*  
*Lini semen cum pari nasturtio & melle.*  
*Cupressi pilula imposita.*  
*Lapathi cuiusque radix in aceto decocta illita.*  
*Ranunculi folia, & radices admota.*  
*Chelidonium minus illitum.*  
*Viscum cum trito auripigmento appositum.*  
*Alumen cum aqua aspersum.*  
*Sulphur cum resina terebinthina inunctum.*  
*Sandaracha cum pice imposita.*  
*Fex vini cremata ex resina.*

## MATTHIOLI

*Ranunculus tritus impositus.*

*Chelidonium minus tritum & illitum.*

## DIOSCORIDIS

Ad mobiles ungues extrahendos.

*Vua passa illita.*

## DIOSCORIDIS

Ad contusos ungues.

*Bulbi cum polenta impositi.*

## DIOSCORIDIS

Ad clauos, & callos.

*Fermentum triticeum illitum.*

## MATTHIOLI

*Saligni corticis cinis ex aceto maceratus impositus.*

*Blitum illitum.*

*Lilij radix axungia excepta, & illita.*

# EXTREMORVM MEMBRORVM

## MATTHIOLI

Aduerrucas.

*Cichorium uerrucarium in acetario deuoratum.*

*Eiusdem herbae semen drachma pondere tribus diebus potum ante nocturnum decubitus.*

## DIOSCORIDIS

Ad uarices.

*Cirsij radix dolenti loco adalligata.*

## DIOSCORIDIS

Ad lumborum dolores.

*Echij radix pota.*

*Chamaeleuce illita.*

## DIOSCORIDIS

Ad inguinum inflammationes.

*Leporinus pes herba imposita.*

*Aster atticus recens illitus.*

## MATTHIOLI

*Cochleae minores trita, & illita.*

## DIOSCORIDIS

Ad enterocelas.

*Cupressi pilula illita.*

*Punicorum cytini cataplasmatibus additi.*

*Symphytum petraeum emplastri modo impositum.*

*Quinquefolium haustum.*

*Equiseti radix & folia imposita.*

*Aloe emplastri modo illita.*

## MATTHIOLI

*Bdellium salina matutina subactum emplastri modo impositum.*

*Cupressini coni uirides ex uino uetere decocti, & epoti, interim tamen cupressinis folijs affecto loco adalligatis.*

*Ulmii folliculorum liquor impositus.*

*Cupressi item folia contusa & affecto loco illita.*

*Leporinus finus & pili, qui sub uentre habentur cum melle decocti, & fabae quantitate frequenter deuorati.*

*Ophioglossum in potione sumptum, et extrinsecus impositum.*

*Trinitatis herbae puluis dimidij coclearis mensura ex uino austero pluribus diebus potus.*

*Lunaria minor in potu usurpata.*

*Polygonum minus in potionibus sumptum.*

*Sanicula quouis modo sumpta.*

*Auricula ursi ebibita.*

*Pilosella farina hausta.*

*Caryophyllatae radices ebibita.*

*Potentilla tam in cibis, quam in potionibus usurpata.*

*Personata in uino decocta, aut trita & epota.*

*Alchimille arida puluis ex sua ipsius aqua stillatitia sumptus.*

*Hippoglossi radicum, aut foliorum puluis sesquidrachma potum ex maioris symphyti decocto potus.*

## DIOSCORIDIS

Ad sarcocelas.

*Cinis sarmentitius illitus.*

## MATTHIOLI

*Anonidis radix trita, & mensibus pluribus hausta.*



# SIMPLICIUM MEDICAMENTORVM

## FACVLTATES SECVNDVM GENERA

### ex Dioscoride.

#### FEBRIVM

##### DIOSCORIDIS

Ad tertianas.



*RAN E I S* plagella confrictus, lin-  
teolove illitus, mox fronti, & tempo-  
ribus impositus.

*Vermes terreni*, cum anserino adipe de-  
cocti, & illiti.

*Plantaginis radices* integræ tres, cum uini cyathis tribus,  
& pari aqua pota.

*Trifolij bituminosi* tria folia trita, totidemq; semina epota

*Hypericum* ex uino bibitum.

*Verbenacæ* supinæ tertius à terra geniculus, cum adiacen-  
tibus folijs bibitus.

*Heliotropij* sem. gran. quatuor pota ante febris accessionē.

*Portulacæ succus* haustus.

##### MATTHIOLI

*Asari* ex uino decoctum potum, addito melle, maci, et cinnam.

*Rosarum succus*, & dilutum potum.

*Tamarindi* hausti.

*Sebestena*.

*Lapis inuentus* in capite nudæ limacis suspensus.

*Caninum stercus album* in accessione cochlearis mensuræ  
ex uino potum.

*Agaricum* in potione sumptum.

*Rhabarbarum* potui datum.

*Gentianæ stillatitia* aqua pota.

*Centaurij minoris* decoctum potum.

*Chamadryos* decoctum aliquot diebus potum.

*Iaspis lapis* gestatus.

##### DIOSCORIDIS

Ad quartanas.

*Cimices lectularij* septem, canis fabarum inclusi, & poti.

*Plantaginis radices* integræ quatuor, cum uini cyathis  
quatuor, & pari aqua bibitæ.

*Vermiculi* qui in dipsaci echino internis partibus conclusi  
reperiuntur, in aluta collo, brachio re adalligati.

*Ruta sylvestris*, cum uino pota.

*Hypericum* ex uino haustum.

*Quinquefolij* rami quatuor sumpti.

*Verbenacæ* supinæ quartus à terra geniculus una cum ad-  
iacentibus folijs haustus.

*Heliotropij* sem. gr. quatuor, hora una ante accessionē pota.

##### MATTHIOLI

*Asari* ex uino albo decoctum addito melle, maci, & cinna-  
momo.

*Asarinum oleum* pedum plantis, & spinæ dorsi illitum.

*Myrrhæ* drachma ex uino cretico calido pota hora una an-  
te accessionem, sed ægros subinde in lecto sudare oportet,  
& potionem tribus in accessionibus replicare.

Eadem in catapotijs cum theriaca conformatis.

*Gentianæ stillatitia* aqua pota.

*Eringij* tenellorum foliorum stillatitia aqua.

#### FEBRIVM

*Imperatoria radice* drachma, ex mero calido hora una an-  
te accessionem pota.

*Cardui benedicti* decoctum, aut herba ipsa in puluerē pota.

*Palma Christi radices* per potiones sumptæ.

*Flammula* & eius aqua pota.

*Verbasci* fœminæ radice suc. duarum drachmarum pon-  
dere, ex cretico uno haustus, ipsa hora accessionis.

*Ellebori nigri* dilutum potum.

*Stribium nostrum* quatuor granorum pondere sumptum.

##### DIOSCORIDIS

Ad diuturnas febres.

*Galli senis ius* Dioscoridis modo paratum potum.

*Agaricum* haustum.

*Vinum melitites* haustum, ubi uenterculus magna imbecil-  
litate laboret.

##### MATTHIOLI

*Asari* decoctum potum.

*Agaricum* in potionibus additum.

*Rhabarbarum* frequenter potum, & eius dilutum.

*Gentianæ aqua* pota.

*Anthemidis* florum pastilli, & suo ipsius oleo dissoluti, &  
febrientibus à uertice capitis usque ad pedes illiti. Pa-  
randi modum habes lib. 3. cap. de anthemide.

*Eupatorij* decoctum potum.

*Foliorum*, & folliculorum lupuli decoctum.

*Ellebori nigri* decoctum.

*Stribium nostrum* quatuor granorum pondere sumptum.

##### MATTHIOLI

Ad continuas.

*Cassie solutiue* pulpa sumpta.

*Santala omnia* pota, uel ex aqua rosacea uentriculo illita.

*Melopeponū* seminū cremor ex hordeacea ptisana potus.

*Trifolij acetosi* stillatitia aqua.

*Anguria* pulpa deuorata.

##### DIOSCORIDIS

Ad hepicas.

*Hyoscyami* tria, uel quatuor folia pota.

##### MATTHIOLI

*Acori*

*Fœniculi*

*Asparagi*

*Agarici*

} decoctum potum.

*Eupatorium* quocunque modo usurpatum.

##### MATTHIOLI

Ad quotidianas.

*Agaricum* in potionibus additum.

*Rhabarbarum*, & eius dilutum frequenter potum.

*Gentianæ stillatitia* aqua potui data.

*Eringij* stillatitia aqua pota, quæ è tenellis paratur folijs.

##### MATTHIOLI

Ad compositas febres.

*Gentianæ stillatitia* aqua pota.

*Agaricum*



## FEBRIVM

*Agaricum* } & eorum dilutum potum.  
*Rhabarbarum* }

### DIOSCORIDIS

Ad causum.

*Cressini baccarum succus* cū violaceo in lapio propinatus.  
*Vna spine in sculis incocta.*

*Ribes vulgare.*

*Salicum & arundinum folia* circa lectulum sparsa.

*Cerasia acetosa* saccharo condita.

*Melopeponum, cucumerum, cucurbitarumque seminum la-*  
*cteus cremor potus.*

*Anguria pulpa* deuorata.

*Potentilla pedum plantis manuumque uolis admota.*

### DIOSCORIDIS

Ad hecticam.

*Portulaca tum uentriculi osculo, tum hypocondrijs illita.*

### MATTHIOLI

*Amygdalinum oleum.*

*Pistacia* quoquo modo sumpta.

*Nuclei pini.*

*Stibium nostrum* quatuor granorum pondere sumptum.

### DIOSCORIDIS

Ad febrium circuitus.

*Sinapi cibis inspersum.*

*Smyrni semen* potum.

*Piper bibitum.*

*Ruta* pota.

*Sagapenum* haustum.

*Anthemis chysmate* infusa.

*Polygoni succus* hora ante accessionem sumptus.

*Quinquefolij folia* ex dulci aqua, aut diluto uino, cum exi-  
guo pipere bibita.

### DIOSCORIDIS

Ad febrium algores.

*Piper* haustum.

*Aggricum drachma* pondere sumptum.

*Aristolochia rotunda* ante accessionem bibita.

*Abrotonum* ex oleo inunctum.

*Calamintha decoctum* potum.

*Panaces herculeum* illitum.

*Smyrni semen, & radix* ex mulso pota.

*Pyrethrum* inunctum.

*Laser cum pipere, & thure* ex uino haustum.

*Grossi cocta & illita.*

*Viperi carnes cocta, & in cibum* sumpta.

*Mustella sanguis* inunctus.

*Asinini unguis cinis, ex oleo maceratus* illitus.

### DIOSCORIDIS

Ad pestilentes febres.

*Myrrhis bis, uel ter* qualibet die ex uino pota.

### MATTHIOLI

*Tbu decoctum* potum, & ipsa quoque radix hausta.

*Myrrha.*

*Caphura.*

*Dictamnus albus.*

*Cressini baccarum succus.*

*Vna spine succus.*

*Ribes vulgare succus.*

*Quernorum foliorum stillatitia* aqua.

*Citri mali succus.*

*Limonij & aurantij florum stillatitia* aqua.

*Aurantia acida.*

## FEBRIVM

*E limoniorum succo stillatitia* aqua.

*Cyanus herba & eius flores.*

*Galega*

*Tormentilla* } radicem decoctum, addito armenio bolo.

*Cardui benedicti decoctum, & ipsa herba* pota.

*Scordium* quouis modo usurpatum.

*Tussilaginis maioris radix.*

*Tormentilla radicem decoctum, uel aqua stillatitia, uel*  
*pulvis.*

*Scabiosa* quouis modo hausta.

*Sanguisorba decoctum* haustum.

*Lentis palustris stillatitia* aqua.

*Punicorum malorum uinum ex oxalidis, aut intybi, aut*  
*boraginis aqua* potum.

*Armenia terra ex oxalidis aqua* sumpta.

*Antidotum nostrum magnum* descriptum in praefatione  
sexti libri.

### MATTHIOLI

Ad pestem, & pestilens contagium.

*Citrij pomi semen.*

*Scorpionum oleum nostrum, cordi, et arterijs temporū, ma-*  
*nuum, pedumque frigidum* quotidie illitum.

*Cervi cordis os.*

*Scorzonera radix, aut eius succus.*

*Cepa excavata, theriaca, & citri succo repleta, & calen-*  
*tibus cineribus cocta expressus cremor* potus.

*Caryophylli tam deuorati, quam suffiti.*

*Saccharum e caryophyllorum floribus* paratum.

*Caryophyllorum florum succus, ex tota planta expressus*  
*& haustus.*

*E caryophyllis floribus paratum insolatumque; acetum ma-*  
*nibus & arterijs* illitum.

*Zedoaria commansa, uel in potione* sumpta.

*Succisa radix uiridis, recensque; carbunculis* imposita.

*Eiusdem ex uino dilutum* potum.

*Cruciata utriusque radices* quoquo modo sumpta.

*Aristolochia longa* pota.

*Veronica mas drach. duabus una cum theriaca drachma*  
*ex uino meraco* pota, ad ciendum sudorem.

*Dictamni albi radices.*

*Galega siue ruta capraria* quouis modo usurpata quotidie.

*Eiusdem succus, addita theriaca, trium unciarum* pondere  
potus.

*Agaricum in potionibus.*

*Gentiana.*

*Abrotonum.*

*Calamintha intus sumpta, et foris cū oleo feruefacta* illita.

*Imperatoria radix* pota.

*Saccarum e rorisinarini floribus* paratum.

*Vincetoxici radices* ex uino pota.

*Carduus benedictus.*

*Chamedrys a ieiunis* quotidie in acetarijs sumpta.

*Scordium quomodolibet* sumptum.

*Tussilaginis maioris radix duarum drachmarum* pondere  
ex uino calido pota, ad sudandum.

*Scabiosa succus quatuor unciarum pondere cum theriaca*  
*drachma* pota ad ciendum sudorem.

*Pimpinellae radices* quoquo modo sumpta.

*Sanguisorba, & eius aqua stillatitia.*

*Angelicae radices semidrachma cum theriaca drachma &*  
*sua ipsius aqua* pota ad ciendum sudorem.

*Galega per se comesta atque etiam exterius* illita.



## TVMORVM PRAETER NATVRAM

*Stibium nostrum quinque granorum pondere sumptum cū  
eleſuario liberantis in principio morbi .*  
*Armenia terra in antidotis addita .*  
*Argentum uiuum precipitatum ex rhodofaccaro ſumptū .*  
*Oleum ē calcantho ſcrupuli pondere ſumptum, citato ſub-  
inde ſudore .*  
*Antidotum noſtrum magnum in præſatione 6. libri deſcri-  
ptum, tam ad infectos curandos, quam ad præſeruan-  
dos ſanos .*  
*Oleum noſtrum de ſcorpionibus cordi, & arterijs illitum .*

### MATTHIOLI

Ad exanthemata & morbillos.

*Napi rapivæ ſemen ex adianti decocto potum .*  
*Cancanum ex caricarum decocto hauſtum .*

### DIOSCORIDIS

Ad inflammationes.

*Harundinum uirentia folia tuſa illita .*  
*Glandes intritæ, & illitæ appoſitæ .*  
*Rhois ſemen ex aqua illitum .*  
*Lupinorum farina, cum polenta, & aqua impoſita .*  
*Umbilici ueneris ſuccus circumlitus .*  
*Plantago emplaſtri modo impoſita .*  
*Aſphodeli radix cum polenta adhibita .*  
*Acetum cum ſuccidis lanis, aut ſpongijs impoſitum .*  
*Rhaponticum cum aceto illitum ubi diutius perſeuerave-  
rit inflammatio .*

*Pulegium cum polenta illitum .*  
*Tuſſilaginis folia contrita, & ex melle impoſita .*  
*Parthenium emplaſtri modo impoſitum .*  
*Lonchitis altera impoſita .*  
*Cannabis ſylueſtris radix emplaſtri modo adhibita .*  
*Polygonon illitum .*  
*Tribuli fructus cataplaſmatis additus .*  
*Xiridis radix ex aceto impoſita .*  
*Achillea illita .*

*Helxine cataplaſmatis addita .*  
*Lichen herba adhibita .*  
*Verbenacæ ſupinæ folia illita ubi inflammatio diutius per-  
ſeuerat .*

*Papaneris folia, unā cum calycibus illita, uel calyces tan-  
tum cum polenta adhibiti .*

*Hyoſcyami ſemen, & folia impoſita .*  
*Mandragoræ recentia folia cum polenta illita .*  
*Bryoniæ radix ex uino decocta adhibita .*  
*Sambuci, ebuliq; præterea folia cum polenta illita .*  
*Indicum illitum rumpit .*

*Triticei furfures accerrimo aceto elixi impoſiti .*  
*Tritici pollen ex hydrelæo, uel aqua mulſa illitus .*  
*Triticæ panis ex aqua mulſa decoctus, et herbis ad idem  
conferentibus additus, & impoſitus .*  
*Sesamum illitum .*

### MATTHIOLI

*Caphura .*  
*Alui recentia folia .*  
*Ligüſtri foliorum decoctum .*  
*Glandes omnes recentes illitæ .*  
*Myrti foliorum, & baccarum decoctum .*  
*Cydoniorum ſeminis mucago .*  
*Cochleæ tam crudæ quàm coctæ, cum teſtis aut, ſine cōtritæ  
& lucis affectis agglutinatæ .*  
*Oui album .*  
*Tritici farina, oleo roſaceo, aut chamæmalino ſubacta .*

*Indici frumenti farina .*

*Secale farina .*

*Fæno græci farina .*

*Lini ſeminis farina .*

*Lini ſeminis oleum .*

*Maluæ folia cum ſalicis frondibus .*

*Bræſſica .*

*Portulaca .*

*Cucumis ſectus, & impoſitus recens .*

*Anguriæ pulpa illita .*

*Burſa paſtoris adhibita .*

*Caffiæ ſolutivæ pulpa illita .*

*Santalum rubrum ex frigidis plantarum ſuccis illitum .*

*Muſcus terreſtris ex aqua decoctus, & admotus .*

*Hyoſcyaminum oleum .*

*Roſaceum unguentum .*

*Burſa paſtoris trita, & illita .*

*Lilia diu in oleo macerata, & illita .*

*Trifolij acetofi ſuccus .*

### DIOSCORIDIS

Ad carbunculos.

*Ligüſtri folia impoſita .*  
*Pix liquida ex melle & uua paſſa illita emarginat diſrum-  
pitq; .*

*Cupreſſi folia trita, & impoſita .*  
*Sabinæ folia ex uino illita carbunculos circunſcribunt .*  
*Oliuæ maturæ arefactæ illitæ emarginant .*  
*Nucum iuglandium ueterum nuclei peruncti .*  
*Columbinum ſinum cum melle, & lini ſemine ſubactum .*  
*Erui farina emplaſtri modo impoſita .*  
*Lupinorum farina ex aceto adhibita .*  
*Bræſſica cum ſale illita rumpit .*

*Naſturtium impoſitum .*  
*Porrum cum ſale appoſitum .*  
*Panaces herculeum illitum .*  
*Coriandrum cum paſſa uua ex melle impoſitum .*  
*Laſerpitij liquor inunctus .*  
*Tithymali caraciæ lac illitum .*  
*Uua paſſa a nucleis repurgata, & cum ruta impoſita .*

### MATTHIOLI

*Ligüſtri foliorum decoctum .*

*Iuglandium olenm .*

*Burſa paſtoris trita impoſita .*

*Scabioſæ folia applicata .*

*Calega illita .*

### DIOSCORIDIS

Ad furunculos .

*Fermentum triticeum impoſitum .*  
*Helxine illita .*  
*Sal cum uua paſſa, aut ſuillo adipe, aut melle impoſitum .*  
*Haſtulæ regiæ radix in fece uini decocta illita .*  
*Ephemeri folia ex uino cocta, & impoſita .*  
*Viriusque urticæ illita folia .*  
*Leontopodij radix ſuſpenſa .*  
*Cucumeris ſylueſtris radix cum terebinthina reſina im-  
poſita .*  
*Scammonia ſuccus cum melle, aut oleo illitus .*  
*Mori radice liquor illitus .*  
*Thapſiæ ſuccus ex melle illitus .*  
*Pycnocomi folia inuncta .*  
*Sandaracha cum adipe impoſita .*



## TVMORVM PRAETER NATVRAM

*Asius lapis liquida pice, aut resina terebintina exceptus, illitus.*

*Cimolia terra ex aceto illita.*

### MATTHIOLI

*Triticum commansum impositum.*

*Lilij radix elixa, & cum adipe & oleo adhibita.*

*Sclarea folia ex aceto imposita, aut ex melle.*

*Triticea farina ex hydrelco subacta, & calide imposita.*

### DIOSCORIDIS

Ad gangraenas, & sphacelum.

*Rhois folia ex aceto, & melle illita.*

*Punicorum succus inunctus.*

*Nucum inglandium ueterum nuclei peruncti.*

*Ficulnei cineris lixiuum spongijs exceptum, et impositum.*

*Loliacea farina cum sale, & raphano cataplasmatibus addita.*

*Cicerum farina cum hordeo, & melle adhibita.*

*Lentes cum sertula campana, rosaceo, siccis rosis, malicorio, & salsa aqua illitae.*

*Erui farina illita.*

*Brassica elixa cum melle, cataplasmatibus addita.*

*Bulbi per se, & cum melle impositi.*

*Laserpitij liquor illitus, loco prius scalpello exciso.*

*Galiopsis folia, semen, succus, & caulis, ex aceto imposita.*

*Verbasci florem aureum ferentis folia adhibita.*

*Tithymali caracia lac impositum.*

*Bryonia radix, fructus, & folia cum sale illita.*

*Vua passa à nucleis repurgata, & cum sale imposita.*

### MATTHIOLI

*Iuglandium nucum oleum.*

*Lupinorum farina, ex uino, & oleo incocta addito croco et emplastri modo adalligata.*

*Aerugo cum melle, alumine, & aceto incocta & illita.*

### DIOSCORIDIS

Ad erysipelas, & sacros ignes.

*Crocum illitum cum refrigerantibus.*

*Cupressi folia per se, & cum polenta imposita.*

*Rhamni folia illita.*

*Ligustri folia adhibita.*

*Rosae illitae.*

*Acaciae succus inunctus.*

*Olea syluestris folia contrita, & imposita.*

*Myrti folia cum omphacino oleo, aut exiguo rosaceo, & uino illita.*

*Menstruus mulierum sanguis circumlitus.*

*Caprarum montanarum stercus ex uino, uel aceto decoctum impositum.*

*Urina humana sedimen inunctum.*

*Lentes cum meliloto, siccis rosis, rosaceo, & malicorio adhibita.*

*Malua ex oleo decocta, & illita.*

*Brassica utraque incisa, & cum polenta emplastri modo imposita.*

*Portulaca cum polenta cataplasmatibus addita.*

*Plantago illita cum cimolia, & cerussa.*

*Intybi radix, & folia cum polenta imposita.*

*Asaridis folia illita.*

*Acinos cataplasmatibus addita.*

*Rutae succus cum aceto, cerussa, & rosaceo inunctus.*

*Coriandrum cum pane, polentave illitum.*

*Lilij folia ex aceto illita.*

*Tussilaginis folia trita, ex melle imposita.*

*Parthenium cum floribus emplastri modo impositum.*

*Polygonum illitum.*

*Anchuse radix cum polenta adhibita.*

*Lycopsis radix cum polenta imposita.*

*Rubi Idai flos illitus.*

*Helxine imposita.*

*Quinquefolij radix decocta cataplasmatibus indita.*

*Verbenaca recta ex aceto inuncta.*

*Papaueris uascula concisa cum polenta imposita.*

*Solani hortensis folia cum polline polenta illita. Quin & eiusdem succus inunctus.*

*Mandragorae radix ex aceto illita.*

*Cicuta succus inunctus.*

*Umbilici ueneris succus circumlitus.*

*Psyllium, & eius spissamentum inunctum.*

*Lens palustris illita.*

*Ricini folia ex aceto illita.*

*Semperuiuum maius inunctum.*

*Stratiotes imposita.*

*Acetum circumlitum.*

*Rubigo ferri illita.*

*Chalcitis inuncta.*

*Sal cum aceto, & hyssopo illitum.*

### MATTHIOLI

*Caphura.*

*Portulacae succus illitus.*

*Plantaginis succus.*

*Solanum hortense, & eius succus.*

*Cassiae solutinae pulpa illita exterius.*

*Plantago & eius succus.*

*Angurie pulpa.*

*Cucumeris recentis ramenta.*

*Bursa pastoris.*

*Trifolij acetosi succus.*

*Solani maioris succus illitus.*

*Verbasci florum stillatitia aqua imposita.*

### DIOSCORIDIS

Ad herpetas.

*Acaciae succus inunctus.*

*Myrti folia cum omphacino oleo, aut exiguo rosaceo ex uino imposita.*

*Olea syluestris folia contrita, & imposita.*

*Caprarum montanarum fimus ex uino, uel aceto decoctus illitus.*

*Lentes cum sertula campana, rosaceo, siccis rosis, & malicorio cataplasmatibus indita.*

*Helxines succus cum cerussa inunctus.*

*Plantago imposita.*

*Chelidonium maius ex uino illitum.*

*Rubi folia illita.*

*Solani hortulani succus cum cerussa, rosaceo, & argenti spuma illitus.*

### MATTHIOLI

*Pompholyx*

*Diphriges*

*Cerussa*

*Cadmia*

} in unguentis addita.

*Ligustri folia contusa & imposita.*

*Rhois recentia folia & una contusa & imposita.*

### DIOSCORIDIS

Ad epiniectidas.

*Onillum caprillum uel stercus ex aceto illitum.*



# TVMORVM PRAETER NATVRAM

*Brassica concisa cum polenta imposita.*  
*Plantago quoquo modo adhibita.*  
*Cucumeris folia cum melle inuncta.*  
*Porri folia cum rhoe obsoniorum cataplasmatibus indita.*  
*Absinthium cum aqua illitum.*  
*Coriandrum cum passa uua, & melle impositum.*  
*Viscum in splenio adhibitum.*  
*Heliotropij semen inunctum.*  
*Vna passa à nucleis repurgata, cum ruta imposita.*

## MATTHIOLI

*Lac caprillum bubulumve cum linteolis adhibitum.*

## DIOSCORIDIS

*Ad strumas.*

*Iridis illyricæ radix cocta, & illita.*  
*Pix liquida cum hordeacea farina, & pueri impubis urina decocta, illita.*  
*Ficus sicca cocta, & imposita.*  
*Grossi cocta, & illita.*  
*Viperinæ carnis cocta, & in cibum sumpta.*  
*Mustella sanguis inunctus.*  
*Asinini unguis cinis ex oleo maceratus illitus.*  
*Bubulus finus è bubus herbas pascentibus sumptus illitus.*  
*Hordei farina cum pice, et impubis pueri urina excepta imposita.*  
*Loliacea farina cum fimo columbino ex uino decocta adhibita.*  
*Fabarum farina cum melle, & feno græco illita.*  
*Lens in aceto cum meliloto decocta, illita.*  
*Lupinorum farina ex aceto inuncta.*  
*Rumex decoctus circumlitus.*  
*Plantago cum sale imposita, uel radix collo suspensa.*  
*Sinapi cum sulphure illitum.*  
*Nasturtium ex muria inunctum.*  
*Piper cum pice impositum.*  
*Coriandrum cum fabæ lomento adhibitum.*  
*Galbanum illitum.*  
*Aparine cum axungia inuncta.*  
*Melissophylli folia cum sale cataplasmatibus addita.*  
*Althæa ex uino, uel aqua mulsæ decocta, imposita.*  
*Quinquefolij radix decocta, ac concisa adhibita.*  
*Lasertij liquor ex cera illitus.*  
*Umbilici ueneris succus circumlitus.*  
*Mandragoræ recentia folia cum polenta imposita.*  
*Semperuiuum tertium impositum.*  
*Galiopsis folia, caulis, semen, & succus cataplasmatibus indita.*  
*Pseudobunij rami quaterni ex aqua poti illitiq;.*  
*Adiantum impositum.*  
*Fornaceæ testæ tostæ ex cerato illitæ.*  
*Capparis radix, & folia trita, & imposita.*

## MATTHIOLI

*Cochleæ, quæ salinis inhaerent cum putamine tustæ, et illitæ.*  
*Cancris fluuiatiles combusti, tritique ex melle illiti.*  
*Mustelarum finus melle exceptus addita lupinorum, aut fœnogræci farina, & illitus.*  
*Milij Indici arundinum medulla, cum alijs nonnullis. uide panici commentarium.*  
*Cyclamini radices contusæ, & illitæ.*  
*Dracunculi radix contusa, & imposita.*  
*Cruciata minoris radix recens contusa, & emplastri modo adhibita.*  
*Eryngij radix decocta, & illita.*

*Menthastrum illitum.*  
*Lilij radix cocta ex adipe, & oleo adhibita.*  
*Artemisiæ radix ex axungia.*  
*Bellidis genera omnia.*  
*Scrophularia ex butyro illita.*  
*Verbasci folia ex aceto imposita.*  
*Personata emplastri modo adhibita.*  
*Genistæ flores contriti, & ex rhodomelle, aut sorbili ouo deuorati.*  
*Vitis nigrae radices succus, cum uini, & mellis æquali portione haustus.*  
*Eiusdem radix tusa, melleque excepta, & illita.*

## MATTHIOLI

*Ad ganglium.*

*Plumbea lamina tenuis probè adalligata.*

## DIOSCORIDIS

*Ad panos.*

*Oleæ syluestris folia cum melle inuncta.*  
*Ficus sicca decocta, & illita.*  
*Bubulum stercus ex pascuis sumptum, impositum.*  
*Lupinorum farina ex aceto adhibita.*  
*Atriplex tam crudum, quàm coctum illitum.*  
*Plantago cum sale imposita.*  
*Bulbi elixi cum polenta, & suillo adipe illiti.*  
*Isatidis folia imposita.*  
*Eryngium adalligatum.*  
*Abrotonum cum farina hordeacea, & hydraleo subacta illitum.*  
*Acinos herba imposita.*  
*Panaces asclepij flores, & semen cataplasmatibus indita.*  
*Coriandrum cum fabæ lomento appositum.*  
*Ammoniacum inunctum.*  
*Onobrychis concisa, & emplastri modo imposita.*  
*Gladioli superior radix, cum loliacea farina, & dulci aqua illita.*  
*Psyllium ex rosaceo, acetove, aut aqua impositum.*  
*Mandragoræ folia recentia adhibita.*  
*Galiopsis folia, caulis, succus, & semen illita.*  
*Personata radix cum axungia suo super folio imposita.*  
*Pycnocomum adhibitum.*  
*Conyza emplastri modo imposita.*  
*Vinifex illita.*

## MATTHIOLI

*Eryngij radix decocta & emplastri modo imposita.*  
*Sclarea ex aceto aut melle subacta.*  
*Folia uerbasci tusa cineribusque calefacta & imposita.*  
*Malua decocta tusaque ex hordeacea farina illita.*  
*Lilij radix cocta & ex lini seminis farina adhibita.*

## DIOSCORIDIS

*Ad tumores discutiendos.*

*Cancris fluuiatiles impositi.*  
*Lini semen illitum.*  
*Fœnigræci farina cataplasmatibus addita.*  
*Capparis radix, & contrita folia imposita.*  
*Smyrniæ radix illita.*  
*Ammoniacum inunctum.*  
*Bupththalmi folia, & flores cera excepta, & imposita.*  
*Mandragoræ recentia folia cum polenta illita.*  
*Galiopsis folia, caulis, succus, & semen adhibita.*  
*Aegilops imposita.*  
*Diphryges cum resina terebinthina, aut cerato.*  
*Pyrites lapis illitus.*

*Alabastrites*



# TVMOR VM PRAETERNATVRAM

*Alabastrites lapis crematus, resina, aut pice exceptus.*

*Cimolia terra illita.*

## MATTHIOLI

*Iuglandium oleum.*

*Carica pingues cum lilij, Iridis, & altheae radicibus decocta.*

## MATTHIOLI

*Ad cheradas. i. scrophulas.*

*Mustelarum fimus melle exceptus addita lupinorum aut fœnogræci farina, & illitus.*

*Cruciata radix recēs cōtusa, & emplastri modo imposita.*

*Cyclamini radices contusa, & illita.*

*Cruciata minoris radix imposita in puluerem trita.*

*Scrophularia contusa & illita.*

*Verbasci folia ex aceto imposita.*

*Personata contusa, & adhibita.*

*Genista flores ex Rhodomelle aut sorbili ouo deuorate.*

*Vitis nigrae radices succus ex uino & melle haustus.*

*Eiusdem radix tusa, & ex melle illita.*

## DIOSCORIDIS

*Ad scirrhum.*

*Taurinus sanguis cum polenta illitus.*

*Bubulus fimus ex pascuis assumptus, ex aceto illitus.*

*Loliacea farina cum fimo columbino in uino decocta.*

*Lini semen cum nitro, & lixivio ficulnei cineris decoctum.*

*Hydropiper illitum.*

*Cannabis sylvestris radix imposita.*

## MATTHIOLI

*Amygdalinum oleum.*

*Sesaminum oleum.*

*Tix liquida.*

*Bubulum } stercus ex aceto impositum.*

*Caprinum }*

*Cyclamini radices contusa illita.*

*Dracunculi radix tusa, & imposita.*

*Oleum liliorum alborum.*

## DIOSCORIDIS

*Ad carcinomata.*

*Cancrorum fluuiatilium cinis cū melle decoctus, & illitus.*

*Irionis semen tritum, & impositum.*

*Vtraque urtica adhibita.*

*Galiopsis folia caulis, succus & semen imposita.*

## MATTHIOLI

*Humanistercoris stillatitia aqua illita.*

*Fœnogræci farina, ex uino subacta, & imposita.*

*Sanguisorba, & eius succus illitus.*

*Unguentum ex mortario, & pistillo plumbeo, & rosaceo confectum.*

*Plumbum ustum, & lotum.*

*Oleum de antimonio nostrum adhibitur.*

## DIOSCORIDIS

*Ad tumores in uniuersum.*

*Suillus adeps illitus.*

*Brassica utraq; concisa cum polenta imposita.*

*Cucurbita imposita.*

*Xanthij semen illitum.*

*Bulbi elixi cum polenta, & adipe suillo illiti.*

*Lini semen cataplasmatibus inditum.*

*Fœnigræci semen illitum.*

*Cepa decocta, & cum passa uua & ficu adhibita.*

*Narcissi radix illita.*

*Bryonia radix ex uino decocta, & imposita.*

*Isatidis folia applicata.*

*Smyrniæ radix illita.*

*Tragoriganum cum polenta impositum.*

*Mentha cum polenta cataplasmatibus addita.*

*Amaraci folia cum cera cocta, & illita.*

*Daucum illitum.*

*Libanotis radices emplastri modo imposita.*

*Nigella ex aceto inuncta.*

*Horminum ex aqua illitum.*

*Busphthalmi flores cera subacti.*

*Althea decocta imposita.*

*Cannabis sylvestris radix emplastri modo adhibita.*

*Anagyris folia illita.*

*Polygonon cataplasmatibus inditum.*

*Xyridis radix ex aceto inuncta.*

*Helxine imposita.*

*Quinquesolij radix decocta emplastri modo.*

*Verbenaca supina folia imposita.*

*Psyllium ex rosaceo, acetove, aut aqua illitum.*

*Ephemeris folia ex uino decocta, illita.*

*Cytisi folia cum pane inter initia imposita.*

*Cucumeris agrestis radix cum polenta imposita.*

*Chamaesyces rami triti, & impositi.*

*Pycnocomi semen cum polenta illitum.*

*Indicum inunctum.*

*Vini sex cruda per se, uel cum myrto illita.*

## DIOSCORIDIS

*Ad steatomata.*

*Chrysanthemi flores cum cerato triti, & impositi.*

## DIOSCORIDIS

*Ad meliceridas.*

*Rumex cum rosaceo, & croco illitus.*

*Melilotus ex aqua inuncta.*

*Vua passa à nucleis repurgata trita, cum ruta imposita.*

## DIOSCORIDIS

*Ad tumores ex ictu.*

*Brassica concisa cum polenta imposita.*

*Cucurbita emplastri modo illita.*

*Hydropiper impositum.*

*Thymus, Thymbraque; illita.*

## MATTHIOLI

*Absinthium in tegula calefactum & uino aspersum adalligatum.*

*Cari seminis farina ex melle aut sapa decocta et imposita.*

*Fabarum farina uua cum anthemide & betonica ex defrutto decocta & illita.*

## DIOSCORIDIS

*Ad sugillata.*

*Caseus recens illitus.*

*Succida lana oleo, acetove perfusa.*

*Fabarum farina ex melle, & fœnogræco.*

*Lupinorum farina imposita.*

*Raphanus ex melle.*

*Allij cinis ex melle.*

*Sinapi illitum.*

*Hydropiper impositum.*

*Ptarmica cum floribus illita.*

*Bulbi per se, aut ex oui nitello.*

*Rhaponticum ex aceto.*

*Aloe ex melle.*

*Laserpitij liquor illitus.*

*Absinthium ex melle.*



*Aqua maris calida fotu adhibita.*  
*Hyssopum ex fermenti aqua.*  
*Calamintha ex uino.*  
*Amaraci siccata folia ex melle.*  
*Cuminum erraticum commansum ex melle, & passa uua illitum.*  
*Anisi ex melle.*  
*Acetum ex melle.*  
*Thapsia succus, & radix cum thuris, & cera equali portione duabus tantum horis imposita, & subinde marina aqua fetu adhibita.*  
*Bryonia ex oleo decocta quousq; liquecat.*  
*Sal ex melle inunctum.*

## MATTHIOLI

*Triticum cum radícula commansum, & impositum.*  
*Lupini ex aceto decocti, & impositi.*  
*Ari radix cum fabacea farina ex defruto subacta.*  
*Succisa trita, & illita.*

## VVLNERVM

## DIOSCORIDIS

Ad uulnera conglutinanda.

*Cupressi folia trita.*  
*Ulni folia, sed multò magis corticis tilia, si fascia loco in- torqueatur.*  
*Sycomori liquor illitus.*  
*Amurca in cupreo uase decocta illita.*  
*Palmulae immatura illita.*  
*Viticis folia, & semen imposita.*  
*Punicorum cytini impositi.*  
*Thus inspersum.*  
*Lana cinis impositus.*  
*Sylvestris brassica folia imposita.*  
*Argemone illita.*  
*Glycyrrhizae succus illitus.*  
*Centaurij maioris recens radix imposita.*  
*Centaurij minoris folia tusa, & illita.*  
*Achillea imposita.*  
*Poterij radix concisa illita.*  
*Smyrni radix imposita.*  
*Aloe in puluerem inspersa.*  
*Sarcocolla imposita.*  
*Polycnemon ex aqua impositum.*  
*Polium emplastri modo impositum.*  
*Scordium impositum.*  
*Equiseti folia inspersa.*  
*Lonchitis folia imposita.*  
*Althaea in uino, aut mulsa aqua decocta imposita.*  
*Sideritis folia imposita.*  
*Chamaepitys ex melle adhibita.*  
*Sideritis altera imposita.*  
*Polygonum emplastri modo adhibendum.*  
*Polygonatum emplastri modo admotum.*  
*Symphytum petraeum inditum.*  
*Symphytum alterum emplastri modo impositum.*  
*Clymeni succus impositus.*  
*Sideritis qualibet illita.*  
*Lycopsis radix cataplasmatibus indita.*  
*Ocimi semen illitum.*

*Graminis radix concisa, & adhibita.*  
*Conyza illita.*  
*Quinquefolium adhibendum.*  
*Coccum insectorium tritum, & inspersum.*  
*Verbenaca illita.*  
*Erigeri folia, & flores cum thuris manna adhibita.*  
*Verbasci folia ex aceto.*  
*Spongiae recentes sine pinguedine ex aqua uel posca.*  
*Succida lana uino, aceto, oleo uel infusa.*  
*Dracunculi folia ex uino decocta.*  
*Isatidis folia illita.*  
*Stratiotes millefolium impositum.*  
*Morochthus lapis inspersus.*

## MATTHIOLI

*Oleum stillatitium è larigna resina, aut abiegna.*  
*Abiegna lachryma.*  
*Terebinthina resina.*  
*Pix arida.*  
*Cupressi folia, germina, coni recentes, & molles.*  
*Ulni folliculorum conclusus liquor illitus.*  
*Papyrus oxycrato, uino uel macerata.*  
*Tilia cortex commansus & deinde illitus.*  
*Cisti folia imposita.*  
*Hypocistis.*  
*Ilycis rubentes pilulae cum aceto tritae & impositae.*  
*Querna folia adalligata.*  
*Mespili folia sicca, & in puluerem aspersa.*  
*Corni folia eodem modo adhibita.*  
*Oleum è terrenis uermibus addito balsamo factitio, aut oleo terebinthino.*  
*Cyani maioris folia, & succus.*  
*Tragopogoni succus, aut stillatitia aqua.*  
*Burse pastoris succus.*  
*Ophioglossum impositum, aut eius oleum illitum.*  
*Omphacinum oleum in quo ophioglossum diu fuerit insola- tum addita lachryma abiegna.*  
*Chelidoni maioris puluis inspersus.*  
*Centaurij magni radix.*  
*Veronica mas.*  
*Gratiola trita & illita.*  
*Flos solis.*  
*Rosmarini sicci farina inspersa, post ablutionem, è suo ip- sius decocto.*  
*Aparine succus, aut siccae puluis.*  
*Trinitas herba tam hausta, quam exterius usurpata.*  
*Lunaria minor.*  
*Hyperici flores, & semen uel oleum.*  
*Consolida maior, minor, & media.*  
*Sanicula.*  
*Auricula ursi.*  
*Pilosella.*  
*Pyrola de qua praestantissimam potionem uulnerariam ha- bes lib. 4. cap. 16.*  
*Virga aurea.*  
*Potentilla.*  
*Eupatorii uulgaris flores illiti.*  
*Fragariae, folia, & radix.*  
*Sanguisorba.*  
*Pulmonaria.*  
*Alchimilla.*  
*Ophris.*



## VVLNERVM

*Bistorta & tormentilla radices cum uulneribus illita, tum etiam in potionibus hausta.*

*Oleum Balsamina, seu momordicae.*

### DIOSCORIDIS

*Ad fluxum sanguinis.*

*Sylvestris olea foliorum succus admotus.*

*Galle cremata uino, aceto, aut muria extincta inpersa.*

*Punicorum cytini impositi.*

*Persea arida folia illita.*

*Cupressus pilula cum arboris coma trita & admot.*

*Thus inpersum.*

*Ranarum crematarum cinis illitus.*

*Araneorum tela adhibita.*

*Caprarum montanarum finus ex aceto.*

*Asininum stercus tum crudum, tum crematum ex aceto.*

*Stæbis folia imposita.*

*Portulaca illita.*

*Plantago admota.*

*Idæa radix adhibita.*

*Isatidis folia inuncta.*

*Salvia adhibita.*

*Gallij flos inditus.*

*Androseni folia illita.*

*Quinquefolium admotum.*

*Phoenix herba cum punicea lana corpori alligata.*

*Lichen herba adhibita.*

*Astragali radix indita.*

*Hysocyami semen oboli pondere in mulsa aqua potum.*

*Stratiotes millesolium admotum.*

*Cinnabaris, & sanguis draconis inditus.*

*Alumen admotum.*

*Sulphur impositum.*

*Gypsum inpersum.*

*Spongia sicca recentes, & uacua imposita.*

*Spongiarum crematarum cinis ex pice.*

*Eretria terra inpersa.*

*Stibium inpersum.*

### MATTHIOLI

*Pannus in annosis laticum caudicibus prope medullam re-*  
*pertus impositus.*

*Suberis cortex tritus, & ex aqua calida potus.*

*Galla combusta.*

*Mespili sicca folia in puluerem aspersa.*

*Pili leporini usi e uini uentre euulsi.*

*Bursa pastoris tenui pulicula circumlita, et in oleo frixa.*

*Centaurij magni radix.*

*Flos solis.*

*Lanugo xyli combusta, & illita.*

*Bistorta, uel tormentilla puluis uulneribus inpersus.*

*Consolida minor, & media imposita.*

*Sanicula quoquo modo adhibita.*

*Auricula ursi.*

*Pilosella.*

*Pyrola de qua præstantissimam potionem uulnerariam ha-*  
*bes lib. 4. cap. 16.*

*Potentilla quoquo modo adalligata.*

*Gypsum inpersum.*

*Iaspis lapis nuda manu comprehensus.*

### DIOSCORIDIS

*Ad sanguinem ex cerebro erumpentem.*

*Gallinaceorum cerebrum ex uino potum.*

*Stibium tritum inpersum.*

## VVLNERVM

### MATTHIOLI

*Vrtica communis semen tritum & inpersum.*

*Xylum combustum.*

### DIOSCORIDIS

*Ad sanguinis grumos.*

*Chymus impositus.*

*Thymbra illita.*

### DIOSCORIDIS

*Ad uulnera telis uenenatis illata.*

*Dictamni succus tum potus, tum instillatus.*

### MATTHIOLI

*Ceruinus sanguis ex uino sumptus.*

*Cydonia mala deuorata.*

*Scorzonera succus potus, tum uulneri infusus.*

### DIOSCORIDIS

*Ad ossa nuda carne uestienda.*

*Iris illyrica illita.*

*Panacis Herculei radix imposita.*

*Myrrha cum cochlea carnibus peruncta.*

### MATTHIOLI

*Thuris cortex inpersus.*

*Myrrha cum thure aloë & sarcocolla.*

*Peucedani radix in puluerem trita, & aspersa.*

### DIOSCORIDIS

*Ad uulnera membranarum cerebri.*

*Butyrum admotum.*

### MATTHIOLI

*Oleum rosaceum.*

*Abiegnæ lachryma.*

*Oleum ex ouorum uitellis.*

*Bellidis genera omnia.*

*Betonica tusa, & illita, & in unguentis addita.*

*Matri sylua eodem modo adhibita.*

*Sanguisorbæ succus in unguentis additus.*

*Gummi elemi*

*Pilosella*

*Quinquefolium*

*Alchimilla*

*in unguentis addita.*

### MATTHIOLI

*Ad uulnera carne replenda.*

*Iridis radices farina*

*Thus*

*Myrrha*

*Aloë*

*Sanguis draconis*

*Sarcocolla*

*Panacis radicū cortex*

*rhodomelle & laricea resina ex*  
*cepta aut per sese inpersa.*

### DIOSCORIDIS

*Ad uulnerum inflammationes.*

*Bubulus recens finus ex pascuis sumptus, ac subinde in fo-*  
*lijs inuolutus, & in feruenti cinere calefactus im-*  
*positus.*

*Pinorum & picearum folia trita, & illita.*

*Fabarum farina cataplasmatibus indita.*

*Lupinorum farina admota.*

*Stratiotes imposita.*

*Millesolium ex aceto illitum.*

*Labruscæ flores cataplasmatibus inditi.*

*Aerugo illita.*

### MATTHIOLI

*Rosaceum unguentum.*

*Caphura illita.*

*Ligustrinum*



# VVLNERVM

Ligustrinum oleum.  
 Malua folia cum salignis frondibus trita & illita.  
 Ophioglossum recens, siccumve ex gallinaceo adipe  
 illitum.  
 Cynoglossæ vulgaris recentia folia circumligata & quoti-  
 die bis repetita.

## DIOSCORIDIS

Ad infixa uulneribus extrahenda.

Cochleæ terrestres cum suo operimento tusa, & appositæ.  
 Siluri falsi caro admota.  
 Laccræ concisum caput impositum.  
 Bulbi cataplasmatibus inditi.  
 Horminum ex aqua illitum.  
 Anagallis adhibita.  
 Narcissi radix cum lolij farina imposita.  
 Aristolochia rotunda imposita.  
 Dictamnium admotum.  
 Gladioli radix superior ex uino, & thure illita.  
 Xyridis radix admota.  
 Tragij folia, semen, & liquor illita.  
 Pycnocomi semen cum polenta impositum.  
 Acuta spinæ radix admota.  
 Harundinis radix admota.  
 Sinapi impositum.

## MATTHIOLI

Calami phragmitis radix cum bulbis appositæ.  
 Pectinis ueneris radix, cum malua tusa, & adalligata.  
 Aristolochia rotunda illita.  
 Eryngij radix ex melle.  
 Verbasci semen, & folia in uino decocta & imposita.

## DIOSCORIDIS

Ad carnis excrescentias.

Galle trita, & inperse.  
 Palmarum nuclei exusti, lotiq; illiti.  
 Erinacei marini operimenti cinis admotus.  
 Crematæ purpuræ cinis inditus.  
 Conchula indicæ cinis illitus.  
 Smaridis piscis exustum caput impositum.  
 Lanæ crematæ cinis inunctus.  
 Scordium siccatum inpersum.  
 Aes ustum impositum. Quin etiam aris flos admotus.  
 Plumbum elotum  
 Stibium  
 Argenti spuma  
 Cerussa  
 Chrysocolle  
 Ochra  
 Diphryges  
 Auripigmentum  
 Pumex  
 Corallium  
 Asij lapis flos siccatus  
 Pyrites lapis cum resina impositus.

## MATTHIOLI

Alumen combustum.  
 Chalcanthum.  
 Mercurius præcipitatus.  
 Mercurius sublimatus.  
 Ellebori nigri farina.

## DIOSCORIDIS

Ad uulnera cicatrice obducenda.

Cadmia elota inperse, uel illita.

# VVLNERVM

Plumbum elotum impositum.

Argenti spuma.

## MATTHIOLI

Alumen ustum.

Corallium.

Pompholyx.

Plumbum ustum elotum.

Sandix ex plumbo parata.

Aerugo exusta.

Charta combusta.

Linteorum combustorum cinis.

Cucurbita sicca, & combusta.

Vini fex combusta una cum siccis plantaginis radicibus.

## MATTHIOLI

Ad uulnera interna.

Pbu in potionibus uulnerarijs additum.

Dictamni albi radices in potionibus additæ.

Flos solis potus.

Trinitas & eius decoctum haustum.

Lunaria minor potionibus addita.

Bellidis genera omnia.

Equisetum.

Solidago omnis

Sanicula

Pyrola

Alchimilla

Pilosella

Virga aurea

Bistorta

Tormentilla

Dictamni albi

Fragaria

Caryophyllata

Potio nostra de Pyrola in limonij comment. descripta.

## DIOSCORIDIS

Ad depascentia ulcera quæ Græci

παγὲς αὔρα uocant.

Pini piceæq; cortex cum chalcantho tritus, illitus.

Lentisci decoctum fotu adhibitur.

Cupressi folia trita inuncta.

Sabine utriusq; folia trita, & admota.

Rhanni cuiusq; folia imposita.

Cisti flores per se illiti.

Olea sylvestris folia trita, & adhibita.

Lignorum marcorum illitus.

Olinæ maturæ exusta, trita, & inperse.

Palme cortex siue inuolucrum admotum.

Myrti folia trita, cum omphacino oleo aut exiguo rosaceo  
 ex uino imposita.

Amygdalæ amaræ ex uino inunctæ.

Smaridis piscis crematum caput, tritum & illitum.

Garum piscium admotum.

Testudinis fel inunctum.

Loliacea farina cum sale, & raphano illita.

Lini semen ex uino decoctum.

Erui farina admota.

Raphanus tritus inunctus.

Betæ folia imposita.

Plantago quoquo modo indita.

Dracunculi maioris radix concisa, ex melle, bryonia  
 addita.

Asphodeli radix, & folia ex uino.

Anagallis



## VLCERV M

Anagallis trita adhibita.  
 Hederæ decocta folia ex uino.  
 Chelidoni maioris radix ex uino.  
 Isatidis folia superposita.  
 Aristolochia rotunda adhibita.  
 Chamaleonis nigri radix cataplasmatibus addita.  
 Pulegium uirens appositum.  
 Marum admotum.  
 Panacis asclepij flores & semen illitum.  
 Pastinacæ erraticæ folia confusa ex melle.  
 Coriandrum cum pane polenta uel illitum.  
 Marrubij folia ex melle.  
 Tithymali characie lac illitum.  
 Omphacium ex aceto inunctum.  
 Cicutæ succus illitus.  
 Sedum maius impositum.  
 Sphondylium cum ruta admotum.  
 Polygonum superpositum.  
 Verbenacæ ex aceto.  
 Solani hortulani folia cum polenta & polline illita.  
 Acetum fotu adhibitur.  
 Acida muria fotu imposita.  
 Petasites admota.  
 Aeris squamma inspersa.  
 Aerugo illita.  
 Sal tostum cum polenta adhibitur.  
 Salis flos inspersus.  
 Chalcitis illita.  
 Diphryges inunctum.  
 Asius lapis tritus ex aceto.  
 Alumen cum gallæ crematæ pari pondere ex aceti face.

### MATTHIOLI

Cochlea contrita, & illita.  
 Humani stercoreis aqua stillatitia, & oleum.  
 Lupini decoctum adhibitur.  
 Caninum stercus inspersum.  
 Plantaginis succus.  
 Ari radicum succus.  
 Oleum de chalcantio.

### DIOSCORIDIS

Ad ulcera diuturna.

Cisti flores per se illiti.  
 Centaurium minus illitum.  
 Panacis Herculei acuminata radix imposita.  
 Viscum cum thure inunctum.  
 Chamædrys ex melle.  
 Lilij foliorum succus in aëre uase decoctus ex aceto, & melle.  
 Scordium tritum ex melle.  
 Anchusæ radix oleo incocta ex cera.  
 Verbenacæ trita ex melle.  
 Astragali radix illita.  
 Thalictri radix inuncta.  
 Personatæ folia imposita.  
 Omphacium ex aceto.  
 Spongiæ recentes sicca, & uacua imposita.  
 Asij lapidis flos siccatus illitus.

### MATTHIOLI

Terebinthina.  
 Carioforum lignorum uermes.  
 Plantaginis succus.  
 Crespi baccarum succus.

## VLCERV M

Bursa pastoris trita.  
 Hypocistis.  
 Zadanum emplastri modo impositum.  
 Sylvestris oliuæ oleum.  
 Aqua in marcescentibus quercum cavitatibus reperta.  
 Oleum de tritico.  
 Brassica imposita.  
 Chelidoni maioris pulvis.  
 Aristolochia rotunda.  
 Aloe cum sanguine draconis, & myrrha.  
 Veronica mas.  
 Flos solis.  
 Abrotonum ustum.  
 Aparina sicca farina.  
 Vtriusq; securidacæ farina.  
 Consolidæ mediæ uel minoris folia aut eorum succus.  
 Sanicula.  
 Auricula ursi.  
 Pilosella.  
 Pyrola.  
 Caryophyllatæ succus admixta ærugine.  
 Potentilla.  
 Eupatorii uulgaris flores illiti.  
 Fragariæ folia.  
 Sanguisorba.  
 Filicis farina inspersa.  
 Oleum de chalcantio.  
 Oleum nostrum de antimonio.  
 Mercurius præcipitatus.  
 Mercurius sublimatus.

### DIOSCORIDIS

Ad malefica dolosaq; ulcera.

Plantago quoquo modo imposita.  
 Dracunculi concisæ radix cum bryonia ex melle.  
 Petasites illita.  
 Psyllium tritum ex melle.  
 Bryonia folia, fructus, radix cum sale imposita.  
 Filicis femineæ radix trita, & illita.  
 Cadmia pulvis inspersus.  
 Salis flos illitus.  
 Asij lapidis flos ex melle.  
 Ostacites lapis ex melle.

### MATTHIOLI

Quernæ suberinæq; glandes cum salsa axungia illitæ.  
 Humani stercoreis stillatitia aqua, & oleum stillatitium.  
 Caninum stercus inspersum.  
 Lupini cum suo decocto admoti.  
 Bursa pastoris.  
 Ari radices succus.  
 Carduus benedictus tam potus, quam admotus.  
 Unguen. ex mortario, & pistillo plumbæ, et rosaceo paratū.  
 Plumbum ustum, & lotum.  
 Chrysocolla factitia inspersa.  
 Oleum de chalcantio.  
 Oleum de antimonio.  
 Mercurius præcipitatus.

### DIOSCORIDIS

Ad sinus, & fistulas.

Iridis illyricæ radicum decoctum infusum.  
 Suillus adeps infusus.  
 Mel infusum.  
 Plantaginis succus inditus.

Dracunculi



## VLCERV M

*Dracunculi maioris radice succus ex melle.*  
*Aristolochia rotunda cum iride ex melle.*  
*Spondilij ramenta circumligata sinuum callos erodunt.*  
*Quinquefolium cum sale ex melle.*  
*Stratiotes millefolium infusum.*  
*Tithymali characia lacteus succus inditus.*  
*Omphacium cum aceto.*  
*Chalcitis collyrij modo infusa.*  
*Cadmia illita.*  
*Spögia recēs siue pinguitudine ex decocto melle imposita.*  
*Gentiana quoquo modo adhibita.*

### MATTHIOLI

*Aqua stillatitia Laricea lachryma siue abiegna infusa.*  
*Oleum è tritico.*  
*Plantaginis succus.*  
*Bursa pastoris & eius succus.*  
*Hedera terrestris succus cum æruginè infusus.*  
*Caryophyllata succus admista æruginè.*  
*Alchimilla.*  
*Oleum de chalcantho.*  
*Oleum de antimonio.*  
*Mercurius præcipitatus.*  
*Mercurius sublimatus.*  
*Chalcanti stillatitia aqua infusa.*

### DIOSCORIDIS

*Ad ulcera in callum indurata.*

*Capparis radix exiccata imposita.*  
*Ærugo cum ammoniaco collyrij modo imposita.*  
*Spongia arida lino ligata, & in penicilli modo imposita.*

### MATTHIOLI

*Anonidis radix trita & inspersa.*  
*Mercurius sublimatus in unguentis additus.*

### DIOSCORIDIS

*Ad ulcera ab erodentibus facta.*

*Lac omne, & præsertim bubulum illitum.*

### MATTHIOLI

*Oleum è luteis ouorum.*  
*Cerusa elota*  
*Argenti spuma*  
*Calx pluries lota*

### DIOSCORIDIS

*Ad phthyrasim.*

*Staphisagria trita, & ex oleo illita.*

### MATTHIOLI

*Argentum uiuum illitum.*

*Piper ex salua inunctum.*

### DIOSCORIDIS

*Ad fordida ulcera.*

*Olea sylvestris folia tusa ex melle.*  
*Iris illyrica ex melle.*  
*Colymbades trita, & imposita.*  
*Resina terebinthina illita.*  
*Pix liquida cum melle indita.*  
*Erinacei marini operimentum exustum impositum.*  
*Purpure cremata cinis illitus.*  
*Conchula indicæ cinis inspersus.*  
*Orobi farina admota.*  
*Brassica cum fæno græco, & aceto illita.*  
*Asphodeli folia, & radices imposita.*  
*Capparis cortex siccatus, & adhibitus.*  
*Anemones radix illita.*  
*Hedera decocta folia ex uino.*

## VLCERV M

*Chelidonium maius cum axungia admotum.*  
*Aristolochia rotunda imposita.*  
*Libanotidis radices siccata ex melle.*  
*Ballota ex melle.*  
*Marrubij folia ex melle.*  
*Verbenacæ supina folia illita.*  
*Narcissi radix cum erui farina ex melle.*  
*Bryonia radix, fructusq; cum sale admota.*  
*Ærugo ex melle cocta, & imposita.*  
*Æsustum inspersum.*  
*Urtica utraq; illita.*  
*Peucedani radix trita inspersa.*  
*Cadmia indita.*  
*Mel illitum.*  
*Pompholyx admota.*  
*Muria indita.*  
*Alumen quoquo modo adhibendum.*  
*Asij lapis flos exiccatus, & illitus.*

### MATTHIOLI

*Terebinthina resina.*

*Aristolochia rotunda.*

### DIOSCORIDIS

*Ad ambusta.*

*Platani pilula adipe excepta illita.*  
*Ligustri foliorum decoctum fotu adhibendum.*  
*Cisti flores cum cerato impositi.*  
*Acaciæ gummi ex ouo illitum pustulas prohibet.*  
*Myrti folia cruda seu cremata cerato excepta.*  
*Mori folia trita ex aceto illita.*  
*Thus ex suillo adipe uel anserino exceptum.*  
*Buccinæ cinis illitus.*  
*Mitulorum combustorum cinis admotus.*  
*Conchula Indicæ cinis inunctus.*  
*Calceamentorum ueterum cinis impositus.*  
*Suillus adeps inunctus.*

*Quillus cera & rosaceo subactus.*

*Fimus*  $\left\{ \begin{array}{l} \text{Columbinus} \\ \text{Gallinacens} \end{array} \right\}$  *cum lini semine ex oleo.*

*Sesamum ex rosaceo.*

*Malua decocta ex oleo.*

*Betæ uirentia folia illita.*

*Brassica cinis ex oui albo.*

*Lactuca sylvestris lacteus succus ex humano lacte.*

*Hedera flores ex cera. Quin & decocta folia ex uino.*

*Acanthi radix illita.*

*Ruta sylvestris semen, & folia admota.*

*Glutinum calida aqua maceratum illitum pustulas prohibet.*

*Typha flos uetere suillo adipe eloto exceptus.*

*Hemerocallis radix illita.*

*Althææ folia ex exiguo oleo admota.*

*Hyperici semen, & folia imposita.*

*Ascyri semen, & folia adhibita.*

*Androsæmi folia imposita.*

*Anchusæ radix in oleo decocta ex cera.*

*Helxine admota.*

*Papaneris corniculati folia ex oleo.*

*Verbasci sylvestris folia cataplasmatibus addita.*

*Stimmi ex recenti adipe illitum pustulas prohibet.*

*Alumen ex aqua*

*Sal ex oleo*

*Cimolia terra illita*

$\left\{ \begin{array}{l} \text{Alumen ex aqua} \\ \text{Sal ex oleo} \end{array} \right\}$  *pustulas prohibet.*



## VLCERV M

Phrygius lapis cerato exceptus.  
 Atramentum scriptorium ex aqua.  
 Cinnabaris, & sanguis draconis illitus.  
 Galij flos inunctus.  
 Lilij radix cremata ex rosaceo. Quin & folia illita.  
 Cynoglossæ folia ex ueteri suillo adipe.  
 Sambuci pratenera folia inuncta.  
 Narcissi radix ex exiguo melle.  
 Olium ex cauatis asphodeli radicibus decoctum illitum.

### MATTHIOLI

Ligustri foliorum decoctum.  
 Ovi album per se aut cum vitello impositum addito rosaceo.

Oleum ex ouorum vitellis.  
 Hordei combusti cinis inspersus.  
 Lini seminis oleum ex aqua rosarum elotum, & illitum.  
 Cucurbitæ cinis.  
 Sambuci secundarius cortex.  
 Cannabis radix in aqua decocta, & imposita.  
 Eadem recens cum recenti butyro trita, & illita.  
 Verbasci florum stillatitia aqua illita.  
 Unguentum è sambuci cortice inunctum cuius parandi rationem habes lib. 4. cap. de sambuco.

Oleum è fructu momordicæ illitum.

### DIOSCORIDIS

Ad fauos.

Peponis radix ex melle.

Nasturtium illitum.

### DIOSCORIDIS

Ad ficos.

Bulbi in cinere tosti, & cum capitum menarum cinere impositi.

### DIOSCORIDIS

ad intertrigines.

Calciamentorum crematorum soleæ illitæ.

### MATTHIOLI

Lithargyrium illitum.

### DIOSCORIDIS

Ad ulcerum inflammationes.

Aranei tela imposita.

### MATTHIOLI

Cynoglossi vulgaris succus una cum cerussa, & caphura illitus.

### DIOSCORIDIS

Ad ulcera cicatrice obducenda.

Purpurarum crematarum cinis illitus.

Miculorum } cinis illitus.

Conculæ Indicæ }

Aloe inuncta.

Eupatorii folia concisa ex suillo adipe.

Filicis femina radix sicca in puluerem aspersa.

Cadmia admota.

Aesustum impositum.

Squamma aris inspersa.

Aerugo ex oleo & cera.

Stimmi

Molybdæna

Argenti spuma

Cerussa

Chalcitis

Pumex

Fex vini cremata

quoquo modo adhibita.

## VLCERV M

Calx lota

Corallium

Asii lapidis flos

Fornacæ testæ tosta

### MATTHIOLI

Plumbumustum, elotum.

Corallij cinis impositus.

Diphryges illitum.

Alumenustum.

Aerugo usta.

Calx pluries lota.

### MATTHIOLI

Ad ulcera morbi gallici.

Argentum uiuum in unguentis additum.

Argentum uiuum præcipitatum inspersum.

Argentum uiuum sublimatum.

Oleum nostrum de antimonio.

Calx lota.

Cinnabaris vulgaris.

### DIOSCORIDIS

Ad ulcera caua explenda.

Thus inditum.

Pix liquida cum melle.

Pix arida imposita.

Medulla ossium quadrupedum quolibet inuncta.

Mel infusum.

Cadmia inspersa.

Corallium inditum.

Asii lapidis flos ex melle.

Eretria terra illita.

Pumex inspersus.

### MATTHIOLI

Plumbumustum elotum.

Corallij cinis impositus.

Thus.

Myrrha.

Aloe.

Iridis radix.

Thuris cortex.

### DIOSCORIDIS

Ad artuum luxationes.

Harundinis radix cum aceto adhibita.

Personatæ radix trita illita, dolores articulorum à contusionibus sedat.

Acaciæ decoctum fotu adhibitum.

Vitæ semen cum folijs cataplasmatibus additum.

Stercus caprillum cum cera, & rosaceo inunctum.

Asparagi radix ex aceto, uel uino adhibita.

Cyclamini decoctum fomenti modo.

Bulbi cataplasmatibus more adhibiti.

Acanthi radices impositæ.

Sampsuchi folia cum cera coacta imposita.

Anchusæ folia cum melle, & farina adhibita.

Urtica utraque imposita.

Narcissi radix cum melle trita.

Vitis nigræ folia cum uino imposita.

Filicula imposita.

Heliotropij folia linita.

Sarmentorum uitis & uinaceorum cinis ex aceto linitus.

Sal cum farina & melle.

### MATTHIOLI

Æano græci farina cū hydromelite decocta addita axūgia.

K Planta-



# LUXATIONVM, ET FRACTVRARVM

*Plantaginis folia ex sale modico illita.*  
*Primulae ueris succus tum potus tum illitus.*  
*Thus cum armenia terra et sanguine draconis oui albo sub*  
*actum et emplastri more illitum.*

## DIOSCORIDIS

Ad ossa fracta.

*Myrthi foliorum decoctum fotu adhibitum.*  
*Succida lana oleo, uino, acetoque perfusa.*  
*Verbasci decoctum potum.*  
*Fuligo pictoria cum rosaceo cerato imposita.*  
*Vlmi foliorum, aut corticis radicum decoctum perfrictum.*

## MATTHIOLI

*Primulae ueris succus tam potus, quam illitus.*  
*Lapis ad ossium fracturas descriptus lib. quinto comm. de*  
*lapide morochtho.*  
*Symphyti maioris radix contusa et circumligata.*  
*Geranii florem caruleum gerentis radix contusa cum axun-*  
*gia et imposita.*  
*Ona recentia rude agitata additis thure, aloe, sanguine dra-*  
*conis, et armenio bolo.*

## DIOSCORIDIS

Ad ossa fracta euellenda.

*Aristolochia rotunda cataplasmatibus more imposita.*  
*Pencedani radix in puluerem imposita.*  
*Euphorbium impositum.*  
*Xyridis radix addito flore aris.*  
*Bryonia trita, et imposita.*  
*Vitis nigra radix.*

## MATTHIOLI

*Iridis radix trita et imposita.*  
*Dictamnium tum potum, tum illitum.*  
*Mercurius praecipitatus impositus.*

## DIOSCORIDIS

Ad eos qui ab alto deuoluuntur.

*Gentianae radices succus drachmae pondere haustus.*  
*Baccharis radices decoctum potum.*  
*Millesfolium cum aqua, et sale potum.*  
*Lixuum ex cinere sarmentitio factum cum aceto, sale, et*  
*melle.*

## MATTHIOLI

*Mumia cum castiae solutinae pulpa, lemnia sphragide, et ru-*  
*bia radice sumpta.*  
*Cammarorum lapilli cum tiliae carbonibus sumpti.*  
*Plantaginis folia non solum illita, sed et deuorata.*  
*Cyani maioris puluis, ex aqua plantaginis aut symphiti.*  
*Cyclamini stillatitia aqua, cum saccharo pota.*  
*Rhabarbarum cum mumia, et erithrodani radice haustum.*  
*Aristolochia rotunda.*  
*Vincetoxici radices, ex uino, aut symphyti maioris deco-*  
*cto potae.*  
*Lunaria minor ebibita.*  
*Bistorta, uel tormentille succus, aut puluis ex symphyti ma-*  
*ioris aqua potus.*  
*Cosolida minor, et media in potionibus uulnerarijs addita.*  
*Sanicula.*  
*Auricula ursi.*  
*Pilosella.*  
*Virga aurea.*  
*Potentilla.*  
*Alchimilla.*  
*Ophris.*

## DIOSCORIDIS

Ad ruptos.

*Acori decoctum potum.*  
*Cardamomum ex aqua potum.*  
*Calami odorati decoctum cum graminis, aut apij semine*  
*potum.*  
*Helenij radices in eclegmate cum melle deuorata.*  
*Bdellium haustum.*  
*Iuniperi baccae bibita.*  
*Cedrides deuorata.*  
*Halimic radix drachmae pondere in aqua mulsa pota.*  
*Dracunculi maioris radix tosta, et elixa cum melle sumpta.*  
*Asphodeli radix drachmae pondere in uino pota.*  
*Bulbi elixi in aceto, et in cibo sumpti.*  
*Agaricum trium obolorum pondere deuoratum cum mulso.*  
*Gentianae radices succus drachmae pondere haustus.*  
*Aristolochia rotunda bibita.*  
*Serpyllum potum.*  
*Centaurij maioris radix hausta cum uino.*  
*Acanthi radices potae.*  
*Smyrnijs radix comesta, uel pota.*  
*Leucacanthae radices ex uino decoctum potum.*  
*Abrotoni semen ex aqua potum.*  
*Origanum cum fenu deuoratum.*  
*Equiseti radix et folia pota.*  
*Calaminthae decoctum haustum.*  
*Baccharis radices decoctum bibitum.*  
*Libanotis radices potae.*  
*Sagapenum bibitum.*  
*Lasertij liquor cum lixiuio potus.*  
*Galbanum deglutitum.*  
*Polycnemon bibitum cum uino.*  
*Scordium additis nasturtio, melle, resinaque deuoratum.*  
*Althaeae decoctum potum.*  
*Alcae radix in uino, uel aqua pota.*  
*Betonicae folia drachmae pondere in dulci aqua bibita.*  
*Symphytum petraeum cum aceto mulso potum.*  
*Symphyti radix pota.*  
*Xyridis radix ex mulso pota.*  
*Helichrysi coma in uino pota.*  
*Verbasci decoctum potum.*  
*Bryonia cum melle in eclegmate deuorata.*  
*Schistus lapis potus.*

## MATTHIOLI

*Ophioglossum ex equiseti aqua potum.*  
*Rhabarbarum cum mumia et rubiae radice potum.*  
*Aristolochia rotunda.*  
*Centaurij magni radix.*  
*Vincetoxici radices ex uino aut maioris symphyti decocto*  
*hausta.*  
*Lunaria minor ebibita.*  
*Bistorta et tormentilla radicum puluis, ex symphiti maio-*  
*ris aqua potus.*  

Sanicula	} quomodolibet sumpta.
Auricula ursi	
Pilosella	
Virga aurea	
Potentilla	
Alchimilla	}
Ophris	

*Perfoliata in uino decocta, aut in puluerem trita, et pota.*



# VENENORVM

## MATTHIOLI

Ad caluariæ fracturam.

Gummi elemi.

Pilosella & eius succus in unguentis additus.

Ophris quoquo modo illita.

## DIOSCORIDIS

Ad omnium uenenorum morsum, aut ictum.

Iridis Illyricæ radix ex aceto pota.

Cardamomum ex uino potum.

Nardus celtica cum absinthij decocto hausta.

Phu antidotis inferitur, quæ uenenatis resistunt moribus.

Cinnamomum bibitum.

Casia potui data.

Helenij radices decoctum potum.

Bdellium potui datum.

Platani pilula ex uino hausta.

Ericæ flores poti. Quæ etiam coma.

Vitici semen in potu sumptum.

Glandes esitata.

Nuces comese.

Sycomori lachryma illita.

Ficulneum lac plagis inditum.

Pix liquida cum trito sale illita.

Paliuri foliorum, & radices decoctum potum.

Gallinaceorum cerebrum cum uino potui datum.

Eruca, quæ in oleribus reperiuntur ex oleo illita.

Coagulum	{	Leporinum	}	potum ex uino trium obolo- rum pondere.
		Agninum		
		Hinnulinum		
		Aprinum		
		Ceruinum		
		Vitulinum		
		Bubalinum		
		Hædinum		
		Capræ		
		Laticornis		

Marina testudinis sanguis cum leporino coagulo & cumi-  
no potus.

Mel ex calido rosaceo bibitum.

Triticea farina, ex aceto & uino inposita.

Porri succus ex melle sumptus. Quin & coma illita.

Porrum sylvestre esitatum.

Piper quoquo modo sumptum.

Eryngium ex uino haustum.

Teucrium ex aceto inunctum.

Argemone ex uino epota.

Agaricum trium obolorum pondere ex uino haustum.

Rhaponticum potui datum.

Chamedrys ex uino bibita.

Gentiana radix drachmæ pondere cum pipere, & ruta ex  
uino pota.

Aristolochia longa drachmæ pondere potui data, et etiam  
plagæ admota.

Origani decoctum haustum.

Leucas ex uino sumpta, uel cataplasmatibus addita.

Pulegium ex uino potui datum.

Distamni succus ex uino potus.

Baccharis radix ex uino bibita.

Panacis herculei semen, cum aristolochia sumptum.

Ligustici tum radix, tum semen haustum.

Pastinaca erratica semen potui datum.

Anisum potum.

# VENENORVM

Asclepiadis radices ex uino sumptæ.

Cuminum ex uino haustum.

Ammi cum uino potui datum.

Delphinium morsui admotum.

Lasertij liquor tum inunctus, tum bibitus.

Galbanum inunctum homines tutos reddit.

Clinopodium haustum.

Trifolij bituminosi folia ex oxymelite sumpta.

Polij decoctum potum.

Betonice folia trium drachmarum pondere ex uini sexta-  
rijs hausta, uel admota.

Polygoni succus bibitus.

Clematis prima illita.

Sparganii radix ex uino pota.

Acidamuria plagæ indita.

Terra lemnia hausta.

Sal cum origano, melle, & hyssopo illitum.

## MATTHIOLI

Phu radix non modo hausta, sed & olfacta.

Cinnamomi stillatitia aqua pota.

Helenium in potu sumptum.

Myrrha ex uino hausta.

Caphura epota.

Distamni albi radices sumptæ.

Oleum nostrum è scorpionibus, cordi & arterijs illitum.

Humani stercoreis aqua stillatitia pota.

Scorzonera foliorum, & radicum succus potus.

Porri foliæ melle subacta & illita.

Caryophyllorum flores saccaro conditi, & deuorati.

Zedoaria cum pota, tum exterius illita.

Boni henrici succus haustus.

Agaricum tum foris illitum, tum haustum drachmæ pon-  
dere cum uino diluto.

Cruciatæ radices.

Distamnus albus.

Menthastri folia tam pota, quam illita.

Galega cõtusa, et uulneri adalligata seu eius succus potus.

Imperatoria radix.

Vincetoxicum.

Carduus benedictus tam intro sumptus quam ictu loco ad  
bibitus.

Securidacæ utriusque semen potum.

Hypericum cum intus sumptum, tum exterius demorso lo-  
co illitum.

Bistorta.

Tormentilla.

Angelica.

Boraginis

Vulgaris buglossi } succus epotus.

Quinta essentia nostra in præfatione lib. 6. descripta semi-  
uncie pondere.

Galli uel gallinæ podex deplumatus & uulneri superposi-  
tus repetitis tot gallis quousq; sat sint ad reuocandum  
uenenum.

Theriaca.

Mithridatis antidotum.

Calx uiua oleo, & melle subacta, & illita.

Ellebori nigri radix uulneri infixa.

Cæpa

Allium

Asphodeli radix } elixa, & contusa, & moribus illita.

Dracunculi radix



# VENENORVM

Radices	Iridis	} concisa ac decocta, & uulneribus il- lita.
	Ari	
	Phu	
	Chamaeleonis	
	Lilij	
	Hemerocallis	
	Helenij	
	Feniculi	
	Smyrniij	
	Gladioli	
	Scilla	
	Sparganiij	
	Cyclamini	
	Bryonia	
	Raphani	
	Bulbaceorum omnium	

Citria mala deuorata.  
Serpentina siue syluestris coronopi radix pota.  
Theriaca Andromachi.  
Superstitiosum remedium eremita cuiusdam uide libr. 6.  
commento cois curationis in omnes uirulentos ictus.  
Lapis bezahar duodecim granorum pondere haustus, &  
uulneri illitus.  
Sordes in cernorum oculorum angulis reperta pota, & il-  
lita.  
Melitea terra ex uino pota.  
Antidotum nostrum libr. 6. in praefatione descriptum ex  
uino.  
Potio ex antidoto nostro, & aqua uitae eodem in loco de-  
scripta.  
Oleum nostrum de scorpionibus cordi et arterijs illitum.

## DIOSCORIDIS

### Ad uiperarum morsum.

Costus semiuncia pondere potus.  
Cassia potui data.  
Dix liquida illita.  
Iuniperi folia, & foliorum succus potui datus.  
Fraxini folia, uel eorum succus haustus.  
Lauri folia admota.  
Abrotonum illitum.  
Calbanum splenij loco super ictum locum adhibitum.  
Origanum uiuens inditum.  
Pulli gallinarum discepti, & confestim admoti.  
Anthemis detrita cum hordeacea farina, & mulso aceto  
cataplasmatibus modo admota. Sed locus antea aceto  
mulso calido foueatur.  
Rubi folia ex uino illita.  
Torri succus ex meri hemina haustus.  
Apiastri succus ex uino potus.  
Leporis coagulum potui datum.  
Omotarichi piscis salita carnes in cibum sumptae, hausto de  
inde copiosiore uino. Quin etiam admota.  
Cervi genitale tritum, & ex uino sumptum.  
Urina ipsiusmet demorfi bibita.  
Furfures tritici in decocto ruta elixi, admoti.  
Erui farina ex uino macerata, illita.  
Raphanus inunctus.  
Brassica succus cum nitro & iride potus.  
Chondrylla manducata.  
Allium ex uino sumptum, & illitum.  
Scilla decocta in aceto, & imposita.  
Anagallidis succus ex uino sumptus.

# VENENORVM

Ferula medulla in uini potione hausta.  
Aparina succus ex uino potui datus.  
Rubia radice succus cum folijs potus.  
Tribuli terrestris succus drachma pondere potus, plagaeq;  
admotus.  
Anchusa Alcibiadis nomine, folia, radicesque tum come-  
sta tum bibita, tum adalligata.  
Ocimastri semen ex uino haustum.  
Sambuci, ebullique radix ex uino cocta, potui data.  
Bryonia radix duarum drachmarum pondere hausta.  
Vitium sarmentorum cinis ex aceto illitus.

## MATTHIOLI

Lapis bezahar tam potus, quam illitus.  
Sordes in angulis oculorum cerui reperta cum pota, tum  
etiam illita.  
Antidotum nostrum in lib. 6. praefatione descriptum potum.  
Potio ex antidoto nostro & aqua uitae ibidem descripta.  
Viperei pastilli poti.  
Oleum nostrum de scorpionibus, cordi, & arterijs illitum.  
Theriaca Andromachi uino pota.  
Allium plurimum deuoratum ante cruentam urinam.  
Uinum meracum copiose bibitum, excitatis uomitibus.  
Vipera ipsa excoriata rescissis capite & cauda, interiori-  
busque exemptis, et anguillarum more cocta, & deuo-  
rata.  
Vipera uiuae caput amputatum mollicula praehensum, &  
morsui adalligatum ea parte adhuc calente, quae a reli-  
quo corpore abscissa est.  
Gallina uiua dissecta, & calens morsui imposita.  
Cucurbitula loco demorso imposita.  
Fraxini foliorum succus potus post appositam cucurbitu-  
lam, & expressa a succo folia uulneri illita.  
Melissophylli folia, & succus, tum ex uino potus, tum exte-  
rius illitus.  
Melanthij drachma quatuor pota.  
Cancris fluminales cum lacte triti, & poti, ac uulneri quo-  
que illiti.  
Ranae cocta, & in cibum sumpta, epoto deinde earum iure.  
Testudinis sanguis exiccatus, cum syluestri cumino potus.  
Anchusa radix in potionibus addita.  
Hematites lapis haustus.  
Heliotropium cum uino ebibitum.  
Raphani in cibo accepti, & deinde uomitione reiecti, ex-  
hibita statim Andromachi theriaca.  
Trifolij bituminosi decoctum fotu adhibitum.  
Porrum cum pane, & sale illitum.  
Allium cum aceto, aut suo ipsius, aut fraxini cinere cum  
pane illitum.  
Hastulae regiae radices tritae, & illitae.  
Sycomori folia cum pane imposita.  
Lauri tenella folia cocta, & oleo subacta, & illita.  
Vipera tota contusa, & uulneri adalligata.  
Echij epotus succus, & herba ipsa imposita.

## DIOSCORIDIS

### Ad serpentium & aspidum morsum.

Cancris fluminales crudi, tritique cum asinino lacte potui  
dati.  
Equi fluminalis testiculus potus.  
Castorium bibitum.  
Mustela salita, et in umbra exsiccata puluis, drachmarum  
duarum pondere ex uino sumptus.  
Rana cum sale in oleo decocta, comesta.



## VENENORVM

Gobius piscis deuoratus.  
 Cimices lectularij septem quoquo modo hausti.  
 Aprinum iecur, & recens, & siccum ex uino sumptum.  
 Gallinaceorum carnes dissectæ, ita ut tepebunt appositæ,  
 crebroque mutata.  
 Butyrum illitum.  
 Caprarum montanarum fimus in uino, uel aceto decoctus  
 illitus.  
 Mel ex calido rosaceo bibitum.  
 Asphodeli radix trium drachmarum pondere sumpta. Quin  
 & folia, flores, & radices in cataplasmatibus addita.  
 Nasturtium haustum.  
 Spina alba semen potum.  
 Abrotonum sumptum, ex uino.  
 Hyssopum tritum cum melle, sale, & cumino impositum.  
 Nepeta pota, uel cataplasma tibi indita.  
 Panacis asclepij semen cum floribus haustum, & inunctum.  
 Panaces chyronium bibitum, & illitum.  
 Hieracii succus ex uino potus.  
 Elaphobosci semen in uini potione sumptum.  
 Euphorbium incisa capitis cute ad os usque; in uulnus im-  
 positum statimque consutum.  
 Leontopetalum bibitum illico dolorem aufert.  
 Lili folia illita.  
 Melissophyllum ex uino haustum, & plagæ admotum.  
 Marrubij folia hausta.  
 Serpyllum tum potum, tum impositum.  
 Ruta cum nucibus iuglandibus, & caricis sumpta.  
 Phyllitis ex uino hausta.  
 Smyrni radix illita.  
 Feniculum ex uino sumptum.  
 Sagapenum ex uino potui datum.  
 Libanotis radices cum uino bibita.  
 Scordium siccatum ex uino sumptum.  
 Conyza illita.  
 Clematis in aceto bibita.  
 Echij radix ex uino pota. Præpota uero demorderi prohi-  
 bet, id quod præstant semen, & folia.  
 Ocimastri semen potum.  
 Eupatorii semen, & folia in uino sumpta.  
 Helicrysi coma ex uino bibita.  
 Verbenacæ supina radix, & folia ex uino hausta, tum e-  
 tiam admotæ.  
 Mandragoræ radix ex melle, aut oleo illita.  
 Nerij radix ex uino sumpta.  
 Acetum calidum fotu adhibitum, ubi illatum uicenum fri-  
 gidum sit: frigidum uero ubi calidum.  
 Adianti decoctum bibitum.  
 Aqua maris fotu adhibita.  
 Sal cum origano, melle, & hyssopo inunctum.  
 Sarmentitius cinis ex aceto illitus.  
 Samia terra ex aqua pota.  
 Ophites lapis pro amuleto gestatus.

**MATTHIOLI**  
 Myrica fructus potus.  
 Oleum nostrum de scorpionibus cordi & arterijs illitum.  
 Gallinaceorum deplumatus podex plagæ appositus.  
 Sordes ex angulis oculorum ceruorum exemptæ haustæ et  
 illitæ.  
 Cicerum farina cum hyperico decocta & imposita.  
 Maluæ folia cum porris & cæpis illita.  
 Beta nigra succus cum potus, tum illitus.

## VENENORVM

Serpentinæ radix, ex uino sumpta.  
 Scorzoneræ foliorum, & radicum succus haustus.  
 Porri folia melle subacta, & illita.  
 Sinapis farina ex aceto imposita.  
 Caryophyllorum syluestrium radices ex meraco sumptæ.  
 Centaurij magni radices succus uncia pondere haustus, ac  
 etiam uulneri illitus.  
 Hyssopum cum sale, & cumino tritum, & ex melle uulne-  
 ri illitum.  
 Mentha græca.  
 Hieracii succus ex uino potus.  
 Eiusdem folia tosta, thyrisque triti, & ex aceto hausti.  
 Pæoniæ radix, uel semen tam potum quam admotum.  
 Bistortæ & tormentillæ radices potæ & exterius illitæ.  
 Scabiosa tusa recensque illita.  
 Angelicæ radix cum ruta imposita.  
 Staphidis agriæ flores, & folia tum pota, tum illita.  
 Melitea terra ex uino pota.  
 Antidotum nostrum in præfatione lib. 6. descriptum.  
 Potio ex antidoto nostro & aqua uitæ, ibidem descripta.  
 Oleum nostrum de scorpionibus cordi, & arterijs illitum.  
 Allium cum zito tritum ad nauseam usque potum, & uo-  
 mitione reiectum.  
 Opopanax potum cum uino, & uomitione redditum.  
 Origanum cum uino haustum.  
 Centaurium minus cum myrrha, & opij momento plagæ  
 impositum.  
 Rumex contrita & cataplasmatibus modo adhibita.  
 Theriacæ tum pota, tum illita.  
 Quinta essentia nostra in præfatione sexti libri descripta  
 pota.

### MATTHIOLI

#### Ad Dipfadis morsum.

Antidota omnia quæ uipereis moribus succurrunt.  
 Oleum potum, & uomitione redditum.  
 Emplastra attractoria plagæ imposita.

### DIOSCORIDIS

#### Ad Hæmorrhoidis morsum.

Allium bibitum, & illitum.  
 Merum copiosius haustum.  
 Vitium uiniferarum folia decocta, & ex melle subacta im-  
 posita.

### MATTHIOLI

Allium copiosè deuoratum } anteaquam cruëta sit  
 Vinum dilutum liberalius potum } urina, & deinde uo-  
 Theriacæ deuorata } mitione reddita.  
 Pisces copiosi allio, & oleo perfuncti in cibis sumpti.

### DIOSCORIDIS

#### Ad Cerastræ morsum.

Sesamum cum rosaceo inunctum.  
 Raphani semen ex uino bibitum.  
 Sal cum cedria, aut pice, aut melle illitum.

### MATTHIOLI

Antidota omnia, quæ uipereis moribus conueniunt.

### MATTHIOLI

#### Ad Tarantulæ morsum.

Antidota omnia quæ phalangiorum ictibus resistunt.  
 Musica instrumenta & continua tripudia, & saltationes,  
 ad lassitudinem usque.

### DIOSCORIDIS

#### Ad Scolopendræ morsum.

Asphodeli radix, & semen ex uino pota.



## VENENORVM

Sal ex melle, & aceto illitum.  
Ruta syluestris admota. Quin, & bibita ex uino.  
Muria acida, fotu adhibita.  
Aristolochia ex uino pota.  
Serpyllum potui datum ex uino.  
Calamintha ex mero sumpta.

### MATTHIOLI

Cinis ex aceto subactus & uulneri illitus.  
Scilla imposita.  
Pulegium }  
Ruta } ex uino pota.  
Mentha }

### DIOSCORIDIS

Ad dryini morsum.

Aristolochia cum uino hausta.  
Trifolij bituminosi folia in potu sumpta.  
Asphodeli radix potui data.  
Glandes quaecunque bibita.  
Ilicis radices tuse, & icto loco illita.

### MATTHIOLI

Antidota omnia quæ uipereis morfibz conueniunt.  
Quercus foliorum succus potus aut stillatitia eorum aqua.

### DIOSCORIDIS

Ad natricis morsum.

Origanum tritum, & aqua subactum ex lixiuio, & oleo inditum.  
Aristolochia cortex minutim contritus cum querna radice, & herdei farina ex melle illitus.  
Aristolochia bina drachmæ in potionē poscæ potæ.  
Marrubij succus ex uino haustus.  
Fauus recens ex aceto sumptus.

### MATTHIOLI

Cupressi pilulæ drachmæ pondere unâ cum baccarum myrthi tantundem ex rhodomelle aut uino mulso potæ.  
Calx uina ex oleo illita.  
Oleum nostrum de scorpionibus cordi, arterijs, & uulneri illitum.

### DIOSCORIDIS

Ad cenci morsum.

Lactuca semen cum lini semine illitum.  
Satureia cum syluestri ruta, & serpyllo, & asphodeli radice ex uino sumpta.  
Gentiana potui data.  
Cardamomum deuoratum.

### DIOSCORIDIS

Ad muris aranei morsum.

Mus araneus ipse discerptus, & impositus.  
Allium cum ficulneis folijs, & cumino illitum.  
Absinthium ex uino bibitum.  
Chrysogoni radix concisa, & ex aceto imposita.  
Galbanum in splenio admotum.  
Hordeacea farina ex aceto mulso illita.  
Punica dulcis acini decocti, & inuncti.  
Porrum contritum impositum.  
Abrotani decoctum ex uino haustum.  
Serpyllum ex uino potum.  
Eruca ex uino sumpta.  
Cupressi recentis pilulæ ex aceto potui datæ.  
Cyclaminus ex aceto mulso sumptus.  
Pyrethrum ex uino potum.  
Chamæleonis radix bibita.

## VENENORVM

### MATTHIOLI

Eruca semen tritum, & impositum.  
Cuminum cum allio simul cum putamine tuso adhibitum.  
Mus ipse araneus laceratus, & impositus.

Radix { Gentiane } ex uino pota, & uulneri illita.  
Panacis }

Capparis cortex tam potus, quàm illitus.  
Verbenacæ rectæ succus potus.  
Theriaca deuorata.

Mithridatis antidotum insumptum.

### DIOSCORIDIS

Ad pastinacæ & draconis marini ictum.

Salvia decoctum potum.  
Simplicia omnia, quæ uiperinis morfibz conueniunt.  
Absinthij, aut sulphuris ex aceto decocti potio.  
Animalia ipsa dissecta suo cuiusque ictui admota.  
Mullus piscis dissectus, & impositus.  
Ocimum cum polenta, & aceto impositum.  
Plumbum confricatum.  
Sulphur admotum.

### MATTHIOLI

Furfures aceto incocti, & impositi.  
Acetum calido fotu adhibitum.  
Fermentum acidum ex liquida pice impositum.  
Lauri foliorum decoctum haustum.  
Marrubium cum lauri folijs, & echio potum.  
Panacis radix cum salvia deuorata.  
Fici lactis guttæ quinque cum tribus serpylli granis potæ.  
Salvia decoctum potum pluribus diebus.  
Scordium ex suo ipsius decocto potum.  
Theriaca deuorata.  
Mithridatis antidotum.  
Quinta essentia nostra cum antidoto nostro parata.

Anchusæ folia  
Quinquefolium  
Rubi flores  
Arctium  
Oxalis  
Lycopsis  
Tordilium  
Chamæpitys  
Fagi cortex  
Pastinacæ agrestis semen  
Terebinthi fructus  
Phycus marinus  
Smyrnium  
Eryngium  
Libanotis

plagis illita & intus sumpta.

### DIOSCORIDIS

Ad mustelæ morsum.

Eruca comesta, & post eam bibitum uinum odoriferum.

### MATTHIOLI

Vincæ oxici radices potæ.

### DIOSCORIDIS

Ad basilisci morsum.

Castoreum drachmæ pondere ex uino potum.  
Papaueris succus haustus.

### DIOSCORIDIS

Ad calcidicæ lacertæ morsuram.

Portulaca percocta deuorata & illita.

### MATTHIOLI

Antidota omnia quæ uipereis morfibz succurrunt.

Portulaca



## VENENORVM

Portulaca plurima in cibo deuorata.  
Vinum myrtite, meracius bibitum.  
Acetum calidum cum spongia fotum.

### MATTHIOLI

Ad ammoditæ morsum.

Mentha ex aqua mulsæ pota.

Cassia odorata } ex frigida pota.  
Castoreum }

Artemisiæ succus cum aqua potus.

Theriaca Andromachi tum deuorata tum illita.

Medicamenta quæ trabendi vim habent imposita.

### DIOSCORIDIS

Ad canis rabidi morsum.

Lycium in catapotio datum, aut ex aqua bibitum.

Cancrorum fluuiatiliū cinis cochlearium duorum pondere ex gentianæ radicis uino, per triduum in uino potus.

Smaridis piscis salsa caro.

Omotarichi piscis salitæ carnes illitæ.

Garum omnium piscium fomento adhibitum.

Canis rabidi epar tostum, & in cibo sumptum à metu aque præseruat.

Caninus sanguis bibitus.

Canina urina bibita.

Mel bibitum cum rosaceo calido.

Triticum commanducatum, & appositum.

Cepæ cum ruta, sale, & melle mixta.

Allium cum uino potum, & cataplasmatibus inditum.

Panaces herculeum pici mistum, & cataplasmatibus additum.

Fœniculi radices concisæ, & ex melle impositæ.

Lasæ impositum.

Ballote cataplasmatibus modo cum sale illita.

Melissophyllum cum uino bibitum, & cataplasmatibus inditum.

Alyssum in edulio contusum.

Allium syluestre in cibo sumptum, & illitum.

Salsamentum inditum.

Succus cyrenaicus.

### MATTHIOLI

Cancrorum fluuiatiliū cinis quadraginta diebus cum gentiana, & thure potus.

Pix brutia cum opopanace & aceto imposita.

Humani stercoreis stillatitia aqua pota.

Oxylapathi decoctum fotu adhibitum, herbaq; ipso illita, atq; una cum radicibus hausta.

Scorzonere radix deuorata, aut eius succus haustus.

Hyppolapathi radix quadraginta diebus pota, atq; etiam illita.

Vincetoxici radices quotidie sesquidrachmæ pondere pota ex cardui benedicti decocto continuis quadraginta diebus.

Angelice radix exterius cum ruta imposita, & nitro in corpus sumpta.

Bitumen Asphaltitæ drachmæ pondere diebus pluribus continuis ex aqua potum.

Hippocampus marinus ex aceto nigro, & melle subactus tam potus, quam illitus.

Rumex fotu adhibita.

Theriaca Andromachi deuorata, & uulneri illita.

Potamogetum cum sale exterius illitum.

Artemisiæ

Absinthium

Allium

## VENENORVM

Centaurium mi.

Aristolochia } tam intus sumpta, quam exterius illita.

Scordium

Chamædrys

Bryonia

Pulegium

Caprifici cortex contusus & ex aqua potus.

Cantherium actuale inustum.

Mercurius præcipitatus uulneri inspersus.

### MATTHIOLI

Ad hydrophobiam, idest aquæ timorem.

Veratri albi, aut nigri potiones.

Epithymum

Fumaria

Sena

Myrobalana

Elaterium

Agaricum

Rhabarbarum

Centaurium mi.

Genistæ semen

Thapsia

Armenius lapis

Bitumen iudaicum frequenter ex aqua potum.

Coagulum } Leporis } potum.  
                  } Vulpis }  
                  } Capreoli }

Catuli coagulum semel potum.

Ciceris nigri decoctum copiose haustum.

Mithridatis Antidotum.

Theriaca Andromachi.

### DIOSCORIDIS

Ad canis non rabidi morsum.

Amygdalæ amaræ ex melle exceptus.

Mitulorum caro imposita.

Gobius piscis impositus.

Orobi farina uino macerata indita.

Plantago cataplasmatibus modo adhibita.

Cucumeris folia imposita.

Bulbi cum melle, & trito pipere cataplasmatibus morè impositi.

Mentha imposita.

Urtica utraq; cum sale adhibita.

Cynoglossi radix, & folia cum suillo adipe ueteri imposita.

Sambuci, & ebuli folia illita.

Sarmentitius cinis ex aceto illitus.

### MATTHIOLI

Hyppolapathi radix trita & ex meraco uulneri illita.

Marrubij folia cum ueteri axungia trita & imposita.

Canis qui momorderit pili excisi & uulneri adalligati.

### DIOSCORIDIS

Ad phalangiorum morsum.

Myrica fructus poti.

Myrtus ex mere hausta.

Mori foliorum succus cyathi mensura potus.

Lixinium ficulnei cineris potum adiecto sale trito & uino.

Cancro fluuiatiles erudi, tritiq; cum asinino lacte poti.

Mullus piscis dissectus, & impositus.

Malluæ decoctum impositum.

Myrrhis ex uino pota.

Asparagi radicum decoctum haustum ex uino.

Lactuca syluestris bibita.

Coris



## VENENORVM

*Coris semen potum in uino.*  
*Hedera succus cum aceto potus.*  
*Abrotanum cum uino bibitum.*  
*Dauci semen ex uino assumptum.*  
*Nigella drachma pondere cum aqua pota.*  
*Aparine ex uino pota.*  
*Melissophyllum cum uino bibitum, & cataplasmatibus more additum.*  
*Phalangij folia, flores, semenq; potum.*  
*Iunci marini tenella folia prope radicem erumpentia imposita.*  
*Hyacinthi radix pota.*  
*Semperuuium maius in potu datum.*  
*Aqua maris fotu adhibita.*  
*Tunica syluestris radix, quam tenuissime trita, aut aristolochia cum hordei farina, & aceto subacta.*  
*Apiastri decoctum fotu admotum, aut eius folia.*  
*Abrotani*  
*Asinini*  
*Cumini ethiopici*  
*Cedrides trita admota, uel bibita.*  
*Platani cortex potus.*  
*Cupressi uiridium pillularum admisto uino decoctum.*  
*Chamapityos decoctum bibitum.*  
*Trifolij semen propinatum.*

## MATTHIOLI

*Atriplicis succus potus.*  
*Cyani utriusq; folia siue semen ex uino hausta.*  
*Porri folia melle subacta & illita.*  
*Hieracium ex commisto uino, & aceto potum.*  
*Trifolij bituminosi decoctum fotum.*  
*Acetum calidum cum spongij uulnere adhibitum.*  
*Sanguinaria trita & illita.*  
*Porrum cum furfuribus, & aceto incoctum, & illitum.*  
*Hordeacea farina ex uino & melle cocta & imposita.*  
*Lauri folia cum ruta adhibita.*  
*Caprillum stercus cum uino impositum.*  
*Amaracus cum syluestri ruta, & cypero ex aceto.*  
*Theriaca Andromachi.*  
*Mithridatis antidotum.*

## MATTHIOLI

### Ad acontiae morsum.

*Antidota omnia, quae uiperis moribus resistunt.*  
*Oleum nostrum de scorpionibus plagae, cordi, & arterijs illitum.*  
*Potio ex aqua uita, & antidoto nostro parata, lege lib. 6. praefationem.*

## DIOSCORIDIS

### Ad stellionis morsum.

*Sesamum cum rosaceo.*

## MATTHIOLI

*Mithridatis antidotum.*  
*Scorpiones contriti, & illiti.*  
*Oleum nostrum de scorpionibus inunctum.*

## DIOSCORIDIS

### Ad crocodilorum morsum.

*Sal impositum.*

## MATTHIOLI

*Chrocodili corij cinis ex aceto illitus.*  
*Hastula regia radices elixae & illitae.*  
*Hypericum recens tritum & morsui adalligatum.*

## VENENORVM

## DIOSCORIDIS

### Ad quadrupedum morsum.

*Aprinum epar tum recens, si siccum bibitum.*

## MATTHIOLI

*Faseoli commanducati & uulnere adalligati.*  
*Fabarum & erui farina melle subacta, & illita.*  
*Abiegna resina calens, cum rosaceo adhibita.*

## DIOSCORIDIS

### Ad scorpionis ictus.

*Cyperus impositus.*  
*Cardamomum ex uino potum.*  
*Amomum ex ocimo illitum.*  
*Lauri baccae ex uino bibita.*  
*Myrti succus ex mero haustus.*  
*Ficus satina lactens succus plagae instillatus.*  
*Cancris fluuiatiles crudi, tritiq; cum asinino lacte poti.*  
*Scorpius ipse tritus, & impositus, uel tostus deuoratus.*  
*Delphinium appositum.*  
*Mullus piscis dissectus, & impositus.*  
*Smaridis piscis salita caro, apposita.*  
*Lacerta dissecta, & apposita dolorem sedat.*  
*Mures domestici dissecti, & impositi.*  
*Fimus*  $\left\{ \begin{array}{l} \text{Asini} \\ \text{Equi} \end{array} \right\}$  *herbas pascentis uino dilutus haustus.*

*Urina humana pota.*  
*Farina triticea ex aceto, & uino imposita.*  
*Lychnidis semen cum uino potum.*  
*Oxylapathi, & Oxalidis semen uino, aut aqua potum.*  
*Sonchi succus comestus, & cataplasmatibus more impositus.*  
*Intybus more cataplasmatibus adhibitus.*  
*Phalangium herba pota.*  
*Lactuca syluestris bibita.*  
*Ocimum cum polenta impositum.*  
*Asphodeli semen, & flores in uino poti.*  
*Abrotonum in uino potum.*  
*Sampsuchum ex aceto, & sale impositum.*  
*Hieracium maius, & minus cataplasmatibus more appositum.*  
*Laser oleo dilutum impositum.*  
*Colus rustica cum uino pipereq; bibita & manibus gestata dolorem puncturae omnino fugat.*  
*Melissophylli folia adhibita.*  
*Polemonij radix alligata.*  
*Rubi flos, & mora.*  
*Verbasci aureum florem ferentis folia imposita.*  
*Chamaesyces succus illitus.*  
*Scorpioides illita.*  
*Heliotropium potum cum uino, & illitum.*  
*Aqua maris fotu imposita.*  
*Sulphur ignem non expertum, cum resina terebinthina exceptum admotum.*  
*Calamintha trita illita, uel cum posca, fota.*  
*Galbanum splenij more ductum impositum.*  
*Hordei farina cum uino parata.*  
*Ruta decoctum fotu adhibitum.*  
*Trifolium tritum injectum.*  
*Cupressus cum uino & ruta.*  
*Peucedani succus haustus.*  
*Pulegij*  $\left\{ \begin{array}{l} \text{Gentiana} \end{array} \right\}$  *decoctum potum.*  
*Aristolochiae praesertim cortex drachmarum duarum pondere.*  
*Sal cum lini semine.*  
*Sapphirus lapis illitus.*



# VENENORVM

## MATTHIOLI

Mumia ex uero hausta, quin & illita, cum recenti Butyro,  
Citrij semen potum & appositum.

Pontica nuges in cibis sumpta, tum quoque in cingulo ge-  
state.

Pastinaca semen potum.

Oleum nostrum de scorpionibus, uulneri, cordi, & arterijs  
illitum.

Serpyllum }  
Althæe radix } pota.  
Elaphoboscum }

Blitum ex uino sumptum.

Atriplicis succus potus, & ipsa herba illita.

Cyani utriusq; folia siue semen ex uino decocta, & pota.

Porri folia melle subacta, & illita.

Sinapis farina aceto subacta, & illita.

Asphodeli radix decocta & plagæ admota.

Gentiana hausta.

Hieracium uulneri illitum.

Achates lapis gestatus, ut carnem tangat.

Cochlea hortulana contusa, & illita.

Terreni uermes triti, & impositi.

Cancer fluuiatilis tritus, & potus ex uino.

Verbenaca recta tum pota tum illita.

Cuminum cum melanthij, & uiticis semine drachmæ pon-  
dere potum, ex uino.

## DIOSCORIDIS

Ad uesparum, & apium ictus.

Lauri folia trita, & illita.

Malua concisa ex oleo imposita.

Sisymbrij folia imposita.

Althæe decoctum ex posca bibitum.

Sal cum sepo uitulino adhibitum.

## MATTHIOLI

Asparagus tritus, & cum melle illitus.

Bubulum stercus cum posca illitum.

Sesamum cum posca.

Musca contrita, & illita.

Thymbra }  
Melissophyllum } illita.  
Sisymbrium }

Momordica oleum inunctum.

Ferrum in quo Strombi conchylij imago exculpta fuerit  
icto loco superposito.

## DIOSCORIDIS

Ad fuganda animalia uenenosa.

Imiperi accensa fumus.

Cedrides peruncto corpore adipe uel medulla ceruina ex-  
cepta.

Vitidis folia suffita, uel substrata.

Cancris fluuiatiles crudi cum ocimo triti, scorpionib. admoti.

Ceruinum cornu crudum incensum, suffitumq;.

Cerui, & Elephantis adeps inunctus.

Ceruina medulla.

Nasturtium suffumigatum.

Abrotanum stratum, suffitumq; incensum.

Origani folia stratis subacta.

Dictamnnum olfactum omnia, quæ ictu aut morsu uenenæ  
relinquunt, enecat.

Calaminthæ suffitus.

Pencedani suffitus.

Lysimachia incensa fugas serpentes, & muscas.

# VENENORVM

Nigellæ suffitus.

Polium utrumq; incensum, stratumq;.

Conyza suffitus.

Gagates lapis suffitus.

## MATTHIOLI

Veteramentorum suffitus.

Scordium substratum & suffitum.

Bitumen suffitum.

Succinum suffitum.

Assa fætida suffita.

Castoreum suffitum.

Ceruina ungula suffita.

Cerui corium in terra stratum.

## DIOSCORIDIS

Ad uenena omnia.

Phu antidotis insertum.

Cinnamomum potum.

Pix liquida cyathi mensura in eclegmate ex melle data.

Cedrides antidotis imposita.

Nuges iuglandes cum ruta, & ficis præsumpta.

Quinquefolij radices succus bibitus.

Coagulum leporinum potum.

Epipactis hausta.

Castoreum bibitum.

Calamintha præpota.

Mustela salita, & in umbra exiccata puluis cum uino.

Mustela uentriculus coriandro farctus, & inueteratus.

Canicula lac primi partus potum.

Eryngium cum uino potum.

Butyrum deficiente oleo, haustum.

Sanguis } Anseris }  
              } Anatis } antidotis commistus.  
              } Hædi }

Urina ipsiusmet infirmi pota.

Semen raparum haustum.

Ruta semen acetabuli pondere cum uino potum.

Napi semen potum.

Malua decoctum cum suis radicibus frequenter potum cre-  
broq; reiectum.

Brassica semen antidotis impositum.

Irionis semen haustum.

Laserpitium potum.

Agaricum drachmæ pondere cum diluto uino sumptum.

Chamelconis alba radix pota cum uino.

Spina alba in amuletum congesta, colloq; suspensa.

Abrotani semen cum uino potum.

Ruta cum iuglandibus nucibus, & caricis sumpta.

Apij decoctum potum.

Marrubij folia bibita.

Betonica folia drachmæ pondere in uino bibita.

Tribuli terrestris succus haustus cum uino.

Polemonia radix in uino bibita.

Smilacis asperi acini prius, postre sumpti.

Acetum tepidum bibitum.

Terra } Lemnia }  
          } Samia } ex aqua hausta.

## MATTHIOLI

Iridis radix pota.

Imperatoria herba radix sumpta.

Phu radix hausta.

Cinnamomi stillatitia aqua.

Balsami scellij liquores.

Helenium



## VENENORVM

*Helenium.*  
*Dyrrha.*      *Caphura.*  
*Mumia* cum tribulo marino, & assa fœtida sumpta.  
*Dictamni albi* radices quoquo modo sumptæ.  
*Quernarum glandium* decoctum in potu sumptum.  
*Citriorum malorum* semen haustum.  
*Nux iuglans* cum ficibus, & ruta præsumpta.  
*Oleum nostrum* de scorpionibus, cordi, & arterijs illitum.  
*Castoris* urina.  
*Ceruini cordis* os.  
*Napi* semen haustum.  
*Cyani* utriusq; folia, siue semen hausta ex uino.  
*Scorzonera* radix, aut eius & foliorum succus haustus.  
*Caryophyllorum* flores saccharo asseruati, intus sumpti.  
*Zedoaria* deuorata, uel in potu hausta.  
*Dictamnus albus*  
*Imperatoria*  
*Vincetoxicum*  
*Scordium*  
*Carduus benedictus*  
*Hypericum* } quouis modo insumpta.  
*Bistorta* & *Tormentilla* decoctum potum.  
*Consolida regalis* flores.  
*Angelica.*  
*Quinta essentia* nostra hausta.  
*Lapis bezabar* octo granorum pondere sumptus.  
*Melitea* terra pota.  
*Antidotum nostrum* magnū in præfatione lib. 6. descriptū.  
*Potio ex antidoto nostro*, & aqua uitæ, eodem in loco descripta.  
*Oleum nostrum* de scorpionibus cordi & arterijs illitum.

### MATTHIOLI

#### Ad ueneficia.

*Herba paridis* semen drachmæ pondere quotidie potum ad uigessimū diem usq;.  
*Argentum uiuum* pro amuleto suspensum.  
*Lapis aetites* gestatus.  
*Upuæ anis* cor suspensus.  
*Leporis* cor in aluta gestatus.  
*Lupinus oculus* dexter gestatus.  
*Scilla* super limine iannæ suspensa.

### DIOSCORIDIS

#### Ad leporem marinum.

*Cedria* contrita cum uino hausta.  
*Canceri fluiatiles* cum suo iure elixi, & comesti.  
*Lac asininum* } continuè datum.  
*Passim*  
*Maluæ radicum* decoctum haustum.  
*Cyclamini* radix cum uino bibita.  
*Veratrum nigrum* } drachmæ pondere data cum mulsæ, et  
*Scammonij succus* } mali punici acinis.  
*Anserinus* sanguis tepidus haustus.  
*Alismatis* drachma una, uel altera adhibita.

### MATTHIOLI

*Humanus* sanguis calens potus.  
*Humanum* lac ab ipsis mammis exuctum.  
*Vulpis* caro inassata, & deuorata.  
*Theriaca diateffaron*, tribus diebus pota.

### DIOSCORIDIS

#### Ad rubetam ranam.

*Testudinis marinæ* sanguis cum leporis coagulo, & cymino bibitus.

## VENENORVM

*Alismatis* radix unius, uel duarum drachmarum pondere in uino pota.  
*Merum* largius potum, & uomitu redditum.  
*Arundinis* } radices binæ drachmæ potæ.  
*Cyper*

### MATTHIOLI

*Eryngij* radix ex ranarum comestibilium iure pota.  
*Antidotum nostrum* magnū in præfatione lib. 6. descriptū.  
*Oleum nostrum* de scorpionibus cordi & arterijs illitum.  
*Theriaca Andromachi.*  
*Mitbridatis* antidotum.  
*Testudinis marinæ* sanguis, additis cumino, leporis coagulo, & uino.  
*Potio ex antidoto nostro*, & aqua uitæ in lib. 6. præfatione descripta.  
*Smeragdi puluis* scrupuli pondere ex uino potus, & subinde intret ager nudus in mulum, aut equum recenter exenteratum, ibique conclusus moretur donec defuescat cadauer.  
*Rhabarbarum*  
*Diacurcuma* } pota.  
*Dialacca*

*Lapis in rubetæ ipsius capite inuentus* potus.

### DIOSCORIDIS

#### Ad buprestes, & pinorum erucas.

*Oleum* } *Irinum* } potum.  
           } *Melinum*  
*Caricæ* comese, & earum decoctum ex uino.  
*Palmula* in cibo sumptæ, uel trita ex mulso, aut lacte potæ.  
*Pyra* omne genus in cibum sumpta.  
*Humanum* lac bibitum copiose.

### MATTHIOLI

*Antidota omnia*, quæ cantharidum noxæ subueniunt.

### DIOSCORIDIS

#### Ad epotas hirudines.

*Muria* in sorbitionibus data.  
*Cyrenæicus* succus potus.  
*Laserpitij* folia ex aceto hausta. Quin & succus ex aceto gargarizatus.  
*Betæ* folia cum aceto bibita.  
*Niuis* glebula cum posca sumpta.  
*Cimices* uino acetore poti.  
*Acetum* cum sale potum.  
*Nitrum* ex aqua gargarizatum.  
*Atramentum* sutorium aceto dilutum & gargarizatum.

### MATTHIOLI

*Salicis* decoctum, aut lixiuum ex ipsius cinere paratum potum.  
*Alumen* in lixiuo dissolutum gargarizatum.  
*Sal ammoniacum* aqua dilutum & gargarizatum.  
*Quinta essentia* nostra pota.  
*Oleum* è chalcantio semiscrupuli pondere haustum.

### DIOSCORIDIS

#### Ad epotas cantharidas.

*Halicæ*  
*Oryzæ*  
*Tragij*  
*Maluæ*  
*Sem. lini*  
*Semen fœnigræci*  
*Alibææ* } decoctum clysmate infusum.

*Nitrum*



## VENENORVM

Nitrum ex hydromelite potum.  
Nuclei pinei ex uino sumpti.  
Cucumeris semen contritum, ex mulso, aut lacte haustum.  
Anserinus adeps ex passo potus.  
Samia terra, quæ aster appellatur ex defruto hausta.  
Pulegium tritum ex aqua potui datum.  
Lac potum.  
Vinum dulce liberalius bibitum.  
Thuris cortex ex passo sumptus.  
Rosaceum cum Irino ex ruta decocto sumptum.  
Vitis recentis ramuli detriti, & ex passo hausti.  
Ius esculentum omnium adipum.

### MATTHIOLI

Lac humanum ex uberibus ipsis exuctum.  
Butyrum crudum recens, eclegmatis modo delinctum.  
Psyllij, cydoniorum malorum, maluæque seminis spissamentum.

Lactuca }  
Portulacæ } succus potus.  
Cucumeris }  
Cucurbitæ }  
Papaueris }  
Lactuca }  
Peponum }  
Cucumeris } seminum cremor lacteus ex haliacacabi  
Cucurbitæ } solani aqua paratus potus.  
Anguria }

Haliacacabi bacca decem aut duodecim confracta, & ex aqua portulacæ, aut hordeacea prissana pota.

Amygdalinum dulce selibra pondere potum.

Oleum è pineis nucleis } copiose haustum

Oleum è papaueris semine }

Maluæ }  
Althææ } stillatitia aqua abundè pota.  
Cucurbitæ }

Theriaca deuorata.

Mithridatis antidotum.

Antidotum è pineis nucleis comment. de cantharidibus

descriptum.

Antidotum è lemmia terra.

Oleum è momordica syphone in penis meatum infusum.

Balneum ex ibisci, maluæ, uiolarum, psyllij, scænegreci, hor

dei, & hyoscyami folijs, & seminibus paratum.

Oui album cum succis frigidis iniectum.

### DIOSCORIDIS

Ad sanguinem & lac in uentriculo concretum.

Coagulum leporinum epotum.

Acetum tepidum potum, & uomitu redditum.

Grossi lacteo succo turgentes ex posca sumpti.

Nitrum per sese potum.

Coagulum omne ex aceto, & laserpitij radice, aut lasere

haustum.

Brassica semen ex lixiuio ficulnei cineris potum.

Conyza semen cum pipere ex aceto haustum.

Rubi succus ex aceto potui datus.

Hordeacea farina uentriculo, & aluo ex aqua mulsa in-

uncta.

Thymum ex uino haustum.

Calaminthe folia arida pota.

### MATTHIOLI

Caprisici lac potum.

## VENENORVM

Chelidonij maioris succus haustus.

Napi semen ex aceto bibitum.

### DIOSCORIDIS

Ad salamandram.

Resina pinea in delinctu.

Galbanum ex melle deglutitum.

Nuclei pinei contriti, ex aingæ decocto poti.

Vrtica cum lilijs ex oleo decocta, & pota.

Testudinis marinæ, & terrestres oua, cocta, & deuorata.

Ranarum ius, in quo eryngij radix fuerit cocta, potum.

### MATTHIOLI

Theriaca

Mithridatis antidotum } pota.

Terebinthina resina }

Vrtica semen }

Cupressi folia }

### DIOSCORIDIS

Ad colchicum ephemerum.

Origanum cum passo aut oxymelite potum.

Bubulum lac haustum, quin & asininum largius potum.

Quercus foliorum, aut glandium decoctum potum.

Malicorium haustum.

Serpyllum ex lacte decoctum bibitum.

Sanguinalis herba succus potui datus.

Vitis recentium uiticularum succus bibitus.

Rubi succus in potu sumptus.

Ferula recentis medulla ex uino sumpta.

Myrti bacca tusa, & aqua macerata, & in liquorem solu-

ta, pota.

Castanearum media tunica trita, & cum sanguinariæ suc-

co epota.

Origanum cum lixiuio bibitum.

Simplicia omnia, quæ fungis aduersantur.

### MATTHIOLI

Lac } Humanum } potum.

Bubulum }

Asininum }

Dictamnium duarum drachmarum pondere haustum.

### DIOSCORIDIS

Ad solanum somnificum & manicum, &

Dorichnium.

Aqua mulsa copiose sumpta.

Lac caprillum } potum

Lac asininum }

Amygdalæ amaræ deuorata.

Conchilia omnia, tam cruda quàm tosta deuorata.

Locusta marinæ, quin & Gammari in cibum sumpti, & eo

rum iuscula pota.

### MATTHIOLI

Antidota omnia quæ opio aduersantur.

Quinta essentia nostra comment. de uino descripta.

Potio ex antidoto nostro, & aqua uite, in præfatione libri

sexti descripta.

### DIOSCORIDIS

Ad hyoscyamum.

Mori cortex potus.

Aqua mulsa largius ebibita.

Lac omne præsertim asininum potum.

Ficum aridarum decoctum bibitum.

Nuclei pinei deuorati.

Cucumeris semen ex passo potui datum.

Vinum salsum cum suillo recenti adipe, & passo potum.

Vrtica



## VENENORVM

*Vrtice semen ex aqua sumptum.*  
*Nitrum ex aqua haustum.*  
*Cichorium deuoratum.*  
*Sinapis quoquo modo sumpta.*  
*Nasturtium*  
*Raphanus*  
*Sapa*  
*Allium* } ex uino sumpta

### MATTHIOLI

*Theriaca.*  
*Mithridatis antidotum.*  
*Antidotum nostrum magnum.*  
*Piper longum.*  
*Pistacea largius deuorata.*  
*Meracum à uomitu potum.*  
*Bubulum lac.*  
*Absinthium.*  
*Castoreum.*  
*Ruta*  
*Lauri bacca, & folia*  
*Defrutum*  
*Vrtice semen*  
*Cardamomum* } ex meraco hausta.

### DIOSCORIDIS

#### Adaconitum.

*Leporinum*  
*Hadinum*  
*Vitulinum* } coagulum ex uino potum.  
*Chamepityos decoctum haustum.*  
*Scoria ferri ex aceto mulso sumpta.*  
*Origani*  
*Ruta*  
*Marrubij*  
*Absinthij* } decoctum cum uino absinthite potum.  
*Sedum maius*  
*Abrotanum*  
*Chamelea* } ex uino absinthite pota.  
*Aiuga*  
*Opobalsamum drachma pondere ex melle, uel lacte cū castoreo, pipere, & ruta aquis ponderibus ex uino potū.*  
*Vinum, in quo aurum, argentum, ferrumve candens restitutum fuerit, potum.*

*Galline ius ex lixiuio & uino paratum potum.*  
*Bubularum carniū præpinguiā iura cum uino sumpta.*

### MATTHIOLI

*Eryngij radix ex ranarum comestibilium uel Anserino iure pota.*  
*Lemnia sphaeragis duarum drachmarum pondere ex calida aqua pota & uomitione reddita.*  
*Theriaca Andromachi à uomitu hausta ex uino in quo gē tiana decocta fuerit.*  
*Antidotum nostrum magnum in præfatione sexti libri descriptum deuoratum, aut ex uino haustum.*

### MATTHIOLI

#### Ad napellum.

*Lapidis Bezahardici septem grana ex albo meraco.*  
*Napi, aut rapi semen potum.*  
*Buiyrum bubulū coctū, & sæpe ac large cū uino sumptū.*  
*Glandium putaminum decoctum ex uino paratum.*  
*Diambari diamoschiq; puluis potus.*  
*Moscus ambarumq; per sese, & cum Lemnia terra ex uino pota.*

## VENENORVM

*Capparis radices contritæ, & haustæ.*  
*Mus qui napelli ipsius radices depascitur siccatus & ebibitus.*  
*Antidotum è muscis napelli flores depascentibus.*  
*Vide lib. 6. Napelli commentarium.*  
*Smeragdus in puluerem tritus duarum drachmarum pondere haustus.*  
*Oleum nostrum de scorpionibus cordi, arterijs, atq; nari-bus replicatis sæpe uicibus inunctum.*  
*Puluis serui principis Ferdinadi Archiducis Austriæ, quo non nullos qui Napellum sumpsissent sanatos uidimus.*

### DIOSCORIDIS

#### Adtaxum.

*Acetum calidum potum, & uomitu redditum.*  
*Simplicia omnia, quæ cicutæ resistunt.*

### MATTHIOLI

*Medicamenta omnia ad cicutam facientia.*  
*Theriaca Andromachi.*  
*Antidotū nostrū magnū in præfatione sexti lib. descriptū.*

### DIOSCORIDIS

#### Ad toxicum.

*Hircinus*  
*Caprillus*  
*Leporinus*  
*Cervinus*  
*Caninus* } Sanguis } frixus, & in sibus sumptus.

*Galbanum cum myrrha ex uino haustum.*  
*Quinquefolij radix pota.*  
*Roboris*  
*Fagi*  
*Illicis* } cortex tritus ex lacte haustus.

*Cotonea mala deuorata, aut cum pulegio, & aqua bibita.*  
*Amomum*  
*Carpobalsamum* } ex uino haustum

### MATTHIOLI

*Lapis bezahar octo granorum pondere ex uino haustus.*  
*Napi, aut rapi semen potum.*  
*Tormentillæ radix hausta.*  
*Glandium omphacides siue putamina ex lacte hausta.*  
*Malorum cydoniorum uinum potum.*  
*Cubeæ deuorate.*

### DIOSCORIDIS

#### Ad opium & corniculatum papauer.

*Mel ex rosaceo calido bibitum.*  
*Origanum cum passo aut oxymelite haustum.*  
*Alismatis radix duarū drachmarū pondere ex uino pota.*  
*Acetum bibitum, & uomitu redditum.*  
*Sal cum oxymelite sumptum.*  
*Meracum uinum cum absinthio, & cinnamomo haustum.*  
*Nitrum ex aqua potui datum.*  
*Origanum cura lixiuio, aut passo potum.*  
*Rutæ syluestris semē cū pipere, & panace ex uino sumptū.*  
*Piper cum castoreo ex aceto mulso, uel cum satureia aut origani decocto ex uino bibitum.*  
*Pinguia iura in potu sumpta cum uino aut passo.*  
*Ossium medulla ex oleo pota.*

### MATTHIOLI

*Artemisia recens deuorata, aut foliorum succus haustus.*  
*Quinta essentia nostra cap. de uino descripta.*  
*Laserpitij lachryma pota.*  
*Castoreum ebibitum.*  
*Theriaca sagzanea deuorata.*

*Mithridatis*



## VENENORVM

Mithridatis antidotum ex uino potum.

Moschum } olfactum  
Ambarum }

Ellebori albi puluis naribus inditus.

Sulphuris suffitus.

### DIOSCORIDIS

Ad cicutam.

Absinthium ex uino bibitum.

Origanum cum passo, aut oxymelite potum.

Acetum bibitum, & uomitu reiectum.

Meracum uinū largius epotum, & per interualla repetitū.

Lac tum bubulum, tum asinum potum.

Castorium cum ruta, & mentha ex uino sumptum.

Amomi }  
Cardamomi } uncia pota.  
Styracis }

Piper cum urticae semine ex uino haustum.

Lauri folia potui data.

Laser ex oleo, uel passo potum.

Passum per se largius ebibitum.

### MATTHIOLI

Apij semen ex uino potum.

Iridis radix potui data.

Seseli Maßiliense ebibitum.

Nitrum ex copiosiore aqua potum.

### DIOSCORIDIS

Ad ixiā.

Absinthium ex uino bibitum.

Origanum ex uino sumptum.

Acetum potum, uomituque reiectum.

Rute syluestris semen } pota.

Laserpitij radix }

Tragorigani decoctum haustum.

Resina terebinthina deuorata.

Nardus Indica potui data.

Castoreum } oboli pondere sumpta.

Laserpitium }

Nuces inglandes cum resina, castorio, & ruta tritae, ita ut singula drachmae ponderis aequent ex uino haustae.

Chameleae }  
Thapsiae } succus scilicet potere ex aqua mulsa haustus.  
Absinthij }

### MATTHIOLI

Theriaca Andromachi } ex absinthij pontici decocto,  
Mithridatis antidotum } pota.

Saccharum ē floribus boraginis buglossive paratum, additis corallio, margaritis, moscho, ambaro, & preciosorum lapidum fragmentis.

Rosaceum cum aceto sincipiti illitum.

Thlaspi semen potum.

Beta succus ebibitus.

Triticeae ptissana cremor ex passo potus.

Absinthij dilutum potum.

Nitrum ex mulso haustum.

Lac recenter mulsum à uomitu copiosè potum.

### DIOSCORIDIS

Ad coriandrum.

Merum per sese, uel ex absinthio potum.

Oleum potum.

Oua in oleo exinanita, & ex muria liquefacta deuorata.

Muria epota.

Passum ex lixiniō assumptum.

## VENENORVM

Gallarum, & anserum ius copiosè salsum, haustum.

### MATTHIOLI

Theriaca ex mero pota.

Vincetoxici radices potui datae.

Diamoschum }  
Diambarum } in potionibus.

### DIOSCORIDIS

Ad psyllium.

Simplicia omnia quae coriandro aduersantur.

### MATTHIOLI

Theriaca hausta.

Vincetoxicum ebibitum.

### DIOSCORIDIS

Ad herbam sardoniam.

Aqua mulsa liberalius pota.

Lac affatim bibitum.

Aqua calida fotu adhibita. Quin etiam & oleum.

### MATTHIOLI

Vinū dulce potū ad ebrietatē usq; ut inde dormiat affecti.

Castoreum ē dulci uino potum.

Melissophylli succus ex aceto sumptus.

Oleum de { Lilio  
Castoreo  
Vermibus } occipitio, ceruici, & spinali medulla illitum.  
Costo  
Hypericone  
Vulpinum }

Unguentum { Aragon } eodem modo usurpatum.  
Agripae }

### DIOSCORIDIS

Ad mandragoram.

Aqua mulsa copiosè pota, & uomitu reiecta.

Nitrum cum absinthio ex dulci uino, aut passo sumptum.

Rosaceum cum aceto capiti persusum.

Eupatorium

Piper

Sinapi

Castorium

Ruta

Lucernarum extinctarum fumus olfactus.

### MATTHIOLI

Coriandri semen } ex aqua calida potum.  
Pulegium }

Origanum ex frigida ebibitum.

Veratri albi puluis naribus inditus.

Cantharides ex fermento occipitio adalligatae.

### DIOSCORIDIS

Ad fungos malos.

Fimus gallinae cum aceto bibitus.

Mel ex rosaceo calido potum.

Raphanus deuoratus, uel potui datus.

Absinthium cum aceto bibitum.

Melissophylli folia cum nitro bibita.

Lixiniū sarmentitij cineris ex acida muria potum.

Satureia feruesfacta, haustaque.

Origani iusculum potui datum.

Acetum calidum potum, & uomitu reiectum.

Atramentum sutorum ex aqua potum.

Sal cum oxymelite bibitum.

Pyrastrifolia pota, deuorataque.

Oua gallinacea cum aristolochiae drachma ex posca deuorata.

L Panacis



## VENENORVM

*Panacis radix, & semen ex uino pota.*  
*Fœx uini cremata ex aqua pota.*  
*Sinapis bibita.*  
*Nasturtium comestum.*

### MATTHIOLI

*Myrti frondes, cum baccarum semine trita, & insumpta.*  
*Brassica succus potus.*  
*Porum sub cineribus coctum haustum, & comestum.*  
*Sinapis pota.*  
*Pyri sylvestris cinis potus, quin & ligni ramenta.*  
*Pyra sylvestria deuorata, aut cum ipsis fungis elixa.*  
*Quinta essentia nostra pota.*  
*Raphani domestici succus potus.*  
*Rutæ folia deuorata.*  
*Origanum. Mel.*  
*Theriaca ex aceto aterrimo pota.*  
*Vinum generosum in quo piper conferbuerit.*  
*Allium crudum deuoratum.*  
*Murum stercus ex uino potum.*  
*Oleum cum anatis adipe clystere infusum.*  
*Ricinum oleum uentri illitum.*  
*Scammonium ultimo loco potum.*  
*Diapipereos, aut diacymnum, aut diagalanga, aut diamoschum pota.*

### DIOSCORIDIS

#### Ad gypsum.

*Origanum cum passo, aut oxymelite potum.*  
*Maluæ decoctum potum. Quin & toto corpori inspersum.*  
*Oleum bibitum.*  
*Aqua mulsa bibita.*  
*Caricarum decoctum potum.*  
*Lixiuum è fichtneo, aut sarmentitio cinere paratum, cum uino copiosiore haustum.*  
*Origanum cum lixiuio, aut aceto, aut passo sumptum. Quin etiam & thymum.*  
*Simplicia omnia quæ fungis resistunt.*

### MATTHIOLI

*Antidota omnia quæ cerussa et fungorū noxæ opitulanti.*  
*Maluæ, althææ, fenogræci, & lini seminis decoctum potū.*  
*Aqua egelida cum butyro pota, & uomitione reiecta.*  
*Mithridatis antidotum ex meraco duarum drachmarum pondere à uomitu bibitum.*

### DIOSCORIDIS

#### Ad cerussam.

*Amaracinum } oleum potum.*  
*Irinum }*  
*Vini liquor potus.*  
*Persicorum nuclei ex ptisana poti.*  
*Caricarum } decoctum haustum.*  
*Maluarum }*  
*Lac calidum bibitum.*  
*Sesamum tritum ex uino sumptum.*  
*Lixiuum ex sarmentitio cinere haustum.*  
*Columbina oua cum thure pota.*

### MATTHIOLI

*Scammonium ex mulsa aqua potum.*  
*Medicamenta quæ suapte natura urinam pellunt.*  
*Oleum lilium ex hydromelite potum, & uomitione redditum.*  
*Atriplicis rapique semen ex mulsa potum, & uomitu reiectum.*  
*Brassicæ decoctum absque sale cum olco infusum.*

## VENENORVM

*Theriaca.*  
*Mithridatis antidotum.*  
*Vinum album meracum liberalius potum.*

### MATTHIOLI

#### Ad arsenicum sublimatum.

*Butyrum frequenter sumptum, frequenterque reiectum.*  
*Asininum lac potum.*  
*Rapi semen bibitum.*  
*Mucago ex psyllij, maluæ, et cydoniorum semine parata, et pota.*  
*Amygdalinum oleum potum.*  
*Pinguum gallinarum ius copiosè haustum.*  
*Crystallum in tenuissimum puluerem tritum drachma pondere ex dulci amygdalino oleo potum.*

### DIOSCORIDIS

#### Ad argenti spumam.

*Hormini sylvestris semen potum.*  
*Myrrha bibita*  
*Absinthium*  
*Hyssopum*  
*Apij semen*  
*Piper*  
*Lignistri flores*  
*Palumborum aridum finum cum nardo ex uino potum.*

### MATTHIOLI

*Butyrum cum mulsa potum, & uomitione reiectum.*  
*Gallarum & anatum adeps ex hydromelite potus & uomitu redditus.*  
*Amygdalinum oleum copiosè potum.*  
*Hydromel clystere infusum.*  
*Apij succus uentriculo inunctus.*  
*Butyrum uentri illitum.*  
*Lathyrus semen drachmarum duarum pondere haustum.*

### DIOSCORIDIS

#### Ad argentum uiuum.

*Lac copiosè potum, & uomitu reiectum.*  
*Simplicia omnia, quæ faciunt ad argenti spumam.*

### MATTHIOLI

*Lac bubulum cum suo butyro potum.*  
*Amygdalinum oleum ebibitum.*  
*Aurum in puluerem subtiliter tritum potum.*

### MATTHIOLI

#### Ad argentum uiuum sublimatum præcipitatumque, & cinnabarim.

*Lac bubulum cum suo butyro potum, & uomitione redditum.*  
*Antidota omnia quæ ad cantharidum noxam faciunt.*

### DIOSCORIDIS

#### Ad calcem sandaracham, & auripigmentum.

*Lac ex aqua mulsa potum, & uomitu reiectum.*  
*Carnium iura pinguia hausta.*  
*Althææ } decoctum ad stiffnessitudinem reductum potum.*  
*Maluæ }*  
*Tragi herba semen potum.*  
*Seminis lini decoctum potui datum.*  
*Oryzæ decoctum potum.*

### MATTHIOLI

*Lac abundè potum.*  
*Butyrum*  
*Ius carniū pinguium*  
*Animalium pinguedines*  
*Medicamenta aluum lubricantia*

} copiosè pota.

Seminis



## VENENORVM

Seminis {  
Maluæ  
Althææ  
Psyllij  
Lini  
Fenugraci } mucagines.

Antidota omnia quæ ad cantharidum noxam faciunt.

### MATTHIOLI

Ad anacardia.

Amygdalinum oleum dulce  
Oleum è pineis nucibus  
Oleum è nucibus Indicis  
Oleum è papaueris semine  
Butyrum crudum recens  
Bubulum ouillumque lac  
Violaceum oleum

Hordeacea ptissana.

Pinguum carniū ius

Suillus, & anserinus adeps

Cerebrū tā quadrupedū quā uolatiliū

Ossium medulla

glacie refrigerata & pota.

copiosè sumpta.

### MATTHIOLI

Ad staphidem agriam.

Amygdalarum dulcium oleum, admisto copioso hydro-  
melite.

Medicamenta omnia quæ cantharidum noxæ auersantur.

Theriaca Andromachi pota.

Mithridatis antidotum.

Antidotum nostrum in lib. 6. præfatione descriptum.

### MATTHIOLI

Ad scyllam malam.

Lac in quo calybs candens extinctus fuerit potum.

Ouorum uitelli in aceto decocti, deuorati.

Carnium pingua iura pota.

Butyrum crudum ac recens, copiosè sumptum.

Extrema iuuenum quadrupedū mēbra elixa et deuorata.

### MATTHIOLI

Ad flammulam.

Bubulum lac à uomitu, & clystere, potum.

Oleum {  
Amygdalinum dulce  
E pineis nucleis  
Papaueris semine  
Ex Indica nuce } potum.

Semen {  
Lini  
Maluæ  
Althææ  
Psyllij  
Cydoniorum } spissamenta pota.

Pingua carniū iura hausta.

Halicacabi bacca deuorata.

### MATTHIOLI

Ad urticæ semen.

Medicamenta omnia quæ scyllæ noxæ resistunt.

Malorum cydoniorū sem. contusa, & ex calida aqua pota.

### MATTHIOLI

Ad dracunculi semen.

Butyrum crudum recens haustum.

Hordeacea farina pulicula additis saccharo, penidijs, a-  
mygdalino oleo, aut recenti butyro.

Pingua carniū iura hausta.

### MATTHIOLI

Ad rhododendrum.

Fenugraci decoctum potum.

## VENENORVM

Dactyli deuorati.

Vitici semen, aut folia, aut eorum decoctum potum.

Caricæ ex melle, aut iulapio sumpta.

Defrutum potum.

Pingua omnia deuorata.

Diacastoreum potum duarum drachmarum pondere.

Iuniperi bacca pari pondere pota.

### MATTHIOLI

Ad azadaracht.

Theriaca Andromachi

Mithridatis antidotum

Antidotum nostrum

ex uino pota.

Medicamenta omnia quæ nerio conueniunt.

### MATTHIOLI

Ad uomicas nuces.

Butyrum copiosè deuoratum à uomitu.

Vinum meracum copiosum additis pipere, pyrethro, lauri  
baccis, cinnamomo, & castoreo à uomitu epotum.

Ea omnia quæ opij noxam superant.

### MATTHIOLI

Ad sanguinem menstruum.

Margaritæ drachmæ pōdere ex aqua melissophylli pota.

Balneum tepentis aquæ.

Theriaca Andromachi drachmæ pondere ex fumarie a-  
qua quotidie pota.

Viperei pastilli scrupuli pondere hausti.

### MATTHIOLI

Ad fel Leopardi.

Antidota quæ napello epoto, & uipereis morsibus auxi-  
liantur.

Antidotus Auicennæ è lemnia terra. Vide lib. 6. comm.  
de taurino sanguine.

### MATTHIOLI

Ad uipereum fel.

Butyrum decoctum potum.

Theriaca Andromachi

Mithridatis antidotus

Viperei pastilli

Antidotum nostrum

Moschum.

Diamoschum.

Ambarum

Diambarum

à uomitu sumpta.

Oleum nostrū de scorpionib. cordi, et arterijs sæpe inunctū.

Quinta essentia nostra libr. 6. in præfatione descripta.

### MATTHIOLI

Ad canis piscis fel.

Butyrum bubulum cum gentianæ radice, cinnamomo, &  
leporis coagulo potum.

Oleum odoratum quodlibet corpori uniuerso illitum.

### MATTHIOLI

Ad cati cerebrum.

Terra lemnia ex oleo pota, & uomitione reiecta semel in  
septimana.

Diamoschum quotidie sumptum horis quatuor ante cibū.

Moschū per sese semiscrupuli pōdere ex uino pluries potū.

### MATTHIOLI

Ad uenenum caudæ cerui.

Butyrum bubulum potum & uomitione reiectum.

Smeragdi puluis semiscrupuli pondere à uomitu ex uino  
potum.

Pistacia & pontica nuces in cibis largius deuorata.

Oleum è citri semine pressum, toti corpori illitum.

Theriaca Andromachi duarū drac. pondere ex uino pota.



## VENENORVM

*Oleum nostrum de scorpionibus cordi & arterijs inunctū.*  
*Antidotū nostrum magnū in præfatione. 6. lib. descriptū.*

### MATTHIOLI

*Ad quadrupedum quorundam sudorem.*

*Butyrum siue oleum potum, & uomitione reiectum.*

*Vinum cum rosaceo à citata uomitione potum.*

*Rhabarbarum semidrachmæ pondere sumptum addito fos-  
 sitij salis momento.*

*Theriaca ex terra lemnia Auicenne.*

### MATTHIOLI

*Ad castoreum malum.*

*Butyrum bubulum } pota & uomitione reiecta.*

*Aqua mulsa*

*Diamoron*

*Limonum succus } a uomitu cum saccharo potus.*

*Citrij mali succus*

*Corian dri semen tostum duarum drach. pondere haustum.*

### MATTHIOLI

*Ad plumbi scobem.*

*Antidota omnia quæ ad argenti spumam faciunt.*

### MATTHIOLI

*Ad ferri scobem, & scoriam.*

*Lac recenter mulsum potum.*

*Medicamenta ualenter aluum soluentia ab epoto lacte  
 sumpta.*

*Butyrū tam diu potū quousq; intestinorum dolores cedāt.*

### MATTHIOLI

*Ad lapidem magnetem.*

*Auri scobes in tenuissimum puluerem trita & pota.*

*Smeragdi puluis potus nouem diebus.*

*Lac, & amygdalinum oleum clystere infusum.*

### MATTHIOLI

*Ad æris squamam.*

*Mulsa pota, & uomitione reiecta.*

*Balneum ex hyrcorum capitū, et cochlearum iure paratū.*

*Mentha succus potui datus.*

*Rosaceum calidum uentriculo inunctum.*

*Acori radices trium drachmarum pondere potæ.*

*Lemnia terra drachmæ pondere ex uino albo hausta.*

*Corallium rubrum drachmarum duarum pondere ex uino  
 ebibitum.*

### MATTHIOLI

*Ad æruginem.*

*Medicamenta, & antidota omnia quæ ad æris squamam  
 conferunt.*

### MATTHIOLI

*Ad risagallum.*

*Medicamenta, & antidota omnia quæ argenti uini subli-  
 mati, arsenici, & æruginis noxæ aduersantur.*

*Amygdalinum oleum toti corpori illitum.*

*Violaceum iulapium ex ptissana hordeacea potum.*

*Oleum è pineis nucleis & Indica nuce pressum selibræ pon-  
 dere potum.*

*Antidota omnia quæ cantharidibus conueniunt.*

### MATTHIOLI

*Ad elleborum album.*

*Mulsa cum butyro pota, & uomitione reiecta.*

*Nymphææ flores duarum drachmarum pondere poti.*

*Theriaca Andromachi.*

### MATTHIOLI

*Ad elleborum nigrum.*

*Absinthium in uino potum.*

## VENENORVM

*Anisi semen bibitum.*

*Nardus Indica una cum castoreo pota.*

*Cafeus recens*

*Mel*

*Butyrum*

*Pinguia*

*Passum*

*Lemnia terra ebibita.*

*Theriaca Andromachi.*

### MATTHIOLI

*Ad euphorbium.*

*Butyrum potum.*

*Oleum amygdalinum.*

*Pinguia omnia.*

*Aqua { Solani hortensis*

*Violarum*

*Nymphææ*

*Maluæ*

*Althææ*

*Seminis { Psyllij*

*Cidoniorum malorum*

*Lini*

*Lac acidum.*

*Caphura ex aqua rosacea bibita.*

*Punicorum malorum uinum.*

*Anguria. Cucumis*

*Cucurbita*

*Malorum acidorum succus*

*Ptissana hordeacea*

*Citri semen ex uino heleri potum.*

### MATTHIOLI

*Ad turpetum & tichy malos.*

*Antidota omnia quæ ad euphorbium faciunt.*

*Theriaca Andromachi ex uino pota in quo Cretense di-  
 etamnium incoctum fuerit.*

*Mumia sepulchrorum drach. pondere ex meraco hausta.*

### MATTHIOLI

*Ad scamonium.*

*Lac a quo demptum fuerit butyrum potum.*

*Cotoneorum malorum succus bibitus.*

*Rhois succus potus.*

*Ribis uulgaris, uinum haustum.*

### MATTHIOLI

*Ad colocynthidem.*

*Antidota omnia ad euphorbium facientia.*

*Bubulum lac, & butyrum recens potum.*

*Lemnia terra frequenter pota.*

*Smeragdi puluis pluries haustus.*

*Theriaca Andromachi deuorata.*

### MATTHIOLI

*Ad cyclaminum.*

*Lauri bacca duarum drachmarum pondere potæ.*

*Gentiana hausta.*

*Nigrum piper in potu sumptum.*

*Theriaca. Lemnia terra.*

### MATTHIOLI

*Ad thymelæam & chamelæam.*

*Antidota omnia quæ ad euphorbium faciunt.*

*Theriaca Andromachi.*

*Lemnia terra.*

*Rosaceum serapium ex bordei ptissana potum.*

*Organum tostum potum.*



## VENENORVM MATTHIOLI

Ad bryoniam.

*Antidota omnia quæ ad euphorbium conueniunt.*

*Theriaca ex uino hausta in quo helenium incoctum fuerit.*

MATTHIOLI  
Ad elaterium.

*Theriaca Andromachi ex baccharū lauri decocto, aut melle drachmarum duarum pondere pota.*

*Mentha succus ebibitus.*

MATTHIOLI  
Ad aquam frigidam.

*Piper potum.*

## VENENORVM

*Creticum uinum potum.*

*Antidotum nostrum.*

*Quinta essentia nostra.*

MATTHIOLI  
Ad uini læsiones.

*Vomitum excitatio.*

*Brassica succus potus.*

*Acetum testiculis adhibitum.*

MATTHIOLI

Ad carnes & pisces refrigeratos.

*Ea quæ ad maleficos fungos ualent.*

*Vini optimi & odorati potus admisto cidoniorum succo.*

*Lemnia terra cum agallocho, & mastiche hausta.*

# SIMPLICIUM MEDICAMENTORVM

FACULTATES, QUÆ CORPORI DECOREM  
præstant, ex Dioscoride.



## DECORIS

### DIOSCORIDIS



Ad alopeciam.

*YRRHA cum ladano, et uino myrteo illita.*

*Harudinū corticū cinis ex aceto inunctus.*

*Ladanum cum uino, myrrha, & myrteo oleo admotum.*

*Myrti baccharum succus illitus.*

*Nucum iuglandium putamen combustum, tritumque, & impositum.*

*Nucum auellandarum crematarum cinis ex ursino adipe perunctus.*

*Erinacei terrestres corij cinis ex liquida pice illitus.*

*Leporinum caput crematum ex ursino adipe.*

*Ranarum crematarum cinis ex liquida pice.*

*Murium stercus combustum ex aceto.*

*Ursinus adeps illitus.*

*Caprarum finus ex aceto.*

*Raphanus tritus ex loliacea farina admotus.*

*Brassica cum sale confricata.*

*Beta recentia folia cruda illita.*

*Asphodeli radicum cinis impositus.*

*Cepa confricata.*

*Allij cinis ex melle illitus.*

*Sinapi illitum.*

*Nasturtium confricatum.*

*Cyclamini succus inunctus.*

*Ranunculi folia, & radices illita paruo temporis spatio.*

*Aloe ex uino.*

*Abrotoni cinis ex raphani succo, aut cicino oleo.*

*Laserpitij liquor cum pipere ex aceto.*

*Nymphææ radix ex pice.*

*Cynoglossa folia ex uetere suillo adipe.*

*Adiatum illitum cum susino, aut myrtino oleo, aut hyssopo,*

## DECORIS

*po, aut uino.*

*Thapsia succus inunctus.*

*Rubigo ferri illita.*

*Sandaracha ex resina.*

*Alcyonium tertium exustum inunctum.*

*Cortes naxia illita.*

*Hippocampi cremati cinis ex liquida pice, aut axungia, aut amaracino unguento.*

*Caprillarum ungularum cinis ex aceto inunctus.*

MATTHIOLI

*Conorum cupressi, & mulorum unguium cinis oleo myrtino exceptus & illitus.*

*Ulmī radicum decoctarum mucago illita.*

*Persici nuclei contusi.*

*Abrotoni cinis cum oleo raphanino, aut sicyonio illitus.*

*Lilij radix ex adipe, & oleo.*

*Oleum e colocynthide illitum.*

MATTHIOLI

Ad capillorum defluuium.

*Conorum cupressi, & mulorum unguium cinis, ex myrtino oleo illitus.*

*Ulmorum radicum mucago illita.*

*Humor defluens e medulla dissecta tilia.*

*Ladanum inunctum.*

*Sylvestris oliuæ oleum.*

*Rhois foliorum decoctum ex lixiuio paratum.*

*Viperinæ senectæ cinis inpersus.*

*Murinum stercus ex aceto illitum.*

*Cepa affricata.*

*Abrotoni cinis cum oleo ueteri, aut lentiscino illitus.*

*Oleum e colocynthide illitum.*

*Myrti baccharum uinum illitum.*

*Myrobalana omnia, & præsertim flama quoniam modo usurpata.*



## DECORIS DIOSCORIDIS

Ad pilos auellendos.

*Oleum in quo decocta fuerit scolopendra marina inunctum.*  
*Lepus marinus per se, & cum marina urtica tritus, & ap-*  
*positus.*

*Salamandra cinis ex oleo.*

*Hedera lachryma illita.*

*Dryopteris radix trita, & post sudorem inuncta.*

*Aqua e viridibus vitium sarmentis igne incensis emanans*  
*admota.*

*Auripigmentum illitum.*

*Cyperus babilonicus illitus.*

### MATTHIOLI

Ad pilos retardandos.

*Oleum hyoscyaminum.*

*Cicutæ succus illitus.*

*Hyoscyami succus inunctus.*

### DIOSCORIDIS

Ad capitis furfures.

*Salicis foliorum, & decoctum corticis in lotionibus.*

*Myrti baccarum succus illitus.*

*Fel taurinum cum nitro, & cimolia inunctum.*

*Humana urina inueterata admota.*

*Adiantum in lixiuio decoctum.*

*Fœnum græcum in lotionibus.*

*Malua ex urina humana.*

*Betæ decoctum admotum.*

*Allij cinis ex melle.*

*Bulbi cum cremato nitro illiti.*

*Lilij cremati radix ex melle.*

*Alumen cum eruo ex pice.*

### MATTHIOLI

*Euonymi bacca in lixiuio decocta.*

*Sylvestris oliuæ oleum.*

*Pomata illita.*

*Oleum amygdalarum amararum.*

*Lupini farina confricata.*

### DIOSCORIDIS

Ad rufandos capillos.

*Ligustri folia trita, & in radiculæ succo macerata & il-*  
*lita.*

*Lycium illitum.*

*Loti ligni decoctum in lotionibus admotum.*

*Vini fex cremata ex lentiscino oleo tota nocte illita.*

### MATTHIOLI

Ad crispandos capillos.

*Asphodeli radices derafo capiti affricte.*

*Castanearum echinorum cinis derafo capiti ex melle illitus.*

### DIOSCORIDIS

Ad denigandos capillos.

*Cupressi folia trita ex aceto.*

*Rhois decoctum admotum.*

*Mori folia trita ex aceto.*

*Gallæ aceto, aut aqua macerata illita.*

*Palme corticis decoctum admotum, & subinde deterfum.*

*Myrti foliorum decoctum in lotionibus.*

*Acaciæ succus illitus.*

*Iligne radice cortex ex aqua coctus, donec mollitus con-*  
*tescat, tota nocte illitus.*

*Hederae corymbi illiti.*

*Saluie decoctum sæpius inspersum.*

*Rubi folia admota.*

## DECORIS

*Sory illitum.*

### MATTHIOLI

*Rhois folia in lixiuio decocta.*

*Eruinæ siliquæ priusquam indurescant cum sale suisque fo-*  
*lijs contrita, & illita.*

*Oleum e colocynthidis fructu illitum.*

*Ophris in capitis perfusionibus addita.*

### DIOSCORIDIS

Ad pediculos, & lendes necandos.

*Cedria illita.*

*Myricæ decoctum perfusum.*

*Mel inunctum capiti.*

*Betæ decoctum perfusum.*

*Allium cum origani decocto potum.*

*Hederae lachryma illita.*

*Staphis agria admota.*

*Sandaracha ex oleo inuncta.*

*Alumen ex aqua.*

### MATTHIOLI

*Euonymi bacca in lixiuio cocta.*

*Hederae gummi illitum.*

*Hyssopum cum oleo inunctum.*

*Albi ueratri radix in lixiuio decocta.*

*Argentum uiuum extinctum & cum butyro inunctum.*

*Piper in puluerem tritum & ex salina illitum.*

### DIOSCORIDIS

Ad prohibendam solis adustionem.

*Albumen oui inunctum.*

*Cyclamini succus inunctus.*

### MATTHIOLI

*Melopeponis } pulpa illita.*  
*Anguria }*

*Seminis maluæ, althæ, psyllij, et cydoniorum malorum ma-*  
*cago illita ex recenti butyro.*

*Vlmi folliculorum liquor inunctus.*

*Vuæ prematuræ succus illitus.*

### MATTHIOLI

Ad remorandam canitiem.

*Sylvestris oliuæ oleum inunctum.*

### DIOSCORIDIS

Ad faciei nitorem.

*Vlmi liquor in folliculis contentus illitus.*

*Mastiche illita.*

*Lupinorum farina illita.*

*Raparum sylvestrium semen admotum.*

*Peponis succus cum ejus semine, & farina in sole siccatus*  
*& inunctus.*

*Polygonatum illitum.*

*Glans unguentaria ex urina illita.*

*Ricini semen impositum.*

*Vitis sylvestris acini illiti.*

*Argenti spuma elota, inuncta.*

*Alcyonium primum, & secundum admotum.*

*Chia terra imposita.*

*Crocodili terrestris finus illitus.*

### MATTHIOLI

*Caphura circumlotionibus addita.*

*Eadem cum chrysocolla trita & ex melle illita.*

*E limoniorum succo stillatitia aqua.*

*Cochlearum terrestrium stillatitia aqua.*

*Fabacea farina.*

*Aqua stillatitia ex phasiolis, & quibusdam alijs, uide in*  
*phasiolo.*



## DECORIS

phascolorum commentario lib. 2. cap. 101.  
 Lupini decoctum perfusum.  
 Aqua stillatitia ex melopeponibus et alijs multis. uide lib.  
 2. cap. 128. in comment.  
 Ari radicum stillatitia aqua, uel earum succus insolatus,  
 & cum eiusdem ari stillatitia aqua illitus.  
 Primula ueris florum succus illitus.  
 Verbasci florum & polygonati radicum dilutum per elam-  
 bicum distillatum.

### DIOSCORIDIS

Ad colorem conciliandum.

Cicer in cibis sumptum.  
 Agaricum drachma pondere potum.  
 Hyssopum manducatum, bibitur.  
 Chia terra illita.  
 Cerasi gummi illitum.  
 Carica in cibis sumpta.

### MATTHIOLI

Ad pustulas sanguineas.

Caphura uncia pondere cum pari sulphuris portione trita,  
 additis myrrhae thurisque cuiusque quaternis drachmis,  
 & aqua rosarum libra, in uitrea uase per dies decem in-  
 solata & deinde illita.

Fraxini stillatitia aqua.  
 Tamarindorum pulpa deuorata frequenter.  
 Vinum e fragis illitum.  
 Verbasci florum stillatitia aqua addito caphura momento.

### DIOSCORIDIS

Ad faciem derugandam.

Cacaliae grana post excussum florem prodeuntia, trita, &  
 cum cerato illita.  
 Bryonia radix cum eruo, creta chia, & saeno graeco illita.  
 Chia terra admota.

### MATTHIOLI

Myrrha oleum frequenter illitum.  
 Myrrha suffita ex candenti patella.  
 Conorum pineorum recentium stillatitia aqua faciei ad-  
 mota.  
 Ari radicum stillatitia aqua illita, uel insolatus ex radici-  
 bus succus.  
 Primula ueris florum succus illitus.  
 Verbasci florum & polygonati radicum stillatitia aqua,  
 addito limonio succo.

### DIOSCORIDIS

Ad cutis uitia in facie.

Sabina decoctum perfusum.  
 Conchule Indicae cinis admotus.  
 Glans unguentaria trita ex urina.  
 Cancrorum fluuiatilium cinis illitus.  
 Narcissi radix cum semine urticae ex aceto.  
 Ricini semen admotum.  
 Vitis sylvestris acini illiti.  
 Cinnamomum ex melle.  
 Costi radix cum aqua uel melle illita.  
 Bryonia radix per se, & cum eruo, creta chia, et saeno graeco  
 admota.  
 Alcyonium primum, & secundum impositum.

### MATTHIOLI

Resinae lariceae aut terebinthinae stillatitia aqua addito o-  
 leo e uini fece parato.  
 Pomata illita.  
 Aqua e succo limoniorum parata uitreo alembico.

## DECORIS

Oleum ex ouorum uitellis.  
 Oleum e tritico.  
 Auenae farina in aceto decocta.  
 Fabacea farina.  
 Lupini decoctum affusum.  
 Rapi sylvestris semen illitum.  
 Lapati acuti aqua stillatitia, & quorundam aliorum. uide  
 lib. 2. cap. 108. in comment.  
 Erucae semen cum melle inunctum.  
 Sinapi aqua subactum, & cuti affricatum.  
 Dracunculi radix contusa & illita.  
 Boni Henrici succus cum aceto illitus.  
 Ari radicum stillatitia aqua uel insolatus earum succus il-  
 litus.

Gentiana stillatitia aqua illita.  
 Pseudomelanthij semen in farinam tritum & melle illitum.  
 Scabiose succus cum chrysocolle farina, & caphura mo-  
 mento illitus.

Vinum quod e fragis elicitur.  
 Primulae ueris florum succus illitus.  
 Verbasci florum stillatitia aqua.  
 Lupuli florum, & folliculorum decoctum potum.

### DIOSCORIDIS

Ad ionthos, & uaros.

Myrrha illita cum melle, & cassia odorata.  
 Porri folia cum Rhoe obsoniorum admota.  
 Cepae succus cum sale appositus.  
 Bulbi per se, & ex oui uitello.  
 Pulegium ex cera.  
 Soryex aqua.

Alcyonium primum, & secundum admotum.

### MATTHIOLI

Aqua e succo limoniorum uitreo alembico parata.  
 Aqua e lapathi acuti radicibus, & alijs nonnullis parata.  
 uide lib. 2. cap. 108. in comment.  
 Centaurij minoris decoctum adhibitum.  
 Scabiose succus cum chrysocolle farina, & caphura mo-  
 mento illitus.

### DIOSCORIDIS

Ad cutis faciei uitia a sole contracta.

Iridis Illyricae radix cum elleboro admota.  
 Cinnamomum ex melle.  
 Costi radix cum aqua uel melle illita.  
 Amygdala amarae radicum tritarum decoctum admotum.  
 Fici lac inunctum.  
 Cochlearum tum caro, tum testa simul cremata ex melle.  
 Leporinus sanguis inunctus.  
 Sepiae crematae cinis admotus.  
 Lini semen illitum.  
 Orobi farina imposita.  
 Sisybrium inunctum.  
 Bulbi cremati cum alcyonio impositi.  
 Hederae decocta folia ex uino.  
 Chamaleonis nigri radix.  
 Alyssum concisum ex melle.  
 Melia terra inuncta.  
 Cyclamini succus illitus.

### MATTHIOLI

Thus cum lacte illitum.  
 Melopeponum } pulpa illita.  
 Anguria }  
 Vna immatura succus ex lacte humano illitus.

DIOSCO



## DECORIS DIOSCORIDIS

Ad lentigines delendas.

*Iridis Illyricæ radix cum albo ueratro admota.*  
*Casia ex melle illita.*  
*Costus ex aqua, & melle.*  
*Sanguis leporinus calens inunctus.*  
*Triticici farina ex aceto mulso.*  
*Raphanus cum loliacea farina admotus.*  
*Brassicæ semen inpersum.*  
*Sisymbrium tritum, & impositum.*  
*Allij cinis ex melle.*  
*Dracunculi maioris radix ex melle.*  
*Bulbi ex melle, & aceto.*  
*Nigella confricata.*  
*Galbanum cum nitro ex aceto.*  
*Alyssum concisum ex melle.*  
*Narcissi radix cum urtica semine ex aceto.*  
*Ricini semen illitum.*  
*Vitis sylvestris acini liniti.*  
*Bryoniæ radix cum eruo, sæno græco, & creta Chia.*  
*Adarces imposita.*

### MATTHIOLI

*Laricæ resina stillatitia aqua addito oleo ex uini face parato.*

*Nux myristica illita.*  
*Mustelæ fel ex melle, & ari farina illitum.*  
*Oleum ex ouorum uitellis.*  
*Rapi sylvestris semen.*  
*Hordei farina, ex aceto, & melle subacta.*  
*Auenæ farina in aceto decocta, & illita.*  
*Fænogræci farina, cum sulphure, & nitro apposita.*  
*Fabacea farina.*  
*Lupinorum decoctum affusum.*  
*Sij succus illitus.*  
*Aqua stillatitia è lapathi acuti radicibus & aliorum non nullis. uide lib. 2. cap. 108. in commentario.*  
*Melopeponum pulpa affricta.*  
*Dracunculi radix illita.*  
*Ari radix elixa cum fabacea farina defruto subacta.*  
*Gentianæ stillatitia aqua illita.*  
*Centaurij minoris succus, aut decoctum.*  
*Mentha græca succus illitus.*  
*Pseudomelanthij seminis farina ex melle illita.*  
*Securidacæ utriusq; seminis farina ex melle.*  
*Scabiosæ succus cum chrysocolle farina, & caphura momento.*  
*Xyridis succus illitus.*  
*Verbasci florum stillatitia aqua.*  
*Lupuli florum decoctum potum.*  
*Scrophæ lac perfusum & plena manu illitum.*

## DIOSCORIDIS

Ad næuos.

*Alcyonium illitum.*

### MATTHIOLI

*Auenæ farina in aceto decocta, & illita.*  
*Lupinorum decoctum affusum.*  
*Centaurij minoris decoctum.*  
*Argenti spuma ex aceto decocta & illita.*

## DIOSCORIDIS

Ad totius corporis nitorem.

*Mastiche inpersa.*  
*Plmi liquor in folliculis conclusus illitus.*

## DECORIS

*Butyrum inunctum.*

*Crocodili terrestres finum illitum.*

*Peponis succus cum eius semine, & farina in sole siccatus ex aqua.*

*Bryoniæ radix inuncta.*

*Cyclamini succus inunctus.*

### MATTHIOLI

*Caphura illita.*

*Fabacea farina.*

*Aqua è uulnerato Betule caudice distillans illita.*

*Aqua è limoniorum succo parata uitreo alembico.*

*Fabarum stillatitia aqua. uide lib. 2. cap. 101. in comm.*

*Sinapi aqua subactum, & cuti affricum.*

*Ari radicum stillatitia aqua, uel insolatus earum succus.*

*Gentianæ aqua stillatitia.*

*Verbasci florum stillatitia aqua.*

## DIOSCORIDIS

Ad cicatrices delendas.

*Asinus adeps inunctus.*

*Fabarum farina cataplasmatitis indita.*

*Ranunculi folia, & radices illitæ.*

*Calamintha ex uino decocta admota.*

*Cucumeris sylvestris radix trita, & inpersa.*

*Glans unguentaria cocta in aceto cum nitro adhibita.*

*Bryoniæ radix cū eruo, creta Chia, & fænogræco admota.*

*Chrysocolle illita.*

*Alcyonium primum, & secundum inunctum.*

### MATTHIOLI

*Eruce semen tritum cum felle bubulo illitum.*

*Ceruina medulla.*

*Opobalsamum.*

*Oleum Myrrhæ.*

*Oui recentis dum affatur sudor.*

*Caphura cum chrysocolle trita & medulla bubula illita.*

## DIOSCORIDIS

Ad uutiligines.

*Cochlearum terrestrium testæ crematæ, & illitæ.*

*Leporinus sanguis inunctus.*

*Sepiæ crematæ cinis admotus.*

*Fabarum farina inpersa.*

*Lupinorum farina imposita.*

*Betæ cruda folia illita.* (aqua.

*Chondrillæ radix, & folia ex melle, & nitro trita ex*

*Dracunculi maioris radix ex melle.*

*Aphodeli radicis suc. inunctus, cōfricata prius sub sole cute*

*Cepæ succus in sole inunctus.*

*Allij cinis ex melle.*

*Piper cum nitro impositum.*

*Capparis radix trita ex aceto.*

*Argemone siccata, tusaq; cum nitro, & uiuo sulphure admota.*

*Telephij folia cum hordeacea farina ex hydrelæo sex horis admota.*

*Gentianæ radicis succus inunctus.*

*Chamæleonis nigri radix cum sulphure illita.*

*Ruta cum uiuo, pipere, nitroq; confricata.*

*Libanotis semen ex acerrimo aceto.*

*Lilij cremata radix ex melle.*

*Nymphææ radix ex aqua.*

*Rubiæ radix ex aceto.*

*Althææ semen tum recens, tum siccum tritum ex aceto, in sole inunctum.*

*Anchusæ*



## DECORIS

*Anchuse radix ex aceto.*  
*Narcissi radix cum urtica semine ex aceto.*  
*Bryonia cum eruo, creta Chia, & fœnogræco illita.*  
*Glans unguentaria in aceto decocta cum nitro imposita.*  
*Cucumeris sylvestris radix trita, & inspersa.*  
*Ricini semen illitum.*  
*Veratrum nigrum ex aceto.*  
*Sulphur quoquo modo admotum.*  
*Alcyonium primum, & secundum inunctum.*

### MATTHIOLI

*Conorum cupressi decoctum affusum.*  
*Tamarindorum pulpa in potionibus addita.*  
*Aqua è limoniorum succo parata nitreo alembico.*  
*Oleum ex ouorum vitellis inunctum.*  
*Lupinorum decoctum.*  
*Rapi sylvestris semen.*  
*Aqua è lapathi acuti radicibus & alijs nonnullis. vide lib. 2. cap. 108. in comment.*  
*Ari radix elixa cū fabacea farina defruto subacta illita.*  
*Menta Græca adhibita.*  
*Chamaleonis nigri radix cum aceto trita, & illita.*  
*Securidacæ utriusq; seminis farina melle excepta.*  
*Scabiosæ succus addito chrysocolle, & caphura mometo.*  
*Xyridis succus illitus.*  
*Verbasci florum stillatitia aqua.*  
*Lupuli florum decoctum potum.*

### DIOSCORIDIS

Ad lychenas, & impetigines.

*Pini, & piceæ cortex illitus.*  
*Lentisci foliorum decoctum fotu adhibitum.*  
*Cupressi folia cum polenta illita.*  
*Rhamni folia admota.*  
*Lignorum marcor inspersus.*  
*Nasturtij semen admotum.*  
*Rhaponticum ex aceto illitum.*  
*Veratrum nigrum ex aceto illitum.*  
*Glans unguentaria cum lotio imposita.*  
*Vitis uinifera gummi cum nitro illitum, loco tamen prius perfricato.*  
*Sulphur ex terebinthina resina.*  
*Sal ex oleo, & aceto perfrictum.*  
*Alcyonium primum, & secundum impositum.*  
*Adarces illita.*  
*Pix liquida inuncta.*  
*Thus inspersum.*  
*Aethyopica olea lachryma inuncta.*  
*Pruni arboris gummi illitum.*  
*Ficulneum lac cum polenta illitum.*  
*Mel cum alumine decoctum illitum.*  
*Propolis inuncta.*  
*Triticeus recens panis ex muria.*  
*Loliacea farina cum sulphure ex uino.*  
*Cicer cum hordeo ex melle.*  
*Lapathi cuiusq; radices in aceto decoctæ, loco prius scarificato, & nitro confricato, appositæ.*  
*Nasturtium ex melle impositum.*  
*Alij cinis ex melle illitus.*  
*Sinapi ex aceto linitum.*  
*Chamaleonis nigri radix ex aceto cocta, & inuncta.*  
*Ruta cum alumine ex melle.*  
*Lasertij liquor ex aceto.*  
*Glutinum in aceto solutum inunctum.*

## DECORIS

*Cucumeris sylvestris radix trita, & inspersa.*  
*Tithymali characie lac illitum.*  
*Bryonia radix cum Eruo, creta Chia, & fœnogræco illita.*  
*Aqua maris fotu adhibita.*

### MATTHIOLI

*Pix cum melle, illita.*  
*Tamarindorum pulpa frequenter deuorata.*  
*Oleum ex ouorum vitellis inunctum.*  
*Rapi sylvestris semen.*  
*Salina humana affricta à ieiunis.*  
*Aqua è lapathi radicibus & alijs nonnullis. vide lib. 2. cap. 108. in comment.*  
*Plantaginis recentia folia trita, & illita.*  
*Asphodeli radix ex aceto decocta & imposita.*  
*Gentianæ stillatitia aqua fotu usurpata.*  
*Mentha illita.*  
*Mentha Græca succus impositus.*  
*Marrubij folia ex aceto.*  
*Securidacæ utriusq; seminis farina ex melle illita.*  
*Scabiosæ maioris radices decoctæ, & potæ quadraginta diebus, & earundem radicum puluis quotidie drachma pondere ex sero haustus.*  
*Xyridis succus illitus.*  
*Lupulorum decoctum potum.*  
*Ellebori nigri dilutum potum.*

### DIOSCORIDIS

Ad papulas.

*Lac omne potum cum crudo melle, admixta aqua, & ex quo sale.*  
*Serum lactis potum.*  
*Acetum applicatum.*  
*Butyrum illitum.*  
*Urina humana inueterata adhibita.*  
*Lupinorum farina admota.*  
*Cyclamini succus adhibitus.*  
*Pulegij decoctum corpori perfusum.*  
*Ruta cum cera & myrteo oleo cataplasmati indita.*  
*Staphis agria illita.*  
*Glans unguentaria cum lotio linita.*  
*Rubigo ferri illita.*  
*Alumen cum melle adhibitum.*  
*Cinnabaris, idest sanguis draconis adhibitus.*  
*Fornacæ testæ tostæ admotæ.*

### DIOSCORIDIS

Ad alphos & cutis maculas.

*Thapsia succus cum melle illitus.*  
*Glans unguentaria cum lotio linita.*  
*Narcissi radix cum semine urticæ ex aceto.*  
*Lotus sylvestris cum melle perunctus.*  
*Cucumeris sylvestris pulverizata radix imposita.*  
*Ricini semen illitum.*  
*Vitis sylvestris acini liniti.*  
*Bryonia cum eruo, creta Chia, & fœnogræco illita.*

### MATTHIOLI

*Lupinorum decoctum fotu adhibitum.*  
*Rapi sylvestris semen.*  
*Aqua è lapathi, & aliorum nonnullorum radicibus. Vide lib. 2. cap. 108. in comment.*  
*Melopeponum pulpa affricta.*  
*Cepa cruda affricta.*  
*Ari radix elixa & cum farina fabacea defruto subacta.*  
*Boni Henrici succus ex aceto illitus.*

*Centaurij*



## DECORIS

*Centaurij minoris decoctum fotu adbibitum .  
Verbasci florum stillatitia aqua illita .  
Lupuli florum decoctum potum .*

### DIOSCORIDIS

*Ad pforam.*

*Staphis agria trita ex oleo illita .  
Bryonia semen inunctum .  
Aqua marina fotu adhibita .  
Glans unguentaria in aceto cocta .  
Sal illitum .*

### MATTHIOLI

*Lupinorum decoctum affusum .  
Rapi sylvestris semen illitum .  
Florum, & folliculorum lupuli decoctum potum .*

### DIOSCORIDIS

*Ad scabiem.*

*Cardamomum ex aceto illitum .  
Olea uirentis, & accense sudor manans illitus .  
Ficulneum lac illitum .  
Erinacei marini testa cruda, testave cum alijs mista & illita .  
Hippocampi marini cremati cinis liquida pice, aut axungia, aut amaracino unguento coactus, & capiti inunctus .  
Urina humana inueterata .  
Serum lactis potum .  
Cicer cum hordeo & melle .  
Lupinorum farina .  
Argemone siccata, tusaq; cum nitro in balneo confricata .  
Hirundinaria minor confricata .  
Chamaeleonis nigri radix addito exiguo atramento sutorio, cedrinoq; liquore, & axungia pauco linita . Quin etiam sulphure, & alumine mistis .  
Glans unguentaria cum lotio linita .  
Origani decoctum corpori persusum .  
Quinquefolij radix decocta linitaq; .  
Potamogeton ualet pruritui imposita .  
Lotus sylvestris cum melle peruncta .  
Veratrum nigrum linitum cum cera, pice, et cedrino oleo .  
Stimmi cum cera, & exigua cerussa .  
Alumen cum aqua aspersum aduersus pruritum .*

### MATTHIOLI

*Terebinthina resina illita .  
Iuniperi cineris lixiuium e uino paratum .  
Oliua sylvestris oleum .  
Aqua in marcescentium quercuum cavitatibus reperta .  
Tamarindorum pulpa frequenter deuorata .  
Poma Adami per medium secta, sulphuris pulueris aspersa, subq; calenti cinere calefacta, & scabiosis membris affricata .  
Nucum iuglandium oleum uetus .  
Fenogreci farina cum nasturtij semine aceto excepta .  
Asphodeli radices ex aceto elixae, & illitae .  
Sena decoctum uel dilutum potum .  
Scabiosae decoctum & eius succus in unguentis additum .  
Xyridis succus illitus .  
Eupatorii uulgaris & Fumariae e caprino sero decoctum potum .  
Eupatorii eiusdem succus cum aceto & sale .  
Boraginis uulgarisq; buglossi decoctum ex uino, aut aqua paratum haustum .  
Buglossi uulgaris radix trita & ex aceto illita .  
Lupulorum florum, & folliculorum decoctum potum .*

## DECORIS

*Ellebori nigri dilutum potum.*

### DIOSCORIDIS

*Ad lepram Graecorum.*

*Fel taurinum cum nitro, & cimolia terra .  
Urina humana addito nitro fota .  
Iuniperi cortex crematus ex aqua illitus .  
Fraxini cortex crematus ex aqua .  
Vlmi folia concisa ex aceto .  
Aethiopica olea lachryma illita .*

*Resina { Terebinthina } cum aerugine, chalcantbo, & nitro illita .  
          { Larigna }  
          { Abiegna }*

*Ficulneum lac cum polenta .  
Triticei furfures ex acerrimo aceto elixi .  
Hordei farina ex aceto acerrimo, & hydreleo .  
Lolij farina cum sulphure ex uino & aceto .  
Lapathi cuiusq; radices, loco prius scarificato, & nitro co fricato admota .  
Brassica concisa cum polenta adhibita .  
Veratrum nigrum ex aceto .  
Allij cinis ex melle .  
Sinapi ex aceto .  
Bryonia semen illitum .  
Nasturtium ex melle .  
Anchusae radix ex aceto .  
Ranunculi folia, & radices apposita .  
Melanthij semen admotum .  
Cucumeris agrestis radix in puluerem aspersa .  
Glans unguentaria cocta in aceto, cum nitro .  
Thapsiae succus inunctus .  
Scammonia in aceto decocta illita .  
Vitis uinifera gummi admotum, loco tamen prius nitro perfricato .  
Aerugo cum nitro ex terebinthina resina .  
Alumen cum brassica, & melle coctum .  
Sulphur ex resina & terebinthina, & aceto .  
Sal ex oleo, & aceto feruesactum .  
Alcyonium primum, & secundum illitum .  
Adarces imposita .  
Melia terra illita .*

### MATTHIOLI

*Tamarindorum pulpa frequenter deuorata .  
Chamaeleonis nigri radix ex aceto trita, & illita .  
Ellebori nigri dilutum bibitum .  
Sena foliorum dilutum potum .  
Polypodij radicum decoctum haustum .  
Fumariae succus ex sero caprino diutius potus .  
Viperei pastilli, ex melissophylli succo poti .  
Myrobalanorum nigrorum, chebulorumq; decoctum pluribus diebus haustum .*

### MATTHIOLI

*Ad morbum gallicum.*

*Myrica radicum decoctum potum .  
Guaiacum lignum, & eius decoctum .  
Guaiaci uinum. quare lib. I. comment. de ebena .  
Radicis { China } decoctum potum  
          { Zarza parilla }  
Buxi ligni decoctum .  
Pruni sylvestris rad. decoctum & nonnullorum aliorum ad eos qui oris exulceratione laborant. uide libr. primo comment. de pruno .  
A farina decoctum potum .*



## DECORIS

*Eringij nouellorum foliorum stillatitia aqua pota.*  
*Distamni albi radices quotidie drachma ponderis ex Gua-*  
*iaci decocto pota.*  
*Aspleni decoctum bibitum.*

### MATTHIOLI

Ad obesos extenuandos.

*Cancamum potum.*

*Fraxini semen.*

*Acetum frequenter potum.*

### DIOSCORIDIS

Ad pruritus.

*Ficulneum lac admotum cum polenta.*

*Sulphur ex nitro.*

*Sal ex oleo, & aceto perfritum.*

*Alumen cum aqua aspersum.*

### MATTHIOLI

*Beta nigra in aqua decocta & illita.*

*Boni Henrici succus ex aceto illitus.*

*Sene decoctum uel dilutum potum.*

*Eupatorii vulgaris, & fumaria decoctum potum.*

*Lupuli florum & folliculorum decoctum potum.*

*Serum lactis haustum.*

### DIOSCORIDIS

Ad elephantiasim.

*Erinacei terrestris exiccatum corpus in cibis sumptum.*

*Cedria inuncta.*

*Cochlearum terrestrium cinis illitus.*

*Salamandra alijs frequentibus medicamentibus admixta.*

*Fel*  $\left\{ \begin{array}{l} \text{Capra sylvestris} \\ \text{Hircinum} \end{array} \right\}$  *inunctum.*

*Calamintha in cibis sero lactis superposito.*

### MATTHIOLI

*Myrica radicum decoctum, & cum passis uinis epotum.*

*Viperina caro deuorata.*

*Viperei pastilli insumpti.*

*Veronica mas.*

*Eupatorii vulgaris, & fumaria succus simul potus.*

*Ellebori nigri dilutum ebibitum.*

### DIOSCORIDIS

Ad alarum tædia.

*Myrrha cum liquido alumine illita.*

*Myrti foliorum arentium farina inspersa.*

*Cardui radix cataplasmatibus more adhibita.*

*Alumen linitum.*

### MATTHIOLI

*Asphodeli radices cum hyoscyamo seruesactæ pice liquida*  
*exceptæ, & illita.*

*Alumen ex uino affritum.*

*Absinthium recens appositum.*

### DIOSCORIDIS

Ad clauos, callos, & uerrucas.

*Salicis corticis cinis admisto aceto maceratus, & illitus.*

*Smaridis piscis saliti crematum caput.*

*Lacerta concisum caput.*

*Ouillum finum ex aceto.*

*Mel cum alumine decoctum.*

*Cicerum grana tot accipe, quot sunt porri, & singulis gra-*  
*nis singulas tange uerrucas, deinde liga grana cicerum in*  
*linteolo, & post tergum projice, & hoc non fiat nisi no-*  
*ua luna.*

*Heliotropij semen linitum.*

*Scilla cremata peruncta.*

## DECORIS

*Ranunculi folia, & radices.*

*Dipsaci radix in uino decocta, tusa, & imposita.*

*Nigella ex uetere urina imposita, loco prius scarificato.*

*Laserpitij liquor cera pramollitus impositus scarificatio-*  
*ne prius facta.*

*Clinopodium diebus aliquot potum.*

*Chamaesyces rami triti, & impositi.*

*Vitis sarmentorum uiridum incensorum emanans aqua illita.*

*Aerugo imposita.*

### MATTHIOLI

*Saligni corticis cinis, aceto maceratus, & impositus.*

*Cichorium uerrucarium in acetario deuoratum.*

*Eiusdem semen tribus diebus drachma pondere insumptum*  
*ante nocturnum decubitus.*

*Ranunculus tritus, & impositus.*

*Chelidonijs maioris succus illitus.*

*Verbasci succus tam florum quam foliorum illitus.*

*Cantharides tritæ & ex fermento illitæ.*

### DIOSCORIDIS

Ad acrochordonas, thymos, & myrmecias.

*Mali punici uinum adhibitum.*

*Lac ficulneum cum adipe circa adiacentem carnem illitum.*

*Thus ex aceto, & pice illitum.*

*Ruta cum pipere, uino, & nitro affrita.*

*Cicer cum hordeo, & melle.*

*Ranunculi folia, & radices.*

*Dipsaci radix trita in uino decocta.*

*Tithymali characiæ succus, & lac illitum.*

*Chamaesyces rami triti, & impositi.*

*Heliotropij semen linitum. Quin & heliotropium minus.*

*Vitium uiniferarum sarmentorum uiridium incensorum*  
*emanans aqua illita.*

*Sal cum seuo uitulino illitum.*

### MATTHIOLI

*Saligni corticis cinis ex aceto impositus.*

*Cichorium uerrucarium in acetario deuoratum.*

*Eiusdem semen drachma pondere potum ante nocturnum*  
*decubitus.*

*Ranunculus tritus & impositus.*

### DIOSCORIDIS

Ad labiorum rimas.

*Adeps*  $\left\{ \begin{array}{l} \text{Anserinus} \\ \text{Gallinaceus} \end{array} \right\}$  *illitus.*

*Lycium admotum.*

### MATTHIOLI

*Terebinthina larigna, & resina.*

*Fagi folia.*

*Oleum ex ouorum uitellis.*

*Pomata illita.*

*Oleum è tritico.*

### DIOSCORIDIS

Ad sudorem ciendum.

*Ferula semen ex oleo impositum.*

*Onobrychis ex oleo inuncta.*

*Mel heraclium quodam anni tempore deuoratum.*

*Fici mature comese.*

*Sinapi in cibum sumptum.*

### MATTHIOLI

*Succinum album ex uino potum.*

*Aurantiorum & limonum florum stillatitia aqua pota.*

*Quinta essentia nostra in comment. de uino descripta un-*  
*cie pondere hausta.*



DECORIS  
DIOSCORIDIS  
Ad sudorem compefcendum.

Bulbi comefli.  
Sulphur confricatum.  
Gypfum  
Morochthus lapis } admota.  
Samia terra

MATTHIOLI  
Sylueftrium oliuarum oleum illitum toti corpori.  
Myrteum oleum.

DECORIS  
Cyperi radicem  
Nardi Indicæ } puluis affricus toti corpori.  
Rofarum fylueftriū

DIOSCORIDIS  
Ad extergendam cutim.  
Cyclamini radix inuncta.  
MATTHIOLI  
Rapi fylueftris fermen.  
Ari radix elixa cum fabacea farina defruto fubacta.  
Gentianæ stillatina aqua.

# SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM

VIRES, QVIBVS EXTVERANTES  
IN CORPORE HVMORES VOMITV,  
& alui deiectione excernuntur,  
ex Dioscoride.

## EXPELLENTIVM MEDICAMENTORVM

### DIOSCORIDIS Ad bilem educendam.



RIS Illyrica drachmarum feptem pon-  
dere ex hydromelite pota.  
Thlaffi fermen potum.  
Aloe haufa.  
Abfinthium potui datum.  
Tragorigani decoctum bibitum.

Lychnidis fylueftris fermen drachmarum duarum pondere  
potum.  
Androfami fermen duarum drachmarū pondere haufum.  
Veratrum nigrum per fe datum, aut ex scammonia cum  
falif drachma.  
Pycnocomi radix duarum drachmarum pondere ex a-  
qua mulfa.  
Centauium minus decoctum deuoratum.  
Parthenium ficcatum cum aceto mulfo, aut fale.  
Thapfia fuccus in aqua mulfa potus.  
Clematidis alitrius fermen tritum potum.  
Sefamoides tritum datum.  
Cucumeris fylueftris radicis fuccus, & cortex feffuioboli  
pondere bibitus.  
Hippophæ fuccus oboli pondere potus.  
Ricini triginta grana purgata trita haufa.  
Tithymalorū omnium fuccus binis obolis in pofca potus.  
Mercurialis ius potum.  
Lathyrif grana feß aut feptē cum ficis aut palmulis in ca-  
tapotio deuorata.  
Teplus in hydr omelitis cyatho potus.  
Scammonij fuccus drachmæ unius, aut quaternum obolo-  
rum pondere haufus ex aqua mulfa, uel pura.  
Chamelæ folia in catapotijs deuorata cum duabus abfin-  
thij partibus adiecta chamelæ, una cum hydromelite.  
Thymelæ uiginti granorum pars interna bibita.  
Folia } Sambuci } clerum more cocta  
} Ebuli }  
Apios, fcilicet inferior radicis pars deuorata.

Empetrum in iure aliquo, aut hydromelite potum.  
Filicula arida farina a qua mulfa inffperfa bibita.  
Cynocrambæ decoctum haufum.  
Heliotropij decoctum ex aqua potum.  
Agarici drachma una, uel altera, cum mulfa bibita.  
Pityufæ radix drachmarum duarum pondere cum mulfa  
haufa, fementis uero drachma, & fucci cum farina fub  
acti cochlearium in catapotio.

### MATTHIOLI

Afarum & afarina.  
Caffiæ folutiue pulpa.  
Manna & fenæ diluto pota.  
Spina infectoria bacca, & fyrupus ex earū fucco paratus.  
Tamarindorum pulpa.  
Pruna.  
Sebestena.  
Zyzipha.  
Nafurtij fermen denariorum decē pondere ex aqua potū.  
Thlaffi fermen acetabuli menfura haufum.  
Agaricum  
Rhabarbarum }  
Centauium minus } haufa.  
Aloe }  
Sena }  
Gratiola }  
Myrobalani flauif }  
Frangula }

### DIOSCORIDIS Ad pituitam eijciendam.

Iris illyrica drachmarum feptem pondere ex hydromelite.  
Mandragoræ fuccus duorum obolorum pondere potus.  
Veratrum nigrum per fe datum, uel cum scammonia cum  
falif drachma.  
Lycij indici fermen cyathi dimidij menfura potum.  
Plmi craffior cortex in uino, aut aqua frigida unciatim  
potus.  
Gallinaceorum fenefcētū ius Diofc. modo paratū haufū.  
Cyclamini



## DECORIS

Cyclamini radix ex hydromelite pota.  
 Scilla cum melle cocta pota.  
 Hyssopi decoctum ex aqua, melle, & ruta potum.  
 Thymum cum sale, & aceto haustum.  
 Sphondilij semen potum.  
 Ammoniacum drachma pondere bibitum.  
 Daphnoides folium recens, vel aridum potum.  
 Hippophaesti succus trium obolorum pondere ebibitus.  
 Epithymum potum cum melle.  
 Bryonia succus cum aqua mulsa.  
 Cnici seminis succus cum mulso, vel iure gallinaceo.  
 Magnes totum trium obolorum pondere cum mulsa.  
 Centaurij minoris decoctum deuoratum.  
 Parthenium siccatum cum aceto mulso, aut sale potum.  
 Clematidis alterius semen tritum potum.  
 Sesamoides tritum datum.  
 Cucumeris sylvestris radicis succus, & cortex sesquiboli pondere bibitus.  
 Hippophaeis succus oboli pondere potus.  
 Ricini grana triginta trita epota.  
 Tithymalorum omnium succus binis obolis in posca potus.  
 Lathyrus grana sex, aut septem in catapotio cum ficis, aut palmulis deuorata.  
 Peplus in hydromelitis cyatho potus.  
 Scammonij succus drachma unius, aut quaternum obolorum pondere haustus ex aqua pura vel mulsa.  
 Chamelae folia in catapotijs deuorata, cum duabus absinthij partibus, adiecta chamelae una cum hydromelite.  
 Thymelae viginti granorum pars interior bibita.  
 Folia  $\left\{ \begin{array}{l} \text{Sambuci} \\ \text{Ebuli} \end{array} \right\}$  olerum more cocta.  
 Apij inferior pars deuorata.  
 Empetrum in iure aliquo, aut hydromelite.  
 Filiculae aridae farina aqua mulsa inspersa hausta.  
 Cynocramba decoctum bibitum.  
 Pityusae radix duarum drachmarum pondere cum mulsa, & seminis drachma, succi vero cum farina subacti cochlearium in catapotio exhibita.  
 Heliotropij decoctum ex aqua potum.  
 Agarici drachma una, aut altera cum mulsa pota.

## MATTHIOLI

Iridis radicis succus potus.  
 Asari decoctum aut dilutum potum, & praesertim ex caprillo sero paratum cum nardo & hydromelite.  
 Asarina ex mulsa pota, aut oxymelite.  
 Cassiae solutivae pulpa.  
 Cnicum oleum potum.  
 Manna ex sena diluta pota.  
 Spinae insectoriae baccae, & earum succus.  
 Cyclaminus.  
 Dracunculus.  
 Agaricum.  
 Rhabarbarum.  
 Aristolochiae utriusque radix.  
 Centaurium minus.  
 Aloe.  
 Gratiola.  
 Sena.  
 Myrobalani, Chepuli, Empelici, & Ecllerici.  
 Frangula.

## DECORIS

### DIOSCORIDIS

Ad atram bilem pellendam.

Mandragora succus potus duorum obolorum pondere ex mulso.  
 Gallinaceorum senescentium ius Dioscoridis modo paratum haustum.  
 Epithymum ex melle haustum.  
 Serum lactis potum.  
 Origanum siccum acetabuli mensura potum ex mulsa.  
 Pulegium bibitum.  
 Elleborum nigrum haustum.  
 Spartium epotum.  
 Alypum mensura epithymo pari cum sale, & aceto sumptum.

## MATTHIOLI

Sena & eius decoctum vel dilutum, & vinum ex ea paratum. Vide comment. eius lib. 3. cap. 70.  
 Myrobalani nigri.  
 Ellebori nigri dilutum potum.

### DIOSCORIDIS

Ad uomitum ciendum.

Thlaspi potum bilem rubeam educit.  
 Mandragora pota atram bilem.  
 Thapsiae lacteus succus in mulsa bibitus.  
 Tithymalorum succus cum aqua mulsa binis obolis potus.  
 Apij superior pars deuorata.  
 Spartij flores, & semina in mulsa pota.  
 Anagyris semen commanducatum.  
 Betonicae radices ex hydromelite potae, pituitam eijciunt.  
 Papaueris spumei semen in mulsa acetabuli mensura potum.  
 Staphidis agriae grana quindecim in mulsa data.  
 Silybi radicis drachma pota.  
 Glans unguentaria cum hydromelite.  
 Narcissi radix cocta, esta, seu bibita.  
 Ricini grana triginta hausta.  
 Raphani cortex ex aceto mulso potus.  
 Tithymalorum omnium succus potus.  
 Aes ustum cum hydromelite bibitum.

## MATTHIOLI

Napi semen ex oxymelite & tepenti aqua potum.  
 Atriplicis semen potum.  
 Ricini semen.  
 Lathyrus semen haustum.  
 Asari radicum puluis ex oxymelite potus.  
 Stibium nostrum quinque granorum pondere ex rhodofaccharo sumptum.

### DIOSCORIDIS

Ad aquam intercutem educendam.

Cyclamini radix ex hydromelite hausta.

M Polij



## EXPELLENTIVM MEDICAMENTORVM

Polij decoctum bibitum.  
 Hippophaſti ſuccus trium obolorum pondere potus.  
 Hippophaſis ſuccus oboli pondere potus.  
 Ricini grana triginta pota.  
 Lathyrus cuiusque grana ſex, aut ſeptem in catapotio cum  
 ficis, aut palmulis deuorata.  
 Sambuci } folia olerum more cocta.  
 Ebuli }  
 Empetrum in iure aliquo, aut hydromelite hauſtum.  
 Cynocrambe decoctum potum.  
 Aſarum bibitum.  
 Lactuca ſylueſtris ſuccus in aceto mulſo potus.  
 Triſolij radix drachmarum duarum pondere in uino bibita.  
 Tithymalorum ſuccus bibitus.  
 Thymelea uiginti granorum pondere pars interna bibita.  
 Vitis ſylueſtris radix ſerueſacta in aqua in cyathis duobus  
 uini aqua marina diluti, pota.  
 Squamma aris ex aqua mulſa hauſta.  
 Mercurialis decocta ius potum.

### MATTHIOLI

Iridis radicem ſuccus potus.  
 Perſici flores in acetarijs deuorati.  
 Braſſica marina ſuccus cum rhabarbaro ſumptus.  
 Frangula.  
 Elaterium bibitum  
 Rhabarbarum } in potionibus additum.  
 Agaricum }  
 Stibium noſtrum deuoratum quinque granorum pondere.  
 Turpetum in potionibus additum.

### DIOSCORIDIS

Ad aluum emolliendam, citandamque.

Ceraſia recentia manducata.  
 Pruna in cibis ſumpta.  
 Siliqua deuorata.  
 Fici matura deglutita.  
 Lac ſiculneum potum.  
 Chamarum piſcium ius potum.  
 Pnguis odoratus ebibitus.

Raphanus comeſtus.  
 Beta alba deuorata.  
 Blitum comeſtum.  
 Rumicis cuiusque decoctum potum. Quin & ipſa herba deco  
 eta deuorata.  
 Malua in cibo ſumpta.  
 Atriplex manducatum.  
 Braſſica leniter ſerueſacta comeſta.  
 Lentis decorticata decoctum primum hauſtum.  
 Aſparagorum cauliculi in cibum accepti.  
 Cucurbita integra ſerueſacta expreſſus ſuccus potus.  
 Gingiber quoquo modo ſumptum.  
 Peucedanum potum.  
 Scilla ſicca cochlear unum, aut alterum ieiuinis datum.  
 Androſemi ſemen tritum potum.  
 Helxines foliorum ſuccus hauſtus.  
 Papaueris erratici ſemina acetabuli pondere, ex mulſa a-  
 qua pota.  
 Cynogloſſi decoctum hauſtum.  
 Chamæſices rami decocti, & in cibum ſumpti.  
 Bryonia cauliculi recentes cocti, & in cibum deuorati.

### MATTHIOLI

Caſſia ſolutina pulpa deuorata.  
 Amygdalinum oleum potum.  
 Manna ex iure ſumpta.  
 Laricea reſina deuorata.  
 Pruna Damascena, et Vngarica ex iure, aut uino decocta.  
 Sebeſtina iure macerata, & deuorata.  
 Inglandes cum garo a ieiuinis ſumpta.  
 Maluæ folia, uel teneri eius cauliculi decocti, & ex oleo et  
 aceto deuorati.  
 Atriplicis cocta eſus.  
 Beta alba & eius ſuccus.  
 Aſparagi in cibo ſumpti.  
 Beta albæ ſuccus libræ ponderis infuſus.  
 Einſdem decocta radix ſale aſperſa & ſubpoſita.  
 Hieracij ſuccus ex poſca duorum obolorum pondere.  
 Sena decoctum, uel dilutum, aut einſdem uinum. Parandi  
 rationem habes in comment. proprio lib. 3. cap. 70.  
 Bellis recens in catapotijs deuorata uel ex iure decocta.  
 Vua paſſa ante prandium deuorata.

FINIS.



Mensurarum & Ponderum Typi ad Dioscoridis mentem. Ex Galeno.

In Ponderum ratione.	Siliqua	Pendet	Chalcum unum
	Aegyptia faba		Chalcum unum & semis
	Orobis		Chalcos duos
	Obolus		Chalcos tres
	Scrupulus		Obolos duos
	Drachma		Scrupulos tres
	Vncia		Drachmas octo
	Acetabulum		Drachmas quindecim
	Nux { Regia		Vncias septem
	{ Pontica		Vnciam unam
	Libra		Vncias duodecim
	Mina { Medicorum		Vncias sexdecim
	{ Italica		Vncias decem & octo
	{ Alexandrina		Vncias uiginti.

DE ARIDORVM MENSVRIS.

In Aridorum mensuris.	Artaba Aegyptia	continet	Modios quinque
	Modius Aegyptius & Italicus		Chænices octo
	Medimnus		Hemiecta duodecim
	Hemiectum .i. semifextum		Congios duos
	Congius		Chænices quatuor, idest drachmas 720
	Chænix		Heminas 3. Atticas .i. drach. 180
	Sextarius		Heminas duas .i. drach. 120
	Hemina		Cyathos sex, idest drach. 60
	Cheme		Cyathi quartam partem, idest drach. 2. & s.
	Cochlear		Scrupulos tres

Ponderum & Mensurarum Liquidorum ratio.

In Liquidorum mēsuris. Pendet.	Vini	Ceramium lib. 80
		Amphora lib. 80
		Vrna lib. 40
		Congius lib. 10
		Sextarius lib. 1. & uncias 8
		Aceti { Hemina uncias 10
		Aque { Cotyla unc. 10
		Oxybaphus drach. 18
		Acetabulum drach. 18
		Cyathus drach. 12. & scrupulos 4
		Cheme drach. 3. & scrup. 1
	Olei	Ceramium lib. 72
		Amphora lib. 72
		Vrna lib. 36
		Congius lib. 9
		Sextarius lib. 1
		Hemina uncias 9
		Cotyla uncias 9
	Mellis	Acetabulum drachmas 18
		Oxybaphus drach. 18
		Cyathus drach. 18
		Cheme drach. 3
		Ceramium lib. 120
		Amphora lib. 120
		Vrna lib. 60
		Congius lib. 15
		Sextarius lib. 2
		Hemina lib. 1
		Cotyla lib. 1
		Acetabulum drach. 27
		Oxybaphus drach. 27
		Cyathus drach. 20
		Cheme drach. 5



# CATALOGVS IMAGINVM

## PLANTARVM ET ANIMALIVM,

qua in hoc volumine continentur.

### IN PRIMO LIBRO

<b>I</b> RIS domestica	16	Fraxinus	135	Castanea equine	212
Iris sylvestris	17	Populus alba	136	Galla	213
Iris sylvestris altera	18	Populus nigra	137	Rhus	215
Acorum uerum	21	Populus lybica	138	Viburnum	217
Pseudoacorum	22	Alnus	140	Palma	219
Menm	24	Betula	142	Dactyli cum palma elate	221
Cyperus	26	Vlmus	144	Chameripbes	222
Cardamomi species tres	27	Carpinus	145	Musa sine fructu	223
Nardus Indica	29	Arundo domestica	147	Musa cum fructu	224
Nardus Italica	31	Arundo palustris	148	Cucioophera	225
Lauendula	32	Myrica	150	Mala punica	226
Nardus Celtica	33	Erica prima	152	Myrtus romana	228
Nardus montana	35	Erica secunda	153	Myrtus tarentina	229
Asarum	36	Erica baccifera	154	Myrtus exotica	230
Asarina	38	Ramnus primus	155	Myrtillus	231
Phu magnum	39	Rhamnus secundus	156	Cerasia	233
Phu paruum	40	Rhamnus tertius	157	Cerasia racemosa	234
Phu minimum	41	Spina insectoria	158	Cerasa austera	235
Cneorum Matth.	46	Halimus vulgaris	160	Chamacerasus	236
Cassia solutina	50	Aquifolium	161	Siliqua	237
Pseudocostus	53	Acuta spina	163	Malus	239
Iuncus odoratus	55	Cresspinus	165	Cotonea malus	240
Calamus odoratus	57	Vua spina	167	Persica malus	241
Muscus arboreus	62	Ribes vulgaris	168	Armenia malus maior	242
Muscus terrestris	63	Ligustrum	170	Armenia malus minor	243
Animal zibetti	64	Phillyrea	172	Medica malus	244
Crocum floescens	69	Mabaleb	173	Aurantia mala	245
Crocum non floescens	70	Tilia scemina	174	Limonia mala	246
Helenium	69	Tilia mas	175	Poma Adami	249
Gelsiminum	85	Cistus mas	176	Pyra	251
Styrax	89	Cistus scemina	177	Mespilus prima	252
Pinus domestica	96	Hypocistis	178	Mespilus secunda	253
Picea	97	Ladanum	180	Lotus	255
Pinus sylvestris montana	98	Rosa	185	Pseudolotus	256
Pinus maritima	99	Lycium	188	Loti Africana species	257
Pinus maritima altera	100	Lycium Italicum	189	Cornus	258
Pinus sylvestris mugo	101	Buxus	190	Virga sanguinea	260
Pinus sylvestris cembro	102	Euonimus	191	Sorbus domestica	261
Larix	105	Acacia prima	193	Sorbus sylvestris	262
Abies	107	Acacia altera	194	Sorbus torminalis	263
Lentiscus	109	Vitex	196	Pruna	265
Terebinthus	111	Elaagnus	197	Prunus sylvestris	266
Mumia	117	Salix	199	Sebestena	267
Cupressus	119	Olea sylvestris	200	Zizypha	268
Iuniperus	121	Olea satina	201	Arbutus	269
Sabina baccifera	123	Quercus	204	Amygdala	272
Sabina sine baccis	125	Fagus	205	Pistacea	273
Cedrus maior montis Libani	126	Ilex	207	Staphylodendron	274
Cedrus phoenicea	127	Suber primum	207	Nux iuglans	276
Cedrus lycia	128	Suber secundum	208	Nux Indica	277
Laurus	129	Phelodrys	209	Nux myristica	278
Platanus	133	Castanea	211	Nux metel	280
				Nux	



Nux auellana	281
Auellana Indica	282
Morus	284
Sycomorus	285
Pseudosycomorus	286
Ficus	288
Ficus Indica	290
Persea	292
Iberis	293

# IN SECVNDO LIBRO

Echinus marinus	295
Echinus terrestris	296
Hippocampus locustę genus	297
Hippocampus siue equulus marinus	
ibidem	
Purpureę & buccinę	299
Margaritę	300
Pinna	301
Mituli	ibid.
Tellinę	302
Chamę	303
Vnguis odoratus	ibid.
Cochleę	305
Cancer fluuiatilis	307
Cancer marinus	308
Astacus	ibid.
Cammarus	309
Squille	310
Maia	311
Pagurus	312
Cancelli	ibidem
Scorpiones terrestres	313
Scorpio marinus	314
Scorpena	315
Draco marinus	ibidem
Serpens marina	316
Scolopendra marina uera	317
Scolopendra marina Rondoletij. ibi.	
Torpedo	318
Vipera	319
Senecio anguim	322
Lepus terrestris	323
Lepus marinus primus	ibidem
Lepus marinus alter	324
Pastinaca marina	325
Sepia	326
Loligo	327
Mullus piscis	ibid.
Hippopotamus	328
Fiber siue Castor	330
Mustela uulgaris	332
Rana	333
Bufo	334
Silurus	ibidem
Smarides	335
Menę	ibid.
Gobius piscis primus	336
Gobius secundus	ibid.
Gobius tertius	ibidem
Gobius quartus	337
Gobius quintus	ibidem

Gobius sextus	ibidem
Thunnus	338
Cimices lectularij	339
Millepedę	340
Pulmo marinus	341
Pulmones	342
Iocinera	343
Vngula asini, & caprę	344
Lichenes equorum	345
Galli, & gallinę	346
Cicadę	348
Locustę	349
Ossifragus	350
Galerita	351
Hirundo	352
Elephas	353
Sues	355
Cervinum cornu	ibid.
Eruca	358
Salamandra	359
Salamandra aquatica	360
Aranus	361
Lacerta	362
Seps	363
Scincus	364
Crocodilus	365
Chamaleon	ibi.
Mus araneus	367
Mures	ibidem
Mus montanus	368
Sciurus	369
Lac, cascus, butyrum	371
Lana	374
Mel, & apes	385
Triticum	391
Fru mentum Indicum	393
Fru mentum Saracenicum	394
Hordeum	395
Zea	398
Auena	401
Secale	402
Oryza	403
Milium	405
Panicum	406
Panicum sylvestre	407
Milium Indicum	408
Sesamum	409
Lolium	411
Fenogrecum	413
Linum	414
Xylon siue gossipium	415
Linum sylvestre	416
Cicer domesticum	417
Sicer sylvestre	418
Faba	420
Faba sylvestris	421
Faba Aegyptia	423
Aracus	424
Arum Aegyptium	425
Lens	426
Phacioli	428
Pisum maius	429

Pisum minus	430
Eruum siue orobus	432
Lupini	433
Rapum rotundum	435
Rapum longum	436
Rapum sylvestre Matth.	437
Rapunculus	438
Napus	439
Raphanus primus	440
Raphanus secundus	441
Raphanus rusticanus	442
Sifer primum	444
Sifer secundum	445
Lapathum	446
Oxalis	447
Oxalis minor	448
Hippolapathum hortense, siue rha-	
barbarum monachorum	449
Hippolapathum sylvestre	450
Lampsana	451
Blitum maius	452
Blitum rubrum	453
Blitum album	454
Malua	455
Malua maior	456
Malua maior altera	457
Malua altera	458
Atriplex domestica	459
Atriplex sylvestris prima	460
Atriplex sylvestris secunda	461
Atriplex sylvestris tertia	462
Atriplex marina	463
Spinacia	464
Kali	465
Brassica laevis	466
Brassica crispata	467
Brassica capitata	468
Brassica marina	469
Beta alba	471
Beta nigra	472
Beta rubra	473
Portulaca domestica	474
Portulaca sylvestris	475
Asparagus domestica	477
Asparagus sylvestris	478
Plantago media	479
Plantago maior	480
Plantago longa	481
Plantago aquatica	482
Sium	483
Sisymbrium hortense	485
Sisymbrium sylvestre	486
Sisymbrium aquaticum	487
Sisymbrium aquaticum alteru.	488
Crithmum primum	489
Crithmum secundum	490
Crithmum tertium	491
Crithmum quartum terrestre.	492
Coronopus	493
Coronopus sylvestris	494
Sonchus althera	496
Sonchus laevis	497



<i>Sonchus levis alter</i>	498	<i>Tblaspi primum</i>	566	<i>Gentiana</i>	644
<i>Intybus maior</i>	499	<i>Tblaspi secundum</i>	567	<i>Gentiana minor</i>	645
<i>Intybus minor</i>	500	<i>Tblaspi tertium</i>	568	<i>Gentiana minima</i>	646
<i>Intybus crispa</i>	501	<i>Bursa pastoris</i>	569	<i>Aristolochia rotunda</i>	647
<i>Cichorium domesticum</i>	502	<i>Arabis siue draba</i>	571	<i>Aristolochia longa</i>	648
<i>Cichorium sylvestre</i>	503	<i>Irio</i>	572	<i>Dulcis radix</i>	651
<i>Cichorium Constantinopolitanum</i>	504	<i>Irio alter</i>	573	<i>Centaurium magnum</i>	653
<i>Cichorium uerucariū siue Zacyntus</i>	505	<i>Piper</i>	574	<i>Centaurium paruum</i>	655
<i>Dens leonis</i>	506	<i>Piper Aethiopicum</i>	575	<i>Chameleon albus</i>	656
<i>Cyanus maior</i>	507	<i>Piper Indicum</i>	576	<i>Chameleon niger</i>	657
<i>Cyanus minor</i>	508	<i>Caryophylli aromatici</i>	577	<i>Chameleon niger alter</i>	659
<i>Chondrylla prima</i>	509	<i>Caryophylli domestici</i>	578	<i>Labrum Veneris</i>	661
<i>Chondrylla secunda</i>	510	<i>Caryophylli sylvestres</i>	579	<i>Labrum Veneris alterum</i>	662
<i>Cucurbita</i>	511	<i>Hydropiper</i>	583	<i>Virga pastoris</i>	663
<i>Cucurbita Indica</i>	512	<i>Persicaria</i>	584	<i>Spina alba</i>	664
<i>Cucumer sativus</i>	514	<i>Ptarmica</i>	585	<i>Spina alba altera</i>	665
<i>Cucumer longus</i>	515	<i>Ptarmica altera</i>	586	<i>Carduus, siue cinara aculeata</i>	667
<i>Melopepones</i>	516	<i>Cyclaminus prima</i>	587	<i>Carduus, siue cinara non aculeata</i>	668
<i>Anguria</i>	518	<i>Dracunculus maior</i>	590	<i>Carduus vulgaris</i>	669
<i>Lactuca crispa</i>	520	<i>Dracunculus minor</i>	591	<i>Poterium</i>	670
<i>Lactuca floescens</i>	521	<i>Dracunculus aquaticus</i>	592	<i>Acanthium</i>	671
<i>Lactuca sylvestris</i>	522	<i>Dragoncellus</i>	593	<i>Acanthus</i>	673
<i>Cingidium</i>	524	<i>Ophyoglosson</i>	594	<i>Ononis</i>	674
<i>Visaaga</i>	525	<i>Arum</i>	596	<i>Carduus lacteus</i>	676
<i>Cerefolium</i>	526	<i>Arum minus</i>	597	<i>Tragacantha</i>	678
<i>Pecten Veneris</i>	527	<i>Bonus henricus</i>	598	<i>Eryngium montanum</i>	679
<i>Caucalis</i>	529	<i>Arisarum</i>	599	<i>Eryngium marinum</i>	680
<i>Eruca sativa</i>	530	<i>Arisarum alterum</i>	600	<i>Eryngium planum</i>	681
<i>Eruca sylvestris</i>	531	<i>Asphodelus, siue bastula regia</i>	601	<i>Aloe</i>	683
<i>Ocimum maius</i>	532	<i>Bulbus uomitorius</i>	603	<i>Aloe floescens</i>	684
<i>Ocimum medium</i>	533	<i>Scilla</i>	604	<i>Abfinthium</i>	685
<i>Ocimum caryophyllatum</i>	534	<i>Capparis</i>	606	<i>Abfinthium ponticum</i>	686
<i>Orobanche</i>	536	<i>Lepidium</i>	608	<i>Abfinthium marinum</i>	687
<i>Tragopogonum</i>	537	<i>Lepidium alterum</i>	609	<i>Abfinthium Aegyptium</i>	688
<i>Tragopogonum alterum</i>	538	<i>Ranunculus primus</i>	610	<i>Semen sanctum</i>	689
<i>Scorzonera Hispanica</i>	539	<i>Ranunculus secundus</i>	611	<i>Abrotonum mas</i>	691
<i>Scorzonera Bohemica</i>	540	<i>Ranunculus tertius</i>	612	<i>Abrotonum femina</i>	692
<i>Ornithogalum primum</i>	541	<i>Ranunculus quartus</i>	613	<i>Veronica mas</i>	693
<i>Ornithogalum secundum</i>	542	<i>Ranunculus quintus</i>	614	<i>Veronica femina</i>	694
<i>Trasi</i>	543	<i>Anemone primum</i>	615	<i>Gratiola</i>	697
<i>Tubera</i>	544	<i>Anemone secundum</i>	616	<i>Stechas</i>	698
<i>Smilax hortensis</i>	546	<i>Anemone tertium</i>	617	<i>Origanum heracleoticum</i>	699
<i>Aphaca</i>	547	<i>Anemone quartum</i>	618	<i>Origanum onite</i>	700
<i>Vicia</i>	548	<i>Anemone quintum</i>	619	<i>Origanum vulgare</i>	701
<i>Porrum capitatum</i>	550	<i>Pulsatilla</i>	620	<i>Tragoriganum</i>	702
<i>Porrum seculale</i>	ibidem	<i>Anagallis mas</i>	621	<i>Pulegium</i>	704
<i>Porrum commune</i>	551	<i>Anagallis femina</i>	622	<i>Dictamnus</i>	705
<i>Ampeloprasum</i>	552	<i>Succisa, siue morsus diaboli</i>	623	<i>Dictamnus albus</i>	706
<i>Capa capitata</i>	553	<i>Hedera arborea</i>	624	<i>Pseudodictamnus</i>	707
<i>Capa seculis</i>	554	<i>Hedera helix</i>	625	<i>Salvia maior</i>	709
<i>Capa fissilis</i>	555	<i>Hedera terrestris</i>	626	<i>Salvia minor</i>	710
<i>Capa ascalonica</i>	556	<i>Chelidonium maius</i>	628	<i>Mentha</i>	712
<i>Allium domesticū &amp; sylvestre</i>	558	<i>Aquilina</i>	629	<i>Mentha altera</i>	713
<i>Allium anguinum Matth.</i>	559	<i>Chelidonium minus</i>	631	<i>Menthastrum</i>	714
<i>Allium ursinum</i>	560	<i>Auricula muris</i>	633	<i>Mentha graca</i>	715
<i>Scorodoprasum</i>	561	<i>Isatis domestica</i>	634	<i>Calamintha</i>	716
<i>Sinapi primum</i>	562	<i>Isatis sylvestris</i>	635	<i>Calamintha montana</i>	717
<i>Sinapi secundum</i>	563	<i>Fabaria</i>	636	<i>Calamintha aquatica</i>	718
<i>Sinapi tertium</i>	564	IN TERTIO LIBRO		<i>Herba gattaria</i>	719
<i>Nasturtium</i>	565	<i>Agaricum</i>	638	<i>Thymum</i>	721
		<i>Rhabarbarum</i>	639	<i>Satureia Diosc.</i>	722
				<i>Satureia</i>	



<i>Satureia altera</i>	723	<i>Aparine</i>	807	<i>Testiculus secundus</i>	880
<i>Serpyllum</i>	724	<i>Vincetoxicum</i>	809	<i>Testiculus tertius</i>	881
<i>Serpyllum alterum</i>	725	<i>Atractylis</i>	811	<i>Testiculus quartus</i>	882
<i>Amaracus</i>	726	<i>Carduus benedictus</i>	812	<i>Testiculus quintus</i>	883
<i>Amaracus tenui folia</i>	727	<i>Clinopodium vulgare</i>	814	<i>Satyrion erythronium</i>	884
<i>Melilotus</i>	729	<i>Pseudoclinopodium</i>	815	<i>Palma Christi maior</i>	885
<i>Marum</i>	730	<i>Leontopetalum</i>	816	<i>Palma Christi minor</i>	886
<i>Acinus</i>	731	<i>Teucrium</i>	817	<i>Horminum domesticum</i>	887
<i>Baccharis</i>	733	<i>Chamaedrys</i>	818	<i>Horminum sylvestre</i>	888
<i>Ruta</i>	735	<i>Chamaedrys altera</i>	819	<i>Sclarea</i>	889
<i>Ruta sylvestris</i>	737	<i>Lychnis coronaria</i>	821	<i>Hedysarum</i>	890
<i>Ruta sylvestris hermola</i>	738	<i>Lilium</i>	822	<i>Hedysarum minus</i>	891
<i>Galega, siue ruta capraria</i>	739	<i>Martagon</i>	823	<i>Orosma</i>	892
<i>Panaces Heracleum</i>	742	<i>Ballote</i>	825	<i>Nymphaea alba</i>	893
<i>Panaces Asclepium</i>	743	<i>Apiastrum</i>	826	<i>Nymphaea lutea</i>	894
<i>Flos solis, siue panaces cibonum</i>	744	<i>Marrubium</i>	828	<i>Nymphaea parua</i>	895
		<i>Stachys</i>	829	<i>Androsaces</i>	897
<i>Ligusticum</i>	745	<i>Pseudostachys</i>	830	<i>Androsaces altera</i>	898
<i>Ligusticum alterum</i>	746	<i>Phyllitis</i>	831	<i>Asplenium</i>	899
<i>Pastinaca domestica</i>	747	<i>Phalangium</i>	833	<i>Hemionitis</i>	901
<i>Pastinaca sylvestris</i>	748	<i>Trifolium asphaltite</i>	834	<i>Sferracaullo</i>	902
<i>Carota</i>	749	<i>Trifolium pratense</i>	835	<i>Lunaria minor</i>	903
<i>Seseli Massiliense</i>	750	<i>Trifolium alterum</i>	836	<i>Anthemis</i>	905
<i>Seseli Aethyopicum</i>	751	<i>Trifolium acetosum</i>	837	<i>Adonis</i>	906
<i>Seseli Aethyopicum alterum</i>	752	<i>Trinitas</i>	838	<i>Parthenium</i>	907
<i>Seseli Peloponnesense</i>	753	<i>Polium</i>	840	<i>Tanacetum</i>	908
<i>Anisum</i>	754	<i>Polium alterum</i>	841	<i>Buphtalmum</i>	909
<i>Carum</i>	755	<i>Scordium</i>	842	<i>Bellis maior</i>	910
<i>Anethum</i>	756	<i>Alliaria</i>	843	<i>Bellis media</i>	911
<i>Cuminum sativum</i>	758	<i>Tussilago</i>	844	<i>Bellis minor</i>	912
<i>Cuminum sylvestre primum</i>	759	<i>Tussilago maior</i>	845	<i>Bellis minoris species tres</i>	913
<i>Cuminum sylvestre secundum</i>	760	<i>Tussilago altera, siue Farfugium</i>	846	<i>Paeonia mas</i>	914
<i>Ammi</i>	761			<i>Paeonia femina</i>	915
<i>Coriandrum</i>	763	<i>Artemisia</i>	848	<i>Lithospermum maius</i>	917
<i>Hieracium maius</i>	765	<i>Ambrosia</i>	851	<i>Lithospermum minus</i>	918
<i>Hieracium minus</i>	766	<i>Ambrosia altera</i>	852	<i>Phalaris</i>	919
<i>Apium hortense</i>	767	<i>Botrys</i>	853	<i>Rubia sativa</i>	920
<i>Apium palestre</i>	768	<i>Geranium primum</i>	854	<i>Rubia sylvestris</i>	921
<i>Petroselinum Macedonicum</i>	769	<i>Geranium secundum</i>	855	<i>Lonchitis aspera maior</i>	922
<i>Leuisticum vulgare</i>	770	<i>Geranium tertium</i>	856	<i>Lonchitis aspera minor</i>	923
<i>Smyrnium</i>	773	<i>Geranium quartum</i>	857	<i>Pseudolonchitis aspera</i>	924
<i>Smyrnium creticum</i>	774	<i>Geranium quintum</i>	858	<i>Althaea</i>	925
<i>Imperatoria</i>	775	<i>Geranium sextum</i>	859	<i>Althaea altera, siue abutilon</i>	926
<i>Elaphoboscum</i>	776	<i>Gnaphalium</i>	860	<i>cenna</i>	927
<i>Feniculum</i>	778	<i>Gnaphalium vulgare</i>	861	<i>Alcea</i>	928
<i>Daucum primum</i>	779	<i>Gossypium</i>	862	<i>Cannabis</i>	929
<i>Daucum secundum</i>	780	<i>Typha</i>	863	<i>Anagyris</i>	930
<i>Sena</i>	782	<i>Filipendula</i>	865	<i>Anagyris altera</i>	931
<i>Collutea</i>	783	<i>Oenanthe primum</i>	866	<i>Cepaea</i>	933
<i>Pyrethrum verum</i>	785	<i>Oenanthe secundum</i>	867	<i>Alisma</i>	934
<i>Pyrethrum alterum</i>	786	<i>Oenanthe tertium</i>	868	<i>Hypericum</i>	935
<i>Libanotis, seu rosmarinum</i>	787	<i>Oenanthe quartum</i>	869	<i>Ascyrum</i>	937
<i>Rosmarinum coronarium</i>	788	<i>Conyza maior</i>	870	<i>Androsenum</i>	938
<i>Rosmarinum sylvestre</i>	789	<i>Conyza minor</i>	871	<i>Coris</i>	939
<i>Sphondylium</i>	791	<i>Conyza media</i>	872	<i>Chamaepitys</i>	940
<i>Ferula</i>	792	<i>Hemerocallis</i>	873	<i>Chamaepitys altera</i>	941
<i>Peucedanum</i>	794	<i>Hemerocallis altera</i>	874		
<i>Melanthium sativum</i>	795	<i>Lilium conuallium</i>	875		
<i>Melanthium sylvestre</i>	796	<i>Leucoium album, &amp; purpureum</i>	876		
<i>Melanthium sylvestre alterum</i>	797				



<i>Tormentilla</i>	947	<i>Quinquefolium</i>	1018	<i>Pseudoaconitum pardalianches</i>	
<i>Lyfimachia</i>	949	<i>Diapensia</i>	1019	1084	
<i>Lyfimachia altera</i>	950	<i>Quinquefolium album</i>	1020	<i>Aconitum secundum</i>	1085
<i>Polygonum mas</i>	951	<i>Fragaria</i>	1021	<i>Aconitum tertium</i>	1086
<i>Polygonum femina</i>	952	<i>Euphrasia</i>	1022	<i>Aconitum quartum</i>	1087
<i>Polygonum minus</i>	953	<i>Phœnix</i>	1023	<i>Aconitum quintum</i>	1088
<i>Polygonatum</i>	954	<i>Rhodia radix</i>	1024	<i>Aconitum sextum</i>	1089
<i>Clematis</i>	956	<i>Equisetum primum</i>	1026	<i>Aconitum septimum</i>	1090
<i>Clematis altera</i>	957	<i>Equisetum secundum</i>	1027	<i>Aconitum octavum</i>	1091
<i>Clematis tertia</i>	958	<i>Equisetum tertium</i>	1028	<i>Aconitum nonum</i>	1092
<i>Flammula</i>	959	<i>Equisetum quartum</i>	1029	<i>Herba Paris</i>	1093
<i>Symphytum petreum</i>	960	<i>Coccum insectorium</i>	1030	<i>Napellus</i>	1094
<i>Symphytum maius</i>	961	<i>Pimpinella saxifragia</i>	1032	<i>Anfora</i>	1095
<i>Solidago media</i>	962	<i>Pimpinella siue sanguisorba maior</i>		<i>Cicuta</i>	1098
<i>Solidago minor</i>	963	1033		<i>Taxus</i>	1099
<i>Dentaria</i>	964	<i>Pimpinella siue sanguisorba minor</i>		<i>Apocynum</i>	1101
<i>Dentaria altera</i>	965	1034		<i>Apocynum repens</i>	1002
<i>Auricula ursi</i>	966	<i>Tragum</i>	1035	<i>Nerium</i>	1103
<i>Pilosella</i>	967	<i>Iuncus</i>	1036	<i>Fungi</i>	1104
<i>Scabiosa maior</i>	969	<i>Iuncus floridus</i>	1037	<i>Colchicum floescens</i>	1106
<i>Scabiosa minor</i>	970	<i>Lichen</i>	1038	<i>Colchicum sine flore</i>	1107
<i>Clymenum</i>	971	<i>Pulmonaria prima</i>	1039	<i>Colchicum orientale</i>	1108
<i>Periclymenum</i>	972	<i>Pulmonaria altera</i>	1040	<i>Hermodactylus</i>	1109
<i>Tribulus terrestris</i>	974	<i>Paronychia</i>	1041	<i>Pseudohermodactylus</i>	1110
<i>Tribulus aquaticus</i>	975	<i>Paronychia altera</i>	1042	<i>Ephemerum</i>	1111
<i>Saxifraga</i>	976	<i>Helichrysum</i>	1044	<i>Helxine</i>	1113
<i>Saxifraga secunda</i>	977	<i>Helichrysum alterum</i>	1045	<i>Alfne</i>	1114
<i>Saxifraga tertia</i>	978	<i>Stæchas citrinus</i>	1046	<i>Lens palustris</i>	1115
<i>Saxifraga magna</i>	979	<i>Amaranthus</i>	1047	<i>Lens palustris altera</i>	1116
<i>Limonium</i>	980	<i>Chrysanthemum</i>	1048	<i>Semperivium maius</i>	1117
<i>Limonium alterum</i>	981	<i>Ageratum</i>	1049	<i>Semperivium minus</i>	1118
<i>Pirola</i>	982	<i>Ageratum alterum</i>	1050	<i>Semperivium minimum</i>	1119
<i>Lagopus</i>	983	<i>Verbenaca</i>	1052	<i>Semperivium arborescens</i>	1120
<i>Caryophyllata</i>	984	<i>Hyacinthus</i>	1054	<i>Semperivium arborescens alterum</i>	
<i>Caryophyllata montana</i>	985	<i>Hyacinthus orientalis</i>	1055	1121	
<i>Corinfa</i>	986	<i>Hyacinthus orientalis alter</i>	1056	<i>Umbilicus Veneris</i>	1122
<i>Medium</i>	987	<i>Papaver erraticum</i>	1057	<i>Umbilicus Veneris alter</i>	1123
<i>Gladiolus</i>	989	<i>Papaver sativum</i>	1058	<i>Cymbalaria</i>	1124
<i>Sparganium</i>	980	<i>Papaver cornutum</i>	1061	<i>Vrtica prima</i>	1125
<i>Xyridis</i>	991	<i>Hypecoum</i>	1062	<i>Vrtica secunda</i>	1126
<i>Anchusa prima</i>	992	<i>Hyoscyamus niger</i>	1064	<i>Vrtica tertia</i>	1127
<i>Anchusa secunda</i>	993	<i>Hyoscyamus albus</i>	1065	<i>Cardiaca</i>	1128
<i>Anchusa tertia</i>	994	<i>Hyoscyamus tertius</i>	1066	<i>Lamium</i>	1129
<i>Echium</i>	996	<i>Psyllium</i>	1067	<i>Scrophularia</i>	1130
<i>Ocimastrum</i>	997	<i>Psyllium alterum</i>	1068	<i>Galion</i>	1131
<i>Gramen</i>	999	<i>Solanum hortense</i>	1069	<i>Senecio</i>	1132
<i>Gramen manna</i>	1000	<i>Solanum haliacacabum</i>	1070	<i>Senecio maior</i>	1133
<i>Gramen parnass</i>	1001	<i>Solanum somniferum</i>	1071	<i>Muscus marinus</i>	1135
<i>Sideritis prima</i>	1002	<i>Solanum somniferum alterum</i>		<i>Muscus marinus alter</i>	1136
<i>Sideritis secunda</i>	1003	1072		<i>Potamogeton</i>	1137
<i>Sideritis tertia</i>	1004	<i>Solanum maius</i>	1073	<i>Sagitta maior</i>	1138
<i>Sideritis quarta</i>	1005	<i>Mandragora mas</i>	1076	<i>Sagitta minor</i>	1139
<i>Virga aurea</i>	1006	<i>Mandragora femina</i>	1077	<i>Millefolium aquaticum</i>	1140
<i>Achillea</i>	1007	<i>Melongena</i>	1078	<i>Millefolium maius</i>	1141
<i>Rubus</i>	1009	<i>Aconitum pardalianches Diosco.</i>		<i>Millefolium minus</i>	1142
<i>Rubus Idæus</i>	1010	1080		<i>Verbascum primum</i>	1143
<i>Helxine cissampelos</i>	1011	<i>Aconitum pardalianches Plinij</i>		<i>Verbascum secundum</i>	1144
<i>Elatine</i>	1012	1081		<i>Verbascum tertium</i>	1145
<i>Numularia</i>	1013	<i>Aconitum pardalianches Theophra</i>		<i>Verbascum sylvestre</i>	1146
<i>Eupatorium</i>	1014	<i>sti</i>	1082	<i>Verbascum lychnite</i>	1147
<i>Eupatorium vulgare</i>	1015	<i>Aconitum pardalianches minus</i>		<i>Verbascum aliud</i>	1148
<i>Potentilla</i>	1016	1083		<i>Primula Veris</i>	1149
				<i>Primula</i>	



<i>Primula Veris altera</i>	1150	<i>Lupulus</i>	1213	<i>Alypum</i>	1280
<i>Blattaria</i>	1151	<i>Ruscus</i>	1214	<i>Vitis sylvestris</i>	1282
<i>Aethiopsis</i>	1152	<i>Laurus Alexandrina</i>	1216	<i>Vitis alba</i>	1283
<i>Personata maior</i>	1154	<i>Daphnoides</i>	1217	<i>Vitis nigra</i>	1284
<i>Personata altera</i>	1155	<i>Chamaedaphne</i>	1218	<i>Balsamina, siue momordica.</i>	1286
<i>Perfoliata</i>	1156	<i>Elleborum album</i>	1219	<i>Balsamina altera</i>	1287
<i>Elleborine</i>	1157	<i>Elleborum nigrum uerum</i>	1220	<i>Vesicaria repens</i>	1288
<i>Fumaria</i>	1158	<i>Elleborum nigrum alterum</i>	1221	<i>Filix mas</i>	1290
<i>Fumaria altera</i>	1159	<i>Pseudoelleborum</i>	1224	<i>Filix femina</i>	1291
<i>Fumaria coridalis</i>	1160	<i>Ophris</i>	1225	<i>Polypodium</i>	1292
<i>Lotus urbana</i>	1162	<i>Sesamoides paruum</i>	1227	<i>Polypodium alterum</i>	1293
<i>Lotus sylvestris</i>	1163	<i>Cucumer sylvestris</i>	1228	<i>Dryopteris</i>	1294
<i>Cytisus</i>	1164	<i>Staphis agria</i>	1231	<i>Cnicus</i>	1295
<i>Myriophyllum</i>	1167	<i>Thapsia</i>	1232	<i>Mercurialis mas</i>	1297
<i>Myriophyllum alterum</i>	1168	<i>Spartium</i>	1234	<i>Mercurialis femina</i>	1298
<i>Myrrhis</i>	1169	<i>Genista</i>	1236	<i>Cinocrambe</i>	1299
<i>Angelica sativa</i>	1170	<i>Lilac</i>	1237	<i>Heliotropium</i>	1300
<i>Angelica sylvestris</i>	1171	<i>Narcissus primus</i>	1240	<i>Heliotropium minus</i>	1301
<i>Pseudomyagrurn</i>	1172	<i>Narcissus secundus</i>	1241	<i>Caltha</i>	1302
<i>Cirsium</i>	1174	<i>Narcissus Constantinopolita.</i>	1242	<i>Caryophyllus Indicus maior.</i>	1303
<i>Amellus</i>	1175	<i>Narcissus quartus</i>	1243	<i>Caryophyllus Indicus minor.</i>	1304
<i>Aster atticus</i>	1176	<i>Narcissus quintus</i>	1244	<i>Scorpioides</i>	1305
<i>Stellaria</i>	1177	<i>Narcissus sextus</i>	1245		
<i>Isopyrum</i>	1179	<i>Narcissus septimus</i>	1246		
<i>Viola purpurea</i>	1180	<i>Narcissus octavus</i>	1247		
<i>Viola arborescens</i>	1181	<i>Ricinus</i>	1249		
<i>Iacea</i>	1182	<i>Tithymalus caracas</i>	1250		
<i>Iacea altera</i>	1183	<i>Tithymalus myrsinites</i>	1351		
<i>Borago</i>	1186	<i>Tithymalus paralius</i>	1252		
<i>Buglossum uulgare</i>	1187	<i>Tithymalus helioscopius</i>	1253		
<i>Buglossum alterum</i>	1188	<i>Tithymalus cyparissias</i>	1254		
<i>Cynoglosson Diosc.</i>	1189	<i>Tithymalus dendroides</i>	1255		
<i>Cynoglosson uulgare</i>	1190	<i>Tithymalus leptiphyllus</i>	1256		
<i>Cynoglossum uulgare floridū.</i>	1191	<i>Pityusa</i>	1258		
<i>Phyteuma</i>	1192	<i>Lathyrus</i>	1259		
<i>Leontopodium uerum</i>	1193	<i>Peplis</i>	1260		
<i>Hippoglossum</i>	1195	<i>Peplus</i>	1261		
<i>Antirrhinum primum</i>	1196	<i>Scammonea</i>	1263		
<i>Antirrhinum secundum</i>	1197	<i>Chamelea</i>	1265		
<i>Antirrhinum tertium</i>	1198	<i>Thymelea</i>	1266		
<i>Antirrhinum quartum</i>	1199	<i>Sambucus montana</i>	1267		
<i>Adiantum</i>	1201	<i>Sambucus altera</i>	1268		
<i>Trichomanes</i>	1202	<i>Sambucus aquatica</i>	1269		
<i>Xanthium</i>	1204	<i>Ebulus</i>	1270		
<i>Aegilops prima</i>	1205	<i>Frangula</i>	1271		
<i>Aegilops secunda</i>	1206	<i>Apios</i>	1273		
<i>Polygala</i>	1208	<i>Pseudoapios</i>	1274		
<i>Osiris</i>	1209	<i>Colocynthis</i>	1275		
<i>Smilax aspera</i>	1211	<i>Epithymum</i>	1277		
<i>Smilax laevis</i>	1212	<i>Cuscuta</i>	1279		

#### IN APPENDICE

<i>Pseudostruthium</i>	1307
<i>Moly</i>	1308
<i>Cuminum sylvestre alterum.</i>	1309
<i>Alyssum</i>	1310
<i>Teucrium alterum</i>	1311
<i>Melissophyllum Constantinopolitanū</i>	1312

#### IN QUINTO LIBRO

<i>Vitis uinifera</i>	1320
-----------------------	------

#### IN SEXTO LIBRO

<i>Rubeta rana</i>	1430
<i>Canis rabiosus</i>	1430

#### IN TRACTATV de distillandis aquis.

<i>Fornax prima</i>
<i>Fornax secunda</i>
<i>Fornax tertia</i>
<i>Fornax quarta</i>
<i>Fornax quinta</i>
<i>Fornax sexta</i>

F I N I S

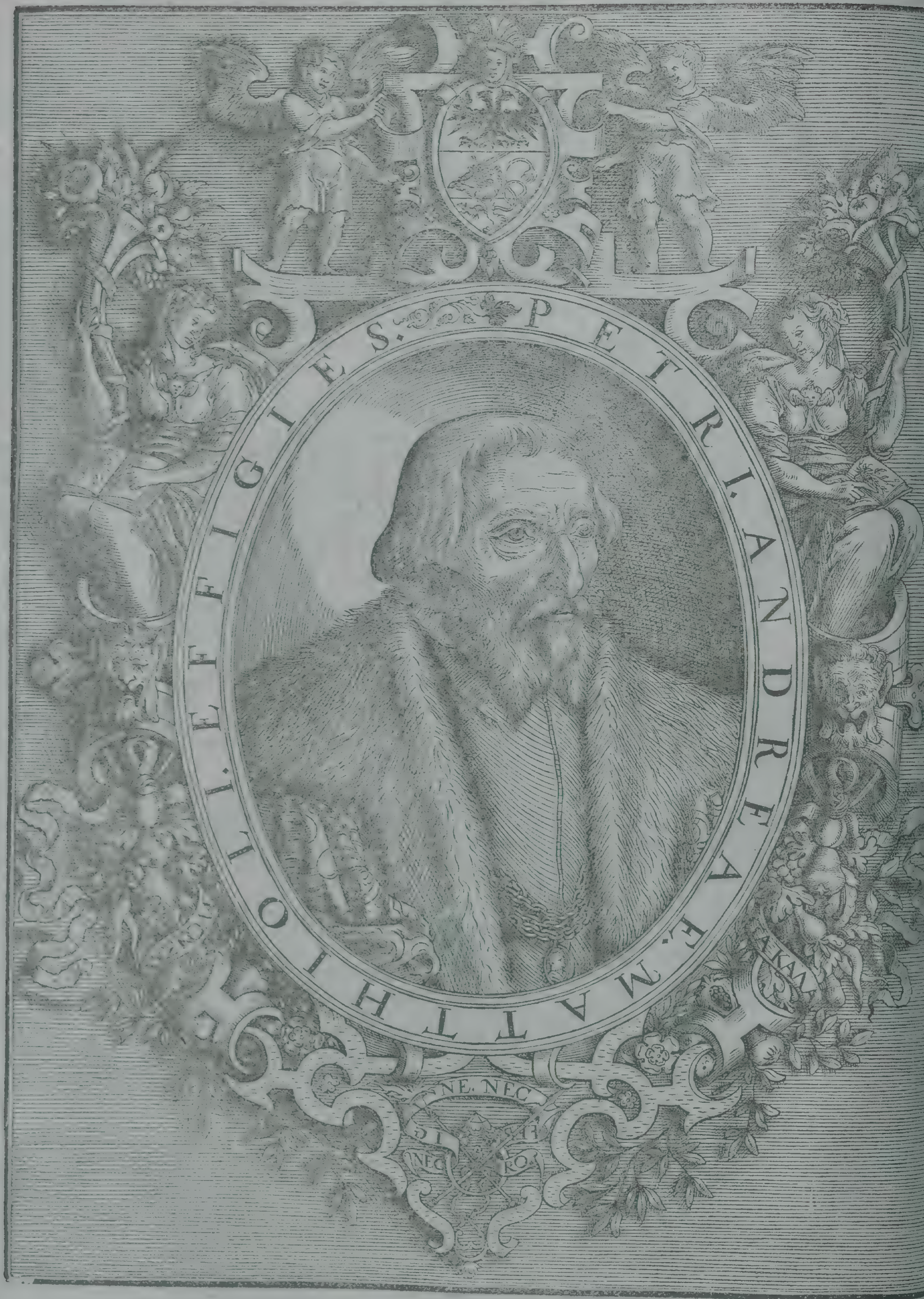












Georgij Handſchij in Matthioli effigiem.  
*Si Mens, ut Corpus, depingi poſſet, Imago* *Vna Dioſcoridis, Matthioliqꝫ foret.*



# PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI

## Senensis Commentarii,

IN LIB. PRIMVM PEDACII DIOSCORIDIS  
ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

### Præfatio Dioscoridis.



VANQVAM, amicissime Aree, complures non ueterum modo, sed recentiorum quoque, de medicamentorum compositione, uiribus, atque probatione scripserunt; nobis tamen nec uanum, nec à ratione abhorrentem impetum animi ad hoc opus incessisse, tibi ostendere tentabimus. propterea quòd eorum nonnulli absolutum nihil ediderunt, alij plurima, ut ex narratione acceperant, scriptis tradiderunt. Siquidem Bithynus Iolas, & Heraclides Tarentinus, omiſſa prorsus herbarum tractatione, rem ipsam paucis perstrinxerunt. neque verò omnes illi de metallicis quicquam rebus, aut odoramentis memoriæ prodiderunt.

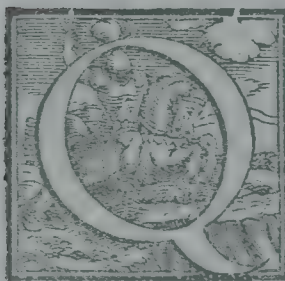
Crateuas autem herbarius, & Andreas medicus, qui cæteris diligentius hac in parte uersati uidentur, radices multas apprime utiles, herbasque aliquas haudquaquam adnotatas reliquerunt. Veruntamen priscorum subscribere oportet sententijs: quos, etsi pauca ipsis referantur accepta, magnam tamen impendisse diligentiam constat. Iunioribus minus assentiendum: è quibus est Iulius Bassus, & Niceratus, & Petronius Niger, & Diodotus, Asclepiadae omnes, qui medicinalem materiam uernaculam, cognitamque uulgò, dignam censuerunt, quæ ab ipsis literis exactè mandaretur: & ut medicamentorum uires, probationesque cursim complexi, sic nullo experimento eorum effectus colligentes, inani uerò reddendarum causarum studio uerba fundentes, alia interdum pro alijs scriptitando, rem in aceruum, congeriemque controuersiarum extulerunt. Siquidem qui inter eos egregius habetur Niger, euphorbium nascentis in Italia chamelææ succum esse contendit: androsæmonque eandem herbam cum hyperico esse: quinetiam aloen in Iudæa fossilem nasci: & pleraque his similia falsò exponit, quæ prorsus ueritati refragantur. Quibus coniectura colligi potest, ea non oculata fide, sed narratione potius ab alijs accepisse. In ordine præterea iidem ipsi aberrarunt, partim eorum discrepantes, nullaque cognatione coniunctas uires collidentes: partim per elementa literarum scripta in ordinem digerentes, quòd facilius memoriæ mandarentur, genera & eorum effectus à sua cognatione disiungentes. Nos uerò ab ineunte, ut ita dicam, iuuenta, iugi desiderio cognoscendæ materiæ allekti, multis regionibus peragratis (nec enim nescis nos militarem uitam exegisse) tuo hortatu commentationem in sex libros contulimus. Quod opus tibi dicamus, Aree, animi gratitudine obsequentes, ob eum quo nos prosequeris affectum. Etenim natura cum in omnes eruditione exultos, tum uerò in eos, quibus cum tibi eiusdem artis necessitudo intercedit, pronus ad amicitiam esse soles, in nos etiam aliquantò peculiariter. Enimuero non paruum præbet tuæ probitatis argumentum, optimi uiri Licinij Bassi singularis erga te amicitia: quam unà nobiscum degentes nouimus, cum mutuam inter uos beneuolentiam amulatione dignam intueremur. Admonitum autem te uelim, eosque qui in hosce commentarios incident, ne in uerbis facultatem nostram aestimetis, sed potius adhibitam rebus cum peritia curam. Etenim plurima uisu ipsi exactissimè cognouimus: quædam etiam ex ea, de qua inter omnes conuenit, historia, percunctationeque rerum apud singulos uernacularum, diligenter accepimus. Dabimus igitur operam, ut differenti ab alijs ordine tradito, genera singularum medicinarum, uiresque describantur. Quòd autem necessaria sit medicamentorum doctrina, nemo est ferme qui ignoret: quòd ea & toti arti coniuncta sit, uniuersisque eius partibus efficax administret auxilium. Quare per medicamentorum compositiones, atque misturas, & facta in morbis pericula extendi, & incrementum capeſſere potest, plurimum conferente singulorum medicaminum cognitione. Quinetiam uernaculam, familiaremque materiam complectemur, ut perfecta sit, quæ à nobis relinquetur, doctrina. Verum in primis curam impendere oportet, ut suis temporibus singula & demetantur, & recondantur. certè pro horum ratione, medicamenta aut ualent uiribus, aut euanido nulloque munere funguntur. Serena igitur cæli constitutione demetenda sunt. magni siquidem refert inter colligendum, si uel squalores, uel imbres infesti sint: quemadmodum si loca, in quibus prodeunt, cliuosa, & uentis exposita sint, & perflata, frigidaque & aquis carentia: in his enim locis uires eorum longè ualidiores intelliguntur. Contra, quæ in campeſtribus, riguis, & opacis, cæterisque locis à uento silentibus enascuntur, plerunque degenerant.

A & minus



& minus uiribus ualent: multoque magis, si non suo tempore, nec opportunè colligantur, aut si per imbecillitatem intabuerint. Neque ignorandum, hæc sæpe, pro peculiari loci natura, aut anni clementia, maturius, aut serius adulescere. nonnulla propria ui hyeme florent, & folia pariunt: quædam bis anno florifera. Quare cui in animo est horum peritiam assequi, necesse est eū prima germinatione solo emergentibus adultis, & senescētibus adesse. Nam qui pullulanti herbæ duntaxat adlitterit, adultam cognoscere non potest: neque qui adultam tantum inspexerit, nuper erumpentem noscet. Quo fit, ut propter mutatam foliorum faciem, caulium proceritates, florum seminisque magnitudinem, & id genus alias peculiare notas, nonnulli, qui olim has rerum uarietates non perspexerūt, magno in errore uersentur. Quæ causa etiam nonnullis scriptoribus imposuit, qui herbas quasdam, uerbi gratia, gramen, quinque folium, & tussilaginem emittere florem, fructum, & caulem negant. Ergo qui sapius ad uisendas herbas, & earum natales se contulerit, earum cognitionem maximè consequetur. Scire etiānum conuenit, sola ex herbaceis medicaminibus ueratri genera, nigrum, inquam, & candidum, multis edurare annis: reliqua à trimatu inutilia. Quæ uerò fruticosa sunt, sicut stœchas, trisago, polium, abrotonum, seriphum, absinthium, hyssopum, & alia id genus semine prægnantia demetantur. Flores quoque antea, quàm sponte sua decidant. Fructus autem, ut maturi decerpantur, necesse est: & semina, ubi siccari cœperint, priusquàm defluant. Herbarum succus, & foliorum elici debet, germinantibus tum primum cauliculis. Lac, & lacrymæ excipiantur, inciso per summum adolescentiæ uigorem caule. Radices, & liquamenta, cortices uel ut recondantur, eximere conuenit, cū herbæ suis folijs exuuntur. siccantur etiam expurgatæ inibi, locis asperginem non redolentibus: sed quæ luto, aut puluere sunt obsitæ, aqua elui debent. Flores, & omnia, quæ iucundum odorem efflant, arculis tiliaceis, nullo situ obductis, reponantur. Nonnunquam charta, aut folijs semina, ut perennent, aptè inuoluuntur. Liquidis medicaminibus densior materia, argentea, uitrea, aut cornea conuenit. Fictilis etiam, si modo rara non sit, accommodatur: & lignea, præsertim è buxo: sed ænea uasâ ocularijs medicamentis, liquidisque, & omnibus ijs, quæ aceto, pice liquida, aut cedria componuntur. Adipem autem, & medullas stagnis uasis recondi conuenit.

## COMMENTARIVS MATTHIOLI.



Galenus nauigationes, ut legitima cognosceret simplicia.

Medicamenta adulterantur etiam Galeni tempore.

Sine simplicium cognitione mactat medendi ratio.

**Q**UANTVM oporteat Medicos omnes, qui legitimum in arte nomen sibi comparare student, simplicium quorumcunque medicamentorum, quæ medicinæ usui competunt, cognitionem, ac facultatem sensibus exactè consequi, non modò hac præfatione declarat Dioscorides Anazarbeus in hac materia ceteris facillè princeps; sed id quoque post Dioscoridem admirabili doctrina pluribus in locis memoriæ prodidit grauissimus auctor Galenus: qui hac in re præ ceteris Dioscoridem secutus (ut eius luculentissima monumenta passim attestantur) in simplicium medicamentorum uiribus, ac facultatibus indagandis, relicta (hoc etiam ipse fatetur) Dioscoridi historiæ palmarum, omnes, qui in hac materia scripserunt, longè admodum superauit. Quippe tanta animi propensione oblectationeque cognoscendorum simplicium captus fuit (sciebat enim non posse ritè se dici medicum sine eorum scientia) ut nullo magni laboris metu, nullis periculis deterritus, in Lemnum, Cyprum, Syriam nauigauerit, atque alias plurimas peragraret regiones, ea demum causa, ut quæ legitima & sincera, quæque spuria & adulterata essent medicamenta, certò dignoscere posset. Quapropter lib. I. de medic. comp. per genera ita scriptum reliquit. Hinc enim puto bonæ indolis iuuenes incitatum iri, ut medicamentorum materiam cognoscant, ipsimet inspicientes, non semel aut bis, sed frequenter: quoniam sensibilibus rerum cognitio sedula inspectione perficitur. cuius rei euidentissimum est indicium, quod gemini per omnia similes esse nobis uideantur, differentes autem ijs, qui ipsos inspicere consueuerunt. Itaque herbarum, fruticum, & arborum materiam, priusquàm è terra eximantur, contemplari pulcherrimum est, dum fructus uidelicet futuri sunt, dum eduntur, dum augeantur, & dum uigent. Hæc siquidem continua eorum speculatio docebit te, quando potissimum ipsos commodè decerpas, ac in siccis domunculis repositos custodias. Vos ergo admonco, amici, ut in hoc quoque me sequamini, si artis opera pulchrè obire uolueritis. Nonistis enim, quomodo ex omni natione præstantissima quotannis mihi afferantur medicamenta, eo quod perdit illi omnigenarum rerum coemptores (Græci *πωποπώλας* uocant) uarijs modis ea contaminant. Præstiterat forsitan non hos solùm, sed multò magis etiam mercatores, qui illa aduehant, incusare, atque his multò magis ipsos herbarios. item nihil minus eos, qui radicum liquores, succos, fructus, flores, & germina ex montibus in urbes conferunt: hi siquidem omnium primi in eis dolum exercent. Quisquis igitur auxiliorum undique copiam habere uolet, omnis materiæ stirpium, animalium, & metallorum, tum aliorum terrestrium corporum, quæ ad medicinæ usum ducimus, expertus esto, ut ex eis & exacta, & notitia cognoscat. Nisi enim hoc modo instructus ad præsentis operis præsidia ueniat, uerbotenùs quidem medendi methodum sciet, opus uerò nullum ipsa dignum perficiet. Et primo de antidotis: Medicus autem (inquit) omnium stirpium, si fieri potest, peritiam habeat, consulo: sin minus plurimum saltem, quibus frequenter utimur. Earum genera quisquis toto atatis illarum decursu nouerit, multis in partibus orbis terrarum reperiet, ut ego in Italia multis in locis inueni: quæ nec quando pullulant, nec quando crescunt, nouerunt isti, qui siccas stirpes tantummodo cognoscunt. Hæc Galenus. Ex quibus satis medicis omnibus perspicuum est, non posse quenquam sine certa simplicium medicamentorum cognitione, nec morbis ratione mederi, neque artem recta methodo exercere, nec nisi fortuna quadam, uel naturæ ipsius robore ægros sanare. Neque enim ullo pacto eis ad stipulandum censeo (ut medicorum plerique faciunt, & ijs sæpe, qui primas sibi deferri existimant) qui compositis tantum officinarum medicamentis, ipsisque admodum uulgaribus contenti sunt. Nam cū satis sibi fore persuadeant, scire Diacatholicum omnes in uniuersum humores deicere, Dietsiorium è succorosis flauam



flauam bilem, Diacricum pituitam, Diasenam, & Catapotia ex ceruleo atram bilem, Coccia caput & cerebrum expurgare; sicuti, quæ Lucida nuncupant, oculis, & quæ ex hermodactylis dicuntur, ac quæ Fœtida uocantur, arthriticis esse peridonea, nihil ultra requirunt: quin potius scire negligunt, è quibus ea simplicibus componantur medicamenta, & an ijs ea insint uires, quæ suis nominibus pollicentur. an simplicia, quibus conflantur, legitima sint an spuria, sincera an adulterata, recentia an exoleta, sicca an humore, uel situ corrupta, an suo tempore, & opportunè decerpta, sole siccata an umbra, an igne, ut sæpius in temporis angustia officiniis fieri solet. Neque unquam animaduertunt, quod deiectionis medicamentis, quæ nostro æuo parantur ad bilem deiciendam, sæpe Scammonium lacte tithymalorum, ac pityusa adulteratum, magno egrorum detrimento immanescunt. Iis uerò, quæ pituitam ducunt, sæpe legitimi Turpeti loco, modò pityusæ, modò thapsiæ, modò pœonia radicum cortices imponunt. quæ impostorum mangonio ita Turpetum referunt, ut non seplasiariorum modò, sed etiam medicorum quorumcunque qui rem plantariam profitentur oculos sæpenumero fallant, nisi fraus gustu, & legitimi Turpeti scrutinio, & collatione deprehendatur. In Catapotijs deinde, quæ ex hermodactylis uocant, ephe-  
10 merum Colchicum legitimi hermodactyli uice, in Fœtidis uerò cicutæ semen pro agrestis rutæ semine, quorum utrunque mortiferum est medicamentum, omnes iniiciunt. Adde præter hæc, quod sæpenumero medicamenta ex ijs simplicibus componunt, quæ ætate exoleta, nihil uiribus præstant. quo fit, ut penitus euania, ac inualida reperiantur. Quod etsi quandoque malitia, ac propria artificum impostura fiat; id tamen plerunque accidit, ex ipsorum tum incuria, tum etiam imperitia. nam pauci, uel potius nulli habentur pharmacopolæ (cos semper excipio, qui simplicium historias amplexantur) qui suppo-  
20 sitijs, ipsiq; innumeris non utantur simplicibus. Nanque a saro utuntur pro bacchare, urbana Loto pro sertula Campana, colutea pro sena, acoro odorati calami uice, cypero pro galanga, hieracio pro soncho, spondyllo pro acantho, chondrilla pro cichorio, agrestis lactuca pro intubo, ophioscorodo pro scordio, quibusdam arborum lacrymis pro succino, thapsia quibusdam radicibus pro meo, peucedano, & costo. Ad hæc laccam ex brasilio & cocco insectorio confectam pro cancamo usurpant. Rhodium oleastrum pro agallocho, ossa & carnem humanam pro mumia, macim pro macere, chartam pro papyro, cressinum (sic enim uulgò uocant aculeatam quandam plantam) pro oxyacantha, conuoluulum, siue leuem simi-  
30 lacem pro ligustro, agrestium prunorum succum pro acacia, succum uerò baccarum ligustri, & perichlymeni pro lycio, caneros pro gammaris, ranunculum pro coronopo, saponariam uulgò dictam pro struthio, carduum, quem benedictum nominant, pariterq; chameleonem album pro leucacantha, parthenium pro artemisia, cotulam fœtidam appellatam pro parthenio, canis testiculos (sic enim radices quædam nominantur) pro satyrio, polium pro chamæpity. Cadmia præterea officinis ferè omnibus pompholygem genuina mentitur, arugo æris florem, æris squama stomomatis (quod chalybem dictum  
40 putamus) squamam, sandyx minium, terra quædam mangonizata sphragidem lemniam, salnitrum nitrum, & aphronitrum. Alia denique plura, ac diuersa simplicia medicamenta sunt, quæ ubique locorum apud uarias nationes, huius, uel illius uice nulla penitus ratione indifferenter subiiciuntur, ubi tum prauum, tum spurium sibi iandiu uendicant usum. quæ, ne uerbosius rem hanc prosequi uideamur, silentio prætermittenda censemus. Hæc autem pluribus in locis non euenirent, si medici omnes ueram, & exquisitam simplicium rerum doctrinam consequerentur. quam maxime, & iure consequi deberent. Quippe materia huius peritiam affecuti, & errorum cognitionem nacti, ne seplasiarij in eiusmodi uersarentur erroribus obstarent: neque eis ulla unquam medicamenta confici permitterent, nisi sibi prius perspectis, cognitis, ac probatis simplicibus, quæ in ipsis componendis expetuntur. Dent itaque iam operam imperiti, ut huiusce materia cognitionem ex-  
50 actè consequantur. quandoquidem artificij nihil quidem execrabilius, ac turpius esse potest, quàm suæ artis subiectum, & instrumenta ignorare. Quod sanè unicuique medico usu euenire comperimus, qui non modò alienis utitur misturis, sed nec simplicia quidem, nec eorum facultates nouit. Proinde scitè a Galeno dictum est lib. VII. & VIII. de composit. medic. secundum locos, quod non poterit is, ex quo ordine eiusdem generis medicamentorum compositum sit, cognoscere, num ex mol-  
60 lissimo, an uehementissimo, aut medio, aut alio aliquo inter hunc, & alios intermedio, qui singulorum simplicium potestatem exactè antea non perceperit. Veruntamen nemo in hac materia se peritum euadere confidat assidua tantum librorum lectione, etsi eos quidem grauissimi conscripserint auctores, nisi sæpius ad uisendas stirpes se contulerit, & quod à præceptore in herbarum agnitione diu exercitato, digiti demonstratione prius fuerit doctus, ac oculorum sensu, gustatuq; uarijs anni temporibus omnia hæc diligenter omni ex parte perpendant. Id enim, cum maxime perpendisset Galenus (ut sexti libri de simplicium med. facul. præfatione legitur) inquit. Equidem non possem non accusare & illos quoq; qui primi herbarum formas scriptis docere sunt conati, cum melius existimem ab ipso præceptore oculis discere, ac non adsimilari ijs, qui ex libris prodeunt gubernatores. nam sic & uerior, & manifestior esset doctrina, non herbarum modò, & fruticum, arborumq; sed & aliorum omnium medicaminum. Verum enim uero si omnino libris est opus, quis adeò miser est, ut præteritis  
70 scriptis Dioscoridis, Nigri, Heraclidis, Crateus, & aliorum innumerorum, qui in arte ipsa consenuerunt, libros grammaticos scribentis incantationes, transformationes, & decanorum, demoniorumq; herbas sacras perferat? Et libro primo de alimentorum facultatibus: Optima (inquit) illa doctrina est, quæ uiua uoce traditur. neq; enim quisquam ex libro nauclerus, aut alterius artis artifex euadit. In hoc nanq; comparati sunt libri, ut nobis sint eorum, quæ ante didicimus, monumenta, non ut rudes & ignari per illos doctrinam perfectam assequamur. Quod si qui sint, qui præceptoribus careant, uelintq; ijs, quæ luculente, ac copiose sunt scripta (qui nobis scribendi mos est) diligenter incumbere, magnum ijs fructum capient, præsertim si eadem relegere identidem non grauentur. Et primo de antidotis: Quod si nullo (ait) monstrante ex libri alicuius lectione, quales sunt commentarij Heraclidis, Crateus, Dioscoridis, aliorumq; quorundam in simplicium medicaminum cognitionem peruenire aliquis uelit, longè maiore ipsi opus est inspectione, ut exactè singularum medicinarum uirtutes, ac uicia diiudicare sciat. Nam qui simplices medicinas diuendunt, tam callidè illarum quasdam concinnant adulterantq; ut  
80 etiam exercitatissimos in eis decipiant. Quare idem Galenus lib. IX. de simpl. medic. facultatibus in diphrygis mentione ita scriptum reliquit. Adiciam huic, qui de illo habetur, sermoni, rem non modò de diphryge scitu utilem, sed & de Lemnia sphragide, & pompholyge, & opobalsamo, & lycio Indico. Nam etiamnum adolescens didici hæc ita præparare, ut à ue-  
90 ris natiuisq;

Officinarum lapsus.

Officinarum abusus & ignorantia.

Simplicium peritiam nemo potest adipisci ex librorum lectione. Herbarum formæ descriptæ parum conferunt.

Scripta quorū commendat Galenus. Simplicium peritia à præceptoribus, non ex libris comparatur.

Impostores quandoque et peritos decipiunt.



Scirpes folia  
immutantes.

Stirpium imagi-  
nes parum, uel  
nihil profunt  
ad simplicia di-  
gnoscentia.

Vanum & su-  
perstitiosum  
incantationib.  
uti, dum plan-  
ta effodiuntur.

vis natiuisq; nihil differre uiderentur. Erat autem qui me docebat ingenti mercede, homo curiosissimus, non in his tantum, sed & alijs similibus. Itaq; in Lemnum, in Ciprum, in Palaestinam Syriam eo studio nauigauit, ut medicamentorum istorum cuiusq; multam copiam, quæ in omnem uitam meam, satis foret, reponerem. Sed & Lycium Indicum cum aloë Indica id temporis commodum accipere contigit, cum à Palestina iter resisterem: cum persuasum haberem, eo quod à camelis cum tota sarcina aduectum esset, proculdubio id esse Indicum: quoddq; adulteratum haud nosci ab ijs, qui portassent, posset, propterea quod materia, ex qua id præparatur, illis in locis haud nasceretur. Porro satius uisum est mihi illegitimorum compositiones haudquaquam adscribere, utpote cum homines scelerati in lucro ponant talia posse discere. Nec enim necessarium est cum uerorum ac germanorum notis ac indicijs, adulterandorum nosse compositiones, cum nihil ad ea discernenda conferant: imò optem, si queam, quæ à maioribus me perperam conficiendorum atq; adulterandorum medicaminum prodita sunt compositiones, omnes prorsum delere atque extirpare. haftenus Galenus. Ex cuius uerbis manifestè percipi potest, ex li-  
bris duntaxat non posse in simplicium agnitione peritum fieri quenquam, etiam si in ipsis stirpium imagines uiuentibus persimiles omni exquisito artificio fuerint adiectæ. Siquidem (ut hac in præfatione scribit Dioscorides, & locis iam citatis asserit Galenus) qui in stirpium historia peritissimus euadere cupit, illum quidem uinas omnium plantas non semel tantum, sed diuersis anni temporibus inspicere oportet. Quandoquidem plantæ ipsæ folia aliàs exhibent, cum prima germinatione emergunt, aliàs cum adolescunt, & caulem edunt, aliàs ubi flores erumpunt, & aliàs ubi sicciscentes maturum gestant semen. Videmus enim apertè populum nigram, sicuti ricinum, per initia folia explicare rotunda, quæ tamen post tempus huic platani, illi uerò triangulari sectione laciniata uisuntur. Sed contra hederæ euenit. quippe huic prima statim iuuenta triquetra folia insunt, quæ uetustiora iam facta quadantenus rotundantur. Sifymbrij aquatici folium cum primum erumpit, rotundum est, cum uerò adoleuit, in erucæ modum laciniatur. Lepidio, & nasturtio folia primo exortu circinata, ac circumquaque apij ferè modo laciniata emergunt: at cum pubescunt, prælonga oleaceis similia euadunt. Quo etiam modo hortense nostrum uulgò petroselinum uocatum cum suis ludere cernimus. Lathyrus amygdalinis folijs caulem uestit, quæ in cacumine ita prioris formæ obliuiscuntur, ut in aristolochiæ, aut hederæ folia degenerent. Nouellus acanthus folio lactucæ longiore uirescit, & incisuris diuiso: at senior effectus quædam circa totum caulem folia promit tam crebra, acuta, implicita, densa, ac minuta, ut nucamenti speciem quandam referant. Sunt & aliæ nonnullæ, quæ has foliorum mutationes per tempora ostendunt, quarum nomina breuitati consulentes nunc prætereunda censemus. At fieri quidem nequit, ut huiusmodi stirpium uariationes ex libris, in quibus figuræ expressæ, atque etiam coloribus exornatæ habentur, omnes obseruari possint. quandoquidem plantæ ipsæ appictæ ex tot uarijsq; unam nobis duntaxat imaginem repræsentant. Huc etiam illud accedit, quod ea, quæ picturæ artificio fiunt, etsi ex optimi artificis penicillo emergant, nunquam tamen naturalium rerum lineamenta ad unguem referre, ac exprimere queunt, quanuis etiam naturam exactissime imitentur. Eadem ratione putauerim ex cuiuslibet grauissimi auctoris commentarijs, qui stirpium historiam continent, neminem absolutam earum notionem unquam adepturum esse, quæ maximè medicis requiritur. quippe quod ij suis simplicium monumentis, ac foliorum, caulium, & reliquarum partium historijs, non nisi unam lineamentorum, ac similitudinum enarrationem tradiderint. Quæ tametsi uera sint, nullum tamen præbent mutationis exemplum, ut sæpe ac sæpius plantis compluribus uarijs totius anni curriculis tum in folijs, tum in caulibus, reliquisq; particulis euenire comperimus. Quo fit, ut hæc uariandi series nullo alio pacto addisci possit, quam longa oculorum exercitatione, dum ætate tota plantæ ipsæ solo educatæ uirescunt. Ceterum ubi scriptores in suis historijs stirpium notas explicant, illi quidem ferè semper similitudinibus utuntur, acorum exempli gratia, xyridem, gladiolumq; iridi similem reddentes: Meon præterea anetho, cyperum porro, asarum hederæ, phusmyrno, & hoc illi, & illud huic sæpiissime comparantes. Vnde fieri non potest, quin aliquis, non prius perspectis unâ cum doctissimis ac exercitatissimis præceptoribus plantis quibuslibet, cum quibus aliæ iniisset similitudinem, tum etiam cognationem narrant auctores; & non habita hoc modo earum ratione, possit unquam ex solis libris cum stirpium imaginibus, uel sine eis editis, in summum & perfectum herbarium euadere. Quamobrem etsi stirpium imagines, quæ magno tum pictorum, tum typographorum studio libris excuduntur, insipientium oculos blandè admodum detineant, atque illas prius a nobis cognitatas in memoriam reuocent; magni tamen eas esse emolumenti ijs non crediderim, qui uisu & præceptoris auxilio numerosam earundem partem non acceperint prius: quanquam fortasse secus uulgus existimet. Adhibeant igitur curam ij, quibus in animo est rei herbariæ peritiā adipisci, ut in primis uiros huius rei non imperitos sibi præceptores asciscant: deinde ut assuescant per diuersa temporis interstitia, montes adire, ualles, sylvas, ac cætera terræ loca, ubi oculis, reliquisq; sensibus simplicia medicamenta inspicere, & cognoscere ualeant. Quos nec pigeat se conferre ad fodinas, ubi metallica & fossilia medicamenta tam diligenter contemplantur, ut legitima quæque deinde ab adulterinis discernere sciant. Neque solùm in fodinis ipsi uersari debent, sed etiam in fornacibus, ubi metalla funduntur. nam ibi & diphygem, & pompholygem, & spodium, & cadmiā, & argenti spumam, & alia nonnulla dignoscere poterunt: quæ hac nostra ætate factitia, spuria, & adulterata in myropolijs ferè omnibus habentur. Quin & ad magna emporia, luculentissimasq; ciuitates se conferant, ubi peregrina undique importata ueniunt. At certè ridiculi sunt qui inter legendum tum herbas, tum etiam radices, uana ducti religione, quibusdam uerborum, carminum, & suffimentorum superstitionibus uti præcipiunt, quasi uires, & facultates medicamentorum uerba, & carminum incantationes infundere, augere, & diminuere ualeant, ut stulti, & superstitiosi falsò credere, & affirmare non erubescunt. Quos tamen lib. vi. de sim. med. faul. superius citato acerrimè damnauit Galenus, sic inquit. Et Pamphilus eum in modum tractatum de herbis composuit, uerum is ad fabulas uersus aniles est, simulq; præstigiaturas quasdam, iunctis nonnullis incantationibus, quas, cum herbas colligunt, admurmurant. Et sanè utitur ijs *αἰεὶς αἰετῶν*, id est, ad quæ suspenduntur, & ad alias manganetas non solùm curiosas, & a medicina alienas, sed etiam falsas uniuersas. Ex hac Galeni sententia omnibus palàm fit, quod si modò commentarios aliquos admittamus, omittis omni ex parte superstitionis, eos tantum legere debeamus, atque in ijs nauare operā, in quibus uera, & exulta simplicium doctrina nitet. Quos præsertim posteritati donarunt ij, qui exactam eorum peritiā indefessis laboribus sunt consecuti: inter quos omnium primus est Dioscorides. Ideoque iure quidem eodem loco cæteris a Galeno præfertur, cum inquit. At Pamphilus, is scilicet, qui libros de herbis composuit, planè ex ijs, quæ uel ipse scribit, præfert



fert grammaticum, indicatq; se nec conspexisse herbas, quas exponit, nec vires earum expertum, sed ijs, qui ante ipsum scripse-  
re, fidem habuisse citra ullam explorationem. Hic sanè libros exscripsit frustra annexo ad unamquamque herbam nominum  
aceruo: deinde etiam exponens, si qua ex homine ferebatur transformatio: tum incantamenta, & libationes, atq; thymiamen-  
ta, quæ in colligendis illis adhibebantur, adscribens: necnon & alias eiusmodi præstigiaturas nugaces. At Dioscorides Ana-  
zarbensis quinq; libris materiam omnem utilem absoluit, non herbarum tantum, sed & arborum, & fruticum, & succorum,  
& liquorum: memorans insuper & metallica omnia, & partes animalium. Et mihi utiq; uidetur omnium perfectissimè tra-  
ctatum de materia medicamentorum confecisse. Nam licet à maioribus multa de illis benè scripta extent, tamen à nemine  
omnium æque de omnibus. Ceterum quæ scripta reliquit Heraclides Tarentinus, & Crateuas, & Manteias, non in ordinem  
digesta, nec in unum omnia collecta uisuntur, quemadmodum illa, quæ scripsit Dioscorides. Et primo de antidotis uolumine:

Dioscorides à  
Galeno maxi-  
mè commenda-  
tur.

10 Ac de omni quidem (inquit) medica materia sufficienter à Dioscoride quinq; libris traditum est, a quo tibi discere licet cum  
alias omnes notas, tum gustu, olfactuq; perceptas, quibus maximè probatiora medicamenta a deterioribus cognoscuntur &  
discernuntur. Hinc ergo auctoritate Galeni satis perspicuum esse potest omnibus medicis, itemq; seplasiarijs, ad quos potissi-  
mum spectat rei medica cognitio, in ea simpl. medicamentorum facultate Dioscoridem ceteros excellere, & facile primas te-  
nere. Quapropter ab ijs præclarissimè ageretur, si eius scripta tantisper legerent ac perlegerent, perpetuoq; in sinu gesta-  
rent, donec eum planè sibi familiarem redderent. & hoc quidem eo præsertim tempore facerent, quo à peritissimis præcepto-  
ribus uera, ac legitima simplicia tum oculorum, tum gustus, tum olfactus sensibus offeruntur. Quod eò citius ducet illos ad  
optatum finem, quò magis Dioscoridis præclara scripta castigatissima, & a mendis, quàm plurimis expurgata reperient.  
Quinetiam nostris commentarijs, qui præterea Galeno referunt acceptum ferè quicquid ipse scripsit de simplicium medica-  
mentorum materia, ita dilucidata & illustrata, ut maximam (ni fallor) secum adferant claritatem. Huic igitur soli se de-  
20 dant, hunc solum sequantur ob iam dictas rationes omnes ijs, qui non modò stirpium, sed & reliquorum simplicium medica-  
mentorum doctrinam & facultatem consequi uolunt. Ac contra tum uulgo semper ignaro, tum ijs etiam, qui coaxantium  
ranarum instar, è sordido palustrium aquarum limo caput exercere nequeunt, nugaces, ac penitus detestabiles quorundam  
libros ubi simplicium, & compositorum materia ab ijs tractatur, qui uix lactucam nouissent, nisi eorum cœnis frequentissi-  
ma extitisset: pariterq; urticam, nisi acerrime tangentes pupugisset. Quorum inscitiam animaduersus Galenus, contra eos  
locutus esse uidetur lib. vi. de simpl. med. facul. præfatione breuiter & scitè, sic inquit. Verùm abstinendum est a multis  
mendacibus, multoq; etiam magis fugiendus est Pamphilus, qui ne per somnium quidem herbas uidit, quarum aggreditur fi-  
guras perscribere. nam id genus hominum (quomodo àsimilauit eos Heraclides Tarentinus) simillimum est præconibus, qui  
formam ac notas fugitiui mancipij, licet ipsi non uiderint unquam, præconio tamen publicant. notas enim ab alijs, qui norunt,  
accipiunt, & ceu cantilenam eas proferunt, ut si fortè is, quem præconio indicant, adfisteret, agnoscere tamen non possent.

Dioscorides in  
simplicium me-  
dica. materia  
primas tenet.

30 Hucusq; Galeni uerba. Quæ longè satis sufficere possunt ad eorum monitionem, qui ad simplicium materiam noscendam per-  
rectum ostium introire cupiunt, & securo totius itineris gressu progredi. Verùm in primis, ut opportunè singula demetan-  
tur, nosse oportet tempora, quibus maximè plantæ uiribus ualeant. Quapropter a radicibus initium sumentes, dicimus ha-  
rum vires, sicut etiam aliarum stirpium, partium, non eodem anni tempore æquè in omnibus reperiri. quandoquidem alia  
hoc tempore, alia uerò illo humore prægnantes deprehenduntur. Tamen si non desint, qui haud quaquam infirmis rationibus  
innixi, radices è terra eruendæ asserant semper autumno, cum scilicet folia decidunt, & caules contabescunt, alij uerò ineun-  
te uerè, priusquàm folia concreuant: siquidem hisce temporibus radicibus maior uis inest, quàm cæteris partibus. Sed ut in  
genue in hac re fatear, quid sentiam, crediderim ego omnino maiorem succi ubertatem inueniri in his, quæ uere effodiuntur.  
quippe quòd plantæ nondum caules, folia, neque flores emisserint, a quibus omnis radicum succus exhauritur. Sed & ratio-  
ni consonum mihi uidetur, autumnales radices omnes tum paucioris, tum imbecillioris esse succi, quam uernales, quòd sci-  
40 licet pauco antè tempore & caules, & folia, & fructus ediderint. Non tamen inficiari uelim, quòd quæ uere leguntur, co-  
piofiore, quam par sit, humore redundantes, illoq; longè minus concocto eo, qui in autumnalibus habetur, putredini &  
corruptioni non sint magis obnoxia, præsertimq; si longo asseruentur tempore. Qua re a Dioscoride animaduersa, is sanè  
iussit stirpium radices effodiendas esse, cum stirpes ipsæ folijs exuuntur. Quod cum uarijs anni temporibus eueniat pro na-  
tura diuersarum plantarum, curam impendere oportet, ut suo tempore unaquaq; radix integrè, si fieri potest, cum om-  
nibus suis adnatis euellatur, & in ijs locis, atque sub ea cœli constitutione, quam maximè familiarem habent. Porro radices  
abunde nutritæ sint oportet, ac omni putredine, & tabe uacantes: non ita tamen, ut præ nimio alimento ex pingui solo,  
ubi nascuntur, accepto, debitam & humoris copiam, & corpulentia metam excedant, neque ut eiusdem alimenti ino-  
pia inanes, & rugosæ reddantur. Quod cum maximè perspexisset Galenus de iridis radicibus differens libro primo de an-  
tidotis: In uniuersum (inquit) ex omni medicinarum genere illæ radices inutiles habentur, quæ inanes sunt, & rugosæ.

Libri explodē-  
di.

Tempus, quo  
stirpium parte  
legendæ sunt.

Radices quæ  
do effodiendæ

Radicum opti-  
marum notæ.

50 Atque illæ quidem deteriores sunt mediocriter nutritis, & mediocrem magnitudinem nactis, quæ crassitudinis modum ex-  
cedunt, & plus humoris in se continent, quàm illis usu ueniat. Hæc Galenus. Ceterum ubi radices è terra fuerint exem-  
ptæ, primum quidem tandiu aqua clara elui debent, donec omni undique terra, uel limo penitus abstergantur: mox deradi-  
tum a fibris, tum capillamentis omnibus, quibus uniuersim ferè omnes comantur: postremò siccari eas conuenit omni adhi-  
bita cura. Quòd si fuerint quales fæniculi, apij, asparagi, ruscij, polipodij, rubiæ, intubi, & consimilium, in umbra, ubi o-  
rientales uentirespirent, diligenter siccentur. At omnino cauendum est, ne sole feriantur: quippe quoniam potior earum  
pars ab eis proculdubio euanesceret, utpote raris & tenuibus. Verùm enim uero si ex eis fuerint, quæ natura crassæ sunt, ue-  
luti gentiana, beleni, mandragora, bryonia, & id genus aliæ, & aer sit nubilus, & hyems, ne in umbra situ tabescant, ac  
proinde marcescant, in sole ac uento tutò siccari possunt. Quod commodius fieri potest, si frustatim dissectæ ita tenui funiculo  
trajiciantur, ut partes non se contangant, aut cratibus impostæ quotidie sæpius manibus reuoluantur. Atqui curandum est,  
60 ante quàm siccentur, ut lignea matrix, quæ omnibus ferè radicibus includitur, ipsi in longum scissis, integra eximatur: quip-  
pe omnino inutilis est, nullamq; uim obtinet. etsi gætiana, cyclaminus, aristolochia rotunda, iris, bryonia, centaurii maius, nym-  
phaea, aliæq; complures absq; matrice suas præ se ferant radices. Siccatis radicibus, quòd planè constet eas sine tabe, & te-

Radices quo-  
modo mundan-  
dæ, siccandæ, ac  
cōseruandæ sint.

Radices quib. i  
locis exiccandæ  
sint ponendæ.



Veratrum unū  
que triginta e-  
durat annis.

Non est ab re  
certis tempori-  
bus herbas col-  
ligere.

Herbæ quo pa-  
cto legēdæ, sic-  
candæq; sint.

Placæ, quæ col-  
ligi postulant  
floribus orna-  
tæ.

Officinarum  
lapis in her-  
bisticeis repo-  
nendus.

Flores quo tem-  
pore sint decer-  
pendi, siccandi,  
ac recondendi.

redine per tempora adseruari posse, iis reponantur in locis, ad quæ solares radij non penetrent, neq; fumo pateat aditus, & quæ neq; uliginosa sint, neq; pulverulenta. Sit igitur locus eminens, & siccus, ad septentrionem uergens, uel etiam ad meri-  
dionalem plagam, quando scilicet radices ipse non prorsus exiccata recondentur: adhibita tamen cura, ne eo tempore au-  
stri humidissimi status admittantur. Ita deniq; recondi, ac seruari possunt tot annis, quot ab inanitate, teredine, & tabe uin-  
dicari ualeant. Nam etsi quæ tenues sunt, ut asari, pbi, asparagi, rusci, & id genus aliæ, anno duntaxat perennent; uera-  
trum tamen utrumq;, quamuis radicibus constet tenuibus, ad trigessimum annum usque perdurat. Ceterum demetendi tem-  
pus, recondendi locus, perdurandi terminus non modò in radicibus obseruandus, sed & in cæteris tum stirpium, tum etiam  
animalium partibus, ut in birci sanguine, lupi iocinore, intestino, ac etiam stercore, uulpis pulmone, apri uestica, anguium se-  
necta, alijsq; consimilibus. Assumantur igitur hæc omnia eo demum anni tempore, quo magis suis uiribus sunt prædita, nul-  
lo planè modo neglecta temporum ratione, quibus singula decerpi postulant. Neq; enim damnandi sunt, qui in quibusdam  
plantis colligendis quædam decreta tempora, nonnullosq; errantium siderum aspectus obseruant: quippe quòd apud graues  
auctores scriptum inuenerint, peonia radices contra comitiales non esse euellendas, nisi decrecente luna. Quæ quidem opi-  
nio non prorsus reprobanda uidetur, nec ad ineptias incantationum, aliarumq; uanitatum, quas stultè (ut Galenus inquit)  
prodidit Pamphilus, comparanda. Nam cum inferiora terrestria a superioribus cælestibus gubernentur, & regantur, fieri  
maximè potest, ut luna, ut quæ cæteris errantibus sideribus est nobis magis proxima, motuq; uelocissima, maximam cum  
plantis omnibus, ac rebus quibusuis alijs habeat rationem, tum cum augetur, tum etiam cum minuitur singulis mensibus.  
Quamobrem non temerè à Galeno proditum est, alyssum herbam tantum srio ardente ad canum rabiosorum morsus esse e-  
uellendam, sicuti etiam fluuiatiles cancos ad idem peridoneos. Quo etiã tempore captamus scorpiones, atque anchusa radi-  
ce constat sanguineo succo madente. Quemadmodum & stirpes, quibus facultas excalfaciens insit, perpetuò in locis calidis,  
ac siccis demetere conuenit. Quocirca Hippocrates ad Crateuam scribens: Adnitere (inquit) quantum potes, ut nobis mon-  
tanæ maximè, & in altis collibus nascentes herbas à radicibus rescas: quandoquidem hæc firmiores, atque acriores sunt ijs,  
quæ aquosioribus nascuntur locis: idq;, quòd in montibus terra sit densior, & aer tenuior. nam quod attrahunt, frigidius  
est. Quinetiam dabis operam, ut flores ex his herbis etiamnum decerpas, quæ circa stagnantes aquas, paludes, fluuios, & son-  
tes prodeunt, quas sanè debiles, & exolutas, ac dulcis succi esse scio. Hæc Hippocrates. Herbæ similiter, atq; radices, le-  
gendæ sunt, siccandæ, ac asseruandæ, his tamen demptis, quæ tum in medicina usu, tum in cibis, tum etiam in obsoniorum con-  
dimentis quotidie uirentes usurpantur, ueluti lactuca, intubus tam domestica, quàm agrestis (cichorium appellant) portu-  
laca, buglossum, beta, atriplex, blitum, brassica, uiola nigra, malua, helxine, linocystis, ocimum, apium, hyoscyamus, se-  
dum, plantago, asparagus, acanthus, & aliæ complures. Atque non solum refrigerantibus herbis, uerum etiam excalfacien-  
tibus recentibus utimur: plerumq; enim ex calida potestate præditis, uirides siccis præponimus, præsertim ubi minus calefa-  
cere sit opus: siquidem humor in uirentibus exuberans earum caloricam facultatem haud parum demulcet. Cuius quidem  
classis habentur amaracus, cruca, nasturtium, mentha, absinthium, thymus, satureia, ruta, calamintha, sisymbrium, pule-  
gium, abrotonum, & id genus permulta. Sunt præterea & aliæ, quæ demetiri expetunt, cum primùm floribus ornantur,  
ut centaurium minus, uiola purpurea, origanum, symphytum petraeum, pulegium, serpyllum, amaracus, polium, thymus,  
chamedrys, chamæpitys, anthemis, chrysanthemum, stæchas, hyssopum, fumaria, aliæq; consimiles plantæ, quas ne longior,  
quàm par sit, esse uidear, ex industria prætereo. Hæc igitur omnia serena cæli constitutione, non nubibus, non imbris in-  
festis in primis colligantur oportet. Deinde terra expurgata, atq; alijs aduentitijs excrementis amotis diligenter in umbra  
siccantur. Nisi ex eo genere habeantur, quæ caulis crassitudine, ut in acantho, uel foliorum lentore, crassitie, & humoris  
exuberantia, ut in portulaca, & criethamo, omnino insolari expetant. quandoquidem si eiusmodi herbæ in umbra siccandæ  
reponantur, dubio procul situ obducentur, & putrescent. Ceterum cum rectè siccata fuerint, decusso puluere, in saccu-  
lis ex corio, uel ligneis capsulis recondantur, ac diligenter claudantur, ne earum uires euanescant. Qua in re errant se-  
plasiariorum plerique, qui herbas iam siccatas infasciculos digredientes ad officinarum laquearia suspendunt, ubi non so-  
lum breui uiribus destituuntur, aeris ambientis exuentione, ac uentorum perflatu, sed etiam puluere, & araneorum  
telis obsiduntur, quin etiam muscarum stercore, quæ illis die, noctuq; insident, labefactata nigricant. Neque uerò pla-  
nè laudibus efferendi sunt ij, qui in linteis sacculis, ipsiq; textura admodum raris eas trabibus appendere consueuerunt:  
quippe æstius aer in ipsos penetrans, quicquid boni inest, absomit, & abolet. quinetiam puluere obsita corrumpuntur,  
& contabescunt. Idcirco ut tam herbæ, quàm radices suas integras asseruent facultates, nihil quidem præstantius,  
quàm eas capsulis tiliaceis, uel piceis, uel fistilibus diligenter clausis reponere, ut docet Hippocrates ad Crateuam his  
uerbis scribens. Omnia medicamenta, quæ succi, & liquoris fluidi sunt, in uitreis uasis ferantur. quæ uerò folia, aut  
flores, aut radices sunt in fistilibus nonis probè obturatis, ut ne uentis perflata, medicamenti uigorem, uelut in animi de-  
liquium collapsa, amittant. Quod si Hippocrates in recentibus obseruandum præcipit, id maximè in siccis fieri ope-  
repretium erit. Flores insuper non secus, atque reliquæ plantarum partes, eo tempore colligendi sunt, quo magis suo  
in uigore consistunt, non autem cum iam flaccescentes decidui euanescent. At capparum flores muria asseruandi, antea  
quàm se explicent, decerpuntur: rosarum uerò cum non planè explicati uisuntur: cæteri deinde cum omnino expan-  
sis folijs patent. Verum cum maiori ex parte omnes ferè flores sint herbis fragiliores, molliores, & tenuiores; idcir-  
co tantum abest, ut in sole siccandi sint, ut ne quidem in umbra, si calida, uel eminentia fuerint loca: quippe, ut  
solis feruore, sic & aeris calore nimio exoluuntur. Siccantur igitur in locis temperatis, quo tempore sæpius reuoluan-  
tur, ne situm contrahant, adhibita etiam cura, ne siccinatiuum colorem deperdant. quandoquidem certum est flores,  
qui inter siccandum a proprio colore degenerant, nullius esse in medicina usus. Siccantur autem probe ubi substratis  
lnteaminibus sparguntur & ijsdem lenibus operiuntur. Flores itaq; in uniuersum sicci ad annum duntaxat, edu-  
rant, etsi anthemidis, centaurij, chrysanthemi, millefolij, spartij, & rosarum flores etiam longiori asseruentur tempo-  
re, si ligneis arculis optimè inclusi diligenter recondantur. Non minori etiam studio sunt colligenda semina tam ea,  
quæ suis in stirpibus nuda innaesunt, ut lithospermi, feniculi, anethi, & cari: uel uasculis, aut capitulis inclusa, ut pa-  
paueris,



pauers, nimbæ, melanthij, hyoscyami, & ocimoidis: aut siliquis testæ, ut fabæ, ciceris, phasoli, dolichi, & lupini: aut corniculis recondita, ut sœni græci, fertula Campana, sinapis, & erucæ: aut uarijs inuolucris contenta, quàm ea, quæ circa medullam quorundam fructuum intus conduntur, quale est mali medici semen, aurantij, limonis, pyrorum, cydoniorum malorum, peponum, & melopeponum, cucurbita, & cucumeris. Veruntamen hæc assumere oportet, cum fructus, a quibus eximuntur, suam maturitatem planè senserint: illa uerò, ubi herba iam sicca, non amplius uirent. Et quamuis multa repariantur semina, quæ ad annum ultra suas asseruent uires, ea tamen quotannis renouare satius, ac tutius erit: siquidem pauca sunt, quæ inueterata rancorem non redoleant. quo fit, ut calorem nanciscantur extraneum, & sibi non congenitum. Vbi igitur sicca fuerint semina, arculis ligneis reponantur in locis siccis: facile enim contrahunt locorum humores. \* Caterum fructus, quemadmodum pruna, serica, myrti bacca, cydonia mala, cerasa, quæ uulgò marascas uocant, corna, sorba, <sup>10</sup> ficus, panica mala, & alia id genus, quæ in medicina usum reponuntur, operæpretium est, ut maturi ex arboribus decerpantur: quanquam sorba, ut siccentur, immatura decerpere conueniat. At animaduertendum est, quòd ubi adstrictione, & repressio sit opus, fructus adstringentes ut paululum potius immaturi, quàm secus, demetantur oportet. Porro iuglandes, amygdalæ, pistacia, nuclei pinei, & anellana non prius ex arboribus excutiantur, quàm planè ultimum maturitatis gradum senserint. Id autem rectè cognoscitur, cum extima inuolucra sponte sua debiscunt, & arbore concussa undè cum fructibus decidunt, alioquin insolati contrahuntur, & siderantur. Ex his igitur, qui siccati asseruantur, capsulis ligneis potius, quàm saccis recondantur, ne extraneos humores concipiant. Qui uerò per annum recentes reponuntur, aut <sup>20</sup> maiori ex anni parte perdurant, in locis siccis minime asperginem redolentibus appendantur, ut assolet de uuis, pyris, malis cydonijs, & punicis: aut super paleas expandantur, ut fit cum malis, sorbis, ac messilis: aut hordeo, uel milio sepeliantur, quemadmodum medica, & aurantia mala. Cortices præterea, qui fructibus auferuntur, ut cytrij, punicis, & cucurbitis: quique arboribus decerpuntur, ueluti thuri, ligno guaiaco, sambuco, ac fraxino: qui item herbarum radicibus detrahuntur, ut capparum, mandragoræ, thapsiæ, alypiæ, pityusæ, ac aliarum, non secus sunt siccandi, atque radices: quinetiam similiter reponendi. Succique quoque, utpote in medicina admodum necessarij, omni prorsus diligentia, ac ratione sunt conficiendi, atque ita asseruandi, ut toto anni curriculo putredinem non sentiant. Ii igitur non solum ab herbis eliciantur oportet, sed etiam à radicibus, ac fructibus. Qui è radicibus exprimuntur, ut glycyrrhizæ, uere quidem parandi sunt, cum primum folia emergunt. Ex folijs uerò, ante quàm stirpes flores edant, & earum caules lignosi fiant. Ex fructibus denique, quidam cum ipsi ultimam maturitatem senserint, cuiusmodi esse debet malorum punicorum, citriorum, limonum, & ex myrti baccis: quidam uerò antequam ad plenum maturuerint, ut ex iuglandibus, moris, pyxacantha, ligustri baccis, & acacia: quidam ex immaturis adhuc uuis, ut omphacium. Horum omnium nonnulli diu insolati, aut lento igne siccati reponuntur, ut aloes, syluestris cucumeris, absinthij, eupatorij, hypocistidis, glycyrrhizæ, & huiusmodi generis: aliqui uerò humidi, fluxibilesque reconduntur. Atqui non omnibus eadem est <sup>30</sup> conseruandi ratio: quippe alij paululum primum ad ignem feruefacti, moxque diligenter defæcati, ut fieri solet de succo rosarum, intubi, buglossi, oxalidis, lupulorum, apij, & fœniculi. Alij uerò ignem non experti tantum subsidere permittuntur, ac deinde uasis tandiu, transferuntur, donec defæcati pelluceant. Quod fit de succo malorum punicorum, citriorum, limonum, cydoniorum, & mororum. Veruntamen diligenti admodum animaduersione opus est (ut Galenus inquit lib. vi. de medicamentorum compositione secundum locos) in succis liquidis conseruandis: quandoquidem facile corrumpuntur, nisi feruefactis prius, & mox à facibus omnibus percolatis, olei parum superponatur, ut optimè norunt solertissimi phar- <sup>40</sup> macopolæ. Adhuc habentur uaria liquorum genera, quæ quàm plurimis ex plantis distillant, ac defluunt, quorum alij gummi, alij resina, alij lacryma uocantur. In gummi genere sunt opopanax, laser, ammoniacum, sagapenum, euphorbium, galbanum, bdellium, myrrha, thus, opocalpasum, sarcocolla, styrax, & id genus alia. In resinarum uerò censu sunt terebinthina, lentiscina, strobilina, pinea, picea, larigna, & abiegna. In lacrymarum denique numero sunt lac, quod ex papauerum uasculis excipitur, propriè opium appellatum, scammonium, quodque ex thapsia fluit, tithymalorum omnium lac, cancamum, tragacanthæ lacryma, quique defluit è uiribus liquor, ex pruno, amygdalo, & ceraso. Quin & illud, quod uulgus Arabicum uocat gummi, quanquam non defuit, qui tam hoc, quàm prunorum, cerasorum, & amygdalorum lacryma malint <sup>50</sup> in gummi potius referre, quàm in lacrymas. Sed quoquo modo res habeat, eò tantum summa harum rerum spectat, ut exacta scilicet earum notitia habeatur. quippe non defuit mangones, & impostores, qui eas adulterent, quemadmodum & medicamenta metallica. Postremò si forsitan cuiuspiam nasuto uideretur Dioscorides non parua erroris culpa suspectus esse, quòd in hac præfatione absolute pronunciauerit, ex omni herbarum genere solum ueratrum multis edurare annis, reliqua uerò à trimatu inutilia esse, cum tamen in pluribus locis eius sententiæ reclamet Theophrastus antiquissimus plantarum scriptor; dicimus, ut hos ab huiusmodi opinione distrabamus, quòd cum Dioscorides extiterit in hac facultate peritissimus, consummatissimus, & omnium facile princeps, grauissimo quoque Galeni testimonio, non modò non credendum uidetur, sed ne cogitandum quidem, quòd non calluerit is omnes stirpium proprietates, quodque haud studiosè legerit ea, quæ ante ipsum trecentis, aut pluribus annis posteritatis memoriæ mandauerat Theophrastus, & aliorum ueterum plerique: præsertim cum nobis perspicuum sit, quantum in his rebus describendis fuerit ipse apprime fidelis; & diligens. Verum omnibus persuasum esse debet, quòd sicuti in quibusdam locis huius uoluminis scriptura deficit, in alijs spurij additionibus redundat, in alijsque quandoque scætet mendis, scriptorum culpa, atque etiam eorum, qui in scribendis, uel excudendis auctorum uoluntatibus plus, minusue curæ impenderunt, quàm sua interesset; ita etiam in hac præfatione euenisse facile potuit. Quare pro certo crediderim, longe plura hic desiderari, quàm ea, quæ hac in re tradiderit Theophrastus, qui ueratrum ait triginta perdurare annis, aristolochiam quinque, uel sex, chamaeleonta nigrum quadraginta, centaurium maius decem, uel duodecim, peucedanum quinque, aut sex, uitem syluestrem unico duntaxat anno, elaterium centenis annis, ita ut repertum esse attestetur elaterium ducentorum annorum, quod optimum erat, & pretiosum. Harum itaque rerum historias omnes tantum absit, ut credamus non legisse, notasse, ac monumentis tradidisse Dioscoridem, ut ne imaginemur quidem, etsi scriptis suis non extent: quin potius locus iste nobis suspectus & deprauatus habeatur. Id-

Fructus quando decerpendi, & quomodo conseruandi.

Cortices quomodo siccandi, & reponendi.

Succi quomodo exprimendi, conseruandique sint.

Gummi, lacryma, & resina.

Dioscorides defenditur à calumnia.



Simplicium no-  
mina uaria Dio-  
scoridi adulte-  
rina.

Arbores.

Frutices.  
Suffrutices.

Plantarum de-  
generatio.

Stirpium mu-  
tatio.

Plantæ melio-  
rescunt celi ele-  
mentia, & loci  
amicitia.

Plantarum fi-  
tus naturales,  
ubi latæ nasci-  
tur.

circo non Dioscoridi, sed scriptorum, & librariorum incuria id uitij adscribendum est: quemadmodum additionum redun-  
dantia accusantur ij, qui, ut earum auctores essent, ab re hoc opus augere, atq; illustrare existimarunt, quales sunt spuria ad-  
ditiones illæ, quæ plura & Græcorum, & Hebræorum, & Arabum, & Chaldæorum, & Aegyptiorum, & Magorum,  
& Latinorum, aliarumq; linguarum nomina coaceruant, atque in omni fere plantarum historia in pluribus uoluminibus  
Græcis statim occurrunt singulis capitibus. Quæ facile ex Pamphilo deprompta fuerunt: argumento quod (ut superius  
dictum est) ei rem hanc uitio uertat Galenus, atque sine ulla ratione sint in hoc Dioscoridis uolumen importata. Cuius rei no-  
bis postea præbuit testimonium, quod in quibusdam antiquis bibliothecis legitima Dioscoridis uolumina reperta sint Græcè  
pluribus centenis annis scripta, in quibus nullum prorsus ex his spuris nominibus legebatur. Quorum uetustam auctoritatem  
simul cum doctissimo Ruellio secutus, in meis uersionibus Italica lingua conscriptis omnia illa nomina adulterina ab opere ab-  
dicauimus, quemadmodum facturus sum in hoc Latino Dioscoride: etsi Hermolaus, & Marcellus uulgatis exemplaribus decepti,  
nomina illa suis interpretationibus reliquerint, tanquam Dioscoridi legitima. Sed quoniam non minus utile, quàm necessa-  
rium duximus, ut omnes ij, quibus in animo est plantarum peritiam assequi, sciant ad unguem, quo arbores a fruticibus diffi-  
deant, frutices ipsi a suffruticibus, & suffrutices ab herbis, dixerim ego Theophrasti auctoritate, omnes illas stirpes arbores  
appellari debere, quæ ab radice statim simplici caudice surculoso, dissolutuq; contumaci assurgunt, a quo per interualla tan-  
quam brachia, exorti rami latius diffunduntur, uti olea, ficus, malus, pyrus, quercus, ilex, & id genus aliæ. Frutices uerò,  
quæ ab radice caudice multiplici, ramosoq; sese attollunt, in quorum classe sunt rubus, rosa, paliurus. Suffrutices, qui in-  
ter herbarum genera annumerantur, ab radice caulem emittunt, lignosis adnascentibus ramulis, folijsq; minutis, quæ non  
uelut aliarum herbarum folia quotannis arescunt, & decidunt, sed perpetuis folijs toto anno uirescunt, ut stæchas, ladanum,  
ruta, hyssopum, salvia, & eiusdem generis aliæ. Herbarum deniq; generi subscribunt reliquæ plantæ, quæ inter initia folia  
tantum sine caule pandunt, ac deinde in caulem erectæ, flores, & semina ferunt, ut cerealium omnia genera, olera, quæ in  
hortis ad cibos feruntur, & syluestrium fere innumera, quæ sponte sua in pratis, campis, ac alijs compluribus locis prone-  
niunt: tametsi ex eis nonnullæ habeantur, quæ neq; caulem, neq; flores, neq; semina gignunt, ut phyllitis, asplenium, cynoglos-  
sum, hemionitis, onosma. His ita determinatis, sciendum præterea est, herbas assiduo quodam cultu, ac diligentia nonnun-  
quam arborescere, quod maxime malæ accidit. Hanc enim pluries uidi senis, septenisue mensibus cultam, tanta caudicis  
longitudine, crassitudine, & duritie proficere, ut hastæ instar grandesceret. Frutices quoq; aut temporis diuturnitate, aut cul-  
torum mangonio in arbores non pumilas exeunt, ut uitex, hederæ, myrica, paliurus. Contrà similiter fit, ut arbusculæ quæ-  
dam, si desit alimentum, aut si nullo cultu adhibito dimittantur syluescere, à sua natura ita recedant, ut in frutices degene-  
rent. Quandoquidem hi tum per adultam ætatem, tum per cultus rationem, uendicato sibi robore, crassos prædurosq; fun-  
dunt caudices, ac ramos. Illæ uerò tanquam indomitæ surculis, stolonibus, ac germinibus, qui circa caudicem & radices adna-  
scuntur, luxuriantes, solidos ita ramos debilitant, & infirmant, subrepto illis humore, ut in frutices sensim elanguescant, ut  
myrto, lentisco, & corylo quandoq; euenisse comperimus. Tantum enim in plantis naturæ germanitas potest, ut non solum  
sæpe prædictos præstet effectus, sed etiam ut alteram in alteram stirpem facile uertat, ut cassia in cinnamomum, sisymbrium  
in mentham, triticum in lolium, hordeum in auenam, & ocimum in serpyllum. Porro ex his omnibus herbarum generibus  
quædam satiuæ sunt, quædam grestes. Has uolunt nonnulli priores fuisse satiuis, cum earum permultas domita cultu feritate  
mansuescere in hortis liquidò constat: etsi in permultis quoq; & syluestre, & satiuum genus inueniatur. quarum aliæ sæcun-  
dæ sunt, aliæ steriles: aliæ florent, aliæ floribus orbantur: aliæ perpetua fronde uirent, aliæ folia amittunt. Quod non aliunde  
prouenire scribit Theophrastus, quàm a loco ipso, ubi nascuntur, sicuti ab aere eas ambiente: tametsi id accidat interdum par-  
ticulari radicum uitio. Magni quippe refert, ut sæcundæ, floridæ, & perpetuò uirentes plantæ conseruentur, si clemens cæ-  
li constitutio, situsq; germanitas adsit. Quare nil mirum, si circa Memphim, & in Elephantio agro ficibus, ac etiam uiti-  
bus folia nunquam decidunt, quodq; in insulis, alijsq; regionibus nuper in Indijs occidentalibus a Lusitanis, & Hispanis re-  
pertis, nulla spectetur arbor, quæ sempiterna coma non uireat. Neq; item admirandum, quod reperiantur arbores procerio-  
res, uirentiores, aspectu pulchriores, & magis frondibus, & fructibus exornatæ in hoc loco, quàm in illo: nanque aliæ hoc situ  
latantur, aliæ illo pro sua quæque naturæ ratione. Proinde uidemus, quod quæ montes amant, ut cedrus, larix, abies, pinus, pi-  
cea, terebinthus, buxus, iuniperus, fagus, carpinus, ibi proceræ admodum; formæque insigni profiliunt. Quemadmodum in pla-  
nitierum & collium nemoribus quercus, cernus, iuber, ilex, lotus, ulmus, acer, fraxinus, corylus maxime proficiunt. Iuxta flu-  
mina, & in aquosis latiores proueniunt platanus, alnus, populus utraque, myrica, salix, harundo: etsi harum permultæ non  
æquè latæ in montibus, uallibus, planis, & syluis exultent. Id quoque discriminis in herbis, & fruticibus uisitur. quædam enim  
paludibus enascuntur: aliæ in lacubus, & stagnantibus aquis exiliunt: aliæ litora, & fluuiorum ripas desiderant: quædam hu-  
midos, aquosos, uliginososq; amant tractus: quædam aquas odere, & ob id arida, & saxosa sequuntur. Nec etiam desunt quæ  
in humidis & siccis locis uitam ancipitem agant. Sunt deinde quæ in campestribus degere cupiant, quæ uinetis latentur, quæ  
pratis gaudeant: præterea quæ ualles, quæ colles, quæ denique editos quærant situs. Aliæ quoque urbanioribus locis allestæ  
iuxta urbium, & oppidorum mœnia in macerijs, & ruderibus prodeunt. In palustribus, & humentibus locis, ac secus magna-  
rum scrobium aggeres feliciter enascuntur plantago, coronopus, poterium, scordium, ranunculum, eleoselinum, sphondilium,  
lysimachia, alifina, chelidonium minus, epimedium, pentaphyllum, erinus, equisetum, limonium, heliotropium paruum, uerbe-  
naca, iussilago, hydropiper, onobrychis, conyza tertij generis, eupatorium commune. Et magis palustribus gaudent cyperus, ty-  
pha, sparganium, iuncus. At tam lacumosis, quàm admodum palustribus innatant nymphæa, potamogetum, lotus Aegy-  
ptia, colocasia, folijs & in aquis conditis, & extra eminentibus. Malabathrum similiter in Indiæ paludibus nascitur, atq;  
nobis in Italia oryza, hippolapathon, ac millefolium stratiotes. Tribulus æquè in lacubus, paludibus, fluminibus nascitur,  
atq; in mari: quorum litoribus, ac ripis familiare spectatur nerium. Adiantum, itemq; trichomanes uliginosis specubus  
gaudent, præsertim si secundum amnes existant: aut asperginosas sequuntur ripas, quæ præruptis locis inhaerent. Vitex de-  
inde, elichryson, bubonium, botrys, rha fluminum ripas accolunt. Crithamum uerò, brassica marina, androsaces,  
corniculatum, papauer, dorycnium, solanum somniferum, glaux, hippophaes, hyppophastrum, tragium, tithymalus para-  
lius,



tins, peplis, alypon, absinthium seriphum in maritimis tum litoribus, tum scopulis, tum etiam collibus emergunt. Tripolium  
 etiam in maritimis exurgit, ubi scilicet allidit unda, iterumq; recedit, modò in mari, modò in sicco degens. Non nisi aquis pro  
 ueniunt bryon thalassion, corallium, & alga. At in riguis fontium, præsertim quæ hyeme tepescunt, sion, atq; aquaticum si-  
 symbrium una innascunt, ut quasi inuicem fraternam uideantur inisse amicitiam. Ceterum ex his, quæ incontinenti nascun-  
 tur, arida, & siticulosa loca petunt eryngium, satireia, lythospermon, lycium, salvia, stachys, onosma, lonchitis, cynoglos-  
 sum, echium, buglossum, chamæpitys, ueratrum nigrum. Aridissimis, & saxosis exurgunt capparis, libanotis, symphytum  
 petraum, saxifragum, helxine, hemionitis, sedi utrunq; genus, cotyledon, cymbalion, polytrichon, paronychia, asplenium,  
 clynopodium, circea, lichen, ita ut harum pleræq; sæpius in edificiorum ruinis, ac saxosis admodum locis uirescant. In opa-  
 cis autem nascuntur chrysocome, asarum, uiola purpurea, astragalus, & cyclaminus. In humidis clematis prima, quæ  
 10 & secus aggeres inuenitur: item phyllitis Hemionitis, Althea, Helenium paludarium. Collum amantate capiuntur spar-  
 tium, nepeta, sylvestre cuminum, chamedrys, etsi non oderit etiam aspera, & saxosa: item phalangium, thymum, quod  
 etiam petroso solo nasci uidemus: quin & holostium. Culta deinde uiuent lagopode, elatine, ornithogalo, coriandro, hya-  
 cintho, hypecoo, chamæcisso, ægilope, osyride, aphaca, orobanche, melanthio, bupthalamo, anthemide, sylvestri papauere,  
 xiphio, leontopetalo, phenice, hyperico, cyano. Inculta uerò uiuent psyllio, hieracio. Pratis latantur trifolium, lotus sylue-  
 stris & urbana anonis, daucus, carum, tragopogon, oxylapathum, centaurium minus, hemerocallis, colchicum, betonica: quan-  
 quam hac & colles, & montes abunde scatant. In uinetis aluntur telephium, portulaca sylvestris, peplus, helxine hedera-  
 cea, ampeloprasum, capnos. Tam intra, quam extra oppida, & urbes in plateis, monumentis, parietinis, rudicibus, propter  
 muros, & hortorum sepimenta uisuntur uerbascum, blattaria, thlaspi, iberis, malua, chelidonium maius, urtica, ebulus, sam-  
 bucus, erysimum, aristolochia longa, marrubium, chrysanthemum, galiopsis, senecio, terrestris tribulus, sideritis, eupato-  
 20 rium, hyoscyamus, cicuta, personata, xanthium, sylvestris cucumis. Campestris cardui omni genere horrent, atractyli, fe-  
 rulis, sylvestri feniculo, gramine, thalictro, bunio. Agrorum, & pratorum sepibus hærent ruscum, asparagus, rubus, rham-  
 nus, ligustrum, rubia. Ephemero autem, hippoglossio, filice, planitierum syluæ uirescunt. Montes adamant nardum tam In-  
 dicum, & Syriacum, quam Celticum, & montanum, centaurium maius, mandragoras, hastula regia, satyrium, testiculus, gen-  
 tiana, ligusticum, alysson, smyrnium, ueratrum album, ruta sylvestris, polemonia, polygonatum, tithymalus characias, po-  
 lium, ptarmica, thymelea, chamaelea, glycyrrhiza, asclepias, narcissus, thapsia, pæonia, athiopis, clymenum, onagra, cacalia,  
 aconitum, daphnoides, hyssopum agreste, peucedanum, chamædaphne, Tormentilla, bistorta, chamaeleo albus, Angelica li-  
 banotis. In syluis montanis emicat leucacantha, atq; inibi in præruptis locis petroselinum, & Rhodia radix. Sunt præterea,  
 quæ arboribus innasci uelint, in quibus resident, atq; ab iisdem suscipiunt alimentum, ut agaricum, uiscum, sphagnos, polypo-  
 dium, dryopteris, lichen. Aliæ quidem in arboribus conspiciuntur, aliæ uerò prius e terra exorta, per arbores repunt, quem-  
 30 admodum labrusca, uitis, nigra, bryonia, hedera, clematis altera, smilax tam lauis, quam aspera, lupus salictarius, conuel-  
 uulus, periclymenum. Non desunt etiam herbæ, quæ sine radicibus in alijs herbis profoliant, neq; alibi, quam in illis reperi-  
 untur, ut cuscuta, epithymum, epithymum, & epistæbe. Veruntamen illud scire conuenit, quòd etsi harum omnium quæque  
 sua natura felicius proueniant in prædictis locis, suisq; unaquæq; sequatur situs, nihil tamen obstat, quin eadem modò in mon-  
 tibus, modò in planis, nunc in collibus, sæpe in uallibus, nonnunquam in agris, & pratis, ac etiam in alijs uarijs locis nullo di-  
 scrimine inueniri possint. Et hæc satis sint quantum ad natalem plantarum situm. Ceterum ut, quantum per me fieri potest,  
 harum rerum non minus utilis, quam necessaria doctrina exciteur, augeaturq; iam ad singulas herbarum partes noster se  
 conuertet sermo, & de radicibus, folijs, caulibus, floribus, ac seminibus differemus, primò à radicibus, ueluti à basi alia-  
 rum partium, rem ipsam exordientes. Frumentacea igitur omnia multis nituntur radicibus, ijsq; tenuibus. Legumina ue-  
 rò singulas habent radices præter fabam, easq; surculosas, & duras. Sic & olera ferè omnia singulari radice coherent, ut  
 40 lactuca, apium, beta, buglossum, intubus, cichorium. Quinetiam radice singulari, sustinentur sylvestris ruta, quam harma-  
 lam uocant, peplos, crateogonum, ephemerum, & sæpius uerbenaca. Contrà numerosis radicibus donantur asarum, plu-  
 baccaris, ueratrum genus utrunq; capparis, crithamum, hastula regia, chelidonium minus, asclepias, circea, alcea, æthiopis,  
 gramen, filix femina, muris, auricula altera, plantago, chrysocome, asparagus, ruscus, hippoglossum, panaces Heracleum,  
 hemionitis, pæonia femina, alisma. At nardi Indici, & Celtici radix in spica modum capillatur. Prægrandi, firmaq; radice  
 exurgunt helenium, bryonia, mandragoras, scammonium, sylvestris cucumis, uitis nigra, rapum, nimphaea, colocasia, ra-  
 dix Rhodia, & China nuper ex Indijs occidentalibus importata, dracunculus, aloe, centaurium maius, libanotis, siphondylium,  
 ananthe, symphitum secundum, papauer corniculatum, raphanus, carduus, periclymenum, solanum somniferum, smilax  
 aspera, thapsia, hippophaes, hippophaestum, tithymalus characias, pitusa, Rhabarbarum, Rhaponticum. Contrà exiguum,  
 tenuemq; radicem gignunt hydropiper, catanances genus secundum, ranunculum, panaces Asclepium, & Chironium, pha-  
 50 langium, trifolium, anthyllis, bechium, onobrychis, horestium, britanica, epimedium, onagra, tragium secundum, leontopo-  
 dium, uerbenaca supina, phyteuma, pancratium, aconiti tertium genus, chamæcissos, asarum, utrunq; ueratrum, plantago mi-  
 nor, coronopus, sesamoides, origanum sylvestre, alypon, atractylis, heliotropium maius, onosma, rubia, cepæa, alisma, betoni-  
 ca, chamaelyce, gingidium, centaurium minus. Radices in lignum durefcunt æthiopidi, smilaci asperæ, poterio, leucacantha,  
 astragalo, tithymalo characia, cypero, rhododendro. At molli, lentaq; radice constant althea, acanthus, alcea, malua, Sym-  
 phytum maius. Geniculatæ ueluti arundinibus, sunt iridi, acoro, polygonato, rusco, nymphæa, xyridi, hippoglossio, graminis, lau-  
 ro Alexandrina, colocasia, galanga, gingiberi, radici Chinæ nuper inuenta, & Rhodiæ. Radicem digiti crassitudine fundunt  
 orobanche, eryngium, polygonatum, pæonia mas, pyrethrum, daucus, pastinaca sylvestris, symphitum petraum, dorycnium,  
 ebulum, echium, crithamum, elaphoboscum. Bulbose autem insunt cæparum modo, lilio, hemerocalli, cæpis, bulbis, hastulæ  
 regie, allio, porro, croco, narcisso, xiphio, testiculorum omni generi, satyrio, ornithogalo, ephemero, arisarum, hyacinto, dra-  
 60 cunculo, ampelopraso, scorodopraso, moly. In globum exuberant radices aristolochiæ rotundæ, cyclamini, apij uomitori,  
 leontopetali, ananthes, pæonia femina, rapi, chrysogoni, periclymeni, cyperi, argemones, catanances secundæ, pycnoco-  
 mi, Geranij unius, Pseudoapij, anioræ. Insuper radices inter se dissident, tum colore, tum odore, tum sapore: quæ discrimina si  
 recte

Plantarum in  
radicibus uarie  
tas.



Radicum differe-  
rentia in colo-  
ribus & saporibus.

Foliorum in  
plantis compa-  
ratio, & simili-  
tudo inter se.

recte cognoscantur ab his, qui breui hanc facultatem assequi desiderant, non parum inde haurient utilitatis. Sicuti & maxi-  
me confert scire, quæ sint radices magna uel parua, quæ dura uel molles, quæ numerosæ uel pauca, quæ caparum uel tubercu-  
lorum effigie, quæ denique geniculatæ, de quibus hucusq; abunde differuimus. Sed iam de coloribus agamus. Nigricat foris  
chrysogoni radix, etsi candicet intus: item papaueris cornuti, nardi montani, helenii secundi, cyclamini, chamaeleonis, cardui,  
hastula regia, libanotidis, rhapontici, quanquam huius interna rubescant, peucedani, leontopetali, epimedi, nymphææ, eryn-  
gii, symphiti secundi, smirni, echii, ueratri nigri, astragali, anemones, mandragoræ, aconiti tertij generis, thapsiæ, personatæ,  
filicis maris, uitis nigra, aristolochiæ utriusque, quarum tamen interna buxo colore pallent, pæoniæ fæminæ: tametsi huic, si  
cut etiam thapsiæ, & mandragoræ deliberata exalbeat. Contra è candida proueniunt radice plantago, polygonatum, dracun-  
culus, arum, arisarum, ranunculum, ueratrum album, anonis, ligusticum, asparagus, ruscus, hippoglossum, elaphoboscum, liba-  
notis, sphondylium, rapum, radix, circæa, alcea, holerium, tragum, trifolium, narcissus, allium, porrum, gingidium, iberis, hipposeli-  
num, tripolium, iris, panaces Heraclei, tragum, somniferum solanum, arctium, onagra, chamæcissos, scammonium, althæa, pitusa. At nō  
prorsus albæ, sed subalbide radices tributa sunt aro, polemonia, helenio primo. Rubent rubiæ, centaureo magno, rhapontico,  
rhabarbaro, tametsi tria hæc exterius nonnihil nigricent: item pentaphyllo, heptaphyllo, betæ tertij generis, blito, carotæ, an-  
chusæ, licopii, onosmati, chrysogono, quanquam exterius nigricant. Non planè rubra, sed subrubra radice sunt acanthus, phu,  
satyrium erythronium, xyris, radix Rhodia, solanum somniferum, alypum, costus. Ex atro rubescunt filici fæminæ, cypero, pyc-  
nocomo, ephemero Colchico. Rubro colore purpurascunt radices symphyti petrai, caparum, scille, pancratij. Flaua minus radice  
sunt aristolochia rotunda, glycyrrhiza, lapathum, hippolapathum, cyperus Babylonicus, argemone, chelidonium maius, gentia-  
na. At herbaceo colore insunt polypodio, phalagio, smyrnio, & imperatorie. Odorata radice fragrant iris, acorus, meon, cy-  
perus, galanga, zedoaria, nardum tam Gallicum, quam Indicum, asarum, phu, caryophyllata, baccharis, ligusticum, pastinaca, an-  
gelica, seseli Massiliense, hipposelinum, smyrnium, libanotis, asclepias, circæa, alisma, tripolium. quin & radix Rhodia odorē expirat  
nō iniucundum. Dulcedinē gustui præbent glycyrrhiza, tragopogonis radix, cætaurij maioris, chamaeleonis albi, elaphobosci, ge-  
ranij, arctij, polypodij. Amaritudinem uerò gentianæ, ranunculi, helenij, dictami candidi, leucacanthæ, panacis Heraclei, hip-  
pophais, pancratij, scille, cichorij, asparagi, rusci, centaury minoris, chelidony maioris, asphodeli, cyclamini. Acri autem ra-  
dice deprehenduntur gingiber, acorus, galanga, zedoaria, imperatoria, crocodylium, angelica, panaces Chironium, smyr-  
nium, pyrethrum, alisma, tripolium, raphanus tum sativus, tum sylvestris, utraque iberis, nasturtium, thlaspi, argemone,  
hydropiper, arum, dracunculus, erysimum, ophioscorodon, ampeloprasum, scorodoprasum, cæpa, allium, porrum, scandix.  
Quo fit, ut si exacta notitia differentiarum habeatur, quæ in radicibus forma, numero, colore, odore, ac sapore notantur, ma-  
ximum inde percipiant emolumentum ijs, qui magna animi delectatione in hac simplicium medicamentorum facultate ope-  
ram impenderint. Ac præterea plurimum ijsdem contulerit, si omnes stirpium delineationes, similitudinesq; (de ijs  
intellige, quæ scriptis tradi possunt) tum earum pariter & odores, & sapes assequantur, eo inquam modo, ac ratione,  
quo hic à nobis adnotata reperiuntur. In primis igitur à similitudine, quam inter se ineunt plantæ, exorsus, pro uiribus  
enitar, ut quæ plurimis ignota sunt, ijs, quæ omnibus sanè uulgares apparent, recte comparentur. quapropter ab heder-  
a primum, ut quæ neminem lateat, rem ipsam auspicabor. Hederam igitur folijs emulantur, etsi quædam maiora,  
quædam uerò minora cernantur, scammonium, asarum, uterq; cyclaminus, smilax aspera, leuis, & hortensis, uitis  
nigra, marina brassica, Aethiopicum seseli, periclymenon, aristolochia utraq; asclepias, epimedium, gramen parnassi,  
apocynum, uiola purpurea, chamæcissos, helxine cognomento cissampelos, cynocrambæ, hortense solanum, halicacabum,  
circæa, cucumis tam sylvestris, quam sativus, utraq; clematis. Vitigineum folium representant platanus, acer, lupinus,  
ricinus, bryonia, ueratrum nigrum, balsamina, colocynthis, cucumis, quem Veneri anguriam uocant. Alba spina, &  
acanthium simili uirent folio: sicuti abrotonum fæmina, & absinthium seriphum uocatum folijs se inuicem imitantur. Vi-  
tex, & anagryis & folijs, & ramis conueniunt. Apij folia referunt caucalis, secundum dauci genus, laserpitium, smyr-  
nium, buniu. Amygdala fronde uestiuntur, persicus, rhododendrum, ebulus, sambucus, staphylodendron, lathyrus,  
quàm officina cataputiam nominant. Anisum deinde isopyro folijs adstipulatur, anagallis antyrrhino, atriplex xanthio.  
Vtriusq; rubiæ folia imitatur aparine, ac galium: quanquam illis maiora, huic uerò minora spectentur. Porri, bulbiq; folia  
præ se ferunt hyacinthus, narcissus, allium, colchicum, cyperus, hastula regia, ampeloprasum, scorodoprasum, canini testiculi,  
lonchitis. Buxus, & lycium consimili comantur fronde. Vitis alba amomo folijs correspondet, pyrethrum sylvestri dauco, he-  
xionitis dracunculo, coris ericæ. Feniculi folia emittunt altilis asparagus, panaces Asclepium, seseli, daucum Creticum, an-  
themis, libanotis, bupbthalmos, anethum, thapsia. Anethi folijs assurgit meon. Plantagini non dissimilia sunt folia candidi ue-  
ratri, gentianæ, alismatis, & clymeni. Phœnij folium geranium exprimit. Filicem folio emulantur sideritis secundum genus,  
polypodium, dryopteris. Ferula cicutam foliorum imagine refert, hæc uerò myrrhidem. Buglossum, & cirsiu consimili modo  
foliantur. Graminis folium proferunt moly, holostium, gramen, arundinaceum, coronopus. Huius uerò folia habent catanan-  
ce, psyllium. Cichorium, chondryllæ utrunq; genus, & quod quibusdam dens caninus dicitur, consimili sunt folio. Cnicus arra-  
ctylis folio assimilatur, chamaeleoni nigro crocodilium, chamaeleoni albo silybum. Glasto tripolium simile est. Coriandri fo-  
lijs comantur parthenium, adianthum, sideritis tertia, omnia ranunculi genera (quorum tamen quædam propius, quædam lon-  
gius eius speciem sequuntur) uterq; daucus, thalictrum, capnos. Helxine folia produunt anagallis, alsine, muris auricula:  
camabris, aut quinquifolij eupatorium, sed quæ quadripertitè diuidantur. Cotonei mali frondem exhibent capparis, sola-  
num somniferum. Smyrni folium præstant phu, lauer. Cupressi effigiem promit sabina: iuniperi cedrus minor quæ phœni  
cia ducitur Hypericum, androsæum, ascyrum, folio non discrepant. Cissus, & ladanus sicuti in specie, ita & in folijs  
conueniunt. Cyclamini folium pandit aconitum primum: ciceris cecurium, securidaca: cumini sylvestris stratiotes  
millefolium: cucurbitæ personata: lolij phœnix: iuglandis centaureum maius, pæonia mas, gentiana: etsi huic ma-  
gis cum plantagine conueniat. Iridis folia reddunt, acorus, medion, sylvestris iris: item gladiolus, nisi hic breuior,  
angustioraq; folia sibi uendicasset. In iunci specie collocandum esset utrumq; equisetum, sed inani caule assurgit. Lenticu-  
le folium simulant aphaca, onobrychis, chamaesyce: helenium asterum, anonis, trichomanes, polygala, glaux. Laureæ  
fronde



# In Lib. primum Dioscoridis. I I

fronde uirent polygonatum, clematis prima, daphnoides, nerium, chamædaphne. Lili folia spargunt hemerocallis, pan-  
 cratium, satyrium, martagon (sic enim appellant liliū quoddam agreste) phemerum, onagra. Lentiscum referunt glycyrrhi-  
 za, tragus. Nec lepidium arabis dissimulat. Lactuca effigie folia ferunt dipsaci, sylvestris lactuca, lycopsis, anchusa, syl-  
 uestre glastum, mandragoras femina. Linguae bubulae similia sunt symphyti alterius folia. Myrti folia ruscus habet, tithy-  
 malus femina, & canirubus. Mentham satiuam folio exprimunt sisymbrium, hydropiper, pentaphillon. Marrubij effi-  
 gie assurgit apiastrum, ballote, horminum, sideritis prima. Mercurialis folio est cinocrambe: Helsing & elatine fo-  
 lio simili comantur. Nasturtij folijs iberis non refragatur nec thlaspi. Oleam amula foliorum facie representant ha-  
 linus, ptarmica, phyllirea, ligustrum, uirga, conyza, thelygonum, caninus testiculus, lithospermum, dorycnium, hyppophaes.  
 Platanum folio imitantur ricinus, nigrum ueratrum, sphondilium, aconitum cynoctonum. Verbasco folia fundunt beleniū,  
 10 ethiopia, arctium, buglossum, & tithymali genus latifolium. Pastinaca, & gingidium folijs inter se non dissident. Portulacæ  
 folio assimilantur telephium, cepæa, crithamum, terrestris tribulus, tithymalus helioscopius. Trifolio correspondent lotus syl-  
 uestris, medica, cytisus, fertula Campana. Thymum, stæchadem, satureiam simile comat folium. Acuta spina, & mespilū pri-  
 mum genus simili uirent folio. Nec dissimili pulegio dictamnū & calamintha comantur. Myricæ sabina, & cupressus:  
 serpylli clinopodium: saluæ sideritis prima, horminum, uerbascum sylvestre, folijs uestiuntur. Piceæ folium ferunt polygo-  
 num, & pityusa: quercus uerò chamædris, teucrium, scordium, betonica sideritis prima. Neque à rutæ folijs dissident aca-  
 cia altera, centaurium minus, serpyllum sylvestre, ambrosia, polygonum primum, androsæmum, polemonia, peplus, parony-  
 chia, hypericum, apios. Aloë, & scilla similia tributa sunt folia. Sampsiuci folium ostendunt marum, & panaces chironiū.  
 Solani folio germinant circea, haliacabab. Rumicis folia emulantur arum, phyllitis, britanica, et quæ uulgò bistorta dicitur.  
 Foliorum similitudine inter se certant ruscus, hippoglossum, laurus Alexandrina. Aspleni imaginem præbent muris auricula  
 20 altera, & altera lonchitis: sicuti semperuiæ minoris tertia aiuge species, aristolochia clematidis. Salicis fronde prouenit ly-  
 simachia, fertula Campana ligusticum. Silybus, chamæleo albus, carduus, alba spina, sese folijs imitantur. Ex his igitur fa-  
 cile quisque herbarum germanitatē, cognitionem, similitudinemque perdiscere poterit. quæ omnia in dignoscendis stirpibus  
 non paruam adferunt utilitatem. Ceterum plantarum omnium folia non modicam in coloribus differentiam habent, tametsi  
 folia ipsa coloribus adeo perspicuis, uti flores haudquaquam splendeant. Niger sanè color in nullis reperitur herbis, neque  
 arboribus, quannus nonnullæ atro quoddam uirore sint suffusæ, ita ut paululum nigricent, sicut phyllirea, buxus, ligustrum,  
 hortense solanum, nigra uiola, osyris, hyoscyamus, utraque clematis. Contra nec folia habentur, quæ niuem candorem expri-  
 mant. uerum pleraque, quæ incana sunt, subalbicant, ut crithamo, echio, ranunculo, abrotono, absinthio, saluæ, calaminthæ,  
 maro, periclimeno, corniculato papaueri, stachy, menthastrum, althæa, polio, uerbasco, utrique lychnidi, & mandragoræ mari:  
 quæ omnibus superne candicant, quemadmodum infernè rosmarino coronario, bechio, olea, populo, artemisia, & alijs mul-  
 30 tis. Rubent punice malo, amygdalo, lentisco, terebintho, rhoi, cyclamino, botry, cori, androsæmo, ascyro, lonchiti, osyri, blito,  
 amaranto, phyco marino, sesame, irioni, atriplici, alypo, Celtico nardo, & cuidam betæ generi. Folia, quæ lanugine tument, in-  
 sunt dictamnū, uerbasco, lychnidi, gnaphalio, acanthio, althæa, menthastrum. Aspera sunt symphito alteri, marrubio, fico, sal-  
 uæ, ballote, & hormino. Aculeis horrent folia buglossi, echii, urticæ, eryngij, rusci, atrætylis, sonchi, chamæleonis utriusque,  
 dipsaci: quinetiam cardui omne genus aquifolij. Et ilicis. Humi iacent panacis folia, coronopi, anchusæ, mandragoræ, utrius-  
 que anagallidis, cynoglossi, glauci, catanancæ secundi generis. Reptant etiam humi lithospermi, graminis, onosmatis, canis te-  
 sticuli, albique chamæleonis. In uniuersum plantæ omnes, quæ caule & floribus orbantur, folia per terram spargunt. Aca-  
 40 ta folia, ut quæ olfactu nares feriant, data sunt allio, cepis, nasturtio utrique tam aquatico, quam terrestri, sinapi, erucæ, lepi-  
 dio, gingidio, hydropiperi, erysimo, clematidi secundæ, thlaspi, serpyllo, thymo, thymbræ, sisymbrio, pulegio, calaminthæ, di-  
 ctamnū, dracunculo, aro, flammulæ, origano. quæ omnia non modò olfactu, sed magis etiam gustu acrimoniam præbent. At  
 amaritudinem possident chondrylla, cichorium, gentiana, ruta, absinthium, aphaca, abrotonum, parthenium, scandix, aloë,  
 santonicum, seriphium, chamædris, marrubium, scordium, glaucium, chamelæa, empetrum, & quæ uulgò gratia Dei deiectionis  
 facultatis herba dicitur. Odorata folia sunt asaro, sio, sisymbrio, menthæ, menthastrum, calaminthæ, pulegio, saluæ, la-  
 dano, hyssopo, sampsiuco, origano, thymo, serpyllo, satureiæ, symphyto petræo, rosmarino, ligustico, stachy, malabathro. Nec  
 insuauem efflant odorem betonica, chamædrys, baccaris, artemisia minor, & herba illa, quam aliqui sclaream, nonnulli herbā  
 sancti Ioannis, & plerique matrisaluiam nuncupant. Nec desunt stirpium folia, quæ ab alijs tum plantis, tum liquoribus odo-  
 rem emendicasse uidentur, ut scordium ab allio, trifolium à rutæ, & bitumine, cytisus ab erucæ, apiastrū à citreo malo, chame-  
 50 pitis à pino, xanthium à nasturtio: ita denique hydropiper à pipere mutuatur odorem. Grauius olent absinthium, abroto-  
 num, seriphium, ballote, polium, ebulus, botrys, aristolochia, cannabis, anagiris, galiopsis, cicuta, mandragoras, apocynum,  
 glaucium. Non parum quoque discriminis in plantarum tum caulibus, tum stolonibus reperitur. quandoquidem ex eis quæ  
 dam singularem, simplicemque caulem proferunt: aliæ numerosos cauliculos edunt. quibusdam crassi caules insunt: alijs te-  
 nues assurgunt: alijs inanes, & uacui eriguntur, fistularum, & arundinum instar: alijs pleni conspiciuntur: quibusdam item lō-  
 gus prosilit caulis, quibusdam uerò breuior, nonnullis caules geniculati sunt: alijs enodes exeunt, alijs laeore, alijs scabritia, alijs  
 duritia, alijs lentore notantur. Nec desunt, qui lanugine uestiuntur, & qui spinis, & aculeis rigeant. Quibusdam plantis  
 teretes sunt, nonnullis quadranguli, & aliquibus striati. Alij denique sursum eriguntur, alijs per terram serpunt, ac re-  
 60 punt. Dissident præterea inter se stirpium caules colore, rectitudine, & curuitate: tanta fuit nature in plantis formandis ua-  
 rietas, atque solertia. Plures igitur caules ab una tantum radice exiliunt glasto sylvestri, ptarmicæ, plantagini, muris auri-  
 culæ, telephio, aristolochiæ utrique, rutæ sylvestri, hyperico, elatine, phænici, trago, solano somnifero, & manico, minori sedo,  
 chamæcisso, glauci, osyri, tithymalo paralo, helioscopio, & thymelæa. Ramoso, ac pariter surculoso caule fruticant saluæ, sa-  
 tureiæ, thymum maius, origanum, hyssopum, absinthium, abrotonum, ruta, stæchas, ocimum, amaracum, symphytum petræū:  
 & ut summam rem complectar, omnes denique plantæ, quæ suffi utices appellantur. Crassum caulem mittunt dracunculus,  
 chamæleo niger, ænanthe, beleniū, symphitum alterum, hyoscyamus, personata, sedum maius. Contra proditur tenuis orni-  
 thogalo, thlaspi, polemonia, ranunculo, limonio, anemona, ligustico, panaci Asclepio, peucedano, artemisia, phyllo, cynocram-  
 bæ,

Foliorum in co-  
 loribus discri-  
 men.

Caulium in plā-  
 tis differentia.



ba, buphtalmo, alismati, betonica, eebio, eupatorio, plantagini, chelidonio maiori, muris auriculæ, aristolochiæ utrique, seripho, tragorigano, mēthæ, sifymbrio, lysimachia, rutæ sylvestri, delphinio, melāthio, agresti cumino, aparina, chamedri, scordio, teucro, trifolio, hyperico, sideriti secūda, elatine, pētaophyllo, ueneris umbilico, chamedaphne, tithymalo, helioscopio, thymelea, alipo. Inanes in uniuersum, ac fistulosos caules habent frumēta, legumina, & olera. Particulatim uerò cauis emicant colliculis phu, apii montanū, sonchus, ueratrum album, gentiana, equisetum, narcissus, ricinus, cicuta, lathyris, hieracium maius, symphitum secundum, spina alba, cape, porrum, hipposelinum, thapsia, ferula omne genus, omnesq; plantæ ferulaceæ, qualis cicuta, panaces, laserpitium, seseli Peloponense, & quæ guttatim stillant sagapenum, galbanum, & ammoniacum. Geniculatum culmum gerunt cerealium omnia: quin & ebulus, sambucus, phu, cyclaminus secundus, gentiana, panaces. Asclepium, polycnemum, crateogonum, polygonum, equisetum, ferula, cicuta, meon, odoratus iuncus, pityusa, arundinum omne genus, hydropiper, ligusticum, xyphium, & omnes deniq; plantæ, quæ feniculaceo caule assurgunt, ut elaphobosum, anethum, seseli Massiliense, pyrethrum, sphondilium, peucedanum. Laui constant caule dracunculus, hastula regia, typha, nymphaea, sideritis tertium genus, chrysanthemum, aconitum lycoctonum, gentiana, acanthus, aloë, iberis, hyacinthus, millefolium, chamedaphne. Dodrantali caule exeunt chamæleo niger, tripoliū, hyacinthus, arū, sesamoides, daucū Creticum, caucalis, caninus testiculus, epimedium, hypericum, sideritis tertium genus, centaurium minus, anonis, sylvestre cuminum, tussilago, ænanthe, anthyllis, anthemis, scoris, ocimoides, achillea, elatine, pentaphyllum, tragus, ageratum, papauer spumeum, psyllium, aconitum primum, colebicum, sēperuium minus, umbilicus ueneris, stratiotes millefolium, chamæcissos, glaux, polygala, laurus Alexandrina, tithymalus myrsinites, paralius, helioscopius, & cyparissias: itē chamælea, & uerbenaca. Duum uerò palmoriū lōgitudine caules extollunt phalaris, thlaspi, melanthium, pæonia, ueratrum album, cynocrambe. Caulis cubiti altitudine adolescit petasitæ, plantagini minori, ranunculo, phu, rosmarino, chelidonio maiori, baccharis, panaci. Asclepio, sphondylis, satyrio, alsina, betonica, faba Aegyptia, cirthamo, arabidi, asphodelo, lepidio, xyridi, eupatorio, sylvestri papaueri, aconito tertio, semperuiuo maiori, senecioni, uerbasco fœminæ, cytiso, xanthio, rusco, daphnoidi, chamedaphnæ, lathyri, primo felicis generi, cnico, gladiolo, ascyro, lysimachia. Interdum cubiti longitudinem caule excedunt alisma, cyperus, tithymalus characias, pityusa. At horminum femicubitali caule contentum est. Binum cubitorum longitudinem caule æquant dracunculus, gentiana, spina alba, acanthus, conyza maior, althea, symphytum secundum, helenium, glastum, glycirrhiza, centaurium maius, dipsacum, carduus, seseli Aethiopicum, lycopsis, sideritis secunda, manicum solanum, sylvestris lotus, cirsum. Quaternum cubitorum caulis exit moly: tricubitalis uerò Medio. Duris lignosisq; nituntur cauliculis hypericum, chamædris, teucrium, symphitum petræum, androsæmum, ascyrum, satureia, thymum, origanum, millefolium, eupatorium, aster Atticus, hyssopum, stæchas. Lentore & mollitia caules languescunt irioni, poterio, malua, smilacibus omnibus, cucurbitis, peponibus, & melopeponibus, cucumeribus, lupino, periclymeno, bryonia, uiti nigra, uicia, helxine, quam cissampelon cognominant, scammonio, iunco, tiphæ, althea, alcea, solano somnifero, osyri, rusco, daphnoidi. Spinis horridum gerunt caulem dipsacum, poterium, agriacantha, scolymos, paliurus, rubus, canirubus, hieracium maius, stæbe, rosa. Spinosa prorsus lanugine obducuntur urtica caules, echij, anchusæ, lycopsis, buglossi. Hirsutus caulis uisitur menthastro, orobanchæ, helenio, ocimoidi, eupatorio, herbæ quam pilosellam uocant, secundo symphiti generi. Lanugineum caulem nutriunt acanthium, gnaphalium, uerbascum, lychnis utraque, tussilago, althea, anemone, panaces Heraclium. Scabritia & asperitate caulium sunt pastinaca, rubia utraque, lupus salictarius, aparine, baccharis, sylvestris cnicus, æthiopis, equisetum, ueratrum nigrum, papauer sylvestre, & corniculatum. Humi cauliculis repunt polygonum, lithospermum, anagallis, clematis prima, holostium, tribulus terrestris, peplos. Caules edunt quadrangulos sideritis prima, apiastrum, marrubium, ballote, cyperus, centaurium minus, mentha, calamintha, baccharis, horminum, aparine, rubia, chamædry, stachys, scordium, teucrium, betonica, symphitum secundum, clymenum, uerbenaca, urtica, galiopsis, æthiopis, lotus Aegyptia, bunium, xanthium, ebulus, pycnocomum. Triangulares insunt cirsi, & quandoque etiam cypero. Ceterum caules albicant moly, utrique iberidi, nasturtio, cnico, cicaliæ, cynocrambæ. Rubescunt minori hieracio, soncho, artemisia, hyperico, ascyro, phu, uirga aurea, helxine, senecioni, myriophyllo, orobanchæ. Caule destituuntur chamæleo albus, phyllitis, filix, cynoglossum, dryopteris, polypodium, onosma, trichomanes, asplenium, hemionitis, lichen, paronichia, adiantū, hippophestum, chamæsyce. Ad hæc non parum quoque in stirpibus dignoscendis utilitatis præstat florum tum coloris, tum formæ cognitio, quippe cum nulla sit earum pars, quæ prius nostris sese offerat oculis uere, & aslate, quàm flores, uaria colorum pictura, quæ in eis refulget. Quapropter non ab re fuerit, horum differentias edocere, quæ in coloribus ita se habent. Plantæ igitur, quæ flore candido decorantur, sunt ut oxyacantha, ligustrum, orneoglossum, fraxinus, rosæ, quibus tum ruber, tum etiam purpureus erumpit. Item olea, myrtus, cerasus, malus, pyrus, mespilus, prunus, arbutus, iberis, raphanus, sifer, cucurbita, caucalis, eruca, ocimum, ornithogalum, cyclamini secunda species, hastula regia, capparis, poterium, thymus, moly, aparine, phalangium, trifolium, sed cui flos quandoque rubescat, polium, ænanthe, alba uiola, nymphaea prima, althea, polygonatum, clematis altera, ocimastrum, erinus, achillea, helxine cissampelos dicta, conuoluulus, dorycnium, ephemerum secundum, stratiotes millefolium, lotus Aegyptia, chamæsyce sesamoides magnum, narcissus, scamonium, thymelea, sambucus, ebulus, angelica, filipendula, uiburnū, flāmula, fragaria imperatoria, liliū conuallium dictum, & uincetoxicū. Rubri flores emicant rosis, in quibus tamen uariant, nam alij candidi, alij purpurei, alij lutei reperiuntur: itē malis puniceis, fabæ Aegyptiæ, rumici, oxalapatho, oxalidi, blito, aphaca, ophioscorodo, anemone primo generi, argemone, anagallidi mascula, papaueri sylvestri, solano somnifero, onagra, & cariophyllis uocatis, quem florem recentiores quidam, nescio qua auctoritate ducti, uetonicum appellat, quanquam & hi purpurei emergant, & quandoque uaria colorum mistura inficiantur. Flores menthæ, sifymbrij, & hydropiperis colore subrubro apparent. In purpura albicantes insunt phu, rosis, persico, amigdalos, eruo, baccharis, trifolio, alcea, periclymeno, rhododēdro, pæonia. Purpurei exeunt asaro, croco, uitici, uicia, ciclamino primo, larici, centaurio minori, albæ spinæ, origano, pulegio, saluia, calamintha, thymosaturcia simili, thymbræ, serpyllo, sed qui in album quandoque uariant, pseudo melanthio, chamædry, lychnidi, scordio, uiolæ purpureæ, canis testiculo, onobrychi, betonica, symphyto utrique: et si secundum modò candido, modò luteo flore letetur. Item medio, gladiolo, anchusæ, lycopsi, echio, sideriti tertie, uerbenacæ, astragalo, hyacintho, cirsi, capno, bubazio, sed cuius interna fluescant, antirrhino, acanthi, glauci, ueratro nigro: tamen si quando-

Florū in plan-  
tis uarietas.



que huic puniceæ, herbaceæ, candidi, & in purpuram albicantes flores reperiantur. Item sesamoidi maiori, ricino, amaranto, galega, personatæ, xanthio, hormino, martago (sic uocant recentiores liliū quoddam) scrofulariæ maiori, geranio. At in purpura nigricantes insunt uiolis, leontopodio, delphinio, napello, pulsatilla. Aureis floribus coronantur belenium, cornus, rapum, napus, lampſana, brassica, crithamum, sonchus, aphaca cichorij genus, tragopogon, cucumis tam erraticus, quàm satiuus, pepo, lactuca, irio, ranunculus, anemone secunda, aconitum lycoctonon, chelidonium utrunq; fertula Campana, ruta, hieracium, atractylis, tussilago, coniza, hemerocallis, uiola aurea, nymphæa secunda, anagyris, alisma, hypericum, ascyrum, androsæmum, chamæpitis, spartium, lysimachia, eupatorium, pentaphyllum, chrysocome, chrysogonon, chrysanthemum: ageratum, papauer corniculatum, hyoscyamus, galium, senecio, uerbascum, lotus urbana, & sylvestris, bunium, osyris, colocinthis, cnicus, uirga aurea, balsamina, blattaria, caltha, colutea, tanaacetum, & quam falsò oxyacantham recentiores nuncupant, abrotonum femina, pilosella, potentilla, sena, sinapi. Anthemidi flores exoriuntur in medioluci, circinato orbe candidi, sicuti & parthenio, buphtalmo, bellidi, & cotula scetidæ. Cæruleum florem edunt linum, intubus, cichorium, chondrilla, anagallis femina, muris auricula, clematis prima, buglossum, melanthium, eryngium, scabiosa, & quæ a uulgaribus morsus diaboli appellatur: item cyanus, & quæ trinitas recentioribus dicitur. Hyacinthino colore placent flores centaurij maioris, chamæleonis nigri, cinaræ: quin & uaria cardui genera. Vario colore insciuntur iridi, tripolio, malua, euphrasia. Spicati insident blito, plantagini, hyssopo, mentha, menthastro, sisymbrio, hydropiperi, salua, sampsucho, stachy, betonica, amaranto, uirga aurea, stæchadi, ladano, lauendula utrique. Floris effigie liliū æmulantur hemerocallis, martagon, ornithogalum, nymphæa alba, helxine cognomento cissampelos, lotus Aegyptia, narcissus, crocus, conuoluulus, ephemerum primum. Flores, qui rosæ referant similitudinem, profiliunt malo cydoniæ, messilo, althæa, rhododendro, pæoniæ, ueratro nigro, colocasia, corniculato papaueri. Echinatis capitulis flores condunt uterque chamæleo, centaurium maius, crocodilium, spina alba, dipsacus, spina Arabica, poterium, acanthium, cinara, leucacantha, atractylis, cnicus, et reliqua carduorum genera. Muscosos gestant flores laurus, labrusca, myrica, erica, ligustrum, olea, quercus, castanea, cornus, galium. Flores in umbellas radiantes, uel muscarijs emicantes insunt Meo, sisaro, crithamo, caucalidi, origano, panaci, ligustico, pastinacæ, seseli omni, sisoni, aniso, caro, anetho, cumino, ammi, coriandro, apio, smyrnio, elaphobosco, fœniculo, dauco, pyrethro, libanotidi, spondyllo, ferularum omni generi, peucedano, laſerpio, sagapeno, galbano, panaci, ammoniaco, achilleæ, chrysocome, agerato, cicutæ, stratiotæ millefolio, myrrhidi thapsiæ, sambuco, ebulo, angelicæ, filipendulæ, uiburno, imperatoris, eiq; pimpinellæ generi, quæ nonnullis hircinum saxifragum uocatur, quèd hircum maximè oleat. Cytini imaginem representant flores asari, hyoscyami, cisti, arbuti. Corymbis similes racematim coherant botry, ambrosiæ, anagyris, urticæ, lunaria minori, hippophae. Lanugine quadam obducuntur, atque in pappos euanescent flores omnium carduorum, sonchi, tragopogoni, centaurij maioris, utriusque chamæleonis, utriusque hieracij, senecionis, cirsij. Stellarum, solisq; flore imaginem referunt eryngium, aster Atticus, anthemis, parthenium, buphtalmus, bellis, hypericum, pentaphyllum, intubus utraque, cyanus. Præterea exquisitam prorsus plantarum cognitionem quis assequi poterit, si seminis, fructusq; quos plantæ ferunt, delineationes habeat, quare non inutile fuerit earum tum figuras, tum discrimina, tum etiam similitudines prosequi. Fructus itaque racemosos proferunt terebinthus, lentiscus, populus utraque, oxyacantha, uitis nigra, uitis alba, cyclaminus secunda. Corymbaceos uerò hedera, periclymenus, solanum hortense, & manicū, smylax aspera, polycnemon, hippophaes. Semina autè racematim coherant artemisia, ambrosiæ, botry, urticæ nostrati, mercuriali femine, hydropiperi, ricino. Acinosa sunt asaro, taxo, uesicariæ, asparago, rusco, lauro Alexandrinæ. Semen folliculari specie inest fraxino, rhamno, sed quod uerticilli referat imaginem, nasturtio, thlaspi, androsacæ. At in squamosis folliculis occluditur gentianæ, cumino sylvestri, atriplici, spondyllo, ænanthæ, ferulæ, & thapsiæ. Pineam nucem imitantur, & ueluti nucamenta sunt fructus piceæ, laricis, & cupressi. Baccas gerunt olea, laurus, xizyphus, cornus, rosa, capparis. Oblongæ, & quæ magnitudine cedant oliuis, uisuntur myrto, thymeleæ, polygonato. Rotundæ sunt ligustro, iunipero, hedera, periclymeno, lycio, cedro, oxyacantha, sabina. Ceterum fructum semenq; siliquis includunt acacia, anagyris, genista, siliquæ arbor, casia nigra, dorycnium, apocynum, staphisagria, delphinium, cicer, faba, lens, phasolus, lupinus, pisum, eruum, sena, smilax hortensis, medica, aphaca, uicia, pæonia, leontopetalon, xyris, solanum somniferum, & tertium aconiti genus. In folliculis uerò abditur halicacabo, coluteæ, colchico, & staphylo dendro: suumq; in corniculis modò aduncis, modò rectis seruant delphinium, fœnum græcum, lotus sylvestris, rapa, napus, raphanus, lampſana, brassica, eruca, sinapi, erysimum, circeæ, leucoium, hedyſarum, papauer corniculatum. Capitibus semina condunt colocasia, anemone, argemone, melanthium, ocimoides, papauer tam satiuum, quàm erraticum, hyoscyamus, lotus Aegyptia, xyris Nymphæa. At capitulis paruis concipiuntur lino, ptarmicæ, cumino sylvestri, sparganio, psyllio, uerbasci, scrofulariæ, isopyro, ricino, iithymalo paraliō & helioscopio. Semina in flocci modum conclusa afferunt porrum, ampeloprasum, scorodoprasum, cæpa, allium, & si prius folliculo quodam claudantur. Umbellis nuda resident semina omnibus panacis generibus: itemq; seseli, ligustico, apij omni generi, aniso, caro, anetho, cumino satiuo, ammi, elaphobosco, dauco, spondyllo, peucedano, elichryso, cicutæ, myrrhidi, angelicæ, imperatoris, thapsiæ, coriandro, smyrnio, fœniculo, pyrethro, ferulis omnibus, achilleæ, agerato, stratiotæ millefolio, sambuco, ebulo. Semen ueluti spicis continetur origano tam satiuo, quàm sylvestri: quin & sampsucho. Papaueris imaginem semine representant phyl-lum, nymphæa alba, hyoscyamus, lotus Aegyptia, pepus, peplos, chamæscice. Piperis similitudinem exhibent semina tum lycij, tum etiam uiticis. Compresso, atq; rotundo semine habentur malua, althæa, alcea, smilax lauis. Neque seminis effigie ab epithymo dissidet alypon: à lolio phœnix: à uiola alba chamæcissos: à salua horminum. Hirsuto semine, ac aspero, adeò ut id ta-etum uestibus adhereat, sunt personata, eupatorium, aparine, helxine, xanthium, & uulgare cynoglossum. Capiti uiperarum simile fert echium, & utuli non dissimile antirrhinum. Mucronatum ostendunt tragos, spinachium sic uulgò uocatum, tribulus tam aquaticus, quàm terrestris. A fœnigraci semine non desciſcit semen myagri, item & loti sylvestris. Semen fœniculi modo ferunt ligusticum, sison, cicutæ, cuminum, carum. Anisi uerò semina, apij, & ammi confimilem natura sunt

Seminum, & fructuum in plantis discrimina.



Sympathia, &  
antipathia re-  
rum quarundā  
pro simplicium  
materia.

formam. Cnici semen suam impartitur imaginem minori centaurio, utrique chamaleoni, spinæ albæ, & Arabicæ, atrachyli, cinaræ, Medio, nigro ueratro, & omnibus fere cardui generibus. Milij semine constant circæa, crateogonum, panicum, sesamum, lithospermum, phalaris, lotus Aegyptia, sesamoides. Erui semen possident catanance, tithymalus paralius, aphaca. Semine marrubium emulantur ballote, clinopodium, sideritis prima, pycnocomum. Consimili nascuntur semine libanotis, & crithamum: ut etiam semine conueniunt linum, satyrium erythronium, & quoddam urticæ genus. Semine caudæ scorpionis effigie cernitur scorpoides: & uerrucarum modo pendet minori heliotropio. Semina, quæ fructibus carnosissimis tam arborum, quàm herbarum delitescunt, gestant aluo mala, cotonea, pyra, citria, limonia, aurantia, punica, mespila, cucurbita, pepones, melopepones, cucumeres, colocynthis: item balsamina uulgò uocata fructus, mandragora, aristolochia, haliacabibi. quin & mala insana consimili modo suum recondunt semen. Minutum habent semen ruta, iberis, cupressus, circæa, psyllium, mandragoras, apios, cynocrambe, papauer, hyoscyamus, ocimum. Differunt etiānum colore inter se semina: siquidem albicant dauco, rosmarino, circæa, lactuca, papaueri satiuo, & spumeo, cucurbita, peponi, cucumeri, sesamæ, lithospermo. Vt fructu rubent oxyacantha, terebinthus, cedrus, cornus, zizyphus, rosa, punica, arbutus, taxus, cerasus. Ita similiter semine rubescunt asparagus, haliacabibus, ruscus, hippoglossum, rumex, dracunculus, arum, acanthium, pœonia, rubia, tragus, iuncus, coccum insectorium, aspera smilax, chamedaphne, sesamoides. Succo sanguineo manant ascyri, androsami, & hyperici grana. Nigrum inest ligustro, lycio, myrto, olea. Quin & semina nigricant ocimo, birci barbula, porro, allio, capis, ampelopraso, hyacintho, scorodopraso, ophioscorodo, saluia, ruta, hormino, ligustico, seseli Aethiopico, sisoni, hipposelino, smyrnio, melanthio, phalangio, rubia, sideriti primæ, uerbasco, laureole, narcisso, syluestri cucumeri. In longum uerò protensum proferunt semen seseli Massiliense, ligusticum, sison, hipposelinum, cuminum, narcissus, fœniculum. Quadratum spectatur seseli Massiliensi, & libanotidi: triquetrum uerò staphidi agriæ, & lathyri. Geminatum semen ferunt tordylium, alysson, ethiopsis, mercurialis altera. Dissident etiam sapore semina; nanque acre id proferunt porrum, capæ, allium, ampeloprasum, scorodoprasum, sinapis, nasturtium, erysimum, struthium, cyclaminus altera, dracunculus, origanum, panax Herculeum, seseli Massiliense, tordilium, anisum, hipposelinum, fœniculum, pyrethrum, peucedanum, cardamomum, clematis secunda, smilax aspera, thlaspi, hydropiper, ptarmica, arum, lepidium, ligusticum, & siliquastrum, quod Indicum appellant piper. Odorato semine pollent omnia cardamomi Arabici genera, panaces Herculeum, meon, carum, panaces Asclepium, elaphobosum, ligusticum, hipposelinum, smyrnium, fœniculum, daucus pastinaca syluestris, melanthium, isopyrum, buniū, origanum, ammi, libanotis. Amarum semen inest Aethiopico seseli, omni absinthiorum generi, abrotano, chamæcisso, gentianæ, sesamoidi. In magnam denique duritiem semen coalescit asparago, peryclimeno, & rusco. Harum itaque rerum, qui exactam cognitionem fuerit adeptus, is in hac præstantissima facultate absque ullo impedimento poterit peritissimus euadere. Verum enim uero ne quid intactum relinquatur, quod in hac facultate tum utile, tum necessarium existimari possit, ob id scire conuenit, quod permulta creauit natura rerum omnium parens, quæ inter se uel maxime consentiunt, uel admodum dissentiunt. Quod fit, ut nihil hac re admirabilius sit in tota natura nihilq; scitu exoptatius. Quapropter nec ab re quidem fuerit hæc etiam cæteris adnectere, paucisq; perstringere, & de his præsertim agere, quæ ad simplicium medicamentorum materiam spectant. Tam igitur pertinaci odio sese prosequuntur quercus, & olea, ut non solum non uiuant, neque germinent, si altera effossa, in eius scrobe altera implætetur: sed etiā altera alterā interficiat, si forte propè oriatur. Nec minor inter brassicæ, & uitem antipathia cernitur: quandoquidem obseruatum sit, uitem, ad cuius radices assita fuerit brassica, non paruo intervallo sponte sua refugere. Ideo nil mirum, si tantum brassicam contra temulentiam pollere credant, quodq; Germani quotidianis mensis id olus semper apponant, ut uini noxam effugiant. Nec secus brassicam oderunt origanum, ruta, & cyclaminus, atque illa uites: quippe perspectum est, quod si seratur brassica iuxta quamlibet explicatarum, confestim cadit, totaq; contabescit. Scilla adeo ueneficijs, & admurmurantium incantationibus aduersatur, ut in limine ianux domus integra suspensa ab omni eorum noxa eos, qui inhabitant, uindictæ. Quocirca non temere à doctissimis rerum naturalium inuestigatoribus memoria proditum est, omnes in uniuersum stirpes, quibus scilla adsita profiliat, non modo asseruari ab omni aeris intemperie, animaliumq; noxa; sed etiam lætiores, feracioresq; euadere. Ferula in pabulo asinis gratissima est, eosq; mirifice alit: quæ tamen, si ab equis, uel bobus edatur, ueneni præsentanci modo eos interficit: tametsi nulla prorsus noxa ea quoq; ab hominibus edatur prima foliorum germinatione. Rhododendri flores, & folia mulis, canibus, asinis, & quadrupedum plurimis uenena sunt: hominibus uerò contra serpentum, morsus præsidia. Cicuta esitata homines enecat: item & quadrupedes, nihilominus sturni innocuè eius semine uescuntur. Cucumeres aquam ita diligunt, ut si uas aquæ plenum, dum plantis inhaerent, illis subiiciatur, admodum longiores effecti, mire in illam descendunt. Contra oleum suppositum sic refugiunt; ut in hamos recuruentur. quandoquidem in uniuersum oleum omnibus, quæ feruntur plantis, inimicum est. Quo fit, ut planta qualibet, quæ fuerit eo peruncta, facile perarescat, & moriatur. Ob id enim admirandum non est, si arbores, quæ oleum ferunt, ac resinam mittunt, cæterarum insitiones aspernantur: quemadmodum eas non respuunt aliarum nonnullæ, quæ nec oleum nec resinam fundunt, siquidem sæpe conspecta est quercus pyra ferre, platanus poma, myrtus punica mala, oxyacantha mespila. At nunquam uisæ sunt pinus, larix, picea, abies, olea, insitionis adminiculo, alios ferre fructus, quam proprios. Grandinis impetum, item & fulminis ictum arcet pellis hyenæ, crocodili, hippopotami, & uituli marini: neque fulmine iciuntur ficus, & laurus. Caprificorum grossi domesticis ficis appensi, non solum eorum fructus decidere prohibent, sed etiam caducos ad maturitatem usq; remorantur. Apium tantò celerius adolescit in hortis, quantò magis atteritur, & calcatur: cum tamen secus, et contra eueniat de reliquis plantis. Tenescunt galli, esuiq; aptiores redduntur, qui iugulati prius in arbore fici pependerint. Carnes putredine diutius illas asseruantur, quibus æneus clauus fuerit infixus. Corpora icta fulmine, etsi exiccentur, nunquam tamen putrescunt. Quare non immeritò poeta ille damnatur, qui Phaethontem cecinit de cælo tactum quibusdam in uallibus computruisse. Sed maiore miraculo nobis illud sese offert, quod s. fulminis ictu è loculis aurum adimatur illis illæsis, ac ne confuso quidem cera signo: pariterq; ex dolio uinum euanescat, dolio nullibi fracto. Quid enim hoc mirabilius? Martia princeps Romanarum grauida icta



icta fulmine, partu exanimato, ipsa citra ullum aliud incommodum uixit. Mentha lacti imposta densari ipsum in caseum non sinit. Murenae pisces ferula tacte statim moriuntur. Scorpiones item admota delphinio herba, aut lychnide sylvestri, aut aconiti radice, quod pardalianches uocant, adeo torpescunt, et stupidi redduntur, ut potius mortui, quam uiui existimentur: ueruntamen albi ueratri contactu mirifice excitantur, uiresque deperditas recuperant. Succo corule manus illita apum, uesparrumque aculeo non infestantur. Quod item malua praestat oleo contusa, corporisque membris illita. Qui polemoniae radicem gestauerit, a scorpionibus non igitur: etsi ictus sit, nulla neque molestia, neque noxa afficitur. Porro tanta est arundinis, et filicis discordia, ut arundine uomeri annexa, filices in agro enatae penitus deperdantur. At contra magnam inter se incunt amicitiam arundines, et asparagi: quippe in arundinetis sati longe letiores, quam alibi adolescunt: quemadmodum et uites, quae ulmos, populosque scandunt. Magna insuper conueniunt amicitia myrtus, et olea: item haec, et ficus. Orobanche sola praesentia legumina strangulat. Cimices leetularij si uiui deuorentur, non solum quartanis febribus remedio sunt, sed etiam percussis ab aspidem prosunt. Martyres, feles, et mustela gallinas non attingunt, quae ruta succo fuerint perunctae: neque uulpes eas innadunt, quae pulmonem uulpinum comederint. Vipera sagi ramulo obuam facta gressum sistit, et ueluti attonita manet. quod item facit arundine etiam leuiter percussa. Furens elephas ariete tantum conspecto mansuescit: nec est taurus tam ferrox, qui fico arbori adalligatus non mitescat. Magnes lapis mire ferrum ad se trahit: at si allio confricetur, id nentiquam agi nisi sanguine hircino lotus uim ab allio obsessam redimat. Succinum paleas, et festucas ad se trahit: nihilominus oleo illitum, eas respuit. Equi, quos lupus momorderit, et pernici cursu, et prolifica probitate pollebunt: at si luporum uestigia calcauerint, cruribus obstupefcunt, ac conuelluntur. Carnes ouillae a luporum moribus dilaniatae, ceteris teneriores, et gustatu suauiores existunt: at earum lana uestibus contexta, pediculos creat. Leo animal ferocissimum praesentem gallum mirum in modum ueretur, ac magis terrore concutitur audito eius cantu. Gallinaei pulli elephantem, bouem, et equum minime metunt: at qui si umbram tantum milui in aere uolantis conspexerint, ad matrem maxime perterriti confugiunt. Nec secus agunt oues, et agni lupo conspecto. Idem lupo scilla bulbo contacto quam primum sideratur. Hyena umbra contacti canes obmutescunt, item hyena ipsius lingua a latratu, ac morfu canum etiam mordacissimorum ferentem uindicat. Polypodium herba cancro animali admota efficit, ut is paruo temporis tractu tum integentes crustas, tum ungues e pedibus abiciat. Ciconiae platanus folijs nidos implent, ut inde uespertilioes abigant, quibus cum ingens odium gerunt. Hirundines apium comportant, ut tineas, et blattas nidis inimicas arceant: item et chelidonium maius, quod obcaecatis pullis uisum restituunt. Ceterum lauri folia nidulis important palumbes, accipitres hieracium, corui arum, upupa adiantum, cornices supinam uerbenacam, turdus myrtum, perdix arundinem, ardeola carum, aquila callitrichum, galea gramen, cygni uiticem, ut a diuersis animalium iniurijs se uindictent, aut ab alio quocunque, quod noxam adferre possit: tam admirabilis in uolatilibus, et quadrupedibus habetur ipsius naturae instinctus, circa rerum uires absconditas. Catus quadam herba adeo gaudet, ut illi catariae nomen recentiores indiderint. quin etiam pbu minoris radicibus maxime delectatur. Ranae iuncum, ranunculum, et stoebe diligunt. Testudines, et ciconiae origanum adamant. Serpentes feniculi affricatu uisum recuperant. Leo deuorata simia febrem efficacissime discutit. Cerae, et ferae caprae non modo dictami pabulo illata uulnera in Creta insula sanant, sed et infixa tela uena toribus reijciunt. Vrsi formicas deuorant, ubi mandragoram degustauerint, quibus mirifice sanantur. Elephantem deuorato chameleonte animali oleastri frondes depascuntur, quibus incolumes euadunt. Anseres, anates, ac reliqua aquatica aues siderite tantum herba suis incommodis medentur: sicuti gallinae helxinem deuorant, grues iuncos, pantherae humanum sterces, apri hederam, et cinaram cerae. Praeterea rhabarbaro flaua bilis e corpore deijcitur, itemque manna, et scammonio: pituita colocynthide, et turpeto: bilis uero atra helleboro, et Armenio lapide: sicuti et uenena theriaca superantur. Oculorum agritudines curant solo contactu sapphiri et anthracis. Ebrietas amethysto lapide arcetur. Sanguinis defluxus iaspide sistitur. Topatio appenso uenus infirma redditur: item et uitice lecto cubantibus strata. Formicae alis uespertilionis, et upu-  
40 pae corde fugantur. Quin et serpentes ueterum calciamentorum suffitu abiguntur, ut blattae, et papilioes hircino iocinore incenso. Torpedo piscis non modo manus, sed et longiori hasta contacta tangentis brachium stupidum reddit, quantum ualidis-  
simis musculis constet. Catablepha quemcunque oculo conspexerit, enecat, et si per mille passus distet. Nec inter homines desunt, qui laudibus, et oculorum intuitu conspectos effascinent. Ceterum si ceterarum uolatilium pennae aquilinis permisceantur, breui carie contabescunt: quemadmodum testudinum chorda contacta disrumpuntur, si una tantum ex lupi intestino parata inter eas resonet. Eodem pariter modo tympana ouina pelle constructa franguntur, si tympanum lupina membrana contactum inter alia pulsatur. Tanta musicis, tibijs, ceterisque id genus instrumentis facultas aduersus tarantulae uencnum inest, ut languentes etiam inuitos non modo ad choreas, saltationesque alliciat, sed etiam persanet. Quinetiam tanta ui pollent Marfi, ac Psylli contra serpentes, ut eos solo contactu enecent. Taurus perunctis rosaceo naribus statim uertigine corripi-  
50 tur. Lapis Thracius aqua madens igni admotus praeter rerum naturam flammam statim concipit, nec restinguitur, nisi affuso oleo. Sed de his haecenus: quandoquidem breuitati studentes plura adhuc silentio praetercunda duximus.

† Hic locus (ut mihi retulit excellentiss. medicus Augustinus Gadaldinus) in antiquo codice ita legebatur: εἰς ὄγκων διαφορὰς καὶ αὐτῶν αἰτίαι. Id est: in tumorum differentias unumquodque ipsorum referentes. Quae lectio non solum ob id magis probari posset, quam uulgata, quod dogmatica sit, illudque dogma innuat, quod facultatum medicamentorum causam in tumores, et meatus referebat: sed quod etiam eius dogmatis meminerit Galenus lib. primo de simpl. medicamentorum facultate cap. primo, his uerbis. τινὲς μὲν γὰρ εἰς τὰ μεγάλῃ, καὶ τὰ μικρά, καὶ τὰς διαφορὰς τῶν ὄγκων καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν. Hoc est: Quidam enim in magnitudines, figuras, et situs tumorum et meatuum referunt.





Iris. I R I S.

C A P. I.

† Omnia exēp.  
ἐπὶ καύκω. i.  
in caule,



† ὑποκόλορος. i.  
submutila,

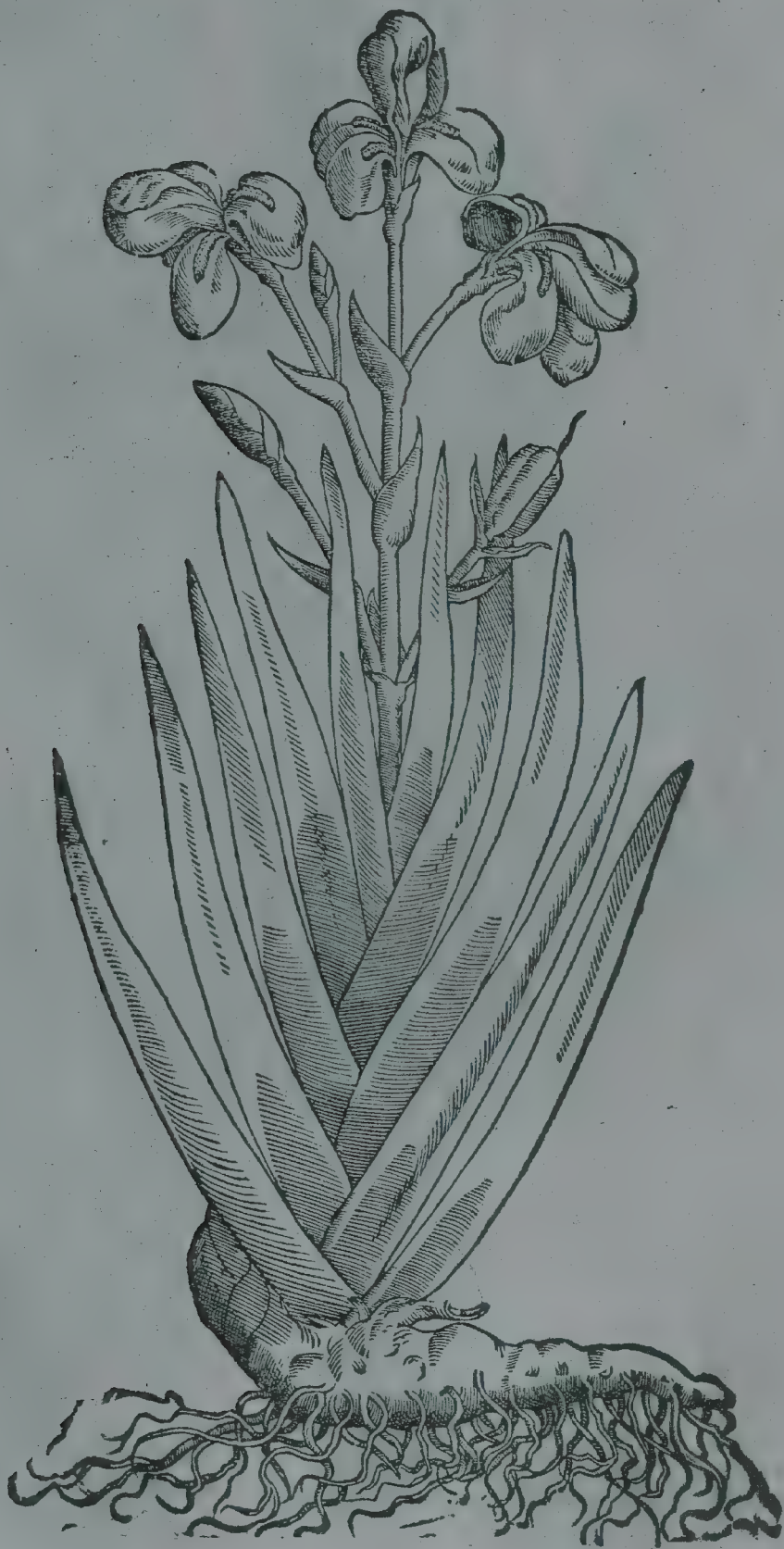
**I**RIS à coelestis arcus similitudine nomen accepit. Folia fert gladioli, sed maiora, latiora, & pinguiora. Flores † in summitate cuiusque caulis, æqualibus inter se spatijs distant, incurui, uarij: siquidem candidi, pallentes, lutei, purpurei † & cærulei conspiciuntur: qua diuersi coloris specie, quædam coelestis arcus imago repræsentari uidetur. Radices subiacent geniculatæ, solidæ, odoratæ: quæ frustatim dissectæ, in umbra siccantur; & traiectæ lino reconduntur. Melior est Illyrica, & Macedonica: & inter has laudatissima, quæ † mutila ferè, & densa constat radice, frangenti contumax, subrufo colore † gustu amaro, odore perquàm grato, & sincero, ita ut nullum prorsus situm redoleat: quæ dum tunditur, sternutamenta mouet. Secundum locum habet † Africana, candicans, gustuque amara. Teredines in uetustate

state

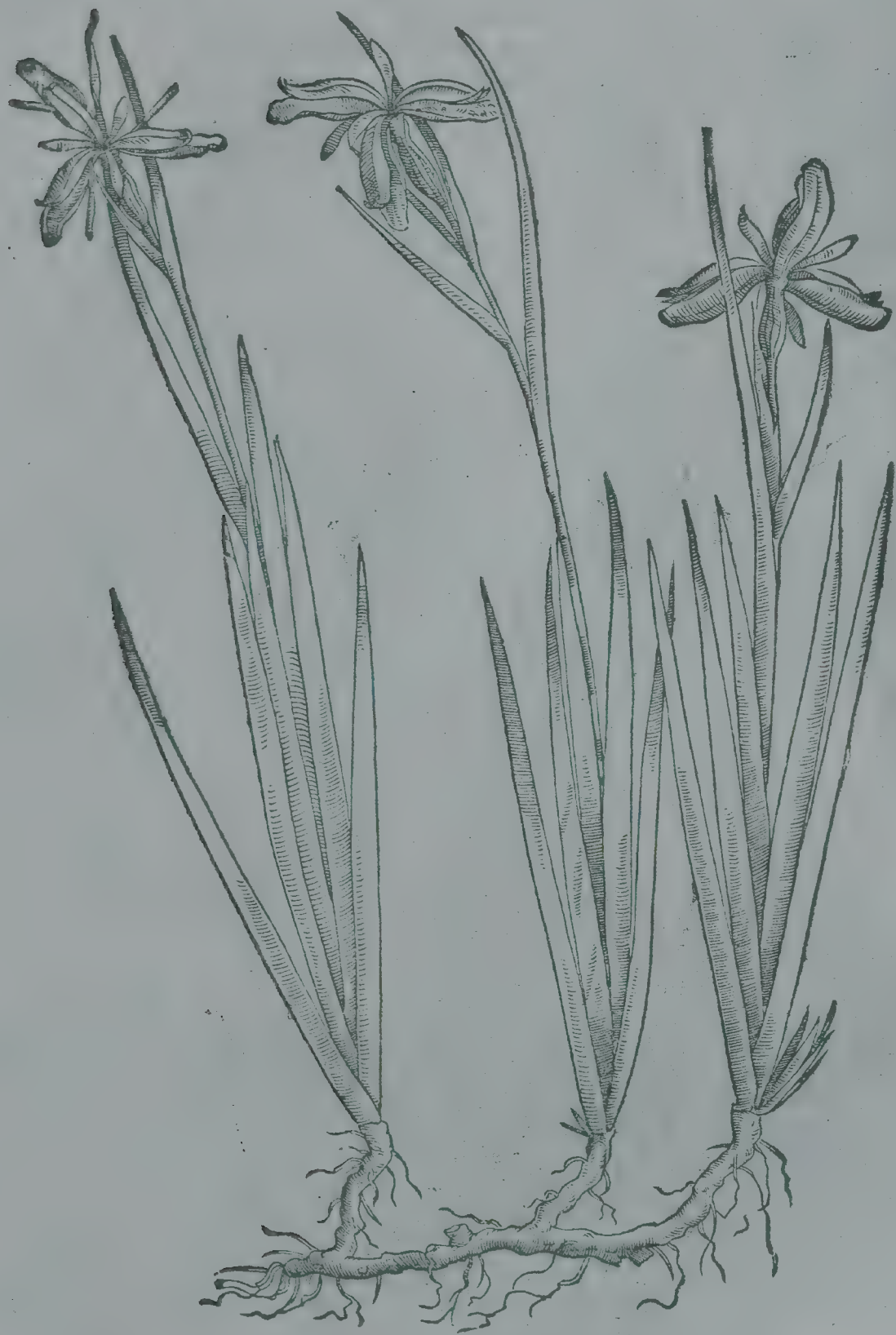


state sentiunt; tunc tamen odoratiores reddi solent. Vis omnibus excafactoria, extenuans, contra  
tussim efficax; humorum, qui ægrè reiiciuntur, crassitiem digerunt: bilem, crassamque pituitam ex hy  
dromelite drachmis septem epotæ purgant; somnum conciliant, lacrymas ciunt, torminibus meden-  
tur. Eadem potæ ex aceto auxiliantur serpentium ictibus, lienosis, conuulsis, perfrictionibus, horro-  
ribus, & quibus genitura effluit: menses ex uino potæ pellunt. Decoctum earum, foeminarum fotibus  
utiliter imponitur, ad emolliendos locos, laxandaque in eis uenarum spiracula: ischiadicis infunditur:  
fistulas, ac sinus carne explet. Radices ex melle glandis modo subditæ, partus extrahunt: quinetiam  
coctæ & illitæ, strumas, ueteresque duritias emolliunt. Siccæ quoque ulcera replent, & cum melle  
purgant: nudata ossa corpore operiunt: doloribus capitis cum aceto, & rosaceo magna utilitate illinun-  
tur. Admotæ cum albo ueratro, & duabus mellis partibus, lentigines & uitia cutis in facie à sole con-  
tracta emaculat. Pessis, malagmatis, & acopis inferuntur. In uniuersum magni ad omnia usus.

## IRIS SYLVESTRIS.







Iridis genera,  
eiusq; confide-  
ratio.

Improbatur o-  
pinio afferen-  
tium Iridem  
nullum ferre  
semen.  
Iridis sylue-  
stris genera.

**I**ris in uniuersum satina est, & sylvestris. Satina passim in hortis habetur, folio gladij formam referente, striato, acu- 10  
minatoq; ; caulem præfert læuem, rotundum, geniculatum, à quo ramuli in summitate, exeunt, è quibus flores prodeunt  
uioiacei coloris, æqualibus inter se spatijs distantes, & uarijs in medio coloribus se se immiscentibus. Capitula edit oblon-  
ga, gladioli modo, crassiores tamen, in quibus semen concluditur rotundum, sesamæ magnitudine. Quo fit ut ij manifesto dis-  
cantur errore, qui Iridem nullum ferre semen contendunt. Radix inest Iridi candicans, solida, geniculataq; ; à cuius infima  
sede, copiosæ funduntur fibræ, ut in maiori phu, odorata, gustu acres, & subamaræ perinde ac radix. Sylvestris diu est  
generum. Altera, quæ plurimum saxosis nascitur locis, satina per omnia similis, minoribus tamen folijs, & floribus; ra-  
dicibus gracilioribus, ac & caulibus. ALTERA folijs gladioli longioribus, radice tenui, lignosa, geniculata, sub-  
rufa, inodoraq; ; caule breui: flore cæteris longè minori, odore Armeniaci mali. Constat hæc folijs nouem purpureis, quo-  
rum extrema, superiore tantùm parte, aureis pinguntur lineis. Sunt qui hanc legitimam Illyricam putent, Illyricam ab Ita-  
lica differre existimantes. In quorum sententiam etsi iam pridem deuenerim; tamen longè aliter rem se habere postmodum  
comperi.



- comperi. Quandoquidem præferri Illyricam nouerim, non quòd genere, uel specie à nostrate differat, sed quòd cæli, soli; illius conuenientia, præstantioribus polleat facultatibus: ut absinthium, quod in Ponto nascitur: acorum, quod in Colchide, & Galatia: cyperus, qui in Syria, & Cycladibus insulis: costus, qui in Arabia; crocus, qui in Coryco monte: myrrha, quæ apud Trogloditas, & Minæos legitur: & alia quàm plurima præferuntur à locis, quorum dote selectissima, præstantissimaque; proueniunt. Id enim apertè testatur grauissimus auctor Galenus lib. primo de antidotis, his uerbis. Omnes itaque herbarij unanimes scripserunt Irim in Illyrio natam optimam esse; petroselinum uerò, quod in Macedonia prouenit: bitumen è Iudæa aduectum, item & opobalsamum. Idem & in reliquis fecerunt, quorum dotes à regionibus acceptas, cum priuatim de unoquoque loquemur, ne omitemus. Hæc Galenus. Docuit id etiam ante Galenum Theophrastus lib. I. x. cap. vii. de historia plantarum, sic inquit. In Europa nihil præter Irim inuenieris, quæ optima apud Illyrios exit, non tamen parte maritima, sed mediterranea, magisque ad septentrionem sita. Verùm loci à locis differunt, ita ut producere meliorem possint. Quibus palam est, Illyricam Irim non genere, & facie, sed uiribus tantum à nostrate disungi. Satina (ut arbitror) ex agresti originem duxit, quemadmodum plantarum aliarum pleraque, cultu tamen uegetior grandiorque effecta. Seritur iam & altera, quam flore & folijs minorem esse diximus, quæ etiam in hortis frequens est, tum ipsius floris amœnitate, tum odoris præstantia, tum etiam quòd nouis floribus delectentur homines: adeò ut iam tot satina, quot sylvestris habeantur genera. Sunt tamen, qui putent nullam Irim domesticam reperiri, quòd scripserit Theophrastus loco antè citato, nullum Iridi cultum accommodari. Sed ij, meo quidem iudicio, decipiuntur, quandoquidem Theophrastus eo in loco non de omni in uniuersum Iride differit, sed de Illyrica tantum: quæ cum loci ac cæli clementia in Illyrico tractu optima sponte proueniat, non est necesse, ut colatur. Præterea cum hodie Iris domestica passim in Italiæ hortis læta, uirens, pulchraque; spectetur: sylvestris autem in plurimis montibus sponte nascatur, floribus & folijs satinae longè minoribus, radice tenuiore, breuiore, & aridiore; nulli quidem absurdum uideri debet, si nos utranque depingi curauimus. Quinetiam compertum habeo, ueteres quoque Iridis sylvestris mentionem fecisse, non solum Marcelli medici auctoritate cap. xxi. i. i. qui præterea Irim domesticam cultamque; illis fuisse ostendit, sed Galeni quidem testimonio, is enim Iridis sylvestris meminit lib. x. de comp. medic. secundum locos, dum nephriticas compositiones ab Asclepiade conscriptas recenset. Quin etiam Plinius lib. 27. cap. 11. Medij folia Iridis satinae folijs comparat. Sylvestris utriusque generis plurima oritur in Goritiensi agro Saluatino monte, & Iapidie collibus inter saxa, odore non ingrato: quannuis etiam ambas uiderim in campestribus non longè à Sontij ripis. Est præterea in satinarum genere, quæ flores nunci candoris quaque aureos proferat. Hanc in Boemia passim colunt in hortis. Illam pluribus in locis in Hetruria uidimus, cuius radix odoris fragrantia, & uirium robore Illyricam fere æquat. Nec putes uelim eam quæ flore est aureo pseudoacorum esse uulgaris usus. Est enim hæc Iridis propria species, ut florum figura, et ipsæ attestantur radices. Iridis meminit Plinius lib. xxi. cap. vii. sic inquit. Iris radice tantum commendatur, unguentis, & 30 medicina nascens. Laudatissima in Illyrico: & ibi quoque non in maritimis, sed in sylvestribus Drilonis, & Narone; quod à Nicandro transcripsisse uidetur. Proxima in Macedonia: longissima hæc, & candicans, & exilis. Tertium locum habet Africana, amplissima inter omnes, gustuque; amarissima. Illyrica quoque duorum generum est: raphanitis à similitudine, quæ & melior: rhizotomos subrua. Et cap. xx. eiusdem libri, Iris rufa (inquit) melior est, quam candida. Quibus in locis sibi manifestè repugnare uidetur Plinius: quod superius raphanitem, quæ candicat, rhizotomo, quæ rufescit, anteposuerit, hic uerò contrà. Dioscoridi præstat, quæ subrufo constat colore, qualis Plinio rhizotomos. Cæterum (si Theophrasto, & Plinio credamus) non omnis Illyrica præstat, sed quæ tantum in sylvestribus nascitur. siquidem quæ in maritimis foditur, humore prægnans improbat, quòd subinde flaccescens contrahatur in rugas. Succus hydropicis propinandus, quoniam recenti Illyrica destituimur, è nostrate elicitur, ducitque; abunde aquas. Excalfacit Iris ordine secundo completo, uel tertio inchoante, & pariter siccatur. Atque præter uires, quas illi adscribit Dioscorides, alijs pluribus pollet, quandoquidem compertum est, 40 mansam oris halitum commendare: dentium dolores mulcere, si radices decocto ydem soueantur. coquit item, abstergit, digerit, resoluit, lenit, referat, expurgat, & deicit: uulnerarijs medicamentis immista sarcotica est. Radicis expressus succus bilem flauam, pituitam, & aquas cutem subeuntes pellit: hæmorrhoidas fotu elicit. Fit quoque electuarium ex succi radicum Iridis drachmis tribus, Galangæ, & Zedoariæ cuiusque drachmis duabus, Cinnamomi, Cariophyllorum cuiusque sesquidrachma, marinæ brassicæ semuncia, et mellis quantum sat fuerit ad excipiendum. quo maxime iuuantur aqua intercute laborantes, ubi quotidie semunciam ieiuni deuorauerint. Quin etiam Iridis radicem farina, drachmarum quatuor pondere, additis cinnamomi, & anethi cuiusque drach. duabus. et croci scrupulo, dolores, & tumores testiculorum mirifice tollit, si panni coccinei, frusto, albo meraco persuso, hæc omnia in puluerem contrita excipiantur, et calida apponantur. Eiusdem radices uestibus interpositæ, eas à tinearum erosionibus tuentur, & odoris fragrantia commendant. Radix ipsa contrita, & ex aceto bibita, omnibus aduersatur uenenis. Succus naribus infusus cerebrum à pituita mirifice purgat: uentriculo tamen nocet 50 cum per se tantum bibitur. ideoque; à peritis medicis exhiberi non solet, nisi admista mulsæ, & Indica nardo. Potum radicis decoctum obstructions aperit, præsertim ubi crassa fuerit impacta materia, & uentris tineas pellit, urinas ciet, & reni calculos eicit. Datur potandum utiliter ictericis. Quippe sudores mouet, et auriginem exterit. Pulmones, & thoracem expurgat, et Iocinoris inflammationibus auxiliatur. Recentes Iridis radices saccaro aut melle conditæ, dantur utiliter deuoranda uncia pondere calculo affectis, et anbelandi difficultate laborantibus, quin etiam hydropicis, ac resolutis. Eadem in passo decocta, contusæque; addita hordeacea farina, et illitæ, parotidas bellè discutunt. Illyricæ puluis sesquidrachmæ pondere, datur ex passo calido, perquam utiliter ad Iliacos affectus. Oleum, quod floribus, et radicum succo paratur resoluit, emollit, concoquit, frigidos dolores mulcet, attenuat, et mirifice confert Iocinoris, et lienis doloribus, Podagricos iuuat, lenitque; articulorum duritiem, ac cæterarum corporis partium. Præstat et ad frigidos uteri dolores, ad conuulsos, et aurium cruciatus. vsus apud ueteres est radicem tantum, quannuis nunc non desunt recentiores, qui flores quoque in medicum uertant usum. 60 Reperio quoddam esse Iridis genus, quæ Astragalitis cognomine dicitur. Id enim ostendit Galenus lib. I. de compositione medicamentorum secundum locos cap. primo ex Sorano transcribens: item Aetius lib. xiii. cap. 111. qui quibusdam in em-

Opinio repro-  
bata.

Plinii contradi-  
ctio.

Iridis uires  
præter traditas  
à Diosc.

Elect. ex Iride.

Irid. rad. uires.

Irinum o' eam  
ad quos usus  
præbet.

Iridis cogno-  
mento altraga-  
litis.



Iridis mentio  
ex Galeno.

Nomina.

plastris Irim astragalitidem imponunt. Veruntamen cum antiquorum, uel recentiorum repererim neminem, qui in simplicium medicamentorum libris huiusce Iridis meminerit, quid certi de hac re proferam, sanè non habeo. Caterum Cornarius, qui in prædictos Galeni libros commentarios edidit, Irim astragalitem, & astragalum idem esse existimat: hoc argumento ductus, quod Plinius Iridem duplicem esse tradiderit; alteram, quæ raphanitis a similitudine; alteram, quæ rhizotomos dicitur. At cum astragalus radicem raphani modo ferat, inde Iridem astragalitem Astragalum esse conijcit. quin & Plinio per Iridem raphanitem, astragalum intelligi censet. Sed mea quidem sententia rectius fortasse rem hanc explicasset, si per eam Iridem, quæ a similitudine raphanitis uocatur, astragalitem ideo designari dixisset, quod ut astragalus, raphani modo radicem gerat: siquidem Plinio Iris raphanitis astragalus non est, sed altera Iridis Illyrica species. Quamobrem ita Iridem astragalitim a Galeno cognominatam esse putauerim, quod radice referat astragalum: quemadmodum raphanitis a Plinio dicta est, quod radice raphanum representet. Iridem memoriam proditam fuisse Galeno in libris simplicium medicamentorum sanè nusquam reperi: tamen si libro primo de antidotis eius postmodum meminerit his uerbis. Andromachus rosis Iridem Illyricam adiungit. quæ uerba non frustra, negligerterque excipienda sunt, ueluti nec cum alijs medicinis patriæ nomen apponit, de quibus paulò post differentes, quid quoque in genere optimum sit, demonstrabimus. Polium ergo, & chamædris Romam afferuntur, natis in Italia paulò meliora, in aliquot siquidem Italiæ locis haud multò deteriora proueniunt illis annis, quibus uer totum humidum non fuerit, sed sicuti sæpe contingit, æstiuo tempori simile. Quod si ueris constitutio ficior obuenerit, multa, quæ in Italia nascuntur, pluribus Creta allatis paria erunt, aut non multò inferiora, ueluti chamædris, chamæpitidis, hypericum, gentiana, thlaspi, ueratrum nigrum, & id genus alia. At uerò, quod ad Irim pertinet, secus se res habet: si enim Iris Lybica, quæ plurima ex Africa Romam affertur, Illyrica comparatur, tantum ipsi cedet, quantum cadauer uiuo corpori: non tamen alijs in gentibus orta tam multum ab Illyrica degenerare Iris uidetur. Irim igitur, uelut & reliquas medicinas, odoratiorem eligito: nam unumquodque optimum est, quod proprium sui generis odorem uehementissimum habet, qui quidem ex multorum inspectione manifestus unicuique sit. Ac de gustu quidem perceptis qualitatibus eodem modo censendum est: id enim optimum medicamentum esse constat, in quo id, quod suo generi proprium est, exuperat: pessimum uerò quod sui generis alijs & tenuius, & exilius est. Meliora nanque sunt omni in specie, quæcunque nec rugosa, nec exilia fuerint: sicut quæ conuenientem sibi magnitudinem excessere, peiora sunt ijs, quæ benè nutritam, & adstrictam habent substantiam. Quamobrem, ut dixi, multa sæpius inspexisse operæ pretium est, & maxime optima, & quæ longo iam tempore sui experientiam ipsis nascendi inijs præbuere, quæque uno ore à peritis medicæ materiæ sunt commendata. Omnes igitur herbarij unanimes scripserunt Irim in Illyrio natam optimam esse. hæc Galenus. Planta, quæ Græcis Ἰρίς, Latinis item Iris nominatur: Arabibus, Asmeni iuni, siue Aiersa: Italis, Iride, Giglio azzurro, aut Giglio cæleste: Germanis, Blauu gilgen, Blauu schuuertel, Viel uurtz, Himel schuuertel: Hispanis, Lirio cardeno: Gallis, Glaieul aut Flambe: Boemis Kosatec.

† Malui hoc in loco Marcelli interpretationem sequi, quemadmodum alibi quandoque facturus sum, quàm Ruellij, cui non semper addictus ero: quod in aliquot Græcis codicibus legatur Ἰρίκωλα, quæ uox in summitate cuiusque caulis significare uidetur: quodque natura in planta ipsa illud manifestè demonstrat.

Ἰρίκωλα.

ACORVM.

CAP. II.

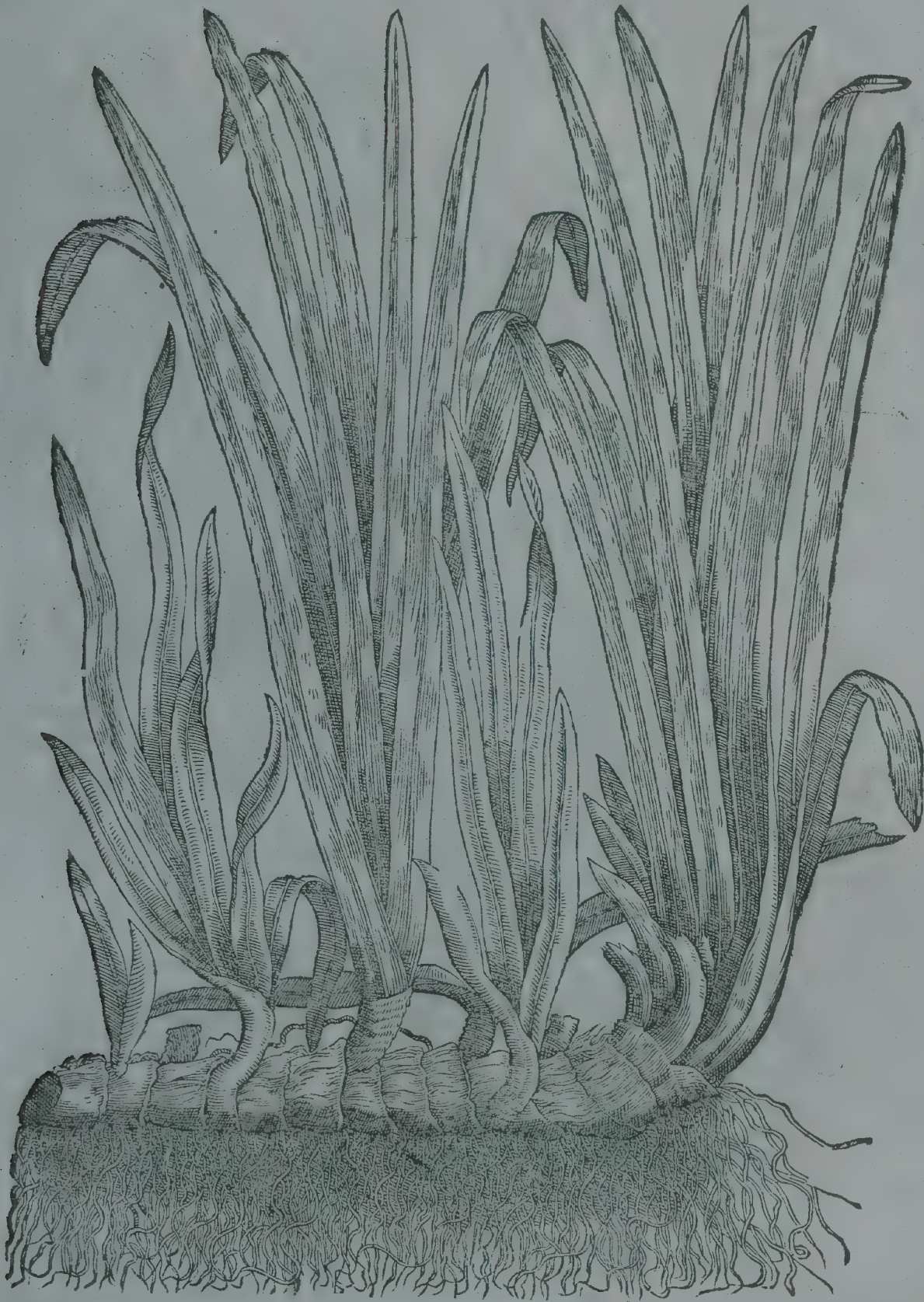
Meum πικρὸν  
i. amarum.  
αἰσχροτόν. i. non  
cariosum.  
ἐν χαλκίδι. i.  
in Chalcide.

Acori confide-  
ratio.

Acorum folia iridis habet, angustiora tamen: radices non dissimiles, complicatas, non in rectum, sed obliquum actas, & summo cespite sparsas, geniculis interceptas, albicantes, gustu acres, odore non ingratas. Optimum est † densum, candidum, † plenum, carie non exesum, odoratum: cuiusmodi † Colchidicum, & Galaticum, quod aspletion dicunt. Radici uis calfactoria. Decoctum potu urinam cit: prodest lateris doloribus, & iocineris, atque thoracis: item torminibus, uulsis, ruptis. lienem absomit: urinæ stillicidio, & serpentum ictibus auxiliatur: insidentibus ad muliebres affectus, iridis modo, utiliter imponitur. oculorum caligines succo discutit. Antidotis radix magno usu commiscetur.

Acorum legitimum, quod falsò calamum aromaticum uocant, folijs prouenit Iridi angustioribus, longioribusque, odoratis, ac gustu feruidis: radicibus Iridi æmulis, frequenter geniculatis, firmis, subcandidis, innumeris in inferiore parte adnatis fibris, odoratis, gustu acris, ac subamaro, complicatis, haud in rectum descendentes, sed in obliquum actis, & summa tellure se se diffundentibus. Caule est laui, è quo ramuli prodeunt, in quorum cacuminibus, (ut Galenus Quacelbenus Medicus se uidisse affirmabat) nucamenta quedam exoriuntur mihi hætenus non uisa nucis Ponticæ iulis, aut longo piperi similia. Tales sanè fuere legitimæ Acori plantæ, cuius hic imaginem damus, quas Constantinopoli ad me misit Clarissimus Caesaris Ferdinandi ad Turcarum Imperatorem Orator Augerius de Busbecki una cum ipso Quacelbeno è Nicomedia à quodam uastæ magnitudinis lacu petitas, ubi copiosissimum prouenit Acorum, est enim Nicomedia Bithyniæ ciuitas, Galatis, ac Colchis uicina, ubi nasci Acorum omnium optimum scribit Dioscorides. Sed fecit diuturna rei herbariæ ignorantia, ut hætenus non in Italia solùm, sed in quocunque terrarum loco, ubi seplasiarj, & medici habeantur, in legitimi Acori locum rufa quadam radix successerit, quæ passim in palustribus, & uliginosis locis inutilis, & inodora plurima nascitur. eo sanè argumento, quod folia, & radices iridis proferat, quamuis hæ colore rufa, illa uerò iridis longiora spectentur. Hæc itaq; radix apud omnes, qui plantarum historias neglexerunt, in hoc usque æuum legitimi Acori munere functa est: à qua quantum tum qualitatibus, tum facultatibus recedat, ex Dioscoride patet. quandoquidem palustris hæc nec candicans, nec gustu sit acris, nec ullo prorsus commendetur odore. At quamuis hac tempestate à peritis rei herbariæ medicis non parum improbentur ijs, qui non in hac tantum stirpe, sed etiam in alijs quàm plurimis defecere, cum tamen ipsi probatissimos





10 probatissimos auctores nusquam legerint, potius excusandi sunt, quàm quidam fortasse ætatis nostræ scriptores, tam Græcæ,  
 quàm Latine linguæ peritissimi; quibus res sole clariores propositæ sunt, quicquid in simplicium medicamentorum cognitione cæ-  
 teris præstantiores haberi uolunt, & ij longius nihilominus (ut arbitror) aberrant, quàm cæteri. E quorum numero est Bra-  
 sauolus Ferrariensis, uir sanè doctrina, & fama clarissimus: qui dum innumera simplicia medicamenta declarare, explicare,  
 & palam facere in suo simplicium examine studium impendit, etsi id in plurimis assecutus fuerit, in hoc tamen, alijsq; nonnul-  
 lis (ut suis locis in his nostris commentarijs ostendemus) in tanto illustrium auctorum lumine mihi magis cecutire uidetur,  
 quàm qui ante ipsum in tenebris errauerunt. Is enim constanter asserit, Acorum à Dioscoride descriptum aliud non esse, Brafsauoli error  
 quàm eam acerrimam, & odoratam radicem, quam officinæ Mauritanos secutæ Galangam uocant, adeò ut maluerit cum  
 Leoniceno errare, tantùm fuit præceptori suo additus, quàm cum Manardo bene sentire. Sed quantum eius opinio à ueri-  
 tate, quantumq; ab Acori historia recesserit, per quàm facile probari potest. Quippe galangam folia iridis proferre apud Sy-  
 rios nullo nobis testimonio constat: uerùm quia cum cypero adeò conuenit, ut is syluestris Galanga nonnullis dicatur: ideo  
 non ab re credendum fuerit, galangam potius cyperi, quàm iridis folio prouenire. Præterea quòd galanga radices habeat  
 iridis, nec mihi quidem uidetur, nec ullum id affirmare existimo. neque illud etiam uidere possum, quòd eadem aliqua ex par-  
 te





te subalbicent, ut de *Acori* radicibus scribit Dioscorides: quin potius tam intus, quàm extra non obscure rufescunt. Quòd au- 10  
 tem gustu sint acri, atq; mordaci, qui neget, nullus est. Sed non tamen ob id dicendum erit, galangam esse *Acorum*, alijs non  
 concurrentibus notis: præsertim cùm Dioscoridis testimonio *Acorum* esse debeat acre, non autem acerrimum, nec galangæ  
 modo linguam adurens. Brasauolum secutus est Fuchsius medicus clarissimus, is, cum sibi nimis pumila uiderentur prioris ga-  
 langæ radices, quàm ut *Acori* radices referrent, atque propterea Brasauoli sententiam non probandam duceret, in suis de  
 stirpibus commentarijs, alteram crassiore galangam, quæ iampridem in Italia fertur, *Acorum* esse contendit. Verùm si ani-  
 ma duertatur, quòd ea non sit iridi similis, multoq; magis rufescat, quàm quòd hæc dictio *ῥιζοειδὲς* designet, quæ albi-  
 cantes, & non rubentes denotat, facillè palàm fiet, quòd una cum Brasauolo ipse quoque aberrauerit. Sed præter hæc ips etiam  
 refragatur Galenus lib. vi. de simp. med. facult. quòd asserat *Acori* radicem gustui non modò acrem esse, sed etiam subama-  
 ram: quæ tamen modica amaritudo neque in hac, neque in illa reperitur galanga: etsi inualidis quibusdam argumentis suo  
 ultimo examine contendat Brasauolus, quòd galanga præter acerrimam facultatem etiam sit amara. sed uereor, ne is tunc  
 bile peresus suam degustauerit galangam. Amarum quoque esse *Acorum*, facile quispiam ex lectione antiqui nostri exem-  
 plaris



- plaris intelliget, qui legerit ea quæ in margine adnotauimus. Quæ quidem lectio mihi maxime probatur, quod cum Galeno Acorum amarum faciat. Comprobatur præterea aliud esse Acorum, & aliud esse galangam Serapionis testimonio: qui, cum sciret non parum discriminis inter has radices esse, de ijs seorsum egit per propria capita, ut pote de rebus genere & facultate diuersis. Hoc idem probatur ex Actuarij etiam monumentis. siquidem is in compositione aureæ Alexandrinæ, & Acorum, & galangam imponit, quemadmodum & Nicolaus Myrepsicus, tanquam inter se genere diuersa. His itaque tum rationibus, tum auctoritatibus adductus, à Brasauolo, & Fuchsio diuersus esse cogor. Nec equidem intellexerim unquam, quomodo factum sit, quod galanga maior, quæ à minore non genere, & facultate, sed tantum specie differt, cum primum huc è Syria aduecta est, in Acorum se commutauerit. sed qui hæc intelligunt, dijudicent. Caterum, ut dicam quid hac in re sentio, crediderim ego unà cum Manardo Ferrariensi, alijsq; nonnullis huius ætatis in simplicium medicamentorum facultate doctis-  
 10 simis uiris, id omnino legitimum esse Acorum, quod non modò seplasiæ, sed omnes in uniuersum falsò Calamum odoratum uocant. quanquam non desint noui quidam herbarij, qui nostram sententiam destruere nitantur Leoniceum, Brasauolumq; sequuti. Sed ridiculum satis, meo quidem iudicio, eorum est argumentum, quippe ut probent à loco crassiores Galangam, legitimum esse Acorum, illam in Syria montibus oriri contendunt. Nam cum scribat Serapio in Syria nasci Galangam, nec est qui dixerit unquam ibi prouenire Acorum, nil aliud probant, quàm Galangam esse Galangam. quam quidem in Ponto nasci apud Colchos, aut in Galatia, Bithyniæ, ubi Acorum oriri scribunt autores, nemo est qui asserat. Nec minus infirma ac leuis eorundem ratio est, ubi uolunt uno tantum inspecto Galangæ folio, Iridi (ut aiunt) æmulo è Syria allato, Galangam hanc esse Acorum. Etenim, tamen si concedam ego facile folium illud fuisse Galangæ, quod sciam hanc folio esse Cyperi latiore, uegetioreq; , Iridi non omnino absimili, concedam tamen nunquam ex illius tantum folij inspectione, rectè affirmare posse quenquam Galangam crassiorem esse Acorum, ceteris latentibus partibus ac notis. Folia enim Iridis, Acori, Pseudoacori,  
 20 Xyphij, xyridis, Galangæ, Cyperi, similem ferè faciem referunt. Quo fit, ut ex solo folio, nihil certi quis affirmare queat. Fabulatur idem præterea, imò potius ueritati se opponunt, cum dicunt Calami aromatici radices Iridi non esse similes, cum tamen geniculatæ solidæ odoratæq; ubique spectentur. Nam non secus se habent Iridis radices, si Dioscoridi credimus, ita de ijs differenti: Πῶς ὁ ἰριδὸς ῥιζὴν ἔχει, ὡς καὶ ὁ ἰριδὸς. i. Radices subsunt geniculatæ, solidæ, odoratæ. Atqui non solum fabulantur, sed potius delirant, cum tandem hisce præmissis concludant, nil aliud esse uulgaris calami odoratæ radices, quàm generis cuiusdam Iridis. An nò item apertissime insaniunt, cum dicunt recentes calami ipsius radices omni prorsus sapore, & odore destitui, & paulo post affirmant easdem recenter effossas, esse amarissimas, & odore admodum ingrato? Furor sanè hic est non uerbis, neque rationibus, sed antidotis coercendus. Credam ne hoc ego illis? Profectò minime, quod recentissimas hasce radices degustauerim, tum etiam, quod Tartaros compertum habeam eas sapidissimè pro obsonio cum pane deuorare. Sunt enim tunc nil minus odoratæ, & acutiæ quàm, quæ siccæ ad nos deferuntur. Ceteras horum ineptias præ-  
 30 termitto, ne nimis seuerus censor tantæ oscitantia uidear. Caterum qui plura audire cupit, legat Anguillarij Italicum libellum, de suis in plantaria facultate opinionibus. Poterit enim æquus lector hinc suum quoque de reliquis ferè iudicium: quinetiam facile agnoscere crassiorem Galangam arundinis potius quam Iridis, uel Acori referre radicem. Et subinde me cum affirmare calamum uulgaris usus legitimum proculdubio esse Acorum. Siquidem radices illi primum iridi persimiles sunt, geniculis distinctæ, reflexæ, subalbida, acres, odore præstantes, & (ut inquit Galenus) etiam subamara. insuper & folia, quæ integra ad nos unà cum radicibus (ut hæc pictura demonstrat) è Constantinopoli allata sunt, id apertius affirmant: sunt enim ferè iridis. Ad hæc ut Aeniponti (Germani Ispruch dicunt) retulit mihi clarissimus medicus Ioannes Merula, qui pluribus annis degit apud Lituanos, quod passim calamum aromaticum uocant, frequentissimum in Lituania, & circa Tartarorum fines, nascitur: folijs iridi æmulis: caule iridis longiore gracilioreq; , à quo tamen nullus exoritur calamus: uocaturq; ab incolis suo idiomate Tattarschi xelij, id est, herba Tartarica, quod fortasse à uicinis Tartaris in Litua-  
 40 niam primum fuerit allata. Ideoq; Plinio memoria rectè proditum est lib. xxv. cap. xiii. optimum id esse Acorum, quod ex Ponto aduehitur. Pontus enim his Tartaris ferè iungitur, qui ultra Lituaniam inhabitant, ubi apud probatissimos auctores nusquam legitur, odoratum calamum oriri. Quamobrem non potui non maxime Brasauolum admirari, quod sibi tam facile persuaserit, uulgarem calamum legitimum, & odoratum calamum esse, a Dioscoride, Theophrasto, Galeno, & Plinio non in radicem, sed in arundinum genere descriptum. nam (ut suo loco de calamo odorato agentes latius explicabimus) is arundinea est fistula, non autem radix. Sed de his hæcenus. Acorum ponticum à ieiunis deuoratum, optimè facit ad fætorem anhelitus. Præstat quoque Acori ex aqua decocti uapor per infundibulum hianti ore exceptus maximo iuuamento ad tussim eiusdem quoque radices, & cinnamomi drachma in uini absinthitis haustu sumpta. frigidum, infirmumq; uentriculum robo-  
 50 rat. Fit quoque ex Acoro oxymel, quod mirum in modum præstat, ad refrigeratos lienes, & refrigerata iocinora hoc modo. Teritur Acori radicem librâ crassiusculè, & dein tribus diebus maceratur in aceto, postea coquitur ad medias, & linteolo percolatur, demum aceto adiungitur mel, quod sufficit. Et coquitur, quousque acetum euanescat. De quo datur quotidie mane uncia, cum eiusdem Acori decocto. Affertur Acori radix saccharo uel melle asseruata recens a locis in quibus prouenit. Quin etiam in Italia & Germania paratur è sicca radice, sed non ut genuina illa utilis. Acori meminit Galenus lib. vi. de simplicium medicamentorum facult. sic inquit. Acori utimur radice, quæ gustu acris est, & modice amara, odore non iniucunda. Vnde constat, quod facultatis calidæ est, & cōsistentiæ tenuis. Huic cōsentaneū est, ut urinā moueat, & lienes induratos iuuat, tū ceratoidis crassitiē detergeat, simulq; extenuet. Sed ad hoc melior est ipsius succus. Omnino uerò siccificum esse clarū est. Et sanè ordinis esto tertij in utroq; in calfaciendo. s. & desiccando. Hæc Galenus. Sed quādo hic aliquid dicere de Galanga occurrerit, cum a Dioscoride, alijsq; antiquioribus Græcis nihil de ea memoriæ proditum sit, differam ego de hac, quæ a Mauritanis, & alijs sum consecutus. Est itaq; GALANGA duplex: maior altera, altera minor. Minor tenuis est radix, interius & exterius in purpura rufescens, geniculata, internodijs quibusdā reflexa, odorata, sapore admodū acris, adeo ut mansa piperis, &  
 60 gingiberis modo linguā, et fauces exurat, odore formaq; cypero similis. quapropter quibusdā cyperus Babylonicus dicitur. In Italiā nāq; tū ex Memphi, q̄ ex Syria transfertur. Optima quæ fuerit gravis, densa, saturatè rufa, odorata, & gustu acerrima.

Acorum legitimum.

Contra asserentes crassiorem Galangam legitimum esse acorum.

Oximel ex Acoro.

Acori uires ex Galeno.

Galangæ consideratio.

Non



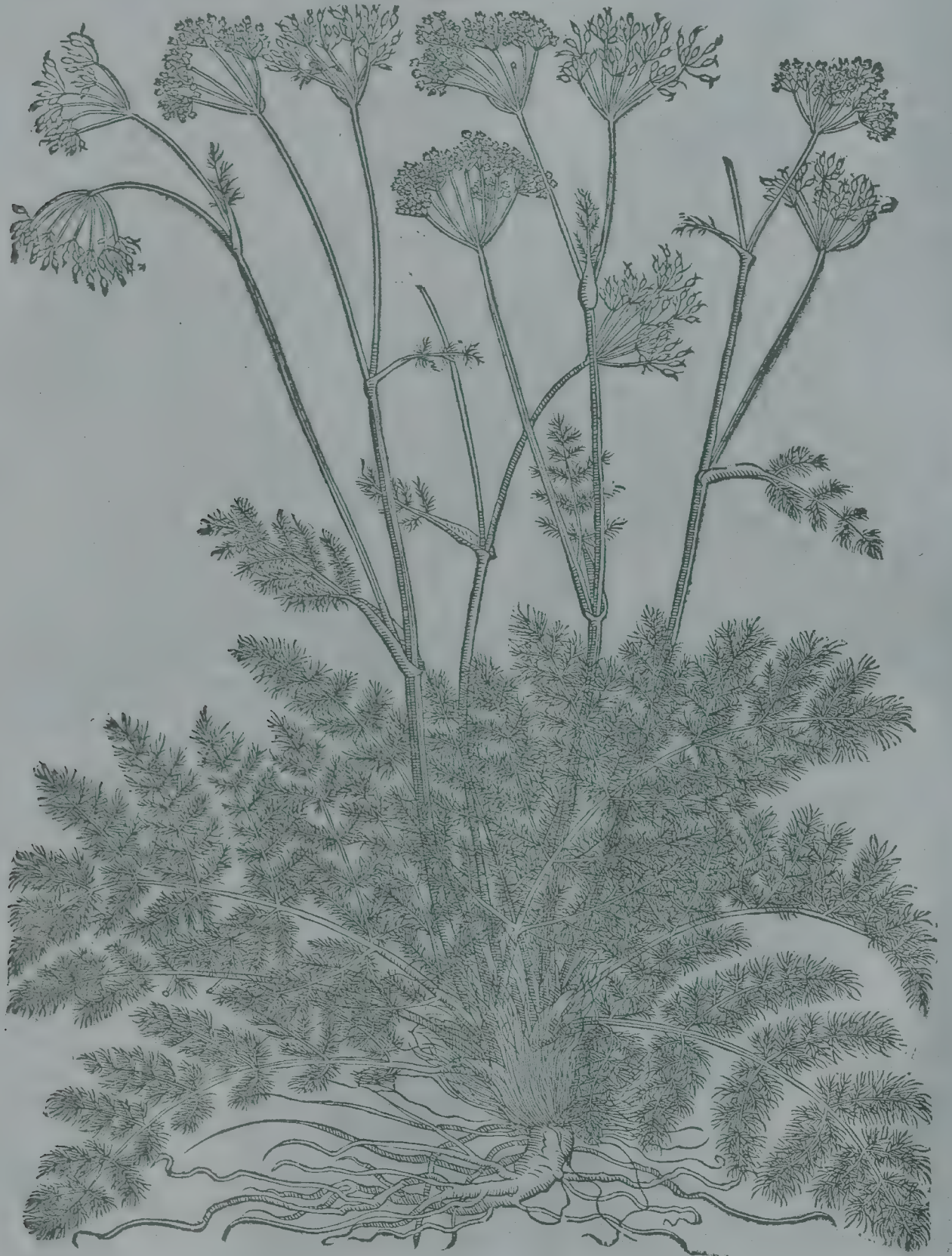
Monachorum  
opiao falsa.

Nomina.

Nō desunt tamen impostores, qui cyperi radices cōtorquētes, aceto, & pipere macerent, & pro Galāga uēditent. uerūm fraus facile deprehenditur: quippe abrafo exteriori cortice, nulla in radice substantia acredinis nota, nullusq; galāga sapor percipitur. At maior, tametsi longē crassior sit radix, ignauior tamen est, & uiribus infirmior, colore etiam dilutior, minusq; odorata. Galanga calfacit, & siccatur ordine tertio. Proinde uentriculum roborat, & eius dolores tollit; si tamen à frigore, uel flatu proueniant. Naribus admota frige facto cerebro utilis est: ore retenta anhelitum commendat. Facit & ad cordis palpitacionem, si è plantaginis succo bibatur: celiacos sanat, & coli dolores mulcet, qui à flatu oriuntur. Prodest flatuosis uteri affectibus: uenerem roborat: renes refrigeratos calefacit. in summa frigidis morbis omnibus succurrit. Caterū omnino explodenda est Monachorum in Mesue scribentium opinio, qui contra Brasauolum & Fuchsium quasi uelle uidentur, Galangam potius odoratum iuncum esse, quā Acorum. quod tamen planē falsum omnibus iam compertum esse non dubitamus. Quod Græce Ἀροῦν, Latine etiam Acorum appellatur: Arabicè, Vage, seu Vgi: Italicè, Acoro: Vulgo medicorum & seplasiariorum 10 Calamus aromaticus: Germanice: kalmus. Boemice prustiuorec: pseudoacorum uero appellant Itali Acoro falso: Germani Gelb wasser Lilien: Boemice satac zlutý: Galli Flambe bastarde.

Мѣн

MEON.



Meon



**M**eon, [quod] Athamanticum [uocant,] in Macedonia, & [Hispania] plurimum gignitur, anetho folijs & caule simile [sed eo crassius:] binum † ferme cubitorum altitudine attollitur: sparsis in obliquum, rectumque radicibus, longis, tenuibus, odoratis, linguam excalfacientibus. Quæ feruefactæ ex aqua, uel tritæ citra coctionem, præcluserum renum, uesicæque farctæ uitia potu leniunt: urinæ diffi cultatî medentur: stomachi inflationes discutiunt. Torminibus, affectæ uulvæ, articularum doloribus, atque fluxionibus pectoris, tritæ cum melle in eclegmate auxiliantur. Sanguinem per menstrua pel lunt, deflectionibus feruefactæ: infantibus autem illitæ imo uentri, urinas mouent. Quod si plus quàm  
10 deceat, ex his bibatur, caput dolore afficiunt.

Oribasius non legit conclusa. † Non ferme, sed os το. πονα λε legit Oriba sius. i. ut pluri mum.

**C**redidimus superioribus annis, legitimum Meon non oriri in Italia, nec eò aliunde aduehi: primùm quod Mei uice ute rentur seplasiarij quibusdam albicantibus radicibus, sapore pastinacæ simili: deinde quod etiam Plinij tempore ra rum esset in Italia. quippe qui scripserit non seri in Italia Meon, nisi a medicis, ijsq; admodum paucis. Quod proculdubio in dicare uidetur, usque ad Plinij æuam peregrinum in Italia fuisse Meon. Sed cum herbariorum quorundam diligentia, quæ dam nuper reperta sit planta cuius hic primo loco imaginē damus, quæq; folijs constat anethi, caule bicubitali, radicibus nigricantibus, longis, & in obliquum, rectumq; sparsis, grauitè odoratis, acribusq; quam legitimum esse Meum, om nes ferè rei herbariæ periti unanimes affirmant, ne uidear mordicus tenere opinionem, facere equidem non possum, quin in eorum sententiam deueniam: tametsi in contrarium aliqua sese offerat ratio, quod scilicet huiusce plantæ radices odorem  
20 non usque ad eò gratum spirent, sed quadantenus grauitè oleant, nec tenues cernantur, ut Dioscorides inquit, nec folia anetho similia sed asparago potius ferat. Hanc Apuli Imperatricem uocant. Et ad uenenosorum serpentium morsus præferunt. Plinius Meo folia aniso similia reddidit, uocum fortasse similitudine deceptus: siquidem Dioscorides anethi folijs Meum ori ri tradidit. Nobilius quod Athamanticum uocant, ita dictum, quod ab Athamante Aeoli filio inuentum sit, uel quod præ stantissimum in Athamante Phthiotidis proueniat. Quod ad nos affertur, nascitur in Italia montibus apricis. Radices tan tum eius in usum medicum uenire. Et si semen uiribus non careat suis. Sunt qui plantam quam secundo loco appinximus pro Meo usurpent, quod magis Anethum quàm altera referat, quorum sententia non mihi omnino improbanda uidetur, siqui dem ut diximus, priori potius asparagi quàm anethi folia insunt. Meminit Mei Galenus lib. vii. simplicium medicamento rum, his uerbis. Mei radices peritiles sunt, calidæ tertio ordine, siccæ secundo: proinde urinam, mensesq; ciere uolentes hoc utuntur pharmaco. Sed si plusculum sumatur, capiti dolorem mouet, utpote cum plusculum sit calidum, quàm siccum. quip  
30 pe quod eius caliditas humiditatem crudiores etiamnum, & flatuosiores ad caput deferat, atque ita ipsum afficiat læ datq;. Mñor ita Græcis uocatum, Latinis Meum dicitur: Arabibus, Mu: Italis, Meo: Germanis, Baer uurtz, seu Hertz murtz: Hispanis, Pinillo.

Mei considera tio.

## CAP. IIII.

**C**yperus, [quem aliqui erysiceptrum, ut aspalathum appellant, folia fert porraceis proxima, sed longiora, & exiliora: a caule b odorati iunci, cubitalem, aut maiorem, c angulosum: in cuius ca cumine minuta folia cum semine exoriuntur: radices, quarum in medicina est usus, coherentes inter se, oleis oblongis similes, aut rotundæ, nigro colore, suauis odore, amaro gustu. In d lacunosis, palustri  
40 bus, & cultis enascitur.] Optima est grauissima, densa, fractu contumax, e plena, & aspera, odoris cum quadam acrimonia iucundi: qualis est Cilicia, Syriaca, & quæ à Cycladibus insulis petitur. Huic cali da uis inest. Venarum spiracula laxat: urinam ciere: ad calculos, aquamque subter cutem utilissimè bi bitur: aduersus scorpionum ictus remedio est: perfrictionibus uulvæ, & præclutionibus fotu prodest: pellit menses. Contra ulcera oris, etiam si depascant, uorentq; farina eius efficax est. Malagmatis cal facientibus, & unguentorum spissamentis benè adijci solet. Aliud Cyperi genus tradunt in India na fci, gingiberis effigie: quod manducatum croci uim reddit, gustu amaro sentitur, & illitum præsentem pfilothi uim exhibet.

a Addit Ca tac. καὶ σκληρό τερα, καὶ σενέ τερα. i. asperio ra, & angustio ra.

b Odorati de est in omnibus exemplaribus. c Aliqua exē plaria legunt γονόδην. i. geni culatum. Sed melius, quæ γονόδην habent. i. angulosum, ut uertit Rucl lius.

d Meū exemp. habet tantū με τοδεν.

e Meū exemp. αδρα. aliud ue ro αδρα.

Inclusa à quæ, usque ad Opti ma, non legit Oribasius. Cyperi gene ra, & considera tio.

**T**ametsi unū tantum Cyperi genus memoria prodiderit Dioscorides, cuius radices inter se coherentes oblongas referūt  
50 oleas, aut omnino rotundæ sunt; uisitur tamen Cyperus in pluribus Italiæ locis, qui radicibus constat longis, geniculatis summo cespite uagantibus, colore in purpurâ nigricante. Ego hunc, illū esse crediderim, quæ Plinius Cyperida uocat. Nasci tur hoc Cyperi genus laudatissimū prope Timaui fontes circumstantibus palustribus locis in Iapidia sinibus, galagæ uocata (ut paulò ante diximus) persimile, non tantū facie, sed etiā odore. Cōmendatur etiā odore is, qui in Hetruria pronenit, radici bus ferè filipendulæ æmulis. sed non ob id illi fuerit præferendus, quæ Syria mittit: quandoquidē hic longè odoratior est, & suba marus. Cyperi meminit Plin. lib. xxi. ca. xviii. ubi de iuncis egit, sic inquit. Quidā etiā unū genus faciunt iunci triagu li, cyperon uocant. Et paulò inferius: Cyperos, ait, iuncus est, ut diximus, angulosus, iuxta terram candidus, cacumine niger, pinguisq;: folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, inter quæ est semen: radix oliuæ nigra similis, quam, cum oblō ga est, cyperida uocant, magni in medicina usus. Reperitur Cyperus quandoque etiam quadrangulæ caule. unde non mi rum, si quadratum iuncum eum uocauerit Cornelius Celsus lib. iii. cap. xxi. At Dioscorides in hac facultate præclariissi mus, utranque differentiam colligens, nec triangulum, nec quadrangulum Cyperum dixit, sed angulosum. Nos autem Cy perum plantam esse dicimus, quæ porraceis ferè prouenit folijs, longioribus tamen et exilioribus. Caulem ed it cu bitalem,  
C bitalem,





Curcuma cype  
ri genus.

bitalem, et non nunquam maiorem, angulosum, alba intus medulla, ut in iunco, in cuius cacumine folia sunt minora, stel-  
larum modo radiantia, inter quæ semen prodit spicatum herbacei coloris. Radices illi sunt subnigræ, cohærentes, oblongis  
oleis similes, aut rotundæ, aliquando etiam longæ, galangæ modo. quo fit ut hoc cyperi genus, à nonnullis appelletur  
sylvestris Galanga. Nascitur in palustribus, & humecto solo: quin etiam locis cultis utimur eius radicibus ubi Indica  
uel Celtica Nardus non sit ad manus earum loco. Optimus defertur ad nos ex Syria, & Alexandria Aegypti, in cuius  
defectu Italicum supponunt officinæ. Non desunt, qui differetiam ponant inter Cyperum, et Cypirum Pliniū secuti, qui libro,  
& capite citatis, Cypirū gladiolū esse affirmat, Cyperū uero angulosum odoratū iuncū. Sunt tamen Dioscoridis interpretes,  
qui utroq; uocabulo pro eodē indifferenter utantur, eo q̃ (ut rectè Hermolaus adnotauit) penultimā Cyperi quandoq; diph-  
thongo longā, quandoq; uocali breuē Græci scribant. Est apud Plinium & cypirus arbor ocysime crescens, & pseudocypirus  
frutex, ut lib. XVII. cap. XIII. ipse scriptū reliquit. Caterū id Cyperi genus, gingiberis effigie, quod india mittit, eā esse radi-  
cē peritiores medici putāt, quam officinæ Mauritanos secutæ Curcumam uocant. Nempe præ se fert hæc notas, sanè omnes,  
quas Indico Cypero reddidit Dioscorides. quandoquidem gingiberi similis est, eius odorem ferme redolet, gustu subamarefcit,  
& mansa



Et mansa croci modo inficit. Quibus illud etiam accedit, quod depilatorijs medicamentis quibusdam immiscetur. Verumta-  
men sciendum est, hanc non esse Curcumana Serapionis interprete pro chelidonio descriptam: ipse enim nil aliud pro curcu-  
ma intelligit, quam Dioscoridis chelidonium. quo fit, ut non desit suspicio erroris uel interpretis, uel scriptoris, cum curcu-  
ma neque Mauritanum, neque Græcum sit uocabulum: Aphri enim chelidonium Kauroch appellant. unde palam est, Curcu-  
ma pro Kauroch in Serapione deprauatè legi. Quo factum est, ut priores tum medici tum seplasiarj, qui nunquam hæc  
perpenderunt, fuerint hallucinati. quippe cum eos lateret, cuiusnam plantæ radicem Indica Cyperus, referret, chelidoni  
maioris radicem esse crediderunt ob crocei succi similitudinem. Itaq; Serapionis deprauatam lectionem secuti, Indicum Cy-  
perum curcumam uocauere. Indici cyperi meminit Serapio Dioscoridem secutus, proprio capite de Cypero. Ex quo aper-  
tè constat, curcumam Serapioni deprauatè inscriptam, seplasiarum curcumam, quæ proculdubio Indicus est Cyperus, esse  
nequaquam. Cyperi radicem farina, addita baccharum lauri eadem mensura urina impubis pueri excepta, & illita hydro-  
pikos mirificè iuuat. Cyperum recensuit Gal. lib. vii. simplicium med. ubi sic inquit. Cyperi radices maximè usui sunt, ex-  
calfacientes pariter & exiccantes absque mordacitate. Itaq; ulceribus, quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter  
admittunt, mirificè prosunt: habent enim quiddam etiam adstringens: quapropter ulceribus item oris conueniunt. Quin &  
incidendi uim quampiam illis inesse testificandum, quæ & calculo uexatis congruunt, & urinam, mensesq; prouocant. Plan-  
ta, quæ Græca uoce κύπερος, Latina Cyperus nuncupatur: Arabica, Saherade: Germanica, Vuilder galgan: Hispanica,  
Iuncia de olor, & Iuncia auellanda: Gallica, Souchet. Boemica Galgam plany.

Lectione Ser-  
apionis depraua-  
ta.

Cyperus uires  
ex Galeno.

Nomina.

Καρδάμυμον.

CARDAMOMVM.

CAP. V.

## CARDAMOMI SPECIES



Cardamomum optimum est, quod ex Comagene, Armenia, Bosphoroque deuehitur. in India  
quoque, & Arabia prouenit. Eligidebet plenum, frangenti contumax † occlusum, farctumque  
(quod enim huiusmodi non est, exoletum iudicatur) & gustu acre, subamarum, & odore caput † ten-  
tans. Excalfactoriam uim habet: potumque ex aqua facit ad comitiales, ischiadicos, tussiles, neruo-  
rum resolutionem: item ad rupta, uulsa, tormina: latas uentris tineas excutit. Ex uino autem potum,  
renibus, difficultati urinæ, à scorpione ictis, neque non omnibus uenenum uibrantibus, auxilio est.  
Cum cortice radicis lauri epota drachma, calculos comminuit: partus suffitu enecat: scabiem ex ace-  
to illitum adimit. Et ad unguentorum spissamenta additur.

† μέμνος μεν  
aliud μεμνός.  
† Tentans πλε-  
κτικόν. i. feri-  
ens.



Cardamomū  
maius.Cardamomum  
medium.Cardamomum  
minus.Piperis Indici  
mentio.Cardamomi  
genera ex Pli-  
nio.Cardamomi ui-  
res ex Galeno.

Nomina.

**T**ria sunt cardamomi genera, quæ passim ad nos afferuntur, nempe maius, medium, & minus, & omnia suis in folliculis conclusa. Maioris involucri Fici faciem refert, materia compactum tenaci, lentaque ac leui Indicæ nucis inuolucro, aut palmæ elates, non absimili, staminibus nonnullis secundum longitudinem discurrentibus. Hoc intus semine ubique factum est, subrubro colore, granis inæqualibus multis intercurrentibus membranarum, albicantibus, quibus ipsa semina continguntur, quæ Melegetas appellauere quidam, quod Miliū Indicū referant, Italis Melegam appellatum, saporis acuti, & odoris iucundi, ac suauis. Quo factum est, ut grana paradisi quibusdam uocitentur. Medium folliculo contegitur oblongo, triquetro, striatoque, retuso in summitate cacumine, in quo semen reconditur membranarum pariter obuolutum, oblongum, pressum, canaliculo quodam altera parte diuisum, pluribus transuersim interfecantibus lineis, colore ex albo rufescente. Minus capitulo constat breui, facie triangulari, Faginei ferè nuclei effigie, crassioribus tamen angulis, colore subcandicante media intus intercurrente membrana, in quo utrinque semen, altera parte caua linea diuisum, subrotundum, & tactu subasperum. Omnibus semen inest fractu facile, acre, quadam accedente odoris saporisq; suauitate, & omnis amaritudinis expers. Maius tamen acrius est, & aromatis quid magis respiciens. Minus, ut medium acridinis uehementia superat, ita et odoris fragrantia. sed an horum aliquod Græcorum sit Cardamomum, hætenus affirmare non libuit. Concederem tamen ego facile maius Cardamomum legitimum illud esse quo usi sunt ueteres, quod suo è cardamomo secundo de antidotis apud Galenum folliculos abijciat Zeno. Quin etiam, quod in Theriaca carmine descripta libro primo antidotorum post Damocratis inscriptionem folliculorum Cardamomi mentio fiat. Et 7. de comp. med. sec. locos cap. 3. Galenus ex Pampilo myropola transcribens Cardamomi delibrati meminerit, sed uetat ne concedam in primis sapor, in quo nulla prorsus reperitur amaritudo, quæ Galeno adeo conspicua est, ut uermes intestinorum necare Cardamomum is affirmarit. Deinde Cardamomi uulgaris odor suauis est, et caput minime tentat, nec frangente contumax est, sed dentibus facillime cedit, adeo, ut malleo ferreo, nobis opus non sit. Hæc itaque in causa sunt, ut dubius adhuc sim an uulgare Cardamomum legitimum sit quo usi sunt antiqui. Hoc dixerim ego nunquam, quod mordicus meam uelim tueri opinionem, nec quod alijs, qui aliter sentiunt contradicere uelim, sed ut meam tantum sententiam palam faciam. Ad hæc nec Arabum Cardamomum, hoc representare uidetur. quandoquidem aliud Græci, aliud uerò Afri pro Cardamomo intelligunt, ut apertissime testatur Serapio, qui quàm plurima simplicia medicamenta ex Dioscoride, & Galeno transcripsit. Is enim (ut sua declarant monumenta) Dioscoridis Cardamomum Cordumenum appellat. deinde auctore Isach Arabo sui Cardamomi peculiare caput instituit, idq; Saccolam sua lingua nominat: quin & duum esse generum tradit, alterum maius, alterum uerò minus. quorum nullum non modò Dioscoridis Cardamomo respondet, sed nec etiam ulli eorum, quibus officinæ indifferenter utuntur. Probatur præterea officinarum Cardamomum Arabicum nullum esse quod Serapioni maius Cardamomum semen sit plantæ, quod oblongis quibusdam concluditur capitibus, ijs sanè similibus, quæ è rosis prodeunt, granis obnigris, rotundis, pipere longè maioribus, in quibus minuta semina concluduntur, angulosa, facta, & odorata: minus uerò nullo contegitur capitulo maioris modo, quanquam colore conueniant. Quod plane indicat, omne officinarum Cardamomum haud Arabum esse, sed potius ab eo maxime differre. Quare putauerim, illud falsò sibi persuasisse Monachos, qui in Mesuem scripsere, quod Arabum Cardamomum minus illud semen sit, quod seplasia Meleghettas uocant, Andrea Bellunenſis, qui Auicennam mendis expurgauit, auctoritate freti. Sed cum Bellunenſis id asserat uulgari tantum opinione ductus; cumq; notæ minime eorum sententiæ adstipulentur, errasse Monachi facile deprehenduntur. Semina enim, quæ Meleghettas appellant (ut omnibus planè constat) capitulis excepta suboriuntur, quod minori Serapionis Cardamomo non euenit. Crediderunt, Ruellius in suis de natura stirpium libris, & Fuchsius in sua methodo, id omnino Mauritanorum esse Cardamomum, quod nos PIPER INDICVM, alij siliquastrum appellant. uerum cum planta hæc folijs exeat hortensi solano similibus, floribus luteolis, fructu longo corniculorum instar, qui primo exortu uirescat, maturus uerò adeo rufescat, ac lauore quodam ita pelluceat, ut corallium referat, & in quo concludatur pumilum semen, lentium modo compressum, usque adeo acre, ut ori tantum admotum maxime linguam, & palatum exurat, exulceretq; ambo hac in re lapsi deprehenduntur. Nam etsi Indicū piper in hisce corniculis rosarum ferè modo suum includat semen, reliqua tamen Serapionis Cardamomo nullis notis correspondent: hoc enim suis in uasculis globulos quosdam concludit, non lenticulis similes, sed rotundos, & pipere crassiores, qui intra se minutum quoddam semen continent. Huc etiam accedit, quod cum hoc piper corniculatum, tum semine, tum corniculis ipsis tanta sit acrimonia præditum, ut non modò mansum, sed ori tantum admotum statim quasi ignis exurat, absurdum utique fuerit credere Serapionis Cardamomum esse, cum dixerit ipse magis adstrictoria facultate pollere, quàm acri. Cæterum scribit Auicenna maius Cardamomum grana ciceribus atris, minus uerò lentibus minora proferre. Quod cum fortasse Ruellius haud rectè percepisset, ei errandi ansam præbuit. quippe minori Cardamomo, non autem maiori semina lentium modo nasci ait Auicenna: quanquam Ruellius, ut suam tueatur sententiam, secus fortè legerit Auicennam. Plinius lib. XII. cap. XIII. quadruplex esse Cardamomi genus scribit, sic inquit. Simile est amomo Cardamomum & nomine, & frutice, semine oblongo. Metitur eodem modo & in Arabia. Quatuor eius genera. uiridissimum ac pingue, acutis angulis, contumax fricanti, quod maxime laudatur: proximum è rufo candicans: tertium breuius, atque nigrius: peius tamen uarium, & facile tritu, odorisq; prauum, quod uerius costo uicinius esse debet. Hoc & apud Medos nascitur. hætenus Plinius. Sed nescio quos auctores sit secutus. quandoquidem tam Dioscoridis, quàm cæteris Græcis, unum tantum extet Cardamomi genus. In cuius defectu supponit Galenus aut myrtum, aut cyperum. Qui præterea Cardamomi meminit lib. VII. simplicium medic. his uerbis. Cardamomum est sanè facultatis admodum calidæ, non tamen usque adeo, ut nasturtium; sed quantò suauius, magisq; fragrans est nasturtio, tantò & imbecillior ei calida facultas inest: nec enim ulcerare idoneum est uel ipsum per se illitum. Porro adiunctum habet quiddam etiam amaritudinis, qua lumbricos interficit, & cum aceto ualenter pforas detergit. Cardamomum, καρδάμωμον, quod non secus Latine atque Græcè uocatur: Arabibus Cardamoni: seu Cordumeni: Italice Cardamomo: Germanis, Cardamomelin: Hispanis Grana de parayso.

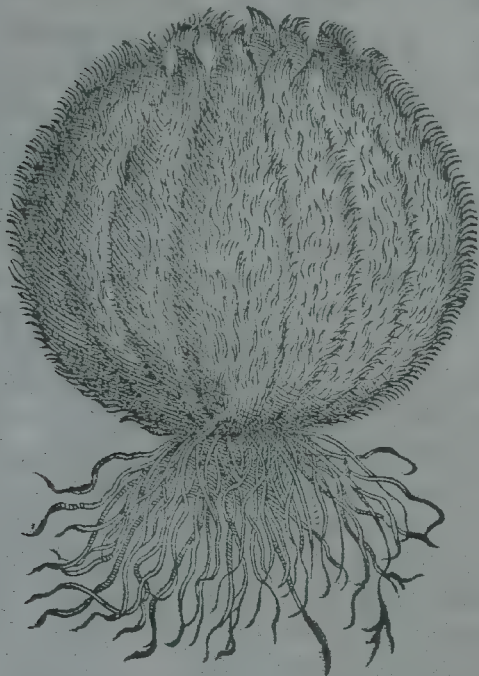


## NARDVS INDICA

Nardus.

## NARDVM.

## CAP. VI.



**D**vo Nardi genera: vnum Indicum, alterum Syriacum appellatur, non quod in Syria proueniat, sed quod montis, in quo oritur, pars una ad Syrios, pars altera ad Indos flectitur. Ex hoc Syriaci genere, præcipuum est recens, & leue, largam gerens comam, flauum colore, perquam odoratum, ac cyperum redolens, breui spica, amaro sapore, linguam siccante, quod diu in sua odoris gratia permaneat. Ex Indico autem Nardo quoddam Gangitis uocatur, à fluuio Gange, apud quem enascitur, montem præterfluente: quod genus ob multam loci, in quo prodit, uliginem, uiribus infirmius est, atque procerius adolefcit, plures ferens spicas, ab unica radice comosas, unaq; conuolutas, ac grauius olentes. Montanum autem odoratius, spica breui ac mutila, odore cypero uicino, cæteras habens Syriaci dotes. Est & genus quoddam, cui Sampharitico nomen locus indidit frutice breui, in magnas se spargens spicas, candidiore interim medio caule, hircorum uirus supra modum redolente: quod improbatum: madefactum

frutice breui,  
i. parua.

Frutice breui,  
non legit Ori-  
bafus, neque ul-  
lum exemplar.

uendi solet. quod uitium ex eo deprehenditur, quod candida sit spica, & squalida, suaq; careat lanugine. Adulteratur stibio cum aqua, aut palmeo uino, inspissationis ponderisque causa inspirato. Intueri autem oportet, si lutum radicibus infideat, & incerniculo puluerem excutere, eluendis manibus uilem. Vim habent excafactoriam, & exiccantem. Vrinam mouent: aluum potu sistunt: vuluæ profluuium, saniemque apposita supprimunt. Nauseæ ex aqua frigida auxiliantur, & stomachi rosionibus, inflammationi, iecinori, regio morbo, renum uitijis. Aquæ autem incoctæ fortè ad infessum, uuluæ inflammationibus medentur. ad glabras oculorum genas ualent: siquidem eas ad densiorem pilum reducant. perfusis humore corporibus insparguntur. Miscentur antidotis, & in fictili nouo non picato ad ocularia medicamenta reconduntur, trita in farinam, & cum uino in pastillos coacta.

**N**ARDVM officinæ Nardi spicam appellant. Sed non desunt, qui credant Indicam nardum in Italiam non aduehi ob regionis distantiam, Syriacam opinantes esse, quæ nostro æuo seplasiarj utuntur: tametsi (ut inquit Dioscorides) in Syria non oriatur, uerùm ideo Syriacam dici, quod ea montis parte proueniat, quæ flectitur ad Syrios. At cum inter Indos, & Syrios amplissima interponantur regiones, nempe deserta Arabia, Persis, Carmania, Gedrosia, Darangia, aliæq; nonnullæ, quæ ultra quatuor millia milliariorum continent, nesciuerim profecto, quonam pacto fieri possit, ut mons ille ad Gangem positus, altera parte Syriam tam facile respiciat, ut Nardus ea parte proueniens Syriaca dici mereatur. Quo fit, ut quandoque necum disquirere licuerit, eam potius à Syraſtene regione, quæ ad Indicam fluuium est, Syrii nomen sibi asciniſſe, quam à Syria, quandoquidem, si Ptolemæus uera refert, mons in India uisitur, qui à Gange fluuio ad Syraſtenem extenditur. Absurdum enim esset credere, Nardum ad nos non deferri ex India, cum in Syria nusquam proueniat, eumq; multa Indiæ aromata, nulla distantia habita ratione, per carouanas (ut uocant) in Alexandriam Aegypti conferantur: cum quibus nec temerè credendum est, quin Nardum etiam conuehant mercatores; præsertim cum cerè sciam, Nardum Venetias ex Alexandria afferri: nec eam alibi, quam in India nasci, Dioscoridis testimonio satis apertè monſtretur; etsi Plinius contra scribat nasci in Syria Nardum, præter eam quam India mittit Syriacam Dioscoridi appellatam. Cæterum Manardus Ferrariensis, officinarum nardum nec Indicam, nec Syriacam esse censet. In cuius sententiam non equidem pedibus eo, etsi medicæ materiæ is clarissimus fuerit indagator, quippe quoniam Venetijs pluribus in locis Nardi ingentem copiam uidi, leuis, comosæ, perquam odoratæ, cyperum redolentis, flauæ, subamaræ, & mansæ non modò linguam exiccantis, sed odorem etiam non incundum per os aspergentis, nullisq; deficientibus notis, quibus optima nardus ex Dioscoridis sententia explorari potest. Sed plerunque accidit, dum per Indicam, & Arabicum mare in Alexandriam deferitur, & inde Venetias, ut ascito sibi maris humore (id nanque facile fit, quod Nardus sit siccissima) uel situm contrahat, uel subputrescat: unde postea amissa suaueolentia, grauiter oleat. Quo fit, ut hac in re Manardum longè hallucinatum crediderim: qui si rectè perpendisset, quæ Nardi pars sit spica, atque in emporijs, ubi numerosa, præstantissimaq; uisitur, accuratius ipsam expendisset, non equidem uereor, quin aliter de ea scripsisset. Verùm enim uero cum planè ignorasset, quæ nardi pars spica esset, selettaq; & corruptam Nardum minime nouisset, lib. VI. epist. III. scribit, Galenum de nardi spica, quæ antidotis admiscetur, loquentem, radicem quidè, non spicam intelligere. Et utinam, inquit, quæ nobis offertur, legitima esset: sed quod ea ipsa non sit, cognoscitur, quod nulla odoris suauitate commendetur. Et lib. VIII. epist. I. inquit, Galenus lib. I. de antidotis in theriacæ compositione Nardi radicem tantummodo admiscet, eo quod uiribus ipsa præstantior sit: spicam uerò paruipendit, & pro nihilo habet. Quod sane declarat, Manardum hanc Galeni sententiam perperam accepisse, atque etiam Nardi historiam ignorasse. quandoquidem nardi radix nil aliud est, quam spica, ut ipsemet testatur Galenus eodem de antidotis libro, sic inquit. Iubet Andromachus adijcere nardum Indicam: ea uerò est, quam spicam uocant; non quod spica sit, radix etenim est, sed quod spica formam referat. Quibus palam est, idem esse nardi spicam, & nardi radicem, ut etiamnum declarat idem Galenus lib. IX. de compositione medicamentorum secundum locos in Philonis antidotum scribens, dum inquit.

Nardi Indiæ,  
& Syriacæ con-  
sideratio.



Quin & nardi ipsius drachmam unam coniiciendam censet, quam falsi nominis radicem dixit, quandoqui dem spica nardi nominatur. Quapropter idem lib. VIII. simp. medic. de Nardo caput facturum, illud inscripsit Nardi spica, utpote quæ pars sit in tota stirpe præstantior, minimè quidem ignorans, se radicem nardi describere. Nam si sensisset, spicam a radice differre, eam planè silentio præterisset tanquam inutilem, & capiti nomen indidisset aut generaliter ab ipsa Nardo, aut a radice tantum, uti uiribus præstantiore. Manardo subscribit, & quidem malè, nouus quidam rei plantariæ censor, Nardum inquiens, quod ad nos affertur, nec Indicum, nec Syriacum est, sed Gangiticum. Quo argumento quis facile nosse potest, quam diligenter hic peritus herbarius perlegerit Dioscoridem, quamq; in Geographorum libris fuerit uersatus. Sed nescio quis tam fuerit amens, qui dixerit plantas, quæ circa Tyberim nascuntur, non esse Italicas. At qui Gangiticum Nardum Indicum esse apertissimè testatur Dioscorides sic inquiens, τῆς δὲ Ἰνδου τῆς ἡμετέρας λεγόμενης γὰγγίτης ἀπὸ τῆς ποταμοῦ τοῦ ὁμοῦ ὁμοῦ ὁμοῦ τῆς ὁμοῦ γὰγγίτης καλουμένης. Idest ex Indico autem Nardo quoddam Gangitis uocatur à Fluvio 10 Gange, apud quem nascitur montem præterfluente. Sed an Gangitis nostrum sit, uel quod in monte nascitur, difficile quidem ob eas, quas diximus rationes, quempiam affirmare posse censeo. In hoc, ac longè maiori uersatur errore Brasauolus. siquidem suo de simplicium examine Nardi spicam non modò non esse radicem censet, sed nullius usus eam existimat, sic inquiens. Venetijs spicam, caulem, & radicem emes, quanuis & ipsi adulterent. Iubeo autem radicem, & caulem emere, quoniam hæc apud antiquos auctores, ut Dioscoridem, & Galenum magis in usu medico sunt, quàm spica: quippe folia abiicit Dioscorides; ad nos tamen spica non defertur, sed radix. Hæc ille. Sed mehercule quantum ex Dioscoridis scriptis percipere potui, nunquam hætenus sum consecutus, quòd ipse ex omnibus nardi partibus aliam præferat, quàm spica. Quòd autem crediderit ipse spicam in Nardo uiribus magis præstare, quàm catera eius partes; quòdq; cum de Nardo scribit, tantum de spica intelligat, apertè ostendit, cum inquit. Ex nardo Syriaca dicta melior est recens, & leuis, largam gerens comam, &c. 20 Quippe leuitas, ac comæ magnitudo, nullis nardi partibus, præter quàm spicæ competunt; præsertimq; cum ipsa non uacet cateris notis, quas illi tribuit Dioscorides. Ad hæc nulli sanè incompertum existimo, Dioscoridem huiusce libri initio in probandis tantum radicibus, quæ odore commendantur, operam impendere, nempe iridis, acori, mei, nardi, phu, asari, & huiusmodi stirpium generum, non autem in efferendis caulibus, floribus, folijs, ac spicis, quæ caulium summitatibus innascantur. Quo fit, ut etiam fateri liceat, Brasauolum ignorasse spicam ipsam esse nardi radicem: quin potius pro certo credidisse in plantæ ipsius nardi cacumine, non in radice oriri spicam, quæ tamen Galeno teste radix est, & cateris nardi partibus præstantior. quandoquidem si aliter res se haberet, commoda longè plura radicibus ex more redderet Dioscorides, quàm spicæ. Quòd præterea Galenus plus laudauerit Nardi caules, quàm spicam (ut asserit Brasauolus) nusquam compertum habeo. Caterum quanta sententiæ incōstantia Nardi historiam idem descripserit, ex suo posteriori simplicium examine, in quo ultimam manum imposuisse fatetur, facile coniicitur, dum senem secum colloquentem instruit, his uerbis. Ne igitur in his montibus Nardum queras, sed Venetijs spicam, caulem, & radicem emes. At sui ipsius statim oblitus uidetur non multis post li- 30 neis, cum inquit. Aliud uerò sunt spica, & flos, quæ ad nos non afferuntur. Ex quo facile crediderim, ipsum non modò Nardi historiam confudisse, atque etiam, quod peius est, corrupisse; sed etiam sibi ipsi, uel potius seni uerba dedisse. primum nanque ait Venetijs spicam, caulem, & radicem reperiri: mox spicam ad nos aduehi negat. Sed ante hos hæc in re Plinium quoque graniter hallucinatum inuenio: quippe qui libro & capite XII. in Nardi ipsius historia longè dissideat a Dioscoride & Galeno, quin & a cateris materiæ medicæ auctoribus, dum ita scribit. Nardum frutex est graui, & crassa radice, sed breuis, ac nigra, fragiliq; quanuis pingui, situm redolente, cyperi odore, aspero sapore: folio paruo, densoq;. Cacumina in Aristas se spargunt: ideo gemina dote Nardi spicas, ac folia celebrant. hæc Plinius. Cuius doctrinam secuti, non modò Ferrarienses illi, sed Hermolaus, & Ruellius, ipsi quoque pariter aberrarunt. siquidem Ruellius (ut puto) nulla alia de causa asserit, se in officinis Nardum uidisse, cui inerant dotes omnes illi a Plinio redditæ, quàm ut Plinianam tueretur lectionem. Quod tamen falsum esse arbitramur. Ego enim tametsi Nardi quàm plurimum in Venetis officinis diligenter examinauerim, ac selegerim; aliud tamen, quàm spicam uidere mihi non licuit. Quapropter nullum inueniri Nardum existimo, 40 quod in caulium cacumine spicas proferat, quemadmodum tradidit Plinius, asserit Ruellius, & contendit Brasauolus, contra Galeni, & Dioscoridis sententiam. Qui Nardum describit plures ferre spicas, non quidem a caulibus, sed ab una tantum radice prouenientes: non tamen quòd alia radix uiribus præstans spicis ipsis subsit, sed quoniam, cum plures in radice sint spicæ, necesse est, ut basi, uel firmamento aliquo consistant, a quo originem trahant, ut in allio & lilijs radicibus conspicitur. Quod pro explorato confiteri possum, cum sæpenumero Venetijs Nardi spicæ ce spites uiderim, tum figura, tum etiam spicarum connexu allium referentes, ut unusquisque pro arbitrio experiri poterit. Verum enim uero ut probè responsum sit omnibus ferè obiectionibus, dicimus, quòd si fortè reperirentur, qui assererent illas esse proprias Nardi radices, quæ capilla- 50 ceis fibris a spicarum basi oriuntur, ut in allio, capis, ac bulbaceis omnibus uisitur, & ea propter spicas ijs adnexas non esse Nardi radices, sed per se partes ab his admodum differentes, potest eorum obiectio facile dilui Theophrasti testimonio. Siquidem is lib. primo cap. X. de plantarum historia apertè declarat, in allio, capis, bulbis, lilijs, ac alijs eius generis, & per consequens in spica non solùm dici radices ea capillamenta, quæ bulbaceis illarum plantarum capitibus, subiiciuntur, sed etiā id bulbaceum totum, quod terra reconditur. Et ut res ipsa clarior omnibus sit, generali regula expressum uoluit, quòd totum id in quauis planta, quod sub terra obruitur, radix commodissimè dicatur. Proinde uidetur Nardum ipsam inter radices idem memorasse Theophrastus lib. IX. cap. VII. de plantarum historia; his uerbis. Quibus ad unguenta utuntur, hæc ferè sunt, casia, cinnamomum, cardamomum, nardus, narum, balsamum, aspalathus, styrax, iris, narta, costus, panaces, crocum, myrrha, cyperus, iuncus, calamus, sampsuchum, lotus, anethum. Horum alia radices, alia cortices, alia rami, alia ligna, alia semina, alia lacryma, alia flores. Quibus palàm est, non posse Nardum nisi inter radices recenseri, cum nec corticis, nec ligni, nec rami, nec floris, nec seminis, nec tandem lacrymæ speciem præ se ferat. Quod cum rectè sciisset Galenus tum libro. I. de antidotis, tum. IX. de compositione medicam. secundum locos, Nardi spicam radicem 60 esse declarauit. Verum longè ab omni Nardo distat NARDVS ITALICA, quæ nostris uulgò uocatur Spigo. Cuius

Dilutio cuius-  
dā obiectionis





10 Cuius etiam generis ea est planta, quam aliqui uulgo appellant Lauanda, alij uero Lauendula. adeo ut hæc fœmina, illa uero mas in eo genere à quàm plurimis uocitentur. Mas folio constat latiore, longiore, crassiore, robustiore, albidiorq; quàm fœmina. Sed utraque planta fruticosa, ac lignosa, stœchadis aut rosmarini modo, innumeris referta est folijs longiusculis angustiusculisq; e quorum medio iunci exeunt cauliculi, quadranguli, tenues, dodrantalem longitudinem excedentes: in quorum cacumine flores exeunt spicati, colore purpureo, quanuis in fœmina dilutiores, patientioresq; odore fragrantés, uerùm usque adeo acuto, ut nares feriat. Excalfaciunt, & exiccant ambo ordine secundo completo, uel tertio inchoante, uiribus a Nardis omnibus no longè recedentibus. Cōferunt omnibus cerebri ægritudinibus a frigido prouenientibus Epilepticis, apoplecticis, ueternosis, conuulsis, resolutisq; auxiliantur: uentriculum roborant, et iecur ab infarctu liberant: quin & obstruosos lienes iuuant: uterum calefaciunt, & menses, & secundas educunt. Flores ex uino feruescenti urinam pellunt, & flatu dissolunt illiti. Datur decoctum e floribus paratum utiliter morbo regio allectis ab infarctu iocinoris, & præsertim si cum Marrubio, cinnamomo, & fœniculi, & Asparagi radicibus incoquantur. colluuntur item eodem decocto utiliter in dolore dentes reumatismis præsertim obnoxij, stillatitia florum aqua potu duorum cochleariorum mensura, deperditam reddit loquelam, & car-

Nardi Italicæ  
genera, & uires

Florum nardi  
uires.





Nardi Indicæ  
uires ex Gal.

Nomin2.

diacam sanat. præstat quoque ad animi deliquia non solum pota, sed etiam naribus illita. Fit è floribus stillatitium oleum uireis organis, quod proprie unguentarij uulgò uocant olio de Spigo, odoris aded acerrimi, ut cætera odoramenta superet. quo fit, ut extra officinas illud asseruent, ne moschi, ambari, zibetti, aliorumq; unguentorum, & aromatum suauitatē intercipiat. Nardi Indicæ uires scripsit Galenus lib. viii. de simplicium medicamentorum facultate, sic inquit. Nardi spica excelsa, & quadam leuiter amara. Ex his constans facultatibus radix & adiecur, & ad stomachum rationabiliter conuenit tum pota, tum extrinsecus imposita. Urinam ciet, morsus stomachi sanat: in uentre, ac intestinis consistentes fluxiones desiccet, ad hæc & eas, quæ in capite, & thorace. Valentior est uocata Indica, nigriorq; quàm Syriaca uocata. Νάρδος & νάρδου ῥίζα sic Græcis dicitur, ut Latinis Nardum, et Nardus, seu Nardi spica: Mauritanis, Stumbel, aut Seubel: Italis spigo nardo, dus Indyanski. At uulgaris nardus, Italis spigo. Germanis Gemeinem spica nardo. Boemis spica nard: Gallis lauande masse. Lauendula uero Italis lauanda: Germanis lauendel: Boemis lauendula: Gallis lauande femelle.

Nάρδος



10

20

30



sis auxiliatur. Contra stomachi inflationes, cum absinthij decocto bibitur: item aduersus lienem, renum & uesicæ uitia, & uenenatos ictus, ex uino. Additur in malagmata, potiones, & calfacientia unguenta.

**C**ELTICVM Nardum nascitur in Liguria alpibus, aliungia patrio nomine appellatum: prouenit que in Istria. <sup>a</sup> Exiguè fruticat, & cū radicibus in manuales fasciculos componitur. Folia habet <sup>b</sup> oblonga, colore in flauum languido; florem luteum. Caulium, & radicem duntaxat usus est, & odoris suauitas. unde pridie fasciculos aqua abluerere expedit, & exempta terra, pauito solo atque humenti, subiecta charta repone: postridie repurgare. siquidem utile, cum aceroso alienoque propter humoris uim, non excutitur. Adulteratur imposita herba simili, quæ hirculus uocatur, ab odoris grauitate. Sed facilis cognitio: nanque herba candidior est, sine caule, minus oblongis folijs, radice neque amara, neque odorata, uti uerum Nardum est. Itaque radices, atque cauliculi, abiectis folijs, triti secernuntur, uino excipiuntur, digerunturque in pastillos, & ita fictili nouo diligenter operto, asseruari debent. Laudatur maximè, recens, iucundi odoris, radice numerosa cohærens, plenum, nec fragile. Ad eadem, quæ Syriacum, pollet: sed uehementius urinam cit. & stomacho utilius est. Inflammationibus iecinoris, & felle suffu-

<sup>a</sup> θαμνίσκος μικρός. i. paruus frutex.

<sup>b</sup> ὑπομήκη. i. sublonga legit uulgata editio, Oribasius uero ἐπιμήκη.

<sup>c</sup> Omnia ex. ὑποζαυθῆ. i. subrufa.

**T**ANTA fuit ueterum, qui nos precesserunt, negligentia, ne dicam ignorantia, ut non modò in ueram simplicium medicamentorum cognitionem, quæ peregrina ex longinquis terrarum partibus aduehuntur, probatissimorum auctorum ope, uenire non elaborauerint: sed ne minimam quidem curam adhibuerint, communi reipublicæ beneficio, ut de his saltem quæ in quàm plurimis Italia locis, ac alijs non longè distantibus inueniuntur, quicquàm lucis assequerentur, ac posteris relinquerent. quin potius in suis multò uidentur negligentiores, quàm in alienis. Nascitur Celtica nardus in Liguria alpibus, nascitur & in Istria, pariterq; in montibus non longè à Villaco Carinthiæ oppido, & Iudemburgio Stiriae: attamen non ob id legitima in multis uisitur officinis: nec fortasse in ijs uideretur, nisi his nostris lucubrationibus annis superioribus Italico sermone editis, pharmacopole plures diligentiores redditi, medicam materiam accuratius expendere cœpissent. Sed id magis detestandum uidetur, quod ijs in regionibus, ubi Celtica nardus nascitur, magis hallucinantur homines, quàm alibi, siquidem Genuæ, quæ Liguria est ciuitas (nisi iam admoniti resipiscant) alijsq; finitimis locis, ubi Celtica nardus facile haberi potest, tam medici, quàm seplasiarij aliorum ignorantiam secuti, illius loco, Lauanda sic uocata, uel nostrate Nardo passim utuntur. Quæ quantum in historia omnibus notis, non dicam uiribus, à Celtica nardo discrepent, quicumque primùm rem optimè perpenderit, ac deinde notas, & qualitates illi à Dioscoride redditas, cum Lauandæ, nostratisq; Nardi notis comparauerit, manifestum eorum lapsum facile incusare poterit, quippe Celtica nardus in breuem, exiguamq; plantam consurgit: Lauanda uerò, & socia nardus magno exoriuntur cespite, ramusculis proceris, densissimisq; comantibus folijs. Illa folia fert subrubea, & flores flauo colore: hæ autem folijs consurgunt incanis, floribus spicatis, & colore purpurascens. Illius caule, & radicibus utimur, quòd hisce partibus maxime polleat: harum uerò tantum flores commendantur. Quod satis clare demonstrat, quàm facile decipiantur, qui tam leuibus & falsis feruntur opinionibus. Verùm quanquam (ut in superioris Nardi mentione diximus) communi omnium sententia compertum sit, Lauandæ, spicæq; nostratis facultas ad omnia Nardi genera propius accedere, hoc tamen eos ab errore non uindicat, qui Lauandam Celticam nardum esse contendunt. Præterea non desunt pharmacopole rei herbariæ penitus ignari, qui pro Celtica nardo plantam quandam incognitam emant humi repentem, caule longo reflexoq; cuius folia, quæ colore subflauo constant, adeo densa ac minuta sunt, ut potius muscosam arborum, & lapidum materiam, quàm aliud representent. At quod in uestiendis caulibus ipsius ramusculis, eos

Nardi Celticæ consideratio.

Seplasiariorum quorundam error.

tam



tam dense circundant, ut serè spicæ effigiem præ se ferant, pro Celtica nardo ab impostoribus uenditur: sed hæc haud amarescit, nec ulla odoris præstantia commendatur: Huius imaginem dabimus inferius, ubi de arboreo musco differemus. Ceterum ingens legitimæ nardi Celticæ prouentus habetur in Stiria Austria, & Carinthia contermina, ubi Iudemburgensia ru-  
ra suis è montibus quotannis innumeros comportant fasciculos, quibus magnos admodum replent saccos, & mercatoribus uendunt, qui in Syriam, & Aegyptum mercimonia conuehant. Siquidem (ut ferunt) Syrijs, & Aegyptijs Celtica nardus maximè expetitur, ut balneis eam imponant, quibus frequenter utuntur. Celticam nardum ad me primùm misit Petrus Salicetus clarissimus medicus ex Grazio Stiria oppido: in cuius plantis & spicæ in radicibus, & folia, & flores in caule (ut appicta figura demonstrat) nullo impedimento cernebantur, adeo ut à Dioscoridis historia nulla ex parte recederent: nec ulla tamen spica in eius cacumine uidebatur, uti Ruellius & Brasauolus in Indica nasci scripserunt. Quamobrem nobis quoque iam liceat literis memoriaq; mandare, Celticam nardum non modò in Liguria, & Istria prouenire; sed etiam in Stiria, Carin-  
thia, ac etiam alijs fortasse locis. quippe superiore anno ego huius nardi nonnullas inueni plantas in quodam Vipaci monte, qui tantùm uiginti millia passuum à Goritia distat. Verùm si eo destituantur medici, commodè Indicam supponere poterunt. An uerò Celtica nardus sit Saliunca, aut non, de qua Virgilius, & Plinius scripsere, etsi hæc inter se nullam habere cognationem pluribus comprobare possem; cum tamen ea parum, uel nihil rei medicæ conferant, silentio inuoluenda duximus. quanquam eruditissimus Leoniceus non animaduertens Dioscoridem Aliungiam, non Saliuncam Celticam nardum appellasse, Plinium accusat. qua in re ipse potius deceptus fuisse uidetur: quemadmodum & Fuchsius, uir alioqui nostræ ætatis clarissimus. Is quidem in suo libro de componendis medicamentis, quem ultimo loco auctum edidit, ubi Diathamaron expendit, Celticam nardum à Saliunca nihil differre existimat. Plinius tamen locis separatis de utraque, tanquam herbis inter se differentibus tractauit. Neque eæ notis tantùm dissident apud antiquos auctores, sed etiam natali solo. Dioscoridi enim Celtica nardus in Liguria alpibus, atque in Istria prouenit. Plinio uerò Saliunca in Pannonia, & Noricis nascitur. Ita-  
que Fuchsius ut Ruellij sententiam secutus, qui Celticam nardum Dioscoridi Saliuncam appellari affirmat, ita mihi & à ueritate defecisse, & unà cum illo errasse creditur. quandoquidem Celtica nardus Dioscoridi ἀλουργία, non σαλιένκη uocatur. Ceterum Saliuncam Plinio aliam ab ea esse plantam, de qua Vergilius meminit in Buccolicis, ut Anguillarius contendit, non ita facile consentiam, tum quòd Seruij autoritas in simplicium censura perinde ac in Grammatica mihi probanda non sit, tum quòd nullo authorum testimonio probare nitatur Anguillarius; nil aliud Vergilio esse Saliuncam, quàm Anemonem, grammatici tantum illius autoritate fretus, qui nec lactucas rectè fortasse nouit. Scribit quidem Seruius Saliuncam uulgo uocari Orcitunicam, cum tamen nec illam (ni fallor) nouerit unquam. Sed qua ratione aut autoritate, Orcitunicam, de qua, nemo est, qui meminerit, Anemonem fecerit Anguillarius, nec ipse dicit, nec ego conijcere possum: Miror tamen hominè hunc rei herbariæ peritum, in re tam graui, tam leuibus, tamq; uulgaribus niti argumentis. Sed is fortasse conducibilis sibi fore putat, noui aliquid in medium asferre, quam de his grauiori iudicio differere. Ego sanè etsi parum in hac facultate sum uersatus, haudquaquam tamen dixerim Anemonem, proceram satis plantam, uocari Vergilio humilem: Nam & ipsa Vergilij comparatio nostræ astipulatur sententiæ. Quippe qui, ut Mopsum plurimum laudaret, ei tantum cedere dicit, Amyntā, quantum Saliunca humillima herba, puniceis cedit rosetis, facta comparatione à pumila planta ad roseta. Nec præterea placet Anguillarij ipsius opinio de Hirculo herba, quam a Samphoritico Nardo, quod in India nascitur, nihil differre putat. Siquidem Hirculus herba est, Celtica nardo similis, non quidem nardi genus, ut Samphoriticum; ita a loco in quo prouenit, denominatum. & in magnas se spicas diffundens. Sed fortasse, quòd hircum redoleat, hirculum id esse censet Anguillarius, cū quo Celticam Nardum adulterari scribit Dioscorides. Sed non omnes herbas, quæ hircino sunt odore, hirculi sunt appellandæ. At qui si quis plura de Saliunca uidere cupit, nostras legat epistolas Ioanni Cratoni inscriptas. Meminit Celticae nardi Galenus lib. vii. de simp. med. fac. his uerbis. Nardus Celtica iam dictis nardis similis quadantenus in genere facultatis est. Ceterum ad omnia imbecillior, præter quàm ad prouocandum urinam, siquidem calidior illis est, sed minus adstringit. Quæ plan-  
ta Græcis Νάρδος καλτική, Latins item Nardus Celtica; seu Nardum Celticum appellatur. Italis uerò Nardo Celtico.

## CAP VIII.

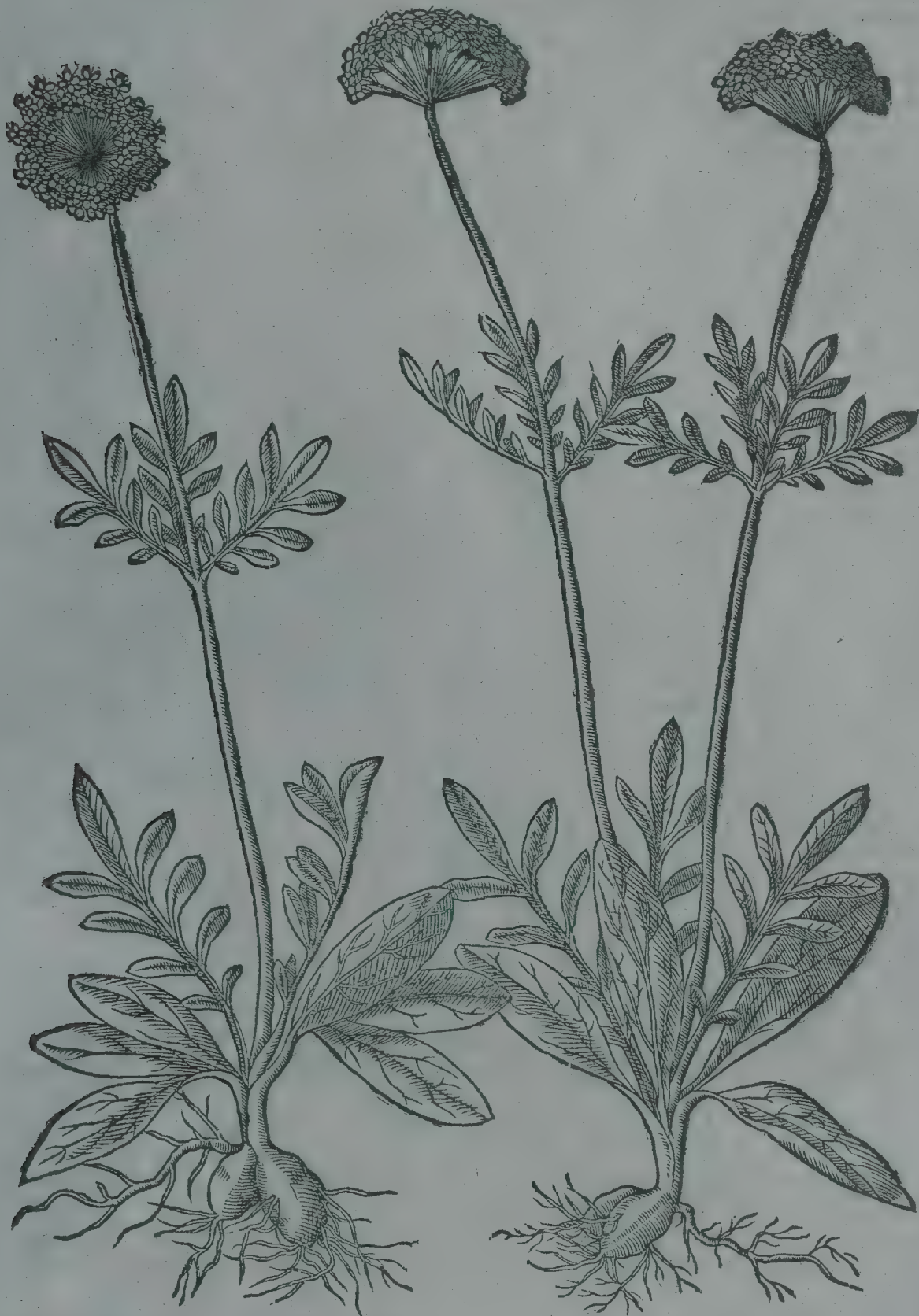
Oribasius non legit lineis ducta.

**M**ontanum Nardum, quod ab aliquibus thylacitis, & niris appellatur, in Cilicia, & Syria nascitur: caule & folijs eryngio similibus, minoribus, minimè tamen spinosis, asperisq;. Radicibus binis nritur, aut pluribus, nigris, odoratis, ceu hastulæ regiæ, sed longè gracilioribus, & longè minoribus. † Neque caulem, neque fructum, neque florem profert. Ad eadem, ad quæ Celticum efficax.

Nardi montanæ consideratio.

**V**idetur in hoc capite Dioscorides non parum à se ipso dissentire, quòd scripserit primùm montanum Nardum caule, & folijs esse eryngio similibus: mox prope capitis calcem eam scribat neque caulem, neque fructum, neque florem proferre. Quapropter existimant tum Ruellius, tum etiam Marcellus id facile accidisse scriptorum incuria, qui uocum uicinitate decepti καλὰς pro καλὰς, uel καλὼς scripserunt. Verùm cum hæc dictiones ramos, uel surculos designent, quæ nomina potius arboribus conueniunt, quàm herbis, sintq; idem rami in arboribus, quod caules in herbis; idcirco non uidetur hic locus, ut illi fortasse putant, à mendis uindicatus. Ceterum non crediderim ego, Dioscoridem, qui est hac in facultate facile princeps, & quem antiqua, & secuta ætas tantopere commendat, in tam paucis sui oblitum, adeoq; turpiter lapsum fuisse. quinimo nobis relinquitur suspicio, quòd omnino in altera capitis parte uitium aliquod accesserit, non harum uocum uicinitate, sed potius scriptorum dormitantium negligentia, uel uigilantium temeritate. Quo factum est, ut hætenus incertus dubiusq; fuerim, an hæc planta in Italia proueniat, uel aliunde eò afferatur. Nardi montanæ imaginem, quam hic excudi curauimus, misit ad me Clariss. Medicus, et rei plantariæ indagator maximus Vlisses Aldrouandus Bononiensis, quæ etsi folia Eryngij non habeat, cum tamen cetera correfpondeant, et in hoc capite plures habeantur menda, haudquaquam abdu-  
car





IO car quin credam montanam hanc esse Nardum praesertim cum radices perquam bellè correspondeant, tum facie, tum odoris fragrantia quæ à cæteris nardi generibus non dissentit. Brasauolus Ferrariensis Indicæ nardi uice montanæ plurimum ad nos afferri à Cilicia scribit, eamq; propriè montanam existimat, cuius passim in officinis est usus. Sed qua ratione ductus nouam hanc protulerit opinionem, ipse certè nescio: Nardus enim montana radices habet asphodelo similes, non utique spicatas, leues, comosas, quemadmodum ea, qua utimur ex India aduecta. Nisi fortasse Brasauolus uoluerit Indicam nardum ideo montanam appellare, quod in montibus oriatur. Ita quidem eius sententiam ueram esse putarem, non tamen à rei herbarie peritis acceptam iri. Nardi montanæ uires scripsit Galenus lib. viii. simp. med. sic inquit. Nardus Montana, quæ & thylacitis, & pyritis nuncupatur, plurima in Cilicia nascitur: sed prædictis debiliior est. Νάρδος ὀρεινή Græcis, Nardus montana, siue Nardum montanum Latinis, Nardo montano Italis nominatur.

Nardi mont. uires ex Gal.

Nomina.

† In Oribasio, qui simplicium descriptiones Dioscoridi acceptas refert, legitur λευκότεραι, hoc est, candidiores. quod Nardus montana constet radicibus asphodelo non solum minorib. & gracilioribus, sed etiam candidioribus.

† Nulla quidem dissimulanda est ratio, qua probatissimi quique scriptores ueteres à mendis, quæ eorum scripta temporum iniuria,



iniuria, & multorum imperitia contraxerunt, iudicari possint. In hoc capite Dioscoridem deprauatum esse, ita ut etiam a seipso dissideat, manifestum est: in qua autem parte vitium lateat, quodq; illud sit, dubiæ feruntur opiniones. Verum eis nos quoque eius rei incertos esse antea scripsimus; nunc tamen inclinatur animus, ut in hoc loco mendum subesse, illudq; ex malo u-nius uocis Græcæ intellectu ortum esse arbitremur. Siquidem uerbum *φέπει* non profert, sed pro *συμφέπει*, id est cōfert, accipiē dum fuit. Itaque non *ἔτε δὲ καυλόν, ἔτε καρπὸν, ἔτε αἶδος φέπει*, ut uulgati codices habent, & legerunt interpretes, sed *ἔτε δὲ καυλός, ἔτε καρπός, ἔτε αἶδος συμφέπει*, hoc est, Neque caulis, neque fructus, neque flos confert, prodestive, legendum esse iudicamus. Etenim radices, utpote odoratæ, usus præcipue commendatur, non aliarum partium, quæ ut odore carēt ita etiam inutiles habendæ sunt. Et certe facilis potuit esse error librarij Græci imperiti, uel potius temerarij, casus nominum mutantis ad ineptam ac incongruam huic loco uerbi illius significationem. Subscribunt huic nostræ castigationi cum alij rei herbariæ studiosi, tum Gabriel Fallopius Mutinensis uir & ingenio & doctrina celebris, tum etiam Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus, medicus non uulgaris eruditionis. Nardum montanum appellatum Græcè *Νάρδος ὀρεινὴ*, Italice *Nardo montano*.

Ἀσπερό

A S A R V M.



Asarum



## ASARVM.

## CAP. IX.

**A** Sarum † [ quod & ipsum aliqui syluestre nardum appellant ] hederæ folijs † minoribus multò, rotundioribusque<sup>a</sup> floribus cytino hyoscyami similibus, purpureis, inter folia proximè radicem emicantibus,<sup>b</sup> odoratis: in quibus<sup>c</sup> semen acinosum. † Cauliculos habet angulosos, asperos, & molles: radices numerosas, geniculatas, tenues, obliquas, gramine non dissimiles,<sup>d</sup> longè tamen graciliores, odoratas, excalfacientes, & quæ linguam uehementer mordent. <sup>e</sup> Excalfactoriam uim habet: urinam cit: hydropicis, & uetusto coxendicum dolori<sup>f</sup> prodest. <sup>g</sup> Radices senis drachmis ex aqua mulsa potæ, menses trahunt: & ueratri albi modo purgant. In unguenta additur. Vmbrosis montibus prouenit: sed plurimum in Ponto, Phrygia, Illyrico, & Italia Iustinienfi agro.

- 10 † Antiquum exemp. leg. μικρότερα. i. densiora. Ruel. autem uidetur legisse μικρότερα. a Meum exemp. leg. αὐθός μεταξὺ τῶν θυλλῶν ὡς τῇ ῥίζῃ. <sup>b</sup> Catac. addit λεπτὰ. i. leuiter. <sup>c</sup> Meum exemp. εὐκός γιγάρτα. i. simile minaceis. <sup>d</sup> Meum exemp. πολλὰ. Cat. uerò πολλά. <sup>e</sup> Exemplaria omnia ad radices hæc tantum referunt. <sup>f</sup> Meum exemp. habet γὰρ γιγάρτα. i. & tussi. <sup>g</sup> Illa dicuntur continua oratione cum alijs.

† Addit Catac. βατάνη δ' ὡς δ' ἡ σερανοματικὴ. i. herba odorata coronaria. Meū uero hēt. εἰ δὲ νάρδον αὐτὴν καλεῖται ὡς εὐδὴς σερανοματικὴ. Conclufa nō legit Oribasius.

**N** ullam nostris temporibus officinæ ponunt differentiam inter Asarum, & baccharem: quinimo uno ore ferè omnes Asarum Baccharam appellant, adeò ut & nomina hæc corrumpant, & res ipsas confundant. At quantum notis, & uiribus inter se differant, his rectè iudicet, qui harum stirpium historias accuratius perpenderit: differunt enim inter se admodum Asarum, & baccharis, ut diffusius libro tertio differemus. Asarum itaque procul dubio illa fuerit planta, quæ uulgò Bacchara falsò appellatur, cum nullis ab historia dissideat notis. Cæterum Brasauolus immeritò in Plinium spiculum contorsit, cum dicat ipsum eo etiam in errore uersari, ut Asarum baccharem esse existimauerit. Sed profectò nesciuerim ego, quæ ratione illud Brasauolus in Plinium scripserit. quippe qui libro XXI. cap. VI. eos acerrimè arguat, qui baccharem, & syluestrem nardum idem esse contendunt, his uerbis. Sed eorum quoque error corrigendus est, qui bacchar rusticum nardum appellauere: est enim alia herba sic cognominata, quam Græci Asaron uocant, cuius speciem, figuramq; diximus in nardi generibus. hæc Plinius. Quibus palàm est, Plinium seipsum a Brasauolo defendisse. Porro si etiam Plinij ætate non deerant, qui Asarum baccharem uocitarent, non mirum fuerit, si in hunc usque diem protracta hæc sit appellatio. In qua fortasse perseverantes ueterum nonnulli Dioscoridis Asaro eas ferè omnes facultates reddidere præter auctoris mentem, quas ipse libro tertio bacchari adscripsit. quod facilius ad credendum uulgus allexit, Asarum, & baccharem nomine tantum differre. Verum cum recentiorum quorundam diligentia ac doctrina id totum Dioscoridi additum deprehensum sit, eo quòd diuersis tum libris, tum capitibus ipse de his differuerit, cumq; Oribasium, & Serapionem uiderint de Asaro ex Dioscoride scribentes, adulterinam hanc lectionem non admittere, id totum, quod eò accesserat præter auctoris sententiam, tanquam illegitimum abdicarunt. Asari uires scripsit Mesues inter deiectoria medicamenta, ubi sic habet. Excalfacit Asarum ordine secundo, & siccatur tertio. Attenuat, reserat, resoluit, & prouocat; adstrictione tamen non uacat. Bibitum non modò uomitiones ciet, sed & per aluum ducit, & per urinam. Pituitam, & bilem deiecit. Roboratur tamen admisto caprino sero, aut nardo, aut hydromelite. At manifestius pituitam, quam bilem educit, quo fit, ut coxendicum cæterarumq; compaginum dolore uexatis non obscure opituletur: præsertim si sero maceretur, uel decoquatur. Facit mirum in modum ad iocinoris & lienis infarctus, scirrhusosq; tumores. Quamobrem subeuntibus cutem aquis, fellisq; suffusionibus datur maximo iuuamento uino maceratum. Confert item diuturnis febribus, ijsq; præsertim, quæ ex contumaci infarctu proueniunt. Oleum macerationis ipsius admisto ladano, dorso spondylis inunctum sudorem commouet: leuiter tamen coqui debet, nam si diu ferueat, uim ferè omnem deperdit. neque etiam diuturna indiget contritione: diutius enim contritum facilius uomitiones, quam aluum ciet. Hæc Mesues. a quo edocti fortasse, in Germania Rustici tertianam febrē, & quartanam curant, epoto Asari, ex uino, decocto, Melle, Maci, cinnamomo, & id genus aromatibus additis. Bibunt enim huius decocti calidi cyathum unum,

Plinij tutela uersus Brasauolum.

Asari uires ex Mesue.

40 alij quotidie, alij alternis diebus, itaq; aluum subducunt. Et quandoq; bilē, aut pituitā uomitionibus reddunt. Accedente autem paroxismo, dorsalem spinam, & plantas pedum inungunt oleo calido, in quo Asarum diu fuerit insolutum, & deinde in lecto se componunt calido. Sic enim horror minuitur, & sudor copiosus funditur. Est & planta in montibus, nascens in Boemia, cuius hic imaginem damus, quam ASARINAM uocare libuit, quod Asaro congener uideatur. Repit hæc humifolio Asaro rotundiore, ac scabrore leuiter circumferrato, cauliculis pilosis, floribus melinis anthemidis modo sed longe minoribus, haud inodoris. Radices habet tenues, longasq; summa tellure repentes, acuto gustu, quadam cum leuiuscula amaritudine, id quod calidum, siccumq; temperamentum indicat. Vim habet abstergerendi modicam, sed attenuandi, incindendi, aperiendiq; magis præstantem. Pota drachmæ pondere ex mulsa siue oxymelite aluum exoluit, ducitq; crassam pituitam & atros humores. Ideoq; hanc noui quidam herbarij præferunt ad Morbi Gallici dolores, & articulares morbos. Datur quoq; utiliter hydropicis, & morbo regio laborantibus. Sunt qui ad comitiales, & resolutos eam propinandam consulant, nempe aut herbam per se se, aut eius decoctum. Cit urinam, & menses. Et uermes intestinorum necat. Legitur Autumno, & siccatur in umbra, una cum radicibus. Asari meminit Galenus lib. VI. simp. med. sic inquit. Asari radices utiles sunt, facultate similes radicibus acori, intensiores tamen. Itaq; ex ijs, quæ de illis prodita sunt hic facienda coniectura. Hæc tamen Galenus. A cuius sententia (sit tamen cum uenia dictum) maxime dissentio, siquidem cum nulla in acoro deiectoria sit facultas, & Asarum, ut Dioscorides inquit, Mesues fatetur, & nobis experimento compertum est, ueratri modo expurget, & bilem, pituitamq; & superne, & inferne propellat, non uideo sanè, cur acoro in omnibus suis facultatibus tam facile comparari possit. Planta Græcis ἀσάρον ac etiam νάρδος ἀγρία uocata: Latinis Asarum, & Nardū syluestre appellatur: Arabibus, Asaron: Italis Asaro, & Bacchara: Germanis, Hasel uurtz: Hispanis, Asara baccara: Gallis, Cabaret.

Asarinæ consideratio.

Asarinæ uires.

Asari uires ex Galeno.

Nomina.

50 † Hæc uerba ut in Ruellio inuenimus, ita reliquimus. Sed admonendum esse lectore duximus, ea non legi in Græcis nostris codicibus, neque à Serapione referri, quod argumento est illa Dioscoridi accrenisse. Suspicionem augere, uel potius ita esse confirmare potest Oribasius, qui Dioscoridem transcripsit, & hæc uerba non habet. Sunt tamen Græcè sic scripta: ἔχει καυλὶα γωνιοειδῆ, ὑποξυλά, ἀπεία. Id est: Habens cauliculos angulosos, subasperos, raros.





a Meum μεσο-  
χοιλω. i. in me-  
dio concavum  
b Orib. non le-  
git, nec ullum  
exemp.  
c Orib. non le-  
git uillosa sed  
υποβρίχια έχει  
i. subagnatas  
radiculas ha-  
bet.  
d omnia exép.  
σχοινος τάρυμ  
habent.

Φού.

P H V.

CAP. X.

**P**Hu, quod & aliqui sylvestrem nardum appellant, nascitur in Ponto; folio olusatri, aut elaphobo- 10  
sci: caule cubitali, aut altiore, læui, <sup>a</sup> cauo, molli, in purpuram uergente, geniculis intercepto: flo-  
ribus narcisso proximis, maioribus, <sup>b</sup> tenerioribus, & ex albicante purpureis: radice superius ad digi-  
ti minoris crassitudinem, ex obliquo <sup>c</sup> uillosa in nigri ueratri, aut iunci <sup>d</sup> odorati modum: capillamen-  
tis inuicem contextis, flauescens, odoratis, cum quadam odoris grauitate nardum æmulanti-  
bus. Excalfacit: urinam mouet, si sicca potui detur. Decoctum eadem præstare potest, ad lateris e-  
tiam dolorem efficax: menses cit. antidotis inseritur. Adulteratur radice rusci admista. Sed maleficium  
deprehenditur: quoniam hæc dura est, & frangenti contumax, sine ulla odoris gratia.

Phu





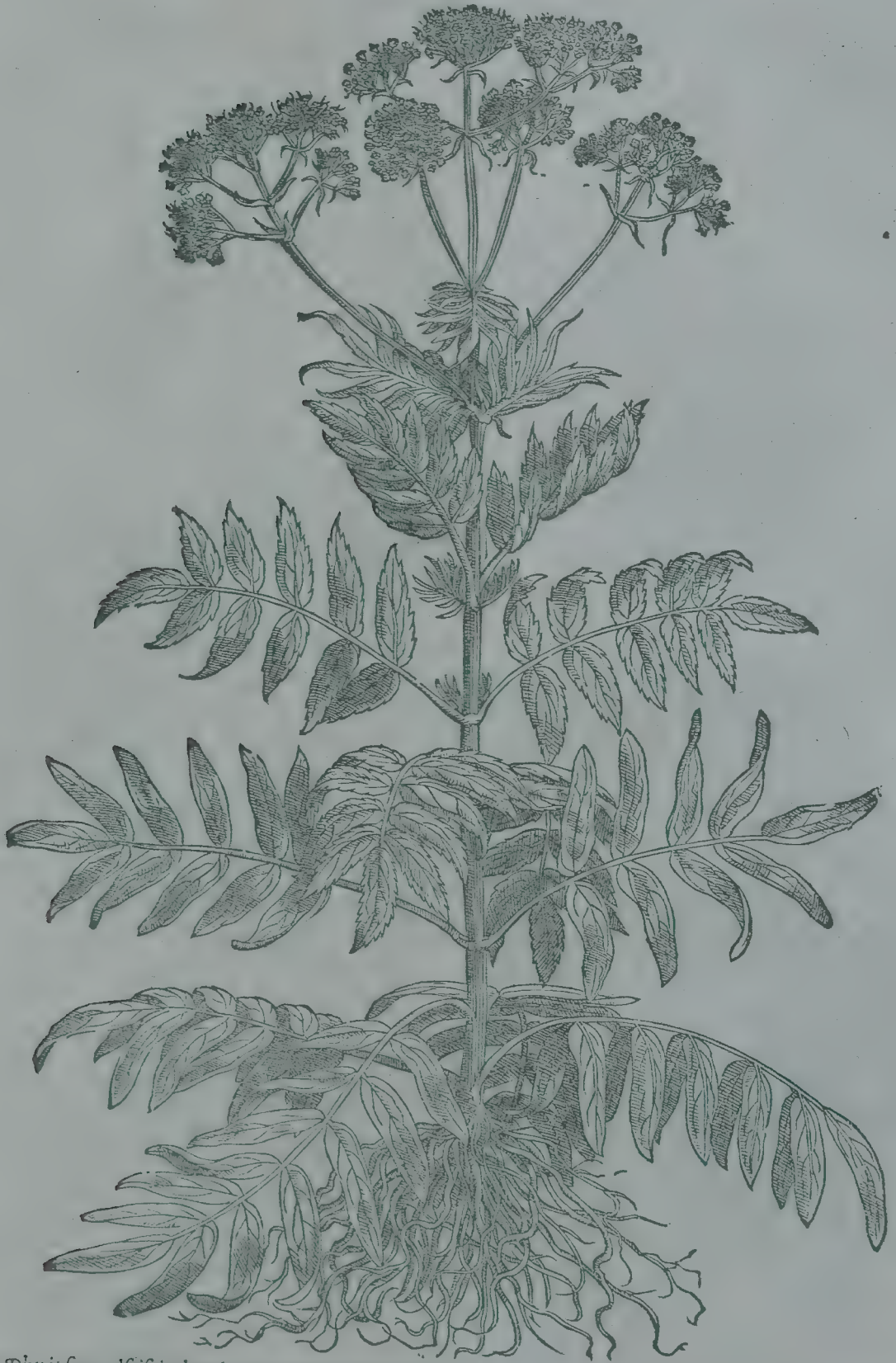
10 **P**Hu trium habetur generum. Maius, minus, & exiguum. Maius folio est Scabiosa, maiori tamen, nec tot sectionibus diuiso, caule cubitali aut altiore, laui, cano, molli, in purpuram uergente, geniculis intercepto, in cuius summitate florida extat umbella, flosculis in purpuram albicantibus. Radicem habet minimi digiti crassitudine agnatis ex obliquo multis prodeuntibus Iridis, Acoriue modo, capillamentisq; inuicem contextis, flauescantibus, odoratis, quadam cum odoris grauitate Nardum emulantibus. Nascitur in montibus, uliginoso solo, ac etiam in campestribus, unde hoc tempore in hortos & uiridaria transfertur. Minus omnibus cognitum folijs est Fraxini uel Sorbi, lauibis, nigricantibus, humi accubantibus. Caulem & umbellam gerit, ut maius, sed magis habetur exiguum in omnibus suis partibus. Radices habet numerosas, albicantes, inuicem complicatas. Succise uocatae emulas, odore cum quadam grauitate iucundo, Nardi modo. Nascitur humecto solo. Exiguum, folio est maioris effigie, sed admodum paruo, caule anguloso, dodrantali, in cuius summitate umbella exit exigua. Colore, ut in alijs generibus dictum est. Radix illi parua, albicans, e qua numerosa oriuntur capillamenta iucundi odoris. Nascitur in montibus, aquoso solo, & in pratis palustribus. Hanc non desunt qui putent Nardum esse montanam, sed decipiuntur. Leguntur in autumno omnium radices. Caterum non possum non fateri, eos omnes bene sentire, qui maiorem Valeriana sic uocatam, legitimum esse Phu asserunt. Quippe radices primum forma, odore, colore, ac ceteris in uniuersum notis ab

Phu maius.

Phu minus.

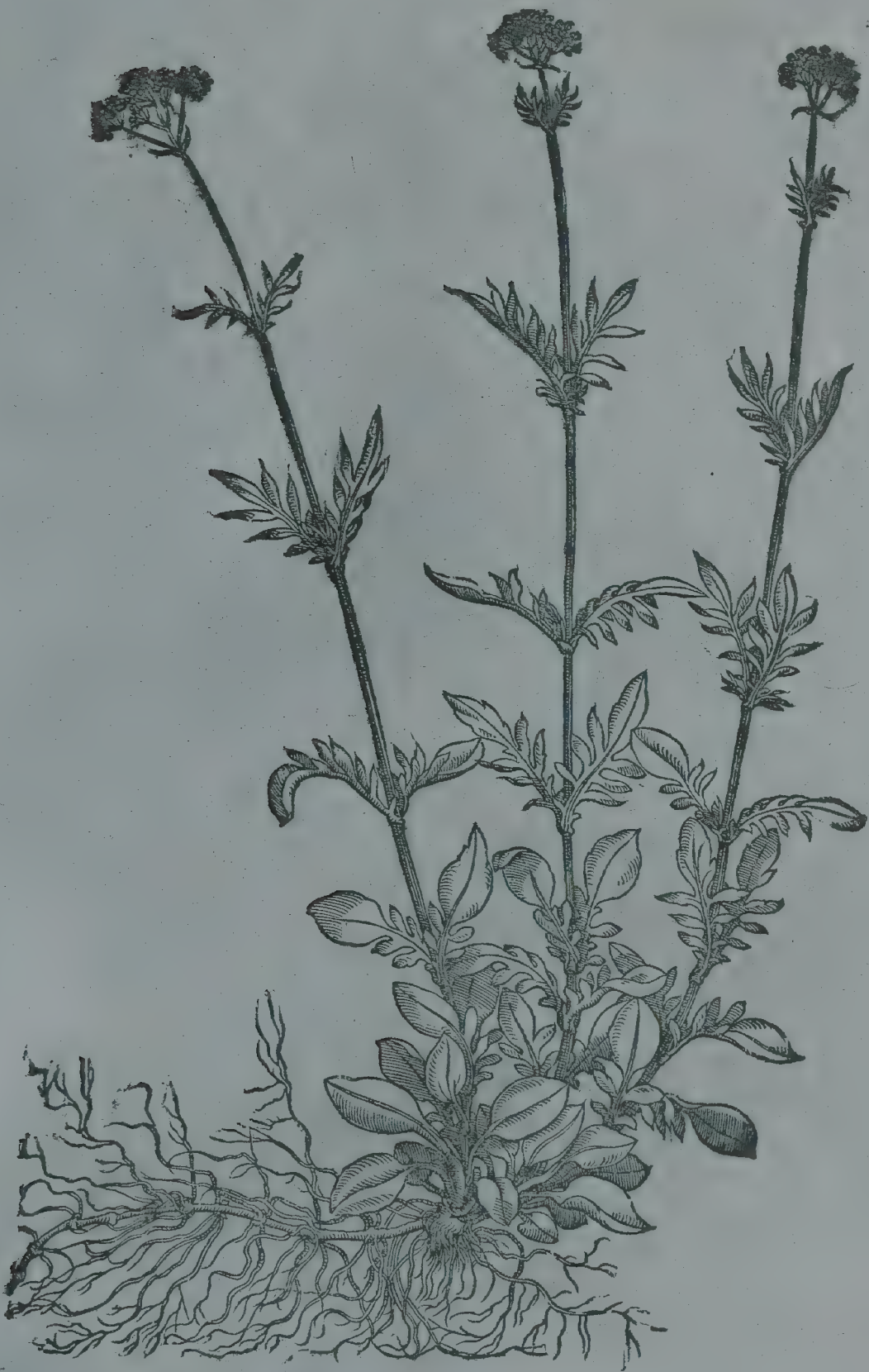
Phu exiguum.





iis, quæ sibi Phu ipsum adsciscit, haud quaquam recedunt. Indicant idem & folia, & caules: illa enim olusatro non sunt dis-  
 similia: hi uerò adoleſcunt cubitali mensura proceriores, leues, inanes, molles, geniculati, & in purpuram uergentes. Flores  
 tamen obſtare uidentur, qui in Phu lili, uel narcissi effigiem præ se ferunt, non autem umbellæ, uel muscarij speciem, ut in  
 maiori Valeriana uiſuntur: quanquam flosculi per se omnes, qui umbellam conficiunt, forma narcissinos referant, in purpu-  
 ram albicantes. Quo fit, ut cum Ruellio existimandum putauerim, hæc de floribus uerba esse à scriptoribus in Dioscoride de-  
 prauata. Nanque uidetur nostras Valeriana, omnibus tum notis, tum qualitatibus adeò cum Phu conuenire, ut re uera di-  
 ci possit, non aliud, quàm ipsum Phu ad unguem referre. Etsi non desint (ut audio) qui profiteantur Phu alterum a Vale-  
 riana se innuisse, quod floribus narcissi proueniat. At quia id pro certo compertum non habeo, & quia non desunt, qui ta-  
 lia fabulentur, non est, quid hac in re certi affirmare possim. Omnia genera, odore commendantur: proinde eas uestibus  
 quidam interponunt. Præstat phu ad uenenosorum ictus, ex uino potum, & aduersus pestilentiam non modo haustum, sed  
 etiam olfactum. Valet ad stranguriam eius decoctum potum. Datur quoq; utiliter anhelosis, & tuſſientibus, præsertim si co-  
 quatur cum dulci radice, uinis passis, & semine anisi. Denudata radix flatu pellit. Tota planta uirens unâ cum radicibus  
 contusa, & capiti dolenti illita, dolores, & punctiões mulcet. Facit & ad oculorum uitia; ubi albo uino decoquatur. Et de-  
 inde





inde uinum in oculū instilletur. Additur in potionibus uulnerum intrinsecorum magno iuuamento. Phu (ut scriptū reliquit Gal. lib. VII I. simp. med.) odoratū quodāmodo est. Huius herbæ radix nardo uiribus similis, sed tamē ad pleraq; infirmior. Urinā plus mouet, quā aut Indica, aut Syriaca Nardus: similiter autē ut Celtica. Simile Phu asserit ipse Gal. esse Carpesiū, cuius cum nullibi meminerit Dioscorides, ut rectē sciri possit quidnam senioribus Græcis fuerit Carpesium, in primis Galeni testimonio eius uires & formā describā: is enim lib. VII. simp. med. sic habet. CARPESIVM simile est uocato Phu, non gustu tantū, sed & facultate. Sed plus habet tenuitatis: proinde magis eo etiam uiscerum obstructiones extergit, & urinam mouet, renesq; calculis degrauiatos expurgat. Non tamen eatenus tenuium est partium, ut liceat loco cinnamomi, si non ad manū sit, usurpare, sicuti faciebat Quintus. Præstantius est Carpesium ponticum laertio: nō tamen uel ipsum cinnamomi uiribus uicinum est, imō non paruo deterius optima cassia. Nuncupatur utrunque à montibus quibusdam Pamphiliæ, in quibus nascitur. Ingensq; eius prouentus est in Syria. Et primo libro de antidotis inquit. Quintus (ut aiunt) quoties cinnamomum deerat, Carpesiū, ut quod uiribus nihil ab optima cassia differret, in theriaca cōpositione imponebat. Ego idcirco eius plurimum mecum attuli ex ea peregrinatione, qua orientis prouincias adhuc diligenterq; repositum nunc usq; multum seruo; quod odorem etiamnum & saporem, si non qualem prius habebat, certē nondum exoletum retinet. Est autem Carpesium her-

Phu uires ex Galeno.

Carpesij consideratio.



Quorundam  
opinio.

hu phū appellato genere similis, ualentior tamen, atque odoratum quiddam spirans. Plurimum hoc in Sida Pamphilia nascitur, emiturq; propterea illic uilissimo pretio. Quocirca si quis uestrum illuc accesserit, Carpesij plurimum emat, cum id sibi longo tempore duraturum nouerit. Tenuia autem sunt sarmenta, cinnamomi uirgultis similia. Eius duo reperiuntur genera; unum quod Lærium; alterum, quod ponticum cognominatur, à monte, in quo nascuntur, utraque nomen adepta, sed poti-  
cum melius est. Quod cum eius non parum haberem, permultis medicamentis admiscui, in quibus phū uocata imponi debue-  
rat. Est enim Carpesium phū simile, ualentius tamen, & in quo (ut dixi) nonnihil odorate qualitatē gustu odoratuq; senti-  
tur. hætenus Galenus. Verum quid hac tempestate sit Carpesium, arduum sanè fuerit explicare & mihi, & ceteris materia  
medicæ scriptoribus. Tameis Hermolaus, Ruellius, Fuchsius, ac etiam Monachi Mesuem exponentes pro certo exploratum  
habeant, Auicenna, Serapionis, & Aethuarij auctoritatibus innixi, fructus pipēri similes, qui uulgò Cubebæ uocantur, legi-  
timum esse carpesium. Siquidem Serapio quod Galeno carpesium uocatur, sub cubebæ nomine ipsius Galeni testimonio sic  
describit. Cubebæ est medicina facultate, & sapore Phū non absimilis. quauis longè tenuior. quare obstructions totius cor-  
poris aperit, urinam ciet, & calculos renum pellit. In hac ferè sententia uersatur & Auicenna cubebas carpesium appellās:  
quemadmodum & Aethurius, qui Mauritanorum nomina secutus, in quibusdam medicamentis Carpesium imponit, quod a  
barbaris κοπέβας uocari ait. Quibus auctoritatibus luce clarius patet, quod Galeni carpesium, & Arabum cubebæ nul-  
la ex parte differunt. Veruntamen illud animaduertendum est, quod de eos in errore uersari existimem, qui credunt (ut Hermo-  
laus, Ruellius, & Fuchsius) uulgares seplasiariorum cubebas illas referre, de quibus scripsere Serapio, Auicenna, & Aethu-  
rius. quandoquidem qui dixerit cubebas plantæ fructum, uel semen esse, eorum reperio neminem: nec minus probari posse pu-  
tem, id usquam dixisse Galenum, qui carpesium describit his uerbis. κατὰ δέξι τὰ κάρφη, παραπλησία τοῖς ἀκρίμοσι τὸ κινά-  
μιον. hoc est. Sunt autem tenuia sarmenta, cinnamomi uirgultis similia. Ipsumq; Phū & odore, & facultatibus adsimilat.  
Quapropter cum tantum Phū radices in usum medicum ueniant, facile dici potest, carpesium Galeno potius radicem esse  
sarmenta, quàm caulium: & præcipuè cum asserat diu asseruari posse quandoquidem solidiores sunt radices, quàm caules,  
qui facile in omni herbarum genere flaccescunt, & pereunt. Præterea cum Galenus aliàs cinnamomi uirgulta ellebori radi-  
cibus comparauerit, hic mirum uideri non debet, quod idem contra sarmentosas carpesij radices cinnamomi uirgultis simi-  
les fecerit. Adde etiam, quod in plantis non solum caules sarmentosi, uerum etiam radices plures sarmentosa Dioscoridi ap-  
pellantur. Quo fit, ut crediderim Fuchsium in suis Paradoxis immeritò impugnasse Leoniceum. Ad hæc gustantibus nobis  
uulgares officinarum cubebas, nullum prorsus Phū saporem deprehendimus. Quod manifestè indicat uulgares cubebas, nec  
Arabum cubebas esse, nec Galeni carpesium. Ob id igitur, ubi apud Græcos carpesium medicamentis admiscum reperitur,  
& cubebæ apud Mauritanos, phū eorum uice, cum sit carpesio in omnibus persimile, uel cassia, potius quàm cubebæ uulga-  
ris usus, erunt subiicienda. Iacobus Syluius inter recentiores apprimè doctus, quanquam nouit cubebas nostrates carpesium  
non esse; non tamen animaduertit, nec etiam Serapionis, aliorumq; Arabum esse cubebas. Aberrauit in cubebarum historia  
etiam Serapio, quippe quicquid Dioscorides de rusco scriptum reliquit, is cubebis perperam reddidit. Cuius autem stirpis fru-  
ctus uulgares CUBEBAE sint, quid affirmare possim non habeo, cum ex orientali plaga nobis peregrinæ afferantur. Etsi  
eas dixerim odoratas esse baccas, racematim coherētes, corymborum hederæ modo, qui gustui præter odoris gratiam, acri-  
moniam & amaroris tantillum relinquunt. Quibus constat, quod excalfacere ualeant terij ordinis initio, & siccant in fine  
eius. Quamobrem languentem ex pituita uentriculum, uel etiam ex flatu roborant: pectus à lentis crassissq; humoribus ex-  
purgant. Lienem iuuant, flatu discutiant, & frigidis uteri affectibus auxiliantur. Diu cum mastiche mansæ, pituitam à ca-  
pite trahunt, & cerebrum roborant. Quod & Græcis omnibus, aliquibus etiam ἀγρία νάρδος dicitur: Latinis, Phū, et  
lyluestris Nardus: Arabibus, Fu: Italis, Valeriana: Germanis, Baldrian: Hispanis, herua benedicta: Gallis, Valeria-  
ne: Boemis Ropytnijk.

Cubebarum  
uulgarium con-  
sideratio.

Nomina.

Μαλακάθρον.

MALABATHRVM. CAP. XI.

Oribasius non  
legit inclusa.

**M**alabathrum [arbitrantur aliqui esse Indici nardi folium, falsi quadam odoris cognatione: per-  
multa enim nardum olent, quemadmodum phū, asarum, niris. Secus autem res se habet: nanq;  
Malabathrum folium sui generis est, quod Indicæ gignunt paludes, lentis palustris modo innatans a-  
quis, sine radice. Id collectum statim lino transiuitur, & siccatum reconditur. Tradunt siccatis æstiuo fer-  
uore aquis, humum aridis fruticibus uri: quod ubi non euenerit, ne amplius quidem renasci. ] Lauda-  
tur recens, ex candido nigricans, integrum, nec fragile, odore caput feriens, quod diu in sua vi odore  
permaneat, & nardum sapore imitetur, nullo salis gustu. Infirmum uero, & minutim contusum, præfer-  
tim si cariosum uirus olet, uitiosum est. Easdem nardo fortitur uires: sed efficacius omnia præstat. Uri-  
nam uehemētius ciet, ac stomacho magis prodest Malabathri uis. Lippitudinibus, inflammationibus  
que tritum, & in uino feruefactum commodè illinitur. Subditum linguæ, oris halitum, & suauitatem  
commendat. Vestium quoque odorem interpositum seruat, & ab erosione tuetur.

Malabathri  
consideratio.

**M**alabathrum, quod plerique folium Indicum uocant, qui hac ætate uiderit, habeo neminem. Nascitur (ut Diosco-  
rides inquit) in India palustribus tantum locis, aquis absque radice innatans, lenticulæ aquaticæ modo. Sed nec  
inde amplius ad nos aduebitur, quod fortasse indigenarum culpa perierit in India, quemadmodum & balsamum in Syria.  
Etenim Dioscorides refert, Malabathrum non renasci, nisi siccatis æstiuo feruore aquis, humus aridis fruticibus peruratur.  
Quod cum iandiu fortè non sit à natura factum, uel potius sit ab indigenis omisum ob eorum negligentiam, facile postea eue-  
nire potuit, ut Malabathri genus omnino deperditum sit. Plinius lib. XII. cap. XXVI. duorum meminit generum, quorum al-  
terum arboris cuiusdam Syriacæ folium esse ait, his uerbis. Dat et Malabathrum Syria, arborem folio conuoluto, arido colo-  
re, ex



re, ex quo exprimitur oleum ad unguenta. Fertilius est eiusdem Aegyptus: laudatius tamen ex India uenit. In paludibus ibi gigni tradunt lentis modo, odoratius croco, nigricans, scabrumq; . quodam salis gustu. Minus probatur candidum. Celerime situm in uetustate sentit. Sapor eius rardo similis esse debet sub lingua. Odor uero in uino subfernefacti antecedit alios. haecenus Plinius. Qui tamen praeter Dioscoridis sententiam praestantius Malabathrum duxit, quod falsum est, non quod insulsum. Sed non desunt recentiores rei plantariae professores, qui sibi persuadent alia quoque haberi folij genera praeter Indicum Malabathrum, Galeni primum testimonio freti, quod is in uno, & eodem medicamento Malabathrum, & foliati unguenti meminerit cum in libris de comp. med. secundum locos, tum de sanitate tuenda. Deinde, quod apud Iureconsultos trium foliorum fiat mentio, lib. Digestorum trigesimo nono, Titulo quarto de publicanis, & uectigalibus. Ego uero longe aliter rem hanc se habere crediderim, quod (quantum uiderim legerimq;) non scripserint, tractauerintq; Dioscorides, & Galenus nisi de uno tantum folio, nempe de Malabathrum, nec ullus inueniatur autor, qui de pluribus scripserit inter Graecos. Id quod affirmat unum tantum folium fuisse apud antiquos. Nec obstat quod Galenus Malabathrum & foliati unguenti meminerit in uno, & eodem medicamento, quemadmodum Nardini, & spicati. Siquidem mihi quidem perpetuo persuasi Malabathrum apud Galenum non differre a foliato, quod Folium, & Malabathrum diuersa sint medicamenta, sed quod diuersa fuerit parandi eiusmodi unguentorum ratio, alterum foliatum, alterum Malabathrum uocari. Antiquitas, differentiae tantum causa. Quemadmodum eadem de causa alterum Sampsuchinum, alterum Amaracinum appellat Dioscorides, quum tamen nil aliud sit Sampsuchum quam Amaracus. Atqui illis uenia danda est, quod primis in uiridarijs detenti, ad intima, & secreta Galeni loca non penetraverint. Idem quoque sentio de spicato, & Nardino, apud Galenum, cum nihil a Spica differat Nardus. Nec aliter, mea quidem sententia, res se habere potest. Namque si Malabathrum, & Folium, Spica, et Nardus diuersa essent plantae, haud dubium est, quin Galenus ambarum meminisset in libris de simp. med. facultatibus. Id quod etiam non praetermisisset Dioscorides. Quam tum uero ad Iureconsultorum auctoritatem attinet, negauerim ego nunquam trium foliorum ibi fieri mentionem, nempe Malabathrum Barbaricum, & Penta-sphaerum. Atqui non tamen affirmauerim titulo illi Digestorum esse credendum, quod pluribus ibi scateat mendis. Nam Cassianum (ita ibi legitur) Thuriana, Aroma Indicum, Alchelusia, Sargogalla, Omerabicum, Carpasum, opus Busicum, Ferrum Indicum, Folium penta-sphaerum de quo nullus antiquorum meminit, & alia non nulla, quae ibi de prauitate leguntur, & legi debebant, Cancamum, Thymiana, Ammoniacum, Agallochum, Sarcocolla, Gummi Arabicum, Carpesium, opus Byssinum, Ebenum Indicum, affirmant quidem nihil solidi, uerique; de folio Penta-sphaero ibi haberi: quin etiam, nec fortasse de barbarico, de quibus nihil apud Theophrastum, Dioscoridem, Galenum, Plinium posteritatis memoria traditum est. Caterum demus nos haec tria reperiri folia apud Iureconsultos, & concedamus haec omnia olim comportasse ad nos mercimoniorum Negotiatores, probabunt ne ob id, qui tria faciunt foliorum genera, tria illa apud Iureconsultos genere, aut specie inter se differre? Minime gentium, sed cognomine tantum dicant oportet, a regionibus in quibus prouenit folium, aut a foliorum latitudine, angustiae, sibi comparato. Quemadmodum enim cognomine tantum a locis imposito differunt Rha Indicum a Rhabarbaro, Costum Indicum ab Arabico, et Syriaco, Iris Illyrica a Macedonica, et Africana, Indica Nardus a Syriaca, Amomum Armeniacum, a Medico, Crocum Coryceum a Lycio & Cyrenaico, Styrax Cabalites a Pissidica, & Cilica. Thus Arabicum ab Indico, Chia mastiche a Cretica, Lacca Cambaitis a Sumatrina. Manna Orientalis a Calabrina, & alia plura medicamenta ab alijs. eadem profecto ratione tenendum est Folium Barbaricum, a Malabathrum Indico, cognomine tantum differre. Cum enim scribat Strabo lib. uigesimo quinto suae Geographiae ea omnia in aromatum & plantarum genere oriri in Arabia & Aethiopia, sub qua Barbariam Geographi ponunt, quae in India Australi proueniunt, nihil sane uetat, quin in Barbaria Malabathrum quoque nascatur. Sed iam ad penta-sphaerum me confero, quod non Penta-sphaerum legi debere censeo, sed potius Hadrosphaerum, aut Mesosphaerum, aut microsphaerum. Siquidem Plinius de Nardi folijs scribens lib. & cap. xij. trium horum meminit, non quod specie aut genere differant, sed amplitudine tantum, & angustia foliorum, quae in una & eadem planta, alia maiora, alia minora, alia minima habeantur. Nec alia de causa selegisse ea negotiatores censendum est, quam quod haec plures, illa minoris uenderentur. Id quod manifesto indicare uidetur Plinius eodem loco his uerbis. folia diuisere an nonam ab amplitudine. Hadrosphaerum uocatur maioribus folijs pretio. x. xxx. Quod minore folio est Mesosphaerum appellatur. Emitur denarijs sexaginta. Laudatissimum Microsphaerum, e minimis folium. pretium eius. x. lxxv. Haec ille. Sed uereor ne hic Plinius deceptus sit, quemadmodum in uniuersa ipsius Nardi historia. in qua plura fabulosa deprehenduntur, imo, & ne una cum alijs quibusdam crediderit Malabathrum esse Indici Nardi folium, falsus odoris cognatione, ut recte libro primo de Malabathro scribens adnotauit Dioscorides, quod non deessent suo tempore, qui falsa hac opinione ducerentur. Namque non reperio apud ipsum, nec apud Galenum, aliosq; antiquos Graecos, qui de Nardi folijs usquam meminerint, nec ea in medicum, aut alium usum uerterit, imo ea silentio praeterierunt omnes tanquam superuacua, & nullius usus. Qua in sententia confirmat me Arrianus, quippe qui scribat in Periplo tres fere similes Malabathri differentias sic inquit: Post haec autem regionem, sub ipso Borea extrinsecus in quodam loco, ubi mare desinit, mediterranea quaedam maxima ciuitas est, quae Thina dicitur. Ex hac lana, cum rudis, tum elaborata, tum in serica lintea contexta, Barigazam per Baettra, terrestri itinere primum, atque inde in lymiricam per Gangem fluium deportantur. In Thinam autem hanc non facile peruenitur. Raro enim illinc homines, ijque; pauci exeunt. Locus autem sub ipsa Vrba minore situs est. Dicitur autem conterminus esse his partibus, quae deductae, auersaeque sunt, a Ponto, & Caspio mari, ubi palus Maotica, quae proxima est, in mare se se exonerat. Quotannis autem in confinia Thinae gens quaedam uenitat. Corporibus breues, sed horridi, & lata facie aliqui, ( & ut paucis dicam, hi Sesata nuncupari dicuntur ) qui adductis secum uxoribus, & liberis, uagantur ad tempus, & confluunt, ferentes magna onera, & culcitrae, his quae ex crude uitis folijs fieri solent, non dissimiles. Haerent autem uno aliquo in loco, & ipsorum regioni, & Thinae incolis confini. Ac praedas agunt ad aliquot dies, culcitrae, quae diximus sibi substernentes. Tandem domum in interiores suae regionis sedes se recipiunt. Qui autem de eorum discessu certi fiunt, in ea loca confluunt, & stragula colligant, & eneruantes calamos, quos petros uocant, duplicantes folia, rotundantesq; . ea calamorum uilis conuunt. Hinc tria genera efficiuntur. E maiore enim folio, quod Hadrosphaerum Malabathrum dicitur: e minore Mesosphaerum,

Nō Pētasphē-  
rū, sed Hadro-  
sphærum, aut  
Mesosphærum  
legēdum in. ff.



Fuchij opinio  
explosa.

sospharum, ex minimo uerò Microsphaerum : Atque hinc sunt tria genera Malabathri quæ in Indiam postea deportantur: Hac ad literam Arrianus. Quibus facile adducor ad credendum Pentasphaerum non esse per se genus, & deprauatè legi in Iureconsultorum digestis, ita ut censeam unicum tantum esse folium, nempe Malabathrum, & Syriacum Plinij Malabathrum potius fabulosum esse, quam uerum. Caterum ex præscriptis Arriani uerbis facile quisquam intelliget quàm fraudulentè, ne dicā infideliter citauerit ex eodem Arriano Malabathri historiam nouus quidam rei plantariæ Iudotiū-  
tias, dum mecum, immo potius secum, de Malabathro contendit. Quippe qui scribat gloriari Arrianum se reperisse Ma-  
labathri copiam ( quod falsissimum est, nec usquam apud Arrianum extat ) dum litora, & oras rubri maris legeret. At  
qui ne solo hoc mendacio suam ornaret in nos calumniam, corollarium addidit, nempe, quod scribat idem Thbinam urbem si-  
tam esse in fine Erythræi maris, ad quā quotannis gens ex Arabia profisciscatur. Taceo alias fabulas, quas ex eodē authore  
sibi fingit, ut tantū uicisse uideatur. Porro sortasse cēsebat sy ophanta ille, qui misellū hunc docuit, nō alibi sortasse reperiri  
Arriani Periplus, quā in sua bibliotheca. sed quid plura de his, qui meretricum modo frontem perfricuere, quique dolis tan-  
tum, & imposturis aliorum labores insectantur? Erant præterea recentiorū nonnulli, in censendo Tēbul (quidā hoc quoque  
Folij genus faciunt) q̄ putāt hoc differre ab Indorū Betel. Nihil enim inter se differunt. Siquidē, quod Indi Betel uocāt, Ara-  
bes, & Persæ Tembul, & Tember appellant. Id illi continuè mandunt, tam in otio, quā in negotio, quod putēt secundā ua-  
letudini multū conferre, corporibus uires addere, uenerē augere, cor & cerebrū roborare. Vbi autē copiosius edatur mētē  
mouet. Iccirco mulieres Tarnasari in defuncti mariti rogū se ipsas iniecturæ, tantū illius uorant, ut amentes efficiantur. Id  
aqua aspergunt, qua soluta sit calx ē conchis parata, ac tum demum uescuntur eo. sed hæc perperā transcripsit nouus quidā  
herbariæ rei indagator, quippe qui hæc folia calce uel cinere circumuoluta, ab Indis deuorari scribit, sed tā suaue obsonium  
mibi non uēdet. Excalfacit Malabathrum (ut author est Auicenna) siccaturque ordine secundo. φύλλον sic Græcè, Latine au-  
tem Malabathrum, & Folium appellatur: Italicè, Malabathro, & Folio Indiano,

Nominā.

a Meum ἀρω-

ματιστον. i.

aromatifera.

b Cat. ἀρω-

ματιστον. i.

Iridis.

c Meum γέ-

νη. i. an-

gustam læuem.

d Omnia exē.

παχέα τοῖς

συγγυοῖς πλῆ-

ρη. i. crassam, &

fistulis plenā.

e Me. & Drag.

μετὰ πολλῆς

πυρρίδος. i. cū

multo feruore.

f Meum ἐνερ-

γης. i. ramosa.

g Meum κα-

τὴν μὴ ἔχον

δὲ τὴν σύγγ-

γὰ παχέα,

ἡραδὴ δὲ καὶ

λεπλὴ. i. & quæ

non habet fistu-

lā crassā, sed

scabram & re-

nuem. Sic item

Cateuz.

a Meum δ' αὖ

ramis.

b Meum ἔντε

τῇ παρατηρίᾳ

μὴ ταχέως δα-

κνωμένον, καὶ

ἐν τῷ θραυέ-

δωκνῶδες. i.

inq; attritu nō

cito friatur.

Et paluerulen-

tum fit.

c δ' αὖ. i. ramis

ita me. exemp.

d Meum θάλα-

λῶν. i. germen.

e Meum δ' ἔρ-

ωδὲς. i. ramo-

sum.

f Antiquus co-

dex οἰνωδὲς. i.

uinofum.

g Meum &

Drag. καὶ ῥιζώ-

καρπον, καὶ λεῖ-

ον καὶ εὐλωδὲς

δὲ καὶ τὴν ῥι-

ζανὸς ἀγγεῖον

καρπυῖον. i. uir

Kassia.

CASSIA.

CAP. XII.

Cassia, cuius complura sunt genera, iuxta<sup>a</sup> odoriferam Arabiam gignitur, crassi corticis sarmento: folijs<sup>b</sup> piperis. Eligenda est fuluescens, pulchri coloris, corallij æmula, c perquā angustā, lon-  
ga, d crassa, & fistulosa, gustu mordens, & cum e aliquanto feruore adstringens, aromatica, uinoso odo-  
re: cuiusmodi est, quæ ab incolis achy appellatur, ab Alexādriæ negotiatoribus daphnitis. Huic præfer-  
tur crassa, purpurea, & nigricās, zigir cognomine, quæ rosam odore imitatur, præcipuī ī medicina usus.  
Secundū locum tenet antedicta. Tertia, cui Mosylitico blasto, id est, germini cognomē est. Reliquæ ui-  
les, ut quæ asyphemum dicitur, nigra, insuauis, cortice tenui, ac rimoso: & quæ darca, & citto uocitatur  
barbaro nomine. Similior huic est pseudocassia, quā ut explicari possit. quæ gustu coarguitur, cū nec  
acris, nec odorata sit, hærentemq; medullæ corticem habeat. Inuenitur etiam lata quædam fistula, mol-  
lis, lenis, f furculosa: quæ antedictæ præfertur. Damnatur candicans, scabra, hircinum uirus redolens,  
& s quæ tenui fistula, & scabra cute sit. Vim obtinet calfaciendi, urinam ciendi, siccandi, & leniter ad-  
stringendi. Conuenit ad medicamenta oculorum, quæ præstandæ claritatis gratia concinnantur, & ad  
malagmata: lentigines tollit cum melle illita: menses trahit: contra uiperarum ictus pota auxiliatur:  
aduersus intestinas inflammationes omnes, & renum uitia, pota proficit: foeminis in folio defidenti-  
bus, aut suffimentis, prodest ad dilatationem uulvæ. Et duplo pondere medicamentis mista, cinnamo-  
mi uicem supplet, si ipsum desit: nam eodē effectus præbet. Ad plurima perquā utilis est.

Κιννάμωμον.

CINNAMOMVM.

CAP. XIII.

Cinnamomi genera plura, patrium sibi nomen uendicantia. Præfertur tamen Mosyliticum, quod  
cassiae, cui mosyliti nomen est, aliquam referat effigiem: sed in eo genere recēs, nigrum, ex uinoso  
in cinereum uergens, læue, tenuibus ramulis, ac frequentibus<sup>a</sup> nodis cinctum, perquā iucundè olens.  
Optimi fere indicium, iucundi odoris proprietate constat: inuenitur enim cum optimo, eoq; quod pe-  
culiare est, odor rutæ, aut cardamomo proximus. Insuper acre, mordens, & cum calfactione quadan-  
tenus salsum, b quod non citò confricant asperum; aut frianti lanuginosum, læuibus tamen c interno-  
dijs appareat. Si certior fieri uoles. uellito ab radice<sup>d</sup> furculū. facilis est huiuscemodi probatio: nanq;  
fragmenta miscellanea quædam esse uidentur. Quæ autem melius spirant, suo halitu, cū nares pri-  
mum consuluntur, olfactum expleant, deterioris dignotionem impediunt. Est etiam montanum, cras-  
sum, pumilum fuluescens, admodum. Tertium à Mosylitico, perquā suauiter olet, nigrum, e frutico-  
sum, paucis intercedentibus geniculis. Quartum fungosum, candicans, aspectu tuberosum, uile, ac  
friabile, magnam habens radicem, quæ cassiam planè repræsentat. Quintum genus odore nares fe-  
riens, subrufum, & cortice fuluæ cassiæ simile, tangenti firmum, minus f neruosum densa radice firma-  
tum. Ijs, quæ thūris, cassiæ, myrti, aut amomi odorem spirant, minus suauitatis inest. Deligito sca-  
brum, album, rugosum: s at læue, & lignosum circa radicem, ut inutile, reijcito. Est etiā mnum simi-  
le aliud, cui pseudocinnamomo cognomen est, uile, inualidi odoris, solutarumque uirium. Vocatur  
etiam zingiber, cū tamen sit xylocinnamomum, præbens quandam cinnamomi faciem. Est autem  
lignosum cinnamomum, sarmenta<sup>b</sup> longa robustaque ferens, odore longè cinnamomo inferiore.  
Sunt qui xylocinnamomum à cinnamomo genere differre dicant, quod a natura eius abhorreat. Cin-  
namomum omne excalfacit, emollit, & concoquit: urinam ciet, tam menses, quā partus potum,  
aut ex myrrha impositum pellit: contra bestias, quæ uirus ei aculantur, uenenaque conuenit: caliginem  
pupillis



pupillis oculorum obuersionem discutit: crassitiem extenuat: lentigines, & uitia cutis in facie ex melle illitum detergit: contra tussis, defluxiones, aquam subter cutem fusam, renum uitia, & urinæ difficultatem efficax est. Vnguentis pretiosis inferi solet. Et in summa, magni ad omnia usus. Tritum uino excipitur, umbraque siccatur, quod diutius eduret reconditur.

† Addunt Meum exemp. & Drag. ἔστι δὲ λεγόμενον κιννάμωμον, ὅστις οἱ Ἰσθδοκιννάμωμον καλεῖται, ὃ ἐπὶ τοῖς σφόδρα καὶ παχέα βότρυσι, καὶ πολὺ μῆκος ἔχει τὸν ἔστι κιννάμωμον, κατὰ ὅσιν αὐτὸ κατὰ γένος.

gis rugosum, at  
laue & ligno-  
sum ad radicē,  
ut inutile rej-  
cito.  
h Meum ἔστι β-  
δυσμύκη. i. uir-  
gulta breuia.

10 **N**atura omnium rerum parens in hoc terrarum orbe quædam stirpium genera adeo inexorabilia procreauit, ut ne quæ plurimis quidem delicijs, blanditijs, officijs, obsequijs quæ ea apud nos quispian retinere potuerit. Siquidem stirpes ipsæ uiuere coactæ in hortis, uiridarijs, mitioribusq; Italia locis, ceu Tempe, omni amœnitate refertis, quemadmodum alpi-  
20 nibus homines delicias urbium, & maiestatem aspernantes, politicis moribus omnino neglectis, non alibi, quàm in suis mapalijs hilariter, ac iacundè uiuere possunt: ita & ipsæ relicta caliclementia, hortorumq; amœnitate, spreto item fontium oblectamen-  
to, omniumq; urbanarum ac familiarium stirpium consortio in deserta, solitudinesq; suas: à quibus primam duxerunt ori-  
ginem, se tandem recipere. tantum patriæ, natalisq; soli amor in rerum natura potest. In quarum genere Cassia connume-  
randa uenit: quæ tametsi in maiore illa Romanæ gentis fortuna multis ac uarijs hortorum locis consita habebatur: nullibi  
tamen hac ætate (quod nouerim) in Italia, ne in tota dicam Europa inuenitur. Sed hæc de Cassia dixisse uolumus simplicium  
medicamentorum peritissimos secuti, qui ut eorum testantur uolumina nihil inuicem differre censent, Cassiam, quæ in arborum  
genere Dioscoridi, & Galeno recensetur, & eam, quæ antiquis inter coronarias numerabatur herbas, quæq; olim passim  
circa apum alucaria serebatur in Italia, quod ea maximè apes deleſcentur, & in hortis, & uiridarijs coronis maximè expe-  
30 dita. Verùm enim uero longè aliter hæc res intelligi postulat, quod aliam repperim fuisse Cassiam (ut Dioscorides inquit) è  
felici Arabia allatam ex arbore (auctore Theophrasto) uiticis magnitudine, ab hac longè diuersam, quàm apibus, & coro-  
nis serebat antiquitas, quandoquidem fuerit hæc herba, illa uerò arbor: præsertim cum nullus (quod sciam) extet auctor, qui  
posteritatis memoria mandauerit, Cassiam adeo copiosam in Romanorum triumphis ex Arabia conuehi solitam, ut inde  
uulgaris facta, ubique passim & reperiretur, & sereretur ab omnibus. Quod si fortè euenisset, nunquam tamen mihi  
persuaserim, quod Galenus hac in scientia, & facultate omnium diligentissimus, & qui Romæ diu uitam duxit, Itali-  
cæ Cassiæ historiam silentio inuoluisset. Plinius lib. XXI. cap. IX. nonnullas memorans herbas, quorum folia odoris  
gratia in usum coronarum uenerant, inquit. Ergo in coronamenta folio uenere malothron, spireon, trigonon, cneo-  
ron, quod cassiam Higinus uocat. Id quod ante ipsum palàm fecerat Virgilius Cassiam inter coronarias herbas recolens in  
Bucolicis ecloga ij. his uersibus.

Cassia confide-  
ratio.

Cassia odora-  
ta, & corona-  
riæ discrimen.

30 Tum cassia, atque alijs intexens suauibus herbis,  
Mollia luteola pingit uacinia caltha. Et in Georgicis lib. II.  
Vix humiles apibus cassias, roremq; ministrat. Item Georgicorum lib. IIII.  
Nec circum cassiæ uirides, & olentia latè  
Serpilla, & grauius spirantis copia thymbræ  
Floreant, irriguumq; bibat uiolaria fontem.

Hæc Maro. Quibus palàm est, Cassiam coronariam, & qua tantopere deleſcentur apes, herbam, non arborem fuisse. Quod  
etiam testatur Plinius libro superius citato cap. XII. his uerbis. Verùm hortis coronamentisq; maxime alucaria, & apes con-  
ueniunt res præcipui quæstus, compendijq; cum sanis. Harum ergo causa oportet serere thymum, apiastrum, rosam, ui-  
40 las, lilium, cytisum, fabam, eruium, cunilam, papauer, conyzam, cassiam, melilotum, melissophyllum (lego myriophyllum)  
cérinthen. Hætenus Plinius. His itaque rationibus, auctorumq; ueterum testimonijs innixus Theodorus cneoron Theo-  
phrasto cassiam appellat. Quamobrem potius fuerit credendum, cneoron Græcis uocatum antiquis coronariam fuisse Ca-  
ssiam apibus gratissimam, quàm eam, quæ in India & felici Arabia prouenit, cinnamomo persimilis, odoramentis & anti-  
dotis expetita, & qua per longas ætates cinnamomi uice usi sunt medici. Neque tamen propterea opinioni nostræ refraga-  
ri putamus Columellam lib. III. cap. VIII. de re rustica, ubi ita scriptum reliquit. Iudeam & Arabiam pretiosis odoribus  
illustrem haberi, sed nec nostram ciuitatem prædictis egere stirpibus: quippe cum pluribus locis urbis iam cassiam frondentem  
conspicimus, iam thuream plantam, florentesq; hortos myrrha & croco. Nam quauis concedi possit Columellæ, cassiam ex  
Arabia allatam urbis illustrandæ gratia Romæ suo tempore conspicuam fuisse in hortis procerum & imperatorum; hoc ta-  
men nõ prohibet, quin cassia, quam prope apum alucaria passim seuit antiquitas, alia fuerit planta: præsertim cum hæc inter her-  
bas coronarias, illa uerò inter arbores odoratas recenseatur. CNEORON autem describit Theophrastus lib. VI. ca. II.

50 de plantarum historia, his uerbis. Cneori duo genera, aliud enim candidum, aliud nigrum. Candido folium cutaneum, oblon-  
gum, figura quasi oleagineum: nigro quale tamarisci (sunt qui legant μυρσίον. i. Myrto) carnosum. Candidum magis se humi  
spargit, odoratumq; est: nigrum odore caret. Radix ambobus, quæ altè descendit, grandis: ramiq; permulti, crassi, surculosiq;  
ab ipsa protinus tellure, aut paulò superius sparsi, lenti admodum constant. Quamobrem hisce ad colligandum iunci modo  
utuntur. Germinant, florentq; post æquinoctium autumnii, & multum denique temporis florent. Hæc Theophrastus. Sed quæ-  
nam plantæ oriantur in Italia, uel aliunde eò afferantur, quæ Cneoron referant, quid ueri referam sanè non habeo.

Cneori descri-  
ptio.

Hallucinatur profecto Anguillarij, quippe qui nulla dubitatione sibi persuadet Lauendulam uulgo uocatam Cneorum esse  
album: Nigrum uero Rosmarinum Coronarium. Nam præter id quod Rosmarinum & Lauendula tantum inter se habent co-  
gnationis quantum Laurus & Ilex, quod apertissime eius errorem accusat: sunt & alia nota quæ illi omnino repugnant. Si-  
quidem Cneorum utrunque (ut Theophrastus testis est) floret tantum post æquinoctium autumnii. Atqui Rosmarinum bis  
60 in anno florere scimus: nempe post æquinoctium uernum, & ante æquinoctium autumnii. Lauendula uero æstate tantum. Præ-  
terea Theophrasto utrique Cneoro radix est grandis & altè descendens. Id quod nec in Lauendula nec in Rosmarino quispian  
nidi

Anguillarij sen-  
tentia confuta-  
ta.





uidit unquam, cum hæ per summa ferè cespitum mediocres radices fundant, & ob id frigoris impatiētes plantæ. Adhæc Cneori utriusque rami flexiles lenticque habentur, colligandis aliarum plantarum fasciculis apti: sed cum Rosmarini rami tales nō sūt, nec etiam Lavendula, cadit peritq; Anguillarij sententia. Præter id Cneorū nigrū nullo esse odore scribit Theophrastus. Siquidem non δόσμος, ut legit Anguillarius, sed αδόσμος cum Gaza & Plinio legendum est, qui album tantum Cneorum ex Theophrasto odoratum habet: id quod ipsa Theophrasti lectio manifestè indicat. quæ sic habet. ὁ λευκός ἐστὶ δὲ ὁ σμώδης. ὁ δὲ μέλας αδόσμος. Non ὁ δὲ μέλας δόσμος, ut perperam legit Anguillarius. ea enim aduē: satina est oratio, nec ullo pacto uocem δόσμος admittere potest. Puerilis enim esset oratio, non grauissimi autoris Theophrasti, si locus hic Anguillarij modo legeretur. Sed admodum quidem miror quòd hæc non nouerit Anguillarius, cum tamen is plus Græcæ (ut audio) quàm Latine linguæ professorem se dicat. Postremo de Coronario Rosmarino scribens Dioscorides, nihil ibi Cneori meminit, quem tamen totum legisse Theophrastum non ambigo. Aberrant etiam qui contendunt Theophrasti Cneorum Chamaeleam esse uel Thymaleam, ut in Epistolis nostris satis superque à nobis comprobatum est. Inuenimus nos hoc anno in Boemæ syluis plantam, cuius hic imaginem damus, quæ omnibus suis partibus Cneorum candidum refert, siquidem cutaneum

Cneori nouiter reperti cōsideraui.



tantum illi folium est, & oblongum; rami flexiles, ac lenti, multi surculosi que, ab ipsa protinus tellure, aut paulò superius emergentes, & humi sese diffundentes. Flores illi sunt in surculorum cacuminibus purpurei, odorati testiculi odorem referentes; radice nititur altè descendente, non tenui: quæ notæ albo Cneoro bellè correspondent. Atqui floret hæc ( quantum uiderim ) uerno tempore, uerum non ob hæc tantum repugnantem notam adducar, ut credam hanc plantam Cneorum, aut eius speciem esse. & præsertim cum a rusticis intelligam, florere etiam Autumno. Appinximus hic eius imaginem, & eius historiam descripsimus, non tam tuendæ opinionis nostræ causa, quàm ut ceteri rei plantariæ periti de hac planta suum quoque iudicium ferant. Nam ubi ij Theophrasti Cneorum ipsam esse negauerint, erit mihi satis, superque satisfactum, si Matthioli Cneorum ipsam appellauerint. Sed iam ad Cassiam odoratam redeamus. ob cuius cognitionem postmodum factum est, ut recentioribus medicis, in ea recuperanda, inuestigandaque multum negocij accesserit. Nanque hætenus tum medici, tum seplasiariorum

10 plasiarij (etsi plures iam resipiscant) odoratæ cassiæ loco quædam incognitæ arboris segmenta, nec odore, nec uiribus prædita semper capesserunt. Verum tamen postquam nonnulli ætatis nostræ doctissimi uiri, stirpium historias diligenter examina-  
runt, detecta fraude, mercatores ex Alexandria mercimonia Venetias comportantes, cum suam imposturam deprehensam cernerent, à negotio desciscientes in aliud nouum Cassiæ genus segmenta illa commutarunt. Quæ sanè præter odorem, pariterque saporem, quibus ferè penitus exoleta sentitur, cassiæ a Dioscoride descriptæ admodum habetur consimilis. Quapropter nec eos errasse crediderim, qui dicerent, hanc Dioscoridis pseudocassiam esse. quippe & crasso cortice constat, & in eius

20 cavitare lignosa etiam uisitur materies, paululumque est odorata, minimeque acris. Nonnulli hac non contenti, quædam uocati cinnamomi fragmina Cassiæ uice usurpant: quæ cum nullo odore saporeque commenduntur, potius quercum, uel fagum, quàm Cassiam referunt. Ceterum, ut dicam quid ego sentio, si quis fistulam, quam Cinnamomum perperam appellamus, & uulgò Cannella, Cassiæ generibus rectè comparauerit, facile nouerit uulgaris usus cinnamomum legitimam Cassiam procul

30 dubio referre. quinimo diligenter inquisituris, iudicijque trutina examinaturis huiusmodi cinnamomi ingentem copiam, quæ magnis saccis Venetijs in mercatorum repositorijs asseruatur, nimirum omnia illa Cassiæ genera, quæ à Dioscoride describitur, facile sese offerent. quandoquidem mercatores (ut semper assolent) ad expediendas deteriores merces bonarum lenocinio, quas illis admiscunt, pro uirili utuntur. Galenus itaque libro primo de antidotis multa Cassiæ genera recensuit, ubi sanè Dioscoridem secutus, eam ceteris præstare fatetur, quæ xigi cognomine dicitur, hancque asserit cinnamomum usque adeò emulari, ut essent, qui suo æuo eam cinnamomi loco uenderent. Quo fit, ut admirari non liceat, si hodie quoque tot annis hac deducta, protractaque consuetudine, ubique cassia pro cinnamomo uenundetur. Nec quidem longè aberrarent, si modò optimam seligerent: quandoquidem Galenus eodem loco palam prodit, Cassiam sæpenumero in cinnamomum transmutari, fateturque se iam uidisse eximia Cassiæ ramulos omni ex parte cinnamomum referentes. Contra pariter in-

40 spexisse cinnamomi surculos Cassiæ prorsus persimiles: adeò ut asserat pro qualibet cinnamomi parte in componendis medicamentis duas electæ cassiæ adhiberi posse. Describit item Galenus quoddam aliud deterioris Cassiæ genus, quod tradit iuniorem Andromachum Cassiam fistulam nominasse, cum fistularum modo, inanis cauaque sit, & crassi corticis: cuiusmodi in uulgari cinnamomo frequentissima conspicitur. Huius sanè ea uidetur esse generis, quam in suo conficiendorum pharmacorum libello præfert Cordus, quod uelit cassiam, præter Dioscoridis & Galeni sententiam, lubrici esse gustus. Porro Cassiæ odoratæ frustulum cum cortice & ligno suo interiore nuper dono mihi dedit Serenissimus Princeps Ferdinandus Archidux Austriæ dominus mihi clementissimus, ab integro ramulo abscissum, quem ille inter plures alias res non minus pretiosas quàm raras, reconditum habet. Huius cortex colore quidem cinereo a nostro uulgari cinnamomo diffidet, non tamen odore ac gustu: quandoquidem mansus id ipsum, quod uulgus Cannellam uocat, ori planè repræsentat. At lignum, quod cortice contegitur, fragili constat materie, neq; ullo prorsus odore, saporeque commendatur. Quare hinc facile colligi potest, corticis tantum eius usum esse: atq; etiam Theophrastum non ab re memoriæ prodidisse, huius uirgas in frusta secari, recentijque bonis corio hæc consui, ut uermiculis, qui ex eo nascuntur, lignum illud inutile erodatur. Ceterum odoratæ cassiæ meminit etiam Virgilius præter coronariam lib. I I. Georg. ubi cecinit hoc carmine. Nec cassia liquidi corrumpitur usus oliui. Quin & Plinius Cassiæ meminit lib. XII. cap. XIX. his uerbis. Frutex & Cassia est, iuxtaque cinnamomi campos nascitur, sed in montibus, crassiore sarmento, tenui cute, uerius quàm cortice: quem contra atq; in cinnamomo leuari, & exinaniri pretium est. Amplitudo fruticis trium cubitorum. Colos triplex: cum primum emicat, candidus pedali mensura: deinde rubescit addito semipede: ultra nigricans. Hæc pars maximè laudatur, ac deinde proxima: damnatur uerò candida. Consecant surculos longitudine binum cubitorum: mox præsuunt recentibus corijs quadrupedum ob id interemptarum, ut ijs putrescentibus, uermiculi lignum erodant, & excauent corticem tutum acrimonia, & amaritudine. Probat

50 tur recens maximè, & quæ sit odoris mollissimi, gustuue quam maximè feruens, potius quàm lento tepore leuiter mordens, colore purpureo, quæque plurima minimum ponderis faciat, breui tunicarum fistula, & non fragili. Hæc Plinius, quorum plura a Theophrasto transcribit. Qui cassiæ historiam tradidit lib. IX. cap. V. de historia plantarum, eamque fruticem esse amerinæ magnitudine scribit: quæ cum nullo pacto decorticari possit a ligno, cortexque tantum utilis sit, ob id hominum industria inuentum esse ait, ut corijs quadrupedum confuta, interius lignum uermiculis deuoretur. Ceterum planè hallucinatur ij, qui Cassiæ fistula loco, siliquam Aegyptiam, siue Cassiam solutiuiam uulgò dictam, atra medulla, semine duro, lignosisque membranis confarctam, medicamentis admiscunt Mauritanos secuti. siquidem Serapio, Auicenna, pariterque Mesues, siue sit ipsorum, siue interpretum lapsus, pavi consensu Cassiam nigram Cassiam fistulam uocauere: legitimam uerò Cassiam, de qua hic differit Dioscorides, Cassiam ligneam. Quamobrem certò crediderim, quod citra omnem censuram dici possit, in omnibus ijs medicamentis a Mauritanis inuentis, quæ Cassiam fistulam expetunt, solutiuiam illam esse inferendam. Si uerò in Græcorum monumentis (excipio Actuarium, & Nicolaum Myrepsicum, qui a Mauritanis multa acceperunt) Cassia fistula inuenta fuerit, uel in Mauritanorum compositionibus a Græcis transcriptis, Cassiam odoratam, a Dioscoride & Gale-

60 no descriptam, semper adhibendam existimo. Nisi medici secus intelligentes in eum errorem labi uelint, in quem Leonice-nus quosdam ætatis nostræ medicos (quæ profecto imperitia multorum est) temerè incurrisse testatur, qui ad commouendos menses,

Medicorum, & seplasiariorum error.

Cassia legitima.

Error quorundam.



Cinnamomi  
consideratio.Cinnam. hist.  
ex Galeno.Cinnamomi  
optimi notæ.Cinnamomi  
penuria unde  
fit.

menes, difficiles partus, remorantesq; secundas, Cassia deiectione corticibus, odorata loco usquequaq; utebantur. CINNAMOMVM uerò, quod legitimum sit, quanquam diu multumq; tum Venetijs, tum Neapoli, & apud mercatores, qui fere quo tannis in Alexandriam nauigant, diligenter conquisuerim, nusquam id tamen mihi uidere licuit, neq; etiam percipere potui, num hoc tempore apud magnos negotiatores, qui è Lusitania Indiam, & felicem Arabiam classe paratissima petunt, uel apud quempiam principem, regem, uel imperatorem legitimum reperiri possit. Quà de re minimè demiror, cùm & Galeni tempore huius magna in Italia fuerit penuria, adeò ut Cinnamomum nullibi reperiretur, nisi apud Imperatores, qui admirabili custodia inter alia pretiosa illud asseruari curabant. Cuius rei historiam in medium affert Galenus libro primo de antidotis, sic inquit. De Cinnamomo contraria ijs, quæ de opobalsamo narrauimus, compertum habeo. persuasum namque mihi est, ipsum omnium cognitu facillimum esse illis, qui sæpe optimum cinnamomum uiderint. Optimum uerò conserui nemo potest, nisi repositum ab imperatoribus intueatur, sex generibus quodammodo distributum. siquidem & in hoc ipso, uelut & in cassia, optimi ad deterimum tam magna differentia est, ut optima cassia à pessimo cinnamomo parum distet. Neque uerò Cinnamomi uirtus ad usum apta longo tempore durat: ad triginta siquidem annos, quàm à principio uim habuit, integram non conseruat. nugantur autem, qui Cinnamomum ex hisce medicinis esse dicunt, quæ senectutem non sentiant. Atqui ego non centum, neque ducentum annorum interuentu, sed pauciorum, si quis ad tantum numerum conferat, iam aliquam mutationem uetustiori cinnamomo factam obseruaui. Quo tempore siquidem Antonino imperatori thetiacam parauit, uasa lignea, in quibus eiusdem generis Cinnamomum inerat, multa conspexi, alia Traiani, quædam Adriani, nonnulla Antonini, qui post Adrianum imperator fuit, ætate reposita: omniaq; hæc sese & saporis, & odoris imbecillitate, uehementiaq; tantum planè superabant, quantum & tempore differebant. Olim è barbarorum terris arca cubitos quatuor & medium longa, Romam perlata cùm fuisset, in qua Cinnamomi primi generis integra arbor erat, ex eoq; Marco Antonino imperatori antidotum quandam composuisset, ipsam cæteris multum præstare, deprehendi, adeo ut Imperator quoq; ea degustata medicina concoctionem, uelut in alijs fieri solet, expectare noluerit, sed statim ea usus sit non dum integrè duobus mensibus clapsis. Antonino subsecutus est Commodus, qui nec theriacæ, nec cinnamomi curam ullam habuit, sub quo non solùm arboris illius, quod superfuerat, omne dissipatum est, uerùm etiam quodcunq; post Adriani tempora comportatum fuerat. Quo factum est, ut nunc imperator noster Seuerus, cùm me sibi antidotum eo modo conficere iussisset, quo Antonino confeceram, ex Cinnamomo Traiani, & Adriani tempore reposito sumere coactus sim, imbecillioraq; planè mihi uisa sunt, & tamen nondum anni triginta intercefferant. Hic nos optimi Cinnamomi notas quasdam necessarias subijcere uolumus, ipsum scilicet summo opere bene olere, inexplicabilemque præ cæteris bonum quandam odorem spirare, ac calidum gustantibus se multum exhibere, non ita tamen ut mordicando tristitiam palato inferat: colorem deniq; talem habere, qualem si quis lacti nigrum colorem admisceat, atque cærulei, quem uocant, aliquantulum addat. Ex hoc igitur quantum uolebam, ut mos mihi fuit, cùm accepissem, ramusculos paucos apud me repositi in ea apotheca, in qua res meas omnes pretiosas seruabam. uerùm ipsa combusta, qua tempestate & delubrum pacis incensum est, & hæc, & aliæ quinq; Cinnamomi species, quas mihi conquisieram, periire. Nunc itaque cùm imperatori nostro Seuero theriacam componerem, ex Cinnamomo Adriani tempore reposito, quod optimum uisum est elegi, de quo etiam utile quiddam lecturis subdere, cùm possim, id facere non grauabor. Superfunt adhuc ibi multa uasa lignea, quæ omnia habent plurimum radicum, uel plurimum ramorum, uel ut quispiam dicere uelit, Cinnamomorum differentias: nullum tamen ueluti truncus, in ramos plures diuisus attollitur, sed ueratri utriusque figuram præ se fert, atque etiam magis damasonij uocati, quod è Creta ad nos adfertur. Quæuis autem Cinnamomi species ab una radice, seu frutex quidam paruus consurgit, emittitq; hæc sex, illa septem uirgulta, uel paulò plura, paucioraue, non æquali tamen omnia longitudine sunt: uerùm quod maximum est, pedis Romani dimidium non excedit. Vniuersa autem Cinnamomi natura similis est quodammodo optimæ cassiæ. Hactenus de Cinnamomo Galenus. Cuius uerba hic recensere libuit, ut omnibus palàm sit, quòd cum sub ijs tam magnis Imperatoribus, qui toti fere orbi imperabant, tanta esset Cinnamomi penuria, admirari non debeamus, si se nobis penitus incognitum, rarissimumq; reddiderit. Sed potius id mirum fuerit, quòd cum hac ætate cassiæ plurimum afferatur, quæ ut Theophrastus, & Plinius inquit, nascitur iuxta cinnamomi campos, sed in montibus, Cinnamomi tamen nihil importetur. Quare non deest suspicio, quin omne fere Cinnamomi genus deperierit in Arabia, quemadmodum & balsamum in Iudæa. Quandoquidem scripserit Plinius lib. XII. cap. XIX. combustas iam esse plurimas Cinnamomi syluas, his uerbis. Cinnamomi pretia fuere quondam in libras denariorum mille. Sed postea auctum id parte dimidia est, incensis (ut ferunt) syluis ira barbarorum. Id acciderit ne ob iniquitatem præpotentium, an forte, non satis constat. Austros ibi tam ardentem flare, ut æstatibus syluas accendant, inuenimus apud auctores. Quo fit, ut facile credi possit à Plinij æuo id, quod Cinnamomi reliquum erat, pariter uel barbarorum bello, uel igneis flatibus deperisse. Nam si aliter res se haberet, qui cassiam ad nos deferunt, cùm multò plus lucri ex cinnamomo, quàm ex cassia se consecuturos sciant, Cinnamomum etiam unà cum cassia ueherent. Hæc autem dixisse uolui, non ut hac in re certi aliquid, exploratiq; habeam, cùm tantum cōiecturis agam, sed ut alijs ulterius explorandi latius pateat iter. Cæterum Strabo non modò cum Theophrasto, Dioscoride, Galeno, Plinioq; cinnamomum in Arabia nasci scribit, sed etiam in India, ea scilicet parte, quæ ad austrum uergit. quippe cùm hæc Arabia, & Aethiopia sole persimilis sit, ea omnia (ut ipse ait) gignit aromata, nempe cinnamomum, cassiam, & alia, perinde ac ille. Peruntamen cur nec inde ad nos afferantur, an quod etiam ibi perierit, an aliam ob causam, ij manifestius referant, qui hoc tempore liburnicis eò ad aromata conquirenda quotidie nauigant. Sed uidetur Galenus satis perplexè de Cinnamomo scriptitasse, quippe primùm arcam Romam delatam prodidit è barbarorum regione longitudine cubitorum quatuor cum dimidio, in qua integra cinnamomi arbor erat, quibus omnino denotat Cinnamomum esse arborem. Deinde uerò unamquamque Cinnamomi speciem scribit, ab una radice, seu frutex quidam paruus consurgere, adeò ut maiora eius uirgulta dimidium Romanum pedem non excedant, quibus procubidubio fatetur, Cinnamomum esse in paruorum fruticum genere. Vnde certè nesciuerim ego explicare, quid sibi hac in historia uoluerit Galenus; præsertimq; cum tam tenui ipsum sarmento



mento esse tradiderit, ut ueratri, uel damasonij radicibus compærauerit. Sed illud etiam mirum mihi uidetur, quod ex cassia (ut ipse ait) Cinnamomum oriatur, spectenturque nonnunquam cassiæ arbores integræ, in quibus aliqua cinnamomi uirgulta è cassiæ ramis prodeant, cum tamen cinnamomum, & cassia diuersæ inter se sint plantæ. Nisi fortasse inter utranque tanta sit generis cognatio, ut aliquando inuenta sint cassiæ uirgulta tanta odoris saporisque fragrantia, ut omni ex parte cinnamomum referrent, etsi legitima fuerit cassia. Præterea non desunt, qui putauerint hac Galeni auctoritate freti, cassiam & cinnamomum ex una, & eadem arbore prouenire, quæ dum pumila sit, cinnamomum edat, dum uerò adoleuerit, cassiam. Sed cum dicat Galenus, cassiam mutari in cinnamomum, non autem cinnamomum in cassiam, cadit eorum sententia. Quibus etiam refragatur Theophrastus lib. IX. de plantarum historia cap. V. ubi cassiam, & cinnamomum ostendit diuersas esse plantas: licet de earum forma, & proceritate nihil certi exploratiq; affirmet. Quandoquidem initio capitis non ex sua, sed aliorum sententia scribit, cinnamomum & cassiam frutices esse magnitudine amerinæ: deinde uerò alios etiam secutus auctores, cinnamomum fruticosum facit. Cæterum cum scribat Strabo Arabas cinnamomo, & cassia uti ad ignem parandum, cæterorum lignorum loco, uidentur hæ plantæ non esse adeo pumilæ, ut quidam scribunt. Quod de cassia facile dici potest, siquidem Venetijs cassiæ Cannellæ uocata fistula uisuntur tanta crassitudinis, longitudinisque, ut facile quisque indicare possit eas è ramis, seu uirgultis non sanè breuibus fuisse decerptas. Cinnamomi denique sex genera esse produntur à Dioscoride, & Galeno: sed is nullibi (quod scierim) præterquam in libro de theriaca ad Pisonem, quem tamen librum spurium putamus, ea per genera descripsit, fortasse (ut solet) Dioscoridi se remittens, qui etiam tantum à locis, ubi nascuntur, plus minusue præstantiæ huic, quam illi reddidit. At Theophrastus citato nuper loco longè aliter cinnamomi differētiās haberi ait, his uerbis. Cinnamomum decerptum in quinas partes discerni narrant, & esse præcipuè bonitatis, quod germinibus proximum fuerit, idque palmi longitudinem cædi, aut paulò maius. Secundum, quod sequitur, quod etiam minus cæsura est. Tertium deinde, & quartum notatur. Vltimum uerò, quod deterrimum, proximumque radici: hoc enim minimum corticis habet, in quo summa gratia est, non in ligno, quæ de causa præferri cacumina solent, quod corticis plurimum habeant. Quidam sic aiunt. Alij uerò Cinnamomum fruticosum enarrant, eiusque genera duo, alterum nigrum, alterum candidum. Hæc Theophrastus. Veruntamen cum nec is hac in historia aliquid constanter, affirmanterque scribat, Imperatorem, Regem ne quempiam desiderarem, qui humanam rempublicam miseratus, explorandi Cinnamomi gratia in Arabiam, & Indiam mitteret, magnanimosque illos imitaretur Imperatores, qui ipsius Galeni æuo ex iisdem regionibus sibi Cinnamomum comparabant. Id enim Cæsar noster Carolus quintus, si illi Deus opt. max. Christianam remp. pacatam redderet, commodè consequi posset, uel fortasse commodius Rex Lusitanus, qui in orientalem Indiam sæpe ad aromata conquirenda suas liburnicas mittit, quo in itinere uniuersas felices Arabiæ oras explorare posset: quemadmodum & uniuersam Indiæ partem, quæ ad austrum spectat, ubi inquit Strabo Cinnamomum pariter nasci. Sed ò clarissimi Lusitaniæ medici, si res medica uobis cordi est, si nostram cupitis ditare facultatem, medicumque nomen extollere, si charitas uos tenet, si naturalis humani generis iuuandi amor uobis insitus est, iamiam prouinciam hanc suscipite. Quippe si princeps uester hinc sibi immortale nomen, uniuerse uerò reipublicæ commodum perquam maximum comparare posse à uobis intellexerit, cū omni pietate ac magnanimitate (ut audio) præditus sit, nulli dubiū est, quin omne studiū, auxiliumque impendat, ut non modò Cinnamomum ipsum reuocetur in lucem, sed & alia fortasse pleraque medicamenta, quibus antiqua medicorum familia suas illustrauit antidotos. Porro tamen si hæcenus illud mihi abunde probatum esse uideatur, quod cassiam ueram habeamus, desideremus autem optimum & legitimum cinnamomum: sunt tamen hac ætate scriptores, qui non cassiæ solū, sed etiam cinnamomi genera inueniri tradunt, inter quos extat Fuchsius uir clarissimus, qui libro illo de compositione medicamentorum, quem locupletatum postremò edidit, de cinnamomo differens, ita scribit. Sed haud dubiè in capsis cannellæ refertis & cassiæ, & cinnamomi genera reperiuntur, quare delectu opus erit, qui illa distinguere uelit: distinguet autem notis utriusque diligenter expensis. His nimirum uerbis Fuchsius cinnamomum nobis uerum non deesse asseuerat. Sed quibus id rationibus, aut auctoritatibus comprobet, non uideo: nisi hoc acceptum referat Amato Lusitano, qui eò amentie deuenisse uidetur in suis enarrationibus, quas in Dioscoridem scripsit, ut apud nos cinnamomi genera inueniri, atque etiam illud aroma notissimum esse contendat. Verum huius ineptias ac uanitates plurimas alibi persequimur, ubi nos ab eius calumnijs defendimus. hinc enim quod de materia medica sentimus, & ingenuè profiteri possumus, libenter scribimus. Quare ea sit nostra de cinnamomo sententia, quæ à nobis antea fusius probata est, quam modò oporteat pluribus Fuchsium refellere. quem tamen doleo maiorem fidem præstitisse Lusitani illius ineptijs & mendacijs, quam uirum peritum deceat. Cæterum illud tantum addam, quod nobis, qui cinnamomum lignum non corticem esse ostendimus, mirari quidem subit Fuchsium, qui libro supra citato eodem loco paulò post contrarium scripsit, ut eius uerba, quæ subiiciam, aperte testantur. Cinnamomum, inquit, quod nobis Zeilam insula mittit, cortex est arboris quatuor ferè cubitorum altæ, crassitudinis brachialis, sex uel septem è trunco mittentis ramulos, qui singulis annis amputantur, atque iterum pullulant: quorum cortex, qui cinnamomum est, sit tenuis, odoratissimus, gustatu acris, & ualde mordax, non tamen adeo ut melle rodatur, mansum rutam oleat, &c. In hanc, meo quidem iudicio, uanam opinionem Fuchsius non secus atque in superiorem uenisse deprehenditur secutus Amatium Lusitanum: qui eandem ferè prius, quam ille post cinnamomo effigiem reddidit, quanquam eam à quodam accepisse fatetur. Cinnamomi uires scribit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Cinnamomum summe tenuium est partium, non summe tamen candidum, sed ex tertio ordine. Nihil autem æquè desiccatur eorum, quæ pari sunt excalfaciendi facultate propter tenuitatem scilicet essentia. At Cinnamomis est uelut imbecillum cinnamomum, nonnulli ipsam pseudocinnamomum nuncupant. Meminit & Cassia eodem libro citato, ubi sic habet. Cassia exiccatur, & excalfacit tertio quodammodo ordine, sed & tenuium admodum est partium, gustu uerò plurimum in se acris deprehenditur, leuiter quoque nonnihil adstringens. Quamobrem ob hæc omnia incidit, simulque digerit, quæ in corpore sunt recrementa, & ad hæc robur etiam instrumentis addit. Idoneum uerò etiam suppressis mensibus, cum uidelicet à copia simul & crassitudine excrementorum, quod sufficiat, euacuari nequit. hæcenus Galenus. Cæterum ex uulgari cinnamomo fit aqua stillatitia, quæ & odore & sapore id ipsum pulchrè representat. can

Cinnamomi  
differentiæ ex  
Theophr.

Fuchsij, & Amati  
opinionēs re  
probatæ.

Cinnamomi  
uires ex Gal.

Cassia uires ex  
eodem.





Cinnamomi  
vulgaris aqua  
stillaticia.

tat. eam autem extrahendi ratio hac est. Sumito dicti cinnamomi quantum licet optimi libram, idque leuiter contusum in uas uitreum uel aeneum, quod matulae formam referat, conijcito: dein aquae rosarum stillaticiae libras quatuor, & uini albi odorati sesquilibram infundito. uas illud in balneum aquae tepentis et non feruentis imponito, atque inibi ore uasis prius obturato, viginti quatuor horis macerari finito. post id tempus uitreo organo rostrato, quod ab effectu galerum uocant, uas antedictum cooperito, & igne fornaci succenso, per balneum aquae feruentis aquam stillaticiam elicito. Verum canna stagna, uel uitrea, quae duorum circiter cubitorum longitudinem expleat, organi uitrei rostro admouenda inferendaque est. illi postremo uas uitreum subijcito, quod manantem aquam excipiat. insuper prouidendum est, ut omnia uasorum orificia diligenter obstruantur, ne quid expirare possit. Haec aqua contra omnes aggritudines, quas frigus excitauerit, efficax est: utpote quae pituitam humorumque lentitiam digerat, incidat, & absumat, flatumque discutiat. Priuatim uero uentriculum, iecur, lienem, cerebrum, neruosque inuat & roborat: animi deliquio, cardiacisque affectibus praesentaneo remedio succurrit: uenenis uenenosorumque animalium moribus aduersatur: menses pellit, & urinam ciet: coeliacis auxiliatur: nauseam sedat, et fastidium abigit. uteri morbis perquam utilis est: prodest suspiriosis, resolutis, coeulsis, et comitiali morbo laborantibus: gustui gratissima est, atque oris halitum



- halitum commendat. In summa ubi excalfacere, aperire, incidere, digerere, & roborare sit opus, huius aqua usus maximam præstat utilitatem. Veruntamen quoniam nec Dioscorides, nec veterum Græcorum quisquam meminit CASSIÆ SOLUTIVÆ dictæ, quæ hoc tempore ad citandam aluum frequentissimè utuntur medici, quamque Aegyptiam siliquam recentiorum quidam appellant, ne hæ nostræ lucubrationes tam nobili, tam præstanti, tamque humane salutis necessario medicamento destituantur, differam hæc de eo, quicquid ex Mauritanis compertum habeo. Aegyptiæ itaque siliquæ arbor inter ualde proceras annumerari potest. Huius materies solida, compactaque uisitur, cortice tenuis buxo colore, medullitus uerò nigra, non secus ac ebenum, siue guaiacum. Recens grauitè olet, sicca tamen minimè. Folio constat siliquæ, sed magis in acutum tendente, cortice cineritio, radicibus magnis iuglandis modò. A ramis siliquæ pendent prælongæ, teretes, densæ, & cum maturitatem senserint, colore in rubrum nigricante. Hæ nigra, dulci que replentur medulla, leni ac lento cremoriformi, non tamen ut in ossibus continua, sed crebris lignosisque membranis distincta. Inbæret unicuique membranæ semen durum, siliquarum semini adeò simile, ut alterum ab altero discerni non possit. ex quo eum non errasse putauerim, qui crediderit, has plantas esse congeneres. Eligenda est, quæ ex Memphi, & Alexandria Aegypti conuehitur, non admodum crassa, pellucens, recens, grauis, fæta, & quæ concussa, inclusis seminibus minimè constrepit. Pulpa excalfacit, & humectat ordine primo. Eadem lenit, resoluit, sanguinem mundat, bilisque feruorem extinguit: aluum item commodissimè citat, eiusque uis uentriculum non pertransit. quæ propter securissimè datur à medicis inchoantibus febribus, alijsque calidis morbis ante uenæ sectionem, quòd tantum uentriculum repurget, & aluum emolliat. Nocet tamen intestinorum imbecillitate affectis, & his, qui admodum lubrici sunt: aliàs omnino habetur innoxia. Tollitur id noxæ admistis myrobalanis, rhubarbaro, nardo, & mastiche. Constipatis si detur, augenda est eius facultas ijs, quæ magis eadem ui pollent: proinde sunt, qui addant amygdalinum oleum, & psyllij spissamentum. Urinæ difficultatibus mirifice auxiliatur, si cum urinam cientibus medicamentis hauriatur, uel deuoretur. Aegrè aluum excernit: eaque propter nonnulli roborant eius uires, addito hyssopo, uel caprino sero. Bilem, & pituitam excernit, nullo sanè incommodo: pectus, & fauces mulcet, & eorum inflammationes resoluit: renes à calculis, & sabulo expedit; præsertim si cum glycyrrhizæ decocto, alijsque medicamentis urinam cientibus bibatur. quinetiam frequenter deuorata calculos renasci prohibet: quinimo sunt, qui affirmant, si quis quotidie ante prandium ternas pulpæ cassiæ drachmas deuorauerit, is nunquam calculos in renibus gignet. Et à uentriculi doloribus, & apostematibus se perpetuò tuebitur. Admodum præter hæc calidis confert febribus. Cæterum exterius illita erysipelas extinguit, cæterasque inflammationes, quæ cutè tenus emergunt. Sunt è recentioribus medicis, qui eam nunquam suis ægotantibus exhibeant, nisi picræ puluerem admisceant. quod consultò factum existimo: præsertim ubi uentriculi, & intestinorum imbecillitas adsit. Quæ Græcis κασσία, Latinis item Cassia nominatur: Arabibus, Selicha, Selche, aut Selibacha: Italis, Cassia, atque etiam Italarum uulgo Cannella: Germanis, Zimmet, seu zimmet roerlim: Hispanis, Canela: Gallis, Canelle.
- Quod uerò Græci κιννάμωμον, Latini quoque Cinnamomum dicunt: Arabes, Darseni: Itali, Cinnamomo. Germani zimmetrind: Boemi skorice.

Cassia soluti-  
uæ consideratio

Nomina.

Αμωμον.

A M O M V M.

C A P. XIII.

- A** Momum [exiguè fruticat, ex ligno se conuoluens in racemi modum: flore, ceu candidæ uiolæ, paruo: folijs bryoniæ similibus.] Laudatur quàm maximè Armeniacum, colore ad aurum uergens: ligno subrufo, abunde odorato. Medicum, quoniam in campestribus, & aquosis enascitur, infirmius esse constat: est autem magnum, subuiride, tactu tenerum, frutice uenoso, odore origani. Ponticum uerò subrufum, paruum, fragile, racemosum, fructu turgens, & odore nares feriens. Deligito recens, candidum, uel subrubrum, quod nec adstrictum cohæreat, nec conuoluatur, sed solutum diffundatur, semine plenum, uuis paruis simile, graue, ualde odoratum; modò cariem non contraxerit, acre, gustu mordens, simplici colore non euariante. Vim habet calfaciendi, adstringendi, exiccandi. Somnum allicit: & illitum fronti, doloris sensum aufert: inflammationes, & meliceridas concoquit, discutitque: iuuat quos scorpius percussit, ex ocimo illitum: & podagricis confert: inflammationes oculorum, uisce rumque lenit ex uua passa: ad uuluarum uitia in pessis, aut in seffionibus utile est. Decoctum iocinori, renibus, podagræ, potu conuenit. Antidotis immiscetur, & pretiosissimis unguentis. Adulteratur Amomum herba simili, quæ Amomis uocatur, sed sine odore, sine fructu. Nascitur in Armenia, flore origani. Quare in huiusmodi rerum probationibus fragmenta fugienda sunt: eligenda autem, quæ ab una radice suos integros furculos emittunt.
- T**anta medicorum, qui nos præcesserunt, in simplicium medicamentorum historia, & facultatibus ignorantia, segnitiaque exitit, ut nisi Deus opt. max. acerrimi, & fere diuini ingenij uiros, hac ætate nobis produxisset in lucem, qui præter id, quod uniuersam medicam facultatem ab erroribus sanè innumeris expurgauerint, eandemque illustrauerint, uera quidem simplicia medicamenta inuestigarunt; minimè profectò uerendum fuerat, quin paruo temporis tractu ars medica penitus subuersa, extinctaque remansisset. Et certè si longiori tempore res ita se habuisset, nulli dubium est, quin huiusce facultatis cognitio in auram enolasset. quandoquidem hæc pestis radices tam in altum fixerat, ac tam latè se diffuderat, ut tamen nonnulli ingenio, & doctrina præstantes plurimum insudauerint, omneque studium, & operam quam diligentissimè impenderint, quo errores, qui ignauia & negligentia emerferant, à re medica excluderentur, eos tamen hæcenus radicibus euellere nequuerunt. Siquidem non desunt, qui (quanuis hæc percipiant rationes) malint suos prosequi abusum, omni ex parte detestandos, quàm candidissimè inbærere ueritati. Quo fit, ut unà cum alijs innumeris simplicibus medicamentis etiam legitimo Amomo careamus. Cuius uice quidam

Conclusa non  
legit Oribasius.

a Meum ε' μιν  
κρδν. i. non longum.

Amomi consideratio.









10 brium accessiones, & neruorum resolutionibus oblinitur: uitia cutis in facie, cum aqua, uel melle illitus, emendat. Additur in antidota, & malagmata. Sunt qui, admistis helenij Comageni præduris radicibus, adulterent. Quod deprehensu facile est: siquidem neque gustu feruet helenium, neque ualidum odorem uibrat, ut caput tentare possit.

**C**ostus, quo usæ sunt officina per longas ætates, in amarum, & dulcem diuidi solet: tametsi tum Dioscorides, tum etiam Plinius nec dulcis, nec amari meminerint, sed nigri duntaxat, & albi. Galenus quidem scribit leniculam Costo inesse amaritudinem: sed qui inter Græcos scripserit Costum inueniri dulcem, hætenus compertum non habeo: quanuis Mauritanij, & eos secuti, dulcis, & amari quandoque mentionem fecerint. Qui in myropolijs passim habetur, adulterinus est. quippe nec ulla odoris suauitate commendatur; nec gustu adeo acri deprehenditur, ut admotus exulceret, ut Galenus inquit. Proinde medicamentis, quæ Costum excipiunt, non erit, meo iudicio, imponendus, cum præterea nos planè lateat, cuius namplà sit radix. Porro non desunt hodie impostores, qui ex Gargano Apulie monte quotannis ad nos conuehant Pseudocosti

Costi confideratio.



Pseudocosti à  
Costo discrimen.

Pseudocostum  
quale melius,  
& quibus pol-  
leat uiribus.

Costi uires ex  
Galeno.

Nomina.

cuiusdam radices, amari saporis, quæ facie quadantenus Rhodiam radicem representant. Eas autem pro legitimo costo uen-  
dunt nostratibus pharmacopœis, ijs præsertim, qui in rei herbariæ cognitionem negligentius incumbunt. Plantam nos ha-  
bere, atq; etiam depingi curauimus ut ex eius imagine, quam hic damus, discant imperiti cuius plantæ sint radices illæ quæ  
pro legitimo costo circumferuntur. uidetur tamen Pseudocosti planta quandam præ se ferre maiestatem, & ideo non uulga-  
ris indicanda. Folijs est pastinacæ domesticæ maioribus, densioribus, crispis, & asperioribus, humi accubantibus, caule ro-  
tundo fœniculaceo, geniculatoq; bicubitali. E geniculis ramuli oriuntur in uniuerso caule; in quorum summitatibus, umbel-  
la spectantur melino colore, nudo semine, subrotundoq; Radice nititur uegeta, crasso cortice, carnosaq; uestita colore ci-  
nereo splendente. Præferunt hanc Herbarij, quieam ex Apulia ad nos comportant, ad omnes capitis, neruorumque affectus  
frigidos, quinetiam ad pectoris uitia, ad uentriculi cruciatus. Et uiscerum omnium obstructions, & ad renum uesicæ, &  
uteri morbos. Ideoque diutino capitis dolore affectis, uertiginosis, comitialibus stupidis, ueternosis, conuulsis, resolutis asth-  
maticis, anhelatoribus, tussientibus, Ictericis, hydropicis, plurimum conferre Pseudocosti radicem affirmant, quin etiam  
flatus expellere, uermes necare, urinas, & calculos eicere, menses, secundas, & partus ducere, siue bibatur ipsa radix, si-  
ue decoctum eius, aut si in fomentis balneis, & desefionibus addatur. Præferunt eandem ad coli cruciatus, ubi decoctum  
clysterei infundatur, et aduersus articulorum morbos, & coxendicum dolores. Nam cum amara sit, non nihil odorata, &  
nonnulla sit acredine prædita, hæc omnia Pseudocostum præstare posse, facile concedam. Sunt insuper, qui Costi loco Ange-  
licam recentioribus uocatam supponendam existiment. quorum sententiam magis probandam censerem, quam eorum, qui  
pseudocostis utuntur. Costum enim hæc radix non obscure refert: quandoquidem eximia illa odoris suauitate tam iucundè  
spirat, ut angelicæ nomen sibi meritò uendicasse uideatur. Acris præterea est, nec amaroris omnino expers. Quapropter eos  
haudquaquam dammandos putauerim, qui Angelicam Costi genus esse crediderint. Contrà uerò eorum opinionem haud un-  
quam probarim, qui Zedoariam legitimum esse costum contendunt. Siquidem his nec Dioscorides astipulatur, nec etiam Ga-  
lenus. Ille quidem, quod Helenij radicibus, quæ uegetæ magnæq; sunt, costum adulterari scribit. Hic uerò quod pluribus in  
locis asserat Costum ex discufforia, & ad stringente constare facultate: adeoque eximij fragrantisq; esse odoris, ut non mi-  
nus ad unguenta odorata paranda eius apud antiquos inualuerit usus, quàm malabathri, Amomi, Cassiæ, atque Myrrhæ.  
Quibus tamen tum notis, tum facultatibus prorsus Zedoaria destituitur, quum potius grauiter, quàm suauiter oleat. Ad-  
de quod Costo Galenus leuiculam planè amaritudinem, & ualidam tribuit acedinem, sed hæc in Zedoaria contrario modo  
se habent, cum in ea ualidior amaritudo, & acredo remissior deprehendatur. Nec præterea desunt calumniatores, qui  
dicunt, ut nobis insidientur, zedoariam non Indicam esse costum, sed Syriacum. sed quis hos non ridebit, quum nusquam audi-  
tum sit in Syria nasci zedoariam? Indica enim radix zedoaria est, quæ per mare rubrum affertur Alexandriam Aegypti.  
uerum non ob id negauerim pro Costo substitui posse zedoariam, ut aliàs diximus in Epistolis. Costi uires scribit Gal. lib. VII.  
de sim. med. facultatibus, sic inquit. Costus leuiculam planè amaram, plurimam autem acrem, & calidam in se qualita-  
tem simul & facultatem continet, adeo ut etiam exulceret. Vnde ipso cum oleo perfricant corpus ante acceßionem in rigo-  
ribus per circuitus redeuntibus. Sic uerò etiam in resolutis, & ischiadicis, atque in summa in quibus excalfacere partem quã-  
uis, aut ex alto in superficiem extrahere aliquem humorem est opus, ad costum confugitur. Eadem de causa urinas, mensesq;  
prouocat: & ad rupta, conuulsa, ac laterum dolores conuenit. Porro ob amaritatem, quæ illi inest, lumbricos latos  
enecat. Ob eandem & ad contractas uelut ex sole maculas, ἐφαλεις Græci uocant, cum aqua, aut melle usurpant. Inest item  
flatuosa quædam illi temperiei humiditas, per quam & uenerem excitat cum uino mulso. Κόστος ita Græcè nominatur,  
quemadmodum Latine Costus, Arabicè Kostos, siue Chast, & Italicè Costo.

Σχοῖνος ἀρωματικός.

## IVNCVS ODORATVS. CAP. XVI.

α Μεύ λινκν.

Δυσώδεια σο-  
μῶσις. i. gra-  
ueolentib. sto-  
machis Anti-  
quus codex.

Iunci odorati  
consideratio.

**O**Doratus Iuncus in <sup>a</sup> Africa, & Arabia nascitur. Laudatissimus ex Nabathæa: proximus Arabi-  
cus, quem aliqui Babylonium cognominant, alij teuchitin: pessimus ex Africa. Eligendus est  
rutilus, recens, floribus refertus, tenuis, rubentibus fragmentis, qui manibus confricando rosæ odo-  
rem emittit, igneæ mordacitatis ad linguam. Floris, culmorum, radicisque est usus. Vim urinæ ciun-  
dæ habet: menses pellit, discutit inflationes, caput aggrauat, modicè adstringit, comminuit, excoquit,  
ac uenarum spiracula laxat. Flos eius in potu utilis sanguinem reijcientibus: doloribus stomachi,  
pulmonis, iocinoris, & renum. miscetur antidotis. Radix adstringentior est: ideo [fastidijs stoma-  
chi,] hydropicis, conuulsis, drachma una cum pari pondere piperis, per dies aliquot datur. Decoctum  
uulvæ inflammationibus, ad desidentium fetus, utile est.

**I**uncus odoratus officinis Squinanthum uocatur. Quæ uox, quauis deprauatè, ex plantæ, & floris nomine componi-  
tur, in unam utrisque iunctis dictionibus. Nanque squinanthum si ad rectam etymologiam referatur, non aliud inferet,  
quàm duas hæc Græcas dictiones σχοῖνον & ἄθος, quæ Latine florem iunci significant: σχοῖνος enim iuncum, ἄθος ue-  
rò florem Græcis designat. Veruntamen flos ad nos non importatur. quod tamen mirum non est, cum etiam Galeni tem-  
pore non haberetur. Proinde inquit libro primo de antidotis. His præterea Iuncum odoratum ex Arabia allatum im-  
mitti præcipit, quem nescio quomodo schæni anthos, id est, iunci odorati florem multi uocent, cum nobis floris copia non  
adeò suppeditet. Nam etsi tota aduehatur herba, sunt tamen eius superiores partes à camelis sape depastæ: uescuntur  
enim ea, & delectantur maxime. hæc Galenus. Quæ (si licet nobis dicere quod sentimus) potius ridenda, quàm proban-  
da uidentur. Arduum quippe fuerit credere, tam ingentem esse camelorum numerum, qui locustarum modo in uniuersum  
schæni flores depascantur, ut nulla penitus supersit planta, cui flos non deuoretur. Planta est iuncus Odoratus pere-  
grina, quæ ex Alexandria Aegypti ad nos conuehitur. Nascitur in Arabia, Syriaq; cum in campestribus & pascuis, tum  
etiam





10 etiam ubi lacus quodam tempore siccantur. Folia habet Caricis uel zea, robustiora tamen, sursum spectantia, e quibus culmi exeunt geniculati, in quorum summitate flores habentur odorati. Radix est illi ima parte uillosa odorataq; sed odor tra-  
ctu temporis deperditur. Referunt quidam nasci odoratum Iuncum etiam in Apulia. quin & in Campania provenit, ut Eras-  
mus inquit Plinij auctoritate. Sed uereor, ne hallucinentur, quod nec inde flores afferantur, nec palea: neque etiam id  
Plinius affirmanter asserat. Is, quo Sepiasarij passim utuntur, non affertur aliunde, quam ex Alexandria. Caterum  
non parua quidem diligentia, dum emitur, est adhibenda. quandoquidem non desunt impostores, qui ad merces augendas,  
schœnum pælearum, & herbarum quibusdam festucis adulterent. Præterea uidendum est, ne uetustate exoleuerit: facile  
enim (ut in libro de antidotis docuit Galenus) ab hoc uis omnis euanescit. Scribunt Monachi illi, qui in Mesuem commen-  
tarios ediderunt, odoratum Iuncum, quo passim officinae utuntur, spurium & illegitimum esse, cum hæ palea (ut eorum uer-  
bis utar) Dioscoridis schœnum minimè referant. Siquidem radices primum medicinae usui congruas illi non inesse conten-  
dunt, sed capillorum modo tenues: deinde paleas ipsas nullam gustantibus acrimoniam relinquere, nulloq; rosarum odore fra-  
grare, si manibus confricentur: nec postremo iuncum aliquem proferre, sed calamos geniculis interceptos tritici, uel hor-

Monachorum  
opinio explosa



Fuch. Iapfus.  
Iunci odorati  
uires ex Gal.

dei modo. Qua in re (pace eorum dixerim) duplici errore notantur, primum quod Dioscoridem oscitanter legerint: deinde quod illud affirmant, quod exprimento proculdubio falsum esse deprehenditur. Quod autem Dioscoridem oscitanter legerint, cum dicunt schœnum iuncum proferre, non calamum, facile patet. quandoquidem contrarium scribit Dioscorides, ubi schœni usum reddit his uerbis. *χρῆσις δὲ τοῦ αἰθοῦς, καὶ τῶν καλᾶμων, καὶ τῆς ῥίζης.* id est. Usus est floris, calamorum, & radices. Præterea quod communis usus schœnos acrimoniam non habet, pariter falsum est, quippe, ut experimento quotidianie comprobari potest, qui non longo tempore consenuerit, linguam mansu uellicat. Quibus palam est, Monachos uel nunquam schœnum degustasse, uel si degustarunt, illum aded uetustate exoletum fuisse, ut (quemadmodum Galenus inquit) omnem acrimoniam, odoremque amiserit. Quod autem nostri schœni radices tenues sint, nihil ad historiam refert: siue enim tenues sint, siue crassæ, eas non descripsit Dioscorides. Schœni flores ex Alexandria una cum integra planta allatos ego in manibus habui, qui digitis attriti rosarum odorem emittebāt. Quamobrem non temerè contra Monachorum sententiam affirmandum putauerim, communis usus schœnum legitimum, & probatissimum esse. Sed ij quidem adhuc magis reprehendendi uidentur (non tamen ut eorum dignitati aliquid derogetur) quod in Diagalangæ compositione scripserint, radicem galangam uocatam legitimum esse schœnum, ipsamque galangam ad nos afferri. quod prorsus à ueritate alienum deprehenditur. Cæterum & in hoc pariter Fuchsum errasse crediderim. quippe qui scripserit sua in methodo, schœni anthi stipites nullam acrimoniam mansu relinquere. Est etiam Anguillarius qui Monachorum fortasse sententiam sequutus pluribus contendit schœniantum communis usus esse adulterinum. Primum quod caulem non habeat Cyperi, ut Dioscorides in Cypero testatur, deinde quod eius radices similes nostro uocato Phu haudquaquam conspiciantur. Præterea, quod antiquis usus fuerit florum caulis radicem non foliorum. quibus tantum nobis est usus. Ad hæc quid in nostratis tum caule tum radice nullus prorsus odor percipiatur, nec sapor, sed tantum in folijs, quibus non utitur Dioscorides. Hæc itaque sunt Anguillarij argumenta, quæ non parum fortasse ualere putaret, qui aliorum sententiam non audierit. Ego uerò hisce argumentis ne minimo quidem ungue à priori mea opinione amoueri possum. Siquidem ante Oribasium nulla Dioscoridi erat Cyperi descriptio, id est, nec foliorum, nec caulis, nec seminis, nec radices. Quo fit ut illa omnia in Dioscoride addita crediderim adde quod in omnibus exemplaribus Dioscoridis, quæ ad manus sunt, non legitur Cyperum odorati iunci modo calamum proferre, sed iunci simpliciter. Et si odorati perperam addiderit Ruellius id quod ipse uidetur apertè satis demonstrare Dioscorides, cum dicit. *χρῆσις δὲ τοῦ αἰθοῦς, καὶ τῶν καλᾶμων.* Siquidem Cyperi caulis nullam prorsus Calami faciem refert cum rotundus non sit, sed angulosus, alba farctus medulla, non inanis nec ulla in parte gemculatus, ut calamus. Ideoque Schœniantum, rotundum odoratum Iuncum uocat Galenus lib. 6. de compos. medicament. secundum locos. Adhæc non reperiō scripsisse usquam Dioscoridem, Phu radicem haberi Schœniantum similem. Sed quod Phu superior radix, quæ digiti minimi crassitudinem æquat, ex obliquo adnatas habet fibras, siue exiguas radices ijs ferè similes, quæ in Schœniantum & El-lebori nigri radicibus uisuntur. Nā ita habent Dioscoridis uerba: *ῥίζα δὲ ἡ μὲν αὐωτέρω περὶ δ' αὐατὸν μικρὴ τὸ πᾶχος, πλατύνεται δὲ ἐπὶ ῥίζῃ, ἔχει κατὰ πρὸς ὀφθαλμὸν ἢ μέλας ἢ ἄλλο ποικίλος:* quibus lingua Græcæ peritis facile palam fiet fibras tantum, quæ in Phu radice habentur. Iunci simpliciter non odorati iunci fibræ, (ut hic quoque somnauit Ruellius,) comparasse Dioscoridem. Quod uerò nostratis odorati Iunci non ueniant in usum caules & radices, sed tantum folia, præter Dioscoridis sententiam, quod nulla odoris saporisque uis in hisce partibus reperiatur, id euenire crediderim, non quod sit uerum Anguillarij argumentum, (sunt enim omnes eius partes odoratæ) sed quod ita post Dioscoridis tempora inualuerit usus. Quandoquidem Galen. uniuersa utitur planta lib. 8. de simp. med. fac. Ego quidem mihi testis esse possum, habere me nunc ad manus aliquot odorati Iunci plantarum, quarum calami ac radices, non minus sunt acres quàm folia. Quo fit ut putem rotundum, odoratum Iuncum, qui non fuerit exoletus, nunquam degustasse Anguillarium, ut nec Fuchsum. Postremo si natale solum ac uires nostri Schœniantum rectè quidem examinentur, id proculdubio ex Arabia Alexandriam Aegypti importari nos facile negotiatores certiores reddent: et legitimi odorati Iunci uiribus præditum esse omnes testabuntur Medici, qui curandis ægris sese totos dedere. Schœni uires prodidit Galenus lib. VIII. simp. med. ubi sic habet. Schœni anthos modicè calfacit, modicèq; etiam adstringit, nec planè a tenuitatis natura alienus est. Quocirca his de causis urinam mouet, mensesq; ciet adhibitu siue in fomentationem, siue in potionem. prodest & iecoris, & stomachi, ac uentris inflammationibus. Magis eo adstringit radix. Quod uerò florem uocant, calidius est. Porro in omnibus sui partibus, in alijs magis, alijs minus, gustantibus apparet adstrictio: proinde medicinis, quæ hæmoptoicis, siue sanguinem reiicientibus exhibentur, commiscetur. *Σχοίνος ἀρωματικός,* Græcis: Iuncus odoratus, Latinis: Adcher, Arabibus: Giunco odorato, & Squinantho, Italis: camelz heu, Germanis: Paya de la Mequa, siue Paia de chamellios, Hispanis: Paisture di chameaulx, Gallis nominatur.

Nomina.

Καλᾶμος ἀρωματικός.

## CALAMVS ODORATVS. C A P. XVII.

**C**alamus odoratus in India nascitur. Melior est fuluus, densè geniculatus, & qui assulosè frangitur, plena araneorum fistula, albicans, lentus in mandendo, & adstringens, cum aliquanta acrimonia. Urinam potu ciet: quare cum graminis, aut apij semine coctus, in aquæ subter cutem fusæ morbo, renum uitij, stillicidio urinæ ruptisque commode bibitur: menses & potu, & appositu pellit: tussi suffitu medetur per se, aut ex resina terebinthina, hausto per arundinem fumo: ad muliebres infessus decoquitur, & clysteribus imponitur. Malagmatis, & suffitionibus odoris gratia commiscetur.

Calami odora  
ti historia ex  
Theo.

**C**alamus, & Iuncus odoratus (ut Theophrastus est auctor lib. IX. cap. VII. de historia plantarum) trans Libanum montem, inter ipsum Libanum, & alium quendam montem paruum ualle minima exeunt: non, ut quidam dixere, inter Libanum atq; Antilibanum. Inter quos campus amplissimus, & pulcherrimus est, quem Aulonem appellant. Quæ uerò calamus, & iuncus proueniunt, lacus in amplius spatiat, iunctaq; eum palustribus siccatis isti assurgunt. Occupant locum plus quam





10 quàm triginta stadia. Virides nequaquam esse videntur, sed sicci: forma uerò nihil ab alijs differunt. Locum ingredienti protinus odor aspirat, non tamen longius spirat, ut quidam referunt. Hic enim locus à mari plus est, quàm stadia centum quinquaginta. Sed in Arabia aspirationem agri odoratissimam esse inter omnes constat. hæc de Calamo Theophrastus. Cui etiam subscribit Plinius libro. XII. cap. XXII. ubi sic habet. Calamus quoque odoratus in Arabia nascens communis Indis, atque Syria est: in qua uincit omnis à nostro mari centum quinquaginta stadijs. Inter Libanum montem aliumq; ignobilem, non (ut quidam existimauere) Antilibanum in conualle modica iuxta lacum, cuius palustria æstate siccantur, tricenis ab eo stadijs calamus & iuncus odorati gignuntur. Nihil ergo à cæteris sui generis differunt aspectu. Sed Calamus præstantior odore statim è longinquo inuitat, mollior tactu, meliorq; qui minus fragilis, & qui assulose frangitur. Inest fistulæ araneum, quod uocant florem. Præstantior est, cui numerosius: reliqua probatio, ut integer sit. Damnatur alibi. Melior quo breuior, & crassior, lentusq; in frangendo. hætenus Plinius. Sed certè satis palam esse arbitror (ut in acori commentarijs diximus) quàm magno ducatur errore Brasauolus Ferrariensis, quòd tam facile sibi persuaserit, legitimum odoratum Calamum

Brasauoli error



Fuch. opinio  
improbata.Calami odora-  
ti uires ex Ga-  
leno.

Nomina.

Calamum illam esse radicem, quæ temere omnibus in pharmacopolis illius uicem explet, quamq; uerum esse acorum superius pluribus rationibus comprobauimus. Quandoquidem primum ex ipsa Calami appellatione, deinde ex eo, quod dixerint Theophrastus, & Plinius non differre hunc forma à reliquis sui generis, id est, ab omni arundinum genere, utique constat odoratum Calamum genere, & forma arundinem præ se ferre, odoratam tamen, non autem esse radicem. Quocirca Plinius Dioscoridem fortasse secutus, dixit. Fistula (hoc est cavitati) inest araneum, quod uocant florem: non autem radici, ut falsò contendit Brasauolus, araneum illud inueniri in uulgari illo officinarum. Ad hæc Plinius lib. XXI. cap. XI. dum plura arundinum genera, & uires recenset, idem apertissime ostendit, his uerbis. Arundinis genera. XXIX. demonstrauimus, non aliter euidentiore illa natura, quam continuis ijs uoluminibus tractauimus. Et quoniam plura genera fecimus, illa, quæ in India Syriaq; nascitur, odorum unguentorumq; causa, urinam mouet cum gramine, aut apij semine decocta: cit & menstrua admotu: medetur conuulsis duobus obolis pota, iocinori, renibus, hydropi, tussi etiam suffitu, magisq; cum resina. hæc Plinius. Sed præterea uulgares calami radices, quas acori esse censemus, assulosè nequaquam frangi possunt, sed transuersim, quemadmodum & iridis. Quo fit, ut eorum innotescat lapsus, qui Calamum odoratum radicem esse contendunt, qui tamen (ut apertè ostendimus) nil aliud est, quam arundo. Caterum si quispiam dixerit, has radices, quarum est usus, esse calami odorati proprias, non acori, illud sanè argumentum destruit, quod intuentibus euidenter apparet. quandoquidem etsi complures illius acori radices habeantur, quæ sicca gerunt in cacumine folia, iridi omni ex parte similia; nulla tamen usquam inuenta est, quæ secum arundinis trunculum cacumini annexum deferat. nempe acori proprium, non odorati calami est, iridis folia ferre. His itaque rationibus Fuchsij quoque sententia improbanda mihi uidetur. quippe qui putauerit in sua methodo, uulgarem officinarum calamum ueri odorati calami esse radicem. Porro minime quidem compertum habeo, Dioscoridem, nedum Galenum, qui ex odoribus, ac saporibus uires aquè, ac qualitates omnium simplicium medicamentorum accuratissimè inuestigauit, dixisse aliquid odorato Calamo inesse amaritudinis, quam tamen in acoro haberi Galenus prodidit. Qui Calami odorati uires pluribus descripsit lib. VIII. simpl. medicamentorum, sic inquit. Calamus odoratus leniculam quandam adstrictionem, ac minimam acrimoniam possidet: magna ex parte essentia eius terrena est, & aerea, in caliditatis frigiditatisq; coniugatione temperata. Quamobrem moderatè urinam mouet, & facultatibus, quæ iecori, & stomacho imponuntur, misceri potest. tum in fomenta quoque uteri, quæ phlegmones gratia, aut irritandis mensibus assumuntur, utiliter admiscetur. Ponatur itaque, habeaturq; secundi ordinis eorum, quæ ex calfaciunt, & desiccant: ualentius tamen desiccant, quam ex calfaciant. Inest quoque ei quedam partium tenuitas, uelut alijs omnibus odoratis. Caterum illorum compluribus tenuium partium plurimum, calamo uerò non multum adest. hæc Galenus. Quibus facile patet, Calamum officinis uocatum, legitimum esse nequaquam: maior enim illi inest acrimonia, quam suo referat Galenus. Eaq; propter legitimo calamo odorato nos esse hoc æuo destitutos fateri non dubitauerim: id quod etiam aliquibus satis persuasum esse puto. Nam propterea sunt qui libellum secuti de substitutis medicamentis falsò (ut, mea quidem fert opinio) Galeno adscriptum, sphagnum, id est, muscum arboreum, calami odorati loco supponendum esse uelint. Quam equidem sententiam ut hætenus probaueram, ita etiam literis mandaueram. Nunc autem quoniam illud mihi absurdum uidetur, quòd ea medicamenta inter se commutari debeant, quæ contrariam facultatem sortita sunt, cuiusmodi esse deprehenduntur calamus odoratus & sphagnos; ideo non temerè cogor mutare sententiam, atque ab illis desciscere. Sed quid pro calamo odorato rectè substitui posse credamus, alibi, Deo concedente, explicabimus. Eius nomen Græcum est Κάλαμος ἀρωματικός: Latinum, Calamus odoratus: Arabicum, Hasabel, aut Casab aldatira: Italicum Calamo odorato.

Βάλαμον.

BALSAMVM.

CAP. XVIII.

a Meumt, &  
Drag. non ha-  
bent.b Μεμν δ' ποδ.  
i. liquor.c Meum τοῦ  
δ' ποδ. i. liquoris.d Omnia exē.  
κηρώτις μύρ-  
σινω ή κυρί-  
τον λείαν. i. ce-  
rotum myrtē,  
aut Cyprinum  
læue.e Omnia exē.  
κυρίδα ή ποίει  
ή δ' έ. σ. πιλόν. i.  
maculam non  
facit, neque no-  
tam.f λεπρόα έρεος.  
i. habens ra-  
mos tenues.

**B**alsamum arbor albæ uiolæ, <sup>a</sup> lycij, siue pyracanthæ magnitudine conspicitur. Folium rutæ proximū, longè candidius, perpetuò uirens. In Iudæa solū quadam ualle, & Aegypto nascitur: his differens modis, scabritia, proceritate, gracilitate. Quod igitur tenui, & capillacea coma est, theristum uocant, quasi demessile: fortassis quoniam ob gracilitatem facile demeratur. Aestiuus sub ortu canis ardoribus, arbor unguibus ferreis inciditur, manatque è plaga <sup>b</sup> succus, quem Opobalsamum uocant: sed tam exiguo stillatu, ut annis singulis, ne plures quidem, quam seni septenive congiij cogantur: inibique pondus duplo rependitur argento. <sup>c</sup> Succus probatio est, ut sit recens, ualidi odoris, syncerus, non ad acorem uergens, dilui facilis, leuis, adstringens, ac modicè mordens gustu. Sed uariè uitiatu misto ab aliquibus terebinthi, cypri, lentisci, balani unguento: item fusino, metopio, melle, aut <sup>d</sup> Cypria cera liquida. Quod maleficium facile deprehenditur: nanque merus in lancam <sup>e</sup> uestem fusus, neque maculam facit, neque si eluatur, notam relinquit: uitiatu autem inhæret, & lac instillatus coagulat, quod adulteratus non efficit. Quinetiam syncerus in aqua, aut lacte celerrimè liquatur, coloreque lactescit: uitiatu uero olei modo innatat, se conuoluens, aut in stellæ modum diffundens. Syncerus senescens crassescit, deteriorque redditur. Hallucinantur, qui aqua concretum pessum ire, & ad ima fidere arbitrantur: postea dissipatum supernatare. E ligni genere, quod Xylobalsamum uocant, probatur recens, <sup>f</sup> sarmento tenui, fuluum, odoratum, quadantenus opobalsamum spirans. Necessarius etiam seminis erumpit usus: quare eligatur flauum, plenum, grande, ponderosum, mordens gustu, feruens in ore, modicè opobalsamum olens. Adulteratur semine hyperico simili, quod à Petra oppido defertur. Sed coarguitur magnitudine, inanitate, uirium ignauia, sapore piperis. Efficacissima uis inest succo, & quàm maximè calfaciens: abstergit quæ tenebras oculorum pupillis offundunt: medetur frictionibus uulvæ cum rosaceo cerato appositus: menses quoque, secundas,



das, & partus extrahit: horrores illitu discutit: ulcera fordida expurgat, & cruda concoquit; urinam potu ciet: ægre spirantibus prodest: datur in lacte contra aconitum haustum, aut serpentium ictus. Miscetur acopis, malagmatis, & antidotis. In summa præcipua autoritas succo, secunda semini, minima ligno. Semen commodè potui datur doloribus lateris, pulmonum uitijis, tussi, ischiadicis, comitialibus, uertiginosis, orthopnoicis, urinæ difficultati, torminibus, ac serpentium moribus: ad muliebres suffitus perquam utile est: uulnam aperit in defensionibus balnearum decoctum, & humorem euocat. Lignum easdem habet uires, aliquantò minores. Ex aqua potum cruditatibus, torminosis, uul-  
fis, uenenatorum ictibus opitulatur: urinam cit; ad capitis uulnera cum sicca Iri conuenit: squamas os-  
suum extrahit. & ad unguentorum spissamenta additur.

10

**A**ntiquitus Balsamum ( ut Plinius libro. xii. cap. xxv. est auctor ) in duobus tantum hortis, utroque regio, altero iugerum uiginti non amplius, altero pauciorum uni terrarum Iudæa concessum erat. Sed postea propagata admodum fuit species, cum Iudæa ipsa simul cum balsamo Romani potiti sunt. Qui ueluti politicarum pretiosarumque rerum propagatores, tam dignam, claramque stirpem raram esse non tulerunt. Itaque eam malleolis serendo, atque iterando non secus ac uites in collibus propagantur latius accreuerunt. Quocirca Iustinus quoque hæc de Balsamo memoria protulit. Opes genti Iudaicæ ex uetigalibus opobalsami creuere, quod in his tantum regionibus gignitur. Est nanque uallis, quæ continuis montibus, uelut muro quodam cincta ad instar castrorum clauditur. Spatium loci ducenta millia iugera, nomine Hierico dicitur. In ea ualle sylua est & uerbere, & amœnitate arborum insignis: siquidem palmeto, & opobalsamo distinguitur. quanquam species huius insignis, ac pretiosæ arboris plurimum adaucta sit. hæc Iustinus. Scripsit Balsami historiam etiam Strabo lib. xvi. sua geographiæ, ubi sic habet. Hiericus est campus à montana quadam circumdatus, quæ in theatri speciem ad ipsum declinat. Hoc in loco est palmetum palmis abundans spatio stadiorum centum, & totum irriguum, & habitationibus plenum, ubi & regia est, & Balsami uiridarium. Quæ arbor odorata est, & fruticosa, & cytiso, & terebintho persimilis. Eius corticem uulnerantes, succum in uasis suscipiunt tenaci lacti persimilem. Sed alibi etiam, quàm in Iudæa nasci Balsamum eodem libro idem testatur, præter Plinij, & Solini sententiam, cum inquit. Et apud Sabæos thus, & myrrha, & cinnamomum nascitur: in ora etiam Balsamum, & quædam alia planta ualde odorata. hæc ille. Oriri etiam Balsamum in Arabia testis est Pausanias in Beoticis magnitudine fruticis myrti, folijs amaraci, sub cuius umbra innumere apricantur uipera, & suauissimo eius liquore aluntur. Sed quoniam modo sit factum ( ut in Syriam peregrinantes uno ore fatentur ) quod hoc tempore omnibus sanè Balsami plantis Iudæa sit penitus destituta, cum olim sola Balsami ferax à compluribus crederetur, quid certi dicam, & quibus auctoritatibus id comprobem, sanè non habeo. Verum cum certo sciam probatissimorum uirorum testimonio, qui ex Italia soluentes pluries in Aegyptum nauigarunt, Memphi Balsami uiridarium extare, illud fortasse euenisse putandum est, quod è Iudæa ab Aegypti regibus, quibus uniuersa subijciebatur Syria, omne in uniuersum Balsamum eò fuerit translatum, quod decoris inde plurimum regi accederet. Quanquam Balsamum in Aegypto quoque prouenire antiquorum monumentis mandatum est, ut ex ipso Dioscoride constat, atque etiam ex Galeno libro primo de antidotis, cap. lxxxv. ubi de melle agit componendis antidotis idoneo. Veruntamen diu est, quod in Italiam, ne in totam dicam Europam, neque lacryma, neque semen, neque lignum, neque cortex importantur, nisi adulterijs, & imposturis uitiata. Ceterum non modò fuit id ætatis nostræ adulterium, sed & antiquorum, ut auctor est Theophrastus, qui hæc de Balsamo lib. ix. cap. vi. de historia plantarum posteritatis memoria mandauit. Balsamum in ualle Syriæ prouenit. Eius hortos duos tantum affirmant, alterum uiginti iugerum, alterum multò minorem. Arboris magnitudo, quæ malo punice magnæ: rami multi: folium rutæ simile, candidum tamen, perpetuò uirens: fructus similis terebintho tam magnitudine, & figura, quàm colore. Is quoque admodum odoratus est, & magis quàm lacryma. Colligi lacrymam in caudice, & parte superna tradiunt, facta incisura unguibus ferreis sub hydere, cum æstus maximè angit. Collectum uerò æstate fieri tota. Sed quod manat, multum non esse, uix enim toto die concham posse impleri: odorem tamen inferri eximium, & copiosum, adèd ut ex paruo spatium per longum odor ualeat permeare. Verum syncerum ad nos nullum aduehi, sed quod mistum colligitur: plurimis enim missionibus uitiari, quodq; Græciæ uenditur. Ideoq; Galenus lib. primo de antidotis narrabat, cum non ignoraret, opobalsamum diuersis modis adulterari posse, ita ut difficulter ementi discerni queat, se proprio oculorum intuitu cernere uoluisset & quomodo cresceret Balsamum, & quomodo lacrymam mitteret: uoluitq; syncera eius lacrymæ partem habere, ueluti regulam ad dignoscendum alios Balsami liquores, qui per orbem ab impostoribus uitiati circumferebantur. Modus autem incidendi corticis, ut inde liquor effluat, apud auctores sanè uariis est. quandoquidem Theophrastus, & Dioscorides arborem dixerunt unguibus ferreis scalpi, ut inde uulnere cortice fluat lacryma. Plinius uerò contra, si ferro incidatur, statim siccari, atque emori scribit: ob idq; qui opobalsamum colligunt, inquit, uetro, lapide, osseisque cultellis ad corticem uulnerandum utuntur, deinde succum lana excipientes in corniculis colligunt. Ceterum cum mecum sæpius cogitauerim à tot imposturis, quæ indies fiunt, nos cauere non posse, non alienum fore duximus illud in hominum memoriam reuocare, quod si unquam opobalsamum uenale inueniatur ( tamen si in Italia per longas ætates non amplius ipsum uenturum putem ) non ematur, nisi prius de eo omne fiat periculum, quo clarè cognoscatur omnibus ijs præstare tum notis, tum facultatibus, quæ illi ab auctoribus tribuuntur. Ad hæc Balsami fructus, siue semen, quod Carpobalsamum uocant, ab eo quidem longè differt, quod his temporibus ex Alexandria comportatur. Siquidem optimum legitimumque flauum sit oportet, farctum, ponderosum, gustu mordens, & feruens in ore: non autem nigrum, leue, inane, non acre, & nullum spirans odorem, quale, quod circumfertur, deprehenditur. Quo fit, ut non aliud suspicandum sit, quàm quod hoc idem sit semen hyperico simile, quod etiam Dioscoridis æuo à Petra Palestine oppido deferebatur. Hoc idem ligno euenit, quod Xilobalsamum uocant officinæ Græcos secuta. quippe quod passim in ijs habetur, potius myrtum, quàm Balsamum refert. Corticis non meminit Dioscorides, quanuis dixerit Plinius

Balsami confectio.

Carpobalsamum non legitimum.

libro



Balsami vires  
& Galeno.

Fuchsi opinio  
improbata.

Balsami facti-  
tij conficiendi  
ratio.

Nomina.

libro & cap. superius citatis, ipsum quoque in usu medentium esse. Balsamum memorie prodidit Galenus lib. vi. de simplici-  
plicium medicamentorum facultatib. sic inquit. Balsamum desiccatur, & excalfacit secundo excessu. Est autem tenui-  
partium, adeo ut odoratum sit. Sed liquor eius subtiliorum etiam partium est, quam ipsa planta, non tamen adeo calidus,  
ut quidam existimant tenuitate partium falsi. Porro fructus eius persimilis genere facultatis est, ceterum longe in sub-  
tilitate partium inferior. Placet eidem Galeno (ut in libello de supposititijs medicamentis illi adscripto legitur) ut Balsa-  
mi uice statim myrrhæ, aut oleum irinum, in compositis medicamentis commodè inferi possit: xylobalsami uero loco leu-  
coij radix. Porro quid carpobalsami uice supponendum sit, nullibi apud eundem repperi. tametsi in quodam incerti aucto-  
ris libello, quem seplasiarij. Quid pro quo nuncupant, pro opobalsamo oleum terebinthinum, uel laurinum, uel gummi he-  
dæ, subiiciatur; pro carpobalsamo hedera corymbus: & pro xylobalsamo hedera ipsius lignum: tantam ille hedera  
tribuit auctoritatem, sed alia est opinio nostra: nam ipse libentius pro opobalsamo oleum myristica nucis, uel styracinum  
supposuerim, quam terebinthinum, uel laurinum; pro xylobalsamo agallochum; & pro carpobalsamo uulgares cubebas.  
Quod autem Carpobalsami locum cubebæ rectè supplere possint, plerique rei medicæ studiosi id mecum sentiunt. Sed ad-  
dam præterea, quod si ea mandantur, dentibusve conficiantur, mordent gustum, feruentes in ore percipiuntur, & aroma-  
tis non modicum resipiunt. quas nimirum qualitates Balsami fructui inesse Dioscorides testatur. Hinc igitur fit, ut in hoc  
à Fuchsi, uiro alioqui doctissimo, planè dissentiamus. nanque is in libro, quem de compositione medicamentorum nuper  
auctum edidit, Carpobalsami loco leucoij radicem supponendam censet: eo quidem argumento (ut inquit) quod ita scriptum  
reperit in eo Galeni libro, cui titulus est de substitutis medicamentis. Verum cum ipse nusquam (quod equidem legerim)  
in legitimis Galeni libris inuenerim, hunc auctorem, si desit Carpobalsamum, substituere, uel uiribus proximam facere  
leucoij radicem, cui nulla prorsus inest qualitas, neque facultas, quæ Carpobalsamo respondeat, non est, cur in hoc Fuchsi  
probem sententiam. Ceterum affertur iam (ut audio) ex occidentalibus Indijs liquor odoratissimus liquido styraci admo-  
dum similis, quem qui deferunt, appellant Balsamum, quod notas nonnullas Balsami præ se ferat. Veruntamen cum teste Stra-  
bone Balsami lacryma lacteo colore sit, crediderim potius nouum liquorem hunc, ueram esse statim, uel styracis liquorem,  
quam Balsami: ob idque non esse penitus ab re, si quispiam eo Balsami loco uteretur. Quidam recentiores cum se Opobalsa-  
mo destitutos conspicerent, illud artificio quodam non sanè damnando componunt. Faciendi modum sic habeto: ego enim  
hac ratione pluries ipsum mihi confeci. Sumito resina terebinthina, abiegna, cuiusque libram: thuris albi, ladani, cuiusque  
unc. sex: nardi Indici drac. duas: radicem phu, iridis, acori, asari, cyperi, singul. drachmam: mastiches, galangæ, ca-  
ryophyllorum, cassiæ odoratæ, zedoariæ, cuiusque drach. sex: nucum myristicarum unc. quatuor: macis unc. unam: agal-  
lochi unc. duas: gummi elemi unc. sex: aloes hepaticæ, myrrhæ, cuiusque unc. unam & semis: castorei drach. decem: ossium  
cariotarum, styracis calamiti pinguis, laseris odoratis, sing. unciam: lacrymæ sanguinis draconis sex unciam: florum lauen-  
dula unc. quatuor: olei unguentariæ glandis unc. sex. Quæ ex his atterenda sunt, in puluerem conterito, liquoribusque ad-  
misceto, & uitreo organo (si nescis, Chymistas consulito) diligentissimè ui commensurati ignis oleum elicit. Primum enim  
clarissima tenuissimaque emanat aqua, tenuissimarum utique partium, quæ igni admota modo quodam admirabili flagrat:  
hec aqua Balsami dicitur. Deinde defluit oleum colore aureo, & substantia inter tenuem, & crassam, quod oleum Balsa-  
mi uocant. Postremò uero id manat, quod Balsamum uocant, rufo colore. Aqua, quæ prius fluxit, uentriculi inbecil-  
litate affectos hausta mirum in modum inuat: siquidem tum pituitam, tum flatum ualenter consumit. sed quod acerrima  
sit, dari sanè per se nequit, nisi uino, aut iure aliquo admista. Liquor deinde, qui secundo stillicidio fluxit, quem quidam ca-  
teris præferunt, mirificè neruorum uulncribus, compaginum cruciatibus, conuulsis, resolutis, comitialibusque succurrit.  
Ultimum uero oleum hæc omnia similiter præstat, uerum debilius. Pollent hi liquores & ad alia innumera corporis incom-  
moda, quæ breuitati consulentes silentio inuoluenda duximus. Βάλαμον sic Græcè dicitur, ut Latine etiam Balsamum:  
Arabice, Balesem, Bolesina, aut Belsan: Italicè, Balsamo.

Ἀσπλάθος.

ASPALATHVS.

CAP. XIX.

a Meis & Cat.  
ἐνυλόνος. i. li-  
gnosus.  
b Meum μύρε  
i. i. unguen-  
tarij.

c Meum οὐρε-  
ας, fordida na-  
rium ulcera.

Aspalathi con-  
sideratio.

Aspalathus, alijs eryfisceptron, frutex est<sup>a</sup> surculosus, multis spinis horrens. Nascitur in Istro,  
Nifyro, Syria, & Rhodiorum insula: quo ad unguentorum spissamenta<sup>b</sup> pigmentarij utuntur.  
Optimus est grauis, detracto cortice rubescens, aut in purpuram uergens, densus, odoratus, gustatu  
amarus. Est & alterum eius genus candidum, lignosum, sine odore: quod deterius habetur. Vim  
calfaciendi cum adfrictione obtinet. Vnde decoctum cum uino ad tetra oris ulcera colluenda con-  
uenit: ad nomas genitalium, & <sup>c</sup> fordida ulcera infunditur: subiectum in pello, partum extrahit.  
Aluum fistit eius decoctum: & sanguinis reiectionem potu cohibet: urinæ difficultatem, inflationem-  
que discutit.

Aspalathus quidem ex Creta, Rhodo, uel Syria ad nos (quod ego sciam) non aduehitur: etsi existimaucrint nonnulli  
santalum rubrum uocatum esse Aspalathum. Quorum errorem Serapio manifestè prodidit: quandoquidem de san-  
talo agens, nullum (ut assolet) affert Dioscoridis testimonium, sed tantum suæ gentis nritur auctoritatibus. Quod ma-  
ximò argumento est, santalum rubrum nihil cum Aspalatho habere cognationis. Meminit tamen Serapio Aspalathi sub  
Arabico nomine Darisaban, ubi leguntur omnia, quæ de ipso tradidit Dioscorides. Huic alia ualidior accedit ratio. si-  
ras, continuas santalorum rectæ proceritate sylvas unanimiter uidisse narrant. Quod longè abest ab Aspalatho, qui fru-  
tex humilis est suauiter odoratus, amarulento gustu; quæ in rubro santalo non deprehenduntur, rubrum enim santalum odo-  
ratum non est. Quod si quandoque odoratum sentitur, id (ut optimè norunt periti myropole) non euenit, quod ex se tale  
sit, sed



fit, sed quod, dum una cum albo, & flauo importatur, quæ odorata sunt, ex illis sibi odorem ascriuerit, qui tamen tractu temporis facile euanesceat. Porro Ruellius (ni fallor) mediocri censura non uacat, quod pro certo asserat, id legitimum esse Aspalathum, quod Rhodium oleastrum nonnulli uocant: quo item quondam agallochi uice utebantur myropolia. Cuius materiem cum & in seplasijs, & apud artifices, qui precatorias (ut ita dicam) coronas ad Deipara uirginis salutationes torno conficiunt, diligentissime sum perscrutatus, ea sanè nigra partim, partim uerò ex nigro, flauoque uenosa mihi sese obtulit. Rubram autem, & subrubram (ut Ruellius inquit) nusquam me uidisse ingenuè fatèri possum. Adde etiàmnium, quod sit (quemadmodum Rhodij narrant) hæc planta ex olearum genere Rhodio tractu abundè proveniens, quæ oliuas etiam proferat, sed nec multis spinis horrens, nec detractò cortice rubescens. Quamobrem (ut mea fert opinio) Aspalathus non erit Rodium oleastrum quamquam sententiæ nostræ non subscribat Anguillarius. Ille Constantinum Myropolam testem adducit. Ego Rhodios alios, à quibus de his omnibus diligenter sum percontatus, qui plantam hanc oleastrum, non Aspalathum uocari dicunt. Itaque cum nobis Aspalathus desit, qui tamen facile ex Rhodiorum insula afferri posset, suppleat eius locum uiticis semen: sic enim in Galeni succidaneis scriptum reperio. Meminit Aspalathi Galenus lib. vi. simp. med. sic inquit. Aspalathus gustu quidem acris simul & adstringens est: facultate uerò ex dissimilibus constat, nempe partibus suis acris excalfaciens, partibus uerò alijs, austeris scilicet, refrigerans. Itaque utriusque ratione deficcet, & proinde ad putredines, & fluxiones est utilis. hæcenus Galenus. Ceterum quod etiam hi nostri commentarij Santala redoleant, posteaquam antiquiores Græci eorum non meminerunt, de his hic differere non alienum duximus. SANTALVM itaque in utraque India syluis densissimis, ingentissimisque nascitur. Cuius tria numerantur genera: quorum præfertur pallidum, secundum locum habet album, postremum rubrum, quod nullo commendetur odore. priora duo suauiter spirant. Quapropter Mauritanorum sententiam minime probandam putauerim, qui Santalum tertio ordine frigesacere, siccare uerò secundo memoriæ prodiderunt. Rubrum (ut ipsi asserunt) priuatim defluxiones prohibet: incandescentibus inflammationibus, podagrisque ex succo solani, aut sedi, uel portulacæ utiliter illinitur. Candidum, ac pallidum, ex rosarum aqua fronti imposita, capitis dolores mulcent. Aduersantur omnia calidis febribus: epota æstuanti uentriculo mirificè auxiliantur. Fiunt ex ijs, & aqua rosarum epithemata, quæ uentriculo illita eius feruorem in ardentissimis febribus extinguunt. Ad hæc (ut auctor est Auicenna libro de uiribus cordis) Santalum non modò cordi efficacissime letitiam affert, sed & robur non paruum addit. Quare his immiscetur medicamentis, quæ cordi, & cordis palpitationi maximam opem præstant. Quod ἀσπλάθος Græcis, Latinis item Aspalathus uocatur: Arabibus, Darfisaban: Italis, Aspalatho.

Ruellius errore notatur.

Aspalathi uires ex Gal.

Santalorum consideratio, & uires.

Nomina.

Βρυον.

M V S C V S.

C A P. XX.

Conclusa non legit Orib. a Meem addit μέσον δερμὶν καὶ ψυχρὸν. Drag. μετὰ θερμῆς καὶ ψυχρῆς. i. medium in caliditate. & frigiditate.

30 **B**ryon, [id est, Muscus, à quibusdam splachnon appellatur. In cedro arbore, populo alba, & quercu inuenitur.] Optimum est cedrinum, proximum populneum: in quo genere candidum, & odoratus præstat: nigricans improbat. Adstringendi uim habet. a Decoctum insidentium uuluis utile. Vnguento balanino, oleisque inspissandi gratia inferitur: thymiamatum, acoporumque compositionibus conueniens.

40 **C**alenus lib. vi. de simplicium med. facultate, & post ipsum Paulus non modò Muscum, qui cedris innascitur, intactum non reliquit, sed præterquam quod populnei, & querni meminerint, de eo etiàmnium, qui in picca arbore abieti cognata oritur, tradiderunt. A qua ipse quidem in uallis Anania montibus supra Tridentum muscum admodum uillosum proprijs manibus quampluries decerpit, multo sanè odoratiorem, pulchrioremque, quam qui in populo, & quercu prouenit. Nec minus piceo suauiter olet abiegnus, quo in eorundem montium syluis, abietes innumeras adeò uillosas, incanasque mihi uidere sapius contigit, ut prima statim facie crediderim uillos frondium loco ijs in arboribus genitos esse. Sortitur arboreus Muscus uaria, ac diuersa nomina: quippe & muscus, & bryon, & sphagnos, & splachnon, & hypnon appellatur. Meminit huius Plinius lib. xii. cap. xxiii. sic inquit. Sphagnos in Cyrenaica prouincia maxime probatur: alij bryon uocant. Secundum locum obtinet Cyprius, tertium Phœnicus. Fertur & in Aegypto nasci: quin & in Gallia non dubitauerim. Sunt enim hoc nomine cani arborum uilli, quales in quercu maxime uidemus, sed odore præstantes. Laus prima candidissimis, atque altissimis: secunda rutilis: nulla nigris. Et in insulis, petrisque nati improbantur, omnesque, quibus palmarum, atque non suus odor inest, hæcenus Plinius. Ceterum in eo genere, quod in Italia prouenit, is & nobilior, & odorator apparet, qui in larice nascitur: quapropter & uiribus fortasse præstantior erit. Nimirum recorder me non parum eo quandoque fuisse oblectatum, dum nocturno tempore quibusdam in montibus super feno recumberem, ex conquisitis plantis defatigatus, ubi larices innumera erant omni ex parte uilloso musco incana. Quandoquidem pastores, ut nos ueluti re noua, & uoluptuosa reficerent, quodam paruo ignis lumine hos uillos incendebant, qui tanto flagrabant impetu, & crepitu, ut nobis quidem uiderentur tormentorum puluerem facile superare. Quippe flammæ una cum ingenti fauillarum copia, in obscura noctis silentio ad astra tolli uidebantur, relicto sui odoris oblectamento. Vnde illud existimauerim, quod Galenus, cum bryon in quercubus, & piceis inueniri tradiderit, non solùm de picea intellexerit, sed etiam de congeneribus plantis, nempe abiete, larice, & pinu. Is autem lib. vi. simp. med. citato, ita de eo scriptum reliquit. Bryon, quidam uerò splachnon. Inuenitur autem in quercubus, & piceis, & populis albis. Vim habet adstringentem, inualidam. Nec enim multum est frigidum, sed propinquum ferme medijs, quia uidelicet & digerendi, & emolliendi facultatis est particeps, maxime quod in cedrinis lignis reperitur. Muscum officinæ Arabas secutæ Vscæam uocant. Inter quos Serapio epotum uinum retulit, in quo diebus aliquot uscæa maduerit, altum somnum inducere, uentriculum roborare, uomitiones compescere, & aluum sistere. Ad hæc Muscus (ut Auicenna inquit) utiliter inter cordis medicamenta inferitur, quod odoris fragrantia animi defectus inuet.

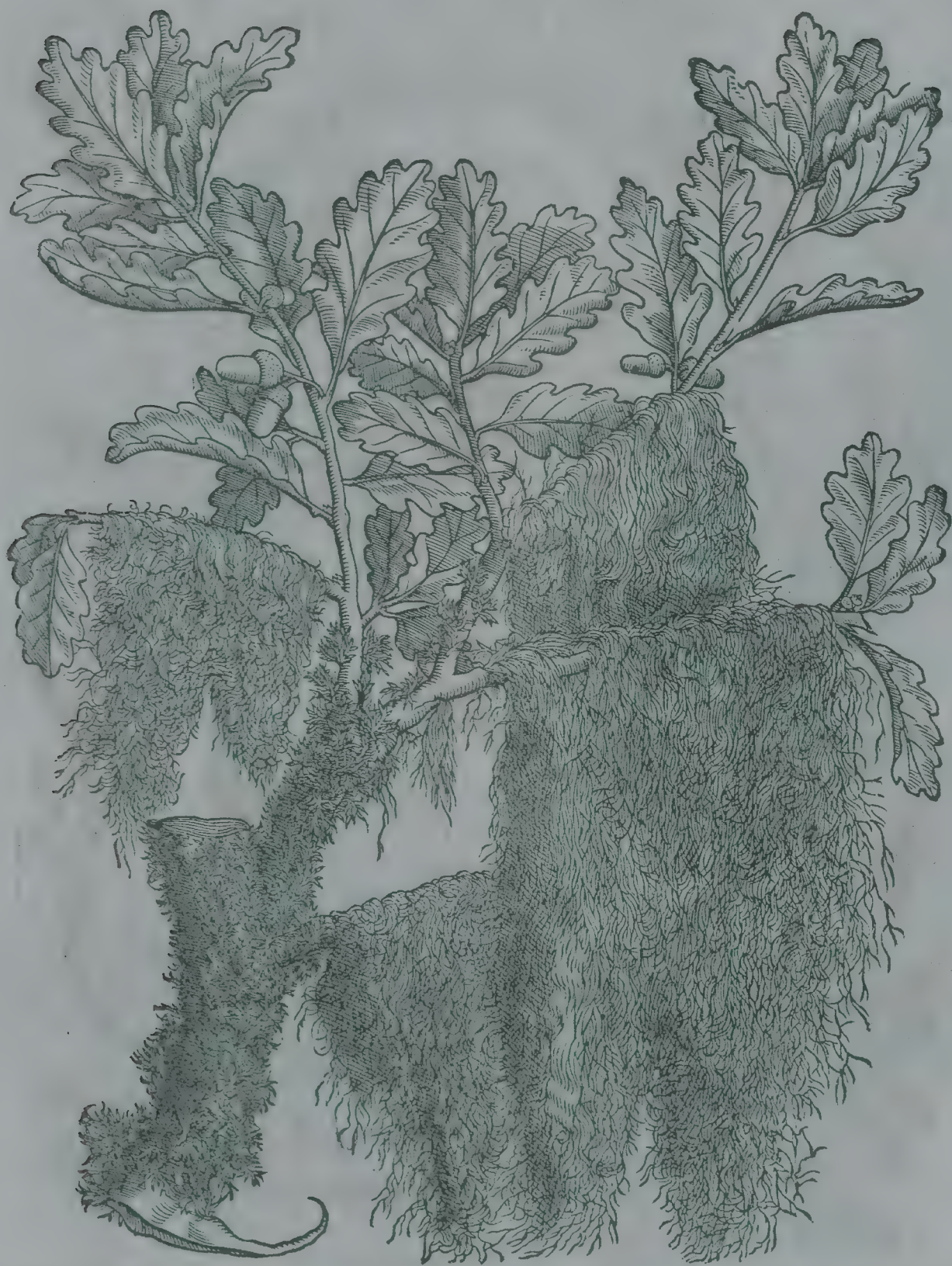
Musci arboræ historia.

Musci arborei uires ex Gal. & Arabibus.

F

Eß

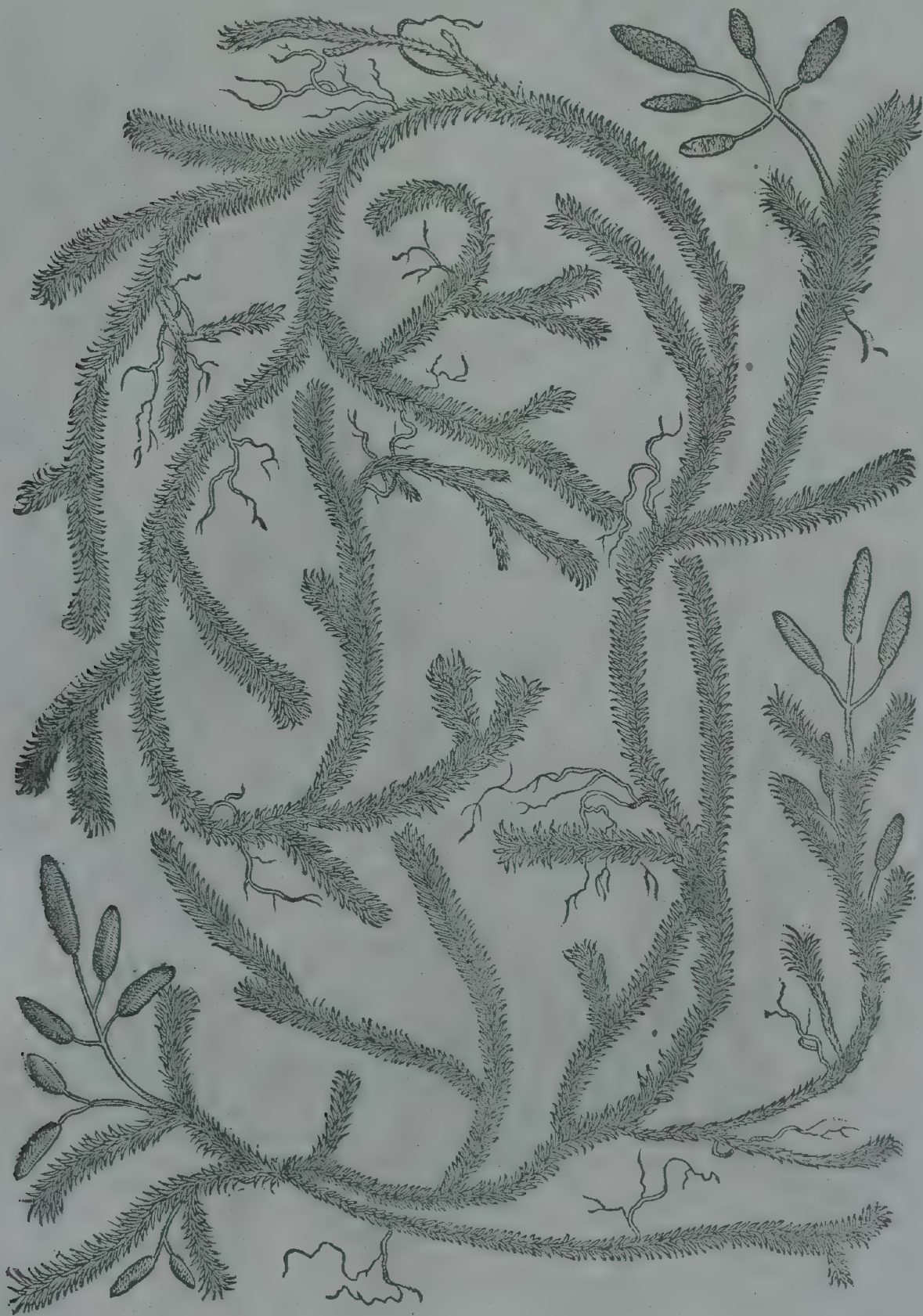




Musci terre-  
stris considera  
tio.

Est & planta, cuius superius in celtica nardo meminimus, quam recentiorum quidam TERRESTREM MVSCVM appellant. 10  
Hac longas viticulas ubique oblongis numerosissimisq; foliolis circumuestitas, funiculi instar habet, quæ sæpe ad septem, octoq; ulnarum longitudinē protenduntur. compluribus utrinque adnatis ramulis, pariter foliolis circumseptis, ut piceæ arboris summitates. Tota planta tactu sicca est, & subaspera, colore ex uiridi pallescente. Serpit bumi, & inter saxa musco scatentia; nititurq; radicibus plurimis capillaribus ex ipsis viticulis prodeuntibus ut in hedera. Emittit Iunio mense, in ramusculorum summitate iulos corylaceis ferè similes sublauro colore. Nascitur in syluis sabulosis, & inuijs locis, & præsertim inter muscosos lapides. Hanc plantam pro celtica nardo, adhuc aliqui usurpant Myropola: qui uulgares sequuntur errores. Præstat tota planta ad calculosos affectus: nam si uino incoquatur, eo epoto, renum calculi franguntur, pellunturq; certissimo experimento. Idem contusus, & deinde ex aqua decoctus, inflammationes, et calidos dolores mulcet. ob idq; hoc auxilium à multis usurpatur ad podagram à calore prouientem. In uinum pendulus impositus breui restituit illud. Sed quoniam arboris muscus odoratissimum Moschon mihi in memoriam redegit, qui ab oriente, & occidente, quibusdam pilosis utriculis conclusus desertur, etsi Dioscoridis Galeniq; auum hunc silentio præterierit; nos tamen haud quaquam dissimulanda





IO landa putauimus, quæ ad hanc rem pertinere arbitramur. Siquidem hi nostri commentarij meritò de me conqueri potuissent, si eos tanta odoris suauitate destitutos reliquisssem; præsertim cum omnibus palam sit ubique terrarum Moschum inter præziosa odoramenta primam sibi comparasse sedem. Quippe non modò collo, auribusque suspensus, uestimentis interpositus, chirothecis illitus, crumenis conclusus, ore retentus, & barbæ & supercilijs inunctus defertur Moschus, quò alarum, nariumque tædia, sudoris graueolentia, & insuaues corporis halitus occulantur, lasciuiæ oblectamenta angeantur, molliorq; politia fiat; sed etiam ut odoris suauitate Deiparam uirginem concilient, ne dicam, ut hac fucata hypocrisi lasciuiam dissimulent (eò enim uanitatis peruentum est) Moschum ipsum in orbiculos componunt, quibus funiculo traiectis angelicas salutationes in calu eructant. Omnia deniq; quibus miscetur Moschus, sua odoris iucunditate commendat. Quòd si hæ lucubrationes eo sortè caruissent, uerendum quidem erat, ne cum illis gratiam iniussent, qui mira undiq; odoramentorū fragrantia redolent. Quamobrem ut & ij sibi unguenta omniū præstantissima, odoratissimaq; comparare ualeant, Moschi primùm, deinde uerò liquoris Zibetti uocati, & Ambari denique historiam, & facultates describam. MOSCHVS itaque (ut Ruellius ex Aetio, transcribit, si tamen ea Aetij legitima sunt, cum potius Symeonis Setbi esse uideantur) plura habet genera. Præfertur qui in

Moschi odora  
ti historia.

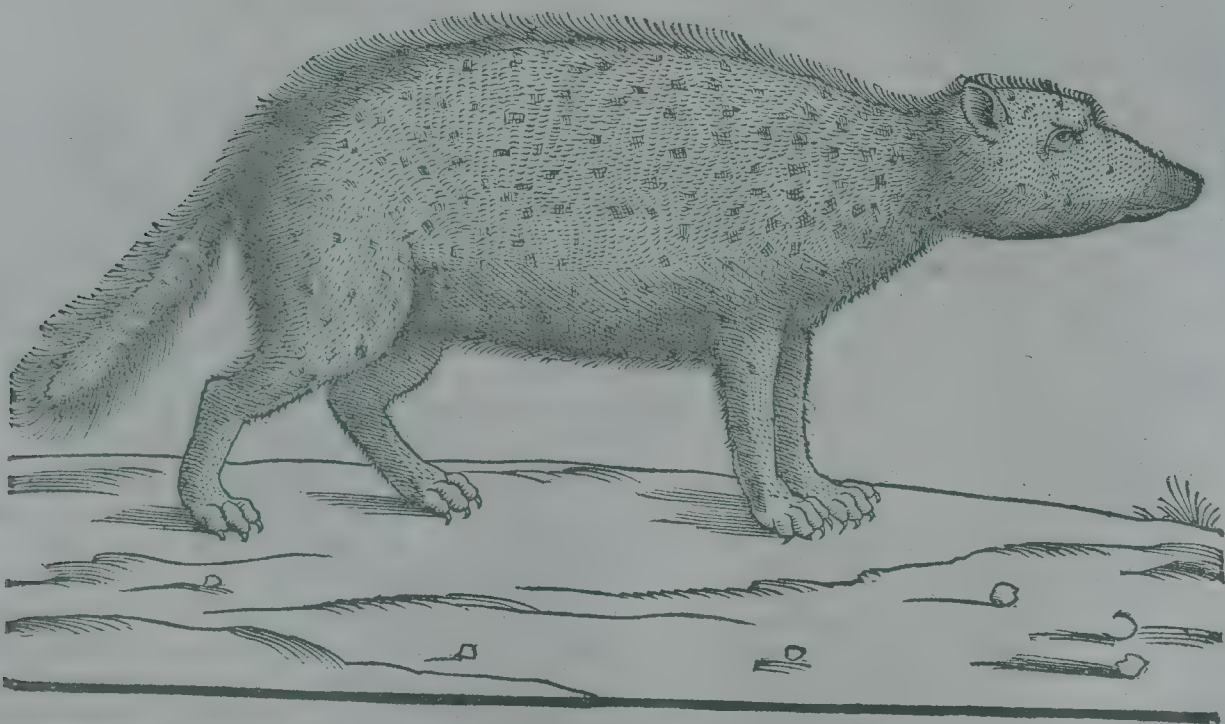


municipio quodam nascitur, quod magis, quam Chorasæ ciuitas ad orientem uergit: hoc barbaro nomine Pat dicitur, colore subflauo. Secundam sibi sedem arrogat, qui ab India defertur, priori bonitate cedens, colore subnigro. Eo infirmior censetur qui à Sinarum agro mittitur. At Moschus omnis in umbilico cuiusdam animalis gignitur, quod caprea simile est, unico armatum cornu, prægrandi corpore. Huic cum in uenerem agitur, furoris uehementia umbilicus intumescit, fitque uomica prægnans cõgesto inibi crassiore sanguine: quo tempore & pabulo, & potu ferum animal abstinet, humique crebrò uoluitur: qua uersatione umbilicum lutofo, faculentoque sanguine turgentem exprimit. Caterùm emissa sanies post aliquod tempus sibi magnam odoris suauitatem adsciscit. De Moscho inter Arabas scripsit diligenter accurateque Serapio, his uerbis. Animalia capreis non absimilia, quæ moschum gignunt, in Tumbascorum, & Sinarum agro potissimum habentur, loca inuicem contermina. Tumbascinus Sinico longè præstantior est, quod caprea moschum gignentes & nardum, & alias odoratissimas plantas depascantur. Quod Sinis non euenit, nam etsi hæ quoque odoratis uescantur herbis; eæ tamen odoris, & facultatis præstantia, nardum, & ceteras Tumbasci plantas non æquant. Quinetiam in causa est demetendi ratio. quippe Tumbascini è uomica folliculo saniem nunquam eruant, quò adulteria permisceant, & non nisi sereno celo syncerum legunt. Sinici uerò uomicae utriculum exprimunt, & exclusa sanie imposturas quasdam admiscunt, nubilo parumque arridente celo, & alabastris recondunt. Is ceteris præstat, qui maiore odoris fragrantia redolet, & qui è uomica maximè matura eruitur. Sunt & inter hæc animalia, quæ ab alijs moschum ferentibus nullo discrimine differunt, præterquam caninis uocatis dentibus. quippe hæc uerummodo exertos palmi longitudine dentes habent, & pariter moschum præstantissimum gignunt. Moschus præcox tetro, & insuauis odore displicet, uerùm uenatores immaturi folliculos excutientes, tantisper eum libero aere suspendunt, dum ab æto prorsus fæore maturuerit. Is enim aeris cõctione perfectæ, miram sibi conciliat odoris suauitatem. Veruntamen præcipuus habetur, qui suapte natura in animalis utriculo sibi maturitatem comparauerit. Hunc incolæ per saxa metunt, & arborum truncos, nanque animal cum uomicam maturam esse præsentit, saxi & trunci sese magno oblectamento affricat, donec factò uomica emissario tota saniei uis effundatur. Hic ceteros sanè antecellit, tanquam solis cõctione, & calis benignitate maturitatem ultimam consecutus. Hunc itaque moschum inde uenatores colligentes eorum animalium utriculis asseruât, quæ aliàs uenatione captauerant. Isque ille moschus est, quo reges & donantur, & utuntur. Moschus excafacit ordine secundo, siccatur uerò tertio. Cor frigidum, ac tremulum roborat, & omnibus ipsius affectibus opem præstat potus, atque illitus. Detergit tenues oculorum albugines, & humidas defluxiones exiccat: cerebrum roborat, & diuturnum capitis dolorem mulcet, si tamen pituita redundantia proueniat. Coles ex eo cicino oleo macerato perunctus, promptius in uenerem excitatur. Fit è Moscho confectio suavis in exiguas particulas digesta, quam Itali appellant Moschardini, hoc modo. Tragacanthæ gummi uncia, unâ cum sanguinis draconis lachrymæ binis drachmis, stillatitia aqua rosarum, duobus diebus maceratur. deinde in mortarium conijciuntur. His adduntur sacchari albiissimi drachmæ sex, amyli drachmæ quinque, moschi ex aqua rosarum dissoluti scrupulus. Atteruntur deinde pistillo quousque simul misceantur. postremò digeruntur in particu-

Moschi odorati uires.

Confectio è Moscho.

### ANIMAL ZIBETTI.



las bordei granis haud maiores, & siccantur in umbra. Præstat ad oris graueolentiam, si una, aut altera portio in ore contineatur. Probant nonnulli an Moschus legitimus sit, hoc modo. Pondus libra examinatum in labellum humore perfusum immittunt, tum paulò post iterum aqua lance ponderant. Quod si superferatur, syncerum & legitimum existimant: sin cedat, spurium, & adulteratum putant. Huic simile aliud quodpiam habemus, sed præterquam quod mirum in modum oleat, primo statim occurso odoris uehementia nares admodum ferit. Hoc uulgari sermone uocamus ZIBETTO, unguentarijs maximè expetitur ad ea odoramenta componenda, quæ propriè misturas appellant. Gignitur

Zibetti historia, & facultas.



tur id in exteriori testiculorum utriculo cuiusdam animalis, feli, qui ueteribus adificiorum ruinis oberrat, non absimilis. Catos hec animalia uocant, quos sapius Venetijs uidi ex Syria delatos. Est autem Zibettum tanquam sudor inter huiusce animalis testiculos concrefcens, calida, humidaque facultatis. Id cauernula umbilici impositum uulue strangulationibus mirifice prodest: proinde nec mirum est, si eo uiri peni circumlito magnum mulieribus in coitu afferant solatium: Adulteratur Zibettum ab impostoribus felle bubulo antiquo, aloe, aqua rosarum, cariophyllis, & Moscho, sed fraus gustatu facile deprehenditur. Porro ex quo AMBARVM aliud odoramenti genus gignatur, quod nos uulgò uocamus Ambracane, uarij uariè opinantur. Alij nanque tradunt ipsum in maris alueo non secus, atque in terra fungos oriri, ac deinde seuientibus procellis, è profundo elici, & in litus expui. Nonnulli uerò referunt piscem Azelum nomine Ambarum hoc auidiſſimè prosequi, cuius esu necem sibi statim consciscere. Quod cum sciant piscatores huius rei periti piscem hunc mortuum, undisque fluctuantem coniectis uncis & funibus extrahunt: & Ambarum scisso animalis uentre eruunt. Quod uerò (ut perhibent) proximè dorſi spinam inuenitur, id maxime præfertur alio. Quidam præterea in fontibus quibusdam Ambarum natare scribunt, qui bituminis modo illud eructant. Huius sententiæ è recentioribus Græcis inuenio Symeonem Sethi, qui Ambarum describit his uerbis. Ampar, quod & Ambar appellatur in diuersis locis scaturit. Sunt enim eius fontes ut bituminis, & sulphuris, & rerum similium: Tria Ambari faciunt genera. Præfertur colore fuluum è Selachito Indiæ petitum. Aliud subalbidum, quod è Sincbriofelice Arabiæ oppido aduehitur. Tertium atrum, & cæteris uiribus imbecillius. Excalfacit Ambarum, & siccat: cerebrum, & cor olfactu roborat. Senibus, & natura frigidis opem mirifice præstat. Quare ijsdem potius, quàm inueni-  
bus chirothecæ Ambaro imbutæ concedi deberent. Vino infusum temulentos efficit. Cæterum ex antedictis quæ sit Ambari historia ut uerior accipienda, non equidem ausim decernere, quòd nihil adhuc certi atque explorati habeam. Neque etiam libet subscribere sententiæ Fuchſij, quanuis uiri eruditissimi: qui in libro de componendis medicamentis, quem ultimo loco au-  
Etum edidit, Ambarum nostri usus factitium esse censet, atque legitimum Ambarum, de quo scripserunt Mauritani, quodq; ipse succini generi adſcribit, desiderari. Siquidem non uideo, quibus rationibus, uel auctorum testimonijs hanc suam compro-  
bet sententiam. Muscus arboreus ῥόδον καὶ ἀλλοχόν Græcis appellatur: Muscus, Latinis: Axnech, aut Vsnec, Arabibus: Moscos, Italis: Moosch, Germanis: Boemis Mech. At Moschus odoratus μόσχος Græcis recentioribus nominatur: Moschus, Latinis: Misch, seu Mesch, Arabibus: Muschio, Italis. Bysem, Pijzmo, Boemis. Ambarum autem uocant: Itali Ambra: Ger-  
mani Ambar: Boemi Ambor: Hispani Ambar.

Ambari histo-  
ria uaria.Ambari gene-  
ra & uires.

Fuchſij opinio.

Nomina.

Ἀγάλλοχον.

AGALLOCHVM.

CAP. XXI.

30 Gallochum lignum est, quod ex India, atque Arabia deportatur, thuiæ ligno simile, maculatum, odoratum, gustu adstringens cum quadam amaritudine: a cute uerius quàm cortice uestitur, ali-  
quantulum uersicolore. Manditur, aut decocto os colluitur, commendandi halitus gratia: b sudores arcet toto corpori inspersum: pro thure ad suffimenta substituitur. Radix epota drachmæ unius ponde-  
re, humida stomachi uitia, & imbecillitatem, feruoremque mulcet: si lateris, iocinerisue dolor, excru-  
ciat, si dysenterix, aut tormina infestant, ex aqua bibere prodest.

a Ita leg. Cat. & Drag. sed meū ἐσιμένον. sed uereor ne falsò.  
b καὶ διάπας καὶ δὲ ὅλε τοῦ σώματος ἐστὶ, i. & siccum tri-  
tumque insper-  
gitur toti cor-  
pori.

40 Gallochum a Græcis, & Latinis recentioribus, sicuti ab Aphris, Lignum aloes appellatur. Optimum à Lusitanis è Cale-  
cut Indiæ emporio ad nos conuehitur. Et si etiam Venetijs hac ætate ex Alexandria Aegypti præstantissimum affe-  
ratur: siquidem igni accensum suauissimum, ac periuicundum spirat odorem. Nec ob id putandum hoc illegitimum esse, quòd ἐσινμένον, id est punctis maculatum non sit: quoniam Oribasius non legit ἐσινμένον, sed ἐστὶ μὲν ἐν ἐνὸς δὲ, id est. Est igitur odo-  
ratur & c. Quemadmodum nec id etiam legit Serapio, qui nec punctorum, nec macularum meminit: sicuti nec Paulus. Cæ-  
terum non diu est, quòd legitimum importari cepit: nam licet antea, quibusdam non deesset Agallochum uerum; nihilomi-  
nus, quòd rarissimum esset, officinæ ferè omnes eius loco, ut superius diximus, oleastrum Rhodium suppeditabant: quem fal-  
sò existimauit Ruellius aspalathum esse. Nascitur Agallochum (ut Lusitani per meridiem in orientem nauigantes testan-  
tur) in insula Taprobana, alijsque consinibus locis, cuius integros truncos in Lusitaniam, & Hispaniam ijsdem secum attu-  
lere, qui non modò incensi, sed manuum tantum attritu suauiter (ut aiunt) redolent. Porro ubique pretiosum Agallochum  
est: nam & in locis, ubi nascitur, plurimi penditur. Verum Agallochum, quod tantopere præstet, hætenus mihi uidere non  
licuit. Sunt, qui somniantes dixerint, Agallochi arborem uidisse neminem, cum terrestri tantum paradiso proueniat: illud-  
que ferri fabulantur fluminibus, quæ (ut sacra testantur monumenta) ex eo manant. Atqui pro comperto habetur (ut pau-  
cis inuuit Serapio) Gangem Indiæ amplissimum fluium quàm plurima secum Agallochi fragmina uehere, quæ tamen in ip-  
sum ducuntur aliorum fluminum cursu, qui in eum confluunt. Quippe cum fluij transluant loca, ubi Agallochum proue-  
nit, aquarum inundationibus turgentes, huius truncos, fragmina, ac ramenta rapiunt unà cum alijs uarij generis lignis, &  
in Gangem transferunt: quemadmodum in nostris etiam fluminibus sepe ac sapius uisitur. Cuius rei indicium affert illud,  
quòd Venetijs uenditur, utpote quod longo aquarum discursu omni ex parte laceratum, exesum, comminutumque spe-  
ctetur. Quamobrem mirum non est, si dum manibus tractatur, id odoris non præstet, quo illud fragrare prædicant ex na-  
tali solo in Lusitaniam aduectum. Eius plura numerantur genera, si Serapioni fides est adhibenda, qui ex Abohanisa Ara-  
bo ita transcribit. Dicunt Agallochum in Arabia nunquam oriri: tamen si quædam ibi crescat planta neuig uocata, quæ qua-  
dantenus Agallochum refert. Verum præstantissimum India mittit: & quanuis hoc genere differat (plura enim Indis Agal-  
lochi sunt genera) id tamen quod uiribus cætera præcellit per excellentiam Indum peculiariter uocant, quemadmodum ni-  
gra myrobalana, quòd cæteris præstent, Inda pariter appellant. Indum in quadam Indiæ insula inuenitur, quæ Fimna  
60 nominatur. Selectissimum est nigrum, quod uarium ostendat colorem, succi plenum, ponderosum, duritie compactum, cras-  
sum, non albicans, & quod accensum ægerrimè flagret. Secundæ bonitatis est Mondunum à Mondel Indiæ urbe denomi-  
natum.

Agallochi con-  
sideratio.Agalloc. fabu-  
lola opinio.Agallochi hi-  
storia, ex Se-  
rap. & Sym.



natum. Tertium est Seificum, quod non obscura bonitatis praesumitur, quod sua praestanti vi, ac grauedine in aqua coniectum, non innatet, sed statim subsidat. porro ex hoc genere id magis praestat, quod crassum est, & plurimo humore praegnans. Postremam sedem habet Alcumericum Seifico bonitate cedens: tametsi Alcumeri non longius à Seifi distet, quam itinere triduo. Praestat in Alcumerici genere nigrum nulla albedine uarium, graue, ignium flammis diu resistens, ueruntamen uiribus Seifico infirmius est. Item ex auctoritate Chealfetebeeni idem ita scribit. Ferunt praeterea, quod incolae Agallochum statim ab arbore dissectum integro anno sepeliunt, ut ita terra obrutum marcescat cortex, lignumque tantum purum remaneat, adeo ut è ligno nihil erodatur. Ferunt insuper illis in regionibus collabentes ex Agallochi arboribus ramos, raptos à fluminum inundationibus per circumstantes regiones deferri. haec Serapio. Cui subscribit è recentioribus Graecis Symeon Sethi, causam etiam reddens, cur annua sepultura dissectum Agallochum recondatur, cum inquit. Non aliàs odoratus futurum existimant, nisi prius marcorem aliquem & teredinem senserit: proinde harum regionum incolae dissectum sub terra condunt, suoque tempore eximunt, & negotiatoribus uendunt. Nicolaus Myrepsicus saepius in suis componendis medicamentis Agallochi crudi meminit, ubi Fuchsius prima de antidotis sectione, sic adnotauit. Sape Agallochi crudi mentionem facit Nicolaus, ideoque hoc loco, quae nostra de illo sit sententia, exponemus. Per crudum itaque lignum intelligo, quod non putruit: nam (ut testis est Symeon Sethi) eius regionis, in qua provenit, incolae id ipsum concidunt, & sub terra multo puluere obuiunt, & post aliquod temporis spatium, quantum scilicet sufficere uidetur, ligni partes educunt, & mercatoribus uendunt, crudum itaque erit, quod terra non obruitur, sed statim ab arbore excisum ad usum rapitur. haec Fuchsij sententia. A quo tamen nos pace sua dissentimus. nam si in componendis medicamentis praestantiora simplicia semper exposcimus, sitque Agallochum illud praestantius, odoratusque (ut etiam Symeon ille refert) quod terra, uel puluere fuerit sepultum, non uideo, cur potius insepultum, & statim ab ipsa arbore excisum (id enim ob locorum distantiam recens habere nequimus) crudum uocauerit Nicolaus, praestantiusque existimauerit. Pulvere enim uel terra conditum coqui non potest, quod nullus ibi sit ignis, neque calor, sed potius recrementitia humiditate exui, quae fortasse odorem eius obtundit. Verum crediderim potius, per crudum Agallochum Nicolao illud designari, quod non fuerit antea elixum: quod inde fortassis odoratissima lauacra ex Agallochi decocto sibi conficiant Indi, aliaque odoramenta in regales praeparant usus, ut etiam cum rhabarbaro fieri narrant. Vel forte per crudum illud intelligit Nicolaus, quod impetu fluminum, longoque eorum ductu per regiones non defertur. In his nanque calorificis regionibus aquae à solibus non obscure calefactae non modo illud omni ex parte diluunt, sed etiam elixant. Illud praeterea addiderim, quod cum non modo crudum, sed etiam bonum addiderit Nicolaus, nullum aliud expetere uidetur, quam quod sepultum praestantissimum euaserit. Ceterum Agallochi omne genus excofacit, & exiccat ordine secundo. Facit, ut Auicenna scribit, ad cordis affectus: ob idque inter ea medicamenta, quae cordi praesidio sunt, Agallochum recensuit. Huius non reperio meminisse Galenum alibi, quam in succidaneis, ubi centaurium supplet pro Agallocho. Lignum, quod Graeci ἀγάλλον, Latini similiter Agallochum dicunt. Verum recentioribus Graecis εὐάλλον nominatur, ut officinis Lignum aloes: Mauritani, Hoad, Agabian, Agalugin, aut Agalugen: Italis, Agallocho, & Legno aloes: Germanis, Aloes holtz, seu Kreuz holtz: Hispanis, Lin aloes.

Fuchsij sententia improbata.

Agallochi facultas.

Nomina.

Νάρκαρθον.

NARCAPHTHVM.

CAP XXII.

a Meum & Car. συναιτός i. Mori.

**N**arcaphthum ex India defertur, corticosum, simile a sycomori libro: quod iucundi odoris gratia suffitur. Miscetur thymiamatis compositis. Constrictionibus uuluae suffitu prodest.

Narcaphthi consideratio.

Tigname.

Nomina.

**T**am breuiter, tamque parca de Narcaphtho scripsit Dioscorides, ut nimirum mihi perdifficile sit explicare, quidnam hac aetate ad nos ex India afferatur, quod legitimum Narcaphthum referat. Eoque magis quod nihil de hoc (quod equidem sciam) Theophrastus, & Plinius suis monumentis posteritatis memoriae prodiderunt. Attamen non desunt indicia, quae praeseferant (si modo ad nos deferatur) id omnino esse Narcaphthum, quod uulgo officinae uocant Tigname. nam tigname non aliud integrat, quam thymiamata apud Graecos, quod apud Latinos suffimentum significat. Proinde cum huius in suffimentis frequentissimus sit usus, nil mirum si nouum ex usu sibi uendicauerit nomen, quod est thymiamata. Id quod corrupte posteri tigname pro thymiamate dixerunt. Ad haec (ut Dioscorides inquit) iucundi odoris gratia per se suffitur, ac etiam alijs suffimentis inseritur. Quod in Tigname facile probatur. quippe id tantum usu uenit in compositis odoramentis, quae ad suffiendum pirantur, ita ut praeterquam quod per se id muneris praestet, rara quoque fiant suffimentorum compositiones, quae ipsum non recipiant. Quare admirari sinamus, si relicto proprio suae arboris nomine, sibi ascititiam nomenclaturam ex suffimentis usurpauerit. Serapio Narcaphthum Lasabaten uocat: & illud odorati calami uice supponi posse autumat. Νάρκαρθον Graece, sicut Narcaphthum Latine appellatur: Arabicè, Nabach, siue Lasabaten: Italicè, Agallocho, atque etiam Tigname, ueluti seplasiarum uulgo.

Κάγκανον.

CANCAVM.

CAP. XXIII.

**C**ancamum Arabici ligni lacryma est, myrrhae quodammodo similis, uirosi gustus, quam ad suffimenta usurpant. Vestes eo, additis styrae, & myrrha, suffiuntur. Vim proditur obtinere extenuandi obesos, si ternum obolorum pondere ex aqua, aut mulso aceto plusculos dies ebibatur: licnosis datur, comitialibus, & suspiriosis: menses cum aqua mulsa pellit: oculorum cicatrices confestim emendat: uino madefactum medetur eorundem hebetudinibus. aduersus gingiuas humore praegnantibus, doloresque dentium, non aliud efficacius.

Cancamum



- C**ancamum, quod notis omnibus Dioscoridis historiam referat (ut recentiorum ferè omnium medicæ materia studio-  
 sorum fert opinio) nec ex Arabia, nec aliunde ad nos aduehitur. Quidam tamen pro Cancamo gummi quoddam ru-  
 fum, ac pellucens ostendunt, quod surculos incognitæ arboris undique circumuestit, myrrhæ quadantenus simile. Verunta-  
 men quod nulla (ut Dioscorides inquit) in eo manso saporis uirositas deprehendatur, alij id potius mentiri, quàm esse legiti-  
 mum Cancamum uolunt. Expetitur hoc gummi genus hoc tempore maxime insectoribus ad inficienda serica stamina, idque  
 uulgari sermone quidam in Italia appellant Lacca, quidam diminutè Lacchetta. Cuius duo habentur genera, quæ tantum  
 (ut opinor) bonitate differunt. Præstantius uulgò appellant Lacca sumetri: quod uerò deterius est, Lacca comberti, cogno-  
 mentis fortasse à locis Arabum, à quibus deferuntur, acceptis. Primum surculis perpetuò obuolutum uisitur: alterum abs-  
 que surculis in glebas concretum myrrhæ modò, quod etiam uiliori pretio uendunt. Hinc itaque factum est, ut crediderint  
 10 illi Serapionis auctoritate freti, hoc legitimum esse Cancamum, nempe quòd is Cancamum Laccam appellet, & quod arbo-  
 ris sit gummi, uel lacryma myrrham quadantenus referens: quòdque etiam eius meminerit Serapio, postquàm de Dioscori-  
 dis & Pauli Cancamo egit, his uerbis. LACCA (ut inquit Isac anran) res quadam est rubea, quæ tenuibus lignorum  
 surculis inheret, sapore non ingrato. Coquitur hæc, & inficiuntur inde panni rubeo colore, quam insecturam chermes  
 appellant. Quod uerò post insecturam subsidet, & insectoribus remanet, pariter Laccam uocant. Ceterum Lacca ex Ar-  
 menia deferitur exiccans, & excalfaciens ordine secundo. Ventericulum, & iecur roborat, eorumque infarctus expedit,  
 ietericos iuuat, & aquas pellit. Eluitur ad medicamenta hac ratione. Ramuli, qui hoc scatent gummi, diligenter frangun-  
 tur, ac subinde aqua perfunduntur, in qua odoratus iuncus aristolochiaque inferbuerint: deinde pistillo agitantur: cum au-  
 tem ab agitatione resederint, aqua leuiter abijcitur. quod si una tantum lotionem non pelluceat, secundo item repurgetur,  
 demum siccetur in umbra, & recondatur in uase uitreo. hæc Serapio. Quibus palàm est, gummi, quod insectoribus uul-  
 20 gò Lacca dicitur, Laccam esse Arabum, & à Græcorum Cancamo differre: quod Dioscoridi Cancamum lacryma sit Ara-  
 bica arboris, uirosi gustus: Serapioni uerò res quadam rubea, ex Armeniâ, non ex Arabia allata, tenuibus lignorum sur-  
 culis inherens, sapore non ingrato. Item Dioscoridi Cancamum obesos extenuat, lienosos iuuat, suspiriosis, & comitiali-  
 bus prodest, menses pellit, oculorum cicatrices delet, & hebetudinem curat, tumentes gingiuas cohibet, & dentium dolores  
 tollit. Serapioni autem tantum obstructions aperit, uiscera imbecilla roborat, iecoris dolores mulcet, & regium mor-  
 bum, & hydropem sanat. quæ omnia medicamentorum diuersitatem præ se ferunt. Quo fit, ut non ab re existimauerint pe-  
 ritores medici, nos omnino Dioscoridis Cancamo esse destitutos. Veruntamen non desunt rationes, nec probatissimorum au-  
 30 etorum testimonia, quibus etiam probari possit, Græcorum Cancamum, & Arabum Laccam idem esse. Nam etsi hæc, quæ  
 allata sunt, omni ex parte uera uideantur, si quis tamen Dioscoridis codicem hoc capite scatere mendis animaduertit, &  
 rem omnem accuratius, diligentiusque perpenderit, certior fortasse fiet, nos Cancamo non omnino destitui. Ego enim cum Pau-  
 lum, qui in omni simplicium censu omnia ex Dioscoride transcripsit, accuratius perlegerem, inuenissemque illi Cancamum la-  
 crymam esse Arabicæ arboris, myrrhæ similem, odore grato, & quòd nullius uirosi gustus meminerit, illico orta est suspicio,  
 quòd ea particula Dioscoridi illegitimè accesserit. Auxit deinde suspicionem hanc Serapio: quippe qui capite de Lacca de Can-  
 camo agens, dum (ut assolet) ex Dioscoride transcribit, nusquam huius particula mentionem fecerit. quòd fortasse Dioscoridis  
 codex, à quo transcripsit, hac menda facile uacaret. Sed illud adhuc magis re ita se habere mihi persuasit, q. primò legatur in  
 Dioscoride, Cancamum uirosi esse gustus, quod factoris, non sua uolentia indicium est: mox cum syrace, & myrrha ad suf-  
 fiendas uestes expeti, ut grato commendentur odore. quæ ut inter se maxime repugnant, ita etiam deprauatæ lectio-  
 nis præ-  
 bent suspicionem. His itaque rationibus, & auctoritatibus non ab re adductus esse uideor, ut quasi crediderim Dioscoridis  
 codicem hoc in loco uitiatum fuisse. Vnde postea factum sit, ut eius Cancamum ab Arabico diuersum sese ostenderit. Neque  
 sanè huic opinioni illud ob stare uidetur, quòd plura in morbis curandis Cancamo assignauerit Dioscorides, quàm Serapio.  
 40 siquidem nulli dubium est, quin ea medicamenta, quæ obesos extenuant, lienosos iuuant, & menses cient, possint pariter  
 uentericulum & iecur roborare, eorumque infarctus expedit, & cutem subeuntes aquas, & felle suffusos sanare. Hæc au-  
 tem silentio inuoluenda non duximus, non ut nostra hæc probetur, uel improbetur opinio, sed ut alijs ueritatis inuestigan-  
 da pateat aditus. Sunt etiam factitia Lacca plura genera: quæ ex diuersarum insectionum sedimento pictoribus tantum  
 parantur. Alia nanque conficitur ex pimpinellæ bacca, quam uulgò uocant Cremese, & Cremesino: ex insectorio cocco alia:  
 alia ex natina Serapionis lacca: alia denique ex ligno, quod brasiliu uocant, omnium deterrima. quarum nulla ad me-  
 dicamenta admittitur. Non tamen desunt, qui credant, chermesinum insectoribus uocatum esse arboris gummi: imò illud  
 idem, quod Serapio, auctore Isac, rem rubeam (ut paulò ante diximus) esse ait, quæ tenuibus lignorum surculis inheret,  
 & quòd ea inficiantur panni rubeo colore, quem chermes appellant. quandoquidem huius sententia reperio fuisse Fuch-  
 sium. Sed meo iudicio non exactè rem explorasse uidetur. quippe chermesinum, quo puniceo, & purpureo colore serica sta-  
 50 mina inficiuntur, est (ut Itali optime norunt) pilula, uel bacca exigua pimpinellæ radicibus in orientalibus regionibus ad-  
 nascens, non autem gummi, uel roscidum, uel aliud per se manans, ab eo perquam longè diuersum. Siquidem hoc nil aliud  
 est, quàm natina Serapionis lacca, quam propriè Itali uocant uulgò lacca & lacchetta, insectoribus tantum expetita ijs in-  
 ficiendis sericis, quæ uiliori ueneunt pretio. Nec obstat, quòd dixerit Serapio, quem hîc secutus est Fuchsius, huiusce  
 lacca insecturam uocari chermes: quippe proprio capite de chermes, nil sanè aliud per chermes intelligit, quàm coccum in-  
 60 fectorum Dioscoridis, quo fit, ut existimauerim in eo capite de lacca omnino subesse mendam, uel auctoris, uel interpretis: &  
 fortè melior hæc esset lectio. Coquitur hæc, & inficiuntur inde panni rubeo colore, adeò ut coccinei uideantur: uel adeò ut  
 ijs similes sint, quorum insecturis iniicitur chermes. Aberrant præterea pharmacopolarum quàm plurimi Dialaccam an-  
 tidotum componentes, quòd legitima Armeniæ lacca loco, quam Arabes prodidre, factitias, & pictoribus tantum di-  
 catas immisceant. Sed caueant, quæso, ne hunc errorem corrigentes in alterum non minus detestandum incidant: id nan-  
 que ijs facile continget, si Monachis, qui in Mesuem scripserunt, morem gerent. Hi enim iam rei medicæ professores asse-  
 rere non dubitarunt, immiscendam esse loco cancami, seu lacca in magnam dialacca antidotum eam. Aphricæ arboris la-  
 crymam,

Cancami con-  
sideratio.Laccae Arabi  
opinio uaria.Cancamum &  
lacca quòd idè  
sint, probatur.Laccae factitiæ  
genera.Fuchsij opinio  
improbata.Pharmacopola-  
rum error.Monachorum  
lapsus.



erymam, quam seplasia sanguinem draconis appellant, quæque Dioscoridis cinnabaris ab omnibus esse censetur. Sed certe ij magis hallucinantur, quam ut refelli debeant, quod ea lacryma in compluribus facultatibus cancamo aduersetur. Quippe Arabicum Cancamum, quod potissime antidotus illa exposcit, tanquam à Mauritanis inuentum, præterquam quod uentriculum, & iecur roborat; adeo eorum infarctus, & obstructions expedit, ut ictericos quidem, & aqua intercute laborantes iuuat. Contrà uerò draconis lacryma propria ui efficaciter adstringit, ita ut scriptum reliquerit Dioscorides, eam lacrymam iisdem pollere uiribus, quibus hematites lapis: cuius tamen uis est, ut mensium profluvia sistat, non autem ut eliciat, Cancami modo, præsertim ubi uasorum infarctus remorentur. ob idque maxime expetitur ad sanguinis emanationes, ad uulnera cohibenda, & ossium fracturas ferruminandas. Sed monachos missos faciamus: & seplasiarios admoneamus, ut si nostro consilio uti uelint, non aliud pro lacca in eam antidotum imponant, quam laccam ipsam Serapionis. quæ natua ex Armenia ad sericorum uellerum infectum copiosissima ad nos defertur. siquidem de hac intellexerunt Mauritanii: quos secutus Nicolaus Myrepicus in sua Dialacca confectione laccam infectorum immiscuit. Quod λέζυκαμον Græci, Latini item Cancamum uocant: Arabes, Sach, siue lach: Itali, Cancamo: uulgus officinarum, Lacca.

Κύπρι.

CYPHI.

CAP. XXIII.

**C**Yphi odorati suffimenti compositio est, dicata dijs: qua abunde Aegyptij sacerdotes utuntur. In antidota misceri solet: suspiriosis datur in potu. Permultæ componendi rationes, quarum una hæc est. Sumito cyperi dimidium sextarium, cum pari baccharum iuniperi adultæ modo: uux passæ pin-  
guis, exemptis uinaceis, minas duodecim: resina purgatæ minas quinque: calami, & iunci odorato-  
rum, & aspalathi, singulorum minam: myrrhæ duodecim: uini ueteris sextarios nouem, cum duabus  
mellis minis. Vuam passam, detractis uinaceis, tusa cum uino, & myrrha subigito: cætera tusa,  
& cribrata adijcito: die uno humorem combibere finito. dein mel coquito, dum tibi glutinis adsci-  
fcat crassitudinem: eliquatam resinam accuratè permisceto cum reliquis diligenter contritis, & in fi-  
tile uas recondito.

Cyphi caput  
adscititiam.

Nomina.

**N**on omnes sanè Dioscoridis codices, præsertimque uetustiores hoc Cyphi caput recipiunt. Quo fit, ut crediderim cum  
plerisque rei medicæ peritis, id illegitimè huc accessisse. siquidem non rationi consentaneum esse uidetur, Dioscoridem  
hic de simplicium materia scribentem, composita medicamenta tam inconsultè, ac præter rem simplicibus inseruisse: præser-  
tim cum id nulli superiorum commodè adnecti possit, quemadmodum est de multis alijs compositionibus. Vt κῦποι Græ-  
cis, ita etiam Latmis, & Italis, Cyphi appellatur.

Κρόκος.

CROCVM.

CAP. XXV.

a Meum ἐπὶ  
τῆς ἐλίκης. i. in  
circu.   
b Ruel. ὁλο-  
κληρος. Cat. &  
μῆκος addit.  
sed meum ὁλο-  
κληρῶς.

c Non habet  
Orib.† Nouo addit  
Orib.

**C**Rocum optimum in medendi usu Coryceum, recens, & boni coloris, paulum candidi gerens in  
a capreolo, oblongum, b omnibus suis partibus constans, non fragile, plenum, à quo detractum  
est nihil, quod madefactum manus inficit, nec situm redolet, aut cariem sentit, subacre: sin huius gene-  
ris non est, aut uetus, aut humore perfusum creditur. Secundus locus datur Coryceo, è tractu Lyciæ  
contermino. Tertius Lycio, è monte Olympo. Dein ex Aegibus Aetoliæ. Cyrenaicum & Centuri-  
pinum inter Sicilica omnia uiribus infirmius est. Omnium natura oleracea. Itali tamen ob succi co-  
piam, & coloris uenustatem, tingendis mortarijs dicauerunt: quibus de causis magno uenditur. Vtilis-  
simum in medicina quod antè descripsimus. Adulteratur immisto crocomagmate tuso, c atque etiam  
sapæ subtilu: contrita, quò pondus adiiciatur, simul argenti spuma, aut plumbagine. Sed maleficium  
declarat insidens puluis, præsertim si defrutum in odorando subolet. Thessalus ipsum tantum odora-  
tum esse uoluit. Alij exitiosum, tribus drachmis ex aqua potis. Proculdubio uim coquendi, emollien-  
di, atque substringendi habet: urinam cit: elegantem colorem præstat: qui ex passo biberint, crapulam  
non sentient: oculorum fluxiones illitum cum humano lacte cohibet: additur in potiones, quæ intera-  
neorum causa temperantur: ad uulux etiam, sedisque cataplasmata, utiliter inditur: uenerem stimulat:  
uergentes ad ignem sacrum inflammationes mulcet: auricularijs collectionibus utile. Quò faci-  
lius conteratur, in calido fictili † sole ficcari oportet, celeriterque uersari. Vrinam mouet radix ex  
passo pota.

Κροκόμαγμα.

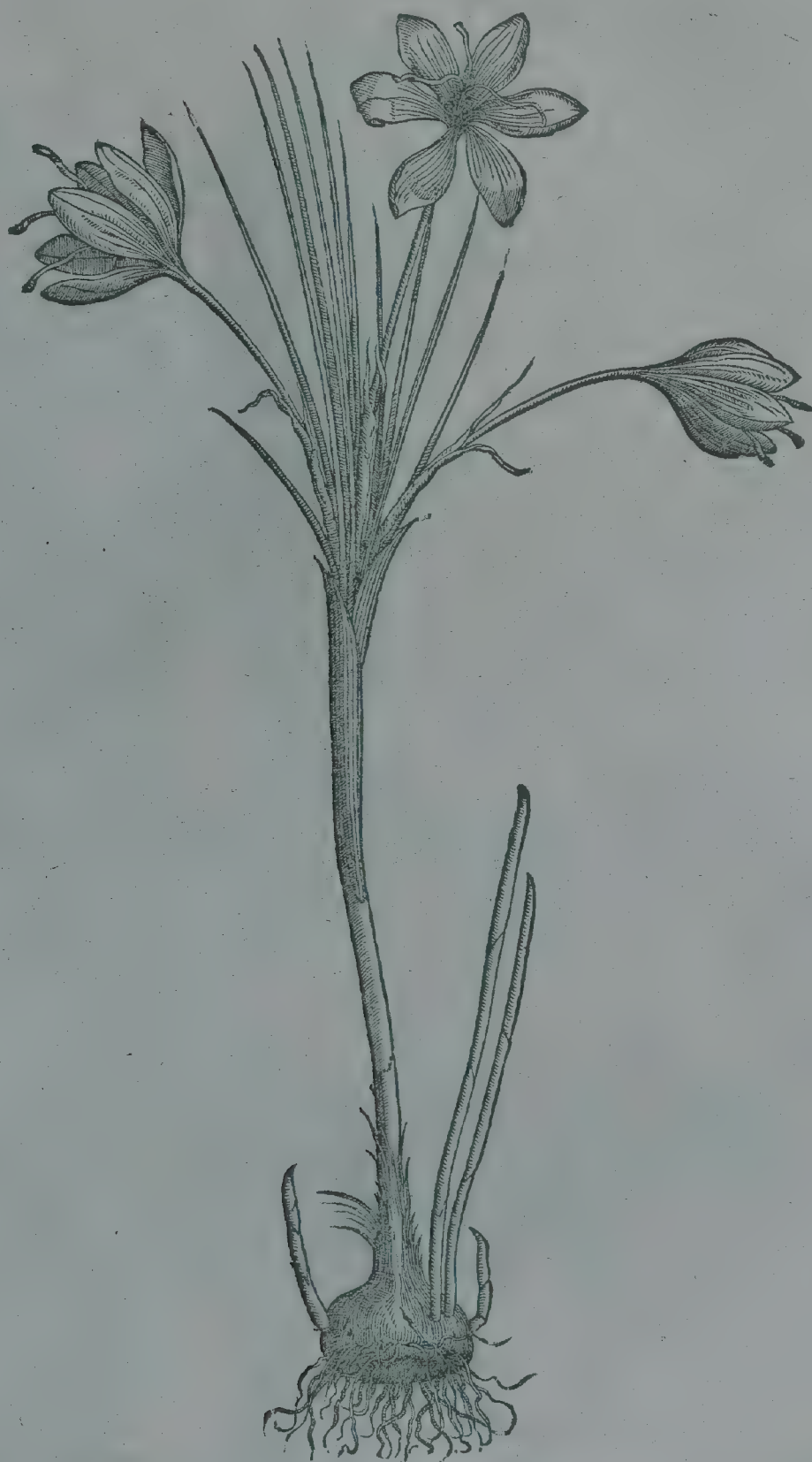
CROCOMAGMA.

CAP. XXVI.

**C**Rocomagma fit expressis unguenti crocini odoramentis, & in formas digestis. Optimum est odo-  
ratum, modicè myrrham olens, graue, nigrum, ligni expers, læue, subamarum, quod madefa-  
ctum croci colorem reddit, gustatumque uehementer ad dentes ac linguam inficit, multis durans annis:  
quale est quod à Syria defertur. Habet suas uires ad delenda, quæ caliginem oculis obuersant: urinam  
cit, calfacit, concoquit, & emollit: Vires croci proportionè quadantenus repræsentat: quandoquidem  
plurimam croci partem sibi Crocomagma uendicat.

Crocum





10 **C**rocum quidem ubique terrarum cognoscitur. Planta est comosis folijs longis, angustis, capillaceis planis tamen non  
 rotundis, tragopogoni modo, sed angustioribus & numerosioribus, humi accubantibus, densis, ac mollibus. Floret  
 post æquinoctium Autumni anteaquam folia proueniant, floribus Colchico Ephemero similibus, purpureis, ac aspectu iu-  
 cundis. E medio rubra prodeunt stamina in crassiusculum cacumen desinentia, quibus cum ex eadem ferè origine, qui-  
 dam exeunt processus exiguae linguae figura aurei coloris, ijs similibus, qui in colchici flore habentur. Floret Crocum conti-  
 nuo ferè mense. A floribus prodeunt subinde folia, quæ tota hyeme uirescunt, spretis algoribus. Arescunt hæc, ac pror-  
 sus deperduntur uere, & nunquam per æstatem apparent. Radicem habet Crocum bulbosam, pluribus contextam tunicis, ip-  
 sisque subsl uescentibus, Gladioli modo. Eruuntur Bulbi quarto anno, uerno tantum tempore seruantur quæ æstate tota in  
 horreis & seruntur: deinde appetente autumno, in tenui solo, nam & stercore odère, & solidam humum. Crocum in Italia, &  
 præsertim in Hetruria, Mauritanorum modo uulgò uocatur Zaffarano: quanquam non desunt rura in agro nostro Senensi,  
 quæ corrupto à Croco uocabulo ipsum appellant Grugo. Cæterum crocum Coryceum, & Lycium in Olympo monte decer-  
 ptum (quod sciam) ad nos non aduehitur. Quapropter quod ab Aquila Vestinorum urbe affertur, primum sibi locum  
 uendicat





Croci vires ex  
Galeno.

Nomina.

uendicat in Italia. Constat optimum esse, & Aquilano longè præstantius, quod in Germania oritur, è Vienna Austriæ metro- 10  
poli denectum. Sed huiusmodi sanè perexiguum est, idque difficulter transit ad Italos, ob eius frequentissimum in cibus usum  
apud Pannonios, & Germanos. Floret Crocum (ut Theophrastus auctor est) uergiliarum occasu, paucisq; diebus: confe-  
stim uerò cum folio florè quoque expellit. Gaudet calcari, & melius ita euadit. Croci meminit Galenus libro .VII. simp. med.  
sic inquit. Crocus paululum etiam adstringens quid obtinet, quod terreum, frigidumq; ostendimus. Sed superat in eo calfa-  
ciens & qualitas, & facultas, ut tota eius essentia secundi sit ordinis excoficientium, & primi exiccantium, proinde conco-  
quendi quoq; uim quãdã habet adiunãte. s. in hoc & pauca adstrictione. Quippe quibus medicamentis, cum non admodum ex-  
coficient, paucula adest adstrictio, ea parem facultatem habent essentijs emplasticis uocatis, quas cum iunctas esse calidita-  
ti non uehementi contigerit, concoquentes esse ostendimus. Et lib. .II. de comp. med. secundum locos: Crocum, ait, suo  
odore caput ferit, & mentem tentat, peucedani, & fructuum lentisci modo. Κρόνος, Græcè: Crocus, Latine nominatur:  
Zahafaran, aut Zafaran, Arabicè: Zaffarano, Italicè: Saffran, Germanicè: Azafran, Hispanicè: Saffran, Gallicè:  
Boemicè: Sfran. Κρόνομαζα idem nomen retinet apud Græcos, Latinos, & Italos.

Helenium





a Ita Cat. Sed  
Meū & Drag.  
simpliciter καυ  
λόν & κ. ἀνείσι.  
b deest in meo  
& pro subrusa  
habet κίρρα  
i. fuluam.

c Cat. δριμύτι-  
ον. i. acrem.

d deest in om-  
nibus exempla-  
ribus.

e Ita Meum, &  
Drag. Sed Cat.  
κινάρων. i. cina-  
ræ: idq; rectius  
meo iudicio.

f Meum ἀνί-  
κτον. i. siccis. sed  
Cat. ἐνικτον. i.  
humectis: idq;  
rectius.

g Cat. add. καὶ  
μακρά. i. & lon-  
ga.

*Elenium*

10 **H**elenium folia habet uerbasci angustioris folij, asperiora, oblonga: caulem<sup>a</sup> quibusdam in locis non emittit: radicem<sup>b</sup> subalbidam, interdum subrufam, odoratam, <sup>c</sup> subacrem, uegetam, magnam: ex qua agnatæ propagines<sup>d</sup> liliorum, aut<sup>e</sup> ari modo seruntur. Montanis, umbrosis, & <sup>f</sup> sic-  
cis locis prouenit. Foditur æstate radix, particulatimque dissecta siccatur. Potum radice decoctum  
menses, & urinas ciet. Ipsaque in eclegmate ex melle prodest tussi, orthopnoeæ, ruptis, conuulsis, infla-  
tionibus, & serpentium moribus. In summa excalfaciens est. Folia eius ex uino cocta utiliter ischiadi-  
cis illinuntur. Helenij radix & stomacho utilis est in passo condita: siquidem salgamarij paululum sicca-  
tam eam, mox decoctam, & frigida aqua madefactam, in sapam conijciunt, & ad usus recondunt. Tri-  
ta, potaque ad cruentas excreationes efficax est. Alterum Helenij genus in Aegypto gigni Crateuas  
trahit. Herba est cubitalibus ramulis, serpylli modo per humū repētibus. folijs lēticulæ circa ramos, sed  
lōgioribus crebrisq; radice pallida, & digiti minoris crassitudine per ima tenui, supernè crassiore, cortice  
nigro. Nascitur in maritimis, collibusq;. Radix una in uino epota, contra serpentium ictus auxiliatur.



Helenij confi-  
deratio.

Helenij Ae-  
gypti. confid.

Helenij vires  
ex Gal.

Fabulosum.

Nomina.

a Meum αμό-  
σσιβες. i. crudū.  
b Meum hic  
addit μέσον θερ-  
μὸν πυρρὸν. i.  
in caliditate &  
frigiditate tem-  
peratum.  
c Meum cum  
Ruellio ἰδρώ-  
των ἐφέκτικον  
i. sudores sistit.  
Sed Cat. Con-  
trario ἐφέκτι-  
κον. i. elicit sed  
male.  
d Ita Cat. sed  
Meū & Drag.  
μαλακτικόν  
τῆς σαρκός, id-  
que rectius.

**H**elenium, quod Latinis etiam Inula dicitur, planta est vulgaris notitia. Folia habet uerbasco latifolij latiora, longio-  
raque, hirsuta & in acutum desinentia, dorso prominente. Caulem profert bicubitalem, & aliquando maiorem, cras-  
sum, hirsutum, in quo flores exeunt aurei, Chrysanthemi modo, sed maiores. Semen edit uerbasco simile, tactu pruritus fa-  
ciens. Radice nititur grandi, uegeta, tortuosaque. Exterius nigricans, interius uero albicans, sapore amaro & subacri, ex  
qua agnata propagines seruntur. loca amat uliginosa, quanquam & in montibus quandoque nascitur. Quod autem in Ita-  
lia prouenit, folio est longè maiore, quàm tradiderit Dioscorides. Quippe non solum uerbasco angustifolio Inula Italica  
maiora insunt folia, uerum etiam ea magnitudine longè superant, quæ latifolio exoriantur. Quod tametsi pro locorum  
uarietate euenire facile possit: crediderim tamen hoc in loco Dioscoridis codicem pluribus scaterere mendis. Siquidem testa-  
tur Marcellus Florentinus uir quidem apprime doctus, se habuisse Dioscoridis uetustissimum, ac probatissimum codicem,  
in quo longè plura legebantur, quàm in ceteris fere cunctis Græcis exemplaribus. Sed præsertim in hoc capite hæc de cau-  
le, floribus, & semine habebantur. Caulem ex se mittit Helenium crassum, hirsutum, cubitalem, & aliquando maiorem,  
angulosumque: flores luteos: & in his semen uerbasco simile, tactu pruritus faciens. Quare mirum non est, si etiam alia hic  
desiderari possint; cum non facile adducar, ut credam, Dioscoridem Helenij radice, cuius tantum est in medicamentis usus,  
tum amaritudinem, tum formam subiciisse. Meminit Inula Plinius lib. XIX. cap. V. ubi sic habet. Sifer his feritur mensi-  
bus, Februario, Martio, Aprili, Augusto, Septembri, Octobri. Brevior his est, sed torosior amariorque Inula, per se stoma-  
cho inimicissima. Eadem dulcibus mistis saluberrima. Illustrata maxime Iulia Augusta quotidiano cibo. Superuacuum  
eius semen, quoniam oculis ex radice excisis, ut arundo seritur. Item lib. XX. cap. V. Inula quoque inquit, à ieiuniis comman-  
ducata dentes confirmat, si ut eruta est, terram non attingat. Conditæ tussim emendat. Radicis uero decocta succus tineas  
pellit. Siccata autem in umbra farina, tussi, & conuulsis, & inflationibus, & arterijs medetur. Venenatorum morsus abi-  
git. Folia ex uino lumborum dolori illinuntur. hætenus Plinius. Vinum, quod Helenij radicibus passim ubique in Ger-  
mania paratur, frequenter in potu sumptum mirifice uisum acuit. Arridet radicis farina denarij pondere, diebus ali-  
quot ex uino uetere hausta, spleneticos iuuat. Ceterum Aegyptium helenium, quod Cratæus auctoritate memoriæ pro-  
didit Dioscorides, ad nos (quod ego sciam) non defertur, nec in Italia prouenit. Hoc à nostrate non distinxit Auicen-  
na, sed utrunque simul confudit. Meminit huius etiam Plinius lib. XXI. cap. X. his uerbis. Helenium è lacrymis Helena dici-  
tur natum: & ideo in Helena insula laudatissimum. Est autem frutex humile spargens, dodrantalibus ramulis, folio simili  
serpyllo. Item lib. eodem cap. XXI. Helenium, inquit, ab Helena lacrymis (ut diximus) natum, fauere creditur formæ: cu-  
tem mulierum in facie, reliquoque corpore nutrire incorruptam. Præterea putant usu eius quandam gratiam ijs, uenerem-  
que conciliari. Attribunt & hilaritatis effectum eidem pota in uino, eumque quem habuerit nepenthes illud prædicatum  
ab Homero, quod tristitia omnis aboleatur. Est autem succi prædulcis. Prodest & orthopnoicis radix eius in aqua ieiunis  
pota. Est autem candida intus, & dulcis. Bibitur & contra serpentium ictus ex uino. Mures quoque contrita dicitur necare.  
hæc Plinius. Quibus satis constat, non modo in Aegypto hoc Helenij genus prouenire, sed etiam in Helena Aegæi insula præ-  
stantissimum haberi. Helenij radicem succus, cum pari hyssopi succi portione, et aqua stillatitia Tusilaginis triplicato pon-  
dere, saccharique quantum sat fuerit, ad mellis spissitudinem decoctus, mirifice asthmaticos iuuat, si eo frequenter utantur.  
Helenij vires scripsit Galenus libro. VI. simpl. medic. sic inquit. Helenij herba radix maxime utilis est, non primo statim  
occursum excofaciens: ac proinde non dicenda est calida, & sicca exacte, ceu piper tum atrum, tum candidum, sed cum  
recrementis humore. Quapropter ecligmatis, quæ faciunt ad educendos ex thorace, & pulmone crassos, lentosque hu-  
mores, idoneè commiscetur. Rubrificat quoque ea partes frigidis, ac diuturnis uexatas affectibus, cuiusmodi sunt non-  
nullæ coxarum passiones, ischiadas uocant, & exigua assidueque articulorum. quorundam præ humiditate procidentia,  
ac luxationes. hæc ille. Ceterum sunt, qui dicunt (ut etiam testatur liber de theriaca ad Pisonem, Galeno ascriptus) quod  
si Helenij iucco tela uenatoria inficiantur, uenenata efficiuntur, idque in Dalmatia fieri narrant, ut feras omnino perdant.  
Quod tamen potius fabulosum, quàm historicum crediderim. Nam cum plura sint in eo libro, quæ fabulosa habentur, ut  
latius in nostris scripsimus epistolis, nihil est quod me adducat ad credendum, ex Helenio parari uenenum. Crederem po-  
tius illius operis authorem ex aliquo codice hæc transcripsisse, ubi ἐλένιον αὐτὶ τῶ ἐλλεβέρου deprauatè legebatur. Idque eo  
magis adducor ut credam, quod sciam in Hispania ex albo ueratro parari unguentum pro illinendis sagittis, adeo ueneno-  
sum, quod ubi sanguini se commiscuerit, ante horam animal interficit; nec alio medicamento sanari posse uulneratos, quam  
denoratis cydonijs malis, uel succo eorum ebibito. Hoc enim antidoto ijs mirifice succurritur. Planta, quæ Græco nomi-  
ne ἐλένιον, Latino Helenium & Inula dicitur: Arabico, Iasim, siue Rasen: Italico, Lella, Enoa, aut Enola: Germanico, Plant:  
Hispanico, Raiz de alla: Gallico, Aulnee. Boemico Vuoman.

Ὁ μὲν αὖτε καὶ τῶ ἐλλεβέρου.

OMPHACINVM, ET OMNE OLEVVM. CAP. XXVIII. 50

**O**leum: quod ex <sup>a</sup> immaturis oliuis exprimitur, ad multos usus rectè ualentibus accommodatissi-  
mum est. omphacinum id appellatur. Præstat recens, odoratum, quod non mordeat. Tale  
unguentorum compositionibus idoneum intelligitur. <sup>b</sup> Stomacho utile est, quod astringat: gingiuas  
contrahit, dentes firmat, si contineatur in ore: <sup>c</sup> sudores cohibet. quod autem uetustius, ac pinguius,  
eò ad medicamenta aptius est. Et (ut reliqua in commune dicantur) omne oleum calfacit, <sup>d</sup> emollit  
uentrem, à perfrictionibus corpus tuetur, ipsumque promptius ad obeunda munera reddit. aluum e-  
mollit, ulcerantium medicamentorum vires permixtum hebetat: contra uenena datur, assidue potum,  
redditumque uomitionibus: soluit, aluum hemina mensura cum pari ptisanæ succo, aut aqua po-  
tum: ad tormina calidum simul decocta ruta tribus sextarijs in potu datur: uentris animalia pellit:  
idem maxime ilei intestini morbo laborantibus infunditur. Vetus magis calfacit, & uehementius di-  
scutit:



scutit: oculorum claritati sublitum confert. Si uetusti non sit occasio, in uase decoquitur e ad mellis crassitudinem, ut uetustatem repræsentet.

e Meū & Cat.  
μέλιτος πάχος  
καὶ χρὴ τὴν  
γὰρ αὐτὴν προ-  
εργάσασθαι εἰς  
φάρμακον δυνά-  
μιν. i. ad mellis  
crassitudinē, &  
utitor, eandem  
n. cū prædicto  
uim habet.

## Ελαιὸν τῆς ἀγριελίας. OLEVM SYLVESTRIS OLIVAE. CAP. XXIX.

10 O Leum, quod syluestres oliuæ fundunt, uehementer astringit, & ad sanorum usus secundum sibi locum uendicat. In doloribus capitis utiliter pro rosaceo substituitur: sudores arcet, defluentes capillos inhibet: furfures, ulcera capitis manantia, scabiem, leprasque abstergit: tardius canitiem sentiunt, qui eo quotidie perunguntur. Candidum oleum fit hoc modo. Album colore, nec anniculo ue-  
tustius, in nouum fictile oris patuli funditur, centum heminarum mensura, & sub solem media qua-  
que die concha refunditur, ex altoque demittitur, ut assidua deuolutione, ictuque agitatum respu-  
met: octaua die foenum græcum mundum quinquaginta denariorum pondere, calida aqua madefa-  
ctum, donec emollescat, in supradictum oleum deijcitur, ita ne extillet aqua: postea tedæ præpinguis  
piceæ, assulatim cæis æquale pondus adijcitur, & transactis octo diebus, oleum concha mouetur.  
Vbi candorem contraxerit, in uas nouum uetere uino affusum recondi debet, substratis fertulæ Cam-  
panæ corollis drachmas undecim pendentibus, cum pari iridis pondere. sin minus, rursus soli man-  
dandum, & idem munus obeundum, usque dum inalbescat.

## Σικυώνιον ἔλαιον. SICYONIVM OLEVM. CAP. XXX.

20 S Icyonij componendi ratio hæc est. In lebetem oris lati, stanno inductum, funditur noui olei albi, quod crudæ oliuæ reddiderunt, congius unus: aquæ semicongius. Leui id igne coquitur, leniter mo-  
uendo: at ubi bis efferbuit, & subtracto igne refrixit, innatans oleum concha decapulatur, & adiecta  
noua aqua conferuescit, & reliquis, ut diximus, peractis reponitur. In Sicyonia maximè fieri consue-  
uit, Sicyonij inde accepto cognomine. Calfactoriam ad quendam usque modum uim habet. Febri, ac  
neruorum uitijis prodest. foeminæ ad commendandum faciei nitorem eo utuntur.

## Ρύπος. STRIGMENTVM. CAP. XXXI.

30 S Trigmenta à balneis calfaciunt, molliunt, discutiunt: ad sedis rimas, & condylomata illinuntur. Il-  
la uerò, quæ ex palæstris puluerem sibi adsciuerunt, in sordis speciem redacta, articulorum nodos im-  
posita adiuuant: ischiadicis in fots, aut malagmatis locum, calida commodè sufficiuntur. Derafæ gym-  
nasiorum parietibus, simulacrisque sordes, calfaciunt: tubercula, quæ ægrè ad coctionem producuntur,  
dissipant: desquamatis, & ulceribus antiquis profunt.

Meū & Drag.  
cōiungunt hoc  
caput cum su-  
periori.

40 M ulto quidem artificio ueteres utebantur ad componendum multifariam oleum, ut ex Dioscoride satis superque constat. Quod tamen hac tempestate à nobis fieri non solet: quanuis fortasse apud Græcos eiusmodi parandi olei consuetudo mi-  
nimè exoleuerit. Quippe id tantum in communi omnium usu apud nos habetur, quod è maturis oliuis exprimitur: tametsi  
quidam, quod et gustatu iucundius, & sanitati conducibilius sibi oleum comparare uelint, id ab immaturis oliuis exprimant,  
50 quas eo tempore legunt, cum ipsæ iam plene flauæ tantillum subrubescere cæperint. Cæterum non mirum est, si ueteres &  
illud candidum reddere, & multis parare modis curabant: siquidem non modò in ciborum condimentis oleo frequenter  
utebantur; sed etiam ut agiliores, promptiores, ac expeditiores euaderent ad obeunda corporis munera frequentius sibi  
totum corpus oleo perungebant. Qua de causa & balneas frequentabant, & thermas. nanque olei contracta sordes, ut  
corpora sæpius perluerentur, maximè expetebat. Obibant autem id muneris serui in balneis, qui non modo cor-  
pus totum intransibibus abluebant: sed & ipsum quibusdam strigilibus abradebant ad hoc opus aptissimis, quas alij  
ex auro, nonnulli ex argento: quidam ex ferro, aliqui ex ebano, ac etiam ex præclaris lapidibus sibi comparabant;  
denique pro nobilitate, & facultate eorum, qui ad balneas confluebant. Quapropter dum se in ipsis balneis abra-  
de-  
re, sudoremque emanantem detergere curabant, olei strigmenta, quo se prius perunxerant, in balnei aquam decidebant:  
quorum hic meminit Dioscorides. Fuit præterea in magno, ac præcipuo usu apud ueteres oleum ad perungendos athletas  
50 qui in theatris palæstræ nudi luctabantur, non solùm ut eorum cor pora agilia, expeditioraque in certamine redderentur,  
sed ut etiam ij difficilior sibi manibus comprehenderent. Cùm autem ibi puluis ob pedum frequentiore motum concitaretur,  
athleta ipsi oleo affatim perunçti, illum in se faciliè contrahabant; ac multò magis cùm in terram alter alterum con-  
sternebat. Quare balneum ingressi, strigilibusque abrasi cænoza strigmenta relinquebant, quibus artuum affectibus Dio-  
scorides mederi tradidit. Sed cùm plurimi athleta oleo copiosè perunçti inter luctandum palæstræ parietibus, ac statuis lapi-  
deis, sese sæpius affricarent, contracta loca olei pinguedinem contrahabant. quo faciliè fiebat, ut adueniente puluere cæno-  
sum quoddam unguem parietibus inhæresceret: de quo etiam Dioscorides disseruit. Oleum, si cum pari portione uini Cretici  
calidum bibatur, aut Clystere infundatur, Colicos, iliacos, & calculosos dolores mirificè mulcet. Olei facultates fusius pro-  
secutus est Galenus lib. vi. de simpl. med. facult. sic inquit. Oleum, quod ex oliuis conficitur, quod sanè proprijsimo nomi-  
ne oleū appellamus, cuiusmodi sit tēperatura, superioribus libris definitū est. quippe humectatoriū esse, & moderatè calidum  
60 ostendimus. Eiusmodi est, quod est dulcissimum, fitque potissimū ex oliuis, quas Græci δρυτῆς uocant, nos drupas.  
Cæterum quod omotribes, & omphacium nuncupant, id quantum in se habet adstrictionis, tantum etiam illi inest frigidita-  
tis.

Olei conside-  
ratio.

Olei usus apud  
ueteres.

Olei facultates  
ex Galeno.



Oleum sylue-  
tre.

Nomina.

tis. Porro oleum uetus, quod quidem ex dulci inueterato efficitur, & calidius est, & magis discussorium. Quod uero ex immaturo, id dum reliquum quippiam seruauerit adstrictionis, mista permanet facultatis: ubi uero illam prorsum abiecit, reliquo fit simile. Quinetiam quicumque in preparando germina iniiciunt, & ipsi omphacino simile oleum efficiunt. Caterum rogandum non est, quo pacto sit preparatum, sed gustandum est potius: ac si præferat adstrictionis quippiam, eatenus etiam frigidum esse existimandum, ceterum illud, quod ab Iberia portatur, quod Spanum, id est Hispanicum nominant. Quod si nequaquam gustantibus adstringere appareat, sed adamusim uideatur dulce, id modice esse calidum putandum. Porro si tenue quoque cernatur (tale est, quod purum est, quodque intuenti translucidum uidetur) ac modicum eius latissime per cutem extensum sibi maneat continuum, celeriterque à cute combibatur, id utique pro optimo ducendum, ac olei uirtute quam maxime pollere, quale est Sabinum. Porro quod oleum lotum maxime expers sit mordacitatis, supra positum est. Caterum quo potissimum modo id probissime laues, in sequenti tradam opere, quod inscribetur de medicaminum compositione, ubi & de Sicyonio, & si quod eius generis præterea oleum est, agetur. nunc simplicia prosequor, adiciamque & de alijs olei speciebus sermonem. Iam quod ex agresti oliua oleum exprimitur, non simplicem temperaturam obtinet, sed extergit, simulque adstringit. Squalidissimum id est ex omni olei genere, & post Istricum quoque: deinceps illis est Hispanum. Pinguisimum est Libycum, & Cilicium: simul autem pingue, & tenue Sabinum. In medio comprehensorum omnium sunt tum id, quod per Cyclades insulas nascitur, tum quod per Græciam, Asiamque. Porro oleum pingue æstimatur, indicaturque uiscositate: tenue uero si perluceat, si purum sit, si plurimum à minima eius portione inungatur, si facile à cute combibatur. Ex dictis cognoscere iam liceat & de alijs olei generibus, quæ æquiuocè ipsis dicuntur unguentis, puta rosaceo, melino liliaceo, & quæcumque id genus floribus, fructibus, germinibus, folijs in oleo maceratis conficiuntur. Horum quodque ubi una cum aromatibus præparantur, unguentum efficitur. Pro cuiusque iniectionum natura oleum uariari contingit. Ex ijs ergo, quæ in toto hoc opere de quoque iniiciendorum generatim discas, sigillatim quoque confectum ex iisdem oleum cognoscere dabitur. Quod Græci ελαιον, Latini Oleum dicunt, id Arabibus Cait, seu Zait nominatur: Italis, Olio: Germanis, Oel: Hispanis, Azeyte: Gallis, Huyle.

Ελαιόμην

E L A E O M E L I.

CAP. XXXII.

**I**N Palmyris Syriæ, quod elæomeli uocant, ex quodam caudice manat, oleum melle crassius, sapore dulci. Bilem, cruditatesque detrahit, sextario cum una aquæ hemina dato. Sed qui sumpserit, torpescunt, & uiribus deficiunt. quod minimè uereri oportet: uerum cerebro excitare, ne ueterno pressi somnos captent. Fit & oleum è pinguitudine furculorum. Optimum uetus, crassum, pingue, non turbidum. Calfacit: priuatim caliginibus oculorum illinitur, lepras, neruorumque dolores illitum emendat.

Hermolai la-  
pina.

**Q**uanquam quotidie plura, uariaque mercimoniorum genera nobis ex Syria conuehantur, Elæomeli tamen (quod sciam) non modò non conuehitur, sed ne ullum quidem unquam audiui, qui ipsum uiderit, uel nouerit. Caterum Hermolaus uir quidem præstantissimus dubitat, utrum elæomeli sit manna, elæomelitis, & aeromelitis, quod mel aeris significat, uicinitate deceptus. Quapropter non possum non admirari, doctissimum uirum hac in re dubitasse, cum tum Dioscorides, tum etiam Plinius, quibus cum longam contraxerat consuetudinem, communi sententia scribant, elæomeli oleum esse è quodam arboris caudice manans in Syriæ Palmyris, non mel aereum, neque rorem, qui ab æthere cadat. Eoque magis, cum addiderit Dioscorides, non modò elæomeli per se ex arbore manare, sed & factitium haberi tuis, expressisque arboris furculis.

Κύκινον ελαιον.

CICINVM OLEVVM.

CAP. XXXIII.

**C**icinum oleum hoc modo temperatur. Maturi ricini, qua uoles quantitate, torrido sole flaccescunt, & aliorum more cratibus instrati tantisper insolantur, dum uestiens cortex fractus decadat. Caro colligitur, & coniecta in pilam diligenter tunditur: postea in lebetem stanno illitum, qui aquam habeat, demittitur, subiectoque igni feruescunt: & ubi initum prorsus humorem reddiderunt, sublato ab igni uase, innatans oleum concha tollitur, & reconditur. Sed in Aegypto, ubi largior increbuit usus, longè fecus fieri solet. Nam repurgatos ricinos molæ mandant, & accuratè mollitos per sportulam torculo exprimunt. Tum quidem ematuruerunt ricini, cum continentibus orbiculis exuuntur. Cicinum oleum ad ploras, & ulcera capitis manantia ualet: prodest sedis inflammationibus, uuluis conuersis, atque præclusis: item indecoris cicatricibus, & aurium doloribus: emplastra efficaciora reddit additum: potu aquam aluo extrahit: uentris animalia pellit.

Ricini olei con-  
sideratio.Ricinus unde  
dictus.

**R**icinum, siue Cicinum oleum, Cheruæ oleum officinis dicitur; quanuis rarioris sit usus. Nanque semen plantæ, quam Dioscorides ricinum appellat, Arabum esse cheruam nemo est, qui ignoret: quod etiam Serapio pentadactylum uocat, ut diffusius suo loco libro quarto explicabitur. Caterum ricinus animalculum est sædum, liuidum, & sanguine plenum, quod Italis zecca uocatur, suibus, canibus, capellis, & id genus animalibus infestissimum. Cui cum hoc semen forma, & colore sit quam simillimum: idcirco Ricini nomen sibi comparauit. Meminit huius olei etiam Mesues, qui præter uires ei à Dioscoride redditas, addidit, id ualide crassas coercere inflationes. Proinde uentriculi, laterum, colique doloribus prodesse illi-  
tum, potum, & infusum.

Α'μυγδαλίον



Αμυγδαλίνοι.

AMYGDALINVM OLEVVM.

CAP. XXXIIII.

**A**mygdalinum oleum, quod aliqui metopium uocant, hoc fit modo. Semodius ex amaris nucibus repurgatis, siccatisque, in pila ligneo pistillo leniter tunditur in offas, aqua, quae ferbuerit, sextarius adicitur, & ubi dimidia hora humorem hauserit, uehementius quam antea tunditur: mox tabellis premitur, & quod digitis hæsit, concha excipitur. Pressis nucibus rursus hemina aquæ inspergitur, & postquam ebiberint, idem opus prosequendum. singulas heminas reddunt singuli modij. Contra uuluarum dolores, stranguatus, conuersiones, & eorundem locorum inflammationes efficax est: uitijis renum, calculosis, difficili urinæ, suspiriosis, lienosisque proficit: dolores capitis, grauitatem auditus, sonos incertos, tinnitusque discutit: maculas, & uitia cutis tollit è facie: & eam erugat cum melle, radice lilij, & Cypria cera, aut rosaceo cerato: & oculorum hebetudines emendat. ulcera capitis manantia, & furfures cum uino abstergit.

**C**um amarum omnino dulci sit temperandum, delinquere sanè existimarem, si oleum ex dulcibus amygdalis expressum (et si illud Dioscorides silentio inuoluerit) ex amaris confectum non adijcerem, rectumque conficiendi modum non explicarem: præsertim cum nostræ ætatis medicis maximo sit usui, & paucisint myropola, qui ipsum rectè probeque conficiant. Parandi igitur ratione (ut Mesues tradidit) sic habeto. Præstantiores, dulcioresque amygdalæ, quæ lubet quantitate, ab utriusque corticibus repurgatæ, optimè in lapideo mortario tunduntur, & in loco calido reponuntur, quinque horarum spatio. dein parum iterum contunduntur: mox prælo tandiu premuntur, quousque omne, quod continent, effluat oleum. Elicitur etiam hoc modo. Collocantur delibratæ, contusæque amygdalæ in uitreo, uel stanneo uase, infunditurque uas in balneo calentis aquæ. eximitur deinde tribus peractis horis, extrahunturque amygdalæ, & statim prælo calentes subiiciuntur: itaque oleum copiosius excipitur. Tritæ rursus amygdalæ, & repurgatæ in sacculis panno duplicato inuolutis sub arena, cinerèue calido reconduntur, & postquam efferbuerint, prælo oleum elicitur. Sed non strates seplastiarij plurimum negligentia, segnitiaque indulgentes non modò amygdalas non repurgant, neque delibrant; sed & amaras, & rancidas commiscunt, & omnes simul conterentes, in aream cacabum iniiciunt, ignique admovent affuso aquæ tantillo, ne penitus torreantur: deinde in sacculum coniiciunt, & prælo summittunt, & quod inde fluit oleum excipiunt. quod plerumque exustionis nidorem tantum obolet, ut haurientibus illico euomendi pariat nauseam. Qui autem sic parant oleum amygdalinum, eius lenientem facultatem peruertunt, ac destruunt: siquidem contusis amygdalis non delibratis, oleum inde confectum corticum vires asseruat. Proinde & constipat, & exasperat, & scabritiem inducit. id quod etiam adauget ignis uolentia, dum in lebetibus amygdalæ torrentur. Hoc itaque diligenter animaduertens optimus Mesues Amygdalini faciundirationem prodidit, ut uidelicet, cum purgatæ, contusæque essent amygdalæ, calore quodam suauis, ac lento leniter calefierent, sicut diximus, non autem carbonibus ardentibus, quemadmodum hodie ij faciunt myropola, qui etiam alia pleraque confundunt. Amygdalinum igitur, si rectè, probeque conficiatur, mirificè lenit. quare potum ad libram dimidium alium leniter deijcit: aspera arteria, pulmonis, ac pectoris scabritias tollit: duritias omnes emollit: & compaginum, & membrorum omnium siccitates humectat. quocirca hecicis plurimum conducit. Contra uuluarum dolores illitum & potum facile præstat: sicuti uesticæ cruciatibus est efficax, si argentea fistula coniectum impulsorio instrumento iniiciatur. Quod autem ex amaris amygdalis exprimitur, dulci in omnibus efficacius habetur. Idcirco in prouocandis lapillis, conciliandisque uiscerum cruciatibus à flatu crassiore genitis, dulci longè præstantius reperitur. Nimirum & obstructions aperit, & interaneorum tineas enecat.

Amygdalini parandi ratio.

Myropolarum ignauia, &amp; lapsus.

Amygdalini uires.

Βαλανίνον έλαιον.

BALANINVM OLEVVM.

CAP. XXXV.

**S**imili modo fit Balaninum oleum. Quod repurgat maculas, lentigines, uaros, & cicatrices nigras: Saluum soluit, stomacho aduersatur: contra aurium dolorem, sonos, & tinnitus auxilio est, cum anserino adipe instillatum. Similis sesaminum ex sesamo conficiendi ratio. Fit etiam è nuce iuglande oleum, quod caryinum uocant. Eandem uim habet, quam balaninum.

Antiq. cod. leparat ab inuicem hæc tria capita.

**O**leum unguentaria glandis, quod Balaninum uocant, à pharmacopolis, & unguentarijs oleum de Ben appellatur: quoniam myrobalanum, quod Latini unguentariam nucem dicunt, ex qua hoc conficitur oleum, Mauritani Ben appellant, ut latius libro quarto differemus. Consimili modo id Mesues fieri tradit. Et (ut idem etiam est auctor) abstergit, mundat, & obstructions aperit. Illitum strumas dissoluit, duosque tumores. Frigidis tum iocinoris, tum lienis affectibus opem mirificè præstat: facit & ad frigidæ nervorum conuulsiones, & compaginum cruciatum. Sed illud sibi peculiariter adsciuit, quod etiā si diu ueterascat, haud quaquam rancidum euadit. Ideoque unguentarijs expetitur ad suauissima odoraamenta excipienda; præsertim cum moscho, & ambro chirothecas illinunt. quo fit, ut nullo temporis tractu rancorem unquam resipiant, ut facile euenerit, si alio quouis oleo eo in opere uterentur. Quamobrem mirari non licet, si ueteres fructum, à quo elicitur hoc oleum, glandem unguentariam nominauerint. Sesaminum uerò (ut Mesues inquit) amygdalini modo exprimitur. Quippe sesami repurgatum semen primò contunditur, deinde eodem artificio calefactum prælo supponitur, tandiuque premitur, quousque oleum reddat. Id (ut idem testatur) pingue ministrat alimentum: semen adauget, asperitates quasunque lenit, sed præcipuè gula: uocè expedit, & dura apostemata mollit. Adijcitur Sesaminum plerisque unguentorum compositionibus, quorū in officinis est usus. Verum quod è iuglandibus nucibus elicitur, nullius in medicina usus esse reperio, et si lucernis, & lampadibus,

Balanini confectio.

Balanini facultates.

Sesaminum, &amp; eius uires.

Oleum è nucibus iuglandibus.



qui parsimonie student, id maximopere expetant, quippe ignis funiculo non tam citò consumitur, quàm id, quod ex oliuis paratur. Prefertur etiam pictoribus eo, quod è lini semine exprimitur. siquidem hoc cerussa admistum tractu temporis colorem immutat, illud uerò incorruptum perpetuo asseruat.

Υ'οσχυάμινον έλαιον.

HYOSCYAMINVM OLEV.M.

C A P. XXXVI.

Π'ατος λυγρῆ  
i. aqua frigida  
leg. antiq. cod.

Hyoscyamini  
uires.

Hyoscyam. pa-  
randi ratio.

Gnidium.

Cnicinum.  
Rhaphaninū.  
Melanthinum.

Sinapinum.

**H**Yoscyaminum sic fit. Semen candidum, recens, ac siccum tunditur, & calida aspergitur aqua, ut in amygdalino diximus: dumque insolatur, siccatae, quæ sub manu sunt, partes cum reliqua massa permisceantur: hoc autem fieri oportet, dum nigrescat, & grauiter oleat: mox pressum, atque excolatum reconditur. Ad aurium dolores efficax est: pessis miscetur, ad emolliendum utile. Fit & è grano gnidio purgato, & tuso. Vis ei aluum soluere potu. Non secus cnicinum oleum temperatur. cui facultas eadem est, quæ factò è gnidio grano, uerùm inualidior. Rhaphaninum è rhaphani semine fieri solet, cæterorum more. Phthiriasis mala uoletudine contractas tollit: scabritias cutis in facie emendat. Ad obsonia utuntur Aegyptij. Melanthinum idem, quod rhaphaninum potest, eodemque modo paratur. Tritum sinapis semen, [& calida aqua] madefactum, adiecto postea oleo exprimitur. Id ad diuturnos dolores efficax est: transfert humores, qui in aliqua parte concreuerunt.

**T**amet si per pauci reperiantur medici, qui Hyoscyaminum oleum nouerint, ne dum in usum receperint unquam; ego tamen id ipsum pluries confeci. Siquidem ad tollendos omne genus dolores, ubi cætera præsidia non iuuerint, efficacissimum est medicamentum, præsertimque inflammationibus pudendorum utriusque sexus. Item acutissimis aurium doloribus medetur cum castoreo, uel croco instillatum. Prohibet præterea gonorrhæam, renibus & testibus illitum. Mensium exuberantiam cohibet, & albicantia uteri profluvia, tum pubi & lumbis perunctum, tum pædis infusum. Mammis à partu inflammatis utiliter illinitur. Dentium dolores mirifice mulcet, si tepidum in ore contineatur. Pilorum exortum admodum retardat, alijs quibusdam additis: ita ut euulsi pili integro anno non renascantur, si eodem depilata loca sæpius perungantur. At ipse in eo faciundo Dioscoridem minimè secutus sum, sed aliam parandi rationem adinueni, quæ hæc est. Sumito nouum, siccumque hyoscyami semen, tundito deinde, ponitoque in stanneo, uel uitreo uase, ardenti aqua, quæ è uino fit, parumper prius affusum. His factis ponito uas in calentis aquæ balneo die, ac nocte, demum adhuc feruens sacculis imposito, & prælo subijcto, sicque oleum habeto. Quod autem è grano Gnidio, quod rustici Ananienses montanum pipper appellant, paratur, recessit hoc auo à medicorum usu, eo quod in deicienda aluo uiolentissimum sit medicamentum, rusticis tamen aptissimum, cum sæpius, ne medicos consulant, coccum Gnidium deuorent: quo etiam sæpius morte occumbunt. Porro Cnicinum (ut Mesues inquit) potum aqua intercute laborantibus, uiscerum obstructionibus, uentriculi, & coli cruciatibus à statu sitate genitis, efficax est. Suspiriosis mirifice prodest, & uocem clarificat. Epotum pituitam tum uomitionibus elicit, tum per inferna ducit. Rhaphaninum præterea, & Melanthinum aboleuerunt, sicuti etiam Sinapinum: etsi ubi ad summum excalfacere opus fuerit, maximam opem præstare ualeant. Sinapinum uerò non nisi collacrymantibus oculis ex primi potest: tanta enim est uaporis acrimonia, ut concepto uapore, illico prodeant lacrymæ. Miscetur quandoque cum eo, quod è pistaceis nucibus elicitur: perungunturque eo genitalia in frigidis, ut felicius coeant, addito lasere, & moscho.

Μυρτίινον έλαιον.

MYRTEVM OLEV.M.

CAP. XXXVII.

**M**Yrtei faciendi ratio hæc est. E myrto nigra, syluestri, aut satiuia, foliorum mollissima quæque tusa premuntur: succo pares omphacini olei portiones adijciuntur, subiectisque carbonibus inferuescunt, donec concoquantur: innatans oleum deraditur. Sed longè facilius hæc compositio. Tenera folia contusa coquuntur in oleo & aqua, & quod innatat, eximitur. Priuatim alij deiecta in oleum folia in sole macerant: alij prius oleum inspissant malicorio, cupresso, cypero, & iunco odorato. Efficacius est amarum gustu, & oleosum, uiride, translucens, & olens myrtum. Astringit, & indurat: ideo medicamentis miscetur, quæ cicatricem obducunt: prodest ulceribus in capite manantibus, ambugis igni, & papularum eruptionibus. Facit ad attrita, & furfures, sedis rimas, condylomatata, articulos laxatos: corporis sudores compescit: & ad omnia ualeat, quæ astrictionem, inspissationemque desiderant.

In myrteo offi-  
cinari lapsus.

Olei omnis ge-  
neris parandi  
ratio.

**M**yrteum myropola ferè omnes non quidem ex tenellis myrti frondibus, Dioscoridis more, conficiunt, sed è fructibus tantum, nulla seruata parandi ratione. Quandoquidem myrti baccas contundentes, oleo, nigroque uino immiscent, & in aneum cacabum transferunt, subduntque (ut citius opus expediant) ignitos carbones, ibique tandiu inferuescere sinunt, donec uinum totum absumatur; mox ab igne tollunt, percolant, & asseruant. Neque animaduertunt conficiendi regulam à Mesue explicatam. siquidem in calentis aquæ balneo, non quidem uiolento carbonum igne Myrteum parari iubet: ex oleo que omphacino fieri, non (ut ipsi parant) ex maturis oliuis expresso. Nanque, ut balnei humenti, ac leni calore olei compositio mirifice digeritur, ac eius omnes conseruantur partes: sic contra uiolento igne subdito peruertitur, & destruitur tota rei compositio. Sed quoniã reipublicæ beneficio (ut etiam ab ipso exordio pollicitus sum) decreui non prætermittere quicquid, quo errores, qui indies contingunt, è medio tollantur, dico, oleum omne quod officina ad medicamenta usurpant (illud excipio, quod ab arborum resinis, stirpiumque aliarum gummi, uitreis organis per sublimationem, ut chymista uocant, elicitur) uase



uase uitreo, uel saltem stanneo in balneo calentis aquae fieri debere: & inibi primum impositis imponendis tribus diebus macerari: post tertium uero diem expressis cunctis prius impositis, & recentibus infusis pari temporis spatio, eodem in balneo, eadem macerari. Itaque tandiu opus prosequendum, donec sibi oleum amplissimas exceptorum medicaminum compa-  
 10 uauerit uires. Verum ingens hominum lucri auaritia, aurique ingluuies, ut admodum superlucrentur, arcamque auro ad summum usque impleant, non patitur myropolas necessarium tempus impendere ad medicamenta exacte paranda: eos, ingentes hac mea uerba boni consulant, his uero mali errores emendent suos. Idcirco Myrteum oleum, quod myrti præstan-  
 tiam ad plenum referat, hoc modo temperatur. Sumito fructuum myrti libram, foliorum eius recentium uncias decem,  
 20 uasi uitreo, uel stanneo reposito, tectoque uasis ore in balneo calentis aquae immergito, & post tres dies extrahito, ac per-  
 colato. Rursus assumptis recenter baccis, folijs, & uino, ut antea oleo exceptis, in eodem balneo omnia recondito ad ter-  
 tium usque diem. At postremo uasis ore detecto, tandiu id apertum finito, donec balnei feruore uinum totum exiliat, &  
 oleum tantum remaneat. Nec audiendi sunt ij, qui Dioscoridis testimonio, aeneo cacabo (ut supradictum est) substratis car-  
 bonibus Myrtinum conficiunt. Quippe Dioscoridis tempore ars medica non adeo exculta erat, quin nec seplasiaria, ut no-  
 stra hac ætate esse uisitur. Quamobrem putandum, quod si huius balnei artificium Dioscoridi innotuisset, ipsum haudqua-  
 quam silentio præterisset, ueluti nec illud Mesues, nec alij complures præterierunt, qui summo studio, & diligentia medicam  
 facultatem excoluerunt, & in ordinem redegerunt.

Myrtei paran-  
di ratio.

Δάφνον έλαιον.

LAVRINVM

OLEVM.

C A P. XXXVIII.

20

**L**aurinum fit hoc modo. Lauri baccae cum maturæ sunt in aqua coquantur: siquidem ex obducto  
 cortice quandam pinguitudinem reddunt, quæ manibus subacta, concha excipitur. Alij ompha-  
 cinum prius oleum cypero, iunco odorato, & calamo inspissant, deinde tenera lauri folia concoquunt.  
 alij etiam baccas, donec oleum odorem contraxerit. alij styracem, & myrtum addunt. Optima laurus  
 ad id latifolia, & montana. Oleum laurinum utilius, quod recentius, quoque uiridius colore, amarif-  
 simum, & acre. Vis ei excafactoria, emolliens: uenarum spiracula aperit, lassitudines discutit: omni-  
 bus neruorum uitijs, algoribus, destillationibus, aurium doloribus, malis renum frigore contractis, il-  
 litum non aliud iuuantius: attamen potum nauseam parit.

30 **L**aurini conficiendi rationem aliter à Mesue institutam legimus, sed tamen ab hac parum recedentem, Ideoque quod  
 id parum, uel nihil referat, rem ipsam silentio prætereundam duximus: præsertimque quod non me latet, Lauri-  
 num, cuius est usus in officinis, à seplasiarijs nequaquam fieri, sed ab alijs confectum emi, qui lecta magna lauri baccarum  
 quantitate ipsum eliciendi artem exercent. Mesues præter facultates à Dioscoride traditas, id summè laudauit & ad io-  
 cineris dolores, & ad hemicraniam, quæ frigidis contrahitur succis. Quoniam & ad uentriculi dolores, coli, uulue, & lie-  
 nis efficax esse tradidit.

Laurini confi-  
deratio.

Laurini uires  
ex Mesue.

Σχίνον έλαιον.

LENTISCINVM OLEVM.

C A P. XXXIX.

40 **S**imilis Lentiscini ratio. Namè maturo fructu temperatur, factis prius spissamentis: ut in lau-  
 rino diximus. Hoc scabiem iumentorum, canumque sanat: utilissimum pessis, acopis, & le-  
 prarum medicamentis: sudores cohibet. Nec secus Terebinthinum fieri solet: quod † refrigerat,  
 & astringit.

50 **L**entiscinum pluribus in locis Heturrie conficitur, sed præsertim in agro nostro Senensi, Ilua, & Gilio Tyrrheni insu-  
 lis, non longè à continenti nostra distantibus. Fit autem ab incolis hoc modo. Racemosas lentisci baccas assumunt, &  
 à putaminibus cunctis expurgant, permittuntque aliquot diebus simul flaccescere: deinde magnum in abenum collocant,  
 affusa aqua: & igni tandiu feruent, donec baccae debiscant: demum eas extrahunt, & saccis includunt, præloque subijciunt,  
 expressumque afferuant oleum. Quod & quibusdam Adriatici insulis hac similiter ratione confici audio, absque alterius  
 cuiusuis olei adminiculo: siquidem fructus is per se olei satis emittit. Incolæ (ut exprimento comprobatur affirmant) ad  
 acuendam oculorum aciem, caliginesque delendas, illud cibis commiscunt. At ego eo sæpius usus sum magno sanè iuu-  
 mento in dysentericis, non quidem potu exhibito, sed clysteribus infuso. Lentiscinum summis laudibus extulit Galenus  
 lib. v. de comp. medic. secundum locos, ad gingiuarum, & lingue inflammationes, si os eo colluatur. Quod autem fit è fru-  
 ctibus terebinthi, quos Mauritani grana uiridia nuncupant, non fit in Italia, neque ad nos (quod equidem sciam) aliunde  
 conuehitur: proinde non uenit in usum. Hoc tamen (ut Mesues inquit) uulnera consolidat. Medetur item conuulsis, opistho-  
 tonicis, neruorumque duritijs, & creberrimè cataplasmatibus admiscetur.

Lentiscini pa-  
randi ratio, &  
uires.

Terebinthini  
consideratio, &  
uires.

† In his uerbis mendum subesse putamus, ut etiam doctissime adnotauit Manardus Ferrariensis lib. viii. epist. prima.  
 Alias siquidem sibi ipsi repugnasset Dioscorides, cum scripserit in Terebinthi mentione eius fructus excalfacere; hinc uero  
 dicatur, oleo ex eisdem parato inesse refrigerandi facultatem. Huic deprauatæ lectioni illud quoque refragatur, quod sint  
 nobis Græci Dioscoridis codices, in quibus uerba illa de Terebinthini olei facultatibus non leguntur, sed de eius tantum con-  
 60 ficiendi ratione mentio habetur.



Μαστιχίνον έλαιον.

## MASTICHINVM OLEVM. CAP. XL.

**M**astichinum è trita fit mastiche. Quod contra omnia uulua mala efficax est: mediocriter calfacit, astringit, & emollit. Aduersus prominentes stomachi duritias, coeliacorum, dysentericorumque cruciatus utile: faciem emaculat, & colorem nitidum facit. optimum in Chio insula componitur.

Sepiasariorū  
lapis.

**M**astichini parandi rationem, sanè quàm paucis Dioscorides perstrinxit. quippe è trita tantum Mastiche fieri tradidit nulla alia explicata conficiendi ratione. Sepiasarij autem nonnulli prorsus obliti, scripsisse Mesuem in balneo calentis aqua Mastichinum confici debere, communi oleo, albo uino permisto: mastichen admiscant, & areo uase car-  
bonum igni admouent, ibique tanto tempore efferuescere sinunt, quoad uinum prorsus exiliat, ac inde usui asseruant. At ipse uitreis organis è purissimo tantum mastiche illud sapius confeci.

Μύρων συνθεσις.

## VNGVENTORVM COMPOSITIO. CAP. XLI.

**D**e ratione unguentorum consequenter tractandum existimauimus, quandoquidem ea in nonnullis corporum uitijs, aut medicamentis mista, aut corporis perfusa, aut naribus obiecta, plurimum profunt. in quorum probationibus consulere nares oportet, an ea oleant, ex quibus temperantur. Optimum huiusmodi iudicium, quod tamen in quibusdam planè obseruari non potest, propter ea, quæ ad  
miscantur, odore cæteris præualentia: ut in amaracino, & crocino, telino, & plerisque alijs, quæ crebra circa hæc meditatione experiri conueniet.

Ρόδαρον.

## ROSACEVM.

## CAP. XLII.

ερωθρον. i. ru-  
bras. Anuq. co-  
dex habet.a Meum εμβο-  
λον. i. iniectionem.  
b Meum εβρο-  
λον. i. siccatum.

**R**osaceum sic fit. Iunci odorati quinque libras & bessum tundito, & subactas aqua in uiginti olei libris: & quincunce subinde mouendo, coquito: dumque percolaueris, in olei libras uiginti, & quincuncem, adijcito rosas † non madefactas numero mille, & manibus melle perunctis identidem moueto, interdum premens, finito nocte tota macerari, postea exprimito: & ubi recrementum pessum ierit, mutato uase, in craterem melle illitum recondito. Cæterum rosas, quæ antea pressæ fuerunt, in labellum demittito, & affusis octo libris & quadrante spissati olei, iterum premito, eritque secundarium fiet, tertiarium, & quartarium unguentum. Sed quoties id feceris, uasa melle oblini debent. Si uerò secundam<sup>a</sup> infusionem instituere libet, in expressum oleum, numero pari recentes rosas, nullo humore imbutas inijcito: manibus melle præmadefactis agitans premito: & iterum tertio, aut quarto simili modo exprimens facito, totiesque recentes rosas detractis unguibus immittito: fiet enim ita oleum multò ualidius. nam septies oleum rosarum infusionem admittit, nec amplius. Prælum melle perungatur, oleum à succo diligenter secerni oportet, nam si minimum quid relinquatur, unguentum corrumpet. Alij autem detractis unguibus, rosas tantum oleo macerant in sole hoc modo. Rosæ, quæ selibram pondere æquant, in sextario olei diebus octo madescunt, & usque ad tertiam perfusionem quadraginta diebus insolantur, & sic oleum reconditur. Alij calamo, aut aspalatho prius olei spissamenta faciunt. Alij coloris causa anchusam admiscant, & salem, quò minus oleat. Vim astringendi, & refrigerandi obtinet: fomentis, & cataplasmatibus utile. Potum soluit aluum: stomachi ardorem restinguit: ulcera caua replet, & mulcet, quæ cacoethe uocantur: ulceribus in capite manantibus, atque feruidis eruptionibus illinitur: caput dolens eo perfunditur: dentes inter initia doloris collui prodest: ad genarum duritias illitum efficax est. ad lacecessita interanea, & concitatas uuluas utilissimè subijcitur.

Vnguentorum  
confid.Rosacei confi-  
deratio.Rosacei om-  
phacinum.

**H**oc sub olei nomine comprehendit Dioscorides oleum omne, quod per se tantum, nulla alterius olei admistione, aut ex arborum fructibus, aut herbarum diuersorum generum seminibus, aut stirpium resinis elicatur. Sed unguenti appellatione intelligit oleum omne genus, cui & odoramenta, & alia simplicia medicamenta admiscantur, ut in præsentia de Rosaceo agens, & deinde in sequentibus manifestè ostendit. Quo fit, ut apud Dioscoridem oleum uocetur, quod simpliciter expressum sit: unguentum uerò oleum quodlibet, cuius componendi ratio pluribus constet medicamentis. Quapropter Galenus lib. VI. simpl. medicamentorum de oleo agens, sic inquit. Ex dictis cognoscere iam liceat, & de alijs olei generibus, quæ æquiuocè ipsis dicuntur unguentis, puta rosaceo, melino, liliaceo, & quæcunque id genus floribus, fructibus, germinibus, folijs in oleo maceratis conficiuntur. Horum quodque ubi una cum aromatibus præparantur, unguentum efficitur. Cæterum oleum rosaceum, quod hoc tempore officina completum appellant, à Dioscoridis rosaceo longè diffidet, quod etiam eo præstantius existimandum est, summum ob artificium, quod in ipsa parandi ratione diligentiores adhibent myropola. Quod eorum tamen perpauci (ita ut ingenium est multorum à labore procline ad ignauiam) illud secundum Mesuem temperant; tametsi plures ab eo optimi rosacei conficiendi modum sint consecuti. Fit etiamnum rosaceum rosis non affatim debiscentibus in omphacinum demissis, modò calentis balnei uiribus (ut in quibusdam alijs superius adnotauimus) modò insolatu per-  
quàm longo. Sunt & qui, ut magis uiribus præstet, oleum prius ex aqua rosacea lauent, deinde plusculo temporis spatio  
ter, aut



ter, aut quater rosas infundant, quæ haud penitus fatiscant; demum expressione peracta, immaturarum rosarum succum adijciunt, ac inde diu insolant. Postremò oleum à succo secernunt, & diligenter asservant. Hoc inflammationes discutit, roborat, adstringit, fluxionesque cohibet, ne ad agram defluant partes. Potum torminibus dysentericis medetur. Capitis vulneribus aptissimum est, quod roborat, siccet, resoluat, inflammationesque non modo prohibeat, sed etiam extinguat. Quo circa hac in re maxime probatur Galeno lib. II. de comp. med. secundum locos, ubi de dolore capitis scribit, qui vel ex vulnere, vel casu excitatur. Cuius etiam meminit lib. X. simp. med. de sanguine agens.

Rosacei omphacini uires.

Ελάτινον.

ELATINVM.

CAP. XLIII.

10 **F**Racta elate, tusa, & scarificata, in labellum deiicitur: omphacinum oleum triduo infunditur, mox per sportulam exprimitur: uerum pares esse debent utriusque portiones. dein mundo uase ad usum reconditur. Viribus rosaceo proportionem respondet: aluum tamen non mollit.

ELATINVM, quod ex Dactylorum inuolueris antiquitus parabatur, hac nostra tempestate obsoleuit.

Μελινον.

MELINVM.

CAP. XLIIII.

20 **M**elinum hoc modo temperatur. Olei congius decem aquæ sextarijs admiscetur. Adijcitur elatæ palmarum fractæ quadrans, & iunci odorati uncia: quæ die uno macerata coquantur, mox in uas oris patuli oleum excolatur, & indita arundinacea crate, aut rara tegete, cotonea mala superponuntur, & uestimentis operta tantisper inibi resident, dum malorum uires ad se oleum alliciat. Aliqui cotonea decem dierum spatio operimentis inuoluunt, ut contineatur odoris suauitas, nec euanescat: postea biduo macerata oleo exprimuntur, oleumque reconditur. Id uim refrigeratorem, & astringentem habet. Contra scabiosa ulcera, & quæ serpunt, ac furfures, perniunculosque effectum præbet: exulceratis uuluis infunditur: citatam urinam sistit infusum: sudores cohibet: contra cantharidas, buprestim, pinorum erucas, bibitur. Laudatur maxime quod cotonea mala olet.

30 **M**elinum oleum ad hodiernum officinarum usum hoc modo conficitur. Cotonea nondum planè matura in taleolis dissecta omphacino oleo macerantur, & uino ex eis expresso superaddito insolantur. Deinde in calentis aquæ balneo iterum, atque iterum perfunduntur, & extrahuntur, ut in alijs superius ostendimus.

Melini confectio ratio.

Οένανθινον.

OE NANTHINVM.

CAP. XLV.

**O**Enanthe è labrusca, optimè olens postquam emarcuit, deiecta in omphacinum oleum mouetur, uoluiturque: & cum biduo manserit, exprimitur, & reconditur. Astringit, proximum rosaceo effectum præbens: sed aluum non resoluit aut mollit. Probatissimum est, quod odore oenanthem refert.

40 **O**Enanthinum nullam à nobis requirit explanationem: quoniam à Dioscoride tam aperte proditur eius parandi ratio, ut non sit opus, illud pluribus explicare.

Τέλινον.

TELINVM.

CAP. XLVI.

50 **F**Oeni græci libræ quinque, calami libra una, cyperi libræ duæ, olei libris nouem septenis diebus macerantur, quotidie ter mouentur, postea, premuntur, & reponuntur. Aliqui pro calamo cardamomum substituunt, & cyperi loco xylobalsamum macerant. Alij oleo antea his odoribus spissato foenum græcum macerantes exprimunt. Hoc telinum abscessus emollit, & concoquit: omnibus uuluarum duritijs magnopere conuenit, foeminis difficilè parientibus subijcitur, ubi præ excretis humoribus loci siccitatem contraxerunt: sedis inflammationes lenit, tenesmo subditum prodest: ulcera capitis manantia, furfuresque expurgat: ambustis, & perniionibus addita cera proficit: uitia cutis in facie emendat: pigmentis ad conciliandum faciei nitorem inseritur. Eligi oportet recens, quod non uehementer foeni græci odorem præ se ferat, & manus absterget, sapore ex dulci in amarum inclinato: tale enim optimum iudicatur.

**O**fficinarum Luminaria ex Rasis auctoritate aliam, quam uis exoletam, Telini componendi rationem tradunt, in quo calamo odorato, & cypero elaterij bessim adijciunt.

Σάμψυχινον.

SAMPSVCHINVM.

CAP. XLVII.

60 **S**Erpylli, cassiæ, abrotoni, florum sisymbrij, frondium myrti, sampsuchi singulæ portiones, quadam pro uiribus ipsorum coniectione, unà tunduntur, atque is omphacini olei. modus adijcitur, qui

G 4 madentium



madentium uires non euincat: hæc post quadriduum exprimuntur. denuo noua alia simili mensura, & æquali tempore macerata premuntur: ita enim ualidius reddi solet. Eligi oportet sampsuchum colore ex atro uiridi, plurimum redolens, mediocriter acre. Vim habet acrem, calfactoriam, extenuantem: aduersus uulvæ præclusiones, conuersionesque efficax est: menses, & secundas, & partus extrahit, uulvæ strangulatus recreat: lumborum, inguinumque dolores lenit: sed cum melle uti eo præstat; quandoquidem uehementi astrictione locos indurat. Lassitudines illitum discutit: in opisthotonicorum, uulforumque cataplasmata utilissimè additur.

Sampsuchini  
confid.

Solutio contro-  
ueriæ.

Opinio quæ-  
runda.

**Q**uamquam ex Theophrasti, Dioscoridis, & Plinii sententia idem esse constat sampsuchum, & amaracum: cum tamen Galenus, & Paulus de his diuersis capitibus seorsum scripserint, eorumque temperamenta per gradus dissidere tradi- 10  
derint; non ab re credidere nonnulli aliud esse sampsuchum, aliud uerò amaracum. Quorum opinionem auxit etiam Diosco-  
rides, quod in his unguentorum compositionibus Sampsuchinum, & Amaracinum diuersis capitibus digesserit. Quod facile  
plerosque ad credendum induxit, has stirpes tum facie, tum uiribus differre, hac ratione freti, quod si alterum ab altero non  
distaret, omnino præter rationem de his uarijs in locis scripsisset Dioscorides, alterum unguentum Amaracinum, alterum ue-  
rò Sampsuchinum appellans. Porro ut huiusmodi controuersia tollatur, sciendum est, stirpem eam, quæ Galeno, & Paulo  
amaracum appellatur, id sanè amaracum non esse, quod Theophrastus, Diosc. & Plinius sampsuchum uocauere, sed potius  
(ut ego existimo) Marum, id quod etiam sentiunt clariores nostri seculi simplicium indagatores. Namq; Mari nec Galenus,  
nec item Paulus quicquam proisus in simplicium medicamentorum libris meminerunt. Quare non deest suspicio, quin libra-  
riorum culpa, in Galeno Mari titulus in amaracum abierit: quandoquidem in eius tum gradibus, tum facultatibus assignan-  
dis Galenus à Dioscoridis Maro non longè recesserit. Sunt & qui uelint apud Paulum, & Galenum id amaracum dici, quod 20  
Dioscorides parthenium uocat: quippe & hoc quibusdam amaracum uocatur. Cuius rei indicium esse existimant, quod tam  
Galenus, quam Paulus nullibi in simp. medic. libris aliquid de parthenio posteritatis memoriæ prodiderunt. quorum opinio  
non omnino reprobanda uidetur. Caterum licet Dioscorides Sampsuchini, & Amaracini diuersis per se capitibus memine-  
rit; non obstat propterea, quò minus idem esse possint sampsuchum, & Amaracum. Siquidem duabus de causis ut alterum  
ab altero distingueret, Dioscorides facillè impulsus fuit. quarum altera est, quòd si diligenter animaduertantur utrorumque  
compositiones, utique Amaracinum tum multò odoratius, tum Sampsuchino pretiosius indicabitur. Ideoque auctor, eo  
quòd nolebat unguentum hoc apprimè nobile intactum relinquere, quòdque ob eius claritatem id particulari descriptione  
dignum censebat, ut præstantiæ discrimen faceret, utque etiam minus probatum à probatissimo dignosceretur, homonymiam  
immutauit, ipsumque non quidem Sampsuchinum, sed Amaracinum appellare uoluit: nam si id non fecisset, quòdnam alte-  
ro præstantius esset, discerni non potuisset. Huc accedit alia ratio, quæ alterum Sampsuchinum, alterum uerò Amaracinum 30  
Dioscorides appellauerit: quòd (ut libro tertio proprio capite legitur) in Cyzico sampsuchum amaracum appellabatur, unde  
hoc unguentum insigne petitur. Et quoniam à Cyzicenis clari illius compositoribus ex eorum more Amaracinum uocabatur,  
talem nomenclaturam Dioscorides haud quaquam permutandam censuit. Quare ipsum in eadem reliquit appellatione,  
quam secum ex Cyzico tulerat.

Ὀκίμινον.

## OCIMINVM. CAP. XLVIII.

**O**cimum oleum fit ut cyprinum. Ocimi folia decerpta librarum undecim, & bessis pondo, die noctuque uiginti olei libris macerato, premito, colato: cumque exhauseris quallum, rursus parem olei modum fundito, & exprimito. Vocatur autem id secundarium: nam tertiæ perfusionis non est capax. Deinde recens ocimum æquali pondere, ut in rosaceo diximus, rursus maceratur, & cum tā 40  
to temporis spatio maduerit, exprimitur, & oleum reconditur. quòd si in animo fuerit ter, aut quater madefacere, semper ocimum recens addes. Potest ex omphacino confici: sed illo modo melius. Idem quod sampsuchinum potest, sed inefficacius.

Ἀβροτόνινον.

## ABROTONINVM. CAP. XLIX.

**O**lei cyprini odoribus imbuti libris nouem & quincunce, foliorum abrotoni libras octo die noctuque madefactas, premito. Quòd si in longum tempus oleum uelis asseruari, eiectionis prioribus folijs, noua appones, & macerata exprimes. Calfacit: ad uulvæ duritias, præclusionesque efficax est: menstrua, & secundas pellit. 50

Ἀνέθινον.

## ANETHINVM. CAP. L.

† παλαιῶ. i. antiqui leg. Orib.  
Conclusa leg. Orib. τὸ οὐτό. i. tantundem.

**O**lei + libris octo & dodrante, florum anethi [libras undecim & bessim,] maceratas in oleo die una, manibus premito, & recondito. Quòd si iterum perfundere uelis, recentes anethi flores consimiliter madefacito. Vuluarum duritias emollit, uenarum spiracula laxat, contra horrores febrium circuitu redeuntes auxiliatur: calfacit enim, & lassitudines discutit: prodest articulorum doloribus.

Σύσινον.

## SVSINVM. CAP. LI.

**S**vinum, quod alij lilinum appellant, sic temperatur. Olei libræ nouem cum quincunce, calami li- 60  
bræ quinque & quadrans, myrrhæ uncia quinque, permisto odorifero uino decoquantur, & colato, oleo



to oleo, cardamomi tusi & coelesti aqua madefacti libræ tres & semis macerantur, premunturque, tres libræ cum semisse spissati olei assumuntur. mille lilia decerptis folijs, in latum, non tamen profundum, labellum demittuntur: iniectum oleum manibus melle perunctis agitur: die noctuque conquiescunt, & in pyxidem matutinis exprimuntur. quod defluet oleum, protinus ab aqua, quæ simul expressa fuerat, colo incerni oportet: non enim, ut rosaceum moram tolerat; nam concalfactum feruet, & com-putrescit; quare sæpius decapulandum. Vasa melle illinenda, tenuis sal inspargendus, & si qua sordes uasis faucibus hæsit, eximenda. Odoramentis iam expressis ex quasillo in labellum transfusis, rursus olei prius odoribus imbuendi, quod primum pondus æquet, & cardamomi tusi drachmæ decem conijciuntur. Hæc manibus scitè pressa, interiecta breui mora exprimuntur: quod profuit, repurgatur.

10 Tertio eadem infunduntur, adiecto cardamomo, & sale, & manibus melle madefactis. Longè optimum erit, quod prius exprimitur: secundum, quod sequitur: tertium locum sibi uendicat, quod nouissimum prodit. Denuo in mille lilia euulsis folijs expressum primò oleum infunditur: tum eadem ratione prosequendum, idemque faciendum, ut prius: addito cardamomo, dein expresso, fac eadem in secundo, & tertio, ut dictum est: & quò frequentius recentia lilia maceraueris, eò ualidius unguentum efficies. Denique cum factum abunde uidebitur, singulis compositionibus miscere conuenit myrrhæ quàm optimæ duas & septuaginta drachmas, & croci decem, cardamomi quinque & septuaginta. Croci uerò, & cinnamomi pares portiones tunduntur, & cribratæ in lutram cum aqua demittuntur, expressumque primò unguentum infunditur, & paulò post excipiuntur uasculis siccis, myrrha, aut gumi antea perfusis, & croco, & melle, & aqua madefactis. Eadem fiunt in altera, aut tertia expressione.

20 Aliqui simplex ex balanino, aliove oleo, & liliis componunt. Optimum esse constat in Phoenice, mox Aegypto factum. sed cum primis laudatur, quod lilia redolet. Excalfacit, emollit: uulux præclusiones, & collectiones aperit: utilissimum ad muliebria mala. ulcera in capite manantia, feruidas eruptiones, uaros, surfuresque emendat: uibices, cicatricesque celerimè ad colorem reducit, ita ut sæpe fallant. In summa extenuat: potum bilem per aluum extrahit, urinam ciet: sed stomacho alienum est, & nauseam parit.

Antiq. cod. legit. χύμας ὡν καὶ φλεγμονῶν. i. frigiditates & inflammationes.

Hoc, quod ex lilijs temperatur: illud item, quod ex ocimo, abrotono, anethoque conficitur oleum, cum uniuscuiusque parandi ratio per se clara sit, ideo nostris explanationibus non indigent. Ceterum Susini compositio mihi quidem pluribus in locis librariorum potius, quàm auctoris incuria deprauata uidetur.

Ναρκισσίνον.

NARCISSINVM.

CAP. LII.

Narcissini spissamenta ita fiunt. Sex libræ aspalathi cum sextante tunduntur: olei eloti libræ septuaginta cum uncijs quinque assumuntur. Aspalathus aqua madefactus in tertia olei parte coquitur: quo exempto, calamus quinque libris & besse adijcitur, cum myrrhæ gleba contunditur, cribrataque ac uino ueteri odorato immista, decoquitur: simulac autem cum ijs efferbuerit, eximitur. refrigeratum oleum excolatur, cuius portio in labellum mittitur, flores narcissi quàm plurimi conijciuntur, qui bidui spatio (ut in susino dictum est) permoti exprimuntur. Oleum subinde decapulandum: siquidem celerrimè putredinem sentit. Valet hoc ad emolliendas uulux duritias, præclusionesque: sed capitis dolores facit.

Narcissinum, quod ego sciam, non paratur nostratibus myropolis. quod mirum non est, cum id etiam Plinij ætate parari desisset, ut ipse libro XIII. cap. primo memoriæ prodidit.

Κρόκινον.

CROCINVM.

CAP. LIII.

50 CVM Crocinum componere uoles, prius olei, ut in susino diximus, spissamenta facies, eisdem ponderibus, & mensuris: cuius olei libras tres & semissem, croci unciam unam assumes: identidem quotidie moueto, & sexta die, quàm hoc assiduò peregeris, oleum à croco colis incernito, eidem croco parem olei modum adijcito: moue triduo, dein contusæ myrrhæ, atque cribratæ drachmas quadraginta permisceto, & in pila agitatum recondito. Aliqui oleo aromatibus ad cyprinum imbuto in crocini compositione utuntur. Optimum est, quod abunde crocum spirat, in medendi usu expetitur. Proximum quod myrrham refert. Calfacit, somnum allicit: quare persæpe phreneticis subuenit perfusum, aut naribus admotum, aut illitum: pus mouet, ulcera purgat: contra uulux duritias, atque præclusiones, & ulcera, quæ cacoethe uocantur, prodest cum croco, cera, medulla, duplicato olei pondere: cōcoquit enim, emollit, humectat, & permulcet. ad oculorum glaucitates ex aqua illinitur. huic autem proportionem respondent butyrium, onychinum, & styracinum: quæ etiam nominibus distant, uiribus, & compositione cognata sunt.

Κύπρινον.

CYPRINVM.

CAP. LIIII.

60 Olei omphacini eloti pars una, aquæ coelestis tantundem cum semisse, cuius una parte oleum diluitur, altera adijciendis odoramentis admiscetur. Dein assumptis aspalathi libris quinque & semisse, calami



calami libris sex & semissæ, mirrhæ libra una, cardamomi libris tribus & dodrante, olei libris nouem, & uncijs quinque, aspalathus tusus, & aqua affusus decoquitur in oleo, donec conferuescat: myrrha autem uino uetere odorifero subacta, contususque simul calamus, digeruntur in offulas, quæ exempto aspalatho immittuntur, & ubi efferbuerint, sublato ahenò oleum percolatur. Cardamomum tum reliqua aqua aspersum infunditur, spatha agitatur, nulla, dum refrixerit, interpellatione. Post hæc colato oleo in uiginti octo libras olei, floris ligustri, quod cyprum uocant, sex & quadraginta libræ cū besse instillantur, quæ sufficienter madefactæ per sportulam exprimuntur. Quod si copiosius desideretur, idem recetium florum pondus iniectum simili modo prematur: & iterum aut tertio, si quis uelit, madefacere poterit, & ita reddetur efficacius. Eligi oportet bonum, quod cum odoris suauitate nares feriat. Aliqui cinnamomum addunt. Calfacit, emollit: ora uenarum adaperit: uulua, neruorumque uitij conuenit, pleuriticis, fractisque, per se, uel cerato immistum. malagmatis imponi solet, quæ opisthotonicis, angina laborantibus, inflammationique inguinum opitulatur: item in acopa adijcitur.

Γρινον.

IRINVM.

CAP. LV.

Spathæ quàm minutissimè contusæ sex libras cum besse, in tribus & septuaginta libris & quincunce olei, æreo uase, additis decem aquæ heminis incoquito, quoad odorem acceperit: postea in capulam melle oblitam colato: ex eo aromatibus imbuto oleo, irinum primò temperatur, iride ex oleo inspissato macerata, ut scripsimus. Sed alia est componendi ratio. In olei septuaginta libris & quincunce, xylobalsami (ut dictum est) contusi libras quinque & sextantem excoquito: postea detracto xylobalsamo, tusi odorati calami nouem libras & dextantem adijcito, & myrrhæ glebam uetere uino odorato perfusam, & in olei ita odoribus imbuti quatuordecim libris, totidem tusæ iridis, binis diebus ac noctibus madefacito, strenuè, & uehementer distringito. Quod si uis ualidius fieri, par pondus iterum ac tertio similiter maceratum exprimito. Longè optimum est, quod solam irin olet, quale illud est, quod in Perga Pamphiliæ, & Elide Achaïæ componitur. Vim habet calfactoriam, atque emollientem. crustas adimit, sordida ulcera & putrida purgat. confert foeminis uulua causarijs: item inflammationibus eiusdem, atque præclusionibus: partus eijs, hæmorrhoidas recludit: contra aurium sonitus ex aceto, ruta, & amaribus amygdalis, prodest. diuturnis destillationibus, naribus illitum, & contra graueolentia earum ulcera, quas ozænas uocant, auxiliatur: aluum purgat cyathus epotus: facit ad ilei cruciatus, urinam mouet: difficiles uomitiones adiuuat, perunctis eo digitis & immixtis, uel ijs, quæ ad uomitum ciendum induntur: angina etiam illinitur, aut ex aqua mulsa gargarizatur: item contra arteriæ scabritiam. datur etiam ijs, qui cicutam, coriandrum, aut uenena fungorum hauferunt.

Iriini consideratio.

Quæquam Iriini præparatio (est enim per se clara satis) non magis, quàm Crocini, & Ligustrini explanari expostulat: illud tamen silentio minime prætereundum uidetur, quod non Iridis flores, sed radices, cum hæc odore fragrent, illi uero malè oleant, in hoc olei spissamento imponi debent. Quod etsi Dioscorides non explicauerit; cū tamen unguenta odorum incunditate commendentur, de Iridis radice, non de floribus intellexisse Dioscoridem existimandum. Quippe quæ & suauiter oleant, & ad unguentorum spissamenta floribus præstantiores habeantur.

Γλευκινον.

GLEVCINVM.

CAP. LVI.

Glucinum absolutè constat omphacino oleo, iunco odorato, calamo, Celtica nardo, spatha, aspalatho, fertula Campana, costo, & musto: circumdatis interim uinaceis uasi, quod aromata, uinum, & oleum conceperat. Tricenis diebus, bis in die mouetur, postea expressum oleum reconditur. Calfacit, emollit, remittit: horroribus, & aeruorum, uuluaque uitij auxiliatur. omni acopo iuuantius, quippe quod emolliat.

Glucini consideratio.

Minime quidem mirari licet, quod Glucini parandi rationem simplicem appellauerit Dioscorides. Siquidem aliæ habentur unguentorum compositiones, quæ multò pluribus simplicibus constant odoramentis, sicuti Columella lib. XII. capite I. aperte indicat. Caterum non potest Glucinum (si rectè admixta simplicia considerentur) non uehementer excalfacere: tametsi Plinius lib. XXIII. cap. III. id tum adstringere, tum refrigerare scripserit. Quod euidenti argumento est, aut Plinij glucinum, siue musteum, ab hoc Dioscoridis, & Columellæ diuersum esse, aut Plinium non exactè illius temperamentum perpendisse. Verum cū is lib. XV. cap. VII. scribat, glucino mustum incoqui in uapore lento, non ut alia ad moto igne, sed circumdatis uinaceis per se calentibus: uidetur non parum cum Dioscoride conuenire. Quamobrem crediderim potius Plinium, cū dixit glucinum refrigerare, lapsum fuisse, quàm secus. Nam etsi oleum omphacinum, cum quo musteum conficitur, tantum (ut Galenus inquit) frigiditatis, quantum adstrictionis habeat: cū tamen sit aliarum qualitatum susceptiuum, fieri quidem non potest, quin admixtis calidis odoramentis, puta cypero, calamo odorato, Celtica nardo, dactylorum operimento, aspalatho, meliloto, & costo, ualde calidum euadat. Quippe eadem ratione aqua, cū frigida admodum sit, temperamentum permutat (ut Galenus asseruit, & experimento comprobatur) cū calida in ea macerantur medicamenta: quandoquidem & ipsa faciliè alias recipit qualitates.

Plinij lapsus.

Αμαράντον.



Ἀμαράκινον.

## AMARACINVM.

CAP. LVII.

**A** Maracinum longè optimum in Cyzico fieri solet ex omphacino oleo, & balanino: spissamentis xylobalsami, & myrrhæ odoribus. aliqui, quò pretiosius fiat, cinnamomum addunt. Mel autem, & uinum assumuntur: hoc in uasorum illitionem, illud ad cogendas tusorum aromatum offas. Amaracinibus, ac fistulis perquàm utile: necnon humentibus hernijs, postquàm medica manus operam suam impenderit: crustas, & tetra ulcera, quæ theriomata uocant, rumpit: difficili urinæ illita sede, & eius inflammationibus auxiliatur: hæmorrhoidas illitu soluit: uulvæ subditum menstruos cursus euocat: duritias, ac uulvæ tumores discutit: uulneratis neruis, & musculis confert, laneo centunculo modicè madefactum, & inpositum.

**S**uperius in sampsuchini commentario abunde de Amaracino à nobis dictum est. Quo fit, ut hîc de eo plura scribere non sit opus. Huius meminit Galenus libro primo de antidotis, dum hedycroum explicat, quod theriaca admiscetur, ubi diffusius de eo agens scribit, quòd sui temporis unguentarij amaraci loco, ex quo in Cyzico antiquitus parabatur, Marum imponebant, ut maiorem expiraret odorem. Caterùm se iussisse ait, ut legitimus experiretur amaracinum, id sibi ex solo amaraco preparari, quod etsi odoris fragrantia uideretur inferius, non tamen uiribus imbecillius fuisse testatur.

Amaracini confederatio.

Μεγαλίνον.

## MEGALINVM.

CAP. LVIII.

**F**actitabatur olim Megalinum, sed nunc compositio exoleuit, & prorsus oblitterata est. Cuius ad historiæ complementum meminisse non fuit alienum. Mistura cum amaracino eadem erat, sed resina exuperabat, hac tantùm ratione differens. Quare leuiter emollit. Resina unguentis, neque tutelæ, neque uoluptatis gratia adijcitur, sed coloris, crassamentique causa. Ea tantisper coquitur, dum desinat olere: cuius coquendæ ratio declarabitur, cum de resina disseremus.

Ἡδύκροον.

## HEDYCROVM.

CAP. LIX.

**Q**uod Hedychroon uocant, in Co fieri solet: eisdem præditum uiribus, & misturis, quibus amaracinum, sed suauius spirat.

**H**edychroi compositionis meminit Galenus libro primo de antidotis, cum omnia, quæ cõtinet, odoramenta uino sabacta Andromachi theriaca recipiat. Caterùm etsi hedychroi parandi rationes plures dicat reperiri, unam tamen elegit, quam hoc modo descripsit. Hedychroum habet mari drachmas duas: asari, amaraci, aspalathi, schœni, calami odorati, phlomis, totidem: xylobalsami uerò, & opobalsami, cinnamomi, costi, singulorum drachmas tres: myrrhæ drachmas sex, totidem solij malabathrini, nardi Indicæ, croci, cassiæ: duplo autem plus amomi, aduectæ uerò ex Chio abundante plurimis fontibus insula mastiches drachmam unam: uino falerno omnia excipe. Cum igitur hæc miscueris, fac trochiscos similes theriacis, & scillinis, quos exiccabis eo modo, quo diximus. Productus fuit Galenus, ut hunc parandi modum describeret, tum quod Andromachus hedychroum (ut inquit) nullibi literis mandauerit: tum etiam ut rei medicæ imperitos doceret, quidnam esset hedychroum in theriacæ preparatione, ne in eorum errorem caderent, in quem sua ætate medicum quendam Romanum lapsum fuisse commemorat: qui compositurus antidotum, querebat apud myropolas Hedychroum; existimans esse herbam, aut radicem, aut quodpiam simplex medicamentum. id quod etiam hac nostra tempestate quàm plurimis euenisse comperimus. Auicenna, & ceteri Arabici familie scriptores in sua theriaca compositione hedychroum trochiscos Alindaracaron appellauere: tradentes uarias eorum compositiones, in simplicibus medicamentis, pondere, & mensuris à Galeni doctrina plurimùm differentes. Quare mirari non licet, si iandiu legitima Theriaca compositio infelicitè successerit; cum & ab Arabibus, & à myropolis, adulterinis medicamentis fuerit deprauata.

Hedychroi compositio ex Galeno.

Theriace deprauatio.

Μετόπιον.

## METOPIVM.

CAP. LX.

**I**n Aegypto unguentum, quod Metopion patrio nomine appellatur, propter galbani mistionem: nam lignum, in quo galbanum enascitur, metopion uocant. Constat amygdalis amaris, omphacino oleo, cardamomo, odorato iunco, calamo, melle, uino, myrrha, balsami semine, galbano, & resina. Probatur pingue, graui odore, quod magis cardamomum, & myrrham, quàm galbanum resipiat. Calfacit uehementer, & adurit, atque extrahit: ora uenarum aperit: ulcera purgat, extrahitque: ad præcisos neruos, & musculos, ad hernias humore contractas, cum erodentibus medicamentis efficax est. ce ratis, & malagmatis inferitur: horroribus, conuulsisque, præsertim quibus ceruix in scapulas deiecta, & retrorsum contracta est, utile habetur: sudores ciet, uulvæ spiracula recludit, & eiusdem duritias laxat. In summa molliendi naturam habet.

Μετόπιον.



Μενδесίον.

MENDESIVM.

CAP. LXI.

**M**Endesium constat balanino oleo, myrrha, cassia, & refina. Aliqui tamen post singulorum pondera, cinnamomi exiguum addunt, nullo compendio: nam quæ simul excocta non fuere, uim nullam exhibent. Similem metopio uim obtinet, sed inferiorem multò.

Στακτή.

STACTE.

CAP. LXII.

Max, ualde non  
leg. Orib.

**S**tacte uocatur pinguitudo recentis myrrhæ cum exigua aqua tulsæ, & organo expressæ. Ea perquam odorata, ac pretiosa est, atque unguentum per se facit, quod Staacte nominatur. Maximè probatur, quæ nullam olei mitionem admisit, cuius minima portio compos est uirium plurimarum. Vim calfacto riam, myrrhæ, & calidis unguentis respondentem habet.

Stactes confi-  
deratio.

Styrax liqui-  
dus.

Medicam. pere-  
grina cur adul-  
terentur,

**S**tacte Serapioni, quemadmodum & reliquis Mauritanis, pariterque officinis Styrax liquidus appellatur, cuius copia non solum Venetijs ubique uenalis habetur, sed & in omnibus fere officinis reperitur, quæ medicamentorum componendorum artem exercent. Quod autem Staacte myrrhæ sit liquidus uocatus Styrax, facile probat Serapio. quippe qui capite de Styraçe calamita, liquidum styracem ex myrrhæ primum aqua conspersa, ac deinde expressa, fieri tradidit: qua in re Dioscoridem ad unguem imitatur. Cui quidem sententiæ illud adstipulatur, quod liquidus styrax (de legitimo sanè loquor) sit perquam odoratus, & gustui non obscure amarus. Porro animaduertendum est, quod hoc auro syncerum haud facile inuenias, ut ferme euenit cum cæteris medicamentis, quæ ex Alexandria Aegypti, uel Syria ad nos conuehantur. Siquidem cum omnia hæc per Mauritanorum, Turcarum, Iudæorumque manus transeant, qui nobis Chrificolis semper dolos, fraudesque moluntur, Dijs sacrificium facere sibi persuadent, cum nos aliqua in re fallere possunt. Cæterum, ut redeam, unde diuerteram, mea quidem fert opinio, si synceram staacten nancisci possimus, non alienum fore, ipsam in myrrhæ locum substituere. Sed certe perquam difficile erit legitimam inueniri, nisi forte uera staacte sit liquor ille, de quo superius in balsami commentatione diximus.

Κινναμώμινον.

CINNAMOMINVM.

CAP. LXIII.

a Drag. δέξι-  
μον δὲ ἐστὶ τὸ  
δριμύ. i. proba-  
tur quod acre  
est.

**C**innamominum confit è balanino oleo: & xylobalsami, calami, iunci odorati spissamentis: atque cinnamomi, & seminis balsamini suauitate conditur, quadruplaque myrrhæ ad cinnamomū portione: mel ad cogenda omnia adiicitur. <sup>a</sup> Laudatur non acre, molli odore, planè myrrham redolens, crassum, odoratum, gustu perquam amaro. Id non à refina, sed myrrha crassitudinem obtinuit: refina enim neque amaritudinem præbet, neque ullam odoris gratiam adiicit. Vim habet admodum acrem, amaram, & calfacientem. Itaque ora uenarum aperit, calfacit, discutit, diffundit: humores & spiritus attrahit, caput aggrauat: contra uulvæ uitia cum duplo oleo, cera, & medulla efficax est. Ita enim ferè multum acrimoniæ exolefcit. & quædam emolliendi uis contrahitur: alioqui adurit, & præ omnibus crassis unguentis induratur. Facit mirum in modum ad fistulas, & ulcera, quæ putredinis uitium senserunt: item ad hernias humidiores, carbunculos, gangrænasque cum cardamomo: quin & ad febrium horrores, & tremores: aduersus serpentium morsus illinitur: scorpionum, & phalangiorum ictibus, cum tritis grossis imponitur.

Νάρδιον.

NARDINVM.

CAP. LXIIII.

**R**atio Nardini faciendi euariat. Nam aut malabathrino folio, aut sine eo fit: plerunque autem balanino oleo, aut omphacino. Iuncus odoratus spissamenti gratia adiicitur: sicuti propter odoris suauitatem, costus, amomum, nardum, myrrha, balsamum. Laudatur tenue, non acre, nardi aridæ, aut amomi odorem referens. Vis ei extenuans, acris: expurgat, calfacit, absterget humores, rarefacit. Hoc liquidum est, nec habet strigmenti crassitudinem, nisi resinam recipiat. Fit etiam simplex ex omphacino oleo, iunco, calamo, costò, & nardo.

Μαλαβάρθρινον.

MALABATRINVM.

CAP. LXV.

**M**alabathrinum spissamenta nardini habet: insuper myrrhæ plusculum additur. Qua de causa calfacit, crocino, aut amaracino uiribus respondens.

Ίασμινον.

IASMINVM.

CAP. LXVI.

Ex meis Drag.  
& Catac. Exe-  
plaribus nullū  
habet hoc ca-  
put.

**A**pud Persas fit, quod Iasminum cognominatur, ex albis floribus uiolæ; quorum sextans in Italicum sextarium sesamini olei demittitur, uiolis, ut in liliño diximus, uicissim permutatis. Apud Persas inter epulandum usurpatur odoris causa. Quinetiam toti corpori conuenit; præsertim cum in bal-  
neas





neas descensum est. Sed is opitulatur corporibus, quæ calfactionem, laxationemque desiderant. grauius tamen spirat, quàm ut libenter à plerisque recipiatur.

**I**asminum unguentum non eo quidem silentio prætereundum duximus, quo aliqua in præcedentibus à nobis omiſſa sunt: in illis enim nihil sanè, in hoc uerò aliquid nobis se se offert declarandum. Itaque primum scire conuenit, quòd Iasme uocabulum apud Græcos, aliorum etiam testimonio, nil aliud significat, quàm uiolaceum. Et certè cum scribat Dioscorides, unguentum hoc fieri ἐκ τῶν ἀνθῶν τῶν λευκῶν τοῦ ἰα, hoc est uerbum uerbo reddendo, ex floribus albis uiole, id Viola-ceum meritò appellari debet. Sunt tamen è recentioribus, qui pro certo sibi persuadeant, uocabulorum fortasse uicinitate decepti, illud ex floribus ijs perquàm odoratis fieri, quos in Italia Gelsomini uulgò appellamus. Quorum opinioni non parum suffragantur tum Hermolaus Barbarus, tum Marcellus Florentinus. Qui præcipuè, ut suam comprobet sententiam, ueteres asserit, præsertimque Dioscoridem, inter leucoij genera nostratem gelsiminum comprehendisse, illudque speciatim gelsiminum intellexisse, quod floribus cæruleis prouenire nonnulli pro certo asserunt. Cuius sententiam non modò non proban-

Iasmini consi-  
deratio.

Hermolai, &  
Marcelli opi-  
nio improba-  
ta.

H dam cen-



dam cenſeo, ſed omnino refellendam exiſtimo. ſiquidem nullo pacto cogitandum eſt, nedum credendum, quòd Dioſcorides, qui in ſimplicium hiſtoria, & in eorum declarandis ſeparandisque generibus, omnium diligentiffimus fuit, adeò imprudenter nullo discrimine exiſtimauerit caruleum leucoium gelfiminum eſſe: cùm id folijs, uiticuloſo caule, radicibus, ramis, floribus, cæterisque notis ab omni leucoio diſſideat. Sed hoc uerum eſſe Marcello concedamus, eſſi minus concedendum ſit, quã nana ratione dicet unquam, Iaſminum unguentum fieri ex floribus gelfimini, quod caruleum Dioſcoridis leucoium eſſe aſſerit, ſi Dioſcorides ipſe palàm prodit, Iaſminum ex albis uiolis temperari? Ad hæc diſſerre gelfiminum à leucoio abunde eſtendit Serapio, qui non modò fuit Dioſcoridis imitator, ſed etiam interpres, cùm alterum ab altero diuerſis capitibus diſtinxerit, & de utriſque tanquam de rebus diuerſis diſſeruerit. Quinimo de gelfimino agens capite centeſimo ſeptuageſimo ſexto nullam Dioſcoridis, nec Galeni auctoritatem aſſert, ſed tantùm ſuæ gentis monumentis inheret, aſſeritque gelfiminum floribus tum albis, tum luteis, tum caruleis reperiri, quale etiam ætate noſtra uiſitur. Quod nobis maximo argumeto eſſe poteſt, ut credamus, gelfiminum Dioſcoridi cæterisque ueteribus incognitum fuiſſe. Ceterùm cur Arabes ſtirpem hanc IESEMIN appellauerint, cauſa facile aſſignari poteſt: quòd cum gelfimini flores odoratos, albicantesque albæ uiolæ modo conſpicerent, Græcos barbaricè imitari uolentes, ipſi uiolæ nomen indidere, quod eſt Ieſemin: tametſi uernacula eorum lingua Zambach, ſive Sambach uocitetur. Id autem ſicut odore fragrat, ita & uiribus pollet: ſiquidem Serapionis teſtimonio, excaſcit ordine ſecundo, humores diſcutit, pituitæ lentitiæ ſenibus frigidis digerit, cruciatibusque ex pituitæ lentore proueniens mirificè prodeſt. Flores tam recentes, quàm ſicci, lentigines, & impetigines in facie abſtergunt. Paratur ex ijs etiam oleum Zambachinum appellatum, quod frigidis aſſectibus non obſcurum aſſert auxilium. Hoc unguentarij cum amygdalino oleo parant, hominum barbæ odoris gratia perſundendum: quod tamen temperie calidis caput adeò excaſcit, ut quandoque è naribus ſanguinem eliciat. Hallucinantur, qui falſi uocabuli ſimilitudine Sambacinum, & Sambucinum idem eſſe exiſtimant. Inter quos errore implicatur Ioannes de Vigo chirurgicus noſtri temporis non obſcurus capite de Sambuco in ſuo paruo de ſimplicium libello. Non diu eſt, quòd Ieſeminum, ſive (ut nos) Gelfiminum in Italiam allatum eſt: quanuis nunc ubique horti opere topiario tum albis, tum luteis, tum etiam caruleis gelfiminis ornentur. Planta itaque eſt Gelfiminum topiarij operibus maxime expetita, non modo quod adueſtiendas attegias, pergulas, & umbracula contexenda plurimùm ualeat, ſed quòd flores odoratiſſimos proferat. Tota uiticuloſa eſt planta, facile ſcandens. A radice uiticulæ oriuntur flexiles, longæ, uirides, ac lentæ, è quibus folia prodeunt oblonga, ſeptem uno è pediculo exeuntia, ut in lentifco in mucronem deſinentia, mollia, & ſaturate uirentia. Flores habet in caulium ſummitate racematim prodeunt, lilij parui effigie, odoris iucundi, uarijs, ut prædiximus, coloribus, è quibus rariſſimè ſemen oritur. In aliquibus tamen locis Gelfiminum ſemen edit, lupino ſimile, quod a Doctiſſimo uiro Iacobo Antonio Cortuſo Patauino mihi miſſum eſt. Amat amenos & calidos tractus, paſſimque habetur in hortis & uiridarijs. Oleum quod ex eius paratur floribus lilino facultatibus æquiparari poteſt. Fit etiam iſdem ex floribus oleum aliud ab unguentarijs tantum ad odoramenta, recentibus floribus, delibratis dulcibus amygdalis commiſtis, pluribus replicans uicibus, quouſque nuces humorem odoratum comibebant. Tunduntur deinde in lapideo mortario, & calidæ ſacculis concluſæ premuntur. Reddunt enim oleum perquam odoratum, quod etiam in medicum uſum uenit, quòd uiribus ijs polleat omnibus, quibus ſuum pollere ſcribit Dioſcorides. Gelfiminum, Italicè appellatur Gelfimino: Arabicè Ieſemin: & Zambach, ſive Sambach.

Ieſemin unde dictum.

Ieſemini uires ex Serap.

Ioannis de Vigo lapſus.

Oleum è Iaſmino.

Συύρα.

MYRRHA.

CAP. LXVII.

a τὸ δὲ ἐπὶ τῷ  
ἐλέγει περὶ τῆς  
γυμνάσης καὶ  
λίαν. alia uerò  
quæ in caule cō  
creſcit melior  
eſt leg. Orib.  
b Non leg.  
Orib.  
c Μεύ. & αρα  
ρε. i. ſquallore  
fragilis. a'ij. & α  
Supos.  
d & αδ'υπος.  
friabilis.

**M**Yrrha lacryma eſt arboris, quæ in Arabia gignitur, Aegyptiæ ſpinæ non diſſimilis: è cuius uulnere defluit lacryma in ſubiectas tegetes. <sup>a</sup> alia circū caudicem concreſcit. Dicitur ex his aliqua pedaliſſimos præpinguis, qua expreſſa, ſtacte emittitur. Alia gabirea pinguiſſima, læto & pingui ſolo naſcens: ea copioſam ſudat ſtactem. Omnium prima eſt, quæ Troglodytica appellatur, accepto cognomine à loco, in quo prouenit, ſplendens, ſubuiridis <sup>b</sup> ac mordens. Quinetiam legitur tenuis quædam, quæ à Troglodytica ſecunda eſt, bdellij modo mollis, uerùm odore grauiuſcula, apricis naſcens. Alia caucalis cognominatur præter modum exoleta, nigra, & retorrída. Omniū deterrima quæ ergaſima dicitur, pingui carens, <sup>c</sup> cano ſitu obducta, acris, ad gūmi imaginē uergens, & uiribus eius proxima. Improbatur aminea cognomine. Ex ijs paſtilli fiunt, ſed è pinguibus pingues, & odorati: è ſiccioribus haudquaquā pingues, & inodorati. Minus odore pollet, quæ oleū non admittit, cum in paſtillos digerebatur. Adulteratur macerato gūmi aqua, in qua myrrha maduerit. Eligenda eſt recens, <sup>d</sup> fragilis, leuis, undique concolor, quæ confracta uenas unguium modo candidas & læues oſtendat, minutis glebis, amara, acris, odorata, calfaciens, ſuperuacua, & inutilis eſt ponderoſa, coloris piceæ. Calfacit, cohibet, ſoporem gignit, glutinat, ſiccatur, aſtringit, uulū emollit, & præcluſam aperit: menſes & partus celeriter extrahit cū abſinthio, lupinorum cremore, uel ſucco rutæ admota: tuberculo fabæ deuoratur in uetere tuſſi, orthopnoea, in laterum pectorisque doloribus, in alui profluuiio, & dyſenteria: horrores diſcutit duabus horis ante februm acceſſiones fabæ magnitudine pota cum pipere, & aqua: ſubdita linguæ liquataque, ſcabritiem arteriæ expolit: obtuſam uocē expedit, uētris tineas enecat, contra grauē oris halitū manditur, & aduerſus alarū tædia cum liquido alumine illinitur: gingiuas, & dentes ſtabilit colluto cum uino, & oleo ore: uulnera capitis illitu glutinat: medetur fractis auribus, ac oſſibus nudatis, peruncta cum cochleæ carnis: item purulentis auribus, inflammatisque cum meconio, caſtorio, & glaucio: ad uaros autem cum caſſia, & melle illinitur: impetigines ex aceto purgat: defluentes capillos cū ladano, & uino myrteo illita, firmat: diurnas deſtillationes lenit, <sup>†</sup> illitis penna naribus: oculorum ulcera complet, albugines tollit, caliginem diſcutit, ſcabritiem læuigat. Fit è myrrha, perinde atque thure, fuligo: & ut poſtea oſtendemus



ostendemus, ad eadem conueniens. Bœotica myrrha dissecta radix est arboris cuiusdam in Bœotia nascentis. Melior est, quæ myrrham odoris suauitate repræsentat. Vis ei calfactoria inest, emollit, discutitque: sufficientis commodissime inseritur.

**M**yrrrha, quæ ex Alexandria Aegypti hac ætate ad nos affertur, admodum sanè ab ea differt, quam inter præstantissimas Myrrhæ species recensuit Dioscorides. Quippe uniuersa ferè myrrha, quæ in officinarum usu habetur, ijs omnibus qualitatibus, ac notis destituitur, quibus optima commendatur. Nanque ea (ut uidere est) minimè uirescit, pinguis non est, non odorata, non undique concolor, nec confracta uenas unguum figura leues intus ostendit, nec sapore acri deprehenditur; tamen gustui amaritudinem relinquit. Verùm si fortasse cuiquam uideretur & hæc inter Myrrhæ species esse recipientia (quod tamen non satis compertum habeo) aut caucalim, aut ergasimam, esse crediderim, aut potius quam Plinius ex India deferri ait, cum hæc ceteris deteriores habeantur, certoque sciamus ex India in Alexandriam myrrham importari. Nam ea, quæ plurima ad nos affertur, non modò sicca, nigraque est, sed etiam retorrida, macilenta, & cano quodam situ obdureta: & quanquam inter huiusmodi globulos aliquod quandoque reperiatur fragmentum, quod & clarum sit, & pellucens, confractum tamen diuersicolor apparet. Ecquid magis? nec gustui insigniter amarum, nec myrrhæ odore præditum sentitur. Quo fit, ut credere liceat, eiusmodi Myrrham aut è deterioribus esse, aut gummi alicuius, aliarumque misctionum adulterio minimè uacare: hac enim impostura (ut Dioscorides inquit) myrrha adulterari solet. Sed hæc ita de illa conijcimus, quæ passim vulgaris habetur. Ceterùm electam Myrrham iam ad nos aduehi scimus, quæ & legitima, & probatissima esse censetur. Verùm ea hæcenus tam rara est, ut non nisi ad ostentationem asserueretur, & ad aliarum dignoscendarum regulam. Habebatur myrrha Galeni tempore in opocalpasum, quod calpasi lethalis, uenenosaque est lacryma conuersa, ut cassia in Cinnamomum, & Chalbanum in Sagapenum. Idcirco libro primo de antidotis. Opocalpasum (inquit) exitiale est, multosque nos sorte quadam uidimus nostræ ætatis decursu mori, quòd inscijs myrrham, cui opocalpasum admistum erat, assumpsissent. De industria nanque nonnulli eorum, qui antidotos præparant, ut laudatissimam imponebant, eo quòd uiderent collyrijs inditum optimum esse medicamentum. Quippe quæ pus citra mordicationem discutiat, & interdum incipientem oculorum suffusionem substantia tenuem: siue autem in emplastrum, siue in ceratum, siue in aliquod digerens medicamentum, quod extrinsecus imponitur, huiusmodi myrrham iniicias, uim ipsius augebis: at intra corpus assumptum lethale est medicamentum. Hæc igitur fusius dicta sunt, tum quòd orationis series ita expostularet, tum etiam quia hæc speculari non est inutile. hæcenus Galenus. Adhibenda itaque diligentia est, ne & nos Myrrham quandoque opocalpaso adulteratam emamus. Ad hæc Brasauolo Ferrariensi animus inclinare uidetur, ut existimet Myrrham officinis uulgarem bdellium esse. Cui hæc id quaquam assentiendum putauerim: siquidem myrrha hæc pellucens adeò non est, nec taurino glutino similis, ut bdellium esse iradidit Dioscorides. Et licet quædam nostratis myrrhæ frustra quandoque translucida reperiuntur, sunt tamen potius hæc (ut dictum est) gummi adulteria, quam myrrha, uel bdellium: nempe gustu maleficium detegitur. Præterea bdellium incensum (Dioscoridis testimonio) odorem unguibus odoratis similem spirat, quod in nostrate myrrha nunquam, factò periculo, sum consecutus. Huic etiam alia accedit ratio, quæ magis ac magis Brasauoli animum immutare poterit: quòd scilicet bdellium diu digitis ductum, traetatumque facillè lentescat, & confractum pingue spectetur: myrrha uerò, quæ officinis uenditur, digitorum attritu conteritur, & si frangatur perquam arida sese offert. Ceterùm improbauit Dioscorides, omniumque Myrrhæ specierum deterrimam iudicauit, quæ aliquibus minæa, alijs aminæa uocatur, quam cum Galenus probauerit libro primo de antidotis, omnibusque Troglodyticis prætulit, factum est, ut existimauerint quidam, in hoc loco Dioscoridis codici mendam subesse. Sed cum in Dioscoride Græco legatur aminæa, & in Galeno minæa, ego potius crediderim, eos non idem myrrhæ genus intellexisse. Plinius lib. XII. cap. XV. myrrhæ arboris faciem diligenter expressit, his uerbis. Myrrham in ijsdem syluis, ubi & thus, permistam arborem nasci tradidere aliqui: plures separatim. Quippe multis in locis Arabia gignitur. Conuehitur & ex syluis laudata, petuntque eam etiam à Troglodytis Sabæi transitu maris. Satiua quoque prouenit multum syluestri prælata. Gaudet rastris, & ablaque ationibus: melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinque cubita, nec sine spinæ caudice duro, & intorto, crassiore quam thuris, & ab radice etiam, quam aliqua sui parte: corticem lænem, similemque unedoni: scabrum alij spinosumque dixerunt: folium oliuæ, uerum crispus, & aculeatus: iuba olusatris. Aliqui similem iunipero, scabriorem tantum, spinisque horridam, folio rotundiore, sed sapore iuniperi. Necnon fuere qui è thuris arbore, utrunque nasci mentirentur. Inciduntur bis & ipsæ thuris modo, ijsdemque temporibus, sed à radice usque ad ramos, qui ualent. Sudant autem sponte priusquam incidantur, statim dictam, cui nulla præfertur. Ab hac satiuæ, & in syluestri quoque, melior æstiuæ. Non dant ex myrrha portiones Deo, quoniam & apud alios nascitur. Et sequenti capite inquit. Adulteratur myrrha lentisci glebis, & gummi: item cucumeris succo amaritudinis causa, sicut ponderis argenti spuma. Reliqua uitia deprehenduntur sapore gummi dente lentescantis. Facillimè autem adulteratur Indica myrrha, quæ ibi de quadam spina colligitur. Hoc solùm peius India affert, facili distinctione, tantò deterior est. hæc Plinius. Quo fit, ut facillè crediderim nostri usus myrrham Indicam esse, nanque per mare rubrum, & inde per careuanas (ut dicunt) Alexandriam importatur. Myrrhæ quoque historiam non iniucunde scripsit Theophrastus lib. IX. cap. IIII. de plantarum historia, sic inquit. Gignitur thus & myrrha regione Arabum media circa Sabæ, & Adramytta, & Citibæna, & Mamali: & exeunt thuris, myrrhæque arbores aliæ super montem, aliæ in pede montis culturis proprijs: quamobrem aliæ coluntur, aliæ uitam agunt incultæ. Montem istum præcaltum affirmant, & pingi solitum: amnes quoque de eo in plana fluere. Myrrhæ arborem thure altitudine minorem, fruticosioremque narrant: caudice duro, contortoque iuxta terram, crassiori que sura hominis, cortice læui adrachnæ simili. Alij uerò, qui se uidisse affirmant, de magnitudine ferè consentiunt. Neutram earum arborum magnam referunt, & minorem myrrhæ humilioremque. Sed thuris folium laurinum, læueque: myrrhæ aculeatum, non læue, ulmeo simile: crispum tamen, extremò spina horridulum, ilignei modo. Idem ea nauigatione, qua ex sinu heroum uehementer egressos sese aquam in monte quæsisse dixerunt, atque ita uidisse has arbores, & lectionem notasse hoc modo ambarum: & caudices, et

Myrrhæ consideratio.

Brasauoli opinio improbata.

Myrrhæ historia ex Plinio.

Myrrhæ historia ex Theophrasto.



ramos incisos quidem, sed alios ueluti securi percussos uideri, alios tenuiores incisuras habere: & lachrymam aliam decidere, aliam arbori inherere: nonnusquam etiam subiectas tegetes ex palmis contextas, alibi solum tantummodo circumpauimentatum. Montem autem uniuersum Sabæis diuisum dixere: hos enim loci illius dominos esse, iustitiæque mutua degere, quâmobrem nullum suas arbores custodire: unde & thus, myrrhamque sese large ad naues solitudine deportasse narrarunt. Illud quoque se audiuisse dixere, myrrham, thusque collectum undique ad solis delubrum conuehi: quod Sabæorum esse sanctissimum inter omnia regionis illius, custodesque Arabes armatos habere, quibus singulos suum thus acernatum, & myrrham eodem modo relinquere, posita super acernum tabella, literis significante numerum mensurarum, & pretium, quod pro singulis mensuris ponendum sit. mercatores uerò, qui uenerint, tabellas aduertere, eiusque quod placuerit, acta mensura pretium in eodem ponere loco, unde merces acceperint: sacerdotem deinde uenire, parteque tertia pretij Deo accepta, reliquum ibidem relinquere: idque seruari tutissimè dominis, donec acceptum uenerint. Alij myrrhæ arborem terebintho similem reddidere, sed scabriorem, spinosiorēque: folium paulò rotundius, gustatu proximum terebintho: earum quoque ueteres præstantiores haberi. Nasci uerò hanc, & thus in eodem loco terra subargilia, & sabulosa: & aquas fonte fluentes raras admodum comperiri. Hæc ergo illis repugnant, uidelicet ningi, & imbribus perlui, & amnibus locum illum exhilarari. Sed hi quidem altera quoque longè maiore ignorantia laborarunt: thus enim, & myrrham nasci ex eadem arbore putauerunt. Quâmobrem uerisimilius ipsi narrarunt, quos ex heroum oppido profectos naui retulimus. Myrrhæ aliud stillatitium, aliud fictitium constat. Probatur melior gustu, eiusque norma cōcolorem accipiunt. hætenus Theophrastus. Myrrhæ drachma ex uino Cretico, calido pota, hora una ante paroxysmum datur utiliter quartanarijs, sed sudare eos in lecto statim oportet, tribus replicatis potionibus, in ipsis accessionibus. Hoc medicamento ego ipse curatus sum. Valet quoque ad idem in Catapotijs cum Theriaca conformatis, magnitudine ciceris. Horum si unum quotidie uoretur, hora una ante paroxysmum, quartanarij bene habebunt. Myrrha ponitur in Antidotis, quæ ad uenena, uenenosorum animalium ictus, & aduersus pestilentiam parantur. Fit quoque è Myrrha oleum, quod ita paratur. Decoquantur oua gallinarum, quousque dura fiant; deinde secantur secundum longitudinem in duas partes æquales, & exemptis uitellis, replentur, Myrrhæ puluere, condunturque in humido loco, donec Myrrha liquecat in oleum. Huius uires sunt ad tollendas uulnorum cicatrices, & faciem erugandam, ubi frequenter illinatur. Caterum alio quoque myrrhæ fūco mulieres nonnullæ faciem absque rugis præseruant. Admouent igni ferream nouam patellam, quousque candescat; deinde uino albo cum impetu ore proiecto, patellam ipsam restinguunt, mox capite linteo amplo contecto, uaporem facie excipiunt, subinde in eandem patellam rursus igne candentem Myrram contritam proijciunt, eodemque linteolo contecta fumum recipiunt. Demum ipsomet linteo faciem contegunt, & dormitum se conferunt. Fit eiusmodi fūco, singulis octo diebus parato, ut ea perpetuo erugata, iuuentutem etiam iam senescentes mentiantur. Myrrhæ meminit Gal. lib. VIII. simplicium medic. ubi ita scriptum reliquit. Myrrha secundi ordinis est tum excofacientium, tum desiccantium. Itaque capitum uulneribus illita glutinare ea potest. Inest & amaritas non pauca, per quam factum, & lumbricos tum enecat, tum eiicit: adest hinc ei & abstergendi potentia. Sic igitur ocularibus miſcetur facultatibus, utique quæ ad ulcera, & crassas cicatrices præparantur. Eadem de causa inditur & medicamentis, quæ ad tussim ueterem, & asthma, siue anhelationem exhibentur: non tamen arteriam exasperat, sicut abstergentium nonnulla. Verum adeò moderatam obtinet abstersionem, ut nonnulli eam arteriacis quæ uocant medicamentis commisceant, tanquam sufficienter excofaciens, & desiccans medicamen: scilicet abstersionem proficiscentem ab amaritudine nihil uerentes. hæc Gal. Porro ubi myrrha desit, Gal. in succidaneis (si tamen liber is Galeni est, nobis enim spurius censetur) odoratum calamum supplet: Constantinus uerò amaras amygdalas eodem pondere. Sed equidè hic myropolas admonitos uelim, ut nullo pacto eorum sequantur doctrinā, qui iubent, Auicennæ auctoritate malè intellecta, myrrhæ loco piper nigrum supponere. Nanq; Auicenna hanc sententiā omnino refellit, cū utatur his uerbis. Pro myrrha substituendū piperis nigri dimidiū aliqui perhibent: sed hoc falsum est. Postremò illud etiā notandū est, quòd (ut Gal. inquit lib. XI. de cōp. medic. per genera) myrrha semper medicamentis est cōmiscenda, cū ab igne tolluntur: quippe quæ coqui minimè patiatur, ueluti etiā thus, & aloë. De Bæotica autem myrrha, quid dicam non habeo, quòd ætate nostra sit (ut arbitror) omnibus incognita. Στύρα sic Græcis dicta, Myrrha Latinis appellatur: Ler Mur, seu Mor, Arabibus: Mirrha, Italis: Mirrhen, Germanis: Mira, Hispanis: Myrrhe, Gallis: Myrrha Boemis. † Exemplaria Græca typis expressa habent, διαχρίσιν τῆς τῶν μυρρίων, id est, illita ale narium. Quæ uerba inunctionem ad partem nasi referre uidentur, non autem ad instrumentum, quo debeat fieri inunctio. Siquidem, teste etiam Galeno lib. XI. de usu partium, τῆς τῶν μυρρίων pars quædam nasi uocatur.

Στύραξ.

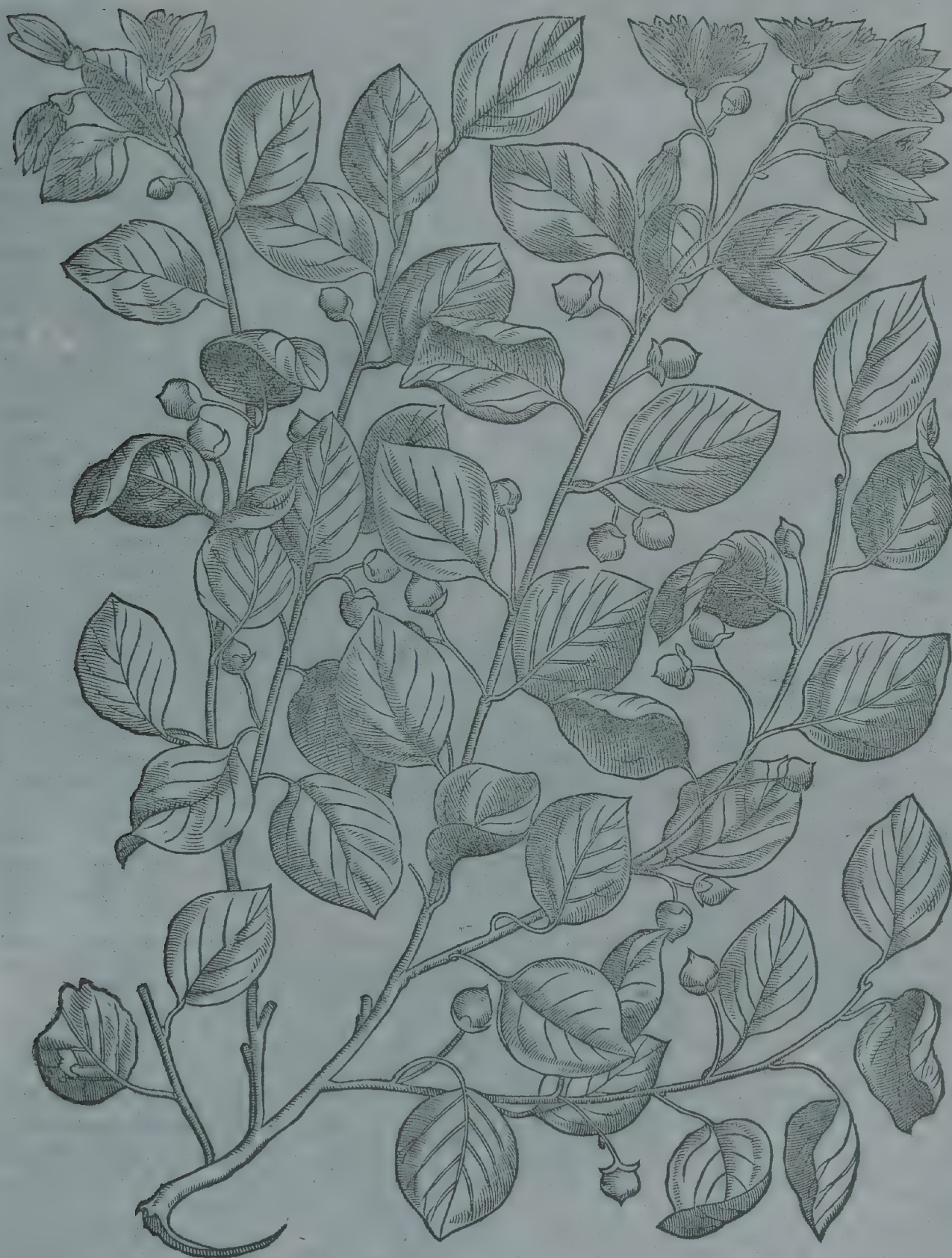
STYRAX.

CAP. LXVIII.

a Orib. leg.  
b γαβαλίτης  
λύκιος.  
c Μεύ, habet  
tantum γαβαλίτης.  
pso. i. friabilis.

**S**Tyrax lacryma est arboris malo cotoneæ similis. Præfertur pinguis, flauus, resinofus, albicatibus grummis, quàm plurimum in sua odoris gratia permanens, qui dum mollitur, melleum liquorem reddit: qualis è<sup>a</sup> Catabalis, Pissidia, & <sup>b</sup> Cilicia deuchitur. Deterior niger, furfurosus, <sup>c</sup> friabilis, canoque situ obductus. Caterum lachryma inuenitur gummiū similitudine, perlucida, & myrrhæ æmula: uerum perpauca manat. Adulteratur ligni scobe, quam uermiculi erodentes excusserunt, melle, & iridis fedimento, & quibusdam alijs. Alij ceram, aut adipem odoribus imbutum, flagrantissimis solibus cum styrace subigunt, & per laxa cribri foramina in frigida aqua ueluti uermiculos exprimunt, uenundantque. Styracem hunc, quoniam in uermiculorum speciem contrahatur, scoleciten cognominant, quem tanquam syncerum imperiti approbant, non animaduertentes ad præcipuam odoris fragrantiam: siquidè acer admodum est, qui adulterationis uitio caret. Styrax calfacit, emollit, & concoquit: medetur tussi, destillationibus, raucedini, grauedini, & interceptæ uoci: uulux præclusæ, duritiæ laboranti conuenit: cit menses potu, appositumque: aluum leuiter mollit, si exiguum cum refina terebinthina catapotij modo deuoretur.





<sup>10</sup> deuoetur. Miscetur utiliter discutientibus malagmatis, ac opis que. Adoletur autem, & igni torretur, ut fiat ex eo, ueluti ex thure, fuligo: ad eadem conueniens, ad quæ thuris fuligo. Ex eo etiam in Syria styracinum oleum componitur, quod calefacit uehementer, & emollit: uerum caput dolore afficit, aggrauatque, & soporem adfert.

*S*tyracis planta proceritate, ac forma malo Cotoneæ est similis. Folia tamen longè minora profert, auersa parte albican-  
tia, solidaque, oblonga paulò, latiore tamen ambitu. Flos est illi albus, aurantiæ mali similis. Baccas profert longo pedicu-  
lo appensas. Et tenui quadam lanugine obductas rotundas, & in acutum desinentes, nucis ferè Ponticæ magnitudine, in  
quo aliquot concluduntur officula semen continentia. Habentur Styracis plantæ in Italia non solum in hortis nonnullis, ac  
uiridarijs, sed etiam sponte prouenientes in Romano, ac Tyburtino agro. Sed in Italia gummi non proferunt. Hanc plantam  
nidi ego primum Venetijs, in uiridario clarissimi medici Maffei à Maffeis, ubi alia plura, & rara, diligenter coluntur. Gum-  
mi, quod è Styracis planta emanat uocatur passim in Italicis officinis Storax Calamita, quod cognomen ex Galeno libro



Styracis confi-  
deratio.

Manardi lectio  
non probata.

Fuchsi opinio  
reprobata.

Oleum ex Sty-  
race.

Styracis vires  
ex Galeno.

Nomina.

primo de antidotis acceptum crediderim. Nanque ipse de simplicibus medicamentis agens, quæ ad theriacæ compositionem faciunt, optimum iudicavit styracem, qui in calamis è Pamphylia ferebatur: unde calamitæ cognomen sibi facile uendica- nit. Itaque cum non alius habeatur styrax, qui sit hoc genere præstantior, in usu medentium est, ut dum pharmacopolis im- perant fieri medicamenta, quæ styracem excipiunt, calamitæ cognomen adijciant, quo indicent, se primum dotibus intelli- gere. Nec illud quidem ab re: quandoquidem Galenus eodem loco memoriæ prodiderit, hoc styracis genus tantum præstare ceteris, quantum uinum falernum illud bonitate excellit, quod à cauponibus uenditur. Quo argumento fretus Manardus Ferrariensis existimauit, ubi in Dioscoridis codice legitur τοιοῦτος ἔστιν ὁ κατακαλίτης, hoc est, talis est Catabalites, potius le- gendum esse, talis est calamites. Neque probat lectionem mutandam esse in Gabaliten, quemadmodum fecit Marcellus. Sed profectò hac in re (etsi Manardus fuerit uir summa doctrina præditus) mihi magis Marcelli sententia probanda uidetur.

Quippe quæ Plinii testimonio comprobatur lib. XII. cap. XXV. ubi sic inquit. Styracem Syria Iudææ proxima supra Phœni- cem gignit circa Gabala, & Marathunta, & Cassium Seleuciæ montem. Atque etiam ei adstipulatur Oribasii codex ma- nu scriptus, in quo lib. XII. legitur γαβαλίτης, & non κατακαλίτης. Porro Fuchsius medicus nostræ ætatis clarissimus, in libro, quem de compositione medicamentorum secundò condidit, styracem calamiten liquidum fuisse censet, non alia (quan- tum equidem uideo) ratione fretus, quàm quòd in calamis adueheretur. Verùm in hoc Fuchsius (pace eius dixerim) à ueri- tate desciscit. quandoquidem Dioscoridi styrax lacryma est arboris malo cotoneæ similis: cuius ille præstat ceteris, qui flauus est, resinofus, grumosus habet albicantes, & dum mollitur, melleum liquorem reddit. Ex quibus facillè constare arbitror, sty- racem non fuisse liquidum, sed in grumos concretum. Neque certè mihi rationi consonum uidetur, ex eo quòd Galeni tempo- re styrax in calamis uehebatur, inferre ipsum fuisse liquidum. Nam (ut mea fert opinio) non alia de causa qui styracis lacry- mam colligebant, eam statim in calamis includebant, quàm ut suauis eius odor conseruaretur. Id quòd etiam cum dictam- no faciebant ij (ut memoriæ prodidit Theophrastus lib. IX. cap. XVI. de historia plantarum) qui ipsum in Creta legebant. si- quidem ij dictamni manipulos in ferula, aut arundine intercludebant, ne uis eius expiraret. Præterea cum apud ueteres Græcos nulla (quod legerim) extet liquidi styracis mentio, haudquaquam possum huic Fuchsi sententiæ adhaerere: quinimo cogor eam prorsus refellere, quod rectius sentire uidear cum Arabibus, & recentioribus, qui per liquidum styracem non aliud intelligunt, quàm staten myrrhæ. Caterum Plinio loco citato laudatur styrax post supradicta ex Pisidia, Sidone, Cy- pro: è Creta uerò minime. Reddidit Plinius causam, quare est, quòd Styrax plerumque puluerulentus existat, dicens, quòd in eum circa canis ortum aduolant pennati uermiculi erodentes, ob idque ipsum in scoe sordescere. Adulteratur etiam styrax (ut idem scribit) cedri lacryma, uel gummi, melle, aut amaris amygdalis. quocirca retinendæ sunt notæ, quibus Dioscoridis auctoritate præstantissimus cognosci potest. Paratur è Styrace oleum odoratum hoc modo. Styrax biduo è rosa- rum aqua maceratur. Deinde una cum aqua in uitreo uase, luto circumlinito collocatur huic rostrato lambico super imposito & in fornace collocato, ignis sit moderatus, quousque aqua tota in recipiens uas destillauerit. Cum uerò oleum fluere incipe- rit, fortiore igne opus est, donec totum effluxerit. Præstabit hoc oleum non solum ad odora menta, sed etiam ad ea omnia ad quæ styrax. Est tamen longè ad omnia ualentius. Huius meminit Galenus lib. VII. simp. med. sic inquit. Styrax ex calfa- cit, emollit, concoquit: quamobrem tussibus, catarrhis, pituitæ destillationibus, raucedinibusque, quas κορυζας, καὶ βράγχους νο- cant, prodest. Tum menses seu potum, seu admotum projicit. Combusti eius fuligo, thuris fuligini quodammodo est similis. Στύραξ ut Græcè, ita etiam Latine Styrax nuncupatur: Arabicè uerò Miha, Mehaha, seu Astarach: Italicè, Stirace: officinis, Storax calamita: Hispanicè, Estoraque.

† quoniam in uermiculorum speciem contrahatur. Hæc uerba non leguntur in Græcis codicibus. Sed ea (ut arbitror) à Ruellio interprete adiecta sunt ob maiorem rei declarationem. Quæ hanc ob causam, lectore tamen admonito, nobis quo- que relinquere placuit.

Βδέλλιον.

BDELLIUM.

CAP. LXIX.

a Ori. nō leg.  
& meū habet  
βλοχόν ita etiā  
Drag.  
b Δμαλακ-  
τόν. i. quod fa-  
cile mollescit.  
c Μεύ παλα-  
τώδες.  
d Non leg.  
Orib.  
e ὑποπέλιον. i.  
subliuidum  
Me.

**B**delium<sup>a</sup> [ alij bolchon appellant, alij madelcon: ] lacryma est † Saracenicæ arboris. Proba- tur gustu amarum, translucidum, taurini glutinis in morem, intus pingue,<sup>b</sup> liquefcens facillè, li- gni ac fordis expers, † suffitu odoratum, ungui simile. Est etiamnum bdellij genus sordidum, nigrum, uberioribus glebulis in offas conuolutum,<sup>c</sup> aspalathi odore, ex India aduectum. Defertur etiam à Pe- tra oppido<sup>d</sup> siccum resinofum,<sup>e</sup> liuescens, sed facultate secundum. Adulteratur gummi, sed ita ui- tiatum non perinde gustui amaritudinem repræsentat, nec usque adeò suffitionibus odoratum. Calfa- cit, & emollit: duritias, & turgentia guttura, humiditasque hernias discutit cum ieiuna salina dilutum: uulnæ spiracula laxat appositum, & suffitu: & partus, humiditatesque omnes extrahit: calculos potu com- minuit, urinam mouet: tussientibus, & à serpente percussis utilissimè datur: ualet ad rupta, uulsa, late- rum dolores, & discursantes spiritus. Malagmatis inseritur, quæ contra duritias, & neruorum nodos profunt. Contusum resoluitur affuso uino, aut aqua calida.

Bdellij confide-  
ratio.

**P**restantissimum Bdelium Dioscoridi translucidum est, taurini glutinis in morem, amarum, taetu liquefcens facillè, & quod incensum odorem emittat ungui odorato similem. Quod si modò nostro tempore in Italiam importatur, adeò ra- rum est, ut (quemadmodum de myrrha diximus) ad ostentationem tantum afferuatur, uel ad adulterini, & reprobati digno- scendi normam. Credidere quidam, hoc uulgare Bdelium, cuius passim in officinis est usus, constare partim ex nigro, quod India mittit, partim uerò ex eo Arabici genere, quod siccum, resinofum, liuensque ex Petra defertur, utrisque à mer- catoribus simul mistis. Quod si ita res se haberet, non esset planè molestè ferendum, quod saltem mediocre impertiretur, post- quam nobis optimo interdictum est. Verùm etsi hoc fieri possit, cum tamen in eo parum, uel nihil amaroris sentiatur, cumq; ceteris



ceteris fere omnibus tum notis, tum qualitatibus sit expers, quas ei Dioscorides tribuit; est potius opinandum factitium id & adulterinum esse, quam legitimum. Hinc factum est, ut quidam recentiores simplicium indagatores, cum nobis persuadere euellent, Bdellium in officinis reperiri, licet non aduectum ex Saraca felicis Arabiæ ciuitate, unde aduehi consueuerat somniauerint, communem myrrham legitimum esse bdellium, ut eorum sententiam refellentes, in præcedenti commentario scripsimus. Huius, quo passim utimur, plura quidem habentur genera. Siquidem aliquod quandoque uidi nigrum, resinosum, odore fætido laferi quadantenus proximo; aliud translucidum, utpote taurinum glutinum, sed siccum; amaroris expers, nulloque odore præditum: quoddam uerò adeò uulgari myrrhæ persimile, ut ab ea uix dignosci posset. Quæ omnia genera tametsi illegitima censeantur, officinis tamen tanquam legitima, & præstantissima in medicamentis passim temerè usurpantur. Bdellium scriptis tradidit Plinius lib. XII. cap. IX. his uerbis. Vicina est Bactriana, in qua bdellium nominatissimum. Arbor nigra est, magnitudine oleæ, folio roboris, fructu caprifici natura. Gummi alij brochon appellant, alij mala-chran: alij maldacon. Nigrum uerò, & in offas conuolutum hadrobolon. Esse autem debet translucidum, simile ceræ, odoratum, & cum fricatur pingue, gustu amarum citra acorem. In sacris uino perfusum odoratiùs. Nasctur & in Arabia, Indiaque, & Media, ac Babylone. Aliqui peraticum uocant ex Media aduectum: facilius hoc, & crustosius, amariùsque. At Indicum humidius, & gummosum. Adulteratur amygdala nuce. hæc Plinius. Bdellij facultates prodidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Bdellium quod Scythicum nominant, quod sanè & atrius est, & resinosum magis, emollientis admodum, & efficacis uirtutis est. At alterum, nempe Arabicum, quod dilucidius est, magis desiccatur, quam emolliat. Igitur recens, & humidum est, & contusum facile mollescit, ad omnia, ad quæ Scythicum, idoneum. At quod antiquius est, & admodum gustu amarum, & acre, & siccum, ab eorum, quæ indurata molliunt, mediocritate excidit. Utuntur autem quidam illis, & potissimum Arabico, & ad gutturis ramices, & hernias aquosas, salina matutina, ieiunaque subigentes, ut emplastri consistentiam accipiat. Porro Arabicum & calculos renum in potu sumptum frangere apparet, tum urinas ciere, & crudorum flatuum discursus, præterea laterum dolores, & rupturas persanare. hætenus Galenus. Ceterum inuenio Serapionem duobus capitibus Bdellij meminisse: quorum alterum appellauit Iudaicum, quod nimirum est ipsum Dioscoridis bdellium: alterum uerò cuiusdam plantæ palmæ similis fructum esse tradidit. Hoc Neapoli frequentissimum uidimus, ijsque in officinis accepimus, ubi sacchari arundines & Sicilia petitas uenundantur. Nam cum illic essem cum Bernardo Clesio Cardinali, & Principe Tridentino, qui apud Casarem Carolum. V. inuictissimum Imperatorem agebat, multarum uidendarum rerum, quæ ad medicam materiam spectant, fuit mihi facultas. Hoc igitur palmæ genus (ut ab incolis accepi) ex Sicilia cum folijs palmeis, ac radice defertur cubitali, uel paulò ampliori longitudine. Vocantur hæc plantæ Neapoli uulgò CEFAGLIONI. quarum quoddam duntaxat germiculum comedunt, tenerimum, sapidum, & ori gratissimum. Includitur hoc mille quibusdam inuolucris, tanquam totius plantæ corculum. Hoc quidem tuberibus, & carduis, carduorumque echinatis capitibus (carioffi, & archichiochi Itali uulgò uocant) præferunt. quandoquidem id secundis mensis pro bellarijs cum pipere, & sale solenniter assument, tum quod gustui is cibus admodum arrideat, tum etiam quod uenerem conciliet. Porro illa uulgaris Cefaglioni appellatio (quantum conijcere possumus) à Mauritanis accepta est: siquidem Serapio sic inquit. Ceflio est cor istius palmæ, & natura eius est, sicut natura palmerij. Galenus in super lib. VII. simplicium med. de palma differens, eius medullam encephalos appellari tradidit. Ex quo adducor, ut suspicer, inde Arabes Græca uoce corrupta suum Cefilionis nomen accepisse. Quod Βδέλλιον Græci, Bdellium similiter Latini uocant: Mauritani, Molochil, Molochal, Mochol, aut Mochel: Itali, Bdellio: Hispani, Bedelio.

Bdellij uulgaris genera.

Bdellij histor. ex Plinio.

Bdellij uires ex Galeno.

Bdellium alterum Serapioni palmæ genus.

Cefilionis consideratio.

Nomina.

† Licet Saracenicæ arboris lectio admitti possit, quod Saraca, unde Saraceni dicti sunt, urbs sit in Arabia; non tamen improbanda uidetur lectio Arabiæ arboris. Quod non solum Plinius scribat bdellium in Arabia nasci, & Galenus alterum bdellij genus Arabicum faciat: sed etiam quod Oribasius lib. XI. legat δάκρυον ἐστὶ δένδρον ἀραβικόν. hoc est: lacryma est arboris Arabiæ.

† Hoc loco in uulgatis Græcis codicibus sic legitur: δάδες ἐν τῇ δουράσι, ἐκ τῆς ὀνυχίας. hoc est, si uerbū uerbo reddamus: odoratum in suffitu, simile ungui. Eadem uerba ex Dioscoride referunt inter Græcos Aetius & Oribasius. Ceterum in ijs uerbis illud dubiam sententiam facit, quod non facile colligi possit, quid per ὀνυχίας intelligat Dioscorides. nam cum hæc uox homonyma sit, & plura significet, cui potissimum rei conueniat, auctor non explicauit. ut hinc uel aliquid deesse suspiciandū sit, uel hac uoce diuinandum de nota illa bdellij optimi magis sit, quam aliquid certi statuendum. Auget difficultatem, quod interpretes omnes, uiri doctissimi, uerba illa in diuersum sensum trahant. Alij enim probatum bdellium uolunt bene odoratum esse semper, sed incensum, fieri ungui simile, ut Manardus libro suarum epist. octauo: alij dum incenditur, odore malunt ungui assimilari, ut Hermolaus. quorum tamen utrunque constat de odorato ungue intellexisse. His ad stipulari uidetur Serapio inter Arabas, qui bdellij descriptionem Dioscoridi acceptam ferens, uerba illa interpretatur in hunc sensum: cum incenditur, bonum spirat odorem, odori unguis odorati similem. Sunt porro qui bdellium suffitu odoratum faciunt, ungui simile, ut Ruelius. qui certè ea simplici uerborum illorum uersione non minus ambiguum reliquit illius notæ sensum, quam in Græco reperitur. Marcellus autem diuersam ab antedictis sententiam protulit, nam ita uertit illa uerba: cum incenditur, odoratum, & humano ungui colore simile. Hæc utique Marcelli interpretatio plura habet, quam in Græcis codicibus legantur, ea fortasse ratione ab eo addita, ut nulla reliqua esset ambiguitas, quanquam in hoc à Manardo redarguitur. Mihi quidem hætenus placuit Serapionis interpretationi subscribere, ut patet in principio huius commentationis. Nunc uerò quid mihi sentient dum sit, fere incertus sum. Videntur enim uerba illa Dioscoridis ita distincta esse, ut duas bdellij optimi notas faciant: quarū altera est, ut odoratum sit, cum suffitur: altera, ut sit ungui simile. Sed relinquitur dubitatio, an unguis odoratus, aut humanus sit intelligendus. Eò tamen inclinatur animus, ut putem humanum unguem intelligi, quod Plinius lib. XII. cap. IX. de bdellio differens, Bactriano unguem reddat candidos, cum inquit. Bactriano nidor siccus, multiq̃ candidi ungues. Ex his nimirum uerbis liquet, bdellium illud albis maculis ungui humano similibus refertum esse. Id quod etiam uidetur bdellio assignasse Damocrates in suis carminibus, quibus cypheos compositionem cecinit, & quæ à Galeno referuntur lib. II. de antidotis.



tis, dñi ita scribit. Σχόνος ἑξ' καὶ κρόνος μίαν, βδέλλης ὄνυχας < γ' ἀσπάλαθον β' s. Hæc duo carmina soluta oratione ad uerbum sic uertemus. Iunci odorati duodecim, & croci unam, Bdellij unguis drachmas tres, aspalathi duas semis. Sanè quod Damocrates bdellij unguis in cypheos compositionem addat, me magis mouet, ut credam bdellijum notam peculiarem habere, qua unguium effigiem representat: aut quod illud bdellijum sit præstantius, cui sint macula humanis unguibus similes. Sed hæc fortasse fufius, quam deceat, ut quid alij, & quid ego sentiam in illis Dioscoridis uerbis, exponerem, ita tamen ut malim eruditiorum quoque iudicium esse.

λίβανος.

T H V S.

C A P. LXX.

a Meum ὑπο-  
κίρρος.b Meum ὀξύ-  
μύλον.

**T**Hus in ea gignitur Arabia, quæ thurifera cognominatur. Primatum tenet in eo genere masculum stagonias appellatum, suapte natura rotundum: tale autem <sup>†</sup> indiuiduum est, candidum, cum frangitur, intus pingue, in suffitu statim ardens. Indicum uerò <sup>a</sup> fuluescit, & colore liuet, sed rotundum industria factitant: nam in quadrangulares formas dissectum fictilibus uersant, donec rotunditatem contrahat: uerum huiusmodi thus tempore flauescit, quod atomum, aut syagrum appellant. Secundum locum habet <sup>†</sup> Arabicum, & in <sup>b</sup> Similo nascens, quod aliqui copiscum uocant, minus multò, & fuluius. Est & genus aliud, cui amomite cognomen est, alioqui candidum: quod dū mollitur, mastiches more digitis cedit. Adulteratur omne thus <sup>†</sup> in itinere pini resina, & gummi, quod facile deprehendi potest: siquidem suffitum gummi flammam non eiacularur, & resina in fumum euanescit, thus uerò statim ardet: idem maleficium odor prodit. Ad calfaciendum, & astringendum pollet: oculorum caliginem discutit, caua ulcera complet, & ad cicatricem perducit: cruenta uulnera glutinat, infrenatque cunctas sanguinis eruptiones, etiam si cerebri membranis effluat: ulcera, quæ cacoethe uocantur, & sedis, & reliquarum partium permulcet tritum cum eo & lacte linamentum: formicantes uerrucas inter initia, impetiginesque ex aceto, & pice illitum tollit: ambusta igni, pernionesque cum suillo adipe, aut anserino, & ulcera in capite manantia cum nitro, si infricetur, sanat: paronychys cum melle, auribus fractis cum pice, medetur: ad reliquos aurium dolores cum dulci uino infunditur: inflammata à partu mamma cum cimolia, & rosaceo magna utilitate perunguntur: additur ad arteriæ, uiscerumque medicamenta: prodest sanguinis excreationi potum. Sed in secunda uoletudine haustum insaniam mouet, & largius cum uino potum interficit. In fictili mundo thus crematur, flagrante glebula succensum à lucerna, donec exuratur: post perfectam uestionem operire oportet, usquedum restinguatur: sic enim in cineres non redigitur. Aliqui ollulam æneo uase cauo circa medium perforato cingunt ad excipiendam fuliginem, ut in eius mentione mox ostendemus. Alij crudo fictili luto oblito, & in fornacem indito, cremant. Fictili etiam nouo uiuacibus prunis torretur, dum non amplius bulliet, aut pinguitudinem, uaporemue emittat: facile enim comminuitur, quod perustum non est.

φλοιὸς λιβαίου.

C O R T E X T H V R I S.

C A P. LXXI.

a Meum σπο-  
βελίνος ἢ πινύ-  
ος. i. Strobilino  
aut pineo.

**P**Ræfertur thuris cortex crassus, pinguis, odoratus, recens, læuis, minimè scaber, sine membranis. Adulteratur admisto <sup>a</sup> pini, aut nucis eius cortice. sed horum index ignis est: siquidem reliqui cortices suffiti nequaquam incenduntur, sed sine odore fumum eructant: thuris uerò cortex ardet, & cum odoris fragrantia uaporem eiacularur. Thuris modo uritur: & uis eadem, quæ thurri, sed ualidior, adstringentioreque. Quare potu cruentis excreationibus, uuluis fluxione laborantibus in pecto confert: ad cicatrices oculorum, & caua, sordesque efficax est. tostus scabris lippitudinibus auxiliatur.

Μάννα λιβαίου.

M A N N A T H V R I S.

C A P. LXXII.

a Non leg.  
Orib.

**M**Anna thuris probatur candore, micarum frequentia, & puritate. Vim habet eandem, quam & thus, sed inualidiusculam. Sunt qui <sup>a</sup> cribrata pini resina, ac polline, aut cortice thuris contusi adulterant. Sed hæc igne deprehenduntur: neque enim æquè suffitu aerium uaporem, sed fuliginosum, & impurum expuit, & permixtum sua uolentia halitus uirus habet.

Αἴθλη λιβανότου.

F V L I G O T H V R I S.

C A P. LXXIII.

a ὀξυπόδ. in-  
tegras Orib.  
addit.

**F**uliginem thuris sic facito. Forcipicula lucernis accensas singulatim thuris glebas in nouam fictilem ollam concuam imposito: & æreo uase in medio perforato, deterfa diligenter sorde, obtegit: alteram admoeto, ex altera eius parte, aut utraque subiectis quaternum digitorum altitudine lapillis, quò facilius perspicere queat, si urantur: & quæ locus capax fuerit, glebularum alias <sup>a</sup> supposito, & anteaquam prorsus prior gleba restinguatur, aliam imposito, donec sufficientem fuliginem uidearis coegisse. Continuo tamen externæ æramenti partes spongia, aqua frigida madefacta, abstergantur: ita enim temperato æris feruore, fuligo omnis inhærebit, quæ alioqui per leuitatem decidua thuris cineribus admiscetur. Dersa itaque fuligine, cinis cremati thuris seorsum substrahendus est. Idem opus, quoad



quoad satis factum tibi uidebitur, obeundum. Oculorum inflammationes mitigat, fluxiones suspendit, ulcera purgat, caua explet, carcinomata sistit. Simili modo è myrrha, resina, styrace, reliquisque lacrymis fuligo excipitur, ad eadem conueniens.

- C**um thus, Thuris cortex, manna, & fuligo ab una tantum arbore proueniant, non alienum duxi de his omnibus univoco commentario differere. Sed primum à thure exordieus, cum Dioscorides in eius scribenda historia, non latè se dif- fundat, ut eos noti compotes faciam, qui eam audire desiderant, hinc referam, quæ ex Theophrasto lib. IX. cap. II. quæque ex Plinio libro XII. cap. XIII. diligenter excerpfi. Gignitur itaque thus (ut illi prodiderunt) præter Arabiam nullis, ac ne Arabiæ quidem uniuersæ, sed priuatim cuidam loco in medio ferè regionis post Atramitas pago Sabæorum, qui caput re-  
**10** gni est. Tractus is spectat ad orientem undique rupibus inuius, & à dextra maris scopulis inaccessus. Sylvarum, quæ thus proferunt, longitudo est centum millia passuum, latitudo autem dimidium eius: quas & Minæi attingunt alium pagum co- lentes, per quos thus euehitur uno tramite angusto, à quibus etiam thus Minæum olim dictum est. Siquidem hi primi fue- re thuris repertores, eiusque commercium primi fecere, maximeque exercent. Cæteris interdictum est, his exceptis, uidere thuris arbores: ac ne Minæorum quidem omnes (ut perhibent) ipsas arbores uidere possunt. Ius enim in thus, ipsumque legendi potestas, tricentum tantummodo esse familiarum dicunt, quæ per successiones id sibi uendicant, quæ etiamnum ob id à propinquis populis sacra uocantur, quod cum uulnerant arborem, quod liquor defluat, aut cum metunt, nec sæminarum, nec funerum congressu polluantur: atque ita religione merces augentur. Quidam promiscuum ius Minæis omnibus esse tra- dunt, & unoquoque anno inter ipsos diuidi. Cæterum quanquam prisca Romani in Arabia bella gessere; thuris tamen ar- boris facies à nullo (quod equidem legerim) Latinorum tradita est: neque Græcis etiamnum auctoribus (etsi plures de ea  
**20** conscripserint) de eius effigie satis inter se conuenit, licet dixerit Theophrastus, quod arbor thuris, quæ super Sardes apud delubrum quoddam surrexit, fronde lauri constet. Thus duntaxat meti solebat inciso arboris cortice, canis ortu, flagran- tissimis æstibus, quod tunc esset humoribus maxime prægnans, quod postea legebatur sequenti autumno. Verum dulcedo quæstus aliam uiam attulit, quæ etiam primo uere ipsum legeretur, incisis per hyemem arboribus. Excipitur quod ex ar- bore profilit, atque distillat palmea tegete, ubi loci natura poscit, aliubi area circumpanita. Purius, & perlucidius illo mo- do, sed hoc ponderosius, minus pellucet, minusque uiribus pollet. Vindemia uerna thus rusum emittit, nec comparandum priori: uires enim imbocilliores sibi sortitur. Creditur nouellæ arboris candidius esse, quam ueteris. Quod hæsit in arbo- re, ferro depectitur, ideoque corticosum. Tradidit Dioscorides præter Arabicum inueniri & Indicum, id tamen flauescere. quod indicat, thus & in alijs regionibus nasci præter illud, quod ex Arabia deuehitur. Quod cum Theophrastus, & Plinius satis compertum haberent, quanuis prius scripsissent, thus præter Arabiam nullis gigni; dixere tamen postea, quod  
**30** ex relatu acceperant, id etiam nasci in quibusdam insulis. Datur utiliter potandum dysentericis, & diarrhæa laboranti- bus, & iisdem clystere quoque infunditur. Linitur cum lacte aduersus solis ardores. Cum aqua autem nymphæa bibitur drach- mæ pondere ad gonorrhæam. Auget memoriam bibitum oboli pondere. fugat tristitiam, & lætificat cor, & conuenit omni- bus eius affectibus, præsertim ubi misceatur cum medicamentis, quæ cordi opem præstant. Fit è thure medicamentum, quo nihil præstantius, certiusque uidi ad oculorum lippitudinem, & ruborem. Etenim sæpe una tantum nocte affectos inuit. Ac- cenditur Thuris grumus, acuto stilo affixus, cerea candela, mox in aquæ rosacæ uncias quatuor restinguitur, repetuntur in- censiones, extinctionesque trigies, & deinde percolata aqua linteolo mundo, oculorum angulis cum penna uesperis illini- tur, dum cubitum affecti sese recipiunt. Atqui si rubor, lachrymæque uehementi cum dolore fuerint, additur tantundem lactis muliebris. Sistit Thus sanguinem è naribus manantem, si cum tela aranea, & aloe, excipiatui ouis unius albo, & cū licinio introducatur in nares. Thuris suffitu sanatur quoque tenasmus, addita præsertim colophonia resina. Fiunt ex Thu-  
**40** ris drachmæ, & agarici scrupulis quaternis cum hyssopi succo catapotia decem admodum utilia ad frigidam tussim, si unum tantum quotidie sumat ager uesperis, iturus dormitum. Paratur ex Thure puluis quoque admodum utilis ad dysenteriam hoc modo: Sinito Thuris, Mastiches, cuiusque drachmas duas, luti Armenij drachmam, coralliorum rubeorum, cornu cer- uiniusti, singulorum drach. semis. Lapidis hæmatitis usti scrup. duos. Terito simul omnia. Datur ex uino rubeo sesqui- drachma, horis duabus à cæna. Thuris & Myrrhæ puluis ouis albo exceptus, fronti temporibusque illitus, hemicranios do- lores mulcet. Thus (ut scribit Galenus lib. VII. simp. medicamentorum) excalfacit ordine secundo, desiccatur uero primo, pau- lulumque adstringit. Sed candido minimum adstrictio manifesta. Cortex eius euidenter adstringit: proinde sanè strenuè quoque desiccatur, adeo ut ex secundo sit ordine completo desiccantium. Est autem crassiorum partium, quam ipsum Thus, & minime particeps acrimonie. Ob has igitur tum facultates, tum qualitates multus est eius usus apud medicos in hæmo- ptoicis, stomachicis, cæliacis, & dysentericis, non tantum ipsæ, quæ extrinsecus applicantur, ipsum admiscentes; sed & ipsæ, quæ  
**50** intro in corpus sumuntur. Ramus eius (lego fuligo eius, & infra rationem reddam) tum siccioris, tum calidioris est faculta- tis, quam ipsum thus, adeo ut ad tertium usque excessum perueniat. Habet uero etiam abstersorium quiddam: itaque eo nomi- ne expurgare, & implere, quæ in oculis consistunt ulcera, uidetur, uelut & myrrhæ, & styracis. hæc Galenus. Verum, ne quispiam fortasse me perperam Galeni lectionem immutasse existimet, illud sciendum est, quod in Galeni loco citato non so- lum Gerardi Gaudani uersio reprehendenda (quod tamen interpreti uitio minime dandum est) sed etiam in Græcis tum ip- sius Galeni, tum Pauli Aeginetæ codicibus cõmunis lectio deprauata uidetur. quippe ubi in thuris capite legitur apud Gal.  
**60** ὁ δὲ θαλλὸς αὐτοῦ ἐν ποτὲρας ἐστὶ, καὶ ἐν ποτὲρας ἢ κατὰ αὐτὸν τὸν λιβαρὸν τὸν δυνάμεως, hoc est, ut uertit Gerardus, Ramus eius tum siccioris, tum calidioris est facultatis, quam ipsum thus, rectius legendum putauerim, ἢ δὲ αὐτὰν αὐτοῦ, hoc est, Fuligo eius & c. Quæ quidem lectio primò Dioscoridis testimonio comprobatur: qui præterquam quod ramorum non meminit, ipsi thuris fuligini, non ramis, tum expurgandi, tum implendi, quæ in oculis consistunt ulcera, facultatem inesse testatur. Deinde id manifestè innuisse uidetur Galenus in prædicti capitis calce illa comparatione, cum inquit, uelut ex myrrhæ, & styrace. Nam libro VIII. simp. medic. de styrace agens, styracis combusti fuligo, inquit, thuris fuligini quodammodo est similis. Et  
 libro

Thuris histo.  
ex Theophr.  
& Plin.

Thuris faculta-  
tes ex Gal.

Galenus locus  
restitutus.



libro .vii. de fuligine scribens; Primum enim, ait, thuris fuligine utuntur, in ocularias medicinas mista, eas uel  
delicet, quæ ad oculos etiãmmum phlegmone tentatos accommodantur, atque etiam fluxione tentantur, & ulcera ha-  
bent: nam & illa expurgat, & carne replet. Ad hæc usurpant quoque eam ad facultates, quas uocant calliblepharas.  
Præterea terebinthina, myrrhaque fuligo molestia caret, non aliter, quam thuris: sed styracis his quodammodo ua-  
lentior est. His igitur rationibus asserere non dubitauerim, hoc in loco uulgatos Græcos codices fortasse librariorum  
incuria uocum similitudine deceptorum deprauatos esse: quodque loco huius uocis αἰθρῶν, quæ Latine fuliginem reddit,  
successerit θαλλός, quæ ramum germenue significat. Quod etiam apertissime confirmat Serapio: qui cum hunc Galeni lo-  
cum suo tempore legitimum, & incorruptum haberet, quæ hoc Galeni loco nostra ætate de thuris ramo leguntur,  
ea ipse Galeno accepta referens, de thuris fumo, seu fuligine legit. Quod item apud Aetium uidere licet: quinetiam apud  
Auicennam cap. de olibano legitur, fumus eius est uehementioris exiccationis & stipticitatis tametsi Paulus hac menda  
non uacet, uel sui ipsius fortasse, uel potius librariorum culpa. Nam aliàs non possem non admirari, quod in Galeno lectiorem  
hanc deprauatam esse non animaduertisset, quemadmodum hac in re nostræ ætatis interpretes mihi quidem admiratione di-  
gni uidentur. Ceterum thus (ut Galenus scribit lib. iiii. de compositione medicamentorum per genera) concoquit, &  
pus mouet in temperatis corporibus, nam in humidis sarcoticum est. Præterea cum dixerit Dioscorides, thus in secunda ua-  
letudine haustum, insaniam facere, & largius cum uno sumptum interficere, hinc Auicennam errasse crediderim, qui &  
deprauatis sensibus, & abolita memoria thus opem præstare tradit. Porro credidere nonnulli thuris Mannam apud Græcos  
esse, quam nostra ætate è calo collapsam super arborum frondes colligimus, quamque tanquam omni ex parte innocuum me-  
dicamentum, & utero gerentibus mulieribus, & pueris, & delicatis deicienda alui gratia propinamus. Verum res quidem  
aliter se habet: namque Plinius, & alij complures produnt, Mannam thuris esse micæ eius concussu elisas, quod dum conue-  
hitur, enenit. Quod etiam testatus est Galenus lib. iiii. de compositione medicamentorum secundum locos. Sed quoniam thi-  
ris Manna mihi redegit in mentem Mannam hanc purgatoriam cælitus demissam, ut plenius legentibus satis fiat, cum hu-  
ius nusquam meminerit Dioscorides, de ea tradam, quæ ex Arabum monumentis deprompsi, quæque ipse etiam in Cala-  
bria uidi, ubi laudatissima colligitur. Est igitur MANNA quidam ros, siue liquor suauis, qui ex aere ueniens sublucanis  
temporibus, arborum ramis, & frondibus, herbis, lapidibus, & solo interdum inuenitur harere: qui breui temporis cur-  
riculo coalescens, grumulosus in gummi morem efficitur. Huius duo tantum genera ipse in Italia uidi, quorum alterum ab  
orientali plaga, alterum uerò à Calabria defertur. Eius, quod ex oriente petitur, duplex habetur species; præstantissima  
altera, quam Mastichinam appellant, nomine à granorum mastiches similitudine sumpto: infirma uerò, & uilis altera,  
quæ Bombycina nuncupatur. quippe quæ nil aliud est, quam aut enanida, & senio exhausta Mastichina, aut saccaro, alijs-  
que imposturis adulterata. Calabrienfis plurimi penditur, quæ stirpium frondibus insidens colligitur, proinde foliorum Man-  
na cognominata, minutis granulis constans, translucida, grauis, mastiches granulis similis, candida, gustu dulcis atque  
suauis. Secundas partes sibi adsciscit, quæ ramis insidet: tertias uerò, quæ lapidibus, & solo inhæret: nimirum hæ granu-  
lis constant crassioribus, & colore longè minus syncero. Ex ea, quæ nocte peracta è calo ceciderat, Cossentia, quæ est Ca-  
labriæ ciuitas, mihi facta fuit copia super fraxineis frondibus, quæ iulapij perfectè cocti guttas prorsus referebat. Accepi  
inibi ab incolis, quod hæc mane legitur, priusquam sol exortus admodum excalfaciat: namque postea sole liquefacta, absor-  
taque faciliè euanescit. Quapropter plerique, ubi in magna deciderit copia, summo mane arborum ramos præscindunt, &  
in opacis collocant, ubi concretam maiori commodo legunt. Hinc uerò fit, ut nesciuerim ego, qua ratione ductus Fuchsius  
uir eruditissimus scripserit libro de componendis medicamentis, quem nuper auctum edidit, Mannam (ut suis uerbis utar)  
Calabrinam grano constare grandiori, floccorum lanæ & bombycis referente effigiem, candidiori, & ob id alio nomine  
Bombycinam uocari: quin & hanc uiliori pretio uendi. Atqui cum is à nobis planè dissentiat in Manna, quæ ex Calabria  
aduehitur, historia, ratus gnarusque hanc, quam paulò antè reddidi, ueram esse, non plura adijciam: sed relinquam in hoc  
fore iudicium eorum (sint uel medici, uel pharmacopœi, uel mercatores) qui Manna illius naturam rectius norunt, atque  
eam satis exploratam habent. Duo Manna genera etiãmmum à Mauritanis diuersis capitibus prodita reperio: quorum  
alterum Mannam, alterum uerò Tereniabin appellant. Tamen non aliam inter ea specierum differentiam esse constat,  
quàm quod alia liquescens, melli similis, alia in grumos concreta uideatur: quæ profectò illa est, quæ ad nos aduehitur.  
Quam uerò ij Tereniabin uocant, Serapionis testimonio & ipsam esse Mannam manifestè ostenditur. Nanque Abicis au-  
thoritate, Tereniabin, inquit, febrium ardentium inflammationes mulcet, sitim extinguit, aluum mediocriter emollit,  
pectoris, & tussi opem præstat, nec aliud est, quàm Manna. Testatur Brasauolus Ferrariensis, Nicolaum quendam Ferra-  
rie (ut arbitror) pharmacopolam emissee à quodam Mauritano uas plenum cuiusdam Manna melli similis, quæ in medica-  
mentis non satis laudari potuit. Hanc equidem ex eo genere fuisse existimauerim, quod Mauritanii Tereniabin nominant:  
etsi Brasauolus ipse contrarium senserit, cum uelit, Tereniabin Mauritanorum eam esse Mannam, quæ communiter utimur:  
eorundem uerò Mannam esse huiusce liquida speciem. Quæ tamen sententia Arabum scriptis prorsus refragatur. quando-  
quidem ipse inuenerim apud Serapionem, quod Tereniabin quidam ros est è calo cadens melli grumoso similis, & quod ali-  
ter mel roscidum appellatur. Auicenna uerò de Manna agens, inquit, eam gummi modo concrecere: à quo Mesuem nihil  
dissentire comperio. Credidit Auerroes, & post eum alij quam plurimi, Mannam ueteribus, præsertim Galeno, incogni-  
tam fuisse. Quibus illud reclamatur, quod ipse Galenus scriptis tradidit libro. iiii. de alimentorum facultatibus, capite de  
melle, sic dicens. Memini aliquando cum æstate super arborum, ac fruticum, herbarumque folia mel quàm plurimum  
fuisset repertum, agricolas uelut ludentes cecinisse, Iupiter melle pluit. Præcesserat autem nox, ut per æstatem, satis frigi-  
da (nam tum tempus anni æstiuum erat) pridieque calida, & sicca fuerat aeris temperies. Atqui peritis naturæ inter-  
pretibus, balitus è terra, & aquis prodeuntes, solis calore exactè attenuati ac cocti, à frigore secutæ noctis in unum coa-  
cti, ac densati fuisse uidebantur: sed apud nos rarò id accidit: in monte autem Libano quotannis persæpe. Itaque coria su-  
per terram extendentes, & arbores excutientes, quod ab eis defluit, excipiunt, & ollas, ac fætilia melle implent, uocantq;  
id roscidum

Auicenn. lapsus.

Manna thuris.

Manna cæle-  
stis historia, &  
genera.

Fuchsij opinio.

Manna Ara-  
bum.Brasauoli la-  
plus.Manna histo-  
ria ex Galen.  
Pli. & Theop.



- idroscidum mel, & aerium. Hæc Galenus de Manna memoria prodidit. Ex quibus eorum error deprehenditur, qui putant hanc ei fuisse incognitam. Existimandum igitur est, quod hinc Arabes suum deduxerunt Tereniabin; præsertimq; cum scribat Serapio, hoc ab eis mel aerium appellari. Huius etiam meminit Plinius libro undecimo, capite duodecimo, his verbis. Venit mel hoc ex aere, & maxime siderum exortu, præcipueque ipso sirio explendente fit, nec omnino prius uergiliarum exortu sublucanis temporibus. Itaque cum prima aurora, folia arborum melle roscida inueniuntur. At si qui matutino sub dio fuere, unctas liquore uestes, capillumque concretum sentiunt. Siue ille est cælisudor, siue quædam siderum salina, siue purgantis se aeris succus, utinam esset & purus, ac liquidus, & suæ naturæ, qualis defluit primò. hætenus Plinius. Sed tam antiqua Manna res est, ut ante Galenum, & Plinium, eius etiam meminere Theophrastus Hesiodi auctoritate, libro. III. capite nono de plantarum historia, his verbis. Sin autem auctore Hesiodo, mella, apesque quercus ferat, magis quoque illud confirmatur. Ergo nascitur uel hic melleus humor è cælo cadens, in hac maxime insidens. Mannam utriusque consistentiæ è cælo demissam uidimus in Comitatu Goritiensi, uniuersoque Foroiulienfi agro, ac circumuicinis locis. Anno à CHRISTO nato M. D. XLVI. Maio, & Iunio mensibus: fuitque mihi ambarum colligendarum amplissima facultas. Siquidem ea, quæ fici, fraxini, & orneoglossi frondibus inhæserat, gummi modo concreuerat, colore candida. At quæ super amygdalæ, persicæ, ac quercus folia deciderat, mellis modo liquescens ab arbore defluebat, flauo colore. Quo factum est, ut facile crediderim, quod non sui ipsius facultate gummi modo Manna concreseat; sed foliorum, in quibus delapsa recumbit. Quare ab Arabibus diligentissime perspecta, utriusque Manna historiam diuersis per se capitibus suis monumentis prodidere. Sed profectò non admittenda, quin potius explodenda uidetur sententia Monachorum, qui in Mesuem commentarios scripsere, cum pro certo asserant, sirio ardente Mannam non solum roris modo super arborum, & herbarum folia reperiri aeris, & cæli clementia: sed etiam ab arboribus, fraxino scilicet, & orneoglossi absque aliquo cæli rore, gummi modo inciso earum cortice in lacrymas concrecere. Quod tamen ut à rei natura, ita etiam à ratione, & à ueritate abhorreere putauerim. Siquidem ea Manna, quæ inciso harum arborum cortice in Apulia, & Calabrienfi agro hac etate canicularibus diebus collacrymare capit, nullus quidem plantæ liquor est, sed ipsa eadem Manna, quæ diebus superioribus easdem in arbores ab aere deciderat. Nam cum illis regionibus usui ueniat, quod præ cæteris prædictæ arbores eo mellifluo rore affatim, abundeque madescant, sitque cortex solis ardore nimio sitiens, ac rimosus, magnam liquoris quantitatem intra se absorbet. Quo fit, ut postmodum exurenti canicula inciso eodem cortice idem liquor exiliat, & in grumos concreseat: qui tamen cum leues, fungosique sint ob arboris succi missionem, infeliciter operantur, nec alterius Manna uiribus correspondent. Quod autem id tantum fraxino, orneoglossi que eueniat, cum melleus ille ros in uniuersum omnes occupet plantas, in causa est harum arborum nobis occulta potestas, ut magnetis ad ferrum, & succini ad paleas. quippe omnibus clarum est, apud Calabros, & Apulos solam fraxinum ei que congenerem orneoglossum Mannam in se contrahere, retinere, densare, ac cohibere: ex alijs uero arboribus eandem statim defluere, & in subiectas herbas, petras, solumque diffundi. Quare ab his duntaxat arboribus inciso cortice non sanè primò, & secundum naturam, sed ex accidenti defluit Manna. Verum optimi illi patres contenti (ni fallor) cortice, internas illarum arborum partes penetrare neglexerunt. At incolæ, qui ex maiori huius liquoris prouentu, plus auri referunt, rei naturam diligentius inuestigarunt. Cæterum ex his, qui thuris Mannam caelestem hanc esse crediderunt, unum Crinitum Florentinum fuisse comperio. In cuius censuram Manardus Ferrariensis libro primo suarum epistolarum peculiarem epistolam conscripsit. Veruntamen uenia illi danda est, cum & Serapio, qui Mauritanis omnibus in simplicium medicamentorum historia præstitit, thuris Mannam cum cælesti inepte confundat. Meminit Manna inter alios Græcos etiam Aëturius libro de medicamentorum compositione, ibique de eius uiribus ac facultatibus disseruit. Manna tam Auicennæ, quam Mesuis testimonio, æquali ferè temperamento consistit, licet ad calidum paululum inclinet: at Auerroï calida, humidaque habetur. Aluum deuorata, aut hausta ciet, per se tamen imbecilliter. Ideoque tum fæminis utero gerentibus, tum pueris ipsis tutò semper exhiberi potest. Alijs medicamentis addita uires eorum auget. Bilem faciliè educit: sitim extinguit: aperit, emollit, laxigatque gulæ, pectorisque partes. Quæ ex Alexandria Aegypti adfertur Mastichina uocata, uno duntaxat anno in suis uiribus persistit; sed quæ in Italia prouenit, præsertimque Calabrienfi agro, pluribus annis incorrupta perdurat. Enimvero Fuchsius medicus nostra etate & doctriua, & rerum cognitione clarus, in libro de compositione medicamentorum, quem secundò auctum excudit, Mannam à medicorum usu explodere conatur his uerbis. Manna leuem certè, aut ferè nullam soluendi, aluumque subducendi uim habet. Quod ijs compertum est, qui iuxta Libanum fuerunt. Nam referunt, indigenas eius montis, cum abunde ea satientur, nihil tamen ledi, aut aluum sibi quoquo pacto subduci sentire, sed ea tanquam obsonio nutriri. Quapropter cum melli quodammodo similem facultatem habere constet, facile ea carere liceret, modò peregrinorum admiratione non ita duceremur; neque stulti, contemptis nostratibus, è longinquis regionibus allatis uti potius, quam ijs, quæ nostris in hortis proueniunt, mallemus. sed stultitiæ nostræ, temere sumptus immodicos facientes, condignas damus pœnas. hæc Fuchsius. Quibus nimirum uerbis liquet eum uelle usum Manna prorsus adimi, atque ipsum ad medicamenta deferri, quæ nostris in regionibus proueniunt. utinam æquè commodè & tutò fieri posset ista commutatio, ut saltem, quod ipse uehementer cupit, immodicis sumptibus parceremus. Sed quoniam rationes, quas affert, non sunt eæ, quibus id persuaderi possimus, idcirco cogor in hoc eius sententiæ refragari. Nam quòd Manna aluum subducit, & eam quidem innocuè, non solum conuenit inter auctores, qui hætenus de illa scripserunt, sed id etiam quotidiana experientia docet. siquidem duarum & semis unciarum pondere data aluum perbellè deijcit, & priuatim bilem educit. Quod autem Libani montis indigenæ Manna non ut medicamento quòd purget, sed ut obsonio, quod nutriat, utantur, quis tam faciliè ut Fuchsius, referentibus credet? cum nos quotidie contrarium experiamur: aut si credat, non aliquam facti illius rationem adinueniet, qua ut decet, experimentum tueatur. certè nullus, si rectè iudicio. Vt autem medicamenta peregrina aboleant, quæ mitissimam soluendi uim habent, inter quæ iandudum Manna principem ferè locum obtinet, utemur nostratibus, & fortasse lathyri, pityusa, tithymalis, bryonia, & alijs huiusmodi, quæ passim nascuntur in hortis & campestribus, atque uim lethiferam ac perniciosam sortita

Manna in comitatu Goritiensi, & Foroiulienfi.

Monachorum opinio explosa.

Manna secto arborum cortice manans.

Petri Criniti error.

Serap. lapsus.

Mannæ temperamentum, & uires.

Fuchsij opinio reprobata.

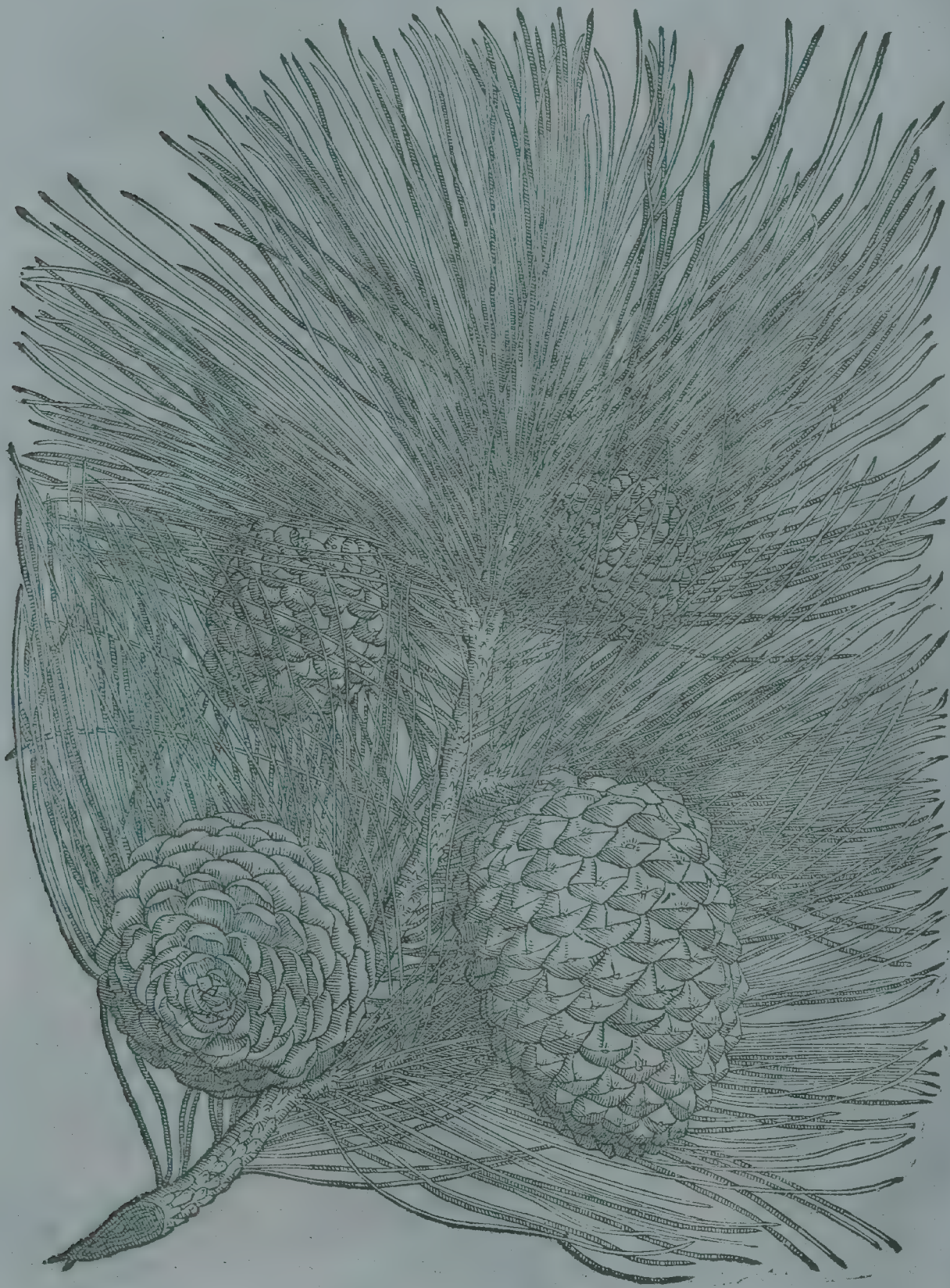


Nomina,

ita sunt & absit, meo quidem iudicio. Malim ergo in hoc sequi exemplum Dioscoridis, Galeni, & aliorum tum Græcorum, tum Arabum probatissimorum auctorum, quam alterius quicumque sit. illi enim non contenti simplicibus medicamentis, quæ suis in locis nascebantur, peregrinis etiam uti uoluerunt. quos tamen tantum abest, ut stultos dicamus, ut etiam sapientes iudicemus. Quare non potui satis mirari Fuchsum ita malè de Manna sensisse, quam omnibus, eo excepto, perspicuum est sine molestia uentrem purgare. Equidem optarem, ut ij, qui alicui medicamento usum abrogare student, uel id æquius & modestius agerent, aut è nostratibus ea proferrent, quæ eandem uim præstare possent. neque enim ego is sum, qui peregrina nostratibus præferre uelim, modò hæc cum illis uiribus certare ualeant. *Αἰκάρως καὶ λικάρως* id Græcis dicitur, quod Latinis Thus: Arabibus, Ronder, Conder, aut Kateth: Italis, Incenso: Germanis, Vneirauch: Hispanis, Encienso: Gallicis, Encens: Boemis kadidlo.

† *ἄτροπος*. Hæc dictio hic, & paulò post legitur in uulgaribus Græcis codicibus: qua in primo loco thus natura rotundum insignitur, in secundo uerò arte tale factum cognominatur. Sed quia absurdum uidebatur Marcello, Dioscoridem usum fuisse homonymia, ideo mutauit lectionem, alterum scilicet *ἄτροπον* in *ἐντροπον*, ad rem nomen accommodans. Quam tamen

## PINVS DOMESTICA.



lectionis

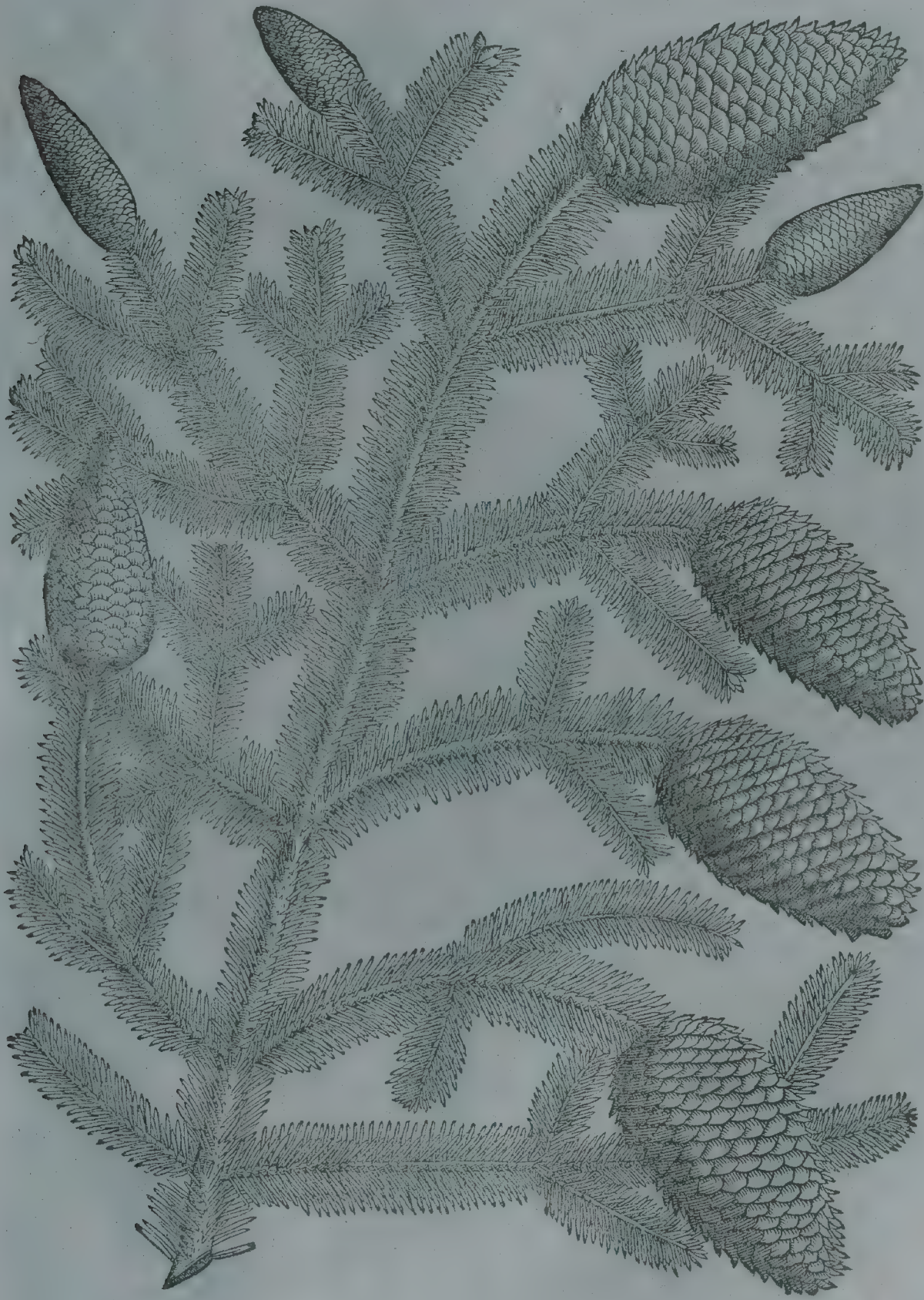


lectionis mutationem minimè probat Manardus: qui præterea dubitat quo modo atomos Latinis sit reddendus. Hæ difficultates mihi quidem uidetur ab Oribasio sublata lib. XII. ubi primò non ἄτομος, sed ἄτμιντος legitur, quæ uox sine controuersia illisum, atque non scissum thus facit: secundò uerò nihil legitur. quod argumento est, atomum secundum accrenisse Dioscoridi. Legitur autem τύαρος, quæ uox ut est illius factitij thuris cognomentum, Oribasio teste, legitimum, ita non mutanda uidetur.

† Hic uulgaris lectio habet, ὁ ἀραβίας, καὶ ὁ ἐν σμίλῳ, ὃν ἔνιοι κοπίσκον καλοῦσι. id est: Arabias, & in Smilo nascens, quod alii qui copiscum uocant. Marcellus non ἀραβίας, sed ὁρόβας legit. Cui lectioni adstipulatur Oribasius libro. XII. ubi ὁρόβας tantum, reliqua uerò ut addititia non leguntur.

† Exemplaria Græca uulgata hoc in loco legunt μεθ' ὁρόμενος: quæ uox, in itinere, à Ruellio, & artificiosè conformatum, uertitur à Marcello. Sed equidem eam aduentitiam putauerim, quòd non legatur ab Oribasio.

## P I C E A.





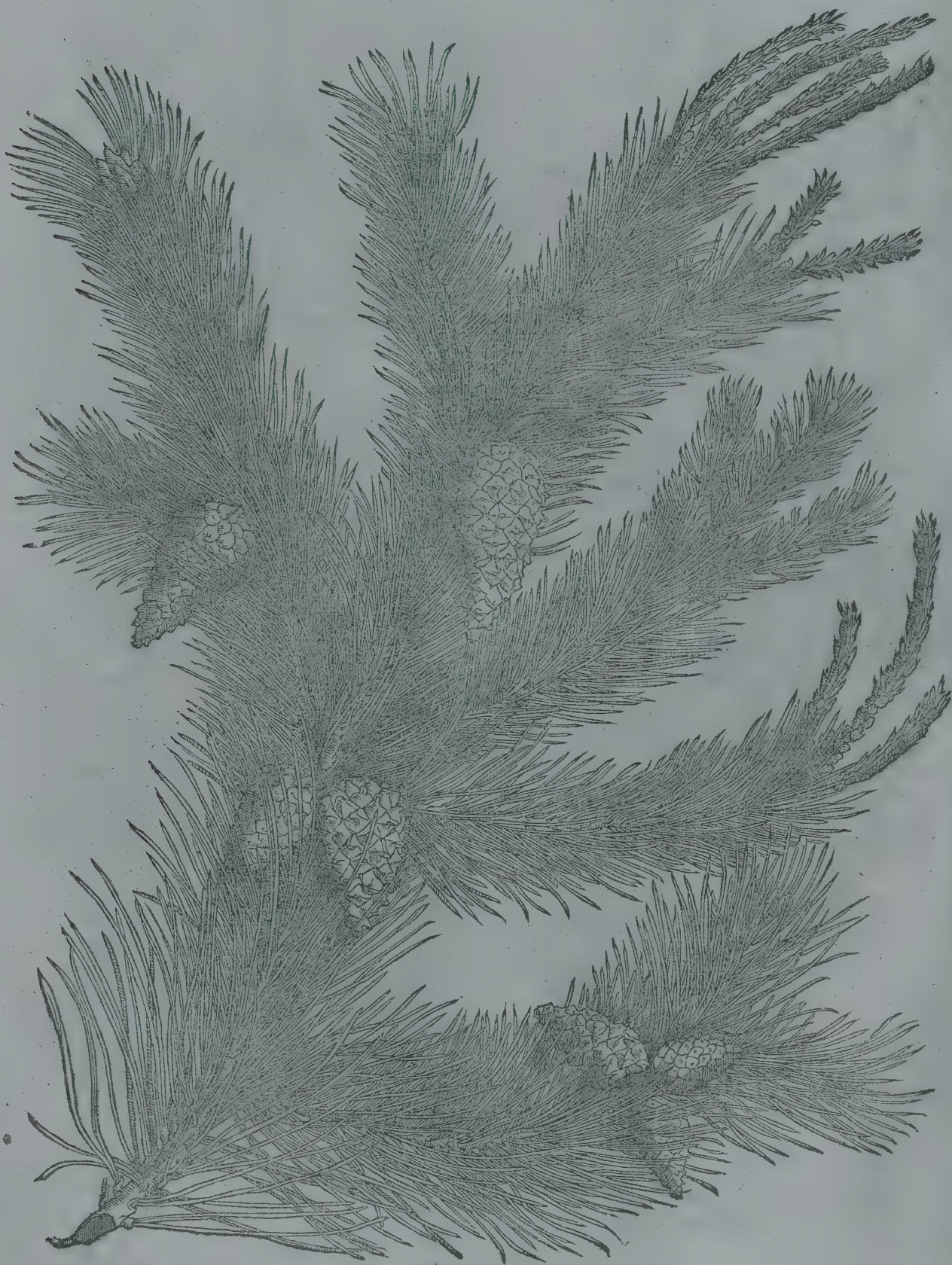
ΠΙΝΗ, καὶ ΠΙΤΥΣ.

PINVS, ET PICEA.

CAP. LXXIIII.

**P**INVS, ET PICEA generi eidem ascribuntur, sed quandam flagitant specierum distinctionem, arbores uulgò cognitæ. Quarum cortex adstringit: prodest tritus, & illitus intertrigini, ulceribus summum corpus occupantibus, ambustisque cum spuma argenti, & manna: ulcera delicatulorum acrimoniam recusantium cerato myrtino exceptus ad cicatricem perducit: tritus cum sutorio atramento serpentia cohibet: suffitu partus, & secundas eijcit: potus aluum sistit, urinam mouet. Folia eorum trita, & illita inflammationes leniunt, uulnera ab inflammatione uindicant: trita autem, & decocta in aceto feruenti collutione dentium dolores mulcent: hepaticis utilia sunt drachmæ pondere in aqua, aut mulsâ pota. Pineæ nucis cortex, & folia potu idem præstant. Teda earum particulatim secta, si in aceto coquatur, & decocto dens colluatur, dolores leuat. Ex his etiam fit spatha acoporum,

PINVS SYLVESTRIS MONTANA.



pefforum



pefforumque compositionibus idonea. Quinetiam earum crematarum fuligo ad librarij atramenti confectionem excipitur: ea circumlitionibus efficaciffimè imponitur, quibus palpebras ornant, coloremque mentiuntur, calliblephara Græci uocant: arrosis oculorum angulis, callofis, glabrisque genis, & collacrymationibus opitulatur. Pityides<sup>a</sup> appellantur pinorum, piceæque fructus, qui in conis inueniuntur. Vim astrictoriam habent, & aliquantulum excalfacientem: tussi, & pectoris uitij auxiliantur, per se, aut ex melle sumpti. Nuces pineæ cum repurgatæ manduntur, aut cum passo, aut cucumeris semine bibuntur, urinam cient: acrimonias in renibus, & uesica hebetant: stomachi rosiones leniunt. datæ cum portulacæ succo, uirium infirmitatem roborant, corruptorum quoque humorum labem obtundunt. Pineæ nuces integræ recenter arboribus decerptæ in passo  
 10. franguntur, & decoctæ, uetustæ tussi, ac tabitudini conferunt, si quotidie ex eo liquore terni cyathi bibantur.

<sup>a</sup> appellantur pinorum, piceæque fructus. ita habent omnia exemplaria, quæ uidi. sed locus est mihi suspicius. nam puto alicunde irrepsisse in contextu xgā τῆς αἰῆς.

## PINVS MARITIMA.



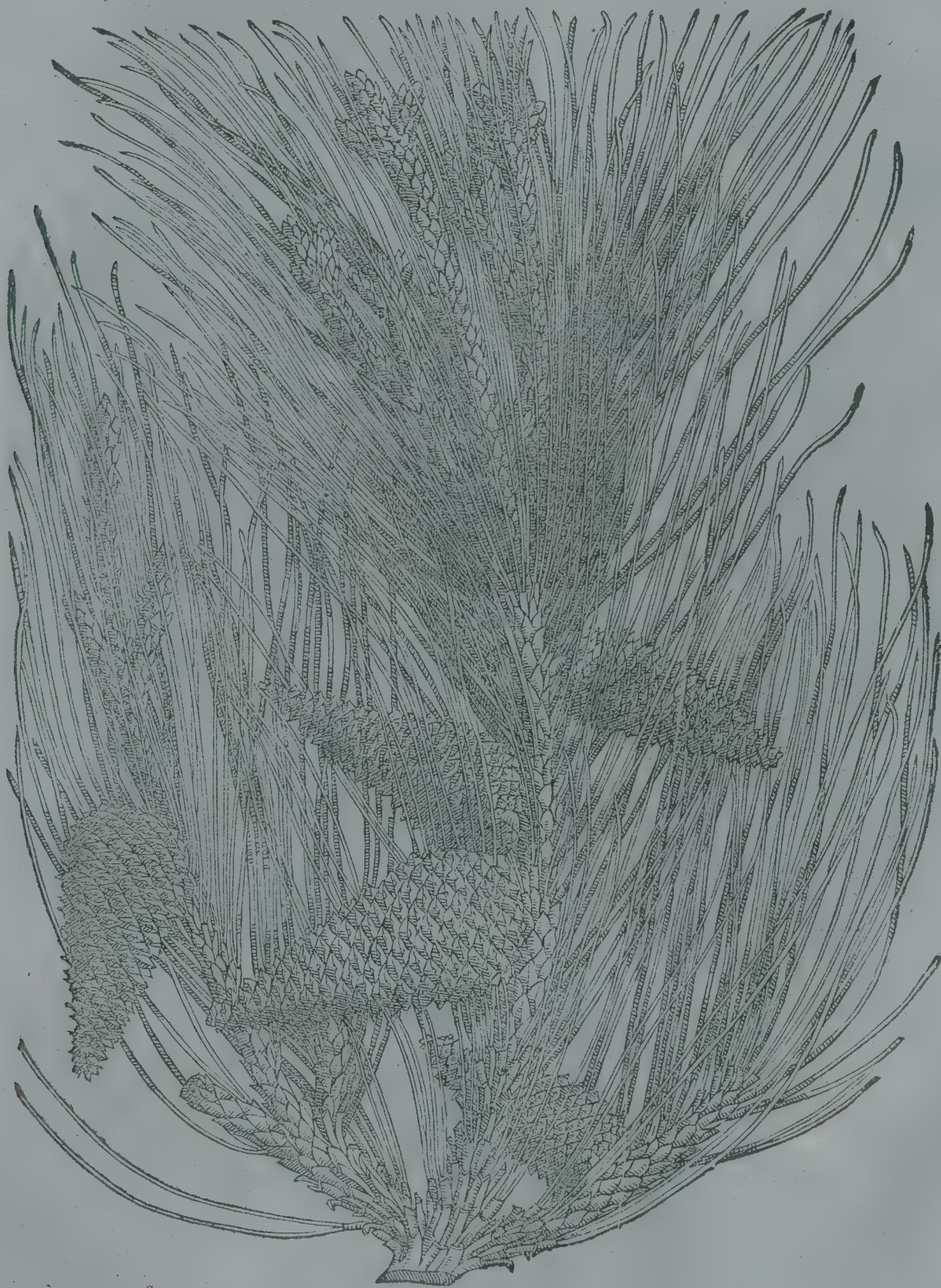


Pini historia,  
eiusq; genera.

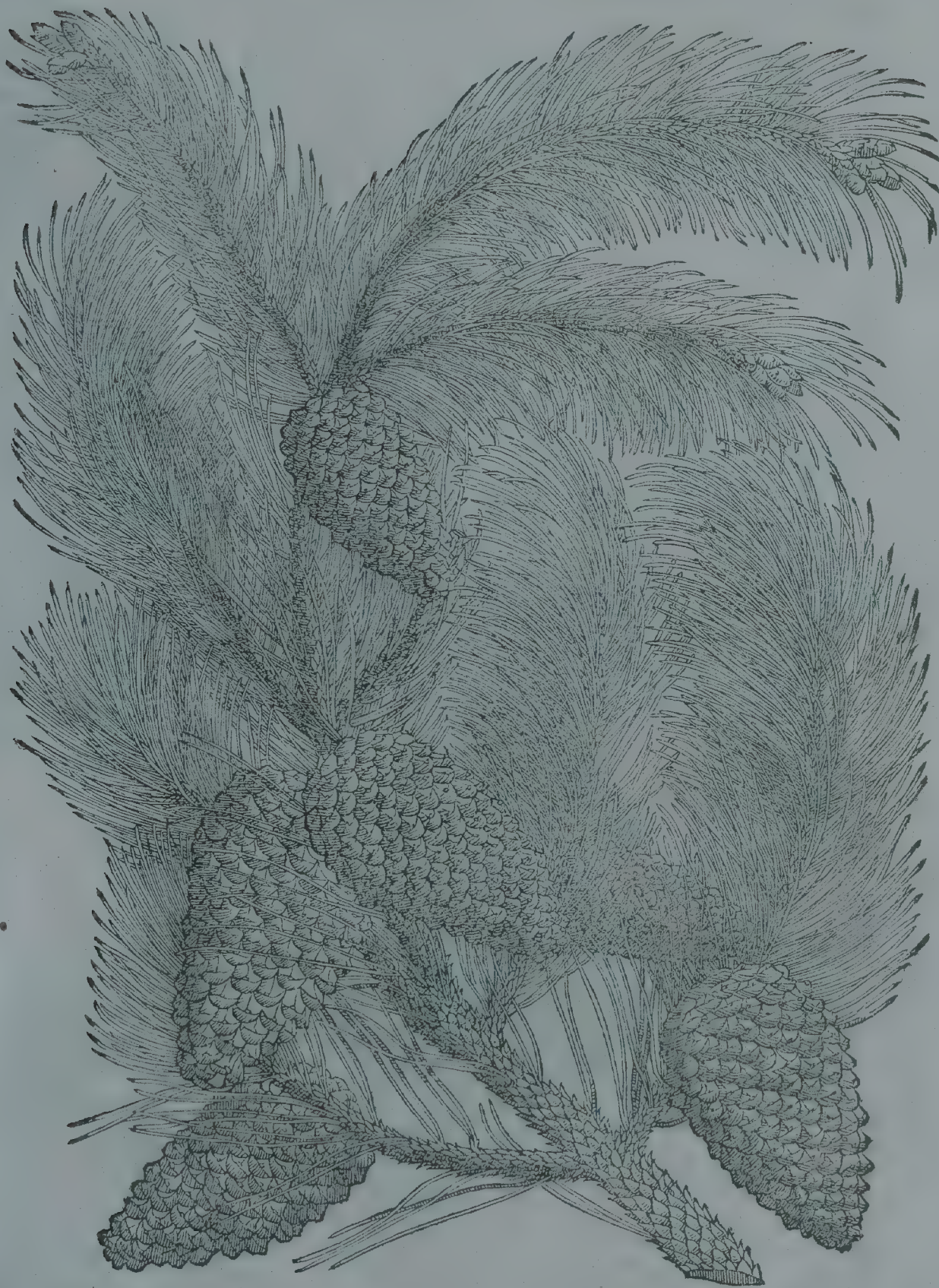
**N**ostre nimirum negligentia adscribendum foret, cum nos assidue habeamus pinorum, abietum, piccarum, & laricum sylva, nisi harum omnium amplissimam, veramque historiam traderemus: eoque magis ad hoc teneri uideor, cum animaduertim Plinium, recentiorumque nonnullos eum secutos, in huiusmodi plantarum historia, qui resinas fundunt, longe ab eo dissentire, quod in Tridentinis montibus nostris oculis perspectum, apud alios etiam testatum relinquere possumus. Rem itaque à Pinu exordiens, inuenio Theophrastum lib. III. cap. X. de plantarum historia, duas Pini species adnotasse, domesticam alteram, alteram uero syluestrem: huiusque in maritimam, & montanam distinctionem fecisse, hisce uerbis. Pinorum aliam urbanam, aliam syluestrem assignant. Syluestris binum statuunt genus, quorum alterum Idæam, alterum maritimam uocant. Harum rectior, celsior, materieque crassior Idæa: folio imbecilliori, tenuiorique maritima: & cortice leniori, utili que ad coria. quod alteri minus. Nux maritimæ rotunda, breuique dehiscens: Idæa oblongior, uiridis, minusque hiscens, tanquam syluestrior. hætenus Theophrastus. Verum non desunt, qui contendant Theophrastum hæc de picca scripsisse, non autem de pinu: ea nimirum ratione freti, quod πένυς, de qua hic differit Theophrastus, Græcis piceam, non pinum significet. Quamobrem Petrus Bellonius Cenomanus communem Græcorum sententiam secutus libro,

Petri Bellonij  
opinio explorata.

# PINVS MARITIMA ALTERA.



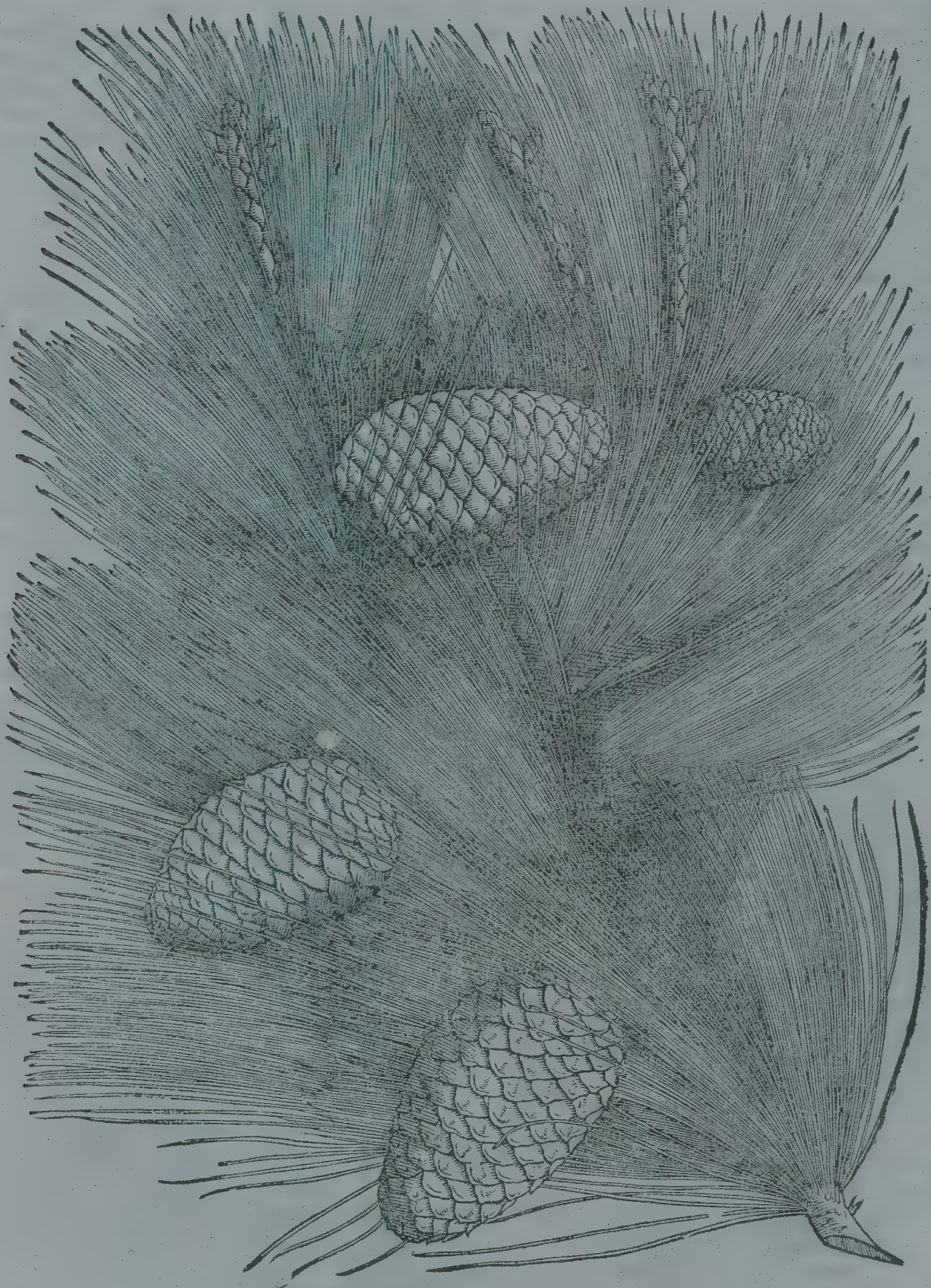




10 quem arboribus coniferis dicauit, id totum piceæ arbori reddidit contra Theodori interpretationem, quod Theophr. πείκινος Græcè scriptum reliquit. Sed equidem hac in re Bellonium (pace uiri boni dixerim) hallucinatum arbitror, non quod propterea eum Græci sermonis imperitum iudicem, sed quod mihi uideatur non diu uersatus in Theophrasti & Galeni lectione, aut de plantis ijs scripsisse, quarum non certam habuit cognitionem. nam plura sunt, quæ eius opinioni refragantur. In primis mihi quidem non dubium est, quin ueteres Græci πείκινος pro pinu, & πείκινος pro picea usurpauerint. Neque certè uerisimile est, Theodorum Theophrasti interpretem natione Græcum, & linguæ tum Græcæ, tum Latine peritissimum, ignorasse quid per illa tam usitata & trita uocabula intelligerent Græci scriptores. Deinde Theophrastus ipse τὴν πείκινον nucem σπείκινον uocat. ex quo palam fit, cum nomine πείκινος de pinu, non autem de picea scripsisse. Quandoquidem σπείκινος non aliud designat, quàm nucem pineam, ut apertè declarat Galenus lib. I I. de alimentorum facultatibus his uerbis. Νύκ pinea boni ac crassi est succi, multumque nutrit, non tamen facile coquitur. Appellant autem nunc Græci ipsam non καύον, sed σπείκινον. Idem libro de cibis boni & mali succi, ita scribit. His ipsis plus crassi, non autem mali, succi habet nucleus pineus, qui καύος uocatur. ipsum uerò etiam σπείκινος ueteres appellant. Item lib. VII. de simplicium medicam.



## PINVS SYLVESTRIS CEMBRO.



facultatibus, sic inquit. Coni fructus, quem quidem & coccalon nominant, & strobilon &c. Adhac commentario quarto 10  
 de uictus ratione in morbis acutis apud eundem hac scripta leguntur. Nempe κινναλος ab Hippocrate dictus, non ita, sed  
 κένος magis ab antiquis Græcis appellatur, ueluti à recentioribus medicis propemodum omnibus σπέκιδος. Galeno denique  
 ad stipulatur Symeon Sethi, utpote qui nucleos pineos κανάριον τοῦ σποσίλου, etiam nominet. Ex quibus utique constare pu-  
 to contra Bellonij opinionem, Theophrastum sub πένος uocabulo pinum descripsisse, non piceam. Nam si Theophrasto pen-  
 ce strobilum profert, quem Galenus inter cibos connumerat, non uideo, quo modo is piceæ fructus esse possit, cuius nuclei  
 non sunt edendo, Bellonij etiam testimonio. Quod insuper hoc loco per πένος pinum intelligat Theophrastus, illud maximo  
 esse potest argumento, quod nusquam picea uisa sit urbana, nisi forte è syluestrium semine ad spectaculum in hortis sata. Cu-  
 ius tamen contrarium deprehenditur in pinu, quæ domestica atque urbana frequentissima conspicitur. Hinc porro factum  
 est, ut Bellonius sua ductus opinione, ex hoc in alium quoque errorem inciderit. Quippe illud falsum est, quod ex teda pi-  
 ceæ fiat pix, ut Bellonius asserit, perperam, meo iudicio, Theophr. hoc loco interpretatus. Siquidem rara admodum est picea,  
 quæ tedam habeat: atque pix omnis, cuius est usus, ex pinea tantum teda conficitur in Italia, quemadmodum & in Bohemia,

ubi



ubi ingentissima ac frequentissima sunt pinorum sylva. Sed iam ad legitimam, ueramque; Pini historiam uenio, quae sic habet. Pinorum duo genera. Alterum domesticum, alterum sylvestre. Domestica Pinus numerosos fundit ramos in proceri caudicis summitate circumstantes, comosis ac firmis folijs in cacumine aculeatis, et in longitudinem proterisis. Noces edit magnas, compactas, solidas, in quibus nuclei concluduntur oblongis, ac duris putaminibus conclusi, nigra quadam fuligine obductis. Interior nucleus tenui tunica circumtegitur, flauo colore, quae digitorum attritu facile expellitur. Sapor illi dulcis ac incundus. Substantia pinguis, oleo saepe. Habetur copiosa domestica Pinus in agro Raucennate, non longe ab Adriatici maris littore. Habetur et in alijs Italiae locis et praesertim in caenobiorum uiridarijs. Syluestrium uaria sunt genera, quae in alpina, et maritima partiuntur. Alpinorum tria genera. Excelsius ceteris primum, quod copiosissimum habetur, in omnibus Boemiae Silesiae et Poloniae syluis ac etiam in Tridentino agro, cum in Ananienfibus, tum etiam in Flemenfibus montibus, et quibus syluani homines picem perpetuo parant.

Pinorum species, & conuoluto ratio.

- 10 Pinus haec omnibus suis notis domesticae similis est, sed minores edit noces: sunt enim cupressinis paulo maiores, longiores tamen, ac compactiores, squamarum congerie domesticis nucibus per omnia similes, resinosae, ac odoratae. Secundum genus Mugum Ananienfibus appellatum, quo Rouena mons in summitate abundat, caudicem nullum edit, sed humotenus ramos a radice fundit, qui humi perpetuo repunt, decem, quindecimve cubitorum spatio. Fructum profert praedictae similem, uel paulo uetgiorem, ac resina magis obductum, odoris non ingrati. Huiusce ramis utuntur incolae ad uasa uinari cingenda. Nam praeter id quod longissimi habentur, flexiles, ac tenaces admodum sunt. Tertium quod Tridentini et Ananienfes Cembro, et Cirmolo uulgo uocant, prouenit frequens in Tridentino agro, tum in Gavia Phaebea uallis, tum in Flemenfibus, Vulturena, et Rhetinorum montibus, et in Comitatu Tyrolensi, non longe ab Oeniponte. Id speciosa satis prouenit proceritate, ita, ut ad tabulas parandas materiem non modo pulcherrimam praebet, sed etiam odoratam, attamen non tam procerum est, ut alterum genus, nec caudicis cortex, ut in ceteris pinorum generibus, flauescit. Huius fructus Piceo crassitudine aequae similis est, breuior tamen, resinosus, colore subpurpurascens, omniumque fragilior. Concluduntur inter eius nucamenta noces, domesticis minores, triquetrae, breues, fractu faciles, ut quae dentibus facile cedant; sapore quadantenus domesticas referentes; nisi quod gustui quandam leniculam relinquunt asperitatem, quod omnium syluestrium est proprium. Quo facile adducor, ut credam hanc Plantam Pinum esse Tarentinam, de qua libro 15. cap. 10. meminit Plinius, digitis (ut ille inquit) fragili putamine, auiumque expositum furto in arbore. Etenim ita et noces fragiles sunt, ut non difficulter ab auibus rostro frangantur. Manat etiam ex hoc genere resina, tum alba, tum odorata, ueluti ab alijs sui generis plantis. Tabulae ex his paratae ad extruenda aedificia Germanis plurimi fiunt, non modo quod pulchra materie, et uenarum serie placeant, sed quod etiam ut diximus, odoris fragrantia praesent. Id enim ad eorum hypocausta paranda, quibus maxime ob frigidissimam regionis temperiem, et indigent, et utuntur, plurimum affert ornamenti. Marinorum duplex obseruari genus, nucum tantum magnitudine, ac paruitate differens ut ex appictis hic imaginibus quisque facile conijcere poterit. Omnia in uniuersum genera resinam albam, et odoratam mittunt, in tadam uertuntur, et picem nigram fundunt. Ceterum his: quae de syluestrium pinorum generibus scribit Theophrastus, in nostro climate refragatur, quae sensibus clarissime patet experientia. siquidem agrestes, quae plurimae in maritimis nostris Senensibus proueniunt, fructum ferunt spithama oblongum, pyramidalem, firmum, ac solidum, nec per se facile debiscentem. Quae uero numerosae uirescunt in Ananijs, reliquisque Tridentinis montibus, ac etiam in Boemia, Morauia, Poloniaeque fructu constant paruos, breui, qui quam primum aruerit, affatim debiscit, et ex arbore decidit. Sed id euenire existimamus, climatum, et regionum uarietate, uel etiam quod maritimae plura sint genera. Bellonius, cuius paulo ante meminimus, libro de arboribus resiniferis hoc pini genus (quantum ex eius uerbis colligere potui) pinastrum esse censet. Sed non recte, mea quidem sententia. nanque pinastrum, Plinio lib. XVI. cap. X. auctore, nihil aliud est, quam pinus syluestris, mira altitudine, gigniturque non modo in montibus, sed etiam in planis, Bellonio uero contra, pinastrum pino humilior est, et plana, et montium supercilia prorsus respuit, nec alibi prouenit, praeterquam in excelsissimis montium iugis. Huic profecto ut quis adstipularetur, fortasse ex eo adduci posset, quod peregrinationi, quam ille in Asiam, Graeciam, Syriam, Aegyptum, aliasque regiones se fecisse fatetur, plura tribuere uellet, quam probatissimorum authorum scriptis, quibus saepe Bellonius perperam refragatur, ita ut suam putet auctoritatem illis praefendam esse. Sed ego miror, quod mihi relatum sit uirum hunc esse uulgaris peritiiae, neque tot loca peragrasse, quot eius scripta perhibent. Quod autem ad rem nostram attinet, Bellonius ubi pinastrum historiam exorditur, hanc pinastrum uocem ex uersione Latina frequenter legisse ait apud Theophrastum, sed non propterea Theophrastum eam agnouisse plantam, quod non nascatur in Graecia, aut Asia montibus: atque ideo nullum esse ex Graecis authoribus, qui de pinastro, aut pinu syluestri meminerit. Sed quanta sit huius boni uiri arrogantia, et in Graecorum authorum lectione negligentia, antea explicauimus, ubi ex Theophrasto scripsimus duo esse pini genera, unum urbanum, alterum syluestre. Veruntamen si is mordicus suam tenuerit opinionem, quod scilicet Theophrasto πικρα piceam significet, non
- 50 pinum, et quod ex consequenti idem hic de picea syluestri sit locutus, demus illi ita esse, quid respondebit ad illa Theophrasti loca, in quibus πικρα legitur? mehercule nihil, quantum reor. Subijciamus ergo quae Theophrastus lib. III. cap. IIII. de plantarum historia in censu arborum quae in montibus nascuntur, contra Bellonij sententiam posteritatis memoriae prodidit, ijs uerbis. Ἰν δὲ τὰ τοιαῦτα τῶν ὄρεων, αἱ ἐν τοῖς πεδίοις εἰσὶν οὐκ εἰσὶν. περὶ τὴν Μακεδονίαν, ἐλάτη, πικρὰ, πικρὰ ἀγρία. hoc est. Montibus autem propria sunt illa, quae in planis non proueniunt. Macedonia, abies, picea, pinastrum. Addamus praeterea quae eodem capite, ubi plantarum meminit, quae perpetuo uiuent, idem sic habet. αἰετὸν μὲν ἐν τῶν ἀγρίων, αἱ καὶ ἀπὸ τῶν ἐλάτων, πικρὰ, πικρὰ ἀγρία. id est. Ergo inter syluestria perpetuo uiuent, quae primo uolumine retulimus, abies, picea, pinastrum. Ex his itaque manifestum fieri arbitror, Bellonium multa in Theophrasto oscitanter legisse, plura etiam temere et falso scriptis tradidisse: ut hinc ipsum inanis gloria, uel alicuius dignitatis cupidum potius, quam ueritatis studiosum fuisse facile iudicem. Nec minus hallucinatus in his censendis resiniferis arboribus uidetur Anguillarius, quippe qui tantum sua ipsius ductus opinione, nullis adductis rationibus, nec autorum testimonijs Montanam syluestrem uel Pinum, ac eam quam Mugum uocari Ananienfibus diximus, picearum generi ascribit, cum tamen haec a pinis alijs quibuscun-

Bellonij alia opinio explorata.

Anguillarij lapsus.



que nisi magnitudine, & conorum exiguitate differant, ceteris nihil dissentientibus. Nam omnibus eadem facies, eadem folia, ijdem flores, eadem germina, eadem ligni materies, idem cortex, eadem resina, idem odor, idemque sapor. Adde etiam, quod hæc omnia pinorum genera in tedam uertantur & picæ copiosissimam fundant, quod omnium scriptorum consensu pinorum proprium est, non picearum. Nec minus decipitur in censenda Tarentina pinu, quam quibusdam uocari Cembro diximus. Quippe is hanc, sua tantum sententia ductus Montanam pinum esse censet; sed cum inter cetera pinorum genera, tam syluestrium, quam urbanarum, nulla habeatur pinus, quæ fragiliori sit fructu, quam hæc, cadit, peritque Anguillarij sententia. nanque Theophrasti Testimonio sylvestris Montana pinus, nucem edit Maritima compactiorem, duriolemque, ac minus debiscentem, tanquam sylvestrior, ac robustior. Cetera quæ plurimum huiusce hominis sententiæ refragantur, si quis audire desiderat, legat epistolam priorem nostram ad Clariss. Medicum Vlysses Aldrouandum. Ibi enim plura sanè reperiet, quæ antea à nemine de pino & picea usquam sunt explicata. Ceterum non potui non admirari dixisse Plinium, scandulas è pino ad contegendas domos, ex omnibus, quæ resinam fundunt, arboribus aptissimas esse, cum laricem non ignoraret materiei præstantia, duritie, & firmitate, nulli equiparandam esse. Præterea scribit Theophrastus (nos id quotidie uidemus) quod pini interitus est, ut teda fiat. Cuius uerba sunt hæc loco supra citato. Morbum pinis accidere talem Idæi incolæ narrant, cum non solum cor, sed etiam pars externa caudicis in tedam transuerit, tunc strangulari quodammodo. quod sponte accidit ubertate arboris largissima, quo ad quis coniectare possit: teda enim totum efficitur. Ergo hæc pini propria affectio est. Quare autem pinus teda fiat, scribit idem Theophrastus libro v. cap. xv. de causis plantarum, sic inquit. Pinus enim radicem agit teda totam refertam, ut antè dictum est. Ratio eadem, quæ in animalibus est, quod pars alimenti, quæ ferbuerit, excoctaque sit, quoniam purgatissima est, assidet: & collecta, densataque pinguedinem reddit. Reliquum uerò sursum transmissum, partes, quæ supra terram eminent, nutrit: non per illam pinguedinem subiens, sed per alios quosdam meatus. Nam quæ in tedam omni ex parte mutata sint, obestitate moriuntur, ut dictum est: cum enim nullum transitum habeant, spiritus strangulantur, sicut animalibus accidit, quæ ultra modum pinguerint. hæc ille. Ceterum quod teda opus sit ad picem consiciendam, non defuit sanè ratio, qua etiam arte fieri possit, ita ut pinus non sua utique sponte, sed artificio teda fiat. Id enim idem docuit Theophrastus libro ix. cap. ii. de historia plantarum, his uerbis. Idæi ubi arboris caudicem cortice dissoluiant, quod parte solari, binis, aut ternis à terra cubitis facere consuevere, confluxum istuc fieri non sine teda uno cum plurimum anno affirmant. Idque cum securi detraxerint, secundo iterum anno teda locum expleri: & tertio pari modo. Posthac ob eam paulatinam incisuram arborem extenuatam, putrefactamque humi facile à flatu prosterni, tum eius cor extrahi (hoc enim tedam maxime præfert) necnon & radicem effodi. hæc etiam ille. Quibus palam est contabescere pino, tam sponte, quam arte fieri oriri que tedam. Quamobrem putauerim hac in re non parum cæcutisse Plinium: quippe qui lib. xvi. cap. x. ubi resiniferas enumerat arbores, tedam propriam, & per se esse arborem censet, cum inquit. Sextum genus est teda proprie dicta, abundantior succo, quam reliquæ: parior, liquidiorque, quam picea: flammis, ac lumini sacrorum etiam grata. Et lib. eodem cap. xviii. Nunc, ait, celeberrimis arborum dictis quædam in uniuersum de cunctis indicanda sunt. Montes amant cedrus, larix, teda, & cetera, è quibus resina gignitur. hæc Plinius. Verum si quis Plinij defensor diceret per tedam ipsum hoc in loco non aliud intelligere, quam pinum, itaque eum tueri uellet, hanc tutelam illud (ut puto) uanam esse ostendit, quod cum eo capite Plinius resiniferas arbores omnes per genera describat, & primum omnium genus pinum faciat, nullo pacto pinum pro teda accepisse uidetur, cum sexto resinarum generi tedam postea adscripserit. Hinc fortasse & Marcelli error defluxit, qui in hoc Dioscoridis capite, pinum tedam interpretatur. In hoc etiam uersatur errore Adamus Leonicerus Ruellium secutus in suo de plantarum historia uolumine, ubi fictam potius, quam ueram arborem pro teda pinxisse uidetur. Sed animaduertendum est, non è pinu tantum fieri tedam, sed ex alijs etiam plantis resinam fundentibus, nempe larice, & picea: à quibus nos in Ananienfibus syluis pinguißimam excisimus. Sed in his rara admodum, teda est. Quapropter dicebat Theophrastus lib. iii. cap. vi. de historia plantarum, quod in Ponto ex syluestribus desint pinaster, abies, atque picea, & omnino quæ tedam in se se gerunt. Quibus clarè patet, alias præter pinum arbores esse, quæ in tedam contabescunt. Sed quod id morbi magis pino eueniat, quam cæteris, propria pini affectio esse creditur. Quo fit, ut & in hoc Plinium errasse crediderim, qui non pini, sed laricis morbum esse ait, ut teda fiat: ac eidem omnes attribuit tum uires, tum notas, tum qualitates, quas Theophrastus pino reddidit. Quare cum Ruellius eum sibi familiarissimum ab huiusmodi lapsu uindicare uellet, non mirum, inquit, quod in hoc Plinius æquiuocatione sit usus, quando & perpetua fronde perinde ac pinus, sit larix, & sit idem in montibus, eademque facies, minime animaduertens, quam magno ipse quoque fuerit errore implicitus: quemadmodum & recentiorum alij. Quandoquidem pro certo attestari possum, laricem me uidisse nunquam (etsi centenas laricum syluas uiderim) cui per hyemem folia non deciderent, & quæ tantam contraheret cum pino cognationem, quantam Ruellius tradidit. Itaque ut uera eius quoque promulgetur historia, hic ea de larice differemus, quæ & uidimus, & experientia comprobauimus. LARIX igitur arbor est eximie proceritatis, cortice perquam crasso (non autem leuiori, quam picea, ut Adamus Lonicerus scribit) in rimas undique debiscente, intusque rubente: ramos gradatim circa stipitem totum emittens, adnatis compluribus salicis more lentis, colore luteo, odore non iniucundo: folijs circum ramulos prodeuntibus, densis, oblongis, mollibus, comosis, pineis angustioribus, minime aculeatis, quæ aduentante hyeme pallida effecta ad caudicis radices decidunt, ibique marcescunt: ita ut sola larix inter ceteras resinâ fundentes arbores, sprete omni algoris immanitate, nuda per hyemem uitam transigat. Nouella cupressum prorsum æmulatur, non autem piceam, ut Ruellio placet. Eius coni (quanquam credidit Plinius laricem sterilem esse) cupressinis admodum similes sunt, neque ingratum efflant odorem. Veruntamen flores longè odoratiores sunt, qui uere emergentes è ramusculorum cacuminibus arborem uniuersam mirum in modum condecorant, quippe cum in purpura ardentè rubescant, comantibusque foliolis, miro quodam naturæ artificio annectantur, non parum uiatorum oculos remorantur. Lignimateries durissima, præsertimque rubescens, & in caudicis meditullio sita: eaque propter in ædificijs omnibus extruendis, ceteras longè præcellit. Vanum profectò est credere, ut Plinius, Vitruuius,

Plinii lapsus.

Teda confide  
ratio.Plinii error, &  
quorundam.Plinii & Ruellij  
error.Laricis histo-  
ria.





10 Vitruvius, & recentiorum plerique perhibent) quod nec flagret Larix, nec in carbores uertatur, sed ueluti calcarium saxum in fornace exuratur. Quin etiam ij proculdubio falluntur, qui horum autoritate freti, Laricem nostram legitimam haud esse contendunt, quod eam tam facile accendi, cernant. Siquidem cum omnium tam antiquorum, quam recentiorum scriptorum consensu, praesertimque ipsius Plinij, ac Vitruuij Larix praepinguem, & copiosam resina fundat, quae perinde ac bitumen igne admota quam celerrime accenditur, ignari sane hominis est, credere Laricis resinofum, & pinguisimum lignum ignem respuere, quum lapides ipsi, qui propria sui natura flammis accendi nequeunt, ubi tamen bitumine redundant perinde, ac ligna exuruntur, editis continuo flammis, quousque uertantur in cineres. Quod facile testabuntur Flandri, Brabantij, & aliae Aquilonares gentes, quae ob lignorum penuriam hisce tantum lapidibus suos fouent ignes. Si uero plura contra horum sententiam quispiam audire cupiat, legat secundam epistolam nostram ad Clarissimum Medicum Plyssem Aldrouandum. Ibi enim plura reperiet authorum testimonia, quae nulla dubitatione affirmant nostratem, & antiquorum laricem eandem esse plantam. Male quidem cum fornacibus ageretur, in quibus fit ferrum in Tridentinis montibus, & in ea praesertim ualle Ananijs contermina, quam Solis nuncupant, ac alijs multis Camonica, &

Plinii, & Vitruuii error.

Eliotropiae



Agaricum lari-  
ci innascens.

Resina lari-  
gna.

Pannum in la-  
rice nascens.

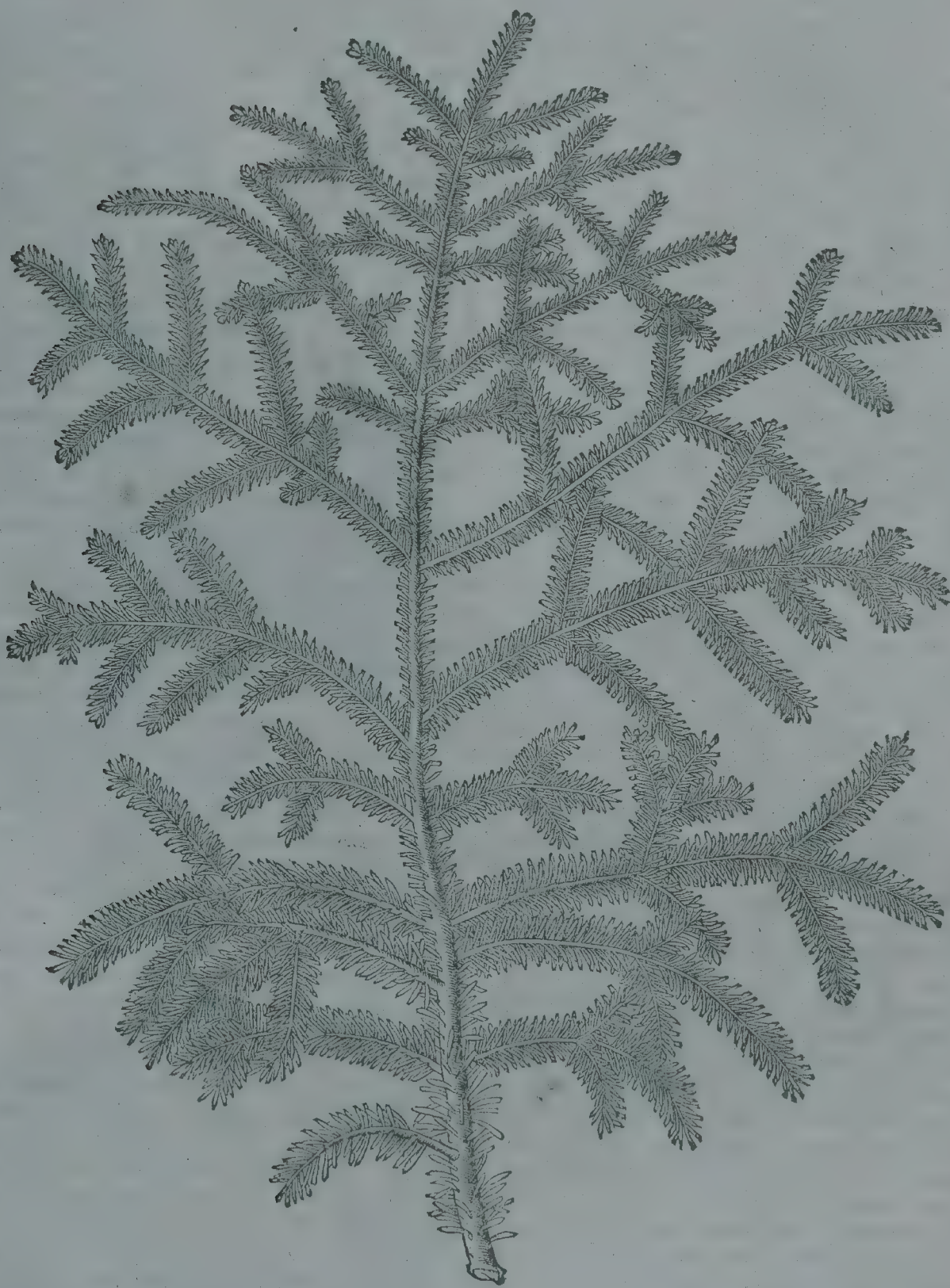
Piceæ, & Abie-  
tis histor.

Abietis lacry-  
ma.

Eliotropiæ uallis fornacibus, in Brixienſi agro, ſi larigno carbone carerent, cuius inibi maxima conflagratur copia. Nanque (ut referunt in hac arte periti) nullo alio carbone in fornacem indito, rude ferri metallum tam celeriter colli-  
queſcit, quàm lariceo. quin & lignum eius ſiccum, cum abunde ſit reſinoſum, impetu flagrat perquàm uehementi. Quam-  
obrem in Tridentinis montibus laricinis tantùm lignis furnos incendunt, tam eos, quibus panis coquitur, quàm quibus hy-  
pocauſta caleſcunt. Caterùm ſelectiſſimum Agaricum in larice prouenit. nanque ipſe quidem ſæpius in Ananienſibus  
montibus præſtantiſſimum agaricum parua quadam ſecuri à laricibus compluribus deiecti, emique ſæpius ab his, qui reſi-  
nas colligunt. Naſcitur etiam agaricum (ut prodiit Plinius) in Gallia, non in larice duntaxat, ſed in alijs arboribus,  
præſertim glandiferis. Dioſcorides, ſicuti & Galenus, non ſatis compertum habet, an Agaricum fungus ſit, aut radix,  
licet aſſerat in cedro gigni. Braſauolus agaricum Comachij in ilicibus inueniſſe fatetur, necnon per Galliam equitans, id  
uidiſſe ait quercuum caudicibus inhaerere. Enimvero ipſe in tota Hetruria, in alijsque quàm plurimis Italia locis, denique in  
multis Germania, Carniola, Dalmatiæque prouincijs, ubi ſyluæ quercubus, cerris, ilicibus, ſuberibusque reſertæ conſpi-  
ciuntur, non ſolùm nunquam uidi, ſed ne quidem audiui in his agaricum prouenire: tametſi illis inhaerere uiderim fungos  
alios plarimos lignea materie concretos, duos, ac nigros: quibus ubique paſſim fomites fiunt ad ſuſcipiendum ignem, cum  
e ſilice calybe excutitur: quinetiam ijs ignitis ad machinulas exonerandas uenatores frequentiffimè utuntur. Ad hæc quam-  
uis in Tridentinis montibus, præſertimque Ananienſibus præter abietes, pinos, larices, & piceas, innumerabiles adſint  
quercus; in nulla tamen agaricum, præterquàm in larice, naſcitur. Porro ex larice etiànum præſtantiſſima illa reſina  
manat, quæ falſò officinis terebinthina uocatur, cum terebinthina ex terebintho proueniat. Verùm cum mercatores præ-  
terito iam æuo terebinthinam ad nos minimè aſſerrent, ob idque larigna eius loco uterentur tum medici, tum myropole,  
facile factum eſt, ut larigna ex uſu ſibi terebinthinæ nomen uendicauerit. Et quòd larigna terebinthinæ nomen & locum  
antea paſſim occupauerit, ut etiam hodie in officinis eiufdem, ſi deſit, uicem ſuppleat, omnibus notiſſimum arbitror. At-  
tamen Fuchſius uir alioqui doctiſſimus, in libro, quem ſecundò edidit de compoſitione medicamentorum, ſcribit pharma-  
copæos legitimæ terebinthinæ uice abietinam ſupponere. Qua in re aperte fallitur, quòd omnes (ut dixi) pro terebinthina  
larignam uſurpent. Atqui Galeni tempore liquida picea terebinthinæ loco uendebatur, ut ipſe libro tertio de compoſit.  
medicam. per genera memoria prodidit, ſic inquiens. Ex harum genere eſt & larigna uocata, prædictis planè humidior:  
ſubſtantia uerò ſimilis liquida piceæ, quam loco terebinthinæ inſtitores uendunt ignorantibus eas diſcernere. eſt autem ta-  
lis reſina odore guſtu, & facultate, quam terebinthina acrior. Cum hac igitur, & terebinthina, larigna uocata perſimilem  
potentiam obtinet, ſed tenuiori ſubſtantia, maioreque diſcutiendi uirtute prædita eſt. Hanc Tridentini, ac etiam qui ijs con-  
termini ſunt, uernaculo ſermone Largà appellant, deſlexa à larice, à qua emanat, appellatione. Hæc tamen ſponte ſua non  
deſluit: ſed qui ipſam colligunt, magno, & longo terebro laricis caudicem ad medullam uſque per æſtatem perforant, & in-  
de manantem reſinam uasculis quibuſdam è piceo cortice paratis excipiunt. Splendidiorem mittunt iuuençule arbores, ſicu-  
ti de thure diximus: turbidiorem uerò amofæ. Hæc ad quàm plurima expetitur medicamenta, & præſertim ad uulnèrum,  
ulcerumque auxilia paranda. Deuorata uncie pondere, purgat per inferna. Renes expurgat, calculos expellit, & urinam  
ciat, & præſertim, ſi cum Benedictæ ſimp. ſeſquidrachma deuoretur. præſtat & ad Gonorrhoeam, ubi abſorbeatur, pluries  
cum aqua plantaginis lota, aut nymphææ, addita ſelectiſſimi ſuccini drachma, uel aſpleni, & caphuræ momento. Delineta in  
eclegmate commodiſſimè auxiliatur tabidis, empicis, ac diuturna tuſſi laborantibus. Fit ex ea oleum, & aqua, diſtillato-  
rio uafe, ad recentia uulnèra glutinanda plurimum præſtans, quin etiam ad neruorum articulorumque dolores à frigidityte  
prognatos. Caterùm aqua quæ in primis diſtillat, ſi ſcrupuli tantum pondere ex uino albo bibatur, ubi uentriculus pitui-  
ta repletus languet, paulo poſt eam per uomitum expellit, magno iuuamento. Eadem lentigines, uaros, alphasque abſter-  
git, cum in facie tum in quacunque alia corporis parte; addito oleo, quod ex uini fece paratur. Præſtat quoque ad ſinuofa  
ulcera inſuſa, & ad uermiculofas aures, addito fellis bubuli momento. quin etiam ad ſurditatem, unà cum oleo ſuo inſuſa.  
Reperitur præterea in agnoſis laricum caudicibus prope medullam ipſam pannum quoddam albicans quandoque, cubiti am-  
plitudine, corio, ex quo chirotheca conſciuntur, adeò perſimile, ut uix alterum ab altero diſcerni poſſit. Vtuntur hoc inco-  
læ ad uulnèra glutinanda, & ad ſanguinis fluores compeſcendos. Caterùm admodum inter ſe ſimiles ex his, quæ reſinam  
fundunt, arbores ſunt PICEA, & ABIES, ita ut ſæpe etiam lignarios fabros fallant. Siquidem eadem utrique proceritas:  
ambæ iſdem ſunt folijs oblongis, duris, ac denſis: utriusque ramuſculi produntur crucis in morem, à duorum duntaxat ra-  
morum lateribus exeuntes: quod & folijs euenit. Veruntamen hoc tantùm diſcriminis inter ſe habent, quòd piceæ folia colo-  
re ſint abiegnis longè nigriora, quin & paululum latiora, molliora, leniora, minusque pungentia ac ramos circumquaque  
ueſtientia. Præterea piceæ cortex nigreſcit, tenax eſt, lentus, & lori modo flexilis: abieti uerò albicat, & ſi flectatur, fa-  
cile perfringitur. Piceæ rami plerumque ad terram flectuntur: quod in abiegnis non uiſitur. Lignis denique materies pi-  
cæ multò ſpecioſior, ac etiam utilior: habet enim uenas rectiores, minusque nodofas. Ambæ conoſ ferunt ſpitamæ longi-  
tudine, nucamentis quàm plurimis inuicem ſubintrantibus compaſſos, in quibus ſemen eſt ſubalbum nulla intus medulla. Pi-  
cæ fert reſinā inter corticē, & lignū gūmi modo concretā, licet nonnunquā ex ea deſuat liquida, larigna ſimilis. Abies uerò  
inter corticē & corticē præſtantiſſimū liquorē illū cōcludit, quē uulgò LAGRIMO, quaſi abietis lacrymā, appellāt: de quo uete-  
res nihil (quod equidē ſciā) poſteritatis memoria prodidere. Niſi quiſpiā dixerit, per abietis lacrymā intellexiſſe Galenū lib.  
III. de comp. medic. genera paulò antè citato, piceā illā liquidam reſinā, quā pro terebinthina inſtitores uendebant. Cuius rei  
illud indicium eſſe uidetur, quòd ſcribat ipſe, hanc & guſtu, & odore terebinthinæ eſſe perſimile, quod in abiegnæ lacryma ma-  
ximè notatur: & quod inſuper ſit quadantenus terebinthina acrior. nanque huiusmodi qualitates in liquida piceæ reſina mini-  
mè reperiuntur. Quo fit, ut ſuſpicandū putauerim, in his Galeni uerbis librariorum fortasſe culpa mendum aliquod ſubeſſe;  
licet conſtet antiquos ſcriptores in arborum reſinas ferentium hiſtoria in quàm plurimis inter ſe diſferre, & alteram ſæpe  
pro altera (ut ſupra diximus) ſubſtituere. Auxit mihi ſuſpicionem hanc Galenus: quippe qui ſcripſerit deinde eodem libro  
in Euphorbij medicamēto, inter reſinas cæteris odoratiores haberi terebinthinam, & abiegnam, hancque illa calidiorem eſſe.

Falluntur





10 Falluntur autem, qui putant abiegnam lacrymam, clarissimam esse larignam: quandoquidem illa inter abietis cortices uonica modo coacervatur, & secto corio (ut in abscessibus sanie uexatis fieri solet) elicitur: hæc uerò manat è laricis caudice ad medullam usque perforato, ut ego experientia doctus facile attestari possum. Nam, ut rem omnem hac in historia exactius exploratam haberem, & à larice larignam, & ab abiete abiegnam per memet elicere libuit. Sunt qui huic illam admisceant, ut hac impostura magis lucrentur, eo quòd omnes abiegnam pluri faciunt, quàm larignam. Nec desunt qui percolatam larignam, & ad ultimam claritatem redactam pro abiegna uenditent, cum rarissimi reperiantur myropola, qui rectius alteram ab altera dignoscant. Sed fraus cognosci potest, quòd abietis lacryma substantia minus consistat, odore præstantissimo fragret, & gustui larigna sit amarior, ad annumque asseruata quadantenus flauescat. Ea uulneribus recentibus maximum affert præsidium, quòd non solum glutinet, sed & mundet, & sarcotica habeatur. Pota renum calculos eiecit, arthriticos dolores mulcet, coxendicumque cruciatus lenit. Capitis uulnera mirifice sanat, adeò ut hac sola nonnulli utantur. Additur & in antidotis balsami uice. Affirmat Ruellius abieti croceum florem innasce: uerum in Tridentinis montibus, ubi undique ea montes syluescunt, Abies omnis est & floribus, & fructibus infecunda. Sed ut ad piceam nostra redeat

Error quorundam.

Abiegnæ lacrymæ uires.



Bellonij opi-  
nio falsa.

deat oratio, non satis compertum habeo, quam arborem pro Picea intelligat Petrus Bellonius: quanquam ex imagine, quam exhibuit, atque etiam ex notis, quas sua picea assignauit, aliquod pinastri genus intelligere uidetur. Ceterum arbor, quam idem sua tantum auctoritate, ne dicam temeritate, ductus perperam Sapinum uocat, ac abieti similem facit, non est (quantum ego conijcere potui) nisi legitima picea. Quippe hæc abieti adeo similis est, ut sæpe syluanos homines, & lignarios fabros fallat, ut supra dictum est. Idcirco Plinius lib. XVI. cap. XXIII. eadem folia reddidit picea & abieti, sic inquit. Insecta pectinum modo (intellige, folia sunt) picea, abieti. Iis etiam idem Taxum similem fecit eodem lib. cap. x. quemadmodum & Dioscorides lib. IIII. Taxum autem (ut obseruauimus) maxime folijs æmulatur picea, quam magno & pudendo errore Bellonius Sapinū appellat. nā Sapinus, teste Plinio, pars tantum est in abiete, ut eius uerba declarant lib. XVI. cap. XXXIX. ubi ita scribit. Abietis quæ pars à terra fuit, enodis est. Hæc, qua diximus, ratione fluuiata decorticatur, atque ita Sapinus uocatur, superior pars nodosa duriorque substerna. Quibus utique Plinij uerbis palam est Sapinum non esse per se arborem, sed tantum abietis partem, sicuti etiam Vitruuius testatur. Verum Bellonius, quod audiuerit tam piceam, quam abietem indifferenter du Sapin suis Gallis nominari, hanc fortè uulgarem & confusam nomenclationem secutus, ut eam ueram putauit, ita etiam piceam Sapinum appellauit. Sed is mihi quidem non uidetur in Plinio rectè considerasse resiniferarum plantarum historiam, neque in Theophrasto cognouisse quod πεύκη & πίτυς significarent, neque etiam animaduertisse, quod hæc due uoces sæpe à Græcis una pro altera usurpantur. Sed hinc fusius, quam deceat, aliquot Bellonij errata persecuti sumus. alius enim locus erit, nisi quid mihi humanitus accidat, ubi alia plura in hoc genere consultò tractabimus. Ceterum his expeditis, iam tempus admonet ut de nucleis pineis, & eorum uiribus agamus, quinetiam de recenti pini nuce. Siquidem aqua, è uiridibus pinorum nucibus, quas conos uocant, distillatorio uase parata, rugas in facie delet & mammas admodum extuberantes cohibet, ubi linteolis in ea madefactis sæpius foveantur: eadem uulnam angustiore reddit, & à fluxionibus tuetur sed longè ad hoc efficacior est succus. Nuclei autem è domesticis nucibus exempti humano corpori magno sunt usui. Sunt enim in suis qualitibus temperamento proximi, paululum tamen ad calidum inclinantes. Murant, leniunt, agglutinant, resoluunt, & impinguant, & leniuscula quadam acimonia mordicant: belle nutriunt, ac quanuis crassiusculum potius quam tenue præbeant alimentum, non tamen improbantur. emendant enim humiditates in intestinis putrescentes, ægrè tamen concoquuntur: ideoque natura frigidis dari debent, cum melle, calidis autem cum Saccharo. Id enim corrigit eorum contumaciam. Ceterum ubi tepenti aqua macerantur, acrimoniam exuunt, & oleosam quam possident qualitatem. Sanant, frequenter deuorati, neruorum, ac dorsi dolores. Dantur utiliter Ischiadicis, paralyticis, stupidis, & tremore affectis. Pulmones mundant, & eius ulcera, humores lentos, & saniem inde expurgantes. Propinantur tussientibus. Remorantem excitant Venerem, aqua tepida prius macerati, & deinde saccharo, aut melle excepti, & deuorati. Præstant quoque ad renum & uesicæ ulcera. Ideoque opitulantur urina cum stillicidijs, tum etiam ardoribus. Impinguant macilentos, & sanant uentriculi erosiones, cum succo portulacæ hausti. Ceterum uiridis pinus acicula contrita, ex uino optimo potui data, cordis dolorem sedant. Sed à pinguibus ægros abstinere oportet. Pini Conorū cortices in aceto acerrimo decocti, perquam utiliter suffiuntur dysentericis. Arbor, quæ plerisq; Græcis πίτυς, Latinis Pinus appellatur: Arabibus, Sonobar: Italis, Pino: Germanis, Hartzbaum, Fichtbaum & Kynholtz: Hispanis, Pino: Gallis, Pin: Boemis Borouit. Quæ autem Græcè πεύκη, Latine Picea nominatur: Arabicè, Arz: Italicè, Pezzo: Germanicè, Thannbaum: Hispanicè, Pino negro: Gallicè, Vng abre du genre du pin. Quæ deinde Græco nomine λάριξ, Latino item Larix, Italico Larice, et Germanico Lerchenbaum uocatur. Quæ denique Græcis ἐλάτη, Latinis Abies dicitur: Italis, Abete: Germanis, Thannen, siue Thannenbaum.

Nomina.

Σχοῖνος.

LENTISCVS.

CAP. LXXV.

**L**entiscus nota arbor est. Cui tori uis inest astringendi: semini enim, folio, ramo, cortici, radicibusque cognatæ insunt uires. Liquamentum autem ita fieri solet. Folia, cortex, & radix in aqua coquuntur, & ubi abunde cocta, refrigerataque sunt, folia abijciuntur: aqua denuo coquitur, donec mellis habeat crassitudinem. Lentiscus sua astringendi dote, ualet aduersus sanguinis reiectiones, alui profluvia, & dysenterias in potu: item contra eruptionem sanguinis è uulua, & eiusdem, aut sedis procidentia. In totum acaciæ, & hypocistidis uicem repræsentat. Idem facit succus è tritis folijs. Decoctum fotu caua explet, & fracta ossa ferruminat, uulua fluxiones sistit, nomas arcet, urinam pellit, motus dentium collutione stabilit. Virentes surculi calamulorum uice dentibus repurgandis affricantur. Fit è semine oleum astringentiorum uim habens: quod prodest, cum quid astringi opus est. Lentiscus resinam gignit, quæ lentiscina cognominatur, & ab aliquibus mastiche. Pota utilis est sanguinem reiicientibus, & tussi ueteri: stomacho auxiliatur, sed ructum mouet. additur in dentifricia, & illitiones faciei, ad nitorem cuti conciliandum: palpebras oculis incommodas replicat: manducata halitum oris commendat, gingiuas contrahit. Optima, & copiosissima in insula Chio prouenit. Præfertur, a nitedula modo, resplendescens, & candore Tyrrhenicæ ceræ similis, adulta, b [retorrida,] friabilis, odorata, fridorem edens. Viridis autem inferior est. Adulteratur thuris, resinæque pineæ nucis mistura.

a Græcè uno  
uerbo λαμπυ-  
ρίζουσα.  
b καὶ πυρρόα.  
Et fulua, leg.  
Orib.

Lentisci confi-  
deratio.

**L**entiscus in Italia frequentissima nascitur, præsertimque in Hetruria maritimis nostris Senensibus. Gignitur in collapsis Romanorum ædificijs, ac ruderibus. Quinetiam in tractu Tyrrheni ubique copiosa oritur, in Campania maxime. Ceterum Lentisci nonnullæ sunt plantæ, quæ in arbore media proceritatis assurgunt: nonnullæ uerò humiles, quæ nullo grandiore caudice à radicibus sublato, sed uirgultis, stolonibusque innumeris corylorum syluestrium modo dissi-  
liunt, ueruntamen Lentiscus tum ramis, tum folijs densior constat, magisque uirgultorum cacuminibus ad terram de-  
flectitur,





10 flectitur. Folijs utraq; est Myrto æmulis, octo ex uno pediculo prodeuntibus, pari utrunq; exortu graueolentibus, pingui-  
bus, friabilibus, & in obscurū uirentibus, in ambitu tamen rubent, sicuti & quibusdā uenulis. Perpetua fronde uiret. Cortice  
est subrufo, lento, tenaci, flexibiliq;. Profert terebinthi modo, præter racemosos fructus, folliculos corniculi modo intortos, in  
quibus includitur liquor limpidus: qui tandē ueterascēs uertitur in bestiolas ijs persimiles, quæ ex ulmi, et terebinthi folliculis  
euolāt. Tota plāta grauius olet: quapropter nonnulli, quod olfactu caput aggrauet, ipsā deuitant. Sed Lentiscū, quæ roboris  
magnitudine proueniat, folio sorbi, acinis sylvestris punice rubētibus, ut Ruellius scribit, hætenus nō uidi, nec id unquā me le-  
gisse memini apud probatos auctores. Idcirco Ruelliū hac in re hallucinatū crediderim. quemadmodū & Hermolaū, qui ea es-  
se lentisci folia existimat, quibus coriarij Venetijs pelles conficiunt, uulgò propriè appellata foglia. Siquidē planta, à qua hæc  
folia decerpuntur, maxime à lentisco differt; etsi cum terebintho aliquā habeat similitudinē. Fert etiā Lentiscus Italica ma-  
stichen, ut ipse attestari possum. Sed rara admodum, nec Chiæ comparanda. Itaque immeritò à nonnullis notatur Auicen-  
na, quod mastichen Italicam memoriæ prodiderit. Quippe quod ij, qui maiori in errore uersantur, existimauerint  
non alibi fortasse, quàm in Chio nasci. Indicam mastichen è spinosa quadam planta manare, non solūm Theophrastus, sed  
etiam alij tradidere, quemadmodū & Plinius, qui lib. XII. cap. XVII. non modò Chiæ mastiches meminit, sed aliarum quoque,

Ruel. & Her-  
molai lapsus.

Mastiches con-  
siderario.

K quæ in



que in Arabia, Asia, Græcia, Pontoque proueniunt. Quæ ad nos comportatur, & in uniuersam ferè Europam, in Chio tantum, Aegæi maris insula, prouenit, ex domesticis solum lentisci plantis, uulnerato quotannis arboris trunco. Fluit enim inde Mastiche, & in terra circumpanita concrescit. Mastiches id omne quod in tota Insula prouenit, Reipublicæ debetur, quo fit ut qui uindemiæ tempore proprijs in agris Mastichem colligunt, id totum absque dolo in commune ferant. Mulctantur scilicet manu, qui Lentiscum Mastichem fundentem in proprio, uel alieno agro exciderit, tanta est Mastiches cura, & reuerentia apud Chios. Nec ab re quidem, cum illis tantum Mundus ferè uniuersus tam necessarium ac salubre medicamentum acceptum referat. Audio etiam in Creta lentiscum Mastichen fundere. Sed flauam, amaram, & Chia longè deteriolem. Restrigit Mastiche sanguinem è naribus manantem, si una cum Thure, sanguine draconis, & leporinis pilis combustis, excipiat, uel albo, & fronti applicetur, fascia superposita, quæ artè constringat. Manditur una cum cera odorata ad dentium dolores, & ad pituitam à capite detrahendam. Tollit, mulcetque mastiche frigidos articulorum dolores, si una cum cumino, pullegio, salvia, lauri baccis, & sabina, melle excipiat, & dolorifico loco applicetur. ualet ad uentriculi dolores, ubi affectus iturus dormitum tres mastiches grumos deuorauerit. Non solum enim hoc medicamento tollitur dolor, sed fit quoque, ne post hac sentiat. Lentiscini meminit Galenus lib. viii. de simp. medic. facultatibus, sic inquit. Lentiscus facultate ex aquea essentia leniter calida, & terrena frigida non pauca compositus est, ob quam & moderatè adstringit. Desiccatur igitur secundo ordine completo, aut tertio incipiente: in caliditatis, & frigiditatis differentia quodammodo est medius, & symmetrus. Similem omnibus sui partibus adstrictionem obtinet in radicibus, ramis, extremis turionibus, germinibus, ac folijs, præterea fructu, & cortice: ac si succum ex folijs eius uiridibus exprimas, similis hic ordinis est, moderatè adstringens. Itaque bibitur & per se, & cum alijs medicamentis, quæ dysenterias, & alui affectus sanant. quin & ad sanguinis expuitiones, sanguinisque ex utero eruptiones, tum sedis, uulueque; procidentias idoneus est, utpote ad hypocistida nonnihil propè accedens. Meminit idem & mastiches lib. vii. simp. med. his uerbis. Mastiche candida quidem, & Chia consueto more cognominata, quodammodo ex contrarijs composita facultatibus est, adstringente uidelicet, & emolliente. Proinde stomachi, uentris, intestinorum, iecorisque inflammationibus competit, ut puta secundo ordine excalfaciens, & desiccans. Nigra uerò, quæ Aegyptia cognominatur, tum magis desiccatur, tum minus adstrictoria facultatis est particeps: quàm obrem aptior est ad ea, quæ ualidiorem digestionem per halitum exposcunt. hac igitur ratione & furunculis bonum est remedium. Porro oleum, unguentumque mastichinum ex Chia conficitur, non admodum sanè ex Aegyptia. ceterum similis est & ipsum masticha facultatis. Hæc de lentisco, & mastiche Galenus posteritatis memoria prodidit. Sed cum mastiche mihi Caphuram in memoriam redegerit, quod certò sciam, eam mastiche, ardenti aqua, & doariaque ab impostoribus adulterari, cumque Dioscorides, Galenus, & ceteri illius seculi scriptores ipsam non solum non adnotauerint, sed ne nouerint quidem, silentio minimè dissimulandum fore putauimus, quò magis legentibus satisfiat, quantum tum à Serapione, tum etiam ab his, qui meridionalem plagam, & Indiæ ora hoc æuo navigationibus perlustrarunt, memoria proditum est. CAPHURA igitur est gummi arboris cuiusdam in India nascentis tanta magnitudine, ac proceritate, ut sub eius umbra hominum centuriæ recondi possint. Nascitur hæc arbor in montibus mari propinquis, materie leui, ferulacea, qua prodit Caphura. Huius largioris prouentus augurium est, cum frequentibus calum fulguris corruscat, aut crebro tonitru constrepit, uel cum terra motu concutitur. Huius multa traduntur genera. Vna in interuenijs ligni, lamellarum modo impacta figitur. Alia foras emergit cortice abrupto, ueluti resina, illisque gummi modo inheret, maculis inter initia rubentibus, postmodum uel calore solis extosta, uel ignium ui candescit. hanc sumpto à rege quodam Riach illius loci nomine, indigenæ Riachinam appellant: quandoquidem is primus dealbandæ Caphuræ rationem adinuenit. Hæc ceteris & bonitate, & tenuitate præstat, longiorique perdurat tempore. Alia crassior, nec pellucens, atro colore: proinde bonitate cedens. Tertia uilior reperitur, fusco colore. Succedit huic impurius alia, quæ arboris scobe, ramentis, & assulis implicita, gummi more agglutinata lentescit, tubercula amaræ nucis, aut fabæ, aut ciceris. Hanc pontificum, & sacerdotum suffimentis, sicut thus, & myrrham, costumque; in templis dicant. Sed hæc omnes in duo tantum fastigia rediguntur, in rudem, & elaboratam. siquidem rudis est Caphura omnis ignem non experta: elaborata uerò, quæ solis, uel ignis ardore ex cocta, atque purgata album contraxit colorem, utpote & cera. Fuchsius lib. primo de componendis medicamentis, putat Caphuram esse bituminis Indici genus, quòd scripserit Serapio auctoritate Almazodi, largioris Caphuræ prouentus augurium esse, cum calum crebris fulgetris corruscat, aut plurimis strepit tonitruis, uel cum regio, in qua prouenit, terra motu concutitur: argumento, quòd similiter ex terræ concussu magna tum sulphuris, tum bituminis copia profundi soleat. Sed dissentit ab eo opinio nostra: quandoquidem nec Serapionis, nec aliorum quorumcunque hanc fuisse sententiam existimem: cum tam ipse, quam ceteri, qui de Caphura scripsere, arboris cuiusdam uassissimæ proceritatis gummi, uel resinam Caphuram esse scribant. His accedit quòd ex omni bituminum genere per alembicum (ut Chimistæ uocant) oleum & aqua elici potest. id quòd ex caplura, haud quaquam succedit. Siquidem ea hydrargyri modo ad uasis cacamen ascendit, ubique tota purior facta coheret. Nimium oscitanter de hac scripsisse uidetur Platearius Salernitanus: quippè qui Caphuram gummi arboris esse inficiatur, Dioscoridis, & complurium testimonio, ex succo cuiusdam herba fieri tradens. Quòd profectò falsum est, cum nulli bi Caphura memnerit Dioscorides. Eam autem esse gummi non solum Auicenna, & Serapionis testimonio probatur, sed & Lusitanorum, qui nostro æuo per meridiem ad Calicut orientalis Indiæ emporium nauigant. Credidere Serapio, & Auicenna, Caphuram tertio abscisso & siccare, & refrigerare: quæ tamen cum uehementer etiam in aquam proiecta conflagret, fit perquam odorata, & adeò tenuium partium, ut sape per se in auram euanescat, illis reclamare uidetur. Quò fit, ut quis sufficari possit, aut legitimam Caphuram ad nos non aduehi, aut hoc loco Arabum monumenta (ut in alijs quam plurimis) esse uitiata. Capitis dolores (si tamen in hac parte credendum est Mauritanis) ex calore prouenientes Caphura illita mulcet, incandescentes inflammationes restinguit, præsertimque iocinoris. Renes, & seminaria uasa refrigerat, sanguinemque cogit. Circumlitionibus imponitur ad cutis nitorem conciliandum, & ad arcendas tam uulnerum, quam ulcerum inflammationes. Erysipelas extinguit, & aduersus gonorrhæam, & albas uulue fluxiones efficax est cum succino, & aqua nymphæe hausta. Idem præstat pubi, seu imo uentri, testibus, renibusque illita: quæ tamen antea phylli seminis

Lentisci uires  
ex Galeno.Mastiches ui-  
res ex Gal.Caphuræ hi-  
storia, & ge-  
nera.Fuch. opinio  
improbata.Platearij er-  
ror.Caphuræ tem-  
peramentum,  
& uires.

spissamento



spiffamento, aut omphacio, aut solani succo probè sit macerata. Sanguinem è naribus profluentem sistit, aut cum urtica semine immissa, aut ex maioris sedi, & plantaginis succo fronti circumlita. Collyrijs ad calidas oculorum lippitudines utiliter imponitur. Renibus, ac testibus illita uenere extinguit. Corpora à putredine præseruat: proinde commodè antidotis admiscetur, quæ contra uenena, uenenosorum animalium ictum, & pestilentes affectus conficiuntur. Caphura una cum Chrysocolla, qua utuntur auri fabri trita. Et cum melle illita, faciei cutim clariorem splendidioremque reddit. Eadem trita uncie pondere cum sulphuris aequali portione additis myrrha, thurisque. cuiusque quaternis drachmis, & aquæ rosarum libra, & nitreo uase exceptis omnibus, diebusque decem insolatis, remedium est præstantissimum ad faciei ruborem pusulis scatentem, si cum hac aqua sæpe lauetur. In uniuersum uiribus innumeris pollet. quas breuitati consilentes prætermittimus. Legitima probatio talis est. In calido pane è forno recentissime sublato, bipartitoque manibus scisso, Caphura ponatur. quòd si humore madeat, sincera est argumentum: sin contra perarescat, spuria ac factitia signum. Caterum nisi diligenter asseruetur, ex operculatis etiam capsulis nonnunquam euanescit: itaque sæpe deluduntur septasarij. Asseruatur tamen securè uase marmoreo, aut alabastrino, lini & psyllij semine sepulta. Nec desunt, qui eam pipere felicius asseruari putent. quod nec planè comprobandum uidetur. Venetias Caphuram omnem rudem important, ibique igne, & arte nitreis

Caphuræ probatio, & conseruatio.

## T E R E B I N T H V S.





Nominis.

organis elaboratur, sic ut candescat, atque pelluceat. *Σχῖνος* Græcis, *Lentiscus* Latinis appellatur: *Daru*, *Arabibus*: *Lentisco*, *Italibus*: *Mata*, aut *Arueira*, *Hispanis*: *Lentisque*, *Gallis*. Huius resina *μαστήκη* Græcè uocatur: Latine, *Mastliche*, aut *Resina lentiscina*: *Arabice*, *Mastehe*, *Masteche*, siue *Mastoch*: *Italice*, *Mastice*: *Germanicè* ac *Gallicè*, *Mastic*: *Hispanicè*, *Almastiga*. Quod *Arabibus* *Kaphor*, seu *Chasur*, recentioribus Græcis *καφόρα*, ut etiam Latinis *Caphura* nominatur: *Italibus*, *Camphora*: *Germanis*, *Campher*: *Gallis*, *Camphre*.

Τέρμινθος.

## TEREBINTHVS.

CAP. LXXVI.

a Meum addit.  
καὶ ἐν εὐβοίᾳ.  
b Hæc non  
leg. Orib.

**T**erebinthus cognita arbor est. Cuius folia, & semen, & cortex astringunt, & ad eadem, ad quæ *lentiscus*, conueniunt, simili parata modo, sumptaque. Fructus esui aptus est, sed stomacho aduersatur: excalfacit, urinam mouet, uenerem excitat: contra phalangiorum morsus conuenienter in uino bibitur. Resina eius ex Arabia petraea defertur. Prouenit etiam in Iudæa, Syria, Cipro, Aphrica, & a Cycladibus insulis. Sed præualeat candida, perlucida, uitreo colore, <sup>b</sup> [ & in cæruleum uergente, ] terebinthum olens. Terebinthina resinas omnes antecedit: proxima lentiscina, & è pinu, & abiete: has sequitur è picea, & pineis nucibus resina. Natura omnibus calfacere, mollire, discutere, expurgare. Tussi, ac tibi conueniunt per se, aut in eclegmate ex melle: uitia pectoris expurgant, urinam cient, cruda concoquunt, uentrem emolliunt, palpebras commodissime replicant: lepras tollunt, cum æruginè, ac futorio attramento, nitroque: auribus saniem emanantibus cum melle & oleo, item in pruritu genitalium utiles, malagmatis, acopisque admiscuntur. Laterum doloribus per se, illitu & appositu auxilio sunt.

Ρέντιναι ἄλλαι.

## RESINAE ALIAE.

CAP. LXXVII.

a Hæc delet  
Orib.

b καθύπερθε.  
liquida Med.  
c Meum &  
Drag. πικρὴν.  
καὶ ἐλατίνην. i.  
pinea & abie-  
gna.

**L**iquida resina è pinu, & picea, à Gallia, & Hetruria conuehi solet, atque olim à Colophone petebatur; hinc Colophoniam sibi cognomentum uendicauit. A Gallia quoque subalpina: quam uernaculo nomine larica, hoc est, larignam, appellant incolæ. Ea <sup>a</sup> [ in linctu, & per se ] magnopere prodest tussi ueteri. Colore inter se distant: liquidum alia candida est, alia oleosa, alia mellei liquoris similitudine, ut larigna. Cupressus etiam liquidam fundit resinam, quæ ad eadem pollet. Quæ uerò aridarum generi ascribuntur, quædam ex pineis nucibus, aliæ abiete, aliæ picea, & pinu exierunt. Eligi debet longè omnium odoratissima, translucens, non retorrída, neque <sup>b</sup> diluta, quandam ceræ faciem præbens, & friabilis. <sup>c</sup> E picea, & abiete resinae cæteras antecedunt: odorata enim sunt, atque thus odore imitantur. Præstantiores à Pityusa insula deferuntur, quæ secundum Hispaniam sita est. Sed quæ è picea, nucibus pineis, & cupressu manarunt, nihil ad illas, nec tantis uiribus potiuntur. ueruntamen eorundem gratia, quorum & illæ, sumi solent. Lentiscina terebinthinæ respondet. Vritur resina omnis liquida in uase quadruplæ capacitatis ad humorem, qui infunditur. itaque resinae congruus in duobus aquæ pluuiæ coquitur, subiectis lenibus prunis, resina assidue mouetur, donec omnis odor aboleatur, & friabilis, & retorrída reddatur, ac digitis cedat. Caterum ubi refrixit, in fictile non picatum, quod aconitum uocant, id est, non illitum, reconditur. Fiet etiam eximij candoris, si resina omnis eliquata præcoletur, quò faculenta sordes excernatur. Vruntur quoque sine aqua, primum lento igne, & ubi coire coeperunt, maior carbonum strues supponitur, & triduo citra intermissionem discoquuntur, usque dum antedictas naturæ suæ notas exuerint; mox, ut dictum est, reponuntur. Aridas unius diei spatio decoxisse satis est. Vstæ odoratis malagmatibus, & acopis, & unguentorum colorationibus magnopere utiles sunt. E resina perinde atque thure, fuligo excipitur, ad circumlitiones idonea: quibus palpebras fucant, & colorem mentiuntur. prodest glabris genis, collacrymationibus, erosisque oculorum angulis. Ex ea fit atramentum scriptorium.

Terebinthi hi  
stor. ex Theo-  
phrastio.

**T**erebinthus folio est fraxini, crassiore, pinguioreque. Ligni materies lentisco similis quemadmodum & cortex. Radices ualidæ, altè descendentes. Flos oleæ similis, sed rufescens, è quo fructus rubens racematim prodit, uuarum modo, Iuniperi baccarum magnitudine, resinofus, durusque, Cornicula edit rubentia, caprinorum similitudine, in quibus culices quidam concluduntur, unà cum liquore quodam, ut in lentisco. Resina è trunco manat, ut è reliquis plantis ipsam fundentibus. Terebinthorum (ut Theophrastus memoriæ prodidit lib. III. capi. XV. de historia plantarum) alia mascula, alia femina. Masculula sterilis est, ob idque sexui maris adoptatur. Fæminarum alia fructum protinus rufum promit, magnitudine lentis, qui concoqui nequit: alia uiridem editum, rufum postmodum tingit, & cum uua maturentem, nigrum nouissime facit, magnitudine fabæ, resinofum, & sulphureum. Circa Idam, & Macedoniam breuis, fruticosa, contorta que nascitur: at apud Damascum Syria magna, copiosa, decoraque: montem enim inibi terebinthis refertum, ut nil aliud habeat, referunt. Materies ei lenta, radices ualidæ in profundo, atque in totum incorrupta hæc arbor habetur. Flos oleæ, uerum colore rufus. Folia circa unum pediculum, pleraque specie laurinorum, coniugata, quemadmodum sorbo, quodque parte postrema acuminet, impar exit: uerum minus angulata, quam sorbo, ambituque laurino similiora, & pingua cum uniuerso fructu. Fert & ad nucis similitudinem quædam concaua, ut ulmus: quibus bestiola tanquam culices in nascuntur. Fit in his resinofum quid, lentumque: sed resina tamen non hinc legitur, sed à ligno. Fructus resinae copiam non mittit, sed manibus tantum adheret: etsi non lauetur, postquam collectus est, inter se coherescit: cum uerò lauatur, candidus, probeque non maturus supernatat, niger subsidit. Idem refert deinde lib. III. capite V. historia plantarum, Indicam etiam Terebinthum haberi: cui folia, & rami, & reliqua omnia terebintho similia: fructus autem diuersus, similis enim amigdalidis. Nam & in Baetris



Etris terebinthum hanc esse, ferreque nuces amygdalarum magnitudine: quoniam non magnas, sed uisu similes, & suauitate amygdalis præstantiores: & ideo loci illius incolæ his potius uti. hæc Theophrastus. Quibus facile adducor ad credendum Indicam Theophrasti Terebinthum, nil aliud designare quam nostratē Pistaceam. Est enim hæc tota facie Terebinthosimilis, & nuces profert Amygdalis suauiores. Terebinthum uidi ego primum in colle uulgò cognomine Castel Trento, non præcul à ciuitate Tridenti prope Athesim, à Theophrasti historia haudquaquam dissimilem, facta huius uidendi mihi copia à clarissimo medico Iulio Alexandrino Tridentino: reperi que ipsam deinde in alijs compluribus Hetruriae locis, uidelicet in collapsis Romanorum aedificijs, ac ruderibus: sed frequentem admodum in Lapidia collibus prope Pucinum castrum, Adriatico sinu non longè à Tergeſto. Ab hac sæpe, dum illac iter haberem, & fructus, & folliculos caprarum cornibus non absimiles, quibusdam intus bestiolis culicis figuram præ se ferentibus, & resinam decerpſi: quæ etsi omnium præstantissima sit, non tamen diu est, quòd Venetias defertur ex Cypro. Antea coctam afferebant, uel quòd esset aduectus aptior, uel quòd impostoribus ad adulterationem aditus hoc modo facilius fieret. Verum liquida ut per se ex arbore manat, iam frequens facta est. Cæterum quia terebinthina iandiu in Italiam non aduehebatur (ut supra in laricis mentione diximus) larigna non modò terebinthina locum sibi uendicauerat, sed etiam cognomentum. At cum eodem loco à nobis de pinea, picea, larigna, abiegnæque resina, & earum à quibus colliguntur arboribus, abundè scriptum sit, operæpretium quidem non est, ut hîc iterum ea repetamus. Scire tamen conuenit, rarissimas esse abietes in montibus Tridentinis, quæ præter fluentem lacrymam, aridam fundant resinam: sed si quædam inueniuntur, hæc est (ut Plinius inquit) arboris morbus. Cuius rei manifestum argumentum est, quòd omnis abies, quæ resinam fundit, tabida sit, putris, & cariōsa. Brasauolus de resinis differens, Plinium in earum historia à Dioscoride dissentire autumat, quòd scilicet Plinius libro XXIII. capite VI. tradiderit summas resinæ species duas, siccam & liquidam: siccam in pinu, & picea fieri: liquidam è terebintho, larice, lentisco, cupressò. Dioscorides uerò ex pinu, & picea, & liquidam præter siccam haberi scriptum reliquerit. Quos tamen melius erat sic conciliasse, quòd quantumvis asserat Plinius, siccas resinas è pinu, & picea colligi; non propterea obstat, quominus ferant pariter huiusmodi arbores & liquidas, & siccas resinas. Quandoquidem in Tridentino tractu pluribus uarijsque locis, è pinu, piceaque antea longo tempore casis, solisque ardore astantibus liquidas resinas exudare comperimus larignæ non absimiles. Quod etiam sæpe euenit in asseribus ex hisce arboribus paratis, & in tignis, uel trabibus, quæ aedificijs coaptantur. Verum enimuero malim dicere Plinium errasse, quòd liquidarum generi lentiscinam adscribat, quæ est nostra mastiche, cæteris profecto durior. Ad hæc scire etiam conuenit, quòd quæ in officinis Colophonæ, Hispanica, Græcæque dicitur, illius species est, quam coque- re Dioscorides edocuit. Constat hæc coloribus diuersis, utpote crystallina, hyacinthina, saturatoque colore, pro resinarum ex quibus conficitur, uarietate. quippe (ut Dioscorides ait) alia candida est, alia olei, alia mellis colore, qualis est larigna. Quæ uerò à Colophone Ionæ urbe sibi cognomentum comparauit, est (ut refert Plinius lib. XIII. cap. XX.) præter cæte- ras fulua: neque alia de causa uocatur & Hispanica, & Græca, nisi quòd ex iisdem etiam regionibus aduehatur. Attamen animaduertendum est aliam ab hac, quæ neque fricta, neque excocta est, haberi Colophoniam. siquidem scribit Dioscorides quòd pinea, piceaque liquida, ac pinguis resina ex Colophone afferebatur: ob idque Colophoniam per excellentiam uocabatur. Quod item testatur Galenus lib. VII. de compos. med. per genera, cum inquit. Quoniam uerò piceam resinam & frictam, & colophoniam appellare consueuerunt, sciendum uenit, aliam quandam esse colophoniam Chiæ mastichæ persimilem, molliens aliquid habens, quemadmodum illa, & thus. Et libro II. eiusdem. Est, inquit, inter liquidas etiam colophoniam thuris redolens, quæ nonnullis sola uocatur colophoniam, odoratu suauitatem quandam referens, ut abietina, & calore sicut illa mediocri prædita nascitur admodum modica, atque ob id pretiosa est. Porro si quispiam diceret, non cognouisse Plinium, neque Dioscoridem, liquidam abiegnam, quam aliqui lacrymam, nonnulli uerò abietis oleum nuncupant, eum ne tantillum quidem à ueritate desciscere putauerim: siquidem hi de liquida abiegnâ (quod legerim) nihil memoriæ prodiderunt. Terebinthina resina auxiliatur laterum doloribus, sanat cum labiorum, tum faciei rimas. Scabiem & impetiginem delet illita, ulcera expurgat, & uulnera recentia glutinat. Splenem attenuat sæpe deuorata, ualet ad articulorum dolores, nempe ad podagram, chironagram, & ischiadicos affectus, ubi frequenter sumatur uncie pondere, addito chamæpitis, aut saluæ, aut stæchadis puluere. Terebinthi, & resinarum meminit Galenus lib. VIII. de simplicium medicamentorum facultate, ubi ita scriptum reliquit. Terebinthi tum cortex, tum folia, tum fructus adstrictorium quiddam obtinent: sed & secundo ordine excalfaciunt. Itaque quòd etiam desiccant, manifestum est: recentes quidem etiamnum, humidique modicè; sicci uerò, ordine secundo. Cæterum fructus aridus propinquus est etiam tertio ordini desiccantium: est enim adeò calidus, ut mandentibus protinus eius caliditas percipiatur. Itaque etiam urinam prouocat, & lienibus prodest. Paulò superius de resinis differens, sic inquit. Resinæ omnes desiccant, & excalfaciunt. Cæterum inter se discrepant, quòd plus, ac minus habeant in gustu quidem acrimoniæ, in facultate uerò caliditatis: tum quòd aliæ plus, aliæ minus sortitæ sunt partium tenuitatis, præterea quòd nonnullæ adstrictionis sunt participes, aliæ nequaquam. Primas meruit omnium non iniuria lentiscina: eam uocant mastichen. Nam præterquam quòd paucula ei adest adstrictio, adeò ut stomachi uentrisque & rectoris imbecillitatibus, & phlegmonis conueniat, insuper illi inest mordacitate uacans desiccatio: minimum enim acris est, & maxime tenuium partium. Inter alias præfertur terebinthina, manifestam quidem, non tamen similiter atque mastiche, adstrictionem possidens. Cæterum adiunctam habet amaritudinem quandam, per quam magis etiam, quam mastiche digerit. Ob eandem qualitatem inest & abstersio, tanta quidem, ut & psoras sanet, quinetiam quæ in profundo residet, cæteris resinis magis attrahit, nimirum cum illis maiorem habeat partium tenuitatem. Attamen picea, & hac etiam magis strobilina acriores quidem ea sunt, sed non magis tamen digerunt, neque attrahunt. Mediæ inter has sunt pinea, & abietina, acriores quidem quam terebinthina, minus tamen, quam aut picea, aut strobilina. Habet porro etiam emolliens quiddam terebinthina: secundum locum habet in emolliendo lentiscina, sicut & cyparissina acrimonia. Et lib. III. de compositione medicamentorum per genera inquit. Etenim cera ad liquiditatem multo pingui indiget: at resina, quæ quidem arida prorsus sunt, modico: liquida & siccam quandam substantiam ad emplastri crassitudinem

Resina terebinthina.

Bras. opinio reprobata.

Colophonæ confid.

Terebinthi uires ex Gal.

Resinarum uires ex Gal.



assumere postulant. In ceris igitur non magna humiditatis, ac siccitatis differentia est: in resinis, sicut etiam in picis genere contra, arida ab humidis permultum differunt. Omnium ergo resinarum siccissima est, quam nonnulli frictam, alij colophoniam appellant. Huic succedit, quæ ex fictilibus impura, nec frixa sumitur, quam si purges, in frictam mutabitur. His ambabus siccior est, quæ dicitur pitynon physema, ac si dicas pinea germinatio. Hanc sanè, ceu squalidam in præsentis emplastri compositionem non esse idoneam ratus, abiecti; usus autem sum fricta, & liquidis. Iam uerò ex his quoque nonnulla diutius liquida permanent, quemadmodum terebinthina, aliæ citò inarescunt, sicut strobilina: media utriusque est abietina. Quinetiam facultate calidior est quidem strobilina, mox uerò abietina, deinde terebinthina: cupressi resinam miscere non ausus sum, ut quæ nonnihil adstringeret. Putabit forsan aliquis nobiscum dissentire Dioscoridem Anazarbenum in sermone de resinis hæc uerba scribentem, primo de medica materia commentario. Ex omnibus resinis principatum terebinthine datur, post eam lentiscina, tum ei, quæ de pinu raditur, & abiete, post quas picea, strobilinaque numeratur. In his enim Dioscorides tanquam de infima strobilina, optima uerò terebinthina sentire uidetur. Verum ego ex his tribus resinis strobilina, abietina, terebinthina, principem certè strobilinam calore, secundam abietinam, postremam terebinthinam esse dixi. hætenus de resinis Galenus. Sed hac in re animaduertendum est, quòd hoc in loco cæteris strobilinam non aliter præfert Galenus, nisi quòd omnes caliditate tantùm antecellat: siquidem in uniuersum in medicamentis componendis à Dioscoride nequaquam dissentit, uidelicet quòd inter omnes terebinthina primas occupet sedes, ut paulò post declarauit, dicens. Inter resinas optimam, tanquam medicamentum in multiplices usus accommodatum, meritò terebinthinam affirmaueris, non tamen caliditate primas obtinere. Arbor, quæ Græcè τέπμυδος, Latine Terebinthus appellatur: Arabice, Batón, Boton, Botin, siue Albotin: Italicè, Terebintho. Resina uerò ita Latinis uocata, Græcis πύτιμ nuncupatur: Arabibus, Ratim, siue Natig: Italis, Ragia: Germanis, Hartz.

Nomina.

Πίσα υγρὰ

PIX LIQUIDA.

CAP. LXXVIII.

20

**P**ix liquida, quam alij conum uocant, è pinguiissimis pini, picæque lignis congregatur. Optima est splendens, syncera, læuis. Contra uenena, phthisim, purulentam excreationem, tussis, suppuria, & pectoris humores, qui difficilè extussuntur, efficax est, eclegmate cyathi mensura cum melle dato: tonsillarum & uuæ inflammationes, anginaeque utiliter perunguntur: purulentis auribus infunditur cum rosaceo, & illinitur cum trito sale serpentium morfibis: adiecta uerò paricera, scabros ungues extricat, impetiginesque emendat: uulua duritias, ac sedis tubercula discutit: cum farinaque hordeacea, & pueri impubis urina decocta, strumas rumpit: cohibet ulcera, quæ serpunt, cum pineo cortice, aut sulphure, aut furfuribus illita. Cæterum cum thuris manna, & cerato profundos ulcerum sinus conglutinat: rimis sedis, & pedum magno auxilio illinitur: ulcera replet, & cum melle purgat, quin & cum uua passa, & melle carbunculos, & putrida ulcera emarginat, disrumpitque. Erodentibus medicamentis, quas septas uocant, probè immiscetur.

Πισέλαιον.

PICINVM OLEVVM.

CAP. LXXIX.

Orib. nō legit.

**E**Pice fit quod pisselæon appellant, separato liquore aquoso, qui supernatat pici, sicut serum [lat. sti.] Nam expansa, quandiu pix coquitur, supra cortinam uellera pura madescunt, acceptoque halitu eius exprimuntur in uas, idque tandiu fiat, donec pix coquatur. Quas pix liquida, præbet utilitates: alopecias capillo replet cum farina hordeacea illitum: quibus & liquida pix medetur: iumento rum ulcera, scabiemque emendat.

Λιγνὸς τῆς υγρᾶς πίσεως.

FVLIGO LIQUIDAE PICIS.

CAP. LXXX.

**F**It hoc modo è liquida pice fuligo. In lucerna noua, quæ ellychnium habeat, nonnihil picis incendio, lucernamque fictili uase in clibani speciem conformato, superius in angustum fornicato, inferius perforato, ut clibani esse solent, operito, & adoleri finito; consumptoque liquore nouum infundito, quoad sufficientem usui fuliginem collegeris. Vis ei astringens, acrisque. Vtui est ad pigmenta, quibus palpebras linunt, & uenustant, & ad circumlitiones. Item ubi glabris genis pilos restitui oportet, ad imbecilles, lacrymososque oculos, insuper ad eorundem ulcera non inutilis est.

Πίσα ξηρὰ.

PIX ARIDA.

CAP. LXXXI.

Conclusa non legit Orib.

**L**iquida pix decocta in spissam coit, [quam uocant aliqui palimpissam,] quo in genere quædam uisci modo lentescit, [boscas cognominata:] altera sicca est. Probat purior, pinguis, & odorata, subrufa, resinosa. Talis Brutia, & Lycia picis, resinæque simul naturam habentes. Caltactoriam uim habet: dura emollit, pus mouet, tubercula panosque discutit, ulcera replet; uulnerarijs medicaminibus commodè permiscetur.

60

ZOPISSA



**Z** Opissam aliqui aiunt deraſam nauibus refinam cum cera, quam alij apochyma appellant. Ea diſſipandi naturam habet: quoniam marino ſale macerata ſit. Alij pineam refinam hoc nomine uocauerunt.

**T** Ametſi de pluribus Picis generibus, de oleo, earumque fuligine diuerſis, ac proprijs capitibus differat Dioſcorides; cum tamen horum omnium hiſtoria notior ſit, quàm ut a nobis explicari debeat, operæpretium non eſt, ut de his pluribus agamus. Sed quoniam fortasſe nonnullos delectabit audire, quoniam modo pix ipſa conficiatur, ut illis & mihi ſit ſatiſfactum, hic rem paucis aperiā, omniaque de ea referā, quæ Tridentino tractu in Flemarum montibus corā clare perſpexi. Sic ergo picem, quæ paſſim naualis dicitur, eo quod picandis nauigijs ſit aptiſſima, artiſces conficiunt. Veteres picem, quæ prorsus tēda confecta ſint, in particulas ſecuribus concidunt, ut ex aliarum arborum truncis ad carbonis opus fieri ſolet. Deinde uerò area ex creta panitur in medio paululum elata, extremitatibus æqualiter dependentibus, ut liquor ē te da reſudans in canalem totam aream ambientem facilius deſluere poſſit. Itaque concisam tēdam in area ſtruis congerie locant, uelut in carbonis artificio: mox hac primum abietum, picearumque frondos ramis undique tecta circundataque, tum demum terra ſepta, lutoque obſtructa, ne quouis modo fumo ac flammis pateat exitus, per foramen in cacumine paratum ignem ſuccendunt eadem quoque ratione, quæ & carbones coquuntur. Quare cum deſit locus, per quem flamma erumpere poſſit, ſentiatque ob id congeſta moles maximum ignis ardorem, pix liquitur, & per areæ pauimentum confluens in canalem circumpoſitum deſluit, qui per alios canales inibi artificioſe paratos picem fluentem corruat in ſcrobis ligneis aſſeribus circundatas, ne terra deſluxam picem combibat: unde poſtea & dolia, & cadi, & utres implentur. Operis perfecti ſignum, ſi roguſ decumbat, ſubſidatque, & liquor deſluere deſinat. Sic enim picem fieri uidimus a ſyluicolis eam parantibus, qui quodammodo ſecuti uidentur Theophraſtum lib. IX. cap. III. de hiſtoria plantarum, ubi eadem ſerè ratione Macedones picem trere latius tradidit. Pix liquida calefacta una cum Thure & Maſtiche, deraſo occipitio adhibita prolapſam columnellam reſtituit. Picis facultatem memoriæ prodidit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquit. Pix ſicca quidem deſiccatur, & excaſcit ſecundo à mediocribus, ſiue ſymmetris exceſſu: ac plus deſiccare poſeſt, quàm excaſcere. Humida uerò contrā, plus uidelicet caſcit, quàm deſiccatur: habetque nonnullam partium tenuitatem, quæ & aſthmaticos, & purulentos adiuvat. ſatis eſt autem cyathi linxiſſe meſuram melli miſtæ. Sed & abſtergenti quandam uim habent, atque concoquendi, digerendique: ueluti & in guſtu ſubamarum quid obtinent, & acre. Sic leproſos ungues eximunt miſtæ cum cera. lichenasque detergunt: concoquunt item dueros, & crudos tumores omnes cataplaſmatis indite. Ad ea omnia humida ualentior eſt: arida uerò pix tamenſi ad hæc quidem deterior eſt, glutinandis tamen uulneribus magis congruit. Ex his itaque clarum eſt, humidæ pici calidam humiditatem aſſatim eſſe admixtam. Meminit item Galenus piciſ fuliginis lib. VII. eorundem ſimp. ubi ita de omni fuligine ſcriptum reliquit. Fuligo omnis exiccatoria eſt, ac proinde terreſtris eſt eſſentiæ, habens quaſdam etiam ignis, qui materiam combuſſit, reliquias: ſed id puſillum eſt. Porro tota eius natura terrena eſt, tenuium partium. Sed quæ ſpeciati in ea differentiæ ſunt, ea prouſta materia eueniunt: ex acriore, & calidior, tali etiam proueniente fuligine: ex dulciore ſimili quoque & hinc fuligine proueniente. Primum enim thuris fuligine utuntur, in ocularias medicinas miſta, eas uidelicet, quæ ad oculos etiamnum phlegmone tentatos accommodantur, atque etiamnum fluxione uexantur, & ulcera habent: nam & illa expurgat, & carne implet. Ad hæc uſurpant quoque eam ad facultates, quas uocant calliblepharas. Præterea terebinthine, myrrhæque fuligo moleſtia caret, non aliter quàm thuris: ſed ſtyracis his quodammodo ualentior eſt: magis etiam piciſ liquidæ, quæ etiam magis cedri. Porro acrioribus utuntur ad uitia palpebrarum uocata ptila, & eroſos oculorum angulos, humidosque citra phlegmonem. At mollioribus, mitioribusque tum ad hæc, tum ad ea, ad quæ competere paulò ſuperius diximus thuris fuliginem. Πίσα υγρὰ Græcis dicitur: Latinis, Pix liquida: Arabibus, Eerſ, Ceſt, Zeſt, aut Kir: Italis, Pece liquida: Germanis pix omnis, Bech: ſicut etiam Hiſpanis, Pex negra: Gallis, Poix fondue, liquida tantum. Πίσα ξηρά, καὶ παλίμμιον Græcè uocatur, Latine, Pix ſicca: Italicè, Pece ſicca: Gallis, Poix ſèche. Quod Græci πιπέλαιον, Latini Picinum oleum dicunt: Arabes Kepsen, ſeu Kapſe: Hiſpani, Azai de pez.

Picis conficiendæ ratio.

Picis facultates ex Galeno.

Fuliginum uires ex Galeno.

Nomina.

† Hoc loco non δίδως, id eſt, odorata, ut communis lectio habet, ſed ἰδίδως, hoc eſt, uicoſa legitur in Oribasij codice manuſcripto, libro. XII. ſimplicium. Harum lectionum quæ ſit melior in probatione piciſ ſiccæ, aliorum ſit iudicium.

**B** itumen Iudaicum cæteris anteponitur. Cuius probatio eſt, ut purpuræ modo ſplendeat, ſitque ponderoſum, ac ualidum odorem uibret. nigrum autem & ſordidum, uitioſum eſt: Adulteratur pice. Gignitur in Phœnice, Babylone, Zacyntho, & Sydone. <sup>a</sup> [ Liquidum inuenitur in Agragantino Siciliæ, fontibus innatans: quo utuntur ad lucernarum lumina, olei uice. Hallucinatur, qui id Sicilicum oleum nominant: nanque liquidum bituminis genus eſſe conſtat. ]

<sup>a</sup> Non habet Orib.

**N** aſcitur in Apolloniatarum agro circa Epidaurum, quæ piſſaſphaltos appellatur. Ea Ceraunijs montibus deuoluta impetu fluminis rapitur, æſtuque in litus expuitur, illic coacta in gēbas miſtam bitumini picem redolet.



a Ista omnia  
desunt in meo,  
& Dragomani.

**N** Aphtham uocant Babylonij bituminis colamen, colore candidum: inuenitur etiam nigrum. [Vis ei ignium rapax, ita ut ex spatio protinus in eam transfiliant. Ad suffusiones oculorum, & albugines utilis.] Bitumen omne discutit, glutinat, emollit, ab inflammatione tuetur; uuluarum pro-  
cidentia, strangulationesque olfactu, suffitu, imposito, emendat: comitiales morbos suffitum deprehen-  
dit, gagatæ lapidis more: purgationes mulierum cum uino, & castorio potum elicit; tussim ueterem, &  
anhelitum adiunat: serpentium moribus, coxendicum, laterumque doloribus auxiliatur; datur cœlia-  
cis in catapotio deuorandum: cum aceto potum discutit sanguinem concretum: dysentericis cum pti-  
fana liquatum infunditur: destillationibus suffitione medetur: mitigat dentium dolores oblitum. Cate-  
rum pilos incommodos siccum replicat, specillo impositum: concalfactum autem, & cum farina hor-  
deacea, nitro, & cera illitum, podagris, articulorum doloribus, lethargicisque prodest. Pissasphaltos  
eodem, quæ pix, & bitumen, si misceantur, potest.

Bituminis con-  
sideratio.

**L** Egitimum quidem Iudaicum Bitumen hoc æuo (quod sciam) in Italiam non aduehitur: id nanque, quo officinæ utun-  
tur, impostura quædam est, pice, petroleo, & alijs nonnullis parata. Igitur mirari non licet, si id Dioscoridis hi-  
storie minime respondere uideatur. Optimum in Iudæa prouenit in quodam lacu, quæ Iordanis amnis influit, qui ab urbe  
Hierico quindecim tantum millia passuum distat, si Brocardo fides habenda est, qui Palæstinæ topographiam edidit. Nil  
uerò aliud bitumen est, quàm pingue quoddam lacus illius aquis supernatans, quod undis uentoque agitatum in littore con-  
crescit, densatur, coit, tenacissimumque redditur. Nullum in hoc lacu (ut Galenus testatur lib. IIII. cap. xx. simpl. medi-  
camentorum) animal, nullaque stirpis imascitur, neque uisitur ob aquæ ingentem salsedinem. Imò cum duo ingentia flumi-  
na in eum confluant, in quibus pisces innumeri, præsertim in eo, quod prope Ierichontem fluit, quod Iordanem appellant,  
nullus omnino piscium fluminum ostia excedit. Quinimo, eodem auctore, de his, quæ in eum projiciuntur, nihil mergitur,  
sed instar naui, super aquam fertur. Quippe hoc esse uerum probari facile potest experimento, quod sensibus patet: nam  
unaquæque naui leuius admodum marinis, quàm dulcibus fertur aquis. Proinde loco citato hæc scitè prodidit Galenus. At  
aqua, quæ ex lacu Syriæ Palæstinæ, quem alij quidem mare uocant mortuum, alij stagnum bituminosum, gustantibus non  
salsa modo, sed & amara est. Salem uero etiam habet ex sese natum, perinde subamarum, primoque statim aspectu unà cum  
uniuerso mari tum candidior, tum crassior apparet, salsugini meræ similis: in quam si salem iniicias, ne liquari quidem  
etiam possit: plurimum enim eius in se habet: ac si quis in eam se mergat, continuo sale tenuissimo uelut conspersus, undique  
emergere conspicitur. Quapropter etiam aqua illa, quàm cætera marina grauior est, idque tanto pondere, quanto flumiali  
marina. Itaque si uolueris te ipsum deijcere in profundum, ne sic quidem poteris deorsum ferri: ita attollit, eleuatque aqua:  
non sanè quia natura leui sit, quod quidam ueterum sophistarum prodidit, sed ut censuit Aristoteles, propter grauitatem  
instar luti, quæ leuiora sunt, gestans. Proinde si hominem ligatis manibus, pedibusque in stagni illius aquam conieceris,  
deorsum haud feretur. quin uerò sicut naues in mari onera plura, quàm in fluijs citra submerfionem portare ualent, eun-  
dem in modum in stagno mortuo multò plura, quàm in mari. Tantò enim est, quæ in illo est aqua, marina grauior, quantò  
marina lacustri, aut flumiali. inest enim ei salis substantia, quæ terrea, grauisque est. Ipsique tibi marinam, si lubet, efficere  
licet, sale in aqua flumiali colliquato, cognoscereque quantò grauior reddatur aqua eiusmodi, quàm sit dulcis. Quin &  
modum iam inuenerunt, moderatam ad salendum conficiendi salsuginem, si ouum in ea uideatur natum: nam ubi etiamnum  
sistit, ac nondum super salsuginis superficiem innatat, aquosa magis est, & dulcis: grauius uerò salsa est, ubi tanta est salis  
copia indita, ut amplius liquari, qui postea adijcitur, nequeat. quàm aquam si pendere non grauiaberis, omnium aquarum  
comperies grauiissimam. Itaque ego quandoque inanem esse diuitis cuiusdam ambitionem ostendi, qui tantam in Italia ma-  
ris mortui aquam deuexit, quæ cisternam implere posset. Nam id ipsum ego expeditè præstiti, sale plurimo in aquam potabi-  
lem coniecto. hæc Galenus. Lacus iste, quem aliqui mare mortuum uocant, ille quidem est, quem sacra testantur monumenta  
exortum esse, ubi Sodoma, Gomorrha, aliaque finitima ciuitates caelesti igne absortæ, subuersæque fuere. Quod etiam Galeni  
auctoritate comprobatur, qui eodem loco citato lacum hunc Sodomæum appellari scribit. Eructat continuè is (ut quidam  
Patriarcha Hierosolymitanus suis scriptis perhibet) nebulosos quosdam uapores fæctorem intolerabilem uiibrantes, qui po-  
stea uentorum flamine per conualles olim fertilissimas exagitati, perpetuam sterilitatem relinquunt, ita ut longo terrarum  
spatio nec herba, nec arbor, nec ullum denique germen proueniat, neque uirescat, nisi iuxta Hiericum, ubi ab Elisci fonte irri-  
gantur horti. Tradit Plinius hunc lacum longitudine centum millia passuum excedere, latitudine maxima uiginti quinque  
millia passuum implere. Idem Pissasphalti inter picis genera meminit libro. XXIII. capite VII. sic inquit. Est & Pissa-  
sphaltos mista bitumini pice naturali. r ex Apolloniatarum agro: quidam autem ipsi miscent. Affertur ex eodem agro  
etiamnum hoc æuo: siquidem ex Apolloniæ Epiri, quam uulgò Valonam nuncupant, Venetias pissasphaltum pro picandis  
nauijs copiosum importatur: quippe quod pinæ pici commistum, ualentissimè id muneris præstet. Nuper ex Dalmatia affer-  
ri cepit, ubi prope Lesinam non longè à Narenta foditur: cuius amicus quidam mihi copiam fecit. Foditur & in Panno-  
nia, ubi id incolæ fossitiam ceram esse existimant. Scribit Fuchsius libro primo de componendis medicamentis, pissasphal-  
tum nunc etiam tribus ferè milliaribus ab Ispruch reperiri, uocarique Germanico sermone Trischemblut, cuius portionem  
aliquam adhuc se habere fatetur, sibi à Georgio Collimitio transmissam, quæ succensa bitumen ac picem uerissimè redolet.  
Sed equidem uereors ne ipse quoque decipiatur, una cum Georgio illo. Is enim lapidem gagatem, qui ferè tribus ab ea cinita-  
te Germanicis milliaribus (ut Fuchsius inquit) in litore cuiusdam torrentis frequentissimus reperitur, pro pissasphalto osten-  
debat. Sed illius error, dum ego in Ispruch essem, à clarissimo Ioanne Petro Merendio medico Regio, & à me pariter de-  
prehensus

Pissasphalti  
consideratio.

Fuch. & quorū  
dam lapsus.



prehensus est: quod lapis Germanica lingua Trischemblut uocatus, etsi lapidis gagatæ modo conflagret, & bitumen redo-  
 leat accensus; nunquam tamen ut pix, & asphaltus igne liquefit, sed ligni, uel tedæ modo comburitur. Præterea ulti-  
 mum bituminis genus, quod Naphtham uocant, Plinius libro. II. capite CVIII. in Austagenis Parthiæ inueniri prodidit  
 tamque esse huic ignium cognationem, ut transfiliant protinus in ipsum undecunque uisum. Quod etsi in Italiam aliunde  
 (quod sciam) non inferatur; inibi tamen pluribus in locis id generis erumpit, quod eosdem cum igne præstat effectus: quale  
 est, quod in agro Mutinensi & alijs quibusdam in locis in Insubria scaturit, petroleum, siue saxeum appellatum. Caterum id  
 quidem mirum admodum de petroleo omnibus uideri debet, quod mihi narrauit Posonij Vngariæ Illustris comes, & Mar-  
 Contrarijs Ferrariensis, eo tempore, quo Maximilianus Romanorum, & Boemiæ rex, Pannonia coronam suscepit. Nar-  
 rabat itaque Comes suo quodam in prædio se puteum habere, in quo una cum aqua petroleum distillat è terræ meatibus. At  
 10 qui cum rimæ quædam in putei fundo hiantes exortæ essent, è quibus petroleum sensim labebatur, cementarium fabrum se  
 conduxisse, dicebat, qui rimas diligenter obsrueret. At cum artifex sine lumine id præstare nequiret, laternam ex postu-  
 lasse, eamque illi in puteum demissam esse per quæ diligenter oclusam, uerum paulo post, euenisse affirmabat, ut petroleum  
 ignium rapax accensis putei parietibus, & impetuoso admodum excitato uapore, non solum cementarium artificem illum,  
 perinde ac è bombardæ extinctum sursum extra puteum eiaculasse: sed etiam putei tectum totum in aera euexisse accensis  
 lagenis nonnullis petroleo plenis extra putei hostium existentibus. quarum igne astantes quidam maxime læsi sunt. Hinc itaq;  
 adducor omnino ad credendum, nil aliud petroleum esse, quam Naphtham, bituminis colamen, de quo scripsere Dioscorides,  
 & Plinius. Sed ut redeamus, unde digressi sumus, bitumen Sodomeum non nisi fictitium, uel impostorum malitiæ adultera-  
 tum aduehitur. Proinde Brasauolus in synceri defectu Mumiam à Mauritanis uocatam substituit, quod certò crediderit, mu-  
 20 niam esse legitimum Palestinum asphaltum. Quandoquidem existimauit, sicca tum Arabum, tum aliarum gentium corpo-  
 ra, quæ pro mumia ex Syria, & Aegypto Venetias deferuntur, cum sint ex infima illius regionis plebecula, uice aloes, myr-  
 rhæ, croci, & balsami ex more Iudaico, duntaxat asphalto impleri: quod eorum pauperies aromatum sumptus non toleret.  
 Hoc fundamentum hinc iecisse uidetur, quod Strabo literis mandauerit bitumen Sodomei lacus in usu esse ad tutanda homi-  
 num cadauera. Sed quantum ipse ex Arabum scriptis deprompsi, apud eos M V M I A potius est pissasphaltum, quam

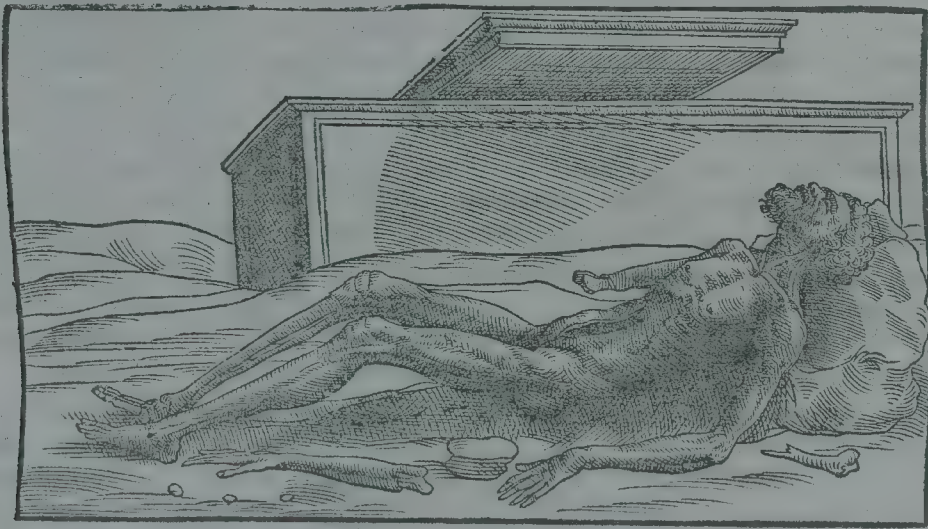
Naphthæ men-  
tio.

Petrolei cuius-  
dam historia.

Brasæ opinio  
improbata.

Mumia confi-  
deratio.

M V M I A.



asphaltum: siquidem scribit Auicenna, mumiam eadem præstare, quæ asphaltus pice commistus. Ex quo facile conicere pos-  
 sumus, cadauera illa pissasphalto tantum impleri. Cui etiam subscribit Serapio, qui de Mumia differens, ex Dioscoridis au-  
 thoritate, eadem, quæ Dioscorides de pissasphalto tradidit, ipse uerbótenus ad mumiam retulit, sic inquit. Mumia est in  
 terris Apolloniæ: descendit nanque ex montibus, qui ducunt flumina cum aqua, & eicit eam aqua fluminis in ripis, & est  
 coagulata, & fit sicut cera, & habet odorem picis mistæ cum asphaltum cum aliquo fœtore: & uirtus eius est, sicut picis, &  
 asphalti mistorum. Vnde potius asserendum putauerim, nostram Mumiam esse pissasphaltum, quam asphaltum. Et quanuis  
 50 dicat Strabo bituminis Iudaici usum fuisse ad conseruanda cadauera; non tamen negat, quin bitumini picem admisceant, fiat  
 quæ pissasphaltum fictitium. Verum Serapio, & Auicenna has misturas optime nouerant, utpote quibus non modo Syri, sed  
 & suæ gentis Mauritani uterentur. Quo fit, ut Brasauoli sententiam non probandam existimem, quod scilicet uulgaris Mu-  
 mia bituminis loco in componendis medicamentis substituatur. Nanque Mumia præterquam quod est (ut puto) syncerum pis-  
 sasphaltum, uel asphaltum pice mistum, concepit defluentem humorem, qui continuò è cadaueribus in sepulcris liquatur. Ex  
 quo credendum est, eam non parum suam immutasse naturam. Porro satius ducerem Galenum, & Paulum consulere, qui in  
 succidaneis, si desit asphaltus, picem liquidam subdunt. Caterum notare conuenit Serapionem Mumiam Dioscoridis pis-  
 sasphalto adieciisse, ut quæ aliquam inter se cognationem haberent, abinuicem non disiungeret: non enim erat nescius, huius-  
 60 modi cadauera pissasphalto impleri, quemadmodum myrrha, croco, aloë, ac etiam balsamo simul admistis implebantur:  
 quæ ueram tractu temporis consuebant mumiam, cuius meminit eiusdem capituli initio, his uerbis. Mumia sepulcrorum fit e  
 myrrha, aloë, alijsque rebus his additis, & humiditate, quam exudant humana corpora. Veruntamen hac nostra tempesta-  
 te in Italiam haudquaquam aduehitur: quippe quod hac mistione nulla earum regionum cadauera præter nobilium, ac diui-  
 tum condiantur: & hi quidem sepulcra habent sibi constituta, diligenterque occlusa. Idcirco non ita facile istorum corpora  
 surripi



Bellonij opi-  
nio explosa.

Mumia uires.

Bituminis hi-  
stor. & uires  
ex Galeno.

Nomina.

surripi possunt à mercatoribus illuc profectis, ut minori tum difficultate, tum suspitione auferri possunt pauperum, & igno-  
bilibus, asphaltum pice misto, uel ipso pissasphaltum confarctum. Ideoque apertissime falluntur, qui pro legitima Mumia arefactam  
istiusmodi cadauerum carnem assumunt, non autem eorum insarctum, ueluti seplasiariorum quam plurimi, qui carnes & of-  
sa contridunt, eaque medicamentis admiscunt, quæ mumiam exposcunt. Necesse igitur esset legitimam mumiam expeten-  
tibus ut in hospitalibus nostris cadauera obeuntium aloë, myrrha, & croco repleti curarent, eamque deinde suo tempore exi-  
mi. Hanc tamen nostram sententiam pluribus refellere contendit Petrus Bellonius Cenomanus, uir ex eo fortasse peritus iu-  
dicandus, quod profiteatur se Asiam, Graciam, Syriam, Aegyptum, & Arabiam peragrasse. Quippe qui putet, non aliam  
esse Mumiam apud Græcos, & Arabas, quam pissasphaltum. Sed quod eius argumenta non sint tanti momenti, ut opposi-  
tum nobis persuadere possint, & quod potius idem hallucinetur, in epistolis, quas conscribere institui, adiuvante Deo, la-  
tius ostendam. Vbi etiam plurima eius errata attexemus, quæ in libellis, quos tum de medicamentis cadauera seruantibus,  
tum de resiniferis arboribus, tum etiam de piscibus condidit, legende adnotauimus. Quandoquidem nostrum in primis in-  
stitutum non est in his commentarijs nostras ad unguem tueri sententias, atque ab erroribus, quibus notati erimus, nos uin-  
dicare, sed quantum possumus materiam medicam à mendis expurgare, eamque illustriorem reddere, & in pristinum candore  
rem restituere conamur. Porro Mumia, de cuius uiribus iam nobis differendum est, (ut Arabes tradunt) quam plurimis pol-  
let facultatibus: siquidem secundo ordine tum siccatur, tum excoctatur: capitis dolores frigiditate obortos absque humorum  
presentia mulcet. Medetur hemicranie, paralysi, oris distractionibus, comitialibus, uertiginosisque, si ex amaraci aqua  
naribus immittatur. Leucoij oleo, siue hyoscyamino grani pondere subacta, ad aurium dolores frigidos utiliter in earum con-  
cavitatem infunditur. Prodest quatuor granorum pondere ex thymbræ decocto resoluta, gulæ cruciatibus. Epota ex zizy-  
pharum, hordei, & myxorum decocto tribus diebus continuis, tussientibus opem non modicam præstat. Granorum item  
quatuor pondere sumpta ex aqua menthæ cordis affectus remouet: cum decocto uerò cumini, ammi, & cari, tum uentri-  
culi, tum intestinorum flatus discutit. Bibitur utiliter ab alto deuolutis ex filiquæ Aegyptiæ medulla, additis Lemnia spha-  
gide, & rubie radice. Hausta trium, uel quatuor granorum pondere singultum inhibet, si tamen ex cumini, & apij deco-  
cto assumatur. Erinis imposita, additis moscho, castoreo, caphura, & oleo balanino, naribus commodè inditur ad diutur-  
nos capitis dolores; præsertimque cum, adhibitis alijs, contumax morbus non soluitur. Gargarizatur cum oxymelite aduer-  
sus anginam: & ad lienis affectus ex cari decocto utiliter bibitur: & contra lethalia uenena ex decocto tribuli marini, & scæ-  
tidi laserpitij gummi iuuamento non modico sumitur. item ex mero contra scorpionum ictus bibitur, ictisque locis cum recen-  
ti bubulo butyro utilissime imponitur. Adstringit mumia illita externa sanguinis profluvia, pota uerò interna: proinde peru-  
tilis ad cruentas excretaiones. Ex caprillo lacte pota opitulatur exulcerata uescicæ, internis penis desquamationibus, & uri-  
nam ægrè continentibus. Non desunt qui credant, humanorum cadauerum ossa in puluerem redacta, & in potu exhibita  
uarijs corporis languoribus prodesse, os suum unicuique membro tribuentes. Quod penitus refellendum non est: siquidem ip-  
se pluries uidi in comitali morbo cranium humanum in puluerem redactum maxime profecisse, sicuti etiam calculosis renibus,  
& eorum doloribus. Sed ad Bitumen redeamus, à quo nos penè disjunxerat mumia, ne à nostro instituto recedamus. Huius me-  
minit Galenus lib. XI. simplicium medicamentorum sic inquit. Bitumen, unum & ipsum est ex ijs, quæ in aqua marina pro-  
ueniunt, & in alia quapiam, quæ non est marina dissimilis, ut in Apollonio Epiri, & per alia id genus loca, multis aquis  
sponte nascentibus, ceu spuma quædam innatans hoc medicamen reperitur, & molle quidem est, dum innatat, postea ue-  
rò resiccatur pice sicca durius efficitur. Optimum uerò bitumen in mari, quod mortuum uocant, prouenit. Est autem  
id stagnum salsum in cæle, hoc est caua, Syria. Ceterum medicaminis ipsius uis est tum resicatoria, tum excoctoria  
in secundo ordine. Merito itaque eo utuntur & ad glutinationes uulnorum cruentorum, & ad alia omnia, quæ exicca-  
ri debent cum modica excoctione. Nomen eius Græcum est ῥοπαλτος: Latinum, Bitumen: Arabicum, Hafra iendi,  
siue Chefer alibend: Italicum, Bitume, & Asphaltum: Germanicum, Indenleim. Πηδῶπαλτος uerò sic Græcis,  
dicitur, ut Latinis Pissasphaltum: Arabibus, Mumie, Mumiy, seu Mumia: Italis, Pissasphaltum: Hispanis,  
Cera de minera.

Κυπρίσος.

C V P R E S S V S.

CAP. LXXXVI.

a Cœlusa non  
legit antiquū  
manu scriptum  
exemplar. sed  
meum, & Ca-  
tag, hæc omnia  
habent.

Cupressi histo-  
ria.

Cupressus refrigerat, & astringit. Cuius folia ex passio, & exiguo myrrhæ pota, uescicæ rheuma-  
tismis, & urinæ difficultati auxiliantur. Pilulæ autem ex uino tusæ in dysenteria, alui fluxione,  
tussi, & orthopnoea, aut si reijciatur sanguis, conuenientissime bibuntur: earum decoctum eosdem  
præbet effectus: a [tusæ cum fico duritias emolliunt, nariumque polypo medentur: in aceto coctæ, &  
cum lupinis detritæ scabros ungues eiiciunt: hernias intestinorum prolapsu erumpentes illitu reprimunt. Folia eadem præstant.] Pilulæ cum arboris coma suffitæ, culices abigere existimantur.  
Folia trita, & imposita uulnera conglutinant, sanguinem supprimunt: trita ex aceto capillum tin-  
gunt: illinuntur per se, aut cum polenta ignibus sacris, ulceribus quæ serpunt, carbunculis, & oculo-  
rum inflammationibus: admota cum cerato stomachum corroborant.

Tametsi Cupressus arbor notissima sit in Italia: quin etsi uulgaris sint notitiæ eius fructus, quos tam Græci, quam La-  
tini conos appellant; attamen cum nihil de eius historia memoriæ prodiderit Dioscorides, ut lectoribus undequaque sit  
satisfactum, hic nobis de ea differendum est. C V P R E S S V S itaque dum est generum. Quorum alterum mas est, alte-  
rum feminam appellant. Hæc metam in fastigium acuminatam ducens, illa uero ramos in latum spargens. utraque procera  
est planta, recta, ramos in summitate tantum habens. Folijs est Sabinae baccifera uiridioribus, ac longioribus. Conos edit  
ter in anno, lariceis similes, crassiores tamen, duriores, compactiores, speciosioresque, in quibus semen. Fundit caudex  
resinam,





10 resnam, sed modicam, Terebinthinæ haud absimilem & facultatis ferè eiusdem. Ligni materies solida, compacta, & odorata, santalorum ferè modo. Aduena igitur quondam fuit Italiæ Cupressus, & difficillimè nascentium, natuque morosa, ut qua in educatione plurimum diligentia expetat, & præsertim in locis, ubi suapte natura non prouenit. Tradiderunt ueteres cupressum Diti sacram: & ideo funebri signo eius ramos ante domos ponere solebant, ubi aliquis defunctus iaceret. Ex quo more creditur eius umbra infausta, nec quidem gratiofa. Cupressi patria, ac proprium natale solum Creta insula est. nanque inibi quocunque loco terra moueatur, subactaque sit, nisi serantur alia, hæc sua sponte gignitur, atque protinus emigrat. In Idæis etiam montibus, qui ad Troadem spectant, non appellato solo, Cupressus numerosa sponte profilit. Quod admiratione non uacat, alibi non nisi tempore, & perquam diligenti cultura proueniens, & cultorem magnopere fastidians. Odere cupressi flumina, lacus, omnesque aquosos tractus, quo fit, ut in eiusmodi locis satæ confestim inarescant. Quod si rectè sciuiisset Adamus Lonicerus, non tam facile (ut puto) scripsisset, cupressum humidis gaudere locis. Aspernantur & sinum, quo etiam, si circumfossura impleatur, non multo post tempore pereunt. Mira est Cupressi fecunditas: etenim trisera est, colliguntur eius coni mensibus Ianuario, Maio, & Septembri. Semen ijs innascitur, granis adco pul-  
lis,

Adami Lonice  
ri lapsus.



fillis, ac minimis, ut atomis comparari possit: ob id enim agrè perspicitur. Non omittendum naturæ miraculum, ex tam paruo semine gigni tam proceras arbores. Semen mirè formicis expetitur, ampliato etiam miraculo, tantuli animalis cibo absumi natalem tantarum arborum. quo fit, ut fructifera Cupressi nunquam formicis sint destituta. Cupressus perpetua coma uiret, eiusque materies nec cariem, nec uetustatem sentit, ut etiam cedri ebeni, loti, taxi, buxi, & oleæ. Proinde ueteres non aliam ob causam ex cupressina materie simulacra sculpebant, nisi quod ad æternam diuturnitatem permanens putarent, ueluti Romæ illud Iouis in arce. Fert & Cupressus liquidam resinam larigna similem, sapore uerò acerrimam. Reliqua semina tradunt, folijs cupressi tuis si misceantur, à uermiculis quibuscunque non tangi, neque erodi. Lignum autem (ut aiunt) nulla temporis diuturnitate sua uolentiam exuit. Conorū decoctum ex aceto paratum dentium dolores mulcet, si eo sape os colluatur. Idem quoque præstat foliorum decoctum. Hoc quoque medicamento uiliginis curantur. Eorundem & mulorum unguium cinis, oleo Myrtino exceptus ualet illitus ad capillorum defluuium. Idem (ut Marcellus inquit) impa-  
 10  
 ri numero minutissime triti, & ex uino uetere hausti, tussim potentissime leniunt. Recentes, uiridesque coni herniosos magnopere iuuant, si eorum decoctum ex uino uetere paratum, quotidie affecti biberint trium unciarum pondere. Interim tamen folia cupressi trita testiculis illinenda sunt. est enim hoc auxilium multis experimentis comprobatum. Idem præstant tenera arboris germina commansa, ita ut eorum succus deglutatur. Sunt qui pusillam cupressum, nonnullis etiam Cupresso uulgò dictam, abrotonum feminam uocent, à similitudine, quam hæc cum arbore in multis habet. Idcirco nec fortasse aberraret, qui certo crederet, Plinium libro XXIIII, capite XV, de chamæcyparisso herba differentem, de hac intellexisse: præsertim cum tradat, ipsam ex uino potam contra serpentium omnium uenena, scorpionumque ictus pollere: siquidem & nostra hac ætate plerique abrotonum feminam ad idem usurpant. Quod item ad alui tineas necandas bellarijs immiscent, ut arte pueros ad comedendum alliciant. Hetrusci hanc Santolina uulgò nominant, de qua cum libro tertio in abrotoni mentione nobis latius sit differendum, hic plura dicere superuacaneum esset. Cupressi meminit Galenus libro V I I, simplicium  
 20  
 medicamentorum, sic inquit. Cupressi folia, germina, pilulae recentes, & molles magna uulnera conglutinant in duris corporibus: ex quo clarum est, quod resiccandi uim habeat absque insigni acrimonia, aut caliditate, sicut certè & gustus testificatur. Apparet enim in ea leuis quidem acrimonia, sed plurima amaritudo, multoque etiam plus acerbatis in rota planta. Tanta ei inest acrimonia caliditasque, quanta satis sit deducenda in altum acerbitati, ac nullam tamen mordicationem, aut caliditatem in corporibus efficiat. Proinde in alto latentes in flaccidis, putrescentibusque affectibus humiditates innoxie, tutoque depascitur, atque absumit: cum quæ excalfaciunt simul, desiccantque, eas quidem quæ contentæ sunt, absumant, ceterum acrimonia, & caliditate alias attrahant. Sic enterocelicos iuuat: siquidem exiccat, roburque addit corporis partibus præ humiditate laxis, utpote cum adstrictio in altum subeat, deducente ipsa caliditate, quæ admista est, eam seruante modum, ut deducere quidem ualeat, non tamen mordicare queat. Quidam ea utuntur, ad carbunculos, & herpes polenta miscentes, tanquam absumat citra excalfactionem eos morbos facientem humiditatem. Sunt qui ad erysipelata utantur, admista nimirum polenta cum aqua, aut oxycrato aquoso. Κυπάρισσος  
 30  
 Græcè uocatur: Latine, Cupressus: Arabicè, Saro, aut Seru: Italicè, Cipresso: Germanicè, Cypressen: Hispanicè, Cipres: Gallicè, Cyprez.

Cupressus pusilla.

Cupressi uires ex Gal.

Nomina.

a Antiquus co-  
 dex habet. περι  
 Αἰνιδιον μι-  
 κρὸς cap. περι  
 Αἰνιδιος με-  
 γαλὸς in mul-  
 tis antiquis co-  
 dicib. reperi-  
 tur.  
 b Meum &  
 Drag. τεμέν-  
 τοι καρπού ο  
 μέντις κατὰ  
 καρπὸν ποντι-  
 κοῦ τὸ μέγε-  
 θος, εὐρίσκει-  
 ται. ο δὲ κυάμω ἴσος. i. Profert fructum magnitudine nucis ponticæ, reperitur & fabæ æqualis. Sed Catac. primo loco habet καρπὸς simpliciter: Secundo ue-  
 40  
 ro καρπὸν ποντικοῦ.

a [Αἰνιδιος.

IVNIPERVS.

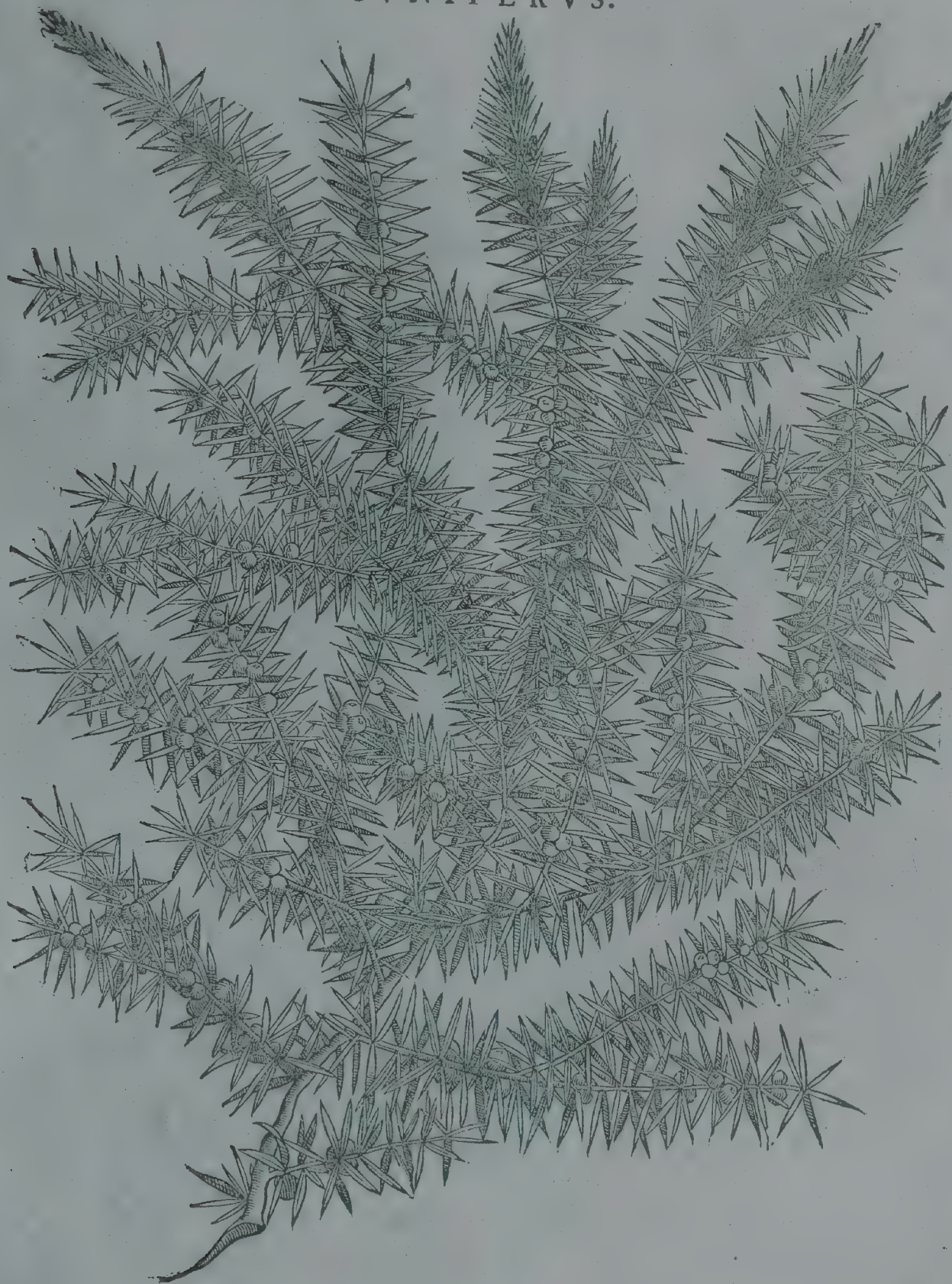
CAP. LXXXVII.

Iuniperi consi-  
deratio.

**R**eperiuntur Græci Dioscoridis codices (ut etiam adnotatum reliquit Marcellus) in quibus Iuniperi caput prorsus de-  
 50  
 prauatum legitur, quibusdam additis, quæ Dioscoridis doctrinam minimè sapiunt. Siquidem nec Galenus, nec  
 item Paulum Aeginetam, minusque Serapionem, qui tamen uerbotenus Dioscoridis scripta per capita singula refert, illud  
 usquam posteritatis memoria prodidisse constat, quod scilicet ramenta ligni Iuniperi epota homines perdant; præsertim  
 cum eius bacca contra serpentium ictus efficacissime deuorentur: bibaturque, ac illinatur foliorum expressus succus ad ui-  
 perarum morsus. Adde etiam quod facto periculo id omnino falsum esse deprehendatur. Quare non modo non credendum, sed  
 ne cogitandum quidem, eiusmodi ineptias à Dioscoride scriptas: quin potius illi adscriptas esse existimandum. Siquidem cum  
 Oribasius qui Plantarum historias perquam diligenter ex Dioscoride transcribit, Iuniperi historiam prætermittat, id quidem  
 manifeste indicat hæc omnia esse Dioscoridi adulterina. Nam scripsisse Dioscoridem, maioris Iuniperi fructum haberi nucis  
 iuglandis magnitudine, alterius uerò nucem ponticam æquare, nihil est quod me adducat ad credendum, & præsertim cum  
 60  
 de re hac tam uariæ sint lectiones. His ergo rationibus adductus, non temerè partem illam, utpote addititiā, ex hoc capi-  
 te resecandam



## IUNIPERVS.



te refecandam duxi. Sed non defunt recentiorum quidam, qui ut noui aliquid in medium afferre uideantur, Dioscoridis Iuni-  
 IO perum contendunt, nil aliud esse quàm Theophrasti cedrum. & erroris in hoc Dioscoridem accusant. Sed ij potius uidentur  
 somnia describere, quàm uera, ut facile cuipiam palam fiet, qui diligenter Theophrastum perlegerit. Habet enim is duo ce-  
 dri genera, alterum lycium, alterum Phœnicium, de quibus in Iunipero nihil meminit Dioscorides. Sed maiorem & mino-  
 rem Iuniperum describit. non lycium & Phœnicium ex Theophrasto, ut noui hi censores somniauere. Maior, & minor Iu-  
 niperi species in pluribus Italiae locis reperitur. Tuscia urbanas alit, quæ in proceram arborem assurgunt, uisunturque hæ fre-  
 quentes in agro nostro Senensi: quarum fructus syluestribus & crassior, & dulcior habetur. Folio utraque est aculeato, coro-  
 narij Rosmarini effigie, angustiore tamẽ. Ligni materies ad cētenarios annos incorrupta perdurat: proinde iussit Hannibal (ut  
 Plinius tradidit libro xvi. cap. xl.) templum Dianæ Ephesiæ Iuniperinis trabibus extrui, quod per multas ætates esset du-  
 ratum. Igitur mirari non licet, si chymista asseuerant, carbonem Iuniperinum accensum, & suo cinere obrutum ignem  
 integro anno fouere. Profert ex se Iuniperus gummi mastichæ simile, quod & Sandaracham, & Vernicem appellant. Hoc  
 primum cum metitur, candido splendet colore: senescens uerò in rufum abit. Porro haud ignorandum est, hanc Arabum

Gummi Iuni-  
 peri.

L sandaracham



Gummi Iuniperi usus.

Sandaracha alia Plinij.

Iuniperi uires ex Gal.

Nomina.

a βαρυσμότε  
πορ grauius o-  
lens Orib. leg.  
b Meum ἰσχυ-  
ρόν δὲ τὸ δέν-  
δρον. i. est autē  
arbor robusta.  
Sed Catecuz.  
κολοβόν δὲ τὸ  
δένδρον. i. est  
autem arbor  
curta.  
c In gleucini  
compositione  
apud Dioscori-  
dem nulla fit sa-  
binæ mentio.

Sabinæ confi-  
deratio.

Selago Plinij.

sandaracham à Dioscoridis sandaracha perquam longè dissidere. Nanque Græcis sandaracha est fossilis ad arsenici, siue auri-  
pigmenti genera referenda, erodens, & exitiale medicamentum, ut amplius in quinto libro, Deo duce, dicemus. Verùm hæc  
sandaracha nomenclatio in gummi Iuniperi inuenta fuit à medicis, qui Mauritanos secuti sandarax Arabicum nomen (sic  
enim Arabes Iuniperi gummi uocant) in sandaracham conuerterunt. Quamobrem illud adnotandum esse uidetur, quòd ubi  
Arabes, sandaracham medicamentis inferendam esse præcipiunt, gummi Iuniperi immiscendum intelligunt: ubi uerò à  
Græcis de sandaracha fit mentio, fossilis illa rufa, & auripigmento similis, est intelligenda. Non desunt tamen qui uelint  
Mauritanorum Sandaracham non esse gummi Iuniperi, sed Oxycedri. Quorum equidem iudicio ausim facillè subscribere.  
etenim pauci admodum sunt, qui non putent oxycedrum esse Iuniperum maiorem: adeò ut plerique uulgarium illam ab hac  
nesciant distinguere. Tradit Plinius libro XIII. cap. XI. plura gummi genera, ubi gummi Iuniperinum ad nihil esse utile scri-  
bit. Cuius tamen frequens usus in medicamentis contrarium indicat. Quippe hoc syncero, & oleo ex lini semine presso,  
fit uernix liquidus: cuius est usus ad illustrandas picturas, & ad nitorem ferri conciliandum: utilis etiànnum ad ambusta,  
& præcipuus ad dolores, & tumores hæmorrhoidum. Siccus uernix, hoc est gummi Iuniperi (ut author est Serapio) de-  
stillationes suspendit, mensium profluvia sistit, sinus exiccat immixtus, haustus uerò pituitam, quæ uentriculo, & intesti-  
nis hæserit: tineas & cætera uentris animalia necat. Nerviurum resolutionibus, quas humores frigidi contraxerint, opi-  
tatur. Capitis distillationes suffitu discutit. Idem exceptus sanguinis excreationes supprimit, & hæmorrhoidas fluentes  
illitus. Addito tum rosaceo, tum myrtino sedis rimas coercet, & hiantibus frigore manuum, pedumque scissuris illitu suc-  
currit. In summa calfacit, & siccit primo recessu. Sandaracæ igni admotæ fumus dentium dolores mulcet, ubi per infun-  
dibulum ad affectum dentem peruenerit. Eiusdem puluis oui albo subactus, & fronti temporibusque illitus, sanguinem è nari-  
bus fluentem sistit. Est & Sandaracha ceraginosi mellis genus apud Plinium, qui de ea libro XI. cap. VII. ita scribit. Præter  
hæc conuehitur Erithace, quam alij sandaracham, alij carinthum uocant. Hic erit apum, dum operantur, cibus, qui sæpe inue-  
nitur in fauorum inanitatibus sepositus, & ipse amari saporis: gignitur rore uerno. hæcenus Plinius. Caterùm oleum, quod  
ex Iuniperi materie (ut chymistæ dicunt) per descensorium duobus aduersis fictilibus, tum pariter uitreis instrumentis elici-  
tur, calidum ore contentum dentium dolores mirificè mulcet, si tamen frigida defluxione afficiantur. Fit ex baccis hoc longè  
præstantius, odore perquam iucundo foliorum & baccarum Iuniperi decoctum potum ualentissimè pellit menses. Decoquun-  
tur quoque iuniperinæ bacca ex uino albo prius confracta, unà cum rosis, cupressi pilulis, & myrti folijs, utilissimè ad dentiū  
dolores. Siquidem hoc decocto calido in ore contento facile inuuantur affecti, & præsertim addito aqua uitæ momento lixiuiū  
ex uino albo, & iuniperino cinere paratum, unciarum quatuor aut quinque pondere potum, ualentissimè pellit urinam ita ut  
nonnullos uiderim hydropicos hoc tantum auxilio sanatos. Idem scabiem sanat ubi eo affecti sese perfundant. Paratur ex iu-  
niperino ligno balneum admirabilis facultatis ad podagricos, hoc modo: Sumito ligni iuniperini, concisi lib. xij. coquito in  
aqua in cortina magna, quousque tertia tantum pars supersit. Deinde decoctū unā cum ligno in labrum projicito. In hoc ubi  
descenderit ager, sedeat umbilicotenus, & membra languida foueat. Atqui hunc præpuratum esse oportet; Hoc enim bal-  
neo nonnullos podagricos in Boemia uidimus in lectulo iacentes, per ætuoque dolore uexatos, qui adeo reualuerunt, ut expe-  
ditiores facti, ad negotia redierint, quo quolibet ambulantes, Iuniperi & lauri cuiusque septenæ bacca addita casia lignea  
uulgaris semidrachma, & cinnamomi drachma, si in Turturis uentrem integra omnia coniiciantur, & Turtur deinde assa-  
tus, & gallinæo adipe perfusus, mulieri propediem paritura, uesperis alternis diebus, deuorandus præbeatur, prægnans fa-  
cillimè puerpera fiet. Iuniperi meminit Gal. lib. VI. simp. med. sic inquit. Iuniperus, calida, & sicca utrinque tertij ordines  
At fructus similiter quidem calidus est, sed non similiter siccus, uerùm in hoc primi fuerit ordinis. Arbor Græca uoce  
ἀρδάριος dicta, Latina Iuniperus appellatur. Mauritanica, Arconas, aut Archenas: Italica, Ginepro: Germanica, VneK-  
holter, & Krametbaum: Hispanica, Enebro, Callica, Geneure. Boemica Ialouuec. Eius autem gummi Græci uocant κόμμι  
ἀρδάριος: Latini, Gummi iuniperi: Mauritani, Sandarax: Itali, Gomma di ginepro: Germani, Verns: Hispani Vernix:  
Galli, Vernix.

Βράδυσ.

SABINA.

CAP. LXXXVIII.

SABINA duorum generum est. Vna folijs cupresso similis, spinis horridior, <sup>a</sup>[grauiter olens,] acris, &  
sferuens. barbor est coactæ breuitatis, quæ sese magis in latitudinē fundit. huius folijs nonnulli pro  
suffitu utuntur. Altera tamarici folio similis est. Vtriusque folia nomas sistunt, collectiones illitu miti-  
gant: quin & cum melle illita nigritias, sordesque repurgant, & carbunculos rumpunt: cum uino pota  
languinem per urinam eliciunt: partus apposita extrahunt, & suffitu idem præstant. Vnguentis calfa-  
cientibus immiscentur, & priuatim <sup>c</sup>gleucino.

SABINA. Planta est densa in latitudinem potius, quàm in longitudinem se se diffundens. Ramos edit flexiles, & fractu con-  
tumaces, folijs, squamisue circunquaque uestitos. Duum est generum, alterum quidem frugiferum, alterum sterile. Sterilis,  
uulgaris est notitiæ: Folijs exit hæc cupresso ferè similibus, sed acuto, pungentique cacumine, grauiter olentibus, acris, fer-  
uentibusque. Fructifera etsi non adeo uulgaris in Italia uisitur, in Germania tamen frequens reperitur, spontè proveniēs,  
folio tamarisci; crassiore tamen, minimè aculeato, nec adeo, ut alterius, grauiter olente, acrique. Differt hæc quoque bacca-  
rum colore, quæ in altera rubentes, in altera cæruleæ spectantur, sed odore, saporeque similes. Caterùm non desunt impe-  
riti, qui pro Sabina quandam herbam dodrantalem sumunt, quæ quibusdam in montibus plurima nascitur, folio tamaricis, li-  
cet nec odore, nec sapore sabinam referat. Hanc sæpius existimaui esse Selaginem à Plinio lib. XXIII. cap. XI. commemora-  
tam. Nanque inibi selaginem esse affirmavit, sabinæ similem. Olim selaginem contra omnem perniciem habendam prodidere  
Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum uitia suffitam prodesse. At tanta extitit tunc temporis superstitionum mago-  
rumque

10

20

30

40

50

60





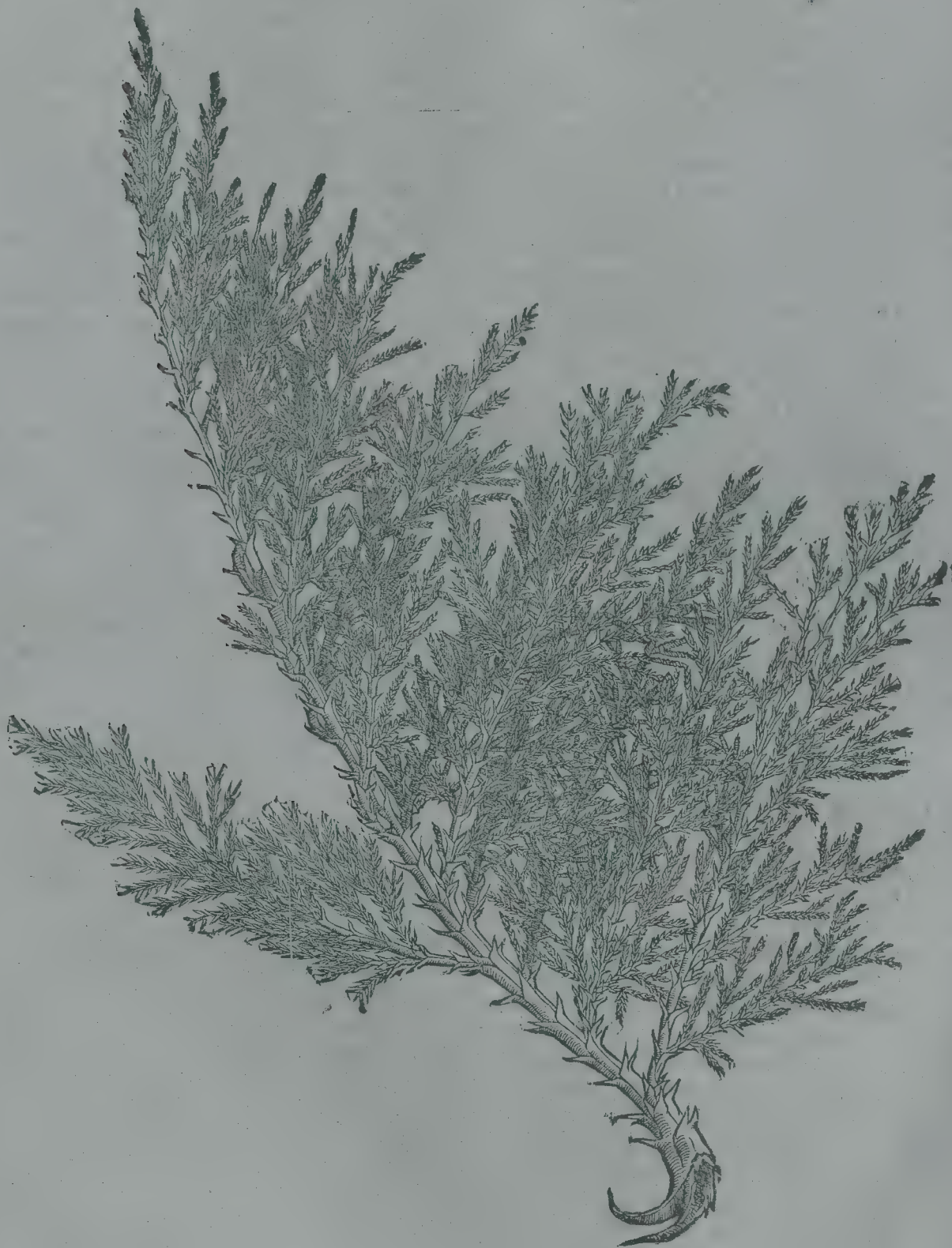
10 rumque uanitas, ueluti & hoc æuo apud plerasque gentium turbas uisitur, ut ij nunquam ad selaginem legendam accederent, nisi prius Dijs sacra fecissent. Quin & eam inuolidam omnino censebant, nisi dextra manu, & nudis pedibus legeretur. Ceterum non desunt qui bacciferam sabinam, haud sabinam esse contendunt, hoc, ni fallor, argumento, quod hæc baccas proferat, quarum in sua Dioscorides non meminit. Vnde factum est, ut quidam putauerint, eam maiorem iuniperum esse, alij uerò thuia, quam Theophrastus memoriæ prodidit libro & cap. v. de historia plantarum. Verum utrique, meo iudicio, in errore uersantur: illi quidem, quod hæc planta nec folio, nec flore, neque fructu, non materie, non odore, neque sapore, non ceteris denique notis iuniperum referat: hi uerò, quod thuia, ut est auctor Theophrastus, nascatur apud Ammonis delubrum, atque in Cyrenensi agro, forma cupresso similis cum ramis, tum folijs, caudice, fructuque, uel potius cœu cupressus syluestris. præterea quodd, ut idem scribit, thuia materies omnino incorrupta perduret, nihil eius radice crispius sit, atque simulacra ex ea antiqui sculperent soliti, quemadmodum ex cupresso, loto, & buxo. Hæc autem arbor conos seu galbulos non fert cupressi modo, sed baccas: caudice non attollitur longo, sed eo breui contenta est: materie non constat incorrupta solidaque, sed caduca & fungosa: non ut thuia peculiaribus locis gaudet, sed ubique fere locorum nascitur. ut hinc ma-

Opiniones  
quorundam re  
probatæ.



ius atque evidentius discrimen in ijs plantis appareat, quàm ut illorum error, qui eas unam faciunt thuïam, pluribus explodi mereatur. Ideoque nostris antagonistis mihi astipulandum non est, quòd nostris non respondeant argumentis, sed friuolis admodum nitantur coniecturis, ubi bacciferam sabinam Thuïam facere nituntur. Sed dicant, si sapiunt, quomodo, & quo pacto Thuia ex Mauritania, euolauerit in Germaniam, ubi in Tyrolensi comitatu plurima baccifera sabina prouenit. Hæc profectò somnia sunt, sapientium indignatio, risus posteritatis. Sed certè relinquitur, ut miremur eos, qui stirpem hæc, quam depictam exhibemus, veram Sabinam esse inficiantur, cum nullis careat notis ex ijs, quas illi Dioscorides reddidit. Atqui illud nobis obijciunt, quòd Dioscorides in describenda Sabina nullam baccarum mentionem fecerit. id mehercule, quod legatur, non fecit. Sed quid dicent ij, si in quàm plurimis plantis ex ijs etiam, quæ ab omnibus legitime habentur, plures notæ, & ea quidem præcipuæ, nonnunquam desiderentur? quas nimirum Dioscoridem omisisse credendum est, uel quòd planta ea essent alioqui uulgo cognitæ, uel quòd omnes earum partes non satis exploratas haberet, uel alias ob causas, quas prosequi non est hic locus. quarum omnium aliqua facile potuit esse, cur Sabinae baccas non adnotatas reliquerit. Addam & id fortasse ex eo euenisse, quòd Sabina frequentior sterilis occurrat, quam fructifera. Atqui fructum proferre Sabinam te-

## SABINA SINE BACCIS.





statum apertissime. Auicenna, illum ad aurium surditatem preferens, & ad menses ducendos. Ex ijs igitur merito colligendum esse arbitror, hanc nostram Sabinam esse legitimam, ut quæ non solum notis Dioscoridis delineationi pulchre respondeat, sed etiam facultatibus. Porro Petrus Bellonius de arboribus coniferis differens, ijs ineptè satis, meo quidem iudicio, Sabinam admiscet: atque in ea describenda, quam secundo loco ponit Dioscorides, mihi non parum hallucinatus deprehenditur, quod constanter affirmauerit se uidisse frequentissimum hoc Sabinæ genus in Amano & Olympo Phrygiæ montibus, tota facie iuniperum maiorem referens, magnitudine amygdalæ arboris maioris, folijs cupresso per omnia similibus, baccis per maturitatem in caruleo nigricantibus, & caudice resinam ferente. Etenim Dioscorides non tradit quæ sit huius plantæ facies, & quæ magnitudo, sed eam in folijs tantum à priori uariare scriptum reliquit. Quod non alia de causa auctorem hunc fecisse reor, quam quod sciret nullum utriusque esse in reliquis notis discrimen. Quare quod alterum Sabinæ genus tota facie iuniperum maiorem referat, magnitudine amygdalum arborem æquet, cupressum folijs prorsus æmuletur, & ex caudice resinam fundat, ut Bellonius suum depingit, mihi quidem planè absurdum uidetur. Sed quod rem hanc turpiter confuderit Bellonius, uel ex eo manifestum esse puto, quod quam plantam nunc Dioscoridis alteram Sabinam asserit, eandem paulo post arborem illam constituit, quam Plinius lib. XII. cap. XVII. Brutam appellat, quasi Plinius non meminerit utriusque Sabinæ lib. XXIII. cap. XI. Tantum quidam suis peragrationsibus tribuendum esse putant, ut eos non pudeat sæpe absurda, & fabulosa, & quæ cum summis & probatissimis authoribus pugnent, narrare ac scriptis tradere ut nouus alius quidam impostor facere solet. Neque certè id propterea dico, quod peregrinationes damnem, quas semper, Galeni exemplo, utilissimas duxi ad legitima simplicia medicamenta cognoscenda. Sed optarem, ut ijs, qui multas regiones peragrarunt, illa tantum in medium proferrent, quæ essent rationi & ueritati consona, & ueterum scriptorum auctoritate comprobata. Quod si à Bellonio, qui tot terras se pergrasse proficitur, factum esset, nimirum eas laudes iure sibi comparasset, quæ rei medicæ inquisitionibus maxime debentur. Atque hæc obiter dicta sint. Quod autem idem Bellonius primum Sabinæ genus eam arborem suspicetur, quam Theophrastus thuiam nominat, non miror: nam & alij idem sentiunt. Verum quandoquidem hanc opinionem superius abunde (ni fallor) improbanimus, ideo hic non est ut plura addamus, atque idem repetere superuacuum esset. præstat Sabinæ pulvis cum adipe uaccini lactis mistus magno inuamento. ad manantia infantium capitis ulcera; quin etiam incense fumus Gallinarum pituitam excutit, & grauedinem. Idem drachmæ pondere ex butyri uncijis tribus, & binis mellis sumptis mirificè asthmaticos iuuat. Dantur quoque magno auxilio binæ succi Sabinæ drachmæ, additis ternis scrupulis Chrysocolle fossitie, & uini albi uncia, egrè parturientibus. uerum dari non debet, nisi in maximis difficultatibus. Reliquum igitur est, ut Sabinæ suas uires reddamus, de quibus Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum disseruit ijs uerbis. Sabinæ ex numero est fortiter exiccantium, idque secundum tres qualitates, quas in gustu præ se fert, similiter cupresso, nisi quod ea & acrior est, & ut sic dixerim, magis aromatica, seu odoratio. Igitur huius, quam modo dixi qualitatibus est particeps, nempe acrimoniæ consistentis in temperamento calido, præterea amaritudinis, & adstrictionis obscurioris, quam in cupresso. Siquidem quanto magis acrimonia superat, tanto etiam potentius digerit. Itaque glutinare nequit ob siccitatis, & caliditatis robur. nam utriusque illi tantum inest, ut etiam tendat, & inflammationem afferat. At putredinibus similiter cupresso accommodari potest, maxime ubi rebelliores fuerint, & diuturniores. nam hæc citra noxam uim medicamenti perferunt. Quin & quæ atra sunt reddita, & admodum sordida, ea cum melle expurgat: carbunculos item soluit. Porro essentia tenuitate menses quoque prouocat, ut si quid aliud, & sanguinem per urinas mouet. Fætum etiam uiuentem interficit, & mortuum eiecit. Est autem hoc medicamen tertij ordinis, tum excafcientium, tum desiccantium ex numero eorum, quæ uel maxime tenuium sunt partium. Et hoc utique nomine unguentis inditur, & maxime gleucino, & in multas antidotos iniicitur. Quidam uerò etiam cinnamomi uiceduplum eius subiiciunt. Est enim extenuandi, & digerendi facultatis, si epotum fuerit. *Βρύδις* Græcè, Sabinæ Latine uocatur: Arabicè, *Abel*, *Abhel*, seu *Alharar*: Italicè, *Sabina*: Germanicè, *Seuenbaum*: Hispanicè, *Sabina*: Gallicè, *Sauiniera*, aut *Sauinier*. Boemicè *Klasferska Chuuogka*.

Bellonij opinio absurda.

Sabinæ uires ex Galeno.

Nomina.

Κέδρος.

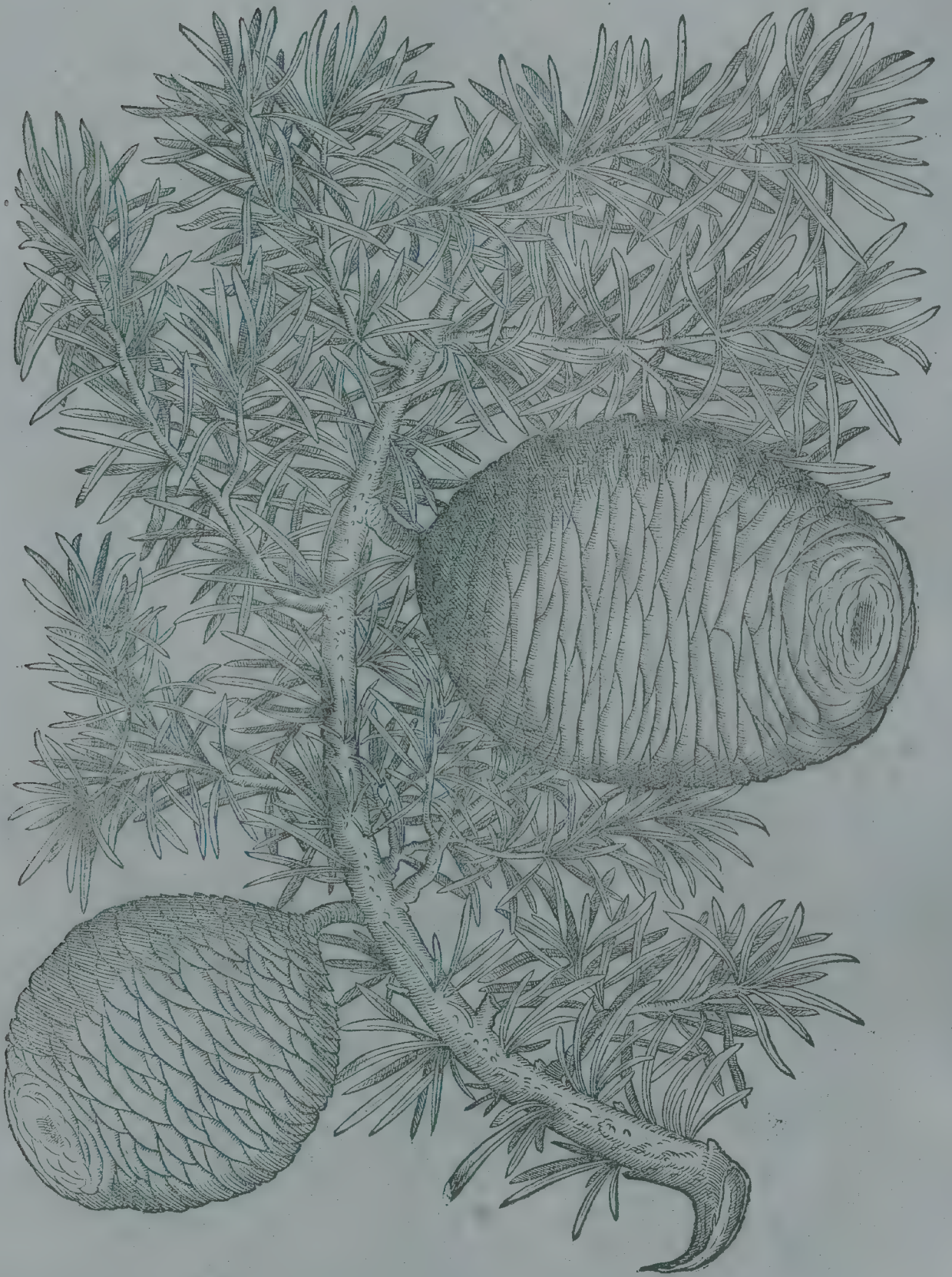
CEDRVS.

CAP. LXXXIX.

**C**edrus arbor magna est, ex qua picem colligunt, quæ cedria uocatur. Iuniperi modo baccas parit, baccarum myrti magnitudine, rotundas. Cedria optima est crassa, perlucida, grauis odoris: quæ dum effunditur, guttatim non dissipata coit. Cui ea uis inest, ut defuncta corpora conferuet, & uiuentia corrumpat: qua ex causa mortuorum uitam aliqui eam appellauere. Vestimenta quoque, & pelles eximia calfaciendi, & siccandi dote, corrumpit. magni ad ocularia medicamenta usus: quippe illita oculis claritatem affert, albugines cicatricesque detergit: instillata autem cum aceto, uermes aurium necat: cum hyssopi decocto infusa sonitus, sibilosque sedat: canis dentium indita eos frangit, & dolores leuat: idem facit cum ex aceto colluitur: peruncto ante coitum genitali, concipiendi uim adiungit: anginae ea perunguntur, tonsillarum inflammationibus auxilio est: lentes, pediculosque illitu enecat: cerastæ moribus cum sale imposta subuenit: contra hausta leporis marini uenena, in passo sumpta, auxiliatur: in elephantia aut linctu, aut perunctione proficit: pulmonum ulcera purgat, & si cyathus eius absorbeatur, persanat: uermes, & tineas subter indita necat, & partus extrahit. Fit & oleum à cedria separatum dum coquitur, uelleribus supra halitum eius expansis, ut in pice. Eiusdem ad omnia usus: priuatim uehementer perunctum, scabiem quadrupedum, canum, bouumque persanat: ijsque inhaerentes ricinos enecat, & ulcera, quæ ex tonsura acceperunt, ad cicatrices perducit. Cedrides cedri fructus uocantur. Calfactoriam uim habent: stomacho aduersantur: auxilio sunt tussi conuulsis, ruptis, stranguriæ: menses ciunt ex polline piperis poti; contra haustum leporem marinum in uino sumuntur: serpentes fugantur, peruncto ex adipe ceruino, aut medulla, corpore. In antidota

a Catacuz.  
Κέδρος δένδρον ἐστὶ μέγα ἐξ ἧς λέγεται ἡ κεδρία συρίζεται. Καρπὸν δὲ ἔχει ὡς σπερματάρια· σὰ μακρότερον μὲν παρὰ τὸν αὐτὸ λέγεται δὲ καὶ ἄλλη κεδρος μικρὰ καὶ θάσος· σπερματάρια φέρεται καρπὸν μέγας μύρτα περιφερὴ id est CEDRVS arbor magna est, ex qua cedria colligitur, fructum producit uelut cupressus, maior tamen ut plurimum. Repent & alibi cedrus parua aculeata,





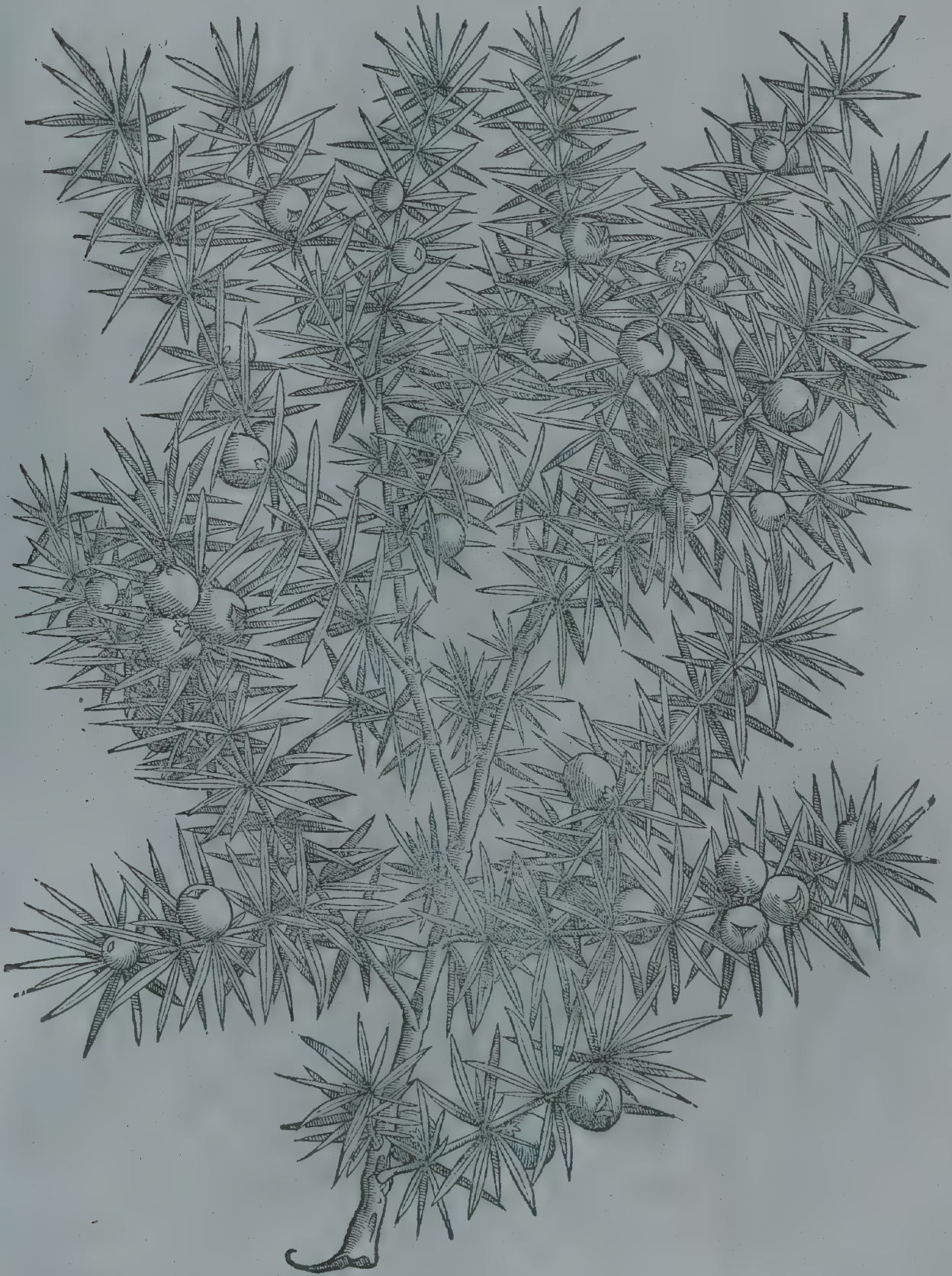
instar Iuniperi,  
ferens fructum  
magnitudine  
myrti rotundū.

cidota adduntur. † Fuliginem, quomodo ex pice, congeri oportet: quæ eandem, quam pieca fu- 10  
ligo, uim præbet.

Cedri arboris  
confid.

**F**ecit deprauata Dioscoridis lectio, & scriptorum negligentia, ut non solum is author multis in locis à recentioribus erroris reprehendatur, sed ut rei herbaria indagatoribus multum accesserit negotij in agnoscendis, demonstrandisq; ipsius Dioscoridis plantis. Id, quod in Cedro accidisse uidemus, cum non desint recentiores, qui in describenda maiori Cedro toto cælo aberrasse Dioscoridem dicunt: quippe qui scripserit magnam cedrum baccas edere iuniperi modo rotundas baccarum myrti magnitudine. Hoc idem nobis quoque magnum faceſſebat negotium donec clarissimus uir Augerius de Busbecke Flander, qui septem annis, Cæsaris Ferdinandi, apud Turcarum Imperatorem, oratorem egit, ad nos redijt. Siquidem is antiquum Dioscoridis exemplar habuit ab Antonio Catacuzeno Constantinopolitano uiro optimo acceptum, cuius testimonio mihi iam compertum est, ne minimū quidem unguem in describenda Cedri historia à scopo aberrasse Dioscoridem. Id quod

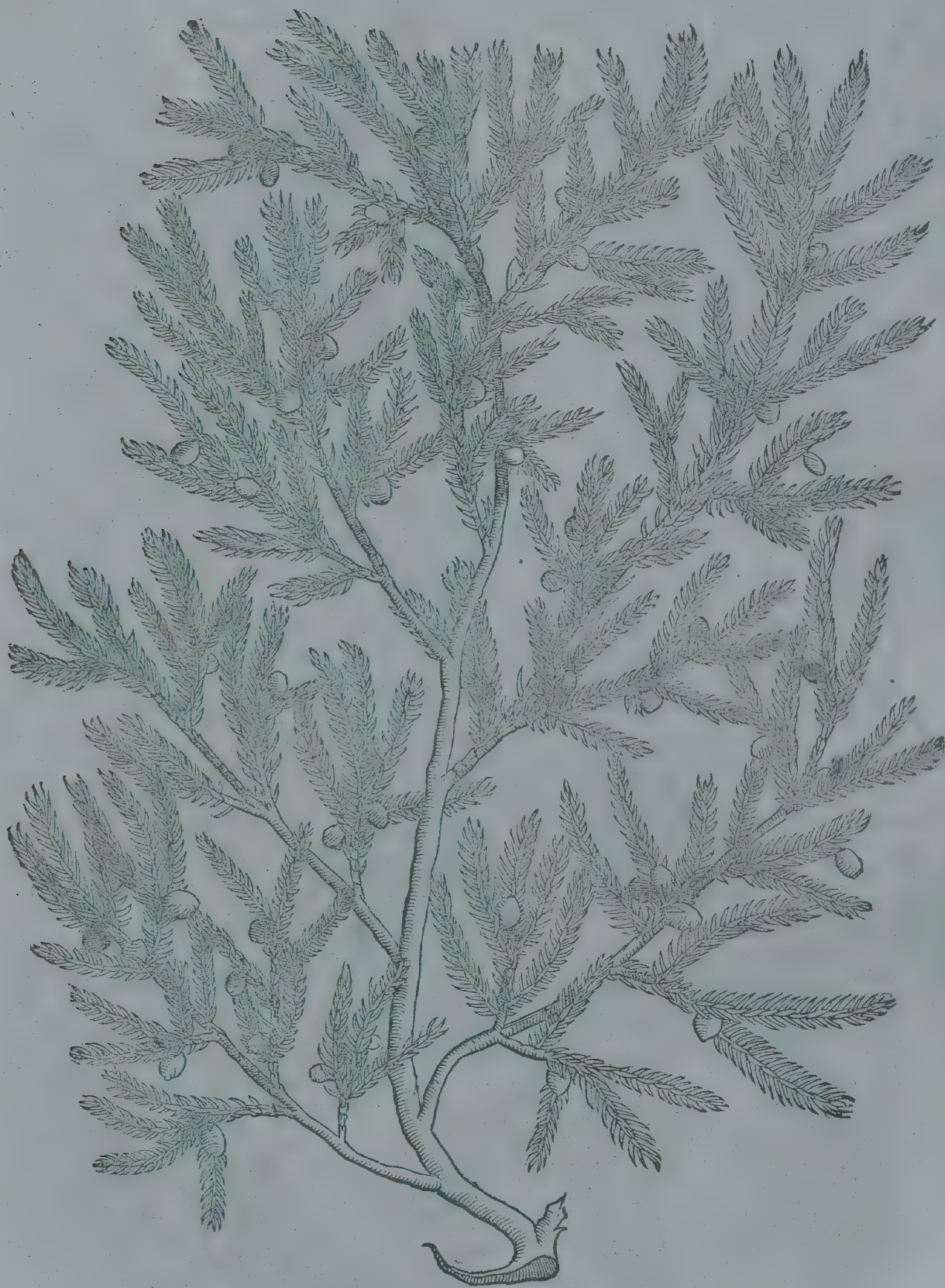




IO quod doctissimo Augerio uniuersa posteritas referret acceptū. Exemplar enim illud sic habet κέδρος δένδρον ἔστι μέγα ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συναγεται. κάρπον δ' ἔχει ὡς περ κυπαρίσσου μακροτερόν μὲν παρὰ πολὺ λέγεται δὲ καὶ ἄλλη κέδρος μικρὰ ἀκανθώδης ὡς περ ἀρκυΐδος φέρουσα καρπὸν μέγεθος μύρτου περιφερῆ. Idest Cedrus arbor magna est, ex qua cedria colligitur, fructum producit uelut Cupressus, maiorem tamen ut plurimum. Reperitur & alibi Cedrus parua, aculeata instar Iuniperi, ferens fructum magnitudine myrti, rotundum. Quibus manifestò palam est, utriusque cedri historiam rectè scripsisse Dioscoridem, quemadmodum Theophrastus, & Plinius, qui maioris cedri duo genera facit lib. XII. cap. V. ubi ita scribit. Et maioris cedri duo genera, quæ floret, fructum non fert: fructifera non floret, & in ea antecedentem fructum occupat nouus. Semen eius cupresso simile. Quidam cedrelaten uocant. Ex hac resina laudatissima, materiæ uerò ipsi æternitas. itaque & simulacra deorum ex ea factitauerunt. Et libro XXII. cap. V. idem inquit. Cedrus magna, quam cedrelaten uocant, dat picem, quæ cedria uocatur. hætenus Plinius. Qui fortasse non ineptè magnam cedrum cedrelaten appellauit, quoniam cedri arbores, quæ in monte Libano proueniunt (ut mihi retulerunt amici, qui uniuersam ferè Syriam peragrarunt) tota facie abietem referunt.



## CEDRVS LYCIA.



*Abies* autem Græcis ἐλάτην dicitur. unde cedrelate poterit cedrabies Latine reddi. Arbor hæc (ut ijdem mihi narrarunt) 10  
 adeo magna & procera est, ut nusquam arborem se uidisse affirmet, quæ cedrelaten magnitudine excellat. Cortice uestitur  
 leui & glabro, ea parte excepta, quæ à terra ad primos usque ramos attollitur: hæc enim aspera cernitur. corticis color  
 est cœu loti arboris. Rami ab imo usque ad cacumen ferè in rotæ modum per interualla caudicem cingunt, & spatiantur: qui  
 tantò minores uisuntur, quantò superius erumpunt. hinc est, quod eminus conspecta arbor pyramidis faciem repræsentat.  
 Folia illi capillata assignant, ueluti larici, uel pino, breuiora tamen, & minimè aculeata. id quod etiam testatur Plinius  
 lib. xvi. cap. xxiiii. Conos profert piceis æmulos, uerùm breuiore, crassiores, duriores & uegetiores, ut ex eius imagine  
 quispiam uidere potest, pediculo pertinaciter inherentes. in quibus semen includitur cupresso simile, ut Plinius tradit. Can-  
 dex resinam fundit albam, & liquidam: sed tractu temporis, solis feruore in grumos concrefcit. Sunt qui asserant, hanc  
 cedrum duplicem resinam ferre: atque alteram intra corticem uomica modo coacernari, ut abiegnam lacrymam in abie-  
 te oriri



re oriri superius diximus : alteram uerò extra corticem emanare . utranque ab arbore cedriam nominant . Hæc sunt , quæ de magna cedro à peregrinis accepi . Porro Cedrus cor habet durissimum , ac odoratum , colore perinde rubens atque larignum . Tota cedri materies durissima . quam ob causam credidere maiores , eam neque cariem , neque uetustatem sentire , sed eternam esse . Qua etiãnum ratione ductus Salomon Hebreorum rex Dei optimi maximi templum Hierosolymis ex cedri materie extruendum curauit . Ex ea quoque prisca simulacra factitarunt , existimantes tantam illis inesse diuturnitatem , quantam marmoreis , aut metallicis . Cedri materies optima nauigijs non modò extruendis , sed & palatiorum , & arcium fabricis conueniens : quippe quoniam incorrupta quasi in perpetuum perdurat . Cedrus saxosis & frigidis locis gaudet , & montes amat præ cæteris tractibus . Perpetua coma uiret , qua si castretur , decacuminata demoritur , nec unquam inde re-germinat , ut pote & cupressus , pinus , larix , & aliarum plures . In Aegypto ac Syria ( ut Theophrastus & Plinius narrant )

10 reges inopia abietis cedro ad classes feruntur usi . Maxima ea in Cypro traditur ad undecimem Demetrii succisa , centum triginta pedum longitudinis , crassitudinis uerò ad trium hominum complexum . Cedri huiusce maioris ramum unà cum fructu , è Libano Monte allatum , cuius hic imaginem damus , misit ad me Verona Franciscus Calzolarius pharmacopeus , ab Aurea Campana , uir quidem rei plantariæ studiosissimus , à cuius icone edocti , qui medicam materiam colunt , faciliè intelligent , quam magno ducantur errore , qui nostratem laricem , Cedrum hanc magnam esse contendunt . Cæterum minoris cedri binæ item species sunt ( ut prædicti auctores testantur ) Lycia , & Phœnicia , iuniperi similitudine differunt folio : nam Phœnicia folium habet iuniperi , durum , spinosum , acutum , & ob id oxycedros appellatur . Lycia uerò folio constat minore , frequentiore , longè minus aculeato , ut ita iuniperum parnam quadantenus referat : cortice obducitur subrubro , & ramos emit tit lentos , uilium instar . Vtraque omni tempore fructum gerit : uerum in oxycedro maior & pulchrior spectatur . Phœnicia cedrus frequentissima nascitur in Istria , atque etiam in nonnullis Iapidie locis , iunipero admodum similis , nec nisi fructu differens , maiore , rubente , ac dulci : quo tamen eam incolæ à iunipero nesciunt secernere . At cum ipse oxycedri ramusculo essem donatus à Georgio Reffingero primario provincie Carniolæ medico , qui illum ex Pesino Istria oppido secum attulerat , rubentibus baccis undique refertum , eaque in memoria haberem , quæ apud Theophrastum , Galenum , ac ueteres alios legeram , mihi quidem fructum intuenti statim inclinauit animus , hanc plantam minorem esse cedrum . Etenim ( ut memorant stirpium scriptores tum ueteres , tum recentiores ) difficile admodum esset dignoscere oxycedrum à iunipero , nisi huic ceruleus , pumilusque ; illi uerò flauus rubensue , ac grandior fructus inesset . Eam igitur plantam , quam in Istria nasci diximus , & cuius hic effigiem damus , non maioris cedri genus ullum , sed minoris speciem esse censemus , nimirum Phœniciam , quæ & oxycedros uocatur . De Lycia autem cedro quid sentirem , uel quam plantam pro ea in medium proferrem , hactenus non habui , ut quæ mihi planè incomperta esset . Sed hoc anno , dum Pragæ Bohemorum ago , plantam mihi ostendit Adamus Leonorus spectata doctrinæ , & magnæ spei iuuenis , ex quibusdam Morania montibus à quodam uulgari herbario pro Sabina allatam . Vt autem ille hanc ueram cedrum Lyciam adinuenit , & pro ea mihi demonstrauit ; ita mihi eius cognitionem illi acceptam referre incundum est : atque ideo ipsam pictura , quam hic damus , exprimere curauim . Huius plantæ folia si digitis atterantur , suauissimum spirant odorem , illi quadantenus similem , qui in pinorum strobilis percipitur . Ea baccas profert , longè tamen minores quàm altera , quæ in ramusculorum tantum cacuminibus prodeunt . Hæ non secus ac illæ primo exortu uurent , mox flauescunt , denique rubent ubi plenè maturuerint . Saporem habent subamarum , atque non obscure odoratæ sentiuntur . Manat ab arbore magni cedri ( ut suprà dictum est ) etiam resina , quæ propriè Cedria dicitur , utilis ad multos in medicina usus . Sed hanc ad nos non adferunt Cyprij , neque mercatores , qui ex Syria mercimonia conuehant : tametsi regiones illæ plurimis ( ut aiunt ) cedris maioribus scateant . Petrus Bellonius lib . I I I . de medicato funere , item libro de coniferis arboribus putat non modò cedrum Cedriam fundere , sed & piceam , tedam , laricem , cupressum , iuniperum & betulam . Quinetiam idem suis malè excogitatis cedrijs eas omnes facultates

40 assignauit , quas Dioscorides , Galenus , & alij quàm plurimi auctores cedriæ duntaxat reddiderunt : adeò ut magno ac ridendo errore dixerit suas hæc cedrias defuncta corpora conseruare , quemadmodum ea conseruat legitima cedria . quasi idem quoque uelit , quòd picea , pinus , larix , cupressus , iuniperus , & betula nullis prorsus inter se facultatibus differant . Neque certè alia uidetur mihi auctoritate uel ratione ductus , ut in hanc inuerit sententiam , quàm hac , quod scripserit Plinius lib . xvi . cap . xi . picem in Syria cedrium uocari . Sed quòd Bellonius maxime hallucinetur , utpote qui Plinium non rectè intellexerit , ex uerbis Plinij , quæ modò subiiciam , satis , ut puto , manifestum fiet . Pix , inquit , liquida in Europa è teda coquitur naualibus muniendis , multosque ad alios usus . Lignum eius concisum furnis undique igni extra circumdato feruet . Primus sudor aquæ modo fluit in canali . Hoc in Syria cedrium uocatur . cui tanta uis inest , ut in Aegypto corpora hominum defunctorum ea perfusa seruentur . Ex ijs Plinij uerbis non aliud ( meo quidem iudicio ) intelligi potest , quàm quòd Syri liquorem illum cedrium uocauerint , quoniam olim ij ex cedro tantum picem suam consiciebant , ut ea in Europa è teda fit . Quòd autem pix ex cedro paretur , authores esse possunt Dioscorides , Galenus , & Plinius : non tamen contra quòd cedria ab alijs resiniferis plantis defluat . Adde quòd à ueteribus , nempe Theophrasto , Dioscoride , & Galeno , nusquam ( quod equidem sciam ) memoria proditum est , resinæ aut picis genus ullum defuncta corpora conseruare , & uiuentia corrumpere , præter cedriam , de qua omnes illi id scriptis tradiderunt . Ex quo abunde constare arbitror , Plinium quidem loco citato de pice tantum cedri scripsisse , Bellonium uerò in hoc similiter hallucinatum fuisse , atque in alijs pluribus rebus , ut aliquando , Deo iuuante , latius ostendemus . Cæterum uariat in Dioscoridis codicibus de cedria lectio . Quippe uulgata βαρεῖα τῆ ὀσμῆς habet , id est gravis odore , cum tamen antiquissimus codex manu scriptus habeat & τοῦ τῆ ὀσμῆς , id est uehemens odore . quod indicat cedriam esse uehementer odoratam , non autem grauiter olere . Quod etiam maxime testatur Virgilius libro VII . Aeneidos his uersibus de Circe canens .

Proxima Circeæ raduntur littora terræ ,

Dives inaccessible ubi solis filia luos

Assiduo resonat cantu , tectisq̃ue superbis

Cedri minoris genera.

Bellonij opinio falsa.



*Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum,*

*Arguto tenues percurrrens pectine telas.*

Fuchij opinio

Cedrus alia Plinij.

Cedrea uires.

Nomina.

Gummi cedri meminit Fuchius uir eruditissimus libro illo de componendis medicamentis, quem postremo locupletatum excudit, in compositione antidoti Mithridatis: proque eo, quando non possit inueniri, lacrymam abietis substituendam precipit, ratus utique eandem utrique facultatem inesse. At ego, quidem Galenum secutus malim ladanum substitui, donec ab alijs aptiora proferantur, quorum meliori iudicio subscribendum sit. Est etiam (ut Plinius inquit lib. 13. cap. 15.) aliud cedri genus, quod in Atlante Mauritaniae monte, quadam in peculiari sylua provenit. Arbor est cupresso foemina, etiamnum siluestri similis, folio, odore, caudice. Huius existimatio summa mensarum causa eburneis pedibus subiectis. Ex huiusce arboris materie mensae duae (ut idem inquit Plinius) altera M. Ciceronis, altera Galli Asinij, quae sestertium undecies uenundatae sunt. Traditur & Iubas Rex duas uendidisse, quarum alteri pretium sestertium quindecies, alteri paulo minus. Sunt qui dicant, & recte quidem, Cedrum hanc à Thuia siue Thya nihil differre, de qua meminit Theophrastus lib. 8. cap. 5. de plant. hist. Quamobrem Plinium redarguunt, quod simulac de Cedro Atlantica differuit, illico caput proprium de Thuia scripserit, tanquam de arbore diuersa. Verum longe aliter se habet sententia nostra. Nam diligenter Plinij lectionem enucleantibus, palam apertissime fit, Thuiam Plinio nil aliud designare, quam Atlanticam Cedrum cum ibi sic habeat. De mensis tamen tacuit Theophrastus: & alijs nullius ante Ciceronianam uetustior memoria est, ex quo nouitia apparent. Etenim haec uerba non solum Theophrastum excusant, quod eius aeo nulla cedrinarum mensarum extiterit memoria, sed manifesto sunt argumento, haudquaquam ignorasse Plinium Thuiam, & cedrum eandem esse plantam, cum paulo superius Ciceronianam mensam ex Atlantica cedro asseruerit, fuisse paratam: Adde quod in antiquis Plinianis codicibus Thuia caput à Mauriana Cedro separatam non sit, quod manifestè arguit Plinium adhuc Cedri illius historiam prosequi de Thuia agentem, quemadmodum & ipsa uerba clarissime indicant. Quae in antiquis codicibus ita habent. Nota etiam Homero fuit: Trogete uocatur, ab alijs Thya. Id est eadem Cedrus nota etiam fuit Homero, quam alij Trogetem, alij Thyam appellant. Ideoque perperam egerunt, qui in Frobeniana editione Thuia siue Thya caput ab Atlantica Cedro diuiserunt, haud recte Plinium intelligentes. Ac praeter id lectionem eius corruerunt ubi se emendasse crediderant. Ceterum Anguillarius de Sabina agens, eam quae Cupressinam exprimit faciem foliorum tantum similitudine, Thuiam nulla dubitatione esse censet. Atqui cum deinde Thuiam nihil ab Atlantica cedro differre existimet, sequitur, ut uelit nihil à Cedro hac, differre Sabinam. Sed credam ne ego Anguillario Sabinam hanc esse Cedrum Atlanticam, uel Thuiam? Minime omnium, quod haec nusquam gentium proueniant nisi in Cyrenaica regione apud Ammonis delubrum: & in ea Atlantis parte, ubi Anchorarius mons habetur, Plinij adusque tempora exhaustus. quodque caudice, & odore, quoniam etiam fructu nullam habeat Sabina cum Cupresso cognationem. De Citris autem, quibus aurea totius ferè Italiae uiridaria exornantur, tam in Tyrreni, quam Benaci litoribus in sequentibus, capite de malis, ubi ipsorum mentionem facit Dioscorides, adiuvante Deo, plura dabuntur. siquidem arbor illa ab hac, de qua nunc agitur, plurimum differt. Cedri meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum his uerbis. Cedrus specie duplex est, altera fruticosa iuniperis adsimilis, altera arbor non exigua. Utraque est calida, siccaque temperatura tertij quodammodo ordinis, secundum utrumque. Ceterum Cedrea (uocatur ita cedri oleum) quartum etiam ordinem uidetur attingere. abunde calida simul, & tenuium partium. Molles itaque carnes promptè citraque dolorem putrefacit, sicut alia omnia, quae cum eiusdem sint in calfaciendo ordinis, adiunctam etiam habent substantiae tenuitatem. At in duris plusculo tempore, & uix operatur. Porro talia omnia medicamenta septica uocantur, & septa: sed inter sese maioris, minorisque ratione dissident. Est autem in hoc genere medicamentorum ex primo, & infirmissimo ordine cedrea: pleraque enim eorum admodum sunt efficacia. Talia itaque & mortuorum corporum carnes corrumpunt: at cedrea exiccat, simulque à corruptione tuetur corpora demortua, utpote humiditates eorum superfluas depascens, ceterum solida corpora haud attingens. At in uiuentibus calor ipse, qui in corporibus est, cedrea uires adaugens, causa efficitur, ut tenerae ab ea carnes deurantur. Nec mirum uideri debet, si cum tanta polleat potentia lendes, pediculos, & tineas, & in auribus natos uermes interficere ualeat, tum solum apposita uiuentem quidem interimat, mortuum autem eiiciat, sicut sanè etiam in coitu semen, pudendo circumlita. proinde conceptum impediens est medicamentum, si sic utaris, nulli secundum: aliaque multa eiusmodi particulatim efficit. Itaque argumentum est, ipsum ualenter excalfacere, sicut ubi dentium foraminibus instillatur: siquidem dolores eorum mitigat, sed & ipsos confringit. Extenuat quoque oculorum cicatrices, & uisus hebetudini ab humorum crassitudine orta medetur. Porro quod eius est pinguius, & ad unguem oleosum, quod suspensis supra eam dum coquitur, lanis excipitur, ac colligitur, tota cedrea tenuius quidem est, sed minus acre; quanquam non minus excalfaciens. Eandem quippe rationem habet ad id quod reliquum est cedreae, crassius illud uidelicet, quam oleum ad amurcam. Proinde illud utpote crassius, mordax est, & maiore aperiendi facultate praeeditum. Itaque ulcera irritat, phlegmonemque illis excitat. Porro oleosa illa cedrea adeo clementibus est uiribus, ut etiam plebei experientia docti uulnera ouibus occasione tondendi à forfice facta, illa illita sanent, sicut etiam pice humida. Utuntur autem ea & ad ouium scabiem, & ricinos, Graeci κρόταυας uocant. Porro cedrides (nam ita fructum cedri nuncupant) moderatiores uires obtinent, adeo ut comedi quoque possint. Attamen si liberalius ijs utare, capiti dolorem inferent, ardoremque, ac morsum in uentre percipies. Quae arbor Graecis κέδρος, Latinis item Cedrus nominatur: Arabibus, Serbin: Italis, Cedro. Eius autem liquor ut Graece κέδρη, ita etiam Latine Cedria dicitur: Arabicè, Kitran, siue Alkitran: Italicè, Cedria.

† Hic lectorem admonitum uolumus, illa de fuligine Cedri uerba non legi in Graecis tum uulgatis, tum etiam antiquis omnibus codicibus, quos legimus. Quare cum neque à Marcello uertantur, qui plura exemplaria Graeca habuisse fatetur, ea potius addititia, quam legitima censenda uidentur.



**L**Aurus quædam tenui folio constat, altera latiore. Vtraque ex calfactoriam naturam habet, & emollientem. Vnde decoctum earum in muliebres infusus additum, uulvæ, & vesicæ uitijis conuenit. Virentia<sup>a</sup> folia sensim substringunt: illita quoque, ac trita uespærum apumque ictibus opitulantur: eadem cū polenta, & pane illita inflammationē omnē mitigant: sed pota stomachū effundunt, & uomitiones mouent. Lauri baccae magis, quàm folia calfaciunt. ergo in eclegmate tritæ cum melle, uel passo profunt tabi, orthopnoeæ, & omnibus thoracis rheumatismis: contra scorpionum ictus ex uino bibuntur: vitiligines emaculant. Succus baccarum utilissimè aurium dolori, [& grauitati] instillatur cum uino uetere, & rosaceo. In medicamenta autem adiunguntur, quæ neruorum lassitudines reficiunt, acopa uocant: & ad unguenta, quæ calfaciunt, & discutiunt. Cortex radice calculos rumpit, partus necat, hepaticis prodest, tribus obolis in uino odorato potus.

a Ira Catac.  
& Drag. Ar  
meum exēplar  
legit τὰ δὲ  
χλαρά τῶν ξύ  
λων. i. uirentia  
ligna.  
καὶ ἡχοῖς. i. so-  
nitui leg. an-  
tiq. cod.

## LAVRVS.



Laurus



Lauri histo-  
ria.

**L**aurus tam tenui folia, quam latifolia, arbor est odoratissima, nemini que in Italia non cognita, quod non solum in bor-  
tis, uiridarijsque ac uineis sata ubique urescat, sed per se in syluis, locis praesertim maritimis, ac etiam in montibus,  
& collibus apricis, qui lacus, & maria respiciunt, sponte nascatur. Folia habet oblonga, & lata origine in acutum desinen-  
tia, crassa, solida, & odorata, in uno quidem genere latiora. in altero angustiora: qua foliorum differentia alteram ma-  
rem, alteram faeminam censemus. Flores mittit paruos muscosos, olea ferè similes, ex luteo albicantes, è quibus bacca pro-  
deunt oleis similes, colore primum uiridi, & per maturitatē nigro, crasso intus nucleo, ut in Rusci baccis. Decerpuntur Lau-  
ri bacca in fine Autumni, uel statim in ipso hyemis principio. ut etiam oliua. Et oleum ex ijs elicetur, quod Laurinum uoca-  
mus. Laurus planta est, Apollini lucidissimo sacra: quinetiam à Ioue colitur. Vna quoque laurus Romae antiquitus impe-  
ratorum pontificumque domos exornare solebat. Quod similiter, atque alij complures gentilium mores, in hunc usque diem  
apud nos perdurat. Nanque ubi dies festus aduenerit, laurus non modò templorum ualuas decorat, sed & ubi dies geniales  
adfuerint, ingentium palatiorum est ianitrix. Quo fit, ut magnis aduentantibus principibus, lauri frondibus & columna,  
& arcus in pacis signum extruantur: siquidem pacifera laurus est, non sicus ac olea. Ideo antiquitus etiam, si eius rami præ-  
tendebantur inter armatos hostes, firmum quietis erat indicium. Qua obseruatione ductus Bernardus Clesius Cardinalis am-  
plissimus Tridentinus, tum pacis, tum quietis sectator maximus, lauri, & palmae floridæ ramum adnectebat, ut nitida mar-  
mora, praeclara metalla, speciosæ picturae, aurea, & argentea uasa, ac reliqua admiranda demonstrant, quibus magna  
eius palatia fulgent. Romanis laurus ferebatur letitiae uictoriarumque signo. Idcirco laurum in templis in Iouis gremio  
reponebant, quoties Romae letitiam uictoria noua attulerat. Quinetiam grata Apollini dona unoquoque anno mittere sole-  
bant in Parnaso monte, quod ibi laurus spectatissima cresceret. Ceterum quod laurus Romae à Ioue è caelo missa fuerit, ut ea  
imperatores coronarentur: facile perhiberi potest: nanque Liniae Drusillae, quae postea Augusta matrimonij nomen accepit,  
cum pacta esset illa Caesari, gallinam conspicui candoris sedenti in hortis aquila ex alto abiecit in gremium illasam, intrep-  
deque miranti accessit miraculum, quod teneret rostro laureum ramum suis baccis onustum. Quod audientes conseruari ali-  
tem, & sobolem iussere aruspices, ramumque eum seri, ac rite custodiri. Quod factum est in uilla Caesarum fluuio Tyberi  
imposita, iuxta nouum lapidem flamma uia, quae ob id uocatur ad gallinas. Porro tam creuit ramus laureus, tamque  
se propagauit (tamen si radicibus destitutus) ut breui tempore ibi mirè sylua prouenerit. Ex qua triumphans postea Caesar  
laurum in manu tenuit, coronamque in capite gessit. Ac deinde imperatores Caesares cuncti triumphantes lauro coronaban-  
tur, tenebantque in manu eiusdem ramos. Quos post triumphos traditus est mos ferendi in eminentioribus locis in celebratis  
Romae collibus. Quo factum est, ut plures laurorum syluae Romae uirescerent, quae ob id laureta uocabantur: qualis erat, quae  
in monte Auentino multo ante alios tempore uiguit. Nimirum indicat laurum dijs gratissimam esse arborem, quae sui ha-  
betur ab impetu fulminum ratio: siquidem nulla habita, cum è caelo ruunt, nec diuinitatis, nec principum amplitudinis ra-  
tione, plerumque templorum turres iciunt, superba mundi palatia dilacerant, ac saepius homines immaniter interimunt.  
hæc tamen sola arbor fulmine non percutitur, nisi in futura calamitatis prodigium: ac ne quidem domus, in quibus adsint  
eius rami, de caelo tangantur, pro certo creditur. Proinde Tyberius Caesar fulminibus perterritus, tonante caelo lauro coro-  
nabatur. Laurus ex sese uim habet ignem producendi: quippe si exiccata ramus ramo frequentius confricetur, super asper-  
so sulphuris puluere, ignis statim exiliet. Eadem perpetua fronde uiret, tantaque pollet ui, ut eius ramis in aruo defixis, ru-  
bigo, maxima segetum pestis, abigatur, transeatque in earum folia ex aruis. Poetae perfectionis signo lauro coronantur, id-  
que præmium est Apollineorum musas colentium. Coruus occiso chameleonte, fronde lauri deuorata infestum uirus extin-  
guit. Qua etiam palumbes, graculi, merulae, & aliae per plures aues annum fastidium purgant. Lauri tenerrimae summita-  
tes una cum nardo in uino feruescente, aurium grauitatem, & sonos curant, si decocti calentis uaporem, per infundibulum  
in aures intromittant affecti. Restituunt Lauri bacca prolapsam columellam, si cum aequali pondere cumini, hyssopi, origani  
& Euphorbij melle excipiantur, & summo capiti calida applicentur. Eadem cum triticeo furfure Iuniperi baccis, & allio  
contrita, & uino subinde super calenti tegula asperse, pubique admota, urinam suppressam prouocant. Septem lauri bacca,  
à prægnantibus propediem parituris, cum se dormitum recipiunt, deuorata faciem, felicemque partum præstant. Tenerrimae  
lauri cima, una cum calamintha, & sale contrita, ex tepida aqua sumpta, aluum concitant, pituitamque & lumbricos celeriter  
eiciunt. Ceterum lapideas lauros oriri in mari rubro scribit Theoph. lib. IIII. ca. VIII. de plant. historia, sic inquit. In sinu  
autem Heroo cognominato, ad quem descendunt Aegyptij, laurus est, & olea, & thymum: uerum non uiridia, sed la-  
pidis specie parte à mari eminente, similia tamen uiridibus tam folijs, quam germinibus. Colos quoque floris in thymo, tan-  
quam nondum perfectè floruerit, liquidò deprehenditur. Longitudo arbuscularum cubitorum ternorum est. hæc ille.

Lauri natura.

Laurus lapi-  
dea.Lauri uires ex  
Galeno.

Nomina.

Laurum scriptis commendauit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Lauri arboris & folia, &  
fructus desiccant, & calfaciunt uehementer, plusque etiam fructus, quam folia. At radicis cortex minus quidem acris  
est, & calidus, plus tamen amarus, habetque etiam adstrictionis nonnihil. Quamobrem & calculos confringit, & ieco-  
ri prodest. Bibitur ex uino fragrante trium obolorum pondere. Arbor δαφν sic Graecis uocata, Latinis Laurus dici-  
tur: Mauritanis, Gaur, seu Gar: Italis, Lauro: Germanis, Lorbeerbaum: Hispanis, Laurel, sine Loureiro: Gal-  
lis, Laurier: Boemis Bobek. Huius fructus Graecè δαφνίδες uocantur: Latine, Lauri bacca: Italice, Bacche di lau-  
ro: Germanicè, Lorbeer.

Πλάτανος.

PLATANVS.

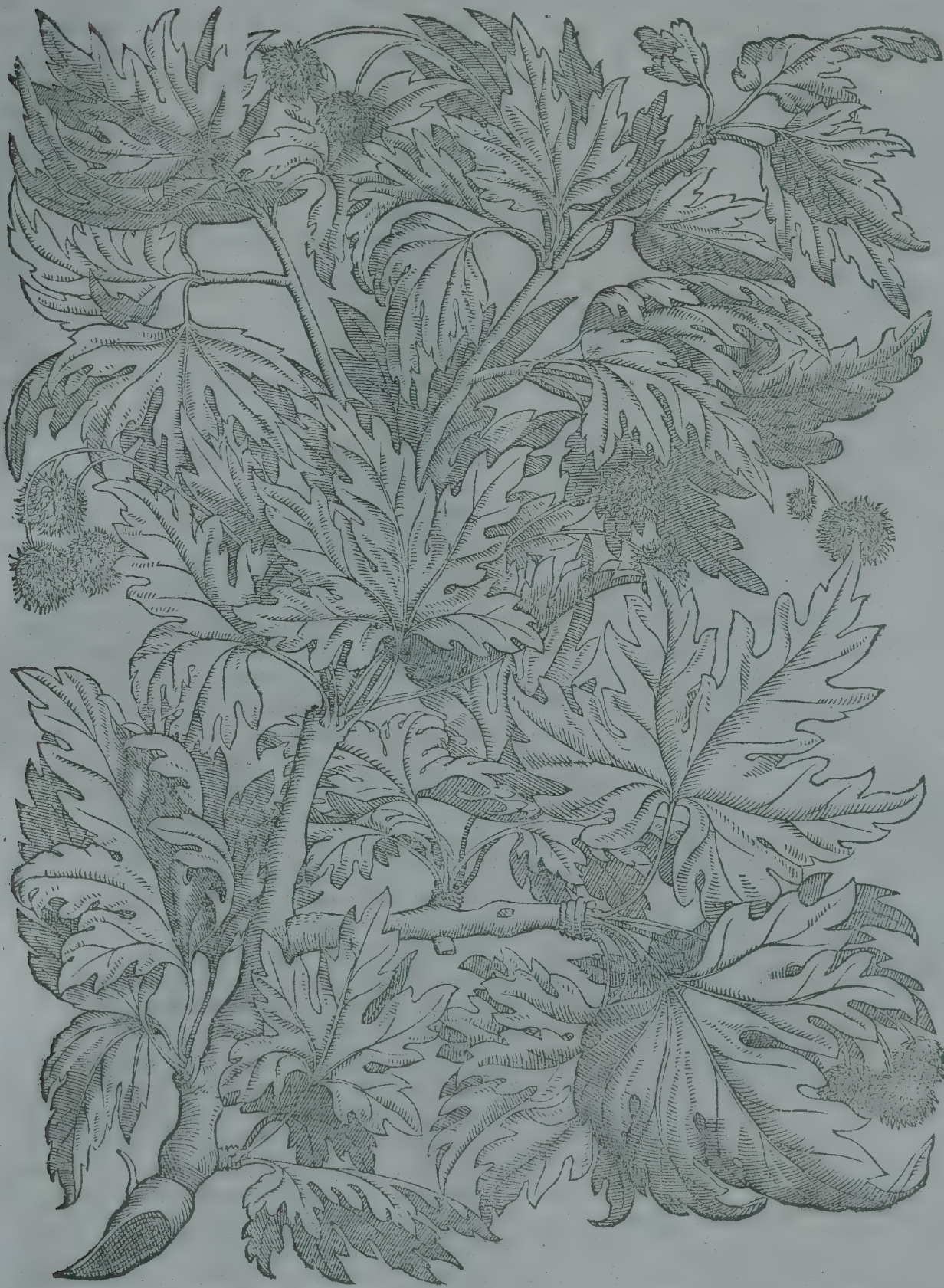
CAP. XCI.

**T**enerrima Platani folia in uino decocta, mox illita, oculorum fluxiones sistunt: tumores, & inflam-  
mationes leuant. Decoctus cortex in aceto, dentes in dolore colluit. Virides pilulae in uino potæ,  
serpentium moribus auxiliantur: exceptæ autem adipe, igni ambusta sanant. Infidens foliorum, pilula-  
rumque lanugo, oculos, & aures offendit.

Platanus



## PLATANVS.



10 **P**latanus Italia aduena, peregrinaque est; quanquam regionem diluunt ( ut Theophrastus est auctor ) multi, magnique fluij. Verum enimvero si ibi nonnulla uirescunt Platanus planta, ut quas ipse Neapoli, & Patauï uidi, sunt quidem ex longinquis regionibus allata, ut etiam antiquitus à Romanis per mare Ionium inuectæ fuere, eorum duntaxat umbræ gratia Romæ expetita, ubi platanis tantum honoris increbuit, ut diu nutritæ sint mero radicibus infuso. Nanque hæc arbor plurimum uini irrigatione gaudet: tametsi maiorem in modum fontes, & fluuios amet. Platanus ad amplissimam ramorum amplitudinem adsurgit, adeo ut Licinius Mutianus ciuis Romanus, Plinio teste, hoc prodendum etiam posteris putarit: qui prouinciæ Liciæ legatus affirmat, in ea fuisse platanum sociam gelidi fontis amœnitate itineri appositam, octoginta atque unius pedum specu, numero uertice, se uastis protegentem ramis arborum instar, & agros longis obtinentem umbris: ac ne quid desit speluncæ imagini, saxea intus crepidinis corona, muscosos complexa pumices: intra quam se epulatum cum duodeuigesimo comite, large ipsa toros præbente fronde, ab omni afflatu securum, optantem imbrium per folia crepitus, letiorem

Platanus consideratio.

M quam



quàm marmorum nitore, pictura uarietate, laquearium auro, cubuisse in eadem. In Creta insula ad Cortyniam platanus stetit fertur apud fontem quendam, quæ folia hyeme non amitteret, sub qua Ioui compressam Europam indigenæ fabulantur. In Asia longè maiores habentur. Nam earum folia, quæ una cum fructu ad me misit Constantinopoli Gulielmus Quacelbe- nus, eruditissimus Medicus, uiniferæ uitis maiora sunt. Pilulæ uerò inglandis magnitudinem æquant. Et hirsutiores spectantur, quàm quæ in Italia proveniunt. Quæ in Italiam inuectæ fuerunt, climatis inclementia in magnam proceritatem non adole- scunt: attamen sunt cortice crasso. Subalbicante, fronde uiriginea, auersa parte candida, sed multò minore lata, longo rubro quæ pediculo, flosculo paruo ac pallido, baccis rotundis, scabris, & lanuginosis: ex quibus oleum fit. prodidit Plinius libro XV. capite VII. Platani umbra usque eò delectatum Xerxem in terra Lydia scribit Aelianus, ut diem integrum sub ea cum maximo exercito consumpsit, floccipendens tam breui uoluptate tot copias remorari. Platani aduersantur uespertilionibus. Earum pilulæ addito melle, & illita, lentigines, ueteresque nigritias emendant. De platano disseruit Galenus lib. VIII. 10  
 simplicium medicamentorum, sic inquit. Platanus humidioris, frigidiorisque essentia est, non ita multo quàm symmetra. Proinde folia uiridia trita, & illita, non obscure phlegmonas nascentes adiuuant. Cortex autem, & pilulæ magis desiccantem uim obtinent, ut ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeatur dolores: pilulæ uerò cum adipe ad ulcera ambusta. Sunt autem qui cortice combusto medicamen desiccatorium, & absterforium efficiunt, ut cum aqua lepras sanet, per sese autem illitum, ob humorem nimium, uetera, & sordida. Vitandus est pulvis folijs arboris insidens: alioqui si spiritu attrahatur, arteriam offendit, ualenter desiccans, & exasperans, uocemque ledit, sicut sanè etiam uisum, & auditum, si in oculos, aut aures inciderit. Πλάτανος ut Græcis, ita pariter Latinis Platanus appellatur: Arabibus, Dulb: Italis, Platano.

Platani uires  
ex Galeno.

Nomina.

Μελία.

FRAXINVS.

CAP. XCII.

20

**F**Raxinus arbor nota est. Cuius foliorum succus, & ipsa ex uino pota, & illita uiperarum icibus auxiliantur. Corticis cinis ex aqua illitus lepras eximit. Ligni ramenta, scobemque potu perniciem afferre tradunt.

Fraxini histo.  
ex Theophr.

Plinij lapsus.

**F**Raxinus arbor est notissima. Eius (ut Theophrastus memoria prodidit lib. III. cap. XI.) duo reperiuntur genera: quorum alterum excelsum, procerumque est, lignum habens candidum, crassius, nervatum, mollius, enodius, ac crispus: alterum humilius, minus auctile, scabius, durius, & flauius. Folia laurinis, lauri latifolia similia, in acutius tamen coacta, & ambitu leuiter serrata. Ramulus totus, quem folium unum putaueris, quod simul cuncta folia ferat, singulari pediculo, & singulis folijs coniugatis, ueluti per genicula, pendentibus constat: amplo intervallo coniugationibus distinctis, 30  
 perinde atque in sorbo. Fert fructum in siliquis minutum, nucosum, qualem amygdalæ, gustu subamarum. Tradidit Plinius fraxini folia iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua. Quæ de taxo, non de fraxino Theophrastus prodidit, inquit. Si iumenta (ut ferunt) taxi folia comederint, emoriuntur: si ruminantia, nihil incommodi patiuntur. Sed nomen uicinitate Plinium deceptum esse crediderim: nam Græcis fraxinus μελία, taxus uerò σπιλάξ, & μίλος appellatur. Unde unum pro altero sumens Plinius, facile (ut diximus) in errorem incidit. Rei fides fuerit in hoc Plinium lapsum fuisse, clara in Italia experientia: siquidem taxi folijs, non fraxini iumenta non ruminantia necantur. Quinimò hæc salutare præstant remedium lethalibus serpentium uenenis: quibus adeò inimica est fraxinus, ut ne matutinas quidem occidentesque umbras quàm libet spatiosas serpens arboris huius attingat. Quapropter expertum proditur, si fronde ea gyro claudatur ignis & serpens, in ignem potius, quàm in fraxinum fugere serpentem. Mira naturæ benignitas, priusquàm hæc prodeant, florere fraxinum, nec ante conditas folia dimittere. Humiliorem Fraxinum Ornum & Orneoglossum uocauere quidam ab ipsius fructus figura, quæ linguæ imaginem refert, quamobrem auis linguam illum uocant officinæ. De quo differens Plinius libro XXIII. cap. V. III. mederi id iocineris, & lateris doloribus in uino tradidit: aquam, quæ subdit cutem, extrahere: corpus 40  
 obesum lenare onere, & ipsum sensim ad maciem reducere. Id quoque in recentiorum medicorum usu est ad stimulandam uenerem. Fraxini spumam, quæ à uiridi ligno igni exposito manat, additis succi cyclamini, scillæ, rutæque equalibus partibus, omnibus simul parumper seruefactis, plurimum ualere ad surditatem scimus, si in aurem sanam hic liquor calidus infundatur, cum se cubitum receperit æger: Atqui eum super affecta aure iacere oportet: ubi uerò utranque aurem surditas occupauerit, in eam fundatur, quæ minus affecta fuerit, & super altera iaceat. Fit è uiridi fraxini ligno tesseratim conciso per descensum aqua, simul, & oleum, ut ex ligno Iuniperi. Quæ quidem aqua, cum quarta parte aquæ uiolarum purpurearum faciei illita, ruborem, & pustulas cum eo erumpentes sanat. Ramorum cortex in aqua decoctus splenem absuit, ubi pluribus diebus eiusdem decoctum bibant splenetici. Semen, quod auis linguam uocant Myropolæ, datur utiliter potandum in lateris dolore, & ad ciendam urinam. Venerem idem excitat, & præsertim, si una cum pistacijs, & nucibus pineis deuoretur, addito saccharo. Idem Semen in Nouembris initio decerptum, et in furno siccatum, datur perquam utiliter potandum calculosis, ex uetere uino. Folia fraxineis similia fert stirps illa apprimè celebris, quam uulgò DICTAMVM 50  
 ALBUM nuncupant, ob idque à recentiorum nonnullis pumila fraxinus cognominatur. Hæc nullis tam Græcorum, quàm Arabum auctoribus (quod equidem legerim) usquam descripta est. Quare non possum non admirari, quoniam pacto sibi dictami nomen uendicanerit. Ea est uisu pulcherrima, speciosaque floribus formosis, impensè redolentibus, in purpura albicantibus, citrei arboris modo. Radix ei candida, odore hirci, amaro sapore: proinde mirum non est, si uentris tineas perimat. Tradunt etiam suapte ui pollere aduersus lethalia uenena, ac omnium uenenosorum animalium morsum, ictumque, nec minus aduersus pestilentiam. Prodest stomachicis, & suspiriosis. Elicitor è floribus aqua, quæ naribus infusa capitis morbos frigiditate abortos mirifice propellit. Cæterum non desunt antagonista, qui uelint Dictamum hunc esse Dioscoridis Tragium. 60  
 Sed cum tatum in Creta Dioscoridis, Galeni, Oribasii Pauli, Plinijque testimonio proueniat Tragium, cadit peritque horum sciorum

Fraxini uires.

Dictami albi  
consideratio.



## FRAXINVS.



10 sciolorum sententia, quos & illi perpetuo ridebant qui haud ignorant quanto grandior sit, albo Dictamno Lentiscus. Nanque quis sanae mentis dixerit dictamnium hunc herbam sesquicubitalem ramos habere lentisco arbore non infima, maiores, aut grandiores? sed ita sepe ducuntur inuidi ad stultitiam usque. At qui plura de his in Epistolis scribemus. Quae arbor Graece Μελία, Latine Fraxinus appellatur: Italicè, Frassino: Germanicè, Eschern, Escherbaum, Steyneschern: Hispanicè, Frexno, & Frexo: Gallicè, Fraîsne. Boemicè Gesen.

Λένισκος Ἀνέμος.

POPVLVS ALBA, ET NIGRA. CAP. XCIII.

Potus albae populi cortex unciae unius pondere, ischiadicis, ac urinae stillicidio prodest. sterilitatem inducere tradunt, si cum mulino rene bibatur. Folia quoque cum uino post purgationes pota idem praestare produntur. Tepens foliorum succus utiliter aurium dolori instillatur. Pi-

M 2

lula,



## POPVLVS ALBA.



lulæ, quæ primo foliorum partu exiliunt, tritæ & cum melle illitæ, oculorum hebetudini medentur. 10  
 Memorizæ prodiderunt, corticem albæ populi, & nigræ particulatim cæsum, & sulcis stercoratis mandatum, omni tempore anni edules fungos proferre. Populi nigræ folia cum aceto illita, magna utilitate podagricis doloribus illinuntur. Resinam populus fundit, quæ in malagmata additur. Semen potum ex aceto comitialibus utile est. Lacrymam populorum commemorant, quæ in Padum amnem defluat, durari, ac coire in succinum, quod electrum uocant, alij chrisophorum. Id attritu iucundum odorem spirat, & aurum colore imitatur: tritum, potumque stomachi, uentrisque fluxiones sistit.

Populorū con-  
 federatio.

**P**opulus tres habet species: Alba, nigra, & Lybica siue montana, quæ Græcis Κερίς dicitur. Alba arbor est procera. Crasso candice, albicante cortice, ac læui. Folia illi sunt nitiginea, auersa parte maxime albicantia lanuginosaq; Bechy herbe



## POPVLVS NIGRA.



10 herba modo. quod a similitudine chamelœcen uocauere Græci, unde illi nomen,  $\chi\delta\chi\eta$ . Nigra, procerior, rectiorq; habetur, folio hederaceo, nō tamen ut in alba dissecto, sed integro, paululū serrato, longo tenuique appenso pediculo, apice in acutum desinente. Cortice est cineritio, non tenui. Materie alba ad ædium fabricas idonea, præsertimque ad asseres parandos. Lybica in Boemia, & in uniuerſa Germania frequentissima uisitur. Folio rotundiore, tenuiore, anguloso, leuiter in ambitu serrato, punctis quibusdam albis consperso, longo, tenuique pediculo appenso, continuò fere se mouente, etiam si nullus in aere spiritus sentiatur. Caudice est cæteris breuiore, nigrioreque cortice uestito, & materie imbecilliore. alba tamen, ac tenaci. Alba sterilis. Nigra uerò fructum fert racematim una speciem representantem, baccis orobi magnitudine, in quo plurima concluditur lanugo albicans, quæ, ubi maturuerint bacce, in pappo euolat. Amat utraque nasci in fluminum ripis, in scrobium aggeribus, & uliginosis tractibus. Semen legitur anteaquam rumpatur, & siccatur in umbra. Harum omnium meminit Theophrastus lib. III. cap. XIII. de historia plantarum, ubi sic habet. Populus alba, nigraque uniformes habentur: ambæ natura erectæ, sed excelsior, laniorque nigra: figura foliorum adsimilis, & ligni materies albedine similis



## POPVLVS LYBICA.



Plinij plures  
lapius.

uisitur: utranque ne florem quidem habere existimant. *Κερίς* (quam quidam *Alpinam*, quidam *Lybicam* uertunt) populo alba non absimilis, cum magnitudine, tum uero quod ramis albicantibus spargitur: folio hederæ, sed parte altera sine angulo, altera uero oblongo, inque angulum exeunte acutum: colore parte resupina, pronaque ferme simili: pediculo prolixo, tenuique annexo, quamobrem non erecto, sed inflexo. Cortice asperiori, quam populus alba, scabriorique ut pyrus sylvestris, hæc Theophrastus. Hæc omnibus passim nota sunt. *Lybica* Plinio lib. xvi. capite xxiii. minima folio est, ac nigerrima, fungisq; enascētibus laudatissima. Alba folio bicolor, supernè cādicās, inferiore parte uiridi. Sed hīc Plinius aperte errore notatur, quod hæc contra supernè uireat, infernè uero albicet, candida efflorescēte lanugine, quæ tamē in nigra nō uisitur, ut Plinius existimat, cū indifferēter inquit. Populorū folijs grandissima lanugo. Sed & tertio idē errasse deprehēditur: quippe qui scripserit eodē libro capite xxvi. populū nec fructū, nec semē ferre, cū tamen fructū ferat, uuarū speciem præ se ferentem, intus alba lanugine refertum, atque etiam scribat Dioscorides, semen ex aceto potum comitialibus prodesse. Sed quid opus est pluribus,



pluribus, si Plinius seipsum accusat? siquidem libro XXIII. cap. VIII. populum & uuas, & semen ferre fatetur, illas utique unguentis, hoc uero comitialibus praeferens. Sed caueant myropolae, ne ob id communis usus unguentum populneum uocatum, ex populi uuis conficiant, ut Ruellius credidit à Plinio deceptus, & quod ijs ad unguenta odorata uteretur antiquitas. Quandoquidem Nicolaus Myrepsicus non uuas, sed germina, uere primo prodeuntia admiscet: odorata enim sunt, & ceraginosae, cum tamen nullus prorsus uuis sit odor. Verum enim uero an antiquitas populi uuas odoratis unguentis admiscuerit, dubitandum sane est. Nam Plinio libro VII. cap. ultimo, ubi de unguentorum materia egit, nil aliud est populi uua, quam bryon, Latinis muscus uocatus. Quem etiam praeter cedrinum, & quernum praetulere ad unguenta Dioscorides, & Galenus, & inter alia odorata recensuerunt. Quo fit, ut facile credi possit, Plinium errore ductum existimasse, muscum in populo nascentem nihil ab eiusdem uuis differre, cum inquit. Eodem & bryon pertinet uua populi albæ. Optima circa Gnidum, & Cariam, in sitientibus, aut siccis, asperisque locis. Secunda in Lycia cedro. hæc ille. Sed cum cedrus nullas ferat uuas, sed muscum perquam odoratum, hinc Plinij error manifestè deprehenditur. Populus utraque frequentissima nascitur in agro Mantuano, ac Ferrariensi, non modò in Padi amplissimi fluminis litoribus, sed & per agros, & prata in fossarum aggeribus. Ideoque fabulantur poëtae, isti Phaetontis fulmine sorores fletu mutatas in populos arbores iuxta Eridanum amnem, quem Padum uocant, ex corticis meatibus instar auratae lacrymæ, electrum, siue succinum fundere, ut adhuc uiuentes lacrymas effundebant: quæ nostro tempore in orbiculos, quibus Deiparæ uirgini feminae salutationes enumerant, effinguntur, & uulgaribus & infimis mulierculis monilium uice, collo gestantur decoris gratia. Quare Dioscorides, qui poetarum fabellis adhibere fidem haud quaquam censebat, noluit pro comperto fabulosam succini historiam asserere, sed dubiam, & suspensam tenere. Ideoque inquit. Lacrymam populorum commemorant, quæ in Padum amnem defluat, durari, ac coire in succinum, quod electrum uocant, alij chrysophorum. Ex quo facile percipi potest, quod cum Dioscorides aliquid de succino suis monumentis mandare decreuisset, nullam eius certam tenens historiam, ipsum populi generi utrique adiunxit: ea tamen ratione id iudicans, quod non alio in huiusce operis loco aptius succinum accommodari posset. Quandoquidem in fabulis nactus esset poëtae cecinisse carminibus, succinum populos fundere: tamen si non ignoraret, succinum populorum gummi esse nequaquam. siquidem huic fabulæ datus est locus ob succini innumeros globulos, qui olim filo traiectione ab Eridani accolis collo suspendebantur. Quippe cum plerique ipsorum, praesertim uerò feminae, ob nimis humidum regionis aerem in gulæ morbos, ac strumas incurrerent, his existimabant succinum aduersari. Quod fortasse non erat ab omni ratione alienum: namque cum facultatem habeat succinum sistendi fluxiones, collo etiam gestatum, facile inhibere poterat, ne capitis destillationes in guttur defluerent. Quo fit, ut non demirer, si etiamnum Germani in oculorum defluxionibus magno successu succineos globulos occipitio adnectant. Reperio in enarranda Succini historia, auctores complures, sed re uera admodum uarios: qui etsi grauius (ut historicos decet) hac de re loquantur, tamen cum ipsi succini originem nusquam uiderint, & quicquid de eo scripserunt, alijs acceptum referant, his nulla, aut sanè pauca adhibetur fides. Philemon succinum fossile esse dixit, & in Scythia erui duobus in locis, uno candidum, altero uero croceum. Sudines, & Metrodorus succinum prodiderunt in Liguria arboribus effluere. quod Sotacus credidit in Britannia euenire. Pythias tradidit esse locum in Britannia prope Gutones, ubi à fluctibus maris non procul ab Abalo insula succinum aduehitur: quo incolæ ad ignem pro ligno utuntur, ipsumque Teutonius uendunt. Nicias historicus succinum solis radiorum succum esse uoluit: hic enim credit radios uehementius actos in terram pinguem sudorem in ea parte relinquere, deinde aestate siccari, & à fluctibus maris in Germanorum litora eijci. Idem & Aegypto nasci simili modo dixit. Item in India, gratiusque thure esse Indis. Non desuerunt etiamnum, qui succinum nasci tradiderint iuxta mare Atlanticum in lacu Cephiside dicto, qui sole excalfactus è limo fundat electrum. Non desunt praeter hos plures, qui de succino differentes in diuersas iuerint sententias quas nunc, utpote non probandas, silentio inuoluam. Vnde iure dici potest, succinum apud eos uel cereum, uel figulino luto simile haberi, cum ipsum in tot uarias formas, ac imagines transmutauerint. Sed ut tandem referam, quod pro comperto habetur, gignitur succinum in insulis septentrionalis oceani. Id olim à Germanis Glesum appellabatur: unde à nonnullis, qui erant cum Germanico Caesare, ibi classibus rem gerente, una insularum ob succini copiam, Glesaria fuit appellata. quæ prius Austrauia à barbaris dicebatur. Hic nimirum (ut Plinius inquit) nascitur succinum arboribus pinei generi defluens in terram, ubi postea densatur. Cum uerò intumescens aestus fertur in proximas syluas, ex ijs in se rapiunt fluctus maris, & in Germanorum litora expuunt. Itaque Cornelius Tacitus rectè scriptum reliquit, Germanos huius maris accolas solos omnium succinum habere, & legere. Quod succinum sit arboris ex pinorum genere lacryma, olim Romanis testimonium perhibuit quidam eorum eques illuc missus ad id comparandum à Iuliano curante gladiatorum munus Neronis principis, qui ea litora peragravit, ipsum uidit, ueram eius originem didicit, & secum ingentem copiam Romam inuexit. Praeterea succinum esse pineæ arboris gummi indicio est pineus in attritu odor, & quod accensum tedæ & resinarum modo deflagret. Liquorem esse copiosè stillantem, tenacem, ac lentum, argumento sunt quadam intus implicita, ut formicæ, culices, ac etiam lacertæ, festucae, ac paleæ, quæ transparentia inspiciuntur. Cum enim hæc animalia, & alia stramenta humoris lentore faciliè implicentur, durefcente deinde materia, ueluti carcere includuntur. Hæc partim ex Plinio, partim uerò ex aliorum scriptis decerpimus. Atqui ego potius credam una cum Georgio Agricola, succinum non aliud esse, quam bituminis genus, quod à quibusdam scopulorum crepidinibus erumpens in mare defluit, ubi aquarum falsedine durefcit. Ita enim affirmant Borussi medicæ materiæ haud ignari, ad quorum tantum littora maris fluctibus ducitur succinum. Nam, quod nigerrimum est, ex quo etiamnum globuli ad angelicas numerandas salutationes conficiuntur, aliquid cognationis cum pissasphalto habere uidetur. Succinum incoctum adipe lactentis suis expolitur, & redditur translucidum, quemadmodum tradit Archelaus, qui rubeum corticibus arboris, ex qua defluit, inherens, se uidisse affirmat. Caterum, quantum uideo, plures de succino ueteres narrauerunt fabulas. Atqui, compertum est, quod sicuti magnes ferrum respuit, si adsit adamas, uel si allio affricetur; ita nec succinum ad se paleas allicit, quæ sint oleo perfusæ. Verum eorum opinio uana est, qui succinum tradiderunt peculiari dote ocimum respuere: nam ipse sæpe ac sæpius huius rei periculum feci, & semper succinum ad se ocimum trahere comperi. Officinae communi nomine succinum uocant

Ruellii erratū.

Poetarum fabula.

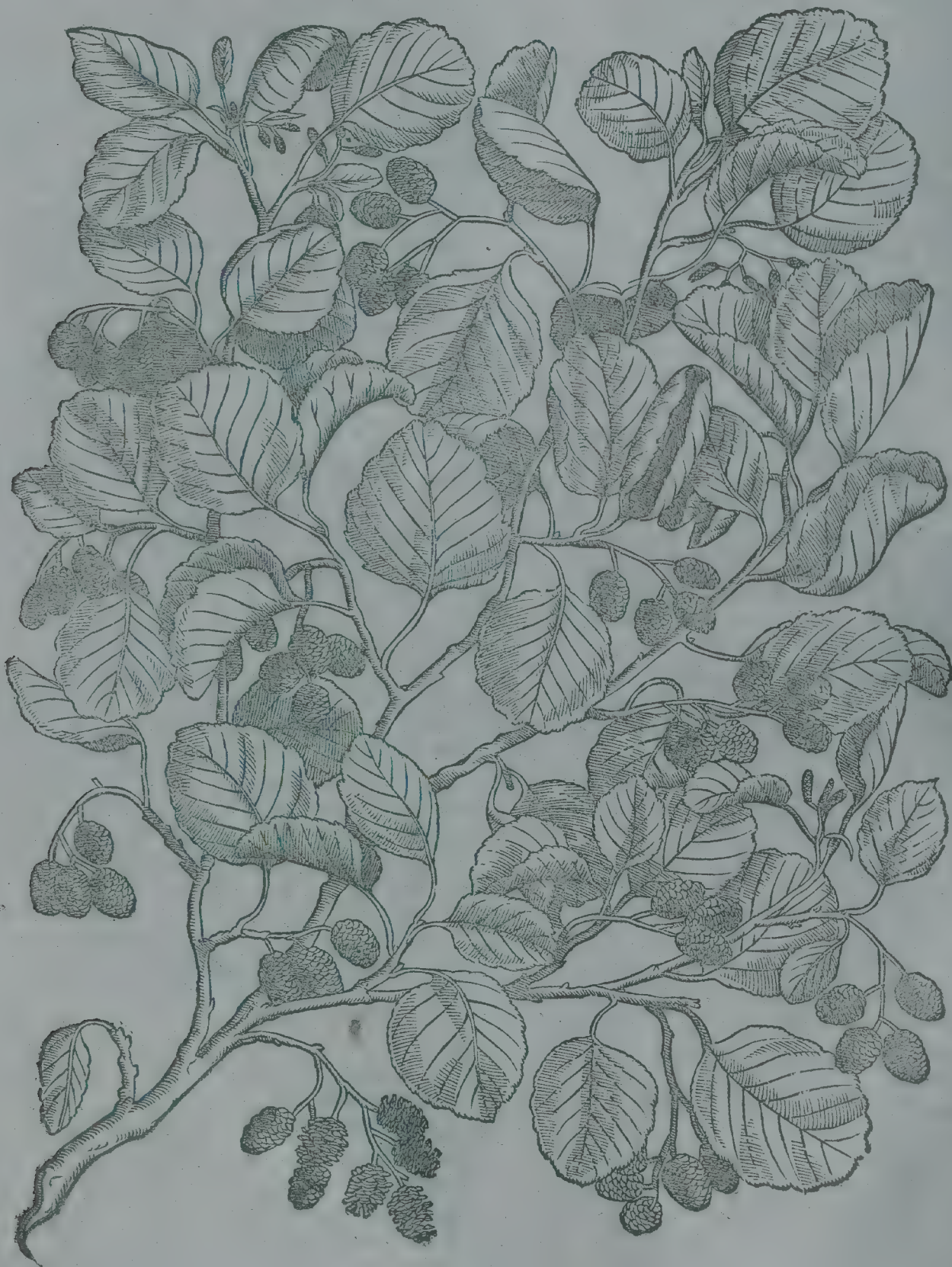
Succini uaria historia.



Brasauoli opi-  
nio reprobata.

Karabe Mauritanos secuta. Licet Brasauolus Ferrariensis in suo de simplicium examine deceptus existimauerit, Arabum Karabe succinum esse nequaquam, sed uerum populi albae gummi, Serapionis, & Auicennae testimonio: etsi eorum neuter, sicut nec Dioscorides, quem illi sequuntur, id quidem pro comperto asseuerauerit. Namque Serapio (ut in omnibus adsolet) quicquid de Karabe adnotauit, uerbotenus ex Dioscoride deprompsit, sic inquit. Et dicitur, quod gummi Haurromi, quod nascitur iuxta fluuium, qui dicitur Eridanus, quando distillat in flumine illo, coagulatur ibi, & est illud, quod dicitur Alipton, id est electrum, & sunt, qui nominant ipsum Arsopodon, & est Karabe. Eadem sententia elicitur ex Auicenna: quippe qui capite de Haur, itemque capite de Karabe, non asserat eam esse populorum gummi, sed quod ita perhibetur. Nec alia ratione duobus capitibus de Karabe differuit, nisi ut ostenderet, Karabe per se à populorum gummi differre. Præterea comprobatur id esse Karabe apud Mauritanos, quod electrum apud Græcos, nominis significatum: quandoquidem Karabe lingua Persica, Auicenna auctore, non aliud designat, quam rapiens paleas. Quod sensu comprehenditur proprium esse succini, aut electri, non autem populorum gummi. Insuper astringentes pastillos, quos Galenus lib. VII. de com- 10

A L N V S.



positione



- positione medicamentorum secundum locos, Paulus sui uoluminis etiam septimo, & Actuarius in suo de compositione medicamentorum, electri trochiscos uocant, Arabes de Karabe appellant, eosdem à Galeno, & Paulo assumentes. Quo fit, ut hac in re manifestè aberrasse Brasauolus deprehendatur. Itaque dicendum esse putauerim, electrum idem esse apud Græcos, quod succinum apud Latinos, & Karabe apud Arabes. Neque etiam illud ideo populorum gummi esse crediderim, ut Brasauolus asseuerat, quod Paulus quoque dixerit: Electrum populi albæ lacrymam dicunt, quæ iuxta Eridanum amnem rûm refert ex aliorum opinione, quemadmodum fecit Dioscorides, quem secutus est Paulus. Ex his igitur satis patere arbitror, falsum esse, quod idem sint electrum, gummi populi, & Karabe: quin potius clarum, succinum, & gummi populneum esse inter se diuersa. Credidit Demonstratus fieri succinum ex lyncis urina (quemadmodum credidere pharmacopola, & uulgo medicorum ex eadem fieri lapillos, quos lyncis appellant) succinum asserens, quod flauescit, fieri ex urina maris, album uerò ex urina femine. Quibus refragatur Plinius: quandoquidem ipse manifestè dicat, hoc esse falsum. Quod cum & Diocles, & Theophrastus credidissent) non autem Dioscorides, ut ei falsò Brasauolus imponit de lapidibus lyncis agens) eos eiusdem criminis Plinius accusat. Quod autem Diocles, & non Dioscorides (ut Brasauolus putat) huius erroris accusetur, ostendit ipse Dioscorides libro secundo capite de urina, ubi in eandem Plinij sententiam ueniens, hæc uerba protulit: Lyncis urinam, quam lyncurium appellant, simul ac excernitur, glaciari, coire in calculi duritiam, uulgo creditum est. quare quod de ea proditum est, uanum esse conuincitur. Est enim quod à nonnullis uocatur succinum pterygophoron, ideo dictum, quod pennas ad se alliciat. At cum Brasauolus minus fortasse accurate Dioscoridis uerba legendo percurrisset, dixit de Karabe agens, sensisse Dioscoridem electrum esse lapillum, in quem lyncis urina concreuit. Quod tamen falsum esse facile constat ex prædictis Dioscoridis uerbis. Caterum cum non desint etiam poetæ, qui Phaethontidas non in populos, sed in alnos mutatas fabulentur, Alni quoque historiam, & uires, præcedentibus adnectere non ab re fore existimauimus. Est itaque *ALNVS* (ut Theophrastus est auctor lib. III. capite XIIII. de plantarum historia) sterilis & unigena, natura caudice recto: ligno, medullaque molli, aded ut graciliores uirgæ totæ concauentur: folio pyri, sed ampliore, neruosioreque: cortice scabro, rufoque intus, qua de causa coria tingit: radice summa, nec maiore, quam laurus. nascitur in aquosis, alio nullo pacto. hætenus Theophrastus. Qui tamen eodem lib. cap. XV. non utique pyri folio alnum uirescere tradidit, sed ponticæ nucis. Nec eandem prodidit esse sterilem lib. eodem cap. VI. cum inquit. Terebinthus circa tritici messem, aut paulo serius semen reddit: fraxinus, atque acer æstate: alnus, nux inglans, pyrorumque syluestrium genus quoddam autumno. Quo fit, ut alterum omnino suspicandum uideatur, aut sibi ipsi Theophrastum repugnare, aut eius codicem his locis mendis scatere. Alnus in Italia nascens, folio est coryli crassiore, neruosioreque, materie molli, rubente, in aquosis ferè semper proueniens. Hetrusci uulgò appellant onio: alij uerò in Italia auno. Italica fructum fert uiridem, oblongum, moris forma similem, squamis quam plurimis in se compactis. Maturescit autumno, minuto intus semine, colore in nigrum fuluo. Præfertur lignum ad ædificiorum fundamenta, quæ in fluminibus, lacubus, paludibusque fiunt, quod in aqua nunquam putrescat. Ob id enim expetitur maxime Venetis ad iacienda palatiorum, ædiumque fundamenta, quod crebrò fixa non modo ad æternitatem permaneat immortalis, sed quod ingentes admodum ferat moles. Recentia folia tumores imposita dissolunt, & inflammationes restinguunt. Eadem nudis pedum plantis supposita uiatoribus itinere defatigatis leuamentum præstant. Quin & rore matutino madentia cubiculis ad necandos pulices per æstatem utiliter sparguntur. Præstat cortex tingendis corijs atro colore. Sunt etiam, qui ijs & fructu uiridi utantur, gallarum uice, ad scriptorium atramentum conficiendum, additis gumi, & chalcantbo. Sed nec *BETVLA* omittenda uidetur: quæ cum cortice albo sit albæ populo adsimilis, nunc nobis sese offert describenda. Hæc Theophrasto folio est carya sic Græcis uocata (quid autem sit carya compertum hætenus non habeo) præterquam quod paulò angustiori, cortice autem uersicolore, & materie leui, non nisi ad baculos utili. Plinio lib. XVI. cap. XVII. Betula arbor est Gallica mirabili candore, atque tenuitate: terribilis magistratum uirgis: eadem circulis flexilis: item corbium sportis. Bitumen ex ea Galliæ excoquunt. hætenus Plinius. Betula in Tridentino agro frequentissima prouenit, materie aded tenaci, lentaque, ut ad uasa uinaria cingenda circuli ex ea parati omnium præstantissimi habeantur. Ananij è suis Betulis non modo optimos conficiunt carbones, ad coquenda liquandaque metalla, sed è delibrato, contortoque cortice, faces ad nocturna lumina parant, quæ quod bituminosa pinguitudine redundant, tedæ modo conflagent, & resinosum quoddam picis colore reddunt. Nec fortasse alia de causa Betula dicitur, nisi quod bitumine scateat. Hanc Tridentini corrupta uoce uulgò appellant Bedollo. Gaudet frigido tractu ac niuoso & ideo in Boemia frequentissima: folio est nigræ populi, sed parte prona asperiori, uiridiori que, per ambitum serrato. Sterilis hæc, nec fructum ferens quanquam iulos, ut Corylus edit. Huius caudex terebro perforatus ingentem aquæ copiam reddit, cui uim maximam inesse quidam asserunt ad comminuendos tam renum, quam uesicæ calculos si diutius bibatur. Eadem maculas in cute delet, nitoremque conciliat, oris ulcera sanat collutione ex ea facta. Foliorum succus coagulo admistus, caseos à carie, & uermibus uindicat. Sed iam ad Populos, & ad Succinum nostra reuertatur oratio, in quibus medicinæ nobis reddenda ratio est, ut in omnibus fere facere consueuimus. Nigræ populi prima erumpentia germina, odorata sunt & glutinosa. Expetuntur ad capillorum nitorem conciliandum à mulieribus. Contundunt enim ea cum recenti butyro, & deinde aliquot diebus insolata, à butyro percolant. quo postea capillos inungunt, abluto prius capite. Lybicæ autem populi folia ad ea omnia præstant ad quæ nigræ populi ualere diximus. sed longè inefficaciora creduntur. Primum igitur de uiribus Populi nigræ differuit Galenus libro. VI. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Populi nigræ flores calidi facultate quidem sunt in primo recessu à temperatis: sed in differentia, quæ habetur in siccando & humectando, paulum à temperatis & medijs ad siccus deflexerunt: uerum & subtiliorum potius, quam crassiorum sunt partium. Et folia quidem ipsius quodammodo floribus similia sunt, nisi quod ad omnia imbecilliora, minusque efficacia. Sed & resina eius floribus similem facultatem obtinet, atque etiam calidiorem. Porro semen tum resina, tum floribus & subtiliorum est partium, & exiccantius: non tamen est admodum calidum. Deinde libro VII. eorundem simplicium idem Galenus Populi albæ uires

Brasauoli lapsus.

Alni historia, &amp; uires.

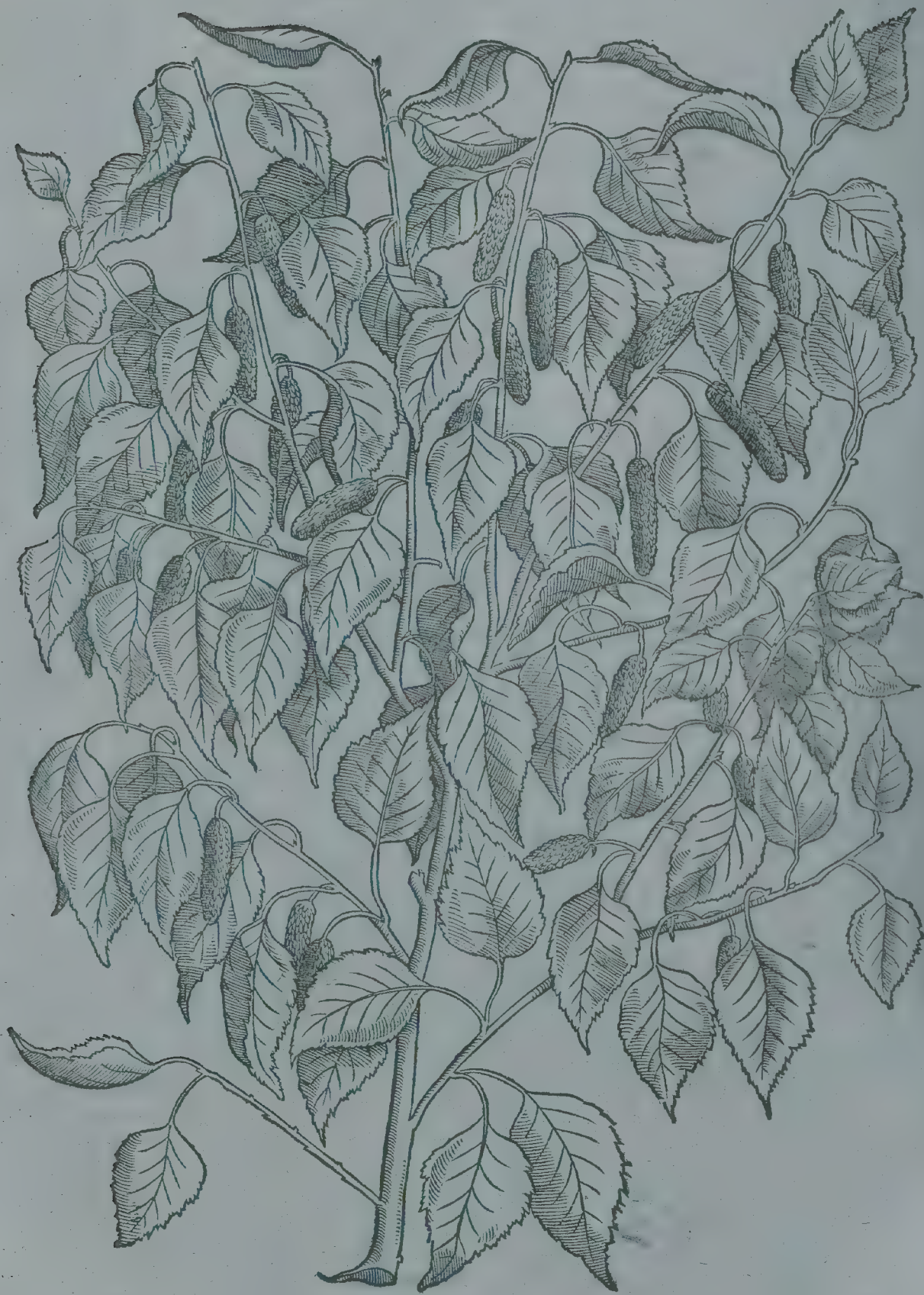
Betulæ consideratio.

Betulæ uires.

Populorum uires ex Gal.



## B E T V L A.



Succini uires.

uires descripsit his uerbis. Populus alba arbor mista quodammodo temperatura est, ex aquea tepida, & terrena extenuata essentia. quamobrem & abstergentis facultatis est particeps. haecenus Galenus de utriusque Populi facultatibus. Atqui praeter ea quae a Galeno de populi facultatibus scripta sunt, sciant hoc uelim rei medicae studiosi, populum albam humo-tenus sectam ad radicem usque & aqua calida, in qua fermentum fuerit dissolutum, perfusam, infra quatrimum fungos copiosos edere, esui quoque gratissimos. Caterum non inuenio Galenum Succini meminisse in simplicium medicamentorum censu, qui tamen lib. VII. cap. IIII. de compositione medicamentorum secundum locos pastillum ex succino confectum ab Asclepiade transcripsit: quem quidem is haemoptoicis, longo tempore tussientibus, & recenter phthysicis, purulenta e pectore difficulter eicientibus, suppuratis, caeliacis, dysentericis, & inflatis conferre tradidit. Atqui referunt Prutheni, in quorum litora fluctus maris succini plurimum expuunt, eius genus quoddam reperiri, quod plane crystallum representat. Huic uim mirabilem mense testantur, quod scilicet faemina deprehendatur an uirgo sit & incorrupta, necne. Nam si ex uino ieiuna exhibi-



ne exhibeatur, efficere aiunt, ut corrupta & uitata protinus urinam reddere cogatur. id quod uirgini euenire negant. Datur succinum magno auxilio tritum duorum cocleariorum mensura, Coli dolore affectis, diebus tribus continuis ante cibum ex tepenti aqua potandum. Idem, & præcipue album, ex aqua frigida potum, sitim illico sedat, & sudorē ualentissime prouocat. Arbor λεύκη Græcis dicta, Latinis Populus alba uocatur: Arabibus, Haur: Italis, Popolo bianco: Germanis, Bellen, Popelbaum, & Sarbaum: Hispanis, Alamo blanco: Gallis, Peuplier. Quæ uerò Ἀγρίος Græco nomine, Latino Populus nigra uocatur: Mauritano, Haur romi: Italico, Popolo nero: Germanico, Aspen, aut Poppel uueiden: Hispanico, Alamo nigrillo: Gallico, Tremble, & Peuplier. Boemice Topel. Quod Græcè ἤλεκτρον καὶ χρυσοφόρον, Latine Electrum seu Succinum dicitur: Arabicè Karabe siue Kakabre: Italicè, Succino, & Ambra gialla: Germanicè, Agstein, aut Roernstein: Hispanicè, Esclarimente, aut Ambar: Gallicè, Ambra: Alnus uerò Græcis dicitur αἰγυρεός Italis Alno: Gallis Aulne: Germanis Erlenbaum: Boemis uulso. Betula autem Græcis Στυάδα dicitur Italis Betula: Tridentinis Bedollo: Germanis Bircken: Boemis Briza: Gallicis Bouleare.

Nomina.

Μάκερ

MACER.

CAP. XCIII.

**M**Acer ex Barbaria aduehitur, cortex flauescens, crassus, gustu perquam astringens. Qui contra cruentas excreationes, dysenterias, & alui fluxiones bibitur.

**N**unquid officinarum Macis, quo myristica nuces prætextus instar conteguntur, Dioscoridis sit Macer, non modò dubitandum est, sed etiam credendum (ut ego arbitror) magnam inter utrumque esse differentiam. Cùm enim Dioscorides dicat, Macer, qui ex Barbaria aduehitur, est cortex crassus, flauescens, & gustu perquam astringens: manifestè declarat, Macerem non esse officinarum macim, quòd hoc tenue sit, gustu feruens, acre, perquam odoratum, amariusculumque. Adde quòd dixerit Plinius lib. XII. ca. VII. Macis ex India aduehitur, cortex rubens, radicis magnæ, nomine arboris suæ: quales sit ea, incertum habeo. Hanc etiãnum differentiam non ignorauit Serapio: nam postquàm tradidisset ex aucto-ritate Isach, Macim esse nucis odoratæ operimentum, dixit secus esse, de quo loquebatur Dioscorides: quippe quòd scriptum reliquerit, Macerem esse ligni corticem, siue corium. Quod cum compertum haberet Auicenna, de utroque seorsum tractauit, & Macim odoratæ nucis inuolucrum ad caput 456. relegauit: Macerem uerò radicis corticem capite 694. sub titulo Thalifar descripsit. Præterea maximo est argumento, quòd Macis & Macer utique inter se differant, quòd Dioscorides, Galenus, & Paulus de odoratis nucibus: quorum Macis est tegumentum, nihil scriptis memoria reliquerint. Quippe si Macer, qui eis conuehebatur, Macis nobis uulgare extitisset, credendum sanè est, quòd cum illo quoque aduectæ essent myristica nuces: quarum illi historiam, & facultatem, cùm sint & in uiribus, & in odore admirabiles, nequaquam describere prætermisissent. De macere Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, hæc scripsit tradidit. Macer cortex est, qui ex India conuehitur, gustu multum acerbo, cum leuicula quadam acrimonia odorata, iucundum sanè redolens, ut pleraque aromata, siue odorata, quæ ex India conuehantur. Videtur itaque & ipse ex mista constare essentia, pleraque terrena frigida, paucula uerò calida, & tenuium partium. Quamobrem ualenter desiccatur, astringiturque: proinde cæliacis, & dysentericis miscetur facultatibus: in tertio exiccantium consistens ordine, in caloris, frigorisque differentia neutrum insigniter efficiens. hæc Galenus. Ex quibus haud obscure colligi potest, quòd Macer longè differat à Maci. nanque ipse gustu non reperio hoc esse adeò acerbum, nec tam leuisculæ acrimoniæ: quin potius si degustetur, linguam, & fauces admodum uellicat: odorem iucundum perfundit, & leuisculum amarorem quadam cum siccitate relinquit. Quod facile ostendit, quòd Macis tantum calidi, quantum sicci conceperit, uel fortasse plus calidi: & quòd pleraque ipsius essentia sit tenuium partium. Idcirco errare non crediderim, qui dixerint Macim odoratum excalfacere, & pariter siccare in fine secundi, uel in principio tertij. Quamobrem id Macer esse non potest, cùm dicat Galenus constare macerem essentia pleraque frigida terrestri, paucula uerò calida. Quibus facile concludi potest, quòd macer à Dioscoride, & Galeno descriptus hoc æuo ad nos non aduehatur: siquidem nullus in officinis reperitur cortex, qui possit maceris historiam explere. Et quauis Monachi illi, qui in Mesuem commentarios scripsere, nullam inter macim, & macerem ponendam esse differentiam pro certo affirmant; nulla tamen auctoritate (quod equidem sciam) aut ratione nituntur. Ceterum haud ignorandum est nec Galeno, nec Plinio, quod dixerint ex India aduehi macerem, Dioscoridem repugnare, cùm ex Barbaria ipse afferri dixerit: quoniam (ut Ptolomæus est auctor) quadam in Indo fluuii insula, uel urbs sita est, quæ Barbaria dicitur, ex qua facile comportabatur macer. Vel quod afferretur ex Arabia eo maris sinu, qui à Barbaria insula Barbaricus appellatur. Quandoquidem (ut inquit Strabo) omnia, quæ in India proueniunt, ea scilicet parte, quæ ad austrum uergit, similiter in Arabia nascuntur. Μάκερ ut Græcis, ita Latinis Macer, atque etiam Machir appellatur: Arabibus, Thalifar: Italis, Macero. Quod Arabibus Bisbese, recentioribus Græcis Μάκας quemadmodum & Latinis, & Italis Macis nominatur: Germanis, Muschaten blumen: Hispanis, Macias, & Macas.

Maceris, &amp; Macis discrimen.

Maceris facultates ex Gal.

Monachorum opinio falsa.

Nomina.

Πτελίς.

V L M V S.

CAP. XCV.

**V**Lmi & folia, & cortex, & rami uim habent spissandi. Folia trita ex aceto ad lepras efficaciter illiuntur: uulnera glutinant, sed multo magis corticis tilia, si fasciæ loco intorqueatur: nam in lori morem flecti potest. Crassior cortex in uino, aut aqua frigida unciatim potus, pituitas trahit. fracta ossa celerius solidescunt, si decocto foliorum, corticis, aut radicis foueantur. Humor in folliculis enascens prima germinis eruptione, cuti illitus nitorem inducit, faciemque splendidiorē præstat: qui dum siccat, in animalia abit, quæ culicum formam gerunt. Folia cùm tenerescunt cocta, olerum more ad obsonia usurpantur.

a ἀκρεῖαρες.  
b μάλλον δὲ ὁ  
φλοιός. meum  
habet exemp.  
& ita Carac.  
Sed rectius uer-  
tisse uidetur  
Ruellius.

Tametsi





Vlmi historia.

**T**Ametsi *Vlmus* notissima omnibus ferè sit arbor; non tamen ob hoc eius historiam silentio inuoluendam putauimus. *Vl* 10  
mi itaque duo sunt genera. Altera montana, altera campestris. Fruticosior hæc, illa uerò auctior. Folium habet indiui-  
duum, leniter circumferratum oblongumque, crispum, scabrumque. Folliculos profert multos, non paruos, subrotundos, ac  
crispos humani scroti effigie in quibus liquor concluditur lentus, ac clarus una cum culicibus compluribus ut in *Terebinthi*  
& *lentisci* corniculis. Ligni materies nervosa, tenax, robustaque: deformis tamen: Montana *Iulos* profert, & deinde semen,  
quod *samarā* uocant. Cortex illi superius asper, crustosusque, & inaequalis. Sed interior, qui lignum ambit; contrario modo  
se habet. Siquidem lentus, & lori modo flexilis habetur. Ideoque *Vlmus*, dicebat *Theophrastus* lib. III. cap. XIII. de plan-  
tarum historia) duobus distinguitur generibus: cuius altera montana, quam *Græci* *επεμνέαν* uocant: altera campestris, *ulmus*,  
proprie uocata: fruticosior hæc, illa uero auctior: folium indiuiduum, leniter circumferratum, oblongius quàm *pyro*, scabrum,  
non læue. Præstat hæc arbor & amplitudine, & celsitudine, non crebra circa *Idam*, sed rara, irriguis amica: materies fla-  
ua, ro-



na, robusta, nervosa, deformis, ut quæ tota cor sit. Vtuntur ea ad fores lautiores: viridis facile ceditur, sicca difficile. Sterilis denique putatur: sed gummi in petiolis gignit, & animalia quadam culicea: cachryes peculiare gerit, autumnus multas, minutas, nigras: ceteris uero temporibus quid ferat, minus animaduersum est. haec Theophrastus. Plinius uero quatuor ulmi genera statuit lib. XVI. cap. XVII. his uerbis. Inter has, atque frugiferas, materie uitiumque amicitia accipitur ulmus. Græci duo eius genera nouere, montosam, quæ sit amplior: campestem, quæ fruticosa. Italia attineas uocat, ex celsissimas: & ex his siccanas illis præfert, quæ non sunt riguæ. alterum genus Gallicas. tertium nostrates, densiore folio, & ab eodem pediculo numerosiore. quartum sylvestre. Attineæ non ferunt samaram, ita uocatur ulmi semen, omnesque e radicibus plantis proueniunt, reliquæ uero semine. hæc Plinius. Qui tamen unâ cum Theophrasto errasse deprehenditur, quod hic ulmum cuiusuis generis sterilem esse scripserit: ille autem quod attineam sic Italiam appellatam, semen nullum ferre prodiderit. Quandoquidem Theophrasto præter id, quod experientia nobis compertum est, repugnat Plinii autoritas: quip-

Theoph. &  
Plinij error.

CARPINVS.





Carpini con-  
federatio.Vlmi faculta-  
tes ex Plin.Vlmi vires ex  
Galeno.

Nomina.

pe qui ulmos omnes præter attineam semine provenire scribit. Plinio deinde, qui attineam semen ferre negat, refragatur Columella lib. v. c. v. I. cum inquit. Ulmorum duo esse genera conuenit, Gallicum, & uernaculum: illud attinia, hoc nostras dicitur. Attiniam ulmum Tremellius Scrofa non ferre samaram (quod est semen eius arboris) falsò est opinatus. Nam rariorem sine dubio creat, & idcirco plerisque & sterilis uidetur, seminibus inter frondem, quam prima germinatione edit, latentibus. Ita que nemo iam ferit ex samara, sed ex sobolibus. Est autem ulmus longè latior, & procerior, quàm nostras, frondemq; incun- diorem bubus præbet. Ulmo folijs fere adsimilis planta est, quam Itali passim CARPINVM uocant, omnibus notissima. crescit hæc in syluis inter quercus, & cæteras syluestres arbores, folijs (ut diximus) Ulmo proximis, sed tenuioribus. Caudice assurgit procero, cortice subalbicante, modicè scabro. Ramos fundit copiosos, robustos, in latitudinem sese diffundentes, foliosos umbratilesque. Ex his per æstatem petioli quidam pendent, in quibus triquetra quadam folia, subpallida, & crassa, folliculari specie, circumquaque racematim dependent, quorum medius apex cæteros longitudine superat. & inter hos par- ua quadam capitula exeunt, cicoris magnitudine, in quibus semen concluditur. Radicibus nititur firmis, crassisque. Ligni ma- teries alba, solida, tenaxque, è qua iuga bouum uilici in Italia parant. Ceterum an hæc Carpinus sit legitima, de qua Theo- phrastus, & Plinius scripsere non parum mihi dubitandum relinquitur: Siquidem utrique Coryla, quam Plinius Carpinum interpretatur, Aceris genus est, à qua (ni fallor) nostra Carpinus omnibus ferè diffidet notis: si tamen arbor, quam passim Acerem appellant, legitima fuerit Acer, de qua iidem scripserunt authores. cum enim illorum neuter Acerem (quod uiderim legerimque) descripserit, quemadmodum nec Carpinus, non habeo sanè quid de eorum Acere affirmare queam. Præterea Theo- phrasto Carpinus materia est flaua, crispasque, cortex uerò paulò scabrior, quàm Tiliæ, crassus, & spissior quam Piceæ, & fle- xui contumacior. Atqui nostra Carpinus alba constat materie, minime crispas, cortice Tiliæ haud scabriore Piceæ tenuiore, & qui detractus faciliè inflectatur. Corticis tamen colore non differunt, cum in utraque cinereus habeatur, aut subalbicans. Adhæc Theophrasto Carpinus rara inuentu est, & riguis tractibus gaudet. Nostra uerò contra syluis ferè omnibus, monti- busque communis, & numerosa habetur, & raro humectis reperitur locis. Verum in hoc tantum conuenire uidentur, quòd è nostrate quoque iuga parentur. Atque ita tot alijs repugnantibus notis, affirmauerim ego nunquam, nostratem, & Theo- phrasti Carpinum, eandem esse arborem, nisi compareat aliquis, qui hæc mihi dubia dissoluat. Dixi sententiam meam. Esto quoque aliorum iudicium. Sed hæcenus de Carpinus, ulmi autem facultates hæc sunt. Folia, & cortex, & rami uim ha- bent spissandi, & uulnera contrahendi. Corticis utique interior tilia, lepras sedat, & folia ex aceto illita. Corticis de- narij pondus potum in hemina aquæ frigida aluum purgat: pituitasque, & aquas priuatim trahit. Imponitur & colle- ctionibus lacryma: & uulneribus, ambustisque decocto fouere prodest. Humor in folliculis arboris huius nascens cuti ni- torem inducit, faciemque gratiorem præstat. Cauliculi foliorum primi uino decocti tumores sanant, extrahuntque per fistulas. Idem præstante tilia cortices. Multi corticem commanducatum uulneribus utilissimum putant. Folia trita, aqua aspersa, pedum tumori. Humor quoque è medulla castrata arboris effluens capillum reddit capiti illitus, deflue- resque continet. Hæc Plinij uerba de ulmi facultatibus lib. xxiii. cap. viii. Ceterum humor in folliculis ulmi contentus (ut ego ex perientia compertum habeo) medetur puerorum enterocelis, si splenia siue linteola in eo madefacta sape inguini partis ruptæ super imponantur, atque inibi subfemorali, quòd Italis uulgo brachiere appellatur, subligentur, & constrin- gantur. Idem liquor uitreo uase exceptus sepelitur in terra, aut fimo, uiginti quinque diebus, ore diligenter obturato, & collocato uasis fundo, super salis communis strato. Fit enim hoc tempore ut fex subsidat, & liquor clarissimus super na- tet. Is ad uulnera recentia conglutinanda adeo efficax est, ut dictu mirum sit, quàm bellè celeriterque id præstet, si cum splenijs; aut confractis linteolis applicetur. Quin & corticis radicum decoctum articulorum duritias emollit, & neruo- rum conuulsiones resoluit, si in fotus, uel balnei modum adhibeatur: item tumores discutit, quos iugi attritus in collo bouum excitauit. Interiores Vlmi radices si diu decoquantur, & iuri supernatans pinguedo colligatur, illinaturque ea sape, locus glaber, à quo pili defluerunt, breui repullulabunt. Eiusdem cortex contusus, & muria usque adeo suba- ctus, ut malagmati similis sit, illitus, podagricos dolores mulcet. Folia Vlmi quæ ad orientem spectant, impari numero decerpta, & cum piperis granis totidem contrita, & ex uino Cretico pota à ieiunis purulentas tusses mirificè iuuant, ut Marcellus est author. Vlmi meminit Galenus lib. viii. simp. medicam. sic inquit. Vlmi folijs quandoque recens uulnus glutinauimus, confidentes adstringentem pariter & abstergentem inesse illis facultatem. Cortex amplius etiam subamarus est, & adstrictorius: itaque cum aceto & lepram sanat. Porro uiridis etià mnum ac recens, si uulneribus uinculi uice cir- cumligetur, ea glutinare potest. Radices eandem uim obtinent: nam & decocto earum quidam perfundunt fracturas, quæ topho, siue callo inducto opus habent. Huius arboris nomen Græcum est πικρία: Latinum Ulmus: Arabicum, Didar, Dirdar, seu Luzach: Italicum, Olmo: Germanicum, Ylmen, Ruffholtz, Lindbast, Yffenholtz: Hispanicum, Vlmò: Gal- licum, Orme: Boemicum Gilm. At Carpinus Græcus Coryla uocatur: Italis Carpino.

Σαρότης ἑύλας.

LIGNORVM MARCOR.

CAP. XCVI.

Cariei ligno-  
rum confid.Vermium li-  
gnorum ulus.

EX caudicibus, lignisque ueteribus caries congeritur. quæ farina modo illita ulcera purgat, & ad cicatricem perducit: serpentia cohibet, si cū pari aniso & uino subacta, linteisq; imposita illinatur.

Non sanè prorsus negligenda est lignorum ueterum, & contabefactorum caries, cum tanta facultate polleat, ut ulcera expurget, solidetque, & eadem serpentia sistat. Quod eò præstat efficacius, si ex lignis arborum colligatur, quæ tum ad stringendi, tum etià abstergendi: uim possident. Quo fit, ut ligni Guaiaci caries cæteris hæc in re faciliè præstet: quippe quæ non mo- dò ulcera, quæ contumacia non sunt, sanat; sed & quæ cacoethe dicuntur, quæque Gallica peste contracta sunt. Quare puden- tium exedentibus ulceribus inspersa mirificè medetur. Ceterum non modò lignorum marcor, siue caries in medicum usum uenit, sed & VERMES in cariosis lignorum caudicibus nascentes, si Plinio credimus, quæ libro xxx. cap. xiii. de his sic



his sic scriptum reliquit. Cossi, qui in ligno nascuntur, sanant ulcera omnia: nomas uero combusti, cum pari pondere anisi, & ex oleo illiti. Delicatiores fuisse hos olim, & in cibis idem posteritatis memoria tradidit lib. XVII. cap. XXIII. cum inquit. Vermiculantur magis, minusue quadam, omnes tamen fere, idque aues caui corticis sono experiuntur. Iam quidem & in hoc luxuria esse cepit, praegrandesque roborum delicatiores sunt in cibo, cossos uocant: atque etiam farina saginati, hi quoque al- tiles fiunt. Quapropter mirum non fuerit, si etiam antiquitas cicadas, quae nondum alas deprompserint, in cibis deuorauerit, Aristotelis testimonio, qui etiam addidit gustantibus esse suauissimas. Sed cur illud admirandum fuerit, si nostris etiam tempo- ribus uermes, qui cariosis caevis innascuntur, magna admodum cum uoluptate a compluribus deuorentur? Galenus cum & ipse ad arborem, ex qua caries decedit, particularem scopum habuisset, lib. VII. simp. med. sic de illa scripsit. Caries ligno- rum, & maxime, quae particeps est adstrictionis simul, & absterfionis, uelut ulmus, expurgat, impletque ulcera humida.

10 *Σαπόνης ἑύλαων* ita Graece dicitur, quod Latine Lignorum marcor, siue caries: Arabice, Nucharer ueasab: Italicè, Tarla- tura del legno: Germanicè, Vuurnmeel: Hispanicè, Carcoma.

Cariei uires  
ex Galeno.

Nomina.

ARVND DOMESTICA.



N. 2 ARVND.



Κάλαμος.

ARVND O.

CAP. XCVII.

<sup>a</sup> Cat. ὑπόλευ-  
πος. i. aliquan-  
tulum tenuis.

**I**N Arundinum genere quædam nastos, id est farctior uocatur, ex qua sagittæ factitari solent. Alia foemina, qua tibiæ ligulas efficiunt. Alia, quod fistulis addicta sit, syringias: cui multum inest carnis, crebris cincta geniculis, ad librorum conscriptionem accommodata. Alia crassa, concaua, apud amnes nascens: quæ à quibusdam cypria, ab alijs donax appellatur. Alia phragmites, seu uallatoria,<sup>a</sup> gracilis, candicans, uulgò cognita: cuius trita radix per se, aut cum bulbis suis illita, spicula aculeosque corpore extrahit: luxata, lumborumque dolores cum aceto mulcet. Virentia folia tusa, & imposita ignibus sacris medentur, & cæteris inflammationibus. Corticis cinere perunctæ cum aceto alopecie sanantur. 10 Paniculæ lanugo, si aures intrauerit, exurdat. Eundem effectum implet arundo, quæ cypria dicitur.

## ARVND PALVSTRIS.



Arundinum



**A**rundinum quinque genera tantum, ueluti notiora hoc in loco à Dioscoride produntur: licet Plinius lib. XVI. cap. XXXVI. & lib. 24. cap. XI. uiginti nouem arundinum species descripserit: inter quas (ut superius diximus) odoratam recensuit, quæ Græcis κάλαμος ἀρωματικός appellatur, in India, Syriaque nascens, odoris iucunditate unguentis accommodata. Quod aperte indicat calamum odoratum esse inter arundinum genera reponendum, non autem inter radices, ut uulgus medicorum, & Brasauolus Ferrariensis contendunt, acori radices pro legitima odorata arundine assumentes. Quæ in Italia frequentissima in uinearum Arundinetis è radicibus geniculis seritur ad uitium palos, ad decem cubitorum altitudinem adolefcit, militaris haste crassitudine, robusta, ac firma materie, inanis tamè intus, compactis per interualla geniculis. Cortice uestitur squammoso, & qui facile auferatur, aspero ac subalbicante. Folia illi sunt longa, milij, Indici æmula, sed latiora, ac longiora, aspera ubique superficie, & acuta circumferentia. radix illi est alba, dura, tuberosa, contortaque, ac geniculata, ut in Iride, sed longè maior, ac robustior. Secantur Arundines quotannis humotenus; sectæque illico regerminant, crescuntque anno toto ad priorem altitudinem, crassitudinemque. Illa, quæ nastos dicitur, solida, farctaque, quamuis gracilis & leuis, in communem sagittarum usum à Syris accepta, non oritur, quod sciam, in Italia, nisi nascatur (ut tradidit Plinius) in Rheno Bononiensi amne. Illa etiam, quæ thelys, hoc est, scæmina appellatur, cuius tantum est usus ad tiliarum ligulas, hæcenus mihi incognita est. Nanque nostra tempestate fiunt eiusmodi ligule ex communibus arundinibus, ex ea scilicet specie, quam Dioscorides uallatoriam nuncupat, qua nostri in uiridarijs, ac hortis in topiarijs extruendis utuntur, ac palos uitibus aptissimos efficiunt. Quod autem uallatoria sit hæc nostra communis, mihi aliquando dubitandi præbuit ansam Dioscorides: quippe qui dicat, eam esse gracilem, & candidam, cum tamen communis nostra sit crassior. Verum cum postea inuenerim Theophrastum scribentem lib. III. cap. XII. de plantarum historia, crassiorē, firmioremque illam arundinem esse, quæ uallatoria nominatur, facile sum ad credendum inductus, hunc Dioscoridis locum esse deprauatum: eoque magis, quod septis, palis, & topiarijs operibus crassæ sunt tenuibus aptiores. Illa uerò, quæ ad scribendum usurpatur, cui authoritatem pennæ derogarunt, plurimis reperitur in locis, estque omnibus notissima: ueluti & ea, quæ Cypria uocatur, in paludibus nascens, & apud amnes. Traditur à pluribus rei agrariæ auctoribus, tum etiam à Plinio, inter arundinem, & filicem herbam intestinum esse odium: proinde arundinem uomeri alligatam filicem in agro destruere, ac enecare prodiderunt. At eò maior arundini cum asparagis intercedit amicitia: nam si serantur in arundinetis, inibi mirifice proueniunt. Quidam præterea prodiderunt, arundines in India ad tantam assurgere molem, ut singula internodia nauigiorum uicem præstent per fluuios, & lacus, ternos homines capiente alueo. At si plura de arundinum generibus quis audire cupiat, Theophrastum legat, qui longiori sermone earum historiam literis memoriaque mandauit. Pota arundinis radix urinam, & menses ciet. Eadem recens tusa scorpionum ictibus utiliter imponitur. Non desunt impostores, qui Arundinum radices combustas pro spodio usurpent. De arundine Galenus lib. VII. simpl. medic. hæc scripta reliquit. Calami phragmitis radicem cum bulbis aculeos, & stipites ex alto extrahere quidam scripsere, ceu trahendi quædam uis ei inesset. Nos tamen eius rei periculum non fecimus: uerum quantum gustu liceat conijcere, abstergentem facultatem possidet non paucam, minimeque acrem. Ceterum folia ipsa abstergentis sunt facultatis. Cortex uerò eius combustus admodum tenuium partium, & digerentis facultatis efficitur, adiunctum habens absterforium quiddam, ut exiccet, & excalfaciat tertio quodammodo ordine, plus tamen desiccet, quam excalfaciat. Vitandum autem est eius id, quod anthelen uocant: nam si in aures incidat, ad eò tenaciter adhærens affigitur, ut auelli non possit, auditumque uitiatur: quamobrem sæpissime exurdat. Arundo sic Latina uoce uocatur, ut Græca κάλαμος: Arabica, Casab: Italica, Canna: Germanica, Kor: Hispanica, Cannas: Gallica, Vng roseau: Boemica, Trest.

Arundinum consideratio.

Arundinis. & filicis odium.

Arundinis uirtutes ex Gal.

Nomina.

Πάπυρος.

PAPYRVS.

CAP. XCVIII.

40

**P**apyrus, qua chartæ fiunt, nullis non cognita, præcipuè in medicina utilitatis ad laxandas fistulas: madefacta lino inuoluitur, usque dum inaruerit: constricta enim, atque immissa in hiatum humore completur, & intumescendo fistulas aperit. Habet nescio quid alimenti radix: itaque Aegyptij eam mandunt, succum tantum deuorantes, & mansam expuunt. Ipsius radicibus pro ligno utuntur. Cræmate papyri cinis depascentia ulcera cum omnium partium, tum oris maximè, cohibet: uerum melius id combusta charta præstat.

**Q**ualis Papyrus sit, Italia nescit: siquidem (ut Theophrastus est auctor lib. III. cap. IX. de plantarum historia, & Plinius lib. XIII. cap. XI.) Papyrus in Italia non nascitur, sed in Aegypto quibusdam in locis tantum prope Nilum fluuium, quiescentibus Nili aquis, ubi hæc euagata stagnant, duo cubita non excedente altitudine gurgitum: brachiali oblique radicis crassitudine, triangulis lateribus, decem non amplius cubitorum longitudine, in gracilitatem fastigiatum, thyriformi modo cacumen includens: semine nullo, aut usu eius alio quam floris ad deos coronandos. Radicibus incolæ pro ligno utuntur, nec ignis tantum gratia, sed ad alia quoque utensilia uasorum. Ex ipso quidem papyro nauigia texunt: & è libro uelategetesque, necnon & uestem, etiam stragulam, ac funem. Mandunt quoque crudum, decoctumque, succum tantum deuorantes. Nascitur & in Syria, circa quem odoratus ille calamus lacum. Nuper & in Euphrate nascens circa Babylonem Papyrus intellectum est eundem usum habere, quem chartæ: & tamen adhuc malunt Parthi literas uestibus intextere. Præparantur ex eo chartæ dinisæ acu in prætenuas, sed quam latissimas philuras. hæc Plinius. Qui deinde sequenti capite fusius docuit Papyri conficiendi rationem, his uerbis. Post hanc papyrus est, extremumque eius scirpo simile, ac ne funibus quidem nisi in humore utile. Texunturque omnes tabulæ madentes Nili aqua. Turbidus liquor uim glutini præbet, cum primò supina tabula scheda adlinitur longitudine papyri, quæ potuit esse, resegmentibus utrinque amputatis. Transuersa postea crates peragitur: premitur deinde prælis, & siccantur sole plagulæ, atque inter se iunguntur. proximarum sem-

Papyri consideratio.

Papyri conficiendi ratio.



per bonitatis diminutione ad deterrimas. Nunquam plures scapo, quàm uicena, magna in latitudine earum differentia  
 XII I. digitorum optimis. Hactenus de papyro Plinius. Videntur & Papyri quoddam esse genus, tenuia, leniaque illa folia  
 è iuncea quadam planta prodeuntia, quæ ab insulis diui Thomæ, Brasiliæ, & Mederæ, ad nos conuehuntur, sacchareis ut uo-  
 cant panibus inde delatis circumuoluta. Quandoquidem fragmentum retinemus à clarissimo medico Luca Ghino Pisis ad nos  
 missum, nigris rubrisque Arabicis characteribus manu scriptum. Quod clarissimum præbet indicium, earum insularum in-  
 colas tenuissimis his folijs, pro papyro passim uti. Veruntamen hoc non esse papyrum, è quo antiquitas suas confecit char-  
 tas, certò scimus, quòd hoc arte (ut Plinius est auctor) fieret, illud uerò tale à natura producat, & proprium suæ stirpis  
 sit folium. Antiqui itaque ex Papyro chartam facitabant, quemadmodum nos ipsam ex contritis linteis conficimus: unde  
 hactenus antiquum retinens nomen, etiàmmum Papyrus apud plerosque dicitur. Credidere nonnulli, ueram esse Papyrus  
 arundines illas, quas Indicas uocant, quibus imbecilles principes, atque hierarchæ, prelati uulgò dicti, ad ægram senectutem 10

Indica arundo.

### M Y R I C A.



fulciendam



fulciendam pro scipione utuntur, materiem auro, uel argento succingentes. Quod tamen asserere non ausim, nec utique re probare, cum huiusce rei certam cognitionem adhuc assequi non potuerim. Papyri meminit Galenus lib. VII. simpl. med. sic inquit. Papyrus ipsa quidem per se in usum medicinale non uenit, at macerata, aut uita utilis efficitur. Igitur oxycrato, uinôue macerata, recentia ulcera glutinat, maximè in circulum circumposita. Verum hic quidem est, cœu materia, quæ medicamina sanantia accipiat: at ubi uita fuerit, medicamen est exiccatorium, uelut & charta combusta cinis, nisi quatenus inferior est, quàm papyri. hæc Galenus. Caterum animaduertendum est, quod nostri usus charta, quæ ex ueteribus conficitur linteis, iisdem non pollet facultatibus, quibus ea commendatur, quam ueteres ex papyro arbore parabant. Quo fit, ut dubium mihi sit, quonam modo parari possit illud Galeni medicamentum, quod de charta combusta dicitur, ulceribus sordidis, & sinuosis utilissimum: itemque pastillus Faustini a Paulo lib. VII. traditus. Πάπυρος Græcis, Latinis pariter Papyrus appellatur: Arabibus, Burdi, seu Berdi: Italis, Papiro.

Papyri uires ex Galeno.

Nomina.

Μυρίκη.

MYRICA.

CAP. XCIX.

**M**Yrica, seu tamarix, [arbor uulgo cognita] est, cum apud pigras, & stagnantes aquas enascatur, fructum quasi florem ferens, compage muscosum. Aegyptus, Syriaque alteram gignunt mitiorem, syluestri cætera similem. Fructum parit gallæ proximum, inæqualiter astringentem gustu: quo conuenienter utimur uice gallæ in medicaminibus oculorum, orisque. Datur cruentæ excreationi in potu, & coeliacis, & contra profluuia foeminarum; regium morbum; & phalangiorum morsus: illitus tumores inhibet. Cortex in eisdem usus adhibetur. Decoctum foliorum cum uino potum; lienem absumit: ad dolorem dentium in collutionibus salutare, & mulieribus fluxione uulvæ opportunis in defectionibus: phthiriasi, lendibusque circumfusum prodest. Abundantiam foeminarum sistit impositus arboris cinis. Potorios calices è caudice lienosis moliuntur, quò datus in his potus proficiat.

Orib. non habet.

**V**Rbana Myrica, quod sciam, non nascitur in Italia: quanquam in Aegypto, & Syria gignitur. Quæ uerò alicubi reperitur in hortis, & in quibusdam uiridarijs mitior reddita, non alia est, quàm syluestris, in locos mitiores translata. Cuius rei certo sunt indicio fructus, & flores, quos omnino syluestribus similes profert, non autem gallæ modo, ut domestica. Umbra arboris insigni proceritate sæpe per æstatem Romæ me oblectatum fuisse recordor ad Tyberis ripas, in hortulo quodam hospitalis Sancti spiritus. quæ etsi domestica haberetur ab omnibus; florem tamen, & fructum ferebat syluestri similem. Hæc in fluminum ripis frequentissima nascitur in Italia. Quare non potui non admirari Dioscoridem: quippe qui dicat tantum nasci Myricam apud paludes, ac resides aquas, cum oppositum sanè eueniat in Italia. Quod me sæpius adduxit, ut crediderim, aut Dioscoridis codicem hoc loco deprauatum esse, aut in Græcia secus, quàm in Italia myricam proximè stagnare ac paludes oriri. E' myrica trunco alui excauantur (ut Columella scribit) aquaque replentur, ut subinde postea bibant sues: nam hoc potu splenis incremento sanantur, quo morbo æstate maximè torquentur, dum, quæ eorum est pabuli insatiabilis auaritia, arborum fructus confectantur, qui plurimi eo tempore propter ariditatem in terram decidunt. Porro myrica cinerem omnia ulcera ignis exustione contracta, efficaciter exicare auctor est Serapio. Folia simul cum tota planta fotu frigidas collectiones inhibent, ac reprimunt. Rami concisi, ex aceto illiti Lienem attenuant. Datur ramorum cortex ad diuturnas alui fluxiones. Fructus potui datus confert uipereis morsibus. Elephantiasim ex lienis uitio obortam myricæ radicem decoctum, & cum passis uuis epotum sanare tradidit Alcanzias Arabs: id quod se uidisse ait in duabus mulieribus, quæ hac labe laborarunt. Ex quo mihi persuasum est, id non incongruum in Gallica peste fore medicamentum, Guaiaco forsitan ligno non absimile. Myricæ radices pro odorata casia uenditabant impostores. Sed postquam fraus à peritis medicæ materiæ uiris deprehensa est, eius in officinis usus penitus exoleuit. Meminit myrica Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Myrica abstergentis est, ac incidentis facultatis, absque perspicua desiccatione: habet uerò etiam adstrictionem nonnullam. Has ob qualitates, facultatesque admodum prodest lieni indurato decocta cum aceto, aut uino, siue radice, siue folijs, siue extremis ramulis: sanat porro dentium dolores. Caterum fructus, & cortex non paucâ sortita sunt adstrictione, adeo ut gallæ omphacitidi proxima sint, nisi quod acerbitas euident est in galla, sed myricæ fructui temperatura inest inæqualis: immista est enim naturæ eius multa partium tenuitas, atque uis abstergendi: quod sanè gallæ non accidit. Attamen ubi galla forte ad manum non erit, eo uti liceat ad omnia, ad quæ illa utimur, in eisdem & cortice. Porro myricæ combusta cinis admodum desiccatorie facultatis est, plurimam habens abstergendi facultatem, pauxillam adstringendi. Μυρίκη arbor ita Græcè uocata, Latine Myrica, & Tamarix nuncupatur: Arabice, Tarfa, seu Carfa: Italice, Tamarigio: Germanicè, Tamariscken, aut Porst: Hispanicè, Tamargueira, & Tamariz: Gallicè, Tamarisc.

Myricæ consideratio.

Myricæ medicinx.

Myricæ uires ex Galeno.

Nomina.

Ερίκη.

ERICA.

CAP. C.

**E**Rica fruticosa arbor, myricæ similis, longè minor. cuius flore apes reprobum mel efficiunt. Tam flos, quàm coma serpentium ictibus illitu medetur.

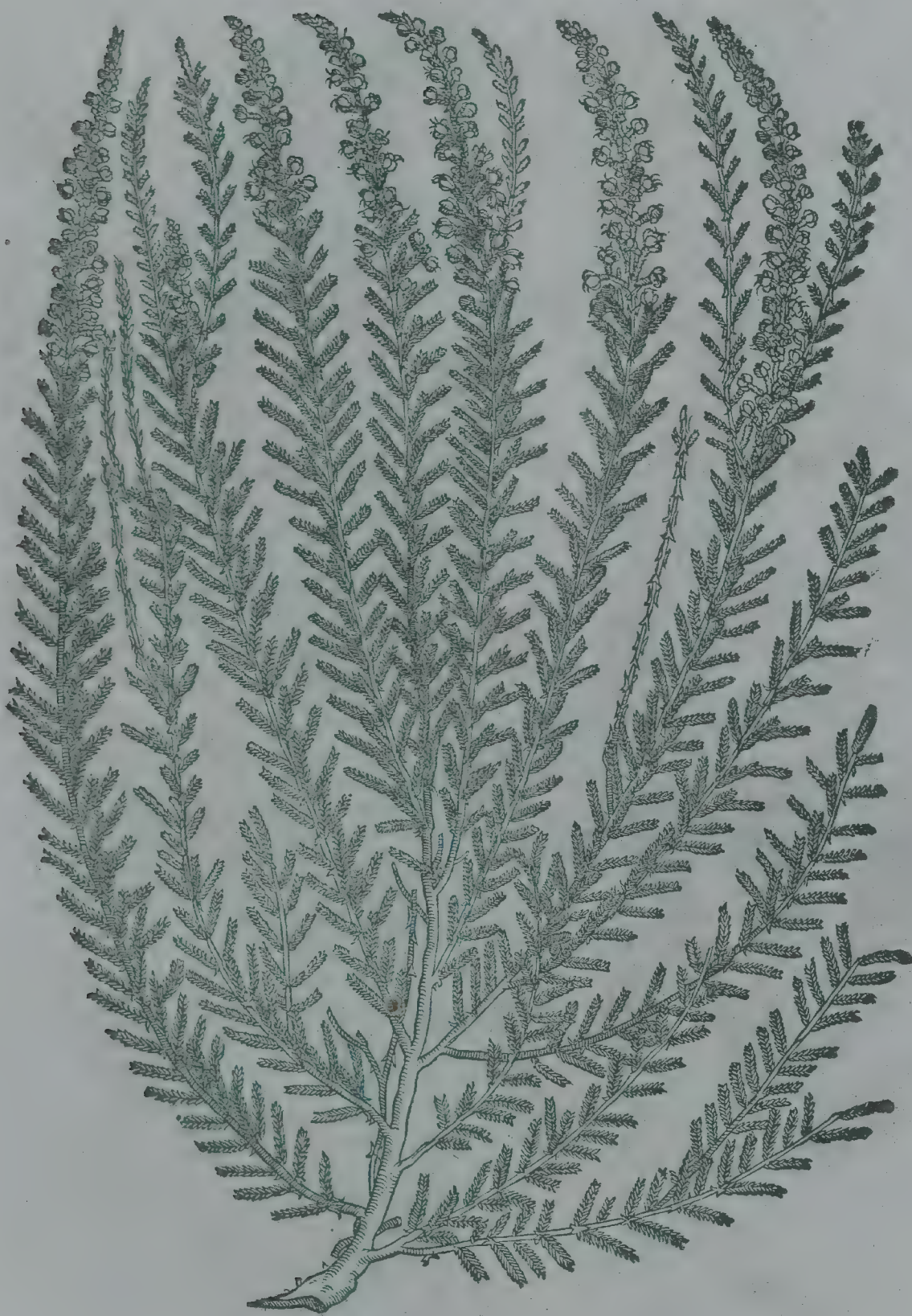
**E**Rica stirps fruticosa Asia, Græciæque fruticibus ascribitur. Hæc (ut plantarum scriptores asserunt) bis anno floret. quo fit, ut prima, & ultima habeatur, quæ inter syluestres stirpes floreat. Plinius lib. XXI. cap. IX. Ericam describens inquit. Ericen Græci uocant fruticem non multum à myrice differentem, colore roris marini, & penè folio. Hanc aduersari serpentibus tradunt. hæc Plinij uerba. Verum non ob id facile fuerit affirmare, quænam planta nobis legitimam Ericam præ se ferat, cum tam paucis notis describatur ab omnibus: tametsi hæc, cuius hic figuram appinximus, nil aliud, quàm

Ericæ consideratio.

N 4 Ericam de-



## ERICA PRIMA.

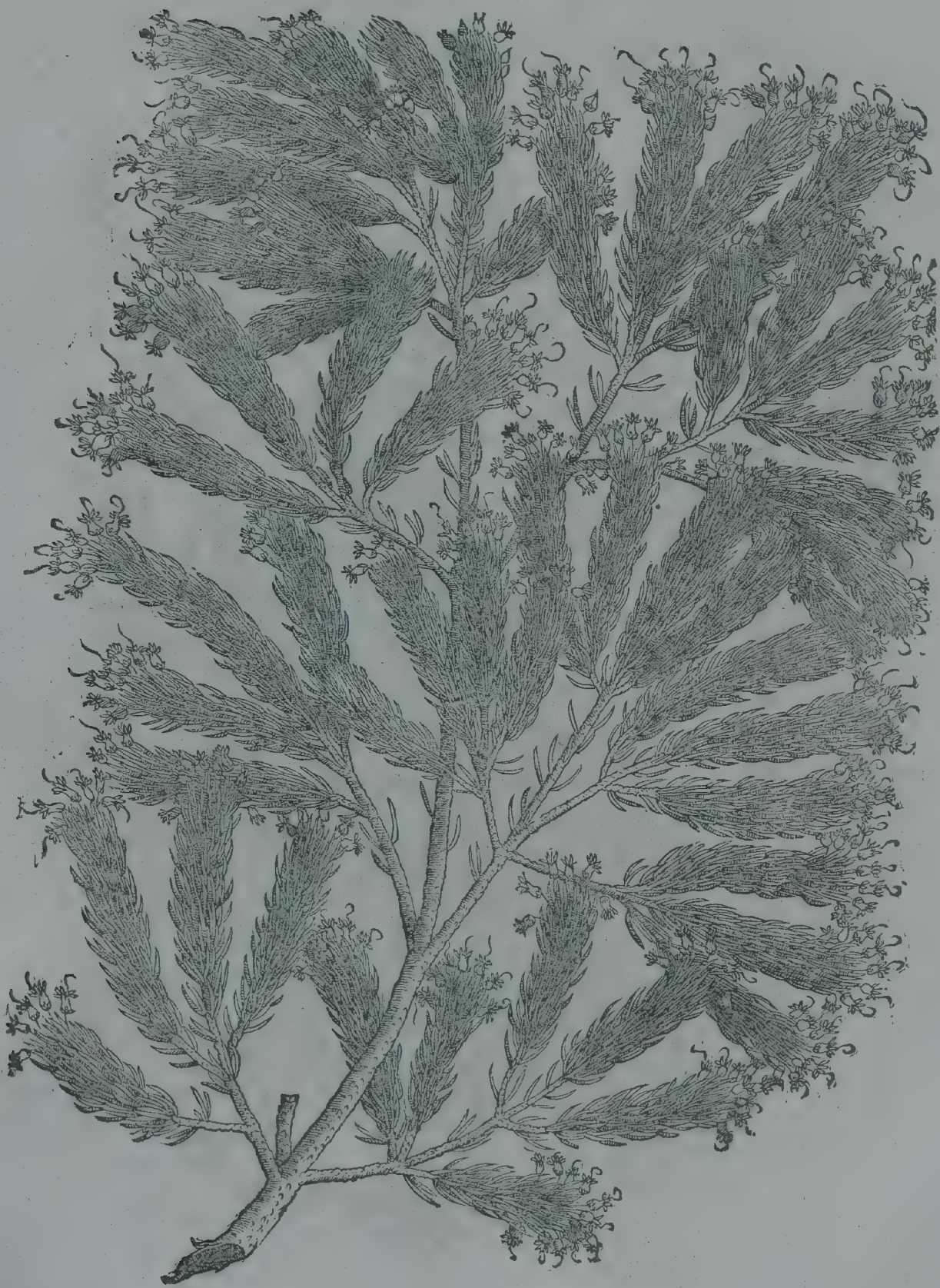


Mel ericeum.

Ericam designare videatur. Siquidem fruticosa est planta, semicubitalis, colore roris marini, folijs serè myricæ, cui eam 10  
 Dioscorides assimilat: uere primo & autumnno florens, quod huius fruticis proprium est, si rei herbariæ scriptoribus est  
 adhibenda fides. Adde, quod huiusce flores autumnno maximè depascantur apes, ea fortasse de causa, quod non modò Erica  
 prima sit, & ultima sylvestrium, quæ floreat; sed quod etiam diutius floribus quàm plurimis ornetur, nempe autumnno toto,  
 & ad hyemem usque. Vnde mel, quod ex ijs apes faciunt, ericeum (ut Plinius est author) antiquis appellatur, quod conuehi  
 tradidit post primos autumnni imbres, cùm erica sola floret in syluis. Præterea cùm lib. I I I. scribat Dioscorides, corim, hy-  
 pericum aliquibus uocatum, fruticem esse folio ericæ, minore tamen, sitque hæc cori folio admodum similis, magis adhuc  
 inclinauit animus ad credendum, hanc esse Dioscoridis ericam. His ergo rationibus adductus non temerè factum putauimus, pro  
 legitima erica huius effigiem expressam dare. Oritur hæc frequentissima in Goritiensi agro eo præsertim tractu, quæ à Di-  
 no Andrea (ita appellatur uicus) ad Vipacum fluium itur. incolæ uernaculo sermone eam nominant Grione. Sed in Hetru-  
 ria longè



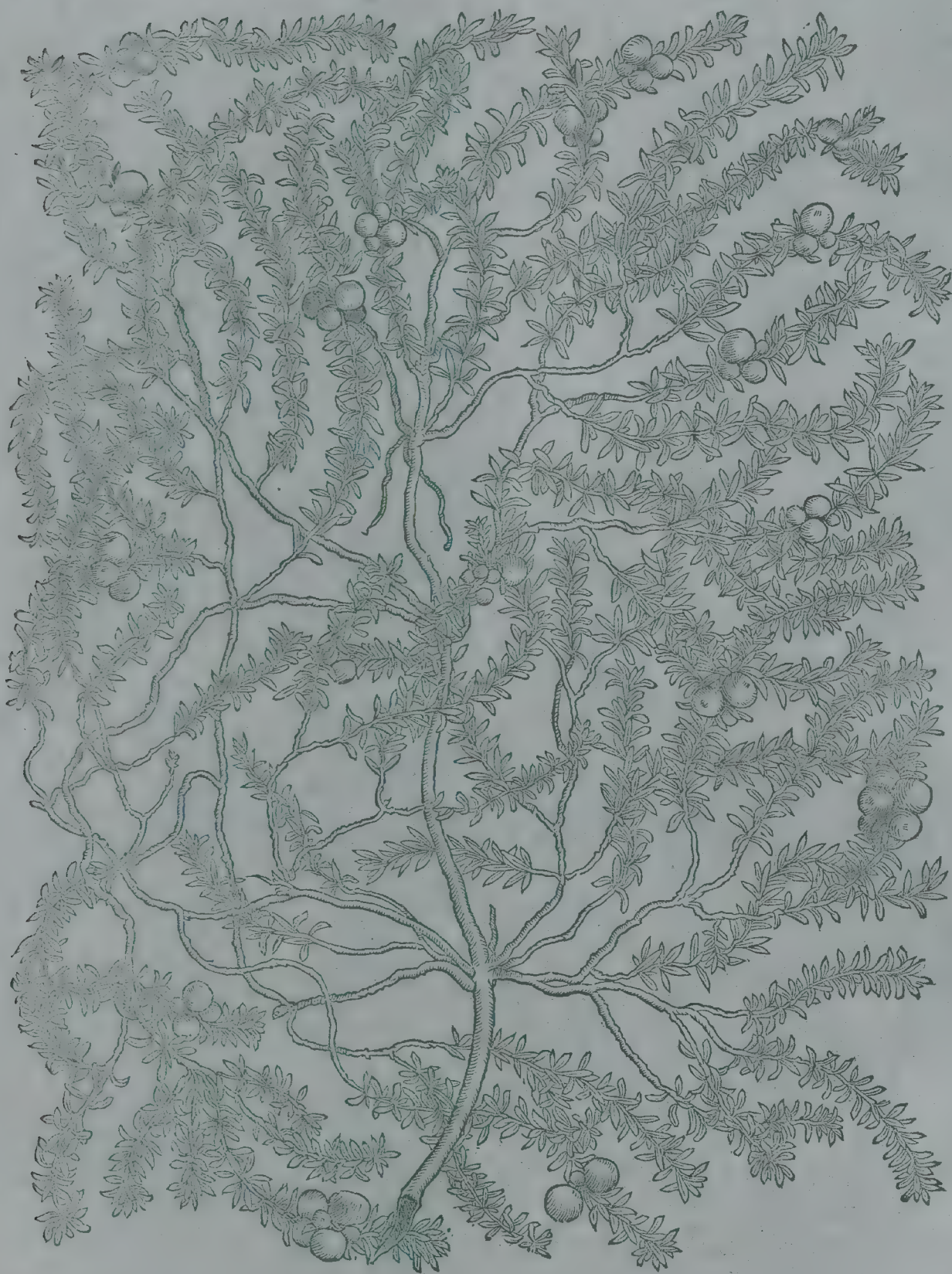
## ERICA SECUNDA.



IO ria longè magis adolescit, fiuntque ex eà scopæ aptissimæ ad mundandas aedes, & ob id vulgò hæc planta propriè uocatur Scopa. Marcellus, nescio qua ratione ductus, ericam magno errore genistæ speciem putat. Ericam aliam: cuius etiam hîc imaginem exhibemus, ut quæ fortasse non minus, quàm antedicta, ueram referat, misit ad me Gabriel Fallopius Mutinensis medicus singularis ingenij & eruditionis, dum Patauî honorificè humani corporis dissectionem & materiam medicam proficetur. Est & planta in montibus nascens, qui Boemiam à Silesia determinant, & à quorum fontibus Albis fluius originem ducit humi procumbens, & latas occupans areas, folio penè vulgaris Ericæ, quæ baccas edit purpureas, Iuniperinis haud minores, sed molliore pulpa, lenta, & colore subuirescente ut in pruno. Ramis est lignosis, ex atro rufescentibus, flexilibus, obsequiosisque; flores uidere non licuit, sed ipsam tantùm bacciferam mense Augusto. Hanc Ericam bacciferam appellandam duximus. Quam unâ cum altera à Fallopio mihi missam libenter depingi curauimus, atque in medium proferre libuit, ut rei herbariæ peritos in his, quemadmodum & in cæteris plantis, indices constituamus: quorum sanè iudicio subscribent studiosi,



## ERICA BACCIFERA.



Ericæ facultates ex Gal.

diōsi, quibus nos quidem, quantum labore atque industria consequi possumus, non grauamur prodesse. Ericam paucis per- 10  
strinxit Galenus libro v i. simplicium medicamentorum, sic inquit. Erica digerendi per halitum facultatem obtinet. Flo-  
re eius potissimum, ac folijs utendum. hæc Galenus. Caterum aqua, in qua vulgaris Erica, decocta sit, sumpta tepida tam ma-  
ne quam uesperis triginta dies quinque unciarum pondere tribus horis ante cibum, ualet ad uesicæ calculos comminuendos &  
expellendos. Verum post id tempus malè affecti in balneum decoctionis eiusdem plantæ ingredi, atque inibi dum morantur,  
super Ericam decoctam sedere debent: idque pluries repetendum est. Equidem noni aliquos, qui seruata recta uictus ratione,  
hoc tantum potu uesicæ calculum in minimas partes comminutum eiecerunt. Florum decoctum potum lumborum & uentris  
doloribus succurrit: foliorum succus oculorum imbecillitatem sanat, si guttatim insilletur. Planta hæc, quæ Græcis ἐρίαν,  
Latinis item Erica nominatur, pariter & Italis: Heyden, Germanis: Queiro, Hispanis: Bruyere, Gallis, vures.

Nomina.

ACACALIS



Ἀκακάλις.

ACACALIS.

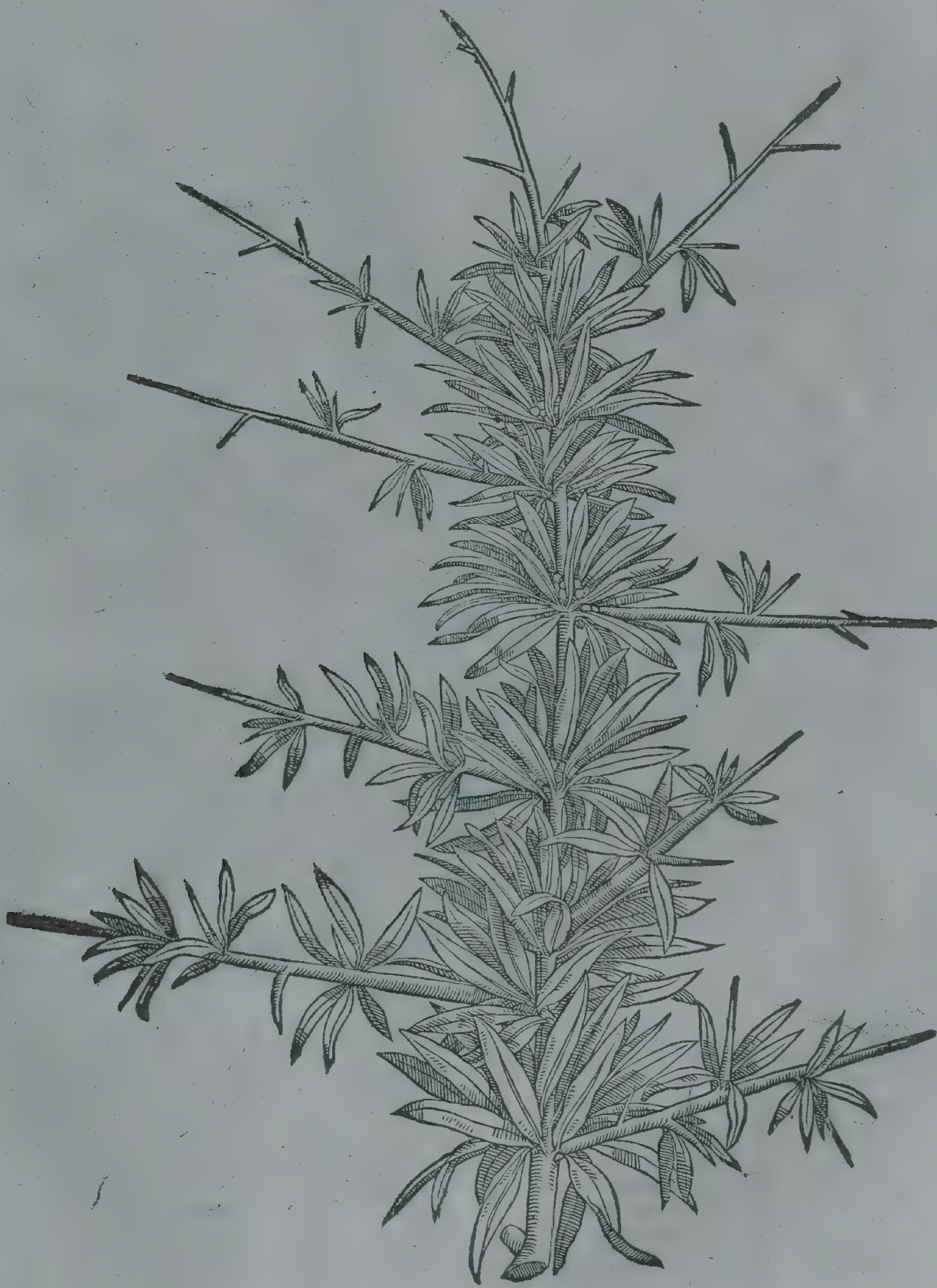
CAP. CI.

**A**cacalis fructus est nascentis in Aegypto fruticis, <sup>a</sup> seminis myricæ quadantenus similis. Cuius aqua, in qua maduerit, ad collyria additur, quæ ad excitandam oculorum aciem conueniunt.

<sup>a</sup> Meum exē.  
ἐοικώς κατὰ  
τὴ τῶ μυρικῆς  
καρπῶ. i. qua-  
dantenus simi-  
lis est myricæ  
fructui.

<sup>10</sup> **A**cacalim Aegyptia arbusculæ semen ad nos hac ætate conuehi non equidem arbitror. quippe quod inter semina, quæ peregrina nobis importantur, nullum adhuc repperim, quod Acacalim legitime referat.

RHAMNVS PRIMVS.



Rhamnus



P. *dures.*

RHAMNVS.

CAP. CII.

Et aculeos, non  
legit. Orib.

**R**hamnus fruticat in sepibus, ramos ferens rectos, [ & aculeos ] in acutæ spinæ modum: folijs paruis, oblongis, subpinguibus, teneris. Alterum ei genus candidius. Tertium nigrioribus, latioribusque folijs constat, & quadantenus rubentibus: cuius rami quinûm ferè cubitorum longitudinem implent, spinosiores quidem, sed infirmioribus, minusque rigentibus aculeis. Fructum edit latum, candidum, tenuem, folliculari specie, uerticillo similem. Omnium folia igni sacro, & serpentibus ulceribus, efficaciter illinuntur. Fama est ramos huius ualuis, fenestrisve impositos, ueneficia depellere. 10

RHAMNVS SECVNDVS.



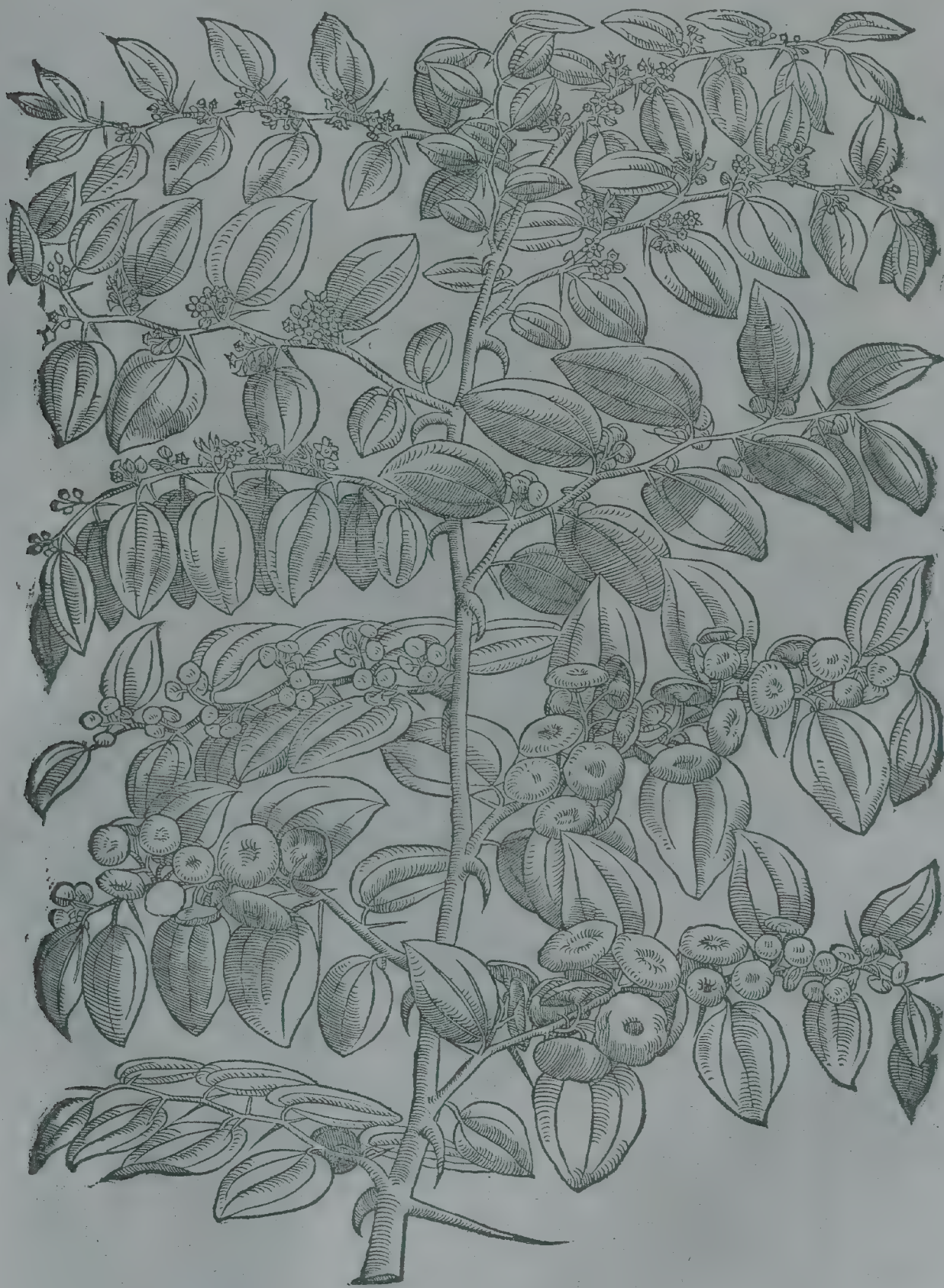
Rhamni



**R**hamni tria genera facit Dioscorides, ac etiam eum sequutus Oribasius. Primum, & tertium ubique in Hetruria fruticant. Illud priuatim in sepibus nascitur, quo nostrates mulieres utuntur ad insolandas fici: siquidem eas ad-  
 10 huc recentes longis huiusce fruticis aculeis perforant, & ad solem appendunt. Fert aculeos in acuta spina modum: folia oblonga, mollia, subpinguia: corticem habet album, lauemque, & rubentes inter folia baccas. Hoc, quod nigrius est (ut etiam Dioscorides inquit) quinam ferme cubitorum altitudine attollitur, infirmioribus aculeis, alijs rectis, alijs incuruis, folijs latoribus, solidioribus, nervosioribusque: floribus muscosis, subcroceis. fructu tenui, folliculari specie, rotundo, uerticillo non absimili. in cuius medio nucleus est durus ac rotundus. Ciceris ferè magnitudine, in quo semen concluditur, lentis instar compressum, rubro cortice, & alba intus medulla. Secundum uerò genus, quod cæteris candidius est, ad nos misit clarissimus medicus Lucas Gbinus, cuius etiam hîc effigiem damus. Verum non desunt recentiores quidam rei plantaria studiosi, qui censent tertium Rhamni genus, Dioscoridi esse adulterinum, quod (ut ipsi aiunt)

Rhamnorum  
consideratio.

## R H A M N V S T E R T I V S .





infructus descriptione non desit contradictio. Namque ipsi ita legunt. καρπὸς δὲ πλατὺς λευκὸς λεπτὸς ὡς δουλὰ καὶ δὲ εἰκὼς ἀσφοδέλου. Id est fructum edit latum, candidum, tenuem, ueluti folliculum *Asphodelo* similem. Quae comparatio adeo absurda uidetur (ut illi contendunt) ut nihil prorsus *Dioscoridis* lectionem resipiat. Quippe quod *Asphodeli* fructus, nullam penitus habeat folliculi speciem, nec latus aliqua ex parte uideatur, nec tenuis, nec candidus, sed uiridis, & globuli instar rotundus. Quae fortasse argumenta possent facile nonnullos in eorum trahere sententiam, quam nos minime probamus. Siquidem *Oribasius* qui plantarum historias perquam fideliter ex *Dioscoride* transcribit, non legit εἰκὼς ἀσφοδέλου, Sed εἰκὼς σφοδύλου, ut etiam legit antiquus *Dioscoridis* codex, cuiusmodi exemplar habuisse *Ruellium* haud ambigo, quippe qui uerterit. Fructum edit latum candidum, tenuem folliculari specie uerticillo similem, quo scilicet utuntur in fufis mulieres. Quae quidem nota in tertij *Rhamni* fructu manifestè deprehenduntur. Fideiores codices habuere quoque *Marcellus Virgilius*, & *Cornarius*: quippe qui una cum *Ruellio* uerterunt uerticillo similem: atque eorum impugnaverunt opinionem, qui deprauata lectione decepti, antea longè à *Scopo* aberrauerant. Nota enim, quibus *Rhamni* fructum describit Dio-

10

## SPINA INFECTORIA.





scorides ad fusorum uerticillos manifestè pertinent, quorum figura, authore Theophrasto, natura pluribus plantis semina dedit. Hos itaque, qui tertium Rhamnum Dioscoridi adimunt, nullam aliam ob causam id moliri crediderim, quam ut hoc Rhamni tertium genus Dioscoridi legitimum, Paliurum confingerent. Sed hallucinari eos, uel potius eorum fallaciam a nobis deprehensam, is facile coniciet, qui apud Theophrastum libro tertio, cap. 17. de historia plantarum legerit paliurum ἐν λοβῷ proferre semen. id est in siliqua prælonga fabæ instar, non autem in fructu rotundo, ac uerticillato, qui non uere folliculus sit, sed follicularem quandam referat speciem, & ut propriè Dioscorides inquit θαλασσῖος. Græcis enim scriptoribus λοβός longam, uel oblongam siliquam in plantis designat Suida, & Phauorino testibus, ut fabæ folliculi sunt, & Terebinthi Cornicula, non autem rotundum fructum uerticilli faciem referentem. Quod uerò Paliuri fructum siue folliculum ob longum sit, id quidem manifestò testatur idem Theophrastus lib. 3. cap. 11. de Plant. hist. de Acere scribens. Ibi enim Acerem fructum ferre ait oblongum, Paliuro similem. Obstat præterea ne tertium hoc Rhamni genus Paliurum esse possit, ipsum quoque semen, quod non ἐν λοβῷ, sed in duro, ac rotundo, concluditur officulo, in ipsius uerticilli centro latescente, fungosa quadam pulpa exterius obducto, triplici intus cavitae diuiso, ubi semen ipsum se continet, ac latitat, lentis instar compressum, rufa ac læui cuticula contextum, alba dulcique intus medulla, non autem fuliginosum, & pingue, ut de Paliuri semine scribit Dioscorides. Quæ omnia maximo sunt argumento, falli proculdubio, qui putant hoc tertium Rhamni genus Dioscoridi adulterinum esse, & plantam, quam nos tertium Rhamnum esse non dubitamus Paliurum esse contendunt. Ceteram Ruellium deceptum esse crediderim, quippe qui Rhamni genus eā esse stirpem arbitretur, quā nos uulgari sermone spin-  
10 merlo, Lōgobardi Venetique Spin ceruino, Foroiulenses uerò Spin guerzo appellant. Hæc enim folijs est latis, pyri quodantenus modo: fructu ligustri effigie, baccarum instar, cuius succo utuntur pictores, ubi colore uiridi inficere sit opus. Quamobrem hanc plantam nobis spinam infectariam appellare libuit. Fit è baccarum huiusce arboris succo  
20 liquor aluum exoluens, qui diu asseruari potest, hoc modo: Sumito succi baccarum probè maturarum (id nanque fit circa calendas Octobris) libras duas (Atqui anteaquam succum prelo extrahas, baccas semicontusas quaternis diebus in fistili uitreato macerari per sese in calido loco permittito) quibus addito sacchari optimi sesquilibram, uel mellis electi probè despumati tantundem. Deinde lento igne decoquito ad Iulapij uel sirupi spissitudinem. demum linteolo rariore colato, addito quæ pulueris Cinnamomi selectissimi, Gingiberis, cuiusque drach. quatuor, Caryophyllorum drach. duas, & mundo uase asseruato. Datur potandum uncie quantitate, & usque ad drach. decem. Educt enim facile pituitam, & crassos, ac lentos humores. Ideo podagricis bellè confert. Aberrasse præterea Ruellius deprehenditur, quòd Theophrasti testimonio ea de Rhamni fructu tradiderit, quæ statim Theophrastus absoluta rhamni historia de paliuro differuit. Sed in errore longè maiore uersantur Monachi, qui in Mesuem commentarios edidere, cum Rhamnum existimauerint rubum quendam, qui humi repens, incultisque proueniens, mora cæruleo potius, quam nigro colore profert. Rhamni meminit Galenus lib. VIII. simplicium  
30 medicamentorum, sic inquit. Rhamnus desiccata, & digerit excessu secundo, refrigerat in primo completo, aut secundo incipiente. proinde herpes sanat, & erysipelata non magno opere calida. Ceterum ad hæc teneris utendum est folijs. Huic plantæ nomen Græcum ἡλίμος: Latinum, Rhamnus: Mauritanum, Nausig, siue Nausegi: Italicum, Rhamno, & Mar-  
ruca: Hispanicum, Scambrones. Spina autem Infectaria Italis dicitur spino merlo, spin zerbino: Germanis Creutz-  
beer: Boemis Bodlak.

Ruellii error.

Spinæ infecto-  
rix succus, &  
eius uires.

Monachorum  
error.  
Rhamni uires  
ex Gal.

Nomina.

ἡλίμος.

HALIMVS.

CAP. CIII.

**H**Alimus frutex est sepimentis idoneus, similis rhamno, sine spinis, folijs oleæ, sed latioribus. Na-  
fcitur in sepibus. † & maritimis. Folia decoquuntur ciborum gratia. Radix conuulsa, rupta, tormi-  
naque mitigat, drachmæ pondere in aqua mulsâ pota: eadem lactis ubertatem facit.

† καὶ κρημνῶτε  
addit Orib. i.  
eminentibus.

40 **E**st profectò & Halimus planta, cuius uariæ sunt inter auctores sententiæ. Alij enim (ut Plinius auctor est lib. 8. cap. XXII.) halimum fruticem esse dicunt, Dioscoridem secuti. Alij maritimum olus, salso sapore. Tertium quoque genus addidit Crateuas sub hedera tantum nasci, longioribus folijs, hirsutioribusque odore cupressi. Quæ autem à Dioscoride hoc loco describitur, etsi alicubi fortassis proueniat in Italia; tamen qui illam mihi ostenderet, adhuc reperi neminem. Verum, si Ruellio credimus, frequens in Gallia nascitur in sepibus. Solinus plurimam in Creta nasci tradit, mirabili, si credamus, esse  
50 etu, quod ea tantum ad morsæ fames arceatur. unde si nomen adinuenisset, ea proculdubio sine aspiratione scribenda esset. Halimus Mauritanis molochia, & atriplex marinus appellatur. Cuius historiam referens Serapio, narrat, quòd eam uenalem circumferentes in manuales fasciculos componunt, & per Babyloniam clamitant, molochia, molochia. Quod manifestè indicat, Halimum apud Mauritanos herbam potius esse, quam fruticem, uel arborem, eamque fortasse, quam Plinius ma-  
60 ritimam, ac salsam prodidit. Quo fit, ut salsam quandam herbam (incolæ Bidone uulgò appellant) quæ frequentissima in litoribus Venetis prouenit, hanc esse putauerim: quippe quòd ea instar oleris in ciborum usum recipiatur. Hæc nimirum (ut eius pictura, quam hic damus, apertè demonstrat) folia fert oliuæ similia, crassiora tamen, ac perinde fere pingua, ut portu-  
lace, subalbida, leuia, sapore salso, Caules emittit albicantes, tenues, & lentos, in quorum summitate semen profert minutum, racematim coharens. Nascitur frequens prope Tergesti mænia circa salinas, ubi etiam separatim, nec minus copiosa uisitur atriplex marina, quæ syluestrem maxime æmulatur. quāquam apud Mauritanos atriplex marina, idem esse uidetur cum halimo. Sed quòd inter se differant, manifestum fiet libro secundo in atriplex commentatione. Halimi meminit Gal. lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Halimum, hæc planta frutex est plurimo in Cilicia præcipue prouentu, ubi & ger-  
mina eius recentia esitant, & reponunt quoque in posterum futura usui. Semen pariter, & lac planta ipsa generat, estq; gu-  
60 stus salis, & subadstringentis. Ex quibus omnibus palam est, ipsam esse dissimilem. Maior autem pars eius, substantiæ cali-  
da est temperatè, cum humiditate inconfecta, & leuiter flatuosa. Quæ planta Græcè ἡλίμος, Latine similiter Halimus di-  
citur: Arabicè, Molochia: Italicè, Halimo.

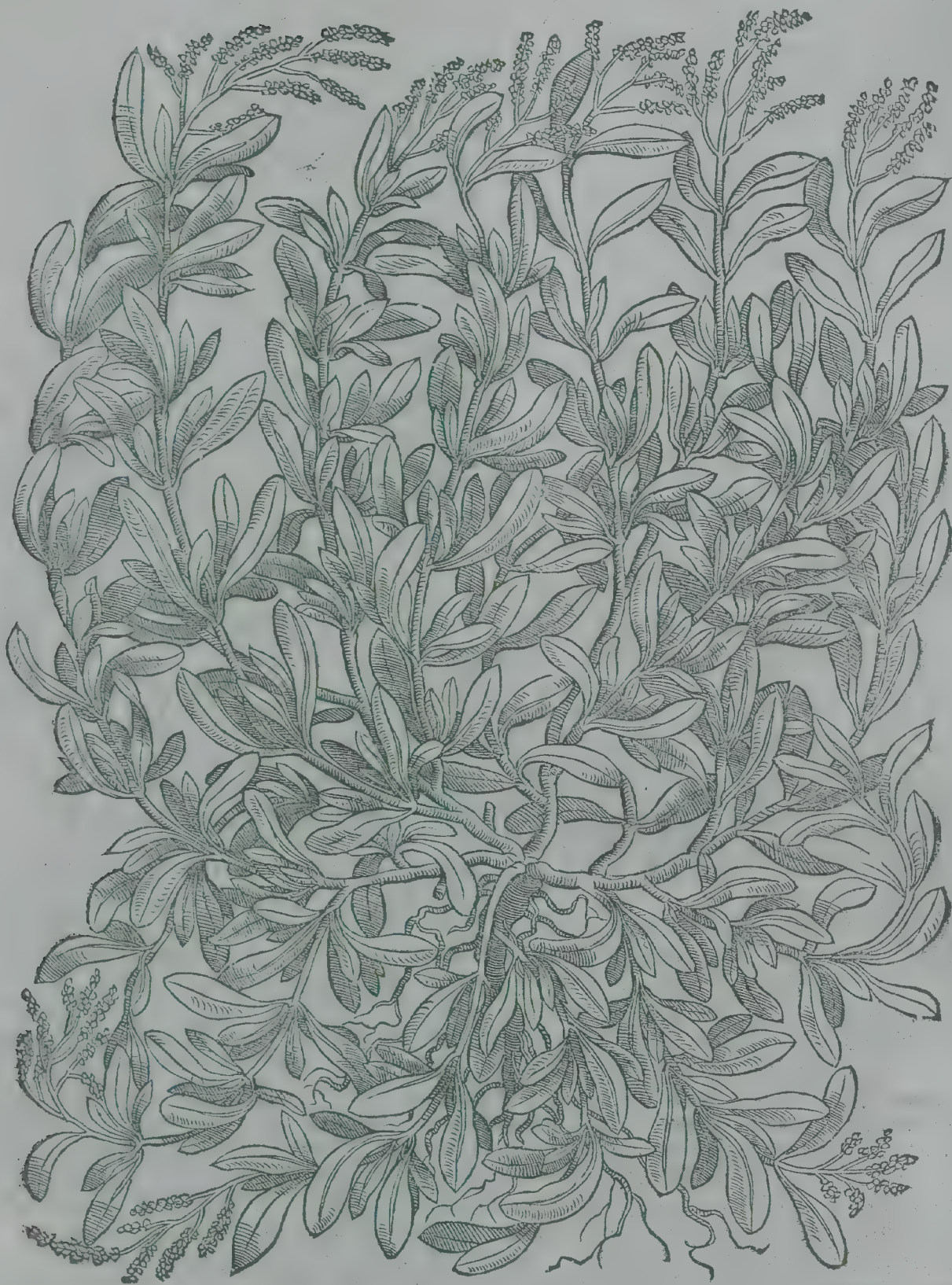
Halimi confi-  
deratio.

Halimi uires  
ex Gal.

Nomina.



## HALIMVS VVLGARIS.



Παλίρος.

PALIVRVS.

CAP. CIIII.

10

**P**aliurus frutex cognoscitur, aculeatus, durus: cuius semen, pingue, & fuliginosum inuenitur. Quod potum tussi opitulatur, uesicæ calculos comminuit, serpentium ictibus aduersatur. Folia & radix astrictoriam uim habent: quorum decoctum potu aluum listit, urinam trahit, contra uenena, & serpentium morsus auxiliatur. Radix recentia tubercula, tumoresque omnes discutit, trita, & imposita.

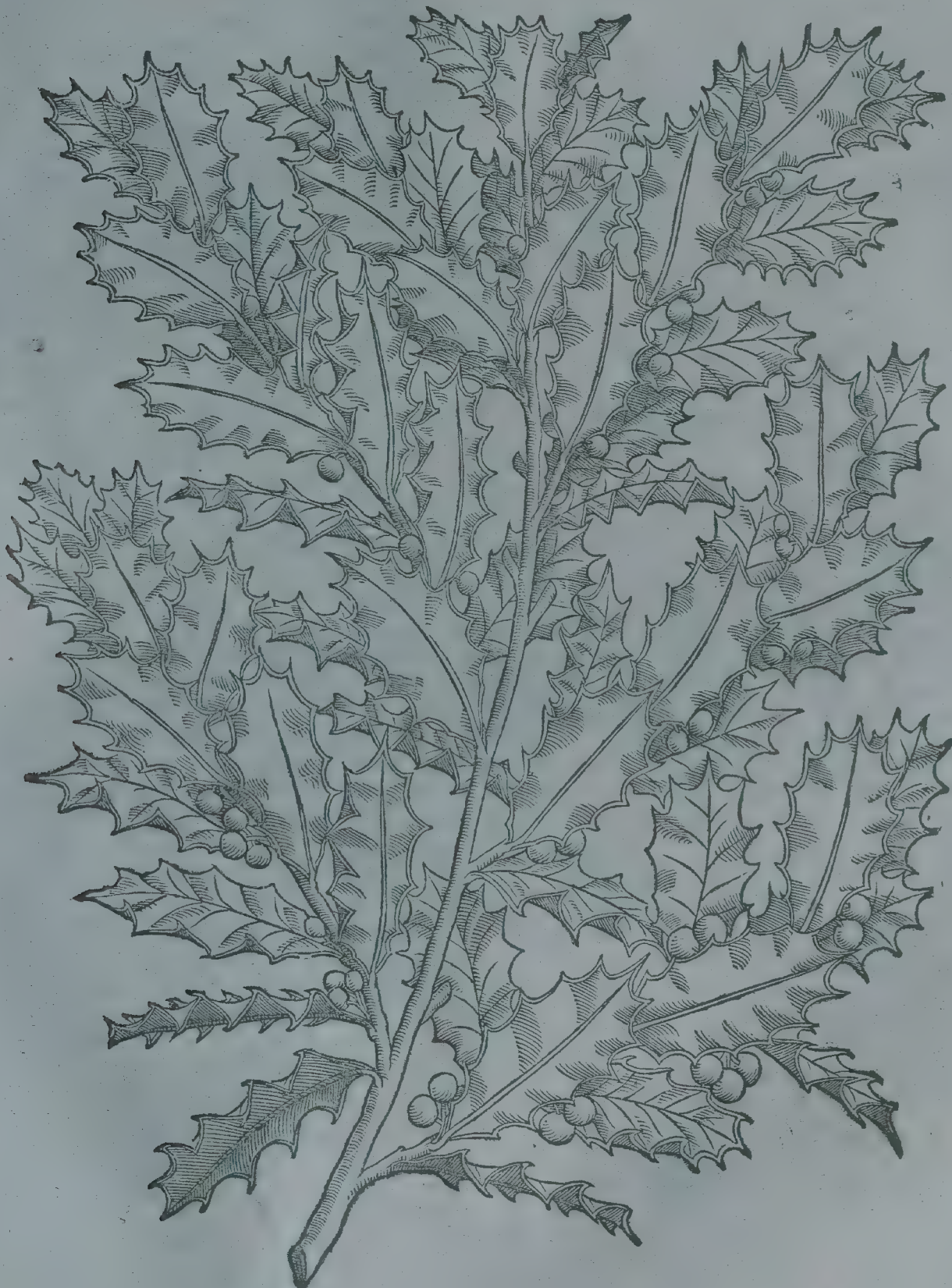
Paliuri conside-  
ratio.

**A**deo inter se in quibusdam plantarum historijs discrepant scriptores, ut per sepe eorum mentes maxime perturbent, qui rerum ueritatem indagare student. Id autem discriminis nimirum euenit de Paliuro. Nam quæ huiusce stirpis à Dioscoride



Dioscoride traditur historia: omnino differt ab ea, quam diuersis generibus protulit Theophrastus. Hæc autem non conuenit cum ea, cuius Plutarchus est auctor: & hæc à prædictis omnibus prorsus dissentire uidetur. Paliurus Dioscoridis (ut ab eo primum exordiar) est frutex spinosus, durus, omnibus notus: cui semen pingue, & fuliginosum. Paucis eius historiam perscrinxit Dioscorides, nulla habita de folijs mentione, quòd superuacaneum existimauerit pluribus agere de Paliuro, utpote planta apud suas regiones notissima. quòd nobis est impedimento, quò minus ueram Paliurum, de qua ipse intellexit, cognoscere ualeamus. Theophrasto deinde lib. III. cap. XVII. de plantarum historia plura sunt Paliuri genera, quæ omnia in siliquis semina terna, aut quaterna proferunt, lentorem præ se ferentia, ut lini semen. Amat nasci locis aridis, quemadmodum & rubus, nec minus quoque dilutis. Ceterum ab hac non parum differre uidetur & illa, cuius idem meminit inferius lib. & capite quarto: siquidem hanc plurimam nasci testatur in Aphrica folijs ei, quæ in Græcia nascitur, non absimilem. Quæ quamuis folio Græcam æmuletur, fructu tamen diuerso prouenit, ut qui non latus, neque folliculari specie, sed rotundus, ruberque

## A Q V I F O L I V M.





Agrifolium.

Aquifolium.

Recentiorum  
opinio repro-  
bata.Aquifolii confi-  
deratio.Aquifolii ui-  
res.Paliuri vires  
ex Galeno.

Nomina.

fit, cedri fructibus magnitudine similis: cui & nucleus inest acinorum punici modo, qui non manditur. Fructus uero per se iucundus habetur, atque si quis uinum infundat, tum ipsum suauiores, tum uinum suauius reddi aiunt. Ex quo aliquando mihi persuasi, cum non longe aberrare, qui dixerit, hanc illam esse stirpem, quam Plinius Aquifolium uocat: & nos AGRIFOLIUM dicimus. quod folijs sit undique aculeatis lato maioribus, fructu cedri, rotundo, rubro, nucleum intus habente, iucundo, & gustui non ingrato: non tamen, quod pro certo hoc asserere uelim, quod hæc propria sit Aphricæ planta; sed quod aliquando his notis persuasus putauerim, Paliurum hanc aut Agrifolium esse, aut omnino arborem sibi similem non autem zizyphum, ut ille impudentissimus somniauit Guilandinus: siquidem zizyphi baccæ rotundæ non sunt, ut cedrides, sed oblongæ oliuarum modo, neque os intus habent punicæ malo simile, sed ut in Oliua longum, durumque. Plinius ex Theophrasto hanc ipsam literis mandauit lib. XIII. cap. XXVII. Sed cum de uiribus eius differeret lib. XXIII. eam recensuit, quam & Dioscorides. Nullam ego arborem hætenus reperi, quæ Paliuro Aphricanæ similitudine respondeat, præter Agri-  
folium, ut dixi. Verum, ut ad nostrum institutum redeamus, Agatocles Paliurum omnino, ab illis differentem tradit, quippe quoniam assurgat in Alexandria (ut ipse inquit) ad Pinus, Vlmique proceritatem, ramis frequentibus, & aculeatis, folio uiridi rotundo tenui. Hæc bifera est, nam tam Vere quam Autumno fructum profert oliuæ phaulit uocata, magnitudine. Crudus manditur is, ac uirens, ubi uero exaruit, in farinam molitur, atque ea ita estur nullo liquore subacta. Aliud Paliuri genus in monte Coccygio nasci prodit Plutarchus ex Ctesiphontis autoritate libro arboribus dicato, cui si auis, aut aliud animal uolucres fidat, uelut inuiscatum coheret, præter cuculum, cui soli parcat, si tamen his fides est adhibenda. Quare cum de Paliuro, tot ac diuersæ ferantur sententiæ, & habeantur historiæ, facile crediderim, Paliurum esse nomen ad nationum placita uarijs, ac diuersis aculeatis stirpibus impositum. etsi Iosephus Salandius medicus apprimè doctus, & in stirpium historia non imperitus dum Veneta classe in Græciam traiecisset, Dioscoridis Paliurum se uidisse mihi pro certo affirmauit, semine fuliginoso, ac pingui: atque inibi proprium adhuc nomen retinere. Sunt tamen & recentioribus, qui putent Paliurum Dioscoridis eam esse arborem, quam nos sequenti capite oxyacantham esse pluribus comprobabimus. Sed profectò non placet eorum opinio, quod planta, quam oxyacantham censemus, arbor sit, non frutex: quodque fructum proferat myrti magnitudine, confertum, fragilem, rubrum, ossiculos intus habentem, & in racemi modum coherentem. Paliurus uero non fructum, sed semen ferat fuliginosum, pingue, & (ut Theoph. inquit lib. III. cap. XVII. de historia plantarum) in siliquis conclusum, lentum, pingueque lini seminis instar. Verum si fortasse Theodorum Theophrasti interpretem sequentes, hæc in re decipiuntur. Siquidem is libro primo cap. XVI. sic uertit: Quædam folia cum extremo, tum etiam lateribus sinuata concidunt, ut ilicis, roboris, smilacis (glandiferæ scilicet, & ilici similis) rubi, paliuri, & aliorum. Vbi animaduertendum est, eum perperam uertisse ταραχῆς, & τριφύλλου sinuata, cum ea dictio Græca nil aliud Latine significet, quam spinis horridula. Error præterea ex eo manifestè deprehenditur, quod omnibus sensu pateat, ilicem, smilacem, rubum folia non proferre aliqua parte sinuata, uti ea esse cernuntur, quæ plantæ illi exeunt, quam nos acutam spinam arbitramur: sed longa, & per ambitum ubique tenuissimis, ac crebris aculeis circumsepta, in eiusdem capituli progressu idem ostendit Theophrastus, cum inquit. Simili modo nonnulla ex his, caulem primo mitem, post horridulum spinis gerunt, ut lactuca, & cuncta folia spinosa redduntur, atque etiam magis in fruticum genere, ut rubus, paliurus. Quibus palam sit, plantam, quam nos uulgo uocamus Bagaia, alij uero Amperlo, non esse Paliurum, sed potius acutam spinam ijs tum rationibus, tum auctoritatibus, quæ sequenti capite nobis adducentur. Ceterum quoniam Paliurus AGRIFOLIUM, siue AQVIFOLIUM (ut Plinius appellat) mihi in mentem reuocauit, non ab re factum esse putari si de eius historia & uiribus hæc uerba facerem. Est itaque Aquifolium Planta arborescens, ad acutæ spinæ magnitudinem, folijs perpetuò uirentibus, Lauri æmulis, sed in toto ambitu per interualla aculeatis, carnosiss, solidisque. Virgas edit uirenti libro uestitas, lentas, ac flexiles: baccas rotundas, Rusci æmulas, & nucleo etiam simili albo crassoque. Radicum decocto fouentur utiliter articuli, qui prius luxati duritiem contraxerunt. nam emollit & resoluit, tumores discutit, & ossa fracta ferruminat. Folia suspenduntur circa funes, è quibus salisæ; carnes sub tecto pendent. prohibent enim suis aculeis, ne mures accedant. Sunt, qui etiam scopas ad uerrendas domos è foliis uirgis parant. Ramis, quod perpetuò uirescat hæc arbor, hyeme ornantur templorum fores, & Ara, quos deinde in suas ades deportant rustici, putantes hisce ramis fulgura inhibere. Et fascino aduersari gentilitatis superstitionem sectantes, à Plinio edocti: quippe qui scribit. Aquifolium arborem in domo aut in uilla satam ueneficia arcere. Eiusdem arboris flore (eodem authore ex Pithagora,) aquam glaciari legimus. Item baculum ex ea factum, in quoduis animal emissum, etiam si citra ceciderit defectu mittetis, ipsum per se se recubitu propius adlabi, tam præcipuam naturam inesse arbori. Censet idem Plinius lib. 27. cap. 8. Crataegonon, siue Crataegona Theophrasto eam arborem designare, quam Latini Aquifoliam appellant. Sed an is recte senserit, ex Theophrasti lectione iudicare poterunt, rei plantariæ studiosi: siquidem is ita habet lib. 3. cap. 15. de historia plantarum. Crataegon. folio mespilæ, promisso scilicet est, uerum maiori, latiori oblongioreque, nec serrato, quemadmodum illa sit. Hæc non admodum magna neque crassa. Materies ei uersicolor, ualida, fulua, cortex leuis, mespilo similis, radix singularis, acta in profundum. Magna ex parte fructus rotundus qui maturescens siccatur, nigrescitque, gustu & succo mespilaceus. quapropter ueluti syluestris mespilus apparuerit, est specie simplex, & sine ullo discrimine. Galenus Paliuri à Dioscoride descripti meminit lib. VIII. simp. med. his uerbis. Paliuri folia, & radix adeò non obscuram habent adstringendi facultatem, ut & uentrem fluentem cohibeant: adeò digerunt, ut & phymata curant, quæ quidem non admodum phlegmonode sunt, & calida. Fructus porrò tantam obtinet incidendi uim, ut & calculos uesicæ comminuat: & pectoris, pulmonisque excretionibus auxilietur. Πάλιος Græcis, Paliurus Latinis, Paliuro Italici pariter appellatur. Aquifolium autem uocant Itali Agrifoglio. Germani ruald disteln.



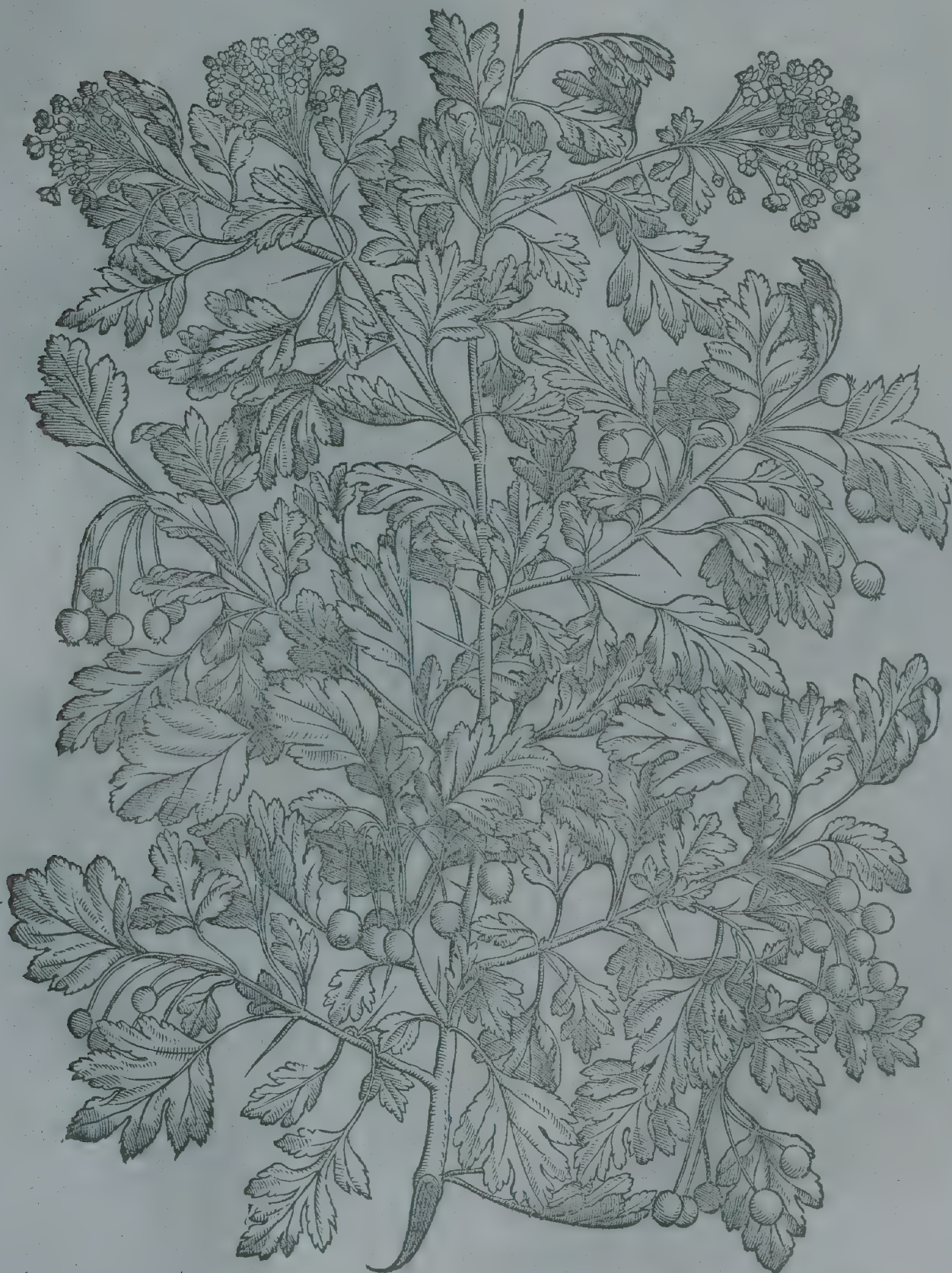
**A**Cuta<sup>a</sup> [ spina, quam pyrinam, aut pityanthem aliqui uocant, ] arbor est<sup>b</sup> pyraastro similis, spinosa ualde, & minor: baccas profert myrti, plenas, rubras, † fragiles, & intus<sup>c</sup> nucleum: radicem multifidam, altè descendentem. Huius baccæ potu, aut cibo, alui profluium, & abundantiam foeminarum sistunt. Radix illita aculeos, & spicula extrahit: abortum fieri tradunt, si ter radice uenter aut sensim feriatur, aut perungatur.

<sup>a</sup> Orib. hæc non habet.  
<sup>b</sup> ὀξύκλυδα.  
<sup>†</sup> Non legit Catacuz.  
<sup>c</sup> πυρίωνας. i. nucleos leg. Orib.

<sup>10</sup> **H**abet pro comperto tota recentiorum medicorum familia, quod arbor Dioscoridi ὀξύκλυδα, id est, acuta spina, uocata, quam Mauritanii Berberim dixere, ea sit nimirum arbuscula spinis horrens, quam rura Tridentina, ubi in sepi-

Acutæ spinæ consideratio.

ACUTA SPINA.





Acuta spina  
non est offic.  
Berberis, sine  
Crespinus.

Legitima o-  
xyacantha.

bus, sylvis, & conuallibus frequentissima nascitur, Crespino uulgò nominant: medicorum uerò uulgus, ac officina Ara-  
bes secuta Berberim appellant, ita esse certò credentes, ut opinione ducuntur. Veruntamen si rectè delineationes notaeque  
perpendantur, quas oxyacantha reddidit Dioscorides, crespini notis prorsus acuta spina reclamare constabit. Qua potissi-  
mum ratione adductus, quo magis ueritas eluceat, errorisque nebula tollatur, non dubitavi eorum opiniones refellere, qui  
inter recentiores medicos de stirpibus commentaria conscribentes, Crispinum uocatum legitimam oxyacantham esse assene-  
rant. Neque me fugit, non parum suscepisse negotij, ut eos à concepta iandiu opinione in sententiam nostram, quam ueram  
putamus, uenire compellam, cum magna admodum sit tum medicorum, tum seplasiariorum turba, quae hac in historia lon-  
go usu aberrat. Verum cum compertum habeam, quod ueritas sit niue candidior, soleque splendidior, & eorum tum uera,  
tum fida comes, qui uirtutibus, ac probitate praestant, duxi meas rationes multorum auctoritate comprobatas, nullam ho-  
rum doctissimorum uirorum auribus molestiam allaturas, qui nolentes aberrarunt: quinimo ipsi, utpote ueri defensoribus, fo-  
re iucundissimas, atque gratissimas: Nam qui, ut sibi placeant, malunt errare quam ueritati, & aequo cedentes, errores  
cognoscere, eosque corrigere, non sunt in philosophorum, ac rationabilium hominum numero recipiendi. Sed ne apologe-  
ticis uerbis tempus conteratur, rem institutam aggredior. Dioscorides acutam spinam arborem esse pyraastro similem scribit,  
minorem tamen, magisque aculeatam, fructumque gerere myrti similitudine, plenum, fragilem, rubentem, & intus nucleum,  
cui radices subsint multifidae, alteque descendentes. Ex quo palam est, ipsum non alias acuta spina notas expressisse, quam  
proceritatis, crassitudinisque, stipitis, ramorum, radicum, ac fructuum, ommissa foliorum, florum, & corticis historia. Quae  
omnia ipse accuratè perpendens, in primis Crespinum omnibus notis pyraastro reclamantem comperio, cui tamen prorsus ad-  
stipulari acutam spinam Dioscorides est auctor. Siquidem syluestris pyrus, quemadmodum & oxyacantha, simplex è solo  
proflit, atque unico dumtaxat caudice attollitur, ac inde tam in longum latumque crescit, ut ad communem arborum pro-  
ceritatem assurgat. Crespinus uerò, cuius sanè innumera mihi pra oculis quotidie sese offerunt plantae, nullum ab radicibus  
mittit caudicem, sed pluribus, ac diuersis aculeatis stolonibus fruticat, qui uirgarum modo in altum se attollunt, nec unquam  
arborescunt, nisi rarò, & longo temporis tractu: quippe qui omnium maiores habentur, pollicarem crassitudinem rarissi-  
mè excedunt, nisi etate longa incrementum susceperint. quin & rara inueniuntur eius uirgulta, quae hominis longitudinem  
aequant. Ad haec pyraaster cortice constat aspero, squamoso, inaequali, crasso, colore in nigro rufescente. Crespinus uerò cor-  
tice uestitur albo, laui, & admodum tenui: quo fit ut non adeò leuiter ferro, uel lapide tangi possit, quin statim cortex fran-  
gatur, & crocea ligni materies detegatur. Præterea pyraaster prunorum modo aculeata conspicitur, aculeis singulis ex eo-  
dem loco erumpentibus, licet rami frequentissimis horreant spinis, ipsaeque nigris, ualidis, candidi rhamni modo mucronatis.  
At crespinus ternis per interualla armatur aculeis, simul ex uno, eodemque puncto prodeuntibus, adèd ut trifurcato ordi-  
ne prodeant, duobus scilicet utrinque se pendentibus, tertio uerò medium occupante, albis, planis, non quidem rotundis, fra-  
gilibus, & admodum pungentibus. Illud insuper discriminis addam, acutam spinam fructum asferre myrti magnitudine. 30  
Crespinum uerò racematim in uua modum, cuius oblongi acini tritico paulò maiores, uinidi, ac rubentes, eleganterque race-  
mis adnexi, puniceos acinos quadantenus repraesentant: quanquam minores, oblongiores, acidiores, & colore etiam multò  
uiuaciores habeantur. Crespini deinde folia minime pyrastrum referunt, sed potius punicam malum, quamuis latiora, nec  
adeò in mucronem desinentia, per ambitum spinis tenuissimis, frequentissimisque horrida. Radices etiam, quae profectò  
aequè flauae sunt, ac si croco essent infectae, et si plures sint, atque exiles; nihilominus altè non descendunt, ueluti acuta spina,  
sed in latus summo cespite uagantur. Flos denique pyraastro admodum refragatur: nanque melinus ex racemo uua simili  
erumpit, sui fructus interno colore, à quo dum explicatur, atque debiscit, perquam suauem spirat odorem. Quibus eviden-  
tissime colligi potest, & oxyacantham Graecis, & berberim Arabibus non esse crespinum, cuius communis est usus apud  
medicos, & seplasiarios. Sed præter haec illud etiam certò credendum est, quod si Dioscorides per acutam spinam crespinum  
intellexisset, nunquam silentio dissimulasset folia mirabili opere per ambitum aculeata: neque fructum, quem ramis pendu-  
lum gerit, acinis inter se racematim coherentibus, myrti baccis assimilasset: nec scriptum reliquisset, radices in profundum  
agi: nec denique flauum earum colorem unquam reticisset, quo insigniter natura infectae sunt. Non praetermisisset etiam  
spinarum historiam, utpote quae ternis suis uirgis innascantur, à pede ad uerticem: non corticis candorem, non tenuitatem:  
non item, quod saepius sine caudice, uarijs ueluti stolonibus fruticet: non denique ipsam pyraastro prorsus similem reddidisset,  
à qua profectò non minus dissidet, quam quercus ab olea. Caterum si modo dicendum est, Oxyacantham nasci in Italia, eam  
equidem aculeatam arborem esse crediderim, stipite, cortice, ramis, floribus, proceritate, ac ligni materie planè pyrastrum  
referentem, quam in Hetruria rura nostra Senensia Bagaia uulgò nominant. Ananjeses, & ceteri Tridentinarum uallium  
incola quidam Amperlo, quidam uerò Pan d'orso uernaculis nominibus uocant, & Goritienses barazzo bianco uulgari  
sermone appellant, quippe quae omnibus notis, ac lineis acutam spinam referat. Primum enim hac manifesto indicio esse pos-  
sunt, arboris scilicet stipes, rami in qualibet parte acutissimis, firmisque aculeis armati, ligni materies, subscaber squame-  
susque cortex, ueluti pyraastro. Tum ita esse comprobant radices in profundum descendentes, & fructus, quem fert myrti  
crassitudine, uisu iucundus, rubescens, plenus, fractu facilis, ori subausterus, in quo modò unus, modò plures concludun-  
tur nuclei. Flos etiam, quem album edit, pyraastro admodum adstipulatur: quippe quod sit illi haud quaquam absimilis.  
Porro folia dumtaxat à pyraastro dissidere uidentur: nam dissecta sunt apij modo, paululumque longiora. Verum mihi qui-  
dem illud non uidetur ob multas rationes aliqua ex parte nostrae repugnare sententiae: conuenientias enim pluribus ex parti-  
bus peti certum est, non autem ex paucioribus. Quali ergo acuta spina uireat fronde, hinc non explicauit Dioscorides: sed tan-  
tum dixit, eam esse arborem pyraastro similem quemadmodum Arbutum Cotonea malo & ilicem & fagum Quercui idem  
comparauit Dioscorides. quod magis ad stipitis, ramorum, corticis, florum delineationem, & ligni materiem respiceret, quam  
ad folia, quae nihilominus laciniata constant apij modo: tametsi hoc in loco id adnotare praetermisit Dioscorides. Hoc au-  
tem probatur manifesto ipsius Dioscoridis, ac etiam Theophrasti testimonio. Nam Dioscorides, cum de mespilo ageret, duo me-  
philorum genera constituit, & relictæ in capitis calce uulgata, quae frequens, & communis uisitur in Italia, illam in  
primis



primis descripsit, quæ Neapoli nostra tempestate uulgò Azarola uocatur, & ueteribus aronia dicta est, sic inquit.  
 Μέσπιλον τὸ δένδρον, ὃ παρ' ἡμῶν ἀρονία καλεῖται, ἀκανθώδες ἐστίν. ὁμοίον τοῖς φύλλοις ὄξυακάνθῃ. καρπὸν ἔχον μικρὸν μῆλον ὁμοίον.  
 id est, uerbum ex uerbo. Mespilus arbor, quæ à nonnullis aronia uocatur, spinosa est, similis folijs oxyacanthæ: fructum  
 ferens exiguo malo similem, suauem. Quibus autem folijs constet illa mespilus Azarola uocata, Theophrastus lib. I I I. cap.  
 XII. demonstrauit his uerbis. Huius folia dissecta sunt, extremitateque apio similia. Ita fit, ut concludamus oporteat, si mespi-  
 lus aronia folio oxyacanthæ prouenit, eoque scisso (ut Theophrastus prodidit) apij instar, hanc spinosam arborem Bagaia uul-  
 go dictam, esse proculdubio acutam spinam. quandoquidem eius folia in modum apij dissecta sunt, mespili aronie modo. Theo-  
 phrastus lib. V I. cap. ultimo de historia plantarum scribit, oxyacanthæ fructum fuisse antiquis in coronarum usu. Quod etiam  
 non paruo est argumento, illam legitimam esse oxyacantham, quam in medium attulimus. Quandoquidem fructus eius,  
 10 qui autumnano toto, & ad mediam hyemem usque perdurat, adeò lauore quodam pellucet, ruboreque decoratur, ut globu-

## C R E S P I N V S.





Antigonistarū  
argumenta cō  
futata.

Crespini for-  
ma & uires.

Vux spinæ me-  
tio.

Ribis officin.  
confid.

Error quorun-  
dam.

los ē præstantiori corallio paratos referat: id quod in coronis maxime præstasse crediderim. Hanc nostram de oxyacantha sententiam, duobus argumentis impugnant Antigonistæ. Primum sane est, quod nostræ folia decidant, Theophrasto uerò perpetuò *Acuta spina uirescat*. Secundum quod ipsius etiam Theophrasti testimonio *Acute spinæ aculei ijs similes habeantur*, qui in Medica malo proueniunt. Quæ tamen, non magno quidem labore dissolui, ac conuinci possunt. Siquidem ut reperitur fabulosum apud Theophrastum lib. primo cap. xv. de hist. plantarum, *Tiliæ & Myricæ perpetua fronde uirescere*, & libro tertio cap. 16. *Suber folio esse haud perpetuo, sed deciduo*, ita pariter de Oxyacantha dixerim: sed uerendum est potius ne in hoc capite, quemadmodum in alijs plerisque locis, plura deprauata legantur, quam quod in his aberrauerit Theophrastus. Quod autem ita sit, maximo est mihi argumento Plinius, qui plantas perpetua fronde uirentes ex Theophrasto transcribens lib. 16. cap. 21. ibi nec Tiliæ, nec oxyacantha meminit. Id, quod manifestè arguit in Theophrasti codice hæc haud quam adinuenisse Plinium. Sed non desunt etiam Theophrasti exemplaria quæ *πυράστρος*, non *ὀξύανθος* legunt. Præterea si Dioscoridis, & Galeni testimonio Oxyacantha fuerit pyrastro per omnia similis, ut aduersarij contendunt, nusquam hanc perpetuo uirescere dicam, sed unā cum Pyrastro folia hyeme amittere. Quantum uerò ad aculeos attinet, si quis Theophrasti uerba diligentius, quam illi fecerint, expenderit, ea nihil prorsus pro ijsdem affirmare comperiet. Inquit enim Theophrastus de mali Medica aculeis agens *ἀκάνθας δὲ οἷας ἀπὸ τοῦ ὀξύανθος*. Id est spinas quales Pyri, aut Oxyacanthæ. Atqui cum domestica Pyrus nullis rigeat aculeis, de sylvestri intellexisse illum necesse est. Verum quantum agrestis Pyri aculei, à mali Medici aculeis differant, quispiam per se se uidere poterit. Quo fit ut Theophrasti uerba nil aliud exprimere putarim, quam quod Medica malus aculeata sit, ut Pyrastus, & Oxyacantha. non autem quod harum arborum aculei sint omnino similes. ut perperam ille interpretatur. Postremò quod bacca, quas nostra profert acuta spina, sint dulces, ut ultimo loco contendit illorum unus nec adstringant, sed potius adstrictos muliebres locos ducant, si id omnino indicabunt, qui sapidiori gustu ac saniori à natura fuerint procreati. quique aliquando huiusce plantæ fructus periculum fecerint. Reliquum igitur est, ut dicamus, Crespinum aliud esse ab Oxyacantha, plantamque ideo fuisse ueteribus incognitam, quod eorum nullus, qui de plantarum historia scripserunt huius aculeatæ stirpis (quod ego sciam) meminerit. Porro CRESPINVS frutex potius, quam arbor est, & terra uirgultis plurimis assurgens, ueluti corylus: & quibus non desunt, quæ quandoque longo temporis tractu, ægrè tamen, arborescant. Hæc ab imo ad summum spinis quibusdam acutissimis horret longis, compressis, albicantibus, fractuque minime contumacibus, quæ (ut supra dictum est) per internalla ternæ ex eodem prodeunt puncto. Cortex toti plantæ candidus, leuis, ac tenuis: cui subest ligni materies flaua, fragilis, atque fungosa. Numerosis tota uirgultorum congeries nititur radicibus impensè flauis, quæ per summa terræ diuagantur: folijs ferè punicea, tenuioribus tamen, latioribus, minusque in mucronem extensis, per extremum ambitum minutissimis spinis circumseptis. Flores emittit ineunte Maio luteos, racematim coherentes in uia ferè modum, odore non ingrato. Quibus postea succedit fructus acinis oblongis, racemo pendulis, qui maturitate maxime rubent, punicea mali acinis haud quaquam absimiles, quanquam figura longiores, gustu acido, & subaustero, paruis reconditis intus nucleis. E fructu post uindemias incolæ uinum exprimunt, quod falsò de Berberi uocant officinæ: cui austeritatis aciditatisque longè plus inest, quam mali punicea succo. Quod si in acutis, perniciosisque febribus, uti causus, & quæ pestilens est, iulapio uiolaceo commistum, ac aqua ægotantibus exhibeatur, non modò sitim restinguit, sed biliosas, pestilentesque exhalationes suppressit. Datur utiliter celiacis, cibum reiicientibus, & dysentericis, & ubi bilis à iocinore in uentriculum regurgitans cholericos excitauerit affectus. Non secus tam sumptum, quam inditum mensum profluuiâ cohibet. Tineas uentris enecat, præsertim si bibatur ex aqua graminis, uel portulacæ, uel abrotoni, addito sacchari tantillo. Prodest cruentis excreationibus: firmat commotos dentes, si eo sæpius foueantur: quinetiam gingiuas roborat, & gargarizatu faucium uiaque inflammationes discutit, atque destillationes eo confluentes reprimat. Vulnere recentia in carnis superficie glutinat, & ulcera uetera desiccant. Nihilominus nocet his, qui ex flatu, ac frigidityte laborant uentriculi doloribus, atque etiam ægrè spirantibus. Datur etiam utiliter ad Iocinoris inflammationes. Confert oculorum destillationibus, lachrymasque cohibet, ubi guttatim in oculorum angulos distilletur cum pompholyge, & aqua rosarum. Ceterum postquam acute spinæ historia cō me deduxit, ut de nonnullis alijs aculeatis stirpibus disseruerim, non erit ab re, ut plantarum facultas augeatur, si illam addiderim plantam, quæ folio etiam apij constat, & undique spinis riget, ab aliquibus VVA SPINA, à nonnullis Vua marina, & à pluribus Vua crespina uocata. Planta hæc antiquis (ut puto) incognita, arbuscula est parua, fruticosa, folio apij, aut oxyacanthæ: ramulis, ac uirgis albicantibus, ubique aculeatis. Duorum est generum. Satua altera, altera sylvestris. Flos utrique albus, & quandoque ex uiridi purpurascens. Vuas profert non racematim coherentes, sed baccarū more dispositas. Eadem facie sunt rotunda, pilosæ, præsertimque sylvestres. succo abundant plurimo, uinoso, sapore acido adstringente. adeo, ut prorsus omphacium referant. Color illis ante maturitatem uiridis. Atqui maturescences colorem unā cum sapore permutant, Siquidem flauescunt, & succum subdulcem reddunt. Habent & nucleos, fragiles tamen, & imbecilles, adeo ut unā cum fructu mandantur. Leguntur ante maturitatem, Maio mense, ac Iunio. Frigida sunt, & sicca adstringentes & in cibis omphacy loco grata. Quæ & febrientibus iusculis incocta non sine utilitate exhibentur. In summa mulieribus utero gerentibus magnopere expetuntur. Huic accedit & altera planta ueteribus, quantum reor, incognita, & silentio inuoluta, quam aliqui falsò Mauritanorum RIBEM esse contendunt. Ea fruticosa est, & piaria, folio paruo, utigineo, perinde ac albæ populo, sed longè uiridiori. Ramuli sunt ei lenti, ac flexibiles: & qui bus fructus paruorum uuarum modo, ut in crespino, racematim dependent, rotundis, simulque coherentibus acinis magnitudine piperis, qui maturitatem adepti, maxime rubent, sapore subacido, admisto etiam dulci. floret mense Maio floribus in luteo candicantibus, & in stellæ modum radiantibus. Vulgaris est planta, in hortisque frequens: quippe quoniam ad feriendos hortorum puluinos eleganter seratur. Verum eos hallucinari abunde constat, qui putant, hanc arbusculam esse Arabum Ribem. Siquidem, ut posteritatis memoriæ prodidit Serapio, Ribes est arbor proferens capreolos colore uiridi rubescente, & folia lata, magna, & rotunda. Quas sanè notas huic non respondere satis notum est: neque enim fert hæc capreolos, neque eiusmodi folijs uiret, tametsi fructu Ribem admodum referat, quod is gustui sit acidus simul & dulcis, qualem esse



## VVA SPINA.



10 esse Ribis baccam auctor est Serapio. Quamobrem is ad ea, quæ ille iure poterit usurpari, utpote quod febribus acutis opitu-  
letur, æstuantem uentriculum refrigeret, sitim restinguat, nauseam & uomitiones sistat, cibi appetentiam incitet, cælia-  
cos, & lientericos iuuat, & biliosis defluxionibus uexatos: sanguinis feruorem demulceat, bilis acrimoniam retundat, im-  
petumque domet. Quare non damnandi, quin potius laudandi uidentur seplasiarj, qui ex huiusce arbusculæ fructu uinum  
exprimunt, & per annum asseruant, ut illud Ribis loco medicamentis immisceant. Non desunt, qui id esse hanc plantam ar-  
bitrentur, quod Galenus lib. VII. de compositione medicamentorum secundum locos Vrsi uuam appellat. Quorum error  
satis ab ipsomet Galeno refellitur eodem loco: quandoquidem asserit huiusce uuæ plantam memæcyli folio uirescere. Meme-  
cylum enim Galeno, etsi Arbuti fructum designat lib. 7. de simplicium medicamentorum fac. aliquando tamen ipsam quoque  
Arbuti plantam designare uidetur. ut loco superius citato, ubi Gal. continens pro contento accipiens, Arbutum Memæcy-  
lum appellauit. Inquit enim quæ ursi uua appellatur in Ponto nascitur. Planta est humilis, & fruticosa, folio Memæcyli.

Cato



## RIBES VULGARIS.



Bellonij opi-  
nio improba-  
ta.

Oxyacanthæ  
vires ex Gal.

Ceterum cum magna differentia habeatur inter Ribis folia, quæ vitiginea sunt, & Arbuti, quæ laurina emulantur, explo- 10  
denda est omnino Dodonei sententia; quippe qui nulla dubitatione censeat vulgarem Ribem Vrsi unam esse Galeni, sua tantum  
opinione falsus. Bellonio uerò in libro de arboribus coniferis Ribes Serapionis planta quædam censetur, quam se inuenisse scri-  
bit in monte Libano ad supremum cacumen, folijs oxylapathi, grandioribus retusioribusque: è quorum medio racematim  
exerunt bacce rubentes, ut in hippoglossò, rusco, & lauro Alexandrina. At certè ego non audeo, nec possum Bellonij in-  
dicio subscribere, quòd planta illa non respondeat notis, quas Ribi tribuit Serapio. Ea enim folia non fert rotunda, sed oxyla-  
pathi, non habet capreolos, & baccas è medijs folijs exerit. Vnde facile adducor, ut putem eius Ribem falsam & adulte-  
rinam esse potius, quàm ueram & legitimam. Oxyacanthæ memnit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic in-  
quiens. Oxyacanthus, arbor ut pyro syluestri similem habet speciem, ita & vires non dissimiles: quin & ipsi fructus, pyri qui-  
dem syluestris absolute acerbus est, ceterum oxyacanthæ, & tenuium est partium, & paulum quiddam incisuum obtinet.

Porro



Porro arboris huius fructus pyri sylvestris fructui similis non est, uerum myrtis, scilicet rubens & rarus. Habet uero & nucleos. Porro non esus tantum, sed & bibitus affectus omnes fluxionum, quos ποσίδης Græci uocant, cohibet. Hæc planta Græcis *κυνοβατος* nominatur: Latinis, *Acuta spina*: Arabib. *Amirberis*, seu *Amyrbaris*: Italis, *Bagia*, et *Amperlo*: Hispanis, *Pir* litero, & *Piliriteros*: Germanis *Hagdorn*: Boemis *Hloc*. *Crespinus* uero officinis *Berberos*: Italis *Crespino*: Germanis *Saurach*, *Saurdorn*, & *paifelbeer*: Boemis *Drac*, siue *Dristal*: Gallice *Espine uinette* dicitur. At *Vua crispa* Italicè uocatur *vua spina*, siue *una spinella*. Germanicè *Kloster beer*. Boemice *Chlupate yahody*. Gallis *Groisetier*. Caterus uulgaris *Ribes* Italis uocatur *ruetta rossa*, et *Ribes*: Germanis *S. Iohans treuble*. Boemis *uuijno S. Iana*. Gallis *Groiselles d'outre mer*.

Nomina.

*Κυνοβατος.*

## RVBVS CANIS.

## CAP. CVI.

10

**R**utex est arboris instar, rubo longè maior. Folia fert multò latiora myrto, robustis circa ramos spinis, flore candido: fructu oblongo, nucleo oliuæ simili, qui per maturitatem fuluescit, & flocculos intus continet. Fructus exemptis interioribus floccis arefactus, aluum sistit: feruefacti enim in uino, mox poti, arteriam infestant.

- N**on equidem putauerim esse Rubum canis illud rosarum sylvestrium genus, quæ rosas edunt ijs quadantenus similes, quas Moschette uulgò uocamus, quæque rubentes baccas rosarum fructibus non absimiles, licet minores, proferunt: nec etiam quoduis aliud sylvestre rosarum genus, quemadmodum nonnulli existimant. Nam si ita res se haberet, sat erat Dioscoridi dicere, quod canis Rubus rosæ similis esset, non autem quod arboris instar assurgeret, rubo longè maior, quodq; folia ferret myrto latiora, à quibus sylvestris rosa profectò plurimum diffidere uidetur, fructumque mittere non modo oliuarum nucleis, sed oliui ipsis multo crassiore. In eam autem sententiam non modo me pluries deduxit, sed etiam confirmavit Plin. quādoquidem ipse li. viii. c. xli. peculiari nomine rosam sylvestrem cynorrhodon appellat. i. caninam rosam, non cynosbaton. i. caninū rubum, cuius radicē ad canis rabidi morsum miris laudibus extulit. Quod iterū asseruit li. xxv. c. ii. ubi illud etiā addidit, quod apud ueteres nil aliud cynorrhodon erat, quā spōgiola illa, quæ medijs sylvestriū rosarum ramis oboritur. Caterum cum de cynosbato, hoc est, canirubo idem differeret, enim à rosa sylvestri longè diuersum fecit, ut uidere est libro xxiii. cap. xi. ubi ait, cynosbaton folio esse uestigio hominis similem. Huc illud etiam accedit, quod posteris scriptum reliquit Theophrastus lib. iii. cap. xvi. de plantarum historia, ubi sic inquit. Canirubus fructum subrubrum parit malo punico similem: est inter arborem & fruticem medius, & punica proximus, folio uiticis. Ex quibus palam est, non parum inter se habere discriminis canirubum, & sylvestrem rosam, de qua postea libro & cap. vi. particularem tradidit historiam. Vbi cum primum satinas rosas longa prosecutus fuisset oratione, de sylvestri ita paucis differuit. Sylvestres rosæ domesticis asperiores tum uirgis, tum folijs constant, & florem minus odoratum, minusque coloratum, nec tanta magnitudine ferunt. Quare pro comperto habetur, aliud genus esse rosam sylvestrem à canirubo, quorum alterum *κυνοβατος*, alterum *κυνοσπατος* à Græcis appellatur. Quocirca manifesto in errore fuisse deprehenditur Marcellus Dioscoridis interpres, & commentator: quippe qui idem esse crediderit cynosbaton, & cynorrhodon, non animaduertens, quā illa inter se dissimilia fecerit Plinius sibi familiarissimus. Hunc forsitan secuti Monachi in Mesuem scribentes, ipsi quoque in eundem lapsum inciderunt, credentes sylvestrem rosam legitimam esse canirubum. Quibus præterea animo exciderat, Dioscoridem scripsisse rubi canis fructum oliuarum nucleis esse similem: quandoquidem ipsi illum pyris compararunt. Ex quo aliquis facile indicabit, hos nullam canis rubi cognitionem habuisse. Ad hæc non reperiō, quod dixerit Dioscorides, canis rubi fructum semen ali quod includere, quo tamen rosarum sylvestrium fructus refertus inuenitur: sed lanosum quoddam continere dixit. Accedit his Serapionis autoritas, qui de canino rubo inter alia rubi genera egit, non autem inter rosas: quod omnino compertum haberet, hunc à rosis quam plurimum differre. Illud insuper addiderim, quod cum rosæ sylvestres ferè omnes non leuiter ex albo purpurecant, cynosbato uero flos perpetuò sit candidus, non est legitimè asserendum, sylvestrem rosam esse cynosbaton. Ex ijs igitur omnibus satis (ut arbitror liquet, canirubum à sylvestri rosa longè abesse, tantoque magis, quod memoriæ prodiderit Theoph. lib. & cap. ix. de plantarum historia, caninæ sentis fructum auerso flatu colligendum esse, alioqui periculum oculis imminere. Quod aperte demonstrat, super eo uel tenuem quandam lanuginem, uel quid puluerulenti insidere, quod si à uento expellatur in colligentium oculos, facile ijs cæcitatem inducat. quod tamen in sylvestrium rosarum fructibus nunquam uisitur. Sed nescio quo iudicio quauē autoritate Cynosbati plantam nasci apud Pelignos & Ethruscos scribat aduersarius quidam, eamque arbores scandere, quum manifestò scribat Dioscorides fruticem esse arboris instar, & posteritatis memoriæ prodiderit Theophrastus Canirubum medium esse inter arborem, & fruticem, malo punica proximum. Meminit Rubi canis Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum sic inquit. Huius fruticis fructus, non segniter adstringit, folia uero mediocriter. Itaque particularis eius usus haud ignotus est. Cauendum ab eo, quod in fructu eius lanæ speciem habet, ceu arteriæ infestum. Frutex is Græcè *κυνοβατος* uocatur: Latine, *Rubus caninus*: Arabicè, *Sent*: Italicè, *Rouo canino*.

Rubi canis  
confid.Marcerum,  
Monacholi &  
lapis.Rubi canis ui-  
res ex Gal.

Nomina.

*Κύσπος.*

## LIGVSTRVM.

## CAP. CVII.

- L**igustrum arbor est oleæ folijs circum ramos similibus, latioribus, mollioribus, & colore uiridioribus: flore candido, [muscoso,] odorato: semine sambuci, nigro. Optimum nascitur in Canope, & Ascalone. Folia astrictoriam uim habent: quare commanducata ulceribus oris medentur: illita feruidis inflammationibus, carbunculisque profunt: decocto eorundem igni ambusta fouentur: capillum rufant trita folia, quæ in radicula succo maduerint. Flos ex aceto fronti illitus, capitis do-

Corymbi i. i. ra-  
cemoso leg.  
Orib.

P

lorem

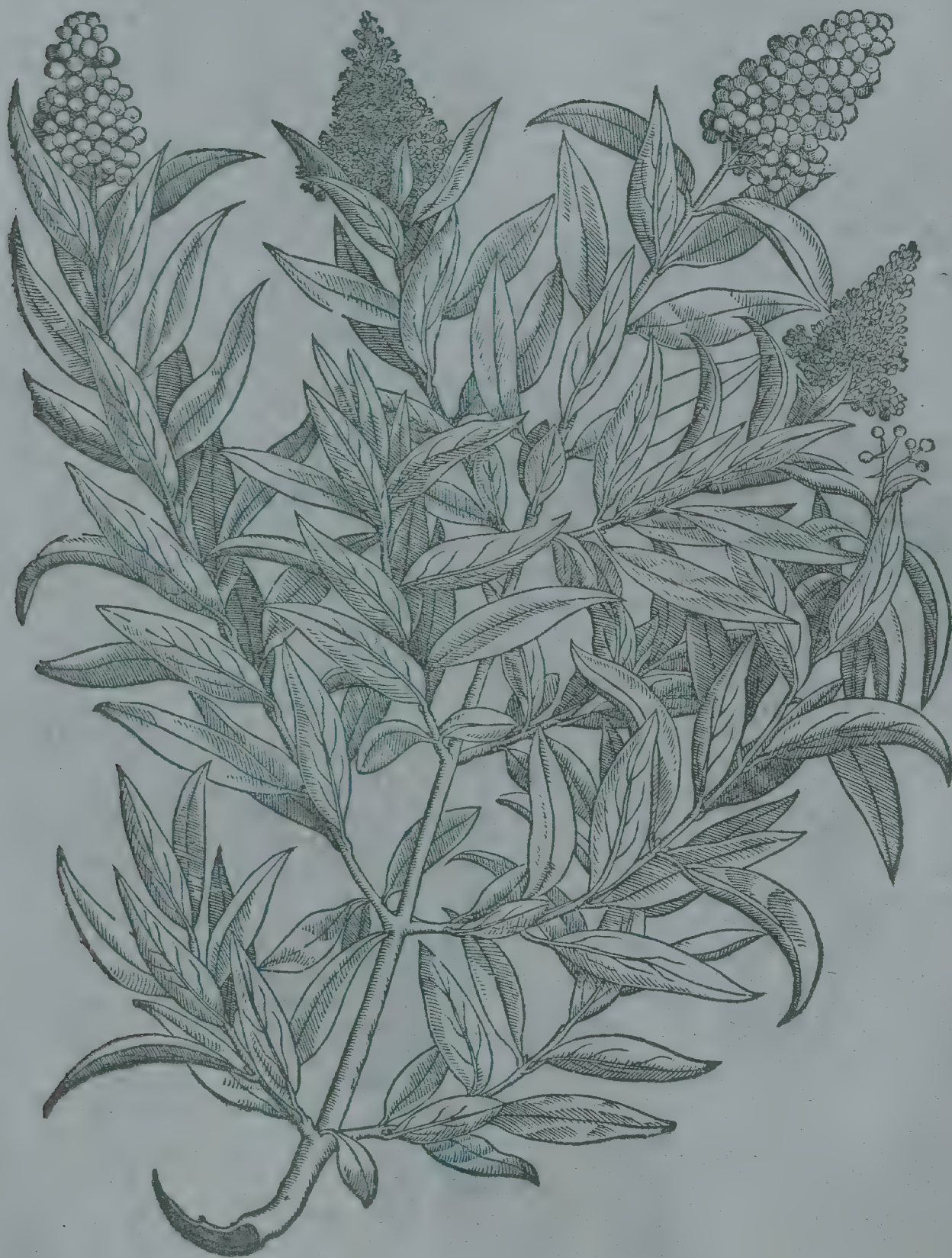


lorem sedat. Cyprinum oleum, quod ex eo fit, odoratum, excalfacit, emollitque neruos; si quæ feruenti natura prædita sint, assumat.

Ligustri confideratio.

**L**igustrum in Hetruria Guistrico corrupta uoce vulgus nostrum appellare consuevit. Quod inibi etiam aliqui Olietta, nonnulli Oliuella: quidam Chambrossene uulgò uocant. Mauritanis uerò Alcanna nominatur. Nascitur frequens in sepius secus uias passim in Italia. Floret abeunte uere, & ineunte æstate, flore muscoso, uel (quandoquidem Oribasius legit βοτρυάδην) racemoso, candido, odore suauis, sed qui decerptus statim flaccescat. Oriuntur ex eo bacca in cacumine racematim coherentes pyramidis modo, hederae baccis minores, lauiore, ac nigriore, sapore amaro ac iniucundo purpureo intus succo. Hæ sua in arbore hyeme ferè tota perdurant incorruptæ, quibus aues uescuntur, præsertim quæ merula ac Turdi. Folia edit oleagina, latiora tamen ac uiridiora, adstringentis gustus. Virgas habet lentas, flexilesque, solida tamen materie, 10

LIGVSTRVM.





ē quibus cauea sunt ad canoras seruandas auiculas, ac uirgē ad instruendos equos. Sunt qui baccas à Virgilio, uacinia uocari putent. Sed meo quidem iudicio non recte planē sentiunt. Quemadmodum nec Fuchsius, qui rubi mora, quoniam Græcis *καρυά*, uacinia esse putat: siquidem uacinium florem, non fructum esse pluribus constat. Ceterum in nothis Dioscoridis stirpium nomenclaturis legitur, hyacinthum uacinium Romanis fuisse uocatum. Ex quo facile crediderim, uacinium Virgilio nil aliud designare, quàm hyacinthum. Neque mirum est, quod Virgilius hyacinthum uacinij nomine nigrum appellauerit: nam hyacinthus facile cum uiolis colore purpureo certat, purpureus autem color à compluribus niger intelligitur. Hanc nostram sententiam comprobatur Virgilius: quippe qui semper uacinia floribus admiscet, iisdemque comparat, nō autem fructibus. Quod manifeste declarauit in Bucolicis, ubi de uacinio sic cecinit, primò Eclog. II.

Alba ligustra cadunt, uacinia nigra leguntur.

Deinde in eadem.

Mollia luteola pingit uacinia caltha.

Item in ultima.

Et nigra uiole sunt, & uacinia nigra.

- 10 Nec placet præterea Marcelli opinio, qui pluribus comprobare nititur, uacinium esse Irim. Siquidem præterquàm quòd nunquam legerim Irim in coronis uenisse, color non aequè prompte correspondet, quod uariis adeo sit, ut non aliunde sibi nomen comparauerit, quàm à cælestis arcus colorum uarietate. Adde etiam, quod cum Iridis flos omnium fragilissimus caducissimusque sit, poeta nullo pacto hunc ligustro prætulisset. Quidam Ligustrum eam conuoluuli speciem esse autumant, quæ sepibus, fruticibus, & arbutis se circumuoluit, ac etiam sepius uitium palis in uetis, flore candido, lilij, seu calathi effigie, quam ego læuem esse similacem nunquam dubitavi. E quorum numero fuit Seruius Grammaticus Virgilij commentator Ecloga secunda Bucolicorum. Nempe falsus (ut arbitror) quòd neglexerit in hac historia Plinium consulere, Dioscoridem, & alios de stirpium natura differentes. Non desuerunt etiam qui existimauerint ligustrum esse Mauritanorum caprifolium, quod sanè nil aliud est, quàm Dioscoridis pyxantha, seu lycium, non autem periclymenon, ut Ruellio placet. Sed isti quoque à ueritate desciunt. Nec in minori sanè errore uersatur quidam nouus Herbarius; quippe qui censeat Cyprum, & Ligustrum diuersas esse stirpes: idque tam friuolis argumentis ex Plinio desumptis, ut ea potius contra illum, quàm pro illo faciāt. Hallucinatur profecto, qui non uidet Ligustrum omnibus suis notis referre Cyprum. Prouenit enim Ligustrum folijs circum ramos olea similibus, latioribus tamen, mollioribus ac uiridioribus, gustu adstringenti: quinetiam, & flores edit, candidos, muscosos, racemososque, & fructum nigrum, Sambuci baccis æmulum. Præterea si Ligustri facultates expendamus, nullum reperiri posse medicum tam inexpertum crediderim, qui non nouerit ligustrum ijs omnibus præstare uiribus, quibus pollere Cyprum scriptum reliquerunt Dioscorides, & Galenus. Atqui Herbario illi uenia danda est, quod is noscendis tantum plantis, non autem earum facultatibus examinandis operam nauarit. Verùm uideat is quo pacto Plinij uerbis suam tueatur sententiam, cum ipse lib. xxiii. cap. x. affirmanter scribat, Ligustrum eandem esse arborem, quæ in Oriente Cypros
- 20 appellatur. Paratur è Ligustri floribus oleum, ijs in oleo insolatis, quòd plurimum præstat ad uulnere inflammationes. Vallet idem & ad capitis dolorem à bile prouenientē. Fit etiam è floribus aqua, non in odora ad ea sanè utilis, quæ refrigerationem, & adstrictionem postulant. Eadem pota auxiliatur Celiacis, dysentericis, & cæteris alui fluxionibus affectis. Vterinas quoque fluxiones cohibet tam bibita, quàm supposita. Datur eadem utiliter potanda sanguinem reijcientibus sicut oculorum fluxiones, per se, aut cum pompholyge adhibita. Ligustri meminit Galenus lib. vii. simp. med. sic inquit: Cypri seu ligustri folia, summaque germina in usum ueniunt, & facultatis, & temperamenti maximè misti: habent enim quiddam digerens cum aquea substantia modicè calida, habentque etiam adstrictorium quiddam ex terrena substantia frigida. Itaque eorum decocto quidam ambusta fouent. Vtuntur uerò etiam aduersus igneas phlegmonas, & carbunculos. Nam absque molestia & morsu desiccant. Quinetiam sponte prouenientibus in ore ulceribus aphthodesi, & ipsis puerorum aphthis commansa accommoda sunt. *Κύπρος* arbor ita Græcis, Latinis uerò Ligustrum appellatur: Mauritanis; Kenne, Henne, seu Hanne: officinis:
- 30 Alcanna: Italis, Guistrico, Oliuella, Oliuetta, & Chambrossene: Germanis, Rheinweiden, Beynholtzlin, & Mundholtz: Hispanis, Alfena, siue Albena: Gallis, Du troefne: Boemis Ptacij zob.

Marcelli opinio reprob.

Seruii Gram. lapsus.

Herbarii cuiusdam error.

Ligustrinum oleum, & eius uires. Ligustrina aqua, & eius uires.

Ligustri uires ex Galeno.

Nomina.

Φιλλυρέα.

PHILLYREA.

C A P. CVIII.

**P**hillyrea arbor est ligustri magnitudine, folijs oleæ nigrioribus, & latioribus: fructu lentisci, nigro, subdulci, racematim coherente. asperis nascitur. Huius folia astringunt: ad eadem utilia, ad quæ oleaster, cum astringione est opus: maximè ad oris ulcera commanducata, aut si decocto colluantur: pota urinam, ac menses cient.

- 50 **R**ecentiores Dioscoridis interpretes, ut Hermolaus, Ruellius, & Marcellus Florentinus, Phillyream hic descriptam à Dioscoride, eam esse arborem certò credidere, quæ Tilia dicitur, nimirum falsi nominis similitudine. Quandoquidem tilia Græcis *φιλύρα*, non autem *φιλυρέα*, dicatur. Quod cum nullus horum animaduertisset, alter alterum secuti concordantes phillyream tiliam appellarunt, ita Græcum nomen malè, meo quidem iudicio, in Latinum uertentes. Quo factum est, ut multis sit persuasum, uel quòd Dioscorides tiliam nunquam uiderit, uel quòd illi à uulgari tilia alia esset longe diuersa, utpote quæ omnibus notis tilia refragatur. Sed quod Dioscorides tiliam seorsum à phillyrea cognouerit, uel saltem in ijs plantis discrimen posuerit, satis perspicuum fieri arbitror in huius libri præfatione circa finem, ubi hæc uerba leguntur. Flores, & omnia, quæ incundum odorem efflant, reponantur ἐν κισσῷ τῆς φιλυρέας. Quæ sanè uoces Græca non solum quod re-ferre uertantur ab interpretibus, in arcubis tiliaceis, sed quod postrema quidem non à *φιλυρέα*, sed à *φιλύρα*, quæ Latinis tilia est, deduci possit, abunde declarant, has plantas diuersas esse in hoc ipso auctore. Porro hinc facile comprehendendi potest
- 60 quod illi non solum nomina, sed etiam rem confuderint: nam si tiliam cognouissent, nulli dubium est, quin phillyream Dioscoridis proprio nomine separassent à philyra, hoc est tilia Theophrasti, qui eam libro. III. cap. x. de plantarum historia his uer-

Phillyrea, & Tilia conf.

Interpretum Diosc. lapsus.



## PHILLYREA.



Tiliæ historia.

bis memoria prodidit. **TILIA** quædam mas est, quædam fœmina. Distant inter se tum materie, tum totius corporis forma, & quod altera sit fructifera: altera uero sterilis. Nam materies mas dura, flaua, modestior, spissiorque: fœmina candidior, & cortex mas crassior, detractusque inflexibilis propter duritiam est: fœmina candidior, flexibiliorque, ex quo cistas faciunt; item fœmina odoratior. & mas sterilis, nulloque flore est: fœmina & florem, & fructum gignit. Flos calycula intectus præter folij pediculum, amentumque futurum, pediculo altero annexus, uiridis, dum in calycula est, detectus autem leuiter flauus: floret cum urbanis. Fructus oblongus, orbiculatus, magnitudine fabæ, similis hederæ acino, quinque angulis, ueluti nervis eminentibus, inque acutum; cum sese contrahentibus partitus, qui scilicet masculus est, minutiusculus autem confusior constat: cum ille masculus scabitur, paruula quædam, ac prætenuia semina, quanta atriplicis emittit. Folium, & cortex dulcia, suauiaque: folium forma hederaceum, nisi quod in angulum acutiorem rotundatur: & quanquam iuxta pediculum curuatius; tamen de medio in acutius coactum prætendit, seque prolixius protrahit, crispum in orbem leuiter, atque





IO atque serratum. Medullam exiguam materies continet, nec multò reliquo molliorem corpore: nam & reliquum ligni molle est. Hæc de tiliæ Theophrastus. Quibus sanè notis ad amissim respondet nostræ tiliæ, quarum hic imagines damus. Sed eas, mea quidem sententia, non inuenias in phillyrea Dioscoridis: siquidem hæc folio constat oleæ, illa uerò hederæ: huic fructus lentisco similis, racematim coharens, rubens, granis, quæ uocant paradisi, non absimilis; illi uerò oblongus, orbiculatus, ad fabæ magnitudinem, quinque angulis, ueluti neruis, disiectus, cui intus semen atriplicis instar. Quod apertè ostendit earum discrimen. Id etiam declarat tiliæ proceritas, amplitudoque, ac ramorum densitas: nam phillyrea Dioscoridi arbor est pumila, ligustri magnitudine. Et quanquam tradat Plinius, tiliam arborem esse proceritate perquam modica; tamen cum sensibus, & experimento contrarium constet, credendum certè putauerim, Plinium quoque deceptum propinquitate uocabuli & Theophrasti philyram, & Dioscoridis phillyream simul confudisse: à quibus faciliè ea, quæ de tiliæ scripsit, accepit. In quam sententiam hæc quoque ratio me deducit, quod Plinius uni tantum speciei, scilicet nostræ uulgari tiliæ, uires attri-

Plinij lapsus.



## TILIA FOEMINA.



Mahaleb à  
Phillyrea di-  
scrimen.

buit, quibus pollere phillyream Dioscorides est auctor, præter alias plures, quæ ipsi tilia sunt propriæ, quemadmodum fecit 10  
& Ruellius illum secutus. Est itaque Phillyrea arbor à Tilia utraque ualde diuersa, cuius imago, quam hic appinximus, de-  
scriptioni haud parum astipulari uidetur. Sed non ob id affirmare ausim, hanc legitimam esse Phillyream, quòd eius baccæ  
subdulces non habeantur. Quamobrem, minimè eorum sententia subscribam, qui ligustrum de quo superiori capite differui-  
mus, Phillyream esse contendunt. Serapio ex Dioscoride transferens, Phillyream MAHALEB appellat. Verùm planta, quam  
nonnulli Mahaleb uocant, cuiusque baccarum nucleis Vnguentarij nostri utuntur, ad smegmata odorata paranda, Dio-  
scoridis Phillyreæ haudquaquam respondere uidetur. Siquidem Phillyrea Dioscoridi folia habet oleæ, sed latiora, & baccas  
racematim coherentes, quæ quidem notæ in Mahaleb, cuius imaginem hic expressimus longe aliter se habent. Verum etsi  
negauerim hanc esse Phillyream, non desunt tamen argumenta, quæ me inducunt ad credendum eandem legitimam esse Ma-  
haleb, de quo Arabes scripserunt, quod uideam apud Arabas, quos in eodem capite citat Serapio, eorum Mahaleb à Phil-  
lyrea



## TILIA MAS.



IO *lyrea plurimum facultate differre. Phillyrea enim Dioscoride adstringit oleæ agreſtis modo. Serapioni uero, Aben meſuai & Raſis teſtimonio excalfacit, & emollit. Id quod uulgaris Mahaleb nuclei, quorum tantum eſt uſus, manifeſtò præſtant. Nam cutis aſperitatem, duritiemque facile tum emolliunt, tum leuigant illiti, confrictiue. Quapropter eos haud aberrare crediderim, qui plantam, cuius hic imaginem damus, Mahaleb Arabum legitimam eſſe cenſent. Atqui non parum hoc in loco aberraffe Serapionem animaduerto, quod putarit Dioscoridis Phillyrea ab Arabico Mahaleb nihil differre. Mahaleb Auicennæ abſtergit, attenuat, reſoluit, & dolores ſedat. Ideoque utiliter illinitur iliorum, & dorſi doloribus: Ex mellicrato pota, animi deliquijs ſubuenit. Datur quoque aduerſus coli cruciatus, & renum calculos. Cateris uerò Arabicis, quorum authoritate nititur Serapio, uentris tineaſ pellit, & urinam cit: quæ omnia Mahaleb communis uſus præſtare poſſe non ambigimus. Huius plantam miſit ad me primum Iacobus Antonius Cortuſus Patritius Patauinus, rei plantariæ admodum ſtudioſus; & deinde eandem quoque miſit Franciſcus Calzolarius Myropola Veronenſis ad auream Campanam; uir*

Serap. lapſus.

Mahaleb nuclei  
ex Auc.



Adami Loniceri error.

Tilia vires.

Nomina.

quidem medica materiae haud ignarus. Adamus Lonicerus in suo de stirpium historia libro constanter asserit, nulla tamen hac allata ratione, nec auctoritate, ligustrum, & phillyream unam & eandem esse plantam: contenditque caput hoc omnino Dioscoridis spurium esse. Verum is ideo hallucinatus videtur, quod primum phillyreae delineatio à ligustro, quod Graecis *κιστός* dicitur, non parum dissentiat: secundo quod non solum codices Dioscoridis Graeci, & ii quidem probatissimi, habeant phillyream: sed etiam Oribasii codex manu scriptus, in quem ipse ex Dioscoride simplicia transtulit: quemadmodum eam etiam habent Paulus, & Serapio, qui Arabico sermone phillyream *Mabaleb* appellavit. Tilia cortex commansus, ac inde illitus vulneribus agglutinandis efficax est. Folia uero trita, & aqua conspersa pedum tumores discutiunt. Humor è medulla castrata arboris defluens capiti illitus capillos reddit, defluentesque continet. Arbor, qua Graecis *φιλύρα*, Latinis item *Phillyrea* uocatur: Arabibus, *Mabaleb*: Italis, *Phillirea*. Qua uero Graecè *κιστός*, Latine *Tilia*, pariter & Italice nominatur: Germanicè, *Linden*: Boemicè *Ljpa*: Gallis *Tilleu* femelle. Mas uero *Tilia* Italis uocatur *Carpino* nero: Germanis *Stein linden*: Gallis *Tilleu masle*.

### CISTVS MAS.



CISTVS



Kisos.

CISTVS.

CAP. CIX.

**C**istus, quem aliqui citharon, aut cissaron uocant, ramosus frutex est, sed improcerus, <sup>a</sup> foliosus: <sup>a</sup> Meum πολ-  
 saxosis locis nascens: folijs rotundis, <sup>b</sup> acerbis, hirsutis. flos <sup>†</sup> masculo <sup>c</sup> ut mali punice, foemi-  
 nae albet. Vis astringens: unde flores in uino austero bis in die poti, profunt dysentericis, & nomas  
 per se illiti cohibent: uetustati ulcerum, & igni ambustis cum cerato medentur. Hypocistis rhobe-  
 thron, aut cytinus à nonnullis cognominata, iuxta cisti radices nascitur, floris punici similitudine.  
 Quaedam rufa, <sup>†</sup> altera herbacea, tertia candida. Liquatur acaciae modo. Aliqui tamen exiccant, fra-  
 ctamque macerant, & incoquunt, reliquaque ut in lycio prosequuntur. Vires acaciae habet, uerum  
 aliquanto magis siccatur, & astringit. Prodest dysentericis, coeliacis, sanguinem excreantibus; foemi-  
 narum profluuium & pota, & indita.

<sup>a</sup> Meum πολ-  
 λωδης. i. folio-  
 sa. Cat. uero ξυ-  
 λωδης. i. ligno  
 sa.  
<sup>b</sup> Meum με-  
 λαν. i. nigra,  
 sed Cat. cum  
 Ruellio σφυφ-  
 να. i. acerba.  
<sup>c</sup> Cat. σάπυς  
 παδ. i. ut rosae.

## CISTVS FOEMINA.



Nascitur



Cisti, & hypocistidis consideratio.

**N**ascitur uterque Cistus, e cuius radicibus Hypocistis profilit, in pluribus asperis Hetruriæ locis, & præsertim in Apennino monte. Duim est generum; Alterum mas: alterum femina. Arbuscula Cistus est pumila, ramosa tamen & foliosa, saxosis ac aridis locis nascens. Mas folijs est rotundis, crispis, acerbis, hirsutis albicantibus. Flos mari ut mali punici, femina uerò albus, & folia oblonga Saluæ æmula. Hanc Rustici Patavini Syluestrem Saluiam uocant. Hypocistis uerò in æta utriusque Cisti radices, quinetiam Ladani nascitur floris punici figura, uel potius Orobanches. Elicitur ex eo succus ad medicamenta: & subinde insolatur. Siccat enim & potenter adstringit. Quare probi quidem, ac diligentes seplasiarij omni studio, atque ope niti deberent, ut sibi utrunque genus cum hypocistide uel ex Apennino ipso, uel aliunde comportaretur: quandoquidem sine legitima hypocistide legitima non possit fieri theriaca, nec præterea alia quadam, quæ in medicinæ usum ueniunt, antidota, ac medicamenta. Nanque hypocistin, qua passim utuntur officinæ, ex hirci barbæ radicibus impostores conficiunt, succum inde exprimentes, at ut concreseat, insolantes. Errandi tamen, ac simul imposturam faciendi causam de

## HYPOCISTIS.





derunt Arabes, quod cistum hirci barbulam appellant. Quo factum est, ut ij omnino aberrauerint, qui officinis hypocistidem parant, sibi persuadentes hirci barbam, quam Græci *καρυώδης* uocant, illam esse stirpem, de qua Arabes intelligunt. Quo errore ducti non modò seipso decipiunt, sed etiam alios, qui passim adulterina hypocistide utuntur. Atqui Fuchsius in libro de componendis medicamentis, quem secundo edidit, ubi pastillos ex succino perpendit, non sine magno errore (pace uiri eruditi dixerim) putat hypocistim fungum esse. Quandoquidem hypocistis non fungus est, sed ueluti germen, quod è cisti radi

Fuchsi error.

Hypocistidis succidanea.

Plinii lapsus.

Cisti, &amp; hypocistidis uires ex Galeno.

Nomina.

10 cibus pullulat, effigie ferè puniceorum cytinis representans, ut optime sciunt ij, apud quos cisti plantæ copiosæ proueniunt. Hypocistidis locum supplere acaciam tradidit Dioscorides, ut etiam habetur in Galenicis succidaneis; qua illius uice uti possent officinæ, si modo & ea careret adulterio. Potest etiam, si desit hypocistis, assumi eius loco floris agrestis punice succus, quippe qui eadè præstet, quæ hypocistis, auctore Dioscoride. Plinius deceptus uocabulorū germanitate ineptè satis, meo iudicio, commiscet cisti, & cisti historiā: quamobrè non immeritò eū damnauit doctissimus Leoniceus. Cisti meminit Gal. lib. VII. simp. med. sic inquit. Cistus, aut Cistarus frutex est gustu adstringens, omnibusque particulatim operibus. Attamē folia, & parua germina trita adeò desiccant, adstringuntque, ut uulnera glutinare ualeant. At flores magis sunt efficaces, adeò ut cum uino poti dysenterias, uentris imbecillitates, fluxusque, ac humiditates sanent: cataplasmatibus ritu illita ulcerum putredinosa iuuant. Est enim eorum facultas non instrenuè desiccans, fereque secundi excessus à temperatis absoluti. Adeò uerò frutex hic frigidus est, ut tepidi caloris sit particeps. Porro Hypocistis, quam uocant, multo est magis adstrictoria, quam folia, admodum efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, puta sanguinis reiectiones, profluvia muliebria, cæliacos, dysentericosque affectus. Quin si quam partem roborare consiliū sit, quæ uidelicet plusculo humore exoluta fuerit, robur, ac firmitatē illi non imbecilliter addit. Sic sanè stomachicis epithematis, hepaticisque commiscetur, & ex uiperis confecto antidoto iinditur, nimirum quo corpora confirmet, ac roboret. Frutex *Κίσος, κισάρον*, aut *κισάρον* Græcis dictus, Latinis quoque Cistus appellatur: Arabibus, Kaniet, Altheis, seu Lhaie althis: Italis, Cisto: Hispanis, Cerguacos. Hypocistis uerò sic Latina uoce, quemadmodum *ὑποκίστος* Græcè dicitur: Arabicè, Taratith: Italicè, Hipocisto: Hispanicè, Pultegras.

† Hæc dictio non legitur in Græcis codicibus. Sed eam huc ad clariorem (ut puto) sensum ex Plinio transtulit Ruellius: quod uerbum illud à Dioscoride studio fortasse breuitatis omissum, satius addendum esse duxerit, quàm subintelligendum. quod etiam Hermolaus fecit.

† Nil mirum esse debet, quod Plinio duo tantum hypocistidis genera prodantur, coloribus rufo, & candido distincta: quandoquidem ijs duntaxat Oribasius quoque contentus fuisse uidetur lib. XII. ubi genus *χλωρόν*, hoc est, herbaceum, ut uulgati codices habent, non legitur.

Λύδον.

LEDVM.

Λάδανον.

LADANVM.

CAP. CX.

30

Est & alterum cisti genus, Ledon à nonnullis appellatum, frutex simili modo nascens, longiori bus folijs, & nigrioribus; quæ uerno tempore quiddam contrahunt pingue. Foliorum uis astringens, ac eisdem, quos cistus, effectus præbens. Fit ex eo quod Ladanum dicitur. liquidem cum cisti frondes pascuntur capræ, hircique, pinguitudinem conspicuè barba carpunt, & suo lentore uillo sis eruribus adhærescentem reportant: quam depectentes incolæ, colantesque cogunt in offas, & ita recondunt. Alii uerò attractis funiculis, insidentem fruticibus lentorem abstergunt, conglomerantque in ladanum. Maximè probatur odoratum, subuiride, a facillè mollescens, quod arenas non collegit, nec squalore obsitum est, resinosum, ] quale in Cypro gignitur. Arabicum uero, Libicumque uilius. Natura ei spissandi, calfaciendi, molliendi: ora uenarum patefacit: capillum fluentem continet, addito uino, myrrha, & myrteo oleo: cicatricibus decorem reddit, cum uino illitum: medetur aurium doloribus, cum hydromelite, aut rosaceo infusum: suffitu secundas eiicit: pessis immistum uulux duritiem sanat. In medicamenta, quæ aurium dolorem, tussimque finiunt, & malagmata utiliter inseritur: aluum sistit cum uino uetere potum, & urinam ciet.

a Meū & Cat. *διμάκων* *λεπρόν, ἀμέτορον* *λάμυ*, *ἢ λανθάνει*, *ἢ τινάδες*. i. facillè mollescens, pingue, expers arenæ, uisc friabile; sed resinosum.

Ladani confidatio.

Plinii lapsus.

Oleum ex Ladano quò paratur.

Ladani uires ex Galeno.

Ladanum.

10 Ladanum, quod uulgo alij appellant Laudano, alij uerò Odano, tametsi plerunque impostorum malitia adeò sabulo, & alijs adulterijs sit uitiatum, ut nihil ualoris præstet; ego tamen præstantissimum sæpius Venetijs emi ab unguentarijs, qui odora menta conficiunt. Verum apud pharmacopolas, qui medicamenta nobis parant, Ladanum, quod syncerum, purumque sit, rarissimè reperitur: cum eorum plurimi potius curent, ut rem minoris emant, quàm ut seligant legitima ab adulterinis. quod tamen iniquum est, inhumanum, ac detestabile crimen. Arbuscula, è qua Ladanum colligitur, Ledum appellatur, & inter cisti genera recensetur. Caterum Plinius uocabulorum uicinitate deceptus (ut etiam in superiori commentatione dictum est) ex cisso, id est, hedera, non autem ex cisto ladanum colligi dixit. Ex quo item multis falso persuasum est, quod non à cisto, sed ab hedera Ladanum legeretur. Est ladani planta cisto fæmina ferè similis, sed longioribus folijs & nigrioribus. Ladanum, additur in emplastris, quæ ad roborandum uentriculum parantur. Atqui non modo id præstare ladanum extrinsecus palam est, sed etiam in catapotijs drachmæ pondere deuoratum, duabus horis à cæna: siquidem hoc modo concoctionem adiuvat. Additur in odoratis suffitibus. Consolidat antiqua ulcera, emplastri modo impositum. Purgatur Ladanum calore remollitum, & uino albo, & aqua rosacea deinde pluries elotum. Expetitur ita purgatum ad globos qui parantur aduersus pestilentem auram, Ambaro, Moscho, Caryophyllis, Santalo, & Agalloco additis. Paratur ex optimo pinguique ladano ab Unguentarijs Oleum odoratum hoc modo: Sumunt ladani præstantissimi libram. Secant in tenuissimas portiones, & in æreo cacabo collocant, superadduntque deinde aquæ rosarum senas uncias, & amygdalini olei dulcis uncias quatuor, posthac igni haud magno admonet, feruescereque sinūt sesquihora. Posthac tollūt, & toties percolant, quousque clarum fiat. De Ladano plura memoria prodidit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Cistus, aut Ladanum.

60



## LADANVM.



danum. In calidioribus regionibus hic Cistus proveniens, tametsi haud alius sit genere, quàm qui apud nos nascitur: exi- 10  
mum tamen à regione, ac peculiarem, digerentemque caliditatem nactus est: atque utroque à nostrate differt, tum quia  
frigiditatem deposuit, tum quia calorem assumpsit. Itaque cetera quidem huius cisti, illis quæ in nostrate uisuntur, similia  
sunt. Verùm Ladanum, quod uocant, ex eo provenit, medicamentum primo excessu iam quodammodo complete calidum, ut  
uidelicet & secundum attingat, habens etiam adstrictionis paululum. Ad hæc substantia tenui, ac proinde emolliens, siue ma-  
lacticum, pariterque moderatè digerens, ac uidelicet etiam συμπικρινόν. hoc est concoquens. Itaque mirandum non est, si  
peculiariter ad uteri uitia conueniat: quandoquidem ad dicta paulum quiddam adstrictionis obtinet. Quocirca diffuentes  
capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorum prauis humoris federit, id omne absumit: tum meatus, quibus infixi sunt,  
contrahit, & consringit adstrictione. Caterùm alopecias, & ophthalmias siue lippitudines, sanare non potest, utpote ma-  
gis discussorias uires, quàm quæ Ladano insunt poscentes. quippe proveniunt hæ ex prauis succis, lentis, crassisq; quos secan-  
tia,



tia, ac digerentia medicamenta potissimum euocant, atque euacuant. Ceterum tenuium partium sint facultatis oportet, & minime astringentis: non tamen usque adeo tenuium partium, & desiccatoriae, ut nimio plus desiccant, unaque cum collectis inibi succis præter naturam, naturalem quoque humiditatem incrementa pilis suppeditantem absument. nam sic non tantum alopecia liberabunt, sed & caluiciem afferent. Sed hæc ad curandi rationem pertinent. Arbuscula, quæ Græcè *ἀνδρόν*, Latine similiter *Ledum* nominatur, Arabicè *Chafus*. Quod uero *λὰδανον* Græci, Latini item *Ladanum* uocant: Mauritanis, *Ieden*, siue *Laden*: Itali, *Laudano*, & *Odano*: Hispani, *Xara*.

E'βενος.

E B E N V S.

C A P. CXI.

Nomina.

a Meum *κρη-δόςας*. i. pectines.  
b Meum *ὑπο-σύσασα*. i. subadstringens.  
c Meum *δια-φύσας* *ἀλκὰς*. i. lineas albas.  
d Meū & Car. *κίρρας*. i. fuluas.  
e Meum *ἐνιορ δὲ τὰ σπασμένα ἢ ἀκρόθινά ἐξ ὕλας ἐμπερὶ ὄντα ἀπὸ τῆς ἐξ ὧν ποιεῖται*. i. quidā Sefami, aut Acanthi ligna, quod illi similia sunt, & Ebano uedūt.

- 1<sup>o</sup> **E** Benus optima habetur Ethiopica, & nigra, nullos habens<sup>a</sup> uenarum discursus, factitii cornus læuore: cum frangitur, densa apparet, mordens gustu, atque<sup>b</sup> astringens. Suffitur iucundo odore supra carbones, sine fumi tædio. Recens autem ad ignem prolata, ob pinguitudinem accenditur, & trita ad cotem rufescit. Altera est Indica, c internatis segmentis candicantibus, & d modicè fuluis, item frequentibus maculis. ceterum prior bonitate antecedit. e Apud quosdam sesamina, aut spinea ligna consimilia pro ebena uæneunt. Quod discernitur ex eo, quod fungosa sunt, & in purpureas assulas resoluuntur, nihil mordacitatis in gustu, nec redolentiæ in suffitu præferentia. Caliginem oculorum absterget; ad ueteres destillationes, pustulasque mirum in modum pollet: si quispiam facta ex eo coticula collyrijs utatur, melius proficiet. Ad oculorum medicamenta efficax est, si scobes, ramentæue uino Chio die, noctuque macerata, in collyria digerantur. Nonnulli præterita ipsa excolant. reliquaue eundem in modum peragunt. Alij pro uino aqua utuntur. Vritur in fictili nouo, donec in carbones redigatur. Lauatur plumbi usti modo, & ita siccis, scabrisque lippitudinibus conducit.

**C** Redidit Theophrastus in India tantum nasci Ebenum libro I I I I . cap. v. de historia plantarum, ubi sic habet. Ebenus quoque eius regionis uernacula est. Huius duo genera constant: alterum materie laudatum, pulchrumque: alterum uile, & uitiatum. Rarum, quod præstantius: reliquum permultum habetur. Colorem commendatum, non recondita, sed statim sua natura capescit. hæc Theophrastus. Quod etiam sensisse uidetur Virgilius in Georgicis libro I I . ita canens.

Sola India nigrum

- 3<sup>o</sup> Fert ebenum, solis est thurea uirga Sabæis.

Plinius etiam libro XII. cap. I I I I . Ebenum nusquam alibi, quam in India nasci scriptum reliquit: nec eam tamen Indiam uniuersam mittere, sed exigua sui parte gigni, præter quoddam fruticosi genus cytisi modo, in tota India dispersum. Herodotus uero (eodem auctore) Ebenum Aethiopiam solam ferre intellexisse uidetur: quippe qui de Indica nullam fecerit mentionem. Veruntamen ex hoc Dioscoridis capite palam est, nasci Ebenum in ambabus his regionibus. Indi quidem non nisi ex ebena Deorum simulacra fingunt, regesque ex eo tantum sceptrum sumunt. Item pocula, craterasque ex ebena factitant, quod sanè credant contra maleficia efficacissimum esse, & quicquid ueneficii fuerit, tractu eius auerti. Itaque nihil mirum, si quod peregrinum in Italiam importatur, summo sit in pretio, cum etiam ab ipsis, quibus provenit, maximo honore habeatur. Ebenum ex India Romæ primum magnus Pompeius Mithridatico triumpho ostendit, cuius materies densissima omnium constat. Quo fit, ut quanuis multis annis exarescat, non stuitet in aquis, sed tota mergatur. Ebeni siccatos truncos maxime hac ætate nouit Italia: nanque innumeri uisuntur in eorum officinis, qui pectines conficiunt ad explicandos, aptandosque capillos: itemque apud illos, qui globulos funiculo traiciendos ad mulierum preces numerandas torno in orbiculos expoliunt. Pausanias in libro primo, Græciam describit. Audiri autem, inquit, Cyprium hominem oppido quam peritum in herbarum generibus, ad medendi usum notandis, qui diceret Ebenum nulla folia, nullumque omnino fructum ferre, quin & stirpem nullam esse soli expositam: radices tantum terra occultari, quas eruant Aethiopes, atque ij in primis, qui quo maxime loco reperiatur, norunt. Hæc ille. quæ etsi fabulosa fortasse uideantur, facilius tamen illi crediderim, quam Anguillario, qui minorem Anagyrim, quam Ananienses Eghenum, uel Eghelum uocant, uocis tantum similitudine fretus, secundum ebeni genus, (ridenda sanè opinione) Theophrasto esse censet. Cum Eghenus fetidissima sit planta, & scribant Theophrastus, & Plinius id ebani genus in India tantum nasci, & in India tota esse dispersum. Ceterum an Ebenum, quod ad nos affertur legitimum sit (si Dioscoridi credimus) non parum uidetur dubitandum, quod suffitum nullo commendet odore: Verum quum ceteræ eius notæ legitimi sint Ebeni, non omnino eorum opinio uidetur reiicienda, qui nihil de Ebena dubitant, & præsertim cum Theophrastus, & Plinius nullibi (quod legerim, sciuerimque) odorati Ebeni meminerint. Ebeni uires scripsit Plinius lib. XXI I I I . cap. XI. his uerbis. Non omitam propter miraculum ebenum. Scobem eius oculis unice mederi dicunt: lignoque ad cotem trito cum passō caliginem discutit, ex aqua uero & radice albugines oculorum. Item tussim pari modo cum melle, ac dracunculi adiecta radice. Ebenum medici & inter erodentia assumunt. Ebeni meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum sic inquit. Ebenus ex ijs lignis est, quæ trita cum aqua in succum soluantur, ut lapidum nonnulli. Vis ei inest excalfaciendi, extergendi, & tenuium partium. Quamobrem quæ pupillas offuscant, extergere creditur: miscetur alijs remedijs ocularibus, quæ ad ulcera uetera, fluxiones, & bullas, siue pustulas accommoda sunt. hæc tamen Galenus. Sunt qui lignum ex Indijs petiunt, quod quidam *GVAIACVM*, nonnulli Guaiacanum, plerique uero Lignum sanctum appellant, cuius aduersus Gallicam luem præcipuus est usus, ebeni genus esse crediderint. Quod quidem nec asserere, nec negare ausim; quandoquidem nusquam inuenerim apud quenquam tum ueterum, tum recentiorum scriptorum, quas frondes, quos flores, quosque fructus proferat ebenus: Illud tamen omnibus perspicuum est, Guaiacum

Ebeni consideratio.

Ebeni uires ex Galeno.

Guaiaci consideratio.

Q nihil.



Guaiacum li-  
gnum præstan-  
tius.

Guaiaci corti-  
cis electio.

Guaiaci plāta.

Guaiaci facul-  
tates.

nihil, nisi summa nigritia, ab ebano dissidere, quæ in hoc summo splendore nigricat, in illo albescit: cæteris uerò qualitatibus id maxime cum ebano tertat. Triâ ad nos Guaiaci genera afferuntur, ut in suis Epistolis doctissime annotauit Manardus Ferrariensis: quod & nobis iandiu planè compertum est, cum hac omnia sæpius nobis præ manibus fuerint. Primum itaque genus crassiori, uegetiori que mole constat, quo resecto materies apparet interiore parte nigra, exteriori uerò subpallida, & ueluti perplexis lineis quibusdam ad fuscum tendentibus per longum interfecta. Alterum caudice minori, nec adeo uegetiori habetur, cuius extimæ partes maiore ambitu se diffundunt: intima uerò, quæ pariter nigricant, minore satis orbe concluduntur. Tertium, quod propriè sanctum appellant, caudice cæteris exiliore uisitur, intrinsecusque & extrinsecus albicans. cuius materies lienis admodum exilibus in longum ætis perplexe distinguitur, estque hoc longe cæteris & acrius, & odorati-  
us. Cæterum credendum non est eiusmodi ligna, etsi colore, magnitudine, ac pondere inter se discrepent, idcirco diuersa-  
rum esse plantarum, diuersorumque generum, ut quidam fortasse existimant. Nam quod hoc tam intus, quam extra can-  
dicet, illud uerò interiore sui parte nigricet, non aliunde prouenit, quàm quod hoc magis, illud uerò minus adoleuerit, uel  
consenuerit. Quippe eo sane nigrius cernitur lignum Guaiacum, quo ad maturiorem ætatem peruenerit arbor, à qua deci-  
sum fuerit: & per consequens tantò magis album apparet, quantò minus adoleuerit illa, quemadmodum conspicitur in no-  
stris nonnullis Italiæ arboribus, & præsertim in moro, nuce, & anagyri. Veruntamen illud cuique persuasum sit, ætatem  
uni plus, quàm alteri uirium addere, ac demere. Qua de re uerba facturi, dicamus, cum illud, quod planè omni ex parte al-  
bicat, odoratius, acrius, & amariùs habeatur, cumque eius decoctum crassius, & cæterorum decocto pinguius sit, & acri-  
monia, & amarore admodum refertum, ut ipsa me docuit experientia, nil mirum esse crediderim, si in eo, utpote iuniore, uis  
insit uegetandi præstantior, ac propterea plus in se succi contineat: quin & cæteris uiribus præstet. Eaque propter putau-  
rim ego, hoc illis in usu perpetuo fore, quibus ob Gallicam luem ulcera emerferint depascentia, contumaciaque: ossa uerò  
cariosa sint, ac putrilagine consumpta, & tumores in ossæ penè duritiem occaluerint: & quibus denique perpetuus arti-  
culorum cruciatus, diurnusque capitis dolor inhæserit, eoque magis, quo patiens iunior extiterit, fortior, & natura ro-  
bustior. Huic illud succedere existimamus, quod medium obtinet locum: siquidem hoc & odoratius est, & acrius eo, quod  
nigrius, ac crassius inuenitur: neque illud quidem ab re, quandoquidem id minus est ætate confectum, & maiore humoris co-  
pia redundat. Quocirca commodissime hoc uti poterunt, qui natura delicatiores sunt, & temperamento imbecilliores, at-  
que etiam ij, in quorum artus huiusce luis furor nondum grassari cæperit. Postremò illud minus cæteris præstat, uiribusque  
infirmius habetur, quod nigrius, crassius, & annosius reperitur. Nanque quælibet consenscens planta (quemadmodum  
etiam cunctis animalibus cuenit) continuo exarescit, humidoque priuatur. Cuius rei certissimum est argumentum, quod in  
annosarum arborum truncis maior appareat nigredo, quàm in alijs uel iunioribus, uel ætate tenellis: nigredo enim siccitatis  
indiciū est, quinetiam deperditi caloris innati, & humidi naturalis: id quod tam in plantis, quàm in animalibus locum  
habet. Nihil tamen secius illud diligenter animaduertendum est, quod Guaiacum albicans prorsus colore præditum, re-  
cens, incorruptumque sit: quippe cum cæteris exilius sit, citius ac facilius exarescit, & ob humoris redundantiam uelocius  
cariem sentit, atque fraccscit. Quam ob causam satius quandoque foret uetustiore recenter cæso uti, quàm iuniore, quod  
multo ante tempore fuerit ab arbore decisum. Sunt quoque recentiorum nonnulli, de quorum numero unus est Alphonsus  
Ferrens, qui de ligni guaiaci decocto elegans admodum opusculum edidit, qui tantum Guaiacum illud præferunt, quod è plan-  
tarum ramis ætatis mediæ desumptum fuerit. Quorum opinio non planè refellenda uidetur: nam quicumque rem naturali-  
bus expenderit rationibus, ramos antiquioris à caudice mediocris ætatis parum differre cognoscet: item ramos huius à cau-  
dice iunioris. quippe plus humoris ad se trahit ramorum auetrix facultas, quàm caudicis. Idcirco non alia de causa plantæ  
reiuuenescunt, cum earum rami implantantur, seruntur, & propagantur, nisi quod illud idem humidum innatum intra  
se continent, & eodem uigent temperamento, quo qui adolescunt: etenim surculi, atque rami sunt caudici, perinde atque  
filij, & propterea animalibus ætate tenellis non absimiles. Id quod maxime confirmat Theophrastus libro primo, cap. xii. de  
causis plantarum, ubi sic habet. Etenim quodque germen quasi planta quædam in arbore, perinde, ac in terra consistit.  
Atqui mihi longe magis iunioris caudicis placeret usus: siquidem in hunc immediatè à terra humor, & alimentum defertur,  
ac præterea quoniam is fortasse nullum adhuc fructum protulerit: quandoquidem fœtus à plantis, ut etiam ab animalibus,  
multum uirium aufert. Præstantissimum itaque lignum Guaiacum illud erit, quod ex iuniori caudice recenter cæsum fuerit,  
tam exterius, quàm interius albicans, rimis carens, densum, ponderosum, minimè cariosum, odoratum, gustui & acre, & su-  
bamarum. Cæterum quoniam nostra ætate æquè cortices, atque lignum in usum ueniunt, eandem in ijs rationem seruandam  
censeo, ut quinam meliores, præstantioresque sint, dignosci possint, quàm nos in eligendo optimo ligno in medium at-  
tulimus, ut scilicet illi eligantur, & probatissimi habeantur, qui à præstantiori caudice detracti fuerint. Importatur  
Guaiacum tam ex occidentalibus, quàm orientalibus Indijs: nam & Hispani è suis regionibus nouiter repertiis, & Lusitani  
ex Calicut, Taprobana, & Iaua insulis, & Mauritanis, Aegyptijs, Arabes, ac Persæ à mari rubro per camelorum caroua-  
nas (ut aiunt) Guaiacum ad nos conuehant: quin & ex Aethiopia, ut quidam narrant. At cum omnibus compertum sit,  
ea in medicamentorum genere longè magis cætera præcellere, quæ ex orientali plaga comportantur, ob id omnino censend-  
um fuerit, Hispanicum uiribus esse imbecillius, quàm quod ex Lusitania, uel Alexandria in Italiam importatur. Guaiaci  
ci planta (ut ij referunt, qui eam in syluis se uidisse testantur) ad fraxini proceritatem, & ad hominis mediocris habitus  
crassitudinem plerumque assurgit. Folia fert quadantenus plantaginis æmula, dura, ac breuia. Flores eius produntur lutei:  
fructus uerò inglandis magnitudine, qui esu aluum subducit: cortex annosis niger, iuuenibus uerò subrutilus. Porro si  
Guaiaci uires, ac qualitates rectè perpendantur, proculdubio liquidò constabit, ea præstare posse, quæ in arcenda Gallica  
lue requiruntur: nam cum id ex partibus admodum calidis, ac tenuibus consistat, itemque siccis, habeatque sibi resina plu-  
rimum admixtum, nimirum etiam potest suis uiribus ea efficaciter exiccare, attenuare, liquefacere, atque expurgare, quæ  
humores infecerint: quinetiam sudorem ciere. Huc accedit etiam, quod parte resinosa, quam possidet, contagioni, atque  
putredini mirificè resistit: quæ quidem incommoda hanc pestem comitari solent. Cæterum eo tempore, quo primum in Ita-  
liam Guai-



liam Guaiacum inferri cepit, necnon etiam multis post annis, non sine summo timore dabatur potandum. Etenim ferebatur illi manifestum necis periculum imminere, qui rectam exquisiti uictus rationem per panis, & uuae passae modicum non seruasset, quique non perstitisset in curatione ad quadragesimum diem usque in tenebris inclusus, ita ut ne aeris quidem claritatem inspiceret, nedum pedem e cubiculo efferret: ijs insuper carniū esu, & uini potu interdictum erat, non secus atque ueneno. Verum enim uero cum saepius euenisset, ut ante constitutum tempus quidam ob tenuissimam uictus rationem ita imbecilles, ac uiribus destituti conspicerentur, ut penē spiritus, & uita deficerent, ij ne in tam manifesto uitae discrimine uersarentur, a consanguineis, & assidentibus persuasi, caporum, gallinarumque iura, ac contusas carnes in cibum sumere, tantum inde percipiebant inuamentum, ut uitam quasi deperditam recuperarent. Quo postea medici experimento edocti, uanam illorum doctrinam ridentes, qui tam grauem aegris legem imponebant, paulo pleniori uictu uti iusserunt, nempe iuuenum gallinaceorum carnibus, ac maiore panis portione. At nullus tamen adhuc ausus erat uinum exhibere. Qua re a me saepius animaduersa, ego primus (ni fallor) inter Italos medicos rationibus non obscuris adductus tentare uolui, posset ne uinum dari ex Guaiaci maceratione ijs maiori cum inuamento, qui Gallica lue correpti essent. Quod eum mihi in frigidis morbis feliciter cessisset, quam ex aqua tantum lignum decoquere, id potissimum me adduxit, ut hanc uini potandi rationem ad commune omnium commodum literis, posteritatisque memoria mandarem. id quod feci pluribus iam annis elapsis: quo scilicet tempore Dialogus noster de morbo Gallico Bononia excusus prodijt in lucem, ubi eodem anno Carolus V. inuictissimus Imperator a Clemente VII. Pontifice maximo imperiali diademate feliciter est coronatus. Ex quo postea factum esse audiui, ut plerique medici ex illis nostris lucubrationibus, breui temporis tractu plurimum laudis, ac gloriae sibi comparauerint, utpote qui uinum Guaiaci ad suam praxim uertissent, prospero admodum successu. Licet fuerint, qui alijs persuadere conati sint, suum illud esse inuentum: qui ut rem facilius prae texerent, omnibus huiusmodi uini praeparationem dissimulabant, & occultabant: uel id facerent, ut rem ita plurimi facientes, inde maiorem questum consequi possent. Sed cauendum profecto est a quibusdam impostoribus, qui cum sint earum rerum ignari: quae ad medicae facultatis contemplationem spectant, dum lignum, uel eius cortices ex uino decoquant, cyclaminum, bryoniam, pityusam, colocynthidem, & turpetum admiscunt, atque alios mille cacodamones, qui eos de medio tollant. Quippe nulla habita temperamenti, aegritudinis, temporum anni, sexus, nec aetatis ratione, singulis diebus huiusce decocti tepidi cyathum omnibus indifferenter praebent potandum. Quo fit, ut si sorte quadam unum quandoque persanant, decem postea ingulunt, tanquam improbi carnifices. Verum ut quisque horum manus euitare, atque effugere possit operae pretium uisum est, uini Guaiaci conficiendi rationem subiungere, ac subinde hauriendi modum addere. Sumito igitur ligni Guaiaci praestantissimi lima in scobem tenuissimam attriti, aut tornatili instrumento minutim concisi libras quatuor: corticum eiusdem libras duas: cardui benedicti libram unam & semis: adianti, asplenis, florum utriusque buglossi, cuiusque libram: cassiae odoratae drachmas sex: seminis anisi fescunciam: sacchari libras quinque. Deinde coniungantur omnia in cado uinari mundo aptae capacitatis, desuper affusis uini albi quam optimi & feruentis, libris centum, & quinquaginta, mox diligenter uas operculetur, omniaque sic macerari triduo dimittantur. Post triduum uero linteo percolentur, afferuenturque huiusce macerationis uinum in alio uase ad egrotantium potum. Siquidem bibitur hoc tam in prandio, quam in caena secundi Guaiaci decocti loco: non mane, neque uesperis serapij uice, quemadmodum temere multi facere consueuerunt. Hoc idem uinum longē etiam melius, & maiore quantitate uindemiarum tempore confici potest, admistis ligno, cortice, ceterisque alijs, recentibus uinis albis in mustum compressis: ibique tandiu dimissis, quousque mustum efferuescere desinat, & pellucidum, clarumque reddatur: ueruntamen multiplicanda sunt omnia, quae conueniunt medicamenta, pro uinarum quantitate. Praeter huius uini potum cibus associandus, bis in die mane scilicet, & uesperis tribus, aut quatuor horis, antea quam sumatur cibus, egrotantibus exhibeo decocti ligni ex aqua secundum communem medicorum usum senas uncias, admistis uncis duabus liquoris hoc modo parandi. Sumito primum adiantij, lupi salictarij, fumariae, asplenis, senae, singulorum manipulos tres: radicem centaurij magni, glycyrrhizae, filiculae, utriusque buglossi, singularum uncias quatuor: seminis anisi, melanthij, florum satiui, & erratici buglossi, omnium santalorum, cassiae, quam cinnamomum uocant, singulorum drachmas quinque. Haec ex aqua libris uiginti quatuor decoquantur ad tertias, demum colentur. Sumito deinde praestantissimae senae libras duas, conijcitoque in uas fictile oris angustij, demum percolatum decoctum feruens superimponito, ac inde obturato fictilis ore puluinari anserinis plumis facto, ignique prius calefacto fictile inuoluito, & loco calido collocato, itaque per diem, ac noctem reponito. Postridie uero manibus sena premitur, mox dilutum percolatur: cui adijciuntur diluti rosarum efficaciter aluum subducentis librae sex, sacchari librae octo: efferuescunt deinde simul subiecto igne, quousque tertia pars euanescat. quo facto additur electissimi Rhabarbari minutim concisi uncia, ac ita iterum feruent omnia donec iulapii modo consistat liquor. Postremo percolatur linteolo, & uase uitreo reconditur. At si egrotantes multa pituita redundant, decocto praescripto optimi turpeti uncia utiliter addi potest. Superest uictus ratio, quae agro talis praescribenda est, scilicet ut tam in prandio, quam in caena edat panis ternas tantum uncias, sitque is similaceus, ac probe in clibano coctus: itē totidem carnis pullorum gallinaceorum, perdicum, attagenarum, turdorum, ac auicularum in syluis, uineis, ac montibus uicti tantum, assatae potius, quam lixae: quin & uuae passae modicum. Bibat autem oportet praescripti uini equam cum cibo mensuram. Quod si quis purum id bibere non posset, diluatur aqua, quae in phialis, uitreis addita Guaiaci unceola breui temporis spatio efferbuerit. Tempus autē huic curationi aptissimum profecto uer est martio, aprili, & Maio mensibus. quod si hoc tempore fieri non possit, fiat mense septembri in autumno: nam sicuti aestiuis ardoribus, & exurente iam sirio non modo diuturna pharmaca, sed ne quidē breuia tolerant homines, ita nec brumali tempore, dum ingenti frigore saeuit hyemes. Interea aegris sine metu noxae indulgere licet, modo celi serenitas adsit, ut quandoque in proximis hortis, ac uiridariis solatii causa lento gradu deambulent: quippe quoniam eiusmodi hortorum amoenitate animus plurimum leuari solet. In hac etiā curandi ratione quosdam magis, alios minus perseuerare oportet, pro morbi necessitate, & salutis mensura. Hac ergo ratione uinum Guaiaci exhibitum nō modo medetur cuique acerrimo Gallica pestis incommodo: sed etiam diuturnis articulorum, capitis, nervorum, uen-

Vini Guaiaci  
conficiendi, &  
exhibendi ra-  
tio.



Chinæ radicis  
consideratio.

Zarzæ parrillæ  
consideratio.

Zarzæ parrillæ  
etymologia apud  
Hispanos.

Zarzæ parrillæ  
uires.

Nomina.

tricoli, iocinoris, lienisque morbis pituita genitis mirifice succurrit. Nec minus etiam podagra laborantibus opem fert; modò diuturna admodum non fuerit egritudo. Porro in hoc illud etiam obseruandum est, quòd ego Guaiaci uinum ijs tantum potandum exhibeo, quibus pituita redundet: uel saltem non exuperet bilis. Siquidem biliosis secundum ac tertium ligni ex aqua decoctum, uini loco semper cum cibus præbendum censui, ut communiter ab alijs fieri solet. Non desunt præterea hoc tempore, qui radicem illam, quam alij CINAM, alij Chinam uocant, Guaiaco præferant, etsi Vesalius admirabilis humani corporis fabricæ professor oppositum senserit. Huius radicis iandudum apud Hispanos inualuit usus contra podagras, maximeque apud inuictissimum Imperatorem Carolum V. cui meritò præclaram laudem acceptam referre potest. Aduehitur hæc (ut audio) tam à Lusitanis, quàm ab Hispanis ex regionibus æquinoctiali proximis, legiturque in litoribus maris è terra euulsa. nam in paludibus exorta, ac inde maris fluctibus rapta, in litus reijcitur. Radix est fungosa, perinde ac arundinacea, leuis, colore rufescente, Rhodiæ radicis admodum æmula. Præfertur recens, firma, & quæ neque teredinem, neque cariem senserit, & quæ magis rubescat. Damnat eam acriter Vesalius, ut dixi. Sed quibus ualidis rationibus id faciat, compertum satis non habeo, præsertim cum illud certò sciam Casarem inuictissimum nunquam ea toties usum fuisse, nisi ex ea plurimum adiumenti percepisset. Ceterum non minus China, & Guaiaco præstat ea radix, quam Hispani ZARZAM PARRILLAM uocant, quinimo hoc ego asserere possum, nonnullos à me esse curatos morbo Gallico affectos, qui Guaiaci decocto pluries epoto, antea curari non potuerunt. Affertur hæc ab Hispanis ex occidentali India, sed plantam cum folijs hætenus uidere non licuit. Sunt tamen rei plantariæ studiosi, qui uelint zarzam Parrillam Smilacis asperæ esse radicem, in quorum opinionem ego facile concedo. Nam inter ceteros, qui ita esse, affirmant, primus fortasse in Italia fuit Lucas Ghinus medicus clarissimus, & rei plantariæ peritissimus, qui se uidisse palam affirmabat apud Illustrissimum Florentiæ Ducem zarzæ parrillæ integram plantam ex Hispania allatam, quæ omnibus suis partibus, ac notis, nihil ab aspera Smilace differebat; imò nil aliud hanc plantam esse censebat, quàm genuinam Smilacem asperam. Id quod paulò post experimento deprehendit. Siquidem, erutis asperæ Smilacis radicibus, earum decocto plures curauit morbo Gallico affectos. Hoc idem quoque ab alijs medicis esse factum intelligo, & Romæ, præsertim sub Paulo tertio Pontifice Maximo, à Giberto Horschio Flandro medico non uulgari, & rei plantariæ studiosissimo, ut lib. tertio nostrarum Epistolarum, historiam hanc posteritatis memoriæ commendauit Ioannes Hefsus medicus Norimbergensis. Ceterum non desunt alij, qui hanc opinionem impugnent, quod uideant zarzæ Parrillæ, & asperæ smilacis radices facie non parum differre, cum hæc nodosæ, illæ uerò rugosæ habeantur. Ego autem quid de re hac ueri affirmare possim, sanè non habeo, quod nusquam integram uiderim Zarzæ Parrillæ plantam. Veruntamen cogor interim sequi Lucæ Ghini opinionem, quod is (ut ego sincere attestari possum) præter id, quod in censendis plantis, dum uixit nemini secundus habebatur, sed quod candidus admodum, fidelis, & uerax perpetuo fuerit. Nec admodum obstat radicum differentia, quandoquidem (ut Theophrastus est autor) loci à locis differunt, & sæpe climatium, cæli, solique uarietate differunt cum forma, tum sapore & odore plantarum radices. His Accedit nomenclaturæ significatio: nanque Zarza parrilla apud Hispanos nil aliud designat, quàm Rubus uiticulosus. Parra enim Hispanis uitis dicitur, Parrilla uitacula, & zarza Rubus. Hetrusci quoque Asperam smilacem, quod aculeos Rubi æmulos habeat, Cerninum rubum appellant. Ea arbores etiam proceras ad summum usque scandit. quo fit, ut Hedera aculeata pluribus dicatur. Quamobrem aut asperam smilacem Zarzam Parrillam esse dixerim, aut plantam illi uiribus, & facie congenerem. Vis illi excafaciens, & attenuans, & quæ ualenter sudorem pronocat. Peculiariter autem præstat non solum ad Gallicum morbum curandum, sed ad quoscunque articulorum dolores: quinetiam ad quasunque cutis infectiones, ulcera contumacia, & Lichenas. Auxiliatur præterea ijs, qui ædemate laborant, uideturque proprias habere facultates ad frigidos capitis, & cerebri affectus. Decoquantur huiusce radicis uncie quatuor, in libris quindecim aquæ, in aqua prius macerata fuerint die & nocte una, ad medias, ac etiam diutius, ubi decoctum ualentius desideretur. Vbi autem deferbuerint, linteolo mundo colantur, & asseruatur decoctum, ad potandum. Dantur huiusce decocti quotidie aegris tam mane, quam uesper, horis quatuor ante cibum uncie octo, prius calefacti, & deinde sudant in lecto stragulis contecti horis duabus, in trigesimum, & quandoque (ubi morbus contumax sit) in quadagesimum diem usque. Est hæc radix magis tenuium partium, quàm China, & Guaiacum, ob idque copiosiore sudorem, & longè melius morbos, qui sunt in ambitu corporis, curat. Est tamen operæ pretium decimo quoque die bibentes purgare, aut cataportijs, aut potionibus ad morbum facientibus. Vetus ratio eadem instituitur, quæ Guaiaci decoctum sumentibus institui solet, nempe ex pane biscocto, & uuis passis, quanquam quandoque imbecillioribus gallinacei pulli, & auicula concedantur. Daturque potandum cum cibus idem decoctum, pro affectorum uoluntate. Quibus quoque, ubi serena, quietaque fuerit dies, conceditur, ut paulisper egrediantur. Ceterum oportet, ut qui hoc medicamento uti uolunt, ij prius præpurgati ad hanc curationem accedant. Sed de Zarzæ parrillæ hætenus. Sed iam ad Ebenum redeamus, atque de nominibus agamus. Eius nomen Græcum est ἐβενος, ueluti & Latinum ebenus: Arabicum, Abannus, seu Abenus: Italicum, Ebenus. Quod uerò Latini Lignum Guaiacum, Lignum sanctum, aut Lignum Indum uocant, Italis, Legno santo, Guaiaco, & Guaiacane appellatur: Germanis, Frantzosem holtz: Hispanis, Legno santo, & Legno dellas antilhas: Gallis, Linsaint.

F. J. J. J.

ROSA.

CAP. CXII.

a Orib. nō le-  
git.  
b Addit Cat.  
xvi. J. J. J. i. &  
refrigerat.

Rosa refrigerat, <sup>a</sup> [ & astringit, ] sed sicca magis astringit. <sup>b</sup> Succus recentibus folijs exprimitur, teri debet in umbra, donec cogatur, & ita ad oculorum circumlitiones recondi. Siccantur etiamnum folia rosarum, continuò uersata, ne muceant, neue sitis in ijs infideat. Aridis rosis, & in uino decoctis expressus liquor, facit ad dolores capitis, aurium, oculorum, gingiuarum, sedis recti intestini, ac uulue penna illitus, aut infusus. Eadem line expressione tusa, præcordiorum inflammationibus, humidis stomachi



stomachi uitijis, igni sacro illini prodest: siccis, ac tritis semina asperguntur. Misceri solent uulnerarijs antidotis, atque compositionibus, quas antheras uocant. Folia uruntur in calliblephara. Flos, qui in medijs rosis inuenitur, siccatus, gingiuarum fluxionibus efficaciter inspergitur. Capita pota citam aluum, & cruentas reiectiones sistunt.

Podides.

ROSEI PASTILLI.

CAP. CXIII.

Pastilli, quos rhodides uocant, hac ratione conficiuntur. Rosarum uiridium, quæ nullo antea humore madefactæ extabuerint, drachmæ quadraginta, Indicæ nardi drachmæ decem, myrrhæ  
 10 drachmæ sex, tritæ digeruntur in pastillos, qui trium obolorum pondus æquent: siccanturque in umbra

R O S A.



2 3

in fictili



in fictili non picato, atque obturato reconduntur. Alii adiciunt costi drachmas duas, iridis Illicæ totidem, & uinum Chium cum melle miscent. Mulieribus monilium uice collo circumdato usui, sunt, ad retundendum graue sudoris uirus. Tritis etiam utuntur ad illitiones, & diapasmata, quæ sunt ad sudores coercendos, ita ut à balneis inarescant corpora, dein frigida aqua abluantur.

Rosarum confi-  
deratio.

Rosarum suc-  
cus, & dilutū.

Rosarum gene-  
ra ex Plin.

Partes in ro-  
sa, earumque ui-  
res.

**R**osa adeo uulgaris est planta, ut superfluum omnino iudicauerim eius historiam à me describi debere. Multa tamen sunt Rosarum genera, quæ in usum medicum ueniunt. At uulgatissima in Italia sunt, albicantes puniceæ, & quæ ex albo rufescunt, quas uulgò appellant incarnate. Præstantissima, quæ puniceo colore rubent: proxima laus ijs, quæ in rusum candicant: uilissima albicantes, in quarum tamen genere eæ odoratissima excipiuntur, quæ Hetruscis Damascenæ, & alijs Moschettæ uulgò dicuntur. Siquidem non modo ceteras excellunt, quod odore admodum suauifragrent, sed quod etiam magis aluum subducant, id quod indicat earum iucundissimus odor. Rosæ diuersis partibus constant. quo fit, ut pro diuersis tam internis, quàm externis particulis, diuersum quoque temperamentum sibi asciscant. Primum itaque terrestribus, & aqueis partibus, quæ tamen in ipsis mediocriter se habent, substantiam, & adstrictoriam facultatem acceptas referunt. Ab aereis uerò & subdulcem, & odoratum saporem assumunt. Ex his demum, quæ ignis naturam sequuntur, amaro rem concipiunt, ac etiam coloris rubedinem, quæ scilicet rubicundæ spectantur. quo fit, ut plus insit caloris puniceis, quàm subrubentibus. In recentibus adstrictioni præstat amaritudo, in siccis uero minime: eaque propter compertum est, earum deiciendæ alui facultatem, quam priores Græci non animaduenerunt, tantùm ex amaritudine provenire, cū recentes aluum subducant, sicca uerò nequaquam. Succus medicamenti componendis expetitus, præstantior è puniceis elicitur, item ex subrutilis, uerum huic infirmior facultas. Dilutum Græcis ἀρὸς ροῦμα, è quo rhodopharmacum aluum innoxie deiciens conficiunt, plerumque ex subrubescensium maceratis aqua folijs paratur: etsi hac in re ijs Damascenæ Hetruscis uocatæ longè præstent: quippe ex earum uicenis deuoratis folijs facillè quidem, & citra noxam subducitur aluus. Rosarum succus referat, discutit, abstergit, & deicit: quapropter & bilem trahit, & sanguinem biliosum expurgat. Idem felle suffusus: & uentriculi, iocinerisque obstructionibus opem mirificè præstat. Cor item corroborat, eiusque palpitationi salutare est remedium: nam illos deicit humores, qui cordi offiunt. Facit & ad biliosas febres, cuiusmodi sunt cuiusvis generis tertianæ. Ad hæc rosarum dilutum, ex quo conficitur rhodopharmacum, quod pharmacopola Sirupum rosatum solutiuum appellant, in eorum medicamentorum genere recentiores medici recensent, quæ quoniam absque aliqua noxa aluum subducant, suo more Bened. Etā nuncupant. Albicantes deinde rosæ (Damascenas tamen exceptas uelim) non alium in medicina sibi uendicant usum quàm ut ex se aquam stillent: siquidem iis deiectionaria uis, quæ pollent puniceæ, ac subrutile, multò infirmior inest. Quamobrem uidetur Manardus Ferrariensis, uir alioqui doctissimus, immeritò id Mesui uitio uertisse. Nam albæ, quas Damascenas, appellamus, etsi maiore deieciendi uicaciter præstent: credendum tamen est, de his non intellexisse Mesuem, quod eas illi facillè incognitas fuisse existimem; uerùm de ijs albis tantum, quibus passim roseta florent. Cuius rei illud maximo argumento esse potest, quod Damascenæ Hetruscis uocatæ nuper in Italia florere ceperint, quodque eas ueteribus cognitas fuisse (quod sciam) memoria prodiderit nemo: ni fortasse eas credamus esse, quæ Plinio spineolæ appellantur. Sanè rosæ magnificandæ sunt, summoque in pretio habendæ, non modo quod uiridarijs, & hortis sint ornamento, ac aspectu perquam iucundo: sed etiam quod in præclarissimis medicamentis conueniant, quibus humanæ uitæ succurritur. Syluestres maiore adstringendi facultate sunt præditæ, quàm satiuæ, sed minori fragrantia redolent, atque deiciendæ alui ne tantillum quidem facultatis retinent. Idcirco Theophrastus lib. 8. cap. vi. de historia plantarum: Syluestres, inquit, rosæ domesticis asperiores tum uirgis, tum folijs constant: florem præterea ferunt, quo ab illis odore, colore, atque magnitudine superantur. hæc Theophrastus. Cæterum quadam etiam rosæ nascuntur in Italia, quæ aureo colore fulgent, sed odore sunt admodum ingrato, atque insuauis. Rosarum differentias longa historia prosequitur Plinius lib. XXI. cap. quarto, ubi sic inquit. Contra rosæ genera nostri fecere celeberrima, Prænestinam, & Campanam. Addidere alijs Milesiam, cuius sit ardentissimus color, non excedentis duodena folia. Proximam ei Trachiniam, minus rubentem. Mox Alabandicam uiliorem, albicantibus folijs. Vtilissimam uerò plurimis, sed minutissimis spineolam. Differunt enim multitudine foliorum, asperitate, laeuore, colore, odore. Paucissima quina folia, ac deinde numerosiora. Cum sit genus eius, quàm centifoliam uocant, quæ est in Campania Italia, Græciæ uerò circa Philippos, sed ibi non suæ terræ prouentu. Pangæus nanque mons in uicino fert, numerosis folijs, ac paruissimis: inde accola transferentes conserunt, ipsaque plantatione proficiunt, non autem talis odoratissima est, nec cui latissimum maximumque folium: breuiterque indicium est odoris scabritia corticis, Cyrenis odoratissima est, ideoque ibi unguentum, pulcherrimum. Carthagine Hispaniæ hyeme tota præcox. Refert & calit temperies: quibusdam enim annis minus odorata provenit. Præterea locis siccis, quàm humidis, omnis est odorator. Seri nec pinguibus uult, nec argillosis locis, nec riguis, contenta raris, propriæque ruderatum agrum amat. Præcox Campana, sera Milesia, nouissimè tamen desinit Prænestina. Rosa ex spina nascitur. Germinat primo inclusa granoso cortice, quo mox intumescente, & in uirides alabastrors fastigiat, paulatim rubescens debescit, ac sese pandit, in calicis medio sui stantis complexa luteos apices. hætenus Plinius.

Partes in Rosa sex antiqui adnotarunt, quæ omnes sunt & scitu dignæ, & in medicina utiles, etsi pauci habeantur seplasiarij, qui separatim eas reponant. Primum quidem duæ partes inueniuntur in folijs: quarum altera est, ubi calyci folia inseruntur, unguium modo albicans, ob idque rosarum ungues hæc extremitates appellantur: altera uerò foliorum reliquum. His alia duæ succedunt, in ijs flosculis, qui ueluti minuta semina tenuissimis capillis annexi flauescunt in rosarum umbilico: horum enim partem faciunt granula, partem uerò capilli. Postremo quæ reliquæ sunt, in ipso Rosarum alabaastro continentur: una, scilicet in cacumine, altera in fundo. Folia cor, uentriculum, iecur, & retentricem insuper facultatem corroborant: dolores ex caliditate provenientes leniunt, & inflammationes auferunt. Ungues etsi propriam a scriptoribus non receperint dotem; inseruntur tamen utiliter lotionibus omnibus, & clysteribus ad inhibendas fluxiones. Flosculi medij cum suis capillis gingiuarum defluxiones cobibent, quinetiam, auctore Plinio, alba faminarum profluuia mirificè inhibent. Calyx denique, quem

caput



- caput etiā aliqui dicunt, cū reliqua parte basis, alui fluores, & cruentas excreationes sistit. Caterum præter has, quæ in floren-  
tibus rosis consistūt, tres etiamnum in fructu cōperiuntur partes, ubi rubescit is, & maturitatē sensit, uidelicet, substantia car-  
nis, semen & lanugo conclusa: quibus non obscura inest adstringendi uis. Idcirco & ipsa remedio sunt contra alui fluo-  
res, & fœminarum abundantiam qualemcunque: item contra gonorrhœam, in qua præcipue pollent. Et præsertim sylue-  
strum. Nanque harum fructus una cum seminibus prius siccati & in puluerem triti, utiliter seminis profluvio affectis  
dantur drachmæ pondere ex uino austero. Sunt, qui flosculos capillis appensos, qui uerò alabastrōs, antheram esse existiment.  
Sed re uera hac in re planè hallucinātur: etenim anthera Celso, Gal. & Paulo nusquā simplex est medicamentū, sed quædā ex  
pluribus rebus cōpositio, cuius frequens erat usus apud antiquos ad oris ulcera: itē ad pedum rimas, digitorumq; pterygia. Cu-  
ius etiam prærandi rationem adnotatam reliquit Galenus lib. vi. de comp. medicamentorum secundum locos, de oris ulceribus  
10 differens. Ex rosis ui ignis fit aqua pluribus, ac diuersis instrumentis: ueruntamen ea cæteris præstantior, ac odore fra-  
grantior habetur, quæ per balneum calentis aquæ uitreis organis elicitur, cuiusmodi & aliæ sunt, quæ eodem modo ad uni-  
uersum medicinæ usum confici solent. Quandoquidem inter has, & illas, quæ plumbeis instrumentis lignorum, uel carbo-  
num igne extrahuntur, tanta deprehenditur differentia, quanta inter plumbum, & aurum deprehendi potest. Quippe  
quæ fiunt in balneo calentis aquæ uitreis rostratis organis, ab herbis, & floribus, à quibus manant, nec sapore, nec odo-  
re dissentiunt, adeo ut non solū proprias plantarum qualitates secum referant, sed ne etiam tantillum quidem tum fumi,  
tum rei adustæ respiciant. Quod quidem in ijs non inuenias, quæ uulgo plumbeis, & æreis instrumentis eliciuntur: has enim  
nunquam, uel rarissimè gustaueris, quin tibi fumidum uirus, nidoremque reddant. Quæ res non modò ægris ingentem  
molestiam afferunt, & nauseam plerumque mouent, sed & plurimum noxæ pectori, uentriculo, iocinori, uisceribusque  
omnibus inferunt: quod à metallicis organis, à quibus distillant, malam eorum qualitatem sibi uendicent, ut libro tertio  
20 in absinthij commentatione, annuente Deo, latius explicabimus. Quare hac ætate perspecta, doctissimi, ac peritissimi  
medici ueteres secuti, decoctis, ac dilutis tantūm uti cœperunt. Quæ tametsi uiribus aquas qualescunque sublimatas (ita  
enim stillatitias uocant) præcellant; eæ tamen, quæ calentis aquæ feruore (ut supra diximus) fiunt, cum proprios tum  
odores, tum sapores herbarum, ac florum, à quibus extrahuntur, secum trahant, iure quidem decoctis non modò ipsas  
equipollere, sed etiam præstare crediderim: non tamen, quod uiribus præcellere dixerim, sed quod gustui suauiores, & ui-  
sui iucundiores habeantur: quod non parum solatiū egrotantibus affert. Nos quidem alijs aquis non utimur, quàm his,  
ad quas eliciendas nobis organum affabrè parari fecimus, cuius ope hæc stillatitias, ac præstantissimas aquas suo tempo-  
re conficimus. Quarum aliæ sapore constant amaro, aliæ uerò acri, aliæ austero, aliæ acido, aliæ denique insipido pro  
uarijs simplicium medicamentorum qualitatibus, à quibus eliciuntur. Quapropter seplasiarij, & medici, quos magis  
deceat humanam charitatem colere, quàm aurum & argentum, dent operam, ut iam plumbea, & ærea organa aboleantur,  
30 & balnea, de quibus diximus, in eorum locum succedant. quippe in hoc etiam (quanuis plus laboris, minus uerò emolu-  
menti suscipiant) & Deo, & hominibus simul rem gratam facere poterant. Caterum Fuchsius medicus nostræ ætatis  
clarissimus in libro de compositione medicamentorum, quem nuper edidit, unice cauendum præcipit in succis stillatitijs eli-  
ciendis, ne eius uasculi fundum, in quo stirpes continentur, aquam in cacabo bullientem attingat, sed solo uapore ab ea  
elevatoro incalescat. Quæ in re secutus potius uidetur fuisse Manardum uirum de arte medica præclarè meritum, qui ita  
scriptum reliquit in suis epistolis, quàm rei experimentum. Verum ipse non possum omnino eorum sententiæ subscribere,  
ut qui iudicem non esse semper ea exquisita ratione procedendum in herbis distillandis, quod certò sciam nihil referre, quan-  
do etiam uasculum herbas recipiens in aquam in maiore uase bullientem immergatur. Nam etsi aquæ, quas illi uolunt  
ex herbis uapore tantum ab aqua bulliente eleuato extrahi, cæteris præstantiores habeantur; tamen quæ ex herbis eliciuntur  
uasculo impositis, quod aqua bulliens circumluat, parum certè, aut ferè nihil illis bonitate cedunt. quod mihi compertum  
40 est in ijs aquis, quas sæpissime libuit utroque modo elicere & experiri. Attamen aliquis illud discrimen esse dicet, quod illo  
modo aquæ ex herbis extrahantur, quæ tenuiores partes retinent, quod uaporis illius caliditas imbecillior sit, quàm ut pos-  
sit totam herbæ substantiam conficere: hoc autem modo aquæ eliciantur, quæ omnes herbarum partes secum referunt. Hæc sa-  
nè differentia, quæ facile concedi potest, non est, meo iudicio, tanti momenti, ut illa regula perpetuò sit obseruanda, hæc uerò  
euitanda: quin potius facit, ut hæc mihi uideatur probanda, illa uerò reiicienda tanquam cautio nimis religiosa. Rosarum  
uires collegit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Rosarum uis, atque facultas superioribus libris  
pluribus uerbis exposita est, nempe quod ex aquea substantia calida mista duabus alijs qualitatibus, adstringenti uidelicet,  
& amara, composita sit. Quinetiam cuius sit natura utraque; amara scilicet, & adstringens, in horum commentariorum  
quarto declarauimus. Flos earum magis etiam ipsis rosis adstringit, ac proinde sanè etiam exiccatorius est. Rosa, quam  
ita Latini uocant, Græcis ρόδον dicitur: Arabibus, Nard, Naron, seu Vard: Italis, Rosa: Germanis, Rosen: Hispanis, Rosas:  
50 Gallis, Rose: Boemis Ruozē.

Quorundam  
lapius.

Aqua rosarum  
præstantior.

Fuchsii opinio  
non probata.

Rosarum fa-  
cultas ex Gal.

Nomina.

Adusor.

LYCIUM.

CAP CXIII.

- L**ycium, <sup>a</sup>[quod aliqui pyxacantham uocant,] arbor est spinosa, ramis trium cubitorum, aut  
longioribus: foliis buxi, densis: <sup>b</sup>fructu piperis, nigro, læui, amaro, densoque: cortice pallido,  
non dissimili lycio madefacto: radicibus <sup>c</sup>[multis, obliquis,] lignosis. Nascitur plurimum in Cappa-  
docia, Lycia, & plerisque alijs locis. aspera loca amat. Succus extrahendi ratio hæc est. <sup>d</sup>Rami cum  
radiculis tusi, & antè per multos dies macerari coquuntur, tum abiectis lignis, itidem liquor coquitur,  
donec mellis crassitudo fiat. Adulteratur id lycium, adiecta decoctioni amurca, aut absinthii succo,  
60 aut felle bubulo. Innatans spuma inter coquendum exempta, oculorum medicamenti additur: reli-  
quo ad alia utuntur. Simili modo fit lycium semine expresso, & insolato. Optimum, quod uri potest,  
restinctumque

<sup>a</sup> Oribasius  
non legit.

<sup>b</sup> Addit meū,  
μέγαν θερμὸν  
καὶ λυγρὸν. i.  
medium in ca-  
liditate & fri-  
gidityte.

<sup>c</sup> πλατύναι. i.  
latis legit Ori.  
<sup>d</sup> Meum χυλὸν  
ζεταὶ δὲ τὸν

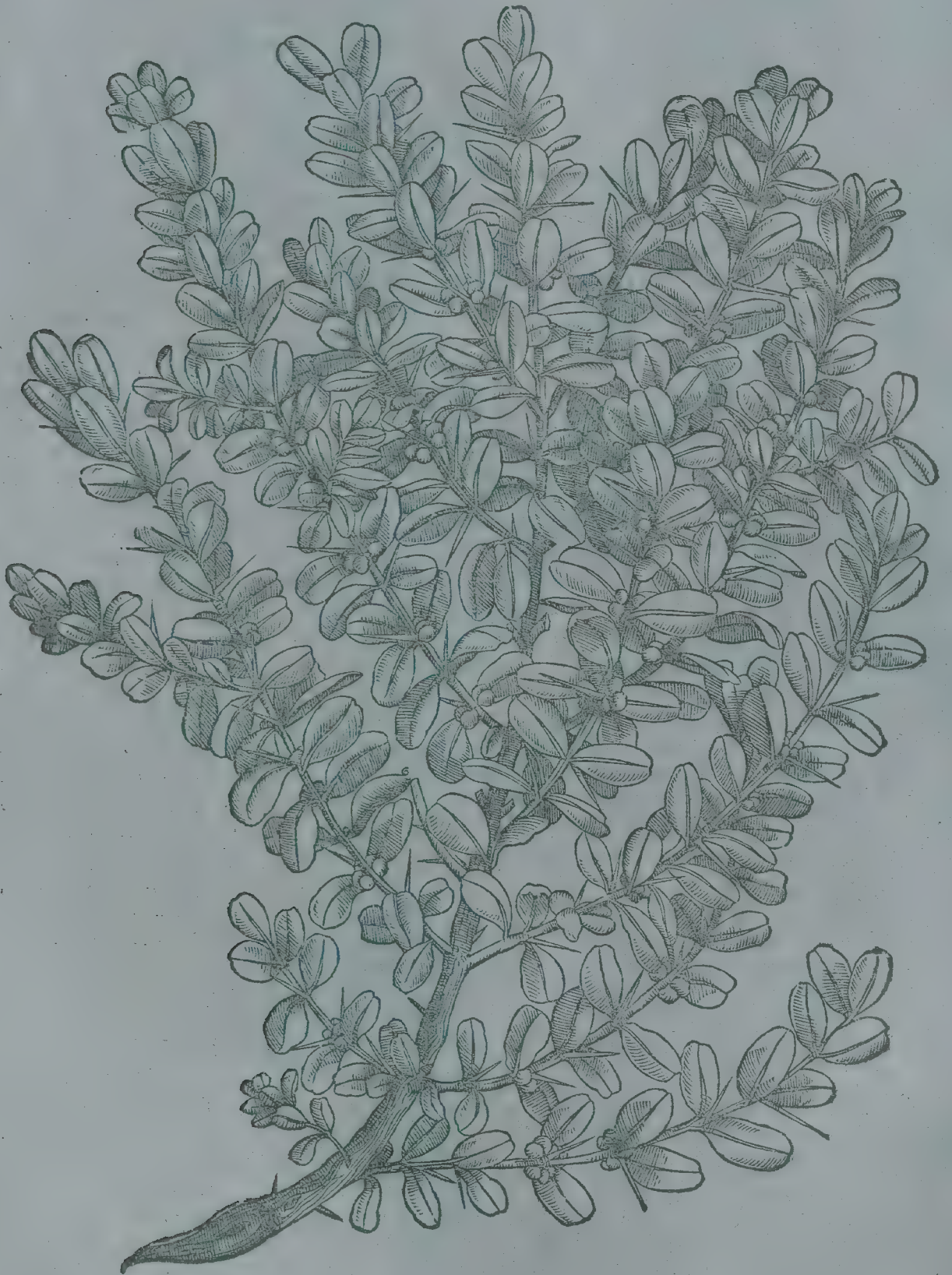
24 restinctumque



οὐλλαν σὺν  
τοῖς θάλασσι  
βλαστάντων. i.  
Elicitur succus  
foliis unâ cum  
frutice tuis.  
e καπνον. i. Fu-  
mū leg. Orib.  
f Μετὶ κίρρον.  
i. fuluum.

restitutumque rubentem<sup>e</sup> [spumam] ostendit, glebis intrinsecus nigris, intus, cum fregeris, <sup>f</sup> rufis, odore minimè uiroso, cum amaritudine astringens, crocino colore: cuiusmodi Indicum est, cæteris præstans, & efficacius. Lycium adstringit, caliginem oculorum discutit: genarum scabiem, pruritus, ueteresque fluxiones sanat: facit ad purulentas aures, exulceratas gingiuas, tonsillas, labiorum fissuras, sedis rimas, attritusque illitum: coeliacis, dysentericis, potum, inditumque conuenit: datur sanguinem excreantibus, & tussi ex aqua: contra rabiosi canis morsus in catapotio deuoratur, aut in aqua bibitur: flauos facit pilos: reduiis, ulceribus, quæ serpunt, aut putrent, medetur: foeminarum profluvia appositum sistit: rabiosorum ictibus ex melle potum, aut uice catapotii deuoratum, auxiliatur. Tradunt Indicum fieri Lycium, ex frutice lonchitide appellato. Ea spinarum generi ascribitur, ramos rectos habens, ternum cubitorum longitudine, maioresve, rubo crassiores, à radice numerosos: fractus 10

## LYCIUM.

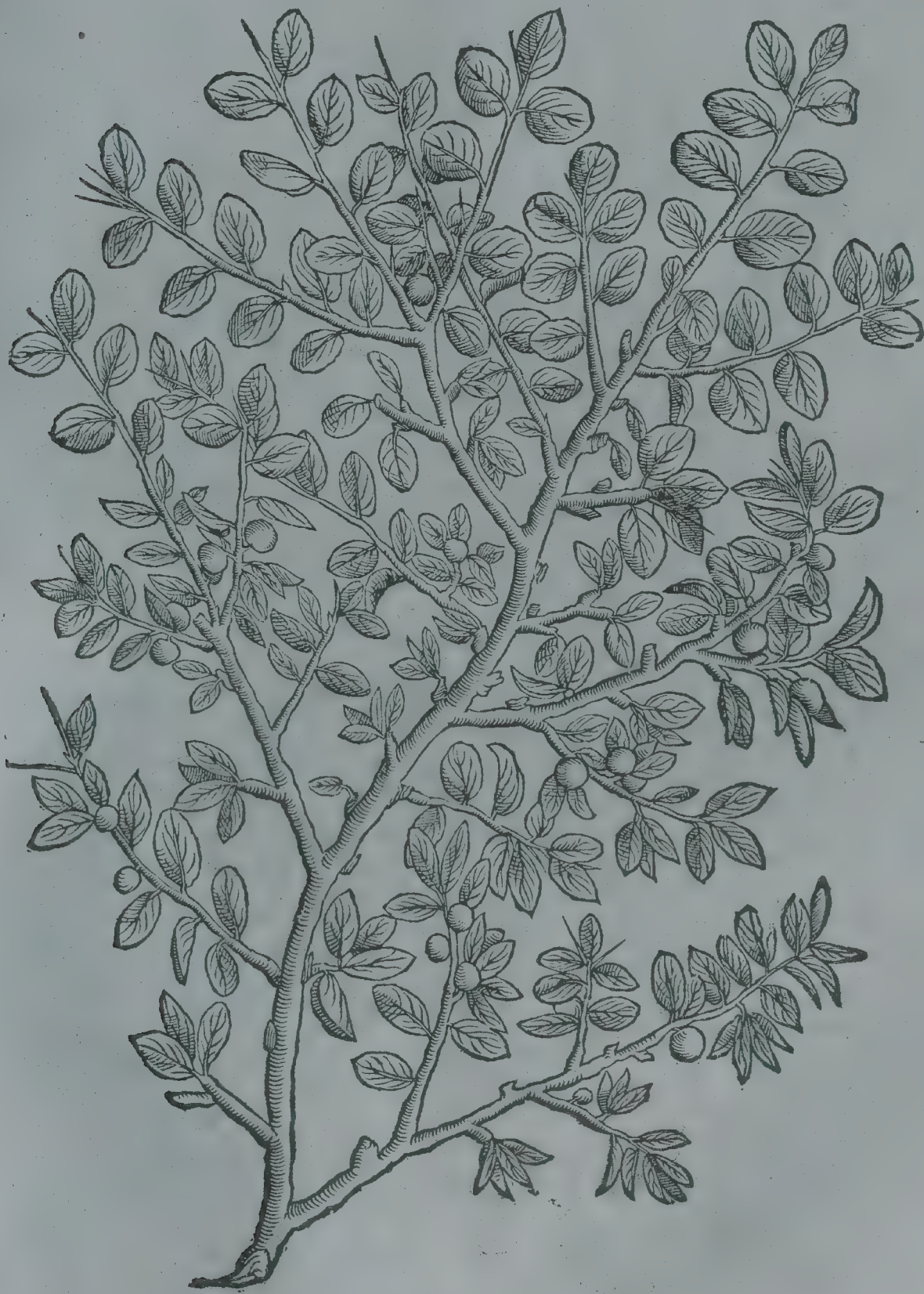




cortex rubescit: folia oleæ similia. Herba in aceto decocta proditur lienis inflammationibus, & regio morbo mederi, & foëminarum purgationes elicere. Assueverant etiam crudam in potu, eosdem effectus præstare: semen cyatho dimidio potum, pituitam expurgare, uenenis quoque auxilio esse.

**L**ycium medicamentum, quo hodie officinæ passim utuntur, nimirum notis illi plurimum reclamationat, quod nobis hic red-  
didit Dioscoridis. Siquidem illud officinarum igni admotum non accenditur, nec intus rufescit, nec ullam gustantibus, Lycii confide-  
affert amaritudinem. quæ omnia certo sunt indicio, id omnino imposturis, & adulterijs non uacare. Tradidere quidam hoc  
ab impostoribus fieri è ligustri fructu, alij id tribuunt periclymeni baccis, alij sanguinea uirgæ corymbis, alij porro ex his om-  
nibus simul contusis elici produnt, ac inde insolari. At legitimum, & quod syncerum sit, quoquomodo se res illa habeat, com-  
IO pertum est, hoc æno ex Lycia, unde illi nomen, ad nos non importari. Lycij plantam cuius hic imaginem damus, appictam

## LYCIUM ITALICUM.





Lycium in Ita  
lia nascens.

Lycii uires ex  
Galeno.

mibi misit Baptista Balistius Dalmata, Myropola, & rei plantariae studiosus; sed reuera planta ipsa uiua à me nusquam uisa est. Ceterum quanquam censet uilitigator quidam hanc fictitiam potius quàm ueram esse Lycij Plantam, nos tamen cum Lycij historiam omnibus ferè notis illam representare uideamus, eam ex Commentarijs nostris eruncandam non duximus, quousque alius compareat, qui ex Lycia uel Cappadocia, ubi nasci Lycium scribit Dioscorides ueriores Lycij Plantam ad nos afferat. Habetur quoque alia quadam planta, quæ non parum Lycio æmulatur. Hanc primum Verona ad me misit Franciscus Calzolarius rei plantariae admodum studiosus, cuius hîc imaginem damus, ut de ea quoque aliorum sit indicium. Qui nam præterea aculeatus ille sit frutex Lonchitis appellatus, è quo Indicum parari Lycium scribit Dioscorides, hæcenus mihi non constat. Lycij uices Dioscoridi explet amurca in cupreo uase decocta, aut etiam rhus decoctus, quousque eius liquamentum mellis crassitudinem acquirat. Lycij meminit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum sic inquit. Lycion, siue pyxacanthon, arbor spinosa, ex qua lycium, quod uocant, conficitur: id uidelicet medicamen-

10

B V X V S.





tum liquidum, quo ad sugillata utuntur, & sedis, orisque phlegmonas, ulcerationesque, tum herpetas, putredines, & ulcera contumacia, & aures pure fluentes, & intertrigines, ac paronychias. Est autem facultatis exiccatoria, compositum ex diuersi generis substantijs, quas ερεπευειν Græci uocant: altera quidem tenuium partium digerente, atque calida: altera terrestri, & frigida, ex qua adstrictionem obtinet. Porro hæc qualitas pusilla medicamento inest, digerit uerò, & desiccatur non parum, nempe in secundo recessu, in calore autem medijs, & symmetris proximum est. Proinde ad diuersos affectus hoc utuntur medicamine, ut abstergente quidem ad ea, quæ pupillas obtenebrant: ut contrabente uerò, celiacis, dysentericis, ac muliebri profluuio adhibentes. Lycium hoc in Lycia, & Cappadocia plurimum provenit: alterum uerò Indicum ad omnia ualentius est. Et primo de antidotis, non facile adulterinum lycium à legitimo dignosci idem memoria prodidit. hæc Galenus. Cæterum quoniam Pyxacantha, quo nomine lycium ab aliquibus appellatur, mihi Buxum, quæ Græcis πύξος dicitur, in memoriam redegit, non omittendum duximus, quin de ea etiam aliquid dicamus. Buxi consideratio.

## EVONIMVS.



viridior;



Quorundam  
opinio repro-  
bata.

Euonimi con-  
siderano.

Nomina.

uiridior; ac subrotundior: uiret perpetua coma, eaque propter topiario operi accommodatissima: flore herbaceo, fructu quadruplici, apice in cacumine diuiso, ciceris magnitudine, semine rufescente, omnibus animantibus inuiso. Crassissima in Corsica, flore non ferendo: quæ causa amaritudinis mellis. Frigidis gaudet, & apricis. Materies buxo honorata, raro crispanti, nec nisi radice: caterò lenis quies materia, silentio quodam, & duritie, ac pallore commendabilis. Eadem spississima, & densissima, atque ponderosissima, adeo ut in aquis non fluitet, nec cariem sentiat. Hæc etsi (ut quidam putant) nullius sit in medicina usus, & ob id à Dioscoride esse prætermisam, nos tamen compertum habemus capillos rufos fieri, ubi frequenter lauentur lixiuio in quo decocta fuerint folia & rami. Sunt etiam qui dicant ligni scobe hausta, sanari alui profluvia. Non desunt etiam è recentioribus, qui uelint non aliud esse Italici buxi, quam Indici lignum, quod Guaiacum appellant: ea tantum ratione ducti, quod pluries experimento compertum sit, eius decocto etiam feliciter eos sanatos esse, qui Gallica lue affecti erant. Quod etsi experientia concedi possit, illud buxi lignum præstare: attamen quod buxus in Italia nascens, & Guaiacum ab Indis pettum una, & eadem sint planta (ut in secunda centuria Amatus Lusitanus asserere uidetur) nunquam profecto crediderim. Siquidem Guaiacum pingue, resinosumque uisitur: materie intus nigra eburni ferè modo: quin & sapor huic amarior, & acris. quibus omnibus notis siccam buxi materiem carere constat. Quinetiam Guaiaco (ut narrant ij, qui ab Indis ad nos redeunt) folia insunt plantaginis, breuiora, crassiora, durioraque: lutei flores, & fructus inglandis magnitudine. Buxus uero folia fert myrti, breuiora: flores herbaceos, & fructum myrto nusquam grandiorum. Quo fit, ut omnino existimem eos hallucinari: qui putant buxum quæ in Italia nascitur, idem esse cum Indico guaiaco, ut nuper sensisse uidetur Lusitanus loco antedicto. Sed quam ab eo ieiunè, ne dicam imprudenter actum sit de simp. med. cognitione, eorum facile iudicium futurum spero, qui non mediocriter in re herbaria uersati fuerint, & huius scripta legent: atque etiam legere non grauabuntur apologiam, quam nos aduersus illum scripsimus, cui plurima errata attexuimus, quæ in eiusdem in Dioscoridem enarrationes adnotauimus. Quoniam autem buxo cum materie, tum quoque baccarum facie quadantenus ea arbor similis spectetur, quam nos in Tuscia uulgari idiomate uocamus Silio: alij uerò Fusaro quod ex ea optimi fusi fiant quibus mulieres è lino stamina ducunt, nos uerò euonimum eam esse putamus, prætermittendum sanè non duximus, quin de ea hic scriberemus. EVONIMVS itaque Theoph. lib. tertio, ca. ult. de plantarum historia, arbor est mali punice magnitudine, atque folio eiusdem, maiori quam chamædaphnè, molli, ut punica. Germinare mense septembri incipit: floret uere, flos colore albæ uiolæ similis, odore infestus, uelut cruorem inferens. Fructus cum putamine siliquæ sesamæ proximus, præterquàm quod in uersus diuiditur quaternos. Hic pecus enecat gustatus, quinetiam folium idem facit, & potissimum capras, nisi purgentur, interimit. Purgantur autem Ancho. Hæc ille, quæ quidem si quis cum Silio nostro conferat eam Euonimum esse facile coniciant. Id enim ut credam, non solum huiusce plantæ notæ me adducunt, sed quod sciam, arbusculam nobis Silio uocatam pecoribus esse aduersissimam, quinetiam quod grauiter oleat. Lixiuum in quo bacca decocta fuerint (ut nostræ referunt mulieres) capillum splendidum facit, furfures extergit, & pediculos necat. Materie est Buxi modo pallida, uerum non adeo grauis, ac solida. Errat toto cælo Tragus, qui hanc plantam Theophrasti ζύγιον contendit. Lycium Latini similiter atque Græci λύκιον nominant, Arabes, Hadbadh, Hadad, Kilulem, siue Felzakarag: Itali, Licio. Quæ uerò planta Græcis αὐγός, Latinis Buxus appellatur: Italici, Bosso. Germanis Buxbaum: Boemis, Posspan. Euonimum denique appellant Itali Silio. Germani spindebaum.

Ακασία.

ACACIA

CAP. CXV.

a Mesu & Cat.  
δένδρον δὲ  
βιαινοειδὲς.  
b Meum καρ-  
πον. i. fructum.  
c με. καλίσμα.  
d Oribasius ἐν  
ἡλίου. i. in sole.

Hæc non leg.  
Orib.

Acaciæ hist.  
ex Theoph.

**A** Cacia in Aegypto nascitur, spina instar arboris, fruticosa, non se in rectum attollens. Florem habet candidum, & semen lupino simile in folliculis: ex quo, succus expressus siccatur in umbra, niger ex maturo semine, subrufus ex uiridi. Eligatur modice rufus, & odoratus, ut in hac arbore esse potest. Aliqui exprimunt ex foliis, & semine succum: Manat & gummi ex ea spina. Vis ei ad spissandum, refrigerandumque efficax. Succus oculorum medicamentis utilis: ualet ad ignem sacrum, ulcera quæ serpunt, perniones, pterygia, & oris ulcera: procidentes oculos reprimat: mensum abundantiam sistit, prociduam uuluam cohibet: citam aluum supprimit, aut potus, aut subter inditus: capillos denigrat. Lauatur oculorum medicamentis, trito in aqua, mox effuso, quod concreuerat, donec pura extet aqua; & ita cogitur in pastillos. Vritur etiam in cruda fidelia, donec fictile fornacibus percoquatur: torreturque in carbonum halitu perflata. Spinæ decoctum solutos artus fotu committit. Præfertur eius spinæ gummi, quod in uermiculorum speciem contrahatur, & uitri modo perlucet, ligni expers: proximum est candidum: sordidum uerò: ac resinosum inutile. Cutis meatus obstruit, & medicamentorum, quibus admiscetur, acrimoniam hebetat: ambustis ex ouo illitum, pustulas non patitur erumpere. Alterum Acaciæ genus in Cappadocia, Pontoque prouenit, Aegyptiæ spinæ similitudine, [longe minus, tenerius, humile: aculeorum uallo munitur, folia habens rutæ; semen lenticula minus fert autumnò, in loculis connexis, ternum, quaternumque. capacibus. Succus eius adstringit,] uiribus inferior, & ocularibus medicamentis inutilis.

**A** Rbor, quæ Dioscoridi Acacia uocatur, Theophrasto Spina simpliciter dicitur lib. III. cap. III. de plantarum historia, ubi de ea ita scriptum reliquit. Spina ex eo nomen accepit, quod tota arbor aculeis horret, excepto caudice: nam & super germina, foliaque aculeos gerit. Magnitudine excellit, materies quippe duodenorum cubitorum. testis idonea caditur. Eius duo genera sunt: quædam enim candida, quædam nigra: & altera imbecillis, facileque putrescens: nigra autem robustior, atque incorrupta, ob id in nauium fabrica ad costas, uentrisque compagnes ea utuntur. Erecta non ualde assurgit. Fructum fert in siliqua, leguminum modo, quo incolæ coria perficiunt uice gallæ. Flos & pulcher aspectu,



aspectu, ut coronas ex eo facerent: & medicamentis perutilis, qua de causa colligi à medicis solet. Fit & gumma ex ea. manat hæc tum arbore percussa, tum sponte sine ulla plaga: cum autem cæsa fuerit, anno tertio protinus resurgit. Copia huius arboris largè habetur, & sylva ingens circa agrum Thebanum est, ubi & robur & persea, & olea quoque eo loco emigrat, non aquis fluvii riguo ( distat enim plus, quam trecentis stadijs ) sed suis fontibus, qui circa eum tractum permul ti exiliunt. Materies arboris dura, & cæsa colorem celtis utique representat. hæcenus Theophrastus. A quo Plinius non dissentiens, ipse quoque eius historiam memoriæ prodidit lib. XXIIII. cap. XII. cuius sic verba sonant. Est & acacia spi-  
na. Fit in Aegypto alba, nigraque arbore, item viridi, sed longè melior è prioribus. Fit & in Galatia tenerrima, spinosiore arbore. Semen omnium lenticulæ simile, minore est tamen & grano, & folliculo. Colligitur autumnò, quoniam ante collectum nimio ualidius. Spissatur succus ex folliculis aqua celesti perfusus, mox in pilæ tussis: exprimitur organis, tum  
10 densatur in sole mortarijs in pastillos acacia dicta, arboris uidelicet suæ nomine. Fit & ex folijs per se minus efficax. Ad

Ex Pinio.

## ACACIA I.





acacia officinarum.

coria perficienda semine pro galla utuntur. Foliorum succus, & Galatiaca acacia nigerrimus improbatur: item qui ualde rufus est. hæc Plinius. Succus è recenti semine expressus, ac postea longa insolatione concretus Græcis nomine suæ arboris *Acacia* nuncupatur. In cuius defectu supponunt tum officinæ, tum medicorum uulgus succum è sylvestribus prunis expressum in tenues quasdam placentulas in sole densatum: siquidem legitima acacia ad nos non affertur. Vbi acacia defecerit, licet (si Dioscoridi credimus) eius uice tum rhois arbusculæ folia, tum lentisci foliorum succum, tum etiam hypocistidem medicamentis immiscere. Quamobrem his potius seplasiarij uti deberent, quam supposititio sylvestrium prunorum succo. *Acacia* imaginem, quam hic appingi curauimus, detulit ad me Constantinopoli Clarissimus Augerius de Busbeke Flander, Cæsareus orator ad Turcarum Imperatorem, quæ omibus suis partibus, notisque ueram legitimamque acaciam imitatur. Nam plantæ integræ imago, cuius unum tantum ramum appinximus, caudicem habet non in rectum, sed in obliquum se attollente, nigro omnino libro, ramos, surculosque ubique spinis rigentes. Folijs est rotundis, pini magnitudine, ne-

10

## ACACIA ALTERA.





nos, parte prona fuliginosis, supina uero ex uiridi subalbicantibus, minime ferratis, subnigricante pediculo, floribus ex albo purpurascens, & siliquis, & semine Lupino similibus. Dioscorides tamen Acacia albos reddidit flores. Atqui cum Acacia Theophrasto, & Plinio tum nigra, tum alba, generis diuersitate habeatur, facile crediderim albam, album proferre florem: nigram uero (ut nostra hæc est) purpureum, & præsertim cum Theophrastus scribat Acaciae florem aspectu esse pulchrum, & coronas ex eo factitari. Nam purpureus color longe pulchrior speciosiorque est, quam albus. Scire etiam num conuenit, gummi, quod ab arbore acacia manat, ideo Serapioni Arabicum nuncupari, quod ab Arabia regione Aegyptio contermina suo tempore importaretur. Sed animaduertere oportet, quod Arabicum uulgaris usus gummi longe quidem ab illo differt, quod ab acacia colligitur: nanque illud non contractis uermiculis simile, sed in grumis uersicoloribus conspicitur, quorum alij succinum, alij topatium, alij chrysopatium, alij beryllum colore, & nitore referunt. Quod autem nobis gummi Acaciae desit, illud argumento esse potest, quod ipsa quoque legitima acacia hætenus, quod sciam, non defertur. Nam si hoc, quo utimur, syncerum, legitimumque acaciae esset gummi, proculdubio ipsa quoque acacia ad nos conueheretur, cum longè magis in paranda theriaca, alijsque componendis medicamentis expetatur, quam gummi. Hinc itaque facile quisque conicere potest, gummi ex Aegyptia spina defluens ab eo sanè plurimum differre, quod Arabici gummi nomine officinarum uulgus habet. Hoc igitur uulgare gummi illud equidem esse existimauerim, quod Græcis gummi simpliciter uocatur. In quam sententiam me adduxit Galenus: siquidem lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Gummi lacryma est congelata, concretaque in truncis arborum ipsam fundentium, uelut resina quoque in multis uisitur plantis, quæ resinam fundere possunt. Ceterum quod exicatorie, emplasticeque sit facultatis, constat. hæc Galenus. Ex cuius uerbis palam est, gummi sic in uniuersum Græcis appellatum, nostrum gummi esse uulgò Arabicum dictum. Quod quidem (quantum sensuum iudicio consequi possumus) ex pluribus arborum gummi miscellaneum est. Cuius rei manifesto indicio sunt cum grumorum formæ diuersitas, tum colorum uarietas. Huc etiam accedit, quod Galenus unica nomenclatione omnia earum arborum gummi comprehendit, quæ resinam non proferunt. Quamobrem omnino explodenda uidetur eorum sententia, qui ubi Græci gummi absolute scriptum reliquerunt, illud gummi intelligendum esse contendunt, quod è spina Aegyptia manat. Non desunt præterea, qui gummi spinæ Aegyptiæ illud esse opinentur, quod gummi Dragaganthi, hoc est, tragacanthæ officinis appellatur, propterea, quod effigie contractos uermiculos referat, quo nihil certè melius illi competere posset. Sed tamen hoc etiam illud non est, ut suo loco dicemus. Galenus lib. VII. de compositione medicamentorum per genera, Acaciae gummi κόμυδν βαϊκόν uocat: hoc fortasse argumento, quod scripserit Theophrastus (ut supra dictum est) ingentem huiusce spinæ syluam esse in agro Thebano. Sed cum ad nos non perferatur acacia (ut paulò ante scripsimus) nec etiam eius gummi importari credendum est. Gummi Acaciae meminit Iacobus Syluius uir sanè ætatis nostræ ingenio & doctrina celebris suo de natura simplicium medicamentorum libello, his uerbis. Gummi acaciae non meminit Galenus in Acacia libro sexto simplicium, uti nec acacia mentionem facit paulò post in Acantha Aegyptia, seu Arabica, quo nomine solo Dioscoridi uocatur. Vnde colligas licet, acaciam, & acantham Aegyptiam, seu Arabicam, diuersas esse in Aegypto spinas arbores. hæc ille. Sed mea quidem sententia, Syluius manifestè aberrasse deprehenditur: quandoquidem Galeno acantha Aegyptia arbor utique non est, sed herba è carduorum genere, quemadmodum & Dioscoridi libro tertio, ἀκάνθη λευκή, hoc est, spinæ albæ similis, quam Mauritanii suchaa appellant. Quocirca eo capite acaciae meminisse Galenum omnino fuisset absurdum. Ceterum alteram ACACIAM, quam in Cappadocia, Pontoque prouenire tradit Dioscorides folijs rutæ, quamq; hic depictam damus, accepimus hoc anno à quodam ex ijs, qui rei herbariæ dant operam. Et quoniam ea Dioscoridis historiam perbelle representare uisa est, non potuit animus non inclinari ad credendum hanc secundam esse Acaciam. Est enim aculeis horrida, folio rutæ, semine lenticula minore, in siliquis ternam quaternamue capacibus, quod autumno profert, gustu etiam adstringente: color siliquis aureo quodam fulgore respersus, adeò ut in sole auri modo pelluceat. Ab hac sanè opinatione non recedam, antequam eam uiderim plantam, quam Anguillarius secundam Acaciam esse censet. Nam eius iudicio minime subscribam, nisi prius plantam conspexerim. Acaciae uires adnotatas reliquit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Acaciae & planta ipsa acerba est, & fructus, & succus, qui lotus quidem & imbecillior, & minus mordax redditur, utpote acrimoniam quandam per lotionem deponens. Porro si parti alicui sanæ illinatur, protinus eam & sicciorem, & contractam efficiet, nullum quidem caloris sensum inuolvens, sed nec frigoris admodum ualentem. Vnde constat medicamen id esse frigidum, & terrosum, immista quadam etiam essentia aquea. Et sanè coniectura est, non esse simile, uerum quædam in sese dispersas habere partes tenues, & calidas, quæ in ipsa ablutione segregantur. Estoque & hoc tertij ordinis exiccantium, & secundi refrigerantium, ubi quidem elotum fuerit, illotum uero primi. Nomen, quod ἀκασία habet apud Græcos, idem, quod est Acacia, retinet apud Latinos & Italos. Ea autem Arabicè Achaebie appellatur.

Gummi Arabi cum.

Quorundam laplus.

Iacobi Syluii opinio reprobata.

Acaciae alteri genus.

Acaciae uires ex Galeno.

Nomina.

A'γρος.

VITEX.

CAP. CXVI.

Vitex, siue lygos, frutex est in arborem assurgens. Nascitur in fluminum ripis, a asperisque locis, ac torrentium alueis: ramos gerit longos, fractu peruiacces: folia oliuæ, sed molliora. Duo genera eius: una harum album florem mittit b cum purpureo: altera tantum purpureum, & semen, ut piper. Excalfactorias uires habet, & adstrictorias. Semen eius potum uenenatis ictibus, aquæ quæ cum tem subiit, lienosisque auxiliatur: lac euocat: menses ciet, drachmæ pondere in uino potum: genitum ram exoluit: caput tentat, & soporem affert. Decoctum herbæ, & seminis in defensione, mulieribus uulua malo opportunis opitulatur: item inflammationibus. Purgationes mouet semen cum pulegio potum, etiam suffitu, uel appositu: capitis dolorem dissoluit illitum: instillatur cum aceto, & oleo capiti in lethargo, & phrenitide. Folia suffitu, aut substratu fugant uenenata: illita quoque serpentium

R 2 moribus

a Cat. πείδιος  
ἐκ πείδιος. i. cā-  
pis udis.  
b Omnia ex  
συνὸ ὑποφύρου.  
i. cum subpur-  
pureo.



morsibus auxiliantur, testium duritias, cum butyro, & foliis uitium emolliunt. Rimas sedis semen cum aqua illitum mitigat, & cum foliis medetur luxatis, uulneribusque. Virgam qui manu teneat, dum iter facit, negatur intertriginem sentire. Agnum, quasi dicas castum, uocant Græci, quoniam matronæ in Thesmophoriis Atheniensium castitatem custodientes, foliis huius cubitus sibi sternunt. & lygon, quasi uimen, propter inuictam ferè ramorum flexilitatem.

Vitici confide  
relio.

**V**itex, quam uulgo herbariorum Agnum castum appellat, arbuscula est in Italia uulgaris notitia. Duo eius genera recenset Plinius lib. XXIII. cap. IX. Maior in arborem salicis modo assurgit: minor ramosa, folijs candidioribus, lanuginosis. Prima album florem mittit cum purpureo, quæ & candida uocatur: nigra, quæ tantum purpureum. Nascuntur in palustribus campis. Non multum à salice uitilium usu distat uiræx: foliorum quoque aspectu, nisi odore gravior esset. Græ. 10

## V I T E X.





ei lygon uocant, alij agnon, quoniam matrone in Thesmophorijs Athenensium castitatem custodientes ijs folijs cubitus sibi sternunt. Meminit præterea Theophrastus lib. 4. cap. xi. de plant. historia. Cuiusdam plantæ ἐλαίανος appellata (ex olea & agno nomenclatione deducta, quod utrique similis habeatur) sic inquit. Ελαίανος natura fruticosa, nec cæteris Amerinis absimilis folio, figura quidem proximo cæteris, sed molli, lanuginosoque, flore populi albæ, sed minore, fructu nullo: nascitur plurima super insulas fluitantes. Verum an ea uera sit ἐλαίανος, quam nouus quidam herbarius in Umbria, & apud Pelignos oriri scribit, non ausim ego affirmare, quod illam non uiderim usquam. Nascitur tamen, & in Boemia plantæ, quæ omnibus notis Eleagno astipulari uidetur. Est enim fruticosa, folio uiticis simile, molli ac lanuginoso. Flore albo gradatim ex uirgis propè foliorum exortum prodeunte; odore non insuauis, è quo nullus prouenit fructus. Huic alia per omnia, similis habetur Vienna Austriae, in Viridario Serenissimi Caesaris Ferdinandi, quæ baccas profert oleæ figura, sed longè minores apice in summitate aculeo simili. Hanc ego Eleagnum appellarem, quod folio ac uir-

## OLIVA BOEMICA SIVE ELAEAGNOS.





Vitici uires  
ex Galeno.

gis Agnum, fructu uero oleam referre uideatur. Et si sciam Theophrasti Elæagnum non esse. quod hæc sterilis sit. non fructum ferens, nisi fortasse deceptus sit Theophrastus, uel eius codex deprauatus, ut in alijs quàm plurimis locis. Vitex, ut scriptum reliquit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum caliditatis, & siccitatis classẽ tertiam sortita est, uerum ea est multum tenuis substantiæ, tum gustu acris simul & adstringens: ipsas tamen uitices ad medicinam habet inutiles: ceterum folia, semenque calida, siccaque facultate sunt, substantia uero tenui. Nam & utentibus ita apparet, & gustantibus acre simul & subadstringens percipitur tum folium, tum flos, tum semen. Edendo tamen etiam semen est, uerum tam perspicuo calfacit, ut capiti hoc nomine dolorem pariat. At si frigatur (nam & sic editur cum bellarijs) minus caput tentat. Porro flatus uentris discutit & cum non frictum, & multo magis cum frictum fuerit. Cohibet præterea semen impetus in uenerem tum frictionis expers, tum etiam ipsam expertum. Folia item, floresque ipsius fructicis idipsum præstare possunt. Itaque non tantum esca, potaque ad castitatem conferre creduntur, uerum etiam substrata. Hinc est, quod Athenis in Thesmophorijs, hoc est, sacris Cereris, mulieres totum sibi fruticem substernunt: hinc illi quoque nomen inditum agni, hoc est, casti. Ex quibus omnibus manifestum est, si quidem memoria teneamus, quæ superioribus commentarijs sunt dicta, agnum calfacere, simulque exiccare, tum omnium maxime flatus discutere. Porro quod exacte tenuium sit partium, facultas eius indicio est. Nam quod caput tentat, non magis à multitudine uaporum ab eo prognatorum, quàm à caliditate eius, ac subtilitate partium fieri rationabile est. Nam si flatuosum spiritum procreare posset, sanè & uentrem inflaret, & uenerem stimularet, perinde ut eruca. Verum cum non tantum non excitare, imò etiam reprimere queat, fuerit profecto secundum rutæ maxime facultatem tum in excalfaciendo, tum in resiccando: non tamen illi par est, nam utroque paulo est inferior: siquidem ruta tum magis est excalfactoria, tum magis desiccatoria. Differt etiam qualitatis simul, ac facultatis missione. Nam agni semen, ac germina modicam ferunt adstrictionem: at ruta ubi aruerit, exacte amara est, & acris: ubi uero humida, subamara. Non tamen austeritas, aut acerbitas illi inest: aut si cui uideatur inesse, ea utique omnino obscura, sciò, uidebitur, nec par ei, quæ est in agno. Quocirca & ad iccur, & lienem indurata, & obstructa agni semen potius, quàm rutæ competit. Sed hæc ad curandi iam methodum pertinent, quàm ut omnino non attingam de medicamentorum pronuncians facultatibus, fieri non potest: uerum celeriter ad rem propositam reflectere, uiri est utique temperati. Magisque etiam idipsum in sequentibus medicamentis efficere conabor, hoc est, ubi ex quibusdam paucis euidentibus generalẽ facultatem collegero, particulares postea actiones omittam. Nam in præsens id solum nouisse sufficit, quod agnus calidus est & siccus facultate, idque non mediocriter, sed tertio excessu, tum admodum tenuium partium. Hæc qui norit, ac postea methodum curandi didicerit, ipsemet inueniet, quo pacto menses hinc cieat, quo pacto partes induratas digerat, quo pacto lassitudinem soluens, seu acopum, & excalfactorium ex eo unguentum præparetur. hæcenus Galenus. Huius plantæ nomen Græcum est ἄγνος καὶ ἄγρος: Latinum, Agnus, Vitex, & Salix amerina: Arabicum, Famanchest, Samanchest, seu Bengiechest: Italicum, Vitice, & uulgare, Agno casto: Germanicum, Schaffs mullem, & Keuschlump: Hispanicum, Gattillo casto: Boemicum, Drmek: Gallicum, Agnus castus.

Nomina.

a Cat. ὁ δὲ ἐκ τῶν φύλλων κατὰ τὴν ἀνθρώπων ἐν κελύφῃ ποιεῖς θερμανθεῖς. i. Succus ex folijs tẽ pore floris in cortice mali punici calfactus.  
b Meum τὰ ἐπισκώτῃ τὰς κόρας. i. quæ obtinebrant pupillas.

Salicis confideratio.

Salicis uires  
ex Galeno.

Præa.

SALIX.

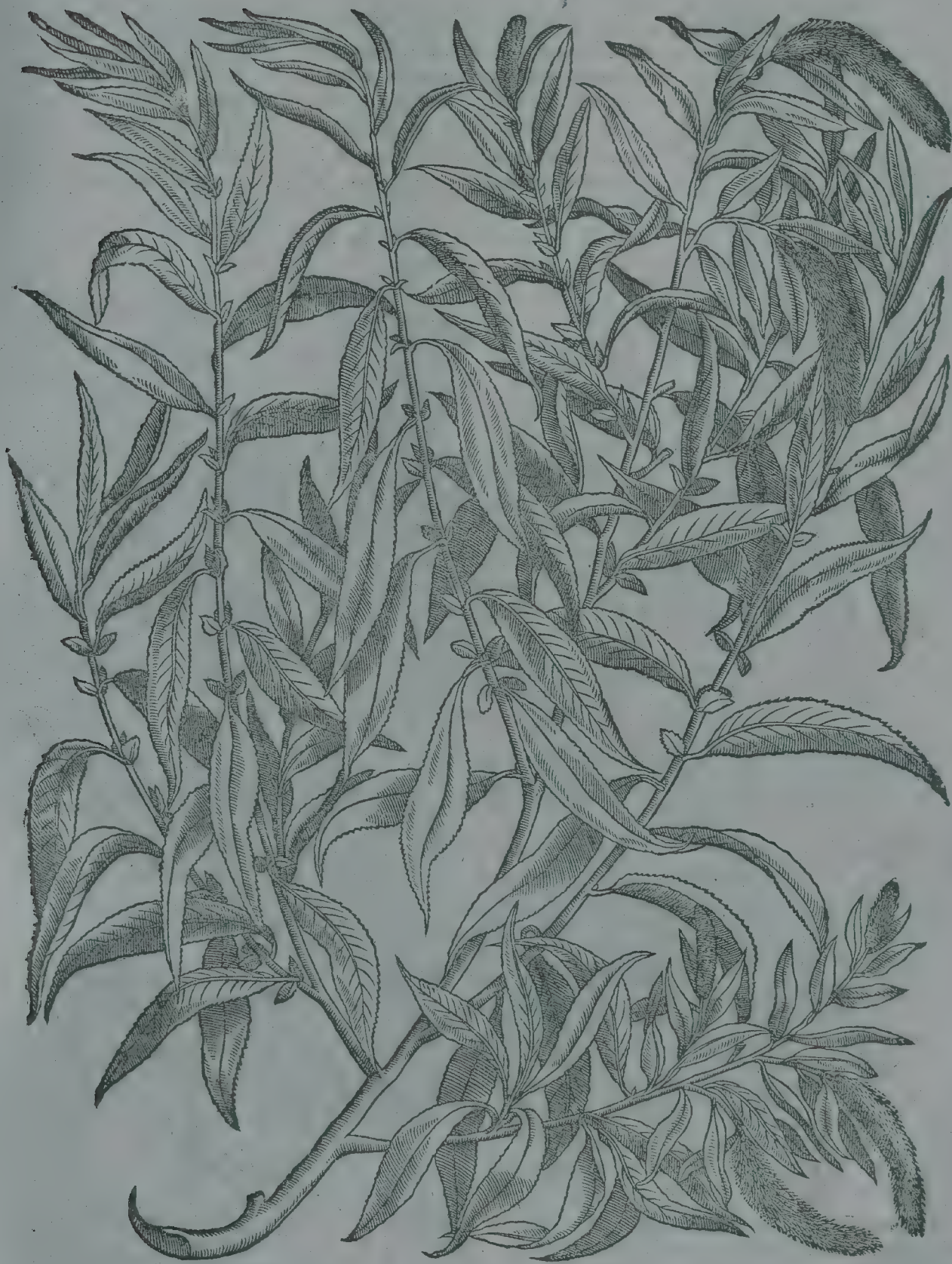
CAP. CXVII.

**S**alix uulgo nota est. Cuius semen, folia, cortex, & succus spissandi uim habent. Trita folia cum Sexiguo pipere, & uino pota, ileosis subueniunt: sumpta per se, & cum aqua præstant mulieribus, ne concipiant. Salignum semen in potu sanguinem expuentibus prodest. Cortex eosdem præbet effectus. corticis cinis admisto aceto maceratus, illitu clauos, & callos tollit. <sup>a</sup>Ex folijs, & cortice succus cum rosaceo in calyce punici calfactus, aurium doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foueri utilissimum: surfures purgat in corpore. Excipitur succus, qui manat ex ea, cum floret, exciso cortice: in plaga enim concretus humor inuenitur, qui ad purganda, <sup>b</sup> quæ obstant oculis, suam uim præbet.

**Q**uævis de Salice, ut una tantum agat Dioscorides: eius tamẽ plura traduntur genera tum à Theophrasto lib. iii. cap. xiii. de plantarum historia, tum etiam à Plinio lib. xvi. cap. xxvii. Nam quædam in tantam proceritatem assurgunt, ut ex eis in Liguria fiant & perticæ & pali maximi usus ad uitium pedamenta. Aliæ non tam proceræ crescunt, colore rufescentes, sequacis lentitiæ quæ ligandis cadorum uinariorum circulis commodè finduntur. Hanc Salicem Græcam uocat M. Cato suo de re rustica libro. Rursus aliæ firmiores corbis, & rusticana suppellectili admodum expetita. Aliæ denique sunt minuscule, ac spectabili tenuitate, texendis canistris, cistellis, ac calathis aptissimæ omnibus folia oleagina oblonga superne uirentia, & inferne candicantia. Salicis lacrymam trium generum esse prodidit Plinius libro xxiiii. cap. ix. tamet si unius tantum generis meminerit Dioscorides. Vnam arbor ipsa sponte exudat, altera manat in plaga, cum floret, exciso cortice trium digitorum magnitudine: tertia est detruncatione ramorum autumnii tempore à falce distillans. Ceterum qui Salicis albicantem spumam adnotatam reliquerit, inuenio neminem: quæ delapsis statim floribus è ramusculis unæ modo dependet, donec uentis arrepta huc, & illuc plumæ modo impellitur. Salix citò senescit, ac breui uitæ spatio perdurat. Salicis recentia folia utiliter a Medicis adduntur in lotionibus, quæ ad somnum conciliandum parantur. Epotum salicis decoctum, aut lixiuium è salicis cinere paratum, inherentes gutturi hirudines necat soluitque. uiridia folia sparguntur utiliter circa febricitantium lectulos. Ligni materies, cadis, ac scutis conficiendis, aptissima, quod suo lentore frangi contumax sit, & lenitate polleat. Salicis uires memoriæ prodidit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum his uerbis. Salicis folijs ad cruenti uulneris glutinationem quis uti posset. Verum floribus eius maxime prope omnes utuntur medici ad exiccantis emplastri præparationem: est enim uis eorum ita desiccatoria, ut morsu abstineat: habet uero etiam quandam adstrictionem. Sunt uero etiam, qui succum ex ea expressum, medicamen seruent mordacitatis expers, & exiccatorium, ad multas res uti le. Haud



## S A L I X.



10 *le.* Haud enim inuenias quid ad plures res utilius medicamento citra mordacitatem exiccante, quod paulum etiam adstringat sicut in opere de medicamentorum compositione exactius demonstrabitur. Porro arboris cortex similem facultatem obtinet tum floribus, tum folijs, nisi quod temperatura sit siccioris, uelut omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, eiusque cinere utuntur ad omnia, quæ ualenter desiccare oportet. Nam clauos quos uocant, callos Græcis τάλους, myrmeciasque tollunt, aceto acri ipsum macerantes. Nonnulli autem dum floret salix, corticem eius incidunt, & succum quendam colligunt, utunturque ad ea, quæ pupillas offuscant, extergente uidelicet, simulque tenuium partium medicamine. Vti uerò illo ad multa alia quis posset, siquidem talis fuerit. Salix ita Latinis dicta, Græcis Ἰτέα: Arabibus, Bulef, Bhulles, Saffaf, aut Chailif nominatur: Italis, Salice, & Salcio: Germanis, Vuciden, & Felbinger: Hispanis, Salce, aut Salgueiro: Gallis, Saulz: Boemis Vurha.

Nomina.



*A'πιδεία.*

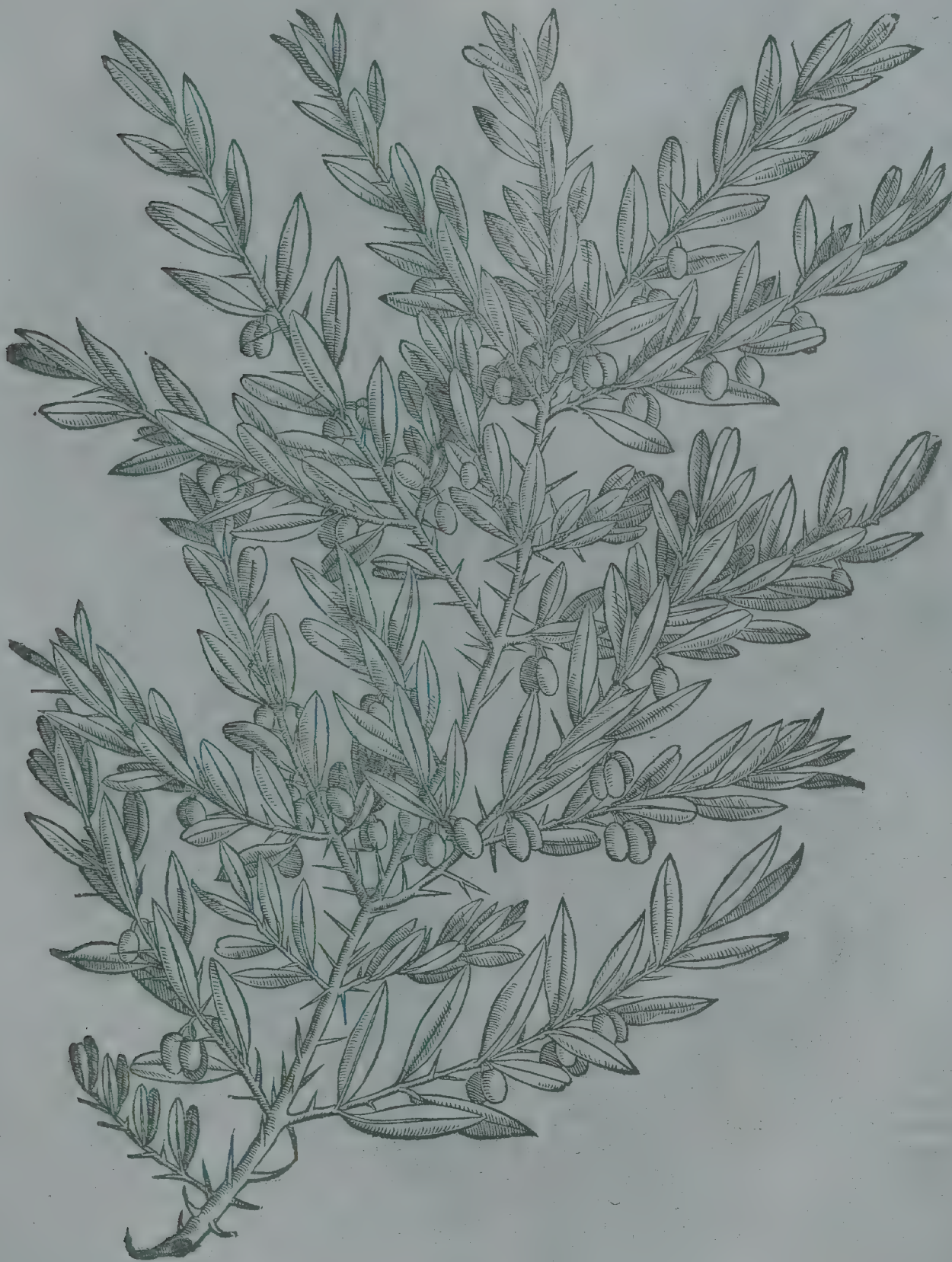
SYLVESTRIS OLEA.

CAP. CXVIII.

**S**ylvestris olea, quam aliqui cotinon, id est, oleastrum appellant, alii Aethiopicam oliuam; folia astringunt; trita autem & imposita ignem sacrum, ulcera quæ serpunt, epinyctidas, carbunculos, reducias, nomasque cohibent: crustas emarginant cum melle illita: quinetiam fordida ulcera repurgant: inflammationes, panosque cum melle imposita discutunt, cutem à capite uulsam conglutinant: oris ulceribus, & priuatim infantium commanducata medentur. Succus, & decoctum eosdem habent effectus: sanguinis eruptiones, ac muliebri profluuium, admotus succus inhibet: uux oculorum, pustulisque prodest; ulcera, & ueteres defluxiones sistit: quapropter in collyria additur, ad palpebra-

10

OLEA SYLVESTRIS.

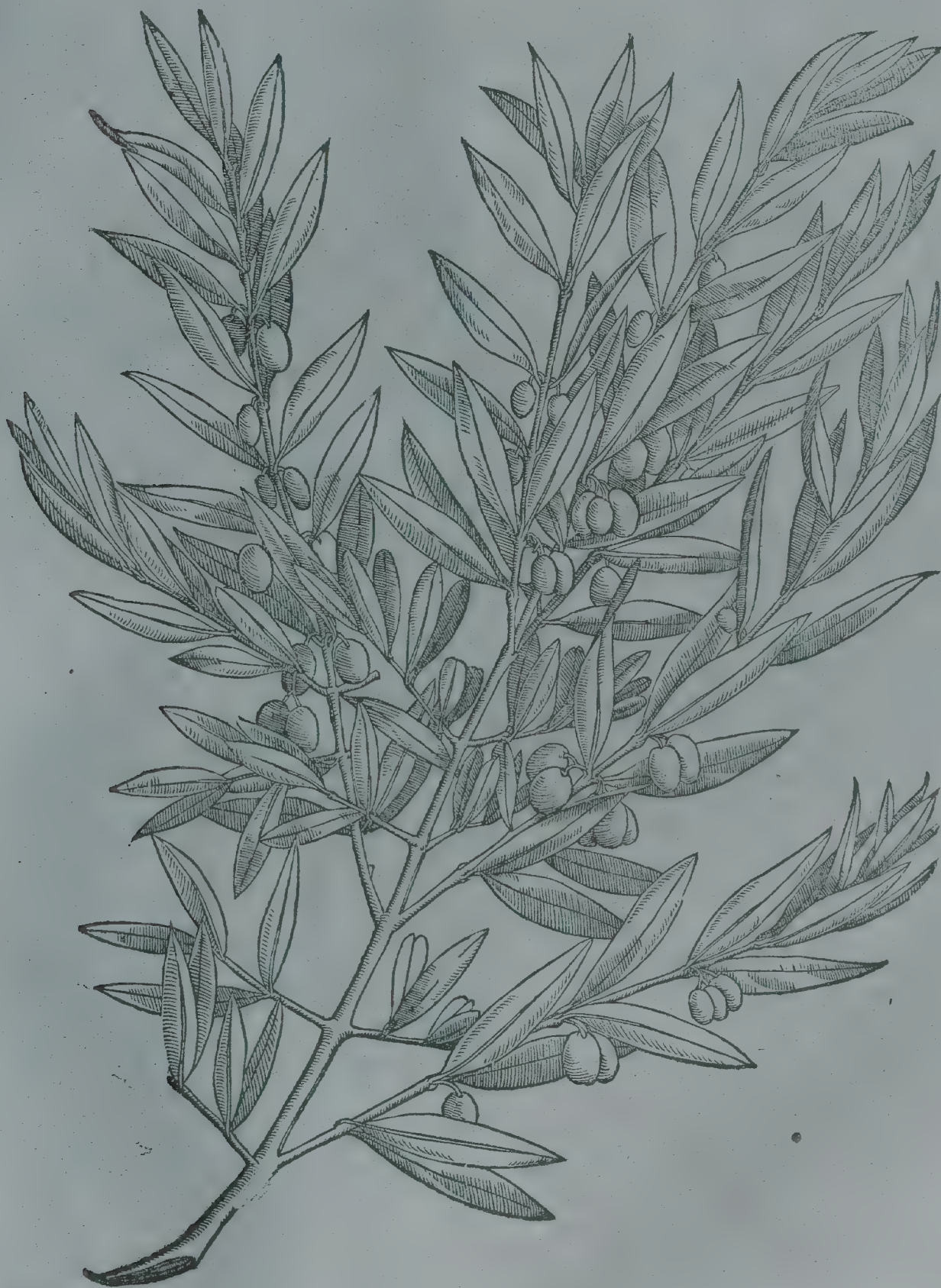




rum erosiones perquam utilis. Exprimitur succus rufis foliis, affuso uino, aut aqua, siccatusque sole in pastillos digeritur: sed longe ualidior ad recondendum succus habetur, qui cum uino, quam cum aqua expressus est. auribus subuenit, siue ulcerentur, siue pus effluat. Folia conuenienter coeliacis cum farina hordeacea illinuntur. Vrantur cum floribus folia, ut spodii uicem cinis præstet, in cruda olla, oblito ore luto, usque dum figlinum percoquatur: restinctaque uino, & rursus subacta, eodem modo uruntur: postremo cerusæ modo elota coguntur in pastillos. Huiusmodi cinerem in medicamentis oculorum constat spodio non cedere, sed eisdem uiribus præditum esse putandum est. Foliorum sativæ oleæ eadem uis intelligitur, sed aliquanto inferior: unde ocularibus medicamentis ob suam mitiorem uim conuenientior est. Sudor ligni uirenti accenso manans, illitu sanat lichenas, furfures, & scabiem.<sup>a</sup> Oleaginum semen illitum medetur furfuribus, & ulceribus, quæ depascunt, uorantque: quod

<sup>a</sup> Meum  $\chi\delta\rho$ -  
 $\pi\omicron\varsigma$ i. fructum.

OLEA SATIVA.



autem



b Meum ὑπό-  
κρπος. i. subtili  
ua.

autem intra nucleum est, ex adipe, & farina scabros ungues excutit. Colymbades trita, & ambustis illita, pustulas gigni prohibent: sordida ulcera purgant. Muria succus collutas gingivas contrahit, & motus dentium firmat. Oliua<sup>b</sup> flaua, & recens stomacho utilior est, uentri difficilis: nigra autem, & matura corruptioni opportuna est, stomacho aduersatur, oculis non conuenit, capitis dolorem mouet: arefacta illitu depascentia ulcera sistit, & carbunculos emarginat. Oleum syluestris oliuæ gingiuis putri uligine laborantibus colluitur, dentium mobilitates stabilizat: calfacti foci gingiuis fluxione laborantibus utilis est: lanam enim specillo circumligatam oleo madefacere oportet, & gingiuis admouere, donec albæ spectentur.

Δάκρυον αἰθιοπικῆς ἐλαίας.

C A P.

LACRYMA AETHIOPICAE OLEAE.

C X I X.

10

Quæ conclusa  
sunt tribus in  
locis non leg.  
Orib.

a Meum μέ-  
γα καὶ λίαν. i.  
magnum & læ-  
ue.

**L**acryma, quam Aethiopica olea stillat, scammonio similis quadantenus est, fulua, stillis, exilibus constans, mordax. Quæ autem [ammoniaca, aut gummi similitudinem refert,] colore<sup>a</sup> nigricans, [nec] gustu mordens, superuacua est. Nostrates [oleæ,] oleastri [que] similem lacrymam sudant, quæ commodè ad oculorum hebetudines illinitur: cicatrices, albuginesque illitu emendat: urinam, & menses ciet: cauis dentium impressa ad dolores efficax est. Inter uenena scribitur, partus pellit: lepras, & impetigines sanat. Appellatur autem Aethiopica, & agrestis olea.

Α'μύργη.

A M V R C A.

C A P. C X X.

20

a ἐλαίη. i. olei,  
leg. Orib.

**A**murca<sup>a</sup> [expressæ] oliuæ recrementum est. Decocta in cupreo uase ad crassitudinem mellis adstringit, ceteros præbens lycii effectus. Insuper dentium dolori, & uulneribus cum aceto, uino, aut mulso commodè illinitur; additur in medicamenta ocularia, & meatus inductu suo obstruentia. Vetustate meliorem fieri constat. Vtiliter infunditur sedis, genitalium, ac uulvæ exulcerationi. Si uerò cum omphacino recoquatur ad mellis crassitudinem, cariosos dentes extrahit: iumentorum scabiem cum decocto lupini, & chamæleonte illitu sanat. Cruda, & recenti amurca podagras, articularesque dolores foueri, utilissimum: peruncta in uillosa pelle, & hydropicis imposita, tumoris molem reprimat.

Oleæ syluestris confid.

**C**um oliuæ, oleum, oleæ Aethiopica lacryma, & amurca ex una tantum arbore proueniant: non ab re duximus de his omnibus simul pertractare, & ita singulis partibus unica commentatione, quantum opus erit, satisfacere, & quicquid ad eas spectat, simul perstringere. Olea itaque folia habent longa, in acutum desinentia, crassa, pinguique, supernè uirentia, infernè albicantia, sapore amaro & acrisculo. Florent omnes Iulio mense floribus albis, racematim prodeuntibus, è quibus bacca prodeunt primum uirides, deinde appropinquante maturitate pallescunt. tandem purpureæ prius factæ saturate nigrescunt. decerpuntur mense Nouembri, & Decembri; nanque antea non maturescunt. Sternuntur deinde in pauimentis, donec rugosæ fiant, deinde molæ subponuntur, & torculari præmuntur, affusa feruenti aqua. Ita enim oleum reddunt. Ligni materies pulchra, solida uenosa, crispa; ardetque uiridis, perinde ac sicca. Nascuntur syluestres oleæ copiosæ in agro nostro Senensi, alijsque Hetruriæ locis: nascuntur & in Dalmatia tractu, & in quàm plurimis Adriatici insulis. uerùm domesticis longe minores, folijs breuioribus, aculeatisque ramis. Earum bacca etsi numerosa fecunditate uincant, magnitudine tamen satini cedunt: quin & ori sapidiore existunt. Cuius rei certo sunt testimonio turdi, merula, ac sturni: quippe quoniam syluestres oliuas libentius deuorant, quàm satinas. Incolæ, qui aucupijs delectantur, agrestes oleas summo studio, ac industria ab auibus tuentur: nempe quod confecta satinarum uindemia, auicula ad has aduolant, ubi mense Decembri, & Ianuario uisco innumera capiuntur, præsertimque turdi. Pauci admodum sunt in Hetruria, qui oleastri baccas legant: ut oleum inde exprimant: nam ea demum magna satinarum copia est, quæ facit, ut inibi omnino parui pendantur syluestres. Oliuarum genera decem in antiquorum notitiam peruenisse reperio, pausias uidelicet, algianas, licinianas, fergias, neuas, culminias, orchites, regias, circites, murteas: etsi Virgilius trium generum tantum meminerit, quemadmodum etiam plura non nouit hac nostra ætate Hetruria, præsertimque noster Senensis ager. Primum harum genus eas nostris faciunt, quæ licet à minoribus olearum plantis proferantur, sunt tamen spectata forma, & magnitudine Bononiensibus non quidem inferiores. His tantum muria asseruatis utuntur in cibis: quandoquidem oleo minus aptæ sunt, quod multò plus amurcæ quàm olei fundant. Proxima tum colore, tum magnitudine præstantes, quanuis prædictis longè minores sint, sunt tamen omnium aptissima ad olei conficiendi usum. quippe quod oleum ex eis expressum, sit non modo flauum, dulce pellucidum, ac ceteris præstans; sed etiam copiosum. Gignuntur hæ à procerissimis oleis, prægrandibus, iuglandium nucum instar, ramos in altum, latumque amplissime fundentibus. eas rura nostra Oliastre uulgo uocant. Tertijs uerò, ac postremi generis ea denique sunt, quæ passim in uniuersa Italia nascuntur, & omnium uulgarissima habentur. Laudatissima oleæ Bononiensibus, & nostratibus crassiores muria asseruata Romam, Venetias, & ad alias complures Italiæ clarissimas urbes, ubi magnificæ, opiparæque parantur mensæ, ex Hispania importantur. Condiuntur muria oliuæ breui tempore, seruata natura uiriditate, hoc modo. Sumuntur calcis uiuæ cribratæ libræ sex, aquæ quod sufficit ad dissoluendum, quousque calx pulcritula liquida fiat. Huic adduntur cineris querni cribrati libræ duodecim, & aquæ tantum, quod sufficiat ad dissoluendum. Deinde in hac pulcritula macerentur oliuarum uiridum electarum libræ uiginti quinque, horis octo continuis, aut ad summum decem. (hoc tēporis spacio omnem amaritudinem exuent) sed interim lignea rude leniter commisceantur, ne ledantur, contundan-

Oliuarum genera plura.

Oliuas condiendi ratio.

30

40

50

60



contundatur he. Eximuntur deinde, & lauantur in aqua, in qua posthac macerantur quinis, senis he diebus, mutata, affusaq; sepius aqua. Extrahuntur deinde, & condiuntur muria in qua ferbuerint prius fœniculacei caules in particulas dissecti: & asservantur siccili, quod commodum fuerit. Ita enim parata nativam uiriditatem seruant, & esui delectabiliores euadunt. Caterum olea, & quercus tam pertinaci odio inter se dissident ( si rei agrarie scriptoribus fides est adhibenda ) ut altera prope alteram depacta breui tempore pereat. Olea item si primo germinatu à capra depascantur, adeo sterilefcunt, ut nullo remedio in posterum prolifica fiant. At si alia de causa raras admodum, uel nullas proferant baccas, nudatas earum radices à circumstante terra hybernis algoribus opponere, certissimum est remedium. Amant olea apricos tractus, & colles, calidasque regiones, nam in frigidis locis non proueniunt. Syluestris, seu Aethiopica olea lacryma, licet multis pol-

Olea, & quercus odium.

Aethiopica olea lacryma.

- 10 Sunt, qui hanc putent illud esse gummi, quod medici recentiores, & officinae gummi elemi appellant. Verum illud certo argumento est, olea Aethiopica lacrymam gummi elemi non esse, quod gustatu mordax non sit, neque linguam uellicet: tum etiam, quod omnibus perspicuum sit, eam lacrymam ( etsi improprie gummi appelletur ) non in gummi quidem, sed uerius in resinarum genere esse recipiendam: cum igni exposita statim colliquescat, & diffundatur, quemadmodum & resinae, quae è pinu, picea, & alijs resinam fundentibus plantis colliguntur: licet nobis prorsus ignota sit planta, à qua in oriente defluit. Siquidem nullum gummi genus ( quod ego sciam ) ligne colliquescit, nisi addito aceto, uel uino: quin potius statim comburitur. Est & alia olea maris rubri lacryma, ex qua ( ut Theophrastus inquit lib. IIII. cap. VIII. ) medici sistendo sanguini medicamentum componunt. Caterum quanuis etate nostra obscura admodum sit gummi Elemi origo; eius tamen uires clarissimae apud chirurgicos, & uulnerarios medicos reperiuntur: nam in caluariae fracturis, ac uulneribus mirifice unguentis, & emplastris additur, adeo ut praestantissimum sit in his sahendis medicamentum. De Amurca olei postremo nil aliud dicendum est, nisi quod sit admodum utilis ( ut memoriae prodidit Cato ) apothecarum, & officinarum fabricis, ubi lanei, uel sericeei panni reconduntur. Nam si calci admisceatur, & ex ea inde parietes incrustentur, oblinanturque, item laquearia, & pamententa non modò parietes contractos, uel aduentitios humores nunquam collacrymant, & situm minime contrahunt; sed nec blatta, nec araneis, nec cuiusuis generis uermiculi ibidem gigni possunt. Syluestris oliua oleum ceteris adstringentius est. In doloribus capitis utiliter pro rosaceo substituitur: sudores illitu arcet, & defluentes capillos cohibet, capitis furfures, ulcera manantia, scabiemque abstergit. Tardius etiam canitiem sentiunt, qui eo quotidie perunguntur. Oliua uires prodidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Oliua rami quantum habent adstrictionis, tanta & frigiditatis participes sunt. Fructus uerò, si quidem ad unguem maturuit, moderatè calidus est: sin immaturus est, magis tum adstringit, tum refrigerat. Olea satina, sic Latine, ut ελαια ἡμερος Graece uocatur: Arabice, Zaiton, seu Caiton: Italice, Oliuo domestico: Germanice, Oelbaum: Hispanice, Oliuo, & Azeytuno: Gallice, Oliuier. Syluestris autem Graecis Ἀγριελία ἢ ῥότινος appellatur: Latinis, Oleaster, & Olea syluestris: Italis, Oliuo saluatico: Germanis, Vuilder oelbaum: Hispanis, Azebuche: Gal-

Gummi elemi.

Amurca olei.

Oliua uires ex Galeno.

Nomina.

Δρῦς. QUERCUS. Βάλανος, GLANS, ἑλῆξ, FAGUS.  
Ἰλῆξ. ILEX. C A P. CXXI.

- 40 Quercus omnis adstrictoriam uim habet, praesertim liber, qui cortici, & ligno intercedit: quinetiam tunica putamini glandis subiecta. Decoctum ex iis datur dysentericis, coeliacis, sanguinem excreantibus. Trita in pello foeminis fluxione uuluae laborantibus subiicitur. Glandes eosdem effectus exhibent: urinam ciunt: capitis dolorem, & flatu in cibum sumptae pariunt: resistunt esitatae uenenatorum ictibus. Decoctum earum, & corticis cum lacte uaccino potum, prodest contra toxica. Intritae crudae inflammationes illitu leniunt: ad duritias, quas cacoethe uocant, & malefica ulcera cum salsa axungia conueniunt. Iligneae glandes uiribus quernas antecellunt. Fagus, & Ilex quercus generi assignantur, & confirmile munus obeunt. Iligneae radices cortex cum aqua coctus, dum mollitus intabescat, & tota nocte illitus, denigrat capillos, prius cimolia terra purgatos. Folia omnium tusa, & trita tumoribus profunt, & imbecillas membrorum partes corroborant.

- 50 Vnt & alia glandiferi generis arbores, praeter Quercum, Ilicem, & Fagum: inter quas numerantur Cerrus, Suber, Aesculus, Phellodrys & alia nonnulla, quae suo more rura nostra appellant, quarum omnium exacte rationem reddere potest uniuersa Hetruria. Quippe quod & in maritimis nostris Senensibus, & Faliscorum agro, ac etiam Romano tractu, omnia haec glandiferarum genera adeo numerosa in uastissimis syluis proueniant, ut glandibus innumerabiles porcorum greges incolae ibi quotannis saginent. Verum ne aliquis existimet, harum non meminisse Dioscoridem, quod fortasse eas non cognouerit, sciendum est, eum, meo quidem iudicio, Δρῦς nomine comprehendisse in uniuersum omnes glandiferas arbores, non solum quod sciret, una uoce omnia illa genera contineri posse, sed etiam ut breuitati consuleret. Δρῦς enim apud Graecos non modo quercum particulatim significat: sed uniuersim quancunque glandiferam arborem. Quo fit, ut dixerit ipse: Δρῦς πᾶσα συνᾶνλω ἔχει δυνάμιν, id est, Quercus omnis adstrictoriam uim habet, ac si dixisset, arbor omnis glandifera adstringit. Porro mirum est ( ut Theophrastus est auctor lib. III. cap. VIII. & IX. de plantarum historia ) quod alia plurima praeter fructum ferat quercus. Nam gallam gignit paruulam, atque alteram resinosam, & nigram: quin & aliud specie ueluti morum, sed durum, & fractu admodum difficile: id tamen rarum. Ad haec aliud effigiem colis representans. Cum uerò perficitur, durum quid parte emicante, & perforatum, & tauri caput quodammodo emulans profert, quod praeruptum nuclei olea speciem intus ostendit. Fert & quod quidam pilum appellant. Id pilula est comam gerens lanaceam, mollem, nucleo durior, qua in lucernarum luminibus utuntur. Flagrat etenim probe, ut galla nigra. Fert & alteram comigeram pilulam, ceterum

Glandiferarum arborum confideratio.

Quercus quae proferat.



## Q U E R C U S .



rum quidem inutilem, uerno autem tempore succo melligeno inscientem, tum tactu, tum gustatu. Inque ramorum alis pi- 10  
lula aliam gignit sine pediculo, concavoque sessilem, peculiarem certè, uersicoloremq̃. Nam eminentes quosdam um-  
bilicos candicantes, uel passim uariantes nigris maculis habet: partem mediam grani tinctura infectam, splendidamq̃; ostendit  
aperta, nigra, & putricans cernitur. Lapillum quoque puniceum magna ex parte gignit, quanquam raro. Item aliam eo  
rariorem pilulam è folijs conuolutam, compressam, atque oblongam. Super folijs uerò tergo adhaerentem pilulam fert can-  
didam, aquosam, dum tenera est: hæc etiam interdum muscas intus continet, ueniensq̃; ad incrementum iustum in mo-  
dum leuis paruula galle indurescit. Fungos omitto, qui è radicibus, & iuxta radices erumpunt: communes enim eos cum  
ceteris habet arboribus. Quinetiam uiscum taceo, quippe cum in alijs quoque proueniat. Sed nihilominus (ut dictum est)  
ferax hæc arbor habetur plurimarum. hætenus Theophrastus. Cæterum non dubitandum est, quin omnes ij partus suos ha-  
beant usus, suisq̃; polleant uiribus. Stillatitia aqua, quæ in balnei calentis aquæ nitreo organo à tenellis quercus folijs pri-  
mo ipsarum



mo ipsarum exortu decerptis elicitur, iocineris defluxiones sistit, renum calculos comminuit, & mulierum alba profluvia cohibet. Datur quoque potanda utiliter dysentericis, & sanguinem reiicientibus. Sunt qui in pestilentialibus febribus eam propinent, quod aduersus uenena non parum ualeat. Recentia folia uentriculi ardorem tollunt, si super lingua teneantur. Ceterum aqua quæ in marcescentium quercuum reperitur cavitatibus, scabiem omnem ulcerosam sanat. Ad hæc eius echinata pilula sicca, ac trita uim apprimè adstrictoriam possident: eaque propter efficacissimo sunt remedio contra omnes alui fluxiones. In summa præstant, ubi suppressere sit opus. FAGVS quoque glandiferis arboribus adnumeratur, tametsi fructus effigies glandibus prorsus reclamet. Est autem Fagus folio carpini non absimili, grandiore tamen, læuiore; nec adeo crispo. At qui, ut ad fructum redeamus, est quidem is extima parte, calyculo includitur rotundo, quadantenus echinato, hispidus, ac scabro: interius uerò triangulari forma nuclei sunt, qui tenui, & læui cute, castanearum modo, in atrum rubescen-

Fagi considera  
tio.

## F A G V S.





Ilicis confide-  
ratio.

rem cum eius aduenit maturitas, innumeri capiuntur glires in Carniola, Stiria, & Carinthia syluis: quippe ijs in locis incolas mane inspexeris, qui saccos gliribus plenos ferant una tantum nocte captis. Delectantur fagi fructu etiam mures: siquidem e longinquis regionibus natura ducti gregatim syluas ingrediuntur. Item & sciuris gratissimus est cibus, ac etiam turdis, merulis, alijsque compluribus uolatilibus. Quin & obsessos hostibus homines in oppido Chio ea tantum glande uictitasse, Cornelius Alexander est auctor, donec se obsidione liberassent. Fagi folia esitata labiorum, gingivarumque uitij mirifice opitulantur: tusa, illitaque torpentia membra corroborant. Glandis faginea cinis renum calculis utiliter illinitur. Ilex insuper arbor est in Italia notissima, spectateque proceritatis, cortice in rufum nigricante. Materies eius densa admodum est, ac robusta, in atrum rubescens. Folijs laurinis, ac perpetuis uiret: sed quae externae candicent, scabraeque sint; interna uero uirescant, laeuesque cernantur: quin & in toto ambitu serrata sunt. Duum Ilex est generum, alterum folio spinoso, sine aculeis alterum. Hoc ubique fere scatet Hetruria. illo uero Hispania. Meminit utriusque Columella lib. vi. cap. tertio de re Rustica. 10

## I L E X.



sic inquiens:



sic inquit. Possunt & ficulnea folia bubus probè dari, si sit eorum copia. Ilicnea tamen uel melior est quercea, sed eius generis, quæ spinas non habet. Nam id quoque uti Iuniperus, respuitur a pecore. Quare non rectè sentiunt, qui Plinij tantum & Theophrasti testimonio freti, Ilicem haud spinosam, legitimam esse negant. Glandes profert quernis minores, quæ & in reliquis minus præstant. Iligneus carbo Hetruscis in pretio est, non modo quod ignem diu foueat, sed etiam quod (ut aiunt) uapore caput minime tentet. Hæc præter glandes, pilulas quasdam rubentes gignit, quæ trite cum aceto uulneribus recentibus, & cruentis oculis utiliter imponuntur. In Ilicis genere (ut memoria prodidit Theophrastus libro III. cap. XVI. de plantarum historia) est arbor illa, quam Arcades Smilacem uocant, ilici similis (ea autem non est taxus, quæ etiam smilax dicitur, quoniam de taxo capite X. eiusdem libri differuit Theophrastus) folio tamen non aculeato, sed molliori, profundiorique, differentiisque pluribus distinguendum: nec materie, ut illa, solida, spissaque sed soluta, molliorque in opere. Sunt qui cen-

Smilacis con-  
sideratio.

10 seant Ilicem non spinosam smilacem esse. Sed cum Smilaci materies sit soluta, mollisque in opere, (ut Theophrastus scribit)

## SVBER PRIMVS.





Cornarij la-  
pfus.

Suberis confi-  
deratio.

cur eorum sententiam comprobem, non habeo. Meminit huius Gal. lib. VI. cap. III. de compositione medicamentorum secundum locos in columella remedijs, sic inquit. His fortiora sunt myrti, ac baccarum eius decoctum, & ex acerbis cotoneic malis, & uirgultorum tenerorum ilicis, arbuti, smilacis, ac fagi. Super quo loco dubitat Cornarius, quomodo fieri potest, quod smilax (taxum, uel eius speciem intelligit) quæ ab omnibus uenenosa describitur, ponatur à Galeno inter gurgulionis remedia. In dubij uerò solutione nil aliud determinat, nisi quod, cum non ubique (sic ipse putat) taxus sit uenenosa, ex eo genere sumi debeat, quæ lethali careat noxa. Sed si Cornarius Theophrastum sibi alioquin familiarem consulisset, qui smilacem quandam (ut paulò antè ostendimus) in arborem ilici similem refert, rectius, meo quidem iudicio, & paucioribus rem hanc explicasset. SVBER denique arbor est fructu, & folio ilicis, perpetua similiter coma uirens, quanquam id negat Theophrastus, sed crassissimo cortice uestitur, atque ilici magnitudine cedit, ut ij quidem attestari possunt, qui Baccano Romanam profecti sunt: eo enim in itinere innumera Suberum plantæ uisuntur. Atqui duo eius uisuntur genera: alterum folio 10

### SVBER SECVNDVS.

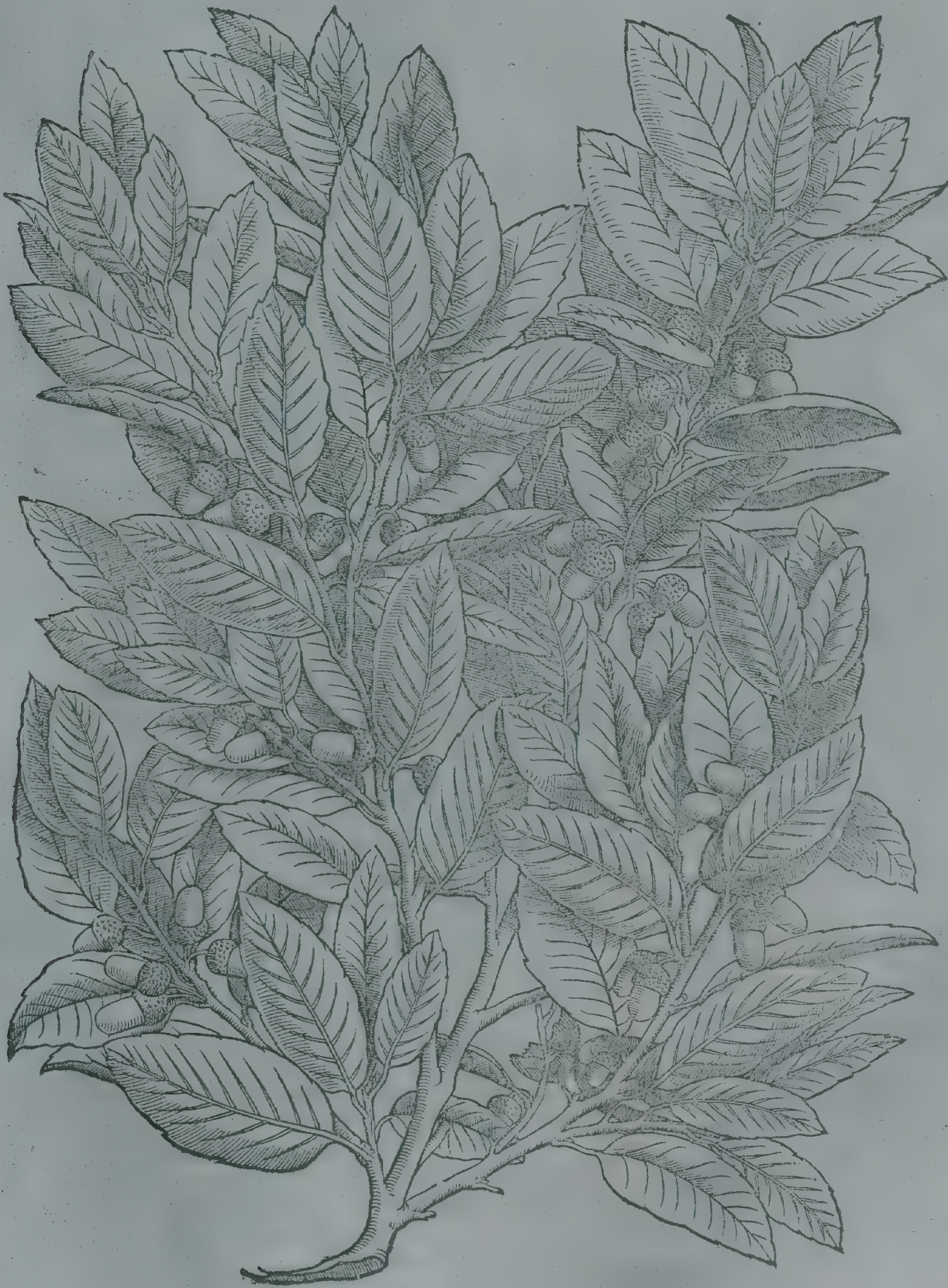


prolixiore



prolixiore acuminatioreque: alterum uerò breuiore, rotundioreque, & per ambitum serrato, acuminatis quibusdam in locis incisuris. Hoc in Romano, illud in Pisano agro proueniens. Hæc cortice exuta minimè arefcit, quemadmodum reliquæ arbores: quandoquidem natura haud ignara, quod sæpiſſimè cortice expolianda eſſet, materiem duplici cortice munit. Inter plures, ac uarios corticis ſuberei uſus, qui in rebus domeſticis celebrantur, ille præcipuus eſt, & uulgaris, quod ſutoribus maxime ſit expetit, ad crepidas conſciendas. Quin & globis ex ea factis utuntur piſcatores, quod ea nunquam aquis mergatur, ſed ſupernatet ſuſtinendis retibus plumbeis glandibus in altum ductis. Ideoque Plinius lib. XVI. cap. VIII. ſcriptum ſic reliquit. Suberi minima arbor, glans peſſima, raraque: cortex tantum præcrasſus, ac renaſcens, atque etiam in denos pedes undique explanatus. Uſus eius anchoralibus maxime nauium, piſcantiumque tragulis, & cadorum obturamentis: præterea in hiberno ſæminarum calceatu. quamobrem non inſacetè Græci mulieres cortices arborum appellant. Sunt qui  
 10 Suberem ſæminam ilicem uocent, atque ubi non naſcitur ilex, pro ea ſubere utuntur, in carpentarijs præcipue fabricis, ut

## PHELLODRYS.





circa Elin, & Lacedæmonem. Nec in Italia tota nascitur, nec in Gallia omnino. Et eodem libro, cap. XL. inquit. Eius materies tardissime vetustatem sentit, sicut robur, larix, castanea, iuglans. hac Plinius. Est & alia arbor glandifera, quam, quod folia ferat suberis, corticem uero, & ligni materiem cerro non ab similem, Hetruria uulgo appellat Cerrosugaro, quasi Cerrifuberem dicas. Id quod etiam fecisse uidetur antiquitas: quandoquidem Theophrasto loco superius citato ea **PHYLLODRIS** dicitur. copiosa hac in agro Senensi in omnibus Archidossi, & comitatus S. Floræ. Sed illuc usque non peruenit Anguillarius, cum de hac arbore nihil meminerit inter glandiferas, quæ in Italia proueniunt. Suberis cortex tritus ex aqua calida potus sanguinem fluentem ex utralibet parte sistit. Eiusdem cinis ex uino calido sanguinem excreantibus magnopere laudatur. Omnium Glandes in farinam trita, & potui data, drachmæ pondere, ex succo plantaginis, auxiliantur omnibus alui, & uteri fluxionibus. confert earum decoctum potum contra uenena. Crude ac recentes intrita, illitaque inflammationes leniunt. Illinuntur eadem cum salsa axungia maleficis ulceribus. Calix quo Glandes in arbore sustinentur, easdem possidet facultates, sed magis tum adstringit, tum contrahit. Galeno tam quercus, quam quarundam aliarum glandiferarum arborum medicina commemorantur libro VI. simplicium medicamentorum, his uerbis. Quercus partes omnes adstringentis qualitatibus participes sunt. Sed plus tamen habet, quæ in trunci cortice membrana subest, tum quæ subglandis ipsius calyculo, ea uidelicet, quæ fructus carnem conuestit. Quamobrem ad profluuium muliebre, & sanguinis expuitiones, tum dysenterias & diuturnos uentris fluxus commodam esse credunt. Maxime uero ea utuntur decocta. Valentiis tamen adstringunt, fagus, & ilex, seu quis eas species esse roboris uelit, seu toto genere diuersas. Quin & folia harum plantarum tenella illita non instrenue desiccare ualent, minus autem quæ sunt alterius roboris, nimirum quanto minus sortita sunt adstrictionis. Siquidem ego quandoque glutinasse me uulnus memini falce inflicto, cum nullum adesset ad manum medicamen præter ipsius quercus folia: trini ea in læui petra, & uulnus, omnemque uicinum locum contexi. Eandem uim folijs habet & fructus roboris, eoque medici nonnulli ad incipientes, & crescentes utuntur phlegmonas. nam quæ iam uehementes sunt, adstringentia respuunt. Sed talia ad curandi potius rationem, quam præsentem tractatum attinent. Caterum in præsentia nouisse, quod eatenus adstringentem, quatenus dictum est, facultatem quercus obtineat, sufficit: ac proinde desiccandi, atque adstringendi: exalfaciendi autem paulò infra media, in genere scilicet eorum, quæ (ut sic dicam) tepida sunt. Arbor, quæ dicitur Græcis, Quercus Latinis appellatur: Chulot, Hullet, aut Beluth, Arabibus: Quercia, Italis: Eychbaum, Germanis: Robre, Hispanis: Chesne, Gallicis. Quæ uero dicitur Græcis, Fagus Latine dicitur: Arabice, Chinaos, aut Chiachas: Italicè, Faggio: Germanicè, Buochbaum: Hispanicè, Haia: Gallicè, Fagus. Quæ denique Græca uoce *ελύς*, Latina Ilex nominatur: Arabica, Barbes, siue Carmas: Italica, Elice: Hispanica, Anzina, & Anzinheira. Germanica Stecheychen. Suber autem Græcis *κελλός*. Italis sugaro. Germanis pantoffelholz.

Glandiferarum  
arborum uires  
ex Galeno.

Nomina.

Κάσταν.

CASTANEAE.

CAP. CXXII.

**S**ardianæ glandes, quas aliqui Castaneas, aut Iopima, aut glandes Iouis appellant, adstringunt & Sipsæ, similesque effectus præbent: præsertim tunica, quæ carnem, & corticem media intercursat. Caro his, qui ephemera biberunt, conueniens est.

Castanearum  
consideratio.

**C**astaneæ nuces sunt in tota Italia uulgo notissimæ: item & earum arbores haud quaquam incognitæ. Antiqui castanearum complura fecerunt genera: nominibus plerumque inditis à locis, unde importabantur. Sed duo tantum in Hetruria habentur genera, satium scilicet, & syluestre. Mitiores facile purgantur, harumque illæ principem locum tenent, quas uulgo Marroni appellat: quippe quod cæteris sint maiores, sapidiore, speciosioresque. In montanis, ubi quotannis aliarum frugum annonæ deficit, incolæ castaneis per hyemem uictitant. Nanque eas in cratibus fumo prius exiccatas ab utroque cortice repurgant, moluntque in farinam, ac deinde cogunt in panem. Materies arboris ædificijs, atque alijs domesticis utensilibus admodum apta est: siquidem non modò ex ea fiunt trabes, tigna, asseres, & pedamenta; sed & cadorum costæ, & eorum cinctus: uerum ignarijs inepta. Montibus, & opacis gaudet magis, quam campestribus, & apicis. Creant quoque natura aliud Castanearum genus, in orientalibus regionibus, de quo tam apud antiquos, quam recentiores (quantum uiderim, legerimque) nemo est, qui meminerit. Arbor est Castanea hæc spectatæ proceritatis, folio pentaphylli, sed longe humana manu, quin etiam Ricini folio, grandiore, longo ac tenui pediculo appenso. Echinos fert in cacumine, magnitudine nostratibus æquales, rufo colore, uerum duriore ac crassiore putamine, aculeis raris, sed robustis ac firmis, & colore flauescens. Singuli, singulam includunt castaneam nostratibus fere similem. crassiore tamen rotundiorique, cortice subnigricante, præterquam anteriori parte, qua interno echini putamini coniungitur, ea enim albicat, macula cordis figuram præferente, quemadmodum uidemus in repentis uesicariæ semine. Totus idem robustus est, simplex tamen, nullam intra se aliam tuniculam habens illi similem, qua nostrates castaneæ conteguntur. Sapor pulpæ uulgaribus fere similis habetur, sed dulcior paulò, nec adeo mandentibus grato, si tamen ex sicco fructu id quidem recte percipi potest. **EVINAS** hæc castaneas appellant Constantinopolitani, quod anhelosis, ac tussentibus equis plurimum auxilij afferant deuorata. Plantæ ramum, unà cum prægnantibus echinis misit ad me Constantinopoli Gulielmus Quacelbenus Flander, medicus insignis, unà cum quàm plurimis alijs, de quibus in epistolis latius diximus. Castaneæ uehementer sistunt tum alui, tum uentriculi fluxiones, idque maxime sicca: quin & sanguinem excreantibus prosunt. Trita cum sale, melleque subacta, & que rabidorum canum morsibus utiliter imponuntur: & cum hordeacea polenta, & aceto illita mammæ duritias discutunt. Venerem excitant, eo quod flatum gignant. Largius in cibis sumptæ capiti dolorem inferunt, instant, aluum adstringunt, ac ægrè concoquantur. Attamen quæ cineribus obruta torrentur, uulnerato prius in latere cortice, crudis, & elixis innocentes redduntur, præsertim si cum pipere, & sale, uel saccharo edantur. Interior castanearum membrana rubens, quæ albicans pulpa circumuestitur, ex uino austero pota, duarum drachmarum pondere, sistit ualenter immodicos omnes alui fluores, &

Castanearum  
uires.



## CASTANEA.



IO res, & sanguinis reiectiones, quin etiam cum pari pondere ramentorum Eboris, alba sceminarum profluvia cohibet, ex aqua albae Nymphaeae hausta. De castaneis differens Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus, sic inquit. Castaneae omnium glandium sunt praestantissimae. Sunt qui hos fructus λοτιμους appellant: hi nanque & soli inter fructus agrestes alimentum memorabile corpori praebent. haecenus Galenus. Illud porro in his uerbis animaduertendum, quod Castaneae, quantis eas Galenus plurimum nutrire prodiderit; non tamen in cibis commendantur, si comedantur frequenter. Nanque, ut idem auctor est libro de tenui uictus ratione, sint illae in aqua coctae, sint tostae, sint etiam frixae, semper esitantibus noxam inferunt, multoque magis, si crude edantur. Quod etiam libro de cibis boni, & mali succi memoria mandauit. Castaneae ita

Castanearum  
uires ex Gal.

Nomina.

Latinis uocatae, Graecis κάστανος, σπυδαία καὶ βάλλανος, ἢ διος βάλλανος, ἢ λοτιμὰ dicuntur: Arabibus, Sadianalach, Castal, & Stebulot: Italis, Castagne: Germanis, Kesten: Hispanis, Marones: Gallis, Castaignes: Boemis, Kasstany.



## CASTANEA E QVINA E.



Kurz.

GALLA.

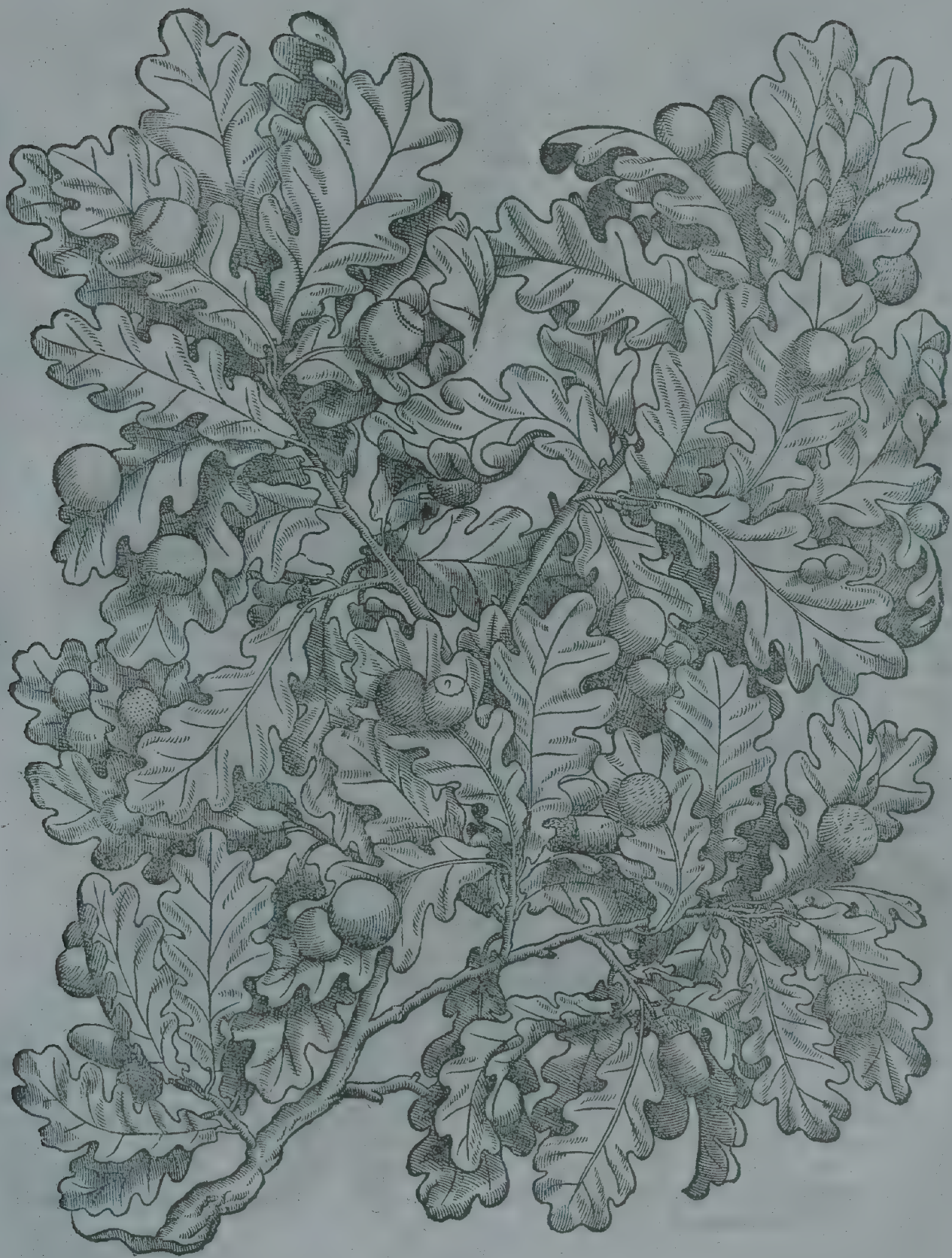
CAP. CXXIII.

<sup>a</sup> Mei & Cat.  
<sup>a</sup> levis.

**G**alla fructus est quercus. Aliqua omphacitis appellatur, parua quidem, sed † articulorum ma- 10  
 nus modo rugosa, solida, nullo foramine peruia. Altera <sup>a</sup> plana, levis, perforata. Eligi debet  
 omphacitis, quæ efficacior est. Vtriusque uis uehementer adstringere: trita excrecentia in carne, flu-  
 xiones gingiuarum & uux, atque oris ulcerationem cohibent. Nucleus dentium cauernis inditus,  
 dolorem sedat. Cremata carbonibus, donec igne flagrent, & uino, aut aceto, aut acida muria ex-  
 tincta, sanguinem supprimunt. Decoctum quibus insidere expedit, efficax est, & contra uulvas pro-  
 cidentes, fluxionesque. Capillos denigrant, aceto, aut aqua macerata: dysentericis, coeliacisque  
 cum



## G A L L A.



10 cum uino, aut aqua tritæ conuenienter illinuntur, aut bibuntur: obsoniis addi debent, aut integræ in aqua præcoqui, in qua nonnihil excoquendum est, quod his affectibus conferat. In summa his utendum ad adstringenda, aut sistenda, aut siccanda, quæ opus sunt.

**G**alla vulgò notissima sunt, easque ferunt arbores omnes ( ut Plinius auctor est ) quæ & glandem. Nascuntur sole de geminis exeunte: & si æstu nimio excipiuntur, arescunt protinus, nec amplius adolefcunt. Quercus in Italia præter glandes duo Gallarum genera ferunt. Minores quæ rugosa cute spectantur, fullonibus, & coriariis expetita, quæ Græcis omphacitides dicuntur. Maiores uerò, quæ leniores habentur. Caterum neque in hoc Cornario adstipulandum esse iudico, quòd suis in Galenum commentariis tam primo, quàm sexto libro de comp. med. secundum locos, acriter contendat, nil aliud omphacitidem gallam esse Dioscoridi, & Galeno; quàm calycem illum, quo glandes in arboribus continentur. Hoc tantum

Gallarum consideratio.

Cornarij opinio reprobata.



tantum argumento ductus, quod Paulus capite de dysenteria in quodam chysteri scribat: *ὀμφακίδος κακὰ μέρη*. *ἐστὶ δὲ τὸ κακόν, ἐξ ἧς ἐκπέφυκεν ἡ τῆς δρυὸς βάλανος, ἧς περ οἱ ὑψηλοὶ γινώσκουσι*. diest: omphacidis uste. est autē cauum illud, ex quo glans quercina enascitur, quo coriarij utuntur. Vbi ipse non omphacidos, sed omphacitidos putat legendum, uulgatam lectionem immutans. Ex qua postea non aliud omphacitidem gallam (ut diximus) esse existimat, quā cauum illud, in quo glandes inferuntur, quod recentiores cupulam uocant. statuitque nunquam à sua opinione recedere, nisi quis planè corruptum apud Paulum locum docuerit, aut *ὀμφακίδα* ab eo substantiue pro eo, quod calycem Plinius dixit, & uulgò cupula glandis uocatur, dictum ostendat. Sed equidem non possum non admirari, quod is, quem alioquin suorum scriptorum testimonio, acutissimi ingenij, sanissimi que iudicij uirum semper existimaui, in re tam, meo iudicio, clara, tam facile aberrauerit. Nam si Paulus non putasset, quod *ὀμφακίς* Græcum uocabulum ob sui raritatem permultis fuisset obscurum, quemadmodum & Cornario fuisse uidetur, ei certè non fuisset opus per circumlocutionem illud declarare, ut fecit, cum inquit. Est autem *ὀμφακίς* cauum illud, ex quo glans querna enascitur, quo coriarij utuntur. Quod præterea Paulus pro omphacitide galla glandium calycem non acceperit, illud manifesto argumento esse potest, quod ipse libro septimo de gallis, non autem de glandibus differat, duoque gallarum genera constituat, quarum alteram omphacitidem appellat: alteram uerò magnam, flauo colore, uiribusque inferiorem esse scribit. Quod etiam antea Dioscorides, & Galenus fecere. qui omphacitidem gallam glandium calycem esse nusquam, quod sciam, tradidere: quod non ignorauerint (ut Cornarius ignorasse uidetur) & genere, & specie à gallis differre glandes. Adde, quod Galenus, Dioscorides, & Paulus nusquam, quod equidem legerim, usi sunt hoc uocabulo *ὀμφακίς* pro galla, nisi adiectiue, & cum suo substantiuo *κακὰ*. Quare concludendo putauerim, in Paulo legendum esse, *ὀμφακίδος*, non *ὀμφακίτιδος*, ut contendit Cornarius: quin etiam crediderim Græcis glandium calycem *ὀμφακίδα* propriè appellari. Tametsi Cornarius, & Andernacus, qui in Paulo uocem illam acerbam uiam interpretatur, Græcæ linguæ peritissimi, hæc non cognouisse, neque animaduertisse deprehendantur. Fit ex omphaciti Galla, Chalcantho, gummi, & uino atramentum scriptorium optimum, hoc modo. Sumito gallarum crassiusculè confractarum uncias quinque, calcanthi Romani uncias tres, gummi Arabici uncias duas, salis drach. unam. Ponantur hæc omnia in fictile uitro circumlitum, & deinde superinfundito uini albi potentis, feruentisque libras quinque, & uncias quatuor, & ocluso uasis orificio, quindecim diebus insolato, uel post uaporarij fornacem hyeme reponito, miscetoque quotidie rudicula. Illud peculiare sibi maiores gallæ uendicauere, ut quotannis aut annonæ fertilitatem, aut sterilitatem, aut pestilentem auram prænunciant: nam si rumpantur integræ, & quæ perforatæ non sunt, aut muscam, aut araneum, aut uermiculum exponent. Si musca uolat, futuri belli; si repit uermiculus, annonæ penuriæ; si currit araneus, pestilentium morborum præsagium est. Neque cuiquam mirum uideatur, quod ex omnibus gallis ista exoriantur animalcula: etenim ego huius rei sæpius periculum feci, nullamque unquam sum consecutus, prius non perforatam, quæ ex tribus animalibus unum intra se non contineret: nam foramine conspecto faciliè indicium sumi potest, iam animal exiisse. Disamus igitur licet, quercum & fructum, & animal gignere. Cuius rei haud ignari ueteres illi patres, non sine causa quercum dixerunt Ioui summo esse dicatam. Gallarum uires memoriæ prodidit Galenus lib. vii. simpl. medic. sic inquit. Galla, quæ omphacitis nuncupatur, admodum acerbum est medicamen, pleraque sui parte essentie terrena, & frigida: perquam desiccatur, & repercutit fluxiones: ad hæc constringit, contrahitque partes laxas, ac languidas: omnibusque fluxionum affectibus strenuè resistit. Esto uerò tertij in desiccando, secundi autem in refrigerando ordinis. Altera autem galla, flaua illa, & magna laxa que, & ipsa desiccatur quidem, sed tantò minus, quantò minus acerbæ qualitatis est particeps. Cocta itaque ipsa per se, ac deinde trita, cataplasma est non instrenuum sedis phlegmonarum, ac procidentiarum. Porro coquenda est, si modica opus sit adstrictione, in aqua: si uementiore, in uino. Ac si augere insuper adstrictionem sit opus, uino utare austeriore. Hanc rustici nostrates *ὀιωνκίδα*, quasi uini gallam dicas, nominant. Denique gallæ combustæ sanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirum etiam calorem, & acrimoniam ex uestione assumunt. suntque ipsæ, quæ ignem expertæ non fuerint, tum subtiliorum partium, tum maiore desiccandi potestate. Cæterum cum ad sanguinis suppressionem præparare eas uoles, carbonibus impositas, dum undequaque candeant, aceto, aut uino extinguere oportebit. Quercus fructus *κακὰς* Græcè dicitur: Galla, Latine, pariter & Italicè: Hafs, aut Hafus, Arabicè: Galloepffel, & Eychoeppfel, Germanicè: Galha, & Bugalha, Hispanicè: Noix de galle, Gallicè: Boemicè Galles aneb bublinky.

† Hoc loco Græci codices habent *κακὰς*. Quæ uoce constat, iudicio meo, Dioscoridem gallæ omphacitidis figuram designasse, cum prius magnitudinem expressisset. Attamen ex interpretibus Marcellus manifestè eam etiam ad magnitudinē retulit. Ruellius autem, cum eam tuberosam interpretetur, ipse quoque magnitudinem innuisse uidetur. Quocirca nobis satius uisum est, omphacitim rugosæ parti articularum in digitis, cum extenduntur, similem reddere: quod non solum id innuat Græcum uocabulum: sed multò etiam magis omphacitides ipsæ apertissime demonstrent.

P'oss.

R H V S.

C A P. CXXIIII.

50

Orib. non legit conclusa.  
Τριμύριον, i. parua habet Ori.

Orib. non legit conclusa.

**R**HUS, quæ obsoniis aspergitur, [ab aliquibus erythros appellata,] semen est coriarii fruticis, [sic uocati, quoniam coriorum infectores eo utuntur ad inspissandas pelles.] Arbuscula est in petris nascens binum ferè cubitorum altitudine: foliis oblongis, subrubentibus, in ambitu serratis, ilicis modo: acino uuarum gracilium, denso, magnitudine rerebinthi, quadantenus lato: cuius corticosa tunica perquam utilis est. Folia uim habent adstringendi, & acaciæ effectus præbent. Decoctum capillos denigrat: dysentericis infunditur, & in potus eorum, infususque adiicitur: instillatur auribus purulentis, gangranas, & pterygia cohibent folia ex aceto, aut melle illita. Liquamentum fit ex aridis foliis, ad crassitudinem [mellis] in aqua decoctis, ad eadem, ut lycium, conueniens. Semen eisdem effectus exhibet: coeliacorum, dysentericorumque obsoniis inspergitur: fracta, desquamata, liuida que illitum

60



R H V S.



10 illicum ex aqua, ab inflammatione uindicat: linguæ asperitates cum melle abstergit: candida foeminarum profluvia sistit: hæmorrhoidas sanat, cum querno carbone intrito admotum. Aqua, in qua semen maduit, decocta cogitur, coitque, efficacior quodammodo ipso semine. Gummi defert, quod dentium cauis imprimitur, ad dolores finiendos.

**R**hus Græcorum, cui (ut scribit Plinius lib. XXI. cap. XI.) Latinis non est inditum nomen, Sumach officinis vulgò vocatur, vocabulo nimirum à Mauritanis accepto, ut in alijs quàm plurimis ab illis fieri solet. Hac in condimentis pro sale utebantur antiqui: idcirco Dioscoridi in ipsius capitis fronte, Rhus dicitur, quæ obsonijs aspergitur. Cuius usus, ut audio, & apud Syros, & apud Aegyptios in hunc usque diem perdurat, ubi rhus provenit præstantior. Nascitur & in Italia, Apennino monte pluribus in locis, ijs omnibus planè notis, quæ illi à Dioscoride tribuuntur. Huius aridis folijs hircorum, caprarumque

Rhois confide  
ratio.



caprarumque pelles illæ spissantur, crispantur, concinnanturque, quas uulgo Somachi nuncupant. Cæterum illud non uide-  
tur prætereundum, quod etsi Galenus tum alibi, tum præcipue lib. VI. de compositione medicamentorum secundum locos, plu-  
ra Rhois nomina, & genera explicasse uideatur, ut qui id modò Syriacum appellet, modò Ponticum, modò obsoniorum,  
modò coriarium, modò rubrum; non tamen propterea censendum est, Rhois arbores inter se genere, uel specie differre. Quan-  
doquidem nobis constat, unum tantum genus Dioscoridi hoc loco descriptum esse, quemadmodum & Galeno libro VIII. sim-  
plicium medicamentorum. Atqui hac in re scire conuenit, quod Rhus obsoniorum nil aliud est, quàm semen, coriariorum  
uerò nil aliud, quàm folia, & fruticis ramusculi. Nostra enim sententiæ subscribit Dioscorides, qui scriptum reliquit.  
Rhus semen est exigua planta, qua coriarij ad inspissandas pelles utuntur. Quod etiam Galenus confirmat loco citato. Rhus  
uerò rubens nil aliud esse comperitur, quàm eius semen immaturum, cui maior adstringendi uis inest, quàm maturo, cuius aci-  
ni quadantenus nigricant. Syriaca præterea, atque Pontica rhus, etsi in alijs nascatur regionibus, à quibus nomen inuenit,  
nihil tamen genere distat ab Italica, atque Iberica, nisi illa magis, hæc uerò minus uiribus præstet. Ideoque Monachos il-  
los, qui in Mesuem commentarios edidere, longè hallucinari crediderim: nempe qui sibi persuaferint, Rhoem Ponticam alte-  
rius esse generis ab ea, cuius extitit usus apud antiquos in obsonijs. Qua in re & Plinius deceptus esse uidetur, cum de  
coriario particulariter scripserit, ipsumque diuiserit ab eo, quo in ciborum condimentis antiquitus utebantur. Fuchsius ue-  
rò medicus singularis eruditionis, non contentus duobus Rhois generibus Plinij imitatione, tertium adinuenit. Etenim is  
in libro de componendis medicamentis, quem secundo loco edidit, Rhoem Syriacum non solum differre scribit ab eo, qui tum  
culinis, tum coriarijs expetitur; sed peculiarem quidem Syriacæ arbusculæ succum esse censet, quod Galenus libro VI. de  
compositione medicamentorum secundum locos succum rhois Syriaci in quoddam medicamentum addat. Sed errat Fuch-  
sius in hoc, mea quidem sententiæ. quandoquidem non uideo, quomodo ex mentione succi rhois Syriaci à Galeno facta, col-  
ligi possit, rhoem Syriacum esse genus separatum. nam ego potius adducar ut credam, ita eum cognominatum fuisse à Ga-  
leno, quod apud Syros cæli & soli illius temperie proueniat cæteris præstantior. Et quanuis Theophrasto lib. III. cap. XVIII.  
Rhus duplex reddatur, mas scilicet, & femina, quod alia sterilis, alia fructifera sit, non tamen ob hoc posteritatis memo-  
ria prodidit, quod altera cibus, altera coriis nasceretur, sed ambas ad coria inficienda destinauit: quod coriarij folia, & ra-  
musculos tantum accipiant, non autem semen. Rhoem, quæ in Cornelio Celso ros Syriacus deprauatè legitur, Mannam, quæ  
ex Syria nobis aduehitur, esse putauit Petrus Crinitus Florentinus capite septimo libri ultimi de honesta disciplina, falsus uo-  
cum similitudine, quod ros, quæ dictio rhos Græcè legenda est in Celso, aeris rorem significare crediderit: etenim manna  
ros quidam est. Veruntamen eius sententiam acriter expulit Manardus Ferrariensis libro epistolarum suarum primo.  
Theodorus in Theophrasto, Rhois uocabulum fluidam interpretatur, quod nomen Græci etymum secutus sibi Latine finxit:  
quippe (ut Plinius est auctor) rhus Latinum nomen non habet. Id quod mihi errandi præbuit ansam, cum iandudum pro cer-  
to existimauerim, fluidam Theophrasto eam arbusculam esse, quæ uulgo Lantana uocatur, è cuius radicibus uiscum quidam  
conficiunt. Verum cum accuratius Græcum Theophrasti codicem perlegissem, Theodori quæ nouum uocabulum non sine bi-  
le examinaissem, erroris mei causam facile deprehendi. Quo factum est, ut iam fateri libeat, fluidam Theodori nil aliud Theo-  
phrasto designare, quàm Rhoem, & ob id Lantanam sic à uulgaribus uocatam, ut prius credideram, non esse. Quæ tamen  
(ut mea fert opinio) potius VIBURNVM imitatur, quod maxime lenta, obsequiosa, flexuque inuicta sit. Tale enim esse uibun-  
num Virgilius in Bucolicis cecinit hoc carmine.

Quantum lenta solent inter uiburna cupressi.

Exit hæc ramulis digitali crassitudine, bicubitalibus, folijs ulmeis, incanis, & pilosioribus, quæ paribus internodijs aduer-  
sis pediculis coniugatim adherent, per ambitum tenuissime serrata. Florem edit album, umbellæ modo coherentem: à quo  
acini prodeunt lentium modo pressi, qui primo statim exortu uirides, deinde rubri, demum uerò nigri spectantur: radice per  
summa cespitem uagante: uirgæ adeo flexiles, lentæque habentur ut ad colligandum fasciculos ijs commodè utantur rustici.  
Nascitur in Sepibus, & frutetis, & inculto solo. Folia aspera sunt, & gustu adstringentia. Sententiæ nostræ astipulatur  
Ruellius, non solum quod, hæc planta flexilis admodum ac lenta omnibus suis partibus habeatur, sed etiam quod hætenus  
in Gallia proprium retineat nomen. Nam detrita una tantum litera ibidem uirna uocatur. Plura de hac Planta diximus  
aduersus Guilandini calumnias in Epistolis nostris. Non desunt autem, qui genistam quandam Viburnum faciant, eo tan-  
tum argumento, quod Calabri Genistam illam, Vauorna nuncupent. At qui nihil est, quod me adducat ad credendum  
Virgilium Genistam uocasse Viburnum, cum hæc proprium habet nomen. Viburni itaque folia adstringentis sunt faculta-  
tis, ut prædiximus, ideoque præstant ad uacillantes dentes confirmandos, & gingiuarum reumatismos, si unà cum oliuæ  
folijs decoquantur in aqua & aceto, & ex hoc decocto sepe foueantur dentes. Gargarissatur idem ad columellæ promi-  
nentiam, & ad faucium fluxiones. uuarum acini arefacti anteaquam maturecant, & in puluerem poti, alui fluxiones si-  
stunt. Paratur è radicibus corticibus sub terra maceratis, & subinde decoctis, & diu tufis, uiscum ad aucupia. Folia ubi  
in lixiuio decoquantur, capillū denigrat, & eosdem fluentes sistit. De Rhoem hæc, quæ sequuntur, nobis scripta reliquit Galenus  
lib. VIII. simp. med. sic inquit. Rhus fruticosa planta adstringit, desiccatur. Nam & coriarij ad desiccandum, & adstrin-  
gendum pelles planta utuntur: ac proinde Suprodesia, hoc est, excoriaria appellata est. Porro medicis in usu sunt in pri-  
mis fructus eius, & succus multum austere qualitatis. Consentaneus est usus particularis ipsi gustus sensui. Fuerit itaque &  
hoc medicamen ex tertio ordine exiccantium, ex secundo uerò refrigerantium. Pæt ut Græcis, ita etiam Latinis Rhus no-  
minatur: Sumach, Adurion, Rosbar sadisticos, seu Rosaidicos, Arabibus: Rhu, & Somacho, Italis: Sumach, & Suma-  
gre, Hispanis: Germanis, Gerberbaum. Viburnum autem Italis Viburno. Insubris Lantana. Germanis, Schlingbaum.

† In uulgatis Græcis codicibus hic legitur *ῥῖος*, hoc est, ilicis modo. Hæc dictio qua ratione ab interpretibus Ruel-  
lio, & Marcello omissa fuerit, certè nescio. Sed mihi quidem uisa est non omittenda, quod non modò eam quoque Oribasius le-  
gat, sed quod etiam Rhus folijs pulchre Illicem æmuletur.

Monachorum  
error.

Fuchsi opinio  
damnata.

Petri Criniti  
lapsus.

Viburnum.

Rhois uires ex  
Galeno.

Nomina.



## VIBURNUM.



Solms.

PALMA.

CAP. CXXV.

- <sup>10</sup> **P**alma in Aegypto gignitur. Ea medio maturitatis uigore, autumnò decerpi solet, Arabici myrobalani similis, pomatis cognomine, colore uiridi, & odore mali cotonei: quòd si ad maturitatem peruenire sinatur, phoenicobalanus fiet. Palma acerba est, & adstringens: contra alui, foeminarumque profluvia, in uino austero bibitur: hæmorrhoidas sistit: uulnera glutinat illitu. Phoenicobalani recentes plus siccis adstringunt: capitis dolorem afferunt: copiosiores in cibo inebriant. Sicciores sanguinem excreantibus, stomachicis, & dysentericis utiles in cibo: illinuntur cum cotoneo, & cerato cœnanthino uesticæ uitiis. Caryotæ, præsertim esu, faucium asperitati medentur. Thebaicarum decoctum potu astuationem sedat: uires recreat cum hydromelite ueteri sumptum: cibo idem faciunt. Fit ex eis uinum ad eadem conueniens. Decoctum per se potu, & gargarizatione magnopere adstringit, & cohibet.



## P A L M A.



& cohibet. Nuclei palmarum, cæterorum more, cremati in crudo fictili, & uino restincti, cinere <sup>10</sup> loto, spodii uicem efficiunt, miscenturque in calliblephara. quod si non iustam ustionem acceperint, denuo cremandi. Vim adstringendi habent, & spiracula cutis obductu suo claudunt: contra oculorum uiam, & pustulas, palpebrarum defluuia, cum nardo effectum præbent: corporis excrescencias cum uino reprimunt: ulcera ad cicatricem perducunt. Sed inter primas utiles ex palmis humilibus Aegyptiæ.

Φοινίξ ἐλάτη

PALMA ELATE.

CAP. CXXVI.

**P**Alma, quam aliqui elaten, aut spathan appellant, fructus palmarum adhuc florentium inuolucrum est, calyxque: quo in spissamenta unguentarii utuntur. Optima habetur odorata, adstringens, ponderosa,



ponderosa, præclusa, intus pinguis. Vis ei adstrictoria: sistit ulcera, quæ depascunt: laxatos artus committit: trita miscetur cataplasmatibus, & malagmatis: prodest præcordiis, imbecilli stomacho, & iocineri affecto, mista conferentibus cataplasmatibus. Eius decoctum subinde detersum, capillos denigrat: datur bibendum congruè renum, uesicæ, & uiscerum uitiiis: uulvæ, ac uentris fluxiones sistit: scabiem cum resina, & cera † sanat, si uiginti diebus recens apponatur. Inuolutusque in ea elate fructus, quem suo amplexu fouet, elate etiam uocari solet, & ab aliquibus borassus. Adstringit, & spathæ effectus præstat, non sic unguentis expetitus. Alba medulla caudicis recens in cibo, aut decocta, eadem facit, quæ borassus.

† In thes. i. i. cocta legit Antiquus cod. Palmæ historia.

- 10 **P**alma, arbor est procera, caudice admodum squamoso; ramos in cacumine tantum fundit, in orbem actos, cacuminibus solum spectantibus: folijs longissimis, duplicibus, gladij figura. Flores profert numerosos, tenuibus quibusdam uil-  
lis appensos, in magni racemi modum, facie crocinis similes: sed multò minores, albo colore. Ii antequàm emergant, magno quodam concluduntur inuolucro, quod palmam elaten uocant, quo tandem debiscente, emergunt, ac panduntur. Hinc subinde dactyli prodeunt, qui per Autunnum, unà cum ficibus maturescunt, rufo colore. Decerpuntur eodem tempore, & insolantur ad usus; nucleo intus durissimo, oblongo, canaliculatoque. Nasitur Elate ex ipso caudice inter primos ferè ramos, duarum spithamarum longitudine, ea, quæ hic appicta est, imagine. Hanc, cuius hic imaginem damus, misit ad me integrum, unà cum dactylorum racemo; Gabriel Fallopius Medicus clarissimus: quinetiam eodem tempore, eiusdem Elates icones graphice delineatas nobis misit Iacobus Antonius Cortusius patritius Patavinus, uir quidem ut prosapia, & uirtute præclarus, ita omni humanitate, & liberalitate præditus. Visuntur palmarum arbores in compluribus Italiæ ciuitatibus,  
20 nempe in hortis, uiridarijs, & monachorum claustris dictis, insigni magnitudine, ac speciosa proceritate; cum tamen climatis nostri temperies earum naturis inclementior sit, fructum nobis non proferunt, sed steriles consenescent. In Hispania tamen maritimis quibusdam locis fructum edunt, uerum immitem, & qui nunquam maturescat. Quæ in Creta proueniunt, fructum sanè percoquunt, sed magis admodum Cypriæ. Principem locum tenent, & palmulas omnium præstantissimas ferunt, quæ in Iudæa proueniunt, & inter has maxime (ut inquit Galenus) quæ in Hiericunte nascuntur. Venetias palmarum fructus, qui nonnullis palmula, aliquibus cariotæ, quibusdam uerò dactyli dicuntur, ex Syria, & Alexandria Aegypti aduehuntur, ac etiam ex Neapoli illuc prius ex Numidia importati. Ex recentibus ab arbore statim decerpitis, quibus Italia caret, uinum fieri auctor est Plin. lib. XIII. cap. XVI. quo Parthi, & Indi utuntur, ac cæteri, qui orientalem plagam incolunt. Et ut idem refert lib. XIII. cap. III. Palme femina fructum non proferunt, nisi prope marem conferantur: quo exciso, aut exiccato, uidua postea sterilescunt. Nec tamen ob id putandum, quòd mares fructum non ferant.  
30 Quandoquidem scribit Theophrastus lib. II. cap. VIII. de historia plantarum, quòd ex fructiferis (plures enim sunt, quæ fructum non ferunt) tam mares, quàm femina fructus edunt. Quorum plures sunt differentie, quoniam alij sine osse, alij duro osse, alij molli proueniunt. Colore quoque inter se discrepant: alij enim candidi, alij nigri, alij flauii: ad summum non pauciores, quàm ficorum colores, neque absolute pauciora genera statuunt. Ad hæc differre magnitudine, figuraque uolunt: quosdam enim rotundos esse in modum malorum: magnitudineque tantos, ut quatuor tantum in spicam teneantur, alios minutos cicerum magnitudine. Saporibus item plurimum differre inquirunt, sed optimum tam inter nigros, quàm inter candidos, genus, quod regium uocant, cum magnitudine, tum uirtute, sed rarum id esse. Quædam non fructu modò, uerum & arbore ipsa, longitudine, formaque reliqua distant: non enim magna, excelsæque, sed breues sæcundiores, quàm cæteræ, trimæ protinus fructificantes. Tales etiam in Cypro, in Syria quoque, Aegyptoque palmæ proueniunt; quæ quadrimæ, aut ut plurimum quinquennes fructificant, hominis altitudine assurgentes. Genus aliud est in Cypro, quod & folium amplius habet, & fructum multò ampliorem, discrimineque peculiari discretum, magnitudine mali punici, figura oblongum: non tamen sapidum, tanquam cæteræ: sed radicibus similem, ut non deuoretur, sed succo tantum expresso expuatur. hæc de palmis historia ex Theophrasto. Sunt præterea, qui palmarum generi adscribant plantam in Aegypto, Cyproque nascentem, quam Veneti inde redeuntes **MVSAM** appellant, & Musas similiter fructus. Adolefcit hæc (ut referunt) ad quintum, sententiæ cubitorum proceritatem è stolonibus alterius satæ: folio est arundineo, quod tamen perquam longo, latoque ambitu se diffundit, adeò ut in longum trium cubitorum mensuram quandoque excedat; in latum uerò sesquicubitum spatietur, lata, crassaque per medium excurrente costa. Torrescunt folia æstate sui natura, uel etiam fortasse solis ardore, adeò ut mense septembri eorum costa prorsus nuda cernantur, decidente foliorum materia, quòd admodum sit tenuis. Caulis squamoso foliorum cortice uestitur, palmæ, uel arundinis modo. Ramos habet nullos, sed caudice tantum consistit. E uertice germen emergit materie molli, longitudine ferè cubitali, à quo alia ab origine ad summum prodeunt germina ternum, quaternumue digitorum inuicem distantia: è quibus circumminent fructus, parui cucumeris magnitudine, qui per maturitatem quadantenus flauescunt, cortice fici, qui eodem modo digitis detrahitur. Substantia pulpæ consistit melopeponum modo, nullo intus osse, neque semine. Primum gustantibus fructus insipiditatem quandam præ se ferre uidentur, adeò ut primo statim gustu non placeant: uerum qui esui assuescunt, ijs indies magis delectantur: quippe qui quadam occulta saporis suauitate allecti, quæ nisi tractu temporis cum palato inuit gratiam, nunquam saturi uideantur. Ita Musam mihi describere qui ex Aegypto, & Cypro ad nos reuertuntur. Sed quænam antiquis Musa fuerit planta, quid referam non habeo. Inclinat tamen animus eam esse, quæ Theophrasto in palmarum genere recensetur: quam idem in Cypro nasci tradidit, folio cæteris ampliore, & fructu longè maiore, magnitudine mali punici, & figura oblongo. Musæ ex Arabibus Serapionem inuenio mentionem fecisse inter simplicia, ubi de eius uiribus in hunc sensum disseruit. Musa excafcit in medio primi abscessus, humefat autem in eius fine. paucum præbet alimentum. Prinatim prodest thoracis, pulmonis, ac uesicæ ardoribus. aluum emol-  
60 lit. Verum liberalior eius usus stomacho aduersatur, ac iecur obstruit. Quamobrem si quis, cum frigidi sit temperamenti, ea copiosius uescatur, subinde aquam mulsam, oxymel, aut gingiber conditum sumat necesse est. Fatum in utero alit, reni-

Palmæ confederatio.

Musæ plantæ historia, & uires.



Cameriphis  
consideratio.

Tamarindorū  
consideratio.

Tamarindorū  
uires.

Cuciopheræ  
plantæ, & eius  
fructus consid.

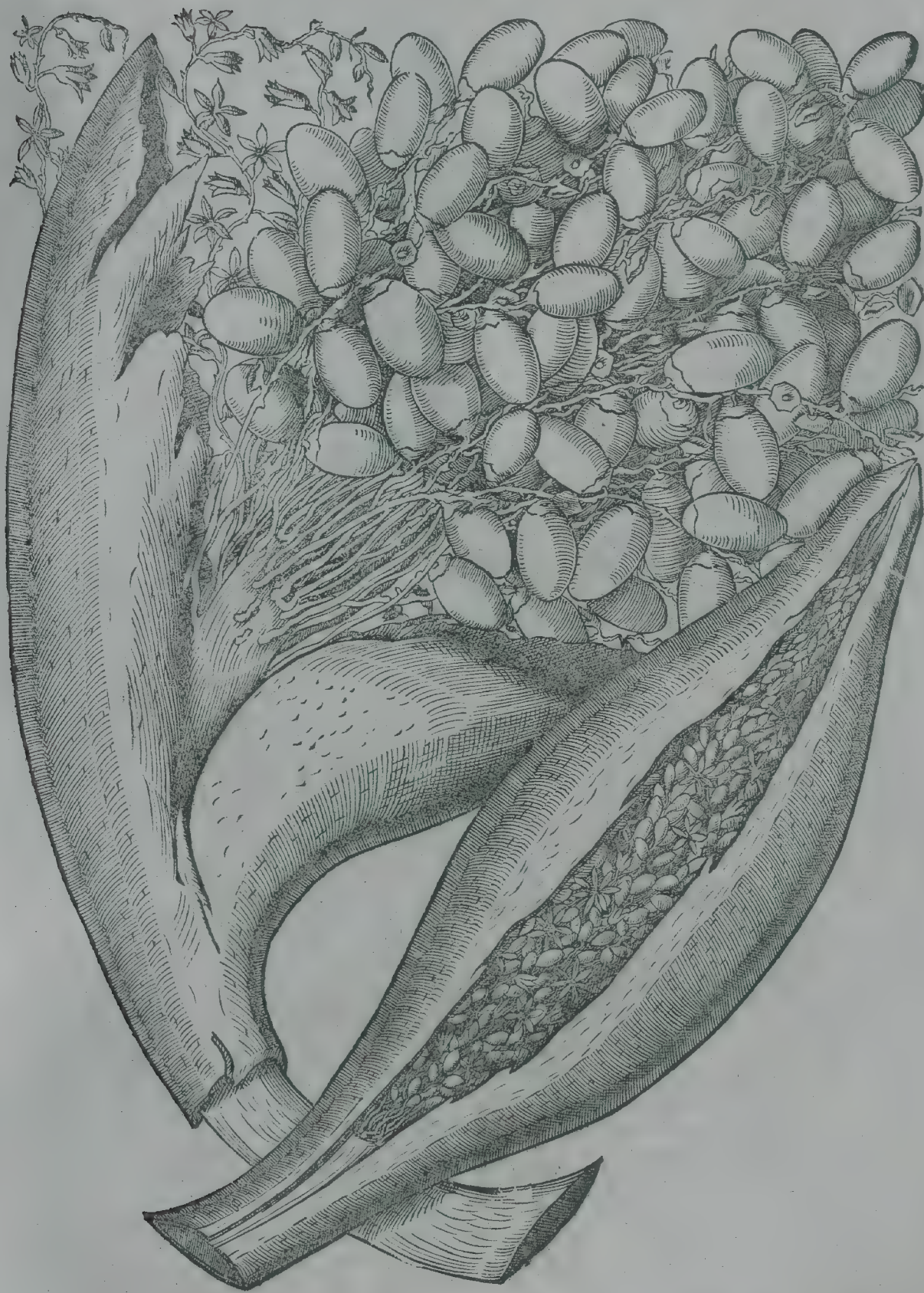
Palma elate.

bus opitulatur, urinam ciet, & uenerem stimulat. hætenus Serapio. Est & aliud palmæ genus humile pumilumque, quod in Sicilia copiosissimum prouenit: quinetiam in maritimis nostris Senensibus, cubiti altitudinem parum excedens, folio cæteris simili, sed minore breuioreque. Flores edit ex obliquo è capillacea quadam coma emergentes; è quibus bacca racematim prodeunt, ut ex appicta hęc imagine quisspiam certior fieri poterit. Pars radici propinquior in globum extuberans, germen quoddam, quod cerebrum uocant, innumeris ferè inuolucris circumseptum habet, tenerrimum, sapidum, & ori gratissimum. Estur id secundis mensis, cum pipere & salis momento Cardui aut Echinate cinaræ modo: Arridet enim maxime gustui. Rami quadragesimali tempore deferuntur uenales per totam ferè Italiam, ad exornandos oliuarum ramos, qui sacra palmarum die ab omnibus in templis gestantur. Præstant iidem ad sportulas, tegetes, & scopas parandas: Sunt enim ad uerrendas domos non solum peridoneæ, sed etiam utiles, quod non confringantur, nisi tempore longo. Hoc Palmæ genus, Theophrasto χαμαίρην appellatur lib. 2. cap. 8. de historia plantarum ubi sic habet. Palma autem uocata χαμαίρην aliud quoddam genus est, tanquam eiusdem nominis. Nam excepto cerebro uiuunt, & ab radicibus succisæ repululant. Fructu quoque, & folijs distant. Sunt enim lato, mollique folio: ob id sportulas, tegetes, & capitis umbracula eo contextunt: quin & in Creta insula multæ, ac etiam multo plures in Sicilia tales proueniunt ubi Cefagliani uulgò uocantur. Palmæ genus India profert (ut Iosephi Indi navigationes perhibent) è cuius truncis, excisis consultò ramis mense augusto, distillat liquor, quem incolæ uasis excipiunt, ebibuntque suauiter uini uice: ueruntamen nisi excoquatur, post triduum in acetum acerrimum desciscit. Eaque propter illum decoquunt: ut nos defrutum, siquæ hoc modo, uelut mel suauissimum, quod post modum ex aqua resoluunt, & diebus uiginti artificio quodam percolant, donec optimè sit defæcatum, atque pellucidum: quo artificio iucundissimus redditur potus, diuque perennat. Porro Palmulæ, quas Dioscorides Thebaicas uocat, quantum ex pluribus autoribus comperi, adeò tractu temporis insolatæ siccescunt, ut molitæ cogantur in panem. Est & aliud ab his palmularum genus, quod officinæ Mauritanos secutæ TAMARINDOS appellant, Græci uerò à saporis acrimonia oxyphænica: siquidem Mauritani per Tamar dactylos significant: quare Tamarindorum uocabulo idem intelligunt, quod nostri palmulas Indicas. Indici igitur dactyli producuntur (ut inquit Serapio) à quibusdam plantis, quæ folijs longis, acuminatisque, salignis similibus uiuent: licet à nonnullis existimentur Tamarindi fructus agrestium palmarum. Sed equidem malim adstipulari Serapioni, quàm illis; præsertim cum non constet è ueteribus, qui de Tamarindis quicquam memoriæ prodiderit. Ex ijs, qui ad nos importantur, nulli, uel pauci admodum integri reperiuntur. Nam plerumque contriti, & in massam quandam compacti deferuntur, quam si disieceris, flauos nucleos inuenies, uarias formas referentes. Præstant, qui in obscuro rubescunt, molles, recentesque, & qui uermosis quibusdam uillis farcti inueniuntur. Adulterantur ab impostoribus prunis, sed deprehenditur fraus tum colore, tum etiam gustu: quippe nec admodum sunt acidi, nec tam saturato colore nigricant. Refrigerant, ac desiccant (ut scribit Mesues) ordine secundo, tametsi Auerroï tertio describantur. Alium cient, quapropter poti bilem faciliè soluunt: item & præassatos humores leniunt, & insaniam, & furorem mulcent. Dantur obstructis, aqua intercute affectis, arquatis, & liciosis utiliter. Faciunt & ad scabiem, lepras, uutiligines, & lichenas: quin & contra omnes cutaneas exulcerationes, quæ à sanguine præassato enersere. Officiunt tamen frigidum uentriculum habentibus: sed noxa tollitur, admistis maci, mastiche, cassia, aut Indica nardo. Aegrè munus obeunt suum, sed roborantur, si admisto caprino sero, aut fumarie, aut lupi salictarij succo bibantur. In summa palmarum uaria, ac diuersa sunt genera. Quare curiosum remitteamus ad Theophrastum loco superius citato, & ad Plinium lib. XIII. cap. IIII. ubi de his latissime scripsit. Atqui non ob id scribere prætermittam, quod est etiamnum Theophrasto planta κκισόρον appellata libro. 4. cap. 2. de plantarum historia palmam caudice & folijs representans. Verùm à Palma differt, quod hæc indiuidua simplexque assurgat, illa uerò quum aliquatenus increuerit, scindatur, & bifida fiat, iterumque horum utrumque pari modo diuidatur & subinde uirgas breues, & multas proferat, cortice sicuti palmæ ad utensilium nexus utili. Fructum peculiaritatem parit: magnitudine & figura, & succo singularem. Quippe magnitudine ferè, qua manum impleat, rotundum, colore flauicantem, succo dulcem, & ori gratissimum, non racematim congestum, ut Palma, sed per singula discretum, nucleo magno, uehementer duro; ex quo annulos detornant quibus in uersicoloribus stragularijs uinculis utuntur. Materies à palma plurimum distat. Altera enim rara corpore, & neruosa, & uiridis: altera spissa, grauis, carnosaque, & cæsa crispâ admodum, atque dura. Persæ quidem maiorem in modum eam præferunt ad lectorum pedes conficiendos. Hæc ex Theophrasto transcripsimus, quod hæc planta palmarum generi ascribatur. Huiusce arboris poma (ut puto) misit ad me Constantinopoli Gulielmus Quacelbenus Flander Medicus insignis. Sed re uera tunc temporis, cuius arboris essent fructus coniectare non poteram. Verum cum posthac illustrandis augendisque commentarijs hisce nostris operam nauarem, legeremque apud Theophrastum, de Cuciopheri fructu, ac de admirabili nuclei ipsius duritia, illico inclinauit animus, hæc poma, quæ nuces appellabat Quacelbenus, legitimos Cuciopheri esse fructus. Cum omnibus suis notis descriptioni correspondeant. Sunt enim ea magnitudine, qua manum implere possint, ori que gratissima, & suauis quadam dulcedine prædita, colore flauicantia perinde, ac Cydonia mala. à quibus etiam parum facie distant: glabra tamen sunt, & carne fibrosa. Os internum habent iuglandis magnitudine, quadrilateri ferè figura, ima tamen parte lato, & suprema in acutum desinente, color illi exterius, qualis in iuglandium, auellandarumue, aut Pineæ nucis putaminibus uisitur. putamine altero obductum grandiori, haud fragili, sed duro, uillis quibusdam ualido compactu sese stringentibus, colore ex rufo nigricante. Ossis substantia interior, ut colore marmor imitatur, ita etiam duritie excedit, in cuius centro canitas est, in qua syluestris auellana imâ cum putamine recondi facile posset: uerum nullo intus nucleo: sed inanis & uacua. Ceterum quid in palma illud sit, quod aliqui elaten, aliqui spathan uocant, manifestè declarat Dioscorides, cum inquit. Palma, quam aliqui elaten, aliqui spathan appellant, fructus palmarum adhuc florentium inuolucrum est. Cui adstipulatur Theophrastus loco iam citato, ubi ita scribit. Fructiferarum alie masculæ, alie femineæ. Interest autem, quod mas primum super spathan floret: femina fructum oblongum illico præstat. Sed elate, siue spathæ Galeno duo uidentur esse genera lib. VIII. simplicium medicamentorum, alterum quod tenerum sit palmæ germen, alterum quod eius sit tegumentum. Primum uerò genus fortasse illud erit, quod in

interiore



## DACTYLI CVM PALMA ELATE.



10 interiore parte involucri gignitur antequam flores prodeant. Id, Dioscoridis testimonio, ab aliquibus Borassus appellatur: Plinii, & Loniceri lapsus. atque etiam Elate dici solet. Verum hac in re maxime cecutisse Plinium illud apertissime ostendit, quod ipse lib XII. cap. ultimo scriptum reliquit, sic inquit. Est præterea arbor ad eadem unguenta pertinens, quam alii elaten uocant, quod nos abietem, alii palmam, alii spathen. Quibus palam est, Plinium palmæ adhuc florentis fructus involucrium cum abiete arbore confudisse, uocabulorum propinquitate deceptum: Græcis enim ἐλάτη Latinis abietem significat. Quinetiam eundem putasse elaten palmam arborem esse, cum tamen uel germen palmæ tantum, uel florum sit involucrium. Nec minus inter recentiores hallucinari deprehenditur Adamus Lonicerus Germanus, qui spatham in palma nil aliud esse censet, quam folia, quod ensiformia uideantur. De Palmarum uiribus pertractans Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum ita scriptum reliquit. Phœnix arbor adstrictoria facultatis omnibus sui partibus est particeps. Igitur ramorum succus austerus est, ex aquea substantia tepida, & terrea frigida constans. Similis nature est encephalos, quem uocant, hoc est cerebrum,

Palmarum uiribus ex Gal.



## CHAMERIPHES SIVE PALMA HUMILIS.



Palmularū fa-  
cultas ex eo-  
dem.

sive medulla, esui aptus. At fructus eius, & maxime dulcis, non paucam obtinet caliditatem. Ceterum cum edendo sit, 10  
multo est usui, non tamen foris impositus, ubi quid roborare, & desiccare, contrahere, stipare densareque consilium est;  
sed & tanquam cibus sumptus & simul cum alijs, & per se. Porro quod elaten vocant, nempe tenerum illud palmæ ger-  
men, eandem cum cerebro eius facultatem possidet. Quod vero velut tegumentum eius est, adstringentem & ipsam qualita-  
tem habet: verum plus quam dicta omnia exiccat, utpote quod & essentia consistentia illis siccus est, & minime particeps  
est humiditatis. Itaque iure utuntur illo ad ulcerum putrescentia, miscentque medicamentis articulos plus iusto laxatos con-  
trahentibus: ad hæc facultatibus hepaticis, & stomachicis, seu intro sumantur, seu foris admoueantur. Sed & radix  
plantæ desiccatorie citra morsum facultatis est, adiunctum habens & ipsa adstrictionis quippiam. Et de Palmarum fru-  
ctu differens libro secundo de alimentorum facultatibus, sic inquit. Est autem non parua in Palmulis differentia: aliæ  
nanque sicca sunt, & adstringentes, ut Aegyptiæ: aliæ molles, & humide, & dulces, ut quæ caryotæ appellantur. Hæ au-



## MVSA SINE FRVCTV.



10 tem præstantissima in Syria Palestina nascuntur in Hierichunte: reliquæ omnes palmulæ inter dicta duo genera mediæ censentur. Verum concoctu difficiles sunt, capitiq[ue] dolorem inferunt: quarum aliæ quidem magis, aliæ min[us] sunt humidæ ac dulces, siccæ atque adstringentes. Sed constitutis extremis iam omne quod in medio est facillimè deprehendes. Nulla ergo ex ipsis est, quæ non dulcedinem quandam, & adstrictionem habeat. Siquidem caryotæ leuiscule adstringunt, & Thebaicis obscura quædam inest dulcedo. At succum quidem dulcem nutrire, austerum autem gratum esse stomacho, & aluum sistere ostendimus. Omnes autem palmulæ, si largius sumantur, concoctu sunt difficiles, & capiti dolorem adferunt. Quædam etiam morsus cuiusdam sensum ori uentriculi, quod medici stomachum uocant, inducunt. Succus autem ex ijs in corpus distributus, crassus quidem omnino est, cum quodam etiam lentore, ubi pingues fuerint palmulæ, ut caryotæ. Cum autem huic succo dulcedo etiam mista fuerit, celerrimè quidem hepar ab eo obstruitur: leditur autem maximè ab ipsorum esu, quod & inflammetur, & scirrbo obsideatur. Post hepar autem & lien obstruitur, ac leditur. At multò sanè maximè urides



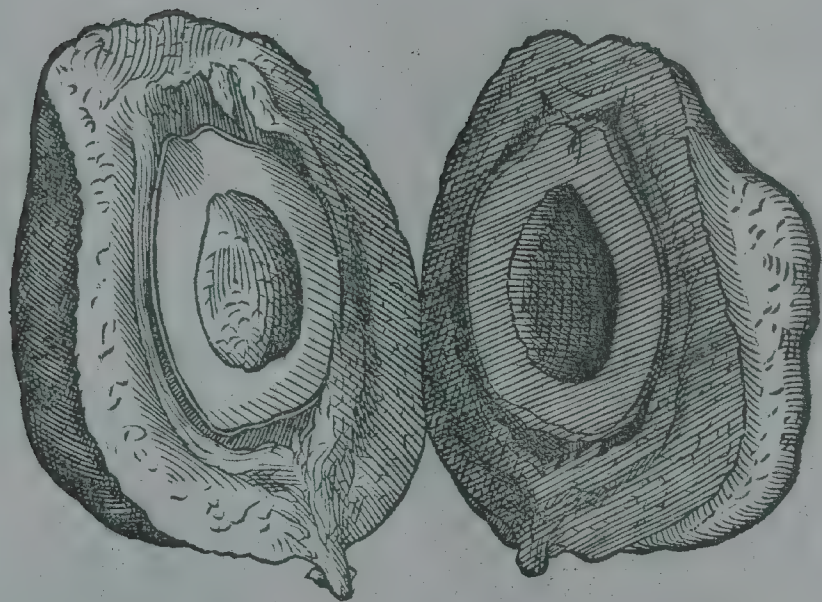


vides palmula ad omnia sunt noxia, si paulò largius sumantur. Perspicuum porrò est, dulces quidem calidiore; adstringentes 10  
 uerò frigidiore succo præditas esse. Virides præterea palmulae inflationes pariunt, ueluti & ficus: eadem nanque palmula-  
 rum uiridium ad alias est proportio, quæ ficuum ad caricæ. Cæterum in regionibus non admodum calidis, palmula non per-  
 fectè maturescunt, adeò ut reponi queant. Quo fit, ut homines ipsis uiridibus uesci coacti, crudis succis impleantur, rigori-  
 busque, qui agrè calefiant, & hepatis obstructionibus prebendantur. Dactyli recentes duo osse exenterati, & infectorij  
 cocci puluere repleti, deuoratiq; sæpe à prægnantibus, abortum prohibent. Præstant quoque dactylorum ossa in pulue-  
 rem trita semuncie pondere addita sanguinis draconis lachrymæ drachma, & portulacæ aqua pota, ad albas uteri fluxio-  
 nes: eadem combusta drachmæ pondere, cum crudi serici combusti semidrachma, sanguinem mingentibus medentur. Ar-  
 bor, quæ ποινξ Græcis, Latinis Palma uocatur: Arabibus Machla, aut Nachal: Italis, Palma: Germanis, Dattelbaum:  
 Hispanis, Palmera: Gallis, Arbre de dattes. Huius autem arboris fructus, qui δακτυλοι καὶ φοῖβες Græcis, Latinis  
 Palmula

Nomina.



## CVCIOPHERA.



10 Palmule & dactyli dicuntur: Arabibus, Tamar: Italis, Dattoli: Germanis, Dattilen: Hispanis, Tamaras, & Dattiles: Gal-  
lis, Dattes: Boemis Dakyle.

P'oid.

MALVM PVNICVM.

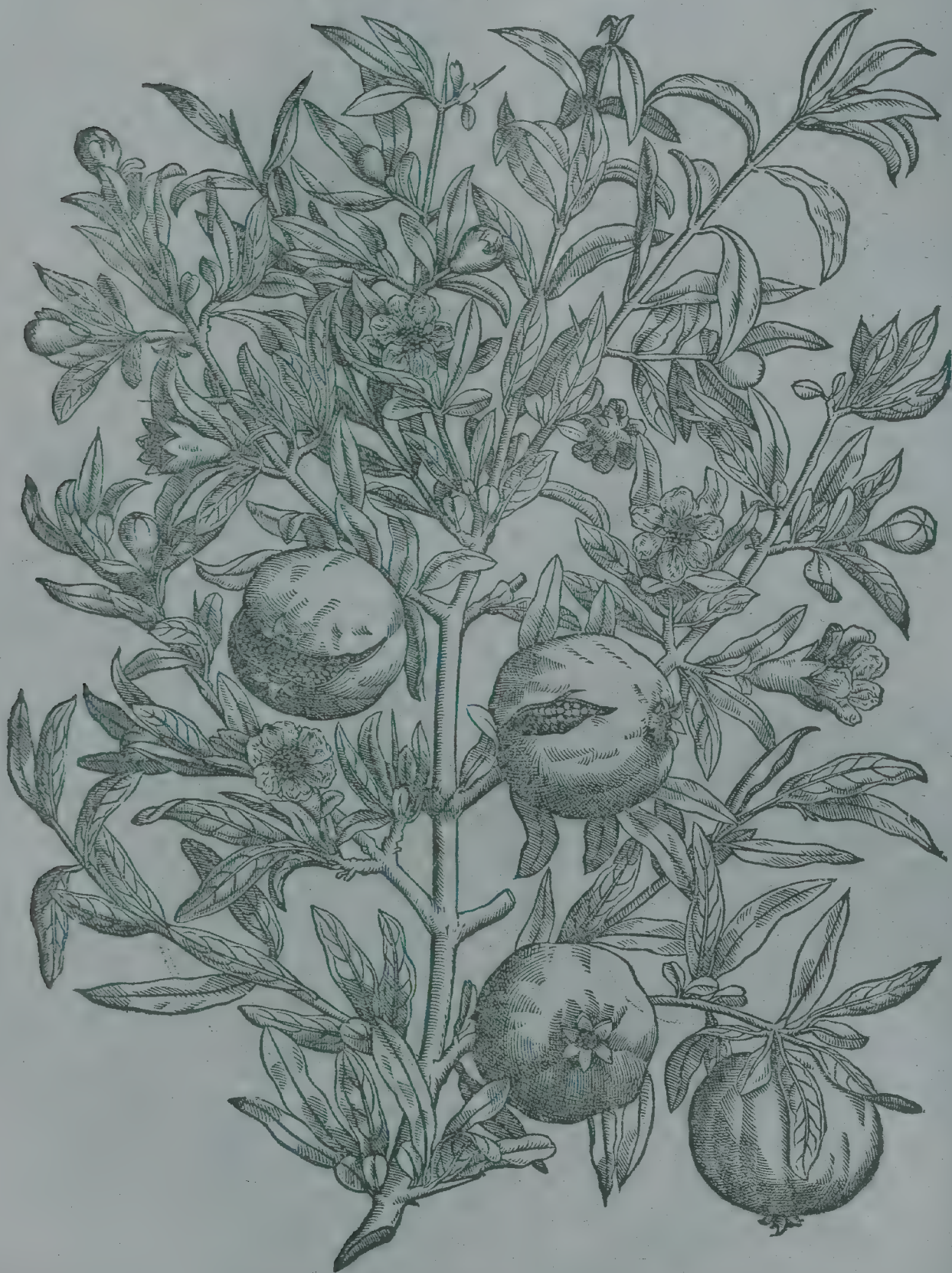
CAP. CXXVII.

**M**alum punicum omne boni succi est, stomacho utile, perexiguum sufficiens alimentum. Dul-  
cia stomacho utiliora habentur, sed aliquantulum in eo calorem gignunt, inflationes pariunt,  
unde in febris abdicantur. Acida adstringunt, æstuanti stomacho auxiliantur, & multò magis contra-  
hunt, ac urinam cient: <sup>2</sup> ora, gingivasque lædunt. Vinosa uerò mediam sortiuntur naturam. Nu-  
clei acinorum acidi punici in sole siccati, & obsoniis insparfi, concocti uè, fluentem aluum, stomachum-  
que sistunt: cœlesti aqua madescunt, bibunturque commodè sanguinem excreantibus: ad defessus dy-  
senterico-

<sup>a</sup> Meum ἐν τῷ  
μαχοῖς καὶ  
συμικῇ. i. sto-  
macho utile



## MALA PUNICA.



est adstringens  
sed Cat. εὐστο-  
μος δὲ καὶ συ-  
μικτή. i. origa-  
num & adstrin-  
gens.  
b Meum με-  
ρύγια τὰ ἐν  
δακτύλοις. i.  
ad reduuias in  
digitis.  
c ποτὶν leg. an  
tiq. cod.  
d πορφυρὴν. i.  
purpureum, le-  
git Orib.

sentericorum, foeminarumque fluxione uulvæ laborantium utiles sunt. Expressus nucleorum succus 10  
coquitur cum melle, ad oris, uirilitatis, & sedis ulcera, nomas, <sup>b</sup> reduuias, & ea, quæ in corpore extube-  
rant, aurium dolores, & narium uitia; præsertim acidorum. Huius flores cytini uocantur: qui adstrin-  
gunt, siccant, cohibent: sanguinolenta glutinant: quas punicum, præstant utilitates. humida gingi-  
uarum uitia, mobilesque dentes decocto colluuntur: herniam prolapsu intestini erumpentem, cata-  
plasmate repellunt. Memoria tradunt, qui tres quàm minimos cytinis deuorauerit, nullam eo anno  
lippitudinem passurum. Eliquatur hypocistidis exemplo. Malicorium asperum est mali punici pu-  
tamen, quod aliqui fidion appellant. Id spissandi uim habet, & quos cytini, præbet usus. Deco-  
ctum <sup>c</sup> [radicis,] potu latas uentris tineas pellit, & easdem euocat. Balauustum syluestris punicæ  
flos est, cytino limilis. Cuius complura genera reperiuntur, candidum, <sup>d</sup> [fuluum,] colore ro-  
faceo.



faceo. Succus ex eo exprimitur, hypocistidis modo: cui adstrictoria uis inest, eadem faciens, quæ hypocistis, & cytinus.

**P**unica Malus arbor est minimè procera, folijs Oleaginis, Myrti æmulis, saturatè uirentibus, crassiusculis, rubris intercurrentibus uenulis, rubroque pediculo appensis. Rami illi sunt flexiles, spinis horridi. Flores punicei calathi modo patuli, ore stellatim circumsecto, è quo folia prodeunt tenuia, colore coccineo, agresti papaueri æmula, granulis quibusdam medijs capillamentis appensis, ut in Rosa. Fructus coriaceo tegitur cortice, exterius rufescente, & interius flavescente, innumeris refertus granis angulosis, rubentibus, uinoso succo refertis, officulo intus latente, quæ intercurrentibus flauis tenuibusque membranis, miro quodam naturæ ordine distinguuntur. Ligni materies flaua, cinereo libro uestita. Punica itaque Mala in pluribus Italiae locis uulgò, sicut etiam Latine Granata dicuntur, à multis intus conclusis granis: quanquam non desint, qui ita appellari uelint à Granata Hispaniæ regno, quod inibi numerosa proueniant. Sed quomodocunque se res habeat, nusquam non cognita sunt in Italia: siquidem inibi & in hortis, & in uinetis, & in uiridarijs, eorum frequentissima uidentur arbores. Triplici (ut etiam scribit Dioscorides) distinguuntur specie: quippe quod alia dulcia sint, alia acida, alia uinosa. Vinolenta ea sunt, quæ uulgò Vaiani uocat Hetruria, quæque aliubi Schiani, & alibi di mezo sapore Italico sermone appellantur. At Plinio lib. XII. cap. XVI. quinque enumerantur species, dulcia scilicet, acrida, mista, acida, & uinosa. Verùm hæc omnia Dioscorides in tria redegit fastigia: utpote qui uni dulcia; alteri acrida, & acida; tertio uerò generi mista, & uinosa adscripserit. Hæc omnia Italia habet, & celebrat: sed & fructus, & acinorum magnitudine, tum liquoris copia excellunt dulcia, & uinolenta. Acida mitescere, & dulcia fieri tradunt, si suillo, aut humano stercore foueantur arboris radices, & uetere urina sæpius irrigentur. Caterùm ne fructus in arbore debiscant, remedio sunt lapides tres, cum seritur arbor, ad radices collocati, quin et si iam confita sit, & fructum ferat, eadem ratione emendatur. Sed & hoc item præstabitur, si scilla secundum radices conseratur. Si florem arbor non continet, urinam ueterem cum pari aquæ mensura temperare, & ter per annum radicibus infundere, efficacissimum est remedium. Eundem præstabis effectum, si arboris florentis truncum plumbeo concluseris, circulo, uel anguis corio inuolueris. Seruantur punica mala incorrupta anno toto, si cum ferè matura fuerint, petioli, quibus pendent, intorqueantur in arbore, uel si postquam decerpta fuerint, argilla ex aqua resoluta undique oblinantur, ac deinde pluribus diebus insolentur. Sunt & qui, ut diu integra perennent, ea in feruentem aquam immergant, statim eximant, & sole siccanda exponant, octo dierum spatio. Vini ex omnibus conficiendi ratio hæc est. Acini maturi diligenter à corijs, & membranis purgati prælo committuntur, ac exprimuntur: mox uinum saccis ad id accommodatis percolatur, & in uasculis reponitur, quousque fex residat: defæcaturque deinde, & clarum reponitur, affuso desuper oleo, ne corrumpatur, uel ace scat. Sunt & qui sine oleo illud in cadis asseruent, sed id per ætatem facile ace scit. De flosculi nomine inter se discrepant auctorum sententiæ. Dioscorides florem satiuæ punicæ cytinum appellat, balaustium uerò syluestris. Plinio lib. XXI. cap. VI. primus tam satiuæ, quam syluestris partus florere incipientis cytinus uocatur; balaustium uerò flos utriusque in ipso erumpens cytino. Laudatissimi satiuarum flores colore perquam rubro ex Creta, & Cypro hoc æuo Venetias importantur, aspectu quidem specioso, & uiribus cæteris præstantiores. Sed & mangonio sunt in Italia peregrinis non dissimiles, non tamen usque adeò præstantes. Immaturus punici cortex ideo Malicorium antiquis dicebatur, quod eo, ut Rhu ad perficienda coria uterentur. Dulcia punica, quæ apyrena alio nomine uocantur, uentriculo inutilia haberi, dentes gingiuasque ledere, auctor est Plinius; etsi rectius fortè id Dioscorides acidis attribuat. Puluis mali punici in olla noua operculo indito in furno tosti, potus fluentem aluum efficaciter sistit. Syluestris uerò acinorum officuli utiliter bibuntur triti ad aquam, quæ cutem subierit, siccandam. Cortice punici ex uino decocto, & imposito permones sanantur. Punica, & myrtus, (si rei agrariæ auctoribus credimus) mutua consuetudine mirum in modum oblectantur, ita ut etiam reddantur fertiliores, si altera in alteram inseratur. Paratur ex Punica floribus, hoc est ex internis Cytinorum puniceis, ac tenuibus folijs Saccharum, perinde ac ex puniceis rosis, admirabilis facultatis, ad utrasque uteri fluxiones, si semuncie pondere sumatur ex uino rubro austeriusculo, aut ex punicorum acidorum succo, aut ex aqua in qua ferrum quod Græci σίδηρος uocant, extinctum fuerit, quinetiam ex carniū iure, ubi alia non sint ad manus. Præstat quoque magno sanè præsidio, ad Gonorrhæam, ad Celiacos & dysentericos: quo medicamento plurimæ adiutæ sunt mulieres, quæ diuturna uteri fluxione laborarunt. Id quod Francisco Calzolari Pharmacopæo Veronensi acceptum refero, qui mihi tantum hoc saluberrimum auxilium reuelauit. Caterùm est etiam Malicorio præcipua uis aduersus pudendorum ulcera. Siquidem id exiccatur, & cum sicca pariter marina spongia, & aloe tritum, æquali omnium portione, addito aluminis usti momento, penis ulcera in uiris, & uulua in mulieribus, breui ad sanitatem deducit. Punica folia diligenter contrita, aut eorum succus rosaceo permistus, potenter inueteratos capitis dolores mulcet, fronti frequenter illita. Punicum malum fistili uasè inclusum, cooperulo argilla circumlito, & in furno combustum dysentericos, & torminosos, præsentaneo remedio iuuat, ubi ipsius sesquidrachmam in puluerem contriti: ex uino potandum propinabis. Officuli punicorum malorum acidorum uncia una cum zburis drachma in tenuissimum puluerem contrita, auxiliantur seminis albis uteri profluuijs laborantibus, si quotidie ex rosarum stillatitia aqua huiusce pulueris binas hauserint drachmas. Malorum punicorum uires prodidit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum sic inquit. Malum granatum omne adstringentem qualitatem obtinet, non tamen in omnibus ea exuperat. Sunt enim inter ea quædam acida, quædam plus dulcia, quam austeræ: & sanè quæ ab unoquoque eorum procedit utilitas, secundum uincentem eueniat qualitatem necesse est. Dicitur autem in quarto horum commentariorum est super dulci sapore, austero, & acido. Itaque ex illis de malorum punicorum differentia liceat colligere. Porro acini magis, quam succus tum adstringunt, tum exiccant, his etiam magis putamina: uocantur autem sidia. Ad similem illis uim habent cytini. Malum, quod Græcis μήλον, Latinis Malum punicum appellatur: Arabibus, Kuman, Ruman, seu Roman: Italis, Melagrano, & Pomo granato: Germanis, Granatoepffel: Hispanis, Granadas, & Romanas: Gallis, Pomme de granade, & Mygrenes: Boeius Grana Iouuè yablka.

Punici mali confd.

Cytinus, & balaustium.

Malicorium.

Mali punici uires ex Gal.

Nomina.

MYRTVS.



Myrtus.

MYRTVS.

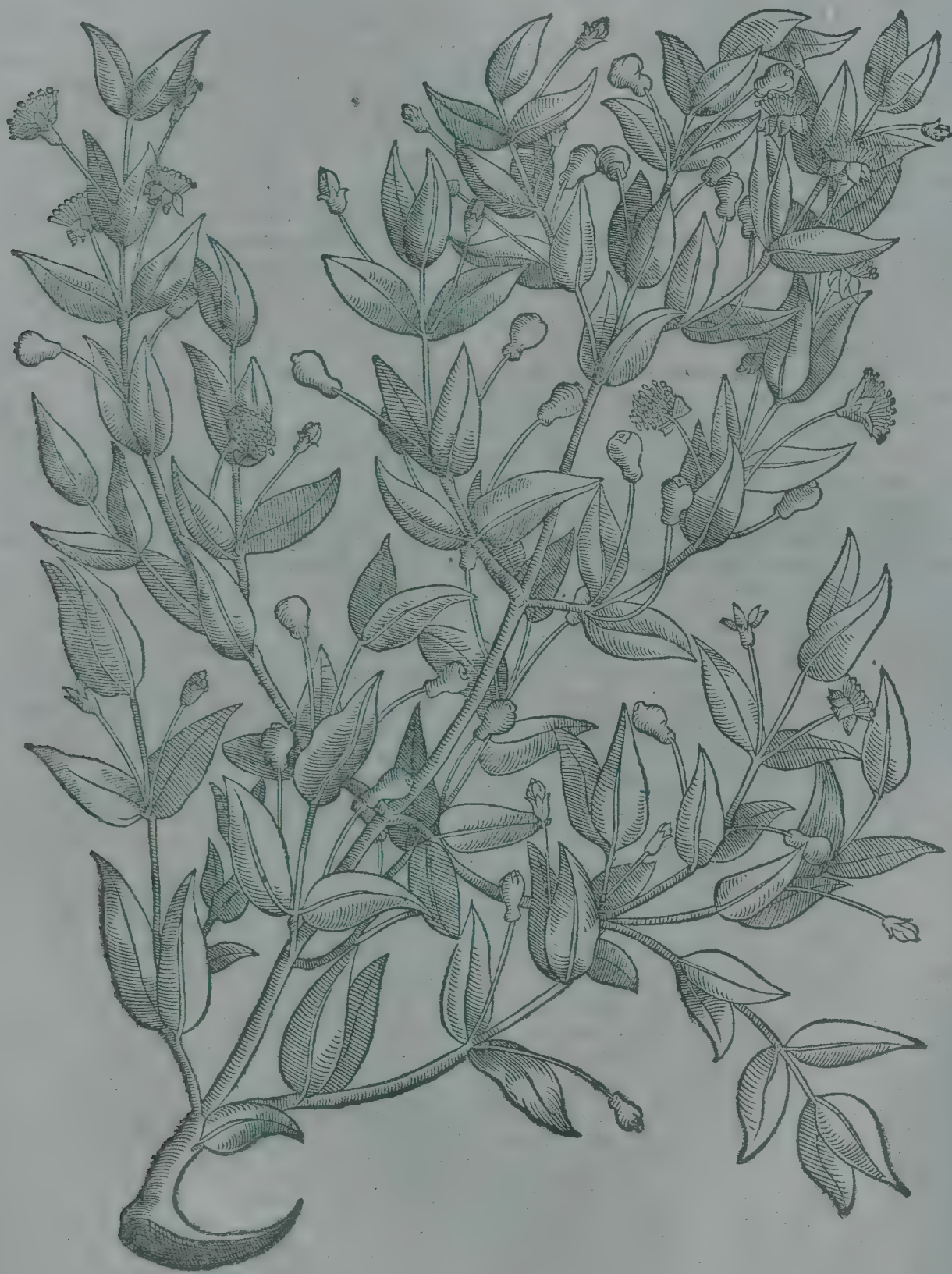
CAP. CXXVIII.

<sup>a</sup> Me. καπτός.  
i. fructus.

**M**Yrtus fatiua nigra utilior est medicinæ, quàm candida, & in hoc genere multò magis montana: semen tamen imbecillius parit. Vis & myrti, & seminis adstringit.<sup>a</sup> Semen uiride, aut aridum in cibo datur sanguinem excreantibus, & uelicæ erosionibus. Succus uirentibus baccis expressus, eisdem effectus exhibet: stomacho utilis, urinam cit: prodest contra phalangii morsum, & scorpionis ictus in mero. Seminis decoctum capillum tingit. Ius decocti in uino ulcera in extremis membris nata sanat: oculorum inflammationes illitum cum polline polentæ lenit: contra ægilopas illinitur: crapulam arcet præsumptum uinum, quod feruefacto aliquantum eius semine exprimitur: alias

10

MYRTVS ROM.

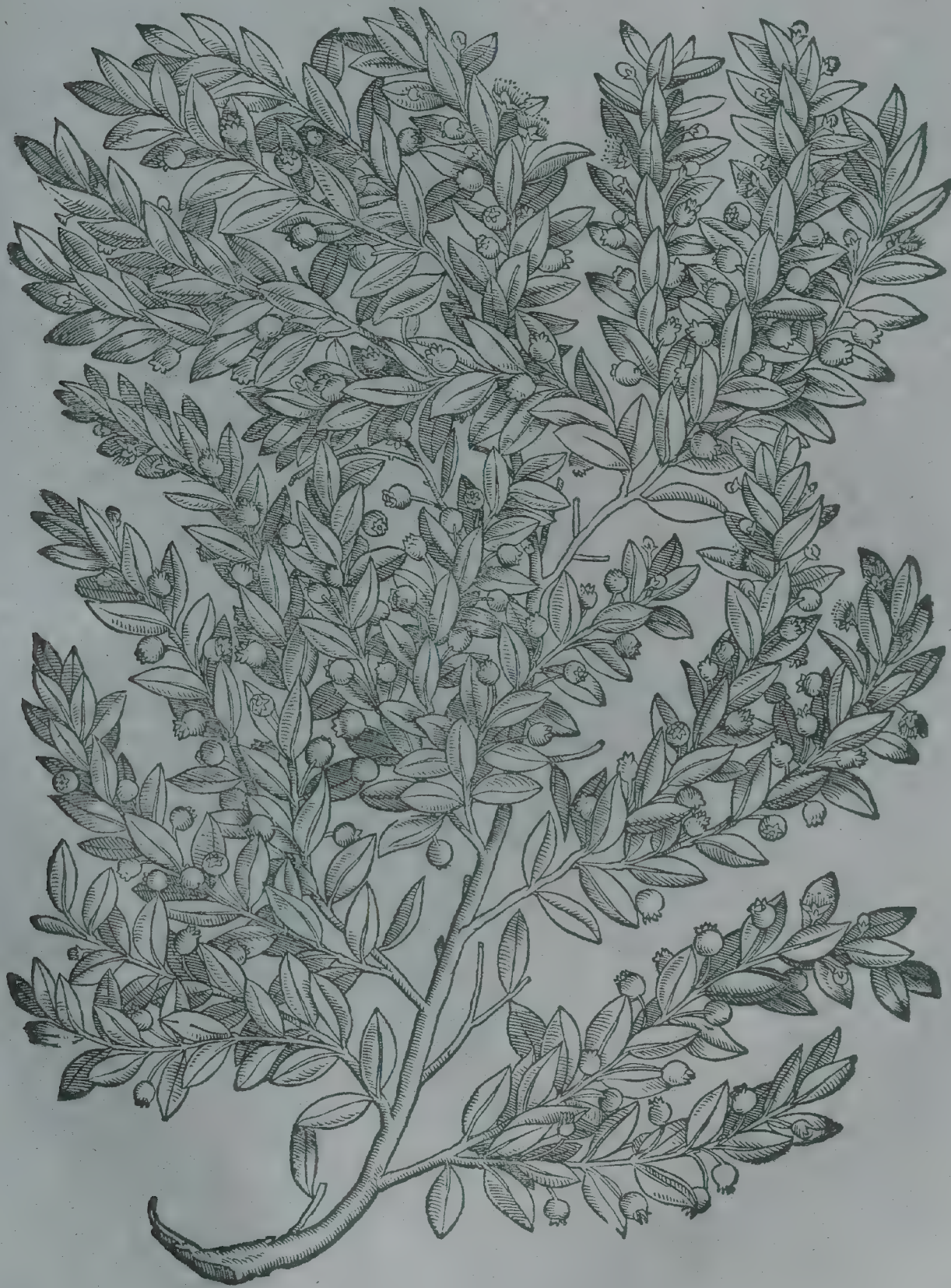


enim



enim acorem contraheret. Præstat idem seminis effectus: utile procidentia uulvarum in defessione-  
 bus, sedis uitijs, & foeminis fluxione uulæ laborantibus: purgat furfures, ulcera capitis manantia,  
 atque eruptiones papularum: fluentes capillos continet. Additur quoque in medicamenta, quas li-  
 paras uocant, uti oleum, quod ex folijs eius factum est. Decoctum foliorum ad defensiones balnea-  
 rum conuenit, & contra laxatos artus, & malè solidescences: eo fracta ferruminationi repugnantia  
 utilissimè fouentur: uiriliginem emendat, purulentis auribus infunditur, & capillos denigrat. Suc-  
 cus eorum eadem efficit. Trita folia, & ex aqua illita humidis ulceribus, & partibus omnibus fluxio-  
 ne laborantibus, coeliacisque profunt: & admisto omphacino oleo, aut exiguo rosaceo cum uino, ad ul-  
 cera serpentia, ignem sacrum, testium inflammationes, epinyctidas, & condylomata. Arentium fo-  
 10 liorum farina utiliter inspargitur paronichijs, pterygijs, & contra alarum, feminumque perfusiones: car

## MYRTVS TARENTINA.





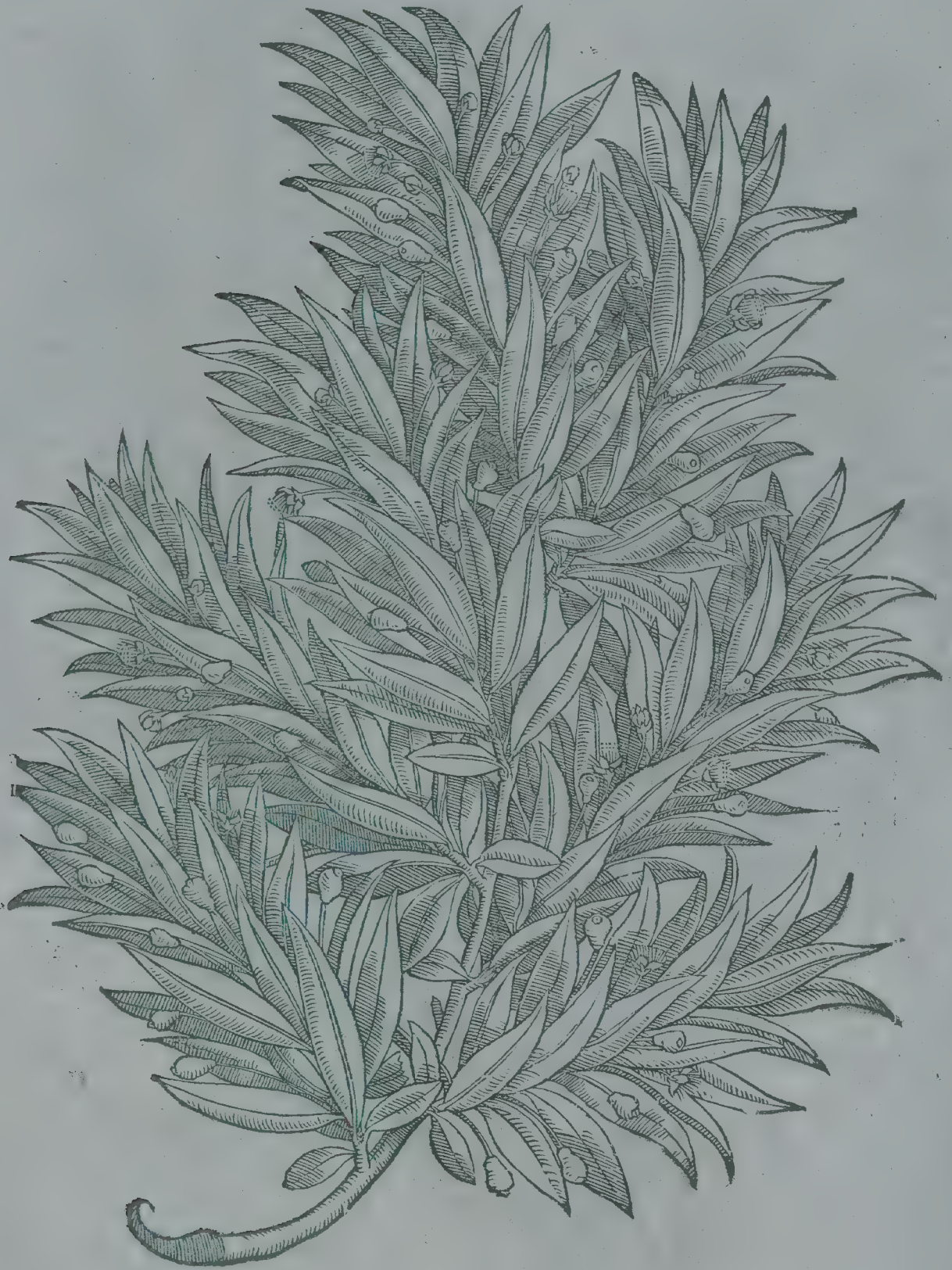
b Meum 62-  
b d'ns.

diacorum sudores cohibet. Folia cruda, seu cremata cum cerato, ambustis, paronychiis, pterygiisque medentur. Exprimitur foliis succus, adfuso uetere uino, aut aqua caelesti, cuius recentis usus est: nam exiccatus planè cariem sentit, & uires amittit. Myrtidanum dicitur, adnatum inæquabile, buerrucosum, intumescensque, & concolor: quod perinde quasi manus, myrti caudicem amplectitur. Magis quàm myrtus adstringit. Tusum addito austero uino reponitur, coactumque in pastillos ficcatur in umbra: multò efficacius & folio, & semine, cerato, pessis, in sessionibus, cataplasmatibus admistum: ubi adstringendum aliquid est.

Myrti confide-  
ratio.

**M**YRTUS arbor frequens in Italia nascitur. Cuius duo produntur genera: sativum, quod in candidum, & nigrum di-  
uiditur: & sylvestre, quo uniuersa ferè Tyrrheni litora uirescunt, ac redolent. Siquidem in agro nostro Senensi in 10

### MYRTVS EXOTICA.



maritimis,



maritimis, ac in uniuerso Liguriæ tractu, Romano, atque Neapolitano ubique Myrti sponte proueniunt. Satiue in arbo-  
res facile adoleſcunt, ramis flexilibus, ac lentis: rubro cortice, folijs longiusculis, perpetuoque uirentibus, puniceæ æmulis;  
quanquam in nigris nigriora, in candidis candidiora spectantur. Flores omnibus insident candidi, odorati: ideoque aqua  
ex ijs confecta odoris suauitate unguentarijs plurimum expetitur. At cum nostras æquæ sit odorata, atque olfactu iucun-  
da; eam tamen odoratissimam existimaui, quæ ex Aegyptia myrto elicitur: siquidem & odoratissimam, & iucundissimam  
in Aegypto nasci Myrtum memoriæ prodidit Theophrastus. Satiuarum utrumque genus baccas fert oblongas, agrestes oleas  
quadantenus referentes, multò sanè sylvestribus maiores: etsi contrarium asseueret Marcellus. Quippe experientia com-  
pertum est, quòd ubicunque satina Myrtus colitur, grandiores, uegetioresque baccas edit, quàm sylvestris: cultura enim  
Myrti mansuescunt, & longè magis humore replentur, utpote & aliæ satinae stirpes omnes: quod quidem indomita tellus syl-  
10 uestribus denegat. Caterùm, ne quis decipiatur, hic lectorem admonendum esse duxi, cum de sylvestri Myrto loquor, non me

Marcelli la-  
plus.

## MYRTILLVS.





Myrtidanum.  
Myrti alia ge-  
nera.

Myrti usus.

Myrti uires ex  
Galeno.

Nomina.

de rusco intelligere, qui & Dioscoridi, & Plinio sylvestris, & acuta myrtus appellatur: sed de uera sylvestri myrto, quæ sua sponte in litoribus sine cultu oritur: quæ item in mediterraneis, in collibus, syluis, ac campestribus prouenit. Hæc tametsi præter ruscum à Dioscoride non fuerit expressa; cum tamen dicat initio capitis, Myrtus satina, & reliqua his uerbis & syluestrem eiusdem generis myrtum tacite dari fatetur. Porro inter syluestres alba quoque, & nigra reperitur, quemadmodum & inter urbanas. quandoquidem ipse quàm plurimas syluestres myrti plantas uidi in mille locis, quibus matura inerat bacca, non sanè nigra, sed in purpuram albicantes. Myrti montes non amant, quin & frigidos odere tractus: tamen cum in mediterraneis, nempe in hortis, uiridarijs, uinetis, & campis maxime proueniunt; tum in maritimis præcipue, atque amicis stagnorum, & lacuum ripis à natura nullo studio editæ, mirifice proficiunt, uitamque lætam agunt. Quod Dioscoridi Myrtidanum nominatur, uulgò notissimum est, ubi scilicet myrtus frequens nascitur. Sunt & alia ueteribus Myrti genera, nobis quoque non ignota, nempe Tarentinum, & exoticum. Tarentina à Tarento Apulia ciuitate ita uocata, folio est nostrate longe minutiore, robustioreque: fructu minore copiosiore. Et in summitate pluribus apicibus coronato, colore ex nigro purpurascens, minutis, crebris, albicantibusque intus officulis. floribus communi Myrto similibus. Exotica habetur nunc in Italia in hortis, & uiridarijs. Hæc folio est nostrati non absimili, dilutius tamen, acuminatiore, copiosioreque, & adeo densa, ut eo rami ubique stipentur. Fructum fert oblongum, communi Myrto haud absimilem. Vtraque topiarijs operibus peridonea habetur. Viribus quoque pollet utraque nostrati paribus. Harum Plinius meminit lib. xv. cap. xxix. his uerbis. Satiuarum genera topiarij faciunt. Tarentinam folio minuto, nostratem patulo, exoticam densissimo, senis foliorum uersibus. Hæc non est in usu, ramosa utraque alia. In Germania & Boemia, quod legitima Myrto careant, aliam in syluis nascentem sibi compararunt pharmacopola, eamque Myrtillum uocauere. Prouenit hæc in montibus & siluis, frutice cubitali, caudice, & ramis uiridibus. Folijs uiret buxo ferè similibus, sed tenuioribus, & sensim perambitum serratis. flores illi sunt, tintinnabuli figura, suis è pediculis dependentes inter folia, colore subpuniceo, rufo intus stamine. Floribus bacca succedunt, quæ matura cum sunt, colore, & magnitudine Iuniperinis non absimiles, uinosæ, austeriusculæque. Et in summitate concauæ, umbilicæ. Hæc itaque Germanis una cum uniuersa planta haud inefficaciter Myrti uicem præstant: Peculiariter autem ijs utuntur ad inficienda stamina, & chartam ceruleo colore: quinetiam eduntur à pastoribus, & alijs, nam gustui placent. Myrti nostratis in Herruria coria ubique perficiuntur: quippe quod ea pelles densentur, crispentur, atque crassescant. Myrti baccis ultimam maturitatem adeptis, nostrates mulieres utuntur ad ciborum intinctus, qui cum assatis carnibus esitati maximam cum palato ineunt gratiam. Ideoque Plinius loco supra citato ita scriptum reliquit. Succorum natura præcipuam admirationem in myrto habet, quando ex una omnium olei, uinique bina genera sunt. Item myrtidanum, ut diximus. Et alius usus bacca fuit apud antiquos, antequam piper reperiretur, illius obtinens uicem. Quodam etiam generosi obsonij nomine inde tracto, quod etiamnum myrtatum uocatur. Eademque origine aprorum sapor commendatur, plerumque ad intinctus additis myrtis. hæc Plinius. Myrteum condimentum languidos uentriculos roborat: idcirco & celiacis, & dysentericis utile: quin & fæminarum fluxiones, qualescunque sint, ualenter inbibet. Myrti frondes, itemque baccarum semen tritum contra fungorum strangulationes mirifice præstant. Arida folia longè plus siccant, quàm uiridia. Foliorum, baccarumque decoctum, auxiliatur calidis collectionibus, nempe erysipelatibus & herpetibus. Bacca quoque modo hausta, aut deuorata, cor corroborant, & eius tremori mirifice conferunt. Folia sicca uruntur in fictili crudo, quousque in cinerem albissimum uertantur, lauanturque deinde, & pro spodio, uel pompholyge supponuntur. Myrtus (ut memoriæ prodidit Galenus libro septimo simplicium medicamentorum) ex contrarijs substantijs planta constat: uincit tamen in ea frigidum terrenum. Habet uerò etiam tenue quiddam calidum, unde ualenter desiccatur. Porro tum folia, tum germina, tum fructus, tum succus, non parum inter se in adstrictione dissident. Ceterum quod ramis, & trunco adnascitur tuberosum, quam quidam myrtada nuncupant, quantò diètis siccus est, tantò & desiccatur, & adstringit uehementius. Quidam id tundentes reponunt, postea uino subigentes in pastillos formant. Folia item arida uiridibus plus desiccant: miscetur enim uirentibus humiditas quedam. Porro succus non tantum ex uirentibus folijs exprimitur, sed & fructu. Restringerendi uim hæc omnia habent tum foris imposita, tum intro sumpta in corpus, quod scilicet nondum ullam deleteriam, aut purgatoriam substantiam habeant admistam. Planta, quæ µορτυν Græcis, Latinis Myrtus nominatur: Arabibus, Aes, Alas, siue As: Italis, Myrto: Germanis, Vuelsch heydelbeer: Hispanis, Murta, aut Raiam: Gallis, Meurte. Myrtillus uero Germanis Heydelbeer: Boemis, Byaodi aut yramoka

Κεράσια.

CERASIA.

CAP. CXXIX.

α κόμμι.

Ceraforum cō  
sideratio.

Cerasia aluo utilia sunt, si uiridia sumantur: eadem siccata illam fistunt. Gummi, quod cerasi refudant, cum uino diluto, tussi uetustæ medetur: colorem commendat, uisum exacuit, appetentiam inuitat: idem ex uino potum calculosis auxilio est.

Nulla hodie arbor est in Italia, quæ uulgo notior sit Cerasis. Cerasus itaque arbor folia fert Messpilo latiora, & per ambitum serrata: flores albos racematim dependentes, è quibus rubentes oriuntur bacca, longo, ac tenui pediculo iuncti modo flexili, appensa, prona parte diuisura quadam secta, duro intus officulo, pisi magnitudine, aut maiore, in quo nucleus concluditur, subamariuscule sapore. Ligni materies fibrosa, compactaque, cortice uestitur leui, pluribus inuoluchris referto. Genera Ceraforum diuersa habentur. Nam alia dulcia, alia subamara, alia austeræ, alia acida, alia insipida reperiuntur. Harum plâtas scribit Plinius lib. xv. cap. xxv. nouas, & peregrinas, nec antea usas è Ponto secum primum aduexisse in Italiam Lucullum, postquam debellato Mithridate is uictoria potitus Romam uenit. Sed postea tanta agro Italo amantissimo cum hac arbore intercessit affinitas, & consortium, ut non solum ager is satiuarum plantas seruauerit, propagauerit, & aduixerit, sed & ueluti ex eius humore (quæ summa fuit inter se societas) grauida terra facta, sine aliquo semine in campis, in montibus



## CERASIA.



IO montibus, & sylvis numerosissimas plantas procreauerit, & ediderit. Satiuarum speciosissimi fructus, qui Cerasa, & Cerasia Cerasiorum genera.  
 Latinis etiam appellantur, diuersorum sunt generum: quo fit, ut diuersa quoque sortiantur nomina. Inter hæc illa principem  
 sibi locum uendicant, quæ Hetruscis uulgò Marchiane, & duracine uocantur: tametsi horum alia maiora, alia minora, alia  
 saturato colore rubeant, alia uerò potius albicent. Quæ autem Plinio Iuliana, nobis uerò uulgò Acquaiuole, hoc est, aquea  
 dicuntur, in nullo sanè habentur pretio: quandoquidem adeò sunt tenera, & fragilia: ut nisi sub arbore sua comedantur, facile  
 gestatu collidantur, & marcescant: quin & ob aqueæ partis redundantiam insipida sunt, orique ingrata. Quæ autem, quod ad  
 modum Coruorum modo nigricent, Corbine nos uulgò uocamus, Plinius uerò ætia, & cæciliana, cum sint duriuscula, & dul-  
 cia, gustatu habentur non iniucunda: ueruntamen quòd manus, dentes, ac labra atro colore inficiant, discumbentesque de-  
 turpent, mensis rarò apponuntur. Sunt & Cerasa, quæ uno tantum petiolo, terna, quaterna, quinaue nitantur: quinetiam,  
 quæ racematim uæ modo proueniant. quorū imagines misit ad me Verona Franciscus Calzolarius. In cerasiorum genere nu-  
 merantur



## CERASA RACEMOSA.



merantur & illa, quæ Romæ Visciole, Senis Amarine, & in alijs compluribus Italiæ locis Marasche vulgò nuncupantur, à sa-  
 pore (ut puto) dicta, quòd non iniucundi amaroris tantillum respiciant. Horum porrò uaria notantur genera, quæ & si om-  
 nia sibi acidum asciscant saporem; hæc tamen eius plus, illa uerò minus habent. Rura Tridentina ea Marasche vulgò no-  
 minant, quæ minus acida gustu deprehenduntur, quorum genus quoddam est, quod ori admodum gratum habetur: quippe  
 quòd in ijs acido dulce sit admistum, ob idque illa palato maxime placeant. Quædam præterea inibi Marine, & Marinelle  
 cognominantur, quæ & minora, & rotundiora sunt, & breuiori pediculo appensa, gustu nihil ferè prædictis reclamante.  
 Est & horum tertium genus, quæ uulgus illud Verule nominat, longiore pediculo, bacca etiãnum ceteris crassiore, gustu  
 acerbo, & admodum acido, colore perpetuò rufescente, nec unquam in atrum uergente. etsi cetera, ubi plenè maturuerint,  
 in atrum rubescant. Omnia hæc cerasiorum (ut ita dicam) Amarinorum genera aptissima sunt, ut insolentur, & ut saccha-  
 ro condiantur. Quinetiam sapore commendantur ad intinētus consciendos, quibus non modò sanis edulia incundissime con-  
 diuntur;



## CERASA AVSTERA.



19 diuntur; sed etiam ægrotantibus, præsertimque biliosis febribus uexatis. Siquidem illis non modò sitim extinguunt, sed oris insuauitatem emendant, & cibi appetentiam conciliant. Sylvestre pumilumque horum genus nulla adhibita cultura Ananienfibus in Tridentino agro, ac etiam in Boemia circa Pragam, & in Austria circa Viennam sponte prouenit, nihil prorsus tum colore, tum etiam sapore ab illis dissidens, quæ inibi, ut diximus, Verule uulgò uocantur. Hæc breui pediculo pendunt in arbusculis admodum pumilis, tantæque breuitatis, ut raræ, uel potius nullæ dodrantalem æquent mensuram. Quo factum est, ut crediderim (etsi id pro comperto asserere non ausim) hæc eadem esse, quæ Plinio Macedonica dicuntur. Cæterum ego horum plantam Chamacerasum potius uocauerim. Sylvestria, quibus plerunque uescuntur aues, rarò in cibis admittuntur, præterquam à rusticis, tum quòd plus ossis, quàm carnis habeant, tum etiam quòd cum quadam acerbitate amara sentiantur. Degenerant cerasi quocunque fimo radicibus admoto, id usque adeò oderunt, & horrent. Contrà proficiunt, si sui ipsius putamina falce concisa circum radices sepeliantur, ibique marcescant. Præcoces illæ fructus ferunt, quibus ante florum

Sylvestria cer-  
rasa.



## CHAMAE CERASVS.



Cerasorum ui-  
res ex Gal.

exortum calx uina radicibus circumponitur: uel quibus aqua calida saepius pedes irrigantur, etsi postea paruo temporis tra- 10  
ctu inarescant. Sine ossibus cerasa prouenient, si arborem teneram ad duos pedes recides, & eam usque ad radicem findes,  
medullamque partis utriusque ferro curabis abradi, & statim utrasque partes in se uinculo stringi, & oblini fimo, & sum-  
mam partem, & laterum diuisuras. Ita post annum cicatrix ducta solidatur. Hanc arborem ubi surculis, qui adhuc fructum  
non attulerunt, inseres, baccas sine ossibus dabit. Galenus habita Cerasorum omnis generis ratione lib. VII. simpl. med. ea hi-  
sce paucis perstrinxit. Cerasus arbor fructum fert non paris adstrictionis in omnibus particulatim plantis participem. Nam  
& in horum, sicut etiam malorum granatorum, & malorum, quibusdam austera qualitas, in quibusdam uero dulcis, in non-  
nullis autem acida exuperat. Quinetiam ipsorum dulcium ea, quae nondum cocta sunt, ac matura, quaedam admodum acerba  
sunt, quaedam similiter moris acida. Sed in moris immaturis acida qualitas acerbam exuperat, in cerasijs non semper. Ergo  
quae dulciora sunt, magis quae in intestinis sunt, subducunt, sed minus utilia stomacho sunt. contra austera. Quaecunque uero aci-  
da sunt,



da sunt, ea pituitosis, excrementosisque stomachis conueniunt: siquidem austeris magis desiccant, & nonnihil etiam incidunt. Porro ipsius arboris gummi communem omnibus uiscosis, & mordacitate carentibus medicamentis facultatem obtinet, quæ & ad arterias exasperatas accommoda est. Propriè autem (si quidem uerum est quod quidam scribunt) calculis uexatos cum uino potum adiuuat. Nam sic illi tenuium partium quædam facultas inest. Cerasorum fructus, qui Græcis Κεράσια, Latiniis item Cerasia, & Cerasa dicuntur: Arabibus, Sarasie: Italis, Ciregie: Germanis, Kirsen & Chirschen: Hispanis, Cerezas: Gallis Cerise. Boemis Vnišně.

Nomina.

Κεράσια.

SILIQVAE.

CAP. XXX.

<sup>10</sup> Siliquæ recentes stomacho aduersantur, aluum soluunt: eadem siccatae fistunt, stomachoq; utiliores fiunt: urinam ciunt, sed præcipuè, quæ uinaceis condiuntur.

SILIQVAE.



Siliqua



Siliquarum cō-  
fideratio.

Siliquarum ui-  
res ex Gal.

Nomina.

**S**ilique, quæ Græcis *ρεπάτια* dicuntur, in Italia officinis uulgò Carobe, & Carobole appellantur. Nascentur arbores, quæ Siliquas ferunt, in regno Neapolitano, præsertim in Apulia, ac etiam in Campania, ut optimè sciunt ij, qui Fundo Itrum, & hinc Molam iter faciunt: siquidem in illa ob læuigatos lapides inibi stratos laboriosa admodum uia, quam Appiam uocant, frequentissima conspiciuntur. Incolæ has plantas Salequa uulgò nominant, uocabulo nimirum à Siliqua detorto. Arbores in spectatam satis proceritatem attolluntur, ramis in latitudinem potius, quàm in longitudinem protensis: cortice cineritio ad cæruleum inclinante, loti arboris instar. Folio uirent fraxineo, latiore tamen, duriore, rariore, ac magis circinnato. Florent discedente hyeme, aut uere iam appetente: fructificant uerò æstate, & autumno. Siliquæ recenter ab arbore decerpæ ingrato displicent sapore, sed tractu temporis in cratibus expansæ, & siccate, aded mitescunt, ut & dulces euadant admodum, & gustui suaves fiant. Melleo succo refertæ sunt, eaque præsertim quæ in orientalibus nascuntur regionibus. Ideoque Indi, & Arabes, non parnam mellei succi copiam ab eis exprimunt, quo zingiber, Myrobalanos, Myristicas nuce, & alia aromata condiunt. Id quod testatur Strabo lib. xv. suæ Geographiæ de Indicis arboribus scribens. Aliud siliquarum genus, quod ficum Aegyptiam cognominant, scriptis tradiderunt Theophrastus, & Plinius: de quibus mihi differendum non proposui, tum quod Italis nusquam (quantum equidem sciam) nascantur, neque cognoscatur; tum etiam quod nullum habeat usum in medicina. Siliquæ siccæ, etsi omnium consensu manifestò adstringunt, compertum est tamen, præstare earum decoctum potum mirificè tussientibus, ob dulcem, melleamque substantiam, quæ ijs inest. Siliquas in cibis damnauit Galenus lib. 2. de alimentorum facultatibus, his uerbis. Ceratia quorum tertia syllaba per, t, literam & scribitur, & pronunciatur, nihil cum cerasijs per, scriptis habent similitudinis. Est autem prauis succi edulium, ac lignosum: unde necessariò sequitur, ut concoctum sit difficile: nihil enim quod lignosum est, facile coquitur. Præterea incommodum illud ipsis inest non paruum, quod non celeriter deiciantur. Proinde satius esset, ea ad nos non importari à regionibus orientalibus, in quibus nascuntur. Sed de uiribus quas & arbor, & ipsæ habent in medicina, idem Galenus differens lib. vii. de simplicium medicamentorum facultate, sic inquit. Ceratonia exiccantis est, & adstringentis facultatis; sicut & fructus eius, quæ ceratia uocant, nonnihil etiam dulcedinis continent. Accidit autem istis quiddam simile cerasijs. Nam si humida sumas, magis uentrem subducunt: sicca uerò magis sistunt: utpote cum humiditatem expirent, & quod essentia est crassioris, tantum reliquum habeant. *Κεράτια* Græcè, Latine Siliquæ uocantur: Arabicè, Charnub: Italicè, Carobe & Carobole: Germanicè, S. Iohanes brot: Hispanicè, Alfaroas: Gallicè, Carouge: Boemicè Suuathéo Ianachleb.

MALA.

M A L A.

C A P. CXXXI.

**F**olia, flores, & germina cum omnis mali, tum maximè cotoneæ adstringunt. Pomis acerbis adstringendi uis inest, maturis uerò longè secus. Ex iis uerna bilem gignunt, neruos omnes lædunt, inflammationes pariunt. Cotonea stomacho utilia, urinam cient: uerum tosta mitiora habentur. Pro sunt coeliacis, dysentericis, purulenta extussientibus, cholericis, præsertim cruda. Maceratorum liquor commode in stomachi, aut uentris fluxionibus, potui datur. Succus crudorum assumptus orthopnoicis salutaris est. Decocto fouentur uulue, & sedes, si procident. Cotonea, quæ melle condiuntur, urinam mouent: mel autem sibi constringentem illorum uim, & inspissantem adsciscit. Quæ cum melle coquantur, stomacho, atque ori gratiora sunt, sed minus inspissant. Cruda cataplasmatibus adiiciuntur, ad cohibendum aluum, aut si stomachus æstuet, aut in uomitiones effundatur, ad mammarum inflammationes, præduros lienes, & condylomata. Fit uinum ex ipsis tuis, expressisque, sed quò perduret, quin decem sextariis succi unus mellis adiungitur, alioquin in acorem degenerat. Prodest ad omnia, quæ dicta sunt. Fit & oleum ex iis, quod melinum uocauimus: quo utimur, quoties adstringenti oleo est opus. Eligi oportet uera, quæ sanè sunt rotunda, parua, & odorata. quæ uerò struthia dicuntur, magna quidem sunt, sed minus utilia. Flos & uiridis, & siccus cataplasmatibus imponitur: iis conueniens, quæ adstrictionem desiderant, inflammationibus oculorum, reiectionibusque sanguinis: contra citam aluum, & mensum impetus, in uino bibitur. Melimela uentrem molliunt, & ab eo animalia expellunt: stomacho negotium exhibent: æstuationem faciunt. ea multis dulcia mala uocantur. Epirotica mala, quæ Latine orbiculata dicuntur, stomacho utilia: sistunt aluum, urinas euocant: malis tamen cotoneis inualidiora. Syluestria mala similia sunt uernis, & adstringunt. Sanè in hunc usum immatura omnia opus sunt. Persica poma matura tam stomacho, quàm uentri utilia sunt. acerbæ aluum cohibent, sed sicca uehementius. Decoctum è siccis alui, stomachique fluxiones sistit. Armeniaca, quæ à Latinis præcocia dicuntur, minora sunt supradictis, & stomacho utiliora. Medica mala, persicaue, aut cedromela, quæ Latini citria uocant, nemini non cognita. Arbor ipsa omnibus anni temporibus pomifera, aliis deciduis, aliis subnascens. Malum oblongum est, rugosum, colore aurum imitans, cum grauitate odoratum. semen habet pyri. Id in uino potum uenenis resistit, aluum mouet: oris suauitatem commendat, decocto eius colluto, aut succo: estur in malacia mulieribus. Vestuariis impositum ab erosionis uitio uestes uindicare existimatur.

Malorum con-  
sideratio.

**I**n malorum quoque genere Dioscoridi recensentur Persica, Præcocia, Cotonea, & Citria: quippe quòd eandem effigiem, & formam representare uideantur. Sed nos primum de uulgaribus malis agemus, reliqua subinde sigillatim prosequemur. Malorum itaque planta unico tantum exit candice, ramos inde statim mittens, in latum longumque se diffundentes: Vestitur crasso satis libro, cinereo exterius colore, & interius flauo, læui potius, quàm aspero. Folijs est oblongis, carnosiss, per ambitum tenuiter serratis. Flores edit verno tempore foliatos, albo colore uel ex candido purpurascens: è quibus poma, oriuntur.



Μηλιά.

M A L V S.



**IO** oriuntur. Radicibus nititur paucis, non in profundum actis, sed summa tellure uagantibus. Fructuum diuersa sunt genera, ac plura, quam explicari possint: quinetiam & sapore, & forma diuersa; quo fit, ut uaria quoque sint eorum functiones. Alia nanque (ut Galenus inquit libro secundo de Alimentorum facultatibus) austerum, alia acidum, dulcemue saporem gerunt. Sunt etiam quæ ex ijs mistum habeant, ita ut appareant & dulcia simul & austera. Quædam præterea cum dulcedine manifestè acida sentiuntur: ad hæc alia cum acore acerba. Inuenias autem nonnunquam & quæ tres simul sapores plane referant, dulcem scilicet, & acidum, acerbique nonnihil. Ceterum mala quidem, quæ adstringunt, succum habent frigidum, ac terreum. Quæ uerò acida apparent, frigidum quidem succum habent, uerum tenuium est partium. Mediæ autem temperaturæ sunt dulcia, quæ ad calidius uergunt. Quemadmodum quæ omnis qualitatis sunt expertia, insipidaue, ac ueluti aquosa, ad frigidius inclinant. Malis igitur uteris pro uincientium saporum facultatibus: austeris quidem, cum uentriculus uel propter calidam intemperiem, uel ob multam humiditatem fuerit imbecillus; acerbis autem, cum hæc aucta admodum



Κυδώνιος μᾶλις.

COTONEA MALVS.



dum fuerint : acidis , cum crassum succum , qui non magnopere frigidus sit , suspicaberis in ipso esse collectum . Siquidem 10  
succus frigidus non acida , sed acria postulat . Vtraque certe & acida & acria succos crassos incidunt : in eo tamen differunt  
quod hæc quidem cum refrigeratione , illa autem cum calfactione id præstent . Porro dulcis malorum succus , cum sine acrimonia ,  
& crassitie , hoc est , cum solus exquisitè fuerit , celerius , quantum in ipso est , distribuitur . Quod si acrimoniam , aut  
crassitiem habuerit , citius subducitur . Caterum optima etiam genere mala vitanda sunt , antequàm in arboribus maturuerint :  
quippe quoniam concoctu sunt difficilia , & frigida , tardeque permeant , & prauis sunt succi : ad hæc succum habent frigidum ,  
& leniter crassum . Quæ uerò bellè matura in hyemem , & uer proximum asseruant , ea morbis sæpenumero perquam  
utilia sunt , aut farina aqua subacta circumlita , aut calidis cineribus mediocriter assata , aut pulchrè in aquæ bullientis uaporibus  
percocta . Dare autem ipsa conueniet statim post cibum , aliquando etiam cum pane , ad uentrem , & stomachum roborandum : ijs  
qui cibum fastidiunt , tardeque concoquunt , quique uomitu , diarrhæa , ac dysenteria infestantur . In hunc quoque



Персикъ и мѣла.

PERSICA MALVS.



10 que usum apta sunt acerba: nam parata, ut modò dixi, mediocrem retinent adstrictionem. In Hetruria principatum obtinent, quæ Appie, & Mele rose vulgò uocantur: quandoquidem hæc duo genera, cum suauiter oleant, gustuiq; arrideant, cum naribus, & palato maximam ineunt gratiam. Eaque propter non longè eum aberrare putauerim, qui dixerit Appia esse Dioscoridi melimela: Rosea uerò, quæ eidem epirotica, & Latinis orbiculata dicuntur. Quæ uerò adeò rubent, ut cruore perfusa uideantur, & acido gustu sunt prædita, non alia de causa ita rubescunt (si rei agraria auctoribus credimus) nisi quòd ex mali, & mori nigrae infusione suam traxerint originem. Cornarius sua tantum, ni fallor, opinione ductus, putat in suis commentarijs in Galeni libros de compositione medicamentorum secundum locos, Cestiana poma esse arantia, siue aurantia mala, quæ in Citrei mali genere ab omnibus recensentur. Nec eum potuit à sua sententia reuocare Plinius, qui libro 15. capite 14. apertissime scribit à Cestio cestiana, à Matio matiana, à Manlio manliana, à Claudio claudiana, & ab Appio appiana mala per inuentorum nomina, à quibus habuerunt originem, Romanis fuisse cognominata. Quocirca eo loco scriptum reli-

Cornarii opinio reprob.



Ἀρμενιάκη μηλέα

ARMENIACA MALVS.



quit Galenus ex auctoritate Apollonii, quod in capitis dolore ex ebrietate cestiana mala sic in urbe Romana appellata, in ci- 10  
bis cocta conferunt, quod austera sint facultate: non ut somniasse uidetur Cornarius, aurantia, quæ præterquam quod Apol-  
lonio, & Galeno incognita fuisse censentur, nusquam gentium, quod equidem sciam, cocta exhibentur. Quo fit, pace omnium  
dixerim, ut qui suæ cervicis duritiam consulunt, suas sapius reprobare sententias audiant. Malos, quæ fructus suos tan-  
quam steriles, dare recusant, sæcundas effeceris, si plumbeo circulo earum caudicem altitudine pedis à terra strictim con-  
cluseris ante florum aduentum, & cum mala cœperint adolescere, soluto uinculo eas libertate donaueris. Præstant dul-  
cia poma ad melancholicos affectus, quinetiam contra pleuresim. Nam si dulce pomum calidis cineribus coctum, & glycyrr-  
hizæ succo amylo, & saccharo albissimo conspersum, pleuriticis edendum præbeatur, tam mane, quam uesperis, horis, duabus  
ante cibum, illos quidem mirificè inuat. Mala Cotonea primum in Italiam aduecta fuerunt è Cydone Cretæ oppido, un-  
de Græcis cydonia dicta sunt. Est itaque Planta Cydonia malus communi malo ferè similis. Atqui folia angustiora sunt  
leniora,



## ARMENIACA MINOR.



10 leuiora, carnosiora, duriora, & à tergo candidiora, florem fert album, uel ex albo purpurascentem, sylvestris rosa figura, quinque per ambitum folijs distinctum, qui uere prodit. Hæc raro procera uisitur, fructu scilicet incuruatos deprimente ramos. Cydoniorum malorum tria in Italia inueniuntur genera. Palma illis, quæ peculiariter. Mala cotonea cognominantur, pressa, incisuris intersecta, colore ad aurum inclinato, lanuginosa, & longè cæteris odoratiora. Proximum locum sortiuntur, quæ maiore admodum corporis mole proueniunt, Dioscoridi, & Galeno struthia uocata. Hetrusci hæc pyra cotonea uocant: quippe quod forma magis pyra, quàm mala referant. Pulpa, ac succo cæteris præualent, colore tamen, suaueolentia, ac uiribus cedunt. Postremò Plinio miluiana sunt, quæ nonnullis notha dicuntur, quod tantùm proueniant ex cotoneis malis, quæ strutheis insitæ fuerint, uel ex strutheis, quæ cotonearum surculos receperint. Hæc malis grandiora, pyris uerò, siue strutheis minora uisuntur: forma uerò, ac facultate inter utrumque media. Cæterùm sanè hæc omnia, præcipuè mala, maxime officinis expetuntur in medicinæ usum. Nempe quod ex omnibus præter uinum, minam, oleum, & quod Dyacidonium

Malorum cotoneorum consideratio.





uocant, conficiantur & intinctus, & congelati liquores: quæ omnia non ægris modò apta sunt, sed etiam sanis utilia æquè & To  
grata. Galeni æuo (ut ipse testatur in libris, quos de alimentorum facultatibus conscripsit) Cydonite placenta, quam officina  
Diacydonium nuncupant, ex Iberia, & Syria Romam conuehebatur, ex melle tantum, & cotoneorum carne confecta,  
tam ad cibi, quàm medicamenti commodum. Quæ saccharo, uel melle condita reponuntur, perfectè matura legi debent,  
aliàs indurescunt lignorum instar, ita ut dentibus confici nequeant. Quæ cruda per hyemem asseruantur, seorsum à pensi-  
libus unis reponenda sunt, quòd uuas suo acerrimo sapore adèd uitient, ut ea statim marcore conficiantur. Mirum est, quod  
multi ferunt, ut si mulier prægnans Cydonia mala crebrius esitauerit, paritura sit infantem cum industrium, tum ingenio-  
sum. Struthiorum radix adalligatur utiliter strumosis, sed anteaquam eruatur, terra circumscribenda est sinistra manu: quim  
& oportet, ut qui fodit, dicat se id facere, & cuius causa. Cydonia mala præsumpta, aluum sistunt, contra uerò citant.  
Et uapores caput petentes reprimunt. Semina si in aqua decoquantur, quousque ius mucaginem contrahat, prosunt illi-  
ta omnibus



## AVRANTIA MALA.



10 ta omnibus inflammationibus, linguaeque scabritiem mirifice lenigant. Cydoniorum succus libra pōdere in quo corallorum rubearum; seminis rosarum rubearum, & Rhabbarbari, cuiusque drachma, una cum hypocistidis, & acaciae, binis scrupulis, ad tertias bullierint, auxilium est magnum, ad biliosas uomitiones: quinetiam ad dysenteriam. Datur is quotidie potandus mane, & uesperis horis binis ante cibum. Verum affectos purgatos esse oportet. Persica autē malus notissima est: folijs Amygdala per omnia similibus, materie fungosa, & imbecilli. Flores quoque amygdalinos profert, sed magis purpurascetes. Radicibus nititur imbecillibus, minime in altum actis, unde fit, ut citò consenescat, & cadat. Persicorum plurimae

Persicorum  
consideratio.

reperiuntur species, nam quaedam rubent, alia aureo colore fulgent, alia uirescunt, alia candida sunt, alia sanguinea, alia duracina, alia cotonea uocantur. Ad haec quaedam habentur dulcia, quaedam acida, quaedam uinosa, quaedam amariuscula, & quaedam etiam austera. Prima laus in cibus duracinis, sic ex re distis, quod caro tam pertinaciter hareat ossi, ut nullo pacto ab eo auelli queat. Praecipua autem in hoc genere illis laus, quae ab aurei coloris nitore, odoreque perquam incundo Cotonea

X 3 cognominant.



## LIMONIA MALA.



Cornarj opio reprob.

cognominant. Secundas sibi uendicant partes, quæ cortice detractò sanguineum succum fundunt, non propterea modò quòd 10  
sint gustu reliquis suauiora; sed etiam quia magnitudine, & colore sunt speciosa. Proxima sunt, nec prædicto generi fortas-  
se cedunt, quæ à nucis similitudine Nucipersica cognominantur: hæc enim cum colore, & sapore non refragentur persicis  
cotoneis, tum etiam non ingrata dentibus duritie, gustum mira afficiunt uoluptate. Est & genus aliud Persicorum in He-  
truria, ac in alijs Italiae locis agricolarum mangonio factum, quæ ideo Persica amygdala appellant, quoniam persicorum of-  
fium uice dulces amygdalarum nucleos includunt. Caterùm sanè multis contendit Cornarius, in suis commentarijs in secun-  
dum Galeni librum de compositione medicamentorum secundum locos, ubique corruptum esse Plinij codicem, ijs in locis, in  
quibus de duracinis persicis tractat: quin & Pauli, & Palladij, & Constantini Caesaris libros corruptos esse, ubi in ijs de du-  
racinis persicis aliquid scriptum reperitur. Quandoquidem is, ubi in horum monumentis de duracinis persicis factam fuisse  
mentionem legitur, ibi de rhodacenis, non autem de duracinis legendum esse censet. Verùm cum inibi nulla uel ratione, uel  
auctoritate



- auctoritate nitatur, quibus id comprobet, sua tantum ductus opinione uidetur: atque ob id facile pronunciaſſe, horum omnium codicibus (quod tamen absurdum eſſet credere) mendum ſubefſe. Quamobrem in hoc potius Cornarium hallucinatum, quam libros deprauatos eſſe crediderim. Quinimo uirum alioquin doctiſſimum admiror, quod rem per ſe claram obſcuram reddere conatus ſit, quoddamque non intellexerit, quid Plinio, & Palladio duracina, quid Paulo *δοράκια*, quid Aetio, & Constantino, ac alijs quibuſdam Græcis *δοράκια*, extiterint. Nam ſi animaduertiſſet, hæc inter ſe & nominibus, & re ipſa differre, facilius, meo quidem iudicio, rem dubiam explicafſet, nec omnes in uniuerſum auctorum codices deprauatos pronunciaſſet: cum, ut equidem arbitror, eorum nullus his in locis ſit uitiatus. Paulo enim *δοράκια*, ut uulgata habet lectio, non *δοράκια* Cornarij modo, legendum ſemper exiſtimari, quod ipſe eo loco de præcociſ, & armeniæ tantum malis differat, non autem ſimpliciter de perſicis. Siquidem, ut Cornarius ipſe fatetur, Rhodacene non eſt alia, quam malus perſica, quemadmodum Rhodacena nil aliud ſunt, quam mala ipſa Latinis perſica uocata. id quod & nos ſine ulla controuerſia probamus.
- 10 Sed Paulo *δοράκια* (ut diximus) genus eſt præcociſ, ſive armeniæ mali, ut ipſe declarat his uerbis. *τὰ δὲ δοράκια τε καὶ δοράκια καὶ ἀρμένια καὶ ῥοδάκινα τῶν περσικῶν. ἃ τε γὰρ ὁξυέτατα, ἃ τε ἀσπύτως διαφθαίπεται.* id eſt. Præcocia, doracia, & armenia perſicis præſtant: neque enim aceſcunt, neque ſimiliter corrumpuntur. Quibus palam eſt in Paulo potius *δοράκια* quam *δοράκια* eſſe legendum, quod tantum perſica malus Græcis *δοράκια* uocetur, non autem armenica, doracia, & præcox: quarum fructus, tametſi à quibuſdam inter perſica numerentur, quod forma tantum ijs ſimiles uideantur, non tamen uera ſunt ſimpliciter perſica, quæ propriè Græcis nonnullis *δοράκια* in uniuerſum uocantur, ut ipſe etiam Cornarius teſtatur. Quippe nugaretur ineptè Paulus, ſi uellet, quod rhodacena perſicis præſtarent, cum nil aliud ſint rhodacena, quam perſica. His itaque rationibus liceat nobis dicere, *δοράκια* Paulo nec *δοράκια* nec duracina designare, ſed præcociſ, ſive armeniæ mali genus ſibi peculiare. Sed iam ad Plinium uenio, cui duracina perſica perſicorum ſpecies ſunt, quibus palma inter omnes, non autem genus, quemadmodum & duracina ceraſa, & uua etiam duraciæ inter uarias ceraſorum, & uuarum ſpecies eodem Plinio, & Palladio deſcribuntur. Quod maxime arguit, aliud eiſdem designare duracina, aliud uerò Græcis *δοράκια*, quod uerbum hoc uniuerſaliter de omni perſico prædicetur, non autem de aliqua particulari ſpecie. Neque, ut ait Cornarius, uocat noſtra ætas quædam perſica mala duracina, quod offe cæteris duriora ſint, ſed antiquos ſecuta, quod pulpa conſiſtentia guſtui graviora ſeſe offerant, & longiori tempore perdurent. Quod quidem palam facit Plinius libro XIII. cap. III. cum ait. Duracina uua ſine ullis naſis in uite ſeruabilis eſt: tanta eſt contra frigora, æſtus, tempeſtatesque firmitas. Hanc & Columella prætulit in cibis. Poſtremo quod rhodacene arbor, perſicam arborem in uniuerſum ſignificet, cum Cornarius ipſe id firmiter aſſerat, opus ſanè non eſſet, hoc pluribus comprobare. Sed ne fortassis putaret ſibi ipſi non eſſe adhibendam fidem, Aetium conſulat, Conſtantinum Caſarem, & Symeonem Sethi inter recentiores Græcos. Siquidem ij pluribus in locis manifeſtè demonſtrant, nil aliud per Rhodacenam ſe intellexiſſe, quam ueram, legitimamque perſici plantam. Perſicorum omne genus damnauit Galenus lib. 2. de alimentorum facultatibus, ut prauis ſucci, & quæ facile corrumpantur, ac noxam uentriculo inferant: quapropter Perſica primis menſis ſemper edenda præcipit. Quare ego certè neſcio, ex quorum ſcriptis deprompſerit Plinius, quod innocua expetantur agris. Niſi fortasse & ipſe pro perſico perſeum de
- 20
- 30
- 40
- 50
- 60
- ceptus acceperit, quemadmodum fecere recentiorum nonnulli. Perſici flores eſu aluum deiciunt, itemque uomitiones cient. Hydopicorum aquam pellunt, ſi recentes in acetarijs edantur ſed non abſque labore. Arboris lachryma datur ex aqua plantaginis, aut portulacæ utiliter ad cruentas reiectiones, tuſſientibus uerò & anhelofis, ex mulſa, aut Tuſſilaginis decocto, addito croci momento, facit ad raucedines, & aſperæ arteriæ impedimenta. Datur calculoſis cum ſucco raphani, aut limonium, aut ex uino duarum drach. pondere conuſa folia illinuntur utiliter uentri ex aceto ad interaneorum uermes. Eorum dem ſuccus purulentiſ, uermiculofis que auribus inſtillatur. Nuclei tormina uentris tollunt, ſi deuorentur. Quinetiam potantes inebriari prohibent, ſi ſeni ſepteniæ præſumantur. Tunduntur ydem & decoquuntur in aceto, quouſque liqueſcant, pulcra modo, ad alopeciam, nanque illiti mirum in modum capillos replicant. Contuſorum cremor ex aqua Verbenacæ illinitur utiliter fronti, ac temporibus, in capitis dolore. Idem præſtat oleum ex ijs expreſſum. conuenit enim, peculiariter hemicrania, & ſomnum conciliat, id quod & cremor facit. Inſtillatur oleum cum utilitate ad aurium dolores. Idem tam potum, quam clyſteribus inſuſum, coli dolores à flatu genitos, ac etiam à ſecibus exiccatis, perbellè mulcet. Datur pariter potandum iliæ, ac calculoſis, quatuor unciarum pondere. Atqui maxime calculoſis auxiliantur hoc modo. Sumito nucleorum offium perſicorum quinquaginta, nucleorum offium ceraſorum centum, ſorum ſambuci manipulum, uini Cretici odorati libras tres. Excipiantur hæc omnia ſitili nouo, & ſepeliantur in ſimo, diebus decem. Deinde diſtillantur Vitreis organis. Aqua quæ inde fluxerit, pota ante cibum, quatuor unciarum pondere, mirum in modum renum calculos pellit. Non deſuerunt, ut Marcellus Florentinus, & Simphorianus Campegius in hiftorialibus Galeni campis, qui exiſtimauerint eandem plantam eſſe perſicam, & perſeam, de qua agit Dioſcorides in huiſce primi uoluminis calce. Quæ (ut tradunt) ea profecto eſt, quæ in Perſide exitioſa naſcitur, etſi translata in Aegyptum cæli illius clementia mortiferam in ſalutarem uertit naturam, adeo ut in cibos recepta, tam ſanis, quam morboſis prorsus habeatur innocua. Huius hiftoriam latius proſequitur Theophrastus lib. I. de plantarum hiftoria (ut infra ſuo loco dicemus) quam ſi quis perlegerit, hanc à noſtris perſicis plurimum diſſidere comperiet. Manifeſto etiamnum argumento ſunt Dioſcorides, & Galenus, quod hæc plantæ inter ſe differant: quandoquidem ij de his ut forma, & genere differentibus ſeorſum ſuis ſcriptis tradiderunt. Armeniaca præterea quæ Latini, ut in Dioſcoride legitur, præcocia nominant, & Græci bericocia pronunciant, nos in Hetruria Græcos imitati uulgò Bacoche, & Moniache corruptis uocabulis appellamus, ac ſi diceremus Bericocia, & Armeniaca. Plura eorum uiſuntur genera magnitudine potius, quam genere differentia. Quod euenit non modò cæli clementia, & terræ admodum frugifera dotibus: ſed & cultorum mangonio: nanque ex multiplicata inſitione maxime proficiunt. Porro omnia, ubi maturitatem ſenſerint, aureo colore ſplendent. Idcirco Romanis uulgò Griſomele, quaſi chryſomela dicuntur, eaque præcipue, quæ eo tractu cum perſicis magnitudine certant. Matureſcunt inuente æſtate menſe Iunio ante alios fugaces fructus, unde merito Præcocia dicta. Ea parum genere, & naturæ dotibus à perſicis diſſidere, teſtis eſt Galenus libro ſecundo de alimentorum

Plinij lapſus.

Marcelli, &amp; Simphoriani error.

Armeniacorum conſideratio.



facultatibus: sed non item in uentriculo, ut illa, tam cito corrumpi, quanquam recentiores medici ea longè magis, quàm persica, corruptioni obnoxia experientia contendunt. Hæc arbor rarò procera admodum uisitur. Folia fert nigræ Populi æmula, in summitate acuminata. Et per ambitum serrata, quaternæ, quinaue simul emergentia. Flores profert albos Cerasi figura, è quibus fructus prodeunt persicorum forma, sed aureo colore, cum purpura misto. Plura eorum habentur genera, cum sapore, tum magnitudine differentia. Quod non modo cæli, solique clementia euenire crediderim, sed etiam cultorum mango-  
nio. Nanque multiplicata insitione maximè proficiunt, & auferunt. Os omnia intra se concludunt, utraque parte turgens, in quo nucleus concluditur eadem figura, qui in quibusdam amarus reperitur, ut in Persico, in alijs uerò dulcis, ut in amygdala. Oleum è nucleis expressum, mirificè ualet inunctum ad inflammatas hæmorrhoidas. Valet quoque ad ulcerum tumores, ac linguæ impedimenta, & pariter ad aurium dolores. Insuper Medica mala, ut ex nomine cognosci potest, ex Media primùm aduecta sunt. hæc Latinis Citria, uel Citromala uocantur. Eorum arbor aurantium, ac limoniorum plantas  
magnitudine æquat. Folia, quæ perpetuò ei uirescunt, aurantijs parum, uel nihil refragantur, foraminibus uisum ferè effugientibus ubique punctim traiecta. Quamobrem nesciuerim ego, qua ratione Theophrastus (ut Theodorus interpretatur) ei folia assignauerit portulacæ, quæ illi nullis notis consentiunt. Quo fit, ut admirari non liceat, si recentiorum plerique existimauerint Theophrasti codicem hoc in loco scatere mendis, & quòd ubi legitur ἀνδράχνης id est, portulacæ, legi potius debeat ἀράχνης, id est, araneorum tela. Quandoquidem ijs fortasse uidebatur, quòd, cum mali Medica folia sint ubique minutis admodum punctis perforata, ita ut lintheoli spissioris modo sint transparentia, faciliè telis araneis comparari possent. In quorum sententia ego quoque persiti, quousque Plinius inde me reuocauit. Quippe cum accuratius Plinium perlegissem, comperi Theodorum, alioquin uirum & Græcum natione: & Latinæ linguæ peritissimum, malè Theophrastum hoc in loco fuisse interpretatum, & uocabuli significatum minus rectè accepisse. siquidem, ut apertissimè declarat Plinius libro XIII. cap. XXII. Adrachne arbor est arbuto admodum similis. Inquit enim, Adrachnem omnes ferè Græci portulacæ nomine interpretantur, cum illa sit herba, & andrachne uocetur, minus litera diuersitate. Caterùm andrachne est syluestris arbor, neque in planis nascens, similis unedoni, folio tantum minore, & nunquam decidente. Hinc ergo faciliè colligi potest, huic plantæ, quæ arbuti, frondibus perpetuò uirescit laurinis similibus, Medica mali folia comparasse Theophrastum. Citrea arbor (ut diximus) Aurantijs folio perpetuo uirescit. Ramos habet flexiles, uiridi libro uestitos, atque spinosos. Flores edit subpurpureos, calathi effigie capillamentis quibusdam è medio emergentibus, omnibus horis pomifera est. Alia nanque matura cadunt alia maturescunt, alia uero subnascuntur. In pomis non parua spectatur diuersitas, cum magnitudinis, tum saporis. Quandoquidem non nulla in tantam excrescunt molem, ut melopepones magnitudine æquent, cuiusmodi sunt, quæ ex Liguria, & Hadriatici, Aegeique pelagi insulis afferuntur. Alia his paulò minora, alia uerò limonum magnitudine, aut paulò maiora, cuiusmodi sunt, quæ à Lacu Benaco comportantur. Hæc principem in cibis obtinent locum. Nam etsi cæteris pumiliora sint, maiorem tamen reliquis ab ore ineunt gratiam. Atqui quæ grandiora sunt, etsi speciosa magnitudine excellent, cum tamen insipido gustu non multum placeant, in cibis recentia non aequè ac illa præstant. Verum quòd pulpa copiosiore consent, officinijs expetuntur, saccharo uel melle asseruanda. Color omnibus aureus, facies oblonga, ut limonum, sed densiore corticis pulpa. Cortex illis rugosus, odore præstans perquam grato. Acidam concludunt medullam, succo plenam, in qua semen latitat hordei figura, grandius tamen, & duro obduetum cortice, amaro sapore. Maturescunt integro anno, decerpunturque cum aureo colore fuluescunt: nanque matura cadunt: alia maturescunt, alia uerò subnascuntur. Hæc Plinij æuo non erant in Italia, ut ipse testatur lib. XI. cap. I. ubi inquit, sæpius tentasse gentes, plantas è Media transferre ad se, quæ tamen ibi diu uiuere nequiuierunt, licet magna cultorum solertia fuerint enutritæ. Nunc uerò contrà translationis factæ sunt, atque cum Italo solo tantam iniere gratiam, ut non modò in maritimis, sed in mediterraneis quidem tum hortis, tum uiridarijs, tum etiam nobilium lacuum ripis frequentissimè feliciter germinant. Postquàm cultu, & diligentia Palladij (is enim proditur primus artem adinuenisse) factum est, ut ex Media in Italiam translata profolierint, ac propagauerint. Theophrasti ætate Citria mala nondum in ciborum usum nenerant, eorum testimonio, quæ ipse lib. I. de plantarum historia memoriæ prodidit, sed tantum odoris gratia uestibus inferebantur. Quin & eorum usus erat antidoti loco contra uenena, ad quæ demolienda semen præcipuè efficacissimum habent. Refert Athenæus, quòd cum princeps quidam Aegyptius maleficos quosdam damnasset nebulones, quò suorum facinorum luerent pœnas, aspidibus secundum Aegyptias leges in prædam exponendos, ij Citrium in itinere, dum ad bestiarum pabulum ducerentur, comederunt, quod caupona quædam uicem eorum dolens, atque miseriam, illis dederat. Mox cum in theatrum descendissent, & ab immanibus, ferocissimisq; feris demorsi essent, nihil sanè molestiæ senserunt. Qua de re præfectus non paruam cepit admirationem, & à militibus diligenter inquirens, an antidotum aliquod præsumpissent, certior factus est, citrium tantum ex integra simplicitate donatum, eos comedisse. Postridie uerò iussit uni præberi, alteri denegari, & denuo in theatrum trudi ad supplicium. Quo facto, qui comederat, demorsus nihil incommodi passus est, alter uerò à fera ictus undique liuidus factus, confestim interijt. Narrat præterea Theopompus Chrus duodequadragésimo suarum historiarum uolumine, Clearchum Heracleotam Ponti tyrannum multos ueneno necasse: sed ille, inquit, plures adhuc interfecisset, si populum præstantissima citrij uis latuisset. Seruantur citria mala diutius incorrupta, si hordei, uel milij acerbis obruantur. Sed habita medicinae ratione, iam de eorum uiribus plenius differendum est. Citria itaque uenenis aduersantur, eorumque maximè semen. Citrij decoctum collutione, oris halitum commendat, suauitatemque accersit. Ipsa autem integra uestiarijs condita, uestes non modo gratissimo odore perfundunt: sed eas etiam à tineis, & blattis uindiciant. Si cruda tamen manduntur, non faciliè coctioni obediunt: quin & crassum generant succum: ob hoc uesci ijs melle, aut saccharo conditis satius est, quòd uentriculum commode calefaciant, ac roborent: quauis hæc nostra ætas gulæ nimium indulgens in cibis citria cruda præferat cum assatis carnibus esitata. Citria aduersus atram bilem, & morbos mæstos, quos illa excitat, opitulantur. Semen priuatim scorpionum ictibus & potum, & appositum mirificè medetur. Acidus eorum succus flauam reprimat bilem, arcetque pestis contagia. Proinde recentiores medici ad febres pestilentes serapijs ex eo confectis feliciter utuntur. Citrij mali meminit Galenus lib. VII.

Theodori lapsus.

Citriorum mira facultas.

Citriorum uires.



## POMA ADAMI.



10 lib. VII. simplicium medicamentorum sic inquit. Mali medica fructus non amplius malum medicum, sed ab omnibus Citrii mali ui-  
Citrium nuncupari adsolet. In semine quidem uincentem habet qualitatem acidam, & siccam; ut ipsum tertij sit ordinis res ex Gal.  
resiccantium, refrigerantiumque. In cortice uero itidem desiccantem temperiem est sortitus, non parum tamen habentem  
acrimonie: proinde desiccatur hic secundo excessu, non tamen frigidus est, sed aut temperatus, aut paulo infra. Porro caro eius  
pariter crassi succi est, & pituitosa, frigidaque: nam & ipsa editur, sicut & cortex. Semen omne edi ineptum est, tum hu-  
midum illud, & acidum, de quo primum differui: tum nucleus, qui in illo inuenitur, id quod re uera semen est. Hic amarus est,  
& digerendi uidelicet, siccandiue facultatem obtinens, secundo quodammodo ordine a temperatis recedens. Folia uero  
denique exiccandi, ac digerendi uim obtinent. haftenus Galenus. Vbi animaduertendum est, quod cum initio capitis inquit,  
In semine quidem uincentem habet qualitatem acidam, & siccam; ut ipsum tertij sit ordinis resiccantium, ac refrigerantium,  
Galenus non de nucleis intellexit, neque de uero eorum semine; sed tantum de acido Citrii succo, in cuius medio ubique in-  
cluditur



Auicenna nota-  
tur.

Limonia, & Au-  
rantia, & Ada-  
mi poma.

cluditur semen. Eam autem fuisse in hoc Galeni sententiam, eius uerba in calce ferè capituli ostendunt: quæ ita sonant. Semen omne esui ineptum est, tum humidum illud, & acidum, de quo primum differui: tum nucleus, qui in illo inuenitur, id quod re uera semē est. Hic amarus est, & discutit, hoc est calefacit, & exiccat secundo recessu. Quam rē malè, meo quidem iudicio, affectus Auicenna, utpote qui non rectè distinxerit, neque hac in re planè Galeni sententiam acceperit, libro suorum canonum secundo femini Citrii secundam calidorum, & siccorum sedem assignauit: tractatu uerò, quem cordis uiribus dicauit, eidem tertiam frigidorum, & siccorum classem adscripsit, nullum quidem uerbum faciens de acido Citrii succo, quem à Galeno sub feminis nomine comprehensum fuisse demonstrauimus. Non longè natura, & uiribus à citrijs distant mala LIMONIA, & AVRANTIA dicta, & illa, quæ ADAMI poma uulgò uocantur, nos uerò LOMIE dicimus: tametsi Limonia magis cum facie tum facultate Citria referant. Sunt tamen Citrijs minora, oblonga, cute non adeo crassa, & magis succo prægnantia, qui gustu acidior percipitur, semine fere simili, & colore pallida. Aurantia uerò poma, rotundiora, & per maturitatem aureo prorsus colore nitentia: cortice limonibus crassiore, amariorèque. Internus succus, quo maximè sunt referta, non in omnibus eodem percipitur sapore. Nam in hoc genere acidus, in illo dulcis, in altero uinosus habetur. Horum arbores quemadmodum, & Citrei mali coma perpetua uirent, folijs Lauro latifoliae proximis, crassis, leuibus, odoratis, & in acutum desinentibus. Rami pariter illis sunt flexiles, lenti, aculeati, cortice ex uiridi subalbicante. Flores albi, odore perquam præstanti. Decerpuntur flores, ubi copiosi proueniunt ab Unguentarijs ad uaria odoramenta paranda. Peculiariter autem distillatur ex ijs aqua, quæ non solum odoris præstantia ceteras præcellit, sed ad medicamenta etiam optimè facit, & præsertim ad pestilentes febres, quæ cum exanthematibus eueniunt. Datur enim potanda sexunciarum pondere, magno sanè auxilio, ubi per sudorem à centro ad circumferentias insectos humores trahere sit opus. Siquidem hæc aqua ualenter sudorem prouocat, & cordi plurimum succurrit. Arbor hæc semper pomifera est, & eadem ferè, quæ citria præstat. Aurantia calidior sunt Cortice: quandoquidem is reliquis acrior, atque amarior gustu deprehenditur. Dulcia omnibus partibus excalfaciunt, ceterorum uerò succus refrigerat, & putredini aduersatur. Quocirca febricitantibus bellè conueniunt, dulcia uerò contra. Fit è Limoniorum succo, sicut & citriorum, serapium ad restinguendum bilis feruorem non inutile. Item & ad pestilentes febres, & eas, quæ contagione non uacant. Aqua, quæ è Limoniorum succo calentis aquæ balneo, & uitreis organis extrahitur, præterquam quod mulieribus expetitur pro fuso ad faciem expoliendam, uirilignes ubicunque sint, & totius corporis maculas emendat, uaros delet, & acaros interimit. Serapijs admixta febribus acutis, & contagiosis mirè succurrit. Epota uentris tineas enecat: id quod etiam præstat succus recenter expressus, uncie pondere potus idem ex immaturo pomo expressum sesquiuncia pondere. Ex uino cretico potus, mirifice calculos pellit. Ceterum non parum laboris impendisse uidetur Brasauolus in præfatione sui de simplicium examine libri, ut doceret, unde emanauit Aurantiorum uocabulum. Sed licet ibi plura de eius origine referat; ea tamen, meo quidem iudicio, non multum nomini quadrant. Quandoquidem ego potius existimauerim, uulgò Arantia, quasi Aurantia, altera expuncta litera, dicta fuisse. Nam cum hæc poma auri colore reluceant, ab auro meritò nomen accepisse uidentur: unde, quantum equidem reor, Aurantia, hoc est, aurea mala dicta fuere. Ceterum non longè natura, & uiribus à Limonibus distant, quæ Adami poma uulgus uocat. Siquidem planta, quæ hæc profert, folio est Limonij arboris maiore, patentioreque, ramis etiam similibus, floribus Citrei mali æmulis; fructu Aurantijs duplo triploque maiori rotundoque, cortice non admodum crasso, pallido, crispo, & inequali, fissuris quibusdam apparentibus, perinde ac si dentibus demorsus esset, unde illi nomen, quod putet ignarum uulgus hoc illud esse pomum, quod ab Adamo in Paradiso deliciarum demorsum fuit. Sed hæc fabulæ sunt. Succosa, ac acida madet pulpa sapore, limonibus haud longè absimili, sed non ita palato grata, in qua semina latitant Citrei, aut Limonij mali similia. Præstat pomorum succus ad ea omnia, ad quæ limonia præstare diximus, minore tamen efficacia. Peculiariter autem ualèt poma ad scabiem, si per medium secta, & tenuissimo sulphuris puluere aspersa, & deinde, cinere feruenti calefacta corpori scabioso confricentur. Reliquum est, ut singulis malis sua reddamus nomina. Mala ita Latinis dicta, Græcis μήλα uocantur: Arabibus, Tuffa, seu Tufaba: Italis, Mele: Germanis, Oepffel: Hispanis, Mansanas: Gallis, pomes. Ea uerò, quæ Græce κυδωνία μήλα, Latine Cotonea, & Cydonia mala dicuntur: Arabicè Saffargel: Italicè, Mele cotogne: Germanicè, Quitten, aut Kuttien: Hispanicè, Membrillos, & Marmellos: Gallicè, Conting. Quæ autem Græcum nomen habent μελιμνία, ἢ γλυκύμηλα, eorum Latinum est Mellita, uel Dulcia mala: Arabicum, Melomella, & Galopomella: Italicum, Mele dolci. Mala, quæ περσικά μήλα, ἢ ροδάκνυα Græco nomine, Latino Persica mala appellantur; Arabico, Sauch, seu Chauch: Italico, Pesche: Germanico, Pfersich: Hispanico, Pexegos: Gallico Pesches. Μήλα ἀρμενιακά, παραδόχεια, καὶ βερνιόχεια quæ Græci, Latini Armeniaca mala, & Præcocia nominant: Mauritanis, Mermex seu Mirmix, Mex, Mesmes, siue Misimis: Itali, Armeniache, Bacoche, Moniache, & Grisomele: Germanis, S. Iohans pfersich: Hispani, Albiricoques, Albarchigas, & Aluaricoques: Gallici, Abricot. Mala denique μηδικὰ μήλα, ἢ κεδρόμυα à Græcis uocata, Latinis similiter Medica mala, aut Citromala, & Citria dicuntur: Italis, Cedri, & Citroni: Germanis, Citrin oepffel, Iuden oepffel, & Citronaten: Hispanis, Cidras: Gallis, Citron: Boemis Citrynouy.

Nomina.

A<sup>o</sup> 112.

PYRA.

CAP. CXXXII.

Pyrorum multa genera. Quæ tamen omnia adstringunt: proinde adduntur conuenienter in repellentia cataplasmata. Decoctum è siccis, & cruda ipsa aluum sistunt: ieiunos esitata lædunt. Achras pyrastri genus est, quod tardissimè maturescit. Vim pyro adstringentiorē habet, & ad eadem conuenit. stringunt etiam eius folia. Ligni pyrorum cinis efficaciter his auxiliatur, quos fungi stranguant. Aiunt fungos, si syluestria pyra cum eis coquantur, innoxios fieri.

Quoniam



## P Y R A.



10 **Q**uoniam Pyra vulgatissima sunt non modò in Italia, sed ubique in tota Europa: ideo Supernacaneum duxi eorum ar- Pyrorum con-  
bores per historiam explicare. Multa, ac varia apud nos Pyrorum numerantur genera, quemadmodum & apud sideratio.  
antiquos. Qui, ut Plinius refert libro, & capite xv. celebrauere superba, falerna, decumiana, dolobelliana, pompeiana, li-  
ceriana, seueriana, tyranniana, fauoniana, lateriana, anitiana, tiberiana, signina, purpurea, sementina, laurea, amphorina,  
coriolana, cucurbitana, & alia, quorum enumeratio longa foret. Quas sanè varias appellationes mutuata sunt, uel ab homi-  
nibus, qui primùm ea in ciborum usum reuocarunt: uel à locis, unde uenerant; aut à notis, quas aliquibus fructibus acce-  
ptas referebant; aut à colore proprio; aut à tempore, in quo ab arboribus decerpebantur. In hoc itaque nostri quoque He-  
trusci antiquorum consuetudinem secuti, uarijs nominibus à diuersis inditis causis sua Pyra uulgò appellant moschatelle, gin-  
gnole, ciampoline, roggie, ghiacciuole, spinose, quadrane, carouelle, papali, san Nicolo, durelle, zuccaie, campane, uerna-  
reccie, gentili, porcine, sementine, & plura alia habent alijs nomenclaturis appellata. Caterùm si quis uellet in nostratibus,  
veterum



Pyrorum facultas.

pyrorum vires ex Gal.

ueterum Pyra collatione assequi, operæpretium esset, ut unumquodque eorum genus peculiarem, perspicuamque habuisset descriptionem: quandoquidem fieri non potest, ut ex sola nomenclatura innotescant. Porro in uniuersum de eorum uiribus differentes, dicamus, sicuti etiam de malis diximus, quod pyrorum facultates, ex saporibus gustu dignoscuntur: cum dulcia natura distent ab acerbis, acidis, austeris, & ab his, quæ unum, uel plures præ se ferunt sapes: & contrà, hæc deinceps ab illis sint diuersa. Pyra (ut scriptum reliquit Galenus lib. v. simplicium medicamentorum) esu stomacho grata sunt, quin & uim habent exiccandi. Atqui sylvestribus magis adstringendi facultas inest: ob id etiam magis præstant contra fluxiones. Et lib. i. de alimentorum facultatibus ita scribit. Quæ de malis diximus, si omnia ad pyra, & punica transferantur, nihil nouo alio super his sermone opus erit. Nam in ijs quoque alia austeriora tantum, uel acerbiora apparent: ueluti quædam acida, quædã dulcia, quædã deniq; ex horum mistione composita sunt quæ nullã penitus huiusmodi qualitatem exuperantem habent: quo fit, ut cum aquea sint, ac hebetiora, nulla roborandi ui polleant. Talis igitur omnino pyrorum usus, qualis malorum. 10

### MESPILVS PRIMA.



At pyris,



At pyris, præsertimque grandibus, quæ apud nos menatæ uocantur, aliqua alendi facultas donata est. Proinde ea secta in te-  
nues orbiculos: siccataque reponunt. Quibus coctis per hyemem, & uer, cùm fames est, ciborum parum nutrientium uice ue-  
scuntur. Pyri fructus, qui ἄπια Græcis, Latinis Pyra dicuntur: Arabibus, Humechte, Cirmetre, seu Kemetri: Italis, Pere: Nomina.  
Germanis, Pyren: Hispanis, Peras: Gallis, Poires: Boemis Hrusky.

Μέσπιλον.

MESPILVS.

CAP. CXXXIII.

**M**Espilus, quæ à nonnullis aronia uocatur, spinosa arbor est, folio pyracanthæ, siue oxyacanthæ.  
Fert pomum suaue, exiguo malo non dissimile, tribus intus officulis: qua ex causa id nonnulli  
10 tricoccon appellauere. Tardè maturescit, esu adstringit: stomacho gratum est, aluumque supprimit.

MESPILVS ALTERA.



r Alterum



a *rubra* i.  
fundum, meum  
habet.

Alterum mespili genus in Italia nascitur, quod aliqui setanium, alij epimelida uocant. Arbor folijs mali, sed minoribus. Pomum fert rotundum, esui aptum,<sup>a</sup> umbilico latiore: quod adstringit, seroque maturefcit.

Mespilorum  
consideratio.

Azaroli descri-  
ptio.

Mespilus alte-  
ra.

Serap. lapsus.

Mespilorum ui-  
res ex Gal.

Nomina.

**M**espilorum hic à Dioscoride duo recensentur genera: quorum illa, quæ folijs est pyracantha, siue oxyacantha no-  
stratibus haud quaquam adstipulari uidetur. Quippe (ut sensu patet) nostrates Mespili folijs oblongis, cerasorum  
ferè similibus uirent, non autem apij modo per ambitum incis, ueluti oxyacantha. Fructum ferunt non quidem gustatæ  
suauem, sed potius iniucundum, quod acerbus sit, & austerus. Quin & is quina includit officula, non sanè terna, ut primo Me-  
spilorum generi assignat Dioscorides. Caterum si fructum profert Italia, qui priori Mespilo legitime adscribi possit, eius ni-  
mirum arboris erit, quæ Neapoli, ubi copiosa feritur in hortis, uiridarijs, ac uineis, Azarolo uulgò nominatur. Huius plu-  
res plantas uidi ego primùm Neapoli in amplissimo uiridario Pompei Cardinalis à Columna uia, qua itur ad poetæ Ma-  
ronis sepulcrum, uel ut uulgò dicunt à Pedigrotta. Arbor est mediocris proceritatis, cortice, ac materia pruno haud absi-  
milis: spinis horrida, non tamen admodum acutis: folijs laciniatis, apij æmulis, floribus albicantibus, racematim coheren-  
tibus. Fructus illi sunt oblongi, rubentes, uulgaribus mespilis æquales, sed arctiore umbilico, tribus tantum intus officulis.  
Maturefcunt Autumno; Septembri tantum mense. Ex quo perspicui potest, eos Dioscoridis codices hoc loco scaterere men-  
dis, in quibus deprauatè legitur, hanc arborem folijs esse pyracantha, non autem, ut legitime legi debet, oxyacantha. Nam  
(ut superius suo loco explicauimus) oxyacantha folijs germinat dissectis; pyracantha uerò buxi modo oblongis. Cuius rei  
illud manifesto est indicio, quod de hoc Mespilorum genere posteritatis memoriæ prodidit Theophrastus lib. III. cap. XII.  
cùm inquit. Magnitudine arbor ista excellit, gyroque comatur. Folium magna ex parte infissum, quod uel apium parte po-  
strema imitatur, ampliore figura, quodque promissum, neruosum, apio tenuius, oblongius, totumque circumtusum est, &  
pediculo tenui, ac longo dependet: antequàm decidat, uehementer rubet. Radice numerosa, altaque arbor coheret: ob id diu-  
turna, & inextirpabilis est. hætenus Theophrastus. Quæ sanè uerba certo sunt argumento, eam Dioscoridis lectionem pla-  
nè deprauatam esse, quæ huic Mespilorum generi pyracantha frondes reddit. Quinetiam folium explicant oxyacantha à  
Dioscoride eius in historia silentio dissimulatum, quod scilicet apij modo per ambitum sit dissectum. Sed illud etiam non igno-  
randum, tantam oxyacantha cum hac Mespilo intercessisse cognationem, ut si Mespilus hæc oxyacantha inferatur, omnium  
speciosissima proueniat, & longè magis fructifera euadat. Sed ut redeamus eò, unde codicis menda, quæ librariorum incuria  
est, nos diduxerant, dicimus, quod Azaroli uocata fructus nullis prorsus notis reclamant Mespilis, quæ primo loco à Diosco-  
ride descripta sunt. Siquidem ij exigui sunt, terna includunt officula alijs Mespilis duriora; quanquam magnitudine, & for-  
ma dissimili, seram sentiunt maturitatem, ori grati habentur, stomacho non iniucundi, & reliquis denique notis, ac qualita-  
tibus illorum speciem adeò representant, ut non aliud hac in re asserendum putauerim, quàm quòd idem sint Azarola, &  
Dioscoridis Mespila à quibusdam aronia dicta. Hæc cum maturitatem senserint, gustui haud parum placent, quo fit, ut ab in-  
colis pro delitijs, non solum cruda expetantur in cibis, sed ijs etiam saccharo, melleque asseruata edantur. Eadem gratissimus  
sunt cibus utero gerentibus. Quippe non modo sapore placent, sed earum malaciæ subueniunt. Quæ porrò Mespili aliqui-  
bus Setania, & Epimelides appellantur, uulgaribus nostratibus collata nihil inter se dissentire comperiuntur. Quapropter  
nil mirum scriptis mandasse, Dioscoridem, alterum hoc Mespili genus copiosum in Italia nasci. Veruntamen Galenum Epi-  
melidis appellatione aliam arborem à nostratibus Mespilis diuersam sumpsisse, liquidò constat. Quandoquidem lib. VI. sim-  
plicium medicamentorum scribit, eius fructum acerbum esse, & uentriculo noxium. Epimelida autem à rusticis Italiæ  
unedonem nominari. Hoc insuper illud confirmat, quod Galenus de utroque Mespilorum genere, seorsum diuersis capiti-  
bus tradiderit. In Mespilorum historia Serapio apertè hallucinari deprehenditur, quippe qui sorbi titulo omnia reſerat,  
quæ de utroque Mespilorum genere scripsit Dioscorides. Verum etsi hac in re is quidem aberret: declarat tamen primum  
Mespili genus nobis Italici Mauritani secutis Azarolum esse: nanque is Arabico idiomate Mespila Zaror appellat. Vul-  
garia Mespila deuorata cæliacos, dysentericos, & diarrhæa affectos iuuant. Sistunt faucium, gutturis, dentium, & gingiua-  
rum fluxiones, ubi eorum decocto os colluatur. In hoc si infideant fæmina, mensium abundantiam sistit. Fit è siccis Mespil-  
is, rosarum succo exceptis, additis aliquot Cariophyllis, & coralliorum rubeorum nonnihil, quinetiam myristicæ nucis, ca-  
taplasma, ori uentriculi ad mouendum, ad compescendas uomitiones, & præsertim, ubi cibus reijciatur. Sicca folia in pul-  
uerem aspersa, recentia vulnera glutinant, & sanguinis profluium sistunt. Ideo dantur quoque utiliter ad cruentas reie-  
ctiones. In summa ubi adstrictione, corroborationeque opus sit, cum folia, tum fructus plurimum præstant. Mespilorum  
officula, in puluerem contrita, calculos è renibus pellunt, ubi coclearis mensura ex uino, in quo uulgaris petroselini radices de-  
coctæ fuerint, ebibantur. Mespilorum uires recensuit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Mespil-  
i fructum, alij tricoccum nominant, quod tria intus in uniuersum gerat, grana, quorum unumquodque arboris est semen,  
cui ea, quæ in malis inueniuntur, ipsius mali, & acini, ipsius uitis: & ficus, minuta illa grana, quas cenchramidas Græci uo-  
cant. Arboris huius fructus admodum acerbus est, uixque edi potest, uentrem strenuè coercens. Quin & in germinibus, &  
folijs acerba hæc qualitas non pauca reperitur. Et libro II. de alimentorum facultatibus sic inquit. Horum eadem quo-  
que prædictis est ratio. Ambo enim adstringunt, sed multò fortius Mespila, quàm sorba. Quamobrem alio fluenti in  
cibo accommodatissimè exhibentur: sorba tamen ipsis sunt suauiora. Prorsus nanque nihil acerbi, ut Mespila obtinent,  
sed succus eorum citra acerbicatem austerus est. Illud porrò neminem puto latere, hæc omnia parçè, non affatim, ut ficus,  
uvasque esse comedenda: nequaquam enim eis, ut cibus, sed ut medicamentis potius indigemus. Hæc nouisse longè tibi fucrit  
utilius, quàm si primam huius dictionis ὄνον syllabam ab antiquis Atheniensibus per o, solum prolata, scriptamque fuis-  
se cognoscas. Mespila, nullis intus officulis, misit ad me Verona Franciscus Calzolarius. Arbor μέπιλον, ἢ μεπιάν Græ-  
cis, Latinis item Mespilus, & Mespila nominatur: Arabibus, Zaror, seu Zarur, & Alzarur: Italis, Nespolo: Germanis, Ne-  
ffel: Hispanis, Nesperas, Gallis, Neflier: Boemis Nyspule.



† Ne uideamur hic temere communem lectionem immutasse: quæ est pyracantha, lectorem admonere non alienum duximus, uariam esse huius loci scripturam in Græcis tum impressis, tum uetustis exemplaribus. Verum ea nobis magis probanda uisa sunt, quæ habent pyracantham, uel oxyacantham (idem enim esse putamus) innixi rationibus, quas in commentario adduximus.

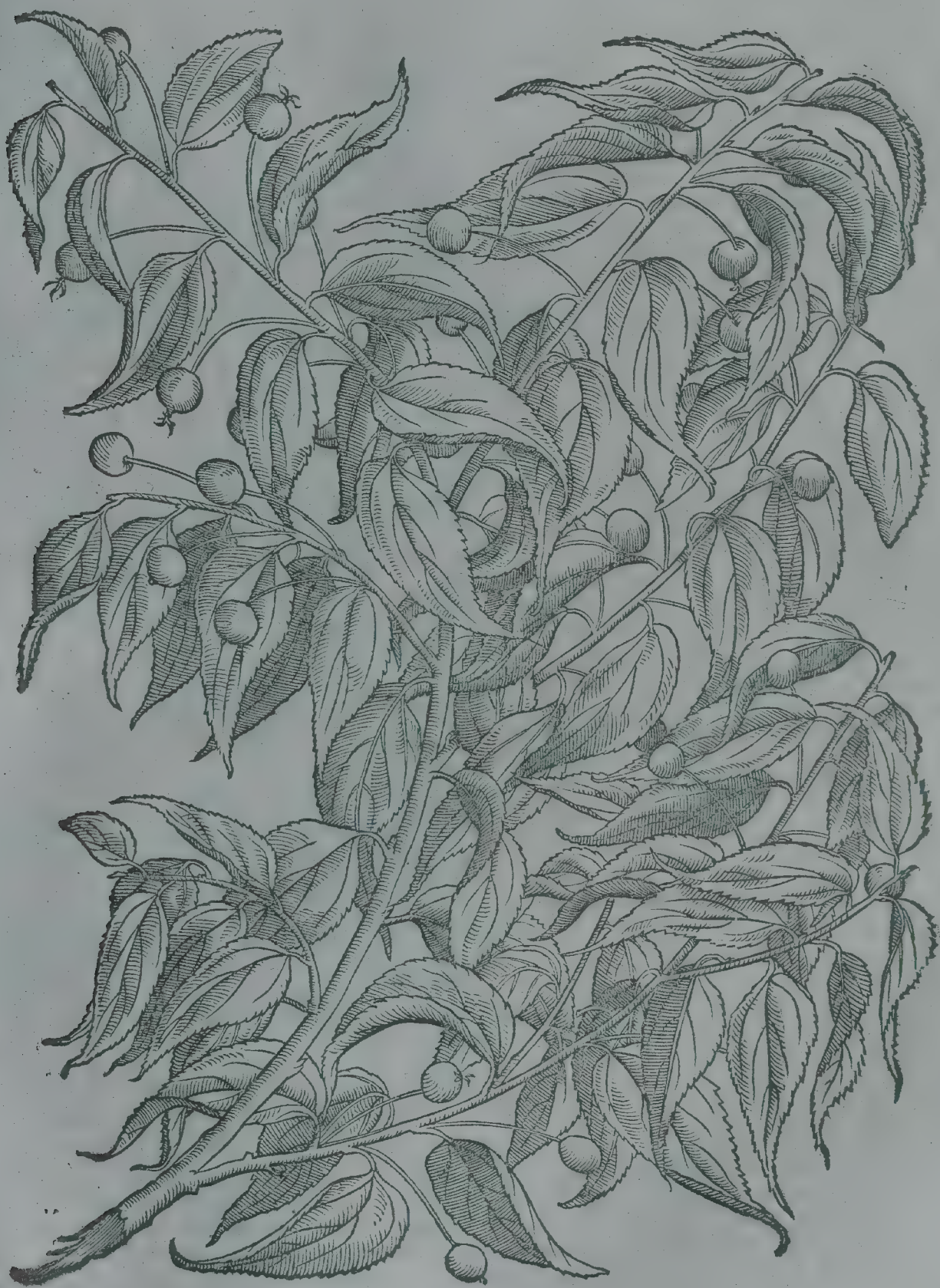
Λωτός δ' ἐν ὄρνι.

LOTVS ARBOR.

CAP. CXXXIII.

**L**otus arbor est uastæ magnitudinis, ferens baccam pipere maiorem: dulcem, cibis gratam, stomacho facilis. Aluum fistit baccis. Ramentorum ligni decoctum siue potu, siue infusione  
 10 dysentericis, ac foeminis fluxione uulvæ laborantibus; auxilio est: rufat capillos: citam aluum cohibet.

L O T V S.





Loti arboris  
historia.

**L**otus (inquit Theophrastus lib. 8. cap. quarto de plantarum historia) proprium genus præstat; magnitudine quantitas pyrus, aut paulò minore, incisuras folium habet, ac Ilicis esse uideatur: materies nigra. Genera eius plura, fructibus inter se discreta. Fructus magnitudine fabæ: maturescit uarum modo, uarie colores immutans. Nascitur ut myrta, aduersa inter se densus super germina, gustatu inter Lotophagos dictos prædulcis, suavis, innocuus, atque etiam bona frugis. Ventribus, est bonus, suauior uerò, qui sine ligno interiori est: nam uel genus huiusmodi est, & uinum eo exprimitur. Multa hæc arbor, fructuque copiosa est. Exercitum itaque ophelli cum in Carthaginem proficisceretur, uel eo fructu diebus pluribus pastum comineatum defectu, accepimus. Est igitur in Insula Lotophagia, Pharide uocata, larga copia. Hæc autem insula abest, & non multum distat. Cæterum non minor in continenti, sed longè largior est. Plurima enim hæc omnino in Lybia. Hæc Theophrastus. Cui subscribit Plinius lib. 13. cap. 17. his uerbis. Eadem Africa, quæ uergit ad nos, insignem arborem Loton gignit, quam uocant Celtim, & ipsam Italie familiarem, sed terra mutatam. Præcipua est circa 10

## PSEVDOLOTVS.





Syrtes, atque Nasamenas. Magnitudo, quæ pyro. Incisuræ folio crebriores, alioqui Illicis uiderentur. Differentiæ plures, eaque maxime fructibus fiunt. Magnitudo huic fabæ, color croci, sed ante maturitatem alius, atque alius, sicut in uuis. Nascitur densus in ramis myrti modo, non ut in Italia Cerasi, tam dulci ibi cibo, ut nomen etiam genti, terræque dederit. Melior sine interiore nucleo, qui in altero genere offeus uidetur. Vinum quoque exprimitur illi simile mulso, quod ultra denos dies negat durare Nepos. Baccasque contusas cum Alica ad cibos dolijs condunt, quin & exercitus pastos eo accepimus, ultro, citroque commeantes per Aphricam. Ligno colos niger, ad tiliarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breuesque alios usus excogitant. Dioscorides non alijs notis reddidit Lotum, quàm quòd arbor esset nastæ proceritatis. Cui subpatiantium umbra, & in uicinas domos saepe transilientium. Item eodem loco ita scribit. Loti fructus sylvestris quidem est, sed cerasorum penè natura. Nulli breuior opacitas, nec aufert solem hyeme decidentibus folijs. Nulli cortex incundior,

## LOTI AFRICANAE SPECIES.





aut oculos excipiens blandius. Nulli rami longiores, ualidioresque, aut plures, ut dixisse totidem arbores liceat. Cortice pelles tingunt, radice lanas. & libro decimo septimo, capite primo, lotos ingentes esse arbores quoque ostendit his uerbis. *Ea sex arbores fuere Loti patula ramorum opacitate lasciuæ. Caterum non solum ingentes esse arbores Lotos testatur Plinius, sed etiam in longas perdurare etates lib. XVII. idem ostendit his uerbis. Roma uero Lotos in Lucina area anno qui fuit sine magistratibus CCCLXIX. urbis æde condita: incertum ipsa quanto uetustior. Esse quidem uetustiore non est dubium, cum ab eo loco Lucina nominetur. Hæc nunc circiter annum CCCCL. habet. Antiquior illa est, sed incerta eius ætas quæ capillata dicitur, quoniam uestalium Virginum capillus ad eam defertur. Verum altera Lotos in Vulcanali, quod Romulus constituit ex uictoria de Decimis, æqueua ibi intelligitur, ut autor est Massurius. Radices eius in forum usque Cesaris, per stationes municipiorum penetrant. Quamobrem putauerim ego, si modo hodie Loti nascuntur in Italia, eum non aberrare, qui ueram lotum, præsertim Dioscoridi, & Plinio, eam esse arborem dixerit, quæ in Tridentino & Goritienfi agro uulgò Bagolaro uocatur: in Veronensi uero, & in alijs quibusdam Italiae locis Perlaro. Siquidem licet harum arborum multæ pyri magnitudinē æquent; pleræque tamen conspiciuntur, quæ longè admodum pyrum proceritate uincunt. Hæ itaque præterquam quod caudice constant crassissimo, ramis latissimis in altitudinem latitudinemque se extollentibus; cortice spectantur laui, colore in ceruleum nigrescente. Quo fit, ut is grato coloris aspectu respicientium oculos mirum in modum ad se alliciat, ut tradidit Plinius. Folijs uirent ilici proximis, per ambitum ferratis, asperisque quæ medio autumnio flaccescunt. Fructus eis (ut Plinius libro XIII. & decimo sexto inquit) cerasorum similitudine, qui ut illa, longiore pediculo pendet. Is primo uiret, mox in candidum flauescit, deinde per maturitatem rubescit: denique, postquam maturuerit, nigricat, gustu non ingrato. Quæ omnes huiusce arboris delineationes, ac notæ, Dioscoridis, & Plinii loto planè respondere uidentur. Non desunt tamen, qui nostræ refragentur sententiæ, censentes fortasse Lotum haud prouenire in Italia, sed his maxime repugnat Plinius, qui Lotum Italiae familiarem esse affirmat. Itaque cum nulla alia arbor crescat in Italia, quæ Plinianam referat lotum, quàm ea de qua diximus, nulla ratione possumus, debemusque à nostra deflectere sententia. Quare non equidem diffitebor, Lotum quoque hoc æuo Italiae esse copiosum. Caterum nesciuerim ego, quorum testimonio, & auctoritate fretus Ruellius lotum existimauerit plantam exiguam illam, quam Hetrusci uulgò Agrifolio dicunt: è cuius cortice (ut superius de paliuro differentes diximus) uti ex uiburno nostro, uulgò uero lantana, quidam uiscum conficiunt, quo aues capiuntur. Quæ sanè opinio tantum abest ab historia loti, quam ex Theophrasto, Plinioque retulimus, ut etiam ei prorsus aduersetur. Quippe quoniam Agrifolium arbor est, perpetua uirens coma, folijs admodum per ambitum aculeatis, exigua proceritate, & cortice uiridi: quæ notæ penitus loti descriptioni repugnant. At qui ridenda magis uidetur Anguillarij diligentia in uertenda ex Theophrasto Loti historia in Italicum sermonem. Siquidem is, dum nescio quos carpit, quod perperam (ut ille putat) Theophrasti lectionem uerterint, ipse præ cæteris dum se peritissimum eiusdem in terpreterem facit, erroribus illis omnibus, quibus alios accusat, apertissime notari potest. Nam ubi Theophrastus habet δὲ κατὰ περ τὰ μύρτα, παράλληλα, ille quidem uertit. Come quelli del Mirto intrecciati. idest Myrti modo triplici ordine implicitis. Deinde ubi statim Theophrastus habet πυκνὸς ἐστὶ τὸν ἐλασὼν manifestò declarans fructum ipsum densum prouenire super ramorum germina; ille ad arborem, non ad fructus respiciens, autoris sententiam destruit. his uerbis. è copioso di germogli. idest germinibus copiosus est. deinde, ubi paulo inferius Theophrasto legitur καὶ ἐστὶ πρὸς τὴν κοιλίαν ἀγαθὸν. ἡ δὲ ὁ πυκνὸς ἐστὶ γὰρ καὶ τοῖς τὸν γένος, ποιεῖται δὲ καὶ οἶνον δὲ αὐτοῦ, inutile admodum, & sine ullo prorsus sensu, uertit Anguillarius hoc modo, Ma di questo è più soave il primo, perciocchè ue n'è una sorte così chiamata, & di questo se ne facena uino. idest isto suauior est primus, quoniam genus unum est ita uocatum, ex quo uinum parabatur. Hæc qui uiderint, faciliè cognoscent Anguillarij in Græcis literis peritiam. Præterea manifestò is hallucinatus deprehenditur, ubi Plinij auctoritate parari uinum dicit ex eo loti arboris fructu, qui nucleum habet. Siquidem contra Plinius ex ijs loti baccis uinum fieri scribit, qui sine interiori nucleo habetur: quemadmodum scribit etiam Theophrastus. Sed de his satis. Caterum misit ad me plantam, cuius hic imaginem damus, Constantinopoli allatam, Augerius de Busbecke, uir quidem clarissimus, cui subscriptum erat, Dactyli ex Trapefonda dulces, & gustui delectabiles. Hanc itaque ego inter Lotorum genera annumeranda censerem; & præsertim, cum legerim apud Athenæum eadem de loto scripsisse Polybium, quæ de dactylis scripsit Herodotus, nec fortasse ab re fuerit, inter lotos recensere aliam quoque plantam, quam, hic Pseudoloton uocauimus. Sed hæc obiter dicta sint. ut alij, quoque, qui rem plantariam excolunt, suam his mentem adhibeant. Sunt etiam qui putent Lotum Athenæo Zyzypum esse nostratem, sed decipiuntur, quod Zyzypus folia non ferat Rhamno latiora, nec baccas rotundas puniceasque, sed oblongas, & aureas potius, quàm rubentes. Quinetiam, quod Zyzypus esuificubus, dactylisque haud persimilia sint, nec eos odoris suauitate præcellant. Lotum scriptis tradidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Lotus arbor non ita multæ adstrictoriae qualitatis est particeps, sed & tenuium partium est, & exiccatoria. Itaque lignorum ipsorum: amenta muliebri accommodantur profluuio, & dysenterijs, & cæliacis affectibus. Decoquantur uero interim in aqua, interim in uino, nimirum prout usus poposcrit, nec infunduntur tantum, sed & bibuntur. Quinetiam quod pilos defluentes cohibeat, non paruum signum est ipsum adstringentis esse cuiusdam, similiter mediocriter desiccantis facultatis. Dictum quippe est & in sermone de ladano, eiusmodi esse facultatis oportere, quod fluentes capillos esset cohibiturum. Planta, quæ Græcis λωτός δὲ δρον, Latinis Lotus arbor, & Celtis appellatur: Arabibus, Sadar, Sedar, seu Alsadar: Italis, Loto albero: Hispanis, Almez.*

<sup>a</sup> Meum & Drag. ξανθὸν ἢ κροκεῖον. i. flauus aut ceram colore referens, sed Catacuz. ξανθὸν ἢ κροκεῖον. i. flauus aut croceus.

Κρατὶς.

CORNVS.

CAP. CXXXV.

**C**ornus dura arbor est, baccas ferens oliuæ modo oblongas, quæ primùm uirent, dein per maturitatem<sup>a</sup> rubescunt, aut ceræ colorem repræsentant. In cibo adstringunt: profluuio alui, atque dysenteriae salutare, siue in edulio, siue in defruto exhibeantur. Muria, ut oliuæ, condiuntur. Sanies, quam uirentia folia torrendo resudarunt, impetigini conuenienter illinuntur.

Cornus



## C O R N U S.



10 **C**ornus est vulgaris notitia. Caterum (ut lib. III. de plantarum historia, cap. XII. memoria prodidit Theophrastus) sexus in ea duplex inuenitur. Nanque consurgit mas duodecim cubitorum altitudine: folio amygdala, nisi quod pinguius, crassiusque: cortice nervoso, & tenui: caudice non minus crasso. Fœmina uirgas paruas, sicut salix amerina, suo latere profert, & fruticosior est. Nodos ambæ, perinde ac uitex, tum germinatos, tum inuicem congruos habent. Materies maris excors, totaque solida, cornibus densitate, firmitateque similis, unde illi nomen. Fœmina uero medullam continet & mollior est, atque cauatur: ob id ad uenabulorum usum inutilis. Qui Idam Troianam incolunt, marem sterilem dicunt; fœminam autem fructuosam. Nucleum fructus oliuæ similem habet, gustu dulcis, odoratuque gratus. Flos oleæ, & floret, fructificatque eodem modo, ut singulari pediculo plura proferat. In Macædonia uero (ueluti etiam in Italia) ambæ fructiferae sunt: sed mas per æstatem, fœmina uero per autumnum baccas maturat, huius tamen bacca tantum mascula bonitate cedunt, ut mandi uix possint. Porro cauendum est, ne Corni arbores prope aluearia conserantur, uel à natura productæ

Corni conside-  
ratio.



Theophrasti  
locus suspe-  
ctus.

ibidem permittantur: quandoquidem apes flore eius degustato aluo citata commoriuntur. At qui contrarium in homine operatur. At certe mirandum est, quod scriptis mandauerit Theophrastus, Cornum arbores amygdalæ folio uirescere, cum longe diuerso prorumpat. Ea que propter dixerim ego, aut in Theophrasti exemplaribus hoc loco mendum subesse, aut in Ida monte prope Troiam tum soli, tum etiam celi magis æstuante natura, corno folia adeo restringi, ut amygdalæ quadantenus æmula uideantur: etsi, meo quidem iudicio, potius putandum sit, Theophrasti lectionem hoc in loco deprauatam esse.

Cornorū usus  
in cibis.

Arbor est Cornus mediocris proceritatis, plerunque fruticosa, uirgis numerosis, è breui caudice emergentibus, nodosis, firmis, robustisque. Tota arbor scabra uestitur cortice, adstringenti admodum sapore: proinde expetitur pistrinarijs fabris, ad parandos rotarum dentes. folia illi sunt sanguineæ uirgæ, tactu lenia, mediocriter crassa, ac uenosa. Flores edit mucosos aurei coloris, è quibus bacca oriuntur rubentes, oblonga oliuarum figura, præduro intus officulo. Fit ex baccarum pulpa quoddam obsonij genus cydonite non dissimile. Quin & ex eorum decocto, & saccharo liquor ignis opere, & coctura 10  
concrescit, coagulaturque, qui præterquam quod gratissimo placeat gustu, datur utiliter dysentericis, ac feminis mensium

### VIRGA SANGVINEA.





profluuiis laborantibus. Aduersatur cornus à canibus rabidis demorsis ut inferius lib. vi. diffusius dicemus. Corni uires memoria prodidit Galenus lib. vii. de simplicium medicamentorum facultate, sic inquit. Corni arboris fructus admodum acerbus est, esui aptus. Itaque mirum uideri non debet, ipsum ualenter uentrem restringere, sicut & mespila. Folia quoque & germina gustu acerbissima sunt, ualenterque desiccant. Itaque maxima uulnera glutinare possunt, potissimum durorum corporum: at paruis uulneribus, & mollioribus corporibus magis contraria sunt. Nam nimium ea contendunt, ac plus satis desiccant. Corno haud longè ab similibus est planta, quam nos uocamus in Hetruria à sanguineo uirgarum colore uulgari idiomate SANGVINO, & Sanguinello. Crescit hæc in dumetis, & sepibus, uirgis Corno tenuioribus, robustis, nodosisque. Cortice sanguinis modo rufescente: folijs Corno proximis, paulò tamen latioribus, nervosis, & rubenti pediculo nitentibus. Floret Vere umbellis albicantibus, quarum flores baccas edunt, racematim coherentes, sanguineis tenuibusque petiolis appensæ, orobi magnitudine, primum uirides, & per maturitatem nigricantes: è quibus Ananiensis Rura, in Triden-

Corni uires  
ex Gal.

Virge Sanguineæ  
consideratio.

## SORBUS DOMESTICA.





tino agro, oleum conficiunt. ad lucernarum usum expressis torculari, decoctis prius in aqua baccis. Ligni materies dura, ossæque habetur. Corno minimè cedens. ob idque sunt qui uelint hanc Cornum esse fœminam, sed non uideo, quibus argumentis hoc probare nitantur. Atqui fortasse à scopo non longè aberraret qui diceret, hanc uirgam esse sanguineam, de qua Plinius meminit libro uigesimo quarto cap. decimo. his uerbis. Nec Virga sanguinea felicior habetur, cortex eius interior cicatrices, quæ præsanare, aperit. Hæc ille. Sed an planta, sanguino nobis uocata id præstare possit, non dum periculum feci, quo fit, ut hanc sententiam non ausim affirmare, cum nullis notis de ea meminerit Plinius. Baccæ quæ ad maturitatem peruenerunt, amaro, acerbo, adstringenti quæ sapore degustantur. Quare oleum, quod ex ijs exprimitur, tale quoque esse, necesse est. Porro plura non habeo, quæ de hac planta in medicum usum ueniant. Arbor, quæ Græcis ραυία, Latinis Cornus uocatur: Italis, Corniolo, ueluti fructus eius Cornole: Germanis arbor, Cornelbaum, Kurbeerbaum, & Dierlem: fructus uerò Vuelseh Kirschen: Hispanis, Cornizolos: Gallis, Cornier: Boemis Driukouny.

Nomina.

10

## SORBUS SYLVESTRIS.



SORBA.



Ora.

SORBA.

CAP. CXXXVI.

Sorba<sup>a</sup> colorem luteum referentia, priusquàm maturescant, dissecta, & sole siccata manduntur, ut a Meum *μυλί*  
 Saluum sistant. Eadem est functio molitorum farinae, si polentæ loco sumatur. Quod & decoctum eo- *ζυτα.*  
 rum in potu præstat.

Sorba fructus sunt in Italia uulgatissimi, nullisque non cogniti. Duorum sunt generum, quæ domestica sunt, quemadmo- Sorborum con-  
 dum & quæ sylvestria. Domestica pomorum diversitate noscuntur. Nam alterum quidem mas, alterum fœmina. Vtra fideratio.  
 10<sup>o</sup> que arbor caudice exit recto, ac longo, ramis in altum assurgentibus: folio Fraxini sed angustiore, aversa parte albicante, &

## SORBUS TORMINALIS.



per



per ambitum serrato. Album edit florem, racematim prodeuntem, è quo fructus exeunt in racemi modum, & ex uno tantum exortu pediculos ducentes, in altera quidem orbiculati, & succo odoratiore, ac mitiore, in altera uerò ouati pyri faciem referentes, & gustui asperiores, insuauioresque, & minus olentes, colore subpallido, & in latere rufescente. Decerpuntur immatura Autumno, & in manipulos, colligata suspenduntur, uel reponuntur substratis straminibus, ut ita mitescant, nam aliter præ nimia austeritate nec mandis, nec deglutiri possunt. Ligni materies solidissima, ac compacta. Ideoque ad mensas parandas lignariis fabris perquam libenter expetitur, quemadmodum & uirga à bubulcis ad stimulos parandos. Cortice uestitur scabriusculo, colore ex flauo albicante. Radix illi rara, crassa, solida, atque descendens. Syluestrium (ut diximus) similiter genera duo. Vñ quod propriè syluestre appellatur, alterum quod TORMINALE uocat Plinius. Syluestre ferè facie à satiuo non differt, præterquam fructu, qui umbellatim sambuci modo prodit, crocantibus in rusum baccis oxyacanthinis, magnitudine ferè equalibus, sapore tamen à domesticis non parum dissimili, quæ per hyemem à rusticis ad aucupia afferuntur. Ea enim turdis gratissima sunt Tormalis folio est uirgineo, Platani modo, leni, haud infirmo: baccis oblongis, uantur. Ea enim turdis gratissima sunt Tormalis folio est uirgineo, Platani modo, leni, haud infirmo: baccis oblongis, asperiusculis, teretibus, racematim coeuntibus, & longo pediculo appensis, colore ferrugineo, sapore acido, & austero. Arbor ipsa spectata satis habetur proceritatis, cortice obducta leni, & materie haud fragili. Hanc Anguillarius manifesto Janè errore Cratægum esse censet. Siquidem Theophrasto lib. 3. cap. 15. de historia plantarum Cratægus folio Mespili prolixo. s. est; uerum maiori, latiori, oblongiori que, nec serrato quemadmodum illa sit. Atqui quantum distet Tormalis sorbi folium à Mespili folijs, manifesto testatur Plinius lib. 15. cap. 21. Quippe qui Tormali Sorbo Platani, non Mespili folia esse scribit. Adde quod huic Sorbo ligni materies, nec uersicolor sit, nec ualida, nec flaua, qualis Cratægo esse debet; si Theophrasto credimus. Quinetiam nec fructus conuenit, qui in hac Sorbo oblongus semper uisitur, in Cratægo uerò magna ex parte turbinatus. Sorba, testimonio Galeni tum lib. 8. simplicium medicamentorum, tum lib. 2. de alimentorum facultatibus, eandem adstringendi naturam præstant, quam mespila, sed imbecilliore effectu. Vtraque tamen in medico usu magis, quam in cibis expetuntur, probanturque. Sorbi fructus Græci & Latini Sorba, Itali, Sorbe: Germani, Speierling, Sporoeßfel, Sperbieren: Hispani, Sorbas: Galli, Cormiera nominant: Boemi Kzerbiny.

Sorbi Tormalis confid.

Sorborum uires ex Gal.

Nomina.

Κορυμβιόεια.

P R V N V S.

C A P. CXXXVII.

a Addit Catacu. παρεμπλησικον. i. cutis meatus obstruens.

Prunorum confideratio.

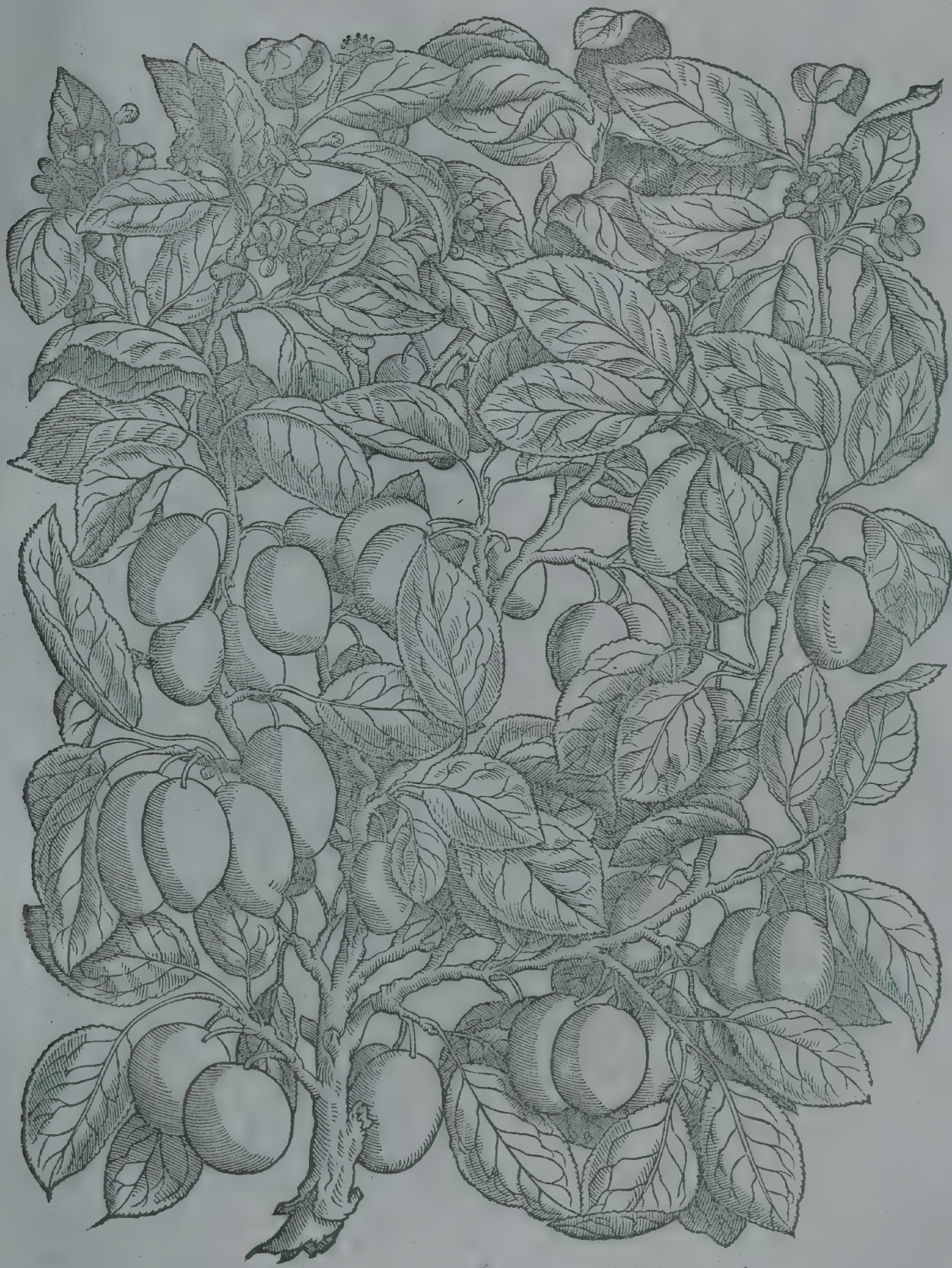
Galenit urela contra Brasauolum.

PRUNUS arbor est nota. Cuius pomum estur, sed stomachum malè habet, aluum mollit. Syriaca pruna, & præcipuè quæ Damasci gignuntur, exiccata stomacho utilia sunt: aluum adstringunt. Folia pruni in uino decocta collutione, & gargarizatu, uiam, gingiuas, & tonsillas fluxione laborantes reprimunt. Præstant idem syluestrium Prunorum bæccæ, post maturitatem exiccata: cum sapa uerò decoctæ stomacho utiliores redduntur aluumque magis adstringunt. Gummi prunorum agglutinatur: apertum in uino calculos comminuit: ex aceto quoque illitum, lichenas infantium sanat.

PRUNORUM differentia inexplicabiles ferè sunt. Nam alia reperiuntur herbaceo colore perfusa, alia rubeo, alia eburneo, alia luteo, alia purpureo: quædam deinde magna, quædam uerò parua: quædam mediocria: dulcia nonnulla, alia acida, alia uinosa, alia dura, alia mollia: alia denique rotunda, alia oblonga, alia ouata conspiciuntur. Cæterum licet Dioscorides pruna Damascena sicca aluum sistere prodiderit: Galenus tamen aliter sensisse uidetur septimo simplicium censu, ubi sic inquit. Pruni fructus uentrem subducit; recens quidem plus, aridus uerò minus. Sed haud scio, cur Dioscorides pruna Damascena sicca uentrem sistere dicat, cum & ipsa perspicuè soluant, minus tamen ijs, quæ importantur ex Iberia, hætenus Galenus. Atqui in hoc Brasauolus Ferrariensis medicus nostræ ætatis clarissimus, apertè refragatur Galeno in simplicium medicamentorum omnium peritissimo æquè atque doctissimo, suo de simplicium examine, ubi Galenum scribit hac in re, non Dioscoridem fuisse deceptum. Quippe quod Galenus non animaduertit, Dioscoridem de siccis prunis Damascenis loqui: quæ præterquam quod sicca sunt, gustu etiam acida sentiuntur, & adstringentia. Quæ quidem in re Brasauolus potius (pace sua dixerim) planè hallucinatus, & à recto ueritatis tramite lapsus deprehenditur. Quandoquidem non meminerit, quod non solum pruna Damascena sicca, sed etiam alia quàm plura simplicia medicamenta deiectionem simul & adstringentem uim obtinent, ut manifesto testimonio sunt tamarindi, & myrobalana omne genus: item rhabarbarum, & alia pleraque, quæ præter id quod primum aluum deiciant, postea illam adstrictam relinquunt. Quam sane prunorum facultatem etsi Brasauolus non perpenderit, Galenus tamen optimè nouit, & expertus est. Idcirco cum loco citato pruna Damascena sicca aluum ciere tradidit, eadem etiam adstrictoria ui pollere, lib. 11. de alimentorum facultatibus his uerbis attestatur, Prunis æquè ac ficibus concessum est, ut uel exiccata utilia permaneant. Damascenis à Damasco Syriæ monte, in quo nascuntur, appellatis, prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima ijs, quæ in Iberia, & Hispania proueniunt. Verum hæc quidem nihil adstrictionis præ se ferunt: nonnulla uerò Damascenorum uel plurimum. Probatissima in his sunt, quæ cum mediocri adstrictione, magna, laxa que sunt. At parua, dura, acerbæque & in cibo praua sunt, & uentri subducendo minis idonea. hæc Galenus. Ex cuius uerbis satis constare arbitror, nulla ferè ratione, nec nisi inualidis admodum argumentis Brasauolum adductum fuisse, ut hac in re Galenum ipsum accusaret, quasi Galenus omnino ignorauerit, quam sapores, quam odores, quam cætera denique non fructuum modò, sed & omnium ferè simplicium medicamentorum qualitates naturam, & facultatem sortitæ essent. De quibus omnibus adeò doctè, & copiosè disputauit, ut parem unquam repperit neminem, ut omnibus perspicuum est ex suis primis quinque libris, quos de simplicium medicamentorum facultatibus accuratissimè conscripsit. Huic sententiæ æquè & rationibus accedit quoque communis medicorum experientia: nempe quod compertum sit, pruna Damascena laudatissima, ijs similia, quæ Galeno præferuntur, esu uentrem soluere non inefficaciter adstricta aluo postmodum relictæ, tamarindorum, & myrobalanorum modo. Sic igitur Galenum à Brasauoli reprehensione feruasse uolumus. Sed si Dioscoridem quoque tueri uelimus, nil aliud dicendum putauerim, quàm quod pruna Damascena sicca



## P R V N V S.



IO na siccata alium adstringere tradiderit, ut referuntur ad alia, quæ minus adstringunt: non tamen, quod voluerit, ea esse Prunorû usus. deiectionis facultatis expertia. Porro pruna bilem deiciunt: proinde ea utiliter usurpant medici ad febres, aliosque biliosos affectus. Quin & seplasiarijs expetuntur: quippe qui ex ijs quotannis electaria, intinctus, liquoresque varios parare consueverint, quibus non modò sani gustu non ingrato delectantur; sed etiam qui languent, refocillantur. Habetur & in Aegypto prunus (ut Theophrastus est auctor lib. I I I I. cap. I I I. de plantarum historia) insignis magnitudinis, fructum ferens natura, & magnitudine mespilis proximum, nisi quod rotundum nucleum habet. Florere incipit mense Iulio, fructum circa brumam perficit, nec folia dimittit. Qui circa agrum Thebanum habitant, propter arboris copiam fructum siccant, & osse exempto tundunt, offasque faciunt. Hæc Theophrastus. Pruna quæ dulcia sunt, minus frigida natura possident, contra uerò acida, & austera. Atqui omnia frigida, & humida sunt. Palma datur (ut Galenus inquit) Damascenis, quæ sicca ex Syria Venetijs importantur. Secundas tenent in Germania, quæ ex Pannonia, et Transylvania conuehantur. in quorum genere,



## PRUNVS SYLVESTRIS.



Prunisylvestris  
confid.

Prunisylvestris  
confid.

nere, quæ minuscule sunt, maiorem cum palato ineunt gratiam, in uino decocta, & saccharo aspersa. Hoc enim modo para- 10  
ta, & primis mensis deuorata, præter id quod esui placent, commodissime aluum citant. Nihil enim adstrictionis habent,  
sed dulcia sunt. Habetur & sylvestris prunus, in dumetis crescens. Pumila est arbuscula fruticosa, & ubique aculeata  
folio satina pruni, uerum longè angustiore, duriore, asperioreque. Vere floret floribus albis numerosisque, e quibus baccae  
proveniunt magnitudine uuae, acinis æquales, colore in purpura nigricante, uiridi intus pulpa, austero, & adstringenti admo-  
dum gustu, in quo ossiculus includitur cerasorum similis. Tota planta adstringenti facultate præstat, quemadmodum &  
baccae. Baccae cæliacis, & dysentericis utiliter deuorantur. Eadem cum arbusculæ radicibus ex aqua, uel uino austero deco-  
cta, sanant oris, linguae & gingivarum ulcera, & fluxiones, quinetiam columellæ & faucium ulcera, gargarissato earum de-  
cocto. Quamobrem non parum recreantur hoc medicamento, qui hydrargyro peruncti, oris ulceribus, & fluxione laborant  
addito lycio, alumine, & Rhodomelle. Idem decoctum in desessionibus auxiliatur fæminis uteri fluxionibus obnoxijis. Aqua de  
floribus



## PRUNVS SEBESTENA.



**10** floribus distillata hausta intestinorum uermes interficit. Non dissident effigie à prunis, nec dissimili admodum sunt facultate fructus ij, quos officina Arabes secuta SEBESTEN nominant, quique Græcis Myxa, & Myxaria uocantur. Quòd et- si Dioscorides, & Galenus horum suis monumentis non meminerint, de ijs tamen à posterioribus Græcis, nempe Paulo, Aetio, Psello, & Actuário frequens facta fuit mentio. Arbores seri in Italia cæperunt Plinij ætate: nunc uerò nullis ibi in hor- tis aut uiridarijs (quod sciam) uirescit. Planta ramum unà cum fructu misit ad me Præclarissimus Medicus Gabriel Fa- llopius Mutinensis, uir quidem, ut doctrina & facundia præcellens, ita humanitate, & liberalitate illustris. Est itaque ar- bor Sebestenus pruno non admodum dissimilis ei tamen magnitudine cedens. Folijs comatur pruno rotundioribus, ac firmio- ribus, floribus albicantibus, racematim prodeuntibus, è quibus fructus oriuntur prunis paruis similes, caliculo quodam ut glandes, ima parte colligati nucleo intus triquetro, qui satis bacca proportionem correspondet. Ii maturitatem adepti, in atrum uirescunt, gustu sunt prædulci, ac lenta, tenaciq; pulpa. Ex qua Syri, & Aegyptij uiscum conficiunt, quod Venetijs

Sebesten confi-  
deratio.

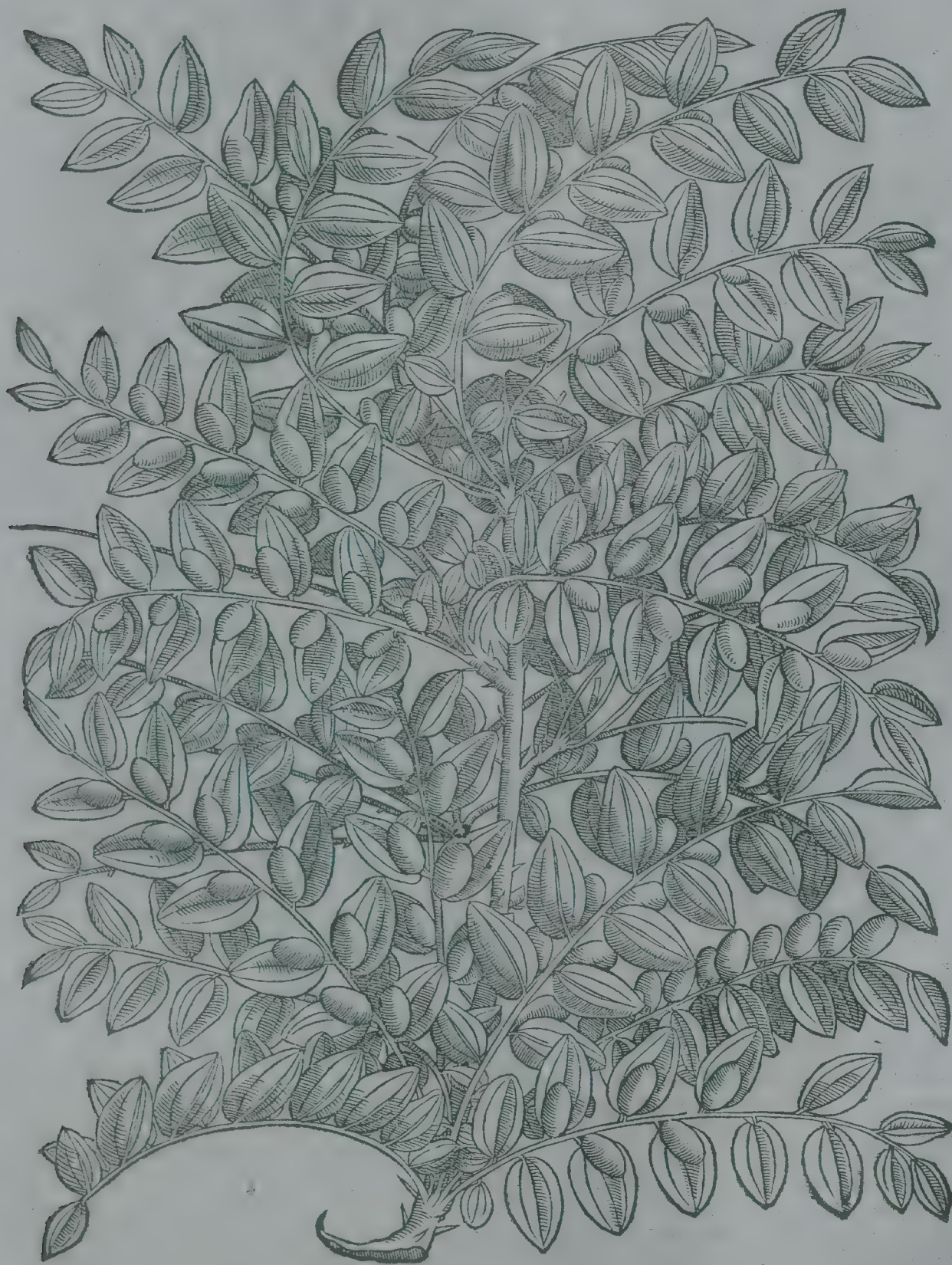


Fuchsij opinio  
reprobata.

*Alexandrinum* appellant, aucupijs commodissimum: Argumento sunt nuclei, qui in eo reperiuntur, color, & dulcedo, quæ gustatu deprehenditur. Pollent autem deiectoria facultate, non secus atque pruna, tam Græcorum, quam Arabum testimonio: id quod etiam comprobatur quotidiana medicorum experientia. Tametsi contrarium senserit Fuchsius medicus hac nostra ætate celeberrimus: quippe qui suis in paradoxis cap. 27. ut fortasse in Arabes inueheretur, quos ubique ferè odisse uidetur, nullam Sebestenis deiectoriam esse facultatem contendit, quin potius ea adstrictoria ui pollere. Sed longè dissentit ab eo opinio nostra, & uulgata, comprobataque continua medicorum experientia. Quandoquidem quod Sebestena assumpta in medicamentis aluum cieant, testis in primis est Paulus Aegineta, qui lib. 7. de ijs uerba faciens, sic inquit. *Myxa arboris fructus est, minor quidem prunis, facultate uerò consimilis. Ex quibus Pauli uerbis elicitur, quod ita uentrem molliant Sebestena, quemadmodum pruna. de quibus idem differens eodem libro Galenum secutus: Pruni fructus, inquit, uentrem subducit, recens quidem magis, aridus uerò minus. Neque huius rei nescius Actuarius hæc pluribus com-*

10

## Z I Z Y P H A.





- miscet medicamentis, quæ bilem eijciunt, ut uidere est suo de compositione medicamentorum compendio. Eorum insuper deijciendæ alui facultatem maximè comprobatur uulgaris experientia, clarissimum omnium lumen. Siquidem (ut iam millies expertus sum) eorum pulpa drachmarum decem pondere deuorata, aut ad summum duodecim, eosdem ferè præbet effectus, quos Aegyptia siliqua cassia uocata. His ergo rationibus, & auctoritatibus adducor, ut illam quoque Fuchsij opinionem minùs probem, quæ est, quòd electuarium de Sebesten officinis dictum uentrem deijciat, non Sebestenorum facultate, sed aliorum simplicium medicamentorum deiectionis uis prædicatorum, quæ ijs adduntur. Nam si id per se præstant, ut ostendimus, idem etiam alijs admixta præstabunt. Quare, ut ingenuè dicam quod sentio, non Fuchsius tantum, quem alioquin semper admiratus sum, ut uirum doctissimum, & de medicina amplissimè meritum: sed plerique alij, nunquam adeò Græcis addicti esse deberent, ut prorsus à Mauritana familia desciendes, nonnunquam & rationes, & experimenta, firma nostræ artis, & ueritatis præsidia, cogantur deferere. Sed ut eò nostra reuertatur oratio unde diuerterat, dicimus auctoritatibus, & experientia freti: Sebestena deiectionis uim habere. Quocirca utiliter dantur ex bile febricitantibus, atque (ut auctores sunt Paulus, Aetius, Psellus, & Actuarius) lingua asperitatem mirificè leniunt: quin & pectori, atque tussi opitulantur: uentris tinea pellunt: urinæ ardoribus à bile, uel salsa pituita prouenientibus maximam opem præstant deuorata triginta, aut quadraginta. ex iure carniū macerata, prima statim mensa, aluum commodissimè citant. præstantiora sunt plena, pinguis, & carnosæ, quæq; sitū non redolent, nec teredinem senserunt. Ceterum quoniam Sebestena nobis **ZIZYPHA**, quæ officinis Iuiubæ dicuntur, in mentem reuocarunt, cum eorum Dioscorides nusquam, quod extet, meminerit, duximus non fore quidem ab re hîc eius historiam & uires diffusius recensere. Arbor itaque est zizyphus pruno paulò humilior, candide contorto, cortice scabro, uitis ferè uinifera simili. Materie oxyacanthæ proxima, radicibus firmis, ac solidis. Spinis ubique fere riget, longis, leuibus, firmis, acutissimisque, colore ex nigro rufescente, quemadmodum, & rami è quibus iuncei quidam processus exeunt, colore pallido, tenues sparti modo, lenti, ac flexiles, spithama longiores, in quibus utrinque per interualla folia exeunt, ut in fraxino, & sorbo, impari tamen exortu, oblonga, non magna, firma, ut in clematide, quam uincam peruincam uocant: & sensim per ambitum serrata. Flores à foliorum exortu nascuntur pallidi, ac muscosi, è quibus bacca exoriuntur oliuarum instar, primum uirides, deinde subalbicantes: posthac aureo colore, & cum ad ultimam uenerint maturitatem rufescentes, in quibus nucleus offeus concluditur oliuæ similis. Pulpa ante maturitatem sunt uiridi, austriusculo sapore referta, at in præmaturis, dulcis euadit, & gustui non ingrata. Quo fit ut zizypha in humiditate, & caliditate temperata habeantur. Galenus, qui (ut nonnulli censent) ea Serica uocat, de eorum uiribus libro secundo de alimentorum facultatibus sic habet. Ne his quidem, quid ad tuendam sanitatem, morbosue profligandos ualeant, testis esse possum. Nam ab insolentibus, ac effrenatis pueris, & mulieribus cibo duntaxat expetuntur. Exiguum præbent alimentum, difficile concoquuntur, ideo stomacho non sunt utilia. Eandem sententiam ex ipso Galeno sumptam reddidit Auicenna, cui tantum illud addidit, quòd ea ad pectoris, atque pulmonis uitia conferant, & quòd quidam (ut ferunt) cum maximè renum, tum etiam uesicæ affectibus prodesse censeant. Verum quoniam (ut diximus) scribit Galenus, nullam se adinuenisse in Sericis facultatem ad corporum affectus curandos, hinc capta occasione Fuchsius iterum digladiatur, honesto quidem studio, non modò cum Auicenna; sed etiam cum cæteris Arabicæ familiæ auctoribus, asserens id omne, quod de zizyphis Arabes suis monumentis commendarunt, omnino falsum esse, & à ueritate alienum. In quo tamen si uitium aliquod Mauritanis adscribendum est, illud quoque Græcis posterioribus adscribendum erit. Quandoquidem constat, Actuarius & Græcum, & medicum peritissimum suo de compositione medicamentorum uolumine, zizypha ad pectoris uitia compositis medicamentis compluribus admiscere, ubi scilicet ex calidorum humorum redundantia morbus emerferit, item eandem in his usurpare, quæ bilem deijciunt. Quod & Nicolaum Alexandrinum in suis compositis medicamentis, persæpe fecisse comperio. Ideoque nil mirum si ad hæc omnia præstare zizypha tradiderit Auicenna: nanque suo lentore, ac sua, qua ægrè permeant, crassitie (ut rei ueritas adstruit) sanguinem crassum reddunt, qui flauæ bilis redundantia tenuior, quam par sit, redditur. Cum itaque tradat Auicenna, zizypha & pectori, & pulmōi prodesse, non temerè quidem eum locutum esse crediderim (ut fortasse aliqui putant) sed illud ea ratione scripsisse, ut in morbis tantum calidis, & acutis intelligendum esset, in quibus medici utiliter zizyphis uti possint & debebant. Id quod eius uerba aperte indicant, cum dicat, quòd sanguinem incrassant. Neque enim erat Auicenna adeò ignarus, ut datis iam præmissis nesciret subinde conclusionem inferre. Sed certè pulchrum, atque tutum esse iudico, quòd quandoque cum mortuis luctemur. Et quoniam (ut sæpe antea polliciti sumus) nulli medicorum sectæ, nec huic magis, quam illi noster animus erit addictus, sed ueritati propagandæ, addam ex prædictis rationibus cum Auicenna, eos, meo quidem iudicio, labi, ac falli, qui zizyphis sanguinem expurgari, ac abstergi contendunt, quique ea ijs commiscunt medicamentis, quæ pectoris affectibus frigiditate obortis parari solent, ut recentiorum nonnulli: qui zizyphis nulla eorum habita ratione ad quoduis pectoris uitium indifferenter utuntur, & plerumque cum maximo ægrotantium discrimine.
- Ceterum an Galeno Serica zizypha sint dubitandum sanè fuerit, cum aliud Plinio fuisse reperiantur lib. xv. cap. xlii. ubi sic habet. Aequè peregrina sunt zizypha & tuberes, quæ & ipsa non pridem uenere in Italiam. Hæc ex Africa, illa ex Syria Sextus Papinius, quem consulem uidimus, primus utique attulit, diui Augusti nouissimis temporibus in castrorum aggeribus sata, baccis similiora, quam malis: sed aggeribus præcipuè decora, quoniam & tecta iam syluæ scandunt. Tuborum duo genera, candidum à colore Sericum dictum. Et lib. i. cap. 25. Ab amygdala, inquit, proximè florent armeniaca, dein tuberes, & præcoces: illa peregrina, hæc coactæ. Item lib. i. cap. 10. Et zizyphæ ait, grano seruntur mense Aprili. Tuberes melius inferuntur in pruno syluestri, & malo cotoneo, & in calabrice, ea est spina syluestris. hæc Plinius. Columella tamen tuborum nusquam, quod legerim, meminit, sed zizyphorum lib. 9. cap. 4. duo tradidit genera, quòd harum floribus maximè delectentur apes, nempe rutilum, & album. Quo fit, ut suspicandum sit, Plinii codicem hoc in loco deprauatum esse. Illud suspicionem auxit, quòd inter Arabes Auicenna, & inter Græcos recentiores Symeon Sethi, duas zizyphi species scriptis mandauerint, & quòd tamen in Plinio una tantum legatur zizyphus. Verum cum Actuarius, Nicolaus Myrepso, & Symeoni Sethi **Ζίζυφα**, **Ζιζυφα**, **Ζιζυφα** (tot enim modis scripta inueniuntur) ea esse uideantur, quæ

Zizyphorum  
consideratio.

Auicennæ de  
fensio contra  
Fuchium.



Galeno serica, eademque Auicenna, Serapioni, alijsque pluribus Mauritanis, mihi quidem statuendum uidetur, Galeno serica non aliud designare, quam zizypha. Ex his præterea omnibus maximum esse argumentum crediderim, in Plinio hic subesse mendam, & illi de zizyphis id adscribendum esse, quod de tuberibus deprauatè fortasse legitur. leguntur zizypha ad calcem Septembris in Autumno, una cum uinceis ramusculis, & in manipulos colligata, Laquearibus suspenduntur, prius diebus aliquot insolata; postremo decerpuntur, & asseruantur in capsulis, ad medicos usus. Sunt etiam qui decerpta & super cratibus, aut tegetibus strata tam diu insolant quousque rugosa fiant. Fructus pruni, qui ῥοκκὴ μύλα Græcis, Pruna Latinis appellantur: Arabibus, Anas, Anas, seu Agias: Italis Prune, & Succine: Germanis, Praumen, Pflaumen, & Kriechen: Hispanis, Prunas, Andrinās, & Amexēas: Gallis, Prune. Fructus uero, qui Græcis recentioribus, μύζα, μύζα, καὶ μύζα p:α, Latinis similiter Myxa, & Myxaria, atque etiam Sebestena Mauritanorum imitatione dicuntur: Arabibus, Sebesten, Motheica, Mukeita, & Mokaita. Vulgò & officinis, Sebesten: Gallis, Sebeste. Fructus præterea, qui item recentioribus Græcis ζίζυφα καὶ ζιζύφα, & Galeno σπίζα, Latinis Zizypha uocantur: Arabibus, Hunen, Zufalzef, seu Hanab: Officinis, Iuiuba: Italis, Giuggiole: Germanis, Rotbustbeerle: Hispanis, Azufecifa, Gallis, Iuiubes.

Nomina.

A R B V T V S.



ARBVTVS.



Κόμπος

A R B U T V S.

C A P. CXXXVIII.

**A**rbutus, siue unedo, arbor est cotoneæ malo non dissimilis, tenui<sup>a</sup> [folio:] cuius fructus pruni magnitudinem implet, nullo intus nucleo. huic memæcylo cognomen est. Maturus ant<sup>b</sup> flauet, aut rubescit: in esu acerosus, stomacho aduersatur, capitisque dolorem mouet.

<sup>a</sup> λεπτοφύλλος  
id est tenui co-  
tice leg. Orib.  
<sup>b</sup> Μεῖον ὑπὲρ  
κίρρον. i. subful-  
uum.

Arbuti confi-  
deratio.

- A**rbutus in Hetruria frequentissima prouenit, ubi uel per hyemem perpetuis uirescit frondibus. Hæc etsi Dioscoridi reddatur malo cotoneæ adsimilis, magis tamen putauerim, ab eo arboris proceritatem representari cotoneæ, quam fo-  
 10 lia, & caudicis corticem. Vel deprauatus fortasse (ut magis suspicor) est hoc in loco Dioscoridis codex: quandoquidem Serapio, Dioscoridis ipsius testimonio, Arbutum non describit in uniuersum cotoneæ malo similem, sed eam tantum proferre folia malo cotoneæ minora. nec scribit tenuia habere folia, ut uulgata habet Dioscoridis lectio. Siquidem, ut palam est Arbuti folia insunt laurinis, & iligneis crassiora. Meminit Arbuti Theophrastus libro I I I. cap. I 6. de plantarum historia, sic inquit. Arbutus, quæ pomum cibo idoneum ferat, magnitudine non nimium præstat: corticem tenuem, tamarici similem habet, folium inter ilicem, & laurum: floret Mense Iulio. Flores singulari appendice parte postrema racematim cohaerent, specie quisque myrto oblongo similis: & magnitudine tantus: non foliatus, concavus, tanquam ouum exalptum, ore aperto. cum autem defloruerit, retinaculum perforatur: quodque defloruerit, tenue, sicut uerticillus circa fusum. Fructus anno integro maturefcit, ut simul hunc haberi, atque alterum flore sponderi contingat. hæc tamen Theophrastus. Quæ in Hetruria nascitur, folia profert laurinis, iligneisue similia, breuiora tamen paulo, crassioraque, colore potius pallido, quam  
 20 uiridi, in ambitu ubique serrata, rubra per medium excurrente costa. Caudex cortice uestitur subrubro, aspero, squamosoque, à quo rami prodeunt rubentiores, ac lauiore. Floret mensibus Iulio, & Augusto, floribus candidis, paruis, lilij conuallij uocati figura, racematim dependentibus. E quibus fructus gignuntur rotundi, sorborum ferè magnitudine: qui primo exortu uirent, deinde flauescunt, maturi uerò rubent, aspero tactu, nullo intus osiculo, fragorum modo, quorum etiam effigiem referunt. Sapor his insipidus, simul & austerus: quinetiam dum eduntur, linguam, & palatum stimulant acerosa quadam substantia, qua exterius conteguntur, ita ut planè acerosi uideantur. His maxime delectatur turdi, & merula. Quo fit, ut hyeme, quo tempore ipsa poma maturitatem sentiunt, eiusmodi aues inibi laqueis, retibus, aliisque aucupii generibus facile capiantur. Arboris folia coriariis expetuntur. Sunt qui credant, arbutum maximam opem præstare aduersus pestem. Quamobrem aquam, quæ ex folijs extracta sit, admisto osse in cerui corde reperto, ubi statim morbus inuasit, magno (ut ipsi aiunt) iuuamento egrotantibus exhibent. Arbuti meminit Galenus lib. V I I. simplicium medicamentorum, ubi paucis in-  
 30 quit. Arbutus arbor ipsa qualitate acerbata una cum fructu est. eum memecylum nuncupant. Est autem hic, & insensus stomacho, & capiti dolorem inferens. Huius arboris nomen Græcum est κόμπος: Latinum, Arbutus: Arabicum, Hatiladib: Italicum, Albatro: Hispanis, Madronho, aut Madromeiro: Gallis, Arbouces.

Arbuti usus, &  
uires.

Nomina.

Ἀμυγδαλί.

A M Y G D A L A E.

C A P. CXXXIX.

- A**mygdalæ amaræ radicem tritarum decoctum uitia cutis in facie corrigit. Illitæ nuces idem munus præstant: menses admotæ ciunt: capitis dolori auxiliantur, illitæ fronti, aut temporibus cum aceto, uel rosaceo: epinyctidas sanant ex uino: item putrescentia ulcera, & quæ serpunt, & morsus canum cum melle. Earum autem esu dolores finiuntur, aluum emolliunt, somnum faciunt, urinam ciunt:  
 40 contra sanguinis reiectiones cum<sup>a</sup> amylo, & mentha assumuntur: renum uitiis, & pulmonum inflammationibus<sup>b</sup> [ex aqua in potu, aut eclegmate cum resina terebinthina dantur: calculosis, difficilique urinæ in passu auxiliantur: & illinctu cum melle, & lacte hepaticis, tussi, & inflationibus coli, & nucis auellanae magnitudine. quinis, septenisue præsumptis, ebrietatem non sentiunt potiores. Vulpes si cum quadam esca eas uorauerint, emoriuntur. Gummi eius calfacit: & adstringit: reicientibus sanguinem, potum auxilio est: impetigines, quæ summum corpus occuparunt, illitum cum aceto tollit: tussi uetustæ cum diluto uino potum medetur: calculosis cum passo bibere prodest. E nucibus Græcis, dulces cibo idoneæ, sed multò minus ualent in remediis, quàm amaræ: attamen extenuant, urinam ciunt. Recentium seu cum suo putamine, humida stomachi uitia emendantur.]

<sup>a</sup> Κατὰ. σὺν  
ἀμύλον λευκο-  
τάτα. i. cum  
amylo albissi-  
mo.

<sup>b</sup> Conclufa  
Orib. non le-  
git.

<sup>c</sup> Μαύν &  
Drag. καρύν,  
simpliciter.

- A**mygdalæ tam dulces, quàm amaræ fructus sunt ubique uulgò notissimi. Differunt tamen inter se: nam amaræ maiore  
 50 excalfaciendi, exiccandiue facultate præditæ sunt, quàm dulces. quo fit, ut etiam dulcibus longè præferantur ad crassos, pituitososque humores expectorandos. Arbor est Amygdalus, spectata satis proceritatis, caudice crasso, raro tamen, recto, cortice aspero, paucis radicibus, siquidem plurimum singulari nititur radice, robusta, grandi, altè descendente. Folia habet persico per omnia similia, cui quoque tota æmulatur planta, nam & flores in amygdalo spectarentur, quales in Persico, nisi huius saturatori purpura rubescerent. Floret uere incobante. Noces edit cordis figura, quæ antequam obdurescant, integræ cum putamine comeduntur, & præsertim ab utero gerentibus. Sunt enim gustui non ingrata. Duplici conteguntur putamine, quemadmodum iuglandes. Leguntur Augusto mense ad finem æstatis; cum extima earum tunica debiscit. Tractu gaudent calidiore. quo fit ut in Apulia, Siciliaque optimæ, copiosissimæque proueniant. Galenus dulces paucis perstringens lib. I I. de alimentorum facultatibus, sic inquit. Amygdalæ nihil prorsus adstrictoriae facultatis sortitæ sunt: sola enim extenuandi, atque abstergendi ui pollent: quæ tum uiscera purgant, tum humorum è pulmone, ac thorace excrea-  
 60 tus molliuntur, ac promouent. Et de utroque Amygdalarum genere differens lib. V I. simplicium medicamentorum, primò

Amygdalarū  
consideratio.Amygdalarū  
uires ex Gal.

Z 4

amaras,



## AMYGDALAE.



amaras, deinde dulces prosequitur his uerbis. Amygdala, quæ quidem palam amara sunt, omnino extenuandi uim possi- 10  
 dent: quod & qualitas ipsa indicat, & experientia comprobat. Ac de amarâ quidem qualitate in quarto horum commenta-  
 riorum proditum est. Ceterum duo experientia exempla proponi satis est, unde uim eorum possis discere. Siquidem ephelim  
 expurgant, & excreationibus ex pectore, pulmoneque crassorum, lentorumque humorum impendio conferunt. Porro  
 hæc ostensa sunt genere quidem incidentis, specie uero extergentis esse facultatis. Quin & quod per accidens facultatem  
 item habeant ab obstructione liberandi, & ipsum supra demonstratum est, sed & experientia monstrat: nam in iecore cras-  
 sorum, uiscosorumque humorum in extremis uasis impactorum obstructiones abunde expurgant, expediuntque. Quin & la-  
 terum dolores ab huiusmodi causa natos, & lienis, & coli, & renum sanant. Porro & ipsa arbor uniuersa similem sortita  
 uim est. Nam huius radices coctæ, atque illitæ ephelis purgant. Quotquot uero sunt amygdala dulcia, & ipsa leniculam  
 amaritudinem possident, quæ tamen dulcedine superante occultatur: ceterum id temporis spatium clarum fit. Demonstra-  
 tum



rum autem retrò est, qualitatem dulcem moderate esse calidam. hætenus Galenus. Amygdalæ, ut Theophrastus, & Plinius prodidere, ex amaris dulces fiunt, si circumfosso stipite, & ab ima parte circumforato, defluens undique humor abstergetur. Et contrà, dulces amarescunt, si primo germinatu tenella arbores à pecore decacuminentur. Amygdalæ (ut etiam tradidit Galenus) non multum suppeditant alimenti: quanquam eis plerique utuntur & ad roborandam uenerem, & ad reficiendas uires. Amaræ Gallinas, & Gallinaceos necant, si ab ijs deuorentur. Eadem contrita, & fronti, temporibusque illite, capitis dolorem mulcent, & somnum conciliant, & præsertim, si aqua Verbenacæ excipiantur. Hæc ut Græcis ἀμυγδαλαι, ita etiam Latinis Amygdalæ uocitantur: Arabibus, Iauz, Kauz, seu Lauzi: Italis, Mandorle: Germanis, Mandelkern: Hispanis, Almendras: Gallis, Amandes: Boemis Mandly.

Nomina.

† In uulgatis Græcis exemplaribus hic non legitur ἡ μένθη, id est, & mentha. Verùm diſtinctionem hanc uertit Marcel. Ius ex antiquis codicibus, quos habuisse testatur. eam quoque & Oribasius, & Serapio ex Dioscoride transcribunt. Quæ uerè Dioscoridis lectioni adstipulantur: ita hoc loco mentham addendam esse putauimus.

## P I S T A C I A.



P I S T A C I A.



ΠΙΣΤΑΙΑ.

PISTACIA.

CAP. CXL.

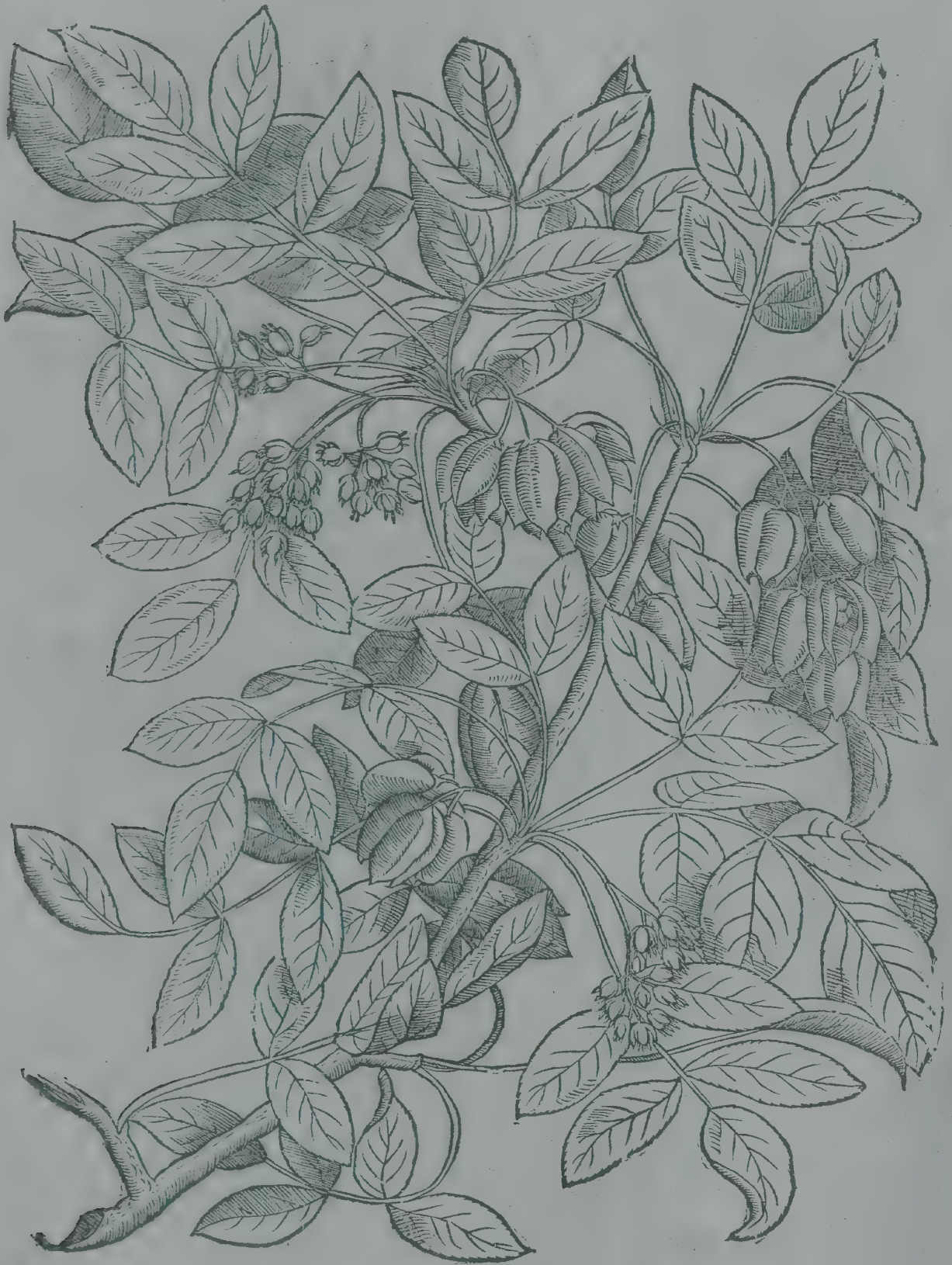
**P**istacia, quæ constat in Syria gigni, pineis nucibus similia sunt, & stomacho amica. Trita cum uino contra serpentium ictus profunt, siue edantur, siue bibantur.

Pistaciorum  
consideratio.

**P**istacia, quorum est communis in officinis usus, ex Syria Venetias importari solent. Quæ & è Syria (ut Plinius auctor est) Lucius Vitellius censor in Italiam primus intulit, cum legatus in ea prouincia fuisset, nouissimis Tyberij Caesaris temporibus. Horum arbores Venetijs, Caieta, Neapoli, & in alijs Italiae locis uidimus, Tota arbor Terebintho similis est, folijs colore ex uiridi in luteum inclinante, Terebinthi modo, è ramusculis utrinque emergentibus. Noces racematim

10

## STAPHYLODENDRON.



prodeunt



- prodeunt e ramorum extremitatibus . rufa exterius tunica & odorata : albo sunt putamine , facie unguentaria glandi simili . Internus nucleus cuticula contegitur rufa . Atqui medulla uirescit , sapore pineæ nuci proximo , sed odoratiore . Quo fit ut legitimam Indicam Theophrasti Terebinthum , Pistaciam arborem nulla dubitatione esse censeam , ut superius de Terebintho agentes latius diximus . Etenim nota tam perspicua sunt , ut id negare nemo cum ratione possit . His accedit Athenæi testimonium . Quippe qui libro XI III . ca . XX . Dipnosophistarum . Nicander colophonius , inquit , in Theriacis Pistacio rum meminit sic inquit . Phistacia affimiles truncos onerare uidebis prorsus Amygdalinis . Meminit de his & Possidonius Stoicus lib . historiarum tertio , his uerbis . Ipsum fert Persia , Arabia , & Syria , ac Bistacium uocant . Fructus racematus est , albo cortice , ac longus lachrymisque similimus , atque uuarum modo uicissim coheret . Quæ interius sunt , uirent , minusque bonum habent succum , quam uix Pineæ , at melioris sunt odoris . Fratres uerò , qui Georgica conscripserunt , hæc inquit , & Fraxinum & Terebinthum , quæ Syriacè Pistacia uocantur : atque hi per p Pistacia dixerunt , cum tamen Nicander aspirauerit , dixeritque phistacia . Hæc ut lib . I . de alimentorum facultatibus scriptum reliquit Galenus ) parum præbent alimenti ; tametsi infarctas humore iocineris uias expediant , & à uitijs liberent . Porro an stomacho noxia sint , an utilia , an aluum molliant , an adstringant , nullum huius rei certum habere testimonium scribit Galenus . Cuius sententia refragatur Auicenna , qui cum palam , & nominatim Galenum refellere nollet , libro secundo hæc dicendi ratione utitur , his fere uerbis . Inquit quidam , non inuenio , quod Pistacia stomacho profint , aut sanè officiant . Ego autem dico , quod nauseam disentiunt , & uentriculi os roborant . Argumento est subamara , subausteraque qualitas , quæ gustu in ijs deprehenditur . Hæc igitur ratione freti medicorum nonnulli , non modò ad iocineris infarctus Galenum secuti pistacia exhibent , sed ad iecur ipsum , uentriculumque roborandum , ea tam cibis , quam medicamentis immiscet : quin & ad conciliandam uenerem , & ad pinguedinem inducendam macie , & marasmo affectis commendant . Quibusdam in locis pistaciorum syluestrium nomine appellantur cuiusdam arboris fructus , quam Plinius libro , & capite XVI . STAPHILO-
- 10 inquit , & Fraxinum & Terebinthum , quæ Syriacè Pistacia uocantur : atque hi per p Pistacia dixerunt , cum tamen Nicander aspirauerit , dixeritque phistacia . Hæc ut lib . I . de alimentorum facultatibus scriptum reliquit Galenus ) parum præbent alimenti ; tametsi infarctas humore iocineris uias expediant , & à uitijs liberent . Porro an stomacho noxia sint , an utilia , an aluum molliant , an adstringant , nullum huius rei certum habere testimonium scribit Galenus . Cuius sententia refragatur Auicenna , qui cum palam , & nominatim Galenum refellere nollet , libro secundo hæc dicendi ratione utitur , his fere uerbis . Inquit quidam , non inuenio , quod Pistacia stomacho profint , aut sanè officiant . Ego autem dico , quod nauseam disentiunt , & uentriculi os roborant . Argumento est subamara , subausteraque qualitas , quæ gustu in ijs deprehenditur . Hæc igitur ratione freti medicorum nonnulli , non modò ad iocineris infarctus Galenum secuti pistacia exhibent , sed ad iecur ipsum , uentriculumque roborandum , ea tam cibis , quam medicamentis immiscet : quin & ad conciliandam uenerem , & ad pinguedinem inducendam macie , & marasmo affectis commendant . Quibusdam in locis pistaciorum syluestrium nomine appellantur cuiusdam arboris fructus , quam Plinius libro , & capite XVI . STAPHILO-
- 20 DENDRON nominat , etsi à pistacijs effigie , & sapore plurimum dissideant . Planta hæc humilis est , folio sambuci , materie admodum imbecilli , floribus albicantibus racematim dependentibus , quemadmodum & fructus : qui folliculis prouenit , rufo colore , ciceris effigie , maior tamen : in quo subuirens nucleus includitur , sapore dulcis , sed nauseam commouens . Sapore pistacijs similes sunt Pinei nuclei , qui in strobilis includuntur . Hi enim ( ut loco citato tradidit Galenus ) corpus alunt , bonum procreant succum , sed crassum , tametsi agrè concoquantur . Verum , si Auicennæ etiam credimus , digerunt , leniunt , resoluunt , ac impinguant . Pro sunt præterea pulmonum uitijs , purulenta excreantibus , & tussi molestatis : sed priusquam edantur , aqua calida macerare eos oportet , alioquin uentriculum ledunt . Semen augent , & uenerem excitant . Re- nes , & uescicam non modò expurgant , sed etiam roborant , eorumque ulcera prohibent . Urinæ stillicidio opem mirifice præstant . Quam ob causam strobilini nuclei apud recentiores medicos infrequentissimo habentur usu ad huiusmodi affectus .
- 30 Quæ nuces Græcè Πισάμια , Latine quoque Pistacia , & Pistacea appellantur : Arabicè , Pistech , aut Festuch : officinis & Barbis , Pistici : Italis , Pistacchi : Germanis , Vuelsch Bimpernus : Lin . Hispanis , Alhocigo : Gallis , Pistaches : Boemis , Pistacya .

Staphylo-  
dron.

Nuclei pinei  
uires.

Nomina.

Κάρυον βασιλικόν.

NVX IVGLANS.

CAP. CXLI.

- NVces Iuglandes , quas nonnulli Perficas uocant , sunt difficiles concoctu , stomacho inutiles , bilio-  
sa , capitis dolorem inferentes , tussientibus inimicæ : uomituris tamen ieiunio in cibo aptæ . Cum  
ruta uerò , & caricis præsumptæ , & à summo cibo , uenenis resistunt , nec minus si à ueneni haustu co-  
medantur : largius esitata , tinea latas pellunt : illinuntur mammarum inflammationi , abscessibus , lu-  
xatisque , cum mellis exiguo , & ruta : cum cepa autem , sale , & melle , canis , hominisque morsui profi-  
ciunt : tormina , cum calyce suo perusta , & umbilico admotæ , sedant . Putamen combustum , tritumque  
40 in oleo , & uino , infantium capite peruncto , nutrit capillum , alopecias replet . Siftunt menses nuclei usti ,  
si triti ex uino admoueantur : iidem è ueteribus illiti carbunculis , gangranis , & ægilopiis medentur : alo-  
pecis commanducati , & impositi præsentis sunt remedio . Nucibus tuis oleum exprimitur . Recentes  
stomacho innocentiores sunt , utpote suauiores : itaque allio mistæ eximunt acrimoniam . liuores in cor-  
pore illitu tollunt .

- NVces Iuglandes , quæ in communi sunt usu , itemque arbores , à quibus eduntur , omnibus uulgò notiores sunt , quam ut  
à nobis representari debeant ; cum nulla arbor Nuce ubique frequentius occurrat . Hæc Latinis Iuglandes , quasi Io-  
uis glandes interlisis literis appellantur . Quo nomine primo mundi æuo eas appellatas esse , plures tradidere auctores .  
50 Quippe cum homines primum glandibus tantum diu uictitassent , inuenta tandem arbore , quæ nuces ferebat , degustato nu-  
cleorum sapore , horumque dulcedine mirum in modum affecti , nuces Iouis glandes ob excellentiam appellauere . Iuglan-  
dium arbor prægrandis spectatur . Caudice procero , ac crasso , ramis multis , ingentibus , & longè lateque se se diffundenti-  
bus . libro uestitur cinereo , crasso , ac rimoso . Radicibus nititur prælongis , robustisque . Frondibus pluribus utrinque ab eo-  
dem pediculo exeuntibus , ut in Fraxino , oblongis , & grauiter olentibus . Vere incohante in ipsa prima germinatione , In-  
los edit , siue paniculas , quæ breui flaccescentes decidunt : tum super horum pediculo flos emergit herbaceus , totidemque ca-  
liculacea tegumenta , quot flores petiolo contrahuntur , singulisque his , singula includuntur nuces , duplici obductæ muni-  
mento . & ( ut Plinius inquit ) puluinato primum calice , mox ligneo putamine . Crispo intus nucleo , quadripartitoque , callo-  
sa intercedente membrana . Genera Iuglandium plura , quæ cum forma , tum putaminis duritia , fragilitateque dignoscuntur .  
Præstant oblonga , putamine albicante , ac fragili albo intus nucleo , putamini haud hærente , & gustu dulci . Iuglandes  
60 aquas odere , Montes amant algoris cupida . Leguntur incohante autumno , perticis excussa . Et siccantur in umbra , exuto ex-  
teriore indumento . De ijs differens Galenus lib . VI I . simplicium medicamentorum , ita scriptum reliquit . Nucis arbor tum  
in folijs ,

Nucum Iuglã  
dium confid.

Iuglandium ui-  
res ex Gal.





in folijs, tum in germinibus adstrictionem quandam possidet: ceterum evidentem, multamque in nucis putamine recenti pa- 10  
 riter & sicco, proinde eo tinctorum quoque uti solent. At nos eius expressi succo similiter, ut mororum, & ruborum in mel-  
 le decocto, uice stomatici medicaminis utimur, & ad omnia reliqua adhibemus, ad quæ modò dicti succi conuenire censentur.  
 Porro nucis ipsius id, quod edendo est, oleosum est, & tenue: itaque ob id etiam facile exprimitur, & quò diutius reconditum  
 fuerit, magis tale efficitur. Quamobrem oleum ex eo inueterato exprimere liceat. Tunc sanè admodum fit per halitum eua-  
 poratorium. Itaque quidam eo gangrenas, & carbunculos, & ægilopas sanant, ac nonnulli ad *νευρόποτα*, hoc est, nervorum  
 uulnera utuntur. Et lib. I I. de alimentorum facultatibus sic inquit. Habet Iuglans & adstringentis qualitatis non exiguum  
 quæ temporis processu marcescit, degenerante tota eius substantia in pinguem succum, adeò ut cibo prorsus fiat inidonea,  
 quòd ueteri oleo, sua pinguitudine adsimilis appareat. Viridis autem, atque etiànum humida, neque adstringentis quali-  
 tatis, neque oleosa conspicuè est particeps: sed magis est quodammodo *ἀραιά*, id est, qualitatis expers: quod saporis genus  
 aqucum



## NVX INDICA.



**I**o aqueum ( ut dixi ) uocare consueuimus . Iuglans facilius , quàm auellana concoquitur , stomachoq̃ue utilior est , & multò magis , si unà cum caricis edatur . Proditum autem est à plerisque medicis , si ambo hæc cum ruta ante alios cibos sumantur , hominem non magnopere à lethalibus pharmacis lædi posse . Constat præterea humidæ deiectioni magis , aridas uerò minus conuenire . Non pauci quoque cum garo iuglandes præsumunt , uentris subducendi gratia . Ad hoc autem uirides aptiores sunt , utpote quæ adstringentis qualitatis minùs participes sunt . Quin & aridarum quoque , ubi prius in aqua fuerint maceratæ ( ut nonnulli faciunt ) similis , ac uiridum facultas habetur . hæc Galenus . Cæterùm Iuglandes uirides decerpæ mense Maio , uel In-  
nio appetente , antequàm earum putamina obduruerint , saccharo , uel melle asseruatæ stomacho utiles euadunt , & ori non in-  
gratæ . Iuglandium iuli , qui mense Martio prima germinatione erumpunt , sicci et in puluerem contriti , & ex uino albo poti-  
drachmæ pondere , feminis strangulatæ uulvæ affectis mirificè prosunt . Fit quoque è nucibus oleum , quo ad Lucernas utun-  
tur Insubres , quinetiam pictores , & fabri lignarij , ubi splendorem suis operibus addere uolunt . Haustum hoc quinque aut sex

Iuglandes con-  
dicæ.

À a

unciarum



Nucis Indicæ  
confid.

unciarum pondere, flatus potenter dissipat, quo fit, ut in coli affectibus à flatu genitis plurimum afferat auxilij. Illitum tumores discutit & contractos nervos emollit, addita præsertim calce lota. Antiquum uerò scabiem sanat. Sed quoniam sermo nobis est de nucibus, cum Dioscorides, Galenus, ac ceteri posteriores Græci de Indicis, Myristicis, Metellis, ac Vomocis nihil, quod constet, memoriæ prodiderint, hinc ea non dissimulanda putavi, neque alienum duxi recensere, quæ de ijs ex Mauritaniarum monumentis, & recentiorum quorundam historijs sum consecutus. Sed primò de Indicis dicamus. Noces igitur INDICÆ myropolijs omnibus uulgatissimæ, fructus sunt arboris cuiusdam (ut Mauritani auctores sunt) palmæ effigie, prægrandes, magnorum melonum instar, ab arbore dependentes: nanque magna inuolucrorum mole obteguntur. Cortex ijs extirius colore constat in atrum rufescente, subdurus, tenax, callosusque: intus uerò uillosa materie compactus, quæ manibus extrita in capillamenta fatiscit. Subtus est putamen triquetrum, uillosum, barbatumque, cornu instar prædurum, eiusdem ferè coloris nucleum continens, cui anserini magnitudine, intus concavum: substantia illi pinguis, crassitudine semidigi-

10

## NVX MYRISTICA.





tali, duriuscula, tenax, callosaque, albicans, sapore dulci, butyrum referens: tenui sed aspero obteſta cortice, putaminis colore. Probantur recentes, eaque præſertim, in cuius concavitate liquor quidam dulcis includitur: ſiquidem hoc argumento recentiores facile cognoscuntur. Excalfaciunt ſecundo abſceſſu, humectant uerò primò. In cibis ſumptæ, etſi noxium admodum ſuccum non gignant, uentriculo tamen laborem inferunt: ſemen auget, & uenerem excitant. Oleum, quod è nucibus Indicis exprimitur, utiliter hæmorrhoidibus inungitur, oleo præſertim admixto, quod è perſicorum nucleis elicitur: per ſe illitum lumborum, & genuum dolores mulcet, & uentris animalia pellit. Quod uerò recentes nuceſ preſſæ ſtillauerunt oleum, denſum eſt, candidum, & pingue: in ſumma ſubſtantia, qualitate, ſapore, ac denique facultatibus butyro non diſſimile, ſed longè melius ſubminiſtrat alimentum. Præſtat idem inunctum ad neruorum dolores, quinetiam peſtus lenit, non modo illitum, ſed etiam hauſtum. Raucedini opitulatur, macros impinguat, ſemen auget, & induratos articulos emollit. Nux

Oleum ex nucibus Indicis.

10 Indica latiore ſagina corpora reſcit. Idcirco ſtrigoſas mulieres mirum in modum impinguat, & ad craſſitiem reducit. hætenus de Indicis. His ſuccedunt MYRISTICÆ, quæ uulgò officinis ob odoris præſtantiam Muſcatæ, quaſi moſcatæ dicuntur. Hæ (ut referunt ij, qui Indica litora perlustrarunt) proueniunt copioſiſſimæ in inſula quadam nomine Badan: ibique eas proferunt arbores quædam noſtratibus perſicis hæud abſimiles, anguſtioribus tamen folijs, ac breuioribus. Fructus noſtratibus nucibus adhuc in arbore exiſtentibus perſimiles ſunt. Siquidem primò craſſo, ac uiridi cortice conteguntur, cui deinde ſubeſt nux ipſa, duro ſatis putamine occluſa, noſtrate tamen tenuiore, quo fracto Macis apparet rubicundus reticulæ inſtar nucleum circumueſtiens, quem myrſticam, moſcatamue nucem uocamus. Id quod palam faciunt myrſticæ nuceſ, quæ ſaccaro, aut ſiliquarum melle aſſernatæ, integræ ex India ad nos conuehuntur. Haſ, cum ſuo tempore matureſcunt incolæ legunt certatim, & quàm quiſque poteſt uberius, quoniam ſunt ibi omnia communia. Arbores abſque cultu, ſuppeditante tantum natura, ſuos fructus edunt. Myrſtica nuceſ ſuo maci, tanquam rete comprehenſæ, Venetijs in officinis quàm

Nucis myrſticæ conſid.

20 plurimis uiſuntur, duro putamine concluſa, auellanaſum modo, colore ſubnigro: quo fracto compaſſilis ſubeſt globulus, nucleuſ uice, & iſ eſt nux Myrſtica, quam uſurpare ſolemus. Præferuntur recentes, quæ nullam præſenſerint cariam: item ponderoſæ, farctæ, præpingues, humore redundantes, ita ut adaſta acu conſeſſim è uulnſculo exeat humor. Siccant (ut Mauritanii ſcribunt) & excalfaciunt ordine ſecundo completo. Adſtringunt, oris ſuauiſſimam commendant, & foetentis animæ uirus commanſæ abolent: lentigines in ſucie emendant, uiſum acuunt, uentriculum & iecur roborant: lienem abſumunt, urinam ciunt, fluentem aluum ſiſtunt, ſtatus diſcutiunt, & frigidiſ uteri aſſectibus mirificè proſunt: & ut in uniuerſum dicā, facultas eiſ eadē, quæ & caryophyllis. E recentibus prius contuſis, & in cacabo calefactis prelo exprimitur liquor, qui refrigeratus cere nouæ inſtar concreſcit, fragrantiffimum ſpirans odorem, neruorum & articulorum diuturnis doloribus à frigore excitatis utiliſſimus: quin & ueneris munitionibus maxime expetit. Mulcet mirificè myrſtica nux uentriculi dolores, ſi trita decoquatur ex rhodomellis ſenis uncijs, & aqua uitæ binis, quouſque aqua euaneſcat. Nanque ſi huiſce liquoris colati

Myrſticarum uires.

30 tria coſealaria quotidie dentur ieiunis, proculdubio iuuabuntur, ubi cauſa à frigidiſ oriatur excrementis, aut à flatu. Præſtat eadem ad flatuoſos uteri cruciatus, hoc modo. Coquitur una craſſiuſculè tuſa, cum matricariæ radicibus, ex ſenis uncijs uini albi generoſi ad tertias. Deinde percolatur decoctum, & additiſ ſacchari duabus drachmis propinatur. Myrſticas nuceſ ueteribus Græciſ ignotas fuiſſe illud fidem facit, quod Theophrastus, Dioſcorides, & Galenus earum, quod in ſuis monumentis legerim, nuſquam meminerint. Quare & hic quoque aſſerere non dubitauerim, macerem (ut in eiſ mentione diximus) Dioſcoridi, & Galeno myrſticæ nucis florem eſſe nequaquam. Nam ſi ad eoſ floris cognitio perueniſſet, ueri quidem ſimilimum eſt, quod etiam fructus notitiā habuiſſent: quos, certò ſcio, ob ſuas admirabiles facultates, & naturæ dotes nunquā ſcriptis diſſimulaſſent. Præter odoratas, eas etiam nuceſ memorant Mauritanii, quas VOMICAS, & METELLAS

Nuceſ uomicæ, & metellæ.

40 uocant, in quibus cenſendis, me antea in errore uerſatum eſſe, nunc primum intelligo. Credideram enim nuceſ, quas Vomicaſ ſeplaſiæ uocant, genuinas eſſe Methellæſ, nec id tamen ſine adſtipulantibus indiſcijs. At qui quum diligentius legerem apud Auicennam Nucem Methel craſſiſ, ac breuibſ rigere aculeiſ, & ſemen ferre Mandragoræ ſimile, non potui me ipſum non accuſare. Siquidem non iſ ſum, qui (ut multi faciunt) uelim mihi potius, quàm ueritati aſſentiri, & ſtudioſæ imponere poſteritati. Hinc itaque factum eſt, ut priore mea renocata ſententia, eorum proruſ inhaſerim opinioni, qui nucem Methellam Stramonij fructum eſſe affirmant. Siquidem iſ præter id, quod nucis imaginem reſert, & aculeiſ craſſiſ, ac breuibſ riget, mandragoræ etiam ſemen ſimile habet. Nec dubito, quin fructuſ ipſe, ac etiam tota planta ſoporiferæ ſint facultatiſ. Nam & ipſa planta facieſ ſolanis non abſimiliſ, & odor illiuſ grauſ, id quidem manifeſto indicare uidentur. Caterum hinc quoque conſpiciunt alijs, Vomicaſ nucem, quam uocant, non eſſe genuinam. Quandoquidem (ſi Auicennæ, & Serapioni credimus) Vomica nux, Methellæ aſſimiliſ eſſe debet, ſed aculeorum uice (ut Serapio inquit) nodiſ quibuſdam reſerta. Quibuſ non ſolum uulgaris Vomica caret, ſed nullam proruſ nucis faciem reſert. Itaque hanc Caninam, non Vomicaſ poſthac appellare licebit, quod Canes deuorata, parua temporis mora interimat. Sunt & aliæ quædam nuceſ, quas quidam methellæſ pu-

50 tant, Myrſticarum magnitudine & colore. At qui non omnibuſ eadem eſt facieſ: quippe quod aliæ rotundæ ſint, altera parte ſeſſileſ, aliæ oblongæ. Conteguntur hæ capillaceo quodam inuolucro, in acutum deſinente, colore ſubſtano, ut quiſpiam uidere poterit ex earum imagine, quam hic appingi curauimus, ut alijs quoque Medicæ materiæ ſtudioſi ſuam de hiſ ſententiam proferant. Nuceſ Farſalach Conſtantinopoli uocari eas, ſcripſit ad me Gulielmuſ Quacelbenus, Medicuſ inſignis, ut latiuſ in Epiſtoliſ antea nobiſ ſcriptum eſt. Ego uerò haſ Indicaſ crediderim eſſe Auellanaſ, Serapioni Fauſel appellataſ. Nam illiſ omnibuſ notis correſpondere uidentur. Videtur haſce nuceſ rectè agnouiſſe Matthæuſ Syluaticuſ, quippe qui de hiſ ita ſcriptum reliquerit. Fauſel, ideſt Auellana Indæſt ſimillima nuci Muſcatæ, niſi quod pars una eſt plana, altera eminentior, ita ut poſſit ſtare erecta, ſicut calculuſ, qui in ludo dicitur pedes. In cæteriſ intuſ & extra nuci muſcatæ ſimiliſ eſt, ſine odore, & ſine ſapore. Naſcitur incluſa in quadam lanugine, ſimili folliculo ſerici. Multotieſ fertur inter alias ſpecies à Calucut, & ego uidi ipſam in ſuo folliculo. Hæc ille. Auellana huiſce planta, (ut Serapio eſt author) eſt ſimiliſ Nera-gilideſt Nuci indica. Refrigerat & ualèter adſtringit: proinde membra corroborat, confert calidiſ morbiſ quibuſcuque tam bibita, quàm exteriuſ illita. Decoquitur in uino ad dentium dolores, & fluxionem. Siquidem ſi eo calido foueantur, non ſo-



## NVX METEL.



lum eorum dolores mulcet, sed commotas firmat, gingivas laxas stringit, & fluxiones inhibet. Illinitur quoque utiliter ad 10  
 palpebrarum scabiem. Additur in collyrijs, quæ parantur ad oculorum inflammationem. Sed alia est *Auellana Indica*,  
 quam mihi dono dedit *Iacobus, Antonius Cortusus*, patritius *Patauinus*, rei plantariæ peritissimus. Siquidem hæc longè  
 alia est, cum facie, tum magnitudine, ut ex eius imagine, quam hic appinximus, quispiam uidere poterit. Contegitur hæc pu-  
 tamine exteriori cardamomi maioris putamini simili, sed duriore, compactiore, & colore magis obscuro: magnitudine lu-  
 glandis, viridi adhuc putamine circumtectæ. In eo itaque *Auellana* concluditur, oblonga utraque parte acuminata, dorso  
 arcuato, & inferiore parte lata, ac sessili, ossæ contectæ duro, leui, castaneæ colore, in quo nucleus concluditur solidus,  
 eiusdem ferè figuræ, tenui albaque membrana circumuestitus, dulciq; intus medulla, & ipsa quidem albicans. Atqui de eius  
 facultatibus, nihil hæcenus compertum habeo. Ceterum, dum hæc scribo, altera quoque comparuit *Indica Auellana*, su-  
 periori longè minor, ab eodem *Clarissimo Cortuso* mihi *Patauio* missa. Est itaque hæc, suo tegumento exempta, quod læ-  
 ne molleque



## NVX AVELLANA.



IO ue molleque est, colore subpallido, nec folio Palmae crassius glandis acuminata, aut Myrobalani flavi ferè figura, duro putamine, colore vulgaris Auellanae, oblongo intus nucleo, pumilam amygdalam referens, ut ex eius hîc imagine omnibus palam fiet. Sed quoniam scribenti mihi de Nucibus omnibus ANACARDIA sese obtulere Græcis ueteribus ignota, cum & ipsa in officinarum usu expetantur, de eis quoque uerba facere ex Arabum testimonio, non quidem ab re fore duximus. Sunt igitur Anacardia (ut testis est Serapio) fructus cuiusdam arboris auicularum corculis non dissimiles, unde & nomen, colore etiamnum cordis modo rufescente, cum scilicet ab arbore decerpuntur. Inest ijs liquor mellis crassitie sub cortice residens, sanguinis modo rubicundus, sub quo est & nucleus parua amygdalæ effigie. Nascuntur in Sicilia montibus, qui continue igneas eructant flammæ. Excalfaciunt, & exiccant tertio excessu. Præstat in medicina liquor; etsi myropole communi errore & cortice, & nucleo utantur. Anacardia (ut aiunt) labantes reuocant sensus, memoriæ iacturam resarciunt, & nervorum, & cerebri affectibus, quos frigida causa attulerit, auxiliantur: nihilominus sanguinem exurunt, & cutim ulcerant.

Anacardij mē  
tio, & uires.



## AVELLANA INDICA.



Nomina.

cerant. Quare Anacardiaci iuuenibus noxia sunt, cum & adurant, & deleteria facultate non uacent: cui tamen remedio est 10  
 lac affatim potum, & oleum ex eorum nucleis expressum. Haftenus de uarijs nucibus, nunc earum nomina sunt nobis red-  
 denda. Noces communis usus Graeci uocant 'καρύα ελασινία': Latini, nuges Iuglandes: Arabes, Ieuz, Leuz, aut Giauzi: Itali,  
 Noci: Germani, Nussen, & Vuelschnusz: Hispani, Nuezes: Galli, Noix. Nux uero, quae ex India desertur, recentioribus  
 Graecis καρύον ινδικόν appellatur: Latini, Nux Indica: Arabibus Neregil, Dabig, seu Giauzi ialbēd: Italici, Noce d'India: Ger-  
 manis, Indianisch nusz: Hispanis, Nuez de las Indias: Gallis, Noix d'Indie. Nux deinde, quae μοσχονάριον, μοσχοναπόδιον, κα-  
 ρύον μυρισκόν, ή καρύον αρωματικόν Graeci, Nux myrsifica, aut Nux moscata Latine dicitur: Ieuzhaue, Iusbague, seu Giauzi  
 ban, Arabicè: Noce moscada, Italicè: Muschat nusz, Germanicè: Nuez de especie, Hispanicè: Nois muscades, Gallicè. Nux  
 praeterea, quae Arabibus Leuz alkei, seu alke, officinis ac Barbaris Nux uomica, & Italici Noce uomica nominatur. Nux de  
 nique Arabica uoce Leuz alrachaba dicta, Latina Nux metella: Barbara, Nux Methel: Italica, Noce metella nuncupatur.  
 Quod autem ανανάριον Graeci, Latini item Anacardium dicunt: Arabes, Baladar, seu Beladur: Hispani, Anacardo. 20

Κάρυα ποντική.

NVCES AVELLANAE.

CAP. CXLII.

NVces auellanae, quas & leptocarya uocant, stomacho infestae sunt: ipsae tamen tritae, & in aqua mul-  
 sa potae, tussi ueteri in edentur: tostae, & cum exiguo piperis potae, destillationem concoquunt. Cre-  
 matarum cinis cum axungia, aut adipe urfi perunctus, alopecii capillum reddit. Aiunt nonnulli usta  
 earum putamina, & in cineris speciem redacta, cum oleo, caesiorum oculorum pupillas infantibus deni-  
 grare, perfuso sincipite.

Auellanarum  
confid.

Auellanae nuges ideo Graecis Ponticae dictae sunt, quod in Graeciam (ut Plinius inquit) e Ponto primum allatae fuerunt. 30  
 In Italia tamen & in urbanarum, & in syluestrium genere numerosae reperiuntur. Ceterum ex domesticis aliae oblon-  
 gae, aliae rotundae sunt: ueruntamen oblongae & praestantiores, & gustui gratiores esse constat; & illae praesertim, quae putami-  
 ne uebementer rubent, & fractu minime sunt contumaces, quales sunt Vicentinae quae tam suauis sunt sapore, ut pistacijs fere  
 comparari



comparari possint. Siquidem non omnibus *Auellanis* idem sapor reperitur. neque eadem pulpa gratia. Siquidem alie prædulces ac mansu faciles, alie uero asperiusculæ, & ingratiore, & mansu duriusculæ habentur. Oblongæ serius maturitatem sentiunt, celerius uero rotundæ. quapropter ille uegetioris sunt nucleo, diuque perdurant. Syluestribus coryletis fere innumeris, scatent Tridentini montes, quæ oblongas pariter, & rotundas largiuntur nuces, tanta ubertate, ut eas rura saccis legant, ubi numerosos emittat caudices, è quibus in summitate rami exeunt frondosi, ac uirgis non breuibus, enodi materie. Folijs est *Al-* Radicibus nititur minimè crassis, altis tamen, uariacibus, ac robustis. Florere hanc arborem non uidemus, sed Iulos emittere Autumno, quo tempore folia decidunt, longi piperis figura, Debiscit is ineunte Vere, ac defluit, cum folia profiliunt. Tunc calyculacea tegumenta totidem quot Iuli, supra pediculum exeunt, eorumque singulis nuces singulæ. Vestitur *Auellanæ*, quo fit ut quibusdam hæc barbaræ nuces appellentur. Et si genus reperiatur haud barbatur, sed adeo breui amittit, ut putamine putamine, is adolescit, tenui membrana circumplexus. Bilem nuces augent, & dysenteriam faciunt, uberius deuorata. Trita tamen, & ex mulsæ hausta, tussi ueteri medentur, & cum exiguo piperis hausta destillationes concoquunt. Crematarum cinis cum axungia, aut adipe ursi perunctus, alopecie capillum reddit. Putamina ipsa cruda in tenuem puluerem contrita, & ex uino austero hausta drachmarum duarum pondere, diarrhæam cohibent, & alba fæminarum profluvia. Verum ad hoc, ac etiam menses cohibendos, sunt qui magis, præstare affirmant subrufescentem medullam, quæ putamini intus inherens nucleum circum ambit. Aiunt nonnulli ista earum putamina, ac oleo excepta, Cæsiarum oculorum pupillas incussæ fuerit, & tandem emori: nec fortasse mirum, cum nux ipsa cum ficibus, & ruta deuorata, uenenis, ac uenenosorum animalium moribus resistat. Oleum è nucleis expressum articulo dolores inunctum iuuat. *Auellanæ* (ut memoriæ prodidit Galenus tum lib. v i i. simp. med. tum secundo de alimentorum facultatibus) plus habent essentie terrestris, ac frigide, quàm *Iuglandes*. quin & plus præbent alimenti: siquidem densiores sunt, & minus pingues. Diocles auctor est, *Auellanas* nuces minus amygdalis alere, cibis in uentriculo supernatare, largius esitatas caput tentare, innocentiores tamen esse uirides, quàm aride. Nuces, quæ καρύα ποντική, καὶ λεπτοκαρύα Græcis, Latinis Nuces Ponticæ, nuces Prænestinæ, & nuces *Auellanæ* dicuntur: Arabibus, *Agileuz*, seu *Bunduch*: Italis, *Nocciuole*, *Auellanæ*, & *Nocelle*: Germanis, *Haselnusz*: Hispanis, *Auellanas*: Gallis, *Noyssette*, & *Melline*: Boemis *Vuoredi* *Lýskouny*.

*Auellanarum uires ex Gal.*

*Nomina.*

30

Μορέα.

MORVS.

CAP. CXLIII.

<sup>2</sup> **M**orus arbor nota est. Cuius fructus <sup>b</sup> aluum soluit, stomacho inutilis est, & facile corruptionem sentit. Hoc idem præstat mori succus: decoctus autem æreo uase, atque insolatus, adstringentior redditur. Facit ad fluxiones, nomas, & tonsillarum inflammationes, addito mellis exiguo. Sed inolefcit uis eius adiecto scissili alumine, galla, croco, & myrrha: item myricæ semine, iri, & thure. Immatura mori poma ficcantur, tusaque acinorum rhois uice, obfoniis miscentur, ut coeliacos iuuent. Radicis cortex decoctus in aqua, & potus aluum resoluit: latas uentris tineas excutit: his quoque auxiliatur, qui aconitum hauserunt. Folia trita ex aceto illita, ambustis igni medentur: tinguntque capillum, uitium, & fici nigra frondibus simul coctis in aqua cœlesti. Succus foliorum cyathi mensura potus, <sup>40</sup> contra phalangiorum morsus auxilio est. Feruefacti corticis, & foliorum iure, dentes aptissimè in dolore colluuntur. Radix circiter messem incisa, facto in ambitu scrobe, succum emittit, qui postmodum concretus inueniri solet. Is in dolore dentium efficax est: tubercula discutit, & aluum purgat.

<sup>a</sup> Omcia exē. *μορέα ἢ δὲ συκαμινά. i. Morus siue sycaminea.*  
<sup>b</sup> Cat. καίτοις μαλακτικόν καὶ λυτικόν. i. aluum mollit & soluit.

Mori confid.

**M**ori duo sunt genera, album uidelicet, & nigrum, à fructuum colore ita appellata. Nam & nigra, & alba mora reperiuntur, quæ non solum colore, & magnitudine differunt, sed, etiam sapore. Nigra Morus caudice plurimum est torto gibberoque, ac nodoso; & si nonnunquã satis spectata proceritatis reperiatur. Ramos edit crassos, in latum magis, quàm sursum spatiantes. libro uestitur crasso, lento, flexilique. Cui materies subest robusta, & medullitus flaua. Radicibus nititur numerosis, magnis ac robustis, non tamen altè descendentes, sed quæ cespitem tenuis in ingentem se se diffundunt longitudinem, & præsertim albæ mori, fortasse, quoniam hæc amplior, altior, proceriorque, semper quàm nigra habeatur. Nigra folia latiora crassioraque sunt, & ambabus in acutum desinentia, & circumquaque serrata, quanquàm nonnulla, in utraque moro, uirginea quandoque spectantur. Nigra fructum fert rubi, grandiore tamen & oblongiore, sanguineo succo madentem, qui contactu manus & os inficiat, is primum uiridis est & subcandicans, dum adolescit, rubens, & per maturitatem niger. Idem dum rubet acido, adstringenti que sapore degustatur, sed ubi maturuerit, adeo mitescit, ut dulcis fere fiat, modica remanente austeritate. In alba autem bacca minores habentur, quæ ante maturitatem subuirdes factæ, austeriusculo sapore percipiuntur. ubi uero ultimam sensere maturitatis coctionem, melleam prorsus dulcedinem respiciunt, quo fit ut minime cum nigris facultate conueniant. Alba ubique scatet Italia, ad alendos bombyces Sericeos. Sapientissima antiquis Morus dicta est, quod ultima inter urbanas arbores germinare incipiat. Amat amenos tractus. Materie constat utili operibus quæ flexu constant, eique hac in re primatus datur. Aeternam arbitrantur ac ualidam, ideo furculas ex ea circosque faciunt, utunturque ea in nauigiorum fabricis. Mora (ut prodidit Galenus lib. v i i. simplicium medicamentorum, item secundo de alimentorum facultatibus) matura quidem uentrem subducunt, immatura uero ubi aruerint, admodum restringunt. Itaque ad dysenterias accommoda sunt, item ad celiacas, & quasunque alias fluentes affectiones. Porro quod matu-

Mori uires ex Galeno.



## M O R V S.



rorum succus ad oris medicamenta sit utilis, propter eam uidelicet, quæ inest illi, adstrictionem, neminem latet. Præterea ad 10  
 alia complura particularia, quæ mediocrem exposcunt adstrictionem, competit. At immatura mora præter acerbitatem,  
 sortita sunt & aciditatem, & tota adeo arbor in omnibus suis partibus mistam aliquam uim obtinere uidetur, ex restringen-  
 te, & purgante compositam. Attamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeo ut & latas  
 interaneorum tineas perimat. In alijs autem partibus restringens uincit; in folijs tamen, & germinibus quodammodo me-  
 dia utrisque temperies est. Mora ubi primum mansa fuerint, ingesta citissime transeunt, & alijs cibis suo ueluti ductu uiam  
 struunt. Verùm secundo loco sumpta, celerrimè alijs unà cum cibis corrumpuntur: id quod etiam faciunt, si cùm eduntur  
 prauo in uentriculo humori occurrant. Quòd si corruptionem non sentiant, corpus quidem humectant, sed non planè re-  
 frigerant, nisi actu frigida assumantur. Paucissimum ministrant alimentum similiter atque pepones; haud tamen nomi-  
 tum cient, nec stomacho, ut illi aduersantur. De Moris autem, quæ rubi ferunt, lib. I I I I. in Ruborum commentatione,

Serici mentio,  
 & uires.

Deo



Deo fauente, latius differemus. Sed quoniam Mori folijs & uescuntur, & aluntur uermiculi, qui admirabili naturæ spectaculo nobis SERICVM uellus conficiunt, quo recentiores medici in his, quæ cordi conueniunt, medicamentorum compositionibus utuntur, ut, quantum per me fieri potest, omnibus rei medicæ studiosis fiat satis, ea de Serici uiribus hic perstringam (quandoquidem non inuenio æueteribus Græcis, qui de hoc quicquam prodiderit) quæ Auicenna posteritatis memoriæ commendauit tractatu, quem de uiribus cordis inscripsit. Sericum itaque (eodem auctore) mirificè exhilarat. qua in re crudum eo longè præstat, quod ignem fuerit expertum; tametsi coctum quandoque in usum ueniat, uerùm antequàm in insectorum cor-  
tinis immersum inficiatur. Excalfacit sericum, resiccatque ordine primo, exsiccat, & attenuat ea naturæ dote, ut cor recreet, latumque efficiat. Quapropter laxat, firmat, purificat, & illustrat spiritus. neque eius facultas uni tantùm assignatur spirituum generi in una tantùm dispositione; sed ei proprium est, omnibus aequè spiritibus opem ferre, ita ut spiritus tam uitales, &  
10 animales, quàm naturales rescire ualeat. Cæterum quanuis negauerit Auicenna decoctum sericum, & fullonum coloribus im-

## SYCOMORVS.





## Nomina.

butum in medicos venire usus; Mesues tamen in eo serapio, quod de pomis inscribitur, id sericum admittit, quod cocco legitime sit infectum. Idque similiter inserit in ea medicamenti compositione, quam Alchermes, ipse nuncupavit. Arbor, quæ moria, ἢ συκόμωρος Græcè, Latine Morns appellatur: Italice, Moro. Eius fructus Græcis συκόμωρον, Latinis Morum dicitur: Italis, Moro. Arabes utrunque Tut, seu Tbut nominant: Germani, Maulberbaum, & Maulber: Hispani, Moras del moral: Galli, Meurier & Meure.

συκόμωρος.

SYCOMORVS.

CAP. CXLIII.

<sup>a</sup> Meum ita dī  
tinguit πολυ-  
κωμὸν, σφόδρα

SYcomorum, aliqui etiam sycaminum, id est, morum, uocant, cuius fructus sycomorum etiam, propter inefficacem gustum, appellatur. Arbor est magna, fico similis, <sup>a</sup> frondosa, multo lacte abundans.

PSEVDOSYCOMORVS.



dans:



dans: foliis mori: pomum ter, aut quater anno fert, non ramis, ut fico, sed caudice ipso, caprifico non dissimile, dulcius grossis, sine granis interioribus: quod non maturefcit, nisi ungue, aut ferro scalpatur. Nas-  
 10 scitur plurimum in Caria; Rhodo, locisque non multi tritici feracibus: ubi prouentu foecundo, restibi-  
 lique iuuamentum adfert, cum annonae caritas premit. Pomum aluo utile est, sed perquam exilem præ-  
 bet alimoniam: stomacho aduersatur. Succus primo uere tenera arbore antequam fructum ferat, exi-  
 mitur, lapidis ictu summo cortice desquamato: si enim altiore plaga uioletur cortex, nihil effluet. Spon-  
 gia, aut uellere lacryma excipitur, quæ siccata, & in pastillos coacta, fictili uase reponitur. Vis<sup>b</sup> succi  
 emollit, uulnera conglutinat, discutit collectiones coctioni repugnantes: bibitur etiam, aut illinitur  
 contra serpentium morsus, duratos lienes, stomachi dolores, & per frictiones, celerrimè teredinem sen-  
 tit. Gignitur & in Cipro arbor genere distans, quæ cum sit ulmus, prædita tamen est foliis<sup>c</sup> sycomori,  
 fructu pruni magnitudine, multo dulciore, supradictis cætera similis.

ἐοικὸς τοῖς φυ-  
 λαις μορέα. i. fo-  
 lijs Moro ual-  
 de similis.  
 At Ca. σφόδρα  
 refert ad πολυ-  
 κομόν. Illud ue-  
 ro, quod sequi-  
 tur, a multo la-  
 te abundans, in  
 omnibus exem-  
 plaribus deest.  
 b ὅπως liquor.  
 c Μεύμενος  
 μίνα.

**S**ycomorus ( ut Theophrastus est auctor lib. I I I I. capite II. de plantarum historia ) arbor est moro nostrati similis,  
 quippe folio, magnitudine, aspectuque proxima. Fructum præter cæteras peculiariter gignit: non enim germinibus, non  
 ramis extremis, sed caudice pomum parit magnitudine ficus, & uisu proximum, succo atque sapore caprificis sanè simile, ue-  
 rum longè dulcius, granisque internis omnino carens, multitudine numerosius maturefcere nequit, nisi scalpatur. Scalpitur  
 autem unguibus ferreis: & cum scalpata poma sunt, ad quartum diem maturefcunt: hisce ablatis, alia, & alia ex eodem loco  
 subnascuntur, terno ita, & quaterno partu copiosa. Lætuosa arbor admodum est, & materies ( quod sit solida, robusta, &  
 nigra ) ad multa commoda existit. Hæc inter cæteras arbores id sibi proprium uendicauit, quod cæsa continuò ui-  
 20 siccatur unquam, nisi aqua obruatur. Eaque propter & lacubus, & stagnis demergitur, madefactaque in profundo siccatur  
 cumque sicca omnino fuerit, superfluit, atque innatat. hæc Theophrastus. Hanc quam appingi curauimus, Sycomori  
 imaginem, misit ad me clarissimus Medicus, & rei plantariæ studiosissimus, Vlysses Aldrouandus Bononiensis, uir quidem  
 non solum doctrina, sed etiam liberalitate, & humanitate præclarus. De Sycomoro differuit Galenus libro I I. de alimento-  
 rum facultatibus, ubi ita scriptum reliquit. In Alexandria Sycomori plantam uidi unã cum fructu, parua, candidaque fici  
 ad similem. Is fructus nullam habet acrimoniam, exigua dulcedinis est particeps, estque facultate humidior quodammodo, ac  
 frigidior, ueluti mora. Quinimo inter mora, ac ficus medium iure quis ipsum collocarit, atque hinc nomen ipsi inditum esse mi-  
 hi uidetur. Ridiculi nanque sunt, qui fructum hunc ob id aiunt sycomora fuisse nominatum, quod paruis ficibus assimiletur.  
 Ipsius autem nascendi ratio ab alijs arborum fructibus quodammodo est diuersa: haud enim ex primoribus ramulis, ac ger-  
 minibus, sed ex prægrandibus ramis, caudiceque enascitur. hæc Galenus. Sycomoro similis est ( ut loco citato memoria prodi-  
 30 dit Theophrastus ) quæ in Creta uocatur Cypria ficus: nam & ipsa fructum edit, caudice, ramisque crassissimis. Differt tamen  
 à priore, quod germen quoddam emittit sine ullis folijs, radiculæ simile, cui fructus præpilatur. Caudex arboris magnus, &  
 populo albæ proximus, eiusque folia ulmum representant. Quater anno fructum fundit, sed nullum ad maturitatem per-  
 ducit, nisi pomo ipso immaturo inciso, emissoque lacte. Dulcedo ficibus non absimilis, & interna grossis planè conueniunt. ma-  
 gnitudo autem pruni est. hæc Theophrasti uerba. Quæ sanè maximo sunt argumento, hanc quoque plantam in Sycomori gene-  
 re annumerandam esse. Cæterum aperte hallucinantur ij, qui putant arborem Sycomorum esse, quæ plerunque uisitur in mo-  
 nachorum claustris uulgò uocatis, & in templorum plateis, ubi mortuorum cadauera humantur, e cuius baccis monachi uer-  
 ticillos faciunt, quibus mulieres suas numerant preces. Hanc ( ut Bellunensis castigauit ) Azadaracht appellat Auicenna,  
 quam deleteriæ facultatis participem esse prodit Fensexta quarti, ut latius libro sexto dicemus. Arbor, quæ Συκόμορος Gra-  
 40 cis, Latinis Sycomorus, & ficus Aegyptia nominatur: Arabibus, Mumeiz, Iumeiz, Aliumeiz, seu Giumeizi: Italis, Sycom-  
 ro, & Fico d' Egitto: Boemis Morusse.

Sycomori hi-  
 stor. ex Theo-  
 phraſto.

Sycomori men-  
 tio ex Gal.

Ficus Cypria.

Vulgaris error.

Nomina.

Σύκα.

F I C I.

C A P. CXLV.

**F**ici maturæ recentes stomachum lædunt, aluum soluunt, sed facillè contracta ab eis fluxio sistitur:  
 sudorem euocant papulasque, sitim sedant, calorem restringunt. Siccis natura excalfaciendi, aui-  
 res alunt, sed sitim magis stimulant, aluo utiles; rheumatismis uentris, & stomachi contraria: gutturi  
 autem, arteriæ, renibus, uesicæ, & iis, quos longa ualeudo decolorauit, anhelatoribus, hydropicis, co-  
 mitialibus aptissimæ. feruefactæ cum hyssopo, & potæ, thoracem purgant: tussi ueteri, diurnis pul-  
 monum uitii conueniunt. aluum molliunt tusæ cum nitro, & cnico, dein manducatæ. Decoctum arte-  
 riæ, & tonsillarum inflammationibus gargarizatu prodest<sup>b</sup>. cum hordeacea farina cataplasmatibus miscen-  
 50 tur, & in muliebres fatus cum foenogracæ, & ptisana. Cæterum cum ruta coctæ, torminibus infundun-  
 tur: coctæ, illitæque duritias discutiunt: parotidas, & furunculos emolliunt: panos ad maturationem per-  
 ducunt, maximè nitro, iri, aut calce addita. Crudæ, si cum antedictis tundantur, eadem efficiunt: cum  
 malicorio, pterygia purgant: cum atramento sutorio, deploratis ferè tibiæ fluxionibus, & cacoethi-  
 cis ulceribus medentur: quin & cum uino decoctæ addito absinthio, & hordeacea farina, utilissimè hy-  
 dropicis illinuntur. Crematæ cum cerato sanant perniones: prurigines, sonitusque, si crudæ terantur,  
 & sinapi, liquoreque aliquo exceptæ auribus instillantur. Tam syluestris, quàm satiuæ fici<sup>c</sup> lacteus  
 succus coaguli modo lac contrahit, concretumque dissoluit, ut acetum: exulcerat corpora, meatus ape-  
 rit. soluit aluum, uulnam recludit cum detrita<sup>d</sup> nuce Græca potus: menstrua ciet cum luteo oui appo-  
 situs, aut Tyrrhenica cera: podagricorum cataplasmatibus cum farina foenigræci, & aceto utilis: lepras,  
 60 lichenas, uirilignes, uitia cutis in facie, pforas, ulcera in capite manantia, cum polenta expurgat: in-  
 stillatus plagæ percussis à scorpione, uenenatorum ictibus, & rabiosi canis morsibus auxiliatur: pro-  
 dest

a Μεύμενος  
 φμα. i. nutriti-  
 uo.

b Μεύ & Cat.  
 καὶ εἰς τὰς ἀ-  
 μύγδαλιν. i. admi-  
 ſcetur & hor-  
 deaceæ farinæ.

c Μεύ ὅπως.  
 i. liquor.

d Μεύ μετὰ  
 ἀμύγδαλιν. i.  
 cum Amygda-  
 lo. sed Cat. σὺν  
 ἀμύγδαλιν. i. cum  
 amylo.



e Meum μυρ-  
μικίας. i. formi-  
cas, tātū habet.  
f Meum συκά-  
διν καὶ πρᾶχά-  
τῶν βλεφαρῶν.  
i. ficosa, & a-  
spera palpe-  
bræ. Cat. καὶ  
τὰ βραχέα. i.  
breues.  
g Addit Cat.  
συνὸ μέλιτι. i.  
cum melle.

dest dentium dolori lana exceprus, & cauis eorum additus uerrucarum informicationes tollit cum adipe, circumlita in ambitu carne. Hoc idem præstat succus è teneris ramis sylvestris fici, qui lacte prægnantes, silente adhuc oculo, tusi exprimuntur, & siccatus in umbra reponitur. Et lac, & succus imponuntur exulceratoriis medicamentis. Decocti cum bubulis carnibus ramuli ficulni, faciem afferunt decoctionem. Lac efficiunt, quod magis soluat, si inter coquendum ficulneo furculo, spathe loco, moueatur. Grossi, quæ erinei nonnullis uocantur, coctæ illitæ, strumas, nodosque omnes emolliunt. Crudæ formicas, uerrucas, & thymos, nitro, farinaque additis, tollunt. Folia eadem possunt. Illita cum sale, & aceto ulcera in capite manantia, epinyctidas, & furfures sanant: iis f ficosa extruberationes, & palpebrarum scabritie perfricantur. Nigræ ficus, foliis, cauliculisque, candidæ uutiligines perunguntur: faciunt ad canum morsus, g & ulcera, quæ ceria, id est, fauos, uocant. Grossi cum sylvestris papaueris fo 10

## F I C V S.





liis ossa extrahunt; furunculos cum cera discutiunt: contra muris aranei morsus, & scolopendræ uenena, cum eruo, & uino illitæ, auxiliantur. Fit ex cinere ficus tam syluestris, quàm satiuæ lixiuium, cremaris ramorum cauliculis, quod subinde macerari opus est, & inueterascere: liquidem inter caustica intelligitur. Gangrænis prodest, nanque expurgat, & consumit, quæ excrescunt, eoque sic utendum est: spongia assidue hoc lixiuio imbuta superponitur. Interdum dysentericis, & in fluxiones uetustas, <sup>h</sup> & sinus cuniculati exedentes, magnosque, instillari conueniet. Etenim purgat, conglutinat, carne replet, & oras committit, non secus atque emplastra, quæ cruentis uulneribus iniiciuntur, enæma uocant. Bibitur ad discutiendum sanguinem concretum, & contra præcipitationes, rupta, conuulsa, cum cyatho aquæ recenter colatum; addito olei exiguo: coeliacis, dysentericis, per se cyathus datus prodest: neruorum uitis, conuulsionibus, commodè illinitur ex oleo, utpote quod sudores moueat: aduersus gypsi porum, & phalangiorum morsus bibitur. Hæc eadem præstant reliqua lixiuia, præsertim quernum: omnia tamen adstringunt.

h Meum καλ-  
πων υπονόμων  
καὶ μεγάλων. i.  
sinus cuniculo-  
fos & magnos.

**F**icus arbor caudice plurimum est breui, contortoque: subalbicante libro, lacteoque succo madente, gustu adstringente, acri, amaroque, ita ut exulcerare possit. Materies illi alba, & fungosa, ut in uite, tenax tamen; & ad scuta paranda peridonea. Radicibus nititur multis, sed summa tellure uagantibus, quo fit, ut algoris, & frigoris sit impatiens. Folia fico sunt aspera, ampla, firma, uiridinea, rotundis, ac robustis pediculis nitentia. Fructus edit, nullis apparentibus floribus, a foliorum exortu, extremis tantum ramis, turbinatos, & uarios: siquidem alij pyri faciem representant, alij sessiles sunt, alij uerò inter hos medij. Differunt etiam colore Ficus: quippe quod alia alba, alia nigra, alia purpurea, alia uirides, alia subrufa, alia pallida, & alia uariiegato colore spectentur. Molli præterea sunt pulpa, granis minutis referta, quæ esui maxime placeat. Eæ præ cæteris laudantur, quæ matura rimosa cute uisuntur, & quæ pulpæ pinguedine, dulcedine, atque sapore cæteras antecellunt. Maturescunt Autumno, Augusto, & Septembri. Sed Grossi æstate perficiuntur. Decerpantur matura, & in sole siccantur cratibus, non solum ad ciborum, sed etiam ad medicamentorum usum. Siccæ in cadis ligneis asseruantur. Atqui longè à nostratibus distant Indica Ficus, de quibus Theophrastus lib. 4. cap. v. de historia plantarum ita scriptum reliquit. Indica autem regio arborem ficum uocatam sortitur, quæ è ramis radices dimittit singulis annis, ut primo uolumine retulimus. Dimittitur autem non ex nouellis, sed ex anniculis, atque etiam uetustioribus. Illæ se terræ coniungentes, ceu sepem circum arborem faciunt, ita ut ueluti tabernaculum condatur, quo etiam morari homines solent. Radices autem nascentes, euidentissime à ramis discernuntur. Sunt enim albiores, hirtæ, tortuosæque, binaque fronde foliata. Item arbos comam supernam lasciuam gerit, totaque formicato ambitu pulchrè orbiculatur, & magnitudine uehementer excellit, quippe umbram bino stadio facere fertur, & crassitudine caudicis plerisque ultra quàm sexaginta graduum orbem colligere, magna uerò ex parte quadraginta. Folium pelta non minus habet, fructum admodum paruum, magnitudine ciceris, ficui similem, quamobrem Græci ficum eam arborem appellabant. Parum mirum in modum fructificat, non tantum pro magnitudinis desiderio, uerum etiam omnibus rebus. Nascitur arbos hæc circa Acesinam amnem. Hæc Theophrastus. Atqui eadem ferè à Strabone lib. xv. suæ geographiæ, & a Plinio lib. xii. cap. v. de Indica Ficu scripta reperio, sub qua, ut idem scribit Plinius lib. vi. capite secundo, turmæ conduntur equitum. Cæterum ea longè ab hac differre uidetur, quam nos quod ex Indijs occidentalibus allata sit Indicam Ficum uocamus: siquidem hæc nec caudice, nec ramis, nec folijs, nec fructu genuinam Indicam ficum refert, de qua scripsere Theophrastus, Strabo, ac etiam Plinius. Hanc Indi suo idiomate ΤΥΝΕ uocant. Ego uerò eandem, plantam esse censerem Opuntiam Plinio appellatam, quod circa Opuntæ proueniat, ut Theophrastus inquit his uerbis. Huic Indicæ Fico simile, uel potius quodammodo mirabilius, siquid ex folijs radicem dimittat, qualem circa opuntem herbam esse quandam enarrant, cui datum est, ut mædi suauitate possit. Nam ut nobis manifestò constat, abscisso ab hac planta uno tantum folio, humique ad medium usque sepulto, prognatis è se radicibus paulo post folia supernè ex ipso prodeunt, adeo, ut hac serie folijs è folijs prodeuntibus, in arboris spectiem hæc planta assurgat, sine caudice, sine ramis, germimibusque, ut ex appicta hic imagine, quispiam cernere potest. Adeo ut inter naturæ miracula hæc planta merito recenseri possit. Folia ei crassissima sunt, ita ut quandoque pollicis crassitudinem excedant, è quibus albæ, tenues, longæ acutæque prominent spinæ, & si sine spinis nonnullæ uisæ sint. Paret hæc planta illis in regionibus in foliorum summitatibus fructus ficibus nostratibus similes, sed crassiores, & qui anteriore parte in corona speciem desinant, colore ex uiridi purpurascēte. Interior pulpa perinde est ac in nostratibus, uerum adeo succosa, rubicundaque, ut sanguineo succo, mororum modo, manus inficiat, & urinam sanguineam reddat. Id quod multis non exiguum terrorem incussit, non sine Medicorum, & consociorū risu. Audio quoque in quibusdam Italiae locis haberi hanc plantam, quæ ficus proferat, quod tamen hætenus, mihi in Boemia agenti, uidere non licuit. Habui quidem, ego, dum Goritiæ agebam, hanc plantam, hominis magnitudine, sed nunquam edidit fructum. Cæterum ut ad nostrates ficus reuertar, & ut præter id, quod à Dioscoride proditum est, earum omnibus facultas innotescat, & temperamentum: quin & ut omnes cognoscant, quod præbeant alimentum, quamque utilitatem, ac noxam inferre possint, ea paucis edisseram, quæ ex Galeno deprompsi, qui in primis lib. ii. de alimentorum facultatibus sic scriptum reliquit. Ficus tametsi minus prauis succi gignant, quàm ceteri omnes non modò fugaces, sed etiam autumnales fructus, non tamen id uitium prorsus effugere potuerunt. Cæterum hæc ipsis insunt bona, nempe quod commeabiles sint, & facile in totum corpus peruadant, penetrentque. Nam & abstergerendi ui pollent haud obscura: cuius gratia post ipsarum esum nephritici multas arenulas excernunt. Cùm porrò omnes autumnales fructus exiguum corpori alimentum præbeant, minimè omnium ficibus id usu uenit. Carnem tamen non compactam, neque firmam generant, ceu panis, & suilla caro, sed turgidulam, & submanem, ueluti fabæ. Quin uentrem flatibus implent & ipsæ, & non mediocrem hinc profectò molestiam intulissent, ni etiam celerem descensum essent adeptæ, cuius beneficio, cùm celeriter peruadant, flatum quem excitant, non diu manet, atque ob id minus cæteris autumnii fructibus ledere consueuerunt. Cæterum matura ficus immaturas non mediocriter antecellunt, quod & in alijs quidem omnibus

Ficorum consideratio.

Ficorum facultas ex Gal.



cernitur fructibus : quoniam non tantum in illis discrimen existit . Siquidem ad plenum matura ficus paulò minus omni prorsus noxa uacant . Et sequenti capite , ubi uuarum facultates recenset , sic inquit . Ficus , & uua quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent ; ita fugacibus omnibus magis nutriunt , minimumque prauis succi habent , præsertim cum exactam maturitatem fuerint adeptæ . Porro quòd ipsa nutrant , maximo argumento sunt illi , qui uinearum fructum custodiunt : siquidem hi cum duos menses solis uis , ac ficibus , quorum custodia præsumunt , uescantur ( nisi fortè panis quidpiam cum illis adant ) obesi tamen , ac pingues fiunt . At caro , quæ ex ipsis gignitur , haud quaquam est firma , ac densa , quemadmodum ea , quæ ex carnibus fit ; sed laxa est , ac præhumida : ob id celeriter etiam , cum uesci ipsis desierint , contrahitur , ac confidet . Idem etiam de Ficibus siccis differens loco prius citato , ita scribit . Caricæ multiplicem quidem habent utilitatem ; si quis tamen largius esitauerit , ab eis offendetur : non admodum enim probum sanguinem gignunt , quapropter pediculorum quoque agmen eas comitatur . Incidendi , extenuandique uim habent , quia & uentrem ad excretionem irritant , & renes ex-

## FICVS INDICA.



purgant.



purgant. Iecori autem, lienique inflammatione obsessis sunt noxia, quemadmodum & ficus, non peculiari quadam eximia facultate, sed communi ratione dulcium omnium ciborum, ac potuum. Obstruētis autem illis, aut scirrho tentatis, ipsæ ex sese nihil prosunt, nec obsunt: sed medicamentis incidentibus, & extenuantibus, & abstergentibus mistæ, non mediocriter auxiliantur. Ideoque nonnulli medicorum in diētis lienis, ac hepatis affectibus exhibent ipsas longè ante cibum cum thymo, aut piperi, aut zingibere, aut pulegio, aut satureia, aut calamintha, aut origano, aut hyssopo. Ad eundem etiam modum, si caricæ affectis; sed sanis quoque utiles erunt. Siquidem iecoris meatus, per quos fertur alimentum, apertos esse non agrotantibus modo, sed benè ualentibus etiam tutissimum est. Proinde hoc pacto ficus cum sale extenuante, aceto, & garo preparatas uulgò comedunt, quòd id utile esse experientia didicerint. Verisimile autem est, ipsorum nonnullos medici cuiusdam consilio adductos, ficus hoc modò primum comedisse; deinde eā notitiam ad uulgus dimanasse. Qui uerò cum cibo aliquo incrassante ficus, & caricæ edunt, non mediocriter offenduntur. Item lib. VII. de simplicium medicamentorum facultate idem Galenus ita scribit. Ficus arida uim habent excalfaciendi ordine primo etiam completo, aut secundo incipiente: habent uerò etiam partium tenuitatem quandam. Ex istis duobus idoneæ sunt, quæ tumores duros concoquant: statim uerò etiam ea discutunt. Atque ipsæ per se illitæ eiusmodi uim obtinent. Sed & decoctum earum eiusdem utique naturæ est. Verum ubi magis concoquere consilium est, miscenda est farina triticea: ubi uerò plus discutere, hordeacea. panis horum in medio est. Sed hæc magis sunt propria tractatus de medicamentorum compositione, & rationis curandi. uerum in præsentia hæc de caricis nouisse sufficiat. Porro scire oportet, quòd quæ pinguioribus sunt, magis possunt concoquere: quæ uerò gustu acriores, magis tum extergere, tum discutere. Cæterum quod ex ijs plurimum in aqua coctis efficitur, simile est melli, non solum consistentia, sed & facultate. Porro ficus uirides comese, propter admistam humiditatem, facultatis sunt imbecillioris: subducunt tamen alium utraque tum humidæ, tum siccæ. Ficus arbor calidæ, tenuiumque partium temperaturæ est, ceu indicant tum liquor eius, tum foliorum succus: ualenter enim eorum uterque calidus est. Itaque non mordicat tantum, aut absterget uehementer, sed & ulcerat, & ora uasorum reserat, & formicas, quas myrmecias uocant, eiicit: quinetiam purgare potest. Porro ficus agrestis, quam erineum Græcè (Latine caprificum) nominant, tum liquor, tum succus ad omnia quàm satius ualentior est. Sed & crada, hoc est, rami earum adeò sunt calidæ, tenuiumque partium temperamento, ut carnes bubulas duras, si coquendis adijciantur, friabiles, ac teneras efficiant. hæc de ficibus Galenus. Cæterum nobis experimento compertum est, caricæ duas, aut tres nocte una in aqua uitæ maceratas asthmaticos iuuare, qui mane eas deuorauerint. Democritus præcoces ficus fieri pollicetur, si oleo, & colubaceo fimo arbor illinatur. Et contra, serotinas; si primæ grossi, cum fabæ magnitudinem excessere, detrahantur. Ficum arborem item atque laurum, è calo fulminibus non ici compertum est. Ficus arbores, ut perquam pumila habeantur, & in uasculis super fenestris spectentur à uiatoribus, ita docuere Mangones. Abscindito Fici Surculum Verno tempore, paulò ante germinationem, prominente iam corculo, & subinde contorto manibus cacumine, in quo uis uasæ terra referto surculum ipsum serito cacumine inuerso, circa quem ordeï Milijque nonnihil inspargito, & terra deinde obruito, demissa extra tellurem resecta parte. Fit enim hoc mangonio, ut inde ramuli enascantur paruuli, qui circum uas se se fundentes, breui admodum tempore ficus optimos edant, pumila perpetuo manente arbore. Ficulneo lacte uermiculose sanantur aures. Et ficulneis folijs facile affricu citantur hæmorrhoides. Pani quoque probè maturantur, illitis caricis, decoctis, additis lilij, aut Iridis, aut Altheæ radicibus. Fici fructus οὔκα Græcis, Latinis Fici, & Ficus appellantur. Arabibus, Sin, Fin, seu Tin: Italis, Fichi: Germanis, Feighen: Hispanis, Higos: Gallis, Figuier: Boemis Fyk stepei.

Fici præcoces.

Nomina.

Περσεα.

PERSEA.

CAP. CXLVI.

40 **P**ersea arbor est in Aegypto, fructum ferens cibo idoneum, stomacho utilem. in quo phalangia crasinocolapta nomine inueniuntur, præsertim in Thebaide. Arida folia in farinam redacta, illi sanguinis eruptiones sistunt. Arborem hanc prodiderunt aliqui in Perside exitiosam esse translatamque in Aegyptum, mutata natura in cibos receptam.

50 **Q**uemadmodum superius in malorum commentatione prodidimus, Persea arbor Aegyptia non est (ut putat Marcus Virgilius Florentinus) nostras Italica malus persica, sed planta plurimum dissidens ab ea, ut & Dioscoridis, & Galeni testimonio facile probari potest: quandoquidem ij utranque, sed ut alteram ab altera diuersam, diuersis capitibus tradiderunt. Hæc (ut lib. 4. de plant. historia cap. 2. scribit Theophrastus) arbor est Aegypti, aspectu magna, formosaque: folio, flore, ramo, totaque figura potissimum pyro uicina: nisi quòd altera folio perpetuo, altera deciduo est. Fructum abunde parit, omni tempore perficit: quippe nouus anniculum semper occupat. Maturitas anniuersariorum afflatu conficitur: reliqui crudiores auferunt, atque recondunt. Est magnitudine pyri, figura oblongus: amygdalæ modo, colore herbidus. Nucem intus habet, ut prunum, uerum longè minorem, mollioremque. Caro eius suavis, ac prædulcis manditur, concoctuque facilis, & innocua, etiam largiore cibo sumpta. Radice arbor exuperat, tum longitudine, tum etiam crassitudine, multitudineque. Materie constat robusta, dura, uisique decora, ueluti lotus. Quapropter ex ea & simulacra, & lectulos, & mensas, & reliqua similia faciunt. Ex his igitur Theophrasti uerbis, si Persea notæ, ac delineationes cum nostra persica malo diligenter conferantur, liquidò patere arbitror, has plantas inter se diuersas esse. Huius imaginem suis coloribus ornatam dono mihi dedit Tridenti Odoardus Polonus Medicus, & rei plantariæ studiosissimus, qui Syriam, & Aegyptum peragravit. De Persea uerba faciens Gal. lib. 11. de aliment. facult. hæc memoriæ commendauit. Hanc etiam plantam uidi in Alexandria, quæ & ipsa magnis arboribus est annumeranda. Tradunt autem fructus huius apud Persas adeò noxium esse, ut edentes interimat: in Aegyptum uerò translatum, in esculentum mitescere & pyrorum, malorumque modo, cum quibus & magnitudine conuenit, esitari. Eadem recensuit Galenus libro 11. de compositione medicamentorum secundum locos, ubi de cephalæ curatione

Persea arboris confid.

Persea mentio ex Gal.

Bb 2 tione





Columellæ la-  
pius.

zatione agens, sic inquit. In sola alexandria perseæ arborem uidi, at non in alia Romanis subdita gente. Quidam persea ip-  
sam appellant, aiuntque in Persis lethalem eius arboris fructum esse, cum tamen is in Aegyptiorum regione innocuus exi- 10  
stat. haftenus Galenus. Ex cuius etiam uerbis palam esse crediderim, perseam à persica malo prorsus dissidere, cum  
in tota fere Europa persica malus frequentissima proueniat. Quin & ex ijs facile dixerim, Columellam errasse, quod  
existimauerit, persica ea esse poma, quæ à Persis ad Aegyptios allata persea dicuntur, ut libro cultui hortorum dicato bis  
uersibus testatur.

Tunc præcox bifera descendit ab arbore ficus,  
Armeniisque, & cereolis, prunisque Damasci  
Stipantur calathi, & pomis quæ Barbara Persis  
Miserat (ut fama est) patrijs armata uenenis.  
At nunc expositi paruo discrimine lethi  
Ambrosios præbent succos, oblita nocendi.

Nomina.

Arbor, quæ περσέα Græcis, Latinis similiter Persea nominatur: Italis, Perseo Græcè uocis imitatione dicitur.

20

IBERIS.



Iberis.

I B E R I S.

C A P. CXLVII.

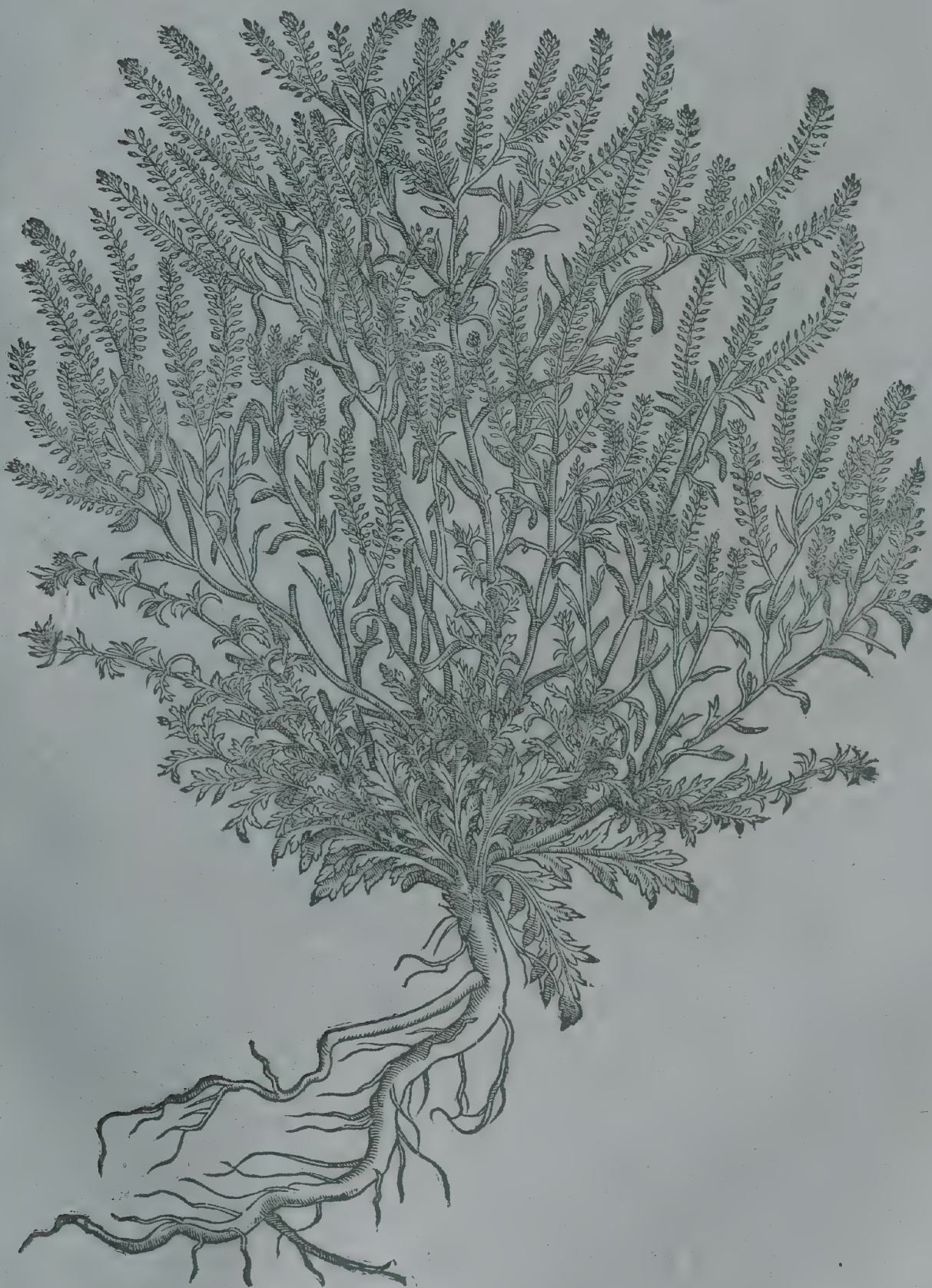
† Iberis, siue cardamantica, folia habet nasturtii, uere uirentiora: caulem cubitalem, aut minorem, in incultis nascitur. Aestate lacteum florem promit, quo tempore efficacior est. Radices duas nasturtio similes habet, calfacientes, & adurentes. Ipsæ enim ischiadicis cum salsa axungia emplastri modo utiles, quaternis horis alligatæ, ut dein in balneas descendatur, & postea oleo cum lana locus perungatur.

Iberidis caput non habet antiquis manuscriptis codex nec alia, quæ uidi exemplaria.

10 Vidimus primam Iberidem, quam nobis indicauerat Iulius Alexandrinus medicus Tridentinus, qui nunc ob præclaras sui ingenij, & doctrinæ dotes, apud Sereniss. Ferdinandum Regem Roman. artem medicam exercet, extra ciuita-

Iberidis consideratio.

I B E R I S.





Iberis, & lepidium idem.

tem Tridenti, ubi uulgò dicitur alle Laste, effigie nimirum, qua describitur à Dioscoride, ac alijs pluribus Græcis auctoribus. Huius Galenus in simp. censu nusquam separatim meminit, sed hanc, & Lepidium non nisi nomine differre prodidit. Quod etiã idem testatus est lib. x. de comp. med. secundum locos circa finem de coxendicij curatione agens, ubi ex Damocrate sic inquit. Damocratis extat libellus, qui Clinicus inscribitur, in quo uersibus iambicis, quemadmodum solet, de tribus differit medicamentis. Ac primò quidem de eo differit, quod ex herba constat, quam ipse Iberidem appellat, quòd ad coxendicum dolores commendauit. In Iberide medicum quendam amicum suum curatum fuisse ait herba, quam (ut dixi) ipse Damocrates Iberidem uocat, ut qui tantum uisu herbam cognouerit, nomen autè eius nullum audierit, cum etiam id ipsum ignorauerit is, à quo eius usum didicerat. Porro ex notis, quibus eam representat, uidetur iberidem appellare, quæ à Græcis lepidium nominatur, appellatione ducta à regione, in qua amicus eius curatus fuit. Describit autem ipsius formam

10

Herba hæc ubique multa que frequens nascitur,  
Monumenta iuxta antiqua, muros, & ueteres.  
Tritasque quondam publicè pedibus uias,  
Quas iuxta aratrum duxit haud quis agricola.  
Semper uirescens, folijs nasturtij  
Florentibus uere, attamen maioribus.  
Caulem cubitalis longitudinis gerit  
Paulò minorem, aut rursus ampliorem: ab hoc  
Æstate pendent folia, donec multa hyems  
Sarmentitiam deducat hæc ad imaginem, &  
Deiecta, & exiccata depereant gelu.  
Adnata radici tamen cernes alia.  
Æstate florem fert colore lacteo,  
Multum tenuem, uariumque ualde, cauliculus.  
Ad quem sequitur semen penitus sic exiguum,  
Visum ferè ut fallens, oculos quoque effugiat.  
Odorem habet radix at inde acerrimum,  
Verò similem quam maxime nasturtio.

20

Huc illud etiam accedit, quòd Galenus item loco citato, Hygieni Hipparchi auctoritate, Iberidem, & Lepidium idem esse testatur his uerbis. Si coxendicum dolores leuare est animus, herbam Iberidem, quam aliqui lepidium uocant, aut nasturtium syluestre colligito. Ex cuius certè sententia asserere non dubitauerim, Iberidem apud Græcos eandem esse cum Lepidio. Vnde perspicuum est, hoc Iberidis caput huiusce primi uoluminis calci accreuisse nimia uel librariorum, uel medicorum curiositate. In quam sententiam cum antedictis causis, ea ratio me potissimum deducit, quòd constet, huius primi uoluminis calcem, non esse legitimum locum, in quo Iberidis historia fuerit collocanda: quandoquidem eiusmodi herbas Dioscorides lib. II. ordinate disposuit, ac de eis differuit, ubi priuatim lepidio, quod Damocrati Iberidem existimamus, propriam assignauit sedem. Idcirco rectè Paulus Aegineta Lepidium Iberida etiam appellari scribit, & ex tertio excalfacientium ordine esse, ac nasturtio uiribus proximum. Et lib. III. in ischiadis curatione: In totum, inquit, ischiadicos restituit sanitati iberidis herba usum, quam lepidium quoque appellant. Quare apertè hallucinari deprehenduntur monachi illi uenerandi, qui in Mesuem commentarios scripsere cum expresse contra Galeni, & Pauli auctoritatem, & contra rationes, quas superius adduximus, aliud à lepidio iberidem esse contendant. Quos tamen excusatos habeo, utpote qui fortasse maius studium rebus diuinis impenderint, quam ut certam simplicium medicamentorum cognitionem assequi potuerint. Dixi de Iberide sententiam meam non hîc solum: sed etiam diffusius in Epistolis nostris Medicinalibus, ad Bartolomeum Marantham scribens, quam qui impugnare uolunt, nostris in primis respondeant argumentis, & deinde suas exordiantur opiniones, si quas habent meliores. Ceterum non ignorandum est, Paulum præter Iberidem, de qua nunc agimus, alterius etiam meminisse ab illa longè diuersæ, eiusque item usum ad ischiadas commendasse. Quod eius uerba demonstrant, quæ eodem loco ita sonant. Quæ uerò apud nos Iberis fruticosa nascitur similibus lauri folijs, & multò amplioribus, respondere multa experimenta testantur, non solum in coxarum, sed in alijs quoque diuturnis affectibus. Huic planè adstipulatur Lepidium, quod Plinio lib. XIX. cap. VIIII. his paucis describitur. Exit lepidium in cubitalem altitudinem, folijs laurinis. Quibus sanè notis satis apparet, hoc secundum Iberidis genus, uel lepidij dicamus, quod lauri folia mittit, eam esse stirpem, quæ hodie passim in hortis frequens nascitur, à quibusdam Piperitis ob uehementem eius acrimoniam dicta. Itaque manifestè aberrarunt uiri alioqui clarissimi Barbarus, & Ruellius, cum lepidium illud esse putauerint, quod uulgus herbariorum Raphanum rusticorum appellant. Veruntamen folia, quæ huic raphano insunt, uerbasco maiora, & helenio æqualia, manifestè declarant, his legitimum non innotuisse lepidium nisi forsan lepidium Raphani nomine acceperint. Planta, quæ iβερὶς, καὶ ἀγριόριον, καὶ ἀγριόριον Græcis dicitur, nomen Latinum est Iberis, & Lepidium: Arabicum, Seitaragi, Asceitaragi, seu Sitharegi, & Hausab: Italicum, Iberide, & Lepidio: Germanicum, Vuilder kresz: Hispanicum, Nasturtio montesino: Gallicum, Chasse rage, Passeraige, & Nasturt sauuage: Boemis steunijk.

30

40

50

† Quòd caput hoc de Iberide accreuerit in Dioscoride eique adscriptum sit, illud maxime corroborat rationes in commentario allatas, quòd reperti sint uetustissimi Græci codices, in quibus hoc caput non legebatur.

LIBRI PRIMI FINIS.

PETRI



# PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI

## Senensis Commentarii,

IN LIB. SECVNDVM PEDACII DIOSCORIDIS  
ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

10



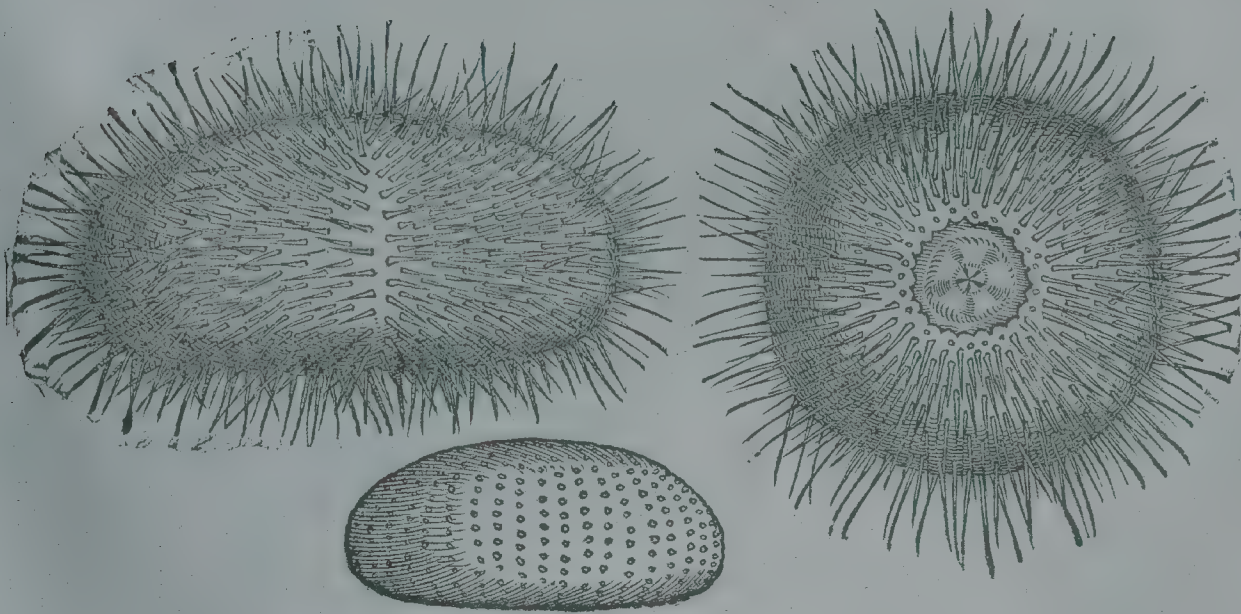
**N** PRIMO, charissime Aree, libro, quem de medicinali materia condidimus, de aromatibus, oleis, unguentis, arboribus, & nascentibus ex eis succis, lacrymis, feminibusque differuimus. In hoc autem secundo de animantibus, melle, lacte, adipe, frugibus, atque oleribus explicabimus, subnexis herbaceis, quæ acri prædita sunt facultate, utpote quæ cum ipsis cognatione iuncta sint: qualia allium, cepa, sinapi intelliguntur. Idque ideo, ne cognatorum uires disiunxisse uideamur.

Εχινος θαλάσσιος.

ECHINVS MARINVS.

CAP. I.

**M**arinus Echinus stomacho, uentrique utilis est: urinam cit. Huius testa cruda inassata commodè medicamentis admiscetur, quæ ploras abstergunt. Crematæ uerò cinis sordida ulcera expurgat, luxuriantem carnem reprimit.



**E**chinus marinus notissimus est, & præsertim, qui in Italia tam Tyrrheni, quàm Adriatici littora accolunt. Ingentem Echinorum numerum uidimus nos, dum placidis mare ageretur undis, in aluo magni portus Ciuitatis ueteræ in Romano litore, nigris horrentibus spinis. Alios uerò uidi ex Pirano Istriæ oppido allatos, his longè maiores, purpureo colore suffusos, quos Echinometras appellauerim, quòd scripserit Aristoteles libro IIII. de historia animalium capite quinto, hos cæteros magnitudine excedere. Habentur circa Toronem Echini marini candidi testa, spina, & ouo: augeri forma productiore, quàm cæteri, soliti: spinis paruis, non rigidis, sed mollioribus. Genera (ut idem inquit) Echinorum plurima sunt. Primū,

Echini marini  
consideratio.

Bb 4 quod



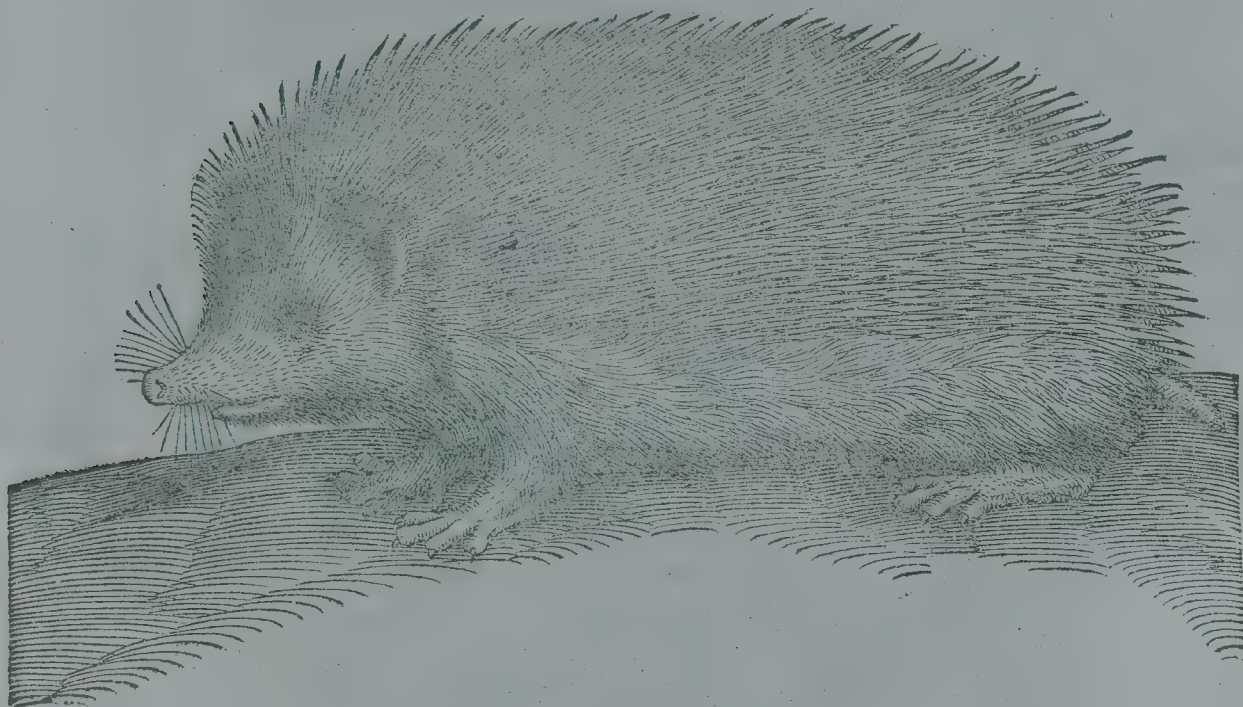
Iouii error.

Echinorum vi-  
res ex Gal.

Nomina.

quod cibo idoneum est, in quo, quæ oua appellantur, magna, esculentaque consistunt, pariter in maiore corpore, & minore: nam nouelli adhuc, paruique pleniusculi illis constant, secundum, ac tertium spathagi, ac brissi, quæ genera pelagia sunt, & ra-  
raque inuentu. Ad hæc, quæ Echinometra appellatur (quasi matrem, aut matricem dixeris echinorum) quæ quidem om-  
nes magnitudine excedit. Genus item aliud est minutum, spinis longis, prædurisque, gigni in alto gurgite solitum, quo non-  
nulli ad destillationes urinae medicamento utuntur. Quo fit, ut Paulum Iouium planè aberrasse crediderim: quippe qui suo de  
Romanis piscibus libello, Echinometram Aristoteli destillationibus urinae opitulari, non autem huiusce minuti genus, memo-  
ria prodiderit. Corpus Echinis clibani forma uisitur, priore, atque nouissima parte spissum, & continens: cætera uerò non  
continuum, sed simile laternæ, cui non obducta membrana est. Omnium maximè à natura muniti sunt, utpote qui testa undi-  
que spinis circumuallata celentur, quibus utuntur perinde ac pedibus: ijs enim nitibundi mouentur, sedemque permutant,  
cuius rei argumentum est, quod semper algam spinis implexam gerant. Euenit autem, ut quod caput appellant, & os, echi-  
nis uersum in terram sit: quod uerò ad excrementi exitum deputatum est, id supra habeatur. quod idem omnibus turbinatis,  
patellisque euenit: pastus enim de imis petatur necesse est. Vnde fit, ut os inuersum ad pastum sit, excrementum uerò superius  
parte prona testæ contineatur. Dentes quini Echinis omnibus sunt, caui intrinsecus: inter quos caruncula quædam interia-  
cens linguae officio fungitur, mox iungitur gula, deinde uenter in partes quinque distinctus, perinde ac si plures numero uen-  
tres hoc animal habeat: sunt enim omnes distincti plenique uacantis materiae, & ex uno stomacho dependent, in unumque  
ostium excrementi finiunt. Caro echinis circa uentrem nulla, sicuti in uniuerso corpore. Sed quæ oua appellantur, nume-  
rosiora testæ adherent, membranulis singula obuoluta, & paribus distincta interuallis: nigra etiam quædam circum ab ore  
fusim sparguntur, nomine adhuc nullo appellata. Sed cum non unum, sed plura genera Echinorum sent, omnium partes qui-  
dem eas omnes sortiuntur: sed oua appellata, nec omnes cibo idonea, & parua admodum continent, exceptis ijs, qui uada in-  
colunt. Tradunt sanitiam maris Echinos præfagire, correptisque operiri lapillis, mobilitatem pondere stabilientes. Quod  
ubi uidere nautici, statim pluribus anchoris nauigia infranant. hæc ex Aristotele. Meminit utriusque Echini Galenus, mari-  
ni, scilicet, & terrestris unico tantum capite libro XI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Erinacei utriusque tum ma-  
rini, tum terrestris corpus totumustum cinerem efficit facultatis tum extergentis, tum digerentis, tum detrahentis. Itaque eo  
quidam & ad excrescentia, & ad sordida usi sunt ulcera. Animal, quod ἐχινος θαλάσσιος Græcis, Latinis Echinus mari-  
nus appellatur: Hispanis, Erizo de la mar: Italis, Riccio marino.

## ECHINVS TERRESTRIS.



Εχινος χερσαίος.

ECHINVS TERRESTRIS.

CAP. II.

Terrestris erinacei corium combustum alopeciiis cum pice liquida aptissimè illinitur. Afficcatū cor-  
pus, & cum aceto mulso potum renum uitiiis auxilio est: item aquæ, quæ cutem subiit, conuulsioni  
bus, elephantia, & malè habitis, quos cachectos uocant: uiscerum fluxiones exiccat. Eiusdem iecur fi-  
ctili solibus excocto arefactum, ad eosdem usus utilissimè reconditur.

Echini terre-  
stris consid.

Terrestris Erinaceus uulgaris notitiæ animal in Italia est. Duplici constat genere, canino scilicet, ac suillo, quemad-  
modum & tassus. Differentia dignoscitur ex eorum rostro. Id nanque alij suillum, alij uerò caninum habent. Rarò  
ex



Echini terre-  
stris facult.



Hippocampi  
consideratio, &  
opiniones.

Equiculi mari-  
ni considera-  
tio.

Hippocampi  
uires, ex Gal.

Hippocampi  
uires ex Aelia-  
no.

Nomina.

Quamquam non desunt scriptores, (ut Mercullus inquit) qui in locustarum genere Hippocampum recenseant, quique ad multos in medicinis usus eum commendent: eorum tamen haecenus reperi neminem, qui peculiaribus notis eius historiam tradiderit, effigiemque exprompserit. Caterum sunt, qui credant, Hippocampum id nominis sibi ascripsisse ab erucis, quae in hortis olera; in campis uero herbas uniuersas, & arborum frondes depascuntur, quasque proprie Graeci *ἀδύπας* uocant. quippe quod illis fortasse forma, ac facie sit persimilis. Ad haec non desunt, qui Dioscoridem mirentur, quod scripserit, Hippocampum exiguum animal esse, cum tamen nomen plerumque magnitudinem innuat: *ἵππος* enim Graecis grande significat, ut hipposelinum, hippolapathum, hippomarathrum clarissime demonstrant. Veruntamen non ob id Dioscoridem impugnandum existimant, nec pariter alios, qui de eo idem scripsere. Quoniam licet comparatum hoc animal marinis beluis, alijsque in aquatiliu genere grandioribus, paruum uideatur, si tamen eo erucarum generi comparatur, quarum imaginem, formamque reddit, & a quibus nomen accepit grande sane fuerit. Sunt & alij, qui pro certo uelint, Hippocampum esse pisciculum illum, uel potius marinum monstrum, qui quibusdam Dracunculus, alijs uero Equiculus marinus uocatur, cuius nullus in cibus usus, flexuosum equum Hippocampum uertentes. Visitur plerumque hic in piscarijs foris inter minutiores pisciculos, semidrodanti longitudine. Caput illi est equinum, quemadmodum & collum: rostrum oblongum fistula in modum cauum oculi rotundi perspicue: a supercilijs duo oriuntur aculei, qui in mare in crines desinunt: Frons illi glabra: Sinciput crinitum est, quemadmodum superior colli pars. Id quod in faeminis non uisitur, namque ijs sinciput tantum crinitum est. Verum crines in uiuis tantum uidentur, extinctis enim illico decidunt. Pinnam habet in dorso singularem, qua ad natandum regitur. Ventre est albicante, extuberanteque sed faemina uentricosior est. Mas sub uentre rimulam habet, qua excrementa excernuntur. faemina uero praeter hanc alteram dedit natura. excludendis ouis idoneam cauda est quadrata, reflexaque unci modo. Totum corpus ex cartilagineis circulis compactum est, & ubique fere aculeatum. Nanque duplici utrinque a capite ad caudam usque aculeorum serie rectis lineis spectatur, nec disparibus aculeis collum praecingitur, ac per longum recta secatur. Horum opinionem, sicut & aliorum, cur rationibus, aut auctoritatibus comprobem, cur item contra reprobem, sane non habeo, cum haecenus nusquam in probatissimorum auctorum monumentis legerim, qui per notas ipsum delineauerit. nam etsi Plinius lib. XXXV. cap. V. dum Praxitelis, & eius filij Cephisodori admiranda percurrit marmora, uideri asserat in maxima dignatione Cn. Domitij delubro in circo Flamminio Neptunum, Thetim, atque Achillem, Nereidasque supra delphinos, & hippocampos; cum tamen hac poetica fabulosaque sint, nullam certe ijs adhibendam esse fide existimauerim. Multa enim & pictorum, & sculptorum adhuc extant figmenta, ubi locis innumeris marini uisuntur equi piscium in morem natantes, quibus tantum equina sit facies, reliquum uero corporis partium numerosis squamis contextum, alijsque perquam amplis ad natandum munitum piscium modo, partim uero serpentis instar praelongum ac sinuosum, magna quidem, non parua corporis mole. Quod si fabulosa sequamur, hoc facile Plinio Hippocampos esse probabimus. Caterum tametsi notarum nihil de Hippocampi facie ex auctorum monumentis habere possit, inclinatur tamen animus, hunc uerum esse Hippocampum, cuius hic cum maris, tum faemina imaginem damus cuiusque historiam descripsimus, & praesertim cum non pauci doctissimi uiri, qui aquatiliu historias describunt, in eadem persistant sententia. Hippocampi uires recensuit Galenus libro XI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Et Hippocampum animal illud marinum si totum uisseris alopecij prodesse proditum quibusdam est, ipsumque uidelicet desiccantis esse facultatis, & tenuium partium, aut certe eius cinerem: quem quidam unguento amaracino commiscunt, quidam pici liquida, alij ueteri adipi suillo. haec Galenus. Caterum longe alias Hippocampi uires retulit Aelianus lib. XI. cap. LII. de historia animalium: cuius uerba hic subiiciam. Rei piscatoriae rite periti homines dicunt Hippocampi uentrem in uino decoctum si quis dederit cuiquam bibere, eum primo ex ea porione acerrimo singultu affici, deinde tussi uehementer torqueri. At enim nihil excreare, sed & superiorem ei uentrem intumescere, & calidos uapores in caput sursum efferri, ac inde per nares minutatim defluere, & pusculentum odorem reddere, simul & oculos eius sanguine suffusos ignei coloris flagrantia laborare, & eorundem oculorum genas inflari, & uolendi quidem cupiditate ardere ferunt, uerum nihil emittere. Quod si natura euicerit, hunc tamen, periclitata prius morte, in obliuionem, & dementia incurrere. sin in uentrem inferiorem delapsus fuerit, ipsum omnibus iam membris captum e uita excedere. Ex morte porro qui euadunt, mente capti aquam summo studio persequuntur. hanc enim ipsam idcirco expetunt aspicere, tum stillantem audire, quod sane eis agritudinis leuationem afferat, & somnum conciliet. Itaque ad perennes fluuios, aut ad litora, aut iuges fontes, aut lacus commorationes eis gratae sunt, & incunda: cum tamen non magnopere desiderent bibere, sed & ipsum natare, & pedes aqua alluere eis plurimum incunditatis adfert. Sunt qui non haec mala dicant huius bestiae uentrem creare, sed Hippocampum algam acerbissimam, ex qua ita afficitur, depasci. Veruntamen solertia ueterani piscatoris, & ad res maritimas bene prudentis, salutaris etiam repertus est Hippocampus. is & Cretensis erat, & filios admodum adolentes piscatores etiam habebat. Accidit autem, ut hic piscator Hippocampos simul cum alijs piscibus caperet, & per adolentes a rabida canicula morderentur. Cum eorum in Methyna Cretenfi ad litus iacentium uicem dolentes spectatores interficiendam caniculam censerent, & illius iecur medicamentum ad rabiem edendum iuuenibus dandum esse: alij consulerent a Diana salutem petendam esse; senex piscator eos de consilijs, quae afferrent, laudatos dimisit, & Hippocamporum exenteratorum alios affos eis comedendum dedit, alios in acetum & mel contriuit, ijsque morsus ulcera obligauit, atque hominum adolentium rabiem uicit, eosque ad incolumitatem tandem restituit. haecenus Aelianus de Hippocampi uiribus. Hoc animal ut Graecis *ἵπποκαμπος*, ita etiam Latinis Hippocampus appellatur: Italis pariter Hippocampo.



Πορπίρα, Κήρυκες, Κρόνια.

PVRPVRA, BVCCINA, CIONIA.  
CAP. III.

**P**VRpura uita exiccat, dentes abstergit, excrescentias in carne cohibet, ulcera purgat, & ad cicatricem perducit. Eadem præstant concremata<sup>a</sup> Buccina, sed uehementius urunt. Siquis salis plena fitili crudo adurat, dentifricio conueniunt: ambustis utiliter illinuntur, quibus solui medicamentum non oportet: nam posteaquàm uulnus cicatricem duxerit, ipsum in testæ modum induratum, sponte sua decidet. Fit etiam calx è buccinis, ut in eius mentione demonstrabimus.<sup>b</sup> Cionia uocatur purpurarum, buccinorumque mediæ partes, circa quas testæ uolumen clauiculatim intorquetur. Cremata simili modo; maiorem purpuris, buccinisque facultatem urendi consequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinent. Buccinorum carnes ori gratæ sunt, & stomacho utiles, sed aluum non molliunt.

<sup>a</sup> κήρυκες ita meum scribit, & Drag.<sup>b</sup> κρόνια. alii κρόνια.

## PVRPVRAE, BVCCINAE.



**S**unt & Purpuræ marini pisces, eius sanè generis, quæ testa integuntur. Hæ ( ut auctor est Plinius lib. ix. capite xxxvi. ) illum magni pretij florem retinent, purpureum propriè dictum, tingendis regum uestibus expetitur. Hunc in medijs faucibus gerunt, candida quadam uena conclusum, colore nigricantis rosæ pellucidum. Viuas capere contendunt, quia cum uita sua succum illum euomunt. Latent circa canis ortum tricenis diebus. Congregantur uerno tempore, mutuoque attritu lentorem cuiusdam ceræ saluant. Lingua Purpuræ digitali longitudine, qua pascitur perforando reliqua conchyliæ: tanta duritia aculeo est. Capiuntur autem purpuræ paruulis, rarisque textu ueluti nassis, in alto iactis. Inest ijs esca, elusiles, mordacesque conchæ, quales mitulos uidemus. has semineces, sed redditas mari auido hiatu reuiuiscences, appetunt purpuræ, porrectisque linguis infestant. At illæ aculeo extimulatæ claudunt sese, comprimuntque mordentia: ita pendentes auiditate sua purpuræ tolluntur. Aqua dulci necantur, & sicubi flumini immerguntur: alioqui captæ diebus quinquagenis uiuunt salua sua. Anno magnitudinem implent, celerrimeque crescunt, quemadmodum & conchyliæ omnia. Est in purpurarum genere & Buccinum ad similitudinem eius buccini, quo sonus editur: unde & causa nomini, & rotunditate oris in margine incisa. Sed maior est purpura, cuniculatim procurrente rostro, & cuniculi latere introrsus tubulato, qua proferatur lingua. Cui circum orbes aculeati, qui buccino non insunt, sed utrisque orbes totidem, quot habent annos. Buccinum non nisi petris adheret, circaque scopulos legitur. Purpuræ, buccinæque simul, quemadmodum & reliqua conchylium genera longa sanè narratione scriptis celebrata sunt ab Athenæo. Ad eius igitur uolumina accedant ij, qui plura scire desiderant. Sed quoniam MARGARITAE, quæ non modò ad mulierum, hominumque decorem, sed etiam ad medicamenta maximo luxu expetuntur, à marinis & ipsæ gignuntur conchis, hîc inter pretiosa conchyliæ eas recensere non ab re fore duximus; præsertim quòd neque Dioscorides, neque Galenus de bis quicquam, quod legerim, posteritatis memoriæ prodiderunt.

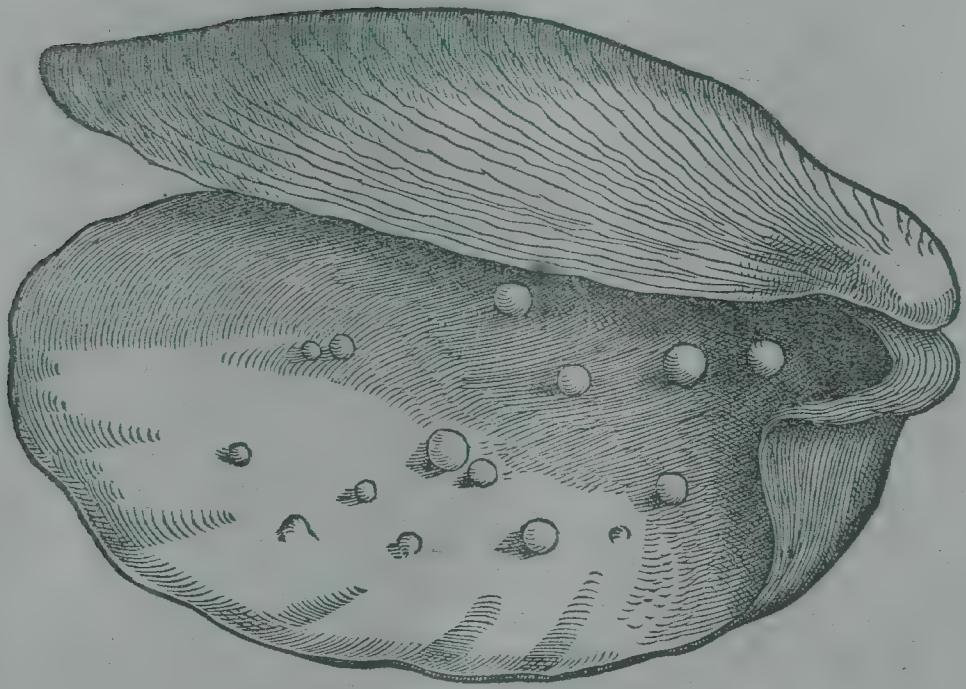
Purpurarum confid.

Buccinum.

Margaritarum, &amp; earum conchæ historia.



## MARGARITAE.



Vniones præ-  
stantissimi.

Plinii error.

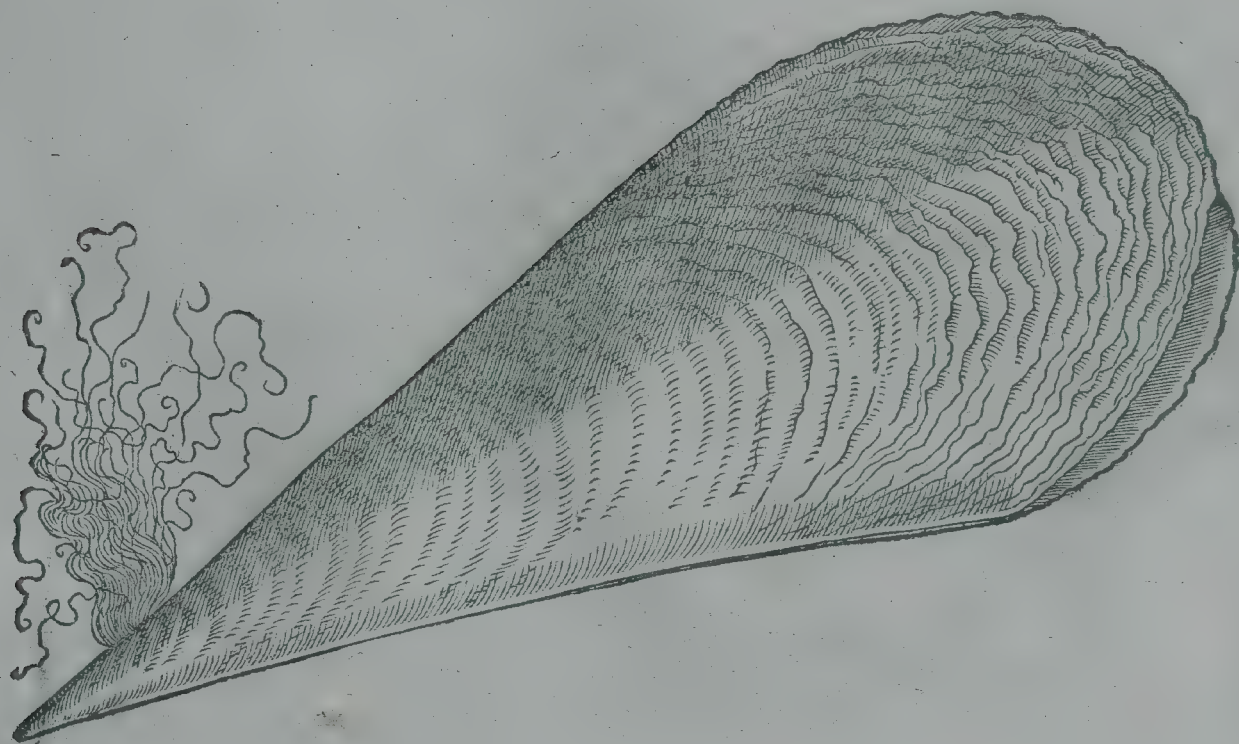
Vnionū vires.

Nomina.

diderunt. Nasci itaque animalia, quæ margaritas gignunt, in oceano Indico refert Plinius lib. IX. cap. XXXV. Fertilis ad-  
modum earum est Taprobane, & Torois: item Perimula promontorium India, circa Arabiam in Persico sinu maris rubri.  
Origo, atque genitura conchæ est haud multum ostrearum conchis differens, ut liquidò constat ex ijs, quas nostri vulgò Ma-  
driperle appellant, quæ ad nos deferuntur. Has ubi genitalis anni stimulauerit hora, pendentes sese quadam oscitatione im-  
pleri roscido conceptu tradunt, grauidas factas postea eniti, partumque concharum esse Margaritas, pro qualitate roris ac-  
cepti. Nam si purus influxerit, candorem confici: si uerò turbidus, & sætum sordescere: eundem pallere calo minante  
conceptum. Et ex eo quippe constare, calique eis maiorem societatem esse, quam maris. Inde nubilum trahi colorem, aut  
pro claritate matutina serenum: si tempestiuè satientur, grandescere, & partus: si fulguret, comprimi conchas, & pro ie-  
iunij modo minui. Si uerò & tonuerit, pauidas, ac repente compressas, quæ uocant Physmata efficere speciem, uerum  
inani inflatam sine corpore. Ceterò in aqua molles sunt Margaritæ, at exemptæ protinus durescunt. Quidam tradunt, sicut  
apibus, ita concharum examinibus singulas magnitudine, & uetustate præcipuas esse, ueluti duces, miræ ad cauendum soler-  
tia. Quocirca has summo studio petunt urinantes piscatores: siquidem capto rege facilius ceteras palantes retibus inclu-  
dunt. Concha ipsa cum manu uidet captiosam, comprimit sese, operitque opes suas gnara propter illas se peti, manumque  
si præueniat, acie sua abscindit, nulla iustiore pœnâ, & alijs munita supplicijs. Capta multo obruuntur sale in uasis fictilibus:  
nanque erosa carne, uniones, siue margaritæ puræ, & expurgatæ decidunt in ima uasis. Dos omnis in candore, magnitudine,  
orbe, leuore, pondere; tamen si rare admodum sint Margaritæ, quæ his omnibus dotibus præsent. Tradit Iuba Arabicis con-  
cham esse similem pectini insecto, hirsutam echinorum modo, inesseque illi Margaritam grandini similem. In conchis quater  
nos, aut ad summum quinos uniones reperiri Plinius scriptum reliquit. Verum Americus Vesputius, qui nostro auro liburni-  
cis omnem ferè australem oceanum explorauit, talem ibi concham se quandoque habuisse testatur, in qua uniones ultra cen-  
tum, & triginta reperti sunt. Quod non modò confirmant ij, qui post ipsum ad occidentales Indias nauigarunt; sed etiam  
addunt numerosiores ibi uniones in una tantum concha nasci: præterea alia plura de Margaritarum historia referunt, quæ  
à Plinii sententia plurimum dissident. Porro certum est & nasci, & capi margaritas in oceano occidentali Scoto, & An-  
glico sinu, sed eas quidem paruas, nec adeò pellucas, ut orientalibus comparari possint, è quibus contextum thoracem as-  
serunt, quem Dianæ templo Iulius Caesar dicauit. Reperiuntur Margaritæ quandoque etiam in Pinnis magnis, quas Veneti  
uocant ASTURAE, ut Plin. testatur. Ad hæc non in mari tantum, sed etiam in fluminibus aquæ dulcis conchæ proueniunt,  
quæ margaritas gestant. Huius autem rei ego quidem testimonium perhibere possum, quod iam mihi in Bohæmia degenti com-  
pertum sit in Vuotauua flumine & reperiri & capi conchas, quæ pulcherrimos includunt uniones, magnitudine, forma, &  
candore præstantes. Atque certè mihi subiit quandoque mirari, cum earum margaritarum copiam uidi tum apud Sere-  
niß. Principem dominum meum, tum etiam apud primarios Bohæmiæ homines. Margaritæ in medicum etiam usum ueniunt:  
quandoquidè scribunt Serapio, & Auicenna, eas ad cordis affectus præcipuam opem ferre. Quinetiam collyrijs admistas ocu-  
lorum nubeculas detergere, & aquam eò defluentem absumere. Animal, quod πορφυρα Græcè, Purpura Latine nominatur:  
Arabice, Naporam, & Porphyra: Italice, Porpora. Quæ uerò Latinis Buccina, καβινες Græcis dicuntur: Arabibus, Barco-  
ra, Cobros, seu Cobron: Italis, Buccine: Hispanis, Bozios: Gallis, Bios cornetos. Ceterum quod Græci μαργαρίτας, Latini item  
Margaritas & Vniones uocant: Arabes, Hageralbato: Itali, Perle: Germani, Perlin: Hispani, Perlas.



PINNA, SIVE ASTVRA.



Mixta.

MITVLI.

C A P. V.

10 **M**ituli laudatissimi in Ponto. Cremati eundem buccinis effectum præbent. priuatim plumbi more eloti, oculorum medicamentis cum melle utiles habentur: palpebrarum crassitudines absumunt, albugines purgant, & cætera, quæ oculis caliginem offundunt. Carnes eorum ad canis morsus utiliter imponuntur.

M I T V L I.



Cc TELLINÆ.

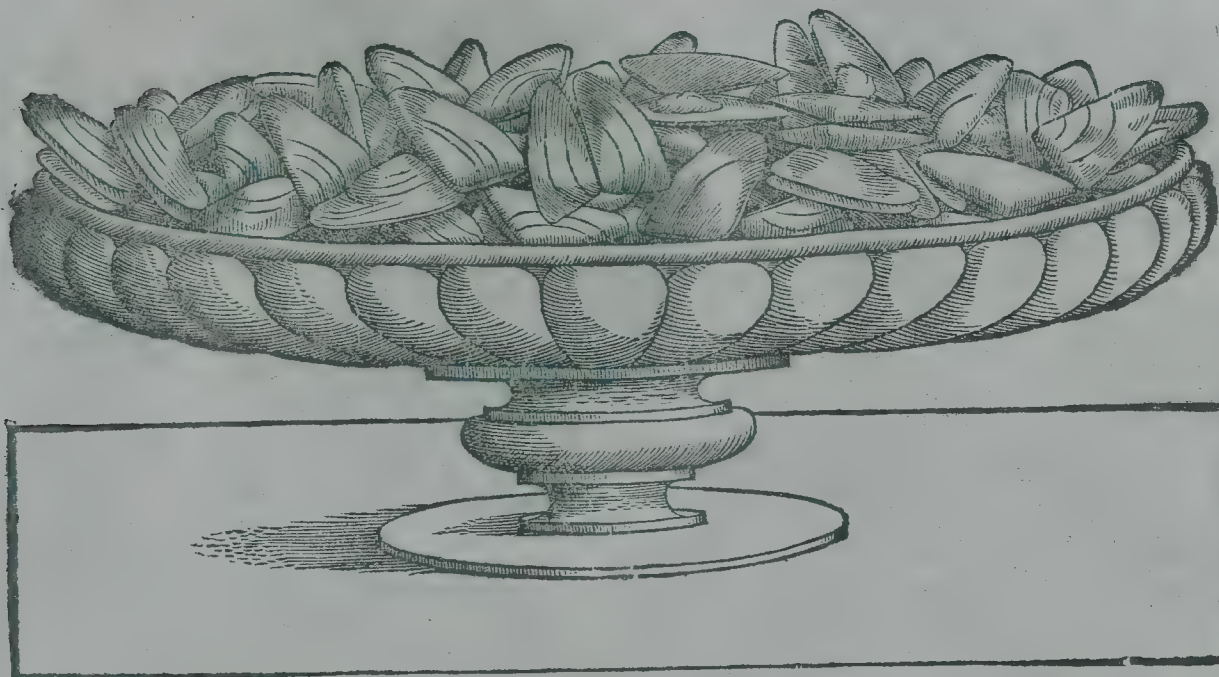


Τελλιναι.

TELLINAE.

CAP. VI.

**R**ecentes Tellinæ aluo utiles, sed maximè ius earum. Salitæ uruntur, tritæque in cinerem, & cum cedria instillatæ, auulsos palpebrarum pilos renasci non patiuntur.



Mitulorum, &  
tellinarum con-  
sideratio.  
Iouii lapsus.

**N**on desunt, qui Mitulos, & Tellinas idem esse censeant. In quam sententiam potissimùm uenisse comperio Paulum Iouium uirum apprimè eruditum: quippe qui libello, quem de Romanis piscibus edidit, malit ( etsi medicus esset ) cum Athenæo errare, quàm cum Dioscoride rectè sentire. Ex cuius scriptis satis apertè constat, aliud esse mitulos, aliud tellinas: nam præterquàm quod de his duobus diuersis capitibus ipse differuerit, differentes etiam utrisque reddidit dotes, haud nescius illis inesse differentiam. Idem similiter sensit Galenus lib. XI. de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi de uiperis differens, eodem capite mitulorum etiam meminit, tellinarum uerò peculiari capite, singulis proprias, & diuersas reddens facultates. Non secus ac illi, sensit Paulus Aegineta, fidelis nempe utriusque sectator. Quamobrem dicendum putauerim, differentes nimirum esse mitulos, & tellinas. Notissimæ sunt in Italia Tellinæ, præsertim Romæ, ubi plurimæ uenales circumferuntur, quòd edendo sint, & ori admodum gratæ, si tamen ab arena optimè repurgentur. Ceterùm quales Mituli sint in Italia, qui hac nostra tempestate explicauerit, hætenus inueni neminem. Præter unum Massarium Venetum qui eos mitulos putat: quos Adriatici æccola uulgò appellant Muscioli, quasi musculos dixerint. Cuius opinio nobis maxime probatur: quippe quòd & forma, & nomine conchylia ita uocata legitimos referant mitulos. Sunt enim tellinis paulò maiores, testa exterius lineis quibusdam scabra: intus uerò pellucida, & tota pondere leuis. Μύακες ita Græcis, Mituli Latinis appellantur, pariter & Italis: Arabibus uerò, Amarchas: Hispanis, Mixilbus. Τελλιναι ut Græcè, ita etiam Latine Tellinæ, & Italicè Telline dicuntur: Arabicè, Sedef, & Talsam: Hispanicè, Brignigois.

Nomina.

Χήμα.

CHAMAE.

CAP. VII.

**C**hamarum, aliarumque conchularum in exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet. id cum uino assumitur.

Chamarum  
consideratio.

**Q**uamquam Chama inter cetera conchyliorum genera longa descriptione ab Athenæo referuntur; nihilominus tamen tot huiusmodi testaceorum habentur species, ut non facillè sit, eas inter se distinguere. Ceterùm præter ceteras conchas, id sibi peculiare asciuerit Chama, quòd plerunque in litore hiantes inueniuntur. Idcirco eas rectè Chamas dici posse putauerim, quæ in marinis oris, pendentes sese læui testa contacta reperiuntur. Harum quàm plurimas ipse uidi in Adriatici litore. Verùm quoniam nulla alia facultate sunt præditæ, præter eas, quibus & reliqua concharum genera commendantur; ideo non est, ut plura de his dicamus. Quæ Græcis χήμα, Latinis Chama, Arabibus Hame, & Italis Chame nominantur.

Nomina.



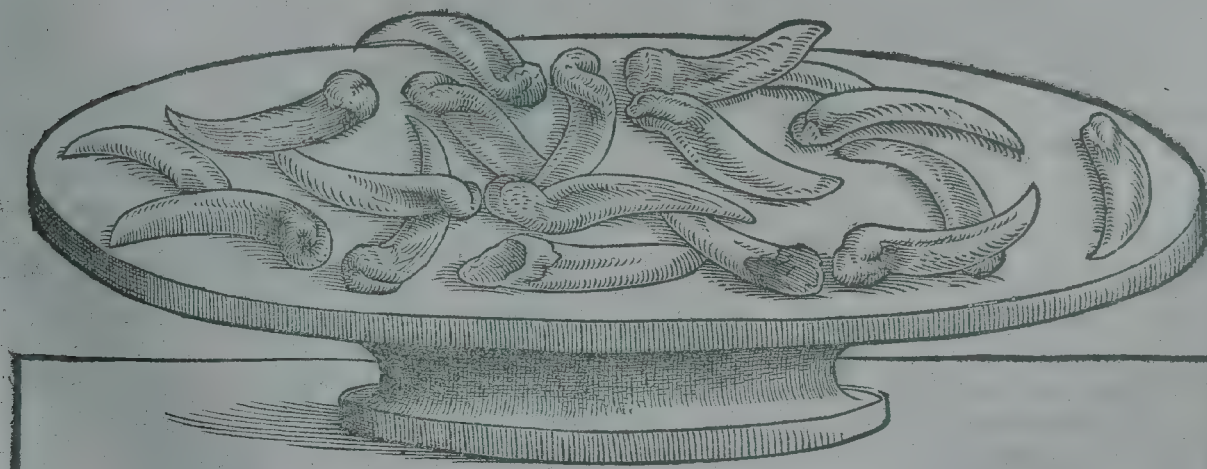


Ονυξ.

VNGVIS ODORATVS.

CAP. VIII.

<sup>10</sup> **V**Nguis, siue onyx conchylij tegumentum est, ei simile, quo purpura integitur: quod in Indiæ nardiferis paludibus inuenitur, suauem ideo spirans odorem, quod conchyliis inibi nardi pabulo uescantur. Colligitur posteaquàm stagnantes aquæ æstiuis squaloribus inaruerunt. Laudatissimus qui à rubro mari defertur, candicans, pinguis. Babylonicus nigrescit, atque minor conspicitur. Ambo odoris gratia suffiuntur, sed aliquatenus castoreum olent. Iidem suffitu excitant foeminas uulua stranguatu oppressas, comitialesque: poti uentrem molliunt. Crematum conchylium eadem efficit, quæ purpura, & buccinum.



<sup>20</sup> **Q**ui diligenter caput hoc de unguibus odoratis legunt, & expendunt, non ab re fortasse mirantur Dioscoridem, quod scripserit, onyches, id est ungues odoratos in Indiæ nardiferis paludibus inueniri. quando nusquam à ueteribus & recentioribus memoriæ proditum sit, nardum in paludibus nasci, sed in montibus, arido & sicco solo. Admirationi suæ illud

Vnguium odoratorum consideratio.



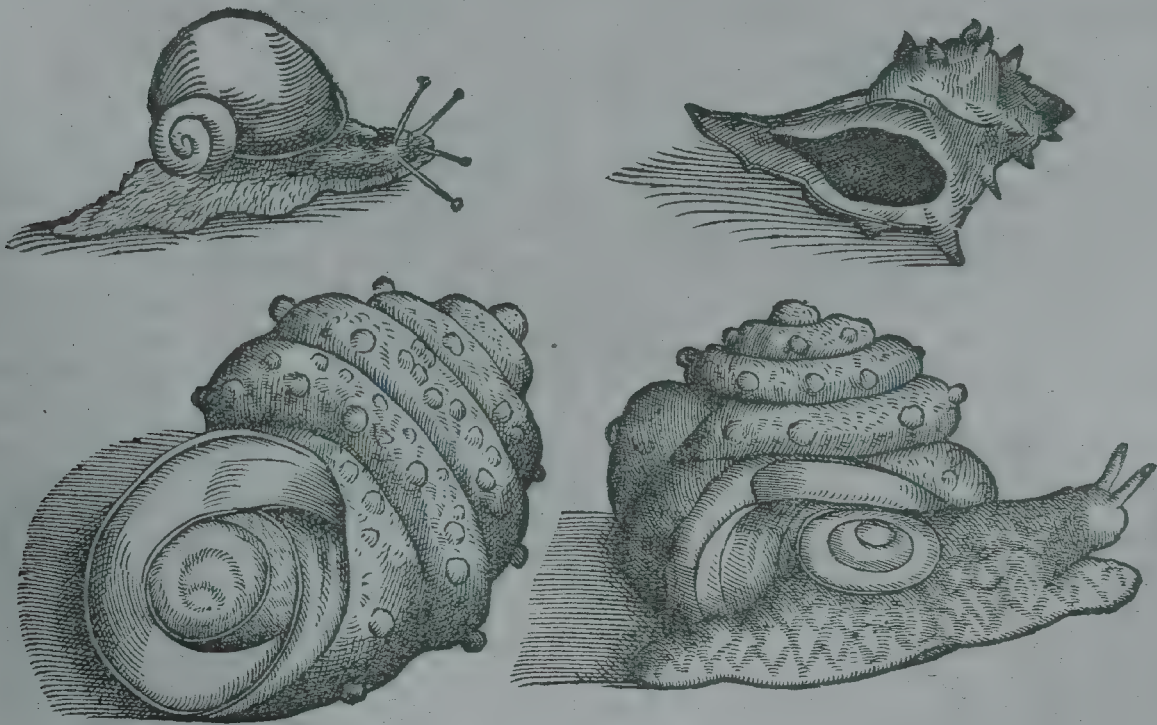
non ob stare putant, quod memoret Dioscorides, Indici nardi genus esse, quod Gangitis uocatur, à fluuio Gange, apud quem enascitur, montem præterfluente. Neque enim uolunt eam nardum in fluuio illo, aut in paludibus prouenire, sed in monte, aut infima eius parte, quam flumen ipsum alluit. Præterea cum scribat Dioscorides conchulas odoratas in Indiæ paludibus inueniri, illis planè absurdum uidetur, quod præ cæteris eas laudauerit, quæ à rubro mari deferuntur: quod item Babylonici generis meminerit. Addunt insuper, quod cum ungues ij, quorum in officinis pharmacopæorum communis est usus, si uruntur, non suauem spirent odorem, sed potius castoreum oleant, qui nimirum odor ab omnibus & iniucundus, & ingratus habetur, fieri non potest, quod odoris gratia suffiantur, præsertim quod ijdem suffitu ( ut Dioscorides tradit ) excitant sæminas uulua strangulatu oppressas, comitialesque. Sciunt autem, quod qui huiusmodi morbis tentantur, ab odoratis leduntur, & à fœtidis iuuantur. Verum quia nitimur quantum possumus pro nostra uirili parte Dioscoridem defendere, & ab erroris suspicione uindicare, quid mihi illa cogitanti occurrerit, nunc edisseram. In primis igitur non ita mihi mirum uidetur, quod à Dioscoride scriptum sit, ungues odoratos in nardiferis Indiæ paludibus inueniri. Nam si eodem auctore, aliqui arbitrati sunt, malabathrum esse Indici nardi folium, falsi quadam odoris cognatione, facile fieri potuit, ut ijdem rei herbariæ imperiti paludes, quæ malabathrum gignunt, nardiferas uocauerint, simili ratione decepti. Quorum fortè Dioscorides appellationem secutus, eas paludes Indiæ nardiferas nominauit, in quibus huiusmodi habentur conchilia. Nec placet Rondoletij, alioqui uiri doctissimi opinio, qui putat conchilia, nullibi haberi posse, præterquam in mari, sic inquit. Nam si conchilia marina sunt animalia, quomodo in lacubus inueniuntur, colligunturque; aquis æstu exiccatis, an mare deserunt turbinata, ut fluuios lacusque subeant? Hæc ille, qui etsi præclarus sit, & doctrina non uulgari præditus, non tamen omnia naturæ secreta rimari potuit. Quandoquidem & conchæ Margaritiferae, quæ marina quoque sunt animalia, in Boemia habentur, quæ à mari longè lateque distat, in flumine Vuotauua, ut de margaritis agentes paulò superius diximus. Deinde illud quoque mirum non esse debet, quod ad nos adferantur conchula Indica ex mari rubro, ac Babylone. Etenim hoc non euenit, quod inibi nascantur, sed quod Dioscoridis tempore non secus ac nostro, mercimoniam, quæ ex India in Græciam & Italiam conuehebantur, omnia prius per mare rubrum conueherentur in Aegyptum, nempe Memphim, aut Alexandriam. Sed quomodo fit, dicet aliquis, quod rara admodum reperiantur conchula Indica, quæ suauem spirent odorem, eoque nardum imitentur, atque odoris gratia suffiantur? Certè non aliam ob causam fieri puto, nisi uel quod propter maximam locorum distantiam in longo itinere adscititium illum malabathri odorem amittant, ut Indica nardo euenire libro superiori in eius mentione diximus; uel quod eæ, quæ ad nos adferuntur, in paludibus capiantur, quæ malabathro prorsus destituuntur. Nam quoniam multo iam tempore malabathrum ad nos non aduehitur, facile adducor, ut credam id in India cultorum negligentia periisse, perinde ac balsamum in Iudæa. Quippe ut malabathrum renascatur ( id quod Dioscorides refert ) necesse est, ut siccatis æstu feruore aquis, humus aridis fruticibus uratur. Quod cum ab Indis fortasse fuerit omissum & neglectum, facile postea factum est, ut uniuersum malabathri genus omnino deperditum sit. Atque adeò hinc est, ut ungues ij, qui hodie ad nos adferuntur, nullo nardi odore commendentur. Postremò illud mihi haudquaquam absurdum esse uidetur, quod conchula Indica suffitu pressas uteri suffocatione mulieres comitialesque reuocent. Nanque, quod fieri potuerit, nos non negamus, onyches olim fuisse odoris grati atque iucundi, utpote qui malabathrum redolerent. Sed equidem existimo odorem illum partibus ita tenuibus inbasisse, ut igni imposita testa ille statim exhalaret. Testa uerò eadem relicta & incensa, quid mirum si odorem fœtidum emiseric, & castoreum oluerit? ex quo sanè ( ut experientia docet ) mulieres uulua strangulatione laborantes suscitantur. Ideoque uariat nostra à Rondoletij sententia, qui ut Dioscoridis lectionem seruare uideatur, dicit & dicitur Dioscoridi designare non semper id quod grato solùm & iucundo, sed aliquando, quod uehementi, aut graui est odore; quippe etsi id haud negauerim ego, non tamen affirmauerim & dicitur hoc in loco iniucundum significare aut graueolentum: siquidem cum Dioscoridi hi ungues suauem spirent odorem, quod conchilia, quorum tegumenta sunt, nardi pabulo uescantur, ratio sanè non consentit, ut Rondoletio subscribam. Cæterum cum onyx unguem significet ( unde conchula Indica unguis odorati nomen accepit, quod fortassis unguis alicuius effigiem referat ) cur ipsum purpuræ tegumento similem fecerit Dioscorides, mihi hætenus incompertum est cum purpuræ operculum rotundum sit, quemadmodum & buccinæ, conchilij uerò longum, nisi una cum Rondoletio dicamus, haud intellexisse Dioscoridem, odoratos ungues facie purpurarum opercula referre, sed quod ijs conchilia operiantur, ut purpuræ suis, à substantia rei, non quidem à forma comparatione facta. At certè, ut dicam quod sentio, mihi non placet eorum opinio, qui non alia de causa hoc conchylj genus onychæ appellari uolunt, quam quod eius tegumentum sit rugarum, concauitatis, asperitatisque expers: laeuore autem, ac candore præditum, humano-rum unguium modo. Siquidem purpuræ testa, cui onychem assimilât Dioscorides, in uniuersum aculeata conspicitur: quin & inæquali, sinuosoque cortice obducitur. Porro quod uideam ungues odoratos, qui in myropolijs passim habentur, brutorum quorundam ungues representare, atque si urantur castoreum olcre, facit ut ferè non dubitem affirmare eas legitimas esse. Fuchsij opinio reprobata. Fuchsius in suis in Nicolaum Myrepsicum doctissimis annotationibus in compositione aureæ Alexandrinæ, ubi ipso uertente legitur, ossis anterioris narium purpuræ, scribit id nil aliud Nicolao, designare, quam quod Aëtuario, & alijs posterioribus Blattium byzantium, siue bysantis dicitur, quod in quibusdam interpretationibus in Nicolaum legatur βλάτιον byζάντιον ὅσον τῆς πίρος τῆς πορφύρας. Quin & differre inter se ait Blattium byzantium, & Dioscoridis onychem, quod onyx conchilij sit tegumentum, blattium autem os anterioris narium purpuræ. Quod etiam confirmat libro primo de compositione medicamentorum, illud etiam addens, officinis hodie hoc os, quod in ore, aut naribus purpuræ reperitur, Blattam Bysantiam uocari. Sed longè quidem ab eo diffidet opinio nostra. Primum quod Serapioni, & Auicennæ, quorum uocabula medicamenta que tam simplicia, quam composita ( ut ipsemet fatetur Fuchsius ) recentiores Græci sæpius usurpant, nil aliud designat Blattium byzantium, quam Dioscoridi onyx, Latinis unguis odoratus dictus, ac pariter conchula Indica. Huic alia accedit ratio, quod cum hætenus non inuenerim, qui purpuram os tam oris, quam narium ( ut Fuchsio placet ) siue testa earum tegumentum odore aliquo commendauerit, quique inter odoramenta recensuerit, atque antidotis inseruerit; sed qui tantum scripserint, earum crematarum cinerem exiccare, dentes abstergere, excrescentias in carne cohibere.



ne cohibere, ulcera purgare, & ad cicatricem perducere: contra uerò constet omnibus odoratos unguēs à Mauritanis præferri, quòd aroma quoddam respiciant, & tenuium, atque adstringentium sint partium, ad uentriculi, iocineris, cordis, uterique affectus, non modò Fuchsii, sed Nicolai quoque sententia (modò huius codex non sit deprauatus) inanis profectò, & planè refellenda uidetur. Quòd autem ad hos affectus odoratos unguēs prætulerint Arabes, quibus recentiores Græci longè plura accepta referunt, testis est Serapio auctoritate Mesebæ, cùm inquit. Conchula Indica excalfacit, & siccat ordine tertio: quin & adstrictionis, & tenuium partium est particeps: uentriculo, cordisque palpitatiōi, iocineri, unluæque odoris fragrantia conferens. Quo fit, ut etiam faciliè crediderim, Actuário nil aliud Blattium, siue blattum bysantium representare, quàm Indicam odoratam conchulam, non ut Fuchsius arbitratur, os in ore, uel naribus purpuræ inuentum. Miscetur itaque Indica conchula, uel eam uoces odoratum unguem, non sine magna ratione, & auctoritate à posterioribus Græcis in aurea Alexandrina, quòd ad cardiacos, & uiscerum morbos sit admodum utilis. Quin & in antidoto è margaritis, quòd omnè uirium imbecillitatem firmet, animi defectum siue à corde, siue à uentriculo originem ducat: maxime inuēt: longo morbo deiectos, & imbecillitate languentes recreet, & uteri stragulatus in mulieribus auertat, ut Actuarius, & Nicolaus Myrepsicus testantur. Quæ omnia odorata conchula per se ferè præstare potest, si primùm eius qualitates, demum uerò facultates perpenderit, quarum nullæ (quòd sciam) purpuris assignantur. Quare non immeritò Nicolaum damnauerim (si tamen error illi adscribendus est) qui narium purpurarum ossa excogitauerit his antidotis esse admiscenda, cùm purpura in uniuersum præter testam, qua conteguntur, ossibus carcant. Nisi fortè is in purpuris narium os appellauerit, quod in anteriori testæ parte prominet, & rostri potius, quàm narium speciem representat. Illud præterea falsum esse deprehenditur, quòd officinis hæc excogitata purpurarum ossa Blattæ bizantiæ uocentur, cùm etiam quæ legitima in officinis habentur, propriè sint odorati unguēs. Postremò quæque sint illa in Nicolaum expositiones, quibus maxime nititur Fuchsius, eas nostris rationibus, & auctoritatibus adductis haud quaquam obstare posse putauerim, cùm fortasse incerti sint auctoris, uel si certi, minime probandi, quod is rationi, ac ueritati refragetur. Nisi quis dixerit, illum contra quàm Fuchsius intellexerit, Nicolai uerba interpretatum fuisse, & lectores admonuisse, nil aliud Nicolao designare ὀστέον τῆς πύρας τῆς πορφύρας quàm ὀστέον τοῦ βυζαντίου, id est, unguem odoratum. Siquidem cùm Nicolai uerba secundum Fuchsij interpretationem aded per se clara sint, ut nulla indigeant explanatione, nō erat opus, ut ille interpres ea aliter exponeret; sed potius, ut declararet, animaduersa deprauata Nicolai lectione, pro eo purpurarum osse in Nicolai antidotis Blattum byzantium, id est, Indicam conchulam admisceri debere. quòd facile sciret, fabulosum esse purpuræ in naso uel ore gerere ossa. Quod etiam sensisse uidetur antiquus fragmentorum Nicolai interpres: quippe qui non purpurarum ossa in aurea Alexandrina, & diamargaritō sit interpretatus, sed byzantium blattam, quam odoratum unguem esse; hæcenus nos abunde demonstrasse existimamus. Huius nomen Græcum est ὄρυξ: Latinum, Unguis odoratus, & conchula Indica: Arabicum, Athfar ateb, aut Adfar al-thaib: Italicum, Vngbia odorata.

Nomina.

COCHLEAE.



Κοχλία.

COCHLEAE.

CAP. IX.

40 Terrestres cochleæ stomacho utiles sunt, & non faciliè corrumpuntur. Optimæ Sardonicæ,<sup>a</sup> Aphricanæ, Astypaleicæ, & quæ in Sicilia, ac Chio gignuntur, & quæ in Liguriæ alpiibus, pomatiæ, id est, operculares, cognominatæ. Marina stomacho idonea, & faciliè aluo excernitur. fluuiatilis uir-

<sup>a</sup> Meum λι-  
Cύου. i. Lybicæ.

cc 3 rus



b Meum &  
Drag. addunt  
h̄ σεσιλιτω. i.  
aut scilicet.

rus olet. Quæ uerò uepribus: frutetisque glutinata cohæret, quam uocant nonnulli<sup>b</sup> sefilon, uentrem, & stomachum turbat, uomitiones excitat. Crematæ omnium testæ excalfaciendi, & urendi naturam fortiuntur: purgant lepras, uirilgines, dentesque: emendant oculorum cicatrices, & uitia cutis in facie, albugines, ac uisus hebetudines, si cum carne sua uisæ, tritæque ex melle illinantur. Crudæ cum tegumentis impositæ, aquæ inter cutem tumores exugunt, sed non antè soluantur, quàm omnis hauriatur humor. podagricas inflammationes leniunt: impactos corpori aculeos illitæ euocant: menses tritæ, & admotæ ciunt. Carnes earum cum thure, & myrrha illitæ, cum uulnera alia, tum maxime quæ nerui acceperunt, conglutinant: tritæ in aceto, sanguinem naribus erumpentem infranant. Viuæ corpus, & præsertim Aphricanæ, cum aceto deuoratum, stomachi dolores mitigat. trita cum testa, uino, & myrrha, si exiguum inde bibatur, coli, uesicæque cruciatus sanat. Terrestris pilos incommodos replicat, si quis abrafo aculentore eius, pilum attingat.

Cochlearum  
confid.

Cochlex po-  
matiz.

Cochlearum  
uires ex Gal.

Cochleæ uulgò notissimæ sunt. Hæ licet albæ, nigraque reperiantur, tum magnæ, tum parvæ, tum mediocres; omnes tamen eandem naturam in uniuersum obtinent. Si uerò aliquo pacto inter se differunt, id natalis soli causæ adscribitur: nam quæ in apricis admodum locis odoratis uisitant herbis, ijs sanè præstant, quæ in opacis degunt, ac in palustribus. Id enim gustu facillè deprehenditur, quòd hæ uel insipida habeantur, uel palustrem respiciant limum: illæ uerò sapidiore, esuique gratiores existant. Quandoquidem absinthium depastæ amaritudinem reddunt, sicuti quæ serpyllum, pulegium, calamintum, origanum, aliasque odoratas herbas assumunt, odoris gratia commendantur. In quarum numerum æquè referri possunt, quæ paulò lupinis maiores in agro Romano leguntur, ubi autumno quorundam carduorum. caulibus acernatim coherentes innumera uisuntur. Cochleas olim usque adeò cænis expetitas memorat Plinius lib. IX. cap. LV. ut ijs uinaria à nonnullis fuerint instituta, distinctis quidem generibus earum, quòd melius gulæ fieret satis: separatim ut essent albæ, quæ in Reatino agro nascuntur: separatim Illyricæ, quibus magnitudo præcipua: Aphricanæ, quibus sæcunditas: Solitanæ, quibus nobilitas. Saginam quinetiam commentati sunt sapa, & farre, alijsque rebus. quæ eas alebant. Non me fugit, quas Dioscorides pomatias uocat, plurimas reperiri in montibus Tridentinis, uicinisque alijs locis, & eas quidem præstantissimas. Erunt enim hæ contra frigoris iniuriam, quodam albo operimento, duro, gypsi speciem referente, sicque contectæ terra se condunt. Fit enim ob hoc, ut in cibis ijs longè suauiores, gratioresque habeantur, quæ uere, & æstate imbribus excitatæ hinc inde uagantur. Quòd autem sic hyeme recondantur, delitescantque sub terra circum fruticum radices, Hetruria planè ignorat; cum tamen & ibi eodem modo ab his eruantur, qui alibi artem didicerunt. Præstant cochleæ, præterea quæ à Dioscoride scribuntur ad uaria corporis incommoda. Siquidem testa exuta, & hordeacea piissana incoctæ lateris dolorem tollunt, ubi ptisanæ sorbenda detur, cochleæ uerò contusa loco dolenti illinantur. Earundem diu elixarum ius potum iliacos iuuat. Eadem elixæ, ac tritæ, cruentis excreationibus medentur. Disuriæ efficacissimè prosunt, si crudæ cum suo ipsarum putamine contritæ bibantur ex passo, diebus septem continuis, aut ad summum nouem. Vertiginosis quoque prosunt suspiriosisque, ubi prima die cochleæ unam magnam, sequenti duas, tertio tres, quarto duas, quinto unam, semicoctas uorauerint affecti, nec minus uertiginosis, quàm amentibus medebitur is, qui singulas cochleas diebus singulis plurimis, cum suis testis contritas, ex defruto potandas dederit, sed has maiores esse oportet, si uerò minus res successerit, triduo quiescat affectus. & subinde eandem potionem diebus pluribus replicet: Celiacos quoque iuuat cochleæ duæ, unâ cum testis contritæ, & duobus ouis gallinaceis exceptæ uini passi ternis uncis, & aquæ quaternis, ac demum fistili uase calefactæ, & haustæ. Præstant eadem ad faucium molestias, & asperitates, si illotæ coquantur, & deinde tritæ ex passo ebibantur. Partus faciles reddunt, si à grauidis feminis edantur aliquot, ante partum diebus. Adduntur utiliter in emplastris, quæ pus mouent. Nanque non solum bubones & ceteros tumores concoquunt, sed etiam abrumpunt. Contritæ crudæ, & illitæ, serpentibus ulceribus medentur. Quæ uerò salinis inhaerent, strumas illitæ resoluunt, si cum putamine tusa illinantur: Columellæ uitia sanat cochleæ uiuæ succus acu uulneratæ, cum penna illitus. Complures crudæ, in nitido mortario tusa, unâ cum ouo gallinaceo incoctæ, ex succida lana utiliter fronti adalligantur, ad sedandas oculorum epiphoras. Combustarum cinis cum lini, & urticæ semine ex melle potus, intra paucos dies lienosos sanat. Quæ autem ceteris minutiores habentur, tritæ, & illitæ, inguinum tumores resoluunt. Omnium putamen uisum, & in puluerem tenuissimum contritum, gingiuarum putredines, exulcerationesque illitus tollit. Idem casu inuentum tritumque, & potui datum, calculos expellit: quin etiam urinam mirificè pellit, si duarum drachmarum pondere ex uino albo, & aqua calida bibatur: prolapsam columellam cohibet; & proci dentem quoque sedem, sed prius intestinum ablui oportet aqua in qua ferrum candens pluries restrictum fuerit. Cochleis nemoralibus à mucagine natia diligenter repurgatis, & in lacte bubulo recenter mulso unâ cum Tussilagine concisa decoctis condimentum sit optimum tabidis, cibi loco propinandum. Cochleæ si totæ cum testis urantur (ut Galenus memoria prodidit libro XI. simplicium medicamentorum) admista galla omphacitide, simulque pipere albo, mirificè prosunt dysenterijs, in quibus ulcera nondum putredinosa sunt. Conuenit autem ut piperis sit pars una, gallæ uero duæ, quatuor cineris cochlearum. Hæc ubi ad unguem laugaris, cibis inspergito, bibendumque, aut ex aqua, aut ex uino albo, & austero præbeto. Ceterum absque galla misione cinis cochlearum admodum resiccantis est facultatis, obtinens item nonnihil exustione calidum. Porro cochleæ, quæ ustionem non sunt expertæ, si tritæ unâ cum testis imponentur, & toti uentri aqua inter cutem laborantium, & in arthriticis articularum tumoribus, ægrè quidem diuelli poterunt, ceterum impensè desiccant. Et omnino inhaerere ipsas sinere oportet, quoad sponte decidant. Idemque faciendum in tumoribus ex icthu natis difficilè solubilibus, & ex contusione facta in auribus. Desiccant enim illos magnopere uniuersos, etiamsi uiscosus, crassusque in alto humor contineatur. Idem libro citato, cum de diuersis carnibus uerba faceret, sic de cochlearum quoque carne differuit. At cochlearum caro prius in mortario contusa, ac postea ad lauorem redacta, omnium ualentissimè desiccatur.



siccant partes superfluo humore grauatas, adeo ut & hydericis conueniat. Ipsarum autem humor solus per se citra carnem sumptus (uocatur autem is à multis *μύξα κοχλία*, hoc est, mucus limacis) thuri mislus, aut aloæ, aut myrrhæ, aut horum quibusdam, aut omnibus, quoad habeat cerati crassitiem, medicamentum fit glutinatorium, desiccaturque pulchrè purulentos mucos aurium: sed & fronti impositum inhaeret, oculorum fluxiones, resiccans. Quidam etiam ad palos eximendos utuntur totis unà cum testis ad leuorem tritis: sed & quidam ad sistendos menses. Et quidem ego aliquando in agro carnes ipsas solas in uulnus cum nerui uulneratione, & contusione factum tritas imposui, ipsumque uulnus pulchrè glutinatum est, & neruus phlegmonem haud perpeffus. Erat autem homo durus, & agrestis: miscui tamen illis contritis pollinem farinae acceptum à pariete molæ proximo. Scripsere autem maiores me nonnulli medici, ad eiusmodi usum miscendum ipsi thus, aut myrrham. Verùm horum habebam tum neutrum, ut qui tunc ab urbe abessem in uilla. Possis autem & resinæ frictæ contrita admiscere, si ad sit, quippiam. Porro ubi multi muci cochlearum accipere uoles seorsum, stylo carnem earum puncto. Sed non ante multos dies uenatas esse expedit: alioqui enim tempore desiccantur. Nam recentes plurimum habent uiscose illius humiditatis, quam stylo compunctæ effundunt. Humiditas hæc pilorum in palpebris præter naturam gluten est, hæc Galenus. Cochleæ tum crudæ, tum coctæ cum testis suis, aut sine, contritæ emplastris concoquentibus, & saniem è uomicis fracta cute educentibus utiliter immiscuntur. Marina in Italiae mediterraneis perquam rarè in cibis ueniunt: quam ijs qui maris litora inhabitant, frequentiori sint usui. Sunt & in cochlearum genere, quæ tegumento, uel testa carent, quæ nobis speciatim *Lymache* uulgo appellantur, noctu potius, quàm interdiu ad pascua exeuntes. Degunt hæ non modò in campis, & hortis; sed in cellis uinarijs, & alijs subterraneis uliginosisque adium locis. Gerunt in capite lapidem (non tamen omnes) quem febribus tertianis adalligatum uulgus prodesse existimat. At Plinius lib. XXX. cap. XV. auctor est, hunc lapidem adalligatum dentitionem facilem præstare. Expetuntur hæ mulieribus ad expoliendam faciem: nanque ex ijs in stillatorium uas coniectis, additis quibusdam alijs, aquam eliciunt, qua inde earum elota facies leuorem mentitur. Quin & his *Aphricam* abundare scriptum reliquit Plinius lib. XXX. cap. III. & eas combustas dysentericis utilissimas esse, darique ex eo cinere cochlearia bina in uino myrtite, aut quolibet austero. Eadem cum *Thuris* polline contrita, addito oui *Gallinacei* albo, & illita, faciunt mirificè ad puerorum *Enterocellas* sed interim pueros in lecto iacere oportet. Vruntur & ipse utiliter, & in puluerem teruntur, qui inpersus quancunque pedum exulcerationem sanat. *Κοχλία* ut Græcis, ita Latinis *Cochleæ* nominantur: Arabibus, *Balzum*, & *Halzum*; Italis, *Chiocciole*; Germanis, *Schnecken*; Hispanis, *Caranuyos*, & *Caracoles*; Gallis, *Escargots*.

Cochleæ marina.  
Cochleæ sine testa.

Nomina.

*Καρκίν.*

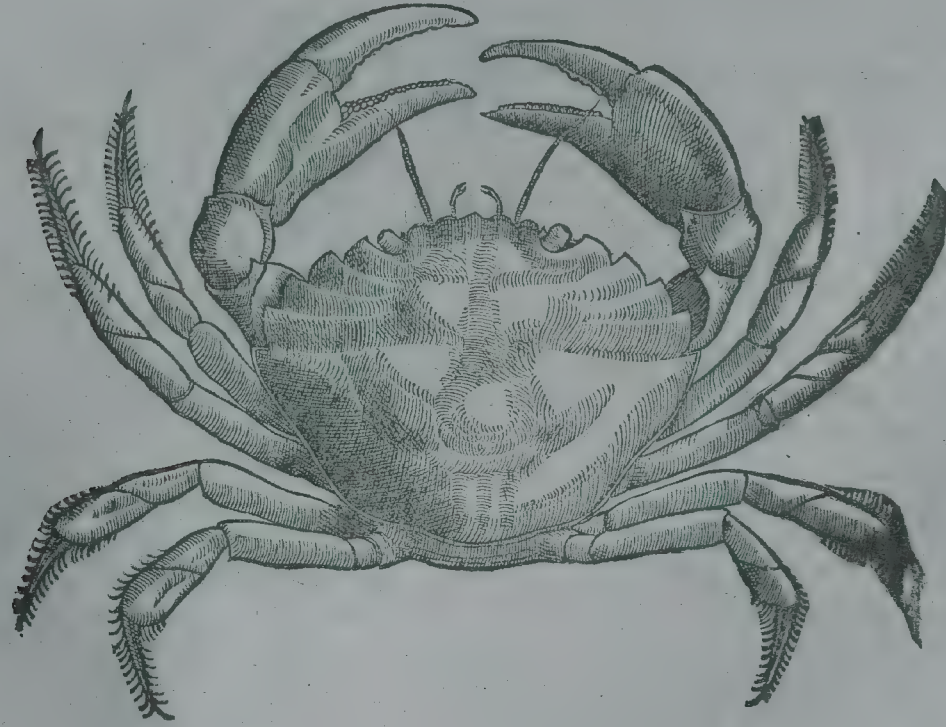
CANCRI.

C A P. X.

30 **C**ancrorum fluuiatilium exustorum cinis, qui duo cochlearia expleat, <sup>a</sup> adiecto dimidio radicis gentianæ modo, triduo potus cum uino, magnopere prodest canis rabiosi moribus: rimas pedum sedisque, perniunculos, & carcinomata, cum decocto melle lenit. Triti crudi, potique ex asinino lacte, auxiliantur contra serpentium phalangiorumque morsus, atque scorpionum ictus. Decocti autem, & cum iure esitati, ijs profunt, qui tabe conficiuntur, aut leporem marinum hauserunt. Necant scorpiones triti, & cum ocimo admoti. Possunt eadem marini, uerùm inefficacius omnia præstant.

<sup>a</sup> *συνήγειται* *νῆς ῥίζης κοχλιαρίων ἐν*. i. cum gentianæ radicis cochleario uno.

CANCER FLVVIATILIS.





Cancrorum  
consideratio.

Multorū error.

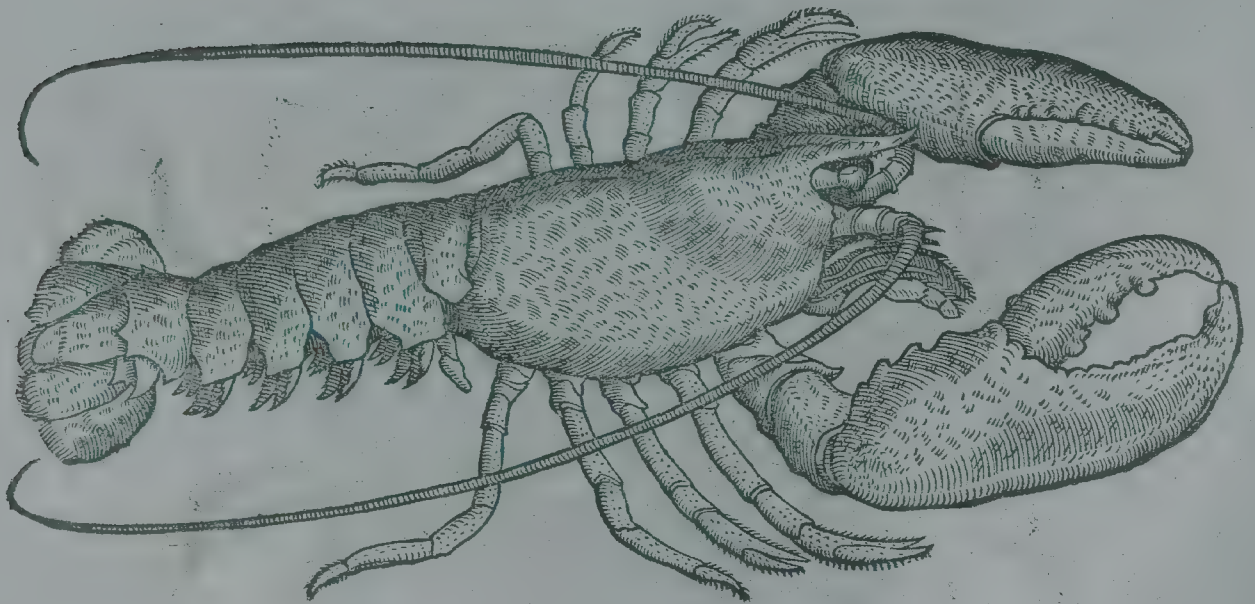
**H** Allucinantur, qui credunt Cancros à Dioscoride, & Galeno descriptos illos esse, quos vulgus Italicum Gambari nomi-  
nat. Καρκίος enim Græcè (ut hoc loco scribit Dioscorides) non eum significat cancerum perperam uocatū, qui ἀσκάρος  
appellatur à Græcis; sed qui rotundo corpore habetur, quem nos Hetrusci vulgari nomine dicimus Granchio. Is Venetis, ubi  
MARINORVM numerus propè infinitus habetur, ubi crustam exuerit, à corporis mollitie vulgò uocatur Mollecca. E

## CANCER MARINVS.



quorum genere sunt etiam quæ appellantur Macinette: nam & hæc suo tempore crustam exuunt. Hoc ita esse testatum reli-  
quit Aristoteles lib. II. ca. II. de historia animalium, ubi sic inquit. εἰ δὲ καρκίος μόνος τῶν τοιούτων ἀνθρώποις, καὶ τὸ σῶμα  
τὸ μὲν τῶν καρκίων, καὶ καρκίων πρόμηκες, τὸ δὲ τῶν καρκίωνων στρογγύλον. hoc est, Cancer solus ex crustaceis non regitur cauda, & 10  
corpus cum quidem locustis, squillisque longum sit, cancris uerò rotundum est. Porro ASTACOS Oppiano speciatim

## ASTACVS.

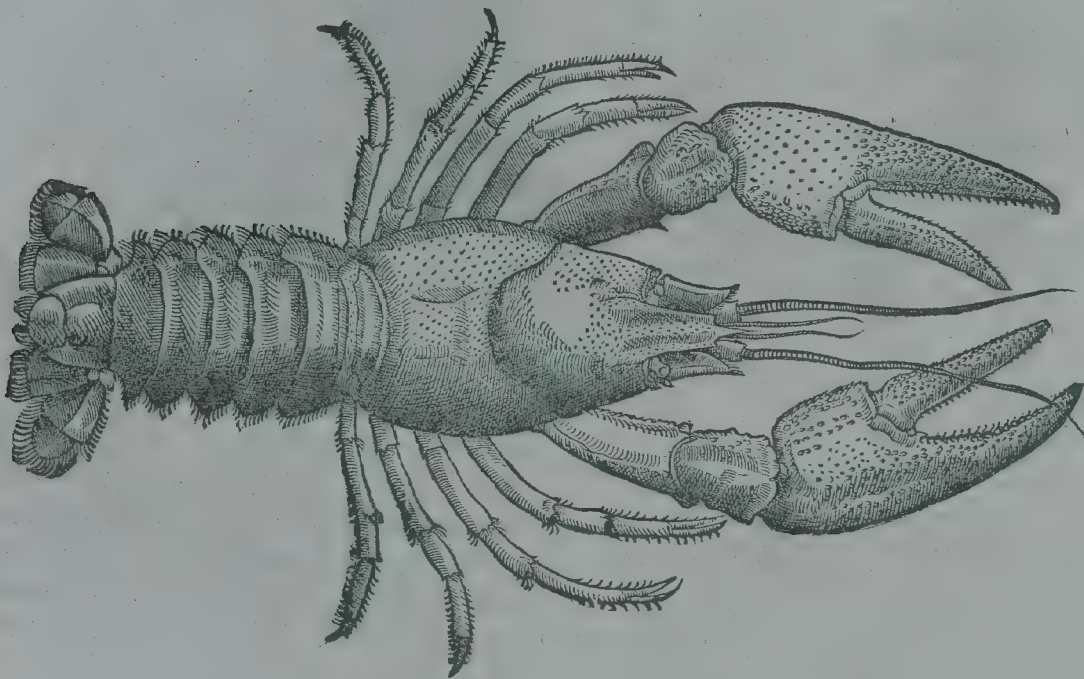


dicitur gammarus magnus ille marinus, quem Romani, & Tyrrheni litora incolentes Leonem appellant. Veneti autem, qua-  
si adhuc Græcum nomen retineant, eum vulgò Astase nominare consueuerunt. Idem dictus est gammarus à Theodoro Ari-  
stotelis interprete: quippe quod vulgaris gammari faciem representent. Veruntamen (ni fallor) Aristoteli ἀσκάρος nil aliud  
esse.



esse crediderim, quàm quod Venetis astace, Romanis uerò leo nuncupatur: quandoquidem is paulò inferius postquàm de marinis, quæ crusta integuntur, animalibus differuisset, uidetur sanè uulgares fluuiatiles gammaros describere statim post fluuiatiles cancros, cum inquit. ἔστι δὲ καὶ ἑτέρον γένος μικρόν μὲν, ὡς οἱ καρκίνοι, τὸ δὲ εἶδος ὁμοίον τοῖς ἀστακοῖς. hoc est. Genus item aliud est, quod quidem paruum est ueluti cancri, facie uerò astacis simile. Hæc, meo quidem iudicio, declarant, Græcis fluuiatilem gammarum proprio carere nomine, utpote & paruorum cācrorum aliqua genera, ut ipse eodem loco testatur Aristoteles, cum inquit. Cateri minutiores, & nullis penè nominibus annotati. Quo fit, ut putauerim ego gammaros Galeno appellari γαμμαρίδες, mutuato, cum Romam uenisset, à Latinis uocabulo, quòd eo carerent Græci. Nanque lib. III. de alimentorum facultatibus: Ἀστακοὶ (inquit) καὶ πέγγοι: καὶ καρκίνοι τε καὶ κάραβοι, καὶ καρίδες, καὶ γαμμαρίδες, ὅσα τὰλλα λεγόμενα ἔχει τὸ περιέχον ὄστρεον. hoc est. Astaci, paguri, cancri, locustæ, carides, gammarides: & id genus alia tenui testa cōcluduntur. Magisque hoc affirmare non dubitauerim, quòd nomen hoc à Galeno Græcum factum, nec apud Aristotelem, nec apud quenquam repererim unquam. Quibus etiam ex uerbis palàm certè est, inter GAMMAROS, & cancros ma-

## C A M M A R V S.



nifestam esse differentiam. Quamobrem eos medicos hallucinari censemus, qui pro Cancris ad canum rabidorum morsus, itè que ad tabidos, & marasmo laborantes Gammaris utuntur: quandoquidem cum Dioscoridem, tū Galenum non de gammaris quidem, sed de cancris intellexisse nobis compertum sit. De cācris Gal. lib. XI. de simp. med. hæc fusius scripta reliquit. At fluuiatilium cancrorum cinis, quanquam similiter prædictis exiccatorius est: substantiæ tamen proprietate mirificè contra rabioforum morsum efficax est, isque tum solus, tum cum gentiana, & thure multò præstantior. Thuris sanè partem unam esse oportet, quinque autem gentiana, porrò cancrorum decem. Et raro equidem aliter illis uitis nos sumus usi: cæterum ad eum modum plerunque, quo Aescrion empiricus ille utebatur, medicamentorū peritissimus senex, concuius, ac præceptor meus. Patella erat aris rubri, in quā impositos cācros niuētes, hæctenus urebat, dum faciliè ad leuorè redigi possent. Hic Aescrion paratum ac promptū semper in ædibus hoc habebat medicamen, urēs cancros tempore æstiuo post ortum canis, quando sol in leonem transisset, luna decima octaua. Porrò bibendum hoc medicamen ijs, qui à cane rabido fuissent morfi, præbebat quotidie usque ad diem quadragesimum, mensura cochlearij satis magni aquæ inspersum. At si non protinus ab initio, uerum aliquot post dies curam cœpisset demorfi, tunc quotidie duo cochlearia aquæ inspergebat. Ad ipsum uero uulnus emplasticum applicabat medicamentum, quod ex pice brutia, & opopanace, acetoque conficitur, habens picis libram unam, unum acetii acerrimi sextarium Italicum, opopanacis uerò uncias tres. Hæc tametsi à præsentī instituto essent aliena, scribenda tamen censui, quia magnopere medicamento huic ipse considerem: nimirum cum nullus unquam eorum, qui illo, ut dictum est, fuerunt usi, sit mortuus. Cæterum seorsum alterum librum conscribam aliquando de ijs, quæ proprietate substantiæ totius quid agunt, è quorum numero sunt id genus omnia. Ignoscendum itaque tum hoc in loco scribendi importunitati, tum sicubi præterea id mihi hoc in opere contigit: nempe quia ex dictis summa proueniret utilitas, quam sanè posteris impertire uolebam, si forsan me prius, quàm quæ his deinceps sunt opera, perfecissem, mors occupasset, propositum impediens. Cæterum Pelops doctor meus, & ipse omnium eiusmodi causas reddere uolens, non abs re inquit. Cancer cum animal sit aquaticum, prodest à cane rabido morsis, quibus uidelicet metus est ne corripiantur affectu siccissimo, nempe rabie: quamobrem sanè etiam aquam metuant. Ac fluuiatiles, non marinos conuenire cancros dicitabat, scilicet quòd animalia marina ob admisionem

Cancrorum uires ex Gal.



Gammarorum  
lapilli.

Cancris fluuiatiles.

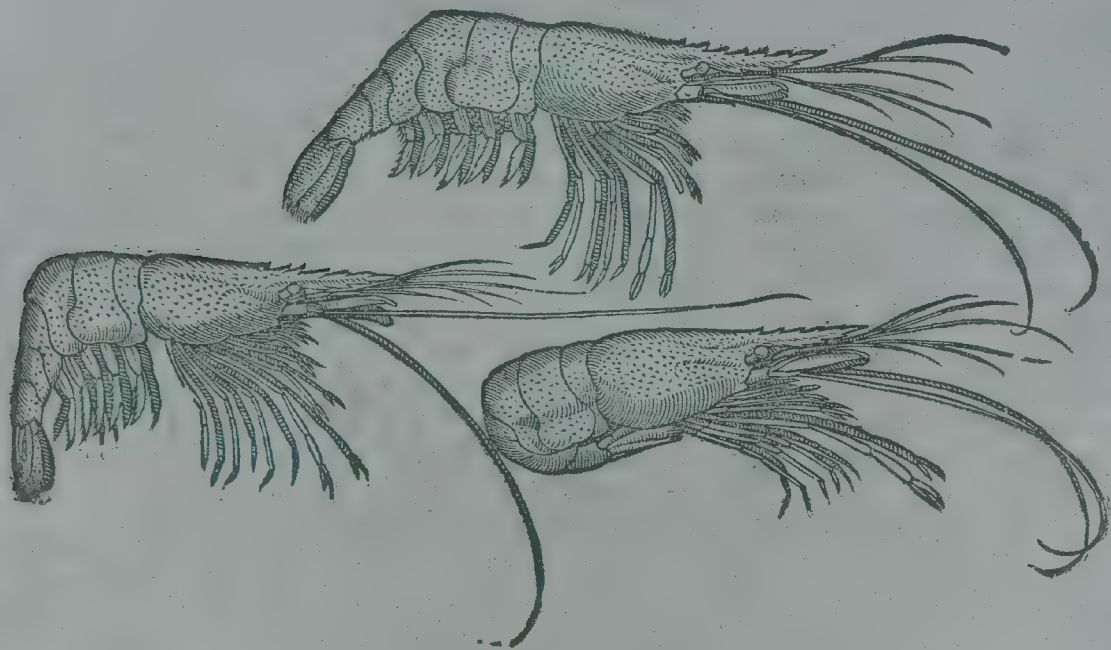
Cancrorum fluuiatiliū uires.

Quorundam  
error.

Squillarū con-  
sideratio.

mitionem salis natura siccissimi haud æquē exactam tuerentur eam, quæ est aduersus rabiem, contrarietatem. Ac cum quidam subiecisset, cur non omnia, quæ in potabili aqua degunt animalia, perinde ut cancri, inuare assolent? quia, inquit, similem cancris preparationem non admittunt. Nam horum ustorum cinerem, exiccatorius cum sit, canum mordentium uenenum absumere, simulque digerere professus est. Hæc igitur Pelops dicebat ambitione magna iactitans, omnium se talium nouisse causas. At ego nisi planè me scire quippiam prius persuasum habeam, alijs persuadere non tento. Itaque nec Pelopis rationem, ut ueram accepi, ut quæ crebras habeat contradictiones: uerum cancos opinior ex proprietate totius substantiæ prodesse. Quoniam autem nullum eorum mortuum sciueram, qui fuerant illis usi, totis utique corporibus, hoc aperiendum, recensendumque à me existimaui, tametsi non esset huius instituti proprium: nam id non erat propositum. hætenus Galenus. Ceterum gammarorum faciem referunt locustæ, & squillæ; quanquam hæ chelis careant. Gerunt gammarum eo tantum tempore, quo crustam exuunt, duos in capite lapillos albos, rotundosque, quibus utuntur medici utiliter ad expellendos renum calculos: conterunt enim hos in puluerem, & ex uino potandos exhibent. Sunt, qui hos igne prius tostos, ad idem magis probent. Et præsertim ubi ex petroselini uulgaris succo propinentur. Nec desunt, qui censeant eosdem ad cordis imbecillitatem facere, atqui ego de re hac, quid certi affirmare possim, non habeo. Idem cum uini excremento, quod circa uasa lapidis instar concreuit (Tartarum uocant chimistæ) ulceribus pudendorum medentur, si simul triti aspergantur. Dantur quoque cum Tiliæ arboris carbone utiliter ab alto deuolutis, quinetiam ad dissoluendos internos sanguinis grumos. Eorundem puluere dentes quoque dealbantur, firmanturque. Ceterum, rotundis cancris marinis similibus, quos Adriatici accolæ, maris & fæminæ discrimine uulgò Granci, & Macinette nuncupant, abundat maximè ubique suis in fluminibus, ac riuis Hetruria. nam quemadmodum Insubriæ, Transalpinarumque regionum flumini, ac lacus gammaros alunt; Ita Hetruria cancos, utpote & Græcia, ubi ab Aeschryone, & Galeno à cane rabido demorsis ex eorum cinere saluberrima parabatur antidotus. Cancris fluuiatilis putamen diligenter contritum, & ex uino subdulci potum, renum calculos pellit. Idem combusti, tritique, & ex melle illiti, Strumas discutiunt. Eorundem puluere sanantur sedis rimæ. Exustorum cinis oleo subactus, perniones curat. Suffiuntur sicci, ubi fœtus hæserit mortuus in uteri ceruice. Idem triti crudi, & tumentibus mammis illiti, mirificè prosunt: quinetiam impactas mammarum durities resoluunt, et lac exiccant. Scorpiones proximos omnes ad eum locum conuenire tradidere quidam, ubi cancri decem fluuiatiles, mariniue cum ocimi manipulo contriti, repositi fuerint. Fluuiatiles autem peculiariter hortorum erucas pellere dicunt, qui de colendis hortis scripsere: si pluribus in locis inter olera ligneis clauis figantur. Sed & illi non minori in errore uersantur, qui putant marinos minutiores (ut ita dicam) gammarulos, quas uulgò Gambarelli, & Gambarsoli appellamus, eos esse, quos tum Aristoteles, tum Galenus, tum Aelianus, tum Plinius cancellos nominant: quippe quod hi gammaruli Aristoteli propriè squillæ parue dicantur. Siquidem ij, qui in hoc genere nunquam rufescunt, Venetis, alijsque quàm plurimis populis proprium ad-  
huc S Q V I L L A E retinent nomen: uulgo enim Schille dicuntur; quanquam in Hispania, præsertimque in Cantabria om-

### S Q V I L L A E.



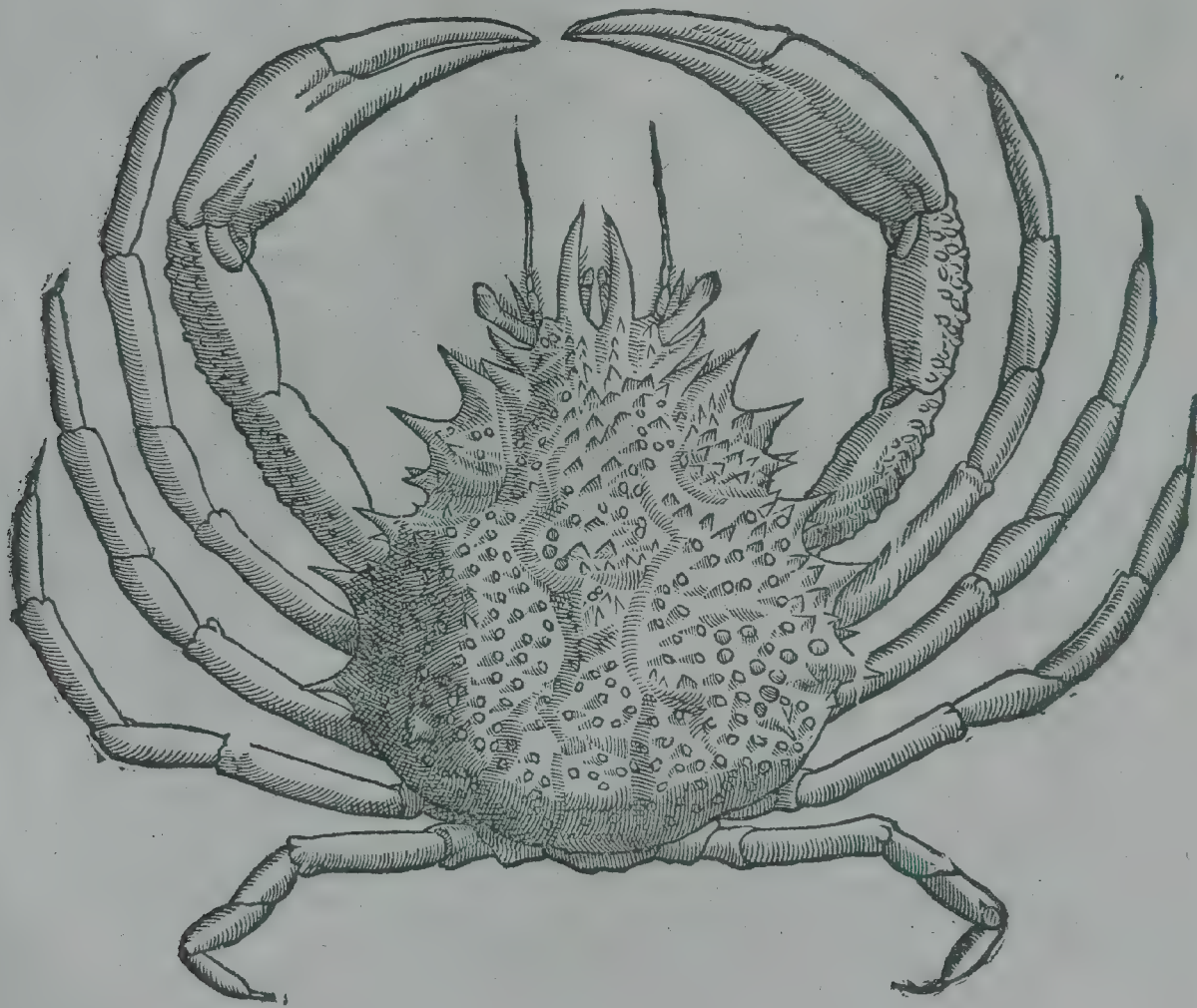
nes hi gammaruli Squillæ nulla differentia uocitentur. His, ut diximus, ad stipulatur Aristoteles lib. II. de partibus animalium cap. VII. cum inquit. Squillæ à cancrario genere differunt, eo quod caudam habeant: à locustario uerò, quod forcipe careant. Quibus sanè claret, cancris nullam inesse caudam, quapropter omne crustatorum genus, cui cauda desit, in cancrario



cancerario genere fuerit recensendum. Cuiusmodi sunt Maia uulgò Granceuole, paguri uulgò Granciporri, marini ac fluuiatiles canchri uulgò Granchi appellati: & id genus plura. Nec aliam ob causam diximus gammarulos paruas dici squillas, nisi ut omnibus notum sit, eas etiam haberi his longè maiores, ut memoria prodidit Aristoteles lib. IIII. cap. II. de historia animalium, sic inquit. Squillarum enim genere continentur gibbæ, crangones, & parue, quæ maiores nunquam effici possunt. Quibus liquidò constat, uulgares gammarulos Aristoteli paruas facillè esse Squillas, cum ij maiores nunquam euadant, quàm qui semper parui in piscarijs habentur uenales. Quinetiam id ipsum affirmare non dubitamus, quòd ijs cauda sit locustarum, & gammarorum modo, chela uerò, seu forcipes deficiant. Squilla tametsi concoctu contumaces sint, Galeno tamen teste, stomachicis conferunt. Eadem trita, & cum aceto pota, lumbricos, & tineas eijciunt. Quadam autem peculiari

Cancello-  
rum  
consideratio.

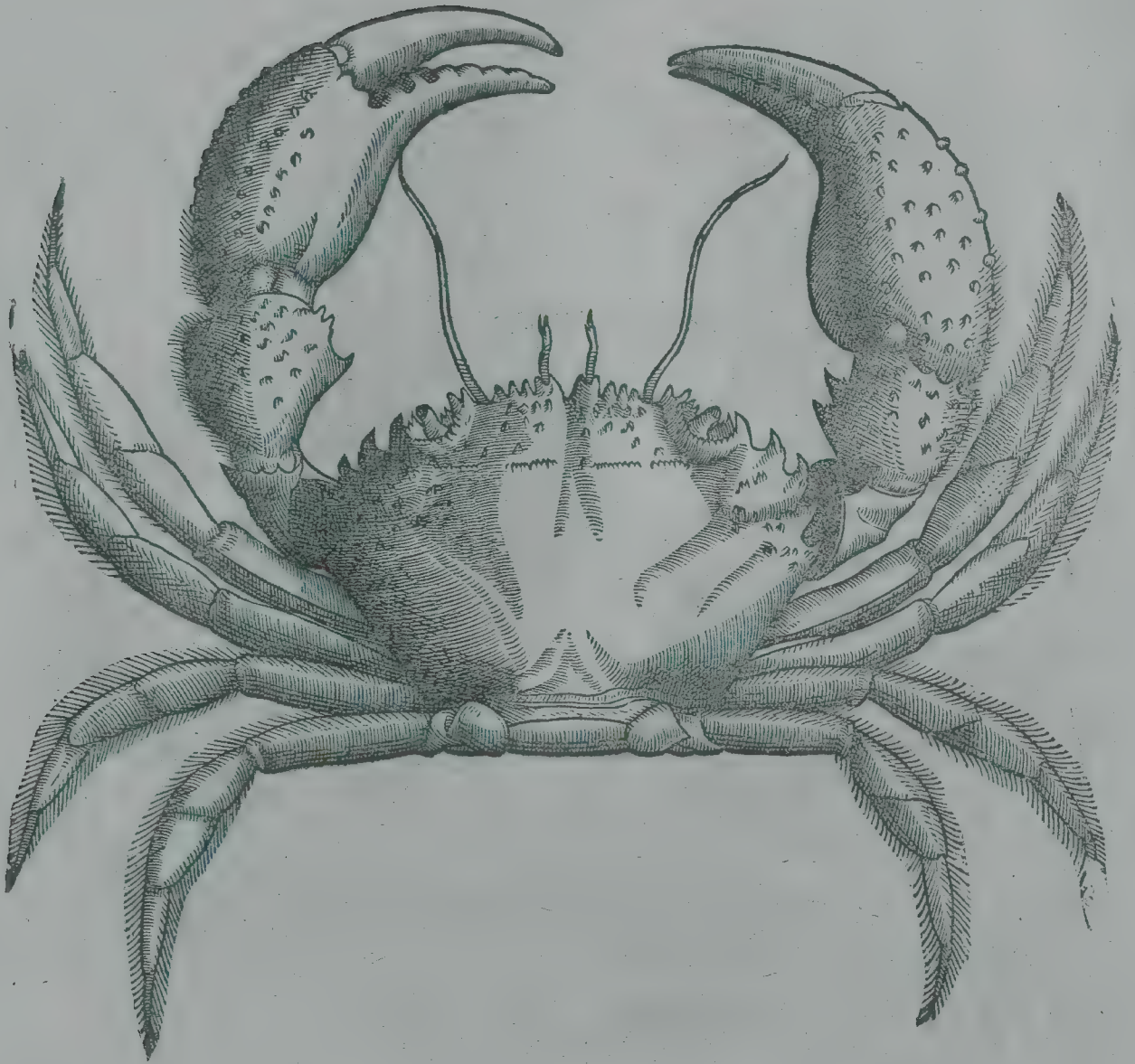
M A I A.



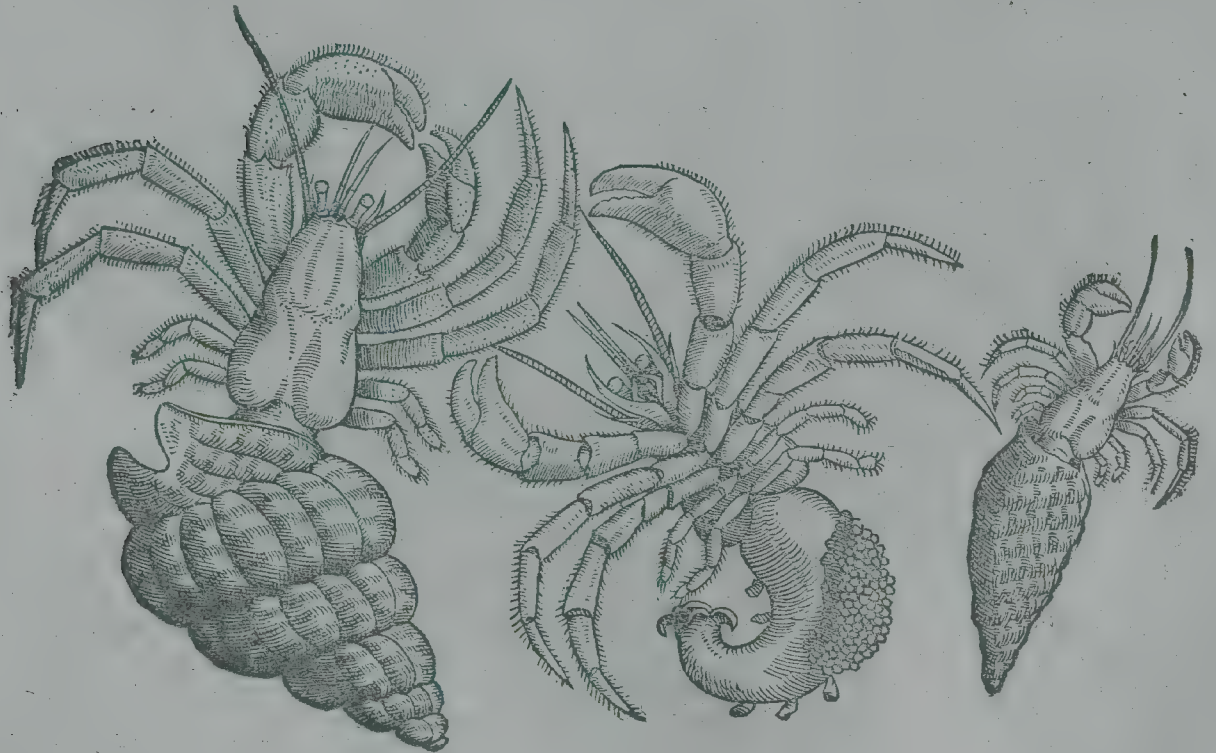
facultate ad mulierum conceptus in cibis efficaces sunt. A Scorpionum ictu securum dicunt illum, qui Squilla marina imaginem in achate lapide sculptam in anulo gestauit. Caterum Rondoletius uir quidem doctissimus, atque præclarissimus, Pagurum, què Granciporro Itali uocant, Maiam facit. Sed facillè quispiam illum deceptum deprehendet, qui diligenter Aelianum de Paguris scribentem legerit. Sclauus, qui lapidiam incolunt, quorumque littora Adriaticum mare alluit, Græcum adhuc nomen seruantes, qui nobis Granciporri uocantur, Paguri uulgò appellant. è Paguris in cauernis extinctis oriri scorpiones, testis est Nicander. Sed ad Cancellos redeo nomine ipso paruulos cancris designantes, de quibus scripsit Galenus libro tertio de alimentorum facultatibus: Cancelli, inquit, animalcula sunt perexiguus cancris similia, colore flauo. Afferruntur enim cancelli inter minutulos pisciculos duplici sanè genere, ut quarto tum libro, tum capite de animalium historia retulit Aristoteles his uerbis. Quem autem cancellum appellant, communis ferè socius crustatorum, & testatarum generum est. quippè qui natura locustis similis spectetur, nascique seorsum per se solitus sit. Verùm quòd testam deinde petit, quàm ingressus uitam traducat, hinc similis testa contectis animantibus est. quapropter is in ancipiti esse, genusque sibi uendicare utrunque uidetur. Forma tamen (quod simplicius dixerim) similis araneis est; nisi quòd partem capiti, & pectori subditam amplio-rem, quàm aranei habeat. Cornicula duo rufa, tenuia gerit, quibus oculi magni totidem subiacent, qui nunquam intrò recedant, ut cancrorum, sed semper eminentes appareant. Os sub ijs est, quod uelut capillamentis quibusdam pluribus circumdatur. Iis pedes subiuncti duo bifurces, quibus cibum ori admoueat: bini item utrique adherent lateri, & tertius paruus. Thoracis pars inferior mollis tota est, dissectoque sinu pallidum intus cernitur. Meatus ab ore ad uentrem pergit. foramen excrementi perspicere nullum potest. Pedes, ac thorax duritiem præ se ferunt, sed minus, quàm cancri. Nexu nullo testis adheret, purpurarum modo, & buccinarum, sed absolutus liberque uagatur. Oblongior est, qui turbinem subit, quàm qui neritem (quem naticem interpretamur) genus enim diuersum est, quod in naticæ degit, cætera quidem non absimile: sed dextrum bifurculatum pedem paruum habens: cum laeuum grandiusculum habeat, & ingredi eodem ipso grandiore potissimum



PAGURVS.



CANCELLI.





simum solet. hæc Aristoteles. Aelianus uero lib. v. cap. xxxi. de cancellis ita scribit. A conchis quidem inopes, & nudi primum cancelli nascuntur, deinde eas tanquam domicilia ad habitandum deligunt. Cum enim uacuas, & inanes offenderunt conchulas purpureæ, aut turbinis, primo intra eas ingrediuntur: deinde cum in ampliorem magnitudinem excreuerunt, quam ipsæ ut capi queant, in testam laxiorem tanquam domum alteram demigrant, neque modò in supradictorum conchas immigrant; sed & in permultas alias capaciores transeunt, & ampliorem nacti, ea tanquam maiore domicilio gaudent; ac sæpe de spolijs multo certamine inter se contendunt, uiribusque inferiore repulso, uictor exuias assequitur. hætenus Aelianus. Cui in omnibus subscribit Plinius lib. ix. cap. xxxi. & xlii. His igitur diligenter perspectis, omnibus, ut arbitror, palam fiet, & cancras à gammaris, & cancellos à squillis differre. Animal, quod καρκινός Græcè Cancer Latine appellatur: Arabicè, Sartham, seu Sarthan: Italicè, Granchio: Hispanicè, Cangreio: Gallicè, Cancres.

Nomina.

Σκορπίος χερσαῖος.

## SCORPIO TERRESTRIS. CAP. XI.

**T**errestris Scorpio tritus crudus, & impositus, suæ plagæ remedium est. Quin estur affatus, ad eadem.



- 20** **T**errestres Scorpiones animalia sunt uulgò nota, quòd in quacunque domo, non modò in cubiculis, & cellis uinarijs, sed ubique passim reperiantur: adeò est hominum uita periculis obnoxia. Licet autem sint in Italia minus uenenosi, minusque nocui, quàm alijs in regionibus, quæ sub meridie sitæ sunt; ipse tamen complures uidi in Hetruria à Scorpionibus ictos, qui senissimas perpeffi sunt exacerbationes, & quasi ad mortem redacti. Contrà in regionibus frigidis minus nocui sunt. In agro Tridentino à scorpionibus icti nihil noxæ percipiunt. Quod tamen euenire affirmant gratia peculiari sibi à Deo impetrata precibus diui Vigilijs episcopi, quem & patronum præcipuum habent, & aduocatum apud Deum. Hoc idem asserit Aristoteles lib. v. cap. xxix. de animalium historia, ubi sic inquit. Morsus beluarum ex locorum diuersitate plurimum differunt, ut in Pharo, locisque alijs, scorpiones non ledunt. At in alijs locis, & præcipue in Scythia, multi & magni nocui sunt, & uel hominem, uel quamuis bestiam percusserint, interimunt: nec sues euadere possunt, quanquam ceteros uirulentos ictus minimè sentiunt. Plinius, Auicenna, Albertus, Aelianus, & aliorum plerique nouem Scorpionibus genera assignant, diuersis duntaxat coloribus distincta: nimirum quòd alijs sint flauis, alijs rufis, alijs cinerei, alijs ferruginei, uirides alijs, alijs lutei subatraque cauda, alijs uinosis, alijs albis, alijs denique fuliginis colore. Præter nigros, & ferrugineos, uirides quàm plurimos me uidisse, legisseque recordor, in comitatu Arci non longè à Sarca flumine, quadam in syluula nouellis quercubus constita apud sacellum diui Pauli, ubi paruo admodum tempore, sero ardente, ego, & eremita quidam, de his qui sub saxis latebant, plus quàm mille, & quingentos collegimus, crassos, & plurimum furctos. Plures inter eos fæminas inuenimus, quæ suos nuper editos fætus albos, pediculi magnitudine, sub uentre secum ubique gerebant, singuli singulis cruribus adherentes. Quapropter non ab re prodidit Aristoteles lib. v. cap. xxv. de historia animalium, quòd terrestres Scorpiones uermiculos ouorum specie pariant complures, & incubent: mox ut prolem perfecerunt: pellantur ab ea ipsa, & interimantur à suis liberis magno numero: sæpius enim undenos pariunt. Plinius auctor est, Scorpionum ictum, multò magis fæminis perniciosum esse, quàm uiris: præsertim uirginibus, quibus semper lethalem esse ait. Quibus septeni in cauda internodij numerantur, longè seniores habentur, quàm ipsi, quibus tantum seni insunt. Nonnulli præterea literis mandarunt, quibus subscribit Strabo lib. xv. suæ Geographiæ, Scorpiones quosdam habere alas, quibus per aera uolitantes de una in aliā regionem deferuntur. Hoc enim credere non uidetur absurdum, cum idem formicis similiter eueniat: quandoquidem & hæc ipsæ ferè coloribus distinguuntur. Tantoque magis credendum est, quòd in Castella Hispania regione sæpius agricola aliquos terræ cespites aratro scindant, ubi formicarum more innumeri scorpiones gregatim hyeme delitescunt. Citra Cynamolus Aethiopas latè deserta regio est, à scorpionibus gente sublata, si Plinio credimus. Qui præterea tradit, (ut in Cancro superius diximus) quòd si decem cancri cum ocimi manipulo adalligentur, omnes, qui ibi sunt scorpiones, ad eum locum coibant. Quod tamen Dioscoridi manifestè refragari uidetur, nam superius in cancribus ita scriptum reliquit Dioscorides. Cancri scorpiones

Scorpionum consideratio.

Scorpionum genera.

Scorpiones aligeri.



Scorpionum fa-  
cultates.

Olei ex scor-  
pionibus uires.

Nomina.

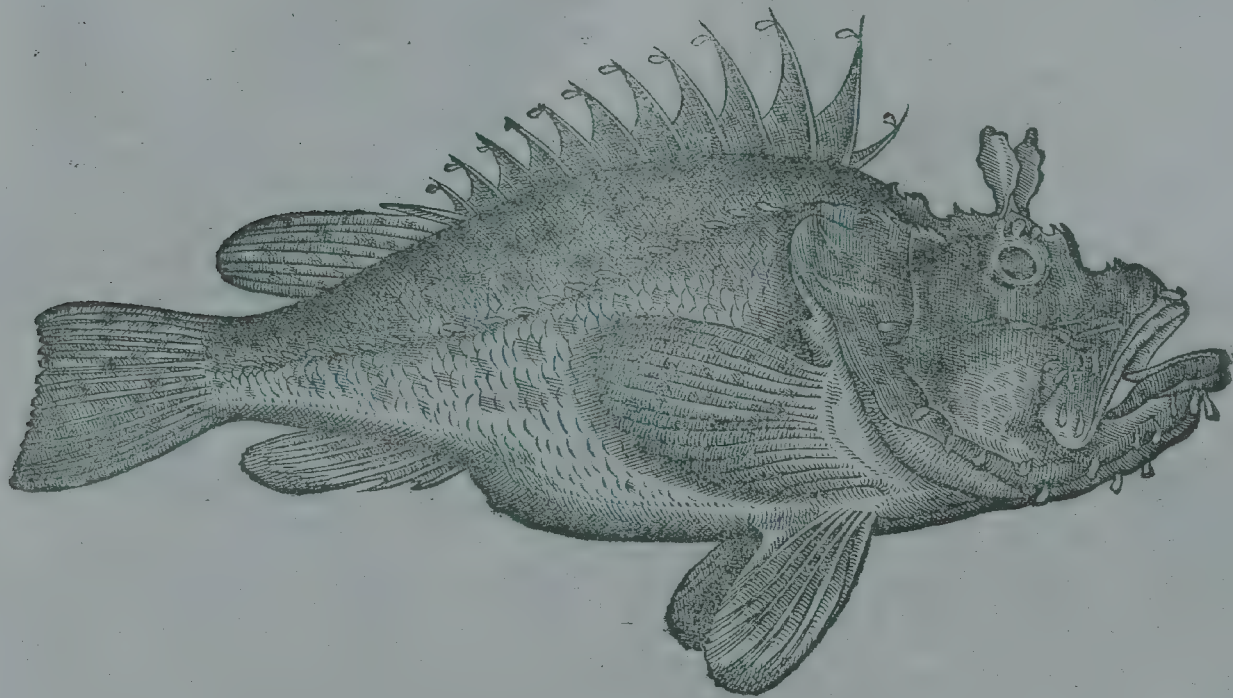
nes necant, si triti cum ocimo admoventur. Ferunt à uestpis, apibus, & crabronibus eos non ici, qui prius à scorpione percussi fuerint. Quinetiam narrat Plinius lib. XXV. cap. IX. Scorpiones mortuos reuiuiscere, admoto albo ueratro. Quidam medici utuntur Scorpionum cinere, qui uiui sint exusti, ad urinam ciendam, ijs præcipue, qui renum, aut uesicæ calculo obstruuntur. Quo fit, ut in hunc usum commendauerit Mesues oleum ex ijs paratum, quod officina habent, renibus & pubi illitum. Hoc idem commendauit Auicenna ad aurium dolores. Ego tamen illud usu exploratum habeo, quod oleum per me factum, in quod sanè magnus scorpionum ingreditur numerus, cordi duntaxat, & pulsantibus temporum, manuum, & pedum arterijs illitum, ab omnibus liberat uenenis, dummodo erodenti facultate uacent. Quin & eos sanat, qui tam à uiperis, quàm ceteris uenenosis animalibus uel icti, uel demorsi fuerint. Qua de re ij (absit tamen uerbis iactantia) testimonium perhibere possunt; qui prius oleo sancto à sacerdotibus illiti, nostro postmodum peruncti euasere incolumes. Præstat item maxime hoc oleum, cum in homines pestilentia sæuit: quippe quod non modò peste infectos iuuat, sed & sanos præseruet. Præstat denique ad omnes interaneorum uermes, omnesque dolores mulcet ex flatu, uel ex frigore genitos, præsertim uentriculi, colicæ ac uteri. Eius parandi rationem trademus (Deo concedente) libro sexto, ubi de uenenorum remedijs: siue antidotis latius disseremus. Σκορπίος χερσαῖος Græcis, Latinis Scorpio, & Scorpis uocatur: Arabibus, Harrab, seu Hacharab: Italis, Scorpione terrestre: Hispanis, Alacra.

Σκορπίος θαλάσσιος.

SCORPIO MARINVS.

CAP. XII.

MARINI Scorpionis fel conuenit ad suffusiones oculorum, albugines, & hebetudines.



Scorp. marini,  
& scorpenæ  
confid.

CREdidere quidam marinum Scorpionem, & Scorpenam uocatam, nihil inter se differre. Veruntamen hos pisces inter se differre haud inficiabitur, qui Plinij & Athenæi autoritate nitatur: uterque enim adinuicem distinxit illos. Porro uterque in dorso spinam gerit uenenatam, qua imprudentes piscatores sæpius icit: neque iam defuerunt, qui eius ictu sint interempti. Proinde existimarunt nonnulli, ictuum similitudine falsi, inter scorpenam, & marinum scorpionem nullum prorsus interesse discrimen. At qui Scorpio spinas quoque in capite habet, quæ prædictis non sunt minus uenenosæ. Ceterum Scorpio, & SCORPÆNA (ut equidem arbitror) eiusdem ferè generis sunt, sed in specie & forma pulpaque præstantia (ut Athenæus est auctor) inter se pluribus differunt. Siquidem Scorpis è pelagijs piscibus est, scorpena longè maior; adeo ut octonas, nouenasque quandoque ponderet libras. Scorpena uerò piscis, est litoralis, scorpione multò minor. Scorpis item uniuerso corpore rubet; cornua bina in capite gerit, sed mollia: & acutos in ore dentes, minutulos tamen: pinnis constat aculeatis, tam his, quæ per medium excurrunt dorsum; quàm his, quas anteriore, & posteriore parte gerit, sed ijs tantum aculeis icit, qui dorso annectuntur: quorum tamen uis his, qui scorpenæ insunt, imbecillior est. Hunc sunt, qui uulgo uocet Pesce cappone, sed in Hetruria maritimis quibusdam locis uocatur Cerna. Scorpena autem, quæ suum apud omnes retinet nomen, dentes adeo acutos non habet, gerit tamen in dorso aculeos scorpis modo, sed eminentiores, ac duriores, nec usque adeo pinnatos: in ceteris uerò pinnis ijs omnino caret, præterquam circa branchias, ubi duos prælongos habet aculeos, & nonnullos circa caput: corpore est in nigro uirescente. Sunt tamen, qui indifferenter scorpium scorpenam uocent. Vinum in quo marinus Scorpis necatus fuerit, haustum, iocinoris doloribus medetur. Nec minus ad id quoque ualere dicunt lapidem in eius capite inuentum, oboli pondere sumptum. Ceterum scorpis marini felle ex lana supposito, secundas, & menses elici cer-



## SCORPENA.



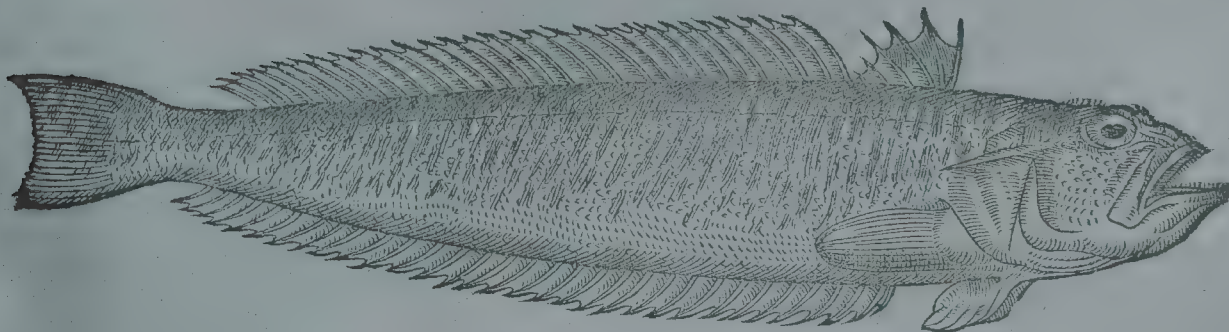
10 *ci certum est: quinetiam eodem incipientes suffusiones oculorum, & albugines tolli, ex melle oleoque illito, intermissis diebus. Adbac trium Scorpenarum parvarum ustarum cinis epotus, calculos exterit. Σκορπίος θαλάσσιος Græcè, Scorpio marinus Nomina. Latine. Italice Pesce cappone & Scrofano dicitur: Scorpena autem scrofanello.*

Δράκων θαλάσσιος.

DRACO MARINVS.

CAP. XIII.

DRACO marinus dissectus, & apertus, impositusque ictus spinæ suæ, qua ferit, medela est.



20 *V*ariat auctorum sententia in marini Draconis historia. Quandoquidem Alberto marinus draco ingens est bestia, serpentis faciem referens, alis non amplioribus, quàm quæ ad natandum sufficiant, sed ob uirium præstantiam omnium aquatilium uelocissimus censetur. quapropter breui admodum tempore ingentia metitur maria. Quin & uenenosum est illi animal, adeo ut quoscunque pisces, uel alia quacunque animalia dente uulnerauerit, interimat. Piscatorum præterea artificio captus, statim ut in arenam sese protrahi cernit, mira celeritate scrobem in litore fodit, qua se condere possit. hæc Albertus. Qui etsi ex Aristotele, & Plinio (ut opinor) transcribat; plura tamen addere uidetur, quibus an multa sit adhibenda fides, quid statuam non habeo. Siquidem hoc animal Aristoteli tanta admiratione non præstat, nec draco appellatur, sed serpens, ut is posteritatis memoriæ commendauit libro IX. cap. XXXVII. de historia animalium his uerbis. SERPENS MARINA colore, & corpore congruo proxima est, sed obscurior, atque acrior. Hæc si capta dimittatur foris, in arenâ rostro quàm primum adactò terebrat, subitque tota. Est ore acutiore hæc, quàm terrestres. Et lib. II. cap. XIII. Sunt

Draconis marini confid.



## SERPENS MARINA.



etiam ( inquit ) maris indigenae serpentes terrestribus similes : nisi quod caput habeant congrui . Et quidem genera earum 10  
plura sunt , colore numerosae uarietatis . Nasci eas non in altissimis gurgitibus certum est . De marino autem Dracone scri-  
bens libro octauo , cap . decimotertio , de hist . anim . Draco marinus , inquit , piscis est litoralis quemadmodum dentex , scara-  
beus , cernua , aurata , mugil , nullus , turdus , pulcher , gobius , atque alij complures , & omne saxatile genus . Meminit  
quoque de eo Plinius libro trigesimo secundo cap . septimo , sic inquit . Extra has sunt rotundae in oleario usu cochleae , cucu-  
mis , cynopus , cammarus , cynosedia , draco , quidam uolunt esse dracunculum . Est autem graculo similis , aculeos in bran-  
chijs habet ad caudam spectantes . Huic sane non parum correspondere uidetur , quem Veneti piscatores , quinetiam Terge-  
stini , & Aquileienses uocant pesce Ragno , Itali uero Trascina . Quippe qui inter litorales , aculeos circum branchias ha-  
beat caudam uersus spectantes , & alios in dorso adeo uenenatos , ut ab eo icti nisi curam ad miserint diligentem , uel dolori-  
bus intensissimis crucientur , uel moriantur . Itaque & is uidetur Plinio fuisse Draco , quem libro nono cap . quadragesimo  
octauo ipse araneum quoque uocauit : cum inquit . Atque pestiferum animal Araneus , spina in dorso aculeo noxius : pra- 20  
sertim cum libro trigesimo secundo , cap . ultimo , inter litorales pisces , & mari magis peculiare , non aliter araneum recense-  
re uideatur , quam draconem Aristoteles . Caterum in libro nono , capite uigesimo septimo , Serpentem marinam , de qua su-  
perius ex Aristotele diximus , draconem quoque uocat , & utriusque historiam errore manifesto confundit sic inquit . Rur-  
sus draco marinus caprus , atque immissus in armenia , cauernam sibi rostro mira celeritate excauat . Id quod Aristoteli  
marini draconis non est , sed marinae serpentis . Quibus apertissime constat , Plinium aut negligenter hoc in loco . Aristote-  
lem legisse , aut eius lectionem haud recte intellexisse . Nec sane quispiam Plinium excusabit , qui dixerit draconem marinum  
in arenam immisum , perinde ac serpens illa , rostro sibi cauernam fodere , quandoquidem cum nullo rostri mucrone sit in-  
stitutus ( ut recte uir doctissimus Saluianus inquit ) sed obtuso quidem ore habeatur , nulla prorsus consentit ratio , ut ca-  
uernam in arena sibi tam facile excauare queat . Itaque Matthiolus non tam leuiter Rondoletio subscribet , qui hoc Plinii  
erratum haud animaduertens , Praeterea , inquit , quod de dracone scripsit Plinius , id in araneo nostro ( araneus illi Draco ma- 30  
rinus est ) quibus experiat , qui piscium captura interesse uoluerit . Captum enim araneum arena semper se obuoluentem  
cernet . Atqui aliud , mea quidem sententia , designat Plinio , rostro in arenam immisso cauernam sibi mira celeritate exca-  
uare draconem : aliud uero Rondoletio , in arena se obuoluere , ut fere ceteri faciunt pisces , qui uini è retibus in litus à pesca-  
toribus deuoluuntur . Quare non absque iniuria in Matthiolum inuehitur , ( illum tamen non nominat ) cum dicit absurdam  
esse illius opinionem , qui in Dioscoridem commentaria scripsit , quod scribat is non eundem esse Plinii , & Dioscoridis marinum  
Draconem .



*Draconem. Sed hanc iniuriam ijs resellendam, imo potius ægrè ferendam relinquo, qui hoc loco Rondoletij uiri alioqui doctissimi negligentiam in examinanda Plinij lectione facile cognoscent. Non uideo sanè, quo pacto Draconem libro nono cap. uigesimo septimo à Plinio descriptum facere legitime possit Rondoletius Dioscoridis Dracone minime differentem, cum ibi nil aliud describat Plinius, quam serpentem marinam Aristotelis. Cæterum marinæ serpentis imaginem, primus (quod uiderim legerimque) ad amussim delineatam edidit Hippolitus Saluianus, medicus doctissimus, in pulcherrimo suo de piscibus volumine, unde nos hanc, quam pinximus, accepimus. Δράκων θαλάσσιος Græcè. Italice Trascina. Gallicè Vine dicitur.*

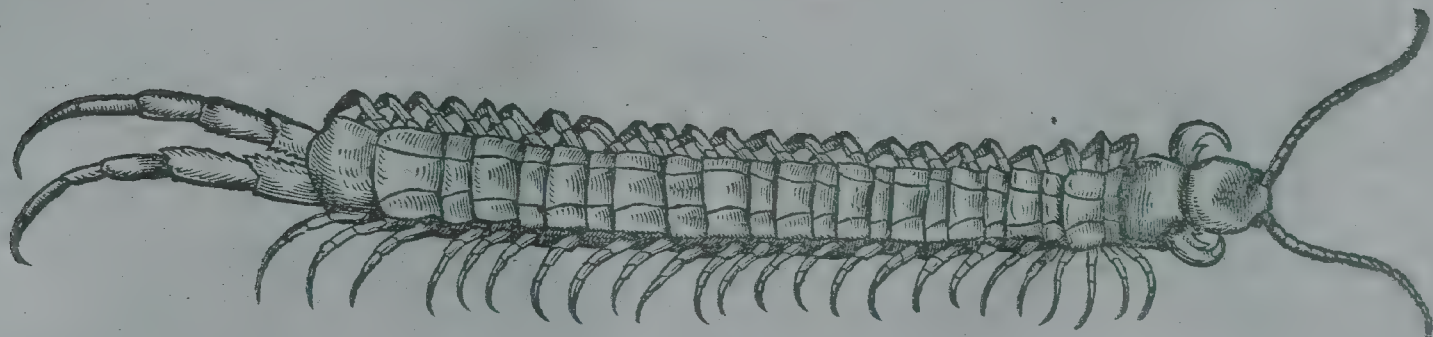
Nomina.

Σκολόπενδρα.

SCOLOPENDRA.

CAP. XIII.

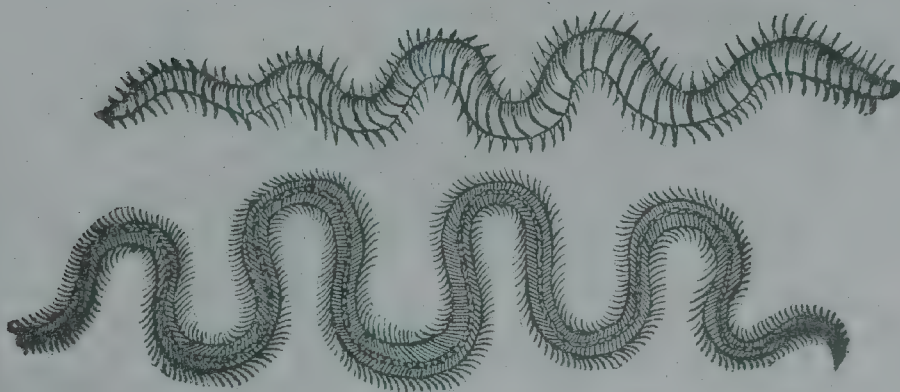
10 **S**COLOPENDRA marina in oleo decocta si illinatur, auellit capillos: sed contactu pruritus facit.



**S**colopendra marina animal est non magnum. Scribit de ea Aristoteles lib. secundo cap. XIII. sic inquit. Marine Scolopendra terrenis similes sunt, magnitudine tamen paulo inferiores: gignuntur in saxosis locis: colore magis rubro, pedum numero terrestres superant, sed cruribus sunt gracilioribus. Serpentum more non altis gurgitibus nascuntur. Hæc ille. Quibus haud parum astipulari uidentur, quæ à Rondoletio in suo de piscibus libro pinguntur: ac etiam à nobis quoque ex illius codice huc translate sunt, uermium terrestrium figura, & numerosis, tenuibusque utrinque pedibus stipata. Verum ab his longè differt marina Scolopendra, quam mihi dono dedit Constantinopoli allatam Clarissimus Augerius de Busbecke, qui superioribus annis apud Turcarum Imperatorem pro Cæsare Ferdinando oratorem egit. Hanc ego legitimam

Scolopendræ consideratio.

SCOLOPENDRA MARINA RONDOLETII.



30 esse marinam Scolopendram censeo, ideoque eam hic excudi uolui, ut aliorum quoque sit iudicium: Aristoteles lib. nono cap. trigesimo septimo de historia animal. Quæ autem, inquit, centipeda appellatur, ubi hamum deuorauerit, enomit foras sua interiora, donec hamum reiiciat, non recipit intrò. Id quod etiam scribit Plinius libro nono cap. quadragesimo tertio. Sed hæc fieri in tam exiguo animali, quod pro marina Scolopendra pingit Rondoletius, uix credibile uidetur, cum tam exiguo sit ore, & angusto: ut hamum quantumuis tenuem deglutire nequeat. Quo fit, ut omnino adducar ad credendum, nostram hæc legitimam ueramque esse Scolopendram. Id enim adeò manifestum facit uniuersa eius effigies, ut omni prorsus iudicio eum carere putem, qui aliter senserit.

Νάρκη.

TORPEDO.

CAP. XV.

40 **M**arina Torpedo diuturnis capitis doloribus admota, cruciatus uehementiam mulcet. eadem apposita euerfam sedem, prociduamque coeracet.

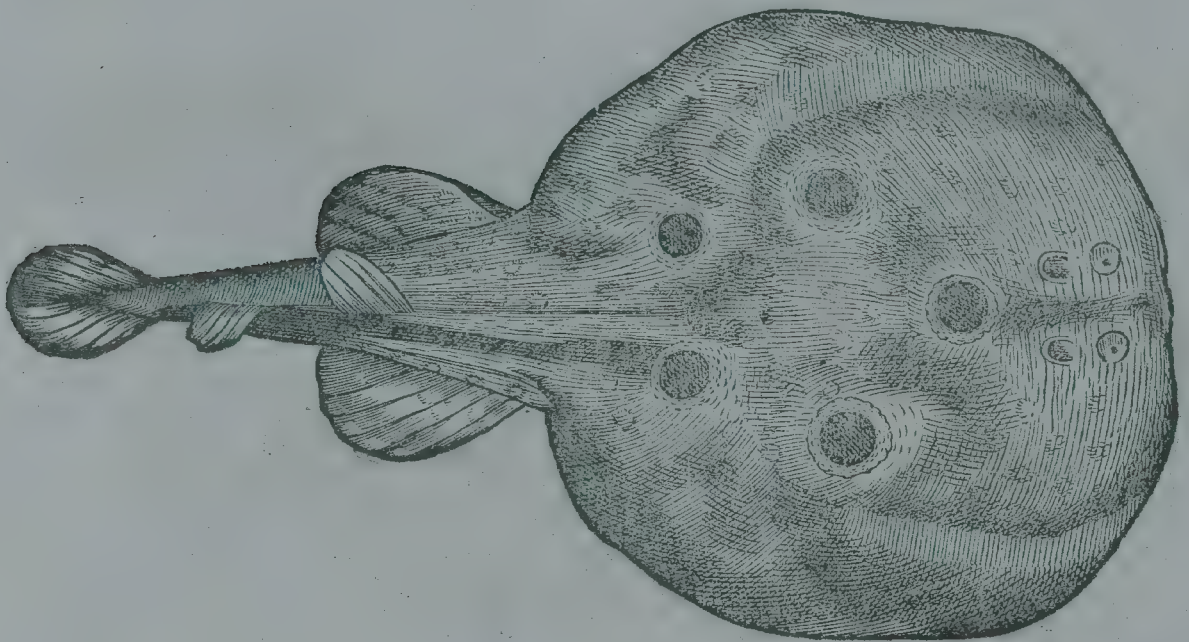
Dd 3 Torpedo



Torpedinis  
consideratio.

**T**orpedo in cartilagineorum, planorumque piscium genere ab auctoribus recensetur, perinde ac raia, leuiraia, rhombus, solea, pastinaca, & alia id genus plura. Corporis facies, si caudam abscideris, orbicularis fuerit. Caput adeo inter scapulas contractum est, ut ipsius nullum uestigium appareat: Oculos tamen habet anterieus, superiori parte, sed exiguos, & citra hos paulo foramina duo semicirculi effigie, quae perpetuo reclusa spectantur. Os habet supina parte haud amplum, minutis intus dentibus. Lingua illi nulla, os praecedunt foramina duo, quae olfactus gratia nata videntur. Eadem in parte, (ut author est Aristoteles libro secundo cap. decimotertio de hist. anim.) Branchias utrinque quinque habet, sed exiguas, & arcuatas. Excrementorum meatus ima corporis parte suum habet locum; prope caudae exortum, quae illi brevis est, sed carnosa, & in latam desinens pinnam. In cauda dorso duas quoque pinnae habet, sed prior altera maior, quinetiam ad caudae ipsius exortum binas gerit, utrinque unam, latiores semicircularesque, de quibus tantum libro quarto, cap. decimotertio de partibus animalium meminit Aristoteles, ceteris silentio praeteritis. Atqui haud recte eodem in loco eundem de Torpedinis cauda scripsisse iudico, cum Torpedini non secus ac Pastinacae, ceterisque cartilagineis, longam, spinosam, rigidamue caudam tribuat. Corpus totum molli ac leui cute contegit. Supina parte albicat, sed prona flavescit, uinose ferè colore. Dorso non omnibus eadem facies. Siquidem aliquibus quinque sunt in dorso maculae nigrae, orbicularesque oculorum ferè effigie, pentagonique figura dispositae. Vnde illi nomen, Romanis occhiatella: Alijs eadem ferè uisuntur maculae, sed non ut in primo genere nigrae. Sunt enim circuli uersicoloribus pictae, nota quadam in medio existente, quae oculi pupillam quadante-nus refert. Nonnullis haec maculae desunt, sed minores, minutiores, ac numerosae in toto dorso dispersae spectantur. Quibusdam uero nulla prorsus apparent; dorso tantum flavescente. Ceterum, etsi praescriptis notis Torpedines diuerso esse genere uideantur, non tamen in iis uariat torporis inducendi facultas. Namque omnibus eadem est. Torpedo uiuum parit animal ouis prius intra se genitis, ut cetera ferè cartilaginea, & adeo prolifica est, ut, scripserit Aristoteles, Torpedinem uisam esse grandem; quae intra se fetus circiter octuaginta haberet. Tanta huic uis peculiaris inest, ut retibus capta, antea-

### TORPEDO.



Torpedinis mi-  
ra facultas.

quam manu attingatur, & manus, & lacertos piscatoris stupore non modico afficiat: id quod etiam fit, si capiatur hamo. Talis namque huius facultas per setas, & hastam insensibili quodam modo permeans, ad manum piscatoris tandem transuecta, celeriter torporem inducit. Idcirco Galenus libro VI. de locis affectis: Ea (inquit) potentia torpedo praedita est, ut si susci-na attingatur à piscatore, transmissa qualitate per hastam ad manum, eam repente obstupefacit. Idem postea retulit Plinius libro XXXI. cap. I. sic inquit. Torpedo etiam procul, & è longinquo uel si hasta, uirgaue attingatur, quamuis praeualidos lacertos torpescere facit, & pedes quam libet ad cursus ueloces alligat, & retinet. Et lib. IX. cap. XLII. ita scribit. Nouit torpedo uim suam: ipsa enim non torpens, mersaque in limo se occultat, pisces, qui securi adnatantes obtorpuere, corripit. Quod ante ipsum prodiderat Aristoteles lib. IX. cap. XXXV. de historia animalium sic inquit: Torpedo pisces, quos appetit, afficit ea ipsa, quam in suo corpore continet, facultate inducendi torporis, atque ita retardatos praestupore capit, & uestitur. Addit sese in arena, & limo, tum pisces, qui adnatantes obstupuerunt, corripit. Quam rem plerique conspectam à se retulerunt. Est enim pigra Torpedo ob pinnarum in corporis mole defectum, & cum piscibus uestitur, cumque lento motu eos capere nequeat, astu illos capit, cuius rei inditio sunt Mugiles, qui cum uelocissimi sint, sepius in torpedinum uentriculis reperiuntur. Ceterum proprietates hac uiuis duntaxat inest: nam si eadem in exanimatis persisteret, comestae (ueniunt enim frequenter in cibis) uniuersum corpus stupidum redderent. Quamobrem Galenus lib. XI. simp. med. de ea

Torpedinis  
uires ex Gal.



ita scriptum reliquit. Sed & Torpedinem totam ( dico autem animal marinum ) capitis dolores sanare capiti admotam, sedemque eversam coercere, à quibusdam est proditum. Verum ego cum utrumque essem expertus, neutrum facere comperi. Eam igitur cum cogitasset, adhuc uiuam esse applicandam, cui caput doleret ( posse enim fieri, ut hoc medicamen anodynon sit, hoc est, dolore liberet, similiter alijs, qua sensum obstupefaciunt ) ita habere comperi. Putoque eum, qui primus est usus, tali quapiam motum ratione uti aggressum. hæc Galenus. Non desunt authores, qui putent uim torpidam in Torpedine haud in toto corpore esse diffusam, sed in quibusdam tantum particularibus eius corporis mēbris. sed an hoc uerum fabulo sum sit. haud facile fuerit asserere: sunt tamen rationes, quæ illorū sententia non parum, refragantur. Venetijs piscis hic ab effectu, uulgò Tremolo appellatur: siquidem membro stupefacto, subinde tremorem incutit. Romani uerò ( me quidem latet, unde id nomen traxere ) eundem uulgari nomine Batti potta, & Fotterigia dicere consueuerunt. *Quæ ὁπλὴν Græcis, Torpe-* Nomina.

10 do Latinis nominatur: Arabibus. Tead: Italis, Torpedine: Hispanis, Hugia: Gallis, Turpilles.

Ε'χιδνα.

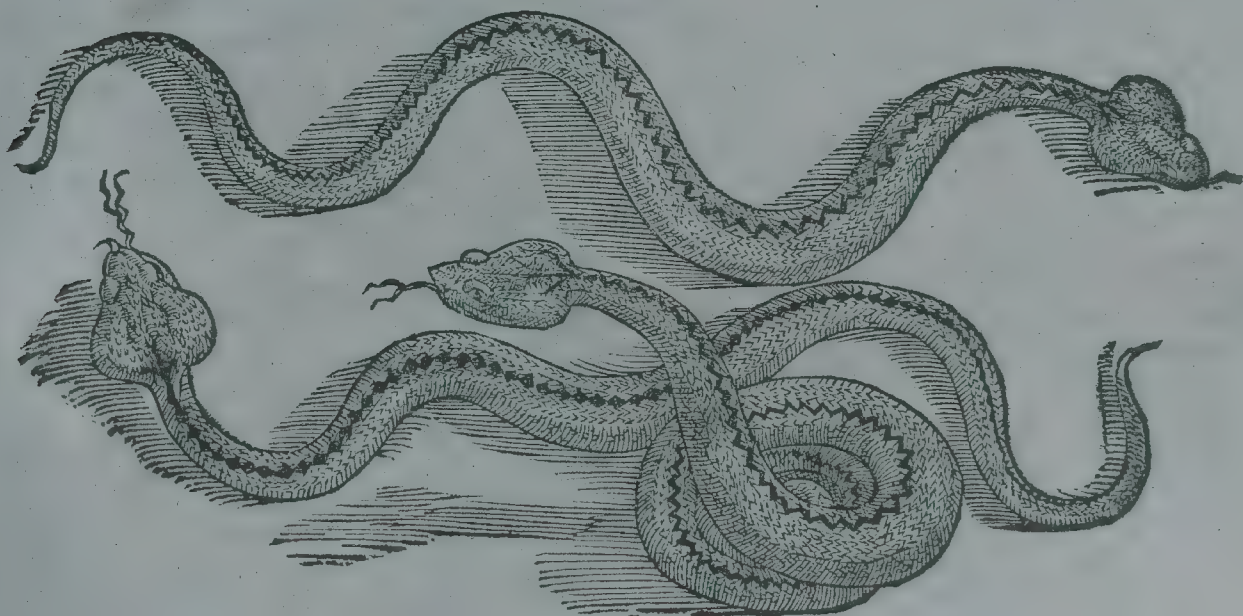
VIPERA.

CAP. XVI.

Viperinæ carnes si coctæ edantur, claritatem oculis afferunt: neruorum uitij auxiliantur: increscentes strumas reprimunt. Detracta autem cute, caput caudaque, quoniam carne uacant, amputari debent. quippe <sup>a</sup> commentitium est quod præcipitur, certam utrinque mensuram præcidi oportere. Reliquum uerò corpus exemptis interaneis elotum, dissectumque discoquitur cum oleo, uino, salis exiguo, & anetho. Aiunt iis, qui uiperas esitent, pediculos procreari: quod planè à ueritate abhorret. Adiiciunt aliqui longam senectutem agere, qui eo cibo uestuntur. Sal ex eis ad eadem <sup>b</sup> conficitur, sed inefficacior est. Viua autem uipera in fictile nouum demittitur: adiiciuntur salis, caricarumque tritarum, singulatim quinque sextarii, mellis cyathi sex, mox fictilis operculum luto oblititur, & fornacibus inassatur, donec sal in carbones redigatur; qui postea tritus in pulueris faciem reconditur. Plerunque, ut ori gratior fiat, immiscetur <sup>b</sup> spica, aut folium nardi, aut malabathri momentum.

<sup>a</sup> μυθώδης. i. fabulosa.

<sup>b</sup> γαρδοσάχυσ ἢ μαλαβάθριον φύλλο βράχως. i. spica nardi, & malabathri foli parū, ita habet antiquus manuscriptor codex.



30 Iam pridem ceptum est ueras Viperas nancisci in Italia. Earum enim partus eas indicarunt: quandoquidem recentiorum medicorum quidam Viperas summo studio indagantes, ut Galeni more, hoc etiam æuo legitimā possent parare theriacam, inito consilio cum his circunforaneis, qui serpentibus alendis quæstum faciunt, Viperas ipsas prægnantes sunt consecuti, que in capsulis conclusæ catulos peperere, quod proprium Viperarum sit animal edere, non quidem oua cæterorum serpentium more. Nec tamen propterea illud uerum esse compertum est, quod nascentes Viperæ uiscera abrodant, occisa parente, ut libro de theriaca ad Pisonem prodidit Galenus ( si tamen is liber legitimus est ) ex Nicandri auctoritate, & Plinius lib. <sup>Plinii lapsus.</sup> X. cap. LXII. Qui Aristotelis uerba præterquam interpretari deprehenditur, à quo Viperæ historiam ipsum accepisse liquidò constat. Cuius sententiam non tantum explodit: quod experimento compertum est; sed & Aristoteles ipse: quandoquidem nusquam dixerit, uiperinos sætus parentis uiscera, aut uterum abrodere, sed quod qui tardius eduntur catuli ( tardius enim ideo illi excluduntur, quod Vipera singulos singulis diebus parit ) abrodunt membranam quandam, qua in matris utero obuoluuntur, ut citius prodeant in lucem. Qua in re, ut hoc omnibus palam sit, sic lib. v. de historia animalium capite ultimo, sonant Aristotelis uerba. Τῶν δὲ ὀφειῶν ὁ μὲν ἔχτις ἔξω ζῶσιν, ἐν αὐτῷ αὐτῶν ὄστρον ἔσθας. τὸ δὲ ὄστρον, ὡς περ τῶν ἰχθύων, μόνον ἐστὶ καὶ μαλακὸν ὅρμον. ὃ δὲ νεοτὸς αὐτῶν περιγίνεται, καὶ ἐπεὶ μέγιστος ὄστρον ἔσθας, ὡς περ ἔδδ' τὰ τῶν ἰχθύων. τίητοι δὲ



μικρὰ ἐχίδνα ἐν ὕμῳ σιν, ὅτι περιέρχεται γυναικας καὶ τὰς αἰῶνας δὲ καὶ ἔσθλην διαφάγοντα αὐτὰ ἐξέρχεται. τίς δ' ἐν μὲν ἡμέρᾳ καθ' ἑν-  
 τίς δ' ἐν πλείῳ ἢ αἰῶσι. id est. Vipera ē serpentibus animal edit, cū intra se primum oua pepererit. Ouum hoc unius colo-  
 ris, & molli cute contectum, ut piscium est. Fetus supernē gignitur, nec duro cortice continetur, sicut nec piscium quidē.  
 Parit paruas uiperulas membranīs obuolutas, quæ tertia die rumpuntur. Euenit interdum, ut qui in utero sunt, abrosis  
 membranīs prorumpant. Singulos diebus singulis parit, pluresque parit quā uiginti. hæc Aristoteles. Cuius sententiam  
 (ut dictum est) peruertens Plinius, ubi ei dicendum fuerat, quod ultima uiperula adhuc in matris utero degentes, sua abro-  
 dunt inuolucra, antequā prorumpant, dixit ceteras tarditatis impatientes, percurrere latera, occisa parente. Porro  
 huic explosæ sententiæ etiam Philostratus refragatur. nam in uita Apollonijs Tyanei narrat, Apollonium ipsum uiuam, ac  
 incolumen uidisse Vipera quæ suos catulos nouissimē exclusos lingebat. Marſi præterea, qui serpentium domitores se præ-  
 dicant, quique falsò ex diui Pauli prosapia se originem duxisse gloriantur, Vipera Marasso uulgò appellant, utque maiore  
 cum spectatoribus ineanat gratiam, sepiſsimē uiperinos dentes, longos, acuminatos, atque mortiferos ostentant, conditos (ut  
 Plinius inquit lib. x i. cap. xxxv i i.) gingiuis, atque membranula quadam circumdatos, lethali ueneno referta. Quin  
 & uiperarum nuper editos fetus ostendunt, quos Vipera suis alunt in capsulis, quibus eas deferunt: nec tamen illi matris  
 uiscera scindunt. Ceterum quod Vipera primum intra se oua pariant, mox animalia gignant, Theophrastus quoque au-  
 thor est libro vii. cap. x i i i. contra eos, qui secus sentiunt. Vipera (ut scribit Auicenna libro quarto, ubi de uenenis  
 agit) caput habent pressum, latumque, ubi cernici annectitur, quæ peculiariter illis tenuis est: nec corpore admodum sunt lon-  
 go, utpote nec cauda. Ad hæc Galenus, cū scriptis tradere uellet, quibus notis mares Vipera à feminis distent, eo libro,  
 qui de theriaca ad Pisonem inscribitur, sic inquit. Vipera femina subruse sunt, & perquam agiles, ceruice elata: oculis sub-  
 rubentibus, inuerecundis, atque intuitus feri: ijs caput latius, quā mari, quem etiam excedunt uniuersa corporis mole, ea-  
 rumque excernens meatus suum propius caudam obtinet situm. Mari duo tantum insunt canini dentes: femina uerò plures.  
 Proinde igitur Nicander cecinit his uersibus.

Τὸ μὲν ὅπερ κινώδοντε δύο χροὶ τεκμαίρονται,

Ἰονέρον γόμηνι, πλέονες δὲ τοὶ αἰὲν ἐχίδναι.

Hoc est soluta oratione.

Masculi quidem supra canini dentes duo colore notantur, uenenum eructantes: at plures semper feminae insunt. Illud in-  
 super addiderim, Aristotelem memoria mandasse lib. vi i i. cap. xv. de historia animalium, quod licet hyeme ceteri serpen-  
 tes caernas subeant terra: uipera tamen sub saxi condantur. Ex quo palam est, Plinium hoc etiam loco non recte intel-  
 lexisse Aristotelem: quippe quod tradiderit lib. vi i i. cap. xxxix. Vipera solam terra condi; ceteras arborum, aut  
 saxorum canis. Illud item reticuit Aristoteles, quod Plinius poetas secutus retulit, feminam scilicet in coitu mari ca-  
 put abrodere noliuptatis dulcedine. Sed ut iam Viperis uires suas, ac facultates reddamus, hic ea nunc referam, quæ de  
 ijs lib. i i. simplicium medicamentorum tum libris de antidotis pluribus posteritatis memoriae prodidit Galenus. Vipe-  
 rarum igitur carnes palam uidere est excalfacientes, & desiccantes, ubi condiuntur ceu anguilla, nempe oleo, sale, anetho,  
 porro, & aqua, seruato nimirum modo. Quod autem totum corpus per cutim purgent, discere tibi liceat uel ex ijs, quæ  
 ego iuuenis etiamnum in Asia nostra sum expertus: quæ singulatim deinceps narrabo. Homo quidam morbo, quem elephan-  
 ta cognominant, laborans aliquousque cum sodalibus conuersabatur, donec ex ipsius consuetudine conuersationeque quidam  
 nostrum morbi inficerentur contagione: ille iam graueolens erat, ac deformis. Constructo igitur illi tugurio proxime ui-  
 cum in iugo collis propter fontem, illic hominem collocant, tantum illi quotidie ciborum ferentes, quantum uictui suppete-  
 ret. Ceterum ad canis exortum, cum forte messoribus haud procul inde metentibus uinum esset allatum in fictili sanè quā  
 fragrans, is quidem, qui attulerat, deposito illo propè messoris, abiit. Verum ubi eius bibendi aduenisset tempus, sublato  
 fictili adolescens, ut pro more impleto cratere, competente aqua uinum temperaret, in cratera uinum effundit, & undè ex-  
 cidit uipera mortua. Quare attoniti messoris, ueriti ne quod, si ebibissent, inde sibi malum eueniret, suam quidem sitim  
 aqua potione sedare maluerunt. Ceterum cum illinc discederent, quasi præ humanitate ac misericordia: homini illi elephan-  
 ti obnoxio uinum largiuntur, rati expedire illi potius mori, quā uiuere in ea miseria. At ille, ubi ex hoc bibisset, mira-  
 bili quodam modo sanitati restitutus est. Nam tuberosum illud omne cutis totius non aliter, quā animalium à testis mol-  
 litie nuncupatorum malacostracōn, tegmen decedit. Quantum autem reliquum erat, molle admodum apparuit, instar cutis  
 cancorum, & locustarum (carabos Græci uocant) ubi extima testa exciderit. Alterum quoque eiusmodi non dissimili ca-  
 su in Mysia Asia, non procul ab urbe nostra accidit. Vir quidam elephantu laborans profectus est ad aquarum calidarum  
 sponte nascentium usum, sperans inde nonnihil se commodi adepturum. Erat illi scortum ancilla, iuuenula sanè formosa,  
 compluribus amatoribus ambita. Profectis igitur illis, cum aquis uteretur, in adibus, quibus uicinus erat locus squalidus,  
 & uiperarum plenus, fortè fortuna ex illis una in urceum uini incidit negligentius positum; extinctaque est. At scortum  
 quidem in lucro id reputans, quod sors euenisset, hero id uini propinat. Ceterum ille, ubi ebibisset, ad eum modum, quo ille,  
 qui degebat in tugurio, per sanatus est. hæc Galenus. Qui etsi alia è uiperis experimenta ibidem scripserit, unde similiter alij  
 incolumes euasere, ut eius firmior redderetur ratio, quod scilicet uiperarum esu elephantiaci sanentur: attamen breui-  
 tati consulentes, ea hoc loco silentio inuoluenda duximus. Verum enim uero nil mirum alicui fuerit, Viperas am-  
 bas, quarum meminit Galenus, se tam facile immersisse uino: siquidem illis natura comparatum est, ut uino summo opere de-  
 lectentur. Quamobrem narrat Aristoteles lib. vi i i. cap. i i i. de historia animalium, quod ideo uiperas aliqui uino  
 cum fictilibus ad sepes disposito uenantur, quia uini incontinentes sunt: ebriae enim capiuntur. Id quod etiam dixit Dio-  
 scorides in sexti libri præfatione de uenenis, uenenatisque agens. Quinetiam uipera (ut ad Pisonem scribit Galenus) bupre-  
 stes, & cantharides deuorant. Item Aristotelis testimonio lib. 8. cap. 29. de historia animalium, scorpionum deuorari à uipera  
 certum est: ob idque (ut idem est auctor) eorum uenenatorum morsus grauiores sunt, quæ alijs animalibus uenenatis ue-  
 scuntur: quod profectò faciunt uipera. Hæ theriacen ingrediuntur: at non omnes, nec omni tempore capte probantur.  
 Proinde Galenus libro primo de antidotis rem hanc scitè & apertè declarauit, sic inquit. Viperas non ut aliqui faciunt,  
 estate,

Vipetarum fa-  
cies, & sexus di-  
ferimen.

Plinii lapsus.

Viperinae car-  
nis uires ex Ga-  
leno.

Viperæ uino  
delectantur.

Viperarum ue-  
natio, & earum  
pastilli.



- estate mediâ, neque statim, ubi cauernas egressæ fuerint, uenari conuenit: æstate siquidem earum caro sitim excitat, statimque ab egressu frigida est, sicca, & extenuata. Optimum itaque tempus est, quod ijs medium intercedit, quod & Andromachus ipse significauit, quo tempore & qui Bacco sacra faciunt, uiperas dilacerare solent, uere quidem finiente, nondum tamen æstate inchoata. Vel si uer ad magnam sui partem hyemale fuerit, circa principium æstatis, non multo tempore post pleiadum ortum. Viperas autem, quæ prægnantes sunt, reijcere oportet: aliarum uerò caput, ac caudam abscindere. nam præterquam quod hæ particula uirulentiores esse uideantur, etiam duræ, & parum carnis habent. Sufficit autem in magnis uiperis, id, quod utrinque amputatur, quatuor digitos æquare. Totum uerò reliquum corpus, intestinis exemptis, pelleque detracta, aquis primo abluendum, atque in uas fætibile coniiciendum est: deinde aqua pura superinfusa, uiridique anetho (tunc enim uiget) ollæ prunas, ut coquatur subijcere conuenit; uel arida ligna, quæ, quod fumum non emittant, *ῥιαννα* uocant; uel quod melius adhuc est, uitium sarmentæ. Salis autem, siquidem suo tempore uiperas ceperis, tantillum immittere oportet: sin æstate iam incipiente, nihil. Porro obseruandum est, ne illæ capiantur, quæ in maritimis locis, quæue in aliqua salsa aquarum lacuna degunt: antidotus enim quæ ex huiusmodi uiperis confecta fuerit, sitim excitabit. Cùm igitur Viperæ probè coctæ fuerint, ac si quis comedere uellet, eas ex aqua eximere oportet, deinde carnes ita à spinis auellere, ut nihil ex spinis simul auferatur: atque his exquisitè contritis, panis ex purissima farina optimeque confecti, qui præcipuè & bene fermentatus sit, & in furno, non sub elibano coctus, modicum quiddam admiscere. Nonnulli tamen in commiscendo panem Viperis hanc mensuram seruandam præcipiunt, ut panis pondus uiperinarum carnum dimidio minus sit: alij ne tertiam partem excedat malunt. Ego uerò quandoque quartam, quandoque & quintam panis imposui. Cæterum nisi probè coctus fuerit, periculum est, ne aliquid aciditatis medicamentum contrahat. At satius est, panem hunc ita coctum per aliquot dies loco aliquo sicciori prius exiccasse. Verùm cùm uiperas, & panem coniunxeris, diligenterque adeò subegeris, ut nulla uiperinæ carnis particula non contusa remanserit, pastillos ex ea massa conficito, qui tennes sint: nam crassi cùm difficulter siccescere soleant, & carnem putrere, & panem acescere sinunt. Quamobrem panem quoque antè siccatum terere melius est, & non, quemadmodum ante nos qui Cæsari theriacam faciebant, uiperarum iure maceratum: id quod ipse quoque diu feci, sed mihi postea melius esse uisum est, panem antea contritum uiperarum carnibus exactè iam subactis admiscere: citius namque pastilli siccantur, qui siccum panem, non madidum acceperint. Sit autem cella, in qua pastillos siccabis in superiori domus parte, ad meridiem conuersa, uel saltem ad septentrionem non respiciat, ut solis radios tota penè die admittat. tali enim in loco commodè siccescent. Statim ubi fuerint conformati, ea parte collocentur, qua solares radij peruenire non possint. Frequenter autem ipsos conuertere opus erit, ut æqualiter utraque ex parte siccescant, quod facere si quis omiserit, superior quidem pars celeriter arescet, inferior autem humida diutius permanebit, periculumque erit ne marcescant. Postea uerò quàm exiccati fuerint, maneant adhuc aliquot diebus eadem in cella longius, quàm prius à solis radijs, sæpeque denuo conuertantur. Sufficiens autem ad hæc omnia quindecim dies ad summum: post quod tempus donec theriacam conficere uolueris, recondi debent in uase stanneo, aut uitreo, aut etiam aureo. Vitrum siquidem, & aurum nullam fraudem admittit: stannum autem plumbi mistura adulteratur, quod uitare conueniet, non solum in hac, sed & in quibuscunque alijs antidotis: quemadmodum & argentum, si purum non fuerit: uasa nanque ex eo fabricata celerrimè rubiginem contrahunt, purum autem argentum, Romani candidum uocant. Cæterum longè melius est, haud multò post, quàm pastillos confeceris, ipsis uti, quanquam non multum detrimenti capiunt, etiam si peractò anno, atque etiam multo post eis utaris. Rectè nanque à principio siccati, ad tertium, quartumque annum integri perseuerant, dummodo tamen aptè reponantur, & subinde puluisculus quidam, qui ipsis obnasci consuevit, mundis linteis interdum abstergatur. Is nanque si diutius inhaereat, pastillos perforabit. Perspicuum est autem eos inutiles euadere, qui perforati fuerint, quemadmodum antequàm hoc ipsis accidat, etiam si multum tempus intercefferit, utiles permanent. Hæc Galenus de conficiendi pastillos Vipereos ratione, quod optimi & præstantissimi habeantur. Cæterum illud Dioscoridi ridiculum uidetur, quod qui uiperas esitent, pediculos procreent. Cui tamen reclamationi Galenus lib. x. i. simplicium medicamentorum, ubi id certò ijs euenire asserit, quibus plurimum mali succi in corpore exuperat. Narrat Plinius lib. 30. cap. 111. quod Antonius Musa Cæsaris Augusti medicus cùm incidisset insanabilia ulcera, uiperas edendas dabat, miræque celeritate persanabat. In Aegypto Aegyptios ipsos uiperis, alijsque serpentibus similiter, atque anguillis uictitare prodidit Galenus lib. 111. de alimentorum facultatibus. Quibus item eos uesci traditum, est, qui occidentales, nouiterque repertas Indias incolunt, perinde ac ij, qui orientales inhabitant, ut libro 7. auctor est Plinius. Cinis ex uiperea pelle factus, capiti assiduè aspersus, alopecie fœditates aufert. Viperæ totius cinis, quæ uiua in uas nouum fætibile coniecta fuerit, additis succi feniculi uncijs duabus, & thuris grumo, & deinde cooperculo argilla circumlito tecta, & in fornace combusta, oculorum hypochises, & caligines potenter tollit, collyrijs adhibitus, aut perse tantum. Viperæ caput linteolo colligatum, & collo suspensum, magnum sanè amuletum est contra anginas, quippe non solum iam factas sanat, sed ne fiant, prohibet. Viperæ ita Latinis dicta Græcis *ῥις* uocatur: Arabibus, Labane alfahay: Italis, Vipera: Germanis, Brantschlangen: Hispanis, Biuora, & Bicha: Gallis, Viperes.

Aegyptiis uiperæ cibus.

Nomina.

Ἰππας ὄφεις.

SENECTA ANGVIVM.

C A P. XVII.

**S**enectus anguium in uino decocta dolori aurium, infusu, & dentium, collutione auxilio est. Addunt eam in medicamenta oculorum, sed præcipuè uiperinam.

- N**ullis non cognita anguium Senecta: quippe quæ sæpe in campestribus inter saxa, & stirpes inueniatur. De hac cùm differeret Aristoteles lib. 8. de historia animal. cap. 17. sic inquit. Serpentes senectam exuunt tum uere, cùm egrediuntur, tum etiam autumnno. Viperæ etiam exiit tam uere, quàm autumnno. Cùm serpens exuere incipit, ab oculis primum detrabi aiunt, ita ut obocari uideatur ijs, qui rem non intelligunt. Tum caput exiit: glabrum enim hoc omnium ante-

Senectæ anguium confid.

quàm



## SENECTA ANGVIVM.



Nomina.

quàm reliquum corpus, apparet: atque una fere nocte, & die senectus tota exuitur à capite orsa ad caudam: & cute altera<sup>10</sup>  
 intus subnascante, ipsa remouetur. Vt enim fetus inuolucro secundarum, quo contentus prodierit, exuitur: sic ista senectu-  
 te detracta renouantur. Porro de ea nil aliud memoriæ prodidit Galenus libro XI. de simplicium medicamentorum facul-  
 tatibus, quàm quòd in aceto decocta dentium dolori medetur. Marcellus tamen empiricus anguium senectam uulsis com-  
 mendat, si ijs licio alligetur. Eandem quoque prætulit, ad celiacos, in rosaceo prius decoctam in stanneo uase, & deinde  
 uentri impositam. Σήπας ὀφείος Græcè, Senecta anguium Latine uocatur: Alchalha, & Selach alhaie, Arabicè: Spoglia del  
 le Serpi, Italicè: Schlangen balck, Germanicè: Pelle de la culebra, Hispanicè.



Λαγὸς θαλάσσιος, καὶ χερσαίος.

LEPVS MAR. ET TER.

CAP. XVIII.

**L**epus marinus loligini parua similis est: qui per sese tritus, aut cum<sup>a</sup> urtica marina illitus capillos euellit. Terrestris leporis inassarum cerebrum manditur, iuuandis tremoribus, qui ualitudine contracti sunt: affricu, aut cibo faciem infantibus dentitionem praestat; exustum caput, & cum adipe ursino, aut aceto illitum, alopeciarum inanitatibus medetur. Leporinum coagulum post triduum à concubitu potum, conceptum adimere, partusque spem intercipere proditur: uulua, & alui fluorem sistit: comitiales iuuat: contra uenena ex aceto bibitur, praesertim aduersus con-  
 70 cretum lac, & uiperarum morsus. Sanguis eius si calidus illinatur, uitia cutis in facie, uiriliginem, len-  
 riginesque sanat.

<sup>a</sup> ἐκκαύσας.  
 cum urtica sim-  
 pliciter non cū  
 urtica marina  
 ut Ruellius,  
 Marcellus, &  
 Cornarius uer-  
 tunc. Ita. n. ha-  
 bent omnia  
 exemp.

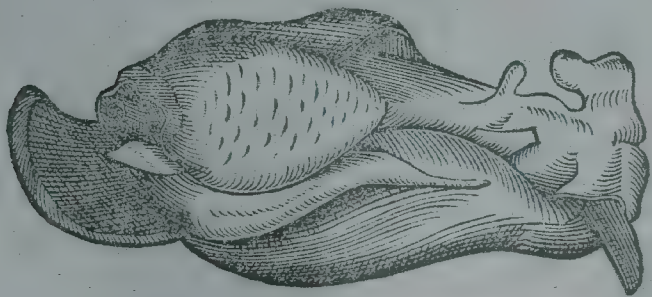
## LEPVS TERRESTRIS.



**M**arinus Lepus (ut nonnulli memoriae prodidere) sic primū appellari cœpit, quod terrestris leporis faciem referat. Quapropter hac de eo à Plinio produntur lib. 9. cap. 43. Lepus, inquit, qui Indico mari nascitur, etiam tactu pesti-  
 20 lens, uomitum, dissolutionemque stomachi protinus creat. In nostro ossa informis, colore tantū lepori similis: in Indis & magnitudine, & pilo duriore tantū. nec uiuus ibi capitur. hac Plinius. Ex quibus facile conijci potest, Dioscoridem potius de nostratium marium Lepore intellexisse, quā de ijs, qui in Indico innatant pelago, argumento quod parua loligini simi-  
 lem marinum leporem reddiderit. At Aeliano marinus lepus cochleæ exenteratæ similis habetur, cui sane is, cuius imagi-  
 nem hic primo in loco ex Rondoletio appinximus, illi haud parum similis uidetur. Huic color in dorso est ex rufo nigrescens. Caput habet deforme, cuius alterum cornu Libellæ, quam Græci ζυγαίαν uocant, simile cernitur. alterum uerò mutilum est,

Leporis mari-  
 ni confid.

## LEPVS MARINVS I.



foramine apparente, per quod processum quendam car-  
 neum exerit ac retrahit aded, ut linguae fere imaginem  
 exprimat. In horum medio oris rima uisitur. Os habet  
 in dorso perinde ac Sepia, sed tenuius ac tortuosum.  
 Exerit & cornicula duo mollia, cochlearum modo citra  
 capitis sedem, sed breuiora, & rescissa. Atramento re-  
 fertus est, ut loligines, quibus quoque internis uisceribus  
 omnibus similis habetur. Est et alterū genus grandius,  
 atque exterius à prescripto differens. Siquidē anteriore  
 parte appendices duas habet latas, carnosasque, ore in me-  
 dio reposito. Inferius pauld cornicula quoque duo pro-

Leporis mari-  
 ni alterum ge-  
 nus.

40 ninent, sed breuiora quā in altero, & acutiora. osse hic in dorso caret, cetera Sepiæ similia sunt: atque uisceribus loligi-  
 nem



## LEPVS MARINVS ALTER.



Leporis terre-  
stris confid.

Vana opinio.

Leporis facul-  
tates.

nem quoque refert. quemadmodum atramento. Perniciosum valde Lepus marinus animal est, letaliq̃ue ueneno refertus, adeo, ut deuoratus interimat, & conspectus à pregnantibus abortum faciat, ingenti excitata prius nausea. Ideoque rectè Plinius scripsit lib. 32. cap. primo. Lepus marinus uenenum est, alijs in potu, aut in cibo datus, alijs etiam uisus, siquidem grauidæ si omnino aspexerint fœminam ab eo genere duntaxat, statim nausea, & redundatione stomachi uitium fatentur, & deinde abortum faciunt. Ceteræ moriuntur totidem diebus, quot uixerit lepus, incertiq̃ue temporis ueneficium id esse, autor est Lycinius Macer. Hæc ille. Tetræ & pisculentæ odorem spirant marinus Lepus, nec alibi degit, quàm in limo, & sordibus. Albertus auctor est, tertium Leporis marini genus reperiri, communi piscium magnitudine, sed capite lepori non absimili, dorso rufescente; esculentum: tametsi à nonnullis explodatur, ut pote quod & concoctu contumax sit, & elephantiasim gignat. Dioscoridi marinus lepus præstat tantum illitus ad euellendos pilos. Plinio præstat quoque ad strumas, si imponatur, & celeriter amoneatur. Idem (ut Marcellus empiricus est autor) aut eius sanguis cum oleo tritus, euulsos pilos renasci prohibet. Verùm si renascantur, adeo molles futuros dicit, ut si iterum euellantur, & posthac illinatur locus, haudquaquam eos renascituros. Caterùm terrestris Lepus notissimum animal est, & cursu uelocissimum. Solùm hoc inter cetera terræ animalia, quæ utrinque dentata sunt (ut scriptum reliquit Aristoteles lib. 111. de partibus animalium, cap. xv.) & quæ unicum tantum continent uentrem, coagulum habet. Sunt & lepores albi, quales etiam Plinius lib. 8. cap. lv. refert in Alpibus inueniri. Hi hybernò tempore admodum albicantes in summis uallibus Ananiæ montibus frequentes reperiuntur; eo præsertim tempore, quo in nubibus altissimis uestiuntur: qui tamen adeo magni non sunt, nec ita in cibum parati cum palato ineunt gratiam, ut qui in campestribus capiuntur. Caterùm candidi hyeme tantum conspiciuntur: nam liquecente nix ne subrubescunt, quemadmodum & ceteri. Cuius rei indicio sunt, illi quicùm non perfectè priores pilos exuerint, partim candidi, partim subrutili uisuntur. Lepores apertis oculis dormiunt, nec (quæ sua maxima timiditas est) alio quàm fuga se tutari sciunt. Huic soli pilos in bucca intus, & sub pedibus esse adnotauit Aristoteles lib. 111. de historia animalium, cap. 12. Archelaus auctor est, cui etiam sententiæ plerique subscribunt, Leporibus utrumque sexum, & utranque gignendi uim inesse, & omnes lepores aquè gignere, ac si essent hermaphroditi. Verùm inualuit falsa hæc opinio, quod crediderint homines tumores binos in inguinibus utriusque sexus prominentes, testiculos esse. Atqui hi testes non sunt (ut in castore inferius dicemus, sed folliculi glandulæ faciem referentes, qui meatum intus habent obliquum, è quo liquor quidam effluit, perinde ac è castoris folliculis, quos omnis superior ætas falsò testiculos putauit. Hos quoque, quinimò & uulgus uniuersum, hac in opinione confirmauit, quod uiderint, Lepores, quanquam plurimi quotidie capiantur, etiam quodammodo fecundius procreare. Veruntamen id non euenit, quoniam mares ipsi pariant; sed quia (teste Aristotele libro vi. de historia animalium, cap. 33.) superfecunt, dum adhuc utero gerunt, similiterq̃ue statim a partu concipiunt, ita quod singulis mensibus generant. Sed fœtus edunt non uniuersos: interpositis enim diebus, quot res tulerit, peragunt partionem. Vnde tam innumera fecunditas: nam etsi fœmina lac nuper natis præbeat; nil tamen prohibet, quin eadem repetat coitum, & lactans, gerensq̃ue utero, denuo concipiat fœtum. Mares (ut loco citato idem prodidit Aristoteles) auersi coeunt cum fœminis: retro enim ipsi genitale membrum à natura datum est, ut apparet, dum urinam reddunt. Ex quo etiam multis persuasum est, mares fœtum concipere; siquidem cognitu perquam difficile est, an mares, an fœminæ sint, ut etiam cuniculis contingit: qui cum fœcundius etiam prolifcent, quàm lepores; non ob id tan. en mares unquam parere uisunt, quantum quolibet mense fœminæ pariant. Tradit Plinius lib. xi. cap. 37. bina iecinora Leporibus inesse circa Briletum, & Thernem, & in Cherroneso ad Propontidem: at translatis aliò alterum statim absumi. Id quod ante ipsum memoriæ prodiderat Aristoteles libro 11. de historia animalium, cap. 17. Item libro 111. de partibus animalium, cap. vii. ubi hoc leporum genus pluribus in locis reperiri testatur, speciatim uero in Syecino agro, circiter Bolbam lacum. In Ithaca insula (ut idem tradidit libro viii. de historia animalium, cap. 28.) Lepores si aliunde illati dimittantur, uiuere nequeunt: sed eodem reuersi, unde maris introierint insulam, moriuntur. Leporinæ carnes in cibis esitata præter id quod ægrè concoquuntur, crassum, atrabilesumq̃ue generant succum. Veruntatem (ut inquit Rasis lib. de lx. animalibus) dysentericis conferunt, si assata sumantur. Iecur uerò arefactum, iecinorosis utiliter exhibetur potandum. Integer cum pelle Lepus, operculato fictili impositus, in cli-banoq̃ue igne succenso tandiu dimissus, ut penitus exuratur, urinæ uisq̃ mirificè opitulatur, adeo ut calculos eiciat, tam in renibus,



renibus, quam in uescica genitos. Leporinum fel saccharo exceptum, oculorum argemas, nubeculasque delet. Leporinum stercus (ut aiunt) mulieribus gestatum, conceptum impedit. Sed illud experientia compertum est, quod uuluis earum immissum, & mensium defluxiones cohibet, & humentem exiccat uterum. Renes crudi, praesertim adhuc calentes deuorati, auxiliantur mirifice calculosis, quin etiam cocti idem praestant. Pulmo autem frequenter adhibitus, attritos ex calciamenti pedes sanat: eiusdem testiculi ijs salubriter manduntur, qui uescica molestius laborant. Leporinus sanguis adhuc calens, cum hordeacea farina decoctus, ac deuoratus, dysentericorum profluuium illico sistit. Ad idem quoque ualet leporinus finus potus. Idem, atque pili, qui sub uentre habentur (ut Marcellus est autor) cum melle decocti, & fabae quantitate frequenter deuorati, rupta intestina conglutinant, etiam si laesio in gracilioribus fuerit intestinis, uerum assidue hoc medicamento utendum est, donec periculum omne tollatur. Pili leporini usui, sanguinem undequaque fluentem sistunt, peculiariter autem ad fluxum sanguinis narium ijs ualent, qui e uentre uiui leporis euulsi fuerint, si in nares intromittantur. Sunt qui scribant, eos uentriculi doloribus affici nunquam, qui leporinum Talum secum portauerit. sed haec superstitiosa sunt, quanquam non omnino reijcienda. Animal λεγώς θαλάσσιος Graecis, Lepus marinus Latinis nominatur: Italis, Lepre marina. Quod uero λεγώς χερσαίος Graece, Lepus terrestris Latine dicitur: Arabicè, Arneberri: Italicè, Lepre terrestre: Germanicè, Hase: Hispanicè, Lieure: Gallice item Lieure.

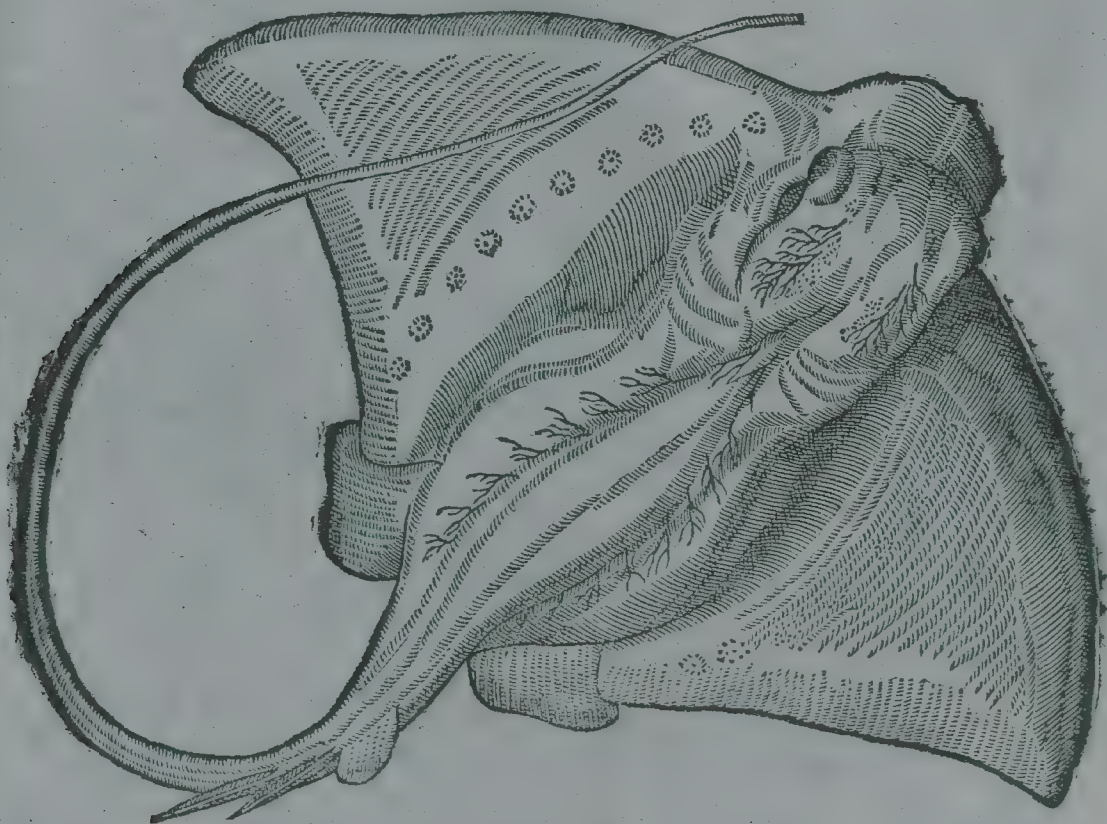
Nomina

Τρυγών θαλάσσια.

PASTINACA MARINA.

C A P. XIX.

20 **M**arina Pastinacæ radius, qui eius cauda enatus aduersis squamis reflectitur, dentium dolorem mitigat, nam eos frangit, & euocat.



30 **P**astinaca marina similiter atque raia, & alia id genus, in piscium planorum, & chartilagineorum genere collocatur. Hanc Veneti pesce colombo, Romani Bruco appellant. Duo eius uidimus genera, aliarum, cuius unus tantum aculeus caudæ inest: alterum, cui duo. Postremam hanc Aquilam quidam esse censent. Verum cum Aquila uno tantum aculeo sit munita, nec parum capitis figura, & caudæ longitudine à Pastinaca differat, piscatorum sententijs ego potius acceperim: quippe qui dum Istriæ litora perlustrarem, Pastinacas nonnullas mihi obtulerunt, quarum alie unico, alie gemino aculeo armatae spectabantur; has mares, illas fœminas appellantes. Sed mirum dictu, quam acriter feriant Pastinaca. Aculeos enim robustos admodum habent, utrinque minutis dentibus, ipsisque aduncis serræ in modum excisis, quorum uenenato ictu piscatores grauiter afficiuntur. Quam ob causam memoria prodidit Aetius lib. III. quod qui à marina pastinaca percussi sunt, his uulneris locus manifestè apparet. Sequitur autem dolor pertinax, & totius corporis stupor: acutum enim, & firmum habet aculeum, quo uehementissima ui in altum impulsio nerui sauciantur. Quapropter in aliquibus mors derepente totum conuellens corpus comitatur. Idcirco non absque forti ratione Plinius lib. 9. cap. 48. ita scriptum reliquit. Nullum usquam execrabilius uenenum, quam radius super caudam eminens trigonis, quam nostri Pastinacam appellant, quincunciali magnitudine, arbores infixus radici necat. Arma ut telum perforat & ferri, & ueneni malo. Latet piscis hic: & ut idem auctor est libro citato, cap. 42. latrociniatur ex occulto, transeuntes radio figens. Marcellus Virgilius, nimirum cupidus ineundi rationem, qua pastinacæ radio uti posset, dentium doloribus sedandis, quippe quod

Pastinacæ piscis confid.

Marcelli ignorantio.

Et id silentio



Pastinacæ, &  
eius radii vires.

Nomina.

id silentio inuoluerit Dioscorides, fatetur, etsi diligenter, ut consentaneum est, inquisuerit; nunquam tamen apud antiquos scriptores eam se consecutum fuisse. Qua in re aperte declarat, sibi cum Plinio parum intercessisse consuetudinis: quandoquidem Plinius lib. 32. cap. IIII. nos abunde docuerit modum, quo eo radio in dentium doloribus uti ualeamus sic inquit. Pastinacæ quoque radio scarificare gingiuas, & in dentium dolore utilissimum. Conteritur is, & cum bellowo albo illitus, dentes sine uexatione extrahit. Quapropter mirari non licet, si quandoque in plateis circulatores, dentium extractores cernimus, qui dentes absque ferreis instrumentis, nullo illato dolore extrahant. Idem radius equos persanatur, qui subcutaneis uermibus exeduntur, si eo ulcera scarificentur, purganturque. Pastinacæ iecur oleo incoctum non modo hominum scabiem sanat, sed etiam brutorum. Piscis tamen esculentus est, si abscessis in uniuersum cauda & capite, decoquatur. Τρυγὰν θαλάσσια ita Græcis, ut Pastinaca marina Latinis, pariter & Italis nuncupatur.

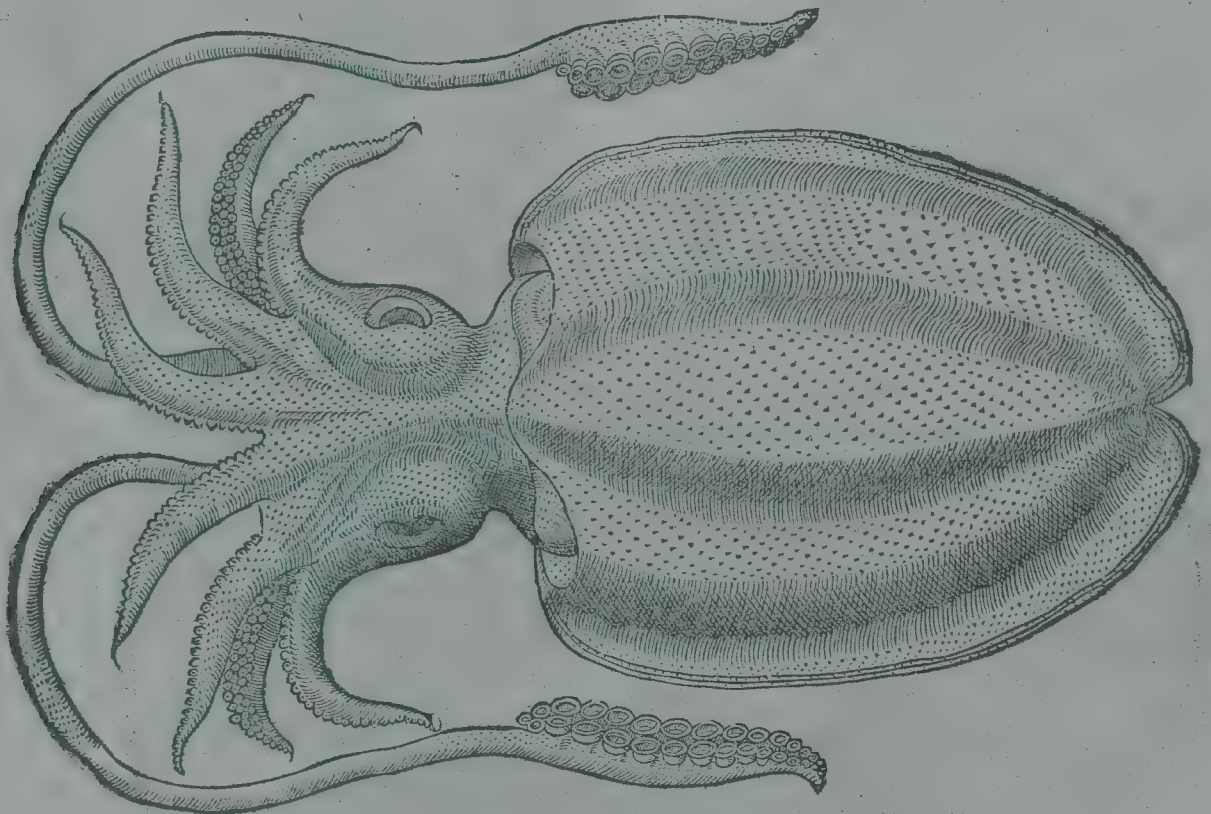
10

Σηπία.

SEPIA.

CAP. XX.

SEPIA coctæ dum estur atramentum, egrè concoquitur: aluum mollit. Collyriis è testa factis conuenienter genarum scabritie perfricantur. Vsum in sua testa; donec id, quod crustosum est, abscedat, postea tritum, expurgat uiligines, furfures, dentes: & uitia cutis in facie. elotum in medicamentis oculorum addi solet: contra albugines, oculis iumentorum efficaciter inspiratur: pterygia oculorum absumit, cum sale tritum, & iniectum.



Sepiarum consideratio.

Polypi mira magnitudo.

Sepiarum facultates.

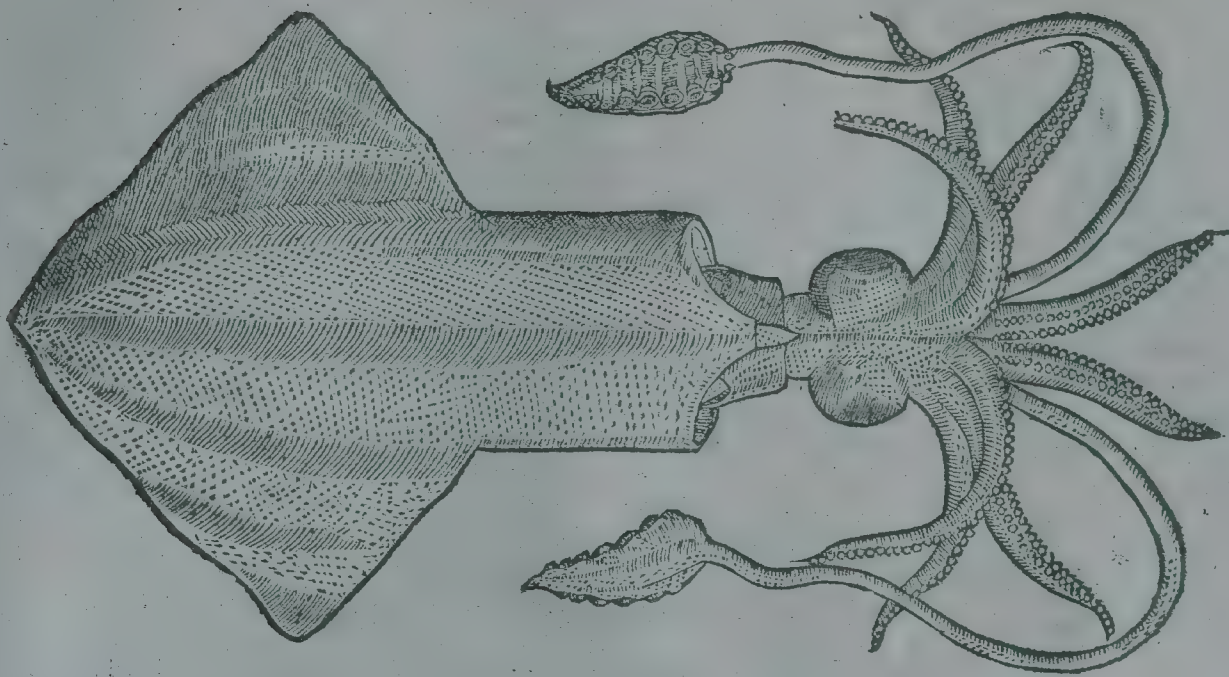
SEPIA in omnibus Italiæ piscarijs, proprium retinent nomen, uenalesque habentur, in ijs inquam, in quibus marini uenunt pisces. IIæ polypis similes sunt, præterquam quod hi innumeris pedibus excellunt, illæ uero maiore corporis mole. Est Sepijs in dorso os candidum, superiori parte durum, ac læue: inferiori autem fungosa quadam medulla repletum, quæ & leuiter aspera, & ligni modo frequentibus uenis distincta uisitur. Expetuntur Sepiæ ossa auri fabris: facile enim in partem illam fungosam anulorum, cæterarumque rerum formas imprimas, quæ metallis igne colliquatis expleri solent. Sepiæ suo etiam astu non uacant: ubi enim piscantem sensere effuso atramento, quod pro sanguine his est, infusata aqua absconduntur. Id quod etiam faciunt aduenientibus uoracioribus piscibus. Pariunt (ut prodidit Plinius lib. 9. cap. 51.) omnibus mensibus, plerumque autem in terreno inter harundines, aut sicubi enata fuerit alga: neque his bimatu longior est uita. Id quod de polypis retulit Aristoteles lib. 9. de historia animalium, cap. 37. Qua in re dixerim, quod si historia, quam tradit Plinius lib. 9. cap. 30. de illo tam ingenti Polypo, cuius caput Lucullo ostensum fuisse narrat dolij magnitudine amphorarum quindecim capax: atque pedes, quos uix utroque brachio complecti esset, longitudine pedum triginta, uera perhibetur, nullum sequetur absurdum, quin polypi & denis, & bis denis annis uiuere possint. Quod etiam tum Sepijs, tum loliginibus euenire posse non dubitauerim; præsertim cum eodem loco scripserit Plinius, Sepias, loliginesque eiusdem polypi magnitudine in Hispanico litore undis expulsas esse repertas. Sepiæ atramento tantam uim esse Anaxilaus est auctor, ut eo in lucernis accensis addito: cæteris ablatis luminibus, homines circumstantes Aethiopes uideantur. Hic an iure, uel iniuria me redarguat Gesnerus, doctis uiris relinquo iudicandum, cum ego sensum, non uerba Anaxilai referam. Sepiæ, polypi, loligines, & cætera id genus mollia difficillimè concoquuntur, quam ob causam antea cædi uerberibus solent, quam excoquantur. Quanquam Athenæus Sepias aqua elixas uentriculo utiles existimauerit, dixeritque eas sanguinem attenuare, atque hæmorrhoides

20

30



## LOLIGO, SIVE CALAMARO.



hemorrhoides ciere. Ceterum ( ut Galeno placet lib. I I I. de alimentorum facultatibus ) dura sunt carnis , agrè conficiuntur, & succi crudi plurimum gignunt . Attamen ijs quibus probè concoquuntur, non parum corpori præbent alimenti . Quin & eius testa exusta ( ut lib. x I. simplicium medicamentorum, idem scriptum reliquit ) ad uirilgines, lentes, & scabiem usum utilem præstat: mista præterea fossili sali, in oculis existentes ungues eliquat, & antequam uratur frictione dentibus splendorem affert , & illitione ulcera desiccat. Sepiæ oua in cibus sumpta urinam ciere Plinius commemorat , renumque lentorem dissicere. Sepiis nucibus, & allio paratis quidam uescuntur, ut salaciores in uenerem prorumpant . Quæ in Græcis, Sepia item Latinis, & Italis appellatur: Arabibus, Sarathan, & Sarthan: Germanis, Blacsch: Hispanis, Siba: Gal-  
lis, Seche .

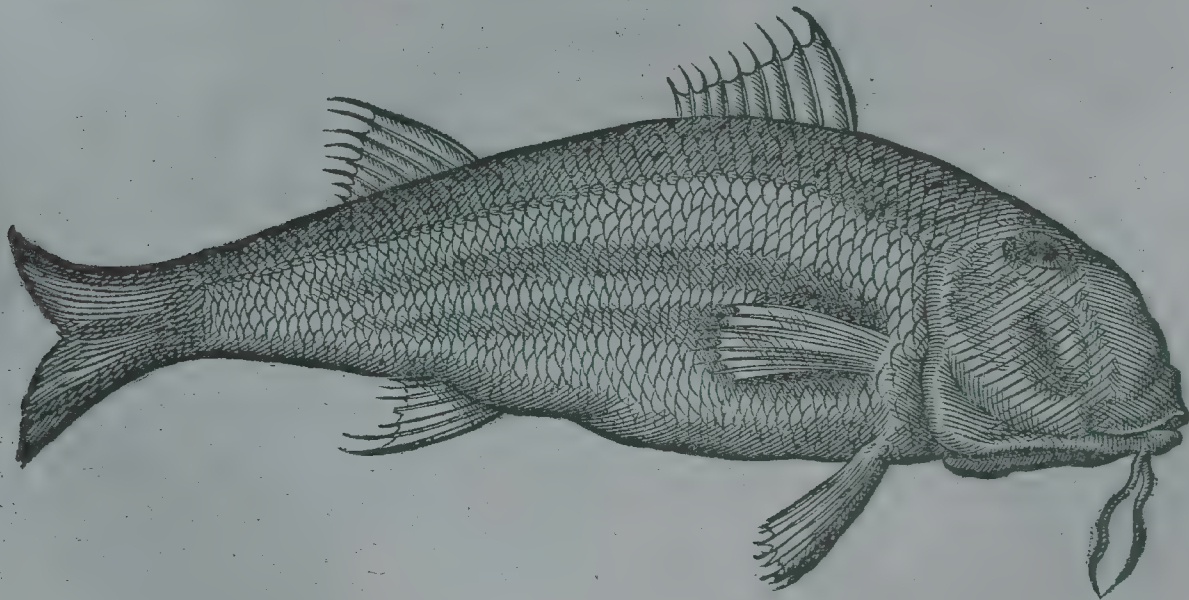
Nomina.

Τρύλα.

MVLLVS PISCIS.

CAP. XXI.

**M**Vllorum assiduo cibo, aciem oculorum hebetari constat. Is marini draconis, aranei, ac scorpionis moribus medetur: si crudus, atque dissectus admoueat.



Et 2 Mullus



Mulli confide-  
ratio.

Mulli facultas  
ex Gal.

Nominā.

**M**ullus piscis Latinis olim sic dictus, relicta mulli appellatione, hodie Græcorum more Latine etiam Trigla & Italicè triglia nominatur. Duo eius habentur genera ( ut diligenter obseruauit Saluianus ) colore & magnitudine differentia. Maior qui pedali longitudine sæpe uisitur, rubro uestitur colore, aureis lineis à capite ad caudam ductis. Minor purpureus est, maculis quibusdam flauis, liuentibusque apparentibus, nec palmarem longitudinem excedit. Ambo barbati sunt, ideoque à Venetis appellantur Barboni. Antiquis is magno expetebatur pretio, præcipue ganeonibus: cum ex fide dignis constet monumentis, Mullos sæpenumero à priuatis etiam hominibus argenti libra singulos uenisse, tanta cum eorum iecore, & capite gratia intercesserat gula. Quamobrem Galenus lib. 111. de alimentorum facultatibus de eo hæc memoriæ prodidit. Mulli iecur à gulosis mirabilem in modum uoluptatis nomine commendatur. Quidam uerò ipsum ne per se quidem solum edendum censent, sed gareleo, quod uocant, in uase præparato, cum pauxillo uini uiscus in eo tantisper disterrunt, dum ex uniuersa eius substantia, & præparato liquamine unus, ac similis succus, quantum sensu possis iudicare, factus esse uideatur, in quo intincta mulli carne uescuntur. At mihi profecto nequaquam tanta suauitatis uisum est, ut eum honorem mereatur, neque tam insignem corpori utilitatem conferre, uti nec ipsum caput: quanquam hoc quoque laudant ganeones, ac secundas post iecur ferre prædicant. Ceterum intelligere nequeo, cur permulti grandissimos mullos emptitent, cum nec adeo suauis sint carne, ut minores: nec concoctu facili, ut quæ dura admodum est. Itaque cum aliquando quendam ingenti pecunia prægrandes mullos ementem interrogarem, cuius rei gratia illos tantopere expeteret, respondit se primum propter hepar illos tanti emisse: tum autem & propter caput. Idem loco citato, circa capitis initium ita scribit. Mullus omnium ferè aliorum durissimam habet carnem, impendioque friabilem: quod perinde, ac si dicas, nihil in eo esse lentoris neque pinguedinis. Eaque ex parte cunctis alijs præstantius nutrit, dummodo propè concoquatur. hætenus Galenus. Mulli, auctore Plinio, ter anno sætificant: tantaque ijs ingluuiet, ut etiam hominum cadaueribus uescantur. Ii ceteris in cibis præstant, qui inferiori labro, utrinque barbati habentur. Romani Neapolitanis, & Venetis longè præstant. Vinum, inquit Athenæus, in quo mullus uiuus immergitur, haustum, uenerem uiris mirum in modum inhibet: sæminis uerò conceptum. Piscis τριγλα Græcis, Mullus Latinis uocatur: Italis, Triglia, & Barbone: Hispanis, Salmoneta.

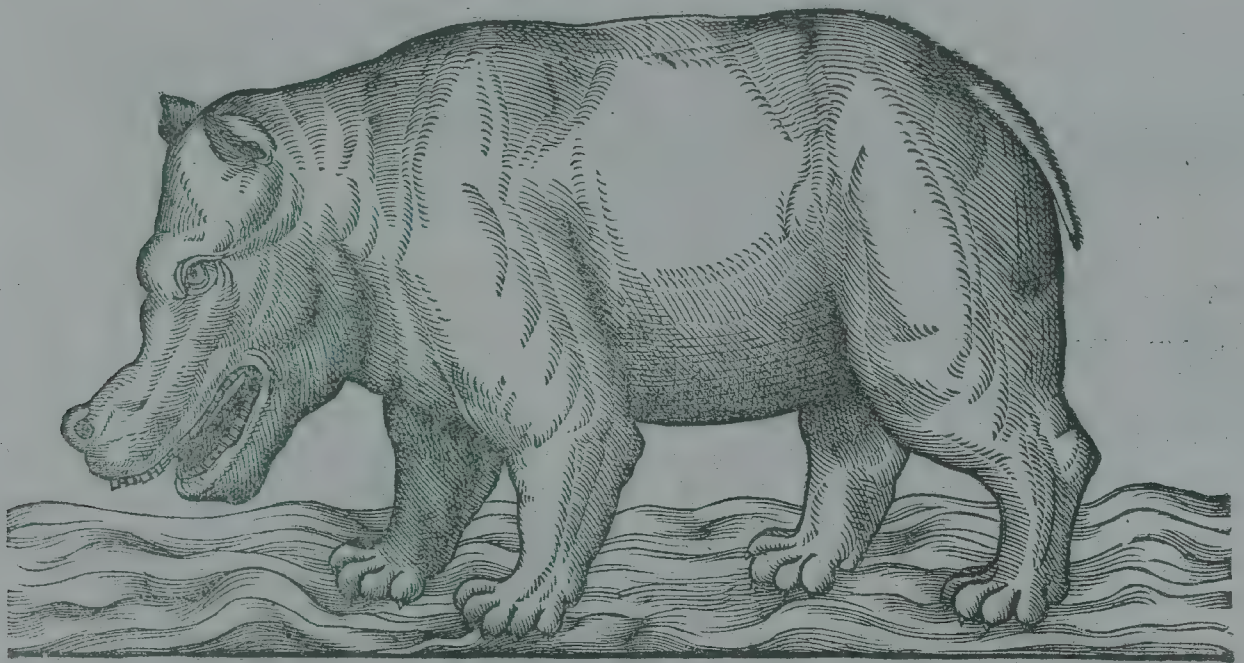
ἵπποπόταμος.

HIPPOPOTAMVS.

C A P. XXII.

a Meū & Ca-  
rac, addunt μέ-  
τε σινε. i. cum  
uino.

HIPPOPOTAMI testes exiccati, ac triti, <sup>2</sup> contra serpentium morsus bibuntur.



Hippopotami  
historia.

**H**ippopotamus est ( ut Plinius narrat lib. 8. cap. 25. & 26. ) belua, quæ in Nilo editur crocodilo altitudine maior: ungulis bifidis, quales bubus: dorso equi, & iuba, & hinnitu: rostro resumo, cauda torta, & dentibus aprorum aduncis, sed minus noxijs: tergoris adscuta, galeasque impenetrabilis, præterquam si humore madeat. At Aristoteles lib. 11. de historia animalium, cap. 7. a quo Plinius transcripsisse uidetur, de fluuiatili equo ita scriptum reliquit. Os quibusdam animalibus rescissum, ut cani, leoni, denique omnibus, quibus dentes serrati; alijs paruurn, ut homini, alijs mediocre, ut generi suum, equo fluuiatili, quem gignit Aegyptus, iuba equi, ungula qualis bubus, rostrum resumum. Talus etiam inest bisulcorum modo, dentes exertis, sed leniter, cauda apri, uox equi, magnitudo asini. Tergoris crassitudo tanta, ut ex eo uenabula faciant. Interiora omnia equi, & asini similia. Hæc ille. Ceterum ( si Pausaniæ credimus ) Hippopotamus dentes in inferiori maxilla, ut aper exertos habet, eosque adeo conspicuos, ac grandes, ut in Arcadicis scribat is apud Proconnesios matris Dindymenæ simulachrum aureū extitisse, cuius facies, eboris uice, è dentibus Hippopotamorum erat conformata. Sed longè admodum distare uidetur ab Hippopotami historia animal, cuius hic imaginem damus, quanquam illud pro Hippopotamo primus Bellonius pinxit, & deinde eum sequutus Gesnerus. Siquidem huic boum modo pedes bisulci non sunt, nec



nec talis bisulcorum similis, sed canum, luporumque similes, multifidi, unguibus in digitorum extremitatibus emergentibus. Os non mediocre illi esse uidetur, cum Bellonio crocodilum in ore habeat. Dentes nulli uidentur exerti apriorum modo: iuba illi nulla, nullaque equi, aut asini facies. cauda elephanti potius quam apri e posterioribus pendet. aures habet urinas, & rostrum porcinum, quod etsi resimul sit, absurdum tamen fuerit affirmare hoc animal hac tantum nota esse Hippopotamum: nam potius toto corpore, praterquam pedibus, porcum referre uidetur. Nec me a mea diducit sententia statua illa lapidea Nili, quae Romae habetur, prope quam tale animal, quale hic pinximus, stare uidetur, ore crocodilo apprehenso, atque sublato: siquidem cum id nullis notis equum fluuiatilem referat, de quo Aristoteles, Plinius, & ceteri antiqui scriptores meminere mihi persuadere non possum, ibi hoc animal Hippopotamum representare. Et praesertim cum nusquam legerim, Hippopotamum crocodilos uenari, & eos dentibus mordicus retinere. Sed Bellonium potius miror, quippe qui scribat, se uidisse

10 Constantinopoli Hippopotamum huic similem, qui absque humore tribus annis in sicco uixerat, uiuebatque adhuc: cum scribat Aristoteles lib. octauo cap. secundo de hist. anim. quaedam esse animalia, ut sunt, quae marinae testudines appellantur, Crocodili, & equi fluuiatiles, quae uiuere quidem disclusa ab aquae natura non ualeant; id quod ipsa naturae ratio, & experientia comprobant: quare dixerim ego, potius errasse Bellonium, quam Aristotelem. Hippopotamus olim non solum Nilo flumine alebatur, sed Bambotho quoque iuxta Athlantem Africae, & Indo Indiae flumine, ut Strabo, & Iulius Solinus narrant: Nusquam ueri Hippopotami reperiuntur, inquit Ammianus Marcellinus, ut coniectantes regionum incolae dicunt, insectantis multitudinis tadio ad Blemmas migrasse compulsi. Segetes Hippopotamus astu magno depascitur destinatione ante determinatas in diem: nempe ex agro ferentibus uestigijs, ne quae reuertenti insidiae comparentur. Primus eum uiuum, & quinque crocodilos, Romae adilitatis suae ludis M. Scaurus temporario euripo ostendit. Hippopotamus in quadam mendendi parte etiam magister existit. Assidua nanque satietate obesus exit in litus, recetes harundinum casuras perspeculatus,

20 atque ubi acutissimum uidet stipitem, imprimens corpus uenam quandam in crure uulnerat: atque ita profluuiio sanguinis morbidum aliud corpus exonerat, & plagam limo rursus obducit. Huius corij cinis cum aqua illitus panos sanat. Adeps frigidas febres: item fimus suffit. Dentes e parte laua dolores dentium, scarificatis gingiuis. Pellis eius e sinistra parte frontis in inguina adalligata, uenerem inhibet. Eiusdem cinis alopecias explet. Testiculi drachma ex aqua contra serpentes bibitur. Belua, quae ἵπποπόταμος Graecis, Hippopotamus item Latinis, & fluuiatilis equus appellatur: Italis, Hippopotamo.

Hippopotami uires.

Nomina.

Κάσπερ.

F I B E R.

C A P. XXIII.

30 **F**iber ancipitis uitae animal; plerunque cum piscibus, & cancris ex aqua uictum capeffit. Huius testes serpentium uenenis aduersantur, sternutamenta mouent, & in uniuersum uarios obtinent usus. Siquidem menses, ac partus ciunt, duabus drachmis cum pulegio poti: partus, secundasque eiiciunt: contra inflationes, tormina, singultus, uenena, ixiāque ex aceto bibuntur: lethargicos, & utcumque ueterno obdormiscentes excitant infusi: cum aceto autem, & rosaceo olfactu, & odoris suffitu, idem faciunt: poti & illiti profunt tremulis, conuulsis, & omnibus neruorum uitiiis. In summa calfactoriam uim habent. Eligi debent testes, qui ex uno ortu connexi sunt (fieri enim non potest, ut gemini folliculi in una membrana coniuncti reperiuntur) liquore intus ueluti ceroso, odore graui, & uirus redolente, gustu acri, mordente, ac friabili, naturalibus tunicis circumdato. Quem fraude aliqui corrumpunt, coniicientes in follem gummi, aut ammoniacum cum sanguine, & castorio subactum, & ita exiccantes. Vanum est, quod traditur, testes ab ipsis euelli, & a sese abiici, cum uenatu urgentur: siquidem tangi nequeunt, ita, ut in sue, substricti. Operae autem pretium est, diuisa pelle mellem liquorem cum euestiente tunica assumere, & siccatum potui dare.

40

**Q**uemadmodum in superiore spectatur Germania, ubicunque Rhenus influit: quin & in Austria, atque Pannonia, ubi Danubius, in alijsque finitimis prouincijs, ubi Drauus, & Sauus discurrunt, Fiber sane, quem Graeci κάσπερ appellant, animal est (ut Dioscorides inquit) quod ex amphibio habetur genere: quippe quod & terris, & aquis uitam ducat: ibi nanque uidetur modò in fluminibus natari, modò in litore uagari, modò in propinquis syluis spatari. Fiber lutrae ferè faciem refert, maior tamen. Caput huic est subrotundum, dentes, & oculi murini, lingua suilla, leporinaeque maxilla, rostro retuso, minimè prominente, longis quibusdam setis barbato, quemadmodum & supercilia. Dentes anteriores, qui utrobique, bini spectantur, illi sunt longi, latique, incurui, acuti, & intus concavi, flauo colore: molares autem in utraque parte octo-

50 ni, sed inaequales, & lima instar, asperi. auriculæ breues, subrotundae, paruae, pilosae. Priores pedes digitis quinque conspicuis constant muris montani, aut sciuri modo, firmis unguibus armati, non autem Simiae similes, ut scribit uir quidam clarus: posteriores uerò anserinos emulantur, digitis pariter quinque, cartilagine nigra comprehensis. Caudam habet latam, superiori parte squamosam, altera uerò sede lauem, & pilis, ut superior uacuam, qua unà cum posterioribus pedibus ad natandum utitur. Iecur habet magnum, subnigrum, lobis quinque dissectum; ubi quoque fel haeret inter minores. Renes longè maiores sunt, splen uero minor, quàm requirat corporis moles, uesica suillam refert. Testes illi sunt parui, substricti, & adherentes spinæ, qui adimi sine animalis uita non possunt. Id quod rectè apud Plinium animaduertit Sestius medicus. Idcirco manifestò fabulantur Solinus, Andromachus, Aelianus, Apuleius, Iuuenalis, Cicero, & Plinius: quippe qui scripserint, Castorem sibi testes dentibus amputare conspetto uenatore, sed miror Plinium in hac falsa perstitisse sententia, cum legerit apud eundem Sestium (ut ipsemet scribit lib. trigesimo secundo, cap. tertio) id esse fabulosum, & comprobatum ab eo

60 errorem cerneret. Ceterum cum fibris testes sint manifestò spinæ coherentes, & gallorum Gallinaceorum testiculos non admodum magnitudine superent, castorea, quae in medicamentis usurpamus, ueri testes non sunt, sed folliculi quidam, qui tam

Fibri consideratio.

Vana opinio.



## CASTOREVM SIVE FIBER.



Fibri testium  
adulteratio.

Castorei vires  
ex Gal.

in maribus, quàm in fœminis, utrinque in inguinibus, statim sub cute ouorum gallinaceorum magnitudine, & saepe maiores  
conspiciuntur. Meatum uterque habet, cuius orificium extra corpus circa pubem perspicuum est. parumque alterum ab al- 10  
tero distat, ex utroque exudat, fluitque humor substantia oleosus, odore perquam graui, quem animal lingua lambit, & de-  
inde seipsum inungit. Liquoris, quo folliculi idem referti sunt, in uiuis adhuc animalibus fluidus est, olei modo: deinde exem-  
ptis folliculis, & aliquandiu asseruatis, mellis spissitudinem, coloremque contrahit. Postremò ceræ in modum concrescit, ubi  
in fumo suspenduntur folliculi. Quòd autem hi tumores, folliculiue testiculi non sint, ex hoc liquidò constat, quod tam in  
maribus, quàm in fœminis habeantur. quòdque nullus in ijs sit meatus in penem, qui inter illos tamen situs est, quin etiam  
ipsorum folliculorum magnitudo eos non esse testiculos faciliè conuincit. Postremò cum testiculi intus spinæ coherentes  
conspiciantur, ipsique parui, ut prædiximus, nulla consentit ratio, ut Castorea, testiculi esse possint. Nos ergo id primùm à  
Rondoletio edocti, rei nouitate excitati, Castores duos, marem alterum, alterum fœminam, à Serenissimo Austriae Ar-  
chiduce Ferdinando nobis dono datos secumimus, unà cum Claudio Richardo, Caesaris Ferdinandi Chirurgo, collegis nostris 20  
charissimis, Andrea Blauio, Ioanne Villebrochio, Georgio Handschio, & alijs nonnullis astantibus medicis, qui omnes  
non aliter rem se habere inuenimus, quàm ipse describat Rondoletius, cui sequutura posteritas huiusce secreti munus acce-  
ptum referre debet. Cùm Antiquitas uniuersa, & adhuc usque tempora secuta atas, in hoc uersata sit errore, ut credi-  
derit castorea ueros Fibrorum esse testiculos. Fœmina uno tantùm meatu & parit, & egerit, & mingit uteri & uestig cer-  
uicibus illuc concurrentibus. Cauda unà cum posterioribus pedibus estur, & quòd gustatu piscium carnes planè sapiat, ijs  
etiam editur diebus, quibus nobis carne interdictum est à lege. Dentes Fibris anteriores (ut diximus) ferocissimi, atque  
acutissimi sunt, quibus arborum ramos, ut ferro, cedit, quos postea miro coaptat artificio, sibi que domum construit pluribus  
tabulatis in riparum cauis, ubi iuxta flumina degit. Animal est horrendi morsus: nam hominis parte comprehensa, non an-  
te, quàm fracta concrepuerint ossa, morsu resoluit. Caterùm diligenter animaduertere oportet, ne ab impostoribus adul-  
terata castorea emanent: nanque pauca admodum habentur ex ijs, quæ uenalia, Venetias importantur, quæ quidem adulte-  
rio careant. Cuius manifesto est indicio nimia eorum magnitudo. Quinetiam præstantiæ indicium præbet conclusus liquor 30  
in recentibus mellis instar, in diutius uerò asseruatis, ceræ modo concretus. Adulterantur contritis eiusdem animalis reni-  
bus, farctis inde testium folliculis. At mihi quidem sæpius contingit & uidere, & habere ex Austria, Stiria, & Carniola  
Castorea, quæ omni prorsus adulterio uacant. Plinius libro XXXII. cap. III. eos Castoris testes efficacissimos putat, qui è  
Ponto afferuntur, id quod prius scripserat Strabo lib. I II. suæ Geographiæ, his uerbis. Producit Capreas Hispania, equosq;  
syluestres affatim. Quibusdam in locis lacus incrementa suscipiunt. Cygni, & eius generis aues plurimæ: similiter & otides  
aues. Fluij quidem ferunt Castoras: sed Castoreum non eam, quam Ponticum, habet uim. Pontico enim proprium est, uim in  
medicamentis habere efficacissimam, ut in alijs permultis. Ideoque male uertit Strabonis interpretes παρὰ πᾶσι uenenosum,  
cùm potius medicamentosum uertere debuisset, id est in medicamentis præstantius, ut alia permulta quæ ibi proueniunt, cu-  
iusmodi est absinthium, Phu, Acorum, Amomum & alia complura. Quòd cum Damocratem non lateret, in Mithridatis an-  
nuncupant Castorium, medicamentum & celebre, & multi usus, aded ut Archigenes de Castorei usu totum conscripserit 40  
librum.



librum. Atque ille sanè particulares eius facultates exposuit, nos uerò uelut in alijs medicamentis fecimus, ita & in hoc quoque generalem modò facultatem dicemus: ad quam si quis respiciat, ipse per se particulares inuenire poterit. Itaque quòd excalescat, manifestum est. nam si uoles ipsum ad unguem leuigatum oleo maceratum parti cuiuspiam illinire, & inficcare, euidenter illam incalescere percipies. Porro calfacientia omnia, ubi contacta substantia quippiam digerunt, continuo etiam illam desiccant; nisi si quid natura fuerit humidum, ceu oleum & aqua, atque aduentitiam qualitatem calidam, non facultatem assumpserit: sicut certè hæc ipsa igni, & soli estiuo admota. Itaque cum Castorij consistentia quoque sit sicca, & calfaciendi potentiam habeat adiunctam, meritò desiccet. Atque hoc illi cum multis alijs medicamentis commune existit. Porro quoniam impensè subtilium est partium, ob id plus ualet, quàm alia, quæ similiter ut ipsum & calfaciunt, & desiccant.

10 Nam quæ tenuium sunt partium medicamenta, ijs quæ sunt crassarum, plus sunt efficacia, etiam si parem sortita fuerint facultatem, nimirum quia penetrent, & in altum subeant ad motorum corporum, potissimum si ea densa fuerint, uelut neruacea. Palam igitur talia ob causam positam magnificè iuuantur à castorio. Ceterum falluntur medicorum plerique in usu Castorij, cum id modò considerant, partem quampiam aut tremere, aut conuelli, aut sensu motuue priuatam, aut egrè sentire, haud sciens id genus symptomata ad dissimiles sequi corporis affectus. At tu ab Hippocrate doctus, ex plenitudine pariter, & inanitione conuulsionem fieri, ubi quidem quæ in neruis continentur præter naturam, euacuare consilium est, ibi & bibendum exhibe, & foris cuti castorium impone. Vbi uerò ex siccitate nimia obuenerit conuulsio, scito hoc medicamen illic esse aduersissimum. Ad eundem modum, ijs qui præ plenitudine tremunt, utilissimum: aduersissimum uerò ijs, quibus huiusmodi affectus accidit ab inanitione. Ad portionem modò dictorum affectuum, ubi singultus euenerit stomachi, perscrutato prius, inuento quæ illius affectu, ac discreto, si quidem à plenitudine ipsum ægroti perpetiantur, ad castorij usum accedito. Sin autem à siccitate, & euacuatione, aut acrium humorum morfu prouenerit, medicamen hoc fugito. Sanè si

20 odori, gustuique aduertat animum, suspicaberis humano corpori aduersissimam habere substantiam: tametsi in natura nihil efficere comperiatur eorum, quæ talia facere assolent. Siquidem alia stomachum utiant, alia uentrem, alia caput, alia aliam quamuis partem lædunt. At hoc medicamen siue corpori humido applices resiccationem poscenti, siue frigido ex calfactionem, siue humido simul frigidoque excalescentiam pariter & resiccationem requirenti, magnam utique ostendit utilitatem: nec ullam parti cuiquam noxam imprimit, potissimum si febris uacet, aut non admodum calidam perpetiatur homo febrem, sed ut sic dicam tepidam, qualis accidit in cataphoris maxime, & lethargis. Ac multis sanè Castorium exhibuimus unà cum pipere albo, utrumque mensura cochlearij ex melicrato bibendum præbentes: nec quisquam ullam sensit noxam. Sed & mensibus retentis, ubi per uenam, quæ in talo est, modicè euacuassent, oblato castorio unà cum pulegio, aut calamintha, semper medicamen hoc expertus sum purgationem ciere, absque ut fœminam laderet. Præterea locos morantes eicit. eaque omnia ex melicrato potum efficit. At quibus ita uenter flatu distenditur, ut egrè curationem admittat, aut torminibus uexatur, atque singultu, idque ob frigidos, uiscososque humores, aut crassos, flatulentosque spiritus, eos ex oxycrato potum adiuvat. Quæ porro inuat in corpus intrò sumptum, ijs prodest quoque cuti impositum cum sicyonio, aut ueteri oleo. Quæ uerò ampliori caliditate indigent, iis etiam per sese inficari debet. Iuuat etiam, si quis suffitum eius in prunis impositi inspiratione hauriat, maxime humidus, & frigidos affectus in pulmone, aut cerebro consistentes. Attamen lethargicos, & cataphoricos affectus, qui quidem adiunctam habent febrem, præstat non dictorum oleorum quopiam macerantes curare; sed potius ex rosaceo capiti, colloque imponere. hæcenus de castoreo Galenus. Castoreum suffitum, fumo naribus admoto, fœminas uteri strangulatu collapsas reuocat. Præstat idem, & quidem ualentius, semioboli pondere cum eadem assè foetida quantitate in cataportio deuoratum. Citat quoque aluum drachmæ pondere bibitum, & induratas educit feces, flatusque sursum, deorsumque pellit. Mirificum quoque est auxilium, ubi discrimen adsit, ne colica, aut uteri doloribus laborantes, tremore, contractione, conuulsione ue afficiantur. Datur cum mulsa utiliter resolutis, & singultientibus. Iuuat & Ischiadicis potum drachmæ pondere, cum tribus opopanax obolis. Non desunt superstitiosi, qui dicant anteriores dentes sanare regium morbum, si in poculo teneantur, è quo uinum biberit affectus. Ceterum, ut Plinius est

40 auctor libro XXXII. cap. III. Castoreum sumptum comitialibus auxiliatur. Medetur & dentibus ex oleo in aurem infusum, à cuius parte doleant. Aurium doloribus melius, si cum meconio infundatur. Urina quoque Fibri resistit uenenis, et ob id in antidota additur. Afferuatur autem optime in sua uestica, ut aliqui existimant. Animal, quod νῆσας Græcè, Fiber Latine dicitur: Arabicè, Inchiam alginde beduster, Giendedestar, seu Giendibidestar: Italicè, Castoreo: Germanicè, Byber: Hispanicè, Biuaro, & Binerio: Gallicè, Bieure.

Castorei uires  
ex Plin.

Nomina.

† Cum in impressis hoc loco legatur ποτίζειν, id est, potui dare: tamen in codice manu scripto, in quem Oribasius (ut aliàs diximus) Dioscoridis uerba retulit, legitur ἀποτίθειν, id est, reponere. Quæ lectio ideo uerior esse uidetur, quòd castorium (scilicet Dioscoride) non solum potui detur, sed etiam infundatur, & suffiatur.

50

Ταλὴ καταικίδιος.

MVSTELA VVLGARIS.

CAP. XXIII.

**M**Vstela, quæ in domibus nostris oberrat, ambusta exenteratur, & inueterata sale, in umbra siccat. Ea binis drachmis cum uino pota, aduersus omnia serpentium uenena præsentaneo est remedio: toxico, simili sumpta modo, resistit. Eius uentriculus coriandro farctus, inueteratusque, percussus à serpente, & comitialibus potu auxiliatur. Cremata in fictili podagricis confert, cinere ex aceto illito. Sanguine perunctæ strumæ iuuantur: comitialibus etiam prodest.

60

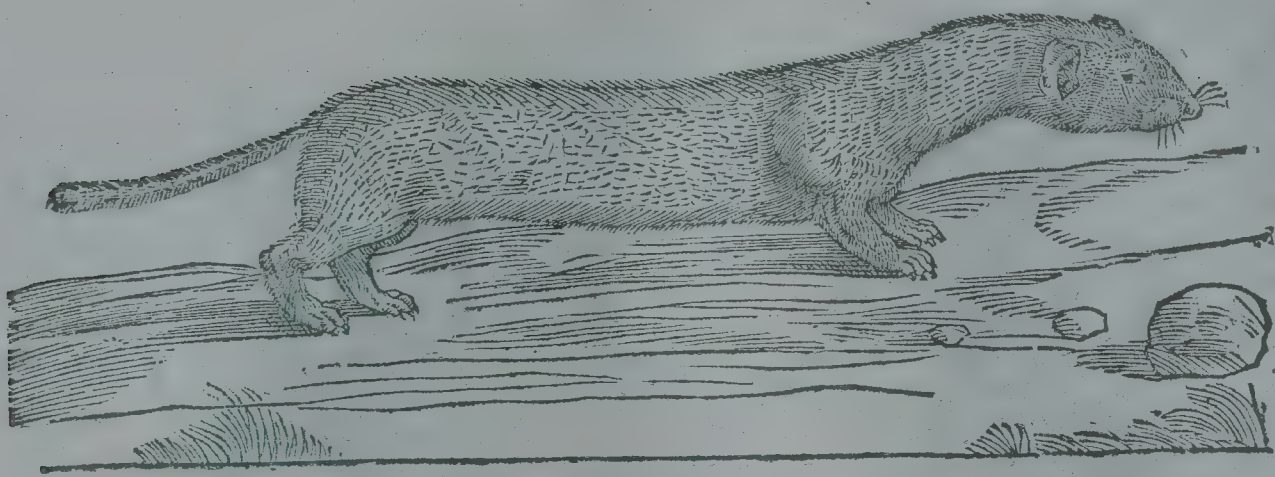
**M**Vstela uulgaris notitia in Italia, animal est miræ sagacitatis, & quanquam corpore paruum; animo tamen inuictò constat, atque feroci. Mustelarum duo genera esse auctor est Plinius lib. XXIX. cap. III. Alterum syluestre, quod in agris, & uepribus uitam agit. Alterum domesticum, quod in domibus nostris oberrat. Vtræque aded cupidè catulos suos

Mustela consi  
deratio.

Ec 4 diligunt,



## MVSTELA VVLGARIS.



Vana quorundam opinio.

Martes, & eorum histor.

Zobellæ hist.

Vierra.

Mustelæ natura, & vis.

Nomina.

diligunt, ut eos hinc aliò transferant, uerentes ne sibi ij surripiantur. Quo factum est, quemadmodum memoriæ prodidit Aristoteles lib. I II. de generatione animalium, cap. VI. ut cum uidissent quidam, Mustelas catulos suos, quos paruos admodum parit, ore susceptos transferre, falsò opinati sunt, eas ore parere. Quorum opinionibus adstipulatur Ouidius: cui tamen uenia danda est, cum poetis qualibet audendi amplissima sit potestas. Non est similiter in eo audiendus Christophorus Encelius, uir alioquin eruditus, quòd lib. I II. cap. LIII. de fossilium natura, uulgi fortasse sententiæ addictus magis, quàm Aristotelis & aliorum probatissimorum auctorum, sepias, loligines, locustas, & squillas ore coire ac parere, ridenda historia scriptum reliquerit, qui præterea cornos & syluestres gallinas ore concipere magno errore tradidit. Ceterum in mustelarum genere recensentur quæ MARTES appellantur, quarum due in Italia habentur species. Vna namq; pilo uestitur fuluo nigricante, excepta gutturis parte, quæ albicat. hanc nos uulgò dicimus Faina. Hoc animal oderunt rura, quòd sæpe domos illorum ingreditur, ubi non modò gallinas, quas inuenit, iugulat, sanguine plerumque exueto, sed etiam oua exhaurit & exorbet. quin & in turres ascendit, atque inibi columbas (modò eas comprehendere possit) earumque pullos enecat. Altera syluas incolit, raroque illas deserit. hæc propriè Mars uocitatur. Differt ab illa, quòd corpore constet aliquantulum longiore, gutture sit luteo, & pilo contegatur clariore, tactuque molliore. ut uel his nominibus eius generis pelles magnatibus expetantur ad hyemales uestes suffulciendas. Sunt qui putent, postremam hanc duorum esse generum: alterum quidem, quod in fageis, quernis, iligneisque syluis uersatur: alterum uerò, quod in piceis & abiegnis tantum oberrat, pulchrius nimirum aspectu. Mustelarum quoque generi adscribitur quod Germani ZOBELLAM, nos uerò Zibellinum uocamus. Hæc corporis tum forma, tum magnitudine parum differt à marte, quanuis paulò minor sit. Totum corpus habet pilis fuluis uestitum, præterquam guttur, quod ex albo nigricat. Zobellis referta est Moscouia, & Lituania, atque etiam ijs abundant finitima aliæ regiones, à quibus eorum pelles ad nos conuehuntur. Væneunt magno pretio in locis etiam, ubi capiuntur, quo fit, ut uenatores quandoque ditissimi fiant. Porro & VIVERRA inter mustelas annumeratur. Ea autem animal est sciuri magnitudine, pilo subluteo, audax admodum, & animantibus ferè cunctis inimicum, præsertim cuniculis, quos sæpe gregatim suis exantris pellit. Oblectatur sanguine mirum in modum, adeò ut sanguine potius, quàm carnibus uictitet. Inueniuntur præterea (ut audio) in Germania, Polonia, & uicinis locis alia Mustelarum genera: quæ quoniam hætenus ipse non uidi, neque explorata sunt mihi, ideo quid de ijs scribam, non habeo. Verum quòd nunc in Bohæmia uitam agam, equidem futurum spero favore atque auxilio Sereniss. Ferdinandi Archiducis Austriæ Principis, & domini mihi colendissimi, ut non solum mihi liceat tractu temporis hæc & alia animalia uidere & cognoscere, quæ in hac boreali plaga proueniunt; sed & multa rara consequi, quæ ad rem tum herbariam, tum metallicam spectabunt. Mustelæ serpentes acriter persequuntur, dimicantque denotata prius ruta. Basilisco mustelæ uirus exitio esse auctor est Plinius libro VII. cap. XXI. adeò naturæ nihil placuit esse sine pari. Inijciunt enim eas cauernis facillè cognitæ, sola tabe. Necant illi simul odore, moriunturque, & naturæ pugnam conficiunt. Mustelæ etiam oculis punctu erutis aiunt uisum reuerti, eademque, quæ in lacertis, & annulis faciunt. Mustelæ cuiuslibet finis moschum nonnihil resipit. Is melle exceptus, addita lupinorum aut fæni græci farina, strumas, cæterosque pituitosos tumores discutit. Mustelarum felle cum succo fæniculi utuntur quidam ad oculorum argemas & nubes, quinetiam idem lentigines, & alia huiusmodi cutis uitia emaculare perhibent, si cum melle, & uitis albaradicis, aut ari farina illinatur. Nec desunt, qui putent Mustelarum pulmonem ad omnes pulmonis morbos efficacem esse. Mustelarum combustarum cinis aqua subactus illitu capitis dolores mulcet: oculis uerò iniectus suffusiones emendat. Hoc animal Tæm Græcis dicitur: Latinis, Mustela: Italis, Donnola.

Βάγξαι.

R A N A E.

C A P. XXV.

Contra omnium serpentium uenena pro antidoto sunt Ranæ, si ex sale & oleo decoctæ edantur, Ciusque earum iridem sorbeatur: contra inueteratos tendinum rigores pollent. Illitus earum cinis, profluentis sanguinis impetus sistit: explendis alopeciarum inanitatibus ex liquida pice illinitur. Viridium ranarum cruor auulsos genis pilos renasci prohibet, in uestigia euulforum instillatus. decoctæ in aceto, & aqua, dentium dolores collutione leniunt.

Ranæ



## R A N A E.



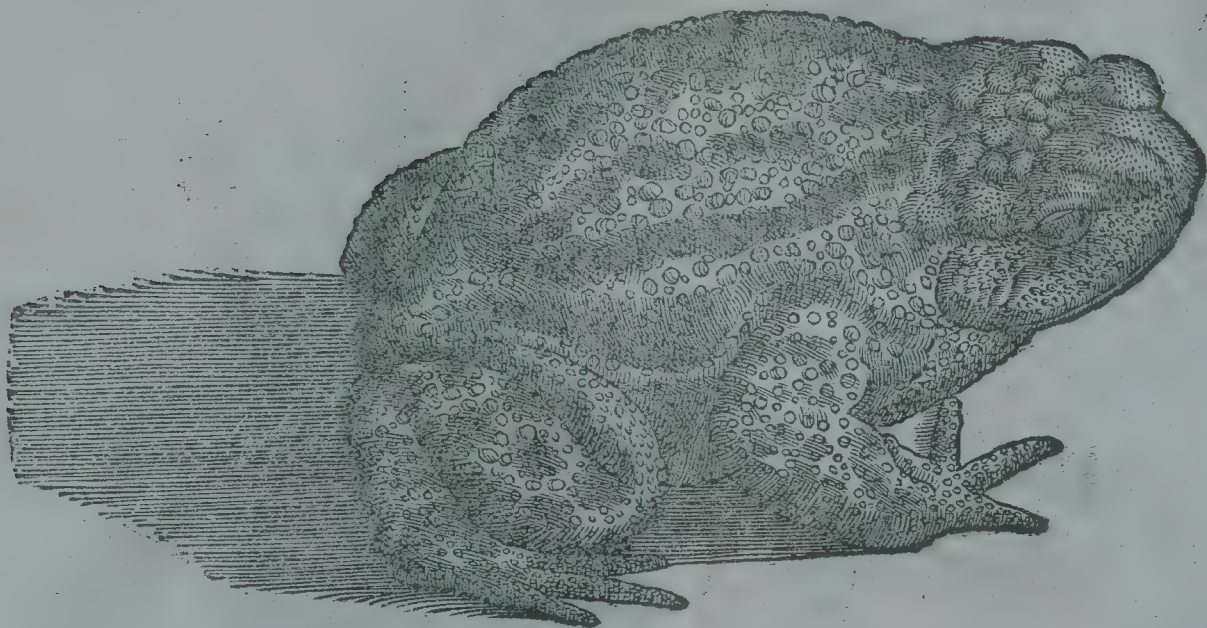
10 **R**ana Italica, praesertimque Insubria populis frequentissima. Genere sane differunt, quemadmodum magnitudine, colore, ac natura. Aliae nanque ex putredine gignuntur aestiuis imbribus puluere madefacto, quibus sic ortis brevis est uita, nullusque earum usus. Aliae uero rite, & secundum naturae ordinem, proueniunt in mari, fluuijs, paludibus, ac lacubus. Sunt & terrestres, quae in frutetis, & rubetis plerumque uictitant, ob idque Rubetae Latinis dicuntur. Nec desunt in hoc genere, quae etiam Calamitae dicantur, quod in arundinetis uitam agant. Verum utraque & uenenata, & lethales habentur. Caterum illae in fluuijs, paludibus, & lacubus uersantur, & degunt, quarum nobis in cibis inualuit usus, colore uiridi, aut subrutilo, cinereoque. tametsi & inibi quandoque ex his cernuntur, quae non tuto edi possunt: utpote quae a rubetis non multum perniciē distent. Pariunt Ranæ, ut Plinius tradit lib. IX. cap. II. & experientia quotidie comprobari potest, minimas carnes, nigras, quas gyrinos uocant, oculis tantum, & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores. Mirumque semestri uita resoluntur in limum nullo cernente, & rursus uernis aquis renascuntur, quae

Ranarum con-  
sideratio.

Ranarum par-  
tus.

fuere





Nomina.

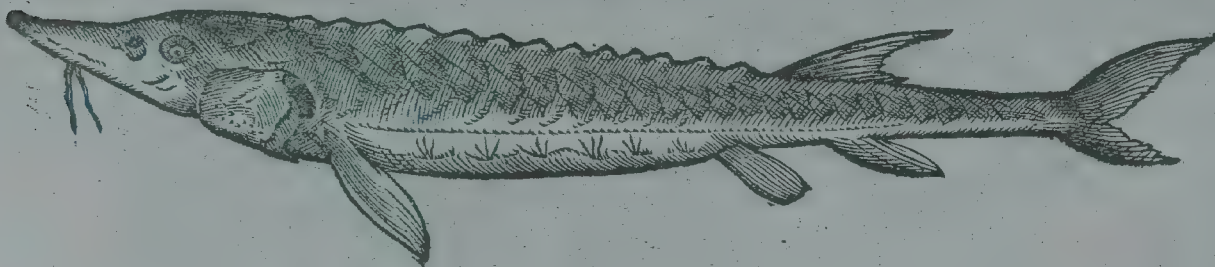
fuere nata, perinde occulta ratione, cum omnibus annis id eueniat. hac Plinius. Cui tamen sententia prorsus refragatur experientia: quippe quod in paludibus maritimis, quæ glaciem nunquam hyeme contrahunt, quocunque anni tempore ranas conspicere liceat. Quapropter dicendum fuerit, Plinium eas tantum quotannis in limum resolui existimasse, quæ ex ipsius aqua, & terra putredine gignuntur. Carnem habent Rana albam; ijs sanè utilem: qui hectica febre aut phthisi laborant, & præsertim si è capi, aut gallina iure decoquantur. Vnguentis adduntur, ubi siccare, ac discutere sit opus. Decocta, quousque dissiliant, & fiant ueluti unguentum, scabiem equorum sanant illita. Βάτραχοι sic Græcè, Rana Latine uocantur: Arabicè, Difdaha, seu Dasda: Italicè, Rane: Germanicè, Frosch: Hispanicè, Ranas: Gallicè, Granoille, & Raine.

Αἰλουρος.

SILVRVS.

CAP. XXVI.

Silurus recens in cibo nutrit, & facilem præbet aluum: sale uerò conditus, minimum suppeditat alimentum. arteriam expurgat, & uocem expedit. Illita saliti caro, aculeos, & infixæ corpori spicula extrahit. Muria eius incipientibus dysenterijs prodest, si in defidentium fatus adiciatur: fluxiones siquidem ad summa cutis elicit. ischiadicis infusa medetur.



Mirum sanè est Theodorum Gazam, Græcum hominem, atque doctissimum, adeo Plinianæ lectioni fuisse addictum, ut Plinij errores potius, in uertendo Theoph. & Aristotele fuerit sequutus, quam ipsorum Græcorum genuina cum plantarum, tum animalium nomina. Id quod in Siluro ab eo factum esse, quis facile cognoscet, qui Plinium cum Græco Aristotelis codice contulerit. Siquidem id omne, quod de Glanide scripsit is, Plinius errore magno, suo tribuit Siluro. quo factum est ut Theodorus Glanidem in Aristotele Silurum uerterit. Hac itaque falsa interpretatio alijs errandi præbuit ansam, qui tantum Latinum Aristotelis codicem legerunt, ubi Glanidem Silurum uertit interpretes. Id quod nobis quoque antea accidit, quippe qui Gaza ipsius interpretationem sequuti, illius, & Plinij erratum non agnoscentes, Pauli Iouij opinionem refutauimus, quod Sturionem nullis armatum dentibus sciremus, Silurum uerò Plinio ualde dentatum esse, & rapina uiuentem; adeo, ut is natantes in fluminibus equos sæpe demergat. Verum cum post hac & Plinij, & Gaza ipsius errorem agnoscerem, non potui utrumque non accusare, quod me quoque in errorem uocauerint. Qua re fit in præsentia, ut ego subscribam Saluiano, qui Pauli Iouij opinionem firmis defendit argumentis, contra Rondoletij & Gesneri sententiam, quod hic Glanidem potius, quam legitimum Silurum, pingat: ille piscem quendam marinum potius, quam fluuiatilem,



tilem, dentibus armatum, quem à Gesnero sibi missum scribit, quanquam id manifesto negat Gesnerus. Nec probo tamen friuola Rondoletij argumenta, quæ contra Iouij, & Saluiani opinionem scribit, cum Saluianus ea omnino superauerit. Scribant itaque illi, quicquid uolunt, ego quidem nunquam à Iouio, & Saluiano posthac dissentiam, nisi prius horum scripta ubique ab ijs confutata conspexero. Piscis qui Græcis *σιλῦρος*. Silurus Latinis appellatur. Arabibus Harbe: Italis Storione: Germanis Stér, siue Styrl: Gallis, Esturgeon: Hispanis, Suillo.

Nomina.

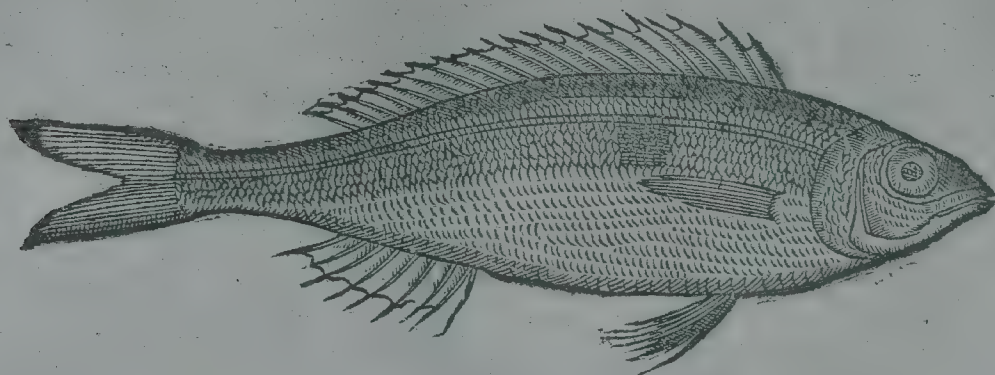
*Σμαρίδες.*

SMARIDES.

C A P. XXVII.

10 **S**maridis piscis saliti caput exustum, <sup>a</sup> excrecentes ulcerum oras, puluillosque reprimat, nomas cohibet; thymos, clauosque absumit. Caro <sup>b</sup> non secus atque falsamentum prodest à scorpione percussis, aut à cane demorsis.

a Meum ἔλκει  
σέλλει ὑπερ-  
σαρκῶτα. i. ul-  
cerum supercre-  
scentem carnē  
cohibet.  
b Meum καθι-  
στέρει τὰς τάρ-  
χους. i. ueluti om-  
ne falsamentū.

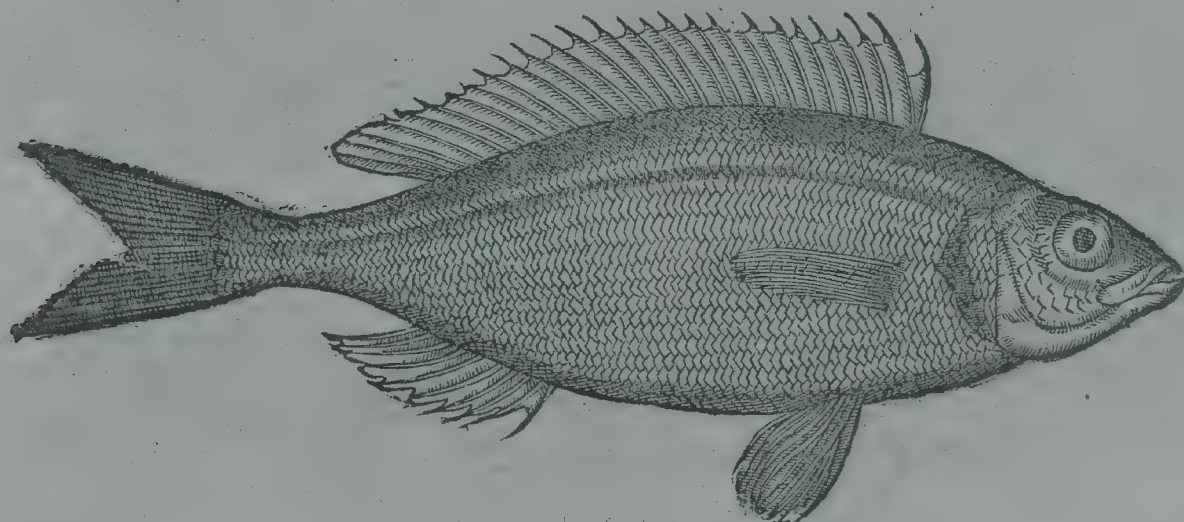


*Μαῖνες.*

MAENAE.

C A P. XXVIII.

20 **M**aenarum ex capitibus cinis, si illinatur, callosas sedis rimas abolet. Eius etiam garum oris putrilagines collutione sedat.



30 **E**t si studiis, ac diligentiae plurimum impenderim, ut quinam piscis sit Smaris, certior fierem; nunquam tamen apud Aristotelem, nec Plinium, nec denique ueterum quenquam aliquid certi nactus sum, ita ut planè Smaridem cognoscere, ac describere possem. Illud tantum inueni, ijs Smaridem esse pisciculum, menis facie similem. Ex quo facile adductus sum, ut eos non longe aberrare putauerim, qui Smarides eos pisciculos dixerit, quos uulgò Veneti appellant Girolin: namque hi præter id quod corpore minores sunt, menas notis omnibus repræsentant. Cæterum cum Menæ, quæ uulgò Menolæ dicuntur, sint uulgaris notitiæ, non est, cur plura de eis differam. *Σμαρίδες* ita Græcis, ut etiam Latinis Smarides nominantur: Arabibus, absamaris: Italis, Smaridi. Quæ uerò Græcè *μαῖνες*, Latine Menæ dicuntur: Italice, Meno-

Smaridis confi-  
deratio.

Menæ.

Nomina.

*Κοῖος.*

G O B I V S.

C A P. XXIX.

40 **G**obius recens in suillum uentrem coniectus, si confuta rima in duodecim aquæ sextariis, donec duo supersint, decoquatur, excolatus & sub diuo refrigeratus potui detur, alius sine molestia de-  
iicitur. Illitus contra serpentium, canumque morsus auxilio est.

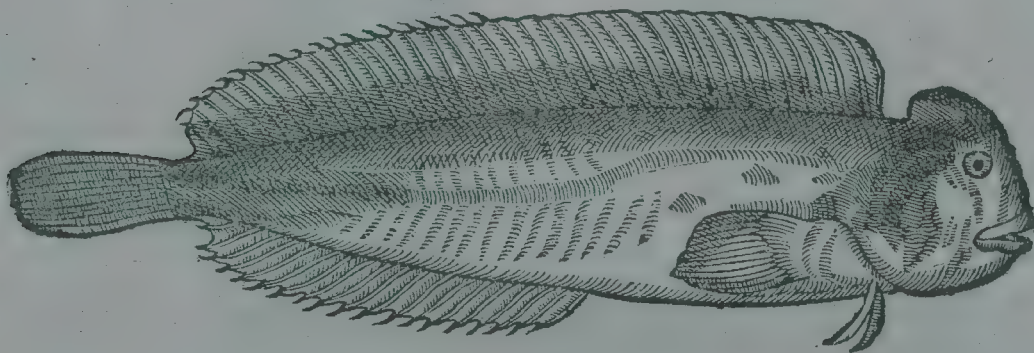
Gobij



## GOBIUS I.



## GOBII ALIUD GENVS, SIVE PAGANELLO.



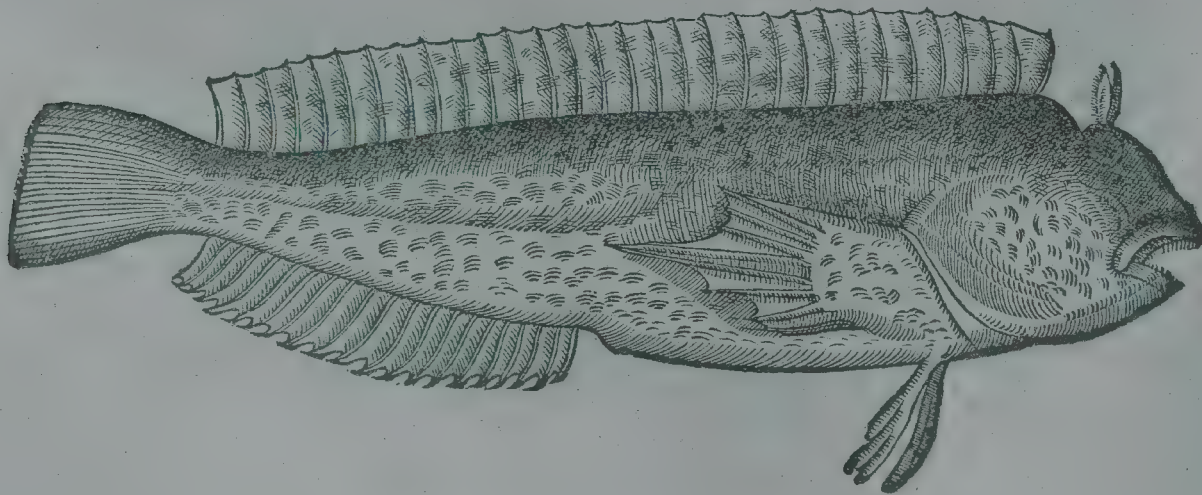
Gobiorum con-  
sideratio.

Gobii facultas  
ex Gal.

Gobii flumiati-  
les.

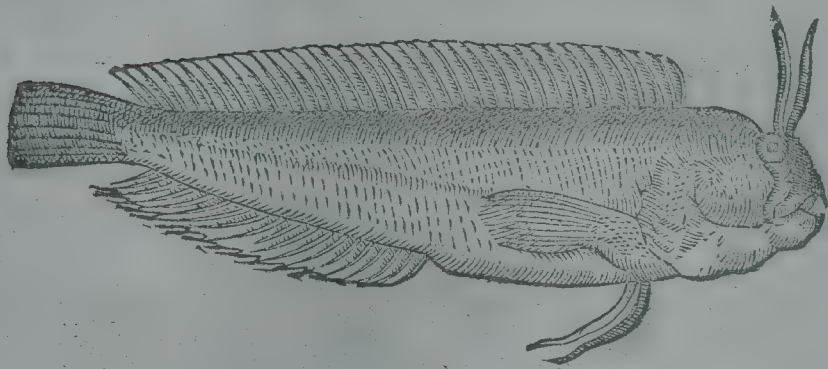
Gobij in Venetis ichthyopolijs frequentissimi conspiciuntur, quod a inibi in finitimis lacunis mirum in modum foetificent, 10  
Gac numerosi proueniant. Quare non immerito prodidit Aristoteles in marinis litoribus, ubi in profundum non la-  
batur aqua, summa cum uoluptate morari Gobios. Hos Veneti detractis posterioribus syllabis Go uulgo uocant. Capite sunt  
amplo, gustuque persuaues, quod carnem habeant tum pinguem, tum etiam friabilem. Proinde de his differens Galenus li-  
bro IIII. de alimentorum facultatibus, sic inquit. Gobius litoralis est piscis, ex eorum numero, qui parui perpetuo manent.  
Præstantissimus autem ad uoluptatem, coctionem, simul ac distributionem, & succi bonitatem est is, qui in arenosis litori-  
bus, aut saxosis promontorijs uiuit. At qui in fluminum ostijs, aut stagnis, aut stagnis marinis uersatur, non aequè suavis est,  
neque probi succi, neque concoctu facilis. Caterum sciendum est (ut etiam annotauit Galenus) Gobios non in mari tan-  
tum reperiri, uerum etiam in fluminibus, & lacubus, quemadmodum testantur ij, qui in Lario lacu, itemque Verbano capiū-

## GOBIUS III.



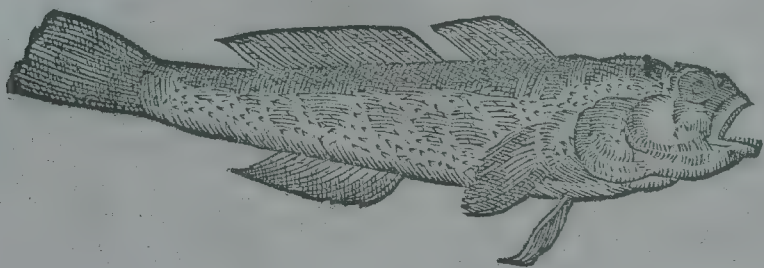


## GOBIUS IIII.



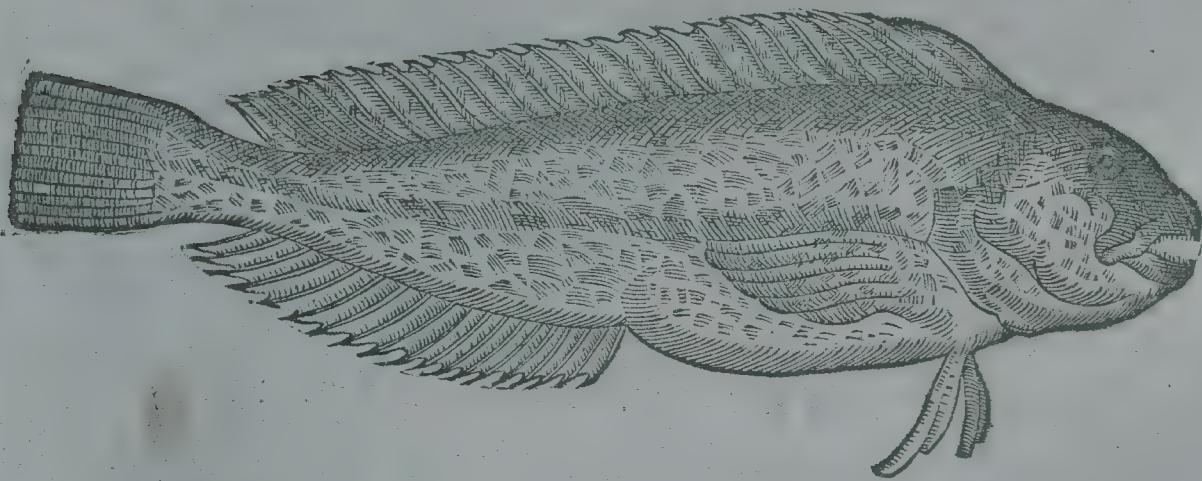
tur, laudatissimi quidem, propterea quod eorum iecur maximam cum palato ineat gratiam. Nam tamen hi pisces, qui Italis dicuntur Bottanise, fluuiatiles Gobij non sint, de quibus meminit Ausonius, sunt tamen omnibus suis partibus, pulpaque adeo Gobij similes, ut mihi nihil uerendum sit, quin recte in gobiorum fluuiatilium, lacustrinumque genere recenseri possint, quemadmodum & ij, qui in fluuijs uniuersim minores existunt, quanquam ex ijs etiam nonnullos inuenias, qui duas, aut tres

## GOBIUS V.



10 uncias pendant. In agro Tridentino pauci admodum sunt fluuij, qui Gobios non alant: nanque & Athesis & Nesius, & Lasisius, & Sarca ijs refertissimi sunt. Hos inibi quidam uulgo uocant Capitoni, quidam uero Marsoni: at in Hetruria, ubi tamen rarissimi habentur, corrupto à Gobijs uocabulo, uulgo dicuntur Ghiozzi. Sunt hi pisciculi non modò concoctu facillimi; sed & ori suauissimi, atque gratissimi, præsertim cum ovis turgent: hæc enim in his & pingua, & copiosa sunt, gustui uero

## GOBIUS VI.



suauissima. Quo fit, ut solertissimi piscatores horum feturas obseruantes, non minus expiscandis ovis operam nauent, quam piscibus ipsis. *Nomina.* *Gobios* Græcis, Latinis similiter *Gobius* appellatur: Arabibus, *Kamen*: Italis, *Gobio*: Germanis, *Goeb*: Hispanis, *Cadozes*: Gallis, *Gouiones*.



**C**onditanei thunni caro, quam omotarichon uocant, sumpta iis auxiliatur, quos uipera nomine prester momorderit: sed oportet uinum quàm plurimum subinde cogantur haurire, ita ut uomitione reddatur. Contra acrimonias esitatorum maximè ualet: canum moribus utilissimè illinitur.



Thunni confi-  
deratio.

Xiphia piscis.

Thunnorum  
captura, & no-  
mina.

Thunnorum in  
cibis facultas.

Nomina.

**T**hunni pisces inter cetaceorum genera recensentur. Ii multitudine sua omnibus litoribus sunt noti, præsertimque Tyr- 10  
rheni accolis magis, quàm ijs, qui Adriatici litora inhabitant. In Euripis maxima eorum est captura. Irrumpunt  
Maio Mense, ac Iunio in mare nostrum mediterraneum per Herculis columnas ab Atlantico oceano, cogentibus xiphijs, hoc  
est, spathis piscibus; qui ense à rostris prominente instructi, eos toto mari persequuntur: sunt enim xiphia immanes beluæ.  
Nam (ut Plinius inquit libro xxxi. cap. i. mucronato rostro tam ualide naues perfodiunt, ut in oceano mergantur, præ-  
sertim ad Mauritania locum, qui Cotta uocatur, non procul à Lixio flumine. Thunni igitur cum piscium simplicissimi, timi-  
dissimi que sent, non aliter in fugam à xiphijs gregatim aguntur, quàm ouium greges à lupis. Quam ob causam uel inanibus  
terriculamentis acti, facile uadis, atque litoribus intruduntur. Porro summa spectantium uoluptate Maio, & Iunio men-  
sibus Thunni a Gaditanis non longe ab Herculeo fretu capiuntur, ad quam piscationem uniuersus concurrit populus; maxi-  
mo clamore, tympanorum sonitu, ac bellicis puluere, & igne concrepitantibus terriculamentis. Hæc enim eorum capturam  
faciliorem reddunt: quandoquidem stolidi cum sint, uocibus, & strepitu territi, concitantur ad uada: quo in loco postea gre- 20  
gatim retibus capiuntur, maximoque omnium plausu trahuntur in litus. Thunni diuersa sortiuntur nomina: nanque primus  
thunnorum fetus ab ipso statim ouo Cordilla dicitur, qui mox in Limarias euadit: ex limarijs autem adolescentibus Pela-  
mides fiunt, sic à luto dictæ: cum uerò hæc pedalem excessere mensuram, in Thunnos abeunt. Athenæus hos diu uiuere ait, &  
in prægrandes euadere pisces. Sed huic opinioni uidetur aduersari Aristoteles, cum asseueret, eos biennio uitam finire. Ani-  
mal est paruum (ut scribit Plinius) scorpionis effigie. Hoc ardente sirio sub pinna affigit aculeo, tantoque infestat dolore  
ut in naues exiliant, quo tempore, ut maximè noxijs damnantur in cibis. Caterum thunnorum uentres, quò in cibatu ori gra-  
tiores habentur, eò magis uentriculo nocent: contra eorum carnes, quæ omni prorsus pinguedine carent, etsi non tantam  
cum palato ineant gratiam; minorem tamen uentriculo inferunt noxam. Quamquam huiusmodi pisces, qui in cetaceorum  
genere recensentur (ut Galenus est author lib. i. de alimentorum facultatibus) dura carne sunt præditi: quam ob causam  
& prauis sunt succi, & excrementitium præbent alimentum. Quapropter sale macerata plerumque eduntur, quòd inde ali- 30  
monia tenuior facta ex ipsis in corpus distribuatur: ob idque sit coctioni, & sanguini faciendo accommodatior. Nam recens  
horum caro ni admodum probè concoquatur, magnam crudorum succorum copiam in uenis congerit. Piscis, qui Græcis  
Θύννος, Latinis item Thunnus uocatur: Arabibus, Kesam, & Aliena: Italis, Tonno: Hispanis, Atuni: Gallis, Thun.

**G**arum omne, quod ex piscibus, carnibusque sale maceratis liquamen est, si ex eo fatus fiat depa-  
scentia ulcera sistit. Morsus à cane medetur. dysentericis, atque ischiadicis infunditur: nonnullis,  
ut exulcerata adurat; aliis autem ad laceffenda, quæ ulcera non senserunt.

**R**ecentium piscium ius, modò per se, modò ex uino potum, aluum subducit. Priuatim ad hunc u-  
sum conficitur è phycidibus, & scorpionibus, & iulide, è percis, & recentibus aliis saxatilibus, nec  
uirus resipientibus, simpliciter cum aqua, oleo, & anetho.



**G**arum dictum esse à ueteribus tradidit Plinius lib. xxxi. cap. vii. quòd olim conficeretur ex pisce, quem Graci garon vocabant, intestinis illius sale maceratis, ac eliquatis. Quod item postea è scombri extis confici cœptum est. Fuit olim Garum complurium ciborum condimentum, adeò ut nullus ferè liquor, qui ad gulæ luxum magis præstaret, ab antiquis fuerit excogitatus. Veruntamen de hoc non intellexit Dioscorides: sed generatim de omni piscium, & carniū muria, quæ hæc diutius asseruari solent. Ceterum de piscium iure non est cur pluribus agam, cum satis ab ipso auctore de eo proditum sit. Quod Graci γάρρον, Latini similiter Garum dicunt: Arabes, Muri, siue Almuri: Itali, Garo, & Salamuoia. Quod uero Graciς γὰρ ἰχθύων, Latinis Ius piscium dicitur: Italis, Brodo de pesci.

Gari confide-  
rat o.

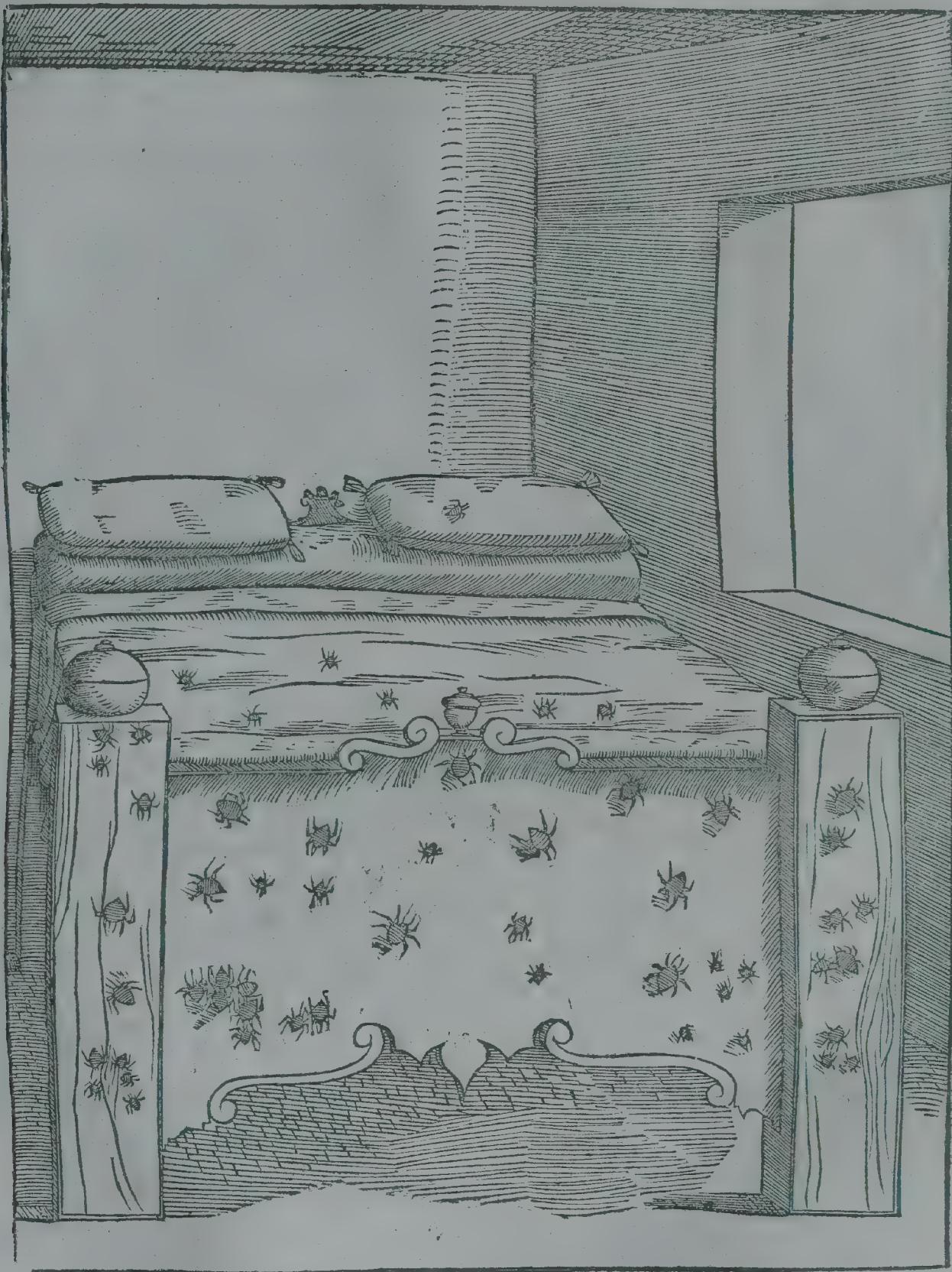
Nomina.

Κόρες κλινικοί.

## CIMICES LECTVLARII.

## CAP. XXXIII.

**C**imices, qui in cubilibus enascuntur, cauis fabarum inclusi, si ante febrium significationes septem diebus deuorentur, quartanis auxilio sunt: & citra fabas sumpti, percussis ab aspide profunt: uuluarum exanimationes olfactu reuocant. Poti cum uino aut aceto, adherentes sanguifugas abigunt: tritici, & urinariæ fistulæ impositi, urinæ angustias leuant.





Cimicum con-  
sideratio.

**I**nter omnes nocturnos hostes, qui nobis dulcem somni quietem intercipiunt, nulli quidem nocentiores, infestioresque habentur, quam Cimices: quippe qui non solum morsu dilacerent, quo & somnum interturbant, & sanguinem nobis adimunt; sed etiam fetorem adeo detestabilem, abominandumque nobis ex se relinquunt, ut eo longè magis sensus, spiritusque ledantur, quam uniuersa corporis partes, quæ ab ijs fuerint ictæ. Caterum tametsi infestissima, fetidissimaque sint animalia: noluit tamen eos genuisse natura omnium rerum parens, quin suum haberent in medicina usum. Vtuntur ijs recentiores quidam ad ciendam urinam, uiuis in penis organum immixtis, non autem mortuis, & tritis, Dioscoridis modo. Quod mihi magis consentaneum esse uidetur: siquidem in meatum urinarium inditi, ingressu titillationem excitant, & urinæ uim expultricem proritant. Sunt & syluestres Cimices, qui ex herbis uictum, & locum habent, lectularijs maiores, colore uiridi, æquæ ac illi fetidi. Sed hi nullum, quod sciam, obtinent in medicina usum. Cimices ita Latinis, κόπεις Græcis appellantur: Italis, Cimici: Germanis, Vuantzen: Hispanis, Chisines, Chimesas, & Parauelbos: Gallis, Puneses. 10

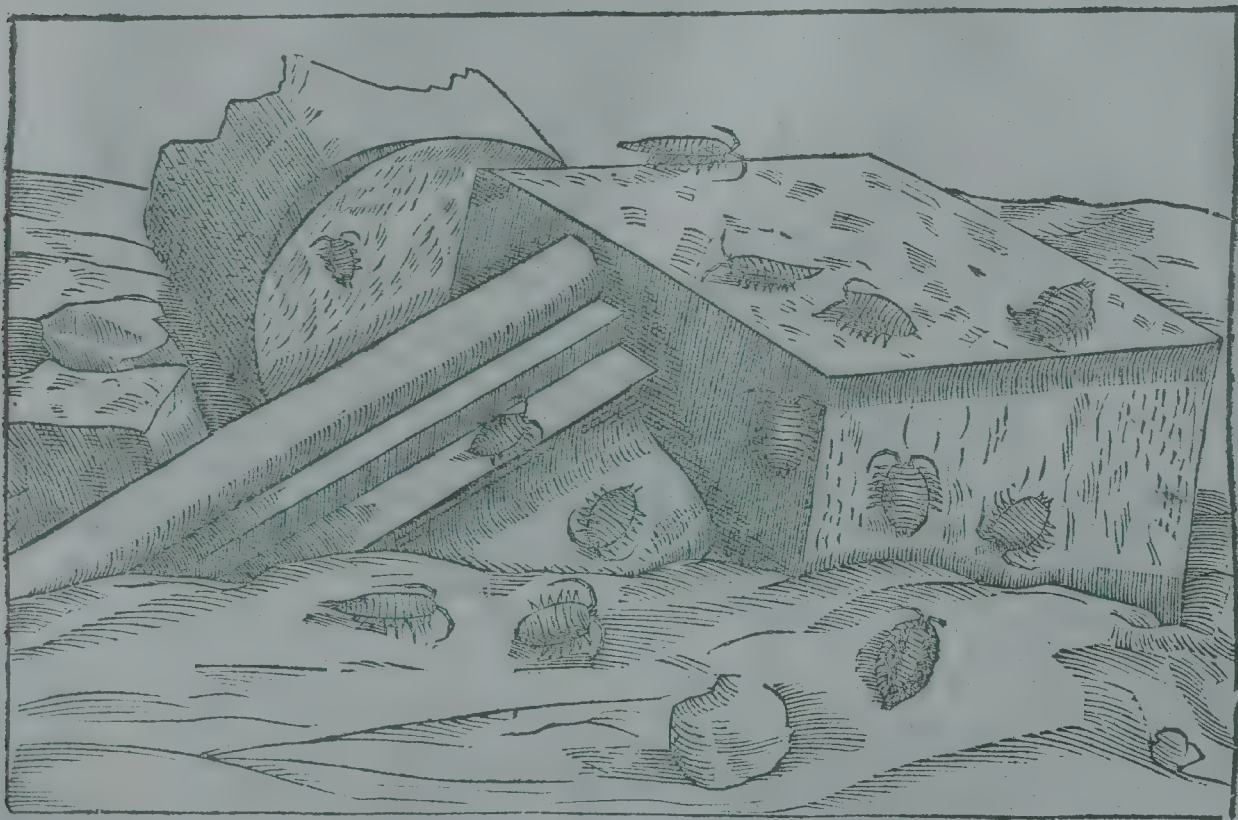
Cimices sylue-  
stres.  
Nomina.

Ovi.

MILLEPEDAE.

CAP. XXXIII.

**M**illepedæ, quæ sub aquario uase stabulantur, animalia sunt multis pedibus nitentia, quæ contacta manu contrahuntur in orbem. Hæ ex uino potæ difficili urinæ, & regio morbo auxiliantur. Millepedæ cum melle anginis utiliter illinuntur. trita, & in cortice mali punici calfactæ, doloribus aurium, addito rosaceo, conuenienter instillantur.

Millepedarum  
usus.

**M**illepedæ, quas uulgò appellamus Porceletti, animalia sunt exigua, & omnibus uulgaria. Proinde non operæpretium duxi, ut plura de eis in præsentia referam, quam tradiderit Dioscorides. Caterum animalcula hæc Galeno commenda- 20  
ta sunt lib. I. de comp. med. secundum locos ad diuturnos capitis dolores, ubi sic inquit. Maxime etiam prosunt sub aquario uase nascentes aselli, millepedæ appellati, si oleo incoquantur. Quamobrem nesciuerim, cur dixerit Plinius lib. XXIX. cap. ultimo, Millepedam animal esse è uermibus terræ pilosum, multis pedibus arcuatim repens. Animalia, quæ Græcè ὀν, Latine Millepedæ, Aselli, & Multipedæ uocantur: Arabicè, Harna: Italice, Millepedi: Germanicè, Esel: Hispanicè, Gallimilla: Gallicè, Cloporte.

Zlgn.

BLATTA.

CAP. XXXV.

**B**lattæ eius: quæ in pistrinis inuenitur, interanea trita: aut cum oleo decocta, aurium dolores instillatu mitigant.

Blattarum cõ-  
sideratio.

**B**lattarum plura esse genera, auctor est Plinius lib. XXIX. cap. ultimo. Verum hæc, quarum in Hetruria aliquibus locis ingens est multitudo, & quæ uulgò uocantur Piattole, noctu magis, quam interdiu in cellis uinarijs apparentes circa latrinarum oras, in pistrinis, balneis, uliginosisq; ædium partibus, fedissima quidem, nauseosaq; sunt animalia. Gryllos, hæc qui noctibus æstate strident, quadantenus referunt: planiores tamen, curibus etiamnum tenuioribus araneorum modo: proinde fugæ citissima. Lux istis aduersissima, ita ut, si nocte lumen repente inferatur, humentibus locis, in quibus degunt, celer- 30  
rimo



rimo cursu refugiant. De his igitur, utpote quæ multum in pistrinis uersantur, intellexisse Dioscoridem credendum est: non autem de illis uermiculorum modo oblongis, quæ in apum aluearijs, & in carnibus diu sale inueteratis enascuntur: quam & hæ Blattæ nomen sibi uendicauerint. Nobis hæ uocantur uulgò Barbezzie, alijs uerò Carpe. Blattarum uires, quas pluribus Plinius conscripsit, silentio inuoluimus, rati gratioribus, salubrioribusq; remedijs morbos posse sanari, quàm ijs, qui à tam fœtidis, atq; execrandis sumuntur animalibus. Quæ Græcis σίλφη, Latinis, pariter & Italis Blatta nominatur: Germanis, Grillen, & Heymichen: Hispanis, Rapa cona.

Nomina.

Πνύμωρ θαλάσσιος.

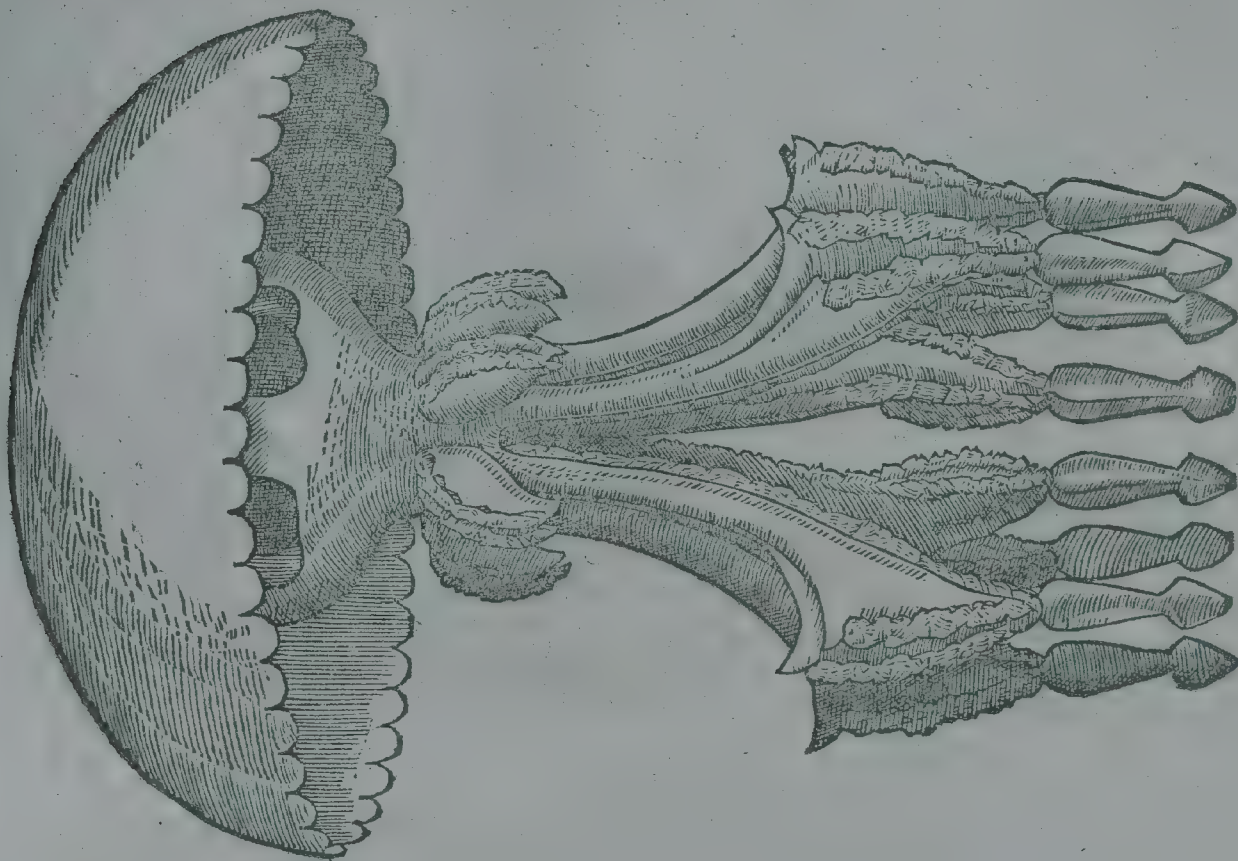
PVLMO MARINVS.

CAP. XXXVI.

10

PODAGRAS, pernionesque emendat pulmo marinus recens, tritus, & illitus.

## PVLMO MARINVS.



20 **P**ulmones marini animalium pulmonibus non absimiles habentur. His (ut Plinius est auctor libro IX. cap. XLVII.) eadem quæ frutici inest natura, perinde ac spongijs, urticis, stellis, & olothyrjs. Conspiciuntur marini pulmones plerunque undis supernatantes, futuram maris procellam præfagientes. Colore cristalli in modum pellucido, cum cæruleo misto, substantia tam fragili, ut uix è mari integer eximi queat. Mirum, quòd si ijs uirgæ baculiq; perungantur, nocte facium accensarum modo lucem edunt. admotus pruritum facit, & ruborem excitat, id quod ego in me ipso expertus sum. πνύμωρ θαλάσσιος ita Græcis, Latinis uerò Pulmo marinus appellatur: Italis, Potta marina: Hispanis, Natura de uieya, & Capacha de uelha.

Pulmonis marini confid.

Nomina.

Πνεύμονες.

PVLMONES.

CAP. XXXVII.

30 **S**villus, & agninus, ursinusque pulmo impositu, attritus a calceamentis contractos, ab inflammatio-  
ne tuetur. Vulpinus uero si arefactus bibatur, suspiriosos adiuuat. Adeps quoque liquefactus, infususque aurium dolores finit.

a Meum. αἷ-  
της. i. ipsius.



## PULMONES.



Vana de urse  
partu opinio.

**M**ulta præterea sunt horum animalium membra, de pulmonibus quorum differit Dioscorides, quæ medicamenti vim possident, de quibus postea speciatim suis locis dicitur. Verùm cum hæc animalia nemini non sint cognita, non opus esse existimo, ut de ijs plura dicamus. Quanquam illud silentio non dissimulandum, quod scilicet Vrsarum partus non sit plurimis membris indiscretus, cruribus præsertim, & undique rudis, ac informis: nec quod parentis linctus formam tandem recipiat ursinam, ut nonnulli scriptis commendarunt, & credit vulgus. Quandoquidem in ualle Anania supra Tridentum uidimus nos prægrandem Vrsam prægnantem, ab ipsis uenatoribus exenteratam, cuius catuli adhuc in utero existentes, omnibus suis membris distinctis, ac formatis reperti sunt, non autem informes, ut plerique existimant, magis fortasse Aristotelis, & Plinii auctoritatibus freti, qui ita esse memoriæ prodiderunt, quàm sensibus, & experientia. *αὐρῶνες* Græcè, Pulmones Latine dicuntur: Arabicè, Rich, & Riche: Italicè, Polmoni: Hispanicè, Lenianos: Gallicè, Polmon.

Nomina.

Нѣпата

IOCINERA.

CAP. XXXVIII.

20

**A**Sini iecur inassatum esu comitialibus prodest: ueruntamen ieiunis edendum præcipitur. Capræ uerò inassati decidua sanie, inungi lusciosos prodest: & dum coquitur, apertos oculos halitus eius uaporari prodest in cibo tostum ad eadem. Tradunt hircini iocineris cibo comitiales deprehendi. Aprinum recens si arefactum teratur, ex uino potum, contra serpentium, tuolucrumque morsus auxilio est. Iecur canis, qui rabie exagitur, tostum, & in cibo ab emorsis sumptum, ne tententur metu aquæ tueri creditur. Utuntur autem ad arcendos aquæ pauores dente eo, qui caninus dicitur. hunc à cane, qui momordit, exemptum, & folliculo inditum, pro amuleto brachio adnectunt. Inuenteratum autem sale mergi iecur, ex hydromelite binis ligulis potum, secundas pellit.

Iocineris lupi  
consideratio.

**P**Ræter Asini, Capræ, Hirci, Apri, rabidi Canis, & Mergi iecur, est & Lupinum, quo utuntur medicorum nonnulli, qui primas tenent in uniuersa Italia. Siccant enim lupinum iecur, mox in puluerem conterunt, & tanquam præcipuum medicamentum ijs exhibent, qui iocinerosis afficiuntur fluxionibus: ijsq; similiter, qui aqua inter cutem laborant. Quanquam id probare non uideatur Galenus lib. XI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Iecur lupinum sæpenumero in medicamentum indidi hepaticum, quod ex eupatorio conficitur; nec tamen quod memoria dignum sit, amplius præstare comperi, ad illud uidelicet comparans, quod sine ipso componitur. Secus autem Galenus de iecore lupino scripsit postea lib. & cap. VIII. de compositione medicamentorum secundum locos, ubi iecinoris medicamenta receisset, cum sic inquit. Cochlearum terrestrium carnem ualde probè terito, & affusis uini nigri cyathis tribus calfacito, ac bibendum dato. Videntur autem hæc iuxta totam substantiam efficacia esse, non secundum unam aut alteram qualitatem. Quale est & Lupinum hepar, cuius abunde experimentum habemus. Vsus autem ipsius consimilis cochleis est. teritur enim exactè hepar lupinum, & datur drachma una cum uino aliquo dulci, qualia sunt theraum Creticum, & scybelites, ac dulce protropum. Benigna enim hæc sunt uisceri, ipsum nutrire potentia, & media iuxta calidi & frigidi oppositionem: & ob id talia pharmaca omnibus intemperaturis conuenire uidentur, ut quæ ex substantia proprietate commoditatem de se exhibent, & neq; calidas, neq; frigidas in temperies

30

40



## IO CINERA.



- 10 temperies ledant. haecenus Galenus. Caterum idem in simplicium medicamentorum censu, libro paulò ante citato, Canis rabidi iecur non ijs praeſtare uiribus, quibus aliquorum fert opinio, scriptum reliquit his uerbis. Iecur rabientis canis, si as-  
sum edatur, remedium exiſtere ijs, qui ab ipſo fuerint demorſi quibusdam memoriae eſt proditum. Ac ſcio certè quosdam, qui  
ipſum ſumpſere, manſiſſe ſuperſtites, uerùm non illo ſolo. Siquidem alijs praeſerea remedijs uſi ſunt, quorum fecimus pericu-  
lum in rabioſorum morſibus. Audiui uerò quosdam, cùm illi ſoli fidem habuiſſent, poſtea mortuos. De iecore Mergi in  
aqua degentis, tametſi Galenus nihil literis mandauerit; Paulus tamen id renum calculos eijcere tradidit. Dioſcorides uerò  
ſecundas, non autem calculos pellere protulit. Quo fit, ut Pauli codicem deprauatum eſſe crediderim. At uentris quidem  
Mergi meminit Galenus citato loco, eorum opinionem ut uanam explodens, qui uentriculo roborando ipſum exhibent. Eoſq;  
item deridet medicos, qui ad idem uſurpant internas uentriculorum gallinarum tunicas: ſiquidem ait, ſe utrunque expertũ  
fuiſſe, nec inde quicquam conſecutum emolumenti. Quod tamen cùm ignorent recentiorum quidam, cùm ſeplafarijs ad uen-  
triculum roborandum aliquid præcipiunt, nihil frequentius habent in ore, quàm illud, Recipe ſtomachi gallinarum, longè  
20 magis uulgum, quàm Galeni dogmata ſecuti: quanquam in hoc Galenus ſua experientia fretus, aperte Dioſcoridi refrage-  
tur. Quod Græci ἥπαρ, Latini item hepar, & iecur uocant: Mauritanii, Bedib: Itali, Fegato: Germani, Leber:  
Hiſpani, Figado.

Canis rabidi.

Mergi iecur, &  
uenter.

† Sunt qui hoc loco non πτηνῶν, quod eſt uolucrum, legant; ſed τετράδων, id eſt, quadrupedum, priore tantũ mutata litera.  
Certè facilis hic fuit librariorum lapſus: tamen quæ ſit uera Dioſcoridis ſcriptura, non facilè intelligi poteſt, cùm Plinio aues  
etiã dentate prodantur.

Αἰδίου ἐλάφου.

GENITALE CERVI.

CAP. XXXIX.

Genitale cerui tritum, & in uino potum, à uipera demorſis auxiliatur.

30

R Aſis auctor eſt, Genitale cerui, præter uim, quam ſibi natura comparauit contra uiperarum morſus, ut etiã ſcribit  
Dioſcorides, auxilio eſſe remorantibus urinis, ac coli cruciatibus affectis, ſi ubi aqua probè fuerit elotum, ipſa ſta-  
Genitalis cer-  
ui uires.

F f 4 tim



Nomina.

tim ablutionis bibatur aqua. Aiunt in puluerem tritum, & iis medicamentis inditum, quæ uenerem excitant, ea ualentiora efficiere. Quin & dysentericis mederi magno successu à nonnullis expertum est. Quod αἰδοῖον ἐλάφου Græci, Genitale cervi Latini dicunt: Itali, Verga del ceruo.

Οἰνὸς οἷου, καὶ αἰγῶν.

VNGVLAE ASINI, ET CAPRAE.  
CAP. XL.

VNgularum asini cinis per dies multos binis cochlearibus potus, proditur comitiales adiuuare. eadem oleo subactæ strumas discutiunt: & illitæ pernionibus medentur. Caprinarum cinere perunctæ ex aceto alopeciae sanantur.

10



Non



**N**on solum Asini, & Caprarum ungulae in medicum uenijunt usum: sed & Vaccarum ex prioribus tantum pedibus exu-  
ta, ut auctor est Rasis libello de LX. animalibus. Siquidem harum combustarum cinerem potum, nutricibus lactis co-  
piam praeberet existimat, Mularum uero mulieres infecundas reddere. Quinetiam mures earum suffitu fugari, ipsis carbo-  
nibus impositis, & accensis. Earum nomen Graecum ὄνοιες, Latinum Ungues, & Ungulae: Arabicum, Chafit, Stes, & Dalef: Vngularum ui-  
res.  
Italicum, Vngbie: Hispanicum, Vnbas de animal: Gallicum, Ongle. Nomina.

Λιχηνες ἰππων.

LICHENES EQVORVM.

CAP. XLI.

**L**ichenes sunt in equorum genibus, & super ungulas indurati calli. qui triti, & in aceto poti, comi-  
tialibus mederi traduntur.



**D**E Callis, qui equorum cruribus innascuntur, meminit Plinius libro XXVII I. capite XI. & XV. usque tritis, & per  
daurem cum oleo infusis, dentium dolorem mulceri scribit, diebusque quadraginta ex uino aut mulso potis calculos ex-  
pelli. Callorum e-  
qui uires.



Nomina.

pell. Caterum Galenus, cui etiā subscribit Paulus, addidit hos quibusdam usurpari ad quemlibet animalium morsum. *Λειχάνες ἱππων*, ita Græcis, Latinis uerò Lichenes equorum nominantur: Arabibus, Zeide: Italis, Calli de caualli: Hispanis, Impi- genes dellos cauillos: Gallis, Cal des iambes des chenas.

Κατ' ὄματα.

## CORIA VETERAMENTARIA.

CAP. XLII.

VETERIS corij cremati illitus cinis ambusta igni, intertrigines, necnon calceamentorū attritus sanat.

Veteramento-  
rum uires ex  
Galeno.

**C**oria uetera, quæ uidelicet ueteramentorum sunt, usta (ut Galenus memoria prodidit libro XI. de simplicium medica-  
mentorum facultatibus) ad attritiones commodari calceamentorum scriptum à quibusdam est, tanquam scilicet hoc  
faciant ex antipathia quadam. Certè quæ phlegmone obsidentur, haudquaquam iuuantur: uerum ubi sedata fuerit phleg-  
mone, non iniuria iuuantur, nempe quia resiccantur. hæc Galenus. Caterum ueteramenta prunis accensa fumo naribus acce-  
pto, efficacissimum constat esse remedium ad uulua strangulatus, ut mihi quoque experientia comprobatum est: quandoqui-  
dem hoc tantum remedio ego deploratas in eo affectu mulieres incolumes pluries reddidi. Iis similiter accensis serpentes ef-  
ficaciter fugari compertum est, neque eos modò, qui in domibus nostris oberrant, sed eos etiam, qui in hominum corpora in-  
grediuntur, dum homines per æstatem alto somno oppressi, ore aperto in campestribus obdormiunt. Quod scriptis tradidit  
Marcus Gattinaria nostræ ætatis medicus non contemnendus, accidisse suo tempore cuidam homini; cui cum frustra adhibi-  
ta essent innumera medicamenta, ipsaq; alioquin efficacissima; illud tamen magnificè præstitit ueteramentorum fumus tra-  
iectorio in corpus haustus. Siquidem cum primum immanis fera (erat enim uipera non parua) fumi nidorem præsensit, uisa  
est à circumstantibus egredi per anum non sine magna omnium admiratione. Κατ' ὄματα sic Græci, quæ Latini Coria uetera  
mentaria uocant: Arabes, Geldalatiche: Itali, Scarpe uecchie: Hispani, Zepatos uiegos.

Vipera ex ho-  
mine fugata.

Nomina.

Ἀλεκτορίδες, καὶ ἀλεκτρούρες.

## GALLINAE, ET GALLI.

CAP. XLIII.

**D**iffectæ gallinæ, & adhuc calentes appositæ, serpentium moribus auxiliantur: sed identidem a-  
lias sufficere oportet. Earum cerebellum in uino bibendum datur contra serpentium morsus:  
sanguinem à cerebri membrana profluentem sistit. Quæ interiore uentriculi galli sinu residet mem-  
brana, secti in laminas cornus specie similis (ea uerò inter coquendum abijci solet) siccatur, tritaque  
in uino conuenientissimè stomachicis datur in potu. † Ius è uetere gallinaceo aluum deijcit. Abie-  
ctis itaque interaneis salem conijci oportet, & confuto uentre decoqui in uiginti sextarijs aquæ, do-  
nec ad tres heminas redigantur: totum id refrigeratum sub diuo, datur. Aliqui incoquunt olus mari-  
num, mercurialem, cnicum, aut filiculam. Crudos humores, crassosque, atram bilem, & strigmenta eli-  
cit: prodest longis febribus, suspirijs, articularijs morbis, & inflationibus stomachi.

## GALLINAE GALLI, ET OVA.

Gallorum, &  
gallarum ui-  
res ex Gal. &  
alijs.

**T**amet si Gallinarum ius simplex (ut Galeno proditum est libro XI. simplicium medicamentorum) retinendi uim ha-  
beat; gallorum tamen ueterum cum sale diutius decoctorum, subducendi facultatem obtinet. Aduersus serpentium  
morsus tam gallinis, quàm gallinaceis utuntur medici non tantum ipsis dissectis, & apposis (ut docet Dioscorides) sed ui-  
uentibus adhuc plumas detrahunt ab ano, eumq; demorsis partibus apponunt: attrahunt enim hæc animalia cucurbitularum  
modo in se uenenum, quo mox interficiuntur. Quamobrem alios gallinaceos uiuos continuò apponere necesse est, donec inie-  
ctum uirus penitus absorbeat. Utuntur præterea gallinarum adolescentium iure, ad æquandos corporis humores, post fe-  
brium discessum, cum saccharo, serapij modo. Ad hæc gallorum cum gallinis nondum coeuntium testes, deperditas in morbis

uires



uires mirifice restitunt: quam ob causam hecticis, & marasmo laborantibus, morborumq; diuturnitate macrefactis utiliter exhibentur. Insuper gallinaceorum testes semen prolificum suppeditant, & uenereas roborant uires. Plinius cum de gallinis differeret lib. xxix. cap. i i i i. hac inter cetera memorie prodidit. Non prateribo (inquit) miraculum, quanquam ad medicinam non pertinens si auro liquefcenti gallinarum membra misceantur, consumunt illud in se; ita hoc uenenum auri est. At gallinaceis ipsis circulo & sarmentis addito collo non canunt. In quibus illud quoq; sibi à natura datum, non est non summopere admirandum, quod noctis horas distinguant suo cantu: qua in re nunquam adeò somno capiuntur, quin statis horis cantent; etsi per anni circuli noctes modò breues, modò maximæ fiant. Gallinæ sic Latinis αλεκτοπιδες Græcis uocantur: Arabibus, Degedi, siue Giazinduch: Italis, Galline: Germanis, Han, & Hennen: Hispanis, Gallinas: Gallis, Gallines, & Coque.

Nomina.

- 10 † Codices Græci typis expressi hoc in loco habent. δ δὲ ζωὸς τῶ νόστος μάλα δίδεται ἐκ τῆς αὐτῆς χάρις παυλοτῆτος, καὶ ἐπὶ τῶν σωματικῶν πρὸς τὴν ἀσθενείαν, hoc est ad sensum. Ius galli iunioris maximè datur ad temperandos humores uitiosos, & in ardoribus stomachi simpliciter paratum. Verba illa Ruellius, cuius interpretationem alioquin sequimur, uel neglexit, uel illegitima indicauit. Nos uerò huc ea afferenda duximus, non solum quod in uulgatis codicibus, ac antiquissimo (teste Marcello) legantur; sed quia etiam à serapione referuntur. Quibus etiam subscribere uidetur uerborum series, & communis rei usus.

OVVM.

OVVM.

CAP. XLIII.

- 20 **O**rum molliculum plus alit forbili, & durum plus molli. Luteum oui contra oculorum dolores utile est: inasflatum sedis inflammationibus prodest, cum croco, & rosaceo: & condylomatis, cum meliloto: cum uua autem fruticis eius, quem rhoa dicunt, aut galla in patinis frigitur, ut cibo aluos sistat: per se etiam offerri solet. Candidum oui crudum refrigerat: spiramenta cutis occludit: inflammationes oculorum infusum lenit: ambusta, si statim eo perungantur, pustulas non sentiunt: faciem à solis adustione tuetur: fronti impositum cum thure fluxiones arcet, aueritque: inflammationes oculorum la-na exceptum, addito rosaceo, melle, & uino mitigat: utiliter contra hæmorrhoidis serpentis morsus crudum forbetur: summè tepidum prodest uesicæ rosionibus, renum exulcerationibus, gutturis scabritiæ, reiectionibus sanguinis, destillationibus, & thoracis rheumatismis.

- 30 **D**E Gallinarum tantum ouis hic locutum fuisse Dioscoridem, credendum est: quippe quæ sint ceteris præstantiora, eorumq; sit tum in cibis, cum in medicinis præcipuus usus. Nam quemadmodum testatur Galenus lib. i i i. de facultatibus alimentorum, & Isach Arabicus in suis diætis, gallinarum oua gratioris sunt saporis, ori iucundiora, plusq; afferunt alimentum, quam cetera. Alunt hæc, & breui reficiunt tempore, recreant, semen prolificum augent, & uires ad coitum suppeditant. Quæ omnia eò præstant efficacius, quò recentiora sunt, & à gallinis edita, quæ prius admissarios gallos susceperint: quandoquidem (ut Galenus inquit) recentia ueteribus plurimum præstant, quippe optima sunt recentissima, pessima autem uetustissima. Secundum locum sibi uendicant à perdicibus, & phasianis edita, quanquam gallinacea uiribus non excellent. Deteriora uerò sunt anatum, anserum, gruorum, & reliquarum aquatiliū; aggrauant enim uentriculum, succum crassum gignunt, & agrè concoquuntur; tametsi plurimum præbeant alimentum, ubi à ualidis, robustisq; uentriculis optimè conficiantur. Columbarum oua admodum calida sunt, potius in medicamentorum, quam ciborum usum expetenda. Pauonum autem, ac struthiocamelorum pessima sunt, saporis horrendi, concoctu contumacia, & humanæ temperaturæ inimica. In ouis luteum candido longè præstat: nempe quòd illud temperatum constat, ori non ingratum, boni succi, & concoctu minimè contumax: hoc uerò frigidum est, pituitam gignit, agrèq; concoquitur. Oua uarijs, & diuersis modis decoquuntur. quo fit, ut etiam diuersum afferant nutrimentum, & ob id diuersos in corpore pariant succos. Probantur, quæ cum putamine decoquuntur, & horum præ ceteris, quæ tremula uocant, quòd lactis semicoagulati instar tremant. Sorbilia, quæ ut uelocius hauriantur, breuiorem cocturam experiuntur, minus sanè nutriunt. Quæ autem cum putamine longiore elixatione indurescunt, difficillimè concoquuntur, crassos generant succos, obstruunt, in uentriculo marcescunt: arenulas, & calculos gignunt: & coli, & uentriculi excitant cruciatum. Porro ex ijs, quæ extra putamina coquuntur, ea ceteris præstant, quæ integra in feruentem immerguntur aquam. hæc à nostris, quòd quasi dispergantur, iulgo Sperdute uocantur. Veruntamen curandum, ne hæc quoque indurentur: siquidē ubi duritiem contraxerint, non secus atque alia diutius cocta, redduntur noxia. Quæ deinde ex oleo, aut butyro integra frignantur, uentriculum ledunt, ructus commouent, agrè conficiuntur, consocium corrumpunt cibum, malum præbent alimentum, & putridas pariant exhalationes. Quæ demum super prunis torrentur, aut ignitis figulis tegulis inasuntur, aluum cobibent, difficileq; concoquuntur. Et hæc sufficiant ad ouorum in alimentis facultates. Ceterum quibus, quantisque oua in medicamentis polleant uiribus, retulit Galenus libro xi. de simp. medicam. facultatibus, sic inquit. Oorum album & tenue illud, quo item ad ophthalmias utimur, ex numero est medicamentorum minimè mordacantium. Itaq; utendum est oui albumine non tantum ad oculos: uerum etiam ad alia omnia, quæcunque medicamenta requirunt maximè expertia mordacitatis, ut sunt omnia sedis, ac pudendorum ulcera maligna. Miscetur quoq; utiliter medicamentis profluuium sanguinis ex cerebri membranis supprimentibus, quæ nimirum citra morsum illinuntur, atque adstringunt. Sed & ad ulcera rebellia miscetur ijs, quæ absq; morsu ea possunt desiccare; cuiusmodi est medicamen pompholyx elota, & metallicorum quedam elota, de quibus priuatim supra differuimus. Porro & ipse uitellus adsimilis est naturæ, ac proinde miscetur ceratis morsus expertibus, ouis uidelicet aut laxis, aut assis. Verum id tamen manifestum est inter hæc leniculum existere differentiam, quòd paulò plus desiccet quæ sunt assa: ac quantum huius accipiunt facultatis, tantum deperdant de mitigandi potentia. Miscetur & cataplasmatibus phlegmonem arcentibus, ut ijs quæ ex meliloto constant, sedi applicandis:

Oorum consideratio.

Oorum partes, &amp; coctura uaria.



candis: Crudo uerò ouo toto utimur admisto rosaceo ad palpebrarum, aurium, mammarumq; phlegmonas, quæ scilicet aut ictis illis, aut alio quouis modo euenerint, aut extiterint in nervosis corporibus, puta cubito, & digitorum tendonibus, aut articulis, idq; in pedibus pariter, & manibus. Porro in aceto coctum ouum si edatur, fluxiones uentris desiccant. At si etiâ quippiam eorum, quæ ad dysenteriam, aut celiacum affectum conueniunt, illi miscueris, atq; in igne modico, sumiq; exper- te (qualis est qui ex prunis constat) in sartagine frixeris, edendumq; ita præbeas, non minimè sanè laborantes adiueris. Aptissima talem ad misionem sunt omphacium, rhus, tum ipse qui cibus adspargitur erythros nuncupatus, tum succus ip- sius, galla, sidia, hoc est mali granati putamina, cinis cochlearum integrarum ustarum. Aptæ quoq; & uuarum acini, & myr- ta, & mesphila, & corna. Magis istis medicamentosa sunt balaustium, hypocisis, cytini, siue mali punici flores. Sed & ad am- bustiones protinus crudum impositum est utile, siue quis seorsum albumen duntaxat ipsum molli lana excipiat, siue etiam cum uitello totum commiscens applicet. Etenim mediocriter refrigerat, & citrà morsum desiccant. Nam medicamentis, quæ humiditates desiccant, aut lixum, aut assum, aut in sartagine frictum miscetur: ijs uerò, quæ crassa in pectore, pulmoneq; in- cidunt, sorbile quod uocant: id quod in aqua eo usque lixari debet, dum incaluerit. Eiusdem ipsius naturæ nomine & ad eos, quibus fauces aut ex uociferatione, aut ex humorum acrimonia exasperatæ sunt, assumitur: tum scilicet quod affectis parti- bus illinitur, atque cataplasmatibus modo inhaeret: tum quod substantiæ suæ lenitate eas mitigat, sanatq; Eadem ratione sto- machi, uentris, intestinorum, ac uesicæ medetur asperitatibus. hæc Galenus. Ceterum oleum, quod è uitellis diu in sartagi- ne frixis elicitur sillitum asperitatibus cutaneis mirificè prodest: serpignes, & uiligines emendat: rimas labiorum, manuum, sedisq; sanat. Quinetiam ulcerum, dolores, & articularum cruciatus mulcet. Prodest & aurium doloribus, atque ulceribus: item ambustis utiliter illinitur: cerebri contusas membranas putrilagine affectas mirum in modum à partibus sanis segre- gat, ut nos compluries magno cum honore periculum fecimus. Ex ouis præterea omnibus uolucris generatio euenit, quanquam & aquatilibus ferè omnibus, præterquam phocæ, delphino, & alijs nonnullis. Gignuntur item ex ijs & è terre- sribus quedam, ut crocodili, lacertæ, testudines, stelliones, & alia: & è reptilibus omnia, uipera excepta. Verum, ut Hippo- crates auctor est libro de natura pueri, seu fœtus (nisi fortassis librariorum culpa eo in loco codex sit deprauatus) pullus ex uitello nascitur, informaturq; ex albumine uerò alimentum, & augmentum capeffit. Cui sanè sententiæ illud prorsus refra- gatur, quod de pullorum creatione longo satis sermone posteritatis memoriæ prodidit Aristoteles li. vi. ca. i. de hist. ani- malium. Illud insuper eam refellit sententiam, quod experientia sæpe a mulierculis compertum est, quæ suis gallinis oua in- cubanda subiciunt. Siquidem exempto quandoque fœtu, die uno, atque duobus ante tempus exclusionis, fractis pulli uisceri- bus magnam uitelli partem inuenerunt in corpus assumptam. Testudinum oua, quanquam diutius elixantur: nunquam ta- men eorum album concreuit, quamuis luteum admodum durecat. Præterea experimento compertum habeo testudines sta- tim oua non edere cum testa obducuntur, quemadmodum uolucres, sed postquam omnia, quæ in corpore fuerint, testaceum contraxerint putamen: namq; mihi quandoque contigit dissecuisse testudinem, quæ utero septena gerebat oua, suo putamine obducta, quod & serpentibus euenire quidam existimant. Ouum quod Latini, οὄν, Græci uocant: Arabes, Naid, Beid, seu Baid: Itali, Vono: Germani, Ein, & Ey: Hispanis, Hueno, & ouo: Gallis, Oeuf.

Quorum uires  
ex Gal.

Oleum ex ouo  
rum luteis.

Animalia ex  
ouis orta.

Oua testudi-  
num.

Nomina.

Τέτρες.

CICADAE.

CAP. XLV.

CICADAE, quæ inassatæ manduntur, uesicæ doloribus prosunt.



Cicadarum co-  
sideratio.

Cicada passim in Italia cognoscuntur, atq; adeò inibi uulgaris notitia sunt, ut sæpe æstate assiduo cantu messorum, agri- colas, ac uiatores in campestribus obtundant. Ceterum, quemadmodum tradidit Aristoteles libro v. ca. xxx. de hi- storia



floria animalium, & Plinius lib. XI. cap. XXV I I. qui certè ea omnia Aristoteli accepta referre potest. Cicadarum duo sunt genera: alie enim minores, quæ primæ prodeunt, & nouissimæ pereunt. Aliæ maiores, quæ canunt, eademq; nouissimæ prodeunt, & primæ intercunt. Sunt quæ canunt præcinctu diuiduæ, siue minores, siue maiores sunt: quæ autem non canunt, indidua sunt. Pariunt in aruis cessantibus, excavautes fœtura locum asperitate præacuta, quam parte habent posteriore, quæ admodum & bruci. Quinetiam in arundinibus, quo adminiculo uites eriguntur, nidum fœtura excavant. Proueniunt lapore gustu suauissimæ sunt, antequam cortex rumpatur. Postmodum circa solstitia noctu exeunt, statimq; rupto cortice prodeunt cicadæ ex matrice illa cicada, quam modò tettigometram dixi. Mares canunt in utroq; genere, fœmina uerò silēt. Unum hoc animal ex ijs, quæ uiuunt, sine ore est. Pro eo quiddam aculeatum linguis simile habent, & hoc in pectore, quo rorem lambunt. Pectus ipsum fistulosum, unde illis redditur cantus. Oleas maximè amant, ut minus umbrosas, quàm quæ cæteras non aspernantur arbores: proinde ubi arbores desint, nasci non possunt. Loca præterea frigidiora oderunt: quamobrem in umbrosis nemoribus esse nequeunt, nec in frigidis etiamnum regionibus. Quo factum est, ut crediderit Albertus cognomento magnus, gryllos, qui noctu strident, cicadas esse: quippe quòd in Germania, qua fuit oriundus, frigidissima regione ad Arcticum spectante, tametsi frequentes habeantur grylli æstate in campestribus, hyeme uerò ad hypocauftorum fornaces plerumq; stabulantes; cicadæ tamen desunt. Parthi Cicadis uescuntur, quemadmodum & gentes ad Orientem. Idcirco mirum non est, quòd dixerit Aristoteles, eas esse gustu suauissimas, antequam tettigometra rumpatur cortex. Cicadarum uires descripsit Galenus libro XI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Sed & cicadis siccis quidam utuntur ad colicos affeetus, cum paribus numero piperis granis, dantq; aut tres, aut quinque, aut septem, per intermissionem uidelicet, & ipsos etiam paroxysmos. Porro alij assas edendas offerunt, quibus affecta uesica est. Τένιες Græcis, Cicadæ Latinis dicuntur: Italis, Cicale; Hispanis, Ciguatregas; Gallis, Sigale.

Alberti lapsus.

Cicadarum uires ex Gal.

Nomina.

Αχιδης.

LOCUSTAE.

CAP. XLVI.

**L**ocustæ odoris suffitu urinæ difficultates adiuuant, præsertim quæ fœminas malè habent. earum carnes nullo sunt in usu. Est & quoddam genus locustæ, quæ asiracos, aut onos dicitur, sine pennis, prælongis cruribus. Exiccata autem si ex uino bibatur, contra scorpionis morsus magnopere proderit. Hac abunde uescuntur Aphri, qui Leptin incolunt.



**L**ocustæ omnibus nota, uaria pro morum, & locorū diuersitate sortiuntur nomina. Verum herbis, et segetibus infestissima, quòd sæpius quibusdam in regionibus paucis admodum diebus uniuersa terræ germina absument. Harum, quæ admodum tradidit Aristoteles libro V. cap. XXV I I. de historia animalium, qui mares sunt, fœminis magnitudine cedunt. Pariunt in terra fixo cauliculo, quo mares uacant: ac uniuersæ, & loco eodem fœtum deponunt, ita ut quasi fauus esse uideatur. Hinc uermiculi speciem oui gerentes oriuntur, qui terra quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur: qua dissesta emergunt locustæ, ac euolant. Tam mollis fœtura hæc est, ut ad tactum leuissimum dilabatur, & pereat. Pariunt exitu ueris, & statim à partu moriuntur, uermiculis circa collum innascentibus tempore partus, qui eas strangulent. Mares quoq; eodem tempore obeunt. Locis montanis, aut tenuibus locustæ non sunt, sed planis, rimosisq; pariunt enim in rimis sua oua. Transeunt Locustæ immensa maria, immensosq; tractus permeant (ut Plinius inquit) diraq; messibus contegunt nube, multa

Locustarū confederatio.

Gg

contactu



Locustæ in ci-  
bis.

contactu adurentes, omnia uerò morſu erodentes. Italiam ex *Aphrica* maximè coorta infeſtant, tanta ſanè multitudine, ut ſolem obumbrent ſolicite ſuſpectantibus populis, ne ſiſtentes ſuas operiant terras, quòd non modò uniuersas cum ſegetes, tum herbas deuorent ad radicem uſque; ſed & radices ipſas regerminare prohibeant. Huius rei teſtimonio fuere inaudita Locuſtarum agmina, quæ noſtro tempore uolente anno domini M.D.XLII. ex paludibus *Mæotidibus* profecta, non ſolùm uniuersam *Pannoniam*, maximamq; *Germania* partem; ſed totam etiam *Italiam* occuparunt, non ſine magna omnium è terra naſcentium pernicie: ſiquidem omnem ſegetem, omnemq; uiuentem herbam radicitus deuorarunt. Hæ *Parthis* in cibo grata. Quamobrem admirandum non eſt, ſi ſacris literis mandatum ſit, ut *Leuitici* XI. capite legitur, à *Moſe* probatas eſſe in cibis. Nec mirum etiam, diuum *Ioannem Baptiſtam* iſs ex ſylueſtri melle uictiſſe in deſerto: tametſi non deſint interpretes qui uelint pro locuſtis quaſdam herbarum radices intelligi: alij uerò nonnullas arborum ſummitates. At mehercule in horum ſententiam deuenire nunquam potui: quin potius certò crediderim, ipſum nempe legis *Moiſaicæ* ſectatorem acerrimum, hiſce Locuſtis animalibus uictiſſe, quemadmodum etiam ſentit diuus *Auguſtinus*, exponens diui *Pauli* epiſt. ad *Romanos*. In *Cyrenaica* regione (ut *Plinius* eſt auctor) lex eſt ter anno debellandi Locuſtas, primò oua obterendo, deinde fætum, poſtremò

## OSSI FRAGVS.



adultas,



adultas, desertoris pœna in eum, qui cessauerit. Et in Lemno insula certa mensura præfinita est, quam singuli enecatarum ad magistratus referant. Necare & in Syria militari imperio coguntur: tot orbis partibus uagatur id malum. In India terminum pedum longitudinis esse traduntur, aded ut scæminarum crura serrarum usum præbeant, cum inaruerint. Earum nomen Græcum ἀγρίδες: Latinum, Locustæ: Italicum item Locuste: Hispanicum, Lagostas de tierra, & Gafanthotes grandes: Gallicum, Locuste.

Nomina.

Θύμν.

## OSSIFRAGVS.

## CAP. XLVII.

Venter eius auis, quam Latini ossifragum appellant, particulatim potus, calculos cum lotio pelle-re proditur.

10

Varia admodum est inter scriptores Ossifragi historia. Siquidem Aristoteli uolucris est aquila maior, colore cinereo, albicante. Probe hæc fœtiscat, & uiuit. Pia, & benigna est: non enim suos tantum nutricat pullos, sed & aquila. Cum autem illa suos e nido eiecerit, anteaquam adulescant, quod inter se cibi auaritia dimicent, hæc recipit eos, & educat. Parum Ossifragus oculis ualet: nubecula enim oculos habet laesos. At Plinio lib. X. cap. III. Ossifragus in aquilarum genere annumeratur, isq; ab eodem proditur ex haliæto, hoc est, aquila marina natus. Marinam hanc suum genus non habere, sed ex diuerso aquilarum coitu nasci, idem auctor est. Alberto præterea Ossifragus ea uidetur auis, quam idem lib. XXI. Arabica uoce appellat Kirij, cum sic inquit. Kirij auis est præda uictitans bonæ pullificationis, & diligenter pullos nutriens non solum suos, sed et ab aquila abiectos tædio nutriendi. hæc ille. Qui uel clarius meminit Ossifragi inter aquilarum genera, ubi ita scribit. Quintum autem aquila genus est paruulum ualde, & à quibusdam uocatur frangens os, ed quod quando carnes comedit, ossa in altum defert, & super lapidem cadere permittit, ut ex ijs confractis medullam sugat. hæc tenus Albertus. Verum is ab Aristotele dissentire manifestè cognoscitur, quod Aristoteli Ossifragus non sit genus aquilæ minimum, sed auis maior aquilis, dempta Germana. Quo fit, ut in hac historia Albertum hallucinatum esse credam, quemadmodum & Plinium in eadem deceptum puto. Namq; marina illa clarissima aquila uocata (ut Aristoteles tradit) oculorum acie maxime pollet, ac pullos adhuc implumes cogit aduersum intueri solem: tum cuius oculi prius lacrymarint, hunc occidit, reliquum educat. Id quod abunde ostendit hac in re Plinium errasse, atq; oscitanter fortasse Aristotelem legisse. quippe cum marinæ aquilæ pulli acerrimi omnino sint uisus, nullam uero cum Ossifrago cognationem habere uidentur, quod hic potius quadantenus cæcitate laboret. Cæterum, quod nobis esset Alberti codex librariorum culpa deprauatus, in quo ossifraga pro osina legebatur, iandudum credidimus ossifragum apud Albertum eam auem esse, que in maritimis nostris Senensibus circa Herculis portum, & Orbetelli stagnum frequens uisitur, cygno maior, rostro longo, inferiori parte sacculi instar ampli. Hæc autem incolis uulgò uocatur Agrotto. Sed cum postea animaduertissem Albertum in hac historia aperte Aristoteli refragari, atq; aliud Alberti exemplar nactus essem, in quo osina, non ossifraga, ut uitiôsè in alio scriptum erat, capi eos acriter accusare librariorum, quorum negligentia in causa fuit, ut in hoc mihi ipsi hæc tenus imponerem, secutus deprauatam Alberti lectionem. Auis, quæ Græcis θύμν, Latinis Ossifragus nominatur.

Ossifragi consideratione.

Alberti, & Plinii lapsus.

Nomina.

Κορυδαλλός.

## GALERITA.

## CAP. XLVIII.

Galerita auicula est parua, apicem in uertice, pauonis modo, gestans. Hæc assa, & in cibo sumpta, coeliacos adiuuat.



Gg 2

Alandarum



Alandarum hi  
storia.

Nomina.

**A**landarum (ut memoria prodidit Aristoteles libro IX. cap. xxv. de historia animalium) duo sunt genera. Alterum terrenum, cristatum, Galerita à crysta appellatum. Alterum gregale, nec singulare, more alterius, uerùm colore simili: quancquā magnitudine minus, & galero carens. Campestris ambæ sunt aues, uermiculis uiscitantes, decidentibusq; seminibus. Mares suauiter canunt, primæq; sunt aues, quæ æstatem cantu pronuncient. Porro Alaudæ adeò ad aucupes aues expauescunt, ut sæpe, dum sentiunt se persequi, in hominum gremia confugiant, ne rapiantur. Mares in caueis diutius retenti, altero sæpius obcæcantur oculo. Quæ auis Græcè χορδαλλός, Latine Galerita, & Alauda uocatur: Arabicè, Hanabroch, seu Kanabroch: Italicè, Lodola, Germanicè, Vualdtlerch: Hispanicè, Cucuyada: Gallicè, Alouette.

Χελιδόνι.

HIRVND.

CAP. XLIX.

10

**D**iffectis crescēte luna pullis hirundinis, qui primo partu exclusi sunt, in uentre eorum lapillos offendes: e quibus duos, unum colore uarium, alterum purum eximes: ij priusquā terram attigerint, in iuuenæ corio, aut ceruina pelle brachio, aut collo adalligati, comitialibus proderunt, & sæpe prorsus eos recreabunt. Hirundines, uti ficedulæ, in cibo, aciei uisus medicamentum præbent. Tam pulloꝝ, quā matrum in fictili olla crematarum cinis cum melle oblitus, oculis claritatem adfert: angina eo commodè perunguntur: uux & tonsillarum inflammationibus hoc cinere succurritur. Et ipsæ, & pulli exiccati, si drachmæ pondere ex aqua bibantur, hos iuant, qui angina morbo confluctantur.

Hirundinum  
historia.

Chelidonia.

Hirundinum  
uires ex Gal.

Nomina.

**H**irundinum tria habentur genera: unum nostra tecta subit: alterum uetustorum edificiorum muros, cauernulas, & montium scopulos expetit: tertium uerò nidificat in altis fluminum ripis. Hæ quotannis (ut Plinius auctor est) ex 20  
Aphrica maria transeunt, appetente uere ad nos aduolant, & Martio plerunq; Mese nostras ingrediuntur ades: ibiq; è luto, & quibusdam stramentis sibi construunt nidos, in quibus bis oua pariunt, & bis pullos excludunt, tantum humanæ fidunt benignitati: atq; ubi ultimos educauerint partus, æquinoctij autumnalis tempore in suas remigrant regiones. Chelidoniam herbam ab his inuentam tradunt, unde illi nomen est inditum. Hanc suis obcæcatis pullis deferunt in nidum, hoc tantum medicamento ijs uisum reddentes. Quinetiam experientia compertum esse quidam aiunt; quod si data opera pullorum hirundinum oculi acu perforentur, sanantur paucis diebus, allata à matre chelidonia herba. Hinc igitur edocti medici ad oculorum claritatem chelidonium adhibent; sed his refragatur Aristoteles ut in maiori chelidonio inferius differemus. Hirundinum uerò stercus oppositum præstat: excæcat enim, si calidum in oculos decadat. Quod etiam sacra testantur monumeta, in quibus, Tobiam hoc stercore excæcatum fuisse, legitur. Caterum uires Hirundinum recensuit Galenus lib. xi. de 30  
simpl. medic. facultatibus, sic inquit. Hirundinibus quoq; usi sunt multi, comburentes uidelicet, & cineri mel admiscentes, ac deinde synanchicos inungentes, & in totum omnes quicunque in faucibus atq; columella cum tumoribus consistunt affectus. Vtuntur & ad acuendum uisum hoc cinere nonnulli. Alij uerò eas arefactas drachmæ pondere bibendas exhibent. Auis χελιδόνι Græcis, Hirundo Latinis appellatur: Arabibus, Thartaf, Chatas, aut Chataf: Italis, Rondine: Germanis, Schuualb; Hispanis, Golandrina, & Andorinha: Gallis, Arondelles.

Ελέφας.

EBVR.

CAP. L.

EBORIS scobe illito, paronychia sanantur. Vim adstringendi ebur obtinet.

Omnibus



## ELEPHAS.



10 **O**mnibus sanè perspicuum est, nil aliud Ebur, esse, quàm Elephantinorum dentium materies, multis apta operibus. Elephantorum meminit Plinius longa admodum historia initio libri octavi pluribus capitibus: tametsi non omnia, quæ scribit, probanda putaverim. Elephantos fert *Aphrica* ultra *Syrticas* solitudines, item *Mauritania*, & *Aethiopia*: sed maximos *India* mittit: li quancquam magnitudine cætera excedant quadrupeda, *Aristotelis* tamen testimonio adeò cicurantur, ut omnium ferarum mitissimi, & placidissimi euadant: quippe qui per multa officia & erudiantur, & intelligant. Corio Elephanti integuntur bubalino simili, ut is uerum præbuit exemplum, quem *Roma* uidit *Leonis* decimi *Pont. Max.* æuo, etsi rarissimis horreat pilis. Caput eis magnum, collum breue, aures uerò undique duum palmorum amplitudine: nasum, quem peculiariter in Elephantis promuscidem appellant, longissimum habent, concauum, grandis tubæ instar: hic infra anteriores dentes ad terram ferme promittitur, quo pro manibus utuntur. Os gerunt pectori proximum, ut quod cum sullo ineat similitudinem; e cuius superna parte dentes duo prominent præcipuæ magnitudinis (quales plurimi uenales conspiciuntur *Venerijs*

Elephantorum  
historia.



Error quorundam.

in publico foro uulgò Merceria dicto, ac in alijs Italiae emporijs) qui proni cuspide deorsum uergunt. Pedibus nituntur rotundis, disci instar, latitudine duum, triumque palmorum, quos callosa materia obducit: ungulis quinque circum, rotundis, mediocrium concharum magnitudine. Crura ijs magna, ac fortia, neque (ut quidam imperiti existimant) uno tantum osse constant indiuisa, sed genua flectunt, utpote & cetera quadrupeda. Quamobrem Elephanti (ut refert Aloisius Cadamustus, qui classe in Aethiopiam, & ad Calicut nauigauit) ut eos, qui deferri uolunt, suscipiant, genua submitunt, seseque erigunt deinde. Elephantis cauda bubali, trium palmorum circiter longitudine, rarissimis setis referta. Quocirca haud facile se tueri possent à muscarum iniuria, nisi aliam illis industriam natura tribuisset, qua ab ijs se uindicerent: quandoquidem ferientibus muscis, cutim, quam cancellatam obtinent, contrahunt. Quo fit, ut arctatis in rugas repente cancellis, muscas comprehensas enecent. Hominibus non nisi laceffiti nocent. Veruntamen irritati homines promuscide comprehensos, adeò in sublime iaciunt, ut priusquam in terram decendant, suffocentur, & pereant. Ad hac nullus hominum tanta pernicitatis inuenitur, quem mox Elephas non comprehendat, etiam non currens, sed gradatim incedens. Id efficit uasta animalis moles: quandoquidem sui gressus longitudine, humanam omnem pernicitatem euincat. Vicitant arborum tam frondibus, quam fructibus: neque ulla tam ingens est arbor, quam ij promuscide non prosternant, frangant, ac dilacerent. Adolescunt ad sexdecim palmorum altitudinem, quapropter quae eos conscendere non assueuerunt, non secus fastidio afficiuntur, ac illi, qui nauibus non assueti maria sulcant. Effrenes praeterea adeò natura Elephanti sunt, ut nullis habenis cohiberi possint, quo fit, ut liberi incedere dimittantur: uerum cum maximè gubernantibus suarum regionum hominibus pareant, & eorum sermonem intelligant, idcirco uerbis facillè reguntur. Adeò conspectum ignem expauescunt, ut eo territi à fuga reuocari non queant. Quare ab ijs non cognita, qui eius Elephanti curam gerebant Roma, in cuius dorso oppidulum construxerant, eo die, quo Iulianus Medices Pontificis Max. frater uxorem è Gaillia duxit, in magno sanè discrimine uersati sunt: nam ubi bellica tormenta ignem eructantia conspexisset, magnumque, ac terrificum sonum sensisset, tanta se fuga dedit, ut nunquam cohiberi uoluerit, donec una cum conclusis in oppidulo hominibus in Tyberim sese commiserit. Elephanti non coeunt, neque gignunt, nisi annum uigesimalium agant, ut auctor est Aristoteles lib. VI. cap. XXVII. de historia animalium. Qua in re Plinij error manifestus deprehenditur: quippe qui marem quinquennem, feminam decennem generare memoriae prodiderit. Elephanti nulli nouere adulteria: nam unius tantum feminae coitu utuntur, eamque cum uterum gerentem uiderint, non amplius tangunt. Quantum uerò temporis unaquaeque femina utero gerat, haudquaquam sciri potest: quòd Elephanti pudore nunquam nisi in abdito coeant. Idcirco alij eis annum & sex menses statuerunt, alij biennium, alij denique triennium. Pariunt feminae cum dolore, quemadmodum & mulieres. Pullum editum ore lambunt, qui statim cum natus est, cernit, & ambulat. Viuere Elephantos (ut inquit Aristoteles) tradunt quidam annos ducentos: sed florere aetate circa sexagesimum, uel septuagesimum narrant. Idem hyemis, ac frigoris impatientes sunt. Gaudent amnibus maximè, circaque fluuios uagantur, quos intrant libenter bubalorum more. Ceterum Elephanti ingenio, & intellectu hominibus proximi sunt: si quidem patrios sermones intelligunt, summam praestant obedientiam, prudentiam seruant, & religionem praeseferunt: solem namque, ac lunam uenerantur. Cuius rei auctores sunt Mauritanii, in quorum regionibus Elephanti innumeri conspiciuntur: qui gregatim noua nitescente luna ad amnes descendunt, ibique lauantur: mox purificati genibus flexis salutant fidus, & in syluas reuertuntur. Sunt, qui tradant tanta intellectus sagacitate Elephantos pollere, ut maria transire ad alienas regiones, non antea naues conscendere uoluerint, quam ij, qui eos ducebant, inireiurando de reditu promiserint. In syluas ituri gregatim ferè semper ingrediuntur, quorum agmen ducit natu maximus: cogit uerò aetate illi proximus. Produunt Elephantos à uenatoribus circumuentos, cum sciant praedam solum in dentibus suis ab illis expeti, dentibus uehementer impingentes arboribus eos sibi euellere, praedaque se redimere. Quod facillè crediderim uanum, ac fabulosum esse: quemadmodum esse falsum superius ostendimus, quod si ber uiso uenatore, sibi ipsi testes amputet. Elephanti omnes natura indomiti, syluestresque sunt, mitescunt autem arte, ut pleraque alia fera animalia. Item si parui, & aetate tenelli educantur: quanquam Plinius scribit, natu grandes domari fame, & uerberibus, praesertim si alijs domitis, qui tumultuantem coerceant, admo-ueantur. Porro non desunt in Elephantorum genere, qui natura feritate nunquam domari possint, quales in Senega (ut in suis nauigationibus scriptum reliquit Aloisius Cadamustus) Aethiopiae regno reperiuntur. Elephantorum dentes admirabilis magnitudinis uenales spectari possunt in compluribus Italiae urbibus, ueluti Roma, Venetijs, Mediolani, & Neapoli: quibus non solum innumeri pectines parantur ad explicandos capillos, sed etiam alia plura instrumenta, quae ad humanum usum accommodantur. Hinc itaque fit, ut nesciam ego, qua ratione ductus Fuchsius, uir alioqui rerum peritus, scripserit in libro de compositione medicamentorum, quem nuper auctum edidit, Ebur nullibi penè uerum reperiri: atque illud, quod uulgò eius nice in officinis prostat, marinorum piscium dentes esse, quòd in hoc erret euidentius, quam ut à nobis ostendatur. Praestat Ebur ad albas mulierum fluxiones, si tamen in tenuissimum puluerem, lapide porphyreo redigatur, propineturque ex lactuca seminis eremore, aqua in qua cbalybs extinctus fuerit, prius macerato semine. Quod Graecis ἐλέφας, Latinis Ebur nominatur: Italis, Auorio: Germanis, Helffante, Hyspanis, Diente de elefante, aut Marfil: Gallis, l'Yvoire.

Eboris uires.

Nomina.

Ἀσπράγγος ὄδον.

SVILLVS TALVS.

CAP. LI.

**S**Vis talus comburitur, dum è nigro albescat: qui tritus, & potus inflationibus coli, longisque torminibus medetur.

**T**alus in animalibus os illud ultimum pedis est, quod tibiae cruris annectitur. Id Graecis ἀσπράγγος, uulgò autem os clauicula appellatur, de quo non operapretium est, ut plura dicamus. Nomina subiiciam. Graecum est ἀσπράγγος ὄδον: Latinum Talus Suillus: Italicum, Talone del porco: Hispanicum, Tornizuelo de pie de puerco: Gallicum, Talon de porceau.

Nomina.

Ἐλάφου



## SVILLVS TALVS.



Ελάου κέρα.

CERVINVM CORNV.

CAP. LII.

10 **C**eruini cornu cinis elotus, binis ligulis epotus, prodest dysentericis, excreantibus sanguinem, coeliacis, regio morbo, & vesicæ doloribus cum tragacantha: foeminis fluxione vulvæ laborantibus, cum liquore huic rei accommodato. Cerui cornu contusum, crudo fictili, luto circumlito, & in furnum indito, uritur donec albescat. Id cadmiæ modo elotum, ulceribus oculorum, & defluxionibus salutare est, infriçtum dentes expurgat. Crudi cornu suffiri nidore serpentes fugantur, feruefactum in aceto, si eo gingivæ colluantur, maxillarum à dentitione dolorem adimit.

a Antiquus co-  
dex. ὕσερινος.  
id est, utero af-  
fectis.





Cervorum hi-  
storia.

Cervi animalia sunt notissima. Sed quoniam eorum natura non omnibus cognita est, ut candido cuiq; lectori fiat satis, ea de Cervis hic referam, quæ Aristoteles tum VI & IX. de historia animalium libris, tum IIII. de partibus eorundem posteritatis memoriæ prodidit. Cervi itaque sylvestrium animalium genere constant, magnitudine asinorum, cursu velocissimi, & ingentibus armati cornibus. Ii cum turgente iam Venere coitum appetunt, adeo rabie libidinis seniunt, ut insaniant, & maximo cum strepitu, & clamore uagentur in sylvis. quo fit, ut conualles, & montium cauitates, eorum boatu resonent. Tanto impetu, tantaque rabie mares feruntur in coitum, ut sæpe inter coeundum fæminas declinent, atque prosteruant in terram. Cum autem maris genitale utpote durum, sustinere non possint, fæminæ euntes, & currentes coeunt, & concipiunt. Mares non in eadem immorantur, sed mutant, & hircorum modo, breui interposito tempore aliam, atque aliam supergrediuntur. Si fortè fortuna in unam tantum fæminam concurrant plures, imis, cornu adminiculis, statim supra fron-  
tem enatis, acriter inter se pugnant ad mortem usque. Cum mares impleverint fæminas, separantur per se ipsi, & propter  
libidinis graueolentiam quisque solitarius scrobes fodit. Fœtent ut hirci: facies quoque eorum nigrescit aspergine, ut hircorum. Degunt ita quousque imber accedat, tum pascua repetunt. Hæc ideo ceruo accidunt, quia salax animal suapte natu-  
ra est, atque etiam quia pingui abundat: pinguescunt enim æstate supra modum. Quamobrem nec currere quidem possunt: sed secundo, aut tertio cursu capiuntur ab ijs, qui pedibus insectantur. Quo fit ut ubi se præpingues sensere, latebras querant, fa-  
zentes incommodum pondus. Coitus est ab æturo, Mense Augusto, & Septembri. Implentur ceruæ paucis diebus, & ab eo-  
dem multæ. Vtero ferunt octo Menses. Pariunt magna ex parte unum: sed nonnullis etiam geminos ceruam peperisse perpe-  
ctum est. Ferarum quadrupedum Cerua maxime prudentia præstare uidetur, tum quia circa semitas pariat, quod scilicet beluæ rapaces propter homines minus accedunt: tum etiam quia cum peperit, inuolucrum primum exedit, quod ad multa (ut nonnulli asserunt) in medicamentis expetatur. Redeunt mox ad prolem, deuorata à partu seseli herba. Anniculis mari-  
bus nondum cornua nascuntur, nisi quoad indicij gratia sit initium quoddam prætuberans, quod breue, hirtumque est. Bi-  
mis cornua primum oriuntur simplicia, & recta ad subularum similitudinem: quamobrem Subulones per id temporis eos uo-  
cant. Trimis bifida exeunt. Quadrimis trifida, atque deinceps ad hunc modum (ut Aristoteles inquit) procedit numerus usque ad annum sextum. Ab hoc similia semper prodeunt, ita ne sit dignoscere ætatem ramorum numero. Verum in Italia  
(sit tamen cum Aristotelis uenia dictum) usque ad undenarium numerum ramificant, quod & Albertus testatur se uidisse in Germania, quemadmodum, & nos uidisse fatemur. Addam præterea, quod certò scimus, Gulielmum Bauariæ ducem inter  
res suas pretiosas habuisse bina cerui cornua, quorum singulus unum & uiginti ramos fundebat. Hæc admiranda cornua po-  
stea dono, utpote raro ac singulari, data fuerunt Serenissimæ Pannoniorum Reginae Mariæ, Caroli V. Imperatoris, & Ferdi-  
nandi Romanorum Regis sorori. Vanum est credere Cervorum ætatis annos dignosci posse ramorum numero, quod singu-  
lis annis unum superaddant: quippe cum longevi admodum sint, si quotannis ramorum numerus augetur, profectò ijs, qui  
ultra centum annos uixisse narrant auctores, cornua quercubus, & pinis maiora fuissent. Caterum (ut Aristoteles scribit)  
duplici indicio senes cognoscimus, tum quod dentes aut nullos, aut paucos habeant: tum quod adminiculis careant, qui imis  
cornibus prominent ante frontem; Nam ijs in pugna utuntur iuniores, sed in senibus non renascuntur, cum prælijs omnino  
cesserint. Cervi (ut etiam Theophrastus inquit libro, & capite primo de historia plantarum) quotannis cornua amittunt:  
ideo sub ipsa die quàm maxime inuia petunt. Latent amissis uelut inermes, sed & ipsi bono suo inuidentes. Fit hoc mense  
Aprili, statuto tempore. Idque opacis faciunt locis, ut muscarum tædio uacent. Pascuntur per id tempus noctu quasi uere-  
cundantes, donec recipiant cornua. Decidua amittunt difficilibus, & inaccessis locis, & qua inueniri nequeant. unde il-  
lud prouerbiū ortum. Qua cerui amittunt cornua. Quasi enim sua amiserint arma, cauent ne inermes reperiantur. Cor-  
nu sinistrum compertum esse (inquit Aristoteles) à nemine adhuc fertur; oculunt enim id tanquam quodam medicamento  
præditum: etsi Plinius, & Albertus oculi dextrum memoriæ prodiderunt. A phalangio demorsi, uel à quouis generis  
eiusdem, caneros edunt: quod idem homini etiam prodesse putatur: sed non carent fastidio. Cerui sibilò, & cantu uenantium,  
pastorumque fistulis capiuntur: mulcentur enim alliciunturque ea uoluptate, ita ut alter uenantium cantet palàm, aut sibi-  
let, alter clam feriat à tergo, ubi socius iam tempus esse significarit. Nanque animal simplex ceruus est, & omnium rerum  
miraculo stupens, intantum ut equo, aut bucua accedente, propius hominem iuxta uenantem non cernat, aut si cernat, ar-  
cum ipsum sagittasque miretur. Si ceruus erectas auriculas teneat, acerrimè sentit, nec latere insidiæ possunt: sin demissas, fa-  
cile interimitur. Maria tranant gregatim natantes porrecto ordine, & capita imponentes, præcedentium clunibus, uicibus-  
que ad terga redeunt. Hoc maxime notatur à Cilicia Cyprum traicientibus. Nec uidet terras, sed in odore earum natant.  
Cervorum fæminæ cornua non habent: nec maribus nascuntur, si cum per ætatem nondum cornua gerunt, castrantur: sed si  
cornigeris testes exciduntur, non decidunt cornua, & magnitudine eadem seruantur. Ceruas tamen cornigeras, non sine na-  
turæ miraculo, quandoque inuentas esse compertum habeo. Huius autem miraculi fidem facere possunt illa cornua ceruæ,  
quæ sunt Augusta Vindelicorum apud Antonium Fuggerum nobilissimum diuitem, in quorum singulo sex rami conspiciun-  
tur. Atque id ipsum confirmari potest non dissimilibus ceruæ cornibus, quæ argento laborato ornata conseruat Dux ille  
Bauariæ, de quo à nobis paulò antè facta est mentio. Vita Ceruis (ut Plinius memoriæ prodidit lib. VII. cap. XXXII.) in  
confesso longa: quandoquidem post centum annos quidam capti sint cum torquibus aureis, quos Alexander magnus addide-  
rat, ad opertis iam cute in magna obesitate. Caterum quod uita tam longa sint cerui, quanta eos esse ferunt, non uidetur ap-  
probasse Aristoteles lib. VI. de historia animalium, ubi sic inquit. Vita esse quàm longa hoc animal, fertur. Sed nihil cer-  
ti ex ijs, quæ narrantur, uidemus: nec gestatio, aut incrementum hinnuli ita euenit, quasi uita esset prælonga, hæc Aristote-  
les. Qui re uera nihil certi nancisci potuit ex his, qui centum annos post Alexandrum capti sunt cum torquibus aureis. Nec  
etiānum ex Caesaris Augusti cerua, quæ similiter innumeris elapsis annis post eius imperium capta, nunquam iugulari po-  
tuit, prohibente torque argenteo temporis diuturnitate cute quasi contexto, in quo scripta legebantur uerba hæc. Noli me  
tangere, quia Caesaris sum. Monte Asia Elapho nomine apud Arginusam, quo loco Alcibiades mortem obiit, ceruæ omnes  
scissa aure sunt, qua nota uel alibi si loca mutauerint, dignoscuntur. Mirum quippe est dixisse Aristotelem lib. VII. cap.  
XXVII. de

Vulgaris opi-  
nio uana.Aristotelis, &  
Plinij lapsus.



XXV I I I. de historia animalium, Aphricam nec ceruos, nec apros gignere. Cui etiā subscribit Plinius lib. VII I I. ca. XXX I I I. Cum tamen palām omnibus sit, & aprorum, & ceruorum greges in Aphrica haberi. Nisi forsan posteriori æuo aliunde eō fuerint illati. Dictamnū herbam extrahendis sagittis (ut Plinius auctor est lib. VI I I. cap. XXV I I.) cerui monstrauere percussi eo telo, pastuque eius herbæ eiecto. Quod tamen Dioscorides capris attribuit telo in Creta uulneratis. Cerui manifesto fel in iecore non habent, quemadmodum equi, asini, muli, cameli, damæ: & in natalitium genere delphinus, & phoca: sed id in uenulis continent, quæ per intestina sparguntur: quo fit, ut eorum uiscera non modo in cibis minimè recipiantur: sed nec à canibus quidem edantur, nisi præpingua sint: amarescunt enim bile, qua suffunduntur. At ceruis Achæinis cognomine, fel contineri in canda creditur, auctore Aristotele. Est quod ibi contineri aiunt, colore quidem simile felli, sed non ita ut fel humidum, lienī simile parte interiore. Hoc degustantibus atrocissimum est uenenum, adeo ut breui temporis spatio hominem medio tollat. Vermes cerui omnes continent in capite uiuos, qui nasci solent sub lingua in concauo circiter uertebram qua ceruici innectitur caput, magnitudine haud minores ijs, quos maximos carnes putres ediderint. Gigni uniuerſi, atq; contigui solēt numero adeo circiter uiginti. Ceruinus sanguis (ut Rasis inquit libro sexaginta animalibus dicato) clysteribus infusus intestinorum ulcera sanat, & diuturnas alui fluxiones cohibet: ex uino uerò sumptus, uenenatis sagittis resistit. Eius cerebrum neruorum, & compaginum collectiones mundat. Cornu ad candorem usque exustum, ex melle haustum, alui tineas pellit. Iuuenum ceruorum tenerima cornua, quæ adhuc lanuginosa cuticula operiuntur (auctore Scribonio Largo) in taleolis concisa, & nouo fictili indita, ac inde operculo argilla circumlito, in clibanum imposita, donec adeo areſcant, ut in puluerem facile conteri possint, additis pipere, & myrrha, coli cruciatibus mirifice medentur. Sordes etiam, eodem autore, quæ in protensis oculorum ceruorum angulis hærent, ac coalescunt, tam hausta, quam illita, præstant mirifice ad uenenatorum serpentium morsus. Ideoque à siculis uenatoribus diligenter colligi scribit, et quocunque portari cum ipsis in cingulo. Os præterea, quod in ceruorum corde reperitur (tametsi Vesalius uir alioqui clarissimus libro, quem de humana fabrica edidit, nulum inibi os reperiri falsò contendat) omnibus cordis affectibus confert. Quin & contra omnia uenena mirifice præstat, antidotisq; admiscetur, quæ pestilentie aduersantur. Sed cauendum est, ne huius loco seplasiarij bubulam tracheam arteriam accipiant in compositionibus, ut facere consueuerunt. De Tubere, seu Boleto ceruino, uel fungo, quem è cerui semine oriri quidam asserunt, satis superque à nobis dictum est in libro nostrarum Epistolarum. Itaque qui hæc non legerunt, ibi huiusce fungi historiam, & uires inuenient. Quod Græci ἐλάφης κέρα id Latini Ceruinum cornu uocant: Itali, il Corno del ceruo: Germani, Hirtzhorn: Hispani, Cuerno de cierno, & punta de cierno: Galli, Corne de cerf.

Vermes in capite cerui.

Cerui usus in medicina.

Nomina.

κέραι.

ERUCAE. CAP. LIII.

30 Erucis, quæ in oleribus gignuntur, cum oleo peruncti, à uenenatis bestiis feriri negantur.

ERUCA, quibus olitores maximè inimicantur, animalcula sunt vulgaris notitiæ, sed hortis admodum noxia, quod quandoq; adeo numerosæ proueniant, ut inuitis olitoribus olera cuncta una tantum deuorent nocte. Gignuntur (ut memoria prodidit Aristoteles libro V. cap. XIX. de historia animalium) ex uirentibus herbarum folijs, maximeque ex brassica. Primum minus quid milio consistit in folio: mox uermiculi inde contrahuntur, & augentur: tum intra triduum eruculae asformantur. Hæ tempore senescentes motu cessant, suaq; forma immutantur, durioriq; cortice integuntur, cuius color auro fulget: ob idq; (ut Aristoteles prodit, & post ipsum Theophrastus lib. V. de causis plantarum) appellantur tantisper chrysalides, quasi aurelias dixeris. Dum eo putamine integuntur, ad tactum tantum mobiles sunt, & palpitantes, meatibus araneosis obductæ: non os, nō aliud ex mēbris, quod conspicuum sit, possident. Longo post tempore putamine obrupto, euolant inde animalia pennigera, quos papiliones uocamus. Itaque primum dum Erucæ sunt, cibo aluntur, atq; excrementum emittunt: at uerò cum in aurelias transferint, nihil uel gustant, uel excernunt. Harum, dum adhuc puer essem, ingentem copiam quodam anno peperit Hetruria, adeo ut pueri omnes mirabili quadam ostentatione numerosas in plateis gestarent aurelias, ita aureo nitore fulgentes, ut ex puro auri metallo factas quisque credidisset, nisi deprehensæ fuissent palpitantes. Fuit eo anno tanta Erucarum multitudo, ut uniuerſas eroderent herbas. Quo postmodum factum est, ut ubiq; stirpium folia, ac rami, edificiorumque parietes, ijs ueluti uiuo ac palpitanti fulgerent auro. Facies eis quasi humana, capite bicorni, corpore infantuli modo fascia obducti: id quod silentio dissimulauit Aristoteles. Hæ quærentibus quotannis sese offerunt circa urbium mœnia, & edificiorum muros, circa eos præsertim, quibus adiacent horti, ac uiridaria: plerumque enim in edificiorum sauis capite ad terram uerso reperiuntur appensæ. Cæterum & si dixerit Aristoteles, erucas ex herbarum, olerumque præsertim folijs ex sese gigni, absque animalis semine, uisuntur tamen hoc æuo papiliones ex aurelijs exorti, auersis olerum folijs oua parere subalbida, milio minora, ex quibus erucæ tandem prodeunt, ut sericino Erucarum generi euenire comperimus. Vnde mihi quidem dubitandum uidetur, an rem hanc diligenter perpenderit, uel exquisitè tractauerit Aristoteles. Quam minimè negauerim, quin & ex putri quodam humore per se Erucæ nasci possint, quemadmodum & mures, angues, uermes, aliaq; complura generantur. Plin. grana illa ex rore fieri putat, soleq; addensari. quod tamen naturæ speculatores non ita facile comprobant. Erucis olera non erodi auctor est Plinius, si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere femina duntaxat. Aduersus quas & cancerum fluuiatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt etiam qui sanguineis uirgis tangunt ea, quæ nolunt his obnoxia esse. hæc Plinius. Columella præterea lib. XI. de re rustica circa calcem, necandis prohibendisq; erucis hæc in medium protulit. Vbi uerò apricis regionibus post pluuias noxia inceserunt animalia, quæ à nobis appellantur Erucæ, Græcè autem κέραι nominantur, uel manu colligi debent, uel matutinis temporibus frutices olerum concuti. Sic enim dum adhuc torpent nocturno frigore, si deciderint, non amplius superiorem partem prorepunt. Id tamen superuacuum est facere, si ante sationem semina succo herbæ sedi macerata sunt: nihil enim sic medicatis nocent erucæ. Sed Democritus in eo libro, qui Græcè inscribitur περὶ ἀντιπαραδωγῶν affirmat, has ipsas bestiolas enecari, si mulier,

Erucarum historia.

Erucarum generatio.

Remedia contra erucas.



Nomin2.

mulier, quæ in menſtruis eſt, ſolutis crinibus, & nudo pede unamquamque aream ter circumeat: poſt hoc enim decidere omnes uermiculos, & ita emori. Sed poſtrema hæc, quæ à Columella referuntur, ſuperſtitioſis ſunt relinquenda. *Κάμπαι* ita Græcè, Latine *Eruca* uocantur: Arabicè, *Riapſa*: Italicè, *Bruchi*: Germanicè, *Raup*, ſeu *Holtz uurm*: Hiſpanicè, *Bruchi*.

Κανθάριδες.

CANTHARIDES.

CAP. LIIII.

a Meum. ſup-  
p. i. efficaces.  
b Luteis. in  
meo non legi-  
tur, nec etiam  
in pennis.

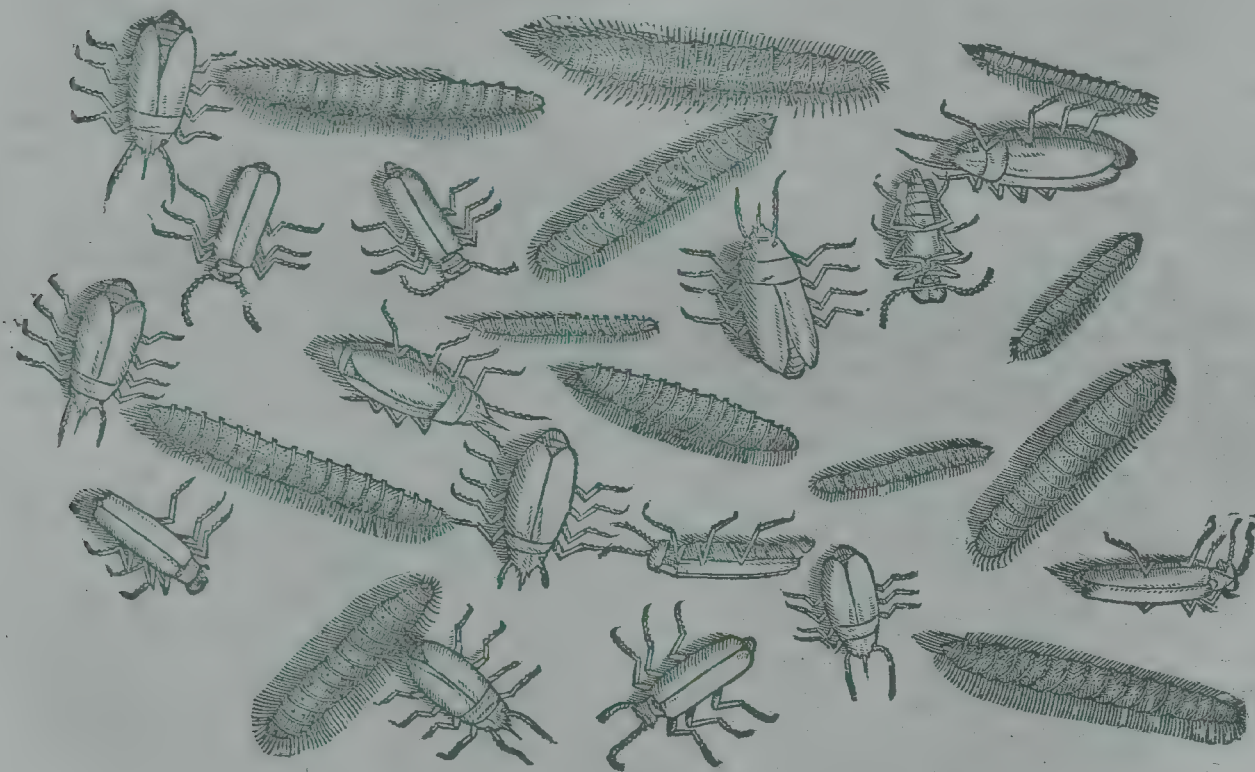
**E** Frumentis congeſtæ Cantharides ad recondendum idoneæ ſunt, quæ fictili uafe non picato conduntur, & raro mundoque linteo obligato ore, & deorſum conuerſo ſuspenduntur ſuper acetii feruentis quàm acerrimi halitum, donec æſtu exanimentur: poſtea lino tranſfixæ reponuntur. <sup>a</sup> Potentiſſimæ omnes uariæ, <sup>b</sup> luteis lineis, quas in pennis tranſuerſas habent, promiſſoque corpore, craſſæ, ac blattarum modo præpingues: ſed inertes, ac imbecillæ, quæ unius ſunt coloris.

Βυπρεſτες, καὶ πινυράκια.

E R V C A E.

BUPRESTES, ET PINORVM  
CAP. LV.

**S**imili modo reconduntur bupreſtes, genera quædam cantharidum, & pinorum erucæ, quæ ſupra Scribrum ſuſpenſum feruenti cinere pauliſper intoſtæ, reponuntur. Viſ omnium communis erode re, ulcerare, calorem elicere: qua de cauſa admiſcentur medicamentis, quæ lepras, ferosque lichenas, & carcinomata ſanant: menſes ciunt peſſis emollientibus additæ. Aliqui cantharidas antidotis im-  
poſitas, aquæ ſubter cutem auxiliari prodiderunt: argumento, quòd urinam moueant. Alij pennas, pedesque contra potarum ueneficia, remedio eſſe tradiderunt.

Cantharidum  
confid.Buprestes.  
Pinorū erucæ.Error multo-  
rum.

**C**antharides uulgata ſunt animalia, nomine à cantharo, qui Latine ſcarabeus eſt, deducto, ac ſi eas dixeris paruos ſcā-  
rabeos. Sunt in Italia frequentiffimæ, calidioribus præſertim regionibus, ubi non modò in frumentis inueniuntur: ſed in fraxinis quoque ſtabulantur. Præſtant quæ ſolidæ, recentesque ſunt, nam ueteraſcentes facile cariam ſentiunt, unde inutiles ſunt in medicamentis. Bupreſtes autem (ut Plinius inquit lib. XXX. cap. I I I.) non perinde in Italia ſunt uulgares, & frequentes; ſunt tamen ſcarabeis ſimiles, quanquam minores. At pinorum erucæ numeroſæ ſanè habentur in Tridentinis montibus, quòd inibi pinorum perpetuò uireant ſyluæ, Ananienſi præſertim tractu, ac Flemarum conuallibus. In extremis arborum ramis, & ijs plerunque, qui in earum cacumine attolluntur, innumerabiles Erucæ ruſeſcentes, ac piloſæ miro artificio nidificant, quibuſdam tenuiſſimis uelleribus innumeris inuolucris contextis. Latent in his hyeme, ita frigoris no-  
xam euitantes. Nidi magnitudo aded ampla eſt, ut nonnunquam concluſi uermiculi millenarium numerum excedant. Inuolucri materies, qua concluduntur, tenuiſſima ſerici uelamina maxime æmulantur, tenuior tamen eſt. Hæc ſanguinis ma-  
nationibus aptiſſima eſt, quare impoſita conſeſtim fluorem ſiſtit. Sed de his hæcenus. Cæterum ſunt medicorum quàm plu-  
rimi Mauritanos præcipue ſequentes, qui quotieſcunque Cantharidas medicamentis miſcent, præcipiunt capita, alas, & pe-  
des abiici, tanquam partes cæteris nocentiores. Quòd tamen Galeni ſententiæ omnino repugnat. Quippe qui lib. XI. ſimp.  
medicamentorum



medicamentorum integras cantharidas medicamenti addendas præcipit, quemadmodum & ijs integris ipse perpetuò fuerat usus. Sed si responderint ijs, illud nec eorum esse institutum, nec Mauritanorum, sed Hippocratis lib. IIII. de uicibus ratione in morbis acutis, audiant quæso quibus uerbis eodem loco Hippocratis sententiam declaret Galenus, cum inquit. Quidam dictionis huius mentem haud quaquam intelligens audax medicus, prædictas partes à cantharidibus abiecit, deditque hydropi: cui cum à primo die abscessus in sura comparuisset, post tres alios dies sectus est, effusaque copiosa aqua, curatus esse uisus est: quod pars tumoris præter naturam plurima statim ad moderationem redacta sit, ueruntamen non multis post diebus obiit. Quam ob causam medico quidam crimen ingessit, perperam data esse cantharidum corpora inquit. Nempe propinanda, ablatis corporibus, tum caput, tum pedes, tum alas, idque esse quod in dictione enunciaretur. Quare non cunctatus audax ille medicus, hydropi alteri ita propinauit: moxque facto similiter in femore abscessu, sectoq; multis post diebus hominem mori contigit. quanquam urinarum prouocatorio medicamento ex cantharidibus confecto, quidam citra bibentium incommodum usi sint. hæc Galenus. Ex quibus facile cognoscitur, Arabes non rectè Hippocratem intellexisse. Quamobrem dicendum esse existimaui, quod ablatis cantharidum extremitatibus, exuantur antidoto, quo natura sunt prædita in proprii ueneni remedium. Quod cum accuratè perpendifset Galenus, eas integras suis medicamentis semper admiscuit; ut faciliè attestantur quæ libro XI. de simplicium medicamentorum facultatibus memoriæ prodidit, sic inquit. Veruntamen sufficientem habemus de cantharidibus experientiam, quod in ungues psorodes cum idoneis ceratis, aut emplastris impostæ, sic illos educunt, ut toti cadant. Miscuimus eas etiam facultatibus psoris, & lepris congruentibus, necnon quibusdam septis, atque interim etiam ijs quæ clauos, quos uocant, eijciunt. Porro præceptorum meorum quidam earum paulum quiddam in medicamenta urinae clementia iniiciebat. At quidam solas alas, & pedes iniiciunt, quæ autem esse alexiteria ijs, qui corpora ipsorum bibissent. Alij contrà. At nos totas indimus. Ceterum aptiores sunt ad ea, quæ expertum me dixi, & cantharidum, quæ inuenta in frumento, lutea transversim in alis cingula obtinent, potissimum si iniiciantur in uas fictile nouum, deinde ori uasis linteum obductum sit rarum, & uas ita teneas inuersum, ut linteum, quod cantharidibus subest, uaporem ab aceto sursum elatum excipiat, donec emoriantur ipsæ cantharides. Et de buprestibus agens, ita subdit. Sic Buprestes quoque reponere expedit. Sunt autem & ipsæ animalis quoddam genus cantharidibus tum specie, tum uiribus adsimile. Mox de pinorum erucis; quin & eruca (inquit) quæ in pinis nascuntur, meritò nuncupata pityocampa, huius sunt facultatis. Καθαρίδες ut Græcis, ita etiam Latinis Cantharides appellantur: Arabibus, Dberarie, siue Carariha: Italis, Cantarelle: Germanis, Goldt Kesser; Hispanis pariter & Gallis, Cantarides. Βυπρέστις Græcè, item Latine: Buprestes nominantur: Arabicè, Xofostis: Italicè, Buprestis: Germanicè, Knoelster: Hispanicè, Arebentia buei. Πιτυοκᾶμπα Græcis, Pinorum eruca Latinis dicuntur: Bruchi de pini, Italis: Pytoriapsa, Arabibus: die uum non sichten, Germanis: Canfanos del pino, Hispanis.

Cantharidum  
uires ex Gal.

Nomina.

30

Σαλαμάνδρα.

SALAMANDRA.

CAP. LVI.

Salamandra lacertæ genus est, iners, varium, quod frustra creditum est, ignibus non uri. Vim habet serodentem, calfactoriam, exulcerantem. Additur, ut cantharis, in medicamenta, quorum uis est exesse, & lepras abolere: similique modo reconditur. Liquefacta in oleo pilos euellit. Exenterata, detractis pedibus, & capite in melle seruatur ad eundem usum.

a Orib. addit.  
καὶ ἐλκωτικαὶς  
δυνάμεις. i.  
exulcerare.



Salamandra



Salamandra  
confideratio.

**S**alamandra in agro Tridentino copiose inueniuntur. Ananienſi præſertim ualle, iuxta ſemitas, & in opacis, uliginofſiſſiſque locis. Incipiunt enim apparere uerno tempore, atque etiam autumnò, calo maximè pluuiò. Sed æſtate ob ſolis feruores; itemque hyeme ob urgentiſſima frigora, ſuis è latebris non exeunt. Salamandra corporis magnitudine, formaq; lacerto ſimilis eſt; uerùm capitis, ac uentris craſſitudine excellit, breuiore tamen conſtat cauda. Illa & ſi altioribus nitatur cruribus, ad greſſum tamen ignauior eſt, hic uerò contrà agilis, celerq; conſpicitur. Color illi niger, luteis non minimis infectus maculis, quadam læuitate pellucidus. Viſu Salamandræ horribiles, atque abominandæ ſunt, ita ut facile eorum aſpectus hominibus nauſeam pariat. De hac differens Plinius lib. x. cap. LXVII. ſic inquit. Salamandra animal lacerti figura ſtellatum, nunquam niſi magnis imbribus prouenit, & ſerenitate deficit. Huic tantus rigor, ut ignem tactu extinguat, non alio modo, quàm glacies. Quod quidem facit prunis ſuperpoſita, non ſecus atque cætera animalium carnes, quæ prunis aſſandæ traduntur. Veruntamen in medium magni ignis, ubi flamma ualentius agit, uel in fornacem proieccta, ſtatim comburitur. Vanum eſt ergo credere (ut etiam Dioſcorides inquit) igne eam minimè abſumi poſſe, eoq; uictitare, ut chamæleon aere: quandoquidem factò periculo, igne exuſtam breui ſalamandram uidimus. Quo fit, ut ſcripſerit Galenus lib. I II. de temperamentis, Salamandram ad certum uſque temporis ſpatium ab igne nihil pati: uiri tamen, ſi eà longius igni ſit admotæ. Quod poſtea effecit, ut explicare neſciam quo argumento, quæue ratione prodiderit Ariſtoteles lib. V. cap. XIX. de hiſtoria animalium, Salamandram igne minimè comburi, ſed per eum inambulanti flamas, & prunas extingueret: cùm cōtrarium experiētia facile probari poſſit. Illud præterea mihi dubium eſt, an idem eodem capite uera retulerit, cùm aſſerit in Cypro inſula ærarijs fornacibus ubi chalcites lapis ingeſtus compluribus diebus crematur, in medio igne exoriri pennatas beſtiolas, paulò muſcis grandibus maiores, quæ per ignem ſaliant, atque ambulent, amotoq; igne ſtatim emoriantur. Quippe quòd maximè id naturæ operibus repugnet. Adde etiam quòd ſi hæc uera eſſent, ea nunquam reticuſſet Galenus, qui diligentiffimè omnia Cypri metalla inueſtigauit, ac nouit, pariterq; metallorum fornaces, cùm fuerit ipſe harum memorabilium rerum accuratiſſimus indagator. Vidi ego in Germania ærarias complures fornaces, à quibus utranque cadmiam, pompholygem, ſpodium, æris florem, & alia mecum retuliſſet muſcas per ignem obambulantes mihi nunquam uidere licuit. Qua in re neſciuerim, quonam pacto Ariſtoteles ſeruari poſſit. Niſi dixerimus, ipſum hoc in loco non ſuam, ſed aliorum hiſtoriam recensere. Sed de his hætenus. Cæterum Salamandræ nihil gignunt (ut Plinius tradit) neque eſt in eis genus maſculinum, ſcæmineumue. Nascuntur enim ex putri quodam humore terræ. Morſu uenenum inferunt, ſerpentium modo. Quinetiam fructus, & herbas quadam oris ſalina ueneno inſciunt, maxima deguſtantium iactura. quandoquidem non pauci reperti ſunt, qui hoc ueneno interiire. Eſt & Salamandra aquaticum genus Vtinenſibus frequentiffimum, capite terreſtribus breuiore rotundioreq; cauda anguilla-

Ariſtot. uana  
opinionēs.

Salamandra  
aquatica.

## SALAMANDRA AQUATICA.



Nomina.

rum modo, nigro undique dorſo, uentre autem ruſcente, luteis maculis reſperſo, horrendo aſpectu, æquè atq; terreſtre. Animal, quod Græcis σαλαμάνδρα Latinis ſimiliter Salamandra nuncupatur: Arabibus, Adhaya: Italis, Salamandra: Germanis, Olm ſiue Molch: Hiſpanis, Salamantegua: Gallis, Salamandre.

Αράχνη.

ARANEVS.

CAP. LVII.

**A**Raneus, quem holcum, alij lycon, id eſt lupum uocant, ſubactus cum ſplenio, & linteo illitus, pro latusq; utriſq; temporibus, aut fronti, tertianos circuitus perſanat. Tela eius impoſita ſanguinem liſſit, uulnera, quæ ſummam cutem occuparunt, ab inflammationis iniuria uindicat. Eſt & alterum aranei genus, qui candidam, tenuem, denſamque telam orditur, quem in aluta ligatum, & lacerto appenſum, quartanis circuitibus mederi narrant. Decoctus ex roſaceo, & infuſus, aurium doloribus auxiliatur.

Araneorum,



## ARANEVS.



**A**raneorum, & phalangiorum (ut lib. IX. cap. XXXIX. de historia animalium scribit Aristoteles) plura sunt genera. Mordax, quod in duo distinguitur, alterum simile ijs, quæ lupos appellant, est paruum, uarium, procax, salax, pulex nuncupatum. Alterum maius, coloris nigri, cruribus prioribus nigris, tardum, & lente ambulans, nec uiribus ualens, neque saliens. Cetera, quæ medicamentarij proponunt, aut nullum, aut certè exilem inferunt morsum. Genus secundum, quod lupi nomen accepit, partim exiguum est, quod non textit: partim maius, quod asperam, paruumque telam apud terram, aut sepes orditur, bucculis intexere solitum primordijs intus positus obseruatur, dum aliquid in tela offendens commouerit, mox accurret, ut capiat: partim uarium est, quod paucam uilemque telam sub arboribus facit. Tertium genus, quod sapientissimum, lautissimumque omnium est, nostris ædificijs latissimas contextit telas. Huius, ut equidem arbitror, hîc meminit Dioscorides.

Araneorū, & phalangiorum genera.

- 10 **P**linius araneos, qui icthū, uel morſu uenenum inferunt, phalangia nominat, quorum hiftoriam libro XXIX. cap. IIII. diffufius enarrat his uerbis. Phalangium eſt Italiæ ignotum, & plurimum generum. Vnum ſimile formicæ, ſed multò maius, rufo capite, reliqua parte corporis nigra, albis intercuſantibus reſperſum guttis. Acerbior huius, quàm ueſpæ icthū. Viuit maxime circa furnos, & molas. Aequè phalangion Græci uocant inter genera araneorum, ſed diſtinguunt lupi nomine. Tertium genus eſt eodem phalangij nomine araneus, lanuginofus, grandiffimo capite. Quo diſſectō inueniri dicuntur intus uermiculi duo, qui ceruina pelle concluſi, & mulieribus adalligati ante ſolis ortum, præſtant, ne concipiant. Vocatur & rhagio, acino nigro ſimilis, ore minimo ſub aluo, pedibus breuiſſimis, tanquam imperfèctis. Dolor à morſu eius, qualis à ſcorpione. Urina ſimilis araneis textis. Idem erat aſtention, niſi diſtingueretur uirgulis albis. Huius morſu genua labefactantur. Peior utroque eſt cæruleus, lanugine nigra, caliginem concitans, & uomitus araneofos: etiānum deterior, à crabrone penna tantum differens, hic & ad maciem perducit. Myrmecion capite formicæ ſimilis, aluo nigra, guttis albis diſtinguentibus. ueſparum dolore torquet. Tetraganthij duo genera habent, peior medium caput diſtinguente linea
- 20 alba, & tranſuerſum altera. hic oris tumorem facit. At cinereus poſteriori parte candicans, lentior. Minimè autem noxius eodem colore, qui telas muſcis in parietibus latiffimè pandit. Haftenus de araneis, & phalangijs Plinius. Cui ſubſcribens Aetius lib. XIII. cap. XLIII. Phalangiorum genera, inquit, plura ſunt. Quæ uerò apud eos, qui de noxijs beſtijs ſcripſerunt, referuntur, ut plurimum ſex numero exiſtunt. Vnum quidem ex eis rhagium, alterum lupum, tertium formicarium, quartum cranocolaptes, quintum ſclerocephalon, ſextum ſcolecion appellatum. Ac primum quidem rhagium, id eſt acinum, figura rotundum eſt, colore uerò nigrum, acini uuæ nigræ ſimilitudine, unde etiam appellationem accepit: & os quidem iuxta medium uentrem habet, pedes uerò ex utraque parte quàm breuiſſimos. Alterum uero lupus appellatum, muſcas perdit, eiſque paſcitur: ac corpus quidē habet latum, ac uolubile, partes uerò circa eius ceruicem incifæ ſunt: amplius autem, & os eius eminentias tres habet. Tertium autem myrmecium, hoc eſt, formicarium dictum, quod formicis maxime aſſimiletur, colore eſt fuliginofum: corpus uerò eius uelut aſtris quibusdam inſignitum, præſertim circa dorſum. Quartum
- 30 deinde cranocolaptes, oblongum eſt, & uiride, ſtimulumque iuxta collum habet, atq; ſi in aliquem irruat, locos circa caput petit. Quintum ſclerocephalum dictum, caput habet ſaxeum, & obduratum: lineamenta uerò per omne corpus ſimilia animalibus illis, quæ lucernas noctu circumuolitant. Sextum poſtremo ſcolecium, ſiue uermicarium appellatum, ſublongum eſt,

Phalangiorum genera ex Pli.

Phalangiorum genera ex Aetio.

H b & sub-



Tarantulae consideratio.

Tarantulae remedium.

Nomina.

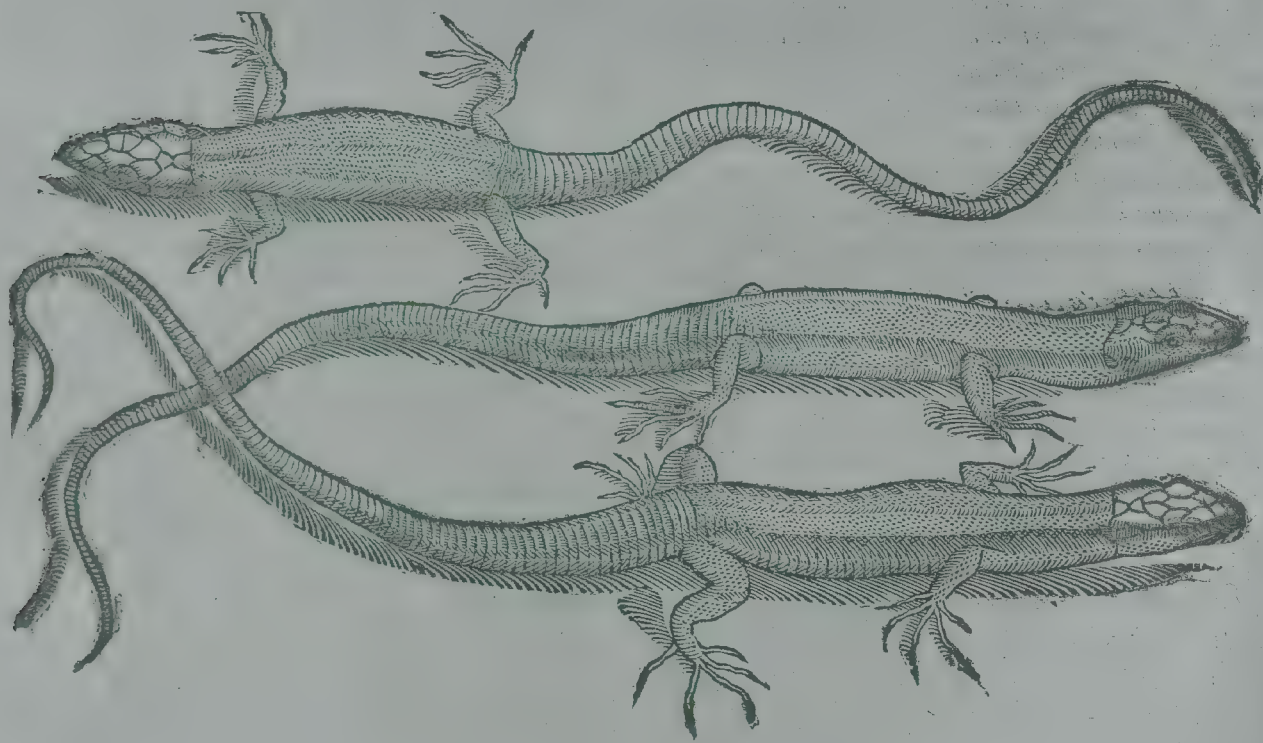
& submaculosum, maxime circa caput. Atque haec quidem species phalangiorum enumerantur. Haec de phalangijs Aetius. Ego autem asserere non dubitauerim, omnia haec phalangiorum genera haberi in Italia: quippe quae a me saepius sint uisa. quanquam scribat Plinius, phalangia in Italia non oriri. Quin potius praeter praedicta genera, inibi & alterum reperitur omnium perniciosissimum, quod a Taranto Apuliae ciuitate, ubi innumera aestate tota uagantur in campis, Tarantulam appellant. Icti uero ab his uarie, ac diuersè torquentur: siquidem alij perpetuò canunt, alij rident, alij plorant, alij clamitāt, alij dormiunt, alij uigilijs afficiuntur, plerique uomitionibus laborant, nonnulli saltant, sunt qui sudant, alij tremebundi fiunt, quidam pauoribus infestantur, & alij alia patiuntur incommoda, fiuntque phreniticis, lymphaticis, ac maniacis similes. Quae quidem symptomata tam uaria, ac diuersa non aliunde prouenire dicendum est, quam aut ex uario horum animalium ueneno, aut ex demorforum hominum temperamentis. Nam atra bile tentatis, pro eorum temperaturis omnia haec accidisse conspeximus: tametsi non desint, qui putent Tarantulae uenenum dietim, uel horatim immutari, fierique ob hoc, ut tam uarijs symptomatibus uexentur, qui ab ea ciuntur. Habentur Tarantulae etiamnum in maritimis nostris Senensibus Tyrrheni litori adiacentibus, & Romano agro frequentes: ueruntamen non perinde ac in Apulia numerosae. Degunt haec inter segetes in quibusdam terrae cauernulis, e quibus interdum exeuntes, saepe eos messorum iciunt, qui huius insidiae ignari, crura ocreis non munierunt. Ictos uidi ego nonnunquam in plateis iacentes, & in xenodochijs, qui praedictis affectibus torquebantur. Sed, mirum certe, quam facile huiusce ueneni uis musica mulceatur. Quandoquidem (ut equidem attestari possum) auditis lyricis instrumentis, uel tiliarum sono, primo statim occursum icti a Tarantula a languoribus cessant, & in medium tripudiare, & saltare incipiunt, tamque diu rem prosequuntur, ac si sani essent, & nullo unquam tenerentur dolore. Quod si eueniat, ut tibicines tantillum conquiescant, ac interponant, non multo post tempore in terram concidunt, & ad pristinos redeunt languores: nisi tandiu indeficiente sonitu saliant, atque tripudiant, donec ueneni uirus, partim insensibiliter per cutis meatus, partim per sudorem exeat, & discutiatur. Ob id igitur tibicines stipendio conducuntur, alternatimque mutantur, ut absque ulla sonitus intermissione, tandiu tripudiant demorsi, quousque penitus curati quiescant: cum tamen, dum haec aguntur, sint, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mithridatico, ac alijs, quae uenenosorum morsibus aduersantur. Nomen ἀράχνη Graecum est, ut Latinum Araneus: Arabicum, Hamdebut, seu Hanchebut: Italicum, Ragno: Germanicum, Spinn: Hispanicum, Arana: Gallicum, Areine.

Σαῦρα.

LACERTA.

CAP. LVIII.

**L**acertae caput intritum, & appositum, aculeos, & omnia corpori infixia extrahit: uaros, formicantes uerrucas, & pensiles, quas acrochordonas uocant, tollit. Iecur exefis dentibus coniectum dolores finit. Si diuulsa admoueatur, ictis a scorpione leuamentum praestat.



Σηψ.

SEPS.

CAP. LIX.

Seps, quam aliqui lacertam chalcidicam uocarunt, in uino pota, morsus suos sanat.

Lacerta





- 10 **L**acerta, quæ ubique vulgares oberrant, oua quemadmodum serpentes pariunt, & cochleis maximè insidiantur. In Arabia (ut Plinius est auctor) cubitalem æquant mensuram: & in Mauritania, auctore Strabone, bicubitales reperiuntur: in India uerò Nisa monte, si Plinio credimus, ad XXIIII. pedum longitudinem lacerti reperiuntur, colore fului, aut punicei, aut cærulei. Est & Insula Capraria lacertis maximis referta, ut referunt, qui ad fortunatas nauigarunt insulas. Ceterum, quæ Chalcidica uocantur, in Libya, & Cypro copiosè prouenientes, non habentur in Italia. Morantur hæc plerunque in locis aridis, & inter saxa. Varia est harum historia apud auctores: nam quidam nostratibus lacertis similes ipsas fecere, quidam uerò inter serpentium genera recensent. Nicander Dioscoridi subscribit: quippe qui in theriacis suis dicat. Vitabis & Sepem corpore humilibus lacertis similem. Veruntamen Aetius lib. XIII. Sepem inter mortiferos recolat angues, sic inquit. Serpens, qui Seps appellatur, longitudine quidem duorum cubitorum reperitur, ex crasso autem in tenuem abit: recta uerò, ac tardè proserpit. Caput habet latum, os acutum, uniuersum autem corpus multis albis notis respersum. Ceterum ij, qui ab eo percussi sunt, intra tres, aut quatuor dies pereunt. hæc Aetius. Pau-
- 20 sanias porro aliter sentire uidetur: inquit enim. Aegyptium Arcadia quondam regem in uenatione occupatum, & imprudentem Seps oppressit. Vipera similis est minimæ, cineris colore, maculis ex intervallo uariis, lato capite, angusta ceruice, aluo maiori, cauda breui, obliquo incessu, quasi cancer, quod & cerasia serpenti proprium est. Quamobrem credendum putauerim, aut fabulosam esse lacertæ Chalcidicæ historiam, aut pluribus hoc nomen conuenire serpentibus. Verum minimè reticendum duximus, reperiri in Hetruria, in Romano agro, ac etiam in Apulia quoddam lacertarum genus Terrantola uulgò dictum, quoniam sub terra delitescat. Quæ cum homines morsu perimat, fecit, ut mecum quandoque cogitauerim, an ea fortassis Nicandro, ac Dioscoridi Chalcidica esset lacerta: aut Stellio, quod stellis maculata, insignitaque cernatur. Sed hæc libro sexto, duce Deo, latius explicabimus, ubi de his, quæ morsu, uel ictu uenenum emittunt, sermonem faciemus. Quæ Græcis σαῦρα, Latinis Lacerta nominatur: Italis, Lucertola: Germanis, Heidex: Hispanis, Gartixa. Quæ uerò σαῦρα Græcè, Latine Seps, & Lacerta Chalcidica uocatur: Italicè, Sepa.

Chalcidicarum  
consideratio.Lacertarum  
consideratio.

Terrantola.

Nomina.

30

Σκῖνος.

S C I N C V S.

CAP. LX.

**S**cincus aut Aegypti, aut Indiæ, aut rubri maris alumnus, quanuis inueniatur in Lydia Mauritan-  
 iæ. Est autem terrestris crocodilus, sui generis, sale inueteratus cum nasturtio. Ajunt car-  
 nes, quæ renes amplectantur, id sibi uirium uendicasse, ut si drachmæ pondere bibantur, uenerem ac-  
 cendant. Verum docto lentis cum melle, aut semine lactucæ cum aqua potio, ueneris cupiditates  
 inhibentur. additur in antidota.

Orib. legit.  
ἀπολλωνία  
Apollonia.

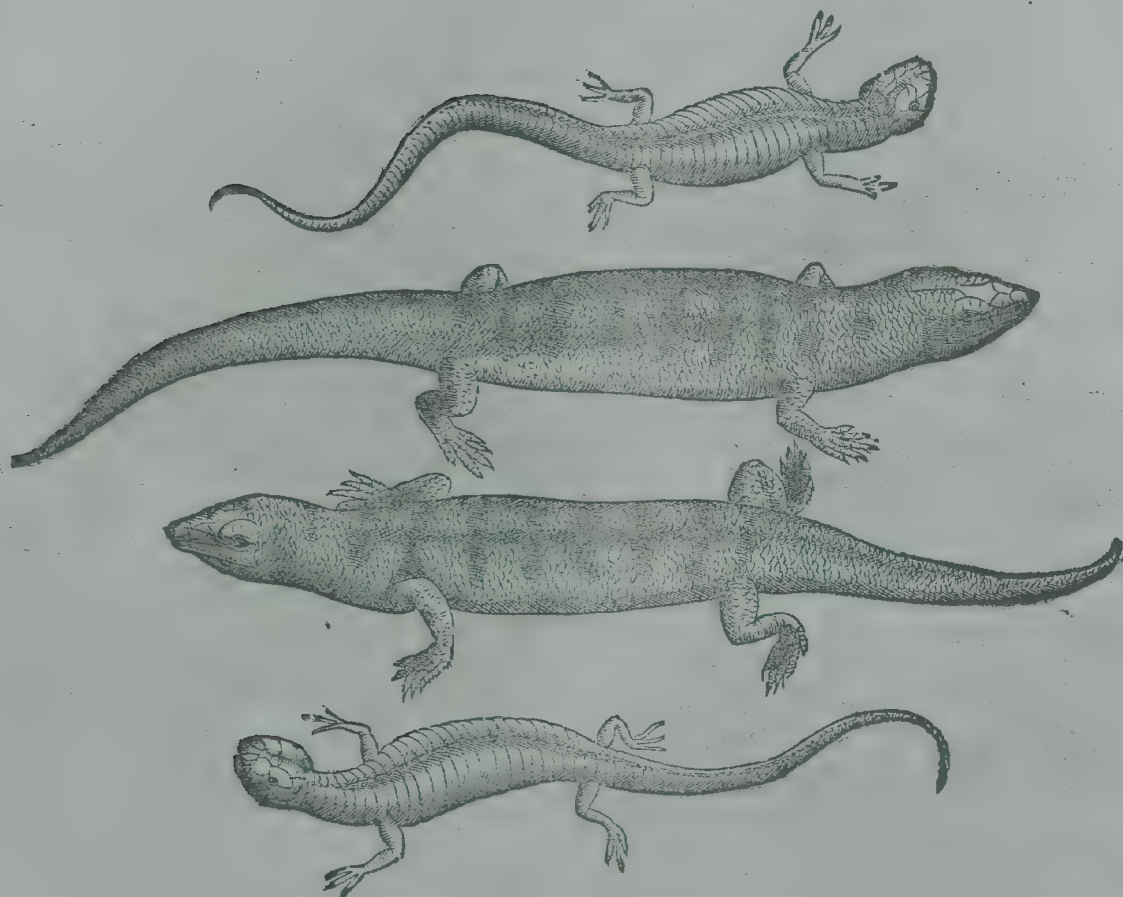
40 **T**amet si scribat Dioscorides, Scincum esse terrestrem crocodilum, sui generis: aquatile tamen animal est. Quan-  
 doquidem qui Venetias importantur, in mari rubro, & in Aegypto Nilo flumine capiuntur. Hi quanuis  
 forma crocodilos referant; magnitudinem tamen longè minorem habent: nanque qui ad summum adoleuerunt, nostra-

Scinci confid.

Hb 2 tes



## SCINCUS.



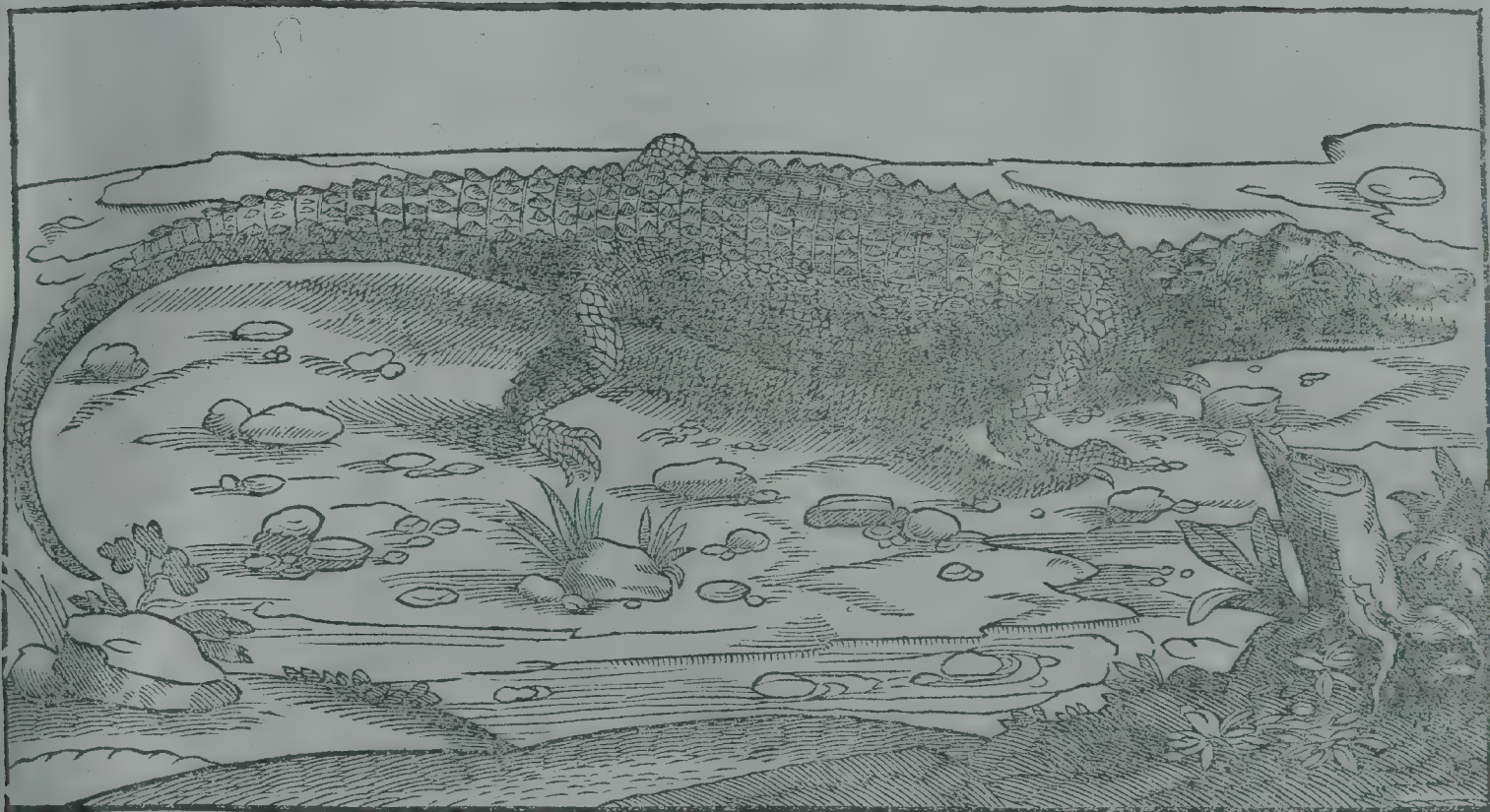
tes lacertas magnitudine non excedunt. Squamis uestiuntur subluteis, casia à capite ad caudam discurrente linea.

At non eadem crocodilis tunica: quippe qui nigro natura sunt dorso. Pausanias in Libya bicubitales reperiri Scin- 10  
 Scinci Vicensini. cos tradidit: ueruntamen ij ad nos non deferuntur. Sunt in agro Vicentino lacus quidam, qui Scincos etiam gignunt, sed minutulos, ac nigricantes, quibus sepius utuntur seplasiarii deficientibus marinis, non sine magno fortasse hominum discrimine. Reprobant hos Fuchsius quoque libro primo de compositione medicamentorum, sic inquit. Scincus animal est in aquis degens, lacerta magna simile, sed uentricosius: cauda lata, ut anguilla, ad natandum apta. Quapropter quos officinae subiiciunt, cum duabus caudis, ueri non sunt, sed ex Vicentino agro allati. hæc ille. Qui tamen dum aliorum errorem merito damnat, ipse (pace uiri alioquin clarissimi dixerim) in alterum non minorem mihi quidem incidisse uidetur, quod existimauerit, legitimum Scincum, cuius effigiem damus, regi lata cauda ad natandum, anguilla modo. Quandoquidem 20  
 Fuchsij Scincus, quo Foroiuliensis ager, & quæ circum Vinum ciuitatem stagnantes sunt aquæ, maxime scatent: & cui lacerta magna corpus, tumidus uenter, ac maculis uariis, rotundum quadantenus caput, anguilla cauda, nigrumque dorsum est, Scincus uerus non est: sed potius animal salamandræ generi adscribendum, quod terrestrem salamandram non paucioribus referat notis, quem aquatiles testudines terrestres representant. ob id itaque recte Vtineses hoc animal Salamandram aquaticam uocant, abhorrentque; maxime, quod inter uenenata omnino reputent. Huic sanè cum Aegyptio scinco nulla est cognatio: quippe Aegyptius capite constat longo, dorso quadantenus elato: uentre lacerta non maiore: corio squamis subluteis, numerosis, minimisque; in uniuersum referto: cauda lacerta modo tereti, breuiore tamè: cesiaque; à capite ad caudam discurrente linea. Talis nimirum Scincus est, qui quot annis ab Alexandria Aegypti Venetias numerosus conuehitur. Scincorum meminit Plinius libro XXV III. cap. VII I. ubi ita scribit. Ex chameleontis similitudine est Scincus, quem quidam terrestrè crocodilum esse dixerunt: candidiore autem, & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoscitur à crocodilo aquatili- 30  
 co squamarum seta à cauda ad caput uersa. Maximus Indicus, deinde arabicus. Afferuntur falsi. Rostrum eius, & pedes in uino albo poti, cupiditates ueneris accendunt. Vtique cum satyrio, & eruce semine singulis drachmis omnium, ac piperris duabus admistis, ita ut pastilli singularum drachmarum bibantur. Per se laterum carnes obolis binis cum myrrha, & pipere pari modo potæ efficaciores ad idem creduntur. Prodest & contra sagittarum uenena, antè posteaque sumptus. In antidota quoque nobilia additur. hæc Plinius. Porro CROCODYLVS (ut refert Aristoteles in libris de historia, & partibus animalium) animal est magnum, ad quindecim usque cubita crescens: quanuis ad duodeuiginti scripserit Plinius. Hic animal non parit, sed ouum anserini magnitudinem non excedens: idque in terra, non autem in aquis. Parit cum plurimum sexaginta, niuitque; diu, maximumque; animal minima hac origine euadit: namque fœtus ex ouo exclusus proportionem respondet, quod idem & terrestris, & aquatilis quodammodo est. Ergo ut terrestris, locum obtinet lingue, ut uerò aquaticus elinguis. Pisces enim aut nullam habere linguam uidentur, nisi ualde resupinentur, aut inexplanatam habent. Solus inter cætera

Crocodili historia.



## C R O C O D I L V S.



cætera superiorem mouet mandibulam, minimeque inferiorem. causa est, quod pedes ad capiendum, retinendumque inu-  
tiles habet. Oculi crocodilo suilli, dentes exerti, & ungues in pedibus acutissimi, coriumque durissimum, telis, ac sagittis  
minime cedens. Inter diu plerunque terram incolit, noctu uero aquis se mergit, innatatque flumine. Duo eius esse genera  
Plinius est auctor loco citato. Vnum maius, de quo diximus: alterum minus illi simile, multum infra magnitudinem, in ter-  
ra tantum, odoratissimisque floribus uiuit. Ob id intestina eius diligenter exquiruntur, incundo nidore farcta. Crocodi-

Crocodili ge-  
nera, & uires.

## C H A M A E L E O N.





leam uocant, oculorum uitij utilissimam, cum porri succo inunctam, & contra suffusiones, uel caligines. Illita quoque ex oleo cyprino molestias in facie enascentes tollit. Ex aqua uero morbos omnes, quorum natura serpit in facie, nitoremq; reddit. Lentigines tollit, ac uaros, omnesque maculas. Et contra comitiales morbos bibitur ex aceto mulso binis obolis. Felle inunctis oculis contra suffusiones nihil utilius prædicant. Maioris dentes è dextra maxilla adalligati dextro lacerato (si credimus) coitus stimulant. Corij utriusque cinis, ex aceto illitus his partibus, quas secari opus sit, aut nidor cremati, sensum omnem scalpelli aufert. Sanguis utriusque claritatem uisus inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat. Cor annexum in lana ouis nigra, cui nullus alius color incurauerit, & primo partu genita, quartanas abigere dicitur. Corpus ipsum, excepto capite pedibusque, elixum manditur ischiadicis. hæc Plinius. Veruntamen quæ is alterius intestinis assignauit, ea Dioscoridem fimo tribuisse constat. Caterum cum Scincus Chamaleontem, cuius formam refert, mihi in mentem renouerit, ueniatque & ipse in medicum usum, non ab refore duxi, eius tum historiam, tum etiam facultates enarrare. 10

Chamæleontis  
historia.

CHAMAELEON igitur (ut Aristoteles memoria prodidit lib. I I. cap. XI. de historia animalium) figura totius corporis lacertam planè representat. Latera deorsum ducta uentri unguntur, ut piscibus: & spina modo piscium eminet. Rostrum simie porcarie simillimum: cauda prælonga in tenue desinens, & longis implicata in se orbibus. Elatior à terra est, quam lacerta. Pedes singuli bipartiti secantur, partesque talem inter se habent situm, qualem pollex ad manus, reliquam partem obiectam. Sed ipsæ etiam reliquæ partes paulotenus in digitos quosdam finduntur, ad uncis unguiculis. Corpus asperum totum, ut crocodilo. Mutat suum colorem inflatus. Omnium ouiperorum tenuissimus est: quippe qui omnium maxime inopia sanguinis rigeat. Causa ad mores animæ eius referenda est: præ nimio nanque metu multiformis efficitur. Motus ei piger admodum, ut testudinis, pallefcit cum moritur, defunctusque colorem eundem seruat. Subit cauernas, & latitat more lacertarum. Caput eius, & guttur si quernis accendatur lignis, imbrimum, & tonitruum concursus facere Democritus narrat. Item iecur in tegulis ustum. Dextro oculo: si uiuenti eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli. 20  
Lingua adalligata, pericula puerperij adimi. Linguam, si uiuenti exempta sit, ad iudiciorum euentus pollere dicunt. Item dextram maxillam ad formidines, pauoresque: corpore uero illito detrabi pilos: & felle glaucomata, & suffusiones corrigi. Χαίλος ut Græcis, ita etiam Latinus Scincus appellatur: Arabibus, Aschancur, siue Scanchur: Italis, Stinco, & Scinco: Hispanis, Stinco.

Chamæleontis  
uires.

Nomina.

Γῆ, ἔντερος.

## TERRENI VERMES.

## CAP. LXI.

**T**erreni uermes impositi, præcisos neruos glutinant: tertianas discutunt. Decocti cum anserino adipe, infusi, affectis auribus medentur: cum oleo autem decocti, si in contrariam aurem instillentur, dentium doloribus præstant auxilium. Triti in potu ex passu urinam ciunt. 30

Terrenorum  
uermium, & eo  
rû olei uires.

**T**erreni uermes etiam in medicum usum ueniunt. quandoquidem oleo incoquantur ad articulorum, neruorumque cruciatus. Veruntamen aberrant pierunque myropole in olei conficiendi ratione. Imponunt enim uermiculos in æneum cacabum, & affuso inde oleo igni feruefaciunt: quo fit, ut paruo momento ij non modo inassentur, sed penitus comburantur, nullo in oleo humore relicto. Fit autem rectius, cum uase uitreo excipiuntur, & diutius calore balnei macerantur, oleo innatantes: namq; hoc modo eorum succus elicitur, comburiq; nequeunt. Præstat hoc oleum ita paratum, præsertim si uermes rosaceo macerentur, ad podagricorum dolores, à calidis defluxionibus prouenientes, inunctis prius locis dolentibus oleo, ac mox superpositis uermibus in eo elixis, tuis, admistisq; cum aequali cerati pondere, quod triapharmacum uocant ex argenti spuma, oleo, & aceto conflatum. Quibus etiam commendauit Plinius lib. XXX. cap. III. ipsorum uermium cinerem cum melle triduo emplastri more impositum. Quin & ipsos uermes in oleo ueteri elixos, & superpositos. Ad hæc terrestres uermes prius uino albo eloti, ac per se absq; oleo uase uitreo excepti, operculato uasis ore, ne quid expirare possit, in balnem calentis aque immerguntur, tandiuq; efferuescere permittuntur, donec in liquorem oleo similem uertantur. Præferunt quidam hoc, quod maxime præstet neruorum, & intestinorum uulneribus glutinandis. Quod longè efficacius efficit, si factitio balsamo, de quo libro primo diximus, fuerit admistum: aut oleo, quod uitreis organis è larigna, siue abiegna lacryma elicitur. Namq; his additis uniuersa corporis recentia uulnera breui tempore glutinat, ijs exceptis, quæ capiti inferuntur. Dantur utiliter terreni uermiculi igne cremati, & in puluerem contriti felle suffusis, ex marrubij, uel absinthij decocto: addunturq; in electuarijs ad idè paratis, ut Galenus docuit libro de theriaca ad Pisonem. Triti, ac rosaceo subacti (ut idem author est) podagricorum inflammationes extinguunt. Γῆ, ἔντερος Græcis dicuntur: Latinis, uermes terreni: Arabibus, Charatin: Italis, uermi terrestri, & Lombrichi: Germanis, Regen uurm: Hispanis, Lumbrizes de tierra: Gallis, Vers de terre. 40

Nomina.

Μυροϋλιν.

## MVS ARANEVS.

## CAP. LXII.

Mvs araneus dissectus, & impositus, sui morsus ueneficia luit.

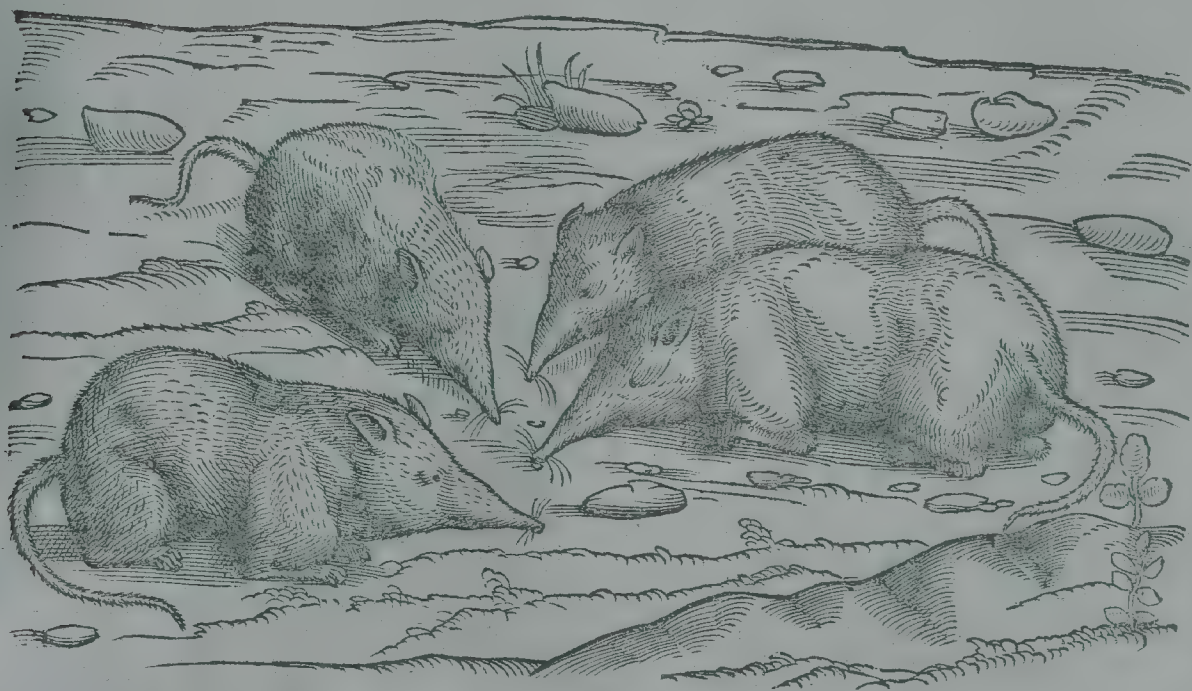
Aranei muris  
confid.

**A**raneus mus (ut Aetius inquit) colore quidem mustela similis est, magnitudine autem muri. Os uerò sublongum habet, & exiguum caudam. Dentes ei tenues, duplici ordine nati, in utraque maxilla: quo fit, ut quatuor dentium ordines habeat. Quibus utique notis abunde respondent ij, à quibus picturam, quam hîc damus, mutuati sumus. Meminit muris aranei Nicander in suis theriacis, dixitque perire in rotarum orbita, si progrediens in eam inciderit. Quod tamen fabulosum, poeticumque censemus: tamen si non desint, qui terra è plaustrorum rotis excussa, huiusce succurrant moribus. Scribit Plinius lib. VIII. cap. LVIII. mures araneos ultra Appenninum non haberi, cum tamen hoc æno in uniuersa 60

uersa



## M V S A R A N E V S.



uersa reperiantur Italia. In Ananiensibus montibus, Tridentino agro frequentes uisuntur. Nihilominus incolæ inter uenata non habent: id quod fortassis & calis, & solis temperamento euenit. Siquidem nec scorpiones ibidem exortu uenenum relinquunt, ut in eorum mentione superius diximus. Μουσάλη Græcè, Mus aranens Latine appellatur: Italicè, Topo ragno: Germanicè, Ziß mauß: Hispanicè, Murganbo.

Nomina.

Mes.

M V R E S.

C A P. LXIII.

10 **M**Vres, qui in domibus oberrant, concisos scorpionum plagis utilissimè imponi, in confesso est. Si inassatos infantes ederint, oris saliuam exiccare promittunt.



**M**Vres diuersorum sunt generum, siquidem domestici, syluestres, ac montani reperiuntur: sunt etiânum aquatiles marini. Verum primum de ijs differentes, qui nostris in domibus oberrant, quiq; etiam in agris in magnam segetum perniciem morantur, Aristotelis uerba referam, qui lib. v I. de historia animalium, cap. ultimo sic habet. Murium generatio mirabilis præter cetera animalia, maiorem in modum est, tum numero, tum celeritate. Iam enim femina prægnante in uase miliario aliquando occupata, paulò post reurato uase, musculi numero uiginti & centum reperi sunt. Mirum etiam percipi mus ortum redundantis agrestis murium generis. Locis enim compluribus agri, tam inaudito modo oriri solent, ut parum ex uniuerso frumenti relinquatur: tam cito absimitur, ut nonnulli mediocres agricola, cùm pridie metendum statuerint, po-

Mures confide ratio.

H b 4 stridie



Glirium confi-  
deratio.

Agricolæ er-  
ror.  
Murium mon-  
tanorum confi-  
deratio.

stridie mane cum messoribus accedentes ad segetem, absumptam inueniant totam. Interitus autem minimè euenit ratione: paucis enim diebus omnino abolentur: quanquam superiore tempore homines uincere, uel suffiendo, uel sues, ut latibula effoderent, admittendo, non possent. Quinetiam uulpes eos uenantur, & cati syluestres in primis: sed tamen superare copiam, & celeritatem prouentus nequeunt. Nec aliud quicquam omnium uincit, nisi imbres: ijs enim quàm primum intereunt. Terra Persicæ parte quadam mure sœmina rescissa, fœtus sœminini prœgnantes comperiuntur. Sunt qui uehementer confirment, Mures, si salem lambant, impleri sine coitu. Aegyptijs muribus prædurus, ferè ut erinaceis, pilus est. Habentur in murium genere & GLIRES. Idcirco (ut Plinius auctor est lib. XXXVI. cap. primo) apud Romanos censorie extabant leges, Glires in cœnis apponi uetantes. Verùm hoc æuo ganeonibus maximè expetuntur in cibis, non modicam palato iniuriam fieri putantes, si tam pingui priuetur alimento. Sed ij minimè perpendunt, uel potius negligunt, quòd glires pinguedinis exuberantia uentriculi appetentiam destruant, lentum ac frigidum gignant succum, concoctuque contumaces exi-  
sunt. Notatum non congregari glires, nisi populares eiusdem syluæ, & si misceantur alienigenæ, amne, uel monte discre-  
ti, interire dimicando. Genitores suos fessos senectæ alunt insigni pietate. Senium finitur hyberna quiete. Conditi enim  
& hi cubant, rursus æstate iuuenescunt. Montibus Goritiensi agro conterminis, & in Carniolæ, Carinthiæ, ac Stiriæ alpinis  
syluis maxima est horum quandoque satura. Quo fit, ut numerosi à uenatoribus capiantur, præsertim cùm fagina glan-  
de abundant syluæ. Exeunt uenatum nocte, & arbores suffientes, in quibus stabulantur, sic eos stupefactos innumeros  
capiunt, adeò ut ijs repletis saccis domum plerunque redeant, quos postea excoriant, & impositos præ nimia copia cadis  
sale, & muria asseruant, quemadmodum pisces. Horum caro ijs utiliter estur, qui canina laborant fame: nanque exuberan-  
te pinguedine obtunditur appetentia, & tollitur morbus. Discoquitur Gliris caro detracta pelle, & intestinis exemptis  
melle in fictili nouo, addito nardo ad tertias, atque ita asseruatur, quòd constet deplorata aurium uiria eo remedio sana-  
ri. Georgius Agricola, uir alioqui doctissimus, & acerrimus rei metallicæ indagator, quòd fortasse ueros glires non uide-  
rit neque cognouerit, non sine magno errore putat in libello, quem subterraneis animalibus dicauit, Sciuros à uillosa canda-  
qua se operiunt & inumbrant, ita uocatos, Glires esse. Sed quòd hæc duo animalia inter se maximè differant, omnibus no-  
tius esse arbitror, quàm ut pluribus exponi debeat. Porro MONTANI mures cuniculos magnitudine æquant, ac

### MVS MONTANVS.



etiam nonnunquam superant, cruribus non usque adeò longis. Capite leporem referunt: uerùm tam breuib. auribus sunt, ut nix supra pilos appareant. Pilo uestiuntur uario tassi modo, oblongo. Breuem habent caudam, & pedes acutis unguibus armatos. Hyeme admodum pinguescunt, & obesi fiunt, ita ut aliquando monstrosè intumescant. Hi Ananien-  
sibus, Phæbeisque montibus, in Tridentino agro frequentes habentur, uocanturque uulgo corrupto uocabulo Marmon-  
tane, quasi Mures montanos dixerint. Eriguntur sapius urfi modo, anterioribus pedibus ueluti manibus, cibum ori mini-  
strantes. Dentes anteriores quatuor habent leporis instar, sed longiores, atque acutiores, quibus senissimè mordent. Sed  
mirum est (ego enim qui periculum feci, id certò testari possum) quòd si acutis forcipibus secantur, una tantùm nocte rena-  
suntur. Domi retenti si iuuenes sint, exuta quadantenus feritate mitescunt, sed nensilibus damnum inferunt: quippe qui  
omnia, quibus obuiant, erodant, & destruant. Hyeme delitescunt, fœno ac paleis, in acerrum congestis plerunq; se condentes.  
Dormiunt integris mensibus, quemadmodum & glires. In montibus uiuunt. Stramenta in cauernas comportant, quibus  
à frigore se tueantur. Exterrefacti acutissimè uociferantur, ac sibilant, & ad tumulos confugiunt. Horum carnes sylue-  
stri, & graui quodam odore adeò spirant, ut quibusdam nauseam moueant. Quo fit, ut sale, & muria asseruati tum odo-  
ris grauitatem, tum etiam exuperantem humiditatem ob pinguedinis copiam exuant: cùm tamen tam recentes, quàm sa-  
le conditi



10 *le conditi concoctu admodum contumaces existant, uentriculo laborem inferant, corpusque uniuersum excalfaciant. Horum pinguedo medicis expetitur, quod contractos molliat & restituat nervos. Sunt uero & alia quoque murium genera, nempe Ponticum, Lassicum, Noricum, Pannonicum, Indicum, a regionibus prouincijsque cognominata. Ponticus pilo est niuei candoris, sed superiore cauda parte saturate nigricat: ea enim digiti longitudinem non excedit. corporis magnitudo illi ut sciuro. insectatur aues & mures. Hunc sane id esse censemus, quod Armellinum uocamus. Lasicus pilis uestitur in cinereo candidis, uentre tamen albicante: est Pontico paulo maior. hunc Varium appellamus. Noricus corporis mole domestica mustelam aequat, pilis leporinis fere similibus. breui constat cauda. caret auribus, non tamen foraminibus, quae habet aurium instar. Pannonicus, cui color subuiridis, mustela speciem refert, uerum magnitudine domesticos mures non superat. Postremo Indicus colorem habet fere murium montanorum, albis tamen compluribus intercurrentibus pilis. caute est & ore in longum porrectis, quin & auriculis breuissimis: cauda ab ipsis clunibus crassiore in exilitatem ad imum prolixè defluente: cruribus dodrantalibus. Corpore felem aequat, pedibus aliquantò breuioribus, ac pilo hispidiore, praesertim si aduerso tractu mulceas. Atque haftenus de murium generibus. Ceterum posset & SCIVRVS in murium*

Murium alia genera.

## SCIVRVS.



20 genere recenseri, nam praeter candam, quae illi adeo uillosa, amplaque est, ut ea se totum inumbret & contegat, cetera Pontico muri fere similia sunt. Animal uulgo notum. Meminit sciuri Plinius libro octauo cap. trigesimo octauo, his uerbis: Praevident tempestatem & Sciuri, obturatisque quae spiraturus est uentus, caernis, ex alia parte aperiunt fores. De cetero ipsis uillosior cauda pro tegumento est. Ergo in hyemes alijs prouisum pabulum, alijs pro cibo somnus. Hac ille. Non desunt, qui Sciuri carnes in cibum paratas commendent, & quod utile corpori praebant alimentum, quodque cum palato non uulgarem ineant gratiam. Habet etiam eius pinguedo suum in medicamentis usum ubi emollire, ac discutere opus sit. Ceterum murium stercus (ut in libro de theriaca ad Pisonem legitur) aceto subactum, capillis defluentibus utiliter illinitur. Quinetiam per se potum, uescia lapidem comminuit. Mures ita Graecis, Latinis uero Mures appellantur: Italis, Topi: Germanis, Maus: Hispanis, Rationes: Gallis, Sorizes.

Nomina.

30

Γάλα.

L A C.

C A P. LXIII.

40

**L**Ac generatim omne boni succi est, corpus alit, aluum emollit: stomachum, & intestina inflatatione uexat. Vernum tamen dilutius aestiuo habetur, & è uiridi pabulo aluum magis emollit. Probatur autem candidum, aequali crassitudine, quod ungui instillatum cogitur. Aluum minus tentat caprinum: quoniam pecus hoc adstringentibus pabulis, robore, lentisco; & oleaginis frondibus, & terebintho magna ex parte uescitur: inde stomacho accommodatissimum reddi solet. Ouillum autem dulce, crassum, & praepingue: non autem usqueadeo utile stomacho. Bubulum tamen, asininum, & equinum, uentri magis idonea: sed ipsum turbant. Quibus in locis pecora, scammoniam, ueratrum, clematidem, aut mercurialem pascuntur, lac omne uentrem, & stomachum subuertit: a quale in Iustinis montibus esse, à nobis proditum est. Siquidem caprae, quibus candidum ueratrum pabulo fuerit, primo foliorum partu euomunt: & eorum lac haustum nauseam creat, & stomachum in uomitiones effundit. Ventrem adstringit lac omne decoctum, praecipueque candentibus calculis

a Meum. δε και εν τοις Ιεσιν ορεσιν υφ' ημων ησθηται. i. sicut in Iustinis montibus à nobis uisum est.



calculis marinis exustum. Et in summa, omnibus auxiliatur internis exulcerationibus; præsertim faucium, pulmonis, interaneorum, uesicæ, & renum: foris uerò contra pruritus cutis, eruptiones papularum, & uitiatos corporis succos, recens cum melle crudo, addito sale, datur exigua aqua dilutum. Minus inflat quodcunque semel feruefactum. Decoctum cum calculis marinis ad dimidias, ulcerosas uentris fluxiones adiuuat. Lac quodcunque serum continet implicitum, quod ubi discessit à lacte, multò potentius ad purgationes redditur. Datur quibus sine acrimonia uolumus deiectionem moli-  
 ri, ut melancholicis, comitialibus, lepris, elephantijs, & erumpentibus toto corpore papulis. Ex omni lacte fit, quod schiston, id est scissile, appellant. Lac autem fictili nouo feruet, ramoque ficulneo recenti mouetur, insparis, postquam bis, aut ter efferbuerit, totidem aceri mulsi cyathis, quot sunt heminae lactis: ita enim ferescens liquidum ab eo diuiditur, quod in caseum concreuit. Sed cum feruet, ne superfundatur, conueniet spongia ex frigida continuo fictilis labrum detergere, sextarium-  
 que argenteum frigida aquæ plenum demittere. Bibitur heminis per interualla singulis, usque ad quin-  
 nas, ita ut intercedentibus spatijs, potantes ambulent. Lac autem recens efficax est contra rosiones, uisionesque, ab exitiis medicamentis factas: uti à cantharidibus, aut salamandra, bupreste, aut pi-  
 norum eruca, hyoscyamo, dorycnio, aconito, aut ephemero: præsertim bubulum ad id eximie con-  
 fert. gargarizatur autem exulceratis faucibus, tonsillisque. Asininum peculiariter collutos dentes, gingiuasque stabilis. Fluxiones alui, si ulcera sentiantur, tenesmosque, ouillum, bubulum, aut capri-  
 num, cum marinis lapillis decoctum, sistit. per se autem, & cum hordeacea ptisana, aut halicaceo cre-  
 more infusum magnopere intestinorum rosiones mitigat: exulceratae uulua immittitur. Humanum  
 lac dulcissimū est, & maximè alit: mammis autem exuctum, prodest tabi, & stomachi rosionibus: con-  
 tra haustum leporem marinum præsidio est: oculis cruore ex ictu suffusis, cum thuris polline instillatur:  
 podagricis utile est, cum meconio, & cerato illitum. Lac omne respuendum splenicis, hepaticis, co-  
 mitialibus, vertiginosis, & neruorum uitio laborantibus, febriculosis, & capite dolentibus: nisi si quis  
 interdum purgationis gratia, ut ostendimus, schiston præbeat. Primiparae canis lacte perunctos nar-  
 rant glabrescere: potum contra uenena antidoti uicem obtinet: abortus mortuos expellit.

Tυρὸς.

C A S E V S.

C A P. LXV.

**C**aseus recens sine sale sumptus alit, stomacho utilis est, & facillè in membra delegatur: carnem fa-  
 cit, aluum modicè emollit: alius tamen alio præstantior, pro natura lactis, a quo conficitur. De-  
 coctus autem, & expressus, deinde inassatus, aluum sistit. illitus, oculorum inflammationibus, & su-  
 gillatis prodest. Qui uerò recens salitus est, minus alimenti præbet. carnem aptè minuit, stomacho  
 aduersatur, negotium uentri, interaneisque exhibet. Vetusiore sistitur aluus. Sero, quod a caseo  
 manauit, quàm optimè canes aluntur. Quod hippacen uocant, caseus est equinus: ea uirus redo-  
 let, magnopere alit, bubuloque proportionem respondet. Nec desunt, qui hippacen, equinum coa-  
 gulum appellarint.

Βούτυρον, καὶ αὐτὸ λιγνός.

C A P.

BUTYRVM, ET EIVS FVLIGO.  
L X V I.

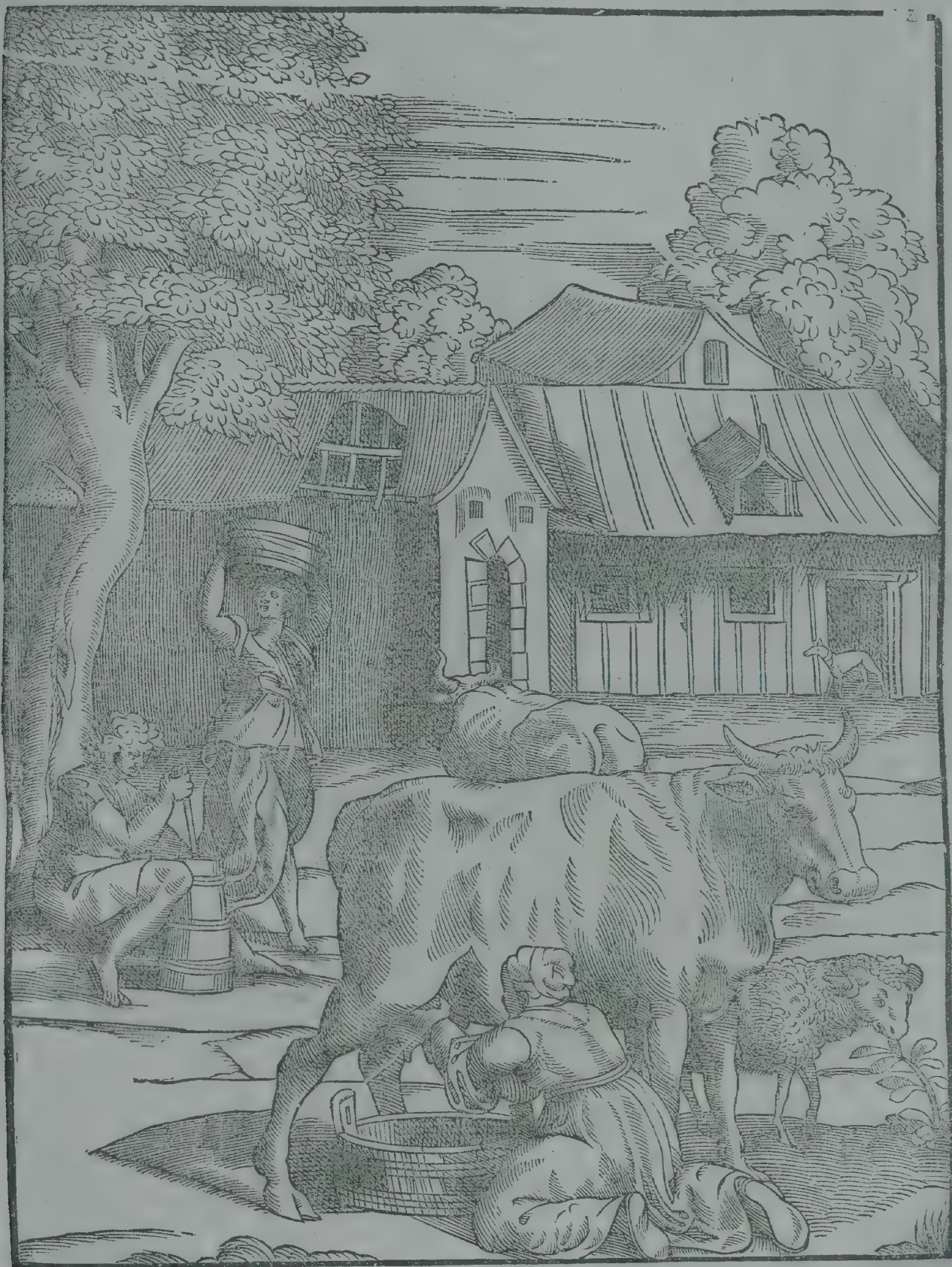
**E** lacte pinguißimo probatum fit butyrum, quale ouillum est. Fit & ex caprino, agitato in ua-  
 sis lacte donec pingue separetur. Butyrum natura oleosum est, & emolliens: unde largius epo-  
 tum, uentrem resoluit: prodest, ubi oleum non adfuerit, contra uenena. Cum melle si infricetur,  
 dentitiones adiuuat: gingiuarum pruritus, & oris ulcera infantibus emendat. Illitum foris capa-  
 ciora alimentorum facit corpora, & ab albidis pustulis per summa scatentibus asserit. Contra in-  
 flammationes, & duritias uulua, quod nec uirus respit, nec uetustatem sentit butyrum efficax est:  
 dysentericis, & coli exulcerationibus infunditur. In medicamenta addi solet, quæ pus mouent: u-  
 tile præsertim cum nerui, aut cerebri membranæ, uesicæ ceruix, uulnera acceperit. Id autem purgat,  
 replet, carnem creat: ab aspidè percussis utilissimè imponitur. Recens obsonijs additum olei uicem  
 pensat, & adipis uice fungitur in bellarijs. Colligendæ ex eo fuliginis ratio hæc est. Butyrum in lu-  
 cernam nouam ingestum accenditur, fictilique operculato, quod supernè in siphunculi speciem desi-  
 nat, & infima parte cuniculos clibani modo habeat, crematur, & subinde aliud in absumpti locum  
 sufficitur, dum coaceruetur fuliginis modus, quem facere institueris: penna post deraditur ad usus.  
 Eius effectus est in medicamentis oculorum, exiccare, & adstringere: fluxiones cohibet, & ulcera cele-  
 riter ad cicatricem perducit.

Lactis confid.

**L**ac est benigni alimenti superfluum in fæminarum mamillis ex bina sanguinis coctione progenitum. Constat autem  
 id tribus diuersis essentijs: nimirum caseosa, butyrosa, ac serosa, quæ abinuicem separatæ, uariam consequuntur tem-  
 periem. Sed à lacte primùm rem exorsus, de eo tantum facultates disseram, cuius hac tempestate tam in cibis, quàm in  
 medicamentis est usus. Tale autem est humanum, caprinum, ouillum, bubulum, bubalinum, & asininum. Et quauis  
 ueteres usi fuerint tum camelino, tum etiam equino; cum tamen in Italia, ac in alijs conterminis regionibus, quod sciam,  
 eorum



## LAC, CASEVS, BVTYRVM.



IO eorum nullus sit usus, hæc tanquam superuacanea omnino reticenda censemus. Præcellit igitur humanum, quod temperatum sit in omnibus suis partibus. Hoc sequitur caprinum, etsi aliquantò siccus sit. His crassus est ouillum; minusque ferosum. Bubulum deinde, ac bubalinum, præter id quod admodum sit crassum cæteris longè pinguius habetur. Quamobrem lib. x. simplicium medicamentorum dicebat Galenus. Miror autem quo pacto Dioscorides ex ouillo, & caprino butyrum confici referat. Ego nanque ex bubulo fieri noui, ac proinde nuncupatum esse butyrum existimo. hæc Galenus. Porro asininum sicut lac omne feri exuberantia superat, sic cæteris pinguedine cedit. Probatur in uniuersum lac colore, odore, sapore, ac substantia. Ob id igitur præfertur quod colore perquam albo uisitur, pellucidum, ac clarum, non uiride, non luteum, non nigrum, nec aliquo liore suffusum: odore suauis, sincero, minime graui, aut uiroso: sapore quidem dulci, non amaro, acri, acido, aut salso: substantia media inter crassum, & tenue, ita ut eius gutta ungui instillata non defluat, sed in sua sphaerula permaneat. Quod autem tale fuerit, omnium sanè præstantissimum erit, & in cibis optimum. Contrà pessimum

Lactis probatio.



Lactis facultates.

Lactis bibendi ratio.

Lactis coagulationis vires.

Butyri vires ex Gal.

Caput lactis.

Casei confectio, &amp; facultates.

Casei bubuli antiqui vires ex Gal.

num præbet alimentum, uentriculum, ac totum corpus subuertit, quod contrarias notas habuerit, quodque ex morboſis animalibus emulſum fuerit, uel etiãnum ab ijs, quæ reprobataſ, uenenofasque plantas depaſcuntur. Quocirca memoria prodidit Galenus lib. I I I. de facultatibus alimentorum, quod ſi capræ, aut alterius cuiuſpiam animalis ſcammoniam, aut tithymalum depaſti, lac cibi loco quis ſumpſerit, omninò aliud illi fluat. Optimum datur utiliter ætate conſiſtentibus, ſenilibus non naturaliter frigidis, bilioſis, & maraſmo affectis, & denique ubi uentriculus excrementis uacet. Nocet lac potum contra febricitantibus, capitis dolore affectis, ophthalmicis, reſolutis, conuulſis, fluxione tentatis, calculo oppreſſis, pituitiſis, adoleſcentibus, obſtructis, & ijs præſertim, qui lacte, & edulijs lacte paratis, cœnas & prandia claudunt: tantoque maior inde ſequitur noxa, quãtò craſſius lac aſſumptum extiterit. Eaque propter citato loco inquit Galenus. Lac, quod ſeri plurimum habet, etiã ſi ſemper eo utare, nullum prorsus periculum adfert. Quod uerò huiuſcemodi humiditatis exiguum habet, caſeoſa autem craſſitudinis multum, omnibus qui ipſo frequentius utuntur, eſt periculoſum. Ceterum ut lac, quod bibendum eſt, proſit, hæc præterea adſint oportet. lac nimirum recenter ſit muſum: aliquid mellis, ſacchari, aut ſalis admiſtum ſit, ne in uentriculo concreſcat: tantumque ex eo ſumatur, quantum concoquere ualeat uentriculus, a cibis etiã omnibus, & uino, poſtquã aſſumptum fuerit, abſtinendum eſt, quouſque à uentriculo ſeceſſerit, minimeque exercitio utendum eſt. At quoniam lac dentes inſcit (etſi Dioſcorides contrarium de aſinino ſcripſerit) eo ſtatim ebibito, uino, aut hydromelite os abluere oportet. Quod autem immiſto coagulo concreuit, quanquam uerno, ac æſtuo tempore, menſis frequentiffimè expetatur; tamen anguſtiam parit, uentriculum opprimit, caput uaporibus replet, ægrè concoquitur & craſſum gignit ſuccũ. Quamobrem ſi quandoque in cibum ueniat, primum omnium ingeratur: ſiquidem ultimo loco ſumptum (ut fieri adſolet) aut ſtatim putreſcit, aut ſubſidentem cibum ſecum ad ima incoctum trahit. Lac omne, humanum præſertim, cerebrum auget, corpus impinguat, ſiccã & aſperam tuſſim lenit, uenerem roborat, urinæ ardoribus ſubuenit, diſſoluta corpora reficit, probi multique eſt alimenti, bonam facit aluum, facile in ſanguinem uertitur, carnem auget, pectus dilatât, & cæteris alimentis maius adfert nutrimentum. Quod autem lac primiparæ canis perunctos glabreſcere faciat, potum uerò emortuos educat fœtus, ut nonnullis proditum eſſe ſcribit Dioſcorides, reprobât Galenus lib. x. ſimp. med. Butyrum præterea (ut loco citato ſcribit Galenus) facultatis eſt concoquentis, paulum habens etiã digerendi potentia, in medijs nimirum corporibus ſecundum duritiem, ac mollitiem. Corporum etenim planè durorum tumores præter naturam hoc nequit medicamen digerere: at quæ in mollibus ſunt phlegmonæ, eas & concoquit, & digerit perfacile. Nam parotides, & bubones, & oris phlegmonæ, aliæque partes complures illo prorsus ſolo curantur, nimirum in pueris, ac mulieribus. Sed & dentientium puerorum gingiuis illitum, nihilo imbecillius melle gingiuas extenuat, per quas exitus eſt dentibus: & alios omnes in ore affectus phlegmonoſos, poſteaquam fluxio reſtiterit, digerit pariter & concoquit. Proinde cataplaſmatis inditur, quæ extrinſecus imponuntur parotidibus, hypochondrijs, & bubonibus. Sed & in uentrem deuoratum, & ex eo diſtributum, magnificè confert expuitionibus ex pulmone, idque in pleuriticis, & peripneumoniacis affectibus, cum hoc, quod eos etiã concoquat. Atque ſi ſolum lingatur, magis quidem concoquit, uerum minus educit: plus uerò ſi cum melle, & amariſ amygdaliſ, ſed minus concoquit. Fit ex bubuli præſertim lactis pinguedine id, quod uulgò Romæ, ac in uniuerſa ſerè Italia Capo di latte appellant, menſis plurimum expetitum, quod guſtui, ac palato maximè arrideat. Verum enim uerò ob pinguedinis copiam, præterquã quod uentriculum relaxat, & cuncto ſupernatat cibo; nutrimentum eiſcit, anteaquã concoquatur, uapores in caput mittit, & craſſum generat ſuccum. Caſeus autem ſit ex craſſiore cuiuſlibet lactis ſubſtantia, admiſto coagulo, & expreſſo inde ſero. Præſertur in cibis recens, quod noxam uentriculo non inferat, concoquaturque facilius, quã qui diutius aſſernatur. Nanque uetus, qui quod linguam parumper uellicet, quã plurimis gratior redditur, omnium peſſimus eſt: quippe qui cæteris magis adurat, ſitim excitet, & difficilius concoquatur. Quin & calculos in renibus gignit, iecur obſtruit, aluum cohibet, & in caſeatis corporibus atram bilem gignit. Quo ſit, ut plus damni ex eiſ ſucci prauitate, & feruenti qualitate inferat, quã quod humores craſſos attenuando compenſare poſſit. Fugiendus igitur iſtiuſmodi caſeus eſt, cum neque ad concoctionem, neque ad mouendam urinam, neque ad ciendam denique aluum, quicquam boni conſerat, quemadmodum neque ad ſucci probitatem. De hoc autem ediſſerens Galenus libro x. ſimplicium medicamentorum, ſic inquit. Itaque cum mihi olim caſeus allatus eſſet bubulus, quem ex odore acrem eſſe conſciebam, abiici, & iam à famulis aſſumptum putabam: uerum illi talia ſeruare ſoliti, longo poſt tempore ex promptuario proferentes, quidnam de illo fieri iuberem, rogant. Cum igitur edendo non eſſet propter acrimoniam, ludicrum nobis problema extitit, proponentibus, cui rei quis illum utiliter poſſet accommodare. Interea cum ad me arthriticus quiſpiam in curru conuectus eſſet, tophos, quos Græci ὄσποις nuncupant, in articulis habens, ſubiit mihi crure ſuillo ſalſo decocto caſeum eo decocto macerare, ac probe in mortario ſubigendo unitum, tophis imponere. Et ſanè arthriticus ab hoc medicamine magnificè adiutus eſt. nam rupta ſponte ſua cute, abſque incifione uidelicet, emergebant quotidie citra dolorem tophorum particula. Vbi autem totus, qui apud me erat caſeus, fuiſſet aſſumptus, talem ſibi alium comparans arthriticus in poſterum ſeruauit, & poſtea rurſum uſus eſt inueterato: atque ubi tunc quoque idem percepit commodum, ſæpius deinceps uti perſeuerabat, & quosdam amicos ſimiliter affectos docuit. Atque id quidem nos excogitauimus: ceterum comprobauit, ac conſirmauit experientia. hætenus Galenus. Ex quo palam ſit, eiſmodi caſeum eſſe omnino in cibis reprobandum. Qui uerò nec recens, nec uetulus fuerit, cum & ipſe non ſit expertus leſionis; minore tamen conſtat noxa. Præſtat cæteris ouillus. Verum ſicuti Pergamenum caſeum Galenus in laudem ſuæ patriæ præ cæteris commendauit libro I I I. de alimentorum facultatibus; ita nec mihi ſanè uitio uertendum exiſtimauerim, ſi Hetruſcum cæteris Italicis præferam, eum præſertim, qui in noſtro Senenſi agro, ac etiãnum Florentino ex ouillo lacte conſcitur, qui uulgò appellatur Caſcio marzolino, guſtu dulcis atque ſuauiſ, quod lac, ex quo paratur, coagulo non ſit concretum, ſed cinææ floribus, qui paſſim uniuerſæ ſerè Hetruriæ coaguli uicem præſtant: quo ſit, ut ſeneſcens nunquam acris euadat. Cui nec alter cedit, qui in noſtro agro præſantiſſimus ſit ex caprarum lacte, menſe Septembri, recensque eſtur. Hunc uulgò Ranaggiuolo appellamus. Deſertur iſ Romam, quod à Præſulibus,



bus, alijsque primatibus summopere expetatur. Quippe qui odoratas redoleat herbas, quibus ubique nostrates referti sunt colles, ijque præsertim, qui non longè distant ab urbe nostra. Bubulus præterea caseus, etsi plus cæteris nutriat, pinguiorque existat; est tamen reliquis concoctu difficilior. Caprinus uerò quanquam ex temperatiori lacte sit confectus; inueteratus tamen reliquis caseis est deterior, cum statim exiccetur, & friabilis fiat. Bubalinus denique in globos illos iunctis uinculis constrictus conformatur, qui nostris Mozze, Romanis autem Priuature uulgari sermone dicuntur. Is caseus, quo passim Hetrusci uescuntur, ori quidem gratissimus est, & dulcis, sed ægrè concoquitur, quòd substantiam habeat admodum pinguem ac lentam. His accedit, quæ uulgò nobis Recotta dicitur. Fit hæc ex serosa lactis parte ad ignem decocta. Recens (si Auicennæ, Rasi, & Isach credimus) minus uentericulum uexat, quàm caseus omnis recenter pressus. Confert calidis defluxionibus obnoxys, sitim sedat, somnum conciliat: ueruntamen obest uentericulum frigidum habentibus, & neruorum morbis. Inueterata autem ægrè concoquitur, sitim excitat, parum nutrit, aluum cohibet, & flatus procreat. Reliquum est Serum, quod lactis aquosa est substantia. Hoc (ut Galenus inquit lib. x. simplicium medicamentorum) extergendi potentiam possidet, sumiturque subducendi uentris gratia, ac per clysteres inijcitur, extergens, & abluens sine mordacitate intestinorum acrimoniam. Præterea si quis ulcera, quæ sanie infestantur acri, uice aquæ sero colluat, optimè sanè fecerit. Præterea quæcunque medicamenta digerere solent ecchymomata, & atra, ea præstat sero, quàm aqua diluere. Sic etiam eo utimur ad sugillata, & hypophagmata, peculiaribus ad hæc medicamentis commiscentes. Prætulit Mesues serum, quod ex nigrarum caprarum lacte elicitur, deinde quod ex ouillo, sic inueniens. Aqua lactis macerationis materia est, & per se quidem innocuum medicamentum. Præfertur, quæ fit ex lacte nigrarum caprarum, in laudatis pascuis uiscitantium, recenterque fetarum. Excalfacit hæc, atque siccatur ordine primo completo, & usque ad secundum. Quinetiam attenuat, abluat, abstergit, & nitrosa, qua referta est facultate, aluum absque aliqua mordacitate leniter subducit. Bilem tum flauam, tum atram ab exustis humoribus genitam deijcit: quo fit, ut mirificè conferat maniacis, & melancholicis. Præstat item ad uiscerum infarctus, & morbis inde prouenientibus opitulatur: nimirum aqua inter cute laborantibus, selle suffusis, & lienosis. Datur utiliter febrientibus ex bile, & uiscerum, ac uasorum obstructionibus. Competit etiãnum uitis in cute à bile, & perustis humoribus emergentibus. Quare lichenibus, uiriliginibus, alphis, psoris, leprisque admodum conuenit. hæc Mesues. Optimi seri parandi rationem docuimus fufius nos, quodque magis in medicina præstet, in nostro Epistolarum medicinalium uolumine. Lactis autem facultates memoriæ prodidit Galenus loco nuper citato, ubi ita scribit. Lac ubi aliam quampiam exiccantem facultatem habuerit adiunctam, optimum est remedium dysenteria, & omnium uentris acrium fluxionum. Eam accipit à lapidibus, qui prædecocto ipsi inijciuntur igniti. Porro eos esse oportet, quos uocant χαλκῆρας. Et lac eousque decoqui debet, dum pleraque serosi in eo humoris absumpta pars fuerit. At nos iniectionis ferreis in ipsum cylindris candentibus eandem, aut etiam meliorem facultatem effecimus. Porro lac totum ad acres oculorum fluxiones tum per se, tum cum mollium collyriorum quopiam est utile: præterea ad hypopia, & hypophagmata. Quinetiam palpebris extrinsecus, ubi qui ophthalmia laborant, somno sese dabunt, impositum simul cum rosaceo, & ouo, phlegmonas eorum concoquet. Sed hoc esto lac mulieris recens ex mamillis expressum. Infundimus ipsum & utero ulcerato tum per sese, tum ijs medicamentis commiscentes, quibus misceri potest, utique circa morsum curantibus, & ubi in sede ulcera mitigamus præ saniei acrimonia dolentia, aut phlegmonas, aut rugas perpetiendæ. Sic & ad ulcera pudendorum utimur, & omnia quæ leniri postulant, siue ob inflammationem, siue morsum, siue ob malignitatem. Eaque propter & cancris applicatur ulceribus, medicamentis anodynis commistum, qualia sunt, quæ ex pompholyge constat. Et quid attinet commemorare, quod ore contentum, collutum, gargarizatumque uel maxime phlegmonas eius mitigat? Sed & tonsillas, & columellam, & antiadas phlegmone affectas admodum mitigat, & proinde anginam. Atque ut semel dicam, medicamentum est leniens, totam quidem substantiam habens mordacitatis expertem: sed multò magis, ubi concoctione moderata potissima pars serosi humoris absumpta est. Sic mihi uidentur etiam medici ad uenena, quæ erosionem interimunt, lac dari suadere, uelut & lepus marinus interficit, & cantharis. Sed & sunt, qui exhibent ijs, qui aconitum, & thapsiam sumpserint. Sed hæc ex ratione fecerunt. Quod Græci γάλα, Latini Lac dicunt: Arabes, Leben: Itali, Latte: Germani, Milch: Hispani, Leche: Galli, Lait. Caseus uerò ita Latinis, τυρός, Græcis uocatur: Arabibus, Lubon, seu Gieben: Italis, Cascio: Germanis, Kesen: Hispanis, Queso: Gallis, Fourmage. At Serum Latine dictum, Græcè ὁ ἰσχυρὸς γάλακτος appellatur: Italicè, Siero: Germanicè, Molken: Hispanicè, Suero de leche: Gallicè, Ser dulaît. Quod denique Græci βούτυρον, Latini similiter Butyrum nominant: Arabes, Zebd: Itali, Burro: Germani, Butter, & Anchen: Hispani, Mauteca: Galli, Beurre, & Buyre.

† Illud hoc loco non prætereundum duxi, quòd in Græco codice manu scripto non φουάντιον, hoc est inflationem pariens, sed φουόν, id est, naturale legatur. quòd lac potius stomachum iuuat, quàm inflatione uexet: id enim innuit uerbum naturale. Hanc lectionem secutus fuisse uidetur Serapio: quippe qui ex Dioscoride ita transcribat. Et lac confert stomacho.

Quin & facilis potuit esse librorum lapsus ob uocum similitudinem.

Recocta uires.

Seri uires ex Galeno.

Ex Mesue.

Lactis facultates ex Gal.

Nominat.

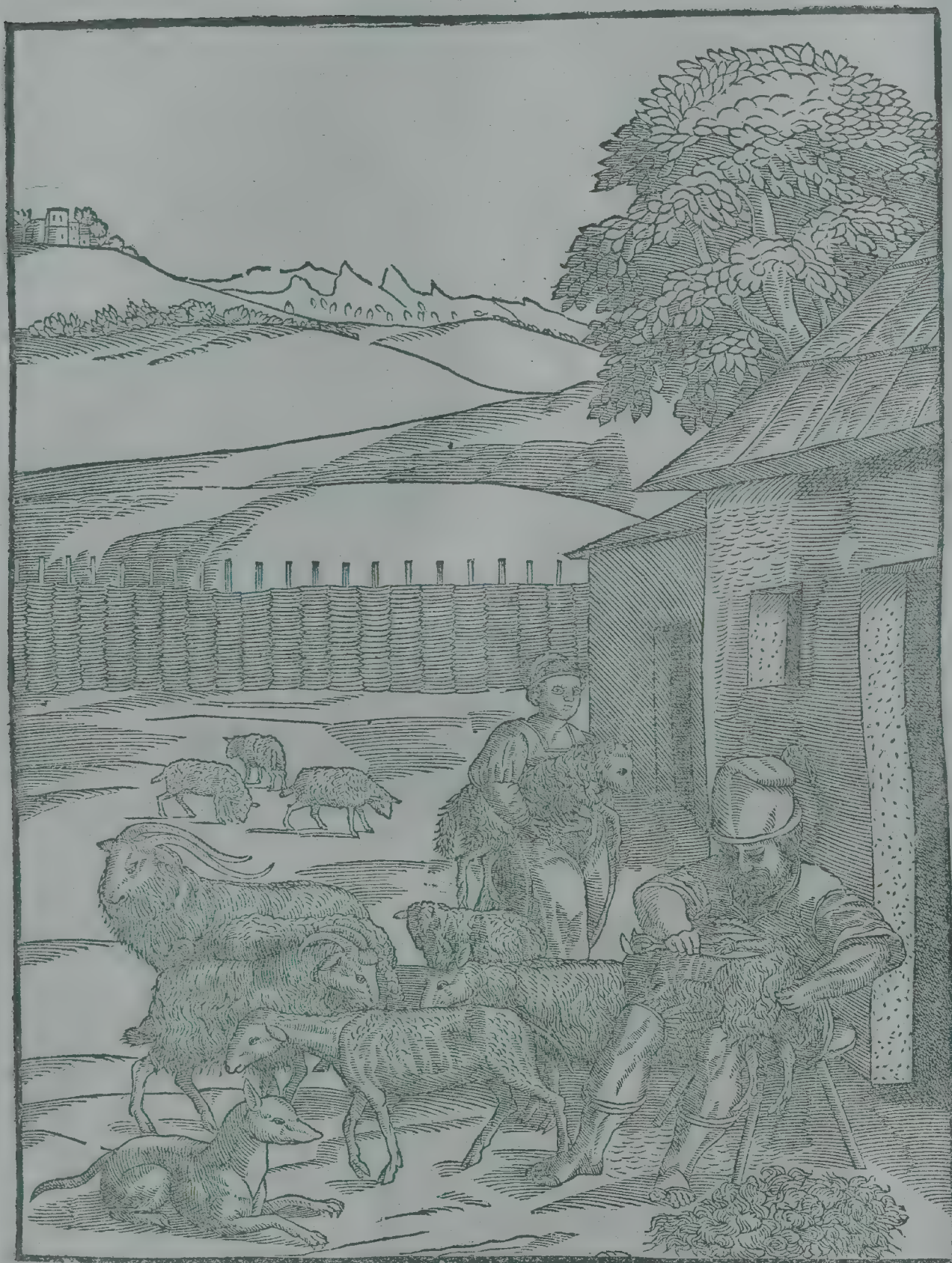
Εἰς τὴν ὁμοιοτητα.

LANAE, ET OESYPVS.

CAP. LXVII.

Secundæ lanæ molles à collo, feminibusque laudatissimæ habentur. Subueniunt inter initia uulneribus, percussis, desquamatis, liuidis, ossibus fractis, aceto, oleo, aut uino imbutæ: siquidem facile succos combibunt, quibus immerguntur, & ob pecudum sordem (sic enim oesypum uocant) emolliunt. capitis, stomachi, aliarumque partium doloribus, cum aceto, & rosaceo efficaciter imponuntur. Crematarum lanarum cinis crustas obducit, excrescentias in carne cohibet, & ulcera ad cicatricem perducit. Mundæ autem, & carptæ, in fictili crudo, cæterorum more uruntur. Nec secus fimbriati marinarum purpurarum flocculi cremari solent. Aliqui cum sordibus lanas carpunt, & melle irrigant, eodemque modo urunt. Alij in fictili oris patuli, uerucula





cula inter se distantia componunt, & concerptas carminatasque lanas, oleo ita suffusas, ut ne stil- 10  
lare quidem possint, assulis tedæ subiectis, & eisdem, lanisque permutatim interstratis, leuiter suc-  
cendunt, & uistas tollunt. Quòd si è tēdā pix, pinguitudine uulla profuit, collecta reconditur. La-  
uatur ad oculorum medicamenta. cinerem in labellis, aqua addita, manibus confricant, & confi-  
dere patiuntur: idque sæpius, mutantes aquam, donec linguam adstringat, nec mordeat. Oesy-  
pum uocant Græci, succidarum lanarum pinguitudinem: cuius parandi ratio hæc est. Succidæ mol-  
les, radícula non curatæ, calida aqua lauantur, & quibuscunque sordibus expressis, & in labellum  
oris ampli coniectis, aqua infunditur, magnoque impetu ligula, uti respumer, agitur, aut lignea ru-  
de ualidiusculè conturbatur, quo largius sordida spuma colligi possit, deinde marina respergitur: &  
confidente pingui, quod supernatabat, collectoque in altero fictili uase, denuo aqua in labellum fu-  
sa agitur:



sa agitur: spuma iterum mari perfunditur, & demum eximitur. hoc tantisper fieri solet, dum consumpta pinguitudine, nihil prorsus spumæ extet. Collectum oesypum manibus emollitur, & si qua infedit spurcitia, confestim demitur: exclusaque sensim omni aqua, recentique affusa, manibus misceatur, donec admotum linguæ oesypum adstringat leuiter, nec mordeat, atque pingue, candidumque spectetur: tum in fictili uase conditur. uerum omnia feruido sole fiant. Nonnulli excolatum pingue frigida aqua eluunt, & manibus, non secus atque ceratum mulieres, confricant: ita enim candidius redditur. Alij elotis lanis, & sordibus quibuscunque exemptis, ac lento igni in æneo uase ex aqua decoctis, pingue, quod supernatat, collectum aqua, ut diximus, lauant: colatumque in fictilem patellam, quæ calidam aquam contineat, linteo operiunt, atque soli mandant, donec candidum fiat, & satis crassum. Alij bidui spatio aquam effundunt, nouamque adijciunt. Melius est læue, radícula non curatum, quod succidarum uirus oleat, & si manu in concha fricetur cum aqua frigida, albescat, nihil in se duri, aut concreti habens: ueluti quod cerato, aut adipe adulteratur. Oesypum excalfacit, explet ulcera, & emollit: præsertim sedis, ac uulvæ, cum meliloto & butyro. In uellere appositum menses, & partus euocat: ulcera non aurium modò sanat, sed & genitalium cum anserino adipe: contra erosos angulos oculorum, scabiososque, genas quæ occalluerunt, & ciliorum defluuia, efficax est. In testa noua torretur, donec redactum in cinerem pinguitudinem amittat. Ex eo etiam fuligo colligitur: uti demonstrauius: quæ in oculorum medicamenta commodè addi solet.

20 **C**um Lana succida, & earum sordida pinguitudo, quam Græci Oesypum appellant, & officinarum uulgus Isopum humidam uocat, plenissimè à Dioscoride descripta sint, nihil nobis hic relictum est, quod declarandum, uel adijciendum esse putemus. Ceterum ἐπίον quod Grecis, Lana Latinis dicitur, pariter & Italis: Arabibus, Sauf, aut Suf: Germanis, Nomina. Schmutzignuolen: Hispanis, Lana: Gallis, Laine. Quod uerò Græcè οἶστρος, Latini item Oesypus nominatur: Arabicè, Senferatab: Italicè, Esipo: Hispanicè, Isopilho humido; Gallicè, Gresse de la laine forge.

Πιτὺα.

C O A G V L V M.

C A P. LXVIII.

30 **L**eporis coagulum tribus obolis ex uino, uenenatorum morfibis, coeliacis, dysentericis, & foeminis fluxione uulvæ laborantibus, ac reiectionibus à pectore, auxiliatur, sanguinem in grumos concretum discutit. Post menstruas purgationes appositum uulvæ cum butyro, præstat mulieribus, ut concipiant: potum uerò partus enecat, & à puerperio, pariendi spem adimit. Equi coagulum, quam hippacen aliqui uocant, priuatim coeliacis, dysentericisque conuenit. Hædi, agni, hinnua ac opreæ laticornis, & dorci, apri, cerui, uituli, bubalique coagula, similes naturas sortiuntur: contrili. caniti potum in uino, & concretum lac in aceto conuenienter assumuntur. Hinnuli priuatim triduo à purgationibus admotum, partus spem intercipit. Vituli marini, castorei uires repræsentat: comitialibus, strangulatis uuluis, potu conferre existimatur. Sed si sit uituli marini, hoc experimentum est: aqua inspergitur, qua paulisper cum alterius animantis, tum præcipuè agni coagulum, maderit: nam si erit syncerum, statim liquefcit in aquam: sin minus, consimile permanet. Excipitur autem catulis, qui nondum natate possunt. In summa, coagulum omne dissipata cogit, & coacta dissoluit.

40 **A**nimalium coagulum (ut Aristoteles memoriæ prodidit lib. III. cap. XXI. de historia animalium) lactis substantia est: quippe quod in eorum uentriculo, quæ adhuc lactent, contineatur. Est ergo coagulum lac ignem habens intra sese, quod cum animalis tepore concoqueretur, caseum traxerit. Habent coagulum omnia ruminantia; & inter dentata utrinque lepus. Quod uetustius coagulum est, eò præstantius: tale enim profluuio alui mederi præcipuè potest: atque etiam quod leporis est. Sed laudatissimum hinnuli. hæc Aristoteles. Quod autem leporinum coagulum sanguinem reijcientibus conueniat, ut Dioscorides scribit, minimè quidem probare uidetur Galenus lib. x. simp. medicamentorum ubi sic inquit. Coagulum omne acris, ac digerentis potentie est, ac nimirum etiam exicatoria: nam necessariò id superiora comitatur. Ac leporis quidem coagulum comitiale morbum, si cum aceto ebibatur, præterea profluuium muliebri sanare proditum est: sed & lac in uentre coagulatum dissoluere: quod certè & nos experti sumus, non solum in leporino; 50 sed etiam in aliorum animalium coagulo. Attamen leporinum omnium est præstantissimum. Sed & sanguinem in uentre concretum simili modo epotum dissoluit, ac efficacius fortasse ceteris leporinum: uerum non solum, quod quibusdam scriptum legitur, sed & hoc commune est omni coagulo. Quidam autem sanguinis ex thorace reiectiones leporinum coagulum epotum suppressere prodiderunt. ceterum nec alium quenquam eo usum noui, nec ipse sum ausus acri uti remedio ad affectum adstrictionem poscentem. Porro coagulum equinum ad dysentericos, & cæliacos accommodari scripserunt nonnulli. At phoca coagulum eximiè aptum esse quidam prædicant, tanquam uires obtineat castorij. Verum quæcumque proditum est, quodque coagulum secundum essentia totius præstare proprietatem, non est nunc tempus exponere. Eius nomen Nomina. Græcum πῦμα: Latinum, Coagulum: Arabicum, Anfea, Anfhae, seu Anphaa: Italicum, Caglio: Germanicum, Lypp, Kymlypp, & Kaeslypp: Hispanicum, Coalho: Gallicum, Preßreure.

Coaguli consideratio.

Coaguli facultates ex Gal.

Nomina.



**A**deps anserinus, aut gallinaceus recens, & sine sale conditus, ad uulvæ uitia proficit. Sale inueteratus, & qui temporis spatio acrimoniam concepit, uulvæ inimicus est. Recens exemptis membranis in fictilem ollam demissus, quæ altero tantopere capacior sit, quantus sit modus adipis, quem curare institueris, obstructo diligenter uase flagrantissimo soli exponitur: eliquefcens inde humor in fictile alterum excolatur, donec adeps omnis absumatur: mox loco uehementer frigido reconditur, & ad usus digeritur. Alij fictile fulciunt super aquam calidam, aut tenuem & elanguidam prunam, quæ solis uicem penset. Est & alia curandi ratio. Exemptis membranis teritur, coniectusque in ollam eliquatur, adiecto minuti salis momento: mox lineo colo transfusus reponitur. Vtiliter in medicamenta additur, quæ lassitudines, & fatigationes leuant. Suillus adeps, & ursinus hoc curantur modo. Recens, præpinguis, renibus potissimum detractus, in largiore aqua caelesti, & quàm frigidissima, exemptisque tunicis, diligentissimè manibus confricatur, & exprimendo ferme ficcatur, subindeque noua aqua abluitur: cæterum fictili capacitatis duplæ inditus, in aquam demergitur, & subditis leuibus prunis spatha mouetur, eliquatusque, colo transfunditur in aquam. Vbi uerò refrixit, & guttatim aquam omnem exclusit, in prælotum fictile demittitur, & infusa aqua leniter eliquari debet, & manu deprimi, quò facilius fæculentum uirus pessum eat: postea in pilam spongia madefactam transfunditur. ubi coire cœpit, residens in imo sordes eximitur. Tertiò citra aquam eliquatur, repurgatusque, fictili bene operculato, perquàm frigidis locis reponitur. Hircinum seuum, ouillum, ceruinumque ita curato. Elotum ex his quodcunque tunicis (ut in suilli mentione dictum est) exemptis, pilæ emolliendum tradito, ac manibus fricato, affusa paulatim aqua, donec ne amplius quidem cruentum uirus excernatur, aut pingue aliquod innatet, sed nitida spectetur. Deinde in ollam fictilem conijcito, & adiecta aqua, ut superemineat, leui pruna liquefacito, & moueto, atque in aquam colato: cùmque refrikerit, iterum in loto fictili eliquato, & quæ antè diximus, facito. Tertiò sine aqua liquefactum, in perfusam liquore pilam colato, refrigeratumque, ut in suilli ratione diximus, recondito. Bubulum autem seuum, renibus maximè detractum, exemptis membranis, aqua marina ex alto petita eluendum est: mox in pila tundendum diligenter, affusa maris aqua: Cùm uerò dissolutum fuerit, in fictilem ollam conijciendum, & marina aqua, quæ non minus dodrante superemineat, proluendum. decoquendum, donec omnis aboleatur odor, additis ad singulas seui Atticas minas, quaternis Thyrrhenicæ ceræ drachmis: excolatumque, detractis quæ pessum ierant ffordibus, in nouo fictili reponendum, opertumque soli interdium credendum, ut ad candorem reducatur, & odoris uirus euanescat. Priuatim taurorum pingue sic curari debet. Renibus euulsum pingue profluente amnis aqua abluito, detractis que tunicis, fictili nouo, postquàm exiguum salem insperferis, liquefacito: dein in nitentem aquam excolato: & ubi concrefcere cœpit, manibus iterum confricando uehementer lauato, aqua sæpius infusa, refusaque, donec quàm optimè elotum uideatur. Rursus in olla cum pari modo uini odorati decoquito, & cùm iterum efferbuerit, dempto ab igni uase, ibidem finito pernoctare: postridie si grauiter adhuc oleat, noua olla repetitum, uino odorato perfundatur. eadem quæ prius, fiant, dum omne uirus euanescat. Colliquatur & sine sale, præsertim affectionum earum causa, quibus sal aduersari solet, sed ita paratum non magnopere albescit. Eodem modo pardorum, ac leonum pingua curari oportet. Taurinum autem, & uitulinum pingue, necnon ceruinum, atque etiam huius animalis medulla, odoramentis imbitur, hac ratione. Pingue, quod odoratum reddi debet, demptis, quo diximus modo, membranis, clotum, & uino quàm odoratissimo, nulla maris aqua diluto, feruefactum, pernoctare finitur: alterum id genus uinum eadem mensura infunditur, colliquatur, & exquisitè colatur: nouemque eius heminis, iunci Arabici septem drachmæ adijciuntur. Quòd si ipsum odoris fragrantioris fieri uoles, quadraginta floris eiusdem drachmæ, cum paribus palmæ, calami, & cassiæ modis adduntur: & xylobalfami, aspalathi singulæ drachmæ: cinnamomi, cardamomi, & nardi, singulæ uncia. omnia exactius tunduntur, & affuso uino odorato, in uase operto, quod supra carbones firmiter collocatum sit, ter efferuescunt, & semoto ab igni uase inibi pernoctant: postridie uinum effunditur, aliudque generis eiusdem adijcitur. Ter simili modo bene conferuescat: deinde matutinis exempto adipe uinum effundatur, & abluto uase, si quid imo subsidens hæsit, detergatur. postremò eliquatum pingue, & excolatum, ad usus reconditur. Hoc autem modo odoramentis imbitur, quod antea curatum est. Verùm antè dicta prius inspissari solent, quò facilius sibi odoramentorum uires adsciscant. Itaque assu-mens quodcunque horum uoles, cum uino feruefacito, impositis unà myrti ramulis, serpyllo, cype-ro, item aspalatho plenius tuso. Aliqui tamen ad hunc usum, uno duntaxat horum contenti sunt. Cùm autem ter efferbuit, exemptum leniter, & linteo colatum, aromatis, uti expositum est, imbuitur. Adipibus spissamenta sic fiunt (quemcunque acceperis, oportet, ut recens tundatur.) Syncerus, & sanguinis expers adeps, reliquas habens notas, quas sæpe retulimus, in ollam nouam demittitur, infuso uino albo, uetere, odorato, quod semipedis altitudinem superet: lento igni feruescat, dum uer-naculus

Orib. legit.  
ἀναδελ. i. ol-  
lam.

Hæc omnia ue-  
luti subditiua  
non describun-  
tur ab Oriba-  
sio.



naculus odor aboleatur, planeque uinum redoleat. At ubi deposito uase refrigit, duæ adipis minæ  
 in ollam mittuntur, & duo uini eiusdem sextarij, & seminis loti, eius inquam, cuius è ligno ludi-  
 cræ tibie factitantur, tusi minæ quatuor adijciuntur: lento igni subinde miscendo decoquuntur:  
 cumque odoris uirus euauerit, excolatusque adeps refrigerit, una contusa spalathi mina, cum a-  
 maracini floris minis quatuor, & uetere uino subigitur. Nocte una hæc odorem rapiunt, combi-  
 buntve: postridie in fictilem ollam tricongialem ea omnia cum adipe iniecta, additis sextarijs tri-  
 bus uini, unâ feruescunt, quousque & uim, & odorem spissamentorum adeps ipse contraxerit: qui  
 eliquescent colatur, & reponitur. Quod si maiorem odoris fragrantiam efflagites, drachmas octo  
 quam pinguisimæ myrrhæ uino maceratæ, quod multos in annos asseruatum est, misceto. Gal-  
 10 linaceus, anserinusque sic odoribus imbui solent. Cuiusuis eorum percurati sextarij duo fictili ol-  
 la excipiuntur: erysiceptri, xylobalsami, palmæ elatæ, & calami planè contusi, singulorum se-  
 scuncia admiscetur: uini Lesbij ueteris cyathus vnus adijcitur: ea ter efferuescunt prunis, mox ua-  
 se sublato ab igne, die, noctuque refrigerantur: postridie liquata per linteum crassum mundum in  
 uas excolantur. ubi uerò adeps coierit, concha excipitur, fictilique nouo densius operto perfri-  
 gidis locis reponitur. Hyberno tempore id instituere oportet: æstate siquidem pingua non co-  
 guntur. Nec desunt, qui Tyrrhenicæ ceræ momentum adijciant, quò facilius in unum corpus om-  
 nia coalescant. Eadem ratione suillus adeps, & ursinus, cæterique id genus, odoramentis imbu-  
 untur. Verùm sampsuchi odorem adeps ipse repræsentabit hoc modo. Curati quàm optimè adi-  
 pis, præsertim taurini, mina una, tempestiuque sampsuchi exquisitè confracti sesquimina miscen-  
 20 tur, & insperfo largiore uino digeruntur in offas, quæ in uase cooperto nocte quiescunt. Matutinis  
 in fictili olla leuiusculo igni, affusa aqua leuiter coquuntur: dumque suum adeps odorem exuerit,  
 defæcatus, ac bene opertus, nocte tota permanet. postero die deterfa sorde, quæ pessum ierat, sam-  
 psuchi, ut dictum est, contusi iterum sesquimina priori pastillo adijcitur, eodemque modo in offas  
 cogitur: alijs quæ diximus peractis, decoquitur, & colatur, & siqua fundo hæsit spurcitia, deradi-  
 tur, & frigido loco reconditur. ] Si quis tamen incuratum adipem anserinum, gallinaceum, aut ui-  
 tulinum à putredine tueri uelit, ita faciendum est. Quémuis adipem diligenter elotum, & siccatum  
 in umbra super cribrum, per linteum munda manibus uehementer exprimat, linoque confutum umbro-  
 so in loco suspendat, & post multos dies noua charta inuolutum, frigido loco recondat. Pin-  
 guia autem indito melle uindicantur à putredinis uitio. Vis omnium est excalfacere, mollire, rarefa-  
 30 cere. Taurinus adeps, bubulus, & uitulinus aliquantum adstringunt. Earundem uirium com-  
 pos leoninus: nam resistere eum aiunt ijs, qui insidias moliuntur. Ceruino, elephantinoque per-  
 unctos, serpentes fugiunt. Adstringentior est caprinus: qua ex causa decoctus cum polenta, rhoe,  
 & caseo dysentericis datur, & cum ptisanæ succo infunditur. Ius decocti phthilicis in sorbitionibus  
 prodest, datur quoque utiliter ijs, qui cantharidum uenena hauserunt. Hircinus, ut qui ualidissimè  
 discutiat, podagricis auxiliatur, cum fimo capræ, & croco impositus. huic proportionem respondet  
 ouillus. Suillus uerò contra uulux, & sedis uitia idoneus est: ambustis igni medetur. E sue uetu-  
 stissimus quisque sale conditus excalfacit, & emollit: elotus uino pleuriticis prodest: cinere, aut cal-  
 ce exceptus, inflammationibus, fistulis, ac tumoribus succurrit. Asininum tradunt cicatrices cor-  
 pori concolores reddere. Anserinus, gallinaceusque conueniunt muliebribus malis, & ad labiorum  
 40 rimas, ad mangonizandam faciem, & contra aurium dolores. Ursinum constat raptos uitia alope-  
 ciæ capillos restituere, pernionibus subuenire. Vulpinus medetur aurium doloribus. Fluiatilium  
 piscium pingua perunctis oculis claritatem afferunt, si in sole liquecant, & melli admisceantur.  
 Viperæ adeps contra oculorum hebetudines, suffusionesque efficax est, addita cedria, melle Attico,  
 & pari oleo uetere: pilos alis euulsos perunctis radicibus recens, & per se illitus obliterat, atque re-  
 nasci non patitur.

T Ametsi de adipibus, seu is, & pinguibus, quæ in medicum usum ueniunt, copiose, & abundanter locutus sit Dioscorides:  
 utpote qui non eorum modò facultates, & uires tradiderit, sed etiã rationem docuerit, quæ illa curentur, spissa & odo-  
 rata reddantur, & à putredine uindicentur. tamen cum de eorum natura, & facultate accuratius (meo quidem iudicio) co-  
 50 piofius etiam, & particularius disseruerit Galenus, nec uanum, nec à nostro instituto alienum duximus, hic ea omnia refer-  
 re, quæ ab ipso memoriæ prodita sunt lib. XI. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Pinguedo, & adeps  
 & hæc quoque communissima sunt inter animalium partes. Nam omnia, quæ benè nutriuntur, aut pinguedinem,  
 aut adipem obtinent. Quæ uerò macilenta sunt, maleque nutriuntur, sepe omnino ne habere quidem apparent: sæ-  
 pe uerò adeò pauculum, idque siccum, ut agrè uti possis. Porro differt à pinguedine adeps crassitie: ac propterea animan-  
 tibus totam naturam terrosiorem habentibus adeps provenit, uelut humidioribus pinguedo. Proinde pinguedo celeriter ab  
 igne liquecit, nec faciliè, ubi liquata fuerit, rursum concrecit, cogiturue. At adeps nec faciliè funditur, liquecitue, & fusus  
 celerrimè coit, ac congelatur, multoque apparet pinguedine durior. Sus enim bene nutritus, pastusue multam habet pin-  
 guedinem, ob naturalem temperamenti humiditatem. At boues, & capræ, & quæcunque id genus cornigera, ob siccitatem  
 adipem plurimum generant. At tu si uoles, oleosam, & pinguem in animalibus substantiam omnem adipem appellato, ut  
 60 plerique medici. Sed & pinguedinem appellare totum hoc genus tibi licet. Non tamen licet tibi citra mendacium adipem capri-  
 num humidiorē esse dicere, quàm suum. Nam hic omnium ferme aliorum est humidissimus, ac proinde actione sua uicinam

Pinguedinis  
 uires ex Cal.



oleo uim possidens, quanquam oleo magis tum emolliat, tum concoquat: ac proinde cataplasmatibus, quæ ad phlegmonas accommodantur, commisceri solet. Qui uero mordicationes perpetiuntur aut in recto intestino, aut in colo, ijs potius caprinum adipem, quam suillum injicimus: non quod acrimonias plus obtundat (nam ex natura sua suillus obtundit magis, ac proinde miscetur medicamentis ulcera curantibus, cuiusmodi est, quod uocant parygrum) sed quod caprinus ob crassitiem citius concreascit, suillus autem instar olei defluat: proinde ipsum potius dysentericis, & tinesmosis injicimus, quando morsum eorum mitigare consilium est. Porro ob tenuitatem partium nonnulla acrimonias magis retundunt, ubi nimirum in alto mordicatorum corporum, quod molestum est, hæserit. Nam quod crassarum est partium, minus; magis autem quod subtilium partium est, tota corpora penetrat, & omnibus ipsum saniebus mordicantibus permiscetur. Hac ratione adeps anserinus, quæ in alto corporum mordicant, magis obtundit: sed & suillo calidior est. Horum tamen in medio est gallinaceorum adeps, ac gallinarum. Porro calidior semper, ac siccior est masculorum animalium, & horum ipsorum exectorum minus tum calidus, tum siccus. Quippe mas castratus eiusdem semper generis fœminæ assimilatur. Hoc autem sermonis caput commune est, cuius meminisse oportet: Pro animalium temperatura semper existere differentias eius, quæ in illis est, pinguedinis, aut adipis, aut quocunque modo appellare libebit totum hoc genus corporis in animantibus oleosi, & pinguis. Igitur cum sus omnibus propè quadrupedibus animalibus in caliditate, ac siccitate inferior sit; proinde pinguedinem quoque minus habet calidam, magisque humidam. Omnis igitur pinguedinis facultas est humectatoria; & excalfactoria humanorum corporum. Huius enim meminisse perpetuo oportet in principiis huius operis dicti. At differentia, quæ sunt cuiusque singulatim in maiori, minorisque ratione sunt. Nam pinguedo suis, ut ad nos quidem, largius humectare potest, sed non æquè excalfacere, ut oleum: uerum pinguedinis suum talis est caliditas, qualis spectatur in nobis. Porro taurorum adeps suillo multò calidior est, & siccior. Rursum id & hinc memoria repetentibus nobis, marem fœminam esse tum calidiorem, tum siccior: marem autem castratum assimilari fœminæ, uelut quicquid iuuenilis est ætatis. Et inter iuuenilia fœmina mare humidior est, & minus calida. Sic & adeps uitulinus, taurino minus, tum calidus est, tum siccus: & hædorum, quàm caprarum: sed & caprarum minus, quàm hircorum. Et rursum taurorum minus, quàm leonum: nam horum adeps omnium propè quadrupedum adipe potentius digerit, nam & ipsorum calidissimus est, & maximè tenuium partium. Itaque si ipsum medicamentis ad ulcera, & phlegmonas conuenientibus commisceas, non modo nihil adiueris; uerum etiam læseris, nimirum addita maiori, quàm conueniat acrimonia. Inueteratis tamen tumoribus atque scirrhi in morem induratis, tum neruorum curuaturis (αἰσχυλῶς Græci uocant) & in summa quacunque scirrhusa sunt, ijs aptissimus est, in quibus sanè inefficacissimus apparet suillus. Taurinus autem ab utroque ex aquo distat, ut quantò calidior, sicciorque suillo est, tantò superetur à leonino. Itaque tanquam in medio consistens, meritò utrique medicamentorum miscetur generi, & ijs scilicet quæ scirrhis medentur, & ijs, quæ phlegmonas concoquunt, cuiusmodi est tetrapharmacum quod uocant, ex cera, resina, pice, & adipe constans. Nam siue in hoc taurinum, siue uitulinum, siue hircinum, siue caprinum, siue suillum indideris, semper puri mouendo aptum, & concoctorium medicamen effeceris. Sed suillus si addatur, in pueris, & fœminis, & ut breuiter dicam, omnibus, quibus caro est mollior, competit. Sin taurinum adieceris, fossoribus, & messoribus, & omnibus carnem duram habentibus, siue ob naturalem temperiem, siue ex ratione, ac forma uitæ, conueniens effeceris. Ceterum adeps omnis dum inueterascit, se ipso & calidior, & tenuior efficitur, ac proinde quoque magis discussorius. Verum id omnibus ferè inueterascentibus accidit, quæ quidè putrescere non anticipent. Nā uinum, mel, acetum, frumentum, butyrum, lana succida, oleum omne, siue lentiscinum, siue cicinum, siue raphaninum, siue ipsum quod ex oliuis conficitur, uetustate & calidiora, & tenuioris essentia efficiuntur: ac proinde gustantibus apparent acriora, & ad induratos, ægrèque solubiles affectus omnes adhibentibus potentius digerentia. Atque ego sanè gustantibus acriora uideri dixi. At quidam, quibus studium est nominum significatus corrumpere, non acria, sed adstringentia uocant id genus omnia, adusque piper: tanquam intersit nihil, adstringens, an acre dixeris. Etsi denuo illos roges de galla, myrtis, messilis, mali punici putaminibus, quæ sidia uocant, rhoe, & omphacio, & hæc dicunt adstringere: tamen si aduersissimum ex illis sensum percipiamus ei, qui in nobis fit à pipere, pyrethro, napy, euphorbio, cepa, allio, & adarce. Igitur si quemadmodum adstrictionis uocabulum de utroque affectu, quem gustu percipimus, communiter efferunt, sic ipsos quoque affectus unam habere naturam existimant, quiduis aliud potius habendi sunt, quàm homines, ut qui soli proprios sensus obtineant. At si omphaca, rhoa, gallam, balauustum, hypocistida contra bere, constringereque nostram fateantur substantiam: secernere uerò, mordicare, ac penetrare, piper, napy, pyrethrum, improprie adstringentia nuncupant, quæ mordicant, & excalfaciunt: ceterum in cognoscendis ipsis medicamentis non peccant. Verum si oportet coniectantem dicere, an in uocabulis, aut in rebus hallucinentur, equidem in uocabulis potius falsos uiros illos dixerim, & maximè quibus Græca lingua insueta est, qualis est Dioscorides Anazarbensis, qui profectò multa bene dixit eorum, quæ de materia medica memoriæ prodidit, ceterum significata Græcanicarum uocum non satis pernouit. Hic ergo cum ait magis esse adstrictorium adipem caprinum suillo: si quidem acriorem significare uelit, per magis adstrictorium, accipimus sermonem ceu uerum. At si illud, talem habentem qualitatem, & facultatem, qualem rhos, rheon, hypocistis, balauustum, haud uerum esse sermonem dicemus. Porro quoniam uiperarum adipem, ubi radicitus pilos sub alis euulseris, prohibere illos recrescere illitum referunt, uisum est mihi eius facere periculum esse satius: at ubi prout iubent, fecissem, mentitos comperi, sicut etiam quòd initia suffusionum sanet. Verum urforum adipem alopecias curare uerè scripserunt: cum tamen probatiora habeamus ad eum affectum remedia. Porro cum dicant tamen uulpinum adipem dolores aurium sanare, absque ut explicent, quos aurium dolores dicant, ceu non noscentibus ipsis distinguere, quæ dicunt, attendendum non est. Alij piscium adipem laudant, tanquam ad suffusiones, aut quemcumque alium affectum nominare uelint, congruat. Alij non simpliciter piscium, sed adunt fluuiatilium: alij uerò potius marinorum, quò uidelicet aliquid plus scire uideantur, quàm uulgus, hæc Galenus. Ceterum de Tassi pinguedine, quæ (ut experimento manifesto constat) contractos neruos, & articulorum duritias emollit, & discutit, nihil posteritatis memoriæ prodiderunt Dioscorides, Galenus, & Paulus. Nec præterea Galenus pinguedinis curandæ, ac parandæ rationem ullam, quod sciam, tradidit: nec quibus odoramentis



ramentis ueteres pinguedinem imbuerent, & in unguenti morem conficerent. quemadmodum hac nostra ætate unguenta-  
rij illam parant, quam uulgo POMATA uocamus. Ea autem hoc modo paratur. Sumunt cervini adipis, aut hædi binas  
libras; suilli uerò recentis uncias sex, deinde exemptis membranis, uino albo lauant, exprimuntque tandiu, donec uinum om-  
ne exeat. Post hæc elotam pinguedinem in fictile nouum, uitro, uel plumbo oblitum coniiciunt, additis nardi Indici gra-  
nis tribus, caryophyllorum semuncia, nucis myristicæ drachmis duabus, malis appianis, uel syluestribus semicontusis senis,  
uel septenis. Hæc omnia in sufficienti aquæ rosacæ quantitate macerant die una: deinde lento igne tandiu decoquunt uas oper-  
culo contegentes, & rudicula sæpius miscentes, quousque uniuersa ferè aqua euanescat. Percolant deinde linteolo spissiori  
subdito uase mundo, aqua rosarum madente, dimittuntque concreescere. Quo factò in fictile nouum iterum coniiciunt, adie-  
ctis olei amygdalini dulcis uncias sex, cære albæ uncias quatuor, & ad ignem colliquant, ac postmodum linteolo percolant in  
10 nitidissimum catinum aqua rosarum affusa: sinuntque concreescere. Demum eadem aqua moscum experta, aut alijs refragan-  
tibus aquis tandiu lauant rude miscentes, donec unguentum illud ad summum albescat. Tunc enim extrahunt, & uitreo ua-  
se recondunt, seruantque in frigido loco, ne rancorem contrahat. Hoc in Italia frequentissimum obtinet usum ad labiorum,  
manuum, & mamillarum rimas, tam à frigore, quam ab acris succo factas. Vtuntur eo præterea ad desquamatam cutem, &  
ad crustosas papulas, quæ pueris in capite enascuntur. Sunt qui ei corallia porphyreo lapide leuigata admisceant, ut melius,  
citiusque rimæ occludantur. Alij uerò cinnabarin addunt, ut flammeum referat colorem. Porro (ut libro tertio de facul-  
tate alimentorum scribit Galenus, & Isach Arabicus in dietis) Adeps omnis in cibis sumptus uentriculum effundit, appe-  
tentiam deiecit, pituitam auget, parum nutrit, succum illaudabilem gignit, alui fluxiones commouet, retentricem uentriculi  
facultatem imbecilem reddit: sensus, & intellectum hebetat, somnolentiam inducit, & in uentriculis facile in bilem uertitur,  
& in uapores caput petentes. Quare adeps est potius in ciborum condimentis, quam in alimentis expetendus. Στέαρ. Nomina.  
20 Græcis, Latinis adeps, & pinguedo appellatur: Arabibus, Menim, Vxaham, siue Sabam: Italis, Grasso: Germanis, Feyst, Fet-  
tigkeit, & Schmalz: Hispanis, Gordura: Gallis, Gresse.

Pomatæ paran-  
dæ ratio, &  
usus.

Adipis in cibis  
facultas.

Μυελός.

M E D V L L A.

C A P. LXX.

**L** Audatissima est ceruina, mox uitulina, post hanc taurina, dein caprina, & ouilla. Colliguntur  
læstatis exitu, cum appetit autumnus: quippe cum alijs anni temporibus concrementum sangui-  
nis, & ueluti caro friabilis, in ossibus inueniatur: nec facile cognosci potest, ni quis eam ossibus ex-  
trahat, & recondat. Omnes medullæ molliunt, calfaciunt, rarefaciunt, ulcera explent. Ceruina  
perunctos uenenata fugiunt. Curantur recentes, adipis modo, aquæ respersu subactæ, selectisque of-  
30 sibus tantisper elotæ, & in linteum expressæ, donec aqua syncera emanet: & deterfa sorde pinna, siqua  
innatet, liquatæ in duplicato uase in pilam exprimuntur: & ubi coiere, omni facie, quæ ad ima fidit, de-  
rasa, fictili nouo reponuntur. Quod si libet incuratas reponere, facito omnia, quæ de anserum, & galli-  
narum adipe demonstrauius.

**M**edula, ut scriptum reliquit Galenus libro XI. simplicium medicamentorum, uim habet indurata, & scirrhusa cor-  
pora emolliendi, siue musculis, siue tendonibus, siue ligamentis id accadat, siue etiam uisceribus. Optimam semper  
expertus sum ceruinam: deinde ipsorum iuniorum bouum, quos uitulos etiam nominant, ac proinde medullam eorum uitulina  
appellitant. At hircorum, & taurorum tum acrior est, tum sicciior. Itaque durities scirrhusas dissoluere nequit, siqua etiam  
memoria manet eorum, quæ in quinto libro de his sunt prodita. Ex uitulina igitur, & ceruina medulla pessi componuntur ute  
40 ros emollientes. Et extrinsecus uteris medicamenta imponuntur, quæ ex medulla præparantur, uim habentia emolliendi.  
Accipitur autem non solum medulla ex ossibus, quæ sanè re uera est medulla: sed & ex spina, quam & ipsam medullam nomi-  
nant, spinalem uidelicet: quæ tum durior, tum sicciior est, quam alia. Illa enim mollior est & pinguior: ac proinde ego spinalem  
seorsum per sese absque illa repono. Sed ea mihi utriusque medullæ cura est, ne aut putrescant, aut situm colligant. Itaque in  
hyeme primum eas capio, uelut & adipem, deinde in ædibus siccis, atque editis, planè humoris expertibus, cum folijs lauri  
siccis repono. Nam quæ recentia sunt & humida, multum etiam qualitatis suæ illis impatiunt, ut acriores fiant medul-  
la. At si quando ambiente calido, & austrino medullas, aut adipem uoles reponere, paratum sit in hoc cubiculum neque  
calidum, qualia ferè sunt quæ meridiem spectant (putrescunt enim in talibus) nec humo proximum, atque humidum  
(nam in talibus situm contrahunt) sed supernum atque excelsum, & ad aquilonem obuersum, paruas habens fenestras  
apertas, ut tam noctu, quam interdiu ab Arcto spirantes uentos accipiat. hæcenus Galenus. In usu uerò ciborum spinalis  
50 medulla id nutrimenti corporibus exhibet, quod cerebrum. Idcirco pituitosum, ac crassum generat succum, ægrè concoqui-  
tur, uentriculo nocet, nauseam concitat: robustis tamen uentriculis concocta, bonum præbet alimentum. Porro quæ ex ossi-  
bus elicitur medulla, quanquam largius sumpta uentriculi appetentiam destruat, pituitamque gignat: si tamen probè confi-  
ciatur, ualentissime nutrit, magisque ori placet, quam spinalis, quod hæc sapidiior sit in omnibus suis partibus. Μυελός Nomina.  
Græcè, Medulla Latine uocatur: Arabicè, Mochial halhadam, seu Moch simpliciter: Italicè, Midolla, Germanicè, Marck: Hi-  
spanicè, Tuetanos, & Tutanos: Gallicè, Moelle.

Medullæ uires  
ex Gal.

Nomina.

Χολή.

F E L.

C A P. LXXI.

**F**El omne reponitur hoc modo. Recens præligato ore folliculi lino tandiu demissum in feruentem  
60 aquam, dum quis spatium trium stadiorum percursaret, mox exemptum siccat in umbroso loco,  
asperginem non redolente. Sed quod ad oculorum medicamenta adijci solet, ligatum lino in uitreum



uas, quod mel habeat, immittitur: circumuoluto ad os uasis lini principio, & operto uase reconditur. Est autem omnis fellis uis acris, & excalfaciens: intensis tamen, & remissis uiribus differunt. Siquidem præstantius in effectu esse uidetur fel marini scorpionis, & piscis qui callionymus appellatur, marinæ testudinis, hyænæque: item perdicis, aquilæ, gallinæ candidæ, & syluestris capræ. quod priuatim prodest contra suffusiones incipientes, & oculorum caligines, argemas, & genarum scabritias. Ouillo, suillo, hircino, atque ursino, taurinum multò efficacius. Felle omni perfacilem, præsertim infantibus, deiectionem quis molietur, si intinctum eo tomentum, aut fimbriam sedi subijciat. Priuatim taurino anginæ cum melle perunguntur: sedis ulcera sanat, & ad cicatricem usque perducit. Idem auribus fractis, & purulentis cum muliebri lacte, aut caprino instillatum, medetur: & sibi lo earundem ex porri succo. Admisceri insuevit uulnerarijs emplastris, & circumlinationibus, quæ contra uenenata parantur: phagedænicis ulceribus, colis, & scroti doloribus ex melle prodest: lepras, furfures cum nitro, & terra cimolia quàm optimè purgat. Ouillum, & ursinum contra eadem pollent, uerùm inefficacius hæc præstant. Ursinum eclegmate comitiales adiuuat. Fel testudinum anginis, & in ore infantium nomis, prodest: naribus inditum comitiales erigit. Syluestrium caprarum felle peculiariter peruncti lusciosi sanantur. Hircinum idem obit munus: thymia abolet, & luxuriantes elephantorum extuberationes illitu reprimit. Suillum autem contra aurium ulcera, reliquaque omnia magno usu assumitur.

Fellis uires ex Gal.

Fellis bubuli lapidis, & eius uires.

Nomina.

**Q**uæ de fellis reponendi ratione, atque etiam de eius uiribus abunde scripserit Dioscorides, non tamen ob hoc prætermittenda existimauimus nonnulla, quæ à Galeno libro x. simplicium medicamentorum de fellis facultatibus scite memorie sunt commendata. Est igitur fel (auctore Galeno) succorum, qui in quoque sunt animalium, calidissimum. Itaque sicuti sanguinem, & carnes dissimiliter temperata obtinent animalia, eadem ratione & fel. Quocirca calidissimorum fel, aliorum quoque animalium fel excellere necesse est: & quæ illis minus sunt calida, proportionem & hunc humorem illis inesse minus calidum, quantò scilicet & in alijs sunt inferiora. Cæterum hæc differentia habentur non modò pro diuerso animalium genere, quòd hæc magis, illa uerò minus calida sint; uerùm etiam pro diuerso eiusdem generis animalium temperamento, ac etiam irritamento. Quandoquidem fel tauri interfecti, qui funibus adalligatus, uiolenterque diu tractus, & cursu, & canum latratu defatigatus, & sitim, famemque, & multum laborem perpeffus fuerit, ab eius felle plurimùm differre inuenietur tum substantia, tum colore, tum facultate, qui in pascuis letus, liberque; uitam desiderat, ac quietam duxerit. Nam defatigati, ac uexati animalis fel substantia crassius erit, colore nigrius, aut uiridius, aut magis caruleum, magisque ærugini simile: ob idque; etià longè calidius erit quàm alterius, qui in pace, & otio degerit. Ideoque fel animalium quantò tenuius est, ac colore constat dilutiore, tantò minus spissioribus & magis colore saturatis excalfacit. Gignitur in bubulo felle lapis quidam nonnunquàm ovi magnitudine, croceo colore, facileque; friabilis, cuius Dioscoridem, & Galenū meminisse non reperiō. Hic (ut plerique; perhibent auctores) potus, uesciæ calculos comminuit. Naribus inditus uisum mirifice acuit, & aquā in oculos fluentem inhibet. Tritus lentis quantitate, & betæ succo commistus, & in erinis naribus at tractus, comitialibus subuenit. Non desunt etiam qui idem magno successu ex uino exhibeant potandum felle suffusis. Denique; auratæ, lupi piscis, perdicis, & galli gallinæ felle mirifice delectantur in coitu sæminæ, si uiri penis eo perungatur. Quod Græcis χελών, Latinis, Fel appellatur: Arabibus, Saratac, aut Merara: Italis, Fiele: Germanis, Coll: Hispanis, Hiel: Gallis, Fiel.

Atque.

SANGVIS.

CAP. LXXII.

**S**anguis anseris, anatis, & hoedi, utilissimè in antidota miscetur. Palumbi autem, turturis, & columbæ, necnon perdicis, oculis cruore suffusis, & recentibus eorum uulneribus, lusciosisque illinuntur. Peculiariter columbæ sanguis, cruorem membranæ cerebri erumpentem inhibet. Hirci, capræ, cerui, & leporis sanguis inassatus sartagine, dysenterias, & coeliacorum profluvia sistit, in uino potus contra toxica efficax est. Leporinus sanguis ita ut repet illitus, uitia cutis in facie, lentiginesque emaculat. Caninus commodè ab his bibitur, quos efferata in rabiem bestia momorderit: contra epotum toxicum auxilio est. Testudinis terrestres sanguinem epotum tradunt prodesse comitialibus. Marinæ autem testudinis cum uino, & leporis coagulo, cominoque contra serpentium morsus, & hausta rubetæ uenena conuenienter bibitur. Taurinus cum polenta illitus, duritias discutit, emollitque. Sanguis equarum, quæ admissuram expertæ sunt, in medicamenta additur, quæ erodunt, septica uocant. Sanguine chamæleonis genarum palpebras euelli creditum est. Hoc idem uiridium ranarum sanguine præstat. Menstruus sanguis foeminarum, circumlitu conceptum inhibere existimatur: aut si omnino mulier menstrua supergrediatur. leuat podagræ dolores, & ignem sacrum illitus.

Sanguinis confederatio.

Vana sanguinis experimenta.

**D**ifferens de sanguine Galenus, statim initio libri x. de simplicium medicamentorum facultatibus, etsi minimè eat insicias, quin animalium sanguini aliquid insit, quod medicamentorum usui rectè competat, ut Dioscorides, & plerique; alij qui de eius uiribus scripserunt, liquidò affirmarunt: declarat tamen, multa de sanguinis uiribus à scriptoribus esse prodita, quæ factò periculo fabulosa potius, & uana reperiuntur, quàm uera. Siquidem, ut idem refert Galenus, salus sanè esse omnibus in confesso est, quòd epotus nocturnæ sanguis difficulter spirantes sanitati restituat. Vespertilionum uerò perunctis uirginum mammis, eas extuberare non sinat: pilosque renasci inhibeat, ijs partibus illitus, unde recenter ipsi



ipsi euulsi fuerint. Falsum similiter esse asserit, comitiales ebibito agni sanguine curari: pilosque e palpebris euulsos renasci prohiberi uiridium ranarum cruore. Quibus facile conijcere possumus, hoc in loco Dioscoridis codicem librariorum fortasse culpa mendosum esse. Quippe quod ibi legatur, oculorum palpebras ranarum uiridium sanguine depilari, cum potius Galeni testimonio (et si sententiam hanc non approbet) euulsi in palpebris pili harum sanguine renasci prohibeantur. Quin & aliud huic capiti mendum subesse uidetur: quod hic ea, quae de admissariorum equorum sanguine prodidit Galenus, de equarum sanguine, quae admissuram expertae sunt, legantur. Nisi forte interpretum uitium sit, qui sexum in Dioscoride perperam mutarint. Præterea inquit Galenus. Tametsi non desint, qui turturis, uel columbae sanguinem præferant in perforata caluaria, ubi rosaceo melius inuenire nihil possis: nonnulli uero laudibus extollant gallorum, gallinarumque sanguinem ad sanguinis fluorem e cerebri membranis: crocodili uero terrestris ad roborandam oculorum aciem: admissariorum equorum, quod septicus sit, ad exulcerandam ubique cutim: domesticorumque murium ad ἀποχρησάσας Græcis uocatas; id tamen nunquam experiri uolui. Metuebam enim (inquit) ne curiosus, uel stolidus uiderer, si tantis, tamque probatis remedijs semel præteritis considerem, sanguinem horum animalium illis plus posse præstare. Quod si quis hæc experiri uolet, certo scio, damnabit non modò, qui talia scripserunt, sed & se delusum factò periculo reperiet. Taurinus autem sanguis epotus antea quàm concreseat, inter deleteria recensetur medicamenta, quod haurientem protinus strangulet, ut sexto uoluntine diffusius dicetur. Eius nomen Græcum αἷμα: Latinum, Sanguis: Arabicum, Dem: Italicum, Sanguis: Germanicum, Blut: Hispanicum, Sangre: Gallicum, Sang.

Nomina.

Α' π' α τ ο ς .

F I M V M .

C A P . LXXIII.

20 **A**rmentariæ bouis fimum, si recens admoueatur, uulnerum inflammationes mitigat: folijs autem inuoluitur, & calfactum cinere feruenti superponitur. coxendicis cruciatus fotu compescit: illitum ex aceto duritias, panos, & strumas discutit. Priuatim suffitu fimi, quod à masculo boue redditum est, procidentes uuluae reprimuntur: accensum idore culices abiguntur. Fimum caprarum, præsertim in montibus degentium, potum in uino, regium morbum emendat: menses cit cum odoramentis haustum, & partus eucat. Tritum in farinam, & impositum lanis cum thure, foeminarum profluvia sistit, cæterosque sanguinis impetus ex aceto cohibet. Medetur alopecijis exustum, & cum aceto, aut oxymelite illitum: cum axungia uero impositum his, qui podagra tentantur, auxilio est. Caprillum in aceto decoctum imponitur serpentium morsibus, ulceribus quæ serpunt, igni sacro, & parotidibus. Vtilem ischiadici uestionem hunc in modum accipiunt.

30 In eo interstitio, ubi pollex brachiali committitur, caua ueluti lacuna subsidet, in qua lana oleo imbuta substernitur, deinde sigillatim feruentes stercoreis caprini pilulae imponuntur, dum uapor per brachium ad coxam sentiat peruenire, & coxendicis dolorem mitigare. adustio id genus Arabica appellatur. Ouillum ex aceto illitum sanat epinyctidas, clauos, pensiles uerrucas, thymos, & ambusta igni, rosaceo cerato exceptum. Fimum suis syluestris aridum, in aqua, aut uino potum, reiectiones sanguinis sistit: uetustum lateris dolorem mulcet: ad rupta, & conuulsa ex aceto bibitur: luxatis cum cerato rosaceo medetur. Tam asinorum, quàm equorum fimum, siue crudum, siue crematum, addito aceto, sanguinis eruptiones cohibet. Armentarij, qui herba pascitur, siccum fimum liquatum in uino, mox potum, contra scorpionum ictus magnopere auxiliatur. Columbinum uehementius & excalfacit, & urit: cum hordeacea farina mistum, strumas ex aceto discutit: carbunculos emarginat, tritum cum melle, lini semine & oleo: ambustis igni medetur. Gallinaceum uero omnia eadem, sed inefficacius præstat: priuatim tamen contra uenena fungorum, & coli cruciatus ex aceto aut uino bibitur. Ciconiæ fimum, si ex aqua hauriatur, comitialibus prodesse credunt. Vulturini fimi nidore partus excuti produntur. Murinum detritum cum aceto, & illitum, alopecijis medetur: cum thure, & mulso calculos expellit: subditæ infantibus muscerdæ, alui deiectionem promouent. Caninum, quod flagrantissimo canis sydere fuerit exceptum, cum uino, aut aqua potum, sistit aluum. Humanum stercus illitum, uulnera ab inflammatione uindicat, & obiter intumescere non patitur: sed ea statim glutinat. sicco ex melle anginae perungi commodissimè traduntur. Terrestris crocodili fimum, crocodileam uocant, quæ mulieribus colorem nutrit in facie, nitoremque seruat. Optima est candidissima, & friabilis, amyli modo, minimè ponderosa, in humore statim eliquescent: quæ cum teritur, fermenti acorem quadantenus refert. Adulterant eam sturnorum fimo, quos captos oryza pascunt, ipsumque non dissimile uendunt. Alij amylium, aut cimoliam miscent, & adscito anchusæ colore per rarum cribrum paulatim exprimunt, ut se contrahat in uermiculorum speciem: qui siccati pro crocodilea uæneunt. Inter omnes conuenire inuenio, humanum stercus, caninumque gutturi impositum, anginis auxiliari.

60 **S**tercus, ut posteritatis memoria prodidit Galenus libro. x. simplicium medicamentorum, nim habet uel maxime digerentem. Verum humanum ob fetorem abominandum est. At bubulum, caprinum, crocodilorum terrestrium & canum, ubi ossibus duntaxat uestiuntur, neque grauiter olet, & multa experientia non tantum nobis, sed & alijs medicis me natu maioribus comprobatur. Siquidem Asclepiades, cui cognomen erat Pharmacean, & alia omnia cõposita medicamenta collegit, ut multos impleret libros, & stercore ad multos saepe affectus utitur, non modò medicamentis, quæ foris imponuntur commiscens, sed ijs quoque, quæ intrò in os sumuntur. Ceterum humani stercoreis hoc habeo experimen-

Stercoris uires ex Gal.

Humani stercoreis experimentum.

tum.



tum. Assidue quidam à phlegmonis ad fauces existentibus uexabatur, adeò uehementer, ut suffocationis subiret periculum, & sanè ob hoc periculum uenam secare cogeatur. In hunc cum sortè quis incidisset, pollicitus est se præbiturum medicamento experimentum, & se uocari, si quando rursus aliqua in parte gutturis emicisset phlegmone, ante sanguinis missionem præcepit. Itaque uocatus, medicamento illito, statim hominem curauit. Vt autem iterum profecit, non in ipso tantum; sed & in alijs, qui similiter erant affecti, rogabat is, qui assidue suffocari periclitabatur, data mercede, ut se medicamentum illud doceret. Erat enim ille & locuples, & in pecuniæ sumptu liberalis. Porro ubi conuentum esset de pretio, is qui uendebat scripturam: Hoc medicamentum, inquit, per antipathiam quandam utilitatem obtinet. Esse autem eam antipathiam, ut qui curatur nesciat, unde conficiatur. Iussit itaq; alium daret, qui pro ipso disceret, quiq; iureiurando reciperet, sese nulli eius medicamento facturum copiam, priusquam ipse, qui dedisset, foret defunctus. Itaque à morte eius, qui indicarat, non tantum ille qui didicerat, suum hominem; sed & alios sanabat: & mihi ne petenti quidem medicamento exemplum uolens ac lubens obtulit. Erat autem stercus pueri siccum, cum melle Attico ad leuorem tritum. Vicitabat autem puer, cuius stercus accepturus erat, ut ipse qui medicamentum dederat ostendit, lupinis, illis uidelicet, qui ex more edi solent cum pane bene cocto in clibano, modicum salem, & fermentum habente. Præbebat autem bibendum uinum uetus: atq; hæc omnia mediocri in quantitate, modò ut perfectè ea puer posset concoquere. Itaq; cum primo die eo uictu esset usus, postero tamen die nondum stercus capiebat, sed in eo quoque die rursus eodem alebat uictu, ac tertio demum excretum sumebat: ac postea arefacto utebatur, similiter ut stercore canino, ut antè dictum est. Dicebat autem illum, qui docuerat, fugitantem alios cibos ob factorem, prætulisse lupinos: sese uerò experimenti gratia, carnes gallinaceas, aut perdicum ex aqua, aut tenui iure bene coctas persæpe exhibuisse, & medicamentum nihilo minus operatum. Atque ego sanè hæc tibi de humano stercore narrare possum. hæc Galenus. Caterum fit ex humano stercore uitreis organis aqua, præsertimque ex eo, quod homo rufus excreuerit, quæ cuniculosis, exedentibus, sinuosis, & contumacibus ulceribus mirificè opem præstat. Delet & oculorum argemas, ac nubeculas. Quinetiam carcinomata sanat exterius adhibita. Intus uerò sumpta comitiales inuat: lapidem in renibus, & uesica comminuit; aqua intercute laborantibus prodest: item & ijs auxiliatur, qui non modò à cane rabido demorsi sunt, sed etiam ab omnibus alijs animalibus icti, quæ uenenum ei aculantur. Porro oleum, quod post eius stillatitiam aquam ab organo emanare solet, carcinomata, sinus, aliæque ulcera, quæ Græcis cocoethe dicuntur, etiam ualentius sanat. Bubulum deinde stercus (ut idem Galenus citato loco scriptum reliquit) exiccantis, attrahentisque & ipsum est facultatis, ut palam facit, dum apum uespærumque morsus inuat. Atque hæc ut à proprietate substantiæ totius inuenitur, fieri potest. Caterum humidum illud uere collectum, cum boues herbas depascuntur, impositum rusticorum phlegmonas discutit, & aqua intercute laborantes inuat. Scire tamen oportet, omnia id genus medicamenta duris agrestium hominum corporibus aptari, nempe fessorum, & messorum, & qui opus obeunt adeò ualidum. Quæ & ad eorum scirrhosos tumores aceto in cataplasmatis formam composita illinuntur. Caprinum præterea digerentis, & acris est facultatis, adeò ut induratis scirrhorum in modum tumoribus congruat, nec tantum lienis, ad quos creberrimè medici non pauci huiusmodi stercora applicant; sed etiam aliarum partium. Siquidem ego (inquit Galenus) eo usus sum ad genu tumorem habens inueteratum, & ægrè solubilem, iussu fieri cataplasmate ex farina hordeacea per oxycratum, indito uidelicet hoc stercore, & mirificè homo ille fuit adiutus. Erat autem rusticus, in quo id factum est. Et iam etiam alius rusticus, cum sic usus esset, non tantum in genu; sed etiam alijs in partibus ad tumores similes, perinde adiutus est. Nam acrius est medicamentum, quàm ut mulieres urbanas, aut pueros, aut omnino qui molli sunt carne, sanare possit. Quin & ad aquam intercutem, & ad splenicos uarie caprino stercore uiuimus. Sed & uisum tenuiorum quidem partium, uerum haud manifestò redditur acrius. Quamobrem sanè ad alopecias congruit, & omnia adeò quæ extergentia medicamenta desiderant, ut lepras, psoras, lichenas, & hoc genus alia. Miscetur & digerentibus cataplasmatis, qualia sunt quæ accommodantur ad parotidas, & bubonas diuturniores. Est enim uis eius cuiusque etiam uisti, absterforia, & digerens, nec eam paruam habet digerendi potentiam. Nam medicus quispiam ex ijs, qui in agris, & uicis medicinam exercent, utebatur eo ex aceto ad uiperarum morsus, & multò sanè etiam magis aliarum bestiarum, ac profectò ex ijs complures seruauit. Et hic ipse quoque medicus arquatibus potandas ipsas uiperas, hoc est, pilulas caprinas ex uino præbuit, & ad profluuium muliebrem cum thure apposuit. Quæ omnia sanè optimus medicus ignorare non debet. caterum potiora eligere potissimum ad urbanos, & honoratos, alicuiusque existimationis uiros: in quibus equidem ego tali nunquam sum usus medicamine, cum multò meliorum suppeteret copia. Attamen existit nonnunquam talium usus, aut in itinere, aut in uenatione, aut rusticatione, cum scilicet meliorum nihil adfuerit, aut homo rusticus perinde fuerit carnis duræ, ac asinus. Nam eiusmodi multos in agris reperias dignos, qui bibant sphyraethos. Caterum è canibus ossa comedentibus stercus, præterquam quòd cateris tum præstantius, tum candidius habeatur, fistula gutturi insufflatum anginam curat: sicuti & dysenteriam ex lacte caprino haustum, in quo prius igniti calculi fuerint extincti, aut ignitum ferrum, quod Græci σφαῖρα uocant. Quinetiam periodicas, circularesue fugat febres, si cochlearis mensura in accessu ex uino præbeatur bibendum in scio patiente. Prodest & malignis ulceribus inspersum, uel emplastris ad id facientibus commistum. Pollet etiam suis uiribus Lupinum: idcirco id magnis laudibus extulit Galenus citato loco, sic inquit. Lupinum stercus quidam colicis potandum dabat non tantum in ipsis paroxysmis; sed etiam in interuallis, si quidem phlegmone uacarent. Quorum ego quosdam uidi non amplius hoc affectu correptos, & correptos non amplius id grauiter passos, sed nec post paucum temporis. Accipiebat autem ille albius potius luporum stercus, quale ubi ossa ederint, solent excernere. Verum illud etiam in eo mirabar, quòd uel suspensum euidenter se penumero inuisset. Itaque hic stercus capiebat, quod non decidisset in terram: id quod non erat inuentu difficile. Ea enim est luporum natura, quæ canum, ut suspensio altero posteriorum crurum, & meiant, & cacent in eminenti quopiam loco ex terra. Itaque in spinis sæpe æstate stercus lupinum reperitur, & fruticibus, uerbis, herbisque procerioribus. Inuenitur porro in stercore illorum & nonnihil ossium deuorati animalis, quod ut effugit commansionem, ita & concoctionem: quod & ipsum contundens ac conterens, bibendum præbuit colicis: ac si homo esset puritatis amans, miscebat, & salis

Aqua, & oleum  
ex humano  
stercore.

Bubuli sterco-  
res ex Gal.

Caprini sterco-  
res ex Gal.

Canini sterco-  
ris uires.

Lupini sterco-  
res ex Gal.



Et salis quippiam, aut piperis, aut quippiam eiusmodi. Vt plurimum autem ex uino albo consistentia tenuis bibendum praebebat: interim uero etiam ex aqua. Hoc ergo stercoris, quod patientibus ilibus applicandum esset, inebat suspendi uinulo confecto ex lana non cuiuslibet ouis, uerum multo praestabat eam esse ouis à lupo laniata, unde quod ad hunc usum accommodaretur, esset conficiendum. Quod si talis non adesset lana, ex pelle ceruina, & lorum quod cingeret ilia, & in quo stercus contineretur, parari praecebat. At nos ollulam ad magnitudinem maximae fabae confecimus, quam experiundi gratia indito stercore quibusdam suspendimus, nec potuimus non mirari, cum plurimos ipsorum uideremus adiutos: caterum ad ollulam duas ceu aures affiximus, per quas lorum transmitti posset. Quod autem ciconiae finum comitiales inuet, planè refellit Galenus, asserens eos esse redarguendos, qui talia scripserunt. De ouillo, columbino, gallinaceo, murino, & crocodilino, cum satis superque differuerit Dioscorides, nec plura à Galeno, & alijs descripta repperim, quae medicinae magis competere possint, non est quid amplius addendum existimem. Veruntamen animaduertendum est, quod, quemadmodum etiam de animalium fellibus diximus, stercore ipsa inter se plurimum differunt temperamenti, & uictus animalis ratione. Quippe quod alterum sit altero plus, minusue calidum, pro animalium diuersorum generum temperie, aut pro alimentorum temperamento in eiusdem speciei animalibus. Caterum non duxi praetermittendum, quod de Ibicis stercore scribit Marcellus empiricus, ad ischiadicos, & arthriticos, cum certè admirabile sit auxilium. Ille itaque sic habet: Incredible, & unicum remedium ischiadicis & arthriticis, hoc est, quo & ipse Ausonius medicus sanatus est, & multos ita iacentes, ut mouere se sine cruciatu nequirent, intra quinque dies stare, ambulare autem intra septem dies facit. Conficitur sic: Fimum Ibicum luna septimadecima colliges, quanquam & alia luna uetere collectum, simili efficacia profit, dum modo medicamen septimadecima luna componatur. Ex eo ergo fimo quantum unius manus pugno pleno poteris comprehendere, dummodo impar sit numerus pilularum, in mortarium mittes, atque adicies piperis grana uigintiquinque, diligentissime trita. tunc addes mellis optimi heminam, & uini ueterrimi optimi sextarios duos, & contritis prius pilulis uniuersa miscebis, & repones in uasculo uitreo, ut cum fuerit opus, paratum habeas medicamentum ad subueniendum. Sed ut maior sit medicaminis efficacia, luna septimadecima illud facere debebis, & cum daturus fueris, à die Iouis incipe, & per dies septem continuos dato, ita, ut qui remediandus est, stans in scabello contra Orientem bibat. quae potio, si ita, ut scriptum est, data, & obseruata fuerit, etiam si omnibus articulis, & coxa infirmus contractusque fuerit, & immobilis, ac desperatus iacuerit, necesse est, ut septima die ambulet. Hæc ille. qui etsi non dixerit, quantum huiusce medicamenti quotidie sumere affectos oporteat, intelligendum tamen censeo, ut in septem aequales partes diuidi debeat, & una quotidie sumi. Quod Græcè στέρας, Latine Stercus & finum uocatur: Arabice, Hebel, Zebel, aut Bhar haiuan: Italice, Sterco: Germanice, Dreck: Hispanice, Estiercol: Gallice, Fiente.

Ciconia stercus.

Nomina.

30 Οὔρον. V R I N A. C A P. LXXIIII.

**H**umanam urinam suam cuique bibere, contra uiperæ morsus, ac uenena, incipientemque aquam inter cutem proderit: scorpionis, uiperæ marinorum, draconisque morsus, ea conuenientissime fouentur. Canina ad perfundendos canis morsus idonea est: pruritus, & lepras nitro addito expurgat. Sed uetus ulcera capitis manantia furfures, pforas, & feruidas eruptiones, multo magis abstergit: nomas, & præcipue genitalium, cohibet: auribus infusa manans pus supprimit: decocta que in calyce mali punici, earum uermiculos abigit. Pueri impubis resorpta urina, orthopnoicis auxiliatur: decocta in æreo uase cum melle emendat cicatrices, argema, caliginesque. ex ea, & cupro idoneum auri ferrumen conficiunt. Quod in urina subsidit, illitu ignem sacrum mitigat: feruefactum cum cyprino, inditumque, uulua dolores mulcet, strangulatus leuat, genas deterget, oculorum cicatrices expurgat. Taurina si cum myrra instilletur, aurium dolores lenit. Aprina uiribus eisdem prædita est: priuatim comminuit uesicæ calculos, & potu expellit. Caprina ad aquam quæ cutem subiit, cum nardi spica quotidie binis cyathis cum aqua bibitur: urinamque per aluum extrahit: aurium doloribus instillata medetur. Asinina traditur renum uitij mederi. Lyncis urinam, quam lyncurium appellant, simulac excernitur, glaciari coire in calculi duritiam, uulgo creditum est. quare quod de ea proditum est, uanum esse conuincitur. Est enim quod à nonnullis uocatur succinum pterygophoron, ideo dictum, quod pennas ad se alliciat. Id potum ex aqua stomacho, aluoque fluxione laboranti conuenit.

**U**rina omnes quidem, ut scriptis tradidit Galenus lib. x. simplicium medicamentorum, facultate sunt calidae: sed plus tamen animalium calidorum, minus autem frigidorum. At urina hominis omnium propè aliarum urinarum est imbecillima, exceptis porcis domesticis, quibus exempti sunt testes. Nam illorum similis est totius corporis temperatura temperiei hominum, & urina similiter debilis. Verum montanorum aprorum ualida est, ut etiam ex odore apparet, qui utique acerrimus est. Hac utuntur Hetrusci ad puerorum uermes, oleum suo in utriculo urinae admiscentes, & in fumo tandiu suspendentes, donec crassescat ad mellis spissitudinem: deinde illud diligenter asseruant, eoque puerorum nares, tempora, & umbilicum inungunt magno sanè successu: nam & ego saepe periculum feci. Sed quauis Dioscorides complurium urinarum uires descripserit, ut quas uarijs, ac diuersis morbis utiles esse existimauerit, Galenus tamen urinarum medicamenta paruipendisse uidetur. Quippe qui crediderit (quemadmodum & de sanguinibus differens inquit) cum parata reperiatur ualentiora medicamenta, ac experimento comprobata, ijs præcipue morbis congruentia, quibus urinam conferre nonnulli autumant, earum medicinas ad curiosos superstitiososque spectare magis, quam ad peritos medicos, qui hæc nauseosa, incertaque remedia nunquam probatis, expertisque præponunt. Quod autem puerorum urina ægrè spirantibus conferat

Vrinarum facultates ex Gal.

Vrina aprina.

Vrinae medicinas contempnit Galenus.

(ut



Chrysocolla fa-  
ctia.Vana de lyncu-  
rio opinio.Encelij opinio  
uana.Saliuz uires ex  
Galeno.

Nomina.

(ut Dioscorides auctor est) minimè probat Galenus, cum loco citato inquit. Urinam pueri orthopnæ uocata gratia ebi-  
bere necessarium non est, cum sint & alia medicamenta, quæ huic medeantur affectui. Quin cum bibisset quidam, affectu  
liberatus non est, ut non eximium quid præter alia possideat. Chrysocollæ conficiendæ rationem, quam fieri ex puerorum  
urina prodidit Dioscorides, quamque seplasiarij, & aurifices uulgò Borrace nominant, duobus in locis scriptam reliquit Ga-  
lenus lib. IX. simplicium medicamentorum, ubi de ea speciatim egit, & lib. X. eorundem de urinis differens. Et quauis (ut  
libro quinto dicitur) legitima, probataque chrysocolla fossitia habeatur; sit tamen artificio ex pueri urina in ardentissimis  
solis caloribus æreo mortario, atque etiam pistillo æreo tandiu circumacta, donec mellis spissitudinem assequatur. Præfertur,  
quæ hoc modo parata sit, ad contumacia ulcera sananda, exedentiaque coercenda. Illud profecto uanum, ac fabulosum ef-  
se manifestè deprehenditur (ut hîc Dioscorides scribit, & nos eum secuti superiori libro in succini mentione ostendimus)  
quod urina lyncis, simulac excernitur, duretur, coeatue in lapidem illum, quem Lyncurium uocant. Quippe quod is inter  
succini genera ab omnibus fide dignis auctoribus recenseatur, quod suæ proprietate naturæ pennas ad se trahat, quemad-  
modum & cætera succini genera paleas, festucas, ac leuissima quæque alliciunt. Quantum uerò à legitimo lyncurio uulga-  
ris ille lapillus differat, qui officinis lapis lyncis appellatur, & cuius est usus apud seplasiarios, & medicos, qui simplicium  
medicamentorum scientiam negligunt, ij diiudicent, qui simplicium historias, & facultates optimè norunt. Quandoqui-  
dem is, quem pro fabuloso lapide lyncis uenditant impostores, lyncurium succini genus haudquaquam est nec alius quouis la-  
pis ei uiribus respondens, nec si quidem urinam cieat, & renum, uescicæque calculos comminuat, ut seplasiariorum, & medico-  
rum uulgi opinatur: qui parum Dioscoridis, aliorumque in re medica bonorum auctorum familiaritatem curant. Cæterum  
hinc satis constare arbitror, Christophorum Encelium (pace uiri alioquin docti dixerim) planè hallucinari, quod lib. III.  
cap. XXVI de re metallica, poetarum fortasse, & aliorum quorundam fabulis addictus magis, quàm ueris probatissimo-  
rum auctorum testimonijs, probare contendat, Lyncurium ex urina lyncis coalescere, atque ex maris urina fuluum fieri,  
ex femina uerò urinâ album. Hanc autem opinionem suam ex eo comprobare uidetur, quod aliquando in uescica apri, item  
que suis domestici lapillos inuenerit. Ex quo postea colligit, mirum non esse, quod lyncis quoque urina in lapillos concre-  
scat. Sed quàm leuis & infirma sit hæc ratiocinatio, ut comprobet quod contendit, quàmque uana sit opinio hæc, eorum sit iudici-  
um, qui magnis laboribus, multis studijs, summaque diligentia rerum simplicium peritiæ sunt assecuti. Atque hætenus de  
urinis, & lyncurio. Restat modò, ut etiam de Salina aliquid in medium afferamus. Itaque cum eius non meminerit his  
libris Dioscorides, possitque nonnullis humani corporis morbis opitulari, ea de eius uiribus, & facultatibus hîc referam,  
quæ à Galeno libro X. simplicium med. memoria produntur his uerbis. Sielon, siue sialon, siue ptyelon appellare libet, ni-  
hil interest. Verùm id sciendum est, uim eius esse differentem, tum in animalium speciebus, tum in eorum unoquoque sa-  
no, aut egroto, ieiuno, aut sitibundo, aut cibo potuque sumpto. Etenim ut urina, & bilis, & sudor; sic etiam salina sumpto  
quidem cibo imbecilla est: ualida & acris eorum, qui ingenti aut inedia, aut siti premuntur. In medio utriusque est eorum  
qui probè concoxere quidem, nondum tamen cibum potumue ingesserunt. Hac ergo salina nutrices puerorum lichenas cu-  
rant, paruum uidelicet digitum rigantes, ac deinde cutem affectam confricantes. Idque faciunt subinde tanto scilicet in-  
teruallo, dum salina uires in lichene perdurent, ac nondum sint extinctæ. Sed & triticum mandentes rustici non pauci  
furunculis imponunt. Nam celeriter eos & digerit, & concoquit: cum si macerarent aqua, non æquè prodesset. Ex quo li-  
quet salinam ipsam auxilij robur adferre. Atque corporibus mollibus, & puerorum, panem, non triticum imponunt ore cõ-  
mansum. Porro omnia sic commansa digerunt, & sugillata, cæteraque ecchymomata, maxime ubi panis simul cum pau-  
co radicle fuerit commansus. Porro tota substantia uel maxime aduersa est salina bestijs hominem interficientibus, ceu ali-  
cubi etiam Nicander poeta refert. Pollicitus autem mihi quidam incantationem sese ostensurum, quæ scorprios interficeret:  
ubi illam semel dixisset, in scorpionem expuit: inde rursum eam obmurmurans iterum scorpionem conspuuit: ac ubi tertio dixis-  
set, atque expuisset, mortuus est scorpion. At postea ego absque incantatione à sola salina morientem uidi scorpionem, idque ce-  
leriter passum à salina esurientium, aut sitientium; tardè autem ab illis, qui cibo, potuque fuerant impleti: in alijs autem pro  
portione. Quod ὀπὸν Græcis, Latinis, Urina, & Lotium nominatur: Arabibus, Baul: Italis, orina. Quod uerò σιέλων, σι-  
λων, & πύελων, Græcè, Salina Latine, pariter & Italicè uocatur: Arabicè, Busach, Bezach, & Lhab.

MEL.

M E L.

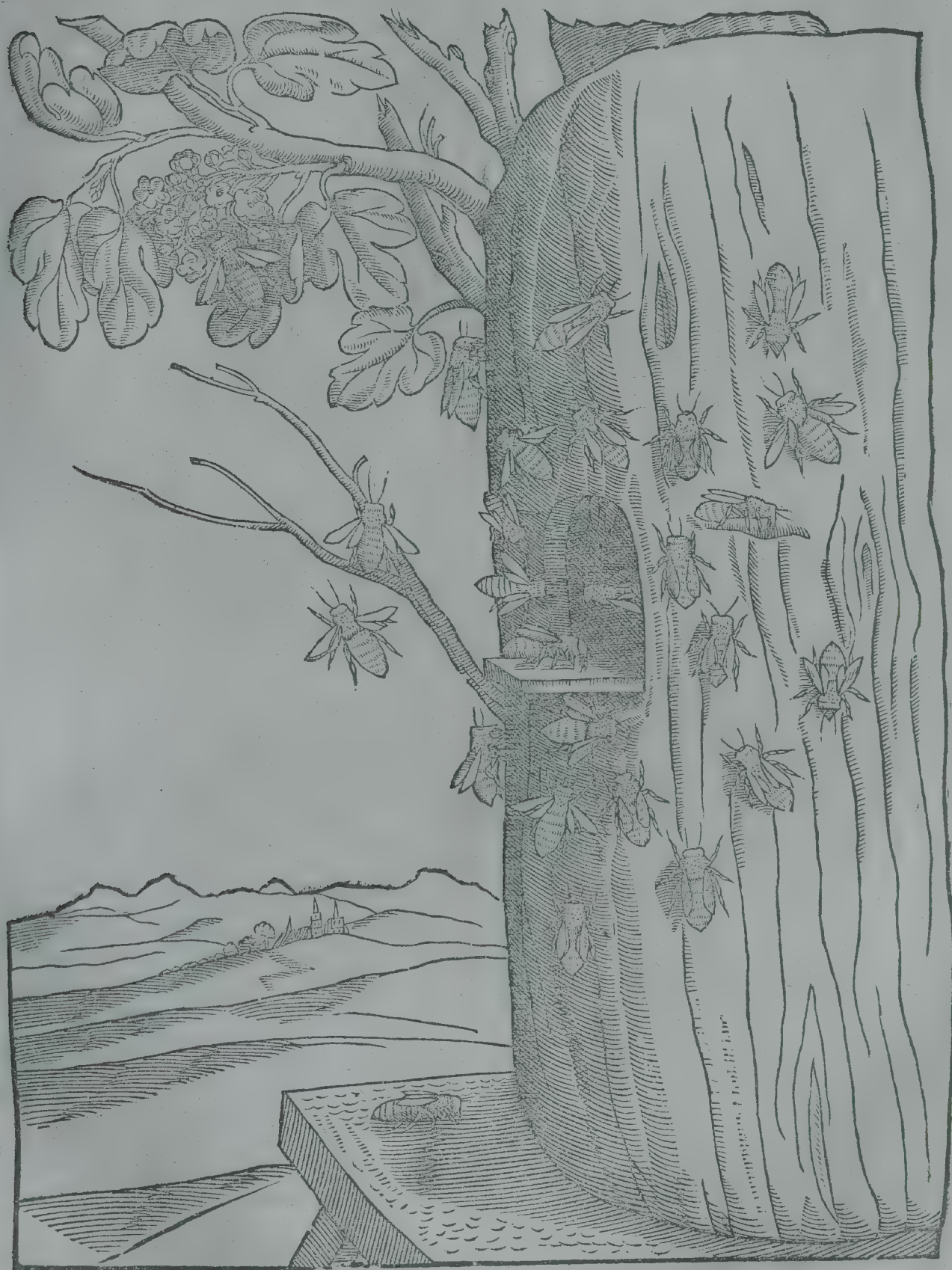
CAP. LXXV.

PRincipem locum obtinet mel, quod Atticæ regionis est, præcipuè ex Hymetto, mox Cycladibus  
insulis, & è Sicilia, cognomine hyblæum. Magis probatur dulcius & acre, odoratius, subflauum,  
nec humectum, graue, & minimè fluxum, quod ob sequacem lentitiam non facilè abruptitur, tractum  
que refilit in digitos. Mel abstergendi uim habet: ora uenarum aperit, humores euocat. qua ratione  
in sordida ulcera, sinusque, commodissimè infunditur. Decoctum, atque impositum, abscedentem  
carnem glutinat, medetur impetigini coctum cum liquido alumine, & illitum: item aurium sonitui, &  
dolori cum fossili fale trito, tepidum instillatur: lendes, & foeda capitis animalia illitum necat: nudam  
glandem recutitis operit, præsertim quæ circuncisione aperta non est, si melle præputium à balneo tri-  
ginta diebus emolliatur: oculorum caliginem discutit: faucibus, tonsillis, anginæ collutum, gargariza-  
tumve medetur: urinam ciet: auxiliatur tussi, & à serpente percussis: contra haustum meconium, cum  
rosaceo calidum assumitur: aduersus uenena fungorum, & rabiosi canis morsus linctum, aut potum pro-  
ficat: crudum tamen aluum inflat, tussim lacepsit, & ea de re despumati usus aptior est. Primatum tenet  
in mellis genere uernum, deinde æstiuum: hybernium uerò, utpote quod crassius constet, deterrimum  
reputatur, ceragini faciundæ idoneum. Quod in Sardinia gignitur mel, amarum est: quoniam apes  
inibi absinthio uescantur, quo uitia cutis in facie, & maculæ aptissimè perunguntur. Heraclia in Ponto  
quibusdam



quibusdam anni temporibus, propria quorundam florum dote, mel conflatur: quod qui edere, mente abalienantur, ac sudore diffuunt. Remedio sunt esitata ruta, & falsamenta, aut epotum mulsu; resumpta, quoties uomitione reijciuntur. Acre autem est, & olfactu sternutamenta mouet. Quod cum costo illitum, foeminarum cutem emendat, & cum sale sugillationes rapit. Est & aliud concreti mellis genus, quod saccharon nominatur. In India uerò, & felici Arabia in arudinibus inuenitur. salis modo coactum est, dentibus, ut sal, fragile: aluo idoneum, & stomacho utile, si aqua dilutum bibatur: uexatae uescæ, renibusq; auxiliatur. Illitum ea discutit, quæ tenebras oculorum pupillis offundunt.

## M E L.





Mellis confid.

Mel Heracleo-  
ticum.Mellis genera  
non roscida.Sacchari confi-  
deratio.Manardi, &  
Fuch. opinio  
reprobata.Antiquorum  
Saccharum.

MEL, quod apes colligunt, omnibusque vulgarissimum est (auctore Galeno lib. I I I. de alimentorum facultatibus) oritur in plantarum folijs: earumque neque succus, neque fructus, neque pars, ullo pacto dici potest, sed eiusdem cum rore generis est: non tamen assidue, nec copiose, ut ille, provenit: repertumque est aliquando aestate super arborum, ac fruticum, herbarumque folia mel quam plurimum adde ut agricola velut ludentes canerent, Iupiter melle pluit. Cui subscribens Plinius lib. XI. cap. XII. sic inquit. Mel ex aere venit, & maxime siderum exortu, sitque precipue ipso sirio explendente, nec omnino prius uergiliarum exortu sublucanis temporibus. Itaque cum prima aurora arborum folia melle roscida inveniuntur. At si qui matutino sub dio fuere, unctas liquore uestes, capillumque concretum sentiunt. Siue ille est caeli sudor, siue quaedam siderum salina, siue purgantis se aeris succus, utinam esset & purus, ac liquidus, & suae naturae, qualis defluit primo. Nunc uero est tanta cadens altitudine, multumque dum uenit sordescens, & obuius terrae halitu infectus. Præterea à fronde, ac pabulis potus, & in uterculos congestus apum: ore enim uomunt. Ad hæc succo florum corruptus, 10  
& alueis maceratus, totiesque mutatus, magnam tamen celestis naturae uoluptatem affert. Ibi optimus semper, ubi optimorum doliolis florum conditur. Atticæ regionis hic, & Siculae Hymetto, & Hybla ab locis, mox Calydna insula. Hactenus de melle Plinius citato loco. Verum enim uero (ut idem auctor est libro XI. cap. XII I I.) mel, quod in Creta Carina monte colligitur, muscæ non attingunt, nec eo in monte eadem usquam reperiuntur. Porro uenenatum mel, quod in Heraclia Ponti provenit, cuius hic meminit Dioscorides, Plinius quoque recensuit libro antè citato, cap. XII I I. Subiunxitque & alterum eodem in Ponto gigni gente Sannorum, quod ab insania, quam gignit, Menomenon uocant. Id existimatur contra-  
hi flore rhododendri, quo scatent syluæ. Habentur præterea & alia mellis genera, quæ roscida non sunt, sed ex plantis nascuntur, ut illud, quod ex anacardijs fluere Arabes scribunt, & inter Græcos Strabo Geographicorum libro XV. ex arborum siliquis, quas arbores proferunt, denorum digitorum longitudine, mellis plenas, quod qui ederint, non facile euadant. Quinetiam refert Pomponius Mella tertio de situ orbis, tam pinguis alicubi, & tam feracis soli Indiam esse, ut in eo mella ex 20  
arborum frondibus defluant. Exprimitur etiamnum è vulgaribus siliquis, quæ Græcis κερία dicuntur, quo tam Indi, quam qui Troglodyticæ Arabiam incolunt, gingiberis radices recentes uiridesque afferunt, ac etiamnum myrobalana omne genus. Quod facile conijcitur ex ijs quæ ex Alexandria Aegipti Venetias quotannis comportantur. Cæterum non desunt inter recentiores medicos, qui disputent, an Saccharum, quod sub mellis genere scripserunt ueteres, præsertim Dioscorides, & Galenus in India, & felici Arabia nasci, idem cum nostrate Saccharo dici possit. Et quamuis plerique reperiantur, qui dubio procul existiment, ac pro certo affirmant, communis usus Saccharum, & quod ab antiquis describitur, unum & idem esse, quod ex eadè proveniant planta; tamen Manardus Ferrariensis, & Leonardus Fuchsius ipsum secutus, maximam inter ea ponunt differentiam, omnino opinantes in alio arundinum genere concreuisse antiquorum Saccharum, de quo inter mellis genera scripsere Dioscorides, & Galenus: concrescereque ad hanc diem usque ex cœlesti rore, quemadmodum & id, quod mannam uocamus: non autem in ijs arundinibus, è quibus in aqua decoctis huiusce ætatis Saccharum in Medera, Sicilia, Cre- 30  
ta, Rhodo, & Cypro insulis, ac etiam in Aegypto exprimitur. Qua in re eos uiros alioqui doctissimos, planè hallucinatos crediderim, quod nullo, ut puto, auctorum probatorum testimonio ducti sibi persuaferint, manna in modum ex rore concre-  
scere antiquorum Saccharum solis ardore super arundinum folia tam in India, quam in felici Arabia. Quippe quod nusquam repererim scripsisse Dioscoridem, Galenum, nec ueterum, uel recentiorum quenquam, concrescere Saccharum in arundinum folijs ex rore solis feruore concreto, siue potius exiccato, quemadmodum in quibusdam arborum frondibus manna per se con-  
crescit. Quo fit, ut mihi refellenda uideatur eorum sententia. Nam si uerum illud esset, ut ipsi imaginantur, non modò non est credendum, sed ne cogitandum quidem, Dioscoridem, qui diligentissime simplicium medicamentorum historias literis, memoriaque mandauit, silentio præterisse tam pulchrum, & admirabile, scituque dignum naturæ opus in Saccharo confi-  
ciendo. Nec minus id reticuisse Galenus naturæ operum maximus indagator, quemadmodum nec reticuit lib. I I I. de ali-  
mentorum facultatibus, ærei mellis historiam, quod nos mannam uocamus, quodque sua ætate in monte Libano, alijsq; locis 40  
super arborum frondes repertum scribit. Quamobrem magis ueritati consonum uidetur, ut dicamus, nil aliud ueteribus Saccharum extitisse, quam nostratis Sacchari arundinum lacryma, seu liquor, qui nimia succi copia aperto in latere calamo, perinde ac gummi, exterius concreuerit. Huic nostræ opinioni subscribit Plinius lib. XI. cap. VII I I. sic inquit. Saccharon & Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in arundinibus collectum gummiu modo, candidum, dentibus fragile, amplissimum nucis auellanae magnitudine. hæc Plinius. Ex quibus facile cognosci potest, quod non ex rore, ut manna eue-  
nit, coalesceret antiquorum Saccharum super arundinum folia, sed quod fractis calamis earum internodijs cohereret collacrymans, è quibus uulgare nostrum conficitur. Quandoquidem hoc modo resina, gummaque omnes scisso sui arboris cortice emanant. Alia præterea huc accedit ratio, quæ (ut equidem arbitror) Manardi, ac Fuchsij sententiæ prorsus aduersatur. Nam quemadmodum in Apulia, & Calabria manna à sole tacta, dum arborum inheret folijs, paruo temporis intervallo in auram euanescit (ut libro primo diximus in mannae mentione) eadem sanè ratione id Saccharo euenisset, si ex rore (ut ipsi cõ-  
tendunt) concresceret. Siquidem à sole tactum, rarefactumque facile disiliisset in auram, nec gummiu modo concreuisset. 50  
Eoque magis, quod nusquam legerim in Dioscoride, nec Galeno Saccharum è folijs arundinum colligi. sed in ipsis calamis cõcretum reperiri. Quod etiam testatur Strabo libro XV. Geographiæ, ubi aperte scribit, in India arundinem mel sine apibus gi-  
gnere: non autem quod ex rore in arundine fiat, ut quidam pernicax, signarusque medicus mecum contendere, atque etiam, ut suam mordicus teneret opinionem, Strabonis codicem corrumpere non est ueritus. Præterea cum memoriæ prodiderint Dioscorides, Galenus, & Plinius, antiquorum Saccharum durum esse, salis modo coactum, album, dentibus fragile, ex his cõ-  
iectare licet, è rore Saccharum nequaquam fieri. Quippe quoniam manna, quæ eodem modo è rore concrescit, sal minime re-  
fert, nec dentibus fragilis deprehenditur, sed potius mandentibus tenax, & ceræ modo lentescens. Quare crediderim anti-  
quis Saccharum fuisse tenuiorem, ac præstantiorem illius partem in arundinum Sacchariferarum medulla, quæ per interno-  
diorum fissuras exiens folis calore concreuerat, ut & Saccharum nostrum calore ignis arte concrescit, & addensatur. Quod 60  
cum accuratissime perpendissent homines, liquorisque præstantiam agnouissent, à natura edocti hoc arte se facturos existi-  
marunt



marunt. Neque id incassum attentasse uidentur. quandoquidem sacchari integros calamos assumentes, minutimque incidentes, ignis calore tandiu decoxerunt, donec uniuersus liquor, absumpta igni aqua, diu efferuescens in saccharum salis modo in uasis fundo concreuerit. Verum etsi sacchari arte facti nihil meminerint Dioscorides, & Galenus; non desunt tamen qui dicant, hoc etiam ante eos factum esse, Solini auctoritate freti, qui in India palustribus arundinem ita crassam progigni ait, ut fissis internodijs lembi uice uessitet nauigantes, e cuius radicibus dulcem etiam exprimunt humorem ad mellis suauitatem. At qui liquorem hunc, qui ex harum cannarum radicibus elicitor, saccharum nostri usus fuisse existimant, proculdubio falluntur. quod Indi non modò ex decoctis cannarum, sed aliarum quoque arborum radicibus sibi potus parent, cum illius cœli & soli clementia frequentissima sint plantarum radices, quæ mellea dulcedine imbuuntur, ut Strabo testis est loco nuper citato, ubi sic inquit. Nullus annus in India inuenitur utroque tempore sine pluuia. Quapropter contingit annum feracem esse, cum semper terra sit fecunda: fructus autem arboreos multos gigni, arborumque radices, præsertim magnarum arundinum, & natura, & decoctione dulces esse, aqua à solibus tepesacta, tam cœlesti, quam fluuiali. Aded quod ea, quæ apud alios & fructuum, & succorum maturitas dicitur, apud illos concoctio est: quæ tantum ad dulcedinem operatur, quantum ea, quæ per ignem fit. Sententia nostræ Lucanus quoque suffragatur, illud explicans hoc carmine.

Quique bibunt tenera dulces ab arundine succos.

Quinetiam Marcus Varro, qui eodem ferè tempore claruit, his tribus uersibus attestatur, dum inquit.

Indica non magna nimis arbore crescit arundo,

Illius & lentis premitur radicibus humor,

Dulcia cui nequeant succo contendere mella.

Ex ijs palàm est, hos omnes de factitijs Indorum potionibus, quæ ijs uini loco sunt, fuisse locutos: non autem quod ex illis cannarum radicibus saccharum aliquod pararetur. Quandoquidem & nos è glycyrrhizæ radicibus, quin & è decoctis, pressisque siliquis, sicut & alijs è dactylis, dulces elicimus succos ad uarij usus potationes. quemadmodum & occidentales Indi è pluribus dulcibus arborum fructibus suos sibi parant potus. Sed non ob id dicendum hos liquores, quod mellis dulcedinem præstent, esse mel, neque saccharum. Nec mirum sanè si Indicæ arundines radicibus dulcissimum præbeant succum non modò illæ magnæ, sed etiam quæ ibi nascuntur nostris fortasse non multò grandiores: cum etiam nostrates recentes mansæ quadantenus ori dulces sentiantur. Quod autem minores arundines in India radicibus dulces præbeant potus, superioribus carminibus explicauit abunde Marcus Varro: cui non magna nimis est arbor. In hoc tamen à Solino dissentit: cui arundines, quarum meminit, uassissimæ sunt proceritatis. Hinc ergo eorum sententia explodenda uidetur, qui credunt ex illarum magnarum arundinum radicibus, saccharum nostro similis factitasse, Indos, quod non quidem saccharum, sed dulces inde potus uini loco sibi conficiant. Sed ut suam opinionem auctoritatibus fulciret Manardus Ferrariensis, utque lucidius comprobaret antiquorum saccharum, perinde ac mannam, ex rore fieri, lib. IX. epist. v. Auicennam etiam admittit, quem tamen aliàs ubique reiecit, ac reprobaui, asserens, quod cum ipse huius fuerit sententiæ, ultimo capite libri secundi antiquorum saccharum mannam uocauit, cum inquit. Zuccharum albusar est manna cadens super albusar, & est sicut frusta salis. At nos, qui huic opinioni minimè adstipulamur, dicimus Albusar, siue Albasser (ut Bellunenſis castigauit) nullo pacto Arabica lingua arundinem significare, sed aliam Aegypti, & Arabiæ arborem, sic ab eius loci indigenis appellatam: quandoquidem Arabes (ut testatur Serapio) arundinem casab dicunt. Quod manifestè declarat zuccharum albasser apud Auicennam huiusce arboris esse mannam, uel gummi, non autem Græcorum saccharum in calamis concretum. Illud insuper nostram comprobatur sententiam, quod eodem loco addidit Auicenna, sic inquit. Et in zuccharo quidem albusar est cum abstergione pauca, stipticitas, & amaritudo. Siquidem austeritatis, & amaritudinis, quæ in antiquorum saccharo fuerint, nusquam meminere Dioscorides, & Galenus: nec item quod conferret id pulmone, & aquæ intercuti, ut paulò infra uoluit Auicenna. Qui etsi dixerit deinde zuccharum hoc oculorum morbis, pariterque renum, & uesicæ uitij auxiliari: non tamen ob hoc dici potest, zuccharum albasser esse antiquorum saccharum. Sed rectè quidem contra Manardi sententiam, Auicenna testimonio (cum & ipse hoc in loco Auicennæ auctoritate nitatur) probari potest, quod antiquorum saccharum gummi modo collacrymans in arundinibus concreveret, non autem ex rore. Quippe quodis de zuccharo agens loco nuper citato, ibique antiquorum saccharum recensens, inquit. Assumptum sicut gummi ab arundine abstergit oculum. Quibus palàm fit, antiquorum saccharum, perinde ac gummi, ab interiori medulla exterius emanasse, ibique postmodum solis ardoribus concreuisse. Verum enim uero quod albasser apud Arabes sui generis arbor sit, & ab arundine maxime differat, & quod eius zuccharum, quanuis ab Auicenna manna dicatur, quod fortasse granulis concreſcat mannæ similibus, ex rore haudquaquam fiat, sed gummiu modo ab arbore destillet, manifestè ostendit Serapio capite de saccharo his uerbis. Albasser habet lata folia, & habet zuccharum, quod egreditur ab oculis ramorum suorum, & à locis foliorum eius, & colligunt de eo homines rem conuenientem, & in zuccharo eius est amaritudo, & egrediuntur ab hac planta mala quedam, sicut testiculi camelorum, è quibus liquor quidam emanat adurens, stipticæque facultatis, ad cauteria peridoneus. Et lignum quidem Albasser est leue, crassum, rectum, pulchrumque: & ideo assimilauerunt cantilenarij in cantilenis suis brachia, & crura dominarum ligno eius. hæc Serapio. Ex quibus facile & Manardum, & Fuchsum, uiros alioqui doctissimos, hac in re hallucinatos putauerim. Ceterum Fuchsius, ut probaret antiquorum saccharum è roscido celi succo in calamis concreſcere, utque illud à nostrate diuersum ostenderet, dicit, quod cum nostri usus saccharum, perinde ac mel calidum reperiatur, sitimque facile concitet, antiquorum saccharum esse non potest, eo quod Galenus sue ætatis saccharum id efficere non prodiderit. Cuius tamen sententia (pace sua dixerim) experimento minimè respondet: à quo non discedens Galenus libro. VII. simplicium medicamentorum de saccharo ita scribit. Sacchar, quod ex India, atque felici Arabia conuehitur, in calamis, ut aiunt, concreſcit, & ipsum mellis est species: minus certè nostrate dulce, sed adsimiles ei uires obtinens, quod ad abstergendum, desiccandum, & digerendum attinet. Porro quatenus nec inimicum stomacho est, ceu nostras, nec sitim asserens, eatenus ab illo substantia differt. Quibus Galeni uerbis clarum

Factitijs sacchari inuentio.

Aliquorum lapsus.

Manardi ratio infirma.

Albasser quid ex Serapione.

Fuchsi opinio reproba.



Sal Indum.

Nomina.

est, quod cum saccharum melle minus sit dulce, minus etiam calidum sit necesse est. Ea que propter asserit Galenus, saccharum non perinde ac mel, sitim excitare: non tamen quod nulla ab eo sitis excitetur, uti Fuchsius interpretari uidetur. Quin etiam idem Galenus lib. VII. cap. III. methodi medendi, saccharum inter ea communerat, quæ febrientibus exhiberi possunt. His igitur rationibus, & auctoritatibus adductus sum, ut certò crediderim, antiquorum saccharum ab iisdem arundinibus emanare, à quibus uulgare nostrum exprimitur: sed hanc tantum inter se differentiam esse, quod à natura factum sit nostrate factitio longè tenuius. Ideoque Auicenna: Zuccharum (inquit) tabarzed frigidius est, & subtilius. Hoc laudibus extulit Paulus, & post ipsum Auicenna Archigenis auctoritate Sal Indum ipsum appellans, ad lingue scabritiem, ariditatemque in acutissimis febribus. Sed eo nos hac ætate caremus, quod amplius non asseratur. quanquam ego non ita pridè à uiris fide dignis accepi, qui diui Thomæ insulam, itemque Mederam lustrarunt, adhuc ijs in locis saccharum inueniri in arundinibus sacchariferis concretum (illi non dissimile, quod arte fit, & candidum cognominatur) postquam ab illis sponte emanarit gummi modo. Quod autem adferri desierit, non aliud in causa esse existimamus, quàm quod hodie paucum admodum proueniat. Siquidem Dioscoridis, & Galeni tempore, quo ad eos copiosum conuehebatur, cum adhuc non innotuisset exprimendi ratio, necesse quidem erat, ut arundines sacchari liquore prægnantes, cum annis compluribus adoleuissent, & falcem nunquam expertæ essent, per se liquorem exudarent, ueluti innumeris arboribus gummi, & resinæ emanant. Proinde non mirum, si eius à natura facti antiquis fuerit ubertas. Sed postquam lucri dulcedo, fulgentisque auri sitis docuit homines artem modumque, quo saccharum concisis, decoctis, pressisque arundinibus copiosius elicerent, factum est, ut Indi quotannis uniuersos inciderint calamos, ac iterum quotannis seuerint. Hinc igitur euenit, ut nullis remanentibus, quæ saccharo plurimum annorum ætate turgeant, natura impedita sit operatio, deperditumque hac de causa sit antiquorum saccharum. Cuius uice eo recentiores utuntur, quod officina candidum cognominant, arte factum, pellucidum, salis fossitij modo, dentibusque fragile, ut antiquorum saccharum undequaque referat. Competit perinde ac illud, scabritiei lingue, pe-  
 19  
 20  
 21  
 22  
 23  
 24  
 25  
 26  
 27  
 28  
 29  
 30  
 31  
 32  
 33  
 34  
 35  
 36  
 37  
 38  
 39  
 40  
 41  
 42  
 43  
 44  
 45  
 46  
 47  
 48  
 49  
 50  
 51  
 52  
 53  
 54  
 55  
 56  
 57  
 58  
 59  
 60  
 61  
 62  
 63  
 64  
 65  
 66  
 67  
 68  
 69  
 70  
 71  
 72  
 73  
 74  
 75  
 76  
 77  
 78  
 79  
 80  
 81  
 82  
 83  
 84  
 85  
 86  
 87  
 88  
 89  
 90  
 91  
 92  
 93  
 94  
 95  
 96  
 97  
 98  
 99  
 100  
 101  
 102  
 103  
 104  
 105  
 106  
 107  
 108  
 109  
 110  
 111  
 112  
 113  
 114  
 115  
 116  
 117  
 118  
 119  
 120  
 121  
 122  
 123  
 124  
 125  
 126  
 127  
 128  
 129  
 130  
 131  
 132  
 133  
 134  
 135  
 136  
 137  
 138  
 139  
 140  
 141  
 142  
 143  
 144  
 145  
 146  
 147  
 148  
 149  
 150  
 151  
 152  
 153  
 154  
 155  
 156  
 157  
 158  
 159  
 160  
 161  
 162  
 163  
 164  
 165  
 166  
 167  
 168  
 169  
 170  
 171  
 172  
 173  
 174  
 175  
 176  
 177  
 178  
 179  
 180  
 181  
 182  
 183  
 184  
 185  
 186  
 187  
 188  
 189  
 190  
 191  
 192  
 193  
 194  
 195  
 196  
 197  
 198  
 199  
 200  
 201  
 202  
 203  
 204  
 205  
 206  
 207  
 208  
 209  
 210  
 211  
 212  
 213  
 214  
 215  
 216  
 217  
 218  
 219  
 220  
 221  
 222  
 223  
 224  
 225  
 226  
 227  
 228  
 229  
 230  
 231  
 232  
 233  
 234  
 235  
 236  
 237  
 238  
 239  
 240  
 241  
 242  
 243  
 244  
 245  
 246  
 247  
 248  
 249  
 250  
 251  
 252  
 253  
 254  
 255  
 256  
 257  
 258  
 259  
 260  
 261  
 262  
 263  
 264  
 265  
 266  
 267  
 268  
 269  
 270  
 271  
 272  
 273  
 274  
 275  
 276  
 277  
 278  
 279  
 280  
 281  
 282  
 283  
 284  
 285  
 286  
 287  
 288  
 289  
 290  
 291  
 292  
 293  
 294  
 295  
 296  
 297  
 298  
 299  
 300  
 301  
 302  
 303  
 304  
 305  
 306  
 307  
 308  
 309  
 310  
 311  
 312  
 313  
 314  
 315  
 316  
 317  
 318  
 319  
 320  
 321  
 322  
 323  
 324  
 325  
 326  
 327  
 328  
 329  
 330  
 331  
 332  
 333  
 334  
 335  
 336  
 337  
 338  
 339  
 340  
 341  
 342  
 343  
 344  
 345  
 346  
 347  
 348  
 349  
 350  
 351  
 352  
 353  
 354  
 355  
 356  
 357  
 358  
 359  
 360  
 361  
 362  
 363  
 364  
 365  
 366  
 367  
 368  
 369  
 370  
 371  
 372  
 373  
 374  
 375  
 376  
 377  
 378  
 379  
 380  
 381  
 382  
 383  
 384  
 385  
 386  
 387  
 388  
 389  
 390  
 391  
 392  
 393  
 394  
 395  
 396  
 397  
 398  
 399  
 400  
 401  
 402  
 403  
 404  
 405  
 406  
 407  
 408  
 409  
 410  
 411  
 412  
 413  
 414  
 415  
 416  
 417  
 418  
 419  
 420  
 421  
 422  
 423  
 424  
 425  
 426  
 427  
 428  
 429  
 430  
 431  
 432  
 433  
 434  
 435  
 436  
 437  
 438  
 439  
 440  
 441  
 442  
 443  
 444  
 445  
 446  
 447  
 448  
 449  
 450  
 451  
 452  
 453  
 454  
 455  
 456  
 457  
 458  
 459  
 460  
 461  
 462  
 463  
 464  
 465  
 466  
 467  
 468  
 469  
 470  
 471  
 472  
 473  
 474  
 475  
 476  
 477  
 478  
 479  
 480  
 481  
 482  
 483  
 484  
 485  
 486  
 487  
 488  
 489  
 490  
 491  
 492  
 493  
 494  
 495  
 496  
 497  
 498  
 499  
 500  
 501  
 502  
 503  
 504  
 505  
 506  
 507  
 508  
 509  
 510  
 511  
 512  
 513  
 514  
 515  
 516  
 517  
 518  
 519  
 520  
 521  
 522  
 523  
 524  
 525  
 526  
 527  
 528  
 529  
 530  
 531  
 532  
 533  
 534  
 535  
 536  
 537  
 538  
 539  
 540  
 541  
 542  
 543  
 544  
 545  
 546  
 547  
 548  
 549  
 550  
 551  
 552  
 553  
 554  
 555  
 556  
 557  
 558  
 559  
 560  
 561  
 562  
 563  
 564  
 565  
 566  
 567  
 568  
 569  
 570  
 571  
 572  
 573  
 574  
 575  
 576  
 577  
 578  
 579  
 580  
 581  
 582  
 583  
 584  
 585  
 586  
 587  
 588  
 589  
 590  
 591  
 592  
 593  
 594  
 595  
 596  
 597  
 598  
 599  
 600  
 601  
 602  
 603  
 604  
 605  
 606  
 607  
 608  
 609  
 610  
 611  
 612  
 613  
 614  
 615  
 616  
 617  
 618  
 619  
 620  
 621  
 622  
 623  
 624  
 625  
 626  
 627  
 628  
 629  
 630  
 631  
 632  
 633  
 634  
 635  
 636  
 637  
 638  
 639  
 640  
 641  
 642  
 643  
 644  
 645  
 646  
 647  
 648  
 649  
 650  
 651  
 652  
 653  
 654  
 655  
 656  
 657  
 658  
 659  
 660  
 661  
 662  
 663  
 664  
 665  
 666  
 667  
 668  
 669  
 670  
 671  
 672  
 673  
 674  
 675  
 676  
 677  
 678  
 679  
 680  
 681  
 682  
 683  
 684  
 685  
 686  
 687  
 688  
 689  
 690  
 691  
 692  
 693  
 694  
 695  
 696  
 697  
 698  
 699  
 700  
 701  
 702  
 703  
 704  
 705  
 706  
 707  
 708  
 709  
 710  
 711  
 712  
 713  
 714  
 715  
 716  
 717  
 718  
 719  
 720  
 721  
 722  
 723  
 724  
 725  
 726  
 727  
 728  
 729  
 730  
 731  
 732  
 733  
 734  
 735  
 736  
 737  
 738  
 739  
 740  
 741  
 742  
 743  
 744  
 745  
 746  
 747  
 748  
 749  
 750  
 751  
 752  
 753  
 754  
 755  
 756  
 757  
 758  
 759  
 760  
 761  
 762  
 763  
 764  
 765  
 766  
 767  
 768  
 769  
 770  
 771  
 772  
 773  
 774  
 775  
 776  
 777  
 778  
 779  
 780  
 781  
 782  
 783  
 784  
 785  
 786  
 787  
 788  
 789  
 790  
 791  
 792  
 793  
 794  
 795  
 796  
 797  
 798  
 799  
 800  
 801  
 802  
 803  
 804  
 805  
 806  
 807  
 808  
 809  
 810  
 811  
 812  
 813  
 814  
 815  
 816  
 817  
 818  
 819  
 820  
 821  
 822  
 823  
 824  
 825  
 826  
 827  
 828  
 829  
 830  
 831  
 832  
 833  
 834  
 835  
 836  
 837  
 838  
 839  
 840  
 841  
 842  
 843  
 844  
 845  
 846  
 847  
 848  
 849  
 850  
 851  
 852  
 853  
 854  
 855  
 856  
 857  
 858  
 859  
 860  
 861  
 862  
 863  
 864  
 865  
 866  
 867  
 868  
 869  
 870  
 871  
 872  
 873  
 874  
 875  
 876  
 877  
 878  
 879  
 880  
 881  
 882  
 883  
 884  
 885  
 886  
 887  
 888  
 889  
 890  
 891  
 892  
 893  
 894  
 895  
 896  
 897  
 898  
 899  
 900  
 901  
 902  
 903  
 904  
 905  
 906  
 907  
 908  
 909  
 910  
 911  
 912  
 913  
 914  
 915  
 916  
 917  
 918  
 919  
 920  
 921  
 922  
 923  
 924  
 925  
 926  
 927  
 928  
 929  
 930  
 931  
 932  
 933  
 934  
 935  
 936  
 937  
 938  
 939  
 940  
 941  
 942  
 943  
 944  
 945  
 946  
 947  
 948  
 949  
 950  
 951  
 952  
 953  
 954  
 955  
 956  
 957  
 958  
 959  
 960  
 961  
 962  
 963  
 964  
 965  
 966  
 967  
 968  
 969  
 970  
 971  
 972  
 973  
 974  
 975  
 976  
 977  
 978  
 979  
 980  
 981  
 982  
 983  
 984  
 985  
 986  
 987  
 988  
 989  
 990  
 991  
 992  
 993  
 994  
 995  
 996  
 997  
 998  
 999  
 1000

Κηρός.

C E R A.

C A P. LXXVI.

Cera optima est subfulua, subpinguis, pura odorata, & halitum quadantenus melleum referens, natione Pontica, aut Cretica. Secundum locum obtinet candicans, & suapte natura pinguis. Candida fit hoc modo. Ex ea radunt album, syncerumque, atque transfundunt in uas, quod satis habeat marinæ ex alto petitæ, insperfoque nitri momento, decoquunt: cumque iterum, tertiove inferbuit, separatum uas refrigerant, ac ceræ pastillum eximunt, deterfa sorde, siqua fortè adhæsit: tum denuo indita noua maris aqua fernet, uti retulimus: & uase dempto ex igne, fundum ollulæ nouæ aqua frigida madefactum, in ceram summam suspensa manu intingunt, quod celerius concreseat, & quàm minima portio extrahatur. Suscepto primo ceræ orbiculo, iterum uasis imum aqua refrigeratum, tantisper in ceram immitti debet, dum tota excipiat. Orbiculi lino confuti, interuacante spatio suspenduntur, & interdiu continuò sub sole, noctu sub luna asperguntur, usque dum perfectè albescant. Verum si eximius ille candor desideretur, eadem factitari, & identidem recoqui operæpretium est. Nec desunt, qui pro marina, in muria quàm acerrima semel, aut iterum excoquant: dein laguncula tenui, rotunda, ansam habente extrahunt: postea orbiculos substrato affatim cespitem herbofo, insolant, donec candorem summum contraxerint. Præcipiunt hoc obeundum munus uere, cum sol remissa uehementia humorem pariat, ut non facilè liquetur. Cera omnis mollit, calfacit, modo dicè explet corpora: datur in forbitione dysentericis. ac milij magnitudine decem grana ceræ hausta, lac in nutricibus non patiuntur coagulari.

Cera uires ex Galeno.

Nomina.

Cera, ut Galenus scriptis mandauit libro VII. simplicium medicamentorum, medio quodammodo tenet calfacientium, refrigerantium, humectantium, & desiccantium. Habet uerò quiddam etiam crassarum partium, atque emplasticum. quamobrem non modò exiccare, sed & per accidens humectare uideri fortassis poterit, perspirationes uidelicet prohibens. Quapropter aliorum medicamentorum tum excalfacientium, tum refrigerantium materia est. Ipsa autem per se ex genere fuerit debiliter concoquentium: nec tamen intrò in corpus assumpta, sed foris imposita. Siquidem paulum quiddam digerentis, calideque facultatis retinet, quæ plurima melli inerat. Eius nomen Græcum κηρός: Latinum, cera: Arabicum, Hamaha: Italicum, cera: Germanicum, Vnachs: Hispanicum, Ciera: Gallicum, Ciere.

Πρόπολις.

P R O P O L I S.

C A P. LXXVII.

Oril. leg. στυρακος πυδ'σων. i. styracem spirans.

Propolis eligi debet flaua, odorata, styracem referens, in uehementi ariditate mollis, & mastiches more ductilis. Magnopere calfacit, & euocat: aculeos, & omnia infixæ corpori extrahit: in uetere tussi suffita proficit, impetigines adnota tollit. Ea in alueariorum foribus, cerosæ naturæ inuenitur.

Quanquam



- Q**uoniam, ut hic Dioscorides inquit, & Marcus Varro lib. tertio de re rustica, Propolis ea est cerosa materia, quae in alucarijs praeforibus reperitur, seu, ut apertius dicam, praespiraculis, ubi intrandi, exeundiq; apibus patet aditus: tamen Plinius lib. XI. cap. VII. ita scriptum reliquit. Prima fundamenta comosin uocant periti, secunda pissoceron, tertia propolin. Inter coria, cerasq; magni ad medicamina usus. Comosis crusta est prima, saporis amari. Pissoceros super eam uenit picantium modo, ceu dilutior. Cerae initium, plerumq; e mitiore gummi. Propolis crassioris iam materiae, additis floribus, nondum tamen cera, sed fauorum stabilimentum, qua omnes frigoris, aut iniuriae aditus obstruuntur: odore & ipsa etiam graui ut qua plerique pro galbano utantur. Huius etiam meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Propolis extergentis, non ita ualentis est facultatis, ceterum admodum ualenter attrahentis: est enim essentia tenui. Porro excafcit recessu secundo completo, aut certe tertio incipiente. Et ut idem quoque scribit libro III. de compositione medicamentorum secundum genera, Propolis ualentius attrahit, quam cuiusvis generis resina. Quamobrem illis in neruorum uulneribus medendis propolin admiscet. Ceterum cum propolis, cera, & mel, de quibus hic differuit Dioscorides, medicamenta sint omnia miro artificio ab apibus conflata, non ab re his quoque addendam fore duximus Apum historiam. **A**PES igitur (ut Plinius auctor est) sunt & rustica syluestresque, horridae aspectu, multo iracundiores, sed opere ac labore praestantes. Sunt & urbanae, quarum duo genera. Optima breues uarietaeque, & in rotunditatem compaetiles. Deteriores longae, & quibus similitudo uesparris, etiamnum deterrimae ex his pilosae. Apes odore faecidos odores, proculque fugiunt, sed & insectos. Itaque unguenta redolentes infestant. Icientes pereunt: relicto enim aculeo interiora distrumpunt. Quin & morbos suapte natura sentiunt. Index eorum tristitia torpens: & cum ante fores in teporem solis promotis aliae cibos ministrant: cum defunctas progerunt, funerantiumq; more conitantur exequias. Reges habent, pluresque inchoantur, ne desint. Postea ex his soboles cum adulta esse capit, concordia suffragio deterrimos necant, ne distrabant agmina. Duo eorum genera: melior rufus, quam niger, uariiusq;. Omnibus forma semper egregia, & duplo quam ceteris maior: penna breuior, crura recta, ingressus celsior: in fronte macula quodam diadematē candicans. Multum etiam nitore a uulgo differunt. Cum rex procedit, una est totum examen, circaque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore cum populus in labore est, ipse opera intus circuit, similis exhortanti, solus immunis. Circa eum satellites quidam, lictoresque assidui custodes auctoritatis. Procedit foras non nisi migraturo examine. Id multo intelligitur ante aliquot diebus murmure intus strepente, apparatus indice diem tempestiuum eligentium. Si quis alam ei detruncet, non fugiet examen. Cum processere, se quaque proximam illi cupit esse, & in officio conspici gaudet. Fessum humeris subleuant: ualidius fatigatum ex toto portant. Si qua lassatus deficit, aut forte aberrauit, odore prosequuntur. Vbiunque ille confedit, ibi cunctarum castra sunt. Duce prebenso totum tenetur agmen: amisso dilabitur, migrantque ad alios. Esse utique sine rege non possunt. Inuitae autem interimunt eos, cum plures fuere, potiusque nascentium domos diruunt. Rege consumpto, maeret plebs ignauo dolore: non cibos conuehunt, non procedunt, sed tristi tantum murmure glomerantur circa corpus eius. Subtrahitur itaque deducta multitudine: aliae spectantes exanimem luctum non minuunt. Tunc quoque ni subueniatur, fame moriuntur. Gaudent Apes aeris plausu, ac tinnitu, amantissimisque locis, & fragrantibus herbis. Harum ergo causa prope aluearia oportet serere thymum, apiastrum, rosam, uiolas, lilium, cytisum, fabam, erullum, cunilam, papauer, conyzam, casiam, melilotum, melissophyllum (malim legere myriophyllum) cerinthen. Est autem cerinthe folio candido, incuruo, cubitalis, capite concauo, mellis succum habente. Horum florum audissimae sunt, atque etiam synapis. quod miremur, cum oliuae florem ab his non attingi constet. Ideoque hanc arborem procul esse melius est, cum aliquas quam proximè scri conueniat: quae & euolantium examina inuitent, nec longius abire patiantur. Cornum quoque arborem cauere oportet: nam flore eius degustato (ut si nobis profluvia sistat) alio concita moriuntur. Remedium sorba contusa e melle praebere ijs, uel urinam hominum, uel boum, aut grana punici mali amineo uino conspersa. Amant & genistas circumseri aluearijs, ijsque gratissimum. Mira apum prudertia, earumque operis obseruatio, ut annotauit Aristomachus Solensis, quem admirabili admodum diligentia duodexaginta annis, apum amore captum, nihil aliud egisse tradunt. Ratio autem operis ita se habet. Interdiu statio ad portas more castrorum: noctu quies in matutinum, donec una excitet omnes gemino, aut triplici bombo, ut buccino aliquo. Tunc uniuersae procolant, si dies mitis futurus est. Praediuinant enim uentos, imbresque, & tunc se continent tectis. Itaque temperiae caeli (hanc enim inter praescita habent) cum agmen ad opera processit, aliae flores aggerunt pedibus, aliae aquam ore, guttasque lanugine totius corporis, quibus est. Quarum adolescentiores ad operam exeunt, & supradicta conuehunt: seniores intus operantur. Quae flores comportant, prioribus pedibus femina onerant, propter id natura scabra, pedes priores rostro, totaeque onustae remeant sarcina padata. Excipiunt eas ternae aut quaternae, atque exonerant. Sunt enim intus quoque officia diuisa: aliae struunt, aliae poliunt, aliae suggerunt, aliae cibum comparant ex eo, quod allatum est. Neque enim separatim uescuntur, ne inaequalitas operis, & cibi fiat, & temporis. Struunt orsa ea concameratione aluei, textumque uel usque ad summa tecta deducunt, limitibus binis circa singulos arcus, ut alijs intrent, alijs exeant. Fauis superiore parte affixi, & paululum etiam lateribus simul haerent, & pendent una. Alueum non contingunt, nunc obliqui, nunc rotundi, qualiter poscit alueus, aliquando & duorum generum, cum duo examina concordibus populis dissimiles habuere ritus. Ruentes ceras fulciunt, pilarum intergerinis a solo fornicae, ne desit aditus ad sarcinendum. Primi ferè tres uersus inanes struuntur, ne promptum sit quod inuitet furantem. Nouissimi maxime implentur melle: ideoque auerso alueo faui eximuntur. Gerulae secundos flatus captant. Si coortatur procella, apprehensi pondusculo lapilli se librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Iuxta uero terram uolant in aduerso flatu uepribus hebetato. Mira obseruatio operis. Cessantium inertiam notant, castigant, mox & puniunt morie. Mira munditia. Amoluntur omnia e medio, nullaque inter opera spurcitia iacent. Quin & excrementa operantium intus, ne longius recedant, unum congesta in locum, turbidis diebus, & operis ocio egerunt. Cum aduersa perascat in alueo strepunt minus, ac minus, donec una circumuolent, eodem quo excitauit bombo, ceu quietem capere imperans: & hoc castrorum more, tunc repente omnes conticescunt. Si forte fortuna apum uniuersum deperderetur genus, facile reparari posset ex bienni uitulo, ut lib. III. Georgicorum clare docuit Virgilius, ita canens.

Propolis confecta.

Propolis uires ex Gal.

Apum confectio ratio.

Apum rex, &amp; regimen.

Apes quibus gaudeant.

Mira apum in opere suo industria.

Apum reparatio ex Virg.



Exiguus primùm, atque ipsos contractus ad usus  
 Eligitur locus: hunc angustique imbrice tecti,  
 Parietibusque premunt arctis: & quatuor addunt  
 Quatuor à uentis obliqua luce fenestras.  
 Tum uitulus bima curuans iam cornua fronte  
 Queritur: huic geminae nares, & spiritus oris  
 Multa reluctanti obstruitur: plagisq; perempto  
 Tansa per integram soluuntur uiscera pellem.  
 Sic positum in clauso linqunt: & ramea costis  
 Subijciunt fragmenta, thymum, casiasq; uirentes.  
 Hoc geritur zephyris primùm impellentibus undas,  
 Antè nouis rubeant quàm prata coloribus, antè  
 Garrula quàm tignis nidum suspendat hirundo.  
 Interea teneris tepesfactus in ossibus humor  
 Aestuat: & uisenda modis animalia miris,  
 Trunca pedum primò, mox & stridentia pinnis  
 Mifcentur: tenuemque magis, magis aera carpunt:  
 Donec, ut aestiuis effusus nubibus imber,  
 Erupere: aut ut nervo pulsante sagitta,  
 Prima leues ineunt si quando praelia Parthi.

Nomina.

De reparatione Apum hactenus Virgilius. Caterùm etiam apes in medicina usum habent: siquidem sicca & in pulve-  
 rem contrita, ijs admista, quæ ad id faciant, ex oleo, & cera inunctis alopecijs capillum restitunt. Πρόπολις ut Græcis,  
 ita etiam Latinis Propolis appellatur: Arabibus, Mum, uel Iasach alcut: Italis, Propoli: Germanis, Vorstosf: Hispani-  
 nis, Betum de colmena.

Πυρός.

T R I T I C V M.

C A P. LXXVIII.

**O**ptima è tritici generibus ad secundæ ualitudinis usus habentur, quæ recentia, & iam perfectè a-  
 dulta, colorem luteum referunt. dein sequuntur trimestria, quæ nonnullis sitania nominantur.  
 Itaque cruda in cibis teretes tineas gignunt: canum moribus profunt, mansa & imposita. Confectus  
 eorum similagine panis, plus alit, quàm cibarius. E trimestrium farina panis, leuiorem cibum præ-  
 bet, & qui facile in membra demandetur. Farina eorum cum hyoscyami succo illinitur aduersus ner-  
 uorum fluxiones, quas Græci rheumatismos uocant: item contra interaneorum inflationes: lentigi-  
 nes ex aceto mulso tollit. Furfures autem in acri aceto decocti, turgentes mammas sedant: uipera-  
 rum ictibus auxiliantur: & torminosis profunt. Farinaceum fermentum calfaciendi, extrahendi que  
 uim habet: a priuatim callos pedum, clauosque extenuat: & cætera tubercula furunculosque ex sale  
 concoquit, & aperit. Sitaniorum farina, contra uenenatos ictus cum aceto, aut uino commodissimè  
 illinitur: eadem si decocta in glutini modum delingatur, cruentis excreationibus proderit: contra tuf-  
 sim, & exasperatas arterias, cum mentha & butyro decocta, efficax est. Tritici pollen si ex aqua mul-  
 sa, aut hydrelæo decoquatur, omnem discutit inflammationem. Panis & crudus, & coctus cum aqua  
 mulsa inflammationes omnes illitu mulcet, cum emolliat, & quadantenus refrigeret: sed herbis, succis-  
 ue huic rei accommodatis admisceatur. Vetus panis aridus, adiectis conuenientibus, citam aluum co-  
 hibet. Recens muria maceratus, illitu uetustas imperigines sanat. Glutinum ex similagine, & polli-  
 ne, quo chartæ glutinantur, sanguinem excreantibus prodest, si liquidius, ac tepidum cochlearis men-  
 sura detur forbendum.

a Omnia exē.  
 ιδίως τὰ ἐν  
 πέλμασι λε-  
 γόμενα καὶ τὰ  
 ἄλλα φύματα  
 .i. priuatim ea,  
 quæ in plantis  
 pedum, & alia  
 tubercula atte-  
 nuat.

Tritici genera  
ex Theoph.

**T**ritici genera (ut Theophrastus auctor est libro VIII. cap. IIII. de plantarum historia) plurà notantur, cognomina  
 ex locis sortita, ut Aphricum, Ponticum, Thracium, Assyrium, Aegyptium, Siculum. quæ & colore, & magnitudine,  
 & specie, & proprietate inter se differunt. Quædam uel aliunde cognomina sortiuntur pro suis uiribus tum alijs, tum uel ma-  
 ximè quæ ad cibum pertineant, ut cachrydias, stlengys, alexandrinus. quorum omnium differentias in supradictis colligere  
 licet. Nec uerò ab re fuerit, si illa quoque pro differentijs capies: & aliud præcox, aliud serum: & aliud auctu amplum mul-  
 tumque reddens, aliud ieiunum quoddam parumque ferens: & aliud spicam grandiore effundens, aliud paruum: & aliud  
 diu in folliculo manens, aliud aptum breui absolui, ut Aphricum: & aliud culmo tenui constans, aliud crasso. quod etiam ip-  
 sum Aphrico datum est: crasso tamen & cachrydias dictum consistit. Item aliud tunicis paucis, aliud multis uestitur, ut  
 Thracium: & aliud unicalamum, aliud multicalamum, & magis, minusque. Adde etiam si quid aliud his, aut prædictis, ratio-  
 ne uirium proximum est: eiusmodi nanque differentie naturaliores profectò appareant. Quibus & trimestrium annume-  
 rari genus par est, & bimestrium, & si quid intra pauciores dies ualeat consummari, ut in Eubæa genus quoddam intra  
 quadraginta dies crassari, perficique posse affirmant: idemque firmum esse, ac ponderosum, nec trimestris modo leue. Quam-  
 obrè famulis id præberi inquit: etenim nec multum in hoc furfuris esse uolunt. Igitur genus id celerrimum quidè ad cōsum-  
 mationem, sed inuentu rarissimum est. Et bimestria uero quædam habentur, quæ ex Sicilia & in Achaiam aduecta sunt: sed  
 hæc paucum reddunt, parumque fecunda habentur: quanquam cibo facilia, & iucunda sunt. Nascuntur & alia quædam ge-  
 nera



## TRITICVM.



IO nera in Eubœa, & præcipue apud Caristum. Trimestria uerò permulta, & ubique habentur: leuia hæc, & parum fecunda, unicalama sunt, atque in totum infirma. Leuissimum igitur triticum, quoad simplici ratione agere licet, Ponticum est: ponderosius ex ijs, quæ in Græciam aduehi solent, Siculum datur. Sed eo ponderosius, quod Bœotia fert. Indiciū asserunt, quod athlete, qui Bœotia ternos semisextarios uix possint consumere, cū Athenis fuerint, facile quina consumunt. Leue satis & quod in Laconico agro conficitur. Horum igitur causa in terris cæloque intelligi debet. Nam & Asia ultra Bactra quodam in loco adeo grande frumentum fieri tradunt, ut nucleis oliuæ sua equiparent magnitudine grana singula. In Pissoris autem dictis adeo firmum nasci affirmant, ut si quis plus comederit, disrumpatur necesse sit. Hactenus de tritici generibus Theophrastus. Caterum Plinius Italicum nostrum omnibus prætulit lib. XVIII. cap. VII. his uerbis. Tritici genera plura, quæ fecere gentes. Italico nullum equidem comparauerim candore, ac pondere, quo maxime decernitur. Montanis modò comparetur Italia agris externum. Hæc fuisse sententia Alexandro magno regnante, cū clarissima fuit

Triticum Italicum.



Græcia, atq; in toto terrarum orbe potentissima: ita tamen, ut ante mortem eius anni ferè centum quadraginta quinq; Sophocles poeta in fabula Triptolemo frumentum Italicum ante cuncta laudauerit. ad uerbum translata sententia.

Et fortunatam Italiam frumento canere candido.

Quæ laus peculiaris hodie Italico est. Quo magis admiror, posteros Græcorum nullam mentionem huius fecisse frumenti. hæc Plinius. Nec sanè mirum uideri debet, quòd Græcus ille Sophocles Italicum frumentum cæteris prætulit. Quandoquidem natura Italos adeò præ cæteris adamauit, & moribus, ac legibus, omniq; ornatu ad politicè (ut ita dicam) uiuendum instituit, ut meritò etiam frumentum omnium præstantissimum in eorum alimentum procrearit: quemadmodum & alia multa, quibus Italia plerasq; superat gentes. Triticum omne radicibus numerosis, ac prætenuibus nititur, folio uno, germinibus omnino multis, sed quæ in ramos brachiari non possint. Tota hyeme herbaceum est: remollito autem cælo cauliculus de medio assurgit, cuius tertio, aut quarto geniculo, spica geritur, non prius euidens, quàm folliculo inclusa. Consumato eo flos erumpit, quarto aut quinto post die, ac totidem ferè diebus perdurat: post florem granum crassescit, maturaturq; intra quadragesimum diem quanquam etiam citius in calidiori tractu. In aliquibus Italiæ locis, ac præsertim in agro nostro Senensi, maritimis locis planta una uisa est XXI I I I. ferre spicas, tantaq; reperitur ibi soli ubertas, ut quandoque modius unus centum afferre sit uisus. Quare rectè ita de eo scripsit Plinius. Triticum nihil est fertilius. Hoc ei natura tribuit, quoniam eo maxime alat hominem, utpote cum è modio, si sit aptum solum, quale in Bizacio Africæ campo, centeni quinquageni modij reddant. Misit ex eo loco Diuo Augusto procurator eius ex uno grano (uix credibile dictu) quadringenta, paucis minus, germina. Misit & Neroni similiter, trecentas & quadraginta stipulas ex uno grano: cum centesimo quidem & Leontini Siciliæ campi fundunt. aliq; & tota Betica, & in primis Aegyptus. Triticum omne folio exit arundinaceo, angustius tamen quàm hordeum; culmis quoque læuius, nec perinde fragile. Notatur & in spicis differentia. Siquidem aliæ sine Aristis, tonsæ proueniunt: ut in uniuersa uisitur Boemia: aliæ uerò longis, asperisq; rigent aristis, quod quidem, genus aliter melius est, & fecundius. Triticum autem, ex quo omnium optimus fit panis, eligi debet fractu contumax, densum, graue, colore aureum, lucidum, læue, trium mensium, maturum, mundum, pinguiq; terra ortum. Nam plerumque euenit (teste etiam Galeno libro primo de alimentorum facultatibus) ut quod foris flauum densumq; apparet triticum, intus rarum, laxum, albumq; conspiciatur, quod utique plurimum surfuris habet. Quo fit, ut panes surfuracei inde confecti infirmum non modo præbeant alimentum; uerùm etiam uentriculum ipsum excrementis repleant. Farina porro ea cæteris præstat, quæ non ad summum molita, non noua, non longi temporis, & crassi surfuris fuerit. Nam quæ superflue molitur, surfuraccos facit panes: & quæ recentior est, ac cititiam molæ caliditatè retinet: quæ uerò iandiu molita fuit, puluere, situ, ac rie, aut uiroso aliquo odore labefactatur. Hæc deinde, dum fit panis, optima est associanda aquæ, eaq; subigenda, quæ fluxerit è laudatissimis fontibus, pellucida sit, non palustris, neque cænum, aut limum redoleat. Quæ etiam fermentum admiscendum fuerit triticeum, non antiquum, mediocris quantitatis, ne inde ipsius abundantia panis acorem contrahat. Inijciendum est & salis albi parum, ut panis sapidiore efficiatur. Post hæc farina ita subacta, optimè manibus pinsitur: mox massilla in panes mediocris magnitudinis digeritur, qui postquàm abunde creuerint, & fermentati fuerint, in clibanum prius æqualiter calefactum, dein à cineribus, & prunis expurgatum decoquendi immittuntur. Sed furnus iustæ capacitatis sit oportet, ita ut quantitati panis proportionem respondeat. Quippe quemadmodum modica panum quantitas in amplum clibanum missa exiccatur, ac comburitur: ita & magna in angusto simul comprimitur, & decoqui nequit. Quamobrem panes (dicebat Galenus citato loco) ad concoctionem probatissimi sunt, qui plurimùm fermentati, & probe elaborati in clibano igne moderato percoquantur. Nam profusior ignis primo statim occursu adurens, exteriorem superficiem in testæ modum indurat, crudis incoctisq; remanentibus interioribus partibus. Vnde accidit, panem hunc uisu iniucundum fieri, & duplici nomine, prauum quòd interne crudus sit, atque illaboratus: externe uerò siccus, & præassatus. Qui autem longiore spatio undique æqualiter præassatur, hic & probe in uentriculo concoquitur, atque ad actiones, quæ coctionem consequuntur, accommodatissimus redditur. Triticum in agris facile degenerat in lolium: præsertim cum annus pluuus, frigidusq; aduenerit, ut in lolij mentione latius dicemus. Fit è tritici granis inter ferri laminas igne calefacti compressis oleum, quod ad ulcerum sinus commendant. Sunt etiamnum, qui eo utantur ad pedum, & manuum rimas, quas frigus excitauerit: item ad asperam cutim læuigandam. Meminit tritici Galenus lib. VII I I. simplicium medicamentorum, sic inquit. Triticum ut medicamentum foris impositum, primi est ordinis exalfacientium: non tamen nec resiccare, nec refrigerare manifestò potest: habet uerò etiam quiddam uiscosum, & obstruens. Porro quod ex eo conficitur amyllum, eo tum frigidius est, tum siccus. Quod uerò ex pane fit cataplasma, uim habet magis digerentem, quàm quòd ex tritico: nimirum cum & salem, & fermentum panis adiuncta habeat: quippe cum fermentum uim habeat attrahendi, digerendiq; ea, quæ in alto resident. Et primo de facultate alimentorum: In cibum assumptum (inquit) ægrè concoquitur, flatum excitat, laborem uentriculo infert, & caput uaporibus tentat. Potest inter Tritici genera quoque recenseri illud frumenti genus, quod quidam perperam Turcicum appellant. Perperam, inquam, quod INDI CVM, non Turcicum, uocari debeat. Nam ex occidentalibus Indijs primò allatum est, non ex Turcia, & Asia, ut credidit Fuchsius. Huius quatuor uidimus genera, colore tantum cum granorum, tum spicarum differentia. Nanque & rufescentibus seminibus, & nigricantibus, & crocantibus, & subalbicantibus Indicum frumentum habetur. Calamum edit arundinaceum, quemadmodum & folia, crassum, rotundum, procerum, geniculatū, & alba farctum medulla, Sacchariferarum Arundinum modo, in cuius summitate paniculas fundit diuulsas, spicis pluribus inde emergentibus, mutilis tamen, & granis uacuis, nunc luteo, nunc candido, nunc purpureo colore, prout frugifera spica colorata sunt. Fructus, in quo grana uaginis foliaceis concluduntur, in ipso caule è lateribus prodeunt. Horum spica picea arboris conum tum longitudine, tum crassitudine æquat, circa quam totam nuda coaceruantur grana, penitissimè sese stipantia, læuia, ac subrotunda, pisi magnitudine, inque octo aut decem uersus, rectis lineis ordine digesta. E uaginarum fastigio capillacea coma dependet, eo ipso colore, quo grana habentur. Radicibus nititur multis, duris, ac nervosis, sed minimè crassis. Serunt Indi hoc semen, quod Malitz uocant, hoc modo: Descendunt in agrum aliquot simul, recta linea dispositi, æqualiterq;

Tritici electio, & panis optimi conficiendi ratio.

Oleum è tritico.

Tritici uires ex Gal.



## FRUMENTVM INDICVM.

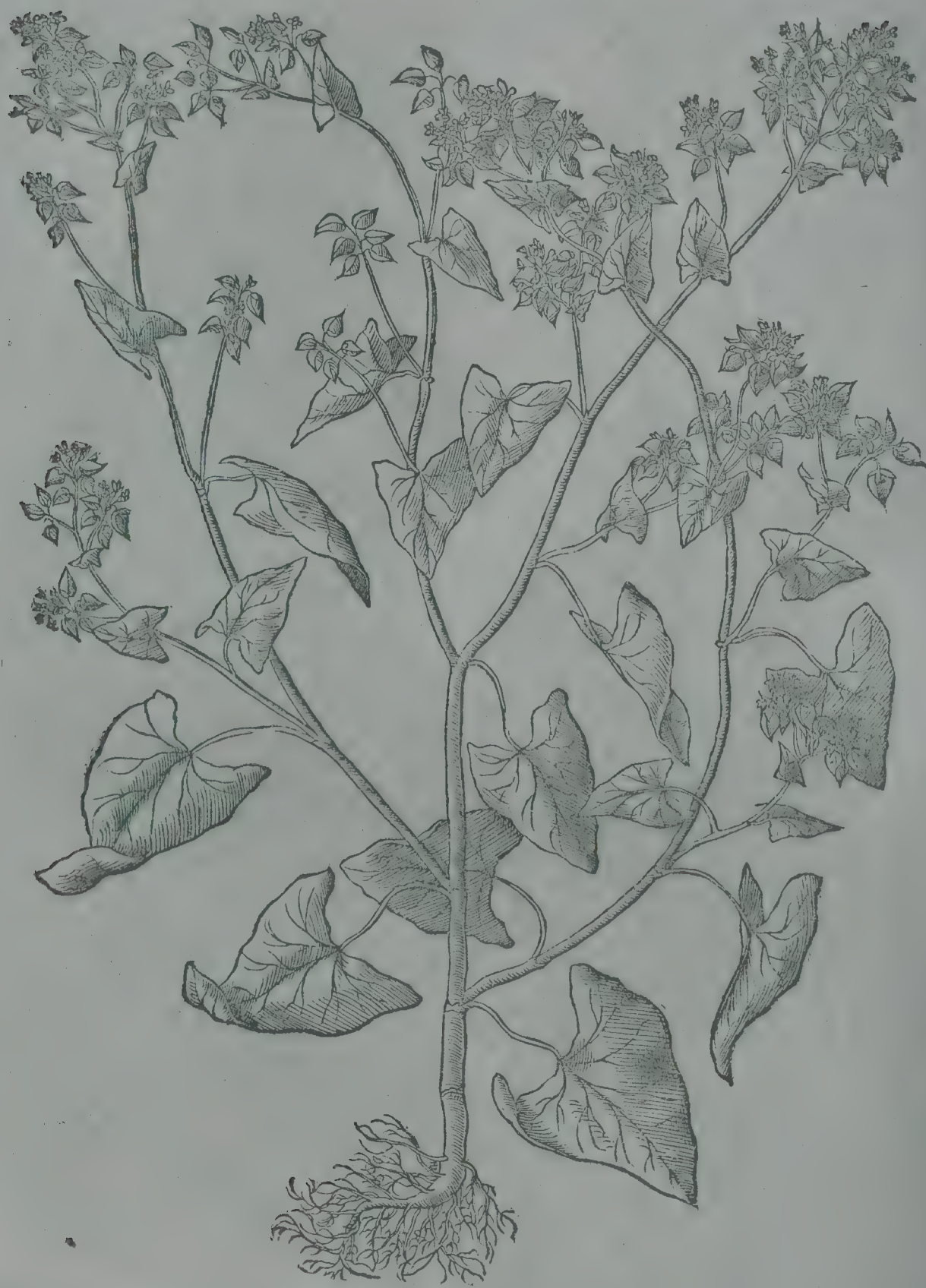


- 10 terque distantes, & deinde acuto palo terram perforant dextra manu, & statim quatuor quinqueve grana sinistra manu in unumquodque foramen coniungunt, pede altero foramina occludentes, ne Psitaci semen depascantur. Et ita seriatim passu suo distantias metientes, agrum totum semine replent retrocedentes. Verum antequam semen terræ credant, biduo id aqua macerant, nec serunt, nisi prius terra pluuia maduerit. Nascitur infra paucos dies, & quarto in India demittitur mense. Est etiam huiusce frumenti peculiare genus, quod duobus tantum mensibus, & seritur, & demittitur. Quinetiam aliud, quod quadraginta tantum diebus a satione maturescit. Verum minutum est, & infirmius, nec aliam ob causam seritur, quam quod ubi futura annonæ caritatem uerentur. Eius temperamentum nostro tritico simile esse creditur, aut paulò calidius, id quod indicare uidetur panis ipsius dulcedo. Farinā mittit candidam, è qua panes pinsunt, crassiore tamen substantia, ac magis uiscida, quam nostri, adeo ut eorum alimentum crassius quoque sit, & quod facile obstruere possit. Quo fit ut eiusmodi frumenti farina ijs in cataplasmatibus sit utilis, quibus mouendi pus insit facultas. Nam suo lentore meatus obstruens, apostematibus

matuandis



## FRUMENTVM SARACENICVM.



maturandis peridonea existit. Caterum facit Indicum frumentum, ut de Saracenco, quod id mihi in mentem renocauit, 19  
aliquid differam. Hoc primum ex Aprica allatum dicunt, & Ideo ab Italis appellatur multis in locis Saracino, hoc est  
SARACENICVM, quanquam non desint, qui illud quoque uocent Formentone, quasi uile frumentum. Crescit id in  
primis folio subrotundo, quod deinde tractu temporis hederaceum euadit, uerum acutius, & mollius. Caulem edit fragilem,  
rotundum, inanem, bicubitalem, rubentem, foliosumque. Florem deinde fundit paruum, candidum, racemosum, e quo semen  
oritur triquetrum, nigro exterius cortice, sed alba intus medulla. Seritur Aprili, & metitur Iulio mense in calidioribus lo-  
cis, adeo ut ibi bis in anno, in eodem agro proueniat. Id quod in pluribus fit Italiae locis. Rustici ex eius farina non solum pa-  
nes conficiunt, sed pulmenta, quibus hyeme uictitant. Pinsunt quoque idem in Pila, & prisanam inde conficiunt, qua non-  
nulli uescuntur e carnum iure decocta, est enim cibus non ingratus, si recte coquatur, nec adeo, ut grana disiliant in pulcem,  
sed integra permaneant. Rustici, qui circa Italiae, & Germania fines degunt, pulcem, quam uulgari idiomate appellant Po-  
lentam,



lenta, conficiunt, & deinde forti stamine massam in tenues, ac latas portiones secant, & caseo, & butyro subinde conspersas in cibum sumunt. Est enim (ut ego quoque testari possum) non ingratus, nec uentericulum grauat, perinde ac puls illa, quæ e milij farina paratur à Sylvanis. Quanquam autem flatus expers non est, haud tamen adeo inflat, ut faselus, & faba, atq; pisum. Hallucinantur profectò, qui putant hoc frumenti genus illud esse pabulum, iumentis purgandis aptissimum, quod antiqui ocymum uocauere. Quo fit ut Tragus manifestò fuerit deceptus; non solum quòd in hoc uersetur errore, sed etiam quòd huic frumento omnes tribuerit uires, quæ ocymo odorato tribuunt autores. Quod quidem non parum ridendum uidetur, ijs-que præsertim, qui rei plantaria excolendæ inuigilant. Triticum sic Latine dicitur: τριτὸν; Græcè: Henta, Henca, siue Hantia Arabicè: Grano, Italicè: Vneyssen, Germanicè: Trigo, Hispanicè: Fourment, Gallicè: Nomina.

10

Κριθι.

H O R D E V M.

CAP. LXXIX.

<sup>2</sup> **H**ordeum est candidum, purumque. Id minus, quàm triticum alit. Ptisana tamen ob cremorem in decoctione redditum, plus alimenti præbet, quàm polenta ex hordeo facta. contra acri-

<sup>a</sup> Omnia exē.  
Κριθι δὲ ἄρι-  
στη λευκὴ καὶ  
καθαρά. i. Hor



monias,



deum optimū  
est libum, &  
mundum.

b Omnia exē.  
μετὰ πικρῶς  
καὶ πικρῶς. i.  
cum pice, & re  
sina.

monias, atque gutturis scrabritias, exulcerationesque pollet: quibus etiam triticea ptisana praesidio est: sed plus alit, magisque urinam mouet. Lac abunde suppeditat, si cum foeniculi semine decocta forbeatur. Hordeum absterget, urinam ciet, inflationem parit, stomacho aduersatur, tumores concoquit. Farina hordeacea decoquitur in multa aqua cum fico, ut inflammationes, collectionesque discutiat: duritias<sup>b</sup> cum resina, & fimo columbarum concoquit: cum meliloto autem, & papaueris calyce dolores finit, qui latus excruciant: aduersus intestinorum inflationes cum lini semine, foenograeco, & ruta illini iuuat: strumas cum pice liquida, cera, oleo, & impubis pueri urina, ad concoctionem perducit: & cum myrto, aut vino, aut malicorio, aut syluestribus pyris, aut rubo, alui profluvia sistit: podagricis inflammationibus cum cotoneis, aut aceto prodest: decocta in acri aceto, modo quo hordeaceum cataplasma, & calida imposita, lepris medetur. Cremor uero farinae ex aqua, atque cum pice, & oleo decoctus, puri mouendo est, cum aceto subactus, itidem & cum pice contra articulorum fluxiones prodest. Farina ex his aluum cohibet, inflammationesque mitigat.

Hordei confid.

**N**on minus Hordeum in Italia uulgaris notitia est, quam triticum. Est autem (ut Theophrastus lib. viii. cap. iiii. de plantarum historia memoriae prodidit) in hordei genere differentia. quippe quod aliud binis uersibus, aliud ternis, quaternisque, cumque plurimum senis: est enim uel eiusmodi quoddam genus. Quod uero pluribus construitur uersibus, hoc semper fere spissius, positumque arctius constat. Magnam & Indicum differentiam facit: quando quidem ramis natum sit brachiari, ut proposui. Et spica uero alijs grandiores, rarioresque constant: alijs minores: frequentioresque: & alijs distantiores a folijs, alijs proximiores, ut Achilleis cognomine. Et hordeorum ipsorum aliud rotundius, minusque: aliud oblongius, maiusque, atque in spica rarius. Item aliud candidum, aliud accedens ad purpuram, quod & farinam reddere copiosius creditur: & contra hyemem, & flatum, & in totum contra caeli mutationes candido ualidius esse uidetur. haec Theophrastus. Oritur & in Gallia hordeum, quod cantherinum dici putauerim, quia folliculo castratum enascitur. Galli qui serunt, mundum uocant hordeum, quod sponte granum gluma concidat, in reliquo autem non nisi aegre deglubitur. Hordeum magis, quam triticum, rubiginem sentit, minusque tolerat imbrium impetus. Siquidem infestis imbribus, aut uliginosis locis, aut longiore pluuia dilutis satum in lolium degenerare affirmant. Exit Hordeum folio tritici latiore, asperioreque, quinetiam culmo fragiliore, ac minore, sed octonis articulis geniculato, simplici in stipula folio, & eo quidem scabro, latoque: grana simplici amictuntur tunica, qua tamen solide inhaereat, & cuius acumine aristae prodeunt, firmiores, longiores, mordacioresque quam in tritico. Nititur fibrata radice. Pinguissimo agro Hordeum committendum, quod eius satum facile macrescat solum, nec feri postulat, nisi soluta, siccaque terra. Praestat, quod candidissimum est, farctum, ponderosum, coctum facile, & quod situm non contrahit. Rursum enim, ut contra caeli tempestatem, & hyemem ualidius, sic medica ui infirmius. Hordei meminit Galenus li-

Hordei facultates ex Gal.

bro vii. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Hordeum primi est ordinis in exiccando, & refrigerando: habet etiam pauxillum abstersionis. Paulò etiam plus desiccatur, quam farina fabacea, cui non insint cortices: cetera uero similia sunt foris utentibus. In cibo autem hoc fabis praestat, quod flatuosam naturam exuat: fabis, quantumcunque coxeris, flatuosa natura remanet: sunt enim crassioris essentiae, quam hordeum. quamobrem eo plus etiam alunt. Porro quoniam utrumque paulum a medio recessit, multo sunt usui. Nam talia medicamenta multis alijs miscuntur, ceu materia quadam: itaque etiam cera, & oleum, non paucis medicamentis coniunguntur. Alpbition uero, hoc est polenta, multò plus hordeo desiccatur. Et primo de facult. alimentorum sic inquit. Hoc item semen in usu frequenti apud homines est, quod non eandem cum tritico habet facultatem. Siquidem illud palam calfacit, hoc uero non modò non calfacit (quo modo nonnulla, quae in medio sunt calefacientium, & refrigerantium, uti amyllum, & elotus panis) sed quoquo modo ipso utare, siue panes ex ipso feceris, siue ptisanam coxeris, siue polentam paraueris, uim quandam refrigerandi habere cernitur. Dissidet praeterea succi specie a tritici natura hordeum: nam ex succis, quos utrumque semen gignere natum est, qui quidem è tritico in nobis prouenit, crassus, & uiscosus est, qui ab hordeo, tenuis, ac nonnihil deterforius. Nulla igitur apparandi ratione hordeum unquam calfacit: sed uariè pro modo preparationis humectatur, ac desiccatur. Etenim manifestè cernimus, polentam ex tosto hordeo factam siccare: ptisanam contra humectare, si quidem ut decet fuerit parata, hoc est, cum in coctione quam plurimum intumuerit, postea igne lento per multum otium in chylum fuerit redacta. haec Galenus. Hordei combusti cinis, ambustis, & carnibus, quae recedunt ab ossibus, utiliter inspergitur. Hordei quoque farina ex aceto, & melle, subacta utiliter illinumtur lentigines. Caterum cum recentiores medici Galeni ptisanam non rite, & ad unguem parare nouerint, eius uice integrum deglubitum hordeum accipiunt, & tantisper decoquunt, dum pulvis speciem referat: tunduntque deinde, & tenui incerniculo percolant, modò saccharum, modò dulcium amygdalarum, modò melopeponum, ac papauerum seminis cremorem, pro morborum ratione addentes. Manardus uero Ferrariensis etate nostra acutis morbis minimè competere antiquorum ptisanam, minusque recentiorum existimat: quod, ut ipse asserit, Itali huic cibo à teneris non assueuerint, quodque nostri usus hordeum antiquorum hordeo facultate sit longè infirmius. Cuius tamen sententiae non uulgari ratione ducti medici Hippocraticam, Galenicamque doctrinam sequentes, minimè adstipulantur. Porro hordeaceus panis praeter id, quod uentriculo laborem inferat, frigidos, lentosque succos generet, parum nutrit, flatumque gignit: quanquam asserunt nonnulli podagricis hordeaceum panem peridoneum esse. Sed cum polenta speciatim ex hordei farina fiat, interponaturque saepius à Dioscoride simplicibus medicamentis, ut omnibus palam sit, quidnam extiterit polenta apud antiquos, non alienum duximus hinc de ea disserere. Polentam ueteres pluribus modis faciebant, ut Plinius est auctor libro xvi. cap. vii. Graeci enim perisum aqua hordeum nocte una siccabant, ac postero die frangebant: deinde molis frangebant. Erant & qui uehementius tostum rursus exigua aqua aspergerent, siccarentque prius quam molirent. Alij uero uirentibus spicis decussum hordeum recens purgabant, madidumque tundeant in pila, atque in corbis eluebant: siccatumque in sole rursus tundeant, & purgatum molebant. Quocunque autem genere preparato uicenis hordei libris, ternas seminis lini, & coriandri selibras, salisque,



salisq̃ue acetabulo, torrentes ante omnia miscebant in mola. Itali uerò sine perfusione hordeum tostum in subtilem formam molebant, iisdem additis, atque etiam milio. hæc ex Plinio. Caterum aliam rationem parandi polentam prodidit Galenus libro primo de alimentorum facultatibus. Vbi non ex alijs seminibus admistis, ut Plinius tradit, sed ex hordeo tantum recenti, ac nouo mediocriter tosto laudatissimam fieri polentam scribit. Quare crediderim, ijs medicamentis, quæ in Dioscoridis, & Galeni scriptis polentam expetere inueniuntur, eam legitime imponendam esse, quæ ex recenti, & uiridi adhuc hordeo modice tosto, & in farinam redactò parari debeat: quòd de hac utrunque intellexisse non dubitem. Hordeum quod Latinis, ῥῖζον Græcis appellatur: Arabibus, Xabaer, aut Shair: Italis, orzo: Germanis, Gersten: Hispanis, Cenada: Gal-  
lis, Orge.

Nomina.

10

Ζυθος.

Z Y T H V M.

CAP. LXXX.

**E**X hordeo potus fit, cui Zytho nomen est. Is urinam cit. renes, & neruos tentat: membranis, præsertim cerebrum veficientibus, officit. Inflationem parit, vitiosum succum creat, elephantia-  
sin gignit. Perfusum zytho ebur, obsequiosum, & operi tractabile redditur.

Κέρμι.

C V R M I.

CAP. LXXXI.

**F**it & ex hordeo potus, quem Curmi nominant. eoq; sæpe potu pro uino vtuntur: verum dolorem  
capitis mouet, malum succum gignit, neruis nocet. Consimilia etiam potus genera ex tritico fieri  
solent, in Iberia, quæ occidentem spectat, & Britannia.

20

**Z**ythum, quatum ex Dioscoride colligi potest, potus sanè fuerit ex macerato hordeo, uel tritico paratus, illi maxime si  
similis, qui aquilonaribus regionibus Cernisia appellatur. Siquidem huius rei testis est Plinius lib. XXI. capite ul-  
timo, ubi sic inquit. Et frugum quidem hæc sunt in usu medico. Ex iisdem fiunt & potus: Zythum in Aegypto: calia, & ce-  
ria in Hispania: cernisia, & plura genera in Gallia alijsq̃ue provinciis. hæc Plinius. A Zytho parum differt Curmi, quod &  
ipsum paretur è frugibus, nimirum hordeo, triticoq̃ue in aqua maceratis, bibaturq̃ue uini loco. Quamobrem credendum est,  
nil aliud Zythum, & curmi fuisse antiquis, quam Cernisia, quæ loco uini bibit hoc auo uniuersa regio septentrionalis: nem-  
pe Germania, Bohemia, Polonia, Cimbria, Gallia, & alie argentes Europæ regiones. Nec aliam inter Zythum, & curmi  
crediderim esse differentiam, quam in conficiendi ratione, cum eorum utrunque fiat ex eadem fruge. Siquidem conficiendi  
ratio uno, uel altero modo adhibita, rerum facultates & auget, & imminuit, cum plus, uel minus cocturæ adhibent artifi-  
ces, quemadmodum etiam hac tempestate in Germania euenit. Nam & si omnes illi potus ex hordeo, uel tritico parentur;  
diuersa tamen est apparandi ratio, cum saporibus inter se differant. Alie nanque dulces, gratæque gustui sunt: alie uerò  
amaræ, austeraque habentur. quinetiam alie turbida, alie clara pellucidaque cernuntur. In Boemia, Germaniaque hos po-  
tus suos conficiunt, hordeum, & triticum macerant lupulorum decocto. Quo fit, ut in his locis non leui plestatur poena, qui  
lupulos secuerit, uel deperderit. Serunt enim lupulos, coluntq̃ue hanc ob causam, ut nos uites, demetuntq̃ue eorum flores,  
& fructus statutis temporibus: quandoquidem eorum decocto macerate fruges, non modò fermentantur, sed & uini speciem  
induunt. Quapropter potus inde confectus gustatu gratior euadit. Inebriat is largius sumptus, quemadmodum & uinum,  
perduratq; eius temulentia longè diutius, quòd crassior, concoctusq̃ue difficilior sit, quam uinum. Ζυθος sic Græcè, ut Zy-  
thum item Latine, & Italicè Zitho uocatur: Germanice, Birra: Boemice Pina.

Zythi, & curmi  
confid.

Nomina.

40

Ζεα.

Z E A.

CAP. LXXXII.

**Z**Ea duorum generum est. vna simplex: altera in geminis putaminibus grana bina iuncta gerit,  
ob id dicoccos appellatur. Plus quam hordeum alit, ori grata, digeritur in panificia, minus  
quam triticum alens.

50

**N**isi Zea, de qua hîc differit Dioscorides, illud fuerit frugis genus, quod Itali partim Spelta, partim Pirra uulgò dicunt; Zeæ confid.  
aliam quidem frugis speciem prouenire in Italia non facile crediderim, quæ legitimam referat zeam. Verum enimue-  
ro quòd zeæ, Italica sit spelta, facile ex Dioscoride coniectari potest, quòd scripserit duplicem esse zeam, quarum una sim-  
plex, altera dicoccos appellatur, eo quòd in geminis putaminibus grana bina gerat. Nam & Spelta apud Italos diuim est  
generum: una spicas profert simplicibus granorum uersibus: altera uerò ijs duplicibus constat. Zeam hanc quidam, ut Foro-  
iulienses, Pirra farra uulgò appellant, quòd ex ipsius deglubitis granis farris modo halicam conficiant. Plinius præterea li-  
bro XVIII. cap. VII. zeam esse Italiae in Campania maxime, & semen uocari ait. Id quod manifestè ostendit, cum zeæ  
fuerit copiosa fruges in Italia, facile in hunc usque diem eius perdurare prouentum. Quòd cum ita esse certò credam, nil  
aliud antiquorum zeæ esse potest, quam spelta nobis uocata. Hanc Hetrusci antiquos quadantenus secuti appellant uulgò  
biada. Nam quemadmodum hoc nomen semen, omnibus seminibus est commune: ita biada, quæ idem est, quod seges, cunctis  
segetibus, & frugibus communiter aptari potest. Sunt & apud Insu-  
bres, qui Speltam, algam quasi alicam uocent, quod  
facile attestatur hanc esse zeam. Siquidem & ueteres deglubitam zeam halicam appellauere. Zea itaque, quam nos spel-  
tam uocamus, tritico haud absimilis prouenit, tenuiore tamen culmo, firmioreque. Verum spica, a tritico differt, quòd pla-  
na sit, granis tantum utrinque è lateribus prodeuntibus, aristis longis, ac tenuibus. Duo eius sunt genera. Maius, firmio-  
re, grandioreque culmo, & spica grandiore prouenit, quæ duabus siliquulis simul coniunctis duo grana profert. Alterum,  
ll quod



Z E A.



Nomina.

quod minus est, minore tum culmo, tum spica spectatur, in qua grana singula, singulis includuntur putaminibus. Tunditur utraque in pilis, donec glumam exuat, & frangitur in particulas, ptissanæ Hordaceæ modo; ut suo loco paulò inferius dicetur. Zea meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Zea uniuersa sua facultate quodammodo in medio est tritici, & hordei. Itaque ex illis cognoscatur. Eius nomen Græcum Ζέα, Latinum, pariter & Italicum Zea: Arabicum, Hais: Germanicum, Speltz, S. Peters Korn, Kin: Korn, & Dinckelkorn: Hispanicum, Spelta: Gallicum Espeltra, & Espeautre.

CRIMNON



Κριμνον.

CRIMNON.

CAP. LXXXIII.

**C**rimnon crassior est ex zea, triticoque farina, ex qua pultem faciunt. Abunde alit,† sed ægrè conficitur: aluum vehementius adstringit, si zea, ex qua fit, prius torreatur.

**C**rimsum crassior zea, aut tritici farina extitit apud antiquos, qua ad pultem conficiendam utebantur: quaque loco panis diutius uictitarunt, ut Plinius est auctor libro XVII. cap. VIII. Κριμνον id Græci, quod etiam Latini Crimnum, & Hispani Farina atorcolada, aut Rolum uocant.

Crimni confid. deratio.

† Neque Ruellium, neque communem, uulgatamque Græcam lectionem hic secuti sumus: sed Marcellum, qui probatissimi codicis testimonio non ἀκατέργαστον, quod facile conficiatur, sed ἀκατέργαστον, quod ægrè concoquatur, legendum putat.

Nomina.

Ο' λυρα.

OLYRA.

CAP. LXXXIIII.

**E**idem zea generi † olyra adscribitur, sed minus aliquantò nutrit. In panes, ut zea, cogitur. Fit quoque ex olyra crassior farina, quam Græci crimnon vocitant.

**O**lyram zea esse speciem, Dioscoridis testimonio, ambigit nemo; tametsi hac ætate non feratur in Italia. Ideoque Galenus isdem Olyram pollere facultatibus ait, quibus & zea: is enim utranque inter triticum, & hordeum mediū tenere temperamentū asseruit. Adducitur aut Marcellus, Dioscoridis interpres, ut ferè credat, Olyram à Secalo uulgò uocato, è quo rustici Alpium cultores panem conficiunt, minime differre. Quia in re Plinium alioqui sibi familiarem haud accuratè legisse uidetur, cum non animaduernerit, seorsim ac differenter scripsisse illum de Olyra & Secale, quod speciatim Farraginem appellat. Nam lib. 8. cap. 10. de olyra siue Arinca sic idem habet Plinius: Ex Arinca dulcissimus panis, ipsa spissior quàm far, et maior spica, eadem et ponderosior. Rarò modius grani decem & septem libras implet. Exeritur in Græcia difficulter, ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc est, quam olyram uocant. Eadem in Aegypto fertilis, facilisque. De Secale autem scribens libro XVII. cap. XI. Id autem inquit, quod Secale siue Farrago appellatur, occari tantum desiderat. Secale Taurini sub Alpibus Asiam uocant, deterrimum, & tantum ad arcendam famem utile. Fecunda, sed gracili stipula, nigricia triste, sed pondere præcipuum. Admiscetur huic Far, ut mitiget amaritudinem eius, et tamen sic quoque ingratiissimum uentri est. Nasçitur qualicumque solo. Hæc ille. Quibus non solum liquidò constare non ambigo, Secala quidem ab Olyra differre, sed quòd nullum aliud sit granum, quàm uulgaris Siligo nostra. Siquidem hæc, præter id, quod in Italia adhuc genuinum nomen retinet, ubi Secala ubique ferè appellatur, ceteris quoque notis Pliniano Secali correspondet. Est enim fecunda stipula tritico graciliore, nigricans, tum ipsa, tum eius panis. quinetiam Rustici farris loco, tritici aut Milij tertiam partem admiscant, ut panis amarorem amittat, qua seminum mistura olyra minime indiget, cum dulcissimum per se conficiat panem. Ad hæc plurimum differre Olyram à Secala nostrate testatur grauissimus auctor Galenus libro 1. de alimentorum facultatibus, ubi sic habet, de Typha, Olyra, & Zea scribens: Typha semen extrinsecus corticem habet, ueluti Olyra & Hordeum, uerum decorticatum in panes congeritur. & paulò post inquit. Ex nobilissima autem Olyra cum ut decet, fuerit decorticata, nominatim Tragum conficiunt. id quod repetijt libro de attenuante uictus ratione, sic inquit. Ceterum semen ut Hordeum, Olyra, & Auenæ, est mundandum, et cortice spoliandum; ideoque dicebat Plinius, quòd in Græcia Olyra difficulter exeritur. Siquidem Secala uulgaris nostra decorticatione non indiget, quæadmodum nec Triticum, cum ipsa tritura tantum nuda è folliculo prodeat. Præterea ex colore quoque noscitur, Olyram non esse Secalam uocatam, ut Galenus libro 1. de alimentorum facultatibus testatur his uerbis: Color in hordeis quidem & Olyris est albus, in triticis autem subflauus; id quod nusquam in Secala uisitur. In eodem uersatur errore Otto Brunfelsius, & Ianus Cornarius, quorum sententiis manifestò ea, quæ diximus, refragantur. Præter id non possum non admirari Hermolaum, Manardum & Ruellium, alioqui doctissimos uiros, quippe qui uno ore fateantur, quod tamen nusquam reperitur, Olyram Plinio Siliginem nuncupari, cum is non siliginem, sed Arincam Olyram uocauerit, & speciatim de utraque tanquam de rebus inuicem discrepantibus scripserit lib. XVII. ca. VIII. IX. & X. Is enim pro siligine intelligit quoddam præstantissimi frumenti genus, è cuius farinæ selectiore parte ueteres panem conficiebant omnium præstantissimum, leuissimumque. Pro Olyra autem aliam frugis speciem, è qua dulcis fiebat panis. Plinij autem uerba sunt hæc: E siligine laudatissimus panis, pistrinarumque opera laudatissima.

Olyra confid.

Præcellit in Italia, si Campana Pisis nata misceatur. Rustior illa, at Pisana candidior, ponderosior uerò Cretæa. Iustum est è grano Campana, quam uocant castratam, è modio redire sextarios quatuor siliginis, uel è gregali sine castratura, sextarios quinque. Præterea floris semodium, & cibarij, quod secundarium uocant, sextarios quatuor, fursuris sextarios totidem. Episana autem siliginis sextarios quinque, cætera paria sunt. Item eodem libro capite X. Similago, inquit, ex tritico fit laudatissima, ex Aphrico iustum est, è modijs redire semodios, & pollinis sextarios quinque. Ita enim appellant in tritico, quod florem in siligine. Hoc ararie officinæ, chartariæque utuntur. Et capite XI. Panis summa laus, ait, Siliginis bonitate, & cribri tenuitate constat. Plinio quoque uidetur subscribere Galenus libro 1. de facultatibus alimentorum, capite de Tritico de panibus scribens, ubi sic habet: Et apud Romanos quidem, ut etiam apud alios propemodum omnes, quibus ipsi imperant, panis quidem purissimus σιλικινίτης id est Siligineus. Qui autem huic est proximus σιλικινίτης, id est Semilacens nuncupatur. Verum σιλικινίτης quidem Græcum nomen est, & antiquum. Ζελήνη, uerò neque Græcum est, neque ipsam aliter possum exprimere. Inter panes igitur Siligineus plurimum alimenti præstat, post ipsum autem Semilacens, tertio loco Medius, qui & σιλικινίτης & αὐτοπύρος dicitur, quartum post hunc sordidorum genus, in quibus fursuraceus est postremus. De



Olyra autem agens Olyrini sanè panes, inquit, si ex bona Olyra fiant, post triticeos saltem sunt præstantissimi, secundi autem ab his sunt Typhini. Quod si olyrini ex uitioso semine sint facti, Typhini non erunt eis inferiores. Hæc ille. Quibus sanè nulla dubitatione conuincitur, contra eorundem doctissimorum uirorum sententiam, Olyram non esse Siliginem, quæ quantum differat à Secala nostrate, non solum ex panis ipsius præstantia scire quis poterit, qui aliter sentiat, sed etiam ex eius historia apud Plinium libro decimo octauo, cap. decimo, ubi sic habet: Siligo nunquam maturescit pariter, nec ulla segetum minus dilationem patitur, propter teneritatem, ijs, quæ maturuere, protinus granum dimittentibus, sed minus quàm cætera frumenta in stipula periclitatur, quoniam semper rectam habet spicam, nec rorem continet, qui rubiginem faciat. Hæc ille. Quæ sanè euidenter admodum distinguunt secale Vulgaris, & Siliginis antiquorum differentias. Sed mirum, quòd secuta à Romanis ætas adeo hoc præstantissimum semen neglexerit, ut non solum in Italia, ubi frequentissimum habebatur, sed in tota Europa, nusquam hoc æuo reperiatur. Secale uulgaris farina, quod glutinosa, emplasticaque sit, utiliter additur in emplastris pus-  
10 mouentibus. Seminis decoctum tinea uentris pellit, præsertim addito coriandri semine. Ideoque Mulomedici Secalam decoctam dare solent iumentis, quæ tineis infestantur. Culmi aqua macerati utiles sunt festucandis uitibus, iunci enim, aut genista nicem explent. Olyra Græcis Ὀλύρα. Siligo Latinis dicta, aliud apud alias nationes nomen non habet. Secala autem uulgaris Latinis Secale, siue farrago. Germanis Korn: Italis Segala: Hispanis centeno blanco: Gallis Seigle blanche: Boemis Zito.

Номина.

Α' Θύρα.

A T H E R A.

CAP. LXXXV.

**A** Thera ex zea fit tenuissimè molita. Est autem forbitio, quasi liquida pulticula, infantibus conueniens, & cataplasmatidis efficax.

Atheræ confi.

**C**um Dioscorides, satis superque declaraverit, quid sit *Athera*, necessarium quidem non duximus de ea plura scribere. Veruntamen illud ignorandum non est, quod nonnulli auctores sunt, qui *Atheram* etiam fieri asserant ex tritico, olyra, & amylo. Hac Germanis vulgò *Mosa* nuncupatur: utunturque ea plurimum non modò infantulorum lactentium cibis, quemadmodum nos pane in aqua decocto; sed & quotidianis mensis, quam ex farina, lacte, & butyro parant, ut ij quidam norunt, qui diu in Germania versati sunt. Quæ à θήρα Græcè, *Athera* item Latine, & Italice nominatur: Germanicè, *Muos*: Hispanicè, *Papas*.

Nomina.

Τράγος.

TRAGOS.

CAP. LXXXVI.

**T**Ragos quandam halicæ frugis figuram gerit. Multò minus, quàm zea nutrit, quòd multum acris habeat: quare ægrius conficitur, aluumque magis emollit.

Tragi confid.

**T**ragos, quem aliqui halicam, nonnulli uerò far notis referre asserunt, hac ætate, quod ego sciam, non prouenit in Italia. At quoniam (ut Plinius inquit lib. xvi. cap. x.) ex oriente peregrinus nobis inuectus erat, unde nostro etiam æuo innumera deferuntur plantæ mirū quidem non est, si, tam longo temporis tractu, relicto Italico cultu, in proprium redierit solum, ex quo primum ad nos aduehi cæpit, ut in alijs quàm plurimis euenisse comperimus. Nomen eius Græcum τραγός, Latinum quoque Tragus: Arabicum, Sult: Germanicum, Hamelkorn: Gallicum, Double turguet.

Nomina.

Βρῶμος.

A V E N A.

CAP. LXXXVII.

**A** Vena genicula quædam habet: folio, & stipula triticum imitatur: & in cacuminibus dependentes paruulas ueluti<sup>a</sup> locustas bipedes gerit, in quibus semen continetur, utile ad cataplasmata, uti hordeum. Pulve huius alius sistitur. prodest tussientibus in sorbitione succus.

a μεν. ὥπερ  
ἀκρεὰ δίνολ-  
λα. i. ueluti lo-  
custas bipedes.  
Cat. ἀκρίδια  
δίνολλα. i. lo-  
custulas bipe-  
des.

Auenæ confid.

Auenæ facultas ex Gal.

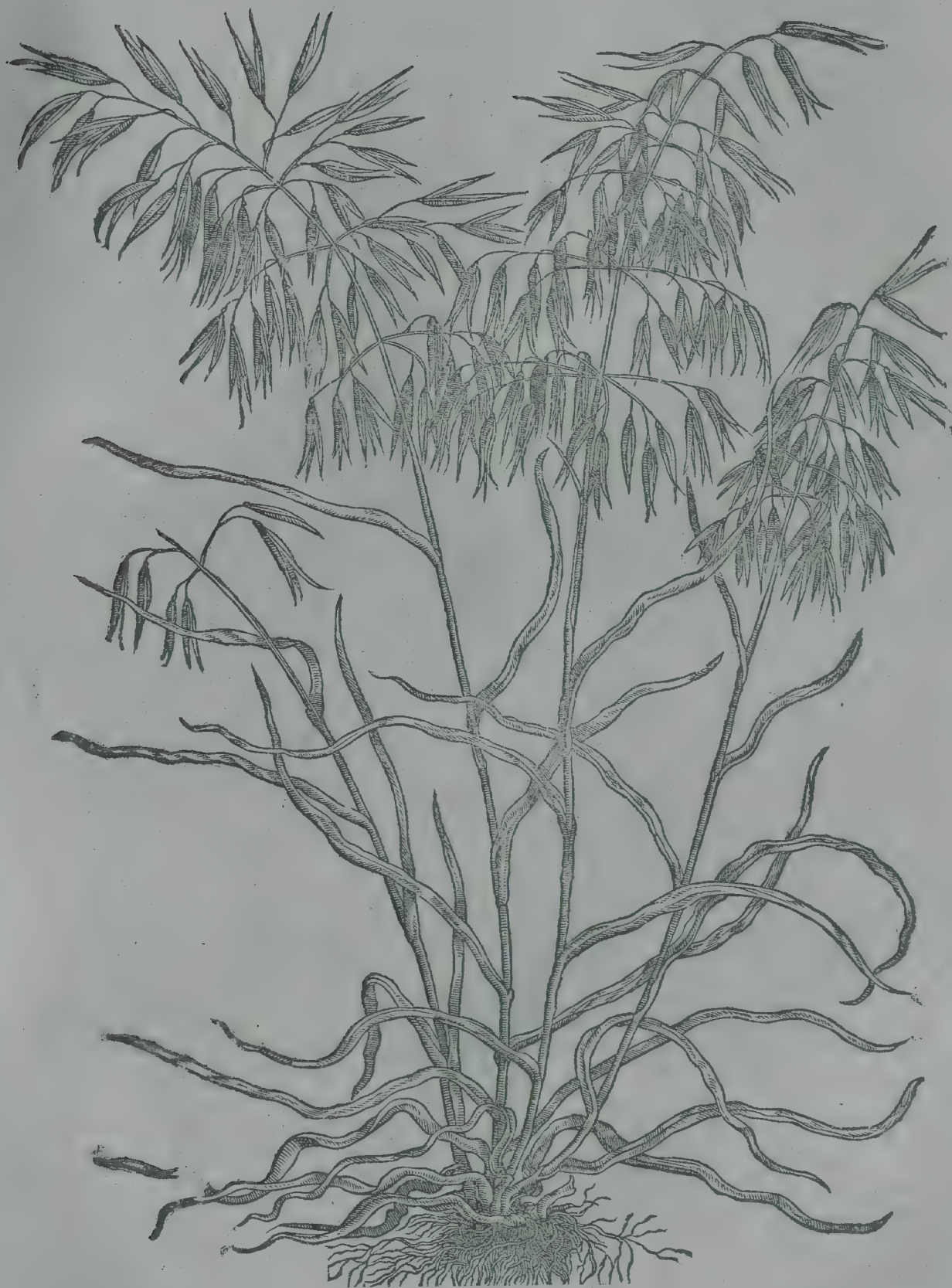
**T**amet si *Avena*, vulgaris notitiæ seges, edita sit à natura in equorum potius, quàm hominum alimentum; in Germania tamen ab aceribus repurgata, & iure pinguium carniū elixa, frequenter in cibis sumitur, quemadmodum in *Hetruria* far, & oryza. Quin & puliculam Germani ex ea parant eadem ratione, quam in *Athera* paulò superius retulimus. *Bromos*, id est, *Avena* (ut *Galenus* memoriæ prodidit libro v I. simplicium medicamentorum) unum est ex leguminibus: uerùm ut medicamentum similem bordeo uim obtinet. Nam illitum desiccatur, & digerit mediocriter, & sine morsu. Temperiem autem habet paulò frigidiorē. Nonnihil etiā adstrictionis obtinet, ut uentris profluvia iuuat. Et primo de alimentorum facultatibus: Hoc semen (inquit) in *Asia* perfrequens est, & potissimum in *Mysia*, quæ est supra *Pergamum*; ubi & *typha*, & *olyra* uberrimus est prouentus. Iumentorum autem est alimentum, non hominum: nisi utique aliquando extrema fame, ad panes ex eo quoque semine conficiendos compellantur. Citra famem autem coctum, ex aqua estur cum uino dulci, aut sapa, aut mulso. Cæterum *Avena* farina (ut *Plinius* adnotauit lib. xx I. cap. xxv.) decocta in aceto nauios tollit. Seges hæc, quæ ἄραμος Græcè, *Avena* Latine uocatur: Arabicè, *Cartamum*, sine *Churtal*: Italicè, *Vena*: Germanicè, *Habern*: Hispanicè, *Auena*, & *auca*: Gallicè, *Auoyn*.

Nomina.

*AVENA.*



## A V E N A.



10

Oryza.

O R Y Z A.

C A P. LXXXVIII.

**O**ryza frugum generis est, in palustribus, rigisque nascens. Mediocriter alit: sed aluum supprimit.

**O**ryza folio exit arundinaceo, carnosio, porro haud absimili. Culmum fert cubitalem, & sepe maiorem, geniculatum, & tritico crassio-rem, firmioremque, in cuius summitate spica pro- dit, in ramulos diuisa, in quibus semen utrinque impari exortu provenit, cortice subflavo, aspero, tenuibus quasi costis striato, oui figura, quod gluma expoliatum, candi- dum.

Oryza facul-  
tas ex Gal.

Ll 3

dum.



## SECALE.



dum est. Provenit copiosa in nonnullis Italia locis, humecto tantum solo. Sed copiosissima in Asia, Syria, & Aegypto. In 10  
 eibis Oryza admodum est familiaris, concoctuque facilius euadit, & ori gratior, ubi ex lacte bubulo, aut amygdalarum cre-  
 more, aut carni pingui iure decocta fuerit. Datur utiliter in cibis, dysentericis, celiacis, & diarrhæa affectis, præsertim  
 ubi prius torrefacta, in lacte, in quo igniti calculi fuerint extincti, decoquatur. Sunt, qui oryzam quoque dicunt genitale auge-  
 re semen, in bubulo lacte decoctam, additis saccharo, & cinnamomo. Oryza decoctum utiliter dysentericis infunditur, ac  
 etiam potandum datur. Farina bellè quidem cataplasmati admiscetur repellentibus. Mammarum incipientes inflammatio-  
 nes arcet. Huius meminit Galenus, qui lib. VIII. de simp. med. facultate, sic de ea paucis scribit. Oryza habet adstrictorium  
 quippiam: quare mediocriter ventrem sistit. Et lib. primo de alimentorum facultatibus: Semine hoc, inquit, omnes in sistenda  
 alno



## O R Y Z A.



10 aluo utuntur ipsum eodem modo, quo halicam decoquentes. Difficilius tamen quàm halica conficitur, & minus alit, ceu uti-  
que & in edendi suauitate ab ea quàm plurimum deficit. Vt ῥυζα Græcis, ita etiam Latinis oryza nominatur: Arabibus  
Arz seu Arzi: Italis, Riso: Germanis, Reisz: Hispanis, Atroz: Gallis, Ris.

Nomina.

Ῥύζος.

H A L I C A.

C A P.

LXXXIX.

**H**alica fit ex zea, quam dicoccon appellauimus. Plus alit, quàm oryza: aluum <sup>a</sup> magis cohibet <sup>b</sup> sto-  
macho longè utilior. Decocta in aceto, illitaque lepras tollit: unguum scabritias extricat: in-  
cipientibus ægylopijs medetur. Decoctum dysentericis, quos excruciat dolor, infusum, ido-  
neum est.

<sup>a</sup> Magis, non  
leg. Orib.  
<sup>b</sup> Orib. ὁσ-  
μαχος. i. stoma-  
cho utilis.

Ll 4 Halicam



Halica confid.

**H**alicam antiquitus parabant ex zea, cretam, & gypsum admiscentes. Huius rei auctor est Plinius lib. xviii. cap. xi. sic inquit. Halica fit è zea, quam semen appellauimus. Tunditur granum eius in pila lignea: nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, ut notum est, pilo uinctorum pœnali opera. Primori inest pyxis ferrea, excussis inde tunicis. Iterum ipsdem armamentis nudata conciditur medulla. Ita fiunt halicæ tria genera, minimum, ac secundarium, grandissimum uerò apherema appellant. Nondum habent candorem suum, quo præcellunt. Iam tamen Alexandrinæ præferuntur. Postea, mirum dictu, admiscetur creta, quæ transit in corpus, coloremque, & teneritatem affert. Inuenitur hæc inter Puteolos, & Neapolim in colle Leucogeo appellato. Halica adulterina fit maximè è zea, quæ in Aphrica degenerat. Latiores eius spicæ, nigrioresque, & breui stipula, pinsunt cum arena, & sic quoque difficulter deterunt utriculos. Posteaque gypsi pars quarta inspergitur, atque ut cohaserit, farinario cribro subcernunt. hætenus Plinius. Ex quo non satis admirari possum, quòd ueteres & cretam, & gypsum in cibis simul cum Halica citra noxam esitassent, cum procul dubio compertum sit, gypsum in corpus assumptum adeò spiritibus meatu obstruere, ut faciliè homines strangulet. Nisi fortasse dixerimus, quòd quanquam aliqui cretam, alij uerò gypsum halicæ commiscerent, ut candidior, & mollior euaderet: ablutioibus tamen prius eam expurgabant, quàm decoquendam traderent. Nanque & hoc tempore gingiberis radices fabrili rubrica inficiunt, ut illas à carie, & teredine uindictent: quæ tamen & abluitur, & deraditur, & cribro excutitur, cum in ciborum condimentis, uel medicamentorum misturis ea expetuntur. Hoc enim mihi uisus est innuisse Galenus lib. primo de alimentorum facultatibus, cum ait. Caterùm diligentissimè, dum ex halica elota sorbitiones parantur, animaduertere oportet. Quippe cum Halicam ad sorbitiones parandas elui præcipiat, id sanè facere uidetur, ut repurgetur à creta, & gypso, quibus inficiebatur. Quòd autem in cibum non sumeretur Halica, quæ ab omni mangonio non esset purgata, ostendit idem Galenus loco nuper citato, cum inquit. Halica ex genere est tritici, quæ ualenter nutrit, succumque lentum habet, siue in aqua duntaxat coctam cum mulso, aut dulci uino, aut etiam adstringente sumas, siue ex oleo, saleque conditam. Qui autem per sanitatem ob uehementem uentris mordicationem, siue à biliosi humoris copia, siue aliunde profectam, sorbitione egent, ipsi halicam affatim coctam, quoad teneram flaccitatem adepta collique scat, deinde conditam, & colatam, ut ptisana colato cremori persimilis sit, sorbendam exhibeto. Hæc Galenus, qui certè tot laudibus hac in re Halicam non commendasset, si creta, uel gypso admistam assumpsissent in cibum. Fiebat antiquitus Halica non modò ex zea, quæ dicoccos dicitur; sed etiam ex tritico, & alijs frumentaceis, ut ex Galeno, Paulo, Aetio, & alijs intelligi faciliè potest. Fit & hoc tempore in uniuersa Italia, quanuis eam non Halicam, sed Far falsò appellitent. Nanque far ab halica longè diuersum putamus. Quòd autem Far à chondro, siue halica differat, sitque per se frumenti, uel tritici proprium genus, antiquis Adorem uocatum, è quo Far ipsum paratur, id sanè ex plurium probatissimorum auctorum scriptis apertissimè constat. Siquidem id primùm declarat Plinius lib. xviii. cap. vii. sic inquit. Frumenti genera non eadem ubique, neque ubi eadem, sunt ipsdem nominibus. Vulgarissimum far, quod Adorem ueteres appellauere. Quin & eodem capite, ut fortasse palam faceret, aliud esse zeam, è qua fit halica; aliud uerò far: Qui zea utuntur, inquit, non habent far. Item cap. vi. eiusdem libri: Populum Romanum, ait, farre tantum è frumento trecentis annis usum Verrius tradidit. Quo tempore Romanis nullus fuit halicæ usus, ut ipse testatur Plinius lib. xxi. cap. xxv. cum inquit. Halica res Romana est, & non pridem excogitata, neque arbitror Pompei magni ætate in usu fuisse. His accedit Asclepiadis, & Galeni auctoritas lib. vi. de compositione medicamentorum secundum locos in quodam eclegmate ad cruenta sputa, ubi sic habet. Farris Clusini appellati sextarij dimidium, decocti marrubij uiridis sextarium unum. Hæc in uas uitreum coniecta per diem, & noctem macerari finito. Sequenti die pharmacum mollito, quemadmodum halicam maceramus. hæc Galenus. Quibus palam est à farre differre halicam. Galeno deinde subscribit Aetius lib. ix. cap. xlv. ubi ex Archigene hæc habet. Quod uerò Latine in regionibus Romæ uicinis far appellant, hoc modo paratur. Frumentum modico tempore aqua madefacito: indeque extractum, ac in pilam coniectum, ueluti ptisanam, à cortice repurgato. Vbi uerò corticem exuerit tollito, atque in sole siccato: deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, crassissimè molito, ita ut granum unum in quatuor, aut quinque partes redigatur, & siccum asseruato. Vt us autem tempore halicæ modo coquitur, & à sanis in cibo sumitur. Pro agris uerò uariè apparatur, & epitheimatis quoque admiscetur. Quidam spicas frumenti adhuc uirides tollunt, ex ipsisque far concinnant, quo modo & suauius, & incundius redditur. hætenus Aetius. Ex cuius, & supradictorum testimonio, illud planè omnibus patere arbitror, quòd far ab halica dissideat. qua de re etiam plura, duce Deo, dicemus in epistolis nostris. Quod Græcis ζῆδος, Latinis pariter & Italus Halica nuncupatur. Arabibus, Chandaros.

Halicæ uires ex Galeno.

Farris, &amp; halicæ differentia.

Nomina.

ζῆδος.

MILIVM.

CAP. XC.

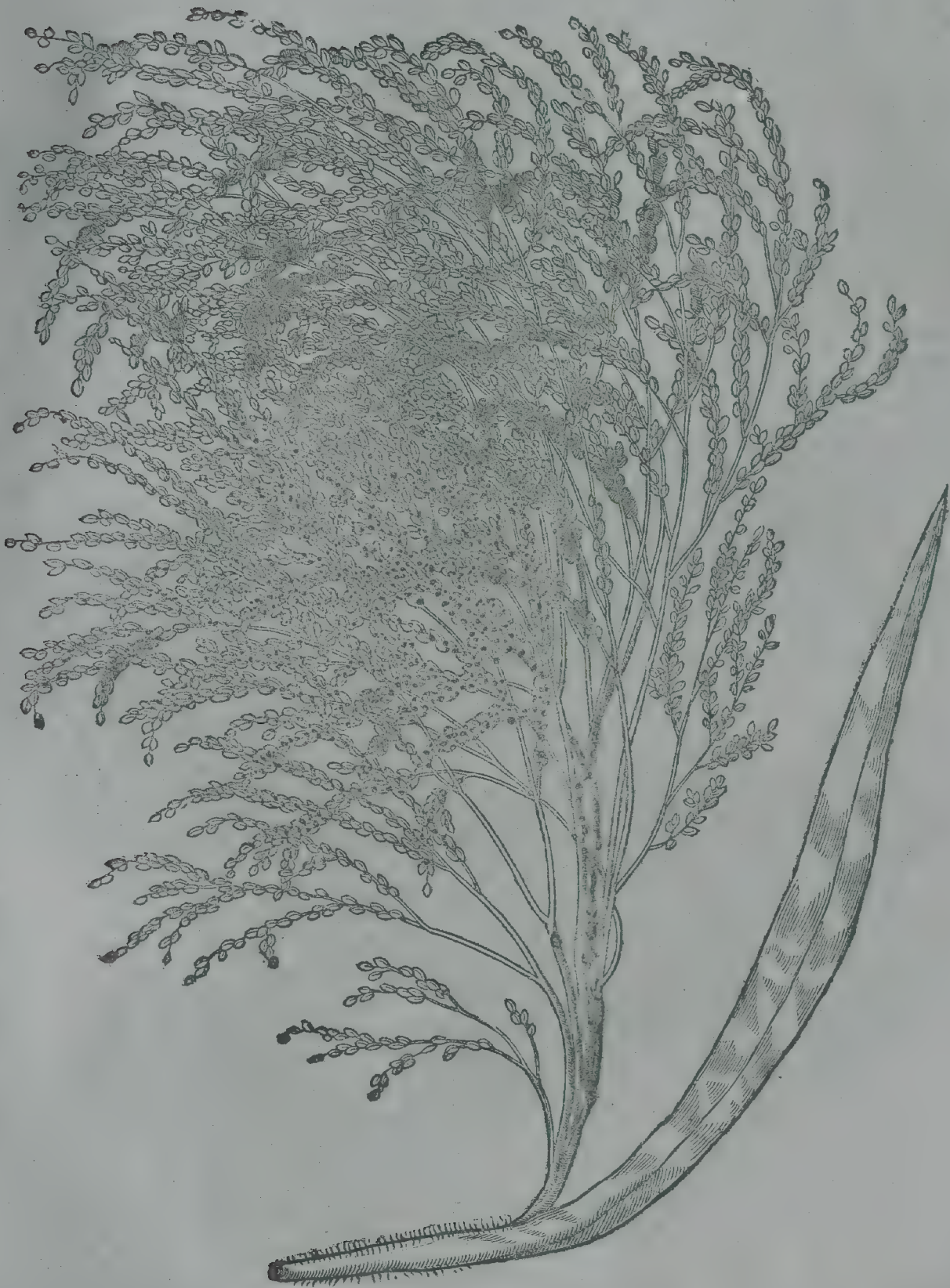
**M**ilium in panes coactum, minus cæteris frugibus alit: sistit pulte sua aluum, urinam cit. Tortetur milium, feruensque in sacco ponitur, ut torminibus, reliquisque doloribus, si foueatur, auxilio sit.

Milij uires ex Gal.

**M**ilium, folia profert arundinacea, panico equalia, salamm cubitale, crassum, geniculatum, lanuginosumque, radicem multiplicem, ac duram, paniculis diuulsis è cacumine dependentibus. In quibus copiosum oritur granum, rotundum, solidum, subflauum, tenui tunica uestitum. Eius panis dum recens est, & arte quadam pistoria rectè paratus: ut Verone fit, & ita calidus; ut ex furno excipitur, deuoratus, sua quadam dulcedine placet, & à pluribus expetitur. Quare non desunt, qui ipsum calidum per plateas circumferant, clamantes, Pan di miglio caldo, caldo. At cum obduruit, ingratus sanè est. Syluani, qui carbones, & arbores secant in Tridentino agro, sola pulte Miliacea, quam uulgo appellant Polenta, se alunt, eam cum lacte edentes; nec alio dicunt se posse alimento perdurare. Quare anno toto hoc tantum alimento uiuunt, & fontanam aquam potant. Milium fomentum est optimum ad siccandum citra morsum, & ad flatu repellendos, præsertim ubi cum



## MILIVM.



10 cum sale admistum fuerit. Siquidem rectè ad tormina adhibetur, quæ à flatu excitantur, quin etiam præstantius est additis  
 chama mali floribus. Medicamenta, quæ in milij acerno sepeliuntur, diutius à carie, & putredine præservantur, imò & ipsæ  
 carnes recentes milio æstate sepultæ, pluribus diebus à putredine vindicantur. Milium, ut lib. VII. simp. med. prodidit Gale-  
 nus, primo ordine refrigerat, exiccat uerò tertio exoluto, aut certè secundo intenso, paululum etiam habet tenuitatis. Ex hac  
 tum consistentia, tum temperatura instar quidem edulij comestum, planè inter omnia frumentacea edulia minimum confert  
 nutrimenti; sed & uentrem desiccat. Porro foris impositum in sacculis idoneum est fomentum ijs, quæ citra morsum exic-  
 cari possunt; & cataplasmatibus modo illitum exiccare potest. attamen admodum friabile est, proinde difficilis est eius in ca-  
 taplasmatibus usus. Quibus omnibus ea prorsus adstipulantur, quæ idem de Milio tradidit libro primo de alimentorum faculta-  
 tibus, cum inquit. Milio item in pane nonnunquam utuntur, urgente frugum penuria. Panis tamen ex eo exigui est alimen-  
 ti, & refrigerans. Constat insuper præaridum, & instar arenæ, aut cineris friabilem esse: nihil enim in se habet pinguitudi-  
 nis, &



Nomina

nis, & lentoris. Iure ergo aluum humentem desiccat. Agricola huius farina cocta, admisto adipe suillo, & oleo uescuntur. *Κέρας*: Græcè, Milium Latine dicitur: Arabicè, Ieners, Geguers, siue Giaures: Italicè, Miglio: Germanicè, Hirs: Hispanicè, Milbo, & miyo: Gallicè, Millet.

Ε'λυμος.

P A N I C V M.

C A P. XCI.

α Meum. *Μελινέ* κα  
υδ: *μελινέ* κα  
λεσι. i. eam ali  
qui Melinè ap  
pellant.

**P**anicum<sup>a</sup> frumentaceis<sup>1</sup> seminibus annumeratur, milio simile, eodemque modo in panes subigitur. Eosdem habet usus; minus tamen & nutrit, & stringit.

10



Panici uires  
ex Galeno.

**P**anicum folio, radice, culmo, milio est per omnia simile, paniculis autem differt. Siquidem in Panico pedali longitudine panicula prouenit, ad terram uersa, non ut in milio diuulsa, sed prædensis compacta racemis, granis numerosis, hirsutisque. Est & aliud genus, quod mammosas ferè paniculas gerat, & pene semen racematim proferat, copiosiore prouenit. Color paniculis uariis. nanque in quibusdam candicat, in alijs rufescit, in pluribus uerò flauescit. Reperitur & siluestre, sed



sed cibus inutile, & tantum auiculis alendis idoneum. Hoc satiuo longè minus, gracili admodum stipula, cubitali longitudi-  
ne, aut maiori. folijs angustioribus, breuioribus, asperisque, paniculis in cacumine hirsutis, & subrubentibus, adeo, ut pertinaci-  
ter uestibus inhareant, sed panico ualde minoribus. Vis illi panico similis, sed longè magis adstringit, ac refrigerat. ut scri-  
ptum reliquit Galenus lib. v. i. simplicium medicamentorum, ex leguminum genere est, milio specie simile, facultate certè pai-  
ci nutrimenti, & exiccatoria. Sistit quoque nonnihil uentris fluxus, ceu ipsum etiam milium. Si uerò foris illinatur, exic-  
licam appellari. Quæ in re apertè hallucinatur: nanque melica, quæ apud Insu-  
bres uulgò Melega nominatur, illud genus fru-  
gis est, quam nostrum uul-  
gus in Hetruria Saggina uocat. Alij uero in Italia populi Sorgo appellant. Nec usquam, quod  
ritate arundinem referens, adeo ut campi, in quibus ad maturitatem usque adoleuerit, arundineta representare uideantur.  
Eius tamen calamus non ut uulgarium arundinum, manis est, sed sacchariferarum arundinum modo, alba farctus medulla.

Ruel. lapsus.

Melica cõfid.

PANICVM SYLVESTRE.



Panicula



Paniculae quas ad Cybelis pomorum magnitudinem summis proferunt culmis, quadam cum maturitatem senferint, in nigra rufescunt: quadam uero nigredinem in uniuersum contrahunt, granis compluribus onuste. Depeffitur granum à rusticis, moliturque in farinam, & inde in agrestem cogitur panem: etsi in Hetruria potius ad columbarum, gallinarumque seratur saginam, quam ad hominum alimentum. Hoc Plinio libro XVIII. cap. VII. milium est Indicum. quod tamen non animaduertit Ruellius alioqui maximus Plinij sectator. Plinius enim sic habet. Milium intra hos decem annos ex India in Italiam inuectum est, nigrum colore, amplum grano, arūdineum culmo. Adolefcit ad pedes altitudine septem, prægrandibus culmis, lobas uocant, omnium frugum fertilissimum. Est & aliud Mily Indici genus, quod primum mihi Patauio missum est, à Iacobo Antonio Cortuso, Nobili Patauino & rei plantarie studiosissimo. Verum hoc altero longè nobilius, præstantiusque habetur, nam glumam facile exuit, & minorem, pulchrioremque conficit panem. Idem culmo, folijs, paniculisque alteri simile habetur. Sed hæc omnia in Boemia minora prouenerunt, aeris fortasse inclementia. Fit è mily Indici communis arundinum 10 medulla medicamentum ad strumas ualde utile, hoc modo: Sumuntur huiusce mily internodia decem, extrahiturque inde uni-

## MILIVM INDICVM.





uersa medulla; huic spongia noua integrâ, rubensque additur, & igni simul comburuntur. Deinde in puluerem teruntur, addi-  
tis piperis nigri granis duodecim. Pulueri admiscetur triticea farina uncia, & postea exceptis omnibus ouo recenti, inde pla-  
centula conficitur, & sub feruentibus cineribus coquitur. Demum in sex partes diuiditur, & Luna decresciente, pars una alter-  
nis diebus uesperi, strumoso dormitum ituro propinatur, nullo addito potu; sitque ita, quousque affectus senas illas uorauerit  
particulas. Deinde altera, & tertia luna, idem repetitur. Hoc medicamento plures curati sunt. Flores, qui è rubris Milij In-  
bis paniculis accepti albos quoque uteri fluores cohibent. Dantur pari iuuamento etiam dysentericis, & cæteris alui fluxioni  
bus affectis. Idem præstat granorum putamen, oui uitello probè decocto exceptum. Et à ieiunis illicò deuoratum. Quod ἐλνμος  
Græcis, Panicum Latinis appellatur: Arabibus, Dochon: Italis, Panico: Germanis, Pfenich, Heydelpfenich pray, Fuchschu-  
10 uantz: Hispanis, Panizo, & Paniso: Gallis, Paniz. Nomina.

## S E S A M V M.





**S**esamum stomacho inutilis cibus. halitus grauitatem facit, quoties inter mandendum, commissuris dentium inhæsit: neruorum crassitiem illitu discutit: medetur auribus fractis, ambustis, inflammationibus, coli doloribus, & cerastæ morfib: capitis dolores, qui æstuatione concitantur, ex rosaceo lenit. Eadem efficit herba decocta in uino: præsertim inflammationibus oculorum, doloribusque prodest. Ex ea fit oleum, quo Aegyptij utuntur.

**Sesami confid.** **T**amet si Sesami semen, à quo copiosum exprimitur oleum, officinis notissimum sit: pauci tamen reperiuntur seplasiarij, 10  
qui Sesami plantas uiderint unquam, cum nullum, uel rarissimum, quod agros steriles reddat, seratur in Italia. Siquidem quod in myropolijs habetur, ex Græcia, & Peloponneso ad nos conuehitur. Prouenit (ut Theophrastus est auctor) cum le milio simili, crassiore tamen, ac altiore: folijs rubentibus: flore uiridi, herbaceo: semine uasculis incluso, papaueris modo. Sesamum, teste Plinio, ab Indis primum aduectum est. Ibi enim copiosissimum seritur, cum oleum inde maximo prouentu conficiant, non modò ad lucernarum usum: sed ad ciborum condimentum, quemadmodum nos ex oliuis. Non temere scripsisse uidetur Ruellius, nihil ita, ut Sesamum, emacrare solum, utpote cui crassior, & multiplicior arundo sit, quàm milio, & radix quoque numerosior. Siquidem id legimus Theophrasto proditum esse lib. VI. I. cap. IX. de plantarum historia, ubi sic inquit. Omnium, quæ æstiuis sementibus ager recipit, Sesama terræ molestissima esse, plurimumque posse extenuare putatur, utpote quæ multipliciori crassiori que calamo, & numerosiore constet radice, quàm milium. hætenus Theophrastus. Ceterum, Plantam, quàm hîc pro Sesamo excudi curauimus, misit ad me Pisis Lucas Ghinus præstantissimus plan- 20  
tarum indagator. At si uerum fateri debeam, non ausim ego affirmare hanc genuinum esse sesamum, quod in primis culmum non gerat milio crassiorem, altiore, numerosioremque, nec radices longè plures, sed scapum fabæ æmulum, in quo fabarum more siliquæ gradatim exeunt triquetra, aut quadriquetra, in quibus semen: Deinde quod eius folia non rubescant, nec flos herbaceo sit colore. Dixi sententiam meam. Videant nunc alij, an hæc planta pro legitimo sesamo sit recipienda. Ceterum duas diuersas imagines pro Sesamo exhibuimus, quod uaria quoque sit hoc tempore herbariorum de eo sententia: alij enim hanc plantam, illam alij pro legitimo Sesamo demonstrant. Mihi quidem (ut ingenuè fatear) neutra placet, quod utraque historia refragetur, quam de Sesamo Theophrastus & Plinius tradiderunt. Has tamen plantas hîc depingi curauimus, ea saltem ratione, ut illud lectores admonerem, quod eæ, meo iudicio, notis ueri Sesami non respondeant: quòd-  
**Sesami uires**  
**ex Gal.** que in manifesto errore uersentur, qui secus opinantur. Sesami meminit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ita scribens. Sesamon non parum in se continet uiscosum, & pingue: quare emplasticum est, & emolliens, ac modicè calidum. 30  
Eiusdem facultatis est, quod ex eo conficitur oleum: & herba quoque decoctum similem uim obtinet. Et libro primo de alimentorum facultatibus: Sesami semen, inquit, pingue est, ideoque repositum celerimè fit oleosum: quamobrem & eos, qui ipso uescuntur, celeriter implet, & stomachum subuertit, tardè concoquitur, & pingue corpori præbet alimentum. Li-  
**Nomina.** quet ergo quòd uentris partibus uigorem, ac robur addere nequit, quemadmodum neque aliud quòd uis pingue. Est autem crassi succi, ideoque non celeriter peruadit. Σισαμύο Græci, pariter & Latini Sesamum dicunt: Arabes, Semsem, aut Sen-  
sera: Itali, Sesamo: Hispani, Iorgilim, & Alegria: Galli, Iugioline.

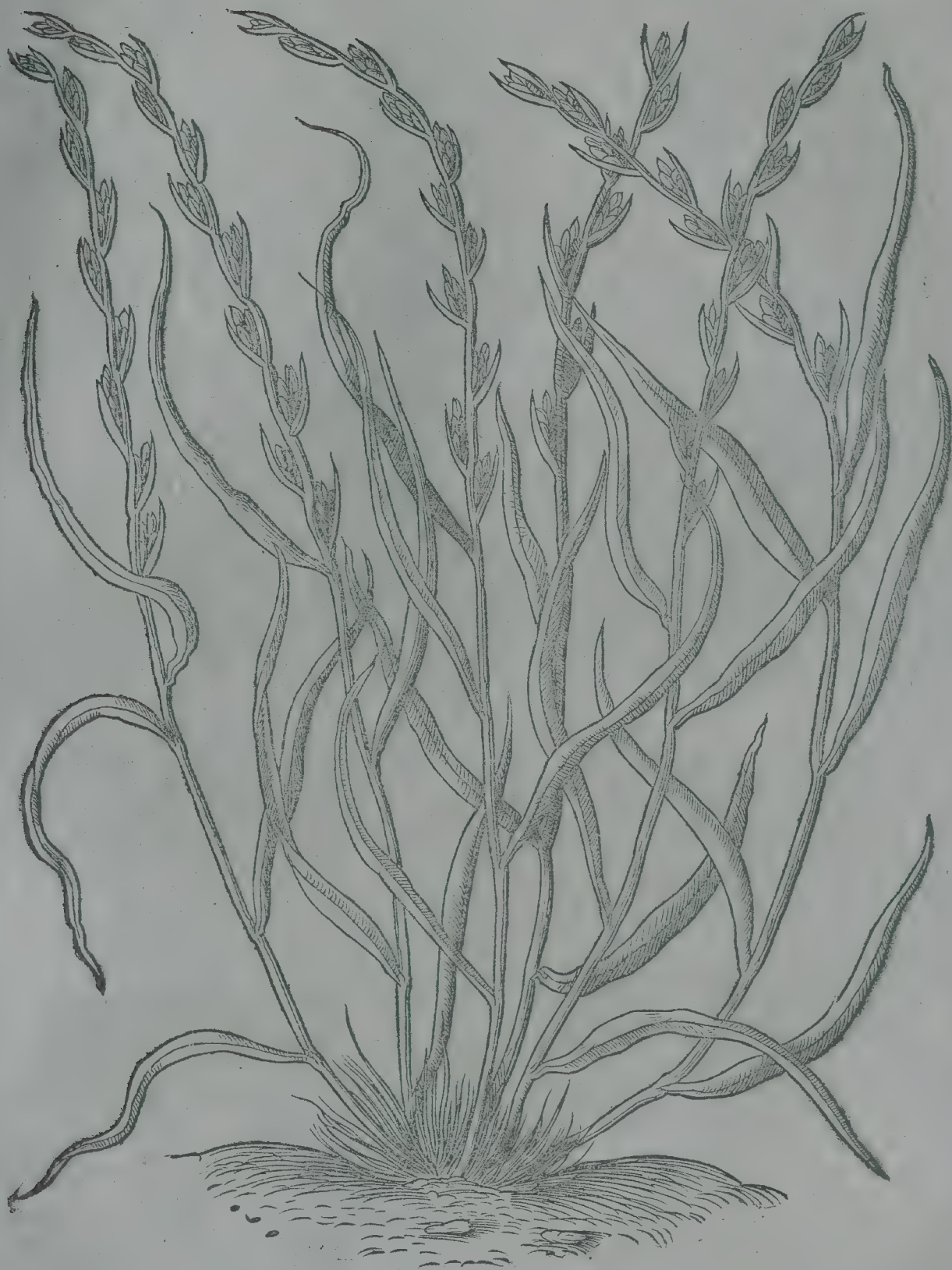
**L**olium, quod inter segetes nascitur, molitum, nomas, putrescentia ulcera, gangrænasque compe- 40  
scit cum raphanis, & sale illitum: & ex aceto, & sulphure uiuo feros lichenas, & lepras sanat: strumas quoque discutit, cum fimo columbino, & lini semine decoctum in uino: rumpit, quæ ægrius ad coctionem perducuntur. Decoctum ex aqua mulsâ utilissimè ischiadicis illinitur: si cum polenta, thure, myrrha, aut croco suffiatur, conceptionem adiuuat.

Lolij confid.

**L**olium omnibus notissimum est. Nascitur in aruis è tritico, & hordeo corruptis uligine seminibus, aut per hyemem in bre nimio madidis, ut superius quoque in tritici, & hordei commentatione dictum est. Verum etsi non desint, qui Lolium uere tantum exoriri putent; prouenit tamen (ut Theophrastus memoriæ prodidit libro VII. capite VII. de plantarum historia) hyeme inueniente, folio angusto, piloso, & pingui, eiusque peculiare pinguitudo notatur. Ceterum non solum triticum, hordenumque in Lolium degenerat, sed & ipsum quoque Lolium in Triticum mutatur. Id quod non solum affirmant Ru- 50  
ricola, sed & Theophrastus quoque testatur lib. quarto cap. sexto de plantarum causis, sic inquit: Sed de mutatione in formam alienigenam, ceu ex tritico in Lolium, & rursus ex Lolio in triticum, & ex semine in auenam, mirandum sanè est. &c. Quo fit ut potius exhibenda sit nostrorum antagonistarum opinio, quippe qui mutari plantas in melius negant, uoluntque eorundem mutationes perpetuò in deterius fieri. An non ipse Theophrastus libro secundo cap. quinto de historia plantarum scribit Typham, & Zeiam tertio quoque anno mutari in Triticum? an non scribit idem, cupressum fæminam in marem mutari? Hippocrates grauiissimus auctor, ad calcem lib. sexti de morbis popularibus, scribit contra hos sycophantas: Phæ-  
tusam Piteæ uxorem, quæ antea fœrunda erat, in uirum hirsutum barbatumque esse mutatam. & Plinius testatur se uidisse in Africa mutatum ex fæmina in marem ipso nuptiarum die Lucium Cossicum, ciuem Tisdutanum: Naturam enim sagacissimam qui negant in melius operari, ij sanè amentia, aut furore agitantur. an non ex putri fimo lutove animalia gignuntur? an non ex putri iuueni cadauere apes procreantur, quæ nobis suauissima fundunt mella? an non ex rudi uili- 60  
que materia gignuntur in terræ uisceribus pretiosissima metalla, & gemmæ? Sileant ergo hi blaterones, nature mon-  
stra,



## LOLIUM.



fra, qui potius ad perdendas scientias, uitandasque, quam iuuandas nati sunt. Sed hæc iam missa faciamus, & ad institutum nostrum redeamus. Est itaque Lolium, ut prædiximus, uitium frugum, & hyeme statim prima è terra profilit, folio  
 10 longo, pingui, hirsuto, culmo tritici graciliore, in cuius summitate spica habetur longa, aculeatis siliquulis impari exortu utrinque referta, è quibus grana tria uel quatuor cumulati exeunt, cortice contumaci contexta. Maturescit una cum tritico. Attenuat, resoluit, & abstergit. Panis qui Lolij multum admisit, inebriat, & caput maxime afficit, adeo, ut qui ederint, somno quodam graui opprimantur, & quasi uertiginosi fiant. Nocet oculis, & uisum obtenebrat. Ideoque Itali, apud quos plurimum inter segetes prouenit, cribris ad hoc paratis lolium à tritico, magna diligentia secernunt, seruantq; pro alendis gallinis, & capis. Nanque non solum ab eo non leduntur, sed bellè saginantur. Credidit Leonardus Fuchsi error. Fuchsius (ut declarauit in suis clarissimis de stirpium historia commentarijs) Pseudomelanthium, quod inter segetes frequens nascitur, legitimum esse Lolium. Id quod (pace sua dixerim) non modò communi doctissimorum uirorum, qui in



stirpium doctrina diu uersati sunt, sententiae refragatur; sed & ueterum scriptis, qui Lolium in spica, non calyce, non capitulis Melanthij, uel papaueris modo inclusum, semen proferre tradiderunt. Et quauis Theophrasti auctoritate nitatur, ut sui Lolij effigiem representet, plura tamen ex eo reddidisse uidetur, quam ipse usquam in Theophrasto legerim. Qua in re mihi quandoque iocandi fuit occasio, ut dixerim Fuchsum ideo in lolio tam manifestè lapsus fuisse, quod fortè eo tempore, quo hæc scribebat, contigerit ei lolium in pane comedisse. Quod autem id legitimum sit Lolium, quod rei herbariae peritis, agricolis etiam, & omnibus ferè uulgò cognitum est, testis est Dioscorides lib. I I I I. cap. de phœnice, ubi phœnicem spicam lolio similem proferre prodidit. Ex quo palàm fit, lolium in spica, non autem in capitulis pseudomelanthij, & papaueris modo semen ferre. Ex uulgata quoque Lolij facultate Fuchsi error deprehendi potest. Siquidem panis, (ut prædiximus) in quo lolium fuerit, stupiditatem quandam, & ueluti temulentiam esitantibus parit cum inexpugnabili ferè somno. Quamobrem ubique locorum incerniculis à tritico, alijsque cerealibus ipsum separant, qui eius noxam sensere. Lolium, ut scriptum reliquit Galenus lib. V I. simplicium medicamentorum, desiccatur, & excalfacit efficaciter, ut propinquum sit acribus, magis quàm iris. sed non est perinde ut illa subtilis essentia, uerùm multum in hoc deficit. Secundum hoc ponat ipsum quispiam in principio tertij ordinis excalfacientium, secundi uerò extremè exiccantium. Eius nomen Græcum ἀμύλον: Latinum, Lolium: Arabicum, Sceilem, seu Zeuen: Italicum, Loglio, & Gioglio: Germanicum, Tunalch trespe, Ruenueysen, & Lulch: Hispanicum, Yoio: Gallicum, Luayra, & Turoie.

Lolij uires ex Galeno.

Nomina.

Αμύλον.

AMYLV M.

CAP. XCHII.

Conclusa non leg. Orib. a Orib. addit. το ἐκ πλυνόμενον, καὶ βρεχόμενον, ἐν ἰδατι γλυκεῖ ἀποχέον. i. quod sit ex tritico, purgato, loto, & madefacto, aqua dulci affuso.

**A**mylum [ex eo appellatum est, quod sine mola fiat.] Optimum<sup>a</sup> [ex trimestri, natione Creticum, aut Aegyptium. Ratio faciendi amyli hæc est. Purgatum trimestre triticum madescit] quinquies die, & si fieri potest, nocte: cum emollitum fuerit, effunditur sensim sine agitatione aqua, quò minus cremor utilis unà excludatur. ubi mollissimum esse uidetur, mutata aqua, pedibus calcari oportet: rursus infusa, teritur demum enatantes ibi furfures incerniculo eximendi. reliquumque quallo sportisque ficcatur tegulis nouis confestim torreatur flagrantissimo in sole: nanque si paulisper udum maneat, acorem concipit. Contra fluxiones oculorum, pustulas, cauaque ulcera efficax est: sanguinis reiectiones potu cohibet, exasperatas fauces lenit. lacti, atque obsonijs admiscetur. Fit etiam amyllum ex zea, quæ maceratur, ac eluitur uno, aut altero die, & subactæ farinæ modo manibus subigitur: pressaque feruentissimo in sole, ut antè retulimus, exiccatur. Nullus in medicina usus, ad alia tamen conueniens.

Amyli confid.

Amyli uires ex Gal.

Nomina.

**A**mylum, quod uulgò Amidum officinis uocatur, omnibus quidem notum est. Probatum autem, auctore Plinio libro XVI I I. cap. VII. leuitate, ac lenore, atque ut recens sit, & candidum. Caterum etsi prætulerit Dioscorides Amylum, quod è Creta aduehitur; Plinius tamen longè magis Chium, cui insula (ut ipse scribit) Amyli inuentio debetur, præstare asserit. Amylum, ut memorie prodidit Galenus lib. I. de alimentorum facultatibus, ex tritico conficitur, læuigandi exasperatas partes uim obtinens, quæ communis est omnibus substantijs consistentia siccis, quæ neque adstrictionem, neque acrimoniam, neque aliam quauis facultatem habent insignem. quas substantias iure ἀποχέον, id est, qualitatis, quæ sensu deprehendi queat, expertes appellant: qualis inter humiditas substantias est aqua. Caterum amyllum similem lotis panibus habet facultatem: nam, ut illi, minus quàm panes non loti, corpori præbet alimentum, & non calfacit, cum ceteri panes calfaciant. Quod uerò ad triticum in aqua elixum attinet, cum ea amyllum conferendum quidè est, cum palàm id tum calfaciat, tum ualenter nutriat, si coctum fuerit: id quod factum (ut diximus) est difficile. Porro Amylon (ui Plin. tradit lib. XXI I. cap. XXV.) hebetat oculos, & gula inutile, contra quàm creditur. Item sistit aluum, epiphoras oculorum inhihet, & ulcera sanat. Item pustulas, & fluxiones sanguinis, genas duras emollit. Datur cum ouo his, qui sanguinem reiecerint: in uescica uerò dolore semuncia amyli cum ouo, & passis tribus, sufferuefacta à balneo. Quod Græci ἀμύλον, Latini similiter Amylum uocant: Mauritani, Nixe: Itali, Amido: Germani, Amlung: Hispani, Amydon: Galli, Amydum.

Τῆλε.

FOENVM GRAECVM.

CAP. XCV.

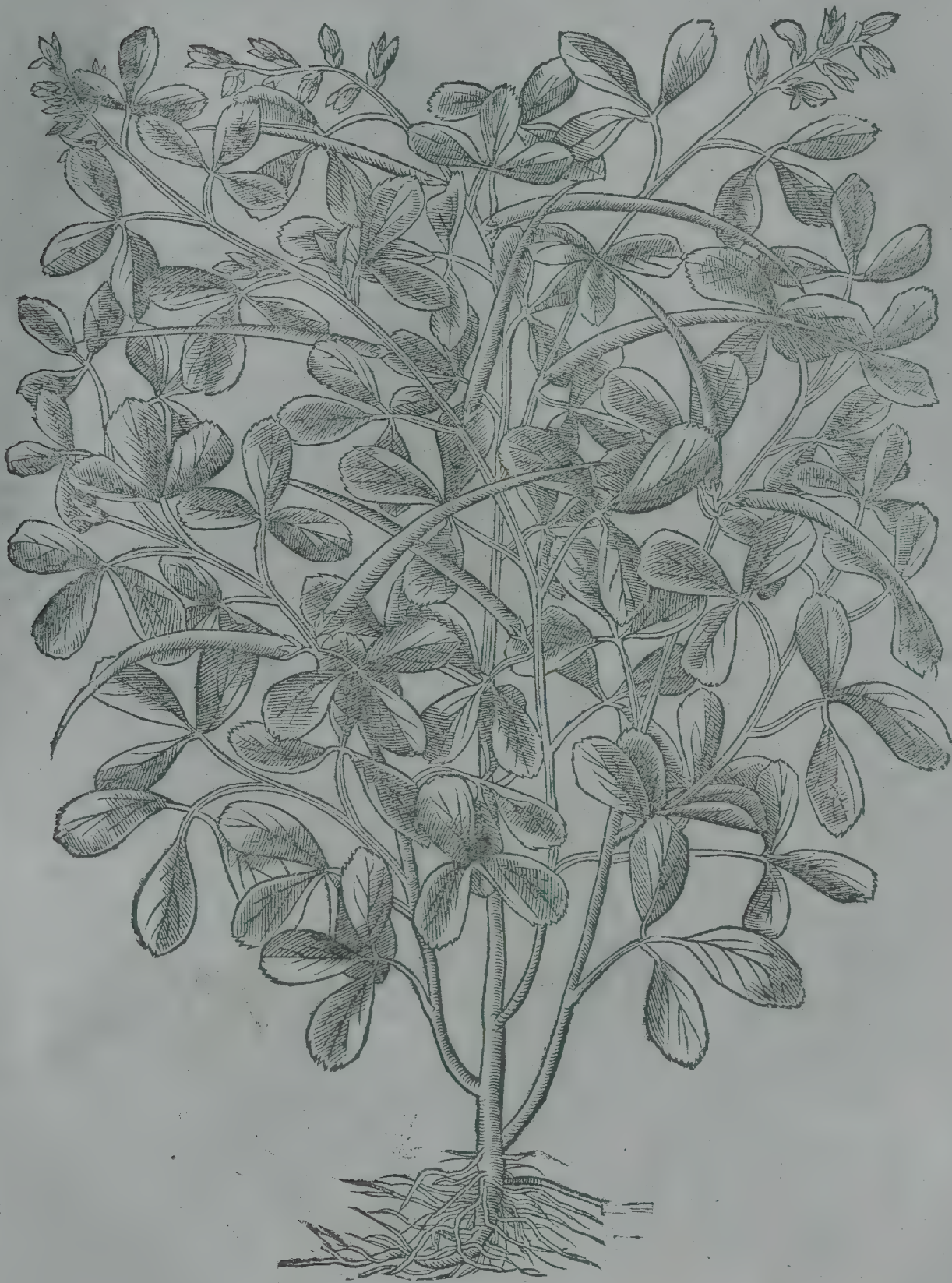
**F**oeni Græci farina uim habet emolliendi, discutiendi que: in aqua mulsa decocta aduersus tam internas, quàm externas inflammationes, efficaciter illinitur: lienem cum aceto, & nitro triita extenuat. Succus decocti eius foeminarum malis subuenit: & siue tumor, siue præclusio sit uulua, fouentur, & insident. Foeni græci in aqua decocti cremor expressus, capillos, furfures, & manantia capitis ulcera purgat: locos dilatat, & emollit, si cum anserino adipe pessi uice subijciatur. Viride cum aceto utilissimum imbecillibus locis, & ulcera sentientibus. Decoctum eius prodest aduersus tenesmos, foetidamque dysentericorum proluuiem. Oleum, quod ex eo exprimitur, & myrto, capillos, & genitalium cicatrices absterget.

Foeni Græci uires ex Gal.

**F**oeni Græci semen profert planta trifolio similis. folia habet per ambitum serrata, caules exiles, complures ab una radice prodeuntes: Flores candidos, paruos, è quibus cornicula prodeunt incurua, acuminataque, in quibus semen concluditur subfuluum, pingue, odore graui. Radice nititur multiplici atque tenui. Seritur Februario, & Martio. Sicci seminis farina, cum sulphure, & nitro lentigines delet. Medetur ulcerosa scabiei, si cum quarta parte seminis nasturtij, excipiatur aceto, & subinde illinatur. Eadem in hydromelite decocta, addita axungia, auxiliatur genitalium tumoribus:



## F O E N O G R A E C V M.



10 ribus: quinetiam parotidas iuuat, chiragram, podagram, & articulorum luxationes. Ex uino subacta carcinomata purgat. Datur utiliter potandum fenogræci decoctum diuturna tussi laborantibus, & ubi pectus fuerit exulceratum. Seminis decoctum, madefactis in eo linteolis, & fronti adhibitis, oculorum fluxiones auertit. Huius meminit Galenus libro v l i i i. simplicium medicamentorum, sic inquit: Fœnum Græcum calidum est secundi ordinis, desiccat primo: proinde feruentes phlegmonas irritat, acerbatur que. quæ uero minus sunt calidæ, & magis duræ, eas digerendo curat. Τή-  
 λης, & βόρυγας id Græcè dicitur, quod Latine Fœnum græcum: Arabicè, Olba, Helbe, seu Hebbe: Italicè, Fien greco: Nomina.  
 Germanicè, Fenigrec, & Bockshorn: Hispanicè, Alfornas & Alholuas: Gallicè, Fenigrec, & Senegrene.



**L**inum uulgò notum est. cuius semen easdem, quas foenum græcum, uires habet. Discutit, & emol  
lit omnem intus, forisque inflammationem, cum melle, oleo, exiguaque aqua decoctum, aut  
melle cocto exceptum: uitia cutis in facie, varosque crudum tollit: illitum cum nitro, & ficulneo ci-  
nere, parotidas, duritiasque discutit: ulcera, quæ serpunt, fauosque cum uino decoctum expurgat:  
ungues scabros eximit, cum pari modo nasturtij, & mellis: uitia pectoris extrahit, si ex melle in ec-  
legmatis uicem substituatur: tussim lenit: uenerem stimulat, si farina piperis, & melle exceptum, pro  
placenta largius adsumatur. Huius decoctum interaneorum, uuluaëque erosionibus immittitur, alui  
excrementa euocat, ad uuluaë inflammationes in defectionibus perquam utile. 10





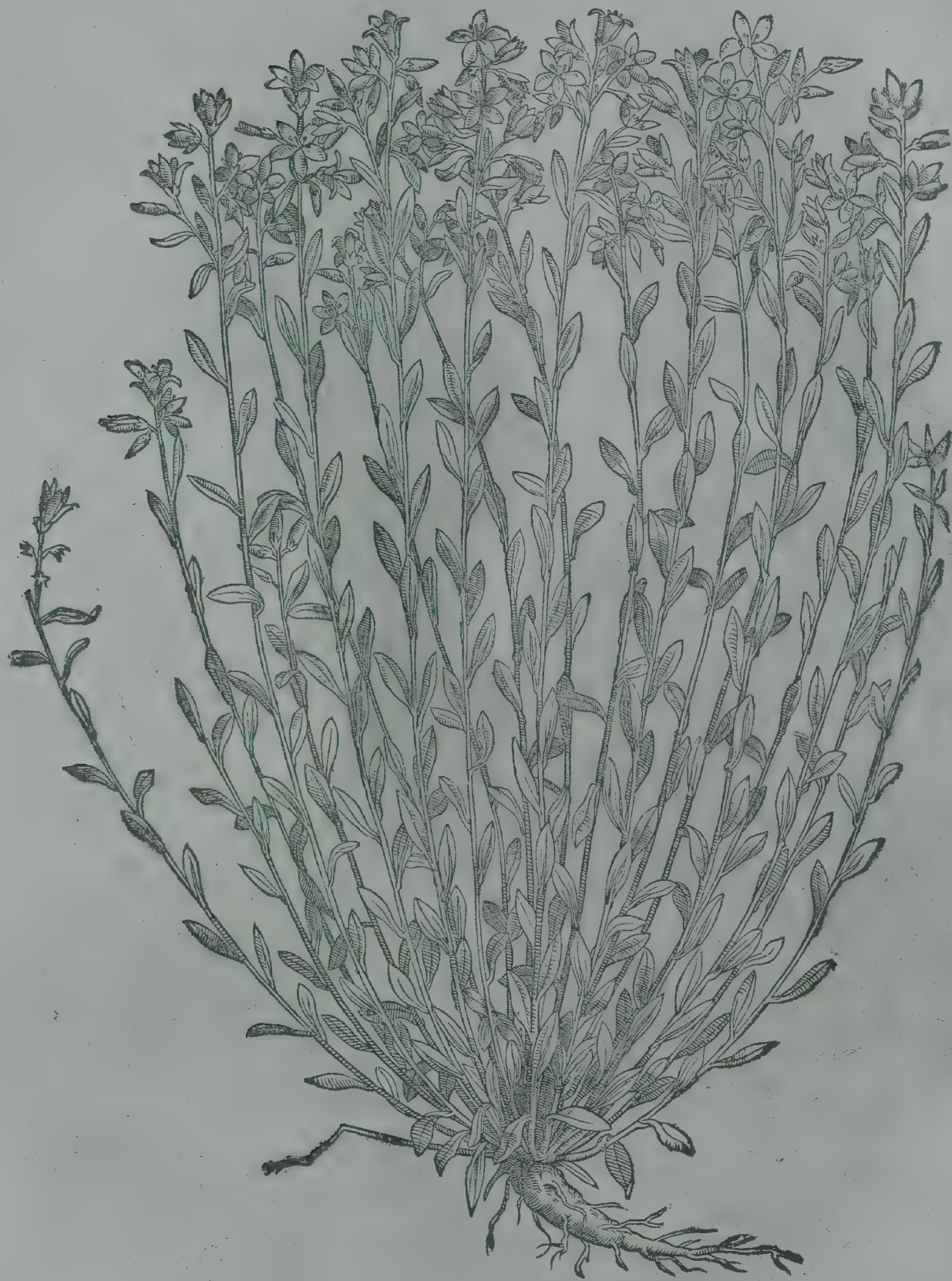
**C**um Linum, & eius semen sint non modò medicis omnibus, sed etiam ceteris, & præsertim agricolis, uulgò notissima, Olei ex lini se-  
 Superuacaneum quidem foret, pluribus eorum historiam persequi; et si seminis usus, & uires minime silentio sint præte-  
 reunda. Exprimitur ex semine oleum, quod non solum medicis, & seplasiarijs expetitur; sed etiam pictoribus, lapicidis, ligna-  
 rijs, cementarijs, ac ferrarijs fabris. Præstat & ad lucernarum usum, quod diutius igni resistat, quàm quod ex oliuis ex-  
 primatur. In medico autem usu neruorum conuulsionibus peridoneum est. Quinetiam ad eorum emolliendas duritias, & ad  
 ossium compagines explicandas mirificè prodest. Perutile est omnibus sedis affectibus, nempe hæmorrhoidibus, condyloma-  
 tibus, rimis, ac doloribus: fæminarum induratos locos molliat. Nymphææ, aut rosarum stillatitia aqua ablutum, ambustis au-  
 xiliatur. Sunt & qui hoc bibendum magno successu ijs exhibeant, qui laterali dolore uexantur. uerùm recens sit oportet:  
 quandoquidem inueteratum, contracto rancore non modò exalfacit, plusquàm par sit; sed & nauseam commouet. Cete-  
 ram quoniam (ut Plinius inquit libro XIX. capite primo) XYLON, siue Gossipium, quod nos uulgari sermone Bambagia,  
 Xyli mentio,  
 & uires.

## XYLON, SIVE GOSSIPIVM.





## LINVM SYLVESTRE.



Lini vires ex  
Gal.

alijs Cotone appellant, inter lini genera nonnulli annumerant, & cum eius, quod sciam, nusquam meminerint Dioscorides, 10  
& Galenus, mihi sanè prætermittendum non fuit, quin de eo hic differerem. Planta est Xylon non admodum magna, caule ta-  
men ramis non paucis referto, folijs triquetris, fructu barbato, ponticae nucis ferè modo, in quo semen concluditur, unà cum  
mollissima, ac candidissima lanugine, quæ maturo iam fructu eximitur, atque netur ad multa utilis. Excalfacit eadem &  
siccatur. Vt si sit sanguinis profluuium; & præsertim in vulneribus. Seminis medulla tussientibus, & difficulter spirantibus mi-  
rifice auxiliatur, genituram quoque auget. Oleum è seminis medulla expressum lentigines, & cæteras cutis infectiones delet.  
Est & planta lino similis, tum folijs, tum caule, tum quoque florum ipsarum figura; quanquam aureo sint colore. Hanc nobis  
LINVM sylvestre vocare libuit, non solum, quod Linum facie referat, sed quod lini modo in stamina trahi possit. Herba ipsa  
unà cum floribus decocta, & illita, tumores resoluit, & inflammationes lenit, quinetiam induratos articulos emollit, panos-  
que in inguinibus sanat. Lini seminis facultates memoriæ prodidit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic scri-  
bens.



bens. Lini semen esum flatuosum est, etiam si frigatur, adeo sanè excrementitia humiditate plenum est. Est uerò etiam in primo ordine quodammodo calidum, ac humiditatis, & siccitatis quodammodo in medio est situm. Quod Græci λίνον, Latini item Linum appellant: Arabes, Bazarichichen, siue Bezerchetan: Itali, Lino: Germani, Lein, & Flachs: Hispani, Lino: Galli, Lin.

Nomina.

Επέβροτος.

C I C E R.

CAP. XCVII.

Cicer sativum alio idoneum est, urinam ciet, inflationem parit, colorem commendat, menses ac partus expellit, lac auget. Cum eruo decoctum illinitur ad inflammationes testium, uerrucosis infirmationes: ad scabiem, ulcera capitis manantia, impetiginesque, item contra carcinoma-

CICER DOMESTICVM.



ta, &amp;c

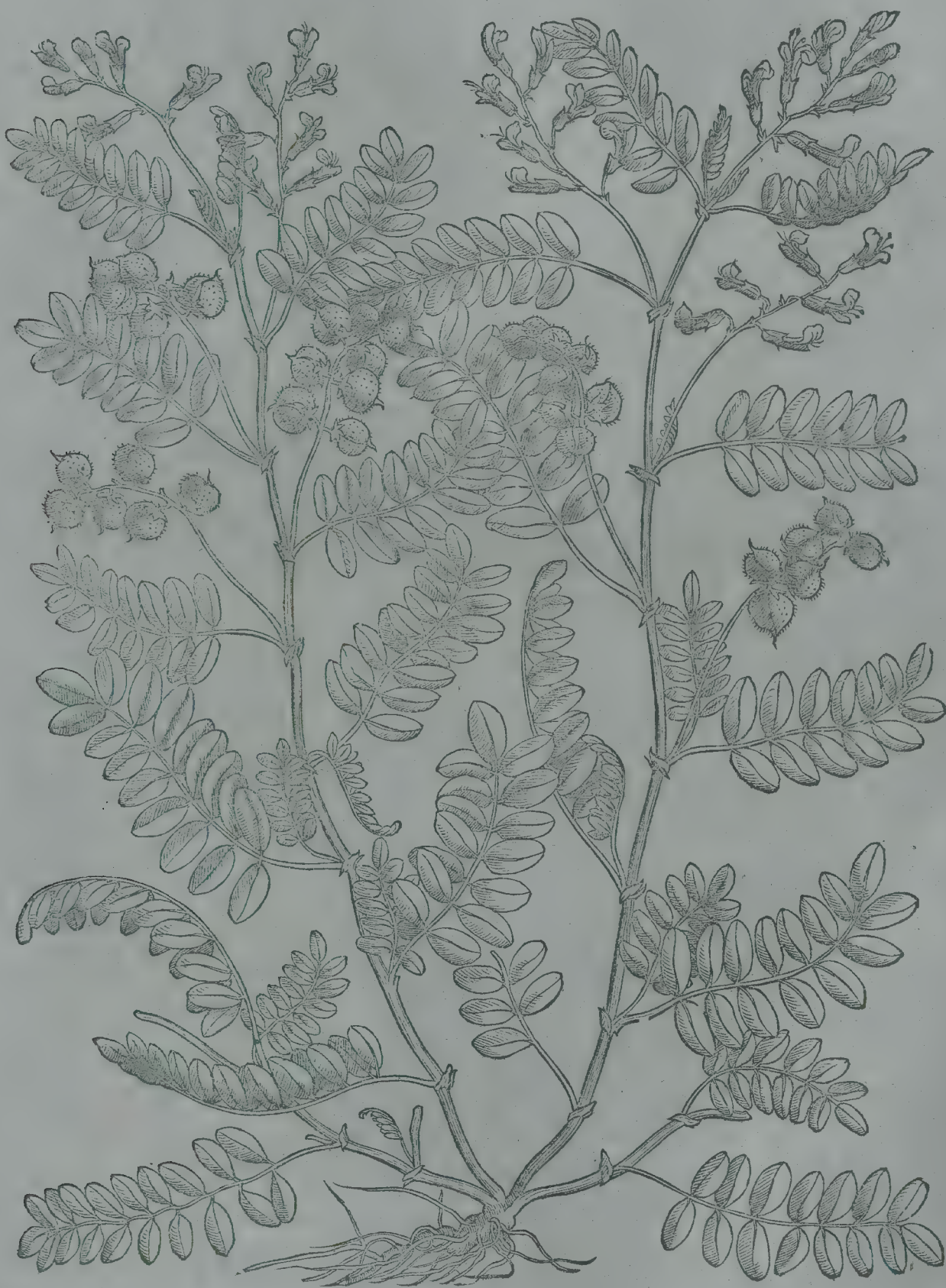


ta, & ulcera, quæ cacoëthe uocantur, cum melle, & hordeo prodest. Alterum genus arietinum nominatur. Vtrunque cit urinas, dato cum rore marino hydropicis, aut regio morbo laborantibus, eorum decocto. Lædunt ea exulceratam uescam, & renes. In uerrucarum formicantium, pensiliumque genere, prima luna singulis granis singulas tangunt, eaque grana linteolo deligata abijci post se præcipiunt, ita decidere eas arbitrantur. Sylvestre cicer, folijs satiui simile est, odore acri, sed semine discrepat. Idem quod satium præstat.

Ciceris consideratio, & uires ex Gal.

**I**N Cicerum genere habetur candidum, quod & Columbinum uocatur. Est & rubrum Venerum dictum, quod ad excitandam uenerem mirifice præstat. Habetur item & nigrum ceteris minus, quod Arietinum appellant. Adolefcit ciceris planta cubitali altitudine, paulò procerior, folijs oblongis, denticulatis, albicantibus, pilosis, caule lignoso, haud

## CICER SYLVESTRE.





recto, ramis multis brachiato, floribus subpurpureis, e quibus siliquæ prodeunt breues, sarctæ, in mucronem tenuem desinientes, in quibus ad summum cicera duo concluduntur. Radice nititur lignosa, fibrosa quæ, altè descendens. Solum amat pingue. Seritur uere, & maturescit Aestate, quo etiam tempore demetitur. Horum meminit Galenus primo de alimentorum facultatibus, sic inquit. Cicer non minus quàm faba inflationes excitat, sed ualentius nutrit. Venerem stimulat, creditumque est etiam simul semen generare: cuius gratia admissarijs equis quidam ipsum exhibent. Inest præterea Ciceribus facultas abstergerendi maior, quàm fabis: adeo ut quædam ex ipsis contractos in renibus calculos euidenter frangant, atque comminuant. Nigra autem sunt ea, & exigua in Bithynia præcipue nascentia, Arietinaque uocata. Huius ex aqua decoctum potare præstiterit. Vescuntur & uirentibus adhuc ciceribus homines ante adeptam maturitatem, quemadmodum & fabis. hætenus Galenus. Nigrum uocari, Arietinum tradidit Plinius, quod arietum capita sua imagine representet. Theophrasto quoque Cicerum plures sunt differentie lib. VII. cap. V. de historia plantarum, ubi sic habet. Cicer & magnitudine, & sapore, & odore, & forma, plerasque differentias ostendit, ut arietinum, & columbinum. Candida inter omnia dulcedine præstant. Ciceris facultates recensuit etiam Aetius, sic inquit: Cicer flatuosum legumen, ac alimentosum, uentri accommodatum, urinam ac menses euocat, & lac, & sperma copiose generat. Huius decoctum, præsertimque nigri, calculos renum frangit. Alterum uerò genus, quod Orobiaum uocatur, attrahit, discutit, incidit, & abstergit. Iecur, lienem, & renes expurgat: scabiem, & impetigines exterit: parotidas, ac testiculorum durities discutit: affertque ad ulcera maligna præsidium non penitendum. hætenus Aetius. Cicerum farina ex intubi stillatitia aqua decocta, & Iocineri illita, tumores illius resoluit, & serpentium moribus medetur, præsertim, si cum Hyperici decocto misceatur. columbinum aqua maceratum, & deinde contusum, & illitum, putrescentes gingiuis sanat. Paratur & cicerum rubeorum sesquilibra, additis quibusdam alijs, decoctum perquam optimum ad urinæ ardores, hoc modo: Sumito eorum sesquilibram, & in libris. X. aqua die una macerato, & ad tertias decoquito. Deinde percolato decocto addito dulcis radicis unciam, item maluæ, & eius radicis, graminis, & altheæ, agrimonieque, & cuscute manipulum, Sebestenæ, & Zizyphas decem, præterea seminis melopeponis delibrati binas uncias, baccarum Halicacabi, & hortensis Solani, & lithospermi, singulorum drachmas quatuor, ossium dactylorum contritarum drachmas tres. Et permittito hæc omnia feruere ad tertias. propinato quotidie manè uncias quatuor. Cæterum syluestre omnibus ferè notum est, & si Plinio fides est adhibenda, ueptrem subducit: sed flatu, & intestinorum dolores gignit. Græcis ἐπέσθος, Latinis Cicer nominatur, Arabibus, Chemps, Hamos, seu Alhamos: Italis, Ceci: Germanis, Kichern, Kichererbs, & Ziser erbs: Hispanis, Grauanco: Gallis, Cices.

Ciceris uires ex Actio.

Nominæ.

Κύαρος.

F A B A.

C A P. XCVIII.

30<sup>a</sup> **F**aba inflationem excitat, ægrè concoquitur, tumultuosa somnia facit, tussi confert, carnem gignit, media calidi, frigidique natura. Decocta in posca, & cum suo cortice esitata, dysenterias, & coliacorum profluuia sistit: contra uomitiones conuenienter manditur. Inflatio leuior contrahitur, si aqua prior inter coquendum abijciatur. Viridis plus negotij stomacho exhibet, maioremque flatum parit. Lomentum eius & per se, & cum polenta illitum, inflammationes, quas uulnus excitauit, mitigat: cicatrices concolores facit: turgentes grumoso lacte mammas, etiam si inflammatione tententur, adiuuat: lac restinguit: furunculos, sugillata, parotidasque cum foeni græci farina, & melle discutit: cum rosa autem, thure, & oui candido, procidentes oculos, tumores, uuasque reprimat: subactum uino, suffusiones, & ictus oculorum recreat. Manducata sine cortice faba, ad auertendas fluxiones, fronti, illinitur: decocta in uino testium collectiones sanat: quò tardius pubes erumpat, pueris, imò uentri illinitur: uiriliginem purgat. Fabarum cortice illiti capilli, qui post euulsionem renascuntur, gracilescunt, & minus alimenti capeffunt: cum polenta, scisso alumine, & uetere oleo impositi cortices, strumas discutiant. Decocto earum lanæ inficiuntur. Faba dempto cortice in illas partes diuisa, in quas suapte natura scinditur, imponi solet sanguinis defluxionibus ab hirundine concitatis: nanque eas suppressit, si semifecta apprimatur.

a Omnia ex. κύαρος ἑλληνικὸν ἴ. faba græca.

50 **F**aba, caule exit quadrangulo, obliquo, geniculis intersepto, inani, alis multis, e quibus flores plures ex uno pediculo racematim exeunt, non quidem utrinque, sed uno tantum latere seriatim appensi, uersicolores, hirti, ac cristati. Prodeunt e caule rami dispari exortu, e quibus folia emergunt pingua, utrinque quaterna. E ramusculorum cacuminibus capreoli exeunt singulares, sed adeo tenues, ut facile perdantur. Siliquas primas edit ijs e floribus, qui in inferiori caulis parte habentur, cæteris leguminibus maiores, crassiores, carnosioresque, apice in acutum desinente, in quibus fabæ concluduntur, forma, & magnitudine differentes. Nam aliæ magnæ, aliæ paruæ, aliæ subrotundæ, aliæ compressæ, & aliæ quidem colore sunt albicante, aliæ subrutilo, aliæ subnigro. Planta tota unica nititur radice, tenuibus adnatis fibris. Gaudet irrigari pluuiâ, dum floret, deflorescens uerò contra, tunc enim nisi exiguas desiderat aquas. Seritur a nonnullis solum ad arua impinguanda: Nanque cum florere incipit, tota quæ succosa est planta, illam arant agricola, quæ subinde sepulta contabescens, latissimum, pinguisimumque agrum reddit. Fabalium caulium, & siliquarum cinis, ad coxendices, & ueterum neruorum dolores, cum uetere axungia illitus, prodest. Fabæ, ut memoria prodidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, in exiccando, & refrigerando secundum utrumque ad medium temperamentum propinquissime accedunt. Caro Fabæ paulum quid abstergentis facultatis continet, sicut cortex nonnihil adstringentis. Idcirco medicorum nonnulli totam fabam cum oxycrato decoctam dysentericis, cæliacis, & uomentibus, quos ἐμετικὸς nominant, exhibuerunt. Porro ut edulium, flatulenta est, ac coctu difficilis, si quid aliud: excreationibus ex thorace, & pulmone idonea. Vt medicamentum uerò foris imposita: sine molestia desiccet. In podagricis ea sæpenumero usi sumus ex aqua decocta, & deinde adipi suillo admista.

Fabarum consideratio, &amp; uires ex Gal.

Ad



Ad nervorum tum contusiones, tum uulnerationes, farinam eius cum oxymelite imposuimus. Ad eos, quos ex ictu iam phlegmone occupauerat, cum polenta. Sed & testium, & mammarum aptum est cataplasma. Nam hæ partes cum phlegmone tenentur, moderatè refrigerari amant, maxime cum mamma ex lacte ipsis concreto phlegmonem patiantur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate extinguatur, sicut puerorum pubes farina fabacea illita plurimo tempore glabra permanet. Et libro primo de aliment. facultatibus, sic inquit. Inflat is cibus quocunque modo apparetur: nec per quâvis longam decoctionem id uitij potest amittere. quod ptisana minime negatum est: deponit enim per illam quicquid habet flatulenti. Qui porro affectus singulos cibos sequi natos, animaduertere, & mente consequi uolet, quandam totius corporis tensionem, quasi à flatulento spiritu persentiscet, maximeque qui ad huiusmodi esculentum non fuerit assuefactus, aut ipsum minus rectè coctum assumpserit. Habent autem fabæ non densam, nec grauem, sed fungosam, leuemque substantiam: quæ tamen ipsa non nihil absterforia possidet facultatis, similiter ptisana. Etenim manifestè fabacea farina cutis sordes detergere conspicitur. 10

F A B A.



Quod



Quod intelligentes mangones, ac muliercula, in balneis quotidie hac utuntur, uelut alij nitro, atque aphronitro, & in uniuersum is, quæ abstergent. Illinunt præterea & faciem hac, quemadmodum ptisana: nam quæ in summa cute eminent lentes, exerit, & maculas uelut ex sole contractas. Huius ergo facultatis nomine ne in alui quidem transitu diu cunctatur, sicut quæ glutinosa, & crassi succi sunt sine ulla abstergendi facultate, qualia halicam, tragum, similaginem, & amyllum esse perhibuimus. Cum porro ferculum ex fresca faba paratum, quod ἑρως Græci nuncupant, flatibus non careat, multo amplius integræ fabæ inflabit cibus. quanquam fricta (nam hoc modo aliquando pro bellarijs sumunt) flatum depōnit, sed tum concoctu perdifficilis, tardoque descensu incommodior redditur, & crassi succi alimentum in corpus diffundit. Quod si uiridis, immatura, nondumque arefacta edatur, commune omnium fructuum, quos ante perfectam maturitatem ingerimus, rationem obtinens, corpori humidiores alimoniam exhibebit, ac proinde maiorem excrementorum uim non  
 10 tantum in uis intestinorum; sed etiam per uniuersum corporis habitum producet. Merito igitur minus quoque nutriet,

## FABA SYLVESTRIS.





sed proutius deijciatur. Plerique autem hominum non crudas solas fabas comedentes, unâ eas cum suilla carne decoquunt, ueluti olera consueuerunt: ruri uero etiam cum caprina, & ouilla. Alij fabas inflare sentientes, cepas admiscunt, cùm in ollis pulmentum ex illis struunt. Sunt qui non simul elixatas, sed cum pulmento cepas ingerant crudas. In omnibus nanque dapibus quicquid flatuosum continetur, per calfacientia, & extenuantia corrigi comparatum est. Est etiam planta, cuius hîc imaginem appingi curauimus, quam SYLVESTREM FABAM appellare libuit, quod cum domestica non paruam habeat similitudinem. Crescit hæc in Apulia, ut quidam mihi retulerunt, passim in campestribus humi repens, caulibus quadrangulis sese inuicem implicantibus, folio domestice fabæ, floribus in purpura albicantibus, è quibus Siliquæ oriuntur compressæ, fabarum longè minores, in quibus semen continetur rotundum, fabarum sapore. Sunt qui hanc plantam uelint Galeno libro primo de alimentorum facultatibus ARACVM uocari domesticum, quæ in re fortasse non malè sentiunt, nec uolo ego quoque horum sententiæ contradicere. Et, si ego sylvestrem fabam eam uocauerim, ob similitudinem, & præsertim, cùm alia sit planta, cuius hîc imaginem quoque expressimus, quæ Arachum secundo loco à Galeno descriptum per omnia referat. Dicant alij rei plantariæ studiosi suam quoque sententiæ: quam facillè ex Galeni uerbis elicere poterunt, qui de Aracis siue Arachis ita scriptum reliquit. Postremam nominis Aracorum syllabam scriptam per, c, in Aristophanis Helcadiibus inuenimus, ubi inquit, Aracos Triticum, ptissanam, alicam, zeiam, Lolium, Similaginem. Semen hoc cicerculæ semini est adsimile, fueruntque nonnulli qui putarunt ipsum non esse generis à cicercula diuersi, quandoquidem & usus ipsius omnis, & facultas, cicerculæ facultati est adsimilis, nisi quod Araci sunt duriores, minusque facillè elixantur; quæ causa etiam est, cur cicerculæ concocti sint difficiliores. Apud nos autem sylvestre quoddam, rotundum, ac durum, eruoque exilius, in fructibus cerealium repertum, quod Arachum nominant, non per, c, sed per ch, ultimam syllabam proferentes. proijciunt ipsum, uti & semen securidacæ, seligentes. Hæc ille. Meminit quoque Araci Theophrastus libro 8 cap. octauo de historia plantarum sic inquit: Nam & Avena magis in hordeo exire uidetur, & in lente Aracus, res scabra, & dura. Id quod in planta, quam pro sylvestri Aracho appinximus, quis facillè uidere potest. Verùm in altera nullam uideo ego Cicerculæ cognationem, quo fit, ut eam fabam sylvestrem appellauerim. Κίρκος sic Græcis, Latinis uerò Faba uocatur: Arabibus, Hachille, Haballe, siue Bachale: Italis, Fava: Germanis, Bonen: Gallis, Fabue.

Nominæ.

Κίρκος αἰγύπτιος.

FABA AEGYPTIA.

CAP. XCIX.

**A**egyptia Faba, quam aliqui Ponticam uocant, in Aegypto plurima prouenit: in Asia etiam, Ciliciæque lacubus inuenitur. Folia habet ampla, & etiam si ad arborum frondes comparentur: caulem cubitalem, digiti crassitudine: florem roseum, dupla papaueris amplitudine: & ubi flore exiit, fert folliculos uespærum fauis similes, in quibus faba supra operculum, bullantis ampullæ modo, prominet. Ciborion, aut Cibotion, id est arculam, ideo nominant, quoniam feratur ipsa, humenti glebæ mandata, & ita in aquam demissa. Radice firmatur arundine crassiore, quæ cruda coctave estur. ei Colocasiam nomen est. Faba uirens manditur, & exiccata nigrescit: uulgarem magnitudine superat. Adstringendi facultatem obtinet, & stomacho utilem: dysentericis, coeliacisque prodest, in sparsa polentæ uice, lomento: datur quoque in pulte. Cortices in uino mulso decocti, si terni inde cyathi bibantur, magis proficient. Facit ad aurium dolorem, quod in earum medio uiride spectatur, gustu amarum, si tritum, & cum rosaceo coctum instilletur.

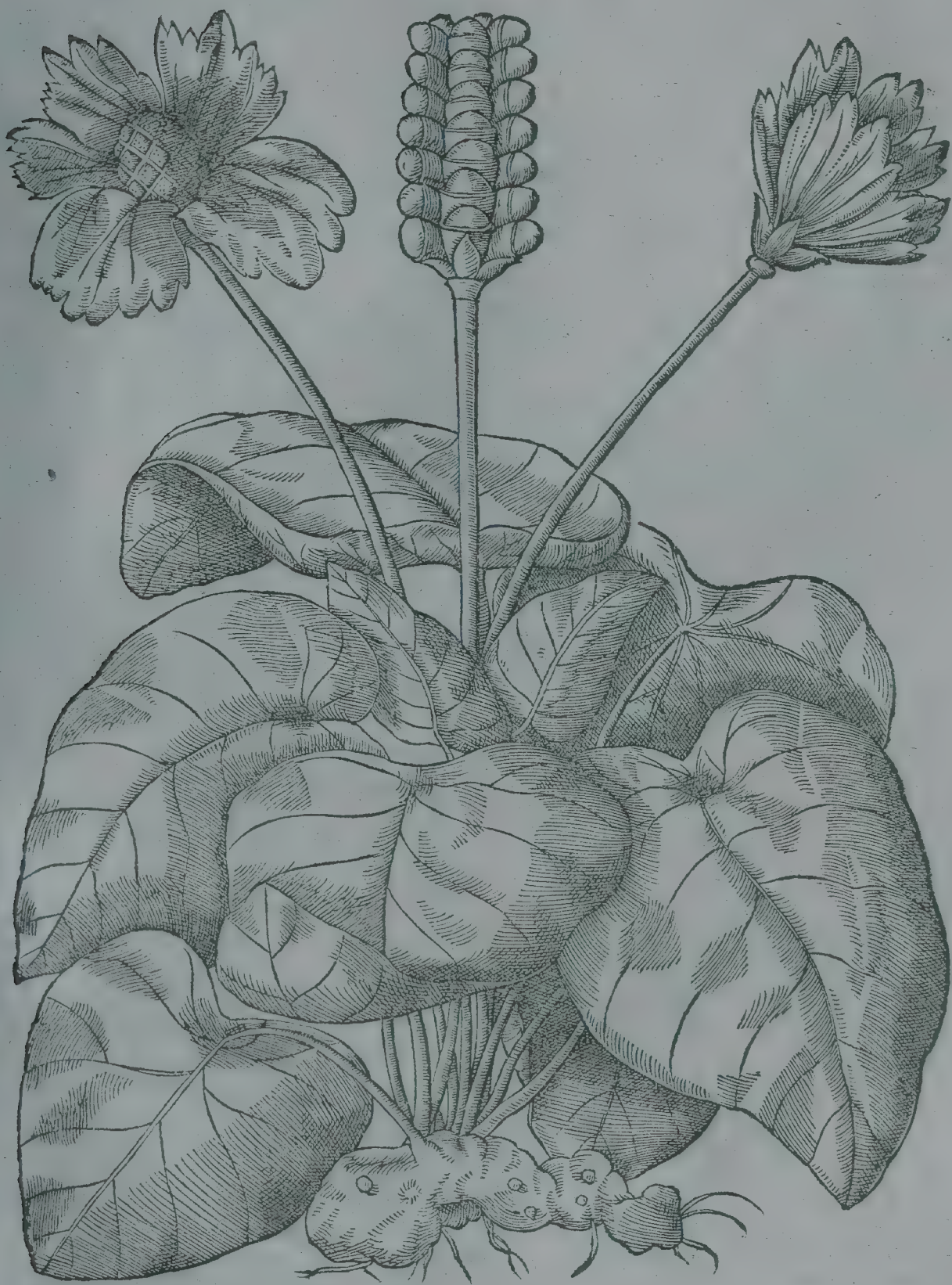
egyptiæ fabæ confid.

**S**unt qui Aegyptiam fabam suæ radice appellatione Colocasiam nuncupent. Hanc primum Tridenti anno 1538. ostendit mihi Odourus Polonus, qui alias quoque plantas, & eas quidem raras, secum deferebat ex Syria & Aegypto. Cæterum eos equidem in errore uersari crediderim, qui putant plantam illam ex Aegypto allatam, quæ ari speciem representat, esse fabam Aegyptiam. Siquidem hæc, nec caulem, nec flores, nec fabas edit, nec radice nititur crassissima, arundinacea-que, nec spinis subhorrens, ut Theophrastus inquit: Cæterum explodenda uidetur Anguillarij sententia, ubi probare contendit AEGYPTIVM ARVM legitimam esse Colocasiam. Siquidem ipse, non aliam ob causam Ari huiusce plantæ caule uiduam perpetuò esse censet, quàm quod illarum regionum incolæ, quotannis radices effodiant ad esum, nec permittant eam ad suam peruenire frugem. Sed quàm friuolo nitatur argumento, ipsamet planta palam facit, cùm neque in Italia pluribus annis ad senectutem usque in fistilibus, & uiridarijs educata, usquam caulem ediderit. Deinde quis crediderit unquam effodi has plantas, uis in regionibus adeò diligenter, ut alicubi quandoque, aliqua non remanserit? Absurdum quidem hoc est, & minimè credendum. Ideoque cum ijs consentiam, qui Ari speciem esse putant. Siquidem cùm folio, tum radice Arum imitatur, ut ex eius imagine hîc expressa, quam mihi dono dedit Augerius de Busbecke; uir sanè clarus, ex Constantinopoli allatam, quis certior fieri poterit. Meminit huius Theophrastus lib. II II. cap. x. de plantarum historia, ubi ita scribit. Faba Aegyptia in paludibus, stagnisque exit. Caulis eius, qui longissimus, quaterna cubita perficit: crassitudo digitalis est, similis calamo molli, non geniculato. Rimas intrinsecus habet tendentes per totum, lilij modo. Caput in cacumine orbiculatum, uespærum fauo non absimile. Inque singulis cellis, singula fabæ continentur, paulò super id eminentes, multitudine plurimum terdena. Flos papauere duplo maior, colore roseus, in plenum caput. Super aquam folia ad singulas fabas amplexa exeunt. Fabam quanque conterenti amarum illud, ex quo pilula fit, inflexum patescit. Fructus ita se habet. Radix illi crassissima, arundine plenior, rimas similiter atque caulis habens: manditur & cruda, & elixa, & assa: eoque cibo, qui incolunt paludes, utuntur. Nasctur itaque sponte uel plurima, cæterum & feritur in limo paleis largè admixtis, ut descendat, incorruptaque maneat: sicque fabeta faciunt. Si autem semel apprehenderit, perpetuò manet. Radix enim

malida



## FABA AEGYPTIA.



10 ualida est, nec procul arundinum stirpibus, uerum spinis subhorrens. Quamobrem eam crocodilus refugit, ne occurrens oculo offendatur, quoniam acute non uidet. Nascitur haec etiam in Syria, Ciliciaque. haecenus Theophrastus. Hanc amplissima emittere folia tradidit Plinius lib. XXI. cap. xv. ubi sic inquit. In Aegypto nobilissima est Colocasia, quam cyamon uocant aliqui. Hanc a Nilo metunt: caule, cum coctus est, araneo in mandendo: thyrsi autem, qui inter folia, emicat, spectabilis: folijs latissimis, etiam si ad arbores comparentur, ad similitudinem eorum, quae personata in nostris omnibus uocamus. Adeoque Nili sui dotibus gaudent, ut implexis Colocasiae folijs, in uariam speciem uasorum, potare gratissimum habeant. Seritur iam haec in Italia, haec Plinius. Aegyptia faba (ut Galenus auctor est libro primo de alimentis) sicuti nostram magnitudine longe praecellit, ita et naturam humidiores, magisque excrementitiam sortita est Planta, quae *χάμας αἰγύπτου* Graece, Faba Aegyptia Latine dicitur; Italice, Fava d'Egitto; Hispanice, Inbame.

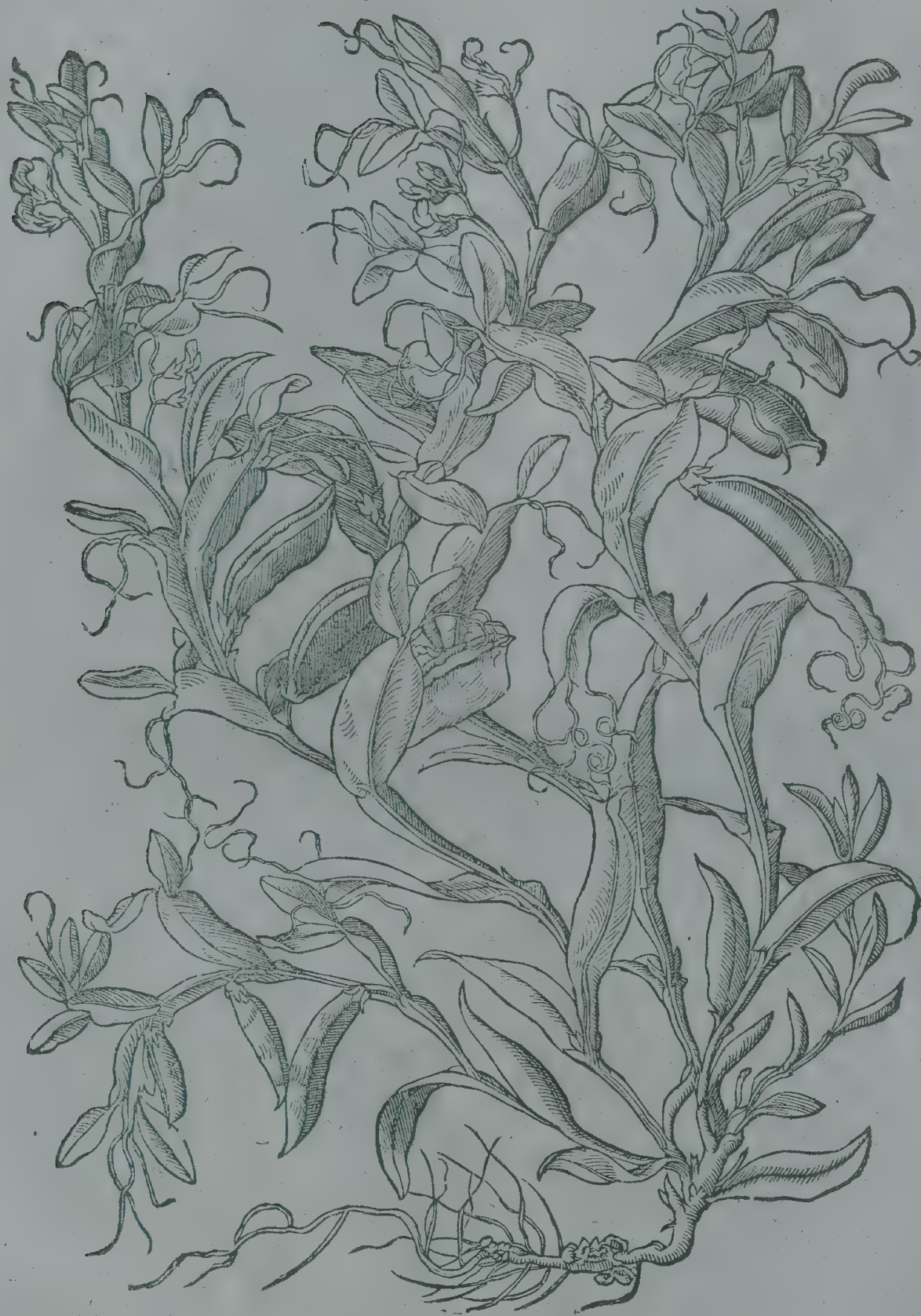
Colocasia ex  
Plinio.

Nomina.

N<sup>o</sup> 2 Graeci



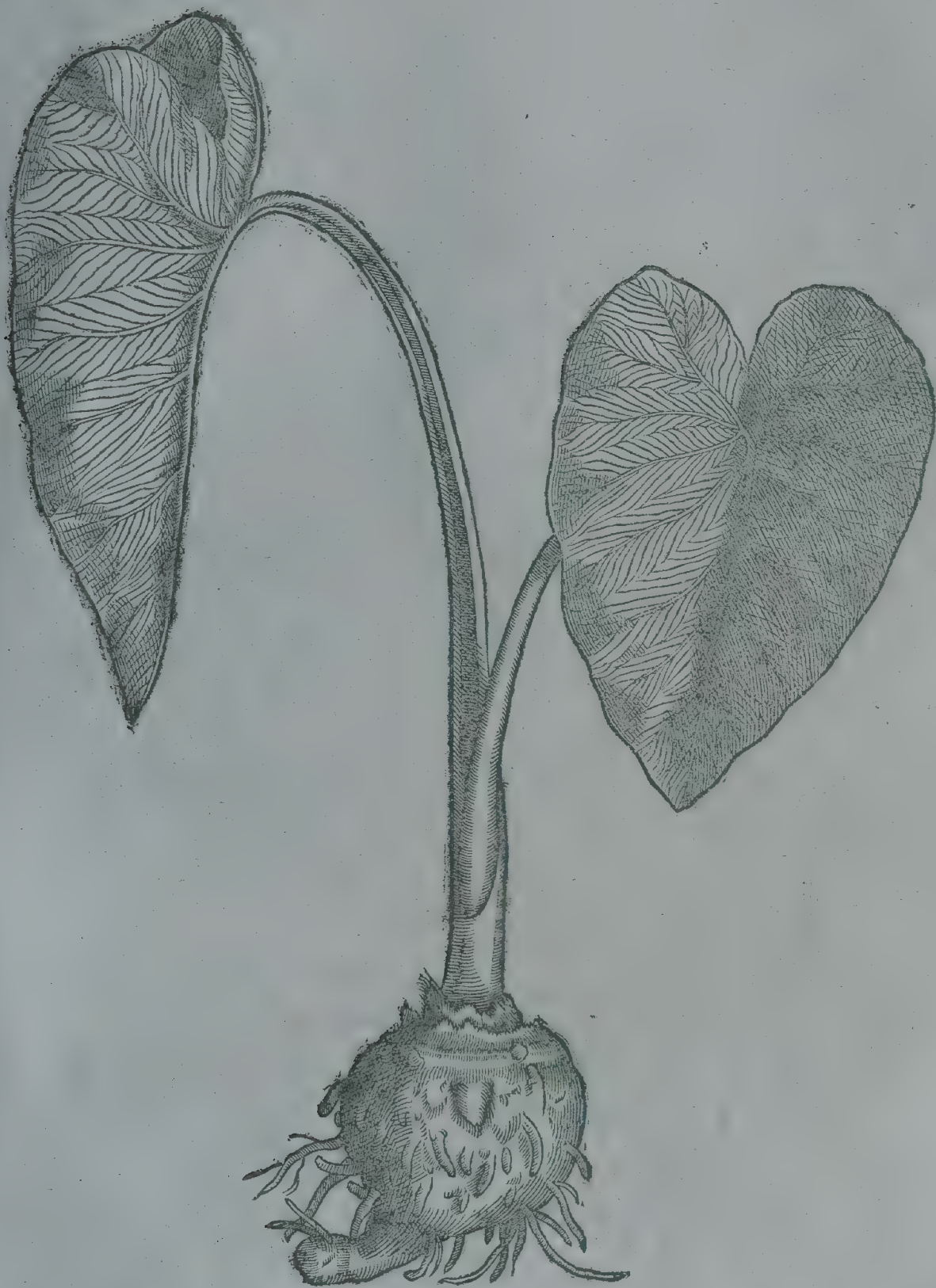
## ARACVS NIGER.



† Græci codices hoc loco habent αἱ πέραιον, id est, instar galeri. Quæ autem horum loco affert Ruellius ex Plinio sum-  
psit loco citato. Vbi uerbis, quæ illa sequuntur, rectius fortè hunc Dioscoridis locum interpretari uidetur.



## ARVM AEGYPTIVM.



LANS.

L E N S.

C A P. C.

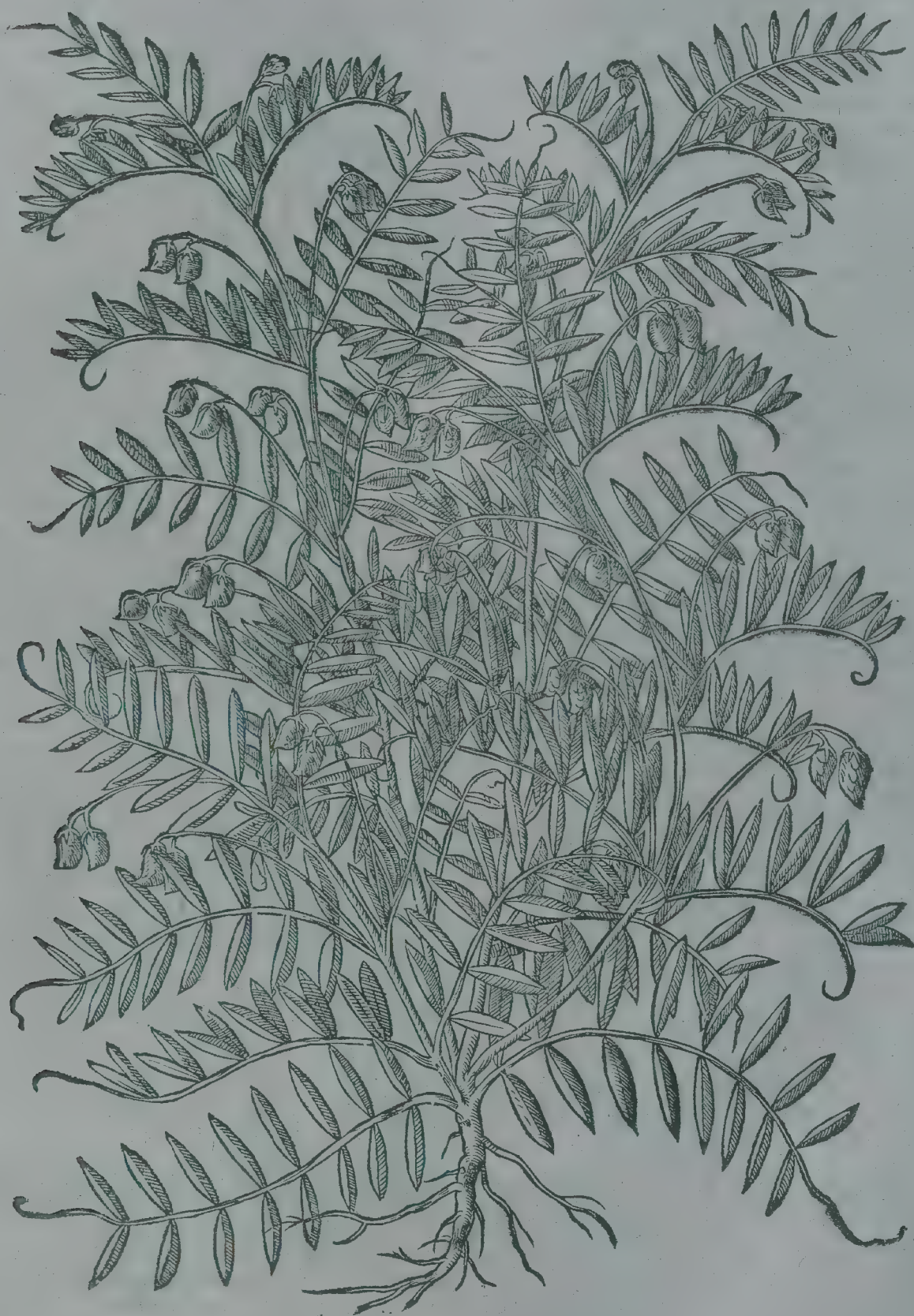
<sup>10</sup> **L**ens frequenti cibo aciem oculorum obtundit, agrè concoquitur, stomachum malè habet, cum-  
 que & intestina inflat: sed aluum cum cortice cocta sistit. Præstat in cibo, quæ facillimè coquitur,  
 nihil atri in maceratione reddens. Vim habet adstringendi: qua ex causa aluum cohibet, si detracto an-  
 tea cortice discoquatur accuratè, primaque aqua inter coquendum effundatur (quippe primum id de  
 coctum uentrem resoluit.) Somnia tumultuosa excitat: capiti, nervis, ac pulmone inutilis: melius suo  
 fungetur munere contra alui fluxiones, addito cum aceto intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut bac-  
 cis myrti, aut putamine punici, aut aridis rosis, aut mespilis, sorbisve, pyris Thebanis, aut malis coro-  
 neis, aut cichorio, aut plantagine, aut gallis integris, quæ post decoctionem abijciuntur, uel rhoe, quæ  
 obsonijs inspargitur: uerùm acetum cum ea diligenter percoqui debet, aliàs aluum conturbat. Contra

N<sup>o</sup> 3 subuersionem



subuersionem stomachi, triginta grana lentis delibrata deuorari proderit. Decocta cum polenta, & illita, podagras lenit: sinus cum melle glutinat, crustas rumpit, ulcera purgat. Decocta in aceto duritias, & strumas discutit: cum cotoneo, aut meliloto medetur inflammationibus oculorum, sedisq; addito rosaceo: sed in amplo sinu, ut inflammationibus sedis, quæ maius remedium exigunt, cum putamine punici, ac siccis rosis, adiecto melle, decoquitur: nomis quæ in gangrenam euaserunt, adiuncta maris aqua: pustulis, & his quæ serpunt, igni sacro, pernionibusq; ut antea dictum est: contra mamas in quibus lac in grumos coijt, & præ nimia sui copia profunditur, cocta in aqua maris, & illita auxiliatur. 10

## L E N S.



Lentium confi-  
deratio.

**L**ens, legumen ubique cognitum, folio est, uiciæ minore, & flore haud longè dissimili, siliqua parua, compressa, molliter-  
que in latitudinem fusa, in qua semina terna, quaternæue concluduntur, rotunda, pressa, læuique cuticula contecta. Ge-  
nera eius duo, album, quod minus est, & in cibis gratius: cinereo colore alterum, orbe paulò maiore. Huic flos est in purpu-  
ram



nam candidans, alteri simpliciter albus. Necatur strangulaturque lens, adnata illi aparine herba. Semina quæ ante sationem bubulo fimo obruuntur, præstantiora proueniunt, & celerius demetuntur, si rei agrariæ indagatoribus credimus. Lentis decoctæ cremor ad oris, & genitalium exulcerationes utiliter adhibetur. Sunt qui scribant, certoque affirmant, epoto primo lentis iure, necari expellique citissime puerorum uermes. Lentis quemadmodum lib. VII. simplicium medicamento scriptum reliquit Galenus, ualenter adstringunt: in caliditate uero, & frigidityte medium tenent; desiccant tamen in secundo ordine. Ipsum itaque earum corpus desiccant, & sistit uentrem: ceterum decoctum prouocat: proinde etiam prior aqua abijcitur, ubi retentionis causa adhibentur. hætenus loco citato Galenus. Ceterum asserenti Dioscoridi Lentis aluum cohibere, si detracto antea cortice discoquantur accurate, primaque aqua inter coquendum effundatur, omnino refragatur Galenus, qui libro primo de alimentorum facultatibus sic scribit. Ne ex lente quidem panem quis tentauerit: præarida enim sine pingui, & friabilis est. Cortex eius uehementer adstringit, carnea substantia tenuiter, quæ & crassi succi, & terrestris est. Succus porro lentis, sicut antè retulimus, adstringenti est contrarius. Quocirca si elix in aqua iusculum sale gero, oleoque conditum bibatur, aluum deijciet. At quod ex his decoctæ lente ad eum modum, quem retulimus ferculum apparatus, contrariam succo uim obtinet. Nam quæ uentri obueniunt, fluxiones desiccant, os uentriculi, intestina, & totum denique uentrem corroborans. Quamobrem celiacis, & dysentericis accommodatus est cibus. Lens uero decorticata, ut illam adstringendi uehementiam, cumque hac alia uidelicet omnia, quæ consequuntur amittit: ita alibilior, quam integra illa efficitur, crassum, prauumque succum gignens, tardè commeans: alui tamen fluores haud desiccant, uti ea quæ cortice non est spoliata. Iure igitur qui modum in hoc edulio non seruant, elephantiasin quam uocant, & cancrum incurrunt. Si quidem crassa, siccaque cibaria facile in melancholicos humores uertuntur. Quare ijs duntaxat, quibus uitiosa est habitudine ob aquam in carne diffusam: lens cibo utiliter præbetur: ceu aridis, & squalentibus admodum damnosè. Eandem ob causam uisum integrum, & inculpatum hebetat, immoderatè exiccans. Ei uero, qui contrario modo se habet, humidiori uidelicet, opitulatur. Menstruis purgationibus inepta est: crassum enim, & tardifluum sanguinem facit. At muliebri appellato proflusio conuenientissima. Cum porro lens, & ptisana contrarie inter se sint facultatis, ex amborum commistione præstantissimum edulium componitur, quod nos in Asia phacoptisanam nuncupamus. Verum non aqua utriusque portio esse debet: minus enim ptisana adijciendum, ut quæ per decoctionem in cremorem latè diffunditur, & in magnam attollitur molem: lens autem cocta exiguum quendam tumorem asciscit. Sed enim huius edulij eadem ac ptisanæ est confectio, præterquam quod saturia, & pulegio adiectis, iucundius & paratius concoctioni efficitur: cum ptisana illis minimè gaudeat, sed solo anetho, porroque sit contenta. Deterrima est lentis conditio, quam diuitum coci sapa inficiunt: minimè enim incrassantia sibi uult admisceri, sed liquida potius, & crassitudinem incidentia. Cui uero sapa commiscetur, iecoris obstructions gignere nata est, & ipsius uisceris, atque unâ lienis inflammationes inaugurere, nisi addito melle corrigatur. Illud præterea non arbitror obscurum, durescentes uisceris utriusque affectus, quos scirrhus uocant, hoc epulo exacerbari. Quod si suillam simul libeat incoquere, ptisanæ recentem, lenti sale asseruatam congruere deprehendes: ceu utique quæ inter has media est, quam realia, id est, recenter salitam appellant, phacoptisanæ percommode & ad suauitatem, & concoctionem immittitur. Magis tamen lens cum salsis carnibus esitata, crassos humores augebit. Nam hæ quoque sanguinem crassorem, & melancholicum magis generant. Quapropter neque istis affatim, sepeque uti expediet, præsertim cui corpus melancholico præcrasso, & omnino prauo humori obnoxium est. Hæ eadem & de regionibus, anni temporibus, & aeris constitutionibus in unoquoque edulio intelligere oportet. Ac autumno quidem melancholicis, ac siccantibus cibis abstinendum: hyeme uero eis utendum: uti sanè in æstate humectantibus, & refrigerantibus: in uere medijs temperamenti, mediæque facultatis epulas offerendum. Est porro mediorum non una, nec simplex species: quedam enim huiusmodi sunt, quoniam cum extremis nihil habent commune: quedam ex duorum contrariorum æquo interuallo à medio distantium mistione sunt mediocritatem adeptæ: ut si quis iuxta id, quod paulò antè dixi, ptisanam lenti commisceat. Sic & tentlophacen, quæ ex beta, & lente nomen apud Græcos inuenit, Heraclides Tarentinus non sanis modò, uerum etiam laborantibus exhibebat. Est enim & hoc ex pugnantibus compositum edulium: quamobrem etiam tardius, quam beta: citius uero, quam lens per aluum descendit. Est & illud perspicuum, huius succum in corpus dispartitum, ex amborum uirtute, lentis uidelicet, ac betæ, esse permistum. hætenus Galenus. Ex cuius uerbis facile colligi potest, Lentis in frequenti ciborum usu minimè esse recipiendas; præterquam ab ijs, quibus morbi alicuius ratione, ut medicamenta potius, quam ut cibus conueniant. quod, Græcis est, quæ Lens Latinis: Hades, Arabibus: Lenticchia, Italis: Linsen, Germanis: Lenteyas, Hispanis: Lentile, Gallis.

Lentium uires  
ex Gal.

Nomina.

Φασιόλοι.

PHASIOLI.

CAP. CI.

50 PHasioli inflant, spiritus cient, ægrè coquuntur. Virides cibo aluum emolliunt: ad uomitiones idonei.

PHasioli sunt in Italia uulgares, & in hortis, ac aruis frequentes. Diuersa eorum habentur genera, uarijs coloribus distincta: nam & candidi, & rubescetes, & melini, ac diuersis respersi maculis reperiuntur. Quos superiori quoque ætati cognitos fuisse putauerim, etsi nonnulli eos nuper in Italia uenisse existiment. Candidi, quibus granum ceteris minus est, ceterorum leguminum more, in aruis seruntur. At rubescetes, melini, ac uarij seminantur in hortis alijsue locis, ubi umbra æstiuæ fuerit opus. Siquidem præterquam quod fructum suo tempore demetendum proferunt, suis etiam inuolucris, ac sequaci foliorum, clauicularumque reptatu, testudines, attegias, mapalia, tuguria, cameras, pergulas, scenas, ac tabernacula è lignis cancellatim fabricata opacant, ac ueluti topiario opere contexunt: solaresque radios inhibent, non secus quam uitis, lupus salictarius, bryonia, colocynthidis, clematis, periclymenum, & stirpium id genus, quæ arbores, & sepes scandunt, perreptant, implicant, ac conuestiunt. Quo fit, ut crediderim ego, illos à ueritate haudquaquam desciscere, qui dixerint,

Phaeolorum  
confid.

N 4 hoc



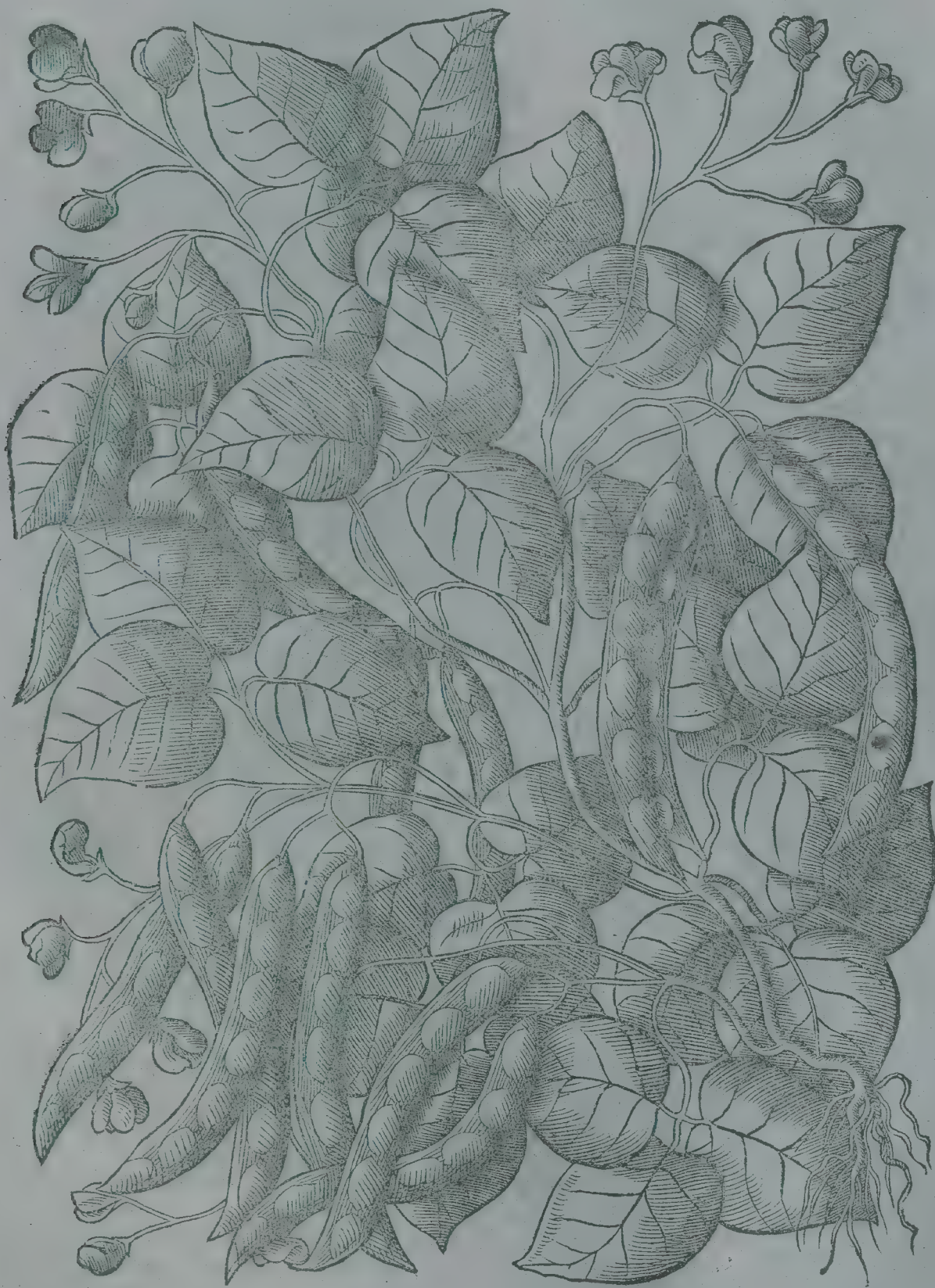
Marcelli er-  
ror.

Manardus no-  
ratur.

hoc Phaseolorum genus hortensem esse smilacem, hoc etiam libro à Dioscoride descriptum : quippe quòd illi maxime respon-  
deat, ut in sequentibus dicitur. Quamobrem longè aberrasse uidetur Marcellus in carpendo Hermolao tantopere audus,  
cùm dixerit sibi parum uerisimile uideri ad eam altitudinem, & foliorum copiam posse legumen aliquod augeri, ut scenas,  
& tabernacula uestiens inumbret. Quandoquidem non modò huic refragatur Dioscorides; sed & ipsius smilacis nume-  
rosus plantarum prouentus, quæ in quàm plurimis hortis, ac uiridarijs longissimos scandunt palos, & cancellata tecta con-  
uestiunt. Ceterùm nec eos quidem hallucinari putauerim, qui pro certo asseruerint, Phasiolos supradictis coloribus infectos,  
quos equidem nihil ab hortensi smilace differre existimo, Dolichos esse, quorum meminit Theophrastus lib. VIII. cap. III.  
de plantarum historia: & Galenus libro primo de facultate alimentorum; & ipsum secutus Paulus. Quippe quoniam Do-  
lichi (ut adiuuante Deo infra in smilacis hortensis mentione dicemus) non sunt illud pisorum genus, quod Ausonijs uulgò di-  
citur Roniglione, Tridentinis uerò Arabeia, ut Manardo Ferrariensi placet. Quandoquidem hanc sub Ochri nomine, tam

10

## PHASIOLI.



Galenus,



Galenus, quàm Paulus descripsere, ut eo, quem modò citauimus, loco patebit. Porro in hoc presenti capite Dioscorides de candidis tantum, ac vulgaribus phasiolis differuit, non de eruilia *Arabeia* uulgò uocata: in sequentibus uerò capite de hortensi smilace, eorum mentionem fecit, qui uel rubentes, uel lutei, uel uersicolores enascuntur. Albi itaque & magis uulgares, qui seruntur passim in campis, sine pedamento per se subsistunt, sed in latum se pandunt, folijs hederaceis, maioribus tamen & mollioribus, uenosis, ternis ex uno pediculo prodeuntibus. flores mittit candidos, piso minores, è quibus palmaria cornicula prodeunt, teretia, & in acutum desinentia, primo quidem exortu uiridia, & per maturitatem albicantia. In his semina, quæ phasiolos appellamus, continentur, facie quadrupedum renibus similia, alba, præter umbilicum, qui tantum in ijs nigricat. Phasioli exalfaciunt, & humectant ordine primo. In cibum sumpti inflant, & uentriculo laborem faciunt, semen tamen generant, & uenerem sollicitant, præsertimque ubi longo pipere, galanga, & saccharo asperguntur: Atqui id ualentius præstant, si lacte bubulo pingui decoquantur, quousque rumpantur. Redduntur in cibis innocentiores

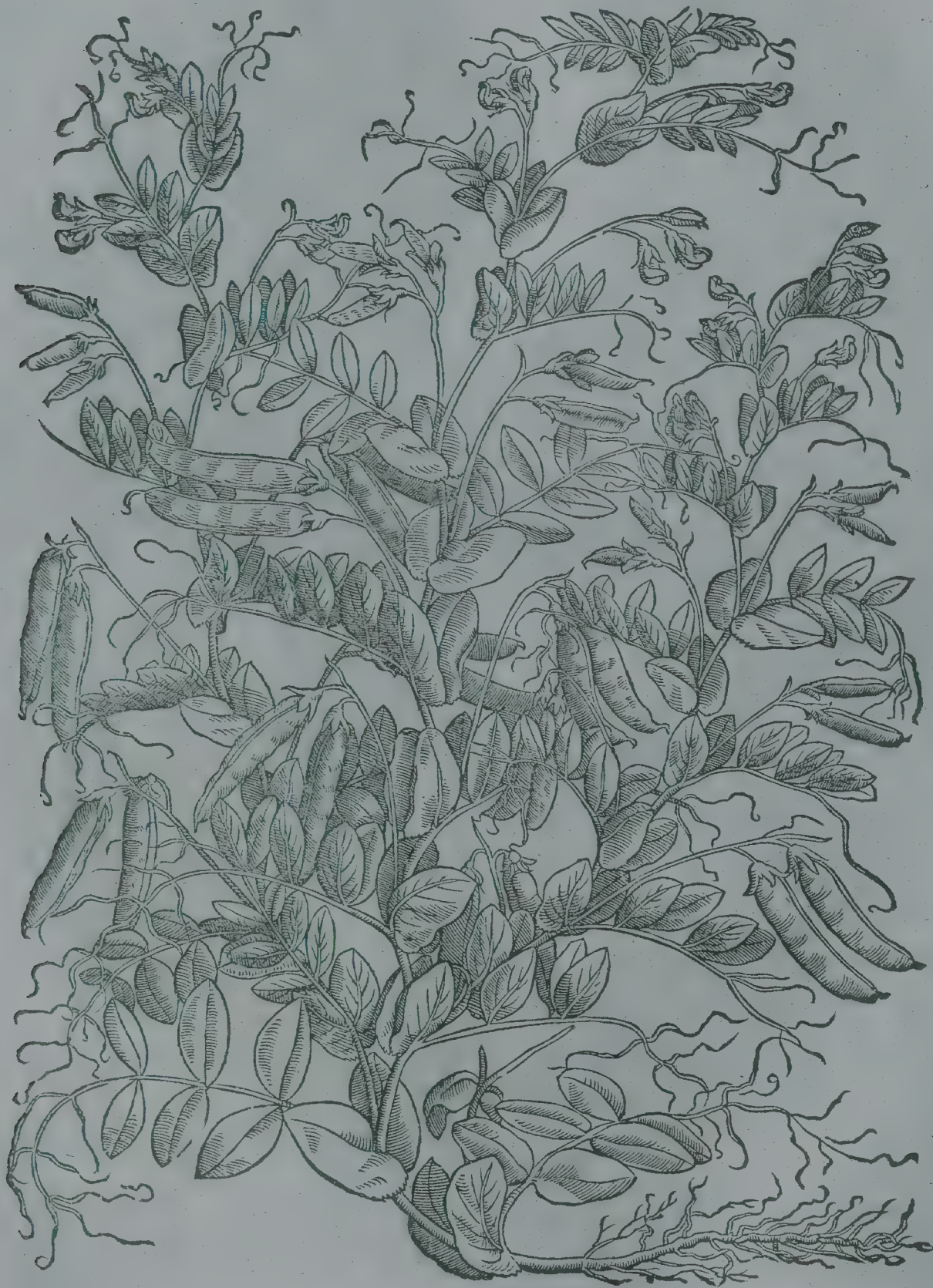
## PISVM MAIVS.





si cum sin ipsi vel cari semine edantur . Tumultuosa præterea ac terrifica faciunt somnia, perinde ac lentes . Cornicula dum tenerrima sunt, elixantur, & in acetarijs deuorantur, addito pipere, gustu non ingrato . Eadem prius elixa, & farina circumlita, & deinde in oleo feruenti, aut butyro frixa, addito pipere, & uua acerbæ succo, Italis quoque expetuntur in cibum. Præstant peculiariter propria sua ipsius facultate ad sanandum equorum morsus, si dentibus attriti crudo uulnere illinantur. Parant quoque è phasiolis muliebrem fucum hoc modo . Sumunt phaseolorum alborum, micæ panis triticeï albis-  
simi, singulorum libram; Cucurbitam longam, teneram, uirentemque unam: Dissecta prius cucurbita macerant simul om-  
nia ex lacte caprino nocte una, deinde addunt semen melopeponum uncias quinque, nucleorum persicorum mundatorum  
uncias tres, nucleorum pineorum delibratorum selibram . Conterunt per se omnia in lapideo mortario, & deinde addunt  
pullum columbinum domesticum unum cum plumis in particulas dissectum, abiectis tantum intestinis, & omnibus simul mi-  
stis . Ex nitreo organo, ad hoc parato, in nase feruentis aquæ collocato, aquam distillant, & subinde diligenter custodiunt. 10

## PISVM MINVS.



Siquidem



Siquidem huiusce aquae lotionem nitorem faciei conciliant. Et cuti molliissimum addunt lauorem. Caterum cum phasioli pisa mihi in mentem reuocauerint, & nihil de eis meminerit Dioscorides, praeferre quidem non potui, quin de eis quoque differerem. Pisum itaque caulibus exit fistulosis, ramosisque, capreolis multis, folio numeroso, longiusculo, crassiusculoque, ac subpingui, Siliqua cylindracea, rotundo, & candido semine: albi ciceris magnitudine. Florem edit papilionis animalis figura: circa umbilicum purpureum, radice imbecilla: Grana in siliquis sese inuicem stipant, ut in uicia, & eruo. Seritur Vere, & Aestate demetitur. Duo eius sunt genera, alterum maius, alterum minus. Maius pedumanto gaudet, quo fit, ut Agricola arborum ramos illi adiungant. Minus humi accumbit, gracilius omnibus suis partibus, nec adeo in cibis gratum: Dum hoc est generum, album, & cinereum, quod Eruiam uocant quidam. Ananienses, & cetera Tridentina Rura Arabicia uernaculo sermone appellant: alij Rouiglione. Exiccant pisa fabarum modo, remissius tamen. Sunt qui scribant, pisorum iure hausto purgari puerperas, & lactis copiam augeri, Auriginosos sanari, & aquae interculi succurri. Sed proculdubio decipiuntur, quod hac haudquaquam prestare possit medicamentum, quod refrigeret, & siccet. Verum errandi ansam ceteris praeiungit Tragus, quippe qui perperam putarit Pisum cicer esse Arietinum, cui ea in est facultas. At quantum ab Arietino cicere distet Pisum, facile quispiam conijcere poterit ex his, quae superius in cicere diximus. Cicer enim Arietinum nihil ab alijs ciceribus differt, nisi colore; cetera similia sunt. Ideoque errorem hunc debent diligenter uitare Germani, qui suis puerperis pisorum ius propinant: quin etiam ipsi, qui sumpserunt purgatiuum medicamentum, extergendi uentriculi gratia. Nulla enim pisis inest abstersoria facultas, ut Galenus inquit libro primo de Alimentorum facultatibus his uerbis: Pisa tota substantia cum fabis quandam habent similitudinem, eodemque cum fabis modo sumuntur. His duabus tamen rebus ab eis discrepant, tum quod non aequae ac fabae sunt flatulenta, tum etiam quod detergendi facultatem non habent; ideoque segnius quam illae per aluum secedunt. Ita πασιολοι Graeci, ut etiam

Nomina.

Phasioli Latine dicuntur: Italice, Fagioli.

Οροβο.

ERVVM.

CAP. CII.

**E**Rui paruus frutex omnibus cognitus, angusto folio, tenuis, semina in ualuulis habens: è quibus farina fit, nomine eruina, ad medendi usus conueniens. Eruum capiti onerosum est: aluum esu turbat: sanguinem per urinam extrahit: elixo boues saginantur. Paranda farinae ratio haec est. Vberiora grana candidaque deliguntur, permiscendoque aqua resperguntur, donec sufficienter combibant: postea torrentur, usque dum hians cortex disrumpatur: molitaque, farinario cribro incernuntur: postremo farina reconditur. Haec aluo utilis est: urinam ciet: meliorem colorem efficit: sanguinem per uesicam, aut aluum cum torminibus elicit, si largius in cibo, aut potu assumatur: ulcera cum melle purgat: lentigines, & uitia cutis in facie, & maculas, totumque corpus emendat: nomas, gangraenas, duritiasque serpere non patitur: mammarum duritias emollit: atra ulcera, quae theriomata uocant, fauosque emarginat: carbunculos rumpit: cum uino subacta illitu moribus uiperarum, canum, hominumque medetur: urinae difficultates, tenesmosque ex aceto mitigat. Eruum tabidis, qui alimentum non sentiunt, tostum, & ad nucis magnitudinem melle exceptum, sumptumque conuenit. Eius cremor perniones, & pruritus in toto corpore, sanat fouendo.

Conclusa non legit Orib.

**E**Ruum officinae, Graecorum more, Orobum appellant. Planta itaque est eruum foliosa, humi procumbens, caulibus ac ramis multis sese implicantibus, folijs paruis, longiusculis, lente minoribus, pluribus ex uno pediculo, utrinque pari exortu per internalla prodeuntibus, uno in cacumine permanente. Flores edit paruos, ipsosque subpurpurascentes, & aliquando candicantes: Siliquam gerit Pisi fere similem, sed breuiorem, & graciliorem, in qua semen rotundum concluditur, pressa, striataque inter granum & granum siliqua. Dum est generum, candidum, & rufum. Galenus tertium quoque addidit, nempe pallidum, inter priora medium. Non diu est, quod legitimum habetur, & seritur iam ubique in Italia. Alterum quoque uidimus erui genus, quod Creticum uocant, nostrati fere simile, sed minutior semine, & siliquis gracilioribus. Porro Brasauolus, credidit Eruiam, quae Theophrasto, Galeno, ac Paulo ochros appellatur, legitimum esse Eruum, nominis uicinitate fortasse deceptus. Quae in re Fuchsius quoque hallucinatus deprehenditur, quod suo de plantarum historia uolumine Cicerculam uulgò uocatam, satium Eruum esse existimauerit: etsi cicerculam omnes rei herbariae periti Galeno lathyrum appellari non dubitent. In cicercula enim, ut periculum facientibus clarissimum est, haudquaquam ea reperiuntur facultates, quibus pollere Eruum tradidit Dioscorides. Quandoquidem prae id, quod omni prorsus amaritudine uacat, largius esitata nunquam sanguinem per uesicam, & aluum cum torminibus elicit, ut de orobo fatentur Dioscorides, & Galenus. Ex quo planè constat tam Brasauolum, quam Fuchsium, utriusque pace, hac in re deceptos esse. Sed ignorandum non est, quod etsi Eruum ab agricolis seratur; habetur tamen & inter sponte nascentia: nanque & per se inter segetes frequens oritur. Verum cum à paucis cognoscatur, illud inter uicia species annumerant. Animaduertendum praeterea est, quod quanquam ad Eruiam farinam conficiendam eligit Dioscorides candidius Erui semen: Galenus tamen lib. I. de facultate alimentorum, candidum pallido, ac rufescente, longè minus prestare scribit. Quapropter Brasauolus Galeni rationem minimè habuisse uidetur, cum sibi ex Dioscoridis tantum sententia persuaserit, album erui semen in medicamentorum usu tam rufum, quam pallidum uiribus antecellere. Erui farina melle excepta uel recreantur, quorum pulmones crassis excrementis redundant. Expectorat enim ex Thorace id omne, quod inhaeserit. Lienem minuit Eruum, à ieiuniis deuoratum. Inguinum bubones resoluit, ex melle illitum. Virides eius siliqua priusquam indurescant, cum suo caule folijsque contrita illitaque, nigros faciunt capillos. Erui farina in Theriacam quoque uenit. Nam sine ea parari nequeunt Viperei pastilli. Erui uires prodidit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum

Erui confid.

Brasauoli, & Fuch. lapsus.

Erui uires ex Galeno.



## OROBVS.



Nomina.

mentorum ita inquit. Orobus deficcit quidem excessu secundo intenso, calfacit uerò primo. Porro quatenus amaritudinis est particeps, eatenus incidit, extergit, atque obstructions expedit. Caterum si sumatur copiose, sanguinem per urinas euocat. Et libro primo de alimentorum facultatibus ait. Boes apud nos, ut apud alias plerasque gentes, Eruo in aqua edulcato pascuntur. Hominum cibus prorsus hoc semen damnatur. est enim & insuauissimum, & prauis succi. Ceterum in magna fame nonnunquam, sicut Hippocrates quoque scripsit, necessitate coacti homines ad id etiam confugiunt. Nos eruo instar lupini preparato ex melle utimur, ut medicamento crassos pulmonis, thoracisque humores expurgante. Candidum minus est medicamentosum, quam id, quod ad flauum, aut pallidum colorem tendit. Eruum bis elixum, & in aqua identidem condulcescitur, insuauitatem certe deponit, sed una cum ea & abstergerendi, & incidendi uim, ut sola in eo relinquatur terrestris substantia. Itaque citra amaritudinis intellectum deficcans fit esculentum. Id Græcis ὀροβός, quod Latinis Eruum nominatur: Arabibus, Herbum, Keisene, siue Kersene: Italis, Eruo: Germanis, Eruen: Hispanis, Ieruos: Gallis, Ers.

Orobol.



**S**atius Lupinus notus est. Cuius farina cum melle delinctu, aut potu, uentris animalia expellit. Ipsi quoque macerati, & cum sua amaritudine esitati, eadem efficiunt. Decoctum eorum idem munus præstat, cum ruta, & pipere potum: quare lienosis prodest. eodem ulcera tetra, quæ theriomata uocant, gangrænas, incipientem scabiem, eruptiones pustularum, ulcera in capite manantia, uiligines, maculasque fouere utilissimum: menses, & partus extrahit, cum myrrha, & melle subditum inuellere. Eorum farina cutem, liquoresque corrigit: inflammationes cum polenta, & aqua mitigat: tubercula, & coxendicum cruciatus, ex aceto lenit: strumas in aceto<sup>a</sup> cocta, illitaque dissipat: carbunculos rumpit. Decocti coelesti aqua, donec in cremorem lentescant, faciem abstergunt: medentur pecorum scabiei, cum radice nigri chamæleontis, ita ut tepente decocto abluantur. Cit urinam radix cum aqua cocta. Lupini triti, ubi maceratu dulcescere coeperint, cum aceto poti, fastidium detrahunt, & cibi auiditatem faciunt. Gignuntur & syluestres Lupini,<sup>b</sup> satius similes, sed omnino minores: qui eadem quæ satui possunt.

<sup>a</sup> Drag. addit.  
μετὰ μέλιτος.  
i. cum melle.  
<sup>b</sup> Omnia ex.  
ἐμορῆς τῶ ἱ-  
μῶν κατὰ  
πάντα, μικρο-  
τέροις δὲ. i. sati-  
uo per omnia  
similis. minor  
autem.





Lupinorum  
consideratio.Lupinorum fa-  
cult. ex Gal.

Nomina.

**L**upinus vulgaris planta unico exit caule, haud infirmo, folio septifariam dissecto, piloso, molli, subcandicante, flore candido, siliquis compressis, per ambitum crenatis, albicantibusque, fabarum modo longis, in quibus quina, senariae continentur grana, membranarum distincta; orbiculata, pressa, umbilicatus enus concava, ex albo flavescentia, & insigniter amara. Radice nititur sublutea, in multas dinavicata partes. Nullis lupinus pestiferis strangulatur plantis, cum ipse noxias omnes strangulet herbas, quae illi adnascuntur. Floret in primis circa medium caulem. Seruntur in Hetruria Lupini non modo ad alimentorum usum, sed ad agros impinguandos. Caterum praeter sativos Lupinos, sylvestrium in Hetruria innumera exoriuntur plantae, quae maio mense in campestribus videntur, floribus roseo colore rufescentibus. Sativi dulcorantur in Italia, ibique frequenter eduntur cum sale. Lupinus (ut scriptum reliquit Galenus lib. I. de alimentorum facultatibus) multi usus legumen censetur. Elixus enim, ac deinde in aqua dulci, donec omnem sibi ingentiam exuat insuavitatem, com-  
madefactus, ita editur cum garo, ac oxygaro, uel sine his etiam, sale modico conditus: non uelut hordeum, & alia multifariam instructa. Lupini dura, ac terrestres substantia est. Quocirca necessario coctioni repugnat, & crassum gignit succum: ex quo non probe in uenis confectus, crudus proprie appellatus succus acervatur. Et lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Lupinus editur coctus, multis ante diebus in maceratione in aqua amaritudinem deponens: fitque tunc nutrimentum succi crassi. Caterum ut medicamentum ita preparatus ex genere est emplasticorum. At qui naturam amaritudinem habet, is etiam extergendi, digerendique nim obtinet. Interficet lumbricos tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex posca epotus. Quin & decoctum eius lumbricos eicere potest. Tum etiam foris identidem persusum, uirilgines, achoras, pustulas, exanthemata Graeci uocant, psoras, gangrenas, ulcera maligna, quae cacoethe uocant, iuuat, partim extergendo, partim citra mordacitatem digerendo, siccandoque. Expurgat iecur, & lienem cum ruta, & pipere suauitatis gratia assumptum. Elicit menses, ac fetum cum myrrha, & melle impositum. Porro Lupinorum farina sine mordicatione digerit: nec enim liuida tantum, sed & choeradas, & dura phymata curat: sed tunc in aceto, aut oxymelite, aut posca coquatur oportet, idque pro laborantium temperamento, & affectus diuersitate, quod ex usu est eligendo. Sed non est praesentis instituti talia distinguere. Digerit item quae liuida sunt. Et quaecunque modo diximus prestare posse decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt uero etiam qui eam ischiadicis cataplasmatibus modo illinunt. Lupinus agrestis amarior est, & ad omnia ualentior domestico, eiusdem genere cum ipso facultatis. Lupinus satiuus sic Latinis, Graecis θέρπος ήρεπος appellatur: Mauritanis, Tarinus, Arinus, seu Tormus: Italis, Lupino domestico: Germanis, Vuickbonen, Feighbonen, Vuolffasckbonen: Hispanis, Entramuces, & Entramocos: Gallis, Lupinis. Lupinus uero agrestis Latinis, θέρπος άγριος Graecis, & Italis Lupino saluatico dicitur.

Γογγύλη.

R A P V M.

C A P. CIIII.

a Cat. ελαιο-  
μενός διδθεοίς  
i. exulceratas  
affectiones.

Rapi confid.

**D**ecocta Rapi radix halit, inflationem parit, humentem ac fluxam carnem creat, uenerem stimulat. Decocto podagrae, pernionesque fouentur: contritoque rapo, atque imposito iuuantur. Si excauatae radici rosaceum ceratum adigatur, & feruenti cinere eliquescat, exulceratis pernionibus proficiet. Cymae eius decoctae manduntur, & urinam ciunt. Semen antidotis, & theriacis, praesertim quae sensum doloris auferunt, anodyna uocant, idoneum est: potum contra uenena salutare est: uenerem concitat. Rapum muria conditum, minus alimenti sufficit: sed multo magis appetentiam re-creat. Sylvestre rapum in aruis nascitur. † Frutex est in cubiti altitudinem assurgens, ramosus, laevis in cacumine. Folia fert laeua, digitali latitudine, aut maiora: & fructum in siliquis calyculatis: cumque eorum inuolucra aperiuntur, alia intus filiqua spectatur, quae quandam capitis speciem praebet. in qua semina paruula concipiuntur, foris nigra, intus alba. Additur in medicamenta, quibus ad detergendam cutem in facie, totoque corpore, utimur: praesertim quae ex lupini, aut crui, tritici, aut lolij farina, fieri solent.

**R**apum in Italia uulgo notissimum est, praesertim apud Insabres, ubi statim post messem aestate, Iunio, ac Iulio mensibus, in aruis secundo feritur: deinde mense Octobri, cum radix ad summum extuberauerit, e terra eruitur. Satium in triplici recensetur genere, seibile, longum, & rotundum: tametsi literis mandauerit Plinius libro XVII. cap. XIII. longum erraticum esse. Non omitendum naturae miraculum, ex tam paruo semine tribus pene mensibus gignitur tam magna radix, ut ea aliquibus in locis plus quam centenas libras pendat. At librarum triginta pondere nos saepius innumera rapa uidimus in Ananienfi agro, longa, & colore purpurea. Rapum & radix (ut Theophrastus est auctor lib. VII. cap. IIII. de plantarum historia) gaudet frigoribus: & sic ea dulcescere putant, simulque incrementum in radicem, non in folia uerti. Austrinis, atque serenis temporibus celeriter caulescunt. Nursinis Plinio palma, quod eo fortasse solo magnitudine, & dulcedine ceteris praesent. Alpinis, quibus rara seges, rapa utilia admodum, ac necessaria habentur, tam in hominum alimentum, quam iumentorum pabulum. Quae aestate feruntur, uindicantur ab erucarum iniuria, quae plerumque tenella folia in uersum erodunt, commissa sationis tempore semini fuligine: aut maioris sedi succo per noctem macerato semine. Siquidem Columella rem hanc sibi experientia comprobata asserit. Sylvestris rapi plantam ob meam ab Hetruria ubi frequens nascitur, absentiam, haecenus consequi non potui, atqui uolo etiam me ipsum accusare, quod rem ipsam neglexerim apud amicos. Quare Rapi sylvestris imaginem, quam hic appingi curauimus, etsi sylvestre Dioscoridis rapum non referat, refert tamen plurimum domesticum. Quam ob causam, illud quoque excudi curauimus, tanquam Rapum sylvestre nostrum. Non desunt rei herbariae studiosi, qui uelint Rapunculum uulgo uocatum, quo Itali in acetariis uescuntur, una cum Fuchsio rapum esse sylvestre Dioscoridis. quorum opinionibus refragari cogor, quippe quoniam Rapunculi capitula, in quibus semen concluditur, duplicia non sunt, nec ulla in ipso semine reperitur qualitas, quae abstergere possit. RAPUNCVLVS itaque planta est cubitalis,



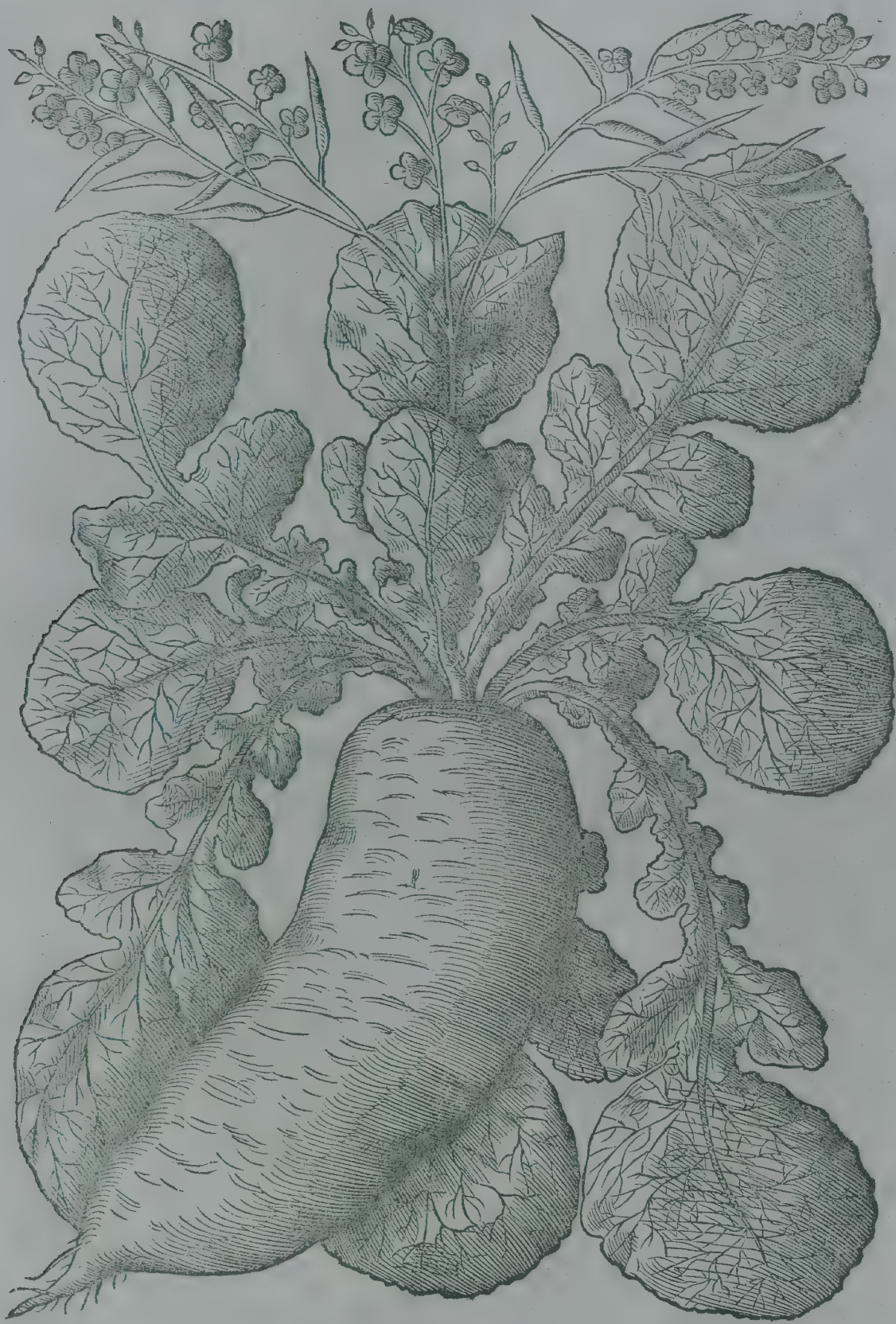
## RAPVM ROTVNDVM.



IO cubitalis, caulibus pluribus ab una radice prodeuntibus, in cacumine ramosis. Antea quàm caulem edat, folia profert oblonga humi accubantia, sed quæ in caule fere toto sunt longiori facie, sed breuiora & angustiora spectantur. Flores fert in ramusculorum cacumine purpurascens, & ad cæruleum inclinantes; quatuor tantum, folijs conformatos. Semen in simplici capitulo continet minutum, pullo colore. Radice nititur alba, trium digitorum quatuorue longitudine, crassiuscula, extuberante media ipsius parte, alba, fragili, tenera, & subdulci quodam succo prædita. Id quod, meo quidem iudicio, non prætermisisset Dioscorides, si Rapunculus noster sylvestre illi fuisset Rapum. Nascitur in arvis non cultis, in collibus, & in pratis, quin etiam in hortis iam feritur, ut grandiores edat radices, quarum esu plurimi delectantur. Eduntur in Acetarijs eadem non solum cruda, sed etiam cocta. Cæterum quid in medium usum Rapunculus præstare possit, nondum compertum habeo, & si nō desint, qui putent lactis ubertatem facere, si coctus cum longo pipere edatur. Sed ad SYLVESTRE rapum nostrum uenio, quod frequens in Boemia in agrorum marginibus nascitur. Exit hoc folio, caule, flore, semine domestico simile,



## RAPVM LONGVM.

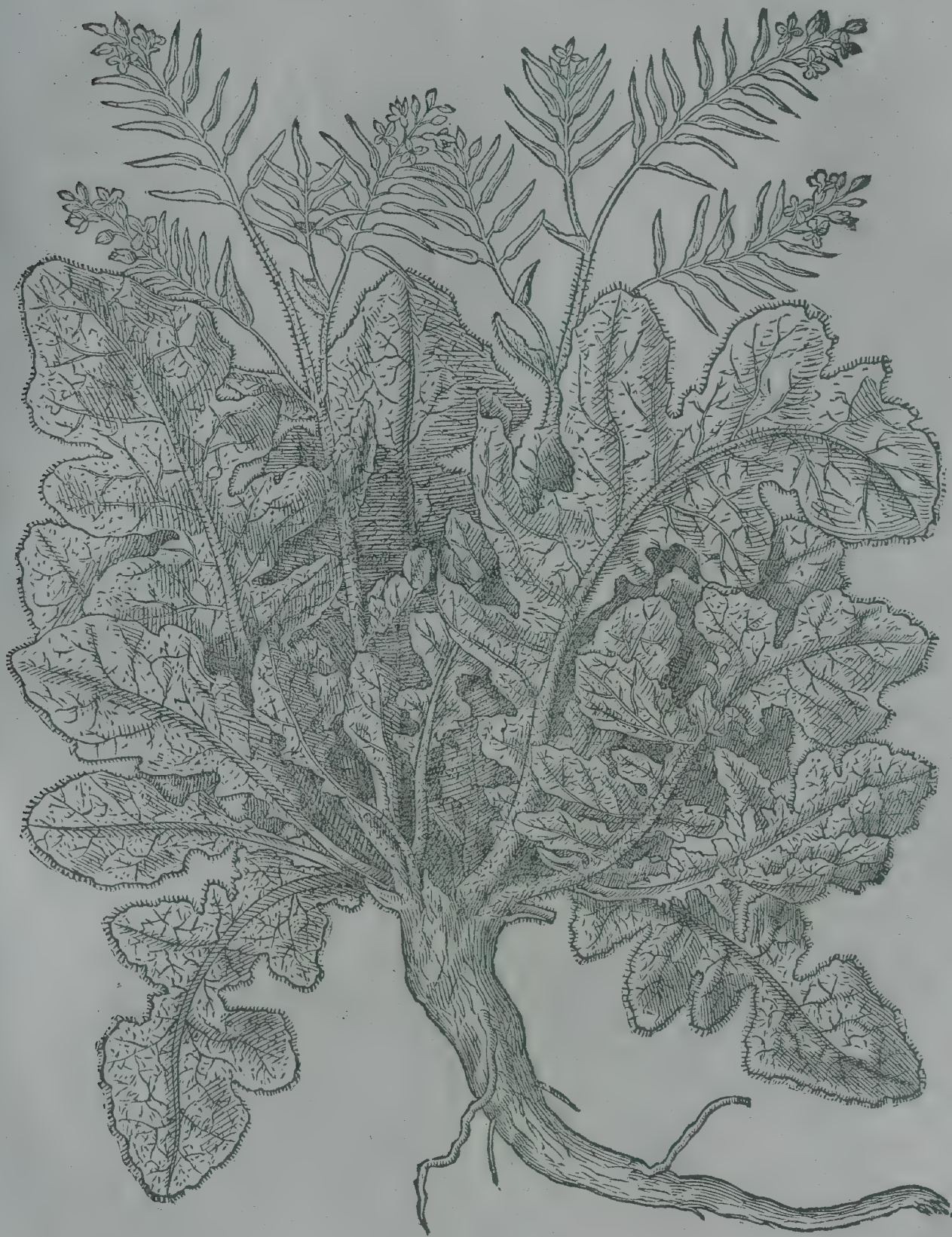


Rapi vires ex  
Galeno.

sed agrestioribus folijs. Radix illi est raphani modo longa, crassaque, sed sapore per omnia domesticum refert: quo factum 10  
est, ut sylvestre rapum hanc plantam uocauerim. Legitimum nasci copiosum in Hetruria diximus, non quod ipsum usquam  
à nobis uisum sit, sed quod id ex aliorum relatione intelleximus. Nostri semen, cum insigniter amarum habeatur, & abster-  
soria sit facultate præditum, alterius loco securius illi poterit, ubi cutem detergere fuerit opus; quin etiam necandis uermi-  
bus utile quoque fuerit. Rapi vires recensuit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ita inquit. Rapi semen ue-  
nerem excitat, utpote spiritum flatuosum procreans. Sic & radix concoctu difficilis est, inflatque, & semen generat. Et libro  
2. de alimentorum facultatibus, inquit. Rapum siue *ῥαβδις*, siue *βενιδα* appellare uelis, quod eius extra terram est, ole-  
raceum censetur. Radix, quæ terra continetur, ante elixationem & dura est, & cibo aliena: in aqua autem decocta, mirum si  
aliqua ex congeneribus plantis minus nutriat. Hanc quoque ipsam multifariam homines parant: nam & in muria, & in  
aceto reponunt, quod in totum annum usui esse possit. Succus ex ea in corpus digestus, temperato crassior est: ideoque si quis  
ultra



## RAPVM SYLVESTRE.

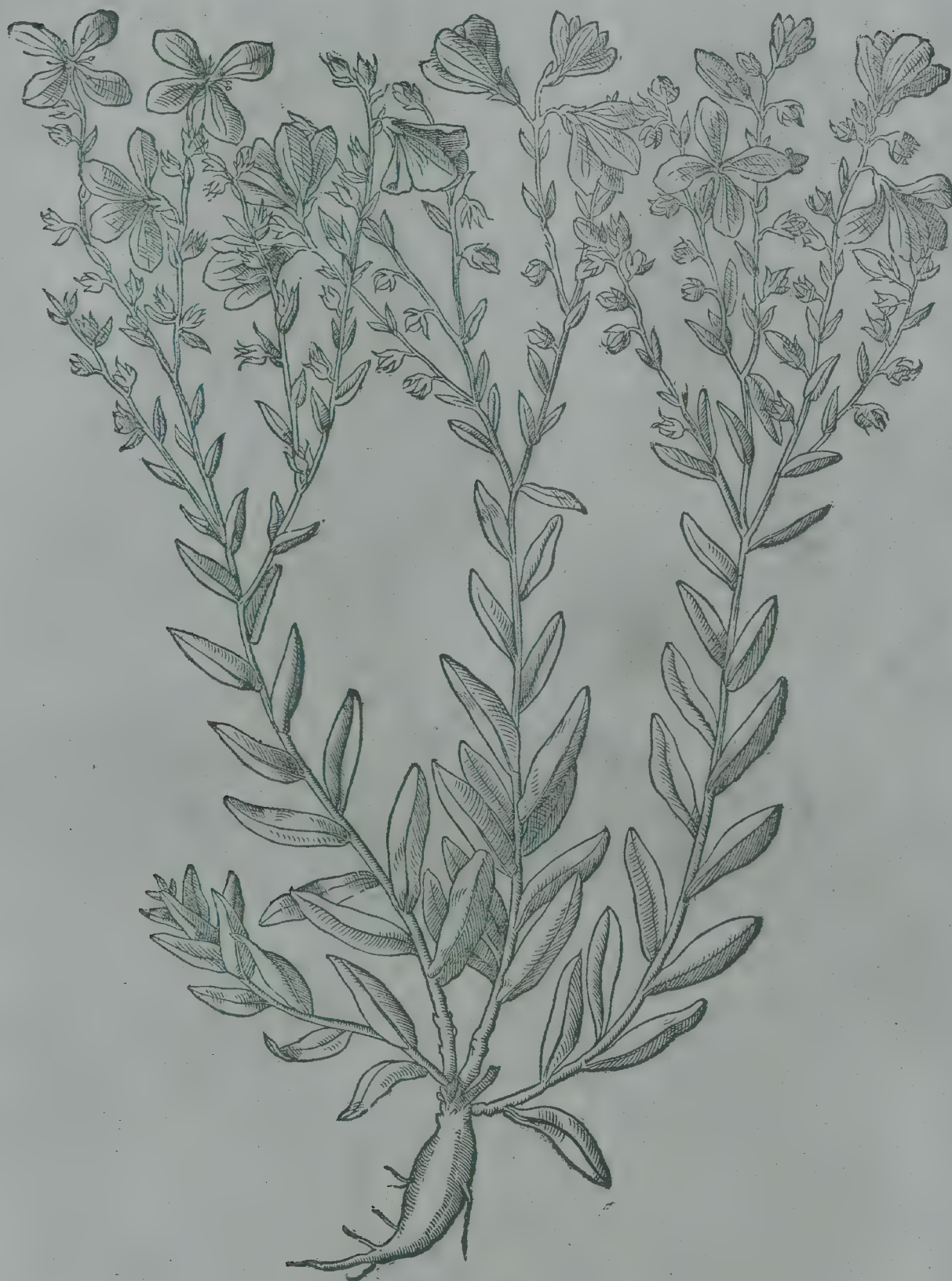


ultra modum esitauerit, & maxime si perfecte conficere eam nequeat, crudum succum in uenis congeret. Ad alui deiectionem nec conferre quicquam, nec officere dixeris, potissimum quando bene fuerit percocta, ut quæ longam elixationem requirat, optimaque sit bis decoctionem perpressa, ad eum modum uidelicet, quem antea in hac præparandi ratione docuimus. Sin crudior ingeratur, concoctus est difficilior, ac flatulenta, stomachoque noxia: nonnunquam autem & uentrem mordicat. Nomina.  
 Τογγύλη id Græcè uocatur, quod Latine Rapum: Arabice, Seliem, Selgem, Selgiem, siue Alsegiem: Italice, Rapo: Germanice, Rueben: Hispanice, Nabo: Gallice, Rague, seu Nageau blanc de iardin.

† Quod in Græco hic legitur *δάμνος*, Ruellius uertit fruticosum. Quæ uox est potius ab eo ex Plinio lib. xx. cap. iiii. reposita, quod etiam aliàs sæpenumero facit, quàm Græcè Latina reddita. Nos fruticem uertimus, licet hac, ut alijs plerisque uocibus, Dioscoridem improprie usum fuisse existimemus.



## RAPVNCVLVS.



NAPVS.

CAP. CV.

**C**Octa Napi radix inflat, modicum alit. Semen eius potum uenenorum uires hebetat: antidotis admiscetur. Conditur fale radix.

Naporum confideratio.

**N**api in raporum genere recensentur, & quanquam folio, & radice raphanos magis referant, caule tamen, floribus, semineque rapum emulatur. Plura Theophrasto, & Plinio produntur genera: quanquam hac tempestate duo tantum repererim, nempe album, & flauum. Flauum tametsi albos crassitudine superent, magisque colore placeant; sunt tamen insipidiore, & gustui ob id minus grati. Omnes melius placent in pinguium carniū iure decocti, inflant tamē, & magis quam rapum saturant, & magis quoque uenerem excitant, & praesertim addito pipere. Semen additur in Theriaca, quod uenenis potenter



N A P V S.



10 potenter resistat. Necat & interaneorum animalia, ex limonum, aut aurantiorum succo potum; ex Adianti autem, siue lentium decocto, potum morbillos, & exanthemata ad cutim propellit. Duplici enim nomine morbillis affectos iuvat, tum quòd à centro ad circumferentias corporis materiam morbiferam ducat, tum quoque quòd propria sui ipsius facultate morbi malignitatem superet, ac compescat. Datur utiliter cochlearis mensura ex uino addita lini seminis drachma ad ciendam urinam. Ventriculi cruditates uomitione extrahit, ubi ex oxymelite, & tepenti aqua hauriatur. Datur quoque diebus pluribus quotidie drachma pondere, ex marrubij decocto, utiliter Ictericis, & aquæ intercuti incipienti. Sed plura de eo in epistolis diximus. In Aegypto frequentius seritur, quòd inibi ex eius semine copiosum exprimant oleum. Nomina. *Βενας*, nomen Græcum est: *Napus*, Latinum: *Italicum*, *Napo*: Germanicum, *Steckrueben*: Hispanicum, *Nabicas*: Gallicum, *Naet*.



*Rapum.*

RAPHANVS.

CAP. CVI.

**R**Adix, quæ Græcis raphanus dicitur, excalfacit, flatus gignit, ori suavis est: sed stomacho aduersatur, ructus ciet, urinam pellit, aluo aptior: summo tamen cibo sumi debet, quò magis eius distributionem adiuuet: cum autem præsumitur, cibum suspendit: quare uomituris commodissimè datur ante cibum: sensuum aciem excitat. Decocta contra ueterem tussim, & pituitæ crassitiem in pectore, effica est. Cortex ex aceto mulso, celerius uomitiones mouet: hydropicis commodissimè illinitur; lienosis utilis: sugillata cum melle rapit, & nomas amolitur: contra uiperarum ictus auxiliatur: alopecias ad pilum reducit: lentigines cum loliacea farina emēdat: his qui fungis strangulantur, tam cibo, quàm potu salutaris est: menses cit. Semen, uomitiones facit, urinam mouet, lienem extenuat: cum aceto illitum gangrænas ualidissimè emarginat: coctum cum aceto mulso, anginis perquàm utiliter gargarizatur: contra cerastis morsus, potum ex uino, auxilio est. Syluestris raphani, quam Romani armoricam uocant, folia satiuo similia, sed magis lampsanam imitantur: radix gracilis, tenera, subacris. Tam folium, quàm radix in olera recipitur: sed hæc excalfacit, urinam concitat, æstuosa est.

RAPHANVS I.



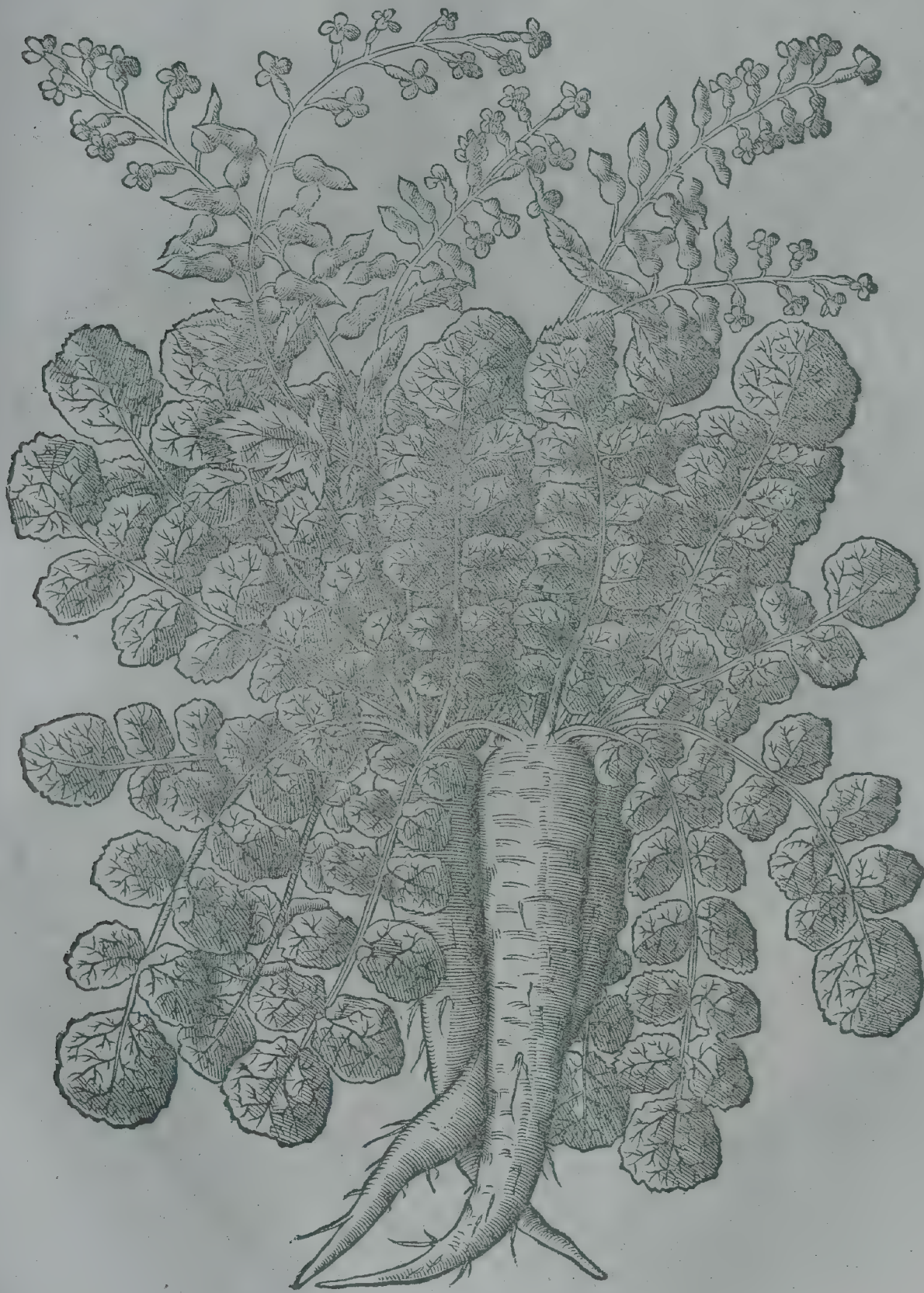
Raphanus



**R**aphanus Græcis dictus, Latinis Radix appellatur. In Hetruria, quod Latinū nomen imitentur, Radice uulgò uocant: quemadmodum & Romani suam antiquam Raphani sylvestris appellationem retinent, qui ipsum primæ literæ metabesi Ramoraciam appellant. Caterum cum sylvestris, satina longè durior, acriorq; deprehendatur, Dioscoridis codex hic, ut in alijs plerisq; locis, mendisuspitione non uacat: utpote qui Armoraciæ radicem reddat teneram mollemq; & subacrem. Folio prouenit Raphanus napo simili, & rapo angustiore, scabriore, ac magis hirtio, caule tereti, siliquis tumentibus, rapo quadruplo maioribus, in mucronem desinentibus, in quibus semen concluditur rotundum, rufum, & sapore acutum, rapi, napique semine cum minus, tum etiam durius. Radix illi uaria, nam nonnullis longa, alba, teres, tenera, fragilis, nec admodum acris, quæ cæteris in Hetruria præstantior habetur: aliquibus crassa, napi penè figura, altera longè durior, acrior, & gustui ingrator. Differunt quoque colore: Nanque & alba, & nigra, ubique ferè habetur. Sed hæc altera minus frequens. Recens  
 10 minutim incisa radix, albo mcraco inpersa, & in Sartagine calefacta, & pubi admota, remoratam urinam pellit. Idem præ-

Raphani confideratio.

## RAPHANVS II.



fiat



Fuch.error.

fiat eiusdem succus, duarū unciarum pondere ex cretico uino haustus. Vncia corticis cum tantundem mercurialis, croci granis quatuor, casie odoratae pulueris drachma, & drachmis duabus succi sabinae, omnibus simul in mortario centusis, & tenuissimo linteolo exceptis, & uteri cervici adhibitis, subuenit presentaneo auxilio aegre parturientibus. Eiusdem radices succus una cum oleo dulcium, aut amararum amygdalarum, & uini albi nonnihil seruefactus, addito colocynthidis momento, aurium sonitus curat, si calidus instillabitur. Leonardus Fuchsius, medicus aetatis nostrae clarissimus, Armoraciam eam esse stirpem putat, quam Raphanum rusticum nonnulli uocauere, folijs oxylapathio maioribus, radicibus acerrimis, quibus utitur uniuersa Germania, & Pannonia ad carniū intinctus. Qua in re eum, alioqui peritum, facile hallucinatum crediderim, acerrimo fortasse illius plantae sapore fretum. Quod si is uel Romam unquam profectus esset, uel ceteras notas accuratius perpendisset, nunquam (ut arbitror) in eum errorem incidisset. Raphani Theophrasto lib. VII. cap. IIII. de historia plantarum, plura sunt genera: nempe corinthium, cleoneum, liothalsium, baotium. Adolefcit amplissime Corin-

10

### RAPHANVS RVSTICANVS, SIVE VVLGARIS.



thium



thium, quod uel radice constet detecta. Hoc enim sursum uersus protruditur, non ut cetera in terram ampliari solitum est. Liothallassium, quod Thracium uocant, ualidissimum aduersus frigora traditur. Boeotium dulcissimum est, & figura rotundum, nec ut Cleoneum praelongum. Quibus folia laeua, dulciora, suauioraque sunt: quibus autem scabra, acriora. Genus praeterea redditur, quod folijs eruca simile constat. Raphanus (ut lib. VII. simplicium medicamentorum scribit Galenus) excalfacit quidem excessu tertio, deficcet uero secundo: agrestis autem in utroque efficacior est. Quin & semen ipsum planta efficacius est. Facultas ei inest digerendi. Itaque ad sugillata, & alia id genus liuida ob talem facultatem accommodata existunt. Meminit item Galenus Raphani lib. I. de alimentorum facultatibus, sic inquit. Radiculam solum, crudamque urbani homines ut plurimum prima mensa ex garo sumunt, alui ducendae gratia: pauci autem acetum admiscunt. Rustici uero frequenter cum pane esitant, non secus ac alia, quae nobis natura non ars parauit obsonia, in quibus est origanum uiride, nasturtium, thymum, satureia, pulegium, serpyllum, mentha, calamintha, pyretum, eruca. Quippe haec omnia uiridia,eduliorum sunt obsonia, una cum illis sumpta, suntque herbacei generis planta. Radicula caulibus quoque, & folia nonnunquam eduntur, sed necessitate magis, quam sponte. Radix in eorum numero est, quibus obsonij potius, quam nutrimenti nomine assidue uescimur. Vim extenuatoriam gerit, cum qua conspicue una calfacit: acris enim in ea qualitas exuperat. Verno tempore caulem in altum assurgentem producere solet, cetera alia, quae nata sunt excaulescere. Hic elixus estur ex oleo, garo, & aceto, ut rapae caulibus, sinapique, & lactuca: nutritque magis caulibus iste, quam cruda radícula, ut qui acrimoniam in aqua deponat: quanquam minimam sane & ipse alendi potestatem habet. Quidam non solum caulem, sed una ipsas radículas elixantes comedunt, raparum modo. Ceterum cum medicos, tum idiotas illos mirari subit, qui à cœna crudas eas edunt, concoctionis inuandae gratia. Ipsi quidem id se experientia abunde compertum habere dicunt; nullus tamen eos citra damnum potuit imitari. Radix, quae Graecis, ραπανάρις, Latinis item Raphanus & radix appellatur: Arabibus, Fugel, siue Fegiel: Italis, Raphano, & Radice: Germanis, Rettich: Hispanis, Rauano, & Ranillo: Gallis, Refort.

Nomina.

Σίσυραρον.

S I S E R.

CAP. CVII.

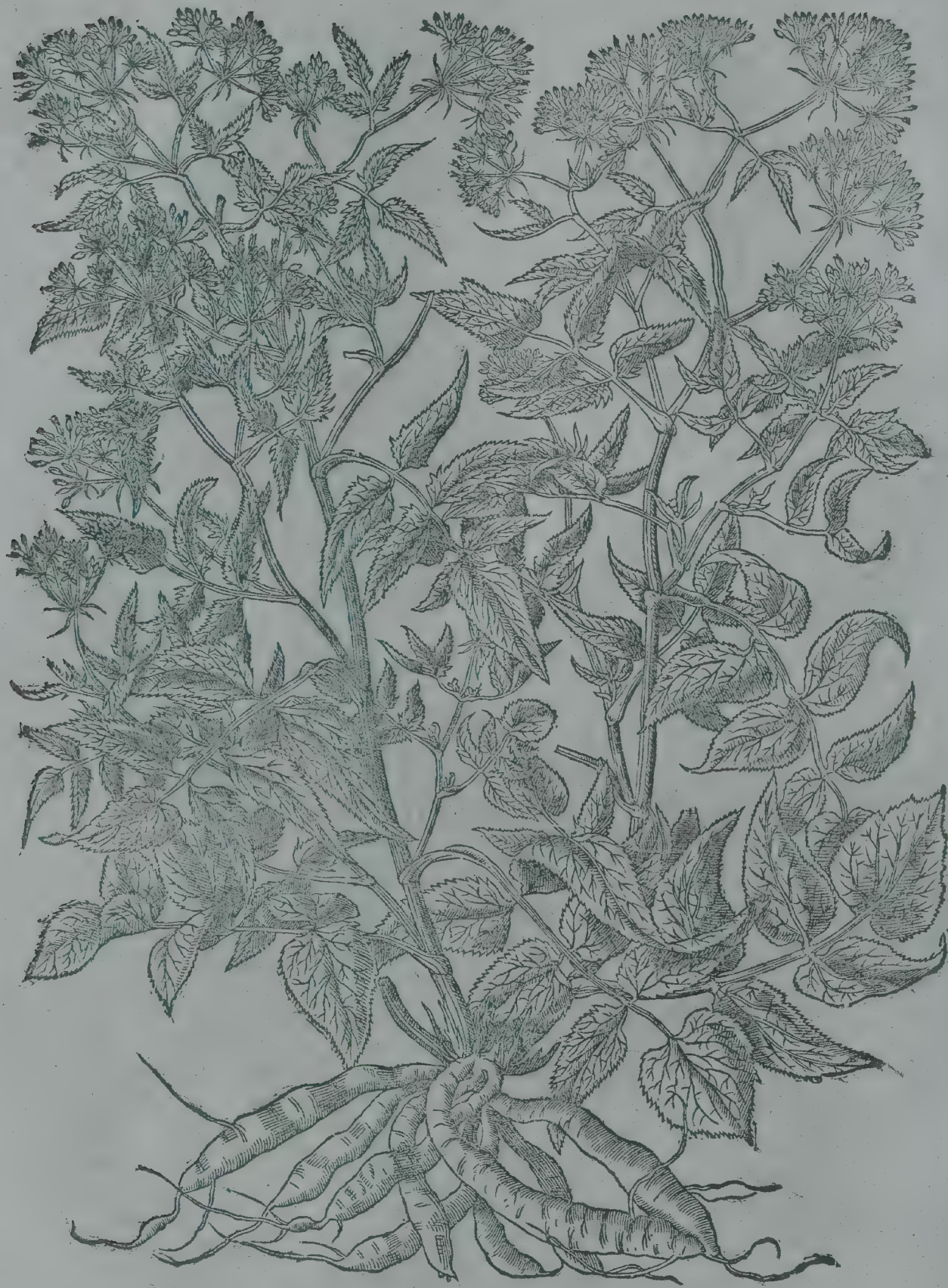
**S**ifer uulgò cognitum. Cuius radix decocta ori grata est, & stomacho utilis: urinam ciet, & appetentiam inuitat.

**E**T si antiquis omnibus Sifer adeò notum fuit, ut horum nullus habeatur, (quod scierim uiderimque) qui eius scripserit historiam, nobis tamen adeò obscurum, ignotumque est, ut hoc aeo difficillimum sit, cum nobis, tum ceteris, qui ante nos scripserunt, uerum ac legitimum ostendere Sifer. Ego superiori tempore, quorundam relatione persuasus scripseram reperiri uerum Sifer in agro Maguntino circa Rhenum. Sed postquam deinde cum alijs doctis uiris regionis illius de re hac conferrem, affirmabant id esse falsum: quippe quod ea radix, quam priores illi Sifer faciebant, eadem esset, quam nos hic appinximus, quamque Germani Gell Ruben, & Moeren uocant. Quae res in causa fuit, ut nunc aliter sentiam. Adducor itaque, ut putem si Sifer nunc apud nos extat, id eam esse plantam, numerosis radicibus refertam, & pastinacae domesticae faciem referentem, cuius hic quoque imaginem expressimus. Hoc ut censeam, plura sunt, quae me inducunt. Primum, quod Sifer apud ueteres, si cuncta ab eis de Sifere tractata obseruentur, pastinacae congener sit. Nanque Plinius, (ut ceteros omitam) libro uigesimo, capite quinto, ubi de pastinaca egit, illico de Sifere, tanquam de congeneri tractauit, quemadmodum & hoc nostrum esse uidemus, praeterea, quod eius radix (ut idem Plinius inquit) neruum siue matricem intus habeat, quae eximitur, cum cocta fuerit. Deinde quod seratur frequentius, auulsis à radice agnatis, ut Inula, lilium, Arum, quam semine, quod semine satum non nisi tertio anno esui idoneum proveniat, radice uero quotannis. Id quod fecisse ueteres in Siferis satione testatur Marcellus, Dioscoridis interpres, & Ruellius, qui quamuis non scribant, ubi id legerint, nec à quibus autoribus acceperint, ego tamen illis credendum esse censeo, quod mihi certò persuadeam; hosce probos, doctosque uiros, haud quaquam scripsisse hac, nisi id alicubi legissent apud antiquos autores. In qua sententia confirmat me Columella lib. undecimo, cap. tertio de re rustica, sic inquit: Pastinaca & Sifer, atque Inula, conualescunt altè pastinato, & sterco rato loco, sed quàm rarissimè ponenda sunt, ut maiora capiant incrementa. Quae uerba si diligenter expendantur, radice feri Sifer, non semine facile constabit. quinetiam quod numerosa sit radice Asphodeli fere modo, rarissimè idem poni oportere, ut latius radices fundantur, & incrementum suscipiant. Nam quod crassiores fiunt, eò gustui suauiores habentur. Ideoque dicebat Plinius libro decimonono, cap. quinto. Inter medica dicendum Sifer, & ipsum Tiberius Princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis a Germania. Gelduba appellatur castellum, Rheno impositum, ubi generositas praecipua. ex quo apparet frigidis locis conuenire. Inest longitudine neruus, qui decoctis extrahitur. Haec ille. quibus palam est, Germanicè Sifer Tiberio fuisse grati, quod in frigidioribus regionibus generosius, & gradiens proveniret. Ad haec scribit Dioscorides, decoctam Siferis radicem, & ori gratam esse, & stomacho utilem. Id quod in huius plantae radicibus manifestò deprehenditur, ubi prius elixae, & deinde butyro in patellis farina circumlita frignantur. Unus tantum mihi scrupulus reliquus est, quippe quod in hoc nostrate Sifere nulla ferè percipiatur amaritudo, cum tamen Galeno, & Plinio, Sifer amarore non uacet. Verum hoc a mea me non diducit sententia, quod haud me lateat, regiones saepe plantis immutare saporem. Siquidem cepa, quanquam sui natura acris admodum sit, in Caietano tamen agro, ubi omnium maxima provenit, nulla prorsus acridine redundat; id quod multis in locis, in Raphano uidemus, & in Aro (ut Galenus inquit) quod in Cyrenaico agro provenit. Dixi sententiam meam, non ut hanc plantam legitimum faciam Sifer, sed ut noscant rei plantaria studiosi, non leuibus rationibus me adductum esse ad credendum, eam ipsam esse Sifer. Syluestre quoque extare Sifer, perinde ac Pastinacam, testis est Plinius libro XX. cap. v. ubi inquit. Sifer erraticum satiuo simile est, & effectum stomachum excitat, fastidium absterget, ex aceto Laserpitiato sumptum, aut ex pipere, uel mulso, uel garo. Urinam ciet, ut Opion credidit, & Venerem.

In eadem



## S I S E R I.



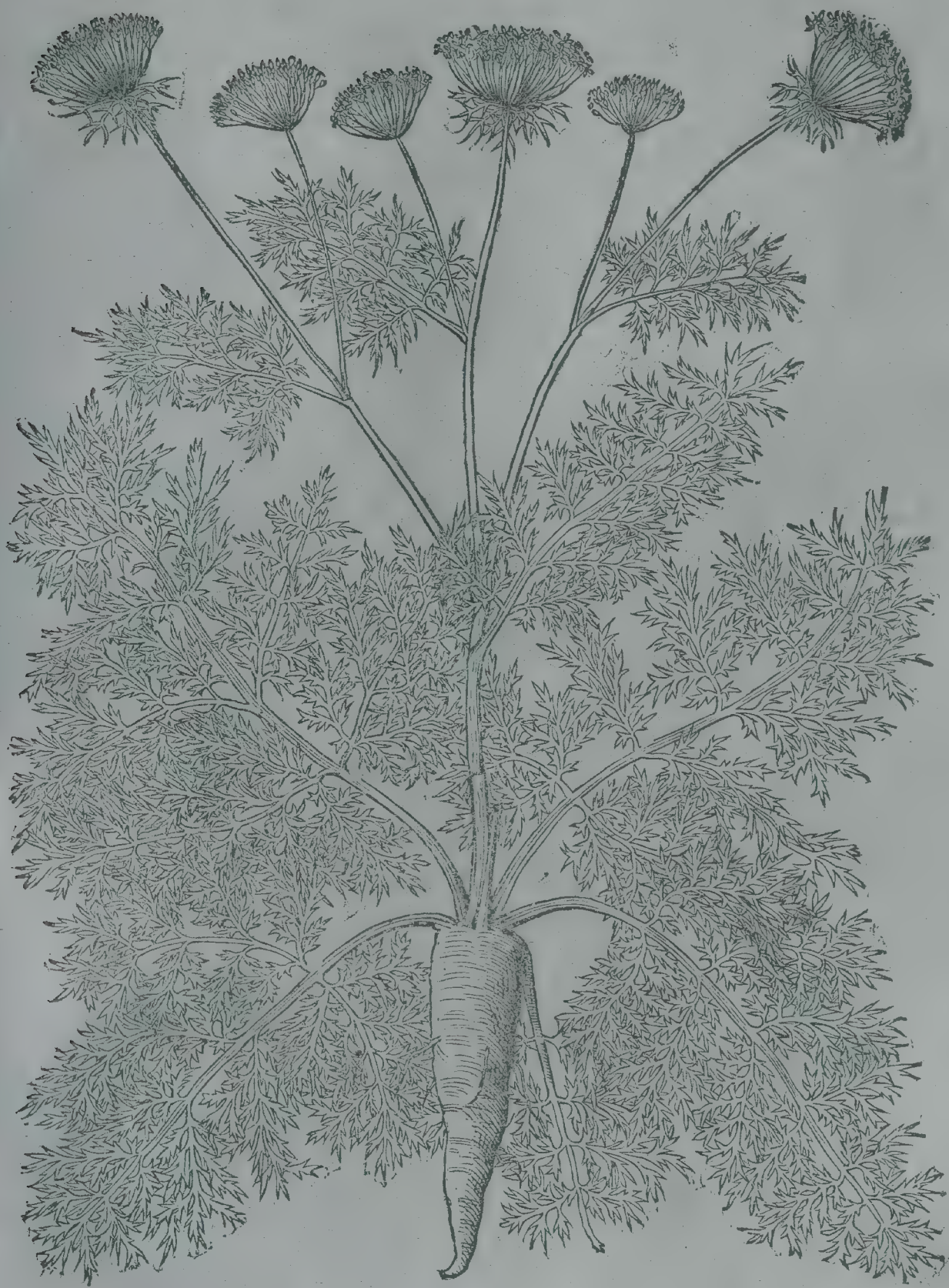
Nom. na.

In eadem sententia est & Diocles. Præterea cordi convenire convalescentium, aut post multas uomitiones perquàm utile. He 10  
 raclides contra argentum uiuum dedit; Veneri subinde offensanti, agrisque sese recolligentibus. Satiui priuatim succus cum  
 lacte caprimo potus sistit aluum. Hæc Plinius. Siseris meminit Galenus lib. vii. de simp. medic. facult. his uerbis: Sifari Ra-  
 dix cocta stomacho grata est, & urinam mouet, secundo ordine excalfaciens, adiectam habens amaritudinem quandam, cum  
 lenicula adstrictione. Sifer Græcis σισαριον dicitur.

S I S E R



## SISER II.



Λάπαθον. LAPATHVM, SIVE RV MEX. CAP. CVIII.

<sup>10</sup> **E**X generibus rumicis, oxylapathum uocant, quod in acutum tendit, dura habens extrema, in palu-  
 stribus nascens. Alius est satius,† illi<sup>a</sup> dissimilis. Tertium genus sylvestre, paruum, plantagini  
 proximum, humile, & molle. Quartum est, quod alij oxalida, alij anaxirida, aut lapathon uocant. Fo-  
 lia eius sylvestri, ac exiguo rumici similia: caule non magno: semine subacuto, rubente, acri, in caule,  
 & agnatis appendicibus, emicante. Omnium decocto olere alius emollitur. Crudi illitu, meliceri-  
 des, rosaceo, aut croco adiecto, discutuntur. Sylvestris, & oxylapathi, & eius quam oxalida nomi-  
 nant, semen ex aqua, aut uino utiliter bibitur, contra dysenterias, & coeliacorum affectus, stomachi  
 Pp fastidia,

2 Cat. u'k αρό-  
 μοιου. i. non dif-  
 simile.



fastidia, scorpionum ictus. Quod si quis in potu præsumat, nihil molesti ex ictu patietur. Radices ex aceto coctæ, aut illitæ crudæ, lepras, impetigines, & scabrosos ungues persanant: sed antea locus aceto, & nitro in sole perfricandus est. Pruritus corporis, decoctum earum sedat, si foueatur: aut in folijs balnearum confricetur. Coctæ in uino, & instillatæ, aurium dentiumque dolorem mulcent: strumas, parotidasque discutunt: lienem cum aceto extenuant. Aliqui amoliendis strumis radicum gestamine utuntur, eas collo appendentes. Tritæ, & admotæ sceminarum profluvia sistunt: cum uino autem potæ regio morbo medentur, calculos uesicæ comminuunt, menses cient, scorpionum ictibus auxiliantur. Hippolapathon olus est magnum, in paludibus nascens. Easdem habet uires, quas supradicta 10 rumicis genera.

## OXYLAPATHVM.





## OXALIS, SIVE ACETOSA.



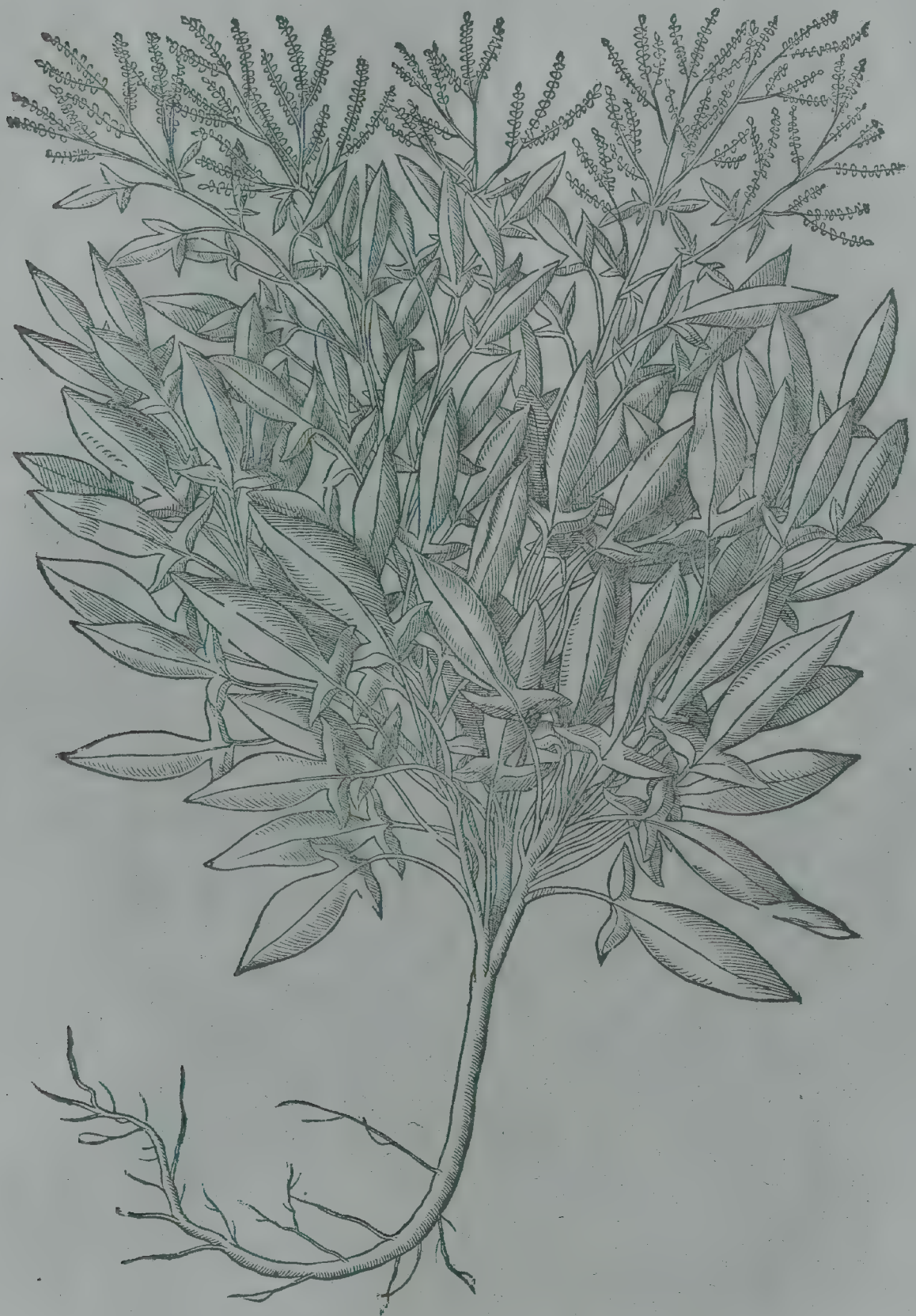
10 **T** Ametsi Rumex, qui & Lapathum, nomine à Græcis mutuato, appellatur, hodie in hortis non seratur; in ijs tamen spon-  
 te frequens nascitur, quin etiam in cultis locis, folijs nigrae betæ minoribus plantagini proximis, humi accubantibus,  
 caule cubitali, striato, flore rubro, semine minuto, pellucido, subnigricante, radice crocata amaraque. Lapathum, quod in  
 paludibus nascitur, Dioscoridi Oxylapathum uocatur, non quidem quod gustu acutum, seu acidum sentiatur, ut oxalis,  
 quam uulgi officinarum Acetosam appellat, sed quod folijs proueniat in acutum desinentibus. Siquidem & Græcorum ap-  
 pellatione, modò significat acutum saporis respectu, modò mucronatum respectu formæ. Ad quod non aduertentes Auicenna,  
 pariterque Serapio Lapathum omne nullo discrimine Acetosam nominant, perperam id ad saporem referentes, quod ad fo-  
 liorum figuram retulit Dioscorides in primo lapathi genere. Plinius lib. xx. cap. xxi. Oxylapathon non nisi in palustribus  
 nascens, satiuo similis esse scribit, cum tamen alterum alteri dissimile faciat Dioscorides. Illud uerò, quod ab acido succo  
 oxalis Græcis dicitur (etsi id silentio inucluat Dioscorides) duorum est generum, maius nimirum, & minus. Illi folia sunt

Rumicis confi-  
 deratio.  
 Oxylapathu.

Oxalidis confi-  
 deratio.



## OXALIS, SIVE ACETOSA MINOR.



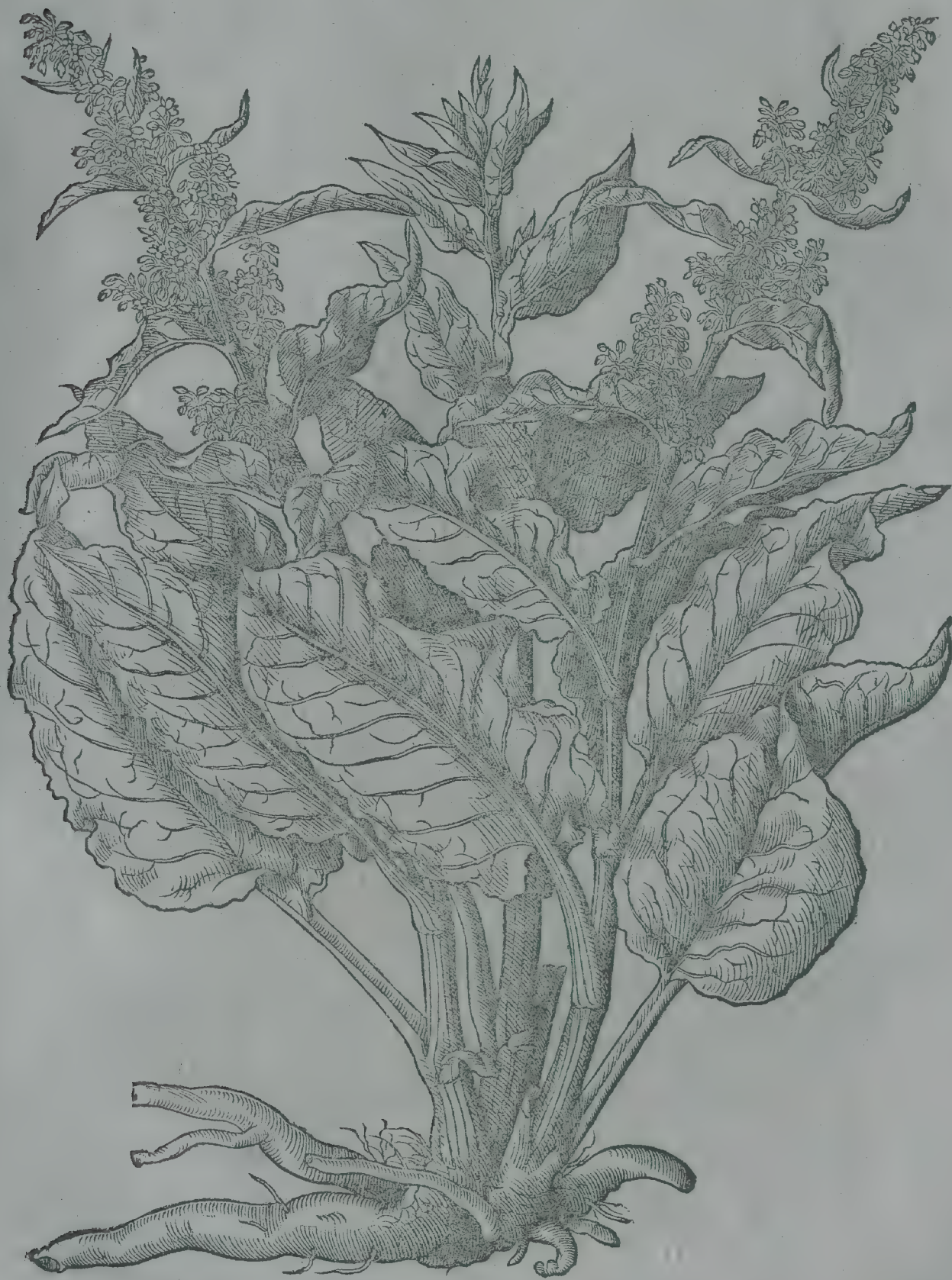
Hippolapathum.

Lapathi uires  
ex Gal.

agrestis rumericis, adeo ut quandoque oculos fallant, tanta est lineamentorum similitudo, atqui herba degustata, illico cognoscitur. Est tamen folio minore, paulo lauiore, angustioreque sagittali ab ipso exortu figura: Radicibus nititur pluribus, sed haud in Rumice crocantibus, acido gustu, perinde ac folia & caules. Alteri uero folia sunt longe minora, lancea cuspidis figura, mollia, lauia, quibusdam ueluti capillamentis subrubentibus inspersa, succosa, folijsque maioris acidiora. Semen utriusque idem praeterquam quod maiori maius, minori uero minus. HIPPOLAPATHI duo obseruauimus genera, Hortense alterum, alterum sylvestre. Quod in hortis seritur Rhabarbarum Monachorum uocant. Siquidem hoc folio, semine, radice, ac ceteris in uniuersum notis legitimum Hippolapathum refert. Sylvestre autem non solum in palustribus provenire uidemus; sed etiam in montibus, ijs praesertim in locis, ubi pecudes diutius stabulari solent, & ubi eorum fimo pinguescit solum, illi planta omnino respondens, quae sub Rhabarbari nomenclatura, passim hodie in hortis, ac uiridarijs plantatur. Lapathi meminit Galenus lib. VII. simpl. medic. sic inquit. Lapathum moderate digerentem sortitum facultatem est, at oxy-



## HIPPOLAPATHVM HORTEN. SIVE RHABARB. MONAC.



10 at oxylapathum mistam: nam simul cum eo quod digerit, nonnihil quoque repercutit. Semen eorum manifestam quandam etiam adstrictionem obtinet, adeo ut, & dysenterias, & diarrhoeas, siue profluvia sanet, & maxime oxylapathi. Porro hippolapathum, quod in totum in paludibus provenit, easdem diētis facultates obtinet, sed imbecilliores. Et libro secundo de alimentorum facultatibus: Rumicem, ait, uti ante diximus, sylvestrem betam possit quis appellare, cum non gustu solum; verum etiam facultate hortensi betæ persimilis sit. Quoniam autem beta iucundior est rumice, idcirco ea magis homines nesciuntur. Quare nec nos quoque prolixius hinc de rumice scribere oportet, cum in beta omnia ad rem facientia exposuerimus. Oxylapathum (Aetius auctor est) peculiariter præstat ad canum rabioforum morsus, si vulnus in primis eius decocto foveatur, & deinde herba ipsa illinatur, atq; potanda una cum radicibus præbeatur. Fit è lapathi acuti radicibus aqua per Alembicum, quæ omnes cutis, & præsertim faciei, maculas ac pustulas tollit, nempe alphos, ionthos, vitiligines, lichenasque. Sumuntur aquæ radicum oxylapathi, & melopeponis præmaturi singulorum libræ duæ, ova hirundinum decem,

pp 3 salis



## HIPPOLAPATHVM SYLVESTRE.



## Nomina.

salis nitri semunciam, Tartari albi uncias duas. Attritis terendis ponuntur simul cum aquis praescriptis in vitreum Alem- 10  
bicum, & succenso igne extrahitur aqua. Cum qua mane abluitur facies, & vespere illinitur oleo de Tartaro, & Amygda-  
lino simul mistis. Vinum decoctionis oxylapathi diebus aliquot potum, auriginem pellit, & cutim ad pristinum nitorem re-  
stituit. Credunt quidam lippire nunquam eos, qui Rumicis sylvestris radicem luna decrescente effossam, nitidissime secum portaverit.  
Planta, quae Graecis λαπάθον, Latinis etiam Lapathum & Rumex appellatur: Arabibus, Humadh, Hunadh, seu Hamad:  
Italica, Rombice, & Lapatio: Germanis, Ampffer: Hispanis, Labaca: Gallis, Lampe. Quae vero Graece ὄξαλις, oxalis item  
Latine dicitur: Germanice, Sauer ampffer: Hispanice, Azederilha: Gallice, Ozeille, Vinette, & Salette.

† Nihil fortasse Plinius à Dioscoride dissentiet, si in hoc loco sequamur lectionem Oribasij lib. xI. simplicium, qui habet  
ὅτι κατὰ τὴν ὁμοίαν τῷ ὀξάτῳ, id est, non prorsus simile primo. Nam ex hac patere arbitror, non tantum priora lapathi ge-  
nera inter se differre, quantum vulgata lectio innuere videtur.



Λαμψάνα.

L A M P S A N A.

CAP. CIX.

**L** Ampfana sylvestre olus est. Plus alit, quàm rumex, & stomacho utilius. Cuius folia, caulesque coquantur in cibo.

**Q**uamvis hinc inter olera, quæ in alimentorum usum uenere, Lampsana recenseatur à Dioscoride; nullis tamen notis ab ipso describitur, quòd fortasse suis in regionibus notissima haberetur. Id quod nobis Italici non euenit. Quamobrem dixerim unà cum Plinio lib. XX. cap. I X. inter sylvestres brassicas lampsanam esse pedalis altitudinis, hirsutis folijs, napi similis, nisi candidior esset flore. Nascitur hæc frequentissima in Hetruria, Apulia, ac plerisque Italiae locis, us præsertim cam-

Lápsanz confi  
deratio.

L A M P S A N A.





Lampianę ui-  
res ex Gal.

Nomina.

pis, qui aratrum eo anno minimè sensere : tametsi nobis hac tempestate non fuerit, nisi forsan urgente annonæ penuria, in ali-  
mentorum usum recepta. Meminit huius Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, his paucis uerbis. Lampsana es  
succos prauos procreat. Ceterum illita abstergendæ nonnullâ, digerendique facultatem possidet. Oulus hoc ut Græcis λῆψαν,  
ita Latinis, & Italis Lampsana nominatur.

Βλῆψαν

B L I T V M.

C A P. CX.

Blitum estur oleris modo. aluo utile est : nullius in medicina usus.

10

B L I T V M M A I V S.



Bliti confid.

**B**litum duorum est generum, rubrum nimirum, & album. Vtrunque notum, in hortis, & campis nascens. Rubro cau-  
lis, & folia adeo rubescunt, ut coccineo colore infecta uideantur, etsi temporis tractu tandem purpurecant. Folia  
amarantum



## BLITVM RVBEVM.



amarantum referunt, sicut etiam caulis. Quin & radix sanguineo succo madet. Est in hoc rubri genere alterum, quod nobis MAIVS BLITVM uocare libuit, quod crescat arbusculæ magnitudine, folijs, & caule altero longè maioribus: flore grandi numerosis paniculis, siue spicis scatente, cacumine deorsum spectante, rubentibus amaranthi modo, caule brachiali, striato, firmoque. ALBUM prouenit ijsdem folijs, latioribus tamen, & colore subalbidis. Flores & semen racematim coherentes tenuibus insident ramusculis ex alarum cavis prodeuntibus, panicularum effigie, sylvestris panici modo. Hoc olus Tridentina rura Biedone uulgò appellant, recipiturque nonnullis in cibum. Id nanque aqua prius decoquunt, demum affuso oleo, uel butyro in sartagine frigunt additis allio, & omphacio, uel aceto. Veruntamen cibus is nonnunquam (ut ego ex uisu testari possum) uomitiones mouet, uentriculi & intestinorum tormina facit, & alui fluxiones ciet, excitata bile. Eaque propter Plinius lib. XX. cap. XXII. ita de eo scriptum reliquit. Blitum iners uidetur, ac sine sapore, aut acrimonia ulla. Vnde conuitium feminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile est. Ventrem adeò turbat, ut choleram faciat



## BLITVM ALBVM.



Bliti uires ex  
Galeno.

Nomina.

faciat aliquibus . Dicitur tamen aduersus scorpiones potum, e uino prodesse, & clauis pedum illini . Item lienibus, & tem-  
porum dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat. haecenus Plinius. Bliti meminit Galenus lib. VI. simplicium  
medicamentorum, his uerbis. Blitum olus est esculentum, humida, frigidaque temperatura, in secundo maxime excessu à tem-  
peratis . Item secundo de alimentorum facultatibus : Qui porro, inquit, attriplicis, blitiq; gustabilem qualitatem intelligit,  
brassicaeque saporis commemorat, lactucam in brassica, ac horum olerum medio esse non diffitebitur: siquidem illa egregie de-  
siccat, haec contra plane humida, aquosaque sunt . Quapropter non ex solo oleo, garoque, sed addito aceto saepius, meliusque  
assumuntur: alias nanque stomacho infesta sunt. Diximus autem istiusmodi olera nonnihil ad lenigandam aluum momenti  
afferre, maxime si cum humiditate glutinosam lubricitatem sortita sint . haec Galenus. Quo fit, ut mirari liceat, si Plinij, &  
Galenij scripta perpendamus, quod dixerit Dioscorides, Blitum aluo utile esse, & nullius in medicina usus . Eius nomen  
Graecum est βλίτον : Latinum , Blitum : Arabicum, Bachala iamenia, sine Bachale alie manie : Italicum, Blito : Germani-  
cum, Mayer : Hispanicum, Bredos : Gallicum, Poree rouge .

Μελάνη.



Μαλάχη.

M A L V A.

C A P. CXI.

**M**Alua fatiua esui longè aptior syluestri . stomacho aduersatur : aluum iuuat , sed multò magis caules : interaneis, & uesicæ utilis . Cruda folia cum salis exiguo manducata, ægilopas ex mel le sanant : uerùm cùm cicatricem trahere cœperint, ea demum citra salem utendum est . Contra aculeatos apium, uesparumque ictus, illita efficax est : eadem cruda cum oleo trita peruncti non feriuntur : ulcera manantia in capite, furfuresque cum urina sanat . Sacris ignibus, & ambustis decocta folia, tri- taque, utilissimè ex oleo imponuntur . Eius decoctum uuluas in sessione mollit : prodest erosionibus uesicæ, & intestinorum , uulua, sedisque, clystere infusum . Ius decoctæ cum radice sua contra omnia uenena auxiliatur, si continuò à bibentibus reuomatur . contra phalangiorum morsus remedio est. lac  
10 euocat . Semen in uino potum, addito loti syluestris semine, uesicæ cruciatus lenit .

M A L V A.



Malua



Malux confi-  
deratio.

**M**Alua vulgaris adeo notitia est, ut nulli fere reperiantur, qui eam non nouerint. hæc olim antiquis de industria in hortis serebatur, in quibus nunc sponte frequentissima prouenit, ea enim tunc uestiebantur homines, ceterorum olerum modo. Plura eius genera: sed ea, quæ aliquibus locis in Italia arborescit, nil aliud est, quàm satiuæ cultorum mangonio in tantam magnitudinem assurgens, ut libro primo de plantarum historia cap. v. prodidit Theophrastus, cum inquit. Quædam etiam comperta sunt ob culturam diuersa effici, atque à sua natura discedere, ut Malua in altum se attollens, atque in arborem transiens. Quippe ita fit neque tempore longo, sed mensibus senis, aut septenis, ita ut longitudine, crassitudineque instar hastæ possit grandescere: quapropter commodè ad usum baculi uenit. Tempore uerò longiore exacto, pro ratione magis quoque incrementa capeffit. hætenus Theophrastus. Plinio lib. XIX. cap. IIII. præter eam, quæ in Arabia septimo mense arborescit, & baculorum usum præbet extemplo, est & Malua arbor in Mauritania Lixi oppidi æstuario, ubi Hesperidum hor-  
tizuisse produntur. Ipsa altitudinis pedum uiginti, crassitudinis quam circumplecti nemo possit. In simili genere habetur & canabis. Maluam, quæ in arborem degenerauerat, uidi ego primum Grignani ad Benaci ripas in quodam monachorum ceno-  
bio, ubi eorum otio, & cultu tantam sibi ascuerat amplitudinem. Est & ea inter maluarum genera recensenda, quæ in hor-  
tis ac

## MALVA MAIOR.





tis ac viridarijs grandescit arbusculæ instar, caudice simplici, magno, rotundo, baculi faciem referente, folijs amplis, raris, per ambitum serratis, ijs uerò, qui in caule sunt, uulgaris malvæ modo diuisis: floribus in toto fere caule magnis rosarum effigiem referentibus, foliosis, colore uario: nam in quibusdam plantis purpureus inflammatus, in aliquibus candidus, in nonnullis, carnis colorem referens uisitur, adeò ut forma ita etiam colore cum rosis certare uideatur. Huius flores minus quàm Rosæ fugaces sunt, sed inutiles & nullo prorsus odore præditi. At Rosa & si fugacior sit, hoc magnopere præcellit, quòd odore sit gratissimo, tam recens, quam sicca; tum quoque quòd præclarissimis sit facultatibus prædita. Radice nititur longa, Althææ modo flexili, ac lenta. Hanc itaque, nihil est, quod prohibeat, quin Maiorem Maluam appellare possimus. quanquam non desint, qui arboream maluam ipsam appellent. Cùm tamen Galeno lib. VII. de simplicium medicamentorum facultatibus, et lib. XIII. nihil aliud sit αἰνιδενδορμαλάνη, quàm Althæa. Scripsit ad me superioribus annis Ioannes Iordanus Medicus, nasci arboream maluam copiosam in Genuensi litore, sed hætenus non potui ab eo hanc plantam extorquere. Tertiam, quam hic quoque expressimus, nusquam antea à me conspectam, mihi dono misit Franciscus Calzolarius Pharmacopæus Veronensis, & rei plantariæ studiosus. Malvæ radix sicca, die una in aqua macerata, & de-

## MALVA MAIOR ALTERA.

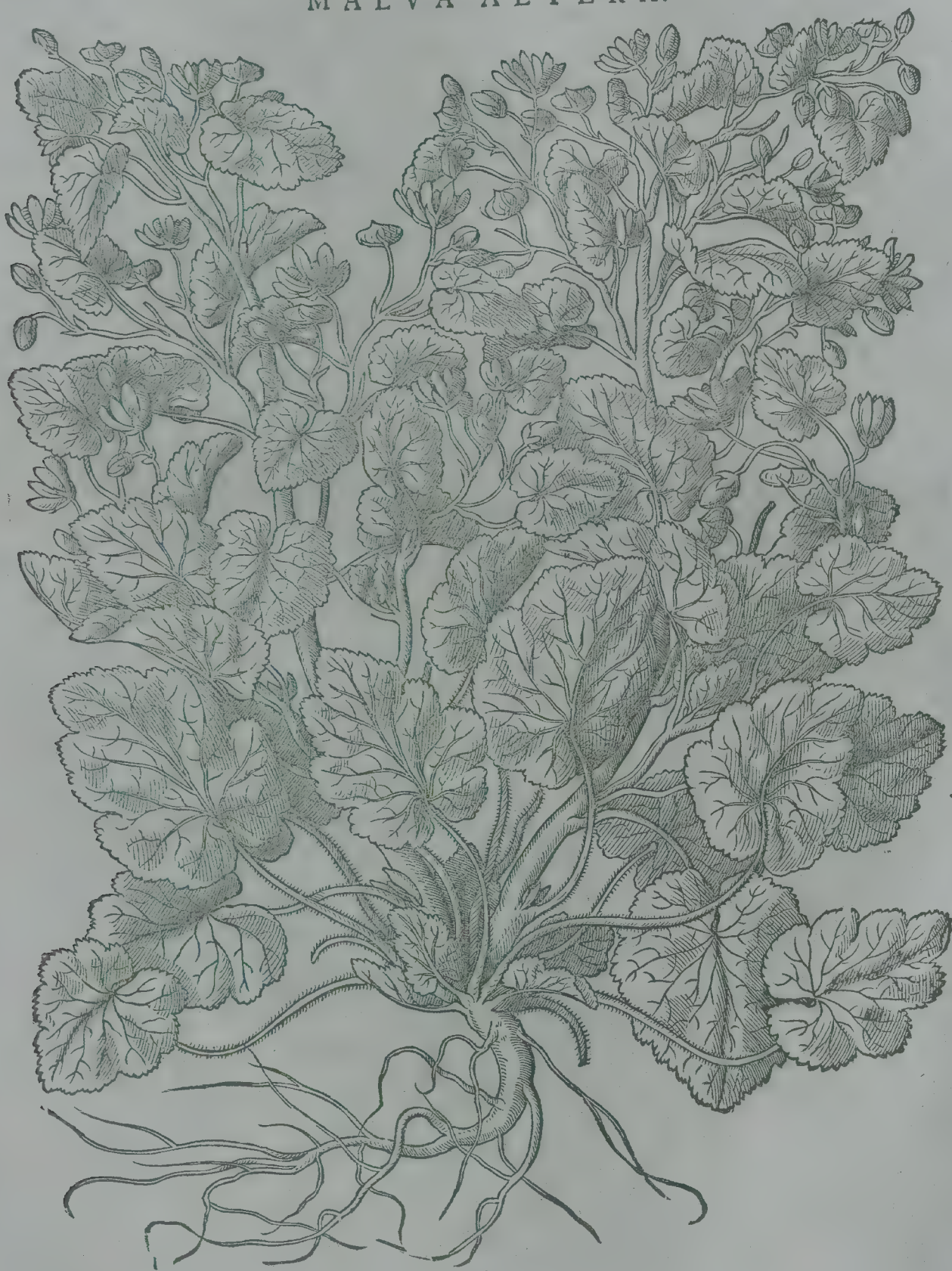




inde madida papyro circumuoluta, & sub cinere feruenti decocta, & iterum siccata, utiliter usurpatur ad dentifricia. Mundat enim affricta dentes, & gypseam materiam soluit. Foliorum & radicum decoctum gargarissatu exasperatas fauces lenit: mucago uerò acrimonias emendat. Feruescunt folia in cibū apposita raucedines expediunt, ex oleo autē, sale, & recēti butyro aluum citat. Fit ē folijs cum salignis frondibus tritis præstantissimum emplastrum ad uulnere, & alias quascunque inflammationes. Valent eadem cum porris & cepis illita ad serpentium uenenosorum morsus. Succus auribus instillatus dolorem sedat. Decocta unā cum radice ad lentorem usque, datur potanda agrē parturientibus magno iuuamento: Id quod etiam præstat succus selibræ pondere haustus. Semen ex uino rubro potum nauseam tollit. Cauliculi molles decocti comeduntur ex aceto, oleo & sale, asparagorum modo, prima statim mensa, ad citandam aluum. In summa: malua ad multa utilis est. Ideoque non immeritò antiqui Maluam omnimorbiam appellauerunt. Datur utiliter succus potandus melancholicis, sex unciarum pondere, at insanientibus uncia octo propinatur. Malua meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Malua agrestis quidem digerentis paululum, & emollientis leniter est facultatis. Hortensis uerò quanto plus habet aquæ humiditatis, tantò facultate imbecillior est. Fructus eius tantò ualidior est, quanto & siccior.

Maluz uires  
ex Gal.

## MALVA ALTERA.

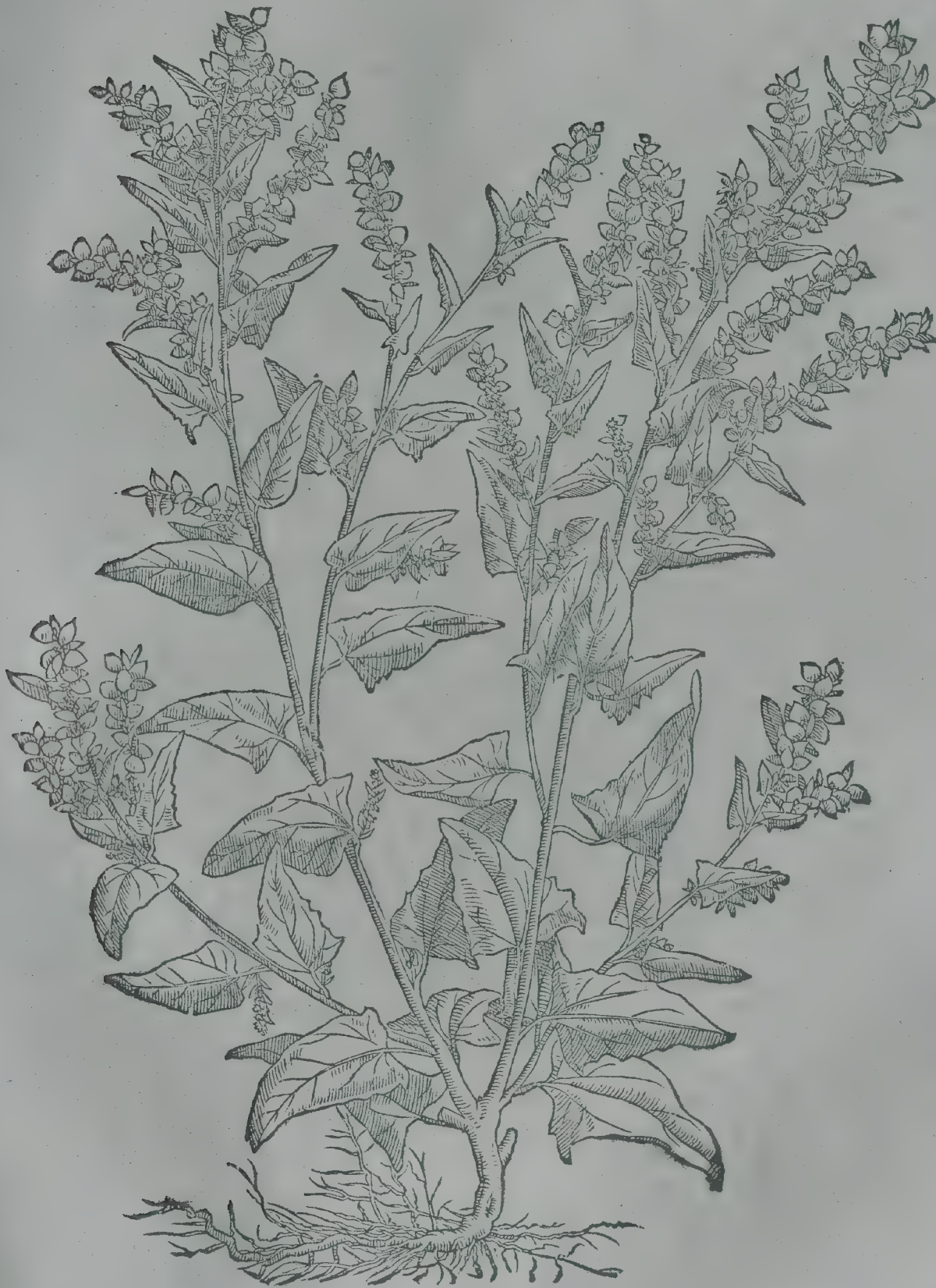




Porro huius generis est & ea, quæ anadendromalache nuncupatur, sed efficacissima comprehensarum in digerendo. Appel-  
latur etiam althea. Et libro II. de alimentorum facultatibus: Est, inquit, ab hac hortensi alia quædam sylvestris malua,  
ceu à lactuca est ἐπισάνιον, id est lactuca sylvestris. Inter uerò has congeneres plantas id est discriminis, nempe quòd sicciora  
sint sylvestria, satina humidiora. Permistum quoque est maluæ succo aliquid glutinosum, quo lactuca caret. A refrigeran-  
di facultate manifestè abest, ut etiam ante sumptionem cernere licet, si ex ambobus uicissim oleribus cataplasma ad calidum  
quempiam affectum, quale est erysipelas, componas: id quod faciunt homines consueuerunt, molliuscula folia perquam dili-  
genter tundentes, donec ad lauorem exactissimum redacta sint. Tum nanque cognosces lactucam manifestò refrigerare: mal-  
uam uerò modicum, & quasi tepidum quendam calorem obtinere. Facile hoc olus deorsum labitur, non tantum quia humi-  
dum est, sed etiam quia glutinosum, præcipue cum oleum, garumque affatim unà hauritur. Ad concoctionem mediocriter se  
habet. Si horum trium olerum, succos inter se compares, tenuis & abstersorius beta, malua crassior glutinosiorque, lactuca  
in utriusque medio statuetur. Herba, quæ Μαράχιν Græcè, malua Latine uocatur: Arabicè, Chubeze, seu Chabazi: Italicè  
Malua: Germanicè, Pappel: Hispanicè, Maluas: Gallicè, Malue.

Nomina.

## A TRIPLEX DOMESTICA.





Ατρίπλεξ.

ATRIPLEX.

CAP. CXII.

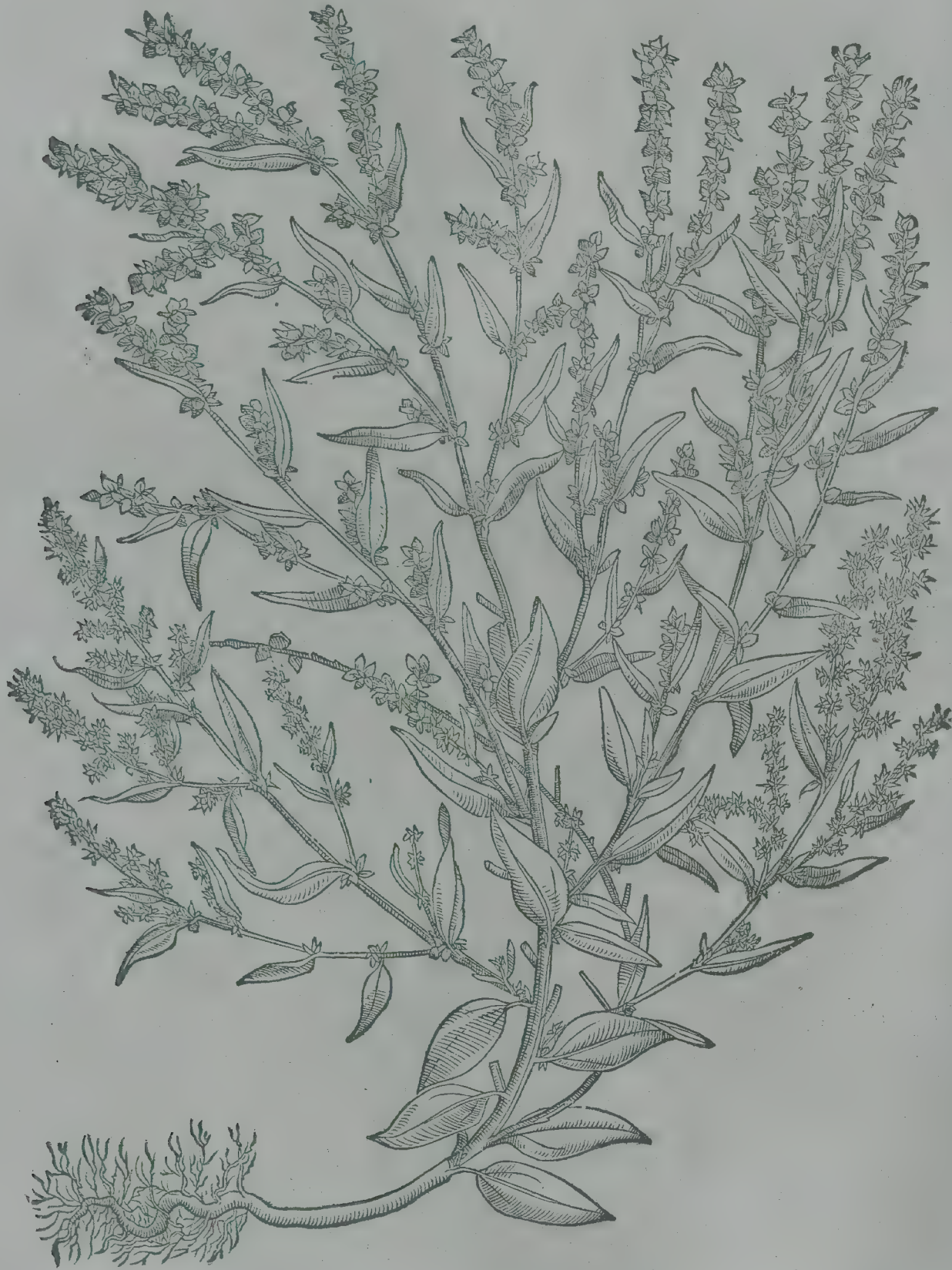
**A**triplicem aliqui chrysolachanon uocant. cognitum olus est. Duo eius genera, sylvestre, & sativum. Coctum estur, ut olus: aluum mollit. Panos discutit, siue crudum, siue coctum illinatur. Semen cum aqua mulsâ potum, regium morbum sanat.

**E**t si in Hetruriâ hortis rara admodum sit Atriplex; frequentissima tamen apud Insabres feritur, quod ex ea præsertim rura sibi quoddam placenta genus conficiant hoc modo. Incidunt enim acutissimo cultello Atriplicis folia, & caseo in scobem attrito, butyro, ac ovis commiscent, & in sartaginibus foliosa pasta substrata, decoquunt, comeduntque

Atriplicis confederatio.

10

## ATRIPLEX SYLVESTRIS I.



abunde,



abunde, perunctis undique labijs. Hæc inter olera ocysſimè affurgit: nam & ſeritur, & manditur decimo quinto à ſatu die. Folia promit caule tenus lata, in mucronem tamen deſinentia, ſagittarum inſtar, pinguis, ſuccoſa, colore ex viridini luteum languſcente. Caulis, qui illi rubet, multis undique adnatis, ad quatuor cubitorum meſuram adoleſcit: ſemine preſſis, tenuibusque folliculis concluſo. Preſtat Atriplex in cibis uere tantum: ſiquidem ut ocysſimè creſcit, ita & uelociſſimè ſeneſcit, & deperditur. Credidere recentiorum quidam Atriplicem, & Spinaciam uulgò dictam, eiſdem eſſe generis. Verùm ij, meo quidem iudicio, falluntur apertiſſimè. quippe præter id, quòd Spinacia nouum in Italia olus eſt, & foliorum, & caulis, & ſeminis forma, atque colore ab atriplice maxime differt, ſicuti & ſapore. Namque ſuſpicatur Manardus Ferrarienſis, neſcio tamen qua ratione ductus, Atriplicem, & Spinaciam chryſolachani ſpeciem eſſe. Sed eius ſententiam minime probandam cenſeo: chryſolachanon enim Latinis aureum olus ſignificat. quod tametiſi Atriplici com-  
<sup>10</sup> petere poſſit; non tamen ob id Spinacia conuenire uidetur, qua folijs, caule, flore, ac ſemine perpetuò uiſcit. Seritur Au

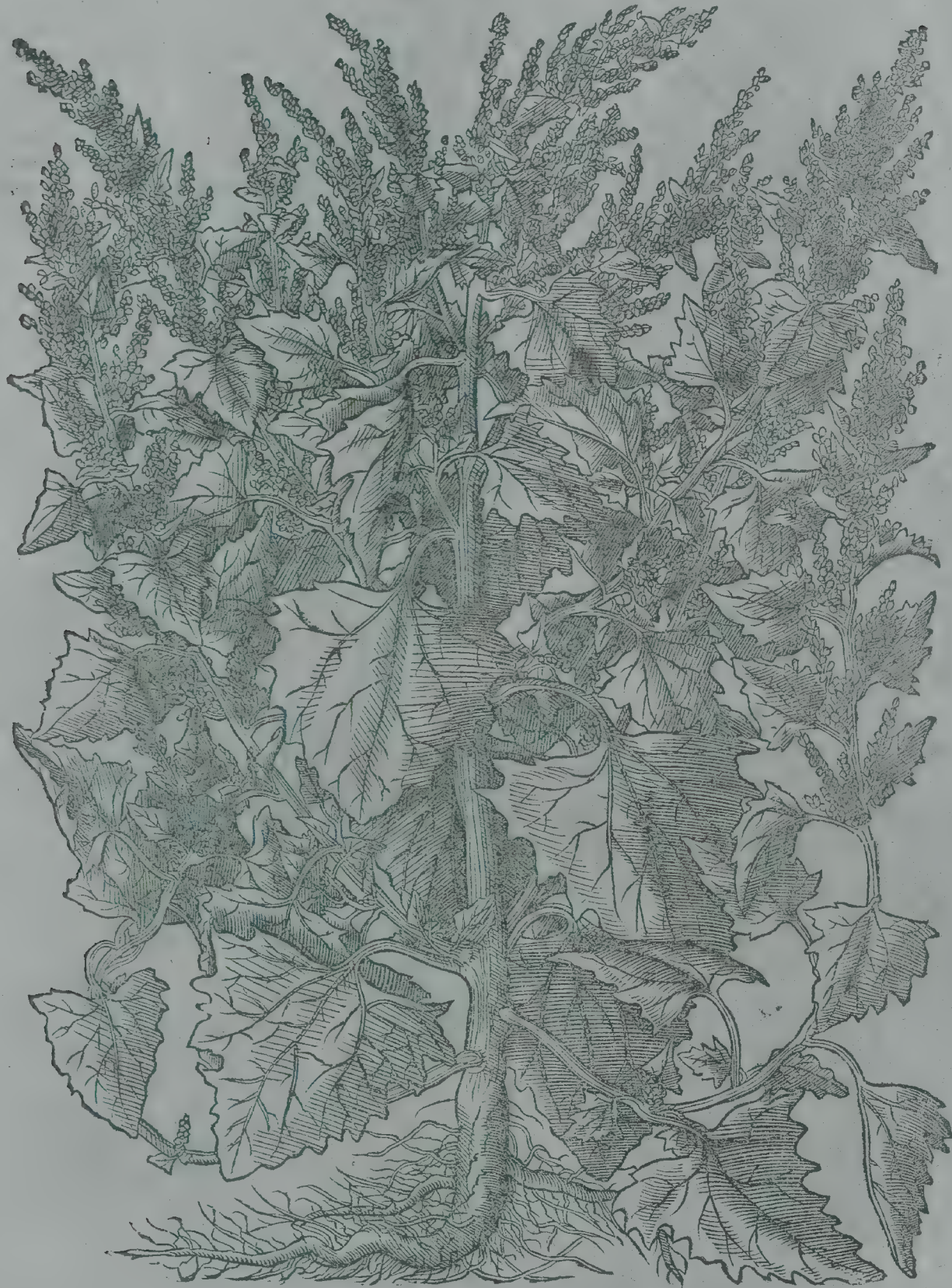
Recentiorum  
 quorundã opi-  
 nio reprob.

### ATRIPLEX SYLVESTRIS II.





## ATRIPLEX SYLVESTRIS III.



gusto, quinetiam Martio. Nascitur septem diebus à satù, folio primùm triangulari, deinde sagittali, mox à pediculo intubi 10  
modo laciniato, exigua nititur radice, tenuibus capillamentis fibrata, caule cubitali, & sepe longiore, intus cauo. Flores  
gerit in uertice rotundos, paruos, herbaceo colore, racematim coherentes: semen spinosum, angulosumque prouenit, in quo  
cunque solo, quod stercoreatum fuerit, & copiosa ubique crescit in hortis: hyemes, & frigora spernit. Nam in Boemia, hye-  
me tota, uenalis in plateis reperitur, & frequentissima. In quo genere fœmina quoque habetur. Hæc facile noscitur, quòd  
semen nusquam proferat. Non desunt, qui putent hoc olus ex Hispanijs primùm fuisse aduectum, ob idque uolunt spana-  
ceum, non spinaceum appellari debere, sed re uera, à spinoso semine ita denominari cœpit. Coquitur plerunque sine aqua,  
nam cum multum humoris inter coquendum remittat, proprio contentum iure uidetur. Refrigerat, & humectat ordine  
primo, aluum emollit, flatus parit. Bibitur eius succus ad scorpionum, & araneorum ictus, ac etiam uulneri illinitur,  
quinetiam coctum lenit exasperatas fauces. Cæterùm duo alia Atriplicis genera habentur, unum sylvestre, alterum ma-  
ritimum.

Atriplicis alia  
genera.



## ATRIPLEX MARINA.

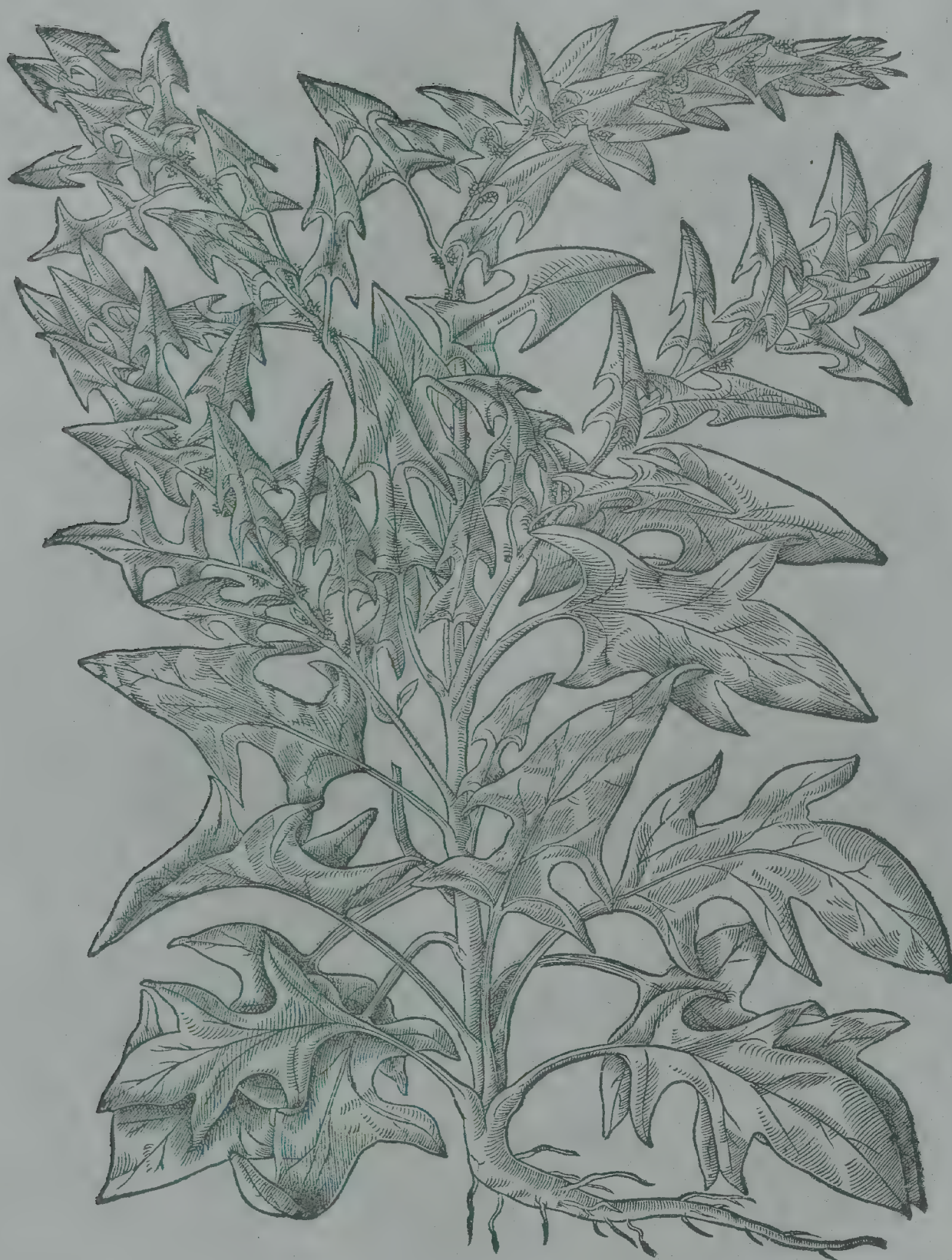


10 ritimum. Sylvestre aliquot habet species. Nos hic tres excudi curauimus. Nascuntur propè Urbium muros, in hortis, & in campestribus, ab hortensi haud multo absimiles. ATRIPLEX uerò in maritimis nascens, humi iacet, suos circumquaque caules spargens, in quibus folia sunt subalbicantia, spinachij oleris figura, sed minora. Semen profert in caulium summitatibus, baccis quibusdam inæqualibus racematim coherentibus. Radice nititur multiplici. Vis illi, quæ cæteris atriplicibus, sed propter salsedinem, qua referta est, magis quidem aluum citat, magisque abstergit, si è carniū iure decocta edatur. Huius nulla (quod equidem sciam) facta est mentio à Dioscoride & Galeno, sed ijs facile sese offeret, qui non grauabuntur, ut hanc & alias maritimas herbas cognoscant, maris litora peragrarè. Eam nos copiosam inuenimus Tergeſti ad salinas in maris litore, nimirum diuersam ab halimo olerè maritimo, ut eius imago, quam hic damus, apertè declarat. Inibi quoque plantam illam nobis contigit uidere, quæ KALI Mauritanis appellatur, cuius cinere utuntur fabri nitriarij ad nitrum conficiendum: ex decocto autem eiusdem herbæ paratur sal illud, quod Alkali

Kali Mauritanorum mètio.



## SPINACIA.



Atriplici uires  
ex Galeno.

usdem dicitur. Hac cum primum terra emergit, folium est tereti forma, minori sedo non absimile: atque deinde crescens, 10  
caule erecta geniculato, non multo post tempore in digitalem ferme longitudinem attollitur. Cum uero amplius adole-  
uerit, e geniculis folia emittit pingua ac crassa, in medio caua, & ex lata origine mucronata. Vbi denique planta adul-  
ta senescit, folia in caulium cacuminibus longe minora exiliora que conspiciuntur, colore rufo: ex quorum ortu pilula pro-  
deunt rotunda ac parua: quibus exile semen includitur. Caules habet pingues & rufos. Sapor uniuersae plantae salsus,  
ueluti crithmo. Hanc quidam alteram Dioscoridis Anthyllidem esse censent. Sed errant, meo quidem iudicio, ut latius  
dictum est in sequenti libro, tum etiam in ea Apologia, quam in Amatum illum Lusitanum scripsimus. Atriplex, ut  
memoriae prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, humida, & frigida temperie est, humida quidem secun-  
di ordinis a medijs, frigida uero primi, quam utique tepidam esse caliditatem posuimus, cuiusmodi rosis inest: non tamen ad-  
strictionis est particeps, sed aquea est, & minimum terrena, similiter malua. Quin & uentrem celeriter permeat, ut illa, ob  
lubricitatem.



## K A L I.



10 lubricitatem. Porro paululum omnino eius est, quod digerendi obtinet potentiam. Hortenses autem atriplex, & malua, quam agrestes tum humidiores sunt, tum frigidiores. Proinde phlegmonis, & phygethliis incipientibus, gliscentibusque, & mollibus etiamnum, ac uelut feruentibus hortenses: uigentibus autem, & declinantibus, ac indurescentibus commodiores sunt agrestes. Semen eius abstergerendi uim habet: itaque ad morbum regium ex pituita (rectius forte hepatis legendum) infarctu prognatum utile est. hac Galenus. Scribit Serapio Rasim uidisse hominem quendam, qui ex Atriplicis semine duarum drachmarum pondere sumpto, crebris tum uomitionibus, tum alui deiectionibus uexatus fuit, adeo ut ad extremam uirium imbecillitatem deueniret. Quod mihi quidem mirum non est: quandoquidem noui ego pharmacopolam quendam, qui ad rusticos purgandos Atriplicis tantum semen exhibebat: quod ijs non sine molestia magna aluum abunde ciebat, atque etiam simul crebros prouocabat uomitus. Quae tamen facultas paucis, ut puto, haecenus innotuit. Atriplex sic Nomina. Latinis, Graecis ἀτρίπλις, & χενσολάχαρον uocatur: Arabibus, Cataf, seu Caraf: Italis, Atriplice: Germanis, Molten & Milten: Hispanis, Armoles: Gallis, Follete, & Femes.

Κράμβη.



Крѣпъ.

BRASSICA.

CAP. CXIII.

**B**rassica sativa alio idonea est, si modò leuiter feruefacta edatur. nam percocta aluum fistit, sed multò magis bis cocta, aut quæ in lixiuio coquitur: stomachum autem malè habet. acrior est æstiva. In Aegypto propter amaritudinem non estur. Cæcutientibus, & tremulis esse prodest. Summo cibo sumpta crapulam discutit, & uini noxam restinguit. Melior stomacho cyma, sed acrior, & ad ciendum urinam ualidior. ea condita stomacho inimica est, aluum conturbat. Crudus succus cum nitro, & iri deuoratus, aluum emollit: cum uino quoque epotus, uiperarum morsibus auxiliatur: cum fœnigræci farina, & aceto, podagris, & articulorum uitijs illinitur: prodest & sordidis ulceribus, & 10

BRASSICA LAEVIS.

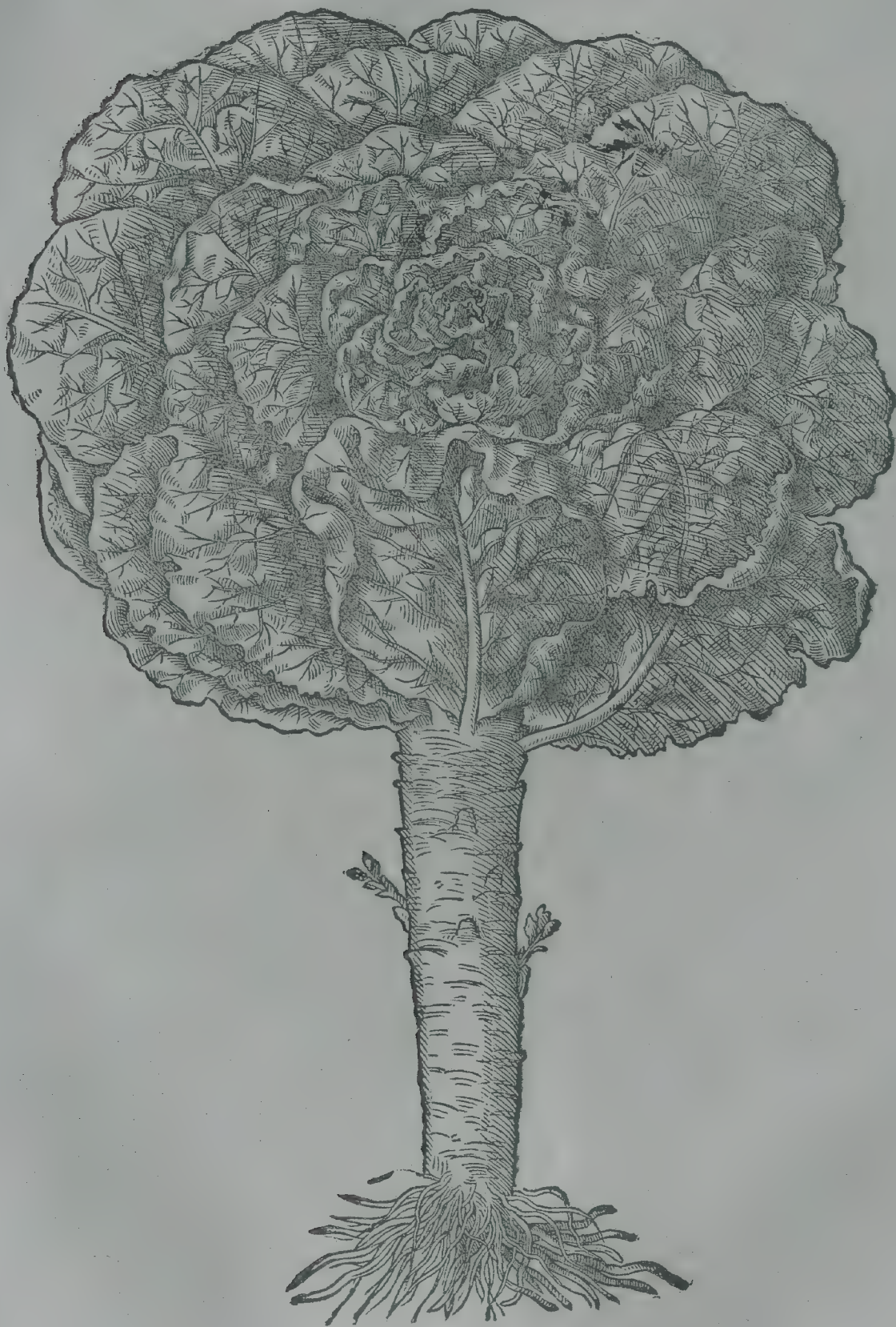


uetusis



uetustis illitus : caput purgat naribus infusus : menses extrahit , cum loliacea farina inditus . Folia per  
 sese illita, aut cum polenta trita, conferunt inflammationibus, tumoribusque : epinyctidas , ignem sa-  
 crum, leprasque sanant . carbunculos ex sale rumpunt : fluentes capillos retinent . Cocta addito mel-  
 le aduersus depascentia ulcera, gangrænasque ualent . Lienosisque ex aceto cruda profunt . Mansa,  
 deuorato succo, retusam uocem instaurant . Decoctum eius potu , aluum , & menses ciet . Flos post  
 conceptionem in pessô subditus , partum abortu uitiat . Semen eius , præsertim quæ in Aegypto na-  
 scitur, potum tineas repellit . In antidota theriaca additur : faciei cutem , lentiginesque expurgat . Vi-  
 rentes cauliculi cum radice cremati , & adipe porci uetusto excepti , diuturnos laterum dolores mi-  
 tignant .

## BRASSICA CRISPA.





Κράμβη ἀγρία.

## BRASSICA SYLVESTRIS. CAP. CXIIII.

**S**ylvestris Brassica, maritimis præruptisque locis, magna ex parte gignitur: sativæ similis, sed candior, hirsutiorque, amara. Cuius cyma in lixiuio cocta, ori non insuavis. Folia illitu uulnera conglutinant, & inflammationes, tumoresque discutiunt.

Κράμβη θαλασσία.

## BRASSICA MARINA. CAP. CXV.

a Meum. λευ-  
κὸν ὄπον. i. al-  
bum liquorē.  
b Cat. λιπα-  
ρὰ τὴν σύστα-  
σιν. i. pinguis  
consistētia,  
sed de herba  
non de succo  
scribit Dios.

**M**arina Brassica à sativâ prorsus abhorret, quod folia ferat rotundæ aristolochiæ, longa, tenuia: singula à ramulis rubentibus exeunt, singulari, ut hedera, pediculo<sup>a</sup>. Albo succo prædita est, sed pauco, salso gustu, & aliquantum amaro,<sup>b</sup> pingui concretu. Herba in totum stomacho inimica, acris: uehementissimè aluum ciet in cibo cocta. Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne.

## BRASSICA CAPITATA.





## BRASSICA MARINA.



10 **S**atua Brassica, Theophrasto, & Plinio auctoribus, in multiplici recensetur genere. Id quod & horti in Italia at-  
stantur: nam in ijs multiplex, & varia crescit Brassica. Cato brassica tria fecit fastigia. Vnam grandibus, latisque  
folijs, caule magno, tonsilli cymarum luxuria. Alteram crispo folio, quam ab apij similitudine apianam uocant. Ter-  
tiam propriè uocatam crambem, minutis caulibus, tenerioribus folijs, lauem, teneram, tenui succo, acerrimam quidem  
omnium, & magis medicamentosam. Verùm Plinius libro XIX. cap. VII. Brassica (ut diximus) complures enumerauit  
species. Inter quas eam Sabellicam appellari tradidit, quæ crispis admodum folijs, laetuca modo in se concluditur, intus al-  
bicans, tenera, subdulcis, & quæ hac ætate omnium præstantissima habetur. At enim, Sabellica usque in admirationem cri-  
spa sunt folia, quorum crassitudo caulem extenuat, sed dulcissima perhibetur ex omnibus. Est & capitata conglomeratis  
undique in orbem folijs, Plinio lacuturris appellata, qui loco citato sic inquit. Nuper subiere lacuti res ex conualle Arici-  
na, ubi quondam fuit lacus turrisque, quæ remanet, capite prægrandes, folio innumeri. Alij in orbem porrecti, ali j in la-  
Rr titudinem

Brassicae satuae  
genera.







Τάταρος.

B E T A.

CAP. CXVI.

<sup>10</sup> **B**eta duorum generum est. E quibus nigra coquitur cum lenticula, ut uentrem sistat : quod magis  
 radice eius præstatur. Candida aluo utilis est. Vtraque tamen propter nitrosum humorem,  
 quem habet in se, noxij succi est. Vnde succus earum, cum melle naribus inditus, caput purgat : au-  
 rium doloribus auxiliatur. Decoctum radicis, & foliorum, furfures, lendesque deterget : perniones  
 fotu mitigat. Crudis folijs uirilgines, nitro antea perfrictas : alopeciarum inanitates, scalpello prius  
 exasperatas : atque depascentia ulcera, illini prodest. Eruptionibus papularum, igni sacro, ambustis-  
 que cocta medetur.

B E T A A L B A.



Rr 2 Beta



Beta confid.

Beta facultates ex Gal.

**B**eta tam candida, quàm nigra in Italiae hortis frequentissima nascitur. In Germania tamen habetur et rufa, non modo folijs; sed etiam radice, quæ illi raporum oblongorum magnitudine extuberat: colore aded rufescente, ut eius succus uinum sanguinem referat. Hanc Germani hyeme in aqua, aut cineribus calentibus obrutam coquunt, subinde corticibus exuunt, & in acetarijs asperso pipere concinnant ad esum, carotæ uulgò uocatæ modo. Sed, & illis dulcior est, & gustui gravior. ad hæc eas quoq; parumper elixant, & deinde transuersim in particulas secant, & fictili uase cum aceto reconducunt, addito rusticano Raphano, quem illi Cren uocant, minutim conciso. His uestuntur deinde cum assis carnibus. Transferuntur à satione omnia genera; cum folia quinque eruperint, uerum latiora, ampliora, & grandiora euadunt, si radices recentissimo bubulo liniantur, & deinde transferantur. Beta facultates adnotauit Galenus lib. VIII. simplicium medic. sic inquit. Beta nitrosæ facultatis particeps est, quæ tum digerit, tum extergit, & per nares purgat. Ceterum cocta nitrositatem omnem exiit, fitque facultatis phlegmonis aduersæ, leuiter digerentis. Porro ad detergendum, digerendumque 10

## BETA NIGRA.



ualidior



validior est betā alba. Nam nigra adiunctum habet adstrictionis quippiam, & magis in radice, quā alijs partibus. Et libro II. de alimentorum facultatibus inquit. Betæ absterforius inesse succus conspicitur, adeo ut aluum ad excretionem extimulet, & nonnunquam stomachum demordeat, præsertim ijs, quibus natura sensu exactiore præditus est: ob idq; largius commansa, stomachum infestat. Huius, ceu aliorum olerum, exigua est alimonia. Iecoris obstructionibus, quā malua, aptius accommodatur: magis autem ubi cum sinapi estur, aut aceto. Lienosos item similiter manducata mirificè iuvat. Iure enim quis ipsam medicamentum potius, quā alimentum dixerit, ubi hoc modo manditur. hætenus Galenus. Inueni-  
 vi sylvestrem Betam tradidit Plinius libro XX. cap. VII. eamque uocari Limonium, quod describitur à Dioscoride libro quarto, à Galeno uero libro VII. simplicium medicamentorum. Cuius sententiæ refragatur Galenus libro II. de alimentorum facultatibus, cum inquit. Equidem non satiuam solū maluam, sed agrestem quandam etiam esse perbibuimus, 10 quemadmodum & lactucam. At agrestis Beta nulla est, nisi utique quis lapathum ita nominare uelit. At Asinus quidam

Beta sylvestris  
 Plinio.

## BETA RVBRA.





Galenum lacerare, non erubuit, ut Plinium seruasse uideretur, qui aliorum fidem sequutus, in quàm pluribus deceptus est. Candida beta, Plinio loco nuper citato auctore, cocta, & cum allio crudo sumpta, alui tineas enecat. Succus à facibus expurgatus (ut ipse sæpius periculum feci) clysteribus infusus, ad indurata alui euocanda excrementa mirum in modum pollet, præsertimque ubi lenientia clysmata nihil profecerint. Alba radix derafa, & melle, saleque illita, suppositaque aluum exonerat. Nigra autem in aqua decocta, & illita, pruritum extinguit. Succus ex ea expressus, ualet tam potus, quàm illitus ad serpentium uenenosorum morsus. Candida beta cocta, & cum allio crudo deuorata, uentris tineas abigit. Oulus Græcè Τένον, Latine Beta uocatur: Arabicè, Decca, & Celb: Italicè, Bietola: Germanicè, Mangolt, & Pieffen: Hispanicè, Aselgas: Gallicè, Porree.

Nomina.

10

## PORTVLACA DOMESTICA.



Ανδρ. Ματθ. 1711



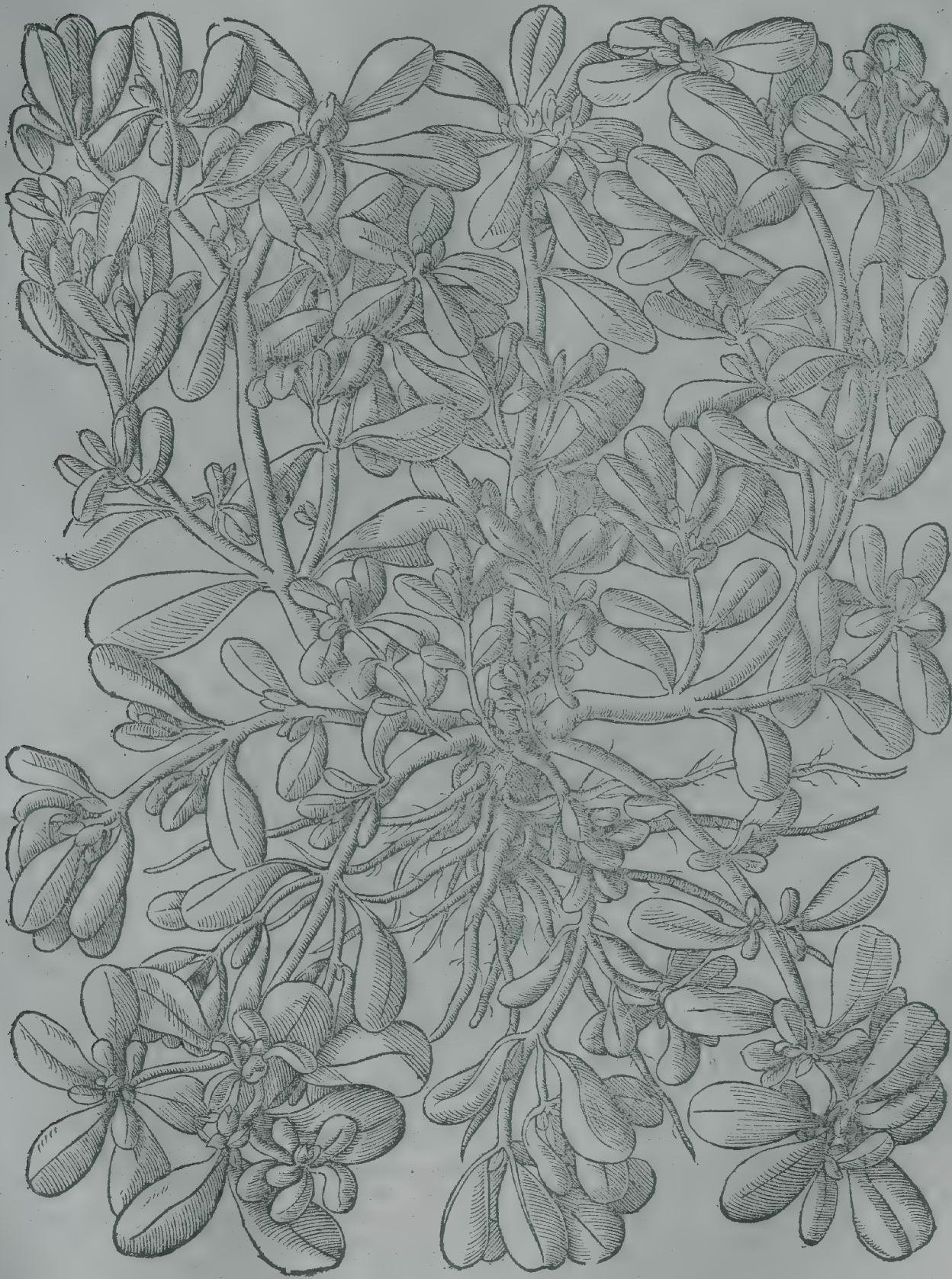
Ανδροειν.

PORTULACA.

CAP. CXVII.

**P**ortulacæ uis adstringit. Capitis doloribus, inflammationibus oculorum, cæterisque, cum polenta imponitur: ardoribus stomachi, sacro igni, uesicæ doloribus, auxilio est: commanducata dentium stupores sedat: stomachi, & intestinorum æstuationem, fluxionesque mulcet: renes, & uesicam adiuuat, etiam si erosionem sentiant: Veneris impetus exoluit. Succus epotus simili effectu prodest, in febribus ualens. Contra teretes uentris tineas, cruentam excreationem, dysenteriam, hæmorrhoidas, & profluvia sanguinis, percocta efficax est: item contra sepius morsus. Ocularibus medicamentis

PORTULACA SYLVESTRIS.



Rr 4 utilissimè



utilissimè commiscetur: interaneis fluxione laborantibus, atque uuluarum erosionibus, infunditur: contra dolores, quos æstus excitauit, caput ex rosaceo, & oleo fouetur: eruptiones papularum in capite, cum uino emendat: uulneribus, quæ ad syderationem spectant, ex polenta illinitur.

Portulacæ genera.

Portulacæ uires ex Gal.

Nomina.

**P**ortulaca omnibus uulgarissima est. Duo eius habentur genera. Vnum satium, cui folia insunt latiora, pinguia, fabaria uulgò uocata modo, splendens, & à tergo candicans, gustu insipido, quadam cum austera aciditate. caulem edit crassum, glabrum, erectum, subpunico colore, atque pinguem: semine nigro, exiguo, in herbaceis calyculis incluso: Radice multifida. Quæ autem sponte nascitur in hortis, uincis, & alijs locis, provenit caulibus rotundis, lentis, pinguibus, rufescentibus, humi se se diffundentibus. Folia gerit alteri similia, sed multò minora, & oblongiora. Cetera consimilia sunt. Manditur cruda ad oris ulcera, & commotos dentes. Folia linguæ subdita, bibendi desiderium restinguunt. Alterum uerò sylvestre humi repens, minoribus, tenuioribus, ac crebrioribus folijs. Portulacæ meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Portulaca frigida, & aquea temperamento est, pauca cuiusdam particeps austeritatis. proinde fluxiones repellit, & maximè biliosas, & calidas, cum eo, quod eas mutet, et in qualitate alteret, magnopere refrigerans. Et fuerit sanè in refrigerandi quidem facultate tertij excessus a temperatis, ac medijs: in humectandi uero secundi. Hac ratione & æstuant, ut si quid aliud, adiuuat tum uentris osculo imposita, tum totis hypocondrijs, potissimum in febribus hecticis. Præterea dentium stuporem sanat, nempe quæ ab acidorum succorum contactu, asperè exiccata fuerant, leniens, atque replens, utpote cum uiscosam habeat humiditatem. Similiter uerò & succus eius. Itaque non foris modò impositus, sed epotus quoque refrigerat. Hoc sanè & toti herbe comesse accidit. Quoniam autem substringit, utiliter dysentericis editur, & muliebri profluio, & sanguinis reiectionibus. Sed ad hæc quidem multò est, quàm herba, succus ipsius efficacior. Et lib. I. de alimentorum facultatibus: Portulaca (inquit) quidam ut cibo utuntur: sed imbecillum præbet alimoniam, eamque humidam, frigidam, & glutinosam. Vt medicamentum autem, dentium stupori medetur ob lentorem suum morsus expertem. de ea diffusius in opere de facili parabilibus sumus locuti. Hæc ipsa, ut tradidit Plinius lib. & cap. XX. emplastri modo imponitur umbilico prociuo. Sanat & mammarum, & podagræ inflammationes, cum melle, aut cimolia creta. Prodest in uniuersum omnibus calidis affectibus. Huius herbe nomen Græcum est ἀσπάργον: Latinum, Portulaca: Arabicum, Bakleancha, seu Bachele alhanicha: Italicum, Portulaca, Procaccia, et Porcellana: Germanicum, Burtzelkraut, & Portzelkraut: Hispanicum, Verdolagas, & Baldroegas: Gallicum, Pourpier, & Pourchaille.

Ἀσπάργος.

ASPARAGVS.

CAP. CXVIII.

30

a Catacuz. 78  
πετρίος. i. petreus.

Asparagorum uires ex Gal.

**C**orruda, siue<sup>a</sup> sylvestris asparagus, uulgaris est notitiæ. Huius caliculi in cibo cocti, uentrem emolliunt, urinam cient. Radicis decoctum contra urinæ difficultatem, regium morbum, renum uitia, & coxendicum cruciatus, in potu proficit: cum uino autem, phalangiorum moribus auxiliatur. Si decocti succus super dente contineatur, eius dolori medetur. Semen potum ad eadem ualeat. Canes, ut aiunt, si decoctum bibant, emoriuntur. Asparagum etiam nasci prodiderunt, arietis cornibus contusis, atque defosis. quod, quantum equidem sentio, planè à ueritate abhorret. † Altilis autem asparagus, multis ramis fruticat, folijs foeniculi, longis, numerosis: radice rotunda, grandi, spongiam habente. Huius teneri cauliculi triti in uino albo, renum dolores sedant. Assus autem, coctus uel, urinæ stillicidium, difficultatemque, ac dysenterias mitigat. Radix cum uino, aut aceto cocta, luxatos artus mulcet. Decocta cum ficis, aut ciceribus, sumpta, regium morbum sanat: coxendicis cruciatus, stranguriamque leuat. Alligata radix, aut haustum eius decoctum, conceptum adimit, & sterilitatem adfert.

**A**sparagus duplex habetur, altilis, & spontè proveniens. Huius tria uisuntur genera, nempe Palustre Græcis ἑλειος uocatum, montanum, & petræum, corruda propriè dictum. Altilis passim in hortis seritur, ceterisque notior est, quàm ut debeat explicari. Thyrsus is primùm è radicibus mittit, cacumine crassiore, in acutum desinente, orobanche modo, qui tandem auctus in ramos sese explicat, in quibus folia sunt capillacea, foeniculo breuiora, tenuioraque. Florem edit exiguum, quo flaccescente, bacca subsequuntur, primùm uirides, & deinde rufescentes. Radice nititur circa caulem spongiosa, à qua numerosa oriuntur fibræ ellebori modo, albicantes, crassioresque, ut in Rusco. Montanus, & palustris, facie uix ab altili differunt. Horum omnium cauliculi, qui in cibis passim expetuntur, dulces sunt, & gustui grati. Corrua uerò contrà, si quidem ij amariusculi sunt, & nullam ferè in cibis gratiam habent. Nascitur Corrua siccis, & saxosis locis, & præsertim in sepibus, & frutetis, caule lignoso, albicante, folijs exiguis, præduris, & aculeatis. Nascuntur altiles Asparagi totius anni decursu, si ubi fructum legeris, radices, quæ summo cespite uagantur, circumfoderis, ac aperueris. Meminit horum Galenus libro VI. simplicium medicamentorum sic inquit. Asparagus petræus, aut myacanthinus abstergendum uim habet, idque citra manifestam aut caliditatem, aut frigiditatem. Hinc renes, ac iecur infarctu liberat, & maximè herbe ipsius radices, & semen. Quin & dentium dolores sanat siccitatis nomine, quam uel maximè dentes requirunt. Et lib. I. de alimentorum facultatibus: Insuper (inquit) asparagorum alius regius in hortis nascens, alius ἑλειος id est, palustris appellatur, ceu alius ab iis, qui à bryonia oritur. Omnes autem stomacho utiles sunt, urinam cient, & parum præbent nutrimenti. Si tamen ij probe concoquantur, olerum asparagis magis alunt, nimirum quantò illis sunt sicciores. hæc Galenus.

nus.

60



## ASPARAGVS.



10 nus. Asparagi in cibo sumpti, ut scribit Plinius lib. xx. capite x. oculis claritatem afferunt: pectoris, & spinæ doloribus profunt. Venerem stimulant, & uentrem leniter molliunt. Asparago trito cum oleo perunctos, pungi ab apibus negant. haftenus Plinius. Caterum, ut memoria prodidit Auicenna Fen ultima libri quarti, Asparagi in cibis suauis odore corpus totum commendat: uerum urinam fetidam trahunt. Græcis ἀσπάργος, Latinis asparagus nominatur: Mauritanis, Halion, siue Helium: Italis, Asparago: Germanis, spargen: Hispanis, Esparagos: Gallis, Esparge.

Ex Plinio, & Auicenna.

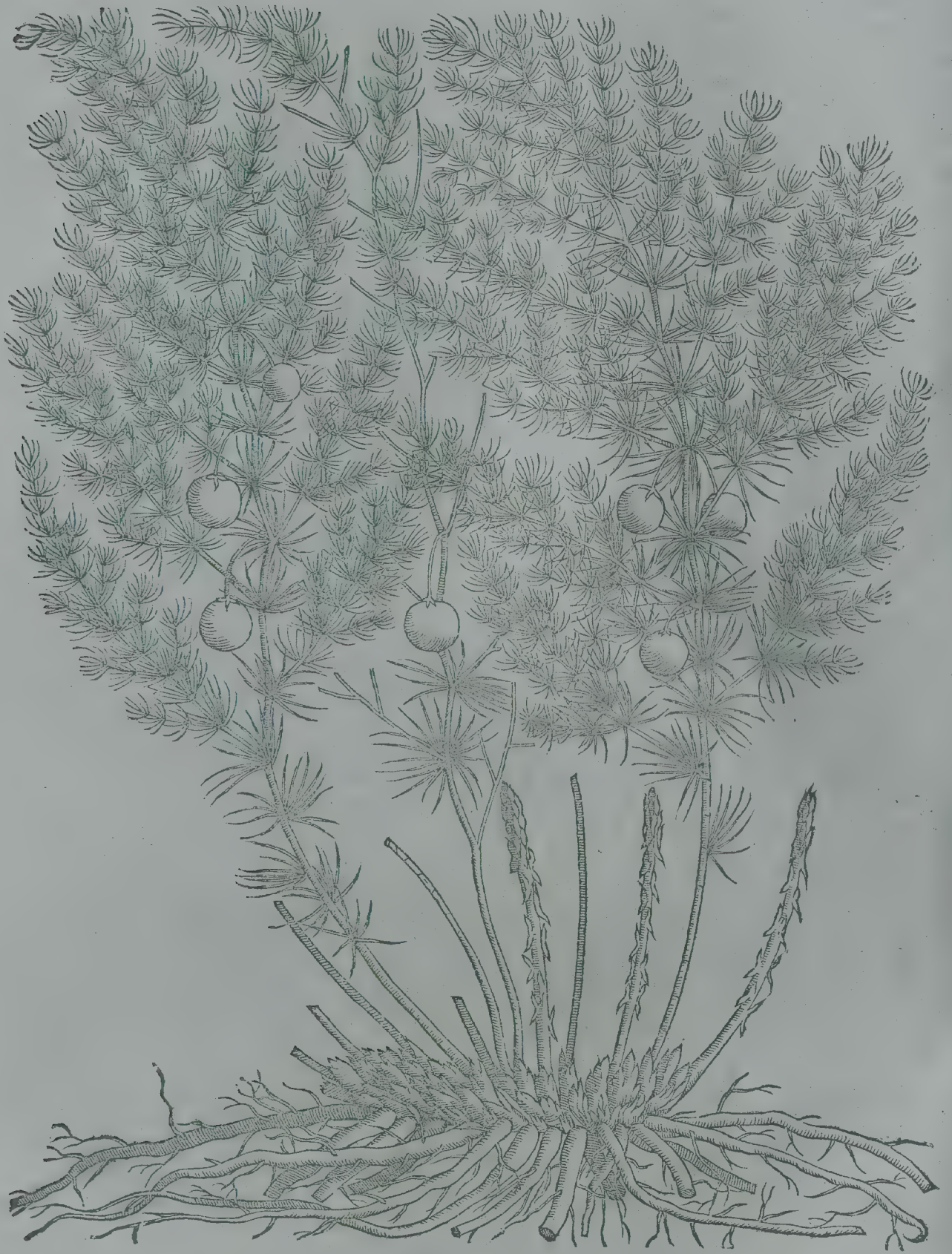
Nemina.

† Licet in Græcis non planè constet, hinc altilis, uel satini asparagi mentionem fieri: tamen non uideo, quomodo hæc ad syluestrem quoque referri possint, ut aliqui referenda censent. Cum enim hunc notum esse antea dixisset Dioscorides, non aliam, ut solet, eius subiecisset descriptionem. Quo fit, ut hæc potius ad satinum referenda putemus, uel saltem mendum subesse suspicemur.

ASPARAGVS



## ASPARAGVS SYLVESTRIS.



Αργόγλωσσον.

P L A N T A G O .

CAP. CXIX.

α Orib. sic ha-  
bet. Αργόγλωσ-  
σον. οι δ' ε' π' α-  
νευρον. οι δ' ε' πο-  
λυδρον. δ' ιτ-  
τον ε' σ' το μ' εν  
μικρ' εν το δ' ε'  
μεγα. i. Planta  
go, quam alij

**D**Vo<sup>a</sup> Plantaginis genera. Minor folia habet angustiora, <sup>b</sup> minora, molliora, laeviora, & tenuiora: <sup>10</sup>  
cauliculo anguloso, in terram inclinato: floribus pallidis: semine summis caulibus emicante.  
Altera maior, laetior uirentiorque, latis constans folijs, oleracei generis: cuius caulis cubiti altitudi-  
nem petit, angulosus, subruber, à medio ad uerticem tenui semine circumdatus: radicibus nititur tene-  
ris, hirsutis, candidis, digitum crassitudine æquantibus. Nascitur in lacunosis, sepibus, & locis humi-  
dis. Multo utilior magna est. Vim habent folia exiccatoriam, constringentem. quare omnibus mali-  
gnis ulceribus, & fluxioni opportunis, atque elephanticis, sordidisque illita profunt: profluvia sangui-  
nis,



nis, ulcera quæ serpunt, epinyctidas, carbunculos, nomasque cohibent: uetera ulcera, & inæqualia cicatrice obducunt: chironia sanant: sinus conglutinant: morsibus canis, ambustis igni, inflammationibus, panis, parotidibus, strumis, ægilopijs, illita cum sale profunt. Coctum cum aceto & sale olus, dysentericis, coeliacisque, sumptum subuenit. Datur & in locum betæ cum lenticula coctum, & ad aquam intercutem, cui leucophlegmatiz nomen est, datur & herba decocta post aridas epulas, sic ut media antecedit. comitialibus, & suspiriosis data proficit. Foliorum succus, colluta subinde oris ulcera, purgat: cum cimolia, aut cerusa igni sacro medetur: fistulis infusus prodest: lippitudinibus, & aurium doloribus idem succus instillatur. additur quoque in oculorum collyria. gingiuis cruore suffus, & sanguinis reiectionibus, potu confert: clystere dysentericis infunditur: contra tabem datur in potu: aduersus strangulationes uulvæ, in uellere subijcitur, etiam si uulua fluxione laboret. Semen

heptaneuron,  
alij polyneurō  
uocant, duum  
est generum,  
aliud paruum,  
aliud magnū.  
b Orib. haber.  
μακρότερον.  
longiora.

PLANTAGO MEDIA.



ex uino



ex uino potum alui fluxiones, & sanguinis excreationes sistit. Decocta radix, & manducatu, & col-  
lutione, dentium dolores sedat: eadem cum folijs, ulceribus renum, & uesicæ in passio datur. Ferunt  
tres radices, cum tribus uini cyathis, & pariaquæ modo, tertianis auxiliari: & quatuor, quartanis.  
Sunt qui radices gestamine, discutiendis strumis utantur.

Plantaginis  
consideratio.

**Q** Vanquam à Dioscoride, Plinio, Apuleio, alijsque omnibus antiquis authoribus, duo tantum Plantaginis genera re-  
censentur, maius nimirum, & minus; eam tamen, quam uulgo, quod lanceæ cuspidis formam referat, Lanceolam  
appellat, esse tertiam quandam Plantaginis speciem, nemo est qui ambigat. Hetruscis plantago Centinerbia uulgo uocatur,  
corrupto à Quinqueneruia uocabulo. Maior eo quod eius folia, quæ latiora sunt, fibris septem tanquam neruis distinguun-  
tur, Septineruia appellatur. Media, quoniam in eius folijs quinque apparent costæ, Quinqueneruia dicitur. Minima uero, 10

PLANTAGO MAIOR.





quod eius folia, quæ leniter hirsuta sunt, tres tantum habeant nervos, Trineruia dici potest. Quam uero recentiores *AQUATICAM* uocant, folio est cæteris crassiore, carnosiore, robustioreque, ac leniore, ex lata origine in acutum desinente, lanceæ cuspidis modo, caulem gerit cubito longiorem, ramosum, flosculis candidis. Radicibus nititur numerosis, albicantibus, ut in Elleboro. Nasctur in aquosis, & palustribus. Maioris, & minoris semen tritum, unoque exceptum, & calenti tegula inassatum, dysentericos iuuat, frequenter deuoratum. Recentia folia trita, & illita, lichenis auxiliantur: quinetiam uitia sedis omnia curant, nempe ficus, rimas, condylomata, hæmorrhoidas, procidentiasque. Illinuntur quoque utiliter primo impetu rubenti podagræ. Medentur omnibus digitorum uitijis. Luxatis, cum dolores, tum tumores tollunt folia tusa, & sale modico illita: contusis, uerberatis, & ab alto deuolutis, non solum illita, sed deuorata prosunt. Succus ex rosaceo fronti adhibitus, capitis dolores à calida causa prouenientes mulcet. Datur quoque magno iuuamento ad  
 10 cruenta sputa, addito Armenio bolo, aut hæmatite lapide. Idem cum millefolij succo mistus, cruentam urinam reddenti-

## P L A N T A G O L O N G A .





Plantaginis ui  
res ex Gal.

bus mirificè medetur potus, & præsertim addita philonij persici drachma. Illinitur quoque rectè erysipelis, addito aceto, & solani, sedi; succo. Stillatitia plantaginis aqua, cum æquali acerrimi aceti portione, sanguinem è naribus fluentem cohibet, si linteola in ea madefacta applicentur pedum plantis, manuum uolis, & iocinori. Plantago (ut scriptum reliquit Galenus lib. v. I. simplicium medicamentorum) mista est temperaturæ: habet enim quiddam aqueum frigidum: habet uerò & austerum quiddam, id quod terreum est, siccum, frigidum. Itaque refrigerat simul, & desiccatur, et in utroque secundi excessus a medijs est. Porro medicamenta, quæ cum hoc quoddam refrigerant, unà etiam sicca sunt, ea & ad ulcera rebellia omnia, & ad fluxiones, & putredines conueniunt, ac proinde & ad dysenterias: nam & sanguinis profluvia sistunt, & si quid aduratur, refrigerant: tum sinus quoque glutinant, & alia ulcera recentia simul & uetera. In omnibus serè id genus medicamentis primas tenet, aut certè nulli secunda est plantago, idque temperaturæ symmetria, & conuenientia. Nā siccitatem obtinet morsus expertem, & frigiditatem, quæ nondum obstupefaciat. Semen eius, & radix similis sunt facul- 10

PLANTAGO AQUATICA.





tatis, nisi quod siccioris, & minus frigida. Sed semen etiam subtilium est partium: radices uero crassiorum. Ipsa autem herba folia exiccata tenuioris, & minus frigida facultatis sunt: nempe diffuso ex eo, ac digesto excremento aqueo. Hac ratione & radicibus utuntur ad dentium dolores tum mandentes, tum collutionibus ipsorum incoquentes. Præterea ad iecino-  
ris, & renum obstructions, non has tantum adhibent; sed folia quoque, & multo magis semina. Hac enim quandam in se  
abstergendis facultatem obtinent: quam & in herba uiridi inesse satis conijci potest, uerum ab humiditatis copia uinci.

Herba, quæ Græcis ἀπὸ γλαυκῶν, Latinis Plantago uocatur: Arabibus, Lisen, aut Lefan alhamel: Italis, Piantagine: Ger-  
10 manis, Vnegerich: Hispanis, Lhantem, Tamebagem: Gallis Plantain. Nomica.

## S I V M.





Sior.

SIVM, SEV L A V E R.

CAP. CXX.

a Me. & Drag.  
πόα θαμνοει-  
δής δλίγη ἔχει  
σα πολλά φύλα  
λα περιεργή . i.  
herba frutico-  
sa, exigua, ha-  
bens multa fo-  
lia rotunda.  
† Orib. λιπα-  
ρά . i. pinguis.

Sij confid.

Plinij lapsus.

Sij uires ex  
Galeno.

Nomina.

**S**ion in aquis inuenitur, frutice pingui, recto, folijs latis, olusatro similibus, sed minoribus, & odo-  
ratis. Quæ cruda, coctaque esu, calculos rumpunt, atque excernunt: urinas cient: menses, & par-  
tus extrahunt: dysentericis in cibo auxiliantur. De sio Crateuas tradit, a herbam esse fruticis specie,  
pauca folia ferentem, rotunda, maiora quàm menthæ, nigra, & ad erucam accedentia.

**S**ium in scaturientium fontium riuis, quorum aqua hyeme calent, æstate uerò frigescent, plerunque nascitur. Caterum  
falluntur apertissime, qui pro Sio herbam Crescione uulgò uocatam, tam scilicet dulcem lactucæ similem, quàm acrè, 10  
ac subamaram, cui nasturtij sapor, & erucæ folia insunt, in medicamentis usurpant. Quippe quòd ea non alia sit planta,  
quàm sisymbrium aquaticum sequenti capite à Dioscoride descriptum, non legitimum Sium, quod nostratibus Senensibus  
uulgò uocatur Gorgolestro. Hoc enim à Dioscoridis Sio nullis prorsus dissidet notis: quandoquidem pinguis est planta, cau-  
le recto: folijs latis, in ambitum serratis, olusatro similibus, sed minoribus, & odoratis: floribus candidis: semine corniculis  
incluso. Rari admodum sunt fontium riuli, quibus aquaticum sisymbrium innatet, qui Sium etiam non habeant. Plinius  
lib. & cap. XXI I. Sium cum aquatico sisymbrio confudisse uidetur: quòd Sio sisymbrij aquatici uires assignauerit, nominis  
fortasse communitate deceptus. Nam Dioscoridis testimonio, sisymbrium hoc, quod aliqui cardaminam uocant, nonnulli  
etiam Sium appellant. Vnde quòd fortè existimauerit Plinius Sium, & cardaminam unam, & eandem plantam esse, uni tan-  
tùm Sio utriusque facultates reddidit: etsi prius lib. XX. cap. XXI I. speciatim de syluestri sisymbrio in riguis proveniente  
differuerit. Serapio Sium Senation uocat: Verum Senecio Dioscoridi alia est planta, ut lib. I I I I. in eius mentione expli- 20  
cabitur. Confert Sium in cibis ijs, qui oculorum hebetudine laborant, quinetiam spleneticis, & malo habitu laborantibus.  
Ventricis tineas pellit, id quod ualentius facit eius semen tritum, cochlearis mensura, ex uino austero potum. Succus illi-  
tus lentigines delet. Decoctum cum sale, & nitro, equorum scabiem sanat. Vtuntur etiam eo quidam in acetarijs. Sy me-  
minit Galenus lib. VI I I. simplicium medicamentorum sic inueniens. Sium quantum gustu odoratum est, tantum etiam ex-  
calfacientis facultatis est particeps. Digerit autem, & urinam mouet, & calculos renum frangit, & menses euocat. Quod  
Græci σίον, Latini quoque Sium uocant: Mauritani, Ror eathalmi, & Inhamenella, seu Hamenella: Itali, Sio, & Gorgo-  
lestro: Germani, Wassfermerck: Hispani, Rabacas: Galli, Berle.

Σισύμβριον.

SISYMBRIUM.

CAP. CXXI.

a Orib. μέγαν  
. i. magnum, sed  
syluestre non  
legit.  
b εὐωδές, . i. o-  
doratum leg.  
Orib.

Sisymbrij confi-  
deratio.Sisymbrij in  
mentham mu-  
tatio.Brafauli er-  
ror.

**S**isymbrium (alij serpyllum a syluestre uocant) in solo inculto nascitur, menthæ hortensis similitudi- 30  
ne, b odoratius, latiore folio. Inseritur coronis. Calfaciendi uim habet. contra stillicidia urinæ, cal-  
culosque, semen ex uino bibitur: tormina, & singultus sedat. Folia in capitis dolore, fronti, aut tem-  
poribus illinuntur. Item contra uesparum, apumque ictus. Vomitiones potu cohibet. Alterum  
sisymbrij genus, aliqui cardaminam, alij sion appellant. Ea herba riguis gaudet, & eisdem in locis, qui  
bus sion, prouenit: quæ ideo nonnullis cardamina nominatur, quòd gustu cardamum, id est nasturtium  
repræsentet. Folia primùm rotunda prodeunt, adulta erucæ modo finduntur. Id excalfacit, urinas  
mouet. crudum estur. Purgat lentigines, cutisque uitia in facie, noctibus impositum, matutinisque  
detrahitur.

**T**ametsi prodiderit Dioscorides Sisymbrium in solo inculto nasci, Theophrastus tamen lib. VI. cap. VII. de plantarū 40  
historia, & lib. V. cap. VII I. de earum causis, satium etiamnum Sisymbrium in hortis reperiri posteritatis memorie  
commendauit. Quod sanè eam herbam esse crediderim, quæ hodie in omnibus ferè hortis prouenit, quam nostrates offi-  
cina Balsamitam, uulgus uerò mentham Romanam, uel crispam appellat. Quippe quòd hæc proferat folia circinata, &  
uulgaris menthæ latiora, crispata tamen: caulem quadrangulum, rubentem, uirentemque: & odore, gustuque mentha  
longè acrior sentiat. Cuius rei illud etiam, præter assignatas notas, manifestum indicium facit, quòd Balsamita hæc faci-  
lè in mentham degeneret, nisi diligens admodum adhibeatur cultura. Quod libro de plantarum causis paulò antè citato,  
apertè testatur Theophrastus his uerbis. Sisymbrij mutatio in mentham, uelut prædictis opposita scilicet est, cum ex ne- 50  
glectu eueniat. Fit enim cum quis non excolit, neque curam solitam adhibet, ut radices amplius deducantur, quàm in par-  
tem uel tota conuersa, debiliior pars superna consistit, odorisque sui uehementiam amittit, quasi ex ambobus illis, germine,  
atque odore similitudo proueniat. Quippe acritudine exolescente, reliquus odor, quia mollis quidem, remissusque est,  
proximè ad mentham accedit. Quamobrem transferre sæpenumero iubent, ne istud eueniat. Hæc Sisymbrij causa est, ha-  
ctenus Theophrastus. Sed equidem non putauerim Dioscoridis Sisymbrium sponte in incultis nascens, cum Theophrasti Si-  
symbrio conuenire: quin potius alterum ab altero longè dissidere crediderim. Syluestre enim in Ananiensi agro in  
incultis natum compluribus locis uidimus, ac legimus, nullis deficientibus notis illi à Dioscoride tributis. quod mihi qui-  
dem satiuo effigie planè reclamare uisum est. Huc alia accedit ratio, qua facile probari potest, syluestre Sisymbrium à sa-  
tiao plurimùm differre. Quandoquidem si idem essent, cum Sisymbrium culturæ negligentia in mentham degeneret, fieri  
quidem non posset, ut syluestre aliter usquam inueniretur, quàm in mentham permutatum, cum nulla hominum cultura na-  
scatur. Quo postmodum fieret, ut locus, in quo Sisymbrium primò adoleuisset, breui temporis tractu ubiq; mentha scateret.  
quod tamen nusquam hæctenus factum reperi. Caterum Brafaulus, cum hæc fortasse non perpendisset, credidit Balsami- 60  
tam, quam ipse Florentinam mentham appellat, tam satium, quàm syluestre Sisymbrium indifferenter explere posse.

Qui



## SISYMBRIUM HORTENSE.



10 Qui praterea fatetur se uidisse (quod potius eum oculos fefellisse putauerim) Balsamitam descivisse in calamintham, Pinnium quidem, non Theophrastum secutus. Siquidem Theophrastus in mentham, non in calamintham Sisybrium desciscere prodidit. Plinij uero codices nonnulli libro XIX. cap. X. scriptum quidem habent, quod Sisybrium in calamintham de generat, quam lectionem accepit Brasauolus: sed ea lectio deprauata censetur. Idcirco factum est, ut ij, qui Plinium castigant, eam restituerint, quod compertum habuerint Plinium ex Theophrasto, historiam sumpsisse. Itaque iam eius loci uera, & legitima lectio est, ut in castigatis codicibus legitur, quod Sisybrium in mentham desciscat, non in calamintham. Sisybrium uero, quod (ut Dioscorides inquit) aliqui Cardaminam, alij Sium appellant, ea nimirum herba est, quam uulgò nostri Crescione appellant, acri sapore prädita, de qua etiam diximus in precedenti capite, de Sio differentes. Siquidem ea in fontium riuus discurrentibus comite Sio nascitur, folijs primo exortu rotundis: cum uero adoleuerint, eruca modo dissectis: odore, ac sapore satiuo nasturtio proximis. Meminit huius Plinius libro XX. cap. XXI. quannus libro XIX. cap. VII. aliud Si-

Sisybrium  
aquaticum.



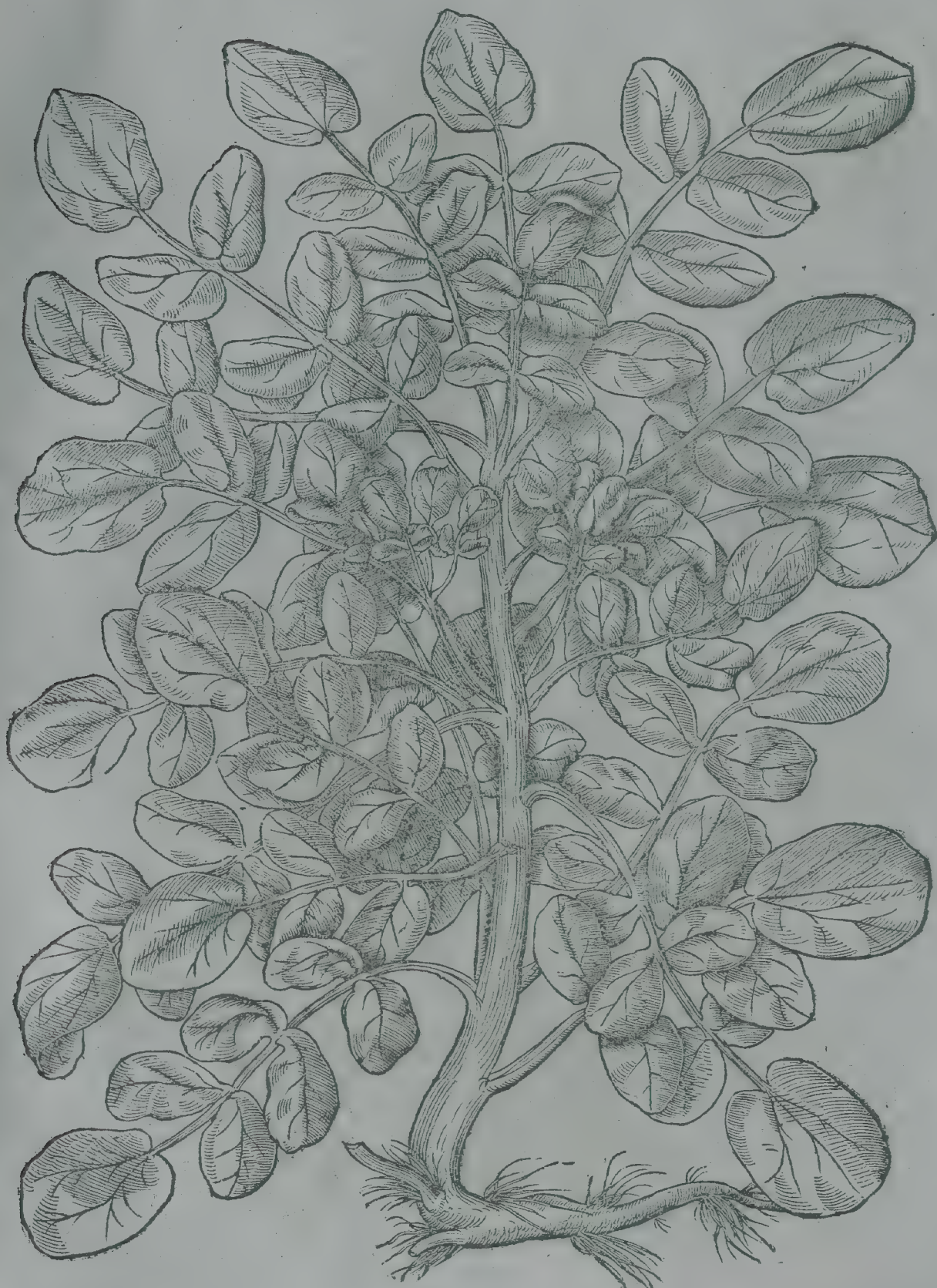
## SISYMBRIUM SYLVESTRE.



Symbrii genus commemoret his uerbis. Sisymbrium simili modo seritur. latissimum nascitur in puteorum parietibus, & circa piscinas, & stagna. Hinc quidam existimarunt, Plinium de uulgari menthastro, quod in aquosis passim prouenit, diffuisse. Sisymbrium tam hortense, quam sponte proueniens, & flatus, & lumbricos pellit, cum herba ipsa in puluerem trita; tum eius decoctum potum. ualet ad uteri inflationes, si unâ cum parthenio in calenti tegula calefactum, & odorato meraco aspersum, uentri applicetur: ualentius quoque uterinis doloribus à partu subuenit, si unâ cum parthenio, anthemidis floribus, tenuiter concisa, tribus, aut quatuor onis excipiat, & deinde in patella, cum oleo lilino ad ignem fiat placenta, & calida applicetur uentri, super ipso umbilico. Illinitur tam recens, quam siccum calefactum, & uino cretico aspersum, ad uentriculi dolores. Succus testibus illitus nocturnas pollutiones cohibet. Caterum aquaticum Sisymbrium cum raphano omni, & petrosilini radicibus, ex albo meraco, & butyro calefactum, & pubi adhibitum, urinas remorantes educit. Succus ex aceto illinitur utiliter ueternosis: Est & alterum eiusdem generis, sed folijs & caulibus longè minoribus, ramulis numero-



## SISYMBRIUM AQUATICUM.

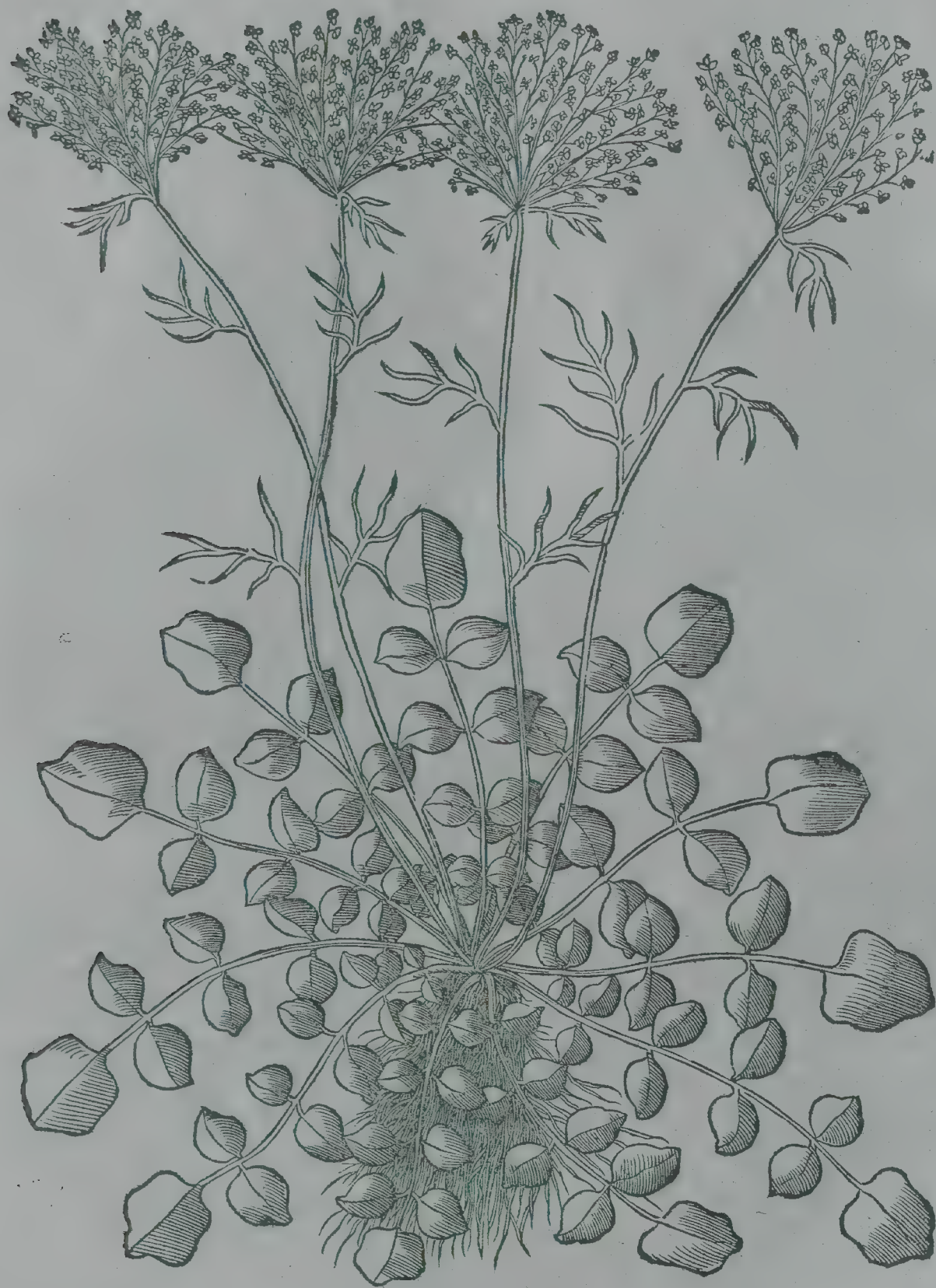


IO rosis, in cacumine tantum comantibus, in quibus flosculi exeunt albicantes. Hoc autem non solum in aquosis, & riguis provenit, sed in hortis & secus itinera, acuto sapore. Sisymbrij utriusque mentionem fecit Galenus libro VIII. de simplicium medicamentorum facultate, sic inquit. Sisymbrium tenuium partium, digerentis, excalfacientis, & exiccantis facultatis est, & temperatura in tertio ordine. Sed & semen eius tenuium partium est, & calidum. Quocirca ipsum quidam cum uino exhibent singultientibus, & tormina patientibus. Sisymbrium uero, quod quidam Cardaminam uocant, quandoquidem cardamo, hoc est, nasturtio simile quiddam gustu praefert, cum siccum est, tertij est ordinis excalfacientium, & desiccantium: cum humidum, & uiride, secundi. Ut Graeci σισύμβριον, ita etiam Latini Sisymbrium dicunt: Arabes, Sifnabarion, seu Sifnasbar: Itali, Sifembro, & Menta Romana: Germani, Vuassermuntz, & Bachmuntz: Hispani, Hierua buena de agua: Gal- Nomina.  
li, Menthe aquatique. Quod uero σισύμβριον ἑταρον Graecis, Sisymbrium alterum Latinis appellatur: Italici, Sifembro aqua-  
tico, & Crescione: Germanis, Brunkressen, & Vuasserkressen: Hispanis, Berros, & Agriois: Gallis, Cresson.

Sisymbrij a-  
triusque uires  
ex Galeno.



## SISYMBRIVM AQUATICVM ALTERVM.



κρίθμον.

CRITHMVM.

CAP. CXXII.

<sup>a</sup> Cat. παχύτι  
 pois. i. crassiori-  
 bus.  
<sup>b</sup> μίλινα i. lu-  
 rei. Orib.

**C** Rithmum, seu, ut aliqui, Crithamon, fruticosa, & undique foliosa herbula est, cubiti altitudinem ferè petens. Nascitur in maritimis, & petrosis: folijs pinguibus, numerosis, albicantibus, ueluti portulacæ, <sup>a</sup> latioribus, & longioribus, salso gustu: flores <sup>b</sup> candidi sunt: & semen, ceu rosmarini, odoratum, molle, rotundum, quod siccatum rumpitur: habet intus tritici modo nucleum: radices digiti crassitudine, tres, aut quatuor, grati odoris, & iucundi. Radix, semen, & folia incocta uino, potu urinæ difficultati, & regio morbo auxiliantur: menses cient. Estur crudum, coctumve in olerè. seruatur etiam in muria.

Nascitur



**N**ascitur Crithmum non modò in omnibus Tyrrheni promontorijs, scopulis, ac rupibus, præsertim Argentario monte in maritimis nostris Senensibus, & uniuerso circum Italiam litore; sed etiam in Adriatico sinu, ubi scopulosa, & prærupta superstant litora: quemadmodum nobis contigit uidere eo tractu per quem à Timauro fonte Tergestum nauigatur: nanque inibi illa scopulosa litora crithmo referta sunt. Crithmum Roma, & in uniuersa fere Hetruria Feniculum marinum dicitur: etsi in alijs quàm plurimis Italiae locis, ubi à maritimis in hortis, ac uiridarijs translatum uirescit, herbam sancti Petri appellitet uulgus. Quo nominis argumento non desunt, qui existiment, plantam hanc legitimum esse Empetron, libro I I I I. à Dioscoride descriptum inter simplicia medicamenta, quæ deiectoria pollent facultate. Inter hos inuenio Pandulphum Collinutium in defensionibus Plinij contra Leoniceum, qui Empetron corrupto uocabulo Sanpetram herbam uocari putat, nulla habita facultatis, notarumque ratione. Cuius sententiæ maximè refragatur experientia, quòd

Crithmi consideratio.

Quorundam lapsus.

10 Crithmum quanquam abunde, copioseque ingestum, nec pituitam, nec bilem, nec aquam intercutem trahit, quemadmodum

## CRITHMVM I.





## CRITHMUM II.



empetro reddidit Dioscorides . qui propterea illud inter ea , quæ aluum deiciunt , medicamenta locavit . Quomodo autem 10  
 Empetron quis idem cum herba sancti Petri rectè dixerit, si empetron nullis alijs à Dioscoride representatur notis , quàm  
 quòd nascatur in montibus, & maritimis, salso, & amaro sapore? Verùm enimvero non modò putandum; sed etiam pro cer-  
 to, meo quidem iudicio, affirmandum erit, herbam hanc Crithmum esse. Quippe quòd ea notis omnibus , quæ radicibus, folijs,  
 caulibus, ac seminibus, & uniuersæ denique planta tribuit Dioscorides , Crithmum planè referat . Ceterùm maritimi cri-  
 thami duo alia habentur genera . Primum, à præclarissimo uiro Iacobo Antonio Cortuso mihi missum, uulgari ferè simile  
 est , nisi quòd folijs est angustioribus, & in cacumine mucronatis, atque pungentibus , salso , & acuto sapore : caulibus uerò  
 prægnantioribus, succosioribus, uegetioribusq; , in quorum cacumine ramuli exeunt bini, terni, quaterniue suas singuli um-  
 bellas proferentes, albis flosculis refertas, e quibus semen oritur sæniculo quadantenus simile , cui radicem quoque similem  
 profert . Alterum ab una radice plures emittit caules rectos, circa quos totos folia habentur, per interualla tamen plura

ex una



## CRITHMUM III.



ex una origine gregatim prodeuntia, longiuscula, crassa, & salso etiam gustu, sub horum exortu peculiare quoddam erumpit folium, ceteris duplò longius, è quo propè caulis cavitatem pediculus exit, è quo sex, septemve folia breuiora prodantur, ut ex appicta eius imagine quispiam uidere poterit. Flores fert in cacumine orbiculatos, uillososque, colore pallido: Radice nititur longa, tereti, non sine alijs adnatis. Non desunt quoque, qui hanc Empetron faciant, sed ego ijs haud subscribere ausim, cum plura sint, quæ reclament. Hæc enim nusquam in montibus oritur, nec pota uentrem exoluit. Est & altera planta, quæ non solum odore, saporeque Crithamum refert, sed quadantenus sua ipsius facie. Hanc nos Terrestre Crithamum, bis de causis appellare uoluimus. Nasitur hæc in Boemia copiosa, præsertim in agro Pragensi non solum inter segetes, sed in agrorum marginibus, & secus uias, folijs longis, angustis, firmis, ternis ex uno pediculo, ipsoque longo prodeuntibus, utrinque denticulatis, falcis frumentariæ modo. Ceterum quæ in caulium summis partibus habentur, minora, breuioraque sunt. Caulem gerit ramosum, alis concauum; geniculatumque, in cuius summitate ramuli exeunt diuisi, in quibus florida, albicantesque



## CRITHMUM IIII.



Crithmi uires  
ex Gal.

Nomina.

eantesque sunt, umbella, in quibus postremo semen oritur paruum, oblongum, acre, & odoratum. Radice nititur sylvestri 10  
pastinace haud absimili, minore tamen: sapore in primis dulci, sed si diutius mandatur, acri, & odorato. Crithmi uires re-  
censuit Galenus lib. v. I. simplicium medicamentorum, his uerbis. Crethmum gustantibus salsum quodammodo est, cum pau-  
cula amaritate. quamobrem uis eius est exiccatoria, & absterforia: utraque tamen imbecillior in eo est, quam in amaris.  
Χρίθμον Græci, Crithmum item & Crithamum Latini uocant: Itali, Crithamo, Finocchio marino, & herba di san Pietro:  
Germani, Bacilen, & Meerfenchel: Hispani, Perexil de la mar, & Vnhas de agnula yerua: Gallis, Bacille, & Fenoil marin.



Κορωνόπυς.

CORONOPVS.

CAP. CXXIII.

**C**oronopus oblonga herbula est, per terram strata, fissis folijs. coquitur in olere. Radicem habet  
 10 renuem, adstringentem, quæ in cibo coeliacis facit. Prouenit in aggeribus, & locis incultis, & se-  
 cus uias.

CORONOPVS.



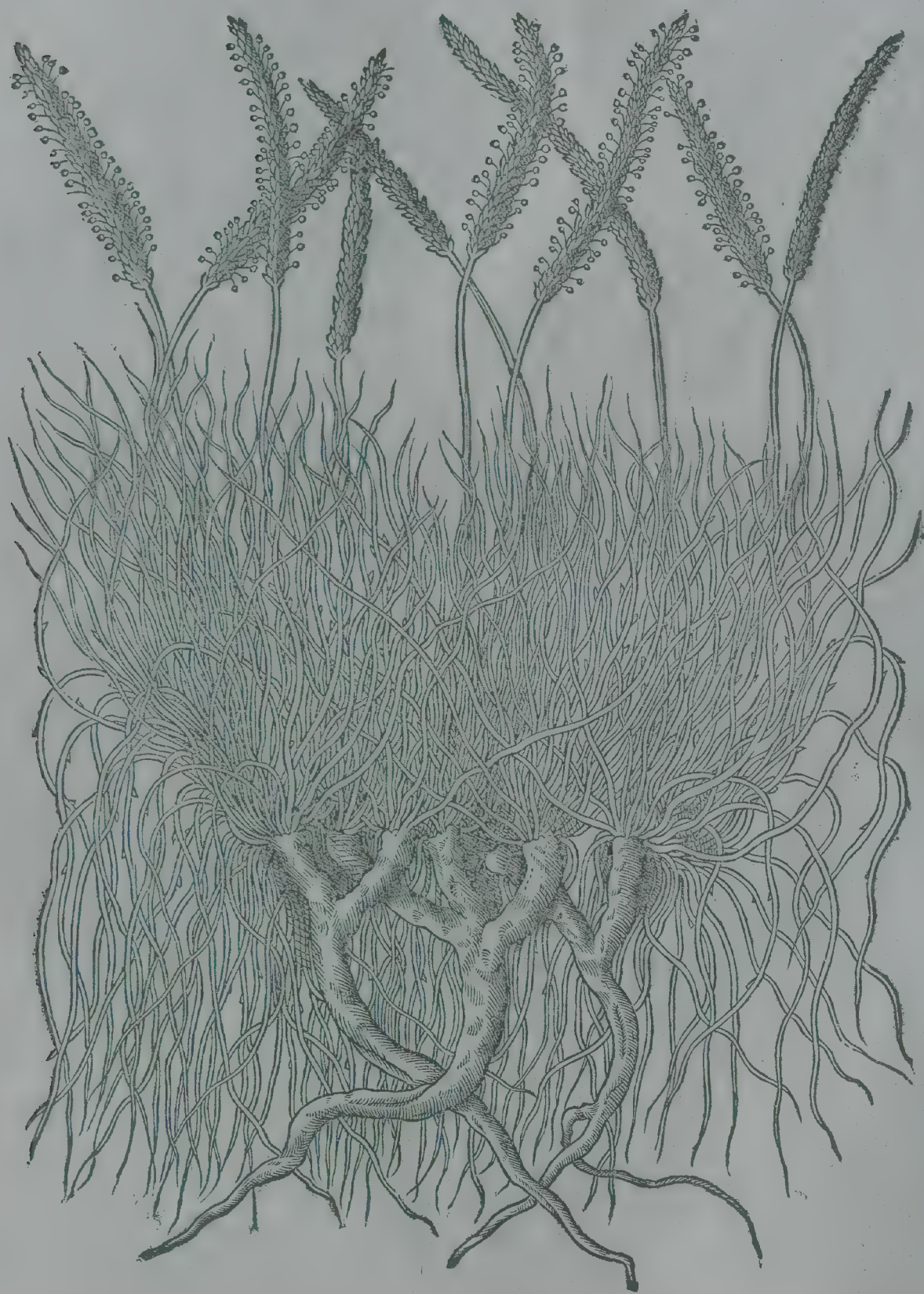
T: Varias,



Coronopi con  
sideratio.

**V**arias, ac diversas reperio eorum fuisse sententias, qui non parum laboris, ac studij impenderunt, ut plantarum h-  
istoriam à mendis omnibus expurgatam pristina, ac propriæ redderent integritati, in inuestigando, quænam inter tot  
plantas legitime Coronopus dici possit. Quorum unus extitit Nicolaus Leoniceus, uir quidem ingenio, & doctrina præ  
clarus, qui longa uerborum serie hac de re scripsit, conclusitque tandem, Coronopum eam herbam esse, quam ipse uernacula  
sua lingua Capriola, nos uerò nostra Sanguinella appellamus, quòd eam pueri astute naribus indant, ut inde sanguinem eli-  
ciant. Verum cum eius sententiam minime probandam existimauerit Manardus Ferrariensis, hac in re magis Dioscoridi  
addictus, quàm Plinij, ac Theophrasti placitis, qui Coronopum inter aculeata recensent, his magis adstipulandum esse indi-  
cavit, qui uolunt Coronopum Dioscoridi eam esse herbam, quæ uulgò dicitur Herba stella, omnibus Italiae hortis uulgaris,  
ac admodum frequens, quòd in acetarijs passim usurpetur, quàm ijs, qui Capriolam, siue Sanguinellam dictam Coronopum 10

CORONOPVS SYLVESTRIS, SEV SERPENTINA.





- esse censent. Quandoquidem hæc nusquam, quod sciam, in cibis sumitur, sed in brutorum tantum uenit pabulum. Nec desunt præterea, qui firmiter assenerent, quod quæ inter plantas uulgò nonnullis Pes coruinus uocatur, aliquibus uerò Pes gallinaceus, quæ utuntur nonnunquam medici ad exulcerandas corporis particulas, ubi id exposulet necessitas, legitimus sit Coronopus. Inter quos non modò deprehensi sunt commentatores, Auicennæ, quos nullam rei herbariæ peritiā habuisse constat, sed & recentiorum quidam, præsertim ex eorum numero, qui de stirpium historia, & facultatibus scripsere commentarios. Nanque Otho ille Germanus cognomine Brunfelsius, tametsi non ignoraret, eos à probatissimis uiris refelli, qui in hanc uenerunt sententiā: tamen (quæ multorum est pertinacia) maluit cum rei herbariæ imperitis errare, quàm cum doctis, & peritis rectè sentire. Quippe Pes coruinus uulgò uocatus (ut in sequentibus suo loco differemus) Coronopus non est, sed proculdubio ranunculus, qui Græcis βαρβαρίον appellatur, cuius uariæ Dioscoridi produntur species: inter quas
- 10 uulgaris Pes coruinus suam retinet sedem. Quod autem Leoniceni Capriola Coronopus sit Dioscoridis, ego quidem cum Manardo nunquam affirmauerim. Nam & si gerat hæc herba in sui culmi fastigio quinque ueluti graciles spicas, quæ cum manibus dilatantur, cornicis, uel alterius uolucris formam pedis representant; cum tamen (ut etiam Manardus inquit) in hominum cibum non expetatur, folio exeat nullis incisuris dissecto, non seratur in hortis, & arida tanquam scænum assurgat, nullo pacto asserendum censeo Capriolam esse Coronopum. Cæterum si modò quis in eo Plinium sequi uelit, quod dixerit lib. XXI. cap. XVI. (quod tamen ex Theophrasto sumpsit) aculeatarum caules aliquarum per terram serpere, ut eius, quam Coronopum uocant; frustra, meo quidem iudicio, probare contendet Sanguinellam, siue Capriolam esse Coronopum, quod eius caulis culmi modo geniculis intersectus, humi minimè repat, sed rectus in altum assurgat, & culmorum in morè spicas ferat. Verùm eos non aberrare putauerim, qui dixerint Capriolam hanc aculeatam esse gramen, cuius meminit Plinius lib. XXII. cap. XIX. his uerbis. Sunt qui & aculeatum gramen uocant trium generum, cum in cacumine aculei
- 20 sunt plurimum quini, dactylon uocant. Hos conuolutos naribus inserunt, extrahuntque sanguinis ciendi gratia. Neque usquam, quod equidem legerim, expressit Plinius (ut Ruellius testari uidetur) gramen hoc aculeatum esse coronopum. Illud præterea animaduertere oportet, quod Dioscorides non scribit Coronopum aculeatam plantam esse, neque eum inter aculeatas libro tertio recensuit, sed hic inter olera, quæ in ciborum usum ueniunt. Quauis contrarium fecerit Theophrastus, quod fortasse ad foliorum formam alluserit, qui laciniarum tenuitate coronopo aculeata uidentur; cum tamen pungere non ualeant, ut cum acanthinis pariter lusit Dioscorides. Quare facile adducor, ut credam, Coronopum tam Theophrasto, quàm Dioscoridi idem esse. Ideoque Plinius libro XXI. Theophrastum secutus, Coronopum aculeatum facit: libro uerò XXII. Dioscoridem fortasse imitatus, aculeorum haudquaquam meminit. Sed & illud silendum non duximus, quod ex illo graminis genere, quo pueri ludentes sanguinem è naribus eliciunt, Sclaui Carniola incolæ, item Goritienfes semen colligunt, deglubuntque in pilis, & mili, uel panici modo carniū iure decoquant, granulis oblongiusculis panico minoribus, gustui
- 30 non ingratis, adeo ut Germani himeldauu uocent, hoc est, calestem mannam. Huius plantam (cuius inferius libro quarto inter gramina mentionem faciemus) Sclaui cornicis pedem appellant. Quo fit, ut quasi certò crediderim, quod Leonicenus ab ijs fortasse doctus, putauerit hanc plantam esse Dioscoridis Coronopum. Qui cum Coronopum scribat spinis nullis rigere, seri que in hortis in ciborum usum, eos nihil falli existimauerim, qui nobiscum senserint eam plantam legitimam esse Coronopum, quæ uulgò nobis Herba stella uocatur. Nempe nullam hætenus plantam uidi, quæ perinde ac illa adamussim Coronopum referat. Coronopus itaque folia fert longa, angusta, per interualla corniculata, humi accubantia, & in stellæ modum radiantia, caulem, spicam, florem, & semen gerit per omnia plantagini similia, adeo ut nulla ferè accedat notarum differentia, radice nititur unica, numerosis tamen adnatis capillamentis, foliorum sapor plantaginis est. Quo fit, ut crediderim Coronopum eiusdem esse generis. Inuenitur quoque Coronopus sponte nascens diluto extenuatoque solo in comitatu Goritienfi, non longè à Sontij fluminis ripis, & in loco, qui dicitur in collibus. Eam inibi uulgò Serpentinam appellant, quod
- 40 eius radix in uino pota uiperarum, aliorumque uenenosorum animalium moribus maxime aduersetur, sitque præcipuum remedium, ita ut ipsa sola (quod equidem experientia compertum habeo) liberet demorsos. Sunt, qui hanc Holestium esse censeant, quorum non possum non probare sententiā, ut lib. quarto fusiùs differam. Coronopi uires paucis perstrinxit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Coronopodis radix cæliacis prodesse creditur manducata. Eius nomen Græcum κορωνόπις, item & Latinum Coronopus: Italicum, Coronopo, & herba stella: Germanicum, Kraen
- 50 fuoß: Hispanicum, Guiabelha: Gallicum, Capriole.

Quorundam opinio damna-  
ta.

Leonicensi opi-  
nio reprobata.

Gramen acu-  
leatum Plinij.

Coronopi syl-  
uestris metio,  
& uires.

Coronopi ui-  
res ex Gal.

Nomina.

Σόνχος.

SONCHVS.

CAP. CXXIIII.

50

**S**onchi duo genera. Syluestrior quidam est, & magis spinis horret. Alter teneritate quadam mollescit, cibis expetitus. Caule constat anguloso, inani, interdum rubente: folijs in ambitu per interualla dissectis. Vtriusque uis refrigerat, modicè adstringit. unde æstuanti stomacho, & inflammatio nibus illiti profunt. Succus eorum stomachi rosiones sorbitione mitigat: lac elicit. in uellere appositus, sedis, ac uulvæ collectionibus opitulatur. Tam herba, quàm radix illita, uibratis à scorpione ictibus subuenit. Alter sonchus tenerior, arboris instar est, latis constans folijs: caulem in ramos exeuntem folia distinguunt. sed ad eadem pollet.



## SONCHVS ASPERA.

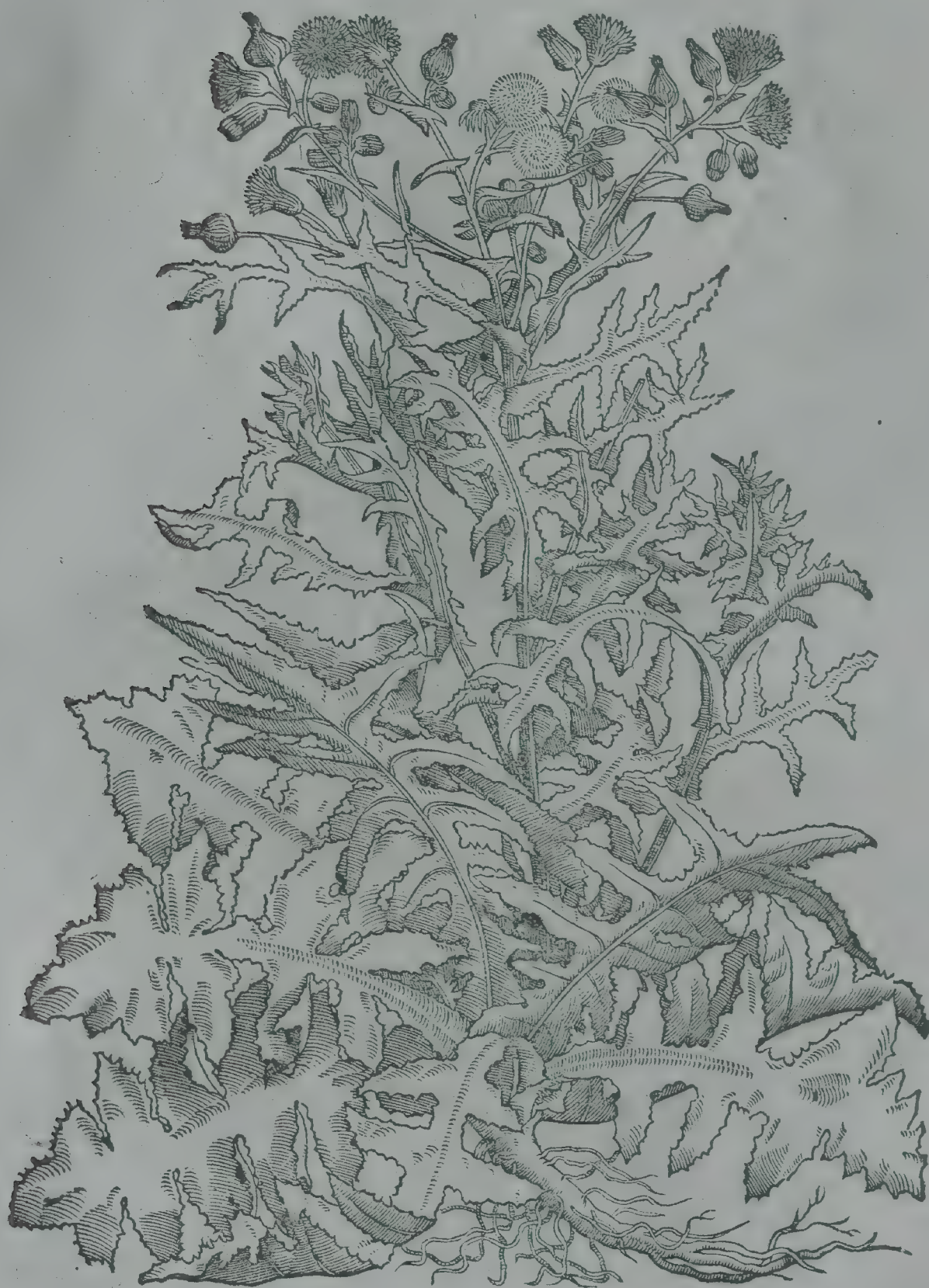


Sonchi confid.

**S**onchus in Hetruria, ubi Latinum nomen adhuc perdurat, Cicerbita uulgò uocatur. Visuntur in hortis, campis, & 10  
 Suineis duo sonchi genera, alterum asperum, alterum læue. Folia utraque sonchus profert cichorij modo laciniata, quæ  
 quidem in aspero crispa, aspera, & pungentia, subrubentiaque habentur. in læui uerò læuia, & spinis nullis rigentia. Huius  
 duo habentur genera; quæ tantum folijs aliquatenus differunt, nempe eorum alterum læuioribus habetur folijs, minus quo-  
 que laciniatis, ac etiam magis extensis. Omnibus caulis est cubitalis, intus uacuis, mollis, fragilis, lacte prægnans, & ple-  
 runque rufescens. Flores gerit in caulium summitate melinos; senetioni haud absimiles; qui deinde in pappos euanescent.  
 Sed tertium illud genus, de quo in fine capitis differuit Dioscorides, non solum non inuenitur in Italia, ubi non recordor me  
 hætenus uidisse plantam, quæ Sonchum arborescentem referat; sed neque etiam de eo quicquam, quod equidem legerim,  
 memoriæ prodiderunt Theophrastus, & Plinius. Soncho nostri utuntur hyeme in acetarijs, præsertimque eius radicibus,  
 quæ cum teneræ sint, mansuæque dulces, frequenter mensis expetuntur. In uino decoctus stomachi fluxionibus medetur.

Lacteus





10 Lacteus liquor à caule emanans, datur potandus agrè spirantibus, & asthmaticis. Idem auribus instillatus dolorem tollit,  
 & praesertim in malicorio cum oleo decoctus. Stranguriam quoque sanat, ciathi mensura potus. Commanducata folia oris  
 graueolentiam tollunt. Sonchi uires nobis descripsit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, bis uerbis. Son-  
 chus ubi adoleuerit, ex spinosis plantis est. Ceterum uiridis etiamnum, & tener estur, perinde ut cetera olera syluestria.  
 Temperamentum eius quodammodo mistum est: constat enim ex aquæa, terreaque essentia, utraque leuiter frigida. Nam  
 & adstrictionis cuiusdam est particeps: & siue cataplasmati in morem illinatur, siue edatur, manifestò refrigerat: postea  
 uerò quàm planè resiccatus fuerit, terrestre eius temperamentum redditur, modicam habens caliditatem. ζο'yxos, sic Græ-  
 cè, ut etiam Latine Sonchus appellatur: Italice, Soncho, & Cicerbita: Germanicè, Vuilder basen koel, Gens dystel: Hispa-  
 nicè, Serraya, & Serralba: Gallicè, Latteron, & Palais an lieure.

Sonchi uires  
ex Gal.

† Hæc dictio κερός, quæ uacuum, & inanem significat, hic non legitur in uulgatis Græcis. Sed tamen eam habent uetu-  
 sti codices, quibus etiam adstipulatur Oribasius. Ergo non erit, ut aliqui putant, ex Plinio duntaxat reposita.



## SONCHVS LAEVIS ALTERA.



Zépis.

SERIS, SIVE INTYBVS.

CAP. CXXV.

10

**S**eris duum generum est. Altera sylvestris, quæ picris, & cichorion uocatur. Altera sativa, latioribus folijs constat, stomacho quàm hortensis utilior. Quæ iterum in duas species digeritur. una folio latiore prodit, lactucarum simillima: altera angustiore est folio, & gustu amara. Vtraque refrigerat, & adstringit, stomacho utilissima: alium sistit cocta, si cum aceto adsumatur. Silvestres stomacho meliores: quandoquidem æstuantem ipsum, & quem imbecillitas uexet, cibo leniunt. Cardiacis per se, aut cum polenta, utiliter illinuntur: podagris, & oculorum inflammationibus auxilio sunt. Herba cum radice illita, percussis à scorpione subuenit: igni sacro cum polenta medetur. Succus cum cerusa, & aceto, ualet ad illitus eorum, quæ refrigerationem desiderant.

Quoniam



## INTVBVS MAIOR.



10 **Q**uoniam in Græcis uulgatis codicibus initium istius capituli & in uerbis nonnullis, & in Seridis generibus deprauatum, & confusum legitur; ideo ex libro Oribasij simplicibus dicato, atque etiam ex antiquissimis Dioscoridis codicibus manuscriptis, illud legitime, & ordinate legendum putamus, hoc modo. Σέρις ἀγρία, καὶ κηπόθεν. ἢ ἡ μὲν ἀγρία διὰ τὴν ἡ μὲν γὰρ πικρὴ, ἢ καὶ μικρότερον καλεῖται. ἡ δὲ ἡμερος πλατυφυλλότερα, καὶ ὡς μοιτέρα τῆς κηπῶδός. τῆς δὲ κηπῶδός διὰ τὸν εἶδος. ἡ μὲν γὰρ ἐστὶ Σριδακωδέτερα, καὶ πλατύφυλλος. ἡ δὲ στενόφυλλος, καὶ ἔμικρος. id est. Seris sylvestris, & hortensis. Sylvestris quidem duplex: altera picris, quæ & cichorion uocatur: altera satina latioribus folijs, & ori gratior, quàm hortensis. Hortensis uero duplex genus: una folio latiore, lactuca similior: altera folio angustiore, & gustu amara. Huic lectioni maxime adstipulatur Serapio, quippe qui ex Dioscoride tot habeat sylvestris Seridis species, quot domesticæ. Id quod etiam ex usu clarissime patet, cum tam satina, quàm sua sponte nascens Seris quotidie sit præ manibus, & sumatur in cibis. Satina quidem ubique ferè in Italia in hortis colitur, folio erraticæ ampliore, lauioreque, ab hortensi angustifolia Seride non longè dissimilis:

Seridis, sive In  
tybi confid.



## INTVBVS MINOR.



quin & ori erratica gratior . Ea uerò, quæ sponte prouenit , passim ferme uirescit, folijs in ambitu longè magis laciniatis, angustioribus, asperioribus, & amarioribus. sunt qui pro certo habeant , Scariolam à domestica latifolia Seride nihil differre, quòd ita esse comprobet Serapionis scriptura. Alij Scariolam uocant alteram domesticæ speciem , quæ angustiore est folio, & gustu amarior . Sed animaduertendum est, Scariolam in Serapione, Serapionis non esse, sed interpretis, cui nulla, mea quidem sententia, in hoc fuerit adhibenda fides . Quippe cùm sciuerit is Scariolam, corrupta à barbaris uoce , nil aliud significare, quàm Seriolam, Serimq; non aliud esse Græcis, quàm Latinis Intybum, huius genus latifolium ( perperam tamen ) Scariolam appellauit. Qua in re eorum equidem sententiam magis laudauerim, qui angustifoliam Serim , quòd latifolia sit minor, Scariolam, seu potius Seriolam, ac si paruam Serim dixeris, uocant : tametsi in syluestrium quoque genere , ea etiam Seriola dici possit, quæ passim in hortis colitur, quòd domesticæ Seriolæ non longè sit absimilis . Omnes itaque in Italia uulgaris sunt notitiæ , quòd nostratibus mensis frequentissimè in acetarijs apponantur . Quamobrem olitores has hyeme ter-



## INTVBVS CRISPA.



10 ra, & sabulo in hortis obruunt, quoniam hoc artificio mirum in modum albescunt, & tenerrimæ euadunt, & in totam asser-  
 uantur hyemem, artem hanc à natura docti, quòd uiderint sæpius in campestribus Cichorium aquarum inundationibus ter-  
 ra, uel arena obrutum, & tenerrimum, & candidissimum reddi, exuta omni ex parte amaritudine. Est quoque tertium  
 INTYBI HORTENSIS genus, amplo, foliosoque cespite proueniens, folijs magnis, sed ubique in ambitu crispis, ac fimbria-  
 tis, caule cæteris maiore, crassiore, tenerioreque, in acetarijs expetitur. Reliqua cum cæteris paria sunt. Verùm quan-  
 uis asserat Dioscorides sylvestrem Intybum, quemadmodum & satium duorum tantum esse generum; Chondrillam ta-  
 men, cuius historiam ipse sub duplici specie sequenti capite describit, inter Cichorij genera esse reponendam, nemo est qui am-  
 bigat. Quemadmodum & tertiam illam, quæ Theophrasto lib. VII. cap. XI. de plantarum historia Aphaca uocatur. Hæc  
 enim illi ingustabilis, & amara est; festinanter hæc floret, sed celeriter flos senescit, atque in pappos euanescit. Tum alius ite-  
 rum prouenit, atque iterum alius, idque tota hyeme, uereque toto usque æstatem facitatur. Flos melini speciem gerit. hæc  
 ille.



## CICHORIUM DOMESTICVM.



Seplafiariorū  
negligentia.

ille. Huic per omnia in uniuersum respondet, quæ nonnullis DENS LEONIS, alijs Dens caninus, quibusdam Caput mona-  
chi, aliquibus Rostrum porcinum, plerisque uerò Ambubeia uocatur. Tametsi Plinio Cichorium ipsum propriè Ambugia,  
uel Ambubeia dicatur. E terrâ prodit hæc herba, in ipso statim Veris initio, folijs cicoraceis, frequenter laciniatis, in sa-  
gitta modum, humique accubantibus; caule palmari, rotundo, glabro, subrubente, concauo, lacteo succo prægnante. Flore  
luteo, folioso, quo decidente subcrescit papposum caput; & admirabile naturæ ludentis opus, quòd tandem spirante uento  
efflatur in auras. Radicem habet Cichorio proximam, lacteo succo plenam, sed longè amariorem. Coëta stomachum dissolu-  
tum adstringit, cruda uerò aluum sistit. eadem dysentericis auxiliatur, sed magis cum lente decocta. Succus potus prodest,  
quibus genitura effluit. In aceto decocta, urinae tormina discutit. Vniuersæ plantæ decoctum potum, auxiliatur regio mor-  
bo laborantibus. Tradunt magi succo totius cum oleo perunctis fauorem conciliari, eosque facilius impetrare quæ uolunt.  
Sed profectò maxima est seplafiariorum multorum negligentia, atque ignauia, qui cum in hortis numerosissimum, præstan-  
tissimum



zissimumque habeant Intybum, & in campestribus Cichorium ubique frequentissimum, harum plantarum loco modò hieracium, modò sylvestrem lactucam suo lacte refertam subiiciunt, atque ex ijs aquam, quam nomen de Endinia mentiri faciunt, suis plumbeis eliciunt organis. Quod maximè detestandum, est: nam etsi hieracio, sylvestrique lactucæ vis frigida insit: tamen præterquàm quòd nullam cum iocinore habeant conuenientiam, lac, quo eo potissimùm tempore turgent, quibusdam suis partibus calorificum adeò est, ut linguam exurat, ac uellicet: quibusdam uerò adeò somnificum, ut non desint, teste infra Dioscoride, qui illud meconio permisceant. Est & alia Cichoracei generis planta, quam quidam zacintham uocauere, nobis autem ab effectu CICHORIUM VERRVCARIUM appellare libuit. Radice hac nititur rapunculi figura, subnigricanti colore, adnatis circumquaque capillaceis fibris. Folia habet Cichorij, uerùm paulo asperiora. Caules edit cubitales, & quandoque maiores, tenues, asperiusculosque, in quorum summitatibus flores oriuntur aurei, cicoracea specie, quibus flaccescentibus semen remanet subnigrum, capituli instar, circumquaque secundum longitudinem secti, melopeponis modo. Mira

## CICHORIUM SYLVESTRE.





## CICHORIVM CONSTANTINOPOLITANVM.



huius plantæ facultas est ad tollendas verrucas. Siquidem scimus nos nonnullos, quorum manus verrucis admodum nume- 10  
 rosis scatebant, sanatos esse, deuoratis in acetario semel tantum huiusce Cichoraceæ plantæ folijs. Idem præstat eius semen,  
 tribus diebus drachmæ pondere deuoratum, dum se cubitum recipiunt Verrucosi. Hoc uelim acceptum referant rei planta-  
 riæ studiosi Francisco Calzolari Pharmacopæo Veronensi, qui plantam ad me unâ cum facultatibus misit. Ceterum aliud  
 CICHORII genus, CONSTANTINOPOLI allatum, misit ad me Vienna Clarissimus Augerius de Busbecke Flander, radici-  
 bus numerosis, Asphodeli modo dependentibus, siliquarum ferè raphani figura. Cuius imaginem, ob rei nouitatem, hîc ap-  
 pungi curauimus. Sunt præterea qui Intybaceo generi herbam adscribant, quæ à flore cyaneo CYANVS Plinio dicitur,  
 aliquibus uerò uulgò Battiscula, uel Battisnocere, nobis autem fior Campese, quod in campis inter segetes, Maio, & Iunio  
 mensibus numerosus proueniat. Expeditur hîc maxime rusticanis puellis, suis contexendis coronis, quibus per astatem ca-  
 put & tempora cingunt. Sed quibus notis, quibusue rationibus inter Intybacea annumerari possit, quid dicam, non habeo.

Cyanimen-  
 tio.

Dufm



## ZACINTHA, SIVE CICHORIVM VERRVCARIVM.



10 Dulcis est generum, maius, & minus. Hoc frequentius in campis habetur, folio longo, piloso, albicante, barbulis quibusdam dissecto. Caules edit plures, bicubitales, lanuginososq; atq; folijs minoribus refertos, floribus in cacumine caeruleis, in ambitu crenatis, squaroso è calyce prodeuntibus. Radice nititur unica, sed fibrosa. Maius latioribus prouenit folijs, albioribus, pilosioribus, & nulla in parte diuisis, ut in lychnide. Vegetiores quoque habet caules, albicantioresq; breuiore tamen, & flores longè maiores, & patentiores. Nascitur in montibus frequentius, quàm in campestribus. Huiusce uires nullus antiquorum, quod scierim, scriptis mandauit. quanquam Placentinus, quod affirmauerint aliqui Cyanum pestilentibus morbis propria dote aduersari, suo de Cichorea Serapio, quod ad pestilentes febres maxime commendauit, Cyanum etiam inseruit. Maioris pulvis datur utiliter ab alto deuolutis, & sanguinem reijcientibus, ex aqua plantaginis, aut maioris symphyti, aut equiseti: succus illitus recentia vulnera glutinat, & oris ulcera sanat. Vtriusque folia, siue semen, ex uino decocta, & hausta, auxiliantur à scorpione, Phalangioque ictis: quinetiam omnibus uenenis resistunt. Succus illitus oculorum inflamma-

V u tiones



## DENS LEONIS.

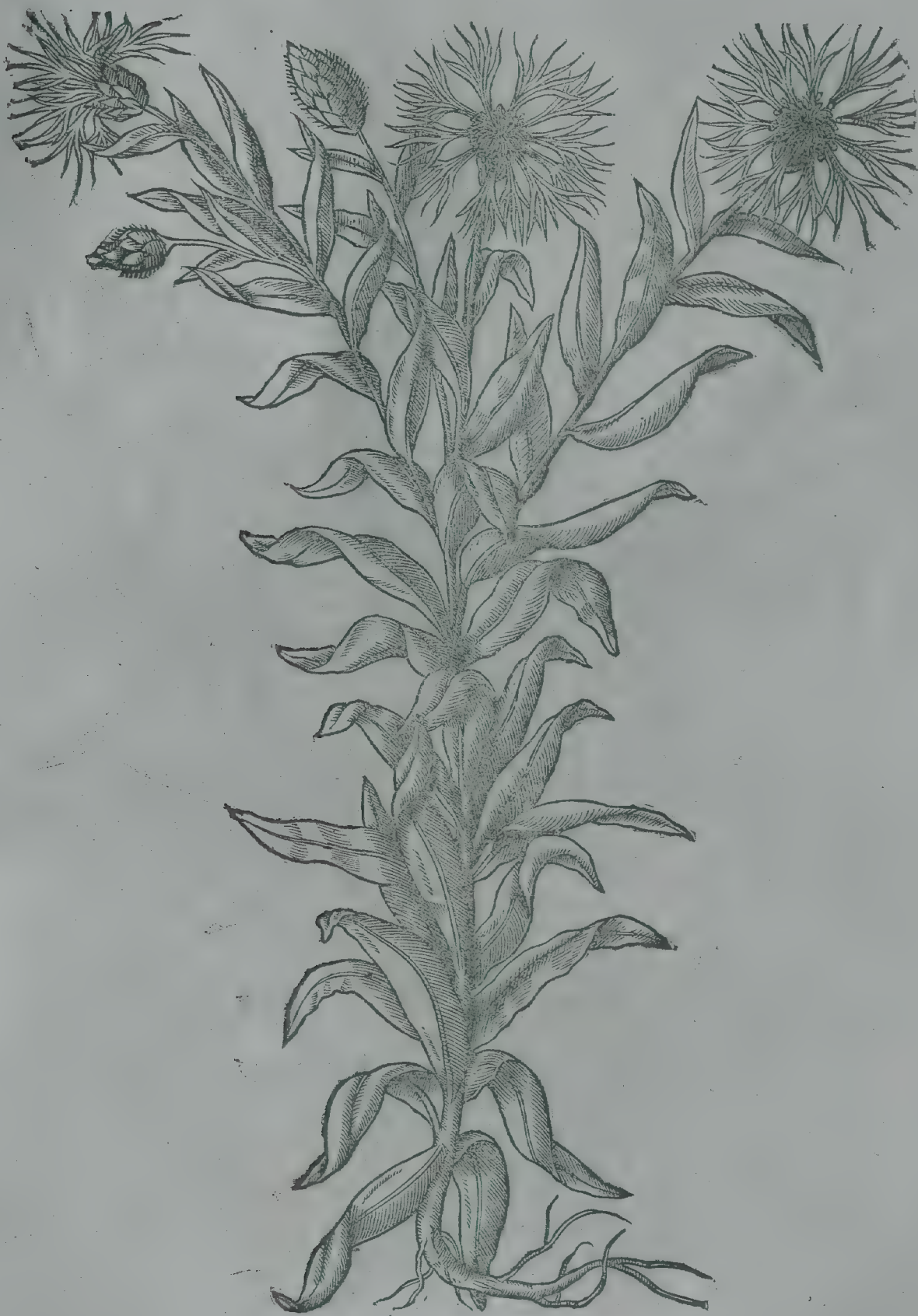


Intybi, & Ci-  
chorij uires ex  
Galeno.

iones tollit. Intybi, & Cichorij uires recensuit Galenus libro *VIII. simplicium medicamentorum*, sic inquiens. Intybus 10  
olus est subamarum, & magis quod agreste est, quod ob id ipsum picrida, hoc est amaram, quidam nuncupant, quidam uero  
Cichorium appellant. Est autem ea sicca, frigidaque temperatura, utrunque secundo excessu. Porro domestica magis etiam  
quam agrestis refrigerat. Sed & humiditatis multæ admistio siccitatem extinguit: uerum utraque adstringentis qualita-  
tis est particeps, uelut & chondrilla: nam & ipsa est seridis, seu intybi species. Et libro *VIII. de compositione medica-*  
*mentorum secundum locos*: Cichorium, inquit, & Seris cibarij generis existunt: apud nos nanque rurales ambo hæc edunt  
& cruda, & cocta. Facultas horum olerum subfrigida est, & subamara, ac moderatè adstringens: & propter has qualita-  
tes, optima pharmaca calidis in temperaturis ipsius hepatis existunt. Vltra hoc enim, quod moderatè refrigerant, amplius  
& robur uisceri addunt per adstrictoriam facultatem: insuperque commissuras osculorum uenarum in sima uisceris parte  
ad eas, quæ in gibba sunt, extergent. Neque uero frigidas intemperies magnopere lædunt, quemadmodum quæ frigidam  
humiditatem



## CYANVS MAIOR.

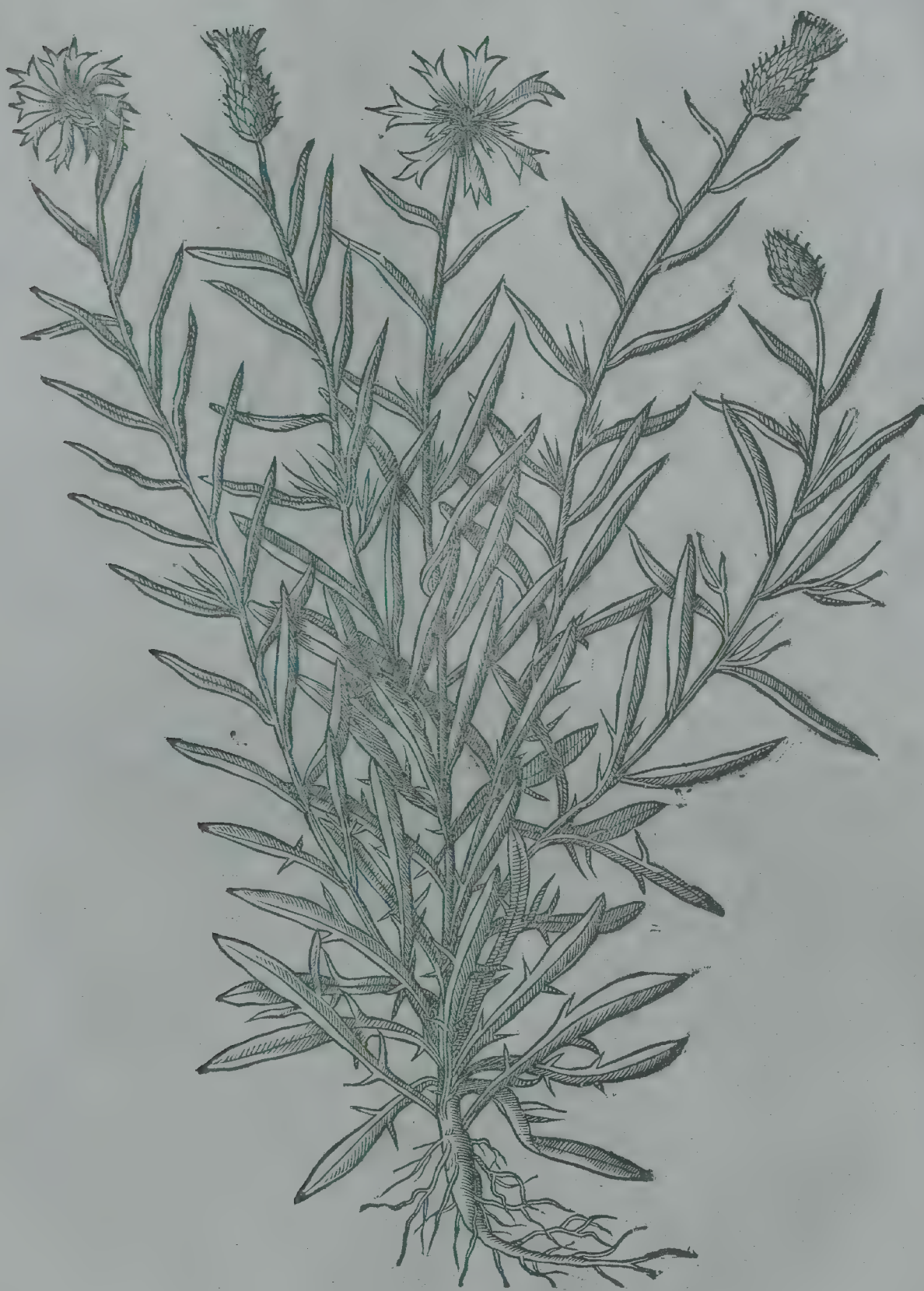


10 humiditatem absque adstrictione, aut amaritudine possident, facere solent. Iuuare etiam uiscus talium olerum substantia potest, etiam si citra serosorum, aut aliorum humorum uitiationem intemperies fiat per se, & cum humiditatis cuiuscunque complexu: ex mistura enim mellis humiditatem per urinam educunt. Quapropter etiam si siccato tusa, quis potioni inspergat, itidem iuuant. Quin & decoctorum decoctum potatum multum commodi affert. Si uero non calida aliqua intemperies infestet, aut si obturatio quaedam sit circa uiscus, magnopere auxiliantur ex uino albo tenui potata cum his, quae urinam ciunt. Utilis autem non solum succus ipsorum est tum recens, tum exiccatus; sed & ipsa olera exiccata, tusaque, ac trita potui inspersa, & eorum decoctum in potu acceptum, auxiliantur. Planta, quae σεπς Gracis, Intybus sativus Latinis dicitur: Mauritanis, Dumbebe, Hundebe, seu Endebe: Italis, Endiua: Germanis, Endiuien: Hispanis, Endiua: Gallis, Endiue. Quae uero σεπς αγρία κρησπιον, & κινπης, Graece, Cichorium Latine uocatur; Italicè, Cichorea: Germanicè, Vneg-nueiß, & Vnegunartz: Hispanicè, Almerones, & Cichoria: Gallicè, Cichoree.

Nomina.



## CYANVS MINOR.



Χονδρίλλη.

CHONDRILLA.

CAP. CXXVI.

10

**C**hondrilla, quam aliqui cichorion, alij serin appellant, caulem, flores, & folia habet cichorio similia. qua ex causa nonnulli sylvestris intybi speciem esse pronunciarunt, uerum tenuior tota est. In cuius ramulis, gummi mastiches simillimum, magnitudine fabæ inueniri solet: quod cum myrrha tritum, & linteo appositum, instar oliuæ, foeminarum menses trahit. Tusa cum radicibus herba, adiecto melle, diuiditur in pastillos: qui nitro admisti uirilignes emaculant. Gummi inordinatos pilos replicat. Quod item tenera radix efficit, si intincta succo acus, pilis admoueat: contra uiperas in uino pota proficit. Succus decoctæ, in uino, aut per sese potus, aluum sistit. Aliud habetur chondrillæ genus,



## CHONDRILLA I.



genus, folium ferens oblongum, circumrosum, humi sparsum: caule succo madentem lacteo: radice tenui,<sup>a</sup> rotunda, læui, uegeta, flauescence, succosa. Cuius & caulis, & folia concoquendi uim habent. Succus incommodos palpebrarum pilos reflectit. Nascitur in lætis, & cultis.

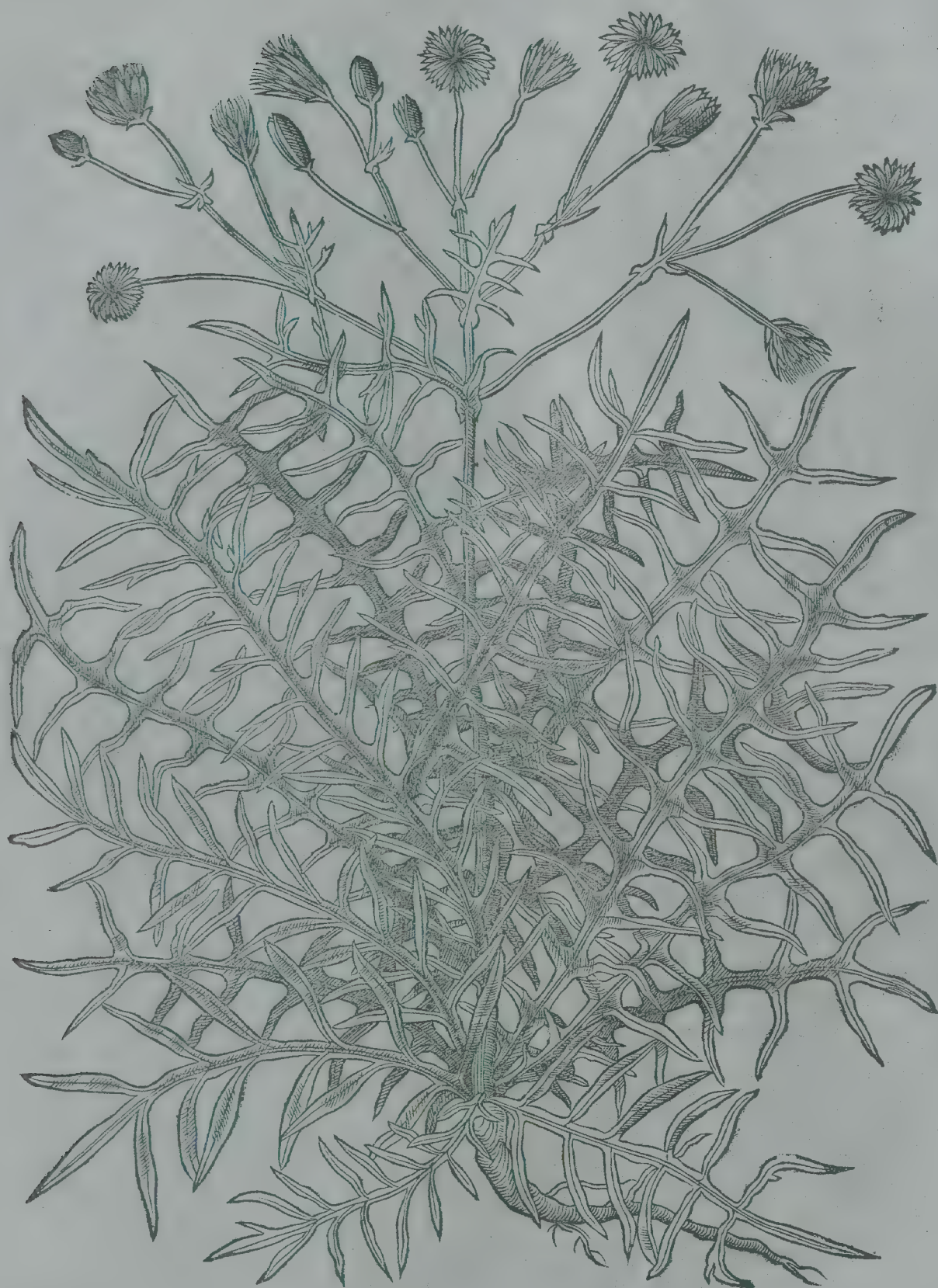
<sup>a</sup> Orib. ἐπ' ἀ-  
κρῇ κορυφῇ ἐ-  
χέσθαι. i. in sum-  
mo uerticē ha-  
bens.

**N**imirum syluestris cichorij species Chondrilla est: gracilioribus tamē folijs, caule, floribus, ac semine. Frequentissima hæc non modò in Hetruria; sed etiā in uniuerſa Italia in cultis locis, scrobium aggeribus, & secus uias uirescere, ac suo tēpore florescere conspicitur: nec minus etiam, quā cichoriū, in acetarijs recipitur, quāuis amarior sit. Visitur & alterū ge-  
nus huic nō longè dissimile, folijs tamē non ita in ambitū laciniatis, nec adeò in mucronē desinentibus. Hæc à lactis ubertate, quo in omni parte, præsertimque radice redundat, à nostris uulgò Lattaiola uocatur. Rura eam suis acetarijs pro cicho-

Chondrillæ  
utriusque con-  
sideratio.



## CHONDRYLLA II.



Nomina.

rio indifferenter admiscet. Chondrilla vires scripsit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, ubi simul de inty- 10  
bo, & cichorio differuit, nihilque ei peculiare reddidit, præterquàm quòd intybi sit species. Veruntamen libro II. de  
facultatibus alimentorum non sanè intybo, nec cichorio, sed lactucæ Chondrillam similem fecit. Huic nomen Græcum  
χονδρίλλη: Latinum, pariter & Italicum Chondrilla: Arabicum, Candarel, Cadaron, seu Amiron: Hispanicum, Lei-  
tugas, & Lechugas dentre los planos: Gallicum, Lettron.

Κολόκυθα.

CVCVRBITA.

CAP. CXXVII.

**C**Vcurbita esui apta. Cruda, trita illitu tumores, & abscessus mitigat. Ramenta eius infantibus  
contra capitis ardorem, quam syriasm uocant, in sincipite illinuntur: oculorum inflammationes,  
podagrasque



podagrasque refrigerant. Succus è ramentis tuis per se, aut cum rosaceo infusus aurium doloribus auxiliatur: adustiones cutis in ardenti febre illitu adiuuat. Totius feruefactæ, & expressæ succus, cum melle exiguo, & nitro potus, aluum leniter resoluit. Vinum in cucurbitam recentem excavatam, infusum, si mistum sub diuo teneatur, potum aluum læuigabit.

**C**ucurbita sativa, quæ per æstatem in cibum frequentissime uario sumitur apparatu, in triplici censetur genere, nempe *Cucurbitæ cō-*  
longa, rotunda, & sessilis. Sed quanquam Cucurbitæ inter se forma dissimiles habeantur; non tamen propterea uiri-  
bus, & natura sibi inuicem repugnant. Siquidem (ut Columella tradit, & Plinius refert libro XIX. cap. v.) forma uaria in  
cucurbitis arte, & mangonio fieri facile potest. Nam semina, quæ proxima collo fuerint, procera pariunt: item ab imis,  
sed non comparandas supradictis: quæ in medio, rotundas: quæ in lateribus, crassas, breuiiores, ac sessiles, aptissimas quidem

## CUCURBITA.

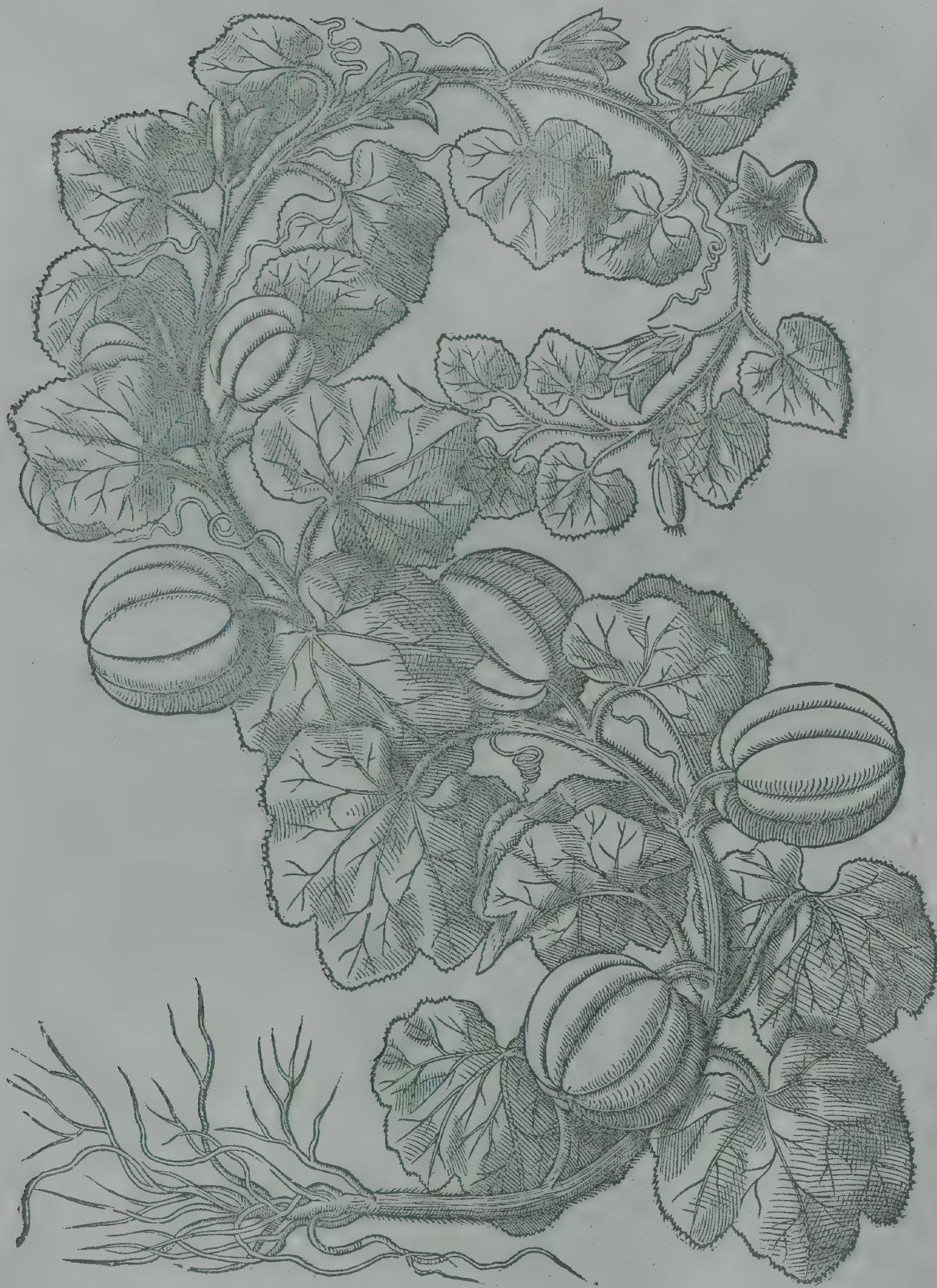




ad recipiendum tum vinum, tum oleum, tum alios quoslibet liquores, urceorum, & cadorum uice. Si uero cordi sit, ut fiant corpore uastiores, de media cucurbitæ parte semen inuerso seratur cacumine. Sed diligenter custodiendum est, ne eo mulieres accedant: nanque earum contactu facile elanguescunt incrementa uirentium. tantoque magis, si eis fluxerint menses: tunc enim solo oculorum intuitu tenellos enecant fetus. Quæ autem ad semina seruantur, è primo seligantur prouentu, pendeantque in sua uite ad hyemem usque: deinde sublata insolentur, aut ponantur in fumo, donec penitus siccescant: aliter facile earum semina, ascita putredine, depereunt. Amant Cucurbitæ mirum in modum aquas: nam si propè in patens uasculum aqua subiiciatur, à quinque uel sex digitorum intervallo, ante posterum diem adrepentes cognoscuntur descendisse. Sine semine nascentur, si per triduum antea, spargenda semina oleo sesamino macerentur. Hederaceis uirescit cucurbita folijs, sed amplis admodum, & subcandicantibus: flagellis formentosis, angulosis, & humi repentibus. Verùm ubi adminiculum nacta fuerit, illud facile comprehendit clauiculis, quibus arbores, & pergulas scandit, iisque sese implicat. Flores illi

10

## CUCURBITA INDICA.





albi grādioreſq; & in ſtellæ ſerè modū diuiſi, uerūm perpauci frugiferi. Noſcuntur hi facile, conceptu ſub ipſiſ extuberante. Sunt & alia Cucurbitarum uaria genera Italia peregrina, quæ diu per hyemem recentes aſſeruari poſſunt. Ferunt haſ ab occidentalibus Indijs in Italiam ueniſſe: unde Indicæ à pluribus uocitantur. Harum uaria habentur genera, magnitudine, facie, & colore differentia, referunt tamen omnes Melopeponum effigiem. Sed aliæ magnæ, aliæ paruæ, aliæ mediocres, & aliæ oblongæ, aliæ rotundæ, uario colore; quæ quidem omnibus notiores ſunt, quàm à me deſcribi debeant. Creſcunt folijs noſtratibus longè maioribus, firmioribusq; aſperis, & rigenti pediculo adnexis, uitiginea facie. Sarmenta illi craſſa anguloſa, aſpera, hirsutaq; . Ea humi repunt, longo admodum tractu; atque etiam ſcandunt, & pergulas, & attegias opacant. Flores magni, lilij ſerè effigie, aureo colore. Fructus decerpuntur Autumno, & aſſeruantur hyeme tota in culinis. Semen condunt magnum, amigdalini nucleï figura, in quo nucleuſ concluditur dulciſ, & ſuauis. Sapor ijs ſubdulciſ, non ut noſtratibus uſque aded inſipiduſ: uerūm guſtui inſuaues ſunt, niſi præcipuiſ condimentis ſaturentur. Vulgariuſ cucurbitarum folia recentia iumentis illita, muſcas abigunt. Eadem mammis puerperarum adhibita, lac ſiccant. Oleum quod è cucurbitarum floribus paratur, ijs in eo diutius inſolatiſ, renuſ caloreſ inunctuſ extinguit, & capitiſ doloreſ ex calida cauſa ortuſ ducentem & præſertim febrientibus. Aridæ cinis ambuſta, & pudendoruſ ulcera ſanat. Cucurbitæ facultateſ ſcriptaſ reliquit Galenuſ libro V I I I. ſimpliciuſ medicamentoruſ hiſ uerbis. Cucurbita humida, frigidaq; temperatura eſt, utraq; qualitate ſecundi ordinis. Quocirca ramentoruſ eiſ ſuccuſ ad aurium doloreſ cum phlegmone iunctoſ, cum roſaceo utentibus utiliſ eſt. Sic tota quoque illita calidaſ phlegmonaſ mediocriter refrigerat. Comeſta autem humida eſt, & ſitim propellens. Et libro I I. de alimentoruſ facultatibuſ: Cucurbita, inquit, cruda cibo inſuauiſ eſt, ſtomacho pernicioſa, & concoctu planè inexpugnabiliſ: aded ut ſi quiſ alteriuſ cibi inopia ingerere eam compellatur, ceu quidam iam auſuſ eſt, ponduſ cum algore uentriculo incumbere ſit ſenſuruſ, ſtomachuſq; euerteret, & ad uomituſ concitabit, quo ſolo ab urgentibuſ ſymptomatibuſ poterit uindicari. Hanc igitur, aliaq; ex fugacibuſ complura, aut mox quàm elixata eſt, aut frictam in ſartagine, aut aſſam omneſ homineſ eſſe conſueuerunt. Cucurbita nerò, de qua dicere cœpiſuſ, elixa nullam euidentem ſaporis qualitateſ habet: niſi quiſ eum quoque ſaporeſ nominare uelit, qui neque acriſ, neque ſaluſ eſt, nec acerbuſ, nec amaruſ, nec id genus quippiam manifeſtè repreſentat, ueluti nec ipſa aqua. Ad huiuſmodi cuncta communi nomine omneſ ἀπείρα, id eſt, qualitateſ expertia uocitare ſolent (Latini fatua, aut inſipida dicunt) quoquo modo noſ quoque clarioriſ doctriſ gratia appellabimur. Taliſ ergo cū ſit cucurbita, non immeritò uarioſ apparandi modoſ admittit, utpote quæ in medio omniſ exceſſuſ conſtituta eſt, ob idq; ad quemuiſ exceſſuſ ex æquo duci poteſt. Proinde cucurbita, quantum in ſe eſt, humiduſ, frigiduſq; corpori alimentuſ præbet, omniuſ humidoruſ ciboruſ rationem; qui ſcilicet citra adſtriſtionem taleſ ſunt. Nec ſanè inſeliciter concoquitur, modò non anteuertat corruptio. Nam ea illi ſolet non nunquam accidere, cū aut uitioſè fuerit præparata, aut prauoſ humoreſ in uentriculo aceruatoſ offenderit. Eſt aliquando ob nimiam in eo moram: quod alijs quoque omniibuſ fugacibuſ, quæ humido ſunt temperamento, euenire ſolet. Nam in uentriculo corrumpuntur & ipſi, ni celeri deſcenſu id mali effugiant. Quomodo ergo cucurbita pura, & ut in ſe ipſa eſt, ſuccuſ in totuſ corpore alendi gratia digeſtuſ, expertem qualitateſ guſtabiliſ obtinet: ita cū alicui uehementem habenti facultateſ fuerit iuncta, facile illi adſimilatur; ut ſi cum ſinapi ſumatur, ſuccuſ ex utroque in membra diſfuſuſ acriſ efficietur cum manifeſta caliditate. Eadem ratione, ſi cum ſaſſo quopiam eſitetur, ceu nonnulli in patiniſ cum ſaſſa mento inſtruunt, ſaſſuſ in corpore humoreſ generabit. Eſt porro ſic apparata ciboſ longè ſuauiſſimuſ, ſi ſaſſamentuſ ex ponticis illiſ fuerit, quæ μύλλα appellantur. Quòd ſi cum malis cotoneiſ elixa, decenterq; condita fuerit, ſuccuſ aſteruſ in diſtributione habebit præpollentem. Aſſa autem, uel in ſartagine friſta, ut propriæ permultuſ humiditateſ depoſit; ita reliqua eiſ pars nullam ſibi ualentem uim adſciſcit, uti nec cū in iure ſimplici paratur. Cateruſ ob aqueam qualitateſ ſibi innataſ non immeritò origano iungi gaudet. Quæcunq; enim talia ſunt, acribuſ, aut acidis, aſteriſq; aut ſaſſiſ permiſceri ſaporibuſ poſtulant, ſi quiſ & cum uoluptate ea ſumere, & nauſeam cupiat euitare. Cucurbita Latiniſ dicta, Græciς κολοκύνθα edωδίμος, appellatur: Arabibuſ, Haraba, Hara, ſeu Charba: Italiſ, Zucca: Germaniſ, Kurbß: Nomina. Hiſpaniſ, Calabazza: Galliſ, Vne courge.

Cucurbitæ facultateſ ex Galeno.

Σίκυος ἡμερος.

## CUCUMER SATI VVS. CAP. CXXVIII.

Satiuſ Cucumiſ aluo, & ſtomacho perquàm utiliſ habetur: refrigerat, quiſ corruptionem non ſentit: ueſicæ prodeſt: olfactu reuocat, quos animuſ liquerit. Semen modicè urinaſ mouet: cum lacte, aut paſſo, ueſicæ exulcerationibuſ ſubuenit. Illita cum uino folia, morſuſ canuſ ſanant: & epinyctidaſ, cum melle. Peponiſ caro in cibis urinaſ cit: inflammationeſ oculoruſ illita ſedat. Ramenta eiſ contra aduſtionem infantiuſ, quam ſyriaſin uocant, ſincipiti imponuntur: fronti ad-  
mota oculoruſ fluxioneſ auertunt. Succuſ cum ſemine, adiecta farina ſiccatuſ in ſole cogitur in ſinegmata, quæ faciem repurgant, & nitoreſ afferunt. Radix ſicca, & ex hydromelite pora, drachmæ pondere, uomitionem mouet. Si quiſquam moderatè ſecunduſ coenam uomere cupiat, geminiſ oboliſ ſit contentuſ. Sanat quoque illita cum melle, ulcera concreta in moduſ faui, quæ ceria uocant.

Quæquam Græci (ut Galenuſ eſt auctoſ libro I I. de alimentoruſ facultatibuſ) omnia tam Cucumeruſ, quàm Melopeponuſ genera Pepona nominant, peculiariter tamen σίκυος, nomine, quo præſent caput inſcribitur à Dioſcoride & Galeno ſecundo libro de alimentoruſ facultatibuſ, ſtatim poſt Pepones, & Melopepones id tantuſ omneſ ſerè comprehendunt, quod Latiniſ cucumiſ appellatur. Verū non ob id plane decerni poteſt, an hic reddat Dioſcorideſ noſtratiſ Etruſci Cucumeriſ uireſ, qui alijs Italiaſ populis Anguria uulgò nuncupatur, an alteriuſ, quiſ propriè Inſubribuſ, & Venetiſ

Cucumeriſ conſideratio.



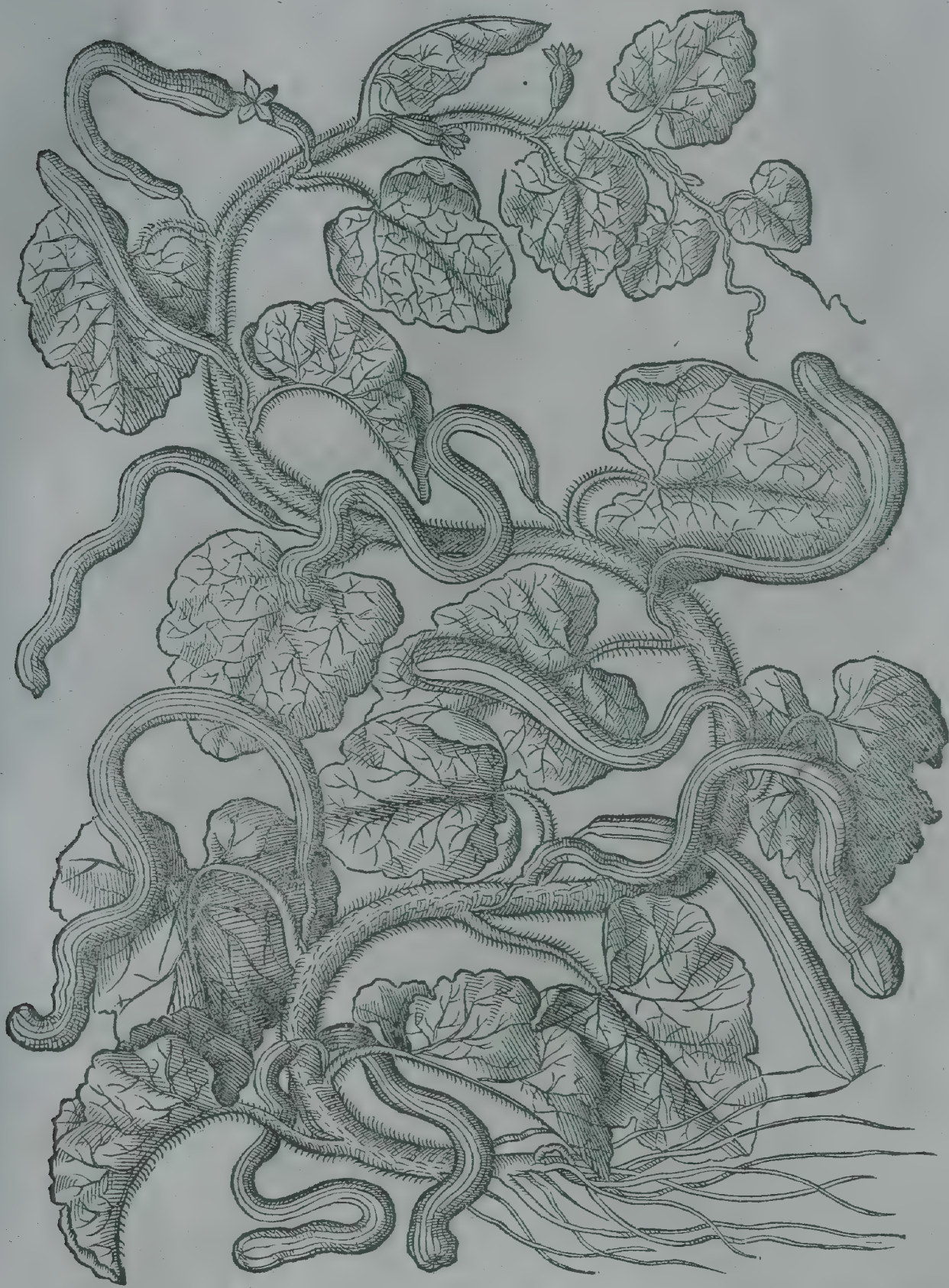
## CUCUMERES.



tis Cucumis dicitur, Hetruscis uerò Citrus, omnibus notissimus. Siquidem non ex Dioscoride modò, sed nec ex alijs ueteri- 10  
 bus hactenus quenquam reperi, qui Cucumis Græcis propriè σίκυς appellatus, notis ullis representet. Sed quòd Græci σίκυς  
 uocabulo nostratè Citrulum, & Insubrium Cucumerem significant, facillè conijci potest ex ipso Dioscoride. Quippe qui lib.  
 IIII. Cucumerem sylvestrem asserat fructu solo, quem oblongis glandibus non dissimilè parit, à satiuo dissidere, cum alijs  
 folijs, floribus, ac sarmentis satium prorsus referat. Verùm cum huic ille per omnia respondeat, quem nos Citrulum, alijs  
 uerò Cucumerem dicunt, non possum non liberè pronunciare, Dioscoridè hîc citruli nobis uocati, non autem anguriæ uires  
 descripsisse. Quamobrem hac in historia apertè hallucinari Brasauolum putamus, quòd procul dubio existimauerit, uete-  
 res Græcos, præsertimque Dioscoridè, σίκυς appellatione anguriam, uel Hetruscorum cucumim representasse. Quando-  
 quidem assignatis iam rationibus accedit & Plinij auctoritas, qui li. XIX. cap. v. Cucumeres, ait, in Italia uirides, & quàm  
 minimi: in prouincijs quàm maximi, & citrini, aut nigri. Placent copiosissimi Africæ, grandissimi Mæsiæ. Viunt hau-  
 si in



## CUCUMERES LONGI.



10 sti in stomacho in posterum diem. Quod proprium est citruli nobis uocati, non autem anguriae uulgò Insubribus appellata. Anguria enim in Italia in magnam extuberant molem, & cum aquea sint substantia, ac prae dulces, quae maturitatem sensere, ingesta facile à uentriculo labuntur. Quod nostratibus citrulis, & Insubrium cucumeribus non euenit. Nam cum glutinoso, frigidoque succo referti sint, ob idque concoctu perquam contumaces habeantur, non nisi post longum tempus à uentriculo descendunt. Ad haec (ut citato loco subdit Plinius) Cucumeres, in fistula flore demisso, mira longitudine crescunt. Atque iidem in tantum odere oleum, ut si è uite pendentibus uas olei subiiciatur, adeò refugiunt, ut in hamum curuentur. quod angurijs, quae sphaericam formam referunt, minime euenire posse comperio. Videmus praeterea Citrulos nostrates adhuc florentes in fistulas coniectos mira longitudine creuisse. E quorum semine qui postmodum orti sunt, eandem retinuerunt formam, adeò ut in uite pendentes angurium modo contorti uiderentur. Seruantur Cucumeres (ut Plinius auctor est) usque ad alios penè prouentus: & id quidem non solum maria fit, sed & scrobe opaco in loco arena substrato, sanoque siccò oper-

to, ac



## MELOPEPONES.



tos, ac deinde terra obrutos : ita enim virides servari tradunt . Hyemem odere omnes , & frigora : die sexto, vel septimo à 10  
satione prodeunt . Tenerrimi autem, ac incundissimi fient, si semen ante sationem lacte fuerit maceratum . Qui vero præco-  
ces habere volunt, confecta bruma, stercorata terram in cophinis habeant, ibique semen condant, & modicum præbeant  
humorem : deinde cum enata semina fuerint, tepidis diebus, & insolatis, iuxta adificia sub diuo ponant, & omni à vento pro-  
tegāt . Caterum frigoribus, ac tempestatibus sub tectum referant, idque tandiu faciant, quousque æquinoctium vernum confi-  
ciatur, & nulla amplius reliqua sit pruina suspitio . Postea totos cophinos dimittant in terram . Sic enim præcoces fructus  
habebunt . Recens cucumis in tennes particulas sectus, & impositus, quascunque inflammationes sedat, quinetiā in ardenti-  
bus febribus ariditatem linguæ aufert, si frequenter in ore retineatur . Quid autem ueteribus fuerint, quidue nobis sint Pe-  
pones, ac Melopepones, non equidem facile ausim discernere : etsi non desint, qui dicant Melopepones Galeno libro II. de  
alimentorum facultatibus, communes nostros Melones esse : Pepones vero, quos in eo genere Veneti corrupta inde voce vul-  
gò Pipone

Peponum, &  
melopeponum  
consideratio.



## ANGURIAE.



**IO** gò Pipone uocant. Verùm enim uero cum afferat Galenus, quòd pars intima carni semen inclusum tangens, cum in Pepo-  
nibus edendo non sit, in Melopeponibus passim ab hominibus manditur, mihi animum adeò dubium reddit, ut aliquid in hac  
re certi statuere nequeam, neque inuenire possim, quid Pepones, & Melopepones Galeno extiterint. Quippe quoniam utrius-  
que generis, tã scilicet Peponũ, quàm Melopeponũ carnea pars semen continens estur, & nõ estur, prout fructus ij, plus, mi-  
nusue maturitatis fuerint adepti: nã utrisq; cum ultimã senferint maturitatem, id supræ carnis unã cum seminibus in me-  
dium fructus concidit. quod cum euanidum, & insuaue reperiatur, nusquam comeditur. Quod tamen utrisque minus ma-  
turis, non euenit: eaque propter extractis prius seminibus estur tota eorum caro. Hac igitur tamen si me (ut dixi) dubium  
reddant; inclinatur tamen animus ad credendum, per Melopepones Galenum nostrates Melones intellexisse, si modò ipse eorũ  
unquam habuit notitiam. Dixi sententiam meam, quam ijs ruminandam relinquo, qui Vipereo ore non sunt. Siquidem nihil  
tam dulce, tam suaue, tam bonum, tamque proficuum reperitur, quod uenenatis labijs non amarescat. Ceterum quid per

X. x. Pepones



Fuch. error.

Cucumeris uires  
ex Galeno.

Pepones intellexerit, nihil prorsus (ut ingenue fatear) quod proferam, haecenus habeo. Veruntamen cum illis mihi non facile conuenit, qui Venetas Piponas dictas Galeno Pepones esse existimant. Minus adhuc illis assentior, qui Pepones Angurias esse dicunt. Nanque Serapio cum primum ex Galeni auctoritate de Peponibus, & Melopeponibus differuisset, dein peculiare de Anguria caput fecit, quam Arabica lingua Dullaba nuncupauit. In cuius reddendis uiribus nullum affert Græcorum testimonium, sed tantum suæ gentis auctoritatibus innititur. Hinc facile adducor, ut credam angurias ueteribus Græcis penitus ignotas fuisse. Eas equidem nunquam uidisse, uel non cognouisse demonstrat Fuchsius medicus clarissimus, quippe qui suis de stirpium historia commentarijs non sine magno errore putat cucumeres, quos citrulos Hetrusci nominant, angurias esse. Nam etsi Hetruria angurias uocet cucumeres, non tamen contra cucumeres uulgares uocat angurias, ut perperam, meo quidem iudicio, Fuchsius & intellexisse, & scriptis mandasse uidetur. Sed ad nostros pepones iam uenio, qui tametsi notiores sint, quam à me explicari possint, non ob id tamen eorum historiam mihi haud describendam putauit. Serpit itaque melopeponum, aut peponum planta (liceat nobis eos quouis modo appellare) longis ac uiticulosis sarmentis, cucumeris modo, folio uirigineo, minoribus tamen incisuris, scabris, hirsutisque, floribus luteis, fructu grandi, humani capitis instar, & sæpe longè maiori, cortice cartilagineo. Non omnibus idem est color. Nanque alij herbaceo sunt colore, alij pallido, nonnulli flauo, quidam albo, plerique cinereo. Sunt qui tota cute textura quadam reticulari, magno naturæ artificio proueniant. Striati ferè sunt omnes, prominentibus circumquaque toris, in uertice, & umbilico coeuntibus. Interna pulpa gustui suavis, uersicolor tamen. In altero enim genere rubet, in altero albicat, aut ex albo rufescit. Qui præstant (plurimi sunt, qui nulla commendantur gratia) præter odoris incunditatem, dulces, & suaves sunt; semen in utero gerunt copiosum, oblongum, albo contextum putamine, in quo dulcis concluditur nucleus. Gaudent læto, & aprico solo, ac etiam libertate, qua possint ultrò uagari. Rigari uolunt, ubi pluuie defecerint: ubi uero fructus concoqui cœperunt, pluuie ijs aduersissima sunt, ijs enim tristantur, & ignaui, insipidi, & ingrati redduntur. Atqui mirum sanè est, ut inter complures, qui ex eadem proueniunt planta, pauci præstant, cæteris insuauibus redditis. Bonitatis inditium præbent, qui odoratiores habentur, quibusque crassior fuerit pediculus, quin etiam ponderositas præstantiæ argumentum est. Sunt qui rosarum, qui moschi odorem spirent, olitorum mangonio; seminibus ea parte, qua germinant, parumper apertis, & in rosacea stillatitia aqua maceratis, quæ moscum exceperit. Est & genus, quod tota ferè hyeme asseruatur, postquam decerptum est, flauo colore, hos Hetrusci Melle, saccharoche con diunt, citriorum pomorum more. Vertè quoque mulieres melopepones in suum usum, formæ concinnandæ gratia. Iis itaque in particulas sectis, Ari, & brionia radices addunt, quinetiam limonium succum, coniunguntque in alembicum. Deinde caprilli lactis id addunt, quod hæc omnia superet, & in aqua feruentis balnei distillant, & aqua, quæ fluxerit, faciem concinnant. Semen in medicamentis suum quoque habet usum. Cremor enim ipsius lacteus febrientibus utiliter propinatur ex hordeacea ptisana; siquidem non solum refrigerat, sitimque extinguit, sed oppilationes tum iocinoris, tum uasorum expedit, & urinam prouocat. Datur item tuſſientibus, tabidis, & marasmo affectis. ac etiam in urinae ardoribus, additis uescariæ pastillis; aut dulcis radices succo, mumia momento, & gummi Arabici, & tragacanthæ non nihil. ualentius tamen proficit, si accedat seminum papaueris cremor, & baccharum Halicacabi, & maluæ decoctum. Sed de peponibus, & melopeponibus nostris haecenus. Reliquum nunc est, ut de Anguria, quam Dullaba appellat Serapio, quoque differamus. Est itaq; Anguria planta, folia ferens colocynthidis medicamentoſa, maiora tamen, aspera, & per ambitum diuisa: caulem sarmentosum, humi repentem, ut cucumis, & pepo. Florem edit aureum, fructum magnitudine mirum in modum extuberantem, ponderosum, subrotundumque: Cortice leui herbaceo colore, maculoso tamen, & ea parte, qua humi iacet, albicante, carne intus humida, aquosa, in quibusdam prædulci, in nonnullis autem subacida, insipidaue, siti que extinguenda perquam idonea. Semen concludit latum, peponum duplo maius, cortice solidiori, & nucleo grandiore. Est quoque seminis in colore differentia, quod uni nigrum, alteri rubrum inſcatur. Decerpitur fructus, & diu quoque asseruatur in horreis. Tritici enim acernis insidens, non solum a putredine tuetur, sed coquitur, si immaturus decerpatur. Frigidus est, & humidus, ordine secundo, siti arcendæ aptissimus. Quo fit, ut Itali ardente Syrio eius pulpa interna se refocillent. Confert adurentibus febribus, & linguae ariditati quàm maxime. Acutos humores uincit, & ijs præsertim auxiliatur febrientibus, qui humorum malignitate magis, quàm abundantia scatent. Siquidem Anguria (ut Serapioni placet) aluum in principio fortiter non citat. Ideoque illis conuenit, qui tenuis, & imbecillis sunt temperamenti, macri, & exangues: Etenim ijs alterantibus magis opus est, quàm ducentibus humores. uerum quamuis id effici possit acidis medicamentis, insipida tamen, quæ nonnullam dulcedinem habent (ut Anguria) hisce in casibus longè magis conueniunt. Impossibile enim est, quin acida, & quæ cum ipso aceto parantur medicamenta, incendant, & attenuent. Id quod imbecillia corpora, macra, & exanguia, haud quam sustinere queunt, quod eiusmodi acidæ potiones maciem augeant, & uentriculum lædant. Atqui etiam ubi quicquid acida adstringentia propinauerit, impossibile quidem uidetur, ut non obſtructiones augeantur, si ea in iocinore, & eius meatibus extiterint. Etenim acida, & adstringentia medicamenta exiccant, & nihil prorsus humectant. Porro insipida, & quæ crasse sunt substantiæ, quibus aliquæ (ut in Anguria) dulcedo inſit, suo quidem temperamento humectant, ac simul refrigerant, generantque in ipso iocinore sanguinem aquosum, qui flauæ bilis feruorem, & malitiam coercet, tam in iocinore, quàm in uenis. In calidis regionibus Anguria suauior prouenit. Ideoque Circa Romam, in Campania, Apulia, Calabria, & Sicilia, præstantiores habentur, & mole uastiores. Cucumeris uires memoriae prodidit Galenus libro v i i i. simplicium medicamentorum, his uerbis. Cucumis esculentus maturus quidem tenuioris essentiae est; qui uerò immaturus est, crassioris. Sed & abstergerendi, & incidendi facultate participant. quare & urinam mouent, & corpus splendidum reddunt: ac magis quoque si quis semine arefacto, contusoque, atque cribrato, uice pulueris absterforij utatur. Superat in eis humida, frigidaque temperies, non tamen magnopere, sed quasi in secundo censetur ordine. Attamen si quis aut semen, aut radicem arefaciat, haud etiam humida fuerit naturæ, sed iam desiccantis, idque in primo quodammodo ordine, aut etiam in secundo incipiente. Est & in istis maior abstergerendi facultas, quàm in fructus ipsius carne. Et libro i i. de alimentorum facultatibus idem de Cucumeribus



- Cucumeribus ita scribit. *Urinam quidem & ipsi, quemadmodum pepones, cient, sed minus quam illi, quod ipsorum substantia minus est humida: ideoque non facile, ut illi, in uentriculo corrumpuntur. Ergo quibus cucumeres bene concoquere datum est, dum in hoc fisci, intrepidè, affatimque ipsi se explent, longi temporis tractu, gelidum, & utcumque crassum humorem in uenis acervari contingit, qui per eam, qua uena funguntur, concoctionem, haud facile in probum sanguinem potest conuertere. Proinde omnibus prauis succi edulij, quantumvis probe à nonnullis consiciantur, abstinere in totum consuluerim. Clam enim sensimque post longum tempus prauus in uenis succus ex ipsis suggeritur, atque accumulatur: qui uel lenicula putredinis arrepta occasione, febres seuissimas, & mirè contumaces excitabit. Et paulò antea de Peponibus scribens: Vniuersa (inquit) peponum natura frigidior cum larga humiditate existit: habent & quandam abstergendi uim: ideoque urinam cient, & deorsum expeditius, quam cucurbita, & melopepones rapiuntur. Quod porro abstergeant, discere licet sordidam cutem defricando. Quamobrem etiam maculas calore solis factas, & lentes faciem occupantes, atque in superficie albos extergere possunt. Sed semen, quod in eorum ueluti carne continetur, ad hoc efficacius, adeò ut renibus etiam calculo infestis sit accommodatum. Gignit pepo in corpore uitiosum humorem, potissimum quando non probe concoctum fuerit. Tum uerò morbum etiam, qui cholera dicitur, inducere consuevit. Etenim priusquam ad corruptionem peruenit, uomitioni quoque idoneus est: largiusque ingestus, nisi quis aliquid eorum, quae probi sunt succi, super mandat, omnino uomitum concitabit. Et de Melopeponibus agens: Melopepones (ait) & minus humidi quam pepones sunt, nec adeò prauis succi: minus item urinam prouocant, tardiusque deorsum descendunt. Ad uomitum uerò excitandum non eandem uim peponibus obtinent, sicut nec celeriter adeò ut illi in uentriculo corrumpuntur, cum prauus humor in eo collectus fuerit, aut alia quapiam corruptionis causa ipsum prehenderit. Ceterum tametsi in iuuando stomacho autumnalibus fructibus longè sunt inferiores, haudquam tamen ei, ut pepones, officiant. Hæc ille. Ceterum pretermittendum mihi non duxi, quin legentes admoneam, esse impostorem, qui me redarguat, quod scripserim, hoc nomen σικυος cucumerem tantum designare, quod reuera id generale sit nomen omnium horariorum fructuum, uidelicet peponum, melonum, cucumerum, anguriarum, & ceterorum generis eiusdem. Vtque hæc comprobare uideatur, Galenum adducit libro secundo περὶ τροφῶν διατάξεως, quippe qui scribat, negare medicos nonnullos, fructum, qui pepon dicitur, simpliciter appellandum πέπων, sed cum additione σικυος πέπων, idest peponem cucumeralem, ac si πέπων ex genere τῶν σικυος esset. Id quod minime Galenus affirmavit, sed potius reprobauit his uerbis. Medici quidam non simpliciter nominare uoluerunt peponas, sed totum id σικυος πέπων nominare oportere contenderunt. Nos uerò in præsentī sermone de eiusmodi non laboramus, ut quæ ad medicinam nihil conferant: multo enim satius est, rem dilucidè interpretari, quam huiusmodi anxia disquisitione doctrinam obscurare. Tum porro clarissime explicabimus, cum uocabula uulgò maximè usitata eligentes, ipsorum significationem seruauerimus. Hæc ille, quibus palam est, nebulonis illius imposturam, sibi longè magis aduersari quam mihi. nunquam enim negaui, nomen σικυος ad illa omnia generaliter referri posse, sed dixi, peculiariter Dioscoridi uulgarem tantum cucumerem designare, quemadmodum quoque Galeno, apud quem nusquam me legisse memini, nomen σικυος, aliud designare, quam cucumerem. Ideoque de cucumeris alimento scripturus eodem libro, postquam de Peponibus, & Melopeponibus egit, περὶ σικυος, idest de cucumere, quos alio nomine appellare non potuit, peculiare caput instituit. Id quod etiam fecit lib. octauo de simplicium medicamentorum facultatibus ubi de domestico, & syluestri cucumere egit. Σικυος ἡμετέρος Græca uoce, Cucumer satius Latina uocatur: Arabica, Chathe, seu Chetha: Italica, Cocomero, & Cedruolo: Germanica, Cucumeru: Hispanica, Cogombro: Gallica, Cocombre. At πέπων Græcis, Pepon item Latinis appellatur: Mauritanis Bathēca, seu Bathiech: Italis, Mellone: Germanis, Pseben, & Melaon: Hispanis, Melon: Gallis, Melons. Anguria ita & Latine nominatur: Arabice, Dullaba: Germanice, Gurchen: Hispanice, Cogombro: Gallice, Cogombre.*

Peponum uires ex Gal.

Melopeponū facultates ex Galeno.

Nomina.

40

Ἐπίδαξ.

LACTUCA.

CAP. CXXIX.

**L**actuca satiuæ, quibus natura refrigeratrix inest, stomacho gratæ habentur, somnum conciliant, aluum emolliunt, lac euocant: uerum decoctæ magis alunt. Stomachicis illotas esse prodest. Epotum semen, assiduas libidinum imaginationes in somno compescit, & ueneri refragatur. Ipsæ uerò frequentiores in cibo, claritati oculorum officiant: inflammationibus, & ignibus sacris opitulantur. Muriæ condiuntur. Cum in caulem exierunt, uim quandam nanciscuntur succo, aut lacti syluestris lactucæ similem.

50

Ἐπίδαξ ἁγρία.

LACTUCA SYLVESTRIS.

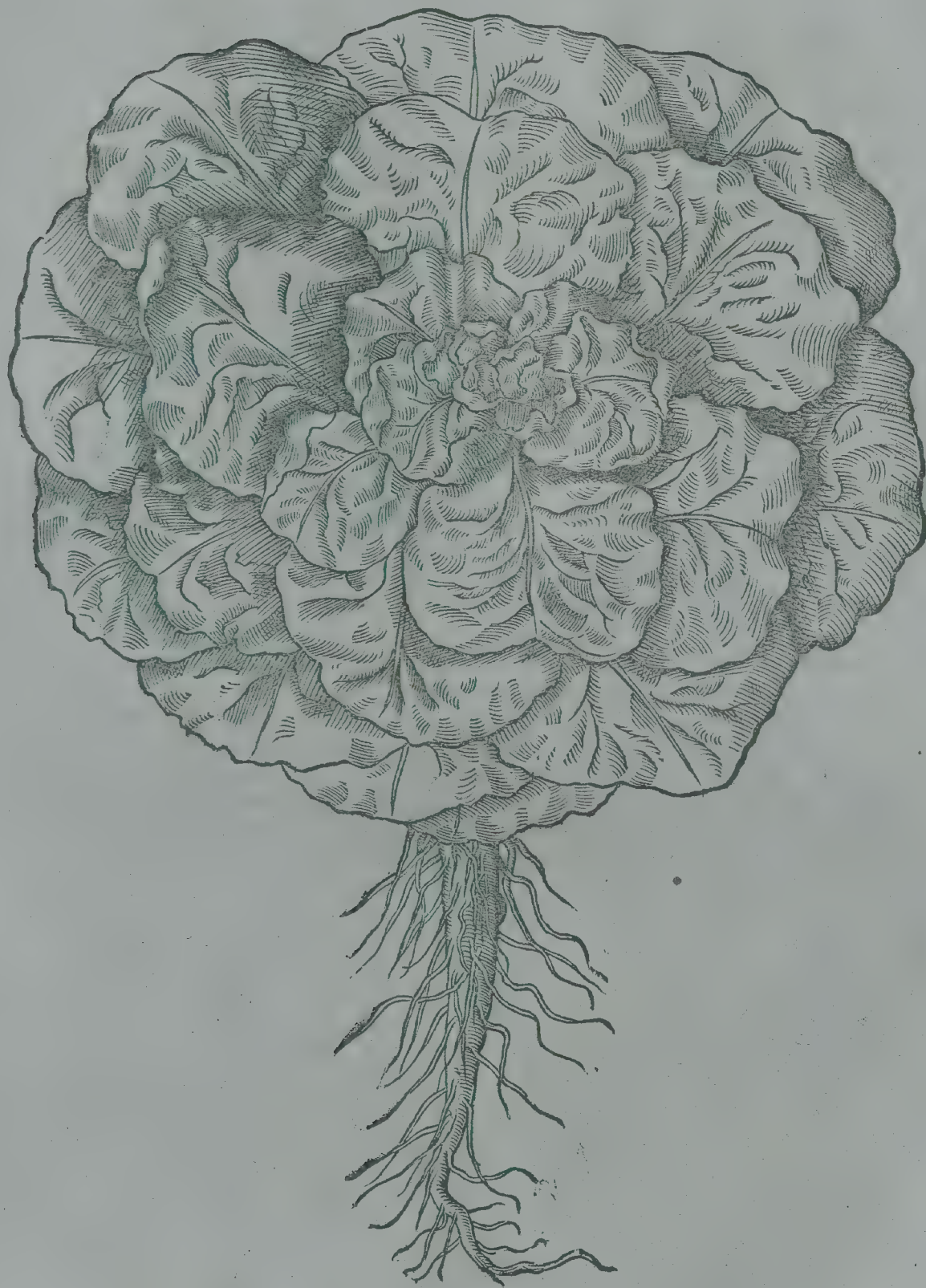
CAP. CXXX.

**S**yluestris lactuca satiuæ similis est, sed longior caulis, & candidiora folia, graciliora, & asperiora. Amaro gustu est, & uiribus<sup>a</sup> aliquantum papaueri similis: unde lacteum eius succum aliqui meconio permiscuerunt. Aquam per aluum elicit, potus in aceto mulso succus ad duos obolos: argemma, caliginemque repurgat: contra adustiones efficaciter illinitur, cum lacte mulierum. In summa somnum allicit, doloris leuamentum præstat, menses trahit: contra scorpionum, & phalangiorum ictus bibitur. Semen non aliter quam satiuæ libidinum imaginationes in somno amolitur, ac uenerem arcet. Succus ad eadem ualet, sed uiribus infirmior. Reponitur in fictili nouo lac eius, antea, ut in alijs liquaminibus moris est, insolatum.

<sup>a</sup> Cat. κατὰ πᾶσαν scilicet δυνάμιν. i. secundum omnem facultatem. Meū, & Drag. κατὰ πᾶσαν. Idest secundum omnem.



## LACTUCA CRISPA.



Lactucæ confi-  
deratio.

**L**actuca sativa herbarum ferè omnium vulgò notissima est. Cuius etsi plura, ac diuersa in Italia reperiantur gene- 10  
ra, ut in hortis, & olitorijs foris æstate tota conspici potest; non ob id tamen existimandum est, quòd ea uiribus, &  
facultatibus inter se differant: quanquam non negauerim ego, alteram alteri in cibus præstare. Eam siquidem, quæ conglo-  
batis in orbem folijs crispa, tenera quæ innenitur, quis neget maiorem cum palato inire gratiam, quàm quæ dura, patula, ac  
laetescens habetur? Est etiam quam à lato caule laticaulam, & à rotundo rotundicaulem, & quam sessilem, quòd humi pro-  
cumbat, appellauerint Græci. Nos uerò in capitatam, rotundam, & crispam diuidimus. Differunt etiam foliorum colore,  
nam alia saturatè uiridis est, alia subuiridis, alia subcandicans, & quæ cruentis maculis sit respersa, quam è Cipro allatam  
ferunt. Crispa folijs exit crispis, Intybo maiori similibus & per ambitum laciniatis. Rotunda in orbem spargitur, rotundio-  
ribus folijs, tenerioribusque unà sese stipantibus. At capitata, seu sessilis, folijs parum à rotunda differt, sed in globum fo-  
lia circumuoluuntur, & extuberant brassicæ capitatæ modo. Est & quartum quoddam genus, cui in cibus prima laus, Ro-  
manum



## LACTUCA FLORESCENS.



10 manum vulgè uocatum, folijs maioribus, pinguioribus, uiridioribusque. id in ouatum caput extuberat, ubi in cacumine ligetur. & ceteris tenerius, albiusque euadit, & præsertim si terra circumducatur ad cacumen usque. Tenerescit enim hoc mangonio mirum in modum, & candidius, & palato gratius redditur. Caulem edunt omnes albicantem, lacte prægnantem, & in summo brachiatum, folijs plenum, in acutum tendentibus, quæ senescentes amarorem contrahunt. Flores in ramusculorum cacuminibus prodeunt lutei, qui tractu temporis papposi effecti, in aurâ resoluuntur. Semen omnibus oblongum, in acutum desinens, colore non solum albo, sed etiam nigro. Nascitur quarto, aut quinto die à satione, & adulta transponitur. Olim Lactuca ultimis apponebatur mensis. Ideoque inquit Martialis ille Epigrammaticus:

Clandere quæ cenas lactuca solebat auorum,

Dic mihi cur nostras inchoet illa dapes?

Lactuce succus ex rosaceo fronti, & temporibus illitus, non solum febr. ætibus somnū conciliat, uerū etiā capitis dolorē mulcet.

Xx 3

Gargarissatur



## LACTUCA SYLVESTRIS.



Lactuca syl-  
vestris.

Lactucæ vires  
ex Gal.

Gargarissatur idē utiliter ex punici mali succo, ad colūnellæ inflātionē. Testiculis illitus nocturnas pollutiones cōpescit, **10**  
& seminis profluuiū, & præsertim addito caphura momento, sed Venerē restinguit. Idē præstat epotū semen, è papauerini se-  
minis cremore haustū; nec minus urinæ ardoribus opitulatur. Cauendus autē lactucarū usus suspiciosus, sanguinem excreanti  
bus, pituitosisq; sed ijs maximē, qui procreandis liberis dant operā. Sylvestris in cāpestribus nascēs, facillē dignoscitur, quod  
caule, floribus, semine, & folio satiuam iam flores, & semina proferentem æmuletur: uerū gustu amara est, & lacte copio-  
siorē referta. Meminit huius Theophrastus libro VII. cap. VI. de plantarum historia, sic inquit. Sylvestris lactuca folio  
breuior, quā satiuā est, idque consummatum aculeatur, & caule simili modo breuiore perficitur, succum acrem, ac medi-  
catum habet. Nascitur in aruis. Lac eius extrahunt per messem tritici, & purgare aquam intercutem dicunt, & caligi-  
nem arcere ab oculis, & argemam auferre, cum lacte mulieris. Satiua (ut memoriæ scriptum reliquit Galenus lib. VI. sim-  
plicium medicamentorum) humidum est, frigidumque olus, non tamen extremē (siquidem edendo non foret) uerū maxi-  
me



me secundum aqua, ut sic dicam, fontana frigiditatem: proinde ad calidas phlegmonas accommodum est, & ad parua, & le-  
uia erysipelata: non tamen maioribus satisfacere idonea est. Est etiam edulium situm arcens. At semen potu genitura pro  
fluuium cohibet: quomobrem etiam ijs, qui libidinis somnijs vexantur, datur. Sic & agrestis lactuca semen. Cuius quoq;  
colligitur succus, argema, & caliginē expurgans: ad adustiones etiā cū lacte mulierum inungitur. Et lib. 11. de alimen. facul.  
Plerique medicorū (inquit) reliquis omnibus hoc olus, cen ficus, autūnalibus fructibus, pratulerūt. Quā inter ipsa aliud me-  
loris succi nō inuenias. Quod porro nonnulli uitio uerterunt, id in præcipuā ei laudem cedit: & si ita se re uera haberet, non  
modo nulli olerū; sed ne optimi quidē succi, ac maximi nutrimenti edulij esset secundū. nēpe sanguinem aiunt lactucā genera-  
re. Quidam non simpliciter sanguinem dicunt, sed multum addunt, multum sanguinem lactucam generare affirmantes. Ve-  
rū i tametsi prudentius obijciant, longius tamen alijs a uero absunt. quanquam hoc ipsum, puta multum sanguinem pro  
10 creare, non est quod meritō quis damnet. Constat enim huiusmodi edulium laudatissimi succi censendum esse, quod plurimum  
quidem sanguinis, aliorum uero succorum nullum producere sit comparatum. Si uero, quia permultum ē lactuca sanguinis  
congeratur, idcirco damnandam eam censeant, facillimē huic malo occurrī potest: quippe cū uescentibus, & liberalius  
exerceri, & ea parcius uti integrum est. Hæc ergo aduersus eos, qui olus hoc non rectē uituperant, dixisse sufficiat. Illud  
porro nonisse conuenit, omnibus alijs oleribus paucissimum sanguinem, & uitiosum generantibus, ex sola lactuca non  
multum quidem, nec uitiosum, haud tamen omni ex parte laudabilem gigni. Vt plurimum quidem cruda ipsa uescuntur.  
Aestate autem, cū in semen iam proruptura est, in aqua dulci præcoquentes, cum oleo, garo, & aceto assumunt, aut  
cum aliquo ex condimentis, obsonijsue, præsertim ijs, quæ casco constant. Plerique etiam antequā excaulescat, in  
aqua elixa utuntur: uti ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores esse cœperunt. Nam amicus quidam meus cū ole-  
re hoc a longo tempore me ut familiari cibo usum fuisse sciret, uideretque post mandī a me citra magnam molestiam non  
20 posse, cocturæ rationem indicauit. Etenim in iuuentute, quoniam assiduū os uentriculi bile efferuescebat, æstus moderan-  
di gratia lactucis utebar. Cū autem ad prouectam ætatem peruenissem, olus hoc contra quā in iuuentute, somnum  
iam studio, & industria accersenti mihi, auxilio fuit. Quippe qui etiamnum iuuenis lucubrandi gratia uigilijs dedita ope-  
ra me assuescebam, declinante iam ætate, ipsa ex se in somni, grauius hoc incommodo molestabar. Aduersus quod uni-  
cum mihi præsentissimum remedium lactuca uespere commanducata semper fuit. Lactuca sic Latinis, Σπιδάξ Græcis ap-  
pellatur: Mauritanis, Cherbas, seu Chas: Italis, Lattuca: Germanis, Laetuck: Hispanis, Lechuga, aut Alfalsa: Gallis,  
Laietue.

Nomina.

Γίγγιδιον.

GINGIDIVM.

CAP. CXXXI.

30

**G**ingidium, aliqui lepidion, in Syria, & Cilicia plurimum nascitur. Herbula est syluestri pasti-  
nacæ similis, tenuior, & † amarior: a radice parua, candicante, subamara. Olus hoc crudum,  
coctum, conditumue estur, magna stomachi utilitate: urinam cit. Decoctum ex uino potum uesi-  
cæ prodest.

† Antiquis co-  
dex. μικρότε-  
ρον .i. minor.  
a Meum, &  
Drag. πίζαν πί-  
κταν .i. radicē  
amarā.  
Cat. πίζαν πί-  
κταν .i. radicē  
paruā amarā.

Gingidii confi-  
deratio.

40

**N**on potui unquam eorum subscribere opinionibus, qui plantam Cerofolium uulgò uocatam, Gingidiū esse censent, ut  
in alijs commentarijs nostris antea editis differuimus. Quare & Fuchsii, & Ruellij sententiam improbauimus.

Nunc autem certò primū animaduerto, me hac in re haud esse hallucinatum; habita, & inspecta legitimi Gingidij plan-  
ta, quam ē Syria allatam mihi misit Iacobus Antonius Cortusius, Patritius Patavinus, Vir ut omni humanitate clarus, ita  
rei plantariæ indagator acerrimus, unā cum altera planta peregrina, quam ipse Visnaga uulgò uocari significauit. Cuius  
hic quoque imaginem expressimus. Est itaque GINGIDIVM pastinacæ syluestri haud absimile, amariū tamen; caule  
ramoso, rotundo, sesquipedali, striato, subnigricante, geniculatoque, umbella in cacumine alba, minoribus circūquaque co-  
mantibus folijs. ē floribus semen prodit, quo maturescēte, umbellæ in sese contrahuntur, ut in Pastinaca, & tactu glutino-  
se sentiuntur. Radicem habet candicantem, palmari longitudine, subamaro sapore. copiosum in Syria prouenit, unde in Ita-  
liam aduectum semen iam in hortis seritur. Non desunt, qui uelint VISNAGAM, uel ipsum legitimum esse Gingidium, uel  
eius alterum genus, quod folia quadantenus magis Pastinacam referre uideantur. Sed mihi non arri det eorum opinio, quod  
planta sit pastinaca longē maior, et grandes robustasque faciat umbellas, adeo ut festucæ, siue pediculi, qui illam conficiunt,  
pro dentiscalpijs iam multis in usum uenerint. Ego quidem ipsam potius maiorem pastinacam uocarem syluestrem, siquidem

50

non solum notis omnibus pastinacam refert, sed etiam uiribus. Caterū ut de planta, quam uulgò Cerofolio uocant, aliquid  
dicamus, cū ipsa in ciborum usum ueniat, & suas quoque habeat in medicina uires, ita hic de ea differemus. Est Cero-  
folium planta nemini non nota, passim in hortis nascens, fragilis, ac tenera, senis ab uno pediculo emergentibus fo-  
lijs, uulgaris petroselinī modo, per ambitum incis: caulibus sesquicubitalibus, pinguibus, subrufescentibus, inanibus, genicu-  
latis, umbellam in summo caule gerit albis flosculis ornatam, ē quibus tenuia rectaque oriuntur cornicula, plura, ex uno pe-  
diculo prodeuntia, pilosa, rufescentiaque, & in cacumine aculeata; in quibus semen longiusculum concluditur, pullo colore.  
Radix illi breuis, in plures diuaticata fibras. Tota planta dulcis est, & odorata, acrisculo quodam accedente sapore, uix fe-  
rē sensibili, quo fit, ut alijs oleribus addita, ea gustui gratiora reddat. Cherephylli meminit Plinius libro decimonono cap. 8.

sic inquit: Rursus alio comitatu a quinoctio Autumni seruntur coriandrum, anethum, atriplex, malua, lapathum, cere-  
phyllon, quod paderota Græci uocant: & acerrimum sapore, ignei effectus, saluberrimum corpori. Verū Plinij cerephyl-

60

lon cerofolium nostrum esse non potest, quod hoc nostris hortis familiare, tam uehementi acredine non sit præditum. Nec  
crediderim illud idem esse eidem Plinio secundum Acanthi genus, quod is libro, & cap. 22. pariter Paderotam uocari scri-

xx 4 bit,



## GINGIDIVM.



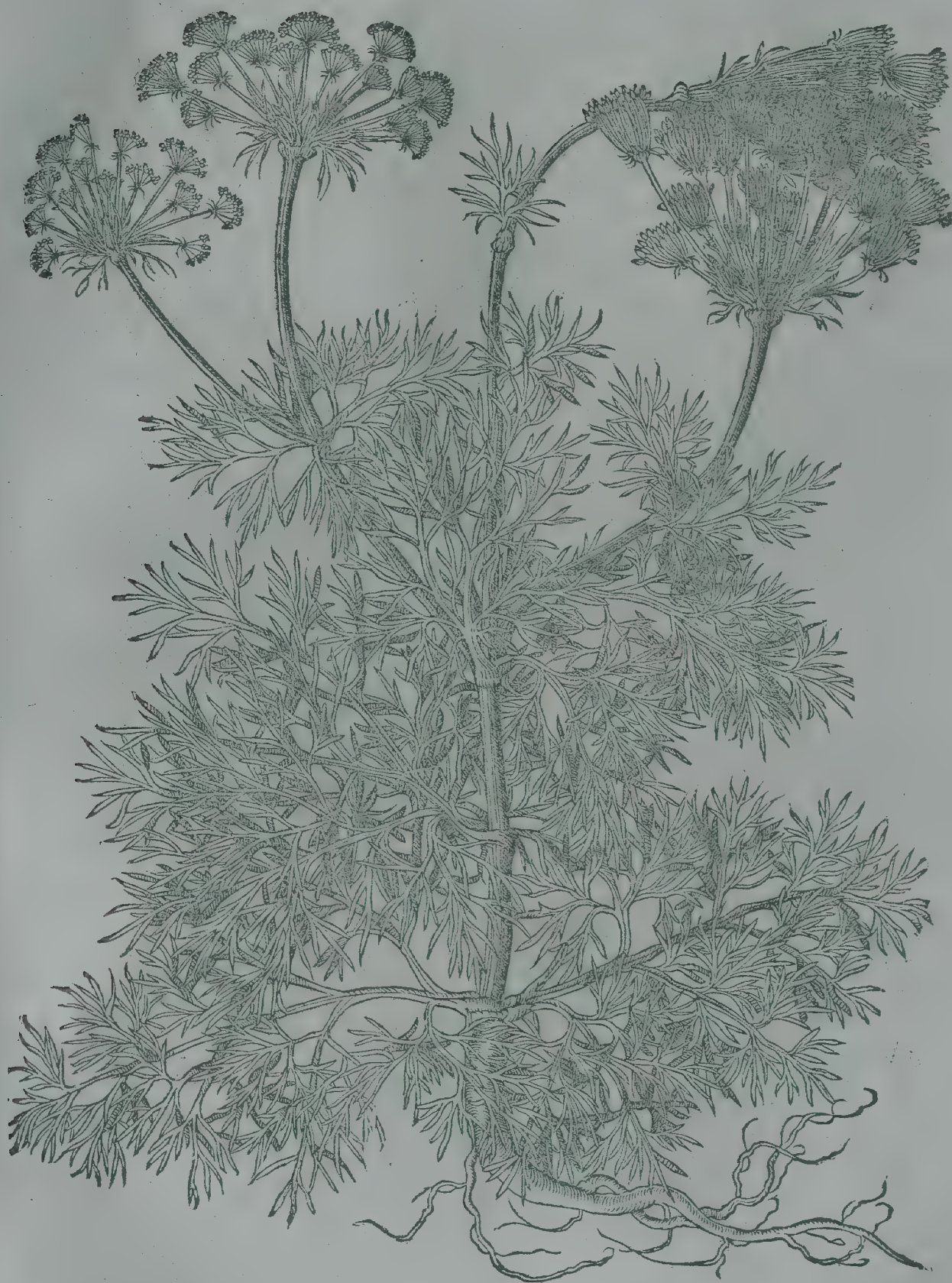
Gingidij vires  
ex Gal.

bit, cum Acanthus omni prorsus acredine uacet. Meminit Gingidij Galenus libro VI. simplicium medicamentorum his uerbis. Gingidium sicut gustu amaritudinem, & adstrictionem praefert, sic temperamento quoque ipso caliditatem & frigiditatem. Secundum uero utranque qualitatem desiccatorium est. Sed enim stomacho amicum est, utpote non paruum obtinens adstrictionem. Quamobrem non admodum conspicuam caliditatem possidet: secundo autem recessu desiccatur. Et lib. II. de alimentorum facultatibus sic inquit. Plurimum in Syria Gingidium nascitur: esturque; similiter ac scandix apud nos. Stomacho mire utile siue crudum, siue elixum libeat sumere: longioris autem decoctionis impatiens est. Nonnulli ipsum cum oleo, & garo mandunt. Alij uinum etiam, aut acetum adijciunt, ac multo magis ita stomachum inuat. Cum aceto sumptum fastidiosos ad cibum mutat. Perspicuum uero est, quod haec herba medicamentum potius est, quam alimentum.

Quippe



VISNAGA.



10 Quippe quæ adstrictionis, & amaritudinis non obscura, nec exigua particeps est. hæc Galenus. Ex quibus facile comprobari potest, Chærefolium non esse Gingidium, quod in ipso ex amaroris, & adstrictionis qualitates gustu haud manifestè deprehendantur. Quod Græci γινγίδιον, Latini similiter Gingidium uocant: Itali, Gingidio: Germani, Koerffel, & Kerbelkraut: Galli, Cerfueil.

Nomina.

CEREFOLIUM



## CEREFOLIUM.



Σκάνδιξ.

SCANDIX.

CAP. CXXXII.

10

**S**candix, sylvestre olus est, amarum, subacre: quod crudum, coctumve manditur: stomacho, & uentri utile. Decoctum in potu, uesicæ, renibus, & iecinori confert.

Scandicis consideratio.

**Q**uoniam Scandix antiquis rei herbarie scriptoribus stirps fuit notissima, ut quæ ab ijs in frequenti ciborum usu haberetur alijs admista oleribus; cum tamen hætenus eorum repererim neminem, cui fides sit abhibenda, qui Scandicem notis aliquibus, uel lineamentis descripserit, nesciuerim profectò quonam pacto, quæue ratione affirmari possit & in Italia Scandicem nasci, & pariter dignosci à compluribus. Caterum scribit Hermolaus uir doctissimus, & in stirpium historia omnium suæ ætatis facile primus, se uidisse Scandicem in exemplari Græco Dioscoridis appictam folijs fœniculo proximis,



## PECTEN VENERIS.



**IO** ximis, floribus luteis, siue albis, corniculis caule summo emergentibus. Hanc ipsam nos quoque saepius uidimus Maio,  
 & Iunio mensibus inter segetes, praesertimq; in agrorum marginibus. Sed quanuis tradiderit Hermolaus eam fœniculi  
 folijs assurgere; mihi tamen magis fumariam, & quadantenus anthemidem referre uidetur, quàm fœniculum. Flores  
 gerit hæc chærefolio proximos, albicantesq; , è quibus tandem prodeunt cornicula tenuia, longiuscula, recta, acumina-  
 ta, acubus, quæ in geranio emicant, non dissimilia, quemadmodum & in chærefolio uisuntur, licet huic longè tenuiora, &  
 fragiliora innascentur. Quo fit, ut rectè intuentibus specie tantùm, non autem genere differre hæ plantæ haud dubiè ap-  
 pareant: id quod etiam indicat eorum sapor. Quamobrem qui chærefolium scripserunt esse gingidium, id non sine ratio-  
 ne fecerunt. Cùm enim certò crederent, hanc de qua in præsentia differimus, plantam legitimam esse Scandicem, faciliè  
 etiam hinc persuaderi potuerunt, ut assererent chærefolium esse gingidium. quoniam Dioscorides consuevit stirpes per co-  
 gnationes describere. Quapropter in eorum sanè irem sententiam, si hæc, quam Scandicem putant, tantum acrimoniæ,  
 & amaroris



& amaroris gustantibus relinqueret, quantum in Scandice ueteres inueniri prodiderunt. Verum cum eas non obscuras quidem qualitates, quas ueteres ueræ Scandici assignant, in hac, ut ita dicam, noua Scandice nunquam ego repererim, sicuti nec in cherefolio, quæ ueteribus gingidio tribuuntur, cogor omnino eorum sententiæ refragari, & ab ipsis dissentire. Quapropter nisi regionis, & climatis ratione, & locorum mutatione eueniat, ut hæc stirpes omnem tum acrimoniam, tum amarorem exuerint, non facile quidem adduci potero, ut credam harum alteram gingidium, alteram uerò scandicem esse. Neq; ab hac mea me deterret opinione Hermolaus, quod uiderit is Scandicem hanc in Græco Dioscoridis codice appitam: quippe cum inter omnes rei herbariæ scriptores nullus, quod equidem sciam, reperiatur, qui per notas aliquas Scandicem descripserit, nesciuerim ego quanam historia, & ratione fretus aliquis unquam illam pictura exprefferit. nisi fortasse Dioscorides ipse manu propria eo in libro ipsam appinxerit. Plinius Scandicem anthriscio similem reddidit. Sed cum ignotum per ignotius descripserit, nihil nobis luminis his in tenebris affert. Scandicem commemorat Galenus lib. 10  
 VIII. simplicium medicamentorum his uerbis. Scandix ex agrestium olerum genere est, subacre, & amarum, adeo ut in siccando, & excalfaciendo secundi sit ordinis intensi. Urinam ualenter ciet, & uiscera obstructione liberat, ex dictis qualitatibus constans. Hæc Galenus. Ex quibus etiam manifestè colligi potest, plantam, quam pro Scandice accepit Hermolaus, quamq; pro eadem plerique recentium herbariorum hodie ostendunt, nullo pacto legitimam esse Scandicem. Quandoquidem ea non tantam acrimoniam, nec amaritudinem gustui representat, ut dici possit primum caliditatis, & siccitatis, gradum excedere. Ceterum si ulla est planta, cui hæc comparari possit, eam adamussim mihi quidem referre uidetur, quam Plinius lib. XXI. cap. XIX. à pectinum similitudine, VENERIS pecten appellat. Siquidem hæc radice nititur candida, cauliculis semipede maioribus: folijs syluestris pastinacæ, uel ferè anthemidis, exilibus: floribus albis, tenuibus, emicantibus summatim ab eodem capitello compluribus acuminatis rostellis, inter se disiunctis, quæ pectines planè referunt, quibus linum mulieres concinnant. Quæ certè omnia reperiuntur in hac uulgari Scandice. Huius radix cum malua tusa, corpori infixa extrahit. Eadem cum herba, & floribus in patella calefacta, ex albo meraco, & butyro, una cum hortensis petroselini folijs, pubiq; adhibita, remorantem urinam, pueris præsertim, prouocat. Quæ herba καυκάλις Græcè, Latine Scandix similiter nominatur: Italicè, Scandice.

Scandicis uires  
ex Gal.

Nomina.

Καυκάλις.

CAUCALIS.

CAP. CXXXIII.

a Cat. καυκάλις, λε-  
πρω, i. feniculi  
culo similia; cū  
tenuibus inci-  
suris.

**C**Aucalis, quam alij syluestre daucum uocant, cauliculo est dodrantali, aut maiore, subhirsuto: folijs apio similibus, a feniculi modo per extrema multifidis, hispidsq; candida in cacumine umbella, suauiter olente. Crudum, coctumue olerum modo estur: urinam mouet.

Caucalidis con-  
sideratio.

Caucalidis ui-  
res ex Gal.

Nomina.

**V**isitur Caucalis in Hetruriæ campatribus, inculto præsertim solo, ut & Ananiensi tractu in Tridentino agro, nullis reclamantibus notis. Rura nostra hanc Petrosello saluatico uulgò appellant. Quippe quod folia, quæ per ima prope radicem exeunt, apium quadantenus effigie referant, quod uulgò Petrosello dicunt. Etsi quæ superiore parte prodeunt, per ambitum sint feniculi modo capillamentis diuisa. Caulem mittit pastinacæ: in cuius cacumine umbellam gerit floribus candicantem, odoratam, dauco non absimilem. Quapropter Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ita de ea scriptum reliquit. Caucalidem quidam daucum syluestrem nuncupant: est enim ei adsimilis gustu simul ac uiribus. Nam excalfacit ut ille, & desiccet, urinam ciet, & muria ad repositionem conditur. Hæc ille. At nos dicimus; longè pluribus caucalim pollere uiribus, siquidem cordi utilis est. Succus calculo, & arenas pellit, & iocinoris, lienis, Renumque pituitas extenuat. Semen potum oculorum aciem acuit, & menses feminarum adiuuat. Datur uiris contra seminis profluvia, una cum asplene, & uiticis semine. Steriles, prolificas facit, assidue ex uino potum, præstat aduersus Trigonis, Draconis, & scorpionis marinorum ictus, uulneri illitum. Herba tota ex aceto mansa, et uomitione reddita, uentrem purgat, appetitum languescens excitat, & nausæ fastidia discutit, melancholicos inuat, tum herba ipsa in cibis deuorata; tum succus potus, tum semen, quemadmodum totius plantæ decoctum, proinde datur utiliter quartanarijs, & scabiosis, quinetiam morbo gallico affectis. Vt Græcis καυκάλις, ita etiam Latinis Caucalis appellatur: Italis, Caucalide.

CAUCALIS.



## CAVCALIS.



10

Ερουκα.

ERVCA.

CAP. CXXXIII.

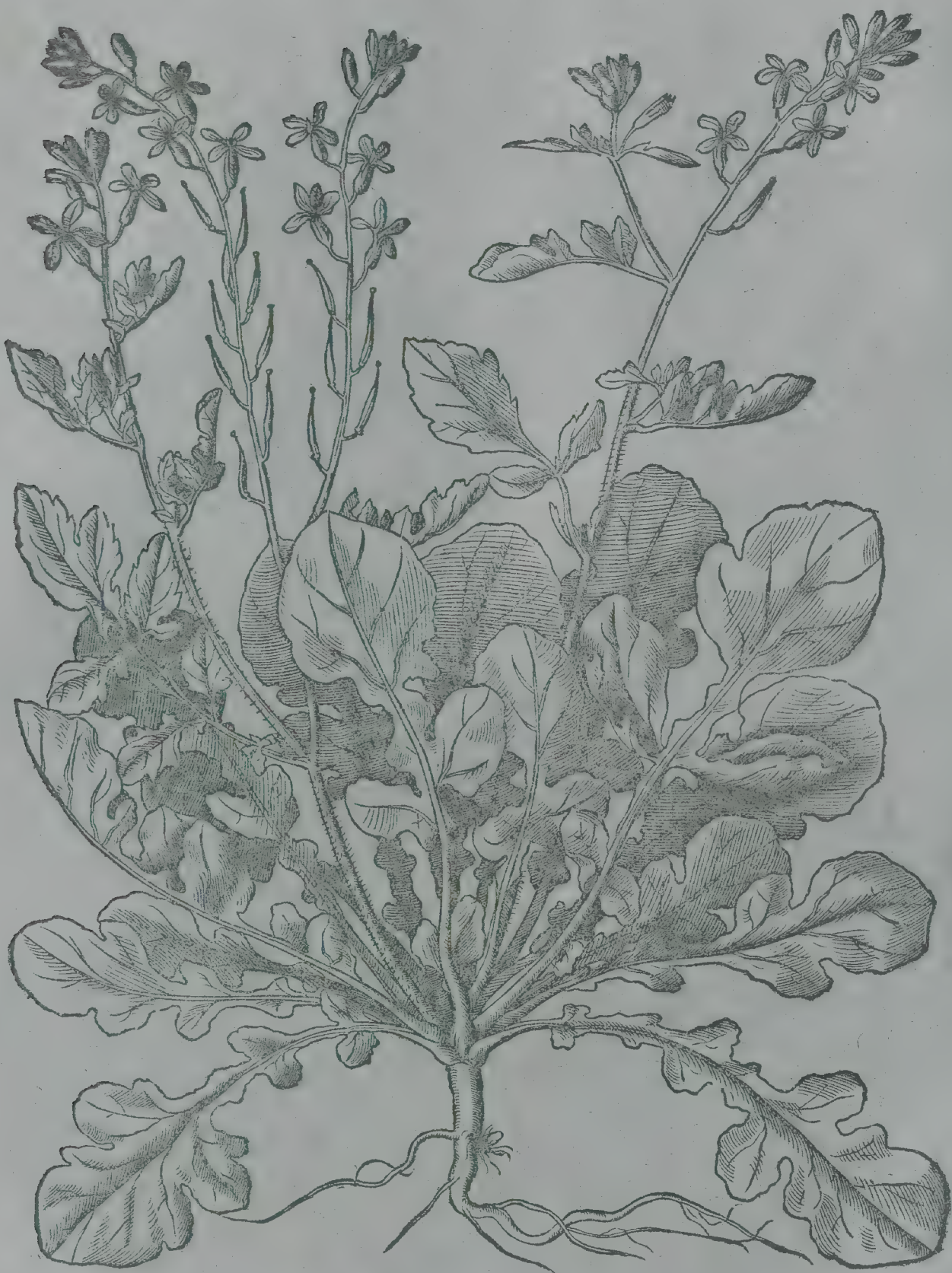
**C**Ruda eruca uenerem largiore cibo concitat. Semen eius idem præstat, urinam cit. Concoctio ni prodest, aluo perquam accommodata. Semine ad condimenta utuntur: quod, uti in longum tempus asseruetur, adiecto lacte, aut aceto, digerunt in pastillos. Gignitur etiamnum sylvestris eruca, maximè in Iberia, quæ occidentem spectat. Cuius semine pro sinapi incolæ utuntur. Urinam uehementius pellit, & multò satius acrior.

29

Vulgaris



## ERVCA SATIVA.

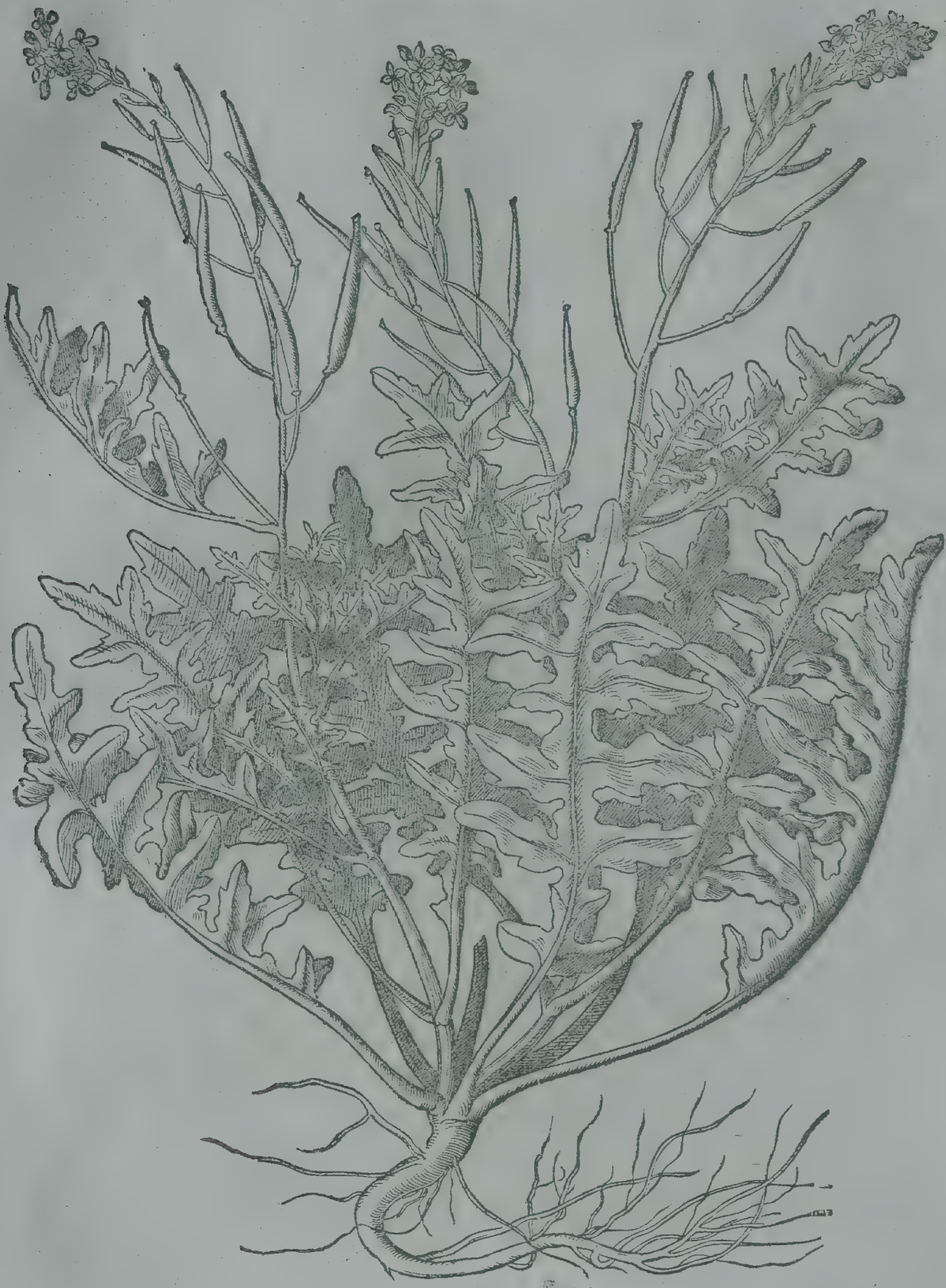


*Eruca confide-  
ratio, & uires.*

**V**ulgaris admodum planta est *Eruca* tam sativa, quam sponte nascens, quod frequentissime in cœnis acetarijs inseratur. Sativa folijs exit longis profunde, sed rarioribus incisuris laciniatis *Sisymbrij* aquatici modo, sapore acri, & amariusculo, caule sesquipedali, floribus in cacumine albicantibus, semine in tenuibus corniculis concluso, ut in *Irione*. Radix illi est alba, tenuis, acri sapore. Erratica arido solo gaudet, adeo ut in muris quoque nascatur, folijs domesticæ angustioribus, ac frequentius laciniatis, gustu acriori, sapidiorique, caulibus numerosis, floribus luteis, corniculis in uniuersa fere planta copiosis, sursum spectantibus, semine sinapi simile, acri & amariusculo. Cocta *Eruca* infantium tussi medetur, addito saccharo. Tradidere quidam (superstitiosum tamen mihi est) tria sylvestris *erucæ* folia, sinistra manu decerpta, illicoque deuorata, Ictericos sanare. Excalfacit olus (ut testatur *Galenus* libro *II*. de alimentorum facultatibus) perquam manifestè, adeo ut non faciliè solum absque iunctis lactucæ folijs edatur: nam ita immodico calori par



## ERVCA SYLVESTRIS.



10 par frigus admistum excessum temperat. Quinetiam genitale semen augere creditur, & in uenerem stimulos addere. Caput etiam magis dolore afficiet, si solum edatur. Semen (ut scribunt antiquorum nonnulli) muris aranei morsibus medetur. Ventris tineas enecat, lienemq; extenuat. Tritum, & cum felle bubulo mistum, nigras ulcerum cicatrices ad candorem reducit. Cum melle uerò perunctum, uitia cutis in facie emendat, & lentigines emaculat. Herba, quæ Græcis Ἐρῦκα, Latinis *Eruca* uocatur: Mauritanis, Iergir, Ergit, seu Giargir: Italis, Ruchetta, & Rucola: Germanis, Vucisz. Nomina. senff: Hispanis, Oruga, & Arugua: Gallis, Roquette.





ὄκνον.

OCIMUM.

CAP.

CXXXV.

a Meum. με-  
λαγχολῶσι. i.  
infantibus.

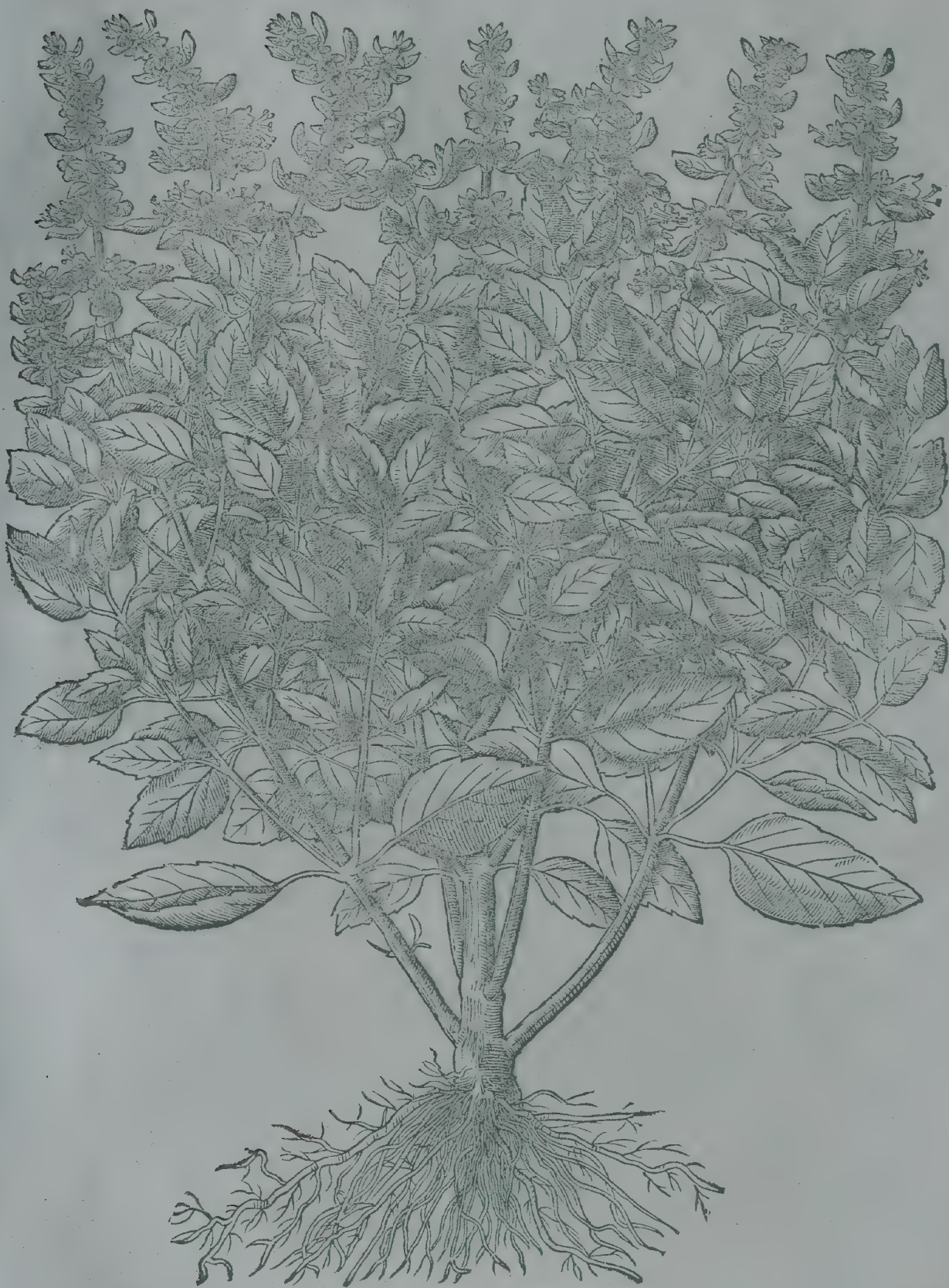
**O** Cimum uulgò cognitum. Id copiosiore cibo oculorum aciem hebetat, aluum mollit, spiritum mouet, urinam pellit, lac euocat: agrè tamen conficiuntur. Illitum cum polline polentæ, aceto, & rosaceo, pulmonum inflammationibus auxilio est. Draconis marini, & scorpionis ictibus per se prodest: & cum uino Chio, oculorum doloribus. Succus uisus caliginem abstergit: destillationes exicat. Semen potum conuenit<sup>a</sup> atram bilem gignentibus, difficili urinæ, inflatisq; : naribus haustum, subinde mouet sternutamenta. quod idem herba efficit. Sed oculos premi necessum est, cum sternutamentum urget. Sunt qui in cibis abdicandum censeant: quandoquidem manducatum, & in sole positum uermiculos creat. Aphri autem adiiciunt, si feriantur à scorpione, qui ocimum ederint, nullo confictari dolore.

10

Ocimum



## OCIMUM MEDIUM.



10 **O**cimum quemadmodum odoratissimum, ita & omnibus notissimum est. Namque perrara sunt ubique, & adium Ocimi confid. fenestra, perraraque cœnacula, ac uiridaria, quæ Ocimo non redoleant, utpote quod frequens seratur, & foucatur in figulinis uasis. In Italia hoc æuo Ocimi tria habentur genera. Quorum primum folijs assurgit amaranto longè maioribus, latis, longis, ac crassis, citrea malo similibus. Secundum folijs exit, ac ramulis, dicto longè minoribus, cuius duæ habentur species, alterum odore plebeij ocimi, alterum citrei mali adeo simili, ut ferè nulla sit odoris differētia. Proinde hoc citratum uocauere Arabes, quo modo ipsum quoque Mesues nominat. Tertium, quod folijs constet minutis atq; angustis, sitq; cæteris odore fragrantius, Italis uulgò appellatur Basilico gentile. Horum omnium meminit Serapio, uocauitque medium hîc à Dioscoride descriptum, Ocimum non garyophyllatum: garyophyllatum uerò, quod cæteris tum minutius, tum odoratius habetur. Demum Citratum à Citreo odore alterum, ut omnibus palam fiet, qui Serapionis monumenta perlegerint de Ocimo differentis. Idcirco uideant quæso patres illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios scripsere, quo iure,



## OCIMVM CARYOPHYLLATVM.



Monacorum  
iactantia.

Brasauoli la-  
plus.

quæ ratione in electuario de gemmis se iactent Ocimum caryophyllatum hac tempestate primos adinuenisse, cum hoc 10  
Serapioni folijs exeat paruis, & caule quadranguli: monachis uero folijs melissophyllo maioribus, per ambitum serratis,  
& caule minime anguloso. Qua in re eos, pace sua, aperte hallucinatos putauerim. Nec equidem credendum arbitror,  
quod de alio ocimi genere intellexerit Mesues, quam de tertio illo genere in delicijs habito, de quo diximus. Nam cum ca-  
teris odoris fragrantia longè præstet, nulli dubium est, quin in roborandis cordis ipsius uiribus cæteris sit longè aptius, atq;  
etiam præstantius, ut quod in electuarium de gemmis addatur ad cordis affectus. Ideoque datur utiliter odorandum ex  
aceto, in animi deliquio. Scribit Brasauolus suo de simplicium examine Romæ primùm excuso libro, tantam de ocimi ui-  
ribus inter Plinium, & Dioscoridem esse controuersiam, ut alterum ipsorum errasse dicendum sit. Quippe ex Aphris tra-  
dit Dioscorides, quod si à scorpione feriantur, qui ocimum ederint, nullo dolore afficiuntur. Contra uero Plinius, qui li-  
bro XII. cap. XX. si eo die, inquit, feriat quispian à scorpione, quo ederit ocimum, seruari non posse. Qua in re lectionis im-  
patiens deprehenditur Brasauolus: quandoquidem si eo loco Plinium de Ocimo differentem, patienter perlegisset, cognouisset 20  
utiq; quàm rectè Plinius ipse hanc dirimat controuersiam, ijsque respondeat, qui ocimum accusant, cum inquit. Ocimum  
quoq; Chrysippus acriter increpuit, inutile esse dicens stomacho, urinae, & oculorum claritati. Præterea insaniam facere,  
& lethargos, & iecinoris uitia. Ideoque capras id aspernari, hominibus quoque fugiendum censet. Adijciunt quidam tri-  
tum si operiatur lapide, scorpionem gignere. Commanducatum, & in sole positum uermes asferre. Aphri uero, si eo die  
feriatur



feriatur quispiam à scorpione, quo ederit ocimum, seruari non posse. Secuta etas alacriter ocimum defendit: nam id esse ca-  
pras, nec minus, quam mentham, & rutam scorpionum terrestrium ictibus, marinorumq; uenenis mederi ex uino, addito  
aceto exiguo. Vsu quoq; compertum deficientibus ex aceto odoratu salutare esse. Item lethargicis, & inflammatis re-  
frigerationi. Illitum capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris, impositum ex ui-  
no: stomacho quoque esse utile. hæc Plinius. Ex quibus clarissime patet, Plinium eorum placitis refragari, qui tam acriter  
ocimum damnarunt. Degenerat quandoque Ocimum in serpyllum, ut auctor est Theophrastus lib. v. cap. v i i i. de plan-  
tarum causis, ubi sic inquit. Ocimum autem, quod loco soli exposito situm est, transit in serpyllum, quia uehementer sacca-  
tur. Folio nanque minus, odoreq; uehementius redditur. Quippe cum alimenti quoq; minus habeant, quæ sicca sunt. Sed  
huiusmodi mutationes ita euenire putandum, ut aliquid similitudinis faciant, non ut omnino speciem exprimant alienam.  
10 hætenus Theophrastus. Ceterum Auicenna libro de uiribus cordis à Dioscoride dissentire uidetur. Nam ocimum, scri-  
bit, sanguinem turbidum, & melancholicum generat, quoniam superflua humiditas, quæ est in ipso, parit inflationem: in ue-  
nis. Nec aliter uidetur sensisse Galenus, qui libro v i i i. simplicium medicamentorum de ocimo ita scriptum reliquit.  
Ocimum ex secundo est ordine calfacientium: habet autem recrementitiam humiditatem: proinde nec commodum est, quod  
in corpus sumatur. Ceterum foris illitum, ad digerendum, & concoquendum utile est. Item libro i i. de alimentorum fa-  
cultatibus, cum inquit. Ocimo etiam plerique ut obsonio utuntur, ex oleo, & garo esitantes. Vitiosi autem est succi. Ad-  
mentuntur ob hoc quidam dicentes, si tritum fistili nouo inditum operiatur, celerrime intra paucos dies scorpiones gigne-  
re, præsertim ubi quis quotidie ollam ad solem calfecerit. Sed hoc sanè à uero abest. Id porro uerè de eo dixeris, solus esse prani  
succus, stomacho noxium, & concoctu difficile. Sed illud in Ocimo non ignorandum puto, quod ocimum per y ab ocimo per i  
maximè differre deprehenditur probatissimorum auctorum testimonio. Siquidem apud antiquos Ocimum erat pabuli ge-  
20 nus dictum uel quod citò proueniret: uel primum inter cetera pabuli genera è terra erumperet: uel quod iumentis citaret  
alium, sic appellatum à πρῶτος ab Græca uoce, quæ Latinis ualet citò. Ocimum uerò herba est illa odorata, de qua supra dispu-  
tauimus, sic nominatum ab ὄσος uerbo Græco quod redolere significat. Vnde rectius fortè per z quam per c scribendum  
esset. Ceterum ocimum antiquis quibusdam boum pabulum erat ex segete uiridi segete, priusquam indurescerent culmi:  
uel ex seminibus pluribus simul in agro satis. Nempe è fabarum modijs decem, uicia duobus, & eruiliæ tantundem una  
in iugero satis, & ante maturitatem recisis. Catoni tamen è uicia, feno græco, faba, eruoq; in unum, commistis, & exinde  
satis ocimum est. Quo fit, ut putauerim ocimum antiquis, non modò herbaceam, uiridemq; fuisse segetem, è pluribus semi-  
nibus una in agro satis in primum iumentorum pabulum; sed etiam ex uno tantum cerealium genere, nempe hordeo, auena,  
uicia, eruo, alijsq; his cognatis, quod eiusmodi pabulo uerno tempore, non modò alantur boues, ac etiam equis: sed etiam repar-  
gentur. Id quod nostra quoq; etate fit pluribus in locis in Italia, præsertim cum hordeo, eruo, & uicia. Nec placet eorum  
30 sententia, qui sibi nulla, ut arbitror, ratione, nec auctoritate persuadent, Ocimum plantam esse sui proprii generis. quod è  
ueteribus nullum hætenus inuenerim (quantum equidem uidi, & legi) qui ocymi herbae historiam literis memoriaq; man-  
dauit: sed comperi quidem, quod uocabulum hoc non magis uni, quam alteri conueniat. quandoquidem unicuique pabuli  
generi, quod primo statim uere citò proueniat, accommodari potest. Quare planè explodenda uidetur Adami Loniceri  
opinio, & Tragi quod non sine errore ridendo frumentum Turcicum, siue, ut alijs placet, Saracenicum, quod Tridentina rura  
uulgò appellant Formentone, & Foroiulensi à pullo seminis colore Saracino, ocimum esse firmiter existimet. Quinetiam  
ij turpiter aberrasse deprehenduntur, quod huic plantæ, quæ suum Ocimum est, omnes odorati ocimi facultates reddide-  
rint. Nec alia ratione moti frumentum Saracenicum ocimum esse censent, quam quod satum tertia à satu die erumpat.  
Verum ocimum non ea de causa nomen hoc (mea quidem sententia) sibi comparauit, sed quod citius cæteris pabulorum ge-  
neribus uere primo adolescat: nam innumera essent ocymi genera, si id omne, quod statim ferè à satu oritur, ocimum uo-  
40 cari debeat. Quod ὄσος (ut antè dictum est) Græci, ocimum item Latini appellant: Mauritani, Berendaros, & Beda-  
rog; Itali, Basilico: Germani, Basilien, & Basilgram: Hispani, Albahaca: Galli, Basilich.

Ocimi degeneratio.

Ocimi uires ex Gal.

Ocymi ab ocimo differetia.

Adami opinio uana.

Nomina.

Οροβάνχη.

OROBANCHE.

CAP. CXXXVI.

50 Orobanche<sup>a</sup> cauliculus est sesquipedalis, & interdum maior, subruber, hirsutus, tener, sine folio,  
pinguis: flore subalbido, aut in luteum uergente: radice digiti crassitudine, & cum ariditate flac-  
cescit caulis, fistulosa. Hanc inter quædam legumina nasci constat, & ea strangulare: unde oroban-  
che sibi cognomentum usurpauit. Estur, ut olus, cruda, & in patinis, asparagi modo, decocta. Legumen-  
tis addita, concoctionem accelerare creditur.

60 Orobanchen, quæ omnibus notis legitimæ Dioscoridis respondet, uidimus primum in Ananiensi agro supra Triden-  
tum, ac deinde ubique ferè in Italia nasci comperimus, in campis non modò inter omnia leguminum genera, sed &  
inter segetes, cannabim, linum, & in uis secus agrorum sepes. Ceterum etsi scriptis mandauerit Theophrastus lib. v i i i.  
de historia, & v. de causis plantarum, Orobanchem eruum necare amplexu, complexuq; suo; ea tamen, quæ hîc à Dioscori-  
de representatur, & à Plinio lib. xxi i. cap. ultimo, nullo sanè complexu, sed sua tantum præsentia, legumina, segetes, can-  
nabim, & linum interimit, quæ prope ipsam oriuntur. Quam ob causam Ananienses, quod uicinas strangulet, ac deuoret  
plantas, Herba lupa uulgò orobanchen appellant. Profilit hæc (ut inquit Dioscorides) nullis unquam folijs, sed uno tan-  
tum assurgit cauliculo, asparagi instar, colore subrubro, hirsuto, molli, pinguiq; & qui sesquipedalem non excedat longitudi-  
nem.

a Omnia ex-  
emp. καυλίον  
ἐστὶν ὑπερῶρον  
ὅς διασπιδάμ-  
αῖον, ἐνίοτε δὲ  
καὶ μεῖζον, φύλ-  
λοις ὑπολίπα-  
ρον, ἐν δ' αὖ  
πρὸς τὸν . i .  
Cauliculus est  
subruber, ad  
duos dodran-  
tes altus, ali-  
quando etiam  
maior, folijs  
subpinguibus,  
hirsutus, tener.

Orobanches  
consideratio.





Orobanches  
facultas.  
Nomina.

nem. Flos è quibusdam patefcit globulis in cacumine congestis, subalbidus. Radix digitali uisitur crassitudine, fungosa, ac 10  
fragilis. Hæc planta nonnullis etiam uulgò Coda di leone appellatur, alijs uerò Herba tora uocatur, quòd uaccæ ea de-  
gustata (ut pastores factò periculo testantur) statim taurum adeant. Sunt & qui (ut loco citato scribit Plinius) cynomo-  
rion eam appellant à similitudine canini genitalis. Ex quibus omnibus non temerè dicendum existimauerim, uel Theo-  
pbrastum (pace sua) hac in re deceptum esse, uel aliam à Dioscoride, & Plinio orobanchem concepisce. Orobanche, ut Gale-  
nus est auctor libro VIII. de facultate simplicium medicamentorum, est sicca, frigidaq; temperatura in primo ordine.  
Huius plantæ nomen Græcum est οροβάνχη, quemadmodum et Latinum Orobāche, nec non Erui angina: Italicū, Orobāche.

Τραγοπάγος.

BARBULA HIRCI.

CAP. CXXXVII.

**B**arbula hirci, quæ ab alijs come vocatur, breui est caule: folijs croci: radice longa, dulci: magno  
super caulem calyce: è cuius summo semen nigrum dependet, unde nomen inditum est. Herba  
esui apta est.

Hirci



## TRAGOPOGON, SIVE BARBA HIRCI.



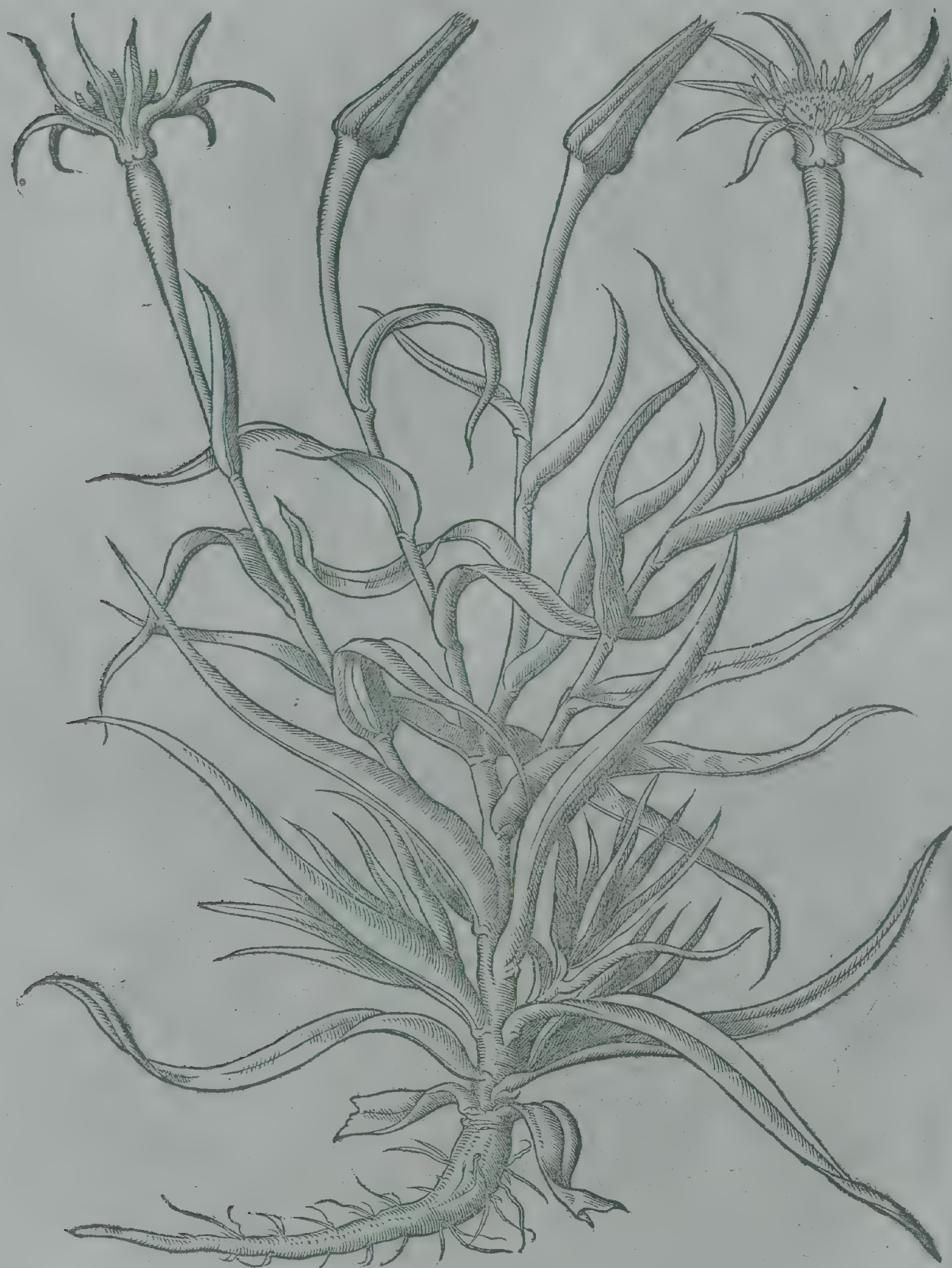
10 **H**irci barbula, quam Hetruria vulgò appellat Sassefrica, vulgaris admodum est notitiæ. Radix, quòd gustu dulcis, incundaq; sit, estur hyeme frequenter in acetarijs. Folijs exit hæc croci, latioribus tamen, ac longioribus: flore aureo, rostro porcino uocato non absimili, maiore tamen, qui calyce continetur. Is sereno calo fatiscit, nubilofo uerò contrahitur, occluditurque calyce, quemadmodum & chamælonis echinus. E' concluso calycis uertice barba dependet incana, proluxa; unde nomen accepit, ut Theophrastus prodidit lib. & cap. VI I. de plantarum historia. Sed certè nesciuerim ego, qua ratio ne ductus negauerit Hermolaus, hanc Theophrasto, & Dioscoridi legitimam Hirci barbulam esse, cum illa pulchrè, huius notis respondeat. Glutinat hæc recentia uulnera, si foliorum succus, uel eius stillatitia aqua splenijs, & attritis linteolis superponatur. Aliud quoque Tragopogoni habetur genus, quod à foliorum colore, purpureum uocant. Prodit hoc folijs alteri similibus, sed à radice numerosioribus, uiridioribus, latioribus, robustioribusq; , caule quoque simili, geniculato, conspicuis propè genicula alis, è quibus rami prodeunt. Flores edit in cacumine purpureos, sed altero minores, radiantibus circumquaque

Barbulæ hirci  
consideratio.

Hermolai error.



## TRAGOPOGON ALTERVM.



cumque calycis apicibus, in stella ferè modum. Radice nititur quoque grandiore, longioreque, quinetiam robustiore, 10  
 duriore, & lacteo succo referta, non quidem ut in altera, dulci, sed adstringente, & amariusculo. Tragopogono congener  
 uidetur quoque planta SCVRZONERA, siue SCORZONERA Hispanis uocata, quod à Vipera demorsis, quam ij Scurzo uo-  
 cant, presentaneo remedio auxilietur. Hæc noua est planta, nec puto esse quenquam, qui de eâ ante nos scripserit. Inuenta est  
 primum Scorzonera in Catalonia Hispaniæ, à quodam Seruo Aphro, à Ceruero Leridano Viro nobili, pretio empto.  
 Nam cum quidam menses in agro à uiperis demorderentur, hic qui in Aphrica plantam hanc nouerat, propinato eiusdem  
 radicis succo, incolumes seruabat omnes, quotquot demorsi fuerant, sed nemini plâtam ostendebat, ne lucro defraudaretur,  
 Quo postea factum est, ut uasiores quidam obseruantes à longinquo tractum, à quo Afer ille plantam deferebat, illuc con-  
 cefferint: plantamque consequuti sint, inuentis rescissa nuper herbæ reliquijs. Ea itaque effossa, factoque ipsius periculo, di-  
 uulgata res est, & SCVRZONERAM, idest VIPERINAM eam appellauerunt. Hanc primum misit ad me siccam Clarissi-  
 mus



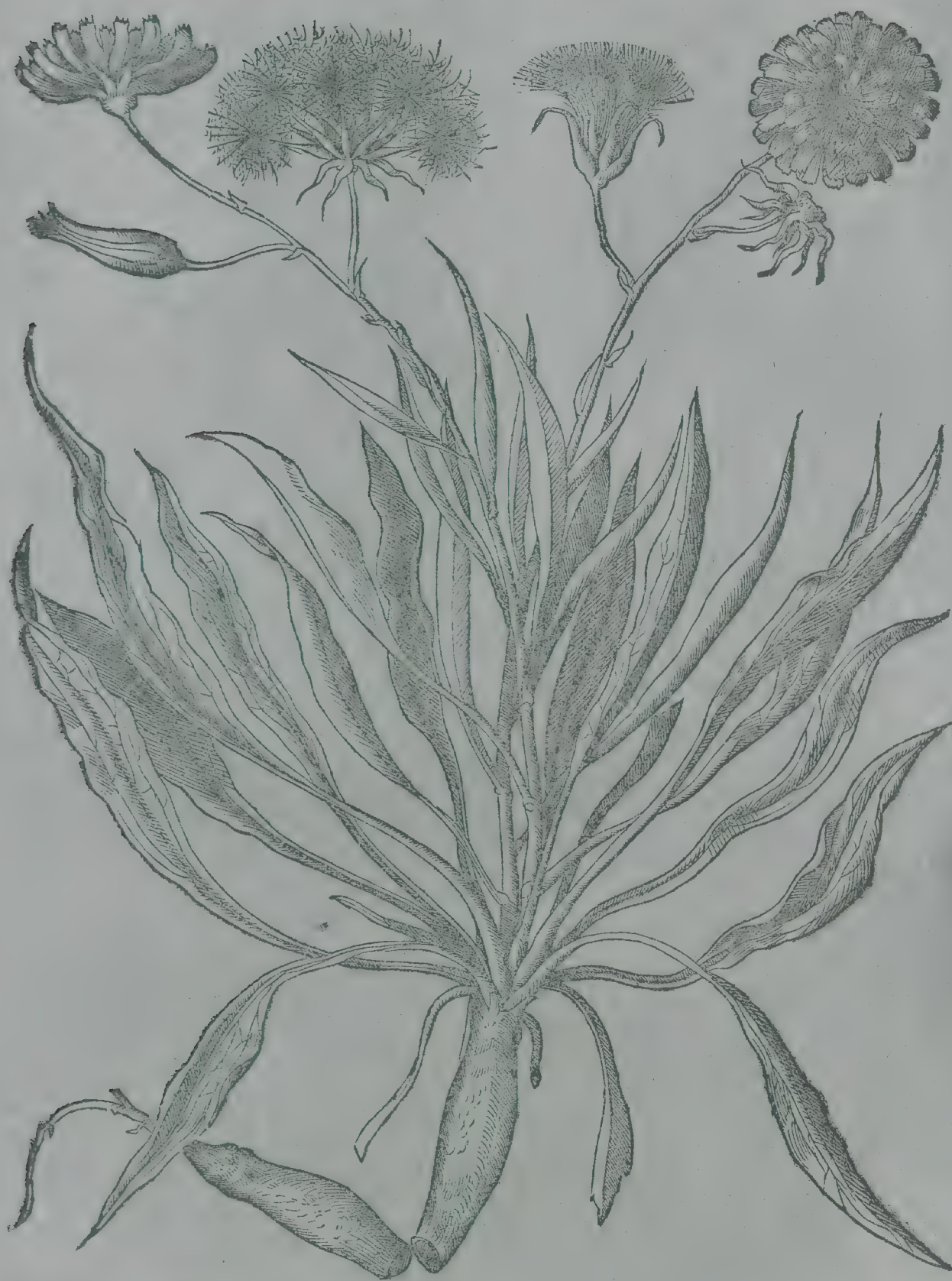
## SCORZONERA HISPANICA.



10 mus Regina Romanorum medicus, Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus. At paulò post uiridem, uiuentemque eandem uidimus, ad Casarem Ferdinandum ex Hispanijs allatam, ob rei raritatem. Caterùm non multo pòst tempore, copiosam quoq; in Boemia nasci compertum est, clarissimi Doctoris Ribera, eiusdem Caesaris medici diligentia in monte quodam syluoso, uliginosoque non longè à Poggebrot, dum Casarem sequeretur ad uenationes. Folia fundit hac planta spithamæ longitudine, succise uocata æmula, sed longiora, & quæ solo propinquiora sunt, fibrata, longo pressòq; pediculo à radice prodeuntia, humique accubantia: quorum nonnulla leniter sinuata spectantur. Caulem edit sesquidòdrantalem, & saepe maiorem, rotundum, geniculatum, in quo folia angustiora, breuioraque spectantur. Flores profert aureos, Tragopogono adeò æmulo, cui & tota planta (ut prædiximus) congener esse uidetur, ut alterum ab altero, paucis admodum notis dignosci possit. Hi flaccescentes in papposum mutantur orbem, in quo semen continetur album, longum, Tragopogono simile. Radix illi subest, sesquidòdrantis, pollicari crassitudine raris adnatis fibris, cortice subnigricante, uegeta, tenera, fructu facilis, succosa.



## SCORZONERA BOEMICA.



succosa, alba intus pulpa, lacteo succo pragnans, dulcis, & gustatu iucunda. Nascitur in sylvis, & uliginosis locis. Floret 10  
 astate una cum Tragopogono. Nos hic eius imagines appingi curauimus, quarum quæ radice breuior, crassiorque ha-  
 betur, ex Hispania allata est, altera uero in Boemia prouenit. Foliorum aut radicis succus datur presentaneo remedio po-  
 tandus, aduersus uiperarum, cæterorumq; uenenatorum ietus, quin etiam ad quoscunque pestiferos morbos. Deuorata ra-  
 dix quotidie, pestilentialia contagia arcet, & uenenis quibuscunque resistit. Datur eadem, aut eius succus, utiliter quoque  
 comitialibus. Item cardiacis, uertiginosis, & animi deliquijs, cordis pulsu, tremore & obnoxijis. Enimvero commanducata  
 per se radix tristitiam discutit, hilaritatemque conciliat. Quin etiam lacteus radicis succus oculorum aciem acuit. In sum-  
 ma, tota planta magni est ad omnia usus. Τραγοδάσων ita Græcis, Latinis uero Barbula hirci uocatur: Italis, Barba di  
 becco, & Saßefrica: Germanis, Bocks bart, & Gauch brott: Hispanis, Barba de cabron.

Nomina.

Ορυζογλαφ.



Ορνιθόγαλος.

ORNITHOGALVM. CAP. CXXXVIII.

**O**rnithogalum cauliculus est tener, candicans, tenuis, sesquipedalis, tribus aut quatuor in cacumine mollibus agnatis: à quibus flores prodeunt foris herbacei, & cum hiantes se pandunt, lactei uisuntur: inter quos dissectum, cachrys modo, capitulum emicat. Coquitur cum pane, ut melanchthium. Radix bulbosa, cruda, & cocta manditur.

**O**rnithogalum aded inter segetes frequens oritur, ut si Maio mense in aruis requiratur, perpenfis prius notis illi à Dioscoride attributis, facile ab omnibus inueniatur. Ruellius in Gallia ornithogalum copiosum nasci scribit, pueris non incogitum, qui propter astantes, cum ab agricolis aratro terra proscinditur, aut in latiores porcas sulcatur, ornithogali radices nonnere erutas colligunt: & cum sint castaneis suauiores, is & crudis, & in cineribus incoctis uescuntur, odore incun-

Ornithogali  
consideratio.

ORNITHOGALVM I.





## ORNITHOGALVM II.



Traforum mē-  
tio, & uires.

diffimo, os mirum in modum commendante. Radices in orbem fere collectæ sunt: cortice pullo: candidissima intus carne, per quam odorata: uere, uel æstate cum fronde uirent, hyeme uel autumnò cum exarantur agri, radicitus uelluntur. Diu seruari possunt, & ubi annonæ premit inopia, plebis rustica famem, & ieiunia castanearum more satiant. Mirè suis expe-  
tuntur, qui rostro scrobiculos excauant, & harum capti dulcedine, gregatim ad has eliciendas, radicitusq; uellendas aduo-  
lant. Duae ORNITHOGALI plantas expressimus, quòd duo eius genera esse censeamus. Caterùm cum ornithogali radi-  
ces suauitatis sue præstantia, in mentem mihi reuocauerint illas, quæ in agro Veronensi, ubi tantùm, neque alibi, quod  
sciam, nascuntur in Italia, uulgò uocantur TRASI, saporis dulcedine castaneis proximè accedentes, recentioribusque  
quibusdam in medicamentis eadem expetantur, eas hîc recensere non ab re fore duximus. Sunt igitur TRASI Bulbosa ra-  
dicula, fabarum magnitudine, oblongæ; & cum siccantur, rugosæ. Harum planta folio exit longo, in mucronem exeunte,  
Cyperî modo, quem quidem planta tota plurimum æmulatur. Caules enim edit cubitales, & angulosos, in quorum cacu-  
mine



## T R A S I.



10 mine folia exiliora stellarum modo radiant, inter quæ flores exeunt spicati, subfulvescentesque. Radices habet numerosas, tenues, à quibus globuli dependent bulbosi, oblongi, fabarum quantitate, colore subrufescente, alba dulciq; intus medulla, castanearum sapore. Harum plantam misit ad me Franciscus Calzolarius Veronensis. Siquidem Trasi (quod sciam) non proueniunt sponte in Italia, nisi in agro Veronensi. Harum cremore pectoris, & laterum uitia expurgantur, quo fit, ut tussientibus opem non modicam præstent: tunduntur enim, maceranturq; carniis iure, deinde per linteolum exprimitur cremor, quem etiam ueneris potionibus miscent recentiorum nonnulli. Præstat idem cremor bibitus ad urinæ ardores. ualeat item potus ad dysentericos. Siquidem humorum acrimoniam retundit, & præsertim ubi ex aqua paretur in qua candens ferrum extinctum fuerit. Veronenses pro bellarijs utuntur. Manduntur unâ cum cortice, qui, quod sit asper, ac siccus, expuitur, exueto cremore. Sunt radices hæ, ut experientia compertum est, & ex dulcedine conijci potest, in calefacientium, & humectantium genere, sed flatus quodammodo gignunt. Quod ὀρνιθογάλον Græci, Latini pariter Ornithogalum nominant: Itali, Ornithogalo.

Nomina.



Y. Va.

TVBERA.

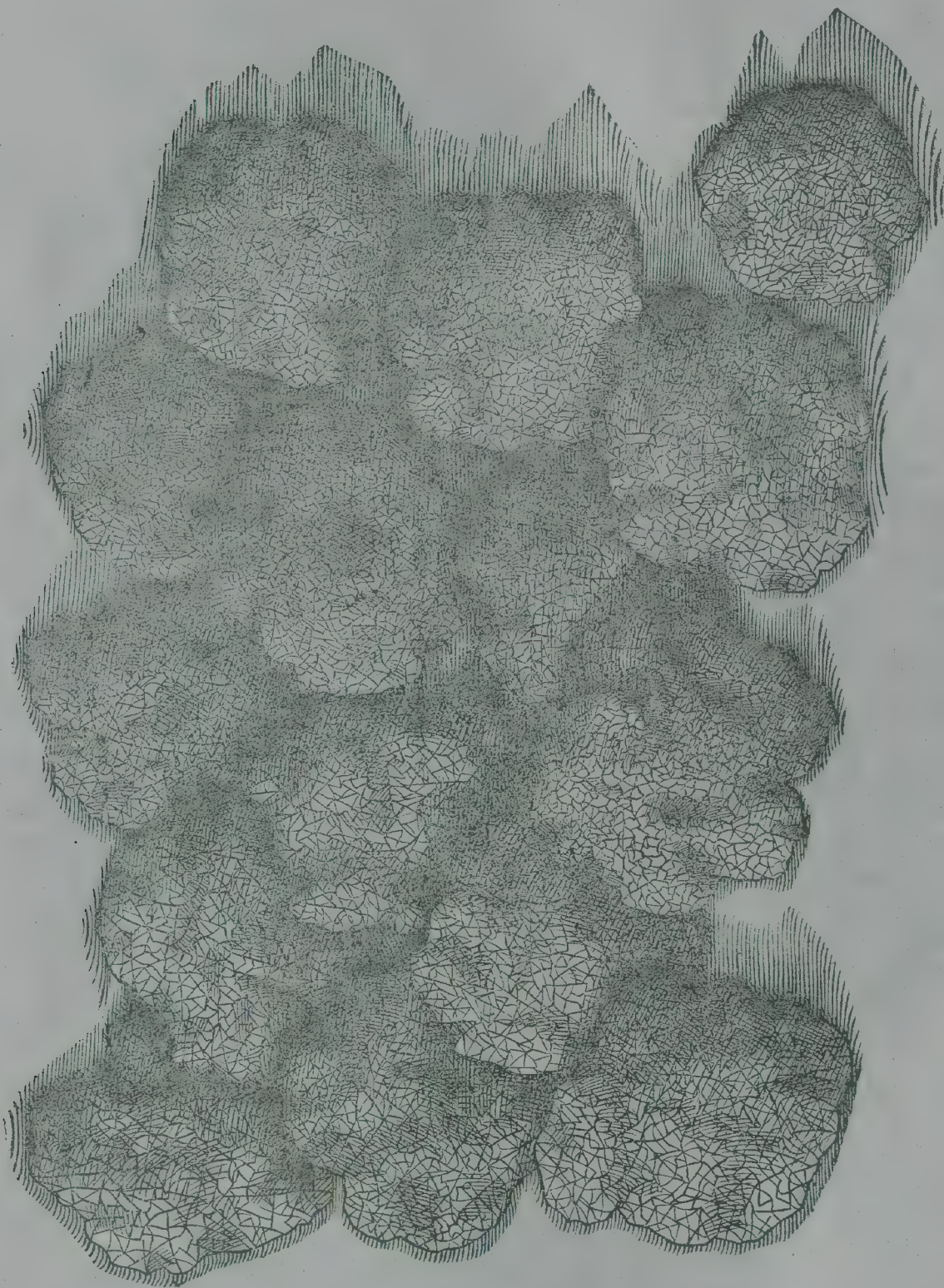
CAP. CXXXIX.

**T**Vbera rotundæ radices sunt, sine caule, sine folijs, flavescentes, uere fodiuntur. Cruda, & cocta eduntur.

Tuberum con-  
sideratio.

**T**Vbera, quæ occulta quadam facultate terra in se parit, & conglobat, numerosa in Hetruria à rusticis effodiuntur, quod magnatibus maximè expetantur in cænis. Duo eorum in Romano agro habentur genera. Quorum alteri candida, pulla uerò alteri pulpa subest. Rimosus utrisque cortex, ac niger. Est & tertium genus in Ananiensi, & Tridentino tractu proueniens leni cortice, colore subrufo, cæteris longè minus, insipidum, & gustu iniucundo. Tuberum memi- 10

T V B E R A.





nit Plinius lib. XIX. cap. II. sic inquit. Et quoniam à miraculis rerum cœpimus, sequemur eorum ordinem, in quibus uel maximum est aliquid nasci, aut uiuere sine ulla radice. Tubera uocantur hæc, undique terra circumdata, nullisque fibris nixa, aut saltem capillamentis, nec utique extuberante loco, in quo gignuntur, aut rimas urgente, neq; ipsa terræ cohærent. Cortice etiam includuntur, ut planè nec terram esse possimus dicere, neque aliud, quàm terræ callum. Siccis hæc ferè, & sabulosis locis, frutetosisque nascuntur. Excedunt sæpe magnitudinem mali cotonei, etiam librari pondere. Duo eorum genera arenosa, dentibus inimica, & altera sincera. Distinguuntur & colore rufo, nigroque, & intus candido. Laudatissima quæ Aphrica crescunt. An ne uitium id terræ? neque enim aliud intelligi potest: malum ne id ea protinus globetur magnitudine, qua futurum est, & uiuat ne, aut non, haud faciliè arbitror intelligi posse. Putrescendi enim ratio communis est ijs cum ligno. Lartio Licinio prætorio uiro iura reddenti in Hispania Carthagine paucis his annis scimus accidisse, mordenti tuber, ut deprehensus intus denarius primos dentes inflecteret. Quo manifestum erit terræ naturam in se globari. Quod certum est ex ijs, quæ nascuntur, & feri non possunt. Et libro eodem capite tertio: De tuberibus (inquit) hæc traduntur peculiariter. Cùm fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc nasci, & maxime è tonitribus, nec ultra annum durare, tenerrima autem uerno esse. Quibusdam locis acceptantur riguis, & feruntur, sicut Mitylenis. Negant nasci, nisi exundatione fluminum inuecto semine ab Tiaris. Est autem is locus, in quo plurima nascuntur. Sunt & in fungorum genere à Græcis dicti pezica, qui sine radice, aut pediculo nascuntur. Hactenus de tuberibus Plinius. Tubera (ut memorie prodidit Galenus libro II. de alimentorum facultate) radicibus, aut bulbis sunt annumeranda, ut quæ nullam euidentem habent qualitatem. Qui ergo his utuntur, ad excipienda condimenta tanquam materiam habent, cetera qualitatibus expertia, & innoxia, gustuque aquosa sunt. Quibus omnibus commune est, ut alimentum nulla insigni facultate constans, corpori præbeant, sed frigidiusculum duntaxat, crassitudine tale, quale id ipsum est, quod ingestum fuerit: ex tuberibus quidem crassius, ex cucurbita liquidius & tenuius. In alijs eadem est proportio. Sed longè aliter de his scripsit Auicenna, cùm inquit. Tubera terrena magis, quàm aquea sunt, omniq; prorsus sapore expertia. Atrabiliaries, & crassos gignunt humores, magis quàm cetera ciborum genera. Quo fit, ut frequenter deuorati apoplexiam, & paralytism concitent. Ad hæc concoctu contumacia sunt, & uentriculum aggranant. Quæ Græce ὄζυα, Tubera Latine dicuntur: Arabicè, Ramech, Alchamech, Tamer, & Kema: Italicè, Tartuffi: Germanicè, Hirtz brunst: Hispanicè, Turmas de tierra: Gallicè, Truffle.

Historia ex Plinio.

Tuberum uires ex Gal.

Ex Auicenna.

Nomina.

Σμίλαξ ἡρτενσίς.

SMILAX HORTENSIS.

CAP. CXL.

30 Hortensis Smilax frutex est, cuius semen à nonnullis lobia uocatur. Folia habet hederæ, molliora tamen: tenues caules, & capreolos uicinis fruticibus circumuolutos: qui tantum adulescunt, ut topiarias scenas repræsentare uideantur: siliquas foeni græci profert, longiores, torosiores: in quibus femina renum similia sed inæquali colore, recluduntur: quæ quadam ex parte fuluescunt. Siliqua cocta, cum semine in oleribus asparagi modo estur. Vrinam ciet, & tumultuosa somnia facit.

a Oribasius. ὑποπόρφυρα. i. subpurpurea.

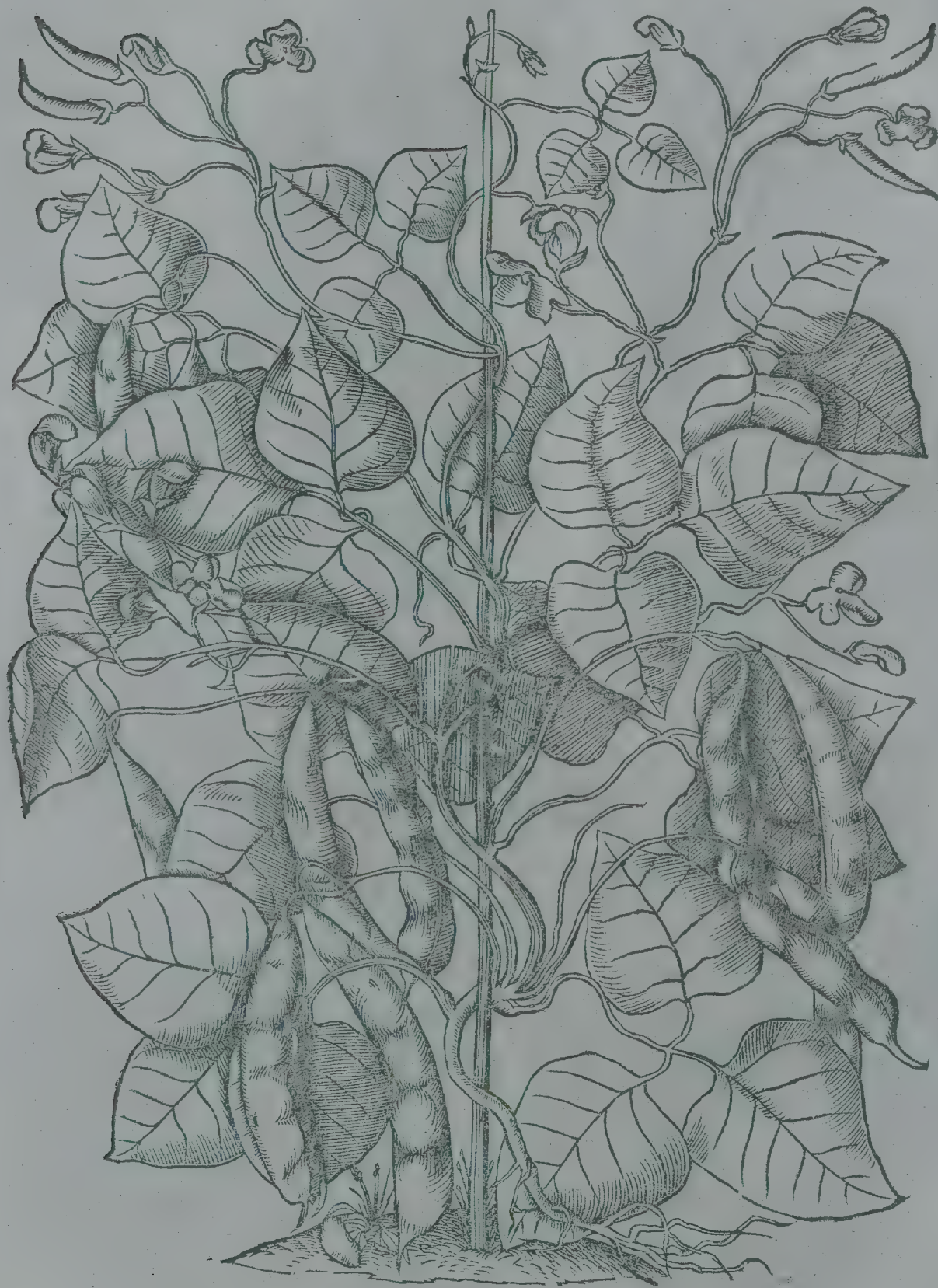
40 Hortensis Smilax (ut supra nobis dictum est in Phaseolis, sub quorum appellatione falsò credidit Manardus de eruilia scripsisse Dioscoridem) nil aliud, mea quidem sententia, esse potest, quàm ea Phaseolorum genera, uarijs coloribus depicta, quæ uulgò Italis dicuntur Fagioli Turcheschi. Siquidem præter id, quòd rubentes, uersicolores, & (ut Dioscorides inquit) renum figura cernantur, folijs exeunt hederaceis, caule tenui, è quo capreoli prodeunt, quorum reptatu non modò palos, & arbores scandunt, ac uinciunt; sed in hortis attegias, pergulas, testudines, scenas, & tentoria inumbrant, & opacant. Hos Galenus lib. primo de alimentorum facultatibus, ex auctoritate Theophrasti dolichos appellat, sic inquit. Dolichus adactò longo palo consurgit, & fructum gerit: sin hoc adminiculo careat, uitiosus fit, & rubigine tentatur. Quod quotidie uisitur in hoc phaseolorum genere. quippe quòd nullo sustentaculo in altum euecti, humi repunt, & contracto tractu temporis humore, situ, ac rubigine depereunt. At ubi longissimo inhaeserint pedamento, breui temporis spatium, ad culmen usque illi se circumuoluunt. Quo fit, ut longè aberrasse Manardum existimem, quòd asserat lib. I. epist. III. Dolichos nil aliud esse Galeno, quàm Eruiliam, quæ Italarum nonnullis uulgò appellatur Rouiglione, alijs uerò Arabeia, cùm tamen Galenus, itemq; Paulus Eruiliam appellitent Ochrum. Nec nobis obstat, quòd Eruilia (ut ipse asserit) rubiginem contrahat, cùm adminiculis caret, quibus à terra subleuetur, quòd; huiusce tantum leguminis siliquæ unà cum semine comedantur, ut Gal. lib. II. de ali. fac. præfatione, & Paulus Dolichos mandi testantur. Nam etsi aliquando Eruiliæ secti arborum rami apponantur, ut illos implicent; nunquam tamen longissimi adfiguntur pali, quòd ea minime illos scandere ualeat, uersicolorum phaseolorum modo. At hæc Eruilia, quæ humi serpat, rubigine minime deperit, ut Tridentinus ager ubiq; testari potest. Quippe quòd ibi frequentissima seratur, dimittaturq; nullo propè fixo pedamento humi accumbere. Nec obstat præterea (ut ipse Manardus scribit) quòd sola Eruilia inter legumina cum siliquis comedatur. Nam quanuis decocta unà cum siliquis mensis apponatur; nunquam tamen aliquem me uidisse fateri possum, qui siliquas simul cum granis deuorauerit: est enim eruilia inuolucrum sibus potius, quàm hominibus in cibum exhibendum. Vnde equidem omnes, quod uiderim, Eruiliam mandentes, semina dentibus extrahunt, & membranosas, exhaustasq; siliquas dentium attritui prorsus repugnantes, in patinis sibus relinquunt. Secus autem cum huiusmodi phaseolorum corniculis euenit: quandoquidem cùm tenella adulescunt, antequàm consenscant, aqua prius elixa, non modò in acetarijs integra, nullisq; abiectis putaminibus, assumuntur in cibum, sed butyro, uel oleo frixa addito gingibere, & omphacio, iucundissime deuorantur. Hinc itaq; fit, ut certò potius credam, hoc phaseolorum genus dolichos esse, quàm eruiliam Manardo uocatam. Illud insuper hac in re sentit Manardus, quòd Dioscorides phaseolorum appellatione, de quibus supra mentionem fecit, non quidem communes, ac triuales, sed Eruiliam significauerit: Smilacis uerò hortensis nomine, de qua hic sermo, uulgares illos phaseolos repræsentauerit. Qui (ut suam

Smilacis hortensis confid.

Manardi error.



## SMILAX HORTENSIS.



tueatur sententiam) consentaneum minimè uideri inquit, quòd duobus diuersis capitibus eodem libro de phaseolis scripserit 10  
 Dioscorides. Sed haudquaquam à ratione, & ueritate eum alienum existimarem, qui responderit, primùm tractasse Diosco-  
 ridem de iulgaribus, et candidis phaseolis, qui passim in campis aliorum leguminum more seminantur, ubi de omni segete, &  
 leguminibus differuit. Deinde uerò de uersicoloribus, qui in hortis, & uiridarijs ad opera topiaria explenda seruntur,  
 inter ea, quæ in hortis, & uiridarijs coluntur. Quamobrem ut hortenses à campestribus secerneret, inquit: Hortensis Smilax  
 frutex est, &c. Quod manifestè declarat, eum hìc de hortensibus, illic uerò de ijs, quæ in campis proueniunt, intellexisse, atq;  
 eos ita seiunxisse. Qua in re non potui non quandoq; admirari Manardum medicum alioquin ingenio, & doctrina insignem,  
 quòd tam facile adductus esset, ut asseueraret dolichos esse eruiliam, cùm eum legisse existimandum sit, Galeno, & Paulo  
 eruiliam ochrum uocari. Planta, quæ *σμίλαξ ἡρτανσία* Græcis, Smilax hortensis Latinis appellatur: Arabibus, Lubia: Ita-  
 lis, Smilace de gli horti, & Fagiuolo Turchesco: Germanis, Velsch bonen: Hispanis, Feyones: Gallis, Faseoles, & Fa-  
 bes painctes.

Nomina.

M. J. J. J.



MEDICA.

MEDICA.

CAP. CXLI.

**M**edica, cum recenter prodijt, folijs, & caule trifolio pratenſi ſimilis eſt: procedens uerò folia contrahit, caules edens trifolij, & ſiliquas corniculorum modo intortas, in quibus ſemen lentis magnitudine dependet. Id ſiccatum, iucundi ſaporis gratia, conditaneo ſali admisceſtur. Viride, quibus refrigeratione opus eſt, illitu ſuffragatur. Herba tota pro gramine utuntur, qui pecora alunt.

**M**edicam inde nominationem inueniſſe certum eſt, quòd primum, Plinio lib. xvi. l. i. cap. xvi. auctore, ex Media in Italiam aduecta fuerit. Verùm eſi hæc quondam in uniuerſa Italia ſereretur ad pecorum pabulum, & omnibus ferè cognoſceretur; nec tamen pauci ſanè reperiuntur, qui Medicam uiderint, ne dum ſerant: quanquam non deſunt, qui eam ſe confeſtos exiſtiment. Non deſuerunt, qui mihi uarias plantas pro Medica oſtenderent. At quoniam paucis admodum

Medicæ conſideratio.

## A P H A C A.





notis medicam referebant, non libuit ullam Medicæ imaginem hic exprimere. Hæc (ut Plinius tradit loco citato, & antiquorum plerique testantur) uno tantum satum plus tricenis annis perdurat. Eadem (ut quidam referunt) abundat Hispania, ubi magna admodum cura colitur ad iumentorum, & pecudum pabulum: eamque Alfalfa uocant, nomine ab Arabicis corruptè mutuato. Nam (ut lib. 11. capite de Cot inquit Auicenna) uocatur etiamnum Aphris Alfafasat. Nascitur & in Gallia, si Ruellio credimus, ibique maius trifolium appellatur. Medica sic Latinis, & Italis, ut Græcis undè nominatur: Mauritanis (ut modò dictum est) Cot, & Alfafasat: Hispanis, Alfalse, Eruaye, & Alfalfa.

Nomina.

Α'φ'α'α.

APHACA.

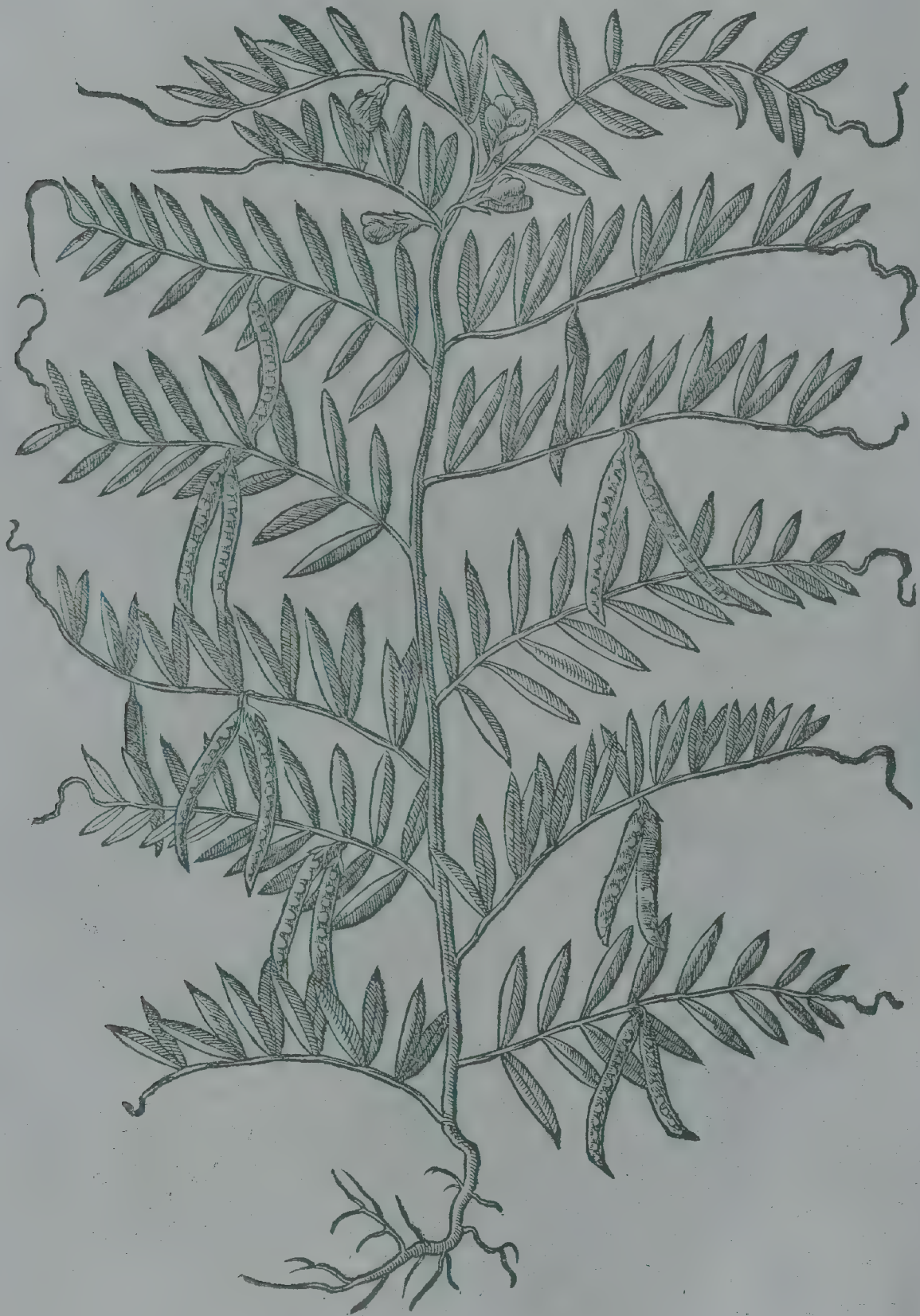
CAP. CXLII.

a Meum. θάμ-  
νος ε'σ'iv. i. fru-  
tex est.

**A**phaca<sup>a</sup> in aruis nascitur, altior lente, tenuibus folijs: siliquas lenticula maiores fert, in quibus aterna, quaternave semina nigra, lente minora, continentur. Quæ adstringendi uim habent. quare torrefacta, stomachi, aluique fluxiones sistunt, si fresa lentis more decoquantur.

10

V I C I A.



Non



- N**on solum in uniuersis Italia locis Aphaca sponte nascitur, sed & à multis in campis seritur leguminum, & erui modo ad columbarum saginam. Folio germinat uicia maiore; crassiorique, quadrangulari caule, flore subrubeo, siliquis inde dependentibus pisorum instar, breuioribus tamen, sed lenticula maioribus, in quibus includitur semen, uicia quadantenus maius. Goritiensi agro frequentissima nascitur inter segetes, & prope sepes. Quo fit, ut maxime aberrant, qui censent Aphacam nihil a uicia differre, quæ inter segetes, ubiq; copiose prouenit. Quippe quod hæc minori sit folio, tenuiori caule, flore in purpuram rubescente, siliquis longioribus, gracilioribus, ac rotundioribus. Eaque propter de Aphaca, & Vicia differens Galenus lib. I. de alimentorum facultatibus, ita scribit. Aphaca, & uicia seminum figura non rotunda est, ueluti fabarum, sed aliquantò latiuscula, similiter lenti. Hæc quoque cum sua planta, & ualuulis integra rustici reponunt, ut brutis pecudibus pabulo sint. Per famem tamen quosdam noui, qui hæc quoque comederint, potissimum uere, cum etiānum uirent, quemadmodum fabas, & cicera esitare consueuerunt. Semina autem hæc non solum insuauia sunt, sed concoctu etiam difficilia, & aluum retinentia. Perspicuum ergo est, cum huiusmodi naturam obtineant, alimoniam quoque, quæ ex ipsis in corpus permanat, improbi, crassi que succi esse, idoneam ad humoris melancholici generationem. hæcenus Galenus. Sed non desunt, qui scribant, Aphaca, & Vicia farinam, urinas ciere, tabidosque iuuare, ubi ex ptissana frequenter sumatur. Illinitur quoque utiliter uino subacta, ad serpentium, hominum, canum, ceterorumq; quadrupedum morsus: melle excepta, & illita lentigines, uaros, & cetera cutis uitia delet. Ceterum illud animaduertendum est, quod Theophrastus lib. VII. cap. VII. & XI. de plantarum historia Aphacam inter intybacea, uel cichorij genera connumerat. Quare mirandum non est, si etiam in alijs quibusdam à Dioscoride discrepet, quemadmodum in coronopo, orobanche, ac alijs nonnullis ostendimus. Nec mirum etiam Plinium hac in historia uariasse: nam lib. XXVII. cap. V. Dioscoridis Aphacam ad uerbum retulit: libro uero XXI. Theophrastum secutus, eam inter cichoracea reposuit.
- Q**uæ Græcis ἀφάκη, Latinis item Aphaca, & Aphace nuncupatur: Arabibus, Apaki, Afaki, siue Albikja: Italis, Aphaca: Germanis, Vuilde uuicken, & Vogels uuicken.

Aphacæ cōside-  
ratio.Quorundam  
lapius.Aphaca intybi  
genus.

Nomina.

Πρῶτον κεφαλαίον.

PORRVM CAPITATVM.

CAP. CXLIII.

- C**apitatum porrum inflationem facit, noxium succum creat, tumultuosum somnium parit, urinam ciet, aluo accommodatur, extenuat, oculorum aciem hebetat, menses pellit: sed lædit exulceratam uescicam, renesque. cum ptissana uero coctum, esu pectoris uitia extrahit. Coma eius in aqua maris, & aceto cocta, in deflectionibus ad præclusiones uulua, & duritias, utilis habetur. Porrum bis aqua mutata coctum, tum frigida maceratum, dulcescit, & multò minus inflat. Semē acrius est, & quandam adstrictoriam uim habet. quare succus cum aceto, addito thure, aut manna, sanguinis profluvia sistit, maximè si naribus erumpat. Venerem stimulat: contra omnia thoracis uitia, a tabemque, pro delinctu efficax est: arteriam esu purgat: sed si assidue estur, uisus obscuritatē inducit: stomacho aduersatur. Succus ex melle potus, aut illitus, contra bestiarum morsus auxilio est. Ipsum quoque cum aceto aut thuris polline, lacte aut rosaceo, utiliter aurium doloribus, & sonitui instillatur. Varos tollunt folia illita cum rhoë, qua ad obsonia utuntur: epinyctidi medentur: crustas ex sale illita rumpunt. Veteres sanguinis reiectiones cohibent, feminis drachmæ binæ, cum æquali baccarum myrti pondere potæ.

a Oia exemp.  
καὶ πρὸς τὰ ἐν  
θώρακι πάντα  
συνέλιπεν αὐ-  
τὴ ἐκλεκεῖν.  
ποιεῖ καὶ πρὸς  
φθίσεις βροχῶν,  
καθάρσει δὲ καὶ  
τῷ ἀρτηρίαν.  
i. & ad omnia  
thoracis uitia,  
cum melle pro  
eclegmate usur-  
patur. Facit et  
ad phthisim co-  
mestum, sed &  
arteriam pur-  
gat.

- P**orrum, quod copiosum quadragesimalis nostri ieiunij tempore plerunq; in foris olitorijs una cum oleribus uenale copiosumq; reperitur, omnibus notissimum est. Ceterum etsi magnopere laborent hortorum cultores, ut eorum porri, longi, crassi, candidi, ac teneri euadant; nesciunt tamen eos capitatos efficere: quanuis ij apud ueteres in frequentissimo usu fuissent, quod longis, qui proprie sectiui appellantur, sapidiores, gustuiq; gratiores haberentur. De his igitur tanquam præstantioribus scripsit Dioscorides, non tamen quod à sectiui genere differrent, e quibus mangonio capitati sunt, tegula in transplantatione supposita, incisis prius ante medullam folijs, ne adolendi facultas in sublime feratur, nec ad radices, sed in ipso capite confideat: uel sarculo conuelluntur radices, ut delumbatae alant, neque distrabant, ut scriptum reliquit Plinius lib. XIX. cap. VI. Quæ quidem Columella accepta referre debemus: Quippe qui lib. XI. de re rustica cap. ultimo. Porrum, inquit, si sectiuium facere uelis, densius satum præceperunt priores relinqui, & ita cum increuerit, secari: sed nos docuit usus longè melius fieri, si differas, & eodem more, quo capitatum modicis spatijs, id est, inter quaternos digitos depangas, & cum conualuerit defecet. In eo autem quod magni capitis efficere uoles, seruandum sit, ut antequàm translatum deponas omnes radículas amputes, & fibrarum summas partes intondeas: tum testula, uel conchula quasi sedes, in singulis subiectæ seminibus adobruuntur, ut fiant capita latioris incrementi. Cultus autem porri capitati assidua sarritio, & stercoratio est, nec alius tamen sectiui, nisi quod toties, rigari, & stercorari, sarriri que debent, quoties demetitur. Hæc ille. Est Porrum, folijs allio similibus, latioribus tamen, ac longioribus, carinatis, & in acumen desinentibus. Ceruix illi longa, bulbosaque, candidans, crassiori summitate, radicibus multis capillata; & numerosis tunicis circumpecta: Bimum in caulem profilit, cæpæ modo, longum, cauumq; floribus in cacumine in orbem conglomeratis: semine nigro, cepaceo non absimili. Seritur in hortis. Illinuntur decocta folia ad tumentes, dolorificasque hæmorrhoidas, magno sanè auxilio. Folia melle subacta illinuntur utiliter ad phalangiorum, & cæterorum uenenosorum ictus. coctum, & ex melle delinctum, præstat ad omnia tracheæ arteriæ, & pectoris uitia. Sumitur sub cineribus tostum, ad fungorum uenena. Crapulam, & ebrietates dis-  
solvit. Semen ex passo potum, urinae difficultates soluit. Porrum non transplantatum cum terrenis uermibus, in oleo decoctum

Porri confide-  
ratio.



## PORRVM SECTILE, ET CAPITATVM.



Porri facultates ex Gal.

Nomina.

decoctum ad tertias, contumacia aurium ulcera sanat, si quotidie oleum in aures insundatur. Porri facultates recensuit Galenus lib. I I. de alimentorum facultatibus, ubi simul etiam de allio, & cepis agens, sic inquit. Harum plantarum radicibus percrebrò uescuntur homines, rarius caule, folijsq; acri admodum facultate præditi pro radicum portione. Corpus excoctiunt, & crassos in eo humores extenuant, glutinososq; incidunt. Bis tamen, aut ter in aqua decocta, acrimonia exinde acquirunt, cuius antea, quàm decoquerentur, nihil prorsus obtinebant. Ceterum allium non modò ut obsonium, uerum etiam ut medicamentum sanitati accommodum, quòd obstrueta soluere, & discutere possit, usurpatur. Aliquantisper elixum, usque dum acritudinem abiciat, uiribus quidem suis imbecillius fit, sed succi prauitatem non amplius seruat, quemadmodum nec porri, nec cepæ, cum bis fuerint decocta. Πράσον κεφαλῶτον id uocant Græci, quod Latini Porrum capitatum, Arabes, Curat, seu Kurat: Itali, Porro capitato: Germani, Lauch: Hispani, Puerro: Galli, Pourreau.

PORRVM





Αμπελόπρασον.

## AMPELOPRASVM.

CAP. CXLIIII.

10

**A**mpeloprasum stomacho magis, quàm porrum aduersatur: plus autem excalfacit: urinam, & menses uehementius ciet. Id contra serpentium morsus esse conuenit.

**P**rouenit agreste porrum plerumq; in uineis, unde à natalibus ἀμπελόπρασον, quasi uineale porrum, Græcis appellatur. Agrestis porri  
confid.  
Nascitur hoc in uniuersa Hetruria non solum in uinetis; sed etiam frequens admodum in agrorum marginibus, & in amœnis collium locis. Rura nostra ipsum uulgari sermone appellant Porrandello. Estur à rusticis, & agricolis in acetarijs crudum, recentis allij uice: quanquam mansu durius sit, gustu acrius, & concoctu difficilius. Est præterea Ampeloprasum (ut lib. v. i. simplicium medicamentorum prodidit Galenus) acrius, & siccius domestico, sicut agrestia omnia reliqua domesticis: ac proinde stomacho, quàm illud nocentius: sed & crassos, ac lentos humores potentius incidit, ualentiusque infarcta organa obstructione liberat. Hac quoq; ratione urinas, & menses sæpe prouocauit, ubi à crassis, & lentis retinebantur





nebantur humoribus. Adeo uerò est calidum, ut illitum cataplasmati modo exulceret. Dictum est autem antè, quòd quæ 10  
 eum in modum sunt calida, extremi sint ordinis. hætenus Galenus. Ceterum illud silentio haud dissimulandum puto, quòd  
 Galenus minus fortasse rectè id tribuerit Ampelopraso, quod nominis significationi reclamation, & potius scorodopraso com-  
 petere uidetur, cum loco citato inquit. Si inter allium, & porrum medium quiddam concipias, facultatem ampelopra-  
 si inuenieris. Quandoquidem scorodoprasum, teste infra Dioscoride, ut allij, & porri uires; ita & nomen sibi uendicauit: am-  
 peloprasum uerò dictum est, quòd in uinetis nascatur. Id quod ipsemet Galenus confirmat libro VII. simp. medicamento-  
 rum his uerbis. Scorodoprasum sicut gustu, & odore mediam allij, & porri qualitatem possidet, ita & uires. Et libro II.  
 de alimentorum facultatibus: Ampeloprafi (inquit) à porro tanta est differentia, quanta in alijs congeneribus plantis in-  
 ter syluestria, & satiuia inuenitur. Sunt qui hoc in totum sequentem annum reponant, aceto condientes, haud aliter quàm  
 cepas, eaq; ex parte cibo commodius, & prauo minus succo obnoxium efficitur. Quod ἀμπελόπρασον Græci, Latini Por-  
 ranch: Hispani, Ayos, & Puerros de las uinbas: Galli, Pourca de chien.

Nomina.

Κρόμμυον



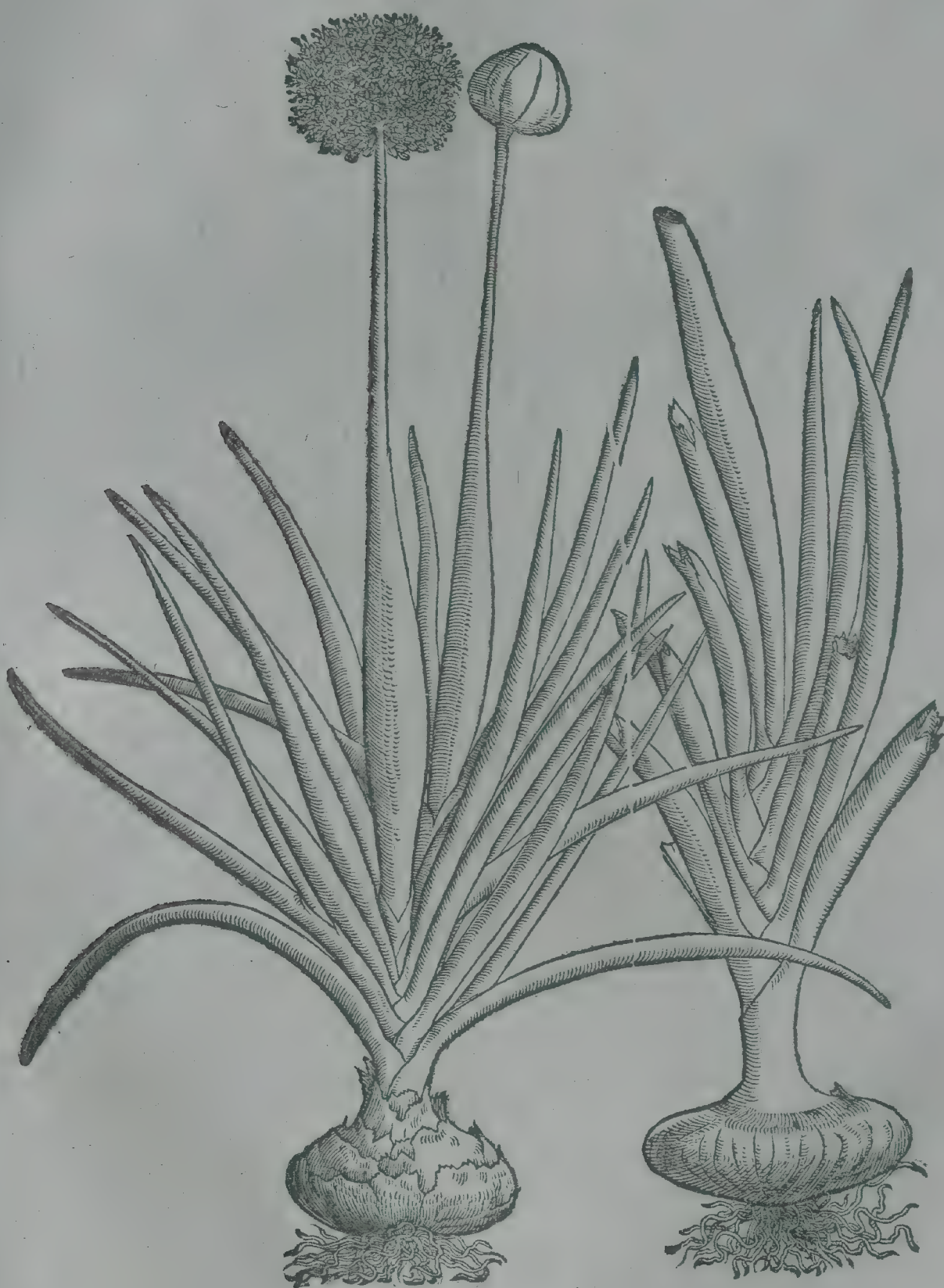
Κρόμμυον.

CEPA.

CAP. CXLV.

**C**Epa longa acrior est, quàm rotunda, item flava quàm candida, & sicca quàm uiridis, & cruda quàm cocta, aut sale condita. Omnes tamen mordent, flatus gignunt, appetentiam inuitant, fitim mouent, & extenuant, fastidium pariunt, & expurgant: aluo utiles sunt. Eæ detractis purgamentis in oleum coniectæ, hæmorrhoidas, reliquosq; excretionum exitus reserant, subditæ pro balanis. Succus cum melle illitus, oculorum hebetudinibus, argemis, nubeculis, & incipientibus suffusionibus auxiliatur: anginæ eodem perunguntur: suppressos menses pellit: caput purgat, naribus infusus: canis moribus cum aceto, ruta, & melle illinitur: cum aceto autem perunctas in sole uiligines sa-

## CEPA CAPITATA.



A. C. C. nat:



## CEPA SECTILIS.



nat:& cum pari spodio, scabras lippitudines sedat: uaros cum sale reprimat: contra calceamentorum  
 attritus, cum gallinaceo adipe utilis est: citæ aluo prodest: in auribus sonitum, ac grauitatem emendat:  
 ad purulentas aures, & eliciendam earundem aquam, ualet: alopecix earum succo perfriantur, qui ce  
 lerius quàm alcyonium pilos euocat<sup>a</sup>. Largiore cibo cepa capitis dolores ciet, cocta que uehemen  
 tius urinam pellit: eos lethargicos efficit, qui ualitudinibus aduersis, ea etiam cocta, plus æquo ue  
 scantur. elixa, & cum passis uuis, & fico illita tubercula concoquit, & celerrimè rumpit.

<sup>a</sup> Meum, &  
 Drag. εἰ δὲ  
 καὶ κεφαλα  
 γῆς, πλεονάζον  
 τα δὲ ἐν νόσοις

ληθαργίας ποιεῖ, ἐφ' ᾧ δὲ ὑπερτιμωτέρον γίνεται. i. capitis dolorem inducit, si uerò uberius edatur in morbis, lethargos facit, cocta uerò magis  
 diuretica euadit. Cat. uerò sic εἰ δὲ κεφαλαλγῆς πλεονάζον δὲ ἐν νόσοις, ἐφ' ᾧ δὲ ὑπερτιμωτέρον γίνεται, πλεονάζον δὲ ἐδιδόμενον ἐν νόσοις ληθαργίας ποιεῖ.  
 i. capitis dolorem inducit largius comesta. Cocta uerò magis urinam mouet. Vberius uerò comesta in morbis lethargicis facit.



**C**eparum plura Theophrasto notantur genera libro VII. cap. I. III. de plantarum historia, ubi sic habet. Differunt & cepa, & allia genere. Sed Ceparum genera plura, ut quæ à locis nomina accepere: gardiæ, cnidiæ, samothraciæ; item setaniæ, & fissiles, & ascaloniæ. Ex his Setaniæ minimæ, sed largè dulces. Fissiles uerò, & ascaloniæ, tum cultu, tum natura inter se differunt. Fissilem etenim hyeme sua cum coma, inertem relinquunt, uere externa folia detrahunt, & reliqua colunt: detractis his folijs, altero germinant, simulq; inferius finditur, unde fissiles appellatæ sunt. Quidam uel omnibus detrahenda folia censent, ut uim suam imo contineant, neq; effusa seminescant. Ascaloniæ peculiaris quædam natura: etenim sole fissiles, & quasi steriles, ab radice consistunt, nec ea parte crescere, ac proficere possunt. Quamobrem non eas deponunt, sed semine serunt: deinde circa uer, cum germinatum sit, transferunt. Perficiuntur adè celeriter, ut cum cæteris, aut etiam prius euelli possint. Plus temporis dimissa in terra, putrescunt. Plantatæ caulem edunt, semenq; tantummodo fundunt: tum exinaniuntur, atque inarescunt. Harum igitur talis natura est. Differunt & colore nonnullæ:

Ceparum historia ex Theophrasto.

## CEPA FISSILIS.





## CEPA ASCALONICA.



etenim apud Isum cetera quidem candidis similes constant, sed colore candidæ admodum proueniunt, Sardonisq; similiter  
ferre affirmant. Cretensum peculiaris maxime natura notatur, sed Ascalonis quodammodo proxima, ni forte eadem  
dici debeat. Esi enim in Creta genus quoddam, quod semine quidem satum in radice crassatur: depositum uero, in cau-  
lem, semenq; totum finditur: sine capite, saporeque dulce est. Id enim quasi e contrario ceteris habet: omnes nanque  
depositæ melius, celeriusque perficiuntur. Omnes post ætæturum proueniunt, tepido adhuc solo, ut depositas imbres occu-  
pent. Seruntur & toto capite, & circunciso, sed germinationes haud similes fieri solent. Parte nanque inferiore cepæ na-  
scuntur, superiore herba tantum erumpit: secta uero in rectum, germinare omnino nequeunt. Gethyum dictum sine capite  
est, & quasi longa ceruice consistens: ob id germinatio tota in fronde, sæpiusq; retondetur, ut porrum. qua de causa semine  
seritur, id nec deponitur. Cepas hisce ferè differentiis discernere licet. hætenus Teophrastus. Nascuntur Cepæ in uniuersa  
Italia frequentissima, quæ etiam inibi multiplici signantur genere, ut refert Plinius lib. XIX. cap. VI. & ut nos quoti-  
die ui-



die uidemus. Quandoquidem forma alie maiores, alie minores, quedam longæ, quedam rotundæ, quedam uerò sessiles proueniunt. Sicut colore rubentes, & subrubentes alie, quedam uirides, & candidæ nonnullæ. Quin & sapore uel acerrima, uel mediocri acrimonia prædita sunt, aut nihil penitus acres inueniuntur. Omnium maxima sunt, quæ Caieta Romam importantur. Hæ tametsi ad summum rubescant, ac crassioribus tunicis compactæ sint; leuiscula tamen acrimonia pollent, mansuæque tenerrimæ comperiuntur: ob idq; in cibis cæteras antecellunt. In Hetruria eæ minus acres notantur, quæ magis rubent. Contrà uerò albæ, quippe quæ omnium ibi acerrimæ proueniunt. Quam ob causam ad medicamenta potius, quàm ad cibos seruantur: quanquam secus fortasse in Græcia eueniat, quod flauas candidis aciores esse memoret Dioscorides. Connumerantur etiãnum inter ceparum genera (ut locis supra citatis Theophrastus, & Plinius testantur) quæ Ascalonia ab Ascalone Iudææ oppido appellantur, & quæ his similes sunt Theophrasto sessiles nominatæ, nobis uerò

- 10 in Hetruria uulgò Cipolle maligie. Datur Cæpa utiliter deuoranda, elixa, aut subprunis tosta; cum saccharo, anhelosis, asthmaticis, & tussientibus, addito butyri momento. Excavatur alba ea parte, qua sunt radices, & præstanti repletur Theriaca, citrei mali succo subacta: & deinde occluso foramine, sub calidis cineribus coquitur, donec probe fuerit macerata: deinde premitur, & excipitur cremor, ijs sanè perutilis, qui pestilentia laborant, sed illico sudare oportet affectos. Excavatur item, & cumini puluere repleta coquitur, & exprimitur eodem modo, instillaturque utiliter succus ad aurium surditatem. Crassior Cæpæ squama sub feruenti cinere tosta, antiquum capitis dolorem sedat, ubi frustulum eius calidum in dolentis lateris aurem introducatur, superasperso rosaceo, & laurino oleo, succidaq; addita lana, quæ totam operiat aurem. Cæpæ succus cum acerrimo aceto mistus, sanguinem è naribus manantem sistit, ijs immixtus. Cæpa (ut memoria prodidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum) ex quarto est ordine excalfacientium: essentia autem eius potius crassarum est partium. Vnde etiam hæmorrhoidas aperit tum appositam tum cum aceto inuncta. In sole alphas abstergit, tum alopecij attrita pilos alcyonio citius restituit. Porro si succum eius exprimas, quod reliquum est, admodum terrea substantie est, eiusq; calidæ: at succus aqueæ, æreæq; caliditatis. Hic igitur ijs, qui suffusi sunt, aut aciem oculorum obtusam præ crassitudine humorum obtinent, inunctus prodest. Ex huius temperatura tota cæpa flatuosa est manducata. Itaq; quæ temperatura sunt siccior, minus flatuum generant. hæc Galenus. Quod autem Cæpæ corporibus præbeant alimentum, supra in porri mentione retulimus ex ipso Galeno, qui de ijs simul differuit libro II. de alimentorum facultatibus. *Κεράμυον*
- Græcè, Cæpa & Cepe Latine uocatur: Arabicè, Basil, seu Bassal: Italicè, Cipolla: Germanicè, Zuniel: Hispanicè, Cebo-lha: Gallicè, Fiboule, & Oignon.

Ceparum uires ex Gal.

Nomina.

ἄλλιον.

ALLIUM.

CAP. CXLVI.

- 30 **A**llium quoddam satium, atque hortense habetur, quod in Aegypto, singulari ut porrum capite constat, [dulce, in purpureum uergens, paruum: reliqua uerò magna & candida,] ex pluribus coagmentantur nucleis, quos aglithas, id est spicas, Græci nominant. Aliud est syluestre, quod ophioscorodon: id est anguinum, uocant. Vis allij acris est: excalfacit, mordet, excernit, aluum turbat, inflationes facit, stomachum exiccat, sitim gignit, flatum permouet, summam corporis cutem exulcerat: aciem oculorum esu hebetat.<sup>a</sup> [Eosdem effectus præbet anguinum, quod & elaphoscorodon dicitur] latas uentris tineas in cibo sumptum abigit, urinas detrahit: contra uiperarum ictus, & priuatim hæmorrhoi, prodest, ita ut non aliud magis, si cum uino iugiter assumatur, aut tritum in eodem ebibatur: contra rabioforum morsus, & illitu, & cibo ualet. Magnæ & allio utilitates contra aquarum mutationes: uocem clarificat: ueterem tussim crudum, coctumue lenit: potum autem cum origani decocto, pediculos, & lendes enecat: cremati cinis illitus fugillationibus cum melle, & alopecij cum nardino unguine, medetur: eruptiones papularum cum oleo, & sale sanat: uutiligines, lichenas, lentigines, ulcera capitis manantia, lepras, & furfures, cum melle eximit: cum thure, & teda decoctum, dentium dolorem leuat, si in ore contineatur: contra uenenatos muris aranei morsus, cum ficulneis frondibus, & cumino illinitur. Feruefactæ comæ ius, foeminarum deflectionibus additum, menses, & secundos partus extrahit. Allium eiusdem gratia sufficitur. Factum ex eo, & nigra oliua intritum, quod mytton uocant, esu cit urinam, ora uenarum patefacit, hydropicis utile.

*μύχον, καὶ ποιντικὸν δι' ἑλ. i.* Elaphoscorodon, quod & syluestre scorodon. Romanis allium ceruinum. Nascitur in montanis & asperis collibus. Simile est ophioscorodo. Vinum autem habet acrem, excalfacientem, mordacem, flatuosam, aluum turbandi, stomachum siccandi & sitim faciendi.

Conclusa ita legit Oribasius, λευκὸν καὶ λεπτὸν, i. candido ac tenui.

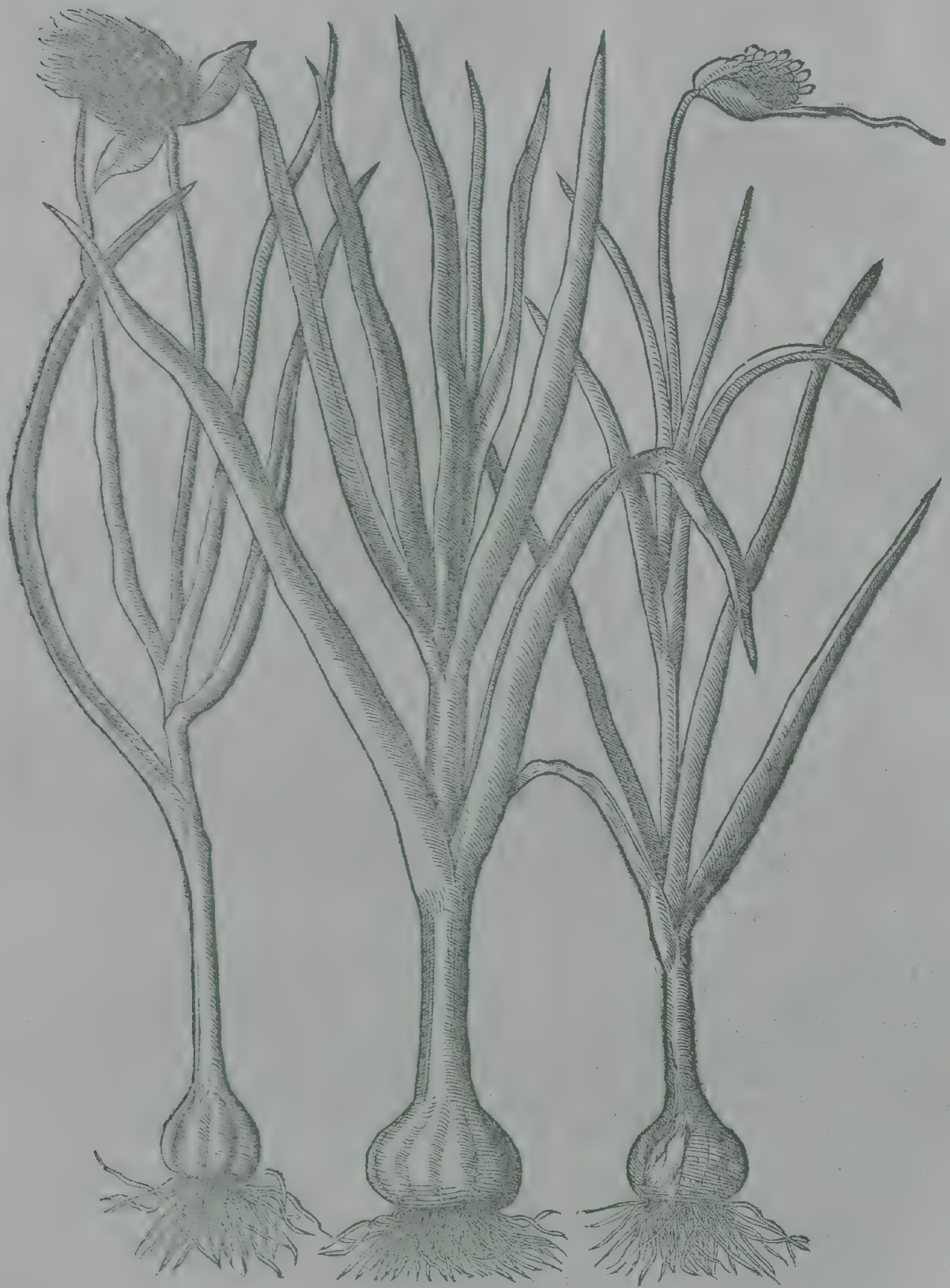
<sup>a</sup> Catacuz. *Ἐλαφὸσκορὸν οἱ δὲ ἀγοισκορὸν. Ρωμαῖοι ἀλλικὴν κέρβινον, φέρεται ἐν ὄρει νοῖς καὶ πρᾶξι· σι γὰρ ἰσὶ ἐμπερὲς τῷ ὀφιοσκορῷ. δύναμιν δὲ ἔχει δρυμεῖαν, θερματικὴν, δηλητικὴν, φυσσάου, κοιλίας ταρακτικὴν, ἔνραντικὴν σο-*

- 50 **A**llium uulgaris est notitiæ. Ceterum quanquam scribit Dioscorides Allium, quod non coherentibus nucleis, siue spicis, sed singulari, & solido capite constat, in Aegypto nasci; eiusmodi tamen & in Hetruria, & in cōpluribus alijs Italiae locis prouenit, ibiq; Allium mas appellatur. Allij meminit Theophrastus lib. VII. cap. III. de plantarum historia, sic inquit. Allium ante solstitia, aut paulò post solstitia feritur nucleatim diuisum. Discrimen eorum, quod aliud præcox, aliud serotinum: est enim genus quoddam eiusmodi, ut sexaginta diebus perfici possit. Differunt præterea magnitudine singulari. Cyprium uocatum maximè tale est, quod non decoquunt, sed in myttonis utuntur: & cum tunditur, mirum quàm spuma increseat. Quin & illud differentiam facit, quod quedam non nucleis coagmentantur. Dulcedo autem, & odor, & crassitudo, eorumque causa, tempore, cultuque pene uidentur contingere, ut etiam aliorum. Perfici etiam semine potest, sed tardè: primo etenim anno caput accipit porri, sequente discerni in nucleos incipit, tertio redditur perfectum, nec quicquam deterius, sed etiam quidam uel deposito melius id existimant. Radicis autem allij, aut Cæpæ haud similis ortus fieri solet: allij nanque cum nucleus extumuerit, tota intorquetur: & hinc aucta in nucleos rursus discernitur, atque ex uno plura efficiuntur, dum caput consummatur. At cæpæ continuò ab radice aliud, atque aliud obducit, ut &

Allij confederatio.



## ALLIVM DOMEST. OPHIOSCOR. ET ELAPHOSCORODON.



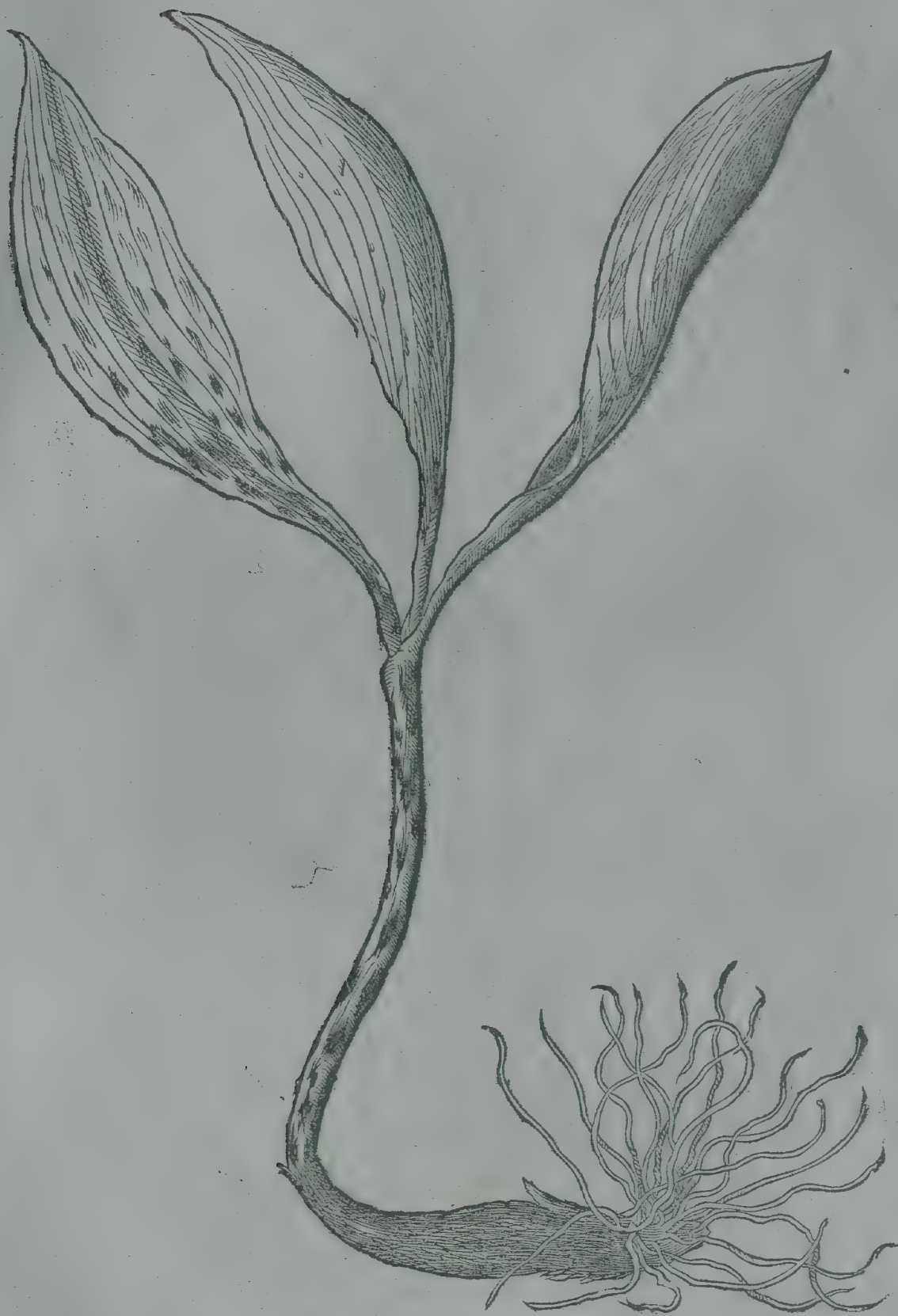
Allium syl-  
vestre.

Arabū lapsus.

*bulbus, & scylla, & eiusmodi omnia. Etenim allia, & cepa, si non euellantur, plura indies fiunt. Super fistula quoque, & al-* 10  
*lium capitari possit, & cepa affirmant. haftenus Theophrastus de allio domestico. Sylvestre uero, quod Graeci ὀφιοσκόρδον,*  
*id est, sanguinum allium uocant, ubique, in montibus praesertim, & collibus nascitur, nullis diuisum nucleis, satiuo longè mi-*  
*nus, sed odore, & sapore illi persimile: folijs angustioribus, gracili caule: in cuius cacumine flos emicat, ex rubeo purpura-*  
*scens, à quo nigrum gignitur semen. Simile huic habetur, quod elaphoscorodon appellatur. Quare utrunq; unà cum do-*  
*mestico, quod medium locum tenet, hic appingi curauimus. Atqui cum ophioscorodon aliquando in montibus legerem unà*  
*cum alijs herbarijs, nobis occasionem praebuit loquendi de errore detestando, in quo turpiter uersati sunt Arabes, & eos*  
*secuti: quòd pro scordio herba, quae trissaginem folijs emulatur, de qua Andromachus, & Galenus intellexerunt, allium syl-*  
*uestre in pastillos theriacos addiderint, & in illius locum suffecerint, non minus uocabulorum uicinitate, quàm imperitia de-*  
*cepti, ut sequenti libro in scordij mentione (Deo fauente) latius explicabimus. Porro illud hic silentio non dissimulandum*  
*duxi,*



## ALLIVM ANGVINVM.



IO duxi, ne fortè seplasiarijs imponat, quòd Brasauolus aperte falli deprehèditur libro suo de simplicium examine Romæ prius excuso, ubi sylvestre allium ampeloprason, siue scorodoprason à rei medicæ auctoris appellari scribit. Qua in re non uno tantùm, meo quidè iudicio, sed duplici, pace eius dixerim, notatur errore. Primùm quòd existimaverit, allium sylvestre scorodoprasum, uel ampeloprasum esse. Deinde quòd certò crediderit, ampeloprasum, & scorodoprasum unam & eandè plantã esse. Hi Brasauoli errores manifestè redarguuntur Dioscoridis auctoritate. Siquidè is nò solum eas plantas nominibus, sed etiam capitibus, & facultatibus distinxit: quem etiam secutus est Galenus, licèt, ut in ampelopraso diximus, huic tribuerit, quod scorodopraso tribuendum erat. In his igitur palàm fit, allium sylvestre ophioscorodum appellari, sylvestre porrum, quòd in uineis proueniat, ampeloprason: tertium uerò, quòd promiscuas alli, & porri facultates obtineat, scorodoprasum. Quare mirari subit Brasauolum uirum alioqui doctissimum, quomodo is, qui simplicium medicamentorum examen conscripsit, hæc in Dioscoride, & Galeno non uiderit, uel non animaduertit. Cæterum plantam, quam hic nonã expressimus, ANGVINVM

Brasauoli error.



## ALLIVM VRSINVM.



Nomina.

quoque allium appellare libuit, quod radix non solum genuino allij sapore, odoreq; sit prædita, verum etiam, quod folia ni- 10  
 gris sint maculis conspersa. Nunc primum à me inuentum est, dum superiori anno M D LXIII. Montes qui Boemiam  
 à Silesia determinant, in quibus Albis fluvius originem ducit, perlustrarem. Addidimus & VRSINI allij quoq; imaginem,  
 sed cum de vivibus hactenus nihil certi, exploratiq; habeamus, non est ut latius de eo sermonem faciamus. Ξερόpodον Græci,  
 Latini Allium dicunt: Arabes, Chaum, Cairin, & Thum: Itali, Aglio: German, Knoblauch: Hispani, Ajos: Galli, Ail,  
 & Aux.



Σκοροδόπρασον.

SCORODOPRASVM.

CAP. CXLVII.

Scorodoprasum magnitudine porrum æquat, qualitatum porri, & allij particeps. Vnde promiscuas sibi vires ex utroque uendicauit, effectus allij, & porri præbens: inefficacius tamen. Coctum, porri modo, dulcescit, & in olerum uicem transit.

Quoniam antiquorum nullus, præter Dioscoridem, Galenum, & Paulum, Scorodoprafi meminit, propterea existimat Marcellus arte, & cultorum mangonio ex allio, & porro in unum sub terra colligatis, non autem natura, scorodoprasum provenire. Sed hac in re Marcellum, pace sua dixerim, cecutisse illud manifesto indicio est, quod compertum sit, legitimum Scorodoprasum natura, non mangonio factum, in compluribus Italia locis sponte sua nasci: ac inde postea translatum in hortis, & uiridarijs depositum uirescere, ita ut intuentibus legitimum se ostendat, & Marcelli errorem prodant.

SCORODOPRASVM.



Erescit



Crescit id porraceis folijs, quæ digitis attrita ita allium, & porrum simul respiciunt, ut illorum etiam effectus præbent, quem admodum rectè prodidit Dioscorides, & Galenus attestatur lib. VII. simplicium medicamentorum, his paucis. Scorodoprasum sicut gustu & odore mediam allij & porri qualitatem possidet, ita & vires. Id Græcè σκοροδόπρατον, Latine similiter Scorodoprasum appellatur: Italicè, Scorodopraso: Germanicè, Aber Knoblauch: Gallicè, Ail porreau.

Σινάπι.

SINAPI.

CAP. CXLVIII.

a Meum, &  
Cat. ἐλέγε  
μι καὶ κατὰ  
ἐν καὶ κατὰ  
πύλον. i. elige  
quod non ob  
sidum est, &  
insulam.

**S**inapi hortense, aliqui napi uocant<sup>a</sup>. Eligi debet adultum, ualde rufum, non magnopere ficcum, sed quod fractum internè uirescat, & ueluti quodam succo madeat, cæsiū colore: siquidē recens id genus, tempestiuū habetur. Ad calfaciendum, extenuandum, extrahendum, efficax est. Ad eliciendam capitis pituitam manditur: contra præduros tonsillarum tumores, ac ueterem, callosamque arteriæ scabritiem, succus ex aqua, & melle conuenienter gargarizatur: sternutamenta ciet, tritum, & naribus 10 admotum: comitialibus quoque auxiliatur: foeminas uulvæ strangulatu oppressas excitat: lethargicis, derafo capite, illinitur. Cum ficis admistum, donec rubescat locus, & ad coxendicum cruciatus

SINAPI PRIMVM.



impositum,



impositum, ad lienes, & omne genus dolores confert, cum permutandæ valetudinis causa ex alto vitia extrahenda sunt: alopecijis illitum medetur: faciem purgat: sugillata cum melle, adipe, aut cerato rapit: feræ imperigines, & lepræ, eo cum aceto perunguntur: contra febrium circuitus aridum bibitur, aut potui, polentæ modo inspargitur: extrahentibus emplastris, scabiemque extenuantibus, utiliter ad misceri solet: tritum grauitati aurium, & sonitui cum fico impositum prodest. Succus ad hebetudines oculorum, & genarum scabritias magna utilitate cum melle illinitur. Expressus recenti semine succus in sole siccatur.

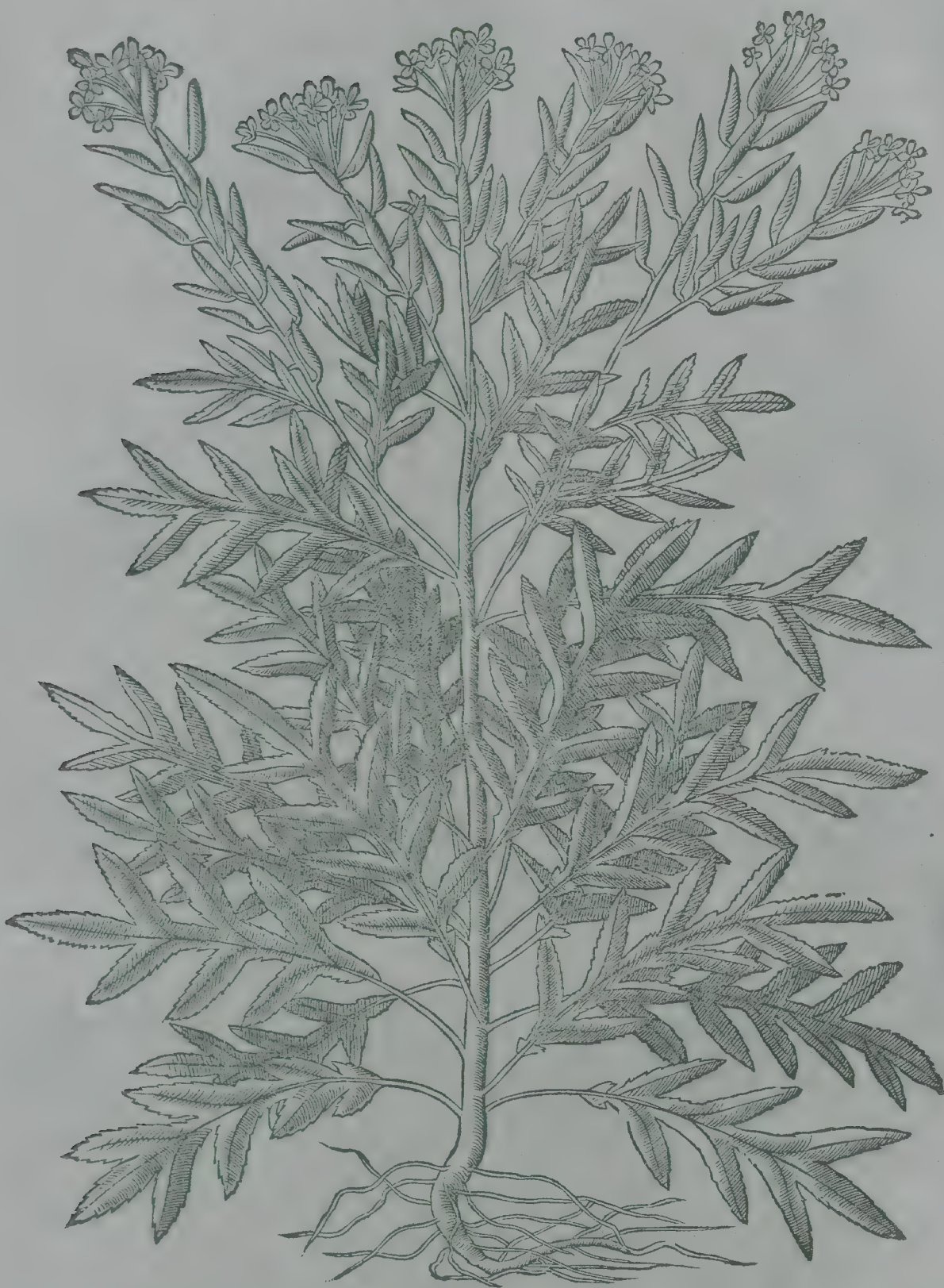
30 *Sinapi*, Plinio libro XIX. cap. VIII. auctore, trium est generum. Quorum unum gracili assurgit folio: alterum rapiti frondem exprimit: tertium erucæ folio laciniatur. Hæc omnia *Sinapis* genera observantur in Italia: illud siquidem, quod tum folio, tum etiam semine tenui nascitur, erraticum est. Quod uerò rapi fronde constat, cæteris maius, hortense est, eiusque in officinis usus. Tertium deinde & ipsum satium est, semine albo, minusque acri. Tritum hoc, mustoque

## SINAPI SECVNDVM.



recenti





Sinapi uires  
ex Gal.

Nomina.

recenti commistum, diutius eius dulcedinem tuetur, atque eam deficere prohibet, quod ebullitionem reprimat. Ea que propter qui ex Tridentino agro in Germaniam mustum comportant, hoc Sinapis genere cadis imposto, dulcedinem musti conseruant. Seminis farina illinitur aceto subacta, ad serpentium & scorpionum ictus, pota autem succurrit fungorum uenenis. Manditur semen contra dentium dolores: Datur quoque utiliter suspiriosis & asthmaticis, sensus purgat: menstrua & urinam ciet. Illinitur etiam hydropicis ex pueri impubis urina. Sordities corporis omnes expurgat: & cutinatum conciliat nitorem, si cum ea aqua subacta fricentur ea corporis partes, quae extergendae sunt. Fit ex ea intinctus, quem Sinapismum uocant, quo uelut irritamento languescens uenter ad appetendum cibum excitatur. Eo enim uelut igniculo, morosius palatum titillante, uorandi conciliatur auuiditas, sed huius uis confestim in sublimem fertur, nec aliud magis in nares & cerebrum penetrat. Sinapis temperamentum tantummodo expressit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Sinapi calfacit, & desiccatur quarto ordine. Huic nomen Graecum σινάπι, & σινάπιν: Latinum quoque Sinapi, & Sinapis: Arabicum, Cardel, aut Chardel: Italicum, Senape: Germanicum, Seneff: Hispanicum, Mostaza: Gallicum, Senene.

Κάρδαμον.



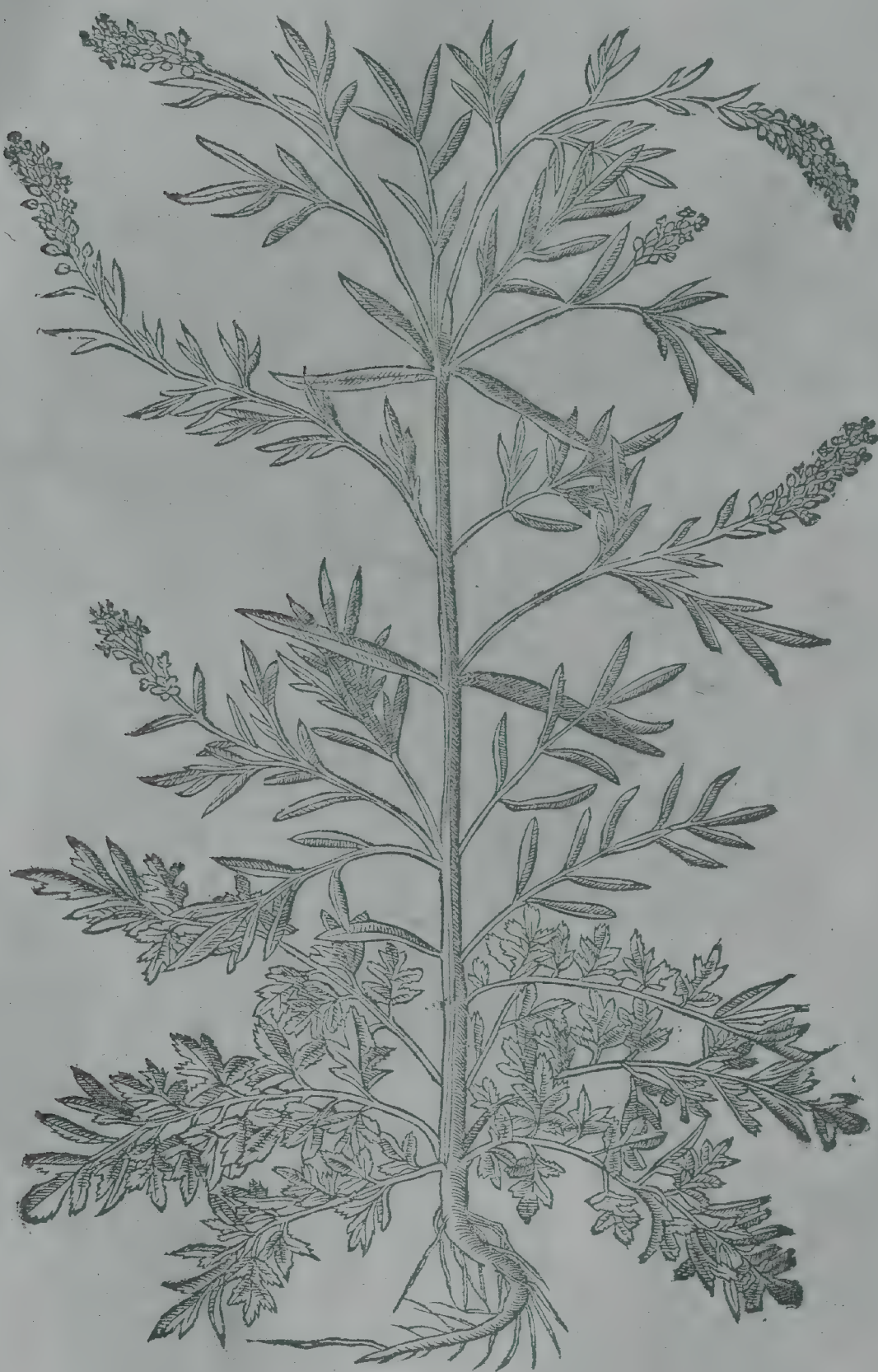
Κάρδαμον.

NASTVRTIVM.

CAP. CXLIX.

**N**asturtium optimum constat esse Babylonicum. Omnium semen est acre: excalfacit, stomacho  
 10 aduersatur, aluum turbat, tineas excutit, lienem imminuit, partus exanimat, menses cit, uene-  
 rem stimulat, sinapis, & erucæ simile intelligitur: lepras, & impetigines absterget. Illitum cum melle  
 lienem extenuat, fauos expurgat: pulmonum uitia extrahit, sorbitionibus incoctum: serpentium ue-  
 nenis potum resistit, atque eas suffitu fugat: capillorum defluuia cohibet: carbunculos ad suppuratione-  
 nem perducit, & rumpit: coxendicibus cum polenta commodè ex aceto illinitur: tumores, collectio-  
 nesque discutit: emittit furunculos illitum cum muria. Herbae ad omnia eadem effectus, licet minor.

NASTVRTIVM.



Bbb

Nasturtium



Nasturtij confi-  
deratio.

Nasturtij uires  
ex Gal.

**N**asturtium hortis familiaris, & frequens herba est, tenuis: folijs parvis, laciniatis: caule tenui, sesquipedali: flore albo: semine in rubeum nigricante, folliculis rotundis, ac pressis contento, thlaspi modo. Plinius author est lib. xx. cap. xii. album, & nigrum reperiri. Verum cum Nasturtium uenerem inhibere scribit, uel codicem eo in loco deprauatum, uel Plinium ipsum Nasturtij naturam non recte nouisse, & ideo in hoc deceptum esse crediderim, quod experimento, & Dioscoridi repugnet. Excalfacit, attenuat, urit, extrahit, resoluit, & incidit. Animum exacuere uescientibus traditur, unde animi torpore affectos ad nasturtium deuorandum adhortatur adagium. Succus dentium dolorem mulcet, si calidus in aure dolentis lateris fuerit instillatus. Semen denariorum decem pondo ex aqua potum bilem subducit, capitis uitia purgat, uisumque clarificat. Nasturtij semen (ut lib. vi. de simplicium medicamentorum facultate memoria prodidit Galenus) adurentis facultatis particeps est, sicut sinapi. Proinde coxendicis, & capitis dolores atque adeo quodcunque aliud rubrificationem postulat, eo perinde atque sinapi excalfaciunt. Miscetur quoque remedijs, quae exhibentur asthmaticis, tanquam

10

# THLASPI I.



*Isopidium campestre* DC.  
var. alaba

scilicet



scilicet id, quod crassos succos ualenter incidere ualeat: uelut & sinapi. Nam omnia ei simile est. Porro & herba arefacta similem semini uim possidet. Humida uerò adhuc, & uiridis propter aqueæ humiditatis admisionem, multò semine inferior est: adeoque sic mordacitas eius moderata est, ut cum pane ea uti liceat, ceu obsonio. Καράσιον, Græcis, Nasturtium Nomina. Latins uocatur: Mauritanis, Norf alchef, seu Narf: Italis, Nasturtio, & Agretto: Germanis, Kressen, & Gartenkress: Hispanis, Nastureyo, & Malpica: Gallis, Cresson de iardin, & Nasitort.

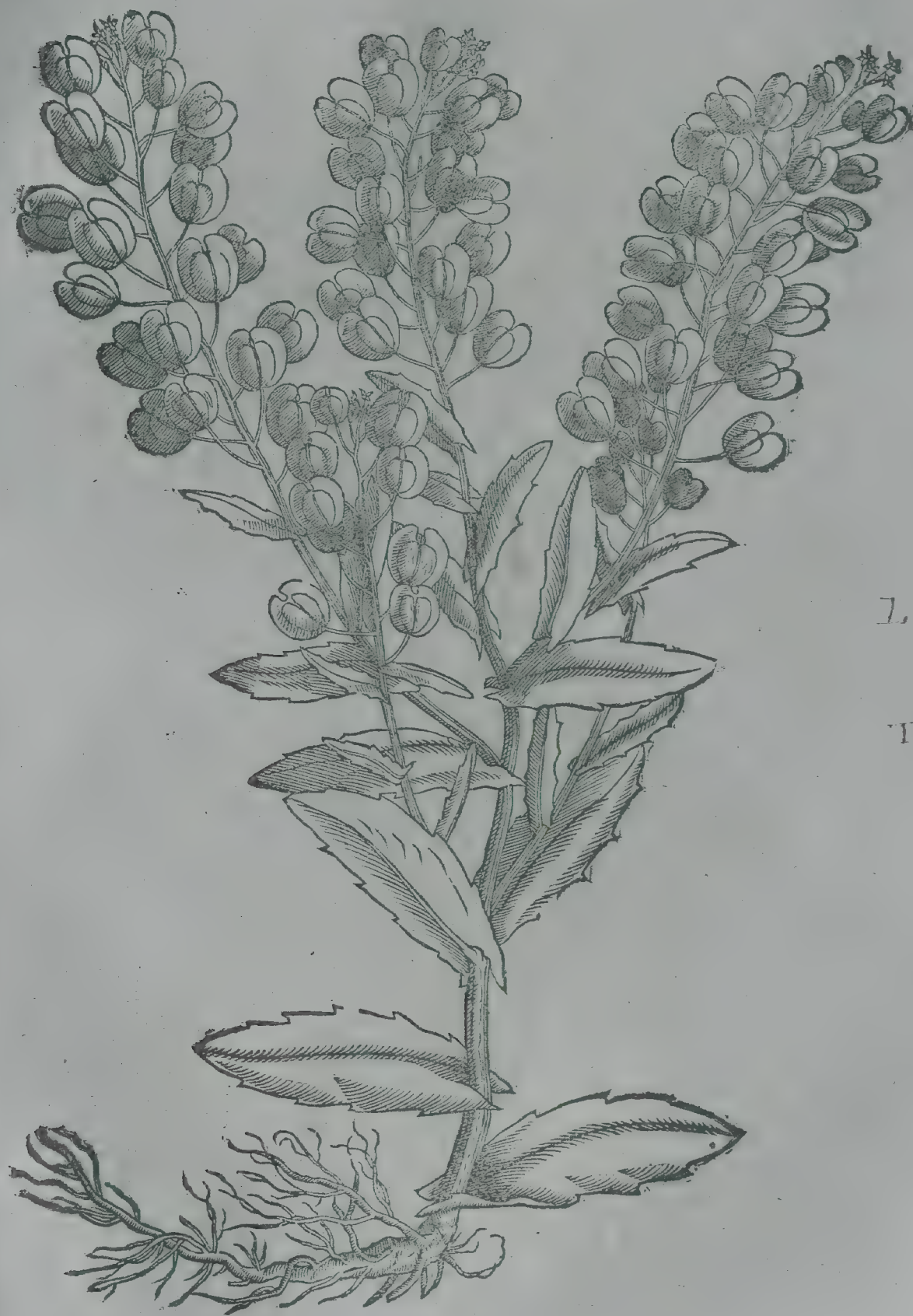
Θάλασπι.

THLASPI.

CAP. CL.

10 **T**hlaspi herbula est angustis folijs, digitali longitudine, in terram uersis, subpinguibus in cacumine diuisis binum dodrantum cauliculo, tenui, non sine adnascentibus ramis: fructu circa ipsum to-

THLASPI II.



*Lepidium campestre* DC. a.  
per exeur sans doute.

*Thlaspi arvense* L.



1 Meum. ἐν  
 δριγχόν, καὶ  
 τριγχόν. i. in se-  
 pibus & parie-  
 tibus.  
 Drag. τριγχόν  
 καὶ τριγχόν. i. in  
 sepibus, & se-  
 pulchris.

Thlaspi confi-  
 deratio.

tum, ab extremo in latius se pandente: semine nasturtij, incluso papis lenticulae effigie, nisi quod infini-  
 gitur: unde nomen accepit. flos albicat. Nascitur in semitis<sup>a</sup>, & sepibus, fossisq; . Semen asperi gustus,  
 exalfaciens: bilem utrinq; extrahit, potum acetabuli mensura: prodest ischiadicis infusum: san-  
 guinem potu educit, internas suppurationes rumpit: menses ciet, sed partus enecat. Alterum thlaspi  
 tradit Crateuas, quod aliqui Persicon sinapi uocant, latis folijs, radicibus magnis: utile ischiadico-  
 rum infusioni.

**T** Ametsi Thlaspi, cuius hic imaginem habemus, caule iam edito, folijs non sit in cacumine diuisis, cum tamen ceteras ha-  
 beat notas, quas suo Thlaspi inscripsit Dioscorides, nihil impedit, quin credam id esse legitimum; & praesertim cum  
 iam obseruauerim, antea quam caulescat, ipso ineunte Vere, hoc Thlaspi folia fundere, humi accubantia, quae utrinque circa 10

### THLASPI III.





cacumen diuisa sunt. Sed hæc adeò fugacia sunt, ut paulò post conflaccescant, & pereant. Quæ autem in caule habentur, sunt quidem, ut Dioscorides inquit, angusta, subpinguia & digitali longitudine: caule deinde est tenui, duorum dodrantum longitudine, non sine adnatis ramulis, in quibus fructus circa ipsos totos spectantur, nempe folliculi compressi, lenti, aut disco similes, in quibus semen concluditur, nasturtio simile, acuto sapore. Ideoq; manifestò hallucinatur nouus quidam stirpium censor, qui hoc Thlaspi Crateuæ, non Dioscoridis esse contendit. Error patet, quòd Dioscorides Crateuæ Thlaspi scribat folijs esse latis, & radicibus magnis, quibus qui non uidet carere hoc nostrum, is prorsus cecutire dici potest. Atqui si planta est, quæ nobis nota sit, quæque Crateuæ Thlaspi referre possit, eam ipsam ego putarem esse, quam superius statim post raphanum appinximus, & Vulgarem Raphanum & Rusticanum appellauimus. Siquidem hæc lata folia habet, & radices magnas, & ad Ischiadicos herba utilis est. Caterùm planta quam THLASPI ALTERVM uocauimus, 10 quòd eius semen Thlaspi haud absimile uideatur, nascitur in agro Pragensi, locis saxosis & asperis. Floret medio Vere, &

## B V R S A P A S T O R I S.





Thlaspi uires  
ex Galeno.

Bursæ pasto-  
ris uires.

Nomina.

Iunio mense fert semen, acuto sapore. Verum non desunt, qui existimauerint, Thlaspi, & Bursam pastoris uulgò dictam unam, & eadem esse plantam; cum tamen huiusce Bursæ pastoris folia, quæ per ambitum sinuati laciniata uisuntur, semenq; his, quæ de Thlaspi memorie prodidere Dioscorides, & Galenus, minime conueniant, eorum sententia prorsus explodenda uidetur. Ceterum legitimum reperiri in Italia certum est: siquidem eo maxime abundant & Goritienis ager, & Gradi- sca mænia, ea parte qua Sontius alluit. Nascitur frequentissimum, & acerrimum in Pago sancti Petri non longè à Gori- zia, alijsq; circumstantibus locis, semine perquam acri, in folliculis incluso, in cacumine diuisis, lenticula effigie, superna par- te pressis, ut Dioscorides inquit. Meminit Thlaspi Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Thlaspi semen habet & ipsum facultatem acrem, adeò ut internos abscessus potum disrumpat. Menses ciet, & fetus enecat. Per sedem infusum sanguinolenta euacuans, ischiadibus prodest. Est enim alioqui tum superne, tum inferne biliosorum humorum euacuatorium, acetabuli mensura potum. Et libro primo de antidotis: Utuntur Thlaspi (inquit) quodè Creta affertur, 10 quodq; ubiq; nascitur, colore inter luteum, & flauum medium, figura rotundum, exiguum adeò, ut multoties grano milij ce- dat. Melius est autem è Cappadocia comportatum thlaspi imponamus. Hoc ad nigredinem inclinat: figuram non exactè rotundam habet, & antedictum magnitudine permultum superat, atq; ab uno latere paruam quandam, ueluti compressio- nem præ se fert, unde & nomen obtinuit. Prouenit autem ut hoc, ita & illud in Cappadocia quàm plurimum. Ideoq; non absolutè quod inde asportatur, optimum censendum est, sed quod peculiariter in Sauro nascitur, nec Cretico, nec passim nascenti simile. Hæc de Thlaspi Galenus. Ex quibus satis constat, Italicum thlaspi illi, quod Cappadocia profert, non esse uiribus comparandum. Reliquum est, ut de BURSA PASTORIS, cuius superius meminimus aliquid in medium affe- ramus. Sed cum ueteres nihil de hac posteritatis memorie mandauerint, ea tantum recensebo, quæ à recentioribus de eius uiribus adnotata inuenio, cum planta ipsa omnibus uulgò notissima sit. Est igitur Bursa pastoris ex refrigerantium, exic- cantium, & adstringentium genere. Quapropter prodest attrita, & emplastri more imposita inflammationibus, & sacris 20 ignibus. Decoquitur pluuiali aqua cum plantagine, & Armenio luto, bibiturq; eius decoctum ad intestinorum difficulta- tem, & ad cruentas excreationes. Herbe succus recentia uulnera glutinat, & auribus purulentis infusus medetur. Sistit mensium abundantiam, si eius, & persicaria decocto infideant mulieres. Esturq; ad idem, & contra deniq; omnes sanguinis fluxiones efficax est tenui pulticula circumlita, & in oleo fixa. Additur in emplastris, quæ ad capitis uulnera componun- tur, & in unguentis compluribus. Quæ herba θλάσσι Græcis, Thlaspi quoq; Latinis dicitur: Barbaris, Nasturtium testeo- rum: Italis, Thlaspi: Germanis, Bisemkraut: Hispanis, Paniqueño deflor blanco: Gallis, Seneue Sauvage. 30

† Hoc loco Ruellius legisse uidetur πακοειδές, quod uerterit lenticula effigie: nec temerè, quod Thlaspi semen illi pulchrè respondeat. Verum uulgati Græci codices habent διοκοειδές, hoc est, disci figura.

Αραβίς, & δρὰβη.

ARABIS, SIVE DRABA.

CAP. CLI.

30

**D**Raba herba ad cubiti altitudinem assurgit, tenues spargēs ramos, & ex utroque latere folia, ceu Lepidij, sed molliora, & candidiora. In cacumine uerò sambuci umbellam gerit, candidos flores habentem. Herba hæc cum ptisana coquitur, in Cappadocia maxime. Semen aridum pro pipere ob- sonijs admiscetur.

Drabæ confi-  
deratio.

Nomina.

**D**Rabæ caput multis sanè argumentis conspicuum est, esse Dioscoridi adulterinum. Nam si primum plantæ nomen- clationem expendamus, illam quidem facile conijciemus, (ut Marcellus rectè animaduertit) nec Græcam esse, nec Latinam appellationem. Deinde cum nec apud Galenum, Oribasium, Paulum, Aetium, aliosq; Græcos Authores, quic- quam de Arabi, Draba scriptum reperiatur, hinc facile conijci potest, Drabam Dioscoridi esse adulterinam. Ad hæc illud quoq; rem sic se habere, maxime arguit, & ab aliquo Dioscoridi additam esse Drabam, quod bis in Græco exemplari manuscripto in secundo hoc libro habeatur, tum ut hîc statim post Thlaspi, tum etiam post Glastrum, ad libri calcem intru- sa; sed isthic Arabis appellatur, & aliàs isthic de ipsa traditur, etiam iisdem uerbis, ut nec de nomine, nec de re satis constet, maxime cum apud nullum alium scriptorem, neque Drabæ, neque Arabis, mentio fiat. Ceterum, quocunq; modo res se ha- beat, mihi dubitandum haudquaquam fuerit, quin planta, cuius hîc imaginem expressimus, legitima genuinaq; sit Draba hoc in loco addita. Drabam Serapio Nasturtij generibus adiecit, & eam Nasturtium orientale nominat, quod insignis eius acrimonia indicium est: & quoniam in nostrate leniuscula sentitur acrimonia, idcirco an hæc, quæ in Italia nascitur 50 Serapionis saltem sit Draba, ego profectò affirmare non ausim: nisi fortè id Drabæ accadat pro regionum diuersitate, quem- admodum Aro euenire inferius dicitur ex Galeni auctoritate. Herba, quæ ἀραβίς, & δρὰβη Græcè, Arabis item, & Dra- ba Latine, pariter & Italicè appellatur: Barbaricè, Nasturtium orientale: Gallicè, Drane.

ARABIS, SIVE





Ἐρύσιμον.

IRIO.

CAP. CLII.

10 **E** Ryfimon, Latini Irionem uocant, iuxta urbes, rudera, hortosque nascitur: folijs erucæ syluestris: cauliculis in lori modum lentis, & obsequiosis: floribus luteis: filiquis in cacumine gracilibus, ut fœno græco, corniculatis: semine nasturtij, exiguo, urentis gustus. Contra thoracis fluxiones efficax est, & si<sup>a</sup> purulenta extuffiuntur: regio morbo, & coxendicibus prodest: contra uenena in delinctu cum melle datur. Illinitur ex aqua, aut melle utiliter<sup>b</sup> cæcis carcinomatis, parotidibus<sup>c</sup>, duritijs mammarum, & testium inflammationibus. In totum extenuat, & exaltat. Mirius multò ad clysteres fiet, si aqua madefcat, atque torreatur, uel linteo illigatum<sup>d</sup>, pinsita farina oblitum peraffetur.

<sup>a</sup> Drag. ἐμ-  
πύς, βύχα.  
i. suppuratis  
Tuffi.  
Meum. ἰκτε-  
ρον, ἰχθυάδας,  
ἐκλειχόμενον  
σὺν μέλιτι πί-

νεταί καὶ πρὸς τὰ θανάσιμα, φάρμακον. i. i. iterum, coxendicum dolores, delincta cum melle. Bibuntur etiam aduersus læthalia medicamenta.

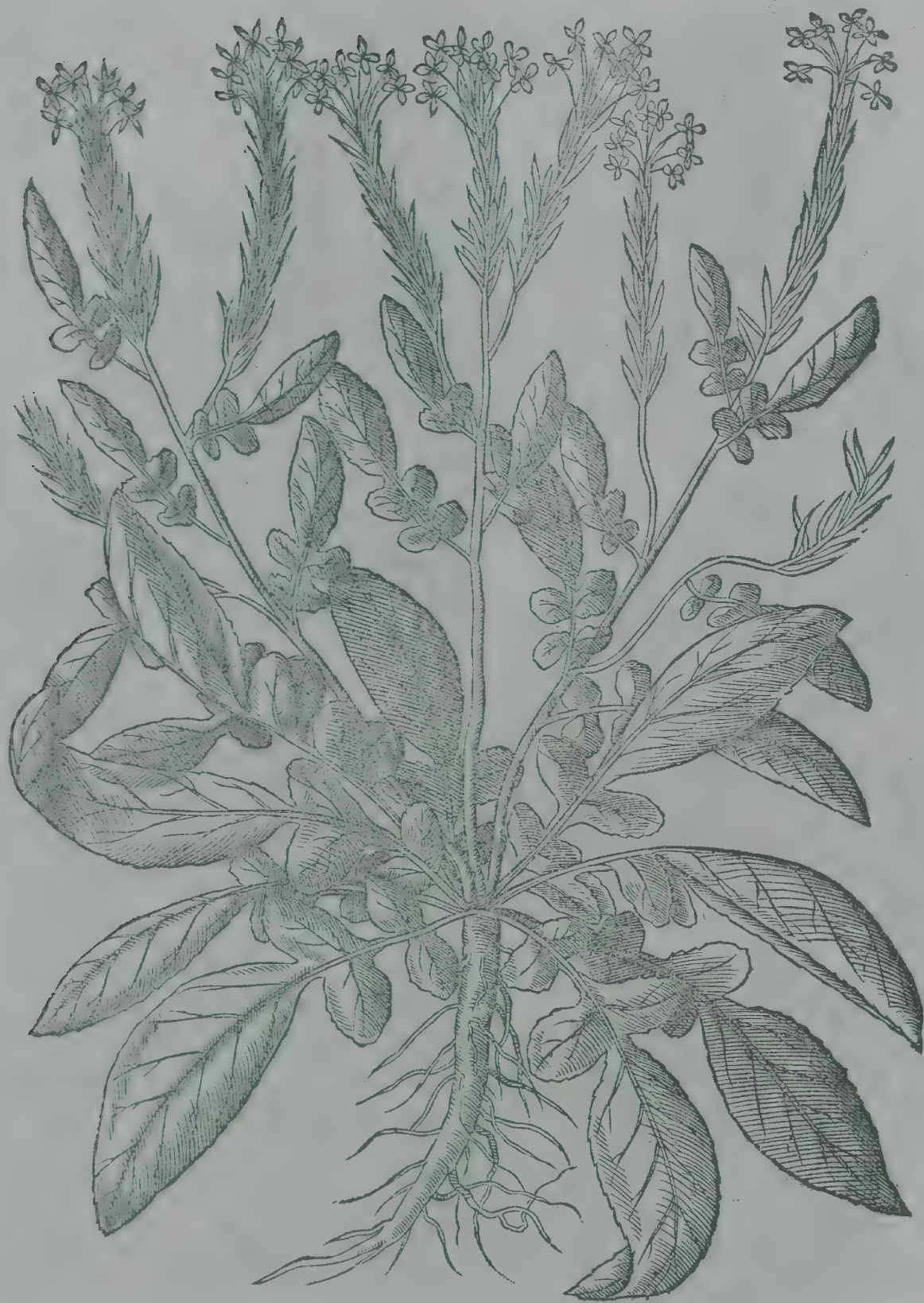
<sup>b</sup> Drag. μικρά. i. parua. <sup>c</sup> Meum. κρύψα. i. cæca.

<sup>d</sup> Cat. διδύμων καὶ μασῶν φλεγμονάς. i. testium, & mammarum inflammationes.

<sup>e</sup> Meum. σείατος. i. farina subacta.

Bbb 4 Quanquam

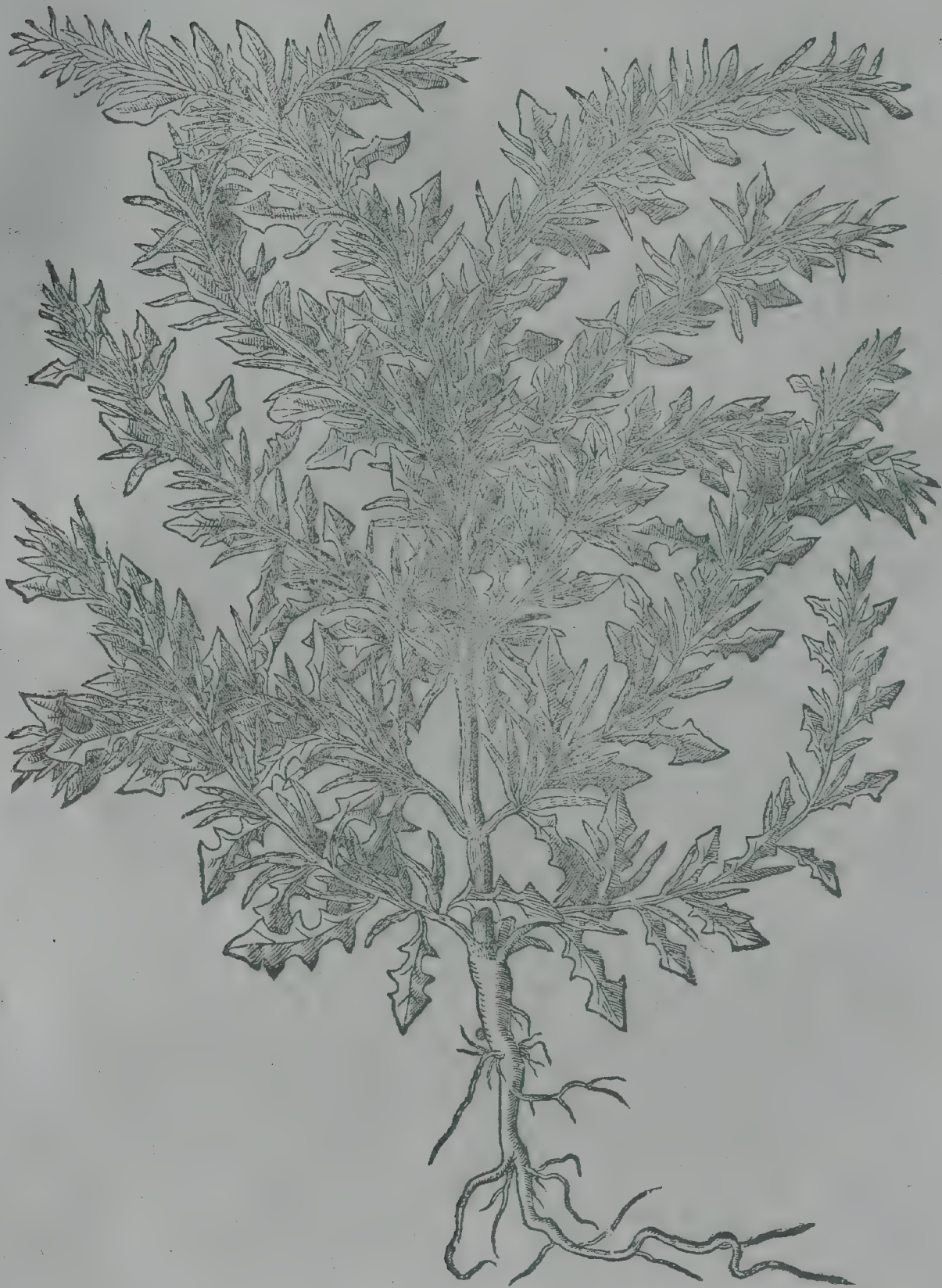




Erysimi, seu  
Irionis confid.

**Q**uamquam Theophrastus, & antiquorum alij Erysimon inter cerealia commemorant: & sesamo simile faciant: quod tamen à Dioscoride representatur, folijs cruce amulis, tanquam ab illo admodum dissimile, hîc inter acerrimas plantas, non inter frumentacea, ubi de sesamo differuit, ab eo repositum est. Eaq; propter facile dici potest, Erysimon aliud designare Theophrasto, aliud uerò Dioscoridi. Ideoq; Plinius utrisque in Erysimi historia adstipulari uidetur. Nanq; lib. 18. cap. VII. ac x. Theophrastum secutus, ipsum frugibus adscribit, sesamoque simile facit. Et lib. XXII. cap. XXV. Dioscoridem imitatus, folijs cruce paulò angustioribus, & semine nasturtij Erysimum esse prodidit. Hoc idem palàm est fecisse Galenum: quippe qui lib. V. simplicium medicamentorum, Erysimum plantis comparauit, quæ acrimonia prædita sunt, uti nasturtium, & sinapi. Et lib. I. de alimentorum facultatibus ipsum inter fruges retulit, quæ in cibum ueniunt, unà cum sesamo, sic inquit. Vt porro milio panicum adsimile est quodammodo, sed ad omnia deterius, ita & sesamo Erysimum corporis substantia nonnihil affine: sed mansum insuauius est, & tenuioris alimenti, adeo quòd in omnibus illo deterius





10 deterius existit. Caterum Ruellius, quod dixerit Plinius Erysimum, & sesamum rubentibus prouenire folijs, item ipsis uirentibus nullum animal uesci, illud frugis genus autumat Erysimum esse, quod uulgò Tridentina rura appellant Formen-  
tone, Foroiulenses uerò, quod pullo sit colore, nominant Saracino. Verum hac in re Ruellius deceptusprehenditur, quod nullis notis respondeat hoc Erysimo, quod Theophrasto, & Plinio describitur: quandoquidem, quod uulgò appellatur Formentone, caule tantum rubet, non folijs, à nulloq; pecude respuitur, sed ab omnibus auidiſſimè depascitur, nec ulla ex parte sesamum æmulatur. Porro sciendum est, Dioscoridis Erysimum non esse syluestrem erucam illam, quam nos nobilem appellamus ut credit Herimolaus, itemq; Ruellius ipsum secutus, sed stirpem ab ea diuersam. IRIONIS itaq; duo uidentur genera, ut ex iconibus uidere est. Illud autem magis Dioscoridi genuinum esse censeo, cuius folia minora, & cornicula paulo uergentiora spectantur. Verum non ob id negauerim, aliud quoq; Irionis esse genus, cum omnibus Irionis ferè notis sit præditum. et si scio non defuturos canes, qui me allatrabunt. Id Græcis ἐρύσιμον dicitur, quod Latinis similiter Erysimum, & Ruellij, & Herimolai lapsus.

Nomina.

Irio: Italis, Erisimo, & Irione: Germanis, Hederich, & Vuilder senff: Hispanis, Rinchaon: Gallis, Velar, ou de la tortelle.

Πέτρι.



Πείπερι.

PIPER.

CAP. CLIII.

Quæ in pipe-  
ris capite con-  
clusa sunt non  
habet Oriba-  
sius.

**P**iper [in India nasci, breui arbore traditur : quæ] inter initia, prælongum fructum, ueluti siliquam, promit, quod longum piper est : habet intus aliquid tenui milio simile, quod tandem in perfectum piper euadit. Id autem suis temporibus dehiscens, pandensque sese, racemos emittit, grana ferentes qualia uidemus. Ea acerba candidum piper faciunt, aptum ocularibus remedijs, antidotis, & medicaminibus, quæ contra uenenata parantur, [theriaca uocant. Longum uerò uehementius mordet : & quoniam priusquam ematurescat, decerptum est, subamarum relinquitur, antidotis, & theriacis medicaminibus expetitur.] Nigrum uerò, utpote quod tempestiua maturitate collectum 10

PIPER.



sit,



fit, odoratum esse constat, candido suavius, acrius, [& ori gratius, necnon ad condimenta utilius.] sed candidum, & adhuc in acerbum uergens, antedictis infirmius est. Eligi oportet grauissimum, plenum, nigrum, sine multis rugis, recens, ac minimè furfurosum. Inueniuntur etiánum in genere nigri semina nutrimento defecta, cassa, inania, minimique ponderis, quod uocant brasma. Vis omnium excalfacit, urinam ciet, concoquit, extrahit, discutit, absterget caliginem, quæ oculis obuersatur. Piper febrîi horroribus circuitu repetentibus, siue potu, siue illitu subuenit: serpentium moribus auxiliatur: partus extrahit: conceptum adimere creditur, statim à concubitu suppositum: tussi, omnibusque pectoris uitijs, siue eclegmate, siue potu succurrit: anginæ eo, & melle conuenienter perunguntur: potum cum recentibus lauri folijs, tormina discutit: cum uua passa manducatum pituitam à capite elicit: uale tudinem tuetur, dolores finit, appetentiam mouet, concoctionem adiuuat. ad intinctus esculentorum

## PIPER AETHIOPICVM.



additum:



additum: strumas cum pice discutit: uirilignes ex nitro emaculat. Fictili nouo, ut aiunt, motum torretur. Non est huius arboris radix gingiber, ut aliqui existimauere, sicuti paulo post ostendemus. Nanq; piperis radix costo similis est, ora gustantium accendit, saluam ciet. Hæc lienem reprimit, cum aceto illita, aut pota: caput etiam purgat, manducata cum semine pedicularis herbæ, quam staphidem agriam uocant.

Piperis, & platanus eius autor.

**L** Vitiari navigationibus suis hoc æuo confectis per oceanum Atlanticum uersus austrum primò, & hinc deinde in orientem ad Calecut, Taprobanam, aliasq; Indici pelagi insulas: item Hispani liburnicis uecti ad occidentales Indias, Peru, atque alias complures regiones, quæ antiquos Geographos penitus latuerunt, non modò Pipere, & huiusmodi odoratis simplicibus uniuersam repleuerunt Europam: sed & stirpium historias, à quibus oriuntur, posteritatis memoria 10

### PIPER INDICVM.



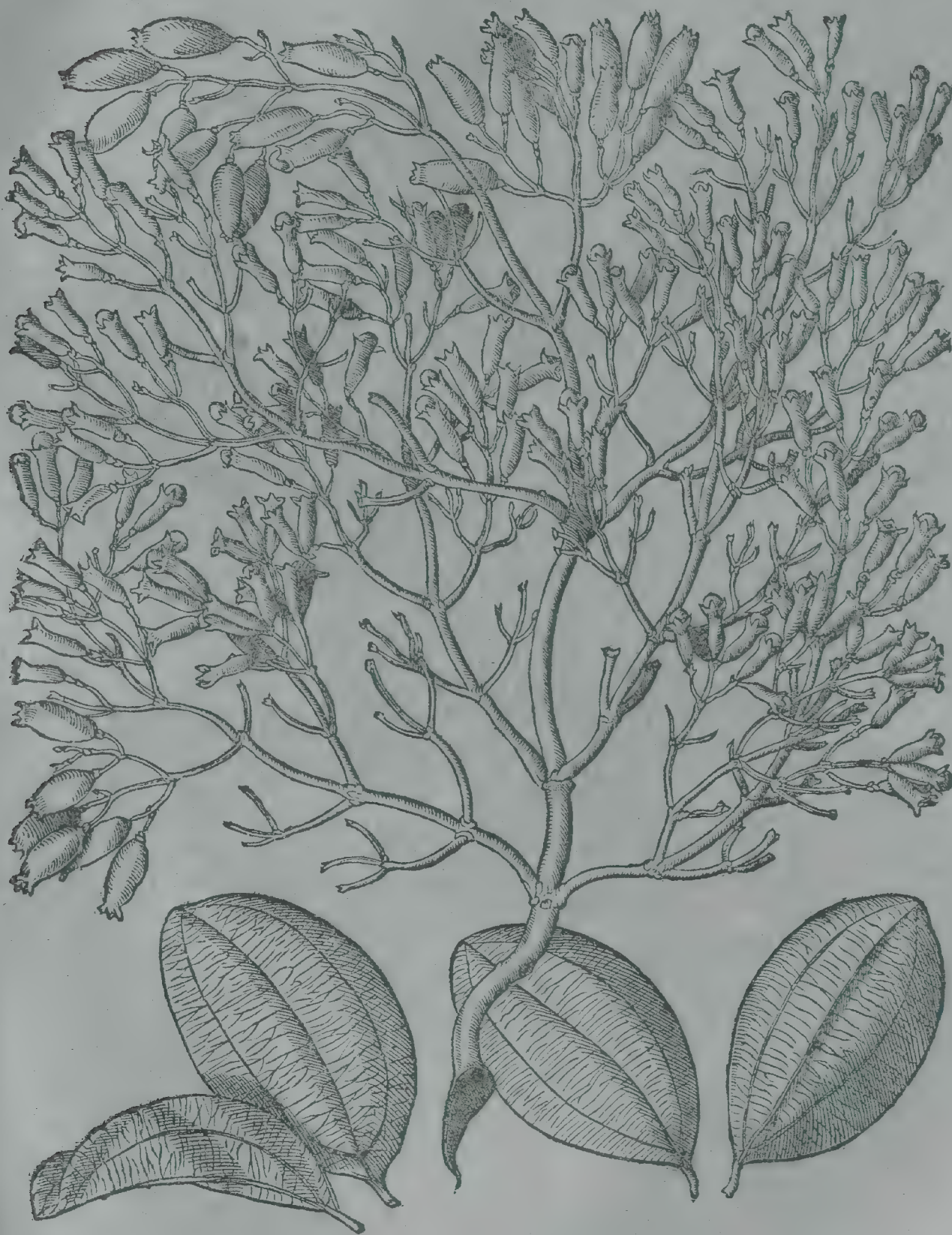
prodiderunt.



prodiderunt. Quod postea fecit, ut nobis planè ignorasse uideantur Theophrastus, Dioscorides, & Plinius, aut ob regionum distàtiam (indigenam potius in hoc fidem secuti, quàm quòd fortè ea uiderint, quæ de pipere scriptis tradiderunt) aut ob aliam quàmuis causam, plantæ illius formam, ac notas, quæ piper in India gignit, ac quònam modo piperis plantæ suum edat fructum, an scilicet racematim, an corymborum modo, an in siliquis inclusum, an bacciferarum arborum more. Siquidem Plinius lib. x i i . cap. v i i . ita scribit. *Arbores quæ passim piper gignunt, iuniperis nostris sunt similes. Quamquam in fronte Caucasi solibus opposita gigni tantùm eas aliqui tradidere. Semina à iunipero distant paruulis siliquis, quales in phaseolis uidemus. Hæ priusquàm debiscant, decerpæ, tostæq; sole, faciunt, quod uocatur piper longum. paulatim uerò debiscentes per maturitatē, ostendunt candidum piper, quod deinde tostum solibus colore, rugisq; mutatur. hæc Plinius. Quibus à Dioscoride non longè dissidere uideretur, nisi piperis plantam similem iunipero reddidisset: nanq; Dioscorides nullis eam notis representauit, neq; alicui similem fecit. Theophrastus præterea quanquam scriptum reliquit lib.*

Plinij lapsus.

CARYOPHYLLI AROMATICI.



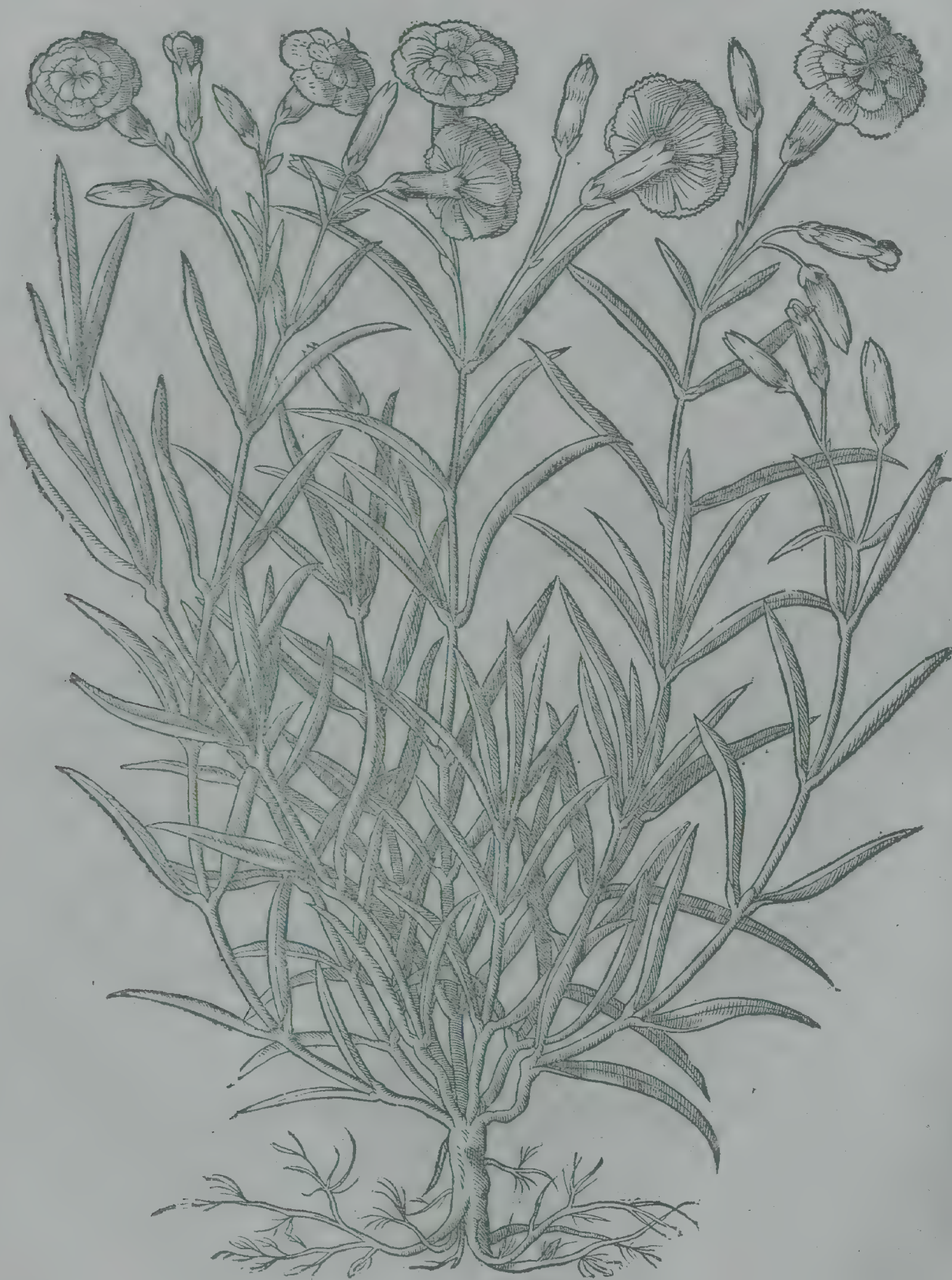


IX. cap. XXI. de plantarum historia, Piperis duo esse genera unum rotundum, alterum oblongum; eius tamen arboris effigiem silentio præterijt. At hi, qui suis liburnicis immensa traiecerunt maria, propriasq; perlustrarunt regiones, ubi piperis utriusque plantæ innumera uirescunt, nigrum, ac rotundum gigni narrant à quibusdam infirmis uiticulis uicinas arbores altiore complexu scandentibus, acutæ clematidi non dissimilibus, folio tamen malum Assyrium æmulantibus. Quin & racematim proferri unarum labruscæ modo, confertius tamen, deinde mense Octobri per maturitatem decerpi, & sub feruente sole tegetibus palmeis expansum torreri, quousque nigrescat, & rugosum euadat: quod tridui spatio plerunque fit. Longum autem, ut iidem testantur, aliæ ferunt arbores, estq; uelut nucamentum quoddam, exilibus granulis squamatum compactum, quod uelut iulus in pontica nuce, cui pulchrè adstipulatur, uermiculosa facie dependet, piperato gustu: nunquam tamen in album, uel nigrum piper coalescit. Galenus indigenam fidem, & Dioscoridem secutus, eandem plantam tam rotundum, quam longum piper edere credidit. Piperis fruticem uidimus nos Neapoli, qui Lusitanorum descriptioni

Piperis plantæ  
in Italia.

10

## CARYOPHYLLI DOMESTICI.

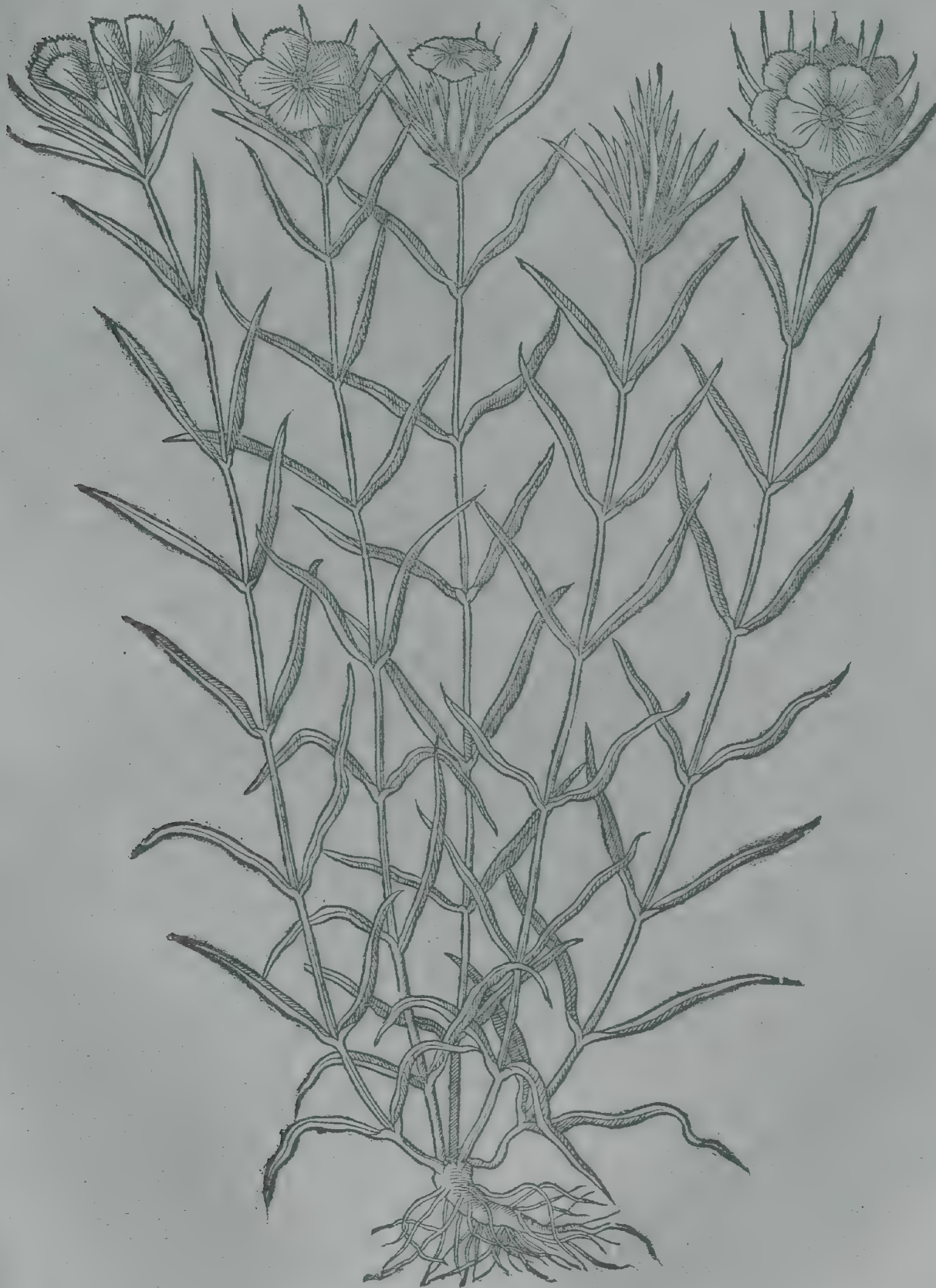


maximè



maximè respondere uisus est, quòd uiticuloso caule esset, clematidis acutæ modo. Sed & aliam arbusculam piper racematim proferentem uidi Venetijs, quæ prorsus illius plantæ faciem exprimit, quam uulgus Ribem appellat. Viret hæc in horto clarissimi medici Maphei à Mapheo, in quo plurima simplicia notatu digna uisuntur. Quo fit, ut mirum non sit, si in piperis historia uariant auctores. Quandoquidem cum uariæ in Italia piperifera habeantur arbusculæ, facile credendum est, varietatis longè maioris eas in India reperiri. Cæterum piperis plantæ, cuius hîc imaginem appinximus, nusquam uiua, aut sicca à me uisa est, sed ita Pragæ Boemorum eam mihi deliniabat Lusitanus quidam miles, qui Indicas perlustrauerat oras. Verum integros nigri piperis racemos Verona ad me misit Franciscus Calzolarius Pharmacopæus haud indoctus. Porro & aliud piperis genus habetur, quòd AETHIOPICVM, siue piper nigrorum uocat Serapio. Hoc in siliquis racematim prouenit, pisorum, aut phaseolorum modo, granis pipere nigro paulò minoribus, & pertinaciter siliquis inhaerentibus. utuntur hoc Aethiopes ad dentium dolores. Affertur ex Alexandria Aegypti cum alijs aromatis. Non desunt, qui huius

## CARYOPHYLLI SYLVESTRES.





Piperis uires  
ex Galeno.

Caryophyllo-  
rum hist.

Caryophylli  
floris & eius  
mentio.

historiam ignorantes, quam describit Serapio cap. 337. de grano Zelin, illud perperam Carpesium esse putent. quorum opinionem haud probandam conuicimus in nostrarum epistolarum uolumine, ad Ioannem Hesium, medicum Norimbergensem scribentes. Addunt quoque piperis generibus corniculatum illud piper, quod uulgò Indicum appellant, aut ut alij uolunt Siliquastrum, quòd acerrimi sit gustus. Ea planta itaque; prouenit folijs hortensis solani maioribus, longioribusque, caule cubitali, ac etiam longiore, uiridi, ramis compluribus brachiato, geniculatoque: floribus candicantibus, è quibus uagina oriuntur corniculorum speciem referentes, herbaceo primùm colore, & deinde coralliorum modo rubescente, ac pellucido; gustu acerrimo, adeò ut piper omne sua superet acredine. In his semen concluditur minutum, colore subalbicante, eiusdem protinus gustus. Huius plura habentur genera: Nam aliud pumilius tota planta prouenit, & corniculis longè minoribus, aliud uerò rotundis fere siliquis. Sed omnibus eadem est acedinis uehementia. Excalfaciunt omnia excessu quarto. Ideoque ualenter urunt, & exulcerant corpus. Recentia cornicula tusa & illita Ischiadicos iuuant, siquidem locum exurunt. Piperis meminit Galenus lib. V I I I. simplicium medicamentorum, sic inquit. Piperis radix uires costo similes potissimùm obtinet. Porro fructus eius nuper quidem admodum germinantis, longum piper est: quare etiam maturo humidius est. humiditatis eius indicium est, quòd faciliè repositum perforetur, ac non protinus mordicet, sed post paulò incipiat, uerùm plusculum duret. Porro fructus, qui uelut omphax est, piper album est, nigro quidem acrius. Nam illud iam quasi superassatum est, & superexiccatum. Verùm utrumque ualenter tum excalfacit, tum desiccatur. Ceterum quoniam Dioscorides inter simplicia de CARYOPHYLLIS, quæ mihi piper in mentem redegit, nihil posteritatis memoriæ mandauit, cum ea ex eisdem afferantur regionibus, sintque in præcipuo medicorum usu, adeò præstantissimum, odoratissimumque medicamentum, silentio non dissimulandum duxi. Prouenit igitur Caryophyllorum arbor in orientali plaga, quibusdam Indici pelagi insulis, non longè à Badan. Huius caudex buxo similissimus est, eademque materies. Folia uerò cinnami uulgaris instar habet, sed rotundiora. Fructu est paruo, ex atro rufescente, in clauum modum capitato, exsertis in aduersum quatuor denticulis, sese stellatim decussantibus, prominulo apice, quadrati alueoli sinu medio umbilicatum prodeunte. Cultores arundinibus flagellant arborem, constrato prius circumquaque; tegetibus palmeis solo. Caryophylli meminit Plinius libro XII. cap. VII. his uerbis. Est etiamnum in India piperis grani simile, quod uocant Caryophyllon, grandius, fragiliusque. Tradunt in Indico luco id gigni. Aduchitur odoris gratia. Horum nusquam inuenio mentionem fecisse Galenum: tametsi Serapio ex Galeni auctoritate plura de Caryophyllis tradiderit suo de simplicium medicamentorum uolumine. Quamobrem crediderim aut Galeni librum, in quo de Caryophyllis differuit, periisse, aut Pauli potius, quàm Galeni testimonio de his scripsisse Serapionem. Nam de Caryophyllis prius Paulus usdem, quibus postea Serapio, uerbis tractauit, libro V I I. ubi hæc habet. Caryophyllon, quasi dicas nucifolium, non eam habet substantiam, quæ nomine prætenditur, sed ex India ueluti flores cuiusdam arboris festucae, & nigri sunt, longitudine fere digitali, odorati, acres, subamari, calidi, & ficci in tertio propemodum ordine: qui multiplicis usus sunt, tum ad obsonia, tum ad alia multa medicamenta. Caryophylli, ut scribit Serapio, iecinori, stomacho, & cordi auxiliantur. Concoctionem adiuuant, & alui fluxiones cohibent. Quinetiam eorum puluis quatuor drachmarum pondere cum lacte sumptus, uenereas uires adauget. Exacuunt præterea, Auicenna auctore, oculorum uisum, & eorum nubeculas, argemasque; exterunt. Atque hætenus de historia & uiribus Caryophylli seminis aromatici. CARYOPHYLLORVM planta ramusculum, Caryophyllis onustum, cuius hic imaginem damus, misit ad me Franciscus Calzolarius Veronensis. Excalfaciunt Caryophylli, & extenuant ordine tertio, roborant, & aperiunt simul, inciduntque. In cibis deuorati, uentriculi, iecinoris, cordis, & capitis affectibus auxiliantur. In puluerem hausti ex uino, aut malorum cydoniorum succo, uomitiones cohibent, caliacos iuuant, nauseam remouent, & cibi appetentiam renouant, roborantque; cum uentriculum, tum etiam caput. Afferunt & iecinori præsidium. nanque ubi refrigeratum fuerit, bellè excalfaciunt. Ideoque; hydropicis, & præsertim anasarca affectis, utiliter propinantur. Olfactu renouant animi deliquis laborantes, mansique; anhelitum commendant. Conferunt comitialibus, resolutis, conuulsis, stupidis, & ueternosis. concoctiones adiuuant, & alui fluores torrefacti cohibent. illinuntur quoque perquam utiliter cum mastice, Rhoe, corellis, & punici floribus, ad uentriculi morbos, & præsertim hos, quibus adstrictione opus est. Hausti quatuor drachmarum pondere ex bubulo, caprilloque lacte, uenerem excitant. Exacuunt præterea oculorum aciem, & caligines tollunt, quin etiam nubeculas, & argemas, in tenuissimum puluerem triti, & oculis inditi. Idem tam deuorati, quàm suffiti, ualent aduersus pestilentem contagionem: suffiuntur utiliter capitis fluxione obnoxii, & qui narium obstructione laborant, fumo naribus excepto. Adduntur in antidotis, & in succis, qui uentriculo, & capiti roborando parantur. Ceterum quoniam in Caryophylli nomen incidimus, hic non prorsus intactos relinquemus flores illos, qui ab odore similiter CARYOPHYLLI, & Garosoli uulgò uocantur. Hi quidem non fuerunt, quod ego sciam, à ueteribus cogniti, etsi nobis hodie sint adeò celebres, uulgares æquè ac iucundi, ut nullus iam sit hortus, nullæ ædium ferè fenestræ, quæ hisce floribus non ornentur. Horum plantam recentiores nonnulli Vetonicum Coronarium appellant, sed quo authore, hætenus compertum non habeo. Verùm ne uidear eorum inuenta negligere, liceat etiam mihi eadem uti nomenclatione. VETONICVM itaque; coronarium, quod caryophyllum appellamus, folijs est longis, Tragopogoni modo, breuioribus tamen, carnosioribus, ac pinguioribus, incuruis, & in acutum desinentibus. Cauliculos edit numerosos, rotundos, geniculatos, laues, cubitales, tribus, quatuorue in summitate adnatis, in quorum cacumine teres, longiusculusque calyx spectatur, superiore parte serræ modo denticulatus, è quo flos speciosissimus oritur, Caryophyllorum odoratu, unde illi nomen. Variat in floribus color. quandoquidem alij coccineo colore rutilant, alij saturata purpura nitent, alij candido, alij carneo colore gaudent. Sunt & uersicolores nonnulli, sed mangonio parati, seminibus diuersorum generum simul constrictis. Stipantur fere omnes numerosa foliorum serie, perinde ac rosæ, cum quibus de pulchritudine, odoris præstantia, & colorum uarietate ad uictoriam usque certant. Ideoque mirum, nullam apud antiquos horum extare memoriam. Habetur eadem planta etiam sponte nascens, altera floribus rutilis, altera candidis, utraque tamen gracilior, flore paruo, haud folioso, & nullo caryophyllorum odore. Nascuntur locis incultis, & aridis. Calida, siccaque; pollere facultate altile Vetonicum inditio esse potest odoris fragrantia, & saporis amarulentia quædam. Flores, & præsertim



rim purpureorum, præstant ad omnes cordis affectus, nempe ad animi deliquia, & cordis ipsius tremorem: præstant item ad uertigines, epilepsiam, paralysem, & conuulsiones, ex Betonica, aut amaraci decocto poti. Afferuantur, saccharo, perinde ac rose, utiles admodum non solum ad prædicta omnia, sed ad cuncta uenena, & uenenosorum animalium ictus. Dantur ad intestinorum animalia necanda, & aduersus pestilentie contagia. Valentius tamen id facit succus, ex uniuersa planta expressus. Namq; is haustus, quatuor unciarum pondere, ubi morbus inuaserit, liberat. Syluestrium radices, trium drachmarum pondere haustæ ex meraco, à uipera demorsos sanant. Fit ex altitium floribus acetum, ijs in eo insolatis, quo naribus illito reuocantur animi deliquio consternati. Idem quoq; utile est pestilenti aure arcenda, ubi eo quotidie nares, arteria, & manus irrorentur. Quod Græci μέπερι, id Piper Latini uocant: Mauritani, Fulsel, seu Fulful: Itali, Pepe: Germani, Pfeffer: Hispani, Pimienta: Galli, Poyure. Quod uerò Græcis καρυσφυλλον, Latinis pariter Caryophyllum appellatur: Mauritani, Carunfel, seu Charunful: Barbaris, Gariofilus: Italis, Garofano: Germanis, Nagel: Hispanis, Clauo de especia, sine clauel: Gallis, Girophles.

† Ex Græcis uulgatis codicibus aliqui hoc in loco scriptum habent ὁ φασιν, quod sonat, ut dicunt: alij uerò ὁ φασιν, id est, ut lenticula. Vnde etiam ex interpretibus alij hanc, alij illam secuti sunt lectionem. Oribasius uerò nec hoc, nec illud legit: qui præterea alia multa & hic, & alibi non describit, quæ fortasse non temere quis illegitima indicare possit.

Zγγ/esp.

GINGIBER.

GAP. CLIII.

Gingiber sui generis planta est, in Troglodytica Arabia magna ex parte nascens. Qua uirente ad multa, perinde atque nos ruta utuntur, & primis potibus, & edulij admiscunt. Huius radices, cyperi modo, parue sunt, candicantes, & odoratæ, atque piper sapore imitantur. Eligi debent, quæ teredines non nouerunt. A multis tamen ob id condiuntur, quod celeriter cariem sentiant: & fistilibus in Italiam asportantur. Gingiber cibo conueniens est, & cum condimento assumitur. Excalfactoriam uim, & excoquentem habet: aluum leniter emollit: stomacho utilis est: efficax aduersus ea, quæ oculis caliginem offundunt. in antidota addi solet. In summa, piperis uiribus respondet.

Gingiber (ut referunt Lusitani, qui plurimum se uidisse fatentur in India) radix est, quæ geniculatis repit internodijs, folijs arundinaceis, quæ bis, tertie in anno reuiuiscunt, ac reuiscunt, sed quæ in cacumine fastigiantur graminis amplitudinem non excedere aiunt, nec quicquam in ea regione frequentius inueniri. Subdunt non nihil subesse discriminis in sapore cum præcox eruitur. Opportunum demetendi tempus, cum folia inaruerint, alioquin & teredini obnoxium est, & carie tentatur. Eruiaturq; nonnunquam eius radix libræ pondo. sed non omnibus eadem est amplitudo. Plus in profundum non agitur, quàm ad ternos, quaternosue palmos. Cum eruitur, radices internodium in scrobe fossore relinquant, terramq; illi aggerunt, ceu eius radices semen, proximo anno eruturi fructum, id est, regerminatas radices. Aduchitur gingiber in Italiam copiosum ex Calecut magno India emporio, atque ex Troglodytica Arabia non solum tractu temporis exiccatum, sed & saccharo recentissimum asseruatum, uel quodam mellis genere, quod quibusdam è siliquis exprimunt. Id sanè longè magis Veneto præstat: cum hoc officinarum mangonio ex aridis fiat radicibus, longo temporis tractu modò acerrimo lixiuio, calce, quernoque cinere parato; modò muria; modò dulci aqua maceratis, & edomitis, quibus non modò odor deperditur, ac euanescit; sed & sapor, & acrimonia subtrahitur. Illud uerò cum statim è terra effossum nulla ferè maceratione condia-  
tur, uires & facultates non exiit, sed eas seruat. Quanquam Brasauolus non rectè, meo quidem iudicio, uelle uideatur, quod Venetijs mangonizatum Gingiber gustantibus plus acrimoniæ relinquit, quàm illud, quod recentissimum in India si-  
liquarum melle, aut saccharo conditum asseruatur, & cum alijs aromatum generibus ad nos conuehitur. Quod quantum à ueritate, & ratione dissonet, ij iudicare poterunt, qui diu in myropolij uersati, rem omnino exploratam habent. Gingen-  
beris uires memoria prodidit Galenus libro v I. simplicium medicamentorum, sic inquit. Gingiberis radix utilis est, quam utique ex Barbaria ad nos conuehant. Excalfacit potenter, sed non primo statim occurso, uelut piper: unde sanè & minus esse subtilium partium, quàm piper, existimandum. siquidem in tenues solueretur partes, & celerrimè actū ut illud fieret calidum. Apparet enim illaborata, & crassior adhuc quædam ei inesse substantia, nec ea sicca, & terrestris, sed humida potius atque aquea. Quo fit, ut facile perforetur, cum scilicet recrementitia insit humiditas. Neque enim quicquam eorum, quæ aut planè sicca sunt, aut humida, sed elaboratam, & familiarem continentia humiditatem, huic uitio obnoxia sunt. Idem usu uenit piperi longo. Atque hinc est, quod diutius persueuerat, quæ proficiscitur à gingibere, aut pipere longo caliditas, quàm quæ ab albo, aut nigro. Nam sicut ab aridis calamis flamma simul celerrimè accenditur, & undequaque  
dispergitur: eundem in modum, quæ à siccis potestate medicamenti editur caliditas. At quæ prodit ab humidioribus, ceu ligna sunt uiridia, & tardius accenditur, & durat diutius. Ex quo fit, ut utriusque medicamenti diuersus sit usus. Siquidem ubi totum corpus celeriter excalfacere consilium est, ea tunc exhibenda sunt, quæ & celeriter à caloris nostri contactu incalescant, & celeriter quocunque ferantur. Verùm ubi partem quàmuis refrigeratam recalfacere studemus, contrà agendum, nimirum quæ tardè calefcentia plurimo tempore perdurent, ea offeruntur. Caterùm licet gingiber, & piper album hac ratione à nigro pipere differant, non magna tamen est differentia. At nasturtium, napi, thapsia, & agrestium columbarum sterces maiori tempore perficte accenduntur, & plurimo tempore perdurant. hætenus Galenus. Faciem gingiberis repræsentat radix illa, quam Mauritani, & officinæ ZEDOARIAM appellant, odorator tamen, amarinscula, neque adeò ut gingiber acris. Huius nusquam, quod sciam, meminerunt ueteres Græci, etsi recentiores ab Arabicis edocti nempe Actius, & Actuarius eam suis medicamentorum compositionibus admisceant. Zedoaria (ut cap. CLXXII. testis est Serapio) conuehitur è sinarum regione ultra extremas Indiæ oras. Et sunt radices rotundæ cum facie, tum magnitudine Aristolochiæ rotundæ similes, colore autem, & sapore Zingiber amulantur. Excalfacit Zedoaria, & siccatur ordine secun-  
do.

Gingiberis historia.

Brasauoli error.

Gingiberis uires ex Gal.

Zedoariæ historia. & uires.



do, flatus discutit, & propria quadam facultate impingat. Post sumpta graue uirus animæ, quod allium, cepa, uel uinum excitauit, abigit. Venenosorum animalium morsibus opitulatur, alui fluxiones sistit, uteri abscessus resoluit, uomitiones reprimat, & coli cruciatus tollit. Hæc Serapio. Cuius quidam autoritate freti, cum Zedoariam, quæ passim in myropolijs habetur radices esse longas inspiciant, minimè consentiunt legitimam hæc Serapionis esse Zedoariam, sed genuinum esse Costum affirmant. Verùm si rotundas Zedoariae radices inspicerent, quæ apud me sunt, à Francisco Calzolari Veronensi mihi dono data, Aristolochiæ faciem referentes, & soliditate pares, nihil mihi uerendum est, quin illi suam immutarent sententiam, siquidem uiderent rotundam Zedoariam eiusdem esse saporis, coloris, odorisq; quibus longa referta est, & nihil nisi forma ab ea differre asserere cogerentur. Quinetiam proculdubio faterentur (ut ego quoq; existimo, imò potius non dubito) duo haberi Zedoariae genera perinde ac Aristolochiæ, nempe rotundum alterum, alterum longum. Atqui re uera, non parua oritur mihi suspitio an Auicennæ, & Serapionis Zedoaria eadem sint radices, cum scribat Auicenna præstantiorem Zedoariam apud Napellum nasci, & ipsius esse Theriacam. Id quod me adducit ad credendum eam esse Auicennæ Zedoariam; quam quidam Antoram (ego Antitoram) appellant, quod hæc omnium consensu una cum Napello nascatur, & eius sit antidotum. Toram enim uulgus Napellum appellat. Et Antitoram, uel Antoram Auicennæ Zedoariam, quod contra Toram præsentaneum sit auxilium. Deinde opinionem auget, quod uideam Auicennam Serapionis Zedoariam, & eiusdem uires describere sub capite, & nomine Zurumbeti, ut latius in Epistolis nostris scripsimus ad Gulielmum Quacelbenum. Non desunt, qui crediderint, quod ARNABO, de quo scribit Paulus, & Mauritanorum zedoaria unum, & idem referant medicamentum. Verùm Serapionis testimonio cap. CCLXXI. Arnabo apud Græcos nihil aliud designat, quam Zurumbet apud Arabes: quippe quod hoc loco de zurumbet eadem scribat Serapio, quæ de arnabo ante ipsum adnotauit Paulus. Est autem Arnabo, ut ex Serapionis autoritate memoria prodidit Isach, arbor procera, in oriente proueniens: folijs longis colore uiridis, in luteum languescente, salicis modo, sicuti & ramorum cortex. Infrugifera est, citreum odorem spirans. Quibus facile patet, arnabo non modò Zedoariam non esse, sed nec in Europam ad nos aduchi. Quo fit, ut Cordus aberrasse deprehendatur: quippe qui zurumbet Zedoariæ genus existimet. Hunc fortasse secutus Fuchsius medicus doctissimus, in libro de compositione medicamentorum, quem locupletatum nuper edidit, non sine magno errore putat zurumbet & Zedoariam idem esse. Qui non minus in Arnabo quoque errasse cognoscitur, quod uelit Doronicum orientale id esse, quod Paulo Arnabo. atqui res hæc aliter se habet, ut ex antè dictis satis colligi potest. Hallucinatur etiam hac in re Brunfelsius: quod is scripserit suo de medicis uocabulis onomastico, quod arnabo unguetum est odoriferum. Verùm eius lapsus non aliam causam fuisse arbitror, quam quod oscitanter Paulum legerit: nam Paulus apertissimè asserit, Arnabo unguentis expeti, quod suauiter oleat, non autem unguentum esse, ut Brunfelsius somniasse uidetur. Id Ζυγίβη, Ζυγίβης, & Ζυγίβης, Græcè, quod item Latine Zingiber, & Gingiber, nominatur: Arabicè, Lengibel, seu Zingibel: Italicè, Gengenio: Germanicè, Ingber: Hispanicè, Gengiure: Gallicè, Gimgibre. Quod uero Ζάδρα, Ζάδρα, & Ζάδρα posterioribus Græcis, Zadura, & Zedoaria Latinis: pariter & Italis appellatur: Germanis, Zitruen: Gallis, Cretonart.

Arnabo, & Zurumbet hist.

Cordi, Fuchsi, & Brunfelsii error.

Nomina.

Υδροπέπρι.

HYDROPIPER.

CAP. CLV.

†Solidum non legit Orib.  
†δριπύρεος. i. acriora. Orib.

**H**Ydropiper apud aquas nascitur, quæ stagnant, aut pigro lapsu repunt. Caulem edit geniculatum, solidum, multis alis concuum: folia menthæ, maiora, molliora, candidioraque, gustu piperis, acri, citra tamen ullam odoris gratiam: fructum acrem, in surculis paruis, prope folia racematim coherentem. Folia cum semine illita tumores, ueteresque duritias discutunt, fugillata delent: quæ postquam inaruerunt, tusa pro pipere in obsonijs admiscuntur. Radix parua, nullius in medicina uilis.

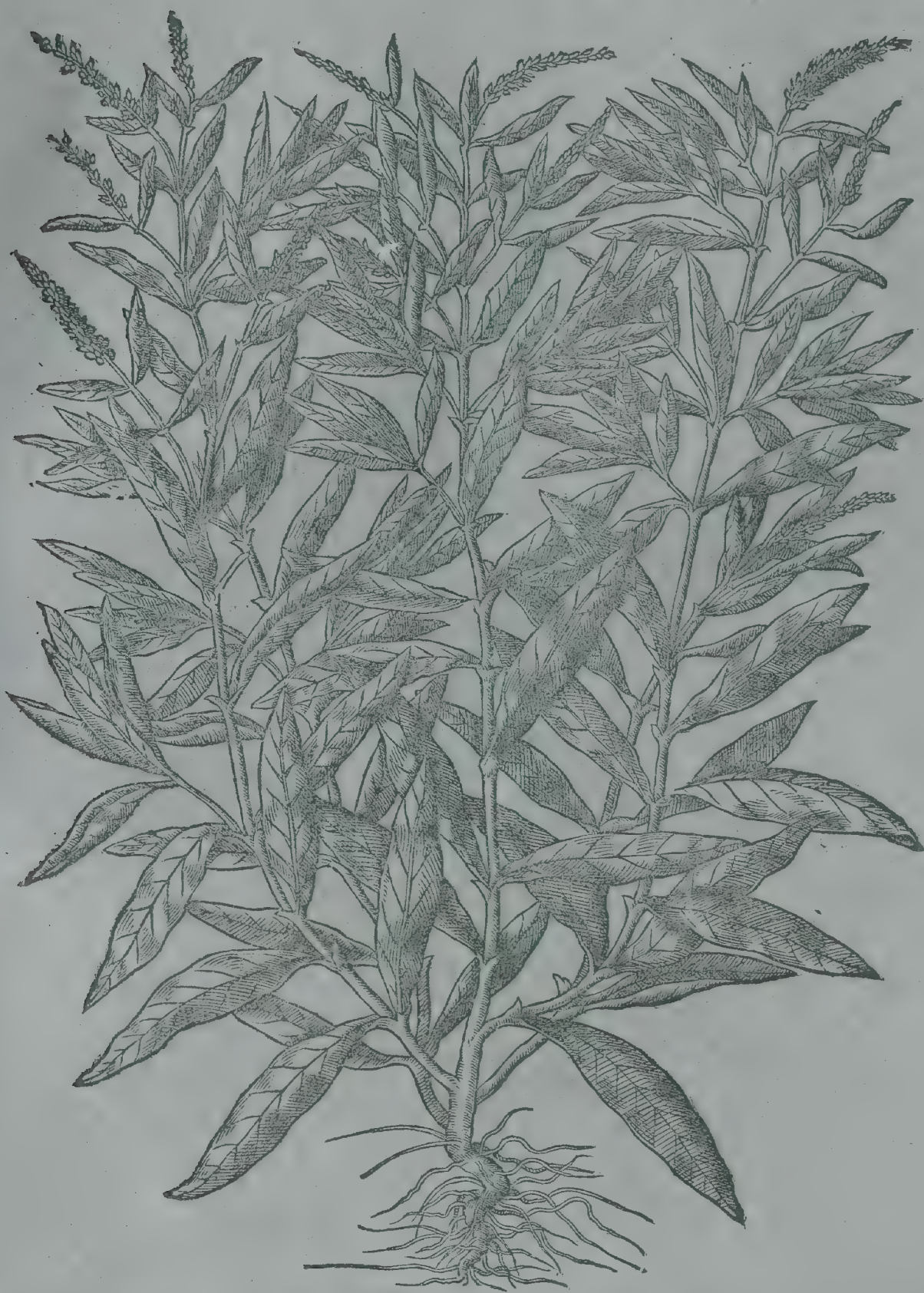
Hydropiperis confid.

Ruell. lapsus.

**T**Ametsi pro uirili parte contendat Ruellius, ut non minus doctis, quam elegantissimis uerbis comprobet, eam non spernendam stirpem, quam uulgus officinarum Eupatorium appellat, legitimum esse Hydropiper; is tamen hac in re aperte hallucinari deprehenditur, quamuis aliqui fuerint non modò in medica materia peritus, sed & Latinis, & Græcis literis apprime doctus. Siquidem Dioscoridi Hydropiper folia edit menthæ maiora, molliora, candidioraq; gustu piperis, acri, citra tamen ullam odoris gratiam: non autem amaro sapore, ut Ruellius ait, Dioscoridis uerba peruertens, quod facilius suam astruat sententiam. Vulgare uerò Eupatorium folijs crescit cannabinis, duris, hirsutis, amaro gustu, non quidem acri, ut piperis: quinetiam adeò odoratis, ut hac de causa herbam esse uiribus insignem, quamuis ab antiquis silentio prætermissam, semper existimauerim, cum tamen odoris fragrantiam in hydropipere reperiri neget Dioscorides. Præterea hydropiperi caulis inest geniculatus, solidus, à foliorum, & adnatorum exortu alis plurimis concuum: semine etiãnum acri, in ramusculis prope folia racematim cohærente. Pseudoepatorio uerò caulis est procerus, minimè geniculatus, in cuius ramis nullum apud frondes racematim cohæret semen: sed in cacumine flores gerit subrubentes, qui diuini muscarij facie, syluestris origani modo, per maturitatem in pappos euanescent: è quibus semen prodit amarum totius plantæ sapore; quamquam esse hoc acrimonia præditum non rectè Ruellius asseueret. Qui quoniam uulgare Eupatorium plerumq; in aquosis locis conspexerit, id omnino legitimum esse Hydropiper pro certo asserere non dubitauit, nulla prorsus habita ratione, an alia inter se responderent notæ. Quamobrem, ut ex dictis rationibus clarissimè patet, Ruellius hac in re non ita maturè mihi uidetur sensisse, ut eius clara doctrina, ingenijq; præstantia exposcere uidebatur. Quandoquidem cum uulgare hoc Eupatorium primo statim occurssu gustui amarorem relinquat haudquaquam obscurum, facile hinc indicium consequi potuisset, hoc non esse hydropiper, quo una cum sale in ciborum condimentis piperis uice prisca ætas utebatur: nam quæ amara sunt, præterquam



## HYDROPIPER, SIVE PERSICARIA.



10 præterquam quòd piperis uicem explere minimè ualent in cibis addita, ab omnibus respuuntur tanquam naturæ inimica. Ceterum si in Italia Hydropiper nascitur, illa meo quidem iudicio est persicaria (ut uocant) species, quæ in alterius discrimen, cui folia insunt pullo colore emaculata, nullis similibus inficitur notis, sed folio tantum uiridi adolescit. Quippe quæ folijs proueniat oblongis, mentha maioribus, mollioribus, ac candidioribus: caule admodum geniculato, duroque, alis concauo: è cuius adnatis rufum semen racematim prodit, acri admodum gustu, ita ut linguam uehementer uellicet. Illud insuper hanc opinionem corroborat, quòd prope stagnantes aquas hæc planta plerunque uirescat, ubi eam Dioscorides nasci testatur. Manebo itaq; hac in sententia, etiam latrantibus Sycophantis, quousq; nouus quispiam appareat Dioscorides, qui aliud afferat nobis Hydropiper, quod sua è sede hinc abigat persicariam. Sternitur commodè hæc recens, uiridisq; in Thalamis, pulicibus necandis, & postera die eijcitur. Si uille carnes salsa, circumducta herba præseruantur à tarmis, & uermibus. Ideoq; præstat succus ad uermiculosas aures. Ceterum Altera, quæ maculosis prouenit folijs, uiribus est longè imbecil-

Quæ Persicaria sit Hydropiper.



## PERSICARIA ALTERA.



Hydropiperis  
uires ex Gal.

Nomina.

lioribus, nam cum nihil prorsus acredinis resipiat, sed aspero, & adstringenti sapore prædita sit, excalfacere perinde ac 10  
altera haudquaquam potest. Meminit Hydropiperis Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Hydropiper à locis, in quibus nascitur, & à similitudine, quæ illi cum pipere in gustu est, nomen sortitum est. Caterum calidum est, sed non tantum, ut piper. Attamen herba ipsa etiamnum uiridis cum semine, cataplasmatibus in modum imposita, sigillata, & tumores induratos digerit. Herba, quæ Græcis ὑδροπέπερι, Latini similiter Hydropiper uocatur: Italis, Hidropepe, & Pepe acquatico: Germanis, Vuasser pfeffer, & Mucken Kraut: Hispanicè, Hierua pexiguera sin manchas.



Πταρμική.

PTARMICA.

CAP. CLVI.

**P**armica exiguus frutex est, surculos habēs paruos, multos, † & rotundos, abrotono nō dissimiles: & circa eos folia olea, longa, multa: & in cacumine capitulum, uti anthemidis, paruum, rotundum. quod suo acri odore sternutamentum excitat: unde nomen accepit. Folia cum floribus illita, suffigationes rapiunt. Flores sternutamenta efficacissimè mouent. Nascitur in montibus, & petrosis.

† Orib. λεπτὰς.  
i. tenues.

10 **P**armica in Boemia passim in hortis seritur, è montibus, in quibus nascitur, illuc translata. Hanc, quod acri sit sapore, quidam Pyrethrum uocant. Surculos habet tenues, sesquidrantales, rotundos, & circa eos folia oblonga, oleagina, Ptarmicæ historia.

P T A R M I C A.



copiosaque.



## PTARMICA ALTERA.



Ptarmicæ ui-  
res ex Gal.

Nomina.

copiosaque. & flores in cacumine Anthemidis figura, sed dilutiore umbilico, qui suo acri odore sternutamenta mouet, unde 10  
illi nomen. Nascitur sua sponte in montibus, saxosis locis. Aperit ptarmica, discutit, pronocat, attenuat, & incidit. Sicca  
pulvis naribus inditus sternutamenta mouet. Mansa radix dentium dolores mulcet, & pituita detrahitis. Est quoque ALIA  
PLANTA, quam Ptarmicam appellare libuit, quod caulibus tenuibus proueniat, folijs oleæ, & floribus, & capitulis, quæ  
naribus immissa, sternutamenta cieant. Verum hæc Dioscoridis Ptarmica non est. Huiusce meminit Galenus libro VIII.  
simplicium medicamentorum, his uerbis. Ptarmicæ flores ciendæ sternutationis uim obtinent: est enim temperies eius calida,  
& sicca, uiridis etiamnum ordine secundo, siccata tertio. Eius nomen Græcum Πάρμα: Latinum item Ptarmica, & Ster-  
nutamentaria: Italicum, Ptarmica.

RADICVLA.



Στρυθιον.

RADICVLA, SEV LANARIA, HERBA. CAP. CLVII.

**S**truthium herba uulgò nota : qua purgandis lanis utuntur, qui eas eluunt. Huius radix est acris, urina ciet : prodest tussi, iocinerosis, orthopnoeae ex melle sumpta, cochlearis mensura : aluum soluit. Eadem cum panace, & capparis radice, calculos frangit, & cum urina exturbat : duritiam lienis absumit : menses imposita trahit : partus efficaciter enecat. Cum polenta autem, & aceto illita, lepras tollit : tubercula discutit, cum farina hordeacea, & uino decocta. Miscetur & malagmatis, & oculari-  
bus collyrijs, claritatis causa. Sternutamenta mouet : per os purgat, trita cum melle, & naribus infusa.

10

**S**truthion, seu Radicula, aded olim uulgaris notitiae fuit, quod purgandis lanis ea uterentur, ut Dioscorides eam notis ullis  
repraesentare superuacaneum duxerit. Sed cum tractu temporis huius exoleuerit usus, eius quoque notitia simul abolita ui-  
detur. Quo fit, ut arduum sit nobis nunc diiudicare, quanam planta Italiam Struthion iure dici possit. Mauritanis, & officini-  
s Condisi ea nominatur, quam illi frequenter medicamentis admiscunt, quibus naribus inditis sternutamenta ciet. Nec  
propterea usquam in officinis reperitur, quanuis medicorum compositionibus saepius inseratur. Quamobrem asserere non  
ausim, an Struthion nascatur in Italia : quippe quod haecenus ipsum non modò non uiderim, sed neminem, qui illud cogno-  
sceret, & ostenderet, adinuenerim. Theophrastus inter folio aculeatas Struthium habet lib. v. cap. i. de plantarum histo-  
ria. Plinius uerò lib. xix. cap. i. his uerbis Struthium describit. At quae uocatur Radicula, lauandis demum lanis suc-  
cum habet : mirum quantum conferens candoris, mollitiaeque. Aequè nascitur satina ubique, sed sponte praecipua in Asia, Sy-  
riaque, saxosis, & asperis locis. Trans Euphratem tamen laudatissima, caule ferulaceo, tenui, & ipso cibus indigenarum expe-  
rito, & tingenti quicquid sit, cum quo decoquatur : folio olea, Struthion Graeci uocant. Floret aestate, grata aspectu, uerum  
sine odore, spinosa, & caule lanuginoso. Semen ei nullum. radix magna, quae conciditur ad quem dictum est usum. Non  
desunt, qui Struthium plantam esse uelint, cuius hic quoque imaginem dedimus, eamque pseudostruthium appellauimus, sed  
cum aculeata planta non sit, ferulaceum caulem non gerat, nec lanuginosum, nec semen spicatum proferat, neque admodum crassa  
nitatur radice, nec adeo sit acris, ut excalfacere, & siccare possit ordine quarto; ijs qui hac ducuntur opinione, haud  
subscribere possum. Struthij uires adnotauit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Struthij radi-  
ce potissimum utimur, utpote gustu acris, & calida, siccaque; temperamento, ex quarto quodammodo ordine. Sed & abstergit,  
& irritat : proinde quoque sternutationem prouocat, cetera omnia, quae calida sunt temperie, & gustu acris. Ex his om-  
nibus palam fit Fuchsum uirum alioqui doctissimum, in hoc errasse, quod in suis de stirpium historia clarissimis commenta-  
rijs, plantam uulgò Saponariam uocatam legitimum Struthium esse censeat, eamque pro Struthio depingat. Haec enim folio  
plantaginis exit, non olea; laui, non aculeato : caule geniculato, non lanuginoso : gustu potius insipido est, quam aded acris,  
ut quartum excalfacientium ordinem attingat. Quae herba σπείδιον Graece, Struthium, Radicula, & Herba lanaria Lati-  
nè dicitur : Arabice, Condes, Chundes, seu Kunder : Barbare, Condisi : Italice, Radicetta, & Herba lanaria.

Struthij confi-  
deratio.

Struthij uires  
ex Gal.

Fuch. lapsus.

Nomina.

Κυκλάμινος.

CYCLAMINVS.

CAP. CLVIII.

**C**yclaminus folia habet hederæ, purpurea, uaria, in quibus supra infraque albicant maculae : caule  
nudo, quaternos digitos æquante : floribus in eo purpureis, rosarum effigie : radice nigra, & ali-  
quantum lata, ut rapum uideri possit. Quae cum hydromelite pota, pituitam, aquamque detrahit : men-  
ses potu, appositue ciet. Tradunt, si praegnans radicem transgrediatur, abortum fieri. partum appensa  
accelerat : contra uenena, praesertim leporis marini, ex uino bibitur : illita contra serpentium ictus  
remedio est : immista uino inebriat : regium morbum discutit, tribus drachmis pota, cum passio, aut  
diluto mulso. Sed oportet cum qui ebibit, multis uestibus contextum, loco calido, & à perfrictioni-  
bus tuto, recumbere, quod facilius exudet : eiectioni autem sudores fellei colore inueniuntur. Succus  
eius ad purgandum caput, naribus infunditur : ad deiicienda quoque alui excrementa, in uellere sedi  
subijcitur : illito umbilico, & imo uentre coxarum tenus, aluum emollit, & abortum efficit : suffusioni  
bus, & retusæ oculorum aciei, oblitus cum melle succus prodest. medicamentis abortum inferentibus  
admiscetur. Succus cum aceto illitus, prociduam sedem restituit. Exprimitur tusa radice succus, & ad  
mellis crassitudinem decoquitur. Radix cutem purgat, eruptiones papularum reprimat : uulneribus ex  
aceto per se, aut cum melle medetur, lienem<sup>b</sup> absumit, uitia cutis in facie, & alopecias emendat. Eius  
decocto luxata, podagras, & capitis ulcuscula, pernionesque foueri congruum est : ipsaque in oleo  
ueteri feruefacta, illito oleo ulcera cicatricem perducit. Cauata radix oleo expletur, & cinere feruen-  
ti imponitur, adiecto interdum Tyrrhenicae ceræ momento, ut strigmenti crassitudinem unguentum  
contrahat, cum primis utile pernionibus. Radix, scillae modo, concisa reponitur. Narrant, ad amatoria  
assumi contusam, & in pastillos diuisam. Nascitur in umbrosis, maximè sub arboribus.

a Meum. ὑπο-  
γαστρί. i. imo  
uentre.  
Cata. ἐπιγασ-  
τρί. i. circa um-  
bilicum.

b Meum, &  
Cat. addunt  
καταπλασσο-  
μένη. i. imposi-  
ta.

Ἑτέρα κυκλάμινος.

ALTERA CYCLAMINVS.

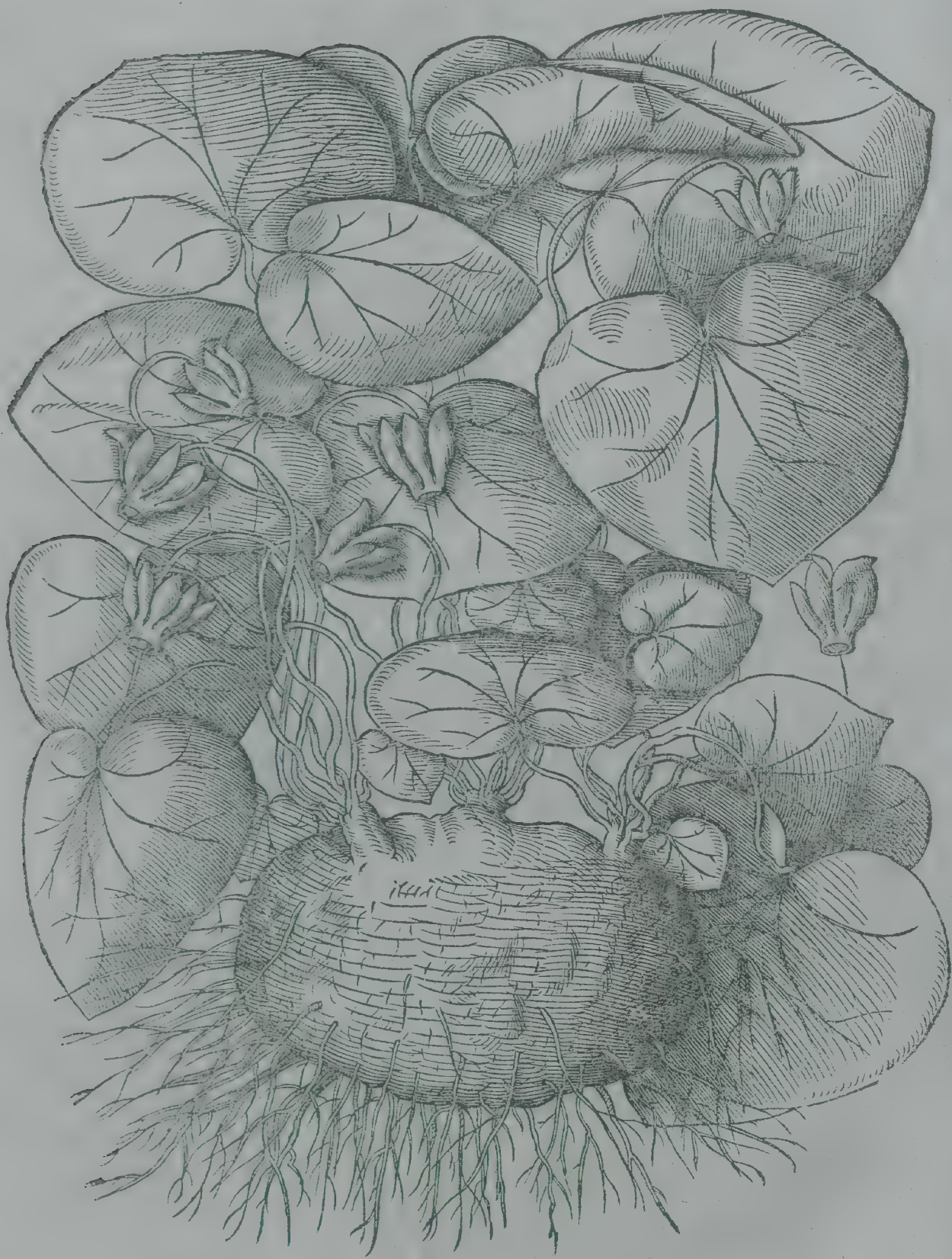
CAP. CLIX.

60

**E**st & altera cyclaminus, quam cissanthemum, aut cissophyllum uocant : folijs hederæ, sed minori-  
bus : geniculatis caulibus, crassisque, circa uicinas arbores, capreolorum modo se uoluentibus :  
flore



## CYCLAMINVS.



a Meum, &  
Cat. καρπός  
δὲ ὡς ῥάγες  
σαφελῆς ὁμοί-  
ος κισσῷ. i. Fru-  
ctus est uelut  
uuae acini, si-  
milis hederæ.

Cyclamini cō-  
sideratio.  
Ruel. lapsus.

flore candido, odorato<sup>a</sup>: acinis hederæ mollibus, lenti gustus, aliquantulum acris: radice superuacua. 10  
Nascitur in asperis. Huius acini, drachmæ unius pondere poti, cum uini albi cyathis duobus, quadra-  
ginta diebus, lienem per urinam, & aluum absumunt: ad orthopnoeam bibitur: reliquias à partu purgat.

**T** Ametsi Cyclaminus prima, quæ uulgò Panis porcinus dicitur, planta sit uulgaris notitiæ; secundam tamen hucusq;  
mibi uidere non licuit in Italia: quanquam asserit Ruellius, hanc illam esse stirpem, quam herbariorum, & officina-  
rum uulgus Sigillum sanctæ Mariæ uocat. Et cum plures sint herbæ, quæ ab imperitis eo nomine appellantur, polygonatum  
scilicet, Serapionis secacul, & tertia, quæ hydropiperi similis est; harum Ruellius nullam esse Cyclaminum putat, sed aliam  
ab his longè diuersam, cuius facies, ut ipse delineat, nil aliud representare uidetur, quàm uitem nigram à Dioscoride libro  
quarto, descriptam, quam nos in Hetruria uulgò uocamus Tamaro. Hanc scribit ipse Sigilli sanctæ Mariæ nomen sibi asci-  
nisse,



- iisse, quod eam Mauritani Bothomarien nominent. Qua in re Ruellius, eius pace dixerim, aperte fallitur: quandoquidem tota Mauritanorum familia primum tantum genus, non autem alteram Cyclaminum Bothomarien nuncupat. Non desuerunt, qui uarias ad nos cyclamini alterius plantas miserint censendas. sed cum pluribus cyclaminis ipsius destituerentur notis, eas omnes me neglexisse, ingenue fateor. Cyclamini primi generis duæ (ut Mesues auctor est) reperiuntur species, maior, & minor. Hæc radice prouenit parua nucis auellanae, cicerumque magnitudine. Illa uero magna constat radice, in rapi modum extuberante, pullo colore: quæ (ut diximus) uulgaris admodum est, & passim in syluis, & umbrosis nascens. Minorem uidi ego in agro solum Tridentino in uallis Ananiae montibus, ubi copiosa nascitur. Cyclaminus (ut idem Mesues memorie prodidit) tam hausta, quam clystere infusa pituitam uiscosam mirifice detrahit. Coli cruciatus tollit à pituita progenitos, aut ab induratis excrementis. Succus in erinis additur ad expurgandum cerebrum, quod diuturnos finiat capitis dolores, frigidisque conueniat hemicanis. Item resolutis opitulatur, ac omnibus cerebri, & neruorum affectibus à frigiditate prouenientibus. Aqua distillata è cyclamini radicibus, si naribus sursum trahatur, fluentem inde sanguinem mirum in modum sistit. Eadem pota sex unciarum pondere, addita selectissimi sacchari uncia, manantem è pectore, aut uentriculo, aut Iocinore sanguinem mirifice cohibet. Et fracta ibi uasa conglutinat, id quod nos attestamus. Succus cum oxymelite sumptus duarum drachmarum pondere, aluum exoluit, & Iecoris, lienisque obstructions aperit, quo fit, ut hydropicos & ictericos iuuet. Sed is propinandus non est, nisi addita Mastiche, aut myristica nuce, aut Rhabbarbari scrupulo. Nanque hæc eius uehementiam minuunt. Contusæ radices recentes illinuntur utiliter scyrrhosis, durisque tumoribus, & strumis. Additur quoque utiliter succus in unguentis, quæ ad splenis tumorem, duritiemque parantur. Plures enim lienosi hoc medicamento sanati sunt, qui pluribus antea usi, sanari nequiverunt. Idem magno quoque auxilio additur in clysteria ijs, qui coli dolore, & cæteris intestinorum torminibus uexantur. Affricta recens radix, aut succus ex lana impositus, hæmorrhoidas eijcit. Sanant radices aurium sonos, & surditatem, si concisæ, in rosaceo, amygdalino, chamamaliq; oleo, & uini modico conferueant, & deinde oleum guttatim in aures fundatur, & excocta radices calidæ auribus applicentur, uesperis cum se cubitum recipiunt affecti. uerum hoc pluries repetendum est, radicibus mane sublatis, auribusque calido uino ablutis. Idem quoque præstant, si cum persicorum, amararumque amygdalarum aliquot contendantur, & deinde in aqua uitæ macerentur diebus tribus, siquidem expressus inde cremor, auribus inditus, mirifice auxiliatur, si una, aut altera eiusdem gutta instilletur eodem tempore. Succus cum aequali mellis portione, in ore detentus, linguæ, gingiuarum, cæterarumque circumstantium partium uitia, sanat, & dentium dolores mulcet. Gargarißatur succus, addita plantaginis aqua, ad omnes faucium morbos. Cyclamini meminit Galenus lib. vii simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Cyclaminus uarias uires obtinet: nam & abstergit, & incidit, & ora uenarum aperit, & attrahit, & digerit. Clarum uero id est ex particularibus operibus. Ad eod uehemens eius facultas est, ut abdomine illito, uentrem subducat, & fœtum interimat. Κυκλάμιος herba sic Græcis, Latimis quoque Cyclaminus, & Rapum terræ uocatur: Mauritanis, Buchormarien, Butthermarien, seu Bothormaria: Barbaris, Cyclamen, Panis porcinus, & Arthamita: Italis, Ciclamino, & Pan Porcino: Germanis, Schuueinbrot, Erdapffel: Hispanis, Pan de puerco: Gallis, pain de porceau.

Cyclamini genera, & uires ex Mes.

Cyclamini uires ex Gal.

Nomina.

Δρακοντία μεγάλη.

DRACUNCVLVS MAIOR.

CAP. CLX.

- D**Racunculus maior in umbrosis circum septa gignitur. Caulem habet rectum, læuem, duum cubitorum, baculi crassitudine, uersicoloribus draconum maculis, purpureis tamen euinentibus: folia rumicis, sibi inuicem implicita. Fructum summo caule facit, racemosum, coloris primum cinerea, mox per maturitatem in crocum, & purpuram uergentis: radicem prægrandem, rotundam, candidam, cortice tenui uestitam. Colligitur, dum maturefcit, & succus exprimitur, siccaturque in umbra. Radix quoque messibus effoditur, elotaque particularim conciditur, & funiculo transfixa siccatur in umbra. Vis ei calfaciendi cum diluta uini potione. Crudam, coctamue cum melle delingi prodest contra orthopnoeas, rupta, conuulsa, tussim, & destillationes. pota cum uino uenerem stimulat: ulcera, quæ cacoethe uocantur, atque phagedænica expurgat, præsertim cum uite alba. ex ea, & melle colliria ad fistulas, & partus euocandos componuntur. ad uitilignes cum melle, efficaciter illinitur: polypus, & carcinomata absunt. Succus ad oculorum medicamenta, item contra nubeculas, caliginem, albuginesque effectum præbet. Herba, radisque odorteneros conceptus abortu uitiat. item si triginta grana eius in posca bibantur. Sunt, qui eius succum cum oleo, aurium doloribus infudere: quin etiam folia, utpote quæ adstringant, uulneribus recentibus imposuere, & cocta in uino pernionibus.
- Qui folia manibus affricuerit, aut radicem exemerit, posse à uipera feriri inficiantur.

Δρακοντία μικρά.

DRACUNCVLVS MINOR.

CAP. CLXI.

- D**Racunculus minor folio constat hederaceo, magno, candidis notis insigni: caule recto, bicubitali, uersicolore, maculis resperso purpureis, ita ut anguem planè referat, baculi crassitudine: fructus summo caule racematim cohæret, colore primum herbaceo, & cum ematuruit, croceo, gustu feruens, mordaxque: radice aliquantulum rotunda, bulbosa, aro non absimili, tenui obducta cortice. Nascitur in sepibus umbrosis. Seminis succus cum oleo instillatus, aurium dolorem mitigat: naribus etiam ex lana impositus, polypum absunt: carcinomata illitu sistit: triginta eius grana, si in posca bibantur, abortus inferunt. Odorem aiunt, postea quàm flaccidi flores emarcuerunt, conceptus adhuc teneros enecare. Radix excalfacit: orthopnoeas, ruptis, uulsis, tussi, destillationibus auxiliatur: humores

a Meum, πύσται ἐν συσκήοις περὶ φράγμης, καὶ αἰμασίας. i. Nascitur in umbrosis circa sepes & macerias.

D d d



mores pectoris excreatu faciles reddit, siue cocta, tostaq; cum melle, aut per sese edatur, siue farina eius ex melle delingatur. urinam pellit, uenerem excitat, cum uino pota: phagedanas ulcerum, & quæ cacoëthe uocantur, trita cum melle, & bryonia alba expurgat, & ad cicatricem perducit: collyria ex ipsa ad fistulas, & eijciendos partus fieri solent. qui radice sua manus perfricuerunt, à uiperis feriri negantur: illita ex aceto uirilignes emaculat. Folia recentibus uulneribus linamentorum uice, conuenienter imponuntur: decocta in uino pernionibus apposuisse prodest. Caseus folijs inuolutus, à putredine defenditur. Succus radice ad nubeculas, albugines, & oculorum caligines conuenit. Radix cocta, crudæue, ad sanorum usus, pro olere recipitur. In Gymnesijs insulis, quæ Baleares uocantur, coctam radicem cum melle multo, in conuiuijs placentarum loco offerunt. Radix messibus effoditur, lotaque frustatim conciditur, & lino traiecta, siccat in umbra, & ita reconditur.

## DRACUNCVLVS MAIOR.





**L**icet in uetustis quibusdam Dioscoridis codicibus maioris, minorisq; Dracunculi historia speciatim diuisis capitibus ad-  
notata reperiatur: attamen cum altera ab altera parum dissidere uideatur, cumq; etiam Galenus, Paulus, & Sera-  
pio, qui in simplicium materia Dioscoridem ad unguem secuti sunt, eiusq; dicta bona fide retulerunt, unius tantum Dra-  
cunculi meminerint, non ab re credidere recentiorum nonnulli, horum alterum ex alterius auctoris officina prodijisse, & ali-  
cuius curiositate hic historia Dioscoridis accreuisse. Quamobrem ego quoq; cogor eisdem adductus rationibus, aliquate-  
nus in eorum ire sententiam. quanquam ingenue fateri possum, me utrunq; Dracunculum Tridenti, ac Venetijs uidisse. Al-  
terum quidem, qui maior est, ari, siue rumicis folijs, sibi inuicem implicitis: caule bicubitali, baculi crassitudine, uersicolore,  
maculis in purpuram nigricantibus resperso, adeo ut angui similis uideatur. Alterum uero, qui & minor, & omnibus uul-  
garis est, folijs hederaceis, albis quibusdam maculis conspersis: caule, ac fructu maiori similibus. Quippe quod longam ex se  
10 uaginam emittat externa parte herbaceam, interna uero nigricanti purpura infectam, & cuius medio corniculum profilit

Dracunculorū  
confid.

## DRACUNCULVS MINOR.





Dracunculi  
species ex Plin-  
gio.

purpurascens, à quo demum racemosum oritur semen (ut Dioscorides inquit) cinereo primum colore, per maturitatem uero aureo rufescente. Quinetiam in ceteris totius plantae notis, à maioris Dracunculi historia nihil fere differre conspicitur. Quapropter etsi praedicta recentiorum sententia non ausim refragari, quod rationibus satis evidentibus nitatur, & doctissimorum consensu confirmetur; cum tamen saepius maiorem & minorem Dracunculum uiderim, non prorsus alienum esse necum quandoq; cogitavi, si quis suspicetur duo ut sunt dracunculi genera, à Dioscoride fuisse duplici etiam historia representata. Hanc quoq; illi suspicionem augere poterit Plinius, qui non tantum duas, sed quatuor enumerat Dracunculi species lib. XXIIII. cap. XVI. sic inquit. Id autem quod Graeci Dracontion uocant, triplici effigie mihi demonstratum est, folijs beta, non sine thyrsi, flore purpureo; hoc est simile aro. Alij radice longa, ueluti signata, articulo saq; monstrare, tribus omnino cauliculis. Tertia demonstratio fuit folio maiore, quam cornus, radice arundinacea, totidem (ut affirmabant) geniculata nodis, quot haberet annos, totidemq; esse folia. Quarti uero generis meminit ipse in sequentibus lib. XXV. cap. I I. 10

### DRACUNCULVS AQUATICVS.

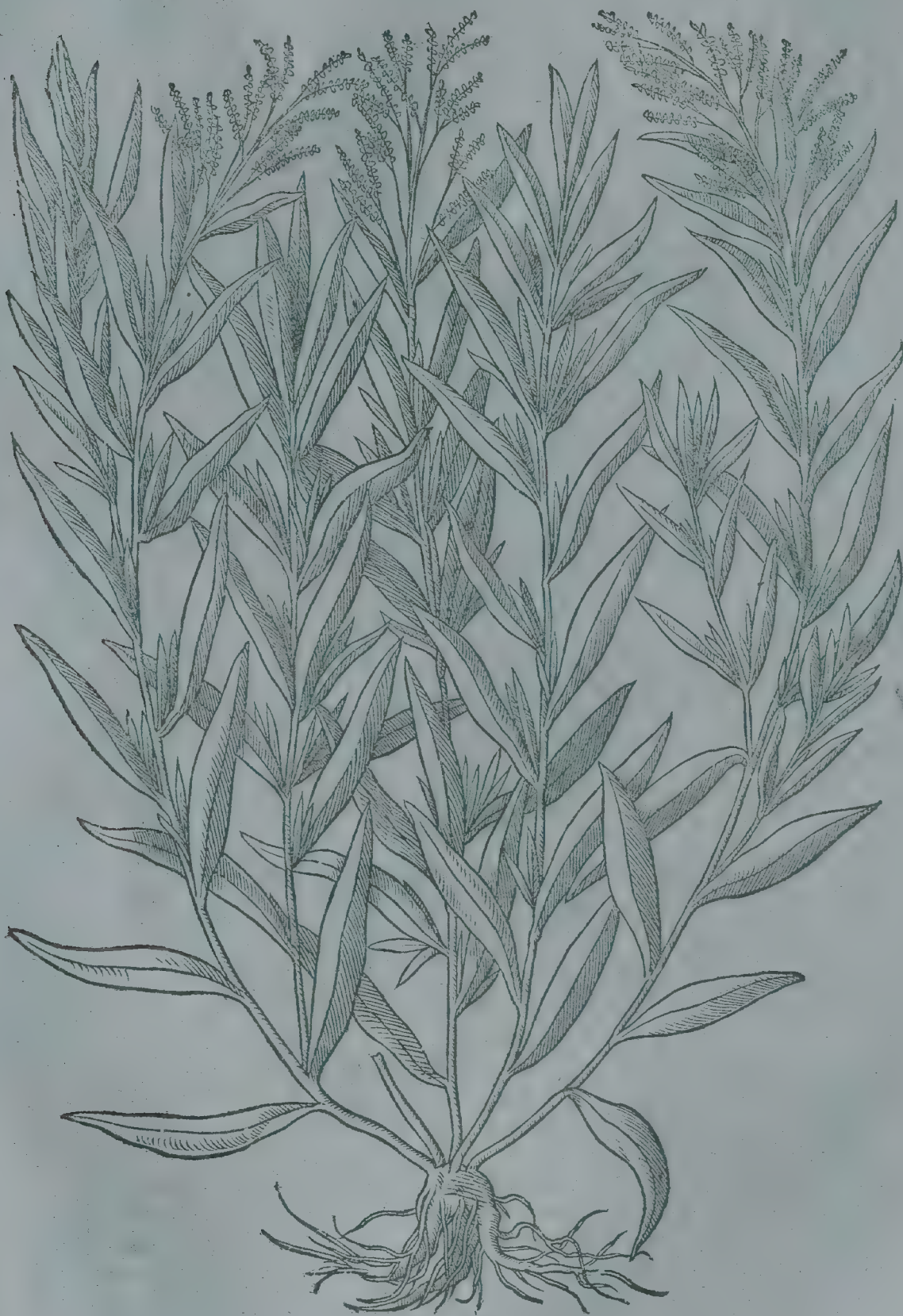




cū inquit. Eadem Lusitania provincia cognoui in agro hospitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum, caule pollicari crassitudine, uersicoloribus uiperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedium. Alij sunt, quos in priori uolumine eiusdem nominis diximus: sed huic alia figura. Aliudq; miraculum exeuntis ē terra ad primas serpentium uernationes bipedali fere altitudine, rursusq; cum iisdem in terram se condentis: nec omnino occultato eo apparet serpens. hac Plinius. Huc etiam accedat Theophrasti auctoritas, qui libro VI. cap. XI. de plantarum historia secundum dracunculi genus inter ari genera constituit, his uerbis. Dracunculi autem radix (sunt enim qui genus quoddam ari dracunculum appellent, quod eius caulis uarietatem habeat quādam) cibo inepta penitus est, & medicis tantum commoda. Ex his igitur, & Plinij uerbis perspicuum omnibus fieri puto, plura esse Draconij, siue Dracunculi genera, ut etiam Venetys oculata fide comprobari potest in horto clarissimi medici Maphei à Mapheo, ubi præter Arum duo uiuent æstate Dracunculi genera.

10 Radicis farina duarum drachmarum pondere ex melle sumpta, pituitam tam crassam, quā tenuem, per inferna ducit.

## DRAGONCELLVS.





## OPHIOGLOSSON.



Dracunculi ui-  
res ex Gal.

& renes expedit, & praesertim ex uuarum passarum cremore, & mastiches momento sumpta. Recens radix feruenti cinere  
tosta, & illita, dolorificas, & tumentes haemorrhoides curat. Resoluit illita scyrrhosos tumores, strumas, & cheradas, & lie-  
nis duritiem emollit. Ea dem absterguntur cutis macula quacunque. Cum melle, & caprino fimo illinitur utiliter podagri-  
cis, nervorumque contusionibus. Supposita menses remorantes trahit. Dracunculus, ut Galenus testatum reliquit lib. VI.  
simplicium medicamentorum, quiddam Aro persimile obtinet, tum folijs, tum radice. ceterum illo tum acrius est, tum ama-  
rius: ac proinde calfaetorium magis, & tenuioribus partibus. Habet etiam leuem quandam adstrictionem, quae quandoqui-  
dem cum praedictis duabus qualitatibus, acri scilicet, & amara, coniuncta est, medicamentum factum est utique maxime  
efficax. Nam radix uiscera omnia expurgat, crassos potissimum, & lentos succos extenuans: optimumque remedium est con-  
tumacium ulcerum, quae raxosum nuncupant. haec Galenus. Ceterum de Dracunculo differens Mesues inter cetera simplicia  
medicamenta, quae deiectionia ui pollent, scripsit, eo hausto deijci e corpore pituitam. Qua in re a Manardo acriter reprehenditur: 10



- ditur: quippe quod ubi dixerit Galenus, ac etiam Paulus ipsum secutus, Dracunculum omnia corporis viscera expurgare, non quod deiciat, id agere intelligunt, sed quod obstructions aperiat, crassam pituitam attenuet, & uasa detergat. Est & aliud Dracunculi genus, quod quidem tertium apud Plinium, cum Fuchsio uiro doctissimo esse putamus. Siquidem illi folia sunt Corni ferè similia, & radix arundinacea, geniculata, longa, & Ari modo feruens. Insuper ex geniculis ipsis multiplices oriuntur fibrae, quibus pertinaciter humi inhaeret. A radice folia prodeunt oblonga, arisari alterius emula, è quo rum exortu alia exurgunt folia, longis pediculis nitentia, quæ, ut diximus, corni arboris folia referunt. sed ips grandiora, te nioraq; habentur; e quorum nonnullis, quæ conclusa sunt, ut eius in imagine uideri apertissime potest, fructus racematim enascitur, baccis per maturitatem rufescentibus, in quibus semen est nigrum, paruum, & oblongum; crasso quodam succo circumdatum. Nasctur montanis locis, sed humectis, & uliginosis. Hanc in Morauia primum legimus, dum illac iter face-  
10 remus. Degustata Radix primo statim occurfu insipida deprehenditur, at paulò post linguam, faucesque adeò uellicat, ut omnes illa partes tenuissimis pungi aculeis uideantur. Itaque ualenter excalfacit, & siccet: quin etiam adurit, ulceratque. Ideoque rarefacit, & incidit quæ in corpore crassa, lentaque sunt excrementa, perinde ac Dracunculi alij, & Arum. Ab omnibus his forma maxime differt HORTENSIS Dracunculus, quo in acetarijs uescimur, utimurq; ad intinctus acer rimo gustu folio oblongo, radicibus humi repentibus, graminis modo. Sunt qui asserant hanc plantam cultorum mangonio factitiam esse, & non sui natura provenire: eam siquidem nasci putant lini semine excauatis cepis imposito, ac deinde terra recondito. Sed hos falli crediderim, quod facto periculo, operam quidam perdiderint. Huius nec Græci, nec etiam Maurita ni, quod sciam, meminere. Verum perpena eius acrimonia, qua maxime linguam uellicat, eorum esse medicamentorum, quæ ualentissime excalfaciunt, facile conijci potest. Habetur præterea & alia herba, quam inter Dracunculi species, quidam re censent, quod LINGVA Serpentina nonnullis dicatur, etsi non desint, qui Lucciolam, & Argentinam ipsam appellitent. Nasci  
20 tur hæc in pratis, sed ocysime deperditur. Profilit enim mense maio, sed cum tenerrima sit, pauco post tempore euanida flac cescit, ac subinde nusquam apparet. Mittit unum tantum folium, pingue, plantagini aquaticæ uocatae haud dissimile, è cu ius inferiore sinu cauliculus exit, pallidam serpentis ligulam in cacumine gerens: unde Græcorum uoce Ophioglossi nomen inuenit. Exiccat citra insignem caliditatem. Præstat hæc maxime ad recentia uulnera glutinanda. Quo fit, ut eam qui dam mirifice extollant ad enterocelas. Maceratur in oleo, quo utuntur chirurgici ad prædicta felici (ut aiunt) successu. Da tur potanda ex aqua Equiseti, ad intestinorum, & thoracis uulnera, & caterarum intrinsecarum corporis partium. Ideoq; auxiliatur sanguinem reijcientibus. bibitur aduersus alba febrinarum profluvia, ex aqua foliorum quercus. Vinum austerum, in quo tota planta incocta fuerit, se cum eo oculi abluantur, lachrimas cohibet; illinitur recens, siccat, ad uulne rum inflammationes, ex gallinaceo adipe. Omphacinum oleum, in quo copiosa folia diu fuerint macerata, insolataque addi ta lachrima abiegna, aptissimum fit medicamentum, uulneribus recentibus glutinandis.  $\Delta\rho\alpha\kappa\acute{o}\nu\tau\iota\omicron\nu$  quod Græci uocant, Nomina.  
30 Latini Dracunculus appellatur: Arabibus, Lus, & Allus: Italis, Dragontea: Germanis, Natter wurtz: Hispanis, Tara gontia: Gallis, Serpentine.

Dracunculus hortensis.

Lingua serpen tina, siue O phioglossa.

A<sup>o</sup> poy.

ARVM.

CAP. CLXII.

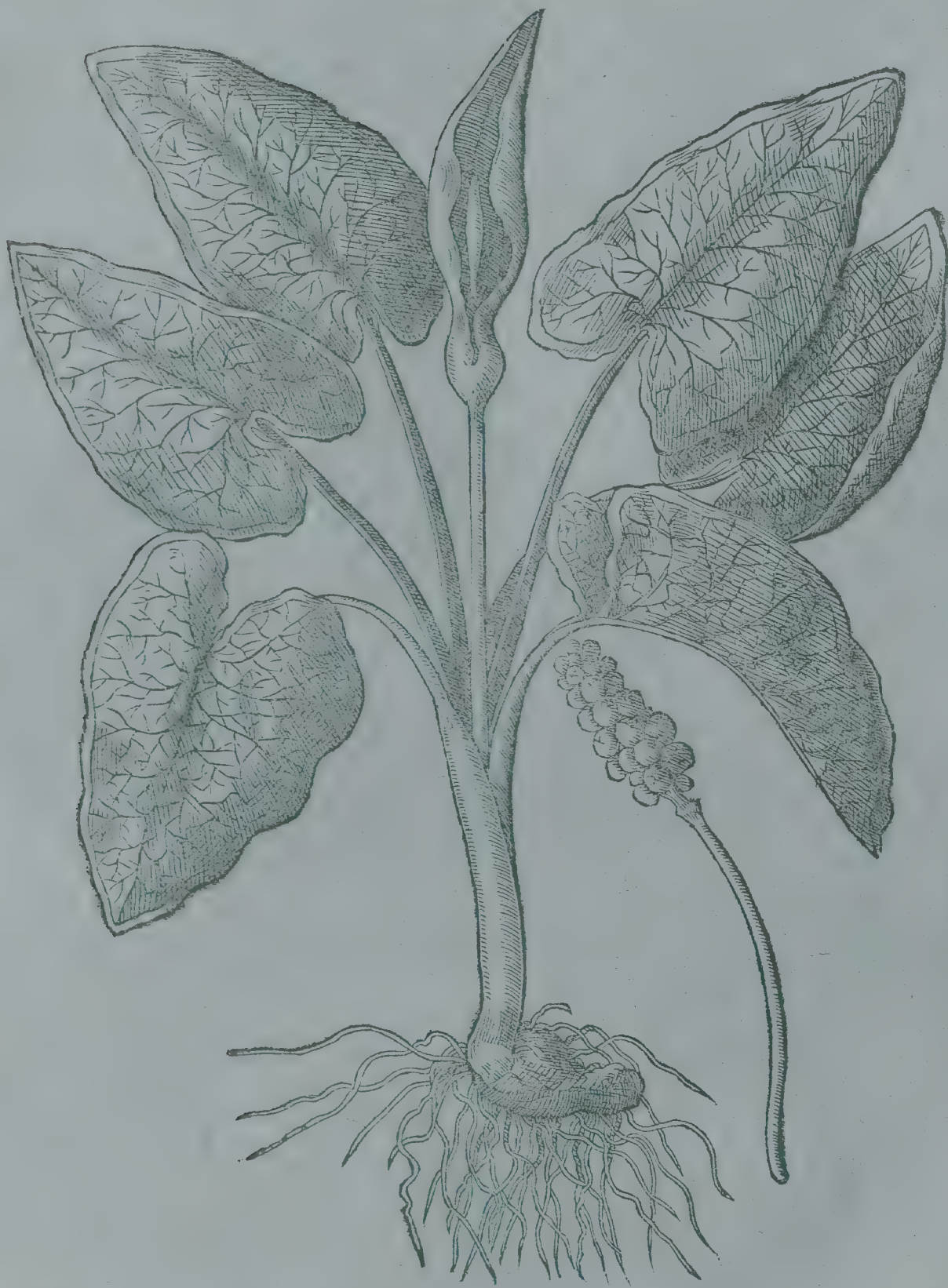
- A** Ron, apud Syros lupha uocitatum, folia emittit dracunculi, sed<sup>a</sup> longiora, & paucioribus distin cta maculis: caulem subpurpureum, dodrantalem, pistilli specie, à quo croceum semen exit: radi ce dracunculi alba. quæ decocta estur, ut pote cum minus acris sit. Folia ad esum condiuntur, & arida per se, decocta manduntur. Radix, semen, & folia dracunculi uires habent. Priuatim radix ex fimo bubulo podagris illinitur. & dracunculi more reponitur. In totum, ob mitiorem eius acrimoniam, in  
40 cibum expetitur.

a Omnia ex emp.  $\mu\iota\kappa\rho\tau\epsilon\rho\alpha\ \delta\epsilon\ \kappa\alpha\iota\ \delta\alpha\pi\iota\lambda\acute{o}\tau\epsilon\rho\alpha$ . i. mi nora tamen & minus maculo sa. Cat.  $\alpha\pi\iota\lambda\acute{o}\tau\alpha$  i. immaculata.

- A** Rum in Hetruria, item in agro Goritiensi, frequentissimum prouenit, in campestribus, in uineis, in scrobium margini bus, & passim in semitis propter sepes, præsertimq; in maritimis nostris Senensibus, ubi uulgò ipsum uocant Gigaro ad Iarum alludentes: quo modo officinis Arum corrupto uocabulo appellari solet. Arum folia habet Hederacea, cordis ferè effigie, Dracunculi maiora, minime dissecta, & albis respersa maculis, quæ hyeme uirent, & æstate siccantur. Caulem edit palmarem, è cuius fastigio erumpit inuolucrum Spithamæ ferè longitudine, in acutum desinens, quod fructum com plectitur, & fouet. Eo deinde fathiscente, solida pistilli facies aureo colore emergit, & anfractu penitus patente, crocea se mina spectantur, quæ in coronæ modum concinnè contexta, infimam eius sedem ambiunt. Hæc non longo temporis tractu uiridia fiunt, & per maturitatem rufa, baccarum speciem præ se ferentia, uinosaq; ambiunt ipsa caulem, sese inuicem stipan tia, frumenti Indici modo. Radice nititur alba, bulbosa, oblonga, permultis stipata fibris, ellebori modo, gustu perquam acri. Nasctur in campestribus, in uineis, & secus, itineras, & sepes. In Boemia quoq; in montibus quibusdam copiosum admodum prouenit sed Italico longè minus, folijsq; tenuioribus, & minori quoq; radice, adeo ut ego hoc Arum minus appellare con sueuerim. Caterum Ari alteram speciem, cuius hic imaginem expressimus, misit ad me Franciscus Calzolarius pharma copæus Veronensis, rei plantariæ indagator, è monte Baldo allatum. Huic folia insunt sagittæ speciem representantia, & caulis ualde perspicuus, rubetum baccarum botrum in cacumine habens, confertum, & in acutum desinentem. Radicibus nititur numerosis, tenuibus, circumqua; se diffundentibus, è quibus bulbosi quidam globuli, fabarum quantitate depen dent, alba intus pulpa, & perquam acerrimi gustus. His, non desunt, qui utantur ad arcendos à suis mensis parasitos, & uoraces lurcones, earum puluerem delicatis epulis admiscentes. nam ubi fauces occupauerit, tam fixo, & contumaci ardo re afficit, ne posthac quicquam uorare queant, nisi bubulo, caprilloque lacte diutius gargarizzato, aut recenti butyro sensim  
50 deglutito. Abstergit Arum, attenuat, aperit, incidit, & prouocat. Decocta radix melle excepta, medetur pectoris morbis omnibus pituitosis: expectorat enim ualentissime crassas, lentasq; excreationes. Ideoq; asthmaticos maxime iuuat. Datur  
60 elixa,

Ari confid.





elixa, uel feruentibus cineribus tosta, utiliter, tuſſientibus, ex amygdalino oleo. Id quod bellè quoque præſtat lac potum, in  
 quo radix ipſa fuerit incocta. Illinitur eadem, aqua prius elixa, epiphoris, ſuggillatis, inflammatisq; tonſillis, ſabacea ſarina  
 addita; & defruto ſubacta. Subigitur quoque oleo, & tumentibus hæmorrhoidibus commodè illinitur: Radicis ſuccus exe-  
 dentia & contumacia ulcera curat; quemadmodum & narium polypum folia ambuſta ſanant. Imponuntur eadem utiliter  
 podagricis, calenti ſimo bubulo illita. Semen tritum, uel baccarum ſuccus roſaceo commiſtus, aurium doloribus auxiliatur.  
 Dantur utiliter ſeminis drachmæ duæ ad menſes educendos, & ſecundas, ex uino. Cæterum cum Arum in mentem mihi  
 iam reuocet plantã, à quibuſdã ſerpentariã, Colubrinamq; uocatam, quamq; Germani BONVM HENRICVM appellant, li-  
 buit eiſus hiftoriam, & uires huic orationi attexere, quòd folijs Arum quadantenus referat, quæ longis pediculis nitentia  
 profert. Hæc caules plures edit, ipſosque folioſos, in quorum ſaſtigijs herbacei, racemoſiq; uiſuntur flores, & deinde ſemen.  
 Planta candicat tota, perinde ac ſi tenuiſſimo ſarina polline conſperſa eſſet, quin etiam adeò lævis tactu habetur, ut unguine  
 aliquo



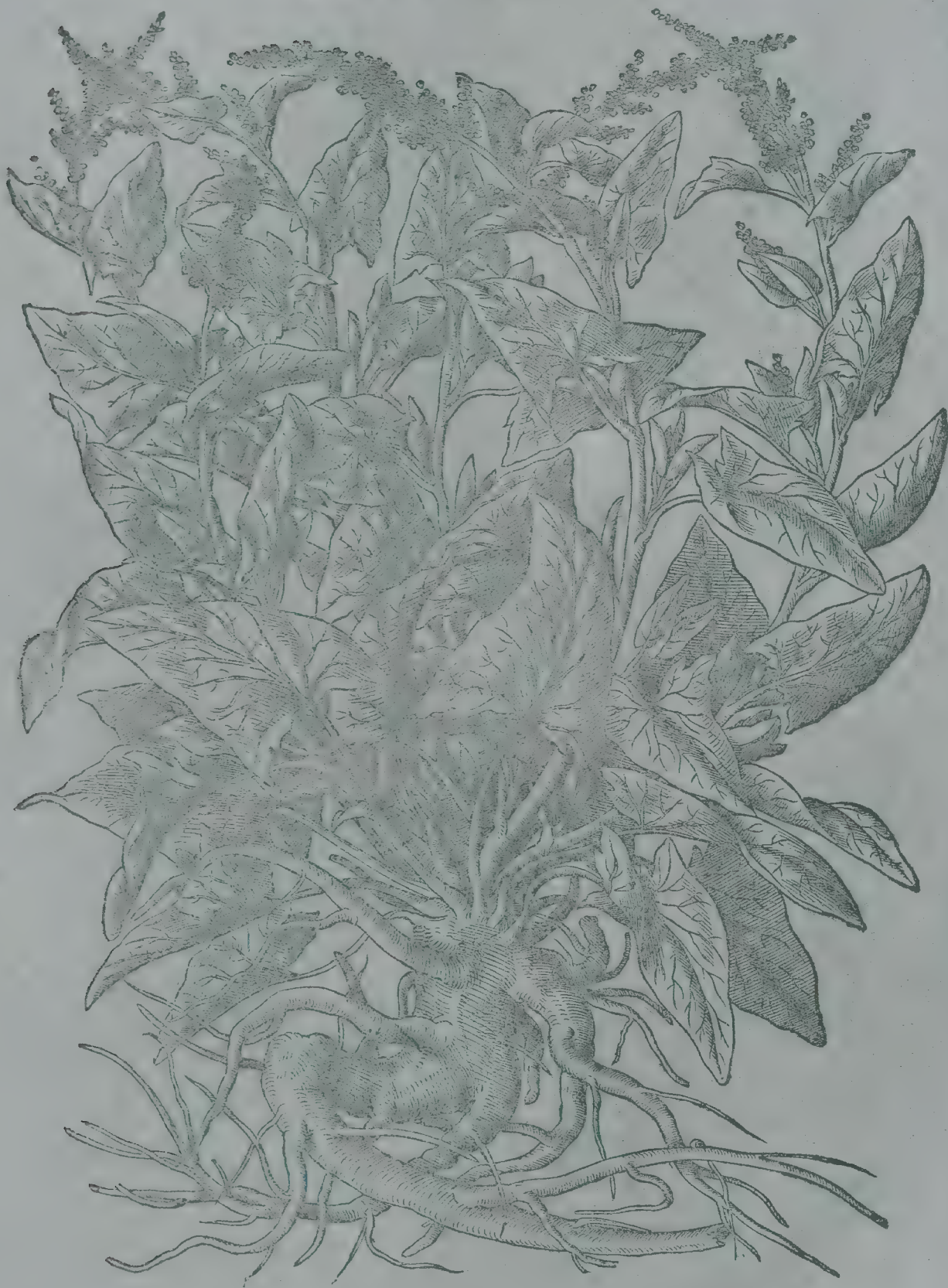
## ARVM MINVS.



10 aliquo illita uideatur, unde illi nomen apud Germanos Schmerbel. Radice nititur uegeta, crassa, in plures diuarcata partes, croceo colore, acuti lapathi modo. Nascitur fere ubique in pagorum plateis, in ruderibus, & areis. Planta est calidi & sicci temperamenti. Radicis succus illitus scabiem tollit, & cutis maculas extergit, praesertim si cum aceto misceatur. Quidam eam quoque praefereunt aduersus uenenosorum animalium morsus. Nostrates mulieres ex Ari radicibus stillatitias aquas ad fucum parant, quas ad faciem erugandam, illustrandamq; magnis laudibus efferunt. Id quod etiam efficaciter praestat insolatus radicum succus, cerussae speciem referens, quem Gersa uulgò nominant: is siquidem mirum in modum carni splendorem, & candorem conciliat. Ari uires memoriae prodidit Galenus lib. XI. simp. med. ubi ita scribit. Arum terrena essentia constat, sed calida: proinde extergendi uim possidet, uerum non ualentem, sicut dracontium. Est itaq; in exiccando, & calefaciendo primi ordinis. Radices eius maxime sunt utiles: siquidem comesae crassitiem humorum mediocriter incidunt, adeo ut & excreationibus ex pectore idoneae sint, sed magis tamen aptum est dracontium. Et lib. I I. de aliment. facult. sic inquit.

Ari uires ex  
Gal.





inquit . *Ari* radix rapi modo manditur . In quibusdam autem regionibus acrior quodammodo nascitur , ut dracontio ferè 10  
 similis sit . Dum rectè parare uoles , prioris decoctionis aqua effusa , repente in alteram calidam injicere conuenit . Cyre-  
 nis contrà , quàm in nostra regione , *Arum* se habet : nam illic minimum medicamentosi , minimumq; acrimoniæ possidet ,  
 adeò ut uel rapis sit utilius . Idcirco radicem quoq; in Italiam comportant , ut quæ absq; ut putrescat , aut regerminet , lon-  
 go tempore perdurare possit . Herba , quam Græci ἀρον & Latini similiter *Arum* dicunt , Mauritanis *Iarus* & *Sara* uoca-  
 tur : Barbaris , *Aron* , *Barba aaron* , *Dragontea minor* , & *Serpentaria minor* : Italis , *Aro* , & *Gigaro* : Germanis , *Clein nat*  
*ter kurtz* : Hispanis , *Taro* : Gallis , *Vid de chien* .

Nomina.

*Ἀρίσαρον.*



Α'ρισάρον.

ARISARVM.

CAP. CLXIII.

**A**risarum exigua herbula est: cuius radix oleæ magnitudinem implet, longè maioris quàm aronacrimonix. Vnde illitu nomas fistit. Fiunt collyria ex ea, ad fistulas efficacia. Illitu radicis, genitalis animalis cuiuscunque in perniciem agitur.

**A**risaron, Plinio lib. XXI III. cap. XVI. auctore, in Aegypto nascitur, similis aro, minor tantùm, minoribusque foliis, & utique radice, quæ tamen oliuæ grandis magnitudinem implet: Huius duo hodie ab herbarijs ostenduntur genera: quorum postremum ad me primùm misit Aloisius Anguillarius Romanus horti Patauini præfectus, diligentissimus

Arisari historia.

ARISARVM.



reherbaria



## ARISARVM ALTERVM.



Arisari uires  
ex Gal.

Nomina.

rei herbariae inquisitor. Qui praeterea testatus est, Arisarum plurimum nasci in agro Romano, non longè ab urbe. cui folia 10  
Aro similia sunt, à Luca Ghino Viro optimo accepimus. Vtriusque picturam exhibere libuit, non quòd utrunque probe-  
mus (alterum enim non uerum putamus) sed ut de ijs aliorum etiam sit iudicium. Meminit Arisari Galenus lib. VI. simpli-  
cium medicamentorum his paucis. Arisarum multò minus est aro. Radicem habet oliuæ magnitudine. Est autem multò  
ipso acrius. Vt Græcis ἀρισάρον, ita etiam Arisarum Latinis, & Arisaro Italis nominatur.

Ἀρισάρεος.

HASTVLA REGIA.

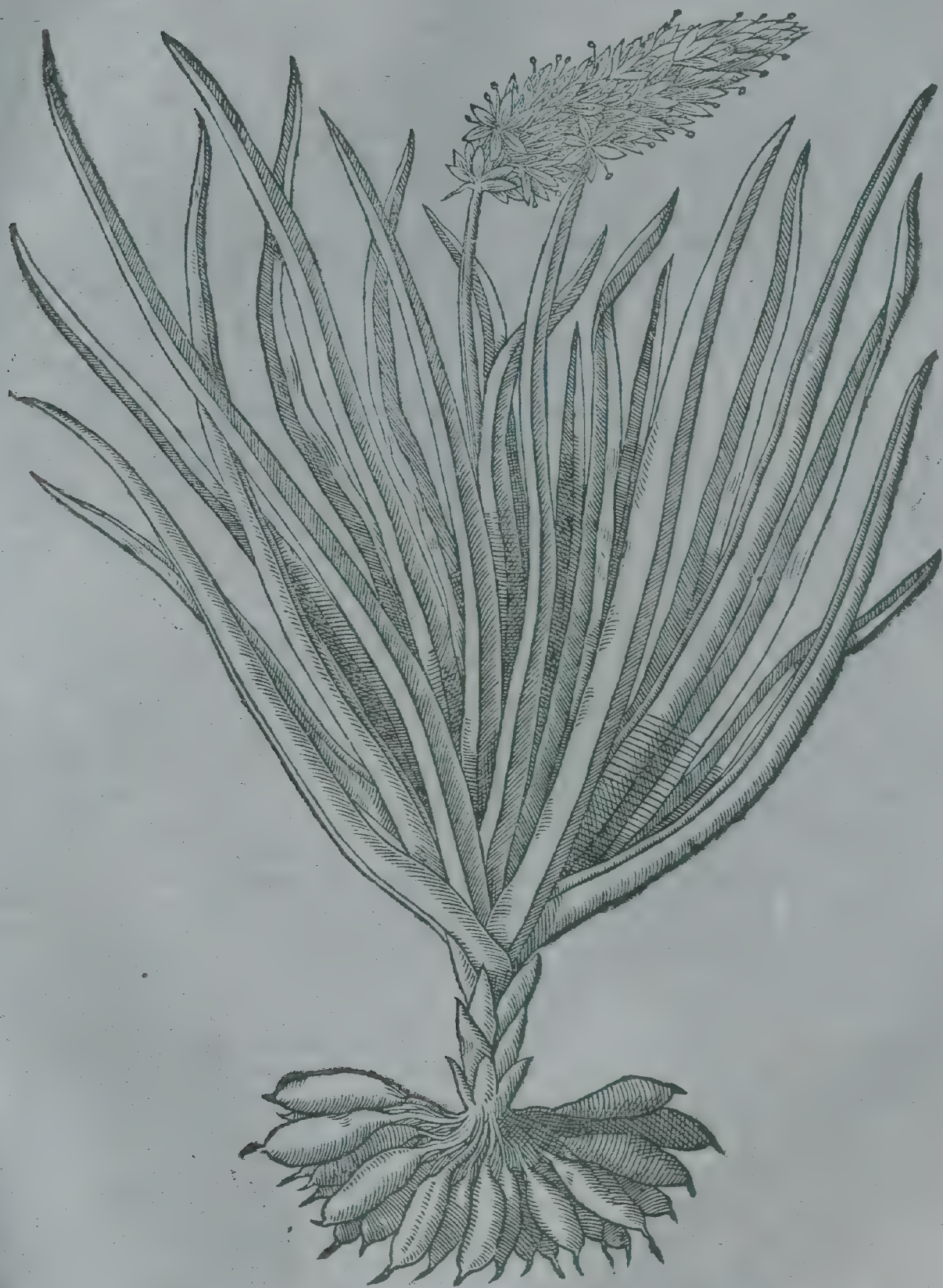
CAP. CLXIII.

**H**astula regia uulgaris notitiæ est: folijs maioris porri: caule læui, ferente in cacumine florem,  
quem anthericon appellant: radices subiacent oblongæ, rotundæ, glandibus similes, gustu acres.  
Quæ excalfaciunt: urinas, & menses epotæ ciunt: lateris doloribus, ruptis, conuulsis, & tussibus, drach-  
mæ pondere potæ ex uino medentur. Ea uerò uomitiones adiuuat, ludicri tali magnitudine comman-  
ducata:



ducata : à serpente demorsis datur aptissimè, trium drachmarū pondere, uerū folijs, floribus, & radice ex uino morsus illinire oportet : item ulcera sordida, & depascentia: māmārum quoque, & testium inflammationes, tubercula, furunculosq; : decoctis in facie uini bulbis, recentibus inflammationibus ex polenta auxiliatur. Radicis succus adiecto uetere uino dulci, myrrha, & croco decoquitur, fitq; perquam utile oculis medicamentum : ad purulentas aures per se, & cum thure, melle, uino, & myrrha tritus, prodest : in contrariam aurem infusus, dentium dolorem mitigat. Cinis è radice illitus, alopecias ad pilum reducit. oleum in excavatis radicibus igni decoctum, illitu exulceratis pernionibus, & ambustis igni, conducit : & surditati instillatum in aurem auxiliatur. Candidam uiriliginem, linteo antea perfrictam in sole, illita radix emendat. Semen, floresq; in uino poti, scolopendræ, & scorpionum uenenis, mirum in modum resistunt : aluum purgant.

HASTVLA REGIA, SIVE ASPHODELVS.





Asphodeli historia.

**H**astula regia, quæ Græcis dicitur Ἀσφodelos, planta est à radicibus foliosa, folijs porraceis longioribus, angustioribusq; , carina adeo prominente, ut triquetra uideantur. Caulem edit cubitalem; & quandoque maiorem insigni læuitate. Flores in cacumine albicantes, (est etiam quæ melinos faciat) numerosos, in stellæ modum sese pendentes, è quibus baccae proueniunt subrotundæ, herbacei coloris, in quibus triquetrum concluditur semen nigro colore. Particulatim floret, ut Scylla, ab imo incipiens, uerbasci quoq; modo. Radicibus nititur numerosis, nigricantibus, bulbosis, subuirescente intus pulpa indicis longitudine, & inferna sede crassioribus, prominente infima parte tenui cauda, succosis, acris, & amaro gustu: Planta est spectatu incunda, cum integra effoditur, ob ingentem bulborum numerum, qui sæpe centenarium excedunt, quam citato loco dicit Plinius, Asphodeli radicem alijs numerosiore esse, ut quæ octuaginta simul acruatis sæpe bulbis reperiatur. Huius caulem (ut Plinius est auctor libro XXI. cap. XV. I. Theophrastus, & ferè Græci omnes cubitalem, & sæpe duum cubitorum, anthericum uocauere: radicem uerò, id est, bulbos, asphodelon. Latini autem illud albucum, & asphodelum hastulam regiam dixere. Vermes Albucum creat (ut Theophrastus ait) qui in uolucres bestiolas flosculorum specie degenerant: ij tandem cum flaccescens inaruerit scapus, erosò conceptaculo prouolant. Mandebatur antiquitus, Hesiodo teste, huiusce plantæ tum caulis in cinere tostus, tum bulbus cum semine, oleo, & sale addito: quinetiam cum ficis, mira uoluptate. Extulit magnis laudibus Asphodeli radices Nicander in suis theriacis, ad serpentium morsus, & scorpiorum ictus. Illinuntur utiliter asphodeli radices, ex aceto decoctæ, lichenosis, scabiosisq; . Eadem cum hyoscyæ no feruefactæ, & pice liquida exceptæ, alarum uirus, tediae emendant. Crispantur quoque capilli, derafo capiti affricta sæpe radice. Ea epota, scripsere quidam excitari uenereos impetus. Iuuat eadem felle suffusos, quin etiam aqua intercute affectos, ex uino pota. Decocta & illita parotidas sanat. Eximuntur renum lapilli, si eiusdem ex uino decoctum sumatur in potu. Sanat illita iumentorum scabiem, & ulcera ad pilum reducit. Meminit earum quoque Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inueniens. Asphodeli radix utilis est, sicut ari, asari, & draconij, nempe extergentis, & discutientis facultatis. Vix autem cinis calidior, & exiccantior, subtiliorq; , ac digerere potentior efficitur, ac proinde & alopecias sanat, hæc Galenus. Caterum asphodeli radix mirifice commendatur Aetio libro primo ad ciendos menses, his uerbis. Asphodeli radix in uino albo uetere decoctæ, & uino calido meraco cyathi mensura hausto, menses suppressos celerrime ciet. Planta, quæ ἀσφodelος Græcè, Hastula regia Latine uocatur. Arabicè, Cheunce, Bhunte, Biruach, Abg, seu Axeras: Italicè, Asphodelo, Amphodillo, & Hastula regia: Germanicè, Gold wurtz, & Heidnisch: Hispanicè, Gamones, Gamonites: Gallicè, Aphrodiles.

Asphodeli uires ex Gal.

Nomina.

Βολβός ἐσculέντος.

#### BVLBVS ESCULENTVS. CAP. CLXV.

**E**sculentus bulbus uulgò cognitus, à nobis estur. Stomacho, & aluo utilis rufus, & qui ex Aphrica defertur. Amarus uerò, & scilinus, stomacho aptior est, & concoctionem adiuuat. Bulbi omnes acrimoniam habent, excalfaciunt, uenerem stimulant, linguam, tonsillasque exasperant, multum alimenti præbent, carnes creant, inflationem pariunt. luxatis, fractis, articulorum doloribus efficaciter illinuntur: spicula extrahunt: gangrænas, & podagras ex melle, aut per sese hydropicorum tumores, & canum morsus cum melle, & piperis polline illiti cohibent: sudores compescunt: stomachi dolores mitigant: furfures, & ulcera, quæ in capite manant, cum tosto nitro abstergunt. fugillata, uarosque per se, aut ex oui luteo, & lentigines cum melle, uel aceto, emendant: fractis auriculis, unguibusque, ex polenta medentur. Idem calidis cineribus torrefacti, tollunt ficus: item cum cinere è mænarum capitibus, impositi. Cremati uerò, & cum alcyonio misti, uitia cutis in facie, atrasq; cicatrices, in sole illiti emaculant. faciunt ad rupta, si cum aceto cocti edantur. Sed copiosiore eorum cibo abstinentum, quoniam neruos tentant.

Βολβός ἐμετικός.

#### BVLBVS VOMITORIVS. CAP. CLXVI.

a Catac. φλοιός μέγας. i. cortice magno.

Bulborum consideratio.

**B**ulbus, quem uomitorium uocant, folia habet lentiora multò, & longiora, quàm bulbus esculentus: radicem similem, cortice nigro. Ea radix mansa, aut decoctum eius potum, uesicæ malis medetur: uomitiones mouet.

**B**ulborum genera, esculentum, & uomitorium, antiquis uulgò notissima fuisse ex eo maxime constat, quòd eorum faciem non representauerit Dioscorides. Nobis uerò Bulbi eam ob causam, uel quòd iandiu exoleuerint, hodie omnibus tum medicis, tum herbarijs adeò incogniti sunt, ut neminem hætenus inuenerim, qui eos legitime demonstret. Legitimos inquam, quòd non desint, qui ut inter ceteros Aesculapij uideantur, BVLBOS quosdam ostendant, quos uomitorios, & esculentos faciunt, sua tantum opinione freti. Verum ego non ita facile adduci possum ad credendum, nisi collatis plantarum notis. At cum Dioscorides hosce bulbos nullis descripserit, lineamētis, non potui illorum acquiescere suasionibus, & si non desint Sycophantæ, qui me inscitia accusarint, quòd has dixerim me non cognoscere plantas, quorum qui uolunt doctrinam sequi, consultius fortasse fecerint, si hosce labores nostros haudquaquam legere decreuerint. Siquidem ego candidis lectoribus, non autem nasutis, hæc parauimus monumenta. Veteribus autem fuerunt in frequentissimo ciborum usu; his præsertim ad misti, quæ ueneris concilianda gratia parabantur, utpote qui uenerem stimulent. Quòd autem ad id expetiti, & commendati fuerint, Martialis apertè testatus est in Xenij suis, dum cecinit.

Cum sit annus coniunx, cum sint tibi mortua membra,

Nil aliud bulbis quàm satur esse potes.

Multorum error.

Bulborum uires ex Gal.

Ceterum non defuere, qui crediderint Bulbum esculentum esse Ascalonium cepè, aut fissile illud ceparum genus, quòd Hetruscis uulgò uocatur Cipolla maligia. Sed horum error manifestè deprehenditur ex Theophrasto, qui Ascalonium, fissileq; cepè inter ceparum genera libro VII. cap. III. de plantarum historia recensuit, non autem inter Bulbos, de quibus speciatim differuit libro VII. cap. XII. Bulborum meminit Galenus lib. VI. simplic. medicam. sic scribens. Bulbus esculentus frigidior, & crassior est, lentumq; succum procreat. Nam & coctum difficilis est, & flatuosus, & uenerem prouocans. Attamen



## BVLBVS VOMITORIVS.



10 tamen illius ob amaritatem, simul & adstrictionem, abstergit, simul & glutinat, & nimirum etiam exiccat. Est enim ostensum, amaritudinem in extergentibus esse substantijs, adstrictionem uero in glutinantibus. At siccitas utranque consequitur. Bulbus autem uomitorius multo est calidioris temperatura, quam praedictus bulbus. Et libro I I. de alimentorum facultatibus, sic de bulbis scribit. Bulbi genere cum praedictis conueniunt. Nam horum quoque radix direptis folijs manditur: in uere interdum ipse etiam coliculus. Amaram, austeramq; uim euidenter bulbi in se habent: quamobrem elanguescentis stomachi aliquatenus excitant aueritatem. At uero neque ijs aduersantur, quibus e thorace, atque pulmone pus conuenit expuere: quanquam crassiore, ac glutinosiore sunt corporis substantia. Etenim amaritudo crassitudini reluctatur, lenta, crassaq; nata incidere, quemadmodum in commentarijs de medicamentis prodidimus. Quapropter bis elixi uberius quidem alent, sed excreare uolentibus aduersantur, utpote omni amaritudine exuti. Tum uero ex aceto, oleo, garioque mistis, esitare satius fuerit: nam ita magis profecto obletiantur, ac nutriunt, minusq; inflabunt, ac facilius concoquentur. Νομινὰ. Bολβός qu: Graecis Βολβός, Latinis Bulbus esculentus cognominatur: Mauritanis, Basar alzir: Italis, Bulbo che si mangia. Qui uero Graecis Βολβός εμετικός, Latinis Bulbus uomitorius dicitur: Mauritanis, Zir: Italis, Bulbo uomitorio.



Σκίλλα.

SCILLA.

CAP. CLXVII.

SCilla uim acrem, atque feruentem habet. affatam ad multa utiliorem esse constat. Polline ad crustam subacto, aut luto oblita, in clibanum conijcitur, aut carbonibus obruitur, donec obducens crusta sufficienter intosta fuerit: qua exempta, si non emollescat, altero polline simili, aut luto circumlinitur, & eadem, quæ prius, fiunt: nam quæ ita non affatur, interaneis maximè noxia est: Torretur item in olla, indito operculo, quæ in furnū demittatur. Sumi etiam solet quod maximè est medium, direptis uiuotenus tunicis, quod frustatim confectum coquitur, mutata sæpius aqua, donec ipsa nec amaritudinem, nec acrimoniam habeat: traiecta q̃; lino frusta siccantur in umbra, ita ut ne ulla quidem parte se

S C I L L A.



contin-



contingant. His scillæ segminibus ad oleum, uinum, aut acetum scillinum utimur. Ad rimas pedum, interna pars crudæ scillæ in oleo feruefacta, aut cum refina liquefacta, imponitur. decocta in aceto de morbis à uipera, cataplasma est. Ad singulas affæ partes adiectis octonis tosti salis, cochlear unum, aut alterum damus ieiunis, ad emolliendam aluum: in potu autem, & odoratis medicaminibus, & quibus urinam ciere uolumus, hydropicisq; & stomachicis, quibus innatat cibus, regio morbo, torminibus, in tussi uetere, suspiriosis, & ore reiicientibus, tres obolos in delinctu ex melle sumpsisse satis est. Coquitur cum melle, & estur eorundem gratia, maxime ut concoctionem adiuuet: strigmenta per aluum ex trahit. Cocta, & simili sumpta modo, eosdem præbet effectus: sed cauendus scillæ usus his, qui intestinum sentiunt ulcus. ad peniles uerrucas, & perniones, tosta efficaciter illinitur. Tritum semen, & in carica, aut melle deuoratum, aluum emollit. Scilla tota in limine ianuæ suspensa, mali medicamenti noxam arcet.

Πανκράτιον.

## PANCRACTIVM.

## CAP. CLXVIII.

**P**ancratium, quod aliqui scillam appellant, radice est magni bulbi, subrufo colore, aut subpurpureo, gustu amaro, ac feruente: folijs lilij, sed longioribus. Scillæ uires, & præparationem habet, eodemque pondere in morbis efficaciter assumitur: cui tamen mitior, quam scillæ facultas inest. Radicis succus cum crui farina digeritur in pastillos, qui hydropicis, splenicisque cum hydromelite, commodissime dantur.

20

**S**uperioribus annis credimus, Scillas, quarum in Italia omnibus, tum medicis, tum seplastijs communis est usus, legitimas esse: in hac autem opinionem ueneram pluribus coniecturis ac rationibus fretus. In primis enim Plinium inueneram lib. x i x. cap. v. Scillæ maiorem quam ceteris bulbaceis radicibus amplitudinem reddidisse. quare cum sepe uidissem ex ijs Scillis, quibus passim utimur, nonnullas ad tantam magnitudinem creuisse, ut serè caput hominis æquarent, non poteram non existimare illas esse ueras. Deinde legeram apud Theoph. li. v i i. ca. x i i. de plant. historia, Scillam prius caulem floresque gignere, quam folia. Id quod in nostratibus cum manifestè deprehendatur, mihi quidem non uidebatur esse discedendum à uulgari opinione. Adde quod sæpenumero quasdam Scillas uidi paruas, pyro paulò maiores. has equidem putabam Pancratium esse: illas uerò communis usus, Scillas. idq; eo magis, quod Dioscorides tribuit Pancratio radicem magno bulbo similem: horum autem radix mediocrius potius, quam eximie crassitudinis censetur. Verum cum postea aliquantò accuratius harum plantarum historiam expendissem, inueni Aloes folium, Dioscoridis & Plinij testimonio, scillæ similitudinem habere. Quod nimirum refragatur Scillæ communis usus, ut quæ folia ferat non aloë, sed lilio proxima: inter quæ non parua quidem intercedit differentia. Quinetiam legi in Theophrasto, & Plinio, quod Scilla floret ter in anno. hoc item (quantum uidere potui) non euenit nostris uulgaribus Scillis. Sed ne ueritati fortasse detrahā, omnino id affirmare non ausim. Hinc itaque iure quodam factum est, ut de Scilla non ulterius uulgarem illam tenuerim, sed in dubiam uenerim sententiam, an scilicet Scillæ communis usus legitimæ & sint, & dici mereantur: aut aliæ reperiantur, quæ folijs aloë similibus proueniant. Ceterum dū adhuc in hac re dubia uersarer, à quibusdam medicis Hispanis accepi in Hispaniæ maritimis Scillas innumeras oriri nostratibus duplò maiores, folijs aloë æmulantibus, sed minus crassis: quæ amaritudine, acrimonia, ac uirium præstantia communes nostras Scillas longè uincunt. Iam ergo non dubitauerim (si uera ij retulerunt) asserere prædictas Hispaniæ Scillas, ueras esse, nostrates uerò legitimum esse Pancratium Dioscoridis. huic enim pulchrè respondent folia, quæ lilij sunt, uerum longiora. Nec obstat, meo quidem iudicio, quod Dioscorides scripserit, Pancratium radicem esse magno bulbo similem. nanque bulbus hoc loco genus, non speciem denotat. Atque adeò hinc fortasse fit, ut Scillæ quarum est communis usus, non ea præsentent efficaciter, quæ legitimæ pollicentur: quod Pancratio (ut Dioscorides testatur) mitior, quam Scillæ facultas inest. Dixi sententiam meam, quamuis sciam non deesse nasutos, qui nostram hanc impugnant sententiam. Atqui mihi magis expedit, Dioscoridis, & Plinij nitidissimis niti testimonijs, quam horum fucatis acquiescere nugis. Quidam ætatis nostræ medici in cerebri, & neruorum frigidis affectibus, Scillam crudam ab inuolucris repurgatam minutim secant, & cum melle plurimo in uas uitreum coniiciunt, insolantque per æstatem, ardente præsertim sirio. Demum percolato melle utuntur ad comitiales, & alias cerebri ægritudines, à frigidityte excitatas. Sed alia longè diuersa fuit Galeni ad hos usus scillæ paranda ratio. Quippe qui concisam Scillam nunquam melle commistam exposuit insolendam; sed ut ab ea succum sole colliquant in diebus canicularibus eximeret, in fictile, uel uitreum uas, in quo primum mel fuisset, dissectam Scillam immittebat: deinde tantisper insolabat, donec solaribus radijs ipsa liqueceret. Ex quo palam fit, quod plerique à Galeni instituto prorsus aberrant, ut qui scillinum mel conficiant scillæ liquoris uice. Scilla (ut memoriæ scriptum reliquit Galenus lib. v i i i. simplicium medicamentorum) admodum incidentem facultatem obtinet, non tamen admodum calidam. Sed secundum hoc eam quispian secundæ ordinis censeat excoficientium. Præstat autem aut assam, aut elixam sumere: sic enim uirum eius uehementia exoluitur. Nomen illi Græcum est σκίλλα, Latinum item Scilla: Arabicum, Haspel, Hausel, Aschil, seu Alaschil: Italicum, Silla: Germanicum, Meer Zumbel: Hispanicum, Cebolla albatrana: Gallicum, Stipouille, Charpentaire, & Oignon marin.

Scillæ, &amp; Pancratij consideratio.

Scillæ præparatio.

Scillæ uires ex Galeno.

Nomina.

Κάππαρις.

## CAPPARIS.

## CAP. CLXIX.

**C**apparis aculeatus frutex est, qui in terra stratus magis in orbem euagatur. Spinas, ut rubus, habet in hami modum aduncas: folia mali cotoneæ, rotunda: fructum oleæ similem, qui cum dehi-

Eee 3 scens



## CAPPARIS.



scens panditur, florem candidum promit : quo excusso, nonnihil glandis oblongæ figura inuenitur, 10  
 quod apertum grana acinis punicorum similia ostendit, parua, rubicunda: radices lignosas spargit, gran-  
 des, numerosasq;. Tenui plerunq; solo, asperisq; locis, in insulis, & iuxta rudera nascitur. Caulis, &  
 fructus, cibi gratia condiuntur. aluum turbat, stomacho aduersatur, sitim gignit: cocta tamen stoma-  
 cho, quàm cruda utilior est. Fructus drachmis duabus in uino potus, quadraginta diebus, lienem ab-  
 sumit, & urinam, cruentumq; excrementum emittit: bibitur utilissimè in coxarum doloribus, &  
 neruorum resolutione, item ruptis, & conuulsis: menses ciet, caput purgat. Dentium dolorem sedat se-  
 men ex aceto decoctum, colluto inde ore. Aridus radice cortex ad eadem proficit: ulcera omnia ue-  
 tera, & sordida, & quæ occalluerunt, expurgat: lienosis cum farina hordei illinitur: dente demorsa,  
 dolori eius auxiliatur: cum aceto trita, uirilignes albas absterget. Radix, foliaq; intrita, strumas, ac  
 duritias



duritias discutunt. Aurium uermiculos infusus succus enecat. Aphrica, & præsertim Marmarica caparis, uehementer inflat. Apula uomitus facit. & quæ à Lybico, & quæ Rubro mari, defertur, mirum in modum acris est: siquidem in ore pustulas excitat, gingiuasque ossæ tenus exest. quare in cibis non ab re damnatur.

- C**apparis frutex est in Italia vulgaris satis notitia. Floribus enim, & fructibus muria asseruatis frequentissime in cibis utimur. Ex ijs suauiores, & qui cum palato maiorem incant gratiam, sunt recentes acerrimo asseruati aceto, quod plerique faciunt in Hetruria. Præstantissime cappares ex Alexandria Aegypti Venetias aduehantur. Est & in Apulia capparum prouentus, unde etiam plurimæ deferuntur, uerum longè deteriores his, quæ ex Aegypto importantur. Vomitiones cappares haudquaquam cient, ut Dioscorides inquit, nisi fortasse hac facultate sint præditæ, dum recentes, ac uirides comeduntur, antequam muriam experiantur, & inde elixentur. Proueniunt etiam Romæ in collapsis ædificiorum parietibus, rudcribusque, præsertim circa Pacis templum, itemque Senis, quæ quidem Apulis saporis præstantia minimè cedunt. In cultis nasci cappares negat Theophrastus lib. v. cap. v. de plantarum historia. Seruntur tamen hac ætate, colunturque perinde ac segetes, & legumina, quemadmodum & Plinij tempore. qui serendi rationem lib. xix. cap. vii. his uerbis explicauit. Quippe cum capparum quoque seratur, siccis maxime, area in defossu cauata, ripisque undique circumstructis lapide, aliàs euagatur per agros, & cogit solum sterile scire. Floret ætate. uiret usque ad Vergiliarum occasum. Sabulosus familiarissimus. Capparum uires reddidit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Capparum radicis cortex uincetem habet qualitatem amaram, proximam acrem, deinde acerbam. Ex quo liquet, quod diuersis, pugnantibusque constet facultatibus, quippe abstergere, purgare, incidere potest amaritudine: excalfacere, incidere, digerere acrimonia: porro contrahere, densare, constringere acerbitate. Idcirco lienes in duratos, si quid aliud, hoc medicamentum iuuare ualet, tum foris id meis illinendis remedijs adhibendum, tum intrò in corpus assumptum; siue decoctum in aceto, aut oxymelite, & id genus, siue aridum contusum, illisque permixtum. Quippe cum apertè crassos, lentosque humores hoc pacto sumptum euacuet, nec eos tantum per urinas; sed & per uentrem: sæpe etiam sanguinolentos defert, unde & lienes adiuti sunt, & coxarum dolores. Quinetiam menses promouet, & ex capite purgat, detrahique, auxiliaturque ruptis, atque conuulsis. Cæterum cuiusnam ipsum potioni in quoque affectu uiri misceri conueniat, non est præsentis instituti persequi. Porro radicis eius cortex ulceribus malignis cataplasmatibus modo impositus, non malum est remedium, ut qui illa extergere ualeat, ne segniter desiccare. Præterea dentium labores prædictarum qualitatum ratione adiuuat, interim cum aceto coctus, interim cum uino, sæpe etiam solus dentibus mansus, ac morsus. Ex dictis ergo clarum est, incidendi quandam ei facultatem inesse, itemque extergendi, digerendi, contrahendi. Vitilignes siquidem cum aceto detrahunt, & chæradas, & duros tumores digerit, idoneis ad ea medicamentis mixtus. Radicis cortici, fructus proportionè uirium respondet, nisi quod ad omnia sit imbecillior. Imò et folia, & caules eius, similem uim obtinent. meminiq; me folijs quandoq; paucis diebus duritiem chæradis naturam referentem discussisse. Sed admiscemus scilicet illis quippiam, quod eorum uirium obtundat uehementiam. Nec mirum est, quod aurium uermes succus amaritate occidat sua. Porro capparum, quæ in admodum feruētibus regionibus prouenit, ut quam fert Arabia, multò est nostrate acrior, adeò ut plurimum etiam habeat facultatis adurentis. Et libro. ii. de aliment. facultatibus, sic de Cappare scribit. In Cypro Capparum plurima prouenit. Facultas eius tenuium admodum est partium: proinde minimum alimenti in corpus eorum, qui ipsa uescuntur, distribuit. quemadmodum & alia omnia, quæ tenuibus constant partibus. Utimur autem fructu huius plantæ magis, ut medicamento, quàm ut alimento. Importatur ad nos etiam sale conspersus, quia solus asseruatus putrefcit. Clarum ergo est, quod capparum adhuc uiridis, antequam sale condiatur, plus habet nutrimenti: nam ex salitura permultum eius amittit, niq; sal abluatur, prorsus haud quicquam nutrit: aluum tamen subducet. Verum ablutus, & demaceratus, donec omnem salis naturam exuat, ut minimi sanè alimenti cibus est, ita obsonium, & medicamentum, cum ad excitandum prostratum appetitum, tum ad deradendam, deiiciendamq; pituitam uentri adhærescentem accommodatum erit, ac de niq; ad lienis, iecorisq; amolendas obstructions. Verum in hos usus cum oxymelite, aut oxaleo ante alias omnes dapes sumi oportet. Tenellis porro capparum germinibus homines, ut terebinthi turionibus, uescuntur: cumq; adhuc uiuent, in oxalme, & aceto, non secus atq; hos, reponunt. Planta, quæ καππαρίς Græcè, Capparum similiter Latine dicitur: Arabicè, Cappar & Kappar: Italice, Capparo: Germanice, kappren: Hispanice, Alcaparras: Gallicè, Cappelz.

Capparum cōsideratio.

Capparum factio.

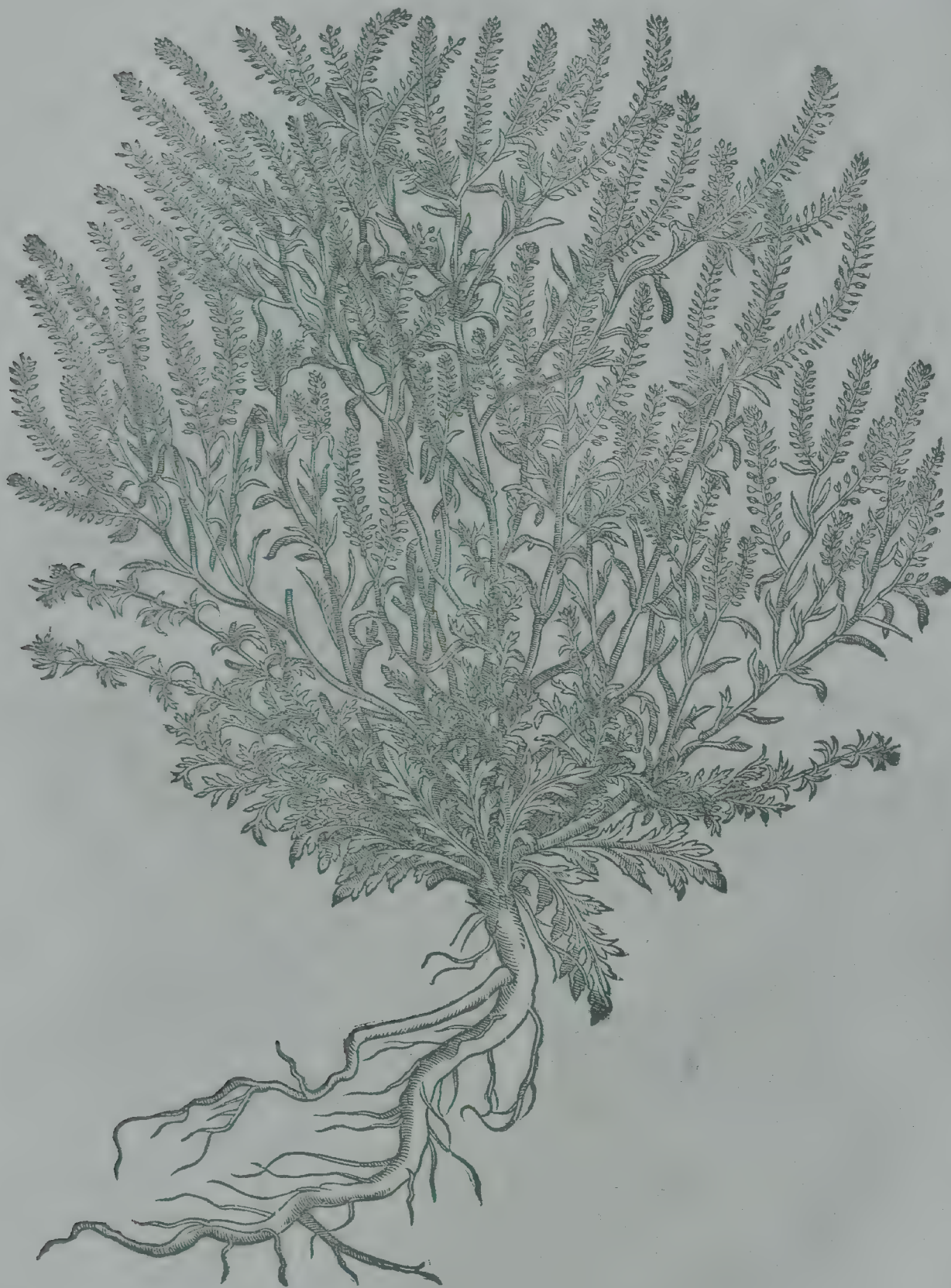
Capparum uires ex Gal.

Nomina.

**L**epidium, aliqui gingidium uocant, herbula uulgò nota. muria cum lacte seruatur. Vis foliorum acris, & exulcerans. quapropter ischiadicis trita, præsentissimum est auxilium, si cum helenij radice, quarta parte horæ, illinatur: lienosis simili modo prodest: lepras eximit. Radix appensa collo, dolore dentium liberare existimatur.



## IBERIS, SIVE LEPIDIUM.



Lepidij confi-  
deratio.

Lepidium Pli-  
nij.

Lapsus Her-  
molai, Manar-  
di, & Ruellij.

**C**um satis superq; à nobis ostensum sit, in primi libri calce, in Iberidis commentatione, Iberidem nihil à Lepidio differ- 10  
re, superuacaneum esset, hic ea repetere, quæ ad Lepidij historiam explicandam loco citato diffusius adduximus. Si-  
quidem eò quisq; facile accedere potest, qui ea, quæ ibi diximus, scire desiderat. Veruntamen illud silentio non inuoluendum  
duxi, quòd Plinius in Lepidij historia prorsus à Dioscoride dissentire deprehenditur. Quippe qui scripserit libro. xix. cap.  
viii. Lepidium cubitali longitudine assurgere, folijs laurinis, non autem nasturtij, ut Dioscorides inquit. Quod sanè nobis  
insinuare uidetur, Plinij Lepidium eam esse Iberidis speciem, quam scribit Paulus libro. iiii. de coxendicum dolore agens,  
folia lauri proferre. Hæc enim (ut libro superiore diximus) ea facile fuerit, quam uulgus barbariorum ideo Piperitim nomi-  
nat, quòd acerrimo gustu linguam mirum in modum uellicet. Ceterum non possum non admirari, quòd tam facile credide-  
rint Hermolaus, Manardus, ac Ruellius illos secutus, Lepidium eam plantam esse, quæ uulgò in Italia appellatur Rapha-  
no.



## LEPIDIVM, PIPERITIS.



10 no. Nam cum hæc folijs sit helenio paulò minoribus, & uerbasco maioribus, nullo pacto Dioscoridis Lepidium referre potest, ut quod tenuis admodum sit herba. Nec item Plinio ad stipulari videntur, qui Lepidium prodidit laurinis folijs exire in cubitalem altitudinem: nisi fortasse ij clarissimi uiri nostratem Piperitim, quæ procul dubio Plinianum refert Lepidium, Raphanum uocauerint. Quod λεπίδιον Græci, Lepidium quoq; Latini uocant: Mauritanii, Seitaragi, Hausab, Asceitaragi, seu Sitharegi: Itali, Lepidio: Germani, Gauchbluon, & Vuilder Kresz: Galli, Passeraige, & Nasitort sauvage. Nomina.



Βαγδαχί: v.

RANUNCVLVS.

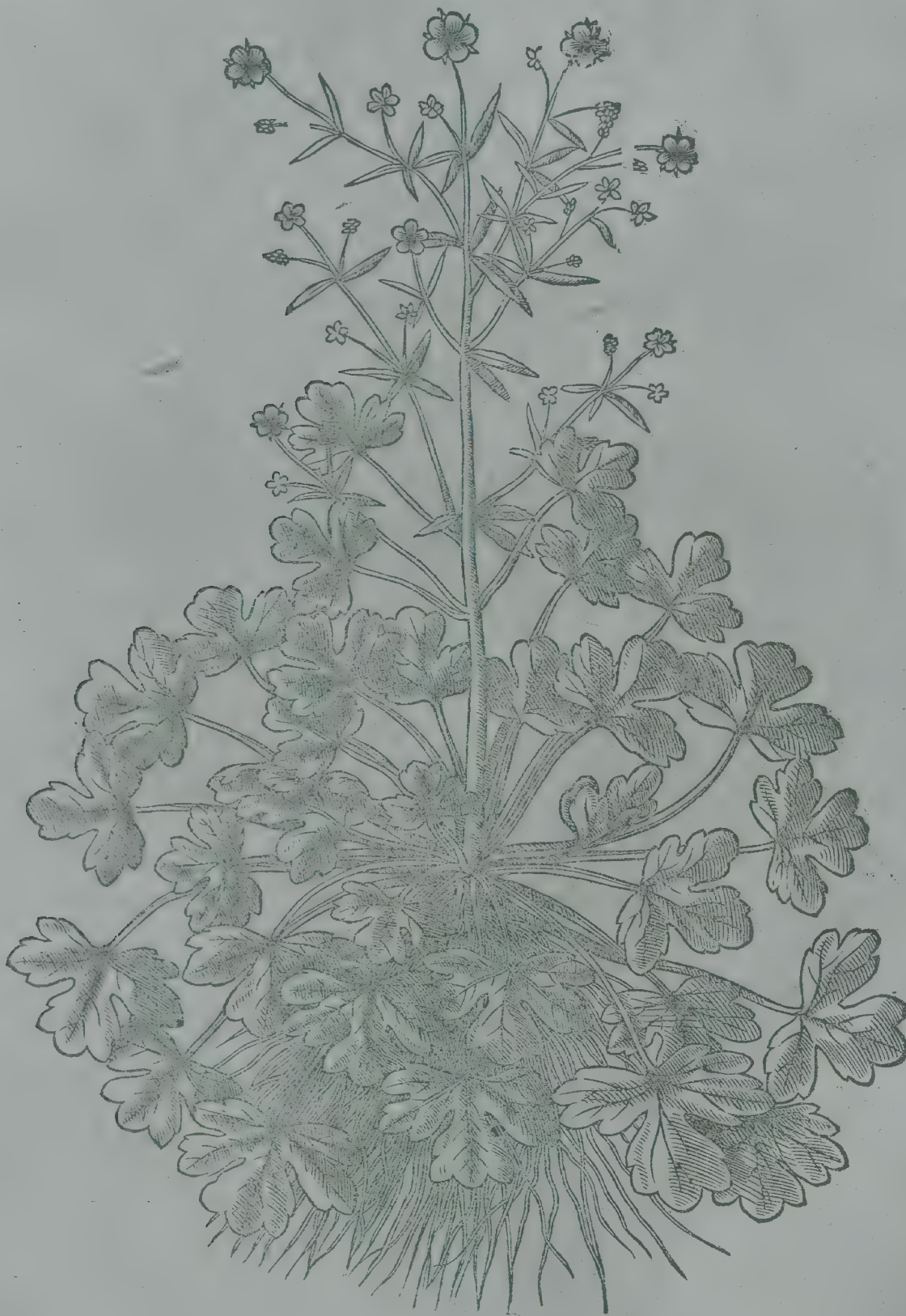
CAP. CLXXI.

a Meum. πα-  
ρά βελβιδί: i. iu-  
sta fluentia.  
† Orib. γομα-  
τα δ' ε' ε' ε' ε' i.  
geniculosus.

Complura Ranunculi genera. uis tamen omnibus una, acris, & uehementer exulcerans. Nam unum coriandri folijs constat, latioribus, subalbidis, pinguibus: flore luteo, interdum purpureo: caule gracili, cubitum alto: radice alba, exigua, amaraque, multis capillamentis, hellebori modo, fibrata. nascitur in<sup>a</sup> limitibus humidis. † Alterum lanuginosius, longiori caule, pluribus foliorum incisuris, plurimum in Sardinia proueniens, quam acerrimum, quod syluestre apium appellant. Tertium minimum, odore graui, flore aureo. Quartum huic simile, flore<sup>b</sup> lacteo. Folia, flores, & cauliculi recentes, illitu exulcerant, & crustas non sine dolore gignunt. quare ungues scabros extricant, scabiem exi-

b Cat. γλω-  
δ' ε' ε' ε' ε' i. uiri-  
dius.

RANUNCVLVS I.



munt,



## RANUNCULVS II.



10 munt, stigmata delent: formicantes uerrucas, & pensiles, alopeciasque paulisper illita tollunt. Tepente decocto perniones fouentur. Sicca radix, tritaque sternutamenta ciet, naribus admota: dentium dolorem appensa leuat, ipsos tamen frangit.

**R**anunculum, qui Græcis *Βατράχιον* dicitur, uulgus herbariorum in Italia, & alibi etiam Pedem corui, & Pedem galli, quanuis perperam, uocant, ut superius quoque in coronopi mentione diximus. Planta est uulgò nota, pluribus tamen, & diuersis generibus distincta. Et quanuis quatuor tantum generum meminerit Dioscorides; nos tamen & quintum, & sextum genus sæpissimè uidimus. Ex his, quorum particulatim non fecit mentionem Dioscorides, unum genus est, quod

Ranunculi cōfideratio.



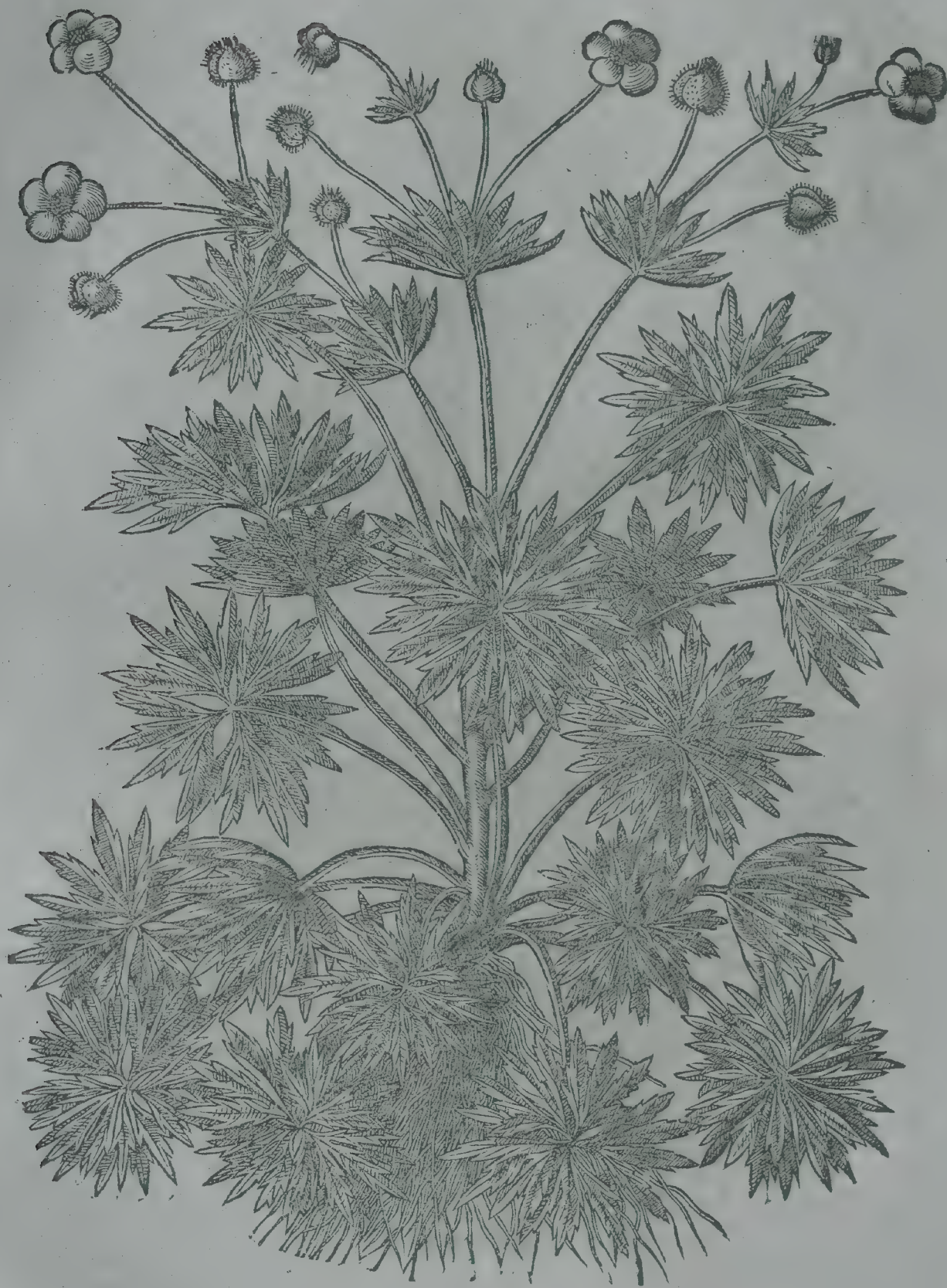


Apium risus.

quod nobis quinto loco assignabitur, quod quidem folijs primo proximis provenit, sed cui inter complures, quibus nititur, ra- 10  
dices, tuberosa quædam pendeat radix nucis iuglandis magnitudine, rapi modo albicans, acris tamen, & exulcerans, qua per  
hyemem, arecentibus iam folijs, utuntur quidam, ubi exulcerandi sit opus. Illud porro genus lanuginosius, uel, ut Plinius  
ait, foliosius copiosissimum in Sardinia nascens pluribus foliorum incisuris, altiore caule, acerrimo gustu, pleriq; ideo Apium  
risus nominant, quod quibusdam memoriæ proditum sit, eos tanquam præ latitia ridentes interire, qui ipsum comederint. Sed  
rem se aliter habere crediderim, & alijs potius ad stipulandum esse. Siquidem Pausanias auctor est, herbam hanc, si edulio  
fuerit, uescentibus nervos contrahere, rictuq; ora diducere, ita ut qui mortem oppetunt, uelut ridentium facie intereant.  
Quod & Salustius confirmat, qui huius uenenatæ herbæ meminit, sic inquit. In Sardinia quædam herba nascitur, quæ Sar-  
doa



## RANUNCULVS IIII.



10 *do* dicitur, *agresti apio similis*. Hæc ora hominum, & rictus dolore contrahit, & quasi ridentes interimit. Ideoq; Dioscorides libr. VI. Sardoniam ranunculi genus esse testatur, quæ uescentibus mentem adimat, & quadam neruorum distentione debiscere in rictus ora cogat, ita ut imaginem ridentium præbeat. Ob id Sardonius risus in adagium cessit. Cæterum quàm magno in errore uersentur, qui existimant Ranunculum esse Coronopum, superius in Coronopi commentatione latius explicauimus. Ranunculi meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Batrachium, id est, Ranunculus, quatuor habet speciatim differentias. Omnia uerò uehementer acrem facultatem possident, adeo ut cum dolore exulcerent. Hæc itaq; ratione, si moderate utare, psoras, & lepras excoriant, & ungues leprosos diuellunt, & stigmata discutiunt, & acrochordonas, & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant, paucò tempore admota. Nam si diutius in-

Quorundam  
error.

Ranunculi ui-  
res ex Gal.

Fff bareant,



## RANUNCVLVS V.



Nomina.

habeant, non excoriatur solum ipsa cutis; sed & in crustam uritur. Atq; igitur haec omnia caulibus, & foliorum sunt opera, si 10  
 imponas uirentia. Porro radix arefacta sternutatorium est medicamentum similiter alijs omnibus, quae ualenter desiccant.  
 Sed & dentium dolores inuat, ut & frangat eos ualenti scilicet exiccatione. & ut semel dicam, calida, & sicca ualde est tum  
 radix, tum uniuersa adeo herba. Βαρύριον ita Graecis, Latinis uero Ranunculus appellatur: Italis, Ranuncolo, & Pie cor  
 uino: Germanis, Hanenfuosx: Hispanis, Hierua belida: Gallis, Bacins.



Ανεμώνη. ANEMONE.

CAP. CLXXII.

**D**Vo Anemones genera, unum sylvestre, alterum in cultis nascens. Cuius multæ species: una phoeniceum florem profert: altera candicantem, aut lacteum, aut purpureum. Harum folia coriandro similia<sup>a</sup>, cæterum scissa tenuius in terram inclinantur: caules lanuginosi, tenues, in quibus flores, ut papaveris, & in medio capitula nigra, aut cærulea: radix oleæ magnitudine, aut amplius paulò grandescit, ac ueluti geniculis quibusdam cingitur. Sylvestri amplitudo prorsus maior, latiora que folia, & duriora: oblongius caput: flore puniceo: tenuibus, &<sup>b</sup> multis radicum capillamentis. Acrior est, quæ  
 10 nigra habet folia. Vis utriusq; acris. ea de causa succus naribus infusus purgat caput. Commanduca

<sup>a</sup> Meum, & Cat. λεπτόχισ-  
 δέσπερα. πρὸς  
 τῇ γῇ .i. tenu-  
 ioribus incisuris  
 ad terram.

<sup>b</sup> Oia exem.  
 unico uerbo.  
 καὶ πλείω .i. &  
 pluribus.

## ANEMONE I.





## ANEMONE II.



c Oīa exem.  
 δια τὸ τὸν αὐ  
 θὺν ὁμοῦ  
 ποικίλιν. i. ob  
 florum purpu-  
 reum similem  
 colorem.

ta radix pituitam trahit. decocta in passo, & illita, medetur oculorum inflammationibus: cicatrices eorundem, & hebetudines emendat: sordida ulcera abstergit. Folia, & caules, si cum ptisana decocti edantur, copiam lactis præbent: menstrua ciunt, uellere apposita: illita quoque lepras eximunt. Sunt qui errore ducti argemonem nominari eupatorium putent: quoniam à sylvestri Anemone, argemonem, & papauer, quod rhœada appellât (de quo inter papaueris genera referemus) propter colorum cognationem in floribus distinguere non possunt. Verum papauer, & argemone colore minus saturato spectantur, & utraque tardius floret. Quinetiam argemone croceum succum, gustu admodum acrem, reddit: rhœas uerò candidiorem, & acrem. Insuper anemone, & rhœadi capitula sylvestris papaueris similia insunt, sed in anemone supernè crassiusculum, in rhœade subangustius. Anemones genera succum remittunt, nec calyces habent, sed quasi asparagi cacumen. In aruis illa sæpius enascuntur.

*Anemonis*



## ANEMONE III.



10 **A** Nemonis nos quinque; obseruauimus genera: Primum folio prouenit coriandro simili, sed frequentioribus incisuris, caulibus lanuginosis, tenuibus, striatis, in quibus tenuiora per intervalla sunt folia: floribus sylvestris papaueris magnitudine, senis circum distinctis folijs, purpurascens, capitulo umbilicatenus emergente, nigro colore, nigrisq; capilamentis stipato, perinde ac in papauere. Radix illi oleæ magnitudine, subrotunda, fibrataque, & sapore acri. Secundum folijs assurgit maioribus, & frequentius laciniatis, cynoctoni Aconiti modo, caulibus alteri similibus, sed aliquanto crassioribus inanibus, & in rectum spectantibus, quibus flores insunt, dilutiore purpura nitescentes, Capitulo circumquaque comato; perinde ac alterum. Radicem habet breuem, rapunculi fere figura, fibris adnatis multis, acri etiam gustu. TERTIUM folijs crescit Ranunculo primo æmulis, caulibus tenuibus, sesquipalmaribus, rotundis, in quorum cacumine flores exeunt albi, quinque tantum folijs distincti, rosarum magnitudine, & nonnunquam tenui quadam purpura reperi, inferiore præsertim sede. Radicem habet fibratam ac tenuem: Nascuntur in collibus. Habentur quoque Anemonis

Anemones cō  
sideratio.



## ANEMONE IIII.



Brasauoli er-  
ror.

Fuch. lapsus.

Pulsatilla hi-  
storia.

nis genera alia duo, quorum hic quoque imagines damus, folijs laciniatis, & floribus in altero purpureis, in altero aureis. 10  
Omnia genera Maio mense florent. Non desunt tamen, qui credant, Anemonem, & sylvestre papauer idem esse: sin minus,  
saltem eiusdem esse generis. Sed ij, mea quidem sententia, falluntur, & prorsus aberrant a Dioscoridis proposito. Quando-  
quidem si hoc idem sensisset Dioscorides, alterum ab altero diuersis capitibus non distinxisset, neque, ut legitur in huius capi-  
tis calce, differre Anemonem a sylvestri papauere tradidisset. Tamen si existimet Brasauolus, Dioscoridis Anemonem id  
omnino esse sylvestris papaueris genus, quod flore prodit ceteris rubentiore: minime animaduertens, quod si huius cauliculi  
frangantur, statim lac ipsum distillant. Quin nec illud quidem animaduertisse uidetur, quod hoc longa constet radice, non au-  
tem oliuæ modo rotunda: capitulumque ferat papaueris, non asparagorum cacuminibus simile. Fuchsius præterea in eo  
libello, in quo tantum stirpium imagines expressit, Anemones purpureæ loco, illam depingit herbam, quæ plerisque PULSA-  
TILLA cognominatur, etsi nullam, quantum equidem sentio, habeat cum Anemone cognationem. illa nanq; cum primum  
erumpit,



## ANEMONE V.



**IO** erumpit, folia mittit admodum hirsuta, minutimq; laciniata, quæ sapore sunt perquam acri, adeo ut non minus exulcerent, quam ranunculus, & flammula vulgò dicta. Flos, qui in stellæ modum, similiter hirsutus, ineunte vere dehiscit, anteaquam folia erumpant, nigricanti splendet purpura: è cuius medio quidam aurei flosculi emicant eos admodum emulantes, qui rosis innascuntur: in quorum umbilico floccus quidam purpureus uisitur, sericinum referens opus. Exteriori uerò parte in ipsius caulis cacumine circa floris basim, uillosus alter circumqua; se pandit floccus, colore cinereo, sericino stamini mollitia, ac læuore minimè cedens. Semen capilloso, incanoq; capitulo, iuglandis ferè magnitudine, continetur. Radix illi subest pedali longitudine, exesa, nigri chamæleonis modo: cui sapor quidem subdulcis, non autem acris, ueluti folijs, et caulibus. Sunt qui hanc miris laudibus efferant contra pestilentiam, & ad hausta uenena, itemq; contra omnium uenenosorum tum morsus, tum ictus: quamobrem in antidotis additur. Scribit Ruellius Anemonem in Gallia copiosam nasci, eamque esse plantam, quam herbarij Herbam uenti uocant. Verùm si herba uenti belæ ine fuerit, uel solidago minor, ut Simon Ianuensis interpretatur, Ruel. lapsus.





Nomina.

pretatur, aberrasse Ruellius manifestè deprehenditur: sin aliter, quid dicam nescio, cum me omnino lateat, quid Ruellius per 10  
herbam uenti intelligere uoluerit. Meminit Anemones Galenus libro. VI. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit.  
Anemone omnes acrem, extergendi, attrahendi, & ora uasorum reserandi facultatem obtinent. Itaq; radix commansa pi-  
tuitam euocat: & succus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Insuper sordida ulcerum anemone expur-  
gant, et lepras detrahunt, mensesq; appositæ eliciunt, & lac trahunt. Vt Græcis ἀνεμών ita Latinis, pariter & Italis, Ane-  
mone uocatur: Arabibus, Iackaik alnahamen, seu Sakai anbeamen.

Αργεμόνη. ARGEMONE.

CAP. CLXXIII.

**A**rgemone in totum syluestri papaueri similis est. Folia habet anemones, diuisa: florem puniceum  
caput in cauliculo papaueris rhœadis, oblongius, & summis partibus latum: radicem rotun-  
dam: succum croci colore, acrem dimittit. Argema, & nubeculas expurgat. Folia illitu inflammatio-  
nes comescunt.

Argemones  
consideratio.

**E**xstant nonnulli Dioscoridis codices, in quibus duo Argemones genera diuersis capitibus leguntur, nonnulli uerò hoc  
tantum habent, quod nos legitimum esse credimus, non dissentientes à compluribus doctissimis uiris, qui alterum huc il-  
legitime



legitimè accessisse censent : præsertim cum Galenus, & Paulus illius nusquam meminerint. Veruntamen, ut satisfactum omnibus sit, alterius quoque Argemones historiam hic adijciendam duximus, quæ sic habet. Argemone altera folijs sylvestri pauperi similis est. Vis ei inest, si recens trita imponatur, intercisiones sanare, & oculorum inflammationes mitigare. Potum cum aqua dysentericis auxiliatur, vulnere conglutinat, & inflammationibus utilis est. Conuulsis, & uellicantibus imposita medetur : contra serpentium morsus utiliter cum uino bibitur. Legitimam argemonem & si antea in ualle Anania nasci putabamus, sit tamen nunc ut notis ipsius diligentius consideratis, plura in ea planta desiderari animaduertam, quæ legitimæ argemonæ insunt. Quare eius imaginem hic ponere non libuit. Genuinam ego hætenus consequi non potui. Sed Pli. lib. XXV. c. VII. Argemones tria fieri genera memorat, idque demum probari, cuius radix thus redoleat. Quamobrè in maximo errore fuisse deprehenduntur ueteres nostri tum medici, tum seplasiarij, quod Eupatorium Argemones uice acceperint, suo Agrimonie nomine, de qua libro quarto suo loco, Deo duce, latius differemus. Argemones uires sanè quàm paucis perstrinxit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Et huius herbe facultas absterforia est, & digerens. Ea Græcè ἀργεμόνη, Argemone item Latine, atque Italice dicitur.

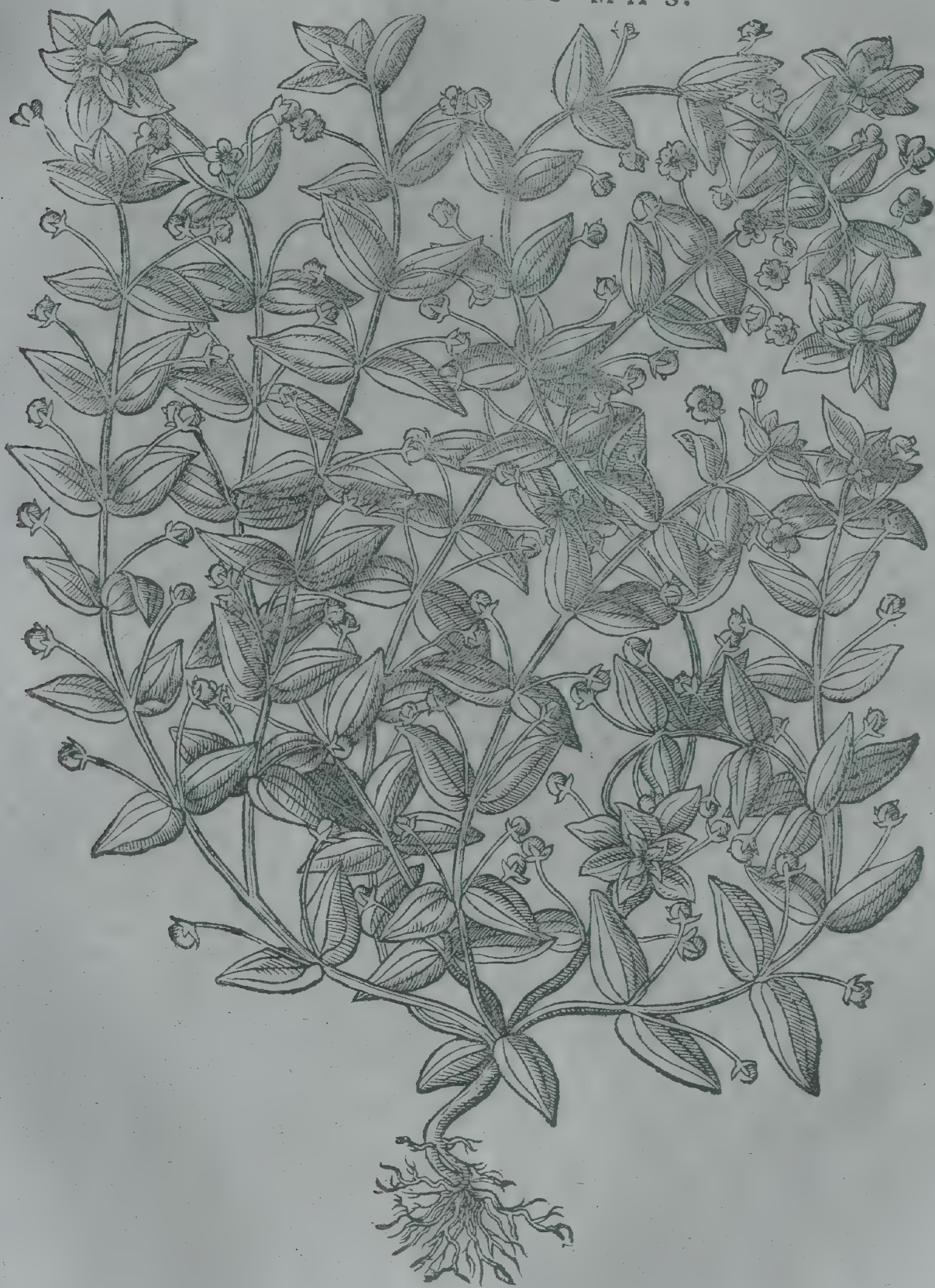
Caput Argemones aduterium.

Veterum nostrorum error.

Argemones uires ex Gal.

Nomina.

ANAGALLIS MAS.



ANAGALLIS.



## Αναγallis. ANAGALLIS.

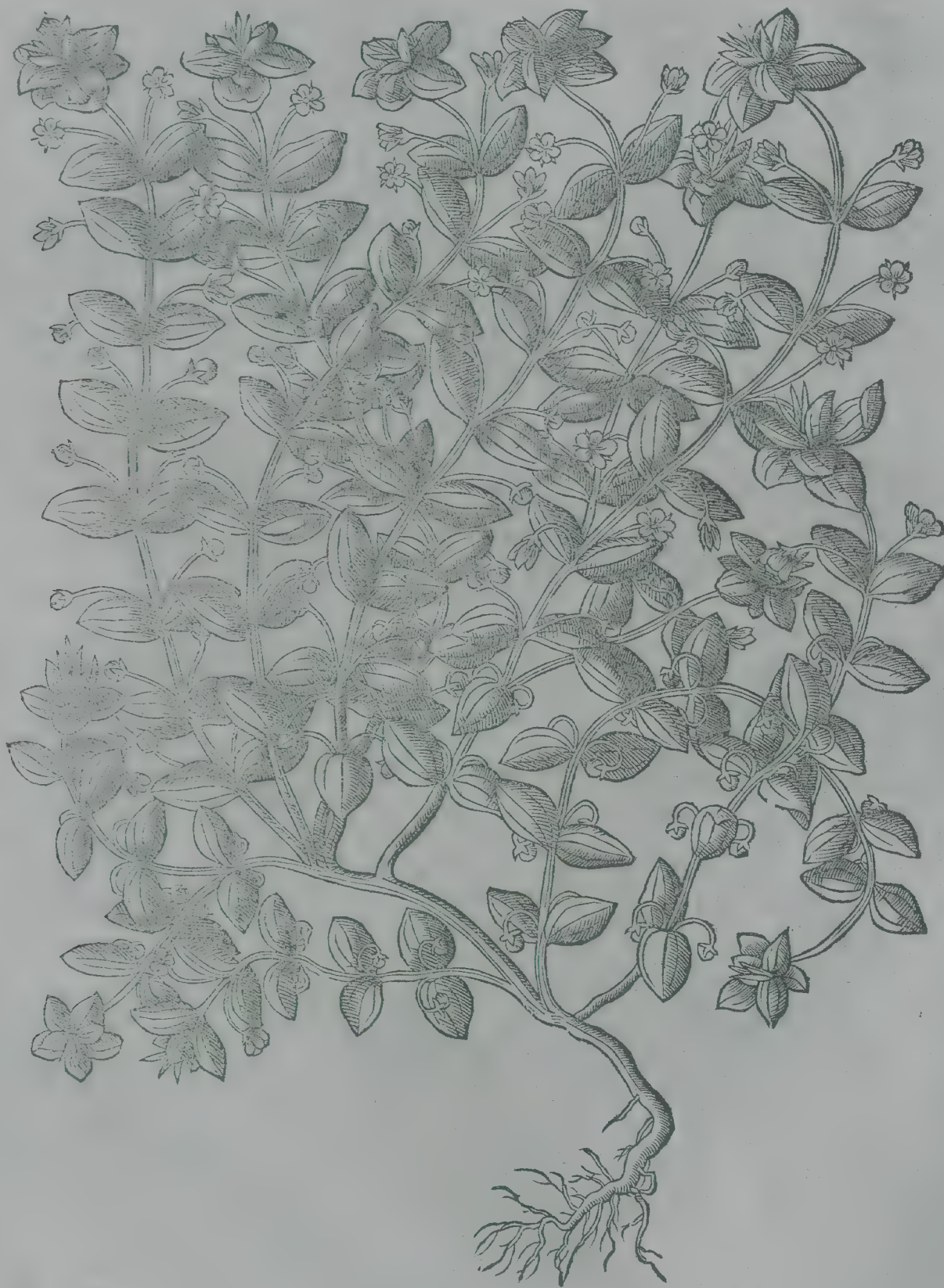
## CAP. CLXXIIII.

† a Addit Cat.  
καὶ κρατέας  
ῥιζοτόμος εἰς  
το αὐτὸ τὰ αὐ  
τὰ ἐπισημα-  
σαλλαντος . i.  
Et Cratenas  
herbarius ea-  
dem de eius na-  
tura prodidit.

**D**uo sunt Anagallidis genera, quæ tantum flore distant . nam quæ cæruleo flore est , foemina dici-  
tur : mas quæ phoeniceo . Frutices sunt parui, in terra iacentes: folijs in quadrangulo caule pusil-  
lis, subrotundis, ad helxinæ folia accedentibus : semine rotundo . Vtraq; mitigandi uim habet, inflam-  
mationem arceat, adactos corpori aculeos extrahit, nomas cohibet . Succus earum gargarizatus , capi-  
tis pituitam purgat: & naribus infusus, dolorem dentium lenit, si in aduersam narem iniiciatur : argema-  
cum melle Attico emendat : retusæ oculorum aciei auxiliatur : contra uiperarum morsus, iecinoris , &  
renum uitia, si ex uino bibatur, prodest. Tradunt eam, quæ cæruleum edit florem, prociduum sedem re-  
primere : quæ uerò phoeniceum, illitu euocare . †<sup>a</sup>

10

## ANAGALLIS FOEMINA.



Anagallis



**A** Nagallis tam mas, quam femina, quæ officinis uulgò Morsus gallinæ dicitur, notissima est. Ceterum planè, meo quidem iudicio, hallucinantur, qui Anagallidem eam esse plantam putant, quæ in Hetruria uernaculo nomine Centone vocatur, Insubribus uerò Pauarina. Nam hæc florem fert candidum, & caulem rotundum; Anagallidum uerò alteri flos est cæruleus, alteri puniceus, & quadrangulus utrisque caulis. Anagallidum uires recensuit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Anagallis utraq; tam ea, quæ cæruleum habet florem, quam ea, quæ purpureum, admodum extergentis sunt facultatis. Habent uerò quendam etiam calorem attractorium, ita ut & infixos corpori aculeos extrahant. Succus earum ex naribus purgat eadem de causa. In summa autem desiccandi uim habent citra mordicationem: quamobrem & uulnera glutinant, & putrida adiuvant. hæc Galenus. Verum cum Morsus gallinæ eam stirpem in mentem mihi reuocauerit, quam uulgus herbariorum MORSVM diaboli, alij Succisam appellant, cumq; putem me, Iō quàm plurimis fortasse rem gratam facturum, si his nostris commentarijs ipsam quoq; inferam, hic locus uisus est, ubi commodè de ea aliquid dicam. Morsus igitur diaboli herba est locis incultis proueniens, saltibus, ac etiam interdum pratis, &

Anagallidis  
consideratio.

Anagallidum  
uires ex Gal.

Morsus diabo-  
li hist. & uires.

### SVCCISA, SIVE MORSVS DIABOLI.



dumetis.



Opinio super-  
stitiosa.

Nomina.

dumetis. Folijs constat plantagini, quam uulgò lanceolam uocant, similibus, leuioribus tamen, & quæ circa caules, qui ad binum cubitorum longitudinem assurgunt, exeant breuiores, angustiores, leniterq; per ambitum laciniata. Floret æstate, scabiosa uocata modo. Multifidas habet radices, nigricantes, succifas, & circumrosas: unde superstitiosum nomen inuenit. Si quidem scripserunt nonnulli superstitionibus dediti, quos credulum uulgus sequitur, eademæmonia ob tantæ efficacæ radicem inuidere hominibus, atque hac de causa, ubi succreuerit, statim eam undiquaq; dentibus succidere, & circumrodere: tanta est hominum superstitio. Herba hæc si uiridis cruda, tritaque carbunculis pestiferis imponatur, præsentaneo remedio (ut aiunt) eos sanat, aut si uinum, in quo decocta fuerit, bibatur. Radix per se estur, aut eius decocti uinum utiliter bibitur non modò ad uteri dolores; sed etiam ad pestilentem auram arcendam. Gustu admodum amara est: ex quo perspicuum esse potest eam esse calidam, & siccæ facultatis. Siccata puluerem præbent pleriq; ad alui tineas necandas, ac eadem sugillata illitu emendant. Herba, quæ *αἰγάλλις*, Græcè, *Anagallis* quoq; Latine uocatur: Italicè, *Anagallide*: Germanicè, *Gauch heyl*: Hispanicè, *Muruges*: Gallicè, *Morgelline*, & *Mouron*.

## HEDERA ARBOREA.



HEDERA.



Κισσός. HEDERA.

CAP. CLXXV.

**H**edera differentias multas in specie sortitur, summas autem genere tres. Nam quædam candida est, altera nigra, tertia helix. Candida fructum fert candidum: nigra nigrum, aut croci æmulum, quam vulgus Dionysiam uocat. Helix fructum non gignit<sup>a</sup>, sed tenues habet uiticulas, & folia parua, angulosa & † rubra. Hedera omnis acris est, & adstringens. nervos tentat. Flos trium digitorum carptu, facit ad dysentericos, in uino bis die potus: ambustis cum cerato tritus illinitur. Recentia folia ex aceto cocta, aut cruda cum pane detrita, lienes sanant. Foliorum, & corymborum succus, cum irino unguento, melle, aut nitro, naribus infunditur: & contra ueteres capitis dolores, caput eo cum ace-

<sup>a</sup> Meum, καὶ λευκὴ ἔχει τὰ κλήματα. i. & alba habet sarmenta.

## HEDERA HELIX.





eo, & rosaceo perfundi utile est: purulentis auribus, aut dolentibus, cum oleo medetur. Nigræ hederæ succus, aut epoti corymbi, corpus infirmant, mentemque turbant largius sumpti. Acini quinque triti, calfactique in punici mali cortice cum rosaceo, si instillentur à contraria aure, dolorem dentium mitigant. Denigrant capillum illiti corymbi. Folia in uino decocta illinuntur omnium ulcerum generi, etiam si cacoethe sint. uitia cutis in facie, & ambusta sanant, uti antea diximus, decocta. Mouent menses triti, & subditi corymbi: idem poti, post purgationes foeminarum, drachmæ pondere, concipiendi spem adimunt. Pediculus foliorum melle irrigatus, ac uulvæ inditus, menstrua, & partus extrahit. Instillatus succus putrida tædia narium, graueolentiaque emendat, & sanitati restituit. Lacryma hederæ psilothrum est: illitu pediculos enecat. Succus radicum in aceto potus, contra phalangia prodest.

Hederæ consi-  
deratio, & ge-  
nera.

**H**edera, cuius hîc tria tantum summa genera fecit Dioscorides, etsi plures eius in specie differentias esse testetur, plan-  
ta est vulgaris notitia. Verum si quis Hedera plura genera nosse desiderat, non fortasse Plinio contentus, licet de ip-  
HEDERA TERRESTRIS.



sis abunde



sis abunde differuerit lib. XVI. cap. XXXI. legat Theophrastum lib. III. cap. XVI. de plantarum historia, ubi hederæ sigillatim species diligentissime persequitur, & de ijs copiosissime pertractat: uel potius ipsum audiat, nam hæc, quæ sequuntur, ipsi ad uerbum accepta referimus, qui loco citato sic habet. Hedera quoque multigena est: quedam enim humi repens, quedam se in excelsum attollens: & excelsarum genera plura, sed trina summa patescunt, candida, nigra, tertiaque helix, id est clauicula. Horum item species plures: quippe alia fructu tantum candida, alia etiam folijs: rursus fructum tantum candidum ferentium, alia maiusculum, densum, & uelut in globum circumactum fructum profert, quam corymbiæ quidam uocant, Athenienses acharnicam riguam eam appellant: alia minorem, sparsiolemque, modo nigra. Habet nigra differentias, sed non hunc in modum conspicuas. Sed helix differentijs maximis discernitur: etenim folijs plurimum distat, cum paruitate, tum quod angulata, concinnioraque; sint: cum hedera rotundiora, simplicioraque habeat. Distant etiam internodiorum longitudine, atque etiam sterilitate, quoniam fructum quedam non ferant: quod non in hederam transfigerentur, ut quidam uolunt: at uero si omnes hederescant, ut alijs placet, etatis certe, dispositionisque, non generis erit discrimen, quemadmodum pyri ad pyrastrum. Tamen eius quoque folium multum ab hedera distat: uerum id rarum, & in paucis euenit, ut uetustate permutetur, ceu in populo alba, & crotone. Ergo helicis plura genera, sed quæ confectiora, summaque occurrant, tria sunt. Herbacea, quæ plurima est: secunda candida: tertia uersicolor, quam Thraciam quidam appellant. Et harum quæque distare uidetur, quippe herbacea quedam folio tenuiori, oblongiori, atque etiam densiori: quedam minus hæc omnia habens. Et in uersicoloris genere, alia folia ampliori, alia minori, macularumque habitu diuersa: pari modo & magnitudine, coloreque distant. Auctu perfacilis herbacea, inque plurimum uenit. Manifestam esse quæ hederescat, affirmant, non tantum folijs, quæ maiora, latioraque; habet, uerum etiam germinibus: protinus enim erecta gerit, non inflexa gracilitate, & longitudine. Herbacea uero crassiora, breuioraque. Ac hedera, ut semen proferre incipit, germen sublime, rectumque; edit. Est quidem uniuersa hedera radice numerosa, densa, flexuosa, surculosa, crassa, nec nimis alta, sed præcipue nigra, & inter candidas, quæ asperrimas, immitissimaque; habetur. quamobrem eius amplexus arbores omnes infestat, omnes enim necat, & exiccat, ablato alimento. Crassatur hæc maiorem in modum, atque arborescit in tantum, ut per se ipsa hedera arbor fiat. At tamen ex maiore parte semper super aliud uitam degere solet, atque (ut ita dixerim) amplexicaulis est, ita pro sua natura, uel quiddam eiusmodi illico gerit. Nam è germinibus radículas assidue inter folia mittit, quibus arboribus, murisque; obrepit, quasi de industria à natura exhibitis: atque ita humorem auferens, exhauriensque; arefacit. Et si inferius succidatur, nihilo minus uiuere, durareque; potest. Habet uel aliud discrimen non mediocre in fructu: nam alius dulcis, alius uehementer amarus, tam in candida, quam in nigra. Indicium, quod alium aues mandunt, alium minime attingunt. Hedera ita se habet. Hæcenus Theophrastus de hederæ generibus. Ceterum tamen si tot Hedera genera Theophrasto describantur, duæ tamen Hederae sunt nobis præcipuæ, nempe maior, & minor. Maior itaque, quam arboream uocamus, non solum in syluis excelsas arbores scandit, stranguatque; suo arcto brachiorum complexu, sed etiam antiqua ædificia, urbium mœnia, sepulchraque; adeo occupat, ut tandem ea omnia diruat, & una cum ijs collabatur. Eadem in primis folio prouenit piri modo, oblongo, quod tamen tractu temporis triquetrum efficitur. Id quoque laue, crassumque; est, & longo nixum pediculo, sapore misto, nam & acredinis, & amaritudinis, & acerbitalis est particeps. Florere incipit ad finem Autumni, floribus muscosis, colore pallido, è quibus hyeme racemosi eduntur corymbi, ligustinis grandiores, quæ ante maturitatem uirescunt, & deinde nigrum colorem contrahunt, mense Ianuario. Minor sterilis est, Helix uocata. Hæc raro arbores scandit, sed aut humi repit, aut saxa, macerias, sepes, & aggeres occupat, folio semper triquetro, ac maculoso. utraque perpetua fronde uirent. Serpentibus gratissima est Hedera, quod in ea hyeme delitescant, eius sese calore fouentes. Foliorum succus ex uino austero potus lienosos sanat. Decoquantur ex oleo, & aceto septem hederae folia; totidemque ossium persicorum nuclei, à cortice delibrati, terunturque deinde, & temporibus, & fronti illinuntur, contra capitis dolores, à cerebro prouenientes. Qui Scrobiculas cauterio paratas gerunt in cruribus, alijsue corporis partibus (fontanellas uulgo uocant) folia hederae superponunt, magna sanè utilitate, non solum, quod illuc fluentem humorem alliciant, extrahantque; sed quod etiam roborent. Mulieres consutis hederae folijs pileos parant, & papulosi infantium capitibus imponunt, sic enim curant illos, uirus extrahentes. Lachryma, quæ ex caudice distillat, illita lendes, & pediculos necat. Est & herba, quam uulgo HEDERAM TERRESTREM uocat. Hæc itaque; longo reptatu humotenus sese diffundit, quadratis funiculis, è quibus folia emergunt rotunda, crispæ, & per ambitum serratæ, floribus subpurpureis, pusillis, in caulibus è foliorum exortu, Aprili mense, prodeuntibus. Radicibus nititur tenuibus, quæ è caulium geniculis prodeunt, & eos humi reptantes connectunt. Nascitur in opacis, circa semitas, urbium muros, & etiam in hortis. Amaro gustu tota planta est, ideoque abstergere, attenuare, aperireque facile poterit. Vulneratis uisceribus auxiliari in potionibus plerique censent, id propriæ facultati ascribentes. Huic ij addere solent Rubiæ, & albi Diſtami radices, quinetiam Betonicam, Piloſellam, Pimpinellam, Sanguisorbam, Pentaphyllum, Bistortam, Stellariam, Equisetum, Virgam auream, Tormentillam, & Brassicam rubram, & ex his omnibus in albo uino decoctis potiones parant, adduntque; rhodomellis, quod sufficit, ad potum dulcedine conciliandum. Huiusce medicamenti, interne uulneratis exhibere solent, quotidie tetras uncias, magno quandoque; auxilio. Succus cum æruginè mistus insillatur utiliter cuniculosis ulceribus. Hedera (ut auctor est Galenus lib. VII. si. ap. medic.) ex contrarijs composita est facultatibus: habet enim quiddam adstringentis substantiæ, quam terrenam, & frigidam esse ostendimus: habetque; etiam nonnihil acris, quam calidam esse uel gustus comprobat. Nec deest tertia: aqueam namque; substantiam quandam tepidam obtinet, certè si uiridis sit. Siquidem dum areſcit, hæc prima exhalet necesse est, manetque; quæ terrea est, & frigida, adstringens, & ea quæ calida, & acris. Hedera, quæ ita Latinis, Græcis uero nominatur: Mauritanis, Cussus: Italis, Hedera: Germanis, Mauere, Epheu baum, Epheu: Hispanis, Edera, Era: Gallis, Lierre.

Hederae facultas ex Gal.

† Non ab re quidem suspicandum est (ut doctissime adnotauit Marcellus) huic loco in Dioscoride mendum subesse, & quod non ἐνυθρᾶ, hoc est, rubra, ut habent uulgati codices, legendum sit, sed ἐνδυότρεα, id est, concinniora. Nam præter alias rationes, huic lectioni adſtipulatur Theoph. qui li. III. c. XV. de plant. hist. eo nomine hederae helicis folia depingit.

Nomina.



Χηλιδόνιον μέγα.

CHELIDONIVM MAIVS.

CAP. CLXXVI.

a Cīa examp.  
 ὑπόλευκα. i.  
 subglauca.

**C**helidonium maius, caule est gracili, cubitali, aut altiore, agnatis foliosis: folijs ranunculi, mollioribus tamen, & colore<sup>a</sup> caesijs: flore uiolæ albæ, secundum singula folia prodeunte. In eo succus croci, mordax, acris, & aliquantulum subamarus, grauitè olens. Radix supernè singularis, infernè in multa crocea capillamenta fibratur. Siliqua, ceu corniculati papaueris, tenuis, in metæ figuram longa: in qua semen papauere maius recluditur. Succus in æreo uase, cum melle prunis decoctus, oculis claritatem adfert. Folijs, caule, radice, succus exprimitur ineunte æstate, & siccatus in umbra digeritur in pastillos. Radix cum aniso, & uino albo pota, medetur regio morbo, & ulceribus quæ serpunt: im- 10

CHELIDONIVM MAIVS.





posita cum uino, aut manducata, dentium dolorem sedat. Hoc nomen sibi uidetur uendicasse, quod aduentu hirundinum exoritur, & discessu emarcescat. Sunt qui narrant, hirundines matres excacatis pul-  
lis, adnota herba, uisum restituere.

**C**helidonium, quod maius cognominatur, uulgò in Hetruria Celidonia dicitur. At imperiti, praesertim chymista, quae multorum stultitia est, quod Graeci nominis uim ignorent, non Chelidonium, quod Latine nil aliud, quam hirundina-  
riam significat, sed Celi donum appellant. Qua postea falsa nominis praestantia freti, ex hac herba quandam quintam essen-  
tiam fieri predicant, non modò suis uanis alchymicis imaginationibus accommodissimam; sed ad tuendam etiam hominum  
sanitatem, morbosq; quàm plurimos profligandos utilem. Prouenit Chelidonium ubique in Italia propter sepes, in sero-  
10 bium ripis, secus uias, inter rudera, & in edificiorum ruinis, seu parietinis. Sunt qui narrant (inquit Dioscorides in huius-

Chelidoni  
maioris con-  
deratio.

Vanitas chy-  
mistarum.

## A Q V I L I N A.





ſce capitis calce) hirundines matres excacatis pullis admota herba uifum reſtituere. Atqui Ariſtoteles libro quarto de gen. anim. cap. ſexto, id quidem fieri naturaliter ſcribit his uerbis: Aues etiam nonnullæ imperfeſtos, & cacos pariunt pullos, uidelicet, quæ cum parua corpore ſint, multos progenerant, ut cornix, pica, paſſer, hirundo. Quamobrem ſiquis hirundinum nouellarum adhuc oculos præpungat, rurfus incolumes redduntur. Cùm enim ſunt non facti, non corrumpuntur. Itaq; denuo oriuntur, ac pullulant. Et lib. 6. de hiſtoria animalium. Pullorum hirundinis, inquit, adhuc recentium oculi, ſiquis ſtimulo eos uexarit, renaſcuntur, & cernendi uim poſtea planè recipiunt. Herbam in calceis delatam, ſi nudis pedibus attingatur, Iſtericos ſanare creditur. Eadem mammis mulierum admota, menſum abundantiam ſiſtit. Tuſa herba unà cum radice, & oleo chamamelino ſeruefacta, & umbilico illita, tormina uentris, & uteri dolores tollit. Totius plantæ puluis uulnera, ulceraque ſanat. Succus ad oculorum maculas, argemas, nubeculas, & cicatrices plurimùm præſtat, uerùm cum acerrimus ſit, adhibendus non eſt, niſi ijs additis, quæ eius acrimoniam retundunt, cuius modi eſt lac muliebre. Idem cauſis dentibus inditus, eos frangit, & eiſcit. Cadunt quoque uerruæ, & areſcunt, ſi frequenter eo illinantur. Sunt, qui Chelidonium maius uocet herbam quam aliqui *AQUILINAM* alij *Aquilegiam* nominant: Ea in montibus prouenit, folio Chelidonii maioris æmulo, per ambitum laciniato, coriandri ferè modo, cauleſcit menſe Iunio numeroſa caulium ſobole, gracili tamen, ac tenui. Flores in caulium cacuminibus emicant, in alijs purpurei, in quibuſdam albi, & in nonnullis aurei, tanta eſt in floribus colorandis natura delectatio. Ii in ſtellæ modum radiantur, quatuor fundentes inferiore parte corniculas, ſurſum reſtixa: E quibus capitula oblonga naſcuntur, Melanthij æmula, in quibus pellucidum ſemen concluditur pullo colore. Semen (ut ſcribunt quidam rei herbariæ authores) drachmæ pondere potum ex Cretico uino, addito croci momento, iſteritiam ſanat. Sed ægros in lecto ſubinde ſudare oportet. Chelidonijs maioris meminit Galenus libro *VI II I. ſimplicium medicamentorum*, ubi hæc ſcribit. Chelidonium maius extergentis admodum, & calidæ facultatis eſt. Sed & ſuccus eius ad acuendum uifum commodus eſt, utiq; in quibus craſſum quiddam in pupilla colligitur, digeſtione, atque diſcuſſione indigens. *Vſi ſunt* quidam radice eius ad morbum regium à iecoris obſtructione proſiſcentem, in uino albo eam potui exhibentes cum aniſo. Pari modo manſa dentium doloribus conſert. Id *Χελιδόνιον μέγα* Græci, quod Latini Chelidonium maius, uocant: Mauritani, *Kauroch*, Chellidunium, Chilodomontoma, & Memiram: Itali, *Celidonia*: Germani, *Scheluurtz*, & *Schlkrant*: Hiſpani, *Celiduenba*, & *yerna de las golundrinbas*: Galli, *Chelidonie*, & *Eſclere*.

Aquilina.

Chelidonijs  
maioris uires  
ex Gal.

Nomina.

*Χελιδόνιον μικρόν.*

CHELIDONIVM MINVS.

CAP. CLXXVII.

**C**helidonium minus, quod triticum ſylueſtre aliqui nuncuparunt, herbula pediculis ab radice pendens, ſine caule: folijs hederæ, multò rotundioribus, & minoribus, teneris, & ſubpinguibus. radices habet ex eodem callo complures, puſillas, in granorum tritici modum aceruatiſſime congeſtas: quarum tres, aut quatuor in longitudinem exeunt. Iuxta aquas, & lacus naſcitur. Vis ei acris, & anemones modo ſummam cutem exulcerat. pforas, & ſcabros ungues eximit. Succus radicibus expreſſus ad purgandum caput, naribus infunditur. Decoctum eius ex melle gargarizatum, magnificè id præſtat: & omnia pectoris uitia extrahit.

Chelidonijs  
minoris confi-  
deratio.

**P**lanta, quam omnes ferè rei herbariæ periti Chelidonium minus appellant, omnibus Italiæ locis, uerno duntaxat tempore, frequens gignitur, ulgiſoſo præſertim ſolo, & in ſcrobium, ſoſſarumq; marginibus: folijs hederæ minoribus, rotundioribus, ac ſubpinguibus, ſine caule: flore luteo, etſi eius non meminerit Dioſcorides, tenui pediculo appenſo. Radicibus nittitur compluribus, ex eodem callo prodeuntibus, puſillis, in granorum tritici modum aceruatiſſime congeſtis, quarum nonnullæ tantum in longitudinem progrediuntur. Herba hæc breui deperditur: quippe quæ uere et naſcatur, & areſcat. Sunt qui hanc Scrophulariam minorem appellant, à radicum ſimilitudine, ut quæ multis granorum tritici grumulis, ueluti ſtrumis, quæ Græca imitatione ſcrophulæ uocantur, coaluiſſe uideantur. quanquam alij ex hoc potius ſic dictam putant, quod ſtrumis, ſive ſcrophulis (ut quidam aſſerunt) impoſita medeatur. Noſtris eam in Hetruria uulgò uocari Fauoſcello putauerim, quod fabarum modo folia ſubpinguia proferat. Nec ea aliunde ſibi Chelidonijs nomen uendicaſſe exiſtimatur, auctore Theophraſto lib. *V II I. cap. x I I I I. de plant. hiſtor.* quàm quod hirundinum aduentu florem excitet, quemadmodum & chelidonium maius. Verùm an hæc ſit Chelidonium minus, cuius meminere Dioſcorides, & Galenus, non parua uidetur eſſe dubitatio: quod nullam prorsus nec folijs, nec radicibus præ ſe ferat acrimoniam, cùm tamen acerrima, & mordax eſſe deberet, longeq; magis quàm chelidonium maius: quandoquidem, Galeno teſte, Chelidonium minus cutem exulcerat, & excaſcit, quod de Aro ſcriptum reliquit Galenus libro *I I. de alimentorum facultatibus*. Nam facile contingere poteſt, quod quem admodum arum Cyrenis minimum medicamentofum, minimumq; acrimoniæ poſſidet, adeo ut in cibis uel rapis utilius habeatur; in Italia uerò, ac minori Aſia contra adeo acre, ut medicamentiſſe duntaxat expetatur: ita & Chelidonium minus, quod in Italia naſcitur, minimum acrimoniæ ſortiatum; quod uerò in Græcia prouenit, acre admodum ſentiatum. Siquidem excepta acrimonia tantum, noſtrati nihil præterea deeſſe uidetur, quin legitimum Chelidonium minus dici queat. Ex quo facile adductus ſum, ut credam, quod quanuis in Italico deſideretur acrimonia; non tamen id eſſe Chelidonium minus diffidendum eſt: tametſi inficias ire non liceat, noſtrum Chelidonium minus, quod omnino acrimoniæ ſit expers, ijs morbis haudquaquam conuenire poſſe, quibus illud conferre, quod in Græcia gignitur, tradiderunt Dioſcorides, & Galenus. Nam hac deſiciente qualitate, neceſſe quidem eſt, ut & uires, quæ illam conſequuntur, deficiant, & pereant. Hinc igitur ſit, ut non poſſim ego ſubſcribere iudicio Fuchſij uiri alioquin eruditiffimi, qui in libro de compoſitione medicamentorum, quem auctum ſecundo excudit, Chelidonium minus cenſet alteram Malacociſſi ſpeciem. Quinimo eius opinio mihi reſellenda uidetur, quod planta illa nullis ferè notis aliquam mollem hederam reſerat. Ea quidem folijs hederam quodammodo æmulatur, ſed quod

magis



## CHELIDONIUM MINUS.



io magis attendendum erat viticulas non profert, quibus humi repat : id quod hedera cuique natura tributum est, sed longè magis alius quidam nugator accusandus est, quippe qui eo dementia deuenit, ut contendere nobiscum non erubuerit, hanc plantam minus non esse Chelidonium, sed Vergilij Amellum. Verùm nihil est quod magis homines deliros efficiat, quàm ambitiosa temeritas. Minoris chelidonijs uires memoria prodidit Galenus lib. VIII. simp. medic. sic inquit. Chelidonium minus, cum acrius sit maiore, celeriter illitum cutem exulcerat, unguesq; scabros eijcit. Succus eius per nares purgat, utpote admodum acer. Itaq; hæc herba quarti ordinis fuerit absoluti iã, idq; tum in calfaciendo, tum in siccando. Herba hæc Græcis χελιδόνιον μικρόν dicitur : Latinis, Chelidonium minus : Mauritanis, Memiten, & Chilodomon : Italis, Celidonia minore, & Fauoscello : Germanis, Feigwartzen, Blanter Kraut, Psafenboedlin, & Mcienkraut : Hispanis, Scrofularia menor : Gal-  
lis, Caullons des prestes, & Esclere petite.

Chelidonijs  
minoris uires  
ex Gal.

Nomina.



Οθοννα.

OTHONNA.

CAP. CLXXVIII.

a Oia exemp.  
πολύτητα δ-  
ωπερ οὐτόκο-  
σα, φασκεν  
ἐλγίζεσθαι. i.  
multis forami-  
nibus, ueluti à  
uermibus per-  
forata, friabi-  
lia & pauca.  
Sed Cat. ha-  
bet ἐλγίζουσα  
i. pauci succi.

**O**thonnam aliqui maioris chelidoniae succum esse aiunt: quidam glaucij: alij succum floribus cor-  
niculati, papaueris expressum. Alij permistos cæruleæ anagallidis, hyoscyami, & papaueris suc-  
cos esse contendunt. Alij Troglodyticae cuiusdam herbæ succum, quæ othonna uocatur: nasci; eam  
in eo Arabia tractu, qui ad Aegyptum spectat. Othonna folijs erucæ, perforatis cribri modo, & ue-  
luti à tinea derosis, squalore oblitis, paucis: flore croci, latifolio: quare quidam anemones speciem ef-  
se putauerunt. Extractus succus oculorum medicamentis adijcitur, ubi expurgare est opus: morder  
enim, & absterget omnem caliginem, quæ oculis offunditur. Tradunt humorem quendam ex herba  
emanare, qui elutos, semotis calculis, in pastillos ad eadem digeritur. Aliqui tamen affirmant, lapidem  
esse Aegyptium, in Thebaide nascentem, exigua magnitudine, æreo colore, gustu cum feruore quo-  
dam, & adstrictione, mordaci.

Othonna con-  
sideratio.

**O**thonnam Dioscoridi fuisse incognitam, illud nobis manifesto argumento esse potest, quod nihil ex se de ea certi scri-  
bat, sed omnia alijs accepta referat, ex quorum tantum opinione fama; hæc de Othonna memoriæ prodidit. Non  
desunt tamen rei herbarie periti, qui eam plantam Othonnam esse censeant, quam Indicos Caryophyllos uocat uulgus. Qui-  
bus ego quoque subscriberem, si hæc planta erucæ folijs cresceret, ijsq; paucis, cribri modo perforatis, & friabilibus. Verum  
cum foliosa sit planta, & non paucis folijs referta, quæ Tanacetum potius, quàm erucam referunt, eaq; cribri modo perfora-  
ta, aut tanquam à uermibus erosa non sint, nec friabilia, non uideo sanè, cur in horum sententiam concedere queam. Nihil  
enim me mouet ad probandam horum opinionem floris color, & latifolia imago, alijs reclamantibus notis, cum numerosa  
sint plantarum genera, quæ croceis, & latis proueniunt floribus. Ego quidem, si mihi decernendi facultas daretur, in Chry-  
santhemi genere hanc plantam reponerem, quod tamen alijs, me peritioribus, decernendum relinquo. Caterum ut omnibus  
satisfactum esse intelligam; duas huiusce Indicæ plantæ imagines hic addi curau. Est itaq; hæc planta fruticosa, caulibus  
bicubitalibus, & quandoque maioribus, striatis, reftis, subruscenscentibus, è quibus multifida prodeunt folia, & numerosa, Ta-  
naceti æmula, sed maiora, & magis diuisa. Radix illi est breuis, sed numerosa, nec altè descendens. Tria huiusce plantæ obser-  
uauimus genera, floribus tantum differentia. Namque genus est ceteris procerius, quod flores profert aureos, magnos, nu-  
merosis admodum stipatos folijs. Aliud floribus spectatur minoribus, bino, ternoq; eorundem ordine concinnatis, floridis  
in medio capillamentis, ut in Rosa. Huius flores colore quidem & facie differunt. Ii enim ex aureo in purpureum colorem  
inclināt, folijs crassiusculis, nitentibusq; , aded ut ex holoserico, quod Vellutum uocamus, à natura facti uideantur. Postre-  
mum autem, quod prædictis est minus, nihil à præscripto differt, nisi quod non tam altè adolescit, & flores habet simplici  
tantum foliorum coronamento, sed ceteris minores. Cetera similia sunt. Prodeunt omnes è calice oblongo, torosoq; , Ly-  
chuidis coronariæ ferè simili, longis pediculis nitentes. Semen inde fit oblongum, tenue, ac nigrum. Excalfacit & siccant,  
quo fit, ut ea quoque in medicum usum trahi possit, ubi abstergere, & aperire sit opus. Hanc cum admisceat Paulus suis medi-  
camentis, asserit quibusdam in locis maioris chelidoniae succum esse, eorum fortasse opinionem secutus, qui ita scripserunt, ut  
refert Dioscorides. Eius nomen Græcum οθοννα, Latinum item, & Italum Othonna.

Nomina.

a Meum, ad-  
dit. λεπὰ μι-  
κρά. i. tenuia  
parua.  
b Meum ad-  
dit. καθόλου δὲ  
ἐστὶ ὁμοία τῇ  
σκληροπερδρία  
λεπότερα δὲ  
καὶ ἐλασσον. i.  
in uniuersum  
similis est sco-  
lopendrio, se-  
leuior, & mi-  
nor.

Μυδὸς ὄρα.

AVRICVLA MVRIS.

CAP. CLXXIX.

40

**M**Vris auricula, quam myosotida uocant, herba est caulibus pluribus ab una radice, aliquatenus  
ab imo rubentibus, & concavis: folijs angustis, oblongis, dorso acuto, elato, nigricantibus, per  
interualla assidue geminatis, atque in mucronem desinentibus, & tenuibus cauliculis ex alarum sinu  
prodeuntibus: flosculo, ut anagallidis, cæruleo: radix digitali crassitudine, multis capillamentis fibra-  
ta. Radix illita agilopia sanat. Sunt qui allinem, muris auriculam uocitant.

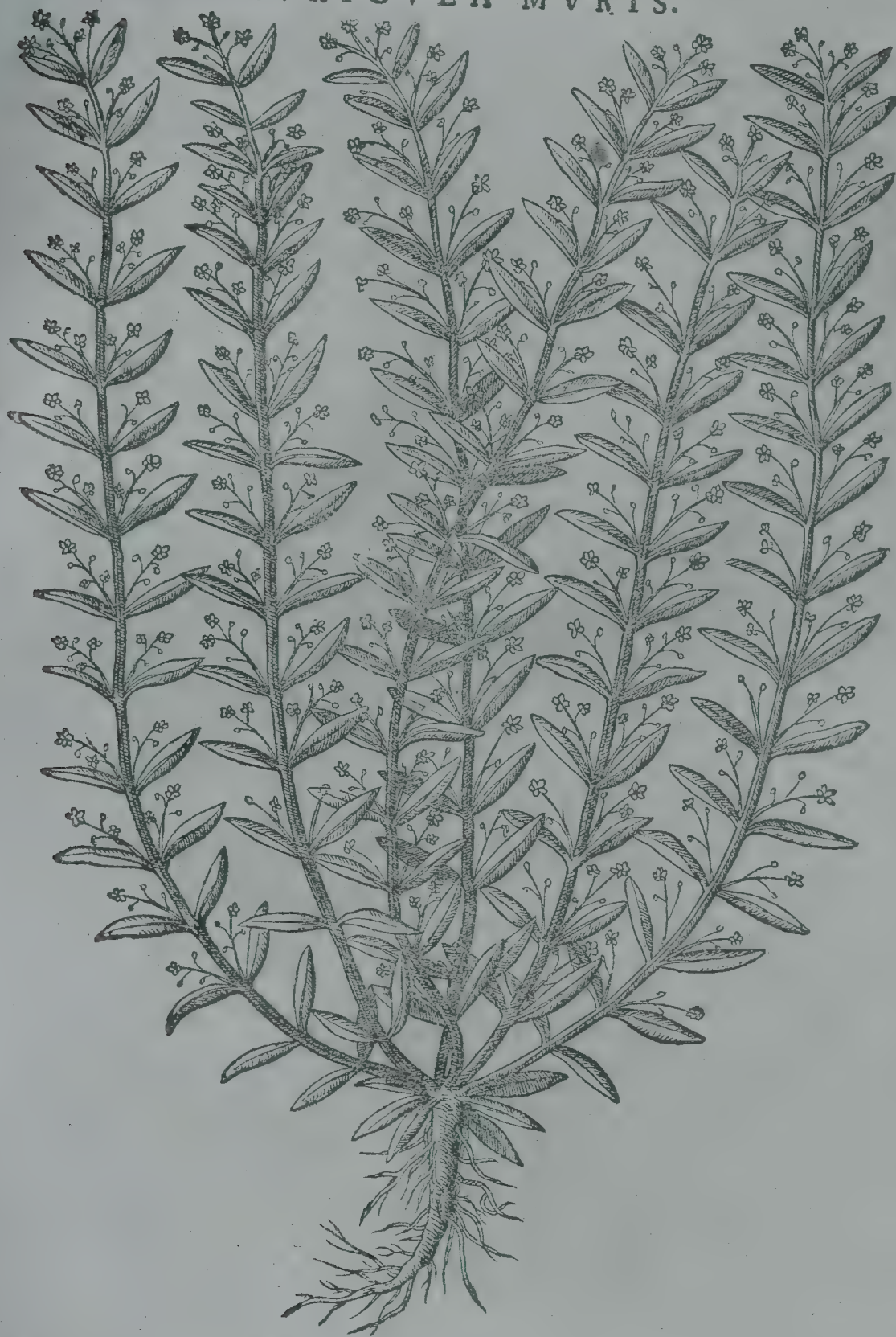
Auriculæ mu-  
ris comid.

**R**eperiuntur quidam Dioscoridis codices, qui hoc loco Alsinem habent qua libro quarto post helxinem describitur,  
quod & ipsa nonnullis Muris auricula appelletur. Qua forsitan nominis cognatione adducti, posteriorum quidam,  
ex quarto Dioscoridis uolumine in hunc locum ipsam transtulere, ubi sui generis, uel potius nominis alteram representauit  
Dioscorides. Sed quoniam ipsa Dioscoridis scribendi series clarissime demonstrat, Alsinem statim post helxinem sequi debe-  
re, quod ei adeo similis sit, ut tradat Dioscorides eandem fuisse cum helxine, nisi humilior esset; idcirco libro quarto de ea  
nobis dicendum erit, quod inibi eius legitimam sedem esse existimemus. Caterum hæc, de qua hic mentio est, passim mense Ma-  
io floribus ornata uisitur, nimirum in pratis, in campis, in hortis, secus uias, & ubique ferè locorum. Huiusce uires paucis per-  
strinxit Galenus lib. v i i simp. med. sic inquit. Auricula muris desiccata ordine secundo: ceterum nullam euidentem ca-  
lilitatem possidet. Ea Græcè μυδὸς ὄρα uocatur: Latine, Auricula muris: Italice, Orecchia di topo: Germanicè, Vualdt  
mangolt mit blaunen bluomen: Hispanicè, Orey de raton yerua: Gallicè, Orelge duratte.

Nomina.



## AVRICULA MVRIS.



Podris.

GLASTVM.

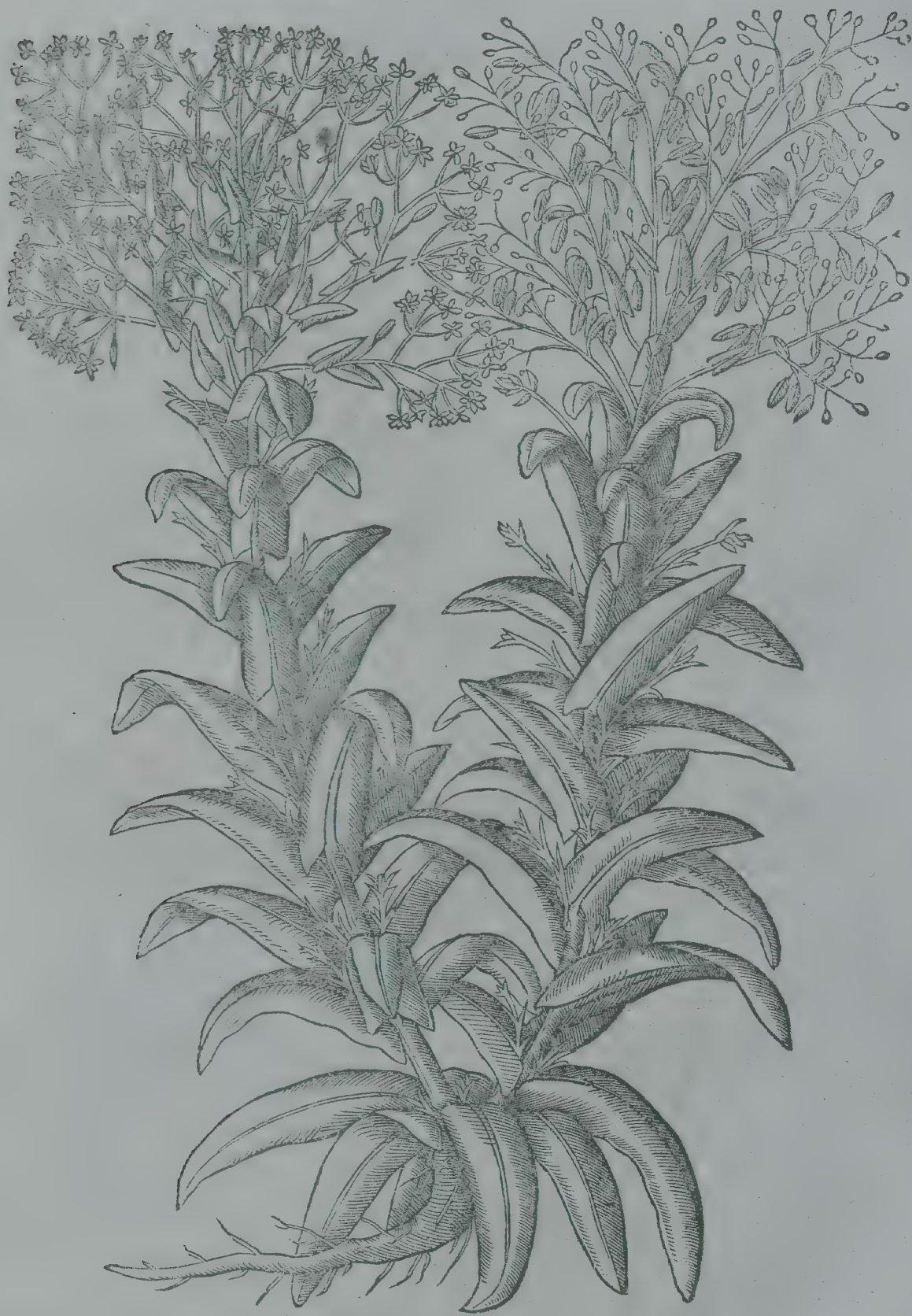
CAP. CLXXX.

**S**atium Glastum, quo infectores lanarum utuntur, folium habet plantagini simile, uerum pinguius, Snigriusque: cuius caulis duum cubitorum altitudinem excedit. Illita folia tumores omnes discutit, cruenta uulnera glutinant, sanguinis profluvia sistunt: ignem sacrum, phagedænas, putrescentia ulcera, & quæ serpunt, sanant. Syluestre glastum satiuo simile est. Folia fert maiora, lactucaceis proxima: caules tenuiores, multifidos, quadantenus rubentes: in quorum cacumine folliculi multi dependent, quandam linguarum effigiem referentes, in quibus semen: flore tenui, luteo. Eadem, quæ & supra dicta, præstat: potu, & illitu lienosis auxiliatur.

**I**satis satina, quam in Hetruria uulgò Guado appellamus, tingendis lanis fullonibus, & infectoribus maximè expetitur, quod lanarum infectus, quibus cum admiscetur, firmet, & nunquam deperdi patiatur. Huiusce maximus habetur prouentus in Vmbria circa Noceram, ubi oppidum est Guadum idèò appellatum, quod ibi Isatis frequentissima seratur. Glastum syluestre Plinio inter syluestres lactucas recensetur lib. XX. cap. VII. quippe quod illi non sit absimile. Fit ex Isatide cæruleus

Isatidis, seu  
Glasti confid.





Isatidum ui-  
res ex Gal.

Nomina.

† Meum. se-  
ra de p. i. an-  
gusti, tenues.

caeruleus ille color pictoribus expetitus, quem Indicum uocant, de quo diffusius lib. v. suo loco differemus. Meminit utrius-  
que Isatidis Galenus lib. vi. simpl. medic. sic inquit. Isatis satina, qua utuntur tinctorum, facultatis est ualenter exiccantis,  
nondum tamen mordentis: est enim simul amara, atque adstringens. At Isatis sylvestris manifestè iam acre quiddam tum  
gustu, tum actione præfert. Proinde quàm satina ualentius desiccans, ualentius etiam humidis putredinibus obsistit. Plan-  
ta Græcis Ἰσάτις ἡμέσος, Latinis *Glastum satium* nominatur: Italis, *Guado domestico*. Quæ uerò Græcis Ἰσάτις ἀγρία, La-  
tinis *Glastum sylvestre*, & Italis *Guado saluatico* appellatur. Vtrunq; *Glastum* uocant Mauritanii *Dili*, *Dileg*, *Vesme*, *Cha-  
te*, *Chatis*, seu *Alchat*, *Adlen*, aut *Adhlen*, & *Nil*: Germani, *Vueid*: Hispani, *Pastel*: Galli, *Pastel de languedoc*.

Τηλέφιον.

TELEPHIUM.

CAP. GLXXXI.

**T**Elephium herba portulacæ similis, & caule, & folijs: alas binas in singulis foliorum geniculis an-  
nectit: ramuli à radice † feni, septenarius prodeunt, folijs referti caeruleis, crassis, lentis, carnosis: flo-  
re luteo, aut candido. Nascitur in cultis, & maximè inter uites tempore uerno. Folia senis horis illita  
albam





10 albam uiriliginē sanant : sed postea hordeacea farina illini debet . Perunctam ex aceto etiam in sole uiriliginem tollunt : sed ubi inaruerunt, absterguntur .

**Q**uoniam non desunt rei herbariae periti, qui existiment, Telephium eam esse stirpem, quam quidam Fabariam, alij Fabam pinguem seu crassam, quidam uero Fabam inuersam appellant; cum tamen nulla reperiatur qualitate praedita, qua absterforia, siccatisq; facultatis particeps dici possit, ut Galenus Telephium esse testatur, foliaq; proseruat portulacae longè maiora, eorum sanè sententiæ plane adstipulari non ausim: tametsi ea compluribus notis Telephium referre uideatur. Telephij uires memoriae prodidit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Telephium exiccadi, & detergendi facultate est, non tamen insigniter calida: uerum in hoc forsàn quispiam ipsum primi esse ordinis censeat. Desiccat tamen secundo ordine intenso, aut certè principio tertij: proinde ad putrida ulcera conuenit, & leucas, & alphas cum aceto sanat. haftenus Galenus. Ceterum illas quidem Telephij qualitates haud reperies in Fabaria nostrate; etsi hæc

Telephij confideratio.

Telephij uires ex Gal.



## FABARIA.



(ut paulò antè diximus) notis pluribus proximè ad Telephij historiam accedat; ut eius pictura, quam hìc damus, apertè sitis demonstrat. At si facultates tantùm obstant, quò minus ea planta Telephium & esse, & dici mereatur, in hoc illa ratio non parum ponderis habitura est, quia superius ostendimus, uerum Chelidonium minus herbam illam esse, quam in eius mentione depictam exhibuimus. Nam si Arum, teste Galeno, ijs caret facultatibus in Italia, quibus in Græcia præditi sunt, nil mirum uideri debet, quòd & aliæ plantæ cum solo uires mutauerint suas, ut illi plantæ, & huic Fabariæ dictæ facile euenisse suspicandum est. Velim tamen in his, ut in alijs quoq; dubijs plantis, suum cuiq; esse iudicium. Herba, quæ τηλέφιος Græcè, Telephium item Latine dicitur.

Nomina.

LIBRI SECVNDI FINIS.

PETRI



# PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI

## Senensis Commentarii;

### IN LIB. TERTIVM PEDACII DIOSCORIDIS

#### ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.



*Superioribus, charissime Aree, commentarijs, tradidimus de aromatis, unguentis, oleis, arboribus, earum fructibus, & lacrymis: item de animalibus, cerealibus, oleraceis, & herbis acrimonia pradtis. In hoc autem tertio radices, succos, semina, herbas, & qua vernacula, & inter se cognata censentur, quas pluribus scatent remedijs, prosequemur.*

Αγαρικόν.

AGARICVM.

CAP. I.

**A**garicum radix fertur laserpitij similis<sup>a</sup>, sed facie summa solutior, & rariore, fungosoque tota contextu. Duo eius genera: foemina, quae praefertur, rectis intus uenarum discursibus constat: mas rotundus est, & undique compactior. Vtrique gustus in initio dulcis, mox ex distributione in amaritudinem transit. [Gignitur in Sarmatiae regione, quae Agaria dicitur. Sunt qui radicem esse plantae affirmant: alij ut fungos nasci in arborum caudicibus, quadam putredine.] Gignitur in Galatia Asiae, & Cilicia<sup>b</sup> in cedris, sed friabile, & infirmum. Adstringendi, calfaciendique naturam habet. efficax est contra tormina, cruditates, & rupta: prodest itidem contusis, & ab alto deuolutis. Datur duobus obolis in uino mulso febrim non sentientibus: febriculosis uero in aqua mulsa: arquatis quoque, suspiriosis, iocineris, renumque uitio laborantibus, dysentericis. Item si urina aegre reddatur, si uulua stranguatus urgeat, si pallor membra decoloret, drachma una dari solet: si tabes infestat, ex passo: si lien negotium exhibet, ex aceto mulso: si dissolutio stomachi est, ita ut cibi tenax non sit, manditur, & sine ulla humoris sorbitione deuoratur: simili modo acida ructantibus propinatur. sanguinis reiectiones sistit, tribus obolis ex aqua sumptum. Facit ad coxendicum, & articulorum dolores, & comitiales morbos, si cum aceto mulso, pari pondere assumatur: menses ciet: foeminis, quas inflatio uuluae uexat, utiliter aequali modo datur: horrores soluit, datum ante febrium accessiones: aluum purgat, drachma una, aut altera, si cum aqua mulsa bibatur: uenenorum antidotum est denarij instar, cum<sup>c</sup> diluta potione sumptum: si serpentes ictum uibrarunt, morsumque subfixerunt, tribus obolis ex uino potum, <sup>d</sup>mirè auxiliatur. In summa, internis omnibus uitij conuenit, pro uiribus, & aetate datum, nunc ex aqua, nunc ex uino: ijs ex aceto mulso, alijs ex aqua mulsa.

<sup>a</sup> Μεύ. & πυκνὸν τὸ ἐπιφάνειαν ὡς περ τὸ σιλικόν, ἀραιὸν δὲ ἐστὶ ὅλην. i. non ita densa superficie, sicuti silphium, nā tota rara est. Conclufa non legit Orib. <sup>b</sup> Μεύ & Cat. ἐπὶ δένδρων. i. super arborib. Idem leg. Oribasius.

<sup>c</sup> Meum. μετὰ κραμνίδος. i. cum diluta uini potione. <sup>d</sup> Meum, non legit, mirè.

**A**garicum fungus est in arboribus nascens. Plura de eo diximus libro primo in laricis arboris historia. Praestantissimum habetur in Tridentinis montibus, ubi sepiissime proprijs manibus illud diuulsimus, adacta securicula. Ceterum tametsi Plinius lib. xv. cap. vii. omnes glandiferas arbores Agaricum ferre tradat; in Tridentinis tamen syluis, ac etiam in reliquis Italiae locis, quod equidem uiderim, soli tantum larici innascitur. In cedro Agaricum gigni, tum in Asia Galatia, tum in Cilicia scribit Dioscorides, nulla eius mentione facta, quod in larice ipsa, ac glandiferis (ut Plinius inquit) arboribus prouenit. Fuchsius medicus aetate nostra celebris in libro de compositione medicamentorum, quem nuper auctum excudit, Agaricū ex Sarmatia per Illyriā Venetias afferri tradit, & ex Galatia & Cilicia Alexandria, & ab Alexandria Venetias. eo fortasse argumento ductus, quod Dioscorides auctor sit agaricū nasci in Sarmatiae regione, in Galatia Asiae, & Cilicia. Verum iam pridem desijt ex illis locis importari, ut testantur mercatores & pharmacopaei. Equidem compertum habeo, omne fere agaricum, quod Venetijs uenditur, partim deferri ex Tridentinis montibus, in quibus sunt syluae laricibus refertae, partim ex Vulturena agro, & alijs finitimis locis, partim ex Norico tractu. Neque certe unquam, dum ego Venetijs agerem, intelligere potui, quod agaricum aliunde conueheretur. Quare adducor, ut putem, Fuchsiū uirum alioquin eruditissimum, in hoc plane deceptum esse. Agarici meminit Galenus sub quodam radicis genere lib. vi. de simplicium medicamentorum facultate, ubi sic inquit. Agarici radix, hoc est, quae trunco innascitur, primo quidem gustu dulcis, sed paulo post sub amara apparet: & acrimoniae quandam speciem temporis spatio inducit, leniculaq; adstrictionis. est & consistentia laxa. Ex quibus omnibus manifestum est, si quidem quae superioribus commentarijs dicta sunt, meminerimus, quod

Agarici consideratio.

Fuch. lapsus.

Agarici uires ex Gal.

H b h medicamentum





medicamentum hoc compositum est ex substantia aerea, & terrea à caliditate extenuata: porro minimum habet substan- 10  
 tia aquea. Hac ratione, & digerendi, & calfaciendi uim habet, & crassitudinem incidendi, tum infarctus uiscerum ex-  
 purgandi. Proinde regio morbo laborantes sanat, eos utique, qui sic ab infarctu iecoris laborant. Inuat & morbo  
 comitiali obnoxios eadem facultate, tum rigores per circuitum recurrētes ex crassis, aut uiscosis humoribus natos sanat. In-  
 uat & morsos à bestiis frigore cadentibus, aut compunctos, tum foris in affecta parte impositum, tum intro in corpus sum-  
 ptum pondere drachmæ unius cum uino diluto. Est & purgatorium. Et lib. primo de antidotis idem Galenus inquit. Aga-  
 ricum fraudem nullam admittit. optimum est laeuissimum: densum uerò, & graue, & lignosum deterrimum. Quod autem  
 inter hoc medium est, quantum signis, tantum & uiribus ab utrisque distabit. hætenus Galenus. De uiribus Agarici Me-  
 ses quoque scripsit, sic inquit. Agaricum deiecit utranque bilem, ac etiam pituitam ipsam: crassos, lentos, putrescen-  
 tesq; humores expellit. Eius propria facultas est cerebrum, omniumq; sensuum organa, ac musculos expurgare: excre-  
 menta, quæ spinali medulla pariter & nervis inhererint, educere: pulmonem, ac pectus à lentis, ac putrescentibus humori-  
 bus detergere: ac deinde uentriculum, iecur, lienem, renes, & in mulieribus uterum mundare. Præter hæc soluit Agari-  
 cum

Ex Mesue.



cum compaginum omnium contumacem materiam. Quapropter non mirum uidetur, uocasse Democritum agaricum familiarem medicinam, cum ad omnes corporis partes conformitatem habeat. Nam non imbecilles possidet vires ad plerosque tum capitis, tum cerebri, tum eiusdem membranarum morbos: nempe diuturnum dolorem, comitalem morbum, apoplexiam, uertigines, maniam, atram bilem, & cerebri inflammationes. Est etiam morborum omnium, quorum causa fuit obstructio, medicina admodum singularis. quo fit, ut regio morbo affectis, aqua intercute laborantibus, ac liene uexatis leuamentum praestet. Urinam quoque pellit, ac menses commodè ciet. Coloris nitorem Agarici usus toti corpori commendat. Ventris tineas tum necat, tum deijcit. Coxendicum doloribus conuenit, & diuturnas febres discutit. Non desunt Græci ἀγαρίον, Latini quoque Agaricum dicunt: Mauritani, Garichum, seu Garicum: Itali, Agarico: Germani, Dammien-  
 10 schuam: Hispani, Agarico: Galli, Agaric: Boemi Agaryka: Poloni Modrzeuionna.

## RHABARBARVM.





a Med. & ved.  
dissep. i. rubi-  
cundior. Sed  
Car. & rup. de-  
sc. i. i. rutilan-  
rior.  
b Orib. habet  
μαλιστα. i. ma-  
ximè.

**R**Ha, aliqui rheum, Latini rhapsonticum uocant, prouenit in ijs, quæ supra Bosphorum sunt, regio-  
nibus, ex quibus affertur. Radix nigra, centaurio magno similis, sed minor<sup>a</sup>, & rufior, fungosa,  
aliquantum læuis, sine odore. Optimum habetur, quod teredines non sensit, si gustatu<sup>b</sup> cum remissa ad-  
strictione lentescat, manducatumque colorem reddat pallidum, aut ad crocum inclinantem. Id epotum  
facit ad inflationes, stomachi imbecillitatem, & omne genus dolores, ad conuulsa, rupta, lienosos, he-  
paticos, torina, & renum, uesicæ, & pectoris uitia, aduersus intentia præcordia, & uulua mala, coxen-  
dicum dolores, sanguinis excreationes, suspiria, singultus, dysenterias, & coeliacorum affectus, contra  
februm circuitus, & uenenatorum morsus. Datur in singulis ualitudinibus eodem, quo agaricum  
pondere, & cum eisdem liquoribus: si febris careant in mulso: si aliter ex aqua mulsa: si tabem experi-  
untur, ex passo: si lienis exercet, in aceto mulso: si dissolutio est stomachi, id est, cum cibi tenax non est,  
manditur, & sine sorbitione ulla deuoratur. Liuentia, lichenasque tollit, cum aceto illitum. Inflammatio-  
nes omnes ueteres ex aqua oblitum dissipat. Summa eius uis adstringens, cum aliquanto calore.

Rhapsontici  
confid.

Quorundam  
error.

Vana Auer-  
rois calumnia  
contra Gal.

Rhapsontici, &  
rhabarbari di-  
scrimen.

**R**hapsonticum officina Rheuponticum uocant. Quod nomen sibi ascriuisse uidetur à Rha fluuio regionem quandam  
Ponto conterminam præterluente, in cuius fluminis ripis numerosum nascitur. Cuius rei testis est Ammianus Mar-  
cellinus lib. XII. suarum historiarum, ubi sic scribit. Tanais, qui inter Caucasias oriens rupes per sinuosos labitur circumsle-  
xus, Asiamque ab Europa determinans, in stagnis Mæoticis delitescit. Huic Rha uicinus est amnis, in cuius supercilijs uege-  
tabilis quædam eiusdem nominis gignitur radix, ad multiplices medelarum usus proficiens. hæc Ammianus. Legitimum  
paucis abhinc annis ad nos aduehi cæpit. Nam multo antea tempore Rhapsontici uice maioris centaurij radix in medicina  
usum irreperat. Qua etiam nostra ætate non desunt, qui Rhapsontici loco utantur, recentiorum inuenta respuentes, cum  
hactenus legitimum Rhapsonticum neque nouerint, neque uiderint: tanta est quorundam pertinacia. Credidere ad hæc peri-  
tissimorum medicorum quidam, præterito nuper æuo, Rhabarbarum à Rhapsontico Dioscoridis nullo discrimine differre.  
Quippe quoniam eorum temporis curriculo legitimum Rhapsonticum Italia non uiderat. Quod cum paucos post annos ad  
nos esset allatum, non defuere qui priorum reuocauerint sententiam. Id quod maxime palam facit Manardus Ferrariensis  
in suis epistolis. Quandoquidem is libro. VI. epistola II. firma hac, & stabili ducebatur opinione, uulgare nostri usus  
Rhabarbarum, & Dioscoridis Rhapsonticum & idem esse, & nihil inter se cognatione differre. Veruntamen cum  
postea legitimum conspexisset Rhapsonticum è Moschouia allatum, quod Dioscoridis historiam notis omnibus referret, no-  
uam statim induit opinionem, & priorem, quam habuit, reuocauit, ultima quinti libri epistola ad Leoniceum scribens.  
Rhapsonticum primum uidi ego Venetijs in officina ad medici insignium è Constantinopoli allatum, ac deinde alijs pluribus  
in locis etiam ex Alexandria conuectum. quod nullis reclamantibus notis, uerum antiquorum Rhapsonticum refert. In-  
uehitur Auerroes lib. V. suarum collectanearum tum in Galenum, tum in reliquos, qui dixerunt Rhabarbarum facultate  
tantum adstringenti pollere, quod purgatoriam, quæ illi inest, facultatem minime compererint: cum tamen Auerroes ip-  
se sit maximopere carpendus, quod neque Galenus, neque ceteri seniores Rhabarbari nostri usus usquam meminerint, nec  
quicquam de eo posteritatis memoria prodiderint, tametsi de Rhapsontico à Dioscoride descripto plura tradiderint, inter  
cuius facultates nulla penitus, quæ purgando sit, inueniri potest. Rhapsontici meminere, sub Rhabarbari tamen titulo,  
nisi interpretis (ut ferè suspicor) sit lapsus, cum Serapio, tum etiam Auicenna. quandoquidem non plures suo Rhabarba-  
ro assignauere facultates, quam qui eos præcesserunt, Rhapsontico assignauerint. Quippe quod eorum neuter scripse-  
rit, suum Rhabarbarum deiectionis facultate pollere. Id quod uerum indicium præbet, scripsisse hos de Rhapsontico, non  
autem de Rhabarbaro. Quo fit, ut non ab re putandum sit, id euenisse interpretum ignorantia Rhapsonticum in Rhabar-  
barum permutantium. Cognouit tamen legitimum (ni fallor) ætatis nostræ Rhabarbarum Paulus Aegineta, cum ipsius  
meminerit libro VII. cap. XI. in quibusdam medicamentis aduersus podagras, quorum cognomina sunt diacorallion, com-  
positio Agapeti, & compositio atactos. Verum non propterea credidit ipse, Rhapsonticum à Rhabarbaro differre. Cu-  
ius rei auctor is fidem manifestam facit libro primo cap. XLII. ubi scribit, quod deuorata terebinthina resina olius quan-  
titate dormituri aluum leniter mollit, & quod id præstatur efficacius, si Rheipontici momentum admisceatur. Ex quibus  
palam sit, per Rhapsonticum Paulo Rhabarbarum designari, quod fortasse inter hæc existimauerit nullam intercedere co-  
gnationis differentiam. quemadmodum credidere recentiorum quidam, de quibus paulò antè diximus. Paulo enim si  
Rheipontici, & Rheibarbari aliqua intercessisset differentia, ubi peculiariter de simplicibus medicamentis agit, de utro-  
rumque facultate speciatim scripsisset. Sed cum ibi tantum Pontici meminerit, indicium haud dubium est, illi Barbari, &  
Pontici nullam fuisse differentiam. Ceterum Ruellius eos acriter reprehendit, qui inter Rhapsonticum, & Rhabarbarum  
nostrum discrimen faciunt, cum sua ferat opinio, alterum ab altero minime dissidere: atque si qua differentia reperiatur,  
eam non aliunde prouenire, quam regionum, ubi gignitur, diuersitate, clementia, uel inclementia cali. Neque alia ratione  
asserit, Ponticum nullo odore commendari, quam aquilonarium regionum, in quibus oritur, immani frigiditate: cum tamen  
Pontica regio non usque adeò sit frigida, ut Ruellij sententia admitti debeat, sed ut potius tanquam inanis reprobanda ui-  
deatur. Quandoquidem sequeretur, quod cetera stirpium genera, quæ tam in oriente, quam in meridie odoris fragrantia com-  
mendantur, in aquilonari plaga, & in ipsa Ponti regione penitus inodora reperirentur. Quod tamen falsum esse semper  
crediderim: nam quauis stirpes omnes, quæ in aquilonaribus regionibus oriuntur (de his, quæ natura odoratiores habentur,  
intelligo) ex climatum, & aeris algore, sint odore, ac ceteris qualitatibus imbecilliores: non ob id tamen harum qualitatium  
adeò expertes deprehenduntur, ut discerni nequeant: quin & in quemlibet usum, ubi scilicet conferant, non recipiantur suis  
in



in regionibus. Quippe si ob frigoris, ac regionum inclementiam suas innatas qualitates penitus exuerent, adeo ut sola tantum forma remaneret, propriam omnino peruerterent speciem. Quod tamen nulla ratione, nec auctoritate probatur. Siquidem compertum iam pridem apud nos est, quod quanquam Celtica nardus, quæ à quibusdam Carinthia, & Stiria alpihus nobis offertur, à quibus penè quatuor, uel quinque totius anni mensibus, nix colliquata labitur; itemque acori radix, quæ nostro exo ex Sarmatia Europæ, glacie, & niuibus maiore anni parte semper obducta, aduehitur in calami odorati usum, odore tam valido, naresq; feriente fragrare non deprehenduntur, quemadmodum Celtica illa nardus, quæ ex Liguria, & Istria naturalibus fragrent odoribus. Quo fit, ut infirma admodum, quantum equidem conijcio, sit Ruellij sententia. Quare hinc nobis concludere liceat, Rhaponticum odoris expers non esse, aeris, soli, & regionis algore, sed quod alia à Rhabarbarico uel Indico sit planta. Declarant præter hæc, Rhabarbarum à Rhapontico plurimum distare purgatoria uis, quam natura ipsa Rhabarbaro largita est, odor nares feriens, compacta simul substantia, aureus color, ariditas, amaritudo, quæ gustu percipitur, & ponderis grauitas. Quod quidem Rhaponticum nullo odore commendatur, minime deiectionem molitur, cum potius adstringat; non est amarum, sed subacre; non aridum, sed lentum; non compactum, sed rarum, non ponderosum, sed admodum leue. Quibus rationibus fretus non temere asserendum putauerim, Ruellium hac in re magnopere hallucinatum fuisse, præsertimq; cum dicat, nullo alio discrimine Rhabarbarum à Rhapontico differre, quam odore tantum. Vanum quippe uidetur argumentari, Rhabarbarum, & Rhaponticum unam & eandem esse radicem, quod forma, colore, ac specie nihil inter se distare oculorum sensibus appareant, cum tam in facultatibus, quam qualitatibus, maxime inter se differant. In simili errore uersantur etiam ij (sunt enim qui ita sentiant) qui sibi falso persuadent, abietis lacrymam à larigna nihil dissidere, ac unam & eandem lacrymam esse, eo quod in colore, in substantia, ac in cæteris notis, in quibus perpendendis oculi tantum iudices sunt, adeo persimiles uideantur, ut nisi bili facultate altera ab altera discerni non possit. Verum si quis rem cæteris sensibus experiri aggrediatur, discriminis certior fiet: nanque olfactu odoris fragrantiam haud insuauem, gustu uero amarorem in abietis lacryma comperiet, quibus larigna caret. Et quisnam iuniperi resinam à lentiscina secerneret, nisi rei ipsius incorruptus iudex fuerit gustus? Quis à strobilina resina, & à quibusdam gummi globulis thus ipsum agnosceret, nisi adulterium tum igne, tum gustu deprehenderetur? Tanta præterea intercedit similitudo inter pistacium, & unguentariam glandem, ut nisi hæc amaritudinem gustui relinqueret; illud uero dulcedinem, difficillimum sanè fuerit alterum ab altera distinguere. Quid porro inter se similius reperitur, quam cassia, & cinnamomum, etsi hæc omnino specie non conueniant? Hinc facile adductus sum, ut nullius momenti eorum argumenta semper existimauerim, qui res secundum quasdam tantum qualitates diiudicant, quibus etiam sæpe decipiuntur, ut ij, qui hac leui ratione ducti, Rhabarbarum, & Rhaponticum idem esse contendunt. Meminit Rhapontici Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scriptum reliquit. Rheum, quidam ipsum Rha nuncupant, missam habet tum temperaturam, tum facultatem. Habet enim quiddam terrestre frigidum, ceu indicio est adstrictio, & adiuncta est quædam illi caliditas: siquidem si plusculum mandatur, subacre conspicitur. Quinetiam aeræ cuiusdam substantiæ subtilis est particeps, quod indicat tum laxitas, tum leuitas: uerum non minime & opera. Ob id enim licet adstringens, tamen non tantum conuulsis, sed & ruptis, & orthopnæ prodest. Sic quoque liuentia, & lichenas sanat cum aceto illitum. Porro quod adstrictionis opera haud instrenua sunt, hinc discere liceat, quod sanguinem expuentibus, celiacis, & dysentericis conferat: nec enim reluctatur terrestri frigido tenue aerium, imò eo quod deducat, & in altum perducatur ualentioris effectus causa existit. Et in libro de antidotis primo: In Rheo, inquit, quoque fraus committitur: nam quibus in locis nascitur, simul atque euulsum est, ipsum elixant, quod succum remittant, ac tam succum, ut syncerum, & aquea impermistum, quam Rheum exiccatum, ut non elixum ad nos postea mittunt. Idcirco scire oportet adulteratum di-  
40 gnoscere. quod facillimè ab his deprehenditur, qui Rheum sua sponte nascens uiderunt. hætenus Galenus. Ceterum adulterum, quod in Rheo fieri prodidit Galenus, id (ut paulò post dicturi sumus) de Rhabarbaro tradidit Mesues. Cui tria Rhei constituuntur genera, nempe Turcicum, Barbarum, & Indicum, quod & Sceniticum uocat, omnia à regionibus, à quibus conuehuntur, cognominata, uel in quibus proueniunt. Quippe Turcicum nil aliud illi designatur, quam Ponticum, uel quod è Ponto ad Turcas uicinos deferatur, uel quod ab ijs saltuosus conuallibus, in quibus ultra Tanain fluium priores Turcæ, Pomponij Mela, & Plinij testimonio, uenationibus ferè uixere tantum, iam pridem in Pontum fuerit delatum. Siquidem ab his non longè distat Rha fluius, circa quem Rha, quod Ponticum posteri uocauere, probatissimorum aucto-  
50 rum testimonio, oriri certò scimus, fluminis illius nomine pariter appellatum. Quo fit, ut hac in re non dubitauerim errasse etiam Mesuem. quippe qui inter Rhei genera alium ducentia Ponticum admiscuerit, à cæteris tum specie, tum facultate diuersum, quamuis fortasse rectius id Turcicum appellauerit, quam Ponticum. Porro Indicum ab India dictum, ubi frequentissimum prouenit, nemo est qui ambigat. Sed quanam ratione Sceniticum, & Indicum idem esse dixerit Mesues, hætenus compertum non habeo: nisi fortasse Scenicum rectius legendum fuerit, quod à Sinis extremae Indiae populis (ut arbitror) deferatur, cum plura quoque aromatum genera ea regio mittat. Id quod manifestè idem declarat Mesues: quippe qui Scenicum, uel Sceniticum Indum esse affirmat. Scenita enim (ut infra dicemus) Indiae populi non sunt, sed potius Sini, à quibus Sinicum, non Scenicum, ut uulgata habet lectio, mea quidem sententia, uocari debet. Sunt tamen qui uelint Scenicum, nec Indicum esse, nec à Sinarum regione oriundum, quod à Mauritanis non Scenicum, sed Scenicum dicatur. Quamobrem eorum quidam, ut Adamus Lonicerus, in Arabia hoc nasci censet, & à Scenitis illius regionis populis Scenicum, siue Sceniticum uocari putat. Fuchsius uero Mesuis opinionem secutus, nullam inter Indicum, & Scenicum facit differentiam. quippe qui scripserit libro primo de compositione medicamentorum, Rheum Indicum esse uocatum, quod ex India, aut locis Indiae proximis, nempe à Scenitis populis, ut auctor est Stephanus de urbibus Persidis, deferatur. Verum cum Scenita deserat Arabia populi omni aromatum genere sint destituti, cumq; asserat Mesues Sceniticum rheum, & Indicum idem esse, cadit, peritque Loniceri opinio. Velim tamen si possem Fuchsij sententiam probare. Verum cum Scenita,

Ruellij, & aliorum error.

Rhapontici uires ex Gal.

Rhei Turcici nomenclatio.

Rhei Indici nomenclatio.



Rhei Barbari-  
ci nomenclatu-  
ra.

etiam Straboni populi sint è Parthorum collegio Arla, et Martyana montes incolentes, distentque ab India finibus millia-  
ribus plusquam mille & quingentis, nescio profecto, quoniam modo Indicum rheum à Scenitis Parthorum populis Sceniti-  
cum dici possit. quo fit, ut etiam Fuchsij opinionem longius sustinere nequeam. Ad hæc de Barbarici nomenclatura uaria  
admodum est recentiorum medicorum sententia. Quandoquidem sunt qui uelint sic dictum à Barbaria Africæ provin-  
cia, sic uulgariter appellata, ubi olim Carthago clarissima habuit sedem. Horum opinionem sequitur Fuchsius, quod scri-  
pserit libro primo de compositione medicamentorum, id uerum fuisse Rhabarbaricum, quod superioribus annis secum ad-  
duxere milites, qui cum Carolo Imperatore Tunetum expugnauere. Alij Barbaricum uocari credunt, quod à Barbari In-  
dia ciuitate, quæ intra Indi fluij fauces est sita, deuehi censent, rati Indicum, & Barbaricum idem esse. Alij autem à Bar-  
baria Erythræ pelagi insula, sic appellatum existimant, quod India naues, ac liburnicæ aromata deferentes magnum sua  
mercis, ibi iam pridem habuerint emporium, à quo per Arabicum sinum, traiecto prius angusto mari de Mecba, aroma-  
tum omne genus in Aegyptum per alias deferabatur nationes. Sed aliter se habet opinio nostra: quippe quod semper  
existimauerim, Rhabarbarum ex Troglodytica Aethiopiæ regione ad nos deferri, & ibi etiam oriri, quod ea regio Bar-  
barica antiquis fuerit appellata. Siquidem inuenio Galenum scripsisse tum lib. VI. de simplicium medicamentorum facul-  
tate, tum lib. I I I I. cap. VI. de tuenda sanitate, gingiber ex Barbaria ad nos conuehi: quod tamen Dioscorides superiore li-  
bro, & Plinius lib. XII. cap. VII. à Troglodytis deferri, & in eorum regione nasci tradunt. Quinetiam reperio, glandem  
unguentariam, quam Galenus ex Barbarica regione adferri scribit, Dioscoridem libro sequenti in Aethiopia, ubi est Tro-  
glodytica regio, & Plinium libro XII. cap. XXI. Troglodytis nasci posteritatis memoria prodidisse. Ex quibus sanè liqui-  
dò constare puto, Troglodyticam regionem, & Barbaricam antiquis unam & eandem fuisse. Huc præterea accedit alia Pli-  
nij auctoritas, qui libro iam bis citato, cap. XIX. ubi raritatis cinnamomi causam reddit, id accidisse scribit, incensis syl-  
uis Barbarorum ira. Nam cum ipso inibi teste, oriatur cinnamonum in Aethiopia Troglodytis connubio permista, non  
alias utique gentes Barbaras appellasse credimus, quam Troglodytas. Quamobrem & myrrham Troglodyticam appella-  
uit Barbaram cap. XV. eiusdem uoluminis. Nec ab re quidem Galeno, & Plinio Troglodytæ Barbari speciatim dicun-  
tur, cum scripserit Pomponius Mela grauissimus auctor libro primo de situ orbis, eos magis stridere, quam loqui, specus  
tantum subire, & à serpentium carnibus. Quæ sanè omnia ita in mea me firman opinionione, ut certò credam, Rheum illud  
uerè esse Barbaricum, quod ex Troglodytica afferatur regione. Sententiam nostram magis adhuc confirmare uidetur Stra-  
bo, quod lib. XV. suæ Geographiæ aperte testetur, eo omnia in aromatum, & plantarum genere oriri in Arabia, & Aethio-  
pia, quæ in India australi proueniunt, quod hæc regiones sole persimiles sint. Non placet igitur, ut dicam liberè quod sen-  
tio, Fuchsij opinio ob prædictas tum rationes, tum auctoritates, tum etiam quoniam apud nullum usquam legerim ex ea  
Africæ parte, quæ uulgò dicitur Barbaria, Rha aliquod afferri, quod ibi prouenerit. Quin nec aliorum sententias com-  
probauerim, quoniam nec illud, quod à Barbari India ciuitate, nec illud, quod à Barbaria Erythræ pelagi insula aduehitur,  
rectè Barbarum dici potest, cum ex India utrunque petatur, & quod nullus extet auctor, qui à Barbari ciuitate Rhabar-  
barum scribat suam duxisse originem. Quare illud legitimum esse Rhabarbarum mea demum firma sententia est, quod ex  
Troglodytica Aethiopiæ regione fuerit aduectum. Quod facillè fortasse Veneti, qui quotannis in Alexandriam nauigant,  
seligere possent ab Indico: quod certò sciam, multa aromatum genera præter Indica eò ex Aethiopia, ex felici Arabia per  
carouanas (ut uocant) comportari. Porro non solum in præscriptis locis Rhabarbaricum prouenit, sed etiam copiosissimum  
habetur in locis quibusdam, magno Regi Chan, Cataij Domino, subiectis. Regionis (ut illi uocant) Succuir, si Persis nego-  
ciatoribus, qui illuc uadunt, est adhibenda fides. Dicunt enim provinciam hanc adeò Rhabarbaro abundare, ut inde per  
uniuersum deferatur orbem. Optimum nasci aiunt nò longè ab huiusce Regionis Metropoli, quæ SVCCVIR, quemadmodum  
plaga tota appellatur, quibusdam in montibus, ipsiq; emittentibus ac saxosis, ubi plurimi scaturiunt fontes, & syluæ habentur  
diuersarum arborum generibus refertæ. Terram aiunt ibi esse rubram, lutosamq; tñ propter pluuias multas, tñ etiā propter  
fontiū riuulos, qui locū irrigant, et madefaciunt. In his itaq; montibus Rhabarbarū prouenit (ut illi narrant) caule ab radice  
haud spithama longiore, è quo folia copiosa proueniunt, binum dodrantum longitudine, ex angusta origine in latum desinen-  
tia, et deorsum spectantia, ut ex appicta hîc imagine apparet. Serrata illi folia non sunt, sed lanugine quadam pilosa circūqua  
que obducta. Hæc dñ adolefcunt, uiridia sũnt, at qui consenscentia lutea fiunt, & in humum concidunt, è medio foliorum stipa-  
tu cauliculus siue germẽ ex crassiori caule prodit, in cuius summitate flores exeunt, purpureis uolis haud ualde dissimiles, co-  
lore ceruleo subalbicante, odore acuto simul & graui, adeò, ut olfactu displiceat. Radices bipalmarè longitudinem superant,  
colore exterius ex rufo nigricate, uerum non omnibus æqualis habetur crassitudo. Nam aliæ crassiores, aliæ tenuiores, ut in  
ceteris etiam plantis plerunque fit. Veruntamen, quæ ad summam crassitudinem adoleuerunt, humani cruris molem æqua-  
re solent. fibris ubique radix referta est, quibus in humum defixis, alimentum capefit. Interna pulpa aureo colore ni-  
tet, rubris quamplurimis intercurrentibus uenis. Succo madet copioso tum ci oceo, tum purpureo, qui suo lentore facillè ma-  
nus implicat, & colore inficit, dum radices repurgantur, & secantur in partes. Nam simulac fuerint effosse, rizotomi  
eas repurgant, & secant. Ceterum haud statim à sectione traiectas filo suspendunt, ne succus guttatim stillans deperda-  
tur. Quare seriatim particulas super asseribus collocant, uertuntq; ac inuertunt, quotidie pluries. Hoc enim modo in-  
crassatus succus non deperditur, sed in sua seruatur radice. Quatriduo deinde transactò, particulas funiculo traiciunt,  
& suspendunt in umbra, locis apertis, quò tamen solis radij accedere nequeant. Siccantur enim hoc modo uentorum flati-  
bus, in libero aere, duorum mensium spatio, & deinde negotiatoribus uenduntur. Effodiuntur radices ineunte uere, in ipsa  
prima foliorum germinatione. Vbi autem Aestate radices erutæ fuerint, foliosa existente planta, tanquam euaniða cro-  
ceo illo succo carent, quo fit ut uiribus infirmiores habeantur. Recentes uenient uili admodum pretio. Siquidem plenus  
currus tribus, aut quatuor argenti drachmis emitur. Quamobrem, nisi plurimi accederent negotiatores, qui Rhabar-  
barum peterent, illud haud unquam Incole effoderent in proprium medicamentorum usum. Sunt qui putent nusquam,  
præterquam in hac regione, nasci Rhabarbarum, quòd Indi, & qui Chiniam inhabitant Regionem, eò illud emptum acce-  
dant.



Rhabarbari uī  
res ex Mef.

CAP. III.

H b b 4 pota



## GENTIANA MAIOR.



pota cum aqua subuenit. Radix collyrij modo subdita, partus eijcit: imposita, ut lycium, uulneraria est, & ulcerum cuniculatim depascentium medela. Succus præcipuè eodem effectu prodest: oculis in inflammatione laborantibus illinitur: pro meconio, collyrijs acribus immiscetur. Radix uiriliginem absterget. Succus extrahendi ratio hæc est. Contusa radix quinque diebus aqua maceratur: postea in eadem rantisper decoquitur, dum extent radices: & ubi refrixit aqua, linteo excolatur: mox discoquitur, dum mellis crassitudo fiat, fictiliq; reconditur.

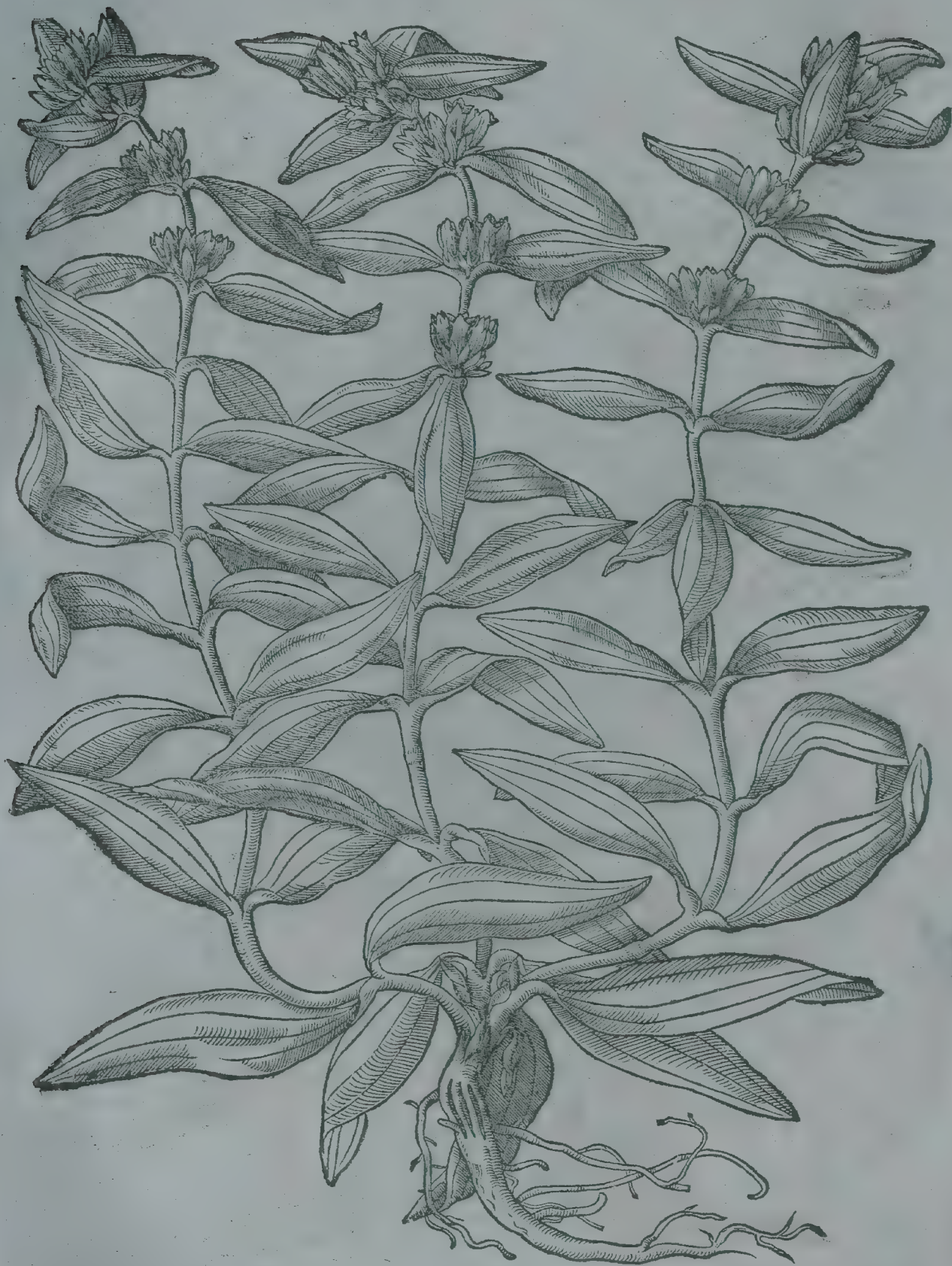
Gentianæ con-  
sideratio.

**G**entiana planta est uulgaris notitiæ. Frequentissima excelsis Tridentinis montibus prouenit, præsertimq; in Anagninis, in quorum cacuminibus sæpius eius effodit radices brachiali crassitudine, & bicubitali longitudine. Hanc à Gentio Illyriorum rege inuentam, unde illi nomen, non modò Dioscorides; sed aliorum etiam ueterum monumenta testantur.

Plicio



## GENTIANA MINOR.



- 10 Plinio lib. xxv. cap. vii. ea est omnium præstantissima, quæ in Illyrico nascitur, ubi fortasse primùm inuenta est. Gentiane vires paucis admodum perstrinxit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Herba Gentianæ radix ualde efficax est, ubi extenuatione, purgatione, abstersione, obstructionis liberatione opus sit. Nec mirum, si hæc possit, cum impense sit amara. Hæc (ut Auicenna ait) excalfacit ordine tertio, siccaturq; secundo. Vrinam, & menses ciet, & aduersus scorpionum ictus cæteris antidotis præstat. Eius aqua, præsertim quæ uase duplici balnei uapores uitreis organis elicitur, febres (ut ego sæpius expertus sum) ab infarctu tum uiscerum, tum uasorum excitatas mirifice pellit. Alui tinea necat, maculasq; in facie qualescunque detergit, si ea frequentius maculæ abluantur. Est præterea quedam uulgaris etiam planta, ali- quibus CRUCIATA dicta, quæ non paruum cum Gentiana cognitionem habere uidetur: quandoquidem & notis, & facul- tatibus illi plurimum respondeat. Vnde eos, non longè aberrare crediderim, qui banc Gentianam minorem appellauerint. Hæc in incultis præcipue locis nascitur, caule rotundo, dodrantali, ac etiam maiore, in cacumine rufescente, paribus fere interuallis

Gentianæ ui-  
res.

Cruciatæ confi-  
deratio.



## GENTIANA MINIMA.



Cruciatae vi-  
res.

internallis ab imo ad summum geniculis intersecto: è quorum singulis alis bina prodeunt folia subpinguia; longa, vulgaris 10  
dictæ Saponariæ æmula, & Gentianæ foliolis in summitate crumpentibus similia. Flores, qui purpureo colore nitent, in sum-  
mo circum caulem in orbem exeunt. Radix illi alba, longa, amarissimo gustu locis pluribus ab utroque latere crucis instar  
perforata: unde illi Cruciatæ nomen indiderunt. Sunt etiam in hoc genere duæ aliæ plantæ: sed minor radicibus numero-  
sis, tenuibus, albicantibus caulibus lentis, humi plerumque accubantibus, floribus ex cæruleo purpurascens, cruciatæ ma-  
ioribus & prædictæ radices recentioribus magnis laudibus efferuntur contra pestilentiam, & uenenosorum animalium ictus.  
Cæterum ego quidem illud experientia compertum habeo, quod radice tusa, & uentri emplastri modo imposita, uermes, qui  
in intestinis fuerint, procul dubio necantur: & ulceratæ strumæ sanantur, si ijs eodem modo contusa, quæ nuper effossa sit,  
uel sicca, & in puluerem contrita adhibeatur. In summa non desunt, qui asserant, has et omnia præstare posse, quæ Gentia-  
na, quod ex prædictis facile probari potest. Ananiensia rura hoc genus ultimum uulgò uocant PETTIMBOSA. Ex  
quo



quo quis conijciat, si lubet, hanc illis indigenis, corrupta Italica uoce Metti in borsa, ideo Pettimborsa nominari, quod tot uiribus commendetur, ut perinde ac gemma, crumenis afferuari mereatur: aut quod tantum uiribus excellat, ut medici ea utentes ingentem argenti, & auri copiam crumenis sint reposituri. Tertiari plantae sic Graecis, Gentiana similiter Latinis uocatur: Mauritanis, Gentiana, Gentiana basilica, seu Basateca: Italis, Gentiana: Germanis, Entzian, uurtz, sine Creutz uurtz: Hispanis, Gentiana: Gallis, Gentianne: Boemis borec: Polonis Gonyczka. Nomina.

Aristolochia.

## ARISTOLOCHIA.

CAP. IIII.

20 Aristolochia nomen ex eo sibi adoptauit, quod existimetur optimè puerperis opitulari. Tria eius genera traduntur. Rotunda, quæ foemina uocatur, folijs hederaceis, præstanti odore cum acri-

## ARISTOLOCHIA ROTVNDATA.



monia,



a Cat. & Meū  
 ἀμφοτέρω δὲ  
 τὰ πολλὰ αἰ-  
 ζειδὴς ἐνδο-  
 δυν. i. ambæ au-  
 tem plerunque  
 buxæ intus  
 sunt colore.  
 b Oribasius.  
 μακρόταται. i.  
 longissimas.

monia, mollibus, subrotundis, multis ab una radice germinibus, prælongisque palmitibus: floribus candidis, pilei similitudine, in quibus quod rubrum est, grauius olet. Longa mascula appellatur, non nullis dactylitis: longiore quàm rotunda folio: tenuibus ramulis, dodrantalibus: flore purpureo, grauius olente, qui marcescens in pyri similitudinem turbinatur. Radix rotunda in orbem conglobata, rapi modo: longæ uerò digiti crassitudinem, & dodrantis longitudinem implet, nonnunquam paulò maiorem<sup>a</sup>. Ambæ colore intus buxæ, gustu amaro, & graui. Est etiãnum tertia longa, quæ clematidis uocatur, ramulos habens tenues, refertos folijs subrotundis, minori semper uiuo similibus: flores ta-  
 tæ: radices<sup>b</sup> longiores, tenues, crasso cortice, odoratoque uestitas, priuatim unguentorum spissamen-  
 tis conuenientes. Rotunda ceteris uenenis resistit. Longa uerò aduersus angues, & uenena, drachmæ pondere ex uino bibitur, & illinitur. Pota cum pipere, & myrrha menses partus, & omnia uuluarum 10

## ARISTOLOCHIA LONGA.





onera eiicit: eadem efficit subdita in pecto. Rotunda ad eadem pollet: insuper singultibus, suspirijs, horroribus, lieni, conuulsis, laterum doloribus, pota cum aqua, singulariter auxiliatur. Aculeos, & spicula extrahit: ossium squamas illitu adimit: ulcera putrida exest, & sordida expurgat: caua cum iri, & melle explet: gingiuas, & dentes extergit. Clematidis ad eadem pollere creditur: uiribus tamen inferior est.

- A**ristolochia, quam officina Aristologiam uocant, tria statuuntur genera, nempe rotunda, longa, & clematidis. Hæc rara admodum, & paucis nota: illæ uerò omnibus ferè rei herbaria studiosis notissima. Quæ rotunda uocatur, etsi non ubique in Italia proueniat; in agro tamen Goritienfi plurima, pulcherrimaque nascitur, præstanti odore.
- 10 Vtraque flores edit in toto ferè caule, oblongos, & ex paruo capitulo in auriculæ modum desinentes, subluteo colore, & internè quadantenus ex atro purpurascens, è quibus oriuntur fructus: qui in longa pyri imaginem referunt, suntque iuglandibus longè maiores: in rotunda uerò rotundiores, pauloque minores spectantur. Quæ in re non potui non maxime Plinium admirari, quod lib. xxv. cap. vii. utranque ferè bacculas paruas ueluti cappares tradiderit. nisi quis illud dixerit, quod Plinio contigerit, Aristolochia utriusque fructus uidisse, priusquam ad summum adoleuissent. Sed certè is eodem in loco excusari, meo iudicio, non potest, quin manifestè hallucinatus, & Græci sermonis non admodum peritus deprehendatur, cum Aristolochia nomen dedisse gravidas tradat. Quandoquidem non ab utero gerentibus mulieribus, sed à puerperis Aristolochia (ut Dioscorides scribit) id nominis sibi comparauit. Cuius rei non modò indicium præbet nomen ipsum ἀριστοχία, quod nil aliud denotat, quam optima puerperis, non (ut Plinius inquit) grauidis; sed etiam ipsius facultas, quæ ad remorantes à partu secundas, mensesque ciendos magnopere commendatur. Quapropter
- 20 fuerit hæc prægnantibus procul dubio exitiale potius, quam salubre medicamentum, cum ea sanè omnia, quæ secundas, & menses educunt, fætum etiam trahant, & quandoque interficiant, præsertim cum fuerint amara Aristolochia modo. Nec minus præterea Leoniceum uirum alioqui nostræ ætatis doctissimum, satis admirari possum, quod dum nimio fortasse aliorum errata corrigendi studio, uel auaritia ductus, de cyclamino, & Aristolochiæ Plinium accusat, in eandem, in qua Plinius, foveam ceciderit, asserens cum Plinio Aristolochiam à prægnantibus sibi nomen adinuenisse. Quod ne sine auctore pronunciaffe uideretur, Dioscoridem quidem adducit, sed eius historiam, quantum equidem sentio, corrumpit, ac peruertit. Sunt è recentioribus Cordus, Adamus Lonicerus, & monachi illi, qui in Mesuem commentaria edidere, qui sibi certò persuadent, eam esse Dioscoridi Aristolochiam clematitim, quæ officinis omnibus passim longa cognominatur: argumento quod hæc radices proferat admodum longas, & sarmentorum modo prætenues. Quin & ut suam tueantur, ac magis roborent sententiam, hoc in loco Dioscoridis codicem omnino deprauatum esse contendunt: & ubi uulgata lectio
- 30 habet, κλωνία ἔχουσα λεπτά, φύλλοις ὑποσπογγύλοις, ἀειζῶς μικρῇ εἰρηόσι, hoc est ad uerbum, ramulos habens tenues, folijs subrotundis, semperuino paruo similibus, non ἀειζῶς μικροῦ, sed ἀσπερ μικροῦ, quod asaro paruo similia sint folia, legendum esse censent. Horum sanè sententiam nunquam probare potui, neque probandam arbitror, pluribus cum rationibus, tum auctoritatibus adductus. quandoquidem Oribasij lectio aliter non habet, quam communis hæc Dioscoridis, nec aliter legunt Serapio, & Auicenna. Id quod manifestè ostendit, hoc in loco Dioscoridi nullam subesse mendam. Adde, quod cum unum tantum Dioscoridi sit asarum, nec minoris asari is usquam, quod legatur, meminerit, absurdum sanè uideretur, quod minori asaro Aristolochiam clematitim comparasset. Accedit & alia ratio, quod cum uulgaris Aristolochia longa rutæ flores non edat, & folia Asari longè maiora clematidis esse non potest. Præterea si Dioscoridis lectionem accuratius perpendamus, nil aliud esse uidetur longa officinarum, quam longa Dioscoridis: aut fortassis eius species, cuius nulla, quod extet, ab antiquis facta sit mentio. Quippe quod proferat hæc folia longiora, latioraq; quam rotunda: ramulos dodrantes: florem grauitèr olentem, qui fructum edat pyri modo turbinatum. Nam quod fructum ferat clematidis, non scribit
- 40 Dioscorides: nec folia longa, lataq; ut uulgaris habet Aristolochia, sed subrotunda, & minori semperuino similia. At si contrà dixerit quispiam, longam uulgarem Dioscoridis longam non esse, quoniam flos illi purpureus non sit, sed melinus, & radix non palmaris, nec digiti crassitudine, sed longior admodum, & longè tenuior. Huic facile responderi poterit, id locorum regionumq; uarietate enenire posse, & quod natura cum florum coloribus in quam plurimis ludat: quodq; uidimus etiam nos Aristolochia longæ plantam à Calabris allatam, radice (ut in theriacis scribit Nicander) cubitali longitudine, pollicari crassitudine: cui folia erant, quæ à nostrate longa nullo discrimine differebant. At hæc Clematidis radix Dioscoridi, & Plinio crasso contegitur cortice: quod tamen in longa officinarum, nostratèq; non uisitur, cum tenui cortice perpetuò uestiatur, odore potius graui, quam odorato. Quamobrem inclinare nunquam potuit animus, ut crederem, Aristolochiam longam, cuius hîc effigiem appinximus, esse clematitim. Sed potius eò deductus sum, ut suspicarer hanc fortasse esse Pistolochiam sic Plinio uocatam, quod & ipsa puerperis commendetur. Nam præterquam quod hæc illi quarto Aristolochia
- 50 generi assignetur, tenuior est, quam clematidis densis radice capillamentis, iunci plenioris crassitudine. Illud mihi suspicionem auxit, quod uiderim etiam præter hanc aliam, quæ radice palmari, & crassitudine digitali constabat: sed in omnibus alijs partibus alteri adeò persimilis, ut nullam inter eas intercedere differentiam compererim. Sunt præterea recentiorum quidam rei herbariæ & studiosi, & periti, quibus persuasum est, non tamen sine aliqua ratione, quod Aristolochia longæ præter clematitim duo habeantur genera: quarum altera sit radice (ut Dioscorides inquit) digiti crassitudine, & dodrantis longitudine: altera uerò tenui ac longiore, quæ (ut aiunt) ab Andromacho & Gal. lib. I. de antidotis ἀριστοχία λεγῆναι, hoc est Aristolochia tenuis appellatur. quin et hanc affirmant eam longam esse, cuius hîc imaginem exhibuimus, cuiusq; passim est
- 60 usus. Quo sit, ut pro certo existiment hanc esse eam Aristolochiam, quæ in Andromachi theriacam addi debeat, Andromachi iunioris, et Damocratis testimonio innixi, quod ij in theriaces compositione huiusce tenuis tantum meminerint. Id quod (ut dicunt) præ se ferre uidetur, alt. rum etiamnum ipsius Aristolochia longæ genus esse præter clematitim, radice constans tenuiore ac longiore. Hoc autem comprobatum fuisse putant à Galeno lib. ante citato, ubi docens quomodo nonnulla, quæ ab

Aristolochia  
confid.

Plinij, & Leonice  
lapius.

Opinio quorū  
dā reprobata.

Pistolochia.

Alia opinio re  
futata.



Andromacho seniori obscure tradita sunt, explicari debeant, ita scribit. Si quid adhuc aliud superest, quod minus dilucide sit ab Andromacho seniori elegiacis uersibus dictum, planum fiet theriacam legentibus ab eius folio soluta oratione descriptam. Quod enim ille Cecropium mel obscurius appellat, id Atticum aperte nominat. Centaurium ille nulla adhibita distinctione in carmine pronunciat, hic uero in prosa tenue apponit, eo quod aliud quoque centaurium extet crassum appellatum. Idem & in aristolochia fecit, cum præter tenuem aristolochiam, alia quoque reperiatur, quæ crassam radicem habeat, & rursus tertia, quæ rotundam. hætenus Galenus. Quibus nimirum uerbis illi credunt suam satis firmasse sententiam. Sed ego quidem aliter sentio, ut qui putem, Aristolochiam tenuem non aliud Andromacho & Galeno fuisse, quam clematitim cognominatam. Etenim ut omittam, quod Dioscorides & Galenus non plura, quantum inuenerim, quam tria Aristolochiæ genera commemorant, nempe rotundam, longam, & clematitim; clematitis priuatim à Dioscoride Aristolochiæ longæ subscribitur, & quodammodo eius species constituitur, ramulis tenuibus, radicibus etiam tenuibus ac longioribus. Ut hinc facile nobis liceat conijcere, Andromachum & Galenum non aliud supradicto loco per tenuem Aristolochiam intellexisse, quam clematitim. Adde quod si ad omnium qualitates, & facultates spectes, sanè clematitis dignior est, quæ in theriacam recipiatur. Hæc enim radicem habet, Dioscoride teste, cortice odorato uestitam, unguentorum spissamentis conuenientem. Plinius deinde lib. XXV. cap. VI. clematitim ceteris prætulit ijs uerbis. Tercium longissimæ tenuitatis, uitis nouella, cui sit præcipua uis, quæ clematitis uocatur, ab alijs Cretica. Et paulò post idem ait. Odor omnium medicatus, sed oblonga radice tenuiori gratior. hæc ille. Quibus utique ad stipulandi uidetur etiam Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, ubi de Aristolochiarum uiribus disseruit, ut infra patebit in earum commentatione. Quare non est, meo quidem iudicio, asserendum, quod Aristolochia λεπτή Andromacho & Galeno sit aliquod quartum Aristolochiæ genus ita uocatum. quandoquidem λεπτή hic nullum facit per se genus: neque solum tenuem indicat, sed etiam minorem. atque certè in longarum genere huiusmodi est clematitis. Ceterum si Aristolochia Græcis λεπτή nominata esset aliud genus per se, necessariò statuendum foret esse tertium quoque centaurij genus præter magnum & minus, quod peculiariter Græcis λεπτόν uocatur. Sed hoc dupliciter falsum esse conuincitur. Primò quod apud Dioscoridem, Galenum, aliosque antiquiores, qui de plantarum historia ac uiribus scripserunt, nusquam plura, quod equidem legerim, quam duo centaurij genera scripta reperiuntur, scilicet maius & minus. Secundò quod constat, Plinio lib. XXV. cap. VI. centaurium cognomine leptum nullum per se genus esse, sed ea appellatione illud tantum centaurium describi, quod à Dioscoride & Galeno minus appellatur. quinetiam idem de huius centaurij uiribus ea omnia tradidit, quæ illi centaurio minori reddiderunt. Sed quid tot uerbis opus erat, quibus nostram tueremur, & aliorum refelleremus sententiam? cum huic difficultati satis frè facere possint uerba ipsius Dioscoridis, quibus Aristolochiæ clematitidis radices expressit in hunc modum. *ρίζας μακροτέρας* (μακροτέρως, quod est, longissimas legit Oribasius) *λεπτάς* id est, radices longiores, tenues. Ut uel ex his intelligi possit, haud absurdum esse, quod aliquis Aristolochiam clematitim etiam tenuem nomet, quemadmodum ab Andromacho seniori, & minori uocatam fuisse existimamus. Ex his itaque omnibus colligendum esse arbitror, quod Aristolochia tenuis dicta ab Andromacho, non sit genus distinctum ab alijs, sed eadem cum clematide: & quod sub Aristolochiæ tenuis nomine clematitim intellexerint Andromachus, & Galenus. Erit igitur, mea quidem sententia, Aristolochia clematitis, utpote tenuior, odoratio, & præstantior, in theriacæ compositionem addenda: non autem illa longa, quam hic depictam dedimus. Quæ tamen à nobis, fortè rectius, Plinij Pistolochia censetur, ut supra dictum est: aut certè aliud Aristolochiæ genus ueteribus incognitum. Veruntamen Fuchsius medicus clarissimus, suis de plantarum historia commentarijs, aliam plantam Pistolochiam putat: quæ tamen (eius pace dixerim) à Plinij Pistolochia prorsus abhorret. Est enim Pistolochia Fuchσιο mollis in uniuersum planta, quæ uere primo unà cum Chelidonio exoritur, & maio, uel ad summum iunio contabescit. Crescit hæc tenellis, subalbidisq; folijs, coriandro, uel ranunculo primi generis proximis: radice tuberosa, inferiori parte sessili, superiori uero monticuli instar elata, intus ubique concana, nigro exterius cortice, buxæ interiori pulpa, odore aristolochiæ, & gustu amara. Quapropter Germanis hæc, quod uera Aristolochia rotunda sint destituti, eius uicem infelicitè explet. Non tamen ob id censendum est hanc esse Pistolochiam, quæ à Plinio describitur. Siquidem hæc illi tuberosa, & inani radice non constat: sed clematide tenuior est, densa (ut dictum est) radice capillamentis iunci plenioris crassitudine. Sed rectius, ueriusq; quantum equidem sentio, dici posset, hanc plantam esse Plinio fumariæ alterum genus, quod ab eo lib. XXV. c. XII. ijs depingitur uerbis. Alia est Capnos fruticosa, prætenera, folijs coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Nasceitur in hortis, & segetibus. De hac etiam Aetii locutum fuisse existimaui lib. X. c. 2. in curatione obstructi iecinoris, ubi chelidonij Capni meminit, eo quod (ut diximus) unà cum chelidonio primùm erumpat hirundinum aduentu, ut libro quarto latius differemus, ubi consultò fumariæ historia tractabitur. Porro quod huius plantæ radix Aristolochiæ rotundæ uicem supplere possit, atque in huius penuria illa uti liceat, adnotatum reliquit Fuchsius in libro de componendis medicamentis, quem nuper locupletatum edidit, in theriacâ dia tessaron. Attamen si Galenum sequi uolumus, pro Aristolochia rotunda longam substituemus. Aristolochiæ genera memoriæ prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi eorum uires explicauit ijs uerbis. Aristolochiæ radix ad medicationes utilissima est, amara & subacris. Sed ex illis omnium subtilissima est rotunda, quæ omnia efficacior. Aliarum uero duarum, quæ Clematitis appellatur, fragrantior est. Itaque ea ad unguenta utuntur unguentarij: sed ad sanationes infirmior. At longa minus quidem tenuitatis obtinet, quam rotunda, sed nec ipsa inefficax est: uerum abstergendi, atque excalfaciendi potentiam possidet, minus quidem quam rotunda abstergit, ac digerit, sed non minus calefacit, imò forsan plus quoque. Itaque in quibus usus est modicæ absterfionis, commodior est longa, puta in carnum exulcerationibus, & fomentationibus uteri. At in quibus crassum humorem ualidius extenuare oportet, illic usus est rotundæ. Proinde dolores ab infarctu, aut crassitie crudorum flatuum natos magis curat rotunda, & spicula extrahit, & putredines sanat, & sordida ulcera repurgat, ac dentes, gingiuasque candidas efficit. Auxilio est & asthmaticis, singulrientibus, comitialibus, podagricis, si cum aqua bibatur: tum ruptis, & conuulsis, ut si quod aliud medicamentum, idonea est, hætenus Galenus. Aristolochiæ uim purgatoriam inesse (quod tamen silentio præterierunt Dioscorides, & Galenus) author

Fuch. opinio  
reiecta.

Aristolochiæ  
uire: ex Gal. &  
Mesue.



thor est Mesues, qui ita scribit. *Aristolochia* radix pituitosos per inferna ducit humores, atque etiam, ut nonnulli asserunt, biliosos. Pulmonem, ac pectoris particulas ab humorū lentore, ac putredine efficaciter mundat. cuius rei indicium est, quod asthmaticis maximum adferat iuuamentum. Quæ Græcè ἀριστολοχία, *Aristolochia* quoque Latine dicitur: Arabice, Zarauud, Masimocras, seu Zaraued: Italice, *Aristologia*: Germanice, Osterlutey: Hispanice, *Astronomia*: Gallice, Foterlle, aut de la Sarasine: Boemice Podrazec: Polonice Kokornak, dī' ūgij.

Nomina.

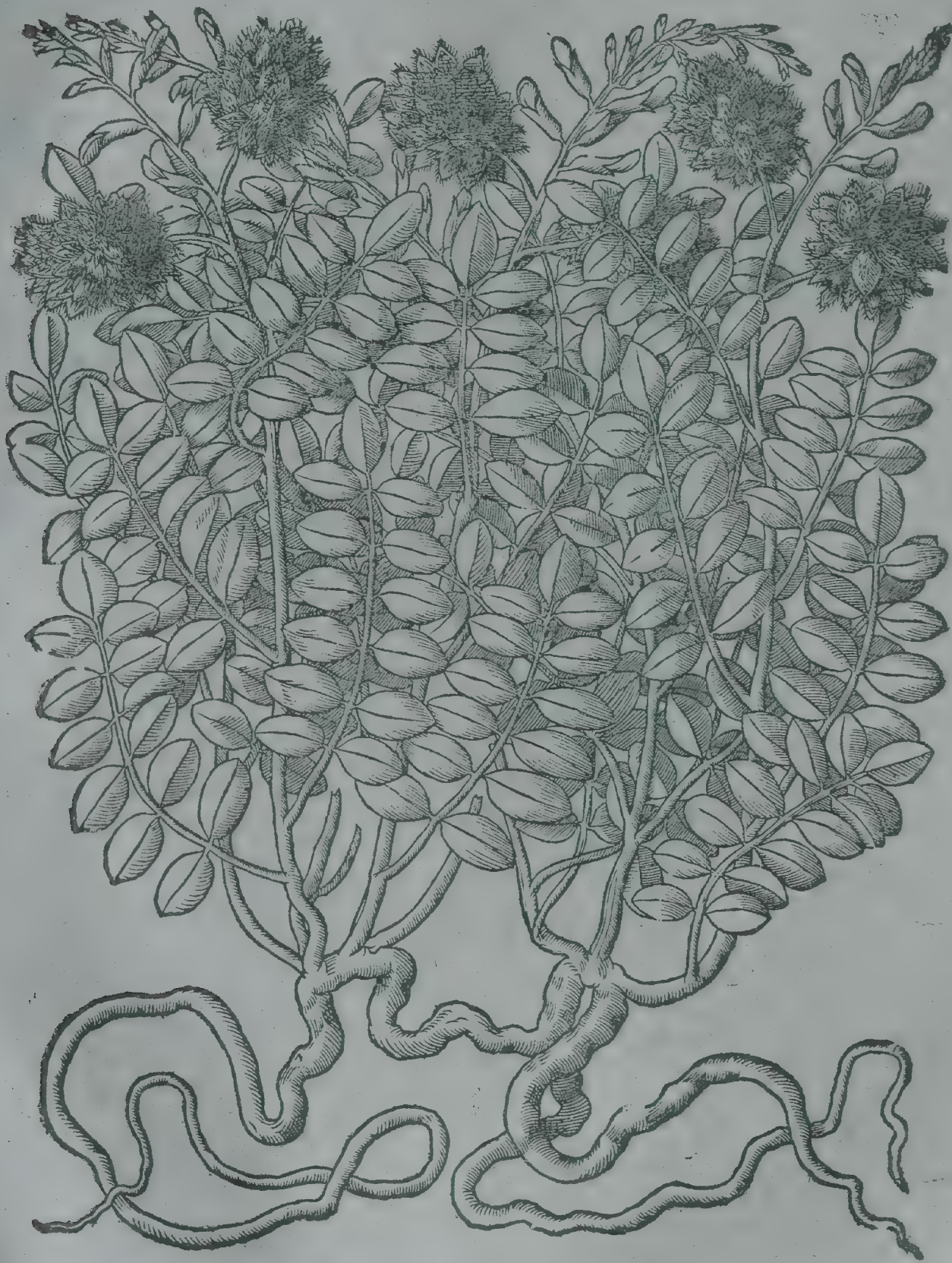
Γλυκύρριζα.

DVLCIS RADIX.

CAP. V.

10 **D**vlcis radix plurima gignitur in Cappadocia, & Ponto. Fruticosa est, ramis binūm cubitorum altitudine assurgentibus: folijs lentisci, densis, pinguibus, tactuque gummosis: flore hyacinthi: fru-

DVLCIS RADIX, SIVE GLYCYRRHIZA.





a Meum. πύ-  
ρος μακρός. i.  
fulvas, longas.  
b Cat. πύρ-  
ρος. i. fuluo co-  
lore.  
c Meum. addit  
μεσόν δὲ θέρ-  
μον καὶ ψύ-  
κον. i. mediū  
autem inter ca-  
liditatem.

Dulcis radices  
consideratio.

Plinij lapsus.

Glycyrrhizae  
aures ex Gal.

Nomina.

Et pilularum platani magnitudinis, asperiore, qui filiquas lentium modo habet<sup>a</sup> rufas, & parvas: radi-  
cibus longis, ut gentianae<sup>b</sup>, coloris buxei, subacerbis, & dulcibus: quae densantur in succum, lycij exen-  
plo. Is in arteriae scabritia efficax habetur: uerum oportet, ut linguae subditus eliquescat<sup>c</sup>: aestuanti sto-  
maco, thoraci, ac iocineri conuenit: sanat uescicae scabiem, & renum dolores, cum passo potus: idem eli-  
quatus sitim sedat: uulneribus illitus accommodatur: commanducatus stomacho prodest. Recentis  
radicis decoctum ad eadem conuenit. Eiusdem farina pterygijs commodissime inspargitur.

**D**ulcis radix, quam Graeci Glycyrrhizam, & officinae Graecum nomen corrumpentes, uel potius Barbaros secuta, Liqui-  
ritiam uocant, & Hetrusci uulgò Regolitia, planta est paucis non cognita. Sed re uera diuini est generum. Nante  
altera frugifera est, altera sterilis. Abundat hac Apulia, praesertim Gargano monte, unde quotannis succus in pastillos con-  
densatus ad nos conuehitur, & radicem quam plurimum. Visitur etiamnum in uiridarijs pluribus locis in Italia, non modo  
ad spectaculum sata; sed & ad medicamentorum usum. Siquidem radix recenter effossa, sicca longè magis praestat & ori-  
grator in medicamentis habetur. Ceterum frugifera, quam hic describit Dioscorides, copiosa in Germania nascitur in Bam-  
bergico agro, non longè a Norimberga, ac etiam (ut audio) nonnullis alijs quibusdam locis. Hae itaque fructum proferunt ut  
Dioscorides inquit pilularum platani magnitudine, & quandoque maiorem, asperioresq; hirsutius, ualululis lentium modo  
pusillis ubique stipatum ipsiq; hirsutis, & tenuibus obductis aculeis, colore in atrum flauesciente. Hanc primum ad me mi-  
sit Ioannes Hessus, Medicus Norimbergensis, uir quidem rei plantariae haud imperitus. Nam antea nusquam à me uisa est.  
Sed non possum non ualde admirari Plinium, quod Glycyrrhizam inter aculeatas numerauerit plantas lib. XXI. cap. IX.  
sic inquit. Glycyrrhiza sine dubio inter aculeatas est, folijs echinatis, pinguibus, tactuque gummosis. Et libro. XXI. cap.  
xv. dum catalogo quodam aculeatas commemorat stirpes: Spinosarum, inquit, multae species. In totum spinosa est asparagus,  
scorpio, nullum enim folium habet. Quaedam spinosa foliata, ut carduus, eryngion, glycyrrhiza, & urtica. Iis enim omnibus  
folijs inest aculeata mordacitas. haec ille. Quo fit, ut sine controuersia dici possit, Plinium Glycyrrhizam minimè nouisse,  
cum certè nusquam gentium, quod equidem sciam, aculeatis folijs proueniat, sed (ut Dioscorides scribit) lentisci amulis, den-  
sis, pinguibus, tactuq; gummosis. Cuius erroris causa illud facile esse potuit, quod sui potius Graeci codicis fidem secutus  
fuerit, quam rei ueritatem, in quo fortasse facili, lubricoque librorum non aduertentium lapsu ex *χίρα* pro *γίρα* scriptum  
legebatur: uel quod Graecae linguae non exactè peritus uocabulorum, uocumq; similitudine deceptus (ut alibi quandoque de-  
monstrauimus) Plinius in hoc errauerit. Nam huiusmodi opinio adeò firmiter ueritati cohaeret, ut facile ij quoque depre-  
hendi possint à ueritate desciscere, qui credunt Glycyrrhizam olim spinis fuisse praeditam, sed mangonio longi cultus edomi-  
to rigore spinarum aculeos amisisse, & tandem mitigatam esse: cum ea etiam, quae hoc ano sponte per se nascitur, nullibi acu-  
leata spectetur. Dulcis haec radix à Theophrasto libro XI. cap. XII. Scythica appellatur, eo quod Scythae hac contenti abs-  
que alio alimentorum praesidio decem, duodecimq; dies degant. Nam (ut idem testatur) circa Meotim paludem plurima  
nascitur. Abstergit, mundat, laeuigat, mulcetq; dulcis radix humorum acrimoniam. Quare ardoribus urinae mirificè auxi-  
liatur. Mansa radix, & praesertim quae recenter fuerit effossa, non solum sitim, sed etiam famem sedat, seruatque ui-  
res diebus pluribus. Idem facit concretus succus, in ore retentus, quousque eliquescat. Pectus & pulmones inuat. Ideoque  
datur utiliter suffiriosis, phthisicis, & pleuriticis. Glycyrrhizae meminit Galenus lib. v. I. simplicium medicamentorum, sic  
inquit. Huius fruticis radicem succus in primis utilis est, similiter ut eius radices dulcis, cum leui quadam adstrictione.  
Proinde asperitates lenire potest, nec modò in arteria; uerum etiam uescicae scabra, idq; temperatura mediocritate. Quocir-  
ca fuerit sanè natura eius familiaris nostrae temperatura: nam tale monstratum est esse id quod dulce est. Sed cum adstrictio  
quadam adiuncta sit, uniuersum eius temperamentum, quantum ex caliditate, & adstrictione est, tepida potissimum cali-  
ditatis fuerit, quàm proximè accedens ad symmetrum, siue temperatum. Porro quoniam temperie quoque humidum est,  
quod modicè dulce est, iure sanè etiam sitim extinguens medicamentum est nimirum modicè humidum simul & humana na-  
tura frigidius. Refert Dioscorides, radicem siccam ad leuorem redactam, pterygiorum illitu idoneum esse remedium.  
Γλυκύριζα sic Graecis dicta, Latinis Glycyrrhiza, & Dulcis radix appellatur: Arabibus, Sus: Italis, Regolitia: Germanis,  
Leckritz, siue Sueszholtz: Hispanis, Regaliza: Gallis, Reclisse, seu Reygalisse: Boemis Lekorice: Polonis Lakrycja.

Κενταύριον μέγα.

CENTAVRIVM MAGNUM.

CAP. VI.

**C**entaurium magnum folia habet iuglandis, oblonga, uiridi brassicarum colore, serrata in ambitu:  
caulem, ceu rumicis, binum, aut ternum cubitorum, multis ab radice adnatis, in quibus capita,  
cei papauerum, in rotunditate oblonga. Flos caeruleus: semen cnico simile, ceu laneis quibusdam in-  
uolutum. Radix crassa, grauis, solida, tripedalis, succo praegnans, cum adstrictione aliqua, & dulcedi-  
ne acris, & rubescens. <sup>a</sup> Amat solum pingue, & apricum, ac syluas, & colles. Copiosissima est in Ly-  
cia, & Peloponneso, in Arcadia, Helide, & Messenia, pluribusq; locis circa Pholoën, Lyciam, & Smyr-  
nam. Radix conuenit ruptis, conuulsis, pleuriticis, spirandi difficultati, ueteri tussi: sanguinem expuen-  
tibus, drachmis duabus trita datur, si febris sit, in aqua; ceteris in uino: item ad tormina, & uuluae dolo-  
res. Ramenta eius in collyrij formam uuluae subdita, menses, atque partus extrahunt. Succus eadem  
praestat. Vulneribus prodest: nam recens tusa, aut arida antè madefacta, ea glutinat, & coniungit. Car-  
nes coalescunt, si tusa simul decoquatur. In Lycia succum exprimunt, quo pro lycio utuntur.

a Addit Cat.  
ὁμοίως δὲ καὶ  
ὁ γυλός ἐρυ-  
σπός. i. simili-  
ter autè & suc-  
cus rubens.  
Et idem habet  
Meum.

Centaurium



## CENTAVRIVM MAGNVN.



**C**entaurium magnum (ut in Rhapontico superius diximus) nil aliud, mea quidem sententia, est, quam illa insignis admodum radix, quam praeherita nuper etas Rhaponticum esse credidit: quamque etiam hoc tempore eodem nomine quidam appellant, qui cum imperitis superioris aetatis errare malunt, quam cum peritis recentioribus uera cognoscere simplicia medicamenta. Caterum contendat licet Musa Ferrariensis medicus clarissimus, radicem, qua Rhapontici loco plerunque officinae utuntur, Centaurij magni radicem non esse; is tamen hac in re decipi (pace eius dixerim) manifesteprehenditur, cum ea radix, qua uulgaribus Rhapontici uicem explet, omnibus sane notis Centaurium magnum representet. Quippe quod crassa sit, grauis, compacta, tripedalis, & rubeo succo praegnans, qui gustui non modo quadantenus sit acris; sed etiam cum aliqua adstrictione dulcis, quinetiam (ut nos quoque obseruauimus) striata, & funiculi modo contorta. Adde quod & folia, caulis, capitula, flores, & semina illi prorsus sint eadem, quibus constare Centaurium magnum Dioscorides, & Galenus memoriae prodidere. Ea, qua hodie ad nos conuehitur, Gargano praclarissimo Apuliae monte

Centaurij magni confid.

Brafauli lapsus.



numerosa nascitur: quin & in alijs Italiae locis, nempe in Veronensi agro Baldo monte, quem Benaci alluit unda, sed in-  
 Quorundam hallucinatio. firma radice, si ad Apulam compares. Non desunt præterea hac tempestate rei herbariae ignari nebulones, qui bonis  
 Arabi lapsus. quibusdam seplasiarijs persuadere conentur, eam plantam esse Centaurium magnum, quæ in aquosis provenit, caule qua-  
 Plinij error. drato, bicubitali: folijs salicis modo longis: flore rubenti, spicato, quam quidam pro lysimachia accipiunt. Neque alio, quod  
 Centaurij ma- sciam, argumento nituntur, quàm quòd hæc planta flore sit rubro, & caule quadrangulari, quemadmodum & Centau-  
 Gal. rium minus. Sed quantum isti hallucinentur, quantaque in erroris caligine uersentur, ij quidem iudicent, qui in stirpium  
 historia multum studij, & temporis consumpserunt. Porro utriusque Centaurij uno tantum capite mentionem facit Me-  
 fues: sed adeò alterum cum altero miscet, ac confundit, ut mirandum non sit, si à nonnullis ætatis nostræ diligentissimis  
 rei herbariae inquisitoribus acriter fuerit accusatus, & si nouus quidam Mesuis ipsius commentator frivolis satis argumen-  
 tis, horum doctissimorum uirorum censuris refragari nitatur, in tam aperto illius errore. Quin etiam Auicenna, qui  
 cum illo pariter errat, & cum utrisque Serapio. Siquidem is scripsit ex auctoritate Aben Mesuat, Centaurij magni ra-  
 dicem lentam trahere pituitam, simul & bilem, & coxendicum doloribus opitulari. Quæ tamen facultates Centaurij  
 maioris non sunt, sed minoris, ut sequenti capite explicabimus. Caterum neque Plinius ab errore uindicari potest, qui  
 tametsi in Centaurij magni historia libro. xxv. cap. v. in omnibus fere Dioscoridi subscribat; in facultatibus tamen errasse  
 uidetur, quòd Centaurio maiori amaritudinem cum quadam dulcedine tribuerit: cum amaritudo non in maiori, sed in mi-  
 nori tantum deprehendatur. Datur Centaurij magni radix Hydropicis, Ictericis, & Iocinorosis, tum uino macerata, tum  
 in puluerem pota. Radicis recentis succus uncia pondere haustus, ac etiam uulneri illitus, auxiliatur à serpente demorsis.  
 Centaurij magni uires ex Gal. Centaurij magni meminit Galenus lib. v. i. simplicium medicamentorum, de eius uiribus ijs differens uerbis. Centaurij ma-  
 gni radix sicut gustu contrarias qualitates, ita in usu contrarios effectus demonstrat. Gustu itaque acris simul adstrin-  
 gensque apparet cum lemicula quadam dulcedine. At in actionibus acrimonia quidem caliditatis opera ostendit, menses  
 20 prouocans, & fetum mortuum euellens, uinumque corrumpens, atque eiciens. Adstrictio uero, opera crassa, terrenaque  
 frigiditatis, cum uulnera glutinet, & sanguinem reijcientibus prodest. Exhibentur autem eius drachmæ duæ, febrientibus  
 quidem cum aqua, febre uero liberis cum uino. Porro secundum omnium simul qualitatum actionem, ruptis, conuulsis,  
 dyspnæa, siue spirandi difficultati, tum inueterata tussi conuenit. Nec enim in talibus euacuare solum quod præter na-  
 turam est, oportet; sed partem quoque euacuata robore, ac confirmare. Vacuationi itaque accommoda est acrimonia,  
 utique cum non sola sit, ac pura, sed aut dulcedini iuncta, aut certe non prorsum amaritudini: siquidem uehementiam tunc,  
 atque uiolentiam, mista illi temperata quadam substantia, cuiusmodi est dulcis, non obtinebit. Porro ad ea, quæ euacuata  
 sunt, roboranda, contrahendaque, adstrictione est opus. Eadem quæ radix, & succus ipsius efficit: utunturque eo medica-  
 mento quidam uice lycij. Græci κενταύριον μέγα id uocant, quod Latini Centaurium magnum: Mauritanii, Chanturion ki-  
 30 bir, Sacurion habre, seu Canthuriū: Itali, Centaurea maggiore: Germani, non sine errore, Reupontic: ut etiam Hispani, Rui  
 pontico: & Galli, Rhepontico.

Κενταύριον μικρόν.

## CENTAVRIVM MINVS.

## CAP. VII.

Conclusa non legit Meum.

a Meum, & Cat. ἀποψηθεῖ-  
σεν δὲ καὶ τι-  
ποῖται. i. deco-  
cta uero, & po-  
ta.b Cat. non ha-  
bet conclusa.  
Meum autē ha-  
bet tantum ὀμ-  
ρακν.Centaurij mi-  
noris confid.

Centaurium minus, limnesion aliqui uocauere, [ quoniam rigua amet loca. ] Herba origano, aut  
 hyperico similis, caule anguloso, palmum excedente: flore lychnidis, è puniceo in purpuram uer-  
 gente folijs rutæ, prælongis, & paruis: fructu tritico simili: radice pusilla, læui, & superuacua, quæ gu-  
 stanti amaritudinem adfert. Herba recens tusa suo illitu uulnera conglutinat: uetera ulcera purgat,  
 & cicatrice obducit. Bilem, crassosque humores per aluum exigit, a si decocta deuoretur. Ius decocti  
 ischiadicis conuenientissimè infunditur: trahit enim sanguinem, & dolorem leuat. Succus oculorum  
 40 medicamentis perquam utilis: siquidem cum melle caliginem oculorum expurgat. in uellere apposi-  
 tus, menses, & partus extrahit: epotus peculiariter neruorum uitij succurrit. Succus extrahendi ratio.  
 Legitur herba semine prægnans. & diebus quinque madefacta, decoquitur, donec superemineat  
 aquæ: mox ubi refrixit, linteolo exprimitur, & eiecta herba, iterum decoquitur, usque dum mellis  
 crassitudinem habeat. Nonnulli eā recentem, grauidamque contundunt, atque succum fictili non pi-  
 cato exprimunt, & in sole, lignea rude assidue mouentes, inspissant, quod si quid concretum faucibus  
 uasis adhærescat, deradunt, reliquoque humori permiscunt, noctu diligenter operiunt: nanque ros no-  
 cturnus liquores coalescere non finit. Quæ autem siccis radicibus, aut herbis, liquamenta exprimun-  
 tur, decocta (ut in gentianæ mentione retulimus) præparantur. Sed quæ ex corticibus humidis, aut con-  
 50 tuls herbis factitantur, in sole, uti antè dictum est, coguntur. Sic è thapsia, sic è mandragora, reliquis-  
 que similibus succus: b [ sic ex acerbis uuis melligo elicatur. ] Lycium tamen, & absinthium, hypoci-  
 stis, & consimilia, decocta, eo quo diximus modo, coguntur.

Centaurium minus nullis ferè non cognitum, in Hetruria uulgò Biondella nuncupatur: quoniam abstergendis, deal-  
 bandisq; mulierum capillis ex lixiuio plurimum præstat. Quod passim in officinis habetur, uerum, & legitimum Cen-  
 taurium minus esse, omnibus, ut arbitror, exploratius est, quàm ut à nobis ostendi debeat. Quippe quòd nullis in uniuersum  
 notis Centaurij minoris histæ refragetur. Amara admodum est, non radice solum, sed etiam tota sui ipsius planta, adeò ut  
 quidam fel terræ eam appellauerint. Galenus ob ingentes, mirasq; eius facultates, de ipsius uiribus integrum librum conscri-  
 psit, Papiasq; dicauit. Detrahit hoc bilem, & pituitam, qua sanè facultate Centaurium maius planè carere deprehenditur.  
 Datur eius decoctum utiliter potandum tertianarijs, quòd bilem per inferna deiciat, quo factum est, ut quidam hanc febrilem  
 60 fugam uocauerint. Idem, ac pariter succus, iocinoris, ac lienis obstructions, & durities tollit. Alui tincas pellit, ex melle  
 drachmæ



## CENTAVRIVM PARVVM.



10 drachmæ pondere potus, tum umbilico illitus. Herba comaq; decoctum, Lentigines, uaros, alphas, & cæteras cutis insectio-  
nes ex terit, insectis particulis adhibitum. Instillatur succus uermiculosis auribus, quinetiam illinitur contra papulas, &  
manantia capitis ulcera. Quo fit, ut non parum aberrauerint inter Mauritanos Mesues, Auicenna, & Serapio, quod Cen-  
taurij minoris uires cum maiori turpiter confuderint. Galenus præter ea, quæ de Centauryo minori ad Papiam scripsit, eius  
quoque meminit libro VII. simplicium medicam. sic inquit. Centaurij minoris radix prorsus inefficax est. Sed ramuli  
eius, & potissimum folia, quæ illi in hærent, & flores, utilissima sunt. Vincit in eis qualitas amara, paululum habens & ad-  
strictiõis, atque ob eiusmodi temperamentum admodum exiccatorium est medicamen, expers mordacitatis. Porro quod  
omnia talia utiliora sint, supra commonui, & nunc nihilo secius tamen nos repetere tempestiuum est, omnes eius particula-  
tim actiones memorantes. Vulnere itaque magna herba ipsius recentis illitu glutinantur: & uetusta, quæque ægrè ad  
cicatricem perducere queunt ulcera, cicatrice eodem modo utentibus obducuntur. Arefacta uero glutinatorijs, & desiccato-

Centauryi mi-  
noris uires ex  
Galeno.



vijs miscetur facultatibus, ijs uidelicet, quæ sinus, & fistulas sanare sunt nata, ueteresq; duritias emollire, tum ulcera maligna, quæ cacoethe uocantur, sanare. Miscetur etiam ijs, quæ rheumaticis affectibus medentur: in quibus ea medicamenta optima sunt, quæ uehementer desiccantia, cum quadam adstrictione nullam habent mordacitatem. Decoctum herbe quidam ischiadicis infundunt, ceu biliosa, & crassa ducens: nã & talia purgat, quanquam cum adeò uehementer operabitur, ut cruenta euacuet, tunc plus proderit. Succus porro eius, cum adsimilis sit facultatis, hoc est, exiccatoria, & absterforia, & cetera iam dicta pulchrè efficere potest: & cum melle oculis illinitur, mensesque, & fœtum appositus euocat. Sunt qui ipsum præbeant & ijs, quibus nervi affecti sunt, ut qui euacuet, & desiccet innoxie quæ impleta sunt. Quippe cum iecinoris quoque obstructions optimè expediat, bonumque sit lieni indurato remedium, foris impositum, nec secius, si quis bibere sustineat. *Karraspor* uixpçv sic Græcè, Latine uerò Centaurium minus dicitur: Arabice, Chanturion sege, & segir, seu Katarion sages: Italicè, Centaurea minore: Germanicè, Tausent gulden Kraut, Fieber Kraut, Erdtgal, seu Biber Kraut: Hispanicè, Fel de tier 10  
ra: Gallicè, Centauree, aut Fiel de terre: Boemicè Zemez luc menšsy: Polonicè Centurzya: Ruthenicè, Nerycynik.

Nomen

## CHAMAELEON ALBUS.





Χαμαλέον λευκός.

## CHAMAELEON ALBUS. CAP. VIII.

**C**hamaeleon albus, ixia ideo aliquibus uocatur, quòd quibusdam in locis uiscum circa radices eius inueniatur: quo pro mastiche utuntur mulieres. Folia habet silybo, aut scolymo similia, asperiora, acutiora, nigroque chamaeleone ualidiora. Caulē non promit, uerū ex medio spinas, echini male: radicem in latis collibus crassam, in montosis uerò graciliorem, in profundo albam, aliquatenus aromaticam, graui odore, dulcem. Quæ pota acetabuli mensura, latas interaneorum tineas pellit: bibitur autem in uino austero cum origani feruefacti succo. Hydropicis commodissimè drachma in uino datur: etenim eos extenuat. Contra difficultatem urinæ decoctum propinatur. Hausta in uino, serpentium uenenis resistit: occidit canes, & sues: mures item necat, subacta cum polenta, aut aqua, & oleo madefacta.

## CHAMAELEON NIGER.



Χαμαλέον μέλας.



Χαμαλέον μέλας.

CHAMAELEON NIGER.

CAP. IX.

a Orib. ὅτι  
ἐπὶ τοῖς ἰσχυροῖς  
ἐστὶν ἡ χυμώμα-  
χον, ἢ κείμον-  
δες ἐκάλουν.  
i. quem aliqui  
tilophon, siue  
Ixiam, siue cy-  
nomachum ap-  
pellant.

b Orib. addit.  
ἢ πυρρὰ. i. siue  
fulua.

Chamaeleotis  
utriusque con-  
sideratio.

Quorundam  
error.

Monachorum  
opi. explosa.

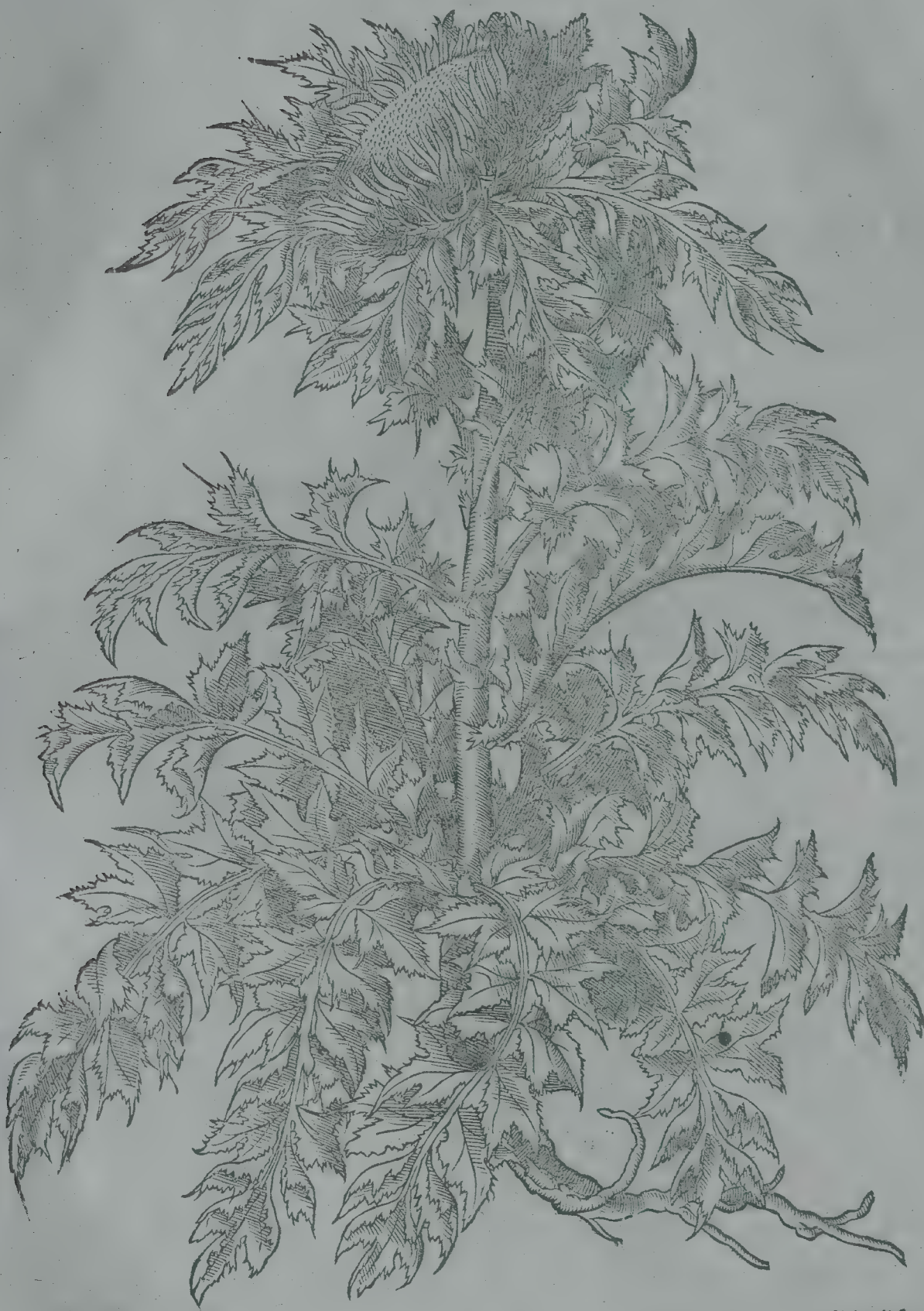
Quorundam  
opinio repro-  
bata.

**C**hamaeleon niger<sup>a</sup> folijs scolymo similis esset, nisi minora, tenuioraque, ac rubro distincta uide-  
rentur. Caulem emittit dodrantalem, crassitudine digitali, subrubrum: & in umbella flores spino-  
sos, tenues, hyacinti æmulos, uersicolores: radice crassa, nigra, densa, interdum exesa, quæ dissecta flau-  
escit, & commanducata mordet. prouenit in campestribus, siccis, & cliuosis tractibus, & maritimis. Ra-  
dix trita, addito atramenti sutorij, exiguo, cedrino oleo, & axungia, scabiem abigit: eadem, cum sibi sul-  
phur, & bitumen asciuit, & cocta in aceto illinitur, impetigines absterget. Decoctum collutione, den-  
tium dolorem mitigat: Cum pari pipere, & cera oblita radix, dolenti denti auxiliatur. Radice concisa,  
& in aceto decocta, dentes fouentur: eos quoque frangit, si scriptorio stylo feruens admoueatur: uitia  
cutis in facie, uirilignesque cum sulphure emendat. erodentibus medicamentis admiscetur: phagedæ-  
nas, tetraque ulcera illitu sanat. Quare chamaeleon uocetur, à uarietate foliorum euenit: mutant enim  
cum terra colorem: hinc uiridia, billic albicantia, alicubi coerulea, nonnusquam rubra inueniuntur.

**C**hamaeleon albus tam ab Hetruscis, quàm cæteris ferè Italiae incolis uulgò Carlina uocatur. quòd credat uulgus (ut  
facile solet) herbam hanc magno olim Carolo regi ad fugandam sui exercitus pestem ab angelo demonstratam fuisse,  
se, tanquam antidotum omnium præstantissimum. Quo argumento freti uulgares quàm plurimi, ad arcendam pestilentiam  
huiusce plantæ radices miris, magnisq; laudibus commendant. Nec quidem ab re: quando enim pota radix (ut Dioscorides,  
& Galenus testantur) latus interaneorum tineas interimat, & serpentium uenenis resistat, mirum utique non fuerit, quòd  
eadem in pestilentia opem ferre ualeat. Falluntur nimirum, qui putant, stirpem illam pternici non ab similem (nostri eam Car-  
ciofo uulgò appellant) aculeis horrentem, cuius flore coaguli uice Hetruria utitur, album esse Chamaeleonem. Nam eorum  
error ex eo maxime diluitur, quòd hæc contra Chamaeleontis albi descriptionē, in longo admodum caule echinatos suos pro-  
ferat fructus. Porro Chamaeleonem album nunquam Fuchsum (pace uiri aliqui eruditissimi dixerim) uidisse existimaue-  
rim: quòd libro suo de plantarum historia primū scribat, nullum hunc edere caulem, subinde huius fortè oblitus, eodem  
in loco eundem procero satis caule depingat. Quin nec nigrum idem nouisse uidetur, cum depictus ab eo, quem tamen planè  
non probat, nullis notis legitimo, meo quidem iudicio, respondeat. Quia in re hallucinantur monachi reuerendi, qui Mesuem  
commentati sunt, cum certò sibi persuadeant, Carlinam (ut eorum utar distinctione) caulem proferentem, eiusdem esse spi-  
nam albam, quam Græci καὶ θανὰ λεῖλα dicunt, Mauritani uerò Bedeguar: item Carlinam alteram caule uiduam esse spinam  
Arabicam ab Aphris Suchaa uocatam. Quippe cum spina alba (ut Dioscorides est author) bicubitali sit caule, ipsaq; albi-  
cante, unde fortasse nomen traxit, & inani, flore uerò purpureo niteat; Carlina uerò hæc caule sit dodrante paulò maiore;  
pleno, non inani; subrubro, non albicante, floribus hyacinti æmulis, nulla ratione dici posse putauerim, Carlinam hanc esse  
spinam albam, sed potius rufam. Cum nec similiter monachi unquam prabare possint, Carlinam alteram caule uacantem  
Arabicam esse spinam: quòd nusquam Dioscoridem scripsisse inuenerim, spinam Arabicam caule uacare, sed spinæ alba po-  
tius esse persimilem. Ex quo rectè (ut arbitror) concludi potest, quòd cum spina alba procul dubio caulem edat, eundem quo  
que Arabica promat. Sunt etiam qui uelint, Carlinam caulem gerentem nihil differre ab altera, quæ caulem non fert, nisi  
sexu, nempe quòd altera mas, altera uerò femina fortasse fuerit: negantq; omnino has plantas esse Chamaeleones, illamq;  
præsertim nigrum Chamaeleonem esse nolunt, quæ caulem rufum gerit. Hocq; argumento nituntur, quòd scripserit Galenus  
lib. v. i. i. simplicium medicamentorum, Chamaeleontis nigri radicem lethale quiddam obtinere: eamq; ob causam in extrin-  
secis tantum uenire medicamentis. Sed cum raphani uice à compluribus copiose cum acetarijs edatur nullo penitus incom-  
modo, nec esse hanc nigrum Chamaeleonem, nec eius speciem probant. Quibus facile responderi potest, quòd in Græcia, for-  
tasse in Ponto, alijsq; conterminis regionibus Chamaeleontis nigri radix sit uenenosa, & in Italia salubris, exuta ob cali hu-  
ius clementiam lethali facultate, quemadmodum & Persea, quæ tametsi Persis semper fuerit lethifera; Aegyptijs tamen in-  
nocua facta est, soli & cali bonitate. Arum præterea Cyrenis adeò mitis est, ut rapi modo in ciborum usum ueniat; cum ta-  
men in Græcia, & Italia adeò acerrimum sit, ut nec coctum, nec crudum edi possit. Quin & scorpiones in compluribus ter-  
rarum orbis partibus ictos interficiunt; in aliquibus uerò, ut in Tridentino tractu, nullum ictu uenenum relinquunt: quo etiā  
in loco nigrum ueratrum nulla deiectione ui pollet. Id quod in Colchico Ephemero quoque uidemus, quòd eò pro Hermo-  
dactylo innocuè (quanquam temerè) utantur Medici. Cæterum illud præter dicta me maxime ad credendum inducit, Carli-  
nam caulem fundentem esse Chamaeleonē nigrum, quòd hæc plāta omnibus in uniuersum notis nigrum Chamaeleonem referat.  
Quandoquidē folijs cōstat scolymo minoribus, tenuioribusq; subrubra per mediū excurrēte costa: caule itē dodrantali; crassi-  
tudine digitali, subrubro, floribus in umbella spinosis, uersicoloribus: radice crassa, exterius nigra, densa, & aliquādo corrosa,  
quæ fracta intus flauescit, & cōmanducata mordet, fateor tamen hanc umbellā non ferre, (ut Dioscorides inquit) sed Echina-  
rum capitulum, perinde ac album chamaeleonem. Verū hoc non me omnino à mea dimouet opinione, quòd Dioscoridem ui-  
deā in quā plurimis locis improprie uti uocabulis. Addidimus tamen aliam CHAMAELEONIS NIGRI in aginem, quæ  
mibi à Doctissimo Viro Bartholomeo Maranta, Neapoli transmissa est: quæ tametsi umbellas Hyacinthinis floribus scatē-  
tes proferat, cum tamen folia rubris maculis uaria non sint, in caule nulla prorsus rubedo spectetur, mansa Radix acedi-  
nis tantillum haud resipiat, exesa non sit, non flauescat, nec caules digitali crassitudine uideantur, cur legitimum Chamaeleo-  
nem nigrum hanc plantam esse affirmem non habeo. Sed de his diffusius libro quarto nostrarum Epistolarum differimus,  
ad Marantam respondentes. Dixi sententiam meam, quam ijs censendam relinquo, qui rei plantariæ maiorem, quàm ego,  
peritiam habent. Cæterum hinc non respondebo sycophantæ cuiusdam calumnijs, in Chamaeleonte aduersari me promulgatis,  
cum libro sexto id mihi faciendum proposuerim, ubi de Ixia inter uenena scribit Dioscorides. Ibi enim huiusce sophistæ, &  
rei



## CHAMAELEON NIGER ALTER.



IO rei plantariae, pseudoindagatoris malitiam, uerocordiam, & apertam temeritatem fusius aperiā. Explodendi sunt Arabicae factionis scriptores, ut qui non sine detestando errore, Graecorum uocabulorum uicinitate decepti, Chamaeleam, quam sua lingua Mezerion appellant, cum Chamaeleone confundant. Nam Auicenna de Mezerio differens libro & tractatu 2. c. 464. circa finem, suum errorem prodidit ijs uerbis. Mezerion bibitur cum uino ad morsum uermium uenenosorum, & est proprie nigrum, uenenum mortiferum. Et quando miscetur cum sauiā, & coniungitur cum aqua, & oleo, interficit mures, & canes, & porcos. hac ille. In quibus duplici notatur errore: primo quod Mezerio eas tribuerit uires, quas albo Chamaeleoni reddidit Dioscorides: deinde quod nigrum, non utique album ea praestare crediderit contra Dioscoridis sententiam. Meminit utriusque Chamaeleonis Theophrastus lib. IX. cap. XII. de plantarum historia, ubi sic habet. Chamaeleonum, unus candidus, alter niger. Uires autem radicum inter se distant, & ipsae etiam radices specie differunt. Candidi enim candida est, & dulcis, & crassa, & grauiter olens. Vtilis traditur ad fluxiones, cum confecta orbiculatim modo raphani decoctum est, iuncto

Arabum turpis error.

Chamaeleonum hist. ex Theophrasto.

transfixa



transfixa in seriem. Valet & ad interaneorum animalia lata, cum passa uua comesa acetabuli mensura è uino bibitur austero. Occidit & canes, & sues: canes in farina hordeacea subacta cum aqua, & oleo: sues cum brassica. Et si hominem agrestem experiri uolueris, an uiuere possit, lauandum ea radice triduo iubent. Hoc enim si tolerauerit, moriturum nequaquam existimant. Nascitur æque omnibus locis folio, scolymo simili, uerum ampliori, & terræ proximo: capite magno, acano simili: unde quidam acanum eum uocauerunt. Niger folio constat adsimili, præterquam quod minori, leuiori; Tota autem herba umbraculi speciem representat: radice crassa, & nigra extrinsecus, subflaua intrinsecus nititur. Loca gelida, humidaq; amat. Lepram, & uiriliginem abolet trita cum aceto, & ramentis illita: necnon & canes occidere potest. hætenus Theophrastus. illud insuper non ignorandum est, uiscum scilicet, quod Ixiam appellant, in Chamaleonis albi radice nascens, uene esse mortiferum, cum tamen modica tantum quantitate sumptum somnolentos uigilantes reddat. Quamobrem Creten-  
ses mulieres suarum lucubrationum gratia, ne somnum ineant in opere, ex eo tantillum, aut modicum à cæna nullo incòmodo  
assumunt. Huius plerisq; locis meminit Plinius, & de eo nusquam non intellexit, ubi contra sumptum uiscum aliquod reme-  
dium protulit. Χαμελέον λευκός sic Græcè, Latine uerò Chamaleon albus appellatur: Mauritanis, Chemeleon leute, seu Cha-  
malium: Italis, Carlina, & Chameleone bianco: Hispanis, Cardo pinto: Gallis, Carline: Boemis pupauna bjla. At planta,  
quæ χαμελέον μέλας Græcis, Chamaleon niger Latinis uocatur: Arabibus, Chemeleon melamos: Italis, Chameleone nero:  
Germanis Eber wurtz: Hispanis, Cardo pinto: Gallis, Chardonette: Boemis pupauna cerna.

Nomina.

Κροκοδείλιον.

## CROCODILIVM.

## CAP. X.

2 πλανομένη.  
ita Meum. i. lo-  
catat Cat. πινω  
μένη. i. pota.

**C**rocodilion chamæleontis nigri figuram habet. Nascitur in syluosis, radice longa, leui, aliquantu-  
lum lata, odore, ut nasturtij, acuto. Feruefacta in aqua, & <sup>2</sup> pota radix, sanguinem copiosum per  
nares pellit. datur lienosis, eos euidenter adiuuans. Semen ei rotundum inest. duplex uti scutum: quod  
suapte ui urinam ciet.

Crocodilij cō-  
sideratio.  
Opinio explo-  
ra.

Alia opinio  
reprobata.

Crocodilij ui-  
res ex Gal.

Nomina.

**S**unt qui uelint, Carlinam uulgò uocatam, eam inquam, quæ caulem profert, legitimum esse Crocodilium. Sed eorum opi-  
nio mihi quidem nullo modo satisfacere potest. Siquidem (ut præcedenti capite retulimus) Carlina, quæ caulem emittit,  
ad eò omnibus in uniuersum notis chamæleontem nigrum representat, ut uix unquam persuaderi possim, eam esse Crocodi-  
lium: præsertim cum factò periculo ijs sanè uiribus careat, quibus Crocodilium præstare scribunt. nempe quod radice deco-  
ctum potum sanguinem per nares copiosum trahat. Adde quod Crocodilio radix sit longa, leuis, aliquantulum lata, & odo-  
re, ut nasturtij, acuto. Illi uerò Carlina generi crassa, nigra, densa, exesaq;: non autem lata, nec leuis, nec nasturtij odorem  
spirans. Non desunt alij, qui Eryngium marinum Crocodilium existiment. Verum cum illud in litoribus maris nascatur, cha-  
mæleoni nigro sit at simile, nec sanguinem è naribus eliciat; Crocodilium uerò proveniat in syluosis, compluribus alijs recla-  
mantibus notis, ijs etiam haudquaquam adstipulari possum. O quàm magnificerent medici Crocodilium, si in Italia nasce-  
retur, ubi tamen hætenus ipsum uidere non licuit, cum eius radice decoctum tanta sit facultate præditum, ut potu tantum  
sanguinem copiosum per nares pellat. Crocodilij meminit Plinius lib. XXV I I. ca. VII I. non tamen plura tradidit, quàm Dio-  
scorides, à quo illa omnia accepisse uidetur: quanquam in hoc ab eo dissentit, quod Crocodilium in sabuletis nasci prodiderit,  
cum tamen in syluosis nasci scribat Dioscorides. Huius facultates lib. VI I. simplicium medicamentorum memoria prodidit  
Galenus, sic inquit. Crocodilij semen acre est, atque odoratum, urinam, mensesque ciens. Itaque facultatem habuerit  
calidam, digerentem, & exiccantem. Succus tum caulis, tum seminis, ut quæ similis sint facultatis, nephriticos adiuuant. Ra-  
dix pectoris excreationibus ualentèr conducit, minus quidem quàm semen acris, non tamen minus amara. Trahit uerò etiam  
per nares sanguinem. Quod κροκοδείλιον Græci, Latini quoque Crocodilium dicunt: Itali, Crocodilio.

Δίψακος.

## DIPSACVS, SIVE LABRVM VENERIS.

## CAP. XI.

2 Meum. ερι-  
κεία έχινω ὑπο-  
μήκης ακανθώ-  
δης. i. similia  
erinaceo sublo-  
ga spinosa.

Dipsaci confi-  
deratio.

**D**ipsacus aculeatarū generis est. Caulem habet altum, spinis horridum: folijs lactuæ, spinosis, bi-  
nis, genicula singula complectentibus, prælongis, ceu quasdam bullas intus, & extra aculeatas, in  
dorsū medio habentibus, concauo alarum sinu, in quo imber, aut ros asseruetur: unde dipsaci, quasi fi-  
tientis, nomen traxit. In cacumine caulis, singula furculis capitula insunt, oblonga<sup>2</sup>, echinata spinis:  
quæ arefacta, candida spectantur, dissectaque medulla tenuis, uermiculos ostendunt. Sanat rimas sedis,  
fistulasque, si tusa, & decocta in uino radix, usque dum sit crassitudo ceræ, immittatur. Medicamentum  
area pyxide recondendum. Aiunt fornicationibus, uerrucisque pensilibus remedio esse. Vermiculi  
capitulorum in folliculo alligati collo, aut brachio appensi, prodūtur quartanis febribus remedio esse.

**D**ipsacus, quem Latini Labrum Veneris uocant, in Italia uulgaris est planta, ijs præcipue locis, ubi lanificia exercen-  
tur. Siquidem echinato eius capitulo mangones rudem adhuc pannum pectunt, expoliunt, detractisque floccis con-  
cinnant. In Hetruria Dipsacum uulgò appellant Cardo da cardare, Foroiulienfes uerò Garzo. Seritur is hodie in complu-  
ribus Italiae locis, præsertimq; in agro Bononiensi, singulari à cultoribus adhibita diligentia. Sed & syluestris quoque spon-  
te in



## LABRVM VENERIS, SIVE DIPSACVS.



10 te in campestribus, in agrorum, & scrobium aggeribus, in hijs iuxta sepēs frequentissimus nascitur, nullis prorsus repugnantibus notis quas illi reddidit Dioscorides. Inuenitur autumnī tempore (ut experientia quēque docere potest) in eius capitulo iam exaresfacto, medullitusq; dissecto uermiculus ille, quem collo adalligatum quartanis febribus remedio esse produnt, piscatoribus hamo affigendus maxime expetitus: etsi Marcellus Dioscoridis interpres, & commentator, uermiculum hunc nunquam sibi compertum fuisse scribat. Dipsacus officinis, & herbariorum uulgo *Virga pastoris* maior nominatur. Quippe minorem etiam illius amulam ostendunt: quanquam non adeo striato caule, ac spinis horrido constet, folijs item infirmioribus sit, & capitibus multo minoribus, ut quæ oliuæ magnitudinem non excedant. Sunt autem huius capitula tenuibus capillis referta, ita ut sericis uiridi colore infectis floccis similia uideantur. Ceterum animaduertendum est, neutrum Dipsaci genus, quod tum Serapioni, tum Anicennæ describitur, esse *Virgam pastoris*. Quādoquidem ijs, quantum ex eorum scriptis colligere potui, *Pastoris uirgam* nil aliud esse putauerim, quā polygonum, cuius tam sēmina, quā maris historiam lib. quarto tra-

*Virga pastoris  
duplex.*

Kkk to tra-



## LABRVM VENERIS ALTERVM.



Syluatici hallu-  
cinatio.

Dipsaci vires  
ex Galeno.

Nomina.

to tradidit Dioscorides. Quapropter illud mihi semper persuasum uelim, quod non à Mauritanis Dipsaco Virgæ pastoris no- 10  
men inditum sit, sed à seplasiarijs ijs, qui suis potius pandectis, quàm cæteris castigatissimis, & probatissimis scriptorum mo-  
numentis, fidem præstare consueuerunt. Nanque Matthæus ille Syluaticus pandectarum auctor, Dipsacum Virgam pasto-  
ris appellat: qui deinde in grauiorem errorem lapsus, Dipsacum ipsum cum polygono turpiter confundit, utpote qui illud as-  
sequi non potuerit, quod Arabum Pastoris uirga, esset Dioscoridis polygonum, non autem Dipsacus: qui quidem tantum à  
polygono differt, quantum lepores ab ursis. Dipsaci meminit Galenus lib. VI. simpl. medic. his paucis. Dipsaci spinæ radix  
secundo ordine exiccatoria est, habetq; nonnihil absterforium. Planta, quæ Græcis δὶ ψακος, Latinis Labrum Veneris nomina-  
tur: Mauritanis, Dibsacos: Italis, Cardo, & Dissaco: Germanis, Kartendistel, Garden Kraut, Buobenstrel, & Vneber Kar-  
ten: Hispanis, Cardencha, Cardo penteador: Gallis, Cardon à carder, & Verge à bergier: Boemis, Stietka Polonis: Ssextotki.

VIRGA



## VIRGA PASTORIS.



10

Ακανθα λευκή.

SPINA ALBA.

CAP. XII.

**S**pina alba nascitur in montibus, & syluosis. Folia fert albi chamæleonis, angustiora, candidiora, aliquantum hispida, & aculeata: caulem supra bina cubita altum, pollicari, aut ampliore crassitudine, albicantem, intus cauum: in cacumine capitulum inest spinosum, echini marini æmulum, sed minus, & oblongum: flores purpurei, in quibus semen, ceu cnicum, sed rotundius. Huius radix pota, coeliacis, stomachicis, & ijs, qui cruenta extussiunt, efficax est: urinam cit: tumoribus illinitur. Decocto eius dentes in dolore collui prodest. Epotum semen conuulsis infantibus, & à serpente demorsis auxiliatur. Gestatum pro amuleto serpentes abigere traditur.

Kkk 2 Spinam



## SPINA ALBA.



Spinæ albæ  
confid.

**S**pinam albā seplasiarij Arabas (ut plerunque solent) imitati, Bedeguar appellant. Sed non parua inter hos, & medicos  
 Soritur contentio, quænam in aculeatarum genere, quas plurimas genuit natura, Spina alba legitime, notis omnibus adsti-  
 pulantibus, appellari possit. Verum etsi tantam litem transigere nequeant; interim tamen pro Spina albâ alij alias her-  
 bas ostentant, & quisque suam ueram existimat. Quandoquidem sunt eorum complures, qui sibi certò persuadent, Spinam  
 albam eam aculeatam herbam esse, quam aliqui Carduum benedictum uocant, alij uerò uulgò herba Turca. Sunt alij, qui Car-  
 linam uocatam, id est album chamæleontem, Spinam albam esse contendunt. Inter quos inuenio monachos, qui in Mesuem  
 scripserunt, quorum sententiam, superius in chamæleontis utriusque mentione, ut falsam reprobauimus. Sunt præterea, qui  
 Spinam albam esse uelint echinatum Carduū illum, & Spinis rigentem qui Htruscis in lacte cogendo coaguli uicem explet.  
 Non desunt insuper qui unam, uel alteram syluestrem, & spinis horrentem plantam, pro Spina albâ nullo discrimine acci-  
 piant. Quo fit, ut omnes ij nullo ueritatis lumine ducti, in huiusmodi tenebris oberrent. Errat, meo quidem iudicio, hac in re

Leonardus



## SPINA ALBA ALTERA.



10 Leonardus Fuchsius ætatis nostræ medicus alioqui clarissimus : quippe qui ultimo suorum paradoxorum capite , Spinam albam eam aculeatam herbam appellat, quæ omnium in uniuersum aculeatarum plantarum generum amplissimis constat foliis, latè humi se spargentibus, ac crebris, albisq; seu lacteis tota conspersa maculis. Vnde apud quosdam Lactariæ herbæ nomen adinuenit, etsi à quàm plurimis, præsertim mulierculis , Carduus diuæ Mariæ dicatur . Hallucinatur inquam , pace eius dixerim, eo quòd non animaduertit, hanc folijs albi chamæleonis triplo , quadruploq; maioribus in campestri planitie nasci, ut nostra testatur Hetruria, ubi passim ferè frequens nascitur, non autem in montibus, ac syluis , ubi Spina alba Dioscoridis testimonio prouenit. Legitimam Spinam albam, cuius hîc primo loco imaginem expressimus, misit ad me Patavio Iacobus Antonius Cortusus, rei plantariæ admodum studiosus, quæ notis omnibus genuinam representat. Siquidem folijs est albo chamæleoni similibus, angustioribus tamen, ac candidioribus, subhirsutis, spinis rigentibus : caule uerò bicubitali , pollicari , uel ampliore crassitudine, subalbo, & in anicin cuius cacumine echinus subalbidus insidet, sed minor , & oblongior, pupureis in-

Fuch. lapsus.



Quorundam  
error.

Brasauoli calū  
nia contra Me  
sue.

Spinæ albæ ui-  
res ex Gal.

Nomina.

tus floribus, & semine cnico simili. Huic planè descriptioni, quæ etiam Dioscoridis est, adstipulantur frequentissima plantæ, quæ suis echinis, ac spinis rigentes, in excelsioribus Ananiæ uallis montibus lariceis, abiegnis, & piceis sylvis refertis Iulio mense uisuntur. Quapropter, ut quæ ad eos pertinent, rectè agant seplasiarij, uideant, sciantq; non in planitie, & conuallibus Spinam albam prouenire, sed in montibus: quorum si quandoque tum cacumina, tum syluas adire non grauibuntur, procul dubio non magno etiam labore ipsam nanciscuntur. Hæc enim non modò seplasiarijs maxime conducet, ut legitimam Spinam albam suis compositis medicamentis immisceant; uerùm & eorum errorem deprehendent (in hoc etiam Ruellius uersatur) qui sibi persuadent, Sp. nam albam illud esse cardui genus, quod à Tuscis, eo quod (ut paulò antè diximus) coaguli uicem præstet, uulgò uocatur Presura, quodq; nos scolimum esse putamus. Est & ALTERA ACULEATA planta, cuius hîc quoque imago secundo loco uisitur, quam quidam Spinam albam esse censent, sed plura in hac desiderantur. Error autem ijs facile deprehendetur, si illud adnotare uoluerint, quod aculeata hæc planta in hortis passim feratur, folijs albo chamaleonti longè maioribus: & capitula ferat, quæ marinum echinum non parum excedant. Commiscuit Mesues spinam albam, ac etiam Arabicam, quarum alterâ suo idiomate Bedeguar, alteram uerò Succbaa appellauit, syrupo de eupatorio uocato, quem miris laudibus extulit ad diurnas febres finiendas, ad eas præsertim, quibus naturalia uiscera, nempe uentriculus, & iecur imbecillia sint reddita; & ubi à sua naturali temperie recefferint. Cuius tamen sententiæ non parum refragatur Musa Ferrariensis: quippe qui longo sermone contendat, nec Arabicam, nec albam spinam huic syrupo admiscendam esse, quod utraq; adstrictoria ui polleat, quæ (ut ipse ait) syrups huius intentionibus admodum repugnat, cum ad diurnas obstructions tantum referandas, semper huius apud medicos fuerit usus. Qua in re non solùm ostendit Musa auctoris mentem non percepisse, sed nec etiam in hoc (pace uiri alioqui clarissimi dixerim) exactam curandarum morborum rationem calluisse. Nam cum Mesues syrupum hunc composuisset ad illas curandas febres, quibus naturalia uiscera imbecillia sunt reddita, optima componendi methodo tam Spinam albam, quam Arabicam illi inseruit, ut pote quæ adstrictoria ui, qua pollent, languida illa, ac infirma membra, plurimum roborarent. quibus incommodis solent periti, ac docti medici ijs medicamentis occurrere, quæ odore fragrantia adstrictoria facultate commendantur. Hinc itaque facile intelligi possè crediderim, quàm absurda, explo-dendaq; sit hæc Musæ sententiæ. Quin nec illud consilium eius seplasiarijs accipiendum putauerim, quod spinæ albæ, & Arabicæ loco, filiculæ radicem, ac sabinae folia huic syrupo substituere possint, & debeant, ut magis atque magis tum uasa, tum uiscera laxet. Quippe quod si tantum laxandi, ac referandi facultate hoc medicamentum debuisset esse præditum, non modò harum spinarum radicibus carere debebat; sed etiam rosis, lentiscina resina, Indica nardo, & malabathro expoliari: cum tamen hæc omnia maturè, diligenterq; examinata, non sine methodo, ut quæ robur his uisceribus allatura sint, ab ipso Mesue huic syrupo fuerint admista, ne scilicet natura diurna febre imbecillis facta, & à relaxantibus, ac admodum referantibus medicamentis uexata, totam humorum molem alui profluuiio ob contentricis facultatis amissum robur, tanquam uiribus omnibus destituta ad mortem usque demitteret. Meminit Spinæ albæ Galenus lib. v. I. simplicium medicamentorum, sic inquit. Spinæ albæ radix desiccatoria est, & modicè adstringens. Quamobrem & cæliacos, & stomachicos iuuat, & sanguinis reiectiones cohibet, & œdemata illita contrahit, ac dentibus dolentibus prodest, si decocto eius colluantur. Semen tenuis essentia & calida facultatis est. Itaque potum ijs, qui conuelluntur, conuenit. Quæ planta ἀραβία λευκή Græcè, Spina alba Latine dicitur: Arabicè, Bedeguard: Italicè, Spina bianca.

Αραβία λευκή.

SPINA ARABICA.

CAP. XIII.

a τοῦ πολὺ  
πλεονέκτου.

Spinæ Arabi-  
cæ confid.

Ruellij halluci-  
natio.

Spinæ Arabicæ  
uires ex Gal.

**A**rabicam spinam natura albæ spinæ similem esse constat. Ipsa siquidem stringit. Ad sanguinis reiectiones, mensium abundantiam, cæterasque fluxiones radix etiânum ualet. Prouenit in asperis.

**E**rasse eos nimirum crediderim, qui sibi persuaferunt, Arabicam spinam, cuius hîc meminit Dioscorides, eam aculeatam Arabiæ esse arborem, quam Acaciam uocant. Cuius erroris illud in primis indicium est, quod nusquam consueuerit Dioscorides alicuius stirpis historiam diuersis capitibus repetere, nec etiam arbores herbis commiscere. Nam cum longa historia Acaciam arborem, quæ etiam Aegyptia spina uocatur, primo libro inter arbores descripserit, absurdum quidem uideretur, si eandem præter morem hîc inter aculeatas herbas repeteret. Ad hoc indicium & illa ratio accedit, quod si seorsum harum plantarum historiam tradidit Dioscorides, diuersas quoque plantas esse necesse est. Quamobrem non parum Ruellius hallucinatus deprehenditur, quod non animaduertit, in sua huiusce Arabicæ spinæ mentione, Dioscoridem hoc loco aculeatam quandam Arabicam herbam albæ spinæ in uniuersum æmulam intellexisse, non autem (ut ipse putat) acaciam nuncupatam. Qua in re non satis uirum hunc admirari possum, quippe qui non modò & Græcis, & Latinis literis sit habitus peritissimus, ac inter eos, qui hac nostra ætate de stirpium historia scripsere, facile princeps; sed qui etiam Plinii historia fuerit studiosissimus: quem tamen si accuratius perlegisset, ac sequi uoluisset, nunquam arbitror in eum errorem incidisset. Quandoquidem Plinius lib. xxi. cap. xii. alteram ab altera separauit. Et primò huius, de qua agimus, mentionem faciens, sic inquit. Spinæ Arabicæ laudes in odorum loco diximus: & ipsa spissat, stringitq; distillationes omnes, & sanguinis excretiones, mensiumq; abundantiam, etiânum radice ualentior. Quæ à Dioscoride uerbótenus transtulisse perspicuum est. Mox meminit Arabicæ alterius spinæ, quæ in arborem assurgit, his uerbis. Est & Acaciæ spina. Fit in Aegypto alba, nigraq; arbore, item uiridi, sed longè melior est prioribus. Eiusdem meminit etiam lib. xii. cap. ix. postquam Perseæ arboris materiem miris laudibus commendauit, ubi hæc habet. Nec minus Aegyptia spina celebratur in eadem gente, duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat: candida uerò facile putrescit. Quibus ex locis palàm est, non credidisse Plinium, unam tantum Arabicam, uel Aegyptiam esse spinam, quanuis Ruellius non ita rem acceperit. Qui item Galeni sententiam hac in re non animaduertisse uidetur: siquidem Galenus lib. v. I. simplicium medicamentorum ita scribit. Spinæ Arabicæ radix



dix profluuium muliebre iuuat, & alia quæcunque, quibus auxilio est quæ apud nos nascitur spina: sed efficacius tamen omnia iuuant tum radix, tum fructus ipsius. Hic uerò & columella prodest, & ijs, quæ in sede inflata sunt: tum ulcera ad cicatricem ducit, mediocrem habens, & non molestant adstrictionem. hæc Galenus. Qui ut has plantas diversas habuit, ita etiam seorsum de earum uiribus differuit. planta ἀκάρδα ἀραβικὴ Græcis dicta, Spina Arabica Latinis pariter & Italis appellatur: Mauritania, Suchaba.

Nomina.

Σκόλιμος.

## CARDVVS.

## CAP. XIII.

**C**arduus, Græci scolymon uocant †, folia chamæleonis habet, & albæ spinæ, nigriora, & crassiora: caule<sup>a</sup> longum edit, foliosum, capite spinoso: radice<sup>b</sup> nigra, & crassa. Quæ illita graueolentiam alarum, totiusque corporis emendat: item si decocta in uino bibatur: copiosam autem urinam, foetidamque expellit. Herba cum recens tenerescit, in olera, asparagi modo, transit.

10

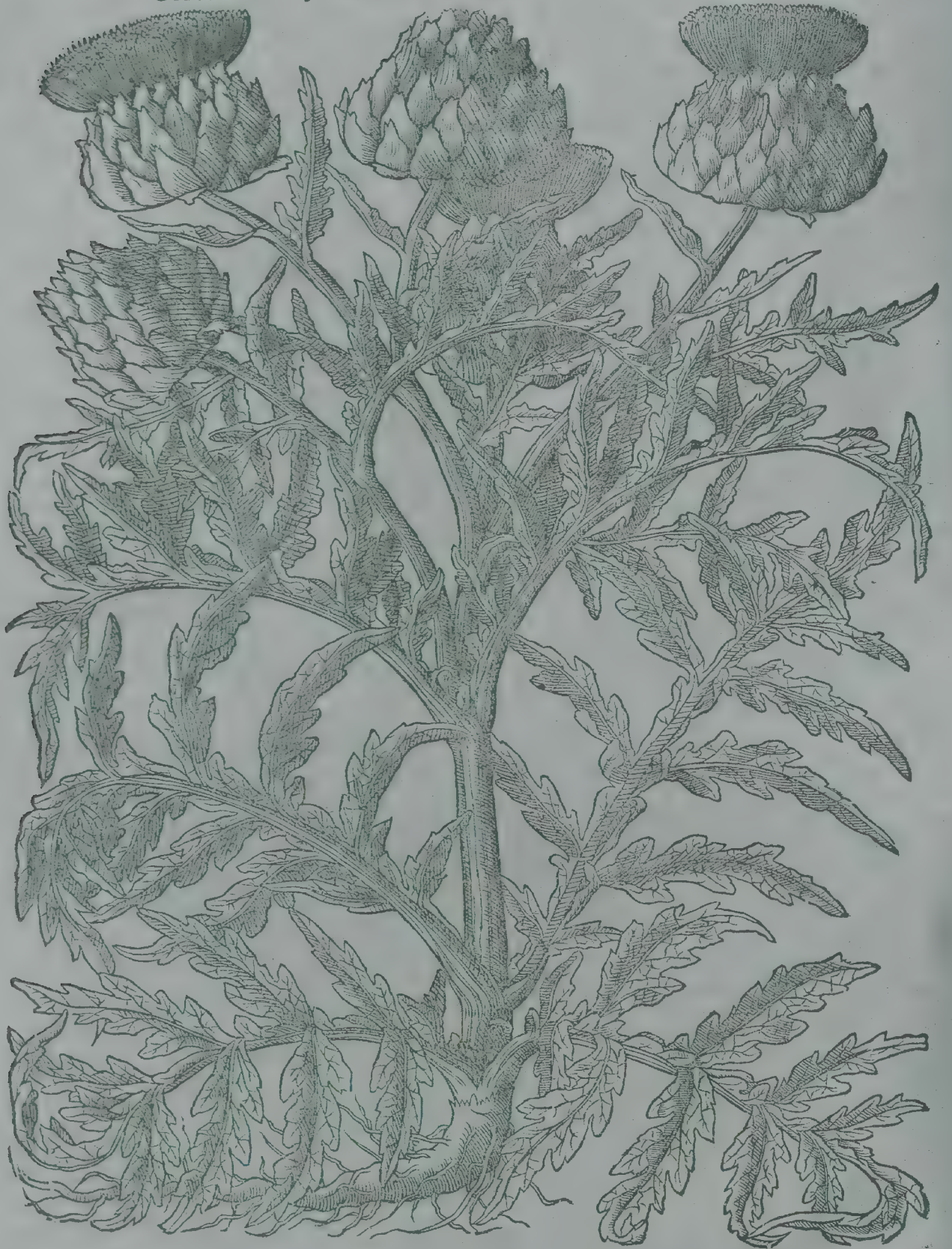
## CARDVVS, SIVE CINARA ACVLEATA.

† Orib. μετα-  
ξύ χαλκοῦ  
τος καὶ τῆς  
κῆς ἀκαθάρτου  
inter chamæ-  
leonem, & al-  
bam spinam.  
a Cat. μικρόν.  
i. paruum, sed  
mendosè ut pu-  
to.  
b Cat. λευκή.  
i. alba.





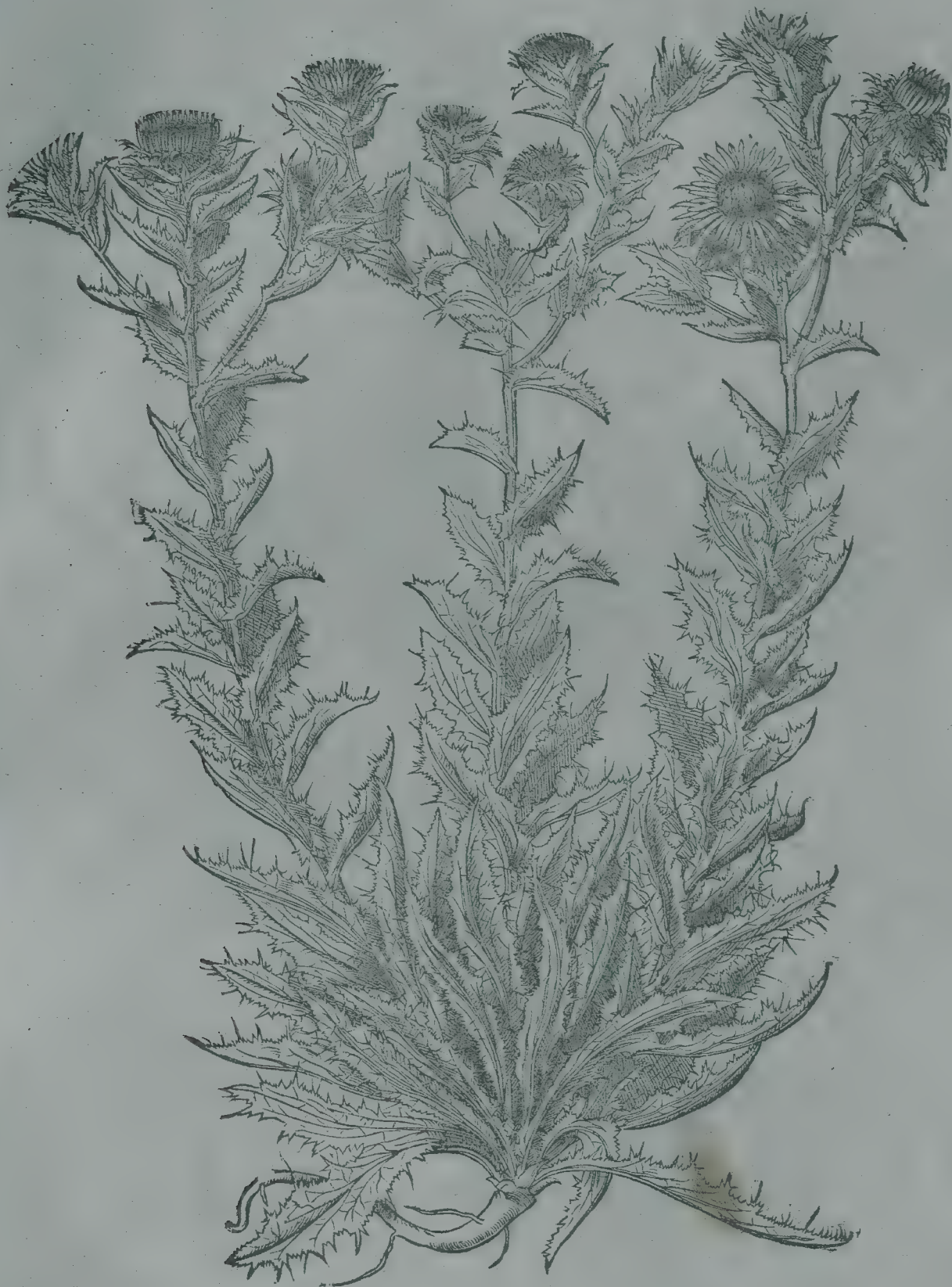
## CARDVVS, SIVE CINARA NON ACVLEATA.



Carduorum  
cōsideratio, &  
genera.

**E**tsi unius tantum Cardui breuiter etiam hoc loco meminerit Dioscorides; Theophrasto tamen, Plinio, ac alijs probatis 10  
auctoribus, plura Cardui genera traduntur. Verum ut primum de his, qui natura cultrice sponte proueniunt, sermo  
fiat, scire sanè conuenit, quòd eorum diuersa sunt genera: quorum tamen nomina propria, quod sciam, non habentur. Atqui  
Plinio lib. XX. cap. XXII. duo tantum eorum genera produntur: unum fruticosius statim à terra: alterum uerò unicaule,  
& crassius. Satiuorum autem, qui tum in hortis, tum in agris seruntur, multiplex est genus. Horum principem locum te-  
nent, qui Hetruscis uulgò uocantur Cardoni. Nanque ij diligenti cultura adeò teneri, fragiles, albiq; euadunt, ut magno qui-  
dem apparatu, secundis cœnis pro bellarijs cum sale, & pipere expetantur. Quo argumento ductus, equidem putauerim de  
his uerba fecisse Theophrastum lib. VI. cap. IIII. de plantarum historia, cum ita scribit. Quæ autem Cactus nuncupata  
est, in Sicilia tantum nascitur, Græciæ nusquam habetur. Sui generis planta: hæc enim statim ab radice caules repentes in  
terram mittit, folio lato, atque spinoso. Caules hos cactos appellant. desquamati cibo idonei sunt, paulò amaricantes: &  
reseruare hos aqua salsa conditos consueuerunt. hæc Theophrastus. Nostrates, quibus ubique nunc Hetruria scatet, eò ex  
Neapoli allati fuerunt, Neapolim uerò (ut audio) ex Sicilia. Quapropter nostri cum hoc Theophrasti genere maximè con-  
uenire





uenire uidentur, quòd scripserit, Cactum Sicilia peculiarem esse plantam. Continentur præterea in Carduorum genere etiam  
 IO ij, quos in Italia Hetruscum uulgo appellat Carcioffi, alijs uerò inibi Archichiocchi dicuntur. quorum item meminit Theo-  
 phrastus eodem loco, cum subdit. alium uerò caulem erectum producit, quem pternicem uocant. Is quoque cibus aptus ex-  
 crescit, sed reseruari non patitur. Fructus, in quo semen, echinata specie est. Verùm exemptis lanuginosis seminibus, is quo-  
 que uescendus relinquitur, & cerebro palma similis est, hætenus Theophrastus. Qui pro palma cerebro illud, quantum equi-  
 dem reor, intelligit, quod Galenus encephalon pluribus in locis appellari tradidit, & quod nunc corrupta uoce Neapolita-  
 nis, & Siculis uulgò nocatur Cefaglione, de quo lib. primo in Bdellij mentione abundè disseruimus. Carduorum autem, quos  
 uulgò Carcioffi uocari diximus, nobis plura sunt genera, uaria capitis forma distincta. Siquidem proferunt omnes echinata ca-  
 pitula, sed aliqui spinis sursum respicientibus constant, alij uerò ad terram uersis, nonnulli etiam tam in folijs, quàm in fructu  
 aculeis uacant, ob idq; ceteris in cibus præstant. Sunt præterea in hoc postremo genere, quibus echini in longum fastigientur,  
 quibus uerò in globum extuberent, debiscentibus in altero squamatis spicis, in altero iisdem squamis, ueluti corticosis un-  
 guibus

Cardui car-  
cioffi.







Ποτέριον.

POTERIVM.

CAP. XV.

**P**Oterium, Iones neurada uocant<sup>a</sup>, largè fruticat, cortice obductum tenui, spinis horridum, lanugi-  
ne spissa, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, tragacanthæ proximis : folijs paruis, rotundis :  
flore exiguo, candidi coloris : semine nullius usus, sed gustu acuto, & odorato. Nascitur in<sup>b</sup> aquosis, &  
collibus. Radices demittit binum, ternumve cubitorum, nervosas, & firmas : quæ proximè terram re-  
cisa, dant succum gummi similem. Tusa, præcisus neruis, & uulneribus glutinandis illinuntur. Dêco-  
ctum quoque eius neruorum affectibus prodest.

<sup>a</sup> Meum. θάμ-  
νιστος ἐστὶ μέ-  
γας. ita habet  
meū. Sed Cat.  
θαμνὸς μέγας.  
<sup>b</sup> Orib. ἀμ-  
μώδης. i. are-  
nolis.

<sup>10</sup> **P**Oterium ad eò Tragacanthæ proximum habetur, ut illi omnibus suis notis congener esse uideatur. Peculiariter au-  
tem supremos ramos habet in uertice extuberantes, & tenui lanugine obductos, quod in Tragacantha non uisitur.  
Plantam itaque quam hîc pro Poterio appinximus, misit ad me Constantinopoli Clarissimus Augerius de Busbeke Cæsaris  
Ferdinandi Orator, apud Solimanum Turcarum Imperatorem. Sed hîc nobis admodum mirari subit Ianum Cornarium,

Poterij confi-  
deratio.  
Cornarij opi-  
nio falsa.

A C A N T H I V M.





Poterij uires  
ex Cal.

Nomina.

uirum alioqui etatis nostrae insignem, quod prunum sylvestrem Poterium esse crediderit. Quae certe sententia, ut est meo iudicio absurda; ita non immerito à Fuchsio medico clarissimo refellitur. De Poterio scripsit Galenus lib. octauo de sim. medic. facult. his uerbis. Neuras, quidam Poterium uocant. Desiccandi absque morfu facultatem possidet, adeo ut & neruos incisos glutinare credatur. Radices eius potissimum sunt eiusmodi; quin & decoctum earum quidam exhibent ijs, quibus affecti sunt nerui. Id Græci ποτήριον, quod item Poterium Latini uocant: Itali Poterio.

Ακανθίων.

## ACANTHIVM.

CAP. XVI.

**A**canthium albæ spinæ simile, folijs aculeatis per extremitates,† & lanugine araneosa obductis. Ex qua collecta, & neta, uestes bombicinis similes texunt. Folia, uel radices ad remedia opisthotonj bibuntur.

Acanthij confi-  
deratio.

Quorandam  
error.

Nomina.

**S**I Planta in Italia nascitur, quæ legitimum Acanthium representet, hæc profecto, cuius hîc imaginem expressimus, Acanthium mihi recte representare uidetur. Siquidem folijs est & albæ spinæ per extremitates aculeatis, & araneosa lanugine obductis. Id quod non nobis tantum opinionem auxit, sed alijs quoque rei plantariæ studiosis. Versantur magno in errore qui pro Acanthio quandam Cardui montani speciem, echino lanugine quadam obducto, demonstrant. Nam præterquam quod hæc folia habeat nulla lanugine uelata, nullo pacto quæ echinatum capitulum circumuestit, depecti, uel neri potest, utpote quæ tenuissima sit, sine ullis, fragilis, ac omnis lentoris expers. Quod Græci ἀκανθίων, Latini similiter Acanthium, & Itali Acanthio dicunt.

† Verba illa de lanugine non leguntur in uulgatis Græcis Dioscoridis exemplaribus: quæ tamen hîc desiderari ostendit abruptus auctoris sermo. Vnde ea non temerè ex Plinio adiecerunt interpretes, eius tantum, ut puto, auctoritate freti. Nos uerò eò audacius illa addenda putamus, quod ea legantur in Oribasij codice manu scripto, in quo ex probatissimo Dioscoridis libro ita transcripta inueniuntur. καὶ ἡ ἀραχνώδης ἐστὶ χροῖς, quæ ad uerbum sonant. Circa quæ araneosa est lanugo. Id quod meum quoque exemplar manu scriptum habet. ut ex apposta in margine patet.

† Orib. ἡ με-  
λαμύλλος, ἡ  
παίδρεος, i. uel  
melamphyllos,  
uel paderos.  
a Meum. λι-  
παρά λεία. i.  
pinguia læuia,  
sed Cat. λιπα-  
ρά λεία. i. pin-  
guia ualde.  
b Meum, &  
Catac. διοει  
κίτταρος ὑπο  
μήκεσιν ὑακιν-  
θώδεσιν ἐξ ὧν  
τὸ αἴθερος. i. ue-  
lut pileolis ob  
longis, hyacin-  
thinis, ex qui-  
bus flos.

Ακανθος.

## ACANTHVS.

CAP. XVII.

**A**canthus†, Romani paderotam uocant, nascitur in hortis, petrosis, & riguis. Folia habet multò lactucaceis latiora, & longiora, erucae diuifura, nigricantia<sup>a</sup>, pingua, læuia: caulem binum cubi- torum, digitali crassitudine, læuem, prope uerticem ex interuallis circumdatum foliolis<sup>b</sup>, ceu nucamen- ta quædam oblonga referentibus, spinosis, è quibus flos prodit albus: semen oblongum, luteum: caput 30 thyrsi specie: radicibus nigris longis, mucosis, rubris, & glutinosis. Quæ uis igni, & luxatis artibus illitæ subueniunt: potæ urinam ciunt, sed aluum cohibent: ruptis, conuulsis, tabem sentientibus, mirè profunt. Nascitur & syluestris Acanthus, scolymo similis, aculeatus, breuior quam satiuus, & is qui in hortis prouenit. Cuius radix ad eadem ad quæ superior efficax.

**R**edunt omnes ferè huiusce temporis rei herbariæ studiosi, Acanthum eam esse plantam, quæ nobis uulgò uocatur Branca ursina. Quorum sententiæ nec prorsus refragari, nec planè adstipulari possum. Nam etsi in eorum opinionem multis adducar rationibus, non solum quod ijs magnæ sint apud me auctoritatis: sed etià quod ipse uiderim hanc, quæ Branca ursina dicitur, folijs lactuca latioribus, longioribusq; erucae modò laciniatis, nigricantibus, ac molli quodam leuore pin- 40 guibus: caule item læui, bicubitali, pollicari crassitudine, per internalla sub ipsum usque uerticem foliolis quibusdam oblongis, ueluti nucamentis, circumdato: è quibus flos prodit candidus, & inde semen oblongum, luteumq;: atque etiam radice eadem constet, quæ Acanthus; aliqua tamen relinquitur dubitatio, an Branca ursina legitimus sit Acanthus, cum foliola, quæ nucamenti instar illius caulem cingunt, nullis spinis horrida conspiciantur, plantaq; ipsa uideatur topiarijs operibus inepta: ad quæ Acanthus olim (ut Plinius libro & cap. XXI. auctor est) conueniens habebatur: ac etiam ea hodie ab omnibus fe- 50 rè negligatur, & ueluti ignobilis planta, in perpaucis tum hortis, tum uiridarijs seratur, cum apud antiquos Acanthus celebris, & in magno honore habitus sit, ac plurimis laudibus fuerit decantatus. Neque illud suspicionem nostram diluit, quod dixerint aliqui Acanthina folia, quæ in quibusdam Italiae locis marmoreis columnis, præsertimq; Corinthias imitantibus, in sculpta reperiuntur, nulla prorsus linea à Branca ursinae folijs differre. Siquidem contrà ijs quispiam facile respondere posset, quod etsi utraque eandem retineant formam; non ob id tamen necessariò unam & eandem speciem representant. Quare 60 quemadmodum dubium est asserere, Brancam ursinam ab Acantho non differre; ita idem negare uerum esse uidetur. Cæterum ad hanc tollendam dubitationem illud non parum, meo iudicio, facit, quod iisdem facultatibus Branca ursina prædita sit quibus pollere Acanthum Dioscorides, & Galenus memorie prodiderunt. illud insuper addiderim, quod etsi dicat Dioscorides, oriri Acanthum caule foliolis spinosis, ceu nucamenti, prope uerticem usque ex interuallis circumuestito; potest tamen intelligi, quod non re uera foliola illa aculeis horreant; sed quod adeo acuminata erumpant, ut sanè spinis persimilia uideantur. Quinetiam cum Plinius duo Acanthi genera faciat, lib. & capite uigesimosecundo, alterum crispum, aculeatumq;, alterum læue, quod aliqui paderotam uocant, alij melamphyllum, mirum esse non debet, si acanthus, quæ in nostris habetur uiridarijs, nullis rigeat aculeis. Id quod facile credi potest, cum cæteris omnibus notis Branca Ursina Acantho à Dioscoride representato adamussim respondeat. Neque impedit, quod loco citato asserat Plinius, Acanthum in hortis crepidines mar- ginum, assurgentiumque puluinorum toros uestire. Quauis enim necti haud facile ex se ualeat; tamen tum caulis, tum fo- 60 lia ob eorum molliem, lentoremq; adeo flecti queunt, ut uimneo aliquo nexu topiario operi etiam non incommode aptari possint.

Acanthi cōfid.



## ACANTHVS.



10 possint. His itaque rationibus innixus, eos equidem non aberrasse existimo, qui *Acanthum*, & *Branca* ursinam, unam & eandem plantam esse scriptis tradiderunt. Reperitur & sylvestris *Acanthus* carduo (ut Dioscorides inquit) similis, spinosus, folijs tamen domestico angustioribus. Quocirca non ab re Plinius quoque duo *Acanthi* genera constituit. *Acanthi* meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. *Acanthos*, alij quidem *Melamphyllum* nominant, alij uerò *Pederota*. Folia quidem mediocriter digerentem facultatem obtinent. At radix exiccatoria est, et leuiter incisoria, & tenuium partium. Planta, quæ Græcè ἀκανθός, Latine similiter *Acanthus* nominatur: Italicè, *Acantho*, & *Branca* orsina: Germanicè, *Beren klauu*: Hispanicè, *Yerua giguante*, & *Branqua* ursina: Gallicè, *Branize* orsine. Quæ uerò Græcis ἀκανθα ὑπὸ πρῶτῳ, Latinis *Acanthus* sylvestris uocatur: Italis, *Acantho* saluatico.

*Acanthi* facultas ex Gal.

Nomina.



Α'ρωνίς, ἢ ὄνωνις.

ANONIS, SIVE ONONIS.

CAP. VIII.

† Lenticulæ  
non leg. Orib.  
α ὀπώδην Ca-  
tac. i. subolen-  
tibus.

† Orib. ἀνδρῶν.  
i. iniucundis.

† Orib. addit.  
σπερμῶν. i. foli-  
dam.

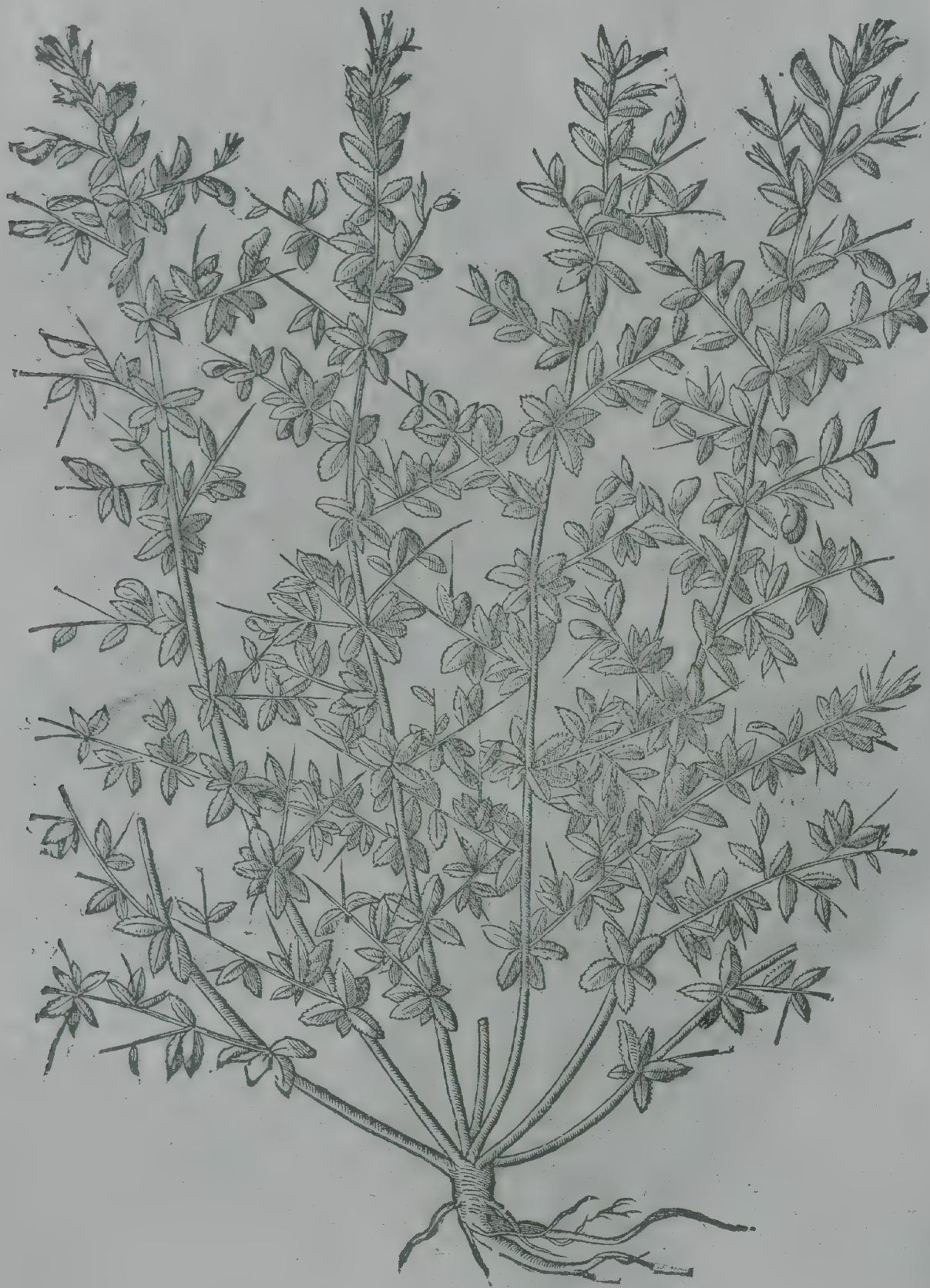
b Meum. non  
habet neque  
Cat.

c Meum. non  
habet neque  
Catacuzeni.

**A** Nonis, quam aliqui ononida appellant, ramos habet fruticosos, dodrantes, aut maiores, frequentibus geniculis cinctos, cauis alarum multis, capitibus rotundis: folijs† lenticulæ, tenuibus, pusillis, ad rutæ, aut pratensis loti folia accedentibus, subhirsutis<sup>a</sup>, odoratis, non † iniucundè olentibus. Muria conditur, antequàm spinosa fiat, cibus gratissima. Rami acutioribus spinis, & ueluti spiculis firmioribus horrent. Radicem mittit † candidam. Quæ excalfacit<sup>b</sup>, & extenuat. huius cortex ex uino potus urinam ciet, calculos comminuit, margines ulcerum erodit. Radix cum decoquitur in posca, dolorem dentium collutione mitigat. <sup>c</sup> Decoctum eius potu hæmorrhoidas sanare creditur.

10

ONONIS.



Nascitur



- N**ascitur Anonis in pratis, cultis, atque etiam incultis locis, arido præsertim solo: folijs tenuibus lentis modo, pusillis, quæ ad rutæ, uel pratensis loti effigiem proximè accedunt, ac cæteras omnes notas refert, quibus à Dioscoride depingitur. Rusticis ob id notissima est, quod non modò suo ramorum, ac radicum implexu, aratra inuitis bubulcis in medijs agrorum sulcis sæpius remoretur, unde Resta bonis compluribus nominatur; sed quod etiam messoribus, & scænis spinis suis acutis admodum sit infesta. Nam etsi prædura, callosaq; sit eorum cutis; eam tamen suis perforat aculeis, quibus quasi spiculis, cum maturuerit, horrida conspicitur. Insibres hanc uulgò Bonaga uocant. Cæterum quanuis floris eius nihil meminerit Dioscorides; constat tamen flore plerunque purpureo subalbicante, interdum tamen aureo. Sed hæc quibusdam in locis aculeis uacat. Eandem floribus albis uidimus nos parumper extra Pragam, uia qua itur ad Diuam Margaritam. Meminit Anonidis, ononidis nomine, Theophrastus libro VI. cap. V. de plantarum historia, sic scribens. Ononis ramis aculeigera est, anno tantum perdurans, folio rutæ similis, sed per totum caulem apposito, ut ueluti coronam ex interuallis tota species representet. Florem minutulum, & in siliqua non undique septum edit. Nasceitur glutinoso latoq; solo, & præcipue in segetibus, atque cultis: qua de causa agricolis inimica exit. Viuax admodum est. Cum enim altam nacta tellurem fuerit, protinus sua infima pellit: & singulis annis, furculis in latus emissis, rursus postero anno deorsum uersus pellere solita est. Ideoq; effodienda tota, extirpandaq; penitus est. Incipit germinare æstate, perficiturq; autumnò. hæc tamen Theophrastus. Huius quoque mentionem fecit Plinius lib. XXV. II. cap. III. ubi sic inquit. Anonim, quidam ononida malunt uocare, ramosam, similem scæno Græco, nisi fruticosior, hirsutiorq; esset, odore iucundo: post uer spinosa. hæc Plinius. Qui tamen hac in re errasse deprehenditur: siquidem non post uer Anonis spinosa redditur, sed (ut Theophrastus author est) in autumnò. Id quod etiam experimento comprobatur. Anonidis radix uim maximam præstat ad renum calculos comminuendos, expellendosq; obstructis præsertim urinae meatibus. quod multorum testimonio compertum est qui calculo affecti, ubi tantum radicis corticum puluerem ex uino diutius bibissent, pristinam sanitatem recuperarunt. Noui ego quendam, qui huiusce radicis puluere duntaxat pluribus mensibus sumpto, carnosum ramicem absumpsit & sanatus est: licet à medicis nullo alio medicamento, quam sola sectione, unctioneq; hunc curari posse antea statutum esset. Eroduntur radicis puluere callosi, ac indurati ulcerum margines. Decoquitur eadem ex posca utiliter ad dentium dolores; mulcet enim hos, ubi iure os colluatur, et præsertim ubi pituita redundet. Sunt qui putent sanari hæmorrhoidas epoto tantum radicum decocto. Cæterum id, ut mihi compertum est, præstat potum summopere ad Iocinoris, & uasorum infarctus. Fit e radicibus aqua, quæ pota non solum calculosos expedit renes, & urinam prouocat, sed etiam uescicam, & eius cernicem glutinosi excrementis obsessam expedit. Sumuntur Corticum recentium radicum libræ quatuor. Hæ minutim concise in uini Cretici libris octo macerantur. Deinde uireo alembico in aqua calentis balnei collocato elicitor aqua, quæ in præscriptis affectibus plurimum præstat, pota semilibræ pondere. Anonidis uires descripsit Galenus lib. VII. I. simplicium medicamentorum, sic inquit. Ononis radicem habet tertio quardantenus ordine excalfacientem. Cortex eius maximè est utilis, habens quippiam & abstersorium, & incisorium. Proinde non tantum urinas prouocat; sed & lapides confringit. Eadem facultate & crustas cito detrahit. Vtuntur porrò ea quoque & ad dentium dolores, in oxycrato decoquentes, & collui decocto iubentes.
- Huic plantæ nomen Græcum est, ἀνώνις, & ὀνώνις; Latinum item, Anonis, & Ononis: Italicum, Anonide: Germanicum, Hauhechel, & Stalkkraut: Hispanicum, Gatilhos, & Gathinos: Gallicum, Bugraues, & Burgrundes: Boemicum Gebhice: Polonicum Tglica, siue lisi ogon.

Anonidis consideratio.

Anonidis hist. ex Theoph.

Anonidis uires ex Gal.

Nomina.

Αλευκανθα.

LEVCACANTHA.

CAP. XIX.

- L**euacantha, prædita est radice cyperi<sup>a</sup>, ualida, & amara. Quæ manducata dolorem dentium sedat: ueteri laterum dolori, atque ischiadicis prodest, decocto cyathis tribus ex uino potò. Eadem ruptis, & conuulsis medetur. Radicis epotus succus eosdem præbet effectus.

<sup>a</sup> Meum. πικρὰ ἰσχυρὸς. i. amarâ ualdè.

- I**n manifesto errore uersantur, qui sentiunt, Leucacantham, hoc est, albam spinam, de cuius historia, & uiribus hoc capite tractatur, ab Acantha leuce, id est, spina alba, de qua paulò superius differimus, nullo pacto differre. Qua in sententia, uel potius errore, fuere nonnulli ex recentioribus, alioqui rei herbarie periti. In quorū etiā numero Ruellius fuisse ex eo maxime deprehenditur, quod cum debuisset, more suo, post Anonidis tractationē: cuius titulo spinā albā quoq; adiuuauerat, quā tamē albā nominasse rectius fortè erat, eiusdem albæ spinæ historiā referre, ex industria eā silentio præterijt. Nam cum existimasset, alterā ab altera non distingui, non opus esse iudicauit, earū historiā in Alba spina repetere, quam antea in Spina alba mentione tradiderat. Quo tamen in loco ab errore uindicari non potest: quippe quoniā post quā spinæ albæ, quam Mauritanii Bedeguar appellant, meminerit, alteram eius nominis spinam subdidit, quæ cum in arbusculum undique aculeis armatum assurgat, sepius extruendis rusticis nostratibus maxime expetitur. Non tamen ob id declarat ipse hanc esse Leucacantham: sed lubrico quodam lapsu, quasi sui ipsius, & cuius spinæ albæ mentionem faceret, oblitus, in capitis calce aculeatæ illius arbusculæ radicibus, quæ (ni fallor) candida est Dioscoridis rhamnus, omnes tribuit facultates, quibus legitima spina alba à Dioscoride commendatur. Qui quidem Ruellij error omnibus euidentior est, quam ut pluribus refelli postulet. Quod autem differant inter se Acantha leuce, & Leucacantha, non modò Dioscorides inter cæteros simplicium medicamentorum scriptores facile princeps ostendit, sed Galenus etiam, & Paulus, qui præterquam quod alteram ab altera diuersis capitibus distinxerunt, earum singulam differentibus facultatibus præditam esse tradiderunt. Quorum sententiæ subscribit Plinius: nam de Acantha leuce differens lib. XXII. I. cap. XI. sic inquit. Spina alba semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita capitis dolores minuit. Sed uires longè alias ab his Leucacantha idem retulit lib. XXI. I. cap. XVI. ubi sic habet. Leucacantham alij phyllon, alij ischiada, alij polygonaton appellant, radice cyperi, quæ commanducata dentium dolorem sedat. Item laterum, & lumborum (ut Hicesius tradit) semine potò drachmis octo, aut succo. Eadem ruptis, conuulsisq;

Leucacanthæ consideratio.

Ruel. lapsus.



## CARDVVS LACTEVS.



sisque medetur. hæc Plinius. Quæ quidem uidisse debuerat Ruellius, alioqui Pliniana historia studiosissimus: aut certè Her- 10  
molao doctissimo uiro credidisse, à quo (etsi nunquam illum citer) integra quandoq; capita, imò (pace eius dixerim) integrum  
ferè surripuit opus, ita ut is omnibus illud suum fecisse uideatur. Siquidem Hermolaus, cum in Leucacantha, tum alias sæpe-  
numero commonuit in suo Corollario, hanc ab acantha leuce differre. Porro illud etiam nobis silentio non dissimulandum, ut  
ingenue quod sentimus de simplicibus dicamus, quòd Leucacantha herba est, non autem arbuscula sepibus conficiendis ido-  
nea, ut falsò, mea quidem sententia, Musa Brasauolus suo de syrupis libello in eupatoriũ syrupo existimat. Nam hoc loco de  
herbis tantum, & non de arbusculis scribit Dioscorides: qui nimirum in stirpium historia peritissimus, arbusculam illam su-  
prà libro primo inter Rhamni genera descripsit, & sub candido, ut puto, complexus est. Cæterum cum nec Dioscorides,  
nec Plinius tradant, quibus folijs, quo caule, flore, ac semine Leucacantha proveniat, difficile quidem fuerit inter tot aculea-  
tarum stirpium genera, unam secernere, quæ uerè Leucacantham representet. tametsi dammandus usquequaque non esset,  
qui

Brasauoli er-  
ro.



- qui dixerit *Leucacantham* esse fortasse aculeatum illum *Carduum*, de quo in *Acantha leuce* diximus, cuius folia albis quibusdam maculis depinguntur, unde illi nomen apud Italos est *lacteus carduus*, & apud alias nationes *Mariæ carduus*. Nam præterquam quod coniectura quadam dici posset, eam à maculis illis albicantibus sibi *Leucacanthæ* nomen adinuenisse, radicis etiam ipsius tum durities, tum amaritudo, et si forma cyperinas non amuletur, consentire uidentur. Sed hoc potius disputandi, quam asserendi gratia proponimus: cum adhuc haud ulla nobis comperta sit Planta, quæ legitimam *Leucacantham* repræsentet. Caterum cum hæc *CARDVVM*, quem quidam *Diæ Mariæ*, alij *Lactarium* ab albis maculis uocant, in mentem reuocauerint, non ab re sanè esse iudicauimus, si eius historiam, & uires hic explicabimus. Est itaque *Carduus* hic, quem ego potius *Asininum* uocarem, quod eius pabulo *Asini* delectentur, planta folia fundens magna, pinguis, per ambitum laciniata, & acutis, tenuibusq; aculeis circumquaque stipata, quin etiam lacteis plurimis respersa maculis. Caulem pro-
- 10 fert bicubitalem, tricubitalemq; rotundum, spinis herentem, brachiatumq; echinatis in summitate capitulis; quæ Aestate media florent cinæa modo, floribus purpureis ac capillaceis, semine cardui simili papposa lanugine scatente. Radice nititur ualida alte descendente, amaro sapore. Nascitur in campestribus, incultis locis, & à quibusdam quoque in hortis seritur. Radix excalfacit, abstergit, aperit, & attenuat. Radicis decoctum datur utiliter potandum ad Iocinoris, & uasorum obstructions & remorantes urinas: Quare confert hydropicis, Ictericis, ac nephriticis. Idem ducit menses, tam potum, quam in de-
- sessionibus adhibitum. Sunt qui radicis puluerem addito fœniculi semine, & longi piperis momento, ex ptissana propinent nutritibus, lacti augendo. Stillatitia foliorum aqua utuntur nonnulli ad lateris dolores, cui alij ut ualentius agat, seminis semidrachmam adijciunt. *Leucacanthæ* uires paucis perstrinxit Galenus lib. v. i. i. simplicium medicamentorum, sic inquit. *Leucacanthos*, quidam autem *polygonaton*, alij *ischiada* nuncupant. Huius amara radix est, ac proinde incidit, & exiccat in tertio ordine: in calfaciendo autem ex primo est ordine. *Ἀδακάρδα* quæ *Gracis*, alba spina Latinis appellatur: *Italis*, *Bianca spina*. *Carduus* uero *Mariæ* *Italis* appellatur *Scardaccio del latte*, & *Scardaccio bianco*: Germanis *Marien distel*: *Boemis*, *Ostropes*: *Polonis*, *Ostiropest*.

*Leucacanthæ*  
uires ex Gal.

Nomina.

Τραγανθή.

## TRAGACANTHA.

## CAP. XX.

- T**ragacanthæ radix lata, & lignoso summo cespite nititur: unde furculos humiles †, robustos, latissime fundit: in quibus minuta folia, multa, nonnunquam tenuia exoriuntur: quæ sub se spinas albas, rectas, & firmas occulunt. Est etiamnum tragacantha lacryma, quæ uulnerata radice manans, concreuit. Præstat pellucens, gracilis<sup>a</sup>, læuis, syncera, & subdulcis. Cutis spiracula, ut gummi, obstruit. Huius increbuit usus ad oculorū medicamenta, ad tussim, exasperatas fauces, retusas uoces, cæterasque
- 30 destillationes, cum melle in delinctu: subdita quoque linguæ liquefcit. In passo madefacta, drachmæ pondere bibitur, contra renum dolorem, & uesicæ rosiones, misto cornu cerui usto, & eloto, aut scissi aluminis momento.

† Orib. addit.  
πυκνὸν . i. frequentes.

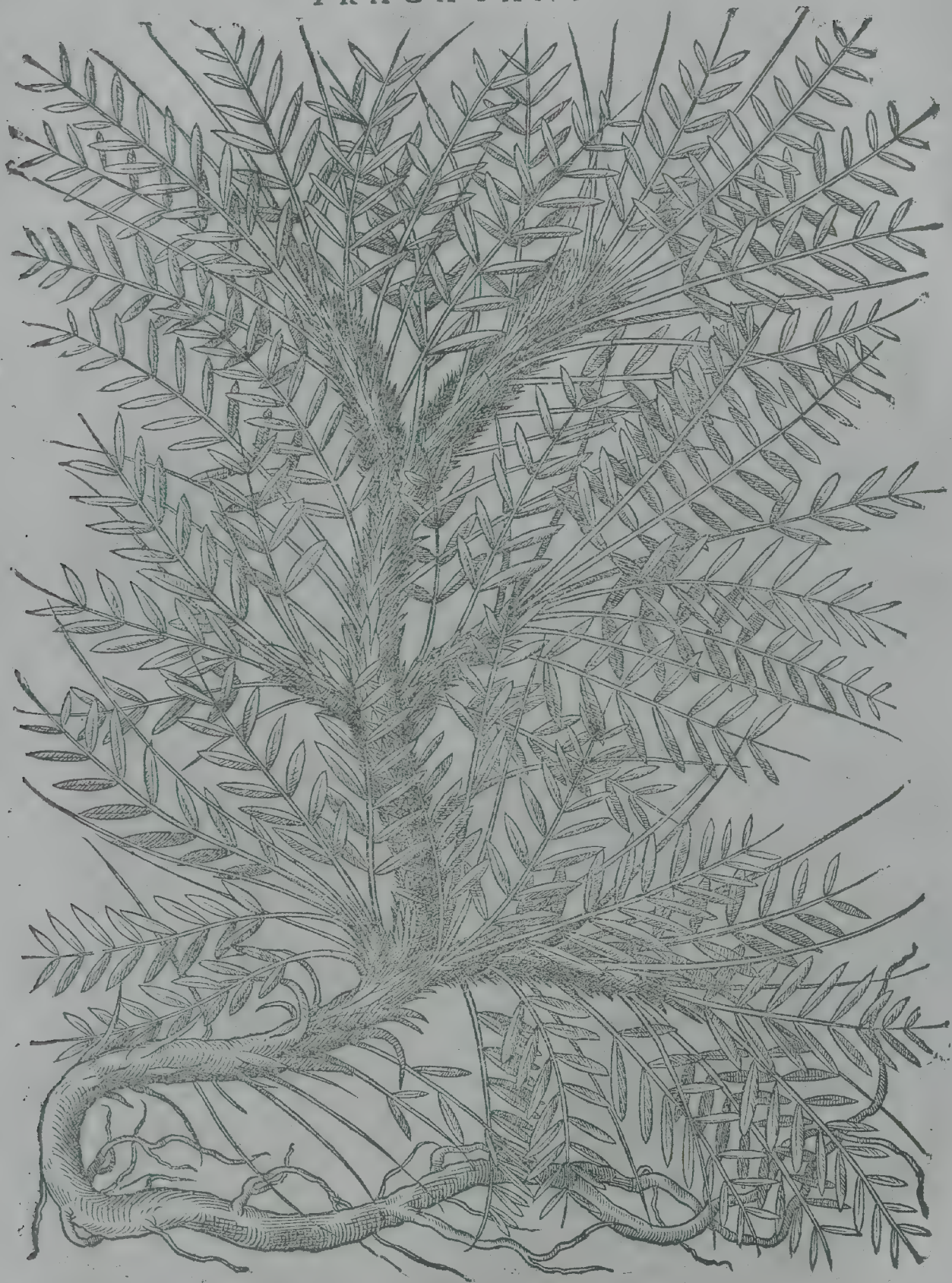
a Cat. ἁδύνη.  
i. alba.

- T**ragacanthæ plantam, à qua effigiem, quàm hic exhibemus, deprompsimus, iam pridem ad nos misit quidam rei herbarie studiosus, qui illam attulerat ex *Apulia Gargano monte*. Ea certè est, quæ nullis prorsus notis à *Dioscoridis* historia dissentiat, ut ex eius pictura omnibus liquidò constare potest. Caterum lacryma è uulnerata radice manans, quam seplasiarij uulgò uocant *Gomma draganti*, passim in officinis concreta uisitur, è *Creta*, *Asia*, & *Gracia* aduecta. At non modò hæc (ut *Dioscorides* inquit) è uulnerata prius radice manat; sed etiam sponte (ut *Theophrastus* est author) ab ea scisso in latere cortice distillat. Sed hanc, qua utimur, *Monachi* illi reuerendi, qui in *Mesuem* commentarios ediderunt, ueram esse
- 40 *Tragacanthæ lacrymam* negant, quod legitima linguæ subdita facillè, *Dioscoridis* testimonio, colliquefcit: hæc uerò nunquam, cum linguæ supposita adeò lenta, tenaxq; euadat, admista salina, ut nullo serè temporis tractu dissolui liquariq; possit. Qua quidem in re ij (pace eorum dixerim) toto cælo aberrant, ut qui *Dioscoridis* sententiam perperam acceperint. Siquidem *Dioscorides* non de sola lacryma linguæ subdita, sed in eclegmate cum melle conformatam, illud fieri scribit, cum inquit. Usus eius ad oculorum medicamenta, ad tusses, exasperatas fauces, retusas uoces, cæterasq; destillationes, cum melle in delinctu: liquefcitq; subiecta linguæ. hæc *Dioscorides*. Ex quibus palàm est uoluisse *Dioscoridem* *Tragacanthæ lacrymam* non solam, & per se tantum, sed in eclegmate cum melle paratam linguæ esse subiiciendam, ut clarissimorum medicorum institutione fieri adsolet cum bechicis catapotijs, & diatragacanthæ trochiscis, quibus ipsa commiscetur. Quippe cum oporteat medicamenta, quibus aspera arteria, pulmo, ac pectus uniuersum expurgari debent, quadam temporis diuturnitate ore retenta, uel linguæ subdita sensim, leniterq; liquefcere, ut commodè in tracheam percolentur arteriam, uoluit hic *Dioscorides*
- 50 eclegmatis usum recta methodo describere. Nam si huiusmodi medicamenta deuorarentur, nihil prorsus proficerent, cum ita non in pectus & pulmones deferantur, sed in uentriculum. Huic & alia accedit ratio, quod si intellexisset *Dioscorides* lacrymam per se tantum linguæ submittendam, subiunxisset quidem, ut sui moris est, quibus in morbis id faciendum esset. quandoquidem planè absurdum uideretur scribere, quod aliquod gummi linguæ subiiciatur, paulatimq; liquefcere cogatur, ac deinde silentio inuolueret, quibus in morbis id faciendū. His itaque rationibus non modò rectè, meo quidem iudicio, intelligi potest uoluisse *Dioscoridem*, eclegma, quod *Tragacanthæ lacrymam* exceperit, linguæ subiiciendum esse, non ipsam tantum lacrymam; sed etiam *Monachos* in hoc, ut alijs sepe, deceptos esse. In collyrijs oculorum addita *Tragacanthæ lacryma* non solum humorum acrimoniam in oculos defluentium retundit, sed oculos quoque roborat, & longè magis adstringit, quàm sar cocollæ. Quinetiam lacte macerata, & illita, oculorum ungues, & palpebrarum pustulas pruritum, & scabiem sanat. Valet ad pulmonum, pectoris, & tracheæ arteriæ morbos, & medetur eorum ulceribus. In summa præstat *Tragacanthæ lacryma* ad defluxiones omnes, in fauces, guttur, & pectus permeantes, & tussim excitantes, & præsertim in confectionibus
- 60 addita, quæ linguæ subiiciuntur. Datur utiliter exulceratis renibus. Auxiliatur quoque dysentericis, quæ tosta fuerit, tum

*Tragacanthæ*  
confederatio.

*Monachorum*  
erratum.





Tragacanthæ  
vires ex Gal.

Nomina.

<sup>a</sup> *ὄσπρ ἀσπρ.*  
i. instar stellæ  
ita meum, sed  
Cat. addit. *σπρ*  
*σπρ*. i. ualde.  
<sup>b</sup> Meum, &  
Cat. *δράκων*

ex uino cydoniorum pota, tum clysmate infusa. In summa ubi lenigare, obtundere, & reprimere opus est, præstantissimum  
semper fuerit medicamentum. Tragacanthæ vires scriptas reliquit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, his  
paucis uerbis. Tragacantha similem gummi uim obtinet, emplasticam quandam, & acrimoniam hebetiorem (legunt aliqui,  
quæ acrimoniam obtundit.) Et sanè similiter illi desiccatur. *Τραγάκανθα* sic Græcè, ut etiam Latine, & Italice, Tragacantha uo-  
catur: Arabice, Chitira, Itica, Chateth, Alcuted, seu Alchathad: Germanicè, Dragant: Hispanicè, Alquetira.

*Ἡρόγγιον.*

ERYNGIVM.

CAP. XXI.

**E**Ryngion aculeatarum generis. cuius folia in principio, sale condita, in cibos recipiuntur. Lata au-  
tem sunt, & extremo ambitu aspera, gustu aromatica: sed ubi adoleuerunt, circa complures cau-  
lium eminentias in spinas aculeantur. in quorum summitatibus globosa capitula, durarum, acutissima-  
rumque spinarum ambitu <sup>a</sup> stellatim cricumuallantur, quorum colos aliàs uiridis, aliàs albus, interdum  
coeruleus inuenitur <sup>b</sup>. Radix oblonga, lata. foris nigra, internè candida, pollicis crassitudine, odorata.  
Nascitur in asperis, & campestribus. Vim habet calfactoriam. Pota menses, & urinas pellit: tormina, in  
flationesque,



flationesque, discutit : contra iocinerum uitia, serpentium, morsus, & hausta uenena, cum uino prodest : bibitur aduersus plurima, cum seminis pastinacæ drachma una . appensa , illitave, tubercula discutere proditur . Pota cum hydromelite radix, opisthotonicis, & comitialibus medetur .

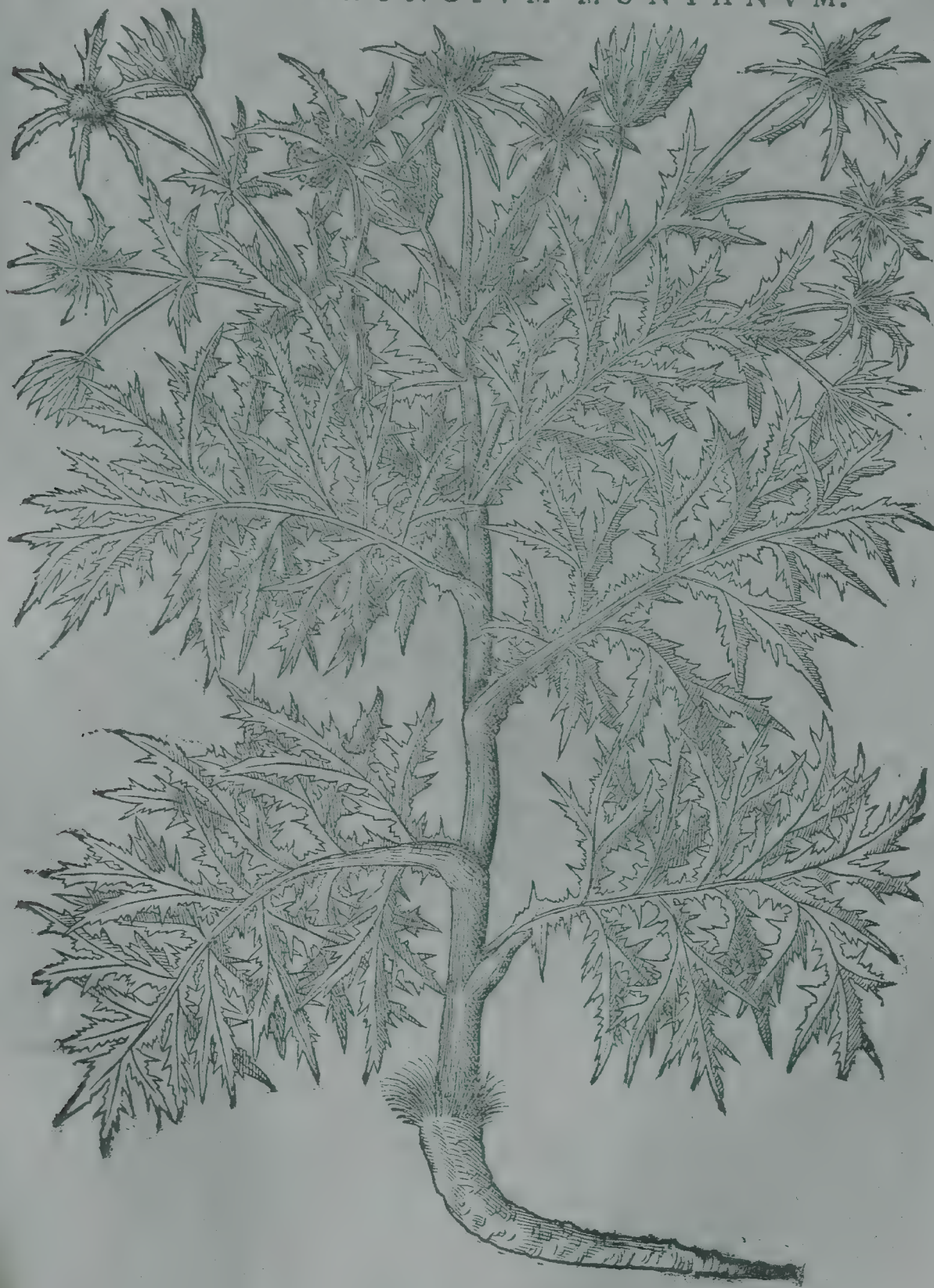
ἡ ἔρα. i. odorata, & aromatica.

**L**ongè quidem aberrant seplasiarj Senenses in Eryngij cognitione, ut pote qui pro Eryngij radicibus assumant aculeata cuiusdam stirpis radices, quam Cacatreppola uulgò uocant . Hinc error omnibus facile deprehenditur, quòd nulla penitus illius planta nota eryngio respondeat. Legitimum Eryngium, quod, meo iudicio, Dioscoridis descriptioni nihil refragetur, & cuius hic imaginè appinximus, frequens inuenitur in compluribus Italia locis, nullis reclamantibus notis . Est & Eryngium marinum, quo Veneta litora undique referta spectantur . Assurgit hoc folijs altero latioribus, circinato ambitu spinosis : radicibus longioribus, mollioribusq; saccharo asseruandis longè magis idoneis, quàm alterius . Huius tametsi non meminerit Dioscorides ; Plinius tamen lib. xxii . cap. vii . utriusque historiam tradidit . Quo fit , ut eorum sententiam minime probauerim , qui Eryngium marinum Crocodilium esse existimant , ut in crocodilij mentione superius diximus . Sunt & qui

Eryngij consideratio.

Quorundam errores.

ERYNGIUM MONTANUM.







credant, Eryngium Mauritanis à Secacul non differre. Veruntamen ij quoque hallucinantur: nam cum Serapio in capite de 10  
Secacul, neque Dioscoridem, neque Galenum citet, quos maxime in simplicium historia sequitur, quorumq; dicta bona fide re  
fert, sed tantum suæ gentis auctoribus nitatur, clarissimum præbet indicium, Secacul diuersum fuisse, & plantam Græcis in-  
cognitam. Siquidem si pro eryngio Secacul scripsisset Serapio, ei sanè non fuisset opus, paulò inferius de eryngio tractare ex  
Dioscoridis, & Galeni sententia, magno uirum & notarum discrimine. Re autem uera Secacul radix est Indica. Hoc enim te  
statur Auicenna lib. quinto, ubi sic habet: Secacul sunt radices Zingiberi similes, quæ conuehuntur ex India, & fit ex eis, cum  
sunt recentes, conditum in loco suo. apud nos autem humectantur in primis in aqua calida. Quæ etiam ad unguem Serapioni,  
de eo pariter scribuntur, ubi de pluribus saccharo, & melle asservandis egit. Quamobrem non parum falluntur, qui Secacul  
ab eryngio secernere nescientes, Eryngij radices tum saccharo, tum melle asservatas uenereis infelicitè commiscunt auxilijs,  
ut qui ederint, fortiores, salacioresq; reddantur. Quippe hac facultate Eryngium præstare nusquam hætenus apud Diosco-  
ridem, & Galenum mihi reperire licuit, quæ tamen pollere Secacul memoriæ prodiderunt Arabes. Cæterum animaduerten-  
dum est Serapionem Asters Atticum, siue Bubonium cum eryngio confudisse, stellarum similitudine deceptum, quæ cæruleo  
colore





**10** colore se inuicem amulantur: et si quæ Bubonio insunt, nullis aculeis horreant. Eryngij radicem decoctum expedit Iocinoris, & lienis infarctus. Ideoque ictericos, & hydropicos iuuat. Epota radix ualet aduersus rubetas, toxica, & aconita, ex ranarum comestibulum iure pota; uel ex anserino, ubi ranæ non sint ad manus. eadem datur utiliter potanda contra cordis affectus; ex buglossi, aut melissophylli decocto. Præstat quoque ad stranguriam, obstruos renes, & uuluarum præclusiones. Illita ex melle infixæ corpori extrahit: Quinetiam strumas, parotidas, & panos discutit. Præsumpta crapulam arcet, & aluum sistit. Fit è teneris Eryngij folijs stillatitia aqua, ijs quàm maxime utilis, qui morbo gallico affecti ulceribus affliguntur, si quotidie ea utantur in potu. Nam mirifice Iecur iuuat. ualet eadem ad expugnandas quotidianas, & quartanas febres. Meminit Eryngij Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Eryngium caliditate quidem aut parum, aut nihil, quæ temperata sunt, superat. Siccitatem uero in tenui essentia consistentem non paruam obtinet. Eius nomen Græcum ἐρύγγιον: Latium item, Eryngium: Italicum, Eringio, & Iringo: Germanicum, Brachendistel, Manstreu: Hispanicum, Cardo corredor: Gallicum, Panicault: Boemicum Mancha, aut Muzska vuyra: Polonicum, Mikolarek.

Eryngij uires  
ex Gal.  
Nomina.



<sup>a</sup> Meum, & Cat. παρ' ἐκεί-  
τερα δὲ τὰ μέ-  
ρη ἔχει ἐκ πλα-  
γίων ἀκαύθια  
ἀραιῶς ἐξέχου-  
τα κολοβά. i.  
ab utraq; parte  
habet ex obli-  
quo spinas ra-  
rius emicantes,  
mutilas.  
<sup>b</sup> Meum, & Cat. interpo-  
nunt. κλ.  
<sup>c</sup> Meum. κα-  
ταρροτέρως. i.  
purioris.  
<sup>d</sup> Deest i meo  
& Catacuz.  
<sup>e</sup> Cat. addit.  
ἀπαρ. i. pin-  
guis.  
<sup>f</sup> Cat. δυσά-  
θεκτον. i. reten-  
tu difficilis.  
<sup>g</sup> Deest i Cat.  
<sup>h</sup> Meum. σὺν  
γλυκερὶ οἴνω. i.  
cū dulci uino.  
<sup>i</sup> Meum. ὑπα-  
πια. i. suggilla-  
ta.  
<sup>k</sup> Meum. μι-  
γνυται. i. misce-  
tur.

Aloes confid.

Mesues à calū-  
nia uindicatus.

Aloes uires ex  
Gal.

**A**Loes folium scillæ similitudinē habet, crassum, pingue modicè latum, rotundum, retrorsus pan-  
dum: folia gerit curta<sup>a</sup>, quæ utrinque ex obliquo longioribus interuallis striantur, & in spinulas  
definūt. Caulis emittitur nō dissimilis antherico: flos albus: fructus hastulæ regiæ cognatus: graui tota est  
odore, & gustu amarissima: radice una, ceu palo, in terrā depacta. Plurima, præpinguisq; i India gignitur,  
ex qua coactus succus adfertur. Nascitur etiā in Asia, & Arabia<sup>b</sup> in locis quibusdā maritimis: & in insulis  
(ut in Andro) nō ualde succo extrahēdo idonea, sed ad glutināda uulnera sanè quā utilius, si detrita illi-  
natur. Duo succi genera: quoddā arenosum, quod sedimentum<sup>c</sup> purissimæ esse uidetur: alterum ad ieci-  
noris imaginem uergit. Eligi debet<sup>d</sup> boni odoris, <sup>e</sup> syncera, quæ nihil doli sensit, nitida, calculorum ex  
pers, rufi coloris, friabilis, ac iecinoris modo coacta, facile liquefcens, eximie amaritudinis. Improb-  
atur nigra, & <sup>f</sup> fractu contumax. Gummi eam adulterant: quod deprehenditur gustu, amaritudine, & ua-  
lido odore: eoq; argumento, quod digitis friata non ad minima usque frusta resoluitur. Nec desunt,  
qui acaciam immisceant. Natura eius est spissare, exiccare <sup>g</sup>, somnum allicere, & corpora densare, al-  
uum resolueret. Stomachum repurgat binū cochlearium mensura, in aqua frigida, aut egelida pota: san-  
guinis reiectiones sistit: regium morbum purgat, tribus obolis ex aqua, aut drachmæ pondere in potu:  
deuorata cū resina, aut cū aqua, uel melle cocto sumpta, aluum soluit: purgationis perfectæ causa tribus  
drachmis sumitur. alijs purgatorijs medicaminibus admista, præstat, ut minus stomachū infestent: sicca  
glutinādis uulneribus inspargitur: ulcera ad cicatricem perducit, cohibetq; eadem peculiariter exul-  
ceratis genitalibus medetur, & disrumpa puerorum præputia iungit: condylomata, rimasq; sedis<sup>h</sup> ex  
passo sanat. hæmorrhoidum abundantiam, & sanguinis eruptiones sistit: pterygia ad cicatricem ducit:  
liuores, & i insignita ex melle tollit. Priuatim scabras lippitudines, pruriginēque angulorū permulcet:  
dolorem capitis sedat, temporibus & fronti illita, ex aceto & rosaceo: capillum fluentem continet cum  
uino: tonsillis, gingiuis, & omnibus oris ulceribus, cum melle & uino proficit. Oculorum medicamen-  
tis<sup>k</sup> torretur in munda, & candenti testa, pennaq; subinde uersatur, ut possit æqualiter torreret. Lauatur,  
ut quod sit arenosissimum, tanquam inutile subsidat, & læue, ac pinguisissimum assumatur.

**N**on dubium est, quin ea legitima sit Aloe, qua passim officinæ utuntur. Nam electissima, ac purissima (adulterata enim  
quandoque etiam inuenitur) omnes præstat tum notas, tum uires, quæ syncerissima à Dioscoride assignantur. Aloe etia  
te nostra in quā plurimis Italiæ locis uirescere conspicitur, præsertim Romæ, & Neapoli, ubi super ædium fenestris, ac atrijs  
in fictilibus uasis terra plenis alitur, ac fouetur ad spectaculum potius, quā ad medicum usum. Floribus non modò albican-  
tibus, ut Dioscorides inquit, sed etiam purpurascens. Inuehantur acerrimè in Mesuē Manardus Ferrariensis, & Fuchsius  
ipsum secutus, quod affirmauerit ille, Aloem per os sumptam uenarum oscula adeò referare, ut inde postea sanguis facile exi-  
liat, cū id (ut ipsi aiunt) tum Dioscoridis, tum Galeni placitis maximè repugnet. Verū quā longè ij, quorum pace di-  
ctum sit, à ueritate descuerint, non multo quidem labore demonstrare possem, ni præter institutum nostrum id esse censerem,  
niq; compertum haberem, illis prius rectè, meo iudicio, responsum fuisse à Iacobo Syluio clarissimo etatis nostræ medico in Me-  
sue scribentem, et à Gratianopolitano quodam, qui tam probatissimis rationibus Mesuem tuentur, ut non amplius Manar-  
do, ac Fuchsio hinc lacerandi locum relictum esse putem. Aloes meminit Galenus lib. v. i. simp. med. ubi sic habet. Hæc  
herba non admodum apud nos prouenit: & quæ nascitur in magnâ Syria, aquosior est, & facultatis imbecillioris: attamen  
usque adeò desiccare potest, ut uulnera conglutinet. At in regionibus calidioribus, qualis est Calesyria, & Arabia, multò est  
melior. Optima autem Indica, cuius liquor est, id quod ad nos importatur, medicamentū Aloe cognominatū, ad plurimas res,  
propter siccitatem mordicationis expertem, utile. Est autem non simplicis naturæ, sed ut indicio est gustus, adstringit simul,  
& amara est: adstringit quidē mediocriter, sed uehementer amara est. Subducit & uentrem, ut puta ex numero medicamen-  
torum, quæ Græci ab excernendo stercore uocāt ἐκκορυπτικά. Itaq; ex dictis patet (si quidem memoria tenemus, quæ in quar-  
to lib. sunt demonstrata) quod tertij sit ordinis exiccantium, calfacientium autem aut primi intensi, aut secundi exoluti. Sed  
& ipsius facultatis misturam attestantur particularia eius opera: nam & utile stomacho medicamen est, ut si quid aliud: &  
sinus glutinat. Sanat & ulcera, quæ ægrè ad cicatricem duci possunt, & maximè, quæ in ano sunt, & pudendo. Iuuat &  
eorum inflamationes aqua subacta, & uulnera eundem ad modum glutinat. Congruit similiter utenti & ad inflamationes in  
ore, ac naribus, & oculis. In summa, repellere, & digerere simul potest, cum hoc, ut paulum extergat, quantum uidelicet  
ulceribus puris non sit molestum. Præterea idem Galenus lib. v. i. i. de compositione medicamentorum loc. in hieræ men-  
tione, de Aloe ita scriptum reliquit. Atqui ipsam aloem Andromachus quidem lotam, ex alijs autem aliqui etiam sic, ali-  
qui uerò illotam adijciunt. Verū iam nosse operæ pretium est, ad uentris subductionem illotam aloem aptiorem esse, mul-  
tum uerò de medicamentaria ui deponere lotam, quam etiam febricitantibus dare aliquis audeat, si non uehemens, sed ualde  
debilis sit febris. Quidam uerò etiam ex illota aloem pharmacum multis sic febricitantibus exhibuerunt, deinde cū nihil  
manifestè lassent, in alijs rursus maximum experti sunt nocumentum. Infestissima est enim aloem, etiam lota, his qui citra  
uitiatos humores ex intemperie calida & sicca affliguntur. Proximam ab his læsionem percipiunt, qui siccam intempe-  
riem habent, etiam cum frigiditate coniunctam. & in uniuersum qui ex sola qualitate particulam aliquam læsam habent.  
Etenim in humoribus intemperatura, pharmanis ipsas euacuantibus egent. quæ uerò absque his consistunt, penitus in ta-  
bem deueniunt ex pharmanis huius ex aloem constantis usu. Itaque ubi humiditas uitiatâ tunicas uentris porrigat, ex aloem  
picra utilis est, expurgans humiditatem. Omnino autem sic affectis accessio nausæ plus aut minus adest. Euacuatio igitur  
affligentis



## ALOE SINE FLORIBVS.



10 affligentis humoris per solam aloen contingit, quæ purgatoriam vim non fortem habet; sed ut ea, quæ circa aluum sunt, quæ etiam contingit, purgare possit. Et si aliquando ampliori pondere exhibeatur, usque ad locos circa hepar conscendit. non tamen totius corporis purgatoria aloë existit. Cæterum ex his quæ ei admiscuntur, mastiche ut stomacho comoda & odora, & quæ medicamentariam aloës vim frangere queat, admiscetur. Cinnamomum uerò eadem gratia, & præterea quoddam tenuissimarum partium est, ut aperire uentris meatus possit, extergereq; ac attenuare, si quid viscosum aut crassum in humoribus feratur. Crassos enim humores ob purgatorie facultatis imbecillitatem, aloë trahere non potest. Quapropter biliosarum uentris affectionum optimum pharmacum est, adeo ut in uno die sæpe multos stomachicos creditos perjanet. Inuat autem & hos, & alios omnes affectus ex uitiosis humoribus ortos, cinnamomum admixtum: utpote quod alterantem habet facultatem uitiosarum qualitatium in id quod secundum naturam habet. Hactenus de aloë ex Galeno locis citatis. Degen. Aloe (ut Mesues auctor est) non modò bilem: sed & pituitam ipsam. Caput, uentriculumque mundat, quorum etiam Ex Mesue.



## ALOE CVM FLORIBVS.



etiam cruciatibus maximè succurrit. Inflammato, æstuantiq; bilis redundantia uentriculo auxilio est. Quotidianus eius  
 usus à mortiferis morbis tuetur. Vindicat à putredine, addita myrrha, non modò uiuentium; sed etiam defunctorum  
 corpora. Cum draconis sanguine, & myrrha ulcera contumacia sanat, quòd sine morfu aliquo exiccare possit. Sensus  
 omnes, intellectumq; acuit, iecur ab infarctu purgat, & regio morbo medetur. Hemorrhoidibus tamen, ac cæteris sedis  
 inflammationibus nocet: quàmobrem us ab eius assumptione abstinendum est, qui aliquam in illis partibus noxam patien-  
 tur. hæc Mesues. Cæterum necât Aloe uentris tineas ex lacte, uel melle sumpta: aut umbilicotenus apposita, bubalo fel-  
 le, & aceto subacta. Planta, quæ Græcis αλόν, Latinis etiam Aloe uocatur: Mauritanis, Saber, Paber, siue Sabar: Italis,  
 Aloe: Germanis, Alepatic, & Bitter aloes: Hispanis, Hieruā babosa: Gallis, Aloes, seu Perroquet: Boemis, Aloe.

Nomina.



**A**bsinthium, aliqui bathypicron, herba uulgò cognita. Præstantius in Ponto<sup>a</sup>, & Cappadocia, in monte Tauro nascitur. Vim habet calfaciendi, & adstringendi. Bilem expurgat, quæ & stomacho, & uentri inhæsit: urinam cit, & crapulam præsumptum arcet. ad inflationes uentris, & stomachi dolores prodest, cum fœli, <sup>b</sup> & nardo Gallico potum: fastidia discutit, & arquatos sanat madefacti dilutum, aut decocti ius, quotidie tribus cyathis haustum: measles cit potum, aut cum melle appositum. Contra fungorum strangulationes conuenienter ex aceto bibitur: aduersatur ixiæ uenenis cum uino: item cicuta, & muris aranei morfibus, & draconi marino. Anginæ eo cum melle, & nitro perunguntur, & epinyctides ex aqua. Ad sugillata, & oculorum caligines, ex melle illinitur: item auribus, si manat

<sup>a</sup> Cat. 211.  
xgi 7. 11. 11.

<sup>b</sup> H, ita M. 1.  
& Cat.

## ABSINTHIVM



M m Ianies.



fanies. Dentium, auriumque dolores decoctum uaporis suffitu compescit. Decoctum in passo dolentibus oculis oblinitur: item præcordijs, & iecinori, tritum cum cerato cyprino: stomacho quoque longa ualitudine laboranti cum rosaceo: cum ficis autem, aceto, & loliacea farina, aquæ inter cutem, lienisque subuenit. Vinum ex eo fit, quod absinthiten uocant, præsertim in Propontide, & Thracia, quoad antè dicta utuntur, cum febris caret: alioquin in æstate propinant, & acceptam huic uino incolumitatem referunt. Insparsum arcis absinthium, uestes ab erodentium iniuria uindicat: culices ex oleo perunctum abigit, & à corpore arcet: atramentum librarium diluto eius temperatum, literas à murium erosione ruetur. Existimatur liquamentum eisdem præstare effectus: attamen potionibus improbat, quoniam stomachum malè habet, & capitis ciet dolorem. Sunt qui cocta amurca, liquamentum adulterant.

## ABSINTHIUM PONTICVM.





Α' λινθιον θαλασσιον.

## ABSINTHIVM MARINVM.

CAP. XXIII.

† [ **A**bsinthium marinum, quod aliqui Seriphium uocant, ] copiosissimum in Tauro monte, iuxta Cappadociam, & in Taphorisi Aegypti gignitur: quo Isiaci pro oliuæ ramo utuntur. Herba est tenuis, abrotoni parui similitudine, referta minutulis seminibus, subamara, stomacho inimica. Ea grauitè olet, & cum quadam calfactione adstringit. Per sese, aut cum oryza cocta, interaneorum<sup>a</sup> animalia, teretesque tineas, adiecto melle enecat. aluum<sup>b</sup> laeuigat: cum edulio autem, uel lenticula decocta, eadem præstare potest. Pecora maximè pinguescunt hoc pabulo<sup>c</sup>. Tertium genus absinthio assignatur: quo Gallia alpebus finitima scatet. Id patrio nomine Santonicum uocant, regionis, in qua nascitur, cognomento, absinthio non dissimile: uerùm subamarum est, non adeò seminis foecundum. Eadem quæ seriphium potest.

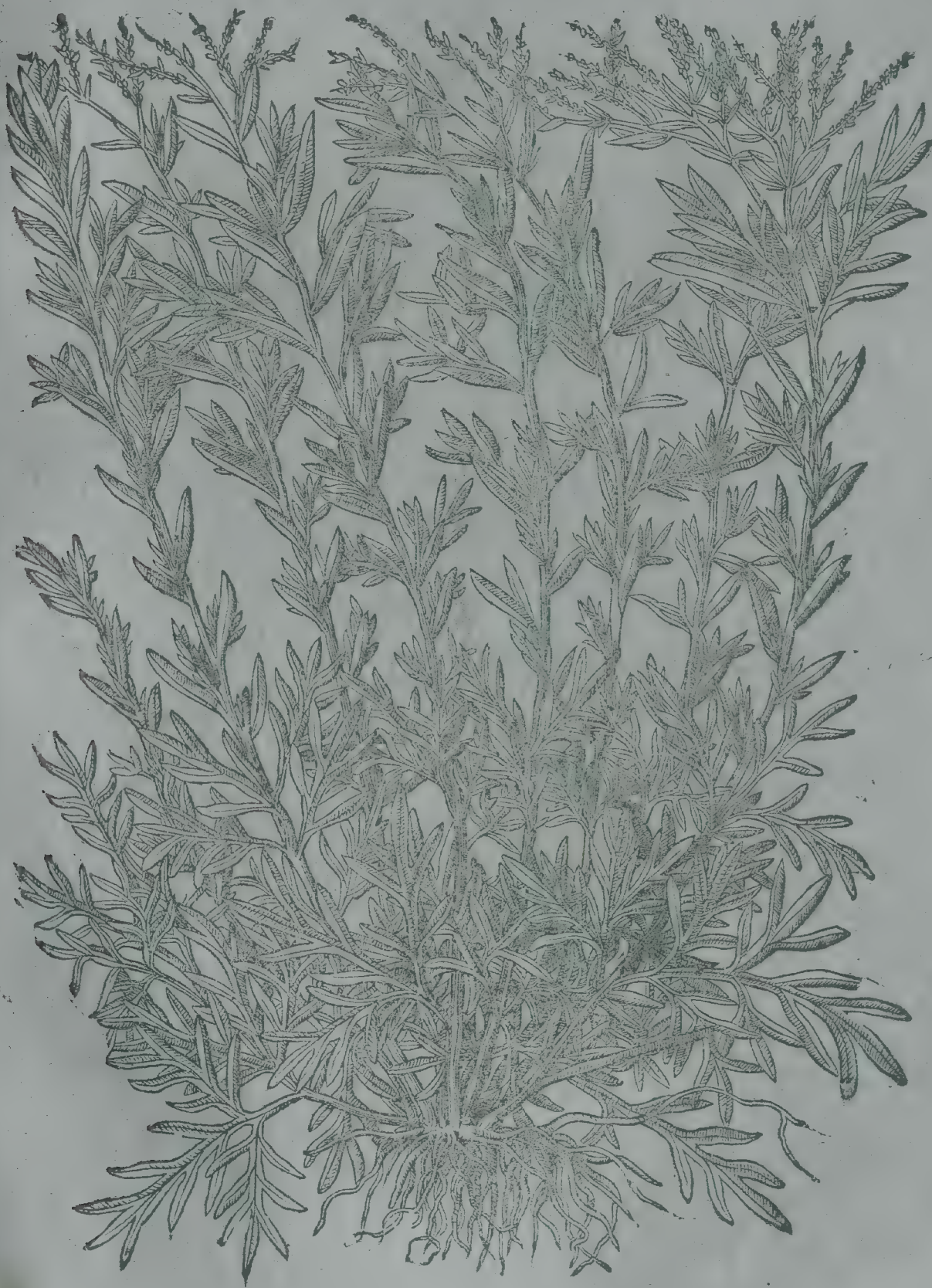
† Orib. legie tantum. Seriphium.

a Meū. ἀσκαρίδας καὶ ἐλμύδας σπογγύλας. i. ascaridas &amp; lúbricos rotundos.

b Meū. addit. κλύς. i. leniter.

c Cat. addit. ἐν καππαδοκίᾳ.

## ABSINTHIVM MARINVM.





Absinthiorum  
consideratio.

Quorundam  
errores.

**A**bsinthij genera tria hic à Dioscoride traduntur, nempe uulgare nostrum, marinum, quod Seriphium uocant, & Santicum, quo Gallia alpihus finitima abundat. Vulgare caule exit ramoso, folijs incanis, multipliciter sectis, Artemisia modo, floribus aureis, paruis, semine rotundo, racematim coherente. Radicem habet diuisam, sed firmam, & lignosam. Atqui Absinthium, quod in Ponto nascitur, ceteris prestare ad iecinoris, & uentriculi inflammationes libro undecimo capite decimosexto Methodi medendi prodidit Galenus, sic scribens. Cum autem duplex in omni Absinthio facultas, & qualitas sit, ueluti in libris de medicamentis est traditum, utique in Pontico adstringendi qualitas non parua est. In reliquis omnibus amara quidem qualitas est uehementissima, adstrictio uero (quam saltem gustu agnoscas) aut planè obscura, aut prorsus nulla sentitur. Proinde Ponticum ad iecinoris, & uentris phlegmonas eligi prestat. Porro id est tum folio, tum flore longè quàm cetera absinthia minore. Odor quoque huic non modò non insuauis; uerùm etiam aromatum quid prestat: reliquis omnibus est fœdus. Quare hæc fugere conueniet, & Pontico semper uti. hæc Galenus. Absinthium autem huiusmodi, quod ceteris prestantius sit, non solum in Ponto nascitur; uerùm etiam in Hungaria, Transyluania, & Bohemia. Huic omnibus planè notis cum eo conuenit, quod Galenus deliniauit. Etenim id folio, caule, flore, ac semine constat longè, quàm commune nostrum Absinthium, minoribus. Saporem habet amariuscule, cui non parua adstringendi uis coniuncta est. Odorem etiam spirat (ut Galenus testatur) non insuauem, ita ut odorati non parum resipiat. Mesues, ut Syluius doctissime adnotauit, nescio tamen qua ratione ductus, Ponticum, Romanum appellat. Monachi uero, qui in Mesuem commentarios scripserunt, putant magno quidem errore, id Mesui Romanum absinthium esse, quod non modò in agro Romano, sed etiam in uniuersa Italia prouenit. Plinius lib. XXVII. cap. VII. Ponticum scribit multò Italico amarius esse. in quo sane Galeni sententiæ & refragatur, & errat. Ponticum absinthium efficacem uim obtinet ad aquam intercutem, ut mihi iam sapius experimento compertum est. Equidem quosdam noui hydropicos quasi deploratos, qui ex longo esu comarum eius, quæ saccharo adseruata fuerant, sanitati restituti sunt. Parandi ratio hæc est: Sumito florecentium iam comarum recentium absinthij Pontici libram unam; sacchari albißimi libras tres. Comas illas demptis caulibus, & pediculis tundito in mortario lapideo: deinde ijs optime tussis saccharum in puluerem tritum adijcito. rursus omnia simul tantisper tundito, donec in unum corpus redigantur: mox ad usum recondito. Ex absinthio ita parato, affecto prius purgato, datur quotidie semuncia tribus horis ante cibum. Sunt porro qui putent semen illud, quod officina Sanctum cognominant, quodq; saccharo circumdatum contectumq; necandis interaneorum uermibus præbent, Absinthij marini esse semen. sed ij planè decipiuntur.

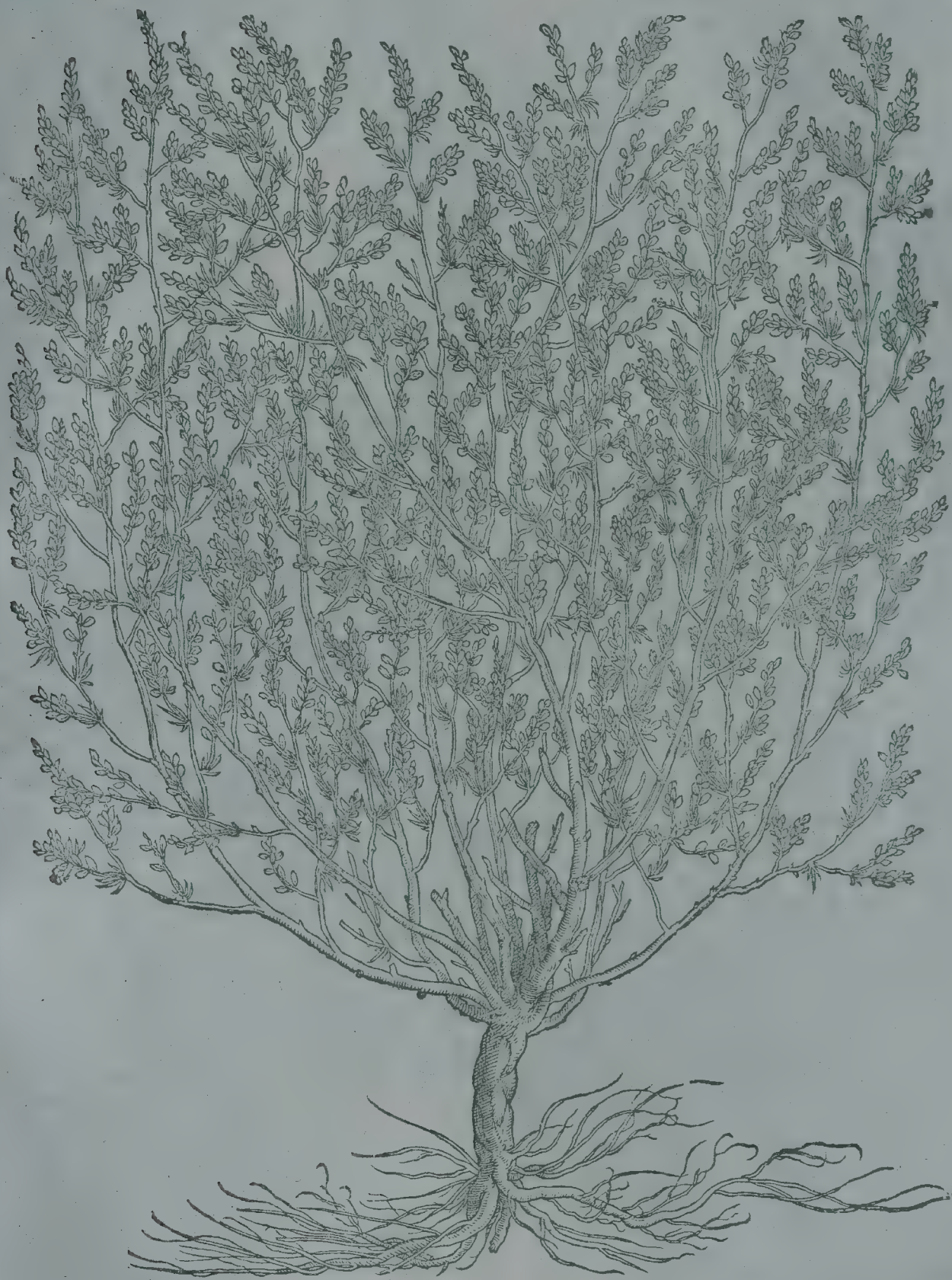
### ABSINTHIUM SERIPHIVM, SIVE SERIPH. AEGYPT.



Siquidem



## SEMEN SANCTVM, SIVE SEMENZINA.



10 Siquidem legitimam seminis huiusce plantam integram misit ad me Patauius Iacobus Antonius Cortusus . quæ à marino absinthio longè distat, ut ex eius imagine patet . Caterùm procul dubio hallucinari deprehenduntur qui Canabel Serapionis semen sanctum interpretantur, cum longè admodum hæc inter se differant . Quippe Serapioni nil aliud esse Canabel constat, quàm terra tenuissimo sabulo persimilis : quæ (ut ipse ait) unà cū pluuia è calo decedit, cuius non modò apud Arabes ad interaneorum tineas necandas; uerùm & ad fœtalia fracta conglutinanda increbuit usus . Absinthium marinum, siue Seriphium, in quàm plurimis tam Tyrrheni, quàm Adriatici pelagi litoribus prouenit, præsertim quæ Aquileiensibus, & Tergestinis . Sed Fuchsius suspicor illud non cognouisse : siquidem quod in suis clarissimis commentarijs magno uolumini appictum spectatur, absinthium marinum non est . Quod cum fortasse & ipse animaduertisset, in paruo simplicium libello sententiam mutauit . Veruntamen non prius ab hoc errore sese uind. cauit, quàm in alium inciderit : quippe quod eandem plantam pro syluestri nasturtio perperam, meo iudicio, depinxerit . Marinum itaque absinthium cum primum è terra erumpit, folio est

M m m 3 absinthio



Monachorum  
opinio falsa.

Absinthij ui-  
res ex Gal.

Nomina.

a Meū & Cat.  
λεπτόκαρπον. i.  
gracili femine.  
sed Orib. λε-  
πτόφυλλον. le-  
git. i. tenuibus  
folijs.

Abrotoni con-  
sideratio.

Quorundam  
error.

absinthio simili, crassiore tamen. Sed postquam adoleuerit, & caules ediderit, mutatis in longum foliolis, ijsq; præsertim qua ubique caulem ambiunt, abrotonum æmulatur, non tamen folijs est adeo paruis. Semen profert exiguum, copiosumq; abrotoni modo inter folia erumpens, atque in summitate caulis ferè racemosum, ut hæc pictura eius demonstrat, amari, & ad stringentis gustus. aliam Absinthij marini plantam à nostrate longè diuersam ex Aegypto allatam, quã AEGYPTIVM SERIPHIVM uocari libuit & cuius imaginem hîc expressimus. nunc primum consequutus sum à Iacobo Antonio Cortu so præscripto. è qua colligi quoque SEMEN SANCTVM quidam uolunt, & si quid certi de re hac affirmem non habeam. Quidam abrotonum mas esse uolunt. Sed fortasse melius fœminam appellassent. Volunt patres illi reuerendi, qui Mesuem commentati sunt, tantum superficie tenus Absinthium uulgare amarescere, imis uerò partibus dulcescere, ob idq; gustui gratum esse. Vnde etiam aquam, quæ ab eo ignium ui distillat, dulcem potius, quàm amaram sentiri contendunt. Qua in re ij parum rem naturalem callere deprehenduntur, nam quod Absinthij stillatitia aqua sit dulcis, non ex eo fit (quantum equi dem sectio) quod Absinthium ipsum constet extrema parte amarum, medullitus uerò dulce; sed quoniam cùm exteriores illæ partes, quibus amaror inest, admodum sint tennes, ac in uaporem facîle resolutibiles, ignis calore tenuiores factæ, non magno quidem labore resoluuntur: euenitq; ob hoc, ut stillatitia, quæ inde fluit aqua, omnis sit amaritudinis experta. Præterea dul cedo, quæ in ipsa inuenitur, non ab intimis Absinthij partibus emanat, sed eam tantum à plumbeis instrumentis, quibus con- ficitur (ut diuturna docet experientia) prouenire comperimus. Nam ipsius dulcedinis qualitas non modò in Absinthij stil- latitia aqua sentitur, sed etiam in quâuis alia, quæ ex herbis temperamento calidis extrahatur. Siquidem cùm plumbeum instrumentum huiusmodi herbarum uaporibus tum aëtu, tum potentia excalfacientibus, terrena quadam substâtia super- ficie tenus inficiatur, quæ actutum in dulcissimam ueluti cerussam conuertitur, non mirum quidem uidetur, si aquæ inde ma- nantes ascititia dulcedine imbutæ, gustu dulces percipiantur. Quod quidem ijs non euenit absinthij stillatitijs aquis, quæ du- plici uase uitreis organis, calentis aquæ balneo conficiuntur. nam hæc sufficienter amarescere cognoscuntur, nec tantillum qui dem dulcedinis gustantibus præbent. Euenit sanè hoc, quoniam balneum suæ ipsius aquæ humiditate, partes tenuiores il- las retinet, conseruat, ac cohibet. Quo fit, ut non adeò in uaporem uertantur, quemadmodum cum illis fieri solet, quæ car- bonum, & lignorum uiolento igne in auram euanescere coguntur. Dulcedine præterea carent, eo quod à uitreis organis, quibus eliciuntur, nullam ascititiam qualitatem recipiant. Quare satius, mea quidem sententia, esset, ut otium, quod su- pereest, consumerent monachi in re christiana, & medici in re medica, & singuli de arte sua bene mereri discerent: uel sal- tem quisque quam rectè instituit, uitam sequeretur. Absinthij meminit Galenus lib. v. i. simplicium medicamentorum, sic inquit. Absinthium adstringentiam, & amaram, & acrem simul qualitatem possidet, excalfaciens pariter, & extergens, & roborans & desiccans. Proinde biliosos uentris humores per egestionem infernam propellit, ac per urinas euacuat. Ma- gis autem quod in uenis est biliosum, per urinas expurgat. Ob hæc contentam in uentre pituitam, oblatum nihil adiunuat. Sic neque si in thorace, aut pulmone contineatur: nam adstringens in eo facultas, quàm amara, ualentior est. Porro quod insit quoque acrimonia, idcirco maiori portione calidum est, quàm frigidum. At si opus est generatim comprehensam eius tem- periem secundum primas circumscribere facultates (et si anomeomeres & dissimilare sit) calidum ipsum dixerim primi ex- cessus, siccum tertij. Succus autem eius longè quàm herba ipsa, calidior est. Sed cùm de absinthio marino, siue Seripho age- ret lib. v. i. i. simplicium medicamentorum: Seriphum, inquit, specie, & gustu absinthio simile est. Id quod de Santonico scri- psit Dioscorides, cùm tradiderit magis cum abrotono conuenire Seriphium, quàm cum absinthio. Quamobrem relinquitur suspicio, quod aut Dioscoridis, aut Galeni scriptura sit hoc loco librorum incuria deprauata. Herba, quæ Græcis ἀλυσιον, Latine item Absinthium appellatur: Arabibus, Affinthium: Italis, Assenzo: Germanis, Vuermuot, Eltz: Hispanis, Asen- tios, Alosna: Gallis, Aluine, & Absince: Boemis Pelymenk: Polonis Pyolijn.

Αβρότον.

ABROTONVM.

CAP. XXV.

40

**A** Brotonum duorum est generum. Fœmina quadam arboris specie fruticans, candicat, circum ra- mulos folijs, seriphi modo, minutim incisis: floribus referta est, comantibus in summo, fulgore auri, corymbis. Quod per æstatem prodijt, suauiter olet, cum grauitate quadam, & amaro gustu. Id genus Siculum esse constat. Alterum mas uocatur, sarmentosum<sup>a</sup>, gracilibus ramulis uti absinthium. Plurimum in Cappadocia gignitur, & Galatia Asiatica, atque in Syria Hierapoli. Vtriusque semen cru- dū tritū, & feruefactū ex aqua, in potu auxiliatur orthopnoicis, cōuulsis, ruptis, coxendicibus, urinæ an- gustijs, mensibus suppressis, aut remorantibus. In uino potum exitialium uenenorum antidotum est: horribus ex oleo illinitur. Serpentes & substratu, & nidore fugat: contra ictus eorum cum uino po- tum prodest, priuatim efficax contra scorpionum, & phalangiorum uenena. Oculorum inflammationi- bus commodè illinitur cum cotoneo cocto, aut pane. tritum cum farina hordeacea, decoctumque tu- bercula discutit. Irini compositionibus admiscetur.

50

**A** Brotonum mas planta est uulgaris notitiæ. Cuius duo obseruauimus genera, hortense, & per se in campestribus na- scens, tenuioribus folijs, & minutiore semine. Quod uerò fœmineo generi adscribitur, non omnibus notum est: non ided, quod & ipsum frequentissimum non seratur in hortis; sed quod à paucis pro Abrotono fœmina cognoscatur. Quandoquidem id alij Cypressum, alij Santolinam uulgò appellant, alij uerò marinum esse absinthium existimant. Sed ij profectò falluntur: quippe Santolina uulgò uocata, nil sanè aliud est, quàm Abrotonum fœmina. Quod primum (ut Dioscorides inquit) arboris speciem quandam repræsentet, unde & à quàm plurimis Cypressus uulgò dicta est. Deinde quod candicantibus constet folijs, circum ramulos minutim incisis, floribus aureis, orbiculatis, caulem summum, æstatis & autumnii tempore, corymborum mo- do comantibus. Postremò quod in uniuersum suauiter oleat cum grauitate quadam, & amaro gustu. Ex hac equidem de lineatione

60



## ABROTANVM MAS.



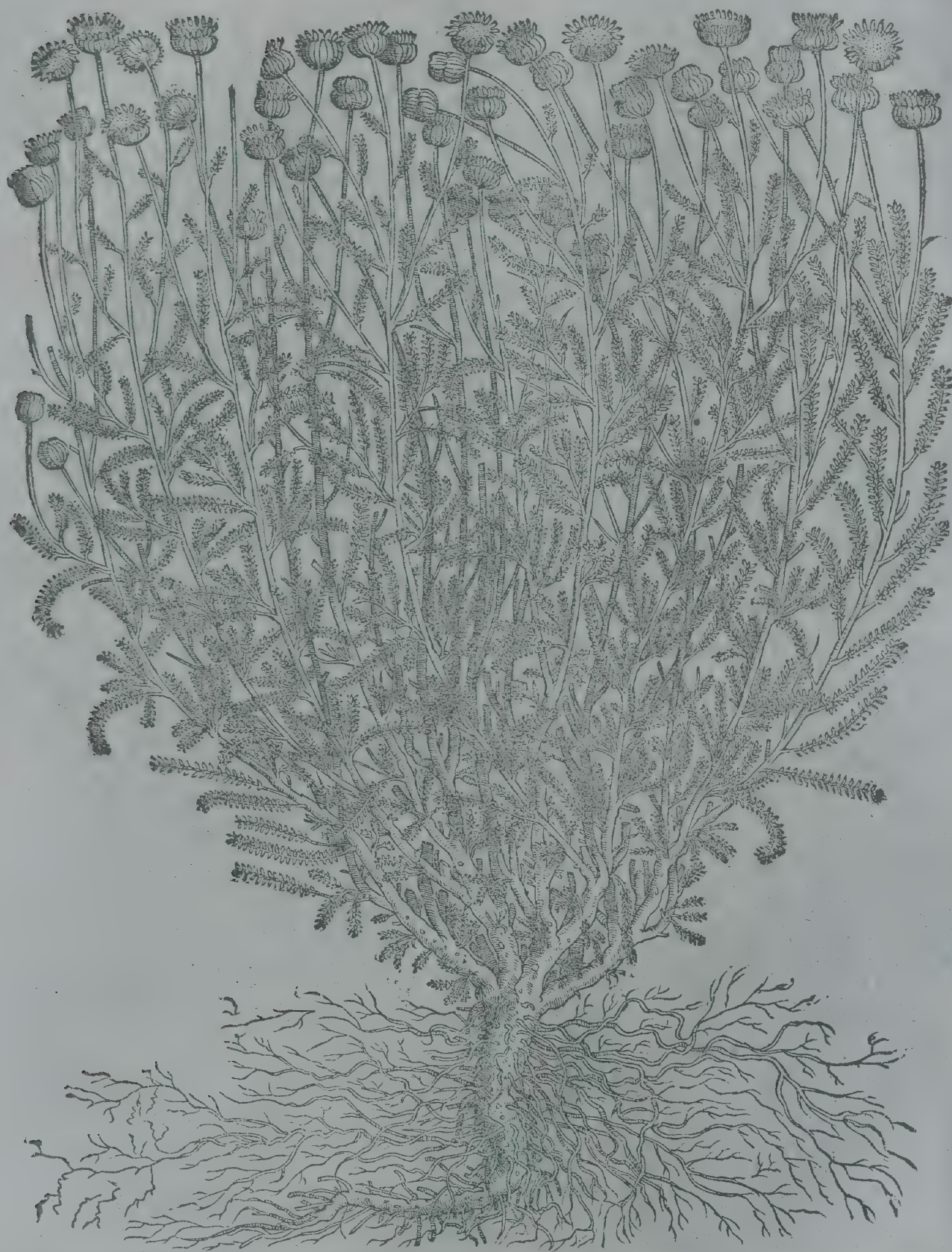
10 lineatione adducor, ut discernere non dubitem, hanc plantam, quam uulgus Cypressum, siue Santolinam appellat, esse Abrotonum fœminam. Hinc itaque Fuchsum alioqui rei herbariæ gnarum errasse crediderim, quod pro fœminei generis Abrotono plantam subiecerit ab eo longè diuersam. Qui etsi Santolinam seorsum postea depinxit; non tamen eam Abrotoni fœminæ nomine agnouit, sed herbariorum, ut arbitror, uulgum secutus, eam Chamæ cyparissum, hoc est, pumilam cupressum nuncupauit, eiusq; nullam à Græcis factam fuisse mentionem falsò credidit. Ceterum quod Goritienses Abrotonum marem Veronicam appellent, ea sanè planta mihi in mentem uenit, quæ recentiorum quibusdam VERONICA uocatur, magnis (ut aiunt) insignita uiribus. Hæc duàm est generum. Mas, quæ humi repit, caule est dodrante maiori, rubescente, lanuginosoq; folijs oblongis, nigricantibus, hirsutis, & in ambitu serratis. Flores edit purpureos circa summum caulem emicantes, & semen in siliquis, loculi formam referentibus. Radice nititur tenui, quæ in plures diuincatur partes. Fœmina caule exit lanuginoso, folijs rotundioribus, minimè laciniatis, subpinguibus. Flores profert in luteo purpurascens: semen in uasculis

Veronicæ con-  
sideratio.

M m m m 4 rotundis



## ABROTANVM FOEMINA.



rotundis inclusum : radicem uerò maris æmulam . Nascitur in locis asperis, & incultis . floret Iunio mense . Gustu quidem 10  
adstringens, & amara est : unde conijcere licet, eam esse tum excalfaciendi, tum siccandi ui præditam . VERONICA MAS  
ad omnia efficacior est . Medetur cruentis uulneribus, ac etiam diuturnis ulceribus . Sunt, qui dicunt quendam Francorum re-  
gem elephantiasi laborantem à uenatore suo hac tantùm herba fuisse sanatum . Tumores præterea in uniuersum discutit,  
præcipue qui in ceruice emergunt . Nec desunt, qui illam summis laudibus efferant ad pestiferas febres & ad pestilentia af-  
fectos, quibus propinari præcipiunt sicca puluerem, drachmarum duarum pondere ; Vnà cum theriacæ drachma, ex uino  
meraco, cum hoc tamen, ut illico sudent affecti . Eadem datur potanda ex sua ipsius stillatitia aqua utiliter contra tussim, &  
uitia omnia tum pectoris, tum pulmonis, nam & tabidos, & suppuratos iuuat . Aperit quoque Iocinoris, & lienis oppila-  
tiones, uterum, renes & uesicam expurgat . Sed ut nostrum sequamur institutum, iam Abrotono medicina reddenda sunt ex  
Galeno, qui lib. v I. simplicium medicamentorum, ita de eius uiribus posteritatis memoria scriptum reliquit . Abrotonum ca-  
lidum,

Abrotoni ui-  
res ex Gal.



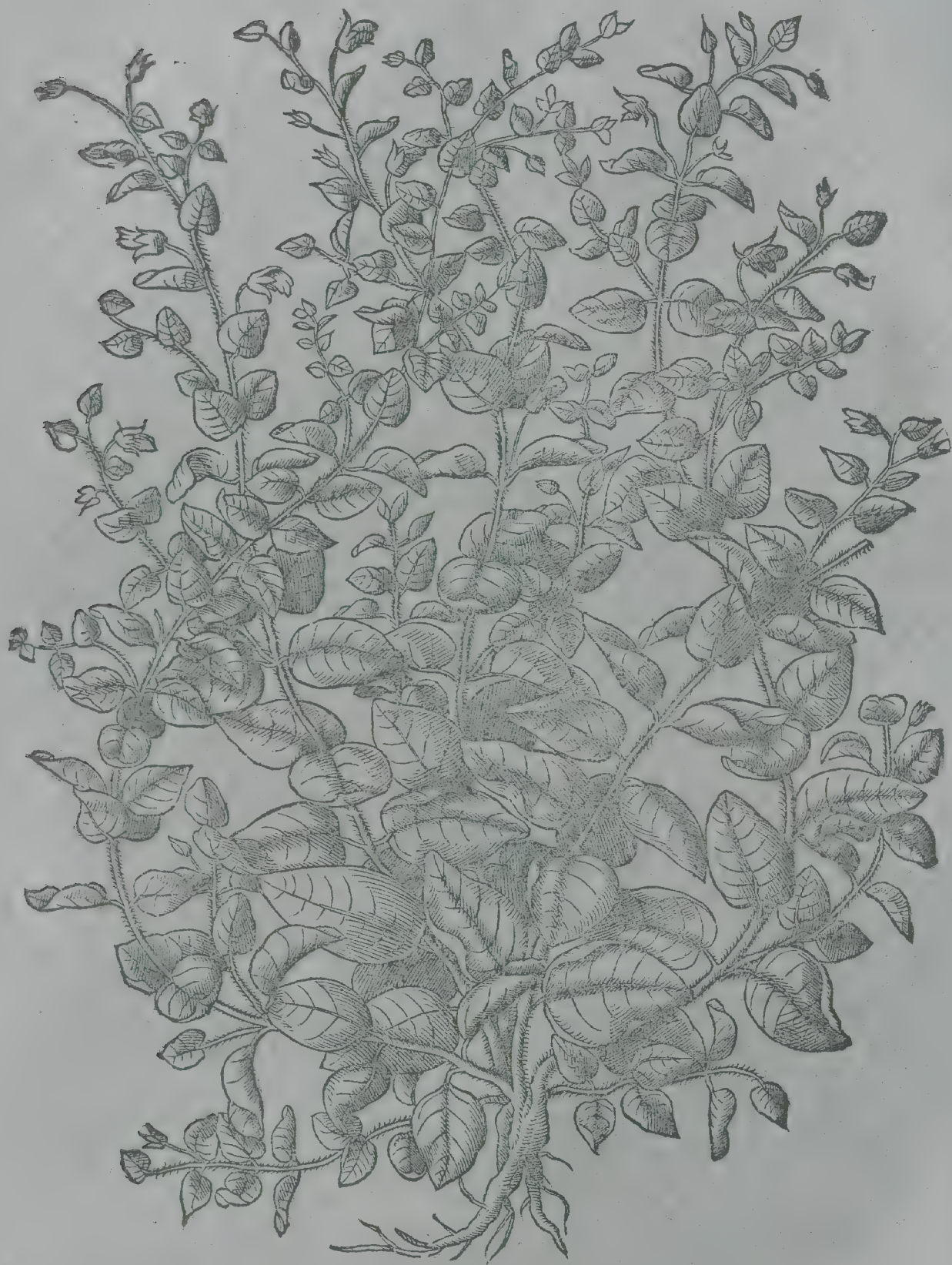
## VERONICA MAS.



10 lidum, & siccum facultate, in tertio ordine seu recessu post media situm est. Inuenimus autem eius temperamentum non minime quidem & ex gustu ducta coniectura, ut pote cum sit admodum amarum. Porro saporem eiusmodi, cum terrene sit essentia, à largo calore extenuatum ostendimus. Itaque non instrenue & excalfacit, & desiccatur. Nam siue comam cum floribus (reliqua enim eius palea inutilis est) contusam ulceri puro illinas, mordax, & irritans uidebitur: siue eo in oleo macerato, caput, aut uentrem perfundere uoles, admodum calefacere reperies. Quin & si qui per circuitum rigoribus capiuntur, eos ante inuasionem rigorum hoc uoles confricare, minus utique rigore concutientur. imò & sensus quidem protinus ubi admotum fuerit, ipsum calefacere percipit. Porro quòd lumbricos interimat, par est, nimirum cum sit amarum. Scies autem protinus, quòd & digerendi, & incidendi quandam uim habeat: sed & quòd magis quàm Absinthio id ipsi necessario insit, in promptu erit colligere. Primum quidem ex gustu: paucissime siquidem acerbitalis particeps Abrotonum est, non pauca uerò Absinthium. Deinde ex eo quòd inimicum sit stomacho Abrotonum, uelut etiam Seriphium: gratum uerò & amicum Absinthium. Siquidem de istis supra ostensum est, quòd amarum ipsum per se omnifariam insensum sit stomacho: austerum uerò, aut acerbum, aut in summa adstringens stomacho utile & amicum. Porro ubi qualitates hæc inuicem permixta fuerint,



## VERONICA FOEMINA.



fuerint, quæ uehementior fuerit, ea utique uicerit. Caterùm Abrotonum uisum calidum, & siccum facultate est, magis ad-  
 huc quàm cucurbita sicca uisâ, & anethi radix. Illa enim ulceribus humidis simul & citra phlegmonem callo induratis  
 conueniunt: ac proinde maximè ulceribus, quæ in pudendorum præputijs sunt, competere uidentur. At cinis Abrotoni ul-  
 ceribus omnibus mordax est: ac idcirco cum oleo tenuium partium, cicino scilicet, aut raphanino, aut sicyonio, aut ueteri,  
 & maximè Sabino, ad alopecias accommodatur. Barbam quoque segius tardiusq; enascentem cum aliquo dictorum oleo-  
 rum elicit: sed nec minus illis, lentiscino maceratum. Quippe pro eo quòd tenuium est partium, rarefaciendi uim obtinet, &  
 mordax est, & calidum. quas utique maximè eius facultates nouisse oportet, nec quicquam præterea particulare in hoc tra-  
 ctatu requirere. Id Græci ἀβρότονον dicunt, quod etiam Latini Abrotonum: Mauritani, Catsum, Kesum, seu Gaisum: Ita-  
 li, Abrotono: Germani, Stabunertz, Scheszunertz, & Gertunertz: Hispani, Abrotono, & Hierua, lombriguera: Galli,  
 Auron, Auronne, & Garderobbe: Boemi Brotan: Poloni Bozedrzcuuko. Caterùm abrotonum sœminâ uocant Itali San-  
 tolima: Germani Cypressen: Boemi Cipressen: Poloni Cyprijs: Galli Cypres de iardin.

Nomina.

Y. 276.



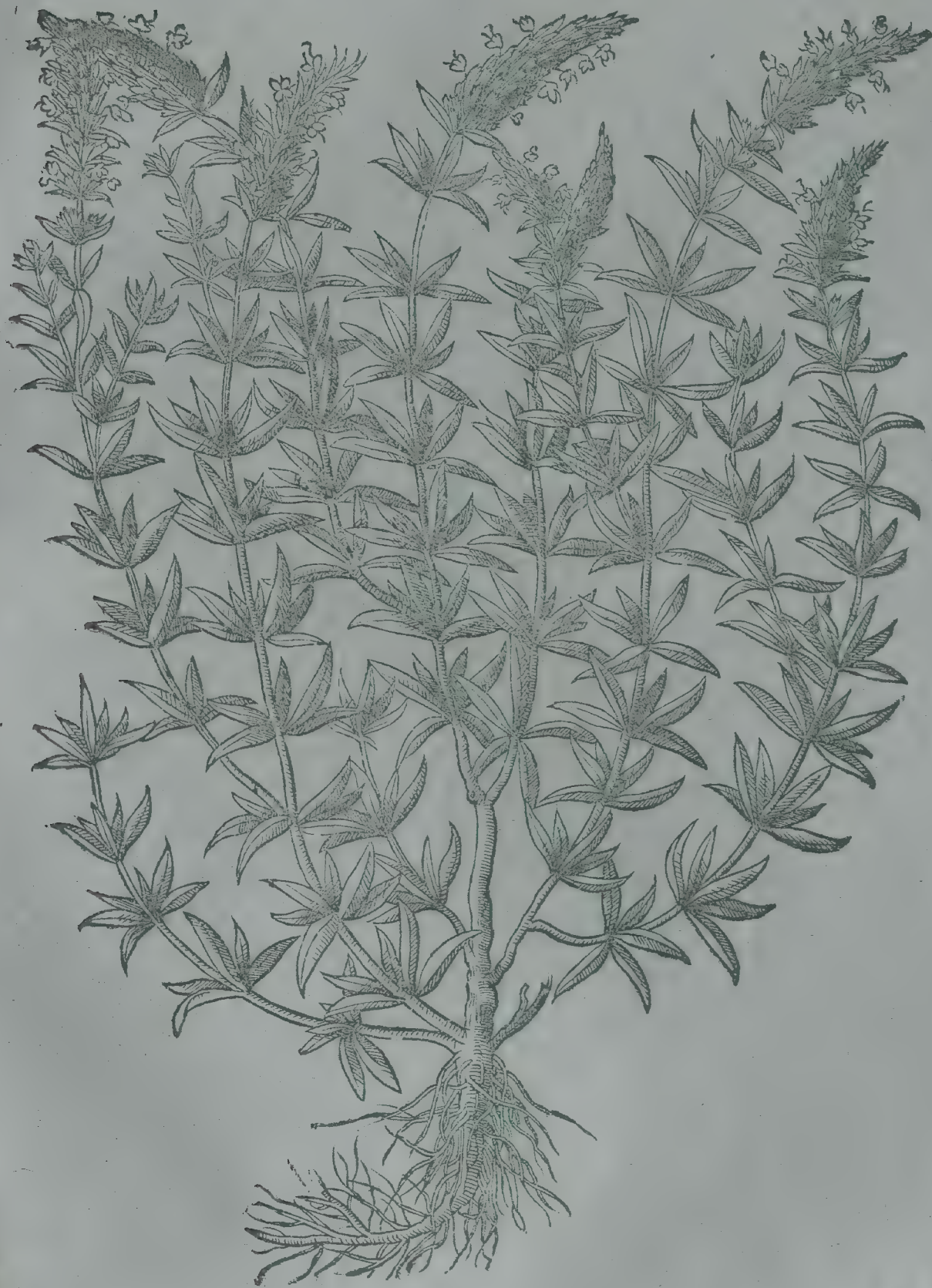
ὕσσωπος.

HYSSOPVM.

CAP. XXVI.

**H**Yssopum, herba nulli non cognita, duum generum est, montanum, & hortense. Optimum est Cilicium. Vim habet extenuandi, & calfaciendi. Decoctum cum ficis, aqua, melle & ruta, potumque peripneumonicis, diurnæ ruffi, suspiriosis, destillationibus, & orthopnoicis auxiliatur: tineas enecat. Idem facit, si cum melle delingatur. crassum humorem per aluum extrahit, decoctum ex aceto mulso epotum. Ad subducendam aluum cum ficis uiridibus detritis manditur: Vehementiusque addita iri, cardamomo, aut irione, deijcit: colorem in corpore fouet. Lienis, & aquæ inter cutem, cum fico nitroque, inflammationibus quoque ex uino illinitur: cum feruente aqua impositum, sugillata discutit. cum

HYSSOPVS.



decocto.



decocto ficorum, optimè anginis gargarizatur. Decoctum cum aceto dentium dolorem in collutione sedat: inflationes auricularum uaporis suffitu dilcutit.

Hyssopi confideratio.  
Opinio reprobata.

Marcelli mala interpretatio.

**N**on modò sunt, qui dubitent, an uulgare Hyssopum legitimum appellari possit; sed & qui certò credant, id ipsum cum Dioscoridis Hyssopo nullam habere cognationem. Horum opinionem sequuntur Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, argumento quòd scripserit Dioscorides (ut Marcellus interpretatur) organum Heracleoticum folio esse hyssopi, non tamen habere umbellam hyssopi modo rotæ figura in orbem circumactam, sed multifidam, & ueluti diuisam. Quæ quidem nota non uisitur in nostrate Hyssopo, ut quod flores spicatos proferat, non autem digestos in umbellam rotæ modo circumactam. Quo fit, ut non ab re illi dubitauerint, an uulgare Hyssopum legitimum sit; hi uerò crediderint, eo omnino nos esse destitutos. Ceterùm mihi iam compertum esse puto, hos omnes in dubio, & errore uersari peruersa Marcelli interpretatione deceptos. quandoquidem se aliter habet uulgata Dioscoridis lectio (cui etiam Oribasius, & uetusti quidam Græci codices adslipulantur) quàm uerterit Marcellus: ita enim Græcè legitur. ὀρίανος ἡρακλεωτικὸς, οἱ δὲ κοινῶς καλοῦσιν, φύλλον ἔχει ἐμπερές ὑσσώπου. σκιδάριον δὲ οὐ τροχαιοδές, ἀλλ' ὡς περ διηρημένον. id est. Origanum Heracleoticum, quod alij Cuni-  
lam uocant, folium habet hyssopo simile: umbellam autem non in rotæ speciem orbiculatam, sed ueluti multifidam. hæc Dioscorides. Ex quib. palàm est, non comparasse Dioscoridem organi flores ipsius hyssopi florib. ut perperam Marcellus uertit, cum absolute dixerit, nulla facta cum Hyssopo comparatione, Origanum umbellam esse non in rotæ modum orbiculatam, sed ueluti multifidam. Illud insuper hac in re non paruam ambigendi ansam præbuit, quòd Dioscorides libro IIII. in Chrysocomes capite prodidit, cum inquit. Chrysocome palmi altitudine fruticat, comam habens specie corymborum, hyssopo similem. Veruntamen si quis præstanti iudicio Dioscoridis uerba accuratè perpenderit, illa sanè nihil eorum sententiæ refragari compertiet, qui Hyssopum, quo passim utimur, legitimum esse contendunt. Siquidem in plantis coma, probatissimorum auctorum testimonio, non solùm de floribus, & corymbis intelligitur; sed etiam de folijs, & ramusculis, dummodo hæc hilari quadam uenustate plantam totam, uel summa eius exornent. Vnde rectè Plinius lib. XI. cap. XXV. balsamo folium proximum rutæ, perpetua coma reddidit. Item Virgilius lib. III. Georgicorum perpulchrè cecinit.

Ille comam mollis iam tum tondebat acanthi.

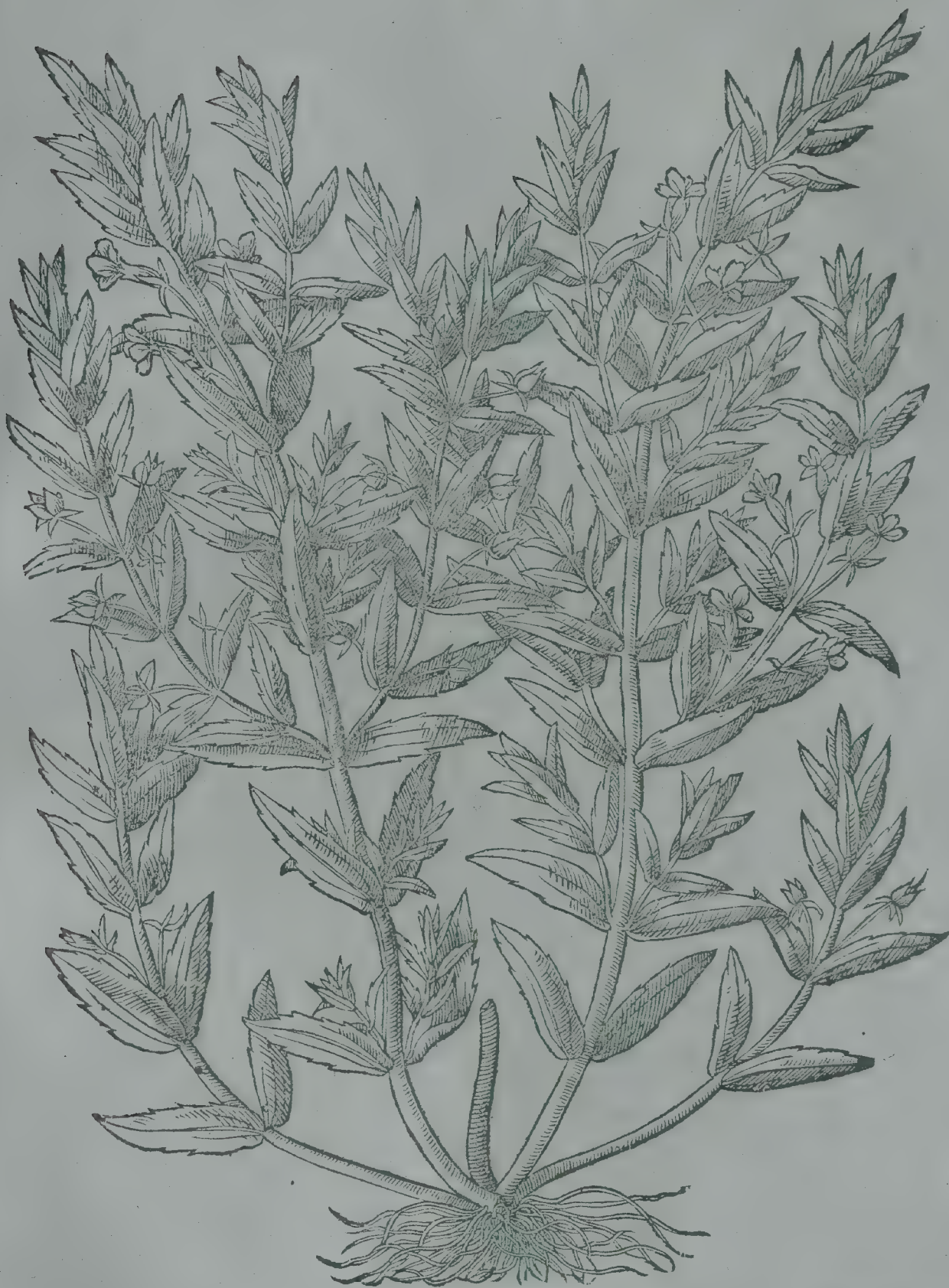
Ex his perspicuum fieri arbitror, Chrysocomen coma, hoc est folijs, & ramusculis hyssopo esse similem, non autem ipsis corymbis, quibus fortasse in uniuersum scatur. Quamobrem hæc nullus, quantum equidem sentio, relinquitur amplius dubitandi locus. Sed quòd Hyssopi communis usus, uerum, legitimusq; sit, nobis manifestè demonstrat Symphytū petræum à me (ut spero) proximis annis repertum, quòd folia uulgari hyssopo similia proferat. Nam cum scribat Dioscorides, Symphytum petræum folio esse origani, Origanum uerò folia habere hyssopi, clarissimum præbet argumentū, quòd hyssopum, quo passim utimur, sit uerum. Quinetiam cum idem auctor tradiderit, Hyssopum duorum esse generum, nempe montanum, & hortense, & utrunque genus in nostrate passim habeatur omnibus notis simile, non modò opinionem auget, hoc legitimum esse Hyssopum; sed omnem quoque litem dirimit. Huc præterea alia accedit ratio, quòd cum Dioscorides congeneres, uel similes plantas seriatim coniuncteq; describere consueuerit, statimq; post hyssopum stachadem representauerit, quæ folio, & spicato flore hyssopum nostrum admodum emulatur, ostendit quidem hallucinari eos, qui hyssopum hoc non legitimum esse hætenus iuerunt inficias. Adde etiam quòd idem (ut experientia comprobatur) ijs omnibus polleat uiribus, quas illi reddidit Dioscorides. Postremò cum idem scribat Dioscorides, Hyssopum nulli non cognitum esse, miror sanè, cur quidam, qui uulgare nostrum illegitimum faciūt, legitimum non afferant in medium, & præsertim cum non solùm in hortis Dioscoridi habeatur, sed etiam in montibus. Lixi sententiam meam, à qua ne minimo quidem ungue recedam; quousque, qui nobis refragantur, utrunque afferant Hyssopum, quibus umbella insint. Hyssopum montanum in comitatu Goritiensi Saluatino monte frequentissimum nascitur, facie, floribus, & coma hortensi non absimile, rudiore tamen folio, & gustu amariore, nec usque adeò acri. Mitescit tamen, si transplantetur in hortis, fitq; hortensi simile, exuta syluestri natura. Itaq; dicimus nos Hyssopum plantam uulgaris esse notitiæ, haberiq; ubique fere ad manus, non solum hortense, sed etiam montanum. Item fruticem esse surculis pluribus ab una radice prodeuntibus, lignosis, si squipedalibus; folijs in uniuerso caule oblongis, circumquaque per interualla prodeuntibus, duriusculis, odoratis, & gustatu feruidis, amariusculisq;. Flores illi sunt in caulium summitatibus, spicatis, cerulei coloris. Radix multifida, & lignosa. Tenuium est partium, ideoq; incidit, attenuat, aperit, & abstergit. Aduersatur serpentium ictibus, si cum sale, & cumino tritum ex melle uulneri illinatur. ex oleo inunctum pediculos necat, & capitis pruriginem tollit. Inuat comitiales, quoquo modo ijs præbeatur, sed ualentius id efficit, in catapotijs hoc modo paratis. Sumuntur hyssopi, marrubij, & Castorei, singulorum semidrachma, radice Pæoniæ drachmæ duæ, assæ fetidæ scrupulus; teruntur deinde omnia, & cum succo eiusdem hyssopi formantur catapotia septem, e quorum numero una tantum datur quolibet uesperis, cum se dormitum recipit affectus. Hyssopi paucis meminit Galenus lib. VII. simpl. medicamentorum, sic inquit. Hyssopum desiccatur, & exalfacit ordine tertio: sed & tenuium est partium. Hyssopi quoque uires descripsit Mesues, ita ad sensum scribens. Hyssopum hortense pituitam faciliè deiecit, quanuis dixerint aliqui, quòd & atram bilem educit addito fossili sale, aut Indo. At ipsum pituitam purgare manifesto experimento constat, præsertim quæ in pectore, ac pulmone continetur. Facit hyssopum ad pituitosos tum cerebri, tum neruorum affectus: quòd non modò mundet; sed quòd etiam roboret. Quin & pectus, & pulmonem detergit, præsertim senibus, quorum pectus lenta, crassaq; pituita refertum est: quo fit, ut asthmaticis, & tussientibus opituletur. Discutit hyssopi usus contumaces inflationes, cibi appetentiam inuitat, menses & urinam ciet, & febrium horrores excutit: uisum acuit. Melle commistum interaneorum tineas necat, nitri tamen addito momento. Oleum, quod tum folijs, tum floribus paratur, neruos algore affectos inunctum sanat, & roborat. Potest eadem & montanum, atque etiam hæc omnia efficacius præstat. hætenus Mesues. Ceterùm nonnulli crediderunt herbam illam, quæ uulgò ab alijs GRATIOLA uocatur, ab alijs Gratiadei, à quibusdam etiam, ut à Foroiulienibus, Stanca cauallo, quòd equi eius paulo mirè defatigentur, esse Hyssopum illud montanum, de quo Mesues in suis scriptis mentionem fecit. Sed ij, omnium fere iudicio,

Hyssopi uires ex Galeno, & Mesue.

Gratiola hist. & uires.



## GRATIOLA.



10 iudicio, euidentiſſimis hallucinati ſunt, quàm ut pluribus demonſtrare ſit opus. Quoniam uerò in Gratiola herba ſic dicta ſermonem incidimus, hic locus poſtulat, ut de ea aliquid dicamus. Naſcitur hæc in locis humidis, præcipuè in prætiſ uliginofiſ, provenit etiam in paluſtribus. Herba eſt, quæ dodrantalem altitudinem excedit, caule quadrangulâri, folijs hyſſopi latioriſ, & longioribꝯ. florem fert in purpura albicantem, inter folia erumpentem quæ caulem ambiunt. Guſtu herba hæc amariffima eſt, quo etiam quadantenus adſtringens ſentitur. Aluum uehementer purgat, tam recens quàm ſicca ſumpta. bilem, pituitamq; trahit. Vulneribꝯ celeriter medetur, trita & ſuperpoſita. Herba ὄζωριος Græciſ dicta, Latinis Hyſſopum appellatur: Arabibꝯ, Cyſe, Iuſa, ſeu Iabes: Italiſ, Hyſſopo: Germaniſ, Firch hyſſop, & Hoſter Hyſſop: Hiſpaniſ, Hiſſopo hier Nomina, ua, & Hiſſopillo hierna: Galliſ, Hiſſope: Boemiſ Hyſſopo: Poloniſ Izop.



a Meū. ποσός  
ὑπο-εξος. i.  
quodam modo  
subamara.  
b Conclufa in  
meo exempla-  
ri, & Catacuze  
ni defunt.

Stoechadis con-  
sideratio.

Στοιχάς.

# STOECHAS.

CAP. XXVII.

**S**Toechas, iuxta Galliam in insulis eiusdem nominis è regione Massiliæ gignitur: unde cognomen-  
stum accepit. Herba tenuibus furculis, coma thymi, longiore folio, subamara gustu, & a aliquantū  
acris. Cuius decoctum, hyssopi modo, ad pectoris uitia efficax est. Antidotis utiliter miscetur<sup>b</sup>. [Vi-  
scera omnia, & uniuersum animæ habitū extenuat, confirmat, & ab obstructionibus & farctu liberat.]

**S**Tœchadem officinarum uulgius Sticados appellat. Nascitur hæc non modò in Gallia (ut Dioscorides scribit) ex aduer-  
so Massilia in insulis, quas Stœchadas uocant; sed & in Arabia, unde cum alijs mercimonijs, quæ ex Alexandria adue-  
hantur, Venetias comportatur. Quapropter tam à medicis, quàm à seplastijs, indito ab Arabia cognomento, hodie Ara-  
bica nuncupatur: etsi Massiliensis pelagi stœchas plerunque Arabica uicem expleat. Prouenit præterea in nonnullis Ita-  
lia locis, uerum ea ceteris in Italia præstat, quæ ex Gargano Apulie monte aduehitur. quanquam omnium probatissima  
est peregrina, quæ ex Arabia defertur, hanc deinde sequitur, quæ in Stœchadibus insulis nascitur, à quibus primū nomen  
adinuenit. Est itaque stœchas Lauendula non absimilis, folijs oblongis, crassis, incanisq; caulibus pluribus ab una radice pro-  
deuntibus, lignosis. Flores edit Thymi modo subceruleis in spicatis oblongisq; capitulis, in quibus semen oritur melissophyl

STOECHAS.





li non absimile. Radix est illi lignosa. De Stœchade uires scripsit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Stœchadis gustu quidem qualitas amara est, & mediocriter subadstringens. Ceterum temperies composita, nempe ex terrena essentia frigida exigua, unde sanè adstringit: & ex attenuata altera terrena copiosiore, à qua utique amara est. Ob utrorumque uerò conuenientiam & coitum, obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum uiscera omnia, tum totius corporis habitum est nata. Suprà nanque ostensum est, quòd quæ ex eiusmodi essentijs constant medicamina, dictos effectus reddere possint. Huius quoque meminit Mesues, ita de eius uiribus differens. Stœchas deijcit tñ pituitā, tñ atrā bilem: cerebrū, neruos, ac sensuum omniū organa mundat, ac roborat. Prodest contra frigidos morbos qualescunque sint, ideoq; comitialibus conueniens remedium habetur, addita scilla, aut eius aceto. Balnea, fomenta, ac laconica, quæ ex ipsius tum decocto, tum uapore fiunt, occlusos narium meatus aperiunt: neruorum, & compaginum cruciatus mitigant: ac interna uiscera frigido humore affecta roborant. Abstinendum tamen ab ea biliosis est, præsertim si eorum uentriculus sit bile repletus: nam eos maximè turbat, nauseam commouet, sitim accendit, & calore quodam molestissimo uniuersum afficit corpus. Quæ planta Græcè σὺγχᾶς, Latine item Stœchas nominatur: Arabicè, Astochodos, Astuborados, siue Astuchudes: Italicè, Stechade: Germanicè, Stichas Kraut: Hispanicè, Cantuesso: Gallicè, Stechados: Boemicè Stechas.

Stœchadis uires ex Gal.

Nomina.

ORGANVM HERACLEOTICVM.



Non 2 Opiyus.



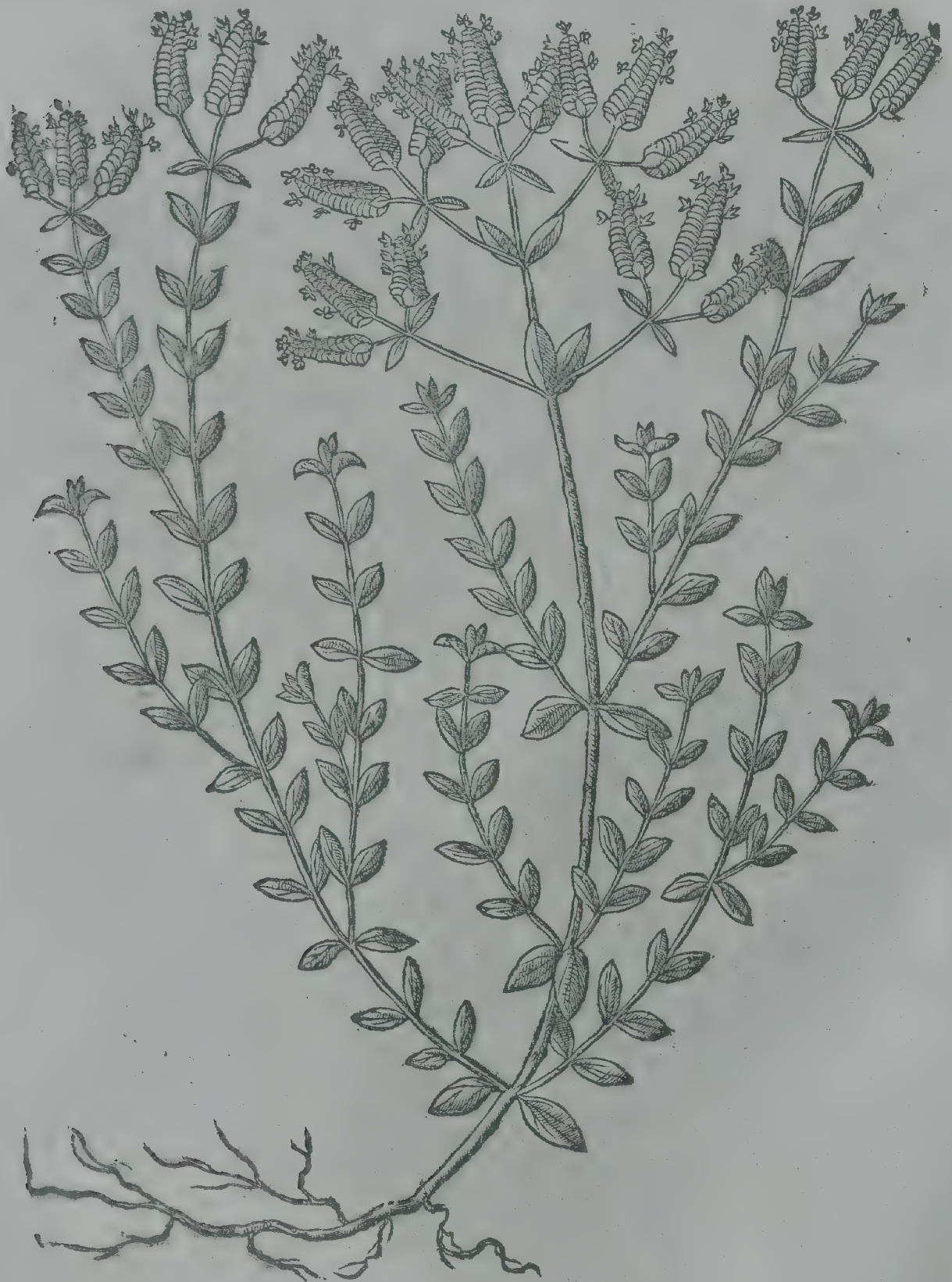
O'lyavos.

ORIGANVM.

CAP. XXVIII.

2 Cat. 71/20H-  
dis.

**O**rganum Heracleoticum, quod & cunilam uocant, folium habet hyssopo non dissimile: <sup>a</sup> umbel-  
lam autem non in rotæ speciem orbiculatam, sed ueluti multifidam: semine in summis uirgis  
haud quaquam denso. Excalfacit: unde decoctum cum uino potum demorsis à serpente conuenit. qui  
autem cicutam, aut meconion hauserunt, ijs ex passo: si uerò gypsum, aut ephemeron, ex aceto mulso  
propinatur. ruptis, conuulsis, hydropicis cum fico esui datur. Aridum acetabuli mensura potum in  
aqua mulsa, atros humores per aluum extrahit: menses ciet, & tussi cum melle linctum medetur. Ad  
pruriginem, psoras, regiumque morbum, decocti ius in balneis prodest. Succus uirentis, tonsillas, uua, <sup>10</sup>  
& oris ulcera sanat, & per nares ex oleo irino infusum trahit. aurium dolores cum lacte mulcet. Con-  
ficitur ex eo, & cepis, & rhoe, quo ad obsonia utuntur, uomitorium medicamentum, his omnibus in cu-  
RIGANVM ONITIS.





preo uase per dies bis uicenos insolatis, dum caniculæ sydus flagrat. Herba autem substratu serpentes fugantur. Quæ onitis appellatur, candidiore est folio, & hyssopo similior. Semen ueluti coniunctos corymbos habet. Vis ei origani Heracleotici, sed multò inefficacior. Sylvestre origanum, aliqui panaces Heraclion, alij cunilam uocant, ex quibus est Nicander Colophonius. Folijs est origani: ramulis tenuibus<sup>b</sup>, drodantem altis: in quibus<sup>c</sup> [umbellæ anethi insunt] flores candidi: radix tenuis, superuacua. Peculiariter percussis à serpente, folia, & flores ex uino poti auxiliantur.

<sup>b</sup> Cat. Bauh. 1. fruticantibus.  
<sup>c</sup> Drest i meo & Cat.

Τραγορίανος.

TRAGORIGANVM.

CAP. XXIX.

<sup>10</sup> **T**ragoriganum<sup>a</sup> tenuis frutex est, syluest. i serpyllo, aut origano similis, folio, & ramulis. Quibusdam in locis lætius, uirentiusque inuenitur, & latioribus folijs, satis glutinosum. Alterum exili-

<sup>a</sup> Meum. Bauh. 1. exiguus frutex, sed Cat. habet Bauh. 1. sim. licet.

ORIGANVM VVLGARE.





## TRAGORIGANVM.



bus furculis, actenuibus folijs, quod aliqui prafium uocauere. Optimum est Cilicium, & Cretenfe, & 10  
Smyrneum, & in Chio, Cooque proueniens. Omnia excalfaciunt, urinam cient, aluo accommodan-  
tur. Decocto potu bilem deiciunt: lienosis ex aceto bibere prodest: contra pota ixiæ uenena in uino  
bibuntur: menses trahunt: peripneumonicis, tussientibus, ex melle in eclegmate dantur. Grata, ac  
mitis eorum potio est: quare cibum fastidientibus, & stomacho acida ructanti, imbecilloque præbetur:  
item si à maritima iactatione nausea, & æstus præcordiorum excitetur. Tumores uerò cum polenta  
illita discutiant. ❧

\* ποιεῖ δὲ τὰ  
αὐτὰ ὡς καὶ  
ὁ ὀρίγανος, καὶ

ταῦτης γὰρ αἱ ῥίζαι πινόμεναι καὶ εἰς ἐγκαθίστα κατεψόμεναι ποιεῖσι πρὸς χρονίαν ἐμμεσίαν κατὰ τὴν καὶ πρὸς θηροδυσήκτους, καὶ πρὸς δισπλητίαν, καὶ  
πρὸς βήχα χρονίαν, καὶ κνησμόν καὶ ψώραν. i. faciunt hæc eadem quæ et Origanus. Nam radices ipsius decoctæ pro potu, aut in sessionibus faciunt ad diu-  
turnum soporem, & ad morfus uiperarum & uenena, & ad tussim antiquam, & pruritum & scabiem.



**V**aria, ac confusa est apud antiquos rei herbariae authores Origani historia. Quandoquidem Theophrastus lib. v. i. cap. i. i. de plantarum historia duo tantum constituit Origani genera, nigrum sterile, & candidum fructuosum. Plinius uero lib. xx. ca. xv. i. i. post Onitidis origani, & Tragorigani mentionem, Heraclium origanum subiunxit, quod tria habere genera prodidit. Vnum nigrius, latioribus folijs, glutinosum. Alterum exilioribus, mollibusque, sampsucho non dissimile, quod aliqui prafon uocauerunt. Tertium inter hæc medium, minus quam cætera efficax. In quibus uerbis Plinius deprehenditur non sine errore Tragoriganum cum Origani generibus confudisse, quod Heraclij nomine, quod constat Origani genus esse, duas illas Tragorigani species, quæ à Dioscoride redduntur, huius ferè imitatione expresserit: licet tertium quoque addiderit ex alio fortè authore, nisi dixerimus, quod & hanc pro aliquo Origani genere sumpserit, & simul confuderit. Sed dimissis aliorum placitis, & Dioscoridem, quem nobis ducem, & auctorem proposuimus, duntaxat secuti, dicimus tam

10 Heracleoticum, quam Onitum appellatum Origanum aut in Italia non oriri, aut inibi hæcenus, quod sciam, à nemine fuisse repertum. Etsi Brasauolus Ferrariensis medicus nostræ ætatis clarissimus asserere uideatur, Heracleoticum illud herbæ genus esse, quod in Italia passim nascitur, quodq; perperam Origanum uulgò ab omnibus uocatur. Verum huic (pace eius dixerim) nunquam assentiri potui: quin potius eam plantam sylvestris Origani genus esse semper existimaui, quod sua sponte in campestribus, asperis, cliuosisq; locis, & montibus proueniat, purpurascenti admodum umbella. Nam quanuis à Dioscoride una tantum sylvestris Origani species describatur, floribus candidis; nil tamen obstat, quin in alijs quoque à Græcia regionibus una, uel altera eius species floribus differens gigni possit. Atqui si qui tam pertinaces sint, ut nolint illud sylvestre appellare, poterunt, si uelint, idem pseudoriganum nuncupare. Siccum origanum, quod Venetias è Creta auuehunt, flore est albo, acerrimo gustu, fragrantiq; odore. Quo fit, ut hoc esse putem sylvestre Dioscoridis origanum (quanquam apud plerosque Heracleotici, uel alterius nomen sibi falso uendicet) non solum quod floribus sit candicantibus; sed etiam quod gustatu linguam admodum uellicet. Siquidem hinc facile conijci potest, sylvestre origanum cæteris (ut Galenus testatur) esse ualentius.

20 Heracleoticum origanum, itemq; Onitum misit ad me primum clarissimus medicus Lucas Ghinus (quæ mihi sunt eius non solum præstantis doctrinæ; sed etiam ingenui, ac liberalis animi certa ac firma indicia) utrumque è Creta (ut ad me scripsit) allatum. Quæ duo Origani genera quod satis Dioscoridis historiæ respondeant, hæc pictura exprimenda duximus. Tragoriganum uero (ita hanc plantam mihi appellandam proposui) cuius etiam plantam pictam exhibemus, frequens nascitur in Foroiulienfi agro, folijs serpylli æmulis, sed gustu pulegij. Vnde non ab re statim post ipsum pulegij meminit Dioscorides. De omni tam Origani, quam Tragorigani genere differens Galenus lib. v. i. i. simplicium medicamentorum, sic inquit. Origanus, Heracleotica quidem efficacior est onitide: sed agrestis, quam quidam panaces Heraclium, alij conylem eognominant, ualentior utraq; est. Omnes uero incidendi, extenuandi, calfaciendiq; facultatem possident: hæc; tertio excessu obtinent.

30 Porro ea, quam Tragoriganum appellant, assumpsit etiam adstrictionis quippiam, hæc Galenus. Ex cuius doctrina patet, rectè cum ijs agi, qui sylvestre ex Creta petatum suis medicamentis inserunt. Planta Græcis ἐρίανος, Latinis pariter Origanum uocatur: Mauritanis, Fandenigi, Eudengi, seu Faudenegi: Italis, Origano: Germanis, Vuolgemuot, Rottosten, & Costentz: Hispanis, Oreganos: Gallis, Origan, aut Mariolaine bastarde: Boemis Dobramisl: Polonis Czyrnuona l'ebcotka.

Origani historia uaria.

Plinij lapsus.

Brasauoli opinio reiecta.

Origani uires ex Galeno.

Nomina.

Γληχόν.

PVLEGIVM.

CAP. XXX.

**P**vlegium herba uulgaris notitiæ. Extenuat, calfacit, decoquit: potum menstrua, secundas, ac par-tus eiicit. Pulmonis uitia ex melle, & aloe potum extrahit, & conuulsis auxiliatur. nauseas, stomachiq; erosiones ex posca permulcet. atram bilem per aluum exigit. Bibitur in uino utilissimè contra serpentium morsus: defectos animo recreat, cum aceto naribus obiectum: gingiuas arefacti cinere corroborat. Illitum cum polenta inflammationes omnes sedat: podagris per se subuenit, impositum usque dum rubescat locus: cum cerato uaros extinguit: lienosis cum sale utiliter illinitur. Decoctum eius ablutus prurigines mitigat: conuersas uuluas corrigit: contra inflationes, duritiasque uulua in defessio-nes conuenienter adiicitur. Vocant aliqui blechona, quoniam dum floret gustatum à pecoribus, bala-tum concitat. <sup>a</sup>

a γλοράδε τριβομένη πόα, και μετ' οξος

καταπλασμένη, θερμένη και ερυθρένει, και τα ελκη ου παρα ανακαθαίρει, και μω πέπεινη αυτη τα υπ' οπια εξαλειθει, οτι αιμα ανακαθιται. Ο σφοδραινται αυτη τα: εκλυσθεις και λιποδυμιας. τω ερηνιω αιρει, κοφας και εντετριμμένη. φραίνει οδόντων ελκημα, μετα οινε, και μελιτος, και αλων περωμένη, η μετα οινε, και μελιτος μόνε, η μετα οινε και αλων ισαν εν κεραμεία αγγεία θερμαινομένη. πινεται κατα προς τον λαγών θαλασσίον, και αλλα δηλητήρια. ψωραν εμπορική, ει πινομένη και προστριβομένη. Κοινορτος της ξηρης επιπασεται μετα το βαλανίον προς ψυχρα των ερθρών αλγεια, χρηδε είνε απάργανε συελλειν, εφ' ο τή δερμη σύμφυται, οτι ε μόνον τα αλγεια φραίνει, αλλα και ψυχρον μέρος θερμείνει: Id est uiridis autem contrita herba, & ex aceto imposita, & calfacit, & ruborem excitat, & tetra expurgat ulcera, quinetiam & concoquit. Eadem sуггillata emaculat, quod sanguinem ad cutim trahat. Datur olfacienda contra animi dissolutiones, & lipotomias: maculas quoque a sole contractas delet contrita & illita. Præstat eadem ad dentium dolores ex uino melle, & sale decocta, siue ex uino, & melle solo, siue ex uino, & pari sale in fictili feruefacta. Præbetur utiliter quoque potanda & aduersus marinum leporem, & ad alia quoque uenena. Lepras tum pota, tum affricta exterit. Sicca farina inspergitur à balneo ad frigidos articulorum cruciatus; sed arcta fascia liganda est, ut cuti perbellè hæreat. Siquidem hoc modo non solum dolores sedat, sed etiam refrigeratam particulam excalfacit. Hæc omnia addit Catecuzeni exemplar.

**P**vlegium herba est humi repens, serpylli modo, caulibus dodrantalibus, gracilibus: folijs amaraci æmulis, paulò tamen maioribus. Flores in toto caule per interualla, propè foliorum exortum enascuntur colore in purpuram languescente. Radix illi gracilis, & capillosa, quæq; humi serpat. Nascitur humecto, & uliginoso solo. Tota planta odorata est, & gustu acris. non sine quadam amaritudine. Verum etsi dubitauerint recentiorum quidam, an uulgare Pulegium legitimum sit, quod ob eius uulgarem notitiam, nullis foliorum, florumq; notis eius faciem descripserit Dioscorides; non desunt tamen rei herbarie periti, qui uelint Pulegium uulgaris usus Dioscoridis, aliorumq; antiquorum esse pulegium. Hocq; argumento nituntur, quod non modò experientia compertum sit, uulgare Pulegium omnibus ijs uiribus esse præditum, quas suo tribuit

Pulegij consideratio.

Nnn 4 Dioscorides;



## PULEGIUM.



Quorundam  
error.

Pulegij vires  
ex Gal.

Dioscorides; sed quod etiam Pliniana historia maxime respondeat. Plinio siquidem lib. xx. cap. xlii. duo Pulegij pro- 10  
duntur genera: fœmina, cui purpureus flos: mas, cui albus. Horum utrunque fert solum Italicum, utrunque in Hetruria  
præstantissimum gignitur. Quapropter eos aperte hallucinari crediderim, qui Pulegium communis usus unam, uel alteram  
calaminthæ speciem esse contendunt. Quippe quod certò putem (ut infra suo loco dicitur) omnia calaminthæ genera, quo-  
rum meminit Dioscorides, à nobis iandiu fuisse reperta. Quin & illud Pulegium nostrum legitimum esse ostendit, quod folio  
sit Cretesi dictamno simile, cui folia pulegio similia reddidit Theophrastus, item Dioscorides, qui tamen illa maiora fecit. Ger-  
manicæ mulieres Pulegium in hortis serunt, ac etiam in figulinis uasis foveant diligenti admodum cultura, suis affectibus eo  
consulentes. Vbi latius tota coma conspicitur, & secundo calaminthæ generi (hanc enim illi assimilavit Dioscorides) folio  
simile, acerrimo gustu, quadantenus amaro. Quamobrem rectè quidem Galenus lib. v. I. simplicium medicamentorum, de  
Pulegio differens, ità scriptum reliquit. Pulegium cum acre, & subamarum sit, ualde tum ex calfacit, tum extenuat. Por-  
rò quod



quòd excofaciat, abunde magnum est signum, quòd illitum rubrificat, & quòd si quis diutius toleret, exulcerat quoque. Quòd uerò extenuet satis indicat, cum humida, crassa, & lenta ex thorace, & pulmone excreatu facilia faciat, mensesque moueat. Hæc Galenus. quibus addimus nos, pulegij decoctum urinas ciere, fatum & secundas trahere, ictericos, hydropicosque iuuare, omnibus capitis & neruorum affectibus, à frigiditate prognatis succurrere, uisum acuerè. *Ἰαίχων* herba sic Græcis, Pulegium Latinis dicitur: Mauritanis, *Alnam*, *Alnegem*, seu *Aluegen*: Italis, *Pulegio*: Germanis, *Poley*, & *Hertz* *poley*: Hispanis, *Poleo*: Gallis, *Pulege*, & *Pouliot*: Boemis *Poleg*: Polonis *Poleij*.

Nomina.

*Δικταμνος.*

DICTAMNVM.

CAP. XXXI.

<sup>10</sup> **D**ictamnvm, aliquibus syluestre pulegium uocatur. Cretensis herba est, acris, <sup>a</sup> læuis, pulegio similis, sed maioribus folijs, quæ tomento quodam, spissaq; lanugine pubescunt. Florem nullum, <sup>a</sup> Catacuz. addit. *Ἰαίχων*, i. mordax.

DICTAMNVM CRETENSE.



aut semen



aut semen profert. Præstat omnia, quæ satium pulegium, sed efficacius multò: nam non potum modo, sed appositum quoque, aut suffitum, defunctos partus eijcit. Produunt in Creta capras sagittis percussas, huius herbæ pastu eas excutere. Purgandi uim habet succus illitus, aut cum polenta tritus. Herba impactos, pedibus, reliquove corpori aculeos, illitu refigit. ad lienis dolorem efficax habetur: siquidem ipsum imminuit. Metunt æstate, & autumnò. Radix eius gustu calfacit: partus accelerat. Succus cum uino potus, contra serpentium morsus præsidio est. Tanta herbæ facultas est, ut olfacta abigat bestias, quæ uenenato ictu sæuiant, appensaque contactu exanimet. Vulneribus ferro illatis, & uenenatis moribus infusus succus, præsentaneo est remedio, si etiam ab instillatione statim in potu assumatur.

*Ψευδοδίκταμνος.*

PSEVDODICTAMNUM.

CAP. XXXII.

**Q**uod Pseudodictamnnum uocant, multis in terris nascitur, antè dicto simile: sed minus, quàm illud acre. Eosdem effectus præbet, sed inefficacius multò.

DICTAMNUM ALBUM.



*Δίκταμνος*



Δικταμνος ἑρπας.

## DICTAMNVM ALTERVM.

CAP. XXXIII.

**D**E fertur à Creta alterum dictamni genus, folijs sifymbrij, ramis maioribus : in quibus flores syluestris<sup>a</sup> origani, nigri, molles. Odor foliorum inter sifymbrium, & saluiam, incundissimus. Efficax ad eadem, sed minus nares ferit. Miscetur emplastris, & medicaminibus, quæ aduersus serpentium iniurias confinguntur, theriaca uocant.

<sup>a</sup> Cata. ὀφύλῃς  
αὐτοῦ. i. sylue-  
stri Hormino.

**D**ictamnium legitimum, ac probatissimum in Creta insula tantum gignitur : neque tamen inibi passim, sed in angusto loco duntaxat prouenit, ut author est Theophrastus. qui lib. 1x. cap. xxvi. de plantarum historia Dictamnium posteritatis memoria prodidit, his uerbis. Dictamnium Cretæ insulæ proprium est, uim mirabile, & ad plura perutile, sed ad partum mulierum potissimum pollet. Folio pulegio simile constat, nec sapore absimile est : ramulis tenuioribus conditur. Vtus foliorum, non ramorum, nec fructus est : ualent enim ad multa, & præcipue ad difficiles partus mulierum, ut dictum est : aut enim facile posse parere faciunt, aut certe dolores penitus sedant. Dantur bibenda ex aqua. Rara hæc herba : locus enim,

Dictamni con-  
sideratio.

## PSEVDODICTAMNVM.





Dictamnium  
fert flores.

qui fert, exiguus admodum est, cumq; caprae depascunt capeffenda causa uoluptatis. Quod etiam de telis fertur, uerum esse affirmat: capras enim sagitta transfixas dictamno demorato telū eijcere. Dictamnū tale est, uiresq; eiusmodi possidet. Falsum dictamnium folio quidem simile constat, sed ramulis minus, & uiribus longē inferius. quanquam enim eisdem in rebus profuit, tamen multo deterius, atque debilius. Vis dictamni in ore percipi continuo potest: excolet enim paulo uehementer. Manipulos in ferula, aut canna intercludere solent, ne expret: est enim imbecillius, cum expirauerit. Non desunt, qui naturam Dictamni, & falsi Dictamni eandem esse existiment. Sed quod locis laetioribus exeat, degenerare, falsumq; cognominari, sicuti etiam alijs pluribus euenit, ut uiribus deterioribus ex loco reddantur. Dictamnium enim asperum solum uehementer amare inquit. Est etiam aliud Dictamnium ueluti equiuocē appellatum: nec enim speciem, nec uim habet eandem. quippe quod folio simili sisymbrio constet, & ramis condatur maioribus. Vsus item, & uis non eisdem conueniunt. Hoc igitur (ut dictum est) mirum, simulq; proprium Creta insula dicitur. hanc Theophrastus. Caterum ut etati quoque nostrae Dictamni rationem aliquam reddamus, ut in omnibus ferē plantis facere consueuimus, non diu quidem est, quod ex Creta insula Venetias legitimum Dictamnium adferri ceptum est. Siquidem Manardus Ferrariensis, uir non solum ingenio & doctrina celebris; sed etiam simplicium medicamentorum acerrimus indagator, lib. VI. epist. III. inquit. Dictamno, nisi eam rursus Venus ab Ida sylua deportet, omnino deficimus. Sed certē (ut ingenuē fatear) nescio, qua auctoritate, uel ratione scripserit Dioscorides, Cretense Dictamnium nec florem, nec semen proferre, cum id, quod ē Creta ad nos aduehitur, una cum floribus deferatur, nullis praterea deficientibus notis, quae in legitimo requiruntur, nisi dicamus hunc locum deprauatum esse, ut ferre suspicor. Quod autem fructum ferat Cretense Dictamnium, & ex consequenti etiam florem, uidetur supra declarasse Theophrastus, cum dixit. Vsus est foliorum, non ramorum, nec fructus. Atqui id ipsum non obscure a Damocrate explicatum est, ut in Galeno legitur lib. V. de compositione medicamentorum per genera, cap. X. in emplastro ex dictamno, quod acceptum refert Damocrati. Hic nimirum dictamno Cretico florem assignauit in illis Graecis uerbis, quos solutis uerbis sic uertimus. His quoque omnibus addito dictamni herba leuis sicca florem habentis drachmas uiginti. Hoc idem etiam credimus Virgilium carminibus expressisse lib. XI. suae Aeneidis, ubi ita cecinit.

Hic Venus indigno nati concussa dolore,  
Dictamnium genitrix Cretaea carpit ab Ida,  
Puberibus caulem folijs, & flore comantem  
Purpureo: non illa feris incognita capris  
Gramina, cum tergo uolucres hasere sagittae.

Pseudodictam-  
num.

Vulgare dicta-  
num.

Dictamni ui-  
res ex Cal.

Nomina.

Plinio Dictamnium non modo flore, & fructu caret; sed etiam caule. quod tamen experientia, & ante dictorum testimonio planē falsum esse deprehenditur. Pseudodictamnium porrò hodie paucis (ut arbitror) notum. Disis hoc tempore ad me misit clarissimus medicus Lucas Ghinus, caule dodrantali, lanuginoso, albicanteq;: cui folia ē caulibus erumpunt ex interuallis bina, dictamni tomento pubescentia: ē quorum omnium exortu flores purpurei prodeunt, marrubij, uel melissophylli modo, sapore pulegij, minus tamen acri. Vulgare autē Dictamnū, album uulgò cognominatum nullā cum Cretensi cognationē habet. Siquidē planta est insignis, & gratissimo sanē aspectu spectataq; pulchritudinis, folijs fraxino adeo similibus, ut a quibusdā χαμouxenia id est infima fraxinus, sit appellata. Caulem gerit bicubitalem, rotundum, in cuius cacumine flores sunt Citrei mali non absimiles, odore quadam cum graueolentia iucundo, ex purpura albicantes, ut in malua. Radice nititur diuaticata, & quandoque singulari, albicante, crassa pulpa substantia, & tenui intus matrice, amara, & dum recens est, hircū olente, minimi digiti crassitudine. Flores in quinquetras siliquas abeunt, scabro exterius cortice, in quibus semen. Nasclitur in collibus cliuosis, & saxosis, excolet, & siccatur. Radix, cuius est usus, attenuat, aperit, prouocat, & abstergit. Additur utiliter in antidotis, quae aduersus uenena, & uenenosorum animalium ictus parantur. Necat interancorum uermes, drachma pondere hausta. Datur contra frigidos uteri morbos. Nam & menses, & secundas, & emortuum foetum educit, tum supposita, aut cum pulegio suffita, tum ex uino meraco pota duarum drachmarum pondere. Valet quoque ad alui torsiones, & ad eijciendos renum calculos, eodem pondere. Additur utiliter in potionibus internorum uulnerum. Quidam ea usi sunt etiam ad Gallicum morbum, drachmam quotidie praebentes ex Guaici ligni decocto, non sine magno egrotantium commodo: Datur quoque comitialibus, & in alijs frigidis cerebri affectibus. Praestat contra pestilentiae contagia, quocunque modo sumatur. In summa ad multa utilis est radix. Siliquae & flores tactu pruritus faciunt, & in calidioribus regionibus cutem exulcerant. Dictamni, ac falsi Dictamni uires tradidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Dictamnium tenuiore essentia constat, quam pulegium: cetera illi simile. At quod uocunt pseudodictamnium, ad omnia imbecillius dictamno est. Quae herba Graecē διταμνον, Latine quoque Dictamnium appellatur: Arabice, Mescatremfir, Anegem araba, siue Bari: Italicē, Dittamo: Germanicē, Vuilden poley: Hispanicē, Ditamo, & Ditamo real: Boemicē, Diptā anebo Treundauua. Quod uerò Graeci διδοιταμνον, Latini item Pseudodictamnium, & falsum Dictamnium dicunt: Itali, Falso Dittamo. Caterum uulgare dictamnium appellat Itali Dittamo bianco: Germani Gemeiner Diptam: Galli Diptam bastard: Boemi Treundauua falesna: Poloni Dyptam trzomdanla.

† Hic locus illi prorsus est similis, qui in uulgatis Dioscoridis exemplaribus legitur libro primo in capite Nardi montani. Idcirco in hoc similiter, atque in illo adnotauimus, mendum subesse arbitramur. Ergo communis quoque erit utriusque loci ratio, quae uterque sua, ut spero, integritati restituitur. Et quoniam superuacuum esset ea referre, quae alibi a nobis dicta sunt, nunc dicam tantum quomodo hic legendum censeam. Vulgata & ea quidem deprauata lectio, quam secuti sunt interpretes, habet. οὔτε δὲ αὐδὸς, οὔτε καὶ πῶς φέρει. At illa, quam nos ueram putamus, erit. οὔτε δὲ αὐδὸς, οὔτε καὶ πῶς φέρει, quae herba ita Latine reddemus. Neque uerò flos semen confert. Ex hac castigatione illud facile fiet, quod Dioscorides auctor grauissimus non solum erroris suspitione non condemnabitur, sed etiam maxime commendabitur, quod ea scriptis tradiderit, quae cum alijs ueteribus conueniunt.



Σελισφακον.

SALVIA.

CAP. XXXIIII.

**S**Aluia, siue elelisphacon, frutex est ramosus, longus, uirgas habens quadrangulas, & canas folia mali Scotonei effigie, <sup>a</sup> sed longiora, asperiora, crassiora, & quæ sensim attritarū quasi uestium scabritiem referant, hirsuta, subalbida, <sup>b</sup> perquā iucundo odore, sed graui: semen summis in caulibus syluestri hormino simile gerit. In asperis nascitur. Menses cit, & urinas decoctum foliorum, ramorumq; potum, & partus extrahit, & pastinacæ marinæ icribus auxiliatur. Capillos denigrat, <sup>c</sup> uulnere sanguinem cohibet, tetra ulcera purgat. Testium pruritus sedant rami foliaque, si eorum decocto cum uino fo-

ueantur.

SALVIA MAIOR.



<sup>a</sup> Meum. <sup>b</sup> Meum. <sup>c</sup> Meum. <sup>d</sup> Meum. <sup>e</sup> Meum. <sup>f</sup> Meum. <sup>g</sup> Meum. <sup>h</sup> Meum. <sup>i</sup> Meum. <sup>j</sup> Meum. <sup>k</sup> Meum. <sup>l</sup> Meum. <sup>m</sup> Meum. <sup>n</sup> Meum. <sup>o</sup> Meum. <sup>p</sup> Meum. <sup>q</sup> Meum. <sup>r</sup> Meum. <sup>s</sup> Meum. <sup>t</sup> Meum. <sup>u</sup> Meum. <sup>v</sup> Meum. <sup>w</sup> Meum. <sup>x</sup> Meum. <sup>y</sup> Meum. <sup>z</sup> Meum. <sup>aa</sup> Meum. <sup>ab</sup> Meum. <sup>ac</sup> Meum. <sup>ad</sup> Meum. <sup>ae</sup> Meum. <sup>af</sup> Meum. <sup>ag</sup> Meum. <sup>ah</sup> Meum. <sup>ai</sup> Meum. <sup>aj</sup> Meum. <sup>ak</sup> Meum. <sup>al</sup> Meum. <sup>am</sup> Meum. <sup>an</sup> Meum. <sup>ao</sup> Meum. <sup>ap</sup> Meum. <sup>aq</sup> Meum. <sup>ar</sup> Meum. <sup>as</sup> Meum. <sup>at</sup> Meum. <sup>au</sup> Meum. <sup>av</sup> Meum. <sup>aw</sup> Meum. <sup>ax</sup> Meum. <sup>ay</sup> Meum. <sup>az</sup> Meum. <sup>ba</sup> Meum. <sup>bb</sup> Meum. <sup>bc</sup> Meum. <sup>bd</sup> Meum. <sup>be</sup> Meum. <sup>bf</sup> Meum. <sup>bg</sup> Meum. <sup>bh</sup> Meum. <sup>bi</sup> Meum. <sup>bj</sup> Meum. <sup>bk</sup> Meum. <sup>bl</sup> Meum. <sup>bm</sup> Meum. <sup>bn</sup> Meum. <sup>bo</sup> Meum. <sup>bp</sup> Meum. <sup>bq</sup> Meum. <sup>br</sup> Meum. <sup>bs</sup> Meum. <sup>bt</sup> Meum. <sup>bu</sup> Meum. <sup>bv</sup> Meum. <sup>bw</sup> Meum. <sup>bx</sup> Meum. <sup>by</sup> Meum. <sup>bz</sup> Meum. <sup>ca</sup> Meum. <sup>cb</sup> Meum. <sup>cc</sup> Meum. <sup>cd</sup> Meum. <sup>ce</sup> Meum. <sup>cf</sup> Meum. <sup>cg</sup> Meum. <sup>ch</sup> Meum. <sup>ci</sup> Meum. <sup>cj</sup> Meum. <sup>ck</sup> Meum. <sup>cl</sup> Meum. <sup>cm</sup> Meum. <sup>cn</sup> Meum. <sup>co</sup> Meum. <sup>cp</sup> Meum. <sup>cq</sup> Meum. <sup>cr</sup> Meum. <sup>cs</sup> Meum. <sup>ct</sup> Meum. <sup>cu</sup> Meum. <sup>cv</sup> Meum. <sup>cw</sup> Meum. <sup>cx</sup> Meum. <sup>cy</sup> Meum. <sup>cz</sup> Meum. <sup>da</sup> Meum. <sup>db</sup> Meum. <sup>dc</sup> Meum. <sup>dd</sup> Meum. <sup>de</sup> Meum. <sup>df</sup> Meum. <sup>dg</sup> Meum. <sup>dh</sup> Meum. <sup>di</sup> Meum. <sup>dj</sup> Meum. <sup>dk</sup> Meum. <sup>dl</sup> Meum. <sup>dm</sup> Meum. <sup>dn</sup> Meum. <sup>do</sup> Meum. <sup>dp</sup> Meum. <sup>dq</sup> Meum. <sup>dr</sup> Meum. <sup>ds</sup> Meum. <sup>dt</sup> Meum. <sup>du</sup> Meum. <sup>dv</sup> Meum. <sup>dw</sup> Meum. <sup>dx</sup> Meum. <sup>dy</sup> Meum. <sup>dz</sup> Meum. <sup>ea</sup> Meum. <sup>eb</sup> Meum. <sup>ec</sup> Meum. <sup>ed</sup> Meum. <sup>ee</sup> Meum. <sup>ef</sup> Meum. <sup>eg</sup> Meum. <sup>eh</sup> Meum. <sup>ei</sup> Meum. <sup>ej</sup> Meum. <sup>ek</sup> Meum. <sup>el</sup> Meum. <sup>em</sup> Meum. <sup>en</sup> Meum. <sup>eo</sup> Meum. <sup>ep</sup> Meum. <sup>eq</sup> Meum. <sup>er</sup> Meum. <sup>es</sup> Meum. <sup>et</sup> Meum. <sup>eu</sup> Meum. <sup>ev</sup> Meum. <sup>ew</sup> Meum. <sup>ex</sup> Meum. <sup>ey</sup> Meum. <sup>ez</sup> Meum. <sup>fa</sup> Meum. <sup>fb</sup> Meum. <sup>fc</sup> Meum. <sup>fd</sup> Meum. <sup>fe</sup> Meum. <sup>ff</sup> Meum. <sup>fg</sup> Meum. <sup>fh</sup> Meum. <sup>fi</sup> Meum. <sup>fj</sup> Meum. <sup>fk</sup> Meum. <sup>fl</sup> Meum. <sup>fm</sup> Meum. <sup>fn</sup> Meum. <sup>fo</sup> Meum. <sup>fp</sup> Meum. <sup>fq</sup> Meum. <sup>fr</sup> Meum. <sup>fs</sup> Meum. <sup>ft</sup> Meum. <sup>fu</sup> Meum. <sup>fv</sup> Meum. <sup>fw</sup> Meum. <sup>fx</sup> Meum. <sup>fy</sup> Meum. <sup>fz</sup> Meum. <sup>ga</sup> Meum. <sup>gb</sup> Meum. <sup>gc</sup> Meum. <sup>gd</sup> Meum. <sup>ge</sup> Meum. <sup>gf</sup> Meum. <sup>gg</sup> Meum. <sup>gh</sup> Meum. <sup>gi</sup> Meum. <sup>gj</sup> Meum. <sup>gk</sup> Meum. <sup>gl</sup> Meum. <sup>gm</sup> Meum. <sup>gn</sup> Meum. <sup>go</sup> Meum. <sup>gp</sup> Meum. <sup>gq</sup> Meum. <sup>gr</sup> Meum. <sup>gs</sup> Meum. <sup>gt</sup> Meum. <sup>gu</sup> Meum. <sup>gv</sup> Meum. <sup>gw</sup> Meum. <sup>gx</sup> Meum. <sup>gy</sup> Meum. <sup>gz</sup> Meum. <sup>ha</sup> Meum. <sup>hb</sup> Meum. <sup>hc</sup> Meum. <sup>hd</sup> Meum. <sup>he</sup> Meum. <sup>hf</sup> Meum. <sup>hg</sup> Meum. <sup>hh</sup> Meum. <sup>hi</sup> Meum. <sup>hj</sup> Meum. <sup>hk</sup> Meum. <sup>hl</sup> Meum. <sup>hm</sup> Meum. <sup>hn</sup> Meum. <sup>ho</sup> Meum. <sup>hp</sup> Meum. <sup>hq</sup> Meum. <sup>hr</sup> Meum. <sup>hs</sup> Meum. <sup>ht</sup> Meum. <sup>hu</sup> Meum. <sup>hv</sup> Meum. <sup>hw</sup> Meum. <sup>hx</sup> Meum. <sup>hy</sup> Meum. <sup>hz</sup> Meum. <sup>ia</sup> Meum. <sup>ib</sup> Meum. <sup>ic</sup> Meum. <sup>id</sup> Meum. <sup>ie</sup> Meum. <sup>if</sup> Meum. <sup>ig</sup> Meum. <sup>ih</sup> Meum. <sup>ii</sup> Meum. <sup>ij</sup> Meum. <sup>ik</sup> Meum. <sup>il</sup> Meum. <sup>im</sup> Meum. <sup>in</sup> Meum. <sup>io</sup> Meum. <sup>ip</sup> Meum. <sup>iq</sup> Meum. <sup>ir</sup> Meum. <sup>is</sup> Meum. <sup>it</sup> Meum. <sup>iu</sup> Meum. <sup>iv</sup> Meum. <sup>iw</sup> Meum. <sup>ix</sup> Meum. <sup>iy</sup> Meum. <sup>iz</sup> Meum. <sup>ja</sup> Meum. <sup>jb</sup> Meum. <sup>jc</sup> Meum. <sup>jd</sup> Meum. <sup>je</sup> Meum. <sup>jf</sup> Meum. <sup>jj</sup> Meum. <sup>jh</sup> Meum. <sup>ji</sup> Meum. <sup>jj</sup> Meum. <sup>jk</sup> Meum. <sup>jl</sup> Meum. <sup>jm</sup> Meum. <sup>jn</sup> Meum. <sup>jo</sup> Meum. <sup>jp</sup> Meum. <sup>jq</sup> Meum. <sup>jr</sup> Meum. <sup>js</sup> Meum. <sup>jt</sup> Meum. <sup>ju</sup> Meum. <sup>jv</sup> Meum. <sup>jw</sup> Meum. <sup>jx</sup> Meum. <sup>jy</sup> Meum. <sup>jz</sup> Meum. <sup>ka</sup> Meum. <sup>kb</sup> Meum. <sup>kc</sup> Meum. <sup>kd</sup> Meum. <sup>ke</sup> Meum. <sup>kf</sup> Meum. <sup>kg</sup> Meum. <sup>kh</sup> Meum. <sup>ki</sup> Meum. <sup>kj</sup> Meum. <sup>kk</sup> Meum. <sup>kl</sup> Meum. <sup>km</sup> Meum. <sup>kn</sup> Meum. <sup>ko</sup> Meum. <sup>kp</sup> Meum. <sup>kq</sup> Meum. <sup>kr</sup> Meum. <sup>ks</sup> Meum. <sup>kt</sup> Meum. <sup>ku</sup> Meum. <sup>kv</sup> Meum. <sup>kw</sup> Meum. <sup>kx</sup> Meum. <sup>ky</sup> Meum. <sup>kz</sup> Meum. <sup>la</sup> Meum. <sup>lb</sup> Meum. <sup>lc</sup> Meum. <sup>ld</sup> Meum. <sup>le</sup> Meum. <sup>lf</sup> Meum. <sup>lg</sup> Meum. <sup>lh</sup> Meum. <sup>li</sup> Meum. <sup>lj</sup> Meum. <sup>lk</sup> Meum. <sup>ll</sup> Meum. <sup>lm</sup> Meum. <sup>ln</sup> Meum. <sup>lo</sup> Meum. <sup>lp</sup> Meum. <sup>lq</sup> Meum. <sup>lr</sup> Meum. <sup>ls</sup> Meum. <sup>lt</sup> Meum. <sup>lu</sup> Meum. <sup>lv</sup> Meum. <sup>lw</sup> Meum. <sup>lx</sup> Meum. <sup>ly</sup> Meum. <sup>lz</sup> Meum. <sup>ma</sup> Meum. <sup>mb</sup> Meum. <sup>mc</sup> Meum. <sup>md</sup> Meum. <sup>me</sup> Meum. <sup>mf</sup> Meum. <sup>mg</sup> Meum. <sup>mh</sup> Meum. <sup>mi</sup> Meum. <sup>mj</sup> Meum. <sup>mk</sup> Meum. <sup>ml</sup> Meum. <sup>mm</sup> Meum. <sup>mn</sup> Meum. <sup>mo</sup> Meum. <sup>mp</sup> Meum. <sup>mq</sup> Meum. <sup>mr</sup> Meum. <sup>ms</sup> Meum. <sup>mt</sup> Meum. <sup>mu</sup> Meum. <sup>mv</sup> Meum. <sup>mw</sup> Meum. <sup>mx</sup> Meum. <sup>my</sup> Meum. <sup>mz</sup> Meum. <sup>na</sup> Meum. <sup>nb</sup> Meum. <sup>nc</sup> Meum. <sup>nd</sup> Meum. <sup>ne</sup> Meum. <sup>nf</sup> Meum. <sup>ng</sup> Meum. <sup>nh</sup> Meum. <sup>ni</sup> Meum. <sup>nj</sup> Meum. <sup>nk</sup> Meum. <sup>nl</sup> Meum. <sup>nm</sup> Meum. <sup>nn</sup> Meum. <sup>no</sup> Meum. <sup>np</sup> Meum. <sup>nq</sup> Meum. <sup>nr</sup> Meum. <sup>ns</sup> Meum. <sup>nt</sup> Meum. <sup>nu</sup> Meum. <sup>nv</sup> Meum. <sup>nw</sup> Meum. <sup>nx</sup> Meum. <sup>ny</sup> Meum. <sup>nz</sup> Meum. <sup>oa</sup> Meum. <sup>ob</sup> Meum. <sup>oc</sup> Meum. <sup>od</sup> Meum. <sup>oe</sup> Meum. <sup>of</sup> Meum. <sup>og</sup> Meum. <sup>oh</sup> Meum. <sup>oi</sup> Meum. <sup>oj</sup> Meum. <sup>ok</sup> Meum. <sup>ol</sup> Meum. <sup>om</sup> Meum. <sup>on</sup> Meum. <sup>oo</sup> Meum. <sup>op</sup> Meum. <sup>oq</sup> Meum. <sup>or</sup> Meum. <sup>os</sup> Meum. <sup>ot</sup> Meum. <sup>ou</sup> Meum. <sup>ov</sup> Meum. <sup>ow</sup> Meum. <sup>ox</sup> Meum. <sup>oy</sup> Meum. <sup>oz</sup> Meum. <sup>pa</sup> Meum. <sup>pb</sup> Meum. <sup>pc</sup> Meum. <sup>pd</sup> Meum. <sup>pe</sup> Meum. <sup>pf</sup> Meum. <sup>pg</sup> Meum. <sup>ph</sup> Meum. <sup>pi</sup> Meum. <sup>pj</sup> Meum. <sup>pk</sup> Meum. <sup>pl</sup> Meum. <sup>pm</sup> Meum. <sup>pn</sup> Meum. <sup>po</sup> Meum. <sup>pp</sup> Meum. <sup>pq</sup> Meum. <sup>pr</sup> Meum. <sup>ps</sup> Meum. <sup>pt</sup> Meum. <sup>pu</sup> Meum. <sup>pv</sup> Meum. <sup>pw</sup> Meum. <sup>px</sup> Meum. <sup>py</sup> Meum. <sup>pz</sup> Meum. <sup>qa</sup> Meum. <sup>qb</sup> Meum. <sup>qc</sup> Meum. <sup>qd</sup> Meum. <sup>qe</sup> Meum. <sup>qf</sup> Meum. <sup>qg</sup> Meum. <sup>qh</sup> Meum. <sup>qi</sup> Meum. <sup>qj</sup> Meum. <sup>qk</sup> Meum. <sup>ql</sup> Meum. <sup>qm</sup> Meum. <sup>qn</sup> Meum. <sup>qo</sup> Meum. <sup>qp</sup> Meum. <sup>qq</sup> Meum. <sup>qr</sup> Meum. <sup>qs</sup> Meum. <sup>qt</sup> Meum. <sup>qu</sup> Meum. <sup>qv</sup> Meum. <sup>qw</sup> Meum. <sup>qx</sup> Meum. <sup>qy</sup> Meum. <sup>qz</sup> Meum. <sup>ra</sup> Meum. <sup>rb</sup> Meum. <sup>rc</sup> Meum. <sup>rd</sup> Meum. <sup>re</sup> Meum. <sup>rf</sup> Meum. <sup>rg</sup> Meum. <sup>rh</sup> Meum. <sup>ri</sup> Meum. <sup>rj</sup> Meum. <sup>rk</sup> Meum. <sup>rl</sup> Meum. <sup>rm</sup> Meum. <sup>rn</sup> Meum. <sup>ro</sup> Meum. <sup>rp</sup> Meum. <sup>rq</sup> Meum. <sup>rr</sup> Meum. <sup>rs</sup> Meum. <sup>rt</sup> Meum. <sup>ru</sup> Meum. <sup>rv</sup> Meum. <sup>rw</sup> Meum. <sup>rx</sup> Meum. <sup>ry</sup> Meum. <sup>rz</sup> Meum. <sup>sa</sup> Meum. <sup>sb</sup> Meum. <sup>sc</sup> Meum. <sup>sd</sup> Meum. <sup>se</sup> Meum. <sup>sf</sup> Meum. <sup>sg</sup> Meum. <sup>sh</sup> Meum. <sup>si</sup> Meum. <sup>sj</sup> Meum. <sup>sk</sup> Meum. <sup>sl</sup> Meum. <sup>sm</sup> Meum. <sup>sn</sup> Meum. <sup>so</sup> Meum. <sup>sp</sup> Meum. <sup>sq</sup> Meum. <sup>sr</sup> Meum. <sup>ss</sup> Meum. <sup>st</sup> Meum. <sup>su</sup> Meum. <sup>sv</sup> Meum. <sup>sw</sup> Meum. <sup>sx</sup> Meum. <sup>sy</sup> Meum. <sup>sz</sup> Meum. <sup>ta</sup> Meum. <sup>tb</sup> Meum. <sup>tc</sup> Meum. <sup>td</sup> Meum. <sup>te</sup> Meum. <sup>tf</sup> Meum. <sup>tg</sup> Meum. <sup>th</sup> Meum. <sup>ti</sup> Meum. <sup>tj</sup> Meum. <sup>tk</sup> Meum. <sup>tl</sup> Meum. <sup>tm</sup> Meum. <sup>tn</sup> Meum. <sup>to</sup> Meum. <sup>tp</sup> Meum. <sup>tq</sup> Meum. <sup>tr</sup> Meum. <sup>ts</sup> Meum. <sup>tt</sup> Meum. <sup>tu</sup> Meum. <sup>tv</sup> Meum. <sup>tw</sup> Meum. <sup>tx</sup> Meum. <sup>ty</sup> Meum. <sup>tz</sup> Meum. <sup>ua</sup> Meum. <sup>ub</sup> Meum. <sup>uc</sup> Meum. <sup>ud</sup> Meum. <sup>ue</sup> Meum. <sup>uf</sup> Meum. <sup>ug</sup> Meum. <sup>uh</sup> Meum. <sup>ui</sup> Meum. <sup>uj</sup> Meum. <sup>uk</sup> Meum. <sup>ul</sup> Meum. <sup>um</sup> Meum. <sup>un</sup> Meum. <sup>uo</sup> Meum. <sup>up</sup> Meum. <sup>uq</sup> Meum. <sup>ur</sup> Meum. <sup>us</sup> Meum. <sup>ut</sup> Meum. <sup>uu</sup> Meum. <sup>uv</sup> Meum. <sup>uw</sup> Meum. <sup>ux</sup> Meum. <sup>uy</sup> Meum. <sup>uz</sup> Meum. <sup>va</sup> Meum. <sup>vb</sup> Meum. <sup>vc</sup> Meum. <sup>vd</sup> Meum. <sup>ve</sup> Meum. <sup>vf</sup> Meum. <sup>vg</sup> Meum. <sup>vh</sup> Meum. <sup>vi</sup> Meum. <sup>vj</sup> Meum. <sup>vk</sup> Meum. <sup>vl</sup> Meum. <sup>vm</sup> Meum. <sup>vn</sup> Meum. <sup>vo</sup> Meum. <sup>vp</sup> Meum. <sup>vq</sup> Meum. <sup>vr</sup> Meum. <sup>vs</sup> Meum. <sup>vt</sup> Meum. <sup>vu</sup> Meum. <sup>vv</sup> Meum. <sup>vw</sup> Meum. <sup>vx</sup> Meum. <sup>vy</sup> Meum. <sup>vz</sup> Meum. <sup>wa</sup> Meum. <sup>wb</sup> Meum. <sup>wc</sup> Meum. <sup>wd</sup> Meum. <sup>we</sup> Meum. <sup>wf</sup> Meum. <sup>wg</sup> Meum. <sup>wh</sup> Meum. <sup>wi</sup> Meum. <sup>wj</sup> Meum. <sup>wk</sup> Meum. <sup>wl</sup> Meum. <sup>wm</sup> Meum. <sup>wn</sup> Meum. <sup>wo</sup> Meum. <sup>wp</sup> Meum. <sup>wq</sup> Meum. <sup>wr</sup> Meum. <sup>ws</sup> Meum. <sup>wt</sup> Meum. <sup>wu</sup> Meum. <sup>wv</sup> Meum. <sup>ww</sup> Meum. <sup>wx</sup> Meum. <sup>wy</sup> Meum. <sup>wz</sup> Meum. <sup>xa</sup> Meum. <sup>xb</sup> Meum. <sup>xc</sup> Meum. <sup>xd</sup> Meum. <sup>xe</sup> Meum. <sup>xf</sup> Meum. <sup>xg</sup> Meum. <sup>xh</sup> Meum. <sup>xi</sup> Meum. <sup>xj</sup> Meum. <sup>xk</sup> Meum. <sup>xl</sup> Meum. <sup>xm</sup> Meum. <sup>xn</sup> Meum. <sup>xo</sup> Meum. <sup>xp</sup> Meum. <sup>xq</sup> Meum. <sup>xr</sup> Meum. <sup>xs</sup> Meum. <sup>xt</sup> Meum. <sup>xu</sup> Meum. <sup>xv</sup> Meum. <sup>xw</sup> Meum. <sup>xx</sup> Meum. <sup>xy</sup> Meum. <sup>xz</sup> Meum. <sup>ya</sup> Meum. <sup>yb</sup> Meum. <sup>yc</sup> Meum. <sup>yd</sup> Meum. <sup>ye</sup> Meum. <sup>yf</sup> Meum. <sup>yg</sup> Meum. <sup>yh</sup> Meum. <sup>yi</sup> Meum. <sup>yj</sup> Meum. <sup>yk</sup> Meum. <sup>yl</sup> Meum. <sup>ym</sup> Meum. <sup>yn</sup> Meum. <sup>yo</sup> Meum. <sup>yp</sup> Meum. <sup>yq</sup> Meum. <sup>yr</sup> Meum. <sup>ys</sup> Meum. <sup>yt</sup> Meum. <sup>yu</sup> Meum. <sup>yv</sup> Meum. <sup>yw</sup> Meum. <sup>yx</sup> Meum. <sup>yy</sup> Meum. <sup>yz</sup> Meum. <sup>za</sup> Meum. <sup>zb</sup> Meum. <sup>zc</sup> Meum. <sup>zd</sup> Meum. <sup>ze</sup> Meum. <sup>zf</sup> Meum. <sup>zg</sup> Meum. <sup>zh</sup> Meum. <sup>zi</sup> Meum. <sup>zj</sup> Meum. <sup>zk</sup> Meum. <sup>zl</sup> Meum. <sup>zm</sup> Meum. <sup>zn</sup> Meum. <sup>zo</sup> Meum. <sup>zp</sup> Meum. <sup>zq</sup> Meum. <sup>zr</sup> Meum. <sup>zs</sup> Meum. <sup>zt</sup> Meum. <sup>zu</sup> Meum. <sup>zv</sup> Meum. <sup>zw</sup> Meum. <sup>zx</sup> Meum. <sup>zy</sup> Meum. <sup>zz</sup> Meum.

<sup>b</sup> Cat. <sup>c</sup> Cat. <sup>d</sup> Cat. <sup>e</sup> Cat. <sup>f</sup> Cat. <sup>g</sup> Cat. <sup>h</sup> Cat. <sup>i</sup> Cat. <sup>j</sup> Cat. <sup>k</sup> Cat. <sup>l</sup> Cat. <sup>m</sup> Cat. <sup>n</sup> Cat. <sup>o</sup> Cat. <sup>p</sup> Cat. <sup>q</sup> Cat. <sup>r</sup> Cat. <sup>s</sup> Cat. <sup>t</sup> Cat. <sup>u</sup> Cat. <sup>v</sup> Cat. <sup>w</sup> Cat. <sup>x</sup> Cat. <sup>y</sup> Cat. <sup>z</sup> Cat. <sup>aa</sup> Cat. <sup>ab</sup> Cat. <sup>ac</sup> Cat. <sup>ad</sup> Cat. <sup>ae</sup> Cat. <sup>af</sup> Cat. <sup>ag</sup> Cat. <sup>ah</sup> Cat. <sup>ai</sup> Cat. <sup>aj</sup> Cat. <sup>ak</sup> Cat. <sup>al</sup> Cat. <sup>am</sup> Cat. <sup>an</sup> Cat. <sup>ao</sup> Cat. <sup>ap</sup> Cat. <sup>aq</sup> Cat. <sup>ar</sup> Cat. <sup>as</sup> Cat. <sup>at</sup> Cat. <sup>au</sup> Cat. <sup>av</sup> Cat. <sup>aw</sup> Cat. <sup>ax</sup> Cat. <sup>ay</sup> Cat. <sup>az</sup> Cat. <sup>ba</sup> Cat. <sup>bb</sup> Cat. <sup>bc</sup> Cat. <sup>bd</sup> Cat. <sup>be</sup> Cat. <sup>bf</sup> Cat. <sup>bg</sup> Cat. <sup>bh</sup> Cat. <sup>bi</sup> Cat. <sup>bj</sup> Cat. <sup>bk</sup> Cat. <sup>bl</sup> Cat. <sup>bm</sup> Cat. <sup>bn</sup> Cat. <sup>bo</sup> Cat. <sup>bp</sup> Cat. <sup>bq</sup> Cat. <sup>br</sup> Cat. <sup>bs</sup> Cat. <sup>bt</sup> Cat. <sup>bu</sup> Cat. <sup>bv</sup> Cat. <sup>bw</sup> Cat. <sup>bx</sup> Cat. <sup>by</sup> Cat. <sup>bz</sup> Cat. <sup>ca</sup> Cat. <sup>cb</sup> Cat. <sup>cc</sup> Cat. <sup>cd</sup> Cat. <sup>ce</sup> Cat. <sup>cf</sup> Cat. <sup>cg</sup> Cat. <sup>ch</sup> Cat. <sup>ci</sup> Cat. <sup>cj</sup> Cat. <sup>ck</sup> Cat. <sup>cl</sup> Cat. <sup>cm</sup> Cat. <sup>cn</sup> Cat. <sup>co</sup> Cat. <sup>cp</sup> Cat. <sup>cq</sup> Cat. <sup>cr</sup> Cat. <sup>cs</sup> Cat. <sup>ct</sup> Cat. <sup>cu</sup> Cat. <sup>cv</sup> Cat. <sup>cw</sup> Cat. <sup>cx</sup> Cat. <sup>cy</sup> Cat. <sup>cz</sup> Cat. <sup>da</sup> Cat. <sup>db</sup> Cat. <sup>dc</sup> Cat. <sup>dd</sup> Cat. <sup>de</sup> Cat. <sup>df</sup> Cat. <sup>dg</sup> Cat. <sup>dh</sup> Cat. <sup>di</sup> Cat. <sup>dj</sup> Cat. <sup>dk</sup> Cat. <sup>dl</sup> Cat. <sup>dm</sup> Cat. <sup>dn</sup> Cat. <sup>do</sup> Cat. <sup>dp</sup> Cat. <sup>dq</sup> Cat. <sup>dr</sup> Cat. <sup>ds</sup> Cat. <sup>dt</sup> Cat. <sup>du</sup> Cat. <sup>dv</sup> Cat. <sup>dw</sup> Cat. <sup>dx</sup> Cat. <sup>dy</sup> Cat. <sup>dz</sup> Cat. <sup>ea</sup> Cat. <sup>eb</sup> Cat. <sup>ec</sup> Cat. <sup>ed</sup> Cat. <sup>ee</sup> Cat. <sup>ef</sup> Cat. <sup>eg</sup> Cat. <sup>eh</sup> Cat. <sup>ei</sup> Cat. <sup>ej</sup> Cat. <sup>ek</sup> Cat. <sup>el</sup> Cat. <sup>em</sup> Cat. <sup>en</sup> Cat. <sup>eo</sup> Cat. <sup>ep</sup> Cat. <sup>eq</sup> Cat. <sup>er</sup> Cat. <sup>es</sup> Cat. <sup>et</sup> Cat. <sup>eu</sup> Cat. <sup>ev</sup> Cat. <sup>ew</sup> Cat. <sup>ex</sup> Cat. <sup>ey</sup> Cat. <sup>ez</sup> Cat. <sup>fa</sup> Cat. <sup>fb</sup> Cat. <sup>fc</sup> Cat. <sup>fd</sup> Cat. <sup>fe</sup> Cat. <sup>ff</sup> Cat. <sup>fg</sup> Cat. <sup>fh</sup> Cat. <sup>fi</sup> Cat. <sup>fj</sup> Cat. <sup>fk</sup> Cat. <sup>fl</sup> Cat. <sup>fm</sup> Cat. <sup>fn</sup> Cat. <sup>fo</sup> Cat. <sup>fp</sup> Cat. <sup>fq</sup> Cat. <sup>fr</sup> Cat. <sup>fs</sup> Cat. <sup>ft</sup> Cat. <sup>fu</sup> Cat. <sup>fv</sup> Cat. <sup>fw</sup> Cat. <sup>fx</sup> Cat. <sup>fy</sup> Cat. <sup>fz</sup> Cat. <sup>ga</sup> Cat. <sup>gb</sup> Cat. <sup>gc</sup> Cat. <sup>gd</sup> Cat. <sup>ge</sup> Cat. <sup>gf</sup> Cat. <sup>gg</sup> Cat. <sup>gh</sup> Cat. <sup>gi</sup> Cat. <sup>gj</sup> Cat. <sup>gk</sup> Cat. <sup>gl</sup> Cat. <sup>gm</sup> Cat. <sup>gn</sup> Cat. <sup>go</sup> Cat. <sup>gp</sup> Cat. <sup>gq</sup> Cat. <sup>gr</sup> Cat. <sup>gs</sup> Cat. <sup>gt</sup> Cat. <sup>gu</sup> Cat. <sup>gv</sup> Cat. <sup>gw</sup> Cat. <sup>gx</sup> Cat. <sup>gy</sup> Cat. <sup>gz</sup> Cat. <sup>ha</sup> Cat. <sup>hb</sup> Cat. <sup>hc</sup> Cat. <sup>hd</sup> Cat. <sup>he</sup> Cat. <sup>hf</sup> Cat. <sup>hg</sup> Cat. <sup>hh</sup> Cat. <sup>hi</sup> Cat. <sup>hj</sup> Cat. <sup>hk</sup> Cat. <sup>hl</sup> Cat. <sup>hm</sup> Cat. <sup>hn</sup> Cat. <sup>ho</sup> Cat. <sup>hp</sup> Cat. <sup>hq</sup> Cat. <sup>hr</sup> Cat. <sup>hs</sup> Cat. <sup>ht</sup> Cat. <sup>hu</sup> Cat. <sup>hv</sup> Cat. <sup>hw</sup> Cat. <sup>hx</sup> Cat. <sup>hy</sup> Cat. <sup>hz</sup> Cat. <sup>ia</sup> Cat. <sup>ib</sup> Cat. <sup>ic</sup> Cat. <sup>id</sup> Cat. <sup>ie</sup> Cat. <sup>if</sup> Cat. <sup>ig</sup> Cat. <sup>ih</sup> Cat. <sup>ii</sup> Cat. <sup>ij</sup> Cat. <sup>ik</sup> Cat. <sup>il</sup> Cat. <sup>im</sup> Cat. <sup>in</sup> Cat. <sup>io</sup> Cat. <sup>ip</sup> Cat. <sup>iq</sup> Cat. <sup>ir</sup> Cat. <sup>is</sup> Cat. <sup>it</sup> Cat. <sup>iu</sup> Cat. <sup>iv</sup> Cat. <sup>iw</sup> Cat. <sup>ix</sup> Cat. <sup>iy</sup> Cat. <sup>iz</sup> Cat. <sup>ja</sup> Cat. <sup>jb</sup> Cat. <sup>jc</sup> Cat. <sup>jd</sup> Cat. <sup>je</sup> Cat. <sup>jf</sup> Cat. <sup>jj</sup> Cat. <sup>jh</sup> Cat. <sup>ji</sup> Cat. <sup>jj</sup> Cat. <sup>jk</sup> Cat. <sup>jl</sup> Cat. <sup>jm</sup> Cat. <sup>jn</sup> Cat. <sup>jo</sup> Cat. <sup>jp</sup> Cat. <sup>jq</sup> Cat. <sup>jr</sup> Cat. <sup>js</sup> Cat. <sup>jt</sup> Cat. <sup>ju</sup> Cat. <sup>jv</sup> Cat. <sup>jw</sup> Cat. <sup>jx</sup> Cat. <sup>jy</sup> Cat. <sup>jz</sup> Cat. <sup>ka</sup> Cat. <sup>kb</sup> Cat. <sup>kc</sup> Cat. <sup>kd</sup> Cat. <sup>ke</sup> Cat. <sup>kf</sup> Cat. <sup>kg</sup> Cat. <sup>kh</sup> Cat. <sup>ki</sup> Cat. <sup>kj</sup> Cat. <sup>kk</sup> Cat. <sup>kl</sup> Cat. <sup>km</sup> Cat. <sup>kn</sup> Cat. <sup>ko</sup> Cat. <sup>kp</sup> Cat. <sup>kq</sup> Cat. <sup>kr</sup> Cat. <sup>ks</sup> Cat. <sup>kt</sup> Cat. <sup>ku</sup> Cat. <sup>kv</sup> Cat. <sup>kw</sup> Cat. <sup>kx</sup> Cat. <sup>ky</sup> Cat. <sup>kz</sup> Cat. <sup>la</sup> Cat. <sup>lb</sup> Cat. <sup>lc</sup> Cat. <sup>ld</sup> Cat. <sup>le</sup> Cat. <sup>lf</sup> Cat. <sup>lg</sup> Cat. <sup>lh</sup> Cat. <sup>li</sup> Cat. <sup>lj</sup> Cat. <sup>lk</sup> Cat. <sup>ll</sup> Cat. <sup>lm</sup> Cat. <sup>ln</sup> Cat. <sup>lo</sup> Cat. <sup>lp</sup> Cat. <sup>lq</sup> Cat. <sup>lr</sup> Cat. <sup>ls</sup> Cat. <sup>lt</sup> Cat. <sup>lu</sup> Cat. <sup>lv</sup> Cat. <sup>lw</sup> Cat. <sup>lx</sup> Cat. <sup>ly</sup> Cat. <sup>lz</sup> Cat. <sup>ma</sup> Cat. <sup>mb</sup> Cat. <sup>mc</sup> Cat. <sup>md</sup> Cat. <sup>me</sup> Cat. <sup>mf</sup> Cat. <sup>mg</sup> Cat. <sup>mh</sup> Cat. <sup>mi</sup> Cat. <sup>mj</sup> Cat. <sup>mk</sup> Cat. <sup>ml</sup> Cat. <sup>mm</sup> Cat. <sup>mn</sup> Cat. <sup>mo</sup> Cat. <sup>mp</sup> Cat. <sup>mq</sup> Cat. <sup>mr</sup> Cat. <sup>ms</sup> Cat. <sup>mt</sup> Cat. <sup>mu</sup> Cat. <sup>mv</sup> Cat. <sup>mw</sup> Cat. <sup>mx</sup> Cat. <sup>my</sup> Cat. <sup>mz</sup> Cat. <sup>na</sup> Cat. <sup>nb</sup> Cat. <sup>nc</sup> Cat. <sup>nd</sup> Cat. <sup>ne</sup> Cat. <sup>nf</sup> Cat. <sup>ng</sup> Cat. <sup>nh</sup> Cat. <sup>ni</sup> Cat. <sup>nj</sup> Cat. <sup>nk</sup> Cat. <sup>nl</sup> Cat. <sup>nm</sup> Cat. <sup>nn</sup> Cat. <sup>no</sup> Cat. <sup>np</sup> Cat. <sup>nq</sup> Cat. <sup>nr</sup> Cat. <sup>ns</sup> Cat. <sup>nt</sup> Cat. <sup>nu</sup> Cat. <sup>nv</sup> Cat. <sup>nw</sup> Cat. <sup>nx</sup> Cat. <sup>ny</sup> Cat. <sup>nz</sup> Cat. <sup>oa</sup> Cat. <sup>ob</sup> Cat. <sup>oc</sup> Cat. <sup>od</sup> Cat. <sup>oe</sup> Cat. <sup>of</sup> Cat. <sup>og</sup> Cat. <sup>oh</sup> Cat. <sup>oi</sup> Cat. <sup>oj</sup> Cat. <sup>ok</sup> Cat. <sup>ol</sup> Cat. <sup>om</sup> Cat. <sup>on</sup> Cat. <sup>oo</sup> Cat. <sup>op</sup> Cat. <sup>oq</sup> Cat. <sup>or</sup> Cat. <sup>os</sup> Cat. <sup>ot</sup> Cat. <sup>ou</sup> Cat. <sup>ov</sup> Cat. <sup>ow</sup> Cat. <sup>ox</sup> Cat. <sup>oy</sup> Cat. <sup>oz</sup> Cat. <sup>pa</sup> Cat. <sup>pb</sup> Cat. <sup>pc</sup> Cat. <sup>pd</sup> Cat. <sup>pe</sup> Cat. <sup>pf</sup> Cat. <sup>pg</sup> Cat. <sup>ph</sup> Cat. <sup>pi</sup> Cat. <sup>pj</sup> Cat. <sup>pk</sup> Cat. <sup>pl</sup> Cat. <sup>pm</sup> Cat. <sup>pn</sup> Cat. <sup>po</sup> Cat. <sup>pp</sup> Cat. <sup>pq</sup> Cat. <sup>pr</sup> Cat. <sup>ps</sup> Cat. <sup>pt</sup> Cat. <sup>pu</sup> Cat. <sup>pv</sup> Cat. <sup>pw</sup> Cat. <sup>px</sup> Cat. <sup>py</sup> Cat. <sup>pz</sup> Cat. <sup>qa</sup> Cat. <sup>qb</sup> Cat. <sup>qc</sup> Cat. <sup>qd</sup> Cat. <sup>qe</sup> Cat. <sup>qf</sup> Cat. <sup>qg</sup> Cat. <sup>qh</sup> Cat. <sup>qi</sup> Cat. <sup>qj</sup> Cat. <sup>qk</sup> Cat. <sup>ql</sup> Cat. <sup>qm</sup> Cat. <sup>qn</sup> Cat. <sup>qo</sup> Cat. <sup>qp</sup> Cat. <sup>qq</sup> Cat. <sup>qr</sup> Cat. <sup>qs</sup> Cat. <sup>qt</sup> Cat. <sup>qu</sup> Cat. <sup>qv</sup> Cat. <sup>qw</sup> Cat. <sup>qx</sup> Cat. <sup>qy</sup> Cat. <sup>qz</sup> Cat. <sup>ra</sup> Cat. <sup>rb</sup> Cat. <sup>rc</sup> Cat. <sup>rd</sup> Cat. <sup>re</sup> Cat. <sup>rf</sup> Cat. <sup>rg</sup> Cat. <sup>rh</sup> Cat. <sup>ri</sup> Cat. <sup>rj</sup> Cat. <sup>rk</sup> Cat. <sup>rl</sup> Cat. <sup>rm</sup> Cat. <sup>rn</sup> Cat. <sup>ro</sup> Cat. <sup>rp</sup> Cat. <sup>rq</sup> Cat. <sup>rr</sup> Cat. <sup>rs</sup> Cat. <sup>rt</sup> Cat. <sup>ru</sup> Cat. <sup>rv</sup> Cat. <sup>rw</sup> Cat. <sup>rx</sup> Cat. <sup>ry</sup> Cat. <sup>rz</sup> Cat. <sup>sa</sup> Cat. <sup>sb</sup> Cat. <sup>sc</sup> Cat. <sup>sd</sup> Cat. <sup>se</sup> Cat. <sup>sf</sup> Cat. <sup>sg</sup> Cat. <sup>sh</sup> Cat. <sup>si</sup> Cat. <sup>sj</sup> Cat. <sup>sk</sup> Cat. <sup>sl</sup> Cat. <sup>sm</sup> Cat. <sup>sn</sup> Cat. <sup>so</sup> Cat. <sup>sp</sup> Cat. <sup>sq</sup> Cat. <sup>sr</sup> Cat. <sup>ss</sup> Cat. <sup>st</sup> Cat. <sup>su</sup> Cat. <sup>sv</sup> Cat. <sup>sw</sup> Cat. <sup>sx</sup> Cat. <sup>sy</sup> Cat. <sup>sz</sup>



## SALVIA MINOR, SIVE SPHACELVS.



Salviae confide-  
ratio.

**A**Ded est uulgaris notitia Salvia hortensis, ut nulli prorsus reperiantur horti, in quibus hodie frequens passim non spe- 10  
ctetur. Est etiam præter hanc Salvia sylvestris, quæ in campestribus, asperis, incultis, & montibus provenit folijs do-  
mesticæ similibus, candidioribus tamen, & hirsutioribus. Quo fit, ut longè aberrant, qui pro sylvestre Salvia, agrestem Scla-  
ream sic vocatam usurpant, quam seplasiarj Centrum galli, & Gallitricum etiam appellant. Verùm animadvertendum est,  
quòd illa, quam sylvestrem appello, ea sanè non est, quæ in Hispaniæ campestribus, & asperis locis, ac in Massiliensi agro undè  
cum nostrate nardo, & lavendula frequentissima nascitur. Quandoquidem hæc non sylvestris Salvia est, sed ea ipsa, quam do-  
mesticam uocant: nam quæ in hortis habetur alia non est, quàm campestris in hortos translata. Ideoq; non scribit Diosco-  
rides, Salviæ in hortis nasci, sed in asperis tantùm locis. Ceterùm Theophrasto duæ Salviæ produntur genera lib. v l. cap.



11. de plant. histor. ubi sic inquit. Sphacelus, & salvia inter sese distant, quasi alterum urbanum, alterum genus sylvestre dixeris. Sphacelo folium lenius, contractius, minusque; squalens: salvia scabrius. hæc ille. Porro genera hæc Salvia, quæ à Theophrasto redduntur, in Italia quoque in hortis quàm plurimis inveniuntur: in eaq; sum sententia, ut existimem sphaceli marem esse, salviã uerò feminam. Sphacelo id peculiare quoque natura dedit, ut auriculatis, postrema parte, constaret folijs, id, quod nusquam in Salvia mihi uidere licuit. In Creta, ac etiam in quibusdam Apulie, & Calabria locis Salvia in cacumine gignit tubercula quædam, gallarum instar, subalbida: quorum aliàs mihi copiam fecit Ioannes Baptista Rhamnusius illust. Senatus Veneti secretarius, uir moribus, ac doctrina præclarus: is enim (quæ sua est humanitas) cum ea ex Creta sibi allata essent, mihi uidenda tradidit. Salviã Græci elelissphacon uocant. Vnde factum esse puto, ut Plinius lib. XXI. c. XXV. uocabulorum cognatione deceptus, quod Græcis lens phacos appelletur, crediderit magno errore elelissphacon lentis speciem esse. Præstat Salvia mirum in modum ad omnes capitis affectus frigidis, ac pituitosis, & omnibus articulorum doloribus, tã in potionibus, quàm in fomentis. Quamobrem Comitiales, ueterinosos, stupidos resolutosque; iuuat. quinetiam ualet ad pituitosas defluxiones; & ad pectoris uitia. Suffita arida salvia folia uteri profluvia sistunt. Commodè ab utero gerentibus deuoratur Salvia, quæ abortiri ex leui causa solent. Conceptum enim continet, et uiuificat. Valent ad omnia prædicta salviae flores saccharo asseruati. In summa ubi excalescere, siccare, & adstringere opus sit, fuerit semper Salvia commodum admodum medicamentum. Salvia, Galeno lib. VI. simp. medic. teste, temperamento est euidenter excalescente, ac leniter adstringente. De eius uiribus copiosius disseruit Aetius, sic scribens. Salvia manifestè calefacit, & leniter adstringit. Tradunt quidam, suffitam salviã menses immoderatè fluentes, & omnino muliebri profluuio compefcere. Agrippa sacram herbam uocauit, quam prægnantes mulieres, si fluida, laxaq; fuerint, utilissimè comedere prodidit: continet enim conceptum, uitamq; reddit. Ac si succi huius heminam cū modico sale, quarto à secubitu die, mulier potauerit, deinde uiro misceatur, procul dubio concipiet. Aiunt in Copto Aegypti post seuas pestilentias, ab his qui superfuerunt, ad eum succum bibendum mulieres coactas fuisse, plurimosque; inde productos fetus. Dato, inquit Orpheus, sanguinem expuentibus succi salviae cyathos duos, ieiunius cum melle bibendos, & sanguis illico cohibebitur. Tabidis pilula in hunc modum parantur. Sumito spicæ nardi, gingiberis, sing. drachmas duas: seminis salviae assati, triti, & cribrati drach. octo: piperis longi drach. duodecim, & cum succo salviae pilulas conficito, & mane ieiunius drachmam unam exhibeto, eodemque; modo in uespere, ac postea aquæ puræ quippiam propinato. Salvia Latinis dicta, Græcis ἑλελίσφακος nominatur: Mauritanis, Aelissacos, seu Elissacos: Italis, Salvia: Germanis, Salbey: Hispanis, Salvia, & Salua: Gallis, Saulgs: Boemis Ssalunieg: Polonis Szal' uuea.

Plinij lapsus.  
Salviae uires  
ex Galeno, &  
Aetio.

Nomina.

Ἡ δ' ὄσπος.

MENTHA.

CAP. XXXV.

30

40 MEntha cognita herba est. Calfaciendi, adstringendi, atque exiccandi uim habet. Sistit sanguinem, potio ex aceto succo: tineas in uentre teretes enecat: uenerem stimulat. Singultus, uomitiones, cholerasque sedant terni ramuli cum acidi granati succo poti. Suppurationes discutit, si cū polenta illinatur. Imposita fronti capitis dolores mulcet: mammas sitendantur, aut lacte turgeant, compefcit: cum sale canum moribus illinitur: aurium doloribus cum aqua mulsa subuenit: uulux ante coitum admota conceptioni resistit: linguæ scabritiem conficta læuigat. Lac coire, densarique in caseum non patitur, si a folia potionibus lactis immergantur. In summa stomacho utilis est, & in condimentis peculiarem gratiam habet. Sylvestris mentha, Latini menthastrum uocant, hirsutius est folio, & prorsus maiore, quàm sisymbrij, grauiori odore. quare minus ad sanorum usus expetitur.

a Meum. κατὰ  
v. ep. i. ramu-  
li.

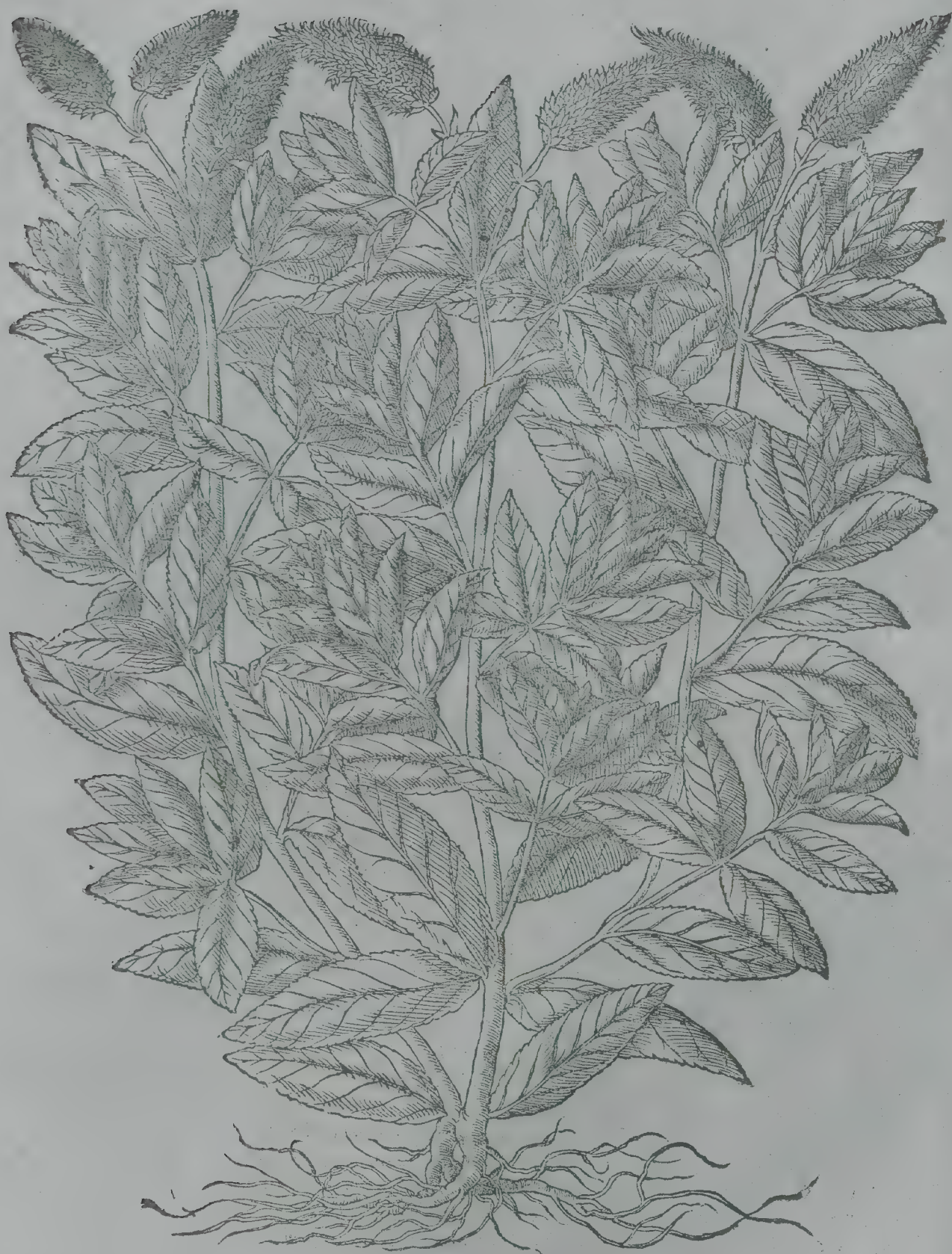
50 MEntha cū hortensis, tum etiam sylvestris, quam Hetrusci nostri Latinum nomen retinentes uulgò Menthastrum appellant, adeo omnibus uulgaris, notaq; est, ut sine uitio eius delineationem silentio prætermitti posse putauerim. Et quanuis plures, quàm hic scribat Dioscorides, in hortis sint Menthae species (una enim breuioribus, & crispioribus constat folijs, alia rubenti caule, & flore, alia uerò albicante) huiusmodi tamen specierum differentia non sunt, meo iudicio, plurimi faciendæ. Viuax Mentha admodum est: nam in hortis semel tantum sata, tam restibili fertilitate durat, ut uix in posterum extirpari possit, quin renascatur. puerperarum mammis illita recens, lactis concretionem inhibet: animum olfactu excitat. cū amylo & aqua pota, celiacos iuuat, ulcera manantia infantium capitibus mirè sanat. Singultus & uomitiones sistit, è mali punici uino pota. Illinitur temporibus, in frigido capitis dolore. Impetigines illita prohibet. Aqua stillatitia è tota mentha planta uitreo alembico in feruentis aquæ balneo parata; si unciarum quatuor pondere ebibatur, sistit sanguinem (quod mirum fortasse multis uidebitur) è naribus profluentem. Venereis uoluptatibus Mentha commendata est: etsi Plinius nò sine errore lib. XX. cap. XII. I. I. planè contrarium scriptis tradiderit. Huius menthae facultatis causam scitè reddidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi de ea ijs disserit uerbis. Hediosmos, alij uerò minthen odoratam nuncupant. Est enim & alia quædam minthe non odorata, quam calaminthen uocant. Vtraque gustu acris, & facultate calida est, ex tertio ordine excalescentium. Infirmior tamen est mentha odorata, quàm calamintha, & minus excalescit. Vt enim in uniuersum dicam, hæc cū sylvestris quædam est, illa cū domestica. Quamobrem sanè ob eam, quæ ex cultu accedit, humiditatem, mediocriter item ad uenerem excitat. Id quod omnibus commune est, quæ humiditatem semicoctam, & flatuosam continent. Ob talem ipsius herbae temperaturam in abscessibus ea quidam cum polenta mista utuntur. Id quod in Calamintha facere nequeas, propterea quod ualentius cum excalescat, tum desiccat, quàm id genus poscant. Habet uerò etiam quiddam amarum in se, & acerbum: & amaro quidem lumbricos interficit; acerbitate uerò si cum oxycrato bibatur, recen-

Menthae consi-  
deratio.

Menthae uires  
ex Gal.



## MENTHA 1.



tes sanguinis reiectiones reprimat. Substantia est, ut si qua alia herba, tenuium partium. hæc Galenus. Verùm animaduer- 10  
tendum est, hoc loco Galenum per sylvestrem Mentham non intellexisse legitimam Calamintham, quòd is de odorata Cala-  
mintha (ut sequenti capite dicturi sumus) initio septimi libri de simplicium medicamentorum facultatibus copiosè tractaue-  
rit. Ex quo facile conijcere licet, Galenum in hoc non suam, & ueram appellationem retulisse, sed aliorum, & fortè Græci  
uulgi, qui sylvestrem mentham calaminthæ nomine appellare consueuerit: id quod etiam Galeni locutio confirmare uidetur.  
Ceterùm menthastrum, suas quoque peculiare uires obtinet. Siquidem potum scēminas à partu purgat. Datur eius de-  
coctum utiliter potandum anhelosis, & agrè spirantibus, quinetiam mulcendis torminibus. Substratum, uel accensum ser-  
pentes fugat. Instillatur succus uerminosis auribus. Idem potus & testibus illitus, nocturnas pollutiones prohibet: auxilia-  
tur potus morbo regio affectis. Strumosos illitu inuat, uentris tineas pellit ex aceto potus. Folia tam pota, quàm illita,  
præstant



## MENTHA ALTERA.



10 præstant aduersus uenenosorum animalium iectum. Caterùm est & herba passim in hortis crescens, folio saluie longiore, latioreq; betonica emulo circunquaque serrato in uiridi albicante: caulibus cubitalibus, & aliquando maioribus: in quorum cacumine flores exeunt corymbacei, colore melino, tanaceti modo. Planta in uniuersum amara est, subadstringens, & graui-ter odorata. Goritiensibus hæc uulgò uocatur MENTHA græca: in Hetruria uerò Salvia romana, quòd potius folijs saluiæ referat, quàm mentham: quin & herbam diuæ Mariæ nominant. Sunt etiam, qui Lassulatam appellent: sed unde apud hos id sibi nomen ascriuerit, nescio, ipsi dicant. Porro Valerius Cordus in suo dispensatorio, in unguento Marciati magno, duas profert Menthas, nempe crispam, & Saracenicam: pro Saracenica autem mentha hanc, de qua præsens mentio, imponendam esse censet. Sed quoniam id nulla comprobatur auctoritate, uel ratione, eius quidem sententiæ adstipulari non tutum esse arbitror: præsertim cùm Nicolaus nuper à Fuchsio Latinus factus, nullam huiusce Saracenicae menthae mentionem faciat, sed

Menthæ græ-  
cæ mentio.



## MENTHASTRUM.



rubra, & agrestis tantum. Id quod facile nobis indicat, ut liberè dicamus Cordi dispensatorium quàm plurimis scaterè men- 10  
 dis. quippe quòd non omnes medicamentorum descriptiones ex bonorum authorum fonte hauserit. Plantam hanc (ut ip-  
 se scribit) Germani uocant *Vnser frauuen muntz*, id est, mentham sanctæ Mariæ. Verùm Fuchsius aliam eodem nomine ab  
 hac longè diuersam ostendit. Qui uerò horum errauerit, in hoc Germanicæ linguae peritiores indices erunt. quanquam si  
 Hetruscis Germanica, uel Germanicis Hetrusca nomina respondent, Cordo potius (quantum ad uocabulum spectat) quàm  
 Fuchsius accesserim, quòd, ut modò diximus, herbã diuæ Mariæ eam uocent in Hetruria. Tota planta excalfacit, siccit, aperit,  
 attenuat, roborat, abstergit & prouocat, auxiliatur uterinis affectibus. Medetur hydropicis, & præsertim anasarca la-  
 borantibus. Siquidem frigefactum iecur excalfacit, & uasorum obstructions aperit. Illinitur ex oleo Irino lienosis, &  
 ex uino feruesfacto urinam agrè reddentibus. Lentigines, albos, & alia cutis uitia emaculat, illitus noctibus succus. Fo-



## M E N T H A G R A E C A.



10 lia adduntur in placentis, & ita eduntur à mulieribus, uteri affectibus obnoxijis. Sunt etiam qui eadem tenui pulicula illi-  
ta frigrant in patellis in oleo aut butyro, & in cibis ijs utantur. Huius epotus succus alui tineas, & lumbricos enecat: frigi-  
do utero subuenit. Ventriculum roborat, tam haustus, quàm illitus, & uomitiones compescit. Tota planta tam substratu,  
quàm suffitu serpentes fugat, & eorum uenenis resistit. quin & infarctus expedit, & capiti robur addit. Ea Græcis ἡδύο-  
σμος, Latinis, pariter & Italis Mentha uocatur: Arabibus, Nahahaha: Germanis, Muntz: Hispanis, Hierua buena, & or-  
relana: Gallis, Mente: Boemis Muta: Polonis & ka Mentha ui uerò Græca: Italis uocatur Menta Græca, Salvia Romana,  
& herba Santa Maria: Germanis unser frauuen Mountz: Boemis Kzecka Mata: Polonis Marzea Mietka: Gallis Grand  
Coq. Mentastrum autem Græcis ἡδύοσμος ἔρπιοις: Italis Mentaastro: Germanis Vuilde Moantz: Boemis Planà Mátá: Gal-  
lis Mente Cheualine: Polonis Kobyla Mietka.

Nomina.



Καλαμίνθη.

CALAMINTHA.

CAP. XXXVI.

**E**X Calaminthæ generibus quædam montibus familiaris, folia ocini habens, incana: surculos, & caules angulosos, purpureum florem. Altera pulegio similis est, sed maior: quam sylvestre pulegiū ideo appellarunt, quòd odore ipsum æmuletur. neperā Latini uocitant. Tertia menthastrō cognata est, folijs oblōgioribus, caule & ramis maioribus, quàm superiora, sed uiribus inefficacior. Omnium folia gustu impensè feruentia, & acria: radix superuacua. Nascitur in campestribus, asperis, & aquosis. Potu, aut illitu demorsis à serpente opitulatur. Decoctum potu menses, & urinas expellit: ruptis, conuulsis, orthopnoæ, torminibus, choleris, horroribusque auxiliatur: regium morbum expurgat. Præsumpta in uino uenenis resistit: tineas, cæteraq; interaneorum animalia cum sale, & melle pota, enecat: nec secus cocta, crudave, si teratur. Elephanticos esitata adiuvat, si postea serum lactis ebibatur. Folia detrita, si in uellere subijciantur, menses extrahunt, & partus enecant: accensa, aut substrata, ser-

10

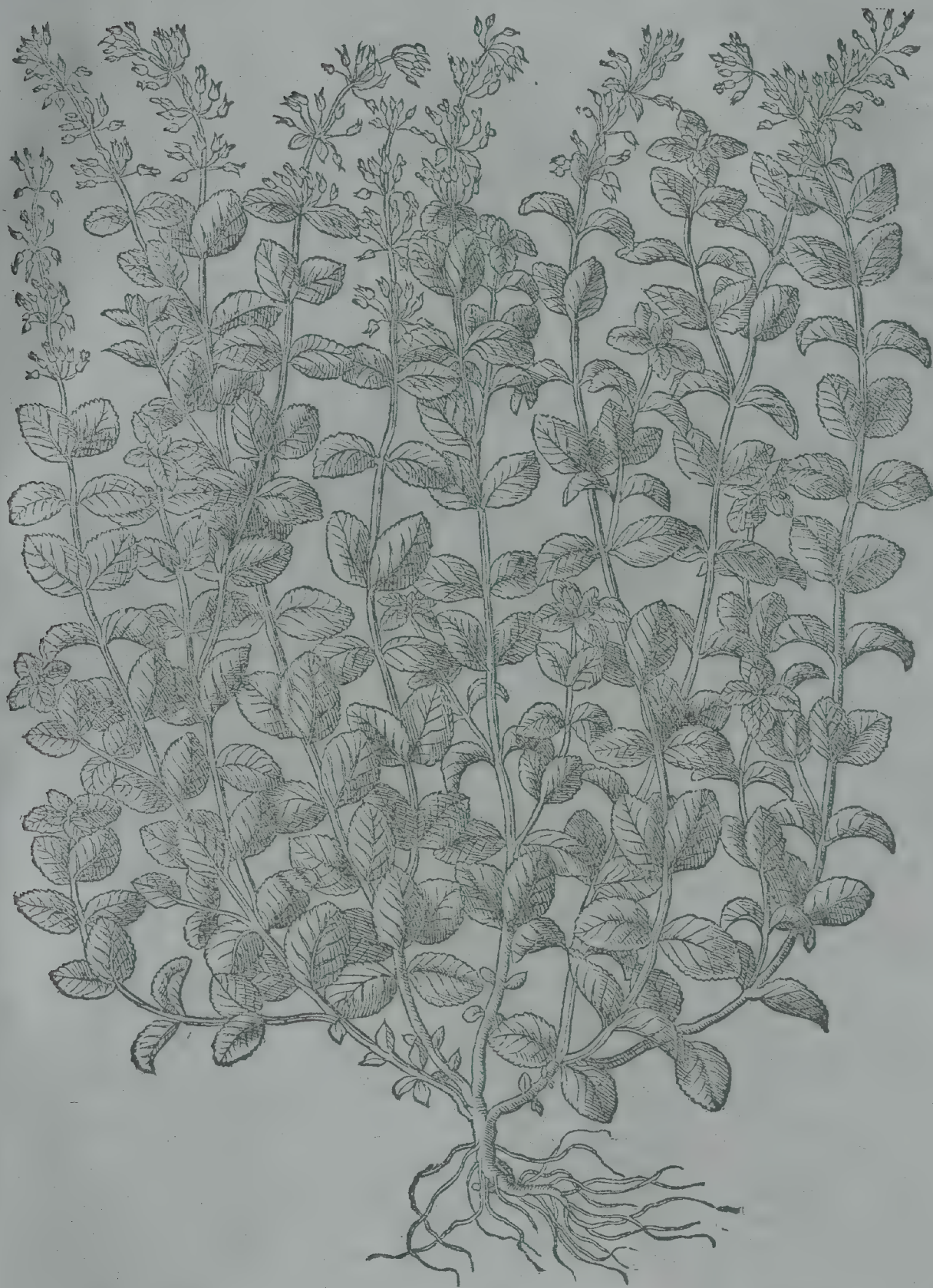
CALAMINTHA.



pentes



## CALAMINTHA MONTANA.



10 *pentes fugant : nigris cicatricibus candorem reddunt, in uino cocta, & illita : fugillata tollunt. Calamintha ischiadicis imponitur, ut ex alto humores euocet, summam cutem exurens. Vermes necat succus auribus instillatus.*

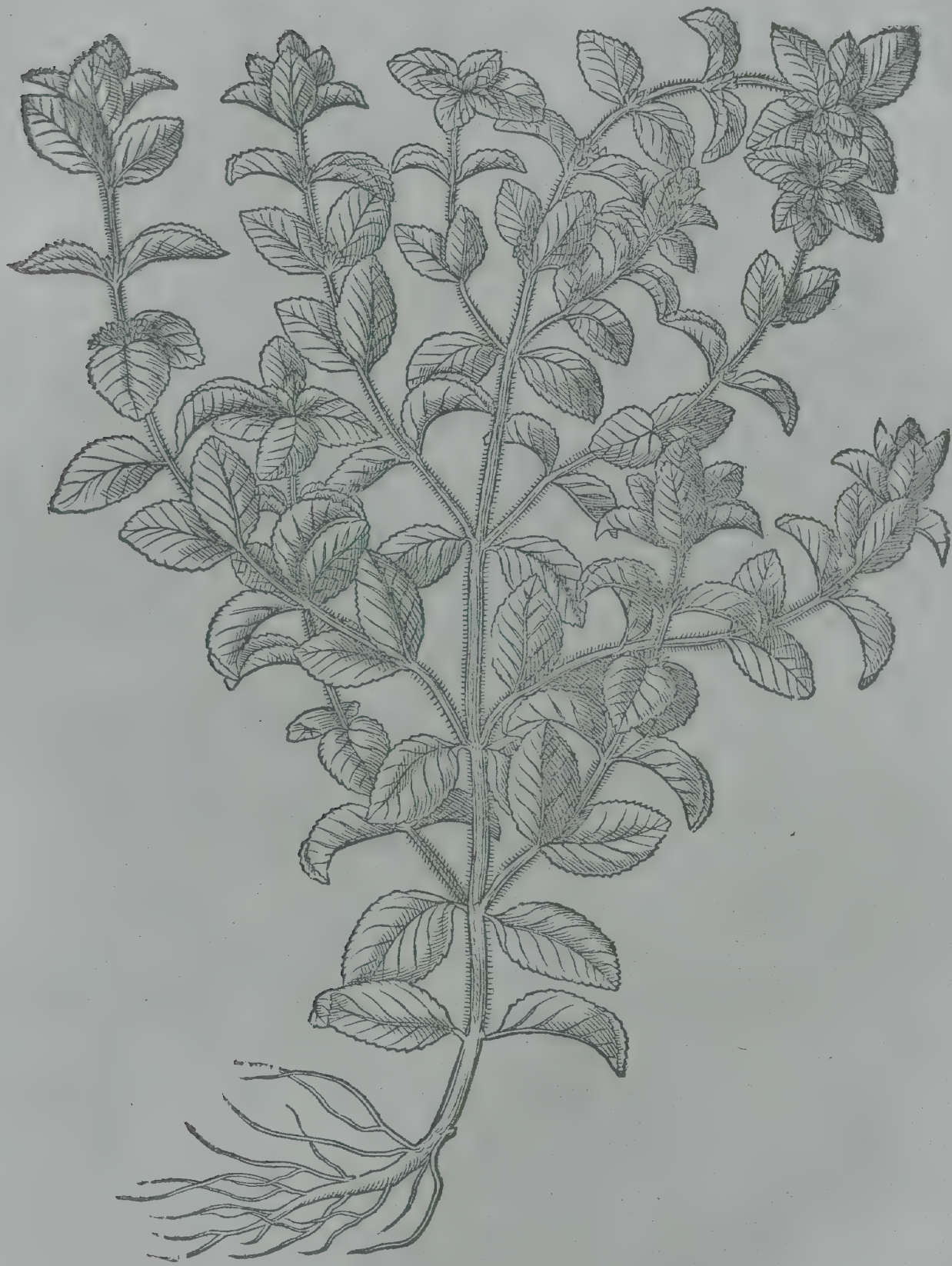
**C**alamintha officinis Calamentum dicitur, cuius tres numerantur species. Sed eius frequentior est usus, quæ Latinis Nepeta uocatur, secundo loco hîc à Dioscoride tradita. Nomen hæc apud Hetruscos in hunc usque diem retinet : siquidem nostrates eam, corrupto tamen nomine, uulgò appellant Nipotella. Nasciur hæc in inculto solo secus itinera, & sepes, quinetiam in collibus, folijs subrotundis, hirsutiusculis, et per ambitum laciniatis; caulibus cubitalibus, angulosis, & hirsutis. Flores edit paruos, purpurascens, qui à medio caule usque ad summum uerticillatim erumpunt, ut in pulegio. at in lacumine copiosiores habentur : Radices tenues, & numerosas. Cæterum hæc in re Brasauolus (pace eius dixerim) aperte hallucinari deprehenditur, quod pro certo existimet Calamintham secundo loco à Dioscoride descriptam illam herbam esse, quam,

Calaminthæ  
confid.

Brasauoli er-  
ror.



## CALAMINTHA AQUATICA.



quam, eo quod catti magna eius capiantur uoluptate, Gattariam quidam uulgò nominant. Error hinc manifestè proditur, 10  
quòd GATTARIA, cuius hìc imaginem damus, sit herba folijs urticæ, aut apiastro similibus, quæ quātum à pulegij folijs dis-  
sideat, non modò cæteris notis; uerùm etiam odore, in quo Brasauolus nititur, ij dijudicent, qui has differētias rectius norunt.  
Sunt tamen è uulgaribus, qui Gattariam etiam Nepetam appellent, quorum nomēclaturam magis fortasse secutus Brasauo-  
lus, quàm plantæ ipsius notas, hallucinatus deprehenditur. Nepeta itaque Dioscoridi nil aliud unquam, mea opinione, fue-  
rit, quàm uulgaris calamintha, qua officinæ utuntur, quamq; nos uulgò uocamus Nipotella. quandoquidem uulgaris usus  
Calamintha, non modò folijs pulegium æmulatur; sed etiam sapore, & odoris fragrantia. Quo fit, ut mirum non sit, si Dio-  
scoridis testimonio, à quibusdam syluestre pulegium uocata fuerit: non enim odore tantùm (ut Brasauolus uelle uidetur) Ne-  
peta pulegium imitatur; sed & folijs, & caule. Quamobrem dicamus licet, nullo pacto existimandum esse, Gattariam her-  
bam esse Nepetam secundam Calaminthæ speciem. Neque etiam putandum, eandem tertiam esse, quemadmodum falsò cre-  
didit Ruellius. Quippe quoniam fecerit hanc Dioscorides menthastro similem, non autem melissophyllo, aut urticæ, quas (ut  
paulò



## HERBA GATTARIA.



10 paulo antè diximus) Gattaria representat. Quapropter non modò ea de causa eius sententiam explodendam putauerim; sed etiam quòd sæpius ipse in locis aquosis repererim tertiam Calaminthæ speciem, menthastri æmulam, subalbidioribus tamen folijs, ac gustu acriori. Non secus & montana mihi frequens olim occurrebat in excelsis uallis Anania montibus, folijs albicantibus, ocimo similibus, caule quadrangulo, & flore in purpura rufescente. Quanquam in hoc errore, mea quidem sententia, uersantur Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, ut asserere non dubitent, montanam hanc Calamintham legitimam esse Nepetam. Sed ad GATTARIAM uenio. Ea enim planta est vulgaris notitia. Folia fert mellissophylli, aut urticæ, sed minora, & subcandicantia. Caulem edit bicubitalem, quadratum, numerosis ramis, quadrangulis, & incanis. Flores edit albos, orbiculatim emergentes. Sed qui in summis caulibus habentur, spica figuram referunt. Radices habet multifidas, & fibrosas. Odor illi acutus, caput feriens, quinetiam feruidus sapor cum amaritudine haud obscura. Nascur in agrorum aggeribus, secus uias, & uliginoso solo. Excalfacit, & siccatur, calaminthæ modo, aded, ut ea uti possint medici calaminthæ uice, ubi illa non sit ad manus. Peculiariter autem ualet Gattaria ad omnes capitis, pectoris, uentriculi,

Monachorum  
lapis.



Calamintha  
uires ex Gal.

triculi, & uteri morbos, à pituitosis excrementis, aut flatu genitos. Ideò auxiliatur diuturno capitis dolore affectis, uertiginosis, ueternosis, stupidis, resolutis, conuulsis, comitialibusq; quinetiam anhelosis, asthmaticis, & suspiriosis. Medetur item uentriculi torsionibus, à flatu prouenientibus. Tota planta menses elicit, tam pota, quàm in defensionibus addita. Herba usus steriles prolificas facit, ubi sterilitas à frigida, humidaq; causa proueniat, nanque ualenter uterum calefacit. Succus naribus infusus pituitam ualenter eijcit, & uisum acuit. In summa ubi ualenter excalfacere opus sit, Gattaria plurimum præstat. Calamintha meminit Galenus lib. v. I. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus differens. Calamintha essentia est tenui, & calida, siccaq; temperie, ex tertio quodammodo ordine utraq; qualitate. Horum manifesta sunt indicia, partim gustu apparentia, partim experientia cognita. Gustu siquidem acris, & palam calida est, ac paulum omnino subamari habet. Periclitantibus autem, & corpori admoventibus extrinsecus imposita, primum quidem ualde excalfacit, & mordicat, cutemq; laniat, postremò etiam ulcus efficit. In corpus autem intro assumpta, tum ipsa per sese sicca, tum etiam cum melicrato, perspicuo calfacit, & sudores ciet, omneque corpus tum digerit, tum exiccat. Ea ratione ducti quidam ipsam contra rigores per circuitum repetentes adhibuerunt; foris quidem oleo incoctam toti corpori inungentes cum frictione non segni, intro uerò assumentes, sicuti est dictum. Quinetiam & coxendicibus eam quidam in agitudinibus ischiadicis, tanquam strenuum remedium illinunt. Trahit enim quæ in profundo hærent ad superficiem externam, totumq; adeò articulum excalfacit, cutemq; non obscure adurit, mensesq; tum epota, tum apposta admodum efficaciter prouocat. Bonum etiam elephantorum remedium, non eò tantum, quòd strenue tenues humores digerat; uerum etiam quia extenuet, & incidat ualenter crassos, quales sunt qui hunc morbum procreant. Sic & cicatricibus atris candorem reddit, & sugillata digerit. Sed in talibus in uino coctam cataplasmatismodo imponere uiridem magis, quàm siccam præstat. Quippe arefacta uehementior redditur, & ad urendum promptior. Porro talis cum sit ad uenenatarum bestiarum morsus assumitur, uelut etiam cauteria, & quæcunque medicamenta calida sunt, & acria, tenuiumq; partium, quæq; facile ex alto ad sese circumiacentem omnem qualitatem possunt attrahere. Caterum quæ illi inest amaritas, planè exigua est: uerum ad quædam ita efficaciter agit, ut quæ ualentissima est, nimirum cum coniuncta sit uehementi calori cum tenui essentia. Quare & ascaridas, & lumbricos succus eius aut infusus, aut epotus enecat. Eadem ratione aurium uermes, aut si alicubi in corporis parte sinuosa, aut implicata, quæ putredine tentetur, talis prouenerit affectus. Sic & conceptum seu pota, seu admota interimit, & eijcit. Igitur incidendi quidem ei uis adest, propter calorem eius, tenuitatem, & amaritudinem: abstergendi uerò propter unicam amaritudinem. Itaque asthmaticis ob omnia antè dicta prodest: ictericis uerò, siue regio morbo laborantibus potissimum ob amaritudinem, sicut alia fere omnia amara, utpote abstergentia, & expurgantia in iecinore prouenientes obstructions. Ad omnia iam dicta efficacior est montana, Καλαμίνθη herba sic Græcè, ut etiam Calamintha Latine dicitur: Arabicè, Calamentum: Italicè, Calamintha, & Calamento: Germanicè, Vuilden poley: Hispanicè, la Nevada: Gallicè, Poulliot sauvage: Boemicè Marulka Polnij. Quæ uerò Gattaria uocant: Italis herba Gatta: Germanis Katzennept: Boemis Kocurnijk: Gallicè herbe da Chat.

Nomina.

Θύμος.

THYMVM.

CAP. XXXVII.

Meum addit  
μαλιστα, i. maxi-  
mè.

**T**hymum ab omnibus cognoscitur, surculosus frutex, exilibus folijs, multis, & angustis circumdatus: capitulis in cacumine, flore purpurascens refertis. Gracili solo, & petroso<sup>a</sup> prouenit. Vim habet hanc, ut cum sale, & aceto potum, pituitam per aluum detrahat. Decocti ius prodest orthopnoicis, & anhelatoribus: tineas uentris exigit: menses, partus, & secundas pellit: urinas ciet. Cum melle in eclegmate faciles facit excreationes: recentes tumores discutit, cum aceto illitum: concretum sanguinem dissoluit, uerrucas thymi colorem reddentes, pensilesque tollit. Ischiadicis cum uino, & polenta impositum subuenit: hebetibus oculis in cibo prodest. Perquam utile pro condimento, duntaxat ad usus eorum, qui recte ualent.

Thymi histo-  
ria.

**T**hymum duorum generum esse testatum reliquit Theophrastus lib. v. I. cap. I. de plantarum historia, ubi de eo differtuit his uerbis. Quin & thymum candidum, nigrumq; reddunt. Serò id admodum floret: nam circa æstiuum solstitium incipit. Mel apes hinc capiunt, & hoc augurio apiarum constare affirmant, an probe melletur, nec ne. Etenim si aliter defloruerit, mellatio minus probe succedit. Destruitur, peritq; flos, si imber inceserit. Semen fecundum satureiæ, atque etiam magis origani manifestò sentitur: thymi uerò nullum ostendi potest, sed floribus quodam permiscetur modo. Flores etenim serunt, itaque oritur thymum. hætenus Theophrastus. Caterum nunc thymum in Italia notissimum est. Præstat autem quod ex Apulia fertur: quanquam laudatissimum est, quod è Creta insula, alijsq; nonnullis Græciæ locis aduehitur. Vnius tantum thymi, minoris uidelicet, meminit hîc Dioscorides. Verum cum is libro quarto in epithymi historia, Epithymum florem esse scribat è thymo durioris, satureiæ simili, haud dubiè ostendit se non secus ac Theophrastum, duo Thymi genera obseruasse. Vnum, quod mittit surculos complures exilibus folijs, angustis, & numerosis circumdatos: in quorum cacumine sunt capitula flore purpureo referta. Alterum uerò lignosius, fruticosius, ac durius, satureiæ simile. Thymo hoc durioris passim fere scatet Goritiensis ager, eius præcipue colles: in eoq; (ut libro quarto suo loco dicitur) legitimum epithymum oritur. Manat ex eo oleum aurei coloris, quod una cum aqua elicitur, dum per calentis aquæ balneum herba recens, uiridisq; distillatur. Hoc Citreum malum resipit, & gustu acutissimum est, & ad ea omnia utile, quæ uehementer excalfieri postulant. Thymi meminit Galenus lib. v. I. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scribit. Thymum incidit, & calfacit manifestè: ob id & urinam & menses ciet, factum euellit, & uiscera potum expurgat: educendis ex thorace, & pulmone confert. Itaque in excalfaciendo, & exiccando in tertio ordine statuendum est. Præter bas autem à Galeno descriptas, alias quoque Thymo uires reddidit Actius sermone primo, sic inueniens. Hæc uerò experimentis de Thymo com-  
perta,

Thymi uires  
ex Galeno, &  
Actio.



## T H Y M V M.



10 perta sunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus, Thymi aridi minutissimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho. Bilem enim, reliquosq; humores, atque acrem saniem euacuat: facit & ad vesicae affectus. Ventre autem inflato, ubi scilicet intumescere coeperit, drachmam unam dato ieiunis cum cochleari aqua mulsæ. Ad lumborum coxendicumque dolorem, laterisq; & thoracis, ac hypochondriorum suspensiones ac inflationes, pondere trium drachmarum cū oxymelite temperato mensura cochlearij ieiuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreq; detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item ieiunis, & ante cenam aduersus lippitudinem, & uehementem oculorum dolorem. Præterea contra podagram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum uino utilissimè propinatur. Postremò ad tumefactos testes ieiunis trium drachmarum pondere exhibeatur. Verùm ab atro thymo abstinere oportet: corrumpit enim temperamentum, bilemq; gignit. Eligendum quod purpureo flore est, præstantius tamen quod album illum habet. Planta, quæ Græcis *θύμος*, Latinis item *thymus*, & *thymum* appellatur: Mauritanis, *Hasce*: Italis, *Thymo*: Germanis, *Romischer quendel*, & *Vuelscher quendel*: Hispanis, *Tomilho salsero*: Gallis, *Thym*, seu *Mariolaine d'Angleterre*: Boemis *Thym*: Polonis *Dziecielina*.



Θύμπε.

## SATVREIA.

CAP. XXXVIII.

**S**atureia triuialis notitiæ est. Gignitur in asperis locis, & tenui solo, thymo similis, minor tamen, & tenerior: defert spicam florum plenam, coloris herbacei. Eadem potest, quæ thymum, si modo consimili sumptitur. Aptus sanis usus. Est etiamnum quædam satiua, syluestri prorsus minor. quæ propter mitiorem acrimoniam commodius in cibos recepta est.

Thymbræ con-  
sideratio.

**T**hymbra duum est generum. Ea autem, quæ à Dioscoride describitur, thymo similis est, minor tamen, & tenerior. Spicam defert florum plenam, coloris herbacei. Gignitur in asperis locis, & tenui solo. His notis maxime ea as- pulatur, cuius hic imaginem appinximus. Siquidem hæc folijs, ac cauliculis thymum aded representat, ut non de sint, qui eam pro thymo recipiant. Præterea thymo gracilior, longeque tenuior est, uerum capitula thymi modo non profert. Siquidem cauliculi in spicatos processus desinunt, in quibus flores emicant parui, subpurpureo colore. Quinetiam (ut Dioscorides inquit) non solum sponte nascens habetur, sed etiã domestica, satiuaque. Altera (si THYMBRA tamen, aut Satureia recte appellari possit) maior, fruticosiorque; prouenit, & in hortis frequentior, ramis multis in orbem circūquaque se diffidentibus,

## SATVREIA DIOSCORIDIS.

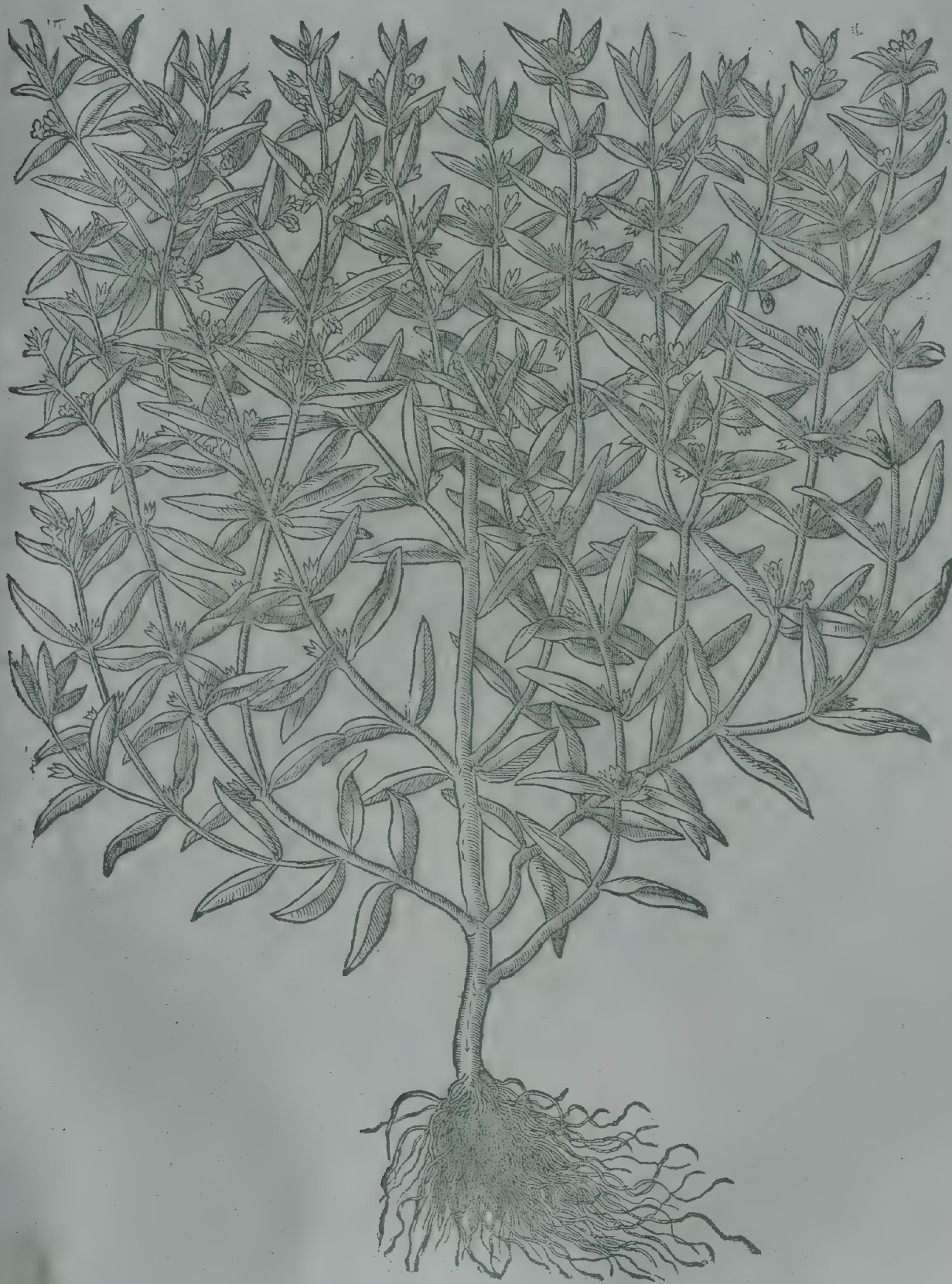


rotundis,



rotundis, atque lignosis. Folia profert Thymo maiora, subaspera, durioraq; , quæ circa surculos plura simul per interval-  
la erumpunt, e quorum exortu spicati quidam processus, foliolis quibusdam cæteris longè minoribus stipatos prodeunt, in qui-  
bus flores nascuntur parvi, ex purpura albicantes. Radice nititur lignosa, multipliciq; . Hæc non solum scribitur in hortis,  
sed etiam, ut altera sponte provenit, fruticosior tamen, durior ac asperior. Hanc eam ego esse censeo, cuius post Thymbram  
meminit Columella libro nono cap. quarto de re Rustica, de apibus agens his uerbis. Eadem regio fecunda sit fruticis exi-  
gui, & maximè thymi, aut origani, tum etiam Thymbræ, uel nostratis cunilæ, quam satureiam rustici uocant. Siquidem nos  
in Heiruria corrupta à Cunila appellatione eandem appellamus Coniella. In alijs tamen plerisque Italiae locis, quòd à Satu-  
reia uocem corrumpere maluerint, appellatur uulgò Sauoreggia. Non desunt etiam inibi, qui ab acrimonia, quam piperis  
ferè modo gustui representat, eam uulgò Peuerella, quasi Piperellam nominent. Cæterum quòd in simplicium censu usquã Thymbræ ui-  
res ex Gal.  
10 Thymbræ meminerit Galenus, nondum compertum habeo. Paulus uerò eius mentionem fecit libro VII. ubi de utraque  
specie ijs paucis differit. Thymbra sylvestris eadem quæ thymum præstat. Hortensis autem altera quidem imbecillior est,  
sed ad ciborum usum gratior, & accommodatior. Quæ herba δούσα Græcè, Thymbra, Cunila, & Satureia Latine uoca-

## SATVREIA ALTERA.





Nomina.

tur : Arabicè, Sabater, seu Sabatar : Italicè, Thimbra, Coniella, Sauoreggia, & Peuerella : Germanicè, Kunel, Zumbel hy-  
 sop, & Saturey : Hispanicè, Segurelha : Gallicè, Sauoreie, Sarriette, & Satrea : Boemicè Saturege : Polonice Cgmbra.

Ερπυλλος.

SERPYLLVM.

CAP. XXXIX.

Conclusa non  
 legit Orib.  
 a Meū, & Cat.  
 ερπυλλος. i. sub-  
 angusta.  
 b Cat. addit.  
 ερπυλλος. i. mor-  
 dacem.

Serpyllum duorum generum est. Hortense odore sampfuchum imitatur, atque in coronas addi so-  
 let. cui à serpendo nomen inditum est: quoniam si qua eius particula terram attingat, inibi radices  
 demittet. Folia, & ramulos origani habet, sed candidiores. in macerijs multò procerius assurgit. Syl-  
 uestre, zigis appellatum, [non serpit, sed in altitudinem increfcit,] ramulos edens tenues, surculosos, fo-  
 lijs refertos longioribus, quàm rutæ, & durioribus, <sup>a</sup> angustis. Flores iucundè olent, gustanti acres <sup>b</sup>.  
 Radicis nullus usus. Nascitur in petris, satiuo efficacius, atq; magis excalfaciens, & ad medendi usum  
 aptius. Menses trahit, & urinam potu ciet: torminibus, ruptis, uulsi, & iecinoris inflammationibus  
 auxiliatur: & aduersus serpentes potu, illitūve prodest. capitis dolores mulcet coctum, adiecto rosa-  
 ceo, & madefactum in aceto: maximè uerò phreniticis, & lethargicis conuenit. Cruentos uomitus  
 sedat succus, drachmis quatuor ex aceto potus.

SERPYLLVM.



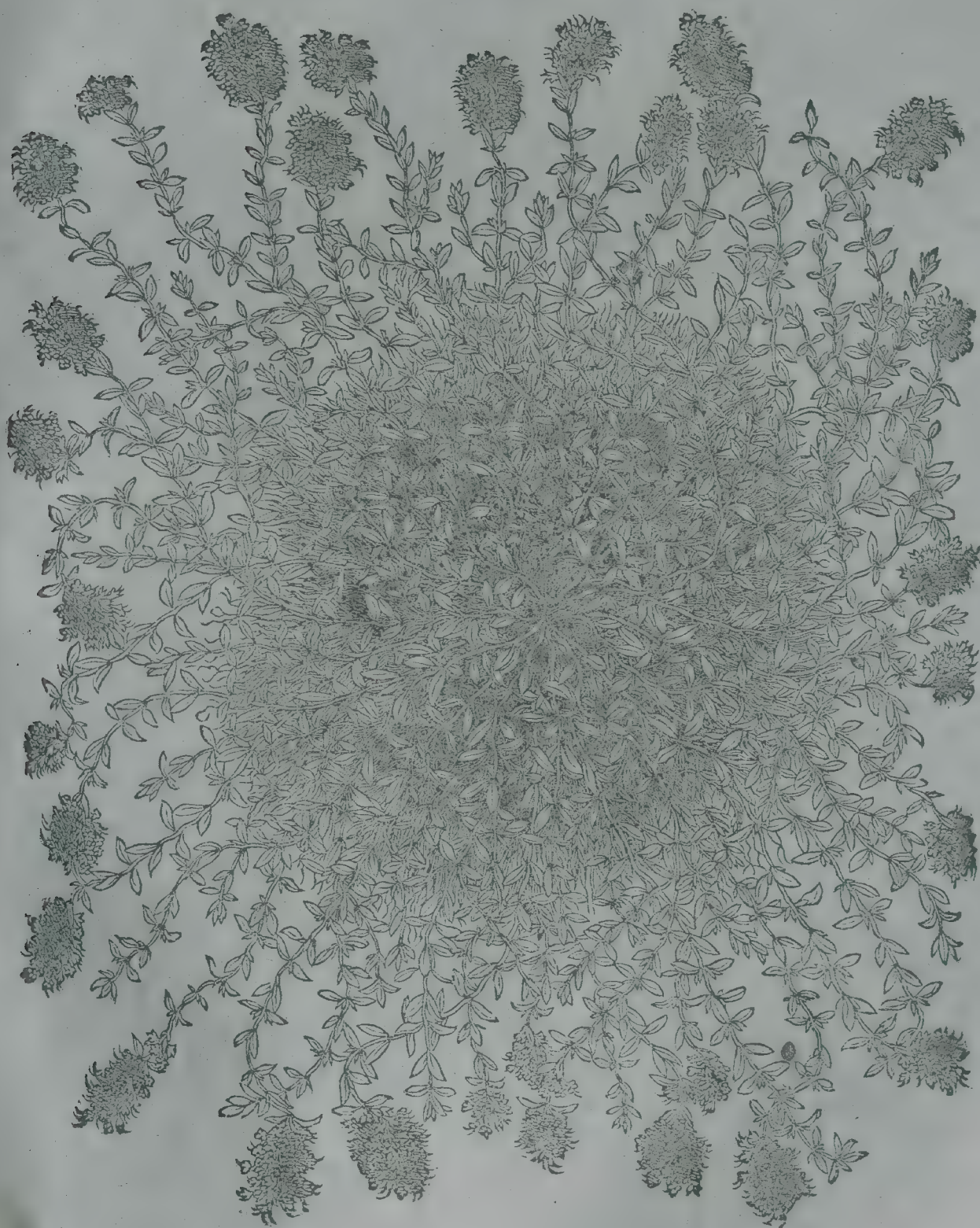
Serpyllum



**S**erpyllum hortenſe in Hetruria haud negligitur, ſed in hortis ſeritur, & magna admodum diligentia colitur, quod etiam Sinibi (ut Dioſcorides inquit) in coronamenta additur. Sylueſtre duorum eſt generum: unum flore candido, odore citrei mali: alterum uerò flore purpureo, guſtu perquàm acri, ſatureia ſimili. Vtrunque copioſiſſimè naſcitur apud Goritieneſes Saluatino monte, quo mihi haſtenus latius nuſquam uidere contigit, nec item odoratius. Serpyllum à Theophraſto, cui hortenſe nil aliud eſſe cenſeo, quàm ſylueſtre in hortis ſatum, deſcribitur lib. v I. cap. v I I. de plantarum hiſtoria, ubi de eo diſſerit iſs uerbis. SERPYLLI ſylueſtre etiam genus eſt, quod deferentes ex montibus ſerunt, ut apud Sycionem fieri ſolet, atque etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios uerò, ut in Thracia, montes, & plana omnia Serpyllo ſcatent. Peculiaris huic auſtio germinum: quippe cùm in quantumuis longitudinis procedere ualeat, naſtum ſcilicet adminiculum, aut iuxta ſepes aliquas ſatum. Genera urbana reddere non eſt, ut retulimus: ferocia eſſe affirmant. Hoc enim in montibus, tum ſatureiatum quoddam, atque uehementiſſimum: tum gratum odore, molliuſq; comperiri. Tempus ſerendi plurimum autumnus: hoc enim primum ſerere nimirum properant. haſtenus Theophraſtus. Ex cuius etiam uerbis ſatis perſpicuè colligi poteſt, duo eſſe ſylueſtris Serpylli genera. Quare etſi palàm unius tantùm generis mentionem fecerit Dioſcorides; duorum

Serpylli conf-  
deratio.

## SERPYLLVM ALTERVM.





Serpylli uires  
ex Gal.

Nomina

tamen obscure meminisse potuit, cum inquit. Sylvestre, zigis appellatum, non serpit, sed in altitudinem assurgit. Nam si unum tantum sylvestris Serpylli genus Dioscoridi notum fuisset, ei sane necessarium non erat addere zigis cognomen differentiae causa. Satiuum radicibus quidem serpit, sed ramulis attollitur, amaraci modo, quemadmodum sylvestris altera species, qua malum citreum olet. Proinde scite Plinius lib. xx. cap. xxi. ita de eo memoria prodidit. Serpyllum à serpendo putant dictum. quod in sylvestri euenit, in petris maxime. Satiuum non serpit, sed ad palmi altitudinem increscit. Serpylli uires paucis perstrinxit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Serpyllum usque adeo excofacit, ut & menses, & urinas moueat. est autem & gustu admodum acre. Eius nomen Græcum, Ἐρπυλλός: Latinum, Serpyllum: Arabicum, Hemen: Italicum, Serpillo: Germanicum, Quendel, & Huener Koel: Hispanicum, Serpollio, & Serpam: Gallicum, Serpoulet: Boemis Materij danska.

# AMARACVS.





Σάμψυχον.

SAMPSVCHVM.

CAP. XL.

**S**ampsuchum in Cypro, & Cyziceno laudatissimum. Secundum sibi locum uendicauit Aegyptium. Amaracum gens Sicula, & Cyzicena appellat. Herba est ramosa, per terram repens: folijs eius calaminthæ, quæ tenui folio constat, hirsutis, & rotundis. suauissimum odorem spirat: ideo coronis inferitur. Vis eius exalfaciens. Succus decocti potus, conuenit incipientibus hydropicis, & ijs quos urinæ difficultas, aut tormina excruciant. Illita ex melle arida folia sugillata tollunt: menses subditi in pello trahunt: contra scorpionis ictum ex aceto, & sale illinuntur: luxatis, tumoribusque cerato ex-

## AMARACVS, SIVE MAIORANA TENVIFOLIA.





cepta, imponuntur: aduersus oculorum inflammationes, cum polline polentæ illini prodest. Acopis, malagmatisque calfaciendi gratia commiscetur.

Sampfuchi cō-  
sideratio.

**C**um superius libro primo in Sampfuchini unguenti commentatione, Sampfuchum, & Amaracum idem esse latius ostenderim, et si Galenus, & Paulus diuersis capitibus Sampfuchi, & Amaraci meminerint, eadem hic repetere super uacaneum duxi: quod ea huc facile transferre possint ij, qui rem hanc se aliter fortasse habere existimant. Sampfuchum in Italia Hetruscis uulgò appellatur Persa, quod forte illis è Persia fuerit allatum: ceteris uero inibi maiorana, nomine à Latinis mutuato. Herba hæc tantam cum mulieribus inuit gratiam sui odoris incunditate, ut nulla ferè reperiantur, quæ suis in hortis, aut fœtilibus uasis Amaracum non serant, uel plantas non transferant, ac diligenti admodum cultura foueant. Quo fit, ut putauerim ego, ex eo Maiorana sibi nomen adinuenisse, quod maiori cura, ac diligentia seratur, colaturq; quàm ceteræ plantæ. Neque id ea solùm ratione, quod, ut paulò antè diximus, odore perquam incundo commendetur; sed quod etiã perpetua uireat coma. Est itaq; herba AMARACVS ramosa, surculis tenuibus, obsequiosis, folijs oblongis, incanis, pilosisq; quæ cauliculos circumquaque ambiunt. Flores edit in summis caulibus numerosos, spicatos herbaceo colore, compactili squamarum congerie oblongos, Origani emulos, è quibus paruum oritur semen. Radicem habet lignosam multiplicem, & supernuacuat. Seritur semine surculo, ac etiam uiu radice. Planta est odorata tota, & in medicamentis admodum utilis. Digerit, attenuat, aperit, & roborat. Præstat ad omnes frigidos capitis, & neruorum affectus, tam illita quàm pota. quinetiam ad aurium dolores, grauedines, & sonitus, ubi herba succus fuerit instillatus. Idem naribus infusus pituitam à capite trahit, & cerebrum abstergit, & roborat. colluitur ex eo utiliter os in linguæ resolutione, addito pyrethri, & longi piperis decocto, aut acori, aut origani. Valet herba aut eius decoctum ad omnia pectoris uitia, quæ anhelandi difficultatem impediunt. Stomacho utilis est tam exterius illita, quàm interius sumpta. Eadem Iocinorosos, & lienosos inuat. Namq; non solùm eorum infarctus expedit, sed etiam uiscera ipsa roborat, ac firmat. Confert ad uteri affectus omnes, & ad flatus. Habetur aliud quoque AMARACI GENVS TENVI FOLIUM, quod nos uulgò uocamus Persa gentile. Id enim folijs, floribus, cauliculisq; altero longè tenuius est, & odore præstantius. Hoc non desunt, qui putent legitimum esse marum. Sampfuchi meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inueniens. Sampfuchum tenuium partium, & digerentis est facultatis: desiccatur enim, & excalfacit ordine tertio. id Græcis αἰμύλον, & αἰμύλον, Latinis quoque Sampfuchum, Amaracus, & maiorana uocatur: Arabibus, Merzenius, seu Morsangius: Italis, Maiorana, & Persa: Germanis, Meyeron, Maiorana, & Meyram: Hispanis, Moiorana: Gallis, Marone, & Mariolaine: Boemis Maiorana: Polonis Mdieram.

Sampfuchi ui-  
res ex Gal.

Nomina.

#### MELILOTVS, SIVE SERTVLA CAMPANA. CAP. XLI.

1. Meli, habet.  
μηλίον. Sed  
Cat. μηλίον.

**S**ertula campana laudatissima in Attica, & Cyzico, & Chalcedone nata: cuius color uicinus est Scroco, boni odoris. Nascitur & in Campania circa Nola<sup>a</sup>, colore in luteum languescente, odore infirmo. Vim habet adstrictoriam. Inflammationem omnem emollit, præsertim quæ in oculis, uulua, sede, aut testibus erumpat, si ex passo cocta illinatur: interdum autem addito oui luteo afflato, aut fœni græci farina, lini semine, aut polline, aut capitulis papaueris, intybóve. Recentes meliceridas per se cum aqua, & ulcera manantia in capite illita cum creta Chia, uino, aut galla sanat: stomachi dolores, & cruda, & cocta cum aliquo ex antè dictis leuat: doloribus aurium mitigandis cruda ex passo instillatur: in aceto, aut rosaceo madefacta, capitis dolorem lenit.

Meliloti confi-  
deratio.

**P**robatissima, legitimaq; Melilotus non modò in pluribus Campaniæ locis; sed etiam Gargano Apuliæ monte prouenit. Cuius semen in tenuibus corniculis inclusum nuper Venetias afferri capit. Quo factum est, ut iam cognouerint medici uulgaris usus Melilotum illegitimam esse. Meliloti meminit Plinius li. XXI. ca. IX. ubi ita scriptum reliquit. Ergo in coronamenta folio uenere apiastrum, meliloton, quod Sertulam campanam uocamus. Est enim in Campania Italiae laudatissima, Græcis in Sunio, mox Chalcidica, & Cretica, ubicunque uerò asperis, & syluestribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitas, indicio est nomen Sertula, quod occupauit. Odor eius croco uicinus est, & flos. Ipsa cana placet, maxime folijs breuissimis, atque pinguis. Est itaq; legitima Melilotus planta cubitali altitudine, statim à radice fruticosa, ramis exilibus, folijs trifolio proximis, ex angusta origine in latum se diffundentibus & longo appensis pediculo, floribus melinis, paruis, siliquis repandis, numerosis, pluribus ex uno ramusculo dependentibus, in quibus semen concluditur minutum, subruum, odoris non ingrati, cuius est usus. Radix illi inutilis, & supernuacua: Excalfacit ordine primo, adeo ut parum absit à temperamento. Ideoq; leniter resoluit, digerit, atque mollit, & dolores quoscunque sedat. Melilotum, ut Galenus memoria prodidit libro VI. simplicium medicamentorum, misla facultatis est: habet enim quiddam adstringens, sed & digerit, & concoquit: copiosior enim in eo est substantia calida, quàm frigida. hætenus Galenus. Ceterum neminem inuenio è Græcis auctoribus, qui explicauerit, quæ meliloti pars in usum medicinae recipiatur, an folia, aut radices, aut caulis, an flores, aut cornicula, aut semen. Quod tamen docuerunt Mauritani, præsertim Serepio, qui ex auctoritate Isaac Eben amarum de Meliloto scribit in hunc sensum. Melilotus herba est, quæ folia fert rotunda, & uiridia: ramulos emittit admodum exiles, in quibus folia rara. Semen gerit in siliquis tenuibus, ac rotundis: quæ grana includunt pauca, glauci coloris, rotunda, infra sinapis magnitudinem. Porro in meliloto usum sibi uendicant siliqua, & semina, quæ in eis continentur. Quibus facile quispiam conijciat, haud esse mirum, si emplastrum quod de meliloto appellant, sepe medicos fallat; cum in id legitimi meliloti seminis farina nunquam ueniat. Melilotos ita Græcè dicitur, ut Latine Melilotus, & Sertula campana: Arabice, Alchilelmilib: Italicè, Meliloto: Hispanicè, Corona de rei.

Meliloti uires  
ex Gal.

Nomina.





Μέλιον.

MARVM.

CAP. XLII.

**M**Arum herba cognita uulgò, surculosa, flore origani, folijs multò candidioribus, flore<sup>a</sup> odoratio-  
re. Vim habet sisymbrio consimilem: substringit enim, & modicè calfacit. Qua de causa illitu  
serpentia ulcera sistit, & in calidas illitiones additur. Iuxta Magnesium, & Tralleis copiosissima gignitur.

<sup>a</sup> Orib. *Des. odorato.*

**E**t si Galenus inter simplicia medicamenta nusquam, quod equidem inuenerim, Mari meminerit; libro tamen primo de  
Antidotis in Hedychroi compositione eius mentionem fecit, cum ita scribit. Alia hedychroi descriptiones reperiuntur,  
quæ neque Amaracum, neque Marum prorsus habent: quadam alterutrum tantum continent. Neque enim duo hæc omnes  
noscent unguentarij, eo quod herbas solum è Creta aduectas emant unà cum seminibus, atque succis. Ego uerò & easdem  
herbas scio in Asia nasci, ac in alijs quidem regionibus raras esse, in Cyzico autem frequentes. In Italia quoque ut & alias  
quasdam herbas, ita & Amaracum uidi, quæ odore multum à Maro superatur. Marum enim ualdè redolet, putaretq;  
aliquis sola nominis appellatione ductus, unguentum amaracinum, quod in Cyzico faciunt, amaraci plurimum capere, sicq;  
forjitàn ab antiquis unguentum conficiebatur, sed nunc solum marum imponunt. Hanc herbam aliquoties cum ipse degu-  
stassem,

Mari incano  
ex Galeno.





flassem, ac eam amaram quidem plurimum, acrem uero parum apprehendissem, hortatus sum quendam eorum, qui Amara- 10  
 cinum conficere solent, ut amaraci tantum compositioni immitterent, quantum & mari. Ac mihi uisum est id unguentum  
 minus quidem odoratum, nihil autem uiribus inferius. hæc Galeni uerba. Ex quibus palam est, Marum ab amaraco uiri-  
 bus, & facie parum admodum dissidere, etsi tum amarior sit Marum, tum etiam odore fragrantius. Quapropter non planè  
 eorum sententiam explodendam putarem, qui Marum amaracum illam esse arbitrantur, quæ maiorem spirat odorem, ma-  
 ioremq; amaritudinem gustu præfert: quæq; folijs uiret minusculis, candidioribus, & tenuioribus: unde non immeritò à  
 nostris in Hetruria uulgò cognominatur Persa gentile. Sampsuchum enim, siue Amaracum, inibi Persa uulgò uocari su-  
 perius indicauimus. Cuius illud genus, quod folijs constat pinguioribus, latioribus, uiridioribus, gustuq; acrioribus, minus  
 tamen amaris, legitima omnibus Amaracus esse censetur. Illorum inquam sententiæ ferme ad stipularer, nisi eidem aduer-  
 sari Galenus inueniretur: quippe qui loco citato testatus sit, se in Italia amaracum uidisse, nulla quòd inibi Marum uiderit,  
 facta mentione, sed tantum quòd hoc in alijs ab Asia regionibus rarum oriatur. Hinc itaque facile adducor, ut existimem  
 Marum non nasci in Italia. Auget nobis opinionem Plinius, qui quasi Galeno subscriberet, Marum duxit esse rarum inuentu,  
 & Italia peregrinum. quare ipsum collocauit lib. XXI I. cap. XXI I I. inter ea duntaxat odoramentorum genera, quæ ob  
 externis

Marum Italiae  
 peregrinum.



externis regionibus in Italiam conuehebantur; sic inquit. In Aegypto nascitur & Maron peius quam Lydium, maioribus folijs, ac uarijs: illa breuia, ac minuta, & odorata. hæc Plinius. Cæterum non ob id eos errare crediderim, qui graciliorem amaracum Mari loco substituunt. Quandoquidem testatur Galenus, quod unguentum illud, in quo Amaracum pro Maro admisceri iussit, etsi minus quidem odoratum uideretur; non tamen uiribus inefficacius erat. Cæterum plantam, quam hic excudi curauimus, misit ad me Patavio Iacobus Antonius Cortusus, uir quidem rei plantariæ admodum studiosus, & iudicio, & animi integritate præditus. Nam cum legitimum marum ea mihi repræsentare omnibus sanè notis uideatur, Marum ipsam mihi proposui appellandam; siquidem folijs est origano candidioribus, odoratis, et gustu acutis amariusculisq; ramis tenuibus, lignosis, & floribus subpurpureis, odore eximio fragrantibus. Planta est peregrina, quæ in Italia non prouenit, nisi aliunde translata. Quod Græci μάρον, Latini pariter Marum nominant: Itali Maro.

Nomina.

10

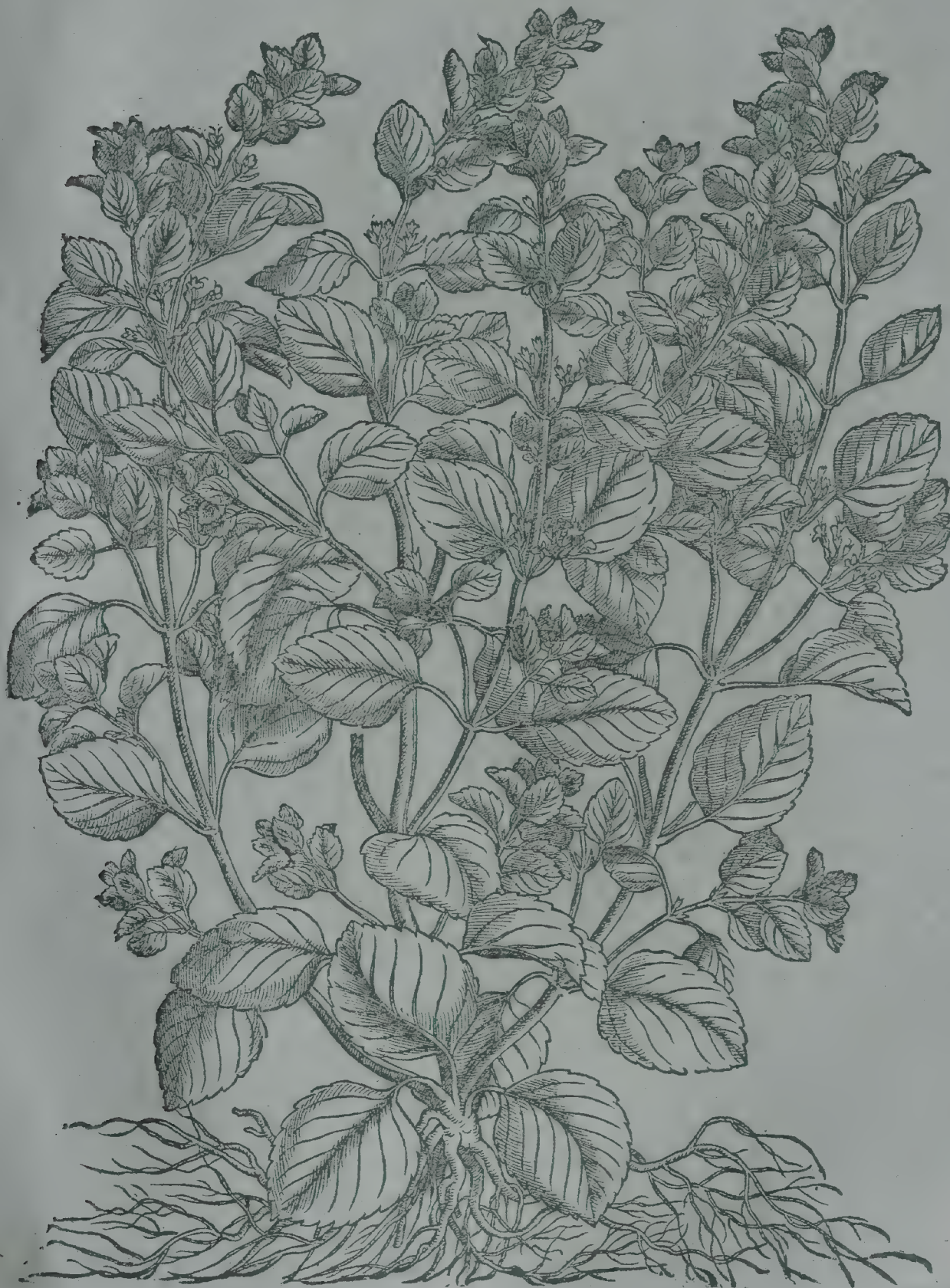
N. 1105.

ACINVS.

CAP. XLIII.

**A** Cinos, aut aconos à Græcis dicitur, tenui, siccoque ramulo herba, ocimo similis, odorata, sed hirsutior: qua coronæ factitantur. à nonnullis olitoribus colitur. Menses, & aluum pota sistit. Illi panos, ignemque sacrum sanat.

A C I N V S.



Quaerquam



De acino opi-  
nio quorundā  
explosa.

Manardi opi-  
nio non acce-  
pta.

Nomina.

**Q**uoniam sunt aliqui, qui *Acinum* eam *ocimi* speciem esse existimant, quæ angustioribus cōstat folijs, quæque incundū efflat odorem, cuius gratia, atq; etiā umbra grata uirentis æstiuo tempore passim in figulinis uasis fouetur extra fe-  
nestras ædium, & in atrijs, quam nos ob eius gracilitatem uulgò uocamus *Basilico* genile; horum tamen opinioni apertissimè  
refragatur *Plinius* lib. XXI. cap. xv. ubi *Acinum* scribit nunquam florere. Id quod minori *ocimo* non euenit: siquidem  
hoc æstate, & autumno floret, floribusq; ornatur albis, ac odoratis. Illud præterea illis etiam reclamationat, quod idem *Plinius*  
scriptum reliquit lib. XXI. cap. xxvii. cum ait. *Acinon* & coronarum causa, & ciborum *Aegypti* serunt, eade m; erat,  
quæ *ocimum*, nisi hirsutior ramis, ac folijs esset, & admodum odorata. Ex his *Plinij* uerbis abundè palàm fieri potest, *Acin-*  
num non esse *ocimum* tenuifolium, cum hoc nec folia, nec caulem hirsuta proferat. Ceterum *Manardus* *Ferrariensis* uir  
acri ingenio, & præstanti doctrina, nil aliud *Acinum* putauit esse, quàm herbam quandam, quæ incultis prouenit locis, sed  
præcipuè in agrorum, & uiarum aggeribus, *ocimo* hirsutior, ac satis suauiter olens. quæ quòd *ocimum* admodum emule-  
tur, à quibusdam syluestre *Ocimum* appellatur. Quibus sanè notis aliàs adductus sum, ut *Manardo* prorsus assentiendum  
putauerim. Sed cum postea animaduorterim, herbam hanc flores emittere contra *Plinij* auctoritatem, nunc cogor muta-  
re sententiam. Nec me pœnitet, quòd nostra, aut aliorum diligentia futurum sperem, ut de hac, & de alijs rebus dubijs  
quandoque certiora proferantur. Atqui obstantibus his, uolui tamen plantam quam *Manardus* *Acinum* esse existi-  
mauit, hîc etiam appingi, ut aliorum possit esse iudicium. Herba quæ *Græcis* *ἄκινος*, *Latinis* item *Acinus* appellatur.

*Βάκχαρις.*

BACCHARIS.

CAP. XLIII.

a Cat. addit. ar-  
tupol. i. pingui.  
b Meum, &  
Cat. i. uin. i.  
humectum.

**B**accharis herba fruticosa, quæ in coronas additur. cuius folia aspera sunt, media uiolæ, & uerba-  
sci magnitudine: caulis angulosus, cubiti altitudinem petens, aliquantulum asper, non sine appen-  
dicibus, adnatis: flore purpureo, subalbicante, odorato<sup>a</sup>: radicibus ueratro nigro similibus, quibus  
odor inest cinnamomo proximus. Asperum<sup>b</sup>, squalidumque solum amat. Radix in aqua decocta ru-  
ptis, uulsis, ex alto præcipitatis, spirandi difficultati, salutaris: item diuturnæ tussi, & urinæ difficili,  
mensès pellit: contra serpentium morsus utilissimè datur in uino. Recens radix apposita partum ex-  
trahit. Puerperis eius decoctum in defensionibus prodest. In diapsasmata utiliter inferitur iucundi  
odoris gratia. Folia, utpote quæ adstringant, capitis doloribus illitu profunt: oculorum inflamma-  
tionibus, mammis tumentibus à partu, ægilopijs incipientibus ignibusque sacris auxiliantur. Odor  
somnia gignit.

Baccharis con-  
sideratio.

And. Lacunæ  
literæ.

**D**um eam de *Bacchari* sententiam, quam superioribus annis lingua Italica expresseram, nunc demum his nostris La-  
tinis commentarijs repetitam, excudendam tradidissim, confessus ingenuè me nusquam hætenus ueram *Baccharim*  
repperisse, aut ab alijs repertam uidisse; accidit interea temporis, ut eam ad me *Roma* miserit *Anæreas* *Lacuna* *Secobiensis*,  
medicus hac nostra ætate clarissimus. Cuius literas hîc referre libet, quòd ea sint, quæ mihi maximum faciant argumen-  
tum humanitatis & beneuolentiæ suæ, atque etiam rei fidem addant. Literæ autem eius sunt ita ad me scriptæ. Etsi nos  
eidem, cui tu, negotio illustrandi, locupletandiq; *Dioscoridem* nauemus assiduam operam, ob idq; nobis ex usu hanc ad rem  
extorquere facultates alienas potius, quàm dissipare nostras; uolumus tamen tibi & amico, & de materia medica quàm  
optimè merito communicare ueram *Dioscoridis* *Baccharim*, quam haud ita pridem in hisce Romanis agris reperimus, quòd  
possis illam ad uiam formam expressam, in usum humane salutis inferere tuis luculentissimis commentarijs, quos iam (ut  
fama est) primùm Latine scriptos edere instituis. Eam itaque chartæ alligatam ad te mitto, ad eò per omnia respondentem  
descriptioni *Dioscoridis*, ut in ipsa nulla nota possit desiderari. Quippe folia eius sunt aspera, media uiolæ & uerbasci ma-  
gnitudine: caulis angulosus, cubiti altitudinē petens, aliquantulum asper: radices nigro ueratro similes, quæ odore, & sapore  
imitantur exquisitissimū cinnamomum. Porro flores, quos per inclementiam tēporis nunc mittere ad te non licet, in nonnullis  
locis purpureis, in alijs lutei uisuntur: ita ut huius stirpis esse duæ species uideantur, uel si meminerit unius tantum *Dioscori-*  
des. Postremò huius plantæ uires, & facultates sunt omnino eadem, quas suæ *Bacchari* diuus tribuit *Dioscorides*. Hîc  
amicus literis suis finem imposuit. Sed certè illud mihi permirum accessit, quòd eadem die, & fere hora, qua *Baccharim*  
*Roma* accepi, eandem *Arimino* ad me misit *Iulius* *Moderatus* diligentissimus pharmacopola, herbarumq; studiosus: id  
quòd apertè testatur hortus eius apud herbarios *Italiae* non uulgaris, ut qui sit uarijs ac nobilibus plantis refertus. Hanc  
sanè comperi nullis prorsus reclamantibus notis, *Dioscoridis* *Baccharim* representare. Nam præterquàm quòd constaret,  
ut illa, folijs asperis, magnitudinem inter uiolam & uerbascum referentibus: caule anguloso, cubitali altitudine, aliquan-  
tulum aspero; habebat etiam in caule sua adnata folia, non coliculos. Hinc obiter suspicor legendum esse *παπαυλλίδας*, nō  
*παπαυδάς*, ut uulgati *Græci* codices habent: quandoquidem illi lectioni ad stipulatur etiam *Oribasij* manu scriptus codex.  
Præterea flores, quibus illa carebat, huic in purpura candicabant, odorati. Eius denique radices erant ueratro nigro si-  
miles & odore cinnamomo proxima. Huius igitur plantæ delineatione, quæ *Adamussij* historia *Dioscoridis* respondet, ut  
eius quoque effigies, quam pictam damus, affabrè demonstrat, facile adducor, ut affirmare non dubitem, hanc esse ueram,  
& legitimam *Baccharim*. Ceterum *Leonicens*, & *Brasauolus* ipsum secutus, eam plantam magno errore putarunt *Bac-*  
*charim* esse, quam quidam *Sclaream*, nonnulli uerò *Matrisaluiam* appellant. Sed cum huius radices non sint ueratro ni-  
gro similes, neque minimum quidem odore cinnamomum imitentur, planè eorum sententia improbanda uidetur: præser-  
tim quòd ueram *Baccharim* eam esse censeamus, de qua superius differuimus. Sed non desunt recentiores, qui contendunt  
*Baccharim* *Dioscoridi* accreuisse, caputq; hoc adulterinum esse, ut noui aliquid afferre uideantur. Siquidem inter hos *An-*  
*guillarius* non paucis contendit argumentis, *Baccharis* caput haud esse *Dioscoridis* legitimum, sed ea omnia quæ de *Bac-*  
*chari* in eo authore scripta sunt, ex capite de *Ajaro* esse deprompta. Quòd ut in primis probare uideatur, *Baccharem*,  
inquit,

Leonicensi, &  
quorundam opi-  
nio reprobata.



## BACCHARIS.



inquit, Græcū non esse nomen, sed latinum, cū nemo extet inter Græcos Autores, qui uel ante Dioscoridem, uel eius tempore uel paulo post claruerunt, qui Baccharis usquam meminerit, ut uidere est apud Galenum, & Aetium. Nec his deinde ob stare inquit, quòd Athenæus inter unguenta Baccharis mentionem fecerit, quippe quod illi Baccharis unguentum designet, non plantam, sed quā magno ducatur errore Anguillarius, quāq; diligenter legerit autores, aut rectè eorum scripta intellexerit, ille iam audiet. Siquidem non desunt Græci Autores, ipsiq; antiquissimi, qui ante Dioscoridem Baccharis meminere. Plinius enim testis est libro XXI. ca. VI. de Bacchari scripsisse Aristophanem priscæ Comediæ autorem, ob idq; falsò quibusdam Baccharim Barbaricam appellari, quòd à Græcis sibi nomen inuenerit. Deinde negligenter satis Anguillarium legisse Athenæum, ex hoc clarissimè patet, quòd is non solū Baccharis unguenti, sed Baccharis quoq; plantæ uel eius radice meminerit his uerbis. Est unguentum quod Baccharis à comicis nominatur. Ac nonnunquam Baccharis non est unguentum, Aeschylus, n. in Amymone separatè, & distinctè. Ego, inquit, Bacchares tuas, & unguenta: & Symonides



monides unguentis unctus sum, ac Bacchari. Aristophanes in Cerealia celebrantibus, O Iuppiter (inquit) uenerande, quo pacto nepharium scrinium continuo lotum, unguenti ac Baccharis odorem emisit? Quibus palam est, non solum eo unguento ad odoramenta usos esse antiquos Græcos, sed etiam ipsa quoque Baccare, & eius radices. Sed concedamus Anguillario nusquam de Baccari herba locutum esse Athenæum, ne tam cito erubescat. Vnde tandem dicet denominatum unguentum illud? An negabit à Baccare, cuius radices exceperat? Neget uel affirmet, comprehensus est. Etenim ubi negarit, Plinius eius retundet arrogantiam, quippe qui Aristophanis testimonio scribit ex Baccaris radicibus unguenta fieri solita apud antiquos. Si uero affirmarit, iam suam ipsius fassus fuerit ignorantiam. Baccaris unguentum à Baccare antiquis denominari testatur Faunorius his uerbis. Βάκκαρις μύρον ποτὶν ἀπὸ Βοτάνης οὐνόμαον. ἔστι δὲ καὶ ἑνὸν διακρίσ-  
μα τὸ ἀπὸ τῆς πίλιν. Quibus non modò palam est Baccarim antiquis unguentum designare, sed etiam puluerem ex Baccha-  
ris radicibus paratum corpori inspergendum, de quo apud Athenæum scripsere Aeschylus, Symonides & Aristophanes: usa  
est enim antiquitas Diapasmatis, id est, puluerum siccis asperginibus, non solum ad odoramenta, sed etiam corporibus fo-  
uendis, siccandis, laxandis, adstringendis, molliendis, ac durandis uarijs è plantis paratis pro utentium ratione. Prete-  
rea ad ea, quæ dicit, ut autorum testimonia effugiat, quæ illi mentem inturbant, quòd in Oribasij & Pauli libris Bacca-  
ris caput sit additum à quibusdam, eo argumento, quòd Paulus tantum scribat de ijs simplicibus medicamentis, de quibus  
scribit Galenus, qui nusquam de Baccare meminit: & idem fecerit Oribasius: illi respondendum est, quòd negligenter satis  
legerit de plantis apud Paulum. Quippe quòd is non solum ex Galeno, sed ex Dioscoride transcribat. Agallici enim Nar-  
caphthi, Cancami, Fraxini, Othonnæ, Acanthij, Botrys, Geranij, Acthiopidis, Epyptidis, Apios, Alypi, Cynocrambe, Helio-  
tropij, & aliorum quorundam non meminit usquam Galenus, quorum tamen omnium ex Dioscoride meminit Paulus, quemad-  
modum & Baccharis: quo fit ut infirmum admodum sit Anguillarij argumentum tam de Paulo quàm de Oribasio: qui planta-  
rũ historias non ex Gal. sed ex Dioscoride transcribant. Adhuc quantum ualeat in censendis Asaro & Baccare Anguillarij  
iudicium conijcet facile quispiam, qui eius annotauerit uerba, dum ultimo loco, ut probet Baccaris caput ab Asaro esse re-  
scissum, dicit, id facile deprehendi posse, ubi quispiam Baccaris & Asari caput simul contulerit. Sed faciamus periculum. Asa-  
rum folio est hedera minore, lauioreque: Baccaris uero inter Violam & Verbascum medio, & tactu aspero. Flores Asa-  
ro sunt Cytini aut Hyoscyami figura, ac purpurei: Baccari in purpura albicantes. Cauliculos habet Asarum plures, asperos,  
ac lentos, quibus singulis folia appensa sunt: Baccaris uero unum tantum caulem edit, cubitalem, angulosum, aliquantu-  
lum asperum, non sine adnatis multis. Item radices Asaro insunt geniculatæ, tenues, obliquæ, gramine non dissimiles, lon-  
gè tamen graciliores odoratæ, & ut Plinius inquit, & experientia comprobatur, Nardum redolentes: Baccari autem ra-  
dices insunt nigro Veratro similes, quibus odor inest gratissimus, Cinnamomo proximus. Postremò Asarum in umbrosis  
montibus prouenit: Baccaris in asperis & siccis. Quibus palam est nil minus hæc plantas sibi repugnare, quàm sibi ipsi  
repugnet Anguillarius, dum illud Crateuæ fragmentum in medium affert, quo probare contendit Baccaris caput in Diosco-  
ride ex Asari capite esse rescissum. Siquidem cum in eo legatur, Βοτάνη ἐνόδης, σεραποματίνῃ, καυλίᾳ γανωιδῇ. φύλλα δὲ αἰεὶ  
αἰθρὴ δὲ πορφυρὰ, ἐνόδης πίλιν. ὁμοία τῇ τῆ. ἑλλεβορί, ἐνοιδῇ τῇ ὁμοίᾳ κινναμόμῳ: id est: Herba odorata, cauliculi geniculis interce-  
pti, flores autem purpurei, odorata radix, similis radici Ellebori nigri, odore Cinnamomo accedens. Tyresia cæcior fuerit,  
qui non uiderit fragmentum esse Baccaris, non Asari, ut sibi persuadet Anguillarius. Quippe quòd Asarum Plinij testi-  
monio, ita uocatum est, quòd in coronis non ueniat, quodque eius cauliculi geniculati non sint, sed tantum radices, quæ gra-  
minis sunt non Ellebori, nec Cinnamomi odore refertæ sed Nardi, & ideo Nardum rusticum nonnullis appellatum; quòdque  
non in siccis & asperis nascatur locis, sed in umbrosis ac opacis montibus. Hæc si diligentius perpendisset Anguillarius, non  
ita fortasse inconsideratè contra sui ipsius sententiam fragmentum illud Crateuæ attulisset in medium, ut potius fortasse ui-  
deretur tam preciosa habere fragmenta, quàm quòd curæ illi fuerit, solidè de Medica materia differere. Probatur prete-  
rea, Baccaris caput Asari non esse membrum, non solum ex Oribasio, qui perquam fideliter ex Dioscoride transcribit, sed  
etiam ex Serapione. Siquidem ij in Asaro ne uerbum quidem habent, quod in Baccaris capite reperiri possit, sed id tantum,  
quod passim legitur, in Ruellij ac Cornarij Dioscoride, qui cum hæc animaduertissent, quæ in Asari capite adulterina inuene-  
runt, non sine ratione amputarunt. Quibus patet non modò Asari caput integrum haberi, sed quòd hæc uerba τῆς ἐνόδης  
σεραποματίνῃ Dioscoridi sint adulterina, quemadmodum alia quamplura, quæ in capitum fere omnium principio olim habe-  
bantur. Postremò dicimus eandem plantam esse Baccarem apud Græcos, quam apud Latinos. Nam si quispiam conse-  
rat uires, quas fragmentum Crateuæ illud, & ipse Dioscorides Baccari tribuerunt, cum ijs quarum de sua Baccari meminit  
Plinius, is sanè illic deprehendet, quàm apertè cæcitiatur Anguillarius. Baccarem similem Combreto idem reddidit Pli-  
nius, ubi inquit, Simillimum ei Combretum appellatum foliorum exilitate usque in fila attenuata, & procerius quàm Baccar.  
Quæ uerba haud rectè intellexerunt, qui pro Combreto quandam ostendunt plantam, folijs stamineis, ueluti filamenta quæ-  
dam duum, triumue spithamarum longitudine protensa. Siquidem Plinij uerba eiusmodi foliorum faciem haudquaquam  
describunt, sed quòd sua substantia Combreti folia adeo sint exilia, id est tenuia, ut textura filamenta omnino appareant.  
Nam exilia plenius opponit Plinius in Epistolis, & Cicero secundo de diuinatione: quo fit ut nil aliud in ea comparatione sibi  
uelit Plinius, quàm quòd Baccaris folia sint Combreto solidiora, pleniora ac robustiora: illa uero, ut diximus, non quidem in  
stamineis filis protensa, sed Baccaris modo lata: quamuis adeò tenuia ut omnis ferè earum appareat textura.

Πύραρον.

RVTA.

CAP. XLV.

Conclusa non  
legit Orib.† Orib. non ha-  
bet.

**R**Vta montana, [syluestrisque, satiuæ,] & ho rtenfi acrior est, & in cibis damnata: satiuæ uerò, quæ  
sub ficu arbore enascitur, magis in cibos admittitur. Vtraque urit, calfacit, exulcerat, urinam  
ciet, menstrua pellit, † [aluum sistit] potu, ciboue. Lethalium medicamentorum antidotum est, si semen  
ex uino acetabuli mensura ebibatur. Folia per se præsumpta, aut cum nucibus iuglandibus, aridisque  
ficis,



R V T A.



40 ficis, inefficaces uenenorum uires reddunt: contra serpentes simili modo sumere conuenit. Genit-  
 ram cibo, potuue extinguit: cum anetho sicco decocta, tormina sedat. Facit ad pectoris, laterum-  
 que dolores, difficultatem spirandi, tusses, pulmonis inflammationem, coxendicum, articularumque  
 cruciatus, & horrores febrim circuitu repetentes, pota, ut antè dictum est. Item ad inflationes coli, uul-  
 uæ, rectique intestini cum oleo decocta, & infusa. † [ Fœminas uulux strangulatu liberat, si à genitali  
 sedetenus cum melle subiiciatur. ] Feruefacta ex oleo, & pota, uentris tineas excurit: articularijs do-  
 loribus ex melle, aquæ inter cutem cum ficis illinitur: eisdem in potu auxiliatur, decocta in uino ad di-  
 midias partes, & oblita. Cruda, conditaque cibo, uisus aciem excitat: dolores oculorum illita cum po-  
 lenta lenit: doloribus capitis cum rosaceo, & aceto illita, auxiliatur: profluentem naribus sanguinem si  
 sit trita, & indita. Testium inflammationibus cum laureis folijs imposita, & eruptionibus papularum

† Orib. non  
 legit.

299 2 cum



a Meum. cum  
μυρσίην κρη-  
τῆν. i. cum Myr-  
teo cerato.

b Oribasius.  
ὁρεων πλείων.  
i. pluribus ser-  
pentibus.

Rutæ conside-  
ratio.

Monachorum  
hallucinatio.

Rutæ vires ex  
Gal.

Nomina

† Orib. addit.  
ῥερεων ῥοῦ. i. na  
scitur.

a Cat. addit.  
ἰατρικῶν. i. poten-  
ter.

cum<sup>a</sup> myrto, & cerato prodest: cum pipere autem, uino, & nitro affricta: albæ uutiligini medetur: cum eisdem illita fornicationes tollit, & uerrucas, quæ thymi florem representant. contra impetigines cū alumine, & melle utilissimè imponitur. Succus in mali punici calyce calfactus, aurium dolori effica- citer infunditur. Idem oculis, qui hebetudinem sensere, cum foeniculi succo, ac melle inunctus, opi- tulatur. Ignem sacrum, ulcera quæ serpunt, aut in capite manant, cum aceto, rosaceo, & cerussa illitus per sanat. mansa alliorum, ceparumque acrimoniam domat. Montana si copiosius estur, interficit. Dū florem promit, & ad murias colligitur, cutem inflat, & rubore quodam inficit, cum pruritu ac uehemen- ti inflammatione. oportet itaque eam unctis antea manibus, & facie colligere. Tradunt succum gal- linaceis pullis insparsum, feles arcere. Adijciunt eam, quæ in Macedonia circa Haliacmon amnem prodeat, comedentes interimere. Montosus autem is locus, b uiperis scatet. Semen eius potum con- tra intestina uitia efficax est. In antidota commodè additur. Contra incontinentiam urinæ tostum semen septenis diebus potui datur. Radix huius montanum moly uocatur. Sylvestris ruta satiuæ si- milis est. Prodest comitialibus, & coxendicum doloribus: menstrua mouet, partus enecat. Acrior est uiribus, quàm hortensis, & ualidior. Sylvestris, utpote noxia, cibis abdicatur.

**R**uta utraque planta est uulgaris notitiæ, tam satiuæ inquam, quàm sylvestris. Non tamen uelim de illa sylvestri in- telligas, de qua capite proximo differendū est, sed de ea tantum, cuius meminit Dioscorides in præsentī capite, quàmque in eius calce satiuæ similem fecit: siquidem hæc ab illa plurimum differt. Nascitur hæc sylvestris Ruta in Goritienſi agro copiosissima, adeo ut qui circumstant montes, ea ubique scateant; præsertimque Saluatinus mons, qui eadem ferme uestitur. Facie hæc hortensi perquam similis est, graciliori tamen folio, & gustu acriori, amariorique. Id quod Monachorum in Mesuem scribentium (pace tamen eorum dixerim) ineptijs prorsus refragatur. quippe qui asserant nullam fere esse differentiam in- ter hanc, & androsæmum, sine hypericum, ut quæ in alterius locum substitui possint. Qua in re manifestè deprehenditur ma- gna eorum inscitia: quandoquidem hîc (ut equidem arbitror) in triplici uersantur errore. Primum quod existimauerint, turpi nimirum lapsu, sylvestrem Rutam ab androsæmo, & hyperico non dissidere. Deinde quod putauerint hallucinati etiā, androsæmum, & hypericum unum & idem esse, cum tamen Dioscorides de his seorsum, tanquam de differentibus plantis tradiderit. Huc tertius accedit error, & is quidem, mea sententia, detestandus, quod prodiderint, hanc sylvestris Rutæ historiam bis à Dioscoride descriptam reperiri, magnamque habere cum hyperico cognationem. Quod potius somniasse, quàm libero sensum iudicio scripsisse uidentur Monachi, cum non huius Rutæ caput sit illud, in cuius fronte in quibusdam codici- bus, ijsque non probatis, illa legantur, quæ doctissimorum testimonio hîc ascititia, hyperici autem propria censentur; sed quod proximè sequitur, in quo alterius sylvestris Rutæ, quam alij Moly, alij HARMALAM, alij uerò Besasan appellant, tra- ctatur historia. Quare caueant pharmacopola, qui fortasse horum patrum scripta sequuntur, ne unā cæcutientes sape ducantur in uarios errorum labyrinthos. Ruta planta est perpetuò uiuens, folijs crassiusculis, subpinguibus, pluribus ab uno pediculo exeuntibus, & ex angusto exoritur, in latum se diffundentibus, colore saturatè uiridi. Ramos mittit copiosos, surculososque, & flores in summitate luteos, Hyperici haud alii similes, è quibus capitula oriuntur, quadruplici apice diuisa, in quibus pusillum continetur semen nigro colore. Radix illi lignosa, multiplexque, acris est, & amara, sed acrior, & ama- rior Montana. Attenuat Ruta, incidit, digerit, resoluit, prouocat, & flatum potenter pellit. Seritur Ruta (ut author est Plinius lib. XIX. cap. VII. I.) fauonio, & ab æquinoctio autumni. Odit hyemem, & humorem, ac simum. Apricis gau- det, & siccis, terraque; maximè lateritia: cinere uult nutriri, hic & semini miscetur, ut careat erucis. Sub fici umbra liben- tius acquiescit. cuius rei causam suis in problematis reddidit Aristoteles. Mustela cum serpente dimicatura, in murium ue- natu Rutam prius edendo se munit, gnara hanc contra uenena polleere. Utuntur & ipsa hoc nostro tempore ad cacodemo- nes depellendos, fortasse quod contra fascinationes eam commendauerit Aristoteles in problematis. Planta Rutæ mirabi- lis magnitudinis uisa est (Flauo Iosepho auctore) Macherunti, quod olim fuit munitissimum Iudææ oppidum. Is enim lib. VII. cap. XXV. de bello Iudaico ita scriptum reliquit. Erat autem in ipsa regia Ruta mirabilis magnitudinis: à nulla enim ficu uel celsitudine, uel magnitudine uincebatur. Ferebant autem eam ex Herodis temporibus perseuerasse: mansissetque ulterius profectò, sed à Iudæis, qui locum ceperunt, excisa est. Ruta sylvestris, & satiuæ meminit Galenus lib. VII. I. sim- plicium medicamentorum, sic inquit. Ruta agrestis ex quarto est ordine excalfacientium: domestica uerò ex tertio. Est autem non solum gustu acri; sed & amaro. Ex quo etiam sanè digerere, atque incidere crassos, lentosque humores potest. Ob eandem uim & urinas mouet. Quin & tenuium est partium, flatuque extinguit: Quare ad inflationes competit, ac ueneris appetitum cohibet: digeritque, atque exiccat strenuè. Est enim eorum ex numero medicamentorum, quæ ualenter desiccant. Porro quod superius Moly, & Besasan nominari diximus, & ipsum utique fuerit ruta sylvestris. ῥάγανον Græ- cis herba est, quæ Latinis, pariter & Italis Ruta nominatur: Mauritanis, Sadeb, seu Sedab: Germanis, Raut, & Vucin ra- ut: Hispanis, Arruda: Gallis, Rue: Boemis Rauta: Polonis Ruta.

ῥάγανον ἄγριον.

RUTA SYLVESTRIS.

CAP. XLVI.

**V**ocat etiamnum sylvestrem Rutam, quod in Cappadocia, & Galatia Asiæ finitima moly dicitur. Frutex est, qui ab una radice multos emittit cauliculos: folijs multò, quàm alterius rutæ longio- ribus, tenerioribusque, odore graui: flore candido: capitulis in cacumine paulò maioribus, quàm sati- uæ rutæ, quæ tribus maximè partibus constant: in quibus triangulum semen, subrufum, gustu<sup>a</sup> amarū recluditur. cuius est usus. Semen autumno maturefcit. quod cum melle, uino, croco, & foeniculi suc- co, ac gallinaceo felle, teritur contra retusam oculorum aciem. Sunt qui eam harmalam uocent, Syri besasan: qui Cappadociam incolunt, moly, quoniam quandam cum moly seruet similitudinem: radi- ce nigra, flore candido. In collibus, & luto solo prouenit.

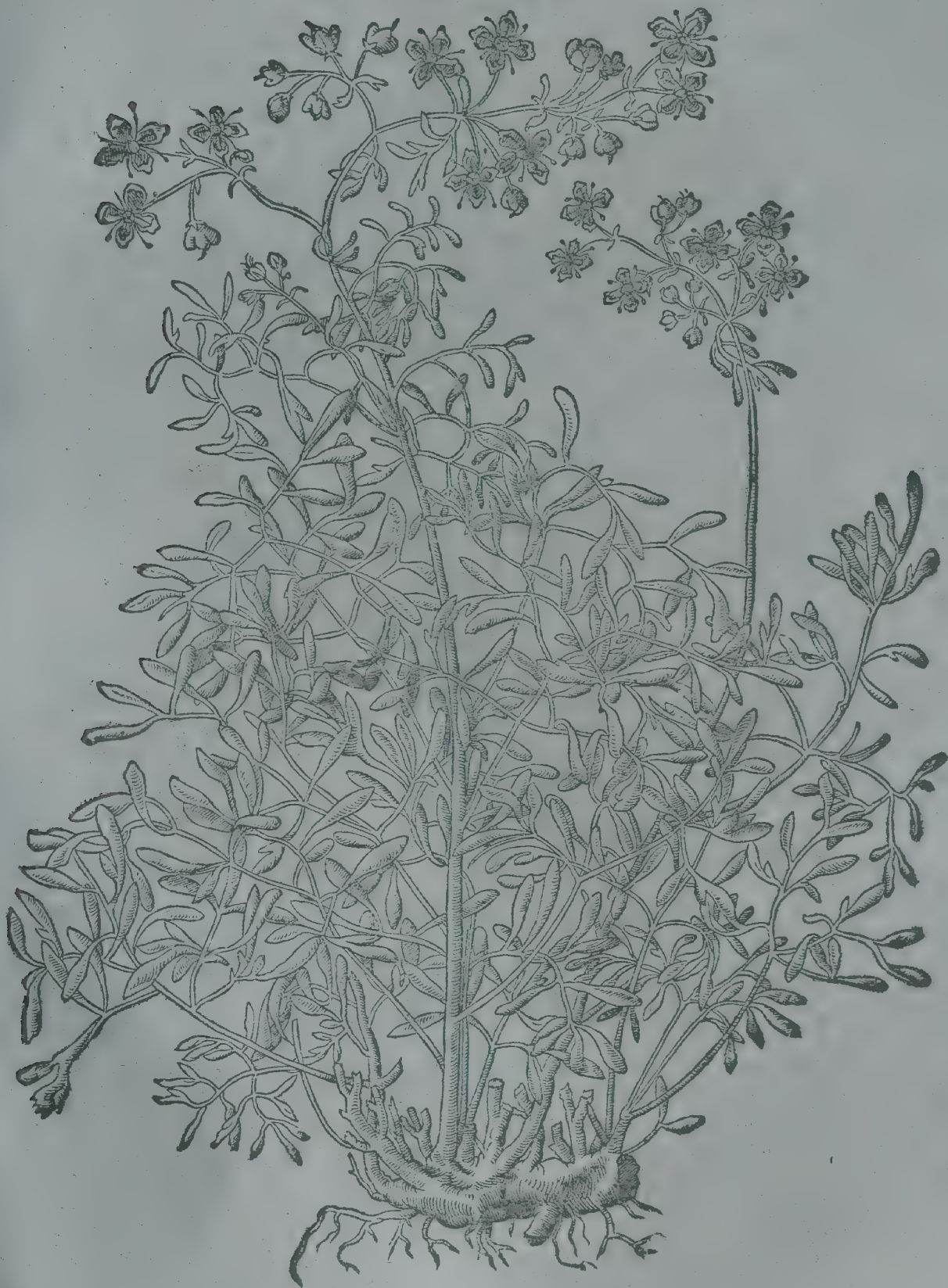
Inueniuntur



**I**nveniuntur ex Græcis codicibus Dioscoridis, item ex Latinis illorum fidem ad unguem secutis, qui uel maximo librorum lapsu, uel potius eorum temeritate, qui nimis scioli uideri uolunt, plura de hac altera syluestri Ruta in capitis fronte scripta ostendunt, quæ doctissimorum quorumque consensu adiectitia sunt, & hyperico legitime debentur. Hac deprauata, imò addititia lectione decepti quidam rerum, literarumq; parum gnari, turpiter aberrarunt, certò credentes syluestrem hanc Rutam ab hyperico nihil differre. Quorum error simul deprehensus est, atque Dioscoridis lectio restituta à peritissimis uiris, qui rei discrimen exactissimè nouerunt, & uetustissima Græca exemplaria consuluerunt, in quibus nihil tale offenderunt. quemadmodum neque id sese offert lectitandum in Oribasij codice manu scripto, herbarum descriptiones Dioscoridi acceptas referente. Quo fit, ut nullus amplius supersit ambigendi locus, quin ea adiectitia sint, & ex hyperico, cuius propria sunt, hîc perperam repetita. Sed hæc iam missa faciamus, & constituamus duplicem esse syluestris Ruta speciem: unam domesticæ similem, de qua diximus in præcedenti capite: alteram uerò, de qua nunc agimus, quam quidam Harmalam

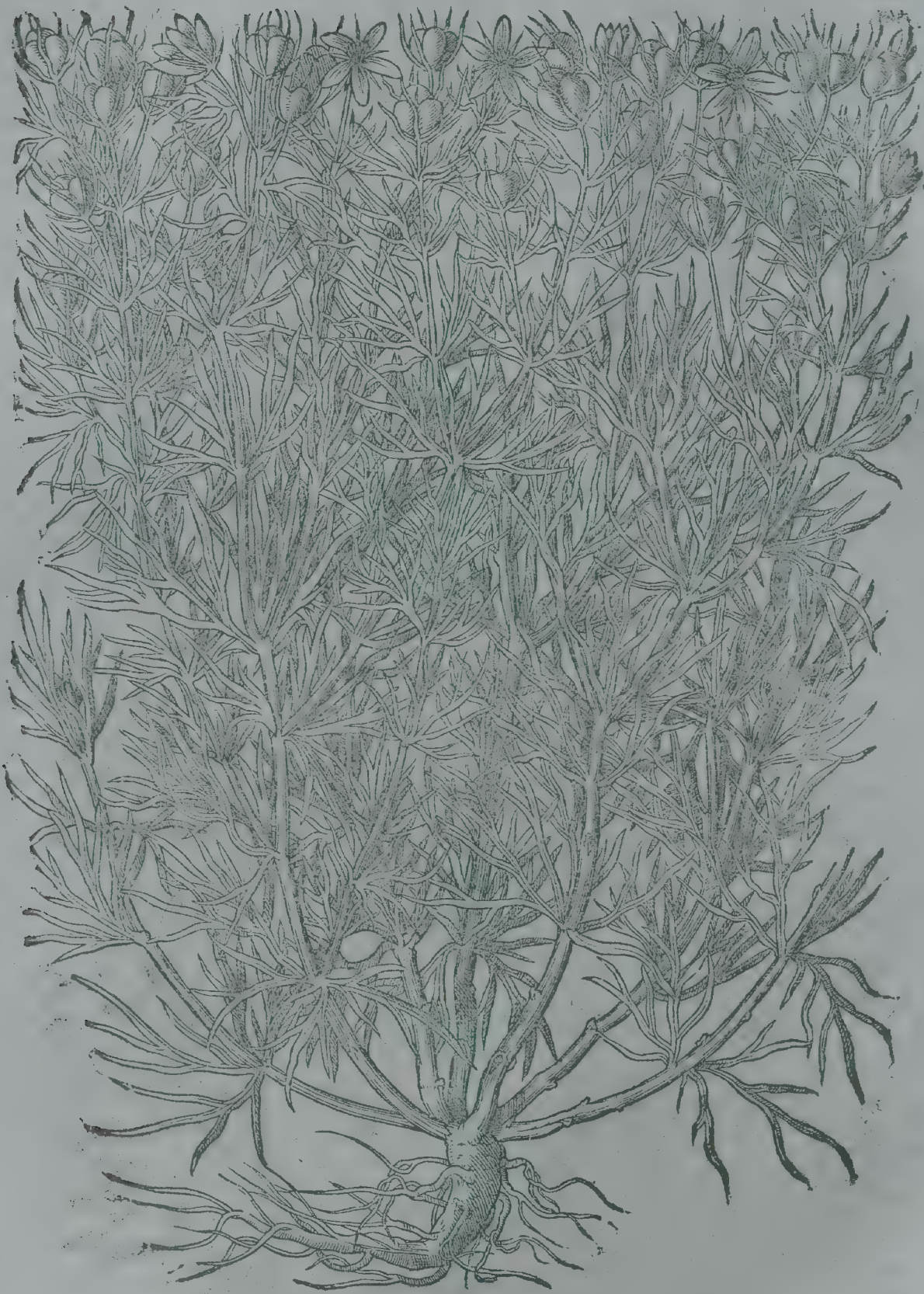
Rutæ syl-  
vestris alterius  
confid.

## RUTA SYLVESTRIS.





## RVTA SYLVESTRIS ARMOLA.

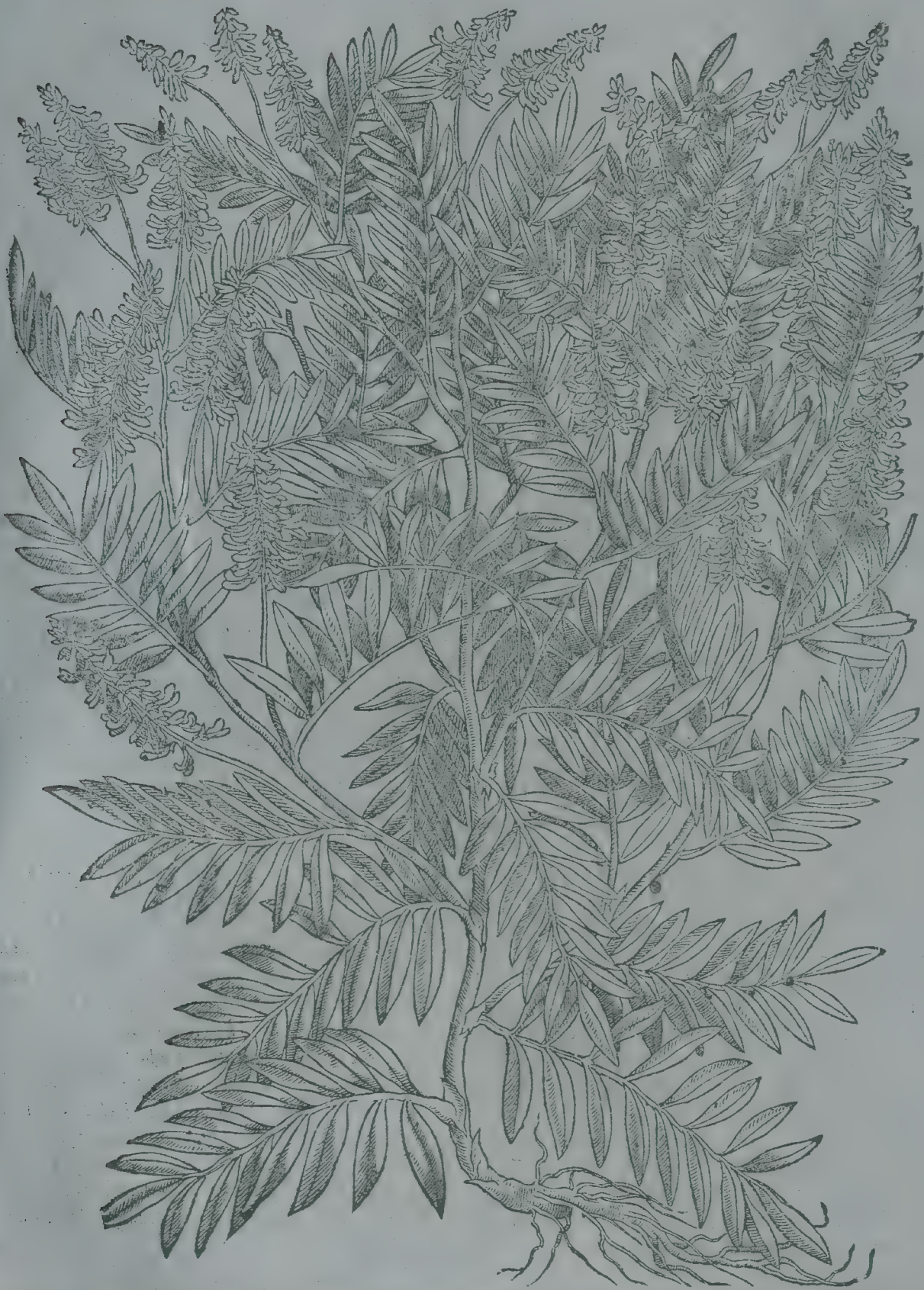


Seplasiariorū  
gravis error.

uocant. Hanc (ut ingenuè fatear) in Italia sponte natam non uidi. Verum eius imaginem, quam hic appingi curauimus, misit ad me Constantinopoli Gulielmus Quacelbenus Caesaris Ferdinandi Oratoris medicus. Est itaque ARMOLA frutex, qui ab radice plures emittit caules, folijs multò quàm alterius Rutæ longioribus, tenuioribusque, odore graui, floribus candi- 10  
dis, è quibus capitula in caulium summitate oriuntur satiuæ rutæ maiora, tenuibus quibusdam foliolis, & acutis cricunqua  
que stipata, in quibus triangulum occluditur semen, subrufo colore, & amaro gustu, cuius est usus. Aphri corrupta à Græ-  
cis appellatione Harmel pro Harmala dicunt. Verum enimvero grauissimo errore ducuntur seplasiarij, qui Luminis apothecariorum scripta secuti, huius Rutæ, siue Harmel loco, fetidis, & aggregatis distis catapotijs, alijsq; compositis medica-  
mentis cicutæ semen admiscunt. Quod non solum suis tum qualitatibus, tum facultatibus Harmalæ omnino repugnat; sed  
etiam uenenum lethale existit. Errandi causam præbuit Quiricus Augustus Tortonensis: quandoquidem is, ubi in confici-  
endis fetidis catapotijs, quid sit Harmel explanare contendit, ait Syluatici Pandectarum auctoris testimonio, quod quoties-  
cunque



## GALEGA, SIVE RVTA CAPRARIA.



¶ cunque reperitur Harmel cum aspiratione nil aliud apud Arabes designat, quam semen cicutæ: sine uero afflatu, Ruta syl-  
uestris semen. Quod evidens, ac execrandum est mendacium: siquidem Harmel tam afflatum, quam nucè scriptum Mau-  
ritanis perpetuò agrestem Rutam significat, ut Serapionis, & Auicennæ auctoritate facile probari potest suis in libris, in  
quibus simplicium historias, & facultates posteritatis memoriæ prodiderunt. Nam quæ illi de Harmel scripserunt, Diosco-  
ridi, & Galeno Rutam hanc describentibus prorsus adstipulantur. Ceterum Auicenna ipsius Harmel etiam meminit lib.  
quarto sui Canonis, ubi uiperarum morsus curationem tradens, sic inquit. Ruta syluestris ( & non est alharmel, secundum  
quod existimauerunt quidam, imò est species rutæ ipsius) confert morsibus uiperarum. hæc ille. Sed ne forte quis Auicen-  
nam non rectè intelligens, in his uerbis decipiatur, ut suis in Paradoxis Fuchsum, uirum alioqui expertissimum, in Auicen-  
nam acriter agentem, deceptum fuisse deprehendimus, ut qui illum, ut puto, minus intellexit, sciendum profectò est (quem-  
admodum etiam antea aliquoties retulimus, & nunc, quoniam ad rem faciat, id ipsum repetere non alienum erit) quòd non

Fuchsi lap-  
sus, & Auicen-  
næ defensio.



Quorundam  
error, & locus  
Auerrois resti-  
tutus.

Rutæ sylvestris  
alterius uires  
ex Gal.

Rutæ caprarie  
mentio, & ui-  
res.

Nomina.

eiusdem utique generis est sylvestris Ruta, de qua una cum domestica superius tradidit Dioscorides, & hæc, quam Græcorum quidam Harmalam, Mauritani uero Harmel, siue Albarmel appellant. Ex hac omnibus perspicua Rutæ sylvestris distinctione, quantum equidem reor, liquidò patebit, Auicennam haudquaquam errasse, ut errorem immerito illi iniungit Fuchsius. Quippe cum inquit Auicenna, Ruta sylvestris (et non est albarmel, secundum quod existimauerunt quidam, imò est species rutæ ipsius) confert moribus uiperarum, ijs uerbis declarat se illam hinc sylvestrem Rutam intelligere, quæ domesticam æmulatur: non autem illam, de qua hoc loco differit Dioscorides, quamq; suæ Arabicæ familie auctores Harmel, siue Albarmel uocant. Eius tamen loco citato, paulò antè meminerat, sic inquit. Et albarmel est de medicinis liberantibus. Vbi per Albarmel eam sanè Rutam sylvestrem intelligit, de qua præsens sermo est. ob cuius differentiam, postea alterius Rutæ sylvestris mentionem faciens, subiungit illa uerba, quæ iam bis citauimus. Vt hinc palàm faceret, se non modò de alio sylvestris Rutæ genere intellexisse; sed etiam occurrisset, ne quis, si sine distinctione locutus esset, se idem frustrà repetisse calumniaretur. Porro non desunt qui sustinere contendunt, Harmel esse Cicutam, Auerroem in medium adducentes, quem lib. v. suarum collectanearum ita scriptum reliquisse uolunt. Harmel, id est Cicuta, calida est, & sicca in tertio gradu, incidit crassos humores, & prouocat urinam, & menses, & ualet dolori scapularum, & purgat phlegma. Hac isti nituntur auctoritate. Quibus ita facile responderi potest, quòd cum Cicuta hoc loco eas Auerroes tribuat facultates, quas etià Harmale, nomine tamen Moly, reddidit Galenus, manifestè deprehenditur Auerrois codex librorum incuria fuisse deprauatus. Neque difficilis lapsus fuit, quòd ij uocum similitudine decepti Cicutam pro Ruta legerint, ac scripserint. Adde etiam illud (hoc enim medicorum neminem latet) quòd tantum abest, ut Cicuta tertium caliditatis gradum obtineat, cui illam assignat deprauata Auerrois lectio, ut ne primum quidem attingat, cum Dioscoridis, & Galeni testimonio, in quarto frigiditatis ordine collocetur: ob idq; eam lethale uenenum esse affirmant. Quapropter quàm pessime agatur ab ijs, qui Cicuta formidandum semen ijs compositis medicamentis addunt, quorum usus est ad deiciendos, incidendos, extenuandosq; lentos humores, ij diiudicent, qui ueritatis studio dediti huiusmodi cauillationes, quæ sepe hominibus perniciem pariunt, tolerare non possunt: Rutæ huiusce semen datur ad purgandum bilem atram magno auxilio. paraturq; potandum hoc modo. Conijciuntur in mortarium seminis grana xv. prius clarissima aqua ablutis, & deinde ligneo pistillo teruntur, affundunturq; aquæ fontanæ uncia quatuor, eodemque pistillo aliquantisper miscentur. Demum linteolo percolatur cremor. cui adduntur mellis optimi uncia tres, & olei Sesamini, aut amygdalini uncia duæ. & id omne propinatur Melancholicis. Facit enim copiosas uomitiones. Nec est hoc medicamento aliud ualentius ad Comitiales. Scribunt Arabes huius Rutæ semine inebriari homines, adeo ut subinde diutius dormiant. Id quod maxime confert in eo Melancholie genere, quod ij heros appellant. Rutam hanc sylvestrem appellat Galenus Moly, libro. vii. simplicium medicamentorum, ubi de ea describit his uerbis. Moly, hoc quidam uocant peganon agrion, hoc est, Rutam sylvestrem, nonnulli harmolam. Syri besasan, sicut Cappadoces moly, quia radicem habeat nigram, & florem lacteum. Vis eius tenuium est partium, & calida tertio abscessu: unde crassos humores secat, ac digerit, & urinam mouet. Hac Galenus de altero Rutæ sylvestris genere. Cui constat & primum sylvestris Rutæ genus perpulchre respondere. Ex quo crediderim, quòd sine ullo errore seplasiarum alteram alterius loco subicere possint, quoties Arabum harmel in suis compositis medicamentis admiscendum reperiunt. Est & alia Rutæ species, quæ recentioribus quibusdam CAPRARIA cognominatur, quibusdam uero Galega dicitur, nostrates eam uulgò appellant Lauanese. Passim hæc in scrobium aggeribus, humentibusq; locis provenit caule sesquicubitali, & aliquando maiore, ramosa, in quo folia utrinque emergunt ab uno pediculo dena aut undena, oblonga, ac pingui. Flores in summitate profert ex candido purpurascens, è quibus siliquæ oriuntur, semen continentes. Vis illi maxima contra pestilentiam, nanque plurimos huiusce plantæ usu præseruatos scimus. Quidam ad hoc quotidie crudam in acetarijs uorant, alij olerum modo coctam ex carniū iure sumunt, non nulli succum extrahunt, & ex uno hauriunt. Quin etiam ualet non solum aduersus lethalia medicamenta; uerum etiam contra ferarum omnium, quæ dentibus, aut aculeo uenenum emittunt, tum morsus, tum ictus: in quem usum herbam uel eius succum bibendum præbent, ac etiam emplastri modo uulneratis partibus imponunt. Laudant aliqui succum sesquiuncie pondere haustum pueris comitiali morbo uexatis. Epotus recentis herbæ succus datur utiliter cochlearis mensura ad necandos intestinorum uermes. Idem præstat herba ipsa in patella calefacta ex oleo amygdalarum amararum, aut è lini semine, uentri adalligata. Eiusdem succus datur in principio pestilentia affectis, aut eius decoctum ex aceto factum addita Theriaca & Armenio bolo. Verum subinde sudare affectum oportet. Idem præstat ad pestilentes febres, in quibus exanthemata, siue maculæ quas pestechias uacant, emerferint, & præsertim epoto herbæ decocto ex aqua una cum Tormentillæ radice, Cardui benedicti folijs, & Armenio bolo. Quas quidem facultates illi inesse censeo, sua ipsius speciali dote. Caterum apertissime falluntur, qui putant Rutam hanc caprariam dictam Polcmoniam esse, ut latius libro quarto suo loco dicemus. Quæ planta τήραν ἀγρίαν Græcè, Ruta sylvestris Latine dicitur: Arabicè, Harmel: Italicè, Ruta saluatica.

Μόλυ.

MOLY.

CAP. XLVII.

**M**oly folia habet graminis, latiora, humi sparsa: florem albæ uiolæ similem, sed minorem, magnitudine uiolæ purpureæ æmulum, lactei coloris: caulem candidum, quaternum cubitorum: in cuius cacumine inest aliquid, quod alij speciem referat. Radix parua, bulbosa. quæ mirum in modum ualet ad uulnæ apertiones, si trita cum irino unguento, in pectus subijciatur.

Moly hist. ex  
Theoph. & Plinio.

**M**oly, ut scriptum reliquit Theophrastus libro ix. cap. xv. de plantarum historia, apud Pheneum exit, atque apud Cyllenam esse (quemadmodum Homerus dixit) affirmant: radice rotunda, non absimili cepæ, folio scillæ. Vsum eius contra ueneficia summa: non tamen effodi difficulter, ut ait Homerus. Moly quoque meminit Plinius lib. xxv. ca. i. i. i. ila



ita scribens. Laudatissima herbarum est, Homero teste, quam uocari à dijs putant Moly. Ast inuentionem eius Mercurio assignat, contraq; summa ueneficia demonstrat. Nasci eam hodie circa Pheneum, & in Cillene Arcadiæ tradunt, specie illa Homerica, radice rotunda, nigraq; magnitudine cepæ, folio scillæ: effodi autem difficulter. Græci authores folium eius luteum pinxere, cum Homerus candidum scripserit. Inueni e peritis herbarum medicis, qui & in Italia nasci eam dicerent, afferriq; Campania mihi aliquot diebus effossam inter difficultates saxeas, radicis triginta pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ. hæc Plinius. Ex cuius sanè uerbis facile cognosci potest, Moly ab eo secundo loco redditum, quod in Campania effossam, & sibi allatum scribit, ab illo plurimum dissidere, quod Homerus, & Dioscorides notis non planè consentientibus repræsentarunt. Moly cui Dioscoridis delineatio respondeat, hætenus in Italia reperire non potui, neque ab alijs inibi repertum, aut aliunde aduectum scio; & si non desint qui Moly genuinum se habere iactitent. Sunt etiam mihi plantæ, quæ pro Moly ad me missæ sunt ab amicis, sed nullam mihi hætenus probandam duxi. Ceterum herbam Moly Dioscoridi appellatam, eandem nimirum esse putauerim cum illa, quæ Galeno lib. v. i. i. simpl. medic. Myle uocatur, cum inquit. Myles radix paruo bulbo similis est, facultatis contrahentis. nam cum farina ærina, (hoc est lolij) apposita apertam uulnam sanare scribit Dioscorides. His uerbis Galenus non solum quidem Mylen suam Dioscoridis Moly acceptam refert, sed etiam nos commonet mendii cuiusdam, quod hucusque latuit in codicibus Græcis Dioscoridis. Quippe quod ubi in huius capitis calce legitur μετὰ ἰρινον ὑπόρου, quod est, cum irino unguento, Galeni testimonio, legendum sit μετὰ ἀλφειον ἀλφειον, id est, cum farina loliacea. Et certè in id uerbum facile librarij quadam scripturarum uicinitate labi potuerunt. Sed addamus rationem, qua uulgaris lectio deprauata manifestè deprehendetur. Nam si unguentum irinum efficaciter aperit, non uideo quid Moly radix cum eo præstare possit μετὰ ὑπόρου ἀλφειον, hoc est, ad uulnæ apertiones. Sic enim ex Græco rectius reddendum puto, quàm ad aperiendas uulnas, ut uerterunt Marcellus & Ruellius. qui tamen secus facere non poterant, si unguenti irini rationem habere uolebant. Id μᾶλλον Græci dicunt, quod Latini item Moly.

Moly uires ex Galeno.

Dioscoridis locus castigatus.

Nominæ.

Πανάκες ἡράκλειον.

## PANACES HERACLEVM.

## CAP. XLVIII.

PAnaces nonnullis Heracleum dicitur: ex quo opopanax colligi solet. Plurimum in Boeotia, & in Phocide Arcadiæ nascitur: ibique compendij, & quæstus, qui ex eo liquore factitur, gratia, studiosè colitur. Folijs est asperis, in terra iacentibus, herbacei coloris, multum ad ficulnea accedentibus, in ambitu quinquepartito diuisis: caule, ut ferulæ, altissimo, qui lanugine quadam<sup>b</sup> incanescit, folijs etiam minutioribus obsitus: muscarijs, ceu anethi, in cacumine: flore luteo, & semine odorato, feruenteque. Radices habet multas ab origine una, candidas, graueolentes, crassi corticis, & subamari gustus. Nascitur in Cyrene Libyæ, & Macedonia. Excipitur succus incisa radice, recenti caulium pullulatu. Ea candidum succum emittit, qui ficcatus in summa cute croceum colorem contrahit. Effluentem autem succum excipiunt, folijs excuato solo stratis, quæ ficcata tolluntur. Simili modo caule messibus inciso, profluentem succum eximunt. Meliores ex radicibus, albæ, rigentes, distentæque, siccæ, quæ cariem non sentiant, aromaticæ, feruentes gustu. Fructus ex media ferula cibo idoneus est: sed ex agnatis stolonibus, ab usu cibario abhorret. Maximè in hoc succi genere probatur<sup>c</sup>, quàm amarissimus, internè albus, aut subfuluus, foris ad croci colorem inclinans, læuis, pinguis, friabilis, tener, statim in aqua eliquescens, graui odore. Niger improbatur, ac mollis. Adulteratur ammoniaco, aut cera. Sed synceri experimentum est, si digitis in aqua friatus resoluatur, & lactescat. Excalfacit, mollit, extenuat: horribus febrium, circuitibusque, uulsis, ruptis, laterum dolori, torminibus, stillicidio urinæ conuenit. Contra uescicæ scabiem ex aqua mulsa, aut uino bibitur: menses trahit, foetum enecat. Inflationes, quæ uulnam malè habent, duritiasque, ex melle dilutus, discutit: ischiadicis illinitur. acopis, & capitis medicaminibus admiscetur: carbunculos rum pit. Podagricis, cum uua passa illitus subuenit: dolore dentium liberat, cauis inditus: oculorum aciem illitu excitat. Ex eo, & pice optimum fit emplastrum contra bestiarum morsus, quæ in rabiem efferrantur. Radix in ramenta conscissa, uulnæ admota, partus extrahit: ad uetera ulcera efficax est. nudata ossa corpore operit, si trita cum melle illinatur. Semen cum absinthio sumptum, menses pellit: cum aristolochia, prodest aduersus animalia, quæ uenenum ei aculantur: & contra uulnæ strangulatus in uino bibitur.

a Meū, &amp; Cat. ἐν ἰορδί. i. &amp; in Psophide.

b Meū. λεπτόν. i. tenui. Idè legit Oribasius.

c Orib. πικρότερος. i. amarior.

Πανάκες ἀσκληπίον.

## PANACES ASCLEPIVM.

## CAP. XLIX.

PAnaces<sup>†</sup> Asclepij caulem à solo emittit tenuem, cubitalem, geniculatum: circa quem folia funduntur sceniculo similia, maiora tamen, & hirsutiora<sup>†</sup>, odorata: in cacumine umbella, ubi flores emicant aurei, acris gustus, & odorati. radix<sup>a</sup> parua est, & tenuis. Auxiliarem uim habent<sup>b</sup> flores, & semina, contra ulcera, phagedænas, & tubercula, si trita cum melle imponantur. aduersus serpentes ex uino bibuntur, & cum oleo illinuntur. Aliqui panaces syluestre organum uocant, alij cunilam, de qua in origani mentione diximus.

Πανάκες χειρῶνιον.

## PANACES CHIRONIUM.

## CAP. L.

PAnaces<sup>a</sup> Chironium in Pelio monte maximè prouenit. folium eius amaraco simile: flos aureus radix<sup>b</sup> parua, quæ non altè demittitur, gustu acris. Pota radix serpentium ueneno resistit. Illita coma, eadem præstat.

† Orib. Ἀσκληπίον, καὶ χειρῶνιον. i. Asclepium &amp; Chironium.

† Orib. δύσος δη. i. malè olentia.

a Meū. πικρὸν. i. amara.

b Meum. ἐν-θετον τὸ ἀνθεν. i. auxiliare desuper.

a Cat. λεπτόν. οἱ δὲ χειρῶνιον. i. exile, quod &amp; Chironium.

b Meū. &amp; Cat. λεπλὺν. i. tenuis.

Panaces



## PANACES HERACLEVM.



Panacis confi-  
deratio.

Mes. lapsus.

**P**anaces Heracleum in *Apulia* frequens nascitur, quemadmodum in *Apennini iugis*, & in *Argentario promontorio* 10  
in nostris maritimis Senensibus. Habetur & in quam plurimis *Italiae uiridarijs*, ubi summa diligentia colitur ab his,  
qui simplicium medicamentorum studiosi, ad suum aliorumq; commodum innumera plantarum genera suis in hortis, ac  
uiridarijs serunt, ac colunt. Verum non ob id affirmauerim, eius lacrymam, quam officina *Opoponacum* uocant, excipi  
in *Italia*. Nam quæ *Venetijs uenalis* reperitur, ex *Alexandria Aegypti* conuehitur. Legitima non desit, etsi adultera-  
ta frequentior sit usus apud eos, qui ex quauis herba manipulos colligunt. In *Panacis* historia apertissime aberrauit *Me-*  
sues: quippe qui initio capitis omnia eius genera confundat. Quod omnibus iam notius est, quam ut à nobis ostendi debeat.  
*Panaces Asclepium* nuper uidimus, eiusq; effigiem hinc appinximus. Sed *CHIRONIVM* non prouenit, quod sciam, in  
*Italia*. Quanquam non desunt, qui pro *Chironio panace* ostendant plantam, quæ folium habet oblongum, byssopi fere mo-  
do: florem pentaphylli, sed maiorem, aureo tamen colore: surculos numerosos, tenues, lignososq;: radicem item ligno-  
sam,



## PANACES ASCLEPIUM.

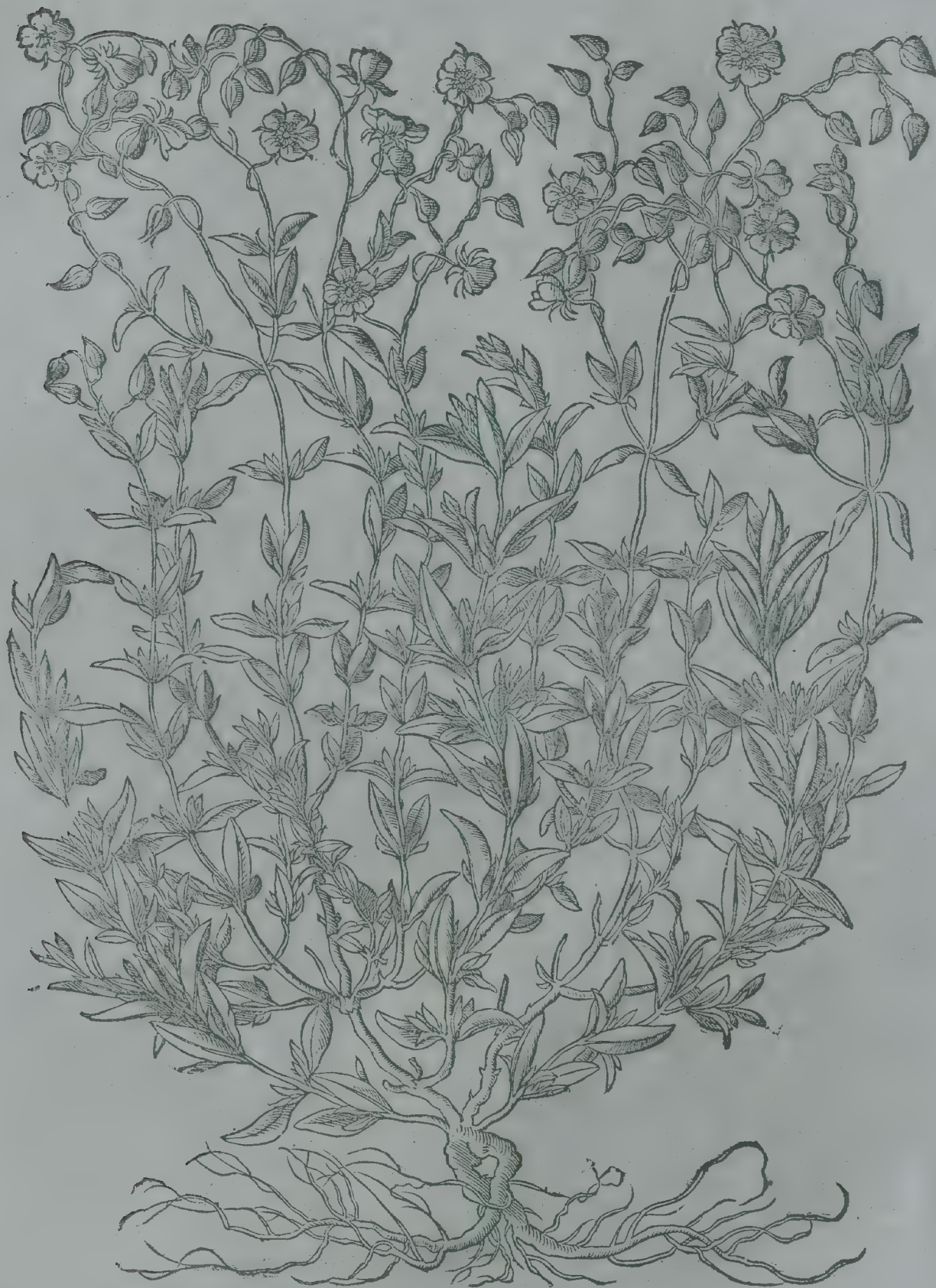


sam, rufescentem, gustu adstringentem. Verum quod Dioscorides panaci Chironio tribuerit folia amaraco similia, & ra-  
 10 dicem gustu acrem, non uideo quomodo ingenue possim eorum sententia subscribere. FLOS ITAQVE solis mihi quidem om-  
 nino e symphytorum genere esse uidetur, quum facile uulnera glutinet, & sanguinem manantem sistat. Verum non hac  
 solum prestat, sed oris & pudendorum ulcera sanat, ubi in uino decoquatur, & eo subinde ulcera abluantur. Datur quo-  
 que potandus ad cruenta sputa, & ad dysenteriam una cum radicibus contritus; quinetiam ad mensium abundantiam. In  
 summa ubi agglutinare, cohibere, & roborare opus sit, ea omnia perinde prestat, ac cetera symphytorum genera. Panacis  
 genera ab inuentoribus cognominari tradunt, nempe Asclepium ab Aesculapio, Chironium a Chirone, & Heraclum ab  
 Hercule: quare & Herculeum a plerisque est appellatum; cuius tantum lacryma hoc tempore officina utuntur. Semen enim,  
 & radix, etsi in pluribus ualeant affectibus; ad nos tamen, quod uiderim, non adferuntur. In quorum defectu optimi chi-  
 rurgi, cum denudata ossa carne explere uolunt, radicum segmenta, qua lacryma compacta reperiuntur, quaque illa sint,

non



## FLOS SOLIS, SEV PANACES CHIRONIVM.



Panacis vires  
ex Galeno, &  
Mesue.

non paruo labore seligunt, & ad hunc usum in puluerem redigunt. Panacis vires descripsit Galenus libro VIII. simpli- 10  
cium medicamentorum, his uerbis. Panaces Heraclium, inquit, ex hoc fit uocatus Opopanax, radicibus eius, & cau-  
libus excisis. Porro opopanax ipse longè est ad plurimos usus aptissimus, ut pote excalfaciens, emolliens, & digerens: po-  
natq; ipsum quispiam in calfaciendo tertij ordinis, in desiccando uerò secundi. Cortex radice exiccatorium simul, & ex-  
calfactorium est medicamentum: sed minus quàm succus. quin & nonnullam habet abstergendi facultatem. Quare eo quo-  
que utimur & ad ossa denudata, & ad ulcera maligna, & contumacia. Sufficenter enim talia carnem procreant, scili-  
cet abstergendo simul, & desiccando, nec ita magnopere calfaciendo: quæ omnia ad carnem generandam necessaria sunt,  
uelut in libris de curandi ratione ostendimus. Fructus calidus & ipse est, ac mensibus mouendis medicamen accommodum.  
Ceterum nescio, quo pacto nunc ferè omnes ex more non panaces, sed panaca herbam hanc uocitent. Panaces autem Ascle-  
pium minus est calidum supradicto panace: quamobrem eo, & floribus eius, & semine melli mistis ad ulcera, phymata, &  
phagedænas



phagedenas utuntur. Panaces uero Chironium & ipsum similem prædicto facultatem possidet. hæc Galenus. Porro deij-  
cit Panacis lacryma (ut author est Mesues) à remotis corporis partibus, præsertimq; ab articulorum compaginibus, lentam,  
erassam, contumacemq; pituitam. Cerebrum, & nervos expurgat, præcipue cum frigidis torquentur morbis. *παῖνες*  
*ἡράκλειον* sic Græcis, ut etiam Latinis Panaces Heracleum, nominatur: Arabibus, Steusir, Ieusir, siue Giansir: Italis, Pana-  
ce Heracleo. Huius gummi Græcis *ὀποπανᾶξ* dicitur: Latinis item Opopanax: Italis, Opopanaco: Hispanis, Opopona-  
que. *παῖνες* uero *ἀσκληπείου* sic Græcè uocatur, ut Latine similiter Panaces Asclepium: Arabicè, Panax Aschilibet:  
Italicè, Panace Asclepio. *παῖνες* denique *χαιρώνιον* ita Græcis, Latinis pariter Panaces Chironium appellatur: Mauri-  
tanis, Panax caromon: Italis, Panace Chironio.

Nomina.

10

Λιγυστιχόν.

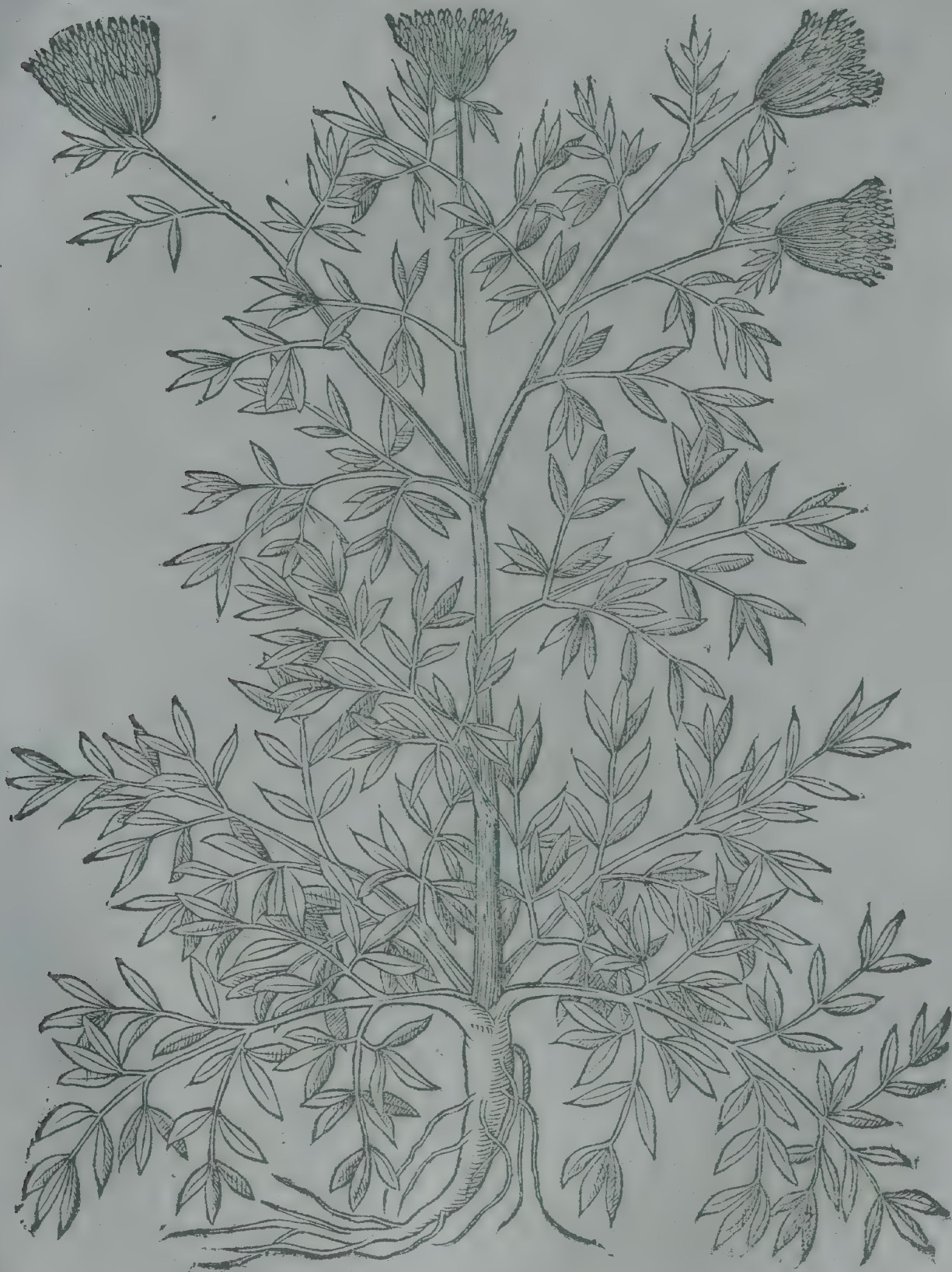
## LIGUSTICVM.

## CAP. LI.

**L**igusticum, [quod alij panaceam, alij panaces uocant,] plurimum in Liguria nascitur, [in monte  
Apennino Alpius contermino: unde nomen traxit.] Panaces incolæ non ab re appellant, quo-  
niam & radice, & caule Heracleotico panaci simile sit, & uiribus eisdem præditum. Gignitur in altissi-

Conclusa non  
legit Orib.

## LIGUSTICVM.



Rrr mis,



a Meum. *πα-  
ρα τοῖς δένδρο-  
σι. i. circa scro-  
bes.*

b Cat. *δένδρα  
χορ. i. gratum  
stomacho.*

c Orib. *πικρὸν  
ταύρον. i. ama-  
rissimum.*

mis, asperisque montibus, ac umbrosis, maximè <sup>a</sup> iuxta fluentia. Cauliculum fert anethi, geniculatum, tenuem, & in circuitu folia fertulæ Campanæ, molliora, odorata, prope nerticem graciliora, & longè magis diuisa: in cacumine muscarium, in quo semen dependet nigrum, solidum, & oblongum, fœniculo proximum, gustanti acre, & aroma olens: radix candida, Heracleotici panacis similis, odorata. Radicis feminisquæ uis excofactoria, concoquens. Prodest ad intestinos dolores, tumores, concoctiones: item ad inflationes, præsertim quibus stomachus turgat: & contra serpentium ictus: urinas, & menses potu trahit. Eosdem præstat effectus apposita radix. Semen cum radice oxyporis, & medicamentis decoquentibus admiscetur. <sup>b</sup> ori perquam utile: quare pro pipere utuntur eo indigenæ ad obsonia. Adulteratur semine quodam simili: quod facile gustu discernitur: <sup>c</sup> amarum enim est. Alij semen fœniculi, aut seselis admiscentes, ligusticum dolo utiant.

10

## LIGUSTICVM ALTERVM.



Falluntur



**F**alluntur aperte, ut mea quidem fert opinio, qui herbam uulgò hodie *Leuisticum* nominatam, quam legitimum *hippobyslicum* censemur, putant esse *Ligusticum* hîc à Dioscoride representatum, quod Galenus unius literæ mutatione *Libyslicum* appellauit. Siquidem hoc caule assurgit tenui, & folijs fertula Campana similibus. Illud uerò caulem profert altum, crassum, concauum, & geniculatum: folia apij palustris æmula, maiora tamen, ac etiam crassiora. Cæterum quantus legitimum, ac uerum *Ligusticum* in Liguria, cuius Genua metropolis est, unde etiam nomen inuenit, frequentissimum proueniat, sitq; inibi aded uulgaris notitia, ut eius semine passim utantur incolæ in ciborum condimentis; non ob id tamen per cætera Italia loca hætenus, quod sciam, deferri cœpit. Plantas autem has duas, quarum hîc imagines appingi curauimus, miserunt ad me amici qui rem herbariâ profitentur. Verum prior *ligusticum*, magis quàm postrema referre uidetur; sed uelim, ut sit quoque aliorum iudicium, quamobrem ambas excudi curauimus. Galenus de *Libyslico* differens lib. v i i. *simplicium medicamentorum*, sic breuiter inquit. *Libyslici radix*, & semen ex genere excalfaciendum sunt, aded ut menses cieant, & urinas promouent, statusq; discutiant. Quod Græci λιβυστικόν, Latini similiter *Ligusticum*, & *Libyslicū* dicunt: Itali, *Ligustico*.

In *Ligustico*  
quorundam er-  
ror.

*Libyslici uires*  
ex Gal.

Nomina.

## PASTINACA DOMESTICA.





Σταχυίος.

## PASTINACA.

CAP. LII.

**P**astinaca sylvestris folia gingidij habet, latiora, subamara: caulem rectum, scabrum: umbellam similem anethi: in qua flores insunt candidi, & in medio purpureum quiddam, ferme croceum. radix digiti crassitudine, dodrantalis, odorata, quæ cocta manditur. Semen potum, uel impositum, menstrua mouet. Iis conuenit in potione, quos urinæ difficultas torquet, aut lateralis dolor excruciat, aut si aqua cutem subiit: serpentium moribus, ictibusque prodest. præsumentes id, nulla affici iniuria à serpentibus traduntur: conceptus adiuuat. Radix urinam pellit, uenerem stimulat, partus apposita eiicit. Folia trita, & cum melle imposita, phagedænas ulcerum purgant. Satiua ad eadem pollet, inefficacior tamen, & cibo aptior.

Pastinaca con-  
sideratio.

**V**ulgares admodum sunt in Italia tam satiuæ, quàm sylvestris Pastinacæ radices, ut quæ passim quadragesimalis ieiunij tempore non ingrâtè in ciborum usum recipiantur. Ceterum quoniam fortassis in Gallia non feruntur in hortis,

10

## PASTINACA SYLVESTRIS.



Ruellius

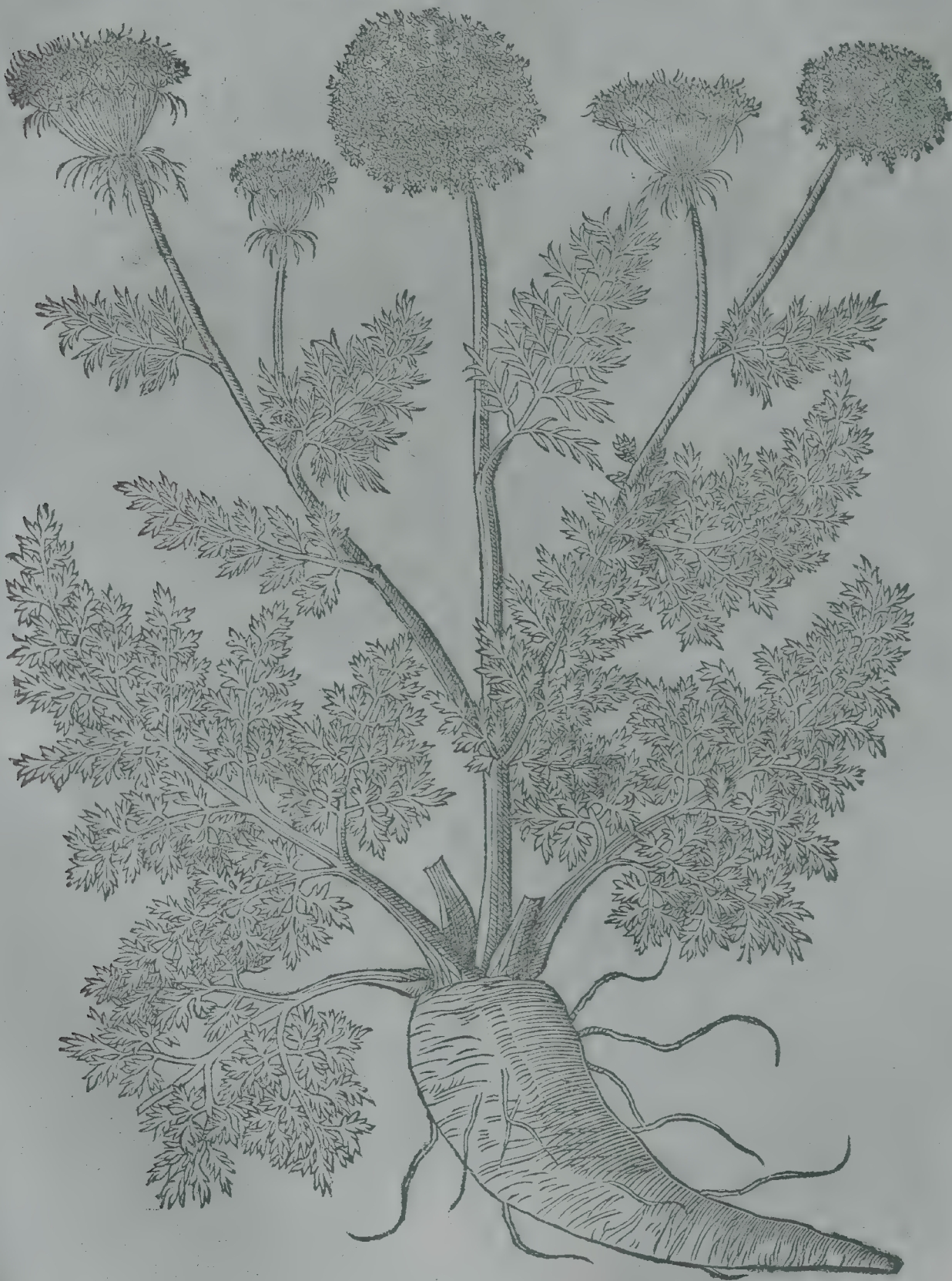


Ruellius manifesto errore putavit, Carotas nobis vulgò vocatas, quas coctas, sale, oleo, & aceto additis, hyeme usurpamus in acetarijs, sativas esse Pastinacas. Vt hinc maxime admirari subeat Ruellium, virum alioqui doctissimum. Siquidem hactenus neminem inveni e rei herbariae scriptoribus tam Graecae, quam Arabicae familiae, qui memoria prodiderit, Pastinacam sativam radice niti aded rufa, ut sanguineo succo madeat, qualis Carotæ dictæ inesse deprehenditur. Sativa in Italia frequentissima seritur in hortis. Erratica uerò nonnunquam in campis ac incultis sua sponte nascitur. Vtraque albicantibus constat radicibus, quæ in locis quàm plurimis coctæ manduntur. nanque ea in quadragesimo praesertim ieiunio cum farina, & oleo friguntur, & ita saepe, ubi desunt pisces, eorum vicem supplent: licet pro ieiunantium instituto, essent potius eorum cibis abdicandæ: Venerem enim non obscure stimulant. Falluntur præterea, qui Dauci loco, agrestis Pastinacæ semen accipiunt, illius scilicet, in cuius florentis umbellæ medio exiguum quid purpurei emicat. Aliud enim est à Pastinacæ erratica Daucus, ut paulò inferius suo loco dicetur, ubi eius tres species à Dioscoride redduntur. Nam quanuis tam ex illius, quàm Galeni sententia libris tum de simplicium medicamentorum, tum de alimentorum facultatibus, Daucus à sylvestri Pastinacæ parum, vel potius nihil viribus differat, ob idq; alterum alterius vice in medicina usu capi possit; non tamen rectè dici potest, Dau-

Ruellij erratū.

Quorundam error.

C A R O T A E. 25





Pastinace ui-  
res ex Gal.

Nomina.

cum erraticam esse Pastinacam. Pastinacæ meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Pastinaca satina imbecillior: agrestis ad omnia potentior est. Urinas mouet, & menses prouocat cum herba quidem tota, tum maxime semen, ac radix. Habet porro etiam absterforium in se quippiam. quomobrem ulcera phagedænica quidam folijs eius uiridibus cum melle, quod pura reddant, illinunt. Planta quæ Græcè σαπωνία, Latine, pariter & Italicè Pastinaca uocatur: Arabicè, Iezar, Gezar, seu Giezar: Germanicè, Pasteney, & Pastinachen: Hispanicè, Canaoria blanca: Gallicè, Pastenades: Boemicè Passirnák, & ita quoque Polonicè.

Σέσელი.

SESELI.

CAP. LIII.

† Statim, non  
legit Cateuz.

SESELI Massiliense folia foeniculi habet, crassiora: caulem uegetiorem: umbellam anethi, in qua semen oblongum, angulosum, degustanti † statim acre: radix longa est, iucundi odoris. Semen, & radix excalfaciendi uim habent. Potu stranguriæ, & orthopnoeæ medentur: suffocationibus mulierum, comitialibusque profunt: menses, & partus trahunt: ad omnia interna mala pollent: tussim ueterem sanant. Semen cum uino potum, concoquit, & tormina discutit: epialis febribus utile. contra per-

SESELI MASSILIENSE.



frictiones



frictiones in itineribus, cum pipere, & uino bibitur. Capris, ceterisque pecudibus datur in potu, quod facilius suos foetus enitantur. Aethiopicum seseli, folia habet hederæ, minora, & ad periclymeni modum oblonga. frutex <sup>a</sup> nigricat, palmitibus in bina cubita extensis: ramis <sup>b</sup> sesquipedalibus: capitulo anethi: semine in tritici morem denso, nigro, amaro, Massiliensi odoratiore, & acriore, multum suauilaceum: & latam in cacumine umbellam, in qua semen latius, odoratum, & carnosius pendet. Eisdem uiribus præditum est. Nascitur in asperis, riguis, & collibus <sup>c</sup> inuenitur etiamnum in insulis.

Τορδύλιον.

CRETICVM SESELI.

CAP. LIIII.

<sup>10</sup> **T**Ordylum, quod aliqui Creticum seseli uocant, iuxta Ciliciam in Amano monte nascitur, herbula furculosa, semine duplici, rotundo, scutulorum effigie, odorato, subacti. Contra urinæ difficultatem bibitur: potu cit menses. Succo seminis, caulisque uirentis, ternis obolis ex passo decem diebus hausto, renes sanantur. Efficax est radix ad ciendas pectoris excreationes, in delinctum cum melle.

<sup>a</sup> Meū, & Cat. θάμνος δὲ μέγας. i. frutex uero magnus est.  
<sup>b</sup> Meum. σπιθαμῶν. i. spithame longitudine.

<sup>c</sup> Meum, οὐταὶ καὶ ἐν τῇ ἰδῇ. i. Nascitur in Ida.

## SESELI AETHIOPICVM.



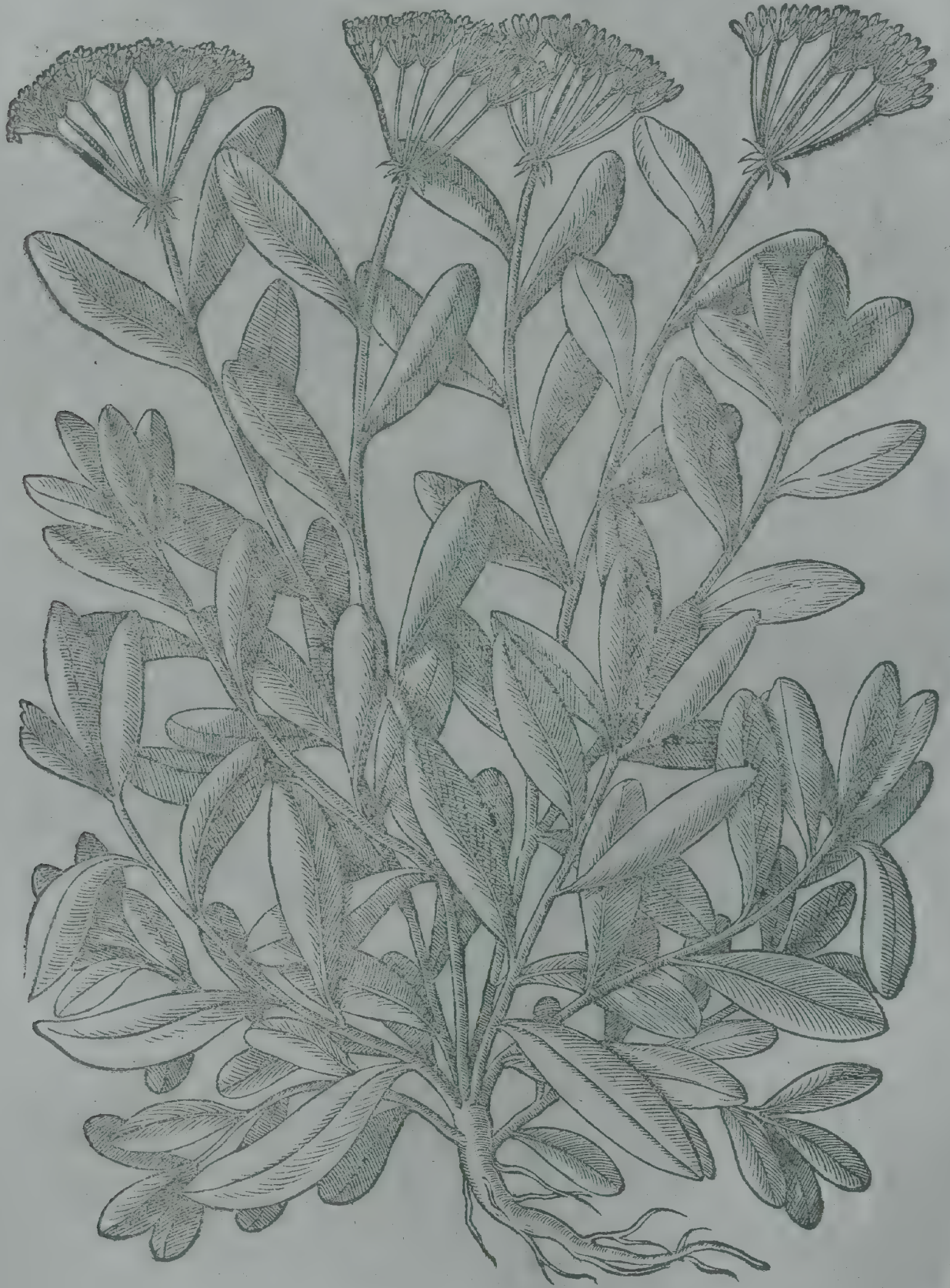


Seseli confid.

**S**eseli Arabibus Sifileos dicitur. Officina uero id Siler montanum appellant. Legitimum Seseli Massiliense in omnibus  
 ferè Tridentinis montibus legitur. Sed maxime animaduertendum est, quòd quanquam in quibusdam Italiae pharma-  
 copolijs, uerum sit reperire Seseli; in quàm plurimis tamen quoddam semen Seselis uicem explens uenditur, quod nulli pror-  
 sus Seseli à Dioscoride descripto respondet: quippe quod amaritudine tantum sit præditum, & olfactui cimum fœtorem re-  
 presentet. Porro Seseli Aethiopici duas hîc imagines damus: utraq; enim uerum representare uidetur. quemadmodum  
 & Peloponnense legitimum refert. Caterum aliquando credidimus, Tordylum, siue Creticum Seseli in quodam nostro  
 hortulo natum esse, quòd eius semen (ita enim aiebant) è Patavino simplicium uiridario allatum, terræ commississem. Verum  
 cum postea accuratius eius faciem contemplatus essem, itemq; saporem examinasset, id à legitimo longè admodum disidere  
 cognoui. Seselis monstratio prima assignatur ceruis fœminis. Siquidem tradit Aristoteles lib. ix. cap. v. de historia ani-  
 malium, ceruas statim à partu Seselim herbam petere, & cum eam ederint, ad prolem redire. Seseli omne genus in uniuersum  
 memoriae prodidit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Seseli & radix, atque etiam semen  
 usque adedò excoalfacit, ut admodum urinam mouere queat. Sed & medicamentum est tenuium partium, ut & comitiali mor-  
 10

Seselis uires  
ex Gal.

## SESELI AETHIOPICVM ALTERVM.





## SESELI PELOPONNENSE.



bo, & orthopnea competat. Quae herba Graecis σέσλι, Latinis, ut etiam Italis Seseli nuncupatur: Arabibus, Sifalios: Bar- Nomina.  
baris, Sifileos: Germanis, Steinbrech: Gallis, Ser montain: Polonis oleffnek.

10

Σίσων.

SISON.

CAP. LV.

Sison exiguum semen est, in Syria natum, apio simile, oblongum, nigrum, feruentis naturae. Contra Slienis uitia bibitur: urinæ difficultatem potu emendat, remoratos menses citat. Eo in condimentis, cum cucurbita, & aceto indigenae utuntur. In cacumine granula multa gerit.

Sison, ut hic Dioscorides testatum reliquit, semen est in Syria proveniens, nobisq; incognitum: quandoquidem plantam, quæ illud profert, apud ullum authorem suis notis descriptam non inuenio: nec semen ipsum, quod equidem sciam, ad nos e Syria deferretur. Quapropter illius patriæ gentibus relinquendam duximus, ubi eius notitia, & seminis usus. Nam præterquam quod difficile sit, etiam periculosum iudico, de rebus peregrinis, quarum delineationes latent, aliquam proferre sententiam. Id σίσων Græcè dicitur, quod Latine quoque Sison.

Sison semen incognitum.

Nomina.

ΑΨΙΣΩΝ.



Ανίσον.

## ANISVM.

CAP. LVI.

a Meum. & π-  
y85. i. facile spi-  
rationem red-  
dens.

**A**nisum in summa excalfacit, exiccāt. <sup>a</sup> oris halitum iucundiolem facit, doloris leuamentum præstat. Vrinam ciet, discutiendi uim habet, hydropicis potum sitim extinguit. Animalium uenerem aduersatur: ualet ad inflationes: aluum, & alba fœminarum profluvia sistit: lac ad mammas elicit: uenerem stimulat. dolores capitis leuat, suffitum naribus. cum rosaceo tritum, instillatumque fractis auribus medetur. Melius semper recens, plenum, non fursurosum, odore præstans. Inter prima laudatum est Creticum, proximo loco Aegyptium.

Anisi confide-  
ratio, & uires  
ex Galeno.

**A**nisum uulgaris omnibus ferè notitiæ planta est, folijs ferè Apij, minus tamen diuisis, præter ea quæ in caulium summitatibus habentur. Caulem edit rotundum, cubitalem, multis brachiatum ramis: umbellam candidam, mellis odore: semen oblongum, iucundi odoris, sapore sanè misto ex dulci, acrique, ac etiam amariuscule, ad multa utile. Siquidem, 10  
aperit, concoquit, digerit, incidit, prouocat, & flatus pellit. Oris anhelitum commendat. Inspargitur panibus odoris saporisque gratia. Datur tostum cum mentha ad caliacos affectus. Singultum sedat tam haustum, quam olfactum. Somnum

## ANISVM.



conciliat,



conciat, & calculos pellit. Ceterum ut nostrum sequamur institutum, non sunt à nobis silentio praterenda, quæ de eius uiribus scriptis tradidit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Anisi semen maxime utile est, acre, subamarum, ut propè adurentium accedat caliditatem. Est autem & in siccando tertij ordinis, sicut & in calefaciendo. Proinde & urinam ciet, & digerit, atque etiam uentris inflationes sedat. Planta, quæ Græcis ἀνισον, Latinis item Anisum appellatur: Mauritanis, Aneisum, seu Anexissum: Italis, Aniso: Germanis, Anisz, & Enisz: Hispanis, Matabalua, & Yerva dulce: Gallis, Anis.

Nomina.

Kēpos.

CARVM.

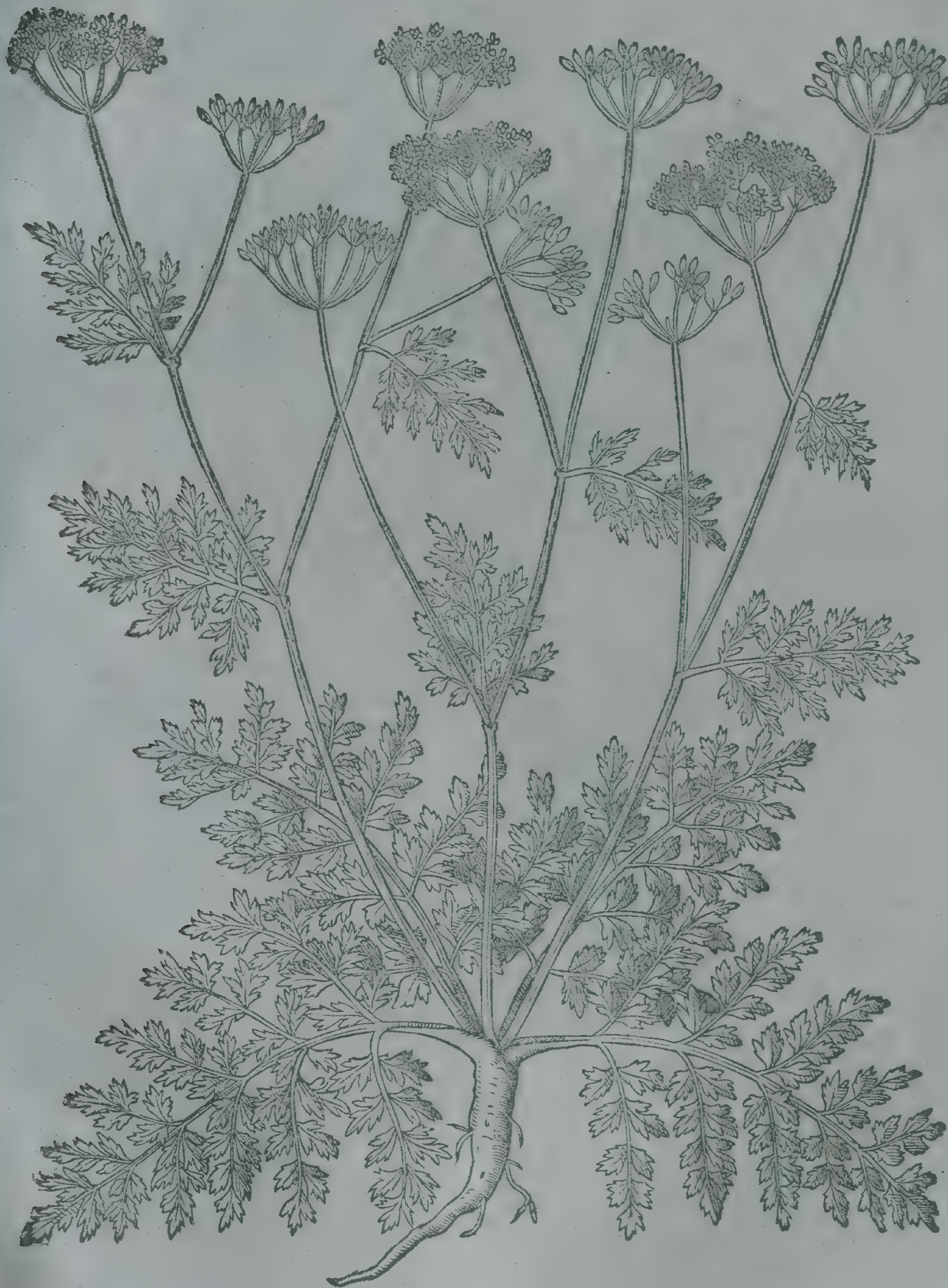
CAP. LVII.

**C**Arum, semen est uulgaris notitiæ. Excalfacit: urinam concitat, stomacho utile, os commendat, concoctionem adiuuat. Vtiliter miscetur antidotis, & oxyporis. anisi uicem præbet. Radix cocta, pastinacæ modo, manditur.

**C**Arum officinis uulgò Carui dicitur. semen omnibus notissimum. Planta nascitur in pratis, & collibus, Pastinacæ syluestris non absimilis, caulibus ab una radice pluribus, quadrangulis, cubitalibus: umbella floribus candidis referta

Cari confid.

CARVM.



semine



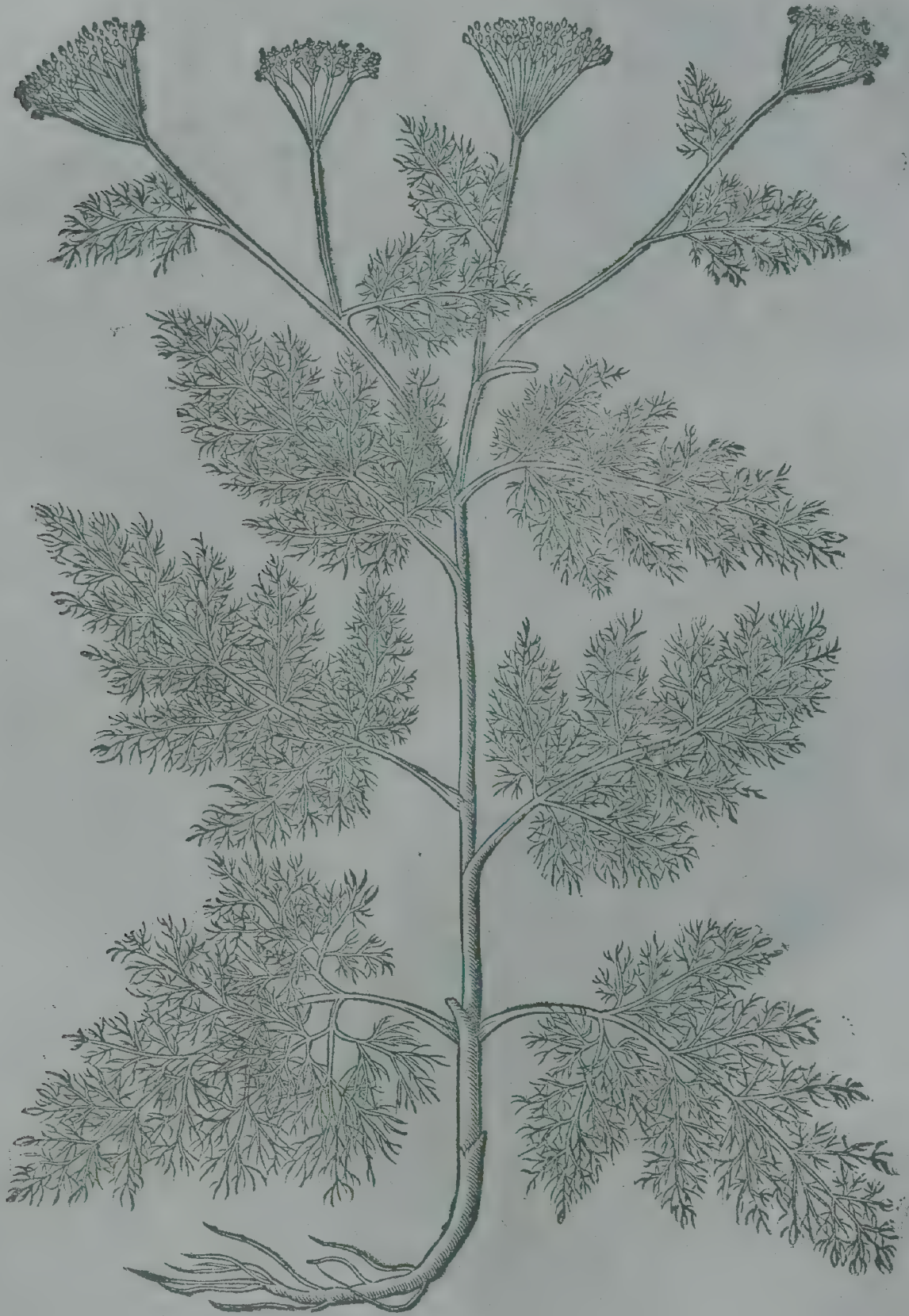
semine aniso longiore, anguloso, subnigricante. Radice longa, sapore amariusco simul, & acri. Semen præcipuum habet in medicina usum. Id enim aperit, pronocat, dissolvit, & incidit. Auxiliatur frigidis uteri affectibus, confert ad omnes frigidos capitis morbos, visum acuit. Herba pro odore comeditur. Estur radix cocta perinde ac Pastinaca. Seminis faris admiscetur cataplasmatibus, quæ ad sugillata parantur, magno iuvamento. Integrum semen passim Germani pani suo subigunt, ciborumque condimentis indunt, quemadmodum nos anisum, & fœniculum. Sed maxime, meo quidem iudicio, credendum est, Carum semen esse rubentis illius radices, quæ vulgò Carota vocatur. Quandoquidem Carotarum semini nulla Cari qualitas inest: id enim adeo acre non est, ut tertio calfacientium, ac exiccantium ordini adscribi possit. Quod tamen de Caro testatur Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic scribens. Cari semen calfacit, & exiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem qualitatem possidens. Itaque & flatum extinguit, & urinas citet, non semen tantum; sed & planta. Cuius nomen Græcum est καρός: Latinum, Carum: Arabicum, Caruia, Karauia, seu Karui: Italicum, Caro: Germanicum, Matkumuch, & Kim: Hispanicum, Alcarauca: Gallicum Carui.

Monachorum  
error.

Cari vires ex  
Galeno.

Nomina.

## ANETHVM.





Ανυθον.

## ANETHVM.

## CAP. LVIII.

**A**ridi Anethi comæ, feminisq̃ decoctum, potu lac euocat: inflationes, & tormina sedat: aluum, uomitionesq̃ sistit: urinas ciet, singultus lenit. oculorum aciem heberat, genituram restinguit, assidue potum. Decoctum eius foeminis uulua malo opportunis, ad defensiones utile. Condylomata illius seminis cremati cinis tollit.

- 10 **A**nethum hortis omnibus frequentissimum, omni adeo ex parte fœniculum æmulatur, ut sepius colligentes fallat, nisi gustum consulant. consurgit enim caulibus sesquicubitalibus, ramosis folijs capillorum speciem referentibus, floribus luteis, semine, & umbella fœniculi, radice neque adeo longa, neque multis subnixa fibris. seritur in hortis in condimentorum usum. Ceterum Anethum, ut author est Galenus lib. V. 1. de simplicium medicamentorum facultatibus, adeo excalfacit, ut habendum sit aut secundi ordinis intensi, aut tertij remissi. Exiccantium uero ordinis est secundi incipientis, aut primi finientis. Itaque merito in oleo decoctum digerit, dolorem sedat, somnum conciliat, & crudos, & incoctos humores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cuius propinqua sit temperies pus mouentibus, & concoquentibus uocatis medicamentis: nisi quatenus paulo illis tum calidius, tum tenuiorum partium est, ac proinde digerendi facultate præditum. Vsum autem tertij ordinis tum excalfacientium, tum desiccantium sit: & propterea ulceribus nimis humidis, mollibusq̃; prodest, potissimum ijs, quæ in pudendis consistunt. At quæ in præputio sunt inueterata, ea probe cicatrice includit. Ceterum uiride humidius est,
- 20 & minus calidum: itaque magis quam siccum concoquit, & somnum conciliat, sed minus digerit. Idcirco mihi uidentur ueteres in conuiuijs usi esse coronis ex eo concinnatis. Planta, quæ Græcis ἀνέθον, Latinis item Anethum appellatur: Mauritanis, Xebet, Iebet, siue Sebet: Italis, Anetho: Germanis, Dyllen, & Hochkraut: Hispanis, Eneldo: Gallis, Anet.

Anethi consideratio, &amp; uires ex Gal.

Nominum.

Κύμινον ἡμερον.

## CVMINVM SATIvvm.

## CAP. LIX.

- C**Vminum satium † ori gratum est, sed multo magis Aethiopicum, quod Hippocrates regium appellauit. Secundum locum tenet Aegyptium. reliqua sequuntur. Prouenit in Galatia, in Asia,
- 30 Cilicia, & Terentia, & plerisque alijs tractibus. Excalfacit, adstringit, exiccat. ad tormina, inflationesq̃; conuenit, coctum, & cum oleo inditum, aut a cum hordeacea farina illitum. orthopnoicis datur in posca: demorsis à serpente, in uino. testium collectionibus auxiliatur, impositum cum uua passa, aut lolij farina, ceratoue: mensium abundantiam inhibet. Contritum autem in aceto, & naribus obiectum, sanguinis profluvia sistit. Colorem bibentium, aut perunctorum mutat in pallorem.

† Orib. ἐν στήματι. i. stomacho utile.

a Meum. σὺν ὀπυζάνῃ. i. cū cruda hordeacea farina.

Κύμινον ἄγριον.

## CVMINVM SYLVESTRE.

## CAP. LX.

- 40 **S**yluestre Cuminum, plurimum, efficaciusq̃ in Lycia, & Galatia Asiæ, atque Carthagine Hispaniæ gignitur: frutice paruo, dodrantali caule, ac tenui: quaternis, aut quinis folijs, tenuibus, ueluti serratis, & gingidij diuisura. In cacumine capitula quina, aut sena habet, mollia, rotunda: in quibus est semen acerosum, gustu satiuo acriore. nascitur in collibus. Bibitur semen ex aqua, aduersus tormina, inflationesq̃; item contra uenenatas bestias ex uino. Singultus ex aceto sedat: stomacho utile, quem humor uexat. Sugillata tollit, si manducatum cum melle, & uua passa illinatur: testium inflammationibus, adiectis eisdem, illitum medetur. Est & aliud syluestris Cumini genus, satiuo non dissimile, quod à singulis floribus elata promit cornicula, in quibus semen est melanthio simile. Quod potum omnium serpentium moribus præsidio est. Calculosis, & ijs, qui urinæ stillicidio uexantur, aut concretum sanguinem cum lotio reddunt, auxiliatur. sed apij semen feruefactum postea bibendum est.

50

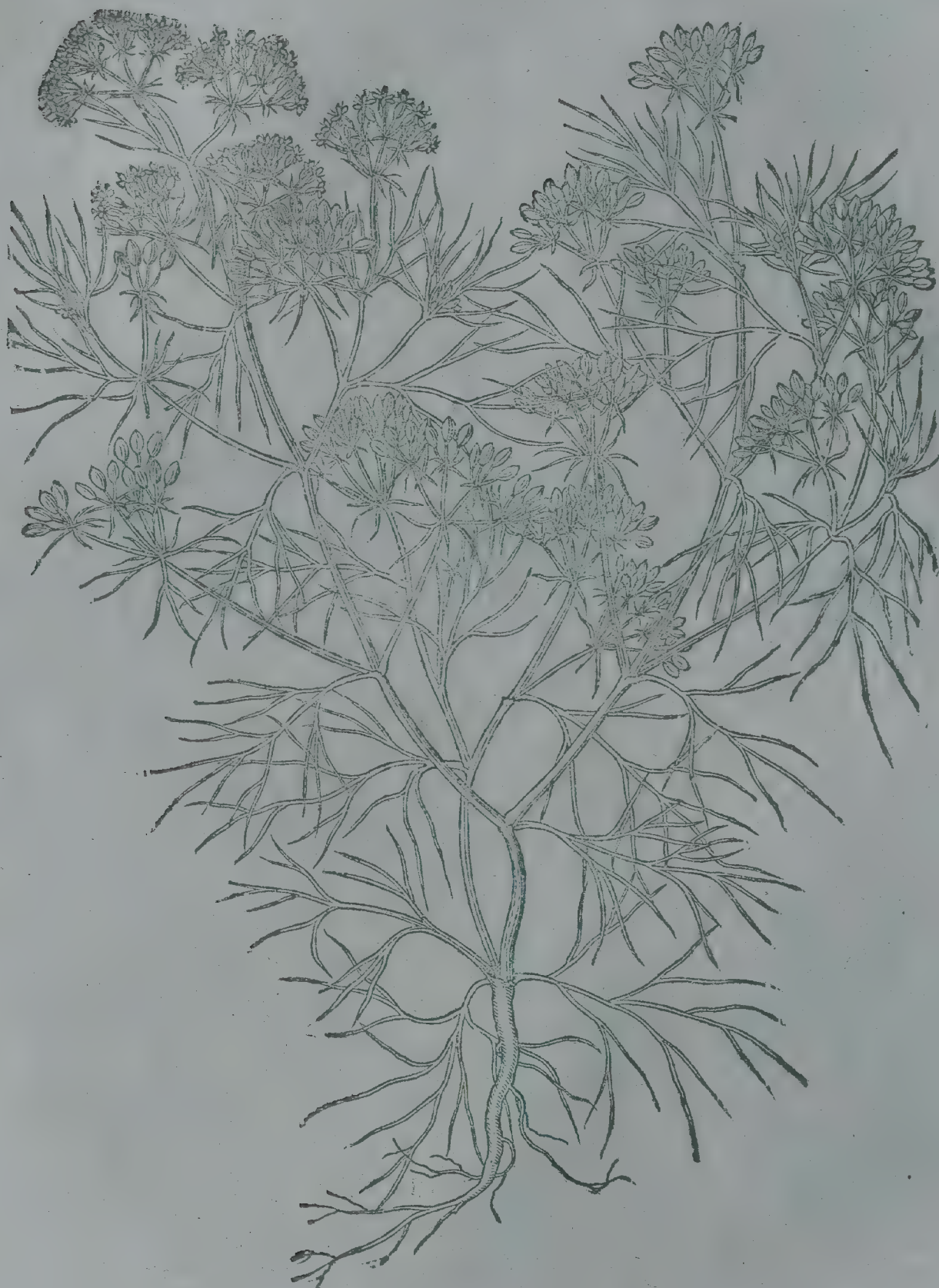
- S**atium Cuminum omnibus notum est. Quamobrem longiori sermone eius historiam prosequi non operæpretium duximus. SYLVESTRE uero quod primo generi à Dioscoride assignatur, etsi antehac me illud nusquam uidisse scripserim, factum est tamen opera, & liberalitate Iacobi Antonij Cortusi, rei herbariæ indagatoris acerrimi, ut in nostro hoc hortulo id nunc primum uirescat & floreat, in studiosorum omnium usum, quorum iuuandorum gratia hos labores insumpsimus. Nihil enim in hac planta desiderari potest, quod Dioscoridis descriptioni non respondeat. Quod uero secundo ascribitur generi, si in Italia gignitur, id equidem cum Ruellio, & Gesnero, uiris doctissimis, eam plantam esse putauerim, quam Germani uulgò Ritterhorn, hoc est, Equitis calcar, & Consolidam regalem uocant. Quandoquidem planta hæc nascitur in segetibus. Caulem profert simplicem, ramulis multis, tenuibus, longis, dinisis, syluestris nigellæ modo. Flores edit purpureos, nigrae uiolæ æmulos: ex altera quorum parte prodeunt cornicula sursum spectantia, quæ ueterum calcaris formam exprimitur uidentur: unde & illi nomen à Germanis inditum. Semen fert melanthio simile, in paruis corniculis conclusum.

Cumini consideratio.

Sff Vtex



## CUMINVM SATIVM.



: Monachorum  
error.

Et ex hac descriptione existimemus, uix aliam reperiri posse plantam, quæ magis, quàm hæc, postremum Cumini genus referat. Ceterùm Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem scripsere, flauicoloris Melanthium, quod officina Nigellam citrinam uocant, primum sylvestris Cumini genus esse contendunt. Sed ij, mea quidem sententia, in magno & aperto errore uersantur. Nam, ut unusquisque sane mentis per se cognoscere potest, Nigella citrina sic seplasiarijs uocata, nil aliud unquam fuerit, quàm flauicoloris Melanthium: cùm omnibus palàm sit, non in alio Nigellam hanc, & Melanthium inter se specie differre, quàm in seminis colore: cetera nanque in forma, magnitudine, sapore, ac omni denique facultate illis maxime consentiunt. Sed quid multa? nõne hoc idem in papauerum semine quotidie comperimus? in quibus tamen uariis seminis color non prohibet, quin omnia sint papauera. Id quod etiam perspicuum est, in hyoscyamo, lactuca, & alijs pluribus plantis: quarum semina etsi alba & nigra inueniantur, non tamen aliud ab illis plantæ genus constituunt. Hinc sit, ut in



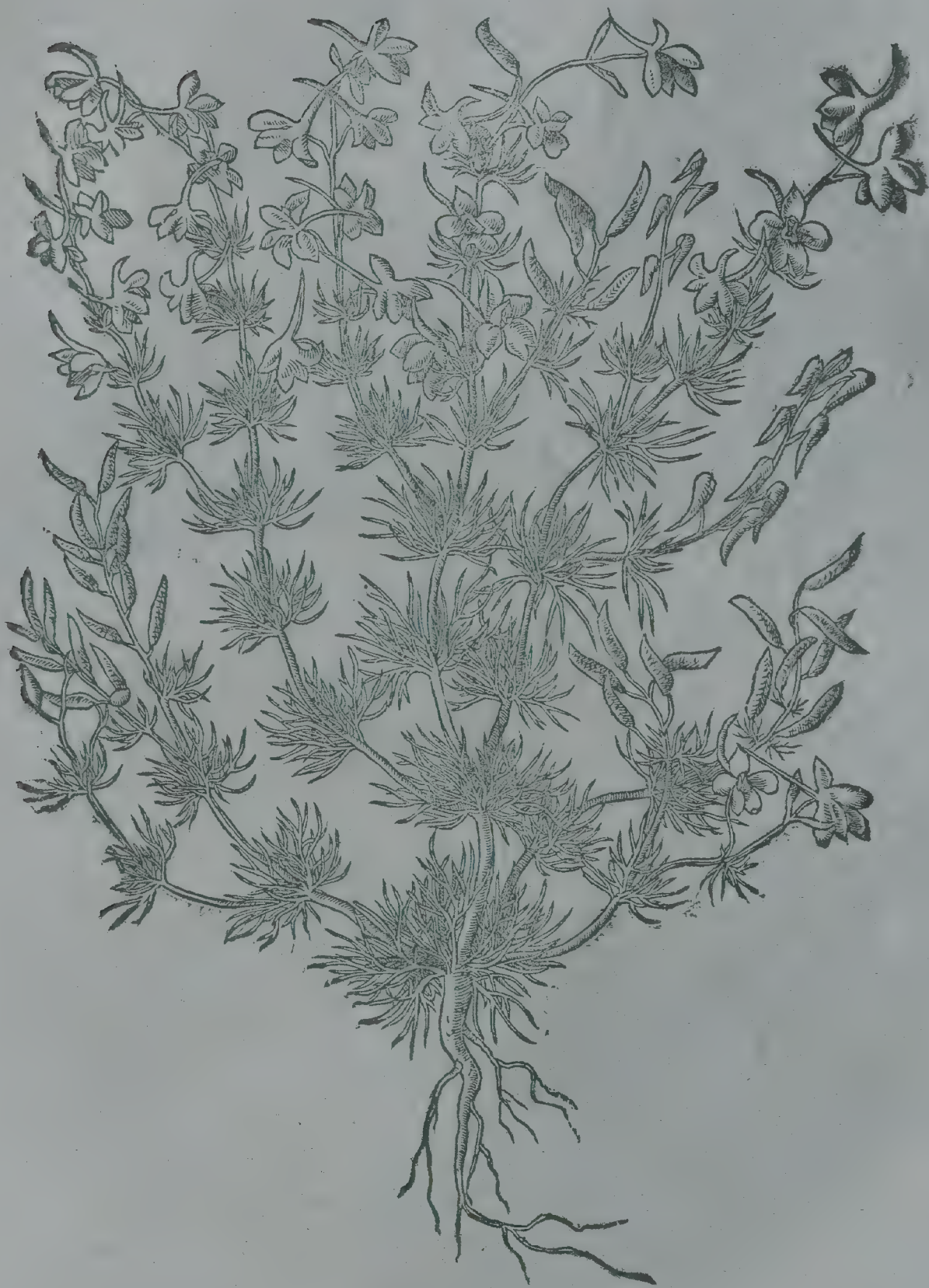
## CVMINVM SYLVESTRE I.



10 huiusce sylvestris Cumini historia patres illi, & qui eos sequuntur, planè hallucinari deprehendantur. Quippe primi generis sylvestris Cumini semen in capitulis mollibus, ac rotundis acerosum gignitur, fortasse (ut opinor) vulgaris pimpinella modo, non autem in capitulis melanthij instar, durum, solidum, fractuq; contumax, quod in pimpinella uulgò uocata non uisitur. Satiuum folijs ferè fœniculum representat unico, aut altero exit caule pluribus adnatis ramusculis: floret in umbella, ueluti fœniculum, in qua copiosum profert semen: radix ei albicans est, summo cespite repens. Tractu gaudet calido, & putrescibili: quamobrem frequentissimum in maritimis nascitur. Cumino frequenter utuntur in cibis, & eo sæpe suffiuntur, qui facies suas exterminant ut sanctitatem, & corporis macerationem admentiantur. Præstat tamen ad fœminarum conceptionem, si uuluis indatur. Auxiliatur oculorum epiphoris, per se recens admotum, & eorundem tumoribus cum melle. Datur quoque iëtericis utiliter illico à balneo, & ex dulci uino urinae ardoribus laborantibus. Cymini uires scriptas reliquit



## CVMINVM SYLVESTRE II.



Cumini uires  
ex Galeno.

Nomina.

Galenus lib. VII. simplic. medic. sic inquit. Cymini semine potissimum utimur, quemadmodum anisi, ligustici, cari, 10  
& petroselini. Est autem & facultatis excalfacientis, sicut illorum unumquodque, tum urinam mouentis, & flatum discu-  
tientis: ex tertio ordine excalfacientium. Κύμινον ἢ μερεν quod Græcis, Ciminum & Cuminum satium Latinis dicitur: Ita-  
lis, Cumino domestico; Arabibus, Camum seu Kemum: Germanis, Kimmel: Hispanis, Comino: Gallis, Comin. Quod uerò  
Græci κύμινον ἄγριον, Latini Cuminum sylvestre nominant: Itali, Cimino saluatico.



Αμμι.

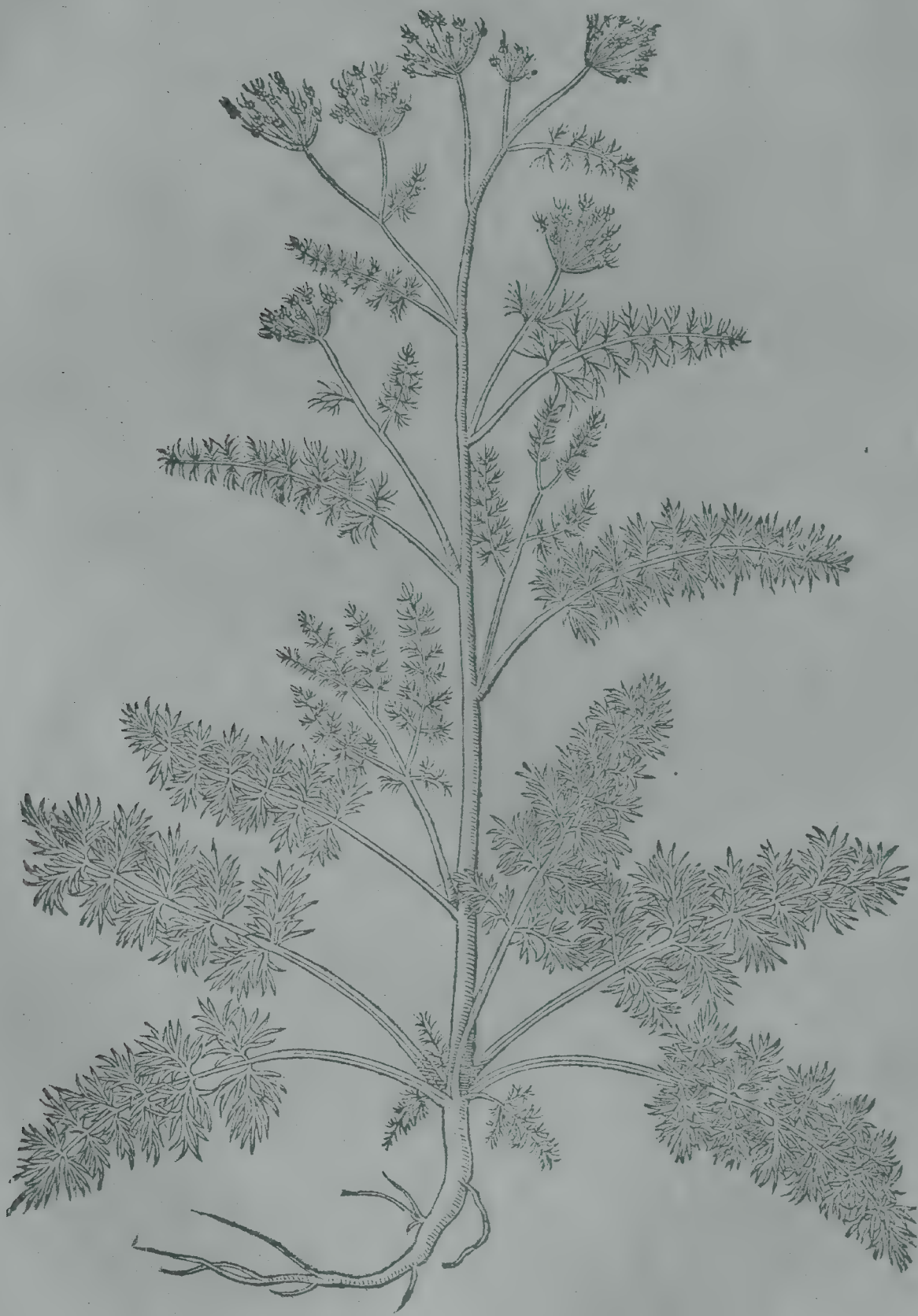
AMMI.

CAP. LXI.

**A**mmi<sup>a</sup> Aethiopicum cuminum appellant. Plerique hoc natura diuersum esse ab illo existimant. Vulgò notum est, semen exile, multò minus cumino, organum resiciens. Eligendum est purum, minimè fufurosum. Vis ei exalfactoria, feruens, & exiccans. Facit ad tormina, urinæ difficultatem, serpentium ictus, cum uino potum: menstrua ciet. Miscetur derodentibus cantharidum medicamentis, quæ eccloria uocant, ut inde exortis urinæ difficultatibus resistat. Sugillata cum melle tollit. colorem poru, aut illitu mutat in pallorem. Suffitum cum uua passa, aut resina, uulvas purgat.

a Meū, & Cat.  
ἐνιοι καὶ τὸ  
αἰθιοπικόν, οἱ  
δὲ βασιλικὸν  
καλοῦσι, ἐνιοι  
δὲ ἑτέρας οὐ-  
σας τὸ αἰθιο-  
πικόν ἔφασαν  
εἶναι καὶ ἐτέ-  
ρας τὸ ἀμμι. i.  
quidā Aethio-  
picum, quidam  
Regium uocāt.  
aliq̄ alterius na-  
turæ Aethiopi-  
cum esse dixe-  
rūt, & alterius  
Animi.

A M M I.





Ammios confi-  
deratio.

Ruel. lapsus.

Monachorum  
error.

Ammios uires  
ex Gal.

Nomina.

**Q**uamquam varia, ac diuersa semina uiderim, quæ legitimum Ammi mentiuntur; nullum tamen ex ijs hactenus mihi sese obtulit, quod animum ad credendum alliceret, uerum Ammi ex Alexandria Aegypti ad nos deferri. Quod Ammeos nomine in officinis passim habetur, cum probatissimum, Plinio teste, cumino sit candidius, id nigricat, adeoq; uulgaris petroselini semen æmulatur, ut uisu ab eo dignosci minime possit, sed in hoc gustum consulere oportet. Nam cum haud leuiter sit acre, facultatis discrimen gustu facile deprehenditur. Præterea cum hoc nullum origani saporem gustui repræsentet, quem tamen referre uerum Ammi Dioscorides est auctor, adhuc clarius fit, id non esse legitimum. Veruntamen contrarium sensisse uidetur Ruellius: quippe qui minus fortasse accurate ea examinauerit, quæ de Ammi, Hippocratis testimonio, scriptis tradidit Plinius, ei alioqui familiarissimus, lib. XX. cap. XV. cum inquit. Est Cumino simillimum quod Græci uocant Ammi. Quidam uerò Aethiopicum Cuminum id esse existimant. Hippocrates regium appellat, uidelicet quia effiacius in Aegypto indicauit. Plerique alterius naturæ in totum putant, quoniam sit exilius, & candidius. Similis autem & huic usus: nam & panibus Alexandrins subigitur, & cum alimentis interponitur. hæc Plinius. Caterum non equidem negauerim, Ammi in Italia nasci, etsi in officinis hactenus uerum non reperiatur. Siquidem Aloisius Anguillarius Romanus in herbarum cognitione diu uersatus, ex Patanio, ubi horti publici curam gerit, nuper ad me misit legitimum Ammi, nulla prorsus reclamante nota. Verum enim uero huic sanè illud non ad stipulari certum est, quo magno, ut arbitror, errore ducti Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, se usos fuisse asseuerant. nam præter rationes, error satis ex suis scriptis exploditur, utpote qui suum Ammi nullo origani sapore commendari fateantur. Herba, quam uocant Ammi, semen, ut Galenus testatur, reliquit lib. V. I. simplicium medicamentorum, maxime est utile. Facultatis est excalescentia, & desiccatoria, tenuiumq; paruum: sed & gustu subamarum est, & acre. Et clarum est, quod & digeratur, & urinam moueat. Fuerit autem in calfaciendo, desiccandoq; ex ordine tertio intenso. Planta, quæ Græcè ζύμι, Latine item Ammi uocatur: Arabicè, Nanchach, Anazue, Nanachua, seu Nanachue: Italicè, Ammi, ut etiam Hispanicè: Germanicè, Amey.

Κόριον, ἢ κορίαννον.

CORIANDRUM.

CAP. LXII.

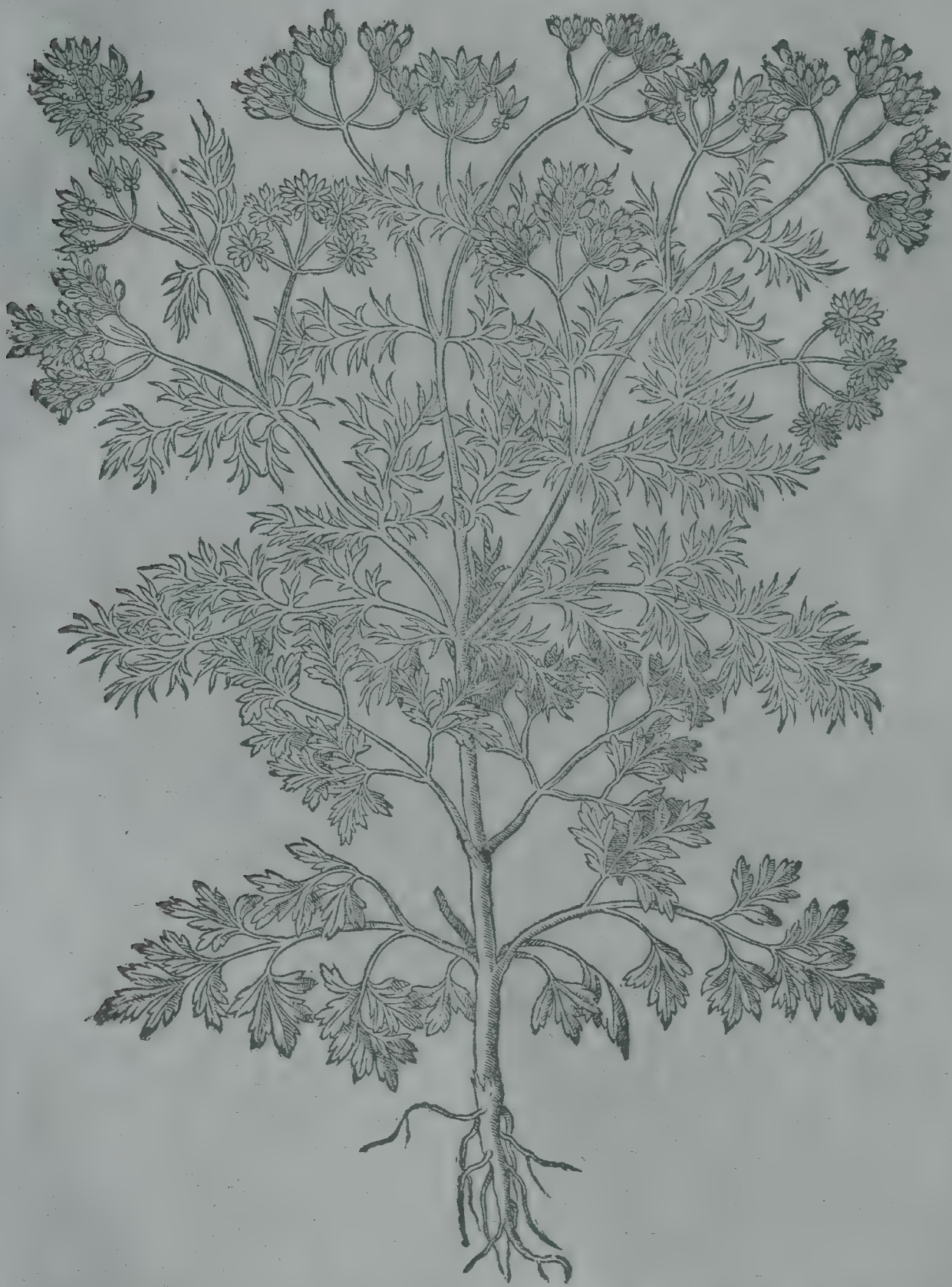
**C**oriandrum, aut coriannum uulgaris est notitiæ: uim refrigeratorem habens. Quare illitum cum pane, aut polenta, ignibus sacris, & ulceribus, quæ serpunt, medetur. Epinyctidas cum melle, uel uua passa, testium inflammationes, carbunculosque sanat: cum faba fresa, strumas, & tubercula discutit. Tineas interaneorum expellit semen, cum passo modicè potum, & genituram adauget: largius tamen sumptum, mentem non sine periculo mouet. quare continuo, & copiosiore usu abstinendum. Succus cum cerussa, spumæue argenti, necnon aceto, & rosaceo illitus, ardentes summæ cutis inflammationes emendat.

Coriandri fa-  
cultas ex Gal.

**C**oriandrum omnibus notissimum exili prouenit caule, sesquicubitali longitudine, ramis numerosis; folijs infernè Adianto proximis, sed quæ in caulibus habentur, & tenuiora sunt, & magis diuisa: flores in caulium summitatibus albicant, è quibus racematim semen oritur rotundum ac striatum. Tota planta grauitè spirat, cimicum odore, at semen siccum, exuta graueolentia, odoratum euadit, & ad multa utile. Caterum in Coriandri facultate indaganda ad eodè Galenus productus est, ut longum sermonem faceret contra Dioscoridis sententiam lib. V. I. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Coriannon, siue Corion, aut utcunque uocare lubet. Vetusiores Græci Coriannon nominant: at recentiores medici omnes Corion appellant, sicut & Dioscorides, refrigeratorem esse herbam dicitans, sed perperam. Siquidem ex contrarijs facultatibus componitur, plurimum habens essentia amaræ, quam ostendimus esse tenuium partium, & terrenam. Nec parum etiam aquæ humiditatis obtinet, quæ tepentis est facultatis. Habet autem & adstrictionis pauillum. Ex quibus omnibus uariè quidem agit ea quæ scribit Dioscorides, & non tantum ex refrigeratione. Caterum ego cuiusque particulatim actionis causam enarrabo, tametsi propositum fuerat, mei unius duntaxat hoc in libro sententiam expromere. Sed forte nihil obstat: imò, si uerum fatendum est, proderit nonnihil, superiores methodos, quæ ad hunc modum in paucis medicamentis sunt dictæ, hic repetere. Primum ergo non Dioscorides tantum, sed & alij complures medicorum indeterminate de morbis pronunciant, sicut sanè hac quoque tempestate non paucos inuenias medicos uel insignes, præter alia, hac in re maxime hallucinantes. Interdum enim atra, liuida, frigidaq; reddita parte, quæ erysipelas habuit, nec amplius refrigerantia poscente medicamenta, cen antea, sed ea quæ infixum parti præter naturam humorem euacuent, ij tamen refrigerare perseuerant. Aliquando autem ad digerentia quidem transiunt: caterum erysipelas sanare dicunt. Et sanè scribunt, incipientibus etiamnum, & crescentibus erysipelatis, alia esse medicamenta, alia uerò iam declinantibus, ac flaccescentibus. Sed ita res non habet. Neque enim erysipelas etiam uocari debet, posteaquàm inflammatio eius, & feruor, ac biliosum illud abierint: neque quæ facultate sunt frigida, neque quæ huiusmodi affectus sanant, remedio esse putandum est: sed uelut si uel in initio protinus aut percussis, aut alia de causa quauis tumor in parte quapiam aut liuidus, aut niger extiterit, eum esse frigidum affectum existimabis, & quæ digerant excalescentq; medicamenta poscere. Ad eundem modum, si calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidem prior est, sed secunda alio appellanda nomine: aut si dislicet nominis mutatio, saltem sicut quidam alia scribunt principij, alia declinationis remedia, haud frigida esse autumantes declinationis remedia, concedendum sanè est, si cui ita placet, ut talis affectio etiam erysipelas nocetur: sed eam etiam calidam dicere, ubi iam refrigerata est, id uerò nequitiam concedendum. Itaque ne quod tunc ei auxilio est, refrigerantium esse credamus, sicut Dioscorides Coriandrum, quod ut ipse inquit, cum pane, aut polenta illitum, erysipelas curet. Nam quod exquisitum est erysipelas, quod utique inflammatum est, & flauum, haud unquam sanare poterit cum pane Coriandrum, sed illud quod iam refrigeratum est. Proinde nos superioribus uoluminibus, cum determinata, ac definita experientia, cuiusque medicamenti facultatem explorandum censuimus, quam maxime fieri posset, simplicissimum eligi affectum consuluimus. At plerique medici neque quod uel plurimi



## CORIANDRUM.



10 plurimi morborum protinus ab initio compositi inuadant, norunt: neque quòd alius affectus sit erysipelas exactum, alius uerò is, qui uocatur ab omnibus nobis usitate, ut à ueteribus quoque, phlegmone: alij autem inter hos medij plurimi, partim, ut sic dicam, erysipelata phlegmonode, partim phlegmonæ erysipelatodes. Ac inuenias nonnunquam ubi neutrum uincat, sed ad unguem paria sint. Quinetiam nonnunquam œdematodes esse erysipelas conspicitur, sicut aliud scirrholes, ut compositorum morborum non paruus aceruetur numerus. De quibus copiosius, cum alibi differuimus, tum in libris de curandi ratione. Dicetur autem & nunc quoad saltem eorum meminisse necesse est, quòd exactum erysipelas haud unquam ab antè dicto cataplasmate curari possit. Voco autem exactum, cum à biliosa fluxione pars impleta fuerit. Porro quòd longè à refrigeratione absit Coriandrum, uel ex ijs, quæ ipse scribit Dioscorides, discere licet. Nam strumas, inquit, cum lo-mento dissoluit. Quod uerò nullum refrigerantium medicamentorum idoneum sit dissoluendis strumis, uel ipsum Dioscoridem non dubitaturum arbitror: quippe qui sexcenta scripserit medicamenta strumas sanare potentia, quæ omnia tum tem-



Coriandri fa-  
cultas ex Au-  
cenna.

Brasauoli er-  
ror.

Coriandri se-  
minis usus.

Nemina.

a Meum. 676-  
xayov. i. subca-  
uum.

Hieracij confi-  
deratio, & ui-  
res ex Plin.

perie calida, tum actionibus digerentia esse confessus est. Haftenus Galenus à Dioscoride in Coriandri facultate dissentiens. Porro uerò hac in re Galeno maxime refragatur Auicenna, qui in ipsum aperte inuehitur li. I. cap. CXLI. sic inqui-  
ens. Scripsit Galenus Coriandrum esse compositum ex diuersis facultatibus, etsi terrea facultas in eo ceteris excellat, simul  
cum aquea quadam tepida, & adstrictoria pauca. Verum, ut ego conijcio, aqueitas, quæ in ipso reperitur, absque dubio fri-  
gida, non quidem tepida existit: nisi ei forsan admisceatur aliquid excalfacientis substantiæ, quæ sui tenuitate uelociter in au-  
ram euanescat. Quapropter dixit Hunaym, remouet Galenus frigiditatem à Coriandro, & Dioscoridi repugnat. At ego  
quidem aliter sentio, cum frigida eius substantiæ meminerint Archigenes, Rufus, & aliorum posteriorum nonnulli. Frigidum  
igitur est Coriandrum natura in fine primi, & usque ad principium secundi, & siccum in secundo. quanquam, sententia  
mea, & siccum est, & ad caliditatem aliquo modo uergit. Sed Galenus ipse sentit, Coriandrum esse ex omni parte calidum. Id  
quod fortasse euenisse putandum ex ea caliditatis particula, quæ dum bibitur, aut comeditur, ab ipso disperditur. Aliter  
nec necessarium foret, si homines sua frigiditate interficeret, ut in multa exhiberetur quantitate. Illud præterea subdidit Ga-  
lenus, si Coriandrum strumas dissoluit, quoniam igitur pacto frigidum erit? Cui facile responderi potest, id agere Coriandrum  
sua quadam occulta facultate, ac forma: aut quod reperitur in eo aliqua tenuis facultas, quæ in profundum penetrare pos-  
sit frigida substantia exterius relicta. Sed cum bibitur caliditas illa resoluitur. quo fit, ut sola frigida remaneat, & in cor-  
poribus agat. Hæc Auicenna in Coriandro Galeni dicta refellens. Quæ etsi aliquid in se rationis, ac ueritatis habere ui-  
deantur; tamen cum omnibus compertum putem, Galeno neminem adhuc parem extitisse, qui diligentius stirpium tum na-  
turas, tum facultates inuestigauerit partim saporis gustu, partim odoris olfactu, partim substantia, & coloribus, partim de-  
nique ex longa experientia profundissima philosophiæ coniuncta, operæpretium est eius potius acquiescere sententia, quàm  
reliquorum omnium. Veruntamen Brasauolus in hoc maluit fortasse cum Auicenna errare, quàm cum Galeno rectè senti-  
re. Qui præterea cum nesciuerit, Coriandrum in Hetruria passim in pratis, & campestribus sua sponte nasci, asserit in suo  
simplicium uolumine, satium tantum reperiri Coriandrum. Ceterum quod in hoc capite Dioscorides auctor sit, Corian-  
dum sumptam mentem non sine periculo commouere, quoddam alij tum ex Græcis, tum ex Mauritanis memoriæ prodide-  
rint, eiusdem succum potum interimere; ideo factum est, ut multi, quorum ego sententiam antehac secutus sum, coriandri  
usum prorsus damnauerint. Sed id nunc certè mihi uidetur iniuste factum. Siquidem Coriandrum mentem non commo-  
uet, nisi largius & immoderatè sumatur. Quid quæso mirum erit de coriandro copiosius sumpto, si uinum etiam, cuius ta-  
men est usus quotidianus, liberalius epotum, dolores, morbos graues, strangulatus, & mortem denique inferat? quod si mo-  
deratè bibatur, præter alias utilitates, quas humano corpori præbet, uentriculum roborat, concoctiones adiunat, excre-  
mentosa pellit, cor exhilarat, intellectum acuit, spiritus claros reddit & uiuificat. Quare non equidem uideo, quid obstat,  
quò minus simili ratione credamus, tantum abesse, ut Coriandri semen noceat, ut etiam maxime proficiat, si tamen parçè &  
modicè sumatur. Quippe ab eius usu moderato non abhorruisse Galenum puto: nam lib. VII. cap. III. de compositi-  
tione medicamentorum secundum locos ex Archigene refert, ructu acido affectis coriandrum cochlearij mensura exhiben-  
dum esse. Galeno autem apertissime adstipulatur è recentioribus Græcis Symeon Seibi, utpote qui in coriandri mentione  
scribat, id stomacho bonum esse, & eundem corroborare: cibum in uentriculo retinere, donec probe concoquatur. Quæ au-  
torem hunc de temperato coriandri usu tradidisse, nulli dubium est. Ex his igitur facile colligamus licet, quod non sit ad-  
mittenda, sed potius explodenda illorum recentiorum opinio, qui coriandri usum omnino fugiendum esse censent. nos enim  
iam non omnem eius usum, sed immoderatum tantum, ut nocuum, uitandum esse existimamus. Semen tritum & recenti-  
bus carnibus aspersum prohibet ne putrescant tam cito, quàm solent, ætatis tempore. Ex aqua autem potum celiacos iu-  
uat, & alui fluxiones cohibet. Attamen semen in ciborum, aut medicamentorum usum nunquam admitti debet, nisi prius  
triduo aceto fuerit maceratum. Id Græcis κίριον, & κίριοννον, appellatur: latinis, Coriandrum: Mauritanis, Rusbor, Rasbe-  
ra, Kuzbara, seu Kuzibara: Italis, Coriandro: Germanis, Coriander, & Coleander: Hispanis, Culantro, & Ciliandro.

Γεράκιον.

## HIERACIVM.

## CAP. LXIII.

**H**ieracium magnum caulem emittit asperum, subrubrum, spinosum, a cauum: folia ex interuallis  
rariusculè diuisa, similia soncho per ambitum: luteos flores, in oblongis capitulis. Vim refrige-  
randi habet, & modicè substringendi: unde illitum, stomacho æstuant, inflammationibusque prodest.  
Succus erosionem stomachi sorbitione mitigat. Herba cum radice illita, uibratis à scorpione ictibus  
auxiliatur. Hieracium paruum, folia ex interuallis habet, diuisa in ambitu: cauliculos teneros, uiren-  
tes: in quibus lutei flores orbem circinantes, emicant. Vim suam ad eadem, ad quæ superior impendit.

**H**ieracium maius, frequentissimum ubique in Italia nascitur, soncho aut syluestri Lactuca non admodum dissimile. Mi-  
nus autem cichorium ferè refert. Sed asperiora ei folia sunt. Flores utrique aurei, qui tandem papposi effecti in auram  
euolant. Maius radice nititur unica, recta, lactuca, aut sonchi modo. Minus uerò multiplex: utrique succus lacteus sapore  
amaro acrisque, cum caulescunt. Horum autem non reperio Galenum mentionem fecisse, nec etiam Paulum, in libris de sim-  
plicium medicamentorum facultatibus. Meminit tamen eorum Plinius lib. XX. cap. VII. inter lactucarum agrestium ge-  
nera, sic inuens. Sunt, qui herbam Hieraciam uocent, quoniam accipit res scalpendo eam, succoque, oculos tingendo, obscu-  
ritatem cum sensere, discutiant. Succus omnibus candidus, uiribus quoque papaueri similis. Carpitur per messes inciso cau-  
le. Conditur in fictili nouo ad multa præclarus. Sanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, ci-  
catrices, adustionesque omnes, præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis cum lana contra epiphoras. Idem succus aluum  
purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentiū ictibus medetur in uino potus. Et folia tosta, thyrsique triti ex aceto  
bibuntur. Vulneri illinuntur maxime contra scorpionum ictus. Verum contra phalangia commisto uino ex aceto. Alijs  
quoque



## HIERACIUM MAIVS.



10 quoque uenenis resistunt, exceptis quæ strangulando necant, aut ijs quæ uesicæ nocent, item psimmythio excepto. Imponuntur & uentri ex melle, atque aceto ad detrahenda uitia alui. Vrinæ difficultates succus emendat. Crateuas eum & hydropicis obolis duobus in aceto, & cyatho uini dare iubet. Peculiares earum uires partim iam dictæ sunt, somnum faciendi, ueneremq; inhibendi, æstum refrigerandi, stomachum purgandi, sanguinem augendi. Nunc non pauca restant, quoniam inflationes discutunt, ruetus lenes faciunt, concoctiones adiuuant: cruditatem ipsa nequaquam faciunt. Nec ullæ res in cibis auaritatem incitat, inhibetq;: eadem in causa alterutrinque modus est. Sic & aluum copiosiores solunt, modica sistunt, lentitiam pituitæ digerunt, atque, ut aliqui tradiderunt, sensus purgant. Stomachi dissoluti utilissime adiuuantur, in eo usu, & oxypori obolis asperitatem addito dulci ad intinctum aceti temperantes. Si crassior pituita sit, scillite, aut uino absinthite: si & tussis sentiatur, hyssopite admisto. Dantur celiacis cum intubo erratice, & ad duritiam præcordiorum. Dantur & melancholicis candida copiosiores, & ad uesicæ uitia. Praxagoras & dysentericis dedit. Ambustis quoque



## HIERACIVM MINVS.



Nominat.

quoque prosunt recentibus, priusquàm pustulæ fiant cum sale illite. Ulcera etiam, quæ serpunt, coercent, initio cum aphro- 10  
nitro. mox in uino trita igni sacro illinuntur. Conuulsa, & luxata caulibus tritis, cum polenta ex aqua frigida leniunt:  
eruptiones papularum ex uino, & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederunt: ad quod utilissima, quàm maxi-  
mè caule, sed amara. Quidam lacte infundunt. Deferuefactiij caules & stomacho utilissimi traduntur. Has omnes  
Plinius tam Hieracijs, quàm sylvestribus Lactucis vires contribuit. Quod Græci ιερᾶκιον, Latini similiter Hieracium uo-  
cant: Itali, Hieracio.



Σάκχον.

APIVM.

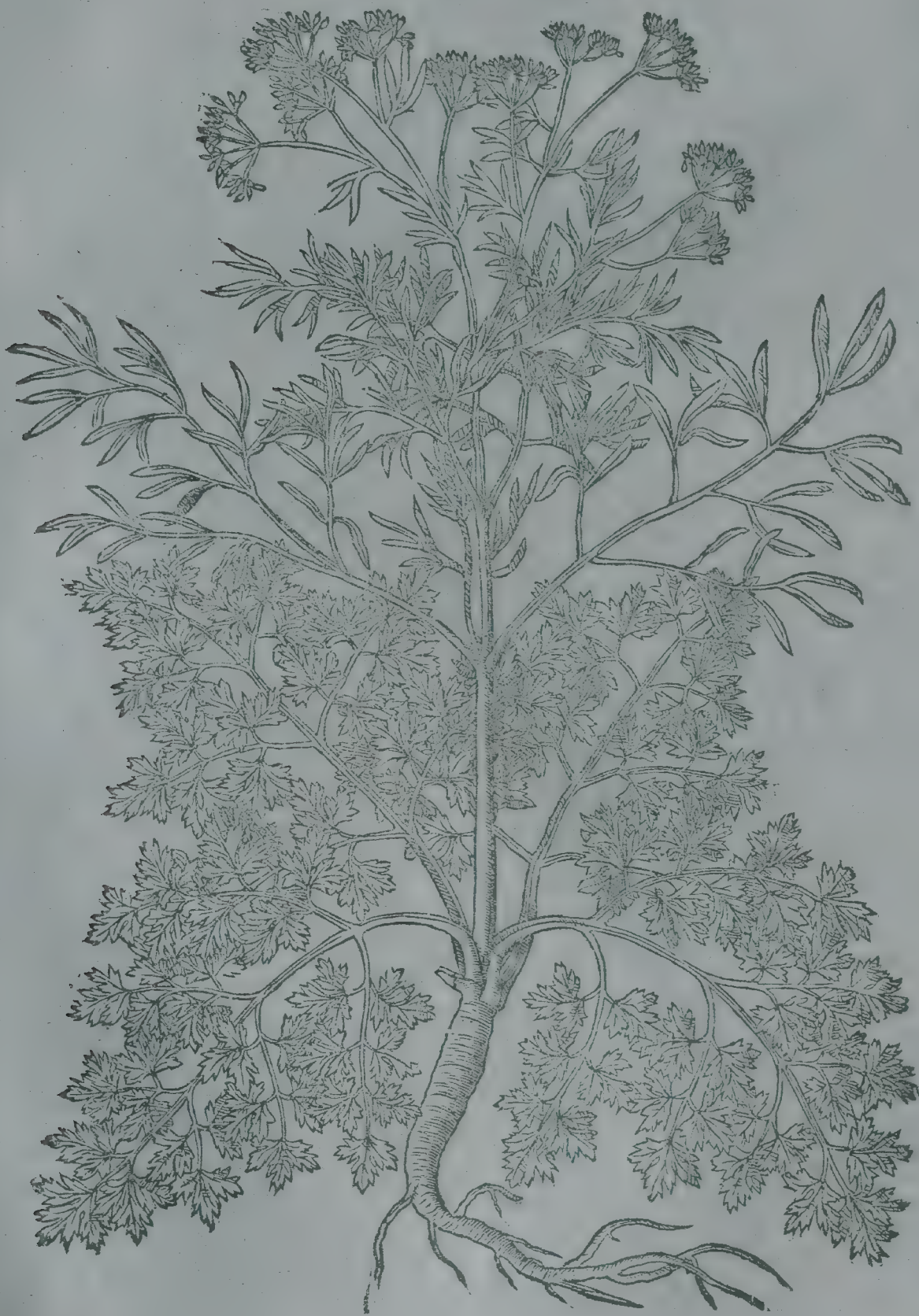
CAP. LXIII.

**H**ortensis apij herba ad eadem, ad quæ coriandrum conuenit. Inflammationibus oculorum cum pane, aut <sup>a</sup> polenta illinitur: æstuantem stomachum mulcet: mammarum <sup>b</sup> duritiam ex lacte con-creto contractam, reprimat. Vrinam ciet, siue crudum, siue coctum edatur. Decoctum eius, radicif-que potum, uenenorum noxæ resistit, cum uomitiones exciter: aluum cohibet. Semen uehementius urinam pellit: contra serpentium uenena, aut epotam argenti spumam auxiliatur: inflationes discutit. Admiscetur medicamentis, quæ dolorum leuamenta præstant, theriacis quoque, ac tussis remedijs.

<sup>10</sup> Eleoselinum in <sup>c</sup> humidis nascitur, satiuo <sup>d</sup> grandius, & ad eadem efficax. Oreoselinum caule est do-

a Meum. πα-  
τάλης ἀλει-  
τον. i. cum po-  
lente polline.  
b Meum. μ-  
σίου χυμὸν  
τα. i. mamas  
grumescens.  
c εὐδρεϊς. i.  
aquolis.  
d Orib addit.  
ἐλίω. i. paulo.

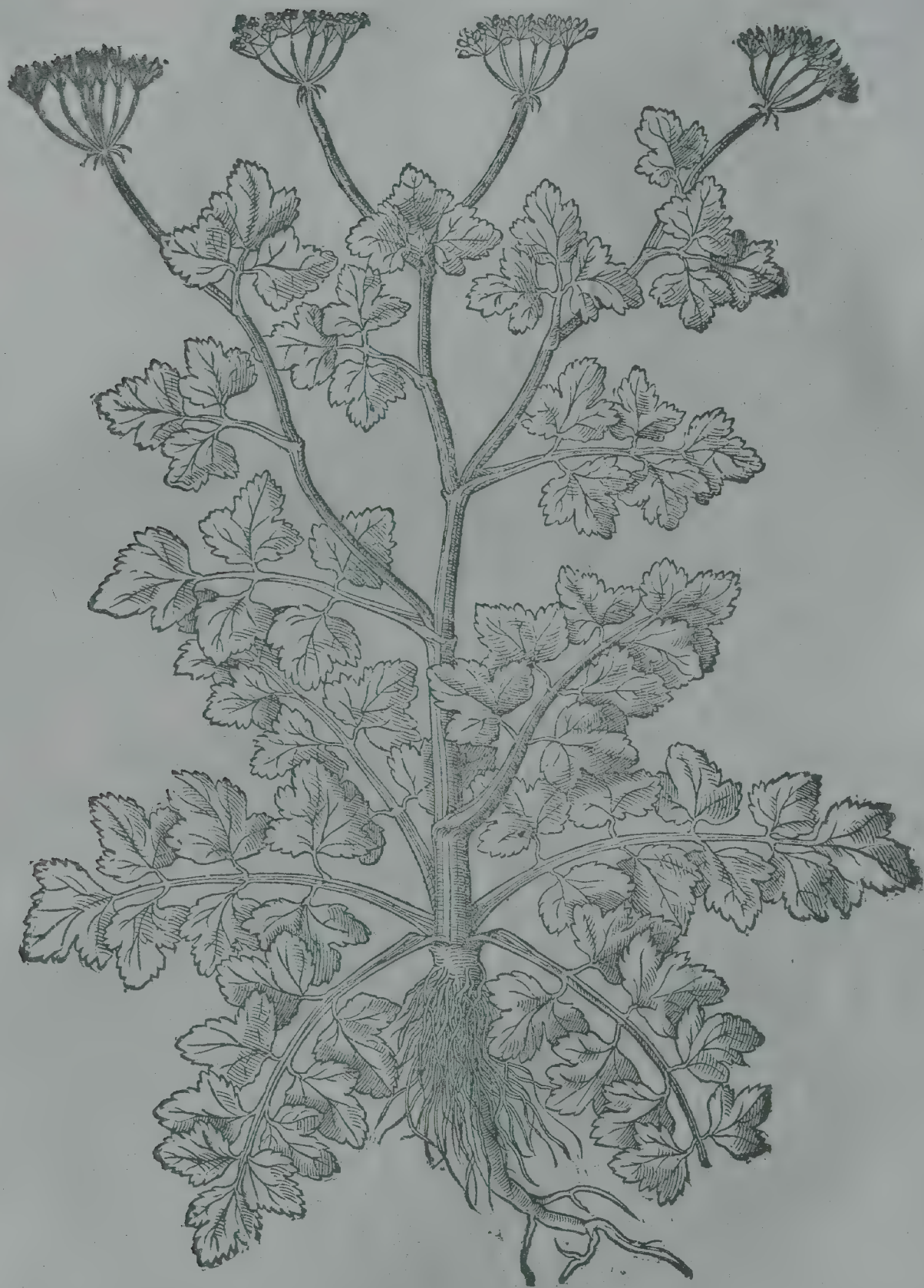
## APIVM HORTENSE.



drantem



## APIVM PALVSTRE.



drantem alto, ab radice tenui exeunte: per cuius ambitum rami, & capitula cicutæ, multò tamen te- 10  
nuiora: semine cumini oblongo, acri, & odorato, tenui. Nascitur in petrosis, & montibus. Vrinam ciet,  
semine, ac radice in uino potis: menses trahit. antidotis, necnon medicamentis urinam cientibus, &  
excalfactorijs, inseritur. Nec hallucinari nos oportet, existimantes oreoselinum esse, quod in saxis  
prouenit: aliud enim est petroselinum. Petroselinum in Macedonia prouenit, in præruptis locis, semi-  
ne ammij, odoratiore, sapore acri, aroma olente. Vrinam cit, ac menstrua: contra stomachi, & coli in-  
flationes, & tormina prodest. Laterum, renum, & uesicæ doloribus, in potu subuenit. Admiscetur  
antidotis urinam cientibus. Hipposelinum Latini olusatrum appellant, aliqui smyrnion, quanuis a-  
liud sit, quod propriè smyrnion dicitur, ut paulò post referemus. Est autem maius, & satiuo apio candi-  
dius: caule alto, cauo, molli, habente ueluti lineas: folijs latioribus, in puniceum uergentibus: coma  
rorismarini,



PETROSELINVM MACEDONICVM.



10 rorisnarini, florum plena: dependentibus in cacumine corymbis antequàm deflorescat. Ea semine turget nigro, oblongo, acri, solido, aromatico. Radix dimittitur tenuis, odorata, candida, quæ os commendat. In umbrosis, & palustribus nascitur. olerum generis, ut apium. Radix cruda, coctâue estur. Folia cum caulibus, decocta manduntur, & per se aut cum piscibus præparantur, crudaq; muria condiuntur. Vim hanc habet, ut poro semine ex mulso uino menses cieat: argentes calfacit potu, aut illitu: urinæ stillicidio auxiliantur. Radix eosdem præstat effectus.

e Cat. d'si met.  
xos. i. Roma-  
cno grata.

**P**Utant dubio procul omnes ferè ætatis nostræ medici, ijq; præsertim, qui diu uersati sunt in simplicium medicamento- rum inquisitione, quiq; multum laboris ac studij impenderunt, ut hanc medicinæ partem penè abolitam resituerent, nil aliud apud antiquos satium fuisse Apium, quàm uulgare nostrum Petroselinum, hodie hortis omnibus frequentissimū.

Apij hortensis  
confid.

T t t Quorum



## LEVISTICVM VVLGARE.



Quorum equidem sententiam nunquam ausim improbare : cum nostrum hoc notis omnibus sit praditum, quibus constare 10  
 Apium ueteres tradidere. Plinius siquidem libro XX. cap. XI. naturalis historia ita scribit. Apio gratia uulgò est: nan-  
 que rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Hoc etiánum confirma-  
 re uidetur Galenus lib. II. de alimentorum facultatibus, cum inquit. Apium inter cætera familiarissimum est, & ori, sto-  
 machoq;ue gratissimum. Quæ sanè omnia in uulgari nostro Petroselino cernuntur: quippe quod nobis omnium olerum fa-  
 miliarissimum in ciborum condimentis perpetuò habeatur. Ceterum quauis id uarios nostrarum mensarum cibos frequen-  
 tissimè commendet; scripsere tamen tum Chrysippus, tum etiam Dionysius (ut Plinius author est) Apium ad cibos non ad-  
 mittendum, imò omnino nefas: nam id defunctorum epulis feralibus dicatum. Ipsius quoque uisus claritati inimicum.  
 Caule semine uermiculos gigni. Ideoq; eos, qui ederint, sterile scire mares, fœminasq;. In puerperijs uerò ab eo cibo co-  
 mitiales fieri, qui ubera hauriunt. Innocentiorẽ tamen esse marem. Eaq; causa est, ne inter nefastos fructes damnetur.



- hac Plinius. Quare mirum non fuerit, si recentiores quoque Apio comitalibus interdixerunt. Cum igitur his tum rationibus, tum auctoritatibus, notis præterea suffragantibus, constet vulgare Petroselinum legitimum esse Apium, putandum quidem fuerit, quin potius affirmandum, id quod officinis omnibus satini Apij uicem explet, nil aliud esse, quam Paludapium, siue Apium palustre, Eleoselinum Dioscoridi uocatum. Quandoquidem hoc in humentibus, & palustribus locis nascitur, caule, & folijs satino maioribus, rarioribusq;. Eaque propter Theophrastus lib. v I I. cap. v I. de plantarum historia, de eo disserit his uerbis. Paludapium, quod apud aquæ ductus, & in paludibus prouenit, folio raro, nec hirsuto constitit, sed simile quodammodo Apio est, odore, sapore, figuraq;. Hoc Columella libro XI. cap. I I I. de Rustica non aquaticum apium, sed Apium simpliciter appellatur: ubi sic legitur. Apium quoque plantis serere, nec minus semine, sed præcipue aqua latatur, & ideò secundum fontem commodissime ponitur, quod si quis id uelit latifolij facere, quantum seminis possint tres digiti comprehendere, raro linteolo inliget, & ita in areolas dispositum religet. uel si crispæ frondis, semen eius inditum pile, & saligno palo pinsitum expoliaturq; similiter in linteolis ligatum obruet. Potest etiam circa hanc operam fieri crispum, si cum est natum incrementum eius superuoluto cylindro coerceatur. Hac ille. A quo nonnulli hortorum cultores edocti, aquaticum apium crispum hoc quoque tempore faciunt. habentq; spectaculi gratia in hortis. Caterum Ruellio haud mihi subscribendum est: quippe qui plantam nobis Italici Macerone uulgò appellatam, Paludapium esse putat. Quippe (ut paulò post, atque etiam in proxima Smyrnijs commetatione dicitur) non parua sanè inter uocatum Macerone, Eleoselinum, & Hipposelinum intercedit differentia. Apij porro in montibus nascentis, quod ideo Græcis Oreoselinum dicitur, nulla à Dioscoride redditur foliorum delineatio, nisi in eo scriptura fuerit deprauata, ut ferè suspicor. Verum Theophrastus, & Plinius Oreoselinum descripserunt folijs cicutæ, radice tenui, & semine unus, alter uerò caule anethi, minutiore ramentum. Vnde factum est, ut nonnulli crediderint Theophrastum hoc in loco deprauatum esse, & quod ubi in Græcis codicibus legitur, καὶ τὰ φύλλα ἔχει κωνίω ἐμφερῆ, id est, folia habet cicutæ similia, legendum sit, κεφάλια ἔχει κωνίω ἐμφερῆ, hoc est, capitula habet papaueri similia. In quam opinionem hos facillè potuit adduxisse uulgata Græca Dioscoridis lectio, in qua nimirum capitulorum papaueris, non autem foliorum cicutæ mentio est. Veruntamen ego potius (ut modò dixi) Dioscoridis lectionem uitiatam putauerim, quàm Theophrasti, licet contrà senserit Hermolaus. Nam præterquam quod Theophrasto subscribat Plinius, est Oribasij codex, in quo non κωνίω, sed κωνίω legitur. Præterea ipse sæpenumero uidit Apium in montibus nascentis, quod à Theophrasti, & Plinij pictura nullis prorsus notis diffidet. Prouenit enim folijs cicutæ, radice tenui, & semine in umbella anethi modo: quæ omnia Apij generi maxime adstipulantur. Illud insuper addiderim, quod Apij longè magis proprium est folijs consurgere cicutæ modo per ambitum laciniatis, semine in umbella anethi instar, quàm capitulis papaueri similibus incluso. MACEDONICVM AVTEM PETROSELINVM, etsi antehac in Italia haud cognitum fuit, factum est tamen quorundam diligentia, ut petito è Macedonia semine, iam quibusdam nostris habeatur in hortis. Huius copiam primùm mihi fecit Iacobus Antonius Cortusius Patricius Patavinus. cuius liberalitate complures cum peregrinas, tum raras sum consequutus plantas. Exit itaque Macedonicum petroselinum, folijs uulgari, siue aquatico apio similibus, sed minoribus, caule crasso, ramoso, frequentibus alarum cavitatibus, floribus albis, semine hortensi petroselino haud absimile, odorato, & amarescente. Quamobrem aberrant toto cælo, qui uulgare nostrum petroselinum, nihil à Macedonico differre contendunt, sua tantum auctoritate ne dicam temeritate nixi. Quod uerò Hipposelinum uocatur, si quod LEVISTICVM uulgo uocant, non est, planta sanè non habeo, quæ legitimum referat. Si enim foliorum, cauium ramorum, caterarumq; partium magnitudinem, proceritatemq; respicimus, etsi Dioscoridi Hipposelinum legitimum non sit, quod coma, & semine illi non respondeat, cum tamen cæteris selinis grandius sit, & tota facie simile, nemo nobis succensere debet, si hanc plantam Hipposelinum appellauimus; uerùm ne mordicus opinionem hanc retinere uidear, libenter in eorum concedam sententiam, qui aliter censent. ea exceptione tamen, ut interim hac planta mihi tantum Hipposelini uicem præstet.
- 40 Sunt qui hanc Laserpitium, quiq; fructiferam Theophrasti libanotidem esse contendunt, sed plures sunt notæ (quantum uideo) quæ horum opinionibus refragantur. Brasauolus Ferrariensis herbam Macerone uulgò uocatam falsò Hipposelinum existimat, à peruersa fortasse Marcelli interpretatione deceptus, qui præter Dioscoridis sententiam, Hipposelino radicem intus candidam, foris uerò nigram reddidit, cum tamen in Græcis Dioscoridis exemplaribus nulla nigredinis fiat mentio. Quo quidem argumento Macerone Hipposelinum non esse, satis superq; comprobatur, præsertim cum hac coloris radicum opposita qualitate inter se discrepent. Huius Marcelli lapsus illud causam fuisse arbitror, quod legerit apud Theophrastum, nasci Hipposelinum folijs paludapio proximis: caule magno, ac hirsuto: radice raphani modo crassa, sed nigra: nigroq; etiam semine, magnitudine eruo ampliore. Qua fortasse auctoritate fretus Marcellus, nigram Hipposelino radicem inesse addidit in Dioscoride. Sed animaduertendum est Theophrastum eo loco non descripsisse Dioscoridis Hipposelinum cum alterum ab altero pluribus differat notis, sed Smyrniū potius. Id quod ex eo conijci potest, quod Dioscorides, itemq;
- 50 Galenus asserant, nonnullos inueniri qui Hipposelinum à Smyrnijs non separent. Quibus uerbis nil mirum inter eos, qui ita sentirent, Theophrastum quoque ab illis comprehensum fuisse. Caterum hac in re etiam Fuchsius, cuius tamen pace dixerim, aperte hallucinatur: quippe qui legitimum Hipposelinum Levisticum uulgò uocatum, Smyrnijs loco in suis elarissimis de stirpium historia commentarijs depinxit. Idem præterea errasse deprehenditur in libro de compositione medicamentorum, quem nuper auctum edidit. Nam etsi primùm rectè scribat, illud quo officinæ hodie pro apio hortensi utuntur, non esse nisi eleoselinum, id est apium palustre; tamen postea perperam (meo quidem iudicio) scriptis tradidit, petroselini semen seplasijs apij semen uocari, atque in eius locum usurpari. Etenim eleoselini semine, non petroselini, apij seminis loco utuntur omnes ferè pharmacopæi, idq; etiam apij semen nuncupant. Apij meminit Galenus lib. VI I I. simpl. medic. sic inquit. Apium usque adeo calidum est, ut & urinas, & menses cieat. Flatus quoque discutit, & magis semen, quàm herba ipsa. sed & oreoselini, & hipposelini similis uis est: uerùm hipposelinon imbecillius est, oreoselinum ualentius. Eodem quoque lib.
- 60 superius tamen, de Petroselino differuit his uerbis. Petroselini semen maxime usui est, cum tota etiam herba una cum radice similem, sed imbecilliores facultatem sortiatur. Est autem ut gustu acre cum amaritudine, sic & in operibus calidum,

Eleoselini consideratio.

Ruellij opinio non accepta.

Oreoselini consideratio.

Petroselinum.

Hipposelini confid.

Marcelli, & Bras. lapsus.

Fuch. error.

Apij generum uires ex Gal.



una cum incidendi effectu. Hinc menses, & urinas largè prouocat. Flatus quoque discutit. Fuerit itaque & ipsum ter-  
tij ordinis tum excalescentium, tum desiccantium. Sed de Petroselino Macedonico fusius differens libro primo de anti-  
dotis, ita scribit. Quod ad Petroselinum attinet, laudatissimum Macedonicum est omnibus cognitum: quod Estreaticum  
etiam quidam appellant, à loco in quo nascitur, nomen imponentes. Verùm exiguum est prorsus quod ibi prouenit, cum &  
præruptus, & angustus is locus sit. Estreaticum itaque Macedonicum hoc, quod à Macedonibus in omnes gentes affertur,  
paucum & ipsum in Macedonum terra gignitur. Sed idem in petroselino Macedonico accidit, quod in Attico melle, & uino  
Falerno contingit. Mercatores siquidem in omnem ferme orbis terram, ut mel Atticum, uinum Falernum, sic petroselinum  
Macedonicum aduehant, cum tamen in Macedonia petroselini tantum non oriatur, quantum gentibus omnibus satis esse  
queat. Verùm in Epiro petroselinum plurimum gignitur, quemadmodum in Cycladibus insulis mel: atque ut mel ex in-  
sulis Athenas affertur; sic petroselinum ex Epiro prius in Macedoniam comportatur, plurimumq; & p. ropè totum in  
Thessalonicam: inde uerò tanquam Macedonicum exportatur. Idem in uino Falerno contingit. nam cum in exiguo quo-  
dam Italia agro Falernum proueniat, complura alia uina in Falerni speciem à uini magistris concinnantur, quæ perinde at-  
que Falernina, in omnes provincias Romano imperio subiectas importantur. Tibi uerò si petroselinum Estreaticum quan-  
doque deerit, ne peiorem existimes theriacam futuram, si alium imposueris. Non enim si mortiferis uenenis, si uenenato-  
rum morsibus aliud ab Estreatico petroselinum minus congruit, propterea reliquis etiam morbis, ut torminibus uentriculo  
debili, aquæ inter cutem, & id genus alijs, segnius opitulatur, quos in primis sanare theriaca non promittit. Ad hæc Estrea-  
ticum petroselinum theriacam planè amariorem facit, præsertim cum recens adhuc imponitur. differt enim ab alijs petro-  
selinis, quod ut acerrimum, ita quoque amarissimum est. *Σελινον κηπαϊον* id Græci, quod Latini Apium hortense, nominant:  
Mauritani, Charfs, Charfi, seu Chares: Itali, Apio domestico, & Petrosello: Germani, Peterfilien, & Peterlin: Hispani,  
Perexil: Galli, Persil de iardin. Id uerò *ἐλεοσέλιον* Græci dicunt, quod Latini, Apium palustre, & Paludapium: Mau-  
ritani, Affilis: Itali, Apio palustre: Germani, Eppich, & Eppich: Hispani, Perexil dagoa, & Apio: Galli, Persil de leau.  
Quod autem *δρεοσέλιον* Græci, Apium montanum Latini uocant: Mauritani, Acraselinum: Itali, Apio montano: Hispani,  
Perexil montesino: Galli, Persil des montaignes. *Πετροσέλιον* deinde id Græcis dicitur, quod item Latinis Petroselinum,  
& Italis, Petroselino. Postremò *ἵπποσέλιον* id Græcè uocatur, quod etiam Latine Hipposelinum: Arabicè, Salis: Itali-  
cè Hipposelino: Germanicè, Liebstockel: Gallicè, Ache, & Ache large.

Nomina.

Σμύρνον.

SMYRNIVM.

CAP. LXV.

a Drag. ἐνώδη  
συνδριμόντι  
φαρμακώδη τὴ  
καὶ ὑπομηλί-  
ζοντα. i. odora-  
ta cum acrimo-  
nia, medicata-  
que. & colore  
submelino.  
b Meum. πολὺ  
χειρὰ. i. multi  
succi.  
c Meum, &  
Drag. καὶ ἐνί-  
μοις καὶ γωνί-  
αις χερσὶν ὁ-  
σαις. i. hume-  
tis & angulis  
incultis.

Smyrnij confi-  
deratio.

**S**Myrnion, quod in Cilicia petroselinum uocant, plurimum in Amano monte gignitur. Caulem  
shabet apij, & stolones multos: folia latiora, suppinguia, ad terram infracta, robusta, a odore medi-  
cato, cum quadam acrimonia iucunda, colore in luteum languescente: capitibus caulium orbiculatis,  
ut anethi: semine brassicæ, rotundo, nigro, acri myrrhæ sapore, ita ut alterum alterius loco cedat. Ra-  
dix quoque odorata, gustu acri, fauces mordet b, succosa, mollis. Cortex eius foris niger, intus uiridis,  
aut subalbidus. Nascitur in saxosis, & collibus c, atque squalidis, & limitibus terrenis. Vis radicis,  
herbæ, & feminis excalescere. Folijs muria maceratis ad obsonia utuntur: aluum sistunt. Radicem  
contra serpentium ictus bibere conuenit: tussis, & orthopnoeas mitigat: urinæ difficultati medetur.  
Illita recentes tumores, collectiones, duritiasque discutit, uulnera ad cicatricem perducit. partus ab-  
ortu uitiat, si feruefacta subijciatur. Semen lienis, renum, & uesicæ uitij prodest: menses, & secundas  
pellit. commodè datur ischiadicis in uino: inflationes stomachi lenit: sudores ciet, & ructus. Pec-  
liariter datur hydropicis in potu, & contra febrium circuitus.

**S**I Smyrnij singula nota, quæ illi à Dioscoride tribuuntur rectè, diligenterq; expendantur, facile quidem perspicui poterit,  
Smyrnum ei herbæ simillimum esse quæ à nostris in Hetruria uulgò uocatur Macerone. Siquidem hanc nasci clarum est  
caule apij, stolonibus multis referto: folijs latioribus, suppinguibus, robustis, ad terram uersis, odore medicato, cum quadam  
acrimonia iucundis, colore in luteum languescente. Præterea in caulium cacuminibus umbellam gerit anethi modo: semi-  
ne brassicæ maiore, oblongo tamen, nigro, acri, odore myrrham referente. Radice denique nititur odorata, acri, succosa, ac  
mollis, quæ exteriori cortice nigricat, interiori uerò parte ex albo uirescit. Quas quidem notas fere omnes constat Smyr-  
nio Dioscoridem reddidisse. Verùm quispiam, cui fortè hæc nostra sententia minus arrideat, obtrudet nobis semen, ut quod  
Maceroni nostro non insit rotundum, brassicæ modo. Huic illud responsum uolumus, quod cum cætera in uniuersum notæ  
illi respondeant, facile in semine delineatione mendum subesse potest. Vel quod non in rotunditate, sed in alio uni cum al-  
tero semine intercedat similitudo. Porro quannus memoria non prodiderit Dioscorides, quod Smyrnum seratur in hortis,  
in quibus hodie nostrum illud seritur, sed quod sponte in Amano Ciliciæ monte gignatur, tum etiam in collibus, incultis, ac  
saxosis locis; Plinij tamen ætate passim in hortis serebatur. Id quod ipse Plinius manifestè demonstrat lib. XIX. cap. ulti-  
mo, ubi smyrnum inter hortensia referens, inquit. Et Smyrnum olus iisdem locis seritur, myrrhamq; radice respicit. Idem  
quoque testatur Galenus, quod ipsum inter olera connumeret libro I. de aliment. facultatibus, & de eo scribat in hunc  
modum. Smyrnum non est insuauis. Ideoq; Romæ plurimum uenit. Multò autem acrius est, & calidius, quàm apium: quin  
& odorati quidpiam habet. Quapropter efficacius urinam ciet, quàm apium, hipposelinum, & sion: & mulieribus men-  
ses mouet. Veris tempore caulem producit, qui crudus edendo est haud aliter quàm folia, quæ sola per hyemem inerant plan-  
te, nondum caulem habenti, sicut neque tum apium habet. Postea uerò caule accedente, tota planta iucundior redditur,  
siue quis crudam ipsam, siue coctam mandat, siue ex oleo, & garo, siue uinum, siue acetum uelit adijcere. Nonnulli cum  
aceto, & garo tantum edunt, ueluti apium: alij uerò paululum olei ijs adijciunt. hæc Galenus. Ex cuius sanè uerbis liqui-  
dò apparet,





Idò apparet, Smyrniaceae ueteribus etiã inter olera fuisse receptum. Galeno nimirum adstipulantur ea, quae de Smyrniaceae mihi retulerunt Siculi. nanque ij affirmant, plantam Maceronem appellatam passim coli in suis hortis, atque eam ueris tempore (ut etiam Galenus perhibet) caulem tenerrimum emittere: qui non solum edendo sit, sed gratiam quoque ineat cum ore, praesertim si cum sale & pipere cinara modo comedatur. His itaque fortasse, uel etiam ualidioribus rationibus adductus Manardus Ferrariensis, uir quidem ingenio, & doctrina celebris, Smyrniaceae esse nostrum dictum Maceronem constanter asseruit. Quo fit, ut minus dubitem Ruellij opinionem improbandam esse, quod suspicetur (ut proxima commentatione diximus) Maceronem esse Paludarium. Smyrniaceae uero eam esse stirpem certò patet, quam in Gallijs uocant uulgò Leuechia. est & alia planta, quam in CRETA SMYRNIVM uocari dicunt. Fert haec folia nostrate Smyrniaceae crassiora, quina ab uno pediculo dependentia, & per ambitum serrata, quinetiam in altera parte ab exortu mutila. Longè autem diuersa spectantur, quae in caule sunt. Ea enim rotunda spectantur, & à caule, & ramis in quibus nascuntur, perfoliata uocata modo trãfiguntur, nullis in ambitu denticulis. Caulem edit firmum, striatum, & subter folia geniculatum, è quo in latere, ubi folia perforantur,

Ruellij opin.  
improbanda.





Smyrniij vires  
ex Galeno.

rantur, ramuli exeunt è singulo foliorum sinu, strijs in longum protensis. Umbellam in caulium ramorumq; summitatibus gerit racematim dissectâ floribus albicantibus, semine haud brassica simili, sed rotundo, anguloso, & in acutum desinente. Colore ex flauo nigricante, sapore acuto & amariusculo, pediculis longis striatisq;. Radicem recentem uidere non licuit, sed qui plantam miserunt, eam Smyrnio nostro ferè similem faciunt, non modò facie, sed etiam sapore, odore, ac uiribus. Verùm enimvero (quantum ego indicare possum) Smyrniū nostrum magis admodum ad Smyrniij historiam accedit, quæ à Dioscoride describitur. Smyrniij tum historiam, tum facultates descripsit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Smyrniū quidam Hipposelinum agreste cognominant. Ex eodem genere & ipsum cum apio est, & petroselino: fuseritq; apio quidem validius, petroselino autem imbecillius. Menses itaque, & urinas mouet, calidum, siccumq; tertio ordine. Culices petroselinum nominant, quod in Amanio monte nascitur. Est quidem & ipsum Smyrniū, minus uerò petroselino, & Smyrnio acre. Proinde & ulceribus imponi potest, quia uidelicet sine molestia desiccet. Sed & digerere, quæ indurata sunt, ualet. Reliqua uis eius apio, & petroselino similis est. Quocirca & semine eius utimur ad menses, urinas, & asthmata.





10 & asthmata, siue anhelationes. haecenus Galenus. Caterum non desunt ex recentioribus, qui contendunt, plantam Imperatoriam vulgò uocatam legitimum esse Smyrnum, argumento quòd eius radices exterius nigricent, interius uerò uirescant, Verum ij ex eo aperte decepti deprehenduntur, quòd non animaduenterint an hæ plantæ cateris inter se notis cõueniant. Sed posteaquàm de Imperatoria herba incidit mentio, ob sui nominis maiestatem, uiriumq; præstantiam, prætereundum sanè non duximus, quin hic eius tum historiam, tum facultates edisseramus. Præstantissima igitur IMPERATORIA in Ananiensibus montibus supra Tridentum frequentissima nascitur, folijs sphondylis minoribus, solo accubantibus, robustis, hirsutis, ac asperis: caule bicubitali, purpurascete, rotundo, hirsutoq;: in cuius cacumine umbella floribus candidis ornatur: è quibus postea semen prodit seselis modo acutum, pariterq; odoratum. Radix inest ei non longa, mediocriter crassa, rugosa, dura, lignosaq;: quæ fortis nigra est, intus uerò subuivida. Ea gustu admodum acris deprehenditur, ac mordax, subamara, & odorata. Ex quo non temerè aliquis conijcere potest, Imperatorie radicem exalfacere tertio excessu completo, uel quarto inchoante: siccare uerò secundo. Discutit hæc mirificè tum uentriculi, tum intestinorum, tum etiam uteri status. Quapropter

Quorundam  
hallucinatio.

Imperatorie  
plantæ descri-  
ptio, & uires.



colicruciatus, ac uentriculi torminibus maxime utilis est. Cit item menses, atque urinam. Fouentur eius decocto utiliter in dolore dentes, praesertim si in uino austero radix decoquatur. Eadem ex uino pota uteri strangulationibus prodest. conceptum adiuuat, quem frigiditas intercipit: concoctionem roborat. Commansa est ueluti praestantissimus apophlegmatismus, ut quae efficaciter cerebri pituitam expurget. In puluerem contrita, uinoq; subinde pota, frigidis occurrit morbis. Quamobrem resolutis, comitialibus, conuulsis, auxilio est. Aiunt nonnulli quartana eos sanari, qui pulueris cochlearij dimidium hora una ante accessionem, ex mero biberint. Oris halitum commendat, & omnes roborat sensus. Epidemij morbis uenenis fere omnibus, ac uenenosorum animalium tum morsibus, tum ictibus opem praestat. Asthmaticos, seu anbelosos inuat, obstructions aperit, aqua intercute laborantes sanat, itemq; liene affectos. In summa excalfacit uniuersas corporis partes, quas frigus occuparit. Vt hinc palam fiat, herbam hanc non immerito sibi Imperatoria nomen ascinsisse, cum tot tantisq; uiribus praedita sit. Σμύρνον id Graeci, quod Latini item Smyrnum, & Olusatrum, nominant: Mauritanij, Senirion: Itali, Smirnio, & Macerone: Hispani, Apio Macedonico.

Nomin.

10

## ELAPHOBOSCVM.



Ελαφόβoscov.



Ε'λαφόβοσκον.

ELAPHOBOSCVM.

CAP. LXVI.

**E**laphobosco foeniculaceus caulis est, aut rorimarino similis, geniculatus, folijs duum digitorum latitudine, ut terebinthi, praelongis, aliquantum asperis, circumfractis. Adnata multa habet, ferentia umbellas anethi similes, & semina eiusdem: florem subluteum: radice ternum digitorum longitudinis, & <sup>a</sup> crassitudinis unius, candida, dulci, esui apta. Caulis tener pro olere manditur. Contra serpentium ictus, datur semen in uino. Fama autem est, hoc pabulo ceruas serpentium moribus resistere.

<sup>a</sup> Meum. πέν-  
τος δὲ ἢ πέν-  
τος. i. crassitu-  
dine uero seu  
latitudine.

**10** **Q**uamquam aliqui profitentur, se Elaphoboscum in Italia inuenisse, atque etiam quibusdam in hortis ostendere; herba tamen, quam pro eo demonstrat, folia profert incisuris multis diuisa, lauiatq;. Aded ut hinc perspicue intelligi possit, eam à legitimo Elaphobosco plurimum dissidere, si Dioscoridi magis, quam Plinio fides est adhibenda. Plinius siquidem libro, & cap. XXI I. Elaphoboscum folijs smyrnij, & semine corymbaceo depinxit his uerbis. Elaphoboscum ferulaceum est, geniculatum, digiti crassitudine: semine corymbis dependentibus, simili effigie, sed non amaris: folijs olusatris. & hoc laudatum in cibis. hæc Plinius. In quibus uerbis, quod ea planè à Dioscoride dissentiant, Manardus Ferrariensis Plinij codicem deprauatum esse existimat. Caterum Ruellius tradit Elaphoboscum legitimum paucis hodie cognosci, et si frequens ubique reperitur, illudq; esse censet, quod uulgò officinis simul & herbarijs Gratia dei nominatur, è qua sui nominis unguentum conficiunt. Sed hanc Ruellij sententiam non admittendam, quin potius explodendam putauerim, si per Gratiam dei eam plantam intelligit, de qua nos superius disseruimus in hyssopi commentatione, & qua officinæ utuntur. Quippe quod hæc caule, & folijs hyssopo sit persimilis, non autem fœniculo, ac terebintho. Quamobrem aut aliam in Gallia plantam esse eodem nomine appellatam, aut Ruellium omnino deceptum existimauerim. Ipse equidem herbam quandam sæpius uidi, tum in Tridentino, tum in Goritienfi agro, cuius etiam hæc picturam damus, quæ ita notis omnibus Elaphobosco respondet, ut non potuerit animus non inclinari ad credendum, hanc aut legitimum esse Elaphoboscum, aut plantam illi similem. Paucis admodum Elaphobosci facultates perstrinxit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Elaphoboscos facultatis est calidæ, & tenuium partium, ac proinde exicatorie secundo maxime excessuum ordine. Eius nomen Græcum est ἐλαφόβοσκον Latinum similiter Elaphoboscum, & Cerui ocellum: Italicum, Elaphobosco.

Elaphobosci  
confid.

Ruellij opin.  
suspecta.

Elaphobosci  
facult. ex Gal.

Nomina.

Μάραθρον.

FOENICVLVM.

CAP. LXVII.

**30** **F**œniculum, si herba edatur, aut semen cum ptisana bibatur, mammas lacte replet. Comæ decoctum in renum doloribus subditum proficit, quippe quod urinam excitet. contra serpentium ictus in uino conuenienter bibitur: menses ciet. in febribus nauseam, & stomachi feruorem ex aqua frigida potum sedat. Contritæ radices, & cum melle illitæ, moribus canum medentur. Succus caule, & folijs exprimitur, & in sole siccatus, in medicamenta adijcitur, quæ ad excitandam oculorum aciem comode temperantur. Extrahitur succus ad eadem ualens, etiam semine uiridi <sup>a</sup>, ramulisque, & radicibus prima germinatione incisus. In Iberia, quæ ad occidentem spectat, succum reddit gummi similem. Caulem medium, dum herba floret, rustici demetunt, ignique admouent, quò facilius ui caloris exudans, gummi remittat: quod efficacius succo est, ad medicamenta oculorum.

<sup>a</sup> Meū, & Cat.  
καὶ οὐλλας. i.  
& folijs.

**40** Ἰππομαράθρον.

FOENICVLVM ERRATICVM.

CAP. LXVIII.

**E**st & syluestre fœniculum, magnum: fert autem semen cachryi simile. Cuius radix iucundè olet, Epotaque stranguriæ medetur: menses imposita ciet. Ventrem sistit, radice, aut semine poto: contra serpentium morsus auxiliatur, calculos comminuit, regium morbum expurgat. Lactis abundantiam facit, decoctum foliorum haustum foeminas à partu purgat. Traditur aliud hippomarathri genus, longo, exili, & angusto folio: semine coriandri, rotundo, acri, odorato. Excalfaciendi naturam habet, & uiribus fœniculo respondet, sed ad omnia infirmius.

**50** **F**œniculum tam erraticum, quàm satium omnibus in Hetruria notum est. Seritur domesticum Februario mense uere incunte, locis apricis, & modicè saxosis. quippe quod non minus in ciborum condimentis gustui acuta quadam dulcedine placeat, quàm utile sit in medicamentis. Fœniculi meminit Plinius lib. XX. cap. XXI I. sic inquit. Fœniculum nobilitauere serpentes, gustatu fenestram exuendo, oculorumq; aciem succo eius reficiendo. Vnde intellectum est, hominum quoque caliginem præcipuè eo releuari. Colligitur hoc caule turgescente. In sole siccatur, inungiturq; ex melle. Vbi-que hoc est: laudatissimum tamen in Iberia è lacrymis fit, & ex semine recenti. Fit etiam è radicibus prima germinatione incisus. Est & in hoc genere syluestre, quod alij Hippomarathron, alij Myrsineum uocant, folijs maioribus, gustu acriore, procerius, brachiali crassitudine, radice candida. nascitur in calidis, sed saxosis. Diocles & aliud Hippomarathri genus tradit, longo, & angusto folio, semine coriandri. Hæc Plinius, qui ea ferè omnia à Dioscoride mutuatus esse uidetur. Porro alterum syluestris Fœniculi genus, cuius semen coriandri effigiem refert, à nemine hætenus, quod sciam, in Italia cognoscitur, & ostenditur. Fœniculum, ut memoria prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, tam ualenter excalfacit, ut ex tertio ordine excalfacientium censeretur possit. Desiccatur uero non æquè, sed ipsum quispiam in hoc primi esse ordinis posuerit: proinde lac procreat. quod si admodum desiccaret, non sanè generaret. Suffusus eadem ratione auxilia-

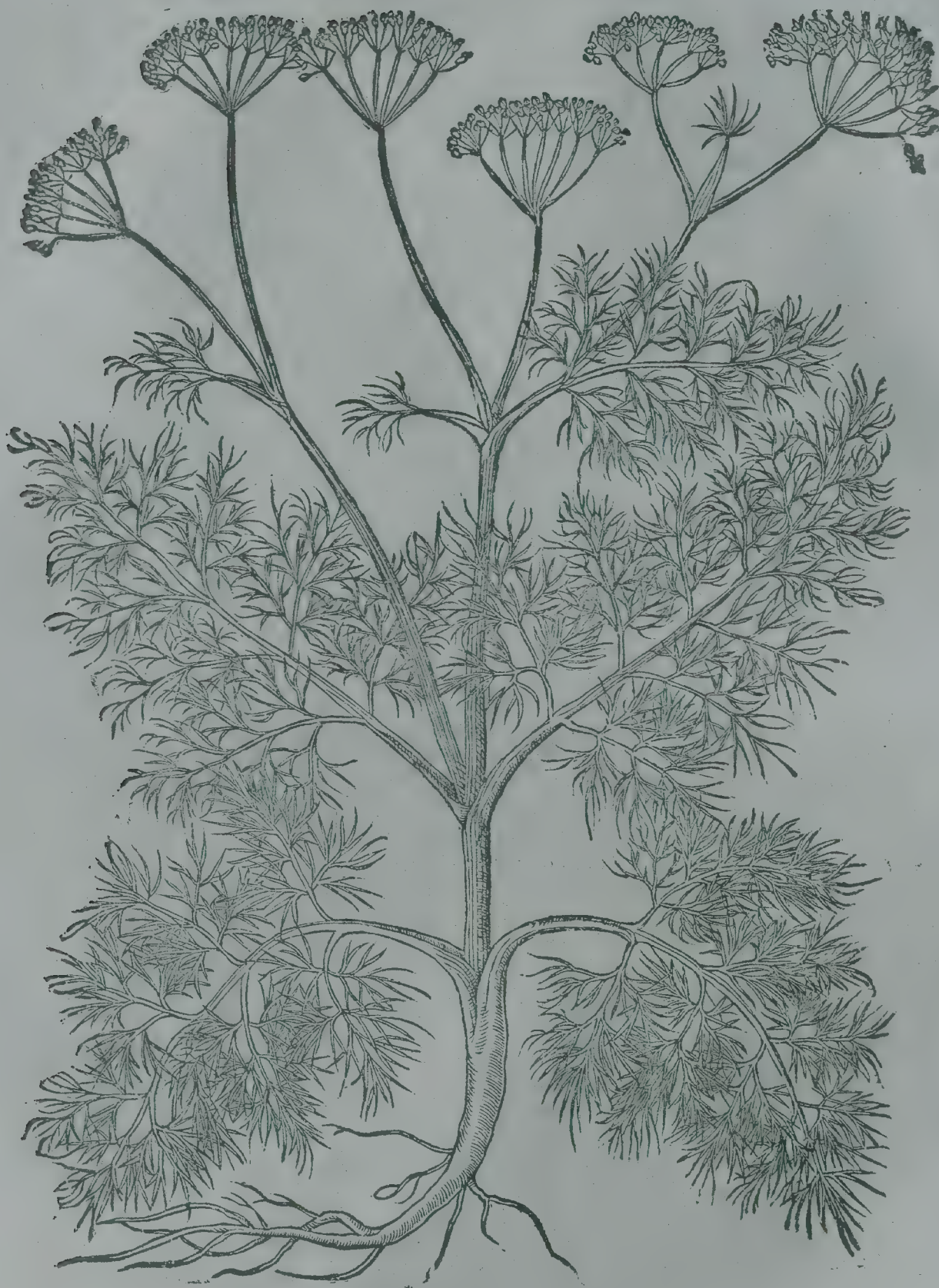
Fœniculi consi-  
deratio.

Fœniculi uires  
ex Gal.

tur.



## F O E N I C V L V M.



tur. Urinas, mensesq; ciet. Est & alterum Fœniculum sylvestre, quod præ magnitudine hippomarathrum nuncupant, cuius radix ac semen amplius quàm domestici, desiccandi uim obtinet. quocirca uentrem quoque eo nomine sistere uidetur. Nec sanè manifesta illis inest adstrictio. Huius non radix modò; sed & multò magis semen cachryi adsimile est: potestq; & calculos frangere, & auriginosos sanare, mensesq; mouere, & urinam excitare: non tamen lac congerere, sicut illud superius. Aliud est Hippomarathrum, cuius semen rotundum est, & acre, simile semini coriandri, facultate quidem hippomarathro simile, sed debilius. Planta Græcis μάραθρον, Latinis Fœniculum appellatur: Arabibus, Raiemgi: Italis, Finocchio: Germanis, Fenchel: Hispanis, Hinoio, & Funcho: Gallis, Fenoil.

Nomina.



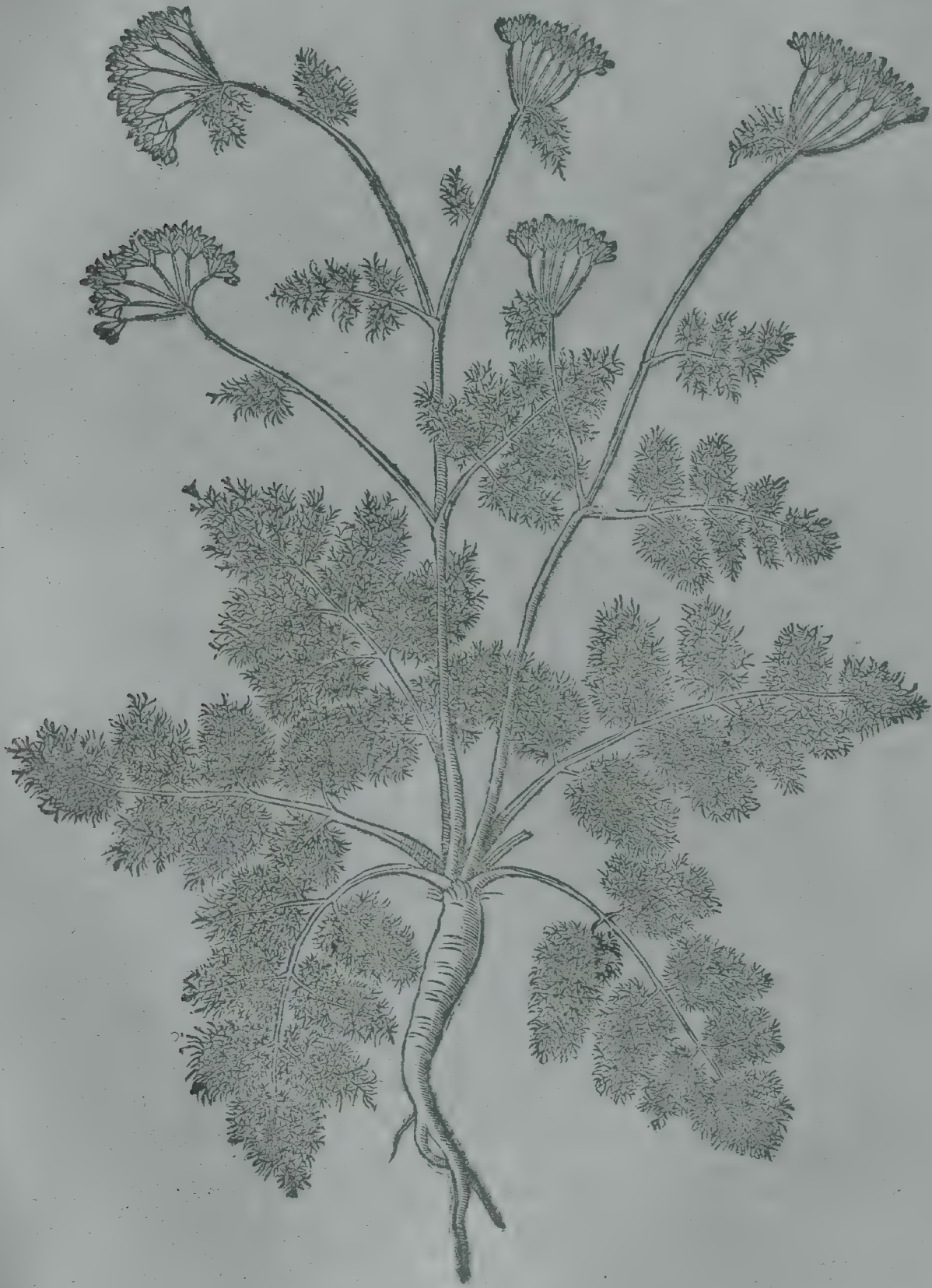
Δαύκον.

DAVCVM.

CAP. LXIX.

**D**Aucum aliqui daucium uocant. Creticum folijs foeniculo simile, minoribus, & tenuioribus: caulibus dodrantali, umbella coriandri, flore albo: semine acri, candido, hirsuto<sup>a</sup>, suauissimi odoris in mandendo. Radix digitali crassitudine, & dodrantis longitudine adolefcit. In saxosis nascitur, & locis sole illustratis. Aliud eius genus, syluestri apio simile, acre, odoratum, aroma olens, feruentis gustus. Probatissimum Creticum. Tertium assignatur genus folijs coriandri, floribus albis<sup>b</sup>, capite, & semine anethi, muscario pastinacæ: semine oblongo, ceu cumini, acri. Omnium semen excalfacit. potum urinam, menses, & partus extrahit: torminibus liberat: ueterem tussim mitigat. phalangiorum morfibz potum in uino, auxiliatur: tumores illitu discutit. Seminis duntaxat in alijs generibus in-  
10 ualuit usus: in Cretico etiam radicis, quæ maximè contra uenenatorum inituriam in uino bibitur.

DAVCVM I.



<sup>a</sup> Meū. ἐν τῷ διαμασάδαι, καὶ δ' αὖθις. i. in manducando, odoratum. at Cat. δρυμὲν ἐν τῷ διαμασάδαι καὶ ἐν ὠδῆς. i. acre in manducando, & odoratum.  
<sup>b</sup> Meum. ἀνέμα καὶ κερὰ λινὸν οἷον αὖθις δ' αὖθις ἢ σπινθιδίου. i. semē, & caput anetho simile, in quo sit umbella.



Danci confide  
ratio.

Quorundam  
error.

**T**Ametsi nonnulli inueniantur plantarum exploratores, qui Daucum ab erratica pastinaca nihil prorsus differre contendant, affirmantes, hoc idem sensisse Galenum, & post ipsum Paulum; ij tamen, quantum equidem sentio, manifestè falsi deprehenduntur. Nam etsi rectè dici possit, Daucum esse sylvestris pastinacæ genus; non ob id tamen illa, meo iudicio, fuerit unquam sylvestris pastinaca, cuius paulò superius meminit Dioscorides. Quandoquidem si unam, & eandem plantam esse Daucum, & agrestem pastinacam credidisset Dioscorides, de ijs sanè seorsum non differuisset, neque alterū ab altera proprijs capitibus disiunxisset. Caterum cum non desint, quibus uideatur Galenus inter has plantas nullam facere differentiam, uidendum est, an ita se res habeat. Mihi quidem inter eas discrimen fieri uoluisse Galenum, illud maximum argumentum est, quòd Dioscoridem secutus, & ipse uarias utrisq; tribuerit uires, easq; diuersis locis descripserit. Danci siquidem libro VI. Pastinacæ uerò lib. VIII. mentionem fecit in simplicium censu. Hinc itaque fit ut aperte conijciam, Galenum inter illa discrimen nouisse: atque eos decipi, qui in hoc Marcellum, & Ruellium secuti, contrarium asserunt. Quorum pra- 10

## DAUCVM II.





- terea sententiam, ipsius Galeni testimonio, facile explodi posse putauerim, nec solum quod diuersis capitibus utriusque uires speciatim tractauerit; sed quia libro VI. simplicium medicamentorum, Daucum non esse pastinacam clarissime ostendit, cum inquit. Daucus, quem quidam staphylinum nominant, agrestis quidem domestico minus est esui idoneus. In quibus sane uerbis Galenus perspicue satis declarare uidetur, Daucum non sibi, sed alijs pastinacam agrestem appellari. Quamobrem cum Dioscoride non modò dixerim; sed etiam affirmauerim tria Dauci genera inueniri. quorum illud Italici frequentius est, quod syluestrem pastinacam emulatur. Hoc enim in Senensi agro, praesertim in maritimis, frequentissimum nascitur. Creticum autem legitimum ex Creta tantum afferri existimauerim. Porro Daucus, qui coriandri folijs prouenit, & semine cumino simili, in quam plurimis etiam Italiae locis sed etiam Germania Boemiaq; reperitur. Huius planta in herbario nostro Germanico chalcographorum negligentia, dum ego Praga, grassante Pestilentia abessem, secundum Peucedani genus repraesentat. quod omnino praeter meam sententiam accidit. Dauci uires tradidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum supra citato, ubi ita scribit. Daucus, quem quidam staphylinum nuncupant, agrestis quidem domestico minus est esui idoneus, ceterum in omnibus uehementior. At domesticus comestibilis quidem, sed imbecillior. Acrè, & calefaciendi facultatem obtinet, ac proinde etiam extenuandi. Certè radix praeter iam comprehensa flatuosum quiddam obtinet, ac uenerum. Semen autem domestici quidem & ipsum quandam ad uenerem stimulandi potentiam possidet. Agrestis uerò planè flatu caret, quod ἀφύρον uocant: ac proinde urinam, mensesq; ciet. Atque hactenus de facultatibus dauci Galenus. Qui subinde de semine eiusdem scripsit, eiq; seorsum uires suas reddidit his uerbis. Dauci herba semen excalfaciendi uehementer facultatem habet, ut inter prima efficax sit tum urinam mouendae medicamen, tum mensibus prouocandis. Multum etiam digerere per halitum potest, foris impositum. Ipsa uerò herba similem quidem uim obtinet, tamen semine infirmiore, nimirum ob aquae humiditatis misturam. quanquam utique & ipsa calida sit temperie. Δάκος ita Graecis ut etiam Daucus Latinis appellatur: Mauritanis, Duch, Gezar, seu Ciezar: Italici, Dauco: Germanis, Bernurtz; Hispanis, Dauco Cretico: Gallis, Carote sauuares.

Dauci uires ex Gal.

Nomina.

Δελφίνιον.

DELPHINIUM.

CAP. LXX.

- Delphinium furculos emittit à radice una sesquipedales, aut maiores: à quibus folia exeunt parua, tenuia, diuisa, praelonga, quae delphinorum effigiem repraesentant: unde tractum nomen est. Flos uiolae albae non dissimilis, purpureus: & semen in siliquis, milio proximum: quo non aliud utilius bibi potest, ab scorpione percussis. Aiunt enim obiecta herba, scorpiones resolui, atque a ignauos torpescere: semota uerò ea, sese recolligere. Prouenit in asperis, & apricis. Alterum est delphinium, quod Romani buccinum uocant, superiori simile, sed folijs, & ramis longè gracilius. Viribus eisdem pollet, sed non ita efficacibus.

a Meū. ἀσπὰν τὸ δὲ ὑγιὲς καὶ δὲς γινέσθαι. i. inefficaces, & stupidos fieri.

- Quamquam scribit Ruellius, herbam in Gallia nasci, cui rura nullum adhuc nomen imposuerunt, quae omnibus prorsus notis Delphinio respondet; in Italia tamen nemo hactenus, quod sciam, legitimum ostendit. Ex quo tantum abest, ut putauerim unquam, illud Ruellij uerum ac legitimum fuisse Delphinium, ut etiam sim plerumque suspicatus, hoc Delphinij caput in Dioscoride spurium ac ascititium esse. Nec temere, ut arbitror: nam suspicio inde ortum suum habuit, quod Delphinium nusquam, quantum equidem legerim, describatur à Galeno, & Paulo. Ceterum non desunt qui uelint, eam plantam Delphinium esse, quam Germani uulgò uocant Ritterstorn, id est, Equitis calcar, herbariorum uerò uulgus Consolidam regalem: quam nos inter syluestris Cumini genera superius retulimus. Verum cum haec folia non ferat delphinorum effigie, nec flores albae uiole amulos, horum sententiam cur probem, non habeo. Fuchsius etatis nostrae medicus praestanti eruditione & rerum peritia, antedictorum opinionem sequitur in libro de componendorum medicamentorum ratione. Sed ipse quoque (si rectè sentio) una cum illis in errore uersatur. quandoquidem non solum (ut diximus) nusquam, quod ego inuenirim, Delphinij meminerunt illi praestantissimi medicinae authores, quos nominavi, qui tamen simplicia ex Dioscoride transcribunt, & mutantur; sed neque etiam eius caput legitur in antiquissimo Dioscoridis codice Longobardis literis scripto, cuius saepe fidem citat & probat Marcellus Virgilius, ut mihi licuit uidere in eo, cuius copiam mihi fecit Vienna clarissimus iuriconsultus Ioannes Albertus Vuidmanstadius Austriae orientalis cancellarius. Quod certè manifesto satis argumento esse potest, Delphinij historiam planè fabulosam esse, uel saltem Dioscoridi adscriptam & illegitimam. Non desuere praeterea, qui Senam Mauritanis uocatam, siliquarum conuexitate freti, Delphinium esse crediderint. Quorum grauis error ita evidens est, ut iam ab omnibus explodatur. Idq; non iniuria, quod in Delphinio (demus eius caput legitimum esse) folia, non siliqua, quae delphinorum formam repraesentent, requirantur: foliaq; sint tenuia, longa, diuisa: flores uerò purpurei: & tota denique Delphinij facies ea depingatur, quae cum Sena quam maxime pugnet, ut mox patebit. Nam quoniam Delphinij occasione in Senae sermonem incidimus, cum huius nusquam, quod inuenerim, meminerint Dioscorides, Galenus, Paulus, & ueterum Graecorum alij, sitque in repurgandis humoribus non modò innoxium, sed etiam summe utile medicamentum, hunc locum non transeundum duximus, quin de Sena differamus, eiusq; historiam, & uires cum ex alijs, tum ex eo quod nobis compertum est, describamus. Constat itaq; SENA, Mauritano nomine dicta, folijs glycyrrhizae crassis, suppinguibus, saporis: caule cubitali, à quo ramuli exeunt in lori modum flexiles. Flores ei emicant aurei, ueluti brassicae, purpureis intercurrentibus uenulis: quibus succedunt folliculi falcati, adeoq; natura compressi, ut superior membrana inferiori cohaereat: in quibus semen continetur in nigro subnirescens, uuarum uinaceis usque adeo simile, ut non facile primo oculorum intuitu alterum ab altero discernatur. Folliculi è ramusculis prominent, tenui pediculo appensi. quo fit, ut maturescentes, paruo uentorum flatu facile discutiantur. Planta est frigoris impatiens. ob idq; feri uult maio, nec ultra autumnum perdurat. Siquidem (ut pluries expertus sum) prius sata, facile frigore deperditur, serius uerò hyemem similiter non tolerat.

Delphinij confideratio.

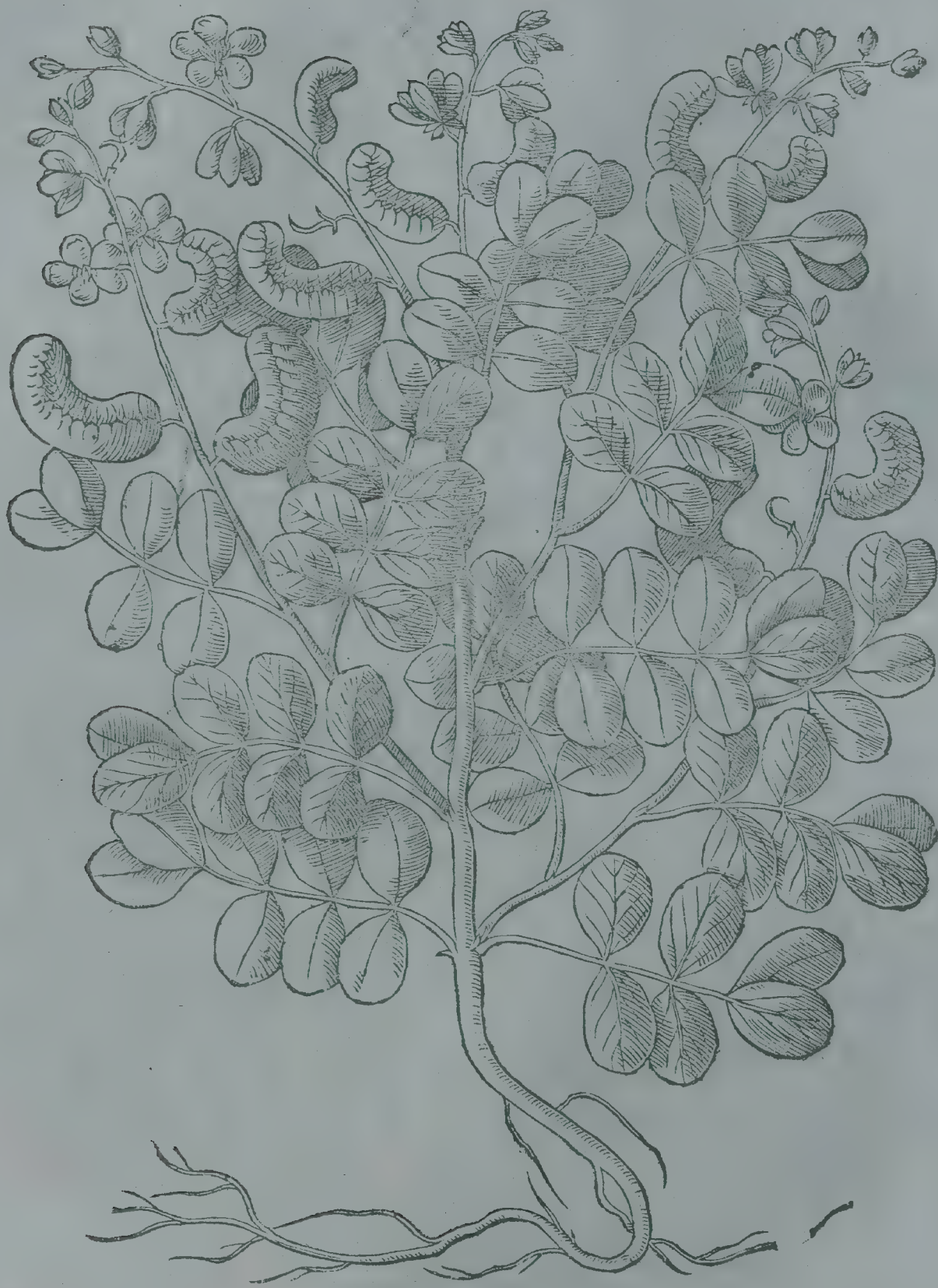
Quorundam opiniones reprobatae.

Senae delineatio.

В и и. rat.



## S E N A.



Ruellij halluci-  
natio.

rat. Meminit Sena Serapio in suo de simplicium medicamentorum volumine, ubi sic habet ex auctoritate Abobanifa. Sena afferuatur sicca, siliquas lunatas, & oblongas profert: in quibus semina in ordinem digesta clauduntur. Siliquae tenui pediculo pendent: ob idq; facile uentorum impetu deturbantur. Caducas opiliones colligunt. hac Serapio. Cuius postremis uerbis fortasse deceptus Ruellius, Senam eam esse arborem existimauit, quam Theophrastus lib. III. cap. XVII. de plantarum historia Coluteam appellat. quandoquidem hac antiquis pastoribus fuit saginandis ouibus expetita. Vnde facile Ruellius, qui nunquam forsitan in Hetruria fuerat, ubi passim legitima Sena seritur, praesertim in Florentino agro, magno errore putauit, Senam non herbam esse, sed arborem Coluteam uocatam, ratus easdem plantas esse. Sed eius error hinc praeterea apertissime diluitur, quod Colutea siliquas proferat colore in purpuram primum uergentes, mox albicantes, flatu turgentes, quae si premantur, crepitum magnum edunt: semine intus paruo, rotundo, lentis effigie. Sena uero siliquatur folliculis lunatis, qui nullo spiritu tumido distenduntur, quibus semen includitur uinacearum instar. Adde etiam, quod Colu-  
lucra



## COLVTEA.



IO lutea arbor sit multis perdurans annis, Sena uerò non nisi paucis mensibus uiuat. Quo fit, ut iam omnibus palàm sit, Ruel-  
lium hac in re manifestè cecutiniisse, & inter Senam, & Coluteam non paruam intercedere differentiam. Et quanuis asserat  
Fuchsius in suis de plantarum historia commentarijs, has plantas facultate inter se minimè differre; eum tamen in errore  
uersari putauerim, quòd certò sciam Coluteæ semen non minus, quàm genistæ uomitiones ciere. COLVTEA, ut de ea quo-  
que hîc aliquid dicamus, Theophrasto auctore loco paulò antè citato, Liparæ propria traditur. arbor magnitudine præ-  
stans, fructum in siliqua ferens, magnitudine lentis, quo oues mirum in modum pinguescunt. Nascitur semine, & fimo præ-  
cipuè ouillo. Tempus serendi cum Arcturus occidit. Serendum semine præmadefacto, cum iam in aqua pullulare incepe-  
rit. Folium habet non absimile fæno græco. Germinat primo unicaul. s. triennio maximè: spargitur deinde in ramos, quar-  
toq; anno arborefcit. hæc Theophrastus. Ex quibus sanè uerbis liquidò apparet, quàm maximè à Colutea differat Sena.  
Fuchsius & medicina, & Græci sermonis peritissimus, plantam hanc non Colyteam, sed Coluteam à suo se errore uindicans,

Coluteæ, &  
colyteæ men-  
tio.

Vuu 2 appellandam



Mesuis, & Bra-  
sauoli lapsus.

Diluti præpa-  
ratio.

Senæ vires ex  
Mes. & Serap.

Nomina.

appellandam censuit. Et rectè quidem, meo iudicio. nam *Colytea* longè alia est ab illa, *Theophrasto* teste loco modò citato; ubi eam ipsè depingit verbis. Arbor circa *Idam* proveniens, quam *COLYTEAM* uocant, genus aliud est. Est autem fruticosa, ramosa, alosa, inuentu rara, non crebra: folio laurino, lauri latifolia, sed rotundiori, ampliori; ut uel ulmeo simile appareat, oblongius tamen, colore parte altera herbido, tergo autem albido, nervosoq;: cortice non læui, sed quasi uirgineo: radicibus per summa gracilibus, & solutis, uerùm uibratis, & admodum flauis. Fructu, flore; carere putatur. Ex his *Theophrasti* uerbis perspicuum est, *Colyteam* à *Colutea* plurimùm differre. Quæ tamen etsi *Theophrasti* auctore *Lipara* peculiaris fuerit; hoc tamen tempore pluribus in locis sponte natam uidimus, præsertim; in *Tridentino* agro apud *Ananios*, ubi ego primùm eam quàm plurimis ostendi. Sed ut eò unde digressa est, iam nostra redeat oratio, credidit *Mesues* *Senæ* folliculos in deicienda alio folijs longè præstantiores esse. Huic uerò reclamationi non solum *Manardus* *Ferrariensis* uir doctissimus; sed etiam diuturna medicorum experientia: etsi *Brasauolus*, qui *Mesuem* tueri uidetur, contrarium putet. Ceterum ne quis ex altercationibus confundatur, dicam ingenuè quid hac in re sentio, nec quicquam ab eo recedam, quod experimento pluries comprobaui. Sciendum igitur est, *Senæ* folliculos, qui siccati afferuantur, diuim esse generum: alterum per se caducum, & in planta arefactum, à quo semen eximunt, nigrum, & prorsus euandidum: alterum uerò, quod ante maturitatem demetitur, crassum, ponderosum, succo prægnans, & tegetibus expansum in umbra siccatur, sed hoc uenundatum rarum. Cui sanè, ut iam millies periculum fecimus, non minor deiectionaria uis inest, quàm folijs. Primum uerò genus, quo *Venetis* omnes ferè officinæ sciunt, non modò minorem huiusmodi uim habet; sed propè nullam. Ut hinc planè colligere liceat, *Mesuem* hinc non esse sine limitatione damnandum: quandoquidem is, ut arbitror, de folliculis decerptis intelligat, non autem de caducis, quibus tantùm utuntur ipsi, qui *Mesui* falsò reclamationem. In quorum numero ego quoque quandoque fui. uerùm cùm postea integrum *Senæ* campum sensissem, ut folliculos decerptos uirentes, & succo prægnantes, mox siccatos experirer, rem aliter factò periculo se habere facillè comperi. Quare nostro exemplo, qui folliculis uti uoluerint, *Senam* serant, ut folliculos optimos habeant, uel saltem probatissimos emant, si tamen eiusmodi reperiri poterunt: sin minus folijs tutius, & efficacius utantur. Obest *Senæ* (ut idem *Mesues* inquit) nonnihil uentriculo. quamobrem ut hæc tollatur noxa, & eius roboretur facultas, gingiber addendum præcipit: quoniam & ea, quæ cor, & uentriculum corroborant. Veruntamen non desunt, qui hanc reprobent sententiam: quòd degustatis *Senæ* folijs, aliquid adstrictionis, nonnihil siccitatis, atque etiam tantillum amaritudinis perceperint. quæ omnia potius *Senam* roborare uentriculum indicant, quàm ipsum perturbare, ac imbecillum reddere. In quorum sententiam ego quoque pedibus eo; nam etsi quibusdam, præsertim; mulieribus; quandoque contingat, ut epota *Senæ* diluto, cori intestina torminibus uexentur, id nunquam ex *Senæ* facultate provenire existimamus, sed ex crassis, pituitosisq; excrementis, ab hoc pharmaco eò impulsis, quæ sua crassitie intestinorum meatus adeò replent, ut in eis non paruam extensionem faciant, dum uiam ad exitum querunt. Neque tamen me unquam aliquem inuenisse meminimus, qui diceret se epota *Senæ*, uentriculi dolore laborasse. Proinde *Aëtarius*, qui solus, quantum extat, inter Græcos *Senæ* vires descripsit, *Senam* citra noxam bilem, & pituitam deicere memoria mandauit. Id quod non sine erubescencia silere coegit quendam *Philippum* de *Set* medicum, qui (ni fallor) ut suam potius tueretur sententiam, quàm ueritatem, pharmacum quoddam improbauerat ex *Senæ* diluto, rhabarbaro, atque agarico conflatum, quod cuidam *Illustris*. ac Reuerendiss. Cardinalis, ac Principis *Tridentini* nepoti in quadam quotidiana febre dederat clarissimus medicus *Andreas* *Gallus* *Tridentinus*. Is autem pharmacum illud damnandum esse censebat, quoniam *Senæ* dilutum, agaricumq; excipiebat, argumento quod hæc duo (ut ipse assererat) maximè uentriculum laderent, immemor, ne dicam ignarus, quantum præstantia, ac uirium agarico tribuerint in febribus diuturnis finiendis, à pituitæ præsertim infarctu exortis, *Dioscorides*, *Galenus*, & *Mesues*, quantisq; laudibus *Senam* extulerit *Aëtarius*. Ceterum è *Senæ*, ea magis præstat, quæ ex *Alexandria* *Aegypti*, uel ex *Syria* affertur, quanuis è nostrate adhuc in agro uirente, & rosarum diluto ego quotannis Syrupum parare consueverim. qui tutò, largèq; omnes purgat humores. Daturq; commodè prægnantibus, & pæris, & cuiuscunque ætatis hominibus. Dilutum tamen magis præstat, quàm decoctum, quòd nulla ex parte exhalet: cuius uncia quinque, uel sex aluum modestissimè, & sine molestia soluunt. Quòd tutò dari possit prægnantibus, & pueris, experientia docuit, cui subscribit *Aëtarius*, qui *Senam* citra noxam purgare tradidit. Redditur medicamentum hoc in deicienda alio præstantius, atque ualentius, si cassia nigra, aut manna, aut rhabarbaro, aut rosarum diluto, aut rhodopharmaco, quod officinæ Syrupum rosatum solutius uocant, commisceatur, aut si maceretur *Senæ* caprino sero. Præstantissimum dilutum hoc modo paratur. Sumuntur foliorum electissima *Senæ* drachma sex, gingiberis, aut cinnamomi contriti drachma una, florum buglossi drachma dua: miscenturq; omnia, & fictili uitro circumlito, siue stanneo uase angustiori excipiuntur, & affusis feruentis aquæ, aut seri caprini uncis decem, uasis osculum adeò occluditur, ut nullus penitus spirandi pateat exitus. His peractis puluinarum plumis anserinis farto, igniq; calefacto uas inuoluitur, reponiturq; in arca, ubi pernoctare finitur. Sic enim conseruato calore dilutum omnem facultatem in se recipit. Sunt præterea, qui uindemia tempore *Senæ* folia in mustum coniiciant, uinum inde facientes, quod alui deiectionariam uim obtinet ad multa utile. Est enim domesticum ualde medicamentum. Educta *Senæ* per inferna (ut *Mesues* testatur) bilem tum atram, tum flauam, & (ut *Aëtarius* ait) non bilem tantùm, sed etiam pituitam: quod sanè experientia comprobatur. Mundat *Senæ* cerebrum, cor, iecur, lienem, pulmonem, & omnes corporis sensus, confertq; omnibus eorum incommodis. Viscerum obstructions aperit, augeat inuentutem, seniumq; retardat, & animi hilaritatem affert. Folia in capitis perfusionibus utiliter decoquuntur, præsertim addita anthemide. Roborat enim hoc modo cerebrum, nervos, oculorum aciem, & auditoriam facultatem. Optima demum in uniuersum est medicina morbis omnibus diuturnis, & melancholicis. Quamobrem *Serapio*, *Senæ*, inquit, mirificè prodest delirio, amentie, scissuris totius corporis, resolutioni nervorum, phthiriasi, cephalalgia, scabiei, pustulis, pruritu, & epilepsia. Cor etiam roborat, si tamen ipsi potissimùm commisceatur medicamentis, quæ ipsum maximè confirmant, ueluti uiola. Planta, quæ Græcis *Δελφίνιον*, Latinis quoque *Delphinium* appellatur: *Italica*, *Delphinio*. Quæ uerò posterioribus Græcis *σεία*, Latinis item *Senæ* uocatur: *Arabibus*, *Sene*: *Italica*, *Senæ*: *Germanis*, *Senet*: *Hispanis*, *Sen de Alexandria*.



Πυρεθρον.

## PYRETHRVM.

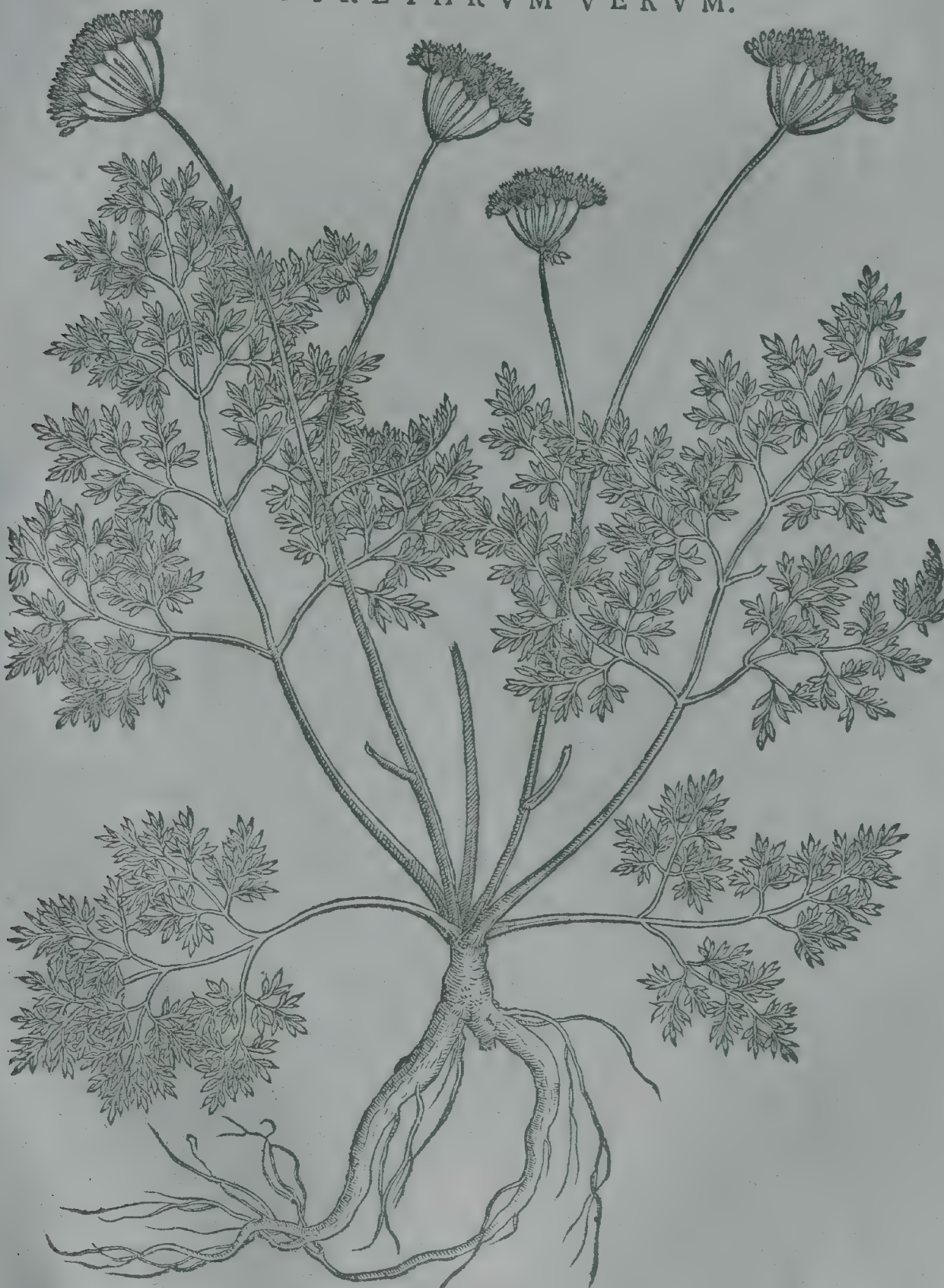
CAP. LXXI.

**P**Yrethrum Romani saluare m uocant. Folia, caulemq; emittit, ut daucum syluestre, & foeniculum: umbellamq; anethi, circinata rotunditatis. radix longa est, pollicis crassitudine, gustu feruidissimo. Pituitam elicit: ideo in dolore dentium, decocta in aceto, colluto inde ore, auxiliatur: mansa pituitam extrahit. Sudores ciet, peruncto ex oleo corpore: diuturnis horroribus efficax. contra perfrictiones membrorum, resolutionesq; eximie conducit.

**P**Yrethri radix officinis omnibus nota, in frequentiq; usu habetur, praesertim in dentium cruciatibus. Eius autem planta non omnibus nota est, quod rara fortasse apud nos proveniat. Nos plantam cuius hic imaginem expressimus, non sine labore consequuti sumus. Atqui aliud etiam est Pyrethrum, vulgaris notitia planta, quod umbellas non gerit, sed flores Anthemidis maiores: folia foeniculo crassiora: & radicem acutam, alterius ferè Pyrethri modo; adeo ut iam mihi persuasum habeam, plura Pyrethri genera haberi. non desunt etiam rei herbaria indagatores, qui nouum quoddam Pyrethrum

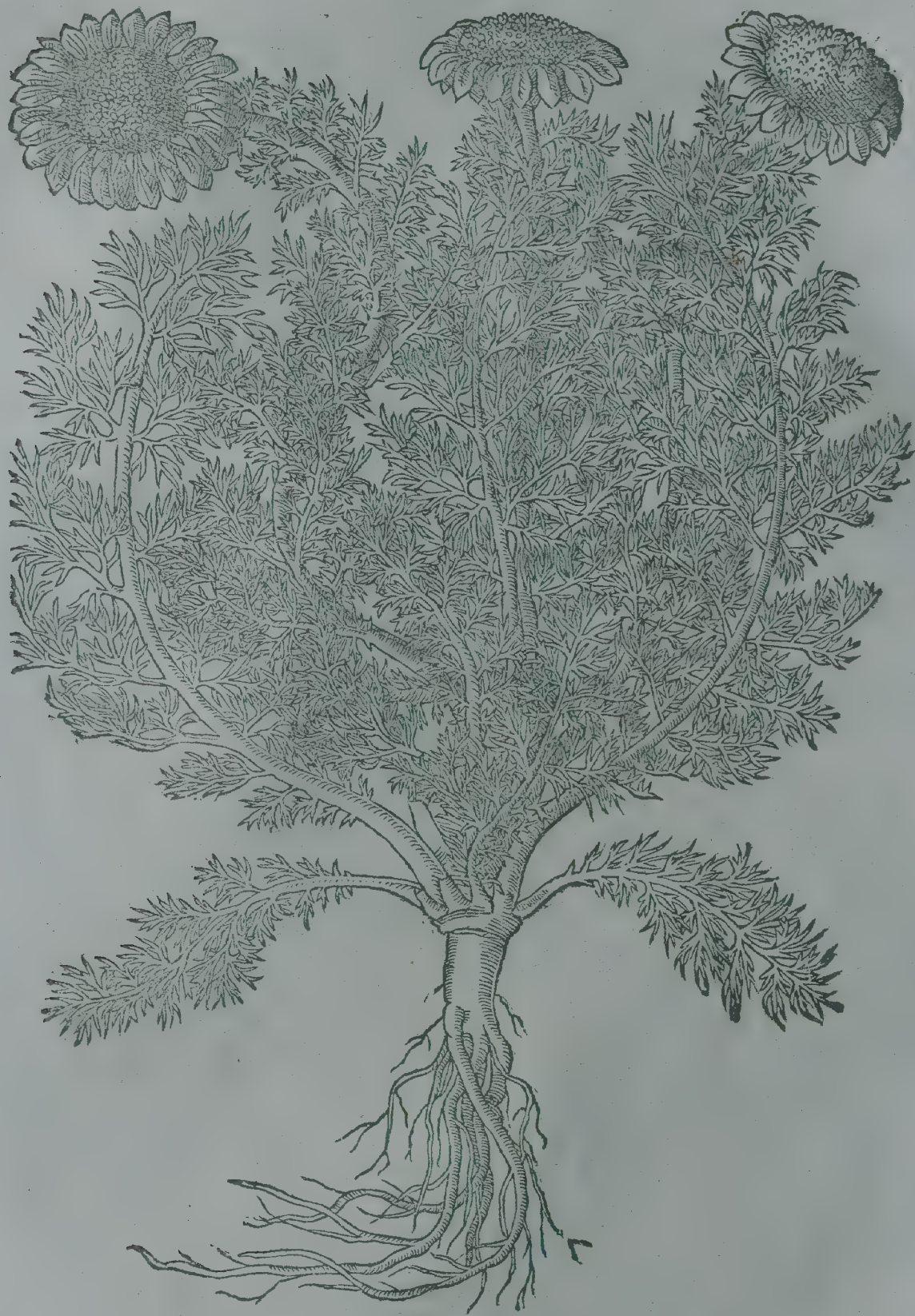
Pyrethri consideratio.

## PYRETHRVM VERVM.



Vnn 3 ostendant,





Pyrethri uires  
ex Gal.

Nomina.

ostendant, passim ferè in pratis, ac incultis nascens, folijs hortensi pastinace proximis. Cuius radix etsi primo statim gustu  
acris non sentiatur; postea tamen cum diutius manditur, tum linguam, tum fauces sua feruenti acrimonia mordet, ac quo-  
dammodo incendit. Sed tamen huius acrimonia non est (nisi fallatur gustus) cum legitimi Pyrethri sapore comparanda:  
quippe qui & amarior, & multò acrior, & feruentior percipitur. Quod autem secundo loco appinximus, primum uidimus  
in Bausano Tyrolensium Emporio, in hortulo quodā Blasij sbaicher Medici, et rei herbariae studiosissimi. Caterum copiosissi-  
mum deinde in Boemia reperimus, ubi non solum in hortis passim seritur, sed spontè quoque in montibus prouenit. Pyre-  
thri meminit Galenus lib. v i i i. simplicium med. ubi eius uires ijs descripsit uerbis. Pyrethri radice potissime utimur, cau-  
sticam, urentemque facultatem obtinente: qua utique etiam dentium refrigeratorum dolores lenit: & ad rigores ante perio-  
dum cum oleo conficatur. Ad hæc stupidos quoque, quos vāpρωδεις uocant, & resolutos adiuuat. πυρέθρον sic Græcè, La-  
tinè uerò Pyrethrum, & Salinaris herba uocatur: Arabicè, Macharcaraba, seu Hacharcaraba: Italicè, Pirethro: Germa-  
nicè, Bertram: Hispanicè, Pelitre: Gallicè, Pyrethre.



**D**vo rosmarini genera. Vnum foecundum, frugiferumque, cuius semen<sup>a</sup> cachrys uocatur. Folia foeniculi habet, crassiora, & latiora, in rotæ speciem, humi sparsa, iucundè olentia: caulem cubitali altitudine, aut maiorem, multis concavum alis: in cacumine umbellam, in qua semen copiosum, candidum, sphondylion simile, rotundum, angulosum, acre, resinaceum, quod in mandendo linguam exurit. radix thus redolet, candida, prægrandis. Est & alterum omnino confimile, semen ferens latum, nigrum, uti sphondylion, odoratum, minime exurens: radice foris, nigra, intus si frangatur, alba. Verùm id quod sterile dicitur, illorum planè similitudinem refert: sed neque caulem, neque florem, neque semen promit. Nascitur in saxosis, & asperis. Trita omniū herba communiter hæmorrhoidum profluua sistit: sedis inflammationes, & condylomata mitigat: concoquit strumas, & abscessus, qui ad ma-

<sup>a</sup> Meum. καρύ-  
χρυς. i. cachrys.

## LIBANOTIS, SEV ROSMARINVM.

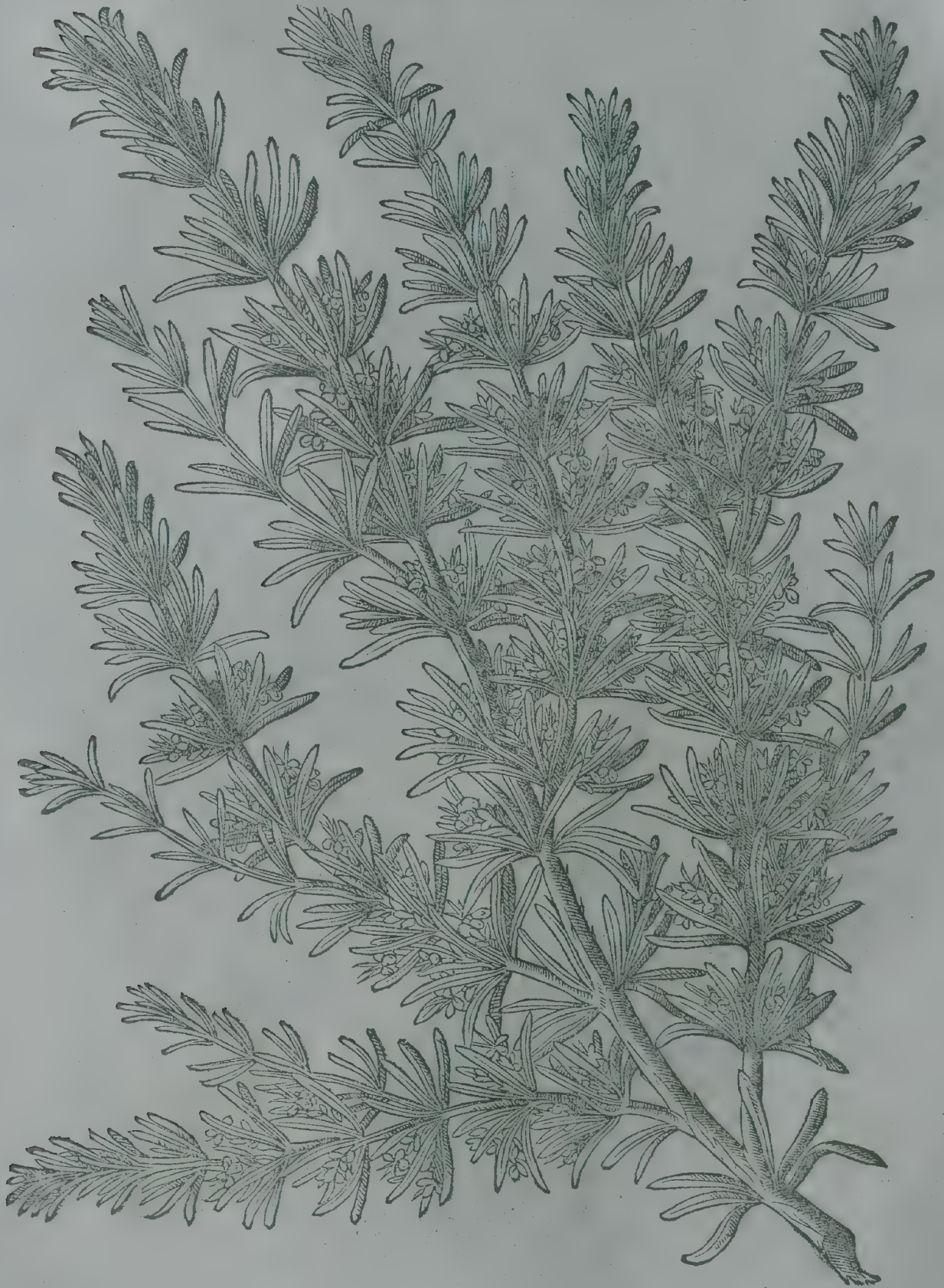




a Meum. καὶ  
θριπιδήτοις  
ἀρμόζει σὺν δὲ  
γὰ πινομένη. i.  
& cominoris a  
bestijs uenena  
tis profunt cū  
uino potæ.

turationem ægrè perducuntur. Siccæ radices cum melle ulcera purgant: torminibus medentur cum uino potæ<sup>b</sup>, & contra serpentium morsus conueniunt: menses, & urinas cient: ueteres tumores illitu discutiunt. Tam radice, quàm herbæ succus, adiecto melle, illitus oculorum aciem exacuit. Potum semen ad eadem pollet: si comitiale malum sentiat, aut uetus pectoris uitium, auxilio est. regio morbo laborantibus cum uino, & pipere datur: sudores mouet, cum oleo perunctum: ruptis, & conuullis prodest. podagris, cum loliacea farina, & aceto tritum, illinitur: purgat uirilignes, addito aceto quàm acerrimo. Semine in potionibus utendum, eius quidem quod cachryn non ferat: quippe illud sua acrimonia arteriam exasperat. Rosmarinum cum erica nasci, folijs lactucae syluestris amaræ asperioribus, candidioribusque, radice breui, Theophrastus author est: potuque idipsum alterutra parte purgare. Cachrys uim habet excalfaciendi, & uehementer exiccandi. Quare abstergentibus medicamentis inseritur. contra oculorum fluxiones capiti illinitur, ita ut tertio die soluiatur. 10

### ROSMARINVM CORONARIVM.



Λιβανός.



Ῥοσμάριον κορωνάριον.

ROSMARINVM CORONARIVM. CAP. LXXIII.

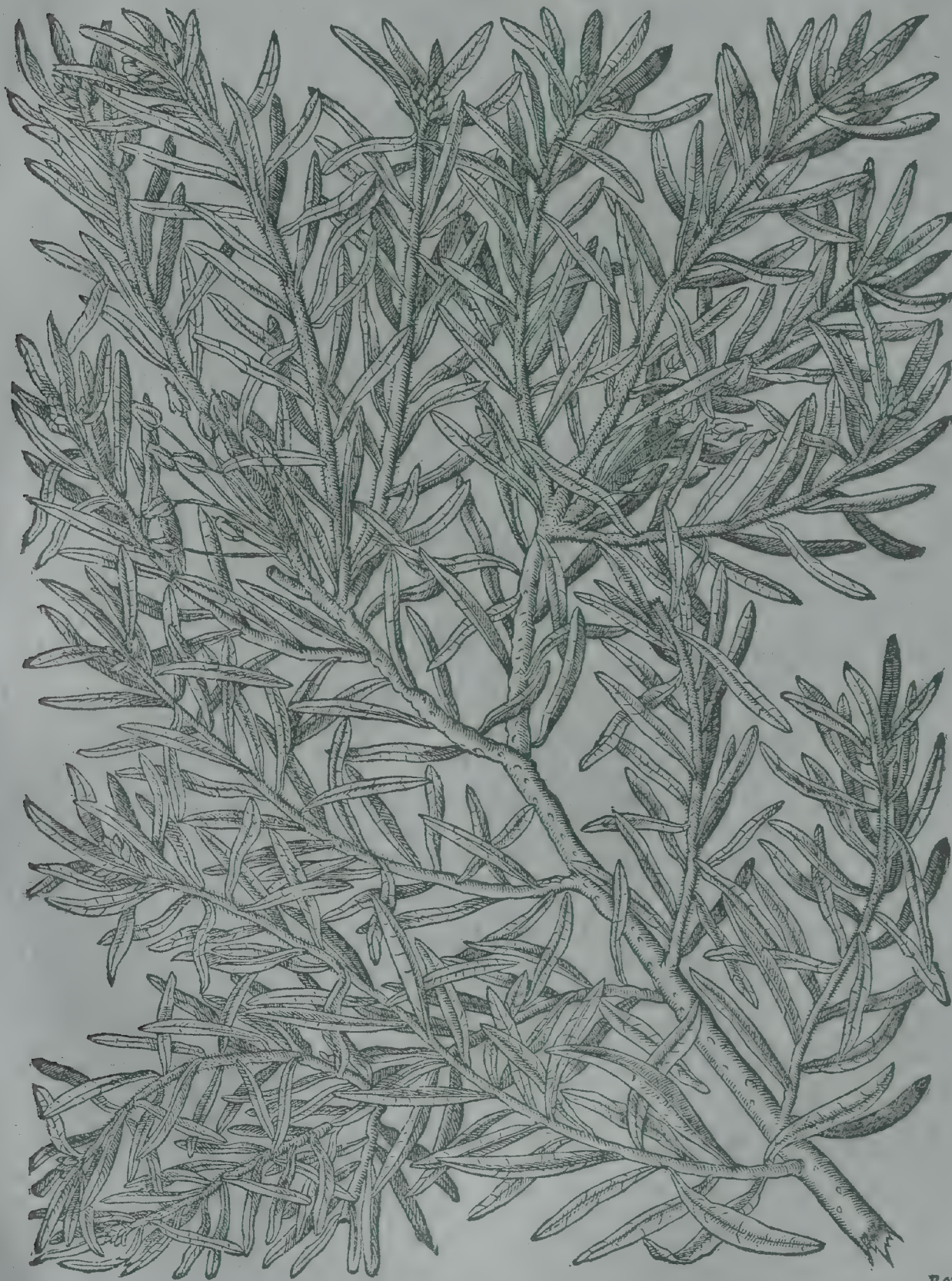
**R**osmarinum, quo coronarij utuntur, ramos mittit tenues, & circa eos folia <sup>a</sup> [minuta, densa] longa, exilia, subter incana, supernè uirentia, grauitè odorata. Excalfactoria ui præditum est. Regium sanat morbum, si decoctum in aqua, ante exercitationes bibatur: & ubi laborans exercitationi se crediderit, in balnea descendat, & merum potet. Acopis, gleucinoque unguento admisceri solet.

<sup>a</sup> Meum. ῥοσμάριον. tenuia. Orib. autem non legit, minuta densa.

**P**rimum, ac summum Libanotidis, siue Rosmarini genus, quod mas appellant, sub duplici differentia à Dioscoride representatum, aliquoties uidi Venetijs in horto amœnissimo Maphei medici excellentissimi, nullis sanè deficientibus notis, quas illi Dioscorides assignauit. Idem quoque frequens satis nascitur in agro Goritiensi supra Salicanum in monte Gargaro, in uia qua ad eadem diuæ Virginis sacram ascenditur. Verùm alterum genus, quod feminam dicunt, hætenus in Italia nusquam mihi uidere licuit, tametsi id mihi nasci non negauerim. Sed certè Cordum in suo dispensatorio hallucinatum crediderim: quippe qui existimauerit sylvestrem Angelicam esse Libanotim. Cæterum uariat, mea quidem sententia, in

Rosmarinorū confid.

ROSMARINVM SYLVESTRE.



Rosmarini



Rosmarini descriptione Theophrastus, qui libro IX. cap. XII. de plantarum historia, de Rosmarinis hac posteritatis memoria prodidit. Rosmarini genera, inquit, duo, alterum sterile, alterum fertile: & alterum tam fructu, quam folio utile, alterum tantum radice. Fructus cachrys uocatur. Fertile folium habet palustri apio simile, sed multo maius: caulem ad magnitudinem cubiti, aut maiorem: radicem magnam, crassam, candidam, & ueluti thus redolentem: fructum candidum, scabrum, oblongum. Nascitur potissimum solo squalido, atque saxoso. Radix medicamento ulcerum utilis, & mensibus pota in uino nigro austero. Fructus ad urinae stillicidia, & aures, & argemam, & ad oculorum morbum lippitudinem nuncupatum, & lactis ubertatem mulieribus facit. Sterile illud folio lactuca amara constat, sed scabriori, candidiori; radice breui. Nascitur id quoque praedicto solo (aliis, ut Hermolaus legendum censet, & hic a Dioscoride commonemur, ubi erica) latissimum. Radix partim superius, partim inferius purgat. Quod enim germen uersus consistit, superius purgat: quod terram uersus, inferius. Prohibet & uestibus interposita uermiculos noxios. Colligitur per messem tritici. hac Theophrastus. Porro Coronarium Rosmarinum, nostrum nimirum uulgare est, quod in hortis, & uineis passim habetur. Id in frequentiori usu est. Siquidem non solum in medicamentis est utile, sed etiam in culinis ad ciborum condimenta concinnanda. In Provincia Narbonensis Gallia, adeo copiosum sponte prouenit, ut illud perinde, ac alia ligna urant. Tanta enim crassitudinis caudice prouenit, ut ex eo cum cithara, tum mense parentur. Apud Italos hortorum parietes ornat, & eorundem areas circumuestit. Floret non solum uere sed etiam Autumno. Hallucinantur recentiores quidam, qui Cneoron Rosmarinum Coronarium esse contendunt. Praestat ad frigidos ventriculi affectus, ad coeliacas passiones, & uomitum cibi, si cum pane deuoretur, aut bibatur in puluerem contritum ex meraco. Prodest & lienosis, & iocinorosis, nam non solum excalfacit, extenuat, & obstructions reserat, sed sua adstringenti ui, etiam roborat. Valet ad capitis fluxiones, & frigidos morbos omnes nempe ad comitiales, stupidos, ueternosos, resolutosq;. Additur utiliter in capitis lotionibus, quinetiam in articulorum fomentis. Cohibet alba uteri profluvia, si diutius quotidie sumatur. Visum acuit, si toto tempore, quo floret, quispiam ieiunus, flores una cum circumstantibus folijs cum pane, & sale quotidie uorauerit. Mansum oris halitum commendat. Sistit dentium, & gingiuarum fluxiones in aceto, & uino austero feruesfactum, ubi hoc decocto calido os colluatur. Sicci farina recentia uulnera glutinat, uerum operapretium est ea prius uino in quo ipsum fuerit coctum, abluere, & deinde farinam inspergere. Parantur e uirgis dentiscalpia, & carbones ad picturas delineandas. Flores saccharo asseruati ualent ad omnia praedicta, peculiariter autem ad frigidos cordis affectus, ad pectoris uitia, & ad arcenda pestilentiae contagia. Nascitur in Boemia Planta, quam SYLVESTRE ROSMARINVM appellare libuit. quod Rosmarini coronarij faciem quadantenus representet. Crescit hac planta cubitali altitudine, fruticosa, uirgis tenuibus, lignosis, materie fragili, rufescentibus, minij ferè colore. Folia in his erumpunt Rosmarini amula, prona parte uirida, transuersis utrinque lineis dispari ordine ductis obsignata; supina uerò rubescentia, & rubro appersa pediculo. In surculorum summitatibus corymbacea coma mittitur rubro colore, e quibus flores panduntur sublucet. Radice nititur infirma, & superuacua. Planta est odorata. Siquidem folia, & flores citreum malum olent, quinetiam gustu aromatis non nihil respiciunt, adstrictione quadam relictà. Praefertur hac planta Boemis contra tineas, & blactas, quae uestes lacerant. Quare ijs eam interponunt. Atqui mea quidem sententia ad ea omnia efficax est ad quae Rosmarinum Coronarium praestare diximus, praeter quam ad ciborum condimenta. Sunt, qui hanc Plantam Dioscoridis Ericam esse contendunt, sed hallucinantur, cum nullam cum Myrica cognationem habeat. Libanotidis, siue Rosmarini tum historiam, tum facultates descripsit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inueniens. Libanotides tres sunt, una sterilis, duae fructum ferentes: omnes uerò eiusdem facultatis, emollientis, & digerentis. Succus tum radices, tum herbae, mistus melli obtusam oculorum aciem ab humorum crassitudine curat. Porro eius libanotidis, quae ad coronas est utilis, quam Romani rosmarinum nuncupant, decoctum, regio morbo laborantes potum adiunat. Omnes enim libanotides abstergentis, & incidentis facultatis participes sunt. hac Galenus. Caterum Cachrys non modo Rosmarini semen, significat; sed etiam quarundam arborum nucamenta, uel potius excrementa, quod nec fructus, nec flores proprie dici possint: quae tamen ante fructus erumpunt, & decidunt, qualia uisuntur in corylo, cui sunt longo piperi similia, item in nuce, ac quercu. Nisi inter hac ueteres Græcos auctores aliquam nouisse differentiam sit iudicandum, quod apud plerosque non cachrys, sed canchrys, pro Rosmarmi semine scriptum reperiatur. quae tamen uoces haecenus à recentioribus confundi inuenio. Planta, quae λιβανotis Græcis, Libanotis & Rosmarinum Latinis dicitur: Mauritanis, Xaier almeriem, Alpinalfach, & Cachola: Italis, Rosmarino. Quae uerò λιβανotis separauit Græce, Rosmarinum coronarium Latine uocatur: Arabice, Elkjalgeber: Italice Rosmarmo coronario: Germanice Roszmarin: Hispanice, Romero: Gallice, Rosmarin.

Σποδύλιον.

## SPHONDYLIVM.

CAP. LXXIII.

a. Μεύ. ελεγ-  
ματῶδες. i. pi-  
uitia educens.

Sphondylium folia quadantenus platani, & panacis habet: caules foeniculaceos, cubitali altitudine, aut amplius assurgentes: in quorum cacumine semen duplex, fefeli simile, sed latius, candidius, & magis paleaceum, grauis odoris: flores eius albi, aut pallentes: radice raphani, candida. Nascitur in palustribus, & aquosis. Potum semen<sup>a</sup> pituitam per aluum extrahit. medetur iocineris uitijis, regio morbo comitialibus, orthopnoicis, uuluarum strangulationi: ueternosos suffitu reuocat. Cum oleo commodè infunditur capitibus phreneticorum, & lethargicorum, item capitis doloribus: cum ruta illitum, serpentia ulcera cohibet. Datur radix contra regium morbum, & iocineris uitia: circumrasi eadem, & iniecta callos fistularum derodit. Recentis floris succus exulceratis auribus, purulentisque accommodatur. qui cæterorum succorum more exprimi, dein recondi solet.

Sphondylii cō  
sideratio.

Rara admodum sunt prata, uligine madentia, quae inter alias complures herbas, innumeras quoque Sphondylii plantas non habeant: eaq; praecipue, quae in montibus potius, quam in planitie uirent. In his sane Sphondylium copiosum nascitur, folio platani, aut panacis: caule foeniculi, cubitalem longitudinem excedente: in cuius cacumine umbella infidet,



## SPHONDYLIVM.



10 *fidet, albis floribus referta: è quibus semen prodit, seseli non ab simile, latius tamen, ac squamosum, sapore iniucundo, ut quod cimices ferme respiciat. Radicem profert albam, raphani æmulam, gustu non ingrato. Huius semine utuntur quidam seselis uice, quòd alterum alterius effectus præstare existiment. Succus incidit, digerit, & aperit. idem capiti inunctus, crispos capillos facit. Porro Fuchsius non uidetur satis Sphondylium nouisse, quòd ipsum unà cum Acantho depingat, uocetq; Acanthum Germanicam. Cui facile imposuerunt officinæ Germaniæ, quæ foliorum similitudine deceptæ, pro Branca ursina Sphondylium usurpant. Sphondylii facultates memoriæ prodidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Sphondylii fructus acris, & secantis est facultatis. Itaque ad asthma, & comitalem morbum aptum est medicamentum: prodest & regio morbo. Et radix nimirum ad similes facultatis, ad eadem accommodatur. Sed & in super fistularum callos tollit: ceterum imponere eam oportet circumrasam. Porro floris etiam succus ad diuturniora aurium ulcera conueniens reponitur. Quod Græci σπονδύλιον, Latini similiter Sphondylium uocant: Itali, Sphondilio.*

Fuch. error.

Sphondylii uires ex Gal.

Nomina.

Νάφθα.



Νάρθη.

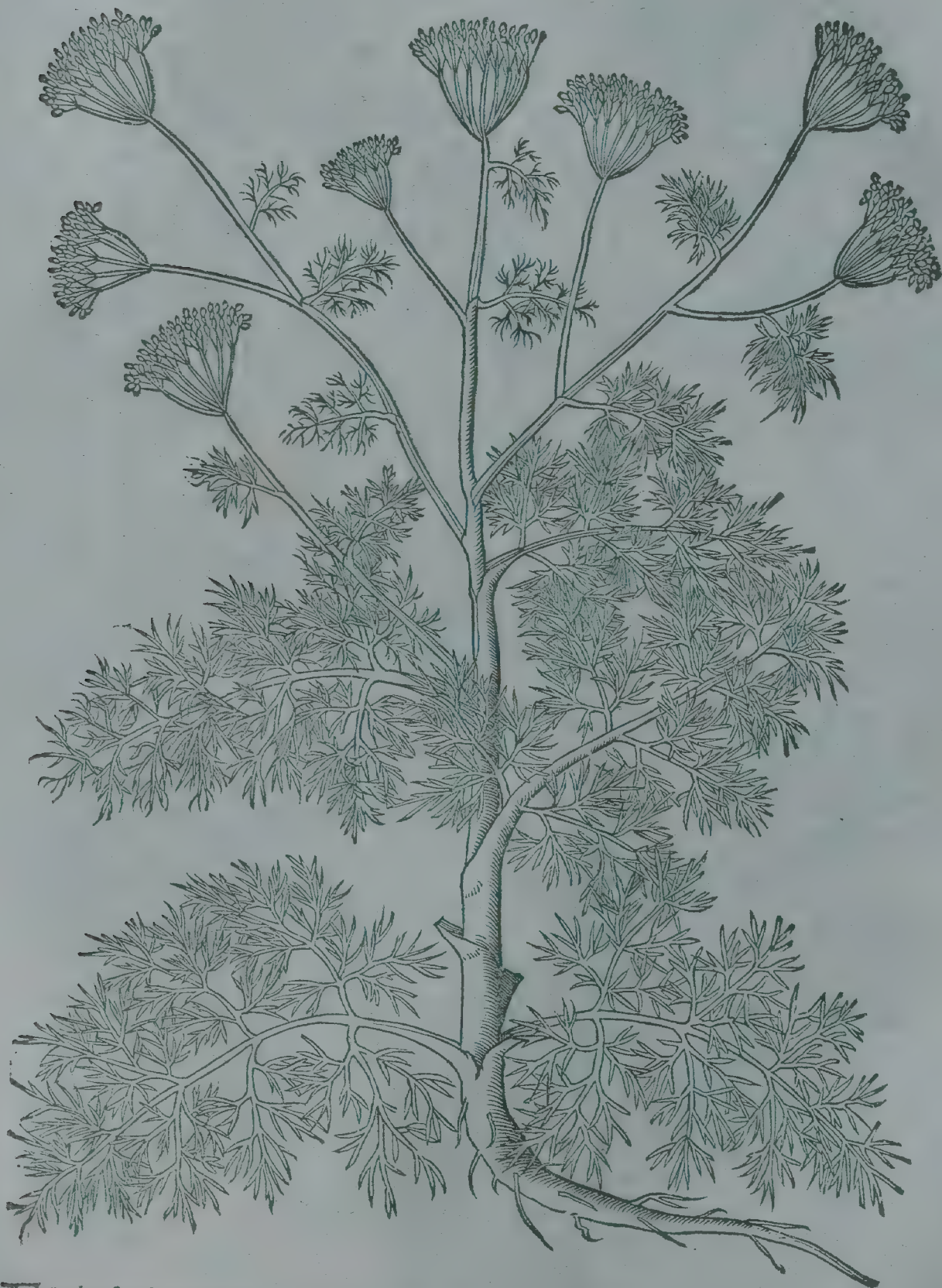
FERULA.

CAP. LXXV.

**E** Viridi Ferula medulla pota utilis est ad cruentas excreationes, coeliacosque : contra uiperarum morsus in uino datur : erumpentem naribus sanguinem indita sistit. Semen potum torminosis auxiliatur : sudores ciet, uncto ex oleo corpore. Caules si edantur, capitis dolores faciunt : muria condiuntur. Ferula itaque caulem profert ternum saepe cubitorum : folia foeniculi, longè asperiora, & latiora . qua ab imo caule uulnerata sagapenum efficitur .

F E R U L A.

10

Ferulae histo-  
ria.

**F**erula aestuosis nascitur locis : ideoq; nil mirum, quòd Apulia Ferularum sit maximè ferax . Quinetiam frequens pro-  
uenit in Romano agro Tyrrheni maris contermino, praesertim apud Centumcellas, & in uniuersis Hetruriae maritimis.  
E quibus prima tantum germinatione corculum quoddam pastores eximunt oui luteum induratum referens, quod sub ci-  
neribus



- neribus affatum, prius tamen charta, aut linteo madefactis conuolutum, mox pipere, & sale conspersum, non modò gustui gratissimus est cibus; sed etiam ad excitandam uenerem ualentissimus. De Ferulis latius disseruit Theophrastus libro VI. cap. I. de plantarum historia, ubi ita scribit. Ferulaceum genus in plures spargitur species. Sed primum de eo, quod commune omnium constat, dicendum est, scilicet de Ferula, atque Ferulagine: seu idem genus ambabus, differens magnitudine tantum: seu etiam alterum sit, ut nonnulli putarunt. Ergo natura earum, quæ conspici possit, consimilis certè sentitur, præterquam ratione magnitudinis. Ferula enim grandis admodum surgit, Ferulago autem humilis. sed unicaules ambæ, & geniculate sunt. Folia, & cauliculi quidam, geniculis erumpunt, ac alternatim exeunt folia: alternatim inquam, quòd non ex eadem parte geniculorum, sed permutatim, caulem magna ex parte amplexa, sicuti arundinea proueniunt: nisi quòd deflexa hæc magis, mollitiæ, magnitudinisq; causa. Folium enim grande, molle, multifidum; ut capillamenti modo ferè inspiciatur: maxima, quæ terræ proxima sunt, & reliqua subinde ad portionem. Flos melinus: semen obscurum, anetho simile, sed maius. Finditur cacumine, & in stipites quosdam haud magnos dispergitur: quibus flos, semenq; insidet. nec flore, fructuque laterales caules carent, sed anethi modo ferunt. Annuo caule constat, & germinatio in uere primum foliorum, tum caulis, ut etiam in cæteris fieri solet. Radice altè descendit, eademq; singulari innititur. Talis Ferula est. hæc Theophrastus. Porro Ferula (ut Plinius est author lib. XXI I I. cap. primo) asinis gratissima sunt in pabulo, cæteris uerò iumentis præsentaneo ueneno. qua de causâ id animal Libero patri assignatur, cui & ferula. Natura Ferularum (ut idem Plinius libro. XX. cap. XXI I I. testatur) murænis infestissima est: tactæ siquidem ea moriuntur. In insula quadam ex fortunatis nomine Morion, ferulas in arborum amplitudinem grandescere, scripsere quidam. Apuli lignorum uice, quibus maximè carent, ferulis ad ignem utuntur. Ferula meminit Galenus libro VI I I. simplicium medicamentorum, sic inquit. Ferula semen excalfacit, & attenuat. At interna eius pars recentis adhuc, quod medullam uocant, adstringentem qualitatem participat. Cuius nomine sanguinem spuentibus, & cæliacis conuenit. Νέφθη Græcis ea planta uocatur, quæ Latinis Ferula: Italica, Ferola: Hispanica, Cananbeia.

Ferula uires  
ex Galeno.

Nomina.

Πεδεδαυος.

PEUCEDANVM.

CAP. LXXVII.

- P**eucesdanum caulem emittit tenuem, gracilentum, foeniculo similem: comam habet statim ab terra copiosam, spissamque: flore luteo: radice nigra, crassa, graui odore, succosa. gignitur in montibus opacis. Tenera radix cultello conciditur, profluensque è plaga succus umbræ mandatur: in sole siquidem confestim euanesceit. Colligitur capite prius, & naribus rosaceo perfusis, ne capitis dolor premat, & uertigo sentiat. Assatione radix inutilis fit<sup>a</sup>. Tam lac, quàm succus radice, & caulibus extrahi solet, sicuti è mandragora: uerum inefficacior succo lacryma habetur, & uelocius expirat. Interdum etiam concreta inuenitur lacryma, thuris similitudine, caulibus, radicibusque adhærens. Præfertur succus è Sardinia, & Samothrace, colore<sup>b</sup> rufo, odore graui, feruens gustu. Ex aceto, & rosaceo illitum Peucedanum prodest lethargicis, phreneticis, uertiginosis, comitialibus, & longis capitis doloribus, resolutis, ischiadicis, conuulsis. omnibus, in uniuersum, uitijis neruorum, ex oleo, & aceto illitum, prodest. Eius olfactu respirant uulux strangulatus, & ueternosi reuocantur. Incensum serpentes abigit. Aurium doloribus conuenienter ex rosaceo instillatur: cauernis dentium inditum, mitigat dolorem. contra tussim efficacissimè ex ouo assumitur: suspirijs, torminibus, & inflationibus subuenit. Ventrem leniter emollit, lienem absomit, difficiles partus mirè adiuuat. Facit ad uescicæ cruciatus, & renum distentiones potum: uulnam aperit. Radix ad eadem utilis est, sed inefficacior: eius decoctum bibitur. Farina eius, sordida ulcera purgat, & uetera cicatrice obducit: squamas ossium extrahit. In cerata, & calfacientia malagmata additur. Radix eligi debet recens, quæ cariem non senserit, firma, odoris plena. Succus ad potiones amaris amygdalis, aut ruta, aut pane calido, aut anetho resoluitur.

† Orib. δει-  
δαυος. i. succa-  
tione (ut ita di-  
cam.)

a Meum. δπί-  
ζονται δὲ οἱ  
καυλὶ καὶ χυλὶ  
ἐστὶν ἡ ρίζα ὡς  
καὶ τὰ ῥαγάρα  
ἢ πρὸν δὲ ἐνερ-  
γεί τὸ χυλὸς δ  
ὁ πὸς καὶ τὰ  
χυλὸν ἐκπνέει. i.  
colligitur item  
succus, & li-  
quor è cauli-  
bus, & radice,  
sicut ex man-  
dragora expres-  
sus, & hoc ex-  
presso succo  
minus efficax  
est ille, qui ex  
incisa radice  
manat, & ci-  
tius expirat.

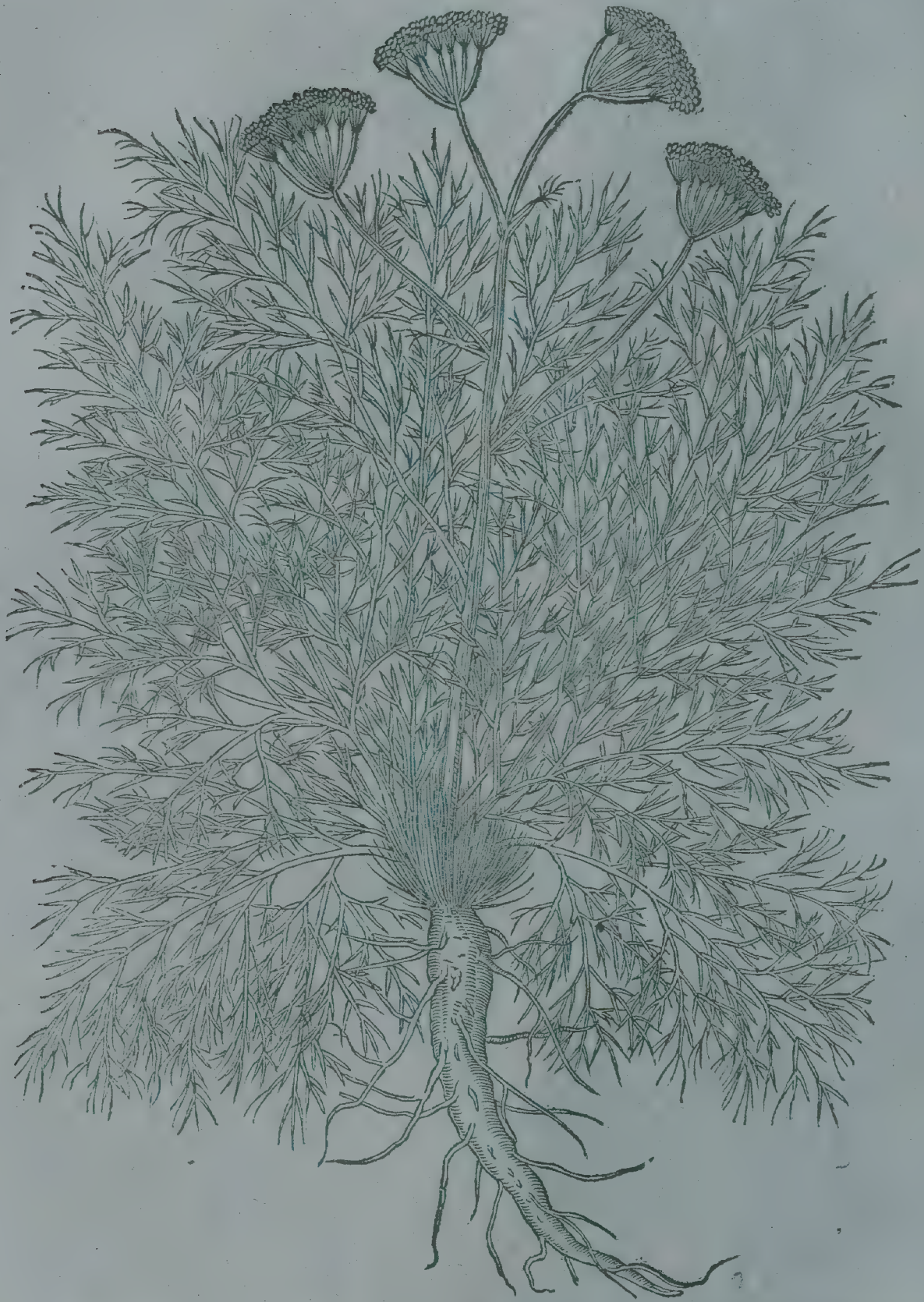
b Meum. ἐγ-  
κρίπτος. i. fuluus.

- Q**uoniam nullis prorsus foliorum, ac seminis, & paucis admodum floris notis Peucedanum representauit Dioscorides, utpote plantam, quæ omnibus fortasse suo tempore notior erat, quàm ut longiorem descriptionem postularet; idcirco nobis quidem perdifficile esse iudico, decernere quòdnam genus herbæ hodie in medium afferri possit, quæ legitimè Peucedanum referat: præsertim cum Theophrastus, Plinius, Apuleius, ac antiquorum alij, qui simplicium historias descripserunt, plura, quod legerim, de Peucedano memoriæ non prodiderint. Verum tamen cum scribat Dioscorides, Peucedanum nasci coma statim à terra copiosa, ac spissa, hinc planè coniectandum uidetur, Dioscoridem ipsum innuere, quòd Peucedanum conslet multis folijs, capillaribus, tenuibus, ac longis, fœniculi, aut anethi effigie. Huic coniecturæ illud etiam accedit, quòd cum Peucedanum, Dioscoridis testimonio, florem proferat melinum, siue luteum, non temerè credendum arbitror, hunc non in alio, quàm in umbella sustineri, cum omnes ferulaceæ stirpes, & quæ fœniculo, & anetho similes habentur, cuiusmodi sunt, quæ hoc in loco à Dioscoride recensentur, umbellas in caulium cacuminibus gignere conspiciantur, è quibus semen prodit fœniculi modo. Quòd si ita se res habet (ut equidem existimo) asserere non dubitauerim, me sæpenumero Peucedanum uidisse in Ananienfibus montibus, ubi huiusmodi plantæ frequentissime proueniunt, quæ non solum prædictis notis Peucedano adstri- pulantur; sed etiam radice, quam habent nigram, crassam, succi plenam, grauiusq; olentem. In hac itaque sententia persi- stam, ut hanc herbam, quam etiam pictam damus, uerum Peucedanum putem, donec aliam nactus ero, quæ certioribus no- tis illud exprimat. Cæterum radices, quibus pro Peucedani radicibus uulgò officina utuntur, legitimas ementiuntur. nam præter id quod exteriore parte non nigricent, nulla graueolentia, nullaq; acri facultate sunt præditæ. Cuius uero plantæ hæc sint radices, ego quidem proferre non possum: eas siquidem hætenus non nisi siccas, & sine caule, ac folijs mihi uidere li- cuit. Prætulit Dioscorides Sardonium peucedanum, quod non magno quidem negotio ad nos aduehi possit, cum frequens,

Peucedani con-  
sideratio.

X x x nec





Peucedani ui-  
res ex Gal.

Nomina.

nec longa sit mercatoribus in Sardiniam nauigatio. Vnde seplasiarijs, si rerum legitimarum studio caperentur, facile Peucedani radices conueherentur. Peucedani meminit Galenus lib. VII I. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus describit in hunc modum. Peucedani radice quidem maxime, sed tamen etiam succo, & liquore utimur. Sunt autem hæc omnia eiusdem specie facultatis: sed ualentior succus, admodum excalfaciens, & digerens. Quare affectibus omnibus circa nervos consistentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone, & thorace ex crassitudine, & uiscositate humorum prouenientibus. Atque intro quidem in corpus sumptus, sed tamen etiam olfactu prodest. Porro quod incidat, & extenuet, sepe etiam dentium perforatorum dolores cavitati impositus protinus sedauit, quia uidelicet tenuium est partium, & excalfactorius. Quinetiam lienes induratos iuuat, nempe incidendo, digerendo, atque extenuando crassos humores. Sed et radice ad hæc uti licebit: quæ & squamas celerrime ab ossibus detrahit, quia uidelicet ualide desiccet, minus tamen quam succus excalfaciens. Et ulceribus malignis remedium est optimum arida illita: ipsa enim expurgat, carnem gignit, & ad cicatricem perducit. Excalfacit quidem ordine secundo iam completo: desiccet uero tertio iam incipiente. Planta, quæ ὀνὴ δ' ἀροῦ Græcè, Peucedanum Latine dicitur: Arabicè, Harbatum: Italicè, Peucedano.

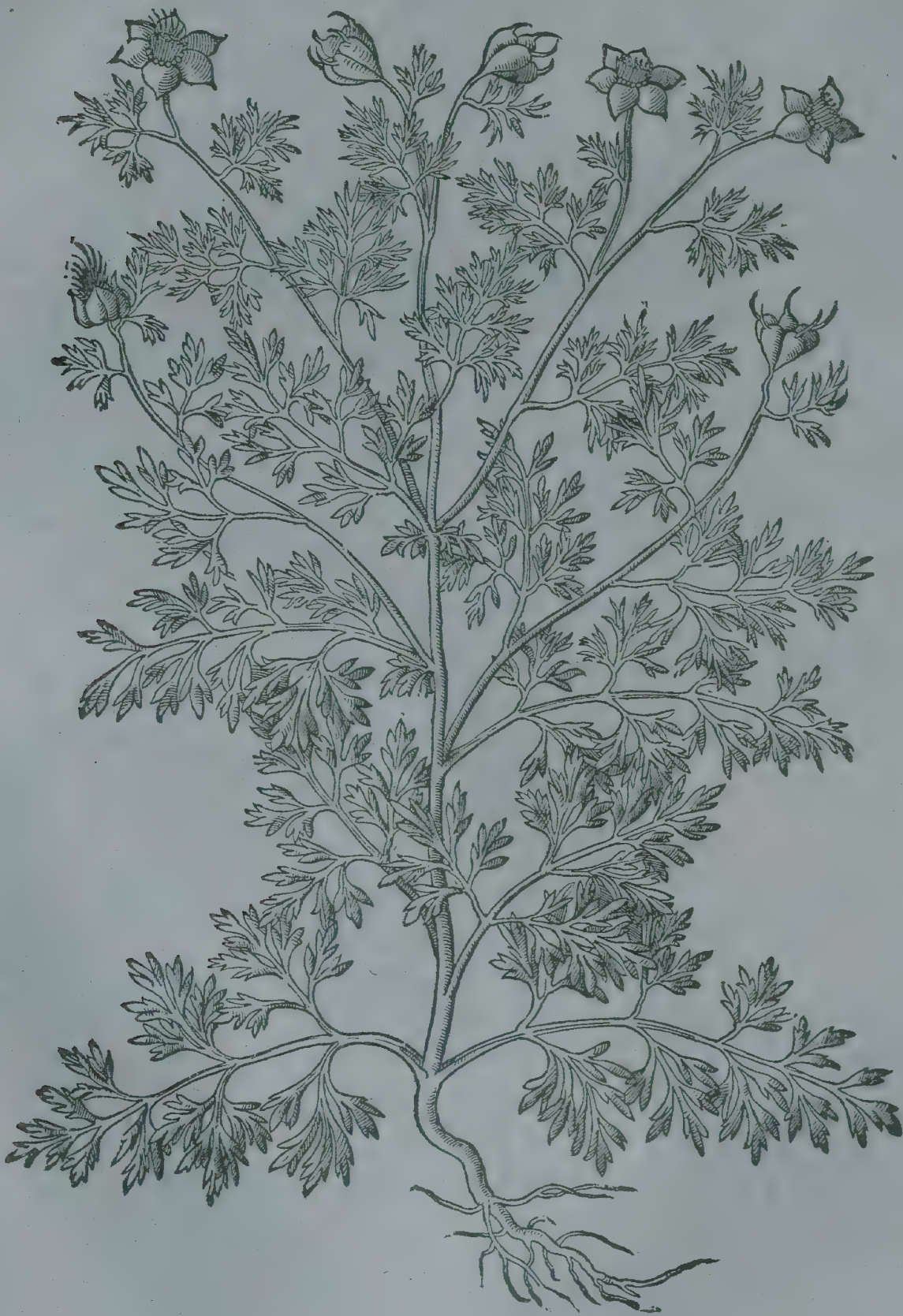
Merat' drop.



**G**ith<sup>a</sup> exilibus surculis fruticat, sæpe binos dodrantes excedens: folijs, ut senecionis minutis, sed multo tenuioribus: capitulo in cacumine tenui, paruo, ceu papaueris, oblongo, intercurfantibus intus membranis: quibus semen includitur nigrum, acre, odoratum, quod panibus inspargitur. Capitis doloribus illitum fronti, subuenit. discutit recentes oculorum suffusiones, tritum ex irino, & infusum naribus: tollit lepras, lentigines, duritias, tumoresque uetustos, cum aceto illitum: circumscarificatos clauos excutit, cum uetere<sup>b</sup> urina impositum. Dentium doloribus, cum aceto, & teda decoctum, & collutum prodest. teretes uentris tineas expellit, peruncto ex aqua umbilico. destillatione laborantes adiuuat, tritum in linteo, & olfactum. Vrinam, & menstrua ciet, multis diebus sumptum, & lac extrahit: difficultatem spirandi cum uino potum, leuat: phalangiorum moribus ex aqua, drachmæ pondere, haustum auxiliatur. Incenso serpentes fugantur. Tradunt largius eporum enecare.

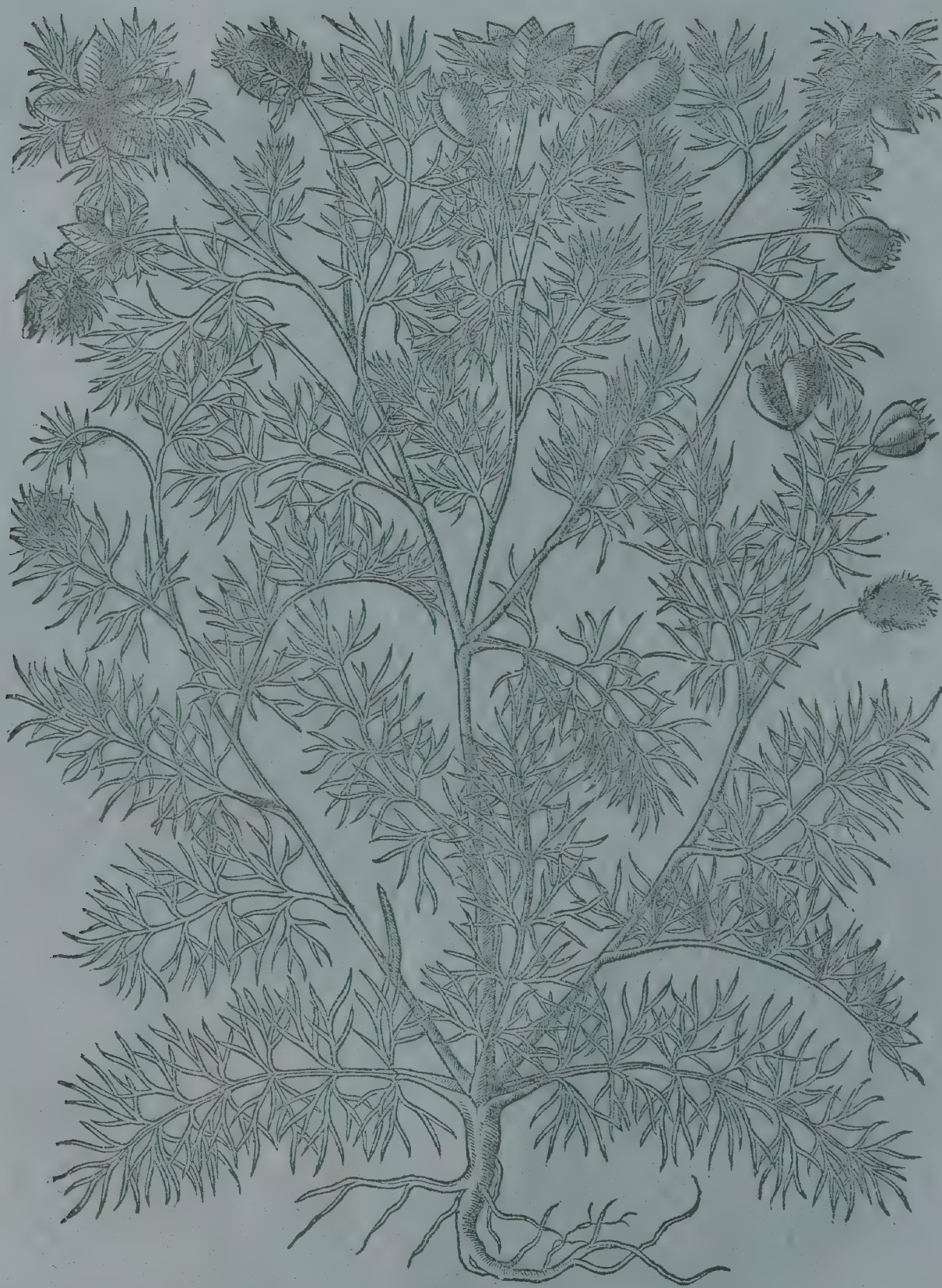
MELANTHIVM SATIVVM.

<sup>a</sup> Meum. θαμνίσκος ἐστὶ, λεπτοκαρπὸς δι-σπιδάμος ἢ καὶ μεῖζων. i. frutex paruus est, exilibus ramulis, duorum palmorum altitudinis, aut etiam maior.  
<sup>b</sup> Meum αἶμα. i. cum uino.





## MELANTHIUM SYLVESTRE.

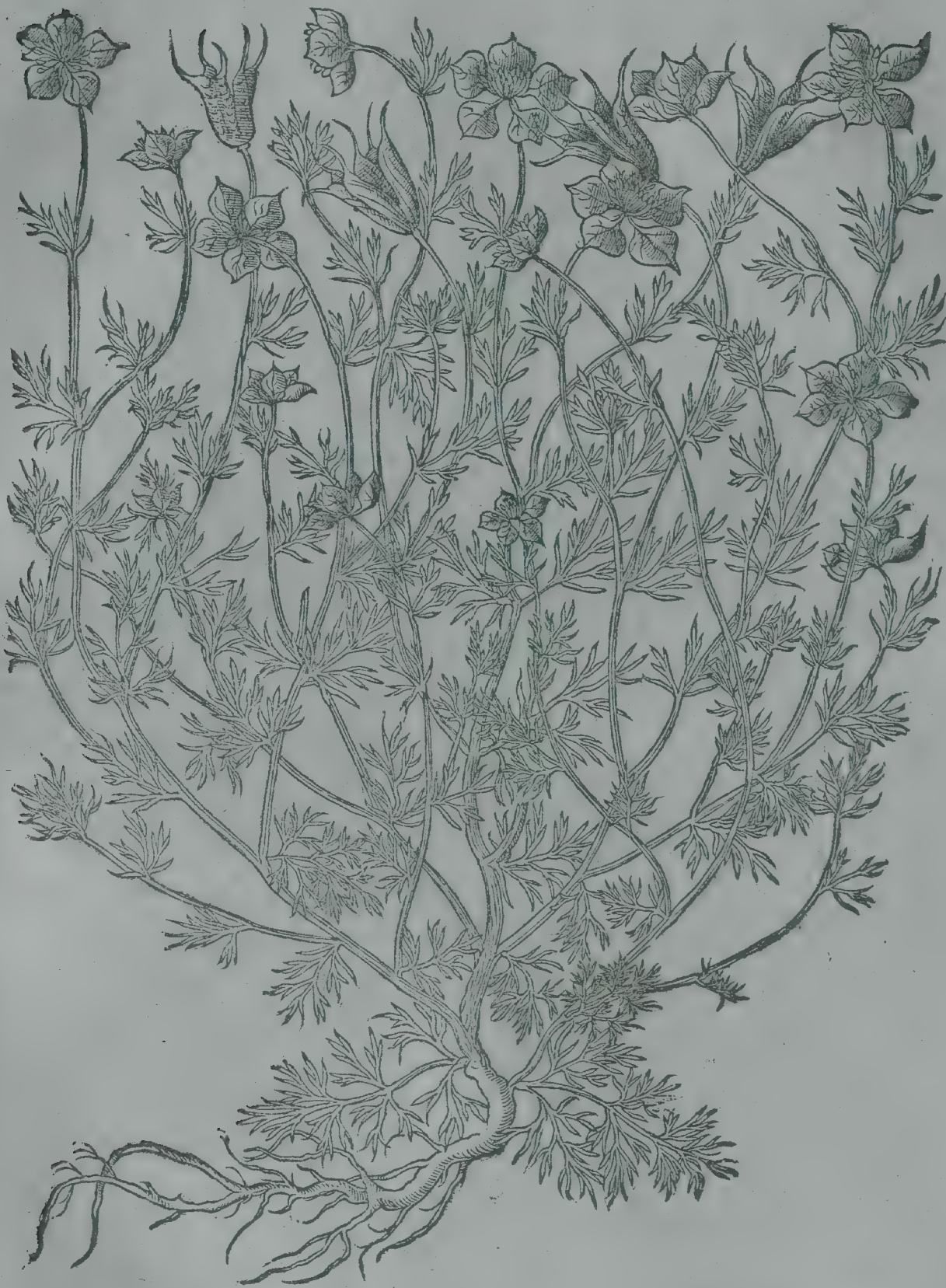


Melanthij con-  
fideratio.

**G**ith, quod Græci Melanthium appellant, officinis Nigella uocatur. Duū Melanthium est generum, satium, & spon-  
te nascens. Satium exilibus surculis exit, cubitalibus, folio senecionis æmulo, magis tamen diuiso, floribus in cacu-  
mine cæruleis, & in stelle modum radiantibus, e quibus capitula oriuntur parua, oblonga, pluribus coronata apicibus, inter-  
nam capitis partem respicientibus, intercurrentibus intus membranis. Semen in his continetur paruum, nigrum, & quan-  
doque subflauum. odore eximio, ac amariuscule sapore, simul & acuto. Seritur in hortis. SYLVESTRE duū est generum,  
utrunq; folijs satiuo tenuioribus, multifidis, & capillaceis, quinetiam caulibus ferè similibus, quemadmodum & floribus.  
Verū capitulis differunt. Siquidem alterum capitula gerit satiuo maiora & facie haud longè dissimilia, alterum uero  
longiora in quinque, sexue diuarcata cornibus. Itaque errant toto cælo, qui inter Melanthij sylvestris genera. Gittonem  
uulgo uocatum annumerant. Quod cum ante nos probè animaduertissent Hermolaus, & Ruellius, asseruerunt omnino  
hallucinari eos, qui putant eam stirpem legitimum Melanthium esse, quæ inter segetes in aruis passim nascitur, folijs ferè por-  
ri:



## MELANTHIVM SYLVESTRE ALTERVM.

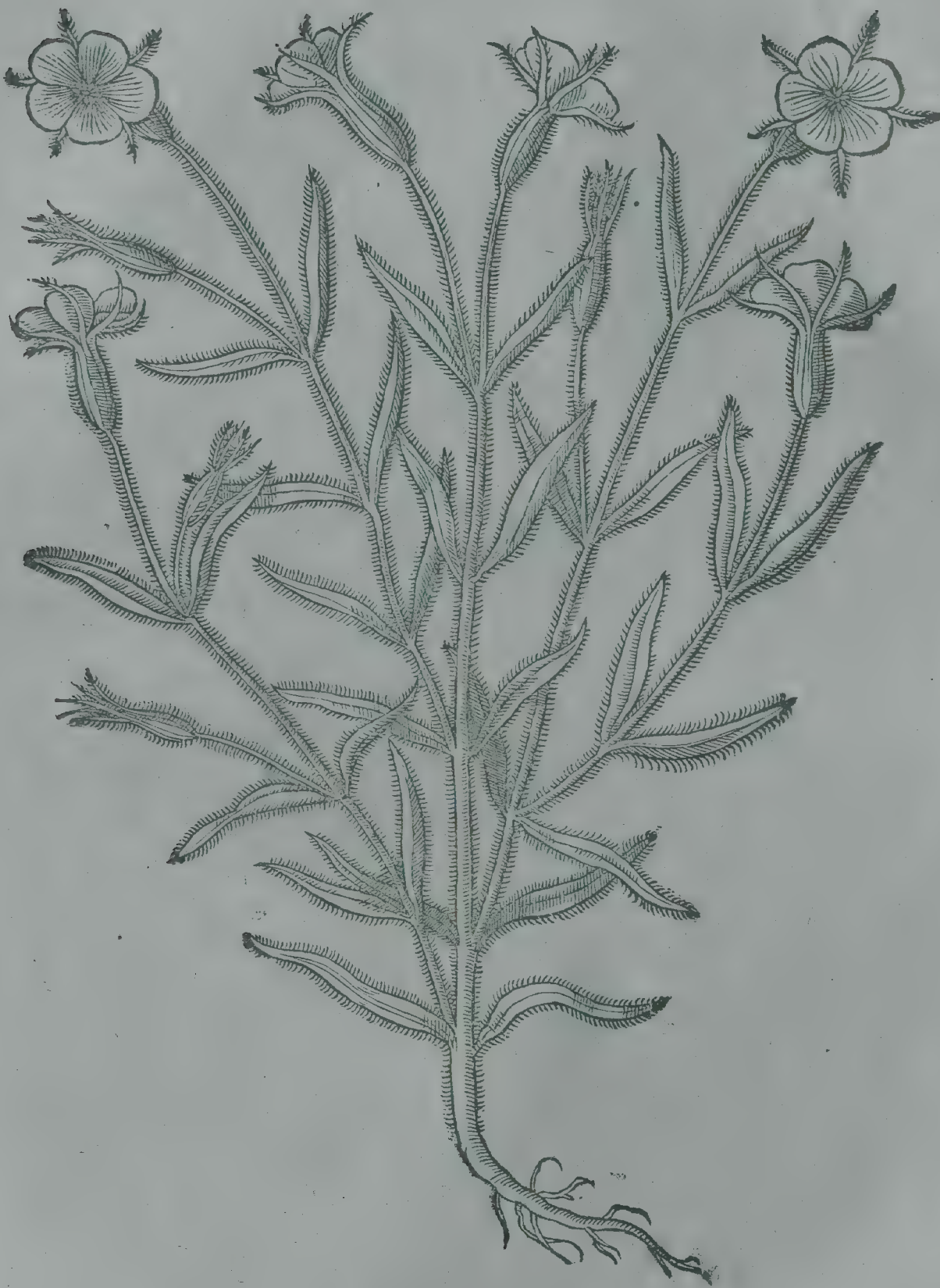


10 ri : caule prelongo, hirsutoq; : flore purpureo, rose parva effigie . Et rectè, mea quidem sententia, iudicarunt : siquidem herba illa cum Dioscoridis historia quàm maxime pugnat, utpote quæ folijs, caule, ac floribus, nulla ex parte Melanthium referat, sicuti neque etiam semine . quod etsi nigrum Melanthij modo gignatur ; non tamen gustui aliud representat, quàm amaritudinem simul & asperitatem . Hinc itaque perspicuum esse potest, Brasauolum, alioqui medicum clarissimum, in suo simplicium uolumine Romæ excuso manifestè cæcutuisse . quippe qui affirmare non dubitauerit, illud uerum, legitimumq; esse Melanthium, quod in segetibus passim sua sponte nasci superius diximus, quodque vulgò Gittone à Ferrariensibus appellari scribit . Cuius error non solum prædictis rationibus, sed ea quoque herbae appellatione faciliè deprehenditur, quòd etiam ij, qui ita eam appellant, illegitimum esse Melanthium existiment . Quandoquidem nil aliud Italis hoc nomen Gittone denotare uideatur, quàm spurium Gith, quod ideò Githago, & pseudomelanthium uocari potest . quemadmodum & id, quod rura Tridentina appellant formentone, nil aliud significat, quàm spuriam tritici speciem . Quod cum postea ipse Brasauo-

Brasauoli erratum.



## PSEVDOMELANTHIVM.



Melanthium  
sylvestre.  
Pseudomelan-  
thium.

lus animaduverteret, nostris fortasse, aut aliorum commentarijs admonitus, suam reuocauit sententiam. Quare posthac Bra- 10  
sauoli quoque sententia, si dammandi erunt, qui in hac persistent opinione. Iam igitur constituamus licet domesticum uerumq;  
Gith in hortis, & uiridarijs satum prouenire, in quibus frequentissimum seritur in Germania. Sylvestre uero in campestri-  
bus incultis locis. Ex quo quidem planè colligere possumus, PSEVDOMELANTHIVM sponte inter segetes nascens, quod  
uocant uulgò Gittone, cuius hìc effigiem damus, nullo modo sylvestre Melanthium esse. Non desunt quoque, qui uelint hanc,  
plantam sylvestrem Lychnidem coronariam esse, quibus, cum ego utranque nouerim, subscribere nequeo. Sed longè minus  
id fuerit Lolium, ut apertissime hallucinatus credidit Fuchsius, medicus alioqui peritissimus: cuius error à nobis explosus est  
libro secundo in lolij mentione. Porro & illud semen odoratum, subrubrumq;, quod aliqui pro minori Cardamomo perpe-  
ram usurpant. seplasiarijs Nigella citrina uocatum, Melanthij genus est. quippe ipsa seminis forma, odor, ac sapor nihil  
prorsus à Melanthio discrepant. Verum si modò in aliquo dissident, color est, qui in altero niger, in altero uerò subflauus  
conspicitur.



confpicitur. Quo fit (quod etiam superius de Cumino differentes diximus) ut magno in errore uersentur Monachi illi, qui in Mesuem commentarios edidere, quod præter rationem asserere sint ausi, Nigellam subflauam, nil aliud esse, quam Cuminum sylvestre primo generi à Dioscoride assignatum. Porro Pseudomelanthij semen in farinam tritum, & ex melle illitum, maculas cutis quasunque delet, & uentris animalia pellit, tam potum, quam ex bubulo felle, & aceto uentri illitum. Melanthij meminit Galenus libro v. i. simplicium medicamentorum, his uerbis. Melanthium excalfacit, atque desiccatur tertio ordine. Videtur etiam tenuium esse partium: unde etiam destillationes sanat, calidum in linteo admotum, atque assiduo olfactum. Quinetian si intrò in corpus sumatur, uel maxime flatus extinguit. Hinc constat essentia ipsum esse subtilis, & ad unguem à caliditate elaboratæ. Propterea sanè etiam amarum est. Ostensum uero in quarto horum uoluminum est, quod cum ad extremam tenuitatem, atque elaborationem terrena pertingit substantia, amara proueniat qualitas. Itaque mirum non est, si lumbricos interimat non esum modò, sed etiam foris uentri impositum. Siquidem & id præstare posse saporem amarum monstratum est. Neque sanè etiam mirandum, si lepras, clauos, myrmecias eijciat, ei præsertim, qui in superioribus libris comprehensorum haud est immemor. Sic uero etiam orthopneam iuuat, & menses prouocat, qui utique ob crassitiam, aut uiscositatem humorum retenti fuerint. In summa, ubi incisione, extersione, desiccatione, excalfactione est opus, præstantissimum id remedium est. Μελάθιον sic Græci, Melanthium quoque & Gith Latini dicunt: Mauritani, Xamin, Sunis, seu Sumizi: Itali, Melanthio: Germani, Schuuaritz roemisch, & Schuuaritz coriander: Hispani, Neguillia, & Alipiure: Galli, Pourrelle, & Nielle.

Melanthij uires  
ex Gal.

Nomina.

Σίλφιον.

LASERPITIVM.

CAP. LXXVIII.

- 20 **L**aserpitium in Syria, Armenia, Media, & Libya nascitur: caule ferulaceo, quem f. maspetum uocant: folijs apio similibus lato semine. Radix excalfacit, in cibis ægrè concoquitur, uelicæ noxia. Sugillatis illita cum oleo, & strumis, ac tuberculis cum cerato, medetur: ischiadicis conuenit cum irino, aut cyprino cerato: excrescentibus circa sedem tollendis illinitur, cum putamine mali punici, & aceto decocta. Venenis pota resistit: os commendat<sup>a</sup>, cibis, aut salī permista. Laser è radice, atque caule scarificatis colligitur. Præfertur autem<sup>b</sup> rufum, translucens, myrrhæ æmulum, non porraceum, odore ualens, suauis gustu, quod dilutum facile albescit. Cyrenaicum si quis degustauerit, humorem toto corpore ciet: blandissimo odore, adeò ut ne os quidem gustanti nisi paululum spiret. Medicum, & Syriacum minus uiribus ualent, & magis uirosum reddunt odorem. Laser omne antequàm siccescat, adulteratur sagapeno, aut fabæ lomento. quod maleficium deprehenditur gustu, odore, uisu, & dilutione.
- 30 Caulem aliqui silphion, radicem magudarin, & folia maspeton uocauere. Efficacissimum laser, mox folia, postremò caulis. Acrem uim habet, inflationes facit: perunctas cum aceto, pipere, & uino alopecias sanat. oculorum aciem exacuit: & incipientes suffusiones, illitum cum melle, dissipat: cauernis dentium in dolore inditur, aut cum thure in linteo circumligatur, aut cum hyssopo, & ficis coctis in posca, os colluitur. ijs prodest, quos<sup>c</sup> bestia in rabiem efferata momorderit, uulneribus immisum. Valet aduersus uenena telorum, & animalia omnia, quæ uirus ei aculantur, potum, aut illitum: scorpionum plagis oleo dilutum circumlinitur. gangrenis<sup>d</sup> præcoercitis immittitur: & cum ruta, nitro, & melle, uel per se carbunculis. Clauos, callosque prius circumratos uellit, cerato, aut aridorum ficuum carne præmollitum. Recentes lichenas ex aceto sanat: &<sup>e</sup> excrescentia in carne, polyposque, si aliquot diebus cum atramento futorio, aut ærugine illinatur<sup>f</sup>. extuberantia cum forfice extrahit. Veteribus
- 40 faucium scabritijs opitulatur: grauem, subitoque irrucescentem uocem, dilutum aqua, sorbitione confestim expedit: uuam illitum cum melle reprimat: anginis ex aqua mulsa utilissimè gargarizatur. Vescentes lætiore colore mangonizat: tussi commodè in sorbili ouo datur, & pleuriticis in sorbitionibus: in fellis suffusione, & aqua inter cutem, cum aridis ficis. Horrores discutit cum uino, pipere, & thure potum. neruorum contractionibus, opisthotonicisque datur oboli pondere deuorandum. hærentes gulæ hirudines, gargarizatum cum aceto decutit. Ad lac intus coagulatum bibitur: comitialibus ex aceto mulso proficit: menses ciet, cum pipere, & myrrha potum: coeliacos adiuuat, in acino uuæ sumptum: cum lixiuio autem potui datum, repente conuulsis, ruptisque prodest. ad potiones resoluitur amygdalis amaris, aut ruta, aut calido pane. Foliorum succo eadem præstantur, sed multò inefficacius. Cum aceto mulso manditur, ad expediendam arteriam, maxime cum uox retunditur. Eo cum lactucis
- 50 utuntur, exitque in uicem erucæ. Fertur & altera magudaris in Libya nasci, radix laserpitio similis, sed minus crassa, acris, & fungosa, ex qua non profluit succus. Eiusdem cum laserpitio facultatis.

† Orib. μα-  
σιέρον.

† Orib. addit.  
φυλλὰδες ὁ κα-  
λεῖται μαγυ-  
δαρίς. i. foliofo  
quod magyda-  
ris uocatur.

a Meum. λέγε-  
ματα. i. intin-  
ctus.

b Meum. σπέρ-  
μα. i. subru-  
tum.

c Meum, &  
Drag. λυσσο-  
δάκτον δὲ ὄρε-  
αὶ ἐπιτίθεται  
τοῖς τραύ-  
ματι. i. in rabi-  
di canis morfu  
iuuat, uulneri-  
bus impositus.

d Meum. σφο-  
καταχρήσιν.  
i. prius scarifi-  
catis.

e Meum. σαρ-  
κώματα. i. ex-  
crescentē car-  
nem.

f Meū addit.  
ἐπὶ ἡμέρας τι-  
νὰς. i. per ali-  
quot dies.

g ἢ μέλιτι ἢ  
ὕδατι. i. aut  
melle, aut a-  
qua.

Laserpitij seu  
Laseris confid.

- 60 **R**edidimus iandudum Laserpitij lacrymam nihil aliud esse, quam illud iucundi ac suauis odoris gummi, quod pharmacopæis atque unguentarijs Belzoinum nominatur. Neque certè hætenus præter rationem in ea perslitimus opinione. nam cum id mihi deprehenderetur odoratum, rufum foris, intus candidum, translucens, & quod dilutum albesceret, non poteram non adduci, ut crederem hoc esse legitimum Laser. Huc illud quoque accedebat, quod complures erant uiri docti & rei medicæ studiosi, qui idem mecum sentiebant. Verùm cum postea cepissem Laserpitij ac Laseris historiam diligentius examinare, atque plura ex Strabone, Theophrasto, Dioscoride, Galeno, & Plinio collegissem, quæ priori nostræ opinioni aperte aduersari uidebantur, facile in aliam deductus sum sententiam. etenim sic animum induxi meum, ut malim ueritati cedere, quam pertinaciter (quod multi faciunt) falsa tueri. Strabo itaque libro ultimo Geographiæ testatur, Silphium suo usque tempore Cyrenis defecisse, his uerbis. Cyrenis finitima est regio, quæ Silphium gignit, & Cyrenaicum succum, quem



Silphium posterius effert. Id propemodum defecit, cum aliquando barbari odio quodam ingruissent, ac radices eius penè omnes eruisent. Fuerunt hi Nomades uiri. hæc ille. At Plinius Cyrenaici succi defectum non in barbaros ut Strabo, sed in publicanos quosdam refert libro. XIX. cap. I II. ubi de eo ita scribit. Ab his proximum dicitur auctoritate clarissimum Laserpitium, quod Græci silphion uocant, in Cyrenaica provincia repertum: cuius succum uocant Laser, magnificum in usu, medicamentisq; , & ad pondus argentei denarii pensum. Multis iam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani, qui pascua conducunt, maius ita lucrum sentientes depopulantur pecorum pabulo. Vnus autem caulis nostra repertus memoria, Neroni principi missus est. hætenus Plinius. Huic uerò cum Theophrasto ferè conuenit, quòd hic scribat pecus silphio purgari, pinguescereq; uehementer, & carnes mirabilem in modum suauis reddi. Cum igitur Strabonis & Plinij testimonio constet, Silphium Cyrenis eorum usque ætate defecisse, neque inibi inueniri, nil mirum uideri debet, si nostra etiam tempestate defecerit, atque nullum iam ad nos aduehatur, quod legitimum dici possit. Quare id gummi, quod se-  
 10  
 plasie Belzoinum dicunt, meo quidem iudicio, uerum silphij liquorem mentietur potius quàm sit. Sed his illud quoque addamus, quòd Strabo auctor est, Silphium adeò Cyrenensibus olim custodibus fuisse asseruatum, ut inde aliò deferri non potuisset, nisi clam à mercatoribus, qui uinum asportabant. Plinius item Silphium ad pondus argenti pendi solitum tradit. quin & tanti factum fuisse à Cæsare, ut illud inter aurum argentumq; protulerit ex ærario. Ex quibus omnibus haud infirmum argumentum sumi potest, quòd Belzoinum nostrum non sit Silphij liquor. quandoquidem id quotidie copiosum importatur non solùm in Italiam, sed in uniuersam ferè Europam. Ad hæc cum Dioscorides Cyrenaico succo uim acrem tribuat, atque Galenus eundem & calidissimum, & maxime tenuium partium faciat, non equidem uideo, quomodo uulgare Belzoinum possit legitimum Laser exprimere: quoniam illud nullam prorsus gustantibus acrimoniam relinquit. Præterea ualidi cortices, qui plerunque Belzoino implicati reperiuntur, arguunt id arboris magnæ potius, quàm ferulaceæ plantæ lacrymam esse. Quod etiam nuper retulit mihi quidam medicus Cyprius, qui Belzoinum nostrum in Cypro ex arbore satis pro-  
 20  
 cera manare affirmavit: ubi tamen Silphium nasci qui memoriæ prodiderit, hætenus inueni neminem. quemadmodum neque in Ionia, neque in Peloponneso id gigni, sed prope Cyrenas tantùm, literis mandauit Hippocrates. Atqui illud nobis obijciat aliquis, quòd Laserpitium non modò in Cyrenensium agro quondam prouenerit; sed etiam (ut scribunt Theophrastus, Dioscorides, & Plinius) in Perside, Media, Syria, & Parnaso monte: & quod ob id ad nos aduehi possit. Nos huic ita facillè respondebimus, quòd Silphij illius liquor ad nos adferatur quidem, sed qui fetidus sit, uirosiq; odoris: atque enim esse dixerim, quem officinæ medicorum assam fetidam uocant. Namque Laser (ut Dioscorides testatur) Medicum, & Syriacum minus uiribus ualet, & magis uirosum reddit odorem. quinetiam, eodem teste, Laser omne antequàm siccescat, adulteratur sagapeno, aut fabæ lomento. id quod post ipsum scriptis tradidit Plinius libro superius citato. Quocirca mihi quidem uidetur non temerè colligendum esse, quòd præstantissimum Laser, quale Cyrenaicum habebatur, à nobis omnino deside-  
 30  
 retur. Cæterum quid ueteribus fuerit gummi illud elegantissimum, quod Belzoinum appellant, mihi hætenus incomper-  
 tum est. In qua certè re non possum eorum opinioni subscribere, qui id putant esse probatissimam myrrham. Hæc siquidem, quæ optima sit (ut Dioscorides inquit) præter alias notas esse debet undique concolor, quæ confracta uenas unguium modo candidas & leues ostendat, minutis glebis, amara, & acris, quas tamen notas in Belzoino haudquaquam reperies. Nam et si undique maculis conspergatur, tamen fractas amygdalas repræsentat magis, quàm unguium quorũuis imaginem. Quin & macule illa tam interiores, quàm exteriores partes obsident, adeò ut Belzoini gleba nihil aliud referat, quàm delibratarum amygdalarum acerrimum, copioso melle exceptum. Adde insuper, quòd nusquam, quantum equidem inuenerim, memoriæ proditum est, myrrham in Cipro & Syria suis è plantis emanasse, sed in Arabia duntaxat (ut perhibent Theophrastus, Dioscorides, & Plinius) in syluis, in quibus thus etiam prouenit. quanquam Plinius myrrham quandam ex India adferri tradit, quæ omnibus myrrhæ generibus deterior est. Sed quoniam non iniucundam, quanuis longam, de Laserpitio historiam tradidit Theophrastus lib. V I. cap. I II. de plantarum historia, ideo eius uerba hæc subiiciam. De Laserpitio, inquit, nunc  
 40  
 indicandum est. Laserpitio radix multa, crassaq; : caulis quantus ferule, & crassitudine ferè proximus: folium, quod masspetum uocant, apio simile est: semen latum, foliaceum, quale quod folium appellatur: caulis annuus, sicut ferula. Ergo uere ineunte masspetum hoc exit, & pecus eo purgatur, pinguescitq; uehementer, & carnes mirabilem in modum suauis redduntur. Posthac caulem edit hominum cibo idoneum omnibus modis, elixum, assumq; : corpora eo quoque purgari ferunt, quadraginta diebus. Succus capitur duplex, alter ex caule, alter ex radice: qua de causa alterum scaparium, alterum radicarium uocant. Radix nigro cortice tegitur, eumq; detrahare solent. Sunt ueluti certæ mensuræ cadendæ radices, quibus quantum conferre putetur ad futuram cæsura referuantes, reliquum abscindunt. Nec enim deuie, neque plus constituto cadere licet: corrumpitur enim, putrescitq; , si diu mansit. Præparant id, consciuntq; in Pyraeum portum adue-  
 50  
 ctum hoc modo. Cum in uasis coniecerint, farinamq; admiscuerint, quatiunt longo spatio temporis: hinc etiam colorem capeffit, & conditum iam incorruptum perdurat. Præparatio, cæsuraq; ita se habet. Locum Aphrica amplum occupa-  
 pat, ampliorem, quàm quatuor stadiorum millia in hortis Hesperidum ferunt. Sed maiorem partem colligi apud Syrtes. Peculiare huius culta fugere loca proditur. quamobrem si colatur mitescatq; folium, deuia, atque omnino degenerat: utpote natura culture aspernans, ferocitatisq; constans uernaculum. Cyrenenses annis septem prius, quàm ipsi urbem habitarent, Laserpitium extitisse affirmant. Habitant uerò annos maxime trecentos usque ad Simonidæ Athenis magistratum. Illi sic referunt. Alij radicem Laserpitij cubitalem fieri tradunt, aut paulò maiorem. Hanc in medio extuberare in caput, quod sublime penitus extat, ut ferè super terram esse appareat. Vnde primum quod lac appellant, erumpit: dein caulis as-  
 60  
 surgit, ex quo magydaris, & quod folium dicitur, exeunt. Folium id semen est, quod cum auster ingenuè post caniculam flauerit, discutitur: atque ita Laserpitium nascitur, eodemq; anno radix consummatur, & caulis. Sed hoc haud quicquam peculiare notetur: nam alijs quoque idem tribuitur. ni dixeris, quòd discussum id protinus nasci potest, ortum peculiarem sortiri, supradictisq; propterea diuersum accipi posse. Ad hæc circumfodiendum id annum censent. Nam si relinquatur semen omne, caulemq; totum proferri, & deteriora tam hæc, quàm radicem reddi existimant: defossa autem fieri meliora, scilicet

Opinio quorũ  
 dam explosa.

Laserpitij hi-  
 storia ex Theo-  
 phraсто.



scilicet solo subacto, beneque gluto. Sed huius contrarium illi uolunt, qui culta recusare id inquit. Mandi quoque radices in aceto recens decisas referunt. Folium colore aurum emulatur. Contrarium etiam, quod pecora folio esitato purgari minimè indicant. Nam & uere, & hyeme, pecus ad montem dimitti affirmant: cibus non solum hoc; sed etiam altero quodam abrotono simili administratur. Vim ambo calefactoriam sortiri planè uidentur, & purgare quidem nequaquam ualere: exiccare autem, & concoquere unice posse. Quod si qua pecus egrescens, aut alias minus bene se habens ingressa sit, mox eam sanari, aut emori aiunt, sed magna ex parte posse seruari. Hæc igitur utro tandem sint modo, querendum. Quod uerò Magydarim uocant, nimirum à Laserpitio differt: tenerius enim, minusque uehemens, & sine Lasere est, necnon & aspectu manifesta experto homini constat. Nascitur in Syria: nam apud Cyrenam, & monte Parnaso largè prouenire eandem affirmant. Sed quidam Laserpitium id appellant. An culta id quoque, modo Laserpitij fugiat, querendum. Quin & si quid simile, aut proximum habeat, ad folij, caulisque rationem, & si quam ullo pacto emittat lacrymam, id inuestigandum. Ergo naturam ferulaceam, hisce contemplari oportet. hæc Theophrastus. Meminit Galenus Laserpitij libro VII I. simplicium medicamentorum, sic inquit. Laserpitij succus calidissimus est. Verum enim uero & folia, & caulis, & radix sat strenuè excalfaciunt. Sed omnia flatulenta magis essentia sunt, ac proinde concoctu difficilia. Foris tamen imposita corpori efficaciora, & omnium potissimum succus, admodum trahentem facultatem possidens. Attamen & excrescentias amolendi, & liquandi uim quandam propter prædictam eius temperiem obtinet. Lasere quoque mentionem fecit, idem Galenus libro citato, sed antea seorsum, & sub absoluto ὁπὸς, hoc est, succi titulo, ita scribens. Opus, siue succus Cyrenaicus quidem omnium & calidissimus, & maximè tenuium partium est: ac proinde omnium maximè discutit, quanquam sanè & reliqui admodum calidi sunt, & spirituosi: siquidem plurima eorum pars essentia aeris est, & ignea. Porro complures habentur succi: quauis nanque radice incisa, aut caule, quod ex sectione crassum, ac lentum effluit, succus est. Ceterum specialius, & uelut per excellentiam quandam Cyrenaicum ita nuncupant, & Medicum, & Syriacum. Planta, quæ Græcis σαρκιον, Latinis Laserpitium appellatur: Mauritanis, Silfion: Italis, Laserpitio. Eius caulis μασκαστες Græcis dicitur: Arabibus, Mascastes. Folia uerò quandoque μασκαστα Græcè dicuntur: Arabicè, Anniden, & Mascasten. Liqueur seu lacryma Græcis λάρτερος, Latinis Laser nominatur. Radix μαγυδάρις Græcis uocatur.

Laserpitij uires ex Gal.

Nomina.

Σαγάπενον

SAGAPENVUM.

CAP. LXXIX.

Sagapenum ferulaceæ herbæ succus est, quæ in Media nascitur. Optimum est translucens, fuluo sforinsecus colore, & intus albo, nescio quid inter laser, & galbanum redolens. gustu acri. Prodest laterum, & pectoris doloribus, tussibus uetustis, conuulsis, & ruptis. <sup>a</sup> crassam pulmonis pituitam expurgat. Datur comitialibus, opisthotonicis, lienosis: item contra neruorum resolutionem, per frictiones, & febrium circuitus in potu. In unguenta probè admittitur. menses pellit, sed foetum exanimat, cum hydromelite potum. Prodest ex uino haustum, serpentium ictibus. olfactum ex aceto uuluarum strangulatus excitat: oculorum cicatrices, offusam caliginem, hebetudines, suffusionesque detergit. Resoluitur ut laser, ruta, aqua, & amaris amygdalis, aut melle, aut calido pane.

a πᾶσι τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς. i. crassa in pulmone hærentia.

Sagapenum officinæ interpolato uocabulo Serapinum appellant. Ceterum etsi eius adulterati frequentior, & communis ferè sit usus: tamen Venetijs præstantissimum quoque uenditur, idque illi præcipuè comparant seplasiarij, qui honorem diuitijs anteponunt. Ferulaceas plantas, è quibus Sagapeni lacryma emanat, etiam in Apulia nasci auctor est Musa Ferrariensis. Id quod equidem hætenus compertum non habeo. Ex orientalibus siquidem regionibus allatum, ut constat, ceteris præstat. Arabicæ familiæ auctores inter deiectionia medicamenta Sagapenum referunt: quanquam ea Sagapeni facultas, quantum extat, à Græcis silentio prætermissa est. Sagapenum itaque (ut Mesues tradit) crassos, lentosque humores deiecit, crassamque pituitam, & aquam intercutem educit. Porro facultate quidem propria cerebrum mundificat, ac neruos, crassaque ab his excrementa detrahit. Confert item eorum morbis frigidis, nempe doloribus capitis diuturnis, hemigranijs, comitialibus, uertigini, paralyti, orisque distentioni. Pectus ualentissime expurgat, eiusque ac etiam lateris dolores tollit, præsertim si bibatur ex helenij, aut rutæ decocto. Foris emplastri modo impositum, aut intus assumptum tussi diuturna uexatis, ac difficulter spirantibus, opem maximam fert. Aqua intercute laborantibus singulare remedium est, si tamen flauis myrobalanis duplicato pondere additis exhibeatur. Discutit compaginum duritiam emplastri modo impositum, addito aceto, & capparum succo. Rutæ succo, & auium rapacium felle diutius maceratum, & in collyrijs additum, oculorum caligines disijcit, aquamque in eos defluentem cohibet. Palpebrarum item hordeolos uocatos sanat, si cum aceto superponatur. Articulorum compaginibus quomodolibet admotum, dolores eorum mirificè sedat: quippe quoniam ualentissime humorum lentores in his cruciatus excitantes radicitus euellit, etiam si incoxendicum aliarumque partium remotis, profundisque locis ij delitescant. Potum, aut clysteribus inditum coli doloribus à frigidityte, ac flatibus prouenientibus maximè auxiliatur. Menses cit, sed foetum interficit, tam haustum, quam suppositum: contra uteri dolores, strangulatusque prodest. Ventriculo tamen officit: uerum noxa corrigitur lentiscina resina, & Indica nardo. Sagapeni meminit Galenus lib. VII I. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus differit ijs uerbis. Sagapenum liqueur est calidus, & tenuium partium, si ut & alij liquores. Sed & absterisionem quandam possidet, qua oculorum cicatrices expurgat, atque extenuat. Quin & suffusionibus, & hebetudinibus oculorum, quæ ob humorum proueniunt crassitiem, non malum est medicamentum. Porro planta ipsa, ex qua prouenit, ferule a similis, imbecilla, & inutilis est. Sanè ipsa primum Sagapenum appellatur. At liqueur eius abusiue hoc nomen obtinet, ceu alia quoque multa ex nominis defectu per abusum nuncupamus. Perfectius nanque foret ipsum cognominare non Sagapenum, sed Sagapeni succum.

Sagapeni confederatio.

Sagapeni uires ex Mesue.

Sagapeni uires ex Gal.



Nomina.

succum. Sagapeni plantam, et si uiderim appictam, & quodam in libro impressam non libuit tamen eam hic excudere, quod nesciam an Mercator ille Persa, cui acceptam illam referunt, uera, uel fabulosa narrauerit. Id σαγάπην Græcis dicitur, quod Latinis etiam Sagapenum: Arabibus, Sachabenigi, siue Sechbinegi: Seplasiarijs, pariter & Hispanis, Serapino: Italis, Sagapeno.

Εὐφώρβιον.

EUPHORBIVM.

CAP. LXXX.

**E**Vphorbium Libyca arbor est, ferulæ speciem habens, quæ in Tmolo iuxta Mauritaniam inuenitur. Ea acerrimo succo turget. Cuius eximium feruorem expauescentes incolæ, ouillos uentres elutos, arbori circumligant, & eminus caulem contis incidunt, confestimque è plaga, perinde atque uase quodam, in uentriculos copiosus lactis humor effluit, præter id quod humi sparsum, uulnus eiacula-  
tur. Duo succi genera: unum orobi magnitudine, sarcocollæ modo emicat: alterum in uentriculis  
concrefcit, atque uitreum spectatur. Eligendum est translucens, & acre. Euphorbium adulteratur  
sarcocollæ, & glutini mistione. Sed difficile quidem experimentum: quippe cum leui gustu, os accen-  
sum diu detineat, adeò ut quicquid ori obijciatur, planè euphorbium resipiat. Eius inuentio tempore  
Iubæ regis Libyæ cognita extitit. Succus illitu suffusiones discutit. potus tota die exurit: quare mel-  
li, collyrijsque pro acrimoniæ ratione admisceri debet. Coxarum doloribus prodest in odorifera po-  
tione haustus. Squamas ossium eadem die eximit: uerùm eo utentes, necesse est linamentis, aut ceratis  
communire corpus, quo ossa conuestiuntur. Aliqui memoriæ prodiderunt, percussos à serpente nihil  
molesti passuros, si incisa ossæ tenus capitis cute, intritus succus infundatur, uulnusque postea cõsuatur.

Euphorbij con-  
sideratio.

**N**on equidem dubitandum censeo, quin illud legitimum sit Euphorbium, quo passim officinæ utuntur, cum tam gustu, quàm olfactu acerrimum deprehendatur: ob cuius uolentissimam acrimoniam nunquam, nisi inuito animo, à seplasiarijs tunditur. Quandoquidem tametsi sibi nares, & os omni prorsus ingenio gossipio, & linteis aqua rosarum made-  
factis muniant; tanta tamen est acrimoniæ uis tenuissima, ut omnibus unà cum aere penetratis munimentis, in eorum tan-  
dem perueniat nares, ubi molestissimum excitat ardorem, qui non facile tollitur: quanquam etiam medicamentis admodum  
refrigerantibus succurratur. Quo fit, ut solertissimi pharmacopolæ baiulis, ac alijs uictum querentibus hominibus id mu-  
neris obeundum tradant: interim tamen certò sciunt, non absque conuitijs, & maledictis opus hoc ab illis peragi posse.  
Quemobrem mirum sanè non fuerit, si qui ab arbore recentem colligunt, eximium acrimoniæ feruorem expauescentes, è  
longinquo corticem feriant. Hanc plantam (ut Plinius quoque testis est) adinuenit primum Iuba Lybie rex in monte At-  
lante ultra Herculis columnas, appellauitque Euphorbium medici sui nomine, & fratris Musæ, à quo diuus Augustus fuit  
conseruatus. Euphorbij Plantam nunquam mihi uidere licuit. Sunt tamen qui illam pingant, & à Saraceno acceptam  
scribant. Cui crederem fortasse si plantam uiuam ostenderet, in qua Euphorbij nonnihil inesset. Euphorbio deiectionia  
ineest facultas. cuius nusquam, quod equidem inuenerim, meminere Dioscorides, & Galenus: tametsi eam minimè silen-  
tio inuoluerint Aetius, & Aetnarius, qui concordēs de eo his uerbis differuerunt. Euphorbium non modò pituitam tra-  
hit; sed etiam aquam, hancque ualidius educit. Est autem acerrimum omnium, quæ ego nouerim, ardentissimumque: pro-  
pterea colicis, & uentrem frigidiorē habentibus datur. ceteros uehementer conturbat: sitim maximè ciet. Nonnihil  
ex odoratis feminibus ei est commiscendum. Modus triobolaris, ex aqua mulsæ. Præstat tamen cum melle cocto ipsum in  
catapotia redigere. Id quod etiam Paulus annotauit libro septimo, ubi inter ea Euphorbium recensuit, quæ aquam, &  
pituitam deijciunt. Verùm in simplicium censu Dioscoridem, Galenumque secutus, de hac deiectionia facultate ipse quo-  
que nihil memoriæ prodidit. Caterùm inter Arabes Mesues fufius Euphorbij uires tradidit in soluentium medicinarum  
mentionē; ubi ita, ad sensum saltem scribit. Euphorbium gummi est, quod usque adeò excalfacit, extenuatque, ut in hoc  
cetera gummi genera præcellat. Excalfacit enim ordine quarto: quo fit, ut exulceret, ruborem, inflammationemque infe-  
rat, penetret, & uolenter abstergat. Euphorbium noxiū admodum est medicamentum, ita ut non sine labore, animi de-  
fectu, ac sudore frigido alium deijciat. Iocinori ob id, uentriculoque sua ingenti acrimonia magnam infert noxiam. Quapro-  
pter exhiberi minimè debet, nisi prius ijs commisceatur medicamentis, quæ acerrimam eius uim retundere ualeant. Ex-  
trahit potum à profundis corporis partibus tum crassam, tum lentam pituitam, mundatque compaginum cavitates à cras-  
sis contumacibusue excrementis, quæ in re omnium ualentissimum est medicamentum. Neros expurgat ab infarctis ian-  
diu humoribus. Proficit ad hæc resolutis, conuulsis, stupidis, tremulis, orisque distentionibus, & ceteris neruorum morbis  
à frigore abortis, si ex leuicoy oleo leuigatum exterius inungatur. Iocineri, lenique inunctum; mirifice eorum dolores tol-  
lit à frigore, & flatu prouenientes. Sternutamenta ualentissimè cit. Occipiti autem confricatum, ueternosos, obliui-  
osque iuuat. Aquam intercutem facillimè extrahit duorum obolorum pondere potum. Sed drachmarum trium pondere  
haustum, (ut Serapio, & Auicenna scriptum reliquerunt) potantem interficit, trium dierum spatio erosus ab eo intestinis,  
& uentriculo. Euphorbium, teste Mesue, quatuor edurat annis: neque eo prius utendum est, quàm annum integrum con-  
senuerit. nanque recens ob ingentem acrimoniam reprobatur. Seruatur commodè milio, aut fabis, aut lentibus sepultum.  
Euphorbij facultates paucis perstrinxit Galenus lib. v. I. simplicium medicamentorum, sic inquit. Euphorbium cau-  
sticæ, siue urentis, & tenuium partium facultatis est, alijs succis similiter. Et libro. I. I. de compositione medic. localium,  
cap. I. I. tradens curam hemicranie, idem de Euphorbio ita scribit. Porro de euphorbij facultate iam mihi relatum est,  
quod citò exoluatur. quare in eiusmodi pharmaca non uetus conijcere oportet. Dictum etiam recens albidius esse: quod  
uerò inueteratum est, flauioris aut pallidioris coloris reddi. Planta, quæ Græcis Εὐφώρβιον, Latinis item Euphorbium nomi-  
natur, quemadmodum succus eius: Mauritanis, Euforbion, seu Farbium: Italis, Euphorbio: Hispanis, Alforuiam, 60  
Alforfon, & Eufornio: Gallis, Euphorbe.

Euphorbij ui-  
res ex Aetio,  
& Aetuario.Euphorbij ui-  
res ex Mesue.

Ex Galeno.

Nomina.

Χαλβάρη.



Καλβαν.

GALBANVM.

CAP. LXXXI.

**G**albanum succus est nascentis in Syria ferulæ, quod nonnulli metopium uocant. Maximè laudatur cartilaginofum, merum, thuris effigiem præbens, pingue, minimè lignofum, retinens nonnihil adiecti feminis, & ferulæ, graui odore, neque ualde humidum, neque nimis aridum. Adulteratur faba fresa, refina, & ammoniaco. Galbanum excalfacit, urit, extrahit, discutit: menses, ac partus trahit appofitu, uel fuffitu. Lentigines aceto, & nitro perunctas tollit. Deuoratur ad tuffim ueterem, difficultatem fpirandi, fufpiria, rupta, conuulfa. Aduerfatur toxicis, potum cum uino, & myrrha: fimili modo fumptum mortuos partus extrahit. Imponitur lateris doloribus, & furunculis: comitiales, & uuluaefrangulatus, & uertiginofos olfactu fufcitatur. Si uratur, fugat nidore ferpentes, & perunctos feriri non patitur<sup>a</sup>. Serpentes cum oleo, & fphondyllo circumpofitum necat: dentium dolorem oblitum, aut cauernis inditum, mitigat. urinæ difficili prodeffe exiftimatur. Refoluitur ad potiones amaris amygdalis, aqua, aut ruta, aut calido pane, mulsæ: aliâs meconio, ære ufto, aut felle liquido. Si purgare Galbanum uoles, in feruentem aquam demittito. nanque cùm liquefactum fuerit, eius fordes fluitabunt: quas hoc modo facile feparabis. Mundo linteo, raroque alligatum in fictili, aut ærea pyxide ita pendeat, ut imum uafis ne tangat: opertoque uafe in feruidam aquam demittito: fic enim fyncerum, ueluti per colum eliquefcet, & lignofum in linteo remanebit.

<sup>a</sup> Meum. τὰ ἐρωετα. i. ferpentia.

**Q**uanis legitimum, optimumque Galbanum in pluribus Italia locis, præfertimque Venetijs uenale reperiatur; id tamen, quo paffim officinæ utuntur, nihil, uel fanè parum Galbanum refert, quod in laudatiffimi genere à Dioscoride repræfentatur. Siquidem illud non modò ab impoftoribus adulteratum eft; fed etiam lignorum ferularumque ramentis, lapidibus, ac alijs compluribus recrementis uitiatum. Querant itaque probi feplafiarij, quod optimum eft: alij uerò, qui parfimoniam, ne dicam auaritiæ student magis, quàm honori, ut qui probatiffimum uix nunquam afsequi poffint, id faltem, quod impurum eft, purgare deberent à Dioscoride edocti. quippe quòd ea ratione, facile ab aduentitijs fordibus expurgari poffit. Galbani uires tradidit Galenus libro VII. fimplicium medicamentorum, fic inquit. Galbanum fucus eft planta ferulacea, molliendi, & digerendi ui. Fueritque fanè ex tertio ordine excalfacientium incipiente, aut fecundo completo: in deficcando uerò ex fecundo incipiente. Id Græcè καλβαν, Latine Chalbani, & Galbanum appellatur: Arabicè, Chene, & Bezard: Italicè, pariter & Hifpanicè, Galbano.

Galbani confideratio.

Galbani uires ex Gal.

Nomina.

**AMMONIACVM.**

CAP. LXXXII.

**A**mmoniacum ferulæ fucus eft, quam iuxta Cyrenen Aphrica gignit: cuius fruticem cum radice Agafyllim uocant. Probatum bene coloratum, ligni & calculorum expers<sup>a</sup>, thuris fimilitudine, minutis glebis, denfum, fyncerum, nulla forde fpurcatum, caftoreum odore imitans, gultu amarum. Hoc genus thraufam, id eft, friaturam appellant, quod uerò terram, & calculos collegit<sup>b</sup>, phryama. Gignitur in Aphrica iuxta Ammonis oraculum, fuccum ftillante ferulacea arbore. Mollit, extrahit, calfacit: tubercula, duritiasque discutit. potum alium foluit, partus extrahit: lienem confumit, drachmæ pondere haufum: articulorum, coxendicumque doloribus liberat. Auxilio eft anhelatoribus, orthopnoicis, comitialibus: item quibus humor in pectore coit, fi cum melle delingatur, aut cum ptiſanæ fuccu forbeatur. Cruentam urinam pellit, albugines oculorum abfterget, genarum fcabritiam abſumit: tritum autem cum aceto, & impositum, iocineris, lienisque duritias fedat. discutit tophos, qui in artubus concalluerunt, cum melle, aut cum pice illitum. Laffitudines, & coxendicum dolores eo perungi utile eft, cum nitro, & cyprino oleo, uice acopi.

<sup>a</sup> Meum. λιβαυοτίζον τοῖς χύνεις καὶ ἀλίβε. i. granū thuris referens non lapidosū.  
<sup>b</sup> Meum. οὖρα. i. mixturā.

**A**mmoniaci lacrymam officinæ, mutata una litera, Armoniacum uocant. Cuius tamen fynceriffimæ parum ad nos conuehant, qui ex Alexandria Aegypti cum mercimonijs Venetias redeunt. Quandoquidem rariffimum Ammoniacum uifitur, quod fuis minutis glebis thus referat. Nam omne ferè, quo officinæ utuntur, piceæ refinæ modo in mafſam compactum cernitur, impurum, ac quàm plurimis impoftorum adulterijs uitiatum. Vt hinc facile dici poffe putauerim, hoc uel illegitimum, uel faltem deterius eſſe, idque fortaffe, quod Dioscoridi phryama nuncupatur. Cuius etiam meminit Plinius lib. XII. cap. XXI. ubi de Ammoniaco ita fcribit. Ergo Aethiopie fubiecta Aphrica Ammoniacy lacrymam ftillat in arenis fuis. Inde etiam nomen ab Ammonis oraculo, iuxta quod gignitur arbor, quam Metopion uocant, refinæ modo, aut gummi. Genera eius duo, thraufon mafculi thuris fimilitudine, quod maxime probatur: alterum pingue, & refinoſum, quod phryama appellant. hæc Plinius. Cæterum Ammoniaco ufi funt antiqui (ut Paulus eft author) in facrificiorum odoramentis, ac fuffimentis. In quem fanè uſum illud ab ijs receptum fuiſſe coniiciendum eft, quod electiſſimum, & thuri perſimile extitit. Huius rei illud maximo eft argumento, quòd ab ipſo Paulo, itemque Aetio in fuis medicamentis Ammoniacum thymiam, hoc eft, fuffimentum cognominatur, quaſi Ammoniacum præſtantiſſimum ita intellegere uoluerint. Ammoniacy meminit Galenus lib. V. fimplicium medicamentorum, fic inquit. Ammoniacum liquor eft ferulæ cuiusdam. Hoc habet emolliendi facultatem intenſam, adeò ut & articulorum tophos diſſoluat, & lienes induratos fanet, & chæradas diſcutiat. Quod Græci ἀμμωνιακόν, Latini item Ammoniacum dicunt: Mauritani, Raxach, ſive Affach: Itali, Ammoniaco, & Armoniaco: Hifpani, Aguaxaque, & Armoniaque.

Ammoniacy confid.

Ammoniacy uires ex Gal.

Nomina.

Σαρχο-



a λιβαυωτῶμι  
κρῶ. i. thuri par  
uo.  
b Meum. ὑπό-  
κρῶ. i. subru-  
fa.

Σαρκοκόλλα.

SARCOCOLLA.

CAP. LXXXIII.

Sarcocollæ  
consideratio.Sarcocollæ ui-  
res ex Arabi-  
bus.

Ex Galeno.

Nomina.

**S**arcocolla lacryma est arboris in Perside nascentis<sup>a</sup>, pollini thuris similis<sup>b</sup>, rufa, gustu amara. Vul-  
Snera glutinat, oculorum fluxiones inhibet. emplastris inferitur. Adulteratur admisto gummi.

**L**acrymam hanc Sarcocollam dixere Græci, quoniam sicuti glutinum lignum, ita hæc sauciatam, exulceratamque cor-  
poris carnem agglutinet. Quæ autem ad nos aduehitur, non omnis legitima est: quippe quod ea plerunque (ut de  
alijs quoque pluribus lacrymis, resinis, & liquoribus fieri superius diximus) gummi, & alterius generis lacrymis adultera  
ta deferatur, & talis in officinis inueniatur. Verum fraus gustu facile deprehenditur. quandoquidem quæ amara non  
est, adulterium sensit. Plinius lib. XII. cap. XI. albam ceteris prætulit, sic inquit. Fit & ex Sarcocolla (ita uocatur  
arbor) gummi utilissimum pictoribus, ac medicis, simile pollini thuris: & ideo candidum, quam rufum melius. Et libro  
XXIIII. cap. XIIII. idem ita scribit. Sunt qui & Sarcocollam spinæ lacrymam putent, pollini thuris similem, cum qua-  
dam acrimonia dulcem. Cum uino tusa sistit fluxiones: illinitur infantibus. Vetustate & hæc maxime nigrescit. melior  
quo candidior. hæc Plinius. Qui tamen in Sarcocollæ historia à Dioscoride, & Galeno maxime dissentit, cum hi Sarcocol-  
lam gustantibus amaritudinem relinquere asserant, ille uerò contrà dulcedinem. Vidi Sarcocollæ arboris imaginem ab  
Andrea Marino Medico insigni appictam in eo Mesius libello, qui de aluum ducentibus medicamentis inscribitur. Eam  
cur probem, aut improbem sanè non habeo, cum mihi non abs re sit ambigendum an Mercator ille Persa historiam aut fa-  
bulam attulerit. Sarcocolla Mauritanis pituitosas cruditates, ac crassos, & glutinosos deiecit humores, præsertim qui in  
compaginum, & coxendicum cavitatibus delitescunt. Cerebrum mundat, item nervos, & pulmones: proinde tussientibus,  
& difficulter spirantibus auxiliatur. Est etiam ex medicamentis, quæ senes iuuant, præcipue pituitosos. Caluescunt ta-  
men, qui frequentius ea utuntur. Præstat mirum in modum ad oculorum albugines, nubeculas, cicatrices, & id genus  
impedimenta, si in cratere uitreo asinino lacte maceretur quinque diebus: interea tamen nouum lac quotidie est insunden-  
dum, priore effuso. Vulneraria præterea penicilla hydromelite prius madefacta, ac inde Sarcocollæ puluere circumlita  
auribus exulceratis utiliter imponuntur. Cruentis uulneribus, ac diuturnis ulceribus mirifice medetur: quippe quæ pro-  
prio suo munere ea à sordibus mundet, carne repleat, cicatriceque obducatur. Aluum tardè deiecit, perturbatque eos,  
quorum uentriculus bile redundat: quare cauendum est, ne ijs exhibeatur. Roboratur eius deiectionis facultas, gingibere,  
& cardamomo additis. Hæc ex Arabibus deprompsimus. quæ sanè tam antiquis, quam recentioribus incognita fuerunt,  
utpote qui ea nusquam, quod equidem legerim, scriptis tradiderunt. Sarcocollæ uires retulit Galenus lib. VII. simplicium  
medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Sarcocolla lacryma est arboris Persicæ. mistam uim habet ex emplastica qua-  
dam substantia, & paucula amar. Itaque citra morsum desiccatur, ac proinde glutinare uulnera ualet. Lacryma, quæ  
σαρκοκόλλα Græcis, Sarcocolla item Latinis, & Italis appellatur: Arabibus, Ansarot, Anaxaron, seu Anzurut: Hi-  
spanis, Lancarotes: Gallis, Sarcocolle.

Γλαύκιον.

GLAUCIUM.

CAP. LXXXIIII.

**G**laucium succus est herbæ, quæ ad Hierapolim Syriæ nascitur, folijs ferè corniculati papaueris,  
pinguioribus tamen, in terram sparsis, odoris tetri, gustus amari. tota croceo succo madet. Fo-  
lia in olla fictili semifrigidis clibanis calfaciunt indigenæ, usque dum flaccescant: deinde contusis suc-  
cum exprimunt. Cuius est usus ad oculorum medicamenta, utpote cum inter initia refrigeret.

Glaucij confi-  
deratio.Glaucij uires  
ex Gal.

Nomina.

**G**laucium medicorum, & officinarum uulgò, qui barbarorum, & Arabum nomina usurpare solet, Serapionis, &  
Alicenna modo, Memithe dicitur. Id autem, quo passim seplasiarij utuntur, meo quidem iudicio, uerum synce-  
rumque Glaucium est. Quippe quod omnibus ferè notis, & facultatibus legitimo respondeat. Præter id enim, quod fa-  
cto periculo, oculorum uitjs opitulatur; forinsecus rufescit, intus uerò croceo colore spectatur, & gustu amaro sentitur  
cum quadam graueolentia. tametsi pharmacopolas nonnullos quandoque deprehenderim, qui è maioris chelidonijs succo  
Glaucium conficiunt. Sed animaduertendum est, quod in Serapionis codice, præter proprium Memithe caput, quod Dio-  
scoridis est Glaucium, legitur etiam in capite de Curcuma (nisi fortasse interpretis fuerit lapsus) Chelidonium minus uoca-  
ri Memithe. Quod in Serapione uel interpretis, uel alterius culpa, mendum subsit, inde mihi quidem orta est suspicio ma-  
xima, quod Dioscorides, cuius uerba ad unguem refert Serapio, Glaucij non meminerit in Chelidonijs. Quo factum est,  
ut illi seplasiarij deprauata Serapionis lectione decepti, in hunc & alterum errorem inciderint: quod non solum ex cheli-  
doniys suum Glaucium eliciant; sed etiam maius chelidonium minoris loco sumant, quandoquidem illud succum croceum  
mittat Glaucio similem. Glaucij facultates memoriæ prodidit Galenus libro V. simplicium medicamentorum, sic inquit.  
Glaucium adstringit cum quodam fastidio. Tum adeò manifestè refrigerat, ut solum sæpe erysipelata, utique si ualentia non  
fuerint, curare possit. Mistura eius composita est ex aquea terreaque substantia, utraque sanè frigida, uerum non summe,  
sed ceu aqua fontana. Γλαύκιον sic Græcè, ut etiam Glaucium Latine dicitur: Arabicè, Memithe.

Κόλλα.

GLUTINUM.

CAP. LXXXV.

**G**lutinum, quod xylocollam, alij taurocollam uocant, præstantissimum Rhodiaceum, quod ex bubu-  
lis corijs conficitur. Id candidum est, & translucens. Nigrum uerò minus probatur. Resolu-  
rum



tum in aceto, impetigines, leprasque cutis delet: ambustis igni ex aqua calida dilutum, illutumque pustulas erumpere non patitur. Vulneribus prodest melle, aut aceto madefactum.

Γχδούκολλα.

PISCIVM GLVTINVM.

CAP. LXXXVI.

**P**iscium gluten, uenter est piscis cetacei. Præstat candicans, natione Ponticum, subaspermum, minime scabrum, & quod celerrime liquefcit. Vtile emplastris capitis, & leprarum medicaminibus, & tetanotris, quæ cutem faciei erugant, & extendunt.

**N**emo est, qui taurinum, & piscium Glutinum non cognoscat: quare hac in re non pluribus uerbis opus est. Verum sciendum, quod Glutinum taurinum hac ætate non modò è taurinis corijs conficitur; sed ex omnium quadrupedum pellibus. Huius, neque alterius non reperio meminisse Galenum in simplicium censu. quanquam inibi libro v i i. illius glutinis librarij mentionem fecerit, quod ex polline farina, & muria paratur, sic scribens. Gluten, quod ad libros præparant ex simlagine, & garo, emplastica, concoctoriaque facultatis est, quibuscunque ipsum partibus illinas. Cæterum illud gluten, quod è piscibus fit, inter cætera simplicia Paulus quidem retulit, sed ea tantum ferè de eo scribit, quæ Dioscoridi accepta referri possunt. Id Græcis κόλλα, ξυλοκόλλα, & ταυροκόλλα uocatur, quod Latinis Gluten & Glutinum: Italis, Colla di carniccio: Hispanis, Colla, & Grudel. Quæ uerò Græcè γχδούκολλα, Piscium glutinum Latine dicitur: Italicè, quemadmodum & Hispanicè, Colla di pesce. Arabicè utrunque gluten Zire, seu Gara nominatur: Germanicè, Leim: Gallicè, Colla.

Γχδ.

VISCVM.

CAP. LXXXVII.

**V**iscum optimum est recens, intus porraceum, extrà<sup>a</sup> fuluum, quod asperi nihil, aut fursurosi conceperit. Fit<sup>†</sup> acinis in quercu nascentibus, buxæo fruticis folio. Contusum acinum lauant, & postea in aqua decoquunt. Sunt qui commanducando ipsum efficiant. Gignitur quoque in malo, pyro, & plerisque alijs arboribus. quinetiam inuenitur in quorundam fruticum radicibus. Emollit, discutit, extrahit. parotidas, tubercula, cæterasque collectiones ad maturitatem perducit, cum resina & pari cera mistum: epinyctidas in splenio sanat: uetera ulcera, abscessusque, quos cacoerthes uocant, ex thure mollit. Lienem cum calce, gagate, aut Asio lapide coctum, & impositum absūmit: cum sandaracha, aut auripigmento illitum, ungues extrahit. mistum cum calce, & uini fæce<sup>b</sup>, suam uim intendit.

**V**iscum fit pluribus, ac diuersis modis. Verum omnium præstantissimum est, quod è granis in quercu nascentibus conficitur. Huius præter id, quod inualidum in pyris, malisq; nascitur, ingens in Hetruria prouentus. Siquidem inibi non modo in quercu laudatissimum prouenit, sed etiam in cerro, ilice, & castanea, in nostris præsertim maritimis Senensibus, ubi uastissime assurgunt syluæ, quæ non paruo pretio ijs locantur, qui uiscum efficiunt. Scandunt autem illi arbores inmensas, non sine magno uitæ suo periculo, sæpiusq; funibus adalligati id muneris in aere pendentes obeunt. Grana, quæ legerunt, in aqua decoquunt, donec disrumpantur: postea contundunt, & tandiu lauant in aqua, quousque fursuracea excrementa eximant. Refert Plinius, nasci Viscum in quercu tantum, robore, ilice, syluestri pruno, terebintho, pinu, & abiete. At in Hetruria gignitur etiam in castanea, quod optimum est, malo, ac pyro, non tantum syluestri, sed etiam domestico, quanuis penitus inutile. Visci maxima Hetruscis utilitas est: nam præter eius usum in aucupijs, quibus mirum in modum delectantur ob ingentem turdorum copiam, qui autumnii tempore, in syluis quibusdam ex iuniperis arte constructis, eo capiuntur, id etiam in primis utile est uitibus muniendis, ne prima germinatione ab erucis, quibus omnia scatent, gemmæ deuorentur. Siquidem agricolæ Visco uites omnes circundant, quo postea erodentes uermiculi, qui tam præstantissimo latici insidiantur, è terra sursum petentes, meritò implicantur. Quod cum perspexisset natura omnium rerum parens, uisci multum Hetruria largita est, ne hanc ob pestem uino destitueretur. Visci fructu uescuntur turdi, præcipue magni, quos nostri uulgò turdellas appellant. Quorum stercore uisci semine pleno inficiuntur & seruntur arbores, in quibus pernoctant, & uiscitant: è quo tandem semine nascitur planta, quæ uiscum creat. Vnde scitè à Plauto dictum est. Turdus exitium sibi cacat. Cæterum Viscum per se non est arbor, sed in arboribus uiuit, fronde plerunque perpetua. Id quod etiam testatur Virgilius lib. v i. Aeneidis, cum inquit.

Quale solet syluis brumali frigore Viscum

Fronde uirere noua, quod non sua seminat arbor.

Proinde Plinius lib. xv i. cap. ultimo ita scriptum reliquit. Quædam enim in terra gigni non possunt, & in arboribus nascuntur. Nanque cum suam sedem non habeant, in aliena uiuunt, sicut Viscum. Omnino enim satum nullo modo nascitur, nec nisi per alium auium redditum, maxime palumbis, & turdis. Hæc est natura, ut nisi maturatum in uentre auium non proueniat. hæc Plinius. Quæ ante ipsum memoriæ prodidit Theophrastus libro i i. cap. xxi i i. de plantarum causis, unde illa mutuatus est Plinius. Porro id, quod in pinu, & abiete nascitur, quod (ut Plinius inquit) stelin Eubæa dicit, hiphear Arcadia, frequentissimum in Tridentino agro in uallis Ananiæ syluis conspicitur, ubi ingens turdellarum copia uiscitat. Sed hoc ad aucupia prorsus inutile est: decoctum enim, & deinde elotum omnem amittit lentorem. Quod autem in pinu, abiete, amygdalo, malo, pyroq; prouenit, perpetua fronde uiret. Id uerò contrà, quod quercui, robori, & castanæ nascitur, utpote cui appetente hyeme omnia folia decidant. Huius rei causam reddere tentauit Theophrastus loco paulò antè citato, cum ita scribit. Viscum aliud folio esse perpetuo, aliud deciduo, haudquaquam absurdum est. Siquidem aliud uirentibus semper arboribus, aliud frondem amittentibus insidet. fit enim, ut in his careat alimento, in illis habeat, quantum abunde sit. Causa enim perpetuæ, deciduæque frondis hæc est, quemadmodum diximus. hætenus Theophrastus. Verum enim uero hæc Theophrasti sententia non omni ex parte probanda uidetur. quippe quoniam uniuersum Viscum, quod in amygdalo, pyro, maloq; in Italia prouenit, tam ætate, quam hyeme fronde perpetua uiret, cum tamen hæ arbores hyeme frondibus destituantur. Quo fit, ut aliunde huius rei causam petendam existimem. Fit præterea Viscum auiculis tan-

Glutini consideratio.

Nomina.

<sup>a</sup> Meum. γχδός. i. substatum.

<sup>b</sup> Meum. επιτιναι τὸν δῶνα μιν αὐτῶν. i. uires ipsorum incedit. Idem habet.

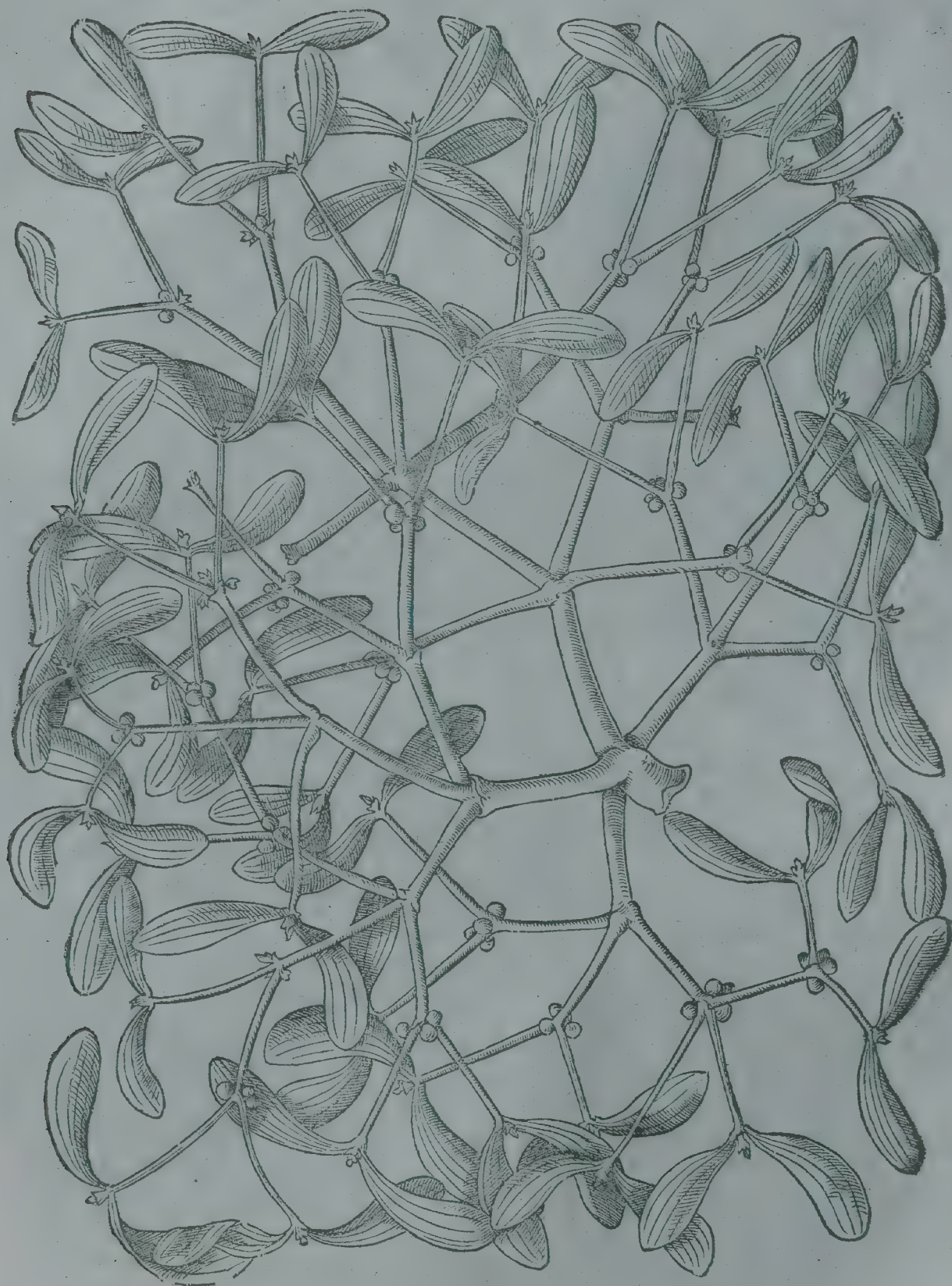
Visci confid.

Visci utilitas in Hetruria.

Theophrasti sententia non accepta.

τ γ γ tum





tum capiendis commendatum, in Syria ex myxis, quæ Aphris Sebestena dicuntur, ut libro primo in prunorum mentione 10  
 de ijs differentes retulimus. Vtuntur hoc Insuæ suis in aucupijs, quod arboreo uisco careant, illudq; è Venetijs deferunt,  
 quo primum ex Damasco Syriæ aduehitur: unde Damascenum uocatur. Sed id querno bonitate cedit. Fit quoque Vi-  
 scum è quarundam arborum radicibus, agrifolij præsertim, & uiburni, quarum etiam arborum historiam libro primo pa-  
 liuri, & rhois commentarijs inseruimus. Qui autem ex huiusmodi arboribus uiscum conficiunt, cortices radicum sumunt,  
 effossaq; scrobe inter suarum arborum frondes humido solo sepeliunt, ibiq; tanto tempore dimittunt, quoad computrescant:  
 mox eximunt, & tandiu in pila contundunt, donec lentorem concipiant: deinde aqua calida lauant, & manibus commi-  
 scent. Hac etiam ratione quibusdam in locis fit ex ibisci radicibus. Sunt qui querni uisci lignum in tenuissimum pulue-  
 rem redigant, & comitialibus hauriendum prabeant. quo tantum medicamento multos fuisse sanatos pro certo affirmant.  
 Atqui operæpretium est, ut eo ita utantur comitiales quotidie in quadragesimum diem usque, & caueant ne lignum ab ar-  
 bore rescissum terram contingat. Idem collo, aut brachio pro amuleto suspensum, cum suo cortice grauidarum conce-  
 ptum adiuuat. Sed noui ego complures, morbi, & medicamenti prorsus ignaros, qui ligni loco Viscum ipsum in catapotys  
 deuorandum



deuorandum dederunt. Viscum quod in Pyro syluestri nascitur contractione membrorum laborantibus maximo esse auxilio scimus. Contunditur id una cum folijs, & ramis & cum pinguedine capi recenti. Visci meminit Galenus lib. v i. sim-  
plicium medicamentorum, ubi de eius uiribus differit ijs uerbis. Viscum ex plurima aerea, & aquea calida, paucissima ter-  
rena substantia constat. Nam acrimonia in eo amaritudinem excellit. Itaque etiam affectus substantiae respondent.  
Siquidem ualenter ex alto humores extrahit, nec eos tantum tenues, sed & crassiores, eosque diffundit, ac digerit. Est  
autem ex eorum genere, quae non protinus post primam appositionem excalfaciunt, sed quae tempus requirunt, uelut thap-  
sia. Sed & supra commonuimus, inesse calidis facultate medicamentis, ubi largum continent humorem recrementitium.  
Nomen illi Graecum, ἰζός: Latinum, Viscum: Arabicum, Dabach, seu Dibach: Italicum, Viscio, & Pania: Germanicum,  
Vogellicum: Hispanicum, Visco.

Visci uires ex  
Gal.

10 † Nulla hic in Graecis codicibus fit acinorum mentio, sed haec tantum leguntur. γίνεται ἐκ τινος καρποῦ περισφοδῆ.  
hoc est. Fit ex quodam fructu rotundo. Cui etiam lectioni adstipulatur Serapio. Sed interpret uidetur secutus Plinium, Nomina  
qui lib. xv i. cap. ultimo sic inquit. Viscum fit ex acnis, qui colliguntur messium tempore immaturi.

## A P A R I N E.





Α' παρίνη.

## APARINE.

CAP. LXXXVIII.

α δ' κ' μέσ' ἐς  
ὀμφαλός. i. ἐ  
medio uelut  
umbilicus. ita  
Meum.  
b Meum. μετ'  
οἶνον. i. cum ui-  
no.

**A** Parine ramis multis, & paruis fruticat, asperis, quadrangulis, per interualla orbiculato folio-  
rum ambitu, ut in rubia: flos albus: semen durum, rotundum, concuum<sup>a</sup>, album, umbilici fi-  
gura, asperitate uestium tenaci. Ea pastores coli uice utuntur ad eximendos è lacte pilos. Seminis,  
caulium, ac foliorum succus, potu<sup>b</sup> contra uiperarum, phalangiorumque morsus auxiliatur: infusu  
aurium dolori medetur. Herba cum axungia trita, strumas discutit.

Aparines con-  
sideratio.Aparines uires  
ex Gal.

Nomina.

**A** Parine nusquam non prouenit, sed præsertim (ut Theophrastus inquit) inter lentes. Itali hanc uulgò uocant Spe-  
ronella, quòd folia circa caulem ad calcarium stimuli modum, asterisci instar proferat. Taetū hanc asperissima est,  
quapropter cūm adoleuerit, attingentium uestibus pertinaciter hæret. Huius succum magnificiunt quidam ad recentia uul-  
nera glutinanda, & ad papillarum rimas. Stillatitia eius aqua datur utiliter potanda dysentericis. Sicca farina uulnera  
glutinat, & ulcera sanat. Aparines meminit Galenus lib. v. i. simp. medic. ubi sic breuiter inquit. Aparine, quidam phi-  
lanthropon, alij omphacocarpum cognominant, modicè extergit, & desiccatur: habetq; nonnihil subtilium partium. Herba  
hæc Græcis ἀπαρίνη uocatur: Latinis similiter Aparine: Italis, Aparine & Speronella: Germanis, Klebkraut: Hispa-  
nis, Presera: Gallis, Grateron.

Α' λυsson.

## ALYSSVM.

CAP. LXXXIX.

**A** Lysson exiguus frutex est, unicaulis, subasper, rotundis folijs: fructu duplicium scutorum effi-  
gie, in quo est semen quadantenus latum. In montibus, & asperis locis emicat. Eius decoctum  
singultus sine febris, potu discutit: idem efficit, si quis eam aut teneat, aut odoretur. cum melle trita ui-  
tia cutis in facie, & lentigines emendat. Contusa in edulio rabiei canis mederi putatur. domibus ap-  
pena salutaris esse creditur, & omnibus, atque brutis fascini amuletum. Purpureo linteo circumli-  
gata, pecorum morbos abigit.

Alyssi confide-  
ratio.Varia de Alyss-  
so sententia.

Ruellij error.

**A** Lyssi uaria est apud authores historia. Nam si Plinio est adhibenda fides, Alyssum ea planè fuerit herba, quam  
Rubiam minorem uocamus; quæ quidem, præterquam quòd folia ferat longè minora, prorsus Rubiæ similis constat. 30  
Quòd autem Plinio hæc Alysson sit, eius uerba declarant lib. xxi. i. l. cap. xi. ubi de erythrodano ita scribit. Erythro-  
danus, quam aliqui ereuthodanum uocant, nos Rubiam, qua tinguntur lanae, pellesq; perficiuntur, in medicina urinam  
ciet. Morbum regium sanat ex aqua mulsa: & lichenas, ex aceto illita: & ischiadicos, & paralyticos, ita ut bibentes  
lauentur quotidie. Radix, semenq; trahunt menses, aluum sistunt, & collectiones discutiunt. Contra serpentes rami  
cum folijs imponuntur. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiam si  
adalligatus spectetur tantum. Distat ab eo, qui Alysson uocatur, folijs tantum, & ramis minoribus. Quippe nomen  
accepit, quòd à cane emorsos rabiem sentire non patitur, potus ex aceto, adalligatusq; hætenus Plinius. Quem facile  
quis suspicari posset, Dioscoridis Alyssum reddidisse, eo ductus argumento, quòd is statim post aparinem, quam rubiæ si-  
milem, fecit, Alyssum descripserit: nisi omnibus fere notis hoc à rubia minore differre perspicuum esset. Siquidem Dio-  
scoridi Alyssum folijs est rotundis, fructu duplicium scutorum effigie, in quo semen quadantenus latum. in montibus, & 40  
asperis locis nascitur. Quæ sanè omnia in minori Rubia desiderantur. Quòd præterea Dioscoridi, ut Plinio, Rubia mi-  
nor non sit Alyssum, ex eo aperte cognoscitur, quòd is infra de maiori, & minori Rubia, eodem capite tractauerit. Id  
quod minime quidem fecisset, si nullam iudicasset inter minorem rubiam, & Alyssum intercedere differentiam. Quare  
uel Plinium hac in re hallucinatum, uel diuersum à Dioscoride Alyssum accepisse crediderim. Porro magis adhuc Alyssi  
historiam ea confundere mihi uidentur, quæ de eo posteritatis memoria prodidit Aetius, cūm inquit. Alyssum eam her-  
bam esse aiunt, quam Heracleam sideritim uocant, quæ propter uias ubique nascitur, purpureo flore, folijs crassioribus.  
Nomen traxit, quòd à cane rabido emorsis mirum in modum opituletur. His uerbis Aetius non solum non referre Dio-  
scoridis Alyssum deprehenditur; sed neque etiam satis exprimere, quam sideritim pro Alyssò intelligat. Nam cūm tres  
sint siderites à Dioscoride monstratae, quarum duæ, prima scilicet, & ultima, heraclea uocantur, non equidem scire pos-  
sum, an primam, uel ultimam in suum Alyssum receperit Aetius. Huic postremo, ut alijs quoque, non consentiunt quæ 50  
de Alyssò retulit Galenus lib. i. l. de antidotis, ubi nonnulla Asclepiadis medicamenta ad rabidi canis morsus commemorat.  
Alyssum, inquit, herba est marrubio adsimilis, asperior tamen & magis aculeata circa orbiculos; florem aa cæruleum  
uergentem profert. Hanc sub caniculæ aestu colligere oportet: exiccata contundi, cribrari, & seruari debet, ne diffletur.  
Ex his Galeni uerbis palàm est, Alyssum ab eo ex Asclepiade descriptum, potius primam, quàm ultimam sideritim refer-  
re. Cūm igitur uaria admodum sit de Alyssò authorum sententia, cūmq; eius historia tam uaria, incertaq; habeatur, dif-  
ficile quidem fuerit asserere, quanam planta Alyssum legitime uocari possit. Non desunt sanè nobis aliquot plantæ quæ  
pro Alyssò ad nos à rei herbaria peritis transmissæ sunt, uerùm cūm earum nulla legitimum mihi Alyssum referat, eas po-  
tius supprimendas, quàm hîc appingendas existimaui. Ruellius tamen eam plantam, quam herbarij (ut ipse ait) syluestrem  
cannabim uocant, putat esse Dioscoridis Alyssum, uel ad ipsum propius accedere. Quod, ne semper aliorum errata cor-  
rigere uidear, ijs diiudicandum relinquo, qui in simplicium historia etiam mediocriter uersati, hæc & maiora diiudicare pos-  
sunt. Ceterum Alyssum à Galeno ex Asclepiade representatum, in Italia prouenire non equidem inficiar, neque illud si-  
militer 60



militer, cuius meminit Aetius. Sed quod horum in usu medico probandum, uel reprobandum sit, non facile decernere a-  
 sim. quanquam à Galeno nunquam discedendum putauerim. Qui præterea Alyssi facultates tradidit lib. VI. simplicium  
 medicamentorum, his uerbis. Nuncupata est hæc herba Alysson, quod mirificè inuet demorsos à cane rabido. Sed & ra-  
 bienti quoque data, sæpe in totum sanauit: atque hoc ex totius substantia similitudine efficit. Dictumq; prius est talem fa-  
 cultatem ex sola percipi experientia, & planè nulla constare methodo. Quod si quis ad multa experiatur, cognoscat facul-  
 tatem habere mediocriter siccificam, & digerentem, cum hoc ut abstersorium nonnihil etiam obtineat. Hac ratione &  
 uiriliginem, & maculas faciei à sole prognatas expurgat. Herba, quæ ἀλυσσον, Græcè, Alyssum quoque Latine dicitur:  
 Italicè, Alyssò.

Alyssi uires ex  
 Galeno.

Nomina.

Ἀσκληπιάς.

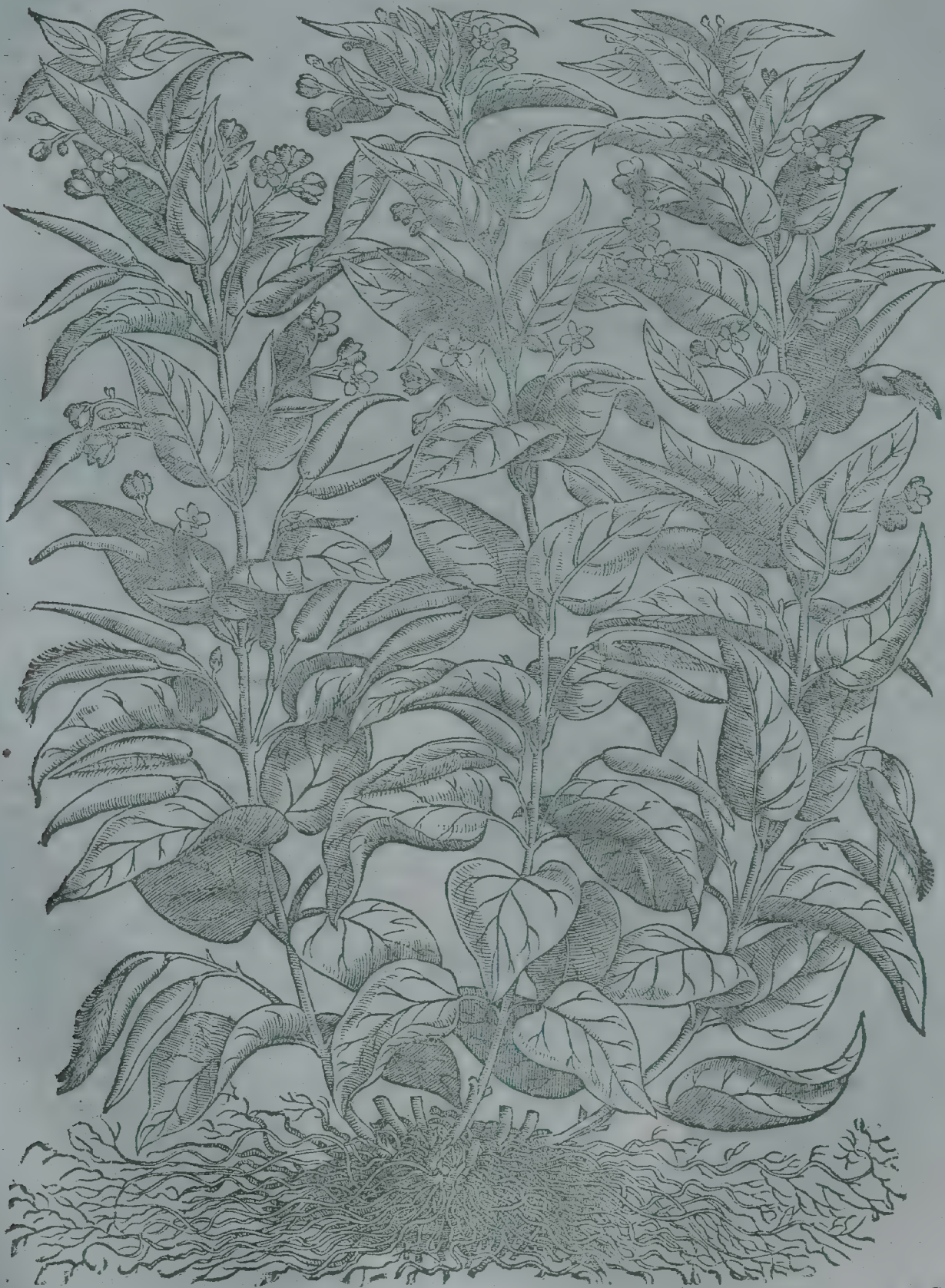
ASCLEPIAS.

CAP. XC.

10 **A**sclepias, ramos emittit longos: folia hederæ<sup>a</sup>, longa: radices numerosas, tenues, odoratas: floris  
 uirus: graue semen securidacæ. nascitur in mōtib. Radices ex uino potæ torminibus auxiliatur,  
 & cōtra serpētium ictus. Folia aduersus uulnæ, mammarumq; ulcera, quæ cacoethe uocant, illinuntur.

<sup>a</sup> Longa, Ori-  
 basius non le-  
 git.

VINCETOXICVM.





Asclepiadis cō  
sideratio.  
Quorundam  
lapius.

Fuch.error.

**F**alluntur, mea quidem sententia, qui Asclepiades uice, quam in montibus nasci tradidit Dioscorides, necnon etiam Plinius, eam herbam accipiunt, quam uulgares quidam chirurgici Hederam terrestrem nominant: quæ plerumque secus uias nascitur, & perpetuò humi serpit folijs rotundis, asperis, per ambitum quadantenus serratis, longo tenuiq; funiculo appensis: floribus exiguis, in purpura albicantibus: radicibus tenuissimis. Siquidem præterquam quòd Dioscorides scriptum non reliquit Asclepiada in uis publicis nasci, nusquam etiam, quod legerim, prodidit eandem tam longo repere tractu & folia rotunda proferre. Nec minus etiam, ut equidem arbitror, hallucinantur ij (pace tamen Fuchsij eruditissimi dixerim, quem constat ex suis commentarijs hanc habuisse sententiam) qui putant Asclepiada eam esse plantam, quam uulgius herbariorum Vincetoxicum uocat. Quandoquidem huius cum folia, tum radices nullo odore commendantur: flores uirus aliquod non redolent: semen non est securidacæ simile. Adde etiam, quòd ex Oribasij lectione Asclepias non profert folia longa. cui subscripsit Marcellus interpres, fretus fortasse, ut solet, probatissimis exemplaribus. Præterea antiquissimus codex manu scriptus de radicibus non legit πολλάς, hoc est, multas, sed tantum λεπτάς, δώδεκας, id est, tenues odoratas. Caterum VINCETOSSICVM provenit folijs laurimis, sed in cacumine acutioribus, firmis ac leuibus, caulibus, pluribus, lentis, uiridibusque, circa quos folia per interualla utrinq; bina spectantur. Flores edit tenues ex pallido albescentes, è quibus acutæ tenuesque proueniunt filiquæ candida intus lanugine, & semine. Radicibus nititur numerosis, in girum se circumquaque fundentibus tenuibus, longis albicantibus, haud odoratis, & mansu subdulcibus, quadam cum leuicula acredine, quarum est usus. Nascitur in montibus, collibus, & saxosis, & aridis locis. Radices excalfaciunt, & siccant ordine primo, digerunt, aperiunt, & resoluunt. Vis eis magna aduersus omnia uenena, unde illi nomen. Quare dantur magno auxilio potandæ ad uenenosorum animalium ictus. Demorsis quoque à canerabido utiliter præbentur diebus quadraginta continuis sesquidrachmæ pondere, ex Cardui benedicti decocto. Bibuntur quoque quotidie ex uino, aduersus pestilentia contagia. Dantur eadem utiliter ex oxalidis, aut buglosi aqua ad omnes cordis affectus drachmæ pondere una cum citrei mali semine. Eadem ex uino meraco potæ, tormina mulcent. Earundem ex uino albo decoctum selibræ pondere potum diebus pluribus hydropicos iuuat. Verum statim à potu sudor prouocandus est. Auxiliatur idem ictericis, nanque cutis nitorem præstat, urinam prouocat, & tussi, & pectoris uitij opitulatur. Dantur trita radices una cum Pæonia semine comitialibus, & melancholicis cum ocimi semine, aut cum citri cortice, aut cum margaritis. Præstant potæ additis dictami albi radicibus ad interaneorum uermes. Adduntur utiliter in desessioneibus, quæ fiunt ad mulcendos uteri dolores, & ad menses ciendos. Non desunt, qui Vincetossici radices laudibus efferant ad fractos. Et ab alto deuolutos, ubi dentur potandæ ex uino aut Symphtiti maioris decocto. Caterum non desunt, qui illam humi repentem herbam, de qua antea diximus, pluribus celebrent facultatibus, præsertim ad thoracis, & intestinorum uulnera. quamobrem potiones ex ea magna opinione faciunt, & succum eius in unguentis admiscunt: nanque uulneraria est, & glutinatoria. Asclepiadis meminit quidem Galenus libro v i. simplicium medicamentorum, sed nihil de eius uiribus differens, sic tantum inquit. In tertio Dioscorides de hac herba conscripsit. at nos eius nondum periculum fecimus. Ea Græcè ἀσκληπιάς, ut etiam Latine Asclepias nominatur: Italicè, Asclepiade.

Nomina.

Ἀτρακτυλίδις.

ATRACTYLIS.

CAP. XCI.

† Orib. addit.  
ἢ κνίνου ἀγρίου.  
ov. i. uel cnicius  
syluestris.  
a Orib. μικρό  
τερον. i. minora.  
Conclusa meū  
non habet exē  
plar.

b Orib. κόμην  
i. coma.

Atractylidis  
consideratio.  
Rucl. & Her-  
molai error.

**A**tractylis †, spina est cnico similis, folia multò<sup>a</sup> longiora ferens in summis uirgis, magna parte nuda, [aspera que] qua foemina pro fusis utuntur<sup>b</sup> capitula in cacumine spinis horrent: flos luteus, quibusdam in locis purpureus inuenitur: radix tenuis, superuacua. Coma, semen, & folia cum pipere, & uino teruntur utilissimè contra scorpionum ictus. Percussos tradunt, quandiu ea teneatur herba, nullum experiri dolorem, ipsumque deposita statim recrudescere.

**E**rant haud dubiè, ut mea quidem fert opinio, Ruellius, & Hermolaus: quippe qui existimauerint Atractylida esse Cnicum syluestrem, cuius primo loco meminit Theophrastus lib. v i. cap. i i i i. de plantarum historia. Siquidem magnam ego inter syluestrem Cnicum, & Atractylida inuenio apud Theophrastum esse differentiam. Quod ut omnibus perspicuum esse possit, ijs præsertim, qui aliter sentiunt, hinc Theophrasti uerba de Cnico, Acarna, & Atractylide subiiciam. Cnicum, inquit, syluestri, urbanoque discernitur. Syluestris genera duo notantur: alterum urbano admodum simile, rectius caulius tamen: quamobrem eo mulierum priscarum nonnullæ pro colu utebantur. fructum nigrum, maiusculum, amarumque parit. Alterum genus densum constat, caulesque soncheos profert, quodammodo humicauale fit: nam propter foliorum mollitiem declinatur, procumbitque ad arua. fructum amarum, frequentem, barbaque modo hirsutum gignit. Sunt ambo seminosa, uerum syluestre copiosius fert. Eius peculiare præ alijs syluestribus est, quòd illa duriora, spinosioraque urbanis proueniunt: hoc autem mollius, ac leuius constat. Acarna quoad simplici ratione exprimi licet, aspectu cnico urbano similis est, colore flauicans, succo pinguis. Fusus agrestis (sic enim Atractylida Latini nominarunt) his candidior est: habetque peculiare, quod in folijs euenit. decerpta enim, carni que allata, succum sanguineum effundunt: qua de causa φέρος, id est, cruor à quibusdam spina hæc est nominata, grauis etiam odore, cruoremque representans. Serò perficit fructum, autumno enim, & quidem in totum (ut summam proponam) uniuersa spinaceorum natura fructus serotina existit. hæc Theophrastus. Ex quibus uerbis faciliè cognosci potest, in Atractylidis historia aperte aberrasse Ruellium, cum in tertio suo de natura stirpium libro asserit, Fusum agrestem, hoc est Atractylida, nil aliud esse Theophrasto, quam primum Cnici syluestris genus. utpote qui non animaduertit, quòd Atractylis Theophrasto alia est, à Cnico syluestri planta: quanquam illi fortasse non absimilis: cui ea tantum insit proprietas, ut è folijs succum sanguineum fundat: id quod nullo Cnici generi tribuitur. Errandi ei occasionem, meo quidem iudicio, præbuit Plinius, quòd lib. xxi. cap. xv. syluestrem Cnicum à quibusdam Atractylida uocari tradiderit. Vbi postquam commemorasset nonnullas spinosas plantas, quibus Aegyptij in cibis utuntur,

40

50

60



## ATRACTYLIS.

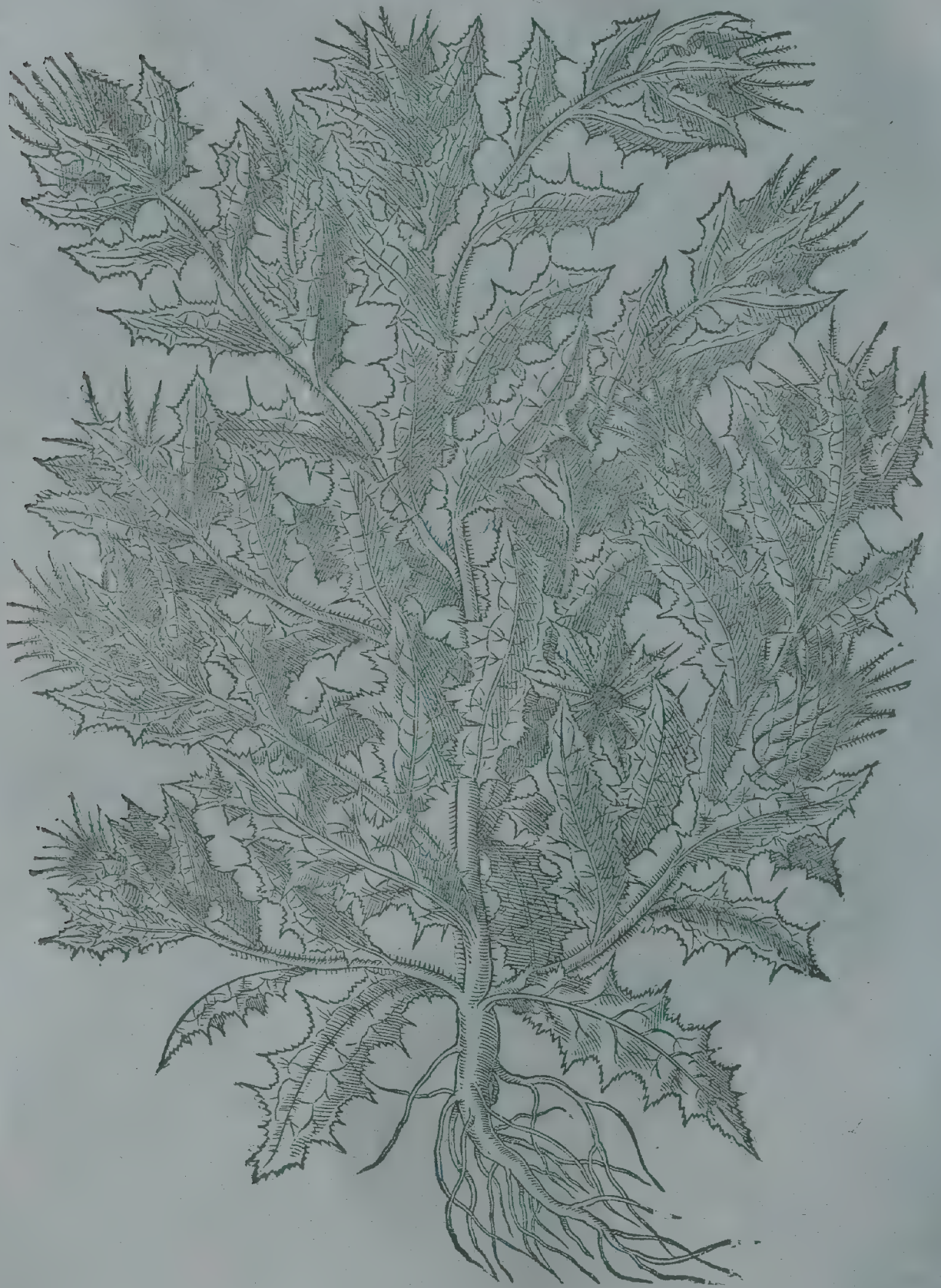


10 utuntur, de Cnico tandem in hunc modum differuit. Multas præterea, inquit, ignobiles habent plantas. Sed maxime celebrant Cnicum Italia ignotam, ipsis autem oleo, non cibo gratam. Hoc faciunt ex semine eius. Differentia prima sylvestris, & sativa. Sylvestrium duæ species, una mitior est, simili caule, tamen rigido, exilis. Itaque & pro colu antiquæ mulieres utebantur, quam quidam atractylida vocant. Semen eius candidum, & grande, amarum. Altera hirsutior, torosiore caule, & qui penè humi serpat, minuto semine. hæc Plinij uerba. Quæ etsi quidem certam fidem faciant, primum sylvestris Cnici genus à quibusdam Atractylida fuisse uocatum; non tamen propterea affirmant, Atractylim esse Cnicum sylvestrem. Atractylidis deinceps speciatim meminit ipse Plinius cap. xv I. eiusdem libri, cum inquit. Acarna colore tantum rufum (à scolymo scilicet) distinguitur, & pinguiore succo. Idem erat Atractylis quoque, nisi candidior esset, & nisi sanguineum succum funderet. qua de causa phonos uocatur à quibusdam. Odore etiam grauis, serò maturescente semine, nec ante autumnum. quanquam id de omnibus spinosis dici possit. hæc Plinius. Ex ijs igitur omnibus meritò colligendum



gendum esse putauerim, legitimam *Atractylidem* nullum esse sylvestris *Cnici* genus, sed aliam per se plantam, nempe illam, qua profusis prisca utebantur mulieres. Quod sane animaduertens Theodorus sui Græci idiomatis peritissimus in Theophrasti uersione, *Atractylida* fusum agrestem interpretatur, non autem colum, ut primum agrestis *Cnici* genus uertendo, ex antiquo ad colos usu, id *Colum* agrestem rectè cognominari posse monstrauit. Qua in re is planè declarasse uidetur, prisca mulieres agresti *Cnico* coli uice fuisse usas, fusorum uerò loco ipsa tantum *Atractyli*. Caterum sunt, qui plantam cuius hîc nos imaginem expressimus, *atractylem* esse existiment. quorum ego probarem opinionem, si folia sanguineum succum funderent, & caules rectiores essent. sit itaque de ea aliorum quoque iudicium. Credidit Ruellius alteram *Cnici* sylvestris speciem eam nimirum esse stirpem, quam herbariorum uulgus *Cardum benedictum*, uel sanctum appellat. Quam profecto opinionem haudquaquam improbandam puto. quandoquidem *Cardus benedictus* uocatus solo procumbit densa foliorum coma, & quodammodo humicaulis cernitur. quinetiam fructum gignit amarum, barbaq; modo hirsutum: & 10

## CARDVVS BENEDICTVS.





caules profert sonchi modo rubentes. Vt ex ijs notis accuratius expensis, quibus prorsus conuenit Carduo benedicto cum altero Cnici sylvestris genere, nil mirum si cogor mutare sententiam, & hoc quod alias negaueram, nunc planè asserere non dubitem. Sed certè Ruellium mirari subit, quòd tam facile asseruerit Carduum benedictum uocatum sanguinem ex se fundere. Nam etsi ego milles periculum fecerim; nunquam tamen euulso folio, uel ramulo sanguinem è uulnere profluere comperi. Præterea si concedamus, quòd Ruellius uera referat, id maxime ipsius repugnabit sententiæ, cum tam Theophrasto, quàm Plinio nullum Cnici genus sanguinem fundat: quoniam id Atractylidis est proprium. Hinc itaque palàm fieri arbitror, Ruellium, alioqui doctissimum, turpiter confudisse Atractylidis historiam. Quippe si, ut suam tueretur sententiam, asserere uoluisset Atractylida esse primum sylvestris Cnici genus, illud quidem succum fundere sanguinis instar scribere debuisset, non autem hoc, quod Carduum benedictum esse censemus. Neque etiam mihi, ut libere liceat quod

Ruel. lapsus.

Fuchsij opin. reprobata.

- 10 quisque sentit dicere, placet Fuchsij opinio. qui libro primo de compositione medicamentorum, & in suis de plantarum historia commentarijs, Carduum benedictum uulgò nominatum Atractylidem hirsutiorē esse existimat. hirsutiorē dixi, quoniam is duas esse constituit Atractylidis species, nempe mitiorē alterā, alterā hirsutiorē: tametsi tum Dioscoridi, tum Theophrasto Atractylis unum duntaxat sit genus. quod, quantum reor, Carduus benedictus non est. Siquidem hic nec sanguineum succum fundit, nec in imis uirgis inquam uisitur nudus: quinimò uirgas non profert, sed caules lentos, quibus humi ferè reptat, uel potius solo procumbit. Sed postquàm in hac nostra Atractylidis, & Cnicorum sylvestrium disquisitione, sermo incidit de Carduo benedicto, non ab re hic de miris eius atque excellentibus dotibus nobis differendum est. Est igitur CARDVVS benedictus ita uulgò nuncupatus, planta nullis hoc tempore non cognita. Caulibus est rotundis flexilibus, uentris, pilosis, humi accubantibus, folijs longis utrinque laciniatis, hirsutis, & cum adoleuerint aculeatis. Capitula habet in caulium summis partibus longis, ac pungentibus aculeis rigentia, & folijs circumquaque stipata. E quibus melius flos emicat, papposo intus semine cinaræ simili & albicante. Radice nititur alba multifidaque. Tota planta uehementer amara est, sed ad multa utilis. Seruitur passim in hortis, sapore admodum amaro, quòd terreis constet partibus calore quodam attenuatis. Magni nominis, magnæque existimationis planta est non modò apud Italos; sed etiam apud exteras nationes, præsertim contra pestilentiam: item aduersus uenena lethalia, tam interius sumpta, quàm uenenosorum animalium ictibus, aut moribus imposta. Sanantur hac herba quartana laborantes, aut alijs febribus detenti, quarum accessiones cum frigore adueniunt. Id enim præstat hausto eius decocto, aut stillatitia aqua, aut pulueris drachma pota. Præstant eadem comitialibus infantibus eodem modo bibita. Herba decoctum ex uino sumptum ilium, & renum dolores mulcet, & cetera uentris tormina sedat: sudorem cit, alui tineas necat, & uteri uitijs auxiliatur. Herba ipsa tam recens, quàm sicca & pota, & exterius admota, contumacia ulcera, & quæ cacoethe uocantur, sanat, cuteq; obducit. Quamobrem decoctis miscetur, quæ è ligno Guaiaco ex uino, & aqua ijs parantur, quos lues Gallica corripuit. Planta, quæ Græcis

Cardui benedicti uires.

Nomina.

Πολύκνημον

POLYCNEVM.

CAP. XCII.

POLYCNEMON, frutex est furculosus, folijs origani<sup>2</sup>: caule, ut pulegij, geniculis multis intercepto, sine umbella, tenui tamen in cacumine corymbo, boni odoris, & acris. Vulneribus agglutinandis recens, aut aridum, cum aqua efficaciter illinitur: sed quinto die solui debet. ad urinæ stillicidia, ruptaque cum uino bibitur.

<sup>2</sup> Orib. καρποδ. i. semine.

POLYCNEVM hætenus, quòd ego quidem ipsum cognouerim, non reperi, neque uidi in Italia. Ceterum etsi inibi nonnulla inueniantur, atque etiam à quibusdam pro eo ostendantur plantæ, quæ aliquibus notis Polycnemum quadantenus referre uidentur; cum tamen plura etiam ijs desint, quæ in Polycnemo requiruntur, quàm ut pro uero probari possint, non equidem quicquam in hoc certistatuere ausim. Vnde satius ipsum inter alias ignotas plantas collocandum esse duxerim, donec aliud certius compertum fuerit. Sed si quis interim Polycnemi uires ex Galeno quoque scire desiderat, is lib. V I I I. simp. med. illas ita paucis retulit. Polycnemon desiccatur, & exalfacit secundo excessu. Itaque & ob id uulnera glutinat. Hinc plantæ nomen Græcum, πολύκνημον: Latinum similiter Polycnemum: Italicum, Polycnemo.

Polycnemi cōsideratio.

Vires ex Galeno.

Nomina.

Κλινopodium

CLINOPODIVM.

CAP. XCIII.

CLINOPODION frutex est folijs serpyllo similis, furculosus duum dodrantum altitudine. Nascitur in<sup>2</sup> petrosis. Flores, marrubij modo, sex interuallis distincti speciem lecti pedum præbent. Bibrur herba, & succi eius decoctum, ad conuulsa, rupta, strangurias, serpentium ictus: menses, & partus pellit: & peniles uerrucas, quas acrochordonas uocant, eiicit, aliquot diebus potum. Aluum sistit decoctum ad tertias, potumque, si febrim sentiunt, ex aqua, alioquin, ex uino.

<sup>2</sup> Meum. & πετρώδ. i. in petrosis.

- 60 Dæ sunt plantæ, quæ à quibusdam rei herbariæ indagatoribus, pro clinopodio ostenduntur. Prima folijs exit serpyllo haud absimilibus, latioribus tamen, caulibus quadrangulis, tenuibus, & hirsutis: floribus purpureis: caules uerticillatim

Clinopodij confid.



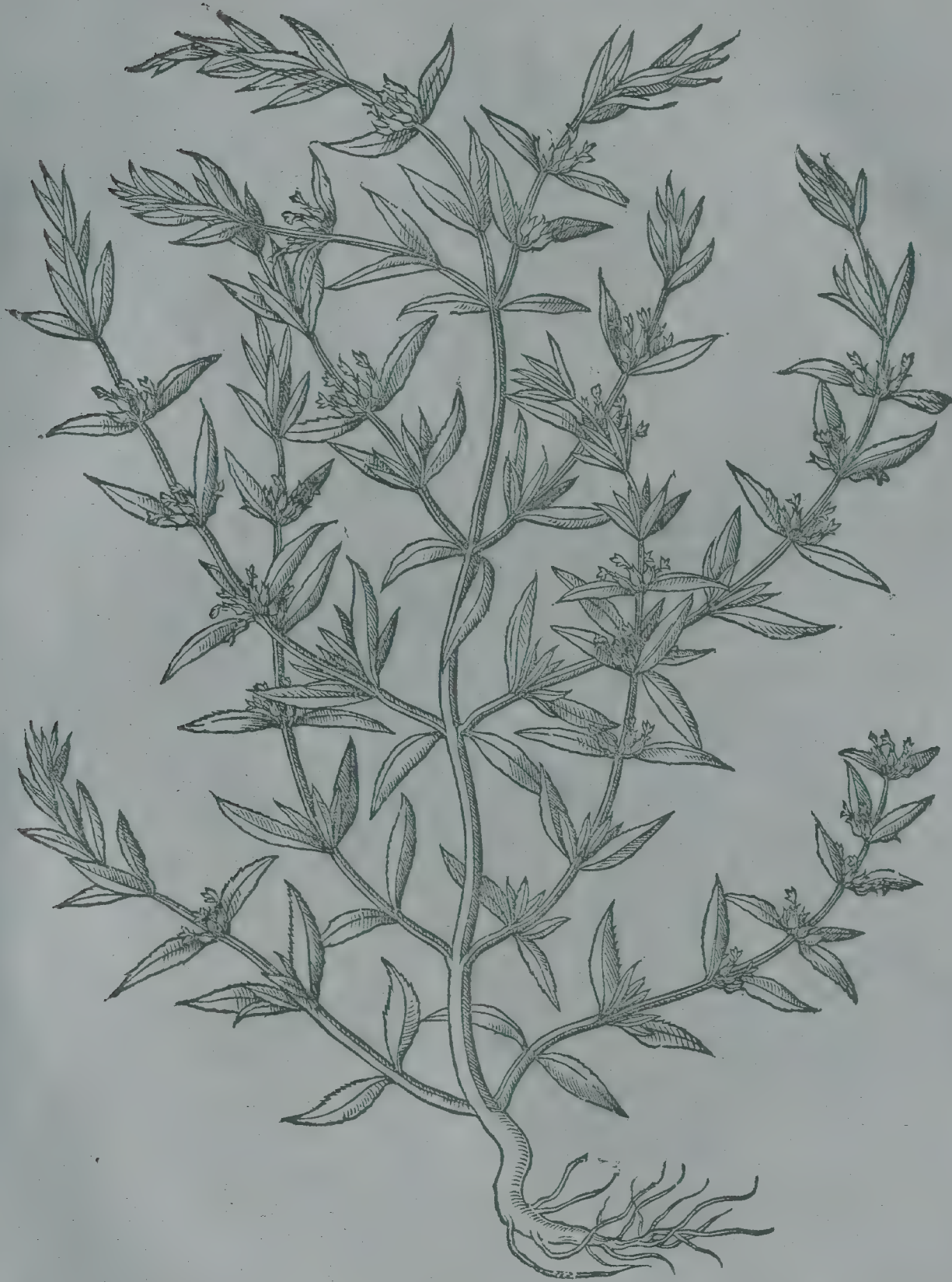
## CLINOPODIUM VVLGARE.



Clinopodij  
facultas ex Ga-  
leno.

uerticillatim ambientes. Altera folijs est oblongis, in cacumine mucronatis, & in ambitu serratis, floribus inter folia 10  
subpurpureis, balauſtij effigie. At illa longè magis, quàm hæc ( quantum mea fert opinio ) Clinopodium refert, tum quòd  
folia magis ſerpyllum referant, tum quòd flores, qui in ſummis caulibus ſunt læticia pedis baſim quadantenus referre uidean-  
tur. Id quod maximè me adduxit ad credendum hanc plantam legitimum eſſe clinopodium, uerùm deguſtata tractu tem-  
poris herba, non quidem ab re mihi à ſententia recedendum fuit. Siquidem cum à Galeno ſcriptum eſſe animaduertèrim  
Clinopodium adèd tenuium eſſe partium, ut ex tertio caſſacientium, ſiccantiumque ordine habeatur, ac operaprecium eſſe  
haud me lateat, ut quæ in huius cenſu ſunt planta, aut guſtu acres, aut admodum amara percipiuntur, cumque neutra qua-  
litas in hac, aut illa planta reperiatur, non auſim primam, nec alteram legitimum facere clinopodium. Nec tamen ob id  
prætermittere uolui, quin in ſtudioſorum gratiam ea hæc excuderentur. Huius meminit Galenus libro VII. ſimplicium  
medica-





10 medicamentorum, sic inquit. Clinopodium exalfaciendi vim obtinet, sed nondum adurendi: est uero etiam essentia tenuium partium: ponatque ipsum quispiam in tertio ordine tum exalfacientium, tum resiccantium. *Κλινopόδιον* sic Græce, ut Latine pariter Clinopodium uocatur: Italicè, Clinopodio. Nomina.

Λεοντοπέταλον.

LEONTOPETALVM.

CAP. XCIII.

**L**eontopetalon, caulem emittit dodrantalem, aut altiore, plurimis alis concauum, & in cacumine semina parua duo, aut tria, in filiquis, ciceris modo: flores anemonæ similes, punicei coloris: folia brassicæ, sed papaueris diuisura: radicibus nigris<sup>a</sup>, rapæ similibus<sup>b</sup>, strumosis. Nascitur in aruis, & segetibus. Radix auxiliatur serpentium ictibus, ex uino pota: nec alia res celerius dolorem finit. miscetur ischiadicorum clysteribus.

<sup>a</sup> Cat. non habet.  
<sup>b</sup> Meum. κα-  
 δάτερ κοινά-  
 λους τινάς. i. ue-  
 lut nodos quos-  
 dam.

Leontopetalum,





Leontopetali  
confid.

Leontopetali  
uires ex Gal.

Nomina.

<sup>a</sup> Orib. *auxia*.  
i. Lycia.

**L**eontopetalum, eiusque nigram, extuberantemque radicem, rapi instar magnitudine, non modò Venetijs, & Patavijs in quibusdam hortis uidimus; uerùm etiam in Hetruria aruis, alijsq; Italiae locis. Nascitur frequens in Apulia. Leontopetali meminit Plinius libro XXV II. ca. XI. ubi ipsum ijs depingit uerbis. Leontopetalon, alij rhapeion uocant, folio brassicae, caule semipedali, ale multae, semen in cacumine in siliquis ciceris modo. radix rapae similis, grandis, nigra. nascitur in aruis. Leontopetali facultates paucis perstrinxit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Leontopetali radice maxime utimur. Digerendi facultatem, & exiccandi, exalfaciendiq; in tertio ordine possidet. Λεοντοπέταλον quod Graeci, Leontopetalum quoque Latini dicunt: Leontopetalo, Itali.

Τεύκριν.

TEVCRIVM.

CAP. XCV.

**T**eucrion, siue, ut alijs placet, teucris, herba est uirgæ referens effigiem, trissaginis similitudine tenuifolio, non multum à cicere alieno. Hac in <sup>a</sup> Cilicia iuxta Gentiadem, Cissademque ubertim prouenit. Recens cum posca, aut aridae feruefactæ ius potu lienem potenter absumit. Lienosis cum aceto, & ficis illinitur: item serpentium moribus ex aceto solo sine ficis.

Herba



## TEUCRIVM.



10 **H**erba quaedam nascitur pluribus in locis, folijs quidem ciceris, sed caule, & facie trissagini adeò similis, ut saepe ex tempore uisa oculos decipiat. Hanc esse uerum Teucrium mecum semper existimaui, (si teucrium nostris in regionibus nascitur) quòd ea mihi planè notis respondere uideatur, quas Dioscorides Teucro reddidit. Qui tametsi scribat ubertim nasci Teucrium in Cilicia iuxta Gentiadem, & Cissadem; id tamen nihil impedit, quin etiam alibi provenire queat. Si quidem folijs exit ciceri non absimilibus, tenuibus. & caulibus & facie Trissaginis spectatur. Plinio duo Teucrij produntur genera libro XXV. cap. V. ubi ita scriptum reliquit. Inuenit & Teucer eadem etate Teucrion, quam quidam hermon uocant, spargentem inuicos tenues, folia parua asperis nascentem, austero sapore, nunquam florentem, neque semen gignit. Medetur lienibus. Constatq; sic inuentam. Cùm exta super eam proiecta essent, fertur adhasisse lienì, eumq; exinanisse. ob id à quibusdam splenion uocatur. Narrant sues, qui radicem eius edunt, sine splene inueniri. Quidam ramis hyssopi plantam, surculosam, folio fabæ, eodem nomine appellant. Et colligi florentem adhuc iubent, adeò florere non dubitant, maximeq; ex Cilicijs, & Pisidia montibus laudant. hæc Plinius. Caterùm non desunt, qui putent alterum Plinio Teucrium eam esse plantam, quæ Italis uulgari sermone uocatur Fava grassa. quanquam hanc alij falsò, ut opinor,

Teuerij conf-  
deratio.

ZZZ Telephium



Teuerij uires Telephium esse contendunt. Teuerij uires descripsit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Teu-  
 ex Gal. crium incidentis, & tenuium partium facultatis est: quare lienes sanat. Ponatq; ipsum quissiam in tertio exiccantium, se-  
 Nomina. cundo uero exalfacientium ordine. Hanc herbam Græci τεικρίον, Latini item Teucrium nominant: Itali, Teucrio.

Χαμαίδρις.

TRISSAGO.

CAP. XCVI.

a Orib. τει-  
 κρίον. i. subru-  
 fus.  
 b Meū addit.  
 τεικρίον. i. cō-  
 uulsionibus.

CHamædris Græcis, alijs chamædrops, Latinis trissago dicitur. Sunt qui eam teucrion appella-  
 uere, propter eam quam cum teucrio seruat similitudinem. Nascitur in petrosis, & asperis. Fru-  
 tex est dodrantalis, folia habens exigua, amara, effigie & diuisura quercus: flore paruo<sup>a</sup>, penè pur-  
 pureo. Carpitur semine prægnans. Recens in aqua decocta, potu tussibus<sup>b</sup>, indurato lieni, urinæ 10

TRISSAGO, SIVE CHAMAEDRYS.



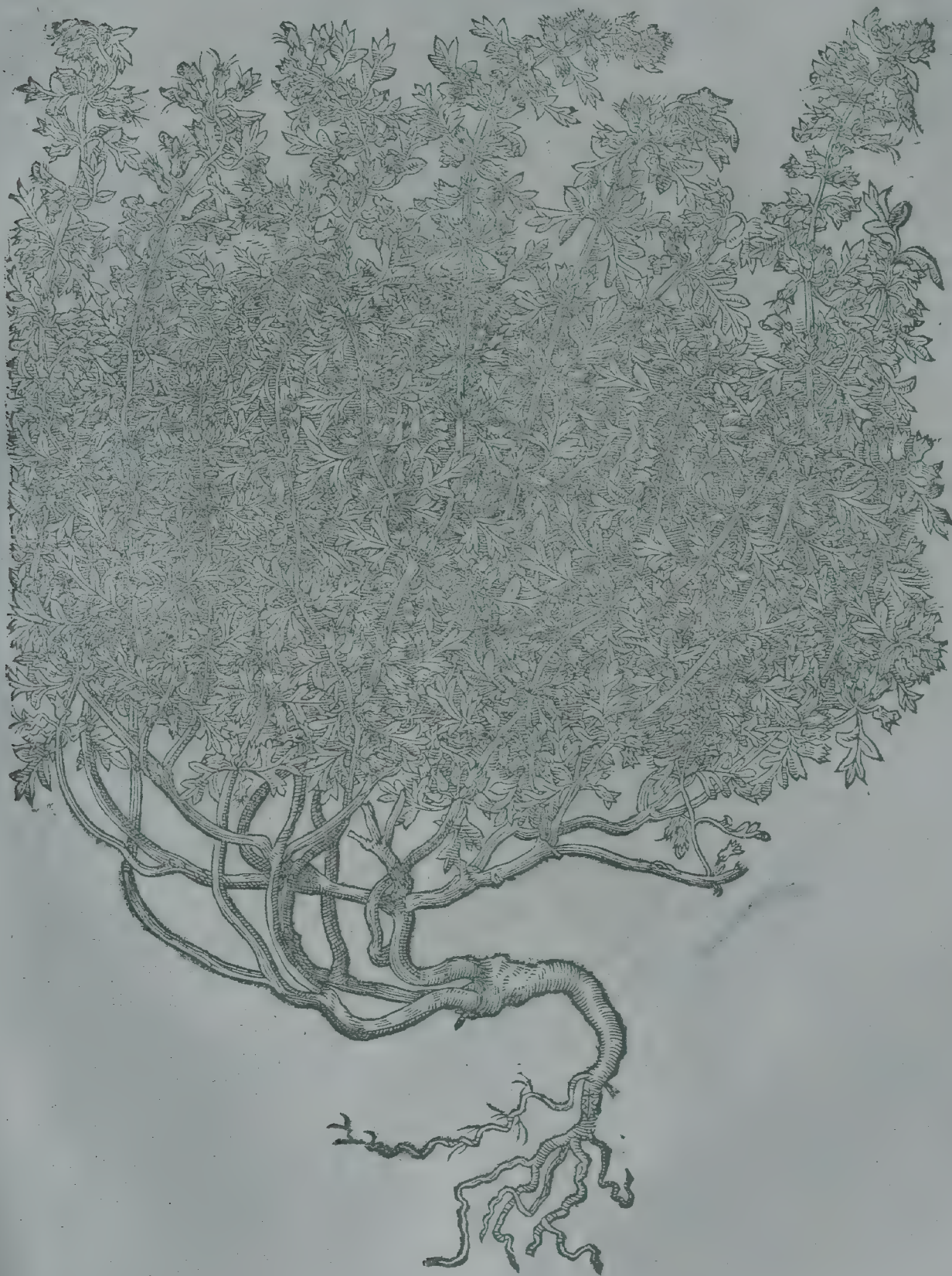
difficultati,



difficultati, incipientibus hydropicis, auxiliatur: cit menses, partus extrahit: lienem ex acetopora consumit: aduersus serpentium uenena ex uino, potu, illituque efficacissima. Trita digeritur in pastillos, ad supradicta. purgat uetera ulcera, cum melle: cum oleo illita, caliginem oculorum discutit. natura eius est calfacere.

**C**hamædrys herba est uulgaris notitia. In Hetruria, Senensibus præsertim, uulgò appellatur Querciola. Quo nomine Græcos imitati uidentur, quibus nil aliud per Chamædryn significatur, quàm humilis, & terrestris quercus. Chamædryos consideratio.  
In subribus uulgò Calamandrina uocatur. Alijs herba febrinum, uel Febrifuga dicitur, eo quòd epoto eius decocto diebus aliquot tertianas fuget & finiat. Magnificiunt Chamædryn Hetrusci, quòd (ut affirmant ij, qui rem hanc experimento  
10 comprobant) ieiunis acetarij modo sumpta, pestilentiam arceat, non minus quàm scordium planta ei cognata. Præstat

## CHAMAEDRYs ALTERA.





Chamædryos  
uires ex Gal.

Nomina.

quoque Chamædryos ad frigidos omnes cerebri morbos, nempe ad diurnos capitis dolores, ad comitiales, ueternosos, melancholicos, stupidos, conuulsos ac resolutos, Semen drachmæ pondere potum bilem per urinas ducit. Ideoque conuenienter datur potandum ictericis instillatur foliorum succus ad uermiculosas aures. Datur idem aduersus intestinorum uermes; Id quod etiam uinum præstat bibitum, in quo florens herba die, & nocte fuerit macerata. Cæterum quauis Dioscorides, alijq; ueteres unius tantum, quod extet, Chamædryos meminerint; tamen Fuchsius quatuor eius genera depinxit. De Chamædry, siue Trissagine differuit Theophrastus libro IX. cap. x. de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit. Trissaginis folia adrupta, & uulnera, in oleo trita ualent, & ad depascentia ulcera. Semen bilem extrahit, & oculis quoque beneficium est. Folium ad albugines tritum, in oleo prodest. Habet hæc herba folia quercus: & statura uix palmum excedit: & odorata, atque suauis est. Sed partes quidem omnes herbae eiusdem minime ad idem utiles fore, haud quicquam absurdum fortasse appareat. Radicis uero eiusdem partem unam superius, alteram inferius purgare mirabilis sit, ut thapsia, & ischiadis, quam alij Apion appellant. hæc Theophrastus. Quibus mirum nulli esse debet, quod Chamædryos tertiaria correptos liberet: siquidem ea, Theophrasto authore, bilem deiecit. Est & altera CHAMÆDRYS, folijs quernis, sed magis quam in præscripta laciniatis tenuibusq; subnigricantibus, numerosioribus, & densioribus. Caules edit quadrangulos, tenues, lignosos, sesquidodrantales, ramis, surculosisq; plurimis refertos, in quibus flosculi purpurei per internodia, inter folia rutilant. & caules ipsos ambiunt, alterius Chamædryos modo; Radicem habet multifidam albicantemq;. Est autem planta aspectu iucundo & eleganti: Amara tamen, est sed odore non iniucundo, resinam, olente. Quo factum esse puto, ut Tragus Dioscoridis Chamæpitum hanc plantam esse existimauerit, sed an recte senserit notabunt rei plantariæ periti. Mibi autem Chamædryos altera perpetuo fuerit cum folia quercus, non pini gerat. & cum altera chamedry cognationem habeat, non solum folijs, caulibus, & floribus, sed sapore quoque, & facultatibus. Trissaginis uires memoria prodidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Chamædryos uincentem habet qualitatem, amarum, & est quodammodo acris. Quocirca merito lienem colliquat, & urinas, ac menses prouocat, crassitudinem humorum incidit, & uiscerum obstructions expurgat. Ponatq; eam quispiam in tertio ordine excalfacientium, & desiccantium: plus tamen desiccet, quam calfacit. Hæc planta χαμᾶδρυς Græcè uocatur: Latine, Chamædryos, & Trissago: Arabicè, Damederios, Chamadrius, seu Kemadrius: Italicè, Chamedrio, & Quercinola: Germanicè, Gamanderle, & Bathengel: Hispanicè, Chamedreos: Gallicè, Germandree.

Λευκάς.

LEVCAS.

CAP. XCVII.

**L**ucas montana, latioribus, quam urbana folijs, semine acriore, amariore, ori ingrato. efficacior, tamen quam satiuua habetur. Vtraque ex uino contra animalium uenena, præcipue marinorum, optulatur.

Leucadis confi  
deratio.

Nomina.

**T**ametsi Hermolaus, & Ruellius contendat scriptis testatum relinquere, herbam quandam in uinetis nascentem mercuriali congenerem, esse Leucada; ego tamen eam mercuriali consimilem facere profecto non ausim, cum nullum hæcenus ex rei herbariæ authoribus inuenerim, qui eius faciem representet, pluraq; de eius notis tradat, quam fecerit Dioscorides: qui certè, quantum extat, nullis prorsus notis ipsam descripsit. Cæterum rectè, meo quidem iudicio, putat Marcellus Florentinus huic Leucadis capiti decurtatum esse principium. Id quod nobis indicare uidetur ipsius Dioscoridis sermo: nam cum statim ab ipso capitis initio montanam Leucada urbana comparauerit, nimirum ostendit à se prius urbanam fuisse descriptam. Neque hac de causa tantum adducor, ut Marcello adstipuler; sed quia etiam se habuisse testatur Latinum Dioscoridis codicem uetustissimum, in quo initium huius capitis ita legebatur. Leuca duo sunt genera, una est montana, & altera hortina. Montana latiore quam satiuua folio est &c. Quæ omnia maximo sunt argumento, quod hoc in loco Dioscoridis codices sint deprauati, quodq; in ijs plura adhuc desiderentur, quæ faciunt ad perfectam huius plantæ historiam. Λευκάς, herba sic Græcis, Leucas item Latinis appellatur.

Λυχνίς

LYCHNIS.

CAP. XCVIII.

a Cœclusa meū  
non habet.Lychnidis con  
sideratio.

**L**ychnis coronaria, flore est albæ uiolæ simili, sed purpureo. quo corollæ faciliatur. [Contra scorpionum ictus semen in uino potum auxiliatur.] Lychnis syluestris, omnia urbanæ similis. Bilem per aluum detrahit, semine duabus drachmis poto. ictus à scorpione subuenit. Aiunt huius herba appositu scorpionis torpescere, & inertes prorsus reddi.

**Q**uamquam non facile est hac ætate plantas in Italia ostendere, quæ legitime referant utranque Lychnidem, hortensem scilicet, & syluestrem, cum earum folia, & caules tam à Dioscoride, quam ab alijs rei herbariæ scriptoribus, quod inuenerim, nullis prorsus represententur notis, utpote plantarum, quæ fortasse olim omnibus erant notissima ob frequentem earum usum tum ad lucernarum lumina, tum etiam ad coronas contexendas; attamen in Tridentino, & Gortienfi agro planta quedam in hortis, ac fœtilibus seritur, coronis necandis accommodata, quam equidem non dubitauerim pro legitima Lychnide in medium asferre. Siquidem flore exit purpureo, albæ uiolæ simili: folijs longis, tomentosis, albicantibusq;: caule lanuginoso, cubito maiore, in cuius cacumine flos emicat, ut dixi, purpureus, inodorus tamen. Quod præterea planta hæc uera sit Lychnis coronaria, illud mihi fidem auget, facitq; ut in hoc nihil ferè addubitem, quod alteram eiusdem generis frequentissimam apud Ananienses syluestrem repperim, illi satiuua aded per omnia similem, ut cum naturalis duntaxat discrimen intercedat, hæc merito Lychnis syluestris appellari queat. His accedunt tomentosa earum folia, quæ



## LYCHNIS.



- 10 quæ ad lucernarum usum pro ellychnio commodè usurpari possunt. Vnde apud ueteres Lychnidis sibi nomen asciuit. quippe lucerna Græcis λύχνος dicitur, quemadmodum ἡ ἐλλύχνιον funiculus, qui è gossipio nobis hoc æuo paratur, lucernisq; inseritur ad lumen edendum, flammamq; nutriendam. Quare cùm gossipio, ut puto, carerent antiqui, tomentosis herbarum quarundam folijs ad hoc munus obeundum utebantur, nempe lychnidis, uerbasci, aliarumq; nonnullis. Illud denique addiderim, ut nostra melius firmetur opinio, quòd flos plantarum, quas Lychnides esse opinor, mirum in modum ruralibus, urbanisq; uirginibus expetitur ad coronas faciendas: qua in re priscam imitantur ætatem. Ceterùm Plinius lib. XXI. cap. III. Lychnidem inter rosas retulit, sic inquit. Est ἡ rosa, quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis uerò Lychnis, non nisi in humidis locis proueniens, nec unquam excedens quinque folia, uiolæ magnitudine, odore nullo. Lychnidis coronariæ semen, ut Galenus est author lib. VII. simplicium medicamentorum, calidum est secundo quodammodo ordine, aut iam etiam tertio: siccum sanè eodem quoque modo. Quæ herba Græcis λυχνίς, Lychnis quoque Latinis dicitur: Italis, *Lychnide*.

Lychnidis facultas ex Gal.  
Nomina.



Κρίνον.

LILIVM.

CAP. XCIX.

α ὕψος γίνε-  
ται φάρμακον.  
i. liquidum fit  
medicamentū.  
ita meum.

**L**ilia coronamentis se dedunt, Liria à quibusdam uocata. E' quibus unguentum temperatur, quod aliqui lirinum, alij susinum appellant, nervos, & priuatim uulua duritias emolliens. Folia herbæ illita, contra serpentium ictus auxiliantur: feruefacta ambustis proficiunt: aceto condita uulneribus opitulantur. Succus adiecto melle, aut aceto in æreo uase coquitur<sup>a</sup> conuenienti medicamento uetustati ulcerum, & ad recentia uulnera. Inassata radix, & ex rosaceo trita, igni ambusta sanat, uulnam emollit, menses ciet, ulcera cicatrice obducit. Cum melle detrita neruis præcisis, luxatisque medetur: uirilignes, furfures, & lepras emendat: ulceraque in capite manantia expurgat: abstergit 10

L I L I V M.



faciem,

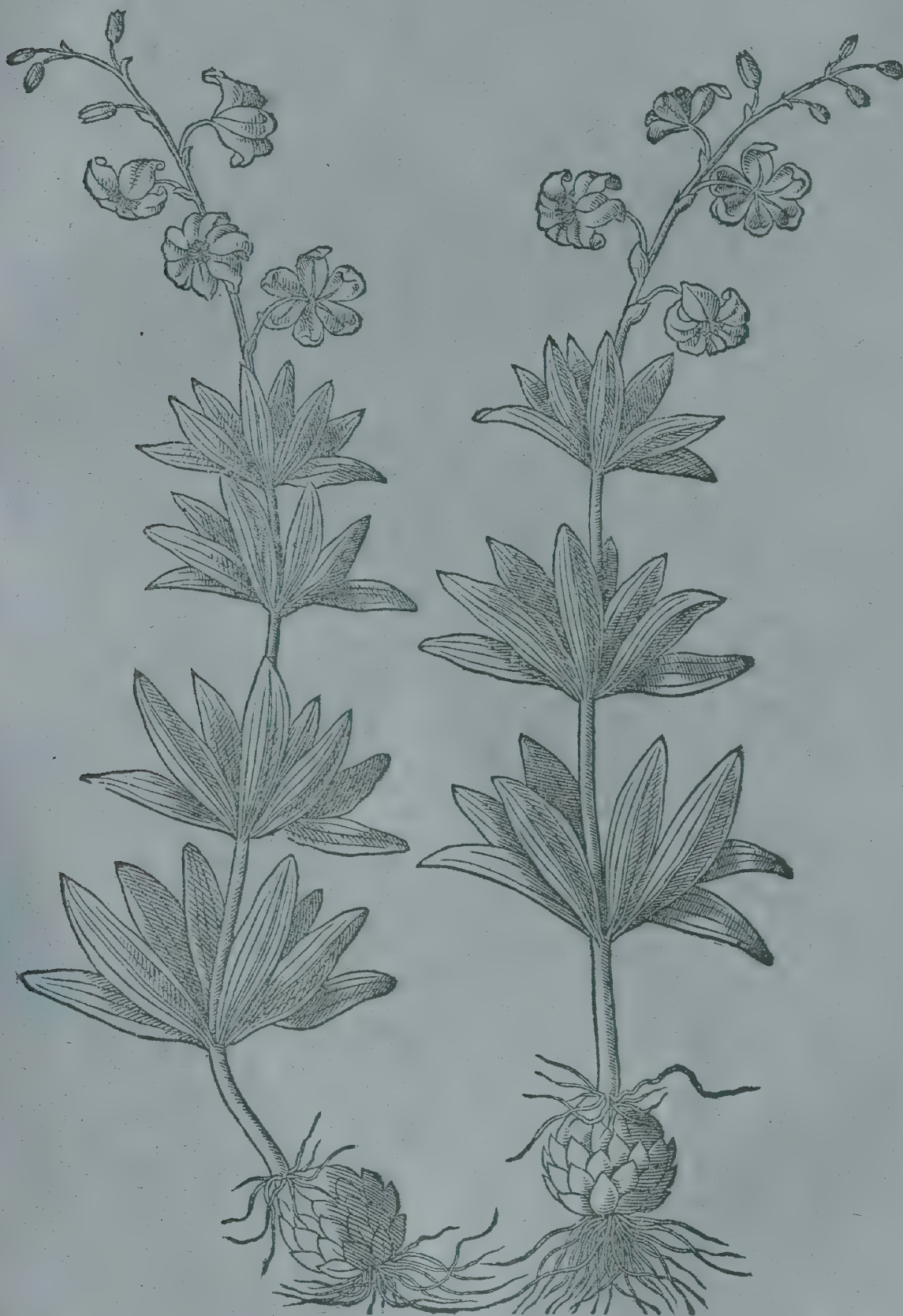


faciem, & erugat. teritur in aceto cum hyoscyami folijs, & farina tritici mulcendis testium inflammationibus. Semen potum morfibz serpentium aduersatur. Ignibus sacris semen, & folia cum uino illinuntur. Tradunt & purpurea esse lilia. In Syria autem, & Pisidia Pamphiliæ efficacissima unguentis nascuntur.

**L**ilium omnibus notum, folia fert longa, nunquam non uirentia, læuia, pinguia, Pancratii similia. Caulem profert bicubitalem, rotundum, rectum, læuem, pinguem, firmum; folijs ab imo ad summum circumuestitum. è cuius cacumine terni, quaterniue ramuli exeunt, è quibus oblonga prodeunt capitula, herbaceo colore, quæ tractu temporis lilia sunt eximij candoris, calathi figura, extrinsecus striata, resupinis per ambitum labris. Luteis aliquot, ex calathi fundo sursum spectantibus apicibus, puluerulentis, & linguae effigiem imitantibus, alterius quàm flos odoris, è quorum me-

Liliorum con-  
sideratio.

## MARTAGON.





Liliorum histo-  
ria ex Pli.

Martagon, &  
eius delineatio.

Liliorum vires  
ex Gal.

Nomina.

dio longus producitur apex, rotundo in cacumine capitulo; herbacei coloris. Radice nititur bulbosa, albicante, compa-  
Et lili squammarum serie sursum spectantium. Huius squammatiles bulbi crassiusculi sunt, & lento succo praegnant. Se-  
runtur lilia dissectis bulbis Martio mense. Florent aestate circa solstitia. Alba lilia ut purpurea fiant docuit Plinius lib.  
xxv. cap. v. his verbis. Liliū, rosae nobilitate proximum est, & quadam cognatione unguenti, olei; quod lirinon appel-  
latur. Et impositum etiam maxime rosas decet, medio proventu earum incipiens. Nec ulli florum excelsitas maior, in-  
terdum cubitorum trium, languido semper collo, & non sufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, folijs foris stria-  
tis, & ab angustijs in latitudinem paulatim sese laxantibus, effigie calathi, resupinis per ambitum labris, tenuiq; filo, &  
semine stantibus in medio crocis. Ita odor, colorq; duplex, ut alius calycis, alius staminis: differentia angusta. In un-  
guenti uero, olei; usu folia non spernuntur. Est flos non dissimilis illi in herba, quam conuulsulum uocant, nascens per  
fruteta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantum referens, ac ueluti naturae rudimentum lilia facere condiscens. 10  
Alba lilia iisdem omnibus modis seruntur, quibus rosa: & hoc amplius lacryma sua, ut hipposelinum, nihilq; est fecun-  
dus, una radice quinquagenos saepe emittente bulbos. Est & rubens liliū, quod Graeci crimon uocant. Alij florem eius  
cynorrhodon. Laudatissimum in Antiochia, & Laodicea Syriae, mox in Phaselide, quartum locum obtinet in Italia na-  
scens. Sunt & purpurea lilia aliquando gemino caule, carnosiore tantum radice, maiorisq; bulbi, sed unius. Narcis-  
sum uocant. Huius alterum genus, flore candido, calyce purpureo. Differentia à lilijs est & haec, quod narcissus folia in  
radice sunt, probatissimum in Lyciae montibus. Tertio generi cetera eadem. Calyx herbaceus. omnes serotini: post ar-  
eturum enim florent, ac per aequinoctium autumnum. Inuenta est & in his ratio inserendi, monstrificis hominum ingenijs.  
Colliguntur namque mense Iulio scapi arescentes, liliaq; suspenduntur in fumo. Dein mundantibus se nodulis, in faece nigri  
uini uel Graeci mense martio macerantur, ut colorem accipiant, atqui ita in scrobiculis seruntur, heminis fecis circumfu-  
sis. Sic fiunt purpurea lilia, mirumq; ita tingi aliquid, ut nascatur infectum. haec Plinius. Lilia (ut Anatolius testatum 20  
reliquit) totum annum uiridia durabunt, si cum occlusa silent, necdum patentia debescunt, decerpta, nouis fœtilibus non  
picatis indito diligenter operculo recondantur. sic enim clausa perpetuum annum uegeta manebunt. Sed ut intermedio  
tempore ad usum promuntur, statim ad solem producta, cum senserint eius calorem, aperta panduntur. Porro ut uicis-  
sim, & uarijs temporibus flores pariant lilia, bulbi ita seruntur, ut aliqui duodecim digitorum altitudine obruantur, alij  
octo tantum, alij quatuor duntaxat profunditate mergantur. sic diuersis diebus dabunt lilia: quod & in alijs floribus fieri  
pollicetur. Ceterum & illud inter lilia merito annumerari potest, quod MARTAGON chymista appellant. Hoc eni  
radice, etsi croceo colore infecta sit, à lilio candido non dissidet, sicuti nec caule. Folijs uulgarem saponariam imitatur,  
quae in stellae, uel rosae modum intercedente spatio caulem ambiunt: in cuius cacumine tenui pediculo appensi flores emicant  
liliorum effigie, minores tamen: quorum folia etiam reflexa cernuntur, colore purpureo, punctis quibusdam rubentibus 30  
respersa, & ipsi odorati sunt, aspectuq; iucundi. Lilijs genus hoc in suis de stirpium historia commentarijs Fuchsius asphodelum,  
fœminam putauerat esse, pro eoq; depinxerat. Sed quia sui erroris conscius factus, hanc ipse suam mutauit sententiam, non est  
cur iam nos eam pluribus refellamus. Ceterum, ut de liliorum facultatibus nos quoque differamus, haec quae sequuntur, habeto.  
Elixir radix uetere axungia excepta, & illita, pedum clauos euellit sed ante triduum remoueri non debet. Eadem ex adipe, &  
oleo adhibita, defluxos pilos replicat, cum mulso autem pota sanguinem extra uasa concretum per aluū eicit, suppurationes  
molitur, & concoquit, & duritias quascunq; emollit. Stillatitia florum aqua datur utiliter potanda aegre parturientibus, &  
ad pellendas secundas, additis croco, & casia odorata. Oleū quod è floribus paratur, ualet ad omnes frigidos neruorum mor-  
bos, nepe ad conuulsiones, & resolutiones. Praestat item ad emollienda articulorum impedimenta, & scirrhusos quosunque tu-  
mores. Illinitur quoque maximo iuuamento puerperis uteri dolore languentibus, addito oleo è lini semine, & praesertim  
ubi succida lana ijs calidis imbuta; uentri superponatur. Additur in chysmatibus, ubi induratas faeces emollire sit opus.  
Lilia quae diu in oleo macerata fuerint, illita, prius calefacta, calida apostemata citra dolorem maturant, ac digerunt, & 40  
peculiariter ea, quae in articulis sunt. Liliorum facultates posteritatis memoriae prodidit Galenus lib. vii. simplicium  
medicamentorum, sic inquit. Lilijs flos temperaturam mistam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena essentia, ex  
qua utique in gustu amaritudinem habet, partim ex aquea, eaq; temperata. Itaque etiam quod ex eo conficitur oleum,  
& unguentum, citra morsum digerendi, simulq; emolliendi facultatem obtinet. unde fit, ut uteri duritiis sit aptissimum.  
Porro radix, foliaq; per se trita desiccant, & abstergunt, & digerunt moderatè. Proinde quoque ambustis competunt:  
si quidem haec quoque moderatè desiccantem, extergentemq; facultatem possulant. Radicem ergo tostam, ac deinde cum  
rosaceo contritam ambustis, quoad obducatur cicatrix, imponunt. quippe cum alioqui & aliorum ulcerum omnium bonum  
sit inducenda cicatrici remedium. Quinetiam uteros emollit, mensesq; prouocat. Folia uero praecoquentes, & ipsa ad  
obductam usque cicatricem imponunt, non in ambustionibus duntaxat; sed alijs quoque uulneribus. Sed sunt etiam, qui  
aceto ea condientes ad uulnera suo tempore utantur. Plus tamen inest abstergentis facultatis in radice, quam in folijs: 50  
quanquam tamen nec in ea ipsa multum insit, sicut praediximus. nam primi ordinis abstergentium est medicaminum. Ita-  
que cum aut uirilignes, aut psoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere uolumus, commiscemus illi  
aliquid aliorum medicamentorum ualidius extergentium, cuiusmodi est mel. Ceterum si id moderatè illi, ac conuenienter  
admisceatur, & ad neruorum diuisiones competit, & ad alia uniuersa, quae ualenter exiccari postulant absque morsu. Im-  
posuimus uero etiam quandoque & foliorum succum cum aceto, & melle coctum. Quintuplus autem erat succus ad utrum-  
que: atque insigne medicamen fuit ad omnia ea, quae exiccari postulant absque morsu, ceu uulnera omnia ingentia, &  
maximè quae in capitibus musculorum eueniunt, & quaecunq; ulcera humida flaccidaue, & diuturna sunt, quaeq; aegre  
ad cicatricem perducuntur. Sed haec iam ad medicamentorum componendorum institutum attinent, à quo quantum licet  
abstinere in praesentia adnitor. ceterum rerum ipsarum natura saepenumero ut attingam adigit, celeriter uero relinquenda  
sunt, atque ad propositum reuertendum. Planta, quam Graeci λιλίον, & λείριον dicunt, Liliū Latinis nominatur: Mau-  
ritanis, Susen: Italis, Giglio: Germanis, Lilgen, & Gilgen: Hispanis, Azucena, & Lirio blanco: Gallis, Lis. 60



Βαλλοτὶ.

BALLOTE.

CAP. C.

**B**alloten, nomine alio nigrum marrubium uocant. Caules edit quadrangulos, nigros, subhirsutos, complures ex una radice<sup>a</sup>: folijs maioribus, quàm marrubij, hispidis, per interualla in caule dispositis, subrotundis, † graueolentibus, apiastro proximis: unde aliqui apiastrum eam uocauerunt. candidi flores uniuersi uerticillato ambitu caulem coronant. Vis eius efficax aduersus canis morsus, folijs ex sale illitis. Feruenti cinere flaccescunt folia, ut condylomata reprimant: purgant & sordida  
 10 ulcera cum melle.

<sup>a</sup> Meum. οὐχὶ  
 λα δὲ ὁρασίᾳ  
 ὁμοία μείζονα  
 δὲ καὶ σπογγυ-  
 λότερα. i. folia  
 marrubio simi-  
 lia, sed maiora,  
 & rotundiora.

BALLOTE.



Ballote,



Ballotes confi-  
deratio.

Nomina.

**B**allote, siue Marrubium nigrum, quod etiam ob odoris grauitatem à quibusdam Marrubium foetidum cognominatur, frequens in agrorum marginibus nascitur, & passim secus uias. Est autem hoc apiastro adeò simile, quod facile legentes falleret, nisi nares consulerentur: ita enim sua graueolentia citò innotescit. In Italia nullis non cognitum est, appellaturq; ab aliquibus Marrubiastrum, ab alijs Marrubium spurium. Huius meminit Paulus ( etsi uires eius silentio praterierit Galenus ) lib. vii. sic inquit. Ballote, quod alij marrubium nigrum dicunt, acris est, & absterforia facultatis. Illitum cum sale canum morsibus medetur. Huic planta nomen Græcum, βαλλωτή, & μέλαν ὀφύσιον: Latinum, Marrubium nigrum, & Marrubiastrum. Italicum, Marrobiastro, & Marrobio bastardo: Germanicum, Schuuartz andorn: Hispanicum, Marroio negro: Gallicum, Marrubion noir.

† In Oribasij codice manu scripto hic interiectum legitur uerbum μέλαρα, quod folia quoque Ballote nigra reddit. Nec temerè fortassis illud quis adiiciendum putabit, quòd pulchrè alteri eius nomini conueniat; quòdq; ipsius meminerit Plinius lib. xxvi. cap. viii. cum inquit. Ballote folijs est marrubij maioribus, & nigrioribus.

### APIASTRVM, SIVE MELISSA.





ΜΑΛΙΣΤΟΦΥΛΛΟΝ.

APIASTRVM.

CAP. CI.

**M**elissophyllum, siue melittæna, id est, apiastrum, id sibi nomen usurpauit, quoniam apes ipsa herba delectantur. Cauliculi, & folia ballotæ, de qua paulò antè diximus, similia essent, nisi maiora, tenuioraq; nec ita hirsuta spectarentur: citreum málum olent. Folia cum uino pota, aut illita profunt, contra ictus phalangiorum, scorpionumque: item aduersus canis morsum. Decocto eodem in dolore colluuntur. dysentericis infunditur. Fungorum strangulationibus folia, addito nitro, potu auxiliantur: torminibus, & orthopnoicis delinctu. Illita cum sale strumas discutiunt, ulcera purgant: articulares dolores illita sedant.

10

**M**elissophyllum, quod Latinis *Apiastrum*, & *Citrigo* dicitur, Hetrusci ab odore citri uulgò uocant *Cedronella*, itemq; *Melissa*, sicut etiam *Insubres*. Herba est uulgaris æquè notitiæ, atque odorata. Duo eius habentur genera, unum satiuum, alterum syluestre. Fuchsius tamen medicus clarissimus, *Melissophyllum* in tria genera digessit lib. illo de compositione medicamentorum, quem nuper auctum excudit. Sed cur is duo prima genera, quæ (ut scribit) graui-ter odorata sunt, & cimices uerius quàm citrum redolent, inter melissophylli genera connumerauerit, ego nescio, ipse dicat. Mihi quidem (ut dicam ingenuè quod sentio) planè absurdum uidetur, quod melissophyllum odore suo aliud referat, quàm citreum málum, cuius tantum odorem spirare Dioscorides memoriæ prodidit. *Melissophyllum*, ad cuius facultates iam nostra progreditur oratio, in cordis affectibus Mauritanii miris laudibus efferunt. tametsi id Græci, quod extet, silentio præterierunt. Proinde hæc Serapio retulit. *Melissophylli*, inquit, proprium est animum hilarem reddere: humen-  
 20 ti, ac frigido uentriculo auxiliari, concoctionem adiuuare, cerebri obstructions referare, deficientem animum renocare, cordis imbecillitatem roborare, eamq; præsertim, qua somnus frequentius nocte intercipi solet, quin & eius pulsum repri-  
 mere, animi sollicitudines fugare, ac sollicitas imaginationes tollere, quæ tum ab atra bile, tum ab exusta pituita gignun-  
 tur. His præterea facultatibus pollere *Melissophyllum*, comprobatur *Auicennæ* quoque testimonio, qui libro medicinis, quæ cordi conueniunt, dicato, ita de eo scribit. *Melissophyllum* excalfacit, siccâtq; ordine secundo. Cor exhilarat, uitalesq; facultates roborat, odoris fragrantia, saporis austeritate, partiumq; tenuitate. Quibus facultatibus cæteris etiam ui-  
 sceribus competit. Vires deiectionarias possidet, nec adeò imbecilles, quin atrabiliarios uapores à spiritibus, & à sanguine, qui cordi, & arterijs inest, educere queat: quod in cæteris corporis partibus, ac etiam in toto corpore efficere nequit. Cæ-  
 terum superioribus annis plantam conspeximus Praga, in horto Inuictissimi Caesaris Ferdinandi, è Constantinopoli allatam, quam *Melissophyllum* Constantinopolitanum appellare libuit, quod folia *Melissophyllo* similia proferat: uerum haud qua-  
 30 quam citreum pomum olentia. Est etiam amara tota; & magnæ (ut aiunt) facultatis aduersus uenena, & ad cordis affe-  
 ctus. *Melissophylli* meminit *Galenus* libro VII. simplicium medicamentorum, his uerbis. *Melissophyllum* marrubio si-  
 mile est facultate, sed plurimum ab eo uincitur: quamobrem nec utitur eo quispiam. Supernacaneum siquidem foret præ-  
 sente marrubio, cuius tantus est ubiq; terrarum prouentus, uelle uti *Melissophyllo*. Cæterum si cui fortè ad manum quandoque  
 marrubium non fuerit, illo uti licebit ad eadem, modò quantò ab hoc exuperetur, cognitum habuerit. hæc *Galenus*. *Apias-  
 trum*, *Plinio* libro XX. cap. XI. authore, in confessa damnatione est uenenatum in Sardinia. Sed uereor, ne *Plinius* hic,  
 ut in alijs nonnullis, deceptus sit, & ne *Sardoniam* herbam, quam quidam *apium* risus uocant, pro *Apiastro* acceperit.  
 Ea planta Græcis *μολιστόφυλλον* dicitur, quæ Latinis *Melissophyllum*, & *Apiastrum*: Arabibus, *Bederangie*, *Bedarungi*,  
*Bederenzegum*, *Turungen*, seu *Trungian*, & *Marmacor*: Italis, *Melissa*, & *Cedronella*: Germanis, *Melissen*, & *Bi-  
 nenkraut*: Hispanis, *Torongil*, & *Hierua cidrera*: Gallis, *Melisse*, & *Pom cirade*.

Apiastri confi-  
deratio.Apiastri uires  
ex Arabibus.

Ex Galeno.

Nomin.

ΠΡΑΪΣΙΟΝ.

MARRVBIVM.

CAP. CII.

**M**arrubium, frutex est ab<sup>a</sup> radice ramosus, candicans, subhirsutus, quadrangularibus ramis: folium pollicem æquat, subrotundum, hispidum, rugosum, gustu amaro: semen in caulibus, & ex interuallis: flores uerticillato ambitu: asperi. Nascitur propter ædificia, ruinas, & rudera<sup>b</sup>. Huius folia sicca cum semine decocta in aqua, aut uiridium succus datur cum melle suspiriosis, tussientibus, & ad tabitudinem redactis. Crassam è pectore pituitam cum sicca Iri eiicit. mulieribus à partu non purgatis datur, ut menstrua, & secundas extrahat: item in difficili partu, & his qui uenena hauserunt, aut à serpentibus demorsi sunt. uesciam, renesque lædit. Folia cum melle illinuntur fordidis ulceri-  
 50 bus purgandis: pterygia, nomasq; sistunt. laterum dolores mitigant. Succus folijs contusis expres-  
 sus, & sole coactus, ad eadem pollet: cum uino, & melle illitus oculorum claritatem adiuuat: nari-  
 bus regium morbum expurgat. aurium doloribus conuenienter instillatur per se, aut cum rosaceo.

<sup>a</sup> Meum. ἀπὸ  
μῆδ' ὅτι i. ab  
una radice.<sup>b</sup> Meum. οὐ-  
ταὶ περὶ τὰ ἐι-  
κόπετα καὶ ἐ-  
ρείματα. Nasci-  
tur circa areas  
domorum, &  
rudera.Marrubij confi-  
deratio.

**M**arrubium uulgaris est planta, notiorq; omnibus, quàm ut pluribus indicanda sit. Eius duo genera constituit  
 Theophrastus lib. VI. cap. II. de plantarum historia, ubi ita scribit. Sunt & *Marrubij* duo genera. Aliud enim  
 folio herbido, serratori, incisurisq; profundioribus, & proinde conspectioribus discreto constat, quo unguentarij uti ad  
 nonnulla consueuerunt. Alterum rotundius, squalensq; uehementer, sicut sphaceli, incisuras habens obscuriores, minusq;  
 serratum. hæc Theophrastus. Ex quibus utique constare potest, Theophrasto alterum *marrubium* non aliud esse, quàm  
 Dioscoridi *Balloten*. *Marrubij* decoctum datur commodè Iocinorosis, & aqua intercute laborantibus: eo quoque, aut fo-  
 60 liorum puluere, necantur interaneorum uermes. Recentia folia cum ueteri axungia trita & illita, canum morsus persanant,  
 & mammarum tumores resoluunt. Lichenas purgant, sanantq; ex aceto illita. Decoquuntur *Marrubij* binæ uncie, una  
 cum





Marrubij vires  
ex Gal.

Nomina.

cum buglosi, helenij, & eupatorij, radicum sesquidrachma, Rhabarbari drachma, & agallochi pari pondere, ex vini 10  
albi generosi libris tribus, ad tertias usq; sitq; hoc modo medicamentum prestantissimum ad icteritiam, à uasorum obstru-  
ctione prouenientem, ubi diebus decem continuis huiusce medicamenti binas uncias in diluculo potauerint affecti, admisso  
in tantillo sacchari, quod dulcorem addat: uerum si febris adsit, ea omnia aqua incoquenda sunt. Marrubij vires tradidit  
Galenus lib. v i i i. simplicium medicamentorum, sic inquit. Marrubium ut gustu amarum est, ita si quis utatur, con-  
sentientem huic saporis actionem possidet, iecur, ac lienem obstructione liberans, & thoracem, pulmonemque expurgans,  
ac menses promouens. Sed & illitum detergit, ac digerit. Ponatq; ipsum quispiam in caliditate quidem secundi ordinis  
iam completi: in siccitate uero tertij medij, aut completi. Succo eius cum melle ad uisus acumen utuntur. Quinetiam &  
per nares morbum regium purgant, & ad aurium dolores inueteratos adhibent, in quibus sanè obstructions disijcere,  
meatumq; ipsum, & ramos membranarum expurgare est usus. Id Græci *μαύριον*, quod Latini Marrubium nominant:  
Mauritani, Farasio siue Frasium: Itali, Marrobio: Germani, Andorn, & Lungen Kraut: Hispani, Marruio: Galli,  
Marrubin.

Σταχύς.



Σταχύς.

STACHYS.

CAP. CIII.

**S**tachys, frutex est marrubio similis, sed longior, folia ferens numerosa, hirsuta, rara, prædura, cana, odoris iucundi: & complures uirgas ab una radice exeuntes, marrubio candidiores. Nasctur in montibus, & asperis. Vim habet excafactoriam, & acrem<sup>a</sup>. Foliorum decoctum potu pellit menstrua, & secundas.

<sup>a</sup> Meum inter  
ferit hic ὀδύνη.  
unde.

10 **N**ihil mihi uerendum est, quin planta, cuius hæc imaginem appinximus, legitima, genuinaq; sit stachys: Est enim frutex Marrubio non absimilis, sed longioribus folijs, numerosis, hirsutis, incanis, præduris, & odoris non iniucundi;

Stachys confi-  
deratio.

STACHYS.

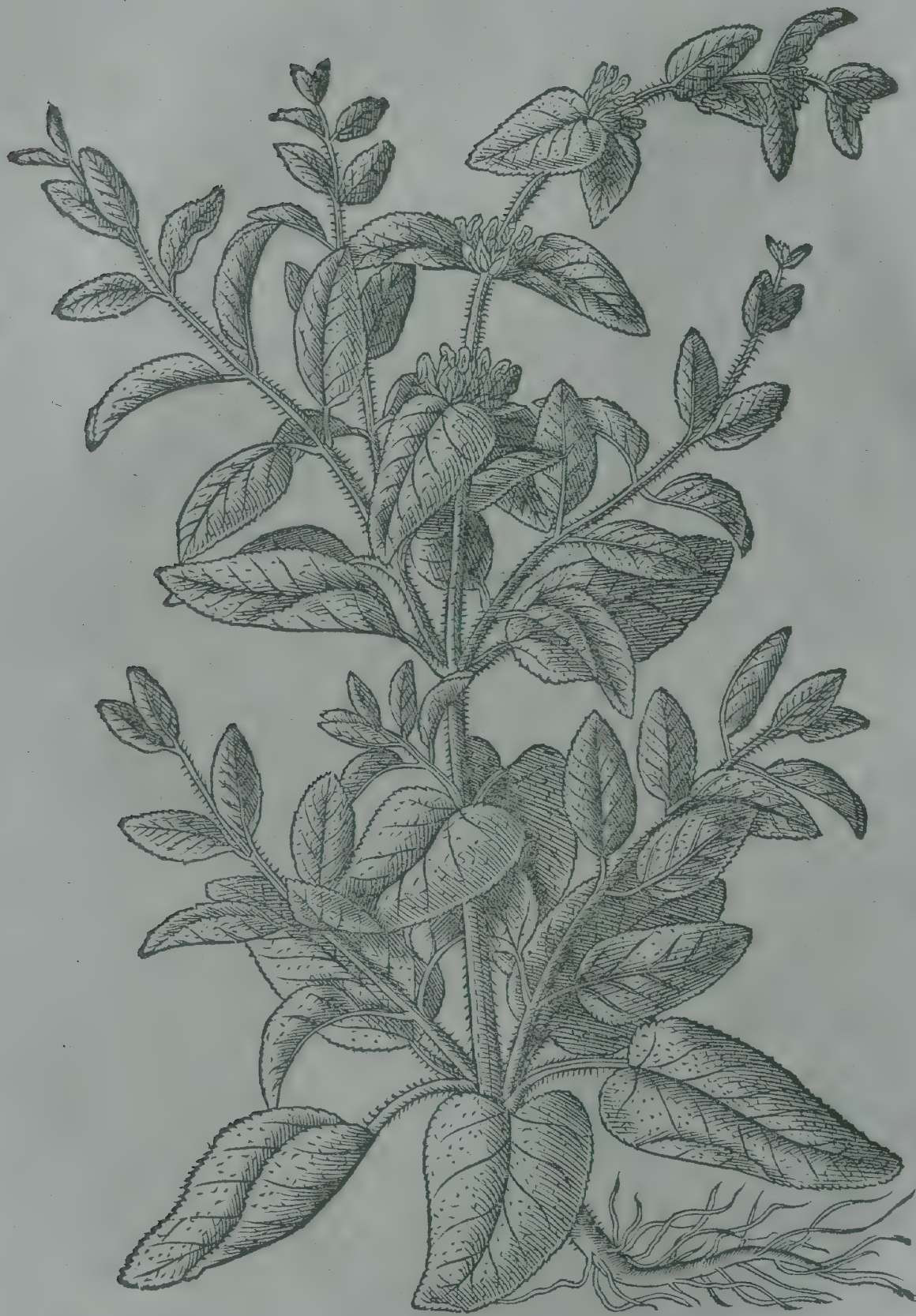


Aaaa

Quinetiam



## PSEVDOSTACHYS.



Quinetiam complures ex una radice caules profert, quo factum est, ut plantam, quam antea Stachym legitimam esse pr- 10  
t. abam, Pseudostachym nunc appellauerim. Siquidem non uideo, quomodo Sphacelus esse possit, ut quidam somniauit  
impudens Archirizotomus. Nam (ut Theophrastus est author) sphacelus, quam ego minorem saluiam appello, folium  
gerit urbana saluia contractius, minusque squalens. sed contrario modo se habent Pseudostachyos folia, cum saluia sint du-  
plo, triploque latiora, ac etiam longior; quinetiam multo squallidiora. Plinius lib. XXI III. cap. XV. Stachyn porri si-  
Plinij lapsus. milituainem habere tradidit, Græcarum uocum affinitate deceptus, prason pro prasion legens. Siquidem ~~σπαστον~~ porrum  
Stachyos uires significat, ~~μαρρύβιον~~ uerò marrubium, cui Stachys est similis. Stachyos meminit Gal. lib. V III. simpl. med. sic inquires.  
ex Gal. Stachys frutex est marrubio similis, gustu acri, & amaro: tertij est ordinis excalfacientium. Quamobrem rationabiliter  
Nomina. non solum menses mouet; sed & abortum affert, & secundas eijcit. Στάχυς ut Græcè, ita etiam Stachys Latine uocatur:  
Italice, Stachi.



φυλλίτις.

PHYLLITIS.

CAP. CIIII.

**P**hyllitis folia promit rumici similia, longiora, & uiridiora, sena, aut septena, recta, quæ parte † anteriore læuia cernuntur, à tergo autem pensiles quasi uermiculos tenues ostendunt<sup>a</sup>. In umbrosis, & opacis hortorum locis emicat. gustu acerbo. Neque caulem, neque florem, neque semen profert. Folia in uino pota serpentium moribus aduersantur. quadrupedibus per os infusa auxilio sunt: & si  
 10 dysenteria, aut resoluta aluus exercet, potui datur.

† Orbasius legit. *feros*. i. anteriore.  
 a Meum. *ovē-  
 tai* *ty* *παλι-  
 σκίας* *κτλ* *πα-  
 ραδ' αἰτοῖς*. i. nascitur i umbro-  
 sis locis & hor-  
 tis.

PHYLLITIS.





Phyllitidis cō-  
sideratio.Manardi, Leo-  
nic. Ruellij, &  
Fuch. lapsus.Phyllitidis ui-  
res ex Gal.  
Nomina.

**Q**ui notas omnes, quæ Phyllitidi à Dioscoride tribuuntur, diligentissime expendere uoluerit, haud difficile quidem fateri cogetur, Phyllitim esse eam herbam, quam aliqui Linguam ceruinam, nonnulli uerò Scolopendriam perperam appellant: Perperam dico, quòd legitimum Scolopendrium (ut infra suo loco dicitur) illa nimirum sit herba, quæ Græcis *Asplenos*, Mauritanis uerò *ceterach* dicitur. Quòd autem ita se res habeat, hinc in primis ad credendum impellor, quòd umbrosis, opacis, humentibusq; locis proueniat: quòdq; folijs sit rumice maioribus, longioribus, ac uiridioribus, rectis, anteriore parte leuibus, à tergo autem eminentijs quibusdam transuersim per interualla signatis, subrubentibus, quæ (ut Dioscorides inquit) pensiles uermiculos referunt. Opinionem deinde auget acerbus sapor, qui gustu percipitur. Huc postremò accedit, quòd caule, flore, & semine uacet: tametsi non desint, qui credant, eius semen è pensilibus illis uermiculis prodire. Neque illud sententia nostræ quicquam obstare crediderim, quòd huius herbe complures reperiuntur plantæ, quæ præter Dioscoridis auctoritatem uel quinquaginta emittant folia. Quippe (ut experientia compertum habeo) ef-  
fodientibus nobis è terra hanc herbam nunquam ab una tantum radice tot folia erumpere uisa sunt, sed à quàm plurimis se  
simul tangentibus, ita tamen ut una ab altera separari posset. Vnde facile cognoui, quòd si singulæ radices abinuicem  
distinctæ considerentur, non pluribus, quàm senis, aut septenis folijs refertæ inueniuntur. His itaque rationibus, mea qui-  
dem sententia, hac in re planè hallucinati deprehenduntur Manardus, Leonicens, Ruellius, & Fuchsius, omnes alioqui  
clarissimi nominis uiri, quòd tam facile crediderint, Linguam ceruinam uocatam Phyllitim nequaquam referre, sed He-  
mionitim. Nam etsi Hemionitis caule, flore, & semine uidua sit; non tamen folijs constat rumicis, sed dracunculi, cur-  
uis, nouæ lunæ instar. Illud insuper addiderim, quòd iam reperta sit Hemionitis, quæ omnibus prorsus notis legitimam re-  
fert. Sed ijs fortasse errandi occasionem præbuit uulgi opinio, qui Linguam ceruinam non magno quidem negotio ad om-  
nes lienis affectus assumere suadet. quod tamen Hemionitidis est proprium. Cuius fortè uulgi opinionem ijs potius secuti,  
quàm quòd Phyllitidis lineamenta, notasq; diligentius perpenderint, in hunc facile lapsum inciderunt. Atqui non ob id  
negauerim ego, Phyllitim lienosis auxiliari, cum id uulgari experimento constet. Non desunt quoque, qui Phyllitidis  
stillatitia aqua utantur ad cordis affectus, & contra singultum. Eandem gargarissandam quoque præbent ad prolapsam  
columnellam, refrigeratq; iocinoris, & uentriculi ardores siccorum foliorum farina, ex earundem aqua excepta, & illita.  
Eadem quoque aqua os abluendum præcipiunt ad palati desquamations; & cruentas gingiuas. Phyllitidis meminit Ga-  
lenus lib. vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Phyllitis cum qualitatibus sit acerbæ, non absurdè diarrhœas,  
sive profluvia, & dysenterias pota inuat. Planta, quæ *φυλλίτις* Græcis, Phyllitis item Latinis appellatur: Italis, Phil-  
lite: Germanis, Hirtzzungen: Hispanis, Lengoa ceruina: Gallis, Lang de cerf.

Φαλαγγίον.

PHALANGIVM.

CAP. CV.

30

a Meū hīc ad-  
dit. ὅσπερ γὰρ  
σωλέχεται. i.  
postea enim  
contrahitur.Phalangij con-  
sideratio.Phalangij ui-  
res ex Gal.

Nomina.

**P**halangium, à quibusdam phalangites, ab alijs leucacantha uocatur. Ramuli sunt ei duo, aut tres, plurésue, in diuersa tendentes: flos candidus, lilio similis, multas incisuras habens: semine nigro, † lato, ad lenticulæ dimidiatæ figuram, multò tenuiore: radice parua, tenui, herbacei coloris, dum à terra eruitur<sup>a</sup>. prouenit in collibus. Huius folia, semen, flos cum uino pota, auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumq; ictus: tormina quoque discutiunt.

**E**adem ferè, quæ hīc de Phalangio posteritatis memoriæ prodidit Dioscorides, retulit Plinius lib. xxvii. cap. xii. ubi ita scribit. Phalangites a quibusdam phalangion uocatur, ab alijs leucanthemon, uel, ut in quibusdam exemplaribus inuenio, leucacantha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diuersa tendentes. Flos candidus, lilio rubro similis: semine nigro, lato, ad lenticule dimidiæ figuram, multò tenuiore: radice herbacei coloris. Huius folio, uel flore, uel semine auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumq; & serpentium ictus: item contra tormina. Hæc Plinius. quæ omnia ferè, si conferantur, Dioscoridi accepta referri poterunt. Phalangij uires tradidit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Phalangites sic appellata est, quòd morsis à phalangijs auxiliatur. Est autem facultatis tenuium partium, desiccantis. quamobrem & tormina patientibus succurrit. Qud *φαλαγγίον* Græci, Phalangium quoque Latini dicunt: Phalangio, Itali.

† Si quis Græca Dioscoridis exemplaria consulat, hīc non *πλάτῳ*, hoc est latum, sed *παχῶ*, quod est crassum, scriptum reperiet. Quòd si præterea ea legat, quæ ex Plinio in commentario retulimus, deprehendet Ruellium in uertendo secutum fuisse Plinium, ex eoq; uocem illam reddidisse.

PHALANGIVM.



## PHALANGIVM.



Τρίφυλλον.

TRIFOLIUM.

CAP. CVI.

**T**rifolium, Græci triphyllon, alij oxytriphyllon, alij menyantes, alij asphaltion, uocant. Fruticulus † supra cubiti altitudinem attollitur, uirgas habens tenues, iunceas, & nigras, unde ramulares enascuntur appendiculæ, in quibus terna singulis germinationibus exeunt folia, loto arbori similia. ijs recenter enatis rutæ odor inest, ubi autem adoleuerunt, bitumen olent. Florem edit purpureum: semen quadantenus latum, subhirsutum <sup>a</sup>, ex altera extremitate exertum, antennæ modo corniculum gerens. radix tenuis, longa <sup>b</sup>, ualida. Semen, & folia in aqua pota pleuriticis, urinæ difficultati, comitialibus, & ijs qui aquæ inter cutem principia sentiunt, foeminis quoque uulvæ uitijis opportunis, auxi-

† Oribasius legit. πύχνης ἢ καὶ μέζων. i. cubiti altitudinis uel etiam maioris.

<sup>a</sup> Meum. ἐκ τῆς ἐτέρας πέρας ὡς περ κεραίας ἔχον. i. ex altera extremitate uelut corniculum habens.

<sup>b</sup> Catecuz. pro

Αααα 3 liantur:



isto habet. i. v.  
pa septa. i. ro-  
busta, solida.  
idem legit Ori-  
bafius.

liantur: menses ciunt. ternæ drachmæ è semine dari debent, è folijs uerò quaternæ. Contra serpentium ictus trita folia, & ex aceto mulso pota, præsidio sunt. Trādunt aliqui, totius fruticis, radicis, foliorumq; decoctum fotu dolores eorum finire, quos serpentes percusserint. qua autem aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam alius foueatur, qui ulcus habuerit, perinde afficitur, ut à serpente demorsus. Quidam ternæ folia, aut semina in tertianis, cum uino potui dedere: & in quartanis quaternæ, ut quæ febrium circumspectus discuterent. Radix antidotis inseritur.

Trifolij consi-  
deratio.

**T**Ametsi plura in Italia passim in pratis, ac uiridarijs Trifolij inueniantur genera omnibus planè nota; non tamen de his tradidit hoc capite Dioscorides, sed de eo tantum genere, quod à bituminis odore Asphaltitis dicitur, de quo etiam scribit Galenus. Verum non ob id putandum, Trifolium pratense omne genus Dioscoridi fuisse ignotum: siquidem eius me- 10

### TRIFOLIUM ASPHALTITE.





in libro quarto in sylvestris loti capite, dum ita scribit. Sylvestris lotus plurimum in Libya gignitur, caule bicubitali, & saepe maiore, alis multis, folijs trifolij pratensis. Ex quibus utique Dioscoridis uerbis liquet, eos maxime hallucinari, qui recenter contendunt Trifolium pratense esse lotum sylvestrem, uel urbanam. Plinius lib. XXI. cap. IX. de tribus trifolij generibus differuit in hunc modum. Folio coronat & trifolium. Tria eius genera. menyantes uocant Graeci, alij asphaltion, maiore folio, quo utuntur coronarij. Alterum acuto, oxytriphylon cognominatum. Tertium ex omnibus minutissimum. haecenus Plinius. Trifolij acuti meminit quoque Scribonius Largus, qui ita scriptum reliquit. Trifolium acutum, quod oxytriphylon appellant, nascitur in Sicilia plurimum. nam in Italia regionibus nusquam cam uidi herbam, nisi in Lunae portu, cum in Britanniam peterem cum Claudio Cesare. Est autem folijs, & specie communi trifolio similis, nisi quod pleniora sunt folia, & quasi lanuginem quandam super se habent, & in extrema parte uelut eminentem  
 10 aculeum. Sed frutex huius duum pedum, interdum altior conspicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa pra-

## TRIFOLIUM PRATENSE.

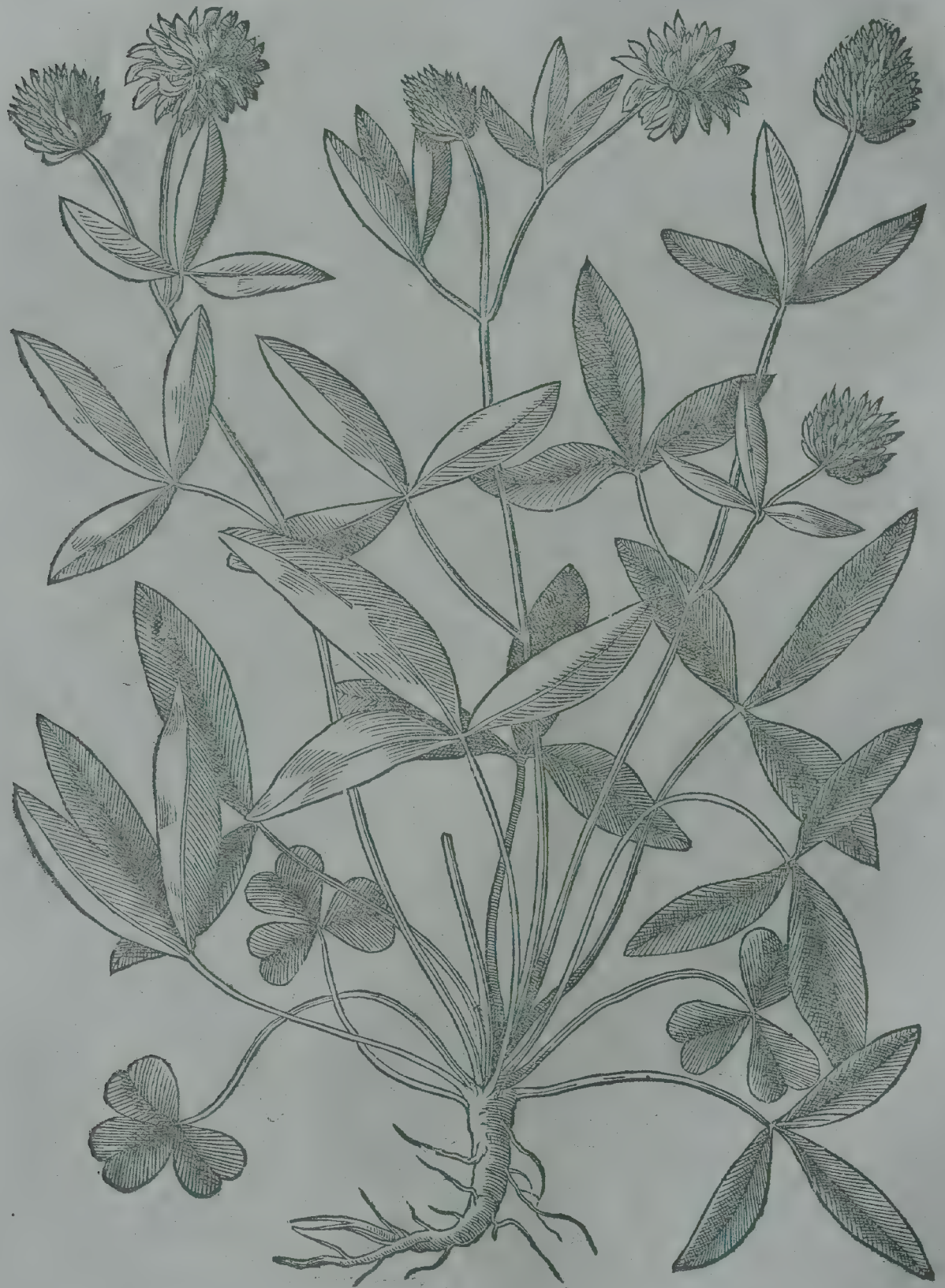




Trifolium acetosum.

tenſe trifolium inuenitur. hæc ille. Eſt & aliud trifolij genus ſapore acetoſo quod quibuſdam Panis cuculus, nonnullis uerò Allehuya uocatur. Nos autem cum Plinio Oxyn appellandum cenſemus, ſiue Trifolium acetosum. Opacis plurimum prouenit locis, cauliculis pluribus ab una radice ſurgentibus, puſillis, rotundis ac tenuibus, quorum ſingulis terna in ſummitate ſunt folia cordis figura, & in pediculum fungi modo plerunque reflexa, mollia, acido guſtu. flores edit albicantes, in quinque diuiſos apices, ſtella figura. Atqui ij peculiareſ cauliculos habent, ſinguliq; ſingulo cauliculo nituntur. Radicem habet ſubruſam, ſquammiſ contectam, qua nūcamenti ſpeciem referunt. Tota planta refrigerat oxalidis modo, proinde deuorata ſuū extinguit & uentriculi ardoreſ extinguit. Iecur refrigerat & cor corroborat. Stillatitia eiꝯ aqua datur utiliter potanda acuta febre laborantibus. atqui longè magis præſtat ſuccuſ ex ſaccharo potuſ. Illinitur idem per ſe Eryſipelatiſ, & inflammatiſ lociſ, colluiturq; ex eo oſ, ubi lingua, palatum fauceſq; calida fluxione laborent. In ſumma ad ea omnia cenſetur utiliſ Oxys, quibuſ oxaliſ auxiliari queat. Pliniuſ (ut quidam putant) hoc oxyn nominat lib. XXV I I. 10

TRIFOLIUM PRATENSE ALTERVM.





cap. XII. ubi sic inquit. Oxys folia terna habet. Datur ad stomachum dissolutum. Edunt & qui enterocelen habent. Nec plura de hac herba Plinius. Ceterum Trifolium pratense in Italia trium est generum. Primum folijs exit rotundis, & amplis: secundum longiusculis: tertium ut primum circinatis, sed brevioribus. Distant & florum colore, quod in uno flores albicent, in altero rubescant, in tertio lutei spectentur. Pratense trifolium tempestates prænunciat. nam( ut Plinius est author) inhorrescit, & folia contra tempestatem subrigit. Habetur præterea herba, de qua ideo hic inter trifolij genera differendum duximus, quod folio exeat triplici cornu diuiso: unde etiam apud quosdam herbarios sibi Trinitatis nomen comparauit. Hæc itaque herba TRINITAS uulgò uocata, in locis prouenit uliginosis, & inter fruteta: gaudet enim opacis. Folia fert triquetra, longis pediculis appensa quæ auersa parte cyclamini modo subpurpurascunt, superiore uerò albis quibusdam maculis resperguntur. Caulem habet tenuem, in cuius cacumine primo statim uere flos emicat cæruleus, e quo capitulum oritur echinata specie, in quo semen oblongum subcæruleo colore. Radicibus nititur numerosis, te-

Trinitatis her  
bz mentio.

## TRIFOLIUM ACETOSVM.



omibus



## TRINITAS.



Quorundam  
error.

nuibus, subrubentibusq;. Sunt qui hanc plantam Hepaticam uocant quod ( ut illi putant ) iocinorosos inuuet. Huiusce 10  
meminisse Græcos, nec pariter Mauritanos, hætenus compertum non habeo. Probatur maxime recentioribus medicis  
ad uulnera glutinanda, tam exterius illita, quàm interius sumpta. quinetiam & ad enterocelas in quem usum puluerem  
dimidij cochlearis mensura ex uino austero propinant. Tota planta decoquitur in uino austero, ad columellæ, fauciumq;  
inflammationes. Sed ut ad trifolium nostra redeat oratio, eos in apertissimo errore uersari existimauerim, qui Andaco-  
cam Aphris uocatam, ad quàmuis trifolij speciem referunt. Quandoquidem Andacoca ( ut testatur Serapio ) nil aliud est,  
quàm Dioscoridis Aegyptia lotus. E cuius semine, quod papauerum modo capitibus quibusdam includitur, Arabes sibi  
oleum conficiunt, quod miris laudibus efferunt in neruorum morbis, præsertimq; tremoribus: illudq; oleum de Andaco-  
ca appellant. Id enim non desunt, qui credant e uulgari trifolij semine fieri. sed quàm aperte decipiantur, uel ipsi uideant,  
uel alij indicent. Trifolium scriptis tradidit Galenus lib VII. simplicium medicamentorum, sic inquires. Triphyllum,  
quidam

Trifolij uires  
ex Gal.



- quidam asphaltion, quidam oxyphyllon, nonnulli minyanthes, sunt & qui cnicium uocitent. Prima quidem tria ab accidentibus frutici, reliqua duo nomina haud scio unde. Vis plantæ est calida, & sicca ut bitumen, cui odore est similis, utrinque tertio ordine. Proinde pota laterum dolores ab obstructione natos iuuat, & urinam, mensesq; prouocat. hæc Galenus. Sed animaduertendum est, an Galenus ipse in Trifolij facultatibus rectè perceperit Dioscoridis sententiam. Quippe is in libro de theriaca ad Pisonem, ubi plurimum medicamentorum facit mentionem, quibus contrariis insunt facultates, hæc de eo memorie prodidit. Trifolium herba, quæ hyacintho similis est, cum uere parturit, & semen agresti cnico persimile obtinet, decocta admodum, deinde morfib; aranei, uel uiperæ quoque ex aqua fotu adbibita ipsis medetur, & dolores statim sedat. Sin autem in alio non commorso sanum locum eodem fotu circumdederis, similem sensum, similesq; dolores ijs, quos morsus inuehit, omnes efficit. Vt re uera miraculo dignum opus esse uideatur, uidelicet herbam & morsum sanare, & ferarum modo sanam partem præuè afficere. hætenus Galenus. Verùm id, si Dioscoridis uerba rectè expendantur, nullo miraculo fieri facile constabit, sed potius secundum ipsius naturæ ordinem. Siquidem (ut Dioscorides scribit) non omne trifolij decoctum illud efficere potest, sed tantum id, cuius fotu quispiam à ferarum morfib; liber euaserit, si eo alterius locus ulcere affectus perfundatur. Id quod aperte Dioscoridis uerba declarant, cum inquit. Tradunt aliqui totius fruticis, radicis, foliorumq; decoctum fotu dolores eorum finire, quos serpentes percusserint. Qua autem aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam alius foueatur, qui ulcus habuerit, perinde afficitur, ut à serpente demorsus. Ex ijs Dioscoridis uerbis clarum fieri puto, hanc rem in se nihil admirationis habere. Nam cum Trifolij ipsius decoctum, quo demorsi fouentur, uenenum à uulnere extrahat, eiq; permisceatur, haud dubiè id uenenosum redditur. Quamobrem minime quidem mirum uideri debet, si idem decoctum, quo quispiam non demorsus foueatur, ubi perfrictæ partes aliquo ulcere laborauerint, ueneno per ulceris poros ingrediente, ac sanguini se commiscente, ea omnia excitet mala, quibus demorsi uexantur. idem enim uenenum cum sit, eosdem quoque præbeat effectus necesse est. Vnde liquidò colligi potest, quòd uirus à Trifolij decocto euocatum, non autem Trifolium, sit illud, quod similem sensum, similesq; dolores faciat. Quòd autem uenenum exutrum à ferarum morfib; ulceratis particulis contactum necem afferre possit, complures tam Græci, quàm Arabes authores, manifestè demonstrant. Quandoquidem scribentes ore demorsos sugere præstantissimum esse remedium, seriò nos admonent, ne id ore ulceribus affecto fiat: quoniam si uenenum illud ulcus inficeret, sugentem in mortis discrimen duceret. Hæc itaque sunt, quæ me maxime mouent, ut credam Galenum hac in re Dioscoridis mentem non accepisse, atque etiam, si licet dicere, cæcutiuisse. Caterùm non desunt, qui uelint, ut Galenum tueantur, librum de theriaca ad Pisonem non esse legitimum, idq; pluribus rationibus comprobant. Quibus an assentiendum sit, iudicent ijs, qui Græcam Galeni phrasim profitentur, quique eius uolumina diutius euoluerunt. Ego certè, ut dicam quod sentio, non possum non illis subscribere, qui librum illum spurium esse censent. Inter quos hîc mihi honoris gratia nominandus uenit
- 30 Iulius Alexandrinus Tridentinus uir quidem singularis ingenij & eruditionis, ac propterea maximæ existimationis medicus apud Cæsarem Ferdinandum Rom. Imp. Huius ergo uiri iudicium, ut quod multis & ijs quidem firmis argumentis nitatur, & laudamus libenter, & probamus. Caterùm, cum scribat Dioscorides trifolium asphaltites folia ferre lotu arbori similia, non desunt, qui putent arborem lotum folia ferre ordine, & numero ternario, sed proculdubio hallucinantur, cum nullus extet author, qui lotum arborem scribat terna simul edere folia, siquidem cum Theophrastus, tum Plinius folia illi inesse Ilicis haud dissimilia scribunt. Quare censendum est Dioscoridem trifolij huiusce folia loti arboris comparasse folijs, non quòd terna folia lotu, perinde ac trifolio, ex uno pediculo exeant, sed quòd unumquodque per se trifolij asphaltitis folium, loti arboris folium referat. Τρίφυλλον Græci uocant, quod Latini Trifolium: Itali, Trifoglio: Germani, Vuysenklee: Hispani, Treuol.

Galenii sententia damnata.

Nomin.

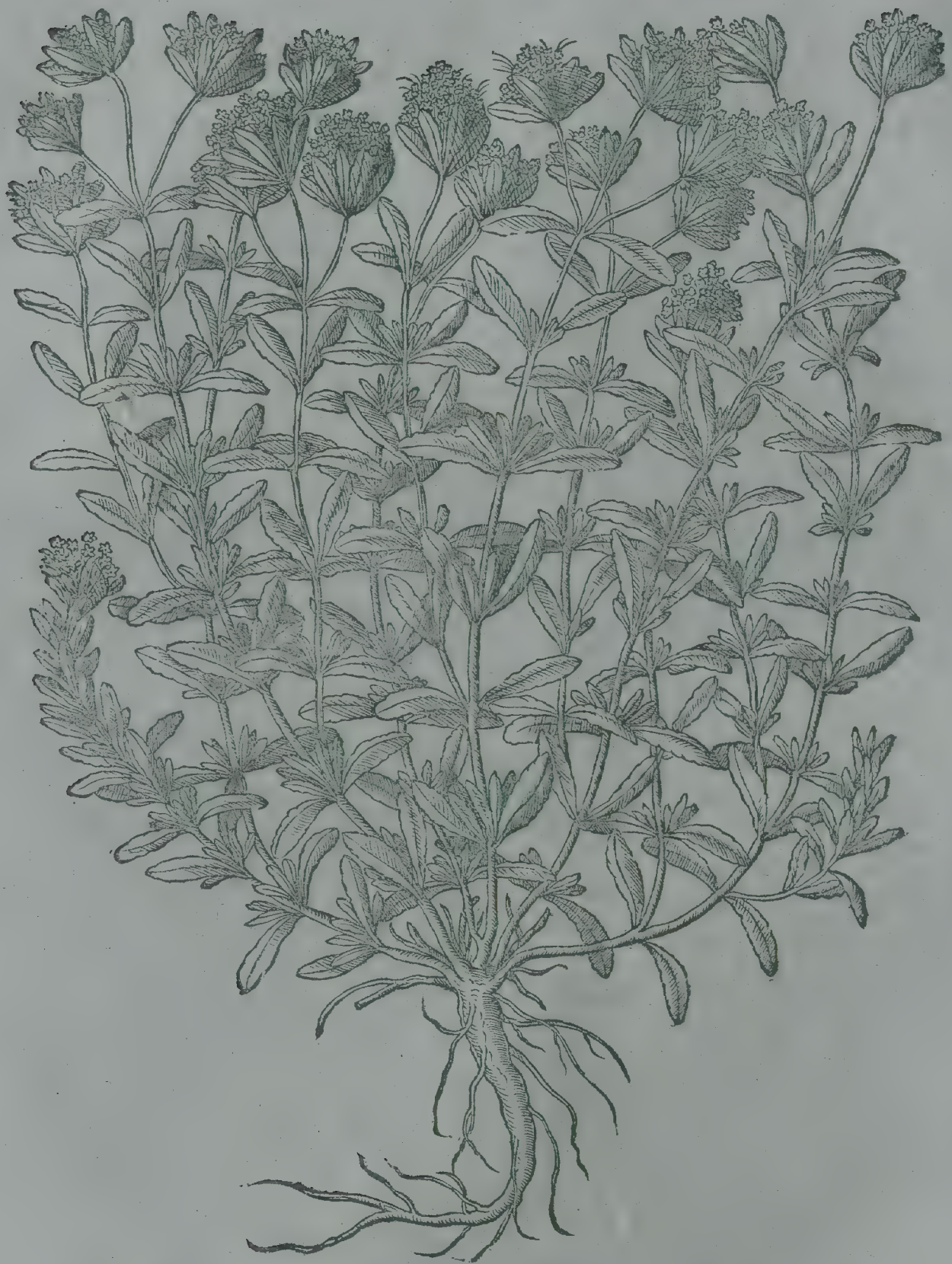
40 Πόλιον. POLIUM. CAP. CVII.

- Vo genera polij. Montanum, cui teuthrio nomen est, & cuius est usus †. tenuis frutex est, candidus, dodrantalis, semine refertus: capitulo in cacumine quandam corymborum speciem præferente, paruo<sup>a</sup>, cano hominis capillo simili, grauiter olente, non sine quadam suauitate. Alterum fruticosius, non usqueadeò ualens odore, & uiribus infirmius. Potum feruefacti ius auxiliatur serpentium icibus, hydropicis, morbo regio: & lienosis ex aceto: stomachum male habet, caput doloribus afficit: aluum, & menses ciet. substratum, suffitumue serpentes abigit. illitum uulnera conglutinat.
- 50 Polium Montanum planta est candidans folijs oblongis, per ambitum serratis, & per interualla caulem ab imo ad summum uestientibus, minoribus, pluribus inter maiora subnascentibus. Caules habet copiosos, rectos, rotundos, lignososq; albicantes, & qui in cacumine capitula edunt, florida, candidantia, thymi figura. Tota planta odorata est, odore tamen acuto, & subgrau. Est & alterum quod herbariorum quidam Iuam muscatam uocant. Id ego inter polij genera recensendum uolui, quòd capitulis, folijs, caulibus, odore, facultateq; polium referat. Atqui non ob id affirmauerim, hanc plantam esse secundum polij genus à Dioscoride descriptum. Siquidem altero fruticosius non est, nec minus odore, & uiribus præstans. Prouenit hæc planta in collibus, aridis præsertim locis, foliosa humi procumbens, folijs coronarij rorisinarini minoribus, duriusculis, auersa parte incanis. cauliculos gerit tenues, rotundos, subalbicantes, flexiles. capitulis in cacumine albicantibus, alterius polij capitulis haud longè dissimilibus. Radice nititur simili. Tota planta bene oleat, & minus quàm alterius, nares ferit. Caterùm, utrunque polium notum est, & copiosum in Italia cum montibus tum etiam collibus prouenit. Polij meminit Plinius lib. XXI. cap. VII. ubi ita scriptum reliquit. Apud Græcos Polion
- 60 berba inclyta Musei, & Hesiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, superq; cetera ad famam etiam dignitatis: prorsusq;

† Oribasius legit. λεπιδουλον. i. tenuifolium.  
a Meum. πολιδὸν πρὶν. i. ca no capillo.

Polij confideratio.





Plinij lapsus.

Polij uires ex  
Galeno.

prorsusq; miram, si modò (ut tradunt) folia eius mane candida, meridie purpurea, sole occidente caerulea aspiciuntur. 10  
Duo genera eius, campestre maius, sylvestre quod minus est: quidam teuthrion uocant. folia canis hominis similia, à radice protinus, nunquam palmo altiora. hæc Plinius, quorum plura à Theophrasto mutuatus est. Ceterum in ijs Plinius apertè hallucinatus deprehenditur, quòd turpiter Polium cum tripolio confuderit, cuius historiam libro quarto pertrahat Dioscorides. Siquidem Tripolij proprium est, non autem Polij, teste Dioscoride, ut colores ter in die mutet: neque id quidem à Dioscoride, ut à Plinio folijs, sed floribus adscribitur. Præterea capitulum Polio inesse cano hominis capillo simile scribit Dioscorides, non autem folia, ut ipse Plinius tradit. Ceterum polio uis inesse referandi, incidendi attenuandi & abstergendi. Ad alligantur fronti contra oculorum suffusiones, protinus ubi inuentum sit, nec alia herba magis conuenit. Polij uires memoriæ prodidit Galenus libro VII I. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Polium amarum est gustantibus, & modicè acre. Itaque uiscera omnia obstructione liberat: urinamq; & menses ciet. Ac uiride etiànum magna uulnera glutinat, maxime species eius fruticosa. Aridum cum fuerit maligna ulcera sanat illitum: & magis hoc præstat quod minus est. Polium minus, quo etiam utimur ad antidota, & acrius, & amarius est, quàm maius.



## POLIVM ALTERVM.



10 *ius, adeò ut ex tertio sit ordine desiccantium, ex secundo autem completo excafcientium. Planta Græcis πάλιον, Latini- Nomina.*  
*nis item Polium appellatur: Mauritanis, Cahade, Iahade, seu Giade: Italis, Polio.*

Σκόρδιον.

## SCORDIVM.

## CAP. CVIII.

**S**cordium in montibus, & palustribus nascitur, folijs triflaginis, maioribus, non sic in ambitu di-  
 suis, aliquantum allia redolentibus, gustu amaris, & adstringentibus: quadrangulis caulibus: sub-  
 rubro flore. Herba uim excafcatoriam habet: urinam cit. Cocta recens, aridaue cum uino<sup>a</sup>, ad-  
 uersus uenenatos serpentium morsus bibitur: ad stomachi quoque rosiones, dysenteriam, & urinæ  
 difficultatem, binis drachmis cum hydromelite, crassamen purulentum pectore expellit. Facit arida  
 farina ad ueterem tussim, rupta, conuulsa, si cum nasturtio, melle, & resina misceatur in eclegmate.  
 Inflammata modicè præcordia, cerato excepta, recreat: cum aceto acri, aut aqua, podagris conue-  
 nienter illinitur: menses imposita mouet, uulnera conglutinat, uetera ulcera purgat, & ex melle cica-  
 tricem

<sup>a</sup> Meum. πρὸς  
 ἐρετῶν διγ-  
 ματα καὶ θανά-  
 σιμα. i. contra  
 serpentium mor-  
 sus, & lethalia.

Bbbb





b Cateuz.  
 ὑπερκαρκώμα  
 τα. i. superescē  
 rem carnein.  
 c Meum. χύ-  
 λισμα. i. succus  
 expressus.

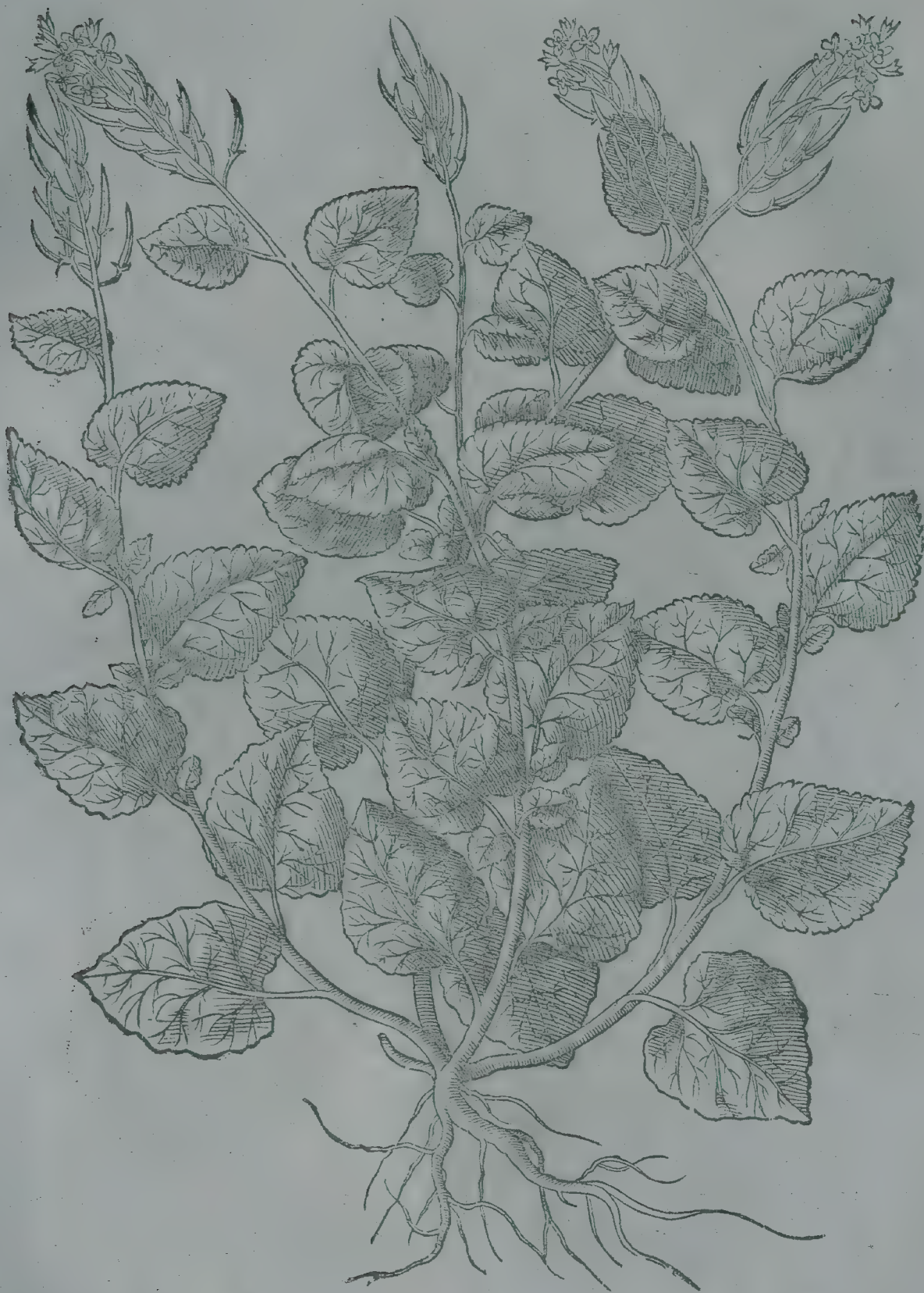
Scordij confi-  
 deratio.

tricem perducit. Sicca<sup>b</sup> excreſcentias in carne cohibet<sup>c</sup>. Succus ad eadem uitia bibitur. Inter pri-  
 ma efficax Ponticum natione, Creticumque.

**S**cordium non ita pridem inueniri, & cognosci cœpit in Italia. Siquidem præterita nuper ætate omnes tum medici,  
 Stum seplasiarij Mauritanorum monumentis decepti, syluestri tantum allio, quod à Dioscoride ophioscorodon uocatur,  
 pro legitimo Scordio utebantur. Neque ijs solum rerum imperitia, sed etiam uocabulorum uicinitas imposuerat, ut  
 qui Scordium à Scorodo, quod Græcis allium significat, distinguere nesciuerint, pro unoq; acceperint. Sed illis potissi-  
 mum errandi occasionem dederat Auicenna, uel eius interpretes, quod in alteram theriacæ compositionem Scordium, in  
 alteram uerò syluestre allium addiderit. Quod cum uidissent superioris ætatis medici nonnulli rei, & prioris uocis igna-  
 ri hanc ex altera exposuerunt, & Auicennam in hac re sui ipsius interpretem fecerunt. Vnde adducti sunt, ut certò cre-  
 diderint syluestre allium, & Scordium nihil inter se differre, atque unam & eandem plantam esse. Quo postmodum fa-  
 ctum est, ut syluestre allium apud omnes in Scordij locum illegitimè successerit. Verum enim uero in hunc nunquam for-  
 tasse incidissent errorem, si Dioscoridis, & Galeni scripta diligenter perlegissent. Porro uerum legitimumq; Scordium,  
 trissagini adeò simile, ut Trissago palustris merito dici queat, humentibus ac palustribus locis proueniens, alij odore præ-  
 ditum,



## ALLIARIA.



10 ditum, recentiorum diligentia iam omnibus magis innotuit, quam ut sit à nobis longiori historia representandum. Prætulit Galenus libro primo de antidotis Scordium, quod ex Creta aduehitur, ijs uerbis. Scordium optimum, ex Creta defertur: quanquam non sit improbandum quod in alijs quoque nationibus reperitur. Scriptum autem est, à quibusdam uiris grauissimis, cum in bello interemptorum cadauera multos dies insepulta iacuissent, quacunque supra Scordium forte fortuna ceciderant, multò minus alijs computruisse, ea præsertim ex parte, qua herbam contigerant. Ob quam rem sanè omnibus persuasum est, tam putrefacientibus animalium uenenis, quam medicamentorum deleterijs Scordium aduersari. Præterea Scordij meminit idem Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scribit. Scordium ex multiforimis id tum saporibus, tum facultatibus constat. nam & amarum quid obtinet, & acerbum, & acre, & maxime scorodo, hoc est, allio adsimilis eius est acrimonia: unde sanè, mea sententia, nomenclaturam sortitum est. Expurgat igitur, simulq; excalfacit uiscera, tum menses, urinamq; mouet. Præterea conuulsa, ruptaq; & laterum dolores ab obstructione, & frigore natos sanat epotum. Denique uiride quidem illitum magna uulnera conglutinat: sed sordida purgat, & maligna ad cicatricem perducit, illitum aridum. hæcenus Galenus. Cæterum herba quadam iuxta

Scordij uires  
ex Gal.



Alliarie her-  
bz mentio.

Nomina.

sepes, & in agrorum marginibus nascitur, quæ & odore, & sapore ita abundè allium refert, ut non temerè vulgò *ALLIARIS* siue *Alliaria* uocitetur. Huius folia cùm primùm erumpunt, ferè rotunda spectantur uiolæ similitudine: postquam uerò adoleuerint, per ambitum in serra modum laciniata uisuntur, ut quadantenus melissophylli effigiem representent, lauiora tamen sunt, nec adeò rugosa, & prope caulem latiora: quæ digitorum attritu, gustatūq; allij odorem, & saporem reddunt. Caulem profert bicubitalem, rotundumq;: flores albos, & semen nigrum, minutumq;, irionis modo tenuibus filiquis inclusum. Radix, quæ longiuscula est, eundem cum folijs odorem retinet. Vis plantæ huic calfactoria, & desiccatoria, uerùm non adeò uehemens est, ut in allio. Attamen hinc certò colligi potest, quòd ea crassos humores extenuare, & lentos incidere ualeat. Semen emplastri modo impostum, uulnūq; admotum, mulieres uteri strangulatu oppressas liberat, & excitat. Quæ planta *Σκορδίου* Græcè, *Scordium* similiter, & *Trissago palustris* Latine uocatur: *Arabice*, *Scordeon*, seu *Scordeum*: *Italice*, *Scordio*: *Germanice*, *Vuasser batenig*, & *Knoblochs Kraut*: *Hispanice*, *Scordio*: *IO Gallicè*, *Chamaraz*.

## TVSSILAGO.





Βήχου.

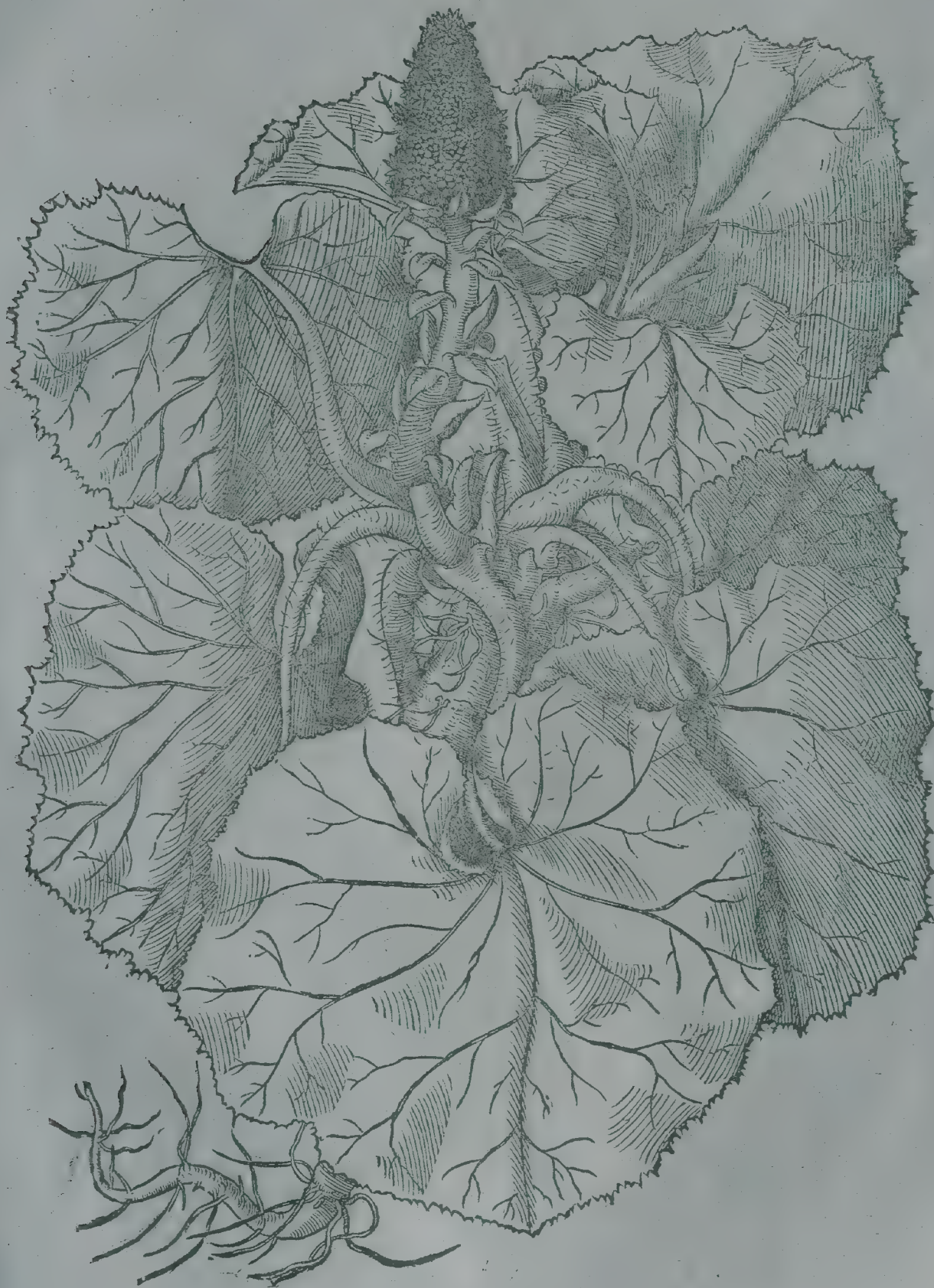
TVSSILAGO.

CAP. CIX.

**T**ussilaginis folia sunt maiuscula, quàm hederæ, sex aut septem à radice, subalbida à terra, supernè uirentia, in plures angulos exeuntia. Caulis palmum altus: flos<sup>a</sup> luteus, uere prodit, quo unà cum caule confestim exuitur: inde nonnulli his uacare existimarunt. Radix tenuis est, † & superuacua<sup>b</sup>. nascitur in amoenis, & riguis. Folia ex melle trita igni sacro, & omnibus inflammationibus illitu medentur. Arida suffitu, ita ut fumus per infundibulum hianti ore rapiatur, hos sanant, qui<sup>c</sup> sicca tussi, atque orthopnoea infestantur: pectoris uomicas rumpunt. Eundem effectum præbet suffita<sup>10</sup> radix. decocta in hydromelite, & pota, emortuos partus ejcit.

a Meū. ὀξυρ.  
i. pallidus.  
b Meū, & Ca-  
recuz. φέται  
περὶ λιβάδας  
καὶ ἐν ὕδασι τοῖς  
πυλῶσι. i. nascitur  
circa riuos, &  
aquosos locos.  
c Meum. ὑπο-  
ξηρὰς. i. sublic-  
ca tussi.

TVSSILAGO MAIOR.



Bbbb 3

Tussilago



## TVSSILAGO ALTERA, SIVE FARFVGIVM.



Tussilaginis  
confid.

Plinij lapsus.

**T**ussilago Hetruscis vulgò dicitur Farfara, & Farfarella, nomine à Romanis fortasse deducto : hanc enim ab iis Far- 10  
fariam uocatam fuisse testantur nomina Dioscoridi falsò adscripta. Officinæ hos uel illos secuta eam Farfaram ap-  
pellant, necnon etiam Vngulam caballinam. Herba est uulgaris notitiæ. Caule, & flore exit adeò fugacissimis, ut Pli-  
nius, qui eorum tam subitam iacturam non animaduertat, deceptus Tussilaginem sine caule, & sine flore nasci memo-  
riæ prodiderit : cum tamen ea uere primo & caulem, & florem proferat, sed qui enati breui admodum tempore durent : quo  
non nisi etiam à peritis, uel ab ijs, qui tunc sese fortè fortuna tulerint obuiam, conspici possint, eoq; magis, quòd iidem  
caulis, & flos prodeant, priusquàm folia emicent. Quare scitè scripsit Dioscorides, Tussilaginem confestim exui tum flo-  
re, tum caule, atque inde nonnullos his uacare existimasse. Sed certè uel hæc non legit, uel illa non obseruauit Plinius,  
quòd Tussilaginem aperto errore & caule, & flore uiduam fecerit. Is Plinij error deprehenditur lib. XXVI. cap. VI. ubi  
ipse de Tussilagine differit ijs uerbis. Tussim sedat Bechion, quæ & Tussilago dicitur. Duo eius genera. Syluestris ubi  
nascitur:



- nascitur, subesse aquas credunt, & hoc habent signum aquileges. Folia sunt maiuscula, quàm bedera, quinque aut septem, subalbida à terra, supernè pallida: sine caule, sine flore, sine semine: radice tenui. Quidam eandem esse bechion, quam alio nomine chamæleucen putant. Huius aridæ cum radice fumus per arundinem haustus, aut deuoratus, ueterem tussim sanare dicitur: sed in singulos haustus passum gustandum est. Altera à quibusdam salvia appellatur, similis uerbasco. hæc Plinius. Verùm altera Tussilago, cuius nulla fit mentio à Dioscoride, utpote qui uno tantum eius genere contentus fuerit, mihi hactenus incomperta est: nisi ea fortasse sit, quam aliqui herbariorum Centrum galli uocant. Porro nascitur in Tussilaginis radice quædam subalbida lanugo, quæ à radicis segmentis prius repurgata, & deinde linteolis inuoluta, & in lixiuo parum decocta, addito salis nitri aliquantulo, ac demum sole siccata omnium optimus est fomes ad ignem e silice excussum excipiendum. Quippe aded ignis est rapax, ut statim primo tantum chalybis concussu accendatur. Ceterum ego
- 10 Plantam, quam omnes ferè, qui herbaria scripserunt, perperam petasitem uocant; MAIOREM esse TVSSILAGINEM non ambigo. Nanque crescit hæc humectis, & uliginosis locis, ut præsertim propè riuos aquarum. perinde ac altera Tussilago, caulem edit quoque, antequàm folia emergant, in ipso Veris principio, concanum, dodrantalem, pinguem, purpurascensem, paruis oblongisq; circumdatum folijs, in cuius cacumine flores exeunt spicati, ex purpura albicantes, qui una cum caule paulò post flaccescentes contabescunt, & in pappos dissiliunt. Eodem ferè tempore folia è terra emergunt altera parte incana, quæ antequàm adolecant, Tussilagini similia spectantur. at qui posthac in tantam crescunt amplitudinem, ut personatæ folia amplitudine superent. Horum singula pediculo nituntur purpureo, alba lanugine obducto, qui à radice provenit. Radicem edit longam brachij quandoque humani crassitudine, intus candidam, materie fungosa, amara, atque odorata. Hanc plantam, qui putant Petasitem esse, proculdubio hallucinantur, quod Petasites pediculum proferat cubito maiorem, crassitudine pollicis, à quo prægrande folium ceu fungus è suo medio pediculo dependeat, id quod
- 20 in maiori Tussilagine haud quaquam uisitur. Cum eius folium non in medio, ut fungus pediculum habeat, sed perinde ac Tussilago in folij latere, quod ad radicem spectat. Ad hæc alia quoque habetur planta quæ non abre inter Tussilagines annumerari potest. Hæc folijs exit nigra populi amplioribus ad tussilaginis figuram inclinantibus, sed non tot prominentibus in circuitu angulis, nec à terra tam saturatè albicantibus. Caulem edit sesquidrantalem, à quo plures oriuntur rami, in quorum summitate flores exeunt aurei, magni, rosarum figura. Radicem habet albam, & subamaram. Floret uerè, Aprili præsertim mense: Nasceitur circa riuos aquarum, in conuallibus & pratis uliginosis. Non desunt qui hanc Caltham esse contendunt, quorum sententiam non probamus. Verùm qui censent hanc Plinij esse chamæleucem, Faranum, FARFVGIVMVE cuius ipse meminit lib. XXII II. cap. XV. eos haud quaquam hallucinari putauerim, & huius eundem meminisse quoque crediderim loco superius citato, ubi de Tussilagine disseruit. Nam cum inquit, postquam de Tussilagine egit: Quidam eandem esse Bechion, & alio nomine chamæleucem putant, ijs sanè uerbis facillè quispiam coniectari poterit, non
- 30 defuisse Plinii tempore, qui hanc plantam inter tussilaginis genera reponerent, quod ambas uiribus pares noscerent. Nam Plinio Chamæleuce, siue Farfugium ueterem tussim perbellè curat, si radicis cupressi carbonibus impositæ fumus per infundibulum imbibatur. Maioris Tussilaginis radix excalfacit, & attenuat, quinetiam abstergit, ut eius euidentis indicat amaritudo. Constat autem multorum quoque experimentis, præstare hanc contra pestilentiam, & pestilentes febres, ubi in puluerem contrita radix duarum drachmarum pondere ex uino propinetur, & deinde sudare cogantur ægri. Quamobrem Germanis pestilentie radix appellatur: Præstat eadem ad uteri præfocationes, & cruciatus, eodem modo sumpta. Propinatur item ueterinariis, & pastoribus, contra quadrupedum uermes, sed peculiariter equis qui anhelandi difficultate laborant. Reliqua cum Tussilagine communia habet. Tussilaginis facultates posteritatis memoriæ tradidit Galenus lib. VI. simpl. medic. sic inquit. Bechium ideo sic nuncupatum est, quod βήχης, hoc est, tussis, & orthopneas iuuare creditum sit, si quis uidelicet folia arida sumens, aut radicem in prunis accendens, ascendentem inde fumum inspiratu attrahat. Est
- 40 autem modicè acris, ut sine molestia noxæ omnes thoracis abscessus credita sit rumpere. Sanè folia uirentia partes cruda inflammatione obfessas illitu extrinsecus adiuvant, propter aqueæ humiditatis admistionem: qua omnia uiridia, teneraq; participant, alia plus, alia minus. Nam sicca Bechij folia acriora sunt, quàm ut partibus inflammatione laborantibus conueniant. Quæ planta βήχιον Grecis, Tussilago Latinis uocatur: Officinis, Farfara, & Vngula equina: Italis, Farfara, Farfarella, & Vngbia di cauallo: Germanis, Rosshuob, & Brantlattich: Hispanis, Vnha de asno: Gallis, Pas de asne.
- † Nulli dubium est, quin hoc loco in Dioscoride mendum subsit. Quomodo enim radicem Tussilaginis ἄργιρον, hoc est, inutilem rectè uocauerit Dioscorides, si paulò post ei nonnullos usus tribuit? Errorem hunc à nemine interpretum, quod sciam, animaduersum, uidit Manardus, uidit item Fuchsius, sed uterque tamen locum inemendatum reliquit. Equidem, ut dicam, quod sentio, uerbum illud ut adscititium delendum esse puto, Oribasii testimonio nixus, in cuius codice manu scripto illa dictio non legitur.

Fomes ignis  
extussilag.Tussilaginis ui  
res ex Gal.

Nominia.

50

Ἀρτεμισία

ARTEMISIA.

CAP. CX.

- Artemisia magna ex parte in maritimis nascitur<sup>a</sup> absinthij modo fruticosa, maioribus, & pinguioribus folijs<sup>b</sup>, ramisque. Huius quidem genera duo. Vnum lætius, habitiusque, folijs, uirgisque latoribus. Alterum tenuius, flore paruo, tenui, candido, graueolente. æstate floret. Sunt qui in mediterraneis unicaulis nomine appellant<sup>c</sup> tenuem herbulam, simplici caule, & minuto, floribus scatente tenuibus, flauo colore. hæc iucundiolem, quàm præcedens efflat odorem. Vtraque excalfacit, extenuat. feruefactæ conuenienter in muliebres defensus adijciuntur, ad detrahendos menses, partus secundasque: item ad præclusiones uulvæ & eiusdem inflammationes: calculos comminuunt,
- 60 remorata urinam cient. menses pellunt pubi illitæ. Succus uulvæ inditus ex myrrha eadem, quæ in seffio trahit. Coma tribus drachmis eorundem educendorum gratia bibitur.

a Meum. πρὸς θαμνοειδὲς παρόμοιος ἀσινθίου. i. herba fruticosa, adsimilis absinthio.

b Deest i meo exemplari.

c Meum. λεπτὴ καρπὸν. i. tenui semine.

d Meum. σφόδρα μικρόν. i. ualde paruum.

Bbbb 4

Ἀρτεμισία.



## ARTEMISIA.



Ἀρτεμισία λευκόφυλλος.

ARTEMISIA TENVIFOLIA.

CAP. CXI.

10

**A**rtemisia tenuifolia in sepibus, & cultis iuxta aquarum ductus nascitur. Eius flores, & folia contrita sampfuchi odorem reddunt. Si quis stomacho laborans, herbam cum amygdalino oleo bene contundat in malagmatis lentorem, & stomacho imponat, sanitati restituetur. Qui nervorum quoque dolore cruciatur, si succum eius cum oleo rosaceo miscens illinat, sanatur.



- T**ria à Dioscoride recensentur *Artemisia* genera. Verùm priora nullis inter se notis certant, nisi quòd in uniuersum altera maior est, altera uerò minor. quæ priuatim florem gerit candidum, paruum, tenuem, ac grauius olentem. Quæ autem tertio generi adscribitur, herbula est simplici, tenuiq; caule, floribus plurimis referto, flauo colore. Id quòd etiam confirmat Plinius lib. xxv. cap. v. sic inquit. *Artemisia absinthij* modo fruticosa est, maioribus folijs, pinguibsq;. Ipsius duo genera: altera latioribus folijs: altera tenera, tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellant herbam simplici caule, minimis folijs: flores copiosi erumpentes, cum uua maturefcit, odore non iniucundo, quam quidam botryn, alij ambrosiam uocant. Talis in Cappadocia nascitur. hæc Plinius. Qui tametsi in prioribus *Artemisia* generibus, nihil à Dioscoride dissentiat; dissidet tamen, & errat in tertio, quòd in eius locum ambrosiam sequenti capite ab ipso Dioscoride descriptam subiecerit, credideritq; deceptus hinc ambrosiam, & tertium *Artemisia* genus, unam & eandem esse plantam. Cæterum prima duo *Artemisia* genera Hetruscis frequentissima sunt, neque in alio inter se distant, quàm quòd in maiori omnes partes maiores spectentur, in minori uerò minores: aliàs facie, & forma similia constant; quinetiam idem sapor, & odor, eademq; facultas utrique inest. Quare equidem nescio, quæ ratione ductus Brasauolus Ferrariensis in suo simplicium examine pro certo crediderit, eam herbam minorem esse *Artemisiam*, quæ in Hetruria officinis *Matricaria*, & uulgò mulieribus *Amarella* uocatur. Sed eò magis uirum hunc alioqui celebrem admirari subit, quòd scriptis tradiderit duas alias esse *Ferraria Artemisia* species nullis prorsus notis distinctas, præterquàm quòd alteri unus tantum sit ramus, alteri uerò plures. Eius uerba subiungere lubet. Non dubito, inquit, ut nonnulli fecere, eam quæ apud nos corrupto uocabulo *Artemise* dicitur, ac si *Artemisia* dictum sit, ueram *Artemisiam* esse, quæ folia absinthio similia habet, ut Dioscorides inquit, & eius duo genera facit *Monoclonon*, & *Polyclonon*, id est unum ramum, & plures ramos habentem. Ambas species Ferrariense uulgus nouit, si aptè distinguere sciret, quoniam & ipsis indiscriminatim utitur. Quam nos *Matricariam*, & *Marellam* uocamus, *Artemisia* species est, illa scilicet, quæ malè olet. Nec obstat, quòd *Ferraria* duæ species *Artemisia* sint per unum, & plures ramos distinctæ, quoniam & hac in specie est, quæ plures habet ramos. hæc Brasauolus. In quibus sanè uerbis eius plura, meo iudicio, deprehenduntur errata. Quorum primum illud est, quòd non scripserit Dioscorides, alteram primi generis *Artemisiam* multiplici consistere caule: alteram uerò simplici tantum consurgere, ut Brasauolus suo modo interpretari uidetur. Sed author is duntaxat tradidit (ut etiam Plinius refert) quòd aliqui reperiuntur, qui in mediterraneis unicaulis nomine appellant tenuem herbulam, simplici caule, & minuto, floribus scatente tenuibus, flauo colore. Verùm hæc tertio *Artemisia* generi assignantur, non autem secundo, uel primo, ut Brasauolus existimat. Altero deinde errore notatur, quòd asserat *Matricariam*, siue *Marellam*, quam legitimum Dioscoridis parthenium censemus, esse graueolentem *Artemisiam*. Quandoquidem minor illa, quæ Dioscoridi secundo loco redditur, grauius olens, non quidem florem profert in medio luteum, & per ambitum albis foliolis cinctum *Matricariae*, uel *Amarella* modo: sed candidum, paruum, ac tenuem. Tertijs his accedit error, quòd non assentire uideatur, duo illa *Artemisia* genera, quæ *Ferraria* per similia habentur, ea esse, quæ à Dioscoride primo loco representata sunt, magnitudine tantum, ac paruitate differentia. Sed cum porrò seipsum hac in re deceptum deprehendisset Brasauolus (ut legitur in suo ultimo uolumine Venetijs impresso) dum longa oratione contendit *Amarellam*, seu *Matricariam* inter *Artemisia* genera reponendam esse, Cotulam uerò fetidam Ferrariensibus *Brusciaculo* uulgò uocatam esse legitimum parthenium, adeò seipsum (pace eius dixerim) & sua scripta confundit, ut nullo pacto (dicam libere quod sentio, alijs tamen iudicandum relinquo) quid is tandem decernat, percipi possit. Nam cum asserit *Amarella*, siue *Matricariae* succum unciarum quatuor pondere haustum utranque bilem, ac pituitam deicere, aperte quidem fatetur hanc esse Parthenium, cui priuatim ea uis inest. Attamen paulò post eorum fortè oblitus, argumentis quibusdam satis, mea quidem sententia, leuibus, contrà assenerat, nil aliud esse Parthenium, quàm suum *Brusculum*. Ruellius præterea quauis in primis *Artemisia* generibus planè Dioscoridi subscribat; in tertio tamen hallucinatus deprehenditur, quòd tertij generis *Artemisiam* eam esse putet, quam alij *Athanasiam*, alij *Tanacetum* appellant. Siquidem *Tanacetum* nostrum stolonibus compluribus ab una tantum radice profilit, crassis, altis, ac firmis: folijs longis, amplis, crebris diuisuris distinctis: floribus luteis, in caulium cacumine gregatim emicantibus. Porro *Artemisia*, quæ tertio adscribitur generi, tenuis herbula est, uno duntaxat caule, ipsoq; minuto consurgens. Hanc equidem (ut ingenue fatear) hætenus in Italia non inueni, neque ab aliquo inuentam uidi. Quin potius eam inuentu difficillimam duxerim. quippe cum tam Dioscorides, quàm Plinius satis obscure, perplexeq; de ea scripserint, & caulis, foliorum, florum, seminis, & radice notæ silentio inuoluerint, non modò difficillimum uidetur; sed uix etiam fieri posse putauerim, ut quis nunquam hanc *Artemisiam* legitime demonstret. Neque tamen in hoc audiendus est Plinius, qui (ut supra diximus) hanc esse *Ambrosiam* falsò memoria prodidit. Nam præterquàm quòd rationi consentaneum non est, quòd Dioscorides duobus tam propinquis capitibus unius & eiusdem plantæ historiam tractauerit, euidentissimum est, *Ambrosiam* sequenti capite descriptam huius tertie *Artemisia* descriptioni haudquaquam respondere. Ad hæc non in minori, quàm Brasauolus, & Ruellius, uersantur errore Monachi illi reuerendi, qui Mesuem commentati sunt. quippe qui & hunc, & illum secuti duplici hallucinatione scriptis tradiderint, *Matricariam* uulgò uocatam omnino esse minorem *Artemisiam*, *Tanacetum* uerò eam, quæ unicaulis dicitur. In horum denique opinionibus, uel potius erroribus ipse quoque Fuchsius implicatur, uir alioqui ingenio, & eruditione præclarus, adeò ut etiam nemini dubitandum esse censeat in suis de stirpium historia commentarijs, quin *Matricaria* sit alterum *Artemisia* genus, *Tanacetum* uerò tertium. quæ in re is fortasse fuit, qui maluerit cum alijs errare, quàm solus rectè sentire. Cæterum facile credere nonnulli diligentissimi simplicium medicamentorum inquisitores, ac etiam Dioscoridis studiosi, qui sanè nulli unquam labori pepercerunt, ut hanc medicinae partem superiori ætati obscuram nostræ illustrem redderent, tertium *Artemisia* genus in Dioscoride ascriptum esse. Quòd in huius capituli initio non tria, sed duo tantum esse *Artemisia* genera scribat Dioscorides. Quòd præterea reperiuntur huius auctoris codices antiquissimi, in quibus illa de tertio *Artemisia* genere non leguntur. quemadmodum etiam in nostro ex impressis libro, in quem castigationes ex uetustorum

Artemisia con  
sideratio.

Plinij lapsus.

Plura Brasauo  
li errata.Ruellij halluci  
natio.Monachorum  
& Fuchsij er  
ror.



ueterum exemplarium manu scriptorum Dioscoridis, & Oribasij collatione excerptas collegimus, quas acceptas refero Gabrieli Falloppio Mutinensi medico clarissimo, nunc Patavij summa cum omnium laude, & admiratione, corporis humani, & rei medicæ materiam profitenti. Cui certè ob eius singularem in me amorem ac liberalitatem, atque etiam in omnes humanitatem, me plus debere scio, quàm aut re, aut uerbis respondere possim. Cùm itaque (ut eo redeam, unde obiter digressus sum) in Dioscoride suspecta sit tertia Artemisia, nil mirum uideri debet, si in eius historia cecutinit Plinius. Neque item mirandum est, si eius non meminerunt Galenus, & Paulus: qui tamen alioqui in simplicium censu Dioscoridis scripta bona fide referre solent. Non desunt insuper doctissimi uiri, & in plantarum historia diutius uersati, qui Artemisia tenuifolia caput Dioscoridi accreuisse, atque adulterinum esse censeant, hoc ducti argumento, quod cùm superiore capite de omni Artemisia genere differuisset Dioscorides, absurdum quippe esset, quod seorsum Artemisia genus aliud subiungeret. Addunt etiam, quod huius Artemisia inter simplicia nusquam meminerint Paulus, Oribasius, & Serapio: qui tamen (ut paulò antè dixi) illa ex Dioscoride transferunt. Horum sententiam etsi planè probandam existimem; cùm tamen uulgati Græci codices hoc loco Artemisia tenuifolia caput habeant, illudque à quibusdam reddatur, nobis quoque adiiciendum, eiusque aliquam saltem mentionem faciendam duxi: præsertim quod non desint, qui id Artemisia genus inueniri tradant. Siquidem Ruellius est auctor, ipsum in Gallia nasci circa riuulos, aggeresque; item in frumentaceis agris, atque inibi uulgò diui Ioannis herbam nominari. Verùm cùm difficillimum esse putem, ut hæc planta ab aliquo cognoscatur, & legitime demonstretur, quod nullis prorsus notis depingatur, nescio equidem quomodo Ruellio uiro alioqui fide digno in hoc quis rectè adstipulari debeat, aut merito possit. Ceterum uulgaris Artemisia passim ubique prouenit, caulis pluribus, rectis sesquicubitalibus, rubentibus, rotundis, striatisque. Folia gerit absinthio latiora, pinguiora, supina parte candicantia. sed quæ in caule sunt longè minora spectantur. Flores copiosissimi in caulium ramusculis racematim exeunt, parui, pilosi, odorati, albicantesque; è quibus minutum oritur semen. Radicem habet lignosam, multifidamque; minimi digiti crassitudine. Tota planta odore spirat haud ingrato. Ideoque non desunt, qui placentis eam commisceant. Est & altera uno tantum caule constans, alteri per omnia similis, præterquam quod omnibus suis partibus priori humilior, tenuiorque spectatur, quam minorem Artemisiam appellamus. Vtriusque recentia folia cum oleo Irino myrrha, & ficibus trita utiliter mulieribus supponuntur ad uterinas affectiones: siquidem & menses, & secundas euocant. Earundem radix pota adeò uterum expurgat, ut enectos quoque partus extrahat. Illinitur cum axungia Strumis, quæ circa ceruicem, & gulam oriuntur. Quinetiam ad ceruicis dolores efficax est: atqui ualentius id præstat, si cum belli herba in pratis nascente imponatur. Bibitur utiliter foliorum succus, aut ipsa herba recens aduersus epotum opium. Aridorum foliorum farina trium drachmarum pondere ex uino pota, medicamentum est optimum ad coxendicum dolorem: Adalligatam Artemisiam; (ut quidam putant) qui defert uiator, negant idem lassitudinem sentire. Suspensam autem super limine domus ueneficas prohibere incantationes. Duum tantum generum Artemisiam fecit, eorumque uires reddidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, his uerbis. Duplex quidem est herba Artemisia. Vtraque excalfacit, & modicè desiccant: & sunt, quod ad calfactionem attinet, excessus secundi: quod uerò ad resiccationem, aut primi intensi, aut secundi incipientis. Sunt autem & modicè tenuium partium. Itaque ad renum calculos mediocriter commoda sunt, & ad fomentationes uteri. Herba, quæ ἀρtemισία Græcis, Artemisia item Latinis, pariter & Italis dicitur: Germanis, Beyfuos, & Sant Iohans gurtel: Hispanis, Artemisia: Gallis, Armoise.

Artemisiae uires ex Gal.

Nomina.

Αμύγδαλα.

AMBROSIA.

CAP. CXII.

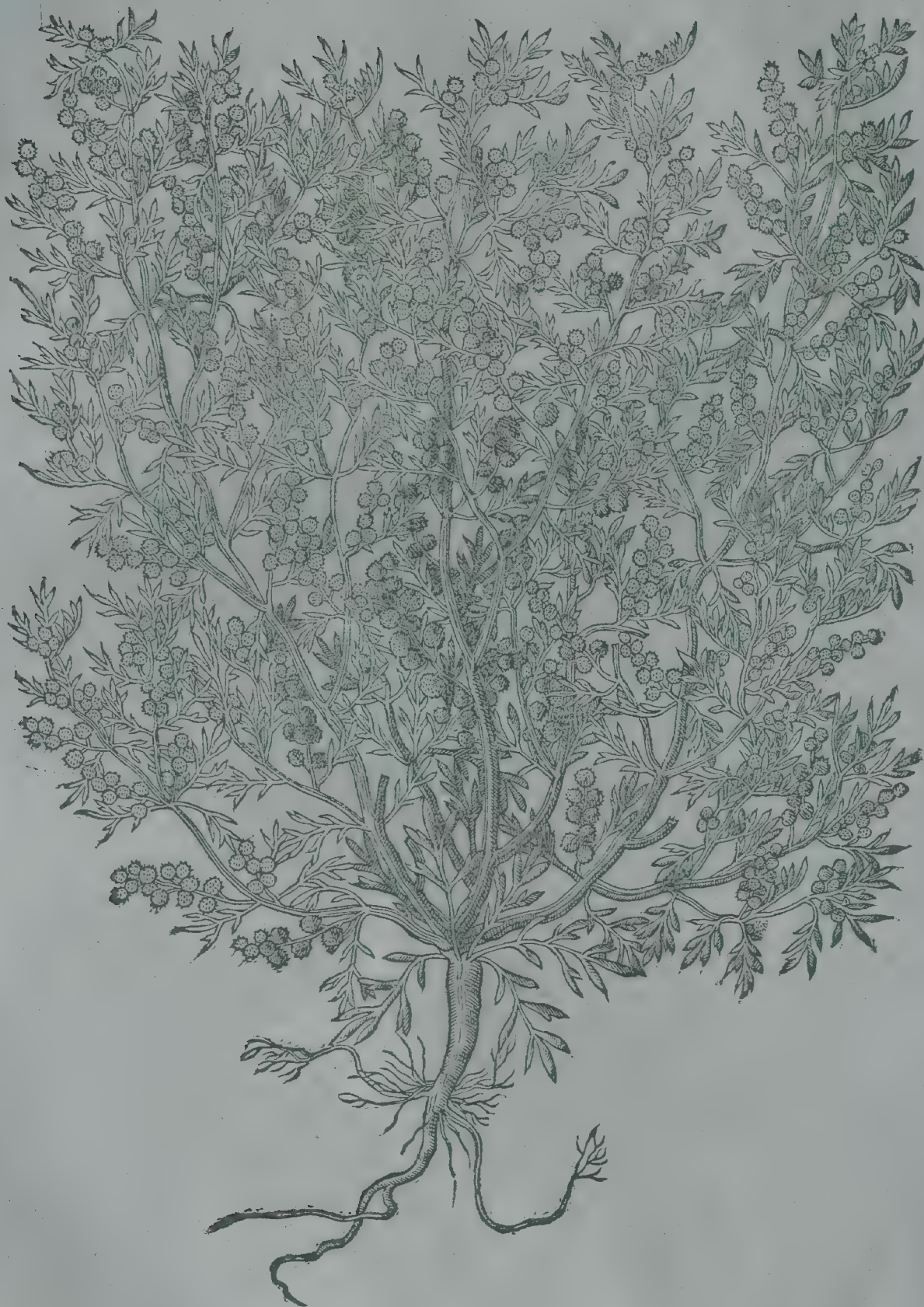
**A**mbrosia pusillus frutex est, ramosus, trium palmorum altitudine: folijs rutæ, circa imum caulem exiguis: cauliculi seminibus, perinde quasi racemulis grauidi, qui nunquam florem pariunt, odore uinoso, suauis: radice tenui, sesquipedali. Coronantur ea Cappadoces. Vis eius reprimere, ac repellere, & illitu adstringere humores, qui in aliquam partem incumbunt.

Ambrosia con sideratio.

**E**t si planta, quam hîc primo statim loco appinximus, genuinam referat ambrosiam, adeò ut nihil in ea desiderari possit, non dicam tamen alteram, quam antea pro Ambrosia ostendimus, Ambrosiam, aut plantam illi congenere non esse, cùm & ipsa notis ferè omnibus Ambrosiam referat. Quamobrem, haud fortasse aberraret, qui dixerit, alteram marem esse, alteram feminam; aut omnino congeneres esse plantas. Illam misit ad me Patavio Iacobus Antonius Cortusius rei plantaria acerrimus indagator. Hanc ego mihi comparavi. Nanque uariis in locis se mihi obtulit inspicenda, præsertimque secus mœnia arcis Vipaci (locus enim is distat à Goritia circiter viginti millia passuum) inter durissimos lapides orta. Cui cùm inibi ex tempore obuiam factus essem, camque conspexissem, botrys modo, racemoso semine referatam, statim inclinauit animus, ut certò ducerem hanc esse Ambrosiam. Ea quanuis à Dioscoride, & Galeno non aliis representetur uiribus, quàm ut reprimere, repellere, & illitu adstringere ualeat humores, qui in aliquam partem decumbunt; dixere tamen non poeta solum, sed plantarum quoque scriptores non contemnendi, nullà alia de causa præstantissimam hanc plantam à ueteribus Ambrosiam fuisse uocatam, quàm quod suo in cibis usu longæuos faciat homines, quemadmodum ambrosiam illam, quæ Deorum fertur cibus, Deos immortales, perpetuosque; conseruare fabulantur. Ambrosia meminit Plinius libro XXVI. cap. III. ubi eam ijs uerbis depinxit. Ambrosia uagi nominis est, & circa alias herbas fluctuans, fruticem unum habens densum, ramosum, tenuem, trium ferè palmorum, tertia parte radice breuiore, folijs rutæ circa imum caulem. In ramulis semen est uis dependentibus, odore uinoso, qua de causa botrys à quibusdam uocatur,



AMBROSIA.

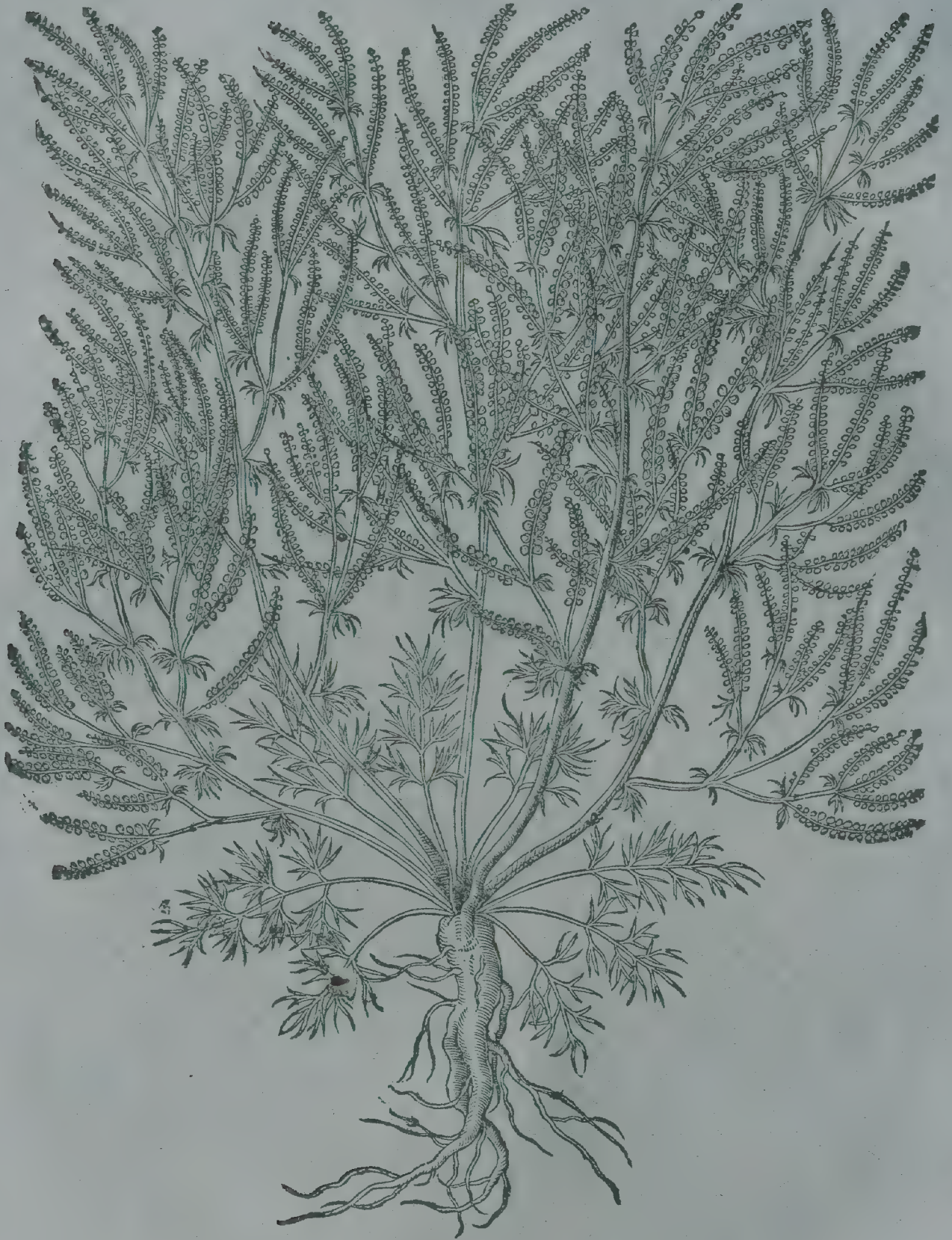


IO tur, ab alijs artemisia. Coronantur illa Cappadoees. Vfus eius ad ea, quæ discuti opus fit. hæc Plinius. Ambrosia quoque facultates, sed quàm breuissimè, tradidit Galenus lib. v i. simplicium medicamentorum, sic inquit. Ambrosia cataplasmate imposita vim habet adstringentem, ac repellentem. Ea ut Græcè ἀμβροσία, ita etiam Latine, & Italicè Ambrosia nominatur.

Ambrosiæ ui-  
res ex Gal.  
Nomina.

AMBROSIA





a Meum. δια-  
κεχυμένη, πολ-  
λὰς ἔχουσα μα-  
κράς. i. diffu-  
sa, multas ha-  
bens alas.

b φέται δὲ μά-  
λιστα περὶ χα-  
ραδρας καὶ χι-  
μαρρῶσι. Nasci-  
tur ut plurimum  
circa fossas, &  
torrentes.

c Meum addit  
συνείναι. i. cum  
uino.

Botrys confi-  
deratio.

Βότρυς.

BOTRYS.

CAP. CXIII.

10

**B**otrys fruticosa herba est, lutea tota, & <sup>2</sup> in multas alas sparsa: semen circa totos ramulos proue-  
nit: folia cichorio similia. tota suauem odorem spirat, quare uestimentis interponitur <sup>b</sup>. Inuenitur  
in torrentium ripis, & conuallibus. Pota <sup>c</sup> orthopnoeas mulcet. Hanc Cappadoces ambrosiam uo-  
cant, alij artemisiam.

**L**egitima, & uera Botrys sabulosis, & aridis gaudet, quin & glareosis fluniorum alueis. Ideoq; Tridenti frequen-  
tissima nascitur secus Fersinam, & Lauisium rapidissimos torrentes, & in alijs quam plurimis locis. Goritiae mu-  
lieres Botryn in hortis serunt, quod eam uteri affectibus opitulari existiment. Fruticat haec folijs cichorij, laciniatis, si-  
nuosisq; quercuum foliorum similitudine: ramis numerosis, tenuibus, semine copiosissimo, racemosoq; refertis. Planta  
tota succo quodam resinoso madet, adeo ut comprehensa resina modo manibus hareat. Odorem quidem acrem spirat, &  
qui nares quodammodo feriat, sed tamen is suauitatem retinet. Plinius uidetur ex Dioscoride Botryn reddidisse lib. XXVI I.

cap. VIII.



## BOTRYS.



IO cap. VIII. ubi eam in hunc modum descripsit. Botrys fruticosa herba est, luteis ramulis: semen circa totam nascitur folia cichoria similia. Inuenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis, haftenus Plinius. Botrys itaque excofacit, attenuat, incidit, expurgat, & aperit. Praestat eadem ad omnes pectoris, & thoracis affectus pituitosos, quinimmo & suppuratos adiuuat, quinetiam asthmaticos, & suspiriosos, tum herba ipsa ex decocto dulcis radicis pota, tum ipsius herba tantum decoctum pluribus diebus haustum, addito uiolaceo melle, aut saccharo. Purulenta expuentibus mirifice auxiliatur. Id quod ego attestari possum: Herba ipsa recens facit quoque ad uteri dolores, si in calenti tegula Cretico uino irrorata calefiat, & uentri imponatur. Ideoque eadem una cum parthenio, & anthemidis floribus puerperarum cruciatibus auxiliatur, ubi simul omnia concisa in oleo lilino in patella parumper coquantur, & deinde ex ouis gallinaceis excipiantur, & simul misceantur, coquanturque quousque placenta formam referant, & calida uentri superponantur. Est enim hoc praesentaneum auxilium. Suffiuntur eiusdem herbae uapore utiliter feminae ad menses ciendos, & emortuos fetus eiciendos. Herba ipsa arida uestibus interposita non solum eas a tineis tuetur, sed odoratas quoque reddit. Ceterum huius herbae, quod equidem legerim, non meminit Galenus in simplicium medicamentorum censu. Eius tamen facultates

Botryes uires  
res ex Paulo.

CCCC

tates



## Nomina.

a Meum, &  
Oribasij 5007-  
γύλη. i. rotunda.  
b Meum. κα-  
λῆται δὲ ὑπὸ  
ἐνίων καὶ ἐτέρων  
γερανίων. i. ap-  
pellatur & alte-  
rum Geraniū.  
c Meū. λεπτὰ.  
i. tenuia.

Geranij confi-  
deratio.

tates ex Dioscoride retulit Paulus lib. VII. ubi sic inquit. Botrys, quam aliqui ambrosiam, alij artemisiam uocant, plan-  
ta est admodum odorata. Hæc cum uino pota non nisi recta ceruice spirantibus, quos orthopnoicos appellant, auxiliatur.

Ea Græcis βότρυς, Latinis item Botrys dicitur: Italis, Botri: Germanis, Traben Kraut, & Krotten Kraut: Gallis, Pijmen.

Γερανίον.

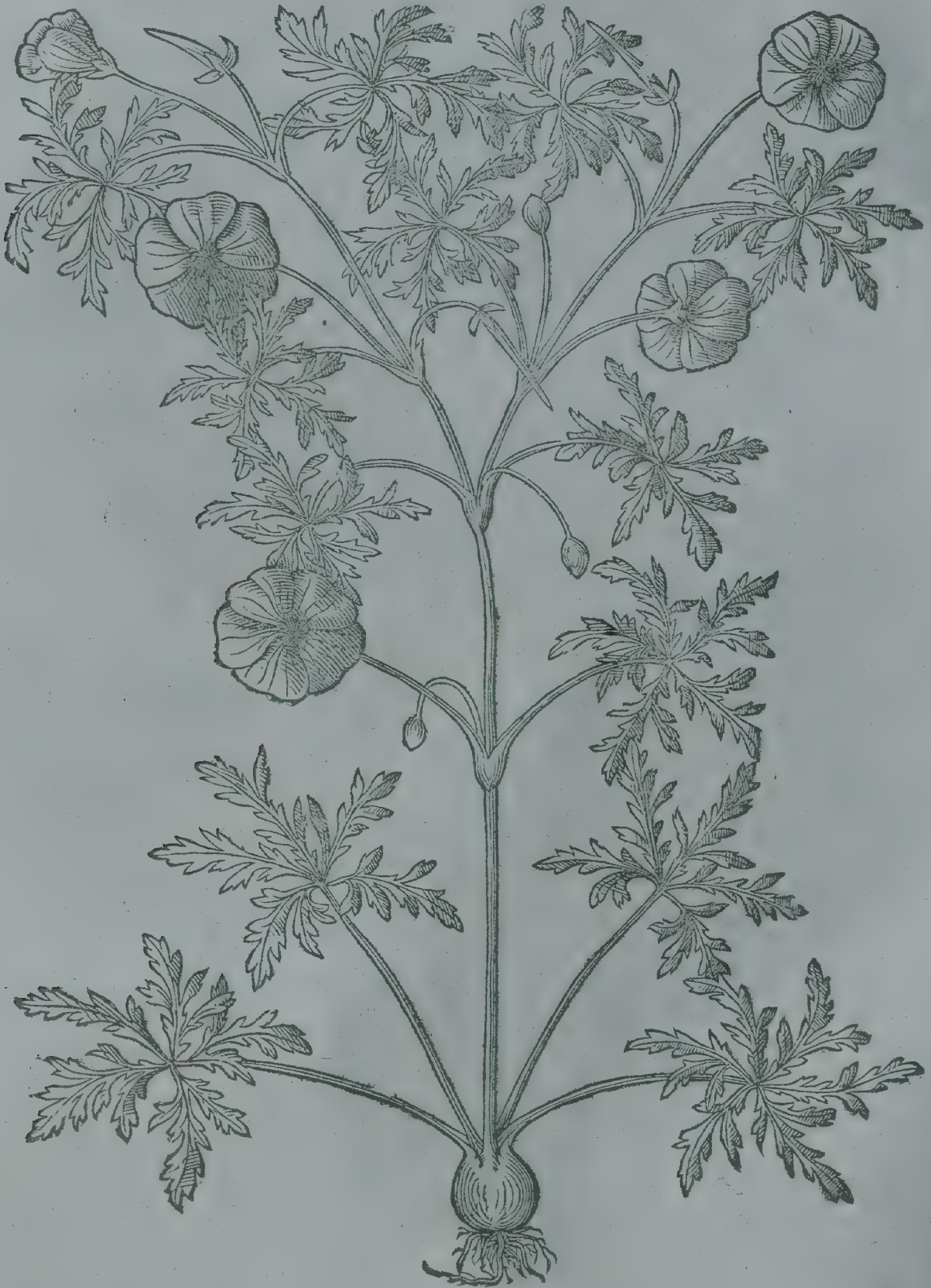
## GERANIVM.

## CAP. CXIII.

Geranion folijs anemones, diuisuris longioribus: radice<sup>a</sup> subrotunda, cum estur dulci. Quæ  
drachmæ pondere in uino pota uulux inflationes discutit. <sup>b</sup> Geranium alterum caulibus<sup>c</sup> minu-  
tis, & pilosis, sesquipedalibus: folijs malux. in summis alis fursum spectantia gruum capitula insunt,  
cum suis rostris, aut canini dentes. Nullius in medicina usus.

Pro tantum Geranij genera à Dioscoride traduntur. Verum Latini, Plinio authore, tertium genus addere uiden-  
tur, quod alterum quidem eorum a Græcorum descriptione differat. Id quod ipse Plinius aperte testatur libro 10  
XXVI. cap. XI. ubi de Geranijs differit ijs uerbis. Geranion aliqui myrrhim, alij myrrhida appellant. Similis est cicutæ,  
folijs minutioribus, & caule breuiori, rotundo, saporis, & odoris iucundi. Nostri sic eam tradunt. Græci folijs can-

## GERANIVM I.



didioribus.



## GERANIVM II.



- 10 didioribus, paulò quàm malvæ minoribus: caulibus tenuioribus, pilosis, ramosam ex internallis, binum palmorum, & in ijs folijs, inter quæ in cacuminibus capitula sunt gruum. Alterum genus folijs anemones, diuisuris longioribus: radice mali modo rotunda, dulci. hæc Plinius. Ex quibus facile colligi potest, tria esse Geranij genera, Romanis unum, Grecis uerò duo. Quæ omnia hodie passim ferè uisuntur in campestribus, secus uias, & iuxta sepes. Porro non desunt, qui putent eam herbam, quam scribit Plinius Geranium à Latinis uocari, à Dioscoridis myrrhide non differre. Ipse tamen non dubitandum existimo, quin hæc illa sit herba, quam quidam Rostrum tum gruis, tum ciconiæ appellant, quidam uerò *Acum muscatam*, eo quòd (ut Plinius inquit) odorem iucundum spiret. Nanque assurgit hæc folijs cicutæ, minoribus tamen diuisuris: caule breui, ac rotundo: semine gruum capitulis contento, à quibus Geranij nomen omnibus inditum est. Cæterum Geranium, quod Dioscoridi secundo loco proditur, caulibus minutis, pilosis, sesquipedalibus, folijs malvæ, in summis alis gruum capitula gerens sursum spectantia cum suis rostris, nunquam dubitauerim eam esse herbam, quæ *Pes columbinus* uulgò nominatur, quòd nullis prorsus reclamantibus notis hæc illi respondeat. Alterum uerò, primo scilicet loco descriptum, & in *Anania* uallis agro, & ubique ferè locorum passim prouenit, folijs anemones modo laciniatis; flo-



Ruellij erratū. ribus in purpura albicantibus, è quibus gruum capitula prodeunt : radice alba, serè rotunda, ac dulci. Quapropter Ruellium hallucinatum crediderim, quòd *Acum muscatam* dictam, quam ipse herbarius etiam *Acum pastoris* appellari ait, primi generis *Geranium* Dioscoridi esse opinetur. Quandoquidem *Acus muscata* radice non nititur rotunda, ac dulci, nec foliis uisitur anemones æmulis : sed eam planè repræsentat, quam Plinii testimonio, Latini *Geranium* uocant. Præterea aduersus *Hermolaum* eos reprehendit Ruellius, qui putant secundum Dioscoridis *Geranium* eam esse herbam, quam quidam à rubro foliorum colore *Rubertam* appellant. Sed ipse mihi magis reprehendendus uidetur, quòd crediderit *Rubertam* esse legitimam *Myrrhim*. De *Ruberta* autem, ut dicam quod sentio, eam quidem illius *Geranii* genus esse arbitror, quod Plinius ad Latinos retulit, cum ipsa tota illi sit similis, odorem iucundum reddat, flores proferat subpurpureos, & gruinis capitulis scateat, reliquorum *Geraniorum* more. Verùm hanc non ita *Myrrhidem* referre comperio, ut Ruellius existimat. Siquidem *Myrrhim* folijs admodum rubentibus, & gruino capite nasci, nec Dioscorides, nec alij quod legerim, memoria prodiderunt. *Myrrhis* enim folijs est cicutæ : radice rotunda, molli, cibus non insuauis. at his omnibus *Ruberta* caret, ut libro quarto clarius patebit. Porro tamen *Hermolaus* ab errore, quantum reor, uindicari non potest, quòd

Hermolai lapsus.

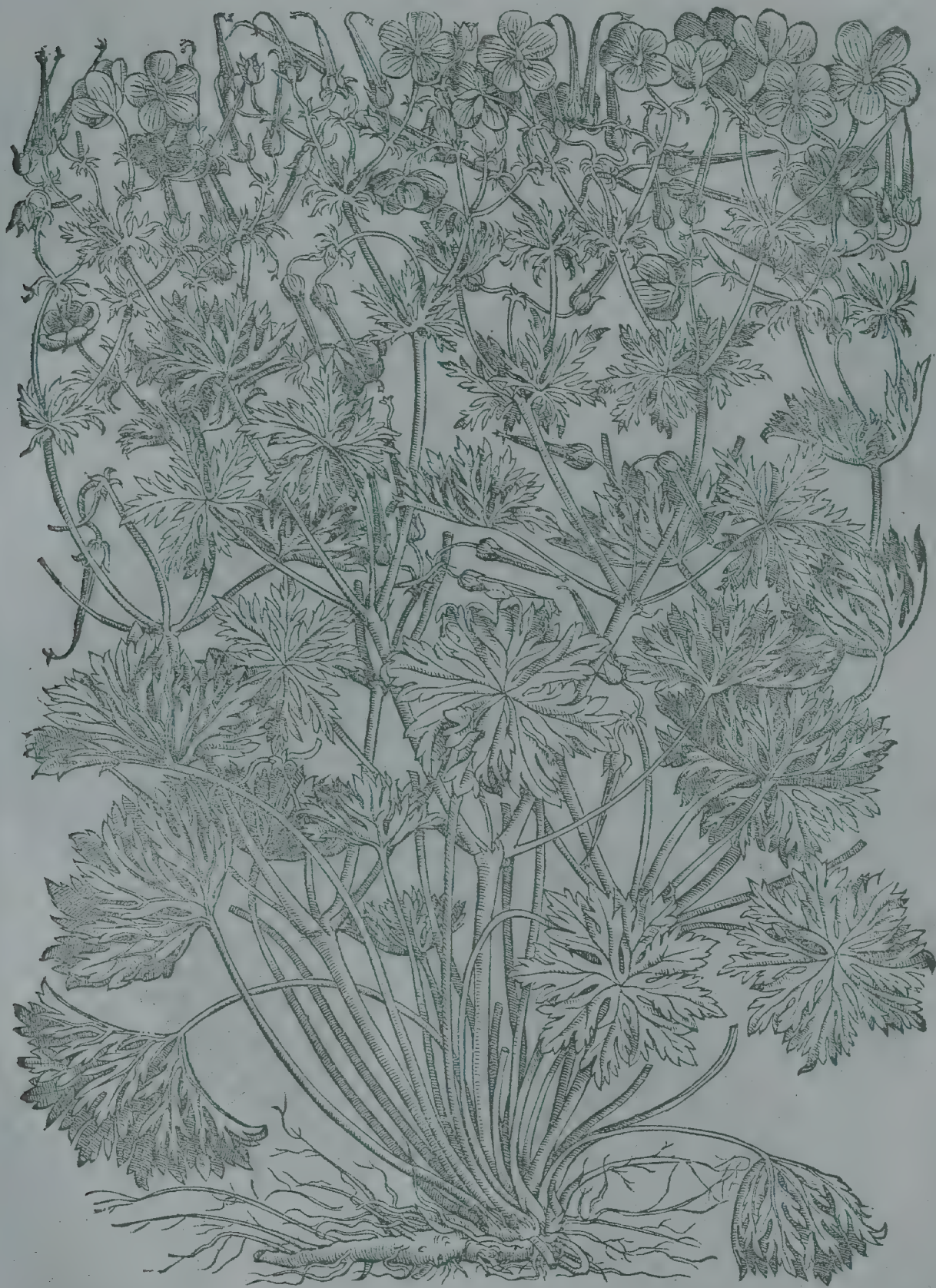
### GERANIVM III.



scripserit:



## GERANIVM IIII.



10 scripserit, Geranium id esse Latinis, quod Dioscoridi myrrhis, Plinii fortasse lectione deceptus, qui loco supra citato Latinis uocatum Geranium à quibusdam Myrrhim appellari scriptum reliquit, quanquam legitima Myrrhidis historiam tradidit libro XXI III. cap. XVI. Nec sane mirum est, Plinium scripsisse Geranium aliquibus uocari Myrrhim, cum etiam è Græcis fuerint, qui Geranium, quod secundo generi adscribitur, Myrrhim appellauerint, ut uidere est in iis Dioscoridis exemplaribus, in quibus cuiusque capituli initio innumera plantarum nomina leguntur. Fallitur quoque hac in historia Brasauolus, asserens nullo modo iis esse ad stipulandum, qui Pedem columbinum uocatum Geranium esse contendunt, quod Geranium foliis exeat maioribus anemones incisuris. Sed is, meo quidem iudicio, ignorasse uidetur, quod secundum Geranii genus, non autem primo generi à Dioscoride assignatum, est illud, quod Pes columbinus censetur. Vel fortasse dum hæc scriberet, alterum Geranii genus non animaduertit in Dioscoride, quod tunc lectionis impatiens, totum illius caput non perlegerit. Aliam ab his Geranii plantam uidimus in pluribus hortis, ac uiridariis satam, foliis rotundis, secundi Geranii modo per ambitum laciniatis, maluam magnitudine æquantibus, fructu gruinis capitulis simili. Hanc herbario-

Brasauoli error.

Momordica.





in potionibus ad interna uulnera glutinanda. Hac, mea quidem sententia, magis respondet alteri Dioscoridis Geranio, 10  
ut quæ foliis ad malum propius accedat. Quare & hanc magis eandem esse cum illo putauerim. Veruntamen haud eam  
inficias quin Pes columbinus dictus idem sit Geranium: sed eum quis rectius fortè Geranium minus dixerit. Primum ita-  
que Geranium Dioscoridi descriptum, folia gerit anemones, longioribus tamen diuisuris, in unoquoque folio senis. Caulem  
mittit ab ipsa radice rectum, tenuem, geniculatumq;. Flores è geniculis in caule prodeunt punicei unà cum foliis, rosa-  
rum ferè figura, sed longè minores, & quinque tantum foliis referti: è quibus rostellum oriuntur inferna parte lunati. Radi-  
ce nititur rotunda nuce pontica maiore, subnigricante, & dulci sapore prædita. Nasceitur incultis locis. Copiosum in  
Dalmatia provenit. Nam inde allatam plantam ad me misit Vlixes Aldrouandus Medicus apprime eruditus & Medicæ ma-  
teriæ indagator non postremus. Secundum foliis est malua minoribus: pediculis tenuibus longis, & subrubentibus appen-  
sis: Caulibus gracilibus, flexilibus ac rotundis: floribus puniceis, è quibus acuminati apices oriuntur gruinis capitibus si-  
miles. Radicem habet tenuem, palmarem & fibrosam. Nasceitur secus itinera, locis incultis, & etiam in hortis. Ter-  
tium cuius meminit Plinius, folijs uiret Cicutæ minoribus, seu Myrrhidis proximis, minus tamen laciniatis, humi accubantibus, 20  
quæ senescentia rubescunt. Caules habet breues, rotundos, pilosos, rubentesq;: in quorū summitatibus flores spectantur  
purpurei parui stellæ figura; acuti oriuntur apices gruinis rostris similes sursum spectantibus, capitulis balaustrij effigie. Ra-  
dice nititur candida tereti ac dulci, negetiori quàm altera: Nasceitur in ruderibus, circa sepes, secus itinera, & saxoso &  
extenuato





10 extenuato solo. Ceterum præter hæc alia tria sunt quoque Geranij genera, quorum primum quod copiosum in pratis in Boemia provenit, folijs habetur cæteris grandioribus, ranunculi æmulis octonis circumquaque diuisuris, numerosis, humi accubantibus, prælongis ac firmioribus pediculis nitentibus: Caules edit pinguisculos, & articulatos, ramis copiosis, in quorum cacuminibus flores emicant cæterorum maiores, in gyrum sese pendentes rosarum modo, colore & cæruleo ad purpuram violaceam inclinante. Quibus decidentibus, gruina, ut in cæteris prodeunt capita, maiora quàm in cæteris generibus prono in summitate rostro, triplici apice, in coronæ modum rescisso. Radicem quoque cæteris longiorem habet, crassiorē robustioremq; , multifidam, colore rufescente, & lignosa intus matrice. Secundum folia gerit pentaphylli modo diuisa, magis tamen per ambitum laciniata, subhirsuta. & prælongis pediculis, ipsisq; pilosis nitentia. Caules habet palmares, tenues, lanuginosos. Flores ex purpura rufescentes; è quibus parvæ acutæq; oriuntur siliquula, hirsutæ ac subasperæ, in quibus semen concluditur. Radicem habet palmarem, sed tenuem. Nascitur arido solo. Tertium, quod ad me Verona misit Franciscus Calzolarius folia profert Althææ proxima. Caules plures lentos, geniculatos, hirsutos: flores parvos rubentes balustij, siue Cytini figura: è quibus gruina prodeunt capita rosæ ut in cæteris acuminato. Radix illi est

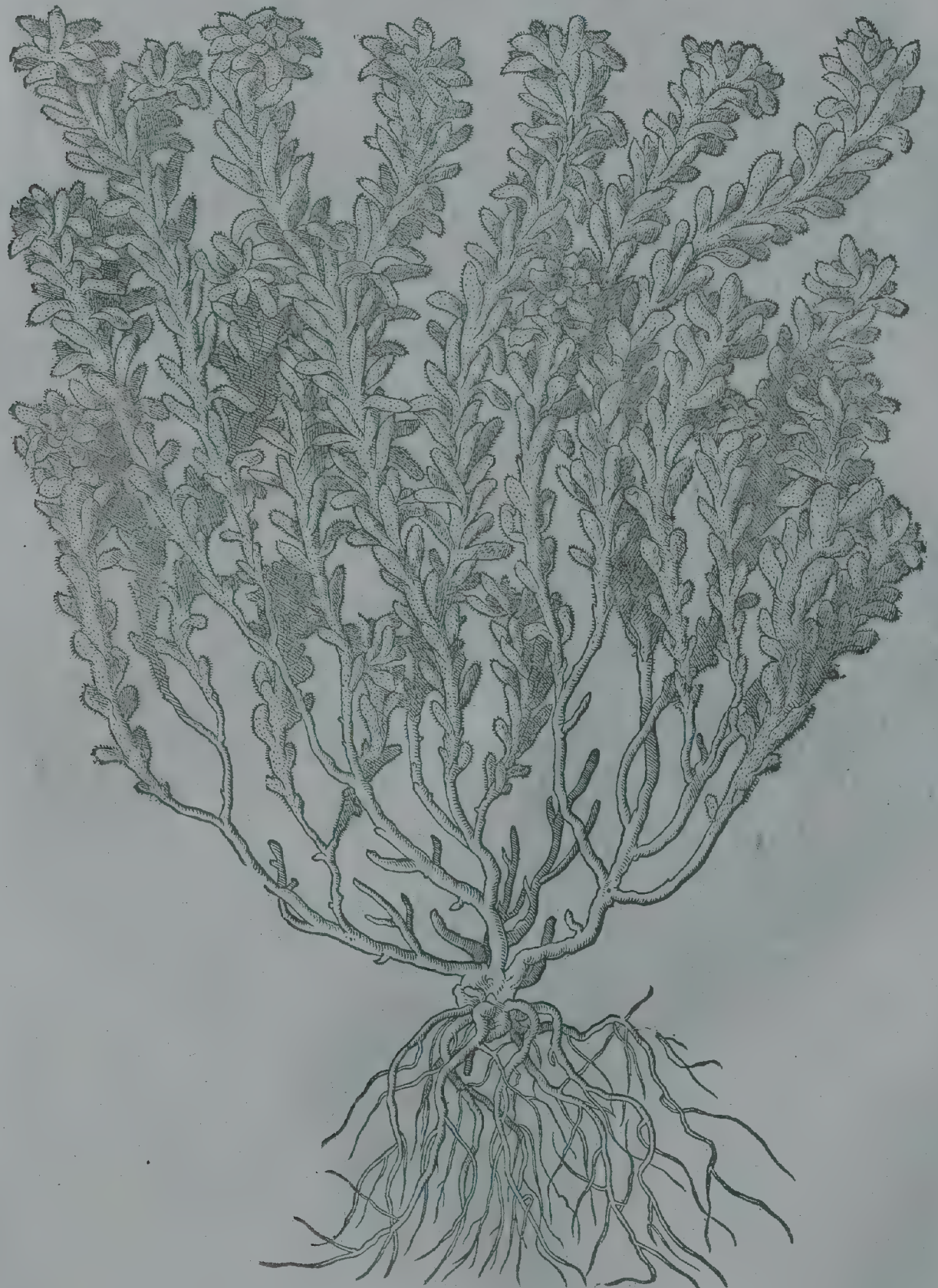


sesquidrantalis, digiti crassitudine; quæ humotenus rubescit. Primi Geranii radix (ut Plinius est author) reficientibus se ab imbecillitate utilissima est. Bibitur contra phthisim drachma in uini cyathis tribus bis die: item contra inflationes. quæ & cruda idem præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthotonicis semen drachmis quatuor cum pipere, & myrrha potum. Secundum uerò Geranium etsi nullius esse in medicina usus scriptis tradiderit Dioscorides; non desunt tamen hodie herbarij, qui in internis uulneribus glutinandis, & fistulis sanandis ipsum in potionibus sumptum, mirifice commendent. Sed equidem uereor, ne & hi decipiantur, Serapionis interpretem secuti, qui Amomum Pedem columbinum appellauit. quippe quoniam propria sit Amomi facultas internis corporum uulneribus mederi. Geranii non reperio meminisse Galenum in simplicium medicamentorum libris. Eius quidem meminit Paulus, sed ea tantum de Geranijs posteritatis memoria mandauit, quæ ex ipso Dioscoride sumpsit.

Nomina.

Quod Græci γεράνιον, Latini similiter Geranium uocant: Itali, Geranio: Germani, Storcken scnabel: Hispani, Pi- 10  
co de cinguenba: Galli, Rostro de cicongie.

# GNAPHALIVM.



Γεράνιον.



Γναφαλίον.

GNAPHALIVM.

CAP. CXV.

**G**naphalij folijs albis, mollibusque aliqui pro tomento utuntur. Bibuntur efficaciter folia in uino austero ad dysenteriam.

**G**naphalij historiam adeò paucis perstrinxit Dioscorides, ut nobis non modò difficile, sed etiam impossibile uideatur, <sup>Gnaphalij con-</sup> <sup>sideratio.</sup> ut quisquam conijcere, ac decernere possit, quenam planta sit, qua uerum Gnaphalium representet: præsertim cum antiquorum hætenus repperim neminem, qui Gnaphalij faciem longiori historia expresserit. Etenim Plinius eadem, qua Dioscorides, breuitate usus, Gnaphalij notas reddidit lib. XXVI l. cap. X. Fuchsius tamen in suis clarissimis de stirpium historia commentarijs herbam quandam pro Gnaphalio ostendit, quam ideo fortasse Gnaphalium existimauit, quòd incana, <sup>10</sup> tomentosaq; conspiciatur. Sed mihi planè eam Fuchsius pro Gnaphalio depinxisse uidetur, quam Plinius lib. XXI l. III.

GNAPHALIVM VULGARE.





Impia herba  
Plinij.

Xyli historia,  
& uires.

cap. XIX. Herbam impiam uocari tradit: quæ meritò IMPIA Plinij dici posset, quòd eius è ueteribus nemo, quantum equidem legerim, præter ipsum meminerit. De qua is differens loco modò citato, eam hys notis, & uiribus descripsit. Herba im-  
pia uocatur incana, roris marini aspectu, thyrsi modo uestita, atque capitata. Inde alij ramuli assurgunt, sua capitella  
gerentes. Ob id impiam appellauere, quoniam liberi super parentem excellant. Alij potius ita appellatam, quòd nullum  
animal eam attingat, existimauere. Hæc inter duos lapides trita seruet, præcipuo aduersus anginas succo, lacte & uino  
admisto. Mirumq; traditur, nunquam ab eo morbo tentari, qui gustauerint. Itaque & suis dari, quæq; id medica-  
mentum noluerint haurire, eo morbo interire. Sunt qui & in auium nidis inferi aliquid ex ea putent, atque ita non stran-  
gulari pullos auidius deuorantes. hæcenus de Impia Plinius. Ceterum quoniam Gnaphalium ob eius tomentum, illud  
candidissimum uellus, quod uulgò nos appellamus Bambagia, & alij Cotone, Latini uerò XYLON, & Gossipium, mihi  
in mentem redegit, à ueteribus Græcis nusquam, quod sciam, descriptum. nisi asserere uelimus ἐπιόσπιν de qua Theophra- 10  
stus egit lib. IIII. cap. IX. esse Xylon. ideo hæc de eius historia, ac uiribus latius differendum duxi, quàm fecerim in lini

### XYLON, SIVE GOSSIPIVM.



uentione,

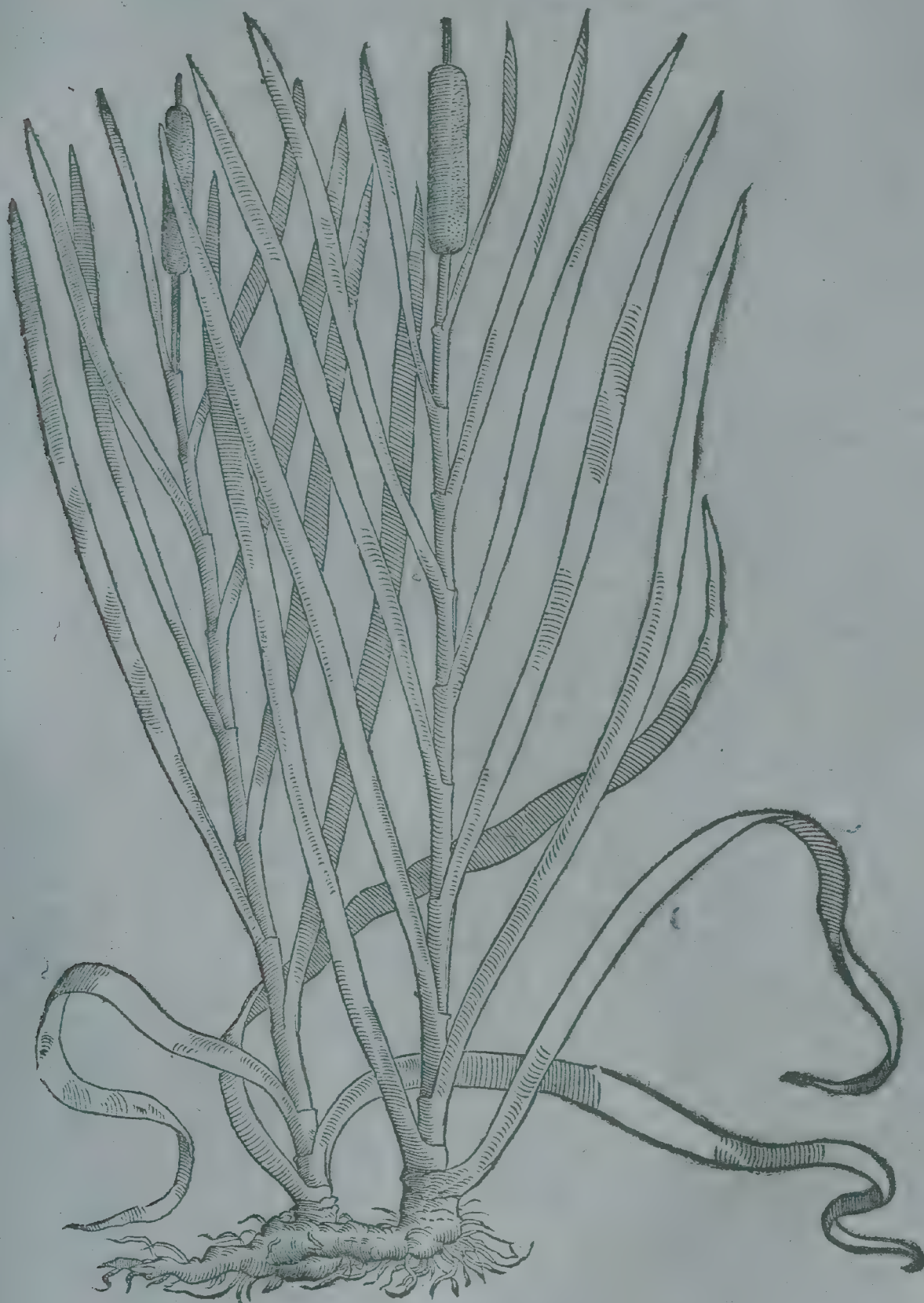


mentionem, ubi eius quoque memini. De hoc itaque Plinius lib. xix. cap. i. sic loquitur. Superior, inquit, pars Aegypti in Arabiam uergens gignit fruticem, quem aliqui Gossipion uocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruulus est, similemque barbatae nuci defert fructum: cuius ex interiore bombice lanugo netur. Nec ulla sunt ei in candore, mollitiæ præferenda. Vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissima. hæc Plinius. Hac ætate Xylon feritur etiam in Cypro, Creta, & Sicilia insulis, ubi copiosissimum prouenit: quin & in Apulia, alijsque regionibus nascitur. Huius lanugo manifestè excalfacit, ac siccatur. quæ si comburatur, mirum in modum manantem è uulneribus sanguinem sistit. Seminis medulla tussi, & difficulter spirantibus auxiliatur: genitale semen procreat, proinde uenerem stimulat. Oleum ex ea exprimitur, quo tum lentigines in facie, tum etiam cætera cutis maculae optimè delentur. Sed ut iam Gnaphalio suas ex Galeno reddamus uires, eas, ipse lib. vi. simplicium medicamentorum, his uerbis retuli. Gnaphalium idè sic nominatum est, quòd folijs eius mollibus aut γαφαλας, hoc est, pro tomentis utantur. Sunt autem candida, & mediocriter adstringunt: ac proinde quidam id exhibent, ex austerorum uinorum quopiam, dysentericis. Herba Græcis γαφαλας, Latinis etiam Gnaphalium appellatur.

Gnaphalij uires ex Gal.

Nomina.

TYPHA.



Typh.



Τύφη.

TYPHA.

CAP. CXVI.

**T**Ypha folium edit cyperidi simile: caulem album, læuem, æquabilem: florem in cacumine ambientem, densum, qui in pappos soluitur, quod paniculam aliqui nominant. Huius herbæ flos fuillo adipe eloto exceptus, ambustis medetur. Gignitur in palustribus, & aquis stagnantibus.

Typha confideratio.

**T**Ypha planta est in Italia vulgaris, notiorq; omnibus, quàm ut eius effigies explicari debeat. Ea in paludibus, stagnis, & lacubus frequentissima provenit, ita ut rare admodum sint stagnantes aquæ, quæ Typha non scateant. Claua, quam in læuissimo canle gerit, à nostris Hetruscis Mazza sorda uulgò dicitur, quod eius lanugo, si in aures decadat, surditatem afferat. Expetuntur clauarum pappi infimæ gentis hominibus plumarum uice ad grabatos farciendos. Foliorum uerò usus ad conuertienda uitrea uasa, & ad muliebres cathedras texendas: quin & ad tegetes parandas. Typhæ pappis, additis betonicæ folijs, & gladioli, ac hippoglossi radicibus, omnibus in puluerem tenuissimum redactis, & assatis onorum luteis exceptis, utuntur quidam feliciter ad enterocelas. Id autem medicamentum exhibent quotidie ieiunis drachmæ pondere triginta dierum spatio: eoq; non modò pueros, adolescentesq; sanari pollicentur, sed etiam iuuenes iam ætate consistentes: si tamen interim præstanti ligatura, ac emplastris glutinantibus ima pubis pars probè muniatur. Typhæ meminisse Galenum in simplicium medicamentorum censu, non inuenio. Eius tamen meminit Theophrastus libro primo cap. XII. de plantarum historia, ubi inter enodes palustrinum locorum plantas Typham quoque recensuit. Ei nomen Græcum est τύφη: Latinum item Typha: Italicum, Mazza sorda: Germanicum, Moßkolben, & Narenkolben: Hispanicum, Bobordo, & Iunco amacorocado: Gallicum, Mache, & Masse.

Nomina.

Κίρκαία.

CIRCAEA.

CAP. CXVII.

a Meum. πίζας  
αμβουλας  
2. n. d. i. radi-  
ces palmi lon-  
gitudine tres  
aut quatuor.  
b Deest i meo  
exemplari.  
c μάλισα δὲ  
ἐν πετρώδεσι.  
i. maximè in  
petrosus.

**C**IRCAEA, quam & dircaam aliqui uocant, folijs est hortensis solani, agnatis crebris: flore nigro, pusillo, copioso: semine milij, nascente in quibusdam ueluti corniculis<sup>a</sup>: dodrantali radice, triplici ferme, aut quadruplici, candida<sup>b</sup>, odorata, excalfaciente. Nascur in apricis<sup>c</sup>, saxis, & uento perfatis. Radicis tusæ pondo quatuor, in sextarijs tribus uini dulcis per diem, & noctem macerantur, potuq; triduo uulvas expurgant. Semen in sorbitionibus datum lacte mammas nutricum explet.

Circæe confideratio.

**H**aud equidem ausim affirmare, an Circaea hodie inueniri possit in Italia: quauis ea antiquis fortasse notissima fuerit. Siquidem nulla hætenus se mihi obtulit planta, neque alijs, quod sciam, quæ Circaeam representaret. Ceterum credidere nonnulli hanc sibi Circaæ nomen comparasse, quod Circe uenefica in suis ea uteretur ueneficijs, uel quod fortassis eius fuerit inuentrix, à Sole patre plantarum omnium genitore edocta. Quod etsi nonnullis uerisimile putetur; cum tamen à nemine Circaeam his pollere uiribus proditum sit, aliunde potius id nominis sibi uendicasse existimandum. Meminit Circaæ Plinius lib. XXV. cap. VII. ubi eam his notis, ac uiribus depinxit. Circaea strichno (hoc est, solano) satiuo similis est: flore nigro, pusillo: paruo semine, ut milij, nascente in quibusdam corniculis: radice semipedali, triplici ferme, aut quadruplici, alba, odorata, gustus calidi. Nascur in apricis saxis. Diluitur in uino, bibiturq; ad dolorem uulue, & nitia. Macerari oportet in sextarijs tribus quantantem radicis tusæ per noctem, & diem. Trahit eadem portio secundas. Semine lac minuit in uino, aut mulsa aqua pota. Hæc Plinius, qui illa omnia ferè ab ipso Dioscoride mutuatus est. Etsi ab ee in hoc magno, ut puto, errore dissentiat, quod Circaæ semen in uino, aut mulsa aqua potum lac minuere tradat, cum potius, teste Dioscoride, ipsum eliciat. Qua in re Plinius non modò Dioscoridi refragatur, sed ipsi quoque Galeno, qui de Circaæ uiribus differens lib. V. simpl. medic. sic inquit. Circaæ herba radicem scribit Dioscorides ex uino dulci potam secundas expurgare. Est enim boni odoris, & excalfactoria. Semen autem eius in sorbitione exhibitum, ad lactis generationem conducit. Quæ Græcè κίρκαία, Latine similiter Circaea, & Italice Circea uocatur.

Plinij lapsus.

Circæe uires ex Galeno.

Nomina.



Οἰανθή.

OENANTHE.

CAP. CXVIII.

10 **O**enanthe folia habet pastinacæ: florem candidum: caulem crassum, palmi altitudine: semen triplicis: radicem magnam, in multa rotunda capitula extuberantem. nascitur in petris. Huius semen, caulis, & folia cum mulso uino pota, secundas eijciunt. Radix è uino urinæ stillicidio conuenit.

## FILIPENDULA.



Dddd Oenanthen,



## OENANTHE I.

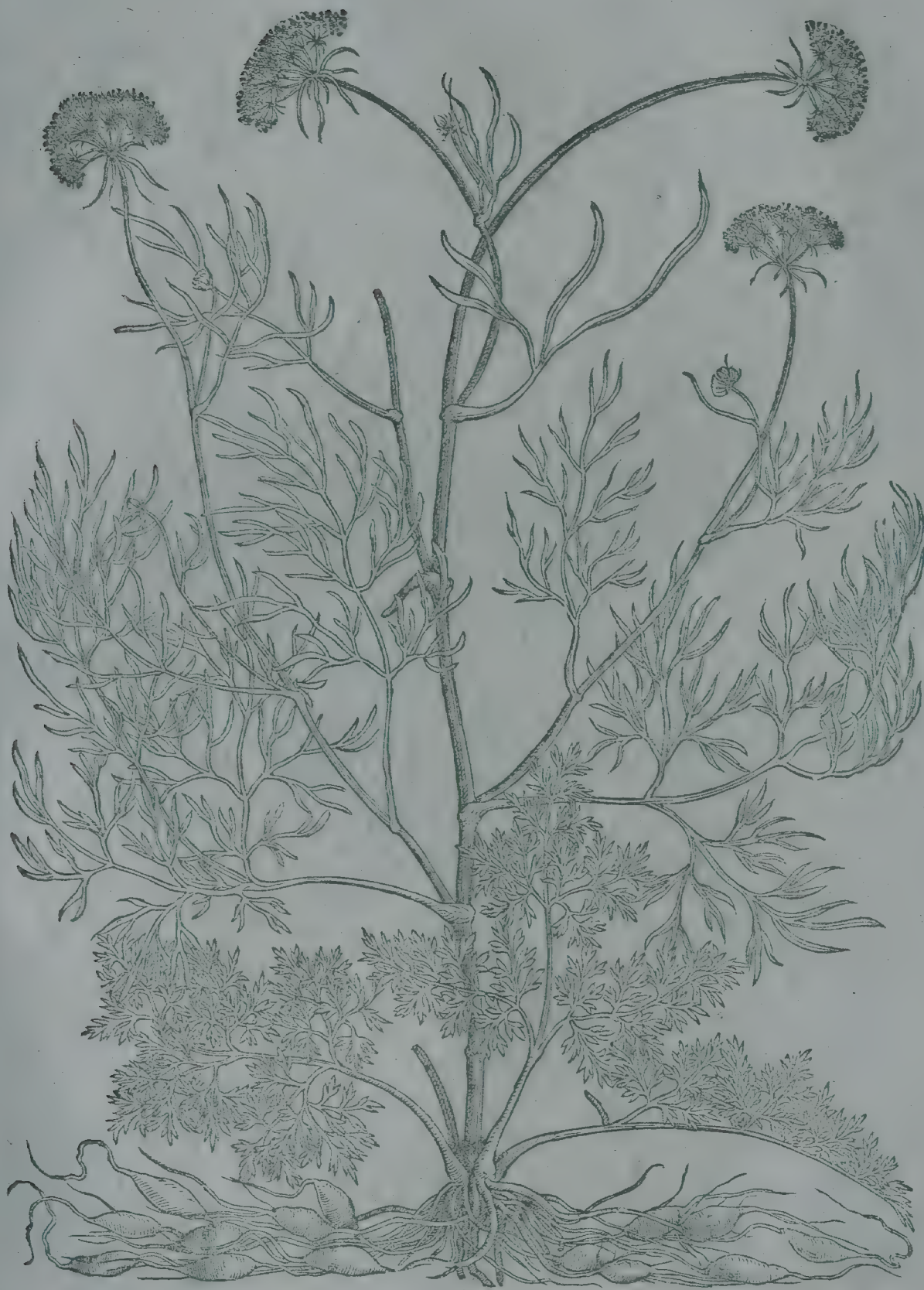


Oenanthes cō  
sideratio.

**O** Enanthen, cuius hīc Dioscorides meminit, Theophrastus libro VI. cap. VII. de plantarum historia, & Plinius lib. IO  
XXI. cap. XXIIII. putant, Fuchsius, & recentiorum herbariorum plerique eam esse herbam, quæ hodie passim  
FILIPENDULA vocatur. Quorum certè sententiæ quannvis uirorum magnæ apud me auctoritatis, nunquam potui sub-  
scribere. quòd Filipendula hæc magna nusquam, quod inuenerim, radice nitatur, quæ rotundis extuberet capitibus: quòd  
semen non ferat atriplicis: quòd denique non in petris, sed in pratis, & læto ubique solo proueniat. Quibus sanè rationi-  
bus non potui non adduci, ut apud Dioscoridem aliam omnino à Filipendula Oenanthem semper esse crediderim. Caterum  
tria Oenanthes genera, quæ post Filipendulam hīc expressimus, misit ad me Patauio Iacobus Antonius Cortusius Patricius  
Patauinus, uir ut rei plantariæ admodum peritus, ita ingenua liberalitate præditus. Vltimum uerò, quod humi serpit, ac-  
cepi à



## OENANTHE II.



10 cepi à Clarissimo Medico Bernardino Ternisano, qui nunc simplicium medicamentorum facultatem, & uniuersam materiam medicam, magna cum laude, in famosissima Patauina Academia publice profitetur. Quod autem tuberosa est radice, pluribus sanè notis genuinam Dioscoridis Oenanthem referre uidetur. Cætera uerò cum radicibus nituntur Filipendula similibus. quinetiam umbellis non paruam cum ea habere cognationem ostendunt. Nec interim alicui mirum esse debet, quòd cunctas has species sub Oenanthès nomine appingi curauimus. Siquidem id temere à nobis factum non est. Nam tametsi legitimi Oenanthès species non sint, cum hactenus fuerit nemo, qui has plantas proprio appellauerit nomine; non præter rationem esse existimauimus, si sub Oenanthès nomenclatione, nunc primum prodirent in lucem, ad rei plantariæ studiosorum commodum. Oenanthès uires, quas descripsit Galenus in simplicium censu, non licuit mihi reperire. Cæte-



## OENANTHE III.



Filipendulæ ui-  
res.

Nomina.

rum Filipendulam non vulgaribus pollere uiribus testantur recentiores. Ea enim urinae remoratur, eiusq; stillicidio auxiliatur: item renum tum calculis, tum doloribus. Eadem stomachi inflationes discutit. Medetur suspiriosis, & anhelantibus, omnibusq; in uniuersum morbis, quos causa frigida excitauerit. Prodest comitialibus insperso cibus radicum puluere. Planta, quæ Græcis οὐρανία, Latinis etiam Oenanthe appellatur: Italis, Enanthe.

10

OENANTHE



## OENANTHE I I I I.



19

Κόνυζα.

CONYZA.

CAP. CXIX.

**C**Onyzæ duo genera. quæ parua uocatur, odore præstantior est: maior uerò frutice altior, & folijs latioribus, graui odore. Vtriusque folia oliuæ similia, hirsuta, pingua. in maiore caulis binûm cubitorum altitudine attollitur, in minore pedem æquat. flos fragilis, lutei coloris <sup>a</sup>, qui in pappum abit. radices superuacua. Suffitu, substratuque frutex totus serpentes fugat, culices abigit, & pulices necat. Folia conuenienter illinuntur serpentium plagis, & tuberculis, ac uulneribus. Flores, & folia cum uino ad menses, partusque eijciendos bibuntur: item contra urinæ stillicidia, arquatum morbum, & tormina: comitiales pota ex aceto adiuuant. Decoctum in defensionibus medetur uulnæ malis. Impositus succus abortum facit. Herba ex oleo efficaciter horroribus oblinitur. Capitis do-

<sup>a</sup> Meû addit.  
ὕπονικρον. i.  
subamarus.

Dddd 3 lores



## CONYZA MAIOR.



lores tenuis illita sanat. Est & tertium conyzæ genus, caule crassiore, ac molliore: folijs mediæ inter 10  
maio rem, & minorem amplitudinis: minimè pinguis, multò tamen grauioris odoris, & iniucundioris,  
sed inefficacior. Prouenit locis humentibus.

Conyzæ confi-  
deratio.

**C**onyzæ omne genus non in Hetruria solum, sed alibi quoque passim ferè prouenit, nullis prorsus reclamantibus no-  
tis, quæ earum singulis à Dioscoride tribuuntur. Conyza maior uulgò Pulicaria dicitur, quia substrata (ut Dio-  
scorides inquit) pulices necat. Qua fortasse ratione adductus Theodorus in Theophrasto Conyzam Pulicariam interpre-  
tatur. Meminit autem Conyzæ Theophrastus lib. v. I. cap. I. de plantarum historia, ubi de eius generibus differit his uer-  
bis. Conyzam mascula, & fœmina constat. Distant quemadmodum cetera, quæ sic discerni desiderant. Fœmina enim  
tenuiori uestitur folio, & compressior est, atque in totum minor. Mas amplior, crassiori q; caule, atque ramosior, & fo-  
lium



## CONYZA MINOR.



10 lium amplius, pinguiusq; habens, necnon & flore splendidior est. Ambo fructifera sunt, in totum serotina germine, floresq; constant: quippe cum circa arcturum, & post arcturum incipiant. Mari grauior odor: fœminæ acrior, ideoq; contra bestiarum morsus commodior est. hæc Theophrastus de duplici tantum Conyze genere. Cæterum tertia eius species, cuius à Dioscoride fit mentio, inter marem, & fœminam media est. Nascitur hæc in Anania uallis agro, & in Goritienfi comitatu copiosissima, quinetiam in Boemia, Germaniaq; humentibus præsertim locis, & secus uias ubi ex agrorum marginibus aqueus humor stillicidio quodam in proximos defluit canales. Hæc autem peculiariter dysentericos iuuat, si sicca farina drachmæ pondere quotidie sumatur ex uino rubro austero. Conyze uires posteritatis memoriæ prodidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Conyza & maior, & minor adsimilis sunt tum temperatura, tum facultatis: gustui amara, & acres apparent. Excalfaciuntq; admodum luculenter, siue quis folia leuigata cum teneris ramulis (est enim fruticosa planta) parti cuiuspiam illinat, siue ubi in oleo coxerit, eo utatur. Siquidem concussiones,

Conyze uires  
ex Gal.

Dddd 4 siue



## CONYZA MEDIA.



siue rigores per circuitum redeunt, tale sanare oleum uidetur. Flores quoque eorum ad similes sunt facultatis. Itaque 10  
quidam, & ipsos cum folijs tritos in uino bibendos exhibent ad menses fortiter ducendos, ciendumq; foetum. Est & ter-  
tium Conyzæ genus, in locis humidioribus proueniens, utrisq; illis tum graueolentius, tum imbecillius. Sed prima me-  
morata tertij sunt ordinis in excofaciendo, & exiccando. Κόνυζα sic Græcè, ut etiam Conyza Latine dicitur: Italice, Co-  
nyza, & Pulicaria: Germanicè, Geel muntz, & Durrwurtz: Hispanicè, Attadegua.

Nomina.

Ημεροκαλλίς.



H'μεροκαλλίς.

HEMEROCALLIS.

CAP. CXX.

**H**emerocallis folium, & caulem habet lilij, herbacei coloris ut porrum: flores in caule per singulos exortus, terni aut quaterni erumpunt, lilij diuifura, quoties dehiscere coeperunt, colore perquam pallido: radix magna est, atque bulbosa. Quæ pota, aut cum melle, & lana in peffo appofita, aquam educit, & fanguinem. Folia trita mammarum inflammationes à partu contractas, oculorumque collectiones mitigant. Radix, & folia igni ambuftis utiliffimè illinuntur.

**H**emerocallis nusquam non provenit in Italia. quandoquidem circa mensem in arvis inter fegetes, in pratis, in montibus, & in uallibus aureo colore emicat. *Vulgus Liliū sylvestre nominat. Radice nititur bulbosa, hortensi lilio* Hemerocallis confid.  
 10 *perfimili, sed colore diuerfa. Flores, cum suo tempore dehiscunt, colore perquam pallido (ut Dioscorides ait) conspiciuntur, adeò ut fulgentis auri modo rutilent. Hemerocallis genus & illud esse non diffiteor, quod ego inueni in montibus Iapidia. id nanque facie alterum emulatur, sed radicem habet, quæ pluribus & paruis coagmentatur bulbis: quinetiam*  
 H E M E R O C A L L I S.



flores



## HEMEROCALLIS ALTERA.



Quorundam error. flores profert aliam sortitos diuisuram, ut eius effigies, quam hîc adiecimus, aperte demonstrat. Hinc itaque eorum error, ut arbitror, euidentissime deprehenditur, qui Liliū conuallium uulgò dictum Hemerocallim esse existimant. Namque illud folijs constat ferè plantaginis, tenuioribus tamen, minusque striatis. cauliculis innceis, triangulis, tenuibus, ac mollibus: in quibus cacumen uersus plures prodeunt flores albicantes balaustrij, aut arbuti effigie, odore perquam incundo è quibus baccæ Iunio, & Iulio mense prodeunt rubræ. Radices demittit laxas, longas, fibris, capillamentisque refertas, nullis adiacentibus bulbis. Hemerocallis uerò, Dioscoride teste, folia, & caulem profert lilio similia: flores colore admodum pallido: radicem magnam, bulbosamque. Quæ sanè notæ, si diligenter conferantur, manifestissimè indicabunt, eos hallucinari, qui Liliū conuallium Hemerocallim esse contendunt. LILII conuallij magnus apud Germanos in medicamentis est usus (abundat enim eo maxime Germania) ad uarios corporis morbos. Aiunt eo roborari cor, cerebrum, & omnes principes facultates. Idcirco resolutis, comitialibus, conuulsis, uertiginosis, animi deliquio correptis, & cordis pulsatione

Lilij conuallij  
mètio, & uires.





10 satione concussis, ipsum exhibent. Quin & ictis, seu commorsis à uenenosis animalibus præbent. Item ægrè parturientibus, oculorumq; inflammationibus maximo esse auxilio prædicant. Conficiunt autem ex floribus per æstatem siccatis uinum uindemiarum tempore; ipsos calcatis uuis admiscentes, quo postea utuntur ad prædicta. Sunt & qui recentes flores uetere uino macerent, & in uitreo uase diu insolent, admistis lauendula uocatæ, & roris marini floribus, additisq; odoramentis nonnullis: deinde ex ijs stillatitiam aquam in calentis aquæ balneo uitreis organis eliciunt, eamq; aureis, argenteisq; uasculis reponunt. Hanc aquam auream appellant: qua utuntur ad omnes prædictos corporis affectus. Quinimò eam iamiam animam expirantis ori inserunt, rati ex eius assumptione homines morientes in uita retineri posse per plusculum temporis spatium. Sed quàm uana isti ferantur opinione, mihi quidem sæpenumero experimento deprehensum est. Quod etsi ijs quoque irritum comperiat; ea tamen est huiusce aquæ apud omnes autoritas, ut plerique ab eius exhibitione abstinere nequeant, etiam in morbis calidissimis. Cæterùm non sine errore Fuchsius, uir aliqui doctissimus, putat Lilium convallium esse Ephemerum, de quo Dioscorides agit libro sequenti. Sed quàm is apertè decipiatur, nos suo loco dicemus. Hemerocallis meminit Galenus lib. v i. simplicium medicamentorum, sic inquit. Hemerocallis radicem habet lilij radicis similem,

Hemerocallis  
uires ex Gal.



cisimilem, non figura tantum, sed & uiribus. Prodest non secus atque illa, igni ambustis: quippe quae leuiter digerentem facultatem habeat, & cum hoc repulforium quiddam. Quae Graecis ἡμεροκαλλίς, Latinis quoque Hemerocallis, & Liliū syluestre uocatur: Italis, Hemerocalle, & Giglio saluatico: Germanis, Heydnisch lilien: Hispanis, Lirio amarillo: Gal-  
lis, Lis iaulne.

Λευκοῖον.

LEVCOIVM, SIVE ALBA VIOLA.

CAP. CXXI.

a Catechuzeni.  
λευκοῖον θαλάσσιον οἱ δὲ  
ἱερὸν θαλάσσιον.  
ῥομαίοις βίολα  
μαρίνα. δὲ αὐτὴ  
μαρὶν εἶναι καὶ αὐτὴ  
τὸ πρὸς αὐτὴν  
τὸ πρὸς αὐτὴν  
λευκοῖον. i. Leu-  
coiū marinū,  
alij uiolā mari-  
nam. Romanis  
uiola marina.  
uim habet ean-  
dem etiam ip-  
sum cum prio-  
re leucoio.

**L**eucoion uulgaris est notitiā. sed in floribus differentia quaedam: nanque aut coerulei, aut albi, aut purpurei, aut lutei inueniuntur. Luteum uero praecipui in medicina usus. Huius aridi flores feruefacti in defensionibus, ualent contra uuluae inflammationes, & menstrua expellunt: sanant oris ulcera, cum melle: cum cerato, rimas sedis. Semen duūm drachmarum pondere ex uino potum, aut cum melle inditum, menses, secundas, & partus extrahit. Radices cum aceto illitae, lienem repri-  
munt, & podagricos iuuant.<sup>2</sup>

LEVCOIVM ALBUM, ET PURPUREVM.

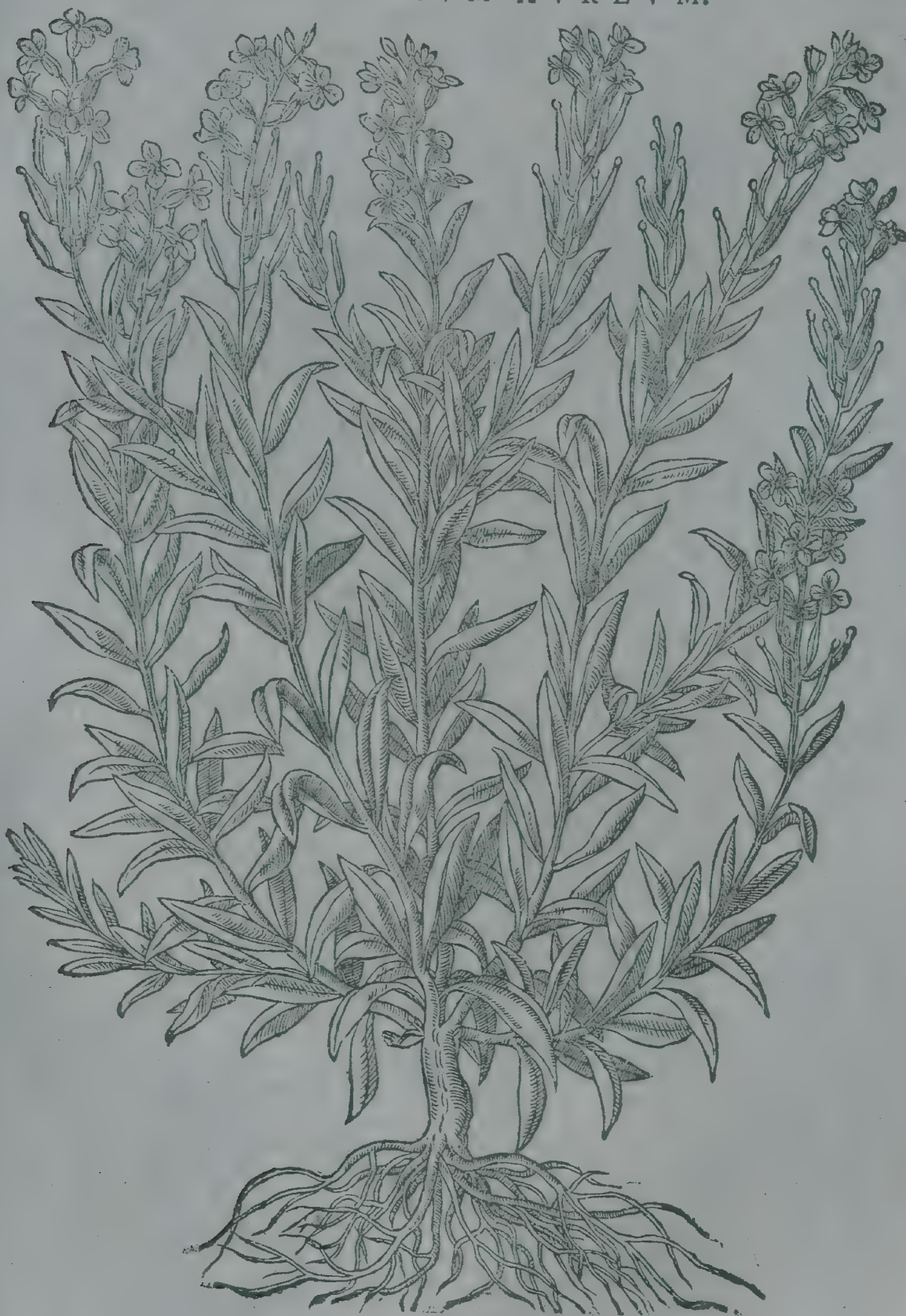


Leucoion



**L**eucoion et si Latinis albam tantum uiolam ipso nomine significat; tamen à rei herbariæ authoribus & pro cæteris Leucoij confi-  
 uolarum generibus, luteo scilicet, purpureo, cæruleoq; colore distinctis, sæpe usurpari solet. Id hodie officinis, at- deratio.  
 que etiam medicis ijs, qui Arabum factionem sequuntur, horum uoce Cheiri nuncupatur. Leucoium omne fere genus in  
 Italia in hortis, ac uiridarijs, in adium fenestris, parietibusq; frequentissimum uisitur: ubi illud in figulinis, ac ligneis  
 nasis mulieres studiosè colunt, ac fouent. Nanque eius flores cum coloris uarietate, tum odoris suauitate tantam cum  
 oculis, & naribus ineunt gratiam, ut in coronamenta frequentissimè addantur. Porro non temerè omne fere genus Leu- Dioscoridis lo-  
 coij in Italia nasci modò diximus. quandoquidem cæruleum inibi, quod sciam, non prouenit. Quamobrem Marcello Dio- cus suspectus.  
 scoridis interpreti subscribendum puto, qui Leucoium cæruleum hoc loco accrenisse suspicatur, uetustissimi Latini Diosco-  
 ridis Longobardis literis scripti testimonio nixus, in quo nullum planè de cæruleo Leucoij colore uerbum legebatur. Su-  
 spicionem hanc augent, itaq; esse comprobant Oribasius, & Serapio, quos item id uerbum hoc loco non habere comperio  
 in simplicium censu, cum alioquin reliqua Dioscoridis referant. Prosiliumt omnia genera cubitali altitudine ramosa, cau-  
 le brassicæ exiliore, sed foliorum facie uariant. Siquidem tametsi omnibus folia sint oblonga, id tamen, quòd luteis exit

## LEUCOIVM AVREVM.



Ecce floribus



Leucoij uires  
ex Gal.

Nomina.

floribus, folijs est longioribus, numerosioribus, uiridioribus, & magis in acutum desinentibus: cetera uerò nempe album & purpureum, folia gerunt breuiora latiora, & non, ut in luteo mucronata; quinetiam superne inferneq; canescentia. Caterum ex Leucoio, siue ex albis uiolæ floribus, utpote qui ceteros odore præcellant, Persæ odoratum illud unguentum parant: quod Iasminum appellant, ut primo libro in ipsius Iasmini unguenti mentione ostendimus, ubi, eorum sententiam refutauimus, qui è floribus Gelsimini uulgò uocati id fieri contendunt. Leucoij uires tradidit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Leucoij frutex uniuersus extergentem facultatem possidet, ac tenuium partium est: plus tamen flores, & inter hos qui sunt sicciores, magis etiam quàm uirides, adeò ut & oculorum cicatrices crassas extenuent. Tum menses quoque decoctum eorum mouet, & secundas, sætumq; emortuum elicit: & si bibatur, sætum uiuum perimens, & abigens est medicamentum: est enim id, ut si quod aliud, amarum. Quòd si quis uirium eius uehementiam multa aqua admista retundat, ac mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonem bonum medicamentum. Sic decoctum eius si non merum fuerit, uteri phlegmonas identidem perfusum sanat, potissimum quæ diutino tempore ad scirrhi modum induruerit. Sic cum cerato ulcera ægrè ad cicatricem peruenientia curat. Sunt uerò etiam, qui cum melle ad oris ulcera adhibeant. Semen cum eiusdem sit facultatis, aptissimum est duarum drachmarum mensura potum: tum mensibus ciendis appositum cum melle, conuenire creditur, sætumq; uiuentem interficere, ac mortuum eiicere. Radices similis quoque facultatis, nisi quatenus crassioris sunt essentia, & magis terrena, cum aceto lienis induratos sanant. Nonnulli uerò & phlegmonas in articulis induratas ijs curant. Id Ἀλκυόιον Græcis dicitur, quod Latinis Viola alba (quanquam eo nomine Græci & luteam, & purpuream uiolam comprehendunt:) Mauritanis, Keiri, Cheiri, siue Alcheiri: Italis Viola bianca: Germanis, Gelb uiolen, & Vuys ueil: Hispanis, Violetas amarillas, & Violetas blancas: Gallis, Violettes, & Giroflees.

Κραταόγονον.

CRATAEOGONVM.

CAP. CXXII.

**C**Ratæogonum, siue, ut alijs placet, cratæonon, folijs melampyro simile est, multis calamis ex una radice emicantibus, multorumque geniculorum: semine milij. Nascitur in opacis, & fructetosis parte plurima: summopere acre. Traditum est à quibusdam, hoc si bibat ieiuno ore, ter die post menses purgatos, tribus obolis, in cyatis aquæ duobus mulier, ante conceptum quadraginta diebus; & uir modo consimili, totidem diebus ante coitum hauriat, uirilis sexus partum futurum.

Cratæogoni  
confid.

Nomina.

**Q**uanuis putent nonnulli Cratæogonum esse quandam Persicariæ uocatæ speciem; ego tamen eorum sententiæ non ausim subscribere, quòd Persicariæ nullis ferè notis Cratæogonum æmulari mihi uideatur. Neque uerò aliam herbam, quæ Cratæogoni effigiem repræsenteret, hætenus reperi, aut repertam uidi in Italia; ubi tamen ipsum nasci non negauerim. Sed certè id inuentu difficile suspicor, quoniam eius descriptio, quemadmodum & sequentis, ab omnibus, qui extant, rei herbariæ authoribus obscura satis, & confusa traditur. Κραταόγονον, sic Græcè, ut Cratæogonum item Latine uocatur: Crateogono, Italicè.

Φύλλον.

PHYLLON.

CAP. CXXIII.

**P**hyllum, quod elæophyllum uocatur, in saxosis nascitur. duum generum est. Quod autem thelygonum appellant, prouenit musci modo, folio oleæ, sed colore magis herbaceo: caule tenui, breui: radice exili. florem album profert: semen papaueris, maiusculum. Sed arrhenogonum cetera huic simile, solo fructu distat: habet enim racemosum quiddam deflorentibus oleis non dissimile. Arrhenogonon potu, masculi sexus facere partus, ut thelygonon foeminei, proditur. Horum Crateuas author est. Sed huiusmodi historiâtenus mihi produxisse uisum est.

Phylli confide  
ratio.

Opinio quorū  
dam.

Phylli mentio  
ex Theophr.

**L**Egitimum Phyllum nondum hac ætate, quod sciam, in Italia compertum est: quanquam uidetur Ruellius existimasse, Persicariam, quam maiorem cognominant, esse Phyllon. Qua in re is, meo quidem iudicio, aperte fallitur: siquidem Persicaria illa humentibus, ac uliginosis locis prouenit; Phyllum uerò in saxosis nascitur, ut Dioscorides testatur. Qui tamen, si eius uerba accuratè expenduntur, nullam huius herba cognitionem habuisse deprehenditur, nisi eam, quam ex Crateuæ herbarij historia habere potuit, unde fortè ea omnia sumpsit. Quo fit, ut mirari non liceat, si nobis quoque Phyllum cognitu sit difficile. De quo nihil à Galeno, & Paulo proditum inuenio: id quod hand dubiam fidem facere potest, non secus illis, ac nobis Phyllum fuisse incognitum. Caterum non desunt qui uelint Phyllum à Linozosti, hoc est, Mercuriali non differre, quòd pluribus tum notis, tum facultatibus sibi inuicem respondeant. Verum quòd cum ijs non possim liberè consentire, hæc me maxime animo suspensum detinent, quoniam Mercurialis folia habet ocimi, helxina cognata, non autem oliuæ; florem herbaceum, non album. quòd præterea Mercurialis nascatur passim in hortis, & uincis, non in saxosis tantum. quòd de his denique seorsum diuersisq; capitibus scripserint Dioscorides, & Plinius, utpote de rebus inter se differentibus. Equidem hoc anno plantam inueni inter saxa in Saluatino monte non longè à Goritia, folio mercuriali crassiore, breuiore, aliquantulum in ambitu serrato: semine iam deflorentis oliuæ simili. Quibus utique notis ea mihi uisa est satis Arrhenogono suffragari. Sed an uerum fuerit Arrhenogonum pro certo affirmare non ausim. quo factum est, ut hîc eius imaginem pingendam neglexerim. Phylli meminit Theophrastus lib. IX. cap. X. de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit. Quædam ad procreandum marem, aut sceminam ualere traduntur. Quamobrem Phyllon tum arrhenogonon, hoc est, mariscum, tum thelygonon, id est, feminificum uocant. Ambo inter se similia sunt, & ocimi



odini speciem referunt. Fructus thelygoni modo musci oleaginei, uerum pallidior: arrhenogoni uero sicut oliua, cum primum ex muscoso flore emergit: geminus modo testiculi hominis. hæc Theophrastus. Ex cuius nimirum uerbis colligi potest, Dioscoridis codicem hoc in loco deprauatum esse. quandoquidem Theophrasto theligonum non nascitur musci modo, neque folium habet olea uiridius, ut in Dioscoride scriptum legitur: sed fructum quidem fert in modum musci oleæ, pallidiorum tamen. Quæ certè thelygoni notarum diuersitas facit, ut planè suspicer in Dioscoridis potius, quàm in Theophrasti uerbis mendam aliquod subesse. Atque aded fit, ut quasi iam non dubitem asserere eam plantam, quam ego reperi (ut antè dixi) in Saluatino monte, uerum Arrhenogonum esse: non solum quòd descriptioni pulchrè respondeat; sed etiam quòd in notis ferè non dissentiant auctores illi grauissimi. Herba, quæ Græcis φύλλον, Latinis & Phyllum, & Folium appellatur: Italis, Phillo, & Folio. Nomina.

TESTICVLI SPECIES I.





O<sup>p</sup>xie.

TESTICVLVS.

CAP. CXXIIII.

**T**esticulus, quem Græci cynosorchin uocant, folijs circa caulem, & ima eius partē intera stratis, oleæ molli similibus, longioribus, angustioribus, læuibus: caule dodrantali: floribus purpureis: radice bulbosa, oblonga, oliuæ modo angusta, duplici ordine: superiore, quæ plenior est: inferiore, quæ mollior, ac rugosior. Eduntur radices coctæ, ut bulbi. Ex quibus si maiorem edant uiri, mares generari dicuntur: si minorem foeminae, alterum sexum. Addunt, in Thessalia mollem mulieres in lacte caprino bibere, ad stimulos coitus: aridam uerò ad inhibendos. & alterum alterius potu resolui. Nascitur in petrosis, & sabuletis.

10

## TESTICVLI SPECIES II.

O<sup>p</sup>xie



ΟΨΙΣ ΕΡΕΠΟΣ.

TESTICVLVS ALTER.

CAP. CXXV.

**T**esticulus alter <sup>a</sup> alio nomine serapias, Andrea authore uocatur: quoniam radix ad multa utilis fit. Folijs est porri, latioribus, oblongis, pinguibus, ex alarum sinu inflexis: caule palmeo: floribus penè purpureis: radice testiculis simili. Quæ illita tumores discutit, ulcera purgat, & serpere eadem non patitur: abolet fistulas, & illitu inflammationes lenit. Aridæ radices nomas inhibent: sanantque putredines, & oris ulcera cacoethe: aluum fistunt è uino potæ. De hac, eadem quæ de testiculo canis, produntur.

<sup>a</sup> ὅν καὶ σεραπίδα καλεῖσιν ἔνιοι ὡς καὶ Ἀνδρέας. i. quæ & Serapidem uocant alij, uelut etiā Andreas. ita habet meū.

TESTICVLI SPECIES III.



Ecce 3

Σατύριον.



## TESTICVLVS IIII.



† Orib. addit.  
ὡς τὸ πολὺ. i.  
ut plurimum.  
a Pro ista pe-  
riodo meum tā-  
tum habet. καὶ  
συνεστὴν φασὶ  
παρερμάν. i. &  
coitum dicunt  
incitare.

Σατύριον.

SATYRIVM.

CAP. CXXVI.

10

**S**atyrium aliqui trifolium uocant, quoniam tria fert folia, ad terram infracta, rumici, aut lilio fi-  
Smilia, minora tamen, ac rubra: caulem cubitalem, nudum: florem lilij effigie, candidum: radi-  
cem bulbosam, māli magnitudine, fuluam, intus ut ouum candidam, gustanti dulcem, & ori non in-  
gratam. Quam in uino nigro austero bibere conuenit, contra opisthotonum<sup>a</sup>. Utendum ea dum  
concumbendi incescit cupiditas: siquidem ea proniores ad uenerem fieri affirmant.

Σατύριον



## TESTICVLVS V.



10

Σατύριον ἐρυθρόνιον.

SATYRIUM ERYTHRONIVM.

CAP. CXXVII.

**E**st & alterum Satyrium erythronium, siue erythraicon, id est rubrum, semine lini, maiore<sup>a</sup>, duro, leui, splendente. quod fertur non secus atque scincus, libidinem excitare. Cortice radice gracili<sup>b</sup>, rufo. intus autem album includitur, sapore dulci, non ingrato ori. In montosis, & apricis enascitur. Venerem, ut produnt, si omnino manu teneatur radix stimulat: coque magis, si bibatur in uino.

<sup>a</sup> ῥομάλιον. i. robusto. ita Ca tecuz.  
<sup>b</sup> Orib. legit. πυκνός. i. dēso.

Eccc 4 Errant,

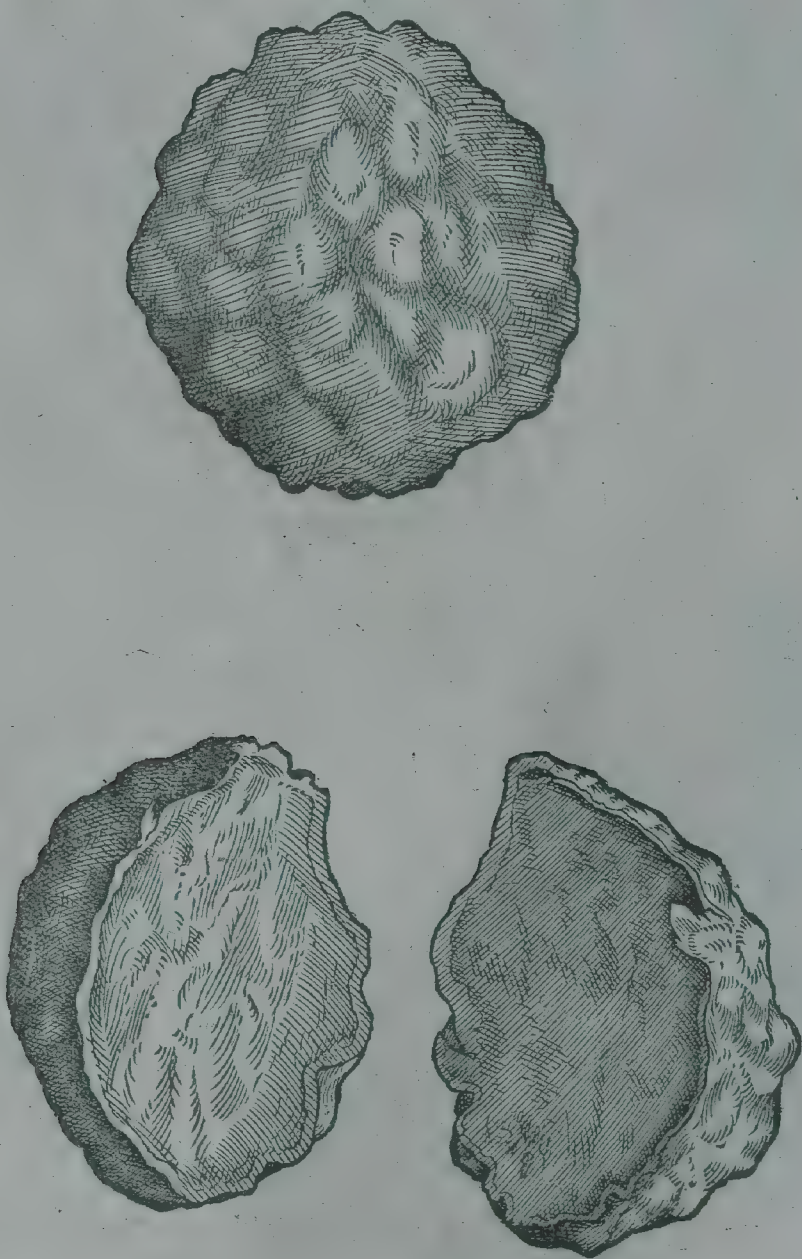


Satyrii, & Testiculi confid.  
multorū error.

**E** Ryant, mea quidem sententia, omnes ferè huius ætatis medici, ac seplasiarij: quippe quòd Canis testiculis legitimi Satyrii uice passim in medicamentis utantur. Nam hæc planta (si Dioscoridi credimus) notis, ac facie maximè inter se distant; quamuis uiribus, & facultate non longè sint dissimiles. Testiculorum enim radices, præter id quòd animalium testes representant, oblongæ sunt, binæ, utrinque pendentes: superior tamen altera, quæ plenior est: inferior altera, quæ mollior, & rugosior. Satyrii uerò radix bulbosa, mālīq; modo extuberans describitur, colore exterius fulua, interius ut ouum candida, gustanti dulcis, & ori non ingrata. cui per omnia ferè similis est alterius Satyrii radix, quòd Erythronium appellatur. Ceterum utrū Satyrium, ut ingenuè fatear, hæcenus in Italia uidere mihi non licuit. Atqui Erythronij uocati radicem mali effigie, cortice tenui, & rufo; candida intus pulpa, sapore dulci, oriq; non ingrato, Damasco Syria misit ad me Cechinus Martinellus Rauennas Pharmacopæus præstantissimus, & rei herbariæ admodum studiosus. Cuius imaginem hîc excudi curauimus, ut discant, qui Orchim Satyrium esse contendunt, quantum à scopo aberrauerint. Testiculorum itaq; plura habentur genera folijs, & floribus differentia, ut ex appictis hîc imaginibus, quis facillè discernere poterit. quibus & illud addendum esse existimaui, cuius radix humanæ manus similitudinem refert. Vul-

10

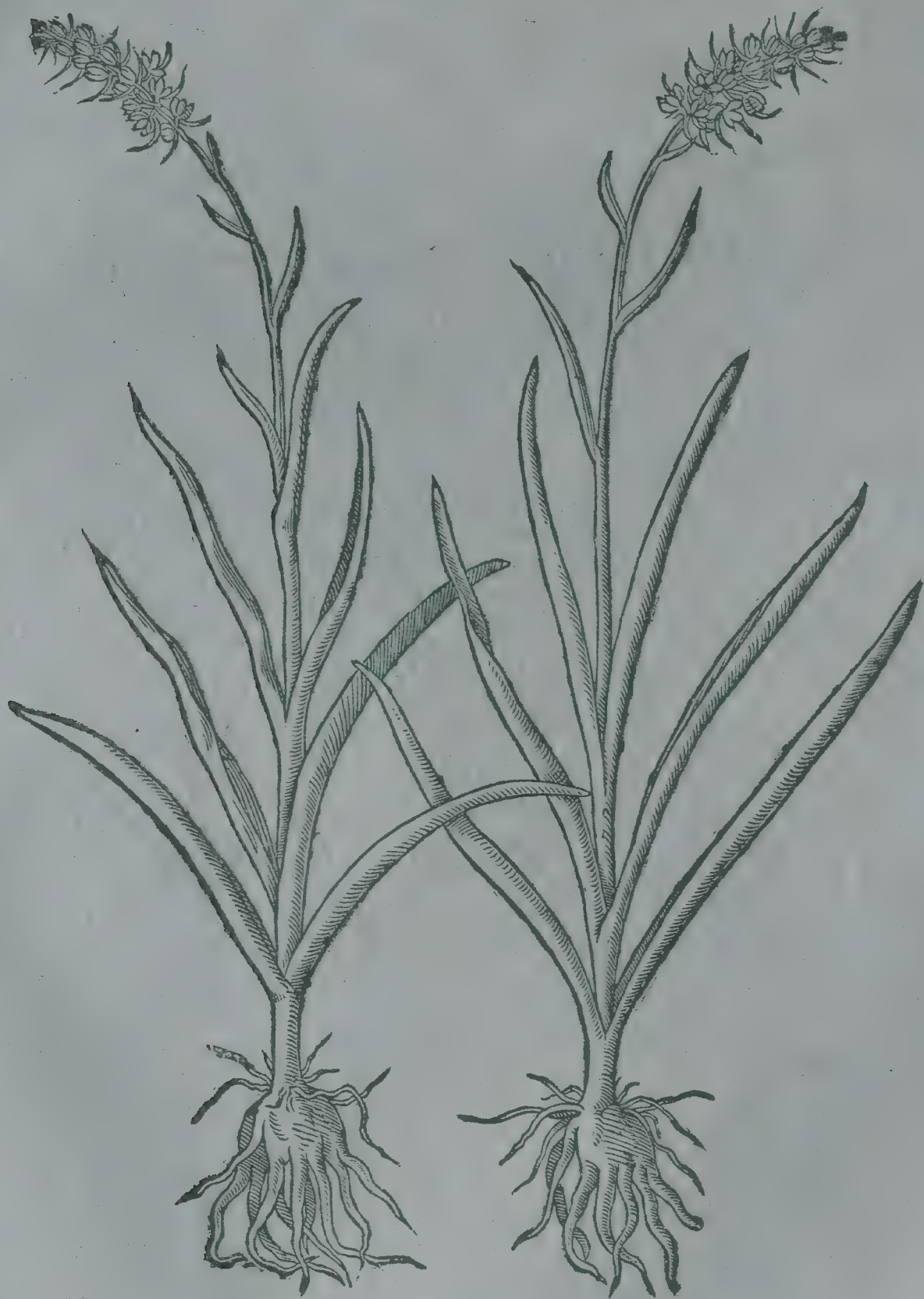
# SATYRIUM ERYTHRONIVM.





gus à prædicta radice figura id *Palma Christi* appellat. *Auicenna* hæc radices *Digitos citrinos* nuncupat. et si *Palma Christi* eas *Digitos citrinos* esse perperam, nullaq; quod in libro suo legerim, ratione ducti negent *Monachi illi*, qui in *Mesuem* commentarios ediderunt. Huius duo in *Anania uallis montibus* habentur genera. Vnum maius, quod folia alio latiora nigris respersa maculis, caulem rotundum, læuem: florem spicatum, uarium, in purpura albicantem, odore non ingrato: radices duas, quæ sanè testiculos caninos referrent, nisi ramis quibusdã quasi digitis, humanam manum exprimere uiderentur. Alterum minus, quod folijs constat croci: caule dodrantali, iunceo, læuiq;: in cuius cacumine flos emicat purpureus, amaranti æmulus; qui recens odorem quàm suauissimum reddit. Huius exiccati pulvis ex aqua ignitum chalybem experta, epotus (ut perhibent ij, qui ita esse experimento comprobarunt) dysentericis maxime prodest. Idem aquam præstare aiunt, quæ per uitrea organa ex ijs elicetur. Radices huic similes, sed quæ alteri magnitudine cedunt. Excalfaciunt utraq; (ut author est *Auicenna*) siccantq; secundo recessu. Crassa corporis excrementa pellunt, faciemq; detergunt. Dantur maniacis magno iuuamento: quin & in neruorum affectibus. Seminis pulvis drachma pondere ex uino potus, comitialibus subuenit. Item radice decoctum uino diutius commistum, quod bibendum paratur tam in prandio,

PALMA CHRISTI MAIOR.





## PALMA CHRISTI MINOR.



Fuch. errata.

Monachorum  
lapsus.Canis testiculi  
uires ex Gal.

quàm in cœna. Radices, Nicoli Florentini testimonio, febrem quartanam fugant: is nanque earum tantum usu Biliotum quendam curatum retulit. Fuchsius Palmam Christi non rectè, pace eius dixerim, inter Satyrii genera depinxit: siquidem ea potius, meo iudicio, inter Canis testiculos erat representanda. Quinetiam in eo mihi planè errasse uidetur, quòd Satyrium triphyllon, perinde atque canis testiculos, cum duabus radicibus pictura expresseit contra Dioscoridis delineationem: qui unam tantum radicem Satyrio mali magnitudine reddidit. Nisi fortasse is potius fuerit pictoris lapsus. Hal-  
lucinantur præterea una cum Mesue Patres illi reuerendi, qui eius antidotarium commentati sunt, quippe qui malè sibi  
persuaserint, tot esse Satyrio radices, quot Canis testiculis. Verùm ij Dioscoridem consulant, & hinc quàm apertè deci-  
pianur, intelligent. Sed his facile errandi occasionem potuit dedisse Plinius, quem lib. xxv I. cap. x. Orchin, id est, testi-  
culum, cum satyrio turpiter confudisse constat. Caterum quoniam legitimo Satyrio descimus, officina, ac medici eius  
uice Testiculi radices suppeditant, infelici tamen, nec pari successu. Nam etsi ad prolem gignendam testiculi radices præ-  
tulerit Dioscorides, quòd maior à uiro deuorata masculum gignat, minor uerò à femina feminam: deturq; mollis fami-  
nis bibendo in lacte caprino ad stimulandam uenerem, arida uerò ad inhibendam; non tamen ob id unquam comperi quen-  
quam, qui ex earum largiore esu referret, se magis ad uenerem fuisse excitatum, quàm esset, priusquàm eas comedisset.  
Sed id fortè fortuna illis accidit, quòd utraq; simul radices ederint medicorum imperitia. quo factum sit, ut altera alte-  
rius uim destruxerit, cum alteri uis insit, ut uenerem stimulet, alteri uerò ut eandem inhibeat. Id quod fortasse ijs non  
eueniret, si legitimum haberemus Satyrium: uel si herba illa inueniri posset, quæ homines salacissimos reddit. Cuius Theophrastus meminit lib. ix. cap. xx. de plantarum historia, ubi ita scribit. Ad rem autem ueneream mirum in modum her-  
ba pollebat, quam Indus attulerat. Non enim solum edentibus, sed etiam tangentibus tantum genitalibus uim dixere  
uehementem adeò fieri, ut quoties uellent, coire ualerent. Et quidem qui usi fuerunt, duodecies egisse dixerunt. Indum  
autem ipsum, qui uel magno, atque robusto corpore erat, septuagesies aliquando couisse fatentem licuit audire. uerum  
emissionem seminis guttatim fuisse, demumq; in sanguinem deuenisse. Mulieribus uerò uehementius etiam citari libidinem,  
cùm eo medicamine usa fuerint, dicebatur. hætenus Theophrastus. Canini testiculi uires posteritatis memoria mandauit  
Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Orchis, nuncupatur & Cynos orchis eadem herba. Ra-  
dici eius bulbosa, ac gemina uis inest humida, & calida, ac gustantibus dulcior apparet. Caterum maior radix multam  
uidetur habere humiditatem excrementitiam, & flatuosam: quapropter epota uenerem excitat. Altera uerò, minor ui-  
delicet, contrà admodum elaborata est, ita ut eius temperamentum ad calidius, & siccus uergat. Vnde hæc radix non  
modò non stimulat ad coitum; sed etiam planè contrà cohibet, ac reprimat. Eduntur tostæ bulborum more. Orchis uerò,  
quem & Serapiada nuncupant, sicciores facultates obtinet, quàm ut primi ordinis haberi mereatur: quocirca ad uene-  
rem non similiter accommodus est. Oedemata illitus discutit, & ulcera sordida purgat, & herpes sanat. Siccatus mul-  
tò etiam magis desiccatur, adeò ut & putrescentia, contumaciaq; ulcera sanet. Habet etiam quidpiam subadstringens, ac  
proinde

10

20

30



proinde uentrem ex uino potus sistit. Meminit item Satyrj Galenus eodem libro. Satyrium, inquit, aut Triphyllum hu-  
midum, & calidum temperatura est: quamobrem gustu quoque apparet dulce. Attamen recrementitiam, & flatuosam  
humiditatem possidet: quocirca ad uenerem incitat. Hec uerò & herba ipsius radix prestare potest. Porro, ut qui-  
dam scribunt, ex uino nigro austero potum sanat opisthotonon. Planta, quæ Græcis ὄπρις, & κυνὸς ὄπρις, Latinis Testicu-  
lus, & Testiculus canis nominatur: Arabibus, Chasi alkeb, seu Chasi alchelh: Italis, Testicolo di cane: Germanis, Kua-  
ben Kraut: Hispanis, Coyon de perro: Gallis, Coullon de chien. Quæ uerò planta σατύριον Græcè, Satyrium quoque La-  
tinè dicitur: Arabicè, Gasi alchaleb, Chasi altraleb, siue Tatarich: Italicè, Satirio, & Satirione: Germanicè, Sten-  
del uurtz: Hispanicè, Satyrion, & Supinos de Raposa: Gallicè, Satirion.

Satyrj uires  
ex Gal.

Nomina.

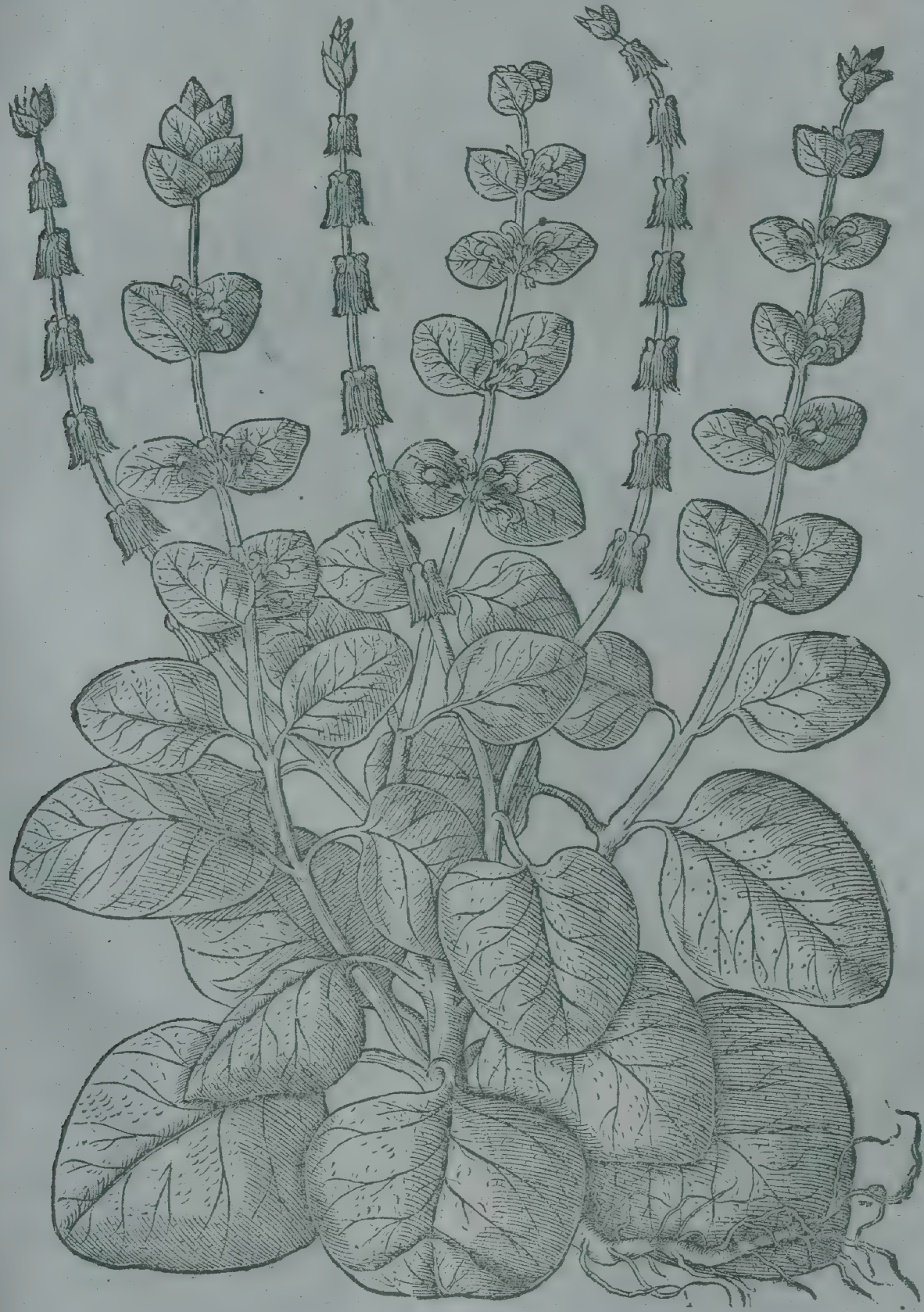
ὄπριον.

HORMINVM.

CAP. CXXVIII.

<sup>10</sup> **H**orminum satium herba est folijs marrubio similis: caule semicubitali, quadrangulo, circa  
quem eminentiæ filiquis similes prodeunt, quæ ad radicem spectant, in quibus diuersum semen  
recluditur. Siquidem in syluestri rotundum, fuscumque inuenitur: in altero nigrum, & oblongum,  
cuius est usus. Ad uenerem stimulamdam, cum uino bibi uolunt. Purgat cum melle argemas, albu-

HORMINVM DOMESTICVM.



ginesque:



ginesque: illirum ex aqua tumores discutit: eo etiam extrahuntur aculei ex corpore. Idem effectus est illitæ herbæ. Sylvestre magis uiribus pollet: quare unguentis, præsertim gleucino, permiscetur.

Hormini consi-  
deratio.

Ruellij, & Fuc-  
hsij opi. repro-  
bata.

**R**uellius, & hunc, ut arbitror secutus Fuchsius in suis quisque de stirpium historia clarissimis commentarijs, credunt Horminum sativum eam perquam odoratam herbam esse, quæ vulgò aliquibus Sclarea, quibusdam Matrisalvia, & nonnullis Herba sancti Ioannis appellatur. Sed certè horum, licet doctissimorum uirorum, sententiam ut minus probem, multa mihi occurrunt. Primum quòd contrà Hormini descriptionem illa plantæ constent caule plerunque bicubitali, folijs marrubio quàm longè maioribus, & calyculis, in quibus semen recluditur, sursum spectantibus. Deinde quòd in Sclarea ipsa rotundum semen inueniatur, non autem oblongum. Illud præterea addiderim, quòd Dioscorides nunquam, meo iudicio, Hormini odorem prætermisisset, si ei Sclarea dicta Horminum sativum fuisset, ut illi existimant: ea enim aded odorata est, ut eius odor insignis sine uitio præteriri non possit. Huc denique illud accedat, & eos plane, ut puto, refellet, qui secus opinantur, quòd plantam, cuius hic effigiem damus, Pisis ad me misit Lucas Ghinus medicus clarissi- 10

### HORMINVM SYLVESTRE.





mus, & rei herbarie peritissimus, quæ adamussim Horminum sativum representat, ut pictura affabrè demonstrat. Ea enim Plinij lapsus. folijs est Marrubio similibus, sed maioribus, & asperiusculis: caulibus semicubitalibus, quadrangulis: floribus in caule secundum folia per intervalla prodeuntibus purpureo colore. quibus decidentibus, eminentiæ siliquis similes prodeunt, quæ ad radicem spectant, in quibus nigrum, & oblongum recluditur semen. Caterùm SYLVESTRE folio est salvia fere simili, caule sesquipedali, aspero, quadrangulo, leviter hirsuto, striatoque: flore salvia, colore purpurascens, siliquis pluribus in humum reflexis, in quibus semen rotundum, fusco colore, Gallitrico passim uocato haud longè absimile. Sclarea autem folijs exit Hormino quadruplo maioribus, ac latioribus, subasperis, crispis, humi accubantibus; caule sesquicubitali, & quandoque maiore, hirsuto, firmo, quadranguloq; , à cuius medio plures oriuntur rami, in quibus spicati exeunt flores ex purpura albicantes, odore eximio præditi: ex his receptacula oriuntur, in quibus nigrum pellucidum, ac rotundum, 10 includitur semen. Radicibus nititur multifidis, subnigricantibusq;. Hanc etsi Dioscoridis Horminum non sit, ego tamen Horminum maius, aut odoratum Horminum appellaverim. Huius folia ex aceto imposita panos per se, uel cum melle discutiunt. item furunculos priusquam caput faciant. Itale mulieres odorati Hormini seminis granum oculis caliganti-

## SCLAREA.



ffff

bus imponunt



Horminū fru-  
gis genus.

Nomina.

bus imponunt, nec ex oculo auferunt; nisi caligine soluta. Hormini utriusque meminit Plinius libro XXI. cap. ultimo. ubi in eum errorem lapsus deprehenditur, in quem & in stachy eundem incidisse superius ostendimus. Nam ubi Horminum folijs marrubio similibus depinxisse opus erat, ei folia porri tradidit, nimirum Græcorum nominum uicinitate deceptus: *μαράριος* enim marrubium significat, *μαράριον* uero porrum, quod Plinius legisse uidetur. Est & Hormini genus à Theophrasto, Galeno, & Plinio inter fruges annumeratum: quod (ut Galenus author est libro I. de alimentorum facultatibus) inter erysimum, & cuminum mediam naturam obtinet. Ceterum Hormini, de quo hic nobis est sermo, meminisse Galenum in libris simplicium medicamentorum, non reperiō. quanuis eius mentionem fecerit Paulus, qui tamen illa tantum refert, quæ à Dioscoride mutuatus est. Græci eam plantam *ἐπαινον* uocant, ut etiam Horminum Latini: Itali, Hormino.

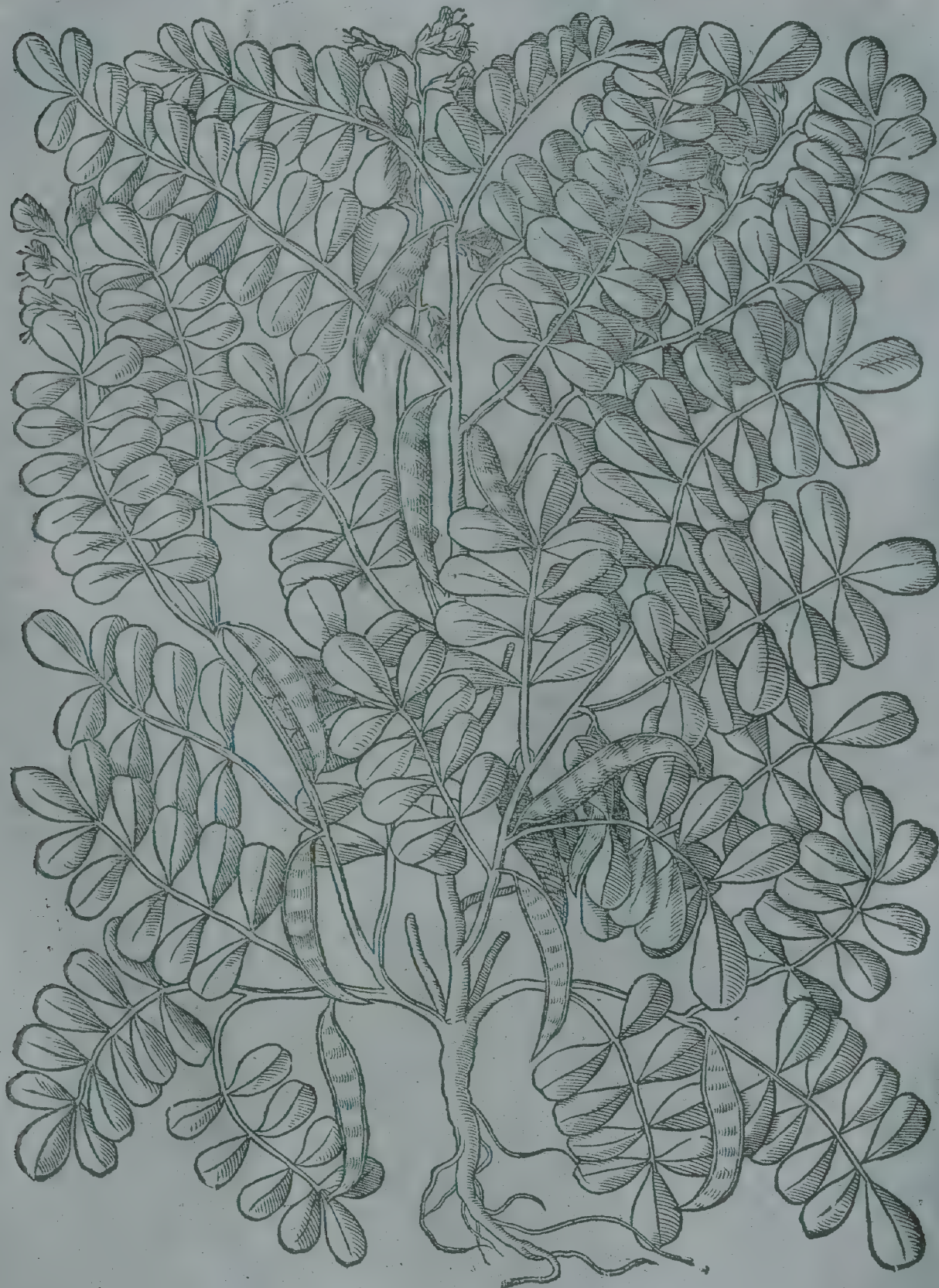
*Ἡδύσαρον.*

HEDYSARVM.

CAP. CXXIX.

**H**edysaron, quod unguentarij pelecinum, id est, securidacam uocant, frutex est, folijs ciceris: <sup>10</sup>men rufum in siliquis fert, corniculorum modo aduncis, quod ancipitem securim æmulatur, unde nomen accepit: amarum gustu. Stomacho utile in potu. Additur in antidota. Cum melle ante coitum subditum, concipiendi spem adimit. Nascitur in segetibus, & hordeis.

SECURIDACA MAIOR, SIVE HEDISARVM MAIUS.



Quaquam



**Q**uamquam Securidaca inter triticum, & hordeum quandoq; proueniat; frequentior tamen inter aphacam nasci con-  
 nitur. Id quod etiam testatur Theophrastus lib. & cap. v i i i. de plantarum historia, ubi Securidacam in aphacis  
 gignit, eaq; aphacen necari prodidit. Plinius similitudine uocabulorum deceptus lib. x v i i i. cap. x v i i. Securidaca len-  
 tem complexu strangulari scribit. In eo autem error deprehenditur, quod phacon pro aphace legerit, & uerterit: nam  
 Græcis lens paxos, uocatur, non adun, quæ uiciæ genus est. Sed re quoque Plinio refragatur Theophrastus, qui loco cita-  
 to aracum, non autem securidacam lenti innasce, & inimicari tradidit. Duo Hedyfari siue Pelicini habentur genera, et si  
 Dioscorides unius tantum meminit, alterum, quod maius, alterum, quod minus appellauerim. Maius folijs exit ciceri pro-  
 ximis, undecim ex uno processu erumpentibus. Cauliculos edit tenues lentosq; floribus diluto purpureæ colore rufescenti-  
 bus, ut in pise, sed minoribus. Siliquas habet corniculatas, pressas, adunco cacumine, in quibus rufum concluditur se-  
 men securis effigie, amari saporis. Radice nititur unica, albaq; non sine adnatis fibris. Minus maiori fere simile est, nisi  
 quod folia minora spectantur, numerosiora, & in cacumine retusa. Quinetiam, & caules, & rami, & cetera quot  
 quot sunt partes minores habentur. Flores edit alteri haud absimiles, sed pusillos, ex quibus cornicula oriuntur rotunda,  
**SECURIDACA MINOR, SIVE HEDISARVM MINVS.**

Hedyfari confi-  
deratio.

Plinij lapsus.





Hedysari vires  
ex Gal.

Nomina.

incurva, & acuminato cacumine, quæ per maturitatem rufescunt, in quibus semen continetur alteri simile, sed minus, ac tenuius. Radice nititur gracili, alba, longa, & altè descendente. Bibitur utriusque semen contra venenosorum animalium morsum. Eiusdem farina, uulnera, & putrida ulcera abstergit, quemadmodum & lentigines, & alphas, & cutis maculas omnes, ubi frequenter melle optimo excepta illinatur. Pectus quoque expurgat à crassis, pituitosisq; excrementis ex melle, aut defuto delincta. Necat eadem intestinorum uermes ex dulci lixiuo pota, aut ex uino, aut ex humano lacte, addito croci momento. Hedysari meminit Galenus lib. v. 1. simplicium medicamentorum, sic inquit. Hedysarum, aut pelecium. Huius fruticis semen colore rufum est, utrinque anceps, uti secures. Amarum, & subacribum apparet. quamobrem potum gratum est stomacho, & uiscerum obstructions expurgat. Idem præstant totius fruticis ramuli. Plāta quæ Græcis ἡδύσαρον, Latinis Hedysarū, & Securidaca nominatur: Italis similiter Hedysaro, & Securidaca.

ὄνοςμα.

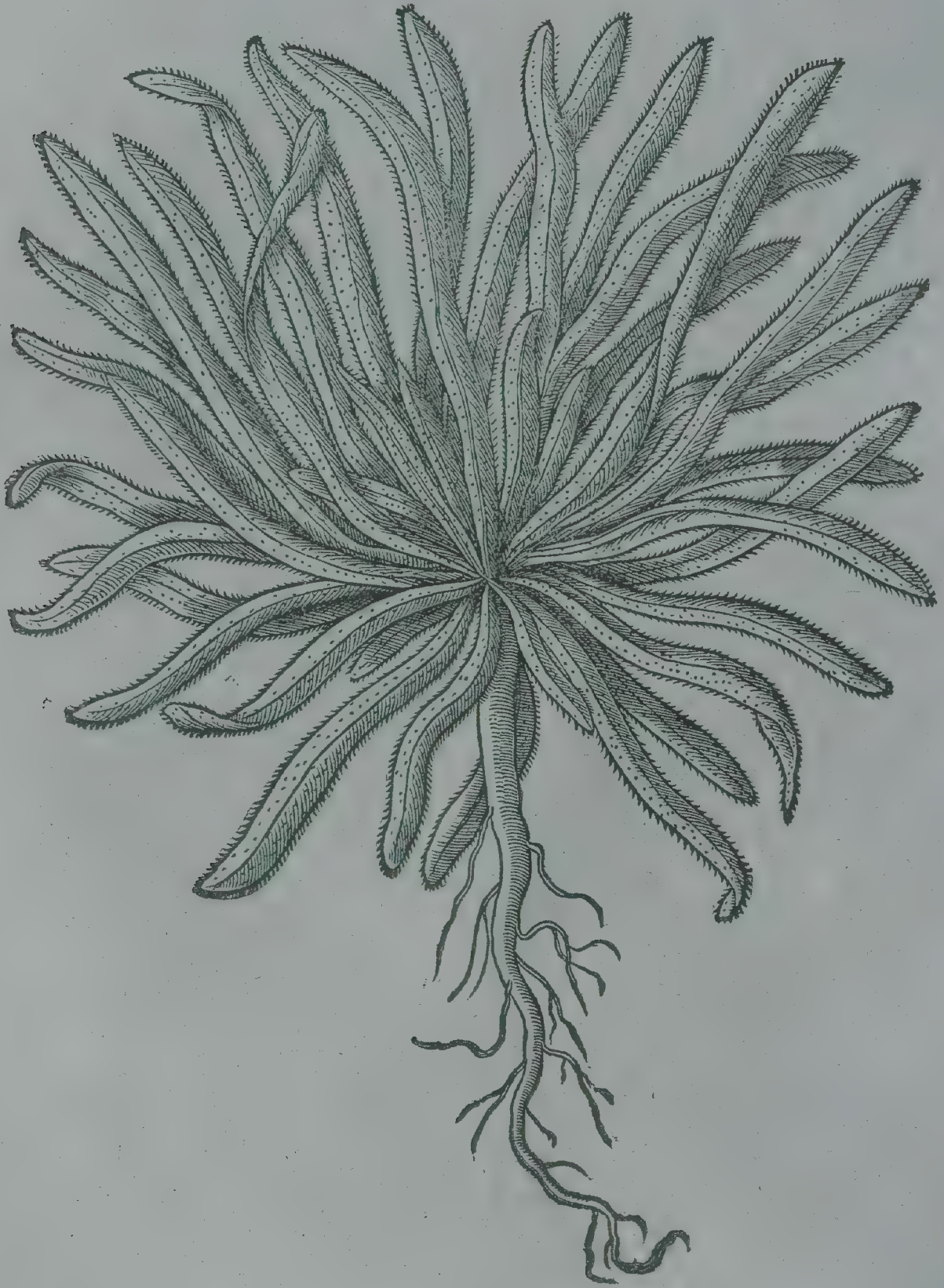
ONOSMA.

CAP. CXXX.

10

**O**nosma oblonga folia habet, ad similitudinem anchusæ, longitudine quatuor digitorum, & unius latitudine, mollia, in terra iacentia, sine caule, sine semine, sine flore: radice nititur oblonga,

ONOSMA.



tenui,



tenui, infirma, rubescence. gignitur in asperis. Folia in uino pota, partus extrahunt. Prægnans, si eam supergrediatur, abortum facere dicitur.

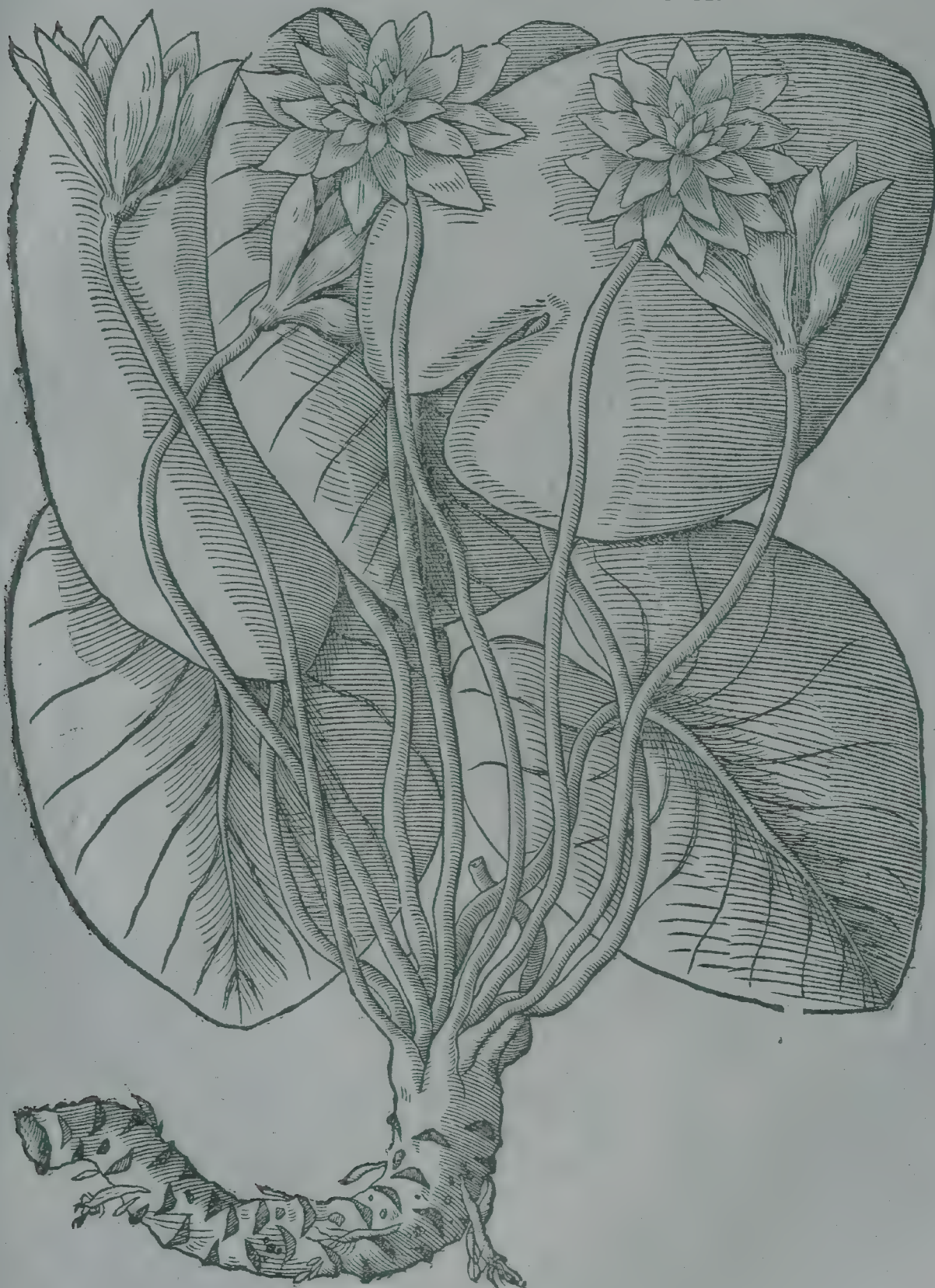
**P**lanta quedam ex collibus, quos uarijs herbis refertos circa Goritiam natura collocauit, in asperis nata iampridem ad me allata est, quæ folia habet minoris anchusæ: radices uerò eius ita rubescunt, ut quasi rubiæ uideantur. Ex ijs notis, quæ quidem pulchrè Onosmati respondent, non potui non adduci, ut eam uerum Onosma putarem. Vnde etiam eius picturam addendam diligenter curavi, ut de ea aliorum quoque sit iudicium. Sed certe, ut uerum fatear, mihi adhuc incompertum est, an hæc caulem, flores & semen proferat: siquidem eam hætenus non nisi caule, & reliquis uiduam uidere mihi licuit. Onosmatis uires tradidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Onosma, uel osmas, uel phlonitis, uel ononis, ex acri, & amara constat substantia: proinde quoque creditur fetus necare, & eijcere, folijs eius in uino potis. Vt Græcè ὄνοςμα, ita etiam Latine, pariter & Italice, Onosma uocatur.

Onosmatis cōsideratio.

Onosmatis uires ex Gal.

Nomina.

N Y M P H A E A A L B A.

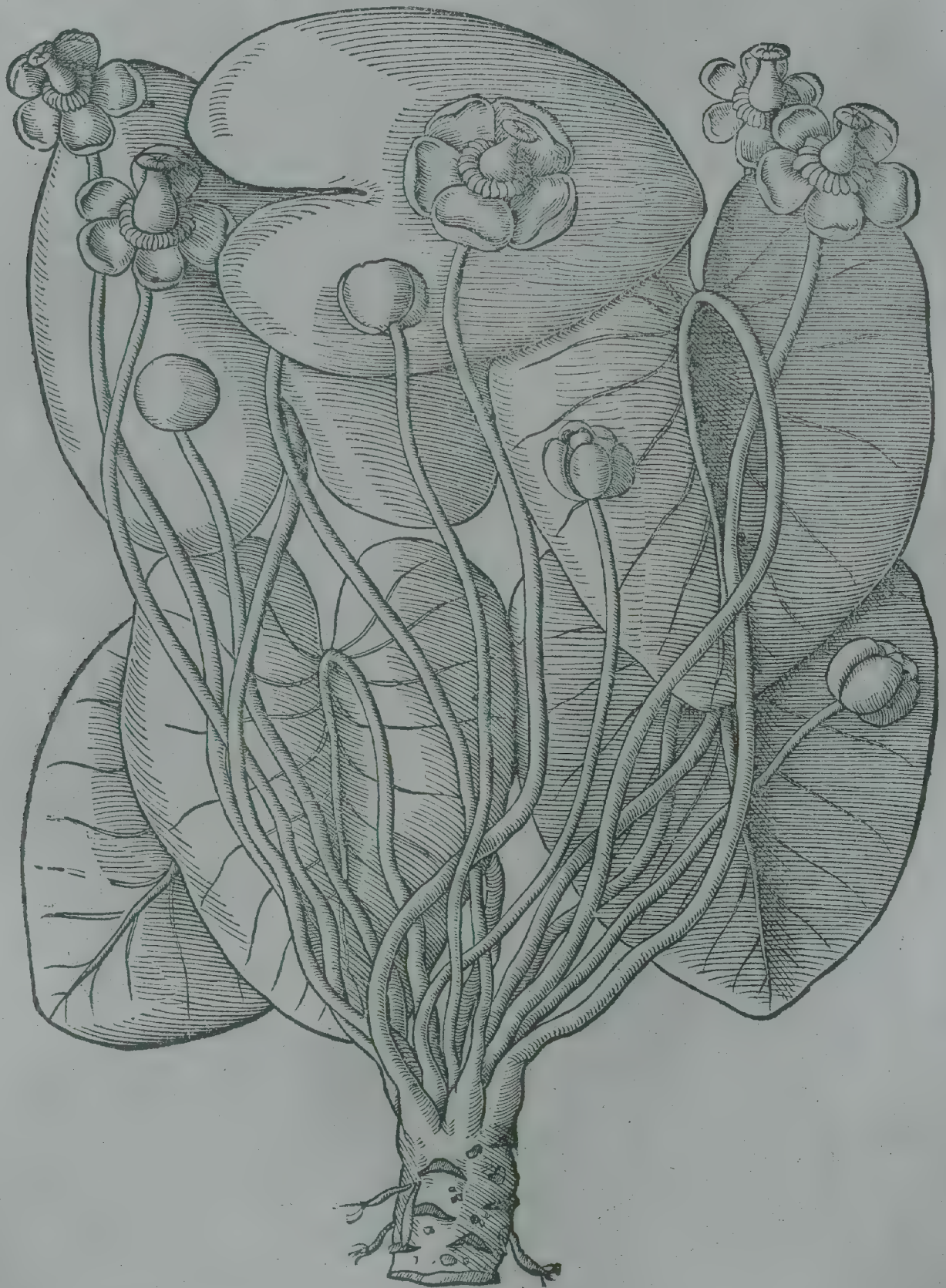




<sup>a</sup> Catech.  
legit. *νύμφαια*. i.  
amaro.  
<sup>b</sup> Oribasius le-  
git *νύμφαια*. i.  
crassa.  
<sup>c</sup> Oribasius le-  
git *νύμφαια*. i.  
Cilicia.

**N**ymphæa nascitur in paludibus, & stagnantibus aquis, folijs fabæ Aegyptiæ, minoribus, & longioribus, alijs in summa aqua, alijs demersis, pluribus ex radice eadem prodeuntibus: flore lilio simili, albo, & in medio crocos habente. cum defloruerit, ut rotundum malum, aut papaueris caput, extuberat <sup>a</sup>: nigro semine, denso, & lato, lenti gustus. Caulis est lævis, niger, minimè crassus, Aegyptiæ fabæ cognatus: radix nigra <sup>b</sup>, scabra, clauæ similis, quæ autumnò secatur. Sicca cum uino pota cœliacis, dysentericisque auxiliatur, & lienem absumit. Radix stomachi, ac uesicæ doloribus illinitur: uirilignes ex aqua emendat: imposita cum pice, alopecij medetur. eadem contra ueneris insomnia bitur: siquidem ea prorsus adimit. pota assidue aliquot diebus, genitale infirmat. Idem semen, potum efficit. Nymphææ nomen sibi uendicasse uidetur, quoniam aquosa amet. Plurima inuenitur in <sup>c</sup> Elide, in Anygro amne, & in Bœotia Aliarto.

NYMPHAEA LVTEA.





Νυμφαία ἑτέρα.

NYMPHAEA ALTERA.

CAP. CXXXII.

**E**st & altera nymphaea, [cuius flos blephara dicitur], folijs antedictæ: radice alba, scabra: flore luteo nitente, rosæ simili. Huius semen, & radix contra foëminarum profluuia efficaciter ex uino nigro bibuntur. Nascitur in Thessalia, amne Peneo.<sup>2</sup>

NYMPHAEA PARVA.

Meum non legit conclusa.

a Meum exemplar ad capitis calcem addit.

Νυμφαία αὐθιγὸς ἢν δὲ νυμφαία καλεῖται.

ἢς τὸ αὐθιγὸς γένος λέγεται. i.

Nymphaea quâ Nymphonam uocant, cuius flos Nuphar dicitur.





Nymphæe cō-  
sideratio.

Fuch. opinio  
reprobata.

Vires ex Ga-  
leno.

Nomina.

**N**ymphæa utraque seplasijs Mauritano nomine Nenuphar appellatur. Nasceitur ubique frequentissima in paludi-  
bus, lacubus, & aquis stagnantibus. Vnde non mirum, si ea sit vulgaris admodum planta, & omnibus notior,  
quàm ut indicari deceat. Veruntamen Fuchsius medicus ætatis nostræ clarissimus in libro illo de compositione medicamen-  
torum, quem nuper auctum edidit, putat alias esse Græcorum Nymphæas, alias Arabum, ut eius uerba, quæ hîc subiiciam,  
apertè satis declarant. Nymphæa, inquit, seplasijs Nenupharis. Facultatis tamen florum eius Dioscorides & Gale-  
nus non meminerunt. De illorum itaque sententia semine potius, & radice medicis utendum erit, quæ, ut iðem testan-  
tur, refrigerandi, & exiccandi potestatem obtinent. Arabes contra floribus esse utendum præcipiunt, illisq; refrigerandi  
in tertio, in secundo autem humectandi uim tribuunt. Atque hos quidem flores quartæ species Nenupharis producit.  
quandoquidem illi præter binas, quas Græci commemorant, duas alias recensent. Vt hinc constet, eam Nymphæam, cu-  
ius flores humectare Arabes memoriæ prodiderunt, hodie esse omnibus incognitam. Quapropter toto cælo errant nostri  
temporis medici, quod suis Nymphæis, quæ sunt Græcorum, humectandi etiam facultatem assignant. Ita Arabum scri-  
pta sæpenumero errandi occasionem medicis præbent. Et mirum planè est, Serapionem etiam inter Nymphæas numerare,  
quam calidam esse & tenuium partium scribit. Aded nihil est in uniuersa Arabum doctrina certum, ac solidum. hæte-  
nus Fuchsius. Huius equidem uiri alioqui eruditi iudicio tantum abest ut hac in re scribere uelim, ut potius cogar ipsam  
refellere, atque Arabum doctrinam tueri: utpote qui Græcorum scripta bona fide referant, atque ijs etiam addant si quid  
boni habent sua industria & experientia compertum. Id quod uel hîc fiet perspicuum omnibus, qui æquo animo rem iudi-  
cabunt. Quod igitur Arabum nymphæa, etsi eas humectare tradant, ubi de earum floribus mentionem faciunt, eadem  
sint cum nymphæis Græcorum, qui uim illam intactam reliquerunt, facîle probari potest Serapionis, ac Auicennæ testi-  
monio. Hi nanque, ut omittam quod omnia ferè ex Dioscoride transcribunt, non solum utuntur floribus, ubi humectan-  
dum sit, sed etiam semine & radice, ubi adstringere & refrigerare sit opus. Neque mirum certè, quod Arabes suis nym-  
phæis frigidum & humidum temperamentum adscribant, quando sic illis, ut etiam nobis, experimento compertum est, il-  
larum flores humectare & refrigerare. Atque adeo hoc mihi non uidetur Græcorum sententiæ aduersari. quippe Græci  
scribunt nymphæas exiccandi quidem & refrigerandi uim habere, sed de semine & radice intelligunt. Arabes uerò nym-  
phæis humectandi & refrigerandi facultatem tribuunt, quam tamen flores sortitos esse uolunt, ut clarissimè scribit Au-  
cenna. Illud addam, quod nihil prorsus sit alienum à ratione, ut una eademq; planta suum uariet temperamentum pro  
diuersa uniuscuiusque partis natura. Huius rei Galenus testis esse potest in mandragoræ mentione, ubi scriptum reliquit  
eam radice refrigerare & exicare, fructu uerò refrigerare & humectare. Quare, meo quidem iudicio, Arabes erunt in  
hoc laudandi potius, quàm odiosè (quod uidetur facere Fuchsius) exprobrandi: ut qui non sine magna mortalium utilita-  
te Nymphæa flores in usum medicum asseruerint, quod à ueteribus Græcis, quantum nobis constat, prætermisum est. Por-  
rò uerisimile non est, quod Arabes ignorauerint, quæ in nymphæis fuerint seminis & radices facultates. Nam si Auicen-  
na existimasset earum semen & radicem eiusdem esse cum floribus temperamenti, illis utique non fuisset usus ad dysenteri-  
cos, ad ueneris insomnia, ad muliebri profluuium, & ad alios morbos, qui frigida siccaq; requirunt medicamenta. Sed  
illud nobis obijciatur, ut contendant non eas esse Arabum, quæ Græcorum nymphæas, quod Serapio ex auctoritate Alba-  
saris inter nymphæas recenseat plantam, quæ tenuium partium est, & calidam naturam habet. Nos id nihil esse dicimus.  
neque hoc nobis ita ut Fuchsius mirum uidetur. Vt autem non miremur Arabibus traditam esse nymphæam, cui uis insit  
calida, facit tertij semperuini exemplum in Dioscoride. etenim is tertium sedi genus depinxit, eiq; uim excofactoriam,  
acrem & exulcerantem reddidit: tametsi reliqua duo sedi genera eidem Dioscoridi refrigerent, atque iðdem Galenus ter-  
tiam refrigerandi sedem assignet. Caterùm in quibusdam Bohemiæ lacubus Nymphæa parua nascitur, folio quidem nym-  
phæa, sed brassicæ marinæ paulò maiore: flore candido: capitibus exiguis, ut in cappari: semine intus papaueris magni-  
tudine. Hanc tamen plantam hætenus, quod meminerim, mihi non licuit alibi uidere, quàm in Bohemia. Nymphæa  
facultates retulit Galenus libro VII I I. simplicium medicamentorum, his uerbis. Nymphæa tum radix, tum semen desic-  
candi uim habet citra morsum. Itaque uentris profluuium cohibet, semenq; siue per insomnia, siue alio pacto immodicè pro-  
fluens retinet. Iuuat porrò etiam dysentericos. Caterùm Nymphæa, quæ candidam radicem habet, potentioris est fa-  
cultatis, ut & muliebri profluuiio medeatur. Verùm & hæc, & ea quoque, quæ atram habet radicem, ex uino nigro au-  
stero bibitur. Porrò nonnullam etiam abstergendi uim obtinent, ita ut & alphas sanent, & alopecias. Ad alphas uerò  
macerantur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior est ea, cuius radix nigra est, sicut ad alia, cuius alba.  
Νυμφαία Græcis, Nymphæa item Latinis appellatur: Mauritanis, Nilosar, Ninosan, seu Nilusar: Italis, Nimphæa:  
Germanis, Gelb, Vneisz scebluomen, & Haruurtz: Hispanis, Escudetes del rio, & Higos del rio: Gallis, Blanc de eau,  
Launet de eau, & Lis de sang.

Ανδρόσακος. ANDROSACES.

CAP. CXXXIII.

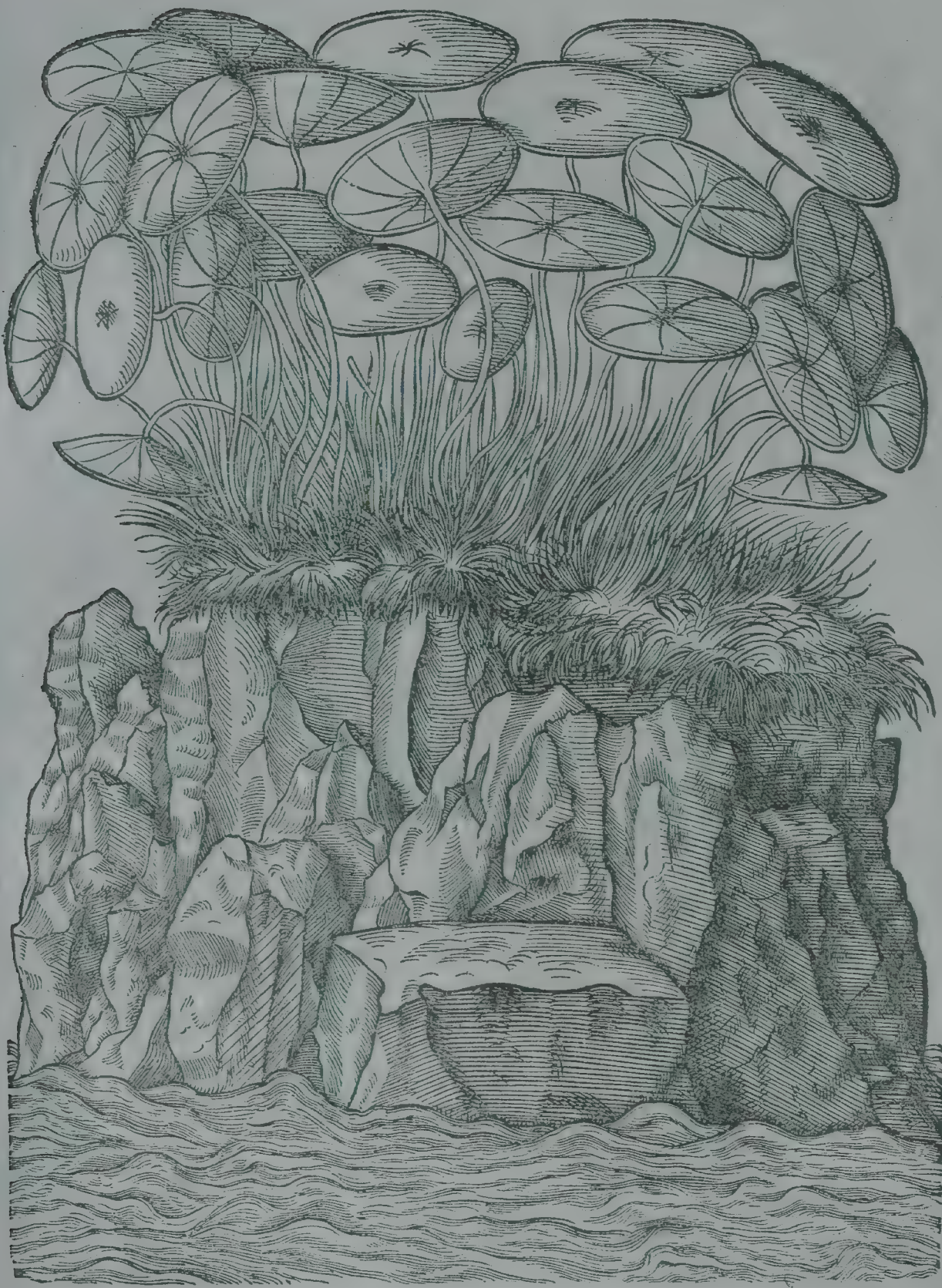
a Meū exēp.  
ita legit. Αν-  
δρόσακος γεν-  
νᾷται ἐν Συρία  
ἐν παραλίῳ  
τόποις, πόα δὲ

ἐστὶ λευκὴ ἀνδροσακος, πικρὰ ἀφύλλος, θυλλάκιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχουσα. Id est Androsaces nascitur in Syria in maritimis locis. Est autem herba  
alba, tenuibus uirgultis, amara, sine folijs, folliculum in capite habens.

Androsaces



## ANDROSACES.



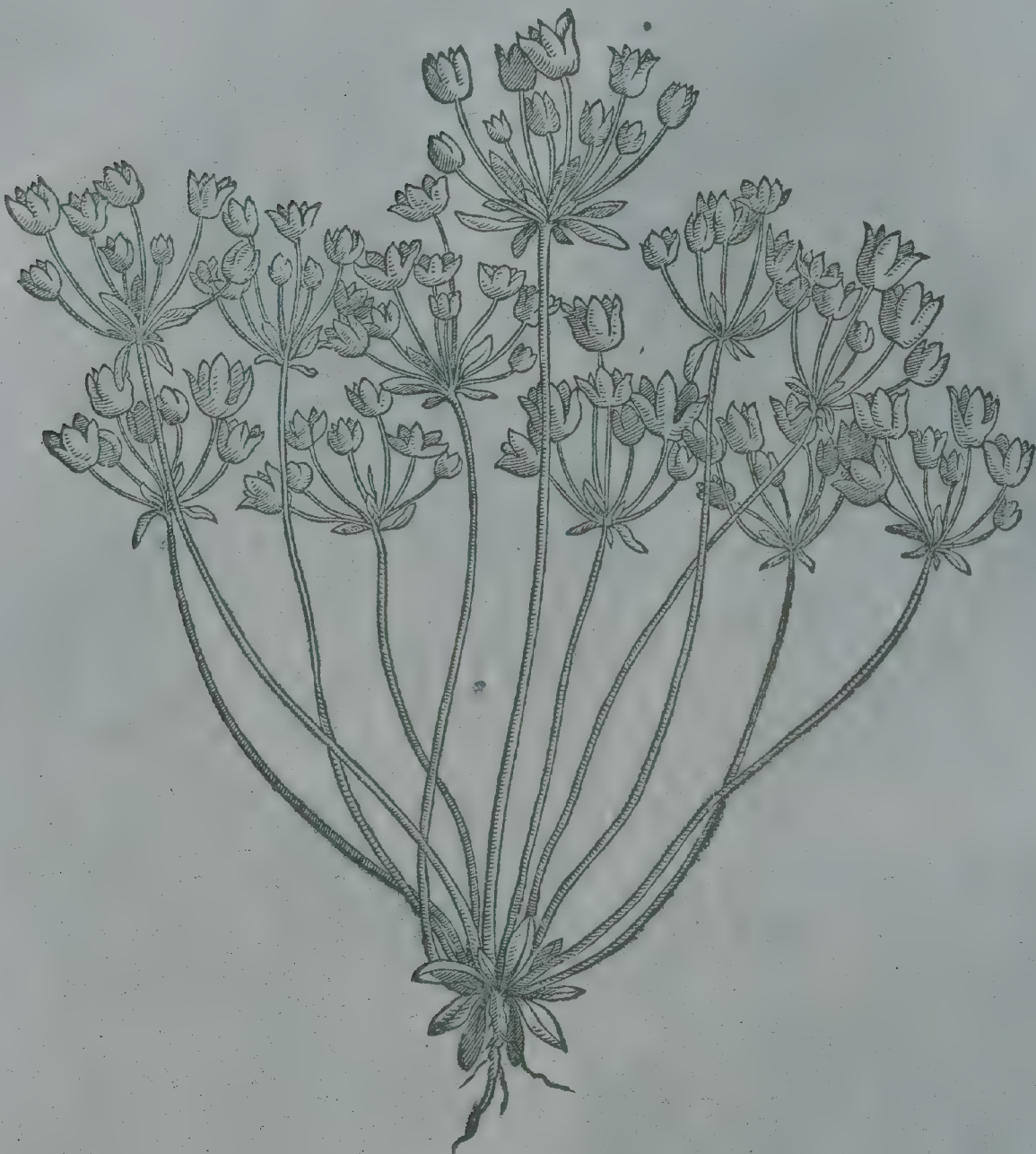
10

**A**ndrosaces ex Syria, quod sciam, non defertur in Italiam. Verum, quia eam herbam inibi etiam nasci posse nihil prohibeat, quoddam plantæ genus nuper inuentum est in Hetruriæ maritimis, cuius hîc picturam ideò exhibere libuit, quòd id à quibusdam Androsaces existimetur. Id ipsum ad me misit hoc anno Pisis Lucas Ghinus medicus clarissimus, & rei herbariæ peritissimus: à quo (si is illi opinioni subscriberet, & Androsaces in Italia nasceretur) non mihi ex eo dissentendum esset, quòd præter alias notas hæc planta (ut Oribasius ex Dioscoride transcribens habet) tota candida spectatur. Cæterum aliam quoque plantam ex Syriæ maritimis allatam ab hac longè diuersam, misit ad me sub Androsaces nomine Iacobus Antonius Cortusus patritius Patauinus, cuius quoque hîc imaginem excudi curauimus, ut de ea quoque aliorum sit iudicium. Androsacis meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Androsaces

Androsacis  
confid.Androsacis  
uires ex Gal.



## ANDROSACES ALTERA.



Nomina.

saces humida, & acris herba est. Potest autem resiccata, exhibitaq; tum ipsa, tum fructus eius magnopere urinam mo- 10  
uere, & nimirum discutere, & desiccare. Hæc planta ut Græcis ἀνδρόσακες, ita Latinis Androsaces dicitur: Italis,  
Androsace.

† In vulgatis exemplaribus hoc loco scriptum reperitur λευκή, hoc est tenuis: quam uocem, ut superuacaneam, omisit  
Ruellius. In Oribasio uerò λευκή, id est, alba legitur: & hanc ex aliquo fortè antiquo codice uertit Marcellus. Cate-  
rùm non desunt, qui, ubi paulò post ἄφυλλος, hoc est, sine folijs legitur, ἔμφυλλος, hoc est, cum folijs legendum putent.

Ἀσπλην.

ASPLENVM.

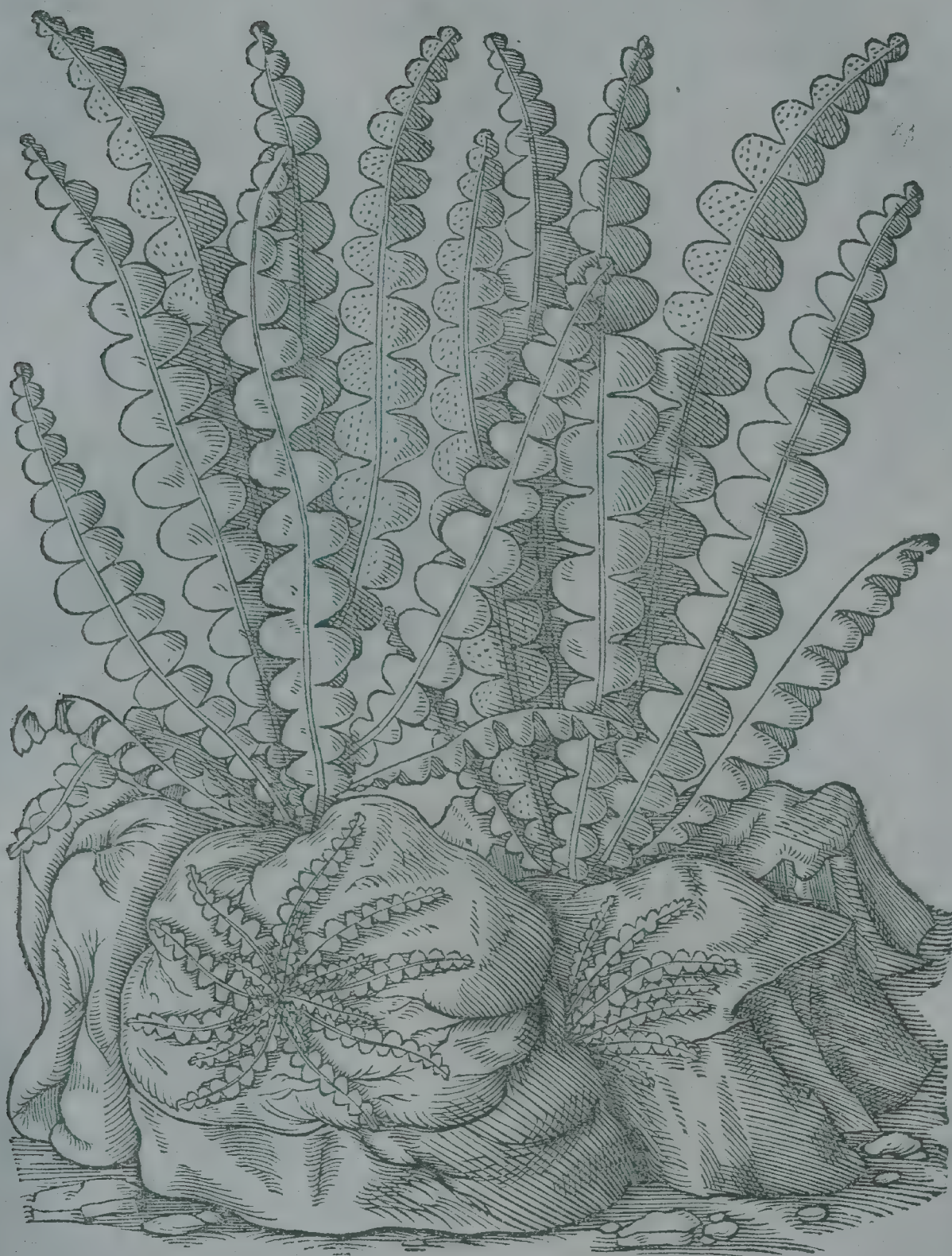
CAP. CXXXIIII.

**A** Splenum aliqui scolopendrion uocant, alij splenion, alij hemionium: folijs est multis, scolopen-  
dræ animali similibus, ab radice una prodeuntibus. Nascitur in parietibus, saxiq; siliceis, & 20  
opacis: nec caulem, nec florem, nec semen habet. Folia polypodij modo diuiduntur, subter flau-  
scentia hirsutaque, supernè uiridia. Vim hanc habent folia in aceto feruefacta, ut per dies quadra-  
ginta pota lienem absument: quibus etiam contritis lienem ex uino illini oportet. Stranguriæ, & re-  
gio morbo prodest, singultum sedat, calculos in uesica comminuit. Conceptum adimere creditur,  
per sese, aut cum muli liene appensa. Tradunt noctu, silente luna, huius rei gratia effodiendam.

Asplenium



## ASPLENVM.



- 10 **A**splenum, siue Scolopendrium tam à medicis, quàm pharmacopolis, qui planè Mauritanorum scripta sequuntur, Cetrach barbara uoce uocatur. Nec diu est, quòd nouere rei herbariæ periti Arabum Ceterach esse legitimum Scolopendrium. Quandoquidem antea uniuersa herbariorum schola Aspleni loco phyllitim, quam etiam uulgò Linguam ceruinam appellant: suis immiscebant medicamentis. Verùm enim uero quanquam hoc adeò clarum est, ut nullus amplius dubitandi locus relinquatur; adhuc tamen inueniuntur è ueteribus nostris seplasiarijs, qui ut suam potius pertinaciam, quàm ueritatem ipsam tueantur, nullo pacto sibi persuasum esse uolunt, phyllitim non esse legitimum Scolopendrium: eo tantum argumento pertinaciter innixi, quòd sui maiores phyllitim Scolopendriam appellauerint, quòdque eam spleni semper maxime profuisse experimento cognouerint. Qua tamen in re prorsus aberrant, ut ex Asplenijs notis facile ab omnibus intelligi potest: ex quibus apertissime cognoscitur, nil aliud esse Asplenium, quàm ipsum Cetrach uocatum. Nec desunt præterea, qui obnixè contendunt, Cetrach non esse Asplenium, quòd scripserit Dioscorides nasci Asplenium folijs polypodij, siue filiculae.

Aspleni consideratio.

Quorundam error.



filicula, quibus tamen ipsius Ceterach folia non undequaque respondere videntur. Verum si ij, qui ita obijciunt, eam uidentur. Siquidem filicula hæc folio exit Ceteracho perquam simili, quanquam paulò ampliore. Tantaq; est similitudo, ut mihi primùm hanc herbam inspicienti ea ferme uisa sit uerum Asplenium: quæ tamen effossa radice statim pro filicula agnoscitur. Præstantissimum asplenium in Creta nascitur, ubi repertum Vitruuius affirmat circa Potereum amnem, qui duas urbes Gnoson, & Cortynam interlabitur: parte quæ ad Cortynam spectat, pecoribus sine liene inuentis, quia herbam hanc roderent: altera uerò parte, quæ ad Gnoson est, lienem habentibus, quia ibi herba illa non appareat. Ceterum aureus puluis, qui in Aspleno aversa foliorum parte inuenitur, drachmæ pondere unâ cum albi succini farinæ semidrachma, ex succo portulacæ potus, aut plantaginis, gonorrhœa laborantes mirificè iuuat. Herba autem totius decoctum datur utiliter potandum ad omnes melancholicos affectus, & ad eos præsertim, qui Gallica lue affecti sunt. Aspleni uires paucis perstrinxit Galenus lib. v. I. simplicium medicamentorum, sic inquit. Asplenium tenuium quidem partium, non tamen calida herba est. Hac utique ratione & lapides frangit, & lienes liquat. hæc Galenus. Ceterum sunt qui existiment Asplenium, & Scolopendrium Græcis non idem, sed diuersas omnino plantas representare, Galeni autoritate freti. Quippe qui libro v. c. xii. simplicium medicamentorum de his differens, quæ obstructo lienī conferunt, Scolopendrium ab Aspleno segregasse manifestè uideatur, cū inquit. Maiores lienis obstructions uehementiora desiderant medicamenta, nempe capparis corticem, tamaricis radices, scolopendrium, & scillam, & eam, quæ idipsum nomine representat asplenos appellata. Hæc certè uerba differentiam fieri apertè declarant. Sed, meo quidem iudicio, credendum esse suspicor, quòd hoc in loco præter Galeni sententiam accreuerit Scolopendrium, deprauataq; in eo sit scriptura uel librorum incuria, uel nimia aliqui scioli diligentia: quòd insequentibus libris, in quibus de simplicium omnium, quorum cognitionem habuit, facultatibus sigillatim differit Galenus, nusquam, quod inuenerim, Scolopendrij meminerit, sed tantum Aspleni, cuius etiam uires (ut supra retulimus) sanè quàm paucis perstrinxit. Aut rectius forte crediderim, quòd eo in loco per Scolopendrium, uel per Asplenium hemionitim intellexerit Galenus, de qua in sequenti commentatione dicemus. quandoquidem hemionitis (ut ipse Galenus scribit lib. ix. cap. i. de comp. medic. secundum locos, ubi ea pharmaca ab Andromacho conscripta recenset. quæ epota splenicis siue lienosis opem ferunt) ab aliquibus ex antiquis Asplenium, ab alijs Solopendrium appellata est. Quare non esset mirum, si loco prædicto Galenus accepisset asplenium pro hemionitide: præsertim quòd hæc herba quoque eam uim sortita est, qua lienem absumere potest. Illa planta, quæ Græcis ἄσπλενον, Latinis quoque Asplenium, & Scolopendrium appellatur: Mauritanis, Scolofendron, seu Sculufendrium: officinis, Cetrach: Italis, Aspleno, Scolopendria, & Herba indorata: Hispanis, Doradilha: Gallis, Ceterach.

Aspleni uires  
ex Gal.

Galeni locus  
suspectus.

Nomina.

ἡμίωνιτις.

HEMIONITIS.

CAP. CXXXV.

**H**emionitis, quam aliqui splenion uocant, folium emittit dracunculi, lunatum: radicibus cohæret multis, tenuibus: nunquam flores, neque semen, neque caulem gignit. in petrosis nascitur, austero sapore. Ea ex aceto pota lienem absumit.

Hemionitidis  
confid.

**F**alluntur procul dubio (ut in Phyllitidis commentatione superius diximus) Leoniceus, Ruellius, & Manardus: quippe qui sibi certò persuaferint, Hemionitida eam esse plantam, quam seplasiariorum uulgus Linguam ceruinam, perperamq; Scolopendriam nominat. Sed quoniam in prædicto loco hos uiros alioqui doctissimos, & Fuchsum pariter eos secutum errare euidentissimis, ut puto, argumentis ostendimus; idcirco superuacaneum esse duximus hic eadem repetere, præsertim quòd neminem futurum sperem, qui eò se conferre grauetur, si cupiat nostras contra uiros tam celebres rationes audire. Porro non modò iam nobis compertum est ueram Hemionitim, quæ à Dioscoridis historia nihil prorsus dissidet, Romæ nasci in quibusdam rudibus, ædificiorumq; ruinis prope magnum Amphitheatrum, unde quidam rei herbarie studiosi eam in suos transtulerunt hortos; sed nos quoque hoc anno eam accepimus ab Aloysio Anguillario, qui Hemionitidis plantam, cuius picturam damus, ad nos Patanio misit. Equidem credidimus iamdudum unâ cum Hermolao, & Ruellio teucrium, & hemionitim unam tantum Plinio plantam esse, deprauatis eius exemplaribus decepti, quæ lib. xxv. cap. v. ita scriptum habebant. Inuenit & Tencer eadem ætate teucrion, quam quidam hemionion uocant. Veruntamen cū postea tractu temporis Plinij codex mendis quàm plurimis expurgatus ad manus esset, non hemionion legendum fuisse compari, sed hermion. Quo factum est, ut omnino fuerim coactus in hoc mutare sententiam, contraq; asserere teucrium à Plinio descriptum à Dioscoridis teucrion nullis notis differre. Ceterum inter hemionium, & asplenium Plinio nulla intercedit differentia, quòd scripserit libro xxvi. I. cap. v. Asplenium sunt, qui hemionion uocant. Sed equidem uereor, ne & ipse in errore uersetur. quandoquidem Dioscorides non modò utriusque historiam diuersis capitibus descripsit; sed etiam asplenium nusquam, quod sciam, hemionitim appellari ait: tametsi contra Hemionitim non asplenium, sed splenion à quibusdam uocari tradiderit. Sed posteaquàm Hemionitidis lunata folia mihi ad memoriam reuocarunt herbam illam, quæ à chymistis LUNARIA minor, & ab alijs ob semen racemosum Lunaria botryitis cognominatur, cū & ipsa miris in medicamentis polleat uiribus, non prætereundum duxi, quin hic de ea aliquid differerem. Hæc itaque breuis est planta, dodrantali ferè altitudine. Caule constat simplici, rotundo, lento, ac gracili: è cuius medio inlatus exit ramusculus, costæ effigia: cui folia sunt utrinque septem annexa, lunata, crassa, firmaq; brassicæ marinæ modo. Flores profert in summitate caulis, oxalidis minoris instar: semine rufo, rotundo, minutoq; in unâ modum racematim coherente. Vistotius plantæ

Lunariæ mino-  
ris descriptio,  
& uires.

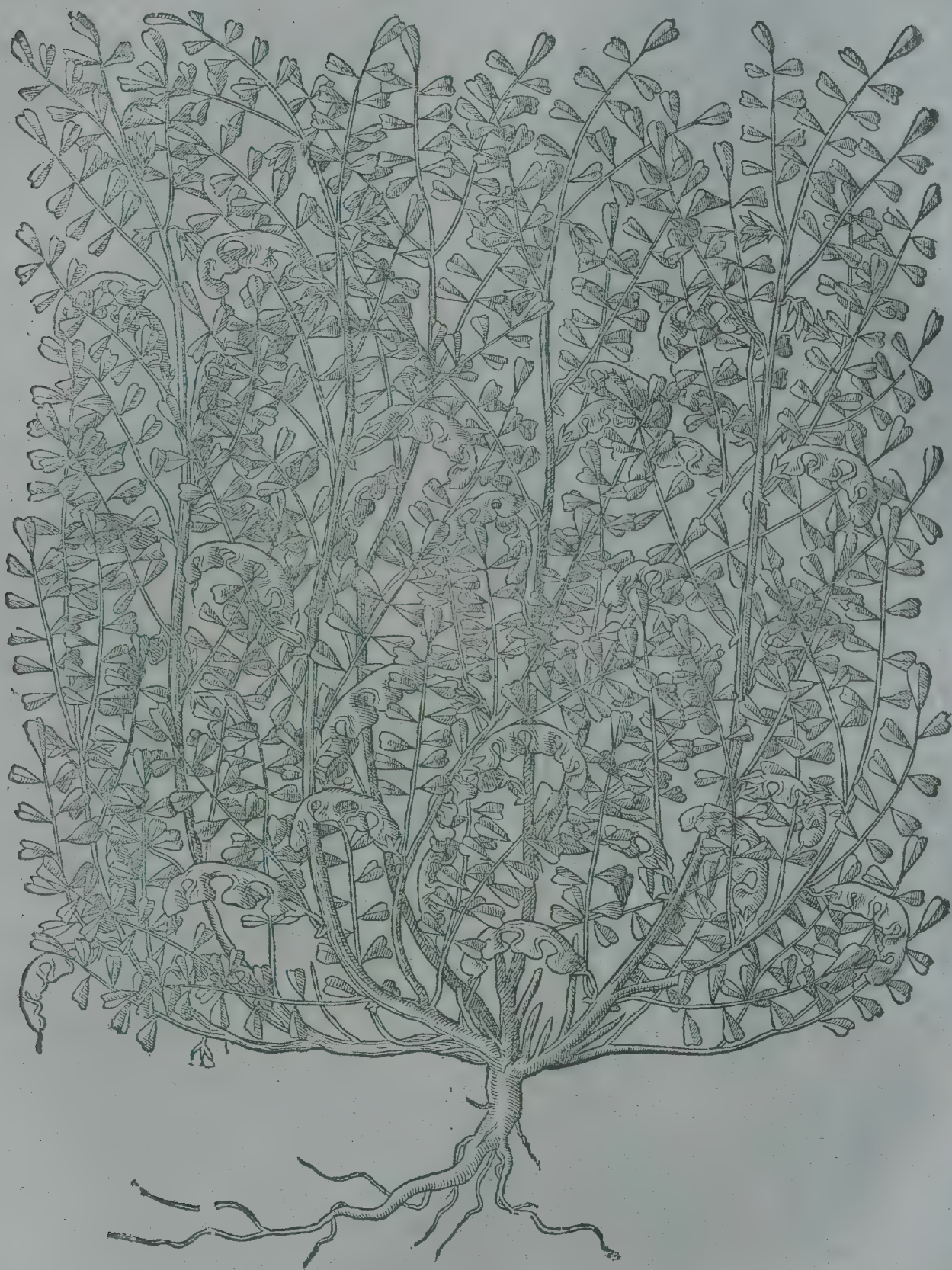


## HEMIONITIS.



- 10 *planta mirè efficax uulneribus glutinandis, itemq; intrinsecis, atque extrinsecis corporis fracturis sanandis: quare miris celebratur laudibus ad puerorum enterocælas. Datur utiliter, commodeq; dysentericis, planta tota in puluerem contrita. Albas uteri fluxiones supprimit, quemadmodum & rubentes. Ferunt equos, qui in montibus herbas depascuntur, ubi hæc copiosa prouenit, auulsis ab ea clauis, suos ferreos calceatus amittere, & ob id uulgò à nonnullis Sferracauallo, appellari. Sed perperam, meo quidem iudicio, quòd alia sit planta, quæ uel ab ipso effectû legitime sic fuerit appellata, uel quòd semen proferat ferreis equorum calceis simile. Verum, cum à chymicis hæc planta inter Lunaria genera recensetur, adeò, ut quidam eam ipsam Lunariam maiorem appellent: præterire quidem non potui, quin de ea quoque hîc uerba facerem. Est itaque Planta, quam nos SPERRA CAVALLO appellamus, herba in montibus proueniens, folijs minori Securidacæ proximis, pusillis, cordisq; faciem referentibus, incurua secundum longitudinem excurrente linea, pluribus utrinque è longo pediculo emergentibus siliquis, oblongis, pressis, numerosis, altera parte incuruis incisuris diui-*





sis, & foraminum rotundorum speciem referentibus, prominente utrinque foraminum orificio, aded ut non parum opi- 10  
 ficij in hisce fabricandis natura adhibuisse videatur. caules habet angulosos, striatosq; ramulis compluribus refertos, sed  
 flores haëtenus mihi uidere non licuit. Semen è siliquis prodit lunatum, bicornè, unde illi nomen apud chymistas; qui eam  
 magnis efferunt praconijs ad argentum conficiendum, sed quàm suis opinionibus deludantur ij, saepe suo magno damno ex-  
 periuntur. Radice nititur gracili quatuor digitorum longitudine. Hanc ego plantam Securidacam montanam appello, cum  
 non paruam uideatur habere cum minori securidaca cognationem, cum facie, tum uiribus. Quod autem equi, qui diu hanc  
 plantam uiurentem calcauerint, ferreis calceatibus protinus exuantur, quid certi asseram non habeo: Verùm cum scribat  
 Plinius lib. x. cap. xv 111. Picum martium adactos cauernis eorum cuneos à pastoribus, admota quadam herba extrabe-  
 re, & Trebius antiquissimus author illi subscribat, cogor quidem ijs haud omnino refragari, qui huic plantæ id uirium  
 tribuunt. Est & alia herba, quam aliqui similiter Lunariam minorem nominant, quæ in scrobium ripis, & aggeribus  
 uligine

Lunaria minor  
 alia.



## LVNARIA MINOR.



10 uligine madentibus, secus vias plerunque nascitur. Serpit hæc humi iuncea cauliculis, cubito longioribus, clematidi illi similibus, quæ Vinca peruinca vulgò vocatur, in quibus à radice ad summum ex utroque latere breuibus interstitiis folia exeunt crassiuscula, rotunda, paruorum nummorum speciem referentia: unde à nonnullis Nummularia dicta est. Sunt qui existiment, hanc esse Elatinem. Verùm quia Nummularia dictæ folia pilosa non sunt, sed leuia: quia præterea non nascitur in segetibus & cultis, sed in scrobium aggeribus & uliginosis locis; ideo ijs non possum adstipulari. Hæc quoque glutinandi, & cohibendi facultate prædita est. Sed iam, ut nostri moris est, Hemionitidi suæ reddantur vires ex Galeno, qui eas retulit lib. vi. simplicium medicamentorum, his paucis verbis. Hemionitis simul & adstrictionem, & amaritudinem possidet: quamobrem cum aceto pota lienosis auxilio est. Ea ut Græcis ἡμιωνίτις, ita etiam Hemionitis Latinis, & Hemionitæ Italis vocatur.

Hemionitidis  
vires ex Gal.

Nomina.



a ὑδαμνος. i.  
subfalsus. ita  
meum.  
Oribasius non  
legit conclusa.

**A**nthyllis duplex est. quædam enim lenti simillima, folijs mollibus, rectis ramulis, palmi altitudi-  
ne: radice parua, tenui. Nascitur in falsis terris, & à sole illustratis<sup>a</sup>, non insulso gustu. Alte-  
ra est folijs, ramulisque aiugæ similis, hirsutioribus tamen, [breuioribus, & asperioribus] flore pur-  
pureo, odoris admodum grauis: radice cichorij. Pota drachmis quatuor, urinæ difficultati, renibus-  
que plurimum prodest. Tritæ, uulvæ pituitas emolliunt, cum rosaceo, & lacte impositæ. uulneribus  
medentur. Quæ autem aiugæ similitudinem refert, præter alia pota cum aceto mulso, comitiales  
sanat.

10

Anthyllidis  
confid.  
Fuchsi opin.  
damnata.

**P**rimam, aut alteram Anthyllida, quæ Dioscoridis historiæ respondeat, non equidem hactenus in Italia reperi, aut re-  
pertam uidi: quanquam non negauerim, quin ea inibi proveniat. Ruellius hanc posteritati Salsolam uocatam fuisse  
tradit, quod ex ea salem fieri memoria proditum sit. Fuchsius uero in libro illo de componendis medicamentis, quem lo-  
cupletatum nuper excudit, putat eam herbam, quæ Kali Mauritanis dicitur, de qua nos differuimus libro superiore in  
Atriplicis commentatione, Anthyllidem esse. nam ubi Aluminium genera expendit in fine ferme sic inquit. Alumen,  
quod Catinæ appellant, ex herba combusta conficitur, Cali Mauritanis dicta, Græcis Anthyllide & Trago. Sed, meo  
quidem iudicio, in hoc aperte hallucinatur Fuchsius unâ cum Amato Lusitano, à quo illum hanc uanam opinionem acce-  
pisse facile suspicor. In primis nanque non uideo ego, quomodo fieri possit, ut Cali Mauritanorum duas possit legitime Græ-  
corum plantas representare, Anthyllida & Tragum. quæ quidem genere, forma, notis ac uiribus inter se maximè diffe-  
runt, ut in ea Apologia, quam in illum Lusitanum scripsimus, latius ostendimus. Deinde nobis planè subit mirari Fuch-  
sum, uirum alioqui doctissimum & in re medica adeò clarum, ut primas ferat in Germania, quod Lusitani illius ineptias  
tam religiosè sit secutus, ut hîc contentus protulisse Anthyllidem esse herbam Cali, neglexerit præterea Anthyllidis genera,  
quæ Dioscoridi duo sunt, expendere: atque genus explicare, quod Cali esse putabat. At re uera Cali ( quantum ego sen-  
tio) nec primam, nec alteram Anthyllidem exprimit, neque etiam Tragum. Etenim hoc sine folijs nascitur, sed eorum ui-  
cem explent aculei, adeò ut tota planta spinis horrida spectetur. Illa uero Anthyllis, quam primo generi adscribit DioSCO-  
rides, lenti simillima est. Porro alterum eius genus (teste Dioscoride) folijs ramulisque aiugam æmulatur, hirsutioribus ta-  
men, breuioribus & asperioribus: flore purpureo, odoris admodum grauis. Quæ nimirum notæ in herba Cali, gustanti  
salsa prorsus desiderantur. Vtriusque Anthyllidis meminit Galenus libro v i. simplicium medicamentorum, sic inquit.  
Anthyllis duplex est, sed utraque modicè desiccatur, ut & ulcera glutinet. Cæterum altera, ea scilicet quæ chamæpityi  
ad similes est, quadantenus subtiliorum est partium, quàm altera, adeò ut et comitialibus competat. Quin & ipsa magis quàm  
altera extergere potest. Quæ herba Græcè ἀνθυλλίς, Anthyllis item Latine, & Anthyllide Italice nominatur.

20

Anthyllidis  
uires ex Gal.

Nomina.

† Meum exēp.  
ἐνδοθεν μὲν  
ἀδύκον καὶ χυ-  
σίζον ἀνθού-  
λιον ἔχοντα, ἔ-  
ξωθεν δὲ περι-  
κείμενα κυκλω-  
ρῶς ἀδύκῃ ἢ  
πύρρου. i. in-  
trinsecus qui-  
dem album, &  
aurei coloris  
florem habet,  
extrinsecus ue-  
rò per ambitū  
albos, aut meli-  
nos, aut purpu-  
reos.  
a Meum. ὁ περ  
τοῖς ὅλοις ἐστὶ  
μειζόν. i. quod  
& per omnia  
maius est.

**A**nthemidis genera tria, tantum flore distantia: rami dodrantes, fruticosi, alis multis concaui: te-  
nuib. foliolis, paruis, numerosis, rotundis capitulis: † floribus in medio aureis, forinsecus orbicula-  
to ambitu cædidis, melinis, aut purpureis, magnitudine foliorum rutæ. Nascitur in asperis, & iuxta semitas.  
colligitur uere. Vim habent radices, flores, & herba excalfaciendi, extenuandi que. Potu, & in sessione, pel-  
lunt menstrua, partus, urinam, calculosque: aduersus inflationes, & ilei tormenta bibuntur: bilem suffu-  
sam expurgant: iocinerum uitia sanant. Decocto earum uesicæ fouentur. Ex omnib. his generibus ad calcu-  
los efficacissima est, quæ florem purpureum habet<sup>a</sup>, cuius amplitudo maiuscula est. Hanc propriè heran-  
themion uocant. Ea cui leucanthemon nomen est, item quæ chrysanthemon dicitur, uehementius  
urinam ciunt. Aegilopijs illitæ medentur: commanducatæ ulcerum eruptiones in ore sanant. Non-  
nulli in clysteribus ex oleo utuntur, terunturque in farinam, ad abigendos febrium circuitus. Flo-  
res, & folia recondi debent; & priuatim tusa, in pastillos digeri: radix quoque ficcari, dumque ingruit  
necessitas, binæ partes herbæ dari, modò floris aut radicis pars una modò contrā floris partes duæ, &  
herbæ una, permutatim duplicato pondere, alternis diebus. bibere autem oportet in uino mulso diluto.

40

Anthemidis  
confid.

**A**nthemis, quæ & Chamæmelon ab odore mali Græcis dicta est, officinis, & uulgo corrupta uoce Camomilla uoca-  
tur. Verum quauis tres Anthemidis species florum colore tantum differentes, memoriæ prodiderit Dioscorides,  
tamque cæteris ad calculos præstare tradiderit, cui flores in medio aurei, per ambitum uero purpurei bubonij modo insunt;  
pharmacopola tamen in Italia illam duntaxat sibi comparant, quæ floribus constat intus aureis, foris folijs albicantibus  
circumseptis: quod hæc cæteris frequentior, copiosiorque inter segetes in campis proveniat, oleatque suauiter. Quandoqui-  
dem cætera eius genera, à paucis sanè cognita, in raris Italiæ locis reperiuntur. Sunt qui putent plantam, quam qui-  
dam Vergilij ADONIDEM esse censent, purpureum Dioscoridis esse Anthemidem; sed re uera hallucinantur, quod hu-  
iusce Anthemidis genus, Dioscoride teste, flores proferat in medio aureos, & forinsecus orbiculato ambitu purpureos, ut  
in Belli quadam uidemus, à quibus maximè differunt uulgaris Adonidis flores, qui papauerorum syluestrium flores æmū-  
lantur. Cæterum Anthemis cuius uulgaris est usus, caules edit cubitales, folijs est paruis capillaribus, tenuibus, ac nu-  
merosis: flores fert in caulium, ramorumque summitatibus Parthenio, quod Matricariam uocant, similes. Radicibus ni-  
titur tenuibus, nec altè descendentes. Tanta est Anthemidis cum Cotula fetida similitudo, ut nullo ferè oculorum in-  
tuitu,

50

60



## ANTHEMIS, SIVE CHAMAEMILLA.



10 tuitu, sed olfactu tantum altera ab altera dignosci queat; Nanque altera, nempe *Anthemis* perquam belle, ac suaviter olet, altera uero foetet, & adeo acris est, ut cutim exulceret adalligata. Quo fit ut qui in campis aluum exonerant, & deinde hac herba sedem abstergunt, paulo post intolerabili uexentur ardore. Caterum *Anthemidis* decoctum potum lateris dolores sanat. Idem praestat aqua e floribus distillata. *Anthemidis* flores absque folijs decerpti, tusiq; in mortario, & ex oleo in pastillos conformati, si ex eodem oleo dissoluantur ijq; febrientes a uertice capitis usque ad pedes illinantur, moxq; stragulis, ut sudent, integantur, quascunque febres sanant, si sudor copiosus fluxerit. Ita enim scriptum reliquit *Nichessor Aegyptius*. *Anthemidis* meminit *Galenus* lib. I I I. simplicium medicamentorum, sic scribens. *Chamaemelum* tenuitate quidem rose persimile est, calore uero ad olei facultates magis accedens, animalium familiares, tum temperatas. Quapropter lassitudinibus, ut si quid aliud confert, doloresq; sedat, mitigatq;. Præterea tensa remittit, & laxat, quosq; mediocriter dura sunt emollit, quosq; conspiciata rarefacit. Ad hæc febres, quæ citra uisceris alicuius in-

*Anthemidis* uires ex Gal.



## ADONIS.



inflammationes infestant, discutit, ac dissolvit, ac praesertim quæ ex humoribus biliosis, aut cutis densitate proveniunt. 10  
 Qua de re & ab Aegyptiorum sapientibus soli consecratum est, febriumq; omnium remedium putatur. Verum hac quidem  
 in re à veritate aberrant: solas enim, quas dixi febres sanare potest, easq; quæ iam concoctæ sunt. Iuvat tamen pulchrè  
 reliquas etiam omnes, quæ melancholicæ sunt, aut pituitosæ, aut ex viscerum inflammatione prognatæ. Nam & harum  
 remedium Chamamelum vel strenuissimum est, ubi iam concoctis adhibetur: quapropter, & hypochondrijs, ut si quid aliud,  
 gratum existit. Meminit etiânum libro VI. eorundem simplicium medicamentorum, sic inquit. Dictum quidem in  
 tertio libro de hac herba copiosius est, diceturq; nunc summam, quod calefacit, & desiccet in primo ordine. Est &  
 tenuium partium, ac proinde digerendi, rarefaciendi, & laxandi facultatem obtinet. Planta, quæ Græcis ἀνθέμις, &  
 χαμαίανθος, Latinis pariter Anthemis, & Chamamelum appellatur: Arabibus, Debonigi, seu Babunegi: Italis, Ca-  
 mamilla: Germanis, Camillen: Hispanis, Manzanilla: Gallis, Camemina, & Camomille.

Nomina.

Παράβολοι.



Παρθένιον.

PARTHENIVM.

CAP. CXXXVIII.

**P**Arthenium, aliqui amaracon uocant, folijs est coriandri, tenuibus: flore per ambitum albo, intus melino, odore subuiroso, sapore amaro. Siccatum, cum aceto mulso, aut sale potum, non fecus atque epithymum, & bilem, & pituitam detrahit: suspiriosis prodest, & melancholicis. Herba sine flore à calculosis, & anhelatoribus magna utilitate bibitur. Valet decoctum ad insidendum in duritia uuluarum, & inflammationibus. Illinitur sacro igni, & collectionibus cum flore.

**S**eritur Parthenium in Italia in hortis fere omnibus, neque modò in ijs satum; sed in alijs quoque locis sponte proe-  
 10 nit. Folio est coriandri, amaro sapore, odore graui: floribus per ambitum albis, intus melinis. Hetrusci Matricariam, & ab amaro sapore, Amarellam uocant. Ceterum hallucinantur, mea quidem sententia, in parthenij historia

Parthenij con-  
sideratio.

PARTHENIVM, SEV MATRICARIA.







Brasauolus, & Fuchsius, viri alioqui doctissimi: quin & Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, 10  
 quod concordēs sibi persuaferint (ut superius in *Artemisia* commentario, eorum errorem explodendo, diximus) *Matricaria*,  
 siue *Amarellam* uulgò uocatam esse illud *Artemisia* genus, quod secundo loco à Dioscoride repræsentatur: utpote  
 qui non rectè expenderint hanc esse legitimum *Parthenium*. Porro contendunt Brasauolus, & Fuchsius eam omnino plan-  
 tam uerum referre *Parthenium*, quam herbariorum uulgus *Cotulam* fœtidam appellat. Sed quàm isti clarissimi medici  
 magno in errore uersentur, iudicent ij, qui probè sciunt *Cotulam* fœtidam folio esse fœniculi, aut anthemidis potius, quàm  
 coriandri: neque sapore usqueadè amaro, ut in *Parthenio* requiritur. Sed acutissimo, & exulcerandi uì prædito. id  
 quod nusquàm *Parthenio* tribuit Dioscorides, neque Galenus. Sunt præterea antiquorum nonnulli, qui *Helxinem* quoque  
*Parthenium* uocauere, illam scilicet, quæ in parietibus nascitur detergendis uitreis uasis aptissima, ut Galenus ipse testa-  
 tur lib. VI. *simplicium medicamentorum*, & Plinius libro XXI. cap. XVII. *naturalis historie*. Nec desunt etiam, qui  
 uelint mas *Parthenium* appellare *Athanasiam*, quam & TANACETVM uocant seplasiarij, cuius etiam superius de *Ar-*  
*temisia* differentes mentionem fecimus, & hîc modò effigiem damus. Quorum equidem sententiam magis probandam  
 censcrem,

Tanacetum, &  
 eius medicinæ.



eenferem, quàm eorum, qui tertium *Artemisia* genus *Tanacetum* esse contendunt. Vtuntur *Tanaceto* recentiores ad uentriculi, & alui flatus discutiendos, item ad lumbricos ex uentre pellendos. Vtuntur & ad frangendos renum calculos, & ad ciendam urinam. Sed id uiris magis, quàm mulieribus commendant: contra uerò *Matricariam* dictam feminis tantum exhibendam præcipiunt. *Parthenij* in simplicium medicamentorum censu *Galenum* meminisse non reperio. Eius nomen Græcum est *παρθένιον*, Latinum similiter *Parthenium*: Arabicum, *Achuen*, *Vchuen*, *Achuan*, siue *Alachuam*: Nomina Italicum, *Parthenio*, *Matricaria*, & *Amarella*: Germanicum: *Muotter Kraut*, & *Mettram*: Gallicum, *Matricaire*.

Βούφθαλμον.

BVPHTHALMVM.

CAP. CXXXIX.

**B**Vphtalmon, quidam *cachlam* uocant, caules emittit tenues, mollesque: folia *foeniculi*: luteum dorem, *anthemide* maiorem, oculi similitudine, unde nomen traxit. Circa oppida nascitur, & in campestribus. Flores cum cerato triti, tumores, duritiasque discutiunt. Aiunt epotam post exitum à balneis, regio morbo correptis, colorem tractu temporis reddere.

BVPHTHALMVM.







Buphthalmi  
confid.

**N**on parum profectò inter se uariant de Buphthalmo recentiorum sententia, ut herbam, quæ ipsum legitime represen- 10  
tet decernant, & ostendant. Nam aliqui putant, herbam quandam cubito altiore, in pratis & agrorum margi-  
nibus nascentem, quæ (ut equidem opinor) Bellis maior est folio nonnihil in ambitu serrato, flore intus melino, extrâ uerò  
candidissimis foliolis undique circumdato, anthemide maiore, esse legitimum Buphthalmum. Alij uerò, quibus adstipula-  
tur Fuchsius, aliam ab hac herbam uerum Buphthalmum esse contendunt, uulgaris anthemidis cognatam, quam officina  
Cotulam non fœtidam uocant. Sed cur horum sententias comprobem, sanè non habeo. quippe quamuis Cotula non fœtida  
dicta foliorum facie quadantenus Buphthalmum referat, flores tamen in medio melini, & in ambitu anthemidis modo can-  
didi, Dioscoridis picturæ non utique respondent. Quemadmodum & hinc perspicuum est alteram plantam, cuius primo  
loco meminimus, non esse Buphthalmum. Siquidem cum diligentissimè scripserit Dioscorides uulgaris anthemidis, tum  
etiam parthenij flores intus aureo micare colore, per ambitum uerò candido, dubitandum quidem non est, quin & eadem  
fuerit usus diligentia in describendo Buphthalmi flore, quem tamen luteum in uniuersum facit, non autem in ambitu can-  
didum,



## BELLIS MEDIA.



10 didum, qualis in vulgari parthenio conspicitur. Cum itaque Bupthalmum luteo planè flore præditum esse debeat, haud dubiè errant, meo quidem iudicio, qui pro Bupthalmo prædictas, aut similes plantas accipiunt. Caterùm legitimum, ni fallor, Bupthalmum ad me attulit hoc anno Patavio Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus, iuuenis spectata in philosophia, ac medicina eruditionis, mihiq; perinde ac filius charissimus, quod in nullis prorsus notis à Dioscoridis descriptione dissidet, ut eius effigies, quam hîc damus, abundè demonstrat. Bupthalmi uires retulit Galenus lib. VI. simplicium medic. ijs uerbis. Bupthalmum, inquit, sic appellatum est à floribus, qui figura quidem boum oculis uideantur adsimiles, colore autem anthemidis floribus simillimi sunt, sed multò illis tum maiores, tum acriores. Proinde & uehementius discutiunt, adeò ut duritias sanent cerato misti. hæc Galenus. Vbi, ne quid nobis obstat, animaduertendum est, quòd Galenus, qui Bupthalmi flores anthemidis floribus simillimos reddit, de ea tantùm anthemide intelligit, quæ luteos flores profert. Sed quoniam de Bupthalmi flore differenti mihi BELLIS sic à Plinio uocata occurrit, cuius etiam initio commentarij memini, non alienum esse duxi, hoc in loco eius historiam, & uires recensere. Bellis igitur quanquam plura sunt genera, tria tamen communiter numerantur, nempe maius, medium, & minus. Maius folia gerit ex angusta origine in latum

Bupthalmi  
uires ex Gal.

Bellidis histo-  
ria, & uires.



## BELLIS MINOR.



latum ambitum finientia, subrotunda, crassiuscula, & circumquaque serrata, humi circa radicem in rotæ modum accubantia. Quæ autem in caulibus habentur, oblonga magis sunt senetionis modo; caules emittit ab una radice plures, cubitales, teretes, robustosq; , è quorum summis partibus flores exeunt Anthemide, aut Parthenio maiores, qui æstate tota perdurant, colore intus aureo, & per ambitum candido. Radix illi est multifida, haud ualde descendens. Alterum autem, quod medium appellamus, plerunque in pratis prouenit folijs minoribus, nec adeò per ambitum incisis, in terra iacentibus. Cauliculos edit tenues, flexiles, rotundos, palmari longitudine: Radicem altero tenuiorem, sed multifidam. Flores mittit maiori per omnia similes, sed longè minores. Minus quod in hortis seritur, uarijs spectatur generibus: quæ florum uarietate dignoscuntur. Nam tametsi folia in omni ferè genere habeantur longiuscula, in cacumine subrotunda, crassiuscula, solo procumbentia, & in rotæ modum radiantia, atque per ambitum sensim serrata; flores tamen coloribus, & foliorum numero inter se uariant. Siquidem in uno genere centrotenus aurei & per ambitum, rubentibus foliolis stipati cernuntur, 10



## BELLIS MINORIS TRES SPECIES.



10 cernuntur, in altero uero ex candido rufescētibus, aut uersicolorib. numerosioribusq;. Sunt etiā qui intus rubri sint, & in am-  
bitu albi, quinetiā qui ubiq; foliolis uersicoloribus adeo stipati habeantur, ut sericinos floccos penē referant. Omnes hoc tem-  
pore in Coronamenta uenēre. Nam ob cauliculorum mollitiem, & colorum præstantiam, texendis coronis aptissimi sunt.  
Florent anno ferē toto si cultorum diligentia non desit. Facultas omnibus eadem: nam (ut recentiores perhibent) ualent  
in strumis, & capitis fracturis: quinetiam in uulneribus thoracis, quæ in pectoris cavitatem usque penetrarunt, in quem  
usum Bellim potionibus inserunt. Sunt & qui Bellidis genera laudent ad ischiada, & paralysin. Sanant commansafo-  
lia cum oris, tum Linguae exulceratas pustulas, eadem tusa genitalium inflammationes extinguunt, ac etiam resoluunt.  
Herba ipsa recens in acetarijs deuorata, aluum adstrictam lenit, id quod etiam præstat ex iure pinguium carnum decocta. Nomina.  
Βεσδαλμον sic Græcè, Latine uerò Bupthalmum, & Oculi bouis dicitur: Arabice, Bihar: Italice, Buphalmo, & Oc-  
chio di bue. Bellis, Italis primo flore, & fior di primavera dicitur.

H b b b

Γαυκώδης.



Γλυκύσιδη.

PAEONIA.

CAP. CXL.

**P**Aeonia, siue glycyfide, Græcis aliquibus pentoboron dicitur, sunt qui Idæos dactylos radicem pæoniam uocant. Caulis altitudine sesquipedis adolescit, comitantibus multis stolonibus. Huius duo genera: mas folia iuglandis habet: in foemina uerò sinyrni more diuiduntur. Summo caule filiquas emittit amygdalis similes: in quibus, cum dehiscunt, multa grana, exigua, rubra, acinis puni-  
corum similia inueniuntur, & in medio nigra, purpurea quinque aut sex. Radix maris digitali crassitudine, & palmi longitudine, gustu adstringens, alba. foeminæ radicibus ceu glandes circiter septem aut octo inhærent, ut in hastula regia. Foeminis à partu non purgatis sicca radix datur: ciet menses 10

P A E O N I A M A S.



amygdale



## P A E O N I A F O E M I N A .



10 amygdalæ magnitudine pota uentris doloribus cum uino pota auxiliatur . ualet contra regium morbum, & renum, ac uesicæ dolores . decocta in uino <sup>a</sup> aluum sistit . Rubra grana rubentes menses sistunt, decem uel duodecim pota in uino austero, & nigro : stomachicis, & erosionibus ea esse prodest : à pueris pota initia calculorum eximunt . Grana nigra auxiliantur suppressionibus nocturnis, uulvæ strangu-  
lationibus, & matricis doloribus, quindécim numero pota, in aqua mulsa, aut uino . Nascitur in altissimis montibus, & præruptis .

<sup>a</sup> Carecum. ad  
dit. xxi πινεται  
m.j. & pota.



Pæonia confideratio.

Pæonia uires ex Gal.

Galenii historia.

Nomina.

**P**æonia semina planta est vulgaris notitiæ: mas uerò contrà, quòd paucis in Italia locis proueniat. Hanc Pisis ad me Goritiam misit hoc anno Lucas Ghinus Forocorneliensis, uir & doctrina, & rei medicæ cognitione præclarus. Sed & eam antea è Germania allatam uidimus. Pæonia historiam, & uires descripsit Plinius lib. XXV I I. cap. x. his uerbis. Glycyside, quam aliqui Pæoniam aut pentorobon uocant caulem habet duum cubitorum, comitantibus duobus, aut tribus, subrutilum, cute lauri, folia qualia isatis pinguiora, rotundioraq; ac minora. Semen in siliquis, aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera sunt. Fœmina existimatur, cuius radicibus ceu balani longiores circiter octo aut sex adhaerent. Mas plures habet, quoniam non una radice nixus est, palmi altitudine, candidaq; . Ea gustu adstringit. Fœmina folia Myrrham redolent, & densiora sunt. Nascuntur in syluis. Tradunt noctu effodiendas quoniam pico martio impetu in oculis faciente, interdiu periculosum sit. Radix uerò cum effodiatur, periculum esse, ne sedes procidant. Magna id uanitate ad ostentationem rei fictum arbitror. Hæc Plinius in quibus à Dioscoride dissentit, quod mari plures scripserit esse radices quàm fœminæ, quo fit ut suspicer Plinij lectionem uitio haud carere. Pæonia uires posteritatis memoria tradidit Galenus lib. VI. simpl. medic. ubi ita scriptum reliquit. Glycysida, quam pentorobon, & pæoniam nuncupant, radicem habet læuiter adstringentem cum quadam dulcedine: etsi plusculum dentibus mandas, acrimoniam item quampiam subamaram subesse percipies. Proinde menses ciet ex melicrato amygdala pota quantitate. Sanè tundere eam oportet, ac cribrare, & sic inspergere. Expurgat porro etiam iecur obstructum, & renes. Sed hæc efficere nata est, quæ acris, & subamara est: quæ uerò quiddam etiam adstrictorium obtinet, uentris fluxiones sistere potest. Verùm eā tunc in austerorum uinorum quopiam decoctam bibere conuenit. Est autem facultate omnino rescicatoria uehementer, ita ut non desperauerim eam etiam adalligatam, quod meritò creditum est, puerorum epilepsias sanare. Equidem uidi puellum quandoque octo totis mensibus morbo comitiali liberū, ex eo quo gestabat radicē tēpore: ubi uerò fortē fortuna quod à collo suspensum erat decidisset, protinus morbo correptus est. rursusq; suspensio in locum illius alio, inculpatē postea se habuit. Porro uisum est mihi satius esse denuò id collo detrudere certioris experientie gratia. Id cum fecissem, ac puer iterum esset conuulsus, magnam recentis radicis partem ex collo eius suspendimus: ac deinceps prorsus sanus effectus est puer, nec postea conuulsus est. Rationabile itaque erat aut partes quaspiam à radice defluentes, ac deinde per inspirationem attactas, ita affectos locos curare, aut aerem à radice assidue mutari, & alterari. Nam hoc pacto succus Cyrenæicus columellam phlegmone affectam iuuat, & melanthium frictum palam desillationes, & grauedines desiccant, si quis id in calidum lintheum rarum liget, assidueq; calorem ex eo per inspirationem, quæ per nares fit, attrahat. Quinetiam si compluribus linis, & maxime marinæ purpuræ, collo uiperæ iniectis, illis uiperam præfoces: eaq; postea cuiuspiam collo obuincias, mirifice profuerit tum tonsillis, tum omnibus ijs, quæ in collo expullulant. Sed de talibus priuatim aliquando fortē conscribam. Nunc uerò sciendum est Pæonia temperamentum tenuium esse partium & exiccatorium, haud tamen insigniter calidum, sed aut symmetrum, aut paulò calidius. Hæc Galenus. Quibus patet pæonia radicem collo suspensam, non quidem deuoratam puerorum epilepsiam curare, quanquam plurimi sint medici, qui eam ad comitiales potandam præbeant. Cæterum hoc æuo Galeni de suspensa pæonia testimonium plurimos fefellit medicos. quo fit, ut mihi dubitandum sit an Pæonia vulgaris ea sit, de qua scribit Galenus. Præstat Pæonia nostra semen ad amissam loquelam, si eius triginta grana à cortice repurgata, & in puluerem contrita ex uino propinentur. Valent eadem, ac pariter radices ad serpentium morsus, non solum pota, sed etiam imposita. Non desunt muliercula, quæ, perforata pæonia semina, & filo traiecta coralliorum modo suis infantibus, & pueris collo circumligent. quod putent hoc amuleto Epilepsiam arceri. Hæc planta Græcis λουκασίδην, & παονία, Latinis item Pæonia nuncupatur: Arabibus, Feonia: Italis, Peonia: Germanis, Peonien: Hispanis, Rosa del monte, & Rosa albardeira: Gallis, Penoesne, & Pinoine.

Λιθόσπερμον.

LITHOSPERMVM.

CAP. CXLI.

40

**L**ithospermon à feminis duritia nomen accepit. Folij est oleæ longioribus, & latioribus, mollioribus, iacent humi, quæ ab radice exiliunt: ramulis rectis, tenuibus, firmis, crassitudine acuti iunci, lignosis: in quorum cacumine bifidi exortus cauliculorum speciem exhibent: folijs longis: inter quæ paruum semen, rotundum, erui magnitudine, duritia lapidea. Nascitur in asperis, & editis locis. Vim hanc habet, ut femine cum uino albo poto calculos frangat, pellatque urinam.

Lithospermi confid.

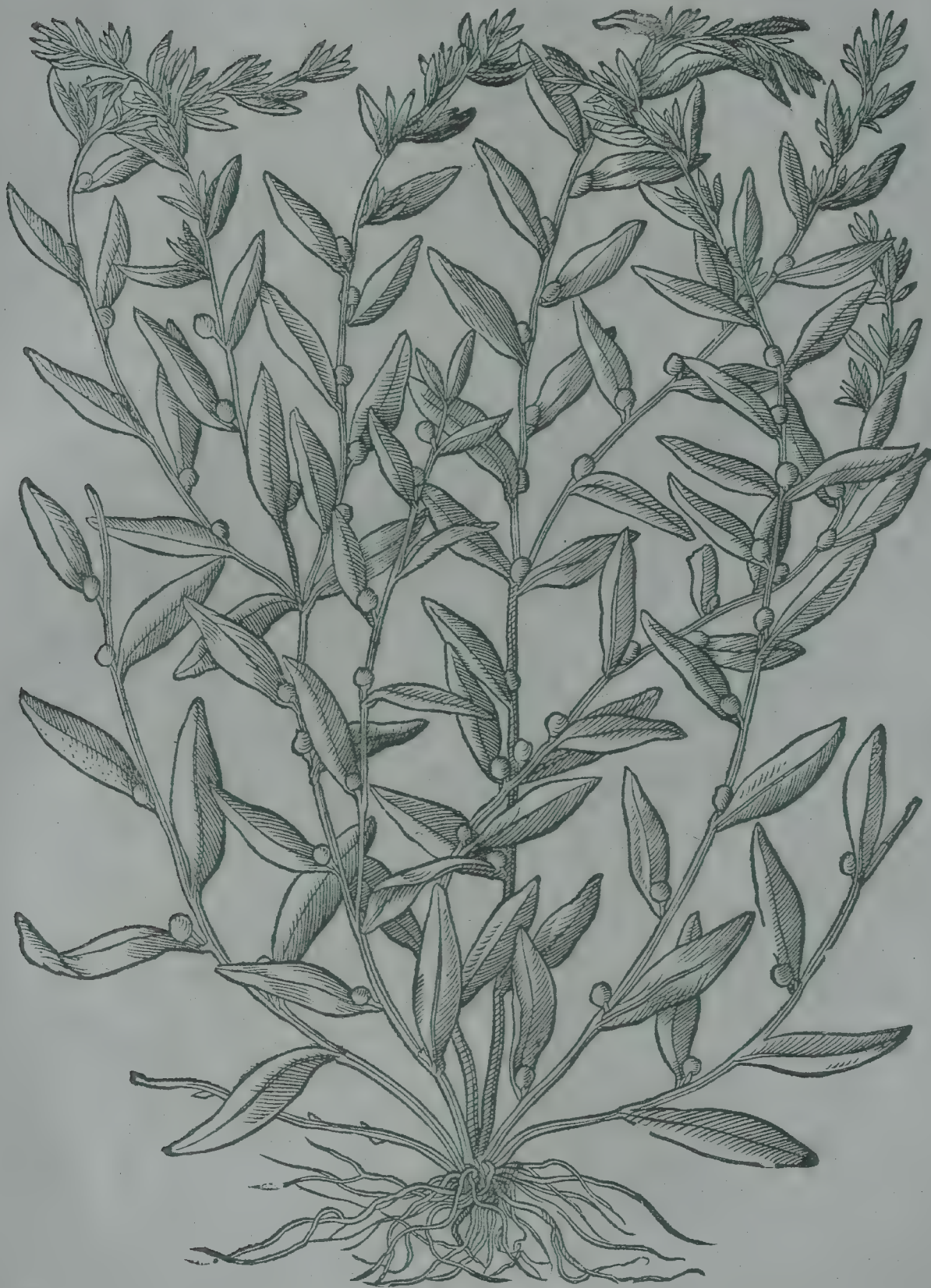
Fuch. error.

**L**ithospermon hodie seplasiarij, & omnes ferè medici Barbaros secuti Milium solis nominant. Licet rectius fortasse Mauritanorum quoque imitatione ab illis Milium Soler uocaretur. Quandoquidem hæc planta (ut scribit Serapio testimonio Aben Iuliel) frequens nascitur in montibus Soler: unde illi aptius fortè à loco, quàm à sole cognomentum imponeretur. Huius milij, utcumque cognominetur, duo ostenduntur genera. maius, quod legitimum est Lithospermon, quòue Hetruria satis referta est. minus, quod longè frequentius ubique in Italia gignitur. Hoc humi minime repit, sed arbuscula ferè instar sursum caules mittit brachiatos, rotundosq; in quibus folia sunt, ut in maiori oblonga, sed minora, & firmiora, è quorum exitu semen oritur candidum, pellucidum margaritarum modo, oblongum tamen, & facie, & quantitate nullo simile; quo factum est, ut Milium Soler appellari cæperit. Cæterum Fuchsiū, uirum alioqui doctissimum, Lithospermum Dioscoridis omnibus propè nunc compertum, non cognouisse arbitror, quòd in suis clarissimis de stirpium historia commentarijs pro uero Lithospermo, illud quod officinis Milium solis minus appellatur, depinxerit. Idem nihil minus deinde mihi quidem uidetur errasse in libro de compositione medicamentorum, quem nuper auctum edidit: ubi scriptis tradidit Lithospermi genus esse plantam illam barundinaceam, ex cuius seminibus, quæ nos Lacrymas uocamus, sunt orbiculi, quibus filo traiectis utuntur mulieres ad suas preces numerandas. Hanc autem opinionem quoniam confutauimus in Apologia, quam aduersus Amatium Lusitanum, quem fortè secutus est Fuchsius, scripsimus, hinc ut satis alibi explosam

60



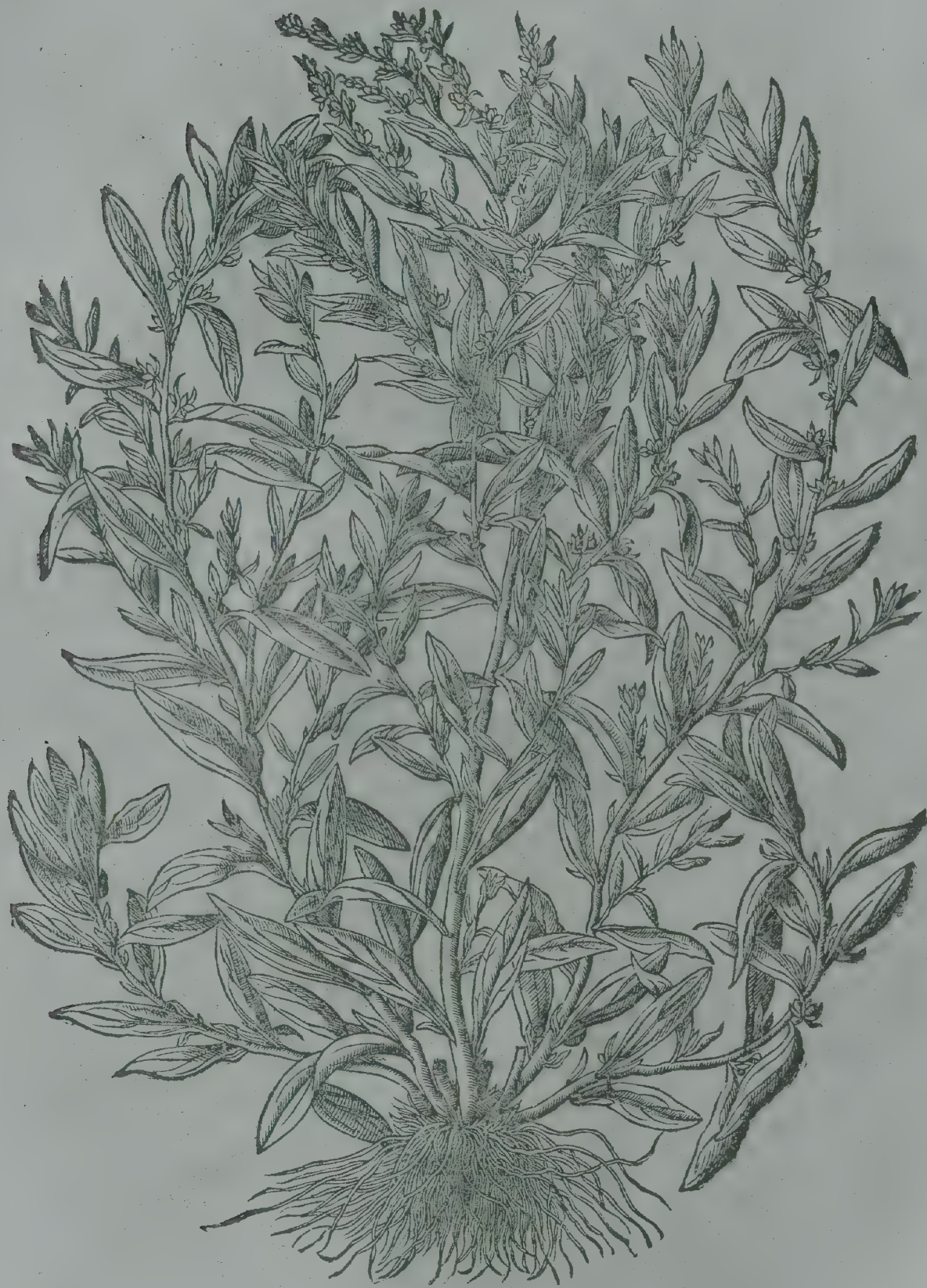
## LITHOSPERMUM MAIVS.



10 plosam relinquimus. Lithospermon, ut herbam summa admiratione dignam, eleganter descripsit Plinius lib. XXVII. cap. XI. cuius hic uerba subiiciam. Inter omnes herbas, inquit, Lithospermo nihil est mirabilius. Aliqui egonychon uocant, alij diospyron, alij heracleon. Herba quincuncialis ferè, folijs duplo maioribus, quàm ruta, ramulis surculosis, crassitudine iunci. Gerit iuxta folia singulas ueluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore, & rotunditate margaritarum, magnitudinis ciceris, duritia uerò lapidea. Ipsi, qua pediculis adhereant, cauernulas habent, & intus semen. Nasceitur & in Italia, sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo conspexi. Tantis est decor, uelut aurificum arte alternis inter folia candicantibus margaritis, tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis. Iacere, atque humi serpere authores tradunt. Ego uulsam, non haerentem uidi. haftenus Plinius. Datur utriusque semen potandum utiliter diebus pluribus sesquidrachma pondere, addita aspleni semidrachma, & succini scrupulis duobus, ex succo plantaginis, aut portulacae, aut lactucae ad gonorrhœam. Dantur quoque magno sanè auxilio mi-

Lithospermi  
hist. ex Plin.





Phalaridis uires ex Gal.  
Nomina.

Conclusa non legit Orib.  
a Orib. legit.

ἰσχυρότερα ἢ ἡ  
lidiores.

b Orib. addit.

τῇ γένει, καὶ  
τὰ φύλλα δὲ  
ὅμοια τοῖς τῆς  
ζέας. i. gustu, &  
folia etiā fert  
zeæ similia.

novis lithospermi seminis drachma duæ ex lacte muliebri potanda agrè parturientibus feminis. Nanque hoc tantum medi- 10  
camento quàm plures in partu laborantes adiutæ sunt. Lithospermi in simplicium medicamentorum libris, Galenum me-  
minisse non inuenio. Quod Græci λιθόσπερμον, Latini quoque Lithospermum uocant: Mauritani, Kulb, Culb, Calt, seu  
Calab: Itali, Lithospermo, & Milium solis: Germani, Meerbirsz, & Steinsomen: Galli, Gremil, & Herbe aux perles.

φάλαρις.

PHALARIS.

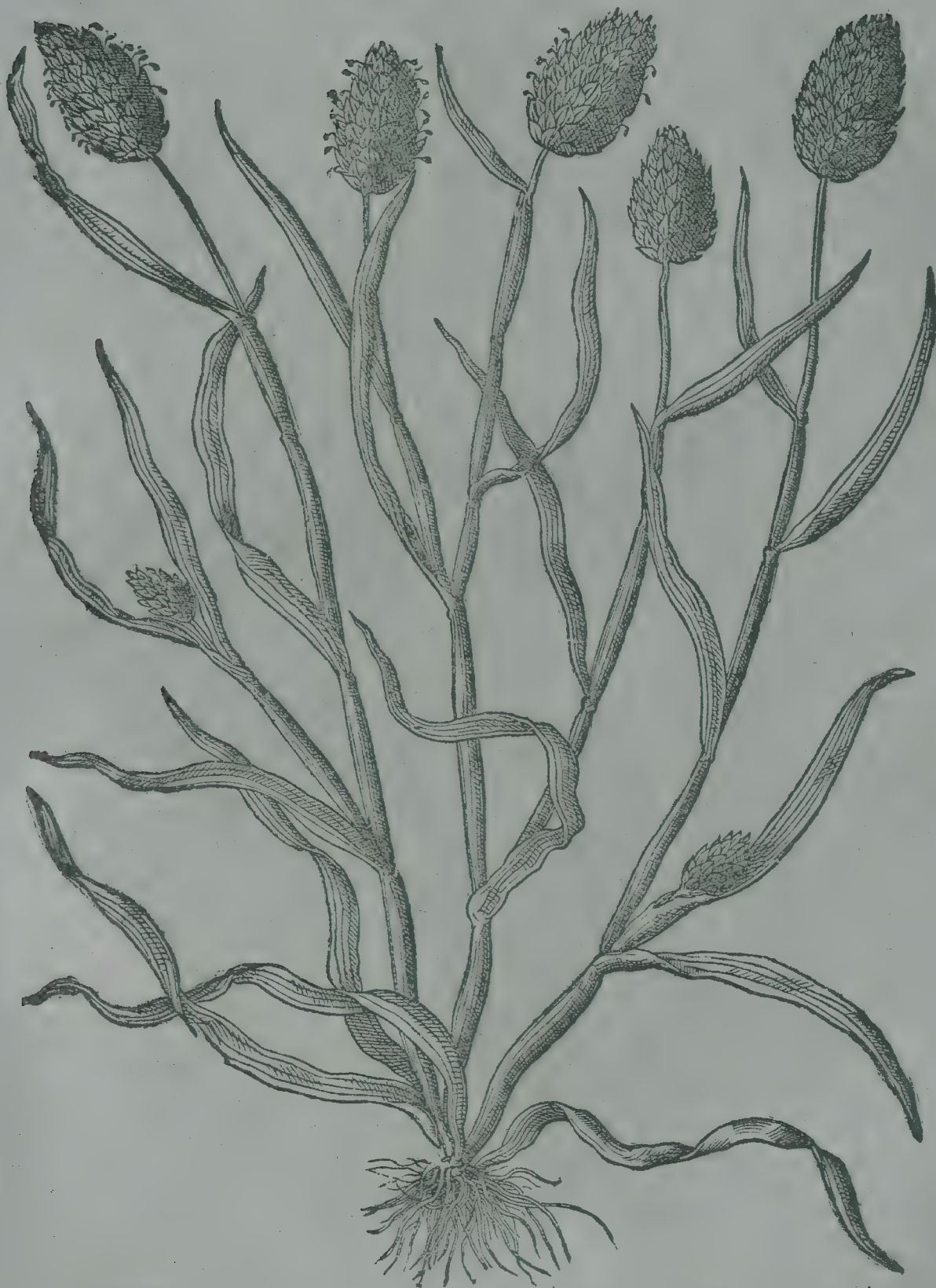
CAP. CXLII.

**P**halaris cauliculos emittit zeæ culmis similes, à minutis, ac nullius usus radicibus, multos, [duum  
palmorum] geniculis cinctos<sup>a</sup>, graciliores tamen, ac dulces<sup>b</sup>: semen candidum, oblongum, mi-  
lij magnitudine. Tunditur, & in aqua aut uino succus ad uesicæ cruciatus utilissimè bibitur. Semen  
cochlearis mensura potum, ad eadem efficax est.

Phalarim



## PHALARIS.



**10** PHalarim genuinam referre hanc plantam, cuius hęc imaginem excudi curauimus, quin credam nihil est quod prohibeat. Siquidem calamos emittit *zεα*; semen in spicatis capitibus usque oblongis, candidum oblongum milio simile. Quinetiam radicibus nititur minutis, & superuacuis. Phalaridis meminit Galenus libro octauo de simp. med. facultatibus. his uerbis. Phalaridis herbae tum semen, tum succus, tum folia potu auxiliari creduntur uesicae doloribus ceu in se habeant quidpiam tenuium partium, & calidum. Scripsit de eadem & Plinius lib. xxvii. cap. xii. sic inquit. Phalaris Thyrsus habet longum tenuem ceu calamum, in summo florem inclinatum, semen simile sesame. Et hoc calculos frangit, potum ex uino, uel aceto, & melle, & lacte. Idem & uitia uesicae sanat. Hęc ille.

*Ε' πυ δ' ποδ' αρω.*

**RVBIA.**

**CAP. CXLIII.**

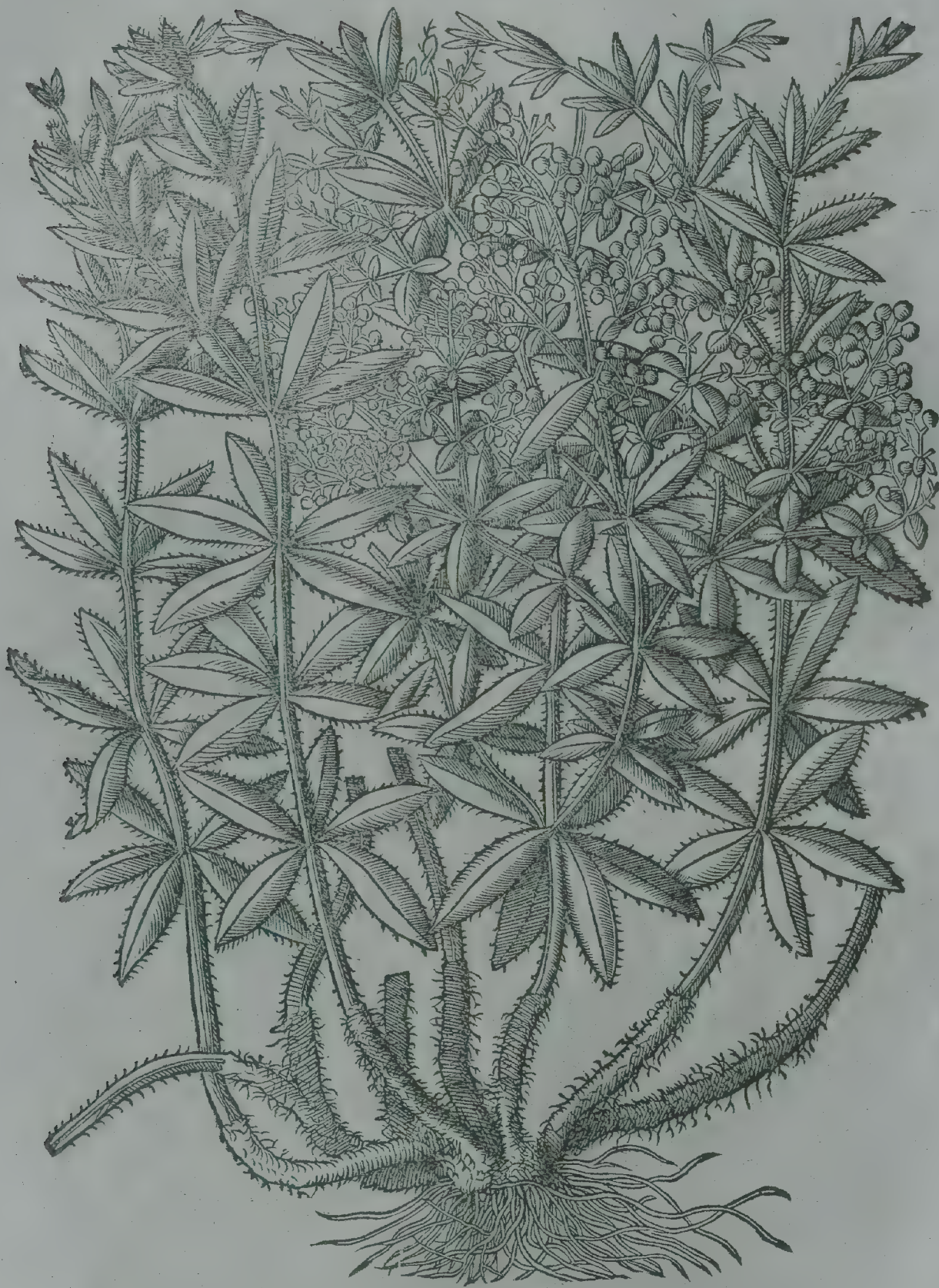
**E**Rythrodanum radix rubra est, qua tinguntur lanae. Vna sponte provenit: altera seritur, ut in [Thebana Galliae,] & Rauenna Italiae: [in Caria] inter oleas, ut in aruis, solo creditur. Hanc

Phalaridis consideratio.

Meum non legit conclusa.

Hbbh 4 non





non sine quæstu serunt : nanque maximum ex ea sentiunt prouentum. Asperi caules, & quadranguli, 10  
longi, aparinæ non dissimiles, robustiores, & multò prorsus maiores : folijs per interualla circum ar-  
ticulos, stellatim decussatis. Semen eius rotundum, inter initia uiride, mox rubrum, postea cùm  
ematuruit, nigrum : radix tenuis, longa, rubra. Vrinam ciet : qua de causa regio morbo opitulatur,  
pota cum aqua mulsa : item ischiadicis, & resolutis. Crassam, copiosamque urinam pellit, nonnun-  
quam & sanguinem : bibentes tamen quotidie lauari oportet, [ & excrementorum quæ redduntur  
differentiam spectare. ] Aduersus serpentium morsus, ramulos cum folijs uino bibere prodest. Semen  
ex aceto potum, lienem absumit. Imposita radix trahit partus, menses, secundasque. albæ uirilgini  
illita ex aceto medetur.

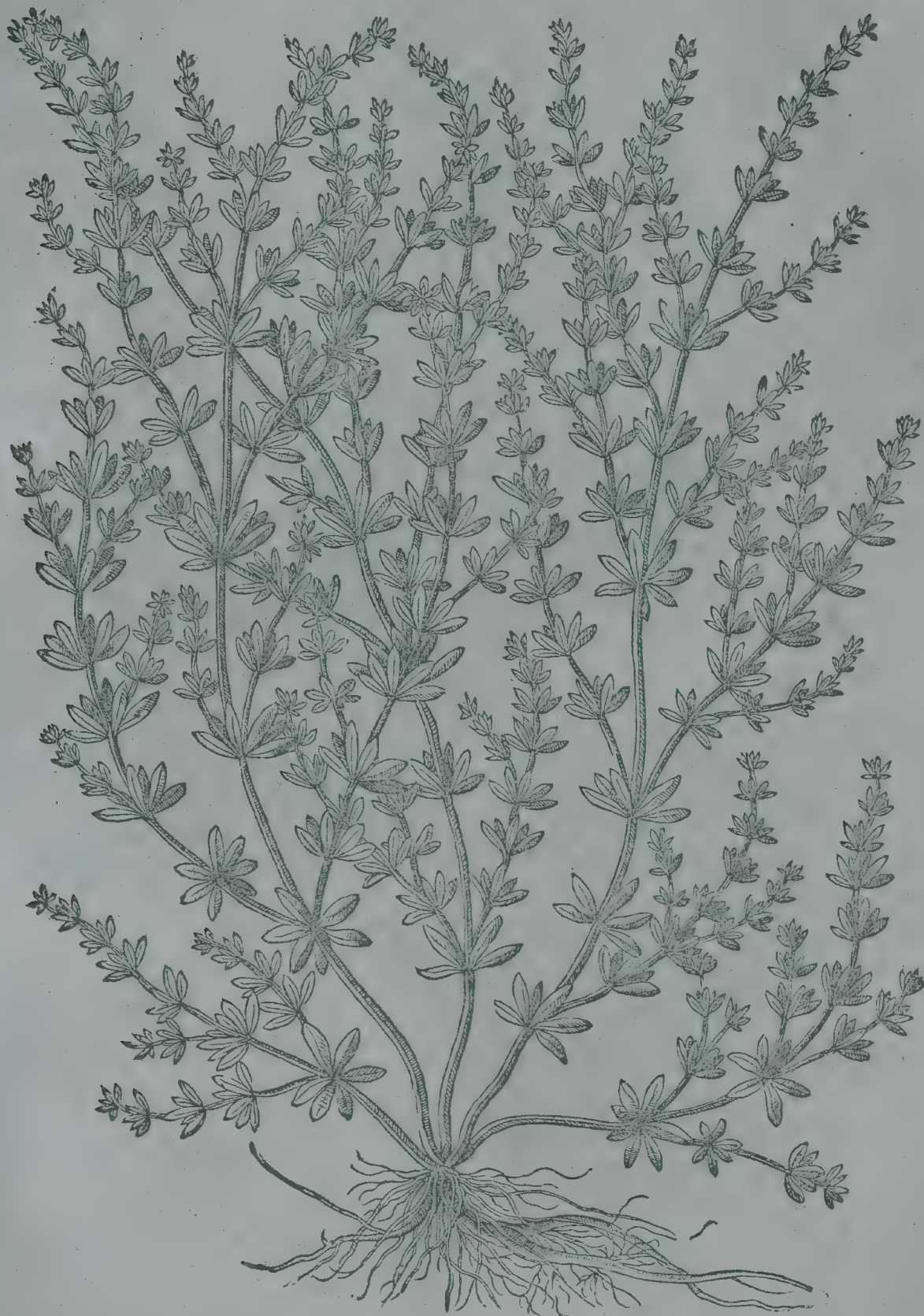
Conclusa in  
meo exempla-  
ri desunt.

Rubiz confid.

**R**ubia, quam Græci Erythrodanum dicunt, duum est generum, alterum Agreste, et sponte nascens : Alterum do-  
mesticum, folijs maioribus, & longioribus, crassioribusque caulibus. Hetruscis Rubia nullis non cognita : neque  
medicis solùm, ac seplasiarijs cognoscitur : sed etiam mulierculis, ac rusticis, ijs præsertim, qui in locis habitant, ubi la-  
nificio



## RVBIA SYLVESTRIS.



10 nificio opera impenditur . quandoquidem inficiendis tingendisq; lanis aptissima est . Quapropter rustici , & agrestes mulieres ; quod lanarum infectores Rubia quotannis plurimum emant , huius radices effodiunt , & uendunt , unde tantum quaestus faciunt , ut sibi suisq; uictum suppeditent . Mittit hanc abunde Hetruria , praecipue Senensis ager . Expetuntur folia nostratibus mulieribus , quod asperissima sint , ad stannea uasa detergenda : siquidem mirum dictu quam pulcherrime nitecant , quae Rubiam fuerint experta . De ea autem differens Plinius lib. XIX. cap. III . In primis , inquit , Rubia tingendis lanis , & corijs necessaria . Laudatissima Italica , & maxime suburbana , & omnes pene prouincia scatent ea . Sponte prouenit , seriturq; similitudine eruilia : Verum spinosus ei caulis ; geniculatusq; hic est , quinis circa articulos in orbe folijs . Semen eius rubrum est . Inuenio a pud quosdam morbum regium sanari hoc frutice , etiam si adalligatus spectetur tantum . Rubia meminit Galenus libro VI . simplicium medicamentorum , ubi sic scribit . Est autem Rubia tinctorum radix acerba , & gustu amara . Itaque quaecunque agere dictum est superiore libro , ubi in unum eiusmodi coierint facultates , ea omnia in hac radice luculenter conspicies . Quippe cum & lienem , & iecur expurget , & urinas crassas , multasq; , ac nonnunquam etiam sanguinolentas uacuet . Quin & menses ciet , ac mediocriter quae extersionem postulant ,

Rubia uires ex  
Gal.



lunt, extergit: proinde uiligines albas cum aceto illita inuat. Sunt qui eam ischiadicis, hoc est, coxendiculis doloribus afflictis, & resolutis, in potu cum melicrato exhibeant. Id ἐρυθρόδανον Græcè dicitur, quod Erythrodanum, & Rubia Latine: Pauë, Fuc alsabagin, Arabicè: Erythrodano, & Rubbia, Italice: Ferberroet, Germanice: Ruuia, Hispanice: Garance, Gallicè.

Λονχίτις.

LONCHITIS.

CAP. CXLIII.

Conclusa meū  
exemplar non  
habet, sed meū  
habet, & pro si-  
tientibus legit.  
ἐρυθρόδανον. i. Ru-  
meētis.

**L**onchitis folia habet porri, latiora, rubentia, plurima, ad radicem circumfracta, ueluti in terram procumbentia, pauca in caule: in quo flores, ceu galericuli, hiantibus comicis personis similes, nigri, & è rictu albam exerentes uelut linguam, quæ ad labrum inferius spectet. semen inuolucris clau- 10  
sum lanceæ simile, triangulum: unde sibi cognomentum arrogauit. radix dauci. [Nascitur in sitienti-  
bus, & asperis.] Radix ex uino pota urinam ciet.

LONCHITIS ASPERA MAIOR.





Λονχίτις ἄσπερα.

LONCHITIS ALTERA.

CAP. CXLV.

**A**ltera est Lonchitis, quam aliqui asperam lonchitin dicunt: folia scolopendrij emittit, sed asperiora, maioraque, ac multò magis diuisa. Vulneribus mirum in modum prodest, in eisque inflammationes excitari non patitur. Pota ex aceto lienem absumit.

**E**t si in compluribus Italiae, ac Germaniae montibus, alijsq; asperis, & aridis locis diu multumq; perquisiuerim primum Lonchitidis genus: ipsum tamen haecenus mihi non licuit reperire, neque etiam ab alijs inuentum uidere. Ceterum aspera lonchitis, de qua cum Bartholomeo à Maranta Venusino iam dudum mihi longa fuit contentio, folio est Scolopendrij proximo, longiore tamen, ac magis diuiso, & ad polypodij faciem potius accedente, spithamæ longitudine, utrimque disparibus incisuris dissecto, tenuibus, aculeatisq; denticulis serrato, & ubique aspero, unde illi nomen. Caulem nulum profert neque flores, neque semen, quemadmodum polypodium, & asplenium, quorum imaginem refert. Radice nititur multiplici, tenui, subrubricante perinde ac in Phylliti. In Italia quibusdam tantum nascitur locis ijsq; humectis, ac uliginosis: sed alibi nusquam a me uisa est. Duo eius uidimus genera. Maius quod ad me primum misit uir clarissimus Lucas Ghinus: & minus, quod à Iacobo Antonio Cortuso Patauino sum consequutus; in quo nihil desiderari potest. Est quoque altera planta, quam Maranta asperam Lonchitim esse legitimam contendebat, quam nos PSEVDOLONCHITIM uocamus, cum iam Maranta ipsius sententia opinioe à nobis adeò firmis rationibus sit explosa, ut nihil prorsus illi sit argumenti reliquum, quo se tueri possit. Qui rem omnem audire cupiunt legant Epistolas nostras medicinales. De prima

Lonchitis consideratio.

LONCHITIS ASPERA MINOR.



Lonchi-





Lonchitidis  
uires ex Gal.

Nomina.

Lonchitide differuit Plinius lib. xxv. cap. xi. ubi sic inquit. Lonchitis non, ut plerique existimauerunt, eadem est, quæ 10  
xyphion, aut phasganion, quanquam cuspidi similis semine. Habet enim folia porri rubentia ad radicem, & plura quàm  
in caule, capitula personis comicis similia, paruam exerentibus linguam, radicibus prælongis, nascitur in sitientibus.  
Hactenus Plinius, qui horum pleraque à Dioscoride mutuatus est. Lonchitidis utriusque meminit Galenus lib. vii. sim-  
plicium medicamentorum, ubi de earum uiribus ita scribit. Lonchitis, eius uidelicet, quæ semen habet triangulare, fi-  
gura lanceæ simile, radix potissimum quodammodo similis est radici dauci: proinde urinam ciet. Porro eius, quæ scolo-  
pendriæ similia habet folia, ea ad glutinanda vulnera idonea sunt uiridia: sed sicca cum aceto pota, lienes induratos sanant.  
Λονχίτις ut Græcis, ita etiam Lonchitis Latinis, & Lonchite Italis uocatur.

Αλθαία.

ALTHAEA.

CAP. CXLVI.

† Orib. legit.  
τριπυλον. i. tri-  
cubitali. meū

**A**lthæa, quam alij Ibiscum uocant, in syluestrium maluarum genere est, cui folia ut cyclamino  
rotunda, lanugine canescunt: flore rosaceo †: bicubitali caule: radice lenta, intus alba. Althæa  
appellatur, quod inter primas sit utilis, & pluribus polleat remedijs. Decocta enim in uino aut aqua  
mulsa,



mulsa, & per se cum imponitur tusa, efficax est contra uulnera: item ad strumas, parotidas, abscessus, mammarum inflammationes, fracta sedis, inflationes, neruorum rigores: siquidem discutit, & excoquit. rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta, ut dictum est, adiecto suillo adipe, aut anserino, rebinthinaue, ut malagmatis lentor fiat, facit ad uulue inflammationes, praeclusionesque, in pennis subdita. Decoctum eodem fungitur munere: onera uulue, reliquiasque à partu extrahit. Decoctæ radicis succus ex uino potus, succurrit urinæ difficultati, calculosorum cruditatibus, dysentericis, ischiadicis, tremulis, ruptis. dentium mulcet dolorem, cum aceto decocta, colluto inde ore. Viri-  
 10 de semen siccumque tritum, uirilignes in sole cum aceto perunctas emendat. Eodem cum oleo & ace-  
 ro peruncti, à uenenatis non feriuntur. ualet contra dysenteriam, & sanguinis reiectiones, aluique  
 profluuium. In posca, aut uino decoctum bibitur, contra omnes uesparum, apum, similiumque acu-  
 leatos ictus. Folia cum olei momento, morsibus, & igni ambustis illinuntur. Constat aquam, trita  
 radice addita, sub diuo addensari.

uerò exemplar  
 legit. πυχάου.  
 i. cubitalem.

## A L T H A E A.





## ALTHAEA ALTERA, SIVE ABVTILON AVICENNAE.



Althææ confi-  
deratio.

**A**lthæa à Latinis posset Medica simpliciter dici, quoniam ab αλθαία, quod Græcis mederi significat, etymon habere uidetur. Quocirca meritò scriptum reliquit Dioscorides, Althæam id nomen traxisse à multitudine remediorum, & frequenti eius usu. Ea vulgaris herba est, nullisq; non cognita. Latini hanc Ibiscum nominant. Italis uerò, corrupta à Latinis appellatione, & præposita malua, quòd cum ea quandam habeat cognationem, composito nomine Maluanisco uulgò uocatur. Althæam memoria prodidit Theophrastus lib. IX. cap. XIX. de plantarum historia, ubi de ea differit ijs uerbis. Et radicem Ibisci aquam posse addensare aiunt, si tritam inieceris, sub diuoq; humorem posueris. Constat Ibiscus folio maluæ maiori, pilosioriq; : caule molli : flore luteo : radice nervosa, alba : fructu maluæ. caulis quoque gustu maluam reddit. Usus eius ad rupta, & tussis è uino dulci, & ad ulcera in oleo. Aliam quandam si carnibus concoquas, in idem aggregare, ac ueluti conglutinare posse affirmant : alias uim attractoriam possidere, modo magnetis lapidis, atque succini. hæc in inanimatis. hæc tamen Theophrastus. At ego flore luteo me nunquam Althæam uidisse recordor. Roseo flore facit eam Dioscorides. uerum coloris non meminit. Et & planta, quam quidam Althæam alteram Theophrasti, quidam uerò ABVTILON Auicennæ esse censent. Atqui nos neque bis, neque illis subscribimus : cum neque uni,  
neque



neque alteri (quantum mea fert opinio) correspondeat. Verum non ob id prætermittere libuit, quin eius hęc imaginem adderemus, ut etiam aliorum iudicium esse possit, & ut eius quoque innotescat facultas. Siquidem experimento constat semine epoto sesquidrachmæ pondere ex uino, calculos in renibus frangi educiq; Urinas ejci, & dolores finire. Meminit Ibi-  
sci Galenus libro v l. simplicium medicamentorum, ubi eius vires ita descripsit. Ebiscus, siue althæa (est autem malua  
agrestis) facultatem habet digerendi, laxandi, phlegmone lenandi, mitigandi, concoquendi difficilia coctu tubercula. Ra-  
dix porro eius, & semen cætera quidem similiter agunt, ut herba viridis, sed tenuiorum partium, magisq; exiccatoriam,  
ad hæc magis extersoriam quàm illa facultatem ostendunt, ut & vitiligines detergant, & semen renum calculos confringat.  
Radix uerò decoctum dysenterię, alui profluvio, & sanguinis reiectioni utile est, nempe cum adstringentem quandam  
facultatem possident. Planta quæ Græcis αλθαία, ἰβίσκος, & ἑβίσκος, Latinis Althæa, Ibiscus, seu Ebiscus nominatur:  
10 Mauritanis, Chitini, Chathmi, siue Chathmie, & Rosa zæueni: Italis, Maluanisco: Germanis, Ibisch, & Heyluurtz; Hispanis, Hierua cannamera, & Marmaie: Gallis, Guimaues.

Althææ vires  
ex Gal.

Nomina.

## ALCEA.





Αλκία.

ALCEA.

CAP. CXLVII.

**A**lcea sylvestrium maluarum generi assignatur. folia habet diuisa, uerbenacæ proxima: caules tres aut quatuor, cortice cannabino uestitos: florem rosæ, paruum: radices albas, latas, quinque aut sex, cum plurimum cubitales. Quæ cum uino, aut aqua potæ, dysentericis, ruptis que medentur.

Alceæ confi-  
deratio.

**A**lceam hodie passim ferè in Italia aliqui Bismaluanam alij Maluanam sylvestrem, nonnulli etiam Maluaniscum agreste nominant. Herba est caule, floribus, ac semine hortensi maluæ perquam similis, sed folijs longiori incisura lacinia-  
tis, ranunculi modo. Nascitur in incultis, campestribus, & agrorum, scrobiumq; marginibus, iuxta sepes, uias, ac se-  
mitas. Alceæ radicibus non desunt, qui althææ loco utantur, cum huius copiam non habeant, ad tumores tum soluendos,  
tum emolliendos. Alceæ historiam scribit Plinius lib. xxvii. cap. iiii. in qua adeò cum Dioscoride concordat, ut ex  
eo historiam totam transcripsisse uideatur: Peculiariter autem Alceam prætulit ad spasmodicos, tremulos, & Opisthotonos,  
ubi eius radix ex malsa propinetur. quinetiam impositam ad collectiones discutiendas commendauit. Porro Alceæ pecu-  
liari capite meminisse Galenum non reperi, nisi hanc sylvestrem maluanam appellauerit, dum maluæ facultates lib. vii. sim-  
plicium medicamentorum describit, his uerbis. Malua sylvestris quidem digerentis paululum, & emollientis leuiter est  
facultatis. Hortensis uerò quantò plus habet aqueæ humiditatis, tantò facultate imbecillior est. Fructus eius tantò ua-  
lidior est, quantò & siccior. hæc Galenus. Ceterum Paulus seorsum Alceam retulit lib. vii. ubi sic inquit. Alcea syl-  
uestris maluæ genus est. In uino pota dysenteria, & erosionibus medetur, potissimum eius radix. Huic herbæ nomen  
Græcum, ἀλκία: Latinum, Alcea: Italicum, Bismalua, Malua saluatica, & Buon uischio: Germanicum, Sigmar Kraut: 20  
Hispanicum, Malua de Vngria, & Malua montesina: Gallicum, Bimanne.

Alceæ uires ex  
Paulo.

Nomina.

Κανναβίς.

CANNABIS.

CAP. CXLVIII.

**C**annabis fatiua planta magni in uita usus ad robustissimos funes faciendos: folijs fraxini, graui  
odore: caulibus proceris, inanibus: semine rotundo. quod largiore cibo genituram extinguit.  
Succus ex ea recente conuenienter aurium doloribus instillatur. Sylvestris cannabis uirgas fert al-  
thææ similes, minores, nigriores, & asperiores, cubiti altitudinem æquantes: folio fatiux, nigriore, &  
asperiore: flore lychnidis, subrubro: semine, & radice althææ. Decocta radix, illitu inflammationes  
mulcet, tumores discutit, tofos articularum dissipat. Huius cortex torquendis funibus accommodatus. 30

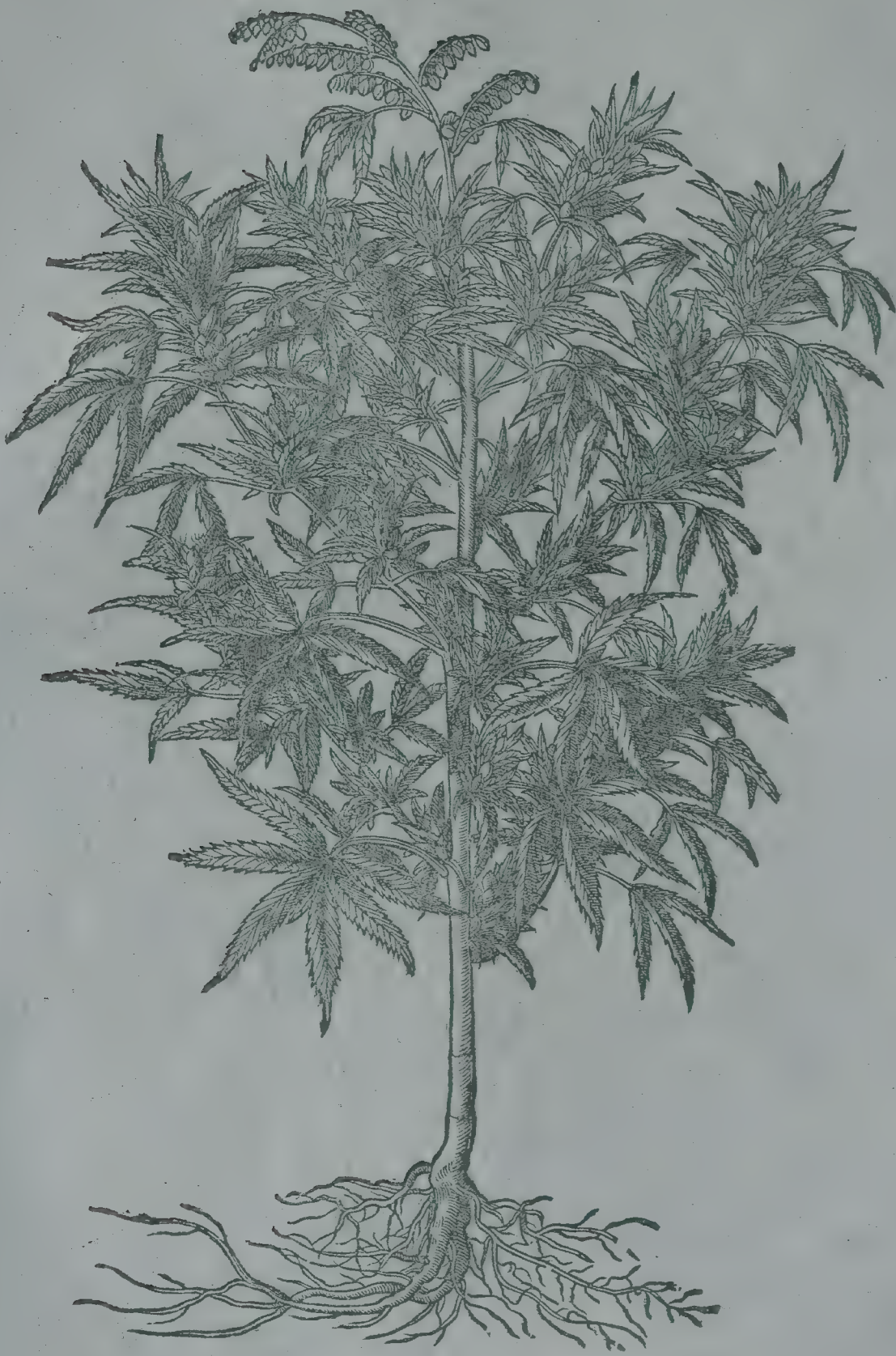
Cannabis con-  
sideratio.

**C**annabis fatiua planta est adeò uulgaris notitiæ apud omnes Europæ nationes, ut omnino superuacuum sit eius fa-  
ciem uerbis representare. Quæ etsi uulgaris admodum sit planta, est tamen magni in hominum uita usus, non so-  
lùm ad robustissimos funes parandos, quibus in fabricis magnis ad sustinenda, trahendaq; ingentia pondera, & nauigia re-  
genda utimur, sed etiam ad lintea conflanda, è quibus infima plebecula indumenta, aliaq; multa sibi parat. Inuisa tamen  
furibus, & latronibus, quod cannabis tanta aduersus eos sit facultas, ut non solùm huic plantæ adalligati sua ipsorum  
malefacta detegant, & ore proprio patefaciant, sed quod etiam subinde sinanche cannabina affecti, suffocentur penduli.  
Ea simplici adolescit caule, sed in marem & fœminam distinguitur. Mas plures è caule fundit ramos, arbusculæ speciem  
referens; adeò ut non desint, qui è stipite carbones faciant, ad bombardarum puluerem parandum. Fœmina longè tenuio-  
res caules edit, nullis ramis brachiatos, nulloq; semine prolifcat, folia utrisque fraxini, sed minora, & graciliora, sen-  
simq; serrata, atque in mari maiora spectantur, & nigriora quina, senake ex uno pediculo prodeuntia. Radice nititur  
unica sed fibrosa. Sylvestrem autem quanquam à multis in Italia provenire dicatur; paucos tamen esse puto, qui legiti-  
mam ostendant. Mihi certè hætenus legitimam uidere non licuit. Ceterum fatiux semen in cibis sumptum planè contra-  
rium efficit in gallinis, & in nobis: siquidem largius commanducatum nobis genituram extinguit: gallinas uerò ouiferacio-  
res reddit. Experientia enim compertum habeo, gallinas, quæ hyeme, quo tempore aloris sæuitia rarè oua parere so-  
lent, Cannabis semine uescuntur, numerosiore ouorum partu gaudere: id quod frequenti cantu suo declarant. Illud præ-  
terea mihi non abierit indictum, quod Cannabis recentis decoctum, expressa deinde fortiter herba, terrestrium lumbrico-  
rum cauernulis inspersum, statim eos euocat. Quod piscatoribus acceptum referendum est, qui hoc ingenio uermiculos  
capiunt suis hamis insigendos. Verùm non modò terrenos uermes euocat Cannabis decoctum, & succus eius expressus,  
sed etiam (ut Plinius lib. xx. cap. xxi. author est) uermiculos, & quodcunque animal in aurem intrauerit, eijcit. Hinc  
itaque quispiam conijcere potest, eius facultatem ad interaneorum uermes haud imbecillem fore. Cannabis decoctum au-  
xiliatur solutæ iumentorum aluo, quod coagulandi uim habeat. Quinimò non desunt, qui foliorum puluerem dysentericis  
propinent. Radix in aqua decocta, & illita contractos articulos emollit, item podagras, & similes articularum impe-  
tus. Ambustis quoque recens utiliter illinitur, sed sæpius amouenda, & iterum admouenda est, ne exiccetur. Id præsta-  
bit commodius, si recens in mortario tundatur cum recenti butyro, & subinde applicetur. Equorum tineas, quæ intra se-  
dem hærent, succus, aut decoctum infusum eijcit. Cannabis meminit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, sic  
inquiens. Cannabis semen flatus discutit, adeoq; desiccatur, ut si plusculum edatur, genituram exiccet. Sunt qui ex eo  
uiridi succum exprimentes ad aurium dolores ab obstructione, ut mihi uidetur, natos utantur. Et libro primo de alimen-  
torum facultatibus, idem de Cannabi ita scribit. Non quemadmodum planta ipsa cannabis uitici quodammodo est simi-  
lis, ita semen semini facultate est simile: sed plurimum ab eo diffidet, ut quod concoctum est difficile, stomachoq; ac capiti  
noceat, 60

Cannabis ui-  
res ex Gal.



## CANNABIS.



10 noceat, praviq; sit succi. Sunt tamen quieo quoque fixo cum alijs tragematibus uescantur. Tragemata autem uoco ea, quæ post cenam, uoluptatis inter bibendum excitandæ gratia manduntur. Multum autem calefacit: ideoq; sumptum paulò largius caput serit, uaporem sursum ad ipsum mittens, calidum simul ac medicamentosum. hæc Galenus. Ex quibus liquidò apparet, quàm grauitè errent mulieres, & præsertim in Germania quæ pueris comitali morbo laborantibus Cannabini seminis decoctum exhibent. quo tantùm abest, ut morbum curent, ut etiam eius augendi occasionem præbeant. Quæ planta κάναβις Græcè, Cannabis item Latine dicitur: Arabicè, Schehenegi, & Canab: Italicè, Canape: Germanicè, Zamer hanff: Hispanicè, Canbamo: Gallicè, Chanure.

Mulierum er-  
ror.  
Nomina.



Α'ν'γ'υ'ρις.

ANAGYRIS.

CAP. CXLIX.

**A** Nagyris frutex est arboris instar, perquam grauis odore: folijs uiticis, uirgisque: flore brassicæ: semen in corniculis non breuibus gignit, subrotundum, firmum, uersicolori facie, simile renibus, quod durescit uua maturescence. Tenera folia trita tumores illitu reprimunt: si partus hæreat, & secundæ, mensesque morentur, drachmæ pondere bibuntur in passô: sic & suspiriosis dantur, & contra capitis dolores in uino. difficulter parientibus adalligantur, ita ut à partu statim auferantur. Radicis cortex concoquendis, discutiendisque adhibetur. Semen commanducatum uomitiones uehementer ciet.

10

ANAGYRIS.



Quamvis



## ANAGYRIS ALTERA.



10

**Q**uanis ueteres unius tantum *Anagyris* meminerint; duo tamen in Italia uisuntur genera. Maius in *Apulia* frequentissimum nascitur, et eo *Campaniae* tractu, quo *Terracina* itur Fundum ad *Tyrreni* litus: folijs uitici proximis flore brassicae racemoso: fructu hortensi similaci simili amplioribus tamen, & breuioribus paulo siliquis inclusis, colore purpurascens, usque adeo duro, ut aqua macerato, sua in pertinaci duritie consistat. Minus, quod rura *Tridentina* uulgo uocant *Eghelo*, maio & iunio mensibus grato in montibus spectaculo floret. Micat enim aureo flore, alteri omnino simili, odore tamen ingrato. Hinc cornicula prodeunt genistaemula: in quibus semen continetur eiusdem genistae magnitudine sed oblongum, phaseoli modo, colore subnigro. Quod comedentes quandoque ignari pastores, ueluti legumina, crebris adeo uomitionibus afficiuntur, ut nonnunquam uiderim ego quosdam, qui sanguinem usque euomuerunt. Materies ligni durissima, quae guaiaci modo exterius lutea est, interius uero nigra. Incorrupta diu durat: proinde uinitores ex *Anagyri* palos faciunt: tant suslinendis uitibus aptissimos, hosque ceteris praefereunt ex alijs arboribus factis. Quin & sagittarij ex

*Anagyris* con-  
sideratio.



Opinio repro-  
bata.

ea ualidissimos arcus consciunt. Hac planta scatet uallis Anania, ac uniuersus Tridentinus ager. Caterum non desunt  
 e recentioribus herbarijs haud obscuri nominis (quorum opinionem tuetur Conradus Gesnerus Tigurinus uir magna lectio-  
 nis in suo libro animalibus dicato) qui putant, ac potius pro certo affirmant, alterum Anagyris genus, quod in montibus  
 Tridentinis uulgari sermone Eghelo appellari supra diximus, eam sine controuersia arborem esse, quam Plinius libro. xvi.  
 cap. xvi. Laburnum uocat, ubi ita scribit. Aquas odere cupressi, iuglandes, castanea, laburnum. Alpina &  
 hac arbor, nec uulgò nota: dura ac candida materie: cuius florem cubitalem longitudine apes non attingunt. Ex ijs Pli-  
 nij uerbis abundè, ni fallor, cognoscitur, quòd ut falsa, reprobanda sit illorum opinio. Siquidem Laburni materies à Pli-  
 nio candida describitur: non contrà medullitus nigra, corticètenus lutea, in modum Guaiaci, qualis Egheli uocata mate-  
 ries planè cernitur. Præterea eghelus arbor est omnibus ferè cognita, quòd frequentissima in syluis reperiatur: non ea qui-  
 dem uulgò incognita, ut de Laburno refert Plinius. Ad hæc Egheli flores, qui in arbore racemorum instar pendent, pal-  
 mi longitudinem non excedunt: quos tamen Laburno Plinius cubitales reddidit. Illud insuper experientia compertum ha-  
 beo (etsi contrarium asserat Gesnerus) quòd apes Egheli flores attingunt, nec eos aspernantur. Hæc nimirum sunt, quæ,  
 meo quidem iudicio, refragantur tum Gesnero, tum omnibus ijs, qui cum eo hac in re sentiunt. quinetiam ostendunt, quàm  
 magna sit differentia inter Laburnum & Eghelum. Hanc tamen plantam idem Gesnerus montani cytisi genus esse censet,  
 argumento quòd folia ferat terna ueluti cytisi quodq; cytisi modo sit apibus ingrata. Sed is (pace uiri eruditi dixerim)  
 in hoc maxime hallucinatus deprehenditur, Marci Varronis, Columellæ, & Plinij testimonio: ut qui inter cætera seri iu-  
 beant iuxta aluearia cytisum, quòd huius flore magnopere delectentur & alliciantur apes. Hoc similiter testatur Galenus  
 libro primo de antidotis, ubi cytisi historiam & uires describit. Et miror certè, Gesnerum illa non uidisse, quæ tamen de-  
 buerat, si omnes, qui extant in Europa, libros perlegit, ut perlegisse conijcitur ex Bibliotheca, quam edidit. Quare equi-  
 dem non possum non in ea perstare sententia, quam iam pridem habui de planta Eghelo uocata, cum nulla sit firma ratio,  
 quæ me cogat illorum subscribere iudicio, qui eam Laburnum Plinij esse existimant. Quantum igitur ego sentio, Eghelus  
 erit Anagyris minor, aut Anagyris montana, si ita nobis liceat eam nominare. Nanque non solum folijs, floribus, cor-  
 niculis, semine & omnibus denique notis Anagyrim prorsus æmuletur, ut eius effigies, quam hic damus, pulchrè demon-  
 strat; sed etiam uiribus & odore, utpote qui in tota planta teter & grauis admodum sentiatur. Anagyris uires memoriae  
 prodidit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, his uerbis. Anagyris frutex est grauiter olens, & acris, dige-  
 rentis, excalfacientisq; facultatis. Sed folia etiãnum uiuentia, cum propter humiditatis admistionem minus sint acris,  
 idcirco tumentia reprimunt. At siccata incidentis sunt, exiccantisq; ualenter facultatis. Similem fere facultatem habet  
 radicis eius cortex. Semen autem magis subtilium est partium: sed & uomitum prouocat. Planta quæ ἀνὰ γρύπης Græcis,  
 Anagyris etiam Latinis dicitur: Anagiri, Italis.

Anagyris uires  
ex Gal.

Nomina.

Κηράια.

CEPAEA.

CAP. CL.

Cepæa portulacæ similis est, sed nigriora habet folia, & radicem tenuem. Folia in uino pota uri-  
 næ stillicidio, & uesticæ scabie laborantibus opitulantur. maximè id præstat, si cum decocto ra-  
 dicum asparagi eius, quem myacanthon, hoc est, corrudam uocant, bibatur.

Cepææ confi-  
deratio.Cepææ uires  
ex Paulo.

Nomina.

Cepæam, quam antea in nostris commentarijs Italica lingua conscriptis, ingenuè confessus eram me nondum compe-  
 risse, aut ab alijs compertam uidisse, hoc tempore Venetijs ad me misit Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus  
 medicus pro ætate sua non imperitus, rei q; herbariæ non ignarus, mei adeò studiosus, ut si aliud non esset, hoc nomine tan-  
 tum mihi plurimum diligendus sit, atque etiam in filium habendus. Ad Cepæam hanc redeo. Ea sanè mihi uisa est ita ada-  
 musim Dioscoridis descriptioni respondere (id quod eius pictura, quam hic damus, graphicè ostendit) ut non dubitandum  
 putem, quin hæc sit uera ac legitima Cepæa. Huius, quod equidem legerim, Galenus non meminit in simplicium censu.  
 Veruntamen Paulus eius mentionem fecit libro vi. inter simplicia, ubi eam retulit his uerbis. Cepæa portulaca similis  
 est. Folia ipsius contra uesticæ scabies utiliter bibuntur. Radix cum asparago, quem myacanthinum, hoc est, corru-  
 dam appellant, pota, urinæ stillicidia, quæ ex obstructione fiunt, abigit. Κηράια ut Græcis, ita Cepæa Latinis, & Cepea  
 Italis appellatur.

CEPAEA.



## C E P A E A.



Ἀλίσμα. ALISMA.

CAP. CLI.

10

**A**lisma, alij Damasonion appellant: folia ei plantaginis, nisi angustiora essent, † laciniosa, conuexa que in terram: caule simplici, tenui, cubito altiore: capitibus thyrsi: flore tenui, candido, [palescente: radicibus tenuibus, ut ueratri nigri, acribus, odoratis, modicè pinguibus.] aquosos amat tractus. Radix, si drachma una, aut altera bibatur, his conuenit<sup>a</sup>, qui leporem marinum deuorarunt, aut à rubetis ranis demorsi sunt, aut opium hauserunt: torminibus, atque dysenteria, per se, aut cum pari modo<sup>b</sup> feminis dauci, potui datur, conuulsis, & contra uitia uulua prodest. Herba sistit aluum, menstrua pellit, tumores illita mitigat.

Conclusa meū  
exemplar non  
habet, nec Ori  
basius legit.

<sup>a</sup> πρὸς τοῖς λα  
γύον βεβρωκό  
σι καὶ τοῖς πρὸ  
ρον. i. his qui le  
porem uora  
runt, uel ranā  
rubetam.

<sup>b</sup> Meum. σὺν  
ῖσιν δαύκων. i. cū  
pari dauco.

Quaquam



## ALISMA.



Alismatis con-  
sideratio.

**Q**uoniam affirmat Ruellius, cui etiam Fuchsius subscribere uidetur, *Alisma* sibi cognitum esse, uocariq; à nonnul-  
lis Pastoralem fistulam, à quibusdam uero Plantaginem aquaticam; tamen plantago hæc, quam etiam aliqui Bar-  
bam sylvanam appellant, nullis notis cum *Alismate* conuenire deprehenditur. Siquidem *Alisma* folia fert plantagini simi-  
lia, sed angustiora, & in terram reflexa: caulem mittit simplicem, ac tenuem. Plantago autem aquatica folijs prodit  
plantagine maioribus, lancearum cuspidum instar acuminatis, sursumq; spectantibus: multiplici caule, adnatis pluribus  
referto. Cum itaque ex ijs notis collatis constet, *Alisma*, & *Barbam sylvanam* inter se plurimum differre, non temere fa-  
cere uideor, quod illorum sententia non ausim adstipulari. Porro plantam, quam hic pro *Alismate* depingi curauimus,  
mibi primùm Pragæ ostendit Adamus Leonorus, iuuenis spectata doctrina, & rei herbariæ studiosus. Quod enim hæc  
pluribus, ni fallor, notis *Alisma* representet, meritò fit, ut iam non dubitem affirmare eam esse legitimum *Alisma* aut ge-  
nus *Alismatis*: qua re non piguit eius effigiem exhibere, ut aliorum quoque de ea sit indicium. præstat ad ea omnia, ad quæ  
ualere



uolare *Alisma* tradidit Dioscorides, quo fit ut hæc planta *Alisma* mihi perpetuò expleat, quousque alia mihi sese offerat, quæ certioribus notis *Damasonium* (ita enim quibusdam *Alisma* uocatur) referat. Cæterum duo *Alismatis* genera Plinius constituit lib. xxv. cap. x. ubi de utroque differit his uerbis. *Alisma* inquit, alij *damasonion*, alij *lyron* appellant. folia ei plantaginis, nisi angustiora essent, & magis laciniosa, conuexaq; in terram, alias etiam uenosa similiter: caule simplici, & tenui, cubitali: capite thyrsi: radicibus densis, tenuibus, ut ueratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. nascitur in aquosis. Alterum genus eiusdem in syluis, nigrius, maioribus folijs. hæc Plinius. *Alisma* memoriae prodidit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus differens. *Damasonium*, aut *Alisma*. De hac herba in tertio libro tradit Dioscorides, quod radix eius epota dysenterias sanet, & aluum sistat, atque œdemata mitiget. Sed nos ea quidem experti non sumus. Quod autem constitutos in renibus calculos aqua, in qua decocta fuerit, pota comminuat, casu experti sumus. Ex quo liquet, quod absterforiam quandam facultatem obtinet. Huius herbæ nomen Græcum *ἄλσμα*: Latinum, pariter & Italicum, *Alisma*.

*Alismatis uires ex Gal.*

Nomina.

† Hæc uox non legitur in Græcis codicibus, neque ab Oribasio refertur, neque etiam à Marcello uertitur. Vnde plane suspicor, quod Ruellius ita uerbum hoc ex Plinio adiecit, ut reliqua etiam ex eodem reddidit.

ὄνοβρυχίς.

ONOBRYCHIS.

CAP. CLII.

**O** Nobrychis folia habet lentis, longiora paulò: caulem dodrantalem: florem puniceum: radicem paruam. nascitur in uliginosis, & incultis. Herba suapte ui, si trita illinatur, tubercula dissipat: cum uino pota, strangurias sanat: illita ex oleo, sudores mouet.

**N** Ascitur Onobrychis, Plinio libro xxi. cap. xvi. authore, circa fontes. Folia habet lentis, paulò longiora: florem rubentem: radicem exiguum, & gracilem. Sunt qui Onobrychin uelint eam esse herbam, quam aliqui *Rutam caprariam*, alij *Galegam* uocant: nos uerò uulgò *Lauanese*. Verum hæc notis, quæ Onobrychi tribuuntur, haudquam respondere deprehenditur. quippe quæ folia ferat lentis quadruplo maiora, caulem plerunque bicubitalem, flores purpureos, & radicem non paruam. Vt hinc mihi planè uideatur, quod illorum opinioni nemo rectè possit, aut debeat adstipulari. Onobrychidis uires tradidit Galenus libro viii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Onobrychis rarefaciendi, digerendiq; uim obtinet: proinde folia eius uirentis etiamnum illita ad morem cataplasmatis tubercula discutiunt: arefactæ uerò, si cum uino bibantur, strangurias sanant. Quinetiam sudores elicit cum oleo inuncta. Quæ ὄνοβρυχίς Græcè, Onobrychis item Latine, & Onobrychi Italicè uocatur.

Onobrychis confid.

Onobrychis uires ex Gal.

Nomina.

30

ὑπερίκον.

HYPERICVM.

CAP. CLIII.

**H**ypericum alij androsæmon, alij corion, alij chamæpityn appellant, quoniam semen odore a resinam imitatur: surculaceo frutice, dodrantali, rubescente: folio rutæ: flore luteo, † leucoio simili, [qui digitis attritus sanguineum succum remittit, qua ex causa androsæmon cognominatur:] subhirsuta filiqua, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine: semine intus nigro, resinosi odoris. gignitur in locis cultis, & asperis. Vrinam cit, menstrua pellit appositum: tertianis, quartanisque cum uino potum liberat. Semen quadraginta diebus haustum, ischiadicis medetur. Folia cum semine illita, ambusta sanant.

a Meū exēmp. πικρὸν ἔστιν .i. pineæ resinæ. Oribasius non legit conclusa.

ἄσχυρον.

ASCYRVM.

CAP. CLIIII.

**A** Scyron, siue ascyroides, hyperici genus est, magnitudine distans, fruticosius, maiores habens ramos, surculosiores: rubentesque: folia tenuia: flores luteos, & fructum resinofum, hyperico non absimilem: cuius attritu digiti ferè cruentantur, qua de causa androsæmon uocauere. Vfus seminis ad ischiadicos, potum in hydromelitis sextario: nam biliosa recrementa amplissimè detrahit. sed assiduè dare oportet, donec sanitati restituantur. Illinitur & ambustis efficaciter.

ἄνδρῶσαμον.

ANDROSAEMON.

CAP. CLV.

**A** Ndrofæmon ab hyperico, ascyroque differt, quod fruticet ramulis surculosis, ac tenuibus: † rubentibus uirgis, & folijs rutæ, triplo [aut quadruplo] maioribus, quæ trita uinoso succo manant. complures alas habet in cacumine, utrinque expansas, pinnatasque: circa quas flores pusilli, lutei: & in calyculis semen papaueris nigri, insigne lineis. Huius comæ tritæ resinofum odorem reddunt. Semen tritum drachmis duabus potum, biliosa alui excrementa pellit. ischiadicis maximè medetur: sed à purgatione aquam exorbere oportet. Herba ambustis illita medetur, & sanguinem cohibet.

† πικρὸν ἔστιν .i. Virgis puniceæ coloris. ita leg. meum. Meum conclusa non habet.

κόρις.

CORIS.

CAP. CLVI.

**C**oris, quod aliqui hypericon uocant, frutex est folio ericæ, rubro, pinguiore, ac minore, non altior dodrante<sup>a</sup>, suauis, odoratus, acris. Potum semen menses trahit, & urinas: contra phalangiorum morsus, ischiadicos, & opisthotonicos ex uino potum auxilio est: horroribus ex pipere, sed opisthotonicis ex oleo, aptissimè illinitur<sup>b</sup>. [Radix uino decocta potaque, defectis opem ferre creditur: sed laborantem inter potandum quàm optimè cooperiri licet: siquidem corpus totum desudabit, ex qua re pristinam agilitatem recuperabit.]

a ἄσχυρος .i. ori gratus. ita meū

b Hæc omnia in meo exemplari non habentur.

*Hypericum*





Hyperici, & cō  
generum confi  
deratio.

**H**ypericum, Ascyrum, & Androsæmum, eiusdem planè generis plantæ (ut Dioscorides inquit) esse videntur. Ve- 10  
rùm in earum caulibus, & folijs aliqua notatur differentia: nam hæc folia habet rubentiora, illa uiridiora, uni ma-  
iora insunt, alteri minora. Similis discriminis ratio in caulibus. Omnes hæc congenere plantæ hodie ab omnibus uulgò  
cognoscuntur: ea nanque iunio, & iulio mensibus, diuersis in locis aureis floribus ornata conspiciuntur, ijs adamussim di-  
stinctæ ac præditæ notis, quæ singulis à Dioscoride tribuuntur. Caterùm quæ Coris uocatur, non ita Hypericum refert,  
quemadmodum Androsæmum, & Ascyrum. quippe quæ non altior dodrantali altitudine assurgat: folijs ericæ, mino-  
ribus tamen, & subpinguibus: caulibus rufescentibus, odore suauis, ac grato. Hæc ad me pluries allata est à nostris her-  
barijs. nascitur frequentissima in Italia. Hypericum à perforatis folijs à nostris uulgò Perforata uocatur: folia enim in-  
numeris scatent foraminibus, ijsque aded minutis, ut uisum effugiant. nisi ipsa folia sole obiecta inspiciantur. id quod si-  
lentio uidetur inuoluisse Dioscorides: quinetiam Plinius, alioqui rerum omnium diligentissimus indagator. Qui tamen  
hæc in historia haud dubiè falli deprehenditur, quòd scripserit lib. XXV I. cap. VII I. Hypericum nasci semine in siliqua, ni-  
gro, maturescere cum hordeo. Siquidem Dioscorides non tradit Hypericum cum hordeo maturescere, sed contineri eius  
nigrum

Plinii lapsus.



## ASCYRVM.



10 nigrum semen filiqua subhirsuta, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine. Constat praterea annua experientia maturefcere hordeum plerunque abeunte maio: verum Hyperici semen non perficitur, nisi iulio, & augusto mensibus. In hac quoque Hyperici historia errat Brasauolus medicus licet clarissimus, quod uelit Hypericum ex Dioscoridis auctoritate florem album habere: eamq; ob causam, id quod circumfertur, cum flore sit melino, illegitimum esse putat; imò non aliud, quam Rutam syluestrem, pro qua pharmacopolam secum colloquentem, id ipsum asseruare admonet. Neque in bis uno tantum, sed, quantum sentio, duplici notatur errore. Primum quod Hypericum non album, sed luteum florem ferre scribat Dioscorides contra Brasauoli sententiam, cum sic in eo legatur ἄνθος ἔχον μίλανον hoc est, florem habens luteum: non autem album inquit, ut perperam Marcellus Florentinus interpretatur, cuius fortasse falsa interpretatione Brasauolus seductus est. Deinde quod legitimum Hypericum pro syluestri ruta seruandum censuerit, cum tamen in calce fere sui voluminis prioris sententiae oblitus, dum olei ex Hyperico parandi seniori myropola rationem explicat, communis usus Hypericum Ascyrum esse declarat. Nec secus quam Brasauolus hallucinantur, pace eorum dixerim, Monachi illi reuertiendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, quod non recte cum illo sentiant, Hypericum, quo utimur, primum esse

Brasauoli error.

Monachorum hallucinatio.

Kkk syluestris





Hyperici uires  
ex Gal.

sylvestris ruta genus. Quorum sententia cum fuerit à nobis superius in ruta mentione rationibus & autoritatibus abunde explosa, & improbata, superuacuum esset idem nunc repetere: eò enim accedet, qui plura horum errata cognoscere uolet. Hyperico uis inest reserandi, resoluendi, agglutinandi, atque etiam cohibendi. Epotum semen ex uino calculos eijcit, & uenenis aduersatur: quinetiam uenenosorum moribus resistit, tum idempotum tum herba ipsa deuorata, haustae, tum moribus illita. Aqua stillatitia florentis iam herbae, maxime quibusdam praefertur, si potetur, comitialibus, & resolutis. Datur seminis farina commodè ex polygoni succo ad sanguinis reiectiones. Idem aluum exonerat. Inest floribus, & semini mira facultas ad uulnera omnia sananda, praeter ea, quae in capite sunt. Ideoq; oleum, in quo diu flores atque semine praegnantis siliquae maceratae fuerint, diuque insolata, mirifice recentia uulnera sanat. Sed perquam bellè id efficit, si cum laricea, aut abiegna lachryma oleo misceatur. Idem per se uentri illitum, dysentericos iuuat: potum uerò cochlearis mensura lumbricos necat. Scripsere quidam Hypericum adedò odisse daemones, ut eius suffitu statim auolent: quare quibusdam fuga daemonum uocari coepit. Hyperici uires memoriae prodidit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, sic inueniens. Hypericum calefacit, & desiccatur, tenuisq; substantiae est, adedò ut & menses, & urinas



## CORIS.



80 urinas pronocet. Sed ad hæc totus sumendus est fructus, non tantum semen. Porro cum folijs illitus uiridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambusta. Ceterum si sicca contusa inspergas, sanabis humida, & putredinosa ulcera. Sunt & qui ischiadicis bibendum exhibeant. Idem lib. VI. de Androsamo ita scribit. Androsamum planta fruticosa, natura duplex: unum enim Ascyron, & Ascyroides nuncupatum est, species hyperici. Alterum uero a quibusdam Dionysias appellatur. Est autem semen eorum purgatorium. Foliorum uero facultas modice extergens & desiccans, ut & ambusta sanare credantur. Ceterum in uino austero decocta, uinum ipsum magnorum uulnrum glutinatorium efficiunt. Sed quod de Cori mentionem fecerit Galenus in simplicium medicamentorum censu, mihi incompertum est. Planta, quæ Nomina.  
Græcis ὑπερικόν, Latinis similiter Hypericum nominatur: Mauritanis, Reiofricon, seu Reiofaricon: Italis, Hiperico, & Perforata: Germanis, Sant Iohans Kraut: Hispanis, Coraioncillo: Gallis, Millepertuis, & Trucheram. Quam uero Græci ἀνδρόσαμον, Latini quoque Ascyrum dicunt: Arabes, Asbirach: Itali, Asciro. Quæ deinde Græcis ἀνδρόσαμον, Androsamon item Latinis appellatur: Arabibus, Androsaman, Androsion, siue Andresagian: Italis, Androsamo. Quæ denique κόρις Græcè, Coris etiam Latine, & Cori Italicè uocatur.



† Quoniam hoc loco in uulgatis exemplaribus Græcis nulla sit alba uiola mentio ; idcirco sunt qui illorum testimonio freti uerbum illud auferant ex interpretibus . Sed quomodo id rectè factum sit , non uideo : siquidem in Oribasio legitur , αἴθερ ἐξ ὑπομήλων λευκῶν ποιοῦν , hoc est , florem habens luteum leucoio similem . Adde etiam , quòd Hypericum ita admissim floris colore luteam uiolam representat , ut nihil melius . Nos autem usi sumus uoce Græca , ne ex albo , quod fortè Marcello imposuit , aliqua possit oriri difficultas .

† Quæ hic sequuntur , in Græcis codicibus impressis non hoc loco , sed in fine inter notha , & Dioscoridi falsò adscripta leguntur , ut quæ adscititia sint habita . Nos uerò illa huc admisimus Ruellij , ut facimus , interpretationem secuti : necnon etiam fidem codicis manuscripti .

Καυαγίτης .

AIVGA .

CAP. CLVII.

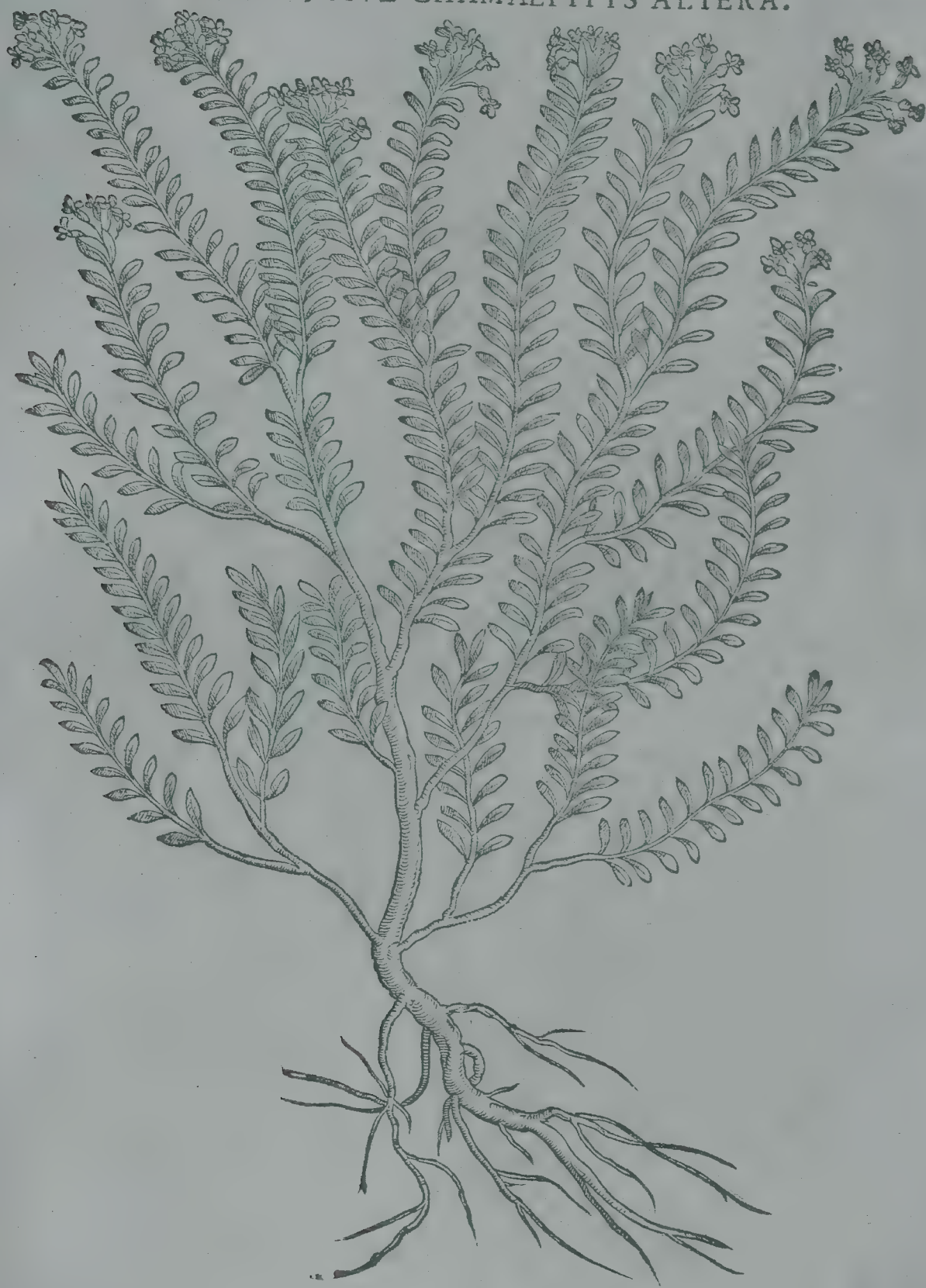
**A** Iuga herba in terra repens , subcurua : folijs semperuiui minoris , multò tenuioribus , hirsutis , & pinguioribus , circum ramos frequentibus , odore pinus : flore tenui , luteo , uel candido : radicibus cichorij . Folia septem diebus in uino pota regio morbo medentur : & quadraginta diebus ex  
CHAMÆPITYS .



hydromelite



## AIVGA, SIVE CHAMAEPITYS ALTERA.



- 10 hydromelite, ischiadicos sanant. Dantur peculiariter urinæ difficultatibus, iecinoris, & renum uitijis: torminosis profunt. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atque antidoto, contra aconitum utuntur, bibentes decoctum. Ad antedicta illinitur, cum polenta iure decocti subacta. Trita in farinam, & cum fico in pilulis sumpta, aluum emollit: excepta melle, cum æris squama, & resina deijcit: apposita ex melle, uulvæ uitia extrahit: mammarum duritias discutit: uulnera glutinat: ulcera quæ serpunt, cum melle illita, cohibet. Alterum est genus aiugæ, cubitalibus ramis, in anchoræ speciem incuruat, prætenuibus: coma suprædictæ, flore candido, semine nigro. hæc etiam pinum redolet. Tertia mas nominatur, paruula, folijs exilibus, albis, scabris: caule aspero, candido: luteis flosculis, semine iuxta alas. respicit & hæc pinum. Hæ duæ uim superioris obtinent, sed non usqueadeo efficacem.

**A** iugam quam Græci Chamaepityn uocant, quoniam folijs, & odore pinum refert, herbariorum uulgus Iuam arthriticam appellat, quod ischiadicis, & alijs articulorum doloribus opem ferat non obscuram. Vulgaris est notitia

Aiugæ confide-  
ratio.

Kkkk 3 Aiuga,



Cuiusdam Ger-  
mani error.

Chamæpityos  
nires ex Gal.

Nomina.

*Aiuga*, quæ primo generi adscribitur. Siquidem planta est per terram repens, folijs oblongis, angustis, rosmarino co-  
ronario proximis, minoribus tamen, mollioribus, & hirsuta canitie subalbicantibus, circa ramulos totos, qui tenues, &  
obsequiosi spectantur, sese stipantibus, odore pinum, quemadmodum & facie referentibus, unde illi Pinus infimæ nomen.  
Flores edit aureo colore fulgentes in uniuerso ferè caule, sed tenues, & exiguos. Radicibus nititur palmaribus, pluri-  
bus adnatis fibris. Nasceitur tenui, ac arenoso solo, incultis præsertim locis, & in aruis nulla satione uirentibus: sapore  
est amaro, non sine acredine quadam, quæ tamen ab amaritudine superatur. Ideoq; excalfacit, incidit, extenuat, ab-  
stergit, & expurgat. Verùm postrema, quam sæpius etiam uidimus, non adeò omnibus est nota. quemadmodum nec  
media, quam hæcenus mihi quidem uidere non licuit. Cæterùm in aperto errore uersabatur Germanus ille pharmacopola,  
qui Brasauolum docuit. *Aiugam* Germanica lingua uocari *Vergiß mein nicht*. Quandoquidem herba huius nominis mihi  
cum Germanis iandiu uersanti notissima est: quæ tamen nulla prorsus ex parte quàmuis *Aiugam* representat. Herba to- 10  
ta unà cum floribus, & radicibus in puluerem contrita, si diebus quadraginta sumatur & resina terebinthina, siue laricæ  
quaternis drachmis, ischiadicos sanat. Eadem recens in aceto decocta, & pota emortuos fœtus extrahit, uniuersæ plan-  
tæ decoctum facit ad omnes cerebri, neruorum, & articularum affectus à pituita provenientes, si pluribus propinetur die-  
bus ex Rhodomelle, & oxymelite. Nam & comitiales, & resolutos, & podagricos iuuat. Fit è floribus, & saccha-  
ro medicamentum (officinæ conseruam uocant) ad paralyticos, quo qui utuntur cum uespero se dormitum recipiunt, reua-  
lescunt. Atqui ad hoc sumuntur quotidie huiusce medicamenti drachmæ duæ ex acori radicibus decoctæ, & florum sal-  
uiæ binis scrupulis. Parantur è chamæpiti catapotia ad idem per quàm utilia, hoc modo. Sumito chamæpitys, Betoni-  
cæ, Stæchadis, florum rorismarini, cuiusque drachmam, turpeti sesquidrachmam, agarici drachmas duas, Colocynthidis se-  
midrachmam, Zingiberis, salis fossilis, cuiusque grana decem. Rhabbarbarici sesquidrachmam, spicæ indicæ grana se-  
ptem, pulueris hieræ simp. semunciam, diacridij drachmam unam: Excipe chamæpitys succo omnia in mortario, & in 20  
massam redigito, è qua catapotia conformato; ex qualibet drachma nouem: è quibus si quotidie tria sumuntur à paraly-  
ticis cum se dormitum recipiunt, præsentaneum ferè sentient auxilium. Chamæpityos meminit Galenus lib. vii. sim-  
plicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scriptum reliquit. Chamæpitys gustu quidem amarum saporem acri ua-  
liorem obtinet. Effectu uerò expurgat, abstergitq; uiscera plus quàm calfacit. Proinde regio morbo laborantibus, &  
omnino quibus facile iecur obstruitur, bonum est medicamentum. Quin & menses ducit tum pota, tum apposita cum mel-  
le. Sed & urinæ mouendæ aptum est medicamen. Sunt autem qui etiam eam exhibent decoctam in melicrato ijs, qui co-  
xendicis doloribus torquentur. Herba porro ipsa uiridis uulnera magna conglutinat, & ulcera putrescentia sanat. Præ-  
terea mammarum durities discutit. Est enim in siccando ordinis tertij, in calfaciendo uerò secundi. Quæ herba Græcis  
χάμειπος, Latinis Chamæpitys, *Aiuga*, & *Abiga* nuncupatur: Mauritanis, Hamestheos, seu Chamasthius: Italis,  
Chamepitio, & Iua: Germanis, Ye lenger ye lieber: Hispanis, Pinilho, & Yua artetica: Gallis, Iue muscate, aut arthetique. 30

LIBRI TERTII FINIS.



# PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI

## Senensis Commentarii,

IN LIB. QVARTVM PEDACII DIOSCORIDIS

ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.



*Ribus antè libris, amantissime Aree, tradidimus odoramenta, olea, arbores, unguenta, animalia, frumenta, olera, radices, succos, herbas, seminaq̃. In hoc autem quarto differemus de radicibus, & eis, quæ restant, herbis.*

Képor.

BETONICA.

CAP. I.



*ESTRON* psychotrophon uocitatur, quoniam frigidis locis inueniatur. Latini Betoniam appellant. Herba est caulem ferens tenuem, cubiti altitudine, aut maiorem, quadratum: folia quercus, mollia, longa, in ambitu diuisa, odorata, prope radicem maiora: in summis caulibus semen, ueluti satireiæ, spicatum est. Decerpta huius folia siccantur, plurimos ad usus. Radicibus nititur, ut ueratri, tenuibus, quæ ex hydromelite in potu, pi-

tuitosam uomitionem euocant. Folia dari debent ruptis, conuulsis, mulieribus uulua malo opportunis, & ad laxandos uteri strangulatus, denarij pondere cum hydromelite: tres in uini sextario drachmæ contra serpentium morsus ebibuntur. Herba magna utilitate illatis à serpente uulneribus illinitur. aduersus etiam uenena drachma ex uino pota conuenit: præsumpta ea, si uenenum hauriatur, nihil nocebit. urinam ciet, aluum subducit. Medetur comitialibus, & insanis pota ex aqua: & iecinoris, lienisq̃ uitij drachmæ pondere<sup>a</sup> in aceto mulso. concoctionem adiuuat, si quis fabæ magnitudine secundum cœnam cum melle cocto deuorauerit: modo consimili acida ructantibus propinatur. stomachicis eam manducare, & succum deuorare proderit, si postea dilutum uinum sorbeatur. Datur sanguinem excreantibus, tribus obolis cum diluti uini cyatho: ischiadicis, renum, & uesicæ doloribus ex aqua. aquæ inter cutem binis drachmis ex hydromelite, si febricitant: sin aliter ex<sup>b</sup> mulso. regio morbo laborantes recreat: menses pellit drachmæ pondere cum uino pota. aluum purgant drachmæ quatuor potæ in hydromelitis decem cyathis. facit cum melle ad tabem, & purulentam excretionem. Folia sicca, tritaq̃ fictili uase reconduntur.

<sup>a</sup> μετὰ ὀξέος καὶ μελιτός. i. cum aceto, & melle. ita meū. Catecuz. autem legit ut Ruellius. <sup>b</sup> Meum. ὀινὸ μέλιτι. i. uino mulso.

**B**etonica herba est nullis non cognita, & innumeris prædita uiribus. Vnde Itali, cum aliquem laudibus familiariter extollere uolunt, uulgariproverbio dicunt. Tu hai piu uirtu, che non ha la Betonica, id est, Tu pluribus præditus es uirtutibus, quàm Betonica. Scripsit de Betonica uiribus proprium libellum Antonius Musa clarissimus Augusti Cæsaris medicus, in quo hæc de ea memoria prodidit. Herba Betonica nascitur in pratis, & montibus mundis, & opacis, circa frutices. Animas hominum, & corpora custodit: & nocturnas ambulationes à maleficijs, & periculis. Loca quinetiam sacra, & busta à uisibus metuendis tuetur, ac defendit: & in omni denique res sancta est. Cestron uocatur, & synchotrophon siquidem frigidis reperitur in locis, radicibus tenuibus, thyrso pariter tenui, cubiti altitudinem excedente, quadrangulo. Folia profert quercus, odorata: semen in summitate thyrsi spicato, thymbræ modo. Pollet uniuerſa planta dotibus ferè innumeris, quandoquidem tusa capitisq̃, uulneribus illita, ea mira celeritate conglutinat. Præstat id tamen efficacius, si tertio quoque die iterum, atque iterum imponatur. Aiunt præterea tam ualentioris esse facultatis, ut ossa quoque fracta extrahat. Radicum ex aqua decoctum ad tertias fotu oculorum doloribus medetur. quod item præstant contrita folia, & fronti superimposita. Succus à folijs per se tritis expressus, aut prius aqua maceratis, aurium dolores mulcet, si tamen addito rosaceo in aures egelidus instilletur. Idem drachmæ pondere haustus in aquæ calidæ cyathis quatuor, sanguinem illum per inferna trahit, cuius redundantia caligines oculis offundit. quo fit, ut etiam uisum acuant comesta folia. Eadem cum salis momento contusa, naribusq̃ immissa sanguinem inde fluentem sistit. Betonice decoctum ex uetere uino, aut ex aceto dentium dolores finit, si eo os sæpius colluatur. Herba ipsa ex tepentia aqua pota suspiriosis, & anhelosis maxime proficit. Folia melle excepta tabidos iuuant, præsertim qui purulenta extussunt. Eadem tribus continuis diebus deuorata drachmarum quatuor pondere, aut ex frigida aquæ cyathis quatuor ebibita, uentriculi dolores mulcet: iecinoris uerò, si ex calida hauriatur. Ex uino decocta lienis uitij medetur. Sanat & renum uiria ex mulso bibita, duarum drachmarum pondere: ex uino autem ueteri trium drachmarum pondere, additis piperis granis septem & uigin-

Betonice consideratio. Vires ex Antonio Musa.

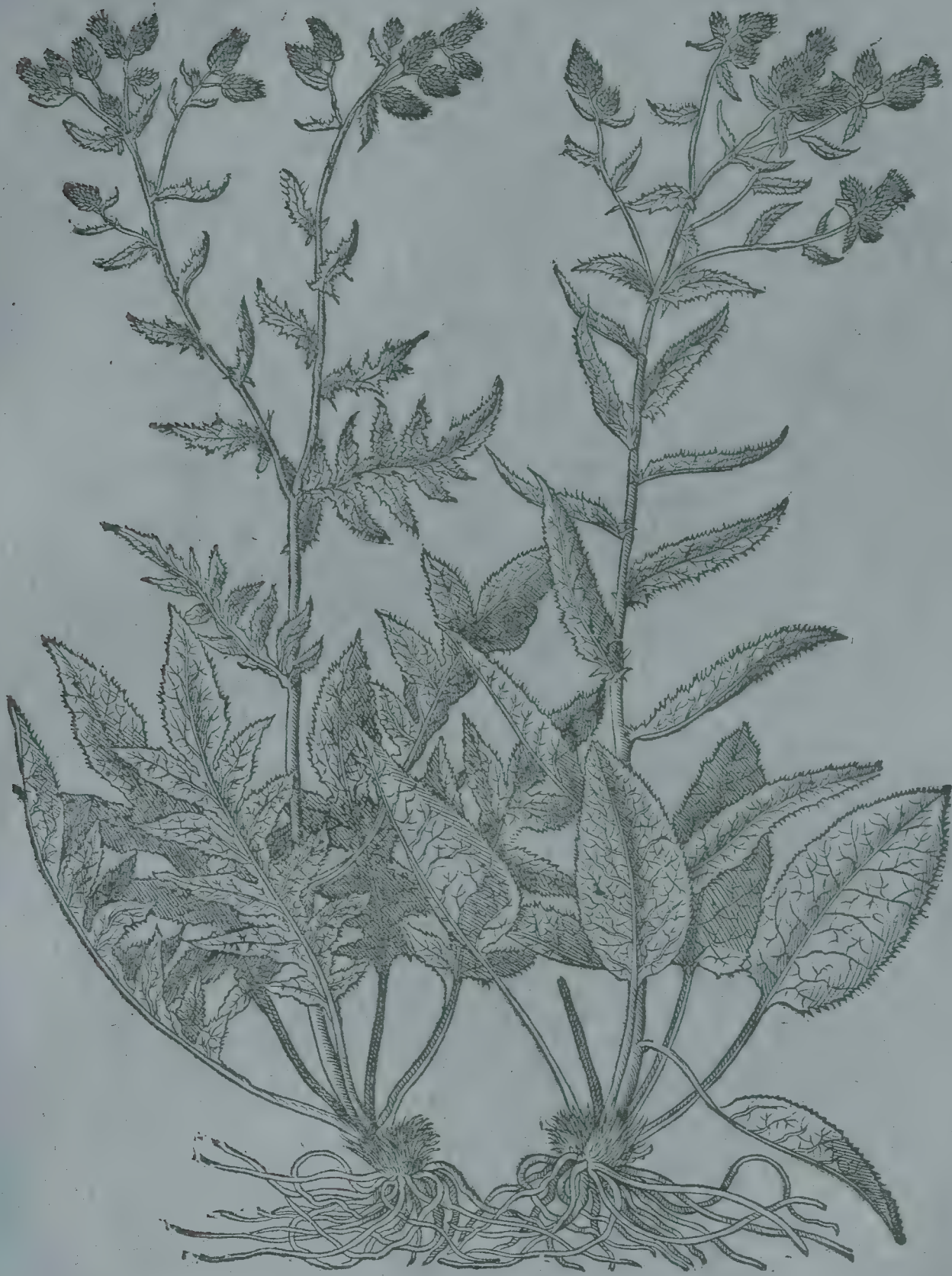
Kkkk 4 ti, ad





ti, ad lateris, lumborumq; dolores utilissimè bibitur. In duobus aqua calidæ cyathis sumpta, alui & intestinorum tor- 10  
mina remouet, si tamen à crudis non fiant succis. Foliorum quatuor drachmis in aqua mulsæ cyathis octo epotis, commo-  
dè citatur aluus: sananturq; ijs ex uino sumptis coli inflammatione uexati. Betonica in eclegmate ex melle sumpta nouem  
diebus, tussim sedat. Pot. in aqua calidæ cyathis quatuor duarum drachmarum pondere, addita plantaginis drachma,  
febres quotidianas expellit, quod tamen in accessionibus tantum fieri debet. Idem præstat etiam in tertianis, si cum pari  
pulegio assumatur. Sanat ipso quoque ordine etiam quartanas in tribus aqua calidæ cyathis hausta, trium drachmarum  
pondere: addita mellis uncia, calculi franguntur. Betonica ex tepenti aqua feliciter bibitur hydropicis. Pariendi celeri-  
tatem affert, uteriq; cruciatus à frigiditate conceptos mulcet, si ex calida aqua, aut mulso duarum drachmarum pondere  
propinetur. Contrita folia & illita, præcisos glutinant nervos, & resolutos inuuant. Eadem trium drachmarum ponde-  
re ex caprillo lacte sumpta tribus diebus, sanguinem ore reiectum cohibent: & ex pari uini ueteris mensura, medetur ru-  
ptis, & ab alto denolutis. Præsumpta ebrietatem arcet. Ex uino frequenter hausta, istericos sanat: & suillo adipe ad-  
misto,





- 10 mista, carbunculos curat. Potu ex aceto mulso unius drachmæ pondere, viatoribus longo itinere defatigatis vires mirificè reficit. Fastidia abstergit, & stomachicos recreat. Aduersatur uenenis, & serpentum, & uenenosorum rabidorumq; quorumcunque animalium moribus non modò intus sumpta, sed etiam extrà emplastri modo imposita. Cuniculosa, sinuosaq; sanat ulcera cum sale indita. Ex uino hausta menses ciet. Potu dolores podagricos lenit, præsertim radicum decoctum potum. idemq; præstant contrita folia imposita. Cæterùm sunt qui Betonicam à serratis circunquaque folijs serratulam uocant. Sed serratula alia cuius hîc imaginem appinximus, quæque copiosa in Boemia nascitur in syluis, & pratis longè alia habetur. Siquidem hæc caule constat purpurascente, tenui, & in multos ramulos diuiso: Folia gerit anteaquam caulescat Betonica similia, toto ambitu tenuiter serrata, sed ubi caulem protulit, eadem faciem immutant. Nam exortis profundioribus incisuris, maioris Phu similia ferè redduntur. Quæ uerò in caule sunt, minora multò, & breuiora spectantur. Flores edit in ramusculorum summis partibus, è capitulis quibusdam, purpureos. Radice nititur multifida, Phu minoris modo fibrata. Herba est infectoria, pannis colorandis expetita. Datur utiliter potanda ex albo meraco



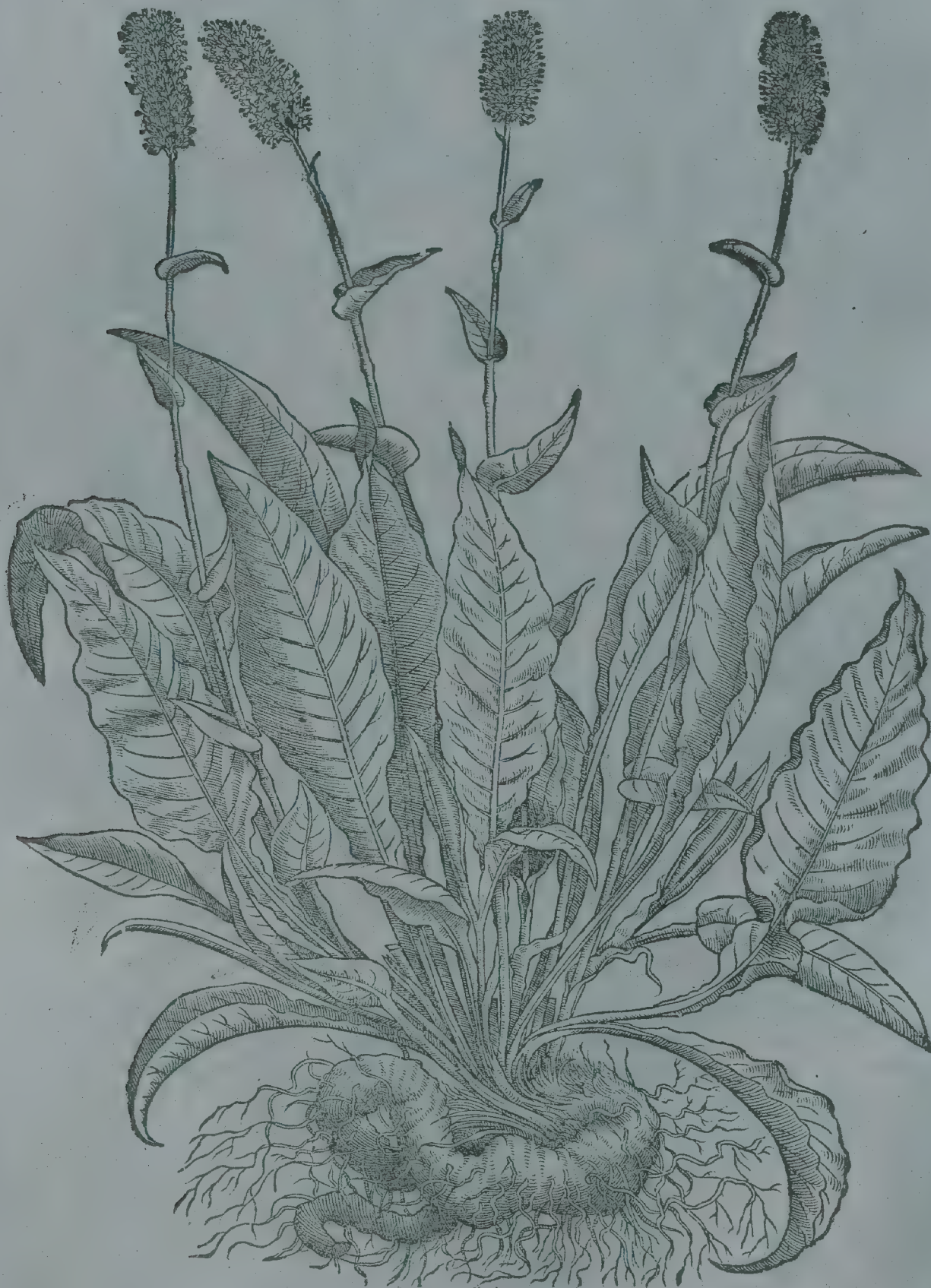
Betonicae vi-  
res ex Gal.

Nomina.

bo meraco conuulsis, ruptis & ab alto deuolutis. Dissoluit enim potenter sanguinem, qui extra uasa concreuit. In uino decocta, ac deinde illita, ulcera mirifice mundat, & carne replet, & ad cicatricem perducit. Hemorrhoidum quoque dolores mulcet fotu adhibita. Folia, & radix simul contusa, & emplastri modo imposita, enterocelas sanare creduntur. Betonica uires memoriae prodidit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Cestron, aut Psychotrophon, Romanè uerò Betonica, uim habet incidendi, ut gustus indicat. Amarior enim est, & subacris ipsa herba: id quod & particulatim edita actio ostendit. Nam consistentes in renibus calculos diuidit, & pulmonem, & thoracem, & iecur expurgat, abstergitq; menses quoque ciet, & comitialibus prodest, tum rupta, conuulsaq; curat, & omnibus bestiarum moribus ulceri illita auxiliatur. Postremò acidum ruclantibus, & ischiadicis bibita, auxilio est. Planta, quæ κέστρον, & ψυχότροπον Græcis, Betonica, & Vetonica Latinis dicitur: Arabibus, Chastara: Italis, Betonica; Germanis, Betonien: Hispanis, Bretonica: Callis, Betoefne: & Betoine.

10

## BISTORTA.



BISTORTA.



Βρετανική.

BRITANICA.

CAP. II.

**B**ritanica, aut Vetonica, folia habet sylvestris lapathi, sed nigriora, & pilosiora, gustu adstringentia: radicem tenuem, & breuem: caulem paruum emittit. Folijs exprimitur succus, qui igni aut sole cogitur. Vim habet adstringentem, priuatim depascentibus oris, & tonsillarum ulceribus accommodatam. Valet etiam ad reliqua, quibus adstrictione est opus.

10 **Q**uamquam tradit Ruellius *Britanicam* esse plantam Italia cognitam, atque ibi uulgò appellari *Piatamano*; mihi tamen hæcenus non solum nomen illud incompertum est, sed nullum etiam inuenire obtigit, qui *Britanicam* ostendat. Britanicæ consideratio.

## TORMENTILLA.



deret.



Bistortæ men-  
tio.Tomentillæ  
historia, & ui-  
res.Britanica vi-  
res ex Gal.

Nomina.

deret. Hanc autem scriptis celebravit Plinius libro XXV. cap. III. hisce uerbis. In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cesare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota dentes intra biennium deciderent, com-  
pagesq; in genibus soluerentur. Stomacacem medici uocabant, & sceletyrben ea mala. Reperta auxilio est herba, quæ  
uocatur Britanica, non neruis modò & oris malis salutaris; sed contra anginas quoque, & serpentes. Folia habet oblonga,  
nigra: radicem etiam nigram. Flos ei, qui (ut certò proditur) collectus priusquam tonitrua audiantur, & deuoratus se-  
curos in totum reddit homines. Frisij, quæ castra erant, nostris demonstrauere illam. hæc Plinius. Cæterum non desunt,  
qui Britanicam censeant eam esse stirpem, quam herbariorum uulgo ideo BISTORTAM appellat, quòd radice contorta  
nitatur. Sed eorum planè error facile deprehenditur. quandoquidem etsi Bistorta rumicis constet folijs; non tamen ea ni-  
gra sunt, neque pilosa: quinimò læuia apparent, supernè rufescentia, & à terra quadantenus cæsia. Ad hæc Britanica  
radix subest tenuis, breuisq;: Bistorta uerò crassa, serpentis iacentis modo contracta, & intorta. Cæterum ut Bistorta in-  
tegram enarrem historiam, nascitur hæc in altis montibus, folijs primo statim exortu in acutum desinentibus, colore sub-  
ruffo, quæ ubi adoleuerint, rumicis folia referunt, sed læuia sunt, inferna parte subpurpurea & per ambitum sinuata. Cau-  
lem edit rotundum, tenuem, cubitalem, in quo folia longè minora spectantur. Flos in caulis summitate prodit spicatus,  
ruber aut subpurpureus, è quo semen oritur oxalidis proximum. Radice nititur arundinacea, facie, sed succosa, serpen-  
tis modo contorta; cortice obducta subnigro, sed rubra intus pulpa, adstringentis saporis. Copiosissima promerit in Boe-  
mia, ijs præsertim montibus, qui regionem hanc, à Silesia diuidunt, & ex quibus Albis fluuius suam ducit originem.  
Sed præterea non desunt etiam qui Tomentillam sic officinis, & uulgò uocatam Bistortæ generi adscribant, quòd  
non facie, sed fortasse uiribus illi respondeat. Quæ quoniam hic nobis occurrit, & quàm plurimis effertur laudibus,  
ideò hic locus exposcere uisus est, ut de ea aliquid differamus. Est itaque TORMENTILLA folio pentaphylli minore,  
septenis incisuris diuiso: radice breui, nodosa, compacta, rubeo colore, sapore adstringenti: cauliculis tenuibus, subru-  
bentibus: flore melino, adeò ut in pentaphylli genere sit reponenda. Sunt qui à septenis foliorum diuisuris Heptaphyllon  
hanc uocent. Herbarij compertum habent, hanc iisdem pollere facultatibus, quibus Bistorta prædita est. Quamobrem  
utræque abortum prohibent bibita, ac uentri renibusq; ex aceto illitæ: urinæ incontinentiam supprimunt, cum succo plan-  
taginis potæ: sistunt menses, si in earum decocto ad umbilicum usque confederint femina. Idem præstant (de radicibus  
tamen intellige) si trita, & ex melle atque spica subacta, uentri ac pubi illinantur. Sanguinem è uulneribus manantem  
cohibent, super asperso earum puluere. Qui item potus biliosas coercet uomitiones, si ororum albo exceptus super fictili  
tegula inassetur, mox comedatur. Aqua, quæ ex his duplici organo elicitur, siue è radicibus decoctum, uenenis omni-  
bus remedio est. Ex quo tantum apud nonnullos Tomentilla inualuit usus, ut ex eius radicibus etiam medicamenta com-  
ponant aduersus pestilentiam, & ad pestilentes febres, & præsertim ubi exanthemata emerferint. Datur quoque earun-  
dem decoctum utiliter potandum pueris; qui uermibus laborant. Utræque dysentericos sanant, & uulnera glutinant, 30  
præsertim quæ in intestinis, & uisceribus fuerint illata non modò ipsis uulneribus illitæ, sed & in potionibus haustæ. Rebel-  
lia, contumaciaq; ulcera curant & ea sistunt, quæ serpendo corpora erodunt. Radicum puluis sanguinis reiectiones pro-  
hibet. Idem ex symphyti maioris aqua potus, iuuat confractos, & ab alto deuolutos. Siquidem nò solùm intrinsecas fracturas  
sanat, sed etiam sanguinem extra uasa concretum discutit. Cauis dentiū inditus cum aluminis, & pyrethri momento, non mo-  
dò dolorem sedat, sed fluxiones cohibet. Peculiariter autè ualent Bistortæ radices ad uenenosorum serpentium morsum, unde co-  
lubrina quibusdam dicta est. Sed ut iam ad Britanicæ uires redeamus, eas scriptis tradidit Gal. li. VI. sim. med. ubi sic inquit.  
Britanica herbe folia adstringentia sunt, & uulnerum glutinatoria, similia folijs syluestrium lapathorum nisi quatenus atrio-  
ra sunt, magisq; hirta. Sed & expressus ex illis succus perinde natus est adstringere. itaque coctum quidam reponunt,  
tanquam inter stomatica medicamenta efficacissimum. Videtur enim sanare iam etiam putrescentia, hæc Galenus.  
Cæterum non est silentio prætereundum, quòd Dioscoridis codices inueniuntur, in quibus post Britanicam alterum per se 40  
de Betonica caput legitur. Quod, quoniam pluribus indicij in Dioscoride ascititum esse constat, atque in hunc authorem  
ex libello Antonij Muse Augusti Caesaris medici fuisse translatum; idcirco nos illud abdicauimus, neque alia commentatio-  
ne idem dignum censuimus. Quæ planta Græcè *ῥεταβίον*, Britanica Latine, pariter & Italice appellatur.

Λυσιμαχία.

LYSIMACHIA.

CAP III.

a *συρρον*. i. ful-  
uus.  
b *παρά τὰ ὕ-  
δατα*. i. iuxta  
aquas.  
c *ἐστὶ δὲ καὶ  
τραυματικὴ,  
καὶ ἰχθυόσ.* i.  
est & uulnera-  
ria, & sanguinē  
sistens.

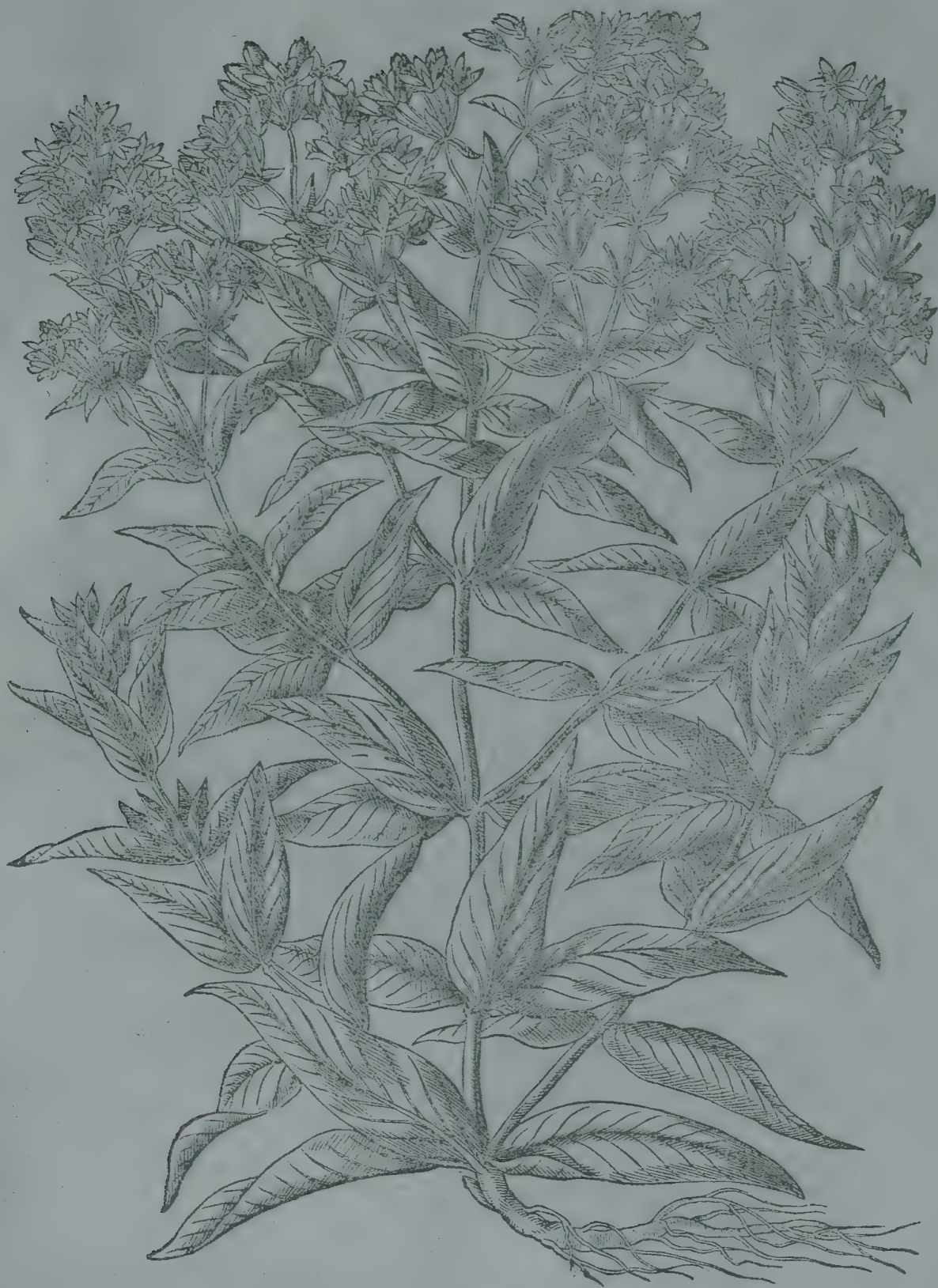
Lysimachia  
confid.Ruellij erra-  
tum.

**L**ysimachia, quam aliqui lytron appellant, caules emittit cubitales, altioresue, fruticosos, te-  
nues: prodeuntibus geniculatim, folijs tenuibus, salicis figura, gustu adstringentibus<sup>a</sup>: flore ru- 50  
fo, aut aureo. gignitur<sup>b</sup> in aquosis, & palustribus. Foliorum succus adstringente sua ui, sanguinis re-  
iectionem suppressit: dysentericis potui datur, aut infunditur: mensium abundantiam sistit, in pello.  
sanguinis profuuiio subuenit, si nares ea herba obturentur<sup>c</sup>: uulnerum cruorem cohibet. Acerrimum  
nidorem suffita reddit. qua de causa serpentes fugat, & muscas interficit.

**L**ysimachia à Lysimacho rege inuentore nomen accepit, ut Plinius est author libro XXV. cap. VII. ubi de ea ita scri-  
ptum reliquit. Inuenit Lysimachus herbam Lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato. Fo-  
lia habet salicis, uiridia: florem purpureum: fruticosa est, ramulis erectis, odore graui. gignitur in aquosis. Vis eius  
tanta est, ut iumentis discordantibus iugo imposita asperitatem cohibeat. hæc Plinius. Ruellius Lysimachiam eam her- 60  
bam putat esse, cuius est usus apud insectores ad inficiendos uiridi colore pannos: ubi enim hos glasto tinxere, eam super-  
inducentes uiridem colorem efficiunt. Hanc Hetrusci, qui lamificio dant operam, uulgò appellant Cerretta, siue Braglia, Fo-  
rouilcnjes



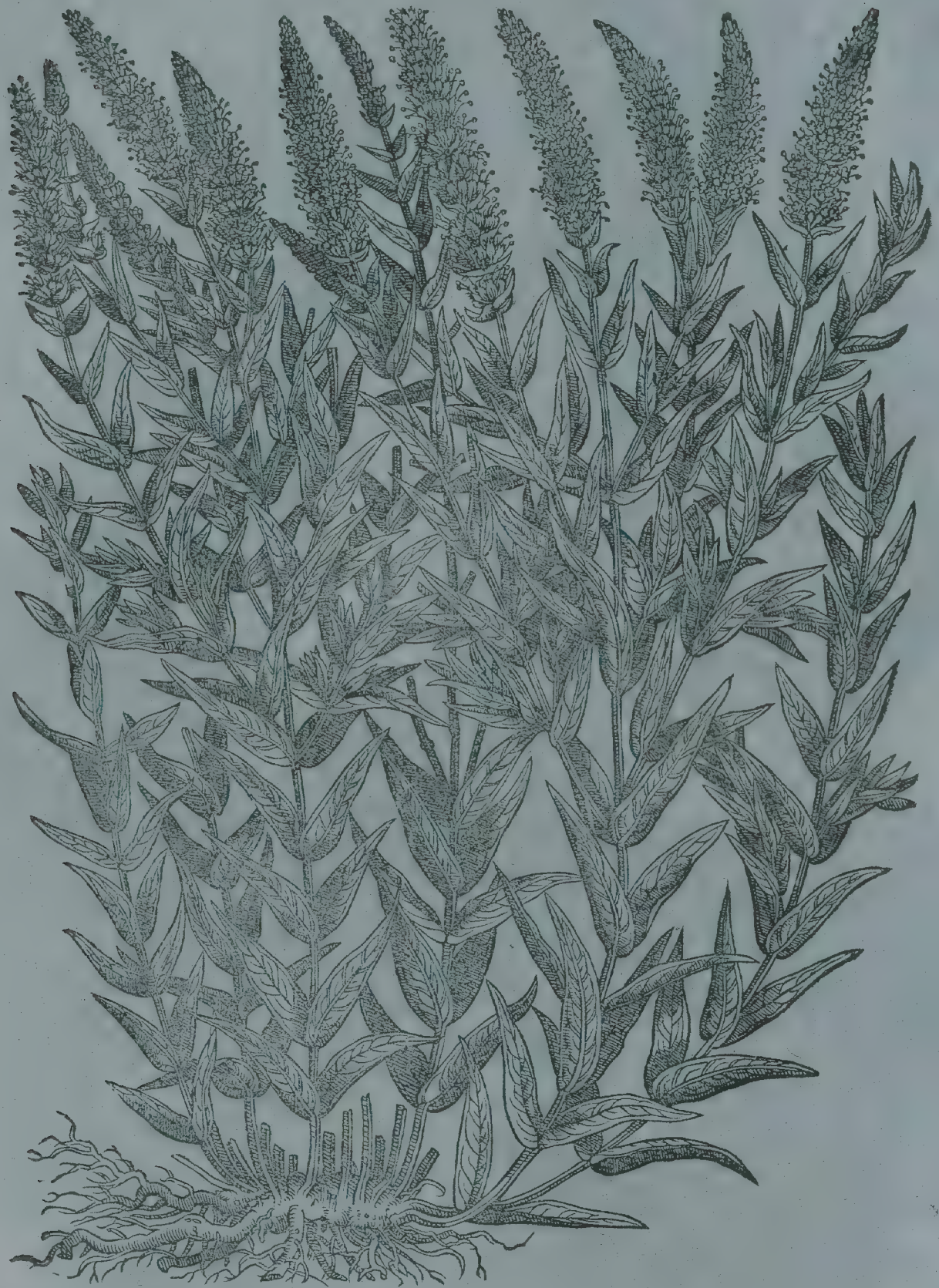
## LYSIMACHIA.



10 roiuilienses uerò Cosaria. Sed hac in re Ruellius, meo quidem iudicio, aperte fallitur: siquidem Cerretta, quam ipse rusticis Corneolam uocari ait, caules profert, & folia lino maiora, non autem salicis: florem luteum, semen folliculis genistæ effigie inclusum: nascitur in pratis, nullaque est, quod gustu perceperim, adstrictione prædita. Non desunt præterea alij, qui pro Lysimachia aliam plantam ostendant, quæ quadrato exit caule, folijs salicis, flore in purpuram rubescens, spicato. quæ etsi Dioscoridis Lysimachiam non referat, eam tamen Lysimachiam alteram, appellare libuit. Lysimachiam legitimam, ni fallor, Roma ad me Goritiam misit Vincentius Cantonus conciuus meus, medicus eruditus, et rei herbariæ studiosus: quæ mihi planè singulis notis, quas Dioscorides Lysimachia tribuit, uidetur adstipulari. Sed eandem post hac inuenimus nos in Boemia copiosam, & circa Pragam, prope Multauiam fluium, & in alijs quoque locis. Cæterum quamuis Ruellius in mentione Lysimachia existimauerit (ut supra diximus) Corneolam esse ueram Lysimachiam; in fine tamen eiusdem capitis quandam aliam herbam à rusticis sibi demonstratam fuisse testatur, ad fugandæ pestilentiaë efficacissimã, buboni tan-

Ruellii alius  
lapis.





Lysimachiae ui-  
res ex Gal.

Nomina.

tum adalligatam, quam etiam pro Lysimachia asseruit. Ex quo palam est, Ruellium duas pro Lysimachia plantas dest-  
gnasse, ea fortasse ratione adductus, quod Dioscorides flore rufo, aut aureo constare Lysimachiam memoria tradiderit.  
Lysimachia meminit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus in hunc modum differuit. Lysi-  
machios superantem habet qualitatem adstrictoriam: per quam & uulnera glutinat, erumpentemq; ex naribus sanguinem  
emplastri modo illita compescit: quin & reliquas sanguinis eruptiones sistere potest cum ipsa, tum succus eius multo magis.  
Pota dysenterias, sanguinis reiectiones, ac muliebri profluvium sanat. Huic herba nomen Graecum est λυσιμάχιον, Lati-  
num, & Italicum Lysimachia.

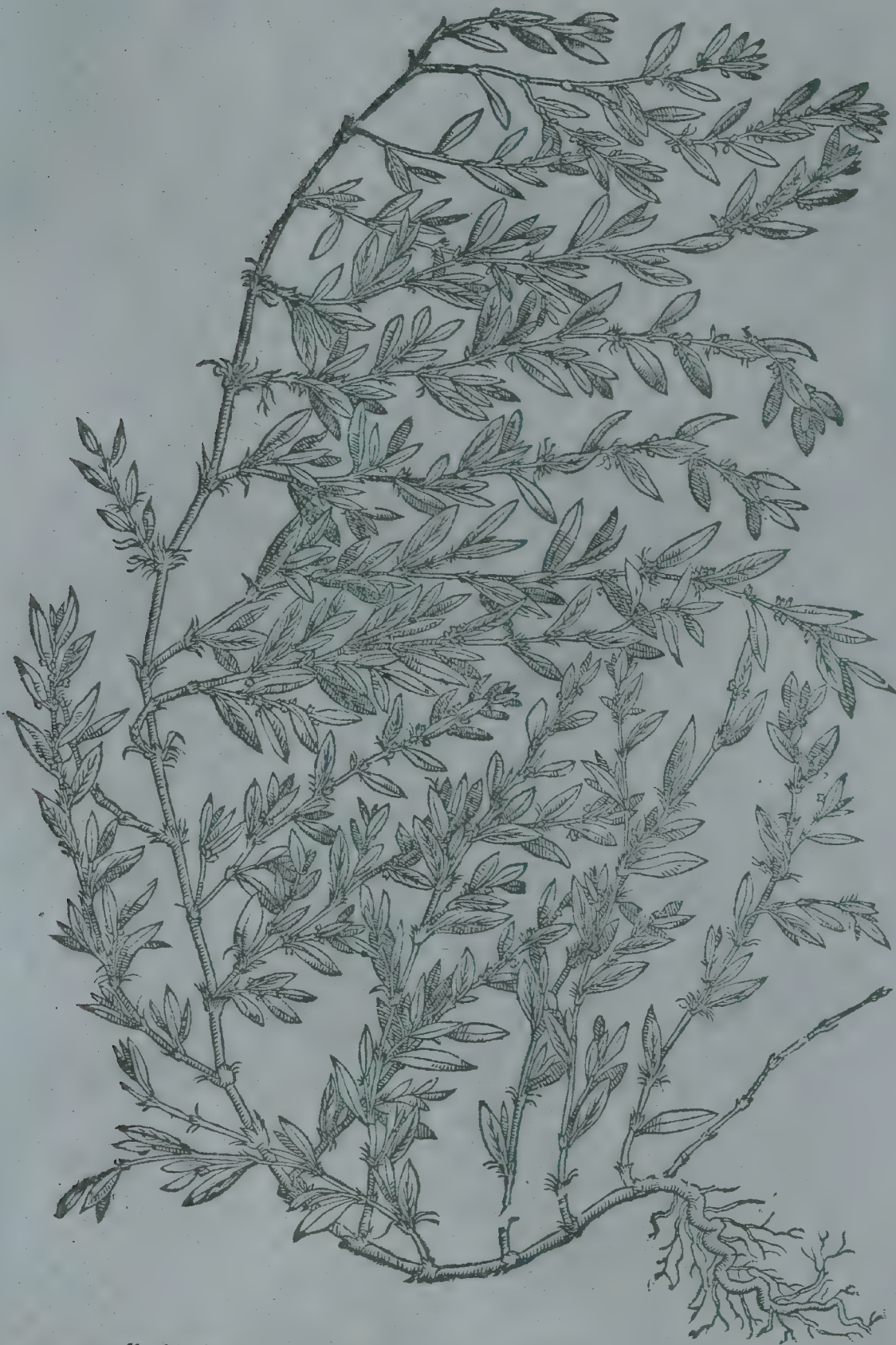
Πολυγόνατον.

SANGVINARIA.

CAP. IIII.

**P**olygonum mas ramos habet teneros, & exiles, copiosos, geniculis cinctos, qui per terram, ut  
gramen repunt: folia rutæ, sed † molliora, longioraque: semine sub omnibus folijs turgescente:  
unde





10 unde marem appellari uolunt: flos ei candidus, aut puniceus<sup>a</sup>. Vis epoti succi est, spissare, ac refrigerare. prodest cruentæ excreationi, cholerae, alui fluxionibus, & urinæ stillicidio: nam urinam apertè ciet. Cum uino potus, contra serpentium morsus auxiliatur<sup>b</sup>: datur in febribus per horam ante significationes. foeminarum profluvia impositu sistit. Idem succus aurium doloribus, iisdemque purulentis instillatur. Facit eximiè ad genitalium ulcera, cum uino adiecto melle decoctus. Stomachi feruori, sanguinis reiectionibus, ulceribus quæ serpunt, ignibus sacris, collectionibus, tumoribus, & recentibus uulneribus folia illinuntur. Sanguinaria foemina<sup>c</sup> fruticat uno caule, arundini teneræ simili, densis geniculis, & in se tubarum modo farctis: articulos in orbem cingunt apices, foliolis piceæ similes: radicis nullus usus. nascitur in riguis. Huic quoque spissandi, refrigerandiq; natura ad eadem ualens, sed inefficacior.

<sup>b</sup> καὶ πρὸς περιόδους κατὰ μίαν ὥραν τῆς ἐπισημασίας λαμβανόμενος. i. & contra periodos una hora ante accessionem sumptus. ita Meum & Catecu.  
<sup>c</sup> θάμνιον ἐστὶ μονόκλωνον, τρυφερόν, μαλακὸν ἐς. i. Frutex est paruus, unicaulis, tener submollis. ita Meum.

<sup>a</sup> Meum. Δύναμιν δὲ ἔχει σπικκῆν καὶ ψυκτικὴν ὁ δὲ χυλὸς πινόμενος ἀρμόζει αἱμοπτοίκοις. i. uim adstringētē habet, & refrigerantem. succus uerò potus auxiliatur sanguinè spuentibus. Catec. autem cum Ruellio concordat.



Polygoni con-  
sideratio.

**P**olygonon mas, quod ab Italis uulgò uocatur Coreggiola, & Centinodia, in campis, edificiorum areis, & uis pu-  
blicis frequens ubique nascitur. Fœmina uerò, quæ non adeò frequens est, & copiosa, in riguis humentibusq; locis  
inuenitur. Mari polygono Proserpinaca nomen tribuit Apuleius, quòd humi cauliculis repat. Est & planta, quam  
POLYGONON minus appellare libuit. Ea enim ramulos edit humi repentes, tenues, geniculatosq; , folijs exiguis, ob-  
longis, semine pumilo rotundo, albicante, racemosoq; , ac adeò copioso, ut uniuersa planta semine referta conspiciatur;  
quo fit ut à quibusdam mille grana uocitetur. Sunt etiam qui ab effectu hanc ipsam Herniolam uocant, quòd ad enteroce-  
las præstantissimum sit auxilium in potionibus sumpta. Audio à uiris fide dignis cum hac tantum herba, à Gabriele Fa-  
loppio Mutinense, plures intestinorum ramice laborantes esse sanatos. Vniuersa planta puluis ex uino haustus, non so-  
lùm suppressam cit urinam, sed, & renum calculos comminuit, ac pellit. Quinetiam, ut quidam affirmant, uescia quo-  
que lapides atterit, & paulatim eijcit: ubi diutius quotidie eius puluerem è uino bibant affecti drachmæ unius pondere. 10  
Nascitur locis aridis, sabulosis, & incultis. Polygoni meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi  
eius uires reddidit his uerbis. Polygonum, inquit, uti adstrictionem quandam obtinet, ita sanè uincit in eo aqueum frigi-

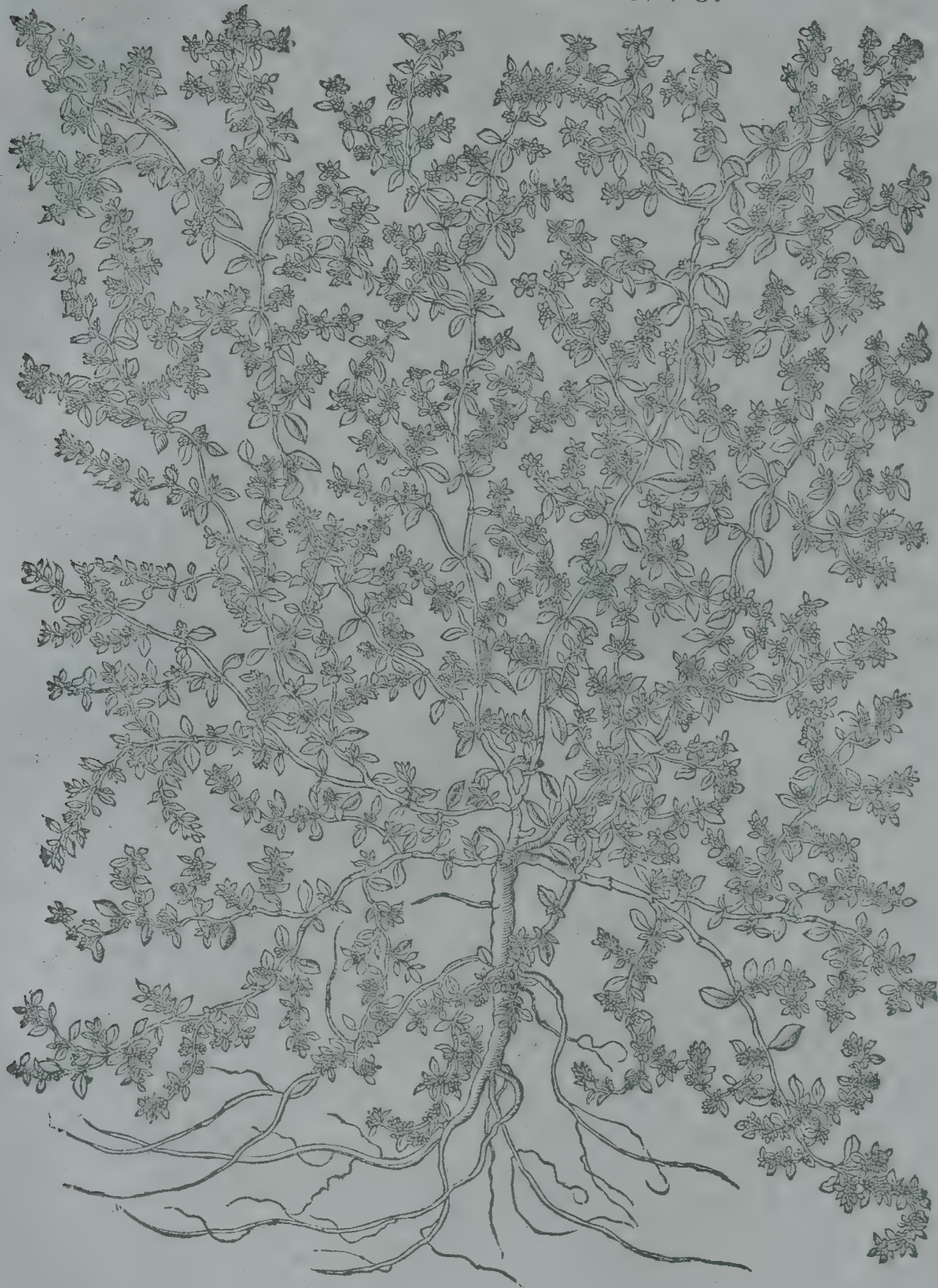
Polygoni ui-  
res ex Gal.

POLYGONVM FOEMINA.





## POLYGONON MINVS.



10 dum, ut uidelicet secundi sit ordinis medicaminum refrigerantium, aut etiam quodammodo in initio tertij. Proinde sanè quibus stomachus feruet aestu, foris frigidum illitum prodest: uelut etiam erysipelata, & calidas phlegmonas inuat. Porro tale cum sit, & fluxiones repercutit, & hac ratione uidetur esse exiccatorium. Quare cum herpetum, tum ulcerum, aliorumq; bonum est remedium: efficacissimum autem inflammatione, & fluxione laborantium partium. Est & cruentorumq; uulnecum glutinatorium. Sed & aurium ulceribus prodest: & si uel plurimum insit puris, hoc tamen etiam desiccet. Easdem ob facultates & profluium muliebri sistit, & dysenteriam, & sanguinis reiectiones, & undecumque aliunde immoderatiores impetus. Refert Dioscorides, quod & urinam prouocet exhibitum stillicidio seu stranguria affectis. non tamen affectum exactè discriminat, in quo ipsum dari expediat. Porro mas ad omnia dicta, quàm fœmina, ualidioris est effectus. Herba, quæ Græcis πολύγονον ἀππέν, Latinis Polygonum mas uocatur: Arabibus, Basialrahagi: Italis, Polygono maschio, & Coreggiola: Germanis, Vuegggrasz: Hispanis, Corriola: Gallis, Coreggiolle. Quæ uerò Græcè πολύγονον θήλυ, Latine Polygonum fœmina dicitur: Italis, Polygono fœmina: Germanis, Kantten Kraut: Gallis, Pin aqualis.

Nomina.



† Impressi codices Græci tum Venetijs, tum Basileæ hîc malè habent ἐπιεικέστερα, hoc est, mitiora, cùm legendum sit ἐπιμυκέστερα, id est, longiora. Hoc præterea loco in ijs addendum est μαλακώτερα, hoc est, molliora. Huic, & alteri le-  
Etioni adstipulatur Oribasius, quem secuti videntur interpretes.

Πολυγόνατον.

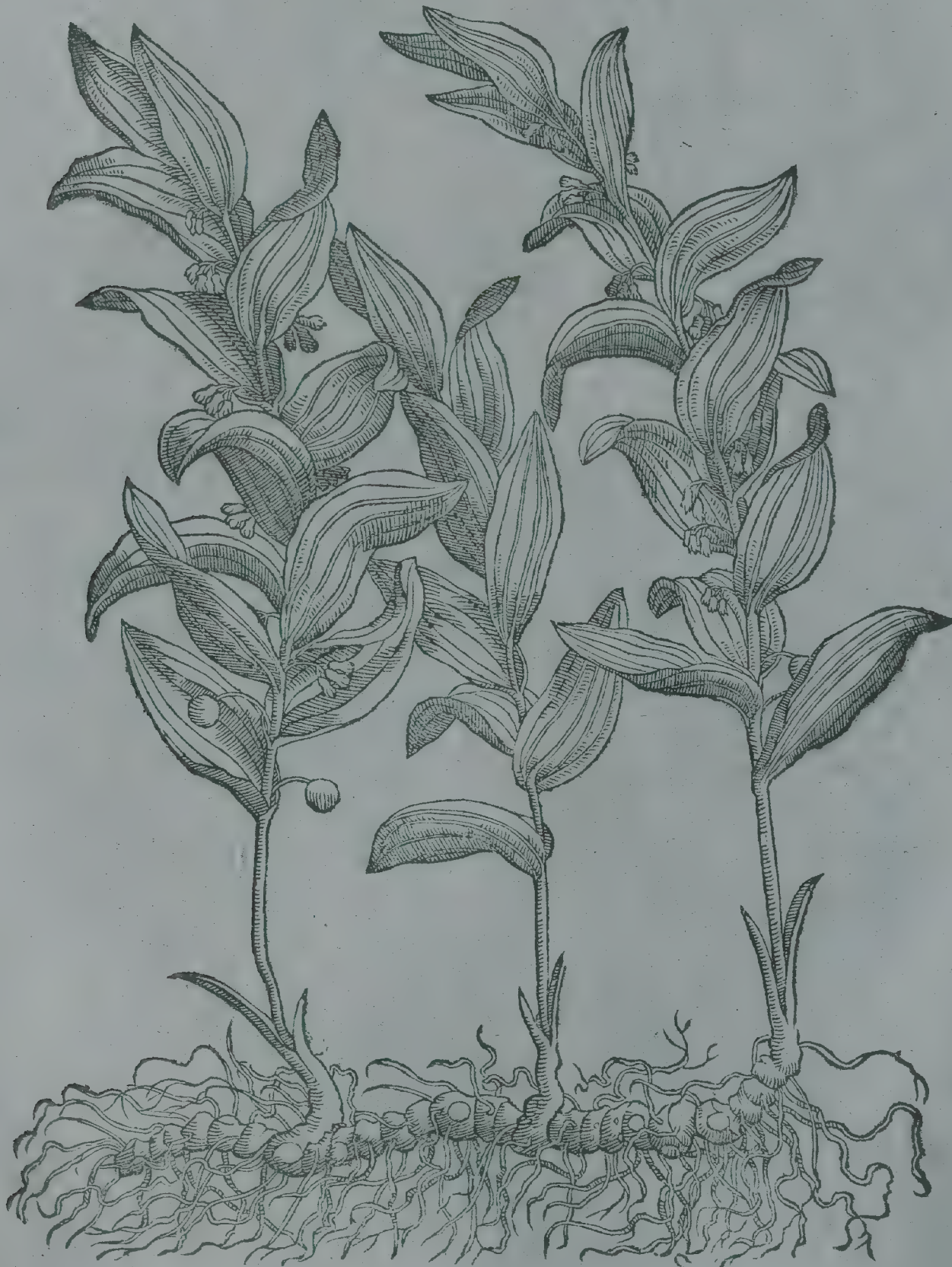
POLYGONATVM.

CAP. V.

a Meum. Sa-  
sian. i. hirsu-  
tum.

Polygonatum nascitur in montibus, frutice cubito altiore, folijs lauri, latioribus, & læuoribus, sapore mali cotonei, aut punici, cum quadam adstriptione. Flores per singulos foliorum exortus promit, candidos, folijs numerosiores, incepta à radice supputatione. Radicem habet albam, mollem, longam, crebro geniculatam<sup>a</sup>, densam, graueolentem, digitum crassitudine æquantem. Quæ 10  
uulneribus efficaciter illinitur: quinetiam maculas in facie delet.

POLYGONATVM.



Polygonatum



**P**olygonatum Hetruscis uulgò Fraſſinella nominatur. Alij uerò Italia populi quaſi à Græcis docti, id Ginochietto uulgari ſermone appellare didicerunt, ac ſi geniculatam radicem dicerent. Eſt itaque Polygonatum planta caule cubitali, & quandoque maiore, rotundo, ac laui. circa quem folia exeunt lauri effigie, ſed latiora, numeroſis ſecundum longitudinem uenis, firma, diſpari exortu prodeuntia, ſapore quadantenus adſtringente. Flores edit candidos à quacunque foliorum cavitare in uniuerso caule emergentes, & ternos ex uno pediculo dependentes. Floribus excuſſis, baccae exoriuntur piſi magnitudine, ex nigro ſubuiſcentes, & quandoque ruſeſcentes. Radice nititur candida, arundinacea, tenera, ſumma tellure uagante, longa, crebris geniculis articulata, denſa, & odore quadantenus graui. Naſcitur in montibus, & collibus. Mulieres è polygonati radicibus aquam ſtillatitiam ſtudioſè conficiunt, qua ad faciem detergendam, polien-  
 10 damq; proſuoc utuntur. Sunt præterea, qui Polygonatum ſigillum ſanctæ Mariæ, & qui ſigillum Salomonis uocitent: uerum ipſe quidem harum nomenclationum cauſam adhuc aſſequi non potui. Nec deſunt etiam, qui aſſerant, ueluti Ma-  
 nardus Ferrarienſis, eam plantam Polygonatum eſſe, quam nomine Secacul deſcribunt Mauritani. Sed ij haud dubie, meo iudicio, falluntur: ſiquidem Piſi folia, ut ſecacul Polygonatum non habet, nec flores purpureſcentes uiolæ ma-  
 iores, albicantesq;. Præterea ſecacul Serapioni radicibus nititur pollicis craſſitudine, & indicis longitudine. Contra ue-  
 20 rò Polygonatum, quod multo longioribus ſit radicibus. Adhuc (ut teſtatur Meſues, ac etiam Serapio, ubi de ſecacul ſac-  
 charo, uel melle aſſeruando ſcribunt) eius radices cinereo exterius ſunt colore, ſolida intus matrice, atque neruoſa, quæ omnia in Polygonati radice deſiderantur. Quippe candida hæc eſt, & nulla intus matrice. Re autem uera ſecacul radix eſt Indica. Hoc enim apertiſſime teſtatur Auicenna libro quinto. ubi ſic habet. Secacul ſunt radices Zingiberi ſimiles, quæ conuehantur ex India, & ſit ex eis cum ſunt recentes conditum in loco ſuo, apud nos autem humectantur in primis in  
 30 aqua calida. Id quod etiam ſcribit Serapio, ubi de pluribus ſaccharo, aut melle aſſeruandis egit. Nec uſquam Poly-  
 gonatum, & Secacul eiſdem uiribus pollere conſtat inter authores: quandoquidem illud Græci commendant ad uulnera, & ad maculas in facie delendas. Hoc autem Arabibus laudatur ad prolifici ſeminis ubertatem, & ad uenerem conciliandam. Qua in re nonnulli falſa Manardi opinione ducti, ſe deſuſos inuenerunt, qui Polygonati radices ſaccharo conditas ad uene-  
 rem excitandam auidiſſimè deuorant, nullo tamen rei ſucceſſu: Atqui conſerunt tamen, (ut quidam uolunt) & expe-  
 40 rientia comprobant, ad albas uteri fluxiones, ſi diu iſ utantur ſemine eo morbo laborantes. De Polygonati uiribus diſ-  
 ſeruit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, hunc in modum. Polygonatum miſtam habet tum facultatem, tum qualitatem: habet enim adſtriſtionis pariter & acrimoniæ, & amaritudinis quippiam, & indicibilis cuiuſdam inſua-  
 uitatis. Quocirca nec admodum eſt uſui, ſed tantum quod radicem eius quidam uulneribus illinunt. Sunt etiam qui na-  
 uos maculasq; in facie illo detergunt. Hæc planta ut Græcè πολυγότον, ita etiam Latine Polygonatum nominatur: Ita-  
 50 licè, Fraſſinella, & Ginochietto: Germanicè, Vucifz uurtz: Hispanicè, Fraſſinella: Gallicè, Geniculiere.

Polygonati cō-  
ſideratio.Manardi erra-  
tum.Polygonati ui-  
res ex Gal.

Nomina.

Κλημῆτις.

CLEMATIS.

CAP. VI.

**C**lematis humi ſerpit. læto, pinguiq; ſolo prouenit, uiticulas ſpargens<sup>a</sup> craſſitudine iunci, exi-  
 40 guas<sup>b</sup>. folio lauri figura & colore, & multò minora. Ea cum caulibus in uino pota alui proflu-  
 uia, & dyſenterias ſedant: ſubdita in peſſo cum lacte, & roſaceo, aut cyprino, cruciatibus uulua me-  
 dentur: dolores dentium commanducata finit. impoſita ſerpentium morſibus iuuamentum præſtat.  
 Fertur etiam contra aſpidum iſtus ex aceto pota opitulari. Gignitur in terrenis.

<sup>a</sup> Cateuz.  
 δλαχαίνε. i. in-  
 ſtar iunci.  
<sup>b</sup> εὐλλον μι-  
 κρόν δ' αὖθις ἑπεί-  
 ρες. i. foliū par-  
 uum lauro ſimi-  
 le. ita Meum.

Κλημῆτις ἑτέρα.

CLEMATIS ALTERA.

CAP. VII.

**E**ſt & altera Clematis, quæ uiticulolum emittit ramulum, ruſcentem, lentum: folium guſtu ad-  
 modum acre ac exulcerans. repit per arbores, ut ſmilax. Semen tritum pituitam, bilemq; de-  
 trahit, in aqua aut hydromelite potum. Folia eius illita, lepras purgant. Cum lepidio conditur ad  
 cibos.

**C**lematis, quæ primo loco deſcribitur, aliquibus Vinca peruinca dicitur, nobis uulgò appellatur Prouenca, cuius  
 50 fronde mulieres pueris, ac puellis uirginibus, funeſtas texunt corollas. In hac enim nullam reperi notam, quæ Cle-  
 matidi primi generis reclamare uideatur. Siquidem uiticulas mittit iunci modo lentas, flexilesq;. iunco tamen exiliores;  
 laues, & quæ humi iaceant. In his folia exeunt per interualla pari utrinque exortu lauri minora, robuſta; colore ſatu-  
 ratè uiridi, è quorum origine, primo ſtatim uere flores emicant cærulei, aſpectu pulcherrimo, quinque diſtincti folijs, ex ob-  
 longo uiridiq; calyculos ſeſe pandentes, & longis nitentes pediculis. Radices habet numeroſas, graciles, albicantes,  
 humiq; repentis. Viret perpetuò & nunquam folijs exuta ſpectatur. Hæc ſæmoribus adalligata, menſium abundantiam  
 cohibet, & abortum prohibet. Capiti recens ſuperpoſita, & collo, gulaq; circumducta, ſanguinem è naribus manantem  
 60 ſiſtit: Additur quoque utiliter uulnerarijs emplaſtris, & potionibus. Quamobrem eorum ſententiam explodendam puta-  
 uerim, qui noſtratam Chamædaphnem eſſe ſibi perſuadent, quam uulgò Laureolam appellamus. Nam hæc  
 niras emittit cubitales, ſingulari ſtipite à radice exeuntes, rectas, tenues, lauesq;: ſemen rotundum, rubens, inter fo-  
 lia reſidens, quæ facie laurina emulantur. Porro Clematis, quam ſecundo loco reddidit Dioſcorides, nimirum à prima  
 70 quam

Clematidum  
conſideratio.Quorundam  
error.



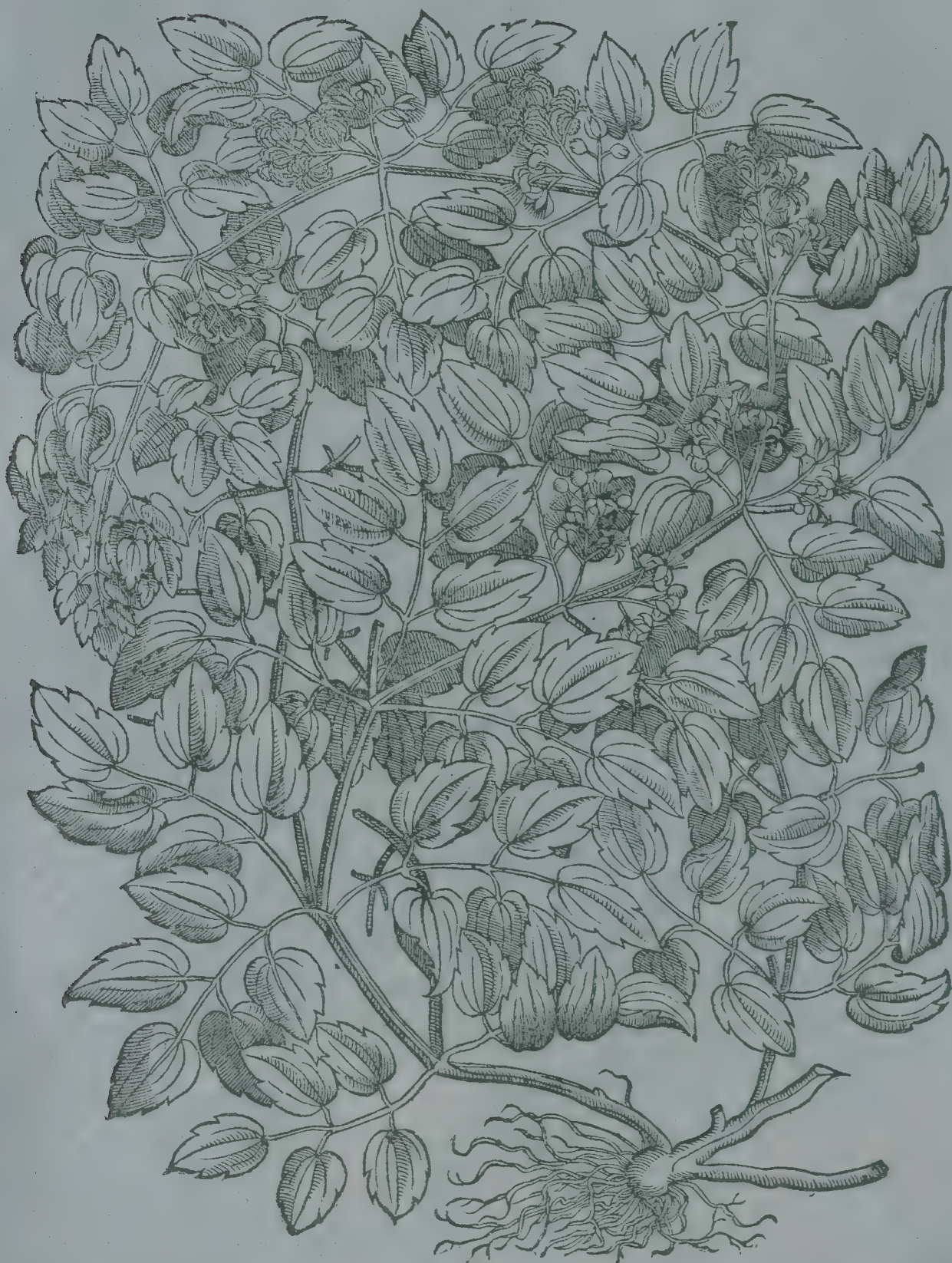
## CLEMATIS.



quàm maximè diffidet. Illa enim ut diximus, frigida, siccaq; existit, & adstringentis omnino facultatis: hæc uerò adeò ca- 10  
lida acrisq; habetur, ut admota facillè exulceret. Ipsa itaque ab radice uiticulas emittit prælongas, lentas, rubescentes,  
quibus lupuli uocati modo, aut hortensis smilacis, sepes, & arborescunt, & clauiculis uinciat. E uiticulis folia pro-  
deunt hederacea; è lateribus una plerunque, aut quandoque duobus incisuris dissecta. Flores edit purpureos, alterius lon-  
gè maiores, sed quatuor tantùm folijs constantes, in crucis modum protensis, è quibus semen nascitur acerrimum, & fer-  
uentissimi gustus. Radicem habet crassam, quæ paulo post in numerosas diuaticatur fibras, sapore pariter acri. Est &  
huius alterum genus, quod nos VITALBAM uocamus in Hetruria. Quandoquidem Vitalba hæc uiticulis exit ruben-  
tibus, ac lentis, folijs alteri similibus, & si per ambitum magis laciniatis, acri gustu, & exulcerandi facultate præditis, sed  
floribus longè diuersis. Siquidem hæc flores profert in racemi modum, albos, odoratos, & Myrti adeò similes, ut diffe-  
rentia nihil agnoscas. Quibus decidentibus capillacea, incanaque oritur coma, quæ tamen uentorum flatibus excussa, nu-  
dum



## CLEMATIS ALTERA.



10 dum relinquit fructum, triangulari ferè figura, acerrimi omnino saporis. Quo fit, ut mihi haud dubitandum sit quin uitalba nobis uocata alterius clematidis sit species, uel potius ipsa eadem clematis. Fuchsius tamen medicus doctissimus nostratam Vitalicam, uitem nigram esse existimat. Sed errat, mea quidem sententia, ut infra suo loco dicemus. Ceterum herba, quam quidam FLAMMULAM dicunt, folijs, floribus, ac semine nihil ab hac clematide differt, quemadmodum nec acerrimo gustu. At tamen neque sepius circumuoluitur, neque arbores scandit, cum recticaulis assurgat. Plures autem hæc ex se mittit caules bicubitales, subrubentes, & in his folia smilacis, quibus intolerabilis inest acrimonia, unde Flammula sibi nomen asciuit. Ex hac ego sæpius aquam elicui, demisso utreo organo in calentis aquæ balneo: quæ eadem, quæ herba ipsa, pollebat acrimonia. Hanc compertum est efficacissimam esse in morbis frigidissimis. Flammula (ut Platearius est author) excofacit, siccaturque ordine tertio. Sed quod imposita carnem non secus exulceret, ac ignis, calidam ordine quarto rectius crediderim. Sunt qui Flammulam quartanarijs edendam præbeant magno (ut ferunt) iuuamento. Alij

Fuch. error.

Flammula historia, &amp; uires.

eius





Clematidum  
vires ex Gal.

eius oleum commendant ischiadicis, articulorum iliumq; doloribus, urinae angustijs, & renum calculis, in quibus morbis aut calidum illud inungunt, aut clysteribus infundunt. Id autem præparant hoc modo. Flammula folia tenuissimè concisa in rosaceum imponunt, quod vitreum uas exceperit, ac inde per æstatem insolant obturato uase. Datur etiam in cibis hisce morbis affectis, trium drachmarum pondere. Sed ut iam ad Clematidum vires reuertamur, ea de his subiiciam, quæ Galenus lib. VI I. simplicium medicamentorum adnotata reliquit. Clematidis folia, inquit, acrem & adurentem siue causticam facultatem obtinent, adeo ut & lepras excoriant. Fuerit itaque in quarti ordinis excalfacientium initio. Vocatur autem clematis & daphnoides, quod quidam myrsinoides, alij polygonoides appellant. Ceterum id nec exulceratorium est, nec acre, sicut quod antè dictum est, imò profluuijs, & dysenterijs cum uino potum prodest, dentiumq; dolores mansum mitigat: tum uteri quoque doloribus in pessa admotum, usui est, tantum abest, ut perinde urat, ac ulceret, ceu illud superius. Sed summe nobis suspiciendus Pamphilus ille, sicuti in reliquis nugatur de ijs, quæ nunquam uidit, literis ea mandans, sic hæc ambo in unum confudit. At Dioscorides utriusque in quarto meminit, & eius quæ simpliciter uocatur Clematoides, idq; in fine libri, & alterius, sed in principio. Quamobrem necesse non est, me etiam describere species ambas, sicut nec in alijs



FLAMMVLA.



10 alijs feci. hæc Galenus de utraque Clematide. Ex quibus palàm est exulcerantis Clematidis caput ab aliquo curioso ex  
huius quarti libri calce, ubi commodè inter alium de ieiunia medicamenta, sibi locum adinuenerat, exemptum fuisse, & hîc  
alteri Clematidi adiunctum ob eam, quam inuicem habent nominis conuenientiam. Prima clematis Græcis κληματὶς δ' αὖ- Nomina.  
vidis appellatur: Latinis, Clematis, & Vinca peruinca: Italis, Clematide prima, & Prouenca: Germanis, Singrien: Hispa-  
nis, Peruinqua: Gallis, Lyseron. Secunda uerò κληματὶς ἑτέρα Græcè: Clematis altera Latinè: Lynen Germanicè uocatur.  
πολεμώνιον.

## POLEMONIA.

## CAP. VIII.

**P**olemonia, alij philetæriam, Cappadoces chiliodynamin appellant, ramis exilibus, utrinque pin-  
natis: folijs paulò quàm rutæ maioribus, ac longioribus, calaminthæ, aut sanguinariæ, proximis:  
quibus in summis uelut corymbi dependent, nigro semine: radice cubitali, albicante, radiculæ simili.  
nascitur in montosis, & asperis. Bibitur in uino radix contra serpentes, & dysenteriam: & ex aqua ad-  
uersus urinæ difficultatem, & coxendicum cruciatus. datur ex aceto drachmæ pondere lienosis. Ea-  
dem scorpionis plagæ alligatur. Tradunt eum, qui radicem gustauerit, à scorpione non feriri: eumque,  
si ictus sit, nihil molesti passurum. Dentium dolorem mansa mitigat.

Quaquam



Polemonia  
confid.

Fuchij opin.

Polemonij ui-  
res ex Gal.

Nomina.

Quamquam ego plantam pluries uidi in altioribus, asperioribusq; uallis Anania montibus, quae Polemoniam quadantenus praese ferebat, cum tamen corymborum notae & alia quaedam Polemonia non essent, eius hinc imaginem apponere non libuit. Caterum Brasauolus Ferrariensis eam censet esse Polemoniam, quam nostrum Hetruria uulgo appellat Lananese: alij uero Galegam, alij Rutam caprariam nominant. Quandoquidem haec omnibus fere notis faenum graecum refert, in cuius ramorum summitatibus cornicula dependent, in quibus semen recluditur subrubeum, non autem corymbi. Radix illi inest breuis. Nascitur lato solo, & plerumque in scrobium marginibus, alijsq; uliginosis locis: non autem in montibus asperis, ubi nasci Polemoniam tradidit Dioscorides. Verum Fuchsius libro primo de compositione medicamentorum, eam Polemoniam putat esse, quam officinae Ben album uocant. Sed ab eo, pace uiri eruditissimi, plane dissentio, quod hoc ramulis non sit utrinque pinnatis: quod corymbos nullos proferat, sed siliquam, uel calycem ocimoidis modo: quod denique non solum in montibus, & asperis proueniat, sed ubique, praesertim in pratis. De Polemonio differens Galenus libro VIII. 10 de simp. medic. facultatibus, sic inquit. Polemonium quidam philetarium, quidam (uelut Cappadoces) chiliodynamon: tenuium partium est, & desiccandum obtinet. Quamobrem quidam radicem eius cum uino ad ischiadicos, dysenteriam, lienemq; induratum potui exhibent. *πολεμώνιον* sic Graecis, ut etiam Latinis Polemonium, & Polemonia nominatur.

SYMPHYTUM PETRAEVM.



Σύμψυτον.



Συμφύτον.

SYMPHYTVM.

CAP. IX.

**S**ymphyton petraeon nascitur in petris<sup>a</sup>, ramis tenuibus, paruis, origano similibus: capitulis, & † folijs thymi: lignosum totum, odoratum, gustu dulce, † saluam ciens: longa radice<sup>b</sup>, subrufa, digitali crassitudine. Decoctum in aqua mulla & potum, pulmonis uitia purgat: sanguinem reiicientibus, & renum malis ex aqua datur: ad dysenteriam, rubraque foeminarum profluvia in uino decoctum: ad conuulsa uerò & rupta, ex aceto mulso bibitur. Quin & commanducarum sitim sedat, faucibus asperis subuenit, uulnera recentia, enterocelasque conglutinat, & illitu cohibet. Carnes autem cum symphyto decoctæ coalescunt. Est & alterum symphyton, quod aliqui pecton uocant. id caulem emittit bicubitalem, aut maiorem<sup>c</sup>, crassum, leuem, angulosum, ut sonchi inanem: circa quem breui interuacante spatio, folia exeunt angusta, buglossio proxima, oblonga, hirsuta<sup>d</sup>: caule secundum angulos quosdam striato: folijs tenuibus, ex alarum sinu prodeuntibus: in quibus flores lutei, & circa caulem uelut uerbasci semina emicant. Tam caulis, quam folia aspera lanugine horrent, tactuque pruritum concitant.

SYMPH. MAIVS, SIVE CONSOLIDA MAIOR.

<sup>a</sup> Meū. κλονία δὲ ἔχει ἐμφε-  
ρῇ, λεπτὰ φύλ-  
λα, κεφάλαια  
δὲ ὡς θυμῶ. i.  
Ramulos uerò  
habet origano  
similes, tenuia  
folia, & capitu-  
lum uelut thy-  
mus. sed Cat.  
cum Ruellio  
concordat.  
<sup>b</sup> Meum. ὡς  
πόρφυρον. i. sub  
purpuream.  
<sup>c</sup> Meū. addit.  
δασύ. i. densū.  
<sup>d</sup> Meū. & Cat.  
ἔχει δὲ παρὰ  
τὰς γωνίας  
καυλὸς ἑξοχὰς  
τινὲς παρατε-  
ταμέναι. i. ha-  
bet uerò & cau-  
lis eminentias  
quasdam iuxta  
angulos adha-  
erentes.



M m m

Radices



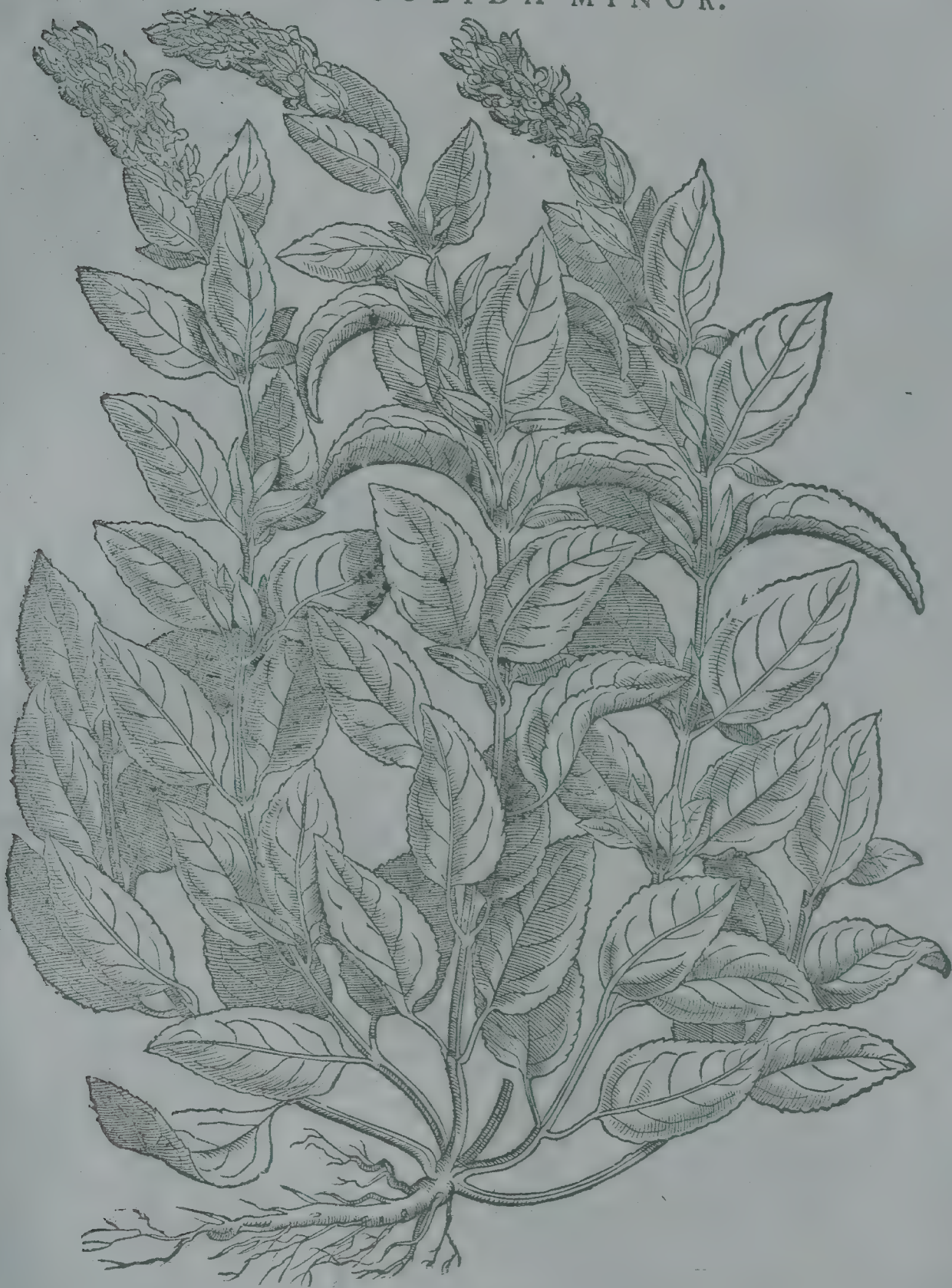


Radices demittuntur foris nigrae, intus candidae, viscosae. quarum est usus. Tritae, & potae cruentis ex-  
creationibus, ruptisque proficiunt: recentia uulnera illitae conglutinant. carnes quoque si concoquan-  
tur, cogunt additae. Inflammationibus praesertim sedis, cum senecionis folijs, utiliter illinuntur.

Symphytorum  
confid.

**Q**uanuis in nostris commentarijs, quos multo antè tempore Italicè conscriptos edidimus, ingenuè confessus essem, me non antea adinuenisse symphytum primi generis petraeon cognominatum; id tamen postea reperi mense Septembri suis floribus emicans, longè à Goritia circiter uiginti millia passuum, in latere magni montis Vipaci paulò supra arcem, ac deinde in alijs ipsius montis partibus, alijsq; Iapidiae locis, praesertim eo tractu, qui uulgò Sclanis dicitur Gabernich, quin & in monte illo eiusdem tractus, quem uocant Sancti Urbani, nullis prorsus deficientibus notis quae illi à Dioscoride tribuuntur. Est profectò planta, praesertim ubi floruerit, uisu iucundissima, ita ut maxima cum uoluptate ad se uidendum uiatorum oculos alliciat, argumento quidem quòd etiam uiribus polleat insignibus. Porro Symphytum alterum, quod secundo loco reddidit Dioscorides, nulli dubium est, quin ea sit herba, quae hodie passim Consolida maior nominatur, quam etiam nonnulli herbariorum





10 herbariorum Alum falsò appellant. Quippe quòd eius notæ singula Dioscoridis historiae ad unguem hævere deprehendantur. Hæc frequentissima n. scitur in pratis, floribus non modò luteis, ut Dioscorides inquit; sed & candidis, & purpureis, eadem sanè facie, ac forma. Cæterùm hallucinantur, meo quidem iudicio, qui Symphytum petræum putant eam esse plantam nullis non cognitam, quam officina CONSOLIDAM, & Solidaginem minorem uocant. Siquidem eam nihil prorsus Symphyti petræi notis respondere, omnibus rei herbariæ etiam mediocriter gnaris euidentius est, quàm ut à me indicari deceat. Neque etiam statuendum censeo idem Symphytum esse eam aliam herbam, cuius folia auersa parte purpurascunt, quæ ab herbarijs uulgò CONSOLIDA media nuncupatur, ab aliquibus uerò Laurentina, & à Senensibus Morandola. Verùm potest quàm in harum plantarum sermonem incidimus, earum quoque hic attexere historias uolumus. SOLIDAGO itaque minor, quàm Germani Prunellam uocant, caulibus exit quadrangulis, hirsutis, spithamæ longitudine: folijs menthæ proximis, ac etiam subasperis. Flores gerit in caulium, ramusculorumq; fastigijs spicatos, purpurascens, & quandoque candidos. Radix illi inest capillata, ut in plantagine. Cæterùm quæ media SOLIDAGO à Rizotomis appellatur, rectius fortasse Prunella à Germanis dici potuisset à foliorum colore. Siquidem folia, quæ minori latiora & molliora sunt auersa par-

Quorundam  
errores.

Solidaginis mi-  
noris, & me-  
dia uires.

M m m m 2 te cyclaminis



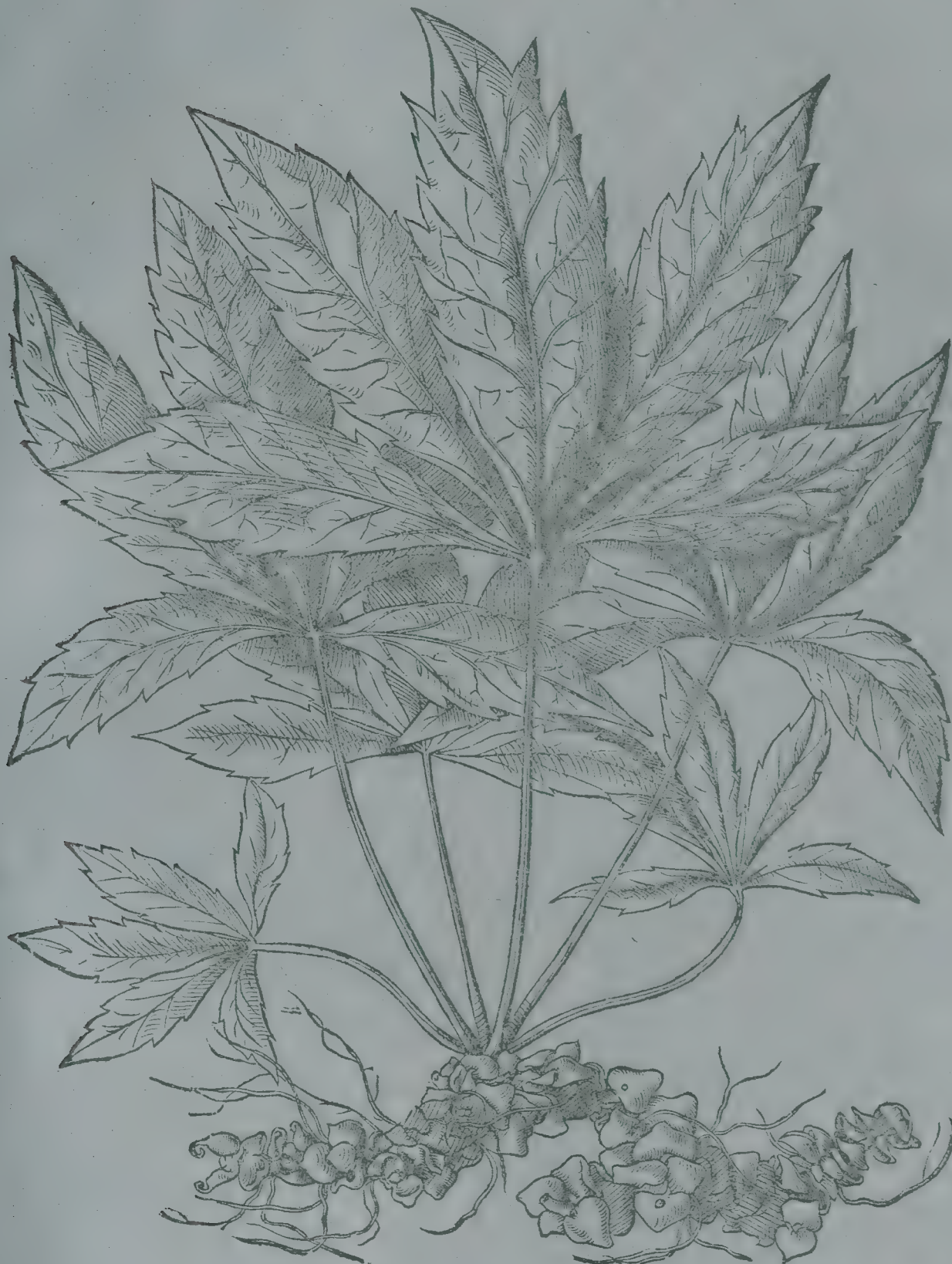


Saniculæ unū  
genus.

te cyclaminis modo purpurea spectantur. Caulem edit pedali longitudine, pilosum, quadrangulum, inanemq;. Flores mit- 10  
tit ceruleos, qui partim inter folia, quæ caulem ambiunt, partim in cacumine spicata congerie prodeunt. Radix illi est ut  
alteri multifida, haud altè descendens. Harum modò dictarum stirpium etsi nusquam, quod hætenus inuenerim, memine-  
runt Græci, aut Mauritani; eæ tamen mirum in modum prodesse existimantur disruptis, fractisq; internis, & externis corpo-  
ris partibus. Idcirco utiliter dantur potandæ ab alto deuolutis, ac etiam ijs, qui interna, intestinale uulnera acceperint:  
nanque illa, sint uel exterius, uel interius illata, mirifice sanant. Tradidere nonnulli, qui rerum experimenta profitentur, Con-  
solidam mediam uocatam potu sanguinis grumos in uentriculo, uel in alia corporis parte concretos disijcere, & dissolvere. Il-  
lita uerò folia, uel eorum succum efficax medicamentum esse prædicant ulceribus omnibus in ore manantibus, exedentibusq;  
ac etiam testium, pudendorumq; uirilium, & muliebrium. His omnibus facultatibus ea quoque prædita est, quam Solida-  
ginem minorem uocant, ut quidam existimant. Etenim ubi uulnera glutinare, adstringere, & reprimere sit opus, minorem  
usurpant, quam etiam altera longè præstantiorem esse sæpenumero compertum est. Recensetur præterea Germanis inter  
Symphyti genera quædam ipsis uulgaris herba, quam SANICVLAM appellant. Exit hæc folijs pentaphylli maioribus:  
radice



## DENTARIA ALTERA.



10 radice candida, tam miro naturæ ipsius artificio nodulis, ac lacinijs quibusdam elaborata, ut non parum admirentur, qui tantum naturæ opus diligenter intuentur. His utuntur in potionibus ad enterocelas, & ad interna vulnera, præsertim ad ea, quæ in thoracis cavitatem penetraverint. Hanc quidam dentariam vocant quod radices dentium speciem quandam representent. Ceterum alia quoque planta est, quæ quibusdam DENTARIA MAIOR appellatur, nonnullis uero αὐλλος quod sine folijs proveniat. Nascitur hæc in opacis sylvis, aut alijs umbrosis locis: germinat primo statim vere. Quippe caules profert dodrantes, teneros, fragiles, succosos; Orobanche æmulus, in quo à medio ad summum flores exeunt in purpura albicantes, & hirsuti, foliolis eiusdem ferè coloris in latere concomitantibus. è floribus calyculi oriuntur, in quibus paruum concluditur semen, papaveris modo. Radice nititur albicante, magna, succosa, fragili, compactili squamarum congerie, miro sanè naturæ artificio elaborata: gustu est acerbo, amaritudine quadam concomitante. Plura insuper Sanicula ostendunt genera, quorum unum, quod aliquibus herbarijs Auricula ursi nominatur, folia fert plantaginis magnitudine, sed crassiora, veluti fabaria vulgò vocata, lacinijs circum magno artificio factis à natura, colore in album flavescente. Id genus copiosè nascitur in agro Goritienfi monte Saluatino. Hæc cæteris præferunt ad enterocelas, & thoracis vul-

Sanicula alind  
genus.



## SANNICVLA, SIVE AVRICVLA VRSI.



Solidago.

Symphyti u-  
triusque uires  
ex Gal.

Nomina.

nera, si quotidie in potu sumatur : quin & ad alia uulnera tam intus sumptum, quàm exterius illitum. His aliam denique 10  
annumerant Solidaginem, quam uulgo medicorum Cōsolidam regalem, & ipsi sua uulgari lingua Rittersporn uocant, quod  
sonat nobis Sperone da caualliere, & Latinis equitis calcar. Huic sunt caules cubiti altitudine : folia oblonga, tenuia : flo-  
res planè purpurei, magnitudine uiolæ : è quorum basi corniculum eminet, antiqui calcaris effigie, unde illi à Germanis indi-  
tum est nomen. Laudantur flores ad rubentes, & inflamos oculos triti, & aqua rosacea illiti. Herba auxiliatur ar-  
doribus, tussi, inflammationibus, uenenis, uomitionibus, biliosis affectibus, suppressæ urinæ, calculosis, ischiadicisq; : quin &  
aluuum citat. Verùm hoc Solidaginis genus magis, quantum equidem reor, Cuminum syluestre, quod a Dioscoride secundo  
loco describitur, representat, quàm aliam quàmuis plantam, ut superius in Cumini commentatione diximus. Meminit utri  
usque Symphyti Galenus libro VII de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi ita scriptum reliquit. Symphy-  
tum petreum ex contrarijs constat uiribus : habet enim incidendi uim quampiam, qua collectum in thorace, & pulmone  
pus expurgare potest. Habet etiam quandam contrahendi uim, qua eiectionibus sanguinis auxiliatur : & tertia ad eas in- 20  
est humiditas quodam non immodicè calida, per quam gustantibus dulce apparet, & odoratu incundum. Commanduca-  
tum sitim extinguit, & arteriæ asperitates sanat. Porro secundum omnium dictarum uirium missionem simul digerere a-  
bundè potest, simulq; corpora contrahere, & constringere. proinde enterocelis imponitur, & ad conuulsa, & rupta cum oxy-  
melite bibitur. Porro qui ipsum in uino decoctum ad dysenteriam, & rubrum profluium exhibent, utuntur tanquam de-  
siccante, & contrahente. Qui uerò ad nephritin renūmue dolorem, tanquam expurgante, & incidente. Symphytum uerò  
alterum, puta magnum, similem dicto uim habet : non tamen gustantibus dulce est, nec odorantibus odoratum. Sed his sa-  
nè à modò scripto diuersum est. Ceterum quatenus uiscositatem quandam, & mordacitatem obtinet, scille simile est. Utun-  
tur eo ad omnia, ad quæ iam dicto. Quod σύμπτυον πετρίον Græci, pariter Latini Symphytum petreum, & Itali Simphi-  
to petreo uocant. Quod uerò σύμπτυον ἑτέρον Græci, Symphytum alterum Latini appellant : Itali, Consolida maggiore : 30  
Germani, Vual uurtz : Hispani, Suelda maiore, & Consuelida maior : Galli, Oreyllé d'asne.



† Ne quis commoneatur, quod nos hinc folia adiecimus præter Ruellij, & Marcelli interpretationem. Id enim ea ratione fecimus, quoniam in Aldino codice hoc loco φύλλα, hoc est, folia habetur. Tum uerò quia folia thymi pulchre illi herbe quadrant, quam uerum Symphytum petraeum censemus.

† Illud præterea hoc in loco adnotandum est, quod ubi communis lectio habet πύλλον προκλητικόν, hoc est, salinam promocans, in Oribasio legitur συστακόν, quod est adstringens; quam lectionem magis probamus.

Ο'λόστιον.

HOLOSTIVM.

CAP. X.

10 **H**olostion quadrantal herbæ est pusilla, tribus quatuorue digitis supereminens extra terram: folijs, uiticulisque coronopo, aut gramine proximis, gusto adstringentibus: radice alba, prætenui usque in capillamenti speciem, longitudine quatuor digitorum. nascitur in collibus terrenis. Vfus eius ad rupta in uino pota: nam & carnes coguntur decoctionibus addita.

PILOSELLA.



M m m 4 Holostium



Holostij con-  
sideratio.

Quorundam  
error.  
Pilosellæ de-  
scriptio, & ui-  
res.

Holostij uires  
ex Gal.

Nomina.

**H**olostium etsi à nemine, quod equidem sciam, cognoscatur in Italia; eam tamen plantam illi consimilem esse crediderim, quam libro secundo in Coronopi mentione à Goritiensibus idèò Serpentinam uulgò uocari diximus, quòd mirum in modo exit, gustu adstringentibus: radice tenui, lignosaq;. Nascitur ipsa quoque in collibus, ac etiam sabulosis locis. Ex his utique quispiam facile posset hanc herbulam pro holostio habere: quanuis hoc ego pro certo affirmare non ausim. Re- censetur Holostium inter symphyti genera. Sed hallucinantur haud dubiè qui credunt eam herbam esse Holostium quam **PILOSELLAM** uocant. Siquidem tametsi hæc frequens nascatur in collibus, facie tamen à coronopo & notis omnibus di- stat. Humi hæc perpetuò decumbit, radiantibus circumquaque folijs, ijsq; oblongis, incanis ubique pilis obductis. Can- les quibus humi repit fuciculi faciem representant. Sunt enim flexiles, tenues, teretes, & ubique hirsuta canitie scatentes. Ii dum humi repunt, radices ex se mittunt, è quibus nouella propagantur planta. Flores illi sunt aurei, stipato foliorum or- dine; qui maturescentes in papposam lanuginem euolant: Radicibus nititur numerosis, tenuibus, sed humi pertinaciter in- hærentibus. Nascitur extenuato, & arido solo, & præsertim in collibus. Amarum lac secta planta mittit. Id quod ex- tenuantis indicium est facultatis. Tota Pilosella planta uehementer adstringit: quapropter huius rei non ignari pastores maximè cauent, ne ouium greges in illis pascuis immorentur, ubi huiusce plurimum gignitur. Quandoquidem depascentes oues tanta alui adstrictione afficiuntur, ut inde facile emoriantur. Hinc didicerunt medici, eam mederi dysentericis, & uteri profluuijs; quin & uulnera glutinare tam scilicet exterius, quam interius illata, celiacisq; magno esse auxilio, & bilio- sis uomitionibus: cruentis item sputis, enterocelis, & omnibus in uniuersum fracturis opem ferre, sed præcipuè caluaria. Non desunt etiam è recentioribus qui eam maximè commendent ad Iocinoris & splenis affectus, nempe ad regium morbum, incipientem hydropem, & lienis tumores, quòd uiscera hæc roboret. Additur quoque utiliter in potionibus intrinsecorum uulnere, & in uulnerarijs emplastris, atque unguentis: succus eius non solum recentia uulnera glutinat, sed & ulcera quo- que contumacia, phagadenasq; sanat. & præsertim oris, & pudendorum. Ceterum ut ad Holostium nostra redeat oratio, ingenue fateor nullam hæcenus plantam se mihi obtulisse, quæ magis Holostium referat, quam ea, quæ Serpentina, ut dixi- mus, à Goritiensibus uulgò uocatur. Holostium (ut author est Galenus libro VII. simplicium medicamentorum) desiccant- di uini habet cum adstrictione: quamobrem ipsum ad rupta potui exhibent. Quod Græci ὁλόστιον, Latini item Holostium, & Holostium dicunt: Itali, Holestio.

Στοιβή.

ST OE BE.

CAP. XI.

**S**Toebe uulgaris est notitiæ. Cuius semen, & folia stringunt. quapropter decoctum dysentericis infunditur: auribus quoque purulentis instillatur. Illita folia oculis ab ictu cruentis prosunt, & erumpentis sanguinis impetus cohibent.

Stoebe con-  
sideratio.

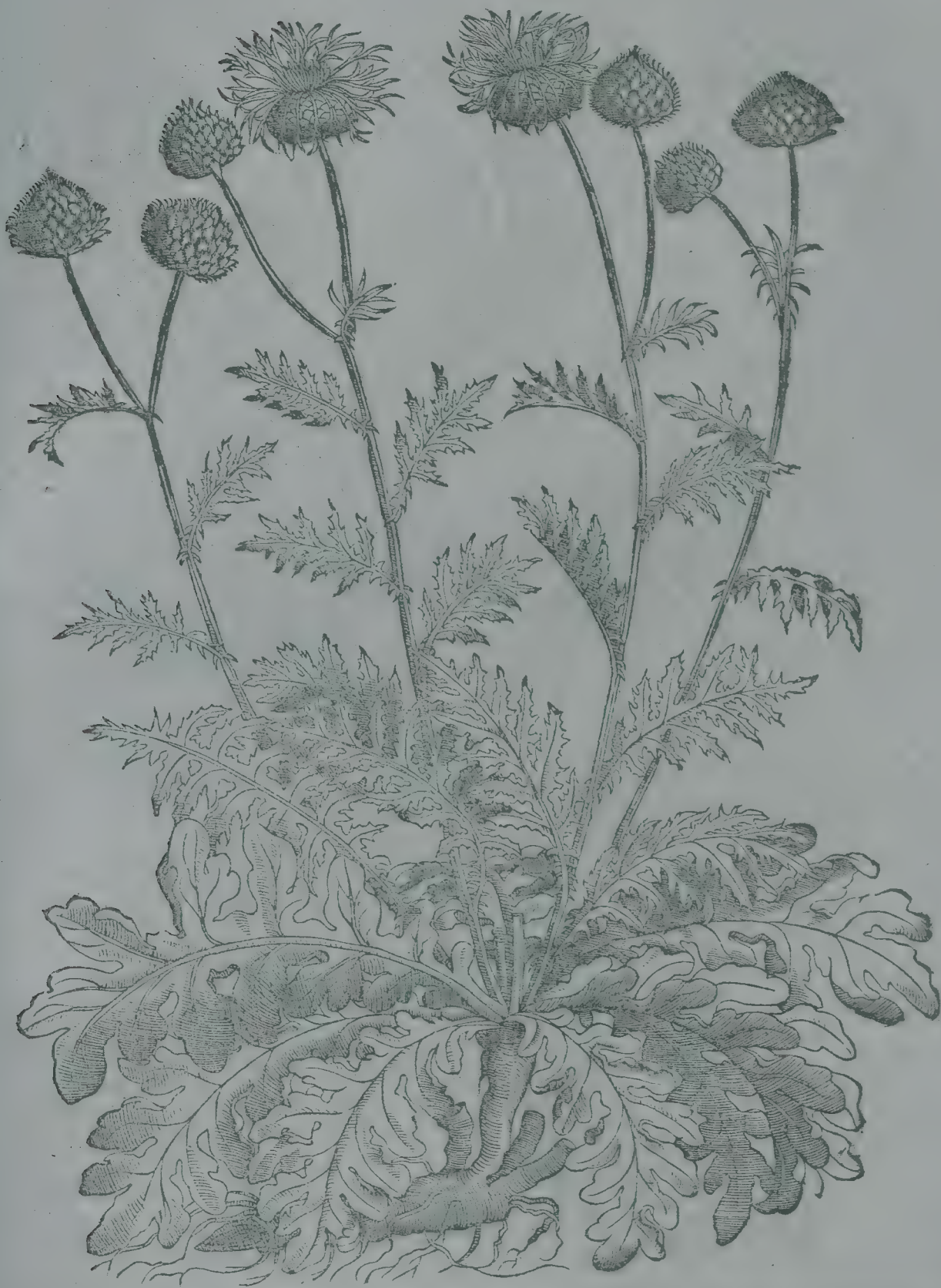
Matthæi Syl-  
uatici error.

Scabiosæ men-  
tio, & uires.

**S**Tæben Dioscoridis tempore omnibus uulgò cognitam fuisse, illud maximo argumento est, quòd eam nullis prorsus no- tis representauerit. Hinc certè nobis facescit negotium, quò minus scire possimus quanam sit illa inter tot plantas, cuius nomina, & facultates ignorantur. Plinius libro XXI. cap. xv. Stæben inter aculeatas herbas retulit (id quod à Theophrasto lib. VI. cap. I III. de plantarum historia mutuatus est) sic inquit. Quædam sunt herba, quæ spinas in fo- lio habent, & in caule, ut phleos, quod aliqui Stæben appellauere. Idem libr. XXII. cap. XI. Stæbe, inquit, quam aliqui phleon uocant, decocta in uino præcipuè auribus purulentis medetur: item oculis ictu cruentatis: hæmorrhoidi quoque, & dysenteria infusa. hæc Plinius. Ex quibus equidem uerbis planè asserere ausim, Phleon, & Stæben eandem plantam esse. Hanc in Orchomeno lacu nasci semine placentaceo, & molli, colore rubido, author est Theophrastus lib. I III. cap. XI. de plantarum historia. Hinc itaque Matthæi Syluatici error manifestè deprehenditur, qui in suis pandectis Stæben eam her- bam interpretatur, quam uulguè Scabiosam nominat. cuius, quod sciam, nec Græci, nec Mauritani meminerunt. Quanquam non desunt, qui Scabiosam eam esse contendunt, quæ ab Aetio uocatur Psora: quam tamen is nomine tantum expressit, nul- la adiecta descriptione, ex qua aliquid certi consilui possit. Ceterum Scabiosam uocatam non esse Stæben manifesto de- monstrant, quæ statim ex eius descriptione sequentur notæ. Scabiosa itaque duas habet species, nempe Maiorem, & mi- norem, cuius plurimus est usus. Crescit hæc folijs circa radicem per ambitum laciniatis, humi accubantibus, subalbicanti- busque, & subhirsutis: uerum, quæ in caule sunt, frequentioribus, tenuioribusque incisuris diuiduntur: caulem mit- tit tenuem, rectum, teretemque, in quo rami oriuntur. flores habet foliosos, carulei coloris, aut pallidos, qui tra- ctu temporis deflorescentes, capitulum relinquunt subuiride, rotundis ocellis refertum, colore pauonum pennas imitante, tanto sanè naturæ artificio, ut diligenter rem intuentes in admirationem trahat. Radix est illi palmaris, ac fibrosa subcandicansque: Ceterum quam maiorem nos Scabiosam uocamus, primo statim exortu folia profert longa, nullis in ambitu lacinijs, atqui, quæ his succedunt phlo minoris modo dissecta cernuntur, quæ uerò in caule, & ramis sunt; minora habentur, & magis laciniata. Caules gerit æstate sesquicubitales, teretes, striatos, incanosq; qui circa cacumen suos fundunt ramos, in quorum fastigijs capitula oriuntur in acutum desinentia, compæctili squamarum ordine contecta cyani modo, è quibus flores prodeunt ferè etiam similes sed rufescentes. Hos denique sequitur semen paruum, & subnigrum, lychnidis coronariæ simile. Radice nititur pollicari crassitudine et sæpe maiore, brachiataq; sapore subdulci, pasinaca proximo. Nascitur inter fruges, & in campis non cultis, argilloso præsertim solo. Quæ quidem notæ maxime arguunt ma- gnā inter Scabiosam, & Stæben intercedere differentiam. Siquidem Stæbe folia fert aculeata, & in lacubus, stagnis, paludibus, alijsq; locis aquosis nascitur. Vnde Aristophanes comicus rectè in comædia ranas inter se loquentes adducit, quæ admodum lætabantur, quòd rotam consumpsissent diem inter cyperum & phleum saltantes. Ceterum ut de Scabiosa quoque uiribus agamus, sciendum est, quòd utraque excalfacit, extenuat & abstergit. Ideoq; præstant ad expediendos pulmones



## SCABIOSA MAIOR.



10 pulmones & pectus à crassis, & pituitosis excrementis, cum ipsa herba in pulvere pota, tum succus cum melie delinctus, tum eius decoctum diebus pluribus haustum. Valet quoque mirum in modum aduersus scabiem, unde illi nomen: in quem usum non modò eius decoctum quotidie potandum præcipiunt; sed & herba ipsius succo, per se, aut in unguentis addito, scabiosa corpora illinunt. Prodest omnibus pectoris uitijis, & respirationi inferuentibus organis: quippe quæ & eorum inflammationes purulentas disijciat, & omnia pectoris excrementa expurget. Anthracibus, sine Carbunculis pestiferis utiliter illinitur: adeò ut illita hos lethales abscessus trium horarum spatio prorsus abolere existimetur. Datur utiliter scabiõe succus quatuor unciarum pondere, cum theriacæ drachma, pestilentia affectis, prima statim die, uerùm subinde sudorem in lecto prouocare oportet, & iterum, atq; iterum medicamentum repetere. Id quod & præstat plurimum ad uenenosorum serpentium morsus, quemadmodum & herba ipsa contusa, recensq; imposita. Illitus Scabiõe succus cum chrisocolle farina, & caphura momento, lentigines, alphas, impetigines, uaros & cæteras cutis infectiones abstergit, & oculorum albugines tollit. Peculiariter



## SCABIOSA MINOR.



Stœbes uires  
ex Gal.

Nomina

liariter autem valent maioris Scabiosæ radices ad lichenosos, etiam si morbus à Gallica lue prouenerit. Siquidem earum decoctum quadraginta diebus potum, ut ego mihi testis esse possum, præstantissimum, expertissimūq; est ad hoc medicamentum. Idem præstat earundem radicum puluis quotidie drachmæ pondere ex sero haustus. Sed iam ad Stœbes uires redeamus, de quibus Galenus lib. v i i. simplicium medicamentorum, differuit his uerbis. Stœbes fructus, & folia maximo sunt usui, adstringendi uim habentia mordacitatis expertem. Sed & deficcant euidenter in tertio fere ordine incipiente. Quamobrem decoctum eorum dysentericis iniicitur, & auribus pure fluentibus, tum uulnera magna conglutinat. Euidenti-  
us hæc præstat cum uino atro austero: ualenter enim deficcant omnes præter naturam humiditates. Præterea folia uiridia, si illinantur, uim habent erumpentis sanguinis suppressendi: denique & oculorum ex icthi suffusiones illita inuant. Quæ planta 50180 Græcis, similiter Stœbe Latinis, & Stebe Italis appellatur.



Καύμενον.

CLYMENVUM.

CAP. XII.

**C**lymenum caulem fert fabæ, quadratum : folia plantaginis : folliculis supra caulem sese inflexis, <sup>2</sup>ut in polyporum cirris. Probatissimum est è montibus. E frutice toto cum radice succus exprimitur : qui ad sanguinis reiectiones, in potu efficax est : coeliacos, rubraque foeminarum profluvia, refrigerando infrenat : sanguinem naribus erumpentem suppressit. Trita folia, aut filiquæ recentibus  
<sup>10</sup> uulneribus impositæ, ea ad cicatricem perducunt.

α εοικότα ἱρι-  
 δι καὶ πολύπο-  
 ρος πλεντά-  
 γαις. i. simili-  
 bus iridi & po-  
 lipodū cirris :  
 ita meum, &  
 Catec.

CLYMENVUM.



Si caules



Clymeni con-  
sideratio.  
Ruellij, & Pli-  
nij lapsus.

Nomina.

**S**i caules itemq; folliculi herbae, quae Saponaria uulgò uocatur, Clymeni delineationi responderent, quemadmodum folia il-  
li quadrare uidentur, quippe quae plantagini prorsus referant imaginem, cum Ruellio utique sentirem, fatererq; Saponaria legitimum esse Clymenon. At certè neque caulis, quem rotundum profert, & per interualla geniculatum, neque flores illi quicquam ad stipulari deprehenduntur. Quamobrem quanam herba Clymenum in Italia hodie referat, haftenus non satis compertum habeo. Verùm his non obstantibus plantam hinc addere uolui, alijs quoque contemplandam; Nam cum caulem habeat fabae non absimilem, folia plantaginis æmula, & folliculos supra caulem in sese inflexos, incuruosq; , belle satis Clymenum imitari uidetur. Hanc mihi dono dedit Iacobus Antonius Cortusus, nobilis Patavinus. cui id acceptum referre debent omnes rei herbariae studiosi. Hanc (ut Plinius memoria prodidit libro xxv. cap. vii.) inuenit rex Clymenus, unde & nomen herbae. Quo in loco idem Plinius clymeno perperam illa omnia reddidit, quae Dioscorides periclymeno assignauit. Huius nusquam, quod inuenerim, meminit Galenus, sicut nec post ipsum Paulus. Planta haec κλύμενον Græce, quemadmodum & Latine Clymenum dicitur.

PERICLYMENVM.



Περικλύμενον.



**P**ericlymenon simplex fruticat, ex interuallis parua folia habens, ipsum amplectentia, subcandida, hederacea: inter folia furculi exeunt, in quibus baccæ hederæ similes: flos fabæ, candidus, aliquantum rotundus, & quasi in folium procumbens: semen durum, & quod difficile euellatur: radice rotunda, crassa. Nasctur in aruis, ac sepibus, conuoluens se adminiculis propter affidentibus. Semen eius postquam ematuruit collectum, & in umbra siccatum, si drachmæ pondere detur in uino, quadragenis diebus, lienem absumit, lassitudinem discutit: sed urinam ciet, statim à sexto die cruentam. orthopnoeæ, & singultui prodest: partum accelerat. Folia sunt eisdem uiribus prædita: quæ tricenis septenis diebus epota, sterilitatem facere produntur: perunctis ex oleo, febrium algores abigunt.

**S**unt qui Periclymenum perperam Caprifolium appellant: officinæ Matrisyluam uocant: nos uerò, quod propinquas Periclymeni  
confid. uinciat plantas, uulgò appellamus Vincibosco. Ceterum id potissimum nos ad credendum impellit, uulgatam Matrisyluam esse Periclymenon, quod non solum omnes huiusce ætatis rei herbariæ peritissimos in hanc sententiam deuenisse compererim; sed quod etiam ex notis, quas illi reddidit Dioscorides, ita esse cognouerim. Quandoquidem Matrisylua unico tantum caule fruticat, qui ex interuallis gemina tantum folia mittit, ipsum amplectentia, subcandida, hederacea; . Flos ei fabæ non dissimilis, candidus, cum adoleuerit, in folium procumbens. Semen hederaceum, prædurum, & quod difficile euellitur, in furculis quibusdam connexum, qui inter folia erumpunt. Constat præterea eius caulem, qui ab radice simplex Quorundam  
error. assurgit, arbusculis, & fruticibus mirè sese conuoluere, ubi in sepibus, & frutetis nascitur, adeò ut sæpe tam pertinaciter inhereat, ligetq; adminicula, ut in ea manifestum imprimat uestigium: unde à nobis meritò Vincibosco dicitur. Porro planè, mea quidem sententia, hallucinantur, qui Caprifolium, & Matrisyluam seu Periclymenum idem esse existimant: in quorum numero esse deprehenduntur Ruellius, & Fuchsius, alidqui uiri doctissimi. In hunc autem lapsum hos fortasse deduxit Periclymeni  
uires ex Gal. Matthæus Syluaticus pandectarum author. Siquidem is suum Caprifolium Matrisyluam nominat, cum tamen, ut subinde legitur, nil aliud Syluatico Caprifolium fuerit, quàm Dioscoridi pyxacantha, seu lycium, non autem periclymenum, de quo seorsum sub titulo Matrisyluæ Syluaticus ipse disseruit. Quod fortè non animaduertentes ij, Caprifolium, & Periclymenum idem esse putarunt. Ceterum Matrisylua in eorum unguentorum usum uenit, quæ ad capitis uulnera parantur. Namque hac in re efficacissimum est medicamentum. quauis è ueteribus neminem hætenus inuenerim, qui Periclymenon ea ui pollere, memoriæ prodiderit. Hanc etiam herbam commendauit Ioannes de Vigo clarissimus chirurgicus, ad crurum Nomina. ulcera, quod eam ad hoc (ut ipse inquit) utilem esse tradiderit Galenus lib. vii. i. simplicium medicamentorum. Veruntamen id non legitur in meo Galeno: nam loco citato Galenus de Periclymeno ita scriptum reliquit. Periclymeni tum fructus utilis est, tum folia, adeò uehementer incidentis, simul & excalfacientis facultatis, ut si plusculum bibantur, urinam sanguinolentam efficiant: principio quidem urinam tantum mouent, porro foris cum oleo illita excalfaciunt. Iuuant & lienosos, & difficulter spirantes. Competens potionis mensura est, drachmæ unius pondus cum uino. Porro desiccet quoque semen. Et quidam aiunt, si copiosius bibatur, sterilitatem omnino bibentibus afferre. Sed & sunt qui certum dierum numerum ad talem potionem præstiniunt, ut Dioscorides, qui septem & triginta eos tradi refert. Hic etiam urinam cruentam reddi à sexto die memorat. Planta, quæ Græcis περικλύμενον, Latinis quoque Periclymenum dicitur: Italis, Matriselua: Germanis, Geisblatt: Hispanis, Madresylua: Gallis, Vincibosse.

40

Τρίβλος.

TRIBVLVS.

CAP. XIII.

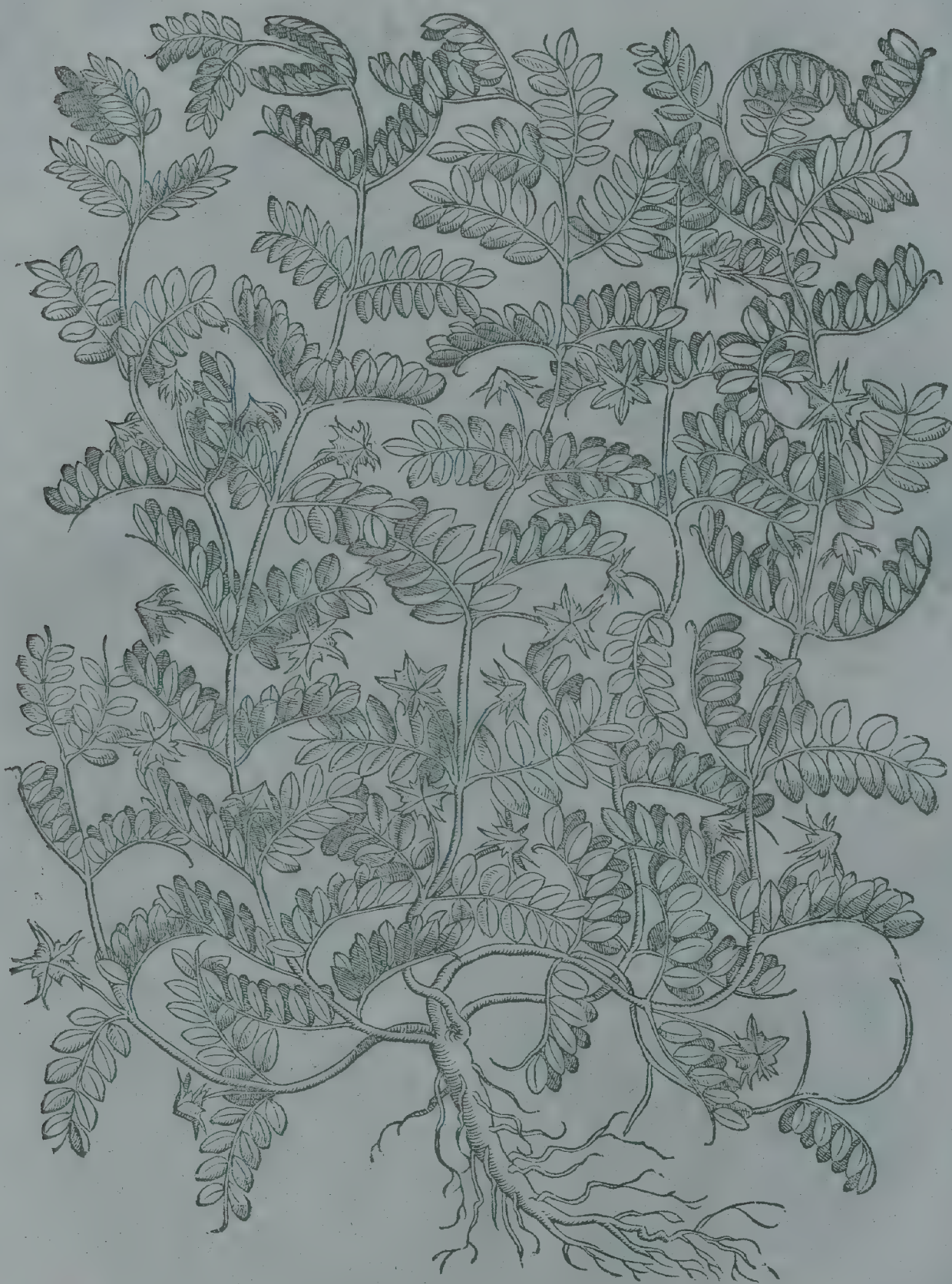
**T**ribuli genus unum terrestre, folijs ad effigiem portulacæ, tenuioribus: uiticulis † in terra stratis: spinis secundum folia rigidis, præduris. iuxta amnes, & rudera nascitur. Est & alterum genus, aquis familiare, quod in fluminibus natum comam exerit, aculeos condens: folijs latis, & pediculo longo caule parte summa, quàm ima crassiori: adsunt ei & capillamenta quædam spicacea: semen durum, ab altero non abhorrens. Vterque refrigerantis, & inspissantis est naturæ: ideo inflammationes omnes cataplasmate adiuuat. ulcera in ore erumpentia, putredines, gingiuas, tonsillasque persanat. Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Semen dum recens bibitur, calculosis iuuamentum affert. Drachma terrestris tribuli pota, illitaue, iectos à uipera recreat: contra uenena cum uino aptissimè bibitur. decoctum eius sparsum pulices necat. Thraces quæ ad Strymona amnem habitant, uirenti tribulo equos saginant: & è dulci semine & esculento panem, quo uescuntur, faciunt.

**E**t si unum duntaxat, Tribuli terrestris genus descripserit Dioscorides; duo tamen eius genera à Theophrasto redduntur lib. v. i. c. v. de plantarum historia, his uerbis. Tribulo peculiare est, ut fructum gerat aculeatum. Eius duo sunt genera: uni folium est ciceris, alteri aculeatum. Vtrunque terrestre, & furculosum: serius germinat, cui in folijs sunt aculei, magisq; hoc apud septa uillarum erumpit. Semen præcoci sesamæ figura cernitur: alteri, hoc est serotino, rotundum, nigrum, siliquis inclusum. Hæc duo terrestris genera Theophrasto. Tribulum, cui folia portulacæ Dioscorides assignauit, memini me uidisse Venetijs in maris litore prope diui Nicolai sacellum. At hunc, cuius hæc figuram exprompsimus, Pisis misit ad me Lucas Ghinus Forocorneliensis medicus rei herbariæ peritissimus. Ruellius Tribulum aculeatum Theophrasti Tribuli confi-  
deratio. eam plantam esse arbitratur, quam Hetrusci uulgò uocant Cacatreppola, ea fortasse ratione ductus, quod prope torrentium, & fluminum ripas proueniat. Verum cum lateat nos foliorum effigies, quæ à Theophrasto illi tribulo non redditur, atque Ruel.error.

N n n etiam

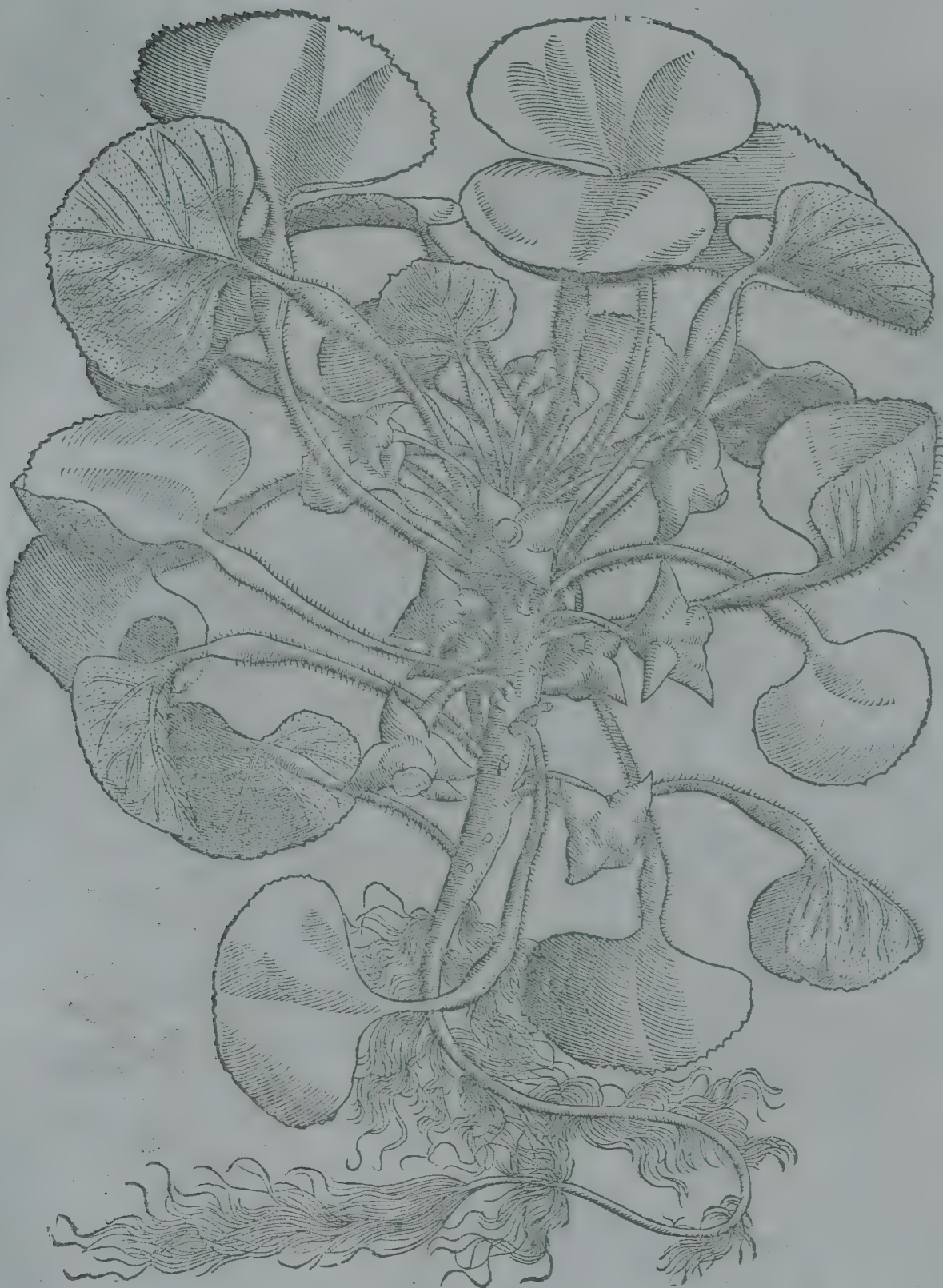


## TRIBVLVS TERRESTRIS.



etiam constet hanc plantam surculos non mittere, neque siliquam ferre, in qua intus claudatur semen, cogor omnino à Ruellio dissentire. Nostrates seplasiarij huius radices melle, & saccharo condiunt, eryngij eas esse existimantes. Qua in re haud dubiè illi falluntur, ut superiori libro in eryngio ostendimus. Sed ad Tribulos redeamus. Aquaticum genus in plerisque Italiae fluminibus, & lacubus provenit, præsertim in agro Mantuano, & Ferrariensi: neque solum in dulcibus aquis gignitur; sed etiam in mari. Hos tribulos Venetij in foro uendunt, quos marinos appellant, ut qui in lacunis illis vicinis enati inueniantur. Folijs hic provenit latis, subrotundis, crassis, & auersa parte maculosis, nervosisq; & per ambitum serratis, prælongis, & crassis pediculis nitentibus: caulem edit crassum, pinguemq; sed in summitate longè uegetiorem, quàm ab radice. Radix illi longa, comantibus spicaceis capillamentis. Fructum profert nigrum castaneæ magnitudine, triplici armatum mucrone, unde illi nomen, cortice membranoso, & alba intus medulla, gustu castaneis haud absimili, vulgus aquaticas castaneas vocat, & non secus ac castaneis eo in cibus utitur. Quinetiam quibusdam in locis, è siccis tribulis in farinã redactis, 10





10 redactis, per annonæ inopiam agrestis plebecula panes parare solet, perinde ac ex castaneis parantur ab alijs. sunt etiam qui eosdem tribulos sub cineribus assatos pro bellarijs edant. Ex his porrò qui peregrè proficiscuntur, verticillos faciunt, quibus suas preces enumerant, colloq; gestant, ut maiorem præ se ferant religionem, ne dicam hypocrisim. Tribuli utriusque facultates perstrinxit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Tribulus ex humida essentia modicè frigida, & sicca non mediocriter & ipsa frigida componitur. In terrestri tamen superat terreum frigidum, quod & adstringens ostendimus: in aquatico uerò aqueum. Propter utrumque itaque & contra phlegmonarum generationes, & omnino contra omnes influxus congruunt. Porrò terrestris fructus cum tenuium sit partium, potus lapides in renibus comminuit. Τριβολος χερσαῖος sic Græci, Tribulus terrestris Latinis dicitur: Italis, Tribolo terrestre. Τριβολος ὑδροπος Græcè, Tribulus aquaticus Latine uocatur: Italicè, Tribolo aquatico. Arabicè simpliciter tribulus Hasach, seu Haserk appellatur: Hispanicè, Abroyos, & abrolhos.

Tribuli uires  
ex Gal.

Nomina.

† Hoc in loco ita equidem legunt uulgata Græca exemplaria, sed Oribasius lib. XII. itemque uetus Dioscoridis codex habent τριβύλιον. qua uoce Tribulum terrestrè uiticulis longis representant. Id quod etiā satis plantæ pictura demonstrat.



Σαξίφραγον.

SAXIFRAGA.

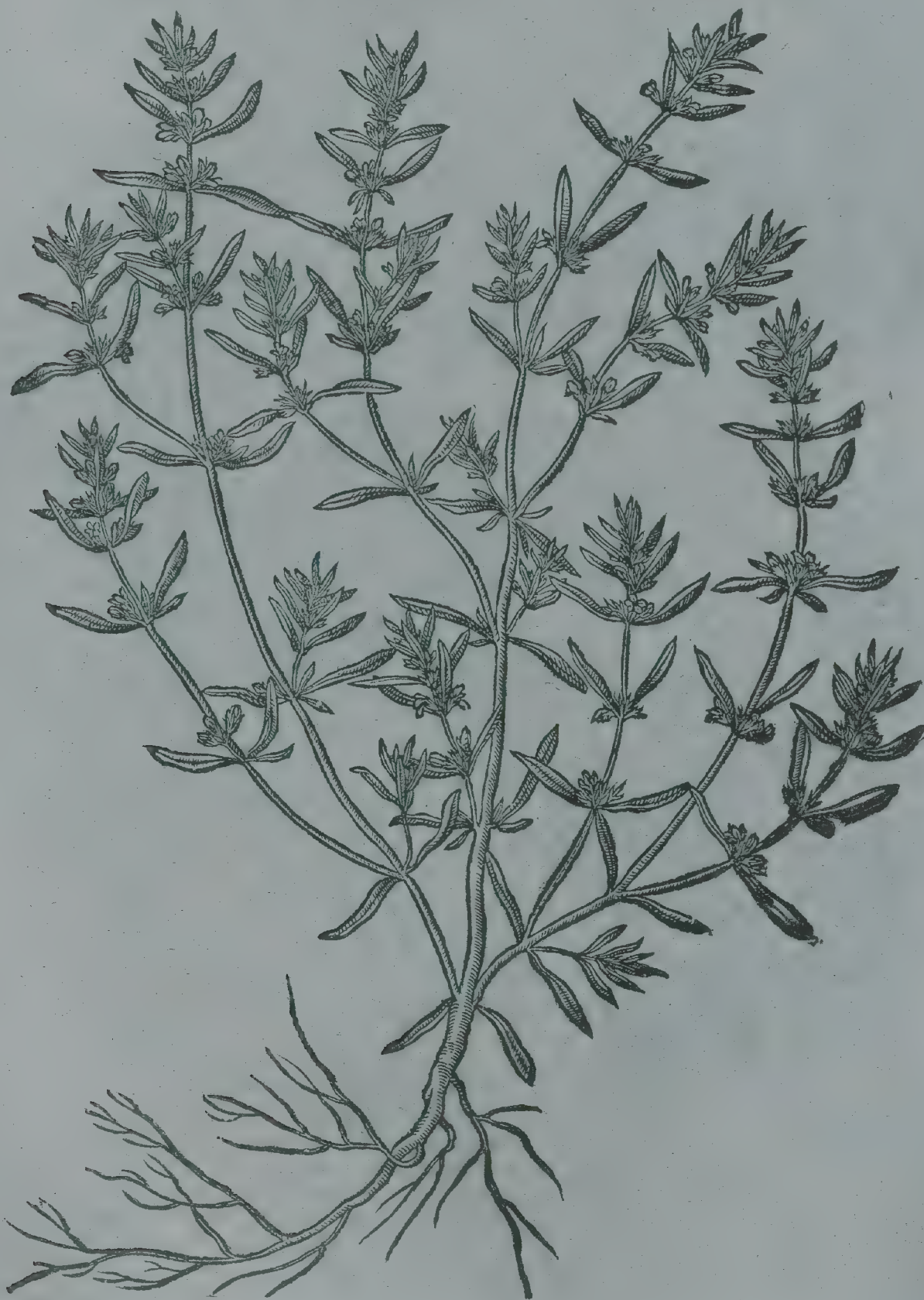
CAP. XV.

† **S**axiphagon aliqui sarxiphragon, alij empetron, Romani saxifragam uocant. frutex est surculosus, in petris, & asperis locis nascens, epithymo similis. Coctus in uino, mox potus, febricitantibus opitulatur: stranguriæ prodest, singultum sedat, calculos uesicæ frangit, & urinam ciet.

Saxifragæ consideratio.

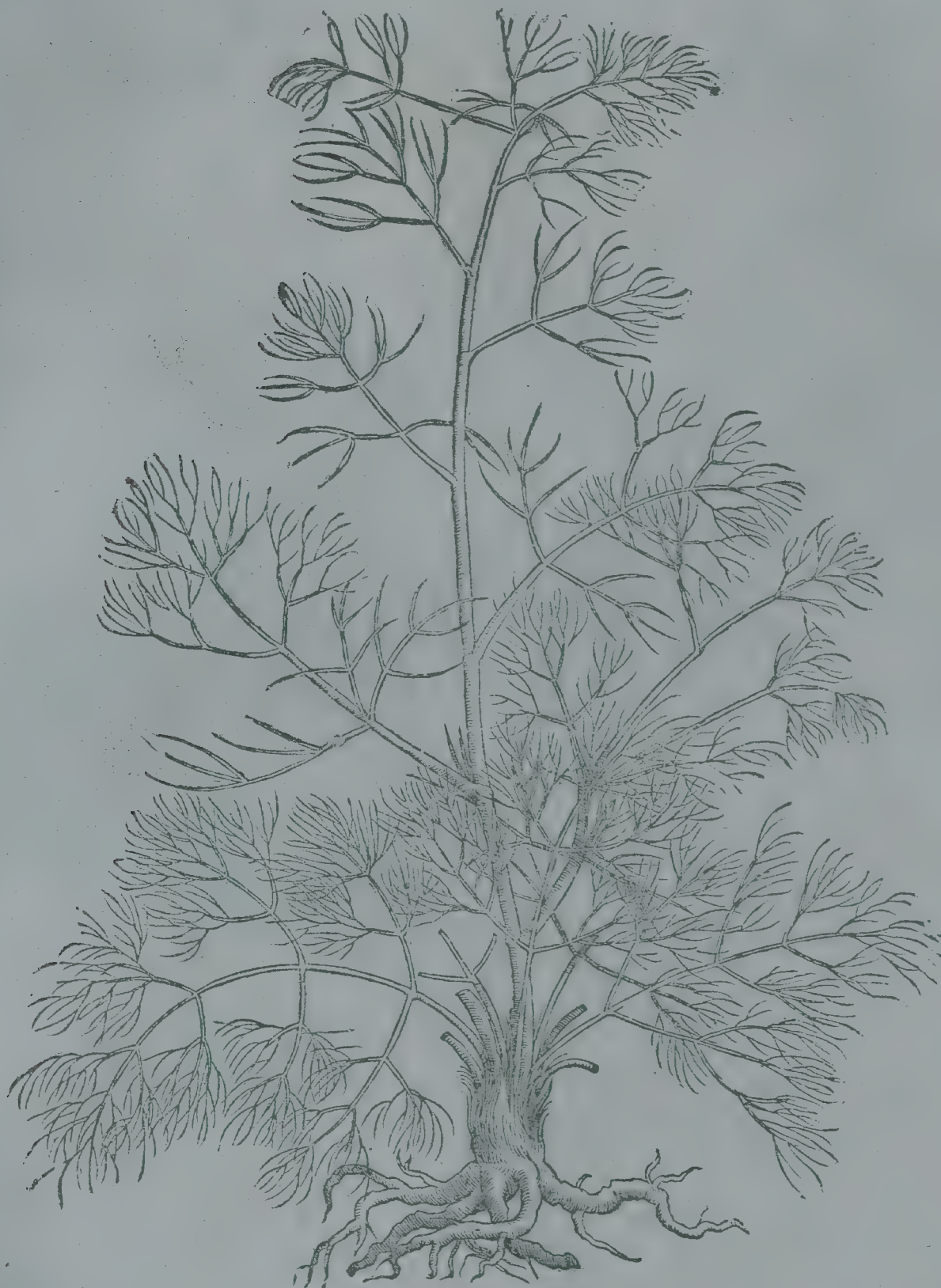
**L**icet omnibus huius ætatis rei herbariæ peritis satis superq; persuasum esse non ignorem, hoc Saxifragæ caput Dioscoridi illegitimum esse, quod Latina nomenclatura contra scriptoris morem Græcè proferatur; tamen cum in omnibus ferè Græcis exemplaribus habeatur, nihil sanè uetat, quin & nos credamus hoc Saxifragæ caput Dioscoridi esse legitimum. 10  
Sed fecit deprauata huiusce loci lectio, ut non solum ego, sed alij quoque dubitarint quæ nam planta legitimum Dioscoridis Sarxiphragon rectè referre possit, quæ epithymi faciem imitaretur. Verùm cum postea reperti sint antiqui Dioscoridis co

SAXIFRAGA DIOSC. SIVE VETONICA PAVLI.



dices,





10 dices, qui non τὸ ἐπιθῆμα, sed τὸ θῆμα inscriptum habent, non magno sanè labore Saxifraga reperta est, cuius hic primo loco imaginem damus. Ea enim frutex est surculosus, in petris & asperis locis proveniens, adeò thymo similis, ut nisi gustatu ferè ab eo dignosci nequeat. Folia in caulibus per intervalla gerit, parva, longiuscula, angustaq; utrinque singula, concomitantibus alijs longè minoribus, quæ cateruatim eadem ex origine prodeunt. In cacumine tamen numerosiora sunt, & angustioribus intervallis distincta. Flores edit in summis caulibus purpureos, odoris non iniucundi. Hanc dum Roma inuenis agerem: memini me legisse sub capitolino monte non longè à Templo D. Mariæ uirginis, quod Itali appellant La consolatione, super lapidibus quibusdam magnis, qui è regione habentur. Duxerat me ad hunc locum Medicus quidam, qui Saxifragam hanc amico cuidam meo iam senescenti aduersus renum calculum commendauerat, ut ubi ille hac herba uti uellet, locum ipsum scirem, ubi reperiri possit. Sed ego tum temporis nihil de materia medica fueram sollicitus. Est tamen post hac superiori anno ad me transmissa à Francisco Partino Roboretano Cæsaris Maximiliani secundi Archiatro; quin etiam ab alijs quoque amicis. Huius meminit Galenus libro, & capite quinto de sanitate tuenda sic inquiens: Is uerò, qui calculo laborant, etiam aliquid Betonicæ, & Cestri, quod in Gallis nascitur, est admiscendum. Vocant autem herbam eam





saxifragon. Hæc ille, à quo suam quoque *Betonicam Saxifragam* desumpsit Paulus. Atqui præter hanc tria alia Saxi- 10  
 frage genera nouimus, quæ frangendis, educendisq; renum calculis, plurimum præstare uidentur. Primum illud est, quod nos  
 antea Dioscoridis *Saxifragam* esse suspicabamur. Nascitur hæc in magnis, ac durissimis lapidibus, aut sicco, & admodum ex-  
 tenuato solo, folijs capillaccis fœniculi modo, sed longioribus, tenuioribus, & rarioribus. Caule pariter prodit fœnicula-  
 ceo, sed tenui, ac pumilo; umbella in summitate emergente. Semine uulgaris petroselini æmulo, sed longiusculo, & odorato.  
 Radice albicante, pastinacæ sapore. Tota planta subacris est, & subdulcis. Secundum genus folijs est uulgaris terrestris he-  
 dera, minoribus tamen, & circunquaque laciniatis, humi accubantibus. Caulem profert tenuem, rotundum, rectum, pilo-  
 sum, cubito minorem, à quo rari oriuntur ramuli, in quorum summis partibus flores panduntur candidi, ocimoidis æmuli.  
 Hi paulò post fl. accescentes, nullum post se relinquunt semen. Radix illi est tenuis, in pluribus diuarcata capillamentis; in-  
 ter quas granula quædam rotunda, coriandri seminis magnitudine habentur, & ipsa quidem amara, & purpurascens. Hæc  
 non desunt, qui credant huiusce plantæ esse semen, tum quod planta nullum in caulibus semen gerat, tum quod sata radicū  
 grana perinde ac semen nascantur. Mira sanè plantæ natura, quod semen in radicibus gerat. Excalfacit, extenuat, aperit,  
 abstergit,





10 abstergit, & expellit. Herba, & radice decoctum ex uino albo paratum, renum calculos frangit, & educit, uescicam abstergit, & urinam prouocat: efficacius tamen si ex eodem decocto radice granosa farina drachma pondere propinetur. Quin etiam datur eadem farina per se ex uino duarum drachmarum mensura. At qui felicius hac potio sumitur, dum affecti in labro balneo se fouent. Reperitur hac herba desinente iam uere, aut aestate inchoante. & praesertim mense Maio, arido, & exoluto solo inter saxa, aut sabuloso tractu. Tertium autem, quod ego cum à forma, tum ab effectu SAXIFRAGVM maius appello, mihi missum est Verona à Francisco Calzolari Pharmacopaeo, & rei herbariae studiosissimo. Id in Monte, quem Baldum uocant nasci, & ex uiuo, ac durissimo lapide prodire, scribit. Frutex est caule lignoso, contorto, digiti crassitudine, duris, densis, ac rimosis surculis stipato, subalbicante exterius libro. folia fert exigua, oblonga, in acutum desinentia. flosculos edit albos, & calyculos pallidos, ocimoidis modo, ore circumquaque serrato, in corona modum; sed admodum pusillos, in quibus semen continetur rubrum, papauerino minus. Radix in petris adeò concluditur, ut euelli nequeat. Miris laudibus hanc plantam mihi commendauit Calzolarius ad calculos renum educendos, & ut re ipsa id mihi quoque constaret, misit is ad me numerosos calculos, quorum plures fabae magnitudinem superabant, qui huiusce plantae potu eiectioni sunt



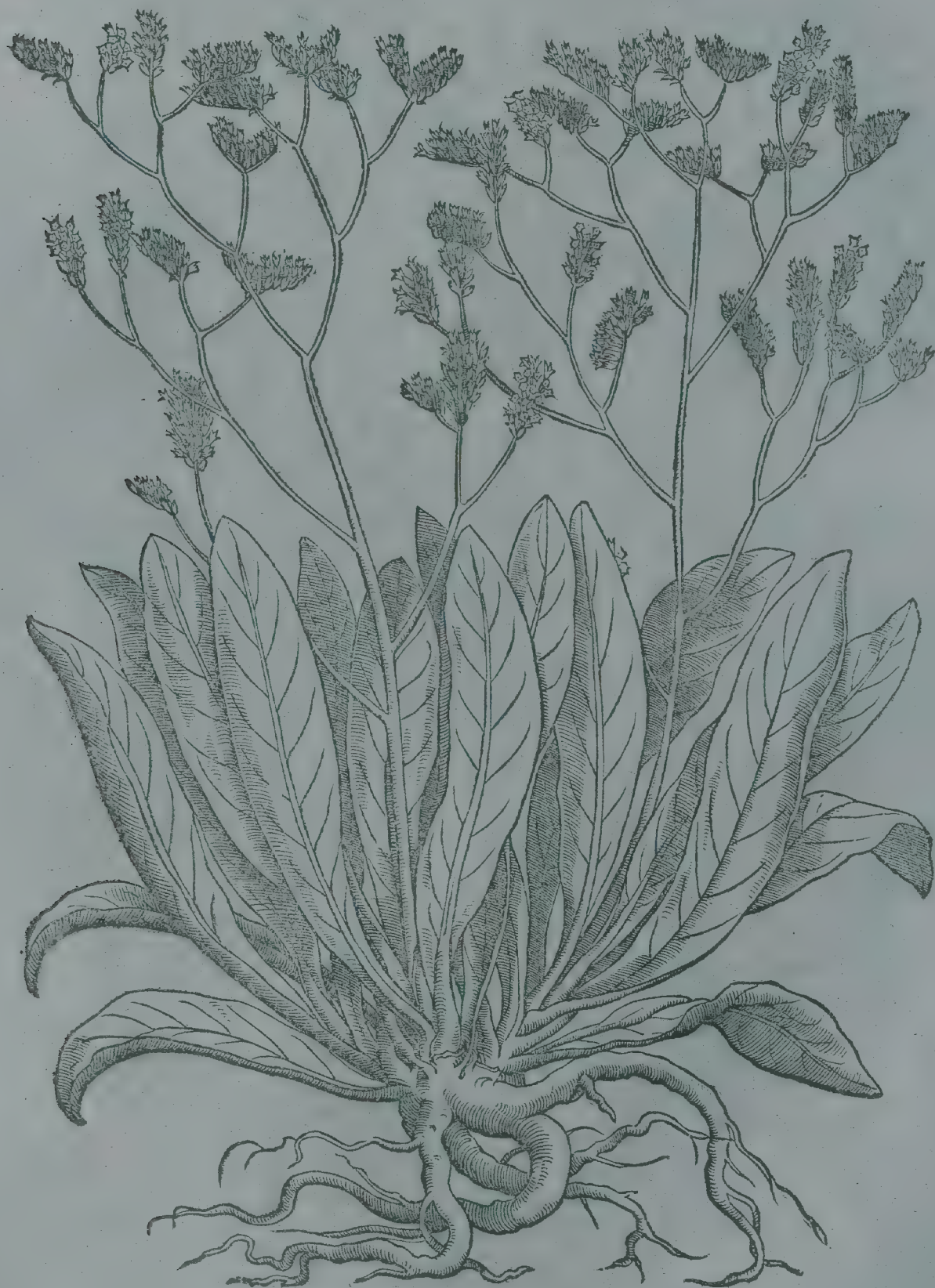
Plantæ Saxifra-  
gæ dictæ.

Nomina.

ex uno tantum eius Veronense Hieronymo de Tortis nomine, quos adhuc apud me ad spectaculum seruo. Caterum id magis me in admirationem ducit, quod aliquot inter hos spectentur, qui è vesica potius, quam è renibus expulsi uideantur. Herba ipsa iam apud me copiosa est. Verum hactenus nullum eius periculum feci. Caterum sunt & alia herbarum genera, quæ sub Saxifragæ nomenclatione uulgaribus demonstrantur, nempe Trichomanes, Adiantum, Asplenium, Filipendula, Massiliense seseli, Pimpinella quæ hircum redolet, & alia plures herbæ: quæ ideo Saxifragæ nomine insigniuntur, quod omnes urinam cieant, & calculos frangant pellantq;. Planta, quæ Græcis σαφίραρον, et σαφίραρον, Latinis Saxifraga, & Italica Salsifragia nominatur.

† Qui postremò impressi sunt Græci Dioscoridis codices non hîc, sed in fine separatim scriptum habent hoc caput de Saxifraga, inter ea relatum, quæ in hoc authore adscititia censentur. Hoc dictum sit, ut omnibus constet, illud non solum Latine, sed etiam Græcè scriptum reperiri.

# LIMONIUM.





Αχιλλεύου.

## LIMONIVM.

CAP. XVI.

**L**imonion folia habet betæ, tenuiora, & longiora, decem, & sæpe plura: caulem tenuem, rectum, lilio æqualem, seminibus rubris scatentem, quæ gustata adstringunt. Semen tritum, & ex uino acetabuli mensura potum, dysentericis, coeliacisque prodest: rubra foeminarum profluvia sistit. nascitur in pratis, & palustribus.

**P**rovenit Limonium, nullis prorsus reclamantibus notis, innumeris fere plantis in paludibus, quæ Timæi fontibus irrigantur, ac etiam Tergestino tractu. Hanc autem plantam seplasia falsò Beben rubrum appellant. quam si quis diligenter expendit, eam, ni fallor, inueniet omnibus notis Limonio adstipulari: unde cogetur fateri aut hanc uerum Limonium esse, aut saltem eius genus. Siquidem herba est (ut imagines duæ, quas hic damus, aperte demonstrant) folijs betæ, tenuioribus & longioribus, decem, & sæpe pluribus: caulibus item tenuibus, in quibus semen rubrum, quod gustatum adstringit. Præterea in pratis, præsertim uliginosis, & palustribus provenit. Addam etiam quòd experimento compertum est, Beben hoc adulterinum præditum esse facultatibus & uiribus, quas Limonio reddiderunt Dioscorides & Ga-

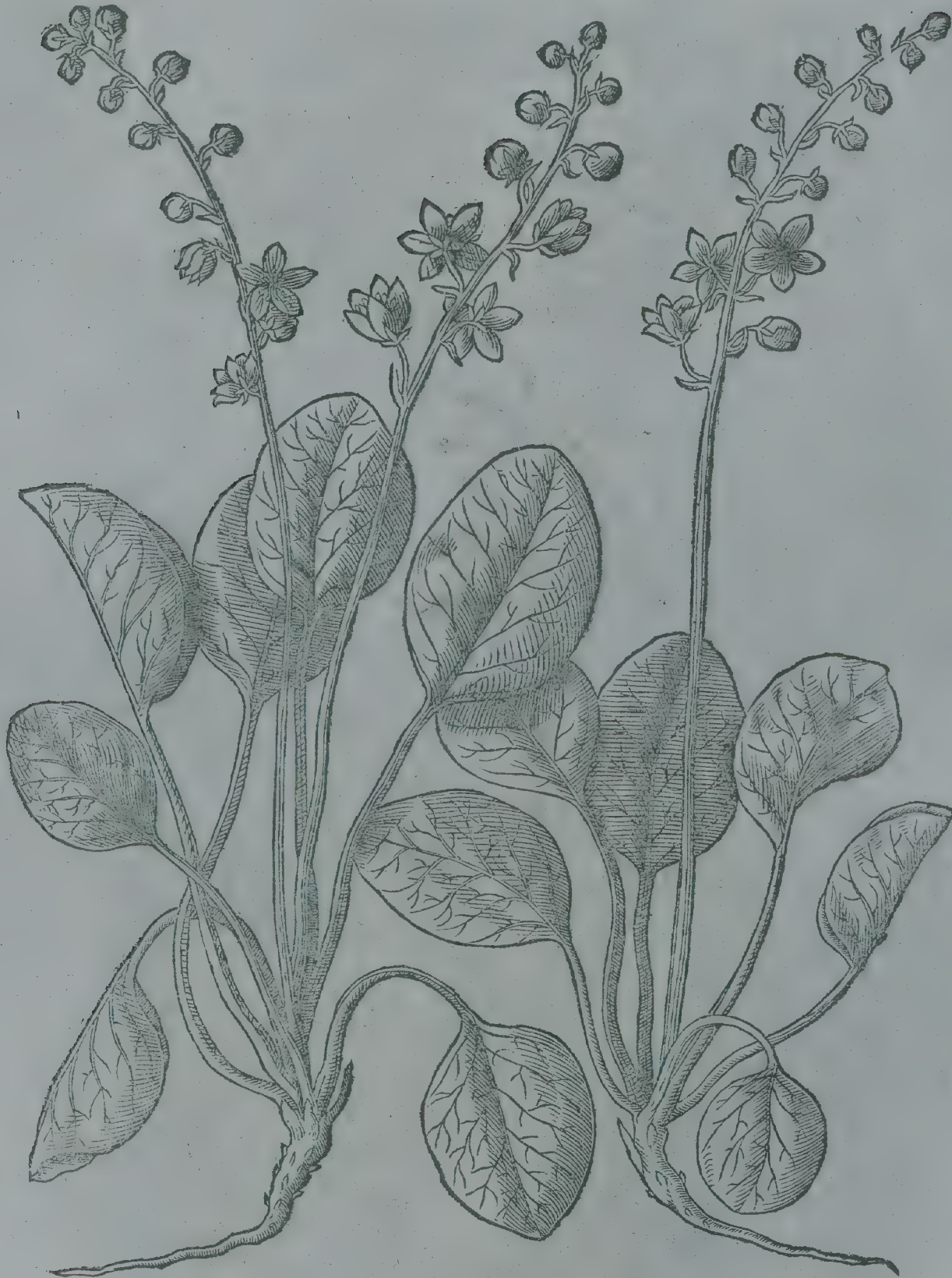
Limonij cons-  
deratio.

## LIMONIVM ALTERVM.



Léon.





lenus. Quare non temere me facturum putavi, si pro uero Limonio híc eas plantas depictas exhiberem, quæ in officinis 10  
 Behen rubri nomen perperam acceperunt: quòd iam mihi persuasum sit ( ut in glandis unguentariæ commentatione dicetur )  
 eas planè Behen illud ementiri, de quo à Mauritanis mentio facta est. Plinius libro XX. cap. VIII. Limonium sylvestrem  
 betam uocari tradit. Sed huic, ut in beta notauimus, refragatur Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus, ubi  
 se nullam unquam sylvestrem betam nouisse scribit: nisi quis pro ea rumicem accipiat. Atque adeò hinc colligamus licet,  
 Limonium esse per se genus herbae. Cui tam etsi caulis nota, quæ in Ben rubro uulgari habentur, non omnino astipulentur,  
 cum tamen cætera, Limonio bellè corrépondeant, & uires eadem sint, manebo ego in sententia, quousque nouus aliquis  
 appareat rei plantariæ indagator, qui aliam nobis plantam demonstret, quæ legitimum Limonium Dioscoridis notis om-  
 nibus magis præse ferat. Interim autem in eorum sententiam haud concedam, qui PIROLAM herbam; quam Germa-  
 ni uocant uuintergruen, limonium genuinum faciunt. Quippe folia pyri modo subrotunda, unde illi nomen, paruaq; & na-  
 tale solum non concedunt Pyrolam esse Limonium; Siquidem oritur hæc haud humectis, aut palustribus locis, sed in monti-  
 bus, umbrosis, & in syluis; folio pyri minore robusto, & perpetuò uirescente, caule spithamæ longitudine, tenui, tere-  
 tiq; in

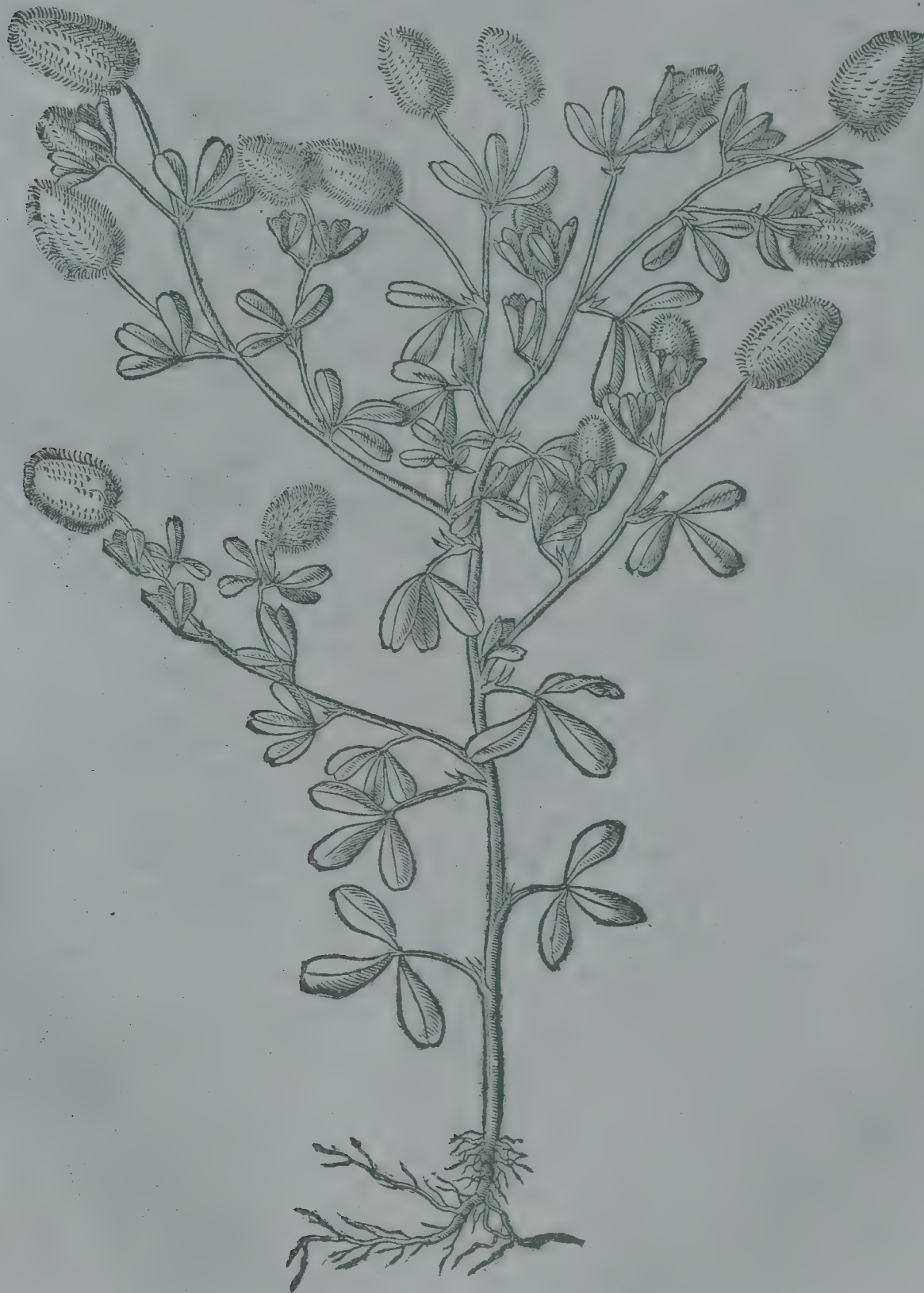


niq; in quo per intervalla flores spectantur candidi, stellæ figura, capillamentis numerosis è medio emergentibus, ut in rosa. Radice nititur subalbicante, haud altè descendente. Vis illi est exiccare, adstringere, & agglutinare. quo fit, ut ad uulnera glutinanda plurimum præstet usum apud Germanos. Nanque non solum illita folia, aut eorum succus unguentis uulnerarijs additus, aut per sese recentia uulnera sanant, sed etiam eorum decoctum ex uino potum, ea quoque curat, quæ in thoracis cavitatem in uiscera, aut intestina penetrarint. Mira sanè uis est in huiusmodi potionibus. Parantur enim non ex hac sola planta, sed ex multis alijs ex uino, & aqua simul decoctis, nempe ex Pyrola ipsa, Alchimilla, Betonica, Fragaria, Equiseto, Agrimonia, Caryophyllata, Tormetilla, Vinca peruinca, Pimpinella, quam Sanguisorbam uocant, Pilocella, Virga aurea, & Symphyti maioris & Rubie radicibus. Eiusmodi enim potionibus uidi ego, cùm Thoracis tum intestinorum uulnera, sanari, quæ lethalia, & nullo prorsus auxilio curari posse censebant. quo fit ut hæc chirurgicis græta esse debeant. Limonij uires memorie prodidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Limonij semen utpote austerum, cæliacis, dysentericis, & sanguinem spuentibus cum uino exhibent. Iuuat & ad profluium muliebre. Satis autem est acetabuli mensura. Quod Græci λεμονιον, Latini item Limonium dicunt: Itali, Limonio.

Limonij uires  
ex Gal.

Nomina.

LAGOPVS.



Λεμονιον.



Aγρόπος.

LAGOPVS.

CAP. XVII.

† Meū, & Cat.  
ἐν ὄρει. i.  
in arcolis.Lagopi confi-  
deratio.Syluatici opi-  
nio explosa.Caryophylla-  
ta uires.

**L** Agopus herba siffit aluum in uino pota : aut in febre, ex aqua . Eadem inguini alligatur in inflam-  
matione . Nascitur in † segetibus .

**S** Anè tam paucis Lagopum perstrinxit Dioscorides, utpote qui ne ullam quidem eius imaginis notam designauit, ut ar-  
duum aqùè, atque difficile sit asserere, quinam statuendus sit in tam ingenti plantarum multitudine, quarum nulla apud  
homines extat cognitio . Caterum Matthæus Syluaticus parum rectè, meo quidem iudicio, tradidit Lagopum eam esse her-  
bam, quam herbariorum uulgus Caryophyllatam appellat : quandoquidem hæc non gignitur in segetibus, sed in montibus,  
& in uijis iuxta septa . quòd mirum in modum sepibus opacari gaudeat . De hac ueteres, quod sciam, nihil memoriæ pro-  
diderunt . Nisi fortasse fuerit Geum à Plinio descriptum libro XXVI . cap. VII . cui radículas reddidit tenues, nigras, &  
bene olentes . Porro CARYOPHYLLATA planta est non uulgaris, neque uiribus inefficax, argumento quòd eius radices  
manifestum caryophylli spirent odorem . Vnde illi nomen . Ea folia fundit, subaspera, hirsuta, tripartita, duobus etiam lon-  
gè minoribus eodem in pediculo posteriori parte adnatis, omnibus tamen per ambitum laciniatis . caule est ramoso rotundo,  
hand crasso, sesquicubitali, gemiculato, subasperoq; . floribus aureis pentaphylli æmulis, uillosis succedentibus inde capitu-  
CARYOPHYLLATA.





lis; in quibus semen continetur. Radicibus nititur copiosis, tenuibus, subruvis, Caryophyllorum odore. Nascitur secus vias circa agrorum, & hortorum sepimenta, & opacis potius locis, quàm à sole illustratis. Est & alterum CARYOPHYLLATAE genus montanum, quod à me repertum est in Boemia, in monte quodam Boemis Corconos appellato, ex quo Albis fluvius suam ducit originem. Folia hoc gerit alterius crassiora, crispiora, hirsutioraq; plura ab una radice prodeuntia, longisque pediculis inherentia, tactu subaspera, & circumquaque laciniata, & humi procumbentia. Caules editi tenues, haud ut in communi brachiatos, in quibus parva, sed rara folia spectantur. In caulium summitatibus unus tantum flos emicat, visu iucundus, & triplo ferè maior quàm in vulgari. Aureus illi color est, qui tandem flaccescens, pinnatum efficit orbem, magno naturæ opificio. Radice nititur spithamæ longitudine & minimi digiti crassitudine, sed haud in altera fibrata, rufo colore, odore Caryophyllorum, & gustu adstringenti. Præstat hæc longè ualentioribus facultatibus, quàm uulgaris. Sed de Caryophyllatis hæcenus. Quarum gratissimus odor aliam mihi plantam reuocauit in mentem non minoribus fortasse uiribus insignitam CORTVSAM hanc appellare libuit, quod à CORTVSO uiro optimo, primum hæc planta referta sit. Prouenit hæc folijs ferè uirgineis, sed longè minoribus, subrotundis, atque subasperis ad-

## CARYOPHYLLATA MONTANA.





stringenti quadantenus sapore, & longis nitentibus pediculis. Caules edit tenues, rectos folijs nullis refertos, sed qui in cacumine magno naturæ artificio flores gerant, extima parte purpureos, intima uerò aureo fulgore splendentes, aureisq; staminibus intus refertis. Radicibus nititur numerosis, tenuibus, ac prolaxis. Est etiam quæ uiolaceos, & quæ candidos flores gerat, sed prima frequentior. Nascitur locis umbrosis nunquam à sole illustratis, cretaceo, & albicante solo. Nusquam hæc planta ab eius inuentore CORTVSO uisa est, præter quàm in agro Vicentino, in eo tantum tractu, quem uulgò appellant Vallestagna. Tota planta dum recens est gratissimo spirat odore, melleis fauis ferè simili, sed longè admodum graviori, ac uehementiori. Sed in sicca euanescit. Expertum est ualere hanc plantam ad mulcendum neruorum & articulorum cruciatus à quacunque causa exortos. Nam ipsius floribus in Amygdalino oleo recenter pressò, & rosaceo, quod completum uocant, pari pondere commistis, diu insolatis, fit ad hoc medicamentum præstantissimum, ubi egelidum illinatur. Nec ambigo quin tota planta adstringere ac roborare, & ulnèra, ulceraq; sanare ualeat. Ea recentiores utuntur pota ad thoracis interna ulnèra. Quin & eius succum, admista ærugine, cuniculosi, contumacibusq; ulceribus utiliter iniiciunt. Eadem olfactu spiritus recreat, & frigidum roborat cerebrum. Epota prodest cæliacis, dysentericis, fæminarum profluuijs, & cruenta expuentibus. Tam intus sumpta, quàm foris illita enterocelis auxilio est. Tempera-

CORTVSA.





mentum ei excoalsciens, & exiccans, ut manifesto sunt indicio eius radices: quippe quæ gustu odorata, adstringentesq; deprehendantur. Quibus qualitatibus non modo attenuare, discutere, & adstringere valent; sed etiam roborare. Sed, ut ad nostrum institutum reuertamur, Germanorum uulgus *Lagopum* appellat herbam, quæ folia habet trifolio similia, oblonga: caulem tenuem, rotundum, hirsutumq;: semen in paniculis paruis, muscosis, lanuginosisq;: cui non obscura adstringendi uis inest. Nascitur hæc quidem in segetibus. uerum an ea legitima sit *Lagopus* non ausim affirmare: nullus enim, quod sciam, *Lagopi* faciem representauit. Dantur *Lagopi* huiusce folia, quinetiam panicula, & semen in farinam trita contra dysenteriam, & cæteras alui fluxiones, contra biliosas reiectiones & cæliacos affectus ex uino austero, aut succo *Punicæ* mali. Vniuersa plantæ decoctum, additis maluæ folijs è dulci uino paratum, datur utiliter ad uesicæ morbos, & præsertim ad urinae ardores. Semen auxiliatur cruenta expuentibus, panicularum cinis illitus hæmorrhoidas fluentes sistit.

10 Sunt qui *Lagopi* paniculis utantur ad abstergendam dysentericorum sedem, putantes inde fluxionem cohiberi. *Lagopi* uires scriptas reliquit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, his paucissimis uerbis. *Lagopus* facultatis est desiccantis, adeo ut fluxus alui probè exiccet. Huius plantæ nomen Græcum *λαγώπους*, pariter & Latinum *Lagopus*.

*Lagopi* uires  
ex Gal.

Nomina.

MEDIVM, SIVE VIOLA MARINA.





Μήδιον.

MEDIVM.

CAP. XVIII.

a Vtrumq; exē  
pl. εἰς πέτρῃς  
στ. i. in petro-  
fis.

**M**Edion<sup>a</sup> in saxis, & opacis nascitur. folia habet iridis: caulem tricubitalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundum: semine cnici, minuto: radicem dodrantalem, crassitudine baculi, gustu acerbo. Quæ trita in farinam, & ex melle decocta, rubros menses foeminarum sistit, eclegmate per aliquot dies sumpto. Semen in uino potum, menstrua pellit.

Medii confide-  
ratio.

Medii uires ex  
Gal.

**M**Edion in Media duntaxat nasci quibusdam proditum est. Quod si ita se res haberet, mirum profectò non esset, si non proueniret in Italia. Sunt qui eius folia intubo similia faciant, non autem iridi, ut communis habet lectio, quibus etiam Oribasius adstipulatur. Et certè facilis potuit esse librariorum lapsus, ut qui uocabulorum affinitate decepti ἰρίδι pro μέδι in Dioscoride scripserint. Hac itaque Oribasij auctoritate fretus plantæ imaginem hîc appingi curavi, quæ bellè satis MEDIVM representare uidetur. Siquidem non solum aridis, saxosis, & opacis nascitur locis (ut uir optimus Iacobus Antonius Cortusus testatur, qui ad me hanc plantam misit) sed folio est intubi, caule procero, floribus grandibus, & semine paruo, Cnici haud absimili. Medij facultates tradidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Medij radicem contrā atque semen ipsum, temperatam esse contigit. nam illa quidem austera est, & fluxiones cohibet cum alias, tum profluum muliebre quod uocant. At semen tantum abest, ut tale quid efficiat, ut etiam menses cieat, utpote quod tenuium partium, & incidentis est facultatis. Vt Græci hanc plantam μέδιον, ita etiam Latini Medium uocant.

Εἰπίμεδιον.

EPIMEDIUM.

CAP. XIX.

**E**Pimedium, caulis est non magnus, hederæ folijs, denis atque duodenis, neque florem, neque fructum ferens: radice tenui, nigra, graui odore, gustu fatuo. nascitur in humidis. Folia cum oleo trita, imposito cataplasmate, mammas increscere non sinunt. Radix conceptum adimit. Folia trita quinīs drachmis, post menstruas purgationes; quinque diebus in uino pota, præstant mulieribus, ne concipiant.

Epimedii con-  
sideratio.

Opinio cuius-  
dam medici ex  
plosa.

Epimedii ui-  
res ex Gal.

Nomina.

**Q**ui Epimedium in Italia, quantum mihi perquirere licuit, hoc tempore cognoscat, demonstratq; , hætenus reperi neminem. Quare putauerim alijs in regionibus hanc plantam prouenire: uel si fortasse nascatur in Italia, nondum ad nostram peruenisse cognitionem. Non tamen nos fugit medicum esse in Italia materiam medicam profluentem, cuius nunc nomen libet silentio dissimulare, qui Epimedium eam plantam esse censet, quæ à triquetra foliorum figura quibusdam recentioribus Trinitas appellatur: idq; illis constanter affirmat, & persuadet, qui maiorem forsā ei fidem præstant, quā ipsi Dioscoridi. Sed quod his apertè hallucinetur, etsi unicuique mediocriter etiam in re herbaria uersato perspectum esse possit, pro alijs tamen iam nobis ostendendum est. Quod facillè constabit, si expendatur utriusque plantæ descriptio: siquidem Epimedium, Dioscoridis testimonio, caulis est non magnus: folia habet hederæ similia, dena aut duodena. Trinitas uerò nullo constat caule, sed folijs tantum modò uicenis, modò tricenis, modò quadrigenis, pluribusq; à radice cyclamini modo exeuntibus. Præterea Trinitas primo statim uere florem edit cæruleum, mox semen. Epimedium uerò, Dioscoride authore, neque florem, neque semen profert. Adde quod Trinitas radice nititur multifida, odore non ingrato, & sapore adstringente. Radix uerò Epimedij tenuis describitur, graui odore, & insipido ac fatuo gustu. Ex quibus omnibus, ni fallor, harum plantarum discrimen luce clariùs ostenditur, & medici illius opinio uana apertissimè exploditur. Ceteram Plinius libro XXV I. cap. IX. Epimedij historiam ad uerbum ferme à Dioscoride mutuatus est: cui item Galenus suam acceptam referre potest libro VI. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Epimedij uis est moderatè refrigeratoria cum aquea humiditate. quare nullam habet insignem qualitatem. Mammas cataplasmate impositum rectas seruare potest. Aiunt uerò epotum concipiendi spem adimere. Planta, quam Græci εἰπίμεδιον, Latinis similiter Epimedium appellatur.

Ξιφίον.

GLADIOLVS.

CAP. XX.

† Orib. addit.  
ἐπὶ τοῦ μέδων. i.  
succo plenum.

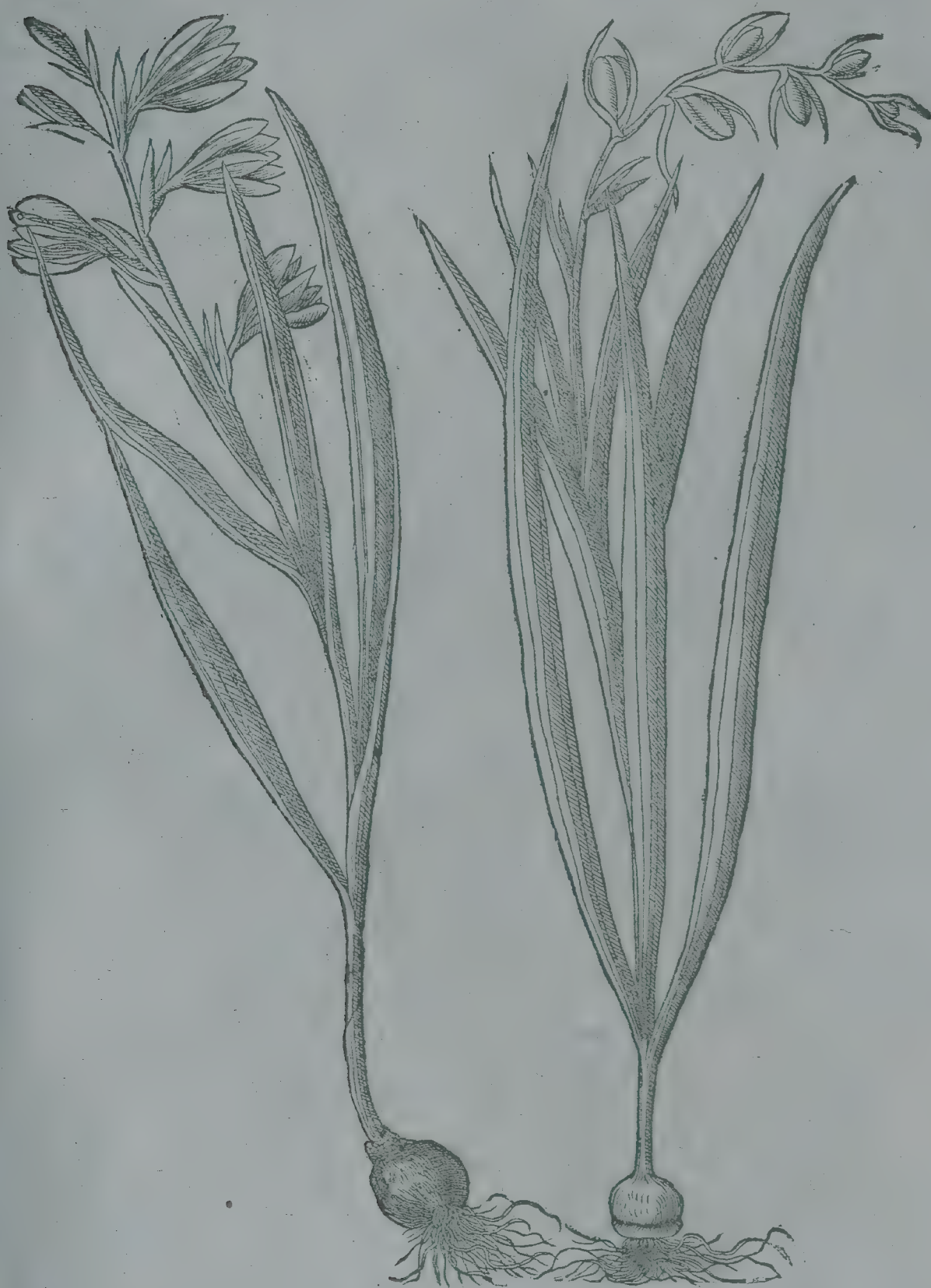
Gladioli histo-  
ria.

**X**iphion, alij phasganon, alij machæronion, Romani gladiolum uocant. nomen inde accepit, quod folium gladij præbeat speciem. Iridi simile erat, nisi minus, & angustius uideretur, & gladij modo mucronatum, neruosumque. In caulem exit cubitalem † in quo purpurei flores, in ordinem digesti, inter se distant: rotundo semine: radicibus geminis, una paruorum bulborum modo, super alteram insidente, quarum inferior gracilis est, superna uberior. nascitur in aruis. Superior cum thure illita, admisto uino, spicula & aculeos è corpore extrahit: panos cum lolij farina, & hydromelite discutit: qua de re huiusmodi emplastris inferi solet. menses imposita trahit. Superiori radice ex uino pota, uenerem stimulari, & inferiore sumpta sterilefcere tradunt. Superiorem quoque utiliter infantium enterocelis, cum aqua potui dari præcipiunt.

**N**ascitur Gladiolus, quem Græci xiphion uocant, frequens in Hetruria, & in comitatu Goritienfi, in pratis, & in aruis inter segetes: unde Segetalis plerisque dicitur. huius flores nostri uulgò appellant Monacuccie. Folia ei iridis, breuiora tamen, & angustiora, lineis neruorum modo striata, mucronataq; . Caule attollitur cubitali, succoso: in quo flores



## GLADIOLVS, SIVE XYPHIVM.



10 res emicant purpurei, paribus inter se spatijs distantes, qui etiam iridis flores forma effigieq; plurimum emulantur, quam Gladiolo minores sunt, & uno tantum colore constant. Prodit ex his semen (ut Dioscorides inquit) rotundum. Radicibus cohæret geminis, rotundis pressisq; uerticillorum modo, una super alteram insidente, albicantibus, bulbosisq; Hæ obteguntur capillaceo inuolucro, in nigrum purpurascens, ueluti croci radices. Ceterum quamuis tradiderit Dioscorides, quod superior radix magnitudine inferiorem superat; plerunque tamen contrarium uisitur. Plinius porrò hac in historia à Dioscoride dissentit: siquidem Gladiolum, quem in aruis nasci scribit Dioscorides, in palustribus is & aquosis inueniri existimat. Ex quo facile crediderim, Plinio illum uocari Gladiolum, quem passim officina Acorum nominant. Gladioli meminit Galenus libro VIIII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Xiphij radix, & maxime altera, quæ superior est, attrahentem, digerentem, & exiccantem scilicet facultatem etiam possidet. Hæc planta ξίφιον Græcè uocatur: Latine, Gladiolus: Arabicè, Kafiflon: Italicè, Gladiolo: Germanicè, Schuuertel: Gallicè, Glais, & Glaitel.

Plinius à Dioscoride dissentiens.

Gladioli uires ex Gal.

Nomina.



a Meum. πικ-  
κλινέσρα. i.  
magis inclina-  
ta.

Sparganii con-  
sideratio.

Syluatici erra-  
tum.

Σπαργάνιον

## SPARGANIVM.

CAP. XXI.

**S**Parganion, aliqui xiphidion uocant. folia habet gladioli, sed arctiora, & in terram magis<sup>a</sup> procumbentia: in summo caule ueluti pilulæ prominent, in quibus semen. Contra serpentis uena, radix cum uino datur.

**E**xistimat Ruellius eam plantam esse Sparganium, quæ in aquosis locis prouenit, quam herbariorum uulgus Spatulam fœtidam appellat. Verum hæc, ut in proxima commentatione dicitur, nil aliud est, quàm Dioscoridis xyris. Quare mihi planè refellenda uidetur in hoc Ruellij opinio. Siquidem herba hæc, quam ideo Spatulam fœtidam cognominant, quòd grauem exhalet odorem, folia quidem habet gladioli; sed latiora, longioraq; , minimè in terram procumbentia. Adde etiam quòd illa in summo caule non pilulas, quæ semen contineant, sed folliculos, aut siliquas profert. Syluaticus Spatulam fœtidam describens, eius historiam Paulo Aeginetæ perperam acceptam refert: id enim ipse in Paulo nusquam potui reperire. Sed ad Sparganium nostra redeat oratio. Dubitamus nos, an planta quam hîc pro Sparganio expressimus, quamq; fere omnes, qui hoc æuo de re plantaria scripserunt Sparganium faciunt, legitimum genuinumq; Spar-

## SPARGANIVM.



ganium



gânium sit. Siquidem hæc folia xyphio latiora gerit, non quidem arctiora, eaq; sursum spectantia, non humi procumbentia. Quo fit ut ego facile crediderim nix plantam hanc Sparganium dici posse. Sanè quàm paucis de Sparganio differuit Gale- nus libro VII I. simplicium medicamentorum, sic inquit. Sparganium & ipsum desiccantis est facultatis. Nomen Græcum habet planta hæc σπαργάνιον: Latinum item, Sparganium: Arabicum, Safarhe ramon: Italicum, Sparganio.

Sparganii fa-  
cult. ex Gal.  
Nomina.

Eupis.

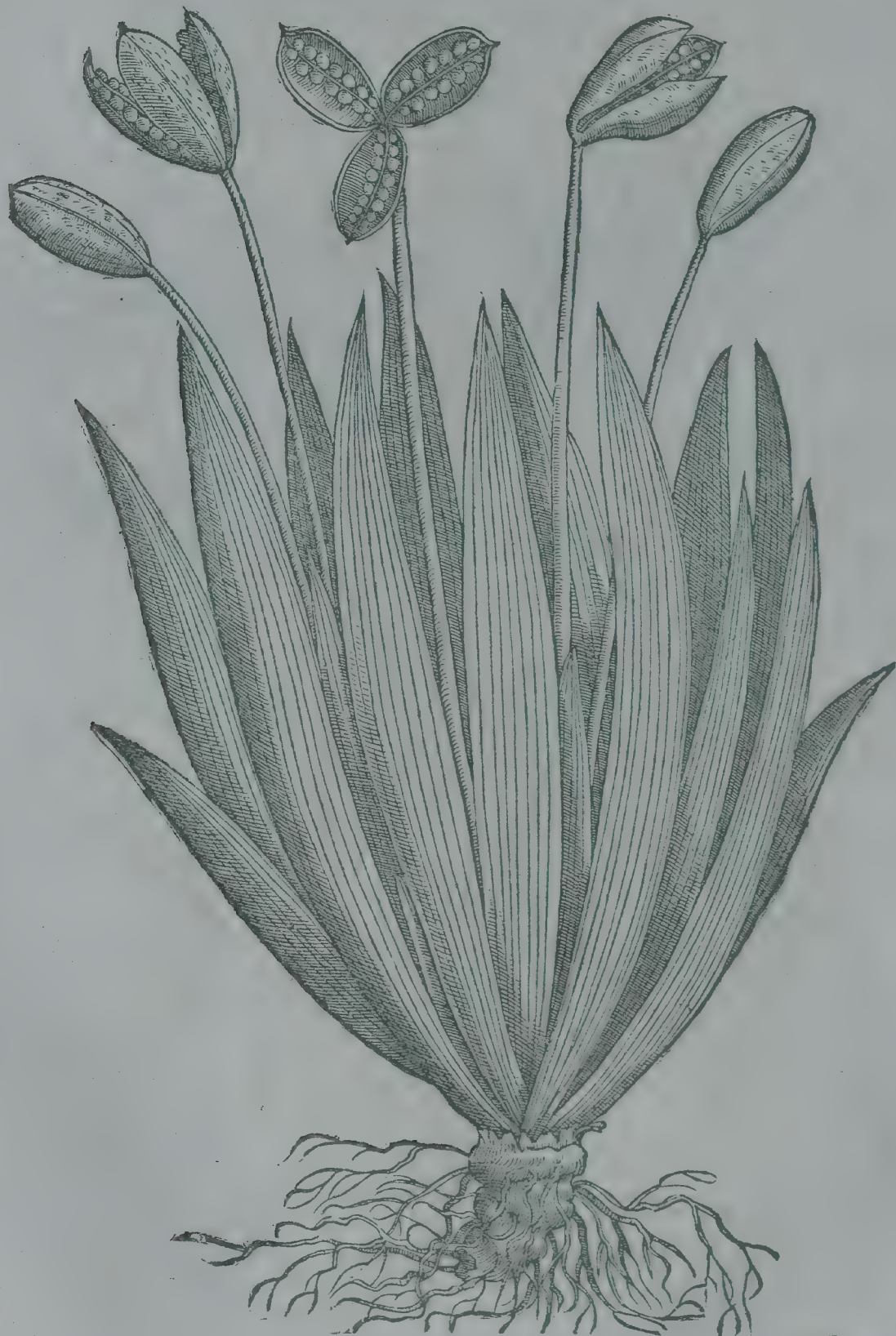
## XYRIS.

## CAP. XXII.

**X**Yris folia habet iridis, latiora, & in cacumine mucronata: quorum medio caulis erumpit, sa- tis crassus, cubitalis, ex quo filiquæ triangulares dependent: in quibus purpureus flos, in me- dio puniceus: semen in folliculis, simile † fabis, rotundum, rubrum, acre: radix longa, geniculata, rufa. Contra capitis uulnera, fracta que efficax est: aculeos, & spicula omnia, citra molestiam extrahit, adie- cta floris æris tertia parte, & radices centaurei, ac mellis quinta: tumoribus, & collectionibus illita cum aceto medetur. Radix ex passo bibitur, ad conuulsa, rupta, coxendicum dolores, strangurias, & alui profluvia. Semen tribus obolis potum, urinam uehementius impellit: & cum aceto, lienem absumit.

† Orib. spo-  
sais. i. eruis.

## XYRIS.





Xyridis confi-  
deratio.

**X**yrus pluribus locis prouenit in Italia, præsertim in Hetruia. Nam etsi non desint, qui plantam quæ hîc nobis xyridem exprimit, legitimam esse negent quòd radice non consiet longa, rufa, geniculata, sed multifida graciliq; ; nos tamen non ob id, cùm cæteris notis cum Dioscoridis Xyride conueniat, eam illegitimam faciemus. Siquidem uariare radices in plantis facile scimus pro diuerso soli ac regionum statu: Auxit quoque quibusdam suspitionem ipsum quoque semen, quod rotundum cùm sit, fabis haud simile est. Sed suspitionem hanc abstulit Oribasius, qui ὀροβίς legit, idest orobis simile. Quo argumento fretus, cùm xyridis semen, (ut cuique olfacienti palam fit) odore sabaceo habeatur, Dioscoridi legendum esse puto. Semen in folliculis est fabarum odore. Eam uulgus Spatulam fetidam appellat, quòd eius folia, si manibus atterantur, granem & ingratum reddant odorem. Sunt qui huiusce succo utantur ad scabiem, uiriliginem, & lichenas. Hanc memoria prodidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita differit. Xyris tenuium partium, attractoria, digerendi, ac nimirum etiam desiccandi est facultatis, cùm radix, tum multò etiam magis eius fructus: qui quidem & urinam ciet, & lienes induratos sanare potest. Planta Græcis ξυρίς, Latinis quoque Xyris dicitur: Arabibus, Casoras: uulgò, Spatula fetida: Germanis, Vnandlensz: Hispanis, Lirio spadanal: Gallis, Glaieul Sauvage.

Xyridis uires  
ex Gal.

Nomina.

# ANCHUSA I.



Ανθούσα.



Αγχύσα.

ANCHUSA.

CAP. XXIII.

**A**nchusa, quæ alio nomine calyx, aut, onoclea appellatur, folia habet lactucæ<sup>a</sup>, in acumen fastigiata, hirsuta, aspera, nigra, multa, ab radice quoquo uersum humi sparsa, spinis horrida: radici crassitudo digitalis, quæ æstate provenit, & manus inficit sanguineo colore. læto solo nascitur. Radix adstringit: ad ambusta, & uetera ulcera<sup>b</sup>, ex oleo & cera efficax est: igni sacro cum polenta medetur: lepris, & uiriliginibus illinitur ex aceto: partus extrahit, uulvæ indita. Eius decoctum renum uitijis, lienis, & bile suffusus datur: & si febris sit, ex aqua mulsa. Sistunt aluum folia in uino pota. Radice pigmentarij utuntur ad unguentorum spissamenta. Est & altera, quam aliqui alcibiadion, aut onochiles appellarunt. Hæc à priore distat, quod minora habeat folia, sed simili modo aspera: ramulos exiles, in quibus flos purpureus<sup>c</sup> in puniceum uergens conspicitur: radices habet rubras, prælongas, quæ mes-

a Meū. & Cat.  
τῇ ὀξύφυλλῳ  
παράπλησια.  
i. lacutifolia si  
milis.

b ἐναφε-φομέ-  
νη κηρῷ καὶ ἐ-  
λαίῳ. i. cocta  
cum cera, &  
oleo, ita habet  
Meum.

c Orib. ἡ φοι-  
νικῶν. i. uel pu-  
niceum.

## ANCHUSA II.



fibus



d Orib. *anēras*  
*serp. i. uēros.* sibus sanguineum succum fundunt<sup>d</sup>. in sabulosis nascitur. Vis ei, folijsq; inest, quæ contra uirus cum reliquorum serpentium, tum maximè uiperarum auxilietur, siue cibo, siue potu, siue alligatu: nam si quisquam mandens, in serpentis os inspuat, eum necabit. Est & alia huic haud dissimilis, semine puniceo, minore. Cuius semen manducatum, si in serpentis fauces inspuatur, eam interficiet. Radix acetabuli mensura cum hyssopo, & nasturtio pota, latas uentris tineas excutit.

Anchusarum  
 confid.

Anchusarum  
 nires ex Gal.

**T**ria sunt *Anchusa* genera, quæ hîc à Dioscoride scribuntur: quanquam Plinio libro XXI. cap. XX. quartum quoque genus additur, quod *pseudoanchusam* ob id appellatam ait, quoniam primo aliarum generi quadantenus similis est, hirsutior tamen hæc, lanuginosior, & minus pinguis, folijs tenuioribus, & languidioribus. Sed hanc nusquam equidem uidi, cum tamen alias omnes locis compluribus in Italia inuenisse me certò sciam. *Anchusa* omne genus in toto fere 10 caule purpureos explicat flores à uulgari buglosso non longè dissimiles, quanuis *Anchusis* magis subrubentes, magisq; expansi spectentur. Galenus inter *Anchusas* *Lycopsim* quoque recenset libro. VI. simplicium medicamentorum, ubi ita scri-

### ANCHUSA III.





ptum reliquit. Anchusæ quadruplex species est. Quarum onoclea quidem radicem habet admodum refrigerantem, & desiccantem, tum adstringentem, & subamaram, tum quæ sufficiat extenuandis, & extergendis humoribus biliosis, corporibusq; condensandis. Ceterum folia habet imbecilliora quidem radice, adstringunt tamen & ipsa, & desiccant. Porro lycopsis cognominata refrigerat, & desiccatur, magisq; radix eius, quam onoclea adstringit. At onochelos calidior est, & magis medicata. nam plusculum habet & gustu ipso protinus acrimoniæ. Hac uero etiam calidior est parua, quæ & amarior, & magis etiam medicata est. Anchusæ non omnes easdem vires obtinent. Nam onoclea quam uocant, radicem habet simul adstringentem, & subamaram, corporibus condensandis, & modicè extenuandis idoneam: tum abstergendis quoque, & abluendis biliosis, & salsis succis. Dictum enim supra est, quod qualitas acerba mista amaritudini ea præstare queat. Sic sanè regio morbo, & lienosis, & renum affectibus est utilis. Sed & refrigerare idonea est. & sanè cum polenta illita inuat erysipelata, & abstergit non modò epota, sed & foris imposita. Proinde uirilignes, & lepras sanat cum aceto. At radice quidem hæc opera sunt, & operum facultates, quas diximus. At folia ipsius herbe radice quidem sunt imbecilliora non tamen aliena sunt à resiccatione, & adstrictione. Itaque etiam profluuium sanant pota cum uino. Et quæ Lycopsis nominatur eodem modo eryspelatis congruit, & radicem habet quam onoclea magis adstringentem. At onochili, & alciadij cognominata uis magis est medicata. Nam & gustu protinus maiorem habet acrimoniam, & eos qui à uiperis morfi sunt, admodum inuat tum illita, tum suspensa, tum esa. Reliqua uero nempe quarta, quæ parua est, & ferè nomine caret ex illis sola, alcibiadio quidem persimilis est, uerum & amarior, & magis medicaminosa: ac proinde ad latos lumbricos idonea oxybaphi mensura cum hyssopo, & nasturtio epota. Quæ ὀξυβάφη Græcè, Latine pariter & Italicè Anchusa uocatur: Germanicè, Rodt ochsen zung; Hispanicè, Soagem: Gallicè, Orchanette.

Nomina.

Λύκοψις.

LYCOPSIS.

CAP. XXIII.

20 **L**ycopsis, quæ & anchusa à nonnullis uocatur, folijs est lactucæ, longioribus, asperioribus, [latioribusque,] crassis, ad radice caput recidentibus: caule longo, recto, scabro, hirsutis adnatis multis, cubitalibus: flore in ijs paruo, purpurascens: radice rubra, & adstringente. nascitur in campestribus. Cum oleo radix illita, uulneribus medetur: & cum farina hordeacea, ignibus sacris: sudores peruncta mouet, adiecto oleo.

Conclusa non legit Orib.

30 **E**go quoque una cum Ruellio, & Fuchsio uiris doctissimis, crederem Lycopsin eam esse plantam, quam officinæ legitimi Cynoglossi uice passim usurpant, uocantq; Cynoglossam; si tamen hæc radice rubra, non autem candida niteretur: si folijs uiresceret asperis, non autem lauibis, ad terram recidentibus, non sursum spectantibus: si caule assurgeret scabro, non molli: si denique Plinius huic sententiæ non prorsus refragaretur. Porro cum Plinium uideam libro XXV I I. cap. XI. de Lycopsi seorsum tractasse, & similiter de hoc Cynoglossi genere priuatim scripsisse lib. XXV. cap. V I I. cogor omnino, ut ingenue dicam, ab illis dissentire. Potius enim adducor, ut credam, Lycopsin herbam esse anchusæ non absimilem: quam ideo non temerè Galenus, & Aetius eum secutus in anchusarum genere retulerunt, ut superiori commentatione diximus. Lycopsin, quam ego legitimam esse existimo, uidi sapius in campestribus, sitientibus, aridisq; locis enatam, anchusæ adeò similem, ut uix ab ea discerni possit. Ceterum quoniam in huius libri quarti progressu, Deo iuuante, nobis de Cynoglossa differendum est suo proprio capite; idcirco disputatio quòdnam uerum sit Cynoglossum, & nunquid illud esse possit, quo officinæ uulgò utuntur, in illud tempus commodius differetur: Lycopsis, ut Plinius est author loco citato, folijs est longioribus, quam lactuca, crassioribusq;: caule longo, hirsutis adnatis multis, cubitalibus: flore paruo, purpureo. nascitur in campestribus. Hæc herba Græcis λυκοψις, Latinis item Lycopsis, & Italis Licopside appellatur.

Lycopsis consideratio.

Opinio reprobata.

Nomina.

40

Εχίον.

ECHIVM.

CAP. XXV.

**E**Chion folia habet prælonga, aspera, aliquantum tenuia, anchusæ proxima, minora tamen, subrubra, & pingua, spinulis tenuibus horridula: cauliculos exiles, numerosos: minutaq; utroque late re folia, expansa, pinnataque, nigra, in summo caule proportionem minora: flores secundum folia purpureos, in quibus semina capiti uiperarum similia insunt: radix nigricat, digito tenuior. Quæ non percussis modo à serpentibus ex uino prodest; sed eos qui antea biberint, feriri non patitur. Folia, & semen idem præstant munus. Lumborum dolores sedat: in uino, aut sorbitione sumpta, † lac extrahit.

† Meū. & Cat. ἢ ῥοζύματος ἀνεβήσα. i. tantum habent.

50

**E**Chion à uiperis omnino nomen adinuenit (uipera enim Græcis ἔχis dicitur) uel quòd semen proferat capitibus uiperinis simile, uel quòd uiperarum morsibus præstantissimum sit medicamentum. Hanc herbam ab Alcibio quodam fuisse inuentam author est Nichander in theriacis, & proinde à posteris cognomine Alcibiicum appellatum. Is enim dum secus aream dormiret, à uipera in extremo inguine ictus est. excitatusq; à somno ex hac herba succum commanducando palato & dentibus expressit, hausitq; in corpus. Mansit uero herbe reliquum uulneri superimposuit contra dolorem. quo medicamento liber euasit. Vnde postea Echion nomen inditum est Alcibion ab eo, qui primus ostenderat, quantum uiribus polleret contra uiperarum ictus. Numenius scriptor grauissimus duo Echij genera inueniri scriptum reliquit. quorum alterum Ocimoides appellari inquit, quòd folia ocimo similia habeat, alterum uero, quod folio est spinis horrido, priuatim Echion nominari. Id sanè quod in theriacis ante ipsum scripserat Nicander. Quibus uidetur etiam Dioscorides adstipulari, quippe qui Echion statim subiecerit Ocimastrum. His quoque subscribit Plinius libro XXV. cap. IX. sic inquit. Echios duum est generum: altera folijs coronata, pulegio similis: altera lanugine distinguitur spinosa, cui & capitula uiperæ similia sunt. Sed tamen ignorasse Plinium Alcibion, & Echium idem esse, satis manifestum est: siquidem is lib. XXV I I. c. V. Alcibios, inquit, qualis esset herba, apud authores non comperi. Ex cuius uerbis illud facile colligi potest, quòd scilicet Plinius

Echii confid.

Plinii lapsus.





Echii uires ex  
Paulo.

Nomina.

cet Plinius non satis accuratè Nicandrum legerit. Ceterum non parua admiratio eum capiet, qui in Echio diligenter opus  
prudentissima natura perspexerit, nempe quod ipsum genuit uiperinis capitulis, ut ita apud homines, quorum potissimum  
curam gerit, testatum relinqueret, eam herbam præstantissimam esse ad huiusmodi lethaliū ferarum morsus. Echium,  
quod ubique ferè proueniat, aridis præsertim locis sæpe in Hetruria, in agro Tridentino, & Goritiensi uidimus, semenq;  
eius uiperinum decerpimus ad antidota. Herba est anchusa, quæ secundo loco Dioscoridi redditur, non absimilis. Vo-  
cant quidam sylvestre Buglossum. Flores profert hæc in rubrum purpurascens inter minuta folia à medio caule ad sum-  
mum: è quibus semen prodit nigrum hirsutis, spinosisq; innolucris inclusum, uiperarum capitibus simile. Non inuenio  
Galenum ullam Echij mentionem fecisse in libris, quos de simplicium medicamentorum facultatibus edidit. Paulus ta-  
men eius uires describit Dioscoridem secutus libro VII. ubi hæc refert. Echion, alij doriada, nonnulli alcibiadion uocant.  
Spinosa herba est, quæ non modò à serpente commorsis cum uino pota auxiliatur; sed præsumentes quoque ex ictu nihil mo-  
lestum pati sinit. Quod ἐχίων, Latini quoque Echium dicunt: Itali, Echio: Germani, Vuild ochsen zung: Hispani, Ter-  
na della biuora: Galli, Buglossa sauuage.

Matthioli.



Ocimoides.

OCIMASTRUM.

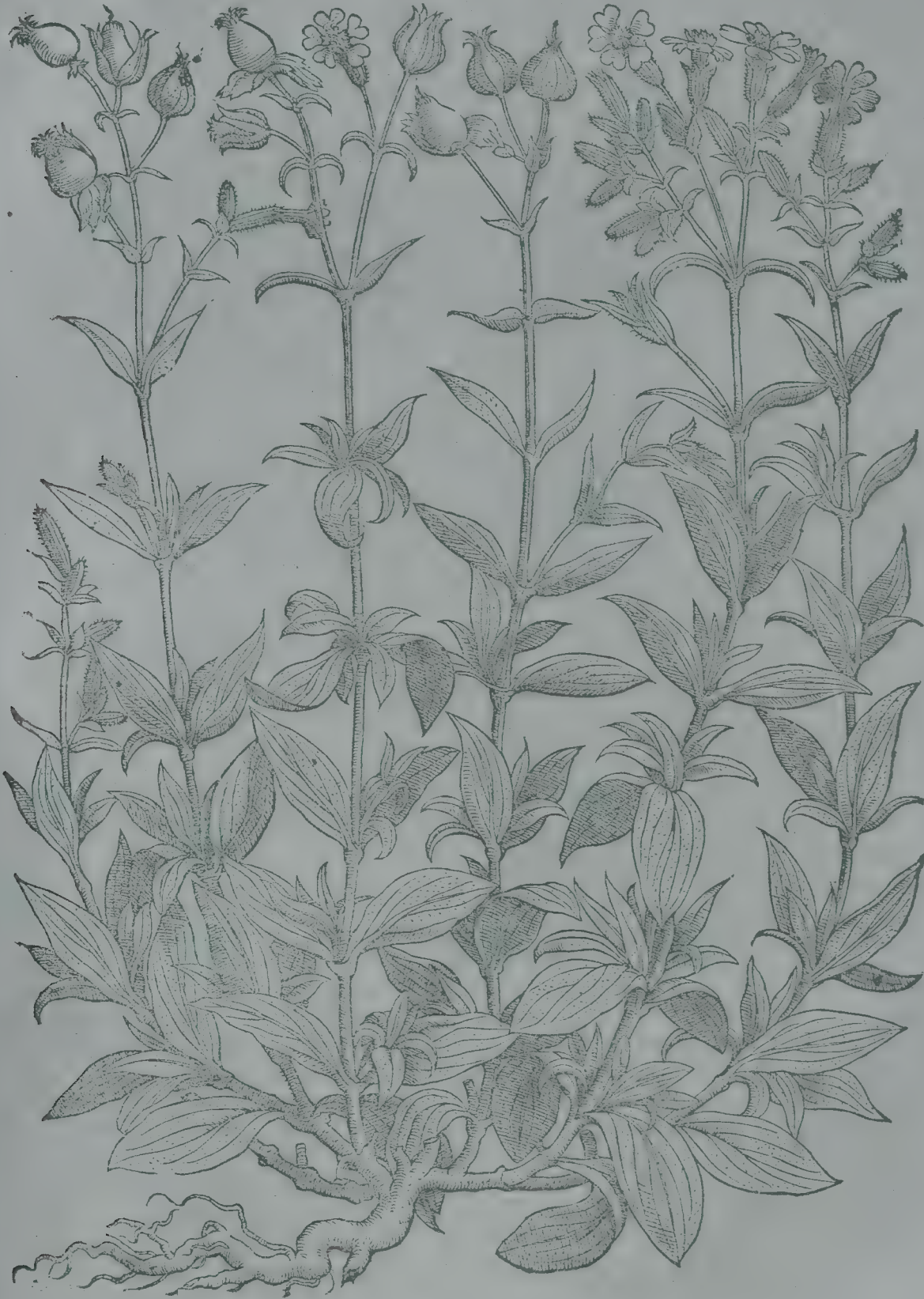
CAP. XXVI.

**O**cimoides, Latini ocimastrum uocant, folia fert ocimi, & ramos dodrantaes, hirsutos: siliquas hyoscyamo similes, semine, ut gith, nigro pragnantes. Vim habet semen in uino potum, quia uiperarum, cæterarumque serpentium moribus medeatur. Datur ischiadicis, cum melle, uino, myrrha, & pipere. Radice nititur tenui, & superuacua.

**O**cimastrum, siue sylvestre Ocimum idipsum nobis appellare liceat, passim copiose nascitur in Italia, præsertim inter segetes prope septa, & in agrorum marginibus, folijs sanè satiuo similibus: ramulis hirsutis, quadratis, dodranti, uel cubitali longitudine: in quorum summo flores emicant, candidi, quandoque uerò purpurei, id quod silentio præterijt Dioscorides: è quibus nascula erumpunt hyoscyami figura, capaci uentre, arctis faucibus, per ambitum denti-

Ocimastrum  
fideratio.

## OCIMASTRUM, SIVE OCIMOIDES.



Pppp

culatis,



Ocimastri ui-  
res ex Gal.

Nomina.

culatis, uiperinis capitibus similia: in quibus semen includitur nigrum, melanthio ferme simile. Hec uascula ita à natura facta pueri nostrates colligunt, ubi exaruerint: siquidem, cum semen exciderit, ijs intus sufflantes acutissima edunt sibi: sic enim natura pueris interdum ludendi praeiuit instrumenta. Meminit huius Nicander in theriacis inter echij genera, sic inquit. Echij genera duo: alterum spinoso folio, anchusae simile: alterum minoribus folijs, & purpureo flore, aspero lanuginosoque caule, capitulis uiperarum figura. Ocimastri uires tradidit Galenus in calce libri VII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Ocimoides quidam Philitarium cognominant. Radix supernacanea est. At semen tenuium partium, & desiccantis citra mordacitatem facultatis est. Herba Graecis οκιμίδης, Latinis Ocimoides, & Ocimastrium appellatur: Italis, Basilico saluatico: Hispanis, Albabaqua montesina: Gallis, Basilic sauuage.

Ερινος.

ERINVS.

CAP. XXVII.

a Catec. οκιμίδης  
μαστός ἐστὶ ὁ  
καυλός, καὶ τὰ  
πέταλα. i. cau-  
lis & folia suc-  
co referta sūt.

Erini confid.

Erini uires ex  
Gal.

Nomina.

**E**Rinus nascitur apud fontes, & fluuios, folijs ocimi, sed minoribus, parte superna diuisis: surculis quinis, senisue, dodrantalibus: flore candido: semine nigro, & acerbo: folia, & caules<sup>a</sup> lacteo succo turgent. Semen drachmis duabus in quatuor mellis cyathis oblitum, oculorum fluxiones cohibet. Succus cum sulphure, & nitro instillatus, aurium dolores sedat.

**E**T si nonnulli Dioscoridis codices habeantur, in quibus non legitur Erinum aliquo lacteo succo turgere; non desunt ta-  
men & in quibus planè oppositum scriptum inueniatur, quorum lectio mihi magis probanda uidetur non infirmis, ut arbitror, nixus rationibus. Quippe quòd herbam hanc apud aquarum riuulos uiderim, legerimq; lacteo succo manantem, adeò ut eo manus inficeret. Quòd praeerea Plinio reddatur Erinus herba lactaria, seu lacte madens libro XXI. cap. VII. ubi de ea hac memoriae prodidit. Herba inquit, quam Graeci Erion uocant, reddenda est in hoc loco propter gentilitatem. Palmo alta est, cauliculis quinis, ferè ocimi similitudine, flos candidus: semine nigrum, paruum, quod tritum cum melle Attico oculorum epiphoris medetur. Manat lacte multo, & dulci. Herba perquam utilis aurium dolori, natri exiguo addito. Folia resistunt uenenis, haec Plinius. Ceterum Erini facultatis aduersus uenena non meminit Dioscorides, quanquam Nicandro, ut quae ad id praestet, addatur in antidotis. Galenus hanc herbam non Erinum, sed Echinion appellat: neque id sanè mirum est, quandoquidem in uetustis aliquot Dioscoridis codicibus Echinos legitur. De qua differens ipse Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Echini herbae semen acerbum est: ac proinde repellentis, & exiccatoriae facultatis. Utuntur eo ad oculorum, & narium fluxiones. Quae herba Graecè ἐρίνος, Latine Erinum, & Ocimum aquaticum nominatur: Italicè, Erino: Hispanicè, Basilgo de lhagoa.

Αἴψωσις.

GRAMEN.

CAP. XXVIII.

a Meum. γλυ-  
κέας ἰχθυόσας. i.  
dulces, salidas.  
b ὕλη βορβέ-  
σα ἐμπύρετι  
τοῦς πόδας. i. in  
midum in pa-  
bulo sumptum  
inflammat bo-  
ues.

Graminis hi-  
storia ex Pli.

**G**Ramen geniculatis serpit ramulis, à quibus radices spargit dulces, articulis praecinctas: folia acuminata, dura, & ut arundinis paruae lata, eaque iumenta, & boues pascunt. Trita radix illitu uulnera conglutinat. Decoctum eius in potu, torminibus medetur, & urinae difficultatibus: calculosa etià uesicae excrementa cōminuit. Est & arundinaceum gramen, priore multò maius, quod iumenta necare traditur, praesertim in Babylone: idque iuxta uias nascitur. Quod in Parnaso monte gignitur, densius fruticat: folijs hederaceis: flore odorato, candido: semine paruo, non inutili: radicibus quinis, aut senis, digitali crassitudine, candidis, mollibus, & admodum dulcibus. Succus si in uino cum melle pari, & myrrhae dimidio decoquatur, adijcianturque piperis, & thuris tertiae portiones, probatissimum erit oculorum medicamentum: id in aerea pyxide reconditur. Decoctum radicis idem, quod herba praestat. Semen uehementius urinam impellit: aluum, uomitionesque sistit. Natum in Cilicia gramen, quod incolae Cinnam appellant boues inflammant<sup>b</sup> si eo uirenti saepe pascantur.

**P**Lura, ac uaria sunt Graminis genera: siquidem praeter haec tria, quorum meminit Dioscorides, alia quoque tria aculeati generis Plinio redduntur lib. XXI. cap. XIX. naturalis historiae, his uerbis. Gramen ipsum, inquit, est inter herbas uulgatissimum: geniculatis serpit internodijs, crebroq; ab ijs, & ex cacumine nouas radices spargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatem fastigiantur. In Parnaso tantum hederacea specie densius, quam usquam fruticante: flore odorato, candidoq;. Iumentis herba non alia gratior, siue uiridis, siue in feno siccata. Tunditur aspersa aqua. Succum quoque eius in Parnaso excipi tradunt propter ubertatem: dulcis enim hic est. In uicem eius in reliqua parte terrarum succedit decoctum ad uulnera conglutinanda. Quod & ipsa herba tusa praestat illita, tueturq;, & ab inflammationibus placat. Decocto adijcitur uinum, ac mel ab aliquibus, & thuris, & piperis myrrhaeq; tertiae portiones. Rursusq; coquitur in aereo uase, ad dentium dolores, & epiphoras. Radix decocta in uino torminibus medetur, & urinae difficultatibus, ulceribus uesicae: calculos frangit. Semen uehementius urinam impellit: aluum, uomitionesq; sistit. priuatim autem draconum morsibus auxiliatur. Quod è graminum genere septem internodia habet, efficacissime capiti contra dolores ad-

alligatur.



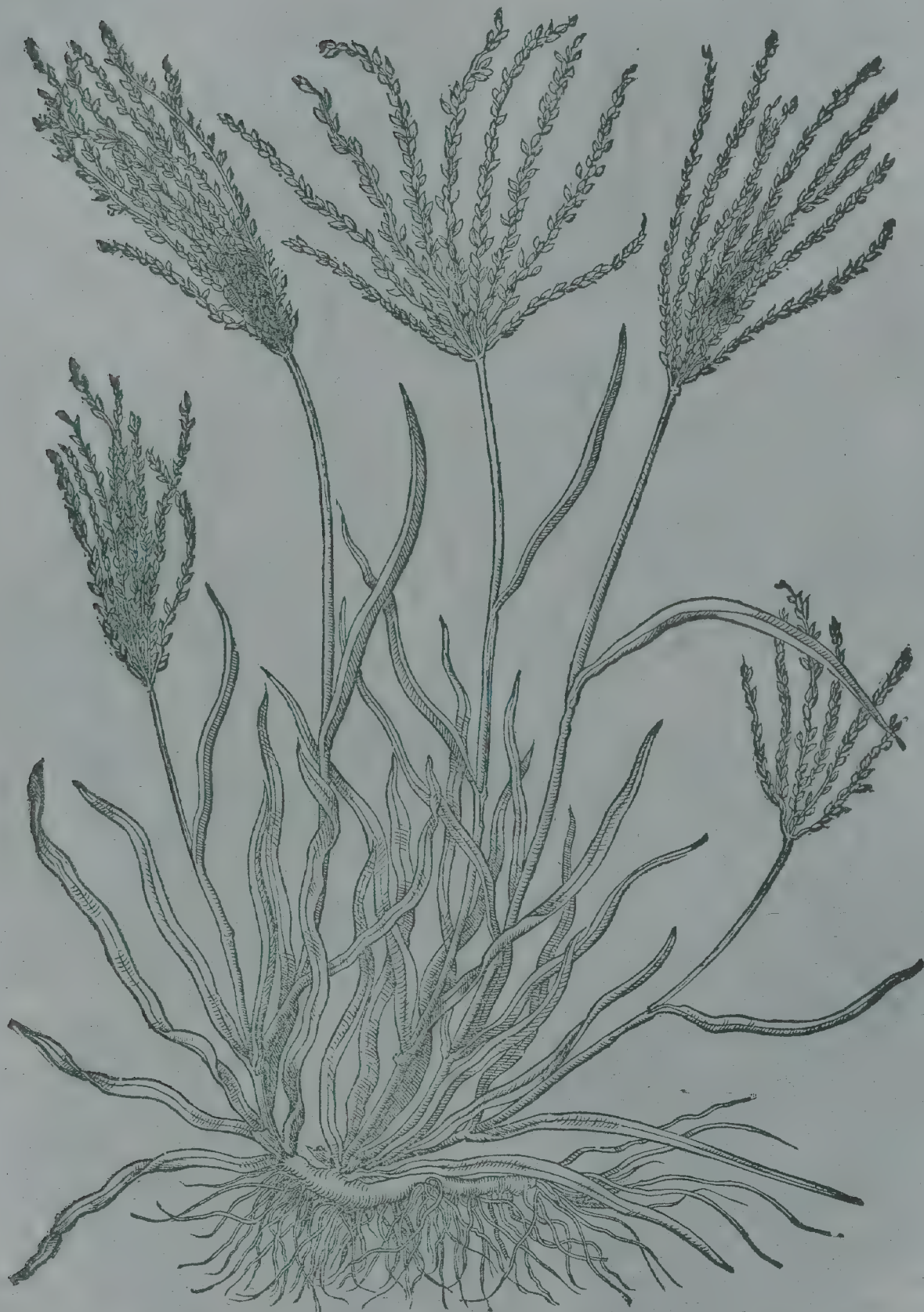
## GRAMEN.



10 alligatur. Sunt qui & aculeatum gramen uocant trium generum, cum in cacumen aculei sunt plurimum quini, dactylon uocant. Hos conuolutos naribus inserunt, extrahuntq; sanguinis ciendi gratia. Altero, quod est aizoo simile, ad paronychia, & pterygia unguium, & cum caro unguibus excreuerit, utuntur cum axungia. Tertium genus, quod tenuius est, nascitur in parietibus, & tegulis. Huic caustica uis est. Siftit ulcera, quae serpunt. Gramen capiti circumdatum, sanguinis e naribus fluxiones siftit. haec Plinius de graminibus. Ceterum hinc omnibus plane perspicuum esse puto, Gramen, quod in Babylone, non gigni in Italia: quanquam illud primum ac uulgatum genus nobis passim frequentissimum nascatur. Neque illud quoque omnibus non cognitum & uulgare est, cui in cacumine caulium quini sunt aculei, ueluti digiti, quos pueri naribus inserunt extrahuntq; ut sanguinem eliciant. Hanc herbam Hetrusci ab effectu uulgò appellant Sanguinella, alij Capriola. De qua latius in Coronopo diximus. ubi Leonice, & Ruellij sententiam reprobauimus, qui hanc & Coronopum Dioscoridis unam & eandem herbam esse asseruerunt. Verum de Coronopo separatim disseruit Plinius libro XXI.



## GRAMEN MANNAE.



Graminis ui-  
res ex Gal.

cap. XIX. sue naturalis historia. Postremam hanc in aliquibus Germaniae locis seri ac coli audio non minori cura, quam 10  
cetera frugum & leguminum genera. Siquidem eius semine, quod MANNAM appellant, frequenter uestuntur in cibis,  
quod in iure pinguium carniū decoctum, non minorem cum palato ineat gratiam, quam oriza; cui ego facile praeponerim:  
est enim semen panico, milioque longè minus, album orizae ferè modo: sed in pila ipsum quoque tundere oportet, ut à suo  
resiliat putamine. Ceterum GRAMEN quod in Parnaso prouenit, ego Iacobo Antonio Cortuso uiro optimo acceptum  
refero. nam antea à me uisum non est. Sed iam Graminibus suas reddamus uires ex Galeno, qui de ijs agens libro VI. sim-  
plicium medicamentorum, ita scriptum reliquit. Graminis radix mediocriter frigida est, & sicca, mordacitatem quan-  
dam exigua, & partium tenuitatem obtinens. At herba ipsa primo quidem excessu refrigerat, in humiditate uerò, &  
siccitate moderata. Porro semen alibi quidem imbecillum est, in Parnaso uerò desiccatorium, & tenuium partium, &  
subacribum. Gramen esculentam habet radicem, ubi mollis fuerit dulcem quidem instar aquae, sed acre quiddam exiguum,  
& subacer-





10 & subacervum obtinentem. Hæc herba planè aquea gustantibus est. Ex quibus apertum est, radicem modicè esse tum frigidam, tum siccam: ac proinde cruenta ulcera glutinare. At ipsa herba illita, non uehementer refrigerat, in medio constituta humiditatis, & siccitatis. Porro mordacitas & tenuitas, quæ radici inest, exigua est quidem, sed interdum tamen lapides frangere assolet, si quis eam decoctam ebibat. At semen alterius quidem imbecillum est, eius uerò quæ in Parnaso nascitur, urinam ciet: & fluxus uentris, & stomachi resiccat: uis enim eius est exiccatoria, tenuium partium, & subacerva. Herba, quæ Græcis ἀρπάζιον, Latinis Gramen appellatur: Arabibus, Vagem, Negén, seu Negien, Thel, Nomina. Kel, & Negil: Italis, Gramigna: Germanis, Gras: Hispanis, Grama, & Gramenha: Gallis, Dent de chien.

Σιδερίτις.

SIDERITIS.

CAP. XXIX.

Sideritin aliqui heracleam uocant. folia habet marrubij, sed longiora, satis ad frondem quercus, Saut saliuæ accedentia, minora tamen, & aspera: caules edit quadratos, dodrantem altos, aut etiam maiores, non iniucundi gustus, aliquantumque substringentis: in quibus per interstitia orbiculatæ uertebrae, ut in marrubio spectantur: & semen in eis nigrum. nascitur in<sup>a</sup> petrosis. Illita folia, suapte in uulnere sine inflammationis periculo iungunt.

α ἀρπάζιον  
ἢ ὁρπάζιον.  
in subpetrosis  
locis. ita om-  
nia exēplaria.



a Meum. φύλα-  
λα δὲ ἐπὶ μέ-  
γων μακρῶν,  
ὅμοια τοῖς τῆς  
πτερίδος, ἀκρο-  
γυδῆ πολλὰ  
ἐκαστέρωθεν. i.  
folia in pedicu-  
lis longis, simi-  
lia folijs filicis,  
in summo u-  
trinque incisu-  
ris diuisa.

a Meum. τοι-  
χοῖς. i. parieti-  
bus.

† Orib. μικρὰ  
i. paruis.

b Vtrunque  
ἐξέρ. καὶ ταύ-  
της ἡ δύναμις  
ἐπιτιθεμένη,  
κολλητικὴ ἐ-  
ναίμων καὶ νεο-  
σρωτῶν. i. & hu-  
ius uis est, ut  
imposita, gluti-  
net uulnera re-  
cētia & cruēta.

Σιδερίτις ἑτέρα.

SIDERITIS ALTERA.

CAP. XXX.

**A**ltera Sideritis binum cubitorum ramulis, exilibus <sup>a</sup>: folio filicis, numerofo, utrinque per oras diuifo, pediculo longo, prodeuntibus è summo alarum finu furculis, longis, tenuibus: capitulo in cacumine orbiculato, aspero: in quo semen continetur, quàm betæ rotundius aliquantò, ac durius. Hu-  
ius uis foliorumque ad uulnera, præcipua est.

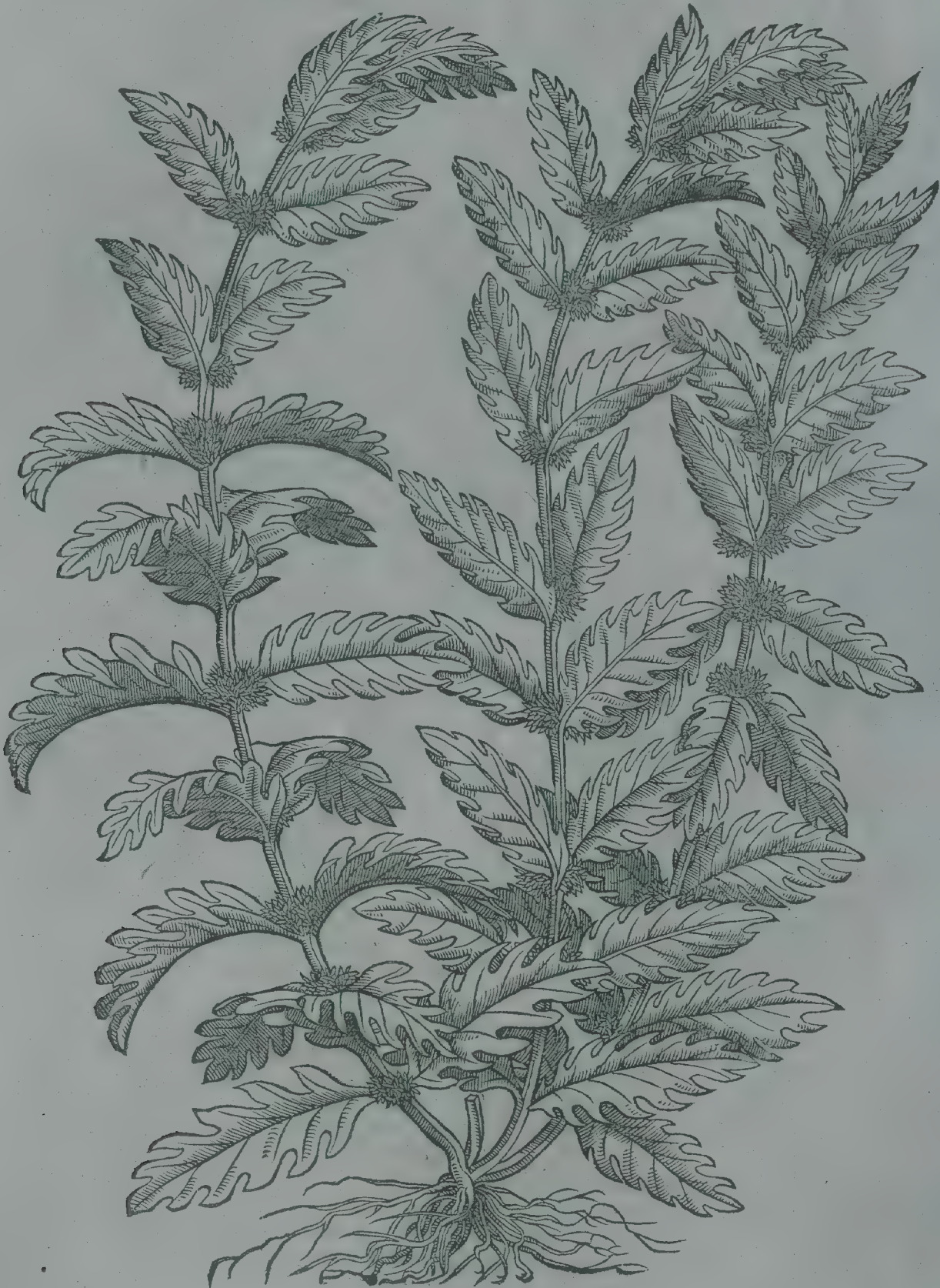
Σιδερίτις τρίτη.

SIDERITIS TERTIA.

CAP. XXXI.

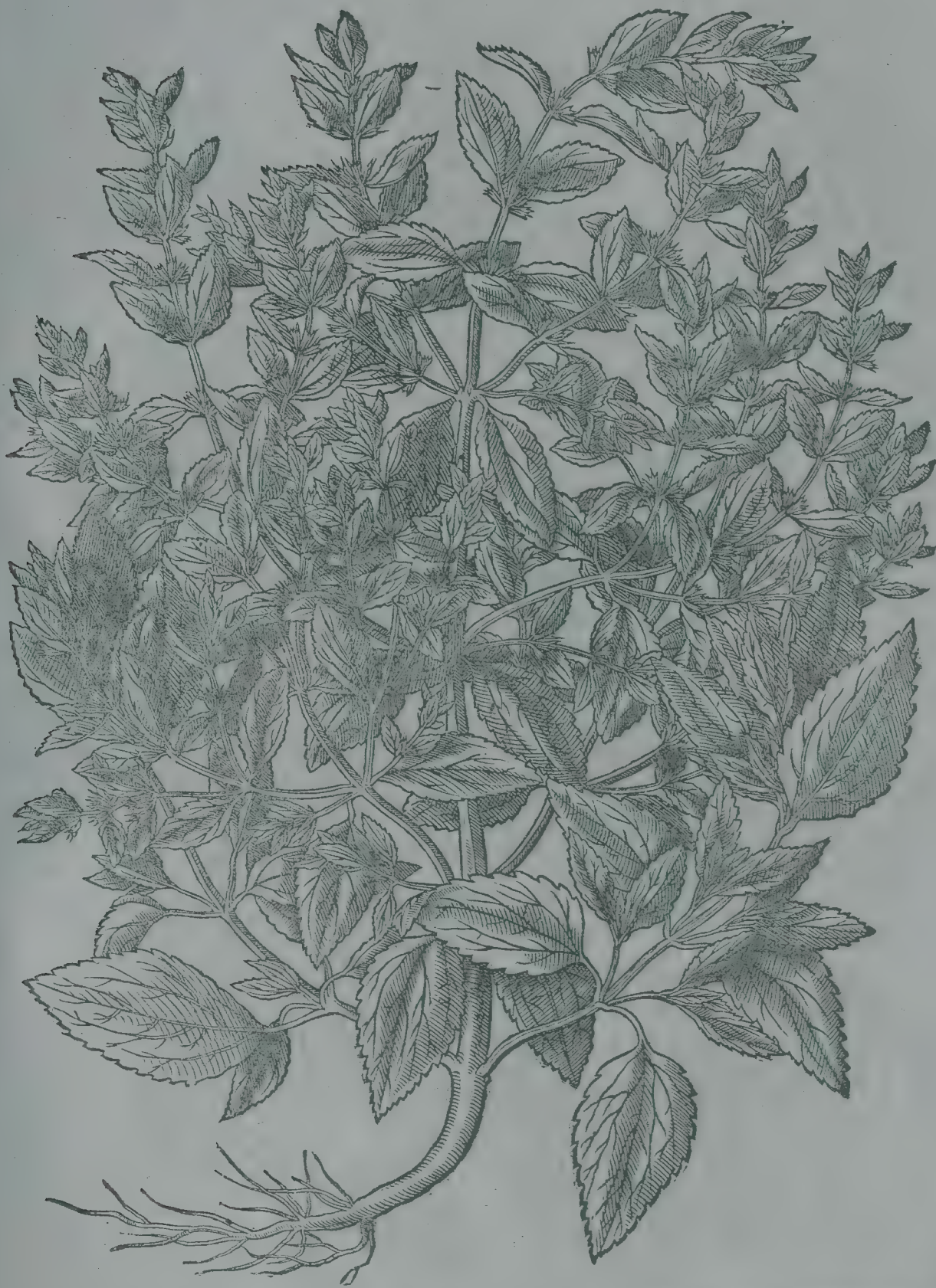
**S**ideritin aliam esse tradunt, quam Crateuas heracleam uocat, in <sup>a</sup> macerijis, & uineis nascentem: fo-  
lijs, ab una radice multis, coriandro similibus†, circa coliculos dodrâtales, læues, teneros, subcandi-  
dos atque subrubicundos: flore puniceo, paruo, gustanti amaro, & lento <sup>b</sup>. Huius ea uis est, ut quanuis  
recenti uulneri imposita, sanguinem supprimat.

SIDERITIS PRIMA HERACLIA.





## SIDERITIS II.



10 **T**ria Sideritidis genera præter Achilleam, de qua sequenti capite dicitur, hic à Dioscoride representari constat. Quo-  
 rum etsi illam, quæ secundo loco describitur, antea in nostris Italicis commentarijs me nunquam inuenisse, ac uidisse  
 tradiderim; eam tamen hoc anno Pisis ad me misit Lucas Ghinus Forocorneliensis uir rei medicæ peritissimus. Reliqua ue-  
 rò genera iandiu nouisse nos putamus, quòd ea omnibus notis suam quæque historiam sequi deprehenderimus. Ceterum ne-  
 mini mirum sit, quòd tam uaria effigie primæ Sideritidis folia reddiderit Dioscorides, ut qui ea modò marrubij, modò quer-  
 cus, modò saluie figura depingat. Quippe eorum longitudo saluie accepta referatur oportet: scabrities deinde superfici-  
 tens, ac subalbidus color tum eidem saluie, tum marrubio: quercui postremò, quæ in ambitu est diuisura. Talis profecto  
 mihi esse uidetur, quam nos primo statim loco expressimus. Quippe omnibus notis primam refert Sideritim, nec aliud  
 quidpiam obstare uidetur, quàm quòd ea frequentius nascatur humidis quàm siccis locis, quanquam sæpe eandem uirentem  
 in locis quoque siccis inuenimus. Id itaque tantum in causa est, ut hanc non ausim omnino legitimam facere Sideritim, &

Sideritidis cō-  
 sideratio.



## SIDERITIS III.



Fuchsij errati.

praesertim cum aliam nunc repererim plantam in Viennensi agro, ac in alijs Austriae locis, arido in solo, quae Sideritim primam perbellè refert. Exit enim haec quadrato caule, ipsoq; dodrantali aut maiori, ramosoq; folijs Marrubio longioribus, & ad salvia faciem accedentibus, crispis, & albicantibus, & per ambitum laciniatis: sapore haud ingrato: Floribus verticillatim in caule prodeuntibus, marrubij modo, ut ex appicta hinc imagine, quis certior fieri poterit. Sed ea mihi quidem nihil prorsus primae Sideriti adstipulari videtur, cuius imaginem expressit Fuchsius in suo insigni de stirpium historia commentario. Siquidem perspicuum est, quod eius pictura non solum non praese fert folia, & caules, quae Sideritim ueram referant; sed etiam flores eius spicati in cacumine, non in caulibus inter folia marrubij modo, planè uera Sideriti refragari conspiciuntur. Ruellius porrò Sideritim hanc nonnullis herbam Iudaicam appellari tradit. Verùm si is Iudaicam illam intelligit, cuius libro I I. meminit Auicenna, nullo modo erroris culpa uacare potest. Nam Auicennae Iudaica herba nil sanè aliud designat, quàm eruum. Sunt tamen aliqui, qui herbam Iudaicam, itemq; Paganam eam nominant, quae herbarijs.



## SIDERITIS IIII.



10 huius, & medicis quibusdam VIRGA aurea dicitur, caule rubente, bicubitali, laevi: folijs oliuae latioribus, circum minutissime serratis, in superficie laevibus: floribus in summitate caulium spicatis, colore aureo, flores ij, ubi maturuerint, in pappos abeunt. Hanc chirurgici in Germania, alijs quibusdam additis, ijs feliciter potandam exhibent, quibus intrinsicis inflata sint vulnera, & ad fistulas. Quinetiam eam in unguenta, quae ad id conficiuntur, utiliter addunt. nam, ut ipsi referunt, glutinandis vulneribus tam intro in corpus sumpta, quam exterius illita, efficax admodum est medicamentum. Extulit hanc Arnaldus inter recentiores clarissimus author: ad urinam ciendam, comminuendosq; calculos. quod tamen apud alium scriptorem haecenus mihi non licuit reperire. Pota haec alui fluxiones cohibet, id quod etiam praestad clysteribus infusa. Eius decocto sanantur oris ulcera, firmanturq; dentes. Idem gargarizatu anginam, & columellae inflammationem arcet, & faucium morbis medetur. Veruntamen haec, ut ad institutum nostrum redeamus, non erit Sideritis primi generis, ut fortasse Ruellius existimavit. Sunt quoque, qui Italicam Pimpinellam tertiam faciant Sideritim, quibus

Virga aurea  
facies, & uires.



## VIRGA AVREA.



Sideritidis ui-  
res ex Gal.

Nomina.

quibus ego haud astipulari possum. quippe quod illi folia coriandri non sint, nec eadem circa caules oriantur, sed pinnata, 10  
è longo utrinque pediculo exeant. Item quod caules præduros gerat, non teneros, ac etiam quod flores, capitulaq; nec ama-  
ro, nec lento gustu habeantur, sed adstringenti, & austero. Sideritidis uires memoriae prodidit Galenus lib. VIII. sim-  
plicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Sideritis habet quidem etiam abstergendi quandam facultatem: sed  
plurima eius pars humida est, & mediocriter frigida: paucula uero inest adstrictio. quare phlegmonem sedat, & glutinat.  
Hac Galenus, de una tantum Sideritide scribens. Sed cuius ex tribus meminerit, non facile est discernere. Σιδριτις sic Græ-  
cè, ut etiam Sideritis Latine uocatur: Arabicè, Sidrichis: Italicè, Siderite.

A. VALLIS.



Αχιλλεύς.

ACHILLEA.

CAP. XXXII.

**A**chillea, quibusdam Achillea fideritis, dodrantes, aut maiores gerit scapos <sup>a</sup>, fusorum effigie minutulis folijs circundatos, ex obliquo crebras incisuras habentibus, coriandri similitudine, <sup>†</sup>subfuluo colore, lentis, odore multo, non insuauis, uerum medicato: umbella in cacumine rotunda: floribus candidis, purpureis, & aurum æmulantibus. prouenit læto solo. Trita coma sanguinolenta glutinat, & ab inflammationum periculo tuetur: erumpentem sanguinem inhibet, & cruenta uulvæ profluvia in uellere. Decocto quoque insident foeminæ fluxione uulvæ laborantes. ad dysenteriam bibitur. <sup>b</sup>

## STRATIOTES MILLEFOLIUM.



<sup>a</sup> Meun. ἄτακτος ἢ. i. inordinatos.  
<sup>†</sup> Orib. addit. ὑποπικρά. i. subamaris.  
<sup>b</sup> Cat. add. καὶ κρατὶς εἰς τὸ αὐτὸ προεργασμένα πάντα, καὶ ὅλη κοπείσα μετὰ ἀξυγίς, παλαιὰ τὰ παλαιὰ τῶν ἐλκῶν, καὶ δύσα πάλωθε θεράπειαι. ἔφη δὲ κοπείσα καὶ μελιτι μίγνισα εἶναι ἀνακατασκευάζει. Et Crateuas affirmat hæc oia, quodque tota contusa cum axungia ueteri, antiqua ulcera, quæ difficulter cicatricem admittunt, sanat, quæq; arida contusa, & cum melle mista ulcera purgat.



Achilleæ confi-  
deratio.Multorum er-  
ror.Serapionis la-  
pſus.Achilleæ uires  
ex Gal.

Nomina.

**Q**ui uulgaris usus Millefolium Achilleam esse existimant haud dubie, mea quidem sententia, decipiuntur. Siquidem id (ut infra latius dicemus de Stratiote millefolio differentes) folia non profert crebris ex obliquo sectionibus, coriandri similitudine, sed anicularum pennas emulantiæ. Porro tametsi constet, Millefolium umbella coronari modò alba, modò purpurea, modò aurea; non tamen propterea colligendum est Millefolium, & Achilleam unam & eandem herbam esse. Quàdoquidem non putauerim ego fuisse Dioscoridis institutum (ut Ruellio placet) quòd hæc Achillea umbellam ferat candidam, illa uerò purpuream, alia denique auream: sed quòd omnibus in uniuersum Achilleæ plantis eadem insit umbella, quæ tantum prædictis coloribus distincta spectetur. Nascitur in Hetruria planta, nascitur & in Goritienſi agro, scapis ferè cubitalibus: folijs coriandri proximis, odore quadantenus graui, non tamen ingrato: umbella in cacumine rotunda, amplaq; colore in purpura candicante, punctis quibusdam aureis depicta, quam semper putauisse legitimam Achilleam. Atque in hac persistam sententia, donec quis certiore plantam protulerit: quòd hæc mihi planè omnibus notis Achilleam Dioscoridis representare uideatur. Caterum in hunc fortè errorem, ut crederent nostrum millefolium esse Achilleam, illos deduxit Plinius, qui lib. xxv. cap. v. Achilleam Latinis millefolium uocari tradidit. Veruntamen is, quantum uidere est, eo in loco non Achilleam hanc describit, sed eam omnino plantam, quam Dioscorides myriophyllum appellat. Quare paulò post hæc uerba subiunxit. Sed alij, inquit, fatentur ueram Achilleam esse scapo cæruleo, pedali, sine ramis, ex omni parte singulis folijs rotundis eleganter uestitam. Ex quibus uerbis liquidò apparet dubitasse Plinium, qualis legitima esset Achillea: & ideo ita indeterminatè locutum fuisse, ut nihil in eo perpetuum statui possit. Serapio, autoritate Constantini, Achilleam, quòd (ut ipse ait, licet falsò) rubeum succum fundat, Sanguinem draconis appellat. sed fortasse hic interpretis lapsus suus factus est. Siquidem succum rubeum fundere Achilleam non tradidit Dioscorides: neque etiam (ut omnes compertum habent) lacryma, quam officinæ Sanguinem draconis appellant, herbæ succus est, sed Arabicæ cuiusdam magnæ arboris gummi, uel, ut aliqui uolunt, draconis animalis est sanguis ab elephante colligi. Cuius loco illius plurimum uendunt impostores, quem hirci sanguine cum resina quâuis, sorbis siccis, alijsq; nonnullis adulterant, & in rotundas placentas conformant. Achillea meminit Galenus lib. vii. simplicium med. sic de eius uiribus scribens. Quidam etiam uocant Achilleam sideritim, quæ proposita quidem, quod ad iam dicta attinet, uiribus est non dissimilibus: caterum adstrictione exuperat. quare ad sanguinis eruptiones, dysenterias, & muliebri profluum congruit. Planta Græcis ἀχιλλεύς, Latinis pariter & Italis Achillea uocatur: Arabibus Sichritis, & Egilos: eius uerò succus Demalochotten.

Βάτος.

RVBVS.

CAP. XXXIII.

a Meum. μέ-  
σος πέντε pos. i.  
Media maturi  
tate.

**R**ubus notitiæ uulgaris. Vim habet siccandi, & adstringendi: capillum tingit. Ramorum decoctum, potu aluum sistit, & foeminarum profluvia. præteris morsui accommodatissimum. Gingiuas firman, & oris uitijs medentur folia commanducata: cohibent ulcera quæ serpunt: ulceribus in capite manantibus, oculisque procidentibus, remedio sunt: condylomatis, & hæmorrhoidibus folia illinuntur. cardiacis, & stomachi doloribus, trita conuenienter imponuntur. Caules cum folijs tunduntur, exprimiturque succus, mox sole cogitur, singulari remedio contra omnia, quæ modò dicta sunt. Mori in rubro nascentis quàm optimè maturi succus, ad oris medicamenta conuenit. Siftitur alius præmaturi cibo, necnon flore in uino poro.

Βάτος ἰδαία.

RVBVS IDAEVS.

CRP. XXXIIII.

**I**dæus Rubus appellatus est, quoniam copiosus in Ida prouenit. Est autem longè tenerior priore, lac minoribus spinis horrens: quanquam & sine spinis inueniatur. Insuper eadem præstat, quæ supradictus. Caterum flos cum melle oculorum collectionibus illinitur. ignem sacrum extinguit, stomachicisq; ex aqua bibendus datur.

Ruborum con-  
sideratio.

**R**ubi uulgaris plantæ, plura apud nos reperiuntur genera. quod etiam testatum reliquit Theophrastus libro i. c. xvii. de plantarum historia. Alius nanq; arboris instar crassescens, in altum attollitur: alius sepibus, frutibusq; implicatur: alius humi serpit, radicaturq; graminis modo, quem ideo humirubum appellant: alius denique alijs modis in syluis, & montibus uagatur. Caterum qui passim in sepibus & frutetis nascitur rubus uirgas edit quadrangulas, subrubentes, obsequiosas aduncis, minantibusque aculeis ubique refertas. Ex ramis pediculi prodeunt aculeati, & quibus terna dependent folia, aspera, & in acutum desinentia, fragariæ herbæ haud dissimilia. prominente altera parte dorso, aduncis, & minoribus spinis armato. flores profert in ramusculorū summis partibus racemosos, albicantesq; & quibus mora oriuntur. Radix illi est longa, & longo tractu repens, graminis modo. At IDAEVS RVBVS, etsi ab Ida monte denominari cæperit, quòd ibi copiosissimus fortasse habeatur, nascitur tamen in alijs etiam montibus. Nam in Boemia non solum habetur in montibus ubi sponte eum frequentissimum adeo reperies, ut montes quidam eo solo syluescant, sed etiam in hortis translatus uideas. Est itaque altero longè clementior. Siquidem latiora, mollioraq; profert folia, uirgas rotundas, fragiles. spinis nullis, aut omnino raris. Flores edit albos uulgaris rubi emulos, quemadmodum, & fructus, qui facie rubi mora imitatur; intercedente tamè coloris ac saporis differentia. Quippè is tenerior est. Sapore subdulci pariter ac subadstringenti, et quadam



R V B V S.



10 cum insipiditate incundus. Color quoque illi est perpetuò rubicundus, nunquam nigrescens, & in superficie subalbicans, ac si esset rore frigido perfusus. Ananenses & Tridentini hos fructus Ampomele uulgò uocant, ijsq; fragorum uice uestuntur. His autem fructibus Vrsi maximè delectantur, qui hac de causa, eo potissimum tempore, quo maturescunt, à uenatoribus captantur. Sunt & pastorum cibus, qui in montibus ouium caprarumq; greges custodiunt. Fuchsius rubimora (ut libro primo in ligustri mentione diximus) uacinia esse putat. Sed quare ab eo dissentiam, ibidem diffusius ostendi, quòd scilicet uacinia flores, non fructus esse existimem. Rubi uires descripsit Galenus libro VI. simplicium medicamento- rum, sic inquit. Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix qualitate adstringente participant, eaq; non obscura. Sed hoc inter se differunt, quòd folia, mollia potissimum, & recens nata, plurimum in se habent substantiæ aqueæ, parum uerò adstrictionis: eadem ratione & germina. Itaque si mandantur, aphthas, & alia oris ulcera sanant. quin & alia uulnera glutinare ualent. Est enim eorum temperies & ex terrea frigida essentia, & aqua tepida. At fructus, siquidem

Rubi uires ex  
Gal.





## Nomina.

maturus fuerit, non parum habet succi calidi temperati, qui dulcis est, uti monstrauimus. Proinde ob hoc, & propter 10  
modicam adstrictionem, esui non insuauis est. At immaturus à frigida substantia terrea uincitur: & propterea acerbus est,  
& ualde exiccatorius. Et sanè uterque siccatus reconditur, ualidius quàm recens deficcans. Sed & flos eandem fructui  
immaturo facultatem possidet: utraque ad dysenterias, & uentris profluuium, tum robur deperditum, & sanguinis expui-  
tiones, idonea remedia. Porro radix præter adstrictionem non paucam in se habet substantiam tenuem, propter quam &  
lapides renum comminuit. Hæc planta Græcis βάρος appellatur: Latinis, Rubus: Mauritanis, Buleich, seu Haleich: Italis,  
Rouo: Germanis, Carza: Gallis, Ronce. Eius uerò fructus Græcè βατίνα et βατινία dicuntur: Latine, Mora rubi: Ita-  
icè, More di rouo: Germanicè, Bramber, & Kratzber.

Ελξιν.

HELXINE.

CAP. XXXV.

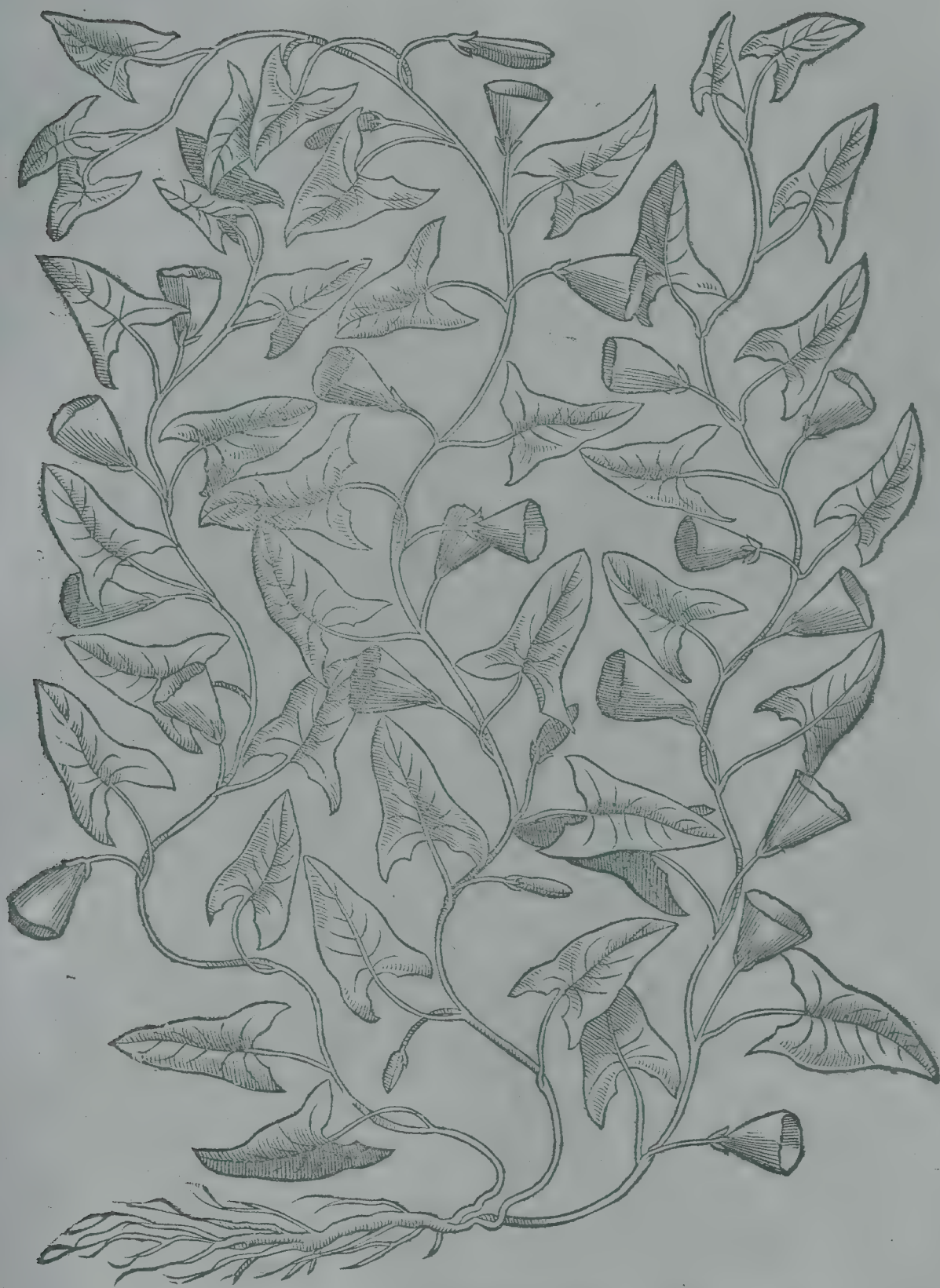
a Meum. με-  
α. i. longa, at  
que eodē mo-  
do habet Ca-  
recuz. sub no-  
mine ελξιν.

**H**Elxine cognomento cissampelos, folijs est hederæ: minoribus: ramulis<sup>a</sup> exilibus, quibus com-  
plectitur quodcunque contigerit adminiculum. Nascitur in sepibus, uinetis, & segetibus. Fo-  
liorum succus potu deijcit aluum.

Nulli



## HELXINE CISSAMPELOS.



10 **N**ulli certè dubium esse putauerim, quin Helxine cognomine cissampelos, quasi hederaceam uitem dixeris, species sit Conuoluuli. Sed quæ ea sit, non facile explicari potest. Verùm cum eam reddiderit Dioscorides folijs hederæ simili-  
 bus, minoribus tamen: ramulis exiguis, quibus quodcunque contigerit completatur: nascaturq; in sepibus, uineis, & segetibus, satis mihi declarasse uidetur, eam esse Helxinem, quæ quidem in aruis tum segetes ipsas, tum linum, tum legu-  
 mina omnia irretit, ac uincit, & in uinetis, palis, & uitibus circumuoluitur. Hanc Hetruscum uulgus suo idiomate no-  
 minat Vilucchio minore, Tridentinis uerò Minutola dicitur. Quanquam non desunt, qui putent Helxinem eam esse her-  
 bam, quæ crebra reuolutione septa, & uicinos implicat frutices, flores illos candidos æstate ostentans, quos nostri uulgò ap-  
 pellant Campanelle. Hanc Plinius conuoluulum uocat lib. XXI. cap. v. ubi eam his uerbis depingit. Est, inquit, flos non  
 dissimilis lilio in herba, quam Conuoluulum uocant, nascens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantum  
 referens, ac ueluti naturæ rudimentum lilia facere condiscientis. Sunt qui aberrantes hanc herbam, & eius florem ligu-  
 strum uocent: in qua appellatione deceptus fuit Seruius grammaticus. Hunc errorem explosimus libro primo, ubi ueri

Helxinis confi-  
 deratio.

Quorundam  
 opinio.



Helxines ui-  
res ex Gal.  
Nomina.

ligustri mentionem fecimus. Helxinen per paucis perstrinxit Galenus lib. VI. simpl. medic. sic inquit. Helxine, quæ & cissampelos nuncupatur, digerendi facultatem habet. Ea Græco nomine ἐλξίνη κισσάμπελος: Latino item Helxine cissampelos: Arabico, Ασίνη: Italico, Vilucchio minore: Germanico, Mittel uind: Hispanico, Campanela yerua.

Ελξίνη.

ELATINE.

CAP. XXXVI.

α Meum. και-  
λιας και α. uen-  
trem, &

ELatine folia habet helxinæ similia, minora, rotundiora, pilosa: tenuibus, & dodrantalibus ramulis, quinis, senis uel à radice foliosis, gustu adstringentibus. nascitur in fegetibus, & cultis. Oculorum fluxionibus, & inflammationibus auxiliatur, folijs cum polenta tritis, & impositis. Eadem contra sorbitionis usu<sup>a</sup> dysenteriam sistit.

10

E L A T I N E .



Sunt



## NUMMULARIA.



10 **S**unt qui uelint Elatinen eam esse plantam, quam quidam Nummulariam uocant. Alij uerò non hanc uolunt, sed eam quam nos uulgò uocamus Sorbastrella, officinæ Pimpinellam, & alij quidem Sanguisorbam dicunt. Sed mihi quidem, ut dicam quod sentio, neutrorum placet opinio. Siquidem Nummularia in primis non fert folia pilosa, neque in segetibus, neque in cultis provenit, sed plerunque in scrobium marginibus, præsertim uligine madentibus. Deinde Pimpinella uocata ramulis exit longè pluribus, quàm senis in terram procumbentibus, & folia habet undique in ambitu laciniata, asterisci modo. Ruellius porro Elatinen in Gallia uulgò Rapistrum uocari ait, eoq; ut rapo syluestri in uernis acetarijs rura uti. Verùm si rapistrum id Hetruscis est, quod Gallis, certò scio, Elatinen esse non posse. Quæ tamen quòd nascatur in Italia, nec negare quidem, nec affirmare ausim, cum hæcenus plantam non uiderim, quæ illam legitimè referat. Galenus de Elatine quàm breuissimè diffinit libro vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Elatine modicè tum refrigerat, tum adstringit. Huic nomen Græcum est ἐλάτιν: Latinum similiter Elatine: Arabicum, Athin.

Elatines confideratio.

Elatines uires ex Gal. Nomina.



Εὐπατόριον.

EVPATORIVM.

CAP. XXXVII.

**E**Vpatorium fruticosa herba est, unicum efferens caulem, lignosum, nigricantem, rectum, tenue, hirsutum, cubitalem, interdum ampliorem: folijs per intervalla quinquefolij, aut cannabis potius similibus, quinquepartitò, aut amplius diuisis, nigricantibus & ipsis, per ambitum ferratis: semen medio caule erumpit, pilosum, deorsum spectans, quod siccatum uestibus inhæret. Contrita huius folia, & cum suillo adipe imposita, ulceribus, quæ ægrè cicatricem trahunt, medentur. Herba, aut semen in uino potum, dysenteria, iecinoris uitij, & serpentium ictibus liberat. Nec desunt, qui aberrantes argemonem hanc appellarint, cum tamen longè alia sit, uti exposuimus. 10

EVPATORIVM.



Sumunt



## EUPATORIUM VVLGARE.



10 **S**unt nonnulli, imò uniuersa fere seplasiariorum turba, legitimi Eupatorii uice quandam aspectu insignem plantam, quæ plerunque in uliginosis locis, & in scrobium marginibus enascitur, tricubitali longitudine, folijs cannabinis æmulis, maioribus tamen, subalbidis, hirsutis, & amaro gustu, & odore medicato, haud insuauis, caule subrubeo, rotundo. Huic flores in umbellam exeunt, non tamen simul coherentem, sed diuulsam, origani uulgaris modo, colore in purpuram albicante, qui maturescentes in pappos abeunt. Radix, quæ in plures diuasicatur partes, illi inutilis est, nulliusq; in medicina usus. Et quanquam ij sciunt, legitimum Græcorum Eupatorium eam esse plantam, quæ uulgò Agrimonia uocatur, eorum fortè imitatione, qui Dioscoridis ætate eandem perperam argemonem appellabant; cum tamen animis imbibitos iandiu errores reijcere nequeant, uel potius nolint, difficile quidem adduci patiuntur, ut uulgarem Agrimoniam Græcorum medicamentis, quæ Eupatorium excipiunt, admisceant. Non tamen hæc propterea dicimus, quòd omni ex parte illius Eupatorii usum damnemus. Palàm etenim est, ut ex foliorum amaritudine, & odoris præstantia, quo huius Eupatorii tota redolet

Eupatorii consideratio.



## POTENTILLA.



Eupatorium  
Mesues.

planta, percipi potest, id & obstructions aperire, & crassos, lentosq; humores mirificè incidere posse: quinetiam alia plura 10  
auxilia præstare, ut paulò inferius explicabimus. Veruntamen nunquam eò deueniam, ut asseuerem, hoc apud Græcos le-  
gitimi Eupatorij nomen sibi ascivisse: tantum illud abest, ut etiam à nullo, quantum equidem inuenerim, ueterum sub alio no-  
mine posteritatis memoria proditum sit. Ruellius tamen nescio qua ratione ductus in suis de natura stirpium commenta-  
rijs non sine magno errore sibi persuasit, uulgare hoc Eupatorium dubio procul hydropiper esse à Dioscoride libro secundo  
descriptum. Sed nos ibi in nostra hydropiperis commentatione Ruellij errorem latius explosimus, quàm ut quicquam super-  
sit addendum. Caterùm Mesues quoque habet suum peculiare Eupatorium, quod, ut ex eius descriptione apparet, à prædi-  
ctis longè diuersum est. Id nanque plures ab radice emittit caules: folijs minori centaurio similibus, per ambitum lacinia-  
tis: floribus aureis, in umbellam coherentibus, helichrysi modo. Hoc nostratibus Senensibus uulgò uocatur herba Giulia.  
Huius comam mulieres per noctem uino albo macerant, ac subinde dilutum pueris potandum præbent dimidiij cyathi men-  
sura



10 fura ad necandos uermes admirabili successu. Nascitur hæc in campestribus: atque, ut mea fert opinio, ea est planta, quæ Dioscoridi ageratum dicitur: quippe quæ omnibus notis illi respondeat, etsi non desint qui à nobis dissentiant. Quorum unus est Andreas Marinus, qui in Mesuis libellum de simplicibus medicamentis aluum exoluentibus quasdam nouas edidit annotationes. Verùm an is rectè Ageratum examinauerit, inferius suo loco narrandum relinquimus, ubi de Agerato differemus. Atqui interim admonendi sunt lectores, ut imaginem quam is pro Mesuis Eupatorio ex commentarijs nostris in suum transplantauit Mesuem; diligenter intueantur; quòd si fecerint illico sanè agnoscent, quàm ipse in simplicium medicamentorum censu se exercuerit: siquidem is non Mesuis Eupatorium illuc ex Dioscoride nostro transtulit, quod nos in Agerato primo loco appinimus, quodq; herbam Iuliam à nostris appellari diximus: sed alteram quandam plantam facie, sapore, odoreq; ab ipsa Iulia herba, siue Mesuis Eupatorio ualde diuersam, quam nos Ageratum alterum nominauimus. Itaq; sepe fit, ut dum alios erroris arguere nitimur, nos ipsos longè magis redarguendos in medium offeramus. Hinc itaque addiscant Mauritanorum sequaces, cum tres habeantur planta nomine Eupatorii, in medicamentis à Mesue relictis suum interponere Eupatorium: in Auicenna remedijs suo item uti: & in Græcorum compositiones Agrimoniam uulgò uocatam addere. Sed animaduertant uelim, ne in hoc Valerij Cordi dispensatorium sequantur, quòd perperam, meo quidem iudicio, scribat in confectione pilularum aggregantium, quin & in syrupo de Eupatorio, pro ipsius Mesuis Eupatorio admiscendam esse Gratiolam. Siquidem hæc præterquàm quòd aluum magno incommodo deiciat, nullis etiam planè notis, ac reliquis facultatibus illud repræsentare deprehenditur. Nempe sua deiectione ui, qua magno cum impetu uentrem soluit, iecur imbecillum, atque infirmum reddit. Cordum secutus uidetur Fuchsius, uir alioqui doctissimus, in libro de compositione medicamentorum, quem postremò auctum edidit, ubi in antidoto è lacha magna illud Eupatorium usurpandum esse tradit, quod à Mesue describitur, & Græcis ageratum, Italis uerò gratia Dei nominatur. Qua in re illud de ijs duobus uiris (pace eorum dixerim) dici posset, quod est in communi prouerbio: Cæcus cæcum ducit, & ambo in foveam cadunt. Caterum, ut ad uulgare Eupatorium redeam, uiribus sanè pollet id non negligendis. Nanque exalfacit, extenuat, abstergit, incidit, & aperit. Eximitur è contusis recentibus folijs succus, & insolutus cogitur in pastillos, quorum in medicamentis est usus. Præstat Eupatorii uulgaris decoctum, aut epotus succus Iocinoris doloribus, & cæteris eiusdem affectibus ab obstructione prouenientibus, quo fit ut perquàm commodè propinentur hydropicis, malo habitu, ictero, & uasorum infarctu laborantibus: quinetiam contra splenis tumores, & obstructiones. Datur quoque succus ad uentriculi apostemata à frigidityte prognata. In quo casu conuenit etiam herba exterius illita. Foliorum decoctum auxiliatur diurnis, & præsertim pituitosis febribus, ab obstructione prouenientibus. Idem urinas, & menses pellit, & scabiem, & pruritus sanat si cum fumaria fuerit decoctum è caprimo sero, sed succus fortior est. Is enim potus incipienti Elephantiasi medetur. Flores illiti uulnera recentia, & ulcera sanant. Fugantur uenenata animalia herba sicca suffitu. Dicunt obseruatum esse à uenatoribus, Ceruos telis uulneratos, deuorata hac planta procul dubio sanari. Datur eadem utiliter pecoribus tussientibus, & anhelosis equis, quorum etiam dolores finit. Succus binum obolorum pondere in catapotijs deuoratus intestinorum uermes necat. Idem recenter expressus illinitur commodè ex aceto, & sale aduersus scabiem. Eupatorii meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Eupatorium herba tenuium partium, incidendi extergendiq; facultatem citra manifestam caliditatem obtinet. quocirca obstructiones iecoris expurgat. Inest ei & adstrictio modica, propter quam robur uisceri addit. hæc tenus Galenus. Est & herba Agrimonie non dissimilis, quæ nonnullis POTENTILLA uocatur, tametsi hirsutioribus sit folijs, supernè uirentibus, infernè uerò albicantibus. Cauliculos profert, qui humi repunt, pilosellæ uocatæ modo: aureis floribus ornatur, singulari pediculo pendentibus, ranunculo hortensi æmulis. Radice nititur exterius purpurascens, interius uerò candicante. Nascitur in uliginosis locis, & propter semitas. Vniuersa hæc planta adstrictoria, & exiccatoria facultate pollet. Idcirco mulierum profluias, dysenterias cohibet, & cæteras alui fluxiones. Id quod & præstare dicitur si recens in calceis, nudis pedibus subponatur. Datur quoque utiliter potanda sanguinem reiicientibus. Herba decoctum ex uino paratum, præstat potum ad intestinorum tormina, & dorsi dolores. Sicca farina, ex sua ipsius aqua stillatitia pota, albas uteri fluxiones cohibet. Sed ualentius addito Corallio, & eboris ramentis. Sunt qui eam ad enterocelas præferant, tum in cibis, tum in potionibus. Nanque bellè uulnera conglutinat, & ulcera sanat, & præsertim quæ pudenda inuasere, & oris partes erodunt. Firmat commotos dentes, & laxas cohibet gingiuas, ubi in aceto decoquatur, & eo os sæpe colluatur. Item dentium dolores mulcet. Prolapsa columellam restituit, addito aluminis momento. Mirum dictu, quòd pedum plantis, manuumq; uolis admoda febrium quaruncunque calores remittit. Herba, quæ Græcis εὐωπιάριον, & ἡπατόριον, Latinis item Eupatorium & Hepatorium appellatur: Arabibus, Cafat, Cifit, seu Cafet: Italis, Agrimonie: Germanis, Odermenig: Hispanis, Agramonia: Gallis, Aigremoine.

Cordi & Fuchsi error.

Eupatorii uires ex Gal.

Potentillæ descriptio & uires.

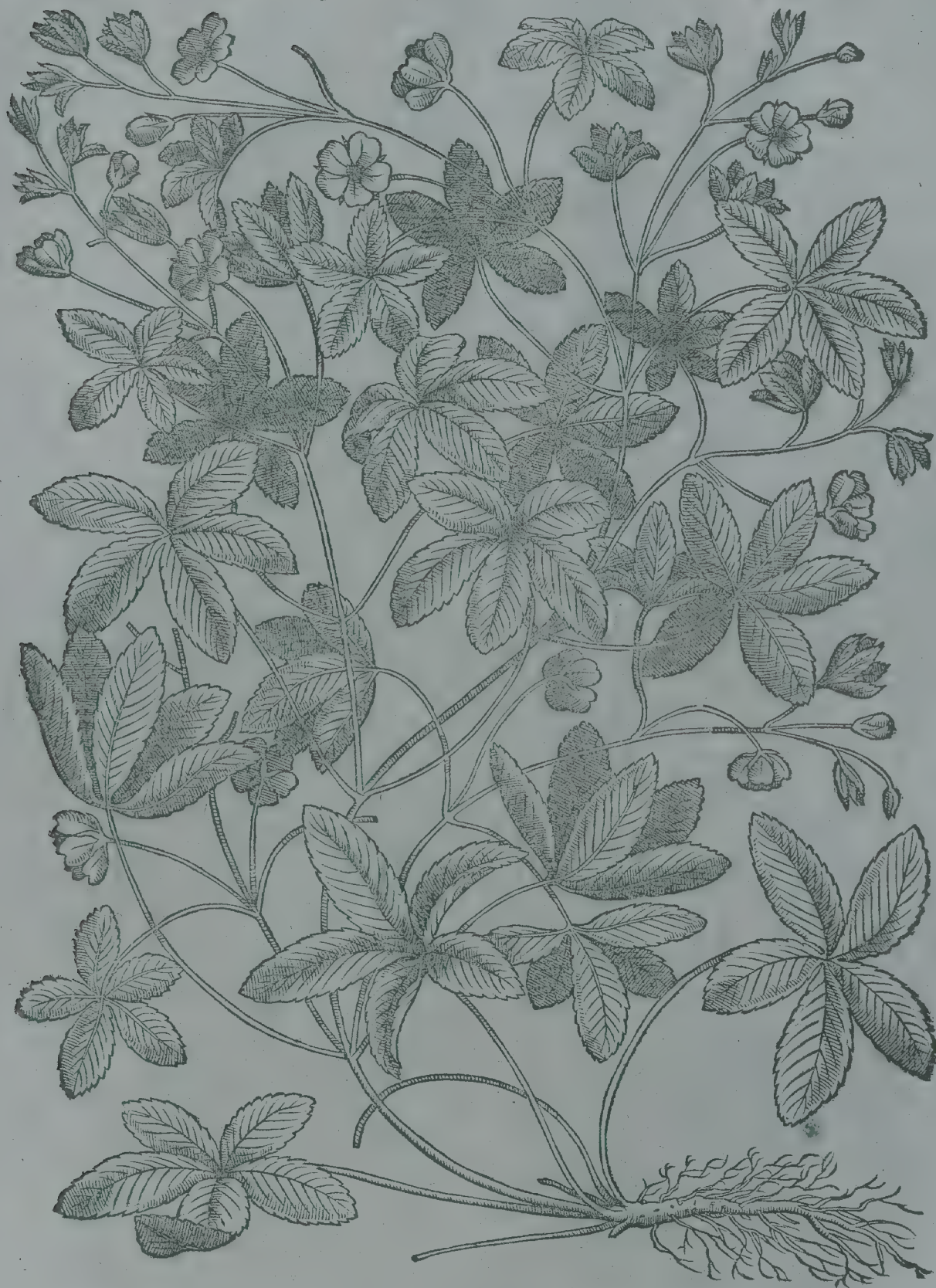
Nomina.

50 Πεντάφυλλον. QVINQVEFOLIUM. CAP. XXXVIII.

60 QVinqvefolium ramulos fert festucarum similitudine, tenues, dodrantes, in quibus semen; folia menthæ, quina singulis pediculis, rarò plura, in ambitu ferrata: florem ex candido pallefcentem: auri æmulum. Nascitur in riguis, & aquarijs ductibus. Subrubram habet radicem, oblongam, uerastro nigro crassiore. plurimis pollet remedijs. Ius radice decoctæ ad tertias, si in ore contineatur dentium dolores sedat: putrida oris ulcera, collutione sistit: arteriæ scabritias, gargarizatu læuigat: contra alui profluias, & dysenterias auxiliatur: item articulorum, coxendicumque cruciatibus potum. Cocta in aceto, & illita, serpentia ulcera cohibet: strumas, tumores, duritias, abscessus, & collectiones discutit: ignes sacros<sup>b</sup>, reduuias, condylomata, pforasque sanat. Teneræ radice succus, contra iecinoris, pulmonumque uitia prodest: item aduersum uenena. Cum hydromelite autem, uel diluto uino, & piperis exiguo, bibuntur folia contra febrium circuitus: in quartana quidem, quaternum ramulorum folia:

a Meū. et Cat. ἀδρυσιατα. i. arteriarum apertiones. b; Cat. ἀποσύρματα καὶ πτερύγια τὰ ἐν δακτύλοις. i. deinquamationes, & pterygia in digitis.





folia: in tertia uerò, ternum: in quotidiana, unius. Ea quoque folia tricenis pota diebus, comitialibus profunt. Foliorum succus tribus cyathis aliquot dies potus, celerrimè regio morbo medetur. Illita cum melle & sale, tam uulneribus, quàm fistulis remedio sunt: enterocelicis auxilium præstant. Quinquefolium sanguinis profluvia & potu, & illitu sistit. Ad expiationes, castimonias, & incantamenta inciditur. 10

Quinquefolij  
genera.

**T**Ametsi unius tantum Pentaphylli, siue Quinquefolij meminerit Dioscorides; nos tamen quatuor eius genera uidimus in Italia. Quorum utique primum à Dioscoridis historia nihil prorsus dissentit. Secundum à primo differt, quòd folijs sit albicantibus, hirsutis, & flore candido. Tertium folio erumpit paruo, subalbido, per terram repit. Vltimum uerò folia fert utiginea, in partes quinque diuisa, quod aliqui DIAPENSIAM, alij Saniculam appellant. Huic in caulicorum summitatibus, & adnatorum fastigijs, capitulo prodeunt subalbida, facie fragis similia. Primum prouenit in riguis, & scrobium marginibus, cauliculis tenuibus, floribus aureis, è quibus subinde semen oritur. Pediculos è se mittit, & in singulis





10 in singulis quina folia oblonga, menthae ferè æmula, in ambitu tamen magis serrata. Radix illi subrubens apparet, quod  
 quanuis negat Brasauolus; id tamen alijs, ut mihi eam effodienti, uerum esse deprehendetur. Hæc in plures radículas diui-  
 ditur, elleboro nigro crassiores. Hinc autem mirari subit Manardum Ferrariensem uirum alioqui huius nostræ ætatis inge-  
 nio, & doctrina insignem: quippe qui tam facile sibi persuaserit, id legitimum esse Quinquefolium, quod Græci heptaphyllon,  
 officina uerò herbariorumq; uulgus Tormentillam dicunt. Siquidem hæc septem ex uno tantum cauliculo profert folia:  
 Pentaphyllum uerò quinque, unde & illi nomen. Hoc radices elleboro similes habet, crassiores tamen, oblongas: illa uerò  
 admodum breues, strumosas, simulq; in unum compactas globum. Gignitur hæc plerunque in incultis, siticulosiq; locis, in al-  
 tis præsertim montibus: illud uerò in campestribus, & prope aqua ductus, & in riguis. Quæ sine omnia apertè declarant,  
 hæc in re Manardum cæcutiuisse. Cæterum non possum non mirari scripsisse Plinium libro xv. capite nono, Quinqueso-  
 lium nulli esse ignotum, cum etiam fraga gignendo commendetur. Quippe id perpetuò esse falsum, ipsamet quinquesolij plan-  
 ta apertissimè testatur. etsi asserat Brasauolus, cui nos minimè subscribimus, in Veronensi agro nasci Fragariam, cui quin-  
 que unicuique pediculo insunt folia, & quæ fraga gignit, in cibis gratissima, putetq; de hac intellexisse Plinium, quod à Vero-  
 na, ut

Manardi erra-  
 rum.

na, ut



## PENTAPHYLLVM ALBVM.



Quinquefolij  
uires ex Gal.

Fragariæ, &  
fragorū uires.

na, ut ipse inquit, fuerit oriundus, uerū non ob hoc ambos arguere desinam, donec offeratur mihi pentaphylli planta, quæ 10  
fraga proferat. Ceterū quarta Quinquefolij species, quam Diapensiam uocari diximus, Germaniæ chirurgici maxime  
utuntur ad intrinseca uulnera, enterocelas, & fistulas, eius puluerem, uel decoctum potui exhibentes. Quinetiam ad mor-  
bos omnes, ubi adstringenti, solidantiq; medicamine sit opus. Est tamen non ignorandum, hoc non esse Saniculam illam, quæ  
etiānum quinis exoritur folijs, radice alba, miro natura artificio laciniata, de qua superius in symphyti mentione disserui-  
mus: sed aliud longè differens. Quinquefolij uires retulit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, his uerbis.  
Pentaphylli radix, inquit, desiccatur uehementer, minimum uerò acris est. Quare in multo est usus, uelut alia quoque omnia,  
quæ cum sint tenuium partium, citra morsum desiccant. Est enim hæc radix desiccatoria ex tertio quodammodo ordine,  
minimum habens euidentis caliditatis, hæc Galenus. Ceterū quoniam Pentaphyllum Fraga nobis in mentem redegit,  
cū ea sint tam cibus, quàm medicamenti idonea, ideò & res, & locus mihi expetere uidetur, ut hîc tum planta, tum fru-  
ctus eius uires perstringamus. FRAGARIA itaque planta est nemini ferè non cognita, adeò ut hoc nomine superuacuum  
putem, eius faciem representare. Refrigerat ordine primo, siccaturq; secundo. Folia, & radix uulnera, & ulcera sanant:  
muliebres



## FRAGARIA.

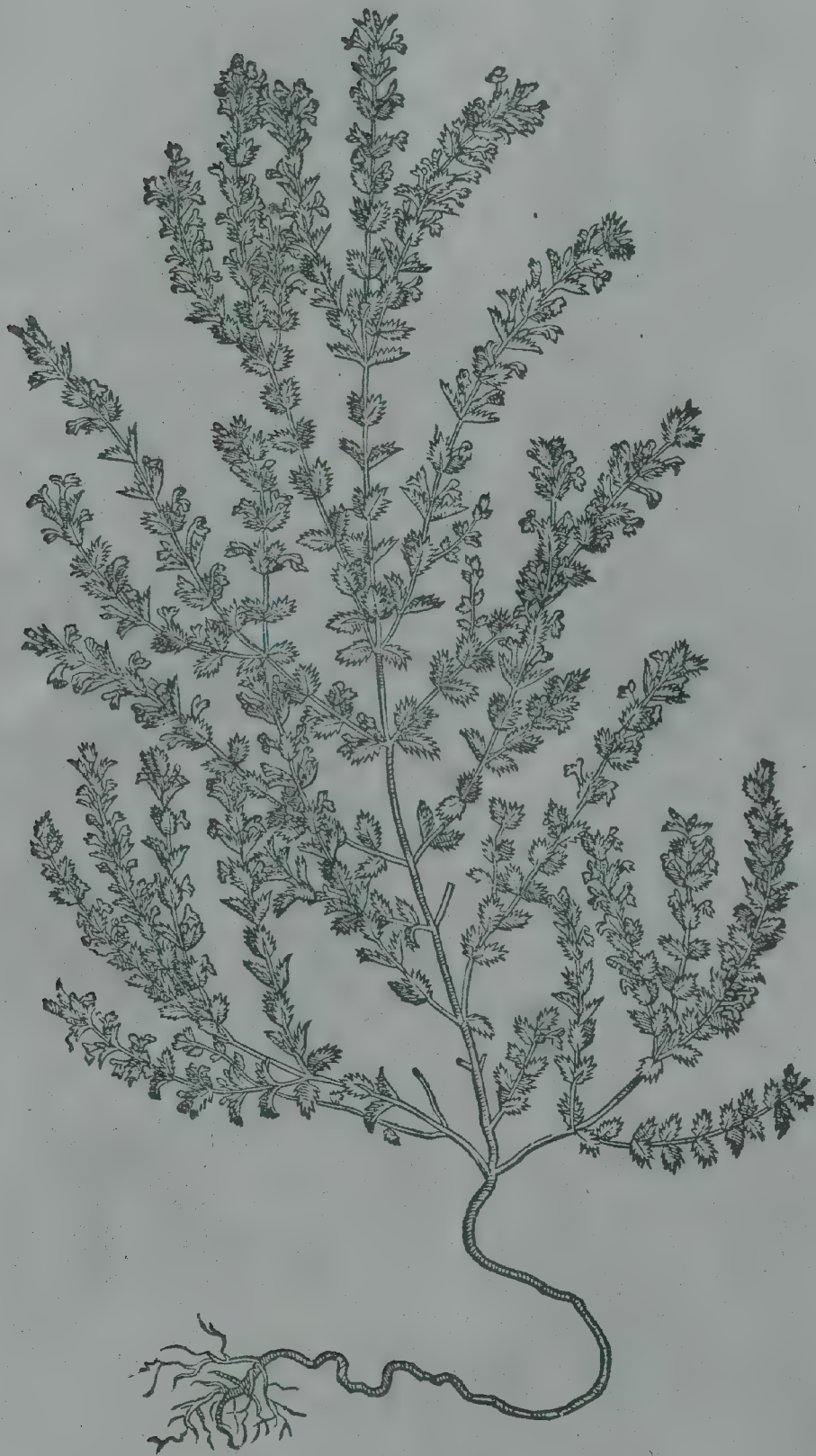


10 muliebres fluxus, & dysenterias cohibent, urinam cient, & lieni conferunt. Herbae, & radicum decoctum potum, auxiliatur iecinoris inflammationibus, mundatq; renes, & uesicam. Idem ore contentum, collutionisq; modo agitatum, gingivas roborat, dentes commotos firmat, & destillationes sistit. At Fraga præter id quod gustui æstate in cibis arrideant, biliosis, æstuantibusq; uentriculis prosunt, siticulosissq; sitim sedant. Vinum, quod ex ijs elicitur, ulcusculis, quæ in facie à caliditate proueniunt, mirifice medetur: itemq; uaros, & oculorum nubeculas, calidasq; defluxiones impositum tollit. Neque etiam hîc silentio dissimulanda uidetur Euphragia, quam nobis Fraga nunc ob uocabulorum uicinitatem ad memoriam reuocarunt, cum & ipsa miris ad oculorum morbos uiribus prædita sit: etsi à ueteribus Græcis nusquam, quod legerim, descripta reperiatur. Est itaque EUPHRAGIA tenuis planta, quæ ad palmi altitudinem assurgit: folijs minutis, crispis, per ambitum serratis, gustu adstringentibus, paululumq; amaris: caule exit tenui, rubentiq;: flore inter purpuram & aurum albicante, quem emittit abeunte æstate. nascitur in pratis. Præstat hæc quocunque modo sumatur tam in cibis, quàm in medi-

Euphragie delineatio, & uires.

Rrrr camentis





camentis recens, uel exiccata ad omnia impedimenta, quæ oculorum claritati officiant, præsertim cum in cibis diutius sumitur. Fit ex ea uinum uindemiarum tempore, uuis & musto macerata, de quo Arnaldus in hunc modum disseruit. Euphragia uinum, inquit, fit ad oculos ponendo herbam in musto donec fiat uinum. Cuius usu oculi senum reuiuenscunt, & aufert impedimentum eorum, & defectum uisus in quocunque cuiusuis ætatis homine, præsertim ubi pinguedo, & pituita redundent. Et est qui permansit nihil uidens per longum tempus, & infra annum, eius usu restitutus est ad uisum. Ipsa enim herba calida est & sicca: & habet hoc à proprietate, quod quando puluis eius comeditur cum ouorum uitellis, idem mirifice præstat, uel quando puluis idem recipitur cum uino. Et supersunt testes fide digni, qui fecerunt in se ipsis, & qui non poterant legere sine ocularijs, & legerunt postmodum absque ipsis, etiam literam subtiliorem. Et usus uini Euphragiati non habet par in proficiendo uisui. Si autem uinum esset nimis forte, temperetur cum aqua sæniculi: & si opus est, addatur zuccharum necessarium. Hæc Arnaldus in libro de uinis. Herba πεντάφυλλον Græcè, Quinquefolium Latine dicitur: Italicè, Cinquefoglio: Germanicè, Vveis funf, & Fingerkraut; Hispanicè, Cinco en rama: Gallicè, Quinte feuille.

Nomina.



golvē.

PHOENIX.

CAP. XXXIX.

**P**hoenix folia habet hordei, sed breviora, & angustiora: spicam lolio similem: calamos digitorum senum, radici aduolutos: septenas octonasue spicas. In aruis, tectisque recenter illitis nascitur. Harum uirium compos, ut in uino austero pota alui profluuium, & emanatam uulua sanguinem sistat, urinae impetus infrænet. Sunt qui adalligatam in puniceo uellere, & suspensam, sanguinem suppressere prodant.

**10 P**hoenix Hetruscis sylvestre Lolium dicitur, quod spicas proferat lolio similes. Nascitur frequens in uicis secus uias, in agrorum marginibus, & in templorum plateis: quæ quidem nulla prorsus repugnante nota Dioscoridis descriptioni ad stipulari deprehenditur. Plinius libro XXI I. cap. XXV. Phœniceam herbam ita à Græcis appellatam, à Latinis lolium mu-

Phœnicis con- sideratio.

P H O E N I X.



Rrrr 2

rinnm



Nomina.

vinum uocari ait, quod fortasse mures derodent spicas illius, quæ in edificiorum tectis prouenit. Hæc frequentissima uisitur Goritia in cœmeterio diui Francisci, & Venetijs in litore maris prope sacellum diui Nicolai. In summa eius uber ubique prouentus. Huic herbe nomen Græcum φαῖνιξ, Latinum similiter Phœnix, Lolium murinum, & Hordeum murinum: Italicum, Gioglio saluatico.

Ἰδαία ρίζα.

IDAEA RADIX.

CAP. XL.

**I**Dææ radici folia sunt ea, quæ rusco: adhærent ijs ueluti exigui capreoli, è quibus flos. Radix spissandi naturam habet, his conueniens, quibus adstrictione opus est. Pota, citam aluum, mensesque, & omnem abundantiam sanguinis sistit.

10

RADIX RHODIA.



Idæa



**I**dea radix hodie, quod sciam, ad nos non conuehitur: nec quenquam hactenus reperi, qui scribat, ubi hæc planta proueniat: etsi cognomine natale eius solum facile indicari uideatur, quod scilicet in Ida monte, qui ad Troadem spectat, nascatur: uel in eo eiusdem nominis, qui in Creta habetur, ut etiam Ideo rubo euenire superius dictum est. Huius uires tradidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Idea radix gustu admodum acerba est: ac si opere periculum facias, eandem uim præferet, nimirum sanguinis profluvia, alui fluxus, dysenterias, profluvium mulierum, & quæcunque eius sunt generis tum pota, tum foris imposita curans. Ea ut Græcis Ἰδέα ρίζα, ita etiam Latinis Idea radix uocatur: Ita Nomina.

Ideæ radicis  
confid.

Ideæ radicis  
uires ex Gal.

Nomina.

10

Ρόδια ρίζα.

## RHODIA RADIX.

## CAP. XLI.

**G**ignitur Rhodia radix in Macedonia, costo similis, leuior, inæquabilis: quæ contrita rosas redolet. Vtilissima capitis doloribus, si madefacta fronti, & temporibus cum rosacei momento imponatur.

20

30

**R**hodia radix planta est non omnibus planè uulgaris, & cognita in Italia: etsi ea facile in Apennino, & Gargano montibus nasci, & inueniri possit. Quæ in nostro horto Goritiæ uiret, iandiu eam Gratio Styriæ oppido Petrus Salicetus medicus clarissimus, & in simplicium facultate non imperitus, ad nos primum uidendam misit: quam tamen postea frequentissimam reperi in monte magno supra Vipacum, qui circiter uiginti millia passuum à Goritia distat. Caterum quoniam paucis sanè notis eam perstrinxit Dioscorides, ut ab omnibus facilius & cognosci, & reperiri possit, nos non temerè facturos duximus, si eius historiam hîc diffusius tradamus. Radix itaque Rhodia caules emittit rotundos, quadantenus concauos, cubitales, à quibus circunquaque folia prodeunt longiuscula, in acutum desinentia, portulacæ, aut sedi instar pingua, minutimq; per ambitum serrata. In caulium cacumine umbellam profert, uiridem tithymali cyparissij modo, sed quæ, ubi defloruerit, rubescat. Radix ei inæqualis, strumosa, crassa, qualis pseudocosto, quod ex Gargano Monte aduehitur, leui cortice quæ recens est, exterius splendescens, & intus subalbida: quæ uerò sicca est, lauis percipitur, intus rubens, & foris squamosa. Mansa hæc recens, aut trita odore mirum in modum rosas refert: unde meritò ei Rhodiæ nomen. Præterea omnium radicum uiuacissima est: quippe quæ è terra effossa, nisi locis perquam siccis reponatur, post multos menses rursus plantata statim repullulat. Nascitur in altissimis montium rupibus saxosis, præruptisq; locis, ubi uix tantum terræ circum habet, ut illi inhaerere possit. Valet hæc ad capitis dolores à quacunque causa provenientes, si recens confracta, & rosacea aqua perfusa, ubi calidus sit affectus, aut cum amaraci aqua, si frigidus sit morbus, fronti temporibusq; illinatur. Cerebrum roborat odoris incunditate, conuenitq; (ut diximus) omni capitis dolori, ut pote quæ temperatis sit qualitatibus prædita: id quod indicat rosaceus eius odor, quo mirificè redolet. Rhodiæ radicis meminit Galenus libro. VII. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus scribens. Rhodia radix ea uidelicet, quæ in Macedonia nascitur, tenuium partium, & discutientis est facultatis. In calefaciendo uerò secundi recessus censenda est, aut certè tertij incipientis. Hæc planta Græcè ρόδια ρίζα, Latine Rhodia radix nominatur: Italicè, Radice Rhodia: Germanicè, Rosen wurtz.

Rhodiz radi-  
cis confid.

Rhodiz radi-  
cis uires ex Ga-  
leno.

Nomina.

40

Ἔρπονις.

## EQUISETVM.

## CAP. XLII.

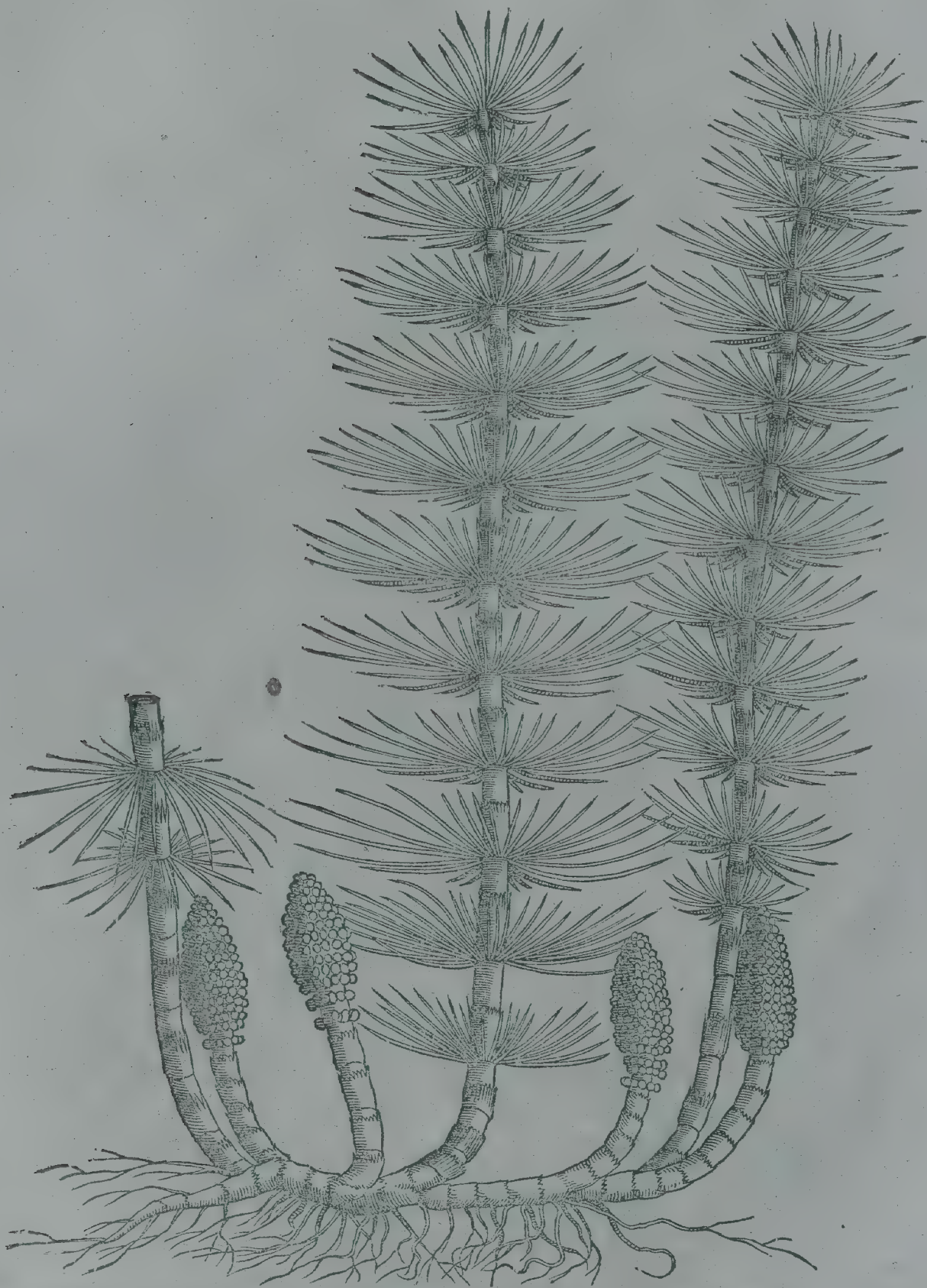
50

**E**quisetum in riguis, & scrobibus nascitur<sup>a</sup>. cauliculi prodeunt inanes, geniculati, in se facti, rubescentes, leniter scabri<sup>b</sup>: & iunceæ circa eos folia, crebra, exilia. In sublime attollitur, uicinos arborum caudices scandens, obuolutumque dependet, comis multis, nigris, ut equorum cauda: radix lignosa, dura. Vis herbæ spissare: quare sanguinem naribus erumpentem succus ipse sistit: prodest dysentericis in uino potus: urinam cit. Sanguinolenta uulnera glutinantur, tritis folijs, & illitis. Radix cum sua herba tussim, orthopnoeam, ruptaque adiuuat. Folijs in aqua potis, dissectiones uesicæ, & intestinorum, enterocelæque in unum coalescere, cogique feruntur. Alterum Equisetum caulis est relictus, cubito maior, inanis: comis per interuallâ breuioribus, candidioribus, & mollioribus. Id cum aceto tritum, uulneribus remedio est, eademque fungitur facultate.

<sup>a</sup> Cat. καὶ λῶι.  
i. caules. At  
meum cū Rucl  
lio concordat.  
<sup>b</sup> Vtrumq; e-  
xemp. sep̄a. i.  
solidos.



## EQUISETVM I.



Equiseti confi-  
deratio.

**E**quisetum officinis, & herbarijs plerisque uerbum Gracum reddentibus Cauda equina nominatur. Cuius tamen si Dio-  
scoridi duo tantum describantur genera, nos tamen quatuor hactenus obseruauimus, quarum omnium hic expressimus  
imagines. Primum autem Caudam equi omnes ferè appellant, quod facie equorum caudas referat, unde & Gracis Hippu-  
ris dicta est. Profert hæc, cum primum è terra erumpit, quoddam tenerimum germen, oblongum, iuglandium iulo non ab-  
simile. Hoc quod rura nostra uulgò uocant Paltrufalo, in cibumq; assumunt, ieiunij quadragesimalis tempore. Etenim  
illud prius elixant, mox farina circumspargunt, & oleo in sartagine frigunt, manduntq; piscium uice. Ex quo cibo alius  
quandoque eorum adeò constringitur, & constipatur, ut in coli cruciatum facile incurrant. Sunt qui primum hoc Equiseti  
germen siccum afferunt per annum, quo subinde æstate utantur ad dysenteriam. Quippe quod aqua calida nocte macera-  
tum



## EQUISETVM II.



10 tum eo modo decoquant, quo dictum est, & in cibum magno successu exhibent. Vtrunque Dioscoridis Equisetum eleganti admodum pictura expressit Fuchsius clarissimus in suis magnis de stirpium historia commentarijs. Sed nescio qua postea ratione ductus, is in primo libro, in quem plantarum imagines duntaxat depingi, & imprimi curavit, primi generis Equisetum pro Polygoni semina aperto lapsu reddiderit. Expetitur Equisetum mulieribus ad stannea uasa detergenda illustrandaq; nec non etiam materiarijs fabris, ijs præsertim qui torno opera sua conficiunt. Siquidem huius herbæ asperitate illæ suis uasis splendorem, nitoremq; conciliant, isti uerò similiter suorum operum ruditatem expoliunt. Omnium decoctum aut stillatitia aqua, pota ulceribus renum, ac vesicæ mirifice medetur. Equiseti meminit Galenus lib. vi. simplicium medicamento rum, ubi eius uires retulit his uerbis. Hippuris, inquit, adstringentem cum amaritudine facultatem possidet, ac proinde ua-

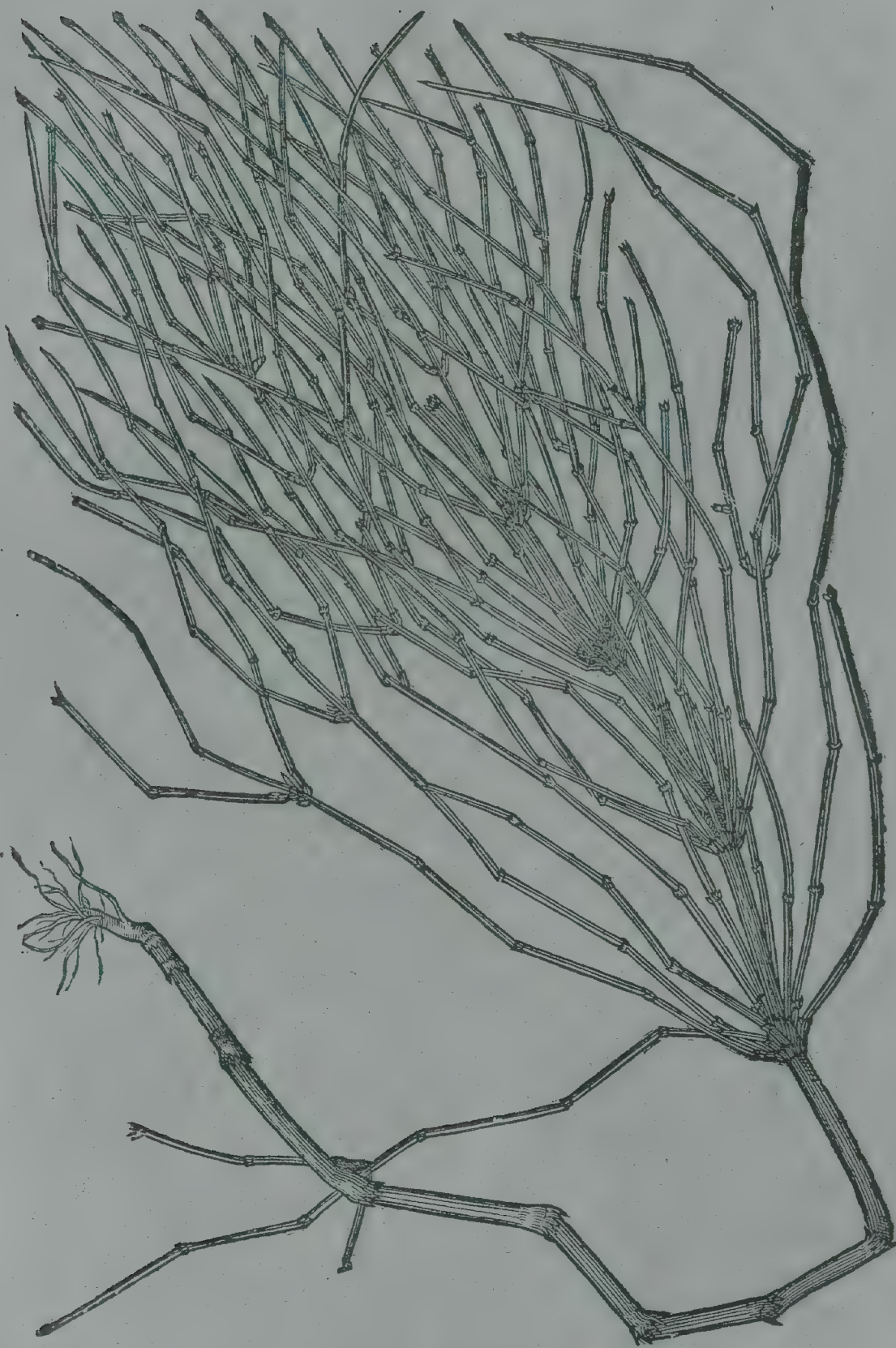
Fuch. lapsus.

Equiseti uires  
ex Gal.

Rrrr 4 lenter



## EQUISETVM III.



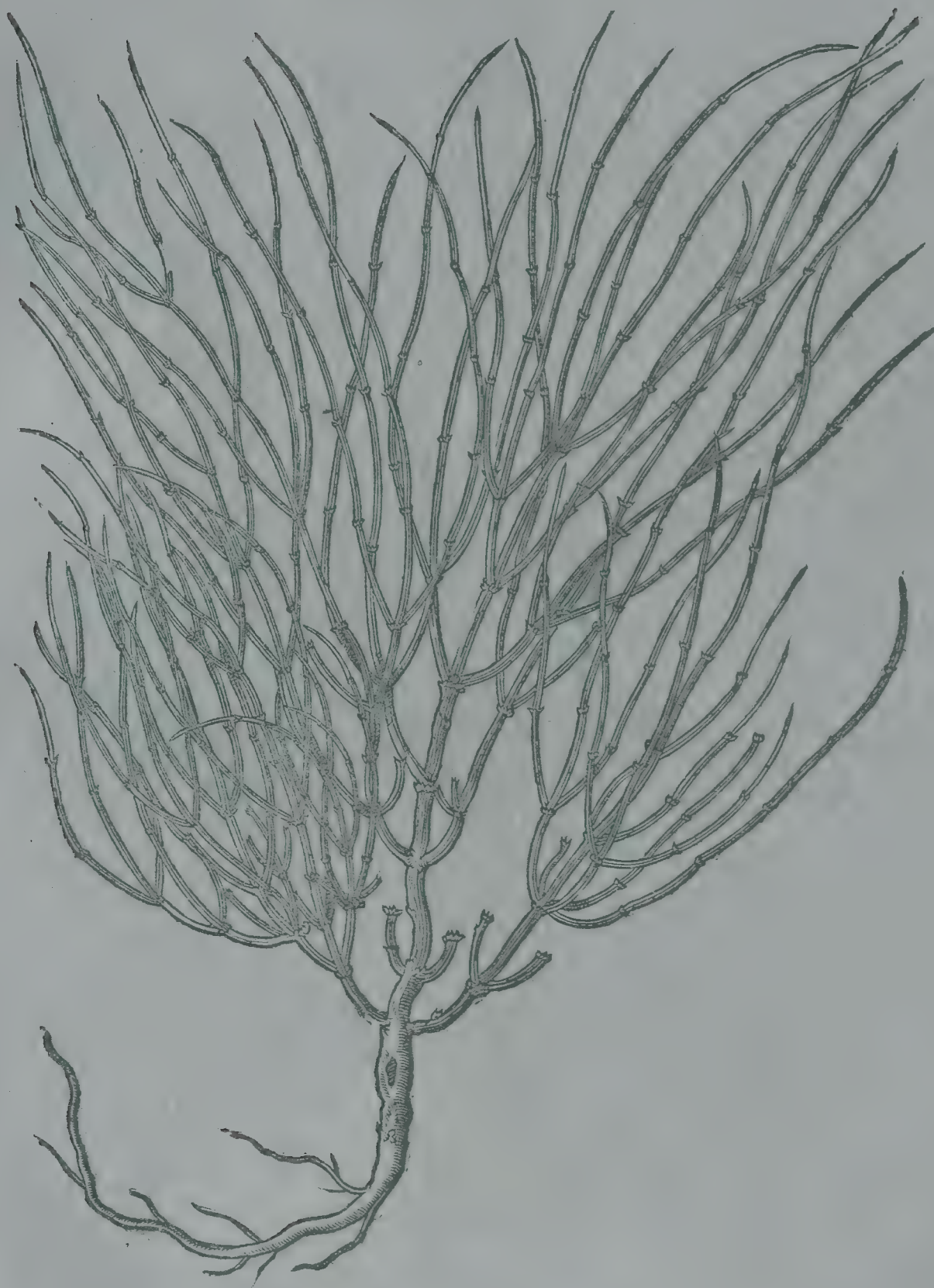
Nomina.

lenter simulq; citra mordacitatem exiccantem. Itaque uulnera maxima cataplasmate imposita conglutinat, etiam si præ- 10  
sectos esse nervos contingat: præterea uocatas enterocelas glutinat. Caterum ad sanguinis reiectionem, ad profluvium mu-  
liebre, potissimum rubrum, ad dysenterias, & ad alios uentris fluxus generosum est remedium herba ipsa aut ex aqua, aut ex  
uino pota. Sunt qui de ea scriptum reliquerunt, quod nonnunquam etiam uesticæ, ac tenuium intestinorum uulnera succus ip-  
sius sanauerit. Prodest etiam profluvio sanguinis ex naribus, tum fluxui obnoxys in uentre affectibus ex austerorum uino-  
rum quopiam potus: ac si febre teneantur, ex aqua. Quæ planta Græcis ἵππουσις, Latinis Equisetum appellatur: Ara-  
bibus, Dhenben alchail, Dhenib alchi, siue Daneb alchail: Italis, Coda di cavallo: Germanis, Roßz schuuantz: Hispanis, Co-  
da de mula, & Rabo de mula: Gallis, Quene de cheual, & Prela.

EQUISETVM



## EQUISETVM IIII.



10

κόκκος βαφικῆς.

## COCCVM INFECTORIVM.

## CAP. XLIII.

**C**occum, quo infectores utuntur, frutex est surculosus, parvus, cui grana ceu lentes adherent, quæ electa congeruntur. Optimum gignitur in Galatia, & Armenia: deinde Asia, & Cilicia: ultimum ex omnibus Hispanicum. Vis huic spissandi: uulneribus, neruisque præcisis, conuenienter ex aceto tritum illinitur. Nascitur quoque in Cilicia è quercubus, cochlearum exilium similitudine, quod illius regionis mulieres ore legunt, & coccum uocitant.

**E**t si Coccum seu granum tinctorium seplasiarijs, & infectoribus notissimum sit, quod & medicamentis admisceatur, Cocci infecto  
 & eo plurima tum sericea, tum lanea stamina infici soleant; nescio tamen an eius arbuscula in Italia proueniat. Nos  
 rij confid.  
 autem



## COCCVM INFECTORIVM.



autem eam, cuius picturam damus, uidimus ex Byzantio allatam. Porro Coccum tinctorium communis usus constat rotun-  
 da, inaniq; bacca, quæ nullam profectò lentis faciem refert, ut Dioscorides asserit. Vt hinc planè conijcere liceat, Coccum  
 hoc diuersorum esse generum, nostrumq; facile illud esse, quod Plinius in Attica, & Aphrica prouenire tradit, Scolecion ideo  
 uocatum, quoniam ex eius medulla tenues exoriuntur uermiculi: argumento quòd hoc mane intus deprehendatur. Huius  
 puluere non infelicitè utuntur mulieres Italica ad prohibendum abortum, ipsum grauidis in ouo forbili propinantes pauco  
 addito thure, uel mastiche. Quod in quercubus nascitur coccum (ut Diosc. in Cilicia nasci scribit) copiosum quoque in Boemia  
 prouenit. Primum quod à me usum est, truncum ferè totum occupabat non infimæ quercus non longè à poggibrot in Lepo-  
 rario quod Parcum ferarum uocat Cæsaris Ferdinandi, ac deinde in alijs etiam locis, sed cum ab incolis non agnoscat, quot  
 annis perditur. Atqui in Polonia ubi etiam copiosum prouenit, non desunt, qui illud diligenter legant. Caterùm conten-  
 dunt Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, aliud esse Coccum, aliud uerò Chermesinum uulgò uoca-  
 tum, quo serica stamina roseo colore inficiuntur. Etenim asserunt ij legitimum chermesinum è quibusdam fieri granulis, quæ  
 ut plu-

Monachorum  
 opi. explofa.



ut plurimum uulgarī Pimpinellæ radicibus adhærentia reperiuntur, uocariq; hæc propriè Mauritanis Chermes : & hinc isti deinde colligunt, minime credendum esse, quòd Græcorum coccum uulgò grana tinctorum nuncupatum, sit Mauritanorum chermes : quandoquidem magna omnino inter colorem coccineum, & chermesinum intercedat differentia. Sed hos patres hallucinari (pace tamen eorum dixerim) ex eo equidem euidentissimum fieri arbitror, quòd hætenus neminem Arabicæ se-  
 10 Etæ inuenerim, qui eorum adstipuletur sententiæ. Siquidem Serapio per chermes nil aliud intelligit, quàm coccum tinctorium à Græcis appellatum, cum de Chermes agens ea sanè omnia in eius historia referat, quæ Dioscorides suo cocco tribuit. Qua-  
 propter scirem libentissimè qua ratione, quæue authoritate nixi ij reuerendi monachi in hanc uanam, & erroneam deuen-  
 runt opinionem. Verùm nō ob id negauerim ego nostrum Chermesinū à cocco minime differre, quòd certo sciam, aliud esse coc-  
 cum, aliud Chermesinum, unde & insectores differentia causa coccum Granam nuncupant, Chermesinum uerò, quod è pim-  
 pinellæ radicibus decerpitur : sed negauerim quidem Mauritanorum chermes nostri usus chermesinum esse, quòd nil aliud  
 Chermes esse putem, quàm Coccum, cuius hîc meminit Dioscorides. Chermesinum nouum iam pridem conuehitur in Italiam  
 ex Hispaniis ab occidentali India importatum, quod cum copiosissimum afferatur, Chermesina stamina nunc uilescere cepe-  
 runt. Cocci seu Grani insectorij uires descripsit Galenus lib. v. i. i. simplicium medicamentorum, his uerbis. Granum tin-  
 20 ctorium adstringentem, simulq; amaram facultatem possidet. Vtraque sine morfu desiccatur. proinde ad ingentia uulnera  
 congruit, præsertimq; neruorum. Sed tunc ipsum quidam cum aceto terunt, alij cum oxymelite. Quæ λόκος Καρμὴ Græ-  
 cè, Latine pariter Coccus baphica, & Granum insectorium nominatur : Arabicè, Charmen, Kermes seu Chermes : Italicè,  
 Grana de tintori : Germanicè, Scharlachber : Hispanicè, Grana para tennir, & Grana en grano : Gallicè, Vermillon.

Grani tinctorij uires ex Galeno.

Nomina.

Τράγιον. TRAGIVM.

CAP. XLIII.

20

Tragium nascitur in Creta tantum insula, lentisco semine, folio, & ramis simile, singulis tamen minoribus : succus ei [ lacteus, ] gummi non dissimilis. Semen, folia, lacrymaque illitu spicula è corpore eijsciunt : omnia quoque corpori impacta, euocant : pota stranguriæ medentur, calculos uesciæ frangunt, menses trahunt, modus in sumptione est, drachma una. Fama est syluestres capras sagittis confos-  
 30 fas, eius herbæ pabulo spicula excutere.

Conclusa non legit Meû, neque Catec.

Τράγιον ἑτερον. TRAGIVM ALTERVM.

CAP. XLV.

30

Est & alterum Tragium, quod tragoceros aliqui uocant : folia scolopendrij habet, & radicem syluestris raphani, tenuem, candidam. Quam crudam uel coctam esse dysentericis prodest. Folia autumnino, hirci uirus olent : exinde sibi tragij nomen adoptauit. Prouenit in montibus, & præcipitijs.

40

Tragium, quod in Creta tantum nasci tradit Dioscorides, quodq; in uniuersum lentisco simile facit, Plinius lib. xii. cap. xxi. ipsum fruticem terebintho similem reddidit, & libro xxv. i. cap. ultimo, idem iunipero assimilauit. Id quod dubio procul ostendit, Tragium hoc omnino illi fuisse ignotum : & quòd tantum id de eo memoriæ prodiderit, quod ab alijs authoribus non minus fortasse hac in re cæcutientibus mutuatus est. Hoc ætate nostra non desertur, quod sciam in Italiam. Quo fit, ut id mihi hætenus sicut & cæteris herbarum studiosis, ut ferme suspicor, sit in Italia incognitum. Quamobrem mi-  
 50 nimè audiendi sunt impostores quidam, qui contendunt Dictamnnum album ita uocatum, uulgaris notitiæ plantam, non in Creta tantum, sed ubique ferè nascens, legitimum esse Tragium, de qua re nouus quidam Pseudorizotomos cōtra me scribere, & erroris me arguere non erubuit. Verùm mihi sat esse crediderim ad huius expugnandam temeritatem, testes habere Dioscoridem, Galenum, Oribasium, Paulum, Plinium, quippe qui uno simul consensu scribant, nusquam nasci Tragium præterquam in Creta. Sed pro hominis stupiditatem atque amentiam? Ipse enim cum stupidus sit totus, hos grauissimos autores stupidos sibi similes fuisse censet. Sed an quis tam excors fuerit, qui putet, si his clarissimis scriptoribus Dictamnnum album, quo scatet uniuersa ferè tellus, & uulgaris ubique est planta, fuisset Tragium scripsisse unquam eos non nasci id nisi in Creta? nemo profecto, præter hunc, & qui cum subduxit sycophantam. Atqui cum uideat Dioscoridis lectionem sibi repugnare, quòd habeat τὰ φύλλα ὅμοια καὶ τὰς ῥιζὰς καὶ τὸν καρπὸν μικρότερα δὲ πάντα, id est folia, & uirgas, & fructum lentisco similia habet sed minora omnia. uideatq; Dictamnnum album folia gerere lentisco longè maiora, mendum Dioscoridi sub-  
 60 esse admonet, & uult legendum esse μικρότερα, non μικρότερα, ac ut stolidam suam fulciat opinionem, perditissimum seductorem suum in testimonium citat, quippe qui Constantinopoli Dioscoridis exemplar antiquissimum legisse se testatur apud Hammonem quendam Iudeum (miror sanè cur non dixerit apud Hammonis oraculum) in quo μικρότερα legitur. O stultissima euasio, & prorsus exhibilanda. An non suo ipsius se ingulauit gladio? Nunquid non uidet miser, quòd ubi μικρότερα δὲ πάντα legerit, Dictamnnum album sesquipedalem herbam non folijs solùm sed uirgis, seu ramis, & fructu quoque lentisco arbore non infima, maiorem facit? Id quod falsissimum esse non solùm perpetuò testabuntur rei plantariæ studiosi, sed etiam rudes quicunque rustici, qui ambas hæc nouerint plantas. An non distat tantum Dictamnnum hoc à lentisco, quantum charmedrys à quercu, quantum chamæpitys à pinu? quo ergo pacto uirgarum, ramorumq; magnitudine lentiscum superabit? O diuinum ingenium ad insidias parandas. Cæterum quid de fructu uobis uidebitur, qui rem plantariam excolitis? Nunquid uidistis, obsecro, in Italia, in Chio, in Creta, aut alicubi terrarum, lentiscum perinde, ac Dictamnnum album quinquetras proferre siliquas, & semen in illis conclusum, an botros, racemosue baccis rufescentibus stipatos è quibus Lentiscinum oleum premitur? Nunquid (inquam) differunt apud nos botry, racemue à siliquis? Forsce hîc opus est, ne impostorum tam insidiosis linguis medica corrumpatur materia. Quod autem secundo loco à Dioscoride representatum est, id potius herbam esse crediderim, quàm arbusculam, cum eius radix tam cruda, quàm cocta in cibum ueniat, sitq; syluestri raphano proxima.  
 Veruntamen



## PIMPINELLA SAXIFRAGIA.



Opinio repro-  
bata.

Pimpinellæ ge-  
nera, & uires.

Veruntamen nondum reperi qui plantam mihi demonstraret, folijs scolopendrio similibus, quæ hirci uirus oleant. Ex quo 10  
adducor, ut ab ijs planè dissentiam, qui putant Tragium hoc eam esse plantam, quam quidam Pimpinellam, quidam uerò ab  
odore Saxifragiam hircinam appellant. Quandoquidem huic scolopendrij folia non insunt, nullusq; eius ad dysentericos  
usus, tametsi ad ciendam urinam, expediendosq; uiscerum infarctus plurimùm præstet. Huius PIMPINELLÆ duo ha-  
bentur genera. Maior radice nititur longa: folijs circumquaque solo procumbentibus, dissectis, per ambitumq; serratis:  
caule quadrangulæ: floribus in umbellam coherentibus, tenuibus, albicantibusq;. Minor caule exit rubenti: folijs mi-  
noribus, minus dissectis, minutiusq; serratis. Vtraque tamen hircum redolet. Radix, in qua uis tota consistit, exco-  
lascit, siccaturq; ordine secundo completo, aut sanè tertio incipiente. Præstat hæc ad renum, & uesicæ morbos, quorum calculus est  
causa. Ob id enim renes à calculis expedit, & urinam remorata pellit. Prodest expressus è radicibus succus ex uino hau-  
stus, deleterijs medicamentis, & uenenosorum animalium morsibus. Quæ ratione non desunt, qui ad pestilentiam, radicem  
hanc



## PIMPINELLA, SIVE SANGVISORBA MAIOR.



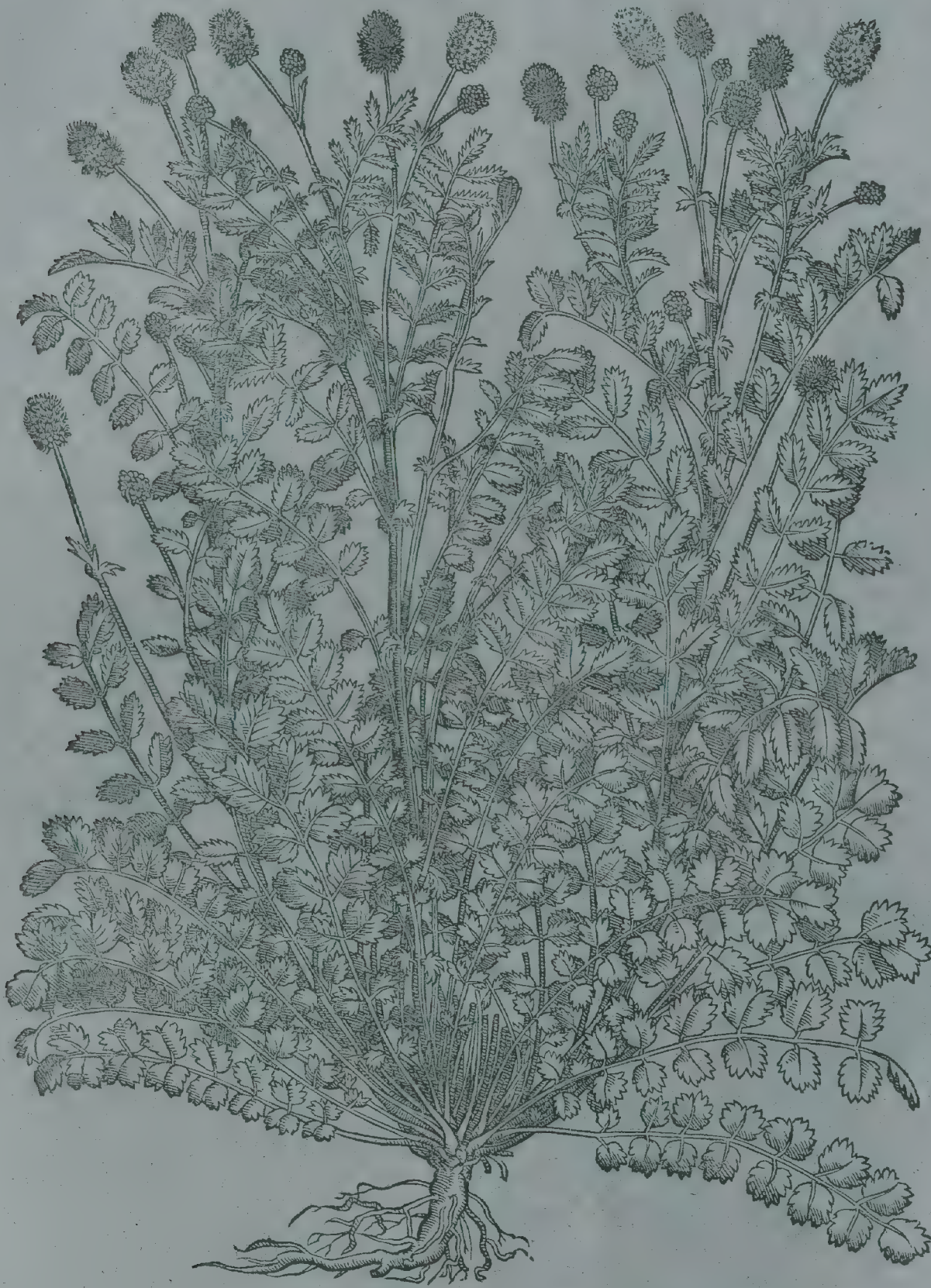
10 hanc miris laudibus efferant. Est & alia Pimpinella, quæ à nostris uulgò SOLBASTRELLA nominatur, nullis non cognita, utpote quæ acetarijs frequentissimè inferatur. Verùm hæc ab antedictis longè distat uiribus, etsi foliorum facie satis inter se conueniant. Siquidem ultima hæc gustata non leuiter adstringens percipitur, & lentoris copiam præbet. Unde faciliè conijcitur, eam esse adstrictoriæ facultatis. Hinc itaque fit, ut muliebri profluvium efficacissimè sistat: dysenteriam, & ceteros alui fluxus cohibeat: quin & biliosas uomitiones reprimat. Herba ipsa uulnera, & ulcera sanat: misceaturq; unguentis, quæ tum ad capitis uulnera, tum ad carcinomata parantur. Hanc Matthæus Curtius clarissimus ætatis nostræ medicus, contagiosis, pestilentibusq; febribus maxime commendauit. Sunt qui eam Elatinen esse putent. Sed ij, meo quidem iudicio, aberrant, ut supra etiam in sua mentione docuimus. Ceterùm duùm pimpinella hæc est generum. Maior in Boemia in pratis plurima nascitur, folijs, ramis, caulibus, capitulis & radicibus alterius longè maioribus. Sed eadem utrique facultas. Tragij meminit Galenus libro VII I. simplicium medicamentorum, ubi hæc de eius uiribus tradit.

Pimpinellæ  
uulgaris uires.

Tragij uires ex  
Gal.

§§§ Tragi.





## Nomina.

α Μεύ, & Cat.  
θαυλισκος και  
μενος επι γης  
επιμυκτος & με  
γας σπιθαμης  
η μελizon. ουλ-  
λα δε εν εχμ.  
i. Frutex par-  
uus, haerens humi,  
oblongus, non magnus: Spithamæ altitudine, aut maior: folia uerò non habet. b. Vtrunque exemp. τετε ο καρπός ας πάγες  
δεκα. i. ipsius fructus, nempe baccæ decem.

Τράγος.

TRAGVM.

CAP. XLVI.

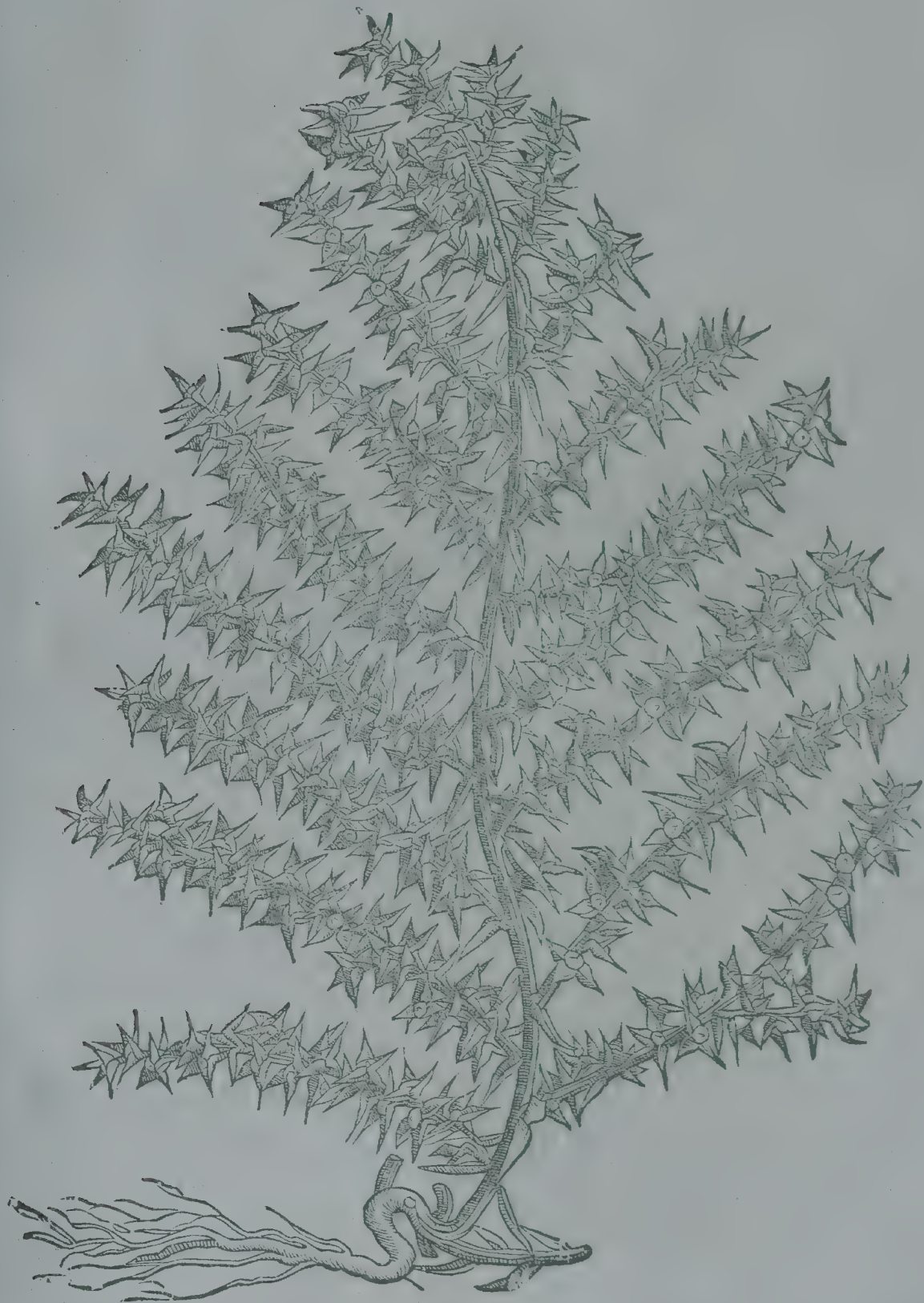
**E**st etiam herba tragos, quam aliqui scorpion, aut traganon uocant: maximè in maritimis nascens, a palmum alta, aut amplior, fruticosa, humilis, oblonga, sine folijs: pusillis circa ramos acinis, rufis, multis, magnitudine tritici, acuto cacumine, gustu multum adstringente<sup>b</sup>. Racemorum acini decem ex uino poti, coeliacis, & foeminis fluxione uulux laborantibus, auxiliantur. Tunduntur à plerisque, & in pastillos digesti afferuantur: quibus utuntur, cum opus est.

unus, haerens humi, oblongus, non magnus: Spithamæ altitudine, aut maior: folia uerò non habet. b. Vtrunque exemp. τετε ο καρπός ας πάγες  
δεκα. i. ipsius fructus, nempe baccæ decem.

Tragum



## TRAGO.



10 **T**ragum aliquibus Scorpion uocari non modò tradidit Dioscorides ; sed etiam Plinius lib. XXVII. cap. ultimo, his uerbis. Est & herba Tragos quam aliqui Scorpion uocant, semipede alta, fruticosa, sine folijs : pusillis racemis, rubentibus, grano tritici, acuto cacumine, & ipsa in maritimis nascens. Et lib. XXI. cap. XV. Spinosarum, inquit, multæ species. In totum spinosa est asparagus, scorpio: nullum enim folium habet. Id quod ante ipsum posteritatis memoriæ prodiderat Theophrastus libro VI. cap. primo de historia plantarum, cum inquit. Aculeatorum alia ex toto aculei sunt, ceu corruda, & scorpis : hæc enim nullum præter aculeum folium gerunt. Hinc itaque omnibus abundè constare arbitror, herbam, cuius hæc effigiem damus, legitimum esse Tragum; etsi non desint, qui aliter sentiant, quos omnino nihili facio, quòd sciam hos esse longè magis addictos euertendæ, quàm restituendæ ueritati. Siquidem in hac planta nihil desiderari potest quod Trago non conueniat. Est enim frutex paruus, humi procumbens, spithamæ altitudine, in maritimis nascens, sine folijs, pusillis circa ramos acinis, rufis, multis, acuto cacumine, uel potius, ut Plinius inquit, ac etiam Theophrastus, planta est spinosa tota. Ea

Tragi consideratio.

ssss 2 siquidem



Nomina.

siquidem in Tergestino litore prouenit, & ad Argentarium promontorium in Hetruria nulla prorsus reclamante nota ex  
ijs, quas rei herbaria authores Trago reddiderunt. Huius tamen nusquam, quod inuenerim, meminit Galenus in simplicium  
medicamentorum censu. Herba hæc τράγος & σκορπιος Græcè dicitur: Latine item Tragus & Scorpio.

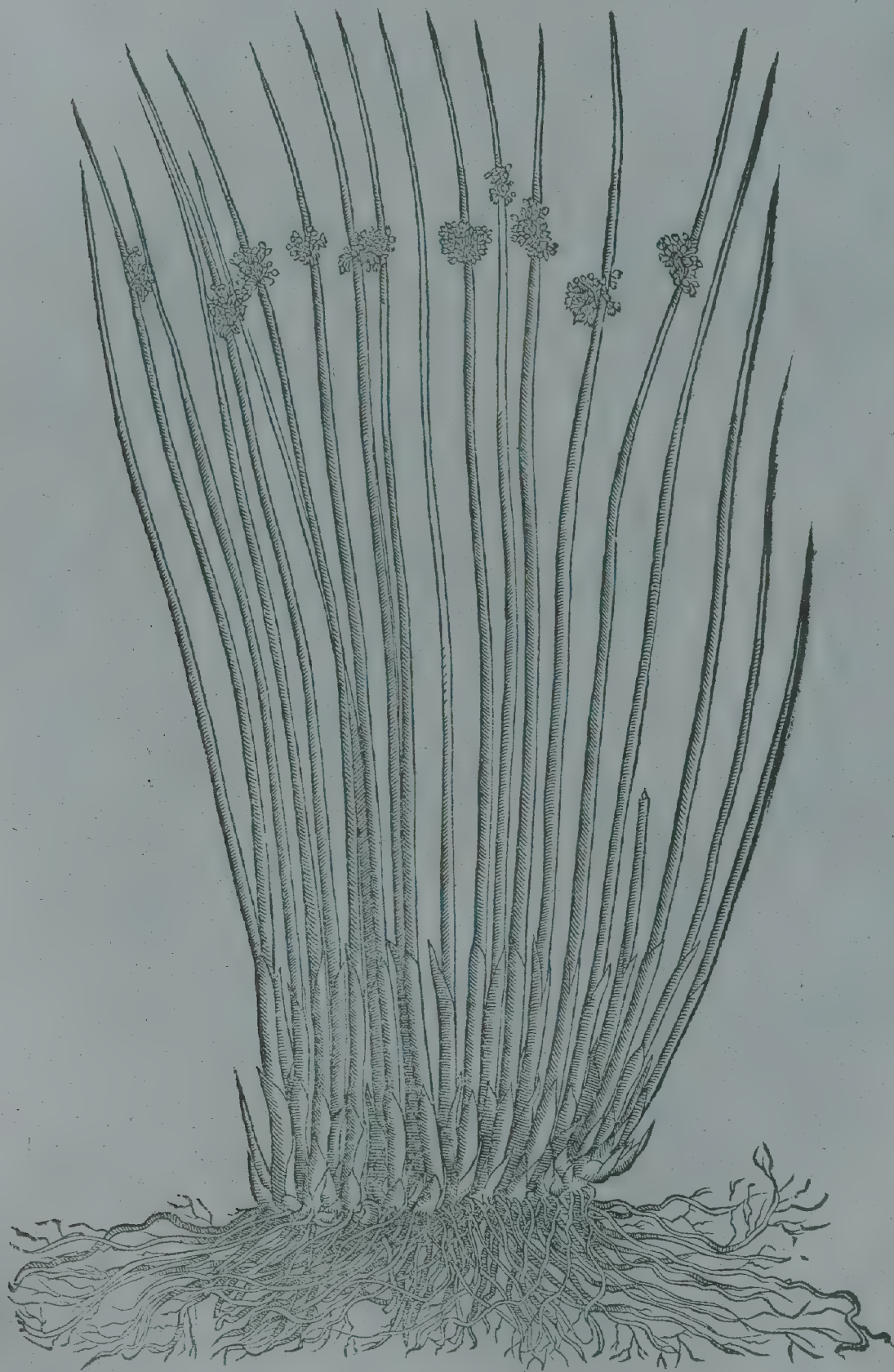
Σκοῖνος

IVNCVS.

CAP. XLVII.

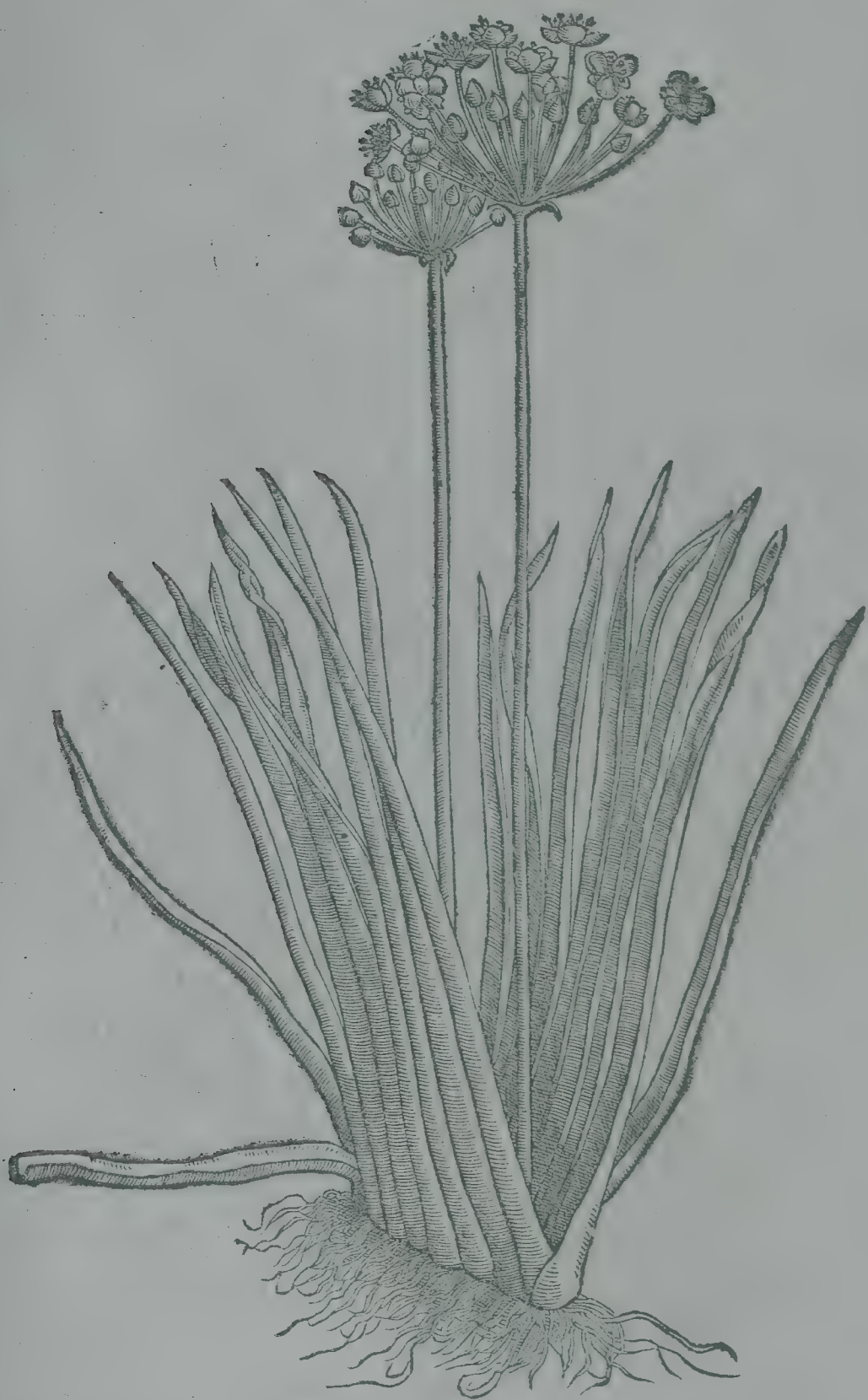
**I**Vnci duo genera. unum læuis nominati: alterum acuti, qui in mucronem fastigiatur. Cuius etiam  
duo assignantur genera. unum sterile: reliquum fert semen nigrum, rotundum, & crassiore constat  
calamo, carnosioreque. Tertius est iuncus, qui uocatur oloschoenos, prioribus carnosior, asperiorque:  
is similem supradicto fructum in cacumine parit. Semen utriusque tostum, ex diluto uino potum, sistit  
aluum, & rubra foeminarum profluua: urinam cit, capitisque dolores facit. Quæ proxima sunt radici  
folia tenera, conuenienter illinuntur aduersus phalangiorum morsus. Aethiopici iunci semine somnus  
allicitur: sed modus in potione seruandus est, ne sopor fiat.

IVNCVS.



Iuncus





- 10 **I**uncus omne genus vulgaris est notitia : quandoquidem propter stagnantes aquas omnes eius reperiuntur species . Na-  
 scitur in Boemia iuncus circa aquas, quem à floribus spetiosus, quos edit, nos floridum iuncum uocare uolumus, eiusdem  
 cum alijs facultatibus . Iunci generum meminit Galenus lib. v i i i . simplicium medicamentorum , ubi de ijs ita scriptum  
 reliquit . Schænos leia, hoc est, Iuncus levis, quædam oxyschænos, alia oligoschænos nuncupatur . Gracilior, duriorq; oxy-  
 schænos : crassior, laxiorq; oligoschænos . Fructus oligoschæni somnum affert : At oxyschæni duæ sunt species : altera  
 sterilis, cuius quidem in medicina nullus usus est : altera uerò semen fert, cuius etiam semen somnum conciliat, sed minus quàm  
 oligoschæni : quanquam tamen hoc caput tentet . Vtrunque si frictum cum uino bibatur, uentris fluxus desiccet, & mulie-  
 bre profluuium rubrum sistit . Ex quibus clarum est, quòd composita eorum temperies est ex terrena uidelicet essentia leui-  
 ter frigida, & aquea leuiter calida : ut & inferna desiccare possint, & sensim frigidos ad caput uapores submittere, quibus  
 somnolentos efficiant . Σκῆνος sic Græcis, Iuncus uerò Latinis uocatur : Arabibus, Dis : Italis, Giunco : Germanis , Bimzen  
 schmelen : Hispanis, Iuncò : Gallis, Ionc .

Iunci confide-  
 ratio, & uires  
 ex Gal.

Nomina.





Λειχήν.

LICHEN.

CAP. XLVIII.

10

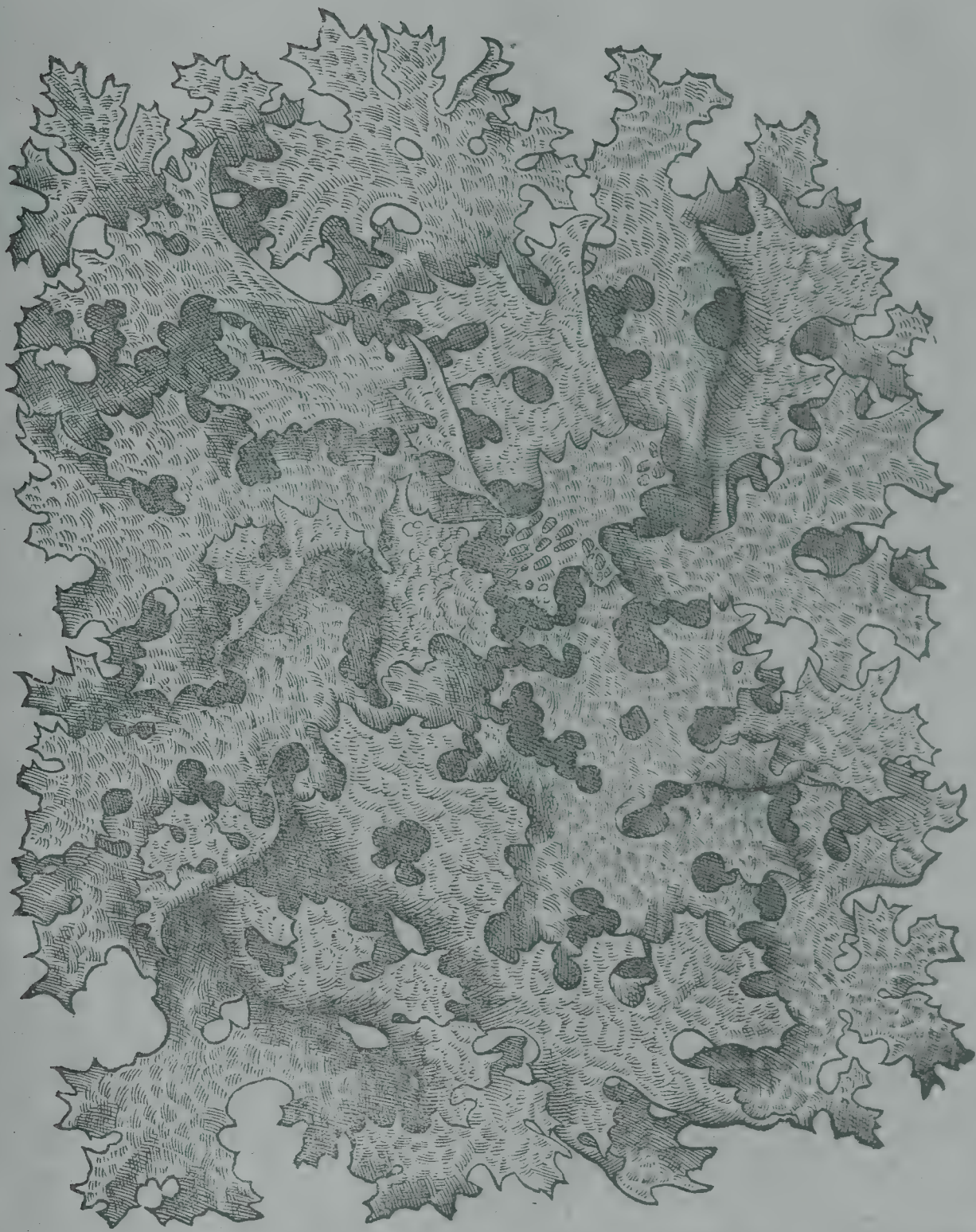
**L**ichen, qui saxis est familiaris, aliquibus bryon appellatur, asperginosis petris adhæret, ut muscus. Is illitus sanguinis profluua sistit, inflammationes arcet, impetigini medetur. Iuuat regio morbo correptos, cum melle illitus: oris, & linguæ defluxiones inhibet.

Lichenis con-  
sideratio.

Lichenis gene-  
ra ex Pli.

**L**ichen procul dubio ea est planta, quam officinæ, & herbarij hodie Hepaticam uocant. Hanc autem Græci Lichena appellant, quod lichenas serpentis morbi genus, imposita sistat, & sanet. Lichen in asperginosis, & rorulentis prouenit locis, nudis petris adhærens, musci modo. Folio constat suppingui, cartilagineo, prope radicem angusto, in latum se pandente, triplici uel quatriplici lacinio intersepto. Prodeunt à radice cauliculi tennes, quibus capitula insunt parua, stellarum effigie. Lichenis Plinius libro XXVI. cap. IIII. duo produntur genera, quæ his uerbis depingit. Lichen, inquit, herba omnibus his præfertur, unde nomine inuento. Nascitur in saxosis, folio uno ab radice lato: caule uno, paruo, longis folijs dependentibus. Hæc delet & stigmata: teritur cum melle. Est aliud genus Lichenis petris tantum adhærens, ut muscus,





10 scus, qui & ipse illinitur. Hic & sanguinem sistit vulneribus instillatus, & collectiones illitus. Morbum quoque regium cum melle sanat ore illito, & lingua. Qui ita curantur, aqua salsa lauari iubentur, ungi oleo amygdalino, hortensibus abstineri. hæc Plinius. Cæterum est herba Licheni non longè dissimilis, quæ in quercuum, aliarumq; syluestrium arborum caudicibus nascitur, in opacis præsertim syluis. hæc tamen aridior, & ambitu latior, superiore parte uirescens, inferiore uerò pallescens, maculis quibusdam referta, adeò ut formam pulmonis referat: unde plerisque PVLMONARIA dicta est. Vtuntur hac nonnulli magis fortasse nomine, quàm ipsis uiribus freti, ad tabem, pulmonum ulcera, & cruenta sputa. Nec desunt, qui laudibus eam efferant ad ulnera sananda, ad pudendorum ulcera, et ad utrunque muliebri profluium, cui mirifice mederi aiunt. Quin & eam dysentericis exhibent, & biliosa euomentibus. Sunt quoque, qui ea utantur ad suspiriosos, anhelatores, & Asthmaticos, cum glycyrrhizæ succo, hyssopo, elenij radice, & scillino oxymelle. ualet eadem ad onium, & cæterorum quadrupedum iussim & respirandi difficultatem. Quamobrem pastores eam in primis tundentes, mane morbosos ouibus cum sale propinant. Est & alia herba, quæ etiam Pulmonaria uulgò nominatur, ab illa tamen maximè differens, in opacis proueniens, folio buglossi, aspero, hirsuto, albis maculis circumsperso. Caulem gerit hæc ineunte uere, in cuius cacu-

Pulmonariæ  
depictio, & ui-  
res.

Pulmonaria  
alia.





Lichenis uires  
ex Gal.

Nomina.

mine flores erumpunt purpurei, perinde ac in uulgari cynoglossō. Huic planta rei herbariae periti non contemnendas uires 10  
tribuunt, ad pulmonis ulcera sananda. Qua in re, itemq; in sanguinis reiectione mirabili successu se eam exhibuisse mihi sa-  
pius retulit Iulianus à Marostica Ternisiensis medicus peritissimus: decoquitur enim ad medias, daturq; decoctum potandum  
addito saccharo: uel succus ex ea expressus serapij modo cum saccharo paratus. Præstant hæc omnia herba ipsa, & flores,  
quoquo modo à tabe affectis sumantur decocta. Lichenis meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic in-  
quiens. Lichen, qui in petris nascitur, est uelut muscus quidem, sed rectè ex plantarum genere censerì potest. Sic autem  
nominatus uidetur, quòd lichenas seu impetigines curet. Extergentem, ac modicè refrigerantem facultatem habet, utran-  
que uerò resiccantem. Abstergentem quidem, atque exiccantem à petra obtinet, refrigerantem uerò ab humore aqueo: na-  
scitur enim in humidis, & grauiter olentibus saxis. Porro quod ex talibus substantijs componitur, aduersum esse inflam-  
mationi, nihil mirum est. Cæterum an sanguinis profluvia sistat, ut refert Dioscorides, id neuntquam dicere queo. Quod  
Græcis λεχλω, Latinis item Lichen dicitur: Arabibus, Azex alsacher: Italis, Lichene: Officinis, Hepatica: Germanis,  
Stein laber Kraut, & Brunnen leber Kraut: Hispanis, Hepatica, & Figadella: Gallis, Hepatique, & Porcorau.

Παפורύια.



Παρονυχία.

PARONYCHIA.

CAP. XLIX.

**P**aronychia exiguus frutex, in petris nascens, peplo similis, minor longitudine, maioribus folijs. **II**  
lita paronychijis, atque fauis remedio est.

**P**aronychia, cuius hic primo loco imaginem damus, non modò in saxis gignitur; sed etiã in ueterum ædificiorum parieti  
bus, folijs adeò rutæ similibus, ut non desint qui eandem parietariam, siue muralem rutã appellent. uerùm cum Dioscori  
des Pepli folijs nasci paronychiam scribat, non desunt nascuti, qui sententiam hanc nostram impugnent. Atqui ego horum  
utilitigatorem calumnias ridere soleo, quòd sciam peplum Dioscoridis testimonio, folijs rutæ paulò latioribus pronenire.

Paronychia  
confid.

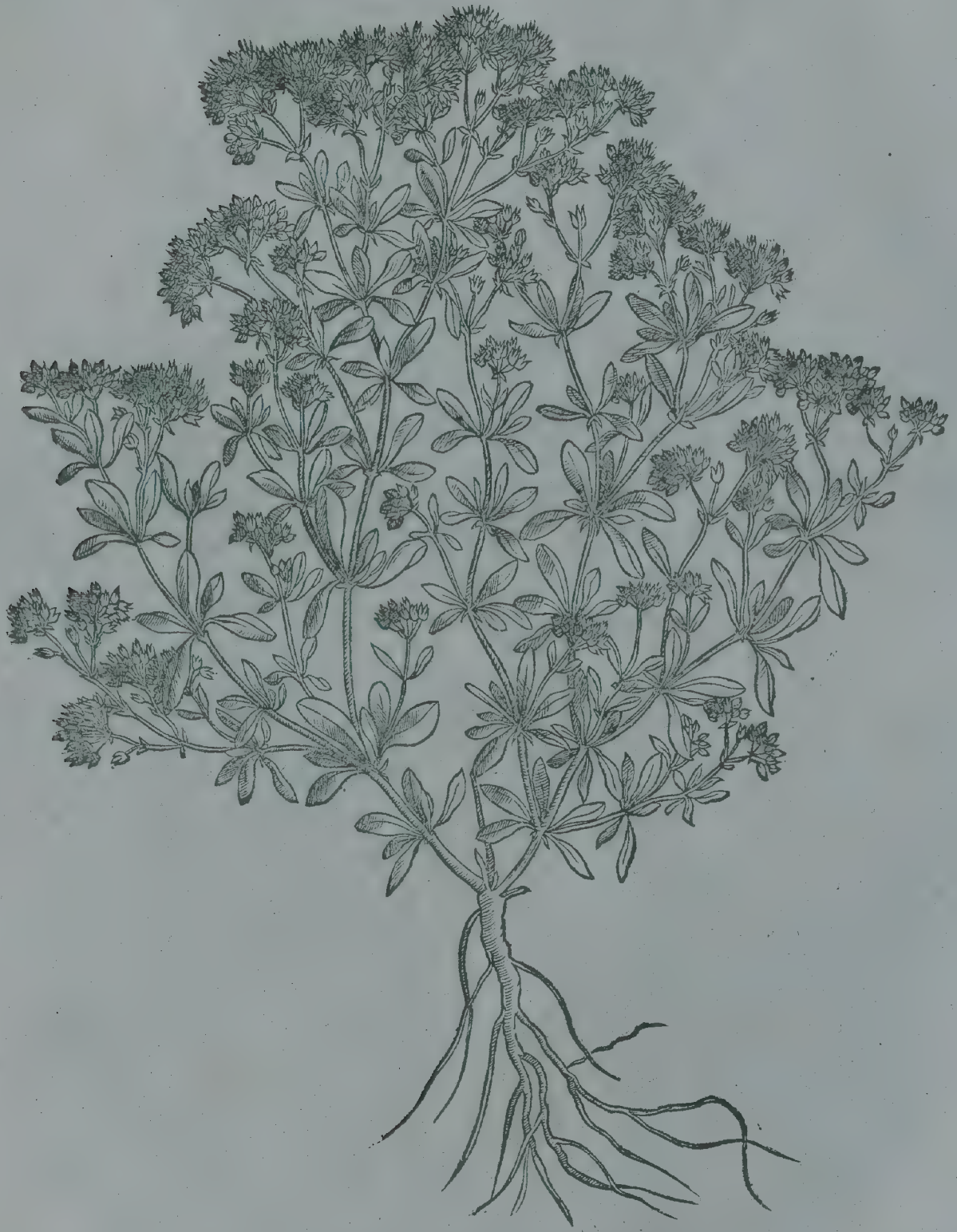
PARONYCHIA.



Itaque



## PARONYCHIA ALTERA.



Itaque potius ijdem accusandi sunt, qui hanc plantam alterum Theophrasti adiantum faciunt, nempe quod album ipse ap- 10  
pellavit. Siquidem is nullam inter nigrum, & album adiantum interponit differentiam nisi coloris tantum, qui in huius  
caule niger: in illius uerò albus apparet. Folia in adianto coriandrina esse debent, & quæ in aqua nunquam madescant.  
At Paronychie nostræ folia sunt ruta, nec aquam respuunt. Præterea cauliculi sunt illi uirides, non albicantes nec setis  
suillis similes, quin etiam nec pellucidi. Nec unquam locis humidis asperginosisque prouenit, in quibus adiantum maxime  
nascitur, Theophrasti ipsius testimonio. Sed in aridis, & siccis, cuiusmodi saxa sunt, & parietes, quo fit ut hallucinen-  
tur, qui hac ducuntur opinione, & dum me erroris coarguunt, ipsi longè magis sese damnandos offerunt. Nascitur fre-  
quens in Italia, quam Paronychiam nobis appellare libuit, sed copiosissimam uidimus in ingenti sylua, qua iter ijs est, qui  
Goritia discedentes Labacum Carniolæ metropolim petunt, ubi in ingentibus saxis, spretis algoribus, perpetuò uirescit.  
Cæterum hæc urinam ciet, & arenulas, & renum calculos pellit, unde inter saxifragorum genera quibusdam reponitur.

Peculiariter



Peculiariter autem præstare hanc compertum est ad puerorum enterocelas. Scimus enim nonnullos esse sanatos, hausto tantum huiusce plantæ pulvere, continuis quadraginta diebus, quibus manifesto collapsa intestina in scrotum cernebantur. Est & alia planta cuius quoque nos hic imaginem appinximus, quam quidam legitimam Dioscoridis paronychiam faciunt. Horum ego sententiam nec probare, nec improbare ausim. Sit itaque de ea aliorum quoque iudicium. Habet hæc folia peplo longiora, flores paruos, copiosos, racematim coherentes, albo colore. Sed qui Paronychiam florere scribant hætenus non legi. Quinetiam mihi incompertum est an in petris oriatur. Meminit Paronychiæ Galenus lib. VII. simplic. medic. ita de ea scribens. Paronychia ab effectu nominata est: sanat enim paronychias, & ut refert Dioscorides, fauos quoque. Vis eius est tenuium partium, & exiccatoria morfu uacans: talia enim sint oportet, quæ paronychias sanant. Porro satis constat tale esse idoneum ad digerendos affectus omnes, qui digeri possunt. Siquidem eiusmodi sunt, quæ cum ex tertio sint ordine excalfacientium, & desiccantium, uelut & hoc, essentia insuper tenuium partium sunt. Planta Græcis παρωνυχία, pariter Latinis & Italis Paronychia nominatur.

Paronychiæ uires ex Gal.

Nomina.

Χρυσόκομη.

## CHRYSOCOME.

## CAP. L.

**C**hrysocome palmi altitudine fruticat: coma specie corymborum, hyssopo simili: radice hirsuta, ueratri nigri modo, tenui, cyperum æquante: gustu non iniucundo, ex dulci austero. in petrosis, opacisque nascitur. Radix excalfacit, & adstringit: his conueniens, quos iecur, aut pulmonis inflammatio malè habet. contra purgationes uulvæ, decocta cum hydromelite assumitur.

20 **Q**ui Chrysocomen in Italia mihi ostenderet, hætenus reperi neminem. Quamobrem in eo naturæ uiridario, plantis compluribus nobis incognitis referto, quod tantum in sui ipsius usum colit natura, ne omnibus exuta medicamentis, suis etiam languoribus mederi nequeat, eam & uirescere, & florescere omittamus, donec nobis, aut alijs compertam in communem quoque cognitionem, & usum prodere contingat. Interim tamen, ut nostrum institutum sequamur, uires eius ex Galeno subiiciam: quas ipse libro VII. simplicium medicamentorum, ijs uerbis descripsit. Chrysocome uocatur & chrysites. Radix uincentis acrem simul, & adstringentem qualitates habet: quare neque multi usus est. Vsi tamen est decocta in melicrato in peripneumonijs, & morbis hepaticis. Sed & menstruæ purgationis prouocandæ uim quandam obtinet. Χρυσόκομη sic Græcè, ut etiam Chrysocome Latine dicitur.

Chrysocomes confid.

Chrysocomes uires ex Gal.

Nomina.

Χρυσόγονον.

## CHRYSOGONVM.

## CAP. LI.

30 **C**hrysogonum densè fruticat, quernis folijs, flore coronarij uerbasci: radix ut rapum extuberat, intus ruberrima, foris nigra. Quæ trita cum aceto, atque imposita, muris aranei moribus auxiliatur.

**C**hrysogonum, nisi aliunde in Italiam deferatur, inter plantas, quæ minime cognoscuntur, & ipsum perpetuò recensendum esse putauerim: uel nobis in abditißimis naturæ hortis, ubi delitescit, inuestigandum erit. Id siquidem hætenus mihi neque inuenire, neque ab alijs compertum uidere licuit in Italia. Quod χρυσόγονον Græci, Latini quoque Chrysogonum dicunt.

Nomina.

40 Ε'λ'χρυσον.

## HELICHRYSV.

## CAP. LII.

**H**elichryson, quidam chrysanthemon, nonnulli & id amaranton uocant, quo deorum simulacra coronant. Ramulum habet candidum, uirentem, rectum, firmum: folia intercedentibus spatijs angusta, abrotano similia: comam aureæ lucis, in orbem: umbella rotunda, ueluti ficcis corymbis dependentibus: radice tenui. Nascitur in asperis, & torrentium<sup>a</sup> alueis. Contra serpentium ictus, coxendi cum dolores, urinæ stillicidia, ruptaque, coma è uino pota opitulatur: ciet menses. Sanguinem concretum uentris ac uesicæ absumit, pota cum mulso: ieiunis, trium obolorum pondere, sistit destillationes, data in uino albo diluto. Vestibus inseritur, ut eas ab erodentium iniurijs tueatur.

<sup>a</sup> Meū. & Cat. χρυσόγονον. i. torrentium locis.

50 **H**elichryson copiosè prouenit in Hetruria in pratis gracili solo, incultisq; locis, siticulosis collibus, necnon etiam in fluminum alueis. Caule constat recto, æquali, ac lignoso, cubitalem longitudinem non excedente: folijs per interval la emergentibus, abrotoni æmulis: comantibus in cacumine floribus, aureo colore fulgentibus, & in orbem umbellæ modo coherentibus, corymbacea facie, ueluti myriophylli, uel agerati: qui exiccati aureum colorem diutius retinent. Proinde commodè hyeme, quod eo tempore flores deficiant, puellæ siccum Helichrysum coronamentis suis inserunt, quemadmodum & Amarantum purpureum, quod nostris Hetruscis uulgò dicitur Fiorueluto. Helichrysum depinxit Fuchsius in suis clarissimis de stirpium historia commentarijs, folio echij aculeato, & floribus bupthalmi. Qua in pictura ipsum deceptum suspicor, quod ea Helichryso minime respondere deprehendatur. Helichrysi meminit Plinius lib. XXI. cap. XXV. ubi de eo disseruit his uerbis. Helichrysum, inquit, quod alij Chrysanthemon uocant, ramulos habet candidos: folia subalbida, abrotano similia: ad solis percussum aureæ lucis in orbem ueluti corymbis dependentibus, qui nunquam marcescunt. qua de causa deos coronant illo. Quod diligentissimè obseruauit Ptolemæus rex Aegypti. Nascitur in frutetis. Est & alia planta, in Italia quoq; nascens, quæ nobis HELICHRYSV ALTERVM uocare libuit, quod folia illi quoq; sint angusta; & aurei

Helichrysi confideratio.

Fuch. error.



## HELICHRYSUM.



& aurei in summitate flores. Sed hallucinantur, qui plantam, quam quidam *STOECHAM CITRINUM* uocant, legiti- 10  
 mum Dioscoridis *Helichrysum* esse censent. Siquidem folia illi tenuia abrotani modo non sunt, sed longa, albicantia, & hir-  
 suta. Caules palmares, aut maiores, lanuginosi, & incani, in quorum summitatibus flores sunt aureo colore fulgentes, glo-  
 bosi, odorati, in umbellæ diuulsæ modum sese pendentes. Radice nititur breui, & subnigra. excalfacit & siccatur, aperit &  
 abstergit, ut amariusculus indicat sapor: quinetiam nec adstringenti facultate uacat. Decocti flores, aut ex uino macera-  
 ti, iocinoris obstructions aperiunt. proinde datur utiliter eorū decoctum, aut dilutum regio morbo, aut malo habitu affectis.  
 Idem potum interaneorum uermes necat. Medetur tota planta omnibus cerebri morbis à frigido prouenientibus, nempe pi-  
 tuitosis fluxionibus, diuturnis doloribus, comitialibus, resolutis, & id genus alijs siue eius decoctū sumatur in potu, siue her-  
 ba ipsa



## HELICHRYSUM ALTERVM.



10 *ba ipsa in puluerem trita ex rhodomelle bibatur, aut oxymelite. In lixiuio addita non solum praescriptis morbis fert auxilium, ubi eo caput abluatur, sed furfures quoque abstergit, & pediculos necat. Datur cum herba ipsa tum eius decoctum, ad urinae suppressiones, siquidem renes expurgat, & urinam pellit. Adduntur flores in fomentis, quae ad uteri morbos frigidos, & obstructions parantur. Helichrysi sub Amaranti nomine mentionem fecit Galenus libro v I. simplic. medic. sic inquit. Amarantum facultatis est incidentis, & extenuantis. Coma igitur eius menses cum uino pota educit: & grumos sanguinis liquare creditur, non solum in uentre, sed & in uesica: sed tunc potius cum mulso bibenda. Et omnes simpliciter fluxiones, pota desiccant, stomacho infesta. haec Galenus. Caterum cum Helichrysum tam Dioscoridi, quam Galeno Amarantum dicatur, opportuna nobis sese offert occasio, ut hic AMARANTI purpurei, quod, ut paulo ante diximus, a no-*

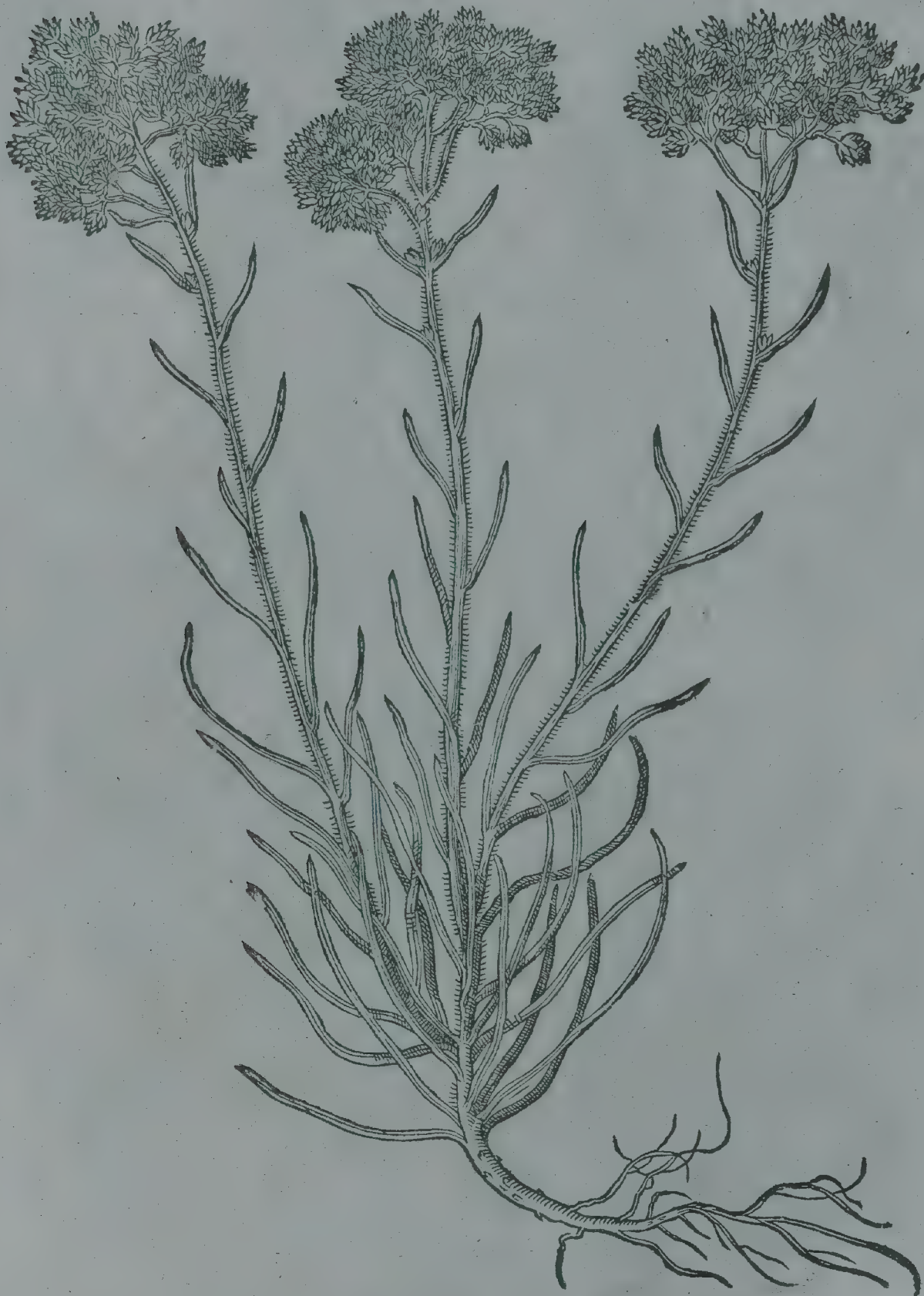
*Helichrysi ui-  
res ex Gal.*

*Amaranti pur-  
purei mentio,  
& uires.*

*T i t t stris*

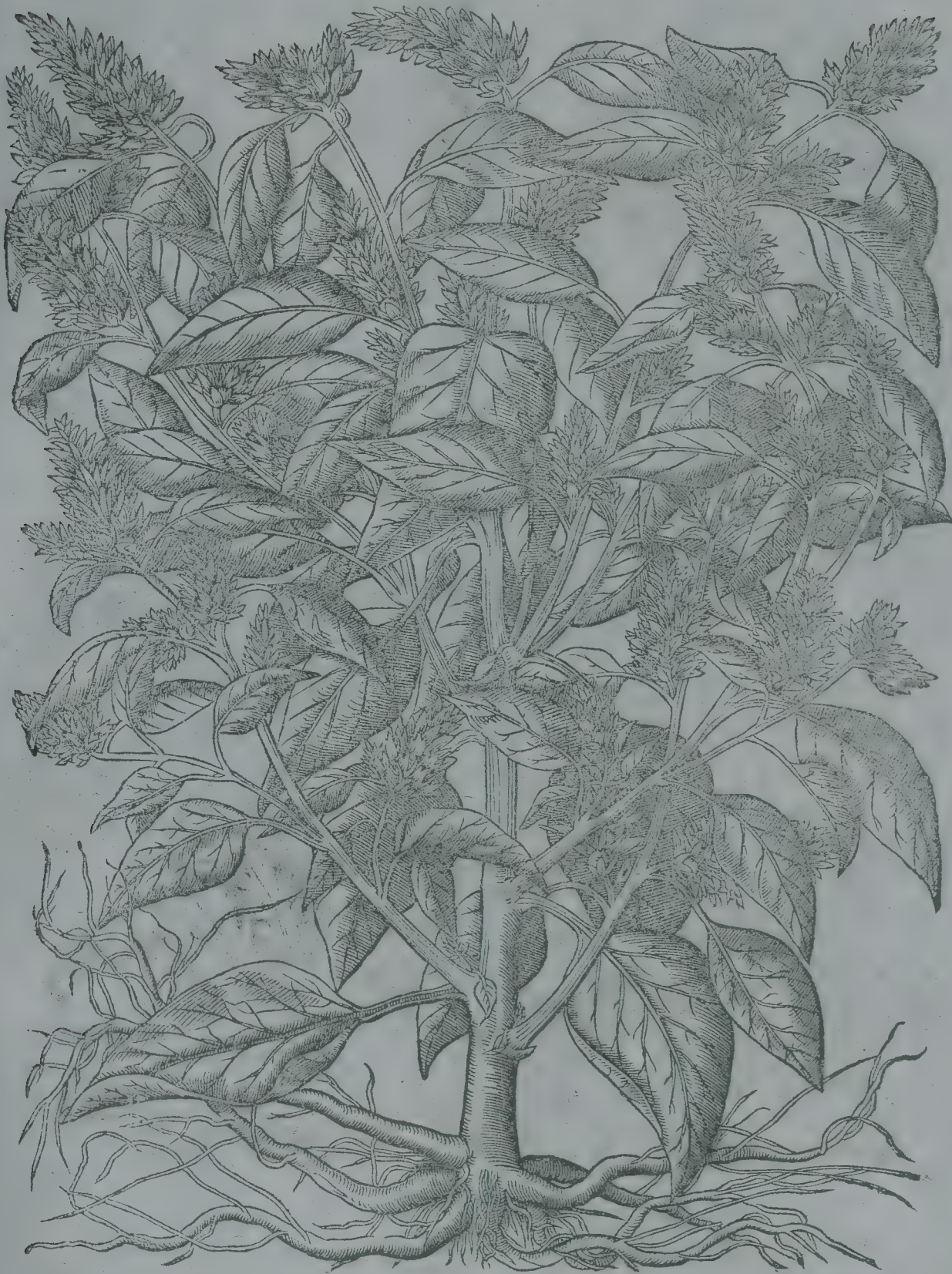


## STOECHAS CITRINVS.



stis uulgò uocatur Fioruelluto, historiam, & uires tradamus, præsertim quòd puellis gratissimum sit hyeme in suis texen- 10  
dis corollis, utpote quòd tam recens, quàm siccum purpureum, ac flammeum colorem diutius conseruet. Hoc itaque fo-  
lia profert ocimi maiora: caulem crassum, pinguem, subrubentem: florem spicatum, admodum purpureum. qui quanquam  
diu siccatus (ut supra dictum est) asseruatur, haudquaquam tamen suum deperdit colorem. Amarantum hoc, quantum  
equidem reor, memoria prodidit Plinius lib. XXI. cap. VIII. cum sic inquit. Amaranto non dubiè uincimur. Est autem  
spica purpurea, uerius quàm flos aliquis, & ipse sine odore. Mirumq; in eo gaudere decerpi, & latius renasci. Pro-  
uenit Augusto mense: durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus asseruatur. Mirumq; postquam defecere  
cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine est, appellato quo-  
& sicca: proinde flos eius potus cæliacos, & dysentericos iuuat. Mensium abundantiam cohibet, & albas uteri fluxiones.  
Quinetiam





10 Quinetiam cruenta expuentibus prodest, praesertim si in pulmone, uel pectore, uas aliquod fractum fuerit. Planta, quæ Nomina.

Græcis ἐλίσχυρον, & ἐλίοχρυσον, Latinis pariter Helichrysum & Heliochrysum appellatur: Italis, Helichriso.

Χρυσάνθεμον.

CHRYSANTHEMVM.

CAP. LIII.

**C**hrysanthemon aut caltha, nonnullis buphthalmos. herba est tenera, fruticosa, læues proferens caules, & multifida folia: flores supra modum splendentes, luteos, orbem oculi imitantes, unde buphthalmi nomen traxit. propter oppida nascitur. cuius caules oleris uice manduntur. Flores cum cerato triti, steatomata discutere produntur. Regio morbo correptis, colorem bonum breui reddunt, si sequente longo balnei usu, post exitum ebibantur.

**Q**uoniam non desunt, qui crediderint Buphtalmum, & Chrysanthemum unam, & eandem plantam esse, quod paribus notis inter se certare uideantur; tamen si particulares quædam notæ in utrisque diligenter expendantur, facile inter has plantas discrimen aliquod notari deprehendetur. Quod cum optime sciret Dioscorides, diuersis libris, diuersisq; capitibus de his speciatim differuit. Quod utique minimè fecisset, si comperit habuisset, nullam inter eas intercedere differ-

Chrysanthemi  
confid.





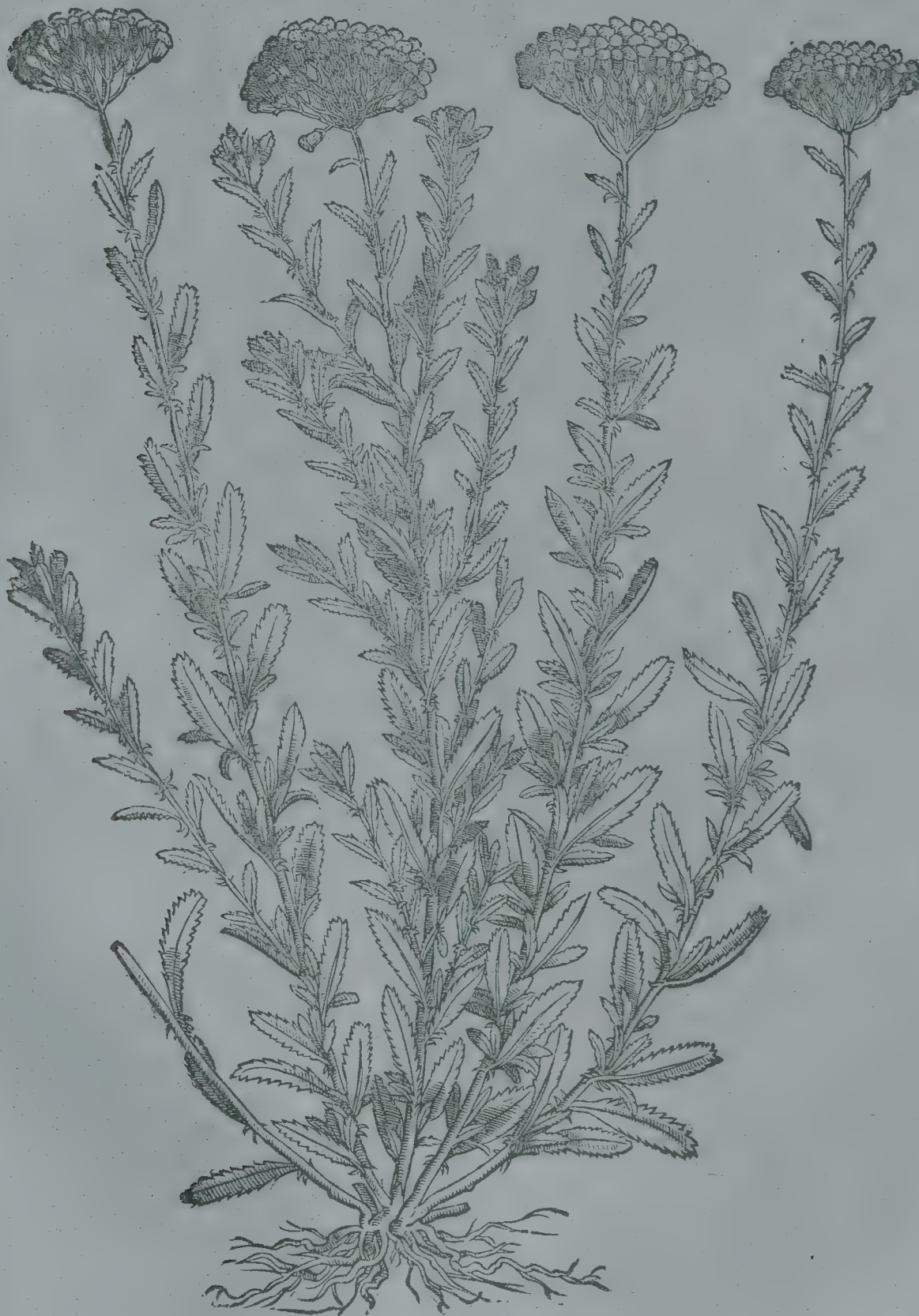
Chrysanthemi  
caput restitutum.

rentiam. Quæ tamen hinc cognosci potest, primum quòd Bupthhalmo folia insint faniculo similia, quæ planè capillaria con- 10  
stant: Chrysanthemo uerò tenera, multifida, minutimq; per ambitum laciniata. Deinde Chrysanthemi caules in cibis mandi  
aliorum olerum modo scribit Dioscorides: id quod de Bupthhalmo agens silentio præterijt. Præterea flores Bupthhalmo  
reddidit anthemidi similes: Chrysanthemo uerò luteos, & uehementer splendentes. Caterùm de horum uiribus differens,  
Bupthalmi flores, cum cerato tritos, tumores, duritiasq; discutere tradidit in uniuersum, & affirmatiuè locutus. Verùm  
postea de Chrysanthemo scribens, huius flores, inquit, steatomata discutere produntur, particulariter & dubiè locutus. Hæc  
sanè harum plantarum manifesta discrimina faciunt, ut credam, quòd aliquis antiquorum curiosus, nimisq; sciolus Buphtal-  
mum, & Chrysanthemum unam tantum referre plantam fortè existimans, omnia in Chrysanthemo adiecerit, & confude-  
rit, quæ libro tertio de Bupthhalmo memoriæ prodidit Dioscorides. quemadmodum imprudenter de Ruta & Hyperico, Asa  
ro & Bacchari ab alijs factum esse in præcedentibus ostendimus. Hoc itaque argumento fretus crediderim ego hoc modo  
Chrysanthemi caput esse legendum. Chrysanthemon herba est tenera, fruticosa, læues proferens caules, & folia multifida:  
flores luteos, admodum splendentes. Eius caules manduntur olerum modo. Flores cum cerato triti steatomata discutere  
produntur.



produuntur. Hinc itaque, sic Chrysanthemi capite restituto, facile patebit, quantum aberrauerint ij, qui Chrysanthemum cum Bupthbalmo confuderunt. Chrysanthemon, cui nulla prorsus ex modò traditis reclamet nota, frequentissimum prouenit in Senensi agro. Quinetiam copiosissimum in Boemia, Moravia, & Austria in campis prouenit. cuius folijs infima plebecula, in Hetruria pro olere uestitur. Bupthbalmum uerò etsi antea à me non uisum in nostris commentarijs Italica lingua conscriptis confessus essem; ad nos tamen hoc anno uerum Patauio allatum esse superius in sua mentione indicauimus. quod etiam postea accepimus Pisis à Luca Ghmo medico clarissimo, & rei herbarie peritissimo, omnibus prorsus adstipulantibus notis, quæ illi tribuuntur. Quo factum est, ut certius ausim affirmare Chrysanthemi historiam auctam, deprauatamq; esse in Dioscoride. Credidit Leonardus Fuchsius medicus doctissimus in suo de plantarum historia commentario, Chrysanthemum illud esse ranunculi genus, quod folio apij, luteis floribus, in pratis plurimum nascitur. Qua in opinione quantum, pace eius dixerim, hallucinetur, euidentius omnibus esse puto, quàm ut à nobis ostendi debeat. Chrysanthemi meminisse Galenum in libris de simplicium medicamentorum facultatibus, hactenus incompertum habeo. Eius nomen Græcum est χρυσάνθεμον: Lat. Nomina. tinum item Chrysanthemum: Italicum, Chrysanthemo.

## A G E R A T V M.





Αγέρων.

AGERATVM.

CAP. LIIII.

a Meum, &  
 Drag. θάμνος.  
 i. Frutex.  
 b Orib. διαπύ-  
 θαμος i. duum  
 palmorum.  
 c αἴθος πομπή  
 αυγάδες χρυ-  
 σοειδές. i. flos  
 bullis aureis si-  
 milis.

**A**geraton<sup>a</sup> fruticosa herba est<sup>b</sup>, palmari longitudine assurgens, simplex, humilis, origano maxi-  
 mè similis: umbellam gerit, in qua<sup>c</sup> flos bullis aureis emicat, helicyso minor. Nomen ei indi-  
 tum est, quoniam diutissimè flos in sua coloris specie conseruetur. Vis decocti feruens: huius usæ ni-  
 dor urinam cit, & uulvæ duritias emollit.

10

AGERATVM ALTERVM.



Agerati confi-  
 deratio.

**N**ascitur Ageratum passim in uniuersa Hetruria, folijs origano proximis: floribus aureis, in umbella emicantibus, he-  
 licrysi modo. Hanc herbam Mesues Eupatorium existimat, ut superius in Eupatorij commentatione abunde dixi-  
 mus. Ea à nostris Senensibus uulgò appellatur herba Giulia. Sententiæ huic nostræ refragatur Andreas Marinus Medi-  
 cus ætatis nostræ non postremus, in suis in Mesuem annotationibus, his uerbis, ubi in Eupatorij caput commentatus est. Cæ-  
 terum



- terum hanc ipsam herbam (Eupatorium scilicet, aut Iuliam intelligens) Dioscoridis Ageratum esse uix adducor, ut credam. Nam insignem amaritudinem quæ cuius uel imperito herbario, prima occurrit, nullo modo Dioscorides, aliqui diligentissimus tacuisset, quæ tamen in hac planta adeo insignis est, ut ob hanc ipsam maxime, præ cæteris notis, ad Eupatorium Mesue sit referenda. Folia præterea non sunt origano, sed centauryo potius minori similia, quæ folia quantum inter se differant, omnes norunt. Ad hæc urinam ciere, uuluaque duritias mollire Ageraton, Dioscorides est author, quorum effectuum ne meminit quidem Mesues, qui ab eodem Dioscoride multa diligenter sumpsit. Huc accedit, quod Ageraton, Galeno autore, uim habet digerendi, & quadantenus phlegmone liberandi; quod tamen Mesues non scripsit. adde, si placet, quod nullum caloris, aut siccitatis gradum ei Galenus adscribit, cum Mesues calidum in primo, siccum, in secundo constituat. Quæ res tanti fuere apud me momenti, ut ab Eruditissimi Matthioli sententia, quauis inuitum, me recedere coegerint: Interim dum ab eo meliora super eo capite, ut spero edentur, quod ut facilius facere possit, aliam herbam hic pingi iussimus, quam Petrus Antonius Michaelius Patritius Venetus harum rerum diligentissimus indagator, pro Agerato habet. cuius profecto opinioni non possum non assentiri, cum uideam notas omnes Agerati huic plantæ mirum in modum conuenire. Siquid tamen uel Matthiolus ipse, uel alij præstantes in re herbaria uiri aduersus eam opinionem habuerint, lubens eorum iudicium, & censuram subibo. Hæc ille. Quibus an rectè Ageratum examinauerit, & an eius argumenta, quibus contra me utitur firmare an infirma habeantur, ex his, quæ nunc dicturus sum, is facile intelliget, qui materiam Medicam tenent. Quod itaq; Dioscorides amaritudinis in Agerato non meminerit, cum ea tam euidenter in hac planta gustantibus sese offerat, id ne tantillum quidem me à mea dimouet opinione, cum illi plurimæ describantur plantæ, quæ insigniter amara degustantur, et nihil tamen in ijs describendis, amaritudinis meminit. Amara sanè sunt Scilla, Cyclaminus, Esculentus bulbus, Absinthium, Ruta, Harmala, Hieracium, Senecio, Fumaria, Conyza, Bryonia, Erum, Capparis planta, Hedera, Marum, Polium, Chamepitys, Verbenaca, Betonica, Papaueris cum folia, tum capita, Opium, & alia quidem nonnulla, de quarum tamen amaritudine nihil memoriæ prodidit Dioscorides: quo fit, ut nihil prorsus Marini argumento dimouear, si etiam in Agerato amaritudinis notam silentio inuoluit. Folia præterea, inquit ille, non sunt Origano, sed Centauryo potius minoris similia, quæ folia quantum inter se differant, omnes norunt. Hæc si quis cribrauerit uerba, facile hic Marinum haud diligenter duas hasce plantas examinasse, aut inspexisse indicabit. Minoris enim Centaurij folia, & onitis origani, parum ad modum facie inter se differunt. Itaque rectè dixisset is differentiam hanc nouisse omnes, si se excepisset. Deinde quod suum Eupatorium urinam ciere non scripserit Mesues, id ab eo fortasse prætermisum censemus, quod hanc plantam ignorauerit esse Dioscoridis Ageratum. Verum cum Eupatorium scribat calidum esse in primo gradu, & siccum in secundo, quinetiam compositum ex substantia calida subtili, quis unquam medicorum negabit Eupatorium hoc haud urinam ciere? & idem quoque muliebrum locorum duritias emollire? Nam & Iris, & Agrestis cucumis, quæ quoque calidiora sunt, & sicciora, id efficaciter præstant.
- Ad hæc quod Mesues suo Eupatorio uim digerendi, & quadantenus phlegmone liberandi non reddiderit, cum tamen Galenus Ageratum hisce facultatibus refertum esse scribat, repeto Dioscoridis Ageratum haud unquam nouisse Mesuem suum esse Eupatorium. Siquidem nihil uetat quin id Eupatorium præstare possit, cum ipse asserat Mesues, quod subtiliatium est & resolutiuum conueniens sine attractione. Postremo quod Galenus Agerato nullum caloris aut siccitatis gradum adscripserit, ut Eupatorio adscribit Mesues, nihil prorsus momenti hoc argumentum habet. Galenus enim non semper simplicium medicamentorum qualitates (plures Galeni possem adducere locos) per gradus explicat, & præsertim ubi breuitati studet. sed quis adeo Medicæ materiæ tam rudis, tamq; ignarus fuerit, qui non putet nouisse Galenum caloris, & siccitatis haud expers esse Ageratum, cum scribat esse illi digerendi potestatem? Siquidem facultas hæc fieri nequit nisi à calidis, & siccis temperamentis. Id quod Dioscorides non prætermisit, cum ait Διῶται δὲ ἐξ αἰσίου ἡ τοῦ πυρρῆτος, id est uim habet decoctum ipsius feruidam. Hæc itaq; cum Marini argumenta infirma admodum reddant, manebo ego in sententia.
- & præsertim cum Iuliam herbam uideam cum folia tum caules adere origano haud dissimiles, quinetiam umbellam aureis bullis micantem Helicrysi modo cuius aureus color, in sicca quoque planta diutissime conseruatur, unde (ut rectè Dioscorides inquit) Agerati sibi nomen adinuenit. Nam hac tantum nota quispiam iam certior fieri poterit, unam & eandem esse plantam Ageratum & Mesuis Eupatorium. Cæterum non possum non mirari Marini ingenium, qui, ut facilius (ut ipse inquit) meliora super Agerati capite scribere possim plantam à se pictam mihi offert, quam à Petro Antonio Michaelio Patritio Veneto pro Agerato haberi ait, cum ea Agerato adeo habeatur dissimilis, ut nihil dissimilius esse possit. Siquidem hæc origani nullas omnino notas habet, & umbellas quoque nullas, sed flosculos racematim coherentes balaustrorum effigie. In summa ubi plantam totam expendere, nihil prorsus reperies, quod minimam Agerati particulam referat. Ago tamen Marino gratias, quod eum non dubitem hanc mihi obtulisse plantam, quod putauerit eam legitimum esse Ageratum, magis fortasse (ut uideo) aliorum opinioni addictus, quam explorandis Agerati notis. Verum ego ingenerosum mihi esse putarem, ex commentario tantum fieri nauclerus, ut rectè Galenus admonet libro primo de alimentorum facultatibus in ipsius præfationis calce. At sanè hæc inuitus admodum scripsi, quod tanta sit plantæ illius cum Agerato disparitas, ut in ea censenda, opus mihi non fuisset tantam facere temporis iacturam. At qui Marini uerba hucusque me protraxerunt, quippe qui scribat, siquid contra eius opinionem habuero se lubens inditum & censuram meam subiturum. Quæ uerba (ut sua est humanitas) ad respondendum me impulerunt. Agerati uires paucis perstrinxit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Ageratum digerit, & inflammationes leniter quodammodo resoluit. Quæ herba ἀγέρων Græcè, Ageratum quoque Latine dicitur: Italice, Herba giulia.

Nomina.

Περβεσπών.

VERBENACA.

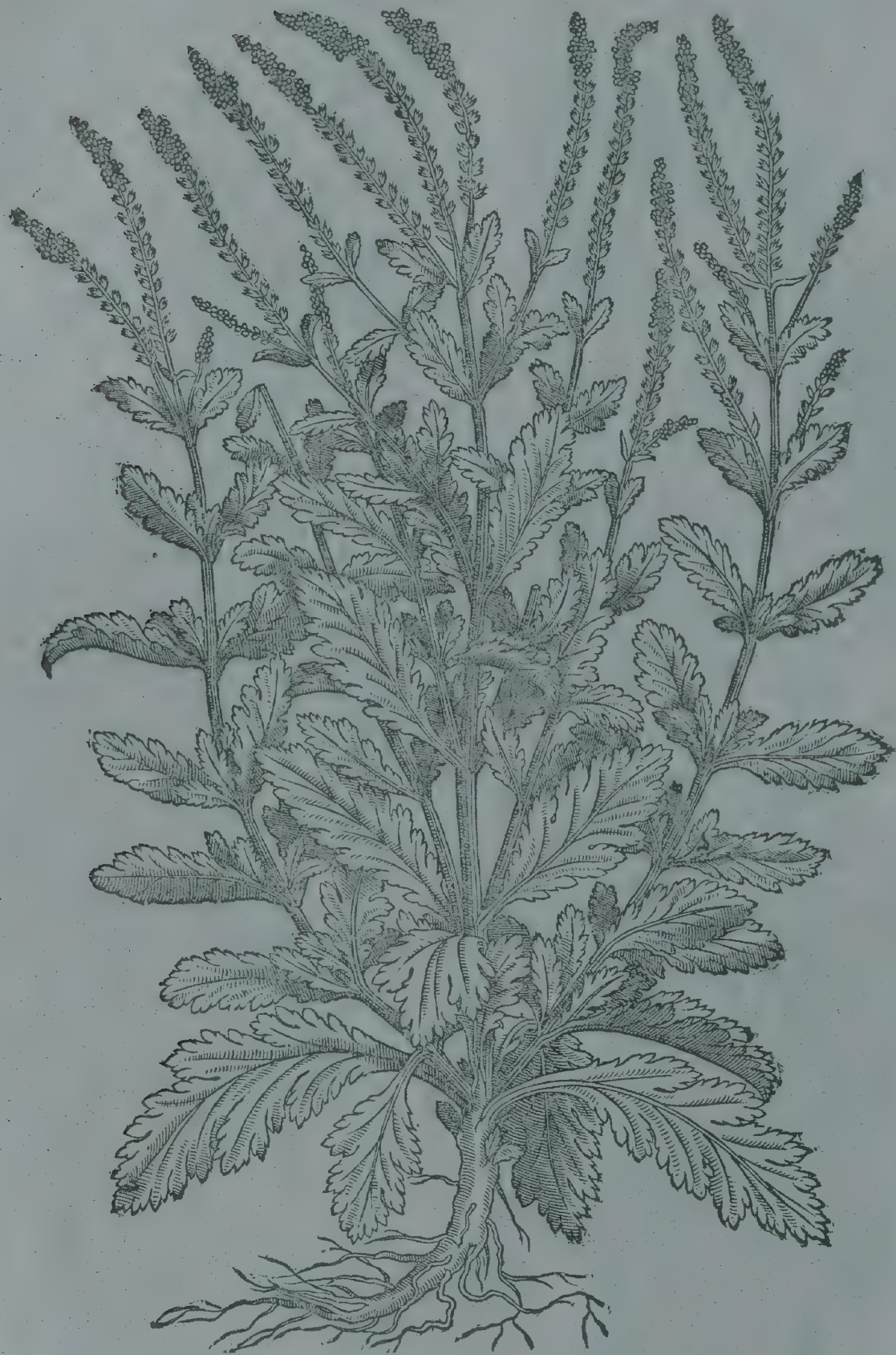
CAP. LV.

- 60 **P**eristereon, siue uerbenaca, nascitur in aquosis. Nomen ex eo duxisse uidetur, quod columbæ circa hanc perquam libenter uersari soleant. Dodrantis altitudine, & interdum amplius adolescit.

Tttt 4

Folia





Folia è caule prodeunt incisa, & subalbida. ea singulari ramo, radiceque sola, constare sæpius inuenitur. 10  
Folia cum suilla adipe recenti, aut rosaceo imposita, uuluarum dolores finire putantur: ignem sacrum  
illita ex aceto reprimunt: putrida ulcera cohibent: uulnera glutinant, ueteraque ex melle ad cicatri-  
cem perducunt.

† Antiquus  
manuscriptus  
codex. περί ὑ-  
πλίσ περὶ σπερ-  
vos. i. De supina  
Verbenaca.  
a Idem ὑπλίσ  
i. supina.

Γερὰ Βοτάνη.

† SACRA HERBA.

CAP. LVI.

**S**Acra herba, quæ & peristereon<sup>a</sup> nominatur, ramulos emittit cubitales, aut maiusculos, angulosos:  
in quibus ex interuallis folia quercus, sed minora, angustioraq; eisdem diuisuris, in ambitu, colore  
aliquatenus cæsi: radix longa, tenuis: flores purpurei, graciles. Folia cū radice in uino pota, illitaue ad-  
uersus serpentes pollent. eadem drachmæ pondere cum thuris obolis tribus in uini ueteris hemina,  
quadragenis diebus, ieiuno ore, contra regium morbum bibuntur: ueteres tumores, & inflammatio-  
nes



nes mitigant: sordida ulcera purgant. Tota in uino decocta, tonsillarum crustas abrumpit: oris nomas gargarizatu cohibet. Aiunt si aqua spargatur triclinium, qua maduerit, lætiores conuietus fieri. Datur potandum in tertianis febribus tertium à terra geniculum, cum folijs circundantibus: quartanis quartum. Sacram uocant herbam, quoniam multum ad amuleta<sup>b</sup>, expiationesque commendetur.

<sup>b</sup> Meum. πε-  
ραματα. i. lu-  
strationes.

**V**erbenacæ duæ habentur species, recta, & quam supinam uocant. Hanc eam esse uolunt, quæ Ἰερὰ ῥοτάν, illam quæ περὶ σπερδὼν Dioscoridi dicitur. Recta hæc dicta est, quod singulari caule, ipsoq; dodrantali, sine ramis assurgat. Supina altera, quod caules, & ramos non ita rectos erigat, sed circumquaque diffundat, cuiusmodi est uulgaris Verbenaca, quæ legitima Ἰερὰ ῥοτάν mihi perpetuò fuerit. Caterum quam περὶ σπερδὼν nuncupant unico tantum caule, & unica radice constantem (si uera fateri debeo) ea à me nusquam uisa est, quæ notis omnibus legitimam referat, & si non desint qui uelint uerbenacam hanc eam esse plantam, quam nos de siderite superius agentes, primo ibi loco pinximus. Verum cum uideam hanc plantam, ab una radice plures edere caules, ipsosq; non dodrantales, sed sesquicubitales, folia haud subalbicantia, & flores in caule uerticillatim prodeuntes, ut in Marrubio, ac nulla in parte aliquid gerere, quod cum uulgari Verbenaca cognitionem præ se ferat, ego quidem ad credendum adduci nequeo, hanc herbam esse Verbenacam, περὶ σπερδὼν dictam; obseruauit ego sepe, ubi uulgaris Verbenacæ plurimum provenit, esse quasdam ipsius plantas, quæ caules rectos edant, quasdam uero, quæ humi sepe procumbant. quo factum est, ut suspicarer, hinc fortasse harum differentiam sumpsisse eos, qui rectam Verbenacam, & supinam faciunt. Mouit me ad hoc Plinius, qui paruam inter has intercedere differentiam scribit. Verum id mihi nunquam certum statuere uolui. Videant & examinent quoque alij differentiam hanc, & eorū sit quoq; iudiciū. Hinc fit, ut in suo insigni de stirpium historia commentario Fuchsiū uirum alioqui eruditissimum, apertè errasse existimem: quippe qui discriminis causa Verbenacæ rectæ florem luteum tribuat. Quod tamen in Dioscoride mihi nunquam licuit inuenire: quemadmodum neque in Plinio, qui utranque Verbenacæ speciem libro XXV. cap. IX. his uerbis descripsit. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet quàm hierobotane, aliqui peristereon, nostri uerbenacam uocant. Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hæc Iouis mensa uerritur, domus purgantur, lustranturque. Genera eius duo sunt: foliosa, quam fœminam putant: mas rarioribus folijs. Ramuli utriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora, quàm quercus, angustioraque, diuisuris maioribus: flos glaucus: radix longa, tenuis. Nasceitur ubique in planis aquosis. Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus faciunt, quoniam utraque eisdem effectus habeat. Vtraque fortuntur Galli, & præcunt responsa. Sed magi utique circa hanc insaniunt. Hæc perunctos impetrare quæ uelint existimant, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa canis ortum debere, ita ut ne luna, aut sol conficiatur, fauis antè, & melle terræ ad piamentum datis. Circum scriptam ferro effodi sinistra manu, & in sublimetolli: siccari in umbra separatim, folia, caulem, radicem. hæc Plinius. Ex quibus uerbis, ut arbitror, faciliè deprehendi potest error Fuchsi Brunfelsium fortè secuti, quod in suis de plantarum historia commentarijs primò editis, pro Verbenaca fœmina eam plantam depinxerit, quæ à Dioscoride, ceterisque antiquis scriptoribus Erigeron, siue Senecio nuncupatur, tametsi mutata sententia libro primò de compositione medicamentorum in ultima methodo, rectam uerbenacam perperam, meo iudicio, alteram sinapi speciem esse contendat. Caterum haud nescius Galenus nullum, uel paruum inter utraque uerbenacas discrimen esse, breuiter de earum uiribus sub una tantum specie differuit libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Verbenaca ideo peristereon appellata est, quod in ea peristera, hoc est, columbæ uersentur. Vim habet adedò desiccantem, ut uulnera conglutinet. Et libro secundo de compositione pharmacorum secundum locos, de antiquo capitis dolore scribens, sic inquit. Omnium porro longè maxime discutit, & perfectè corroborat uerbenaca recta, maxime uiridis: imò & arida cum radicibus, et simul cum serpyllo, oleo incocta. Coniicienda etiam ad ea crocodiliadis maxime iuxta aquas nascentis radix. Quin & ipsam per se uerbenacam, si oleo incoxeris, caputq; inde rigaueris, omni capitis dolori antiquo ex frigidityte, aut ex crassis humoribus oborto medeberis. Primum Verbenacæ genus Græcis περὶ σπερδὼν, & περὶ σπερδὼν ἑρδὸς uocatur: Latinis, Verbenaca recta. Alterum uerò genus Græcis Ἰερὰ ῥοτάν, & περὶ σπερδὼν ὕμνος appellatur: Latinis, Verbenaca supina. In uniuersum Italici Verminacola, Berbena, & Berbenaca nominatur: Germanis, Eisen Kraut.

Verbenacæ  
confid.

Fuch. error.

Verbenacæ ui-  
res ex Gal.

Nomina.

Ἀστράγαλος.

## ASTRAGALVS.

## CAP. LVII.

**A**stragalus paruus est à terra frutex, folijs, & ramis ciceri similis: flore purpureo paruo: radice rotunda raphani modo grandi, q̄ adnatas appendices firmas habet, nigras, præduras, ueluti cornua, inter se implicatas, gustu adstringentes. Nasceitur in uentosis, opacis, & in nivalibus. eo<sup>b</sup> Memphis Arcadiæ scatet. Aluum sistit radix in uino pota: urinam mouet: uetustis ulceribus sicca efficaciter inspargitur: sanguinem supprimit. ægrè propter duritiā tunditur.

<sup>a</sup> Meum. ὄμα  
περὶ σπερδὼν. i. du-  
rissimas.  
<sup>b</sup> φαινέω. id est  
Phœneas. ita  
Oribasius.

**A**stragali planta, quam in commentarijs nostris antea editis appingi curauimus, cum diligentius à nobis inspecta sit, & quædam in ea desiderari uideantur, quæ Astragali propria sunt, non libuit hîc eam recudere. Astragalus aliter à Plinio, quàm à Dioscoride describitur. Plinius siquidem libro XXVI. cap. VII. Astragalum his notis representauit. Astragalus, inquit, folia habet longa, incisuris multis, obliqua, circa radices: caules tres, aut quatuor: florem hyacinthi: radices uillosas, implicatas, rubras, præduras. Nasceitur in petrosis, apricis, & iisdem nivalibus, sicut Phœneo Arcadiæ. Meminit Astragali Galenus libro V. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Astragalus frutex est exiguus, radices habens adstrictorias, quamobrem etiam in numero est non instrenuè exiccantium. Nam ulcera uetera cicatrice obducit, & aluum fluxu tentatam sistit, si quis in uino decoctam radicem bibat. Plurimus huius fruticis prouentus est in Phœneo Arcadiæ. Is Græco nomine ἀστράγαλος dicitur: Latino similiter Astragalus: Italico, Astragalo.

Astragali con-  
sideratio.

Astragali uires  
ex Gal.

Nomina.

Υάκινθος.



Yacintos

HYACINTHVS.

CAP. LVIII.

**H**Yacinthus folia habet bulbi: dodrantalem caulem, læuem, minimo digito tenuiorem, herbacei coloris: comam procumbentem florum purpureorum plenam, incuruam: radicem quoque bulbaceam. Quæ, ut creditur, pueris cum uino albo illita, pubertatem coercet, & non patitur erumpere: sistit aluum pota, & urinam impellit: phalangiorum moribus auxiliatur. Semen adstringentius est, the-  
riacis expetitur: regium morbum emendat, cum uino potum.

10

HYACINTHVS.



Hyacinthus



## HYACINTHVS ORIENTALIS.



10 **H**YACINTHUS in uniuersum in campestribus inter segetes, & in syluis prouenit: folijs, & radicibus bulbaceis: caule do-  
drantali, uiridi, tenui, leuiq;: floret cum uiolis circa finem Martij, & Aprilis initium: florentem emittit comam,  
ab ipso caulis medio usque ad summum purpureis circumdatum floribus, qui maturescentes ad terram incuruantur, perdu-  
rantq; diu anteaquam contabescant. Hetruscis nostris Hyacinthi uulgò uocantur Cipolle canine. Flores primo statim ex-  
ortu nostrates pueri colligunt ob purpurei coloris prestantiam. Aliud HYACINTHI genus, quod ORIENTALE ap-  
pellare placuit, misit ad me Iacobus Antonius Cortusus, rei herbarie studiosissimus, quod sibi missum ex Orientalibus re-  
gionibus fatebatur. unde nos illi Orientalis nomenclationem addidimus. Hyacinthi uires memorie prodidit Galenus libro  
viii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Hyacinthi radix bulbosa est, ordinis primi in desiccando: secundi uerò  
completi, aut certe tertij incipientis in refrigerando. Itaque pueros diutissime seruare impuberes illita cum uino creditur.

Hyacinthi con-  
sideratio.

Hyacinthi ui-  
res ex Gal.

Semen





Nomina.

Semen leuiter extergit, & adstringit: quamobrem & ipse regio morbo laborantibus exhibetur in uino, ordine quidem tertio quadantenus desiccans, ceterum in medio consistens caliditatis, ac frigiditatis. Planta Græcis ὄκυνθος, Latinis item Hyacinthus appellatur: Italis, Hiacintho: Germanis, Mertzen bloomen: Hispanis, Mayos flores: Gallis, Vaciets. 10

Μήκων ποσειδ.

PAPAVER ERRATICVM.

CAP. LIX.

**P**Apauer erraticum, quod rhœcada uocant, uere quidem in aruis cum hordeo nascitur: flore protinus deciduo, unde & nomen apud Græcos accepit. Folia erucæ, aut origano, aut cichorio, aut thymo similia spectantur, sed longiora, diuisa, scabra: iuncea ei caulis, rectus, cubitalis, asper: flos syluestris anemones, puniceus, interdum albus: oblongum caput, sed quàm anemones minus: semen rufum: radix longa, subalbida, minoris digiti crassitudine, gustu amara. Huius capita quinque, aut sex in uini cyathis tribus ad dimidiâs decocta, potui dabis, quibus somnus accersendus est. Semina acetabuli



## PAPAVER ERRATICVM.



10 acetabuli mensura ex aqua mulsa pota, aluum leniter emolliunt : ad idem præstandum mellitis placen-  
tulis, & dulciarijs libis admiscuntur. Folia cum calycibus illita, inflammationes sanant : eorundem  
fotu, & perfusione somnus allicitur.

Μήλον ήμερον.

## PAPAVER SATIVVM.

## CAP. LX.

**E**' Satiui papaueris genere, quod hortense est, semen in panem densatur, qui sanis in usu fit: eo etiam  
ex melle pro sesama utuntur: thylacirin uocant. Capitulum habet <sup>a</sup> longum, & semen candidum.  
Syluestre uerò caput habet insidens, demissumque, & nigrum semen: quod pichitis nominatur: non-  
nullis tamen & ipsum rheas dicitur, quoniam eius scapo lacteus succus emanat. Tertium magis sylue-  
stre, & ad medicinas ualentius, multò his longis, productiore capitulo. Omniū in cōmune natura refri-  
geratrix. quare si capita ipsa, & folia decoquantur in aqua, somnum fotu conciliabunt. Bibitur de-  
coctum

<sup>a</sup> Meum. επί  
μυξος. i. oblon-  
gum.

VIII





Opium.

coctum contra uigilias. Calyces cum polenta triti, & cataplasmati admitti, ignibus sacris, & inflammationibus profunt. Tunduntur quoque uirides, & digeruntur in pastillos, qui siccati ad usum recon- 10  
duntur. Capita quoque per se in aqua coquuntur ad dimidias, iterumque adiecto melle, dum humor  
coeat in eclegmatis lentorem. Id medicamentum in tussi, arteriarum fluxionibus, & coeliacorum affe-  
ctu, doloris leuamentum præbet. efficacius tamen redditur, addito hypocistidis succo, & acacia. Pa-  
paueris nigri semen tritum cum uino bibitur, contra citam aluum, & foeminarum profluvia. in perui-  
gilijs fronti, temporibusque illinitur ex aqua. Opium eius magis refrigerat, inspissat, siccaturque. Sum-  
ptum erui magnitudine, dolorem finit, concoquit, & somnum allicit: tussi, atque coeliacorum ualetu-  
dini auxiliatur: uerum si copiosius hauriatur, nocet, cum lethargicos efficiens interimat. Ad dolores  
capitis cum rosaceo perfusum, efficax est: aurium dolori cum amygdalino, myrrha, & croco instillatur:  
inflammationibus oculorum cum torrefacto oui luteo proficit: igni sacro, & uulneribus cum aceto:  
podagris, cum lacte mulieris, & croco. somnum accersit subditum sedi pro balano. Optimum habe-  
tur



tur graue, & densum, gustu amarum, odoratu soporiferum, quod facile aqua diluitur, læue, candidum, neque asperum, neque grumosum, quod inter colandum non ut cera coeat, & in sole diffundatur: dein admotum lucernis, non atra luceat flamma: extinctum denique odoris uim conferuet. Sed opion glaucio, gummi, aut syluestris lactucæ succo adulterant. Verum glaucio fucatum, in dilutione croci colorem reddit: lactucaceo succo fictum, exiliter spirat, & asperius spectatur: gummi uitiatum splendescit, & infirmum est. Nec desunt, qui eò dementiæ deuenierint, ut adipem ei admiscerent. Ficili nouo torretur ad oculorum medicamenta, dum mollius, atque rufius appareat. Diagoras, ut Erasistratus author est, usum eius damnavit, oculorum lippitudinibus, & aurium uitij infundi uetans, quoniam uisus aciem hebetaret, & soporem gigneret. Addidit Andreas, illitos eo protinus excæcari, si non adulteraretur. Mncsidemus usum duntaxat olfactandi probauit, quoniam ad conciliandum somnum conueniret: alioqui nobis ut noxio interdicit. Quæ commentitia esse experimento deprehenduntur: siquidem effectus, uirium huiusce medicamenti fidem faciunt. Quare non alienum fuerit scriptis mandare, quoniam modo is excipiat succus. Aliqui capita ipsa, & folia tundunt, & prælo expriment, terentesque in mortario digerunt in pastillos: id meconium uocatur, multum opio ignauius. Porro opij faciendi ratio hæc est. Cum ros in eo exaruerit, cultro decussatim in stellas, ne penitus adigatur, ex obliquo in rectum summam cutem incidere oportet, lacrymam exeuntem digito in concham abstergere: nec multò post redire, ut concreta inueniatur: etenim quæ tum, aut postero die etiam offenditur, in uetere pila teri debet, & in pastillos cogi. cum tamen inciditur, retrocedendum est, ne uestibus succus deradatur.

Nomina.

**S**pectantur Maio mense Papauera erratica rubentibus floribus nitentia, in aliquibus campestribus locis adeò numerosa, ut deceptis oculis, campi uideantur coccineis uelaminibus uestiti. Horum flores non desunt, qui affirmant lateris dolori, qui Græcis *παιπitis* dicitur, mirifice mederi: in quem usum eos siccatos in puluerem redigunt, & in potu exhibent. Ab hoc experimento nonnulli medicorum edocti, ex ipsorum florum recentium succo ter, aut quater iterato diluto, serapium cōficiunt: quo postmodum magno, ac prospero successu in pleuriticis utuntur. Tridentina rura Papaueris erratici folia prima statim germinatione olerum modo decoquunt, sumuntque in cibum caseo, & butyro admistis. Nec mirum sanè, cum etiam Theophrasti ætate (ut ipse scriptum reliquit lib. IX. cap. XII. de plantarum historia) eadem sumerentur in cibis. Loco enim citato ita de eo scribit Theophrastus. Papauer erraticum uocatum non absimile intubo erratico cōstat: quare in usum uenit cibarium. Nascentur in aruis potissimum inter hordea. Florem rufum producit: caput pollicaris unguis magnitudine.

Papaueris erratici confid.

**30** Legitur ante hordei messem, atque uiridius etiam, purgat inferius, hæc Theophrastus. Sed iam de Papauere satiuo, siue domestico nobis differendum est. Videtur Dioscorides cum satiuo duo syluestris Papaueris genera tradidisse, & hoc nomine hæc ab illo distinxisse. Qua in re animaduertendum est, ne aliquis fortasse decipiat, quod omnes hæ papauerum species ab agricolis seruntur. Verum illud duntaxat, mea quidem sententia, hortense appellauit Dioscorides, quod albo constat semine, quoniam hoc frequentius in uiridarijs, & hortis prope ædes seritur. Cetera uerò syluestria nominauit, non quod sponte, & per se nascantur (seruntur enim omnia) sed quod asperiora, hirsutioraque proueniant tum caule, tum capitibus, tum etiam folijs: quod præterea nigrum, asperumque proferant semen: quod denique serantur in campestribus segetum, & leguminum modo. Rem autem se ita habere testari uidetur Plinius lib. XIX. cap. V. cum sic inquit. Papaueris satiu tria genera. Candidum, cuius semen tostum in secunda mensa cum melle apud antiquos edebatur. Hoc & panis rustici crustæ inspergitur adfuso ouo inherens, ubi inferiorem crustam apio, githq; cereali sapore condiunt. Alterum genus Papaueris nigrum, cuius scapo inciso lacteus succus exprimitur. Tertium genus rhæam uocant Græci, id nostri erraticum dicunt. Sponte quidem, sed in aruis cum hordeo maxime nascitur. hætenus Plinius. Papauere candido passim abundat Hetruria. Vtrisque uerò nigris scatet uniuersa Insulæ tellus: sed præcipue apud gentes, quæ Tridentinas incolunt ualles, ubi Papauera hæc copiose seruntur in campis, & inter legumina, præsertim inter fabas. Ibi siquidem eius semine uescuntur homines, immisto placentulis, quas ex pasta foliosa multiplici inuolucro conficiunt. Comedunt illi, quidem hæc placentas ad saturitatem usque: nec ob id tamen unquam (quod mirum alicui fortasse uidebitur) diuturniore somno capiuntur, neque ueternosi sunt. Quin nec illi etiam, qui Stiriam, superioremq; Austriam incolunt, in ueternum incurrunt: etsi oleum è nigri papaueris semine expressum in cibis continue assumant, oliuarum olei uice. Ea demum experientia fecit, ut intrepide quandoque ausus sim Papaueris seminis cremorem hordei decocto expressum in ardentissimis febribus ad sitim extinguendam, somnumq; conciliandum etiam largius exhibere. Hinc præterea factum est, ut eum metum excusserim, & deposuerim, quem mihi olim

Papaueris satiu confid.

**50** præceptorum meorum graues admonitiones incusserant, & ingesserant. Ceterum ex incisis Papauerum capitibus opos, siue succus manat, qui in Opium uocatum addensatur, ut scite docuit Dioscorides. Et quanuis Opium quarto excessu frigidum statuatur; tamen si ex sapore, & effectu rerum temperamenta, & qualitates cognoscuntur, opium nostri usus (quantum equidem deprehendere potui) non modò gustu amarum percipitur; sed etiam acre, adeò ut paululum in ore detentum linguam, & palatum exulceret. Vnde haud dubie colligi posse putauerim, calidissimas illi inesse qualitates. Cuius rei fidem augere potest, quæ ex eo prodit odoris grauitas. Veruntamen ne impudentis, atque arrogantis nomen subeam, quod in hoc omnium ferè medicorum sententiam destruere uelim, eorum iudicio rem hanc æstimandam relinquam, qui ante nos opij tum qualitates, tum facultates diligentissime expendunt. Sed fortè ea acris, amaraque facultas in opium facile inuebitur ex glaucij adulteratione, quod illi sepius admiscunt, ut Dioscorides adnotauit. Illudque argumento esse potest, quod aqua colliquatum croceum colorem reddat. Adde quod opium, quod hodie ad nos conuehitur, non est illud uerum & legitimum è lacryma, quæ ex inciso papaueris capite exierit, concretum, sed potius hoc è foliorum, & capitum contritorum succo confectum est; idque meconium uocatum erit, opio longè deterius. Papauerum uires memorie prodidit Galenus lib.

Papaueris sicci, siue Opij facultas.

Papauerum uires ex Gal.



bro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Papauer alterum Rhœas nuncupatur, quod scilicet celeriter flos eius defluat. Alterum domesticum, quandoquidem colitur. Quin & altera dua sunt præter has species sylvestris papaueris: alterum uelut incidentem calycem sustinens: alterum longiorem quam illud calycem obtinens, totum autem procerius, ac squalidius. Ab hoc succus defluit, atque hinc est, quod hanc speciem quidam Rhœada nomen. Porro omnium facultas refrigeratoria est. Ceterum satini semen, quod & thylacite cognominant, mediocriter somnum conciliat, visu candidum: proinde pani ipsum inspergunt, ac melle maceratum edunt. At eius, quod primo loco recensuimus, cuius florem celeriter decidere posuimus, ualidius semen refrigerat, ita ut nequaquam eo quis innoxie solo uti possit, sicut satiuo siue domestico melli admiscens. Admodum uero, si ita sumptum sit, somnum conciliat. Ceterum pusillum eius inspergunt ijs, qui ex melle conficiuntur bellarijs, atque placentis, panibusq;. Porro tertio loco dicti semen atrum etiam medicamentosum est, admodum refrigerans. At quod quarto loco positum est, omnium est medicatissimum, tum in semine, tum in calyculis, tum in folijs, tum in succo. Valide enim refrigerat, ad stuporem usque, & mortem perducens. quare medici quod probe eo utantur medicamenti miscentes, frigiditatis uehementiam retundunt. Est enim ex quarto, & ultimo refrigerantium ordine. Porro quo pacto maxime ex methodo misionem facere oporteat, non est presentis tractationis proprium. Et lib. II. de compositione medicamen. secundum locos, de dolore capitis agens citra manifestas causas oborto, ita de opio differit. Raro, inquit, cogimur pharmacis ex opio uti, cum uidelicet præ doloris uehementia homo de uita periclitatur. Quamquam & tunc solide partes ex eius usu offendantur, adeo ut post hæc correctione opus habeant. Sic & ex opio collyria multis detrimento fuerunt, adeo ut debilem oculum reddiderint, & uisus hebetudinem, amblyopiam Græcis appellatam, induxerint: uelut etiam auditus grauitatem inducunt quacunq; ad uehementem aurium dolorem ex papaueris succo sunt composita. Idem Galenus lib. III. eiusdem tractatus, de aurium inflammationibus agens, sic inquit. Pharmaca ex papaueris succo omnia sensum stupefaciunt: & ob id sanè necessario cogimur ipsis uti ubi nullum aliud mitigatiuum opem tulit. hæc Galenus. Ex quibus sanè omnibus admoniti esse debent medici, ne temere, aut inconsulte ad usum opij se conferant. Sed ratio, qua id corrigendum, administrandumq; sit, ex ipso Galeno colligi potest, libro VII. de compositione pharmacorum secundum locos, ubi ita scriptum reliquit. Calefacientia miscentur, quæ refrigerantium stupefactionem deducere possunt, cum illa ipsa per se tardi transitus existant. Hæc igitur ubi quis inaudierit, quantitatem consideret simplicium pharmacorum, quæ in compositiones miscentur. Ex hac enim sciet num magis, an minus efficere possit compositum pharmacum, ea quæ promittit. Si nanque refrigerantia plura apparuerint, sensum affectuum magis obtundit, & quantum caloris in ipsa particula fuerit, etiam hunc extinguit. Vbi uero calefacientia fuerint aucta, minus quidem hæc efficiet ipsum pharmacum, innocentius autem reddetur. Nosse enim oportet, corpora uiuentium mortificationi simile quipiam perpeti ab omnium ex opio, hyosciamo, & mandragora compositorum pharmacorum usu: nimirum causis dolorem insipientibus insensibilibus factis, & multi sanè qui assidue talia accipiunt, ad immedicabilem frigiditatem particulas perducunt. Papauer erraticum sic Latinis *μικρον παρτις* Græcis appellatur: Italis, Papauero saluatico: Germanis, Klapperrosen: Hispanis, Amapolia, & Papoulla: Gallis, Coquelourdeis. Papauer uero satiuum Latine dictum, *μικρον ημερος* Græce uocatur: Arabicè, Thaxthax, seu Chaschas: Italicè, Papauero domestico: Germanicè, Magfomen: Hispanicè, Dormidera: Gallicè, Pauot. Quod denique Græci *μειον*, & *μικρον*, Latini item Opium & Meconium dicunt: Mauritanii, Afium: Itali, Opio.

Nomina.

*Μικρον παρτις.*

## PAPAVER CORNICVLATVM.

CAP. LXI.

Papauer ceratites, idest, corniculatum, folia habet candida, hirsuta, uerbasco similia, in ambitu sylvestris papaueris more ferrata: caule non dissimili: flore pallido: calyculo fœni græci, in corniculorum modum inflexo, unde nomen mutuatur: semine papaueris, pusillo, nigroque: radice per summa cespitem, nigra, crassa. nascitur in maritimis, & asperis. Radici ea uis inest, ut in aqua decocta ad dimidias coxendicum, & iecinoris affectus potu sanet. prodest his, qui crassa quædam, & araneosa cum lotio reddunt. Alium leniter purgat semen, acetabulo in aqua mulsa poto. Crustas emarginant, illita ex oleo folia floresque: argema ac nubeculas iumentorum, perunctas abstergunt. Sunt qui glaucium hoc papaueris genere factitari existimarunt, falsi quadam foliorum cognatione.

*Μικρον σπυμεν.*

## PAPAVER SPVMEVM.

CAP. LXII.

a Meum. *ἐξ αὐτῆς*  
*δὲ λεγῶν*. i. radi  
 ce tenui. ita  
 Meum.  
 b Meum, &  
 Orib. καὶ ἑν-  
 παρτεὶς ἀποτι-  
 θεται. i. & exic-  
 catum reponi-  
 tur.

Aliud Papaueris genus aphrodes, id est, spumeum uocatur, ab alijs heracleum, caule dodranta-  
 li: folijs admodum paruis, radiculæ similibus: fructu inter ea candido. nam herbula alba est, &  
 spumea tota: radice in summo cespite. Legitur ætate semen, cum integrè adoleuit, deciditque  
 exiccat um. Datum acetabuli mensura in aqua mulsa, uomitione expurgat. priuatim huiusmodi pur-  
 gatio, comitialibus prodest.

Papaueris cor-  
 niculati confi-  
 deratio.

Papauer corniculatum in maritimis nostris Senensibus Crassetano, & Orbetellano agro, & circa Herculis portum  
 Argentario promontorio, itemq; in Adriatici maris litore non longè à Timauo fonte, & Tergesto saxoso litoris tra-  
 ctu, ubi sæpius ipsum legimus, frequentissimum prouenit: quanquam etiam in alijs Italiae locis nascitur, sed quod potissi-  
 mum in hortis, & uiridarijs ad publicum omnium commodum, & spectaculum fuerit satum. Huius meminit Theophras-  
 tus lib. IX. cap. XI. de plantarum historia, sic inquit. Papaueris quoque sylvestris genera plura notantur: quod-  
 dam enim corniculare appellatum: quoddam autem nigrum est, folio constans uerbasci nigri, sed minus nigro: cauli altitu-  
 do



## PAPAVER CORNU TUM.



10 do cubitalis : radix brevis, per summaq; cespitum : fructus inflexi, ut cornicula figurantur . Legitur circa messes . Alium purgare potest : folium albuginem ouibus aufert . nascitur iuxta mare , saxosis locis . hæc ille . Credidere nonnulli Glaucium , quod Mauritanis memithe uocatur , fieri è corniculati Papaueris succo . Verum ij (ut Dioscorides est author ) procul dubio decipiuntur . Caterum Papauer spumeum , quod aliqui heracleum uocant , nondum mihi compertum est , neque etiam hætenus aliquem reperi, qui illud legitimum ostenderet . Quo fit, ut ipsum quoque inter tot alias nobis incognitas plantas relinquere malim , quàm aliquod incertum proferre, ut quidam faciunt . Veruntamen non mihi uidetur silentio prætereundus fatalis ferè Plinij lapsus , in Papaueris spumei mentione lib. XX. cap. XIX. Quippe qui huius papaueris folia speciem passerum auium representare tradiderit , deceptus nimirum duplici eiusdem nominis Græci significatione . σποδίων enim Græcis non modò passerem auiculam significat ; sed & plantam eam , quam Latini radiculam , siue lanariam herbam appellant : cui quidem Dioscorides , non autem auiculis , quas passeræ Latini dicunt , Papaueris spumei folia similia reddidit . Quemadmodum & Theophrastus , qui de eo loco citato ita scriptum reliquit . Papauer heraclion nuncupatum folio constat struthij , hoc est radicula , qua linteis candorem conciliant , radice candida , in summa terræ eunte : fructu albo.

Papauer spumeum.

Plinij lapsus.

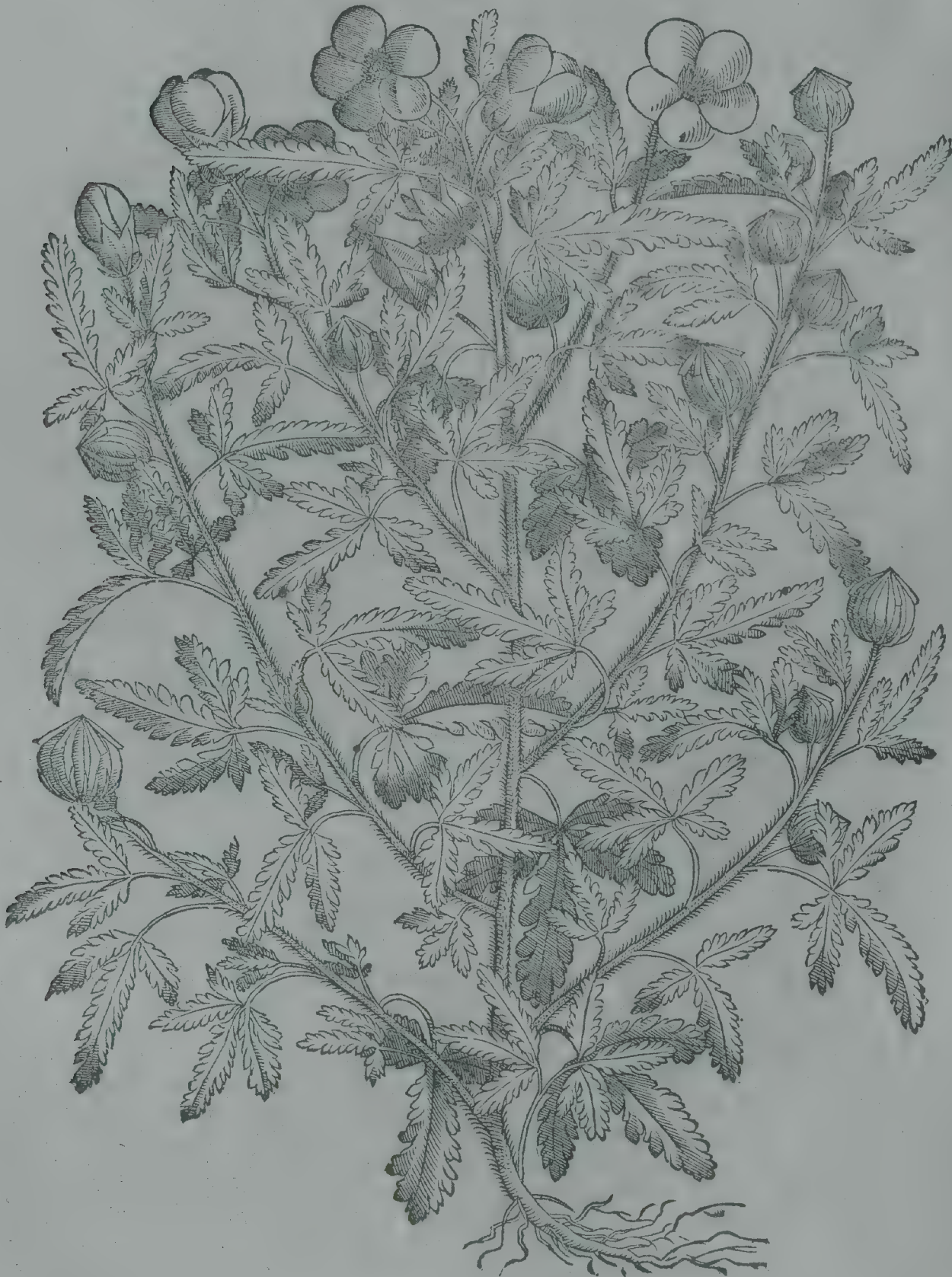


Papaveris cor  
niculati uires  
ex Gal.

Nomina.

*Eu albo.* Huius radix purgare superius nata est. Non desunt, qui contra comitiales ea utantur in uino mulso. hæc Theo-  
phrastus. Papaveris corniculati meminit Galenus lib. v. i. i. simplicium medicamentorum, de eius uiribus in hunc modum  
differens. Papauer corniculatum nominatum quidem est à semine leuem inuersionem habente, ueluti & fœnum græcum, ut  
bovis cornu uideatur esse simile. Vocatur porro à quibusdam paralium, quandoquidem ut plurimum iuxta mare nasci-  
tur. Vim habet incidendi, & abstergendi. Itaque radix herbæ in aqua decocta ad dimidium, hepaticos affectus adiuuat.  
Porro folia, & flores sordida admodum, & maligna ulcera iuuant. Sed ab his abstinere oportet, ulceribus iam expur-  
gatis: adeo enim abstergere ualent, ut & pura quoque carnis nonnihil eliquent. Hoc uirium robore non sordem dunta-  
xat, sed & crustam ulceribus detrahit. Papauer uerò Herculeum, quod & aphrodes, hoc est, spumeum uocatur, eo quod  
totum sit candidum, & spumosum, exile est. Semen habet pituitam expurgans. Μήλον κερatitis id Græcis uocatur,  
quod Latinis Papauer corniculatum: Arabibus, Almacharam: Italis, Papauero cornuto: Germanis, Gelbol magen,  
Moen, & Beelmagsamen: Hispanis, Dormidera marina: Gallis, Pauot ocornu. Id uero μήλον ἀφροδῆς Græcè dicitur,  
quod Latine Papauer spumeum: Arabicè, Dabre, & Zebeolij: Italicè, Papauero spumeo.

## HYPERICVM.





ΥΨΗΚΟΟΝ.

HYPECOVM.

CAP. LXIII.

**H**Ypecoon, aliqui hypopheon uocant. nascitur in segetibus, aruisque, folijs rutæ, exilibus ramis. Natura eadem, quæ papaueris succo.

**H**Ypecoum ijs facile sese offeret, qui inter segetes, & legumina ipsum perquirere non grauabuntur. Hoc pro sylue-  
stri ruta olim Petrus Spezzalancia Clesij uallis Ananie oppiduli pharmacopola compater meus, mihi ostendere so-  
lebat. Quandoquidem id prouenit in aruis, folijs rutæ paulò maioribus: caulibus exiguis, mollibus, hirsutis: in quibus sunt  
10 flores, qui in luteum pallescunt, etsi prope calycem purpurei spectentur. in horum medio flocculus erumpit colore aurum æ-  
mulans, nisi iucundus. Floribus succedunt capitula, tenui inuolucro contecta: in quibus semen clauditur nigrum, aspe-  
rum, pseudomelanthio proximum. Ceterum scio non deesse nasutos, qui iam diu plantam hanc nostram impugnant; di-  
cuntque folia illi non esse rutæ, sed potius Alceæ. Atqui si singulatim examinentur ijs facile cognoscent, à ruta parum ad  
modum distare. Ad hæc si uires expendantur, nihil sanè obstabit, quin eæ in hac planta reperiuntur, quæ in ipso quoque sunt  
papauere. Quo fit, ut horum susurronum bombo nihil à priori mea sententia dimouear; quousque aliam plantam, quæ ma-  
gis facie, & uiribus Hypheoon referat, in medium afferant. Meminit huius Galenus libro VI II. simplicium medicamen-  
torum, his paucis uerbis. Hypheoon, inquit, refrigerandi uim habet, ex tertio ferè refrigerantium ordine, adeò ut parum ab-  
sit à papauere. Quod Græci ΨΗΚΟΟΝ, Latini quoque Hyphecoum uocant: Itali, Hipecoo.

Hypecoi confi-  
deratio.Hypecoi uires  
ex Gal.  
Nomina.

20 ΥΨΗΚΑΜΟΣ. HYOSCYAMVS, SIVE APOLLINARIS. CAP. LXIIII.

**H**Yoscyamus frutex est caules emittens<sup>a</sup> crassos: folia lata oblonga, diuisa, nigra, hirsuta: flores è  
latere caulis, ordine prodeunt, tanquam punicorum cytini, scutulis septi seminum plenis, ut papa-  
ueris. Tres eius differentia. Vna semine nigro, floribus penè purpureis, smilacis folijs, cytiniis præ-  
duris & spinosis. Alterius semen subflauum ut irionis. flores lutei, folia & siliquæ<sup>b</sup> simpliciores. ambo  
insaniam gignunt, & soporem. ideo in communi usu damnantur. Tertium genus, ut quod mitissimum  
esset, medici recepere: pingue, lanuginosum, molle, candidi floris seminisque, in maritimis ruderibus-  
que, nascens.<sup>c</sup> cuius occasio si non adsit, rufum usurpari oportet. niger, ut deterrimus, improbatur. Re-  
centi semine, caulibus, folijsque tuis succus in sole exprimitur, & exiccato humore, usus ad annum uf-  
30 que prorogatur: nam facile corruptionem sentit. Extrahitur etiam ex sicco semine separatim in aqua  
calida tuso, & expresso. Liquamentum autem succo lacteo præstantius est, & magis dolores finit. Con-  
tusa herba recens, addita<sup>d</sup> trimestri farina, digeritur in pastillos, & reconditur. Liquamentum primum,  
& quod à sicco semine exemptum est, collyrijs, quæ doloris sensum auferunt, commodissimè inferi so-  
lent. contra acutas, calidasque fluxiones, dolores aurium, atque uulux mala profunt: cum farina autem,  
aut polenta, oculorum, pedum, cæterarumque partium inflammationes placant. Semen eadem præ-  
bet: tussi, destillationibus, oculorum fluxioni, & doloribus efficax: contra mensium abundantiam, & erū-  
pentem aliunde sanguinem, oboli pondere cum papaueris semine, & aqua mulsa bibitur: podagris sub-  
uenit: testibus inflatis, mammisque tumentibus à partu, tritum ex uino illinitur. Alijs quoque cataplas-  
matis, quæ doloris leuamentum præstant, admisceri solet. Folia omnibus medicamentis dolorem se-  
40 dantibus, per sese, & ex polenta utilissimè imponuntur. recentia ad mitigandos omne genus dolores  
oblinuntur: cum uino terna, quaternæue pota sanant algidas febres, quas epialos uocant. Cocta ole-  
rum modo folia, si acetabuli mensura manduntur, mediocrem insaniam gignunt. idem efficere tradunt,  
si colo ulcus sentiente, infundantur. Radice in aceto decocta, dentes in dolore colluuntur.

<sup>a</sup> Orib. addit.  
πόλλας. i. mul-  
tos. Et ita quo-  
que Meum.<sup>b</sup> Orib. ἀπα-  
λόπερος. i. tene-  
riores.<sup>c</sup> Orib. addit.  
χρυσέον ἐν τῷ  
λευκῷ. i. candi-  
do. itaque utē-  
dum est.<sup>d</sup> Meum. σι-  
ταρίῳ ἀλσίῳ,  
καὶ πηγανῷ. i.  
cum frumenti  
horni farina &  
ruta.

**H**Yoscyamus (ut Dioscoridi placet) tres habet differentias. Prima nigrum fert semen, secunda subflauum. Tertia  
album, quæ omnia ut semine differunt, ita & floribus. Siquidem in prima purpurei, in altera lutei, in postrema  
uero candidi spectantur. At hyoscyamum purpureo flore refertum nusquam hætenus uidere licuit. Cætera uero genera  
& uidimus, & sepe legimus. Quæ flore luteo, & subflauo semine prouenit, ubiq; ferè locorum nascitur, locis incultis,  
secus itinera, & in agrorum limitibus, folio brassicæ, lato, uenoso, pingui, nigricante, oblongo, in acutum desinente, & se-  
50 Eto, Acanthi modo, circumquaque ambitu hirsuto sed tactu molli. Caules habet teneros, teretes, pilosos, pingues, subal-  
bicanes, è quibus à medio rami prodeunt numerosi, in quibus flores in altera tantum parte è latere prodeunt. Hos caly-  
ces quidam sequuntur Punicorum Cytini similes, serrato, ac pungenti cacumine ocimoidis ferè modo, in quibus semen con-  
cluditur, rotundis quibusdam scutulis, caliculorum os occludentibus. Nam ijs maturitate exclusis, protinus semen de-  
cidit. Radice nititur spithamæ longitudine, alba, molli, succosaq; . Tota planta grauiter olet, adeò ut olfactu mentem af-  
ficiat. Quæ autem alba uocatur, folijs crescit ferè similibus, sed subrotundis, pinguioribus, mollioribus, hirsutioribus,  
rarioribus, & albicantibus. Flores profert alteri similes, sed candidos, aut subluteos, è quibus eodem ordine Cytini ori-  
untur, sed rariores, & clementiores, in quibus album concluditur semen. Non desunt qui nouam quandam in Italiam at-  
tulerunt plantam, spectatu sanè pulcherrimam, quam inter Hyoscyami genera connumerant. Caules edit hæc sesquicubi-  
tales, rotundos, tenui obductos lanugine, ramososq; , folijs amplis, pinguibus, tenui pilo r. fertis, mollibus, solani sopori-  
60 feri speciem quadantenus referentibus. odore etiam graui. Flores edit luteos Hyoscyami æmulos, è quibus capitula sub-  
rotunda oriuntur. quæ nonnullam Hyoscyami speciem præ se ferunt. Nam, & similibus ferè scutulis concluduntur, corona

Hyoscyami  
confid.

Vuuu 4 to cir-



## HYOSCYAMVS.



to circumquaque orificio, & semine intus subflauo colore. Radice nititur alba, spithamæ longitudine, numerosis ubique 10  
 fibris, & digiti crassitudine. Hanc iam pridem ex Italia ad me transmisit in Boemiam Iacobus Antonius Cortusius. Hyoscyami meminit Scribonius Largus, inquiens. Altercum, quod Græcis hyoscyamus uocatur, qui biberint, capitis grauitate, & uenarum distentione laborant, menteq; abalienantur cum quadam uerborum altercatione: unde & nomen apud Latinos. Hoc idem equidem testari possum, quod uiderim in Ananiæ uallis montibus pueros, qui Hyoscyami semen comederant, adeo desipientes factos, ut parentes, & uicini eos crederent à cacodæmonibus uexatos esse. Hinc est, quod eius regionis incolæ Hyoscyamum uulgari sermone appellant Disturbio, ut quod mentem maxime turbet. Aues, quæ huius herba semen ederint, præcipue quæ in gallinaceo habentur genere, non multo post tempore pereunt quemadmodum & pisces. Hyoscyamus uidetur Græcis dicta, quasi faba suilla: propterea quod (ut Helianus inquit) huius herbae pastu resoluantur: & conuellantur apri. Sed remedium nouere: aquas enim statim adeunt, & caneros uenantur, atque ita protinus saluti restituntur.



## HYOSCYAMVS ALBVS.



IO restituuntur. Hyoscyami uires recensuit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Hyoscyamus, cui semen atrum est, insaniam, ac soporem affert. Huic autem is, cui semen mediocriter flauum est, propinquam facultatem obtinet. Verum utrique fugiendi sunt ut inutiles, & uenenosi seu deleterij. Ceterum cuius semen, ac flos candidus est, ad sanationes uel maxime idoneus est, ex tertio quodammodo ordine refrigerantium. Porro flos eius quidem, cui semen est nigrum, mediocriter purpureus est; eius uero, cui est subflauum, leuiter mali colorem refert. hæc Galenus. Ceterum, ut ad hyoscyami historiam nostra reuertatur oratio, mihi quidem non uidetur prætermittenda suspicio, quæ est, quod in huius capituli initio, ubi de floribus fit mentio, mendum aliquod subsit. Ea nanque inibi floribus tribuuntur, quæ siliquis legitime debentur. Etenim siliquæ sunt, quæ scutulis conteguntur, atque semen intus continent, non autem flores. Augget hanc nobis suspicionem Serapio: quippe qui illud de fructibus Hyoscyami Dioscoridi acceptum referat, quod hîc de floribus scriptum legitur. Quare non temere, meo iudicio, conijcere possumus, hunc locum in Dioscoride deprauatum aut mutilatum esse. Planta, quæ Græcis ὀρνύαμις, Latinis appellatur Hyoscyamus, Apollinaris herba, Altercum: Arabibus, Bengi: Italis, Iusquiamo: Germanis, Bilsamen, & Biljen: Hispanis, Velenbo: Gallis, Iusquame, & Hanebane.

Hyoscyami uires ex Gal.

Nomina.

HYOSCYAMVS





Ψύλλιον.

PSYLLIVM.

CAP. LXV.

10

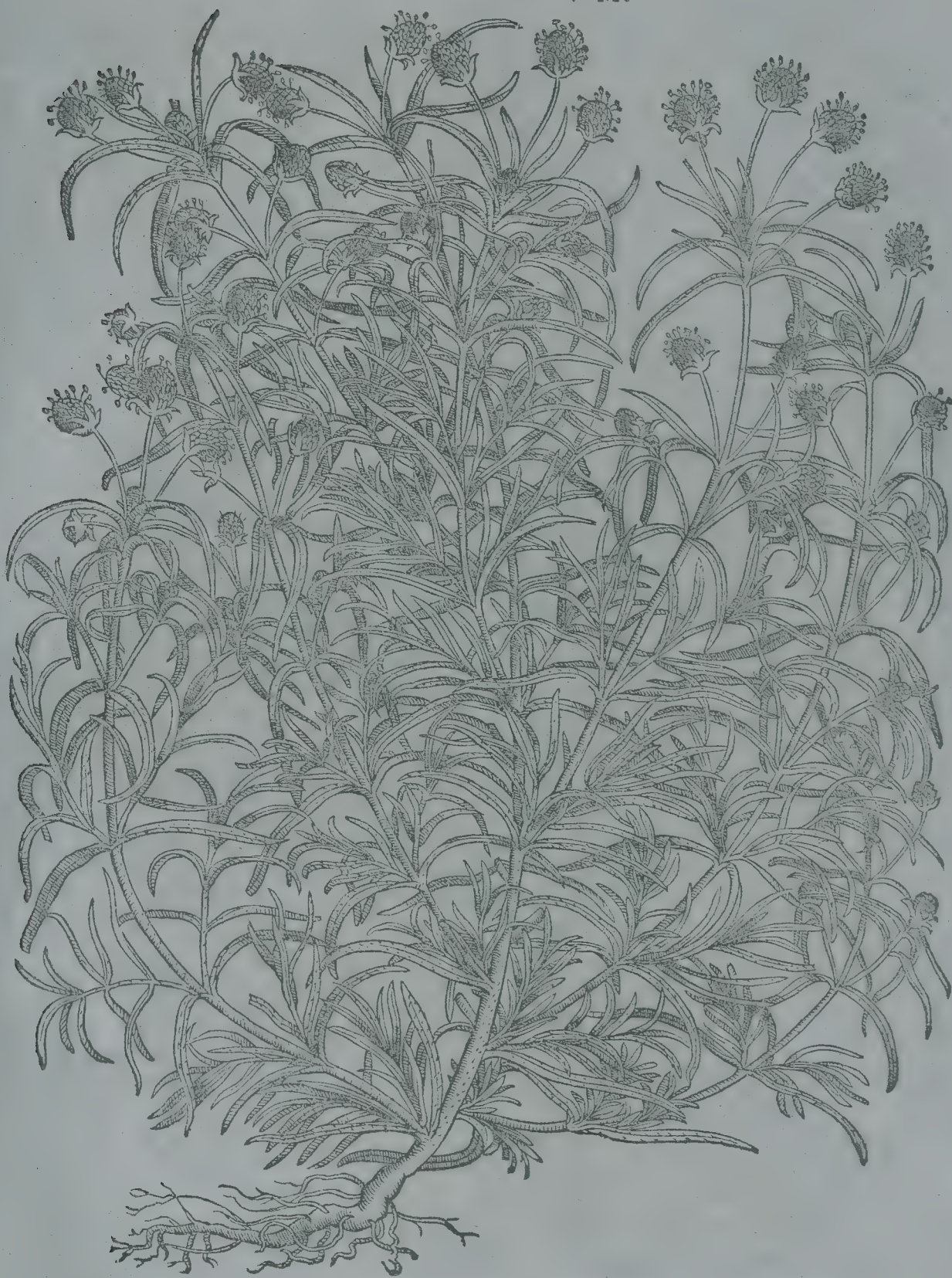
<sup>a</sup> Meum. χορ-  
ταδης. i. fœni  
modo surculo-  
sa.

**P**Syllion folijs est coronopo non dissimilibus, hirsutis, longioribus <sup>a</sup>. sarmentosa fœni modo in totum herbula, ramis dodrantalibus: coma à medio caule exoritur, duobus tribúsve conuolutis in cacumine capitulis: in his semine duro, nigro, pulicum simili, unde & nomen. in aruis, & incultis nascitur. Vis ei ad refrigerandum, inspissandum, & molliendum conueniens: articulorum morbis parotidibus, tuberculis, tumoribus, luxatis, illitum auxiliatur: imponitur in dolore capitis, cum rofaceo, aqua, aut aceto: enterocelis infantum, & prominenti umbilico, illitum ex aceto medetur. teritur acetabuli mensura, & in aquæ sextario madefactum, ubi concreuit aqua, illinitur: siquidem uehementer refrigerat, & in feruentem aquam deiectum calorem reprimat. contra ignes sacros efficax est. Fama est, si uirens domum importetur, non sinere in ea pulices gigni. Cum adipe tusum sordida ulcera, & quæ cacoethe uocantur, expurgat. Succus uermiculosis auribus, aut fluxione laborantibus, ex melle prodest.

*Psyllium,*



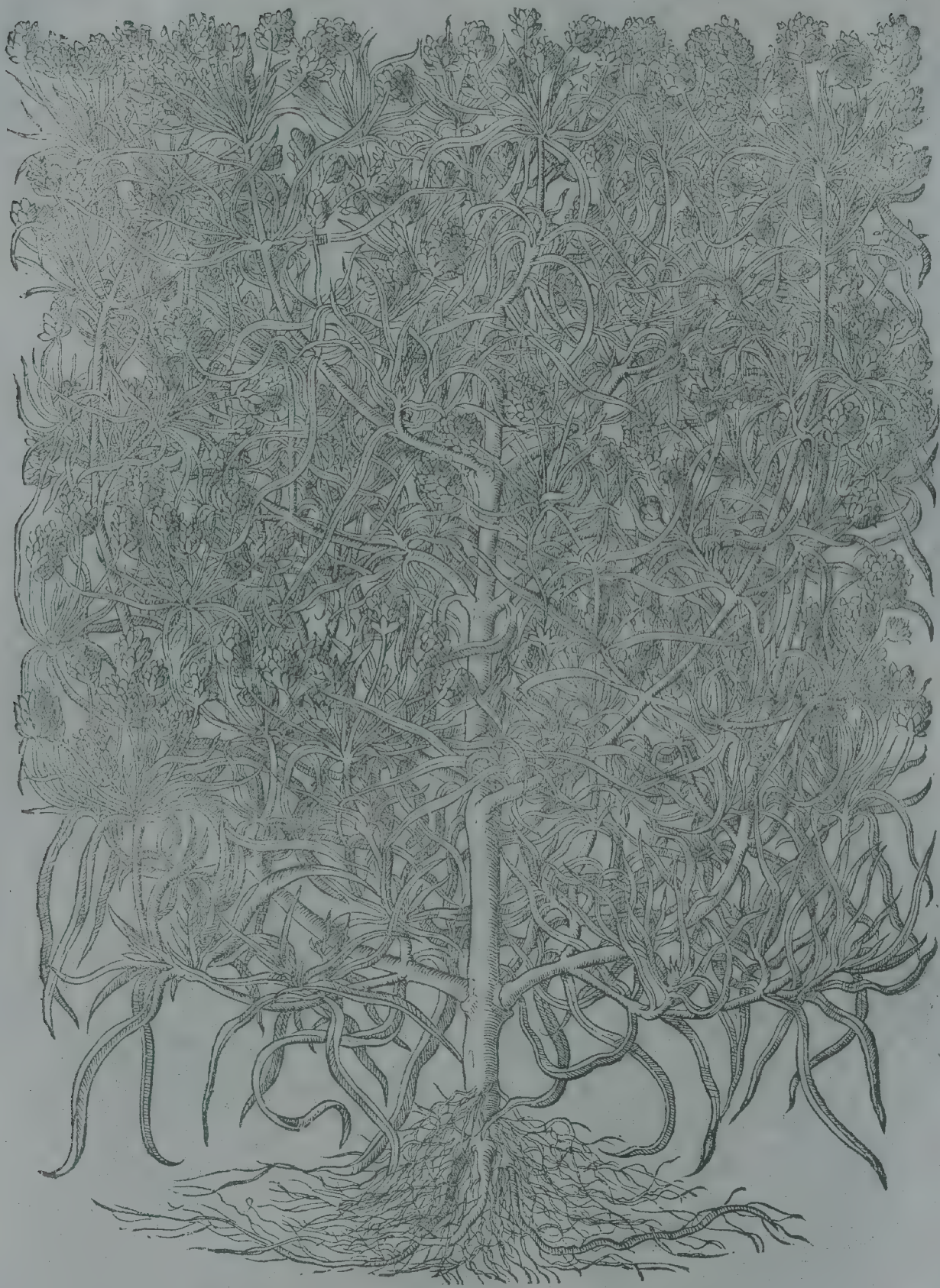
## PSYLLIVM.



<sup>10</sup> **P**syllium, quod & Pulicariam herbam nuncupant, duplici recensetur genere. Alterum folijs incanis, longis, hirsutis, cornopo æmulis, non tamen corniculatis. Ramos gerit numerosos, dodrantes, rotundos, graciles, & foliosos, humotenus potius quàm in altum sese diffundentes, in quorum cacuminibus capitula oriuntur, compactili squamarum congerie à natura fabricata, ut in scabiosa, & longis pediculis nitentia. Flosculos edit pusillos, lanuginosos, pilorum speciem referentes, albo colore, plantaginis angustifoliae modo. Semen, quod nigrum, pellucidumq; habetur, pulicum effigie, in ipsis capitulis continetur. Radice nititur subalbicante, dodrantali, numerosis stipata fibris. Nasceitur locis incultis, & à multis quoque seritur. Alterum longè sarmentosius est, & numerosioribus refertum folijs, longioribus, angustioribus, densioribusq; pilosis pariter, atque incanis, atque inter se complicatis. capitula illi sunt alteri similia, sed minora paulò, & numerosiora, in quibus semen progignitur alteri simile. Radicē habet multifidam, & numerosis scatentem fibris. Nasceitur in campestribus, sed in maritimis frequentius. Seplassæ semen recondunt ad glutinosos liquores conficiendos, quibus in infrigidandis inflammationibus, prohibendisq; calidis defluxionibus, & ad extinguendam sitim, lenigandamq; linguam, & faucium scabritiem, in ardentissimis febribus utuntur medici: quinetiam ad aluum emolliendam. Psyllij uires retulie

Psyllii confid.





retulit Mesues inter ea medicamenta, quæ deiectoria ui pollent, ubi hæc ad sensum saltem habet. Psyllium de his est, quæ 10  
 temperamentum immutant, & quæ emolliendo aluum citant. Huius seminis tria habentur genera, candicans, subfla-  
 uum, & ad purpuram uergens. Præstantius perfectè maturum, ponderosum, & quod in aquam demissum statim inum pe-  
 tit. Contrarijs constat cum uiribus, tum substantijs: ea siquidem, quæ in medulla continetur, calida est, & sicca ordine  
 quarto, admodum acris, incidens, exulcerans, septica, & deleteria facultatis. Quæ uerò in cortice residet, teste Ru-  
 fo, infrigidat, humectatq; tertio excessu. Infunditur psyllij semen in aqua fontana frigida, agiturq; rudicula tandiu,  
 quousque aqua lentorem contrahat, percolaturq; deinde à seminibus, & admiscetur oleo, aut syrupo uiolaceo. hoc enim  
 modo psyllium potus aluum mirificè emollit, & deijcit. Verùm si frixum prius semen rosaceo admistum eodem modo agi-  
 tetur, tunc sumptum dysentericis remedio est, & ceteris alui fluoribus, præsertimq; ijs, qui deiectorio medicamento exu-  
 perante hausto superueniunt, sed præcipuè acri, quale est scammonium. Ceterùm maxime animaduertendum est, ne Psyllij  
 semen (id quod tamen detestantur recentiorum quidam) tusum in puluerem potandum exhibeatur. Quippe quod, attrita  
 medullari substantia, uentriculum, & intestina exulcerat: iecur, & sanguinem inflammat, & omnia denique uiscera le-  
 dit.



## SOLANVM HORTENSE.



10 dit. Integri seminis dilutum eo modo, quo diximus, paratum bilem deijcit: eaq; propter ardentissimis febribus, intolera-  
 bili siti, inflammatis ualde spiritibus, & faucium, & pectoris asperitatibus mirifice medetur. In aceto diu agitatum  
 inflammatione, igni sacro, & herpete laborantibus auxiliatur, exterius illitum: priuatim prodest capite dolentibus fron-  
 ti impositum, sit tamen dolor à causa calida fuerit excitatus. Hæc ex Mesue decerpimus. Psyllij uires paucis perstrin-  
 xit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Psyllij semen admodum utile est, ex secundo refri-  
 gerantium ordine: in desiccando uerò, & humectando medium quodammodo est, & symmetrum. Herba Ψύλλου Græcè,  
 Psyllium item Latine dicitur: Arabice, Bazara chathona, seu Bezer cothume: Italice, Psillio: Germanice, Psyllen Kraut:  
 Hispanice, Zargatona: Gallice, Herbe à puce. Nomina.

Στρυχνος κνισθος.

## SOLANVM HORTENSE.

## CAP. LXVI.

**H**ortense Solanum frutex est cibus idoneus, exilis, pusillus, multis concavus alis: folio nigro,  
 maiore quam ocimi, & latiore: fructu rotundo, uiridi, qui post maturitatem nigricat, aut ful-  
 uescit. herba innocentis gustus. Natura ei refrigerandi: quare folia ulceribus quæ serpunt, & ignibus

X x x x sacris



facris conuenienter cum polline polentæ illinuntur. ægilopia, capitisque dolores, trita & imposita per se sanant: æstuanti stomacho auxiliantur: parotidas cum sale detrita illitu discutunt. Valet succus eius aduersus ignem sacrum atque ulcera quæ serpunt, cum cerussa, rosaceo, & argenti spuma: ad ægilopas cum pane: infantium adustioni, quam syriasin uocant, cum rosaceo perfusus proficit: in collyrijs, aquæ uel oui uicem exhibet, contra acutas fluxiones illitus: aurium dolori instillatus prodest. mensem abundantiam sistit in uellere subditus. Succus fuluo gallinarum cortalium fimo subactus, & linteo appositus, ægilopijs præsentaneo est remedio.

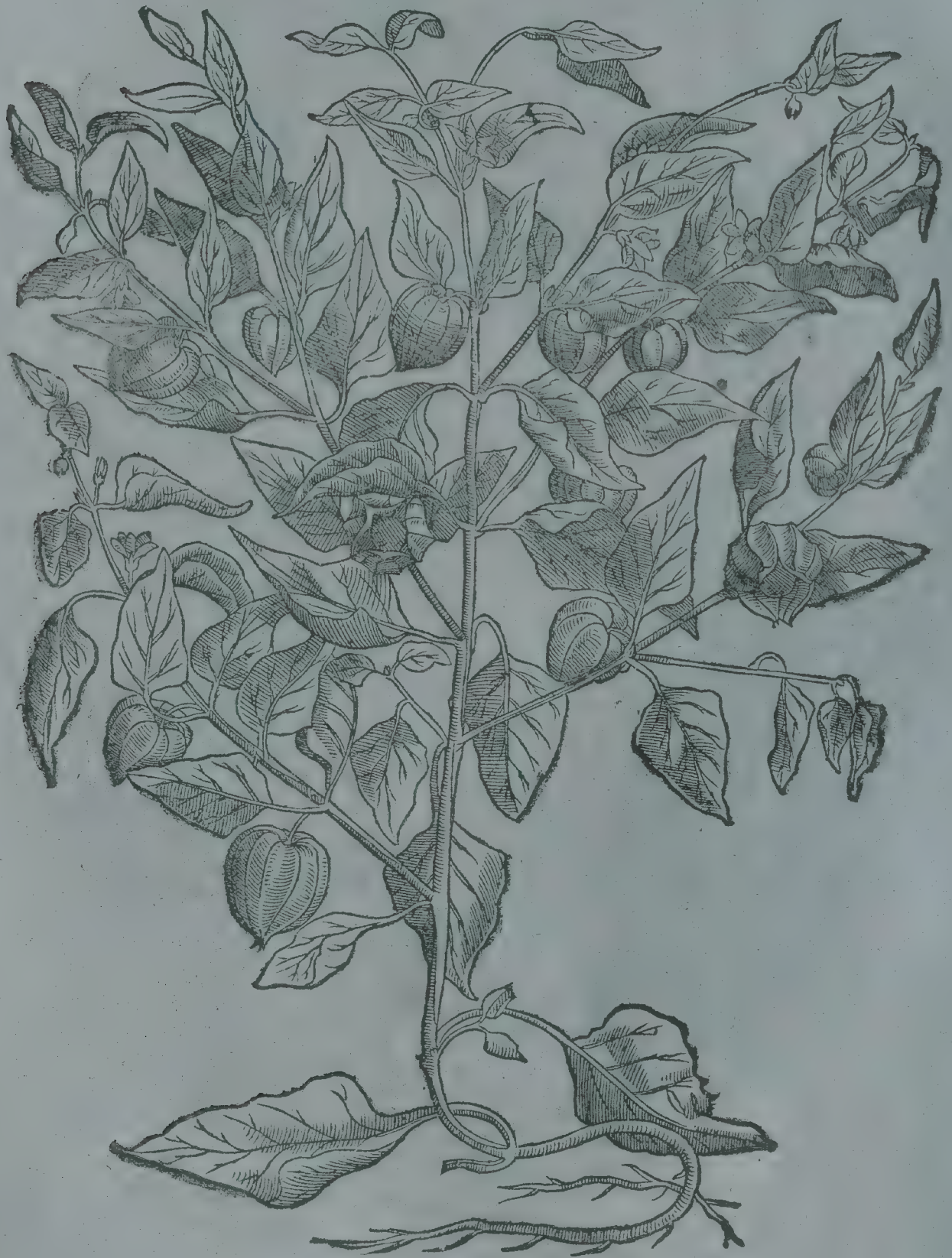
Στρίχνος ἀλικακαβός.

SOLANVM HALICACABVM.

CAP. LXVII.

**E**st & aliud Solanum, quod peculiari nomine halicacabon, aut physalida, id est uesicariam uocant, folijs antedicto similibus, uerum latioribus: cuius caules, posteaquam adoleuerunt, pro-  
na terram spectant: folliculis orbiculatis, uesiculis similibus: in quibus semen continet fuluum, rotundum, laue: acinorum uuæ figura: quo coronarij utuntur, corollis intexentes. Vim, usumque hor-  
10

SOLANVM HALICACABVM.





tenfis solani habet: uerum cibus nequaquam expetitur. Regium morbum purgat, semine potio, & urinam pellit. Ex utraque herba succus extrahitur, qui siccatus in umbra reconditur, ad eadem ualens.

Στρυχός ὑπνωτικός.

SOLANVM SOMNIFERVM.

CAP. LXVIII.

**S**olanum somniferum, aliqui etiam halicacabon appellant, fruticat multis ramis, densis, caudicosis, fractu contumacibus, pinguium foliorum, cotoneæque mali similibus: flore grandi, rubro: fructu in folliculis crocato: radice grandi, subrubro cortice uestita. nascitur in saxis, non procul à mari. Radicis cortex, in uino drachmæ pondere potus, somnificam uim habet, opio mitiorem. Semen uehementer urinam cit. Corymbi duodecim hydropicis dantur: si quid numero adijciatur, alienationem mentis faciunt. Remedio est aqua copiosa mulsa, potui data †. Succus pastillis inferitur, & medicamentis, quæ doloris leuamentum præbent. decoctus in uino, si in ore contineatur, dentium doloribus auxiliatur. Radicis succus, cum melle illitus, oculorum hebetudines tollit.

† Μετ. ολκός.  
i. cortex.

SOLANVM SOMNIFERVM.



XXX 2

Στρυχός



Στρυχνοσ μανιχός.

SOLANVM FVRIOSVM.

CAP. LXIX.

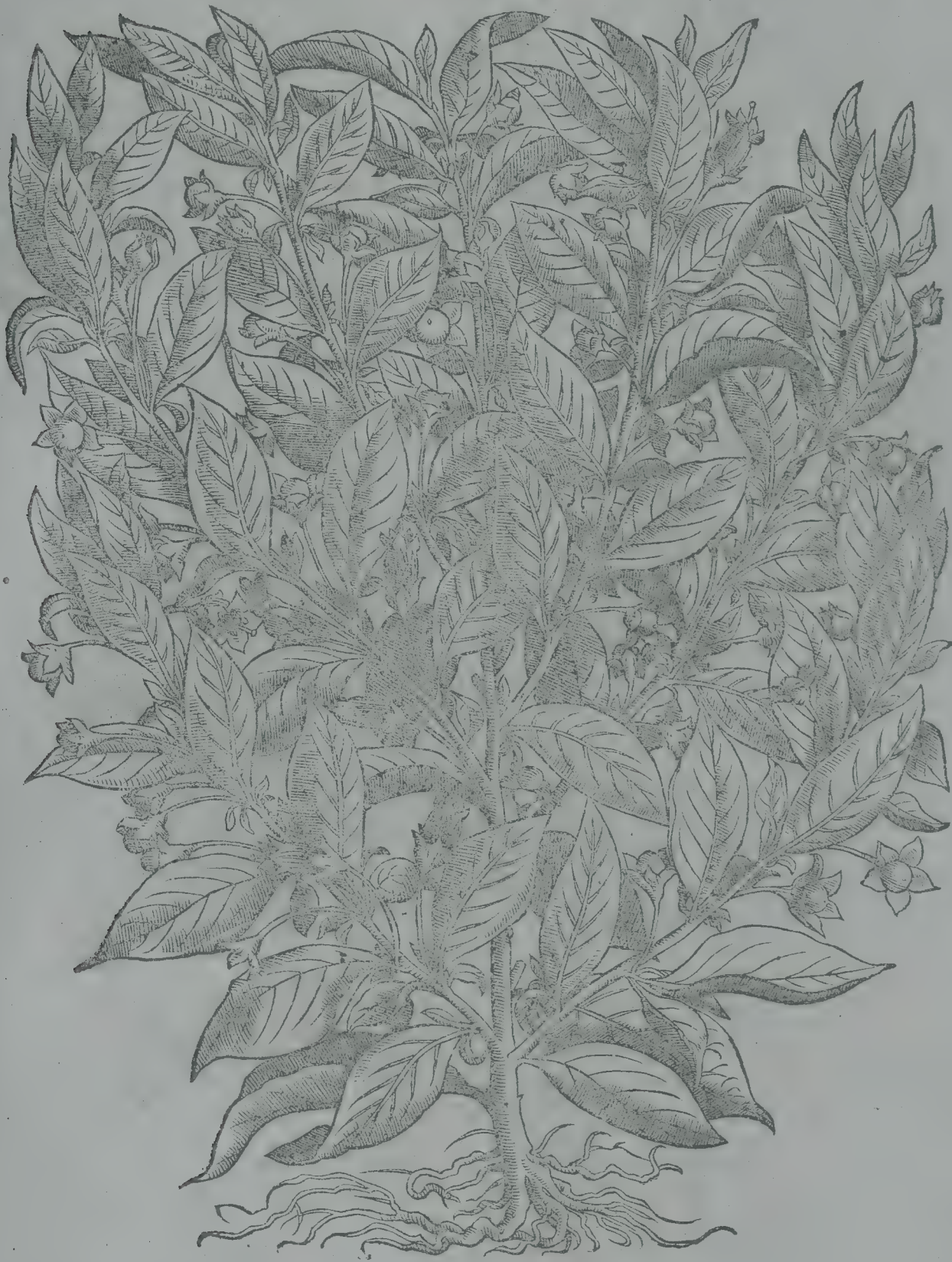
**S**olanum manicon, aliqui persion, alij thryon appellauere. Huic folium erucæ simile, maius aliquantò, satis acantho, quam pæderota uocant, accedens: caules à radice proceros emittit decem aut duodecim, ulnæ altitudine adolentescentes: caput in cacumine oliuæ figura, sed ut platani pilulæ hirsutius, uerùm maius, latiusque: florem nigrum: postquàm eo exuitur, racemus exit rotundus, niger, denis aut duodenis acinis constans, similibus hederæ corymbis, ut uuæ mollibus: radice firmatur candida, crassa, caua, cubitali. gignitur in montibus, uento perflatis, & plataneatis. Radix drachmæ unius pondere pota ex uino, facit species uanas, imaginationesq; non iniucundas obuersari: sed duplicatus hic modus, ad tres usque dies mentis alienationem affert: quadruplicatus interimit. Remedio est aqua mulsa copiosius pota, & uomitione reiecta. 10

SOLANVM SOMNIFERVM ALTERVM.



E quatuer





10 **E** Quatuor Solani generibus, quæ hîc à Dioscoride describuntur, etsi in commentarijs, quos antea Italico sermone conscripsi, me duo tantum genera novisse prodiderim, hortense scilicet, & quod aliqui Halicacabum, alij Vesicariam vocant; hoc tamen anno tertium, quod Somniferum appellant, Pisîs ad nos misit uir rei medicæ eruditione clarus Lucas Gbinus Forocorneliensis: idq; mihi planè omnibus notis legitimo respondere uidetur. Verùm quartum Solani genus, quod Manicum cognominant, hætenus me non uidisse fateor. HORTENSE apud ueteres concessit in ciborum usum, & pro olere habitum est: folijs exit Ocimo maioribus, Vesicariæ æmulis, sed angustioribus, nigrioribusque, mollioribus, & oblongis. Plures circumquaque fundit ramos, non sine alarum cavitatibus, floribus albis, & in medio luteis, Stella figura. Baccas edit rotundas, racematim dependentes, uinoso succo prægnantes. Iuniperinis haud minores, in quibus album minutumq; semen continetur. Variat in ijs color. Siquidem in hac planta nigra, in illa lutea, in altera subuirides habentur. Radix illi est alba, pluribus diuarcata fibris. Nascitur in hortis, & uiridarijs, secus publica itinera, & præsertim propter sepes, & adificiorum muros. Præstat cum foliorum, tum baccarum succus addito rosaceo, & aceti momento aduersus capitis dolores à caliditate exortos; quinetiam phreniticos iuuat; ubi illitis in eo linteolis sincipiti superponatur. Illinitur fronti eodem

Solani generû  
consideratio.



modo ad calidas oculorum fluxiones. Gargarissatur quoque utiliter cum aceto ad faucium, & columellæ inflammationes, & additur in unguentis, quorum ad ulcera contumacia est usus. In summa ubi refrigerare, exiccare, cohibereq; opus est, hortense solanum mirifice conuenit. Quod autem *Halicacabum*, siue uescariam uocant, quodq; Arabes, & officina *Alkekengi* nuncupant, folijs est hortensi similibus, sed latioribus, firmioribusq; , subasperis, nec aded, ut in illo nigricantibus. Caulibus lentis, qui ubi adoleuerint, facile sese in humum prosternunt. Flores illi sunt candidi, hortensis modo; & quibus uescia oriuntur inglandium magnitudine, & quandoque maiores, turbinata facie. Hæ octonis compaginantur costis, æqualibus inter se spatijs distantibus. Recenter editæ uirides sunt, sed per maturitatem rufescunt, baccis intus uinosi, quæ singulæ, singulis inhaerent ima folliculi parte, rubicunda uua acino similis sapore austero simul et amaro; ac numerofo, minutoq; intus semine, ipsoque albicante. Baccarum uis est præstantissima non solum ad ciendam urinam, sed ad eius quoque ardorem mulcendum. Siquidem earum succus ex papaueris albi cremore, aut seminum melopeponum, aut cucurbitæ, aut ex maluæ decocto, aut hordeacea ptissana potus mirifice urinæ ardoribus auxiliatur. Aspidibus adeo aduersissimum est *Halicacabum*, ut admota propius eius radice, sopore inexpugnabili in necentur. Bacca musto diluta imponuntur efficaciter incipientibus oculorum carbunculis. Calcantur eadem in tina una cum maturis uuis, & diebus aliquot simul efferuescere sinuntur, fitq; inde uinum calculosis admodum utile. Siquidem arenas mirifice pellit, & renes mundat unciarum quatuor pondere potum. Est & aliud uescariae genus, ab hoc tamen ualde diuersum, quod hac tempestate scenas, attegias, pergulas, & fenestras inumbrat & topiario opere contextit, & opacat. Constat hæc folijs oblongis, per ambitum laciniatis: floribus ex candido lutescentibus, aut simpliciter candidis, & quibus uescia prodeunt uirides, subrotundæ senis secundum longitudinem diuisuris, semine intus pullo erui magnitudine, aut paulo maiore, in cuius latere ueluti humani cordis effigies uisitur, oblongata albo colore, nec sine causa id à natura factum credimus, quod fortasse huiusce nota nos doceat, ad cordis affectus hoc semen præstare, quemadmodum, & in *Echio* herba contra uiperarum morsus celeberrima, semen uiperinis capitibus simile procreauit. Ceterum *Somnificum*, siue soporiferum *Solanum* numerosis fruticat ramis, densis, surculosisq; , fractu contumacibus: folijs multis, subpinguibus, cotoneæ mali haud absimilibus: floribus subrubentibus; caules per interualla uerticilli in modum ambientibus fructu crocato bacca figura, in folliculis hirsutis delitescente. Radice nititur longa uegetaq; , brachiali quandoque crassitudine; cortice subrubenti circumuestita. Nascitur maritimo tractu, locis plerumque saxosis; adeo ut mihi dubitandum non sit, quin planta, quæ hæc soporiferum solanum representat, legitima dici possit, cum omnibus sanè notis hoc solani genus referat. & si non desint nasuti, & qui aliorum laboribus inuident, ac insidiantur, qui friuolis, inani- busq; argumentis eam oppugnent, quorum latratibus iam aures nostræ obsurdescunt. Est & alia *Somnifici Solani* species cuius hæc quoque imaginem expressimus; folijs angustioribus, uenosis in humum spectantibus, caule anguloso: floribus tinabuli figura, subpurpurascens & in ambitu denticulatis; & è longo pediculo dependentibus, ex quibus bacca pro- ueniunt nigrae aut ex nigro purpurascens, uinose, minuto semine referta. quemadmodum & reliquæ solanorum bacca. Hæc uiridi quodam tegumento ad medium usque occultatur, cuius orificium in coronæ modum desinit. Radicem habet gran- dem, strumosam, teneram, albicantem; Maio floret, & Iunio fert fructum. Nascitur in Agro Goritiensi saluatino monte inter saxa, unde aliquot nobiscum tulimus plantas. Ceterum errant, mea quidem sententia, qui eam plantam, quam her- bariorum uulgus *Solatum* maius nominat, *Venetis* uero uulgò *Herba bella donna*, *Solanum somnificum* *Dioscoridis* esse exi- stimant. Siquidem id fructum non profert in folliculis croceum, tametsi eius, bacca largius sumpta interficiant. Vnde quanuis hæc plantæ uiribus conuenire possint; facie tamen inter se maxime distant. Horum sententiæ ad stipulatus est *Fuch- sius* medicus alioqui peritissimus, in suo magno de stirpium historia commentario. Sed cum in hoc se manifestè errasse de- prehendisset, in suo postea paruo plantarum libro, hanc herbam in *Mandragoras* reposuit, eamq; *Mandragoræ* speciem uoluit esse, quam *Dioscorides* *Morion* uocari tradit, lapsus, ni fallor, de uno in alterum errorem. *Mandragora* siquidem nomine *Morion*, folia fert *mandragoræ* mari similia, dodrantali longitudine, terra procumbentia, circa radice summum. Id quod manifestum præbet indicium, hanc perpetuò caule uiduam esse, quemadmodum cetera *mandragoræ* genera. nam pediculi, quibus *mandragoræ* fructus sustinentur, caules dici non possunt. Hinc itaque fit, ut plantam hanc, quæ uulgò *Bella donna* uocatur, in nullo *Mandragoræ* genere legitime referendam putem: cum hæc folia emittat hortensi *Solano* maiora, palmi mensuram nunquam excedentia, minime candicantia, nec humi strata, sed in caulibus exercentia, adnatis plurimis re- fertis bicubitalibus, & ligni modo præduris. Quinimò crediderim ego, hanc esse *Solani* quintam speciem, antiquis scripto- ribus incompertam. Nam, quantum equidem longa experientia comperi, uaria ac diuersa *Solani* reperiuntur genera. Prouenit hæc planta, quam ego *Solanum* maius appello in montium syluis folijs hortensi *Solano* maioribus; caudice bicubi- tali, tricubitaliq; , & quandoque maiore, subrutilo colore, ramis numerosis alis multis concavis, in quibus flores oriuntur lon- gi, luteæ digitali uocatae æmuli, proluxo pediculo & campanulæ instar concavi, colore ex pallido purpurascens, capillaceis intus staminibus. His flaccescentibus, bacca suboriuntur singulatim è suo pediculo dependentes, dissecto, breuiq; calyculo comprehensæ. Hæ maturescentes nigricant, acino uua magnitudine, pellucida exterius cute. Eadem uinoso succo re- fertæ sunt ac pariter numerofo atque minuto semine. Radicem fundit longam, crassamq; , albicantem, & succi plenam. Plantata semel, Vere appetente, quot annis ex eadem radice repullulat; semperq; auctior prouenit uiribus. Manico cor- respondet solano, sed facie ab eodem plurimum differt. Nam bacca ipsæ deuorata sumentes dementant, & in furorem agunt, adeo ut demoniaci facti uideantur. Inducunt tamen sumentes quandoque in ueternum. Nam & pueros quos- dam ex harum baccarum esu mortuos scimus, qui discriminis ignari eas uua uice deuorarunt. Non desunt quoque qui hanc plantam *Theophrasti* *Mandragoram* esse uelint. Verum & ipsi hallucinantur, quod is eius historiam minime describat, sed tantum de fructu meminerit, qui non solum in hac planta reperitur, sed in alijs quam pluribus. Sed hi (quantum uideo) ex unguibus leonem describere uolunt, cum & *Vrsi*, & *Tigres* exungues non habeantur. Sunt qui hanc plantam iam in usum medicum (ut audio) trahant. Siquidem, ut quidam promittunt experimentatores, aqua à tota planta distillata, pota duorum, aut ad summum trium cochleariorum mensura, internas uiscerum inflammationes extinguit, nullo

Fuch.error.



nullo corporis incommodo, sed (ut illi aiunt) a copiosiore potu abstinendum. Idem prestat exterius admota ad erysipelas, sacros ignes, & alios calidos affectus. Contusa folia oculorum, palpebrarumq; phlegmonas leniunt. sicca radice mira uis. Nam si drachma pondere crassiuscule trita ea maceretur in uino horis ad summum septem, ac inde percolatum uinum quis degustauerit ieiunus, fiet ut is nullo pacto edere possit, nisi epoto paulo post aceto. Hoc enim antidoto fucus statim excluditur, reditq; qui sumpsit ad cibum. Iocus est magnus, ubi quis gulosis parasitis hoc apposuerit uinum, cum mensis optimis cibis refertis assidentes, nihil prorsus cibi ingerere queant. Somnifici, & manici Solani meminit Theophrastus lib. IX. cap.

Solani historia  
ex Theoph.

- XII. de plantarum historia, sic inquit. Solanorum genera duo. Alterum somnificum, radice rubra, sanguinis modo, sed candida cum siccescit: fructu cocco rubriore: folio tithymalo simili, aut malo dulci, sed piloso, & parte ima magno. Huius corticem radice tundentes admodum, & in uino miraculo madefacientes dant, atque ita dormire faciunt. Nasitur in rupibus, & faucibus, atque sepulchris. Alterum genus insanire facit. id alij Bryoron uocant, alij perisson. Constat radice candida, & longa ad cubitum, atque caua. Dabitur eius radice drachma pondus, si ut quis ludat, seq; pulcherrimum putet, placuerit: at si magis insaniat uis, drachmis duabus opus est: sin autem nunquam insania solui malueris, tres dabis: & quatuor si interimendum sit. Habet folium eruce proximum, maius tamen: caulem longitudine fere quatuor cubitorum: caput gethyi, sed maius, atque pilosius, nec fructui platani absimile constat. Solani singulis generibus uires reddidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Solanum esculentum, quod in hortis nascitur, notum est omnibus, utunturq; ad omnia ea, quae refrigerari, & adstringi possulant: potest enim hac duo ordine secundo. Ceterorum uero non esculentorum unum quidem nuncupatur Halicacabum, fructum habens rufum, acino uuae tum figura, tum magnitudine adsimilem: quo etiam ad coronas utuntur. Alterum autem fruticosum ὑποτικόν, hoc est, somnificum: & tertium est praeter hac, quod μανινόν, id est, furiosum appellant. Halicacabum igitur in foliorum facultate hortensi Solano simile est, fructum habens cienda urina idoneum: proinde multis compositis facultatibus, quae ad iecur, ad uesciam, & renes accommodantur, miscetur. Solani uero somnifici cortex radice, si cum uino bibatur, somnum accersit drachma pondere sumptus. Sed & ad cetera quoque papaueris succo persimilis est: nisi quod consueque imbecillior est, ut ipse tertij habeatur ordinis refrigerantium, cum hic in quarto sit constitutus. Huius solani semen urinam ciendi uim habet. Verum si plus duodecim corymbis hauseris, dementia furiamue adsciscet. Porro quod reliquum est ex dictis Solanis, ad medicatio- nes, quae intro in corpus adhibentur, inutile est. Nam si quatuor eius drachmae sumptae fuerint, mortem inferent: si pauciores insaniam. Vna certe innoxie sumitur: ceterum nec ipsa utile quid obtinet. Verum si foris corpori emplastri modo illinatur, ulcera maligna, & depascentia curat. Sed ad talia radice cortex optimus est, desiccans secundo ordine iam completo, & tertio incipiente: refrigerans uero secundo incipiente. Illud solani genus, quod Graecis σπύχρος κηπάρος, Latine Solanum hortense nominatur: Arabibus, Hamebathanaleb, Hameb alchabaich, siue Hanab althaleb: Italis, Solatro hortolano: Germanis, Nacht schadt: Hispanis, Yerna mora: Gallis, Morelle. Quod uero Solanum Graece ἀλικακάβος, & φυσάλις, Latine Halicacabus, & Vesicaria appellatur: Arabicè, Kekengi, Alkekengi, siue Kekenegi: Italicè, Halicacabo: Germanicè, Luden Kirsen: Hispanicè, Bexiga de perro: Gallicè, Beguenaudes. Quod deinde Graecis σπύχρος ὑποτικόν, Latine Solanum somniferum dicitur: Italis, Solatro somnifero. Quod denique Graece σπύχρος μανινόν, Latine Solanum furiosum uocatur: Italicè, Solatro furioso.

Solanorum ui-  
res ex Gal.

Nomina.

Δορύκνιον.

DORYCNIVM.

CAP. LXX.

- Dorycnion Creteuas halicacabon, aut caleam uocat. frutex oleae nuper prodeunti similis. Nas-  
40 scitur in petris non procul a mari, ramis cubito minoribus: folijs oleae similibus colore, minusculis, firmioribus, praeter modum scabris: flore candido<sup>a</sup>: filiquis in cacumine, ceu ciceris, densis, rotundis: quinque intus aut senis seminibus, exigui erui magnitudine, laeuius, firmis, uersicoloribus, radix ad digiti crassitudinem, & cubiti longitudinem adolefcit. Id somniferum esse constat. Copiosius haustum mortem adfert. Nec defuere qui dicerent, semen in amatoria expeti.

<sup>a</sup> Meum. ἐπὶ  
καὶ δὲ πυκνὰ  
θυλάκια ὅσπερ  
ἐρεβίθε ἐν τοῖς  
σπέρματι σπορῶν  
γύλα. i. in sum-  
mitate uero ha-  
bet densos fol-  
liculos, uelut  
ciceris, in qui-  
bus semina ro-  
tunda.

- Dorycnium, Crateuae testimonio, inter saxa in maritimis nascitur, folijs cum forma, tum etiam colore oliuae proximis. Verum mihi haecenus non contigit ipsum inuenire, aut inuentum uidere: quanuis in eo quoque inquirendo multum  
laboris insumpserim. Non defuerunt tamen amici qui plantas mihi miserunt, quas ij Dorycnium faciebant: Verum cum ea  
non satis mihi fecerint, hic illas appingere non libuit. Ceterum hallucinantur, meo quidem iudicio, qui putant Dorycnium  
esse eam Vesicariam, quae semine est rotundo, albo, macula cordis effigie insignito: cuius historiam inter Solani genera pra-  
50 cedenti capite retulimus. Siquidem haec Dorycnio omnibus fere notis repugnare deprehenditur. Dorycnij meminit Gale-  
nus lib. VI. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scribit. Dorycnium temperamento papaueri simile est, &  
mandragorae, & ijs qui sic refrigerandi uim habent: excellit aquea frigiditate admodum efficaci. Quamobrem modicum  
quidem soporem conciliat: largius uero sumptum interimit. Id δορύκνιον Graeci, quod Dorycnium quoque Latini uocant.

Dorycnii confi-  
deratio.

Dorychnii ui-  
res ex Gal.

Nomina.

Μανδραγόρας.

MANDRAGORAS.

CAP. LXXI.

- Mandragoram, aliqui antimelum, alij circæam uocant, quoniam uideatur radix ad amatoria con-  
ducere. Duo eius genera. niger, quae foemina existimatur, tridacias appellatus, angustioribus  
folijs ac minoribus quam lactuca, uirosis ac graeolentibus, in terra sparsis: mala gerit<sup>a</sup> forbis similia.  
60 pallida, odorata, in quibus semen ueluti pyrorum: radicibus inhæret bene magnis, binis, ternisve, inter  
se conuolutis, nigris foris, intus albis, crasso cortice uestitis: caulem non fert. Alter candidus, qui mas  
dicitur

<sup>a</sup> Oris. ὁδὸς. i.  
ouis.



MANDRAGORA M<sup>AS</sup>.

dicitur nonnullis morion uocatur. huius folia magna, alba, lata, læuia ut betæ : mâla quàm alterius du 10  
 plò maiora, colore in crocum inclinante, iucundè cum grauitate quadam olentia, quorum pomorum ci  
 bo aliquantùm opiliones soporantur : radix alterius similis, maior & candidior, orbata & hæc caule.  
 Succus fit è cortice recentis radice tuso, & prælis subiecto : qui insolatus, ubi concreuerit, fictili recon-  
 ditur. Mâlis quoque succus depromitur, sed aliquantò ignauior. Delibratur radix, & traiectus lino  
 cortex, ad usum suspenditur. Aliqui radices in uino ad tertias coquunt, & defæcatum ius seruant,  
 cyathoque uno utuntur in peruigilijs, & doloribus, & ante sectiones, uftionesque, ne sentiantur. Suc-  
 cus duobus obolis ex mulso potus, ut ueratrum, per uomitiones bilem atram, pituitamque extrahit: ue-  
 rum potu largiore uita adimitur. Medicamentis ocularibus, & his quæ dolores finiunt, pessis quoque  
 emollientibus, admiscetur : semioboli pondere inditus, per se menses, & partus expellit : subditus fedi  
 pro



## MANDRAGORA FOEMINA.



10 pro balano, somnificus est. Radix ebur emollire fertur quæ senis horis cum eo decocta sit: & ad accipiendam quam effingere optaueris formam ipsum facile præstat. Folia recentia conuenienter oculorum inflammationibus, & collectionibus, quas ulcera citarunt, cum polenta illinuntur: duritias omnes, suppurationes, strumas, & tubercula discutunt: stigmata sine exulceratione delent, si quinis, senisve diebus sensim perfricentur. Folia seruantur in murijs eisdem ad usus. Trita radix ignibus sacris ex aceto, & serpentium ictibus ex melle, aut oleo medetur: strumas, atque tubercula cum aqua dissipat: articulorum cruciatus, cum polenta sedat. Fit citra coctionem uinum è cortice radice, ad hunc modum. Ternæ minæ in uini dulcis metretam coniiciuntur. Dantur ex eo terni cyathi, ijs qui secari, aut amburi debent, ut antè dictum est: siquidem nullo tunc afficiuntur dolore, sed ueterno quodam pressi torpescunt. Mâla soporem afferunt olfactu, & etiam si mandantur: item expressus ex eis succus. nimo



mio tamen odore percussi, obmutescunt. Semen málorum potum uulvas purgat: appositumque cum sulphure ignem non experto, rubra foëminarum profluuia sistit. Scarificata, punctisque multifariam aperta radice erûpens lacryma, cauo uase recipitur. Liquamentum autem succo lacteo præstantius est. sed non ubique, ut experientia docet, radices lacteû succum delacrymant. Alium tradunt esse mandragoram, nomine Morion, in opacis iuxta specus enatum: folijs albi mandragoræ, minoribus, albis, dodrantalibus, radicem ambientibus: quæ mollis est, & candida, paulò maior palmo, pollicemque crassitudine æquat. Tradunt eam in pane, offa, obsoniõve drachmæ pondere deuoratam, usum rationis intercipere. obdormiscit enim homo, eo ferè quo comederit habitu, sensus impos, ternis quaternisve, ex quo data est, horis. Hac medici utuntur cum scindendi, urendiue necessitas adest. Antidotum esse uolunt radicem, cum manico solano potam.

## MELONGENA, SIVE MALA INSANA.



Mandragora



**M**andragoræ utrunque genus frequens nascitur in compluribus Italiae locis, præsertim in Apulia Gargano monte, unde radicum cortices, & poma herbarij quotannis ad nos conuehant. Habentur & in uiridarijs spectaculi gratia.

Mandragoræ  
utriusque con-  
sideratio.

etenim Neapoli, Roma, & Venetijs utranque Mandragoram in hortis & uasis fictilibus satam uidimus. Sed profectò uanum ac fabulosum est, quòd Mandragoræ radices ferant, quæ humanam effigiem representent, ut ignarum uulgus, & simplices muliercula certò credunt, & affirmant. Quibus etiam persuasum est, eas effodi haudquaquam posse, nisi cum magno uitæ periculo, cane qui effodiat, radicibus adalligato, & auribus pice obturatis, ne radicis clamorem audiant effodientes, quòd audita uoce periclitentur, pereantq; fossores. Quippe radices illæ, quæ humanam formam referunt, quas impostores, ac nebulones quidam uenales circumferunt, infæcundas mulieres decepturi, factitiae sunt ex harundinum, bryoniæ, aliarumq; plantarum radicibus. Sculptunt enim in his adhuc uiuentibus tam uirorum, quàm mulierum formas infixis hordei,

Mandragoræ  
humana forma  
factitia.

10 & milij granis, ijs in locis, ubi pilos exoriri uolunt: deinde facta scrobe tandiu tenui sabulo obruunt, quousque grana illa radices emittant: id quod fiet uiginti ad summum dierum spatio. Eruunt eas demum, & adnatas è granis radices acutissimo cultello scindunt, aptantq; ita ut capillos, barbam, & ceteros corporis pilos referant. Huius sanè rei certam fidem facere possum, quòd cum Romæ essem, impostorem quendam circumforaneum lue Gallica correptum nobis curare contigit, qui præter alias innumeras imposturas, quibus circumuentis hominibus multam pecuniam extorquebat; docuit & artem, qua factitias sibi comparabat Mandragoras. quarum complures mihi demonstrauit, asserens unam tantum interdum diuitibus uendidisse quinque & uiginti, nonnunquam etiam triginta aureis. Quamobrem nos, qui omnium utilitati & saluti quantum possumus consulimus, hæc silentio haudquaquam inuoluenda duximus, ut palam omnibus fiat, quibus fallacijs ac fraudibus maximo cum detrimento, & uitæ sepe discrimine homines ab his impostoribus, & nebulonibus decipiantur. Qui ut antiquorum quoque autoritate suas imposturas adstruant, prædicant Pythagoram uocasse Mandragoram

20 Anthropomorphon, quòd eam humanam formam reddere uoluerit. Verùm sciendum est, non sine ratione Mandragoram ita à Pythagora dictam fuisse. quippe quòd in uniuersum omnes ferè Mandragoræ radices à medio ad imum bifurcatae proueniant, adeò ut crura hominum modo habere uideantur. Quapropter si eo effodiantur tempore, quo fructum gerunt, qui mali instar super folia ad terram procumbentia breui pediculo appensus, parum à radice distat, hominis, cui brachia desint, effigiem quadantenus representant. Hanc quidem rem nulli, quod sciam, uel pauci sunt, qui rectè acceperint. Quin potius plerique huius sententiæ ignari adducti sunt, ut Pythagoræ, & Columellæ id maxime uitio uerterint, ut qui eos de Mandragora fabulatos esse crediderint. Sed ut ad fabulam illam redeamus, quæ periculum denunciat ignaris radices Mandragoræ effodere uolentibus, ijs cane qui effodiat, non adalligato, ea mihi quidem desumpta uidetur à Flauo Iosepho: qui etsi de alio radicis genere scribat, ea tamen potuerunt facillè ab impostoribus in Mandragoræ radices transferri. Quod ut omnes clariùs intelligant, hinc Iosephi uerba subiiciam, quæ lib. VII. cap. xxxv. de bello Iudaico ita scripta sunt. Vallis, inquit,

30 qua ciuitas à parte septentrionali cingitur, quidam locus Baaras appellatur, ubi radix eodem nomine gignitur, quæ flammæ quidem adsimilis est colore, circa uesperam uerò ueluti iubar fulgurans. Accedentibus, eamq; euellere cupientibus facilis non est, sed tandiu refugit, nec prius manet, quàm si quis urinam muliebrem, uel menstruum sanguinem super eam fuderit. Quinetiam tunc si quis eam tetigerit, mors certa est, nisi fortè illam ipsam radicem ferat de manu pendentem. Capitur autem alio quoque modo sine periculo, qui talis est. Totam eam circumfodiunt, ita ut minimum ex radice terra sit conditum: deinde ab ea religant canem, illoq; sequi eum à quo religatus est cupiente, radix quidem facillè euellitur, canis uerò continuo moritur, tanquam eius uice, à quo tollenda erat, traditus: nullus enim postea accipientibus metus est. Tantis autem periculis propter unam uim capi eam operæpretium est. Nam quæ uocantur demonia, pessimorum hominum spiritus, uinis immersa, eosq; necantia, quibus subuentum non fuerit, hæc cito, etiam si tantummodo admoueatur ægrotantibus, abigit. hætenus Iosephus. Ex cuius utique uerbis omnibus perspicuum esse potest, quòd hinc impostores occasionem acceperint, quæ

40 postea uanam ac falsam de Mandragoræ radicibus commenti sunt historiam. Caterùm tertium Mandragoræ genus, quod Dioscorides Morion appellari tradit, in opacis iuxta specus proueniens, qui mihi ostenderet in Italia hætenus reperi neminem. Brasauolus, itemq; Fuchsius Hermolaum immeritò, meo quidem iudicio, damnant, quòd uirum hunc in ea sententia fuisse uelint, ut putauerit mala illa, quæ Insubribus MELONGENA uulgò uocantur, nostris uerò Hetruscis Petranciani, esse huius tertiæ Mandragoræ fructus. Sed quòd hæc non fuerit certa ac firma Hermolai sententia, eius uerba abundè testari poterunt, quæ in suis corollarijs de Morio ita scripta inuenio. De Morio, inquit, mandragora nihil habeo quod addi possit ijs, quæ à Dioscoride notantur. Sed quoniam mala terrestria & canina Mandragoræ fructus appellantur, in mentem subeunt, quæ uulgò Melongena uocitamus, hoc est, ut ipse puto, mala insana: de quibus nihil ueteribus scriptum fuisse iam desino mirari, quòd multa huiusmodi reperio, sicut hercle multa quondam fuere, quæ modò uel ignorantur, uel certè non habentur. Mala ergo insana è frutice uulgari sunt, passim nascente, ut melones, & cucurbitæ: pari quoque cultu, folijs propè

Hermolai, tu-  
tela.

Mala uulgò  
Melongena.

50 ficulneis: flore oblongo, specioso, candido. Manditur uulgò pomum ex oleo, sale, pipere, fungorum modo coctum. Hæc ad uerbum Hermolaus. Ex quibus equidem omnibus palam fieri arbitror, quòd perperam tum Brasauolus, tum Fuchsius hæc in re Barbarum insinulauerint. Caterùm nos Mala insana è planta oriri obseruauimus, cui folia insunt stramonie, aut maioris solani haud absimilia, subaspera tamen, hirsuta & per ambitum sensim sinuata; caule unico, semicubitali, ramoso, tereti, firmo, subpurpureo, & perinde ac folia hirsuta. Flores edit albicantes, aut subpurpureos, in stellæ modum radiant, è quibus oblongi oriuntur fructus cucumeris magnitudine, colore in candido purpurascens, & lauissimo contexti cortice, succosa, albicanteq; intus pulpa, semine numeroso, paruo, siliqua stri amulo. Radice nititur multifida, haud altè descendente, feritur in hortis, & uiridarijs primo statim appetente uere, floret Aestate, & Autumno fert fructum. Planta est frigoris, & alioris impatiens, quo fit ut in Germania, & Boemia ubi Aestas frigidiuscula fuerit, rarò fructum ad maturitatem perducatur. In Italia, ubi Mala insana copiosa proueniunt, frequenter in cibum ueniunt. Elixæ enim à cortice mundant, &

60 in particulas dissecant, & deinde farina aspersa, in oleo, aut butyro feruenti in patellis frigunt, & mensis apponunt; sale, & pipere condientes. Sunt enim gustui non ingrata. Sunt è nostratibus, qui Malis insanis uescantur ad uenerem excitandam.

Malorum insa-  
norum uires.

Quod



Mala aurea.

Mandragoræ  
uires ex Gal.

Nomina.

Quod fortè ideo præstant, quoniam flatus gignunt, concoctūq; contumaci existunt. Verùm cum frequentius manduntur (ut testis est Auicenna) biliosos generant humores. Quinetiam pariunt uiscerum obstructions, carcinomata, elephantia-  
sin, capitis dolores, tristitiam, & iecinoris & lienis infarctus: unde postea diurnæ proueniunt febres, & habitus malus. Hinc itaque fit, ut Auerroem mirari subeat, quòd libro v. collectaneorum mala insana commendauerit suo quodam modo parata. Iam & aliud horum genus importari cæpit, pressum, orbiculorum malorum modo, melopeponum more sectum. colore primùm uiridi, deinde ubi maturitatem senserit, in quibusdam plantis aureum, in quibusdam uerò rubeum uisitur. Ideoq; uulgò appellantur POMI d'oro, hoc est, mala aurea. Eduntur & hæc quemadmodum illa. Mandragoræ uires de-  
scripsit Galenus libro v II. simplicium medicamentorum, his uerbis. Mandragora uincem habet facultatem refrigera-  
toriam, adeò ut tertij sit ordinis refrigerantium. Veruntamen & caliditatis cuiusdam particeps est, & in pomis humidita-  
tis: proinde soporem conciliandi uim ea habent. Radicis cortex, cum sit ualentissimus, non tantum refrigerat; sed & desic-  
cat. reliquum quod intus est, imbecillum existit. Hæc planta, quæ Grecis *uandrapypas*, Latinis item Mandragoras appel-  
latur: Arabibus, *Iabora*, seu *Tabrohach*: Italis, *Mandragora*: Germanis, *Alraun*: Hispanis, *Mandracola*: Gallis, *Man-  
dragore*, & *Mandegloyre*.

Α'κόνιτον.

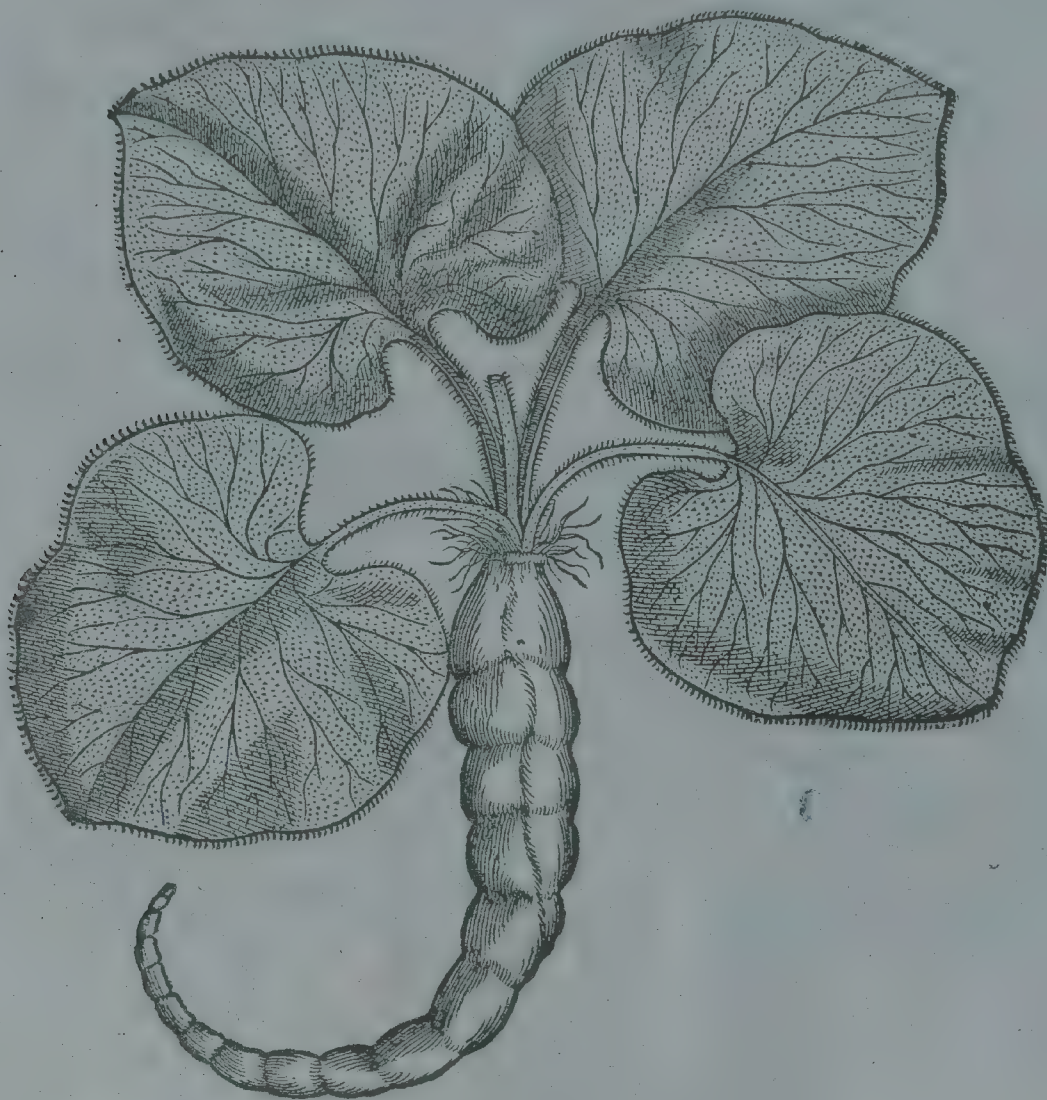
ACONITVM.

CAP. LXXII.

† Meum. ὑπο-  
τραλέα. i. sub-  
aspera.

A Conitum, aliqui pardalianches, alij cammoron, alij thelyphonon, alij myoctonon, alij theriopho-  
non uocant. Folia habet cyclamini, aut cucumeris, tria aut quatuor, minora, & † subhirsuta: cau-  
lem palmo altum: radix scorpij caudam æmulatur, & alabastris modo splendet. Torpescunt, ut fama  
est, scorpiones ad mota radice, stupentque: qui rursus ellebori contactu, excitantur. Oculorum  
medicamentis leuandi doloris gratia adijcitur. Enecat pantheras, fues, lupos, & feras omnes, in car-  
nibus obiectum.

ACONITVM PARDALIANCHES DIOSC.



Α'κόνιτον ἑτερον.

ACONITVM ALTERVM.

CAP. LXXIII.

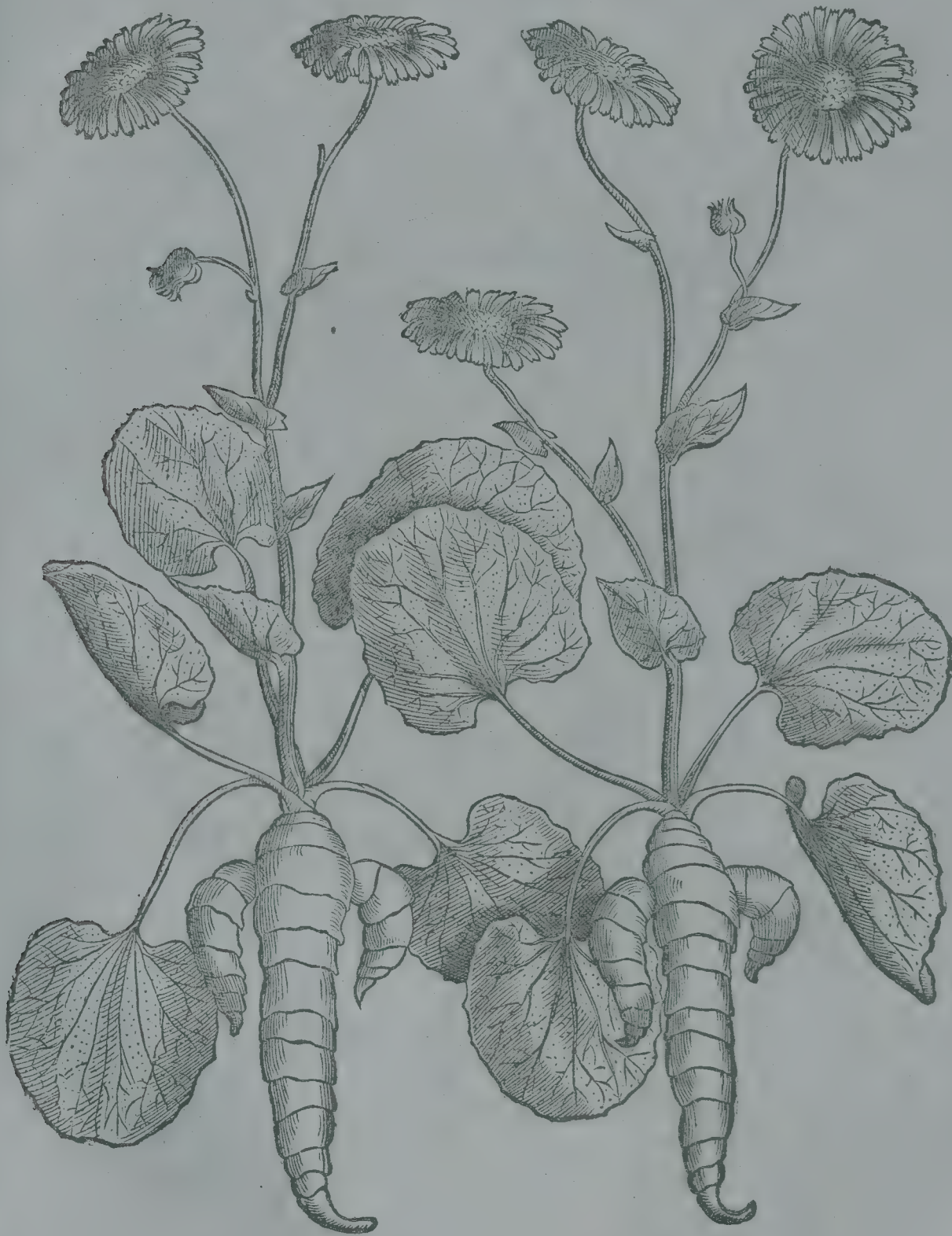
Est & alterum Aconitum, quod aliqui cynoctonon, alij lycoctonon appellant. Huius genera sunt  
tria: unum, quo utuntur uenatores: alia duo in usum suum uertere medici. è quibus tertium, quod  
Ponticum nominatur, plurimum in Italia, montibus Iustinis exilit, à priore distans, quoniam folia  
faciat



faciat effigie platani, crebriore diuifura, longiora, & multò nigriora: caulem filicis pediculo similem, nudum, cubitali altitudine, aut ampliorem: semen in filiquis oblongis recondit: radices in modum squillæ marinæ cirrorum nigrescunt. Quibus ad uenationem luporum utuntur: insertæ siquidem crudis carnibus, & deuoratæ lupos enecant.

**D**uo Dioscoridi produntur Aconiti genera, quanquam postremum triplici distinguit differentia. Primum, quod *par-* Aconiti gene-  
dos enecet, *Pardalianchen*: alterum uerò, quod canes, luposq; conficiat, *Cynoëtonon*, *Lycōëtonon*q; uocari ait. ra, & conlad.  
Hoc (ut diximus) in tria genera distribuit: ueruntamen postremum tantum describens, duorum priorum historiam, & ui-  
res silentio præterijt. Quo fit, ut *Hermolai*, & *Marcelli* sententiam probandam putem: qui non temerè quidem suspican-  
tur, in altero capite plura desiderari, quibus & priorum historia, & quo nam pacto tum medici, tum uenatores ijs an-  
tiquitus uterentur, palàm fieret. Huius diminutæ lectionis illud non parum suspicionem auget, quòd in tertio genere, quod

## ACONITVM PARDALIANCHES PLINII.







Dioscoridis lo-  
cus suspectus.

Gesnerus dece-  
ptus.

Ponticum appellavit, nihil sit ab ipso Dioscoride prætermis-  
sum. ex quo quis fortè conijcere potest, in cæteris quoque cum  
quicquam non prætermis-  
se. Tertium hoc genus passim in Italia omnibus fere montibus nascitur, folijs quæ platanum qua-  
dantenus æmulantur, magis tamen per ambitum serratis, albis quibusdam maculis respersis: caule filicis, bicubitali: flo-  
ribus subluteis, acutis galericulis facie similibus: è quibus siliquæ prodeunt, semen continentes: radice multiplici, ac ni-  
gra. Habetur & aliud genus ysdem fere folijs, & caule, floribus tamen melinis, ranunculo non dissimilibus, longè tamen  
maioribus, adeò ut sylvestres rosas hic æquet amplitudine. Quanquam Gesnerus in suo magno libro de animalibus inscri-  
pto (in quem is mihi quidem uidetur ut multa uera doctè, ita non pauca etiam falsa ac uana ineptè conge-  
ssisse) negat inueni-  
ri Aconitum, cuius flores lutei sint, atque rosas æmulentur: ut qui sibi fortasse persuaserit omnia naturæ opera se nouisse &  
uidisse. Attamen in hoc, pace eius dixerim, decipitur: siquidem plures extant montes, qui cùm hoc Aconiti genere sca-  
teant, nos hîc uera scripsisse, Gesnerum contrà ueritati refragari, posteris omnibus testatum relinquent. Sunt qui hoc  
Aconitum ab effectu Lupariam uocent: at rura Tridentina, in quorum montibus copiosè prouenit, ipsum passim Vulpa-  
riam



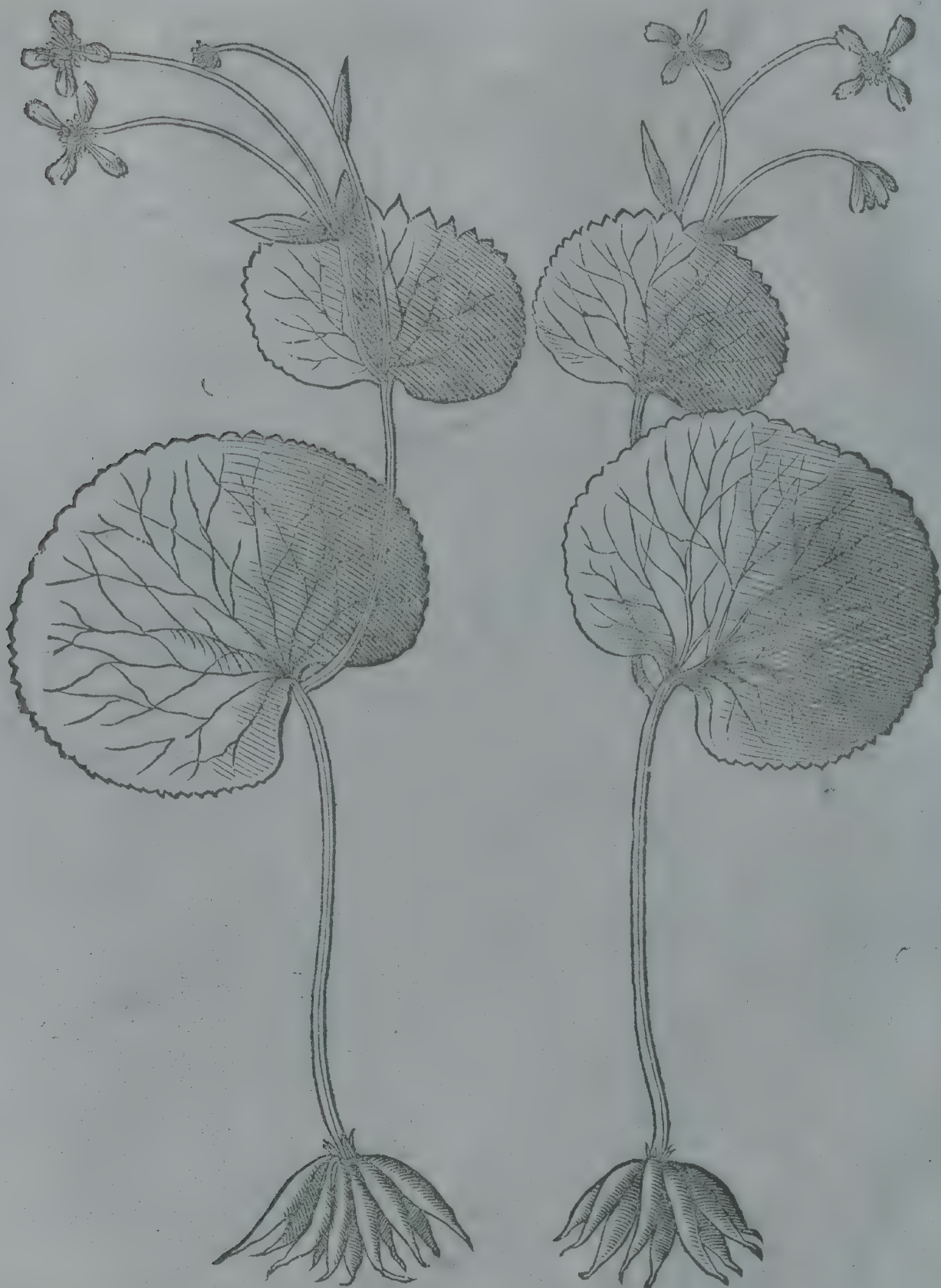
ACONITVM PARDALIANCHES MINVS,  
quod falsò Doronicum uocant.



IO riam nominant, utpote quod præter lupos, uulpes etiam interimat. Quin & canes occidit, & feles, & mures, & omnia de-  
nique animalia, quæ suo exortu tanquam cæca producuntur. Primum genus thelyphonon appellatum, quo uenatores pan-  
theras, & pardos interficiunt, uidimus legimusq; nos tantum in Ananiensibus montibus in Tridentino agro, locis fere  
inaccessis, & præruptis. Planta est admodum rara; & à paucis alijs fortasse uisa, quam ab ijs quibus à me eius uidendi  
copia facta est. Nam plurimi sunt rei plantariæ studiosi, & clarissimi uiri, qui eam uiderunt, & palpauerunt, quique hoc  
perpetuò testabuntur. è quorum numero sunt Cæsaris Ferdinandi, & Romanorum Regis Maximiliani Medici omnes, nem-  
pe uir Clarissimus Iulius Alexandrinus Tridentinus, Stephanus Laureus Belga, Doctor Ribera Hispanus, Ioannes  
Crato Vratislamiensis, Franciscus Parthinus Roboretanus, & Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus, & alij quam  
plures Medicinæ Doctores rei herbariæ haud ignari, non Itali solum, sed Boemi, Poloni, Germani Borusii, Ungari, Galli, &  
Hispani, & quotquot fere sequuntur Cæsaream aulam, Regum, & principum oratores, ac multi quoque peregrini, rei plan-  
tariæ,



## PSEUDOACONITVM PARDALIANCHES.



taria, & bonarum artium studiosi, qui hâc per Boemiam iter facientes, me (quæ eorum est humanitas) inuisere solent. Qui- 10  
 bus omnibus dicere solco. Palpate, & videte, quoniam Matthiolus fabulas non describit. Hanc plantam ego thesauri lo-  
 co iam mihi asseruo aduersus uilitigatorum calumnias, & omnibus, & singulis demonstrandam, tam amicis, quàm inimicis.  
 His quidem, ut inspecta ueritate ad mentem redeant: illis, ut de Matthioli integritate, ubique testari possint. Est itaque  
 ACONITVM PARDALIANCHES, cuius hîc primo loco imaginem expressimus, planta in nudis, & arduis montium sum-  
 mitatibus cauitibusq; proueniens, umbrosis tantùm locis: folijs cucumeri proximis, ad summum quatuor, usq; subbirsu-  
 tis. caulem edit, quem ego caducum uidi, palmarem, pariter birsutum, quemadmodum, & foliorum pediculos. Florem  
 uidere non licuit, uerùm (si me mea non fallit opinio) Doronici æmulum illum esse existimo. Radicem edit alabastrî modo  
 splendentem, dum recens est, digitali crassitudine, ex lata origine in acutum desinentem, incuruam, geniculatam, & tota sa-  
 cie scorpij caudam æmulantem, ut ex hac imagine quam ex uiua planta pinxit Volfangus Meierpeck, & Triburga Misma  
 oriundus;



## ACONITVM II.



10 oriundus; quispian certior fieri poterit. Refert enim hæc omnibus suis notis adamussim Dioscoridis *Aconitum pardalianches*. Est & alterum *Aconiti* huiusce genus, radice ferè simili, sed superiori parte utrinque brachiata, alba, splendente, geniculata, & ima parte scorpionum caudam referente: folijs præscripto similibus, sed paulò rotundioribus, & minus hirsutis, caule & floribus *Doronico* similibus. Hoc genus *PLINII ACONITVM* esse censeo. Quippe, is marino *Camaro* sui *Aconiti* radicem similem reddidit, cuius effigiem hæc haud parum imitatur. Huic tertium accedit, quod omnino *Theophrasti THELYPHONVM* facio. Siquidem hoc non solum habet radicem scorpionem integrum præferentem, sed folia *Cyclamini*, & radicis fibras geniculatas, graminis modo, & eiusdem quoque more sese propaginantes, & alios quoque scorpiones effigiantes. è quibus postea, & folia & germina erumpunt. At caules & flores nihil ferè ab altero differre videntur; sunt enim aurei omnes, chrysanthemi modo. Duo hæc *Aconiti* genera misit ad me ex suo viridario uir insignis *Iacobus Antonius Cortusus Patritius Patauinus*, acerrimus plantarum indagator, unà cum *Doronico* vulgari plàta:

γγγ 3 illeq;



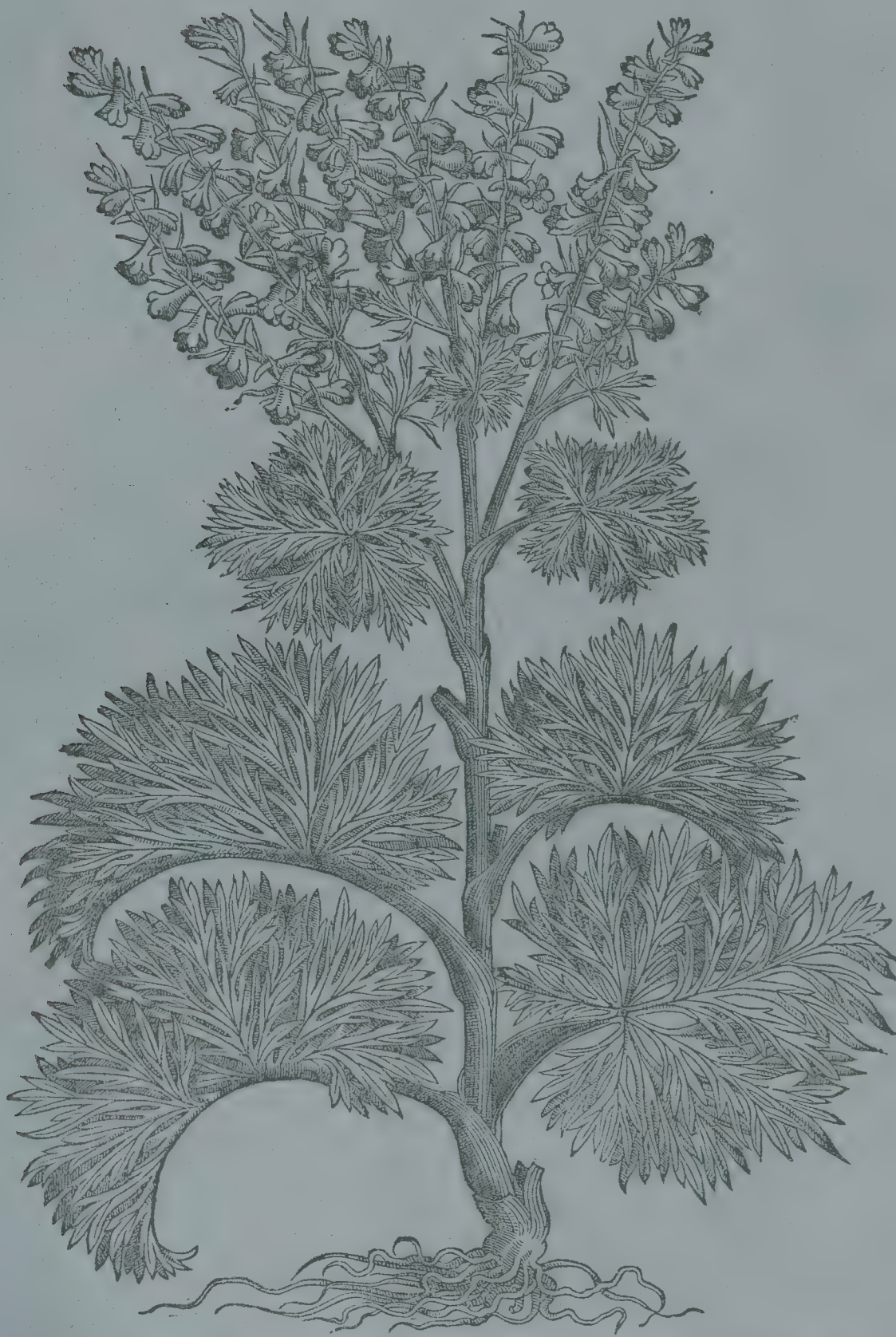
## ACONITVM III.



illeq; me primùm admonuit, Doronicum inter Aconita esse recensendum, quod certò sciret, factò à se pluries periculo, ex  
tingui facile canes, qui horum radices deuorârunt. Vix ego id credere poteram, sed interim datis cuidam meo cani vulga-  
rium Doronicorum quaternis drachmis, crudis carnibus occultatis, is post septimam horam obiit. Sed id mirum profectò  
mibi fuit, quod ipse met canis toto illo tempore, quo supervixit, alacer, letus, ac hilaris se semper habuit, nihilq; symptoma-  
tis passus est; imò, quod maius dici potest, quadam cum domestica canicula pluries Venerem exercuit, & cenantibus nobis  
avidissimè comedit. Quo factum est, ut ego profectò crederem, me hoc factò periculo frustratum iri. Atqui paulò  
post præter omnium nostrum sententiam, is repente admodum, ac si morbo comitali percussus esset, totus in terram cecidit,  
ubi horrendo spasmo correptus, spumanti ore paulò post conuulsus interiit. CORTVSO itaque nobilissimo, hoc amplissimum  
munus futura posteritas acceptum referat, ipsumq; nouum uitæ nostræ custodem appellitet. Huic Nymphæ uiolas, & lilia  
fundant; hunc suauissimis uestiant rosis, & bacchare cingant. Ac interim desinant Medici, quibus hominum uita cordi est,  
exitioso,



## ACONITVM IIII.



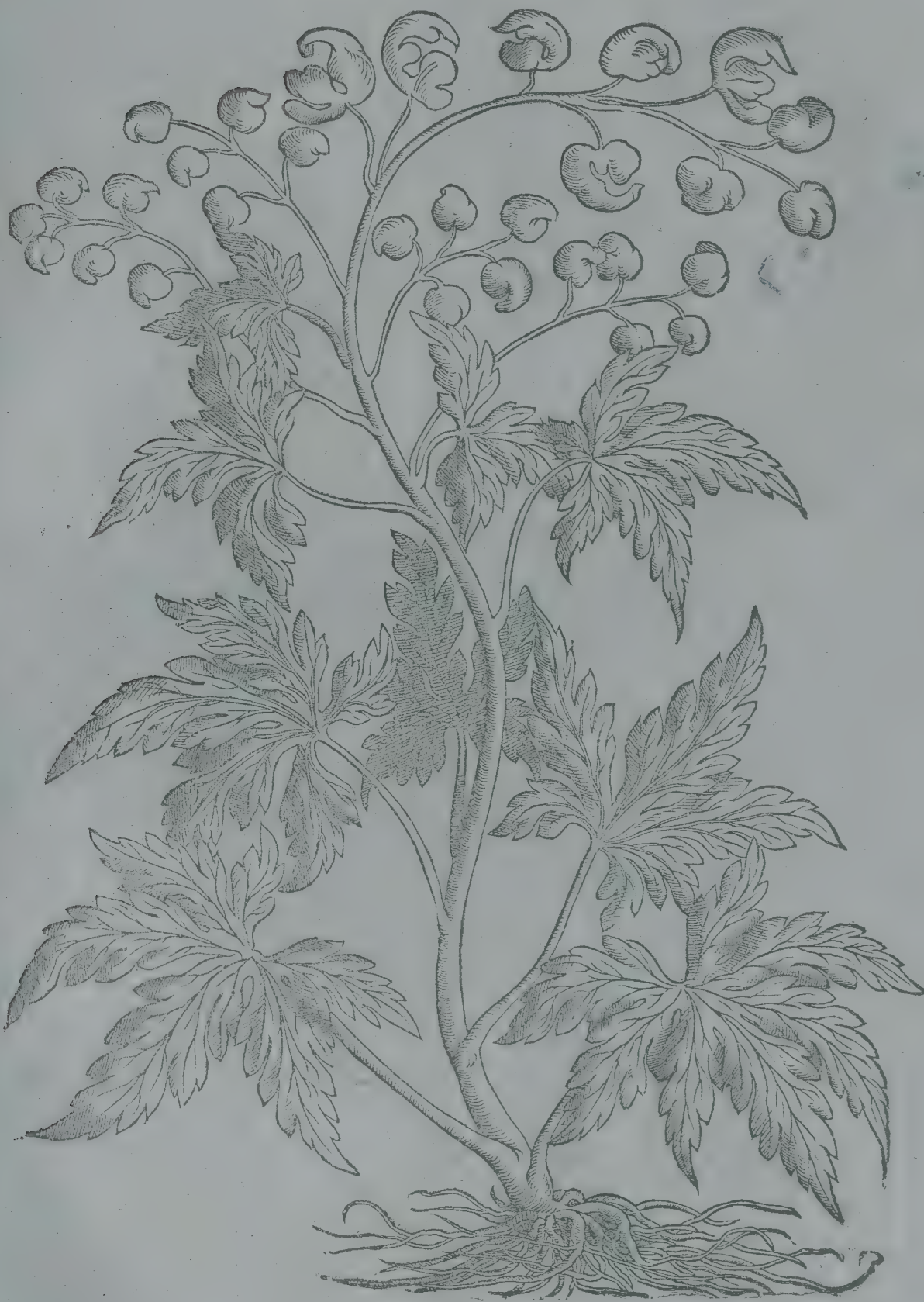
10 exitioso, et pernecabili Doronico uti. Expellant & illum Pharmacopaei suis è Myropolijs, & interdicant p̄j, & optimi principes, qui Rempublicam gubernant, ne post hac uenenum hoc presentissimum uaneat. O quam misera fuit eorum conditio, qui superiori etate nos praecesserunt, quorum ferè nemo simplicia medicamenta rectè nouit, quiq; saepe uenenosis auxilijs usi sunt, ubi saluberrimis antidotis uti putarant, ut quàm pluribus in locis horum nostrorum commentariorum docuimus. Erit itaque Doronicum post hac Demonium, non Doronicum appellandum, quòd Diabolus in huius locum thelyphoni genus hoc intruserit. Hinc autem fit, ut ego errorem quoque meum iam agnoscam, quòd noluerim Marantæ concedere, Doronicum uulgaris usus esse Aconitum pardalianchen, cum uiderem id innocuè sumi in medicamentis ab hominibus. uerùm non ob id fieri puto, quòd canibus sit uenenum, homini uerò salubre medicamentum, ut quidam mihi respondent, quibus cum de huiusce Doronici exitiali facultate sum locutus, sed quòd non tanta quantitas propinetur à Medicis qua homines necare ualeat, aut quòd rarò exhiberi soleat absque alijs antidotis, quæ uenenosam eius uim dissipant, & extinguunt. Nam quæ ca-





nes occidunt, & lupos; facile adducor, ut credam, eadem homines quoque necare; ut de uomica nuce ego fateri possum. 10  
 quippe qui sciam hac tantum mulierem iam senescentem esse extinctam, quæ casum è quo sibi cibum parauerat super instru-  
 mento ferreo ad hoc parato attriuerat, super quo eius filius superioribus diebus nuces uomicas aliquot in particulas conse-  
 cerat, quibusdam necandis canibus, qui eum nocte oblatrabant. Ceterum sunt nobis sex aliæ aconiti species de quibus qui  
 meminere habeo neminem. Harum imagines, quas hic appingi curauimus, misit ad me Hieronymus Donzellinus Medi-  
 cus insignis, qui tamen Dominico Monteforo Veronensi Medico præclarissimo has acceptas referebat. Horum historias hic  
 describere operæpretium non duximus, quod appictæ hic imagines, eas ad uinum representent. De floribus tantum di-  
 cam, qui in quarto, & nono aurei sunt, in reliquis uerò purpurei. Primi generis Aconiti, quod thelyphonum uocant, memi-  
 nit Theophrastus libro IX. cap. XIX. de plantarum historia, ubi ita scribit. Thelyphonum, quod alij scorpionem appel-  
 lant, quia radicem scorpioni similem habet, ad motum, scorpionem occidere tradunt: & eum remanescere posse, si alleboro  
 candido

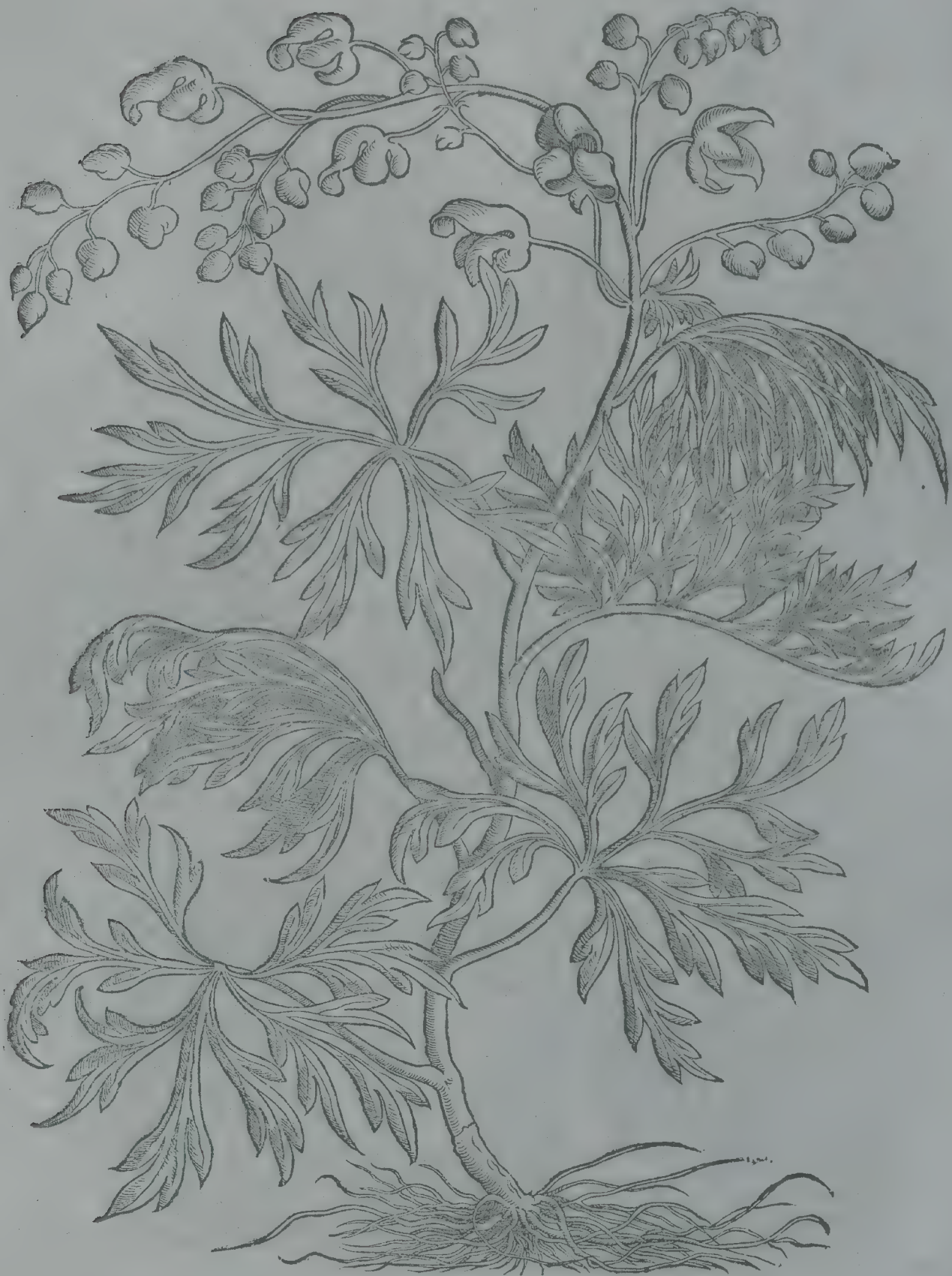




- 10 candido linatur. Enecat idem & oues, & boues, & iumenta, & ad summum omnes quadrupedes eodem die, si genitalibus folium, uel radícula imponatur. Proficit potum contra scorpionum ictum. Folium habet cyclamino simile: radicem, ut dictum est, scorpionis effigie. Nasceitur graminis modo, & geniculis constat. loca amat umbrosa. Quod si uera sint, quæ de scorpione narrantur, iam & reliqua eiusmodi haudquaquam incredibilia, & fabulosa dici debent. Hæc Theophrastus de thetyphono. qui alterius quoque Aconiti mentionem fecit cap. xvi. eiusdem uoluminis, sic inquit. Aconitum nascitur in Creta, atque Zacyntho; sed plurimum, optimumq; in Heraclia Ponti. Constat id folio intubaceo, radice tum specie, tum colore nuci proxima. nim illam mortiferam in hac esse, folium, & fructum nihil nocere affirmant. Fructus herbae est, non humilis materia: herba ea brevis est, & nihil superuacui habens, sed frumento similis: semen non spicuum. Nasceitur ubique, & non in Aconis solum, à quibus habet appellationem, is autem uicus est Periandinorum. Amat autem loca potissimum saxosa. Pasceitur eo neque pecus, neque ullum animal. Preparari ad afficiendum modo quodam enarrant,



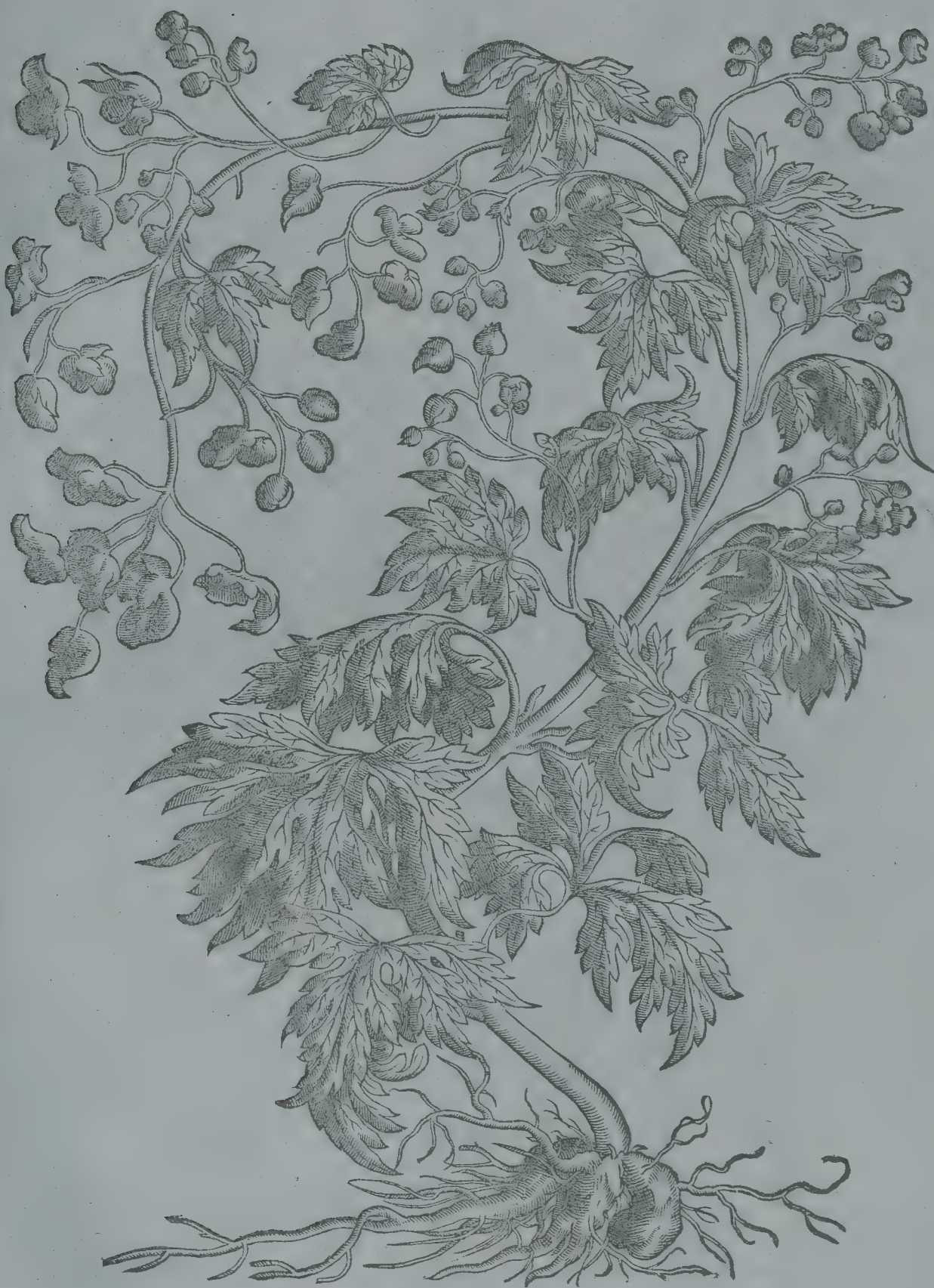
## ACONITVM VII.



rant, nec nosse quenquam: quamobrem medicos, quoniam componere nesciant, pro putrefactorio uti. Hæc ille de secundo Aconiti genere. quod duorum alterum Dioscoridi esse potest, & illud fortasse, quod (ut ipse inquit) in usum suum uerte-  
re medici. Sed & de tertio Aconiti genere differuisse Theophrastum equidem crediderim, cum eodem loco paulò post hæc  
uerba subdit. Aliud quoque uenenum uim diurnariam enecandi sortiens compertum affirmant: esse nanque radiculam  
quandam, quæ eodem die possit occidere: folium hanc habere ellebori, notamq; omnibus esse. hætenus Theophrastus. In  
quo nihil moueor, quòd huic Aconito, quod tertium suspicor, ueratri folia tribuerit. nam & Dioscorides nigro ueratro fo-  
lia platani reddidit, quemadmodum etiam tertio Aconitorum generi. Scripsit de Aconito pardalianche diligentissime  
etiam Plinius libro XXVII. cap. II. sic inquit. Sed antiquorum curam diligentiamq; quis possit satis uenerari cum con-  
stet omnium uenenorum ocysimum esse Aconitum; & tactis quoque genitalibus feminei sexus animalium, eodem die in-  
ferre mortem? Hoc fuit uenenum, quo interemptas dormientes à Calpurnio Bestia uxores M. Cæcilius accusator obiecit.

Hinc





IO Hinc illa atrox peroratio, eius in digito mortuas. Fabula narrare e spumis Cerberi canis; extrahente ab inferis Hercule, ideoque apud Heracleam Ponticam, ubi monstratur is ad inferos aditus, gigni. Hoc quoque tamen in usus humana salutis uertere, scorpionum ictibus aduersari, experiendo datum in uino calido. Ea est natura, ut hominem occidat, nisi inuenerit, quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur uelut pari intus inuento. Sola hac pugna est, cum uenenum in uisceribus reperit: mirumque exitialia per se ambo cum sint, duo uenena in homine commoriuntur, ut homo supersit. Imò nerò etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonstrando quomodo uenenata quoque ipsa sanarentur. Torpescunt scorpiones Aconiti tactu, stupentque pallentes, & uinci se consentunt. Auxiliatur eis elleborum album tactu resolvente, ceditque; Aconitum duobus malis, suo & omnium. Quod si quis illa fortè ab homine excogitari potuisse credit, ingratis deorum munera intelligit. Tangunt carnes Aconito necantque gustatu pantheras, nisi hoc fieret, repleturas illos sitis. Ob id quidam pardalianches appellauere. At illas statim liberari morte excrementorum hominis gustatu, demonstratum. Quod  
certè



## ACONITVM IX.



certè casu repertum quis dubitet? & quoties fiat etiam nunc, ut nouum nasci, quoniam feris ratio, & usus inter se tradi 10  
non possit. Folia habet Cyclamini aut cucumeris non plura quatuor, ab radice leniter hirsuta. Radicem modicam Cam-  
maro similem marino. Quare quidam Cammaron appellauere, alij Thelyphonon, ex qua diximus causa. Radix  
incuruatur paulùm scorpionum modo, quare, & scorpion aliqui appellauere, nec defuere, qui Myoetnon appellare uel-  
lent, quoniam procul & è longinquo odore mures necat. Nascitur in nudis cantibus, quas Aconas nominant, & ideo Aco-  
nitum aliqui dixere, nullo iuxta, ne puluere quidem, nutriente. Alij quoniam uis eadem in morte esset, quæ cotis ad ferri  
aciem deterendam, statimq; admota uelociter sentiretur. Hæc de Aconito pardalianche Plinius. Hallucinantur itaque, qui  
putant plantam quandam, binis tantùm folijs ipsisq; rotundis, à medio caule exortis, & radicibus asphodeli modo nume-  
rosis refertam, quam nos hîc etiam appingi curauimus aliorum quoque iudicio expendendam, Aconitum esse Pardalian-  
chem. Siquidem quanto in errore iuersentur in Aconiti huiusce censura, ipsimet iam agnoscere poterunt, cum tot illius  
imagines



## HERBA PARIS.



IO imagines hic à nobis editas, pacatis oculis inspexerint. Nec in minori uersari errore Fuchsum alioqui uirū clarissimum de-  
prebendimus: quippe qui in suis de plant. hist. Commentarijs Aconitum pardalianchen eam plantam esse censet, quam her-  
bariorum uulgus HERBAM PARIS appellat. siquidem hac uno tantum constat caule, rotundo, duorum palmorum alti-  
tudine: è cuius medio quatuor erumpunt folia, eodem ambitu, crucis instar patentia, sanguineae uirgæ similima: alia præ-  
terea quatuor eodem modo prodeunt prope caulis summitatem, sed hæc minima sunt, & longiuscula: in quorum medio pur-  
pureus, uinosusq; extat globulus, acino uuæ similis, in quo semen concluditur album, minutum, copiosumq; halicacabi  
modo. Radix, quæ illi subest tenuis, in capillares ferè particulas dissecta, pallescit, nulla scorpionis caudæ effigie, nec ala-  
bastri modo aliqua ex parte nitet, ut primum Aconiti genus à Dioscoride representatur: cuius folia (ut etiam Plinius lib.  
XXVII I. cap. III I. est author) præter id quodd cyclamino, aut cucumeri similia sunt, nunquam, quod uiderim, in caulis  
medio suam habent originem, sed statim ab ipsa radice exeunt, hirsuta, humiq; recumbentia. Semen huic nullum, quod

Z Z Z Z

sciam,



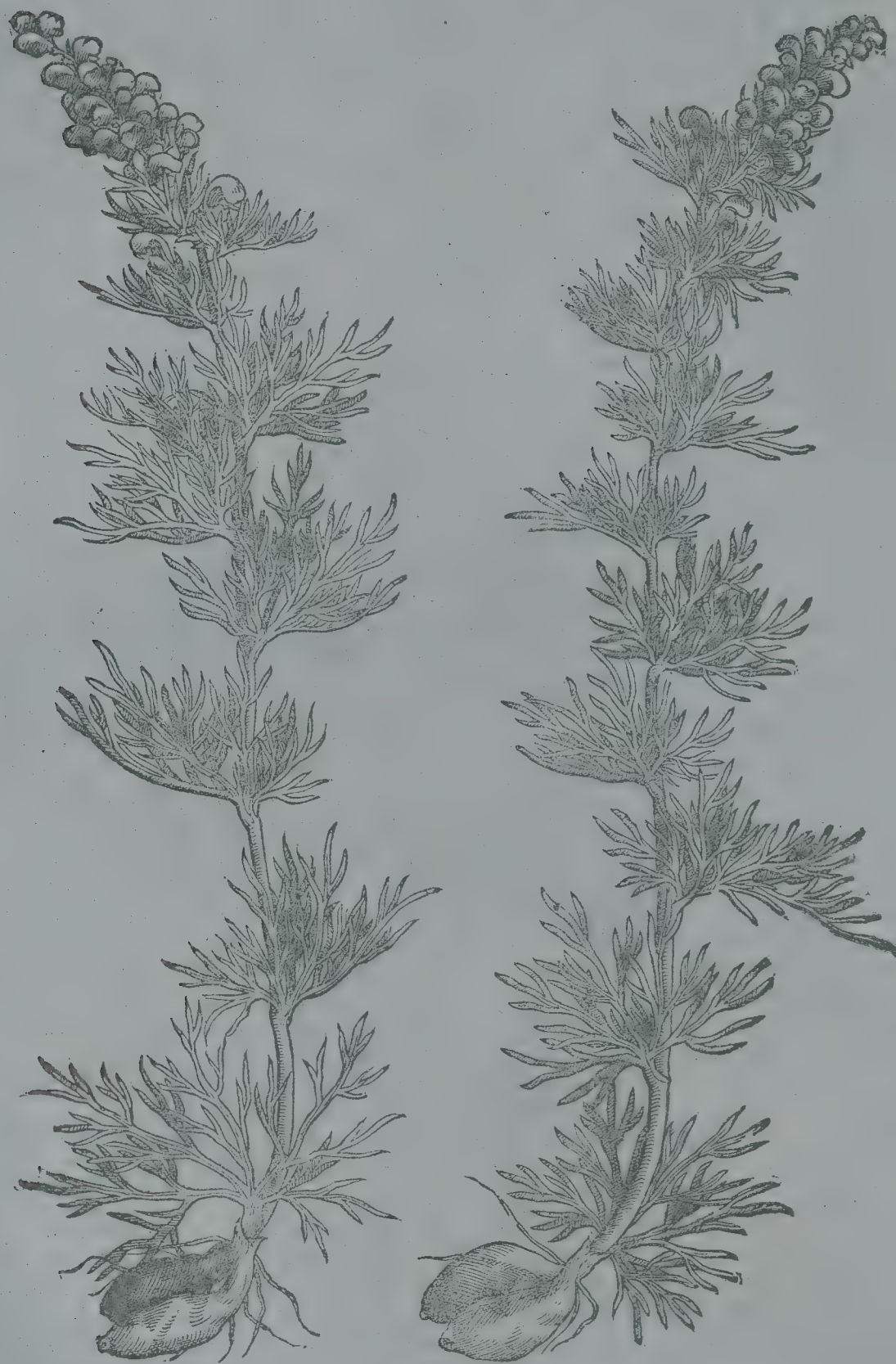
## NAPELLVS.



sciam, à rei herbariæ scriptoribus redditur. Sed ex herbæ Paridis acino semen colligitur, cui non modò nulla deleteria  
 nis inest; sed etiam contra ueneficia præstantissimum est medicamentum. Noui enim ego quosdam, inquit ille, qui pan-  
 dectas auctas edidit. quorum aliqui morborum diuturnitate, alij uerò ueneficijs semistulti facti erant, hoc tantùm Pari-  
 dis herbæ semine ad uigesimum usque diem in puluerem bausto drachmæ pondere, pristina sanitati omnino restitutos esse.  
 id quod ego quoque fateri possum. Porro idem Fuchsius in suis paradoxis nil aliud Aconitum esse putat Mauritanis, & præ-  
 fertim Auicennæ, quàm Napellus. Qua in re rursus, meo quidem iudicio, fallitur. quippe tam etsi non negauerim, Na-  
 pellum esse è genere Aconitorum, quorum numerosæ sunt species, ut ex appiētis hîc imaginibus uideri potest; reperio  
 tamen Auicennam de utroque Aconiti genere scriptitasse, & alterum appellasse strangulatorem adib, alterum uerò  
 strangulatorem leopardi, quæ nomina eadem sunt, quæ apud Græcos lycotzonos, & pardalianches: atque eundem prius  
 magna differentia speciatim de Napello egisse constat. Cæterum cum nobis de Napello nunc sermo sit, eius etiam hîc histo-  
 riam,



## ANTORA.



10 riam, & vires attexere uolumus. Est itaque Napellus planta folijs quinis ex unius pediculi apice prodeuntibus, pentaphyl-  
li modo, ijsq; anteriori parte diuifis; & auersa subalbicantibus. caulem edit bicubitalem, subrubentem, fragilem, striatumq;  
in cuius fastigio flores exeunt spicati, colore purpureo, qui anteaquam dehiscant mortui ferè hominis caluariam repræsen-  
tant. At iam patefacti lamij flores æmulantur. Hos sequuntur corniculatæ siliquula, sursum spectantes, ternæ ex uno  
tantum pediculò exorientes, in quibus semen concluditur nigrum, ac minutum. Radice nititur turbinata, uulgaris ra-  
punculi modo, subnigricanteq; à qua numerosæ oriuntur fibræ adeò inuicem contextæ, ut retis speciem referant. Tota plan-  
ta pernecabilis admodum est. Sed radix cæteris partibus atrocior, adeò, ut manu aliquandiu retenta, quousque concale-  
scat, tenentem perimat. Quinetiam, pastores necatos scimus, qui assandis auiculis, Napelli caule, pro ueru temerè usi  
sunt. Napelli uis in necandis hominibus adeò immanis, seu aq; existit, ut nullis ferè antidotis occurri possit, nisi quàm pri-  
mum, & statim succurratur, quod tamen Aconitum sumentibus non euenit. Huius immanitatem uidimus nos Romæ anno



à Christo nato 1524. mense nouembri in Capitolio, Clementis VII. Pont. max. anno primo. Nam cum decreuisset experiri olei cuiusdam præstantissimi uires, quod Gregorius Caraita Bononiensis Chirurgicus tunc præceptor meus contra de leteria medicamenta, & uenenosorum animalium quorumcunque morsus parauerat, iussit Pontifex uenenum dari duobus latronibus, quos leges damnauerant, quod suorum facinorum penas luerent, laqueo uitam finire, ut in ijs olei huius experimentum fieret. Horum alterum, qui plurimum Napelli sumpserat dulciarijs panibus commistum, pontificij medici statim oleo inangendum præbent, qui post tertium diem sæpius oleo perunctus enasit incolumis: quanquam non sine magna formidabili symptomatum accessione. Alterum uero, cui longè minus uenenati panis exhibuerant, oleo inungi uetant, ut assumpti ueneni effectum, sciantiamque cernerent. Id quod illis rei exitus facile comprobauit: quandoquidem paucis post horis obiit infelix, ijs omnibus incommodis, cruciatibus, & symptomatibus correptus, quæ ab epoto Napello prouenire scribit Auicenna. Vidimus id etiam Pragæ Metropolis Regni Boemiæ, anno MDLXI. Mense Decēbri in Latrone quodam suspendio damnato. cui Napelli radix à carnifice data est drachmæ pondere rhodosaccharo excepta, Cæsareis Medicis præsentibus, ut antidoti famosi cuiusdā uires explorarentur, an contra Napellum id præstarent, quod antea in altero damnato, qui Arsenici drachmas duas ebibit, efficacissimè præstiterat. Lubens itaque uorauit ille lethiferum Napelli pharmacum, ut pote qui non solum sibi conducibilis censebat, ueneno in carcere necari, quàm laqueo publicè in patibulo suspendi, sed quod etiam speraret se à nobis seruari posse. Interim transacta iam sesquialtera hora, cum nihil symptomatis appareret, uerebamur omnes, ne fortasse in Boemia algida regionis causa, Napellus uenenosus nasceretur, aut quod ipsa radix succo destituta, ob editos iam caules, flores & semen, nihil operaretur. Quo factum est, ut alterum illi pharmacum propinatum sit, ex eiusdem Napelli caule, folijs, floribus, & semine paratum. At ibidem duabus adhuc horis nobis omnibus permanentibus, misero illi mali prorsus nihil accessit. Reducitur ille ad carceres, abeunt ceteri, & mihi soli totum committitur negotium. Hora transacta carceris custos me admonet, illum iam agrotare. Ego statim adsum, audioque ipsum de uniuersi corporis lassitudine ulcerosa, imbecillitate magna, & cordis grauedine conqueri. tunc itaque quauis audacter satis loqueretur nullo sanè mentis incommodo, & uiuidis me intueretur oculis, cum tamen frontem inspicerem frigido sudore madentem, & arterias iam ferè obdormiscere, antidotum propinari iubeo. quo epoto, illico inuersis oculis, atque ore in latus distracto, capiteque in scapulas rigente, ingenti admodum animi deliquio correptus est. Itaque totus collapsus decidisset in terram, nisi à carceris custode retentus esset. Iubeo interim cum uino irrorari faciem, & anterioribus capillis excuti. Quo ingenio statim reuixit, emissis interim per sedem excrementis. Post hac iubeo illum iacere super straminibus ibi ad hoc paratis, ut quid inde sequeretur, animaduerteterem. Ille uero de frigore conquerens, paulò post putrida, biliosa, & liuida quædam uomitione reiecit, qua se non parum adiutum fatebatur. Interim se ad sinistrum conuertit latus, ac si dormire uellet. Prohibeo ne dormiat. Dum hac aguntur, nullo alio exorto symptomate, tantum obmutuit, & obiit simul, liuida facta facie ac si laqueo suspensus. Ceterum longè aliter se habuerunt symptomata in altero pariter ad furcam damnato, cui data fuit eiusdem Napelli drachma, ut de lapide, quem Bezoar appellant Arabes, periculum fieret, an huiusce ueneni immanitatem expugnare posset. Agebat latro annum circiter XXVI. qui epoto lethali pharmaco, piperis omnino saporem illi inesse dicebat. Hora subinde peracta, cum uomere cœpisset, lapidis illius grana septem ex albo meraco data sunt. Verum ab ebibito antidoto, uarijs, & acerbissimis symptomatibus exagitatus est. Euomit enim frequenter biliosa, porraceo colore. Quendam quoque ueluti globum circa umbilicum se sentire dicebat, qui inde superna petens, in supremam & postremam capitis partem frigidam auram quandam diffundebat. Accessit paulò post stupor quidam paralyti haud absimilis, qui sinistri lateris brachium, & crus occupauit, adeò ut uix summam manum mouere potuerit, motu iam in ceteris partibus extincto. Interim non multò post tempore hæc morbi uis sinistra corporis parte incolumi relicta, in dextram repente se contulit, eandemque simili modo occupauit. Vagum profectò symptoma hoc fuit; nam cum dextrum brachium is attollere potuit, sinistrum non potuit, & econtra. Tandem utrumque eleuauit. Aiebat quoque uniuersas corporis uenas frigescere. Non defuerunt uertigines, quas sequuntur sunt cerebri commotiones adeò feruentes, ut aqua in caldario bullienti similes esse diceret. Accessit quoque oris, & oculorum conuulsio, atque acutissimus mandibularum dolor. Quare sæpe manibus affectas illas partes perstringebat, ueritus ne exciderent. Forinsecus turgentibus oculi, liuida facies & nigra labia cernebantur, quinetiam uentris tumor uideri poterat, perinde ac hominis aqua intercute laborantis. Varia admodum extitit Arteriarum pulsatio, & uaria quoque mentis perturbatio, pro symptomatum recurrentium acerbitate. Nam iam prorsus de uita desperare, mox in spem se erigere uidebatur, modò rationis compos, modò delirans, nunc ploranti, nunc cantanti similis. Aquam frigidam dari sibi potandam tantopere appetebat, ut ea subito se liberatum iri consideret. Toto hoc tempore se ter execratum, terque in mortis agone colluctatum affirmabat, lingua tamen perpetuò constitit, nullo unquam symptomate affecta, siquidem nunquam intumuit, nunquam is balbutire auditus est. Ceterum septima post ebibitum Napellum hora, ueneni tandem ui ab antidoto extincta, omnia euanescere symptomata. Arteriæ ad rectam rediere normam, naturalis reuixit color, & breui quoque uirium constitit robur. Atque in hunc modum miser ille, magno conflictu, atque certamine periculum superauit. Id quod manifestò fatetur, de Napelli immanitate Auicennam non scripsisse fabulas. quem tamen insectans Fuchsius loco superius citato, Leonici testimonio nixus, in eum acerrimè inuehitur, nec sanè eum, ut nostri recentiores, principem, sed tyrannum, & homicidam nuncupat, eosque pariter detestatur, qui eius sectantur doctrinam. quippe quòd Auicenna scripserit (ut ipse inquit) Napellum perniciosum esse uenenum: mox subdiderit, quòd linum, & bibitum delet albas cutanei morbi genus. Qua in re non possum non admirari Fuchsium, uirum alioqui ingenio, & eruditione clarum, quem etiam hoc nomine plurimum diligo, quòd in tam celebrem & antiquum scriptorem paulò acrius & immodestius egerit. Hominum enim eruditorum partes esse semper existimaui, etsi ego eas usquequaque seruare non potuerim, ut non uanis contentionibus, neque conuitijs aliorum scripta refellant, sed rationibus, ijsque probatissimis, præsertim cum eos accusant, qui multis antè seculis è uita decesserunt, nec amplius à calumnijs se tueri possunt. Qui præterea considerare debent, an in quo aliquem reprehendunt, in eo proprius sit authoris lapsus, an interpretis, aut librarij, anteaquam



- quàm ullum iurgijs potius, quàm rationibus inuadant. Quippe relictis tam Mauritanorum, quàm Græcorum sectis, quarum uni magis quàm alteri addictus esse nolo, mihi quidem non uidetur existimandum, quòd Auicenna uir sanè singulari doctri-  
na, & admirabili ingenio ab omnibus recentioribus nostris maxime commendatus, eodem in loco sibi omnino contraria  
scripserit in ueneno tam sauo, cui exitiales formidandasq; uires tribuit. Cuius rei firmissimum præbet indicium scriptura  
Auicennæ ab Andrea Bellunensi castigata, in qua nusquam legitur Napellum bibitum albaras delere, sed hoc efficit  
quedam eius confectio in potu sumpta. Verba enim Auicennæ secundum castigationem Bellunensis ita sonant. Napel-  
lus delet albaras linitum, sicut & confectio eius dicta alberzacali in potu sumpta. Ex quibus uerbis plura mihi sese offe-  
runt coniicienda, ut tuear Auicennam, aut quòd confectio illa tam exiguam Napelli partem excipiat, aut ea, quam recipit,  
adèd antidotis correctâ sit, ut non solum necem non inferre possit, sed ne tantillum quidem obesse. Aut quòd Napellus in il-  
lam additus, is fortè est, quem Auicenna appellat Napellum Moysi, aliqui uerò Antoram. quandoquidem hæc planta an-  
tidotum sit admodum efficax contra Napelli uenenum, præsertim quòd dicat Auicenna, inesse similiter huic plantæ uim ad  
albaras, & lepras: aut in eadem confectioe fortasse mus ille interponitur, qui Napelli radicibus uictitat à nobis pluries  
inuentus in Ananienfibus montibus, quòd etiam mus iste Napellus Moysi ab Auicenna dicatur, quoniam ipsdem contra  
Napelli uenenum polleat uiribus, quibus & eiusdem nominis planta. Hæc fortassis fusius, quàm decebat, persecuti sumus.  
Sed tamen eo consilio id libenter fecimus, primum ut quantum per nos fieri posset, Auicenna à calumnia uindicaretur. De-  
inde ut ingenuè dicerem quod de ijs omnibus sentio, qui optimos etiam quosque authores, præsertim Arabas, lacerant ac di-  
scerpunt, quorum plerisque magna est habenda gratia: tantum abest ut eos odio perpetuo prosequi debeant. Verum cur  
id faciant, non uideo, nisi quòd tutum sit in mortuos inuehi, quando hodie pauci sint, qui eos tueri uelint. Caterum existi-  
marunt Manardus Ferrariensis, & Leoniceus, quòd Napellus, & Toxicum Græcis uocatum inter se non differant. Sed  
quantum & isti uiri grauißimi aberrauerint, inferius libro sexto in toxici mentione latius ostendemus. Sed de Napello  
hactenus. qui cum Antoram quæ cum illo conuascitur, in mentem mihi redegerit non præmittendum esse existimaui,  
quin de ea hic quoque differerem. Est itaque planta, quam Antoram, uel ut melius fortasse, Antitoram uocant, quæ (ut re-  
ferunt rei plantariæ indagatores) unâ cum Napello crescit, uel prope ipsius plantas prouenit, in Liguria, & Gallia Cisal-  
pina montibus, unde ad nos affertur, magnarum contra uenena uirium. Caulem edit sesquipalmarem, & quandoque cubi-  
talem, rotundum, firmumq; in quo multifida, ac tenuia disparibus interuallis, oriuntur folia, in latus sese diffundentia. Flo-  
res edit summo caule numerosos, purpureos, Napelli æmulos, sed paulò minores. Radices duas solidas oblongas oliuæ quan-  
titate, ac sæpe maiores, cortice subnigricanti, sed alba intus carne; Nardi montana modo. Hanc putauerim ego esse Aui-  
cennæ zedoariam, quòd scribat hanc cum Napello crescere. & quod radices sunt, siue portiones similes Aristolochiæ. In  
quam sententiam adduxit me Gulielmus Quacelbenus Belga, medicus insignis, & rei plantariæ studiosus, qui superioribus  
annis anteaquam moreretur, misit ad me Constantinopoli Antoræ radices aliquot, quas mercatores à quibus emerat ma-  
gno satis precio, zedoariam appellabant. Quæ si non sunt, alterius quidem plantæ radices esse non poterunt quàm eius, de  
qua sub Napelli Moysi nomine meminit Auicenna, cum scribat is Napellum Moysi etiam cum Napello crescere, & eius ma-  
iorem esse theriacam. Ideoque haud eos malè sentire crediderim, qui zedoariam, & Napellum Moysi, idem esse Auicennæ  
censerent. Præstant Antoræ radices, non solum ad epotum Napellum, sed ad cætera quacunque uenena, quinetiam ad ui-  
perarum, et reliquorum uenenosorum morsum. Ligures (ut audio) Antoræ radicibus felicissime utuntur, ad intestinorum uer-  
mes. Dantur quoque utiliter aduersus pestilentiam; & ad omnes internos dolores. Auxiliantur omnibus cordis affecti-  
bus, nec minus præstare dicuntur ijs in febribus pestilentibus, cum quibus exanthemata lentium figura exoriuntur. Aco-  
nitorum uires tradidit Galenus libro VI. simpl. medicam. ubi ita scriptum reliquit. Aconitum pardalianches putrefacien-  
di facultatem obtinet, & lethale est. Itaque in cibo potuq; fugiendum: attamen ad putrefaciendum externas corporis par-  
tes aut circa sedem idoneum est. Herba uerò radix ad hæc utilis est. Quod autem Lycostonon uocatur, similem alteri fa-  
cultatem habet, sed peculiariter lupos, sicut illud pardos, interficere consuevit. Hactenus Galenus. Aconiti primum ge-  
nus Græcè uocatur ἀκόνιτον παρδαλιανχες: Latine, Aconitum interficiens pardos ac pantheras: Italicè, Aconito pardalian-  
che: Germanicè, Vuolffs beer, & Dollwurtz: Hispanicè, Centelha: Gallicè, Herba de la tora. Alterum uerò genus Græci  
ἀκόνιτον κυνοκτόνον dicunt: Latini, Aconitum cynoctonum & Lycostonum: Itali, Aconito cynoctono: Germani, Vuolffs  
wurtz: Hispani, Terna mata lobo, & Terna de balhesteros: Galli, Patelouine.

Aconiti uires  
ex Gal.

Nomina.

Κώκετον.

CICUTA.

CAP. LXXIIII.

- 50 **C**icuta caulem edit geniculatum, ut fœniculi, grandem: folia ferulæ, angustiora, graui odoratu: ra-  
mi, mox umbellæ in summo prodeunt: flores quoque albicantes, & semen aniso candidius: radice  
non alta, concaua. Cicuta lethale uenenum inest, suaque ui refrigeratoria necat. Remedio est uini me-  
raculi potus. Succus exprimitur contusis cacuminibus, priusquàm semina, & comæ ficescant, qui so-  
le densatur in pastillos. Multus ad medendi rationem usus est aridi: commodè miscetur collyrijs, quæ  
leuandi doloris gratia temperantur: ignes sacros, & ulcera quæ serpunt, illitu restinguit. Herba cum co-  
ma trita, & testibus circumlita, libidinum imaginationes in somno compescit, sed genitale resoluit. lac-  
puerperarum mammis apposita extinguit: in uirginitate mammas coercet, & increfcere non patitur.  
pueris præstat, ut eorum testiculi cibum non sentientes intabescant. Efficacissima uis Creticæ, Mega-  
rensi, mox Atticæ, & in Chio, & Cilicia nascenti.

a Catecur.  
ἐνεργέστα τὸν  
δὲ ἐστὶ τὸ κρη-  
τικὸν καὶ τὸ ἐν  
τῇ Ἀσίᾳ γενέ-  
μενον, καὶ τὸ με-  
γαρικὸν καὶ τὸ  
Ἀττικὸν, καὶ  
τὸ κωόν. i. effi-  
cacissima est  
Cretensis, &  
quæ in Asia na-  
scitur, & Mega-  
rica Attica, &  
Choa.

Cicutæ confi-  
deratio.

- 60 **C**icuta uulgaris notitia est planta, utpote quæ plerunque prope urbium, & oppidorum mœnia proueniat, ferule adsi-  
milis, odore tamen admodum graui. Maxima uis Cicutæ, ut Plinius refert, quæ nascitur in terra Parthorum, mox

Laconicæ,

ZZZZ 3



## CICUTA.



Cicutæ vires  
ex Gal.

Nomina.

*Laconica, Cretica, Asiatica.* In Græcia uerò *Megarica*, deinde *Attica*. Caterum in Italia constat *Cicutam* non adeò ex-  
tialem esse. Eam in *Hetruria* si asini depascantur, profundissimo somno, & torpore capiuntur, ita ut non tantùm stupidi, sed  
planè mortui uideantur. Id quod aliquando rusticos huius rei ignaros fefellit: nam dum asinis, quos mortuos credebant,  
pellem ad usum detraherent, accidit mirum, quòd in medio ferè operis asini experrecti sunt, non sine magno excoriantium ter-  
rore, atque ingenti spectantium visu. *Cicutæ* breuiter meminit *Galenus lib. VII. simplic. medic.* ubi tantùm omnibus no-  
tum esse scribit, quod ea extremè refrigerantis sit facultatis. Et in libro quòd animi mores corporis temperaturam sequan-  
tur, *Cicutæ* potn illam fieri amentiam tradidit, quam à *Cicuta* ipsa Græci *conion* appellant. Hoc nobis contigit uidere, ut  
latius libro sexto explicabimus, in quibusdam, qui imprudenter *Cicutæ* radices *pastinacæ* uice decoctas comederant. Plan-  
ta, quæ Græcis *κώρη*, Latinis atque etiam *Italis* *Cicuta* uocatur: *Arabibus*, *Sucaram*: *Germanis*, *Ziger Kraut*, *Schirling*,  
& *Vuetterich*: *Hispanis*, *Ceguda*: *Gallis*, *Ciguc*, *Cocue*, & *Segue*.

Supra.



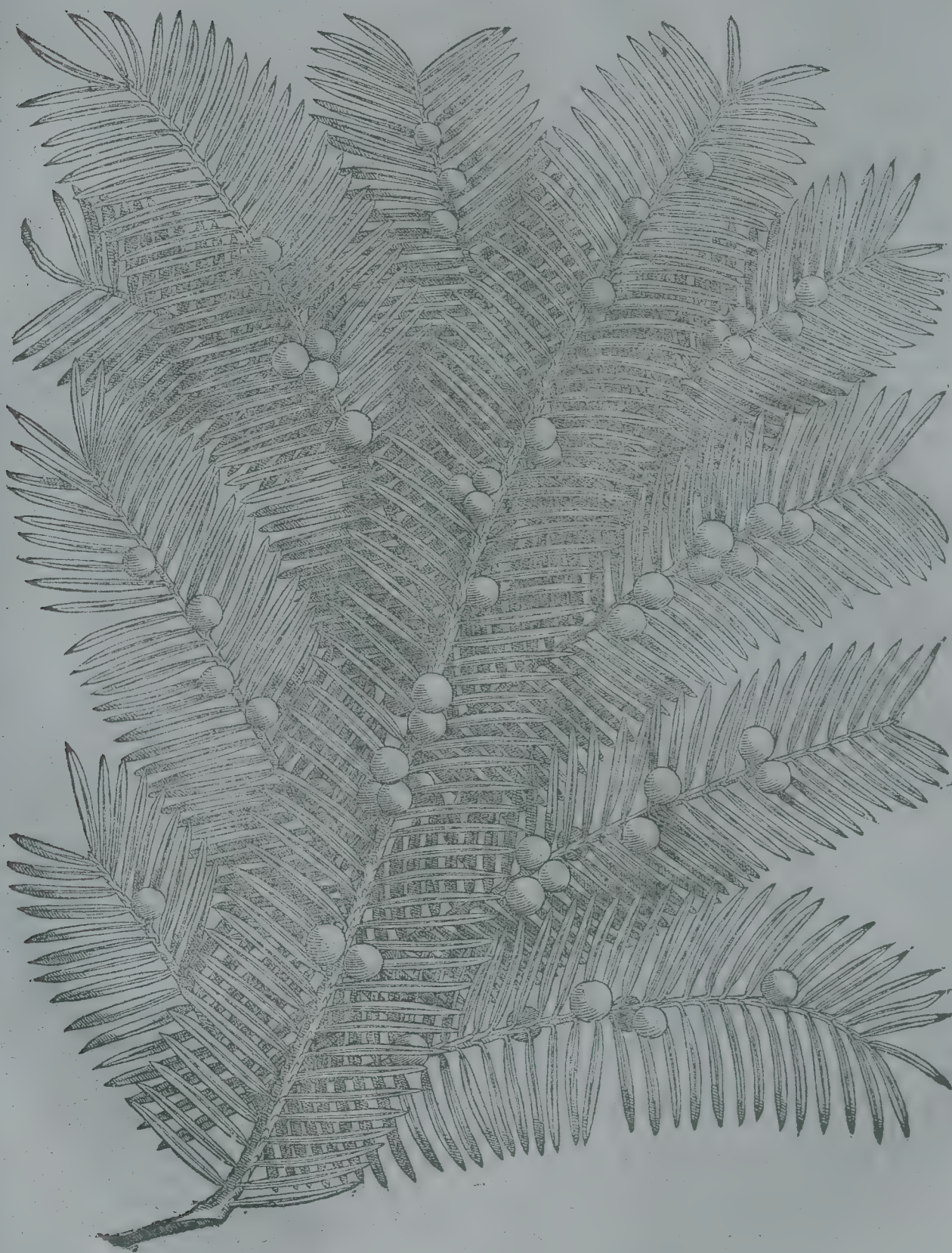
Σπινοξ.

TAXVS.

CAP. LXXV.

**S** Milax à Græcis, Taxus à Latinis appellatur, arbor abietis magnitudine, & foliorum eiusdem figura, in Italia, & Narbonensi Gallia Hispaniæ contermina nascens. Auiculæ quæ Italicæ taxi baccas deuorant, denigrantur: & qui ederint easdem homines, alui profluuiis corripiuntur. Narbonæ tam præsentis est ueneni, ut si qui dormiant sub ea, aut in eius umbra subsideant, lædantur, & sæpenumero moriantur. quare de taxo hæc traduntur, ut ab ea caueamus.

TAXVS.



ZZZZ 4 Nascitur



Taxi confide-  
ratio.

Taxi historia  
ex Theoph.

Ex Plinio.

Taxi uires ex  
Gal.

Nomina.

**N**ascitur *Taxus* frequens in *Anania* uallis montibus, saxosis ac præruptis locis, inter abietes, & piceas, quibus folio, ac forma non longè dissimilis uisitur: quanquam hæc illarum proceritatem non nisi rarissimè æquet. Baccas fert rubentes, aquifolij modo, dulces, uinosasq;: quas quandoque mandentes tum pastores, tum qui in syluis arbores cædunt, statim in febres incidunt, & dysenterici fiunt, sanguine & spiritibus inde admodum inflammatis. Ligni materies, quod rufescat, quàm plurimis intercurfantibus uenis, incorruptaq; sit, lignarijs fabris maximè expetitur, & plurimi sit, præsertim concinnandis mensis, & hastis, telisq; conficiendis. Quamobrem Germani huius arboris asseres ad sua construenda hypocausta non exigua sibi comparant pecunia. Taxi meminit Theophrastus libro I I I. cap. X. de plantarum historia, sic inquit. *Taxus* quoque genere simplex, procera, ætè insignis, similisq; abieti, nisi quod non pariter excelsa, magisq; alis sinuata est: folio quoque Abieti similis, sed pinguior, molliorq; ligno. Quæ in *Arcadia* nascitur, nigro ligno, aut puniceo constat: quæ autem in *Ida*, flauo admodum, & cedro simili. propter quod uendentes fraudare dicuntur, tanquam cedrum uenundent. Totum enim cor esse, cortice detracto: corticem similem cedro habere tum scabritia, tum colore: radices breues, graciles, per summaq; cespitum, rara hæc circa *Idam*. At in *Macedonia*, *Arcadia*q; uel fructum abundè proferre, rotundum, faba paulò maiorem: colore rufum, tactuq; mollem. Aiunt, quod si iumenta folia comederint, emoriuntur: si ruminantia, nihil patiuntur. Fructus et ab aliquibus hominibus manditur, suavisq; est, atque innoxius. hætenus Theophrastus. Cuius sententiæ illud obstare uidetur, quod nostra *Taxus* fructum ferat non innoxium, ut ipse ait, sed noxium, ut supra diximus. Taxi Plinius quoque meminit lib. XV I. cap. X. ubi de ea ita scribit. Abieti, & piceæ similis etiãmmum aspectu est *Taxus*, minus uirens, gracilisq; & tristis, ac dira, nullo succo, ex omnibus sola baccifera. Mas noxio fructu: lethale quippe baccis, in *Hispania* præcipue, uenenum inest. Vasa etiam uiatoria ex ea uinis in *Gallia* facilis mortifera fuisse compertum est. Hanc Sestius smilacem à Græcis uocari dixit: & esse in *Arcadia* tam præsentis ueneni, ut si qui dormiant sub ea, cibum hæc capiant, moriantur. Sunt qui & taxica hinc appellata dicant uenena, quæ nunc toxica dicimus, quibus sagittæ tingantur. Repertum innoxiam fieri, si in ipsam arborem clauus æreus adigatur. hæc Plinius. Foliorum fumo mures necantur. Taxi præterea nocumenta tradidit Dioscorides libro sexto, ubi de noxijs medicamentis pertractat. quod cum peruentum fuerit, de ijs diffusius nobis differendum erit. Taxi uires quàm paucis reddidit Galenus lib. VI I I. simplicium medicamentorum, sic inquit. Smilax, aut *taxus* arbor est uenenosæ facultatis. Huic arbori nomen Græcum est σμίλαξ: Latini, *Taxus*: Italicum, *Tasso*: Germanicum, *Eiben haum*: Hispanicum, *Texo*: Gallicum, *Tf*.

Α'π' κυνον.

APOCYNVM.

CAP. LXXVI.

a Meum. καρ-  
πος δὲ αἱ λο-  
βὸς κυδμ. i.  
fructus uerò ue-  
lut siliqua fa-  
bæ.

Apocyni confi-  
deratio.

Apocyni uires  
ex Gal.

**A**pocynon, siue cynocrambe, brassica canina, frutex est longis uiticulis constans, malè olentibus, lentis, uiticulique modo obsequiosis, fractu ferè inuictis: folio hederæ, molliore tamen, & per extremum acutiore, lento, graui odore: id luteo succo turget. a Siliquæ ceu fabarum, folliculari specie, digiti longitudine protenduntur: semine intus duro, paruo, nigro. Folia cum adipe in panes coacta, canes, lupos, uulpes, & pantheras enecant in cibo data, & protinus eorum coxendices resoluunt.

**A**pocynon, quod & Brassicam caninam appellant, etsi iandiu mihi quidem incognita fuerit, aded ut inter alias incomptas stirpes in amplissimo naturæ uiridario posteris reliquerim explorandam; hoc tamen anno è Pisis medicus eruditione, & in re herbaria clarus, Lucas Ghinus Forocorneliensis duas ad me misit plantas, quarum una per omnia Dioscoridis Apocynon representat. Scribit enim uir ille, duas à quodam nobili amico siliquas dono accepisse è Syria allatas, quarum alteri inscriptum erat Periploca repens: alteri uerò Periploca non repens, fortasse quod ita Syri eas plantas nominent. Subdit præterea, has siliquas rhododendri siliquis admodum fuisse similes: inter quas tamen hæc erat differentia, quod repentis Periplocae siliqua ea sanè longitudine constabat, quæ & rhododendri, gracilior tamen erat: alterius uerò breuior. E longiori sata plantam prouenisse ait, quæ non modò humi repit; sed & arbores quantumuis proceras scandit: è breuiori uerò aliam, quæ notis omnibus Apocynon refert. Vtraque porò non minus lacte turget, ut scribit, quàm tithymali omne genus: uerum id repentis omnino album inesse: non repentis uerò subcroceum. Est & in siliquis differentia. Siquidem etsi hæc in utraque, rhododendri perquam similes sunt, in non repentis tamen simplices, acutiores, ac rectæ ex uno pediculo proueniunt; in repentis uerò binæ, & in origine coniunctæ prodeunt, & in sese inuicem inflexæ, nec aded, ut illæ in acutum desinentes. Dioscorides Apocyno siliquas facit fabæ similes, quod in his quæ hîc imaginem expressimus, maximè repugnare uidetur. Nam inter harum, & fabarum siliquas non parua intercedit differentia. Verum cum scribat Plinius Apocynum semen, (siliquam intelligo) ferè acutum, & uideam statim post Apocyni caput de Rhododendro, illi siliquis simile, scripsisse Dioscoridem, non possum mihi non persuadere, hæc plantas legitimum esse Apocynum. Itaque in hac mea persistam opinione, donec aliam uidero plantam, quæ clarioribus notis Apocynum referat. Interim si quis in censendis plantis tam morosus reperiatur, ut has Apocynos facere nolit, poterit is id tamen condonare, ut liceat nobis (ut Ghinus ille optimus faciebat) easdem Periplocas appellare. Apocyni uires memorie prodidit Galenus lib. V I. simplicium medicamentorum, sic inquit. Apocynum, aut Cynocrambe. Vocant autem quidam eam Cynomorum, quandoquidem canes celerrimè interimit, sicut Ly

coctonon



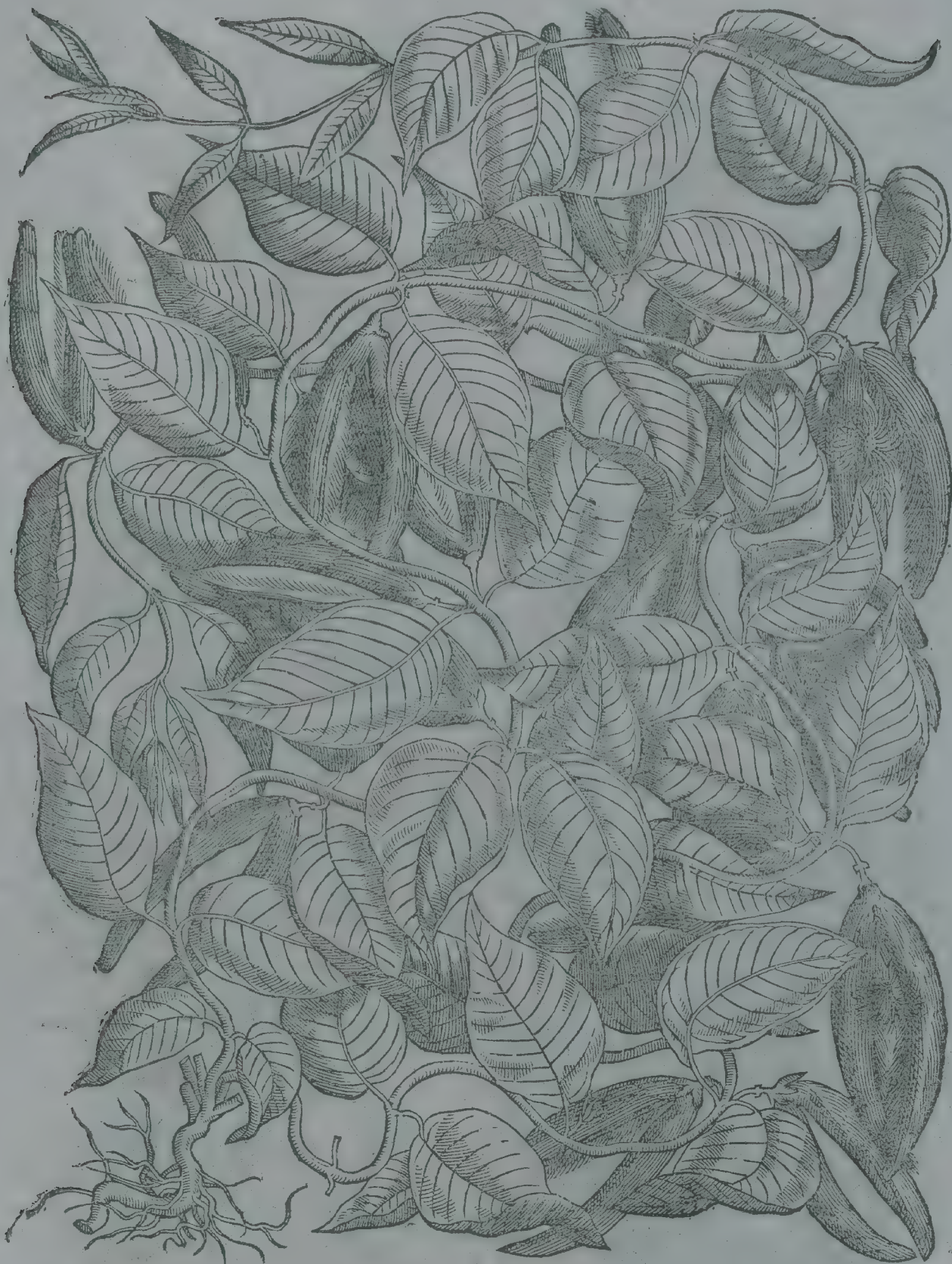
APOCYNVM.



10 *cottonon lupos*. Est autem hominibus uenenum, herba multum grauitur olens: proinde omnino calida est non instrenue, non tamen proportionem desiccatur. Itaque illita admodum digerentis est facultatis. Quae planta *ἀπόκυνον* Graece, Apocynum - Nomina, num item & *Brassica canina* Latine dicitur: Italice, Apocino.

APOCYNVM





Νέριον, ἢ Ρόδόδενδρον.

## NERIVM, SIVE RHODODENDRVM. CAP. LXXVII.

10

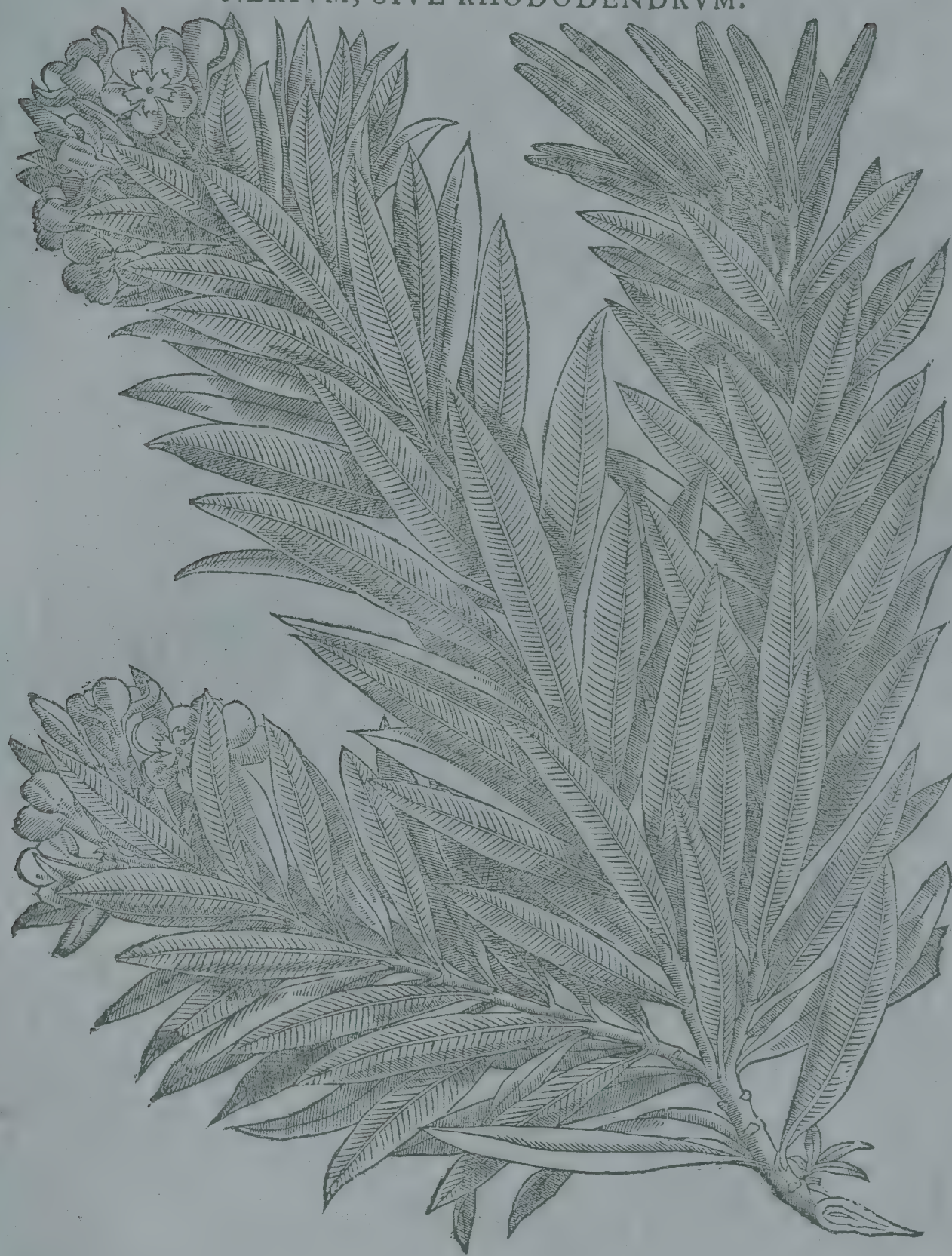
a Catecuz.  
καρπὸν δὲ φέ-  
ρει καρπία. i.  
fructum fert  
velut cornu.  
b Μεύ. ἀκιν-  
θίους πάππους  
i. Acanthis  
pappis.

**N**erion aliqui rhododaphnen, alij rhododendron uocant. frutex est uulgaris notitiæ, longioribus quam amygdala folijs, crassioribusque: flore in rosam conformato: <sup>a</sup> fructu amygdalæ simili, corniculato, qui patefactus quandam lanosam naturam ostendit, <sup>b</sup> spinarum pappos representantem: radice longa, acuta, lignosa, gustanti salsa. nascitur in amoenis, maritimis, & secus amnes. Flores & folia mulis, canibus, asinis, & quadrupedum plurimis uenena sunt: hominibus uerò contra serpentium morsus præsidia, è uino pota, eò magis ruta addita. Imbecillæ etiam animantes, ut pecus, & capræ, si aquam bibant, in quâ folia ea maduerint, moriuntur.

Nerii confid.

**N**erium, quod flores rosarum effigie proferat, laurinisq; folijs constet, Græcorum quidam Rhododendron, alij Rhododaphnen appellant. Italis Oleandro uulgò dicitur. Vidimus nos hoc primum ad Benaci ripas, & in Argentario promontorio in maritimis nostris. Planta est lauri facie, spectabilis, & usu non iniucunda, præsertim cum roseis emicat floribus.





10 bus. Horum similitudine deceptus quondam fuit Lucius Apuleius sub asini metamorphosi, dum rosas quæreret, quarum pa-  
 stu in pristinam formam restituendus erat. Nam cum procul uidisset Nerium suis floribus refertum, ratus eos esse ueras  
 rosas, eo aperto ore accurrit tanta auaritate, ut parum defuerit, quin eas primo occurſu imprudens deuorarit. Verum is,  
 ut qui in plantarum historia, & uiribus earum indagandis diligentissimus author extitit, non immemor Nerij flores depa-  
 stos asinis uenenum præsentaneum esse, ita deceptus labra submouit, demissisq; ad terram auribus abiit. Nerij uires descri-  
 pſit Galenus libro VI II. simplicium medicamentorum, sic inquit. Nerium, ut Rhododaphne notus omnibus est frutex.  
 Foris quidem corpori illitus, discutiendi uim obtinet. Intra autem in corpus assumptus, perniciosus, ac uenenosus non tan-  
 tum hominibus est; sed plerisque etiam pecudibus. hæc Galenus. Quæ maxime repugnant Dioscoridis, & Plinij placitis:  
 quippe qui Nerium potum commendauerint hominibus contra serpentium uenenosorum morsus. Nisi dicere uelimus, quod  
 Nerium sumptum secundum Galenum sit hominibus non demorsis perniciosum: secundum uerò Dioscoridem idem ijs reme-  
 dio sit, quos serpentes momorderint. Idq; ea ratione fiat, quæ & cantharides (ut inquit Auicenna) à cane rabido demorsis  
 medentur, & euphorbium à scorpionibus ictis, & alia denique lethalia medicamenta alijs item uenenis aduersantur, ut infe-  
 rius

Nerij uires ex  
Gal.

Conciliatio  
Dioscoridis cū  
Gal.



## Nomina.

rins libro sexto latius dicitur. Siquidem mihi non uidetur uerisimile, quod prater rationem id prodiderit Dioscorides in simplicium materia omnium facile princeps. Νέριον, ῥοδὸδένδρον, & ῥοδὸδένδρον sic Græcè planta dicitur, quæ Latinis pariter Nerium, Rhododaphne, & Rhododendrum: Italis, Oleandro: Germanis, Olander: Hispanis, Adelfa, & Eloendro: Gallis, Rosagine.

Μυκήτες.

FVNGI.

CAP. LXXVIII.

† Orib. habet tantum βλαπτικὸς, i. noxios.  
† Orib. conclusa uno tantum uerbo explicauit. ἐδωδιμοί, i. esculenti.  
a Meum. καὶ χολέραν ἐπάγοντες, i. & cholera sursum ac deorsum ducunt.  
† Orib. ἐλαίον, i. olei.

FVngorum differentia duplex: aut enim manduntur, aut perniciales sunt. Multis de causis uenenosi gignuntur, ubi uidelicet clauus ferreus, in quo sit rubigo, aut panni marcor adfuerit: aut si iuxta serpentis cauernam, arborésve †, quæ priuatim pariunt noxios fructus, erumpant. Continent qui tales sunt, nescio quod strigmentum, concretamque pituitam, terraque eruti, quàm celerrimè computrescunt, atque marcore uitiuntur. † [Sed qui ueneno imbuti non sunt], suauem in iuribus gratiam habent: largius tamen sumpti nocent, & ægrius concocti strangulant<sup>a</sup>, aut cholera morbum citant. Remedio est † nitri potus, aut lixiuium cum acida muria, aut feruefactæ satureiæ, aut origani iusculum:

FVNGI.



debellan-



debellantur etiam gallinacei fimi potu ex aceto, aut eiusdem delinctu cum melle multo. Corpus alunt, sed ægrè dissoluuntur, cum magna ex parte integri ipsi cum recrementis alui deiciantur.

- T** Ametsi duo tantum Fungorum genera hic uideatur recensere Dioscorides, ad fungos duntaxat innoxios, & pernici-  
les respiciens; tamen, ut omnibus palam est, plura ac diuersa eorum, quæ in cibis expetuntur, discrimina notantur. Fungorum ge-  
nera, & confid.
- Horum inter omnes Italiae regiones feracissima est Hetruria, ubi illi Fungi cæteros antecellunt, qui uulgò dicuntur Trigno-  
li, ij siquidem singulis annis primis Aprilis imbribus erumpunt, neque solum odorem eximium spirant, gustuiq; gratissimi  
sunt: sed etiam omnino innocui habentur. Secundum uerò locum apud nostros Hetruscos tenent ij, qui uulgò Porcini, hoc  
est, suilli nuncupantur: quippe qui prius elixi, ac demum farina circumditi, & oleo uel butyro fixi, magnam cum palato in-  
cant gratiam. Verum hi non adeò tuti sunt, quòd in suo genere perniciosi plures, quàm in alijs reperiantur. Ceterum peri-  
culosi ac malefici à peritis, & oculatis uiris faciliè dignoscuntur, cum à terra & cortice purgantur, incidunturq; decoquen-  
di. Nam cultello dissecti illico (ut Plinius inquit) dilutus eius aduenit rubor, rancidus subinde aspectus, liuidus intus color,  
rimosa stria, pallidum per ambitum labrum: postremò accedit nigredo, & ita protinus computrescunt. Quamobrem rectè  
scribit Auicenna libro I I I I. fen V I. eos nocentiores esse, qui nigri, uel uiridis, uel in nigro purpurascens uisuntur. Pro-  
inde amens quidem, & planè stupidus, & stipes fuerit is, qui tam repentinas mutationes uidet, & non cognouerit his notis  
eorum uirus patefieri. Sed accidit plerumque, ut illos potissimum Fungi interimant, aut saltem in magnum discrimen addu-  
cant, qui eos super ferrea craticula, aut primis calentibusq; cineribus affatos deuorant. Hoc enim modo decocti, cum in ta-  
leolis non secentur, non tam faciliè cognosci possunt, ut ij qui dissecti parantur. Ad hæc non semper efficiunt Fungi, quòd  
per se lethiferi sint, sed quòd copiosius, quàm par sit, ingerantur. Quandoquidem cum lenti admodum, crassissimiq; succi exi-  
stant, arteriarum oscula usque adeò obstruunt, ut concussis intus spiritibus suffocent. Quod cum probè norint agrestes in  
Hetruria mulieres, rarissimè fungos mandunt, nisi allio, & pipere adiectis. Afferuantur Fungi muria, præsertim qui uulgò  
Porcini dicuntur: namque hoc modo parati innoxentiores redduntur amisso lentore. Præter hæc multa alia fungorum ge-  
nera apud nos inueniuntur, ut ij qui nobis uulgò appellantur Prataioli, Turini, Boleti, Orcelle, Cardarelle, Manine, Ordinali,  
Parigioli, Vescie di lupo, & complura alia, quæ, cum nihil uel parum ad rem faciant, silentio inuoluenda duximus. Cete-  
rum Fungi non tantum humi proueniunt, sed & in arborum caudicibus, qui omni ferè periculo uacant (dummodo non sint  
arbores noxiæ) quòd è cortice profiliant, cui nec ferrum, nec tabesfactus pannus, nec serpentis cadauer subesse potest. Ex hoc  
genere quidam, præter agaricum, laricibus innascuntur in Ananiensibus montibus triginta librarum pondere, aurco colo-  
re, per ambitum dissecti, in cibis gratissimi, nullo amarore præditi, licet agaricus ab eadem arbore productus sit amarissi-  
mus. Hic certè mirari subit, quòd tanta hominibus inseritur gule libido, luxus, & incontinentia, ut adeò inconsultò, au-  
deq; fungis uescantur, in quibus sæpius immatura mors delitescit. Tanta hodie intercessit gratia Fungis cum mensis in Ita-  
lia, ubi eorum frequentissimus est usus, ut Neapoli inuenti sint lapides, qui desossi, & in cellis umarijs translati, terra ali-  
quantulum operiti, & subinde tepida aqua inspersi, intra quatrimum fungos non ingratos procreant. Hos & Romæ & Nea-  
poli uidimus, ubi magna seruantur diligentia, nempe quorum merito quolibet tempore fungos edant. Sunt & lucernarum  
Fungi, qui in ellychnio sunt, præsertim cum aer humorem contraxerit, & ad pluuiam præparatur. Fungus itaque lucerna-  
rum, meo quidem iudicio, fuerit is carbonis globulus, qui fungi faciem representans, in ellychnij extremitate concreuit, &  
flammæ lumen obumbrat. Neque enim in hoc subscribam Cornario, uiro alioqui ingenio & doctrina celebri, qui in com-  
mentarijs, quos in tertium Galeni librum de compositione medicamentorum secundum locos edidit, censet fungum illum esse  
ellychnium lucernarum ex quodam fungi genere factum, quod facie (ut ipse inquit) marinas emulatur spongas. Siquidem  
apud ueteres nusquam me legisse memini, è fungis ellychnia fieri: cum tamen legerim apud Virgilium, & Plinium, cum fun-  
gi generantur in lucernis, futuræ pluuiæ esse præsagium. Namque Virgilius libro primo Georgicorum, ubi futuræ pluuiæ  
signa recenset, id apertissimè testatur, ijs carminibus.

Tum cornix plena pluuiam uocat improba uoce,  
Et sola in sicca secum spatatur arena.  
Nec nocturna quidem carpentes pensa puellæ  
Nesciunt hyemem, testa cum ardente uiderent  
Scintillare oleum, & putres concreescere fungos.

- Eorum porro generationis causam scitè quidem reddidit Seruius Grammaticus in commento hisce uerbis. Nam (ut inquit  
Plinius) cum aer humidus esse cœperit, fauilla, quæ cum fumo solet egredi, prohibita aeris crassitate in lucernis residet, &  
quasdam uelut fungorum imitatur imagines. hæc ille. Sed præterea ipse Plinius Virgilio, & nobis quoque adstipulatur  
lib. XV I I I. cap. ultimo, eam ita scribit. Palladi namque ignes, murmurantesque, tempestatum nuncij sentiuntur: pluuiæ  
etiam, si in lucernis fungi. hæc tenus Plinius. Ex quibus omnibus luce clarius fieri pato, hæc in re Cornarium cecutiuisse.  
Fungi præterea apud Hippocratem & Galenum lib. & comm. iij. de morbis uulgaribus, sunt excrementa, quæ quandoque  
in palpebris, quandoque in pudendis enascuntur. Quin & Fungi dicuntur à Galeno lib. I. de locis affectis adnascens cap-  
itis, ubi hoc fracto, meninx, quæ est membrana cerebrum custodiens, fuerit affecta. Nec alia sanè de causa hos affectus  
uincunt, id est fungos, uocari crediderim, quàm quòd fungorum imaginem referant: quemadmodum & ij qui in lucernis con-  
creuerunt. Fungorum uires memorie prodidit Galenus lib. V I I I. simplicium medicamentorum, sic inquit. Fungus fri-  
gidus, humidaq; admodum planta est. quamobrem etiam proximè ad deleteriam, enecantemue facultatem accedit: & sa-  
nè inter eos sunt qui interficiant, potissimum qui ex natura mistam habent qualitatem putredinosam. Et libro secundo de  
alimentorum facultatibus, idem de fungis ita differit. Inter fungos Boleti, si bellè in aqua elixi fuerint, propè accedunt ad  
cibos inspidos. Non tamen sic solis ipsis uulgò utuntur, sed adparant uariè & condiunt, ut alia omnia, quæ nulla insigni  
qualitate sunt prædita. Alimentum autem ex ipsis est pituitosum, & frigidum uidelicet, prauiq; est succi, si quis ipsis lar-  
gins

Fungorum alia  
genera.

Fungi lucerna-  
rum.

Coronarij opi-  
nio explora.

Fungi corpora  
affectus.

Fungorum ui-  
res ex Gal.



gius utatur. Omnium igitur fungorum ij minimum sunt noxij. Secundi autem post hos sunt Amanita. Reliquos vero tutius est omnino ne attingere quidem: multi enim ex ipsorum esu interierunt. Equidem noui quendam, cui post Boletorum non satis elixorum (qui innocentissimi esse putantur) usum largiorem, os ventriculi pressum, ac grauaturn, coarctatumq; fuit, difficilemq; habuit respirationem, & in animi deliquium incidit, sudoremq; frigidum sudauit, ac demum seruari egre, sumptis ijs quæ humores crassos incidunt, potuit: cuius generis est oxymeli ipsum per se, & cum hyssopo, & origano ipsi medicrater incoctis. Is enim tum hæc sumpsit, tum nitri spumam ipsis inpersam: post quæ fungos, quos comederat, uomuit, qui iam quodammodo in succum pituitosum, frigidumq; admodum ac crassum erant mutati. Μωρτες qui Græcis, Fungi Latinis appellatur: Arabibus, Hatar seu Father: Italis, Fonghi: Germanis, Psifferling, & reysken: Hispanis, Hongos, Gomelos, & Cylherquas: Gallis, Champignon, & Potyron.

Nomina.

Κολχικόν.

## COLCHICVM.

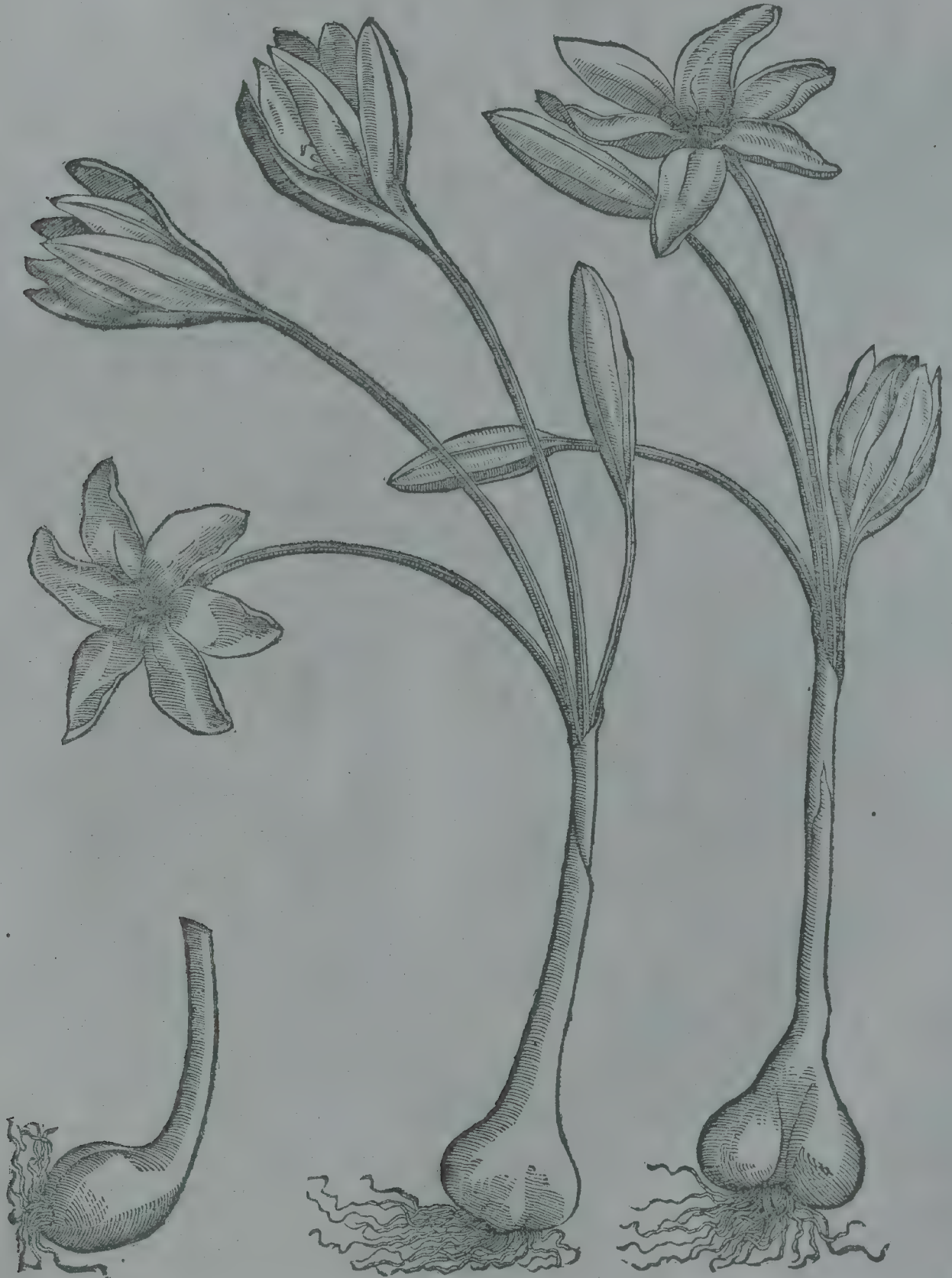
CAP. LXXIX.

10

a Meum. ὕψο-  
λον. i. subal-  
bicantem.  
b Meum. ὕψο-  
ρον δ' ε. i. postea  
uero.

Colchicon, aliqui ephemeron, sunt qui agrestem bulbum uocant. Autumni exitu florem edit croci<sup>a</sup>, candicantem<sup>b</sup>: ab eo tempore folia bulbi, sed pinguiora: caulem palmo altum, ferentem ru-

## COLCHICVM FLORESCENS.



fum





10 **f**um semen: radicem foris è nigra rufescentem, quæ delibrata, candida, & mollis spectatur, lacteo succo madet, atque gustatu dulcis inuenitur: bulbus eius <sup>c</sup> mediam habet rimam, fissuramque, qua flos erumpit. plurimum in Messenia, & Colchis enascitur. Ea comesa, fungorum more, strangulando enecat. Hanc autem depinximus, ne à quoquam imprudenter pro bulbo deuoretur: mirum enim in modum saporis uoluptate imperitos allicit. Remedio sunt eadem, quæ fungis: bubulum etiam lac potum auxiliatur. itaque cum adfuerit, non aliud desideratur auxilium.

c Meum. *Νό-  
στιν μέσιν. i.  
discrimen in  
medio.*

Εφίμερον.

## EPHEMERVM.

## CAP. LXXX.

**E**phemeron, aliqui syluestrem irin appellant. Folia habet lilij, sed tenuiora: caulem parem: florem candidum, amarum: semen molle: radicem unam, digitali crassitudine, longam, adstringentem, odoratam. nascitur in syluis, & opacis. Huius radix dentibus præcipua, si decocto colluantur. Folia in uino cocta, discutiunt tumores, & tubercula, quæ nihil adhuc humidi contraxerunt.





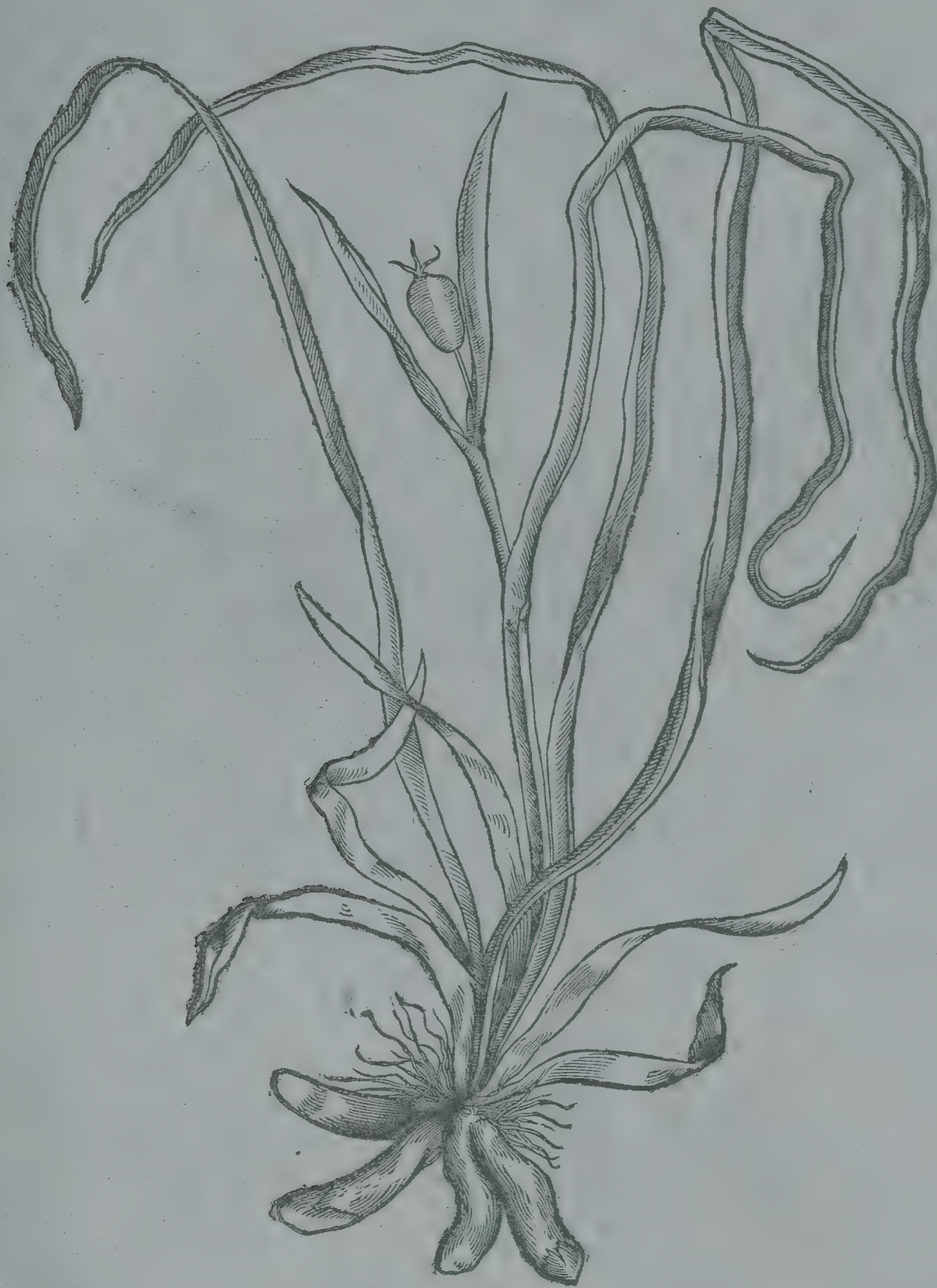
Colchici, &  
ephemeri con-  
sideratio.

Mauritanorū  
& sequacium  
error.

**E**phemerī duo genera constituisse uidetur Dioscorides . unum, quod Colchicon, & agrestem bulbum : alterum, quod Irin- 10  
sylum streum cognominant . Quod primo loco describitur, usque adeo perniciosum affirmant, ut uno die sumptum inter-  
ficiat : unde illi Ephemerī nomen. Ea autem ratione illud se depinxisse tradit Dioscorides, ne ab aliquo imprudenter bulbi ui-  
ce deuoretur : mirum enim, inquit, quantum saporis uoluptate imperitos alliciat . Verū cum hoc diuinum Dioscoridis in-  
stitutum non animaduertent, uel fortē neglexerint Mauritani, & eos secuti medici superioribus nostrae aetatis, nō modō seip-  
sos, & sequaces misere deceperunt ; sed & ceteris omnibus errandi ansam faciliē praeberunt . Siquidem Colchicum eph-  
emerum deleterium medicamentum, si eius notae diligentissimē expendantur, nil aliud, meo quidem iudicio, representare de-  
prehendetur, quā candidum illum bulbum, quem uulgō officinae Mauritanos secutae falsō Hermodactylum appellant . Sed  
quantum detestandus sit erroris, & abolenda praua, ac perniciosa haec consuetudo, quantumue discriminis, & incommodi  
nostris corporibus hinc imminet ; astimabunt ij, qui rectē diligenterq; ea perpenderit, quae non solum Dioscorides, & Ga-  
lenus ; sed & Paulus, & Nicander, & Plinius de Colchico ephemero posteritatis memoriae prodiderunt . quippe qui affirma-  
uerint, id deuoratum eadem die homines interimere . Quem effectum etsi hac tempestate ab hoc manifestē praestari non con-  
suet



## HERMODACTYLVS VERVVS.



10 flet experimento in his, qui ipsum in medicamentis assumunt; id tamen non alia de causa fieri putauerim, quam quod fortas-  
 se in Italia, ut in Colchide, mortiferum non proueniat: aut quod ea, quae sumitur quantitas, exigua sit, neque ad perdendum  
 sufficiens. Sed non propterea dubitandum est, quin hoc sumentibus grauius & periculosa incommoda inferre valeat. Er-  
 roris occasionem dedisse uidetur Serapio, utpote qui confuse uno tantum capite de utroque Ephemero, & de Hermodacty-  
 lo scripserit, nomine duntaxat Hermodactyli omnibus inscripto, immemor, uel potius ignarus, apud Graecos, à quibus tamen  
 quicquid ferè boni habet, mutuatus est, eas plantas inter se maximè differre. Quod autem in hoc deceptus Serapio has her-  
 bas turpiter confuderit, fidem manifestam facit Paulus Aegineta, qui libro VII. de Ephemeris, & de Hermodactylo sepa-  
 ratim tanquam de diuersis differuit: & primum de Hermodactylo, sic inquit. Hermodactyli radix & per se, & ipsius  
 decoctum uim habet purgandi: priuatim arthriticis tunc, cum humores defluunt, exhibetur. uerum stomacho nimis quàm  
 aduersatur. Mox paulò inferius, sex tantum interiectis capitibus, de Ephemeris ita scribit. Ephemerum non uenenum il-

Serapionis le-  
 plus.



## PSEVDOHERMODACTYLVS.

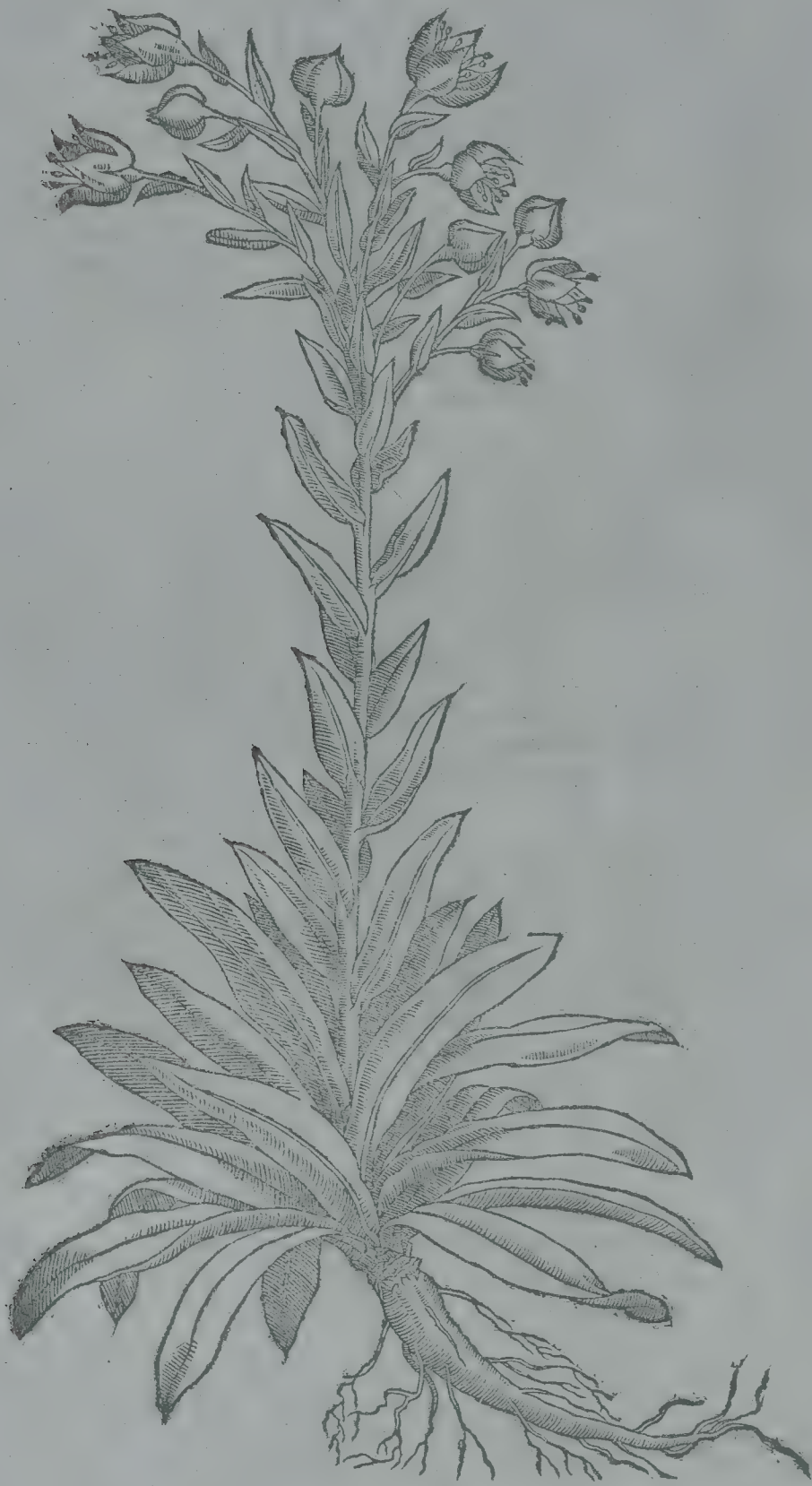


Hermodytyli  
coniectura.

lud, sed quod Iris syluatica nominatur, mista potestatis est, & repellentis, & discutientis per halitum. haftenus Paulus. 10  
Ex quibus sanè palàm fit, non modò Hermodytylum cum Colchico nullam habere cognationem; sed etiam hac in re planè  
hallucinatum fuisse Serapionem, quem secuti ceteri Mauritanii, qui post ipsum libros conscripserunt, atque etiam ex nostris  
plerique, qui superiore aetate clauerunt, ut caci cacos sequentes omnes in hunc erroris foueam inciderunt, & posteros buc-  
usque in hunc pessimum & detestandum usum pertraxerunt. Iam itaque resipiscant tum medici, tum seplasiarij, qui Col-  
chicum suis medicamentis, & catapotijs inserunt, & ipsum iam non secus ac scopulum euitent, ut pote quod, omnium proba-  
tissimorum authorum testimonio, mortiferum sit medicamentum. Quæ autem radix nobis hodie Hermodytylus dici pos-  
sit, etsi in commentarijs nostris antea editis, discernere nequimus, nunc tamen ueram Hermodytyli plantam, cuius hic  
imaginem expressimus, & uidimus, & consequuti sumus, eximia admodum liberalitate clarissimi uiri Augerij de Busbeke  
Fladri, qui illam Constantinopoli secum attulit, ubi continuo septennio apud Solimanum Turcarum Imperatorem, Ferdinan-  
di Caesaris



## EPHEMERVM.



10 di Caesaris Oratorem egit. Illi itaque hanc plantam acceptam refero, quemadmodum & alias peregrinas complures, raras, novas, pretiosas, & visu pulcherrimas, quæ quinquagenarium numerum exceſſerunt. Quod autem credam hanc ſtirpem legitimum eſſe Hermodactylum, duo potiſſimum mihi ſe offerunt argumenta; quod intelligam Conſtantinopoli eandem Hermodactylum appellari, quodq; radices digiti ſpeciem referant, in quibus unguium quoque imago ſpectari poteſt. Folia proferunt prælonga, binum dōdrantum longitudine, & fortasſe longiora, porri aut haſtulæ regiæ ſimilia, ſed longè anguſtiora. Breuiora uerò ſunt, quæ circa radicem diffunduntur. Radices habet quatuor ex una, & eadem baſi emergentes, digitorum (ut diximus) figura, colore ex pallido ruſcente, albis in ſummitate unguibus, nullis circa ſe fibris. Nam quæ ſpectantur fibræ, circa radicem præſcriptarum originem ſuperiori parte capillaceæ ſeſe fundunt. Caulis è medio proſilit tenuis, herbacea tunica circumueſtitus, in cuius ſummitate oblongum prominēt capitulum (florem uidere non licuit) pyri figura, Ephemeræ Colchici ſerè modo, minus tamen. Quo factum eſſe puto, ut Colchicum in Hermodactyli locum ſucceſſerit impoſitorum



Fuchsius deceptus.

Fuchsi erratū.

Monachorum hallucinatio.

Ephemeris uires ex Gal.

Nomina.

dolis. Differt ab hac quam quidam in Italia Hermodactylum esse censent, quamq; nos pseudobermodactylum appellamus. Nec illud sanè hoc loco prætereundum duxi, quod Hermodactyli Actuario, & Nicolao Myrepico, qui albi, & rubri Hermodactyli meminere, nil aliud representant, quam Beben album, & rubrum Mauritanis appellatum. Siquidem ex descriptione aurea Alexandrina apud Nicolaum, & diamoschi antidoti apud Actuarium id liquidò constat. Sed non ob id dicendum est, Hermodactylum Pauli, & Serapionis idem cum illis esse: his namque alterius generis radix est, quæ uim habet deiectionem ad articulorum defluxiones præcipuam. Fuchsius medicus ætatis nostræ celebris, in libro de compositione medicamentorum, quem non pridem locupletatum edidit, hermodactylum Pauli describens, inquit. Vnus habet radicem albam, crassam, ac modicè duram, atque is est, qui in hodiernum diem nomen hermodactyli in officinis medicorum retinet. A Paulo quoque hermodactylus appellatur. Ex ijs nimirum uerbis Fuchsius sibi persuasisse uidetur hermodactylum communis usus eundem esse cum Pauli hermodactylo: cum tamen omnibus ferè constet, illum non aliud esse quàm Colchicum. Quocirca nulli equidem dubium esse puto, quin Fuchsius hac in re deceptus sit, nisi seplasiæ Tubingenses pro hermodactylo aliam usurpent radicem ab ea, quam hætenus in reliquis Germaniæ pharmacopolijs usurpari uidimus. Ceterum Ephemerum, quod syluestrem Irin appellant, in Ananiensibus montibus tam in pratis, quàm in syluis copiosè nascitur, ubi indigenis uocatur uulgò Giglio matto, hoc est, Lilium stultum. Huic certè nisi me fallit iudicium, omnes prorsus nota conueniunt, quæ alteri Ephemero à Dioscoride tribuuntur. Hinc itaque fit, ut in hoc Fuchsius, uir alioqui doctissimus, apertè errasse deprehendatur, qui plantam uulgò Lilium conuallium uocatam Ephemerum alterum, & non lethale esse contendit. Quandoquidem illud folia lilio latiora, non autem angustiora, & dissimilia profert: caulem non lili modo, sed gracilem, & staminis instar tenuem: radicem item exilem, quæ capillaribus diuiditur fibris, tantum abest, ut digiti crassitudinem æquet, qualis in Ephemero requiritur. Præterea neminem adhuc reperi, qui tradat Ephemerum flores ferè suauiter olentes: cum tamen Lili conuallij dicti flores adeò incundum spirent odorem, ut eius gratia ab omnibus maximè expetantur: id quod nunquam silentio præterisset Dioscorides in re herbaria grauius author, præsertim quod ea nota fuisset Ephemero insignis, & notabilis. Ex his igitur colligendum esse putauerim, non solum Fuchsi in aperto errore uersari; sed reliquos etiam, qui Lilium conuallium uocatam Ephemerum esse contendunt. Sed ad Colchicum reuertamur. Floret hoc autumni tempore, floribus croco æmulis, nullis tamen emissis folijs, nisi appetente uere, quo tempore subrubeum gignit semen, quibusdam folliculis inclusum, iuglandium similitudine. Verum hoc tempore radix ei dulcis non est, quemadmodum in autumno, sed lacte prægnans, & amara inuenitur. Quare hîc cogimur dicere, & fateri, quod hoc non obseruauerit Dioscorides, uel saltem, quod indiētum id omiserit. Plantam, quam hîc excudi curauimus, quamq; Colchicum Constantinopolitanum uocauimus, misit ad me uir clarissimus Augerius de Busbeke, qui eam Bizantio secum detulit Viennâ. libuit itaque hanc appellari Colchicum, quod bulbosam radicem habeat manifestè scissura diuisam: folia uulgaris Colchici, & flores etiam ferè similes. Porro in communem illam hallucinationem antè explosam deducti sunt & patres illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt: quippe qui nullam faciant differentiam inter Colchicum, & Hermodactylum, idq; apertè asserunt. Quorum etiam auctoritate freti pharmacopola adduci possunt, ut cum maximo humanæ uitæ detrimento Colchicum catapotijs immisceant. Quare caueant meo consilio seplasiarj, neque facile fidant ijs, quos magis decet libros sacros, quàm medicos euoluere, ut animabus potius, quàm corporibus mederi sciant. Ceterum Colchici floribus, ut audio, utuntur Turcæ, cum inebriari uolunt: eos enim uino macerant, eoq; poto adeò stupidi redduntur, ut in ecstasi abeant. Vtriusque Ephemeris meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inueniens. Ephemerum non illud lethale seu deleterium, quod & Colchicon uocant, sed alterum, quod & Irin agrestem cognominant, folia, & caulem lilio similem obtinet: radicem oblongam, non rotundam ceu Colchicum, digiti potissimum crassitudine: est autem adstringens, & boni odoris. Ex quibus palàm fit, quod mista sit facultatis, temperaturæq; nempe repellentis, & halitu digerentis. Testificantur uerò id opera, quæ particulatim edit. Siquidem non inefficaciter radix eius in dentium doloribus colluitur: & folia tuberculorum tum augmento, tum uigori congruunt. Oportet autem ea in uino decocta, priusquàm pus moueas, illinere. Planta, quæ Græcis κολχικό, Latinis Colchicum, & Bulbus agrestis uocatur: Arabibus, Surugen: Italis, Colchico: Germanis, Zeitlosz, & Vuild saffran bluom: Gallicis, Mort au chin, chien, & chiennee. Quam uerò Græci ἐμφερον, Latini item Ephemerum dicunt: Itali, Ephemero. At quæ recentioribus Græcis ἐρμωδάκτυλος, Latinis quoque Hermodactylus appellatur: Italis, Hermodattilo: Mauritanis, Surugen, uel Surengiam, ita tamen ut hanc cum colchico apertè confundant.

Ελξίνη.

HELXINE.

CAP. LXXXI.

**H**Elxine nascitur in parietinis, sepibus, & macerijs. folia ei mercurialis insunt, hirsuta: cauliculi sub rubentes, & circa eos ueluti semina aspera, adhærentia uestibus. Folia refrigerandi, spissandi que naturam habent. qua ex causa sanant illitu sacros ignes, adusta, condylomata, panos incipientes, tumores, inflammationesque. Succus eius cum cerussa, ignibus sacris, & ulceribus quæ serpunt, commodè illinitur: imponiturq; podagris cum hircino adipe, aut cerato cyprino: ueterem tussim emendat, instar cyathi haustus: tonsillis inflammationem sentientibus utiliter & gargarizatur, & oblinitur: aurium dolorem cum rosaceo, instillatus leuat.

Helxines confederatio.

**H**Elxinen, quæ hîc à Dioscoride describitur, officinarum uulgus Parietariam appellat, quod in ædificiorum parietibus nascatur. Alij, quod detergendis uitreis poculis sit aptissima, Vitreolam nominant. Hæc planta omnibus notissima est: quare superuacaneum esset, eam longiore historia representare. Verum alia ab hac, & longè diuersa est Helxine, quam Plinius libro XXI. cap. XVI. inter aculeata retulit, & depinxit his uerbis. Helxine rara uisus est, neque in omnibus terris est: radice foliosa, ex qua media ueluti malum extuberat, contectum sua fronde. Huius uertex summus lacrymam continet,



## HELXINE.



IO continet, incundi saporis, acanthicen mastichen appellatam. hæc Plinius. Helxine uis est magna ad uulnera recentia sananda. Siquidem si recens semicontusa uulneri adalligetur, & tertia die solvatur, non erit opus alio uti medicamento. Eiusdem succus potus trium unciarum pondere, remorantem, suppressamq; urinam mirum in modum prouocat, adeo, ut miraculum uideatur. Eadem super tegula calefacta, uinoq; cretico irrorata, & pubi illita; calculosis, & urinae malo affectis mirifice auxiliatur. Additur in clysteribus utiliter, qui ad uentris & uteri dolores parantur. Succus in ore detentus dentium dolores mulcet. Stillatitia eius aqua, faciem abstergit, & claritatem addit. Helxines uires tradidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Helxinen aliqui perdicium nominant, alij parthenium, alij sideritin, sunt qui heracleam appellitent. Caterum uis ei inest abstergendi, & leuiter constringendi cum humiditate subfrigida. Quamobrem phlegmonas omnes in initio, & augmento sanat usque ad statum, & maxime si calida fuerint. Quinetiam incipientibus phygethliis cataplasmatibus ritu illinitur. Succus quoque eius cum rosacco ad aurium dolores phlegmonosos, mediocriter profuerit.

Helxines uires ex Gal.



Nomina.

profuerit. Gargarizandum item nonnulli exhibent ad paristhmia. Sunt uerò etiam ex medicis quidam, qui ijs, qui diutina tussi uexantur, illam exhibuerint. Certè evidens extergendi experimentum præbet, & in uasis uitreis. Herba, quæ Græcis ἐλξίνη & περδίκιον, Latinis item Helxine appellatur: Italis ac uulgo, Parietaria, & Vitriola: Germanis, Tagundnacht: Hispanis, Yerua del muro: Gallis Paritoire.

Ἀλσίνη.

ALSINE.

CAP. LXXXII.

† Orib. ita legit conclusa. ἡ δὲ παρομοία ἐλξίνη φύλλα τὰ πινοτέρα δὲ καὶ μικρότερα. i. habet adfiliata helxine folia, humiliora tamen & longiora.

**A**lsinen, aliqui anthyllion, nonnulli myos ota uocant, quoniam musculorum aures folia imitantur. Lucis, opacisque gaudet, unde alsine dicta est. † [ Hæc erat eadem, quæ helxine, nisi humilior esset, & folijs longioribus ], nec hirsuta. cum teritur, odorem cucumis reddit. Vim refrigerandi, adstringendi que obtinet: oculorum inflammationibus cum polenta illinitur. Succus aurium doloribus infunditur. quin & emendat omnia quæ helxine, id est, muralis herba.

A L S I N E.



Alsine



**A**lsine ea nimirum herba est molliscula, quæ Hetruscis Centone, alijs uerò Pauarina, alijs Pizza gallina, alijs Cento-  
 uice uulgò appellatur. Et quanuis Dioscorides unam tantum Alsiem representauerit; plura tamen eius reperiun-  
 tur genera quæ in maiora, & minora diuidi possunt. Porro habentur quædam Dioscoridis exemplaria, in quibus caput hoc  
 legitur in calce libri secundi statim post Muris auriculæ mentionem. Sed nos, ut eo in loco latius diximus, hanc suam ueram  
 ac germanam sedem esse censemus. Alsiens meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ita de eius uiribus  
 scribens. Alsiens, aut Myos ota similem helixiæ facultatem obtinet, nempe refrigerantem, & humectantem: est enim es-  
 sentia aqueæ frigida: quare & citra adstrictionem refrigerat. Quocirca ad feruentes phlegmonas, & mediocria erysipe-  
 lata comperit. Hæc ἄλσιον Græcè, ut etiam Alsiens Latine dicitur: Italice, Centone, & Pauarina: Germanicè, Huener  
 dorm, & Vogel Kraut: Gallicè, Mouronem.

Alsiens confi-  
deratio.Alsiens uires  
ex Gal.

Nomina.

10

ἐλκὸς δ' ἐπὶ τῷ τελευτῶν.

## LENS PALVSTRIS. CAP. LXXXIII.

**L**ens palustris inuenitur in aqua non fluente, muscus lenticulæ similis, refrigeratoriæ naturæ. Pro-  
 pter quod conuenienter collectionibus, igni sacro, & podagris illinitur per se, & cum polenta: glu-  
 tinat & procidentia puerorum interanea.

**P**alustris lens, quam officinæ, & herbariorum uulgus Lenticulariam appellant, notior omnibus est, quàm ut pluribus  
 describi mereatur. Ea plerumque stagnantibus aquis innatat, usq; præsertim, quæ urbes, & oppida cingunt. Folio  
 crescit rotundo minuto, lenticulæ simili, paruo, ac tenui inbarens capillamento. Hæc si, ut quandoque fieri solet, aquarum  
 inundationibus è residentibus aquis in fluentes transferatur, simul ac littoribus inhaerit, mirum in modum propagatur.  
 Nam subnatis quibusdam capillamentis, quæ radicis uices præstare uidetur, sese terræ committit, & subinde adolescens, tan-  
 dem crescit in plantam aquatico sisymbrio haud absimilem. Id quod naturæ operum indagatores non sine admiratione  
 obseruauerunt. Magnificiunt quidam pumilæ huiusce plantule subtilitatem aquam, ad internas uiscerum inflammationes,  
 & ad pestilentes febres. Quinetiam eandem præferunt ad oculorum ruborem, & palpebrarum phlegmonas, & ad mamma-  
 rum, & testiculorum collectiones, anteaquàm augeantur: nanque illita non obscure fluentes humores repellit. Herba ipsa  
 recens ex aquis allata & fronti adhibita, capitis dolores mulcet, ubi à calore prouenerint. Vescuntur ea anseres, & anates  
 magna uoluptate, ac pariter gallinæ, ubi ex aquis exempta, furfuribus admisceatur. Est & alia planta in palustribus quo-  
 que nascens, quam palustrem quoque lentem appellare libuit, à seminis figura. Hæc caulem gerit aquæ repentem, angulo-  
 sum, à quo per interualla plura cateruatim oriuntur folia, longis, ac tenuibus pediculis nitentia, quæ quaternæ, crucis in mo-  
 dum sese pandunt; rotundo cacumine. Semen profert in racemi modum in ipso caule, intra foliorum pediculos, lentium ferè  
 effigie, non tamen aded, ut in lente compressum, subnigrum, & longiusculis pediculis appensum, densum, durumq; . Ego hanc

Lentis palu-  
stris confid.

## LENS PALVSTRIS.



plantam



## LENS PALVSTRIS ALTERA.



Facultas ex  
Gal.

Nomina.

plantam acceptam refero Iacobo Antonio Cortuso. Lentis palustris non nisi temperamentum prodidit Gal. lib. VIII. simpli 10  
cium medicamentorum, ubi sic inquit. Lenticula palustris humida, frigidaq; temperata est, utrinque ex secundo quo-  
dammodo ordine. Quæ lens palustris Latinis, φακός ὁ ἐν τῶν τελευτῶν Græcis uocatur: Arabibus, Tahaleb, seu Thaleb:  
Italīs, Lente de i paludi: Germanis, Vuasser linsen: Hispanis, Lenteja dellagoa: Gallis, Lentille de mer.

Ἀείζων μέγα.

SEDVM MAIVS.

CAP. LXXXIIII.

**S**emperuiuum magnum ideo nominatur, quoniam perpetuò folia uireant. cuius caules cubiti alti-  
tudinem implent, interdum excedunt, pingues, crassitudine pollicari, uirentes, characiæ tichymali  
modo infecti: folia pingua, carnosa, longitudine pollicari, in cacumine linguæ similia, alia in terram  
conuexa,



conuexa, alia in capite stantia inuicem, ita ut ambitu effigiem iunentur oculi. nascitur in montibus, & testaceis: supra domicilia etiam feritur. Eius uis refrigerare, & adstringere. Medentur igni sacro, nomis, ulceribus quæ serpunt, oculorum inflammationibus, ambustis igni, podagris per se, & cum polenta illita folia. Succus capiti in doloribus, cum polenta, aut rosaceo perfunditur: datur in potu contra phalangiorum ictus, dysenteriam, aluique profluvia: teretes tineas potus in uino excutit: subditus in uellere, mulierum abundantiam sistit. Succus<sup>a</sup> oculorum lippitudinibus, sanguinis uitio conceptis, inungitur.

<sup>a</sup> Meum legit tantū. ἐπὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς. i. in oculorum lippitudine ut Catech. ὀφθαλμῶν ὑδαίνων. i. oculorum suffusione. Neuter autem legit sanguinis uitio conceptis.

SEMPERVIVVM MAIVS.



SEDVM MINVS.

CAP. LXXXV.

20 **S**emperuium paruum in petris, parietinis, & macerijs, necnon<sup>a</sup> scrobibus opacis nascitur, caulibus ab una radice multis, tenuibus, crebro foliatis: exilibus folijs<sup>b</sup>, rotundis, pinguibus mucronatis: caule à medio emicante, palmum alto, umbellam, herbidosque flores<sup>c</sup>, & tenues gerente. Folia eisdem cum priore uiribus prædita sunt.

<sup>a</sup> Cate. addit. ἐν ταῖς οἰκίαις. i. in sepulchris.  
<sup>b</sup> Cate. legit. μακρὰ. i. longa.  
<sup>c</sup> Ori. πολλά. i. multos.

B b b b b

A' n' 76



Ανδρῶν εἶδος τρίτον.

SEDI GENVS TERTIVM.

CAP. LXXXVI.

**T**ertium uidetur semperuiui genus, quam aliqui andrachnen agriam, aut telephion uocauerunt, Romani illecebram, pusillis, crassioribusque folijs, hirsutis, portulacæ proximis. nascitur in saxis. Vis ei excafactoria, acris, exulcerans. illita cum axungia strumas discutit.

SEMPERVIVVM MINVS.

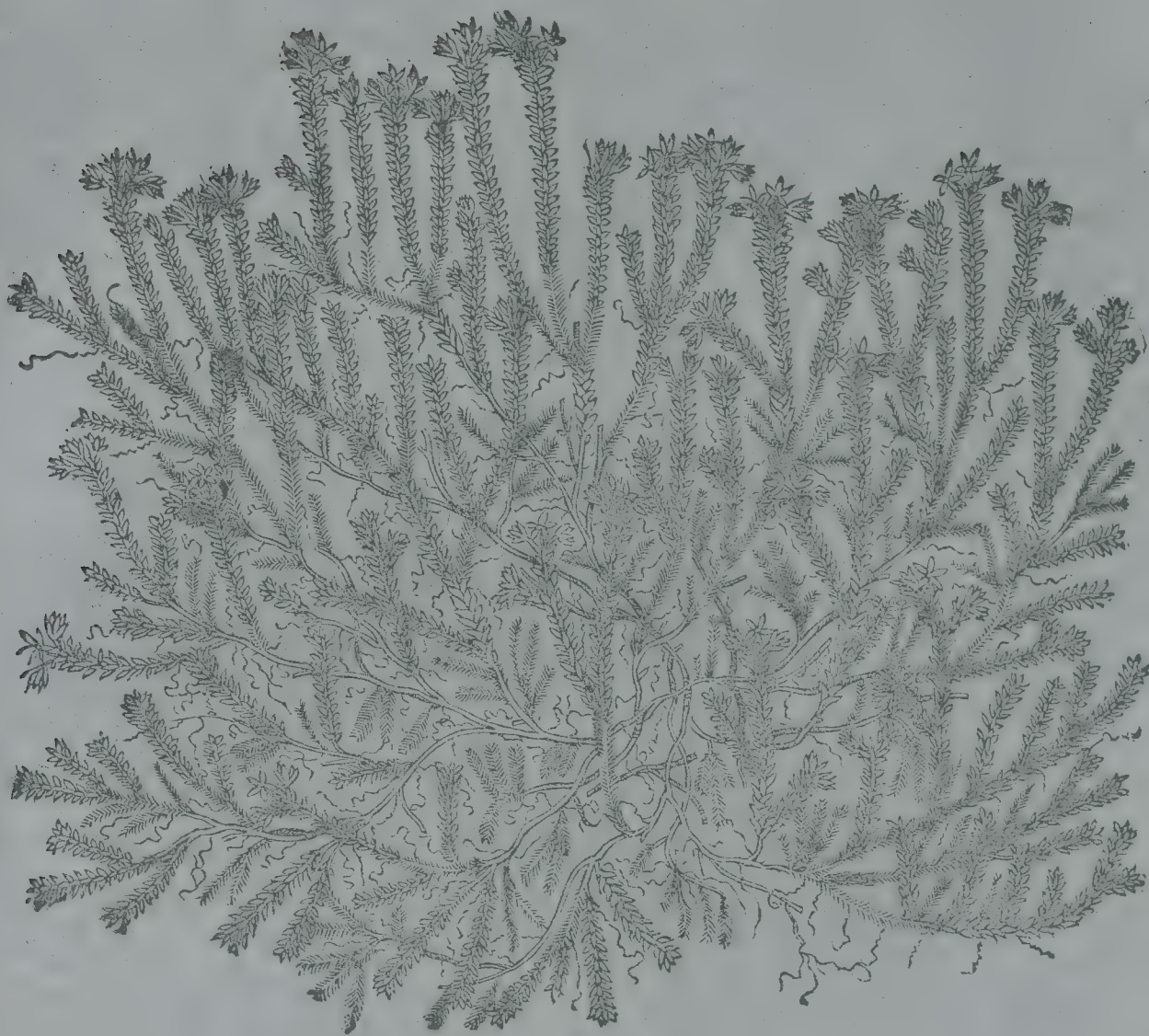


Sedi genera, &amp; confid.

**E**x tribus Sedi, siue Semperuiui generibus, quæ hoc loco à Dioscoride pinguntur, primum, & alterum omnibus nota sunt. Vtrunque officinæ Semperuiuum appellant, addita maioris, & minoris differentia. quanuis non desint, qui minus Vermicularem, Crassulamq; herbam uocent. Minoris duo uisuntur genera. Alterum, cuius Dioscorides meminit, fo-  
lijs



## SEMPERVIVVM MINIMVM.



- 10 *lijs crassioribus, longioribus, rarioribusq; facie nucleis pineis à putaminibus repurgatis similibus, unde quibusdam vulgò etiam Pignola dicitur. Caules fert tenues, pluresq; in quorum cacumine flores exeunt herbacei, seu subcandidi, umbellæ diuulse modo. Alterum folijs breuioribus, angustioribus, copiosioribusq; floribus melinis, eodem ordine prodeuntibus. Hoc marem, illud fœminam recentiorum quidam existimant. At tertium, quod mihi iandiu incompertum extitit, cum usqueadè excafaciat, ut carnem exulceret impositum, à ceteris longè facultatibus dissidet. Huius uaria in Dioscoridis codicibus legitur historia: ceterum nos Aldinum exemplar secuti, hinc ea abdicauimus, quæ adulterina censentur. Nec desunt qui crediderint, tertium hoc Dioscoridi esse spurium, quòd duorum tantum meminerit Galenus. Veruntamen è Pisis hoc anno tertium Sedi genus, gustu sanè acerrimo, adèd ut linguam exulceret, ad me misit Lucas Gbinus Forocorneliensis medicus rei herbariæ peritissimus. qui illi plantæ hæc uerba subiecerat, quæ hîc referam eius humanitate fretus. Visitur, inquit, in uiridario Illustrissimi Ducis Florentiæ quoddam tenuissimè Sedi genus, gustu nihilò minus acri, quàm ranunculi omne genus. quod etiam in antiquis ædificiorum parietibus, & saxorum rimis provenire conspexi. Hoc, meo iudicio, tertium est Sedum. Sed cum Dioscoridis uerba hoc loco obscura sanè, & intellectu difficilia habeantur, iandiu unà cum alijs plerisque, qui hac simplicium facultate maximè delectantur, plurimum laboris impendi, ut tertium Sedum consequi possem, cui folia inessent hirsuta, & facie portulacæ similia. Ceterum cum postea attentius, diligentiusq; Dioscoridis uerba perpendere, sic Latine sonare uidentur. Est & tertium sedi genus, quod portulacæ respectu, folia edit pinguiora, densioraq; &c. Quibus cum hunc dederim sensum, qui, mea sententia, propriam Dioscoridis mentem explicat, tertium hoc sedum facile mihi sese obtulit cognoscendum, ut omnibus quoque id ipsum euenire haudquaquam dubitauerim, qui Græcam dictionem δασέα densa, non hirsuta exposuerint, interpretatiq; fuerint πορσὰ τὰς ἀγροδίωνας ad folia portulacæ collata. Nam huiusce tertij sedi folia, portulacæ folijs comparata, ijs densiora, crassioraq; facile cernuntur. Hactenus amicus ille. Cuius certè sententiæ non possum non adstipulari. quippe quæ doctissimis rationibus nitatur, & ipse sit apud me*



## SEMPERVIVVM ARBORESCENS.



Sedi vires ex  
Gal.

gravis testis. Semperiui mentionem fecit Theophrastus lib. XVII. cap. VIII. de plantarum historia, sic inquit. Sem- 10  
peruiuo datum à natura est, quòd humidum, uirideq; semper durare ualeat. Folio carnosò, laui, atque oblongo id con-  
stat. Planis pgrietinis nascitur, necnon & in tegulis, cùm terra confluium quoddam arenaceum factum est. hæc Theo-  
phrastus. Cæterum duas ARBORESCENTIS SEMPERVIVI plantas, quarum imagines hic appingi curauimus, alteram,  
quæ maior & fruticosior est Clarissimo Viro Augerio de Busbeke Flandro, qui cam Constantinopoli secum adduxit: alteram  
uerò Iacobo Antonio Cortuso uiro optimo atque doctissimo, cui Corcyra allata est, acceptas refero. Sedi vires descripsit  
Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, his uerbis. Αιζoon utrumque, tum maius, tum minus, desiccatur quidem le-  
uiter, quandoquidem & mediocriter adstringit, omnis alterius uehementis qualitatis expers: quare in eo plus cæteris abun-  
dat essentia aquea. Cæterum non mediocriter refrigerat: est enim ex tertio ordine, & recessu refrigerantium. Hinc etiam  
ad erysipelata, & herpethas, & phlegmonas à fluxione natas accommodatur. Semperviuium siue Sedum maius quod La-  
tini





ini uocant, Græci ἀειζών μέγα: Mauritanii, Beialhalalen, seu Hai alhalez: Itali, Semperviuo maggiore: Germani, Groß  
 10 hausz uurtz: Hispani, Semperviua, & yerna puntera: Galli, Ioubarbe. Quod uerò Græci ἀειζών μικρόν, Latini Sempervivum, siue Sedum minus dicunt: Itali Semperviuo minore: Germani, Klein hausz uurtz: Galli, Ioubarbe petite. Quod  
 denique Græci ἀειζών ἑίδος τρίτον, Latinis Semperviui siue Sedi genus tertium appellatur: Arabibus, Alsebram, Handra-  
 chabara, & Tilafon: Italis, Semperviuo terzo.

Nomina.

Κοτυλιδών

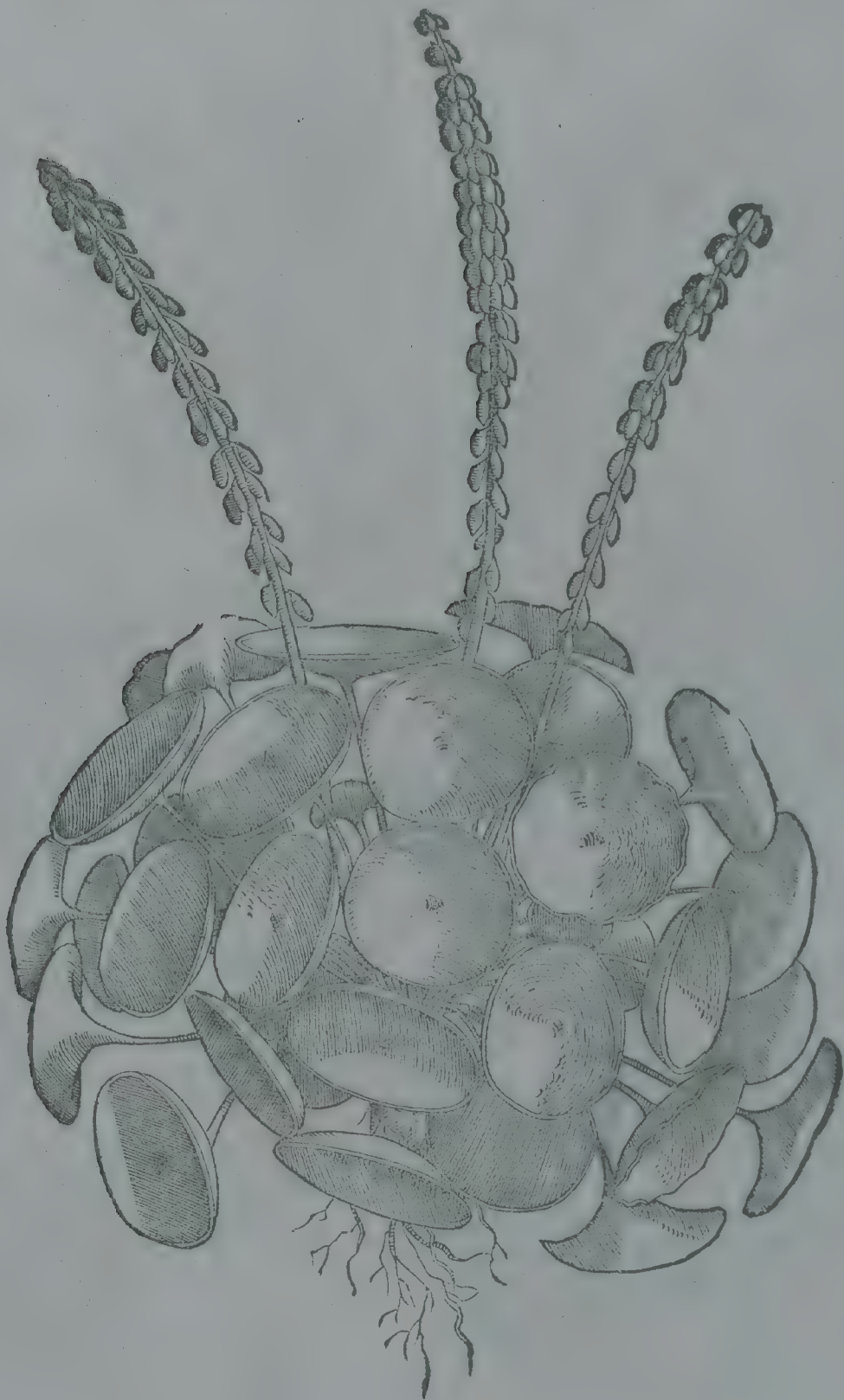
## UMBILICVS VENERIS.

## CAP. LXXXVII.

**C**otyledon, siue umbilicus Veneris, folio est in acetabuli formam tornato<sup>a</sup>, ineuidenter concauo, breui [in medio] cauliculo, in quo semen inest: radice oliuæ modo rotunda<sup>b</sup>. Succus cum uino circumlitus, instillatusve contacta genitalia nudat: inflammationibus, sacris ignibus, strumis, per-  
 nionibus, illitu auxiliatur: stomachi ardorem refrigerat. Folia cum radice comesta, calculos frangunt, urinam cient: hydropicis ex melle dantur. Herba utuntur ad amatoria.

<sup>a</sup> ἀεληστός. i. larēter cauum. Conclufa non legit Orib.  
<sup>b</sup> ταύτης καὶ τῶν φύλλων ὁ χυλός. i. Huius & foliorum suc-  
 cus.





Κοτυλιδών έτερα.

UMBILICVS VENERIS ALTER.

CAP. LXXXVIII.

10

**E**st & alterum umbilici Veneris genus, cymbalion aliqui uocant, pinguibus folijs, latioribus, ligularum modo, densis circa radicem, medium oculi ambitum describentibus, ut in maiore semperuiuo, adstringentis gustus: cauliculo tenui, in quo flores & semina hyperici: radice maiuscula. Facit eadem, quæ semperuiuum.

Umbilici Veneris utriusq; confid.

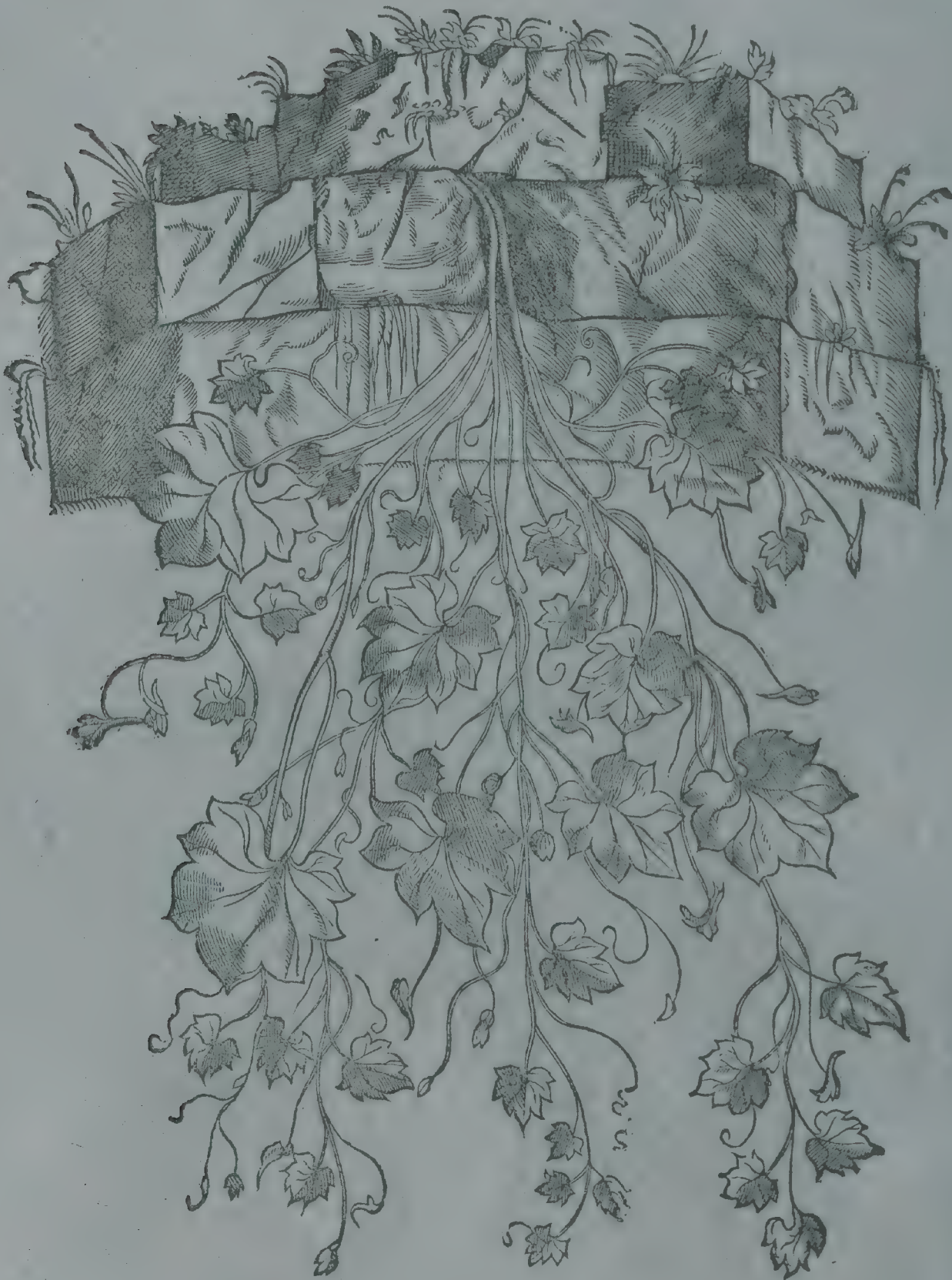
**V**mbilicus Veneris, quem primo generi assignant, frequens nascitur in uniuersa ferè Hetruria, saxis, & uetustis adificiorum parietibus. Huius folia, quod fictilium operculis similia sint, uulgò Senenses appellant Copertoiole. Alterum uerò eius genus à quibusdam Cymbalion uocatum, uidimus primum in Foroiuliensi ciuitate Austriæ, in hortulo quodam excellentissimi medici Iuliani à Marostica Terniensi. Hanc porro plantam in pluribus montibus saxis inhaerentem inuenimus. Cui, meo quidem iudicio, omnes prorsus conueniunt notæ, quæ alteri umbilico Veneris tribuuntur. Ceterum apud Insabres officinæ legitimæ Cotyledonis, siue umbilici Veneris loco herbam quandam in parietinis, & maceris nascentem usurpant, quæ ex ijs eminet, & comæ modo dependet cauliculis numerosis, tenuibus, lentis, è quibus folia prodeunt hederacea,





10 hederacea, longis, tenuibusq; pediculis nitentia, flosculis parvis, lutescentibus, qui è tenuissimis quoque pediculis emergentes, Officinarum error.  
 clauicularum modo sese implicant. Hanc fortè, quòd CYMBALARIA vulgò uocetur, putant à cymbalio corruptè nomen  
 traxisse, & ideo uerum Veneris umbilicum esse. Non desunt tamen rei herbariæ periti, qui ijs pollere facultatibus hanc her-  
 bam uelint, quibus, & Cotyledonem, quorum opinioni ego haud refragabor. Atqui ualere eam ad alba uteri profluvia  
 certò scimus, ubi herba ipsa recens pluries in acetarijs deuoretur, (ut Itali solent) in ipsius cenæ principio. Fuchsius quoque, Fuchsi hallucinatio.  
 cuius uiri alioqui eruditi pace dixerim, in hac re hallucinatus deprehenditur, quòd in paruo suo libro, in quo plantarum dun-  
 taxat imagines expressit, pro utroque umbilico Veneris eas nimirum plantas depinxerit, quæ nonnullis vulgò Fabarie, &  
 Fabæ crassæ appellantur: quas tamen prius in suo de stirpium historia commentario pro telephio ostenderat. Verùm tam  
 prima, quam altera eius opinio, ut dicam quod sentio, mihi planè reprobanda uidetur. Quemadmodum & tertia eiusdem  
 de eadem re sententia, quam non ita pridem protulit in eo libro de compositione medicamentorum, quem postremò auctum  
 excudit. Ibi enim putat Fuchsius Acetabulum alterum, siue alterum umbilici Veneris genus, esse Fabariam, quam uul-  
 gus & seplasia Crassulam maiorem nominant. Sed quòd is in magno uersetur errore, manifestum fit satis ex Dioscoride.





Vmbilici Ve-  
neris uires ex  
Gal.

Nomina.

Quippe qui Cymbalio, seu alteri Veneris umbilico, folia reddiderit densa circa radicem, quæ medium oculi ambitum descri- 10  
bant, ut in maiore semperuuo: cauliculum uero tenuem, in quo flores & semina hyperici. Quæ tamen notæ in Fabaria,  
aut Crassula maiore desiderantur. Siquidem hæc folijs constat hortensis portulacæ maioribus, quæ cum semperuuo nul-  
lam habent ferè similitudinem, nec oculi formam describunt: caulem præterea emittit crassum & firmum. radicibus deni-  
que nititur pluribus, asphodeli proximis. Vmbilici Veneris meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic  
inquiens. Cotyledon facultatis mistæ est, nempe humida, subfrigida, & cuiusdam obscure adstringentis, & cum ea leui-  
ter amara: unde refrigerat, repercutit, abstergit, & discutit. Itaque phlegmonas erysipelatodes, & erysipelata phleg-  
monode curat: & maxime stomachi ardore æstuantis admodum utile est epiplasma. Putantur folia cum radice manduca-  
ta calculos confringere, & urinam mouere. Κοτυλὼν sic Græcè, Latine uero Acetabulum, & Vmbilicus Veneris nomi-  
natur: Italicè, Ombilico di Venere: Hispanicè, Scudetes: Gallicè, Escudes. Quæ uero κοτυλὼν ἐτέρα Græcis, Vmbili-  
cum Veneris & Acetabulum alterum Latinis appellatur.

Α'αλὺση.



A'xαύρη VRTICA.

CAP. LXXXIX.

**D**VO urticae genera. Altera sylvestrior, asperior: latioribus, nigrioribusque folijs: semine lini, sed minore. Altera non æquè aspera<sup>a</sup>, minuto semine: Folia utriusque illita, canis moribus addito sale, medentur: gangrænas, carcinomata sordida ulcera, & quæ cacoethe uocatur, item luxata, panos tubercula, parotidas, suppurationesque sanant: lienosis cum cerato imponuntur: faciunt ad profuua narium cum succo trita, & naribus indita: menses ciunt eadem detrita cum myrrha, & imposita: procidentes uulvas recentia contactu resiliere cogunt. Semen porum ex passio uenerem stimulat, & uulvæ ora patefacit: cum melle delinctum orthopnoeæ, lateris & pulmonum inflammationibus prodest: thoracem expurgat. erodentibus medicamentis admiscetur. Cocta cum conchis folia aluum emolliunt, urinas mouent, inflationes discutiunt: decocta cum ptisana, uitia pectoris extrahunt: mulierum menses euocant, cum myrrhæ modico pota. Inflammatione turgentem uuam, gargarizatus succus reprimit.

<sup>a</sup> Meum. A'xαύρη  
λεπτός. i. tenu-  
iore semine.

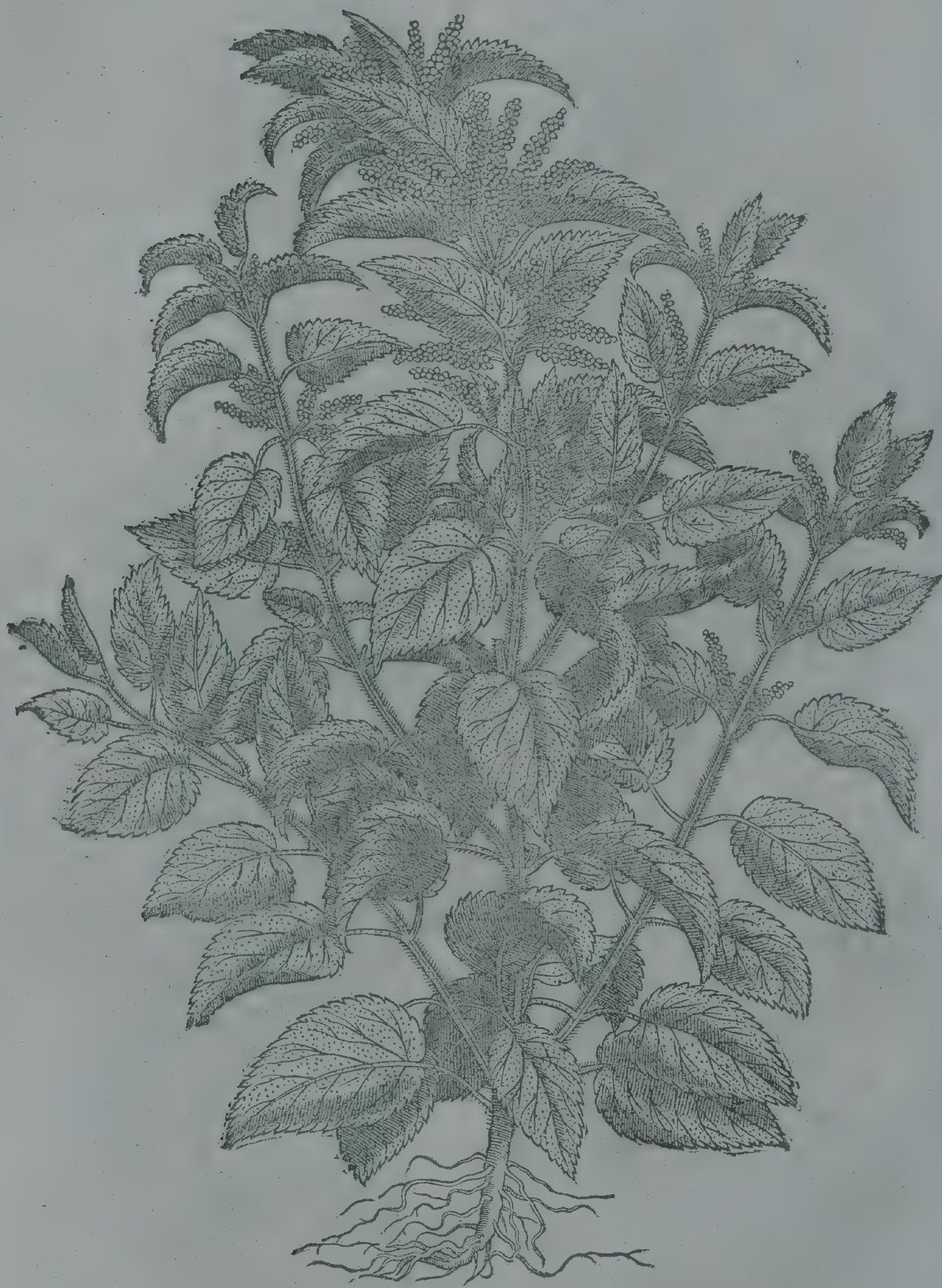
## V R T I C A I.



Urtica



## VRTICA II.



Vrticæ confid.

Vrticæ uires  
ex Gal.

**V**Rtica aded vulgaris notitiæ est, ut non modò interdiu, sed etiam noctu in tenebris solo tactu ab omnibus facillimè co- 10  
gnoscatur. Proinde operæpretium non est, ut hîc pluribus eius faciem depingamus. Veruntamen ignorandum non  
est, quòd etsi Dioscoridi duo tantum Vrticæ assignentur genera; tria tamen in Italia reperiuntur. Siquidem præter Vr-  
ticas à Dioscoride traditas, alia est, quam aliqui sylvestrem appellant, cæteris acrior, & mordacior, folijs parvis, hirsutio-  
ribusq; caulibus. omnibus & hæc nota. Vrticæ uires memorie prodidit Galenus libro v l. simplicium medicamentorum,  
ubi sic inquit. Vrtica, & huius herbe tum semen, tum folia (nam hæc potissimum in usum ueniunt) digerentis sunt facul-  
tatis aded ut & phymata, et parotidas sanent. Sed & quiddam flatuosum obtinent, quo & Venerem extimulant, & maxi-  
mè ubi cum musto semen bibitur. Porro quòd non uehementer calfaciat, sed admodum tenuium sit partium, testimonio est  
crassorum, uiscosorumq; humorum ex pectore, pulmoneq;eductio, tum quòd partes, quas contigerit, pruriunt. Cæterum  
flatuosum eius, cuius particeps esse dicta est, dum concoquitur, nascitur: non enim actu flatuosa est, sed potestate. Ven-  
trum



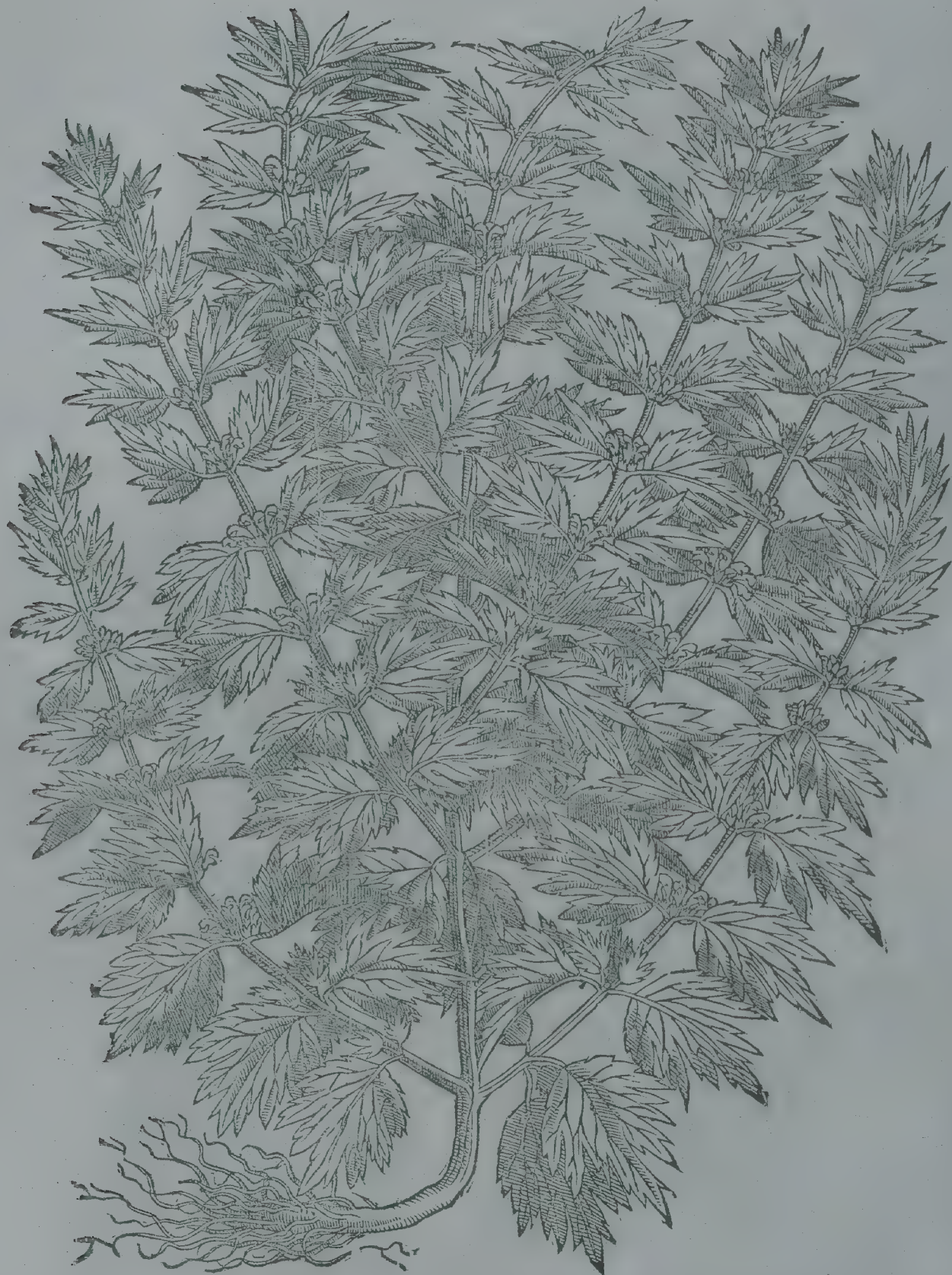
## V R T I C A I I I



10 trem autem modicè subducit, duntaxat abstergendo, ac ueluti titillando, non purgando. Et gangrenosa, & cancrofa, & in totum quæ exiccari citra mordicationem postulant, ea conuenienter sanat. nimirum cum subtilium sit partium, & temperatura sicca, non tamen tantum habens caliditatis, ut iam mordicet. Et libro I I. de alimentorum facultatibus, idem de urtica ita scribit. *Vrtica*, herbarum agrestium una etiam hæc est, tenuium partium uim obtinens. Iure itaque nemo ipsa ut alimento utitur, nisi maxima prematur fame. *Vtilis* autem est obsonium ac medicamentum, quod alium deijcit. hæcenus de urtica Galenus. Sed quoniam herba illa quam hodie herbarij *CARDIACAM* nominant, nunc ob cognationem, quam cum *Vrtica* habere uidetur, mihi in mentem uenit; ideo non alienum puto, quod hinc de ea quoque aliquid disseramus. Hæc itaque urticæ proxima est, tametsi folijs, quæ prope terram prodeunt rotundioribus constet, & nunculi modo per ambitum laciniatis. Ei caulis est quadrangulus, in quo bina utrinque folia paribus interuallis exeunt, oblonga, urticæ similia, sed per ambitum ferratiora. Flores, qui in purpura albicant, urticæ fatida, de qua sequenti capite dicturi sumus,

Cardiacæ hifloria, & uires





sumus, non dissimiles profert, minores tamen: qui uerticillato ambitu marrubij modo caulem circundant in ipso foliorum ex- 10  
 ortu. Radix in rubro pallefcit, alijs pluribus paruis radicibus adnatis. Prouenit ubique iuxta semitas, circa sepes, &  
 post urbium moenia. Gustu usque adeo amarescit, ut facile existimari possit ad secundum excalscientium ordinem, & ad  
 tertium siccantium accedere. Praestat haec, ut recentiores quidam tradunt, ad cordis affectus, unde etiam apud uulgares  
 nomen accepit. Medetur item conuulsis, ac resolutis. Obstructiones aperit, quas causa frigida induxerit: urinam cit, &  
 menses. Pectus a pituita detergit, & lumbricos necat. Caterum in puluerem contrita, & cochlearis mensura ex uno  
 hausta, difficile parientibus mirum in modum opitulatur. Vrtica sic Latinis dicta ἀραλίων Græcis nominatur: Arabibus,  
 Humiure, Vraith latum, & Angiara: Italis, Ortica: Germanis, Nessel: Hispanis, Ortiga: Gallis, Ortie.

Nomina.

Γαλιόψις.

GALIOPSIS.

CAP. XC.

a Meū. ixav' s  
 παρ' α. i. uehe  
 menter densa.

**G**aliopsis, frutex in totum caulem, & folia habet urticae, lauiora, & <sup>a</sup> quæ grauem odorem trita red-  
 dant: flore purpureo, tenui. nascitur circa sepes, ædificiorum areas, ac semitas ubique. Folia,  
 caules, semen, succusque, duritias, & carcinomata dissipant: strumas, panos, & parotidas discutiunt.  
 Oportet





10 Oportet bis diē tepidum ex aceto cataplasma imponere, & eius decocto fouere . ad putrescentia, gan-  
granas, & nomas, cum sale efficaciter illinuntur.

**G**aliopsin eam equidem plantam crediderim esse, quam nos in Italia *Vrticam foetidam* appellamus, quæ ubique ferè  
prouenit, in edificiorum areis, in plateis, iuxta semitas, & circa hortorum sepes, odore ingrato: unde & foetida co-  
gnomen adinuenit. Quandoquidem hæc folijs, & caule constat urticæ similibus, tactu tamen non mordentibus: floribus  
item purpureis, tenuibusq;. Hinc itaque fit, ut ij, mea quidem sententia, in errore uersentur, qui putant Galiopsin esse  
herbam illam uulgarem, quæ officinis, & herbariorum uulgò *Scrophularia maior*, *Millemorbia*, *Ferraria*, atque etiam *Ca-*  
*strangula* dicitur: hoc fortasse argumento nixi, quòd ea flores edat, qui galeæ similitudinem referunt. Sed eorum error ex  
eo, ut arbitror, aperte diluitur, quòd *Scrophularia maior* dicta folia non proferat urticæ admodum amula, nec ea graui odo-  
re prædita sentiantur. Adde quòd huic radix subsit magna, alba, undique strumosa, unde fortè *Scrophulariæ* nomen tra-  
xit, adèd notatu digna, ut non uideatur uerisimile, quòd eius faciem non depictam reliquisset Dioscorides, quando sensisset

Galiopseos  
confid.

Opinio quorū  
dā reprobata.

Ccccc hanc





Fuch. erratum.

hanc herbam esse Galiopsin. Huc etiam illud accedat, quod illa ut plurimum in scrobium marginibus, in riguis, & uliginosis locis nascitur, non autem (ut Dioscorides inquit) circa sepes, & in edificiorum areis. In hac sententia fuisse inuenio Fuchsum, uirum alioqui eruditum, qui à galea, cuius effigiem Scrophulariae flores representant, hanc sibi nomen ascripsisse existimat. Id quod mihi planè non uidetur esse rationi consentaneum, quod non sit ex more Graecorum, ueterum praesertim, apud quos nulla uerborum inopia fuit, ut ex Latinis, & Graecis dictionibus plantarum, & aliarum rerum nomina componant: galeam enim Graecum nomen non esse constat. Ex his igitur adducor, ut in hoc neque Fuchsio, neque alijs ad stipulandum possim, quorum potius sententiam ex supra dictis reprobandam esse censeo. Est praeterea alia planta Vrtica foetida non absimilis, quae à lacteis maculis singula folia in longum procurrentibus Vrtica lactea à nostris Senensibus uulgò cognominatur, quam rectius fortè quis Galiopsin dixerit, si à γάλα, quod uocabulum Graecis lac significat, Galiopsin dictam esse statuat. Quod autem res hac ita esse possit, ex Dioscoridis ordine coniectura quadam colligi posset. nam quod statim post Galiopsin Galion descripserit, cui ex eo nomen inditum esse tradidit, quod in cogendo lacte coaguli uicem expleat, uidetur innuisse, inter utrumque magnam esse nominis cognationem. Hanc itaque legitimam esse Galiopsin quasi affirmare non dubitarem.

Vrtica lactea.



bitarem, nisi Plinius lib. XXII. cap. XIII. eam *Lanium* appellari prodidisset, laudibusq; extulisset album, quod habet in medio folio, ad sacros ignes, & foliorum reliquum cum uniuersa planta, addita mica salis, ad contusa, incussaq; ad am-  
 busta, strumas, tumores, podagras, & uulnera. Quibus sanè Plinij placitis decernere cogimur, primam, quam *Vrticam* fœ-  
 tidam diximus, esse *Galiopsin*: alteram uerò Plinij *Lanium*. Sed si sustinere uelimus hanc secundam esse ueram *Galiopsin*,  
 dicere nobis liceat, Plinium non cognouisse *Galiopsin*. neque id forte temerè diceretur, quòd in multis alijs Plinius eu-  
 denter errasse deprehendatur. Ceterum quanuis ex rationibus superius adductis perspicuum, ni fallor, factum sit, SCRO-  
 PHULARIAM non esse *Galiopsin*; ea tamen uiribus pollet non contemnendis. nanque eius radix strumas, & hæmorrhoidas  
 sanat. In quem usum radix effoditur autumnali tempore, & repurgata tunditur cum recenti butyro, operculatoq; fictili  
 in uliginoso loco reponitur, ubi dimittitur per quindecim dies. Deinde lento igne butyrum illud liquefit, & percolatum as-  
 10 seruatur. quo prædicti morbi utilissimè illinuntur. Planta, quæ Græcè γαλιόψις, Latine item *Galiopsis*, *Vrtica* labeo, &  
*Vrtica* fœtida nominatur: Italicè, *Ortica* fetida: Hispanicè, *Ortiga* muerta.

Lanium Plinij.

Scrophulariæ uires.

Nomina.

## GALION.





Γάλιον.

GALION.

CAP. XCI.

**G**alion nomen ex eo traxit, quod in contrahendo lacte, coaguli vicem impleat. ramulum, foliumq; habet aparinae simillimum, rectū: florem in cacumine luteum, tenuem, densum, copiosum, odoratū. Flos igni ambustis illinitur, & sanguinis profluvia sistit. Cerato rosaceo galion admiscetur, insolatum usquedum albescat, & sic lassitudines reficit. Radix uenerem concitat. Nascitur in palustribus.

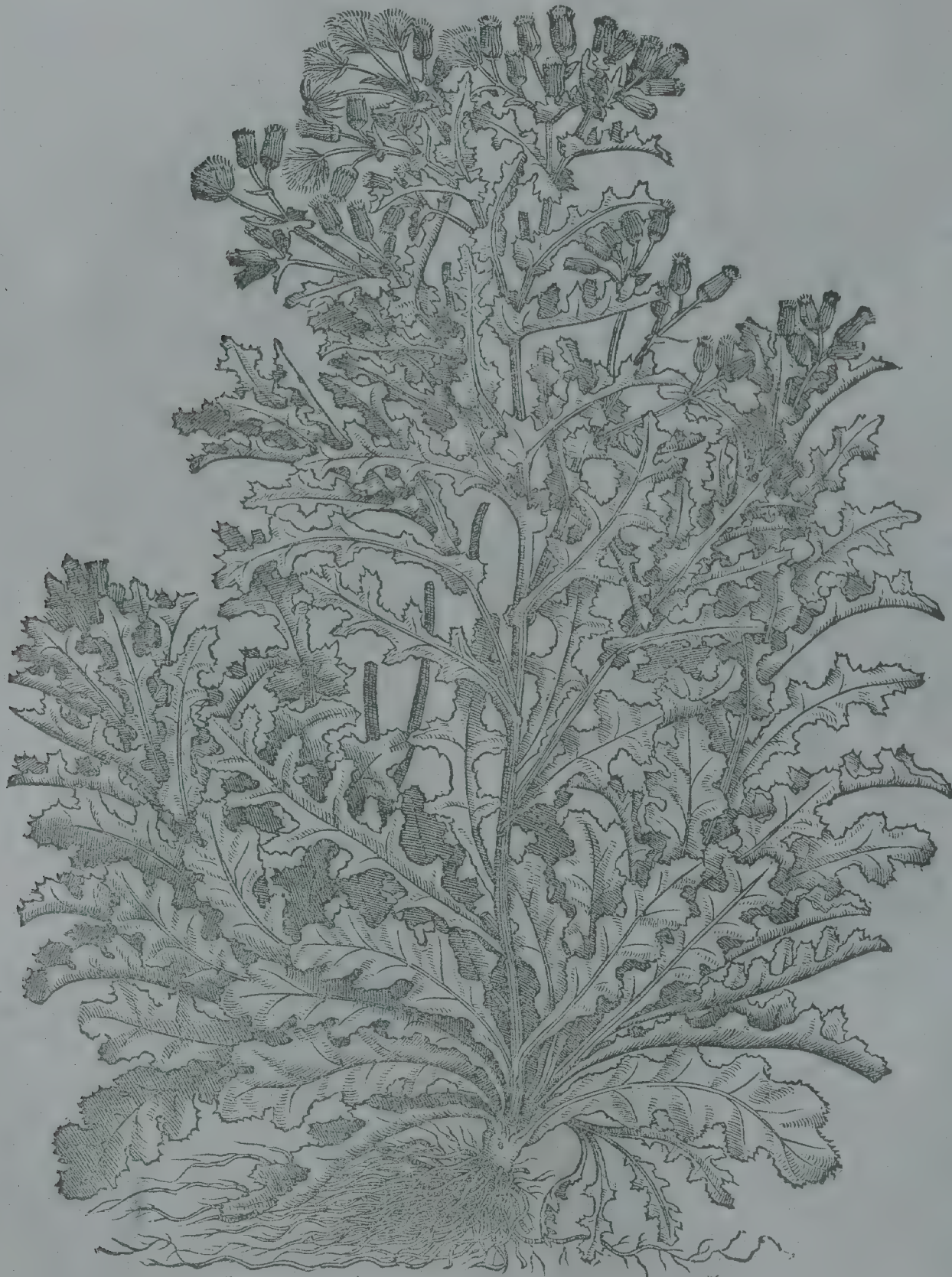
Galij confid.

Galii uires ex Gal.

Nomina.

**G**alium ubique copiose nascitur prope sepes, & secus uias, folijs aparinae minoribus: flore tenui, spicato, partim luteo, partim albo. Verum non propterea omnibus nota est uis, quam coagulandi lactis habet: nam si ea pastori- bus innotuisset, non minus apud eos huius herbae inualuisset usus, quam cinarae apud Hetruscos: qui eius flore, ut dulcior sua- uiorq; casens euadat, tum ouillum, tum etiam caprinum lac cogunt, ac spissant. Galio uires reddidit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Galium inde adeo nomen sortitum est suum, quod lac coagulet. Ad simile autem est aparinae, facultatem obtinens exiccatoriam, & subacrem. Flos eius sanguinis profluuijs competere uidetur, & combustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei. Huius herbae nomen Gracum γάλιον: Latinum, Galium: Itali- 10 cum, Galio: Germanicum, Vnser frauuen, Vnegstro: Hispanicum, Coaia leche yerua: Gallicum, Petit muguet.

SENECIO.



H'piz'par.



Ἡριζέρον SENECIO.

CAP. XCII.

**S**enecio cauliculo est cubitali, subrubro: folijs <sup>a</sup> continuis, per extremitates cruce modo diuisis, sed minoribus multò: luteis floribus, qui celeriter dissecti uanescunt in pappos. Nomen uerò sibi uendicauit, quoniam flores capillorum ritu canescant. radice superuacua. Nascitur maximè in <sup>b</sup> macerijs, & circum oppida. Folia cum floribus refrigerant: quare illita cum uini modico, uel per sese, testium & sedis inflammationes sanant: quin & ex manna thuris medentur, cum reliquis uulneribus,

<sup>a</sup> Meum. ἡσυχῇ. i. sensim.

<sup>b</sup> Cat. ἐπὶ τοῖς γῶν. i. in parietibus.

## SENECIO MAIOR, SIVE FLOS SANCTI IACOBI.





tum ijs quæ nerui acceperunt. Illiti per se cum aceto pappi, idem munus præstant: uerum recentes epoti, strangulant. Totus caulis, si coctus in passo potui detur, stomachi dolores à bili contractos per sanat.

Senecionis cō  
sideratio.

Brunfelsij er-  
ror.

Senecionis fa-  
cultas ex Gal.  
Nomina.

**S**enecio, quæ Græcè Erigeron dicitur aliquibus uulgò Cardoncello, alijs uerò spelliciosa uocatur. Planta est uulgaris Snotitia. Cauliculis exit (ut Dioscorides inquit) subrubentibus: folijs laciniatis, erucæ æmulis, minoribus tamen, & asperioribus: floribus luteis, qui debiscentes in pappos abeunt. Nascitur passim, adeo ut etiam super urbium mœnia, & in parietinis proveniat. uirescit anno toto, & quolibet ferè mense floret. Ideoq; non desunt, qui hanc quoque uocent nostro Idiomate, Fiore d'ogni mese. Hanc herbam Otho Brunfelsius esse Verbanacam supinam magno & aperto errore existimauit. Videtur etiam Senecionis esse genus herba, quam Germani DIVI IACOBI FLOREM appellant. Nanque & ipsa folia fert Erucæ sylvestris æmula, per ambitum laciniata, nigricantia, amaro sapore, quæ anteaquam caulem edant humi procumbunt. caulis illi est sesquicubitalis Artemisiæ similis, à medio ramosus surculosusq;. Flos aureus Bupthalamo minor, qui tandem flaccescens in papposam euolat lanuginem. Radice nititur breui, & fibrata. Floret Iulio, & Augusto. Nascitur in campestribus inculto solo. Sunt qui scribant Senecionem præstare plurimum ad alba uteri profluvia, si in acetarijs deuoretur, at nos his haud facile subscribimus, cùm sciamus hanc herbam remoratos ciere menses. Senecionis quàm breuem mentionem fecit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, eius tantum facultatem referens his uerbis. Erigeron, siue Senecio facultatem mistam obtinet, simul refrigeratorem, & modicè digerentem. Herba hæc Græcis ἀπρίερον dicitur: Latinis, Erigerum, & Senecio: Italis, Cardoncello: Germanis, Creutz uurtz: Hispanis, Bon uaron: Gallis, Senesson.

Θάλικτρον.

THALICTRVM.

CAP. XCIII.

**T**halictron folia coriandri habet, pinguiora paulò: caulem rutæ crassitudine, in quo folia. Quæ trita illitu antiqua ulcera ad cicatricem perducunt. Nascitur maximè in campestribus.

Thalictri con-  
sideratio.

Thalictri ui-  
res ex Gal.

Nomina.

**T**halictron, si Ruellio credimus, herbarij in Gallia Argentinam appellant, quod argenteo micet coloratu, cateris notis Thalictri picturæ adstipulantibus. Hæc (ut ipse scribit) inuenitur ubique, sæpe in campestribus, & macerij. Verum cùm mihi hætenus non contigerit eam herbam uidere, idcirco Ruellij sententiam non ausim probare, neque etiam refellere. Thalictron Thalietron nominat Galenus lib. V. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus in hunc modum describit. Thalietrum folia habet coriandro similia, caulem crassitudine rutæ. Vis ei inest exiccatoria citra morsum: itaque ulcera inueterata ad cicatricem perducit. Quod Græci Θάλικτρον, Latini item Thalictrum, & Thalietrum appellant.

Βρύον θαλάσσιον.

MVSCVS MARINVS.

CAP. XCIIII.

**M**arinus muscus nascitur in scopulis, testaceisq; haud procul à mari, gracilis, capillaceus, caulis expers. Præcipua ei spissandi uis, & collectiones cohibendi, & podagras, quas refrigerare opus sit.

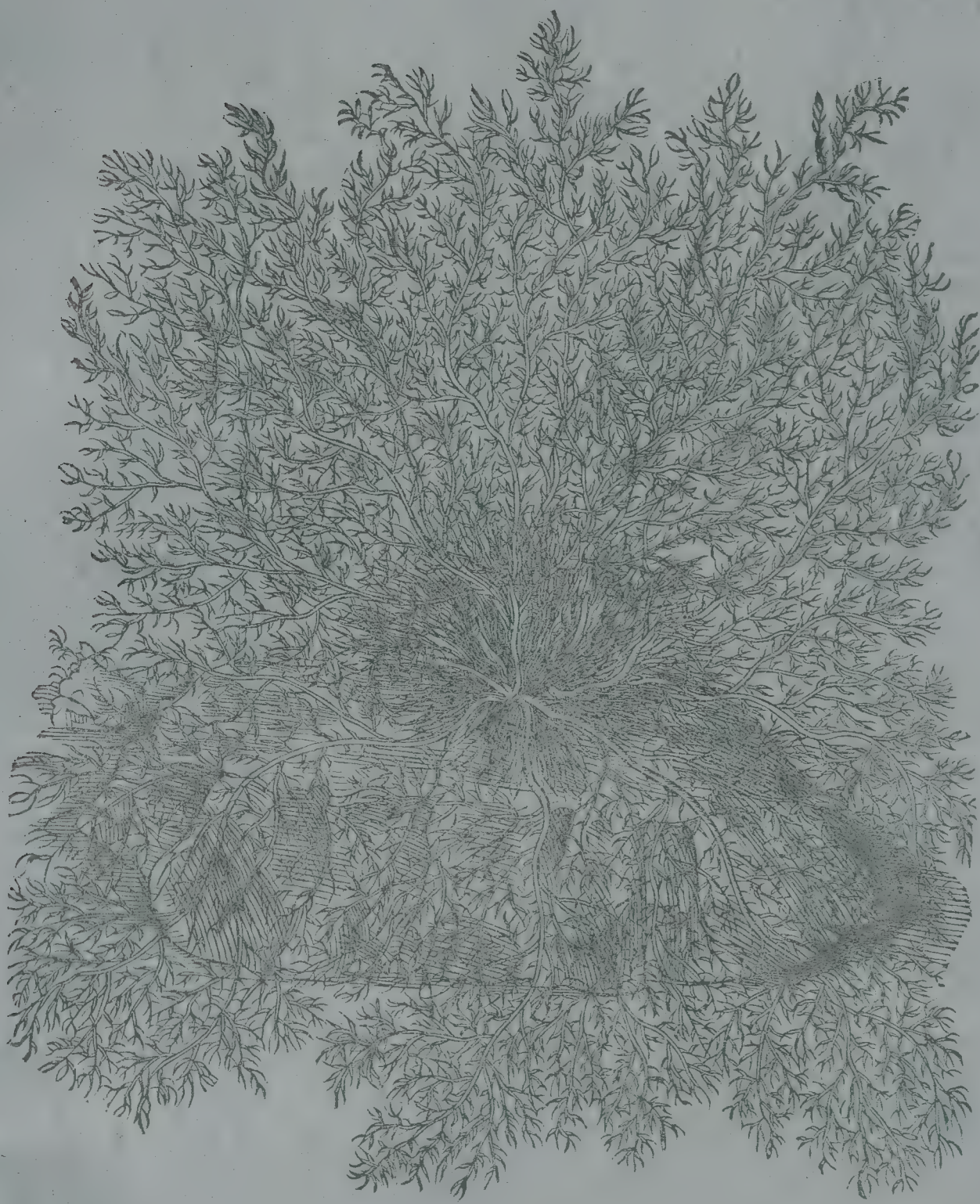
Musci marini  
confid.  
Corallina.

**N**on possum eorum non probare sententiam, qui dicunt Muscum marinum eam capillaceam esse plantam, quam officina corallinam appellant. Hanc circumforanei in puluerem contritam in plateis uendunt ad puerorum uermes necandos, mirisq; laudibus efferunt. Quæ in re nimirum cateris præstat medicamentis: siquidem non modò interficit lumbricos, sed eos quoque eadem die expellit, magna sæpe cum astantium admiratione, quod quandoque uisus sit puer, qui ex assumpta huius pulueris drachma centum uermes excreuerit. Crediderim itaque Corallinam hanc esse muscum marinum, quod certò sciam, eam ab ijs reperiri, qui corallia expiscantur, corallijs, sicuti etiam scopulis, & piscium testis inhaerentem, eo sanè modo, quo arboreus muscus arboribus ipsis innascitur. Is utique cateris præfertur, qui corallijs adnascitur, unde ei nomen. Probatur secundo loco, qui saxi adhæret, colore rubicundo: cinereus uerò improbatur. Sed marinum muscum hac pollere facultate non nouere ueteres: quandoquidem nusquam apud ipsos legerim marino musco interaneorum uermes necari. Musci marini historiam (longè tamen ab ea diuersam, quam paucis perstrinxit Dioscorides) prosecutus est Plinius lib. XXV. I. cap. VII. his uerbis. Bryon marina herba sine dubitatione lactucæ folijs similis, rugosa ueluti contracta, sine caule ab ima radice exeuntibus folijs. Nascitur in scopulis maximè, testisq; terra comprehensis. Præcipua siccandi ei spissandiq; uis, & collectiones omnes inflammationesq; cohibendi, præcipue podagræ, & quicquid refrigerare opus sit. hæc Plinius, cuius Musci imaginem hanc omnino esse censemus, quam hic excudi curauimus. Nam omnibus notis illi per bellè respondet. Viuam plantam conchæ cuiusdam testæ inhaerentem, misit ad me Patavio Iacobus Antonius Cortusius. Caterum Marinus muscus iam mihi in mentem redegit plantam (si tamen plantam appellare licet) musco haud multò absmilem, in fluminibus, & alijs dulcibus aquis nascentem, uiridi colore, & serici staminis ferè modo uillosam, quæ Plinio lib.

XXVI. I.



## MVSCVS MARINVS, SIVE CORALLINA.

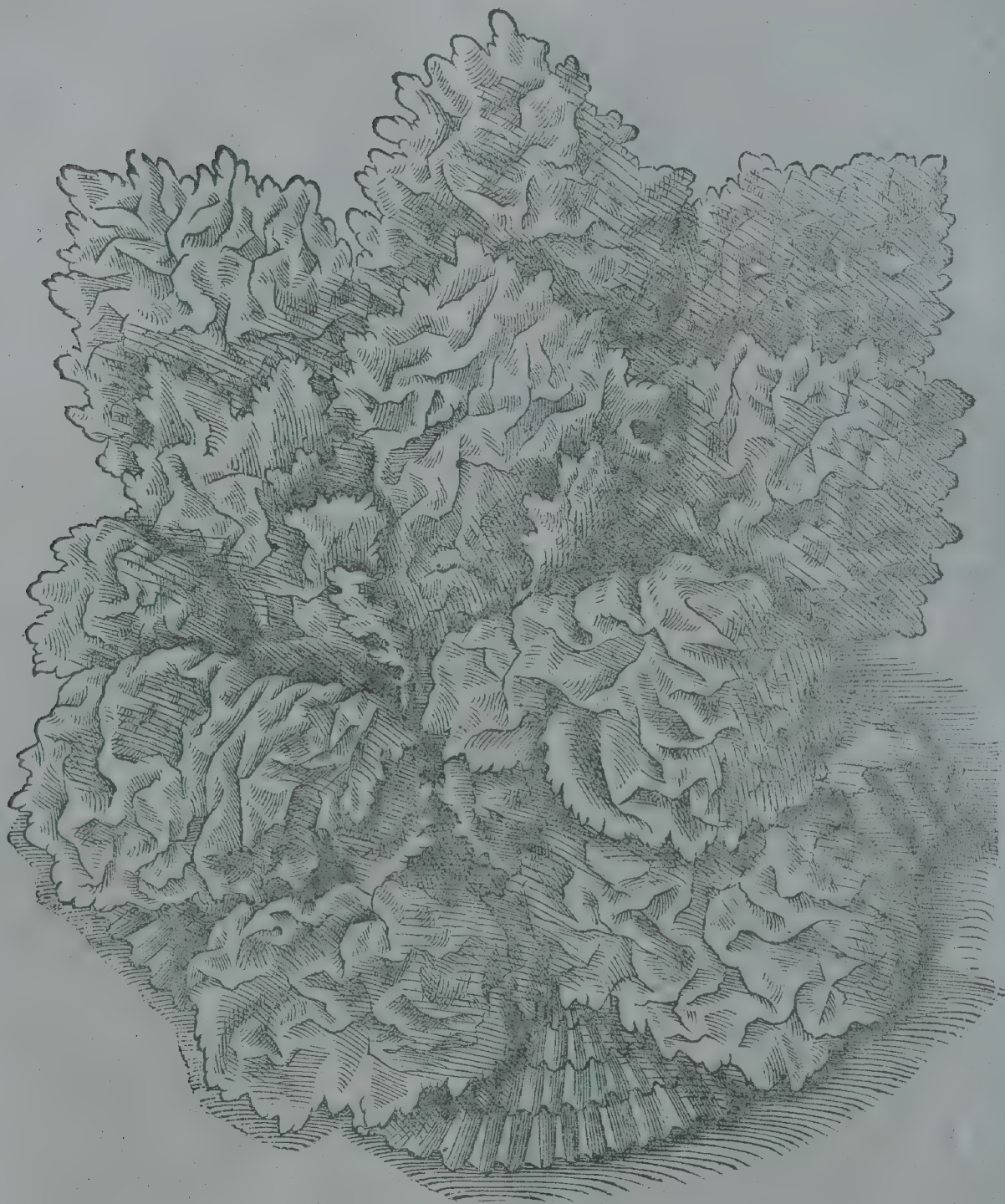


IO XXVII. cap. VIII. circa finem conferua appellatur . nobis uerò in Hetruria uulgò Lima . Hac cum Plinij testimonio ad ossium fracturas praestantissimum sit medicamentum, praetermittere quidem non potui quin hic de ea Plinij uerba adderem. Ille enim ita de Conferua meminit . Peculiaris est alpinis maxime fluminibus Conferua appellata à ferruminando , spongia aquarum dulcium uerius , quàm muscus aut herba uillosa densitatis , atque fistulosa . Curatum ea scio, omnibus ferè ossibus conflatis prolapsum ex arbore alta putatorem , circumdata uniuerso corpori, aquam suam inspergentibus quoties inaresceret, raroque nec nisi deficientem herbam mutationis causa resoluentibus conualuisse uix credibili celeritate . Caterùm Musci marini meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum , sic inquit . Muscus marinus compositus est ex terrena , & aquea essentia, utraque frigida . Siquidem & gustum adstringit, & calidis quibusuis illitus, ea euidenter refrigerat,

Musci marini  
uires ex Gal.

Ccccc 4 & adiunat.





Nomina

*Et adiuvat.* Id Græcis βρύον θαλάσσιον quod Latinis *Muscus marinus* uocatur: *Tabaleb*, sine *Thabel* Arabibus, quibus tamen muscus is cum lente palustri, confunditur: Italis ac officinis, *Corallina*: Germanis, *Meermiesz*, seu *Mermoeß*: Hispanis, *Malborquiana yerua*: Gallis, *Coralline*. 10

φύκος θαλάσσιος.

FV CVS MARINVS.

CAP. XCV.

a Orib. ἐπιμη-  
κός. i. oblongū.  
b Orib. ἔλος.  
i. crispum.  
c Orib. συπι-  
κίν. i. adstrin-  
gentem.

**E** Phuci marini generibus, quoddam latum, & alterum<sup>a</sup> sublongius, & rubens: tertium<sup>b</sup> candi-  
dum, nascens in Creta, floridum ualde, quod nulla corruptionis labe polluitur. Omnia uim  
habent<sup>c</sup> refrigeratorem, non podagræ modò, sed etiam inflammationibus, in cataplasmatibus efficaci-  
ter utilem: uerùm ijs uti humidis conuenit, priusquàm exarescant. Nicander puniceum aduersus ser-  
pentes dedit. Hoc fucò quidam putant mulieres suum colorem mentiri, cum tamen sit radícula eiuf-  
dem nominis, qua sese fucant.

De fucò



**D**E fuceo marino locutus est Plinius libro XIII. cap. XXI. ubi ita scriptum reliquit. Nascuntur in mari frutices, arboresq; minores in nostro. Rubrum enim, & totius orientis Oceanus refertus est sylvis. Non habet lingua alia nomen quod Græci uocant phycos, quoniam alga herbarum magis uocabulum intelligitur: hic autem est frutex. Et lib. XXVI. cap. X. Tria, inquit, Phyci thalassii, id est, Fuci marini genera, latum, & alterum longius, quadantenus rubens: tertium crispis folijs, quo in Creta uestes tinguntur. haftenus Plinius. Ceterum cum Fuci genera mihi planè incomperta sint, quid de ijs dicam non habeo. Non tamen deest suspicio, quin Fucus marinus si alga non est, in eius saltem genere recenseri possit & debeat: nam Theodorus in Theophrasto non aliter Fucum marinum interpretatur, quàm algæ nomine. Adde quòd & Plinius alijs in locis Fucum marinum algam maris aliquando uocauit, ut etiam adnotauit Marcellus. Sed non ob hoc existimauerim, Fucum marinum eam uulgarem esse algam, in qua Veneti uasa uitrea recondunt, ne inter uehendum collidantur, & confringantur. Quòd præterea Fucus marinus alga esse possit, illud argumento sit, quòd nullum aliud, quòd sciam, apud Latinos nomen inuenerit. Algæ species est, quæ & Vlua dicitur, hoc tantum inter se differentes, quòd hæc palustris, lacustris, fluuiatilisq; sit: illa uerò tantum in mari proueniat. Quod discrimen illo uulgari uersiculo indicatur.

Fuci marini  
hist. ex Plin.

Alga uenit pelago, sed nascitur ulua palude.

Vnde etiam Virgilius libro sexto Aeneidis ita cecinit.

Tandem trans fluuium incolames, uatemq; uirumq;

Informi limo, glaucaq; exponit in ulua,

Et libro secundo eiusdem.

20 Limosoq; lacu per noctem obscurus in ulua, Delitui.

Fuci marini mentionem fecit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Phycos humens etiamnum, & uires ex mari exemptus desiccatur, & refrigerat ordine secundo: habet enim quiddam modicè acerbum. Nominatur Græcis φύνος θαλάσσιος: Latinis Phucus seu Fucus marinus: Italis Phuco marino.

Fuci marini ui-  
res ex Gal.  
Nomina.

Ποταμογέτον.

POTAMOGETON.

CAP. XCVI.

**P**otamogeton, folium betæ simile, hirsutum, paululum supereminens extra aquam. Refrigerat, & inspissat: pruriginibus utile, & contra ueterum ulcerum nomas. Nomen ex eo inditum est, quòd palustribus, & aquosis enascatur.

POTAMOGETON.

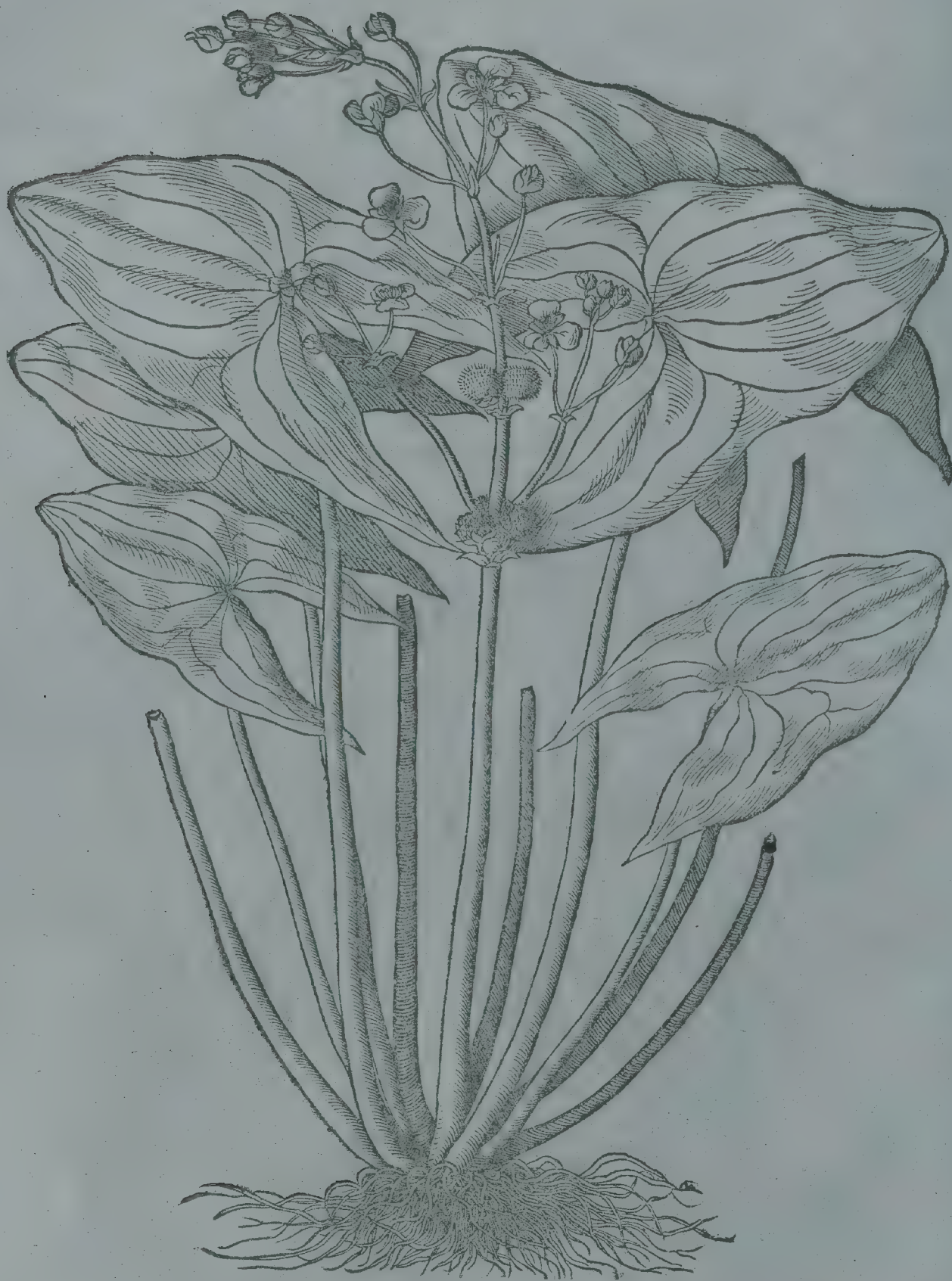


30 **P**otamogeton lacubus, & paludibus innasci amat, ubi folijs betæ proximis, super aquam expansis in compluribus locis emicare inuenitur. Hanc herbam nos sæpe uidimus, & legimus, privatim in lacubus quibusdam in Ananienfium agro, quam

Potamogeto-  
nis confid.



## SAGITTA MAIOR.



quam ibi una cum nymphaea aquis supernatantemprehendimus. Fecit Potamogeti mentio ut Sagittam quoque ob fo- 10  
 liorum formam ita Plinio uocatam, in mentem redegerim, quod & ipsa in fluminibus nascatur, & stagnantibus quoque  
 aquis. Hæc duum est generum. Maior, & Minor. Huius folium sagitta tricuspidis figuram admodum refert, super-  
 ne in unum apicem, inferne in duos desinens. Pediculo nititur triquetro, intus cauo, sesquicubitali, & quandoque maiore,  
 pro aquarum profunditate, in quibus uiuit. Caulem gerit rectum, lauem, rotundum, uacuum, superius in ramulos diui-  
 sum, in quibus flores exeunt albi, singuli tribus foliolis constantes, hærentq; in pedunculis pari exortu à caule prodeunti-  
 bus. Ex his tandem capitula nascuntur subpurpurea, nucis Pontica magnitudine. in quibus minutum concluditur semen.  
 Radicem habet albam, multifidam, & fibrosam Plantagini aquaticæ similem, cuius cognationis ego sagittam facio. Ma-  
 ior minori per omnia respondet, sed omnia maiora in ea spectantur. Folia quoque non ad eod in acuminatum fastigium de-  
 sinunt. Nascitur utraque copiosa in Boemia, cum in Muldana flumine, tum in alijs plerisque locis. Temperamento am-  
 ba sunt



SAGITTA MINOR.



IO hæ sunt frigido, & humido. & iisdem cum plantagine aquatica viribus pollent. Potamogeton, ut testatur Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, adstringit, & refrigerat similiter polygono, sed essentia eius crassior, quam polygono est. Huic herbe nomen Græcum ποταμογέτον, Latinum similiter Potamogetum: Italis, Potamogeto: Germanis, Seebalden, Kraut, & Sam Kraut.

Potamogeton  
nires ex Gal.

Nomina.

Στρατιώτης.

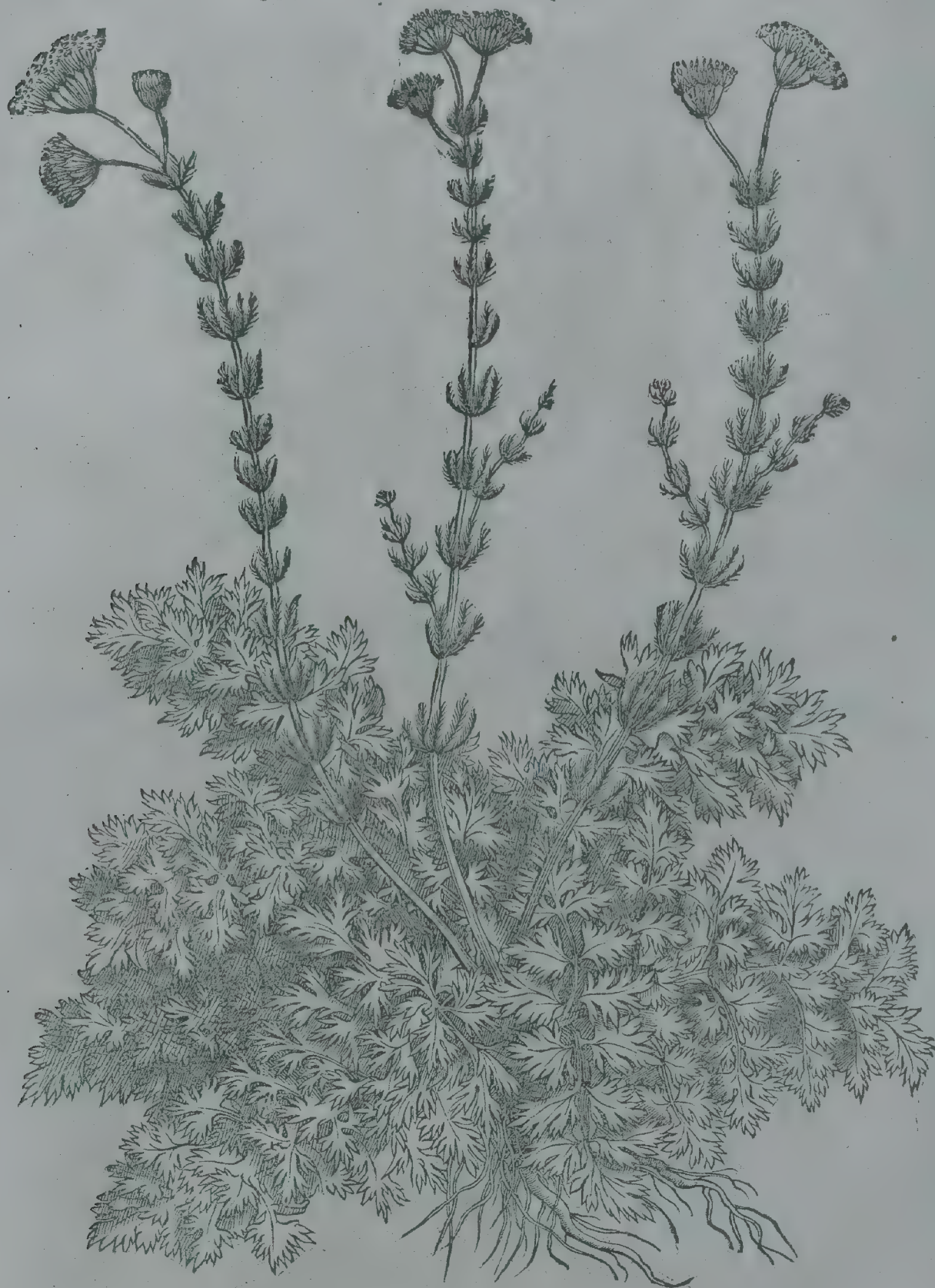
STRATIOTES.

CAP. XCVII.

Stratiotes in aquis nascens, iisdem supernatat, & sine radice uiuit: unde cognomentum traxit. Herba semper uiuo similis, ni maiora haberet folia. Quæ refrigerant: sanguinem, qui defluit à renibus, pota sistunt: uulnera, quæ inflammationem minantur, intumescere non sinunt: ignibus sacris, & tumoribus ex aceto illinuntur.

Non





Nomina.

Conclusa in  
meo desunt.

**N**on est profecto quodd miremur, si Stratiotes in Italia non provenit. Quandoquidem ea, ut lib. XXIIII. cap. XVIII. 10  
Plinius testatum reliquit, est in Aegypto tantum, & inundatione Nili nascitur, aizoö similis, ni maiora haberet folia.  
Ceterum plantam quandam misit ad me Pisis Lucas Ghinus Medicus clarissimus in aquis nascentem, quam ille aquaticum  
Millefolium appellabat. Hanc ego aquatica Stratiotes genus aliquod esse puto. Esto tamen aliorum quoque iudicium, ex  
imagine, quam hic appingi curauimus. Vocatur Græcis στρατιώτης ἐνυδριος: Latinis, Stratiotes aquaticus.

Στρατιώτης χιλιόφυλλος.

STRATIOTES MILLEFOLIUM.

CAP. XCVIII.

**S**tratiotes millefolium exiguus frutex, palmi altitudine, aut amplius assurgit: folijs anium pulli  
Spennas imitantibus, breui admodum, dissectoque foliorum exortu. Folia syluestre cuminum si-  
mulant, præsertim breuitate, [atque scabritia] breuiora paulò: densiore umbella, & plenior. Sur-  
culos in cacumine gerit exiguos, & capitula in modum anethi: flores paruos, & candidos. Nascitur  
in asperis agris, præcipuè circa semitas. Eximij usus ad ulcera uetera, recentiaque, profluentem san-  
guinem, & fistulas.

Stratiotes





10 **S**tratiotes in hunc usque diem Millefolij cognomen retinet. Planta est officinis notissima, in incultis proueniens, in praetis, & circa semitas, lignosis caulibus, dodrante maioribus, pluribus ab una radice prodeuntibus, quibus folia insunt auium nouellarum pennis similia, syluestriq; cumino æmula. Flores eius densiore umbella sustentur, candidi, etsi nonnunquam in purpura rubescant. Ex his utique notis palam est, communis usus Millefolium nil aliud dici posse, quàm Stratioten, de quo hic agitur; non autem, ut Brasauolus existimat, Myriophyllum infra à Dioscoride descriptum. Siquidem Myriophyllum caulis est tener, singularis, unica nixus radice: folijs plurimis, leuibus, fœniculo similibus. Quæ sanè omnia, ni fallor, apertissimè ostendunt, Brasauolum hac in re hallucinatum esse. Millefolij genus quoddam nascitur in Gortienfi agro Saluatino monte prope sacellum diuæ Mariæ uirginis, eo tantùm saxoso tractu, quo ad Sontium fluiuium descenditur. Id quoniam aliud præstat magnitudine, ut eius effigies, quam hîc damus, aperte ostendit; ideo nobis iure liceat ipsum nominare Millefolium maius. Datur utiliter millefolij succus ad sanguinis reiectiones. Idem præstat sicci farina ex Symphyti maioris, aut plantaginis aqua pota. Eadem naribus indita, fluentem inde sanguinem compescit. Dysentericis

Stratiotæ mil-  
lefoliæ confid.

D d d d utiliter





Stratiote vires  
ex Gal.

Nomina.

utiliter infunditur, unā cum sui ipsius succo. Herba recens tusa, & supposita, pubique illita, mensium profluvia compe- 10  
seit. Millefolium cui candida inest umbella, unā cum floribus tusa, & cum sua ipsius aqua, aut caprino lacte pota, gonor-  
rhaam in uiris, in feminis alba uteri excrementa tollit. Atqui id ualentius praestat, ubi cum corallio succino, & eboris scro-  
be propinetur. Praestat mirum in modum Millefolij farina ad sanguinis mictum, ubi uncia pondere unā cum Armenia ter-  
ra drachma, ex uaccino lacte propinetur ieiunis diebus tribus continuis. Commanducata folia, & praesertim recentia,  
dentium dolores mulcent. Idem facit commanducata radix, & diu sub dente dolente retenta. Datur herba decoctum  
cum labruscae floribus utiliter potandum contra uomitum. Stratioten hunc, & superiorem perstrinxit Galenus libro VIII.  
simplicium medicamentorum, ubi de utriusque uiribus ita differit. Stratiotes aquaticus quidem humida, & frigida facul-  
tate est: terrestris uero nonnihil habet adstrictionis: proinde sanè & ulcera glutinare potest, & ulceribus esse utilis. Sunt  
qui eo & ad sanguinis eruptiones utantur, & ad fistulas. Herba, quae Graecis στρατιώτης χιλιόφυλλος, Latinis Stratiotes mil-  
lefolium appellatur: Italis, Stratiote millefoglio: Germanis, Garben: Hispanis, Milhoyas yerua: Gallis, Mille fueille.

Φλόμος.



φλόμος.

VERBASCUM.

CAP. XCIX.

**V**erbascum differentias summas habet duas, hoc nigrum, illud album. in quo mas, & foemina intelligitur. Foeminae igitur folia sunt brassicae, pilosiora multò, & latiora<sup>a</sup>, candida: caulis albus, cubitalis, aut amplior subhirsutus: flores albi, aut<sup>b</sup> ex luteo pallescentes: semen nigrum: radix longa, gustu acerba, crassitudine digiti. nascitur in campestribus. Verbascum, qui mas appellatur, oblongius, albis folijs, & angustioribus, tenuiori caule. Sed nigrum prorsus albo simile esset, nisi nigriore, latioreque constaret folio. Sylvestre [folia] fert [saluiae]: altas uirgas, & lignosas<sup>c</sup>, & circa eas ramulos<sup>d</sup> quales marrubium: flores luteos, auri æmulos. Sunt & phlomides duæ, hirsutæ, rotundis folijs, humiles. Tertia lychnitis appellatur, ab alijs autem thryallis, folijs ternis, aut quaternis, uel paulò pluribus, hirsutis, crassis, pinguibusque: apta ad lucernarum lumina. Radix priorum duarum ad-

<sup>a</sup> Orib. λευκότερα. i. candidiora.

<sup>b</sup> Orib. εσπώχλωρα. i. subviridia.

Orib. non legit conclusa.

<sup>c</sup> Orib. φύλλαι ελεισφάκων.

<sup>d</sup> Orib. ὁμοία ἔχει δὲ κύκλῳ. i. folia saluiae similia in orbem.

<sup>d</sup> Orib. ὡς περ.

i. quemadmodum.

## VERBASCUM I.

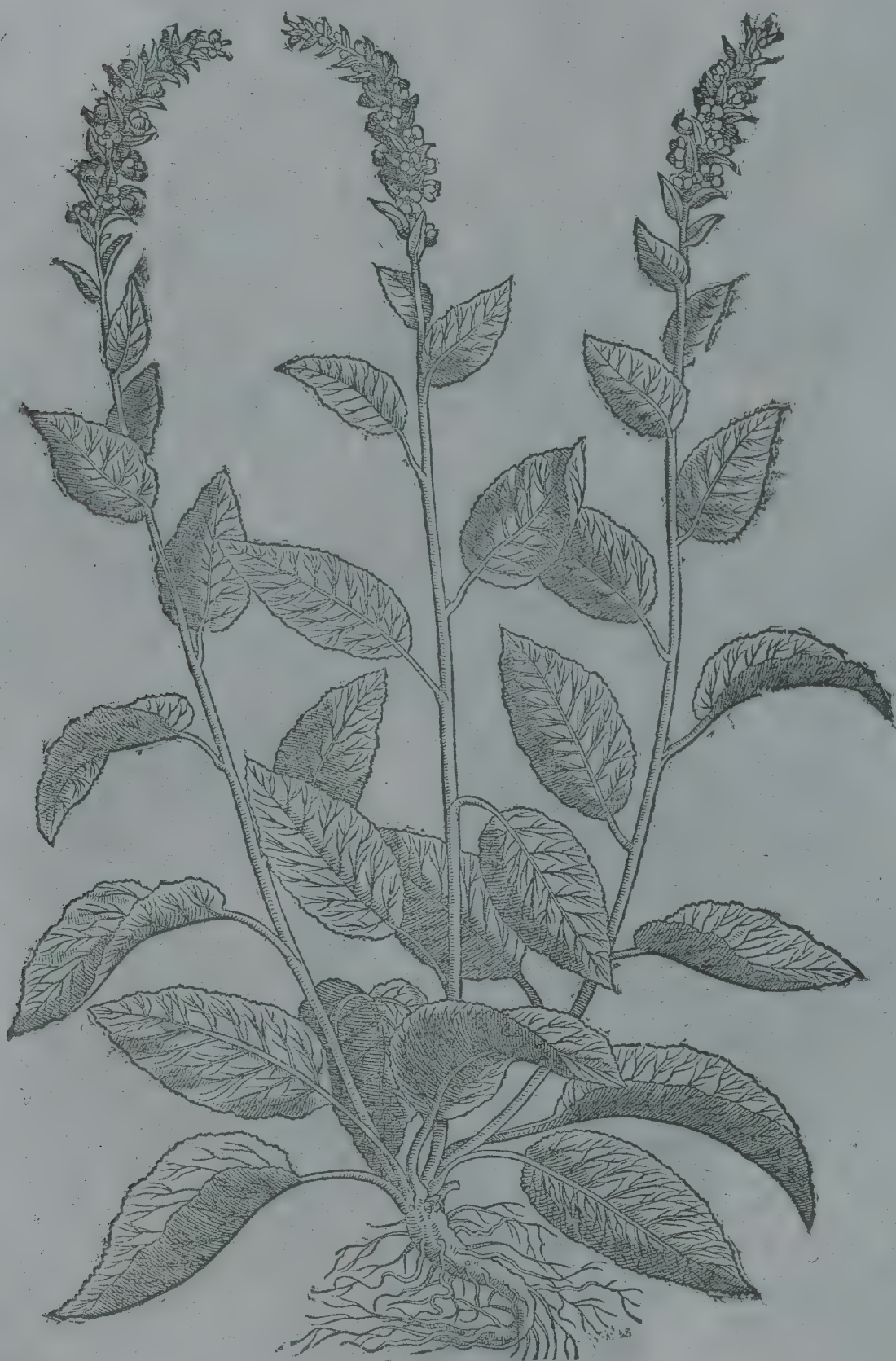


Dddd 2 stringit:



stringit : quare quod magnitudine ludicrum talum æquet , in alui profluvio , conuenienter ex uino datur . Decoctum ruptis , conuulsis , fractis , antiquæ tussi auxiliatur : dentium dolorem collutione mitigat . Verbasum , cui flos aureus , capillos tingit , & quocunque abijciatur , blattas in se contrahit . Cocta in aqua folia aduersus tumores , & oculorum inflammationes illinuntur : syderatis ulceribus ex uino , & melle , cum aceto autem uulneribus medentur : contra scorpionum ictus sunt auxilio . Syluestris folia ambustis igni sunt cataplasmata . Aiunt in folijs eius , quam foeminam dicimus , aridos flos omni non putrescere .

## VERBASCUM II.





**P**rima Verbasci genera, domestica scilicet duo, nulli non cognita sunt. Verum sylvestre, quod folijs salviae similibus, aureisq; floribus prouenit, non omnibus sanè notum existimo. Viret tamen hodie Patauij in nobilissimo simplicium horto, quem ad commune studiosorum commodum Illustrissimus Venetorum Senatus construi curauit. Quin nec fortasse Lychnitum, cuius etiam figuram hìc damus, nouere multi. Est Verbasci quoque genus, cuius folia corniculati papaueris faciem exprimunt. Ideoque nil mirum si Dioscorides eiusmodi papaueris folia Verbasci folijs comparauerit. Reliqua uerò, qui mihi demonstrauerit in Italia, haëtenus reperi neminem. Et quanuis sint, qui putent, ut Ruellio, Fuchsio, & re-  
 10 centiorum alijs placet, eas uulgaris notitiæ plantas, quæ quibusdam Brachæ cuculi, officinis Primulae ueris, Germanis clauus sancti Petri, nonnullis uerò herbæ paralytis appellantur, esse Dioscoridis Phlomidis, quæ hirsutis, rotundisq; folijs, humiles prosiliunt; eorum tamen sententiæ, licet eruditorum uirorum, haudquaquam ad stipulari possum. Siquidem plantis

Verbasci gene-  
ra, & confid.

Ruellij, & Fu-  
chsiij opinio re-  
probata.

## VERBASCVM. III.





## VERBASCUM IIII. SIVE SYLVESTRE.



*ijs folia non insunt hirsuta, nec etiam rotunda, sed alteri laeua, alteri uerò crassa, lactuca, aut dipsaci modo. Adde quòd* 10  
*florum, quos hæc Phlomidum genera proferant, nusquam, quod sciam, meminit Dioscorides, neque è ueteribus aliis, qui*  
*Verbasci genera recenseat. Id quod in herba paralyse, meo quidem iudicio, silentio inuoluendum non fuerat, cum hæc om-*  
*nium prima suis aureis floribus emicet, uerq; nouum pronunciet: unde illi officinæ nomen imposuerunt. His recentiores*  
*uim efficacem tribuunt ad articulorum dolores. Radicis earum decoctum ad renem, & uesicæ calculos commendant. Suc-*  
*cum quoque tum potum, tum exterius illitum fractis, luxatisq; ossibus utilem esse tradunt. Cæterum præstat earundem*  
*decoctum additis saluia, & amaraco, aduersus frigidos neruorum, & cerebri morbos. Quare commodissimè datur potan-*  
*dum resolutis, ac ijs, qui membrorum tremore, stuporeuè laborant. Stillatitia florentis iam herbæ aqua datur utiliter*  
*potanda in animi deliquijs, & ubi corpus imbecillitate uirium affectum sit. Nam (ut inquiunt experimentatores) mirificè*



## VERBASCUM LYCHNITE.



10 cor confortat, ac roborat. Flores illinuntur utiliter aduersus scorpionum, & phalangiorum ictus. Siquidem facile tumores dissolunt. Herba ipsa, aut flores, aut radices tussæ, & illitæ uulnera sanant. Stillatitia aqua, quæ à tota fluxerit planta, fronti illita, capitis dolores mulcet. Mulieres, quæ fucò delectantur, flores in albo meraco macerantes, unâ cum polygonati radicibus, stillatitiam ad alembicum conficiunt aquam, quæ deinde à lecto resurgentes faciem lauant, eiq; nitorem conciliant: ubi autem rugas tollere student, stillatitiam limonum aquam admiscunt. Sed ad legitima Verbasci genera redeamus. Hæc omnia in uniuersum, ut plurimis factis periculis constat, omnibus ferè sedis morbis mirificè subueniunt: adstringunt enim, & exiccant. Quamobrem seminis, & florum puluis, additis chamæmali floribus, & laricis resina, proci- dentem sedem suffitu cohibet, & tenasium, præcipuè dysentericis, tollit. Verbasci fœminæ folia inter lapides contusa, si equi claudicantis ex clauorum noxa ungui prius excanato imponantur, mirum dictu quàm breui tempore is liber euadet. Ræ

Verbasci uires  
quædam.





dicis eiusdem succus, anteaquàm caulem proferat, duarum drachmarum pondere ex Cretico uino haustus, in ipsa accessio- 10  
nis hora (ut Arnaldus refert) quartanam fugat, cum hoc tamen, quòd tribus, aut quatuor iteratis uicibus hauriatur. Succus  
tam florum, quàm foliorum asperis verrucis illitus, eas facillè delet, etsi lauibz nihil proficiat. Idem facit sicca radice fa-  
rina confricata. Dantur flores commodissimè in puluerem triti, contra tormina uentris, & colicam. Gargarissatur uti-  
liter radicum decoctum contra tonsillarum inflammationes. Folia tusa, & cineribus calefacta, sanant panos, quos bubo-  
nes uocant, emplastri modo imposita. Tanta uis uerbasco inest, ut iumentis non tussientibus modo, sed ilia quoque trahen-  
tibus, auxilietur potu. Semen ex uino decoctum, & contusum, impositumq; luxatis medetur, dolorem, & tumorem au-  
ferens. Folia conferunt strumosis, si ex aceto imponantur. Semine ac folijs in uino decoctis, ac subinde tritis, & imposi-  
tis, omnia infixa corpori extrahunt. Folia & summitates in aqua decoctæ, & illitæ podagricis auxiliantur, sed eius Ver-  
basci



## PRIMVLA VERIS.



IO *bas*ci ea esse oportet, quod minoribus crescit folijs. Stillatitia florum aqua oculis iniecta, distillationes cohibet. aufert eadem illita faciei ruborem, quem Mauritani *Guttam rosaceam* uocant, & praesertim addito caphurae momento. Illinitur eadem ad *Herysipelas*, & ignis combustiones, serpignes, uirilignes, impetignes, & ceteras cutis infectiones. *Verbas*ci flores una cum oui uitello, & mica panis, & porri folijs illiti, perbellè praestant ad cohibendas haemorrhoidas. Idem praestant eiusdem folia suffita, ex molari lapide accenso. Est & herba similis *Verbasco*, quae *BLATTARIA* Plinio nominatur libro XXV. cap. I. x. ubi eam hys uerbis depingit. Est similis *Verbasco* herba, quae saepe fallit pro ea capta, folijs minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Haec abiecta blattas in se contrahit, ideoq; Romae *Blattariam* uocant. haec Plinius. Eundem uero effectum Dioscorides illi *Verbas*ci generi assignauit, quod floribus aureis descripsit. Quae certè res facit, ut credam, quod non aberrarent ij, qui sibi animum inducerent, *blattariam* Plinij, & *uerbas*cum illud Dioscoridis, cui flores insunt

*Blattaria* historia,  
& uires.



## PRIMVLA VERIS ALTERA.



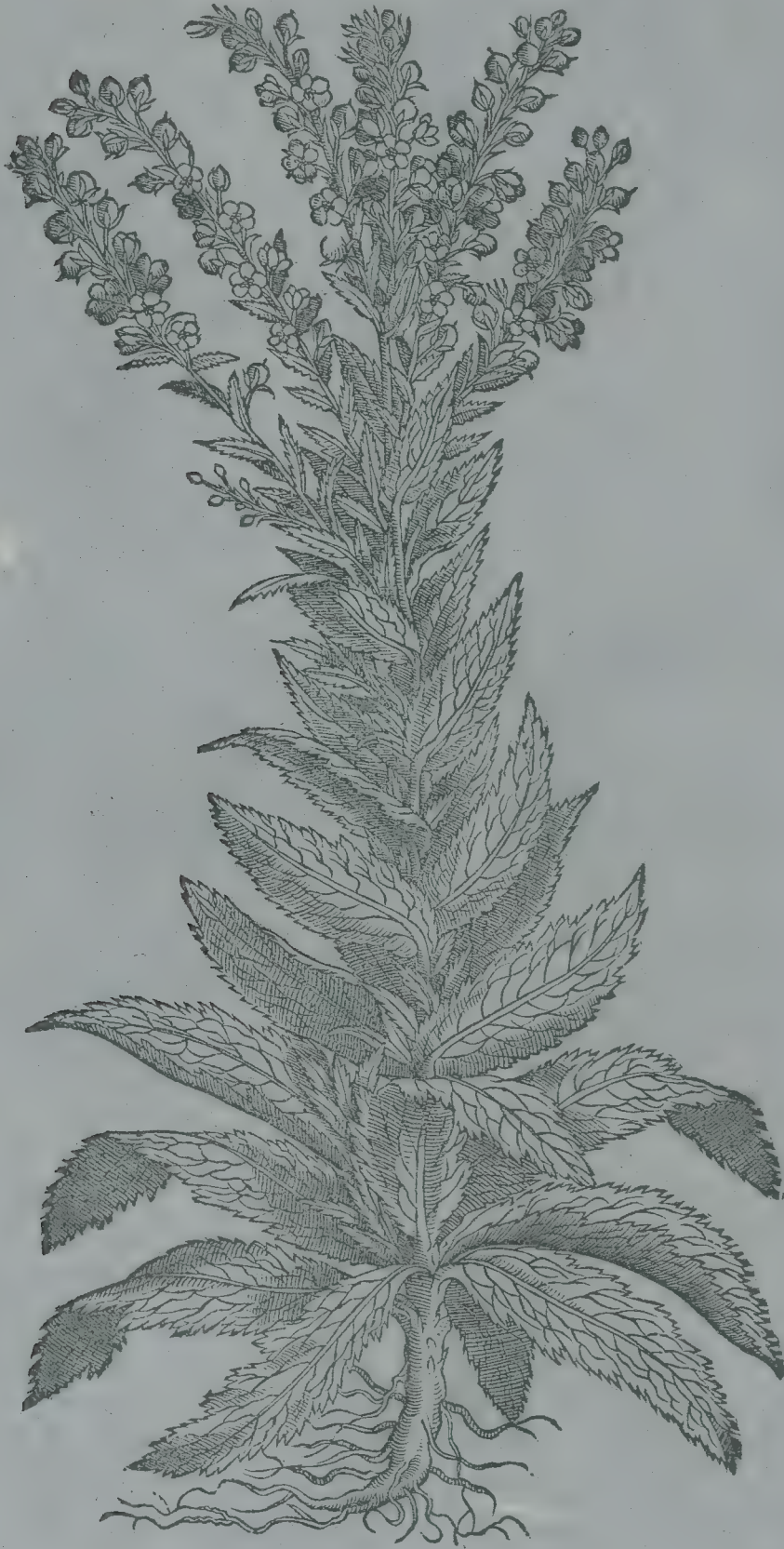
Verbasci gene  
ra, & vires ex  
Gal.

Nomina.

insunt aurei, unam & eandem plantam esse. Porrò Blattaria passim ferè nascitur: folijs oblongis, per ambitum serratis: floribus tertium Verbasci genus maxime emulantibus. Quibus decidentibus circa caulem folliculi exoriuntur parui, lini instar, duriores tamen, ac leniores, in quibus semen continetur. De hac herba plures, quod inuenerim, facultates non produuntur. Sed cum ea gustu amara deprehendatur, hinc certò colligere licet, quòd eadem & aperire, & abstergere possit. Verbasci genera, & vires memoriæ tradidit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Verbascum, quoddam folijs album est, quoddam uerò nigrum. Et albi aliud quidem mas est, cuius folia angustiora: aliud fœmina, cuius maiora. Est præterea aliud Verbascum sylvestre cognominatum, quod floribus constat aureis, & luteis. Sed & præter has species alia est, quam propriè phlomida, & thryallida nominant. Priorum itaque duarum radix gustu acerba est, & fluxionis affectibus prodest: sed & ad dentium dolorem eam quidam colluunt. Attamen folia digerendi uim habent: sic & aliarum folia, & maxime eius, quæ aureos flores obtinet: qua etiam capillos rufant. Omnium enim folia desiccandi, & digerendi moderatè uim possident. Quæ planta Græcè φλόμος, Verbascum Latine dicitur: Italis, Verbasco, & uulgò Tasso barbasso: Germanis, Vulkraut: Hispanis, Verbasco: Gallis, Bouillon.



## BLATTARIA.



Aἰθιοπίς.

AETHIOPIS.

CAP. C.

10 **A**ethiopsis folia habet uerbasco similia <sup>a</sup>, perquam hirsuta, densa<sup>q</sup>; in orbem circa radicem imam redacta: caulem quadrangulum, † scabrum, similem apiastro, aut arctio, multis concavum alis: semen erui magnitudine, geminum, in uno conceptaculo: radices ab eodem cespite numerosas, longas <sup>b</sup>, plenas, glutinosas gustu: quæ siccae nigrescunt, durantur<sup>q</sup>ue, ut cornua possint uideri. Plurima nascitur in Ida <sup>c</sup> monte Troadis, & in Messenia. Auxiliatur [purulentis excreationibus,] ischiadicis, pleuriticis, arteriæ scabritijs, decocta radix, & pota: quin & cum melle, eclegmatis uicem præbet.

**T**ametsi iam pridem existimauerim, Aethiopidem herbam in Aethiopia, & Ida Troadis tantum nasci, quod eam inibi plurimam gigni testentur Dioscorides, & Plinius; hoc tamen anno legitima, ni fallor, Aethiopsis ad me allata est Patanio ab erudito iuvene medico Ioanne Odorico Melchiorio Tridentino, quam, nulla prorsus reclamante nota, Aethiopidem

<sup>a</sup> Meum. *Ἰσὶα καὶ λεία*. i. hirsuta, densa.  
<sup>b</sup> Meum, & Cat. *παλῆας*. i. crassas.

<sup>c</sup> Meum, & Cat. non legit monte Troadis.

Meum pro cōclusis *αἵματος πύσσει*. i. sanguinis spūto, ut Cat. legit *αἵμο πύσει*. i. sanguinem excreantibus.

Aethiopidis confid.



## ÆTHIOPIS.



Aethiopidis  
uires ex Pau.

Nomina.

thiopidem referre deprehendi, ut eius pictura, quam hic damus, pulchrè demonstrat. Aethiopidis non reperio meminisse 10  
Galenum in simplicium medicamentorum censu. quanquam eam memoriæ prodidit Paulus lib. vii. ubi non plures de hac  
herba uires tradit, quàm quæ Dioscoridi acceptæ referri possunt, cum ita scribat. Aethiopsis similia nerbasco habet folia.  
Radice decoctum potum auxiliatur ischiadicis, pleuriticis, & sanguinem reiicientibus: arteria etiam asperitates cum melle  
lenit. Vt Græcis hæc planta αἰθιοπία, ita etiam Latinis Aethiopsis nominatur: Italica, Erbiopide.  
† Hoc loco in uulgatis Græcis codicibus legitur παχύς, hoc est, crassum. Quam uocem interpres Plinius fortè, ut so-  
let, secutus omisit. Sed cur nos eam non adiecerimus, fecit Oribasius, quem in hoc Plinio adstipulari inuenimus.

A. P. 1152.



Αρτίον.

ARCTION.

CAP. CI.

**A**rtion, aliqui potius Arcturon uocant, similis est uerbasco folijs, nisi quod hirsutiora, & rotundiora sunt: caule longo, molli: semine cumini, paruo: radice tenera, alba, dulciq̃. Decocta cum semine radix in uino, dentium dolorem mulcet, si contineatur ore decoctum: ambusta, per nionesque fouentur eodem: bibitur aduersus coxendicum dolores, & stranguriam è uino.

**C**redidit Ruellius, Arction eam esse plantam, quæ & secus uias, & in scrobium marginibus nascitur, quamq̃ officinarum uulgus Lappam minorem appellat. Sed Ruellius in hoc haud dubie, meo quidem iudicio, fallitur, neque audendus est. Siquidem, ut diligenter notas expendentibus perspicuum fiet, Lappa minor aliud profecto non est, quam xanthium inferius à Dioscoride representatum. Etenim Lappa minor folio uerbasci, eoq̃ hirsutior non uisitur: neque caulem profert longum, & mollem: quin nec semen cumino simile, neque radicem teneram, ac dulcem. Ex quibus sanè notis repugnantibus Ruellij opinio euidentissimè refellitur. Nullam equidem hætenus herbam reperi, ac uidi, quæ Arction illud, quod uerbasco est simile, radice tenera, candida, dulci: caule oblongo, & molli: semine cymino simili, facultatis est admodum tenuium partium, & ob id exiccantis, extergentisq̃, tamen modicè. Quamobrem radix, ac semen eius cocta cum uino, quadantenus dolores dentium mitigant. Porro ambusta, & chimethla, non horum modò decoctum persusum, sed & caules teneriores sanare possunt. Quod Αρτίον Græci, Arctium quoque Latini dicunt: Itali, Nomina Arctio.

Arctii confid.  
Ruellij error.Arctii uires ex  
Gal.

Nomina.

Αρτίον.

PERSONATA.

CAP. CII.

**P**ersonata folia habet cucurbitæ, maiora tamen<sup>a</sup>, hirsutiora, nigriora, & crassiora: caulem albicantem, quanquam & interdum uidua caule reperiatur: radice intus candida, foris nigra. Hæc drachmæ unius pondere pota cum pineis nucibus, purulenta, & cruenta extussientibus auxiliatur: tria dolores à contorsionibus artuum contractos, illitu sedat. Folia utiliter antiquis ulceribus illinuntur.

<sup>a</sup> Meû. & Cat.  
δασέα. i. hirsu-  
ta.

**T**ametsi de una tantum Personata meminerit Dioscorides, nos tamen duo in Boemia obseruauimus genera, Echinatorum tantum capitum facie differentia. Siquidem in altero maiora, duriora, & rigidioribus asperioribusq̃; aculeis spectantur: in altero uerò minora, molliora, & mitioribus aculeis, alba quadam lanugine circumquaque obductis extant. Hanc eam sanè esse crediderim quam Plinius lib. XXV. cap. IX. non Personatam, sed Persolatam uocat his uerbis. Persolatam, quam nemo ignorat, Græci uerò Arcion uocant, folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraq̃; & crassiora: radicem albam, & grandem. Hæc Plinius. Ex cuius notis facile cognosci potest, Plinium hæc secundum Personatæ genus descripsisse. Nam de altera Personata scripserat quoque eodem capite, & libro sic inquit. Personatam quidam Arcion uocant, cuius folio nullum est latius grandes lappas ferentem. Ex quibus Plinij uerbis planum fit, illi personatam designare, quæ maioribus cum folijs, tum lappis, siue Echinis habetur. Persolatam uerò quæ minoribus est lappis siue Echinatis capitulis. Quo fit, ut maxime redarguendum putem Leonicenum, utpote qui Plinium in hoc perperam damnauerit, asserens non nisi unum Personatæ genus reperiri. Ceterum Brasauolus in suo simplicium examine Lappam credidit esse Dioscoridis Aparinen, in hoc euidentius hallucinatus, quam ut eius error explodi debeat, ut etiam ij diiudicare poterunt, qui in re herbaria etiam mediocriter uersati fuerint. Ceterum cum Persolata in mentem mihi redegerit plantam, quam quidam Persoliatam uocant, prætermittere quidem non potui, quin de ea hæc mentionem facerem. Est itaque Persoliata planta, quæ folia profert pingua, subrotunda, sed in acutum desinentia: pisi fere modo, uenis pluribus crassiusculis secundum longitudinem protensis. Hæc priusquam caulem edat, humi procumbit. Caulis subinde erumpit gracilis, glaber, rotundus, atque etiam ramosus. Folia quæ in caule sunt, & in ramis, ab ijs magno natura artificio perforata sunt. Quo fit ut ego Perforatam potius, quam persoliatam appellandam hanc plantam esse censeam. Flores gerit aureos, è capitulis quibusdam prodeuntes, & in stellæ modum radiantes, foliosos, odore non ingrato: semen nigrum, pellucidum, psyllij semine maius. Radice nititur unica, sed fibrosa. Nascitur in aruis inter segetes, in pratis, & agrorum limitibus. Floret æstate. Gustu est subamaro, & adstringenti. Datur herba ipsa in uino decocta, aut in puluerem trita ad internas affectiones & adrupta. Ideoq̃; bibitur utiliter ad umbilici eminentiam, & ad Enterocelas. Strumas etiam resoluit, & curat, si emplastri modo imponatur. Illinitur quoque utiliter ad omnes inflammationes. De Persolata

Personatæ con-  
sideratio.

Plinii tutela.

Brasapoli hal-  
lucinatio.

Eeeee sonata



## PERSONATA, SIVE LAPPA MAIOR.



Personata vi-  
res ex Gal.

Nomina.

Personata sub alterius *Arctij* nomine differnit Galenus libro *v* *I. simplicium medicamentorum*, his verbis. Alterum uerò *Ar* 10  
ctium, quod *Prosopida* uocant, cuiusq; folia cucurbitæ simillima sunt, nisi quatenus tum maiora, tum duriora, discutit si-  
mul & deficcant, sed & adstringit mediocriter. Quamobrem folia eius ueteribus ulceribus mederi possunt. Quæ planta  
Græcis ἀρκτηον, Latinis Personata uocatur: Italis, Lappola maggiore: Germanis, Groß Kletten: Hispanis, Bardana, &  
Pagamacera mayor: Gallis, Gloteron, & Bardana.

PERSONATA



PERSONATA, SIVE LAPPA MAIOR ALTERA.



Πετασίτης.

PETASITES.

CAP. CIII.

10

**P**etasites pediculus est cubito maior, crassitudine pollicis <sup>a</sup> à quo prægrande folium, galeri modo amplum, ceu fungus dependet. Contra phagedænas, & ulcera quæ cacoethe uocantur, efficaciter illinitur.

**Q**uamquam scribit Ruellius, nasci Petasiten in Gallia; non tamen uideo, quomodo quis rectè eius sententiæ subscribere possit ac debeat. Quandoquidem maiorem Tussilaginem, de qua libro tertio disseruimus, pro Petasite sumpsisse uidetur, quam etiam ipsum fortè secutus Fuchsius pro eadem depinxit. Sed quoniam Petasites pediculum fundit cubito proceriorem, à quo amplum folium, gal.ri figura, tanquam fungus dependet: cui folium huius Tussilaginis minimè

a Meum. ἐφ' ᾧ  
φύλλον πετα-  
σίδες μεγά-  
ροσκεύμενον  
ὡς περ μύκης. i.  
in quo folium  
instar galeri  
magnum, incu-  
bēs ueluti fun-  
gus.

Petasitis confi-  
deratio.  
Ruellii, & Fu-  
chsi opinio.

Eeeee 2 respondere





Petasitis uires  
ex Gal.

Nomina.

respondere deprehenditur; hinc fit, ut horum alioqui doctissimorum uirorum sententiam improbandam existimem, ut libro 10  
tertio nostrarum Epistolarum ad Hieronymum Heroldum Norimbergensem Medicum scribentes, fusius declarauimus.  
Nobis haec ueram Petasiten non licuit inuenire. Atque adeo mea sententia est, quod haec non nascatur in Italia, ar-  
gumento, quod tam grande folium tandiu nunquam latere potuisset. Petasiti uires paucis reddidit Galenus libro VIII.  
simplicium medicamentorum, sic inquit. Petasites ex tertio est ordine desiccantium. Quamobrem ad maligna, quae  
cacoethe uocantur, & phagedanica ulcera, ea utuntur. Non secus Latinis Petasites, ac Graecis πετασίτης nominatur.

Επιπактис.

EPIPACTIS.

CAP. CIIII.

2 Meum. ται  
ρίσας μικρός.  
i. frutex par-  
uus.

**E**pipactis ab alijs elleborine<sup>a</sup>, parua herba, exiguis folijs. Iocineris uitij utilis, & contra uenena  
epota.

Epipactida



## EPIPACTIS.



10 **E**pipactida adeo paucis perstrinxerunt Dioscorides, ac ceteri, qui ante & post ipsum de plantarum historia scripserunt, ut difficile admodum sit decernere, quamnam planta sit hæc in Italia, ubi fortasse ea non provenit. Nam, ut Plinius lib. XIII. cap. XX. commemorat, Epipactis in Asia, & Græcia nascitur. Verum enimvero si Epipactis Elleborine ex eo dicta est, quod cum Elleboro nigro similitudinem habeat, eam equidem nobis Epipactis erit, quæ nascitur in Gortienfi agro, quamq; Epipactida appellare libuit, non quod ipsam Dioscoridis Elleborinem esse censeamus, sed quod Elleborum nigrum quadantenus representet folijs, floribus, atque etiam radicibus. Epipactidis inter simplicia, quod inuenerim, non meminit Galenus. Sed Paulus idem, quod Dioscorides, de eius uiribus tradidit. Hæc ἐπιπᾶκτις Græcè dicitur: Latine item Epipactis, & Elleborne.

Epipactidis  
confid.

Nomina.



Καπνός.

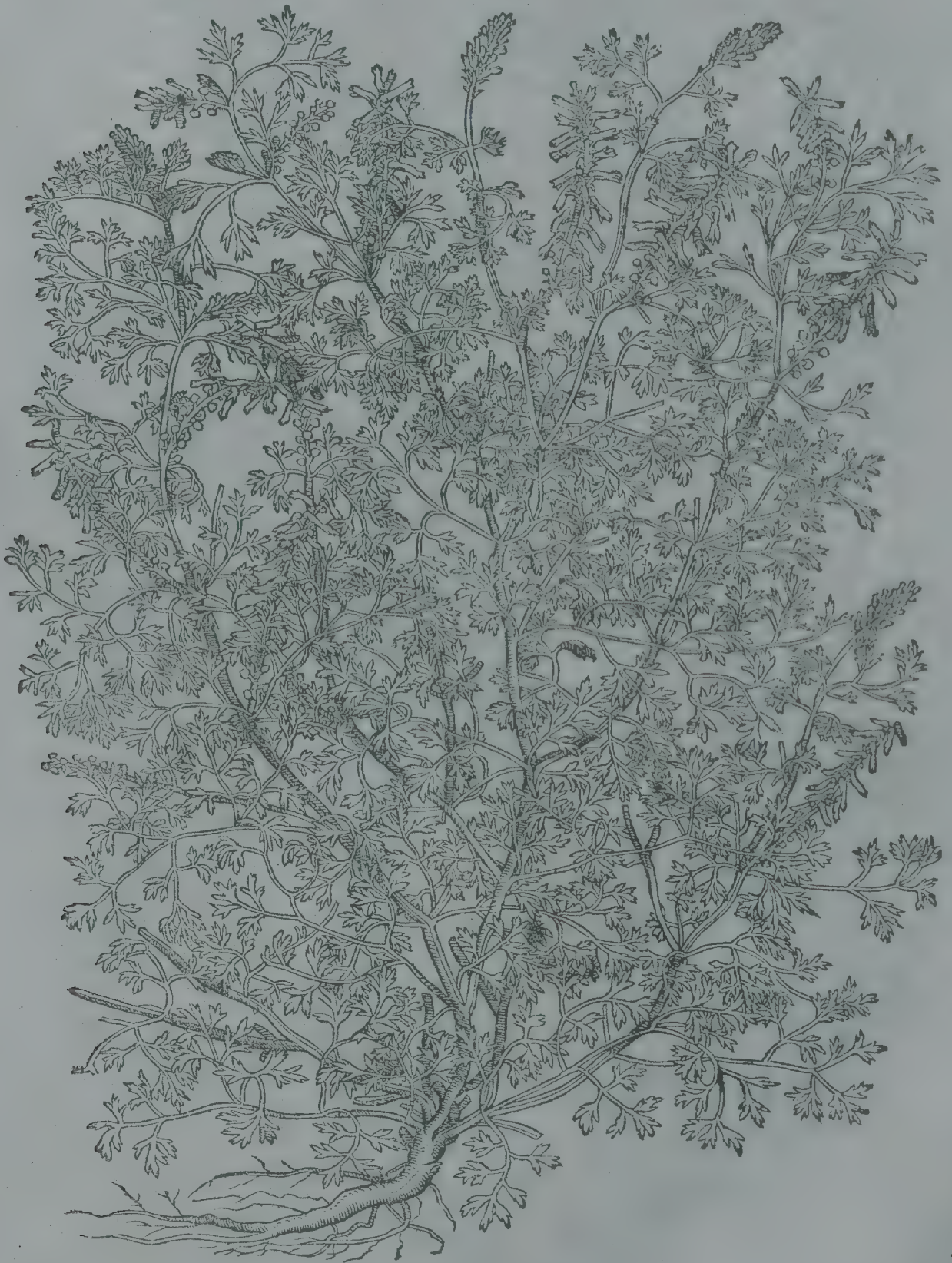
FVMARIA.

CAP. CV.

a Meum. Co-  
ταίν. i. herba.  
b Meū. addit.  
δ' ἐν ταῖς κρη-  
ταῖς φούμενος.  
i. in hordeo na-  
scens.

**F**Vmaria fruticosa<sup>a</sup> herbula est<sup>b</sup>, prætenera, coriandro similis, folijs candidioribus, undique nu-  
merosis, cineracei coloris: flore purpureo. Huius succus acris est: claritatem facit oculis, dela-  
crymationemque: unde nomen traxit. Illitus cum gummi, euulsas palpebras renasci prohibet. Com-  
manducata herba biliosam urinam trahit.

F V M A R I A.



Fumariz confi-  
deratio.

**F**Vmaria, herba vulgaris admodum notitia, officinis passim uocatur Fumus terre. Fumaria uerò nomen sibi ascitit,  
quòd eius succo oculis immisso, quibus mirifice claritatem conciliat, lacrymas, quemadmodum & fumus, cieat. De-  
bet hæc Mauritanis longè magis, quàm Græcis, quòd illi eam pluribus commendauerint uiribus, nec eis quidem contem-  
nendis,



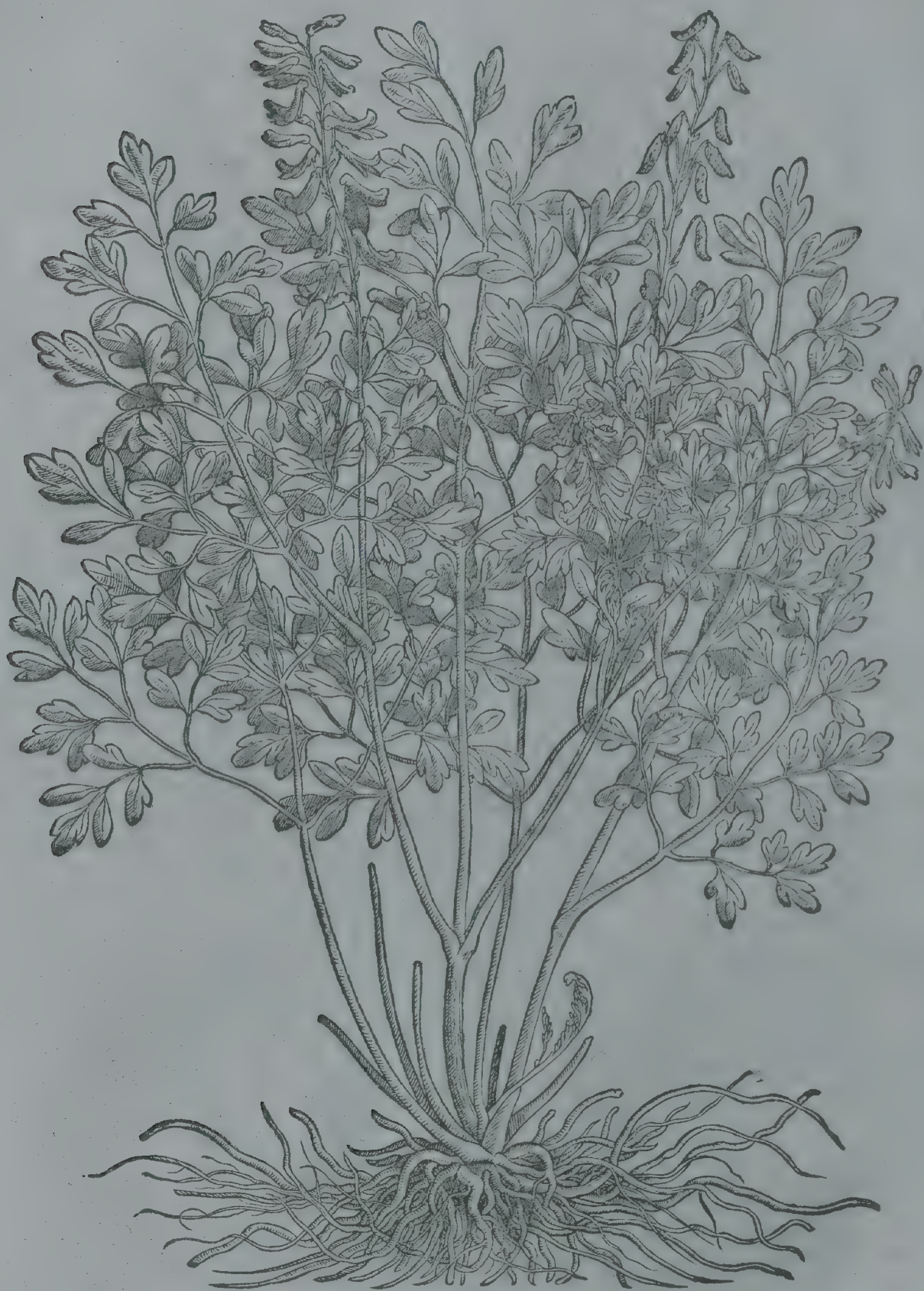
## FUMARIA ALTERA.



IO nendis, ut Serapionem, Auicennam, & Mesuem legentibus facile patebit. Fumariæ Plinio duo traduntur genera lib. XXV. Fumariæ gene  
cap. XIII. ubi ita scriptum reliquit. Capnos prima, quam pedes gallinaceos uocant, nascens in parietinis, & sepibus, ra- ra ex Pl.  
mis tenuissimis, sparsisq; flore purpureo, uiridis, succo caliginem discutit: itaque in medicamenta oculorum additur.  
Similis & nomine, & effectu alia est Capnos fruticosa, prætenera, folijs coriandri, cineracei coloris, flore purpureo.  
Nascitur in hortis, & segetibus hordeaceis. Claritatem facit in unctis oculis, delacrymationemq; ceu fumus, unde no-  
men accepit. eadem euulsas palpebras renasci prohibet. hæc Plinius. Ceterum quenam altera sit Capnos, quæ etiam ab  
Aetio describitur, superius libro tertio de Aristolochia, & Pistolochia differentes latius explicauimus. Eo igitur illos  
remittamus, qui plura de altero Fumariæ genere scire desiderant. Hæc satis nobis sit eius tantum imaginem exhibere, Fu-  
mariæ alterius nomine inscriptam. atque eius notas, quas loco citato retulimus, omittamus, ne idem frustra repetere ui-  
deamur. Porro in nothis, & Dioscoridi adscriptis simplicium nomenclaturis reperio Capnon quibusdam Corydalion ap-



## FVMARIA CORYDALIS.



pellari. Vnde factum est, ut crediderim de Capno intellexisse Galenum libro XI. simplicium medicamentorum, ubi de ga- 10  
lerita scribens, quæ Græcis corydos dicitur, Corydalios herbæ meminit, sic inquit. Adieci hæc sermoni, quod uellem  
clare hoc animal, nempe galeritam, manifestare, quos ferat in capite pilos erectos: quandoquidem expertus sum eius ad-  
uersus colicos utilitatem, uelimq; qui ipsum non norunt, ijs bene monstratum. Nam & ipsa CORYDALIS appellata  
herba colicis conuenit. Et hoc quoque tibi obiter sit notatum. hætenus Galenus. Verum an de uulgari capno intellexe-  
rit his an de aliqua altera eius specie ego quidem haud decernere ausim. Nam de capno scribens libro septimo de simp. med.  
fac. nullam prorsus aduersus colicos affectus illi facultatem tribuit. Quo fit, ut non parua mihi oriatur suspicio aliam ca-  
pni speciem Galeno CORYDALIM designare. Quare non mihi displicet quorundam opinio; qui plantem, quam hic sub  
corydalis nomenclatione appingi curauimus, quamq; Split nonnulli uocant quod maiori Capno hanc congenerem esse ui-  
deam: quodq; eandem colicos iuuare sciam, legitimam Galeni Corydalim faciunt. His accedit flosculorum facies quæ Co-  
rydali



- rydali auiculæ ferè similis est. Crescit hæc planta folijs coriandri æmulis, sed minoribus, caulibus exilibus, ramosis, foliosisq; floribus auicularum speciem referentibus: radicibus numerosis, tenuibus, prælongis ac subalbicantibus. Præstat uniuersa plâta ad colicos dolores, siue recens deuoretur, siue sicca in puluerem sumatur ex uino pluribus diebus. Sed iam ad Fumariæ uires redeamus, quas primùm ex Mesue sic ad sensum referā. Fumaria inter mitiora, innocentioraq; recensetur medicamenta, quibus deiectoria uis inest. uerùm nimia huius herbæ copia facit, ut eius quoque auctoritas & præcium plurimùm diminuat. Hæc non modò aluum soluit; sed & uiscera roborat, contrahitq; distentos eorum uillos. Omni prorsus noxa caret: quo fit, ut haurientibus nullum inferat incommodum. Roboratur deiectoria eius facultas, quòd non admodum sit ualentior, additis myrobalanis, sena, caprino sero, insectorio cocco, aut uuis passis. Præstat quæ uirentior, folijs extensis, non sanè crispis, & quæ uiolaceo fit flore. Colligi debet uerno tempore, & ex eo succus exprimi. Sunt qui hanc in uniuersum temperamento frigidam dixerint. Sed aberrarunt, quoniam in ipsa foliorum superficie reperitur & caliditas, quæ tamen eius frigiditatem non superat. Siccat præterea ordine secundo, sed semen calidum est. Deprehenditur sanè eius caliditas ex amaritudine, & acredinis parte quadam modica, quæ gustu percipiuntur. Quapropter attenuat, penetrat, obstructions aperit, ac deiectoriæ est facultatis. Sicuti frigiditatis, & acerbæ qualitatis adminiculo cohibet, aggregat, & roborat. Aluum facillè deijcit, bilem trahit, & adustos humores. Eius uis non modò ad hepar; sed & ad uenas diffunditur. Quamobrem sanguinem expurgat, omnibusq; incommodis medetur à bile, aut exustis humoribus prouenientibus. Proinde elephantias medetur, aduersus carcinomata efficax est, lichenas, & alia cutis uitia mirificè emendat: quin & omnibus morbis auxiliatur, qui ex uiscerum infarctu originem ducunt. Roborat Fumaria uentriculum, iecur, & cætera interna uiscera, biliosasq; finit febres, quemadmodum & eas, quæ ex uasorum obstructione excitantur. Fumariæ meminit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus differit his uerbis. Capnos, hoc est, Fumaria acris simul, & amara qualitatis est particeps, nec tamen planè expers est acerbæ. Quamobrem urinam biliosam multam prouocat, sanatq; iecinoris obstructions, et debilitates. Succus eius oculorum aciem acuit, non paulum trahens lacrymarum, uelut ipse fumus: nam hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea uti solebat ad stomachum roborandum, unaq; uentrem lubricandum. Siquidem herbam primùm desiccata condebat: porrò cùm uti uolebat, subduktionis quidem gratia, melicrato inspergebat: at roborare uolens stomachum, uino nimirum diluto. Herba, quæ Græcis καπνός, Latinis quoque Capnos & Fumaria nominatur: Arabibus, Schehiterig, siue Saheteregi: Officinis medicorum, Fumus terre: Italis, Fumaria, & Fumoterra: Germanis, Erdtrauch: Hispanis, Palomilha: Gallis, Fumeterre.

Fumariæ uires  
ex Mesue.Fumariæ uires  
ex Gal.

Nomina.

## 30 Λωτὸς ὕμπερος. LOTVS VRBANA. CAP. CVI.

**L**otum urbanam alij trifolium uocant. nascitur in hortis. Extractus succus addito melle, oculo rum argema, nubeculas<sup>a</sup>, cæterasque caligines discutit.

<sup>a</sup> Meum. καὶ  
ἀλκαμάτζ. i.  
& albugines.

## Λωτὸς ὕψιος. LOTVS SYLVESTRIS. CAP. CVII.

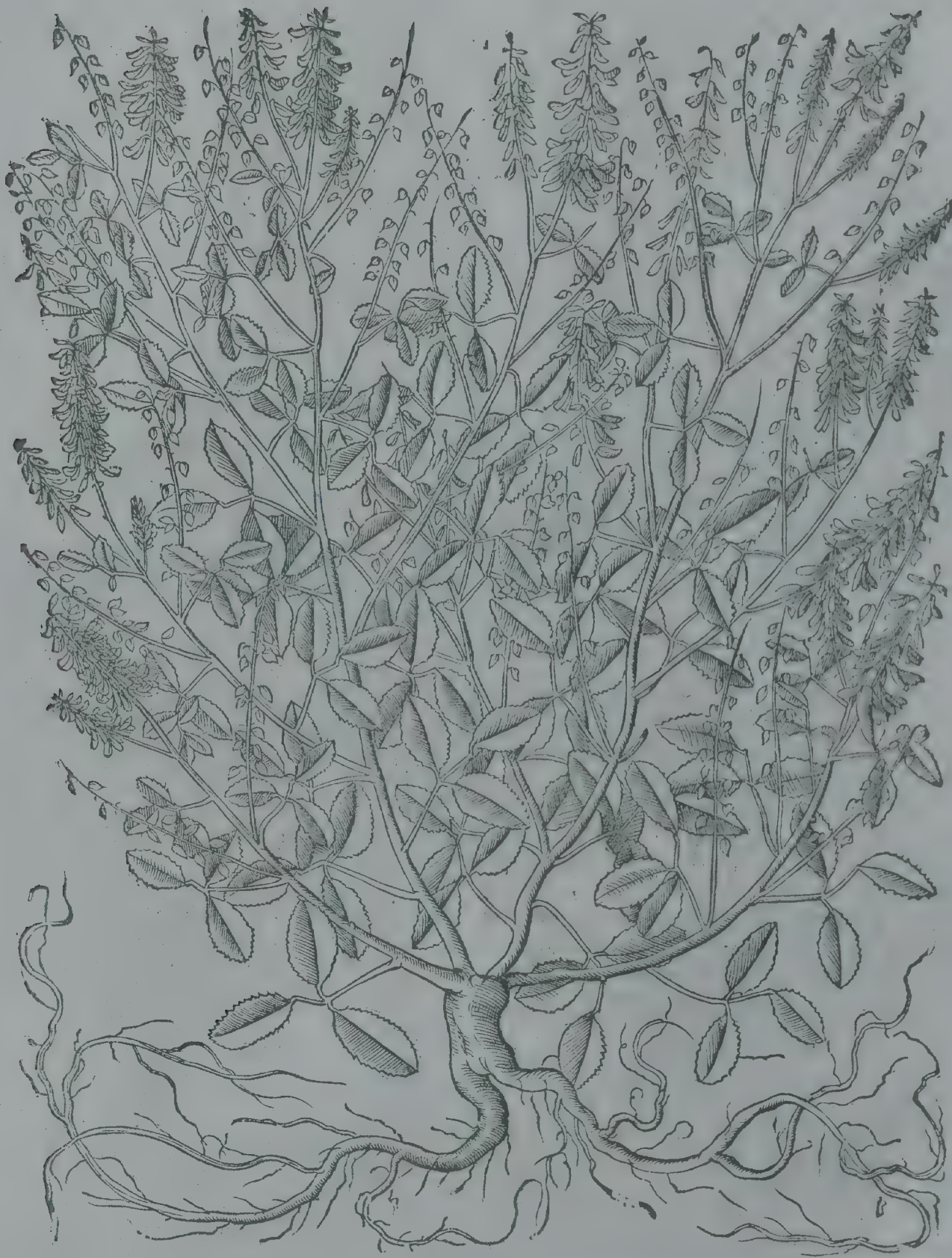
- 40 **S**yluestris Lotus, quam trifolium minus appellant, plurimum in Libya gignitur, caule bictubitali, & sæpe maiore, alis multis: folijs trifolij pratensis: semine foeni græci, multò minora, gustu medicato. Vim calfaciendi, & leniter adstringendi obtinet: uitia cutis in faciè, maculasq; cum melle peruncta expurgat. Trita per sese, aut cùm maluæ semine, in uino, aut passo bibitur aptissimè contra dolores, qui uescicam malè habent.

- 50 **N**ulla certè hætenus nobis sese obtulit herba, cui meritò subscribi possit: hæc est uera ac legitima Lotus satiuæ. Cæterùm non desunt è recentioribus, quorum opinionem tuctur Gesnerus uir doctissimus in suo libro animalibus dicato, qui putant, Lotum satiuam esse Trifolium illud, quod in pratis passim atque alibi etiam prouenit: eo fortasse argumento, adducti, quòd Dioscorides scripserit Lotum tam urbanam, quàm syluestrem ab aliquibus trifolium appellari. Sed quòd errent ij, qui ita sentiunt, ex eo manifestè cognoscitur, quòd à Dioscoride Loto syluestri folia trifolij pratensis tribuantur. Nam si Dioscoridi Lotus satiuæ fuisset trifolium pratense, is nimirum scriptis tradidisset, eam in pratis nasci, non in hortis: atque satis illi fuisset Lotum syluestrem satiuæ similem reddere, omiſsa trifolij pratensis mentione. Hinc ergo colligendum arbitror, Lotum esse plantam aliam à Trifolio: eosq; in errore uersari, qui secus opinantur. Sunt porrò alij, qui existimant, eam plantam esse Lotum urbanam, quam uulgares herbarij, & officinæ Melilotum falsò appellant, utpote quæ folijs constet trifolij effigie, nascaturq; non in pratis tantùm, sed etiam in uiridarijs ac hortis. Verùm horum sententiam cur planè probem, aut refellam, nihil equidem habeo, cùm ij sua potius opinione duci, quàm rationibus aut auctoritatibus nitantur. Ego uerò Urbanam lotum eam trifolij odoratam plantam esse censeo, quam antea Cytisum faciebamus, quamq; Romæ uulgò Tribolo dicitur, & alibi in Italia Trifoglio cauallino, quòd eius pabulo maximè delectentur equi. Siquidem hæc omnino

Loti utriusque  
consideratio.  
Gesneri, & aliorum opin.  
reprobata.



## LOTVS VRBANA.

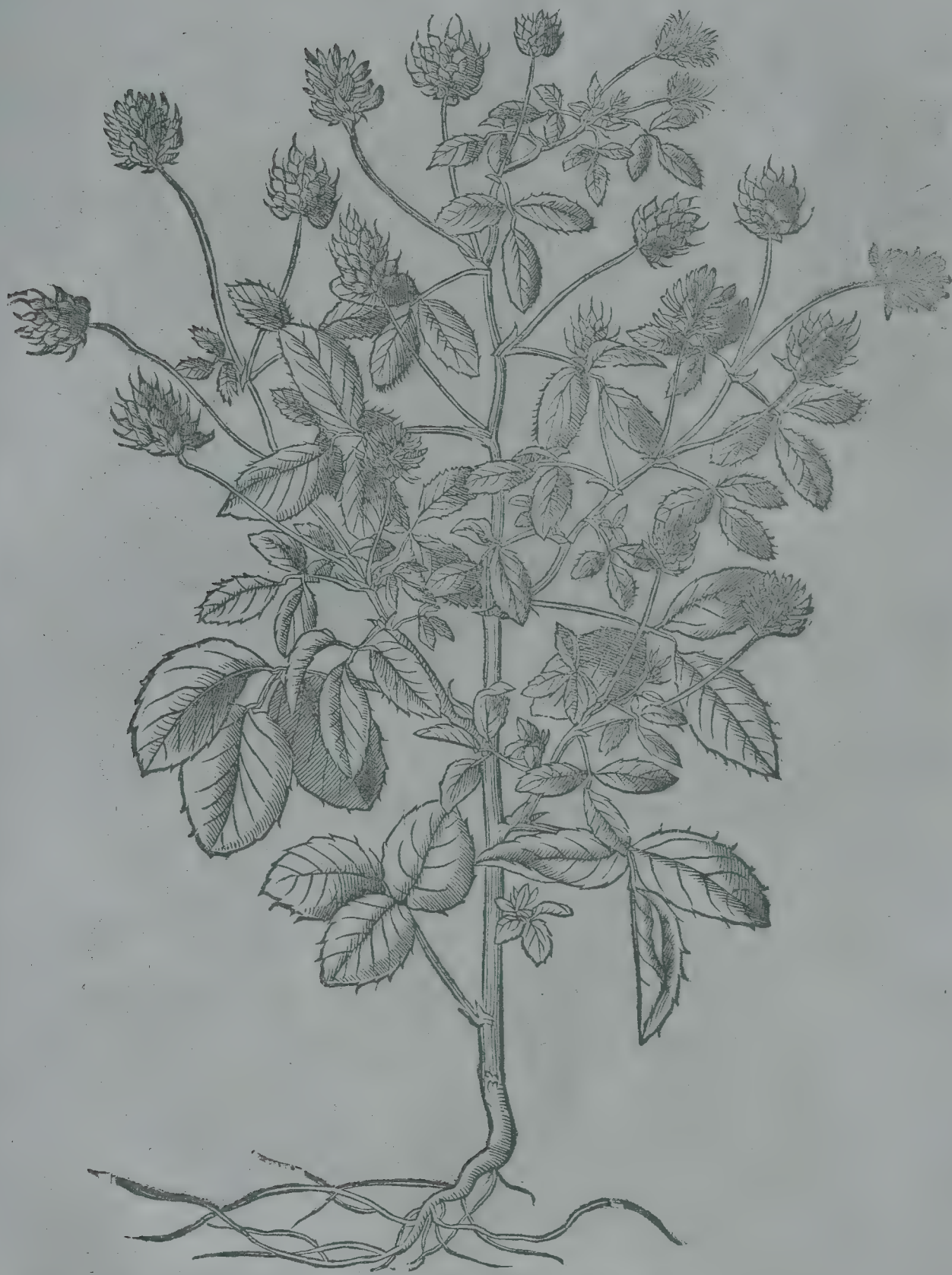


omnino Trifolij genus est . odore sanè eximio ac suavi . Quo fit , ut unguentarij , & qui odoratis aquis conficiendis dant 10  
operam, ex hac quoque planta stillatitiam conficiant aquam . Atqui non solum adducor ad credendum, hanc herbam esse  
Lotum urbanam quòd folia gerat trifolij adeò similia , ut Trifolium quoque dicatur , sed quòd sciam, eius succo oculorum  
nubeculas deleri . Germani huiusce flores colligunt , & pro meliloto passim utuntur , quemadmodum & Boemi consultius  
fortasse ; quàm Itali . Sylvestris uerò Lotus , quam copiosam in Libya gigni tradidit Dioscorides , an nascatur in Italia,  
non ausim affirmare, quòd non meminerim ibi eam me usquam uidisse . Verùm in Boemia copiosa admodum provenit , folijs  
Trifolij : caule cubitali ramoso ; alis multis : floribus in capitulis cœruleis : semine fœnogræci : sed paruo , & odorato . Lo-  
ti utriusque uires reddidit Galenus libro V I I . simplicium medicamentorum , sic inquit . Lotus domestica, quam quidam  
triphyllon,

Loti utriusque  
uires ex Gal.



## LOTVS SYLVESTRIS.



10

triphyllon, hoc est, trifolium nominant, ut mediocriter concoquendi vim possidet, sic etiam exiccandi: in caliditatis, frigiditatisq; coniugatione media quodammodo est, & temperata. Lotus autem agrestis plurima in Libya provenit. Semen eius secundi est ordinis excalfacientium, habetq; nonnihil absterforium. Αλωτς quæ Græcè ἡλωπος, Latine Lotus urbana cognominatur: Italicè, Loto domestico. Quæ uerò αλωτς ἄγριος Græcis, Lotus sylvestris Latinis uocatur: Italis, Loto saluatico. Arabes utrunque cum Aegypto etiam indifferenter uocant Handachocha, Garch, & Thusf.

Κύτις.

CYTISVS.

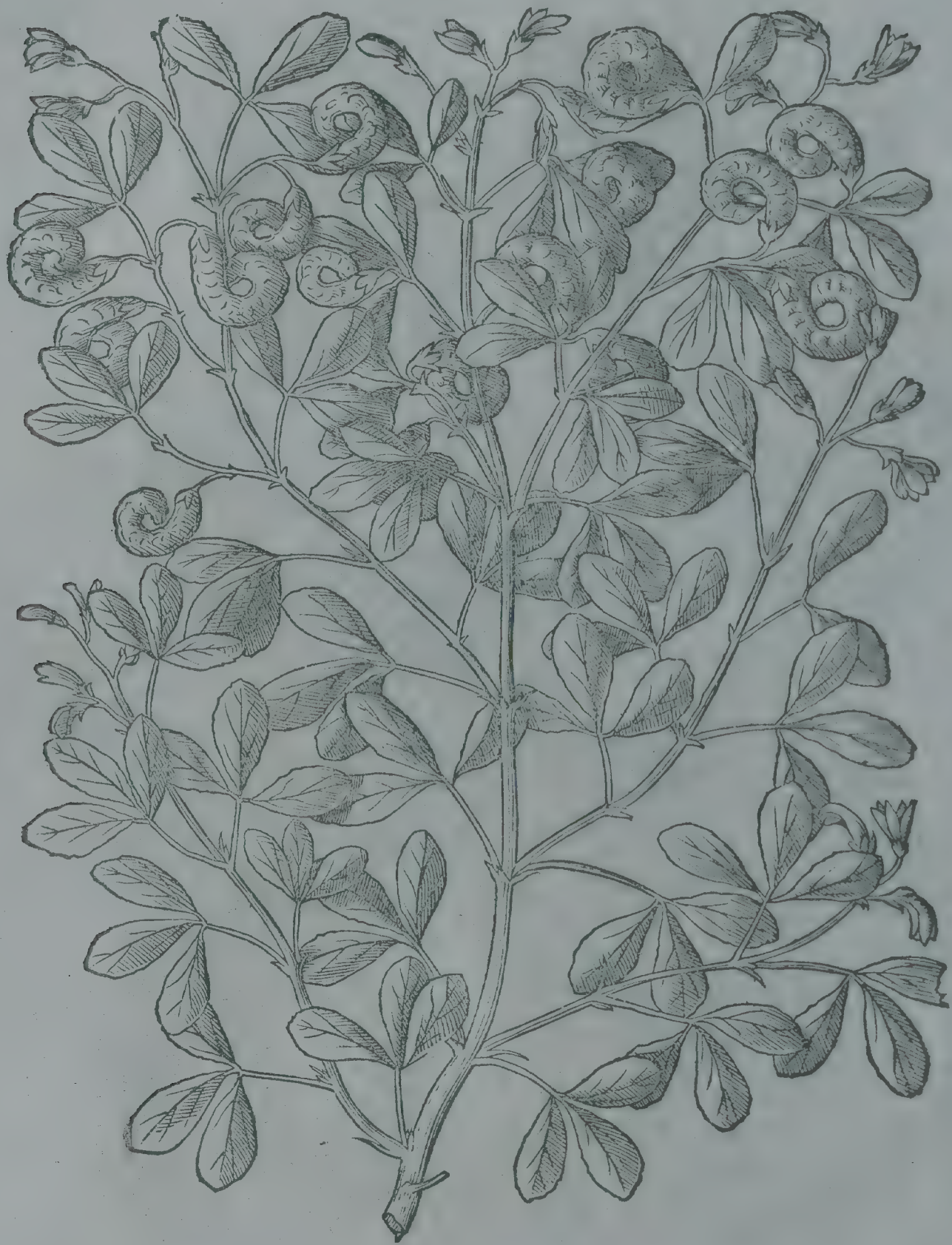
CAP. CVIII.

CYtisus frutex est albus in totum, ut rhamnus, ramos spargens cubitales, & maiores: in quibus folia fœni græci, aut loti trifolia, minora, dorso medio prominente. Ea digitis trita erucam olent, gustataque cicer recens sapiunt. Folia refrigerant: tumores inter initia discutiunt, si cum pane trita illinantur: decoctum potu urinam ciet. Nonnulli, quod apes alliciat, prope aluearia ferunt.

Credidimus



## CYTISVS.



Cytisi conside-  
ratio.

**C**redidimus iandudum Cytisum, si tamen is in Italia proueniret, non aliam esse plantam, quàm eam Trifolij odorati 10  
speciem, quæ Romanis uulgò appellatur Tribolo, alijs uerò Trifoglio canallino, hoc est, Trifolium equinum, eo quòd  
equis gratissimum sit pabulum, cum nulla sanè mihi occurreret planta, quæ magis notis omnibus Cytisum præ se ferre ui-  
deretur. In hanc opinionem me primùm deduxerat Plinius, quòd scripserit, iumenta degustato Cytiso hordeum spernere.  
Nam cum certò scirem, equos adeò huius Trifolij genere auidos esse, ut eo magis delectentur, quàm hordeo, auena, &  
reliquis frugibus; idcirco uidebar non temerè adduci, ut crederem, hanc stirpem legitimum esse Cytisum, præsertim cum plu-  
ribus constet notis, quæ Cytiso respondent. Huc præterea alia accedebat ratio, quòd cum Dioscoridem uiderem de Cytiso  
inter herbas, non autem inter frutices, & arbores differere, non aliud quidem mihi persuadere poteram, quàm quòd Cy-  
tissus esset herba potius, quàm arbor: præcipuè cum palàm sit, iumenta herbas, & fœnum potius depasii, quam arborum  
frondem. Siquidem eruo, & medica herbis antiqua ætas armenta, & pecora alebat, ac saginabat. His itaque rationi-  
bus



- bus fetus (tunc enim plura neglexeram inuestigare) adductus eram, ut existimarem, illud Trifolij genus odoratum quod postea Lotum esse urbanam agnouimus, omnino esse Cytisum. Verum enimvero cum postea rem banc accuratius rectiusque expendissem, me in errore uersari deprehendi. Proinde in presentia non grauabor priorem mutare sententiam, constanterque affirmare, aliam ab illa planta Cytisum esse: nec eam quidem herbam, sed fruticem, qui cultura arboreseat. Non enim is sum, qui opinionis alicuius sustinenda gratia adeo pertinax esse uelim, ut falsum magis, quam uerum tueri contendam. Sed quod iure putem in aliam me deuenisse sententiam, facit in primis Galenus libro primo de antidotis, ubi Cytisum fruticem esse myrti magnitudine scribit, his uerbis. In Mysia quoque, qua parte nostrae prouinciae finitima est tractus occurrit, quem Britton nominant, in quo mel Attico persimile magna cum admiratione conspexi. Extabat enim ibi quoque collis quidam non magnus, saxosus totus, thymo, & origano refertus: alibi locus erat Cytiso plenus. Apes plurimum mellis ex Cytisi floribus excerpere scriptores uno ore tradunt. Fruticosa uero planta Cytisus est, eam altitudinem attingens, ad quam myrti crescunt. haec Galenus. Est deinde Plinius, quem Galeno subscripsisse inuenio libro XII. cap. III. cum inquit. Alterum est ebeni genus fruticosum, Cytisi modo & tota India dispersum. Et libro XVI. cap. XXXVII. ubi inter arbores Cytisum enumerat, scribens. Tota ossa est, ilex, cornus, robur, Cytisus, morus, ebenus, lotus, & quae sine medulla esse diximus. Sed haec prius a Theophrasto scripta sunt lib. quinto, cap. quarto de plantarum historia, his uerbis. Ergo grauiissima, spississimaque; Buxus tota. Ebenus sua tantum medulla, in qua & coloris nigredo constat. Neutra in aquis fluitat. Ex reliquis ceteri primatus indubie datur. Spissa & roboris medulla, quod atrum cognominant, atque etiam magis Cytisi: quippe cum haec proxima ad Ebenum accedere uideatur. Constat praeter id Cytisum esse arborem Strabonis testimonio. Ipse enim de Balsamo scribens libro XVI. sua geographiae. Balsamum, inquit, arbor est odorata, & fruticosa, Cytiso, & Terebintho similis. Accedit his etiam Columella, qui idem testari uidetur in calce libri V. ubi cum longius de Cytiso differuisset, demum inquit. Haecenus de arboribus praecipisse abunde est. Horum itaque probatorum authorum testimonio planum fieri arbitror, Cytisum arborem esse fruticem myrti modo, ut Galenus scriptum reliquit. Porro Cytisi plantam cuius imaginem hic excudi curauimus, misit mihi dono Iacobus Antonius Cortusus, patritius Patauinus. Eam quidem legitimam referre Cytisum omnibus suis notis conspicuum est. Nam non solum ipsius folia, & totius plantae color Cytisum referunt, sed & ipsa ligni materies, quae nigra est, & Ebeni modo firmissima. Nascentur (ut audio) copiosa in Regno Neapolitano, ac etiam fortasse alibi in Italia, quanquam a me nusquam uisa sit antea. Ceterum non desunt, qui sibi persuadeant, atque etiam scriptis tradant (ut Gesnerus in libro magno, quem de quadrupedibus edidit) se Cytisum uidisse, legisseque in Italia in syluis, alijsque syluestribus locis, qui per se tantum proueniat. Sed equidem dubitauerim, ne, & ipsi decipiantur: quandoquidem ii, quantum ex eorum scriptis colligi potest, Coluteam sic Theophrasto uocatam sumunt pro Cytiso. Neque propterea illud dixerim, quod putem cytisum sua sponte non prouenire, cum teste Columella lib. IX. cap. IIII. de re rustica, duplex sit cytisus, una satina, & altera sua spontis: sed quod scribat Plinius, raram esse in Italia. De satina autem Cytiso diligentissime scripsit idem Columella lib. V. de re rustica, capite ultimo, cuius hic uerba subiiciam. Cytisum, inquit, in agro esse quam plurimum maxime refert, quod gallinis, apibus, capris, bubus quoque, & omni generi pecudum utilissimum est, quod ex eo cito pinguescit, & lactis plurimum praebet ouibus: tum etiam quod octo mensibus uiridi eo pabulo uti, & postea arido possis. Praeterea in quolibet agro, quanuis macerrimo, celeriter comprehendit: omnem iniuriam sine noxa patitur. Mulieres quidem si lactis inopia premuntur, Cytisum aridum in aqua macerari oportet, & cum tota nocte permaduerit, postero die expressi succi ternas heminas permisceri modico uino, atque ita potandum dari: sic & ipsae ualebunt, & pueri abundantia lactis confirmabuntur. Satio autem Cytisi uel autumnis circa idus Octobris, uel uere fieri potest. Cum terram bene subegeris, areolas facito, i bijs; uelut ocymi semen Cytisi autumnis serito. Plantas deinde uere disponito, ita ut inter se quoquoersus quatuor pedum spatia distent. Si semen non habueris, cacumina Cytisorum uere deponito, & stercoratam terram circumaggerato. Si pluuia non inceserit, rigato quindecim proximis diebus, simul atque nouam frondem agere coeperit, sarrito, & post triennium deinde cadito, & pecori praebeto. Equo abunde est uiridis pondo XV. bubus pondo uicena, ceterisque pecoribus pro portione uirium. Potest etiam ante Septembrem satis commodum ramis Cytisus feri, quoniam facile comprehendit, & iniuriam sustinet. Aridum si dabis, parcius praebeto, quoniam uires maiores habet, priusque aqua macerato, & exemptum paleis permisceto. Cytisum cum aridum facere uoles, circa mensem Septembrem, ubi semen eius grandescere incipiet, cadito, paucisque horis, dum flaccescat, in sole habeto: deinde in umbra exiccato, & ita incondito. haecenus Columella. Plinius quoque Cytisi historiam copiose prosequitur lib. XII. cap. XXIII. ubi haec habet. Frutex est & Cytisus ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus praedicatus pabulo ouium, aridus uero etiam suum: spondetque iugero eius annua H--S. MM. uel mediocri solo redditus. Utilitas quae eruo, sed ocior satietas, per quam modico pinguescente quadrupede, ita ut iumenta hordeum spernant. Non ex alio pabulo laetis maior copia, aut melior: super omnia pecorum medicina a morbis omniusu praestante. Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atque in aqua decoctum, potui cum uino dari iubet, & firmiores, celsioresque infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut si aruerit madefactum. Apes quoque nunquam defore, Cytisi pabulo contingente, promittunt Democritus, & Aristomachus. Nec aliud minoris impendij est. Seritur cum hordeo, aut uere semine ut porrum, uel caule autumnis ante brumam. Si semine madidum: & si desint imbres, satum spargitur. Plantae cubitales seruntur scrobe pedali. Seritur post aequinoctia tenero frutice: perficitur triennio: demetitur uerno aequinoctio, cum florere desijt, uel pueri uel anus uilissima opera. Canus aspectu, breuiterque si quis exprimere similitudinem uelit, angustioris trifolij frutex. Datur animalibus post biduum semper: hyeme uero quod inaruit, madidum. Satiant equos denae librae, & portione minora animalia: obiterque inter ordines allium & cepe feri fertile est. Inuentus hic frutex in Cythno insula, inde translatus est in omnes Cycladas, mox in urbes Graecas, magno casei prouentu. Propter quod maxime miror rarum esse in Italia. Non asuum, non frigorum, non grandinum, aut niuis iniuriam expanseit. haec Plinius. Ex quibus hic certe subit nobis mirari Gesnerum, uirum alioqui eruditione clarum, quod in suo magno libro de quadrupedibus, ubi probare contendit arborem, quam

Cytisus frutex est, non herba.

Cytisi historia ex Col.

Cytisi historia ex Plin.

Gesneri lapsus.

Ffffff rura



Cytisi uires ex  
Gal.

Nomina.

rura Tridentina Eghelum uocant (nos eam Anagyris generi adscripsimus) esse Laburnum, scribat ex autoritate Democriti Cytisum apibus aduersari. Qua in re is mihi quidem uidetur (pace eius dixerim) non fuisse memor illorum uerborum, quibus paulò antè asseruerat eiusdem Democriti testimonio, apes nunquam defore, cytisi pabulo contingente. Id quod nos quoque ex Plinio paulò suprà retulimus. Caterùm de Trifolio illo odorato, cuius initio huius commentationis, atque etiam fufius libro tertio in Trifolijs mentione fecimus, neque Dioscorides, neque Galenus, quod sciam, quicquam memoriæ prodiderunt. Non defunt, qui id uelint esse Theophrasto plantam Mel frugum appellatam, quam ipse inter loti genera recenset libro VII. cap. XIIII. de plantarum historia, ubi sic inquit. Quædam enim formis pluribus constant, quanquam nomen unum sortiantur, ut ita fermè æquiuoca sint, ceu lotus. Huius enim genera plura redundant, folio, caule, flore, fructuq; discreta. Inter quæ uel illud redditur, quod Mel frugum appellatur, diuersum tum uiribus in usu cibario, tum quòd non eadem loca desideret. hæc Theophrastus. Quæ sanè illorum sententiam mihi probare non uidentur, quòd Trifolium odoratum minimè in cibus ueniat, & ijsdem in locis nascatur, in quibus lotorum omne genus uirescere conspicitur. Atqui Plinio libro XXII. cap. ultimo, nil aliud est Mel frugum, Dioclis testimonio, quàm panicum. Cytisi uires Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, reddidit his paucis uerbis. Cytisi folia digerendi facultatem obtinent aqua temperata mistam, sicut & maluæ folia. Planta ut Græcè κύτιος, ita etiam Cytisus Latine, & Cuiſo Italicè dicitur.

Λωτὸς αἰγυπτίος.

LOTVS AEGYPTIA.

CAP. CIX.

**E**St & in Aegypto lotus, quæ in campis flumine in undatis prouenit, caule fabæ: flore paruo, candido, lilio simili, quem tradunt occidente sole comprimi occludi q̃ue, ad ortum autem aperiri: addunt q̃ue, caput ipsum uespera aquis condi, & ad exortum solis emergere. Caput quale papaueris, maximum: & intus grana, ceu milij, quæ Aegyptij exiccant, & in panes cogunt. Radicem lotos hæc habet, mali cotonei similitudine, quæ cruda cocta q̃ue manditur: decocta q̃ue lutei oui qualitatē exhibet.

Loti Aegyptiæ  
hist. ex Theo-  
phr.Arabum Hand-  
achocha.Lotus Aegy-  
ptia ex Gal.

Nomina.

**L**ongam satis historiam de Loto Aegyptia posteritatis memoriæ tradidit Theophrastus libro IIII. cap. x. de plantarum historia, cuius hîc uerba referam. Qui Lotus, inquit, uocatur, planis parte maxima prouenit, cùm rura inundantur. Huic natura caulis similis fabæ, & fructus eodem modo, uerùm minores, gracilioresq;. Nasceitur fructus in capite, modo quo in faba: flos candidus, lilijs foliorum angustia proximus: multi ac densi promiscui exeunt. Sole occidente se comprimunt, caputq; integunt, ad ortum aperiuntur, & super aquam assurgunt: idq; facit, dum caput perficiatur, floresq; defluant. Capitis magnitudo quanta papaueris maximi, & percingitur incisuris non alio modo, quàm papauer: nisi quòd in his fructus frequentior habetur, qui milio non absimilis est. In Euphrate caput floresq; mergi referunt, atque descendere usque in medias noctes, tantumq; abire in altum, ut ne dermissa quidem manu capere sit, diluculò deinde redire, & ad diem magis: sole oriente iam extra undas emergere, floremq; patefacere: quo patefacto amplius insurgere, ut planè ab aqua absit altè. Aegyptij capita ipsa acernis putrefaciunt, cumq; tegumenta putruerint, in flumine lauando separant fructum, & siccantes, pmsentesq; panem faciunt, eoq̃ue cibo utuntur. Radix loti Corsion appellata, rotunda est, cotonei mali amplitudine, cortice nigro, quali nux castanea tegitur. Corpus internum candidum: elixum, assumq̃ue in specimen albuminis uertitur, gratum cibus: manditur etiam crudum, sed gratius decoctum seu aqua, seu pruna. Hætenus de Loto Aegyptia Theophrastus. Caterùm hanc, & supradictas Loti species Serapio sua lingua Handachocham indifferenter nominat. E cuius semine oleum exprimitur Mauritanis ad articulorum dolores expetitur. Neque enim fit Handachocha oleum ex uulgaris trifolij semine, ut quidam aberrantes existimant, sed ex omnium Lotorum semine, & ex eo tantum trifolio, quod asphaltiten Græci uocant. Loti Aegyptiæ breuiter meminit Galenus inter alias lotos, libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Loti Aegyptiæ semen in panes quidem cogitur. Planta λωτὸς αἰγυπτίος Græcè, Lotus Aegyptia Latine, Handachocha Arabicè, & Loto d'Egitto Italicè appellatur.

Μυριοφυλλον.

MYRIOPHYLLVM.

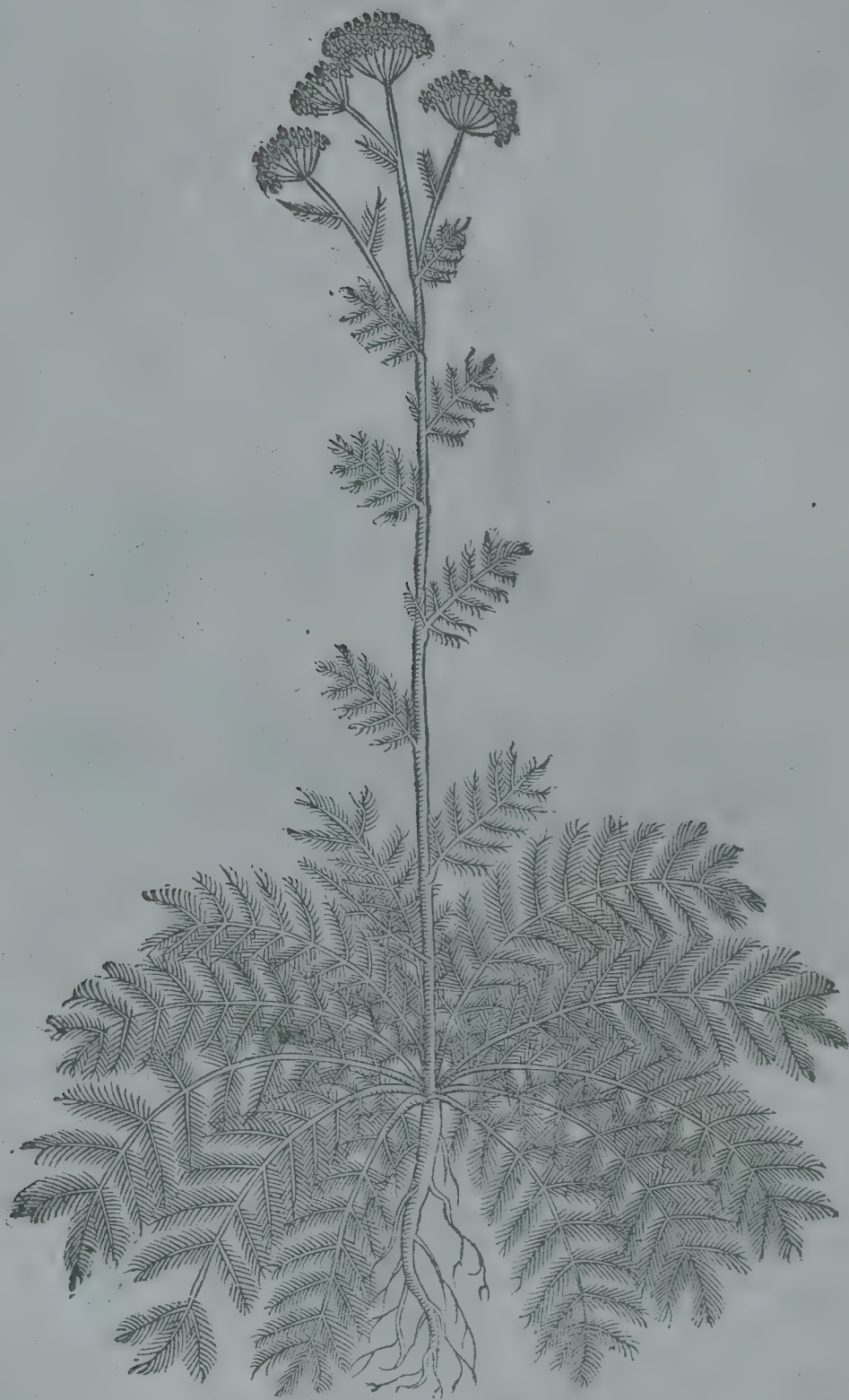
CAP. CX.

a Meum. καὶ  
λεπτός. i. cauli-  
culus.  
b Meum. δέν-  
τρικος. i. den-  
sus.

**M**Yriophyllum, siue millefolium<sup>a</sup>, caulis est tener, singularis, unica nixus radice: plurimis folijs: læuibibus, foeniculo similibus, unde nomen accepit. Caulis flauescit<sup>b</sup>, uariis, ac ueluti ex industria deliniatus. nascitur in palustribus. Vulnere recentia ab inflammatione uindicat, si uel uiride, uel siccam ex aceto oblinatur: præcipitatis in potu cum aqua, & sale datur.



## MYRIOPHYLLON.



10 **E**T si non desunt, qui uelint Myriophyllum, ut superius in Stratiotis millesolij commentatione diximus, esse uulgare Millefolium, quo omnes passim utuntur in Italia; tamen cum hoc plurimis caulibus à radice prosiliat, folijs constet à fœniculo diuersis, nascaturq; in pratis & incultis, non autem in paludibus, hinc satis perspicuum fieri puto, hos qui ita sentiunt, in errore uersari. Equidem legitimum Myriophyllum me inuenisse, & sæpe uidisse crediderim in uallis Ananiæ palustribus, unico tantum caule, innumeris foliolis referto, capillaceis fœniculi modo, odore non ingrato. Huius plantæ hęc picturam damus, aliamq; appinxi ad nos Pisis missam ab eruditissimo uiro Luca Ghino. Myriophylli uires paucis perstrinxit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Myriophyllum usque adeò desiccatoriae est facultatis, ut uulnera glutinet. Quod Græci μυριάφυλλον, Latini item Myriophyllum, & Millefolium aquaticum uocant: Itali, Miriophillo.

Myriophylli  
confid.

Myriophylli  
uires ex Gal.

Nomina.





Myrrhis.

## MYRRHIS.

CAP. CXI.

10

<sup>a</sup> Meum: ἀ-  
γία. i. quæ a  
partu sequi de-  
bent.

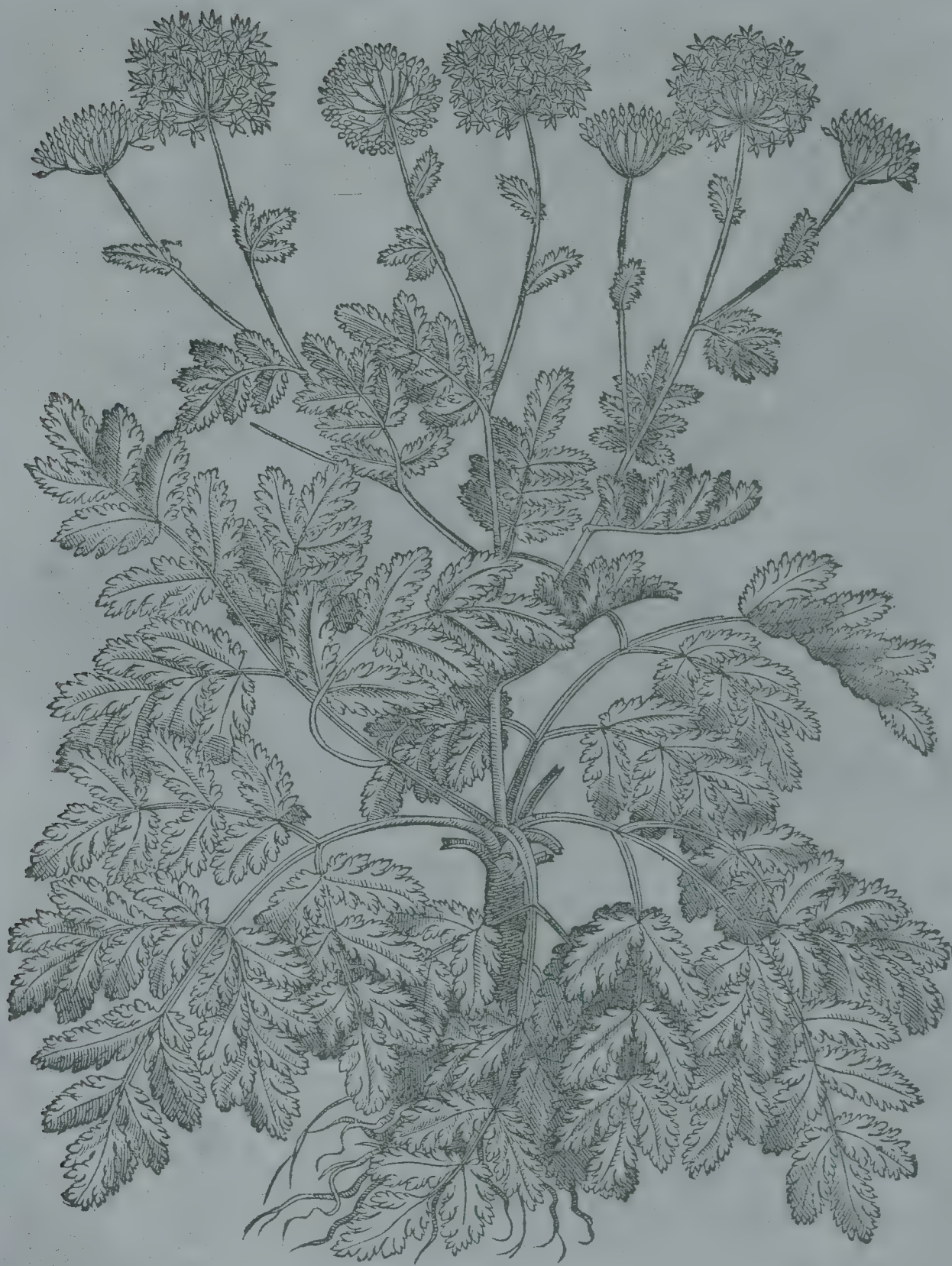
**M**Yrrhis simillima est cicuta, caule, folijsque: radix ei oblonga, mollis, rotunda, odorata, cibo non insuavis. Quæ pota in uino, phalangiorum moribus auxiliatur: cit menstrua<sup>a</sup>, & partus secundos, purgâtque à puerperio foeminas: subuenit & phthificis cocta in sorbitione. Aiunt quoque eandem bis die tervè potam ex uino, in pestilentia salutarem esse, & ne morbi contagia sentiantur, ob stare.

Myrrhidis con-  
sideratio.

**G**ignitur in quàm plurimis Italiae locis planta quædam cicuta faciem representas, minor tamen, minimeq; graueolens, Cicutaria nonnullis uocata, quam quidam censent legitimam esse Myrrhim. Sunt deinde, qui pro Myrrhide Angelicam uulgò appellatam accipiant. Alij uerò, ut Manardus, illud oleris genus intelligunt, quod Chærefolium uocant. Veruntamen hoc, meo iudicio, nullis notis Myrrhida refert, sicuti nec illa: tametsi huius radix à recentioribus in pestilen-  
tia



## MYRRHIS.



IO tia miris laudibus commendetur. Quòd autem Angelica non sit Myrrhis, ex eo euidentissimum esse arbitror, quòd ei folia sint satinae pastinacae similia, non quidem multifida, ueluti cicutae. Ceterum si Myrrhis in Italia prouenit, nulla sane mihi haecenus sese obtulit planta, quae magis illi respondeat, quam haec, cuius hic effigiem pictam exhibemus, quae quidem longè ab Angelica differt. Sed quoniam ANGELICAE mentio incidit, ne tam praestantissimam plantam silentio praetereamus, hic fusius de ea nobis differendum est. Haec itaque planta cubitalem excedit altitudinem, caule geniculato, inani, multis alarum canis referto: folia profert oblonga, per ambitum serrata, in nigrum uirescentia: flores albos, in umbellam coherentes: è quibus semen prodit tenue, lentium modo compressum. Radix ei subest crassa raphani modo, quae in plures diuaticatur ramos, gustu acris, & suauiter odorata. Huius plura sunt genera. Nanque alia satina, alia Domestica, alia Sylvestris, alia in aquosis proueniens. Satina passim seritur in Misnia, & alijs fortasse Germaniae locis, in campis, coliturq; diligenter, quod inde non mediocrem recipiant prouentum. Eruietur tertio à satu anno. Radices habet

Angelicae historia, & uires.

Fffff 3 nigras,



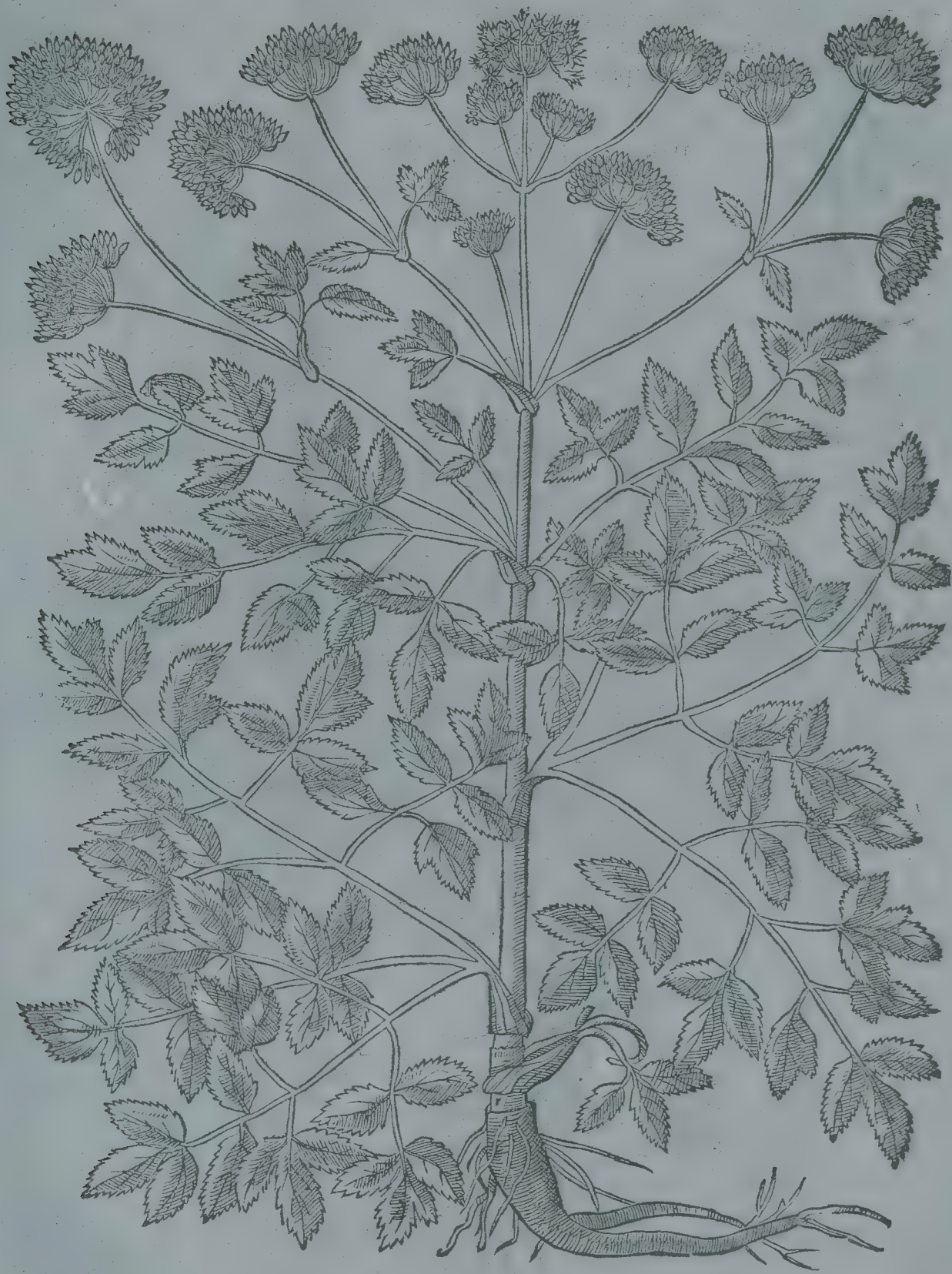
## ANGELICA SATIVA.



nigras, atque fibratas, odore adeò eximio, ut merito *Angelica* nomen sibi comparauerit. Domestica ita uocata, sponte per 10  
se nascitur iisdem in montibus, in quibus sylvestris. Sed folijs, caule, umbellæ semine & radice, longè grandioribus. Ra-  
dix illi est succosa, subalbicans, acris, & suauiter odorata. SYLVESTRIS autem pumilior est, sed uiribus omnium præ-  
stantissima. Radice nititur pollicis crassitudine, & sæpe maiore, succo flauescente referta, gustu acerrimo, & odore præ-  
stanti. Aquatica cæteris grandior est, sed uiribus longè imbecillioribus. Excalfacit, pariterq; desiccatur ordine secun-  
do completo, aut tertio incipiente. Proinde aperit, attenuat, & discutit. Venenis mirificè aduersatur: quare pestilen-  
tiam arcet hausta, aut frequenter commansa. Ipsa per se sumpta pituitosos, lentosq; humores digerit. Idem præstat &  
radicis decoctum. quod etiam celerius ex frigore tussientibus auxiliatur: expectorat enim efficaciter crassam, lentamq; pi-  
tuitam. Sanantur eodem ex aqua, aut uino interna uiscerum ulcera, concretusq; sanguis dissoluitur, & roboratur uen-  
tricus. Radix in puluerem trita animi deliquijs, & cæteris cordis affectibus opem unicè præstat. Valet ad rabiosorum,  
& ueneno-



## ANGELICA SYLVESTRIS.



10 & nenenosorum morsus, exterius cum ruta imposita, & intro in corpus assumpta. Hinc fit, ut recentiores quidam magna opinione hanc suis inferant antidotis. Datur radices semidrachma una cum Theriace drachma e sua ipsius aqua ijs, qui peste laborant & deinde sudare coguntur, repetiturq; eodem modo post septem horas. Aliqui enim hoc tantum antidoto sanati sunt. Mansa radix, & dentium cauis imposita, eorum dolorem sedat, quinetiam anhelitum adeo commendat, ut praesumpti alij odorem occultare facile possit. Myrrhidi iam suas reddamus vires ex Galeno, qui eas lib. vii. simplicium medicamentorum, his uerbis descripsit. Myrrhis, quidam myrrham nominant. Radicem habet odoris incundi, & dulcem, quae menses mouet, & ea quae in thorace, ac pulmone sunt, expurgat. Itaque ex secundo ordine fuerit excal facientium, adiuncta quadam partium tenuitate. Μύρρις ita Graecis, Myrrhis quoque Latinis dicitur: Italica, Mirrhidae.

Myrrhidis vires ex Gal.

Nomina.







**S**cribit Ruellius, Myagrū frequentissimū nasci in Gallia, eiusq; semine agros bene subactos perinde quasi napsi feri: quin & sua spontis inter segetes inueniri. Ex semine autem oleum exprimi ait, quo non ad lumina tantum lucernarum; sed ad ciborum quoque condimenta pauperes utuntur. Addit id à suis Cameliā, aut Camaminā uocari. Sed ipse non equidem Ruellio ausim subscribere: quandoquidem non pudeat fateri me hactenus Myagrū non uidisse in Italia, quod Dioscoridis delineationi respondeat. Ceterum eos haud dubie falli crediderim, qui putant, uulgare illud aurei coloris semen, quod aliqui Drodā, Drodellā alij, nonnulli uero Dorellā dicunt, legitimum referre Myagrū. Siquidem hoc folijs rubiā non emulatur, sed syluestrem erucā, ut quæ laciniata spectentur: nec semen profert feno græco simile, sed papaueris modo exile. Non desunt præterea, qui plantā, quam Pseudomyagrū appellauimus, legitimum esse contendunt. Verum cum hæc rubiæ folia non gerat, sed glasti potius, & semen illi sit nasturtij, non fenogræci, non possum in eorum ire sententiam. Nasctur hæc passim inter linum, & segetes, cuius semen auidissime auiculis expetitur, est enim dulce, & gustui admodum gratum. Myagri semen, ut testatum reliquit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, pingue est. Quare si tundatur, oleosum quid effundit quod emplasticam uim obtinet. Herba, quæ Græcis *μύαγρος*, Latinis pariter Myagrū appellatur: Italīs, Miagro.

Myagri consideratio.

Quorundam error.

Myagri uires ex Gal. Nomina.

Ὀνύγρα.

ONAGRA.

CAP. CXIII.

**O** Nagra, siue onothera, aut onuris frutex est arboris instar, prægrandis, amygdalino folio, sed latiore, lilio non dissimili: flore rosaceo, magno<sup>a</sup>: radice candida, longa, cum ficcata est, uinum olente. nascitur in montibus. Aqua, in qua radix maduerit, in potu data, feras mitigat, & cicures facit. illitu quoque<sup>b</sup> tetra ulcera mulcet.

<sup>a</sup> Meū. & Car. *μικρά*. i. parua.  
<sup>b</sup> Meum. *ἄνη*. i. maligna.

**T**ametsi memoria prodiderit Theophrastus lib. IX. cap. XXI. de plantarum historia, Oenotheræ radicem è uino potam mitiores, hilariioresq; mores conciliare; nullum tamen, qui eam mihi ostenderet, hactenus licuit reperire, quanuis ad mitigandam omnium animalium feritatem, ne dum hominum quorundam, esset optimum, utilissimumq; remedium. Ceterum ad me scripsit clarissimus medicus Lucas Ghinus Forocorneliensis, sæpius ex Apennino in uiridarium suum transtulisse plantā homine prociorem: folijs amygdalæ, maioribus tamen: flore rhododendri: semine perquam minuto, exilibus teretibusq; siliquis contento, molli ac candida lanugine obuoluto: radice subalbida, longa, subter humum repente. Quæ sanè omni ex parte Onagram referre uidetur, etsi ipse quoque pro certo non ausit asserere, hanc legitimam esse Onagram, cum hactenus experientia compertum non habeat, an huius radix sicca uinum redoleat, mitigetq; feras aqua, in qua maduerit, pota, ut Dioscorides testatur. Onagræ meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Onagron, aut onothera, aut onothuris, huius radix arefacta uinosum quiddam redolet: sed & uini maxime facultatis est. Quæ *Ὀνύγρα* Græcè, Onagra item, siue Oenagra Latine dicitur.

Onagræ consideratio.

Onagræ uires ex Gal. Fuch. error.

Κίρσιον.

CIRSIVM.

CAP. CXIIII.

**C**irsum<sup>a</sup>, caulis est tener. duorum cubitorum<sup>b</sup>, triangulo similis: ab imo foliola, rosæ speciem referentia: anguli spinosi, per interualla molles: folia buglosso similia, longiora, subcandida, modicè hirsuta, partibus extremis aculeata: cacumen caulis orbiculatum, hispidum: in quo capitula in summo purpurea, quæ soluuntur in lanugines. Radicem huius loco laboranti adalligatam, dolores uaricum sedare Andreas scripsit.

<sup>a</sup> Meum. *καυλίον*. i. cauliculus.  
<sup>b</sup> Meū. & Car. *ῥοζέωνος*. i. triāgularis.

**C**redidere recentiores quàm plurimi rei herbariæ periti, nil aliud esse Cirsum quàm uulgare Buglossum. Sed mihi planè hæc sententia, pace eorum dixerim, refellenda potius, quàm probanda uidetur: quòd Buglosso caulis triangulus non insit, sed rotundus: quòd ab imo foliola per ambitum aculeata rosæ speciem non referant, sed longa, & continua prodeant: quòd denique Buglosso flores non euanescent in pappos, sed languescentes integri decidant, relicto in folliculis semine. Plantam, quam proculdubio Cirsum referre putamus, nuper Pisis ad me misit clarissimus medicus Lucas Ghinus, cuius etiam hîc figuram damus. Nasctur, ut ipse scribit, in uliginosis locis. Ea, meo quidem iudicio, Cirso maxime adspicuari deprehenditur. Cirsij nusquam, quod legerim, meminerunt in simplicium censu Galenus, & Paulus. Id æquè *κίρσιον* Græcā uoce, atque Latina Cirsum appellatur.

Cirsij consid.

Nomina.

CIRSIVM



## CIRSIVM.



Aster Atticus.

ASTER ATTICVS.

CAP. CXV.

a Orib. di. se-  
 cō. i. i. aliqui-  
 bus buboniū.  
 b Meum. καὶ  
 σεβάς. i. in-  
 guinum tumo-  
 res.  
 c τὸ πορφυ-  
 ρὸν τὸ αἶμα.  
 ita habet Meū  
 & Cat. i. purpu-  
 reum in flore.

**A**ster Atticus<sup>a</sup> cauliculus lignosus, florem in cacumine habens purpureum luteūmve, per ambi-  
 tum diuisum, anthemidis modo, capitulum, foliolis stellæ modo radiatis: quæ autem caulem  
 ambiunt folia, oblonga sunt, ac hirsuta. Feruenti stomacho, oculorum inflammationibus, procidua  
 sedi, ac<sup>b</sup> inguinibus illitu auxiliatur. Tradunt<sup>c</sup> purpureum florem, si ex aqua bibatur, anginis, &  
 pueris comitiale malum sentientibus, opitulari. Inguinum inflammationi recentem illinire conue-  
 nit. Si aridus flos sinistra dolentis manu decerpatur, & inguinibus adligetur, dolore liberat.

Aster



## ASTER ATTICVS, SIVE AMELLVS.



10 **A**ster Atticus, qui & Bubonion, hoc est nostris Inguinalis, dicitur, sibi Attici nomen asciuit, quod in Atheniensi agro frequentior, quam alibi proueniat. Bubonion uerò, & Inguinalis dicta est herba, quod bubonum, siue inguinum præcipuum sit remedium. Asteris porrò appellationem accepit, quoniam eius capitula, in quibus flores chamæmali instar emicant, per ambitum diuisa foliolis stellæ modo radiata spectantur. Cæterum, non desunt, qui nostram sententiam impugnent, quod crediderim ego Asterem Atticum eam esse plantam, floribus umbilicotenus melinis, & in ambitu purpureis, quanq; etiam Vergilianum Amellum esse censemus. At qui nos non ita facile à nostra discimus opinione, quod & Meum, & Catecuzeni exemplar legant, τὸ πορφυρὸν τῆ ἀΐδος. i. purpureum in flore: quæ uerba manifestò arguunt in Asteris Attici flore duplicem haberi colorem. quo fit, ut putem in capitis principio, ubi flos describitur, non ἢ μέλινον. sed καὶ μέλινον. i. ἀΐδος πορφυρῶ καὶ μέλινον. hoc est florem purpureum & melinum. Sed esto etiam aliorum iudicium. Verùm non ob id tam mordicus meam tenebo opinionem, quin uelim etiam aliam hîc plantam ostendere, quam quidam rei plantariæ

Asteris Attici  
confid.



## ASTER ATTICVS ALTER.



Serapionis er-  
ratum.

plantarum studiosi Asterem Atticum faciunt, sed examinent quoque ipsi antiquam, quam nos addidimus, lectionem. Hu- 10  
ius plantam misit ad me primum Ioannes Crato Vratislauiensis, Ferdinandi Caesaris Medicus, & uir quidem singulari do-  
ctrina praeeditus, quae quoniam florem stellae modo radiantem, licet tantum melinum, profert, merito quidem Asteris no-  
men illi imponendum est. Hanc Serapio (ut libro tertio in Eryngij mentione prodidimus) cum Eryngio confudisse deprehen-  
ditur florum similitudine falsus, qui in utraque planta stellae figuram praeseferunt. Ceterum non est praetereundum, quod  
nonnulli Dioscoridis codices reperiuntur, in quibus hoc capite plura leguntur, quam supra sint reddita. quae quoniam a  
doctissimis uiris Dioscoridi accreuisse comperta sunt; ideo nos quoque ea, utpote adiectitia omisimus. Quod autem adsci-  
titia sint, testimonio esse possunt Galenus, Oribasius, Paulus, & Serapio, in quorum libris illa, quae redundant, nus-  
quam leguntur, etsi reliqua, ut solent, bona fide referant. In cuiusdam tamen Apuleij libello de plantarum historia &  
uiribus scripto, nonnulla habentur capite de Astere Attico, quae inde facile, quod fere eadem esse uideantur, huc adiecta  
sunt:



sunt: sic enim uerba illa sonant. Stellarum radij noctibus collucet: quare qui naturam stirpis ignorant, inane simulacrum se uidere putant. Reperitur à pastoribus pecudum. De Amello autem, quem nos Asterem Atticum appellabamus, Amellus Virgilij. & non temerè quidem, ob nonnullas notas, quæ illi cum Attica Stella communes sunt, cecinit Vergilius lib. quarto Georgij.

Est etiam flos in pratis, cui nomen Amello  
Fecere agricola, facilis quærentibus herba:  
Nanque uno ingentem tollit de cespite syluam.  
Aureus ipse, sed in folijs, quæ plurima circum  
Funduntur, uiola subluet purpura nigra.  
Sæpe deum nexis ornata torquibus ara.  
Asper in ore sapor: tonsis in uallibus illum  
Pastores, & curua legunt prope flumina Mella.

## STELLARIA.





Verum non possum non mirari stupidum cuiusdam blateronis ingenium, qui Vergilij Amellum eam plantam esse censet, quā omnibus in confesso est esse chelidonium minus. Ita enim saepe fit, ut qui alios suggillare satagunt, ij præ inuidiæ adeo cæcutiant, ut non solum in tenebris oberrent, sed ex cordes quoque fiant. Vergilius enim Amelli florem descripturus inquit. Est etiam flos in pratis, cui nomen Amello Fecere agricola. & deinde subiunxit. Aureus ipse, sed in folijs, quæ plurima circum. Funduntur uiolæ subluet purpura nigra. De folijs intelligens ipsius floris, quæ ipsum ambiunt, quæq; colore nigram imitantur uiolam & recte quidem, subluet inquit Vergilius purpura, quod color ille purpureus, qui in illis spectatur foliolis, non ita splendidus sit, ut in ipsa cernitur uiola, sed longè dilutior. quo fit ut is omnino cæcutiat, qui de plantæ ipsius folijs Vergilium intellexisse censeat. Sed purpureus color in chelidoni minoris flore omnino desideratur. Præterea chelidonium minus humi perpetuò repit, nec se unquam in altum extollit. Atqui aliter quidem se habet Amellus. Nanque is, uno ingentem tollit de cespite syluam. Adde quod chelidonium illud Verno tantum tempore prouenit, & deperit. Amelli uerò flos Vergilio, in fine æstatis, aut sub Autumni principium apparet: cum dicat. tonsis in uallibus illud Pastores & curua legunt prope flumina Mella. Idest legunt Pastores Amelli florem in uallibus & pratis iam falce detonsis. Itaque fit ut iam ex Medico fiam Vergilij interpres. Est itaq; Amellus herba; quæ caules ab radice mittit rectos, solidos, ac lignosos, colore fusco lutescente. E quibus circa cacumen ramuli oriuntur, in quorum summitate flores spectantur in stellæ modum radiantes, ut in Anthemide; aut Belli, sed in medio lutei, comantibus circumquaque foliolis diluta purpura nitentibus. Folia profert oblonga, acuminata oliuæ figura, minora tamen, aspera, hirsuta, nigricantia; subamaro sapore. Quæ autem caulem circumuestiunt, longè minora spectantur. Radicem habet multifidam, odore non ingrato, & caryophyllorum quid resipiens. Floret in principio Autumni, aut in æstatis calce, Augusto, & Septembri. Flores tandem flaccescunt, & in pappos diffiliunt: semine paruo, oblongo. Intubo haud longè absimili. Asteris Attici uires ex Gal. 10  
ris Attici recens herba (ut Cratenus tradit) cum axungia senio tusa rabiosi canis moribus utiliter imponitur. Turgentia guttura discutit, & incensa serpentes fugat. Huius meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi eius uires retulit his uerbis. Aster Atticus, alij bubonium uocant, non ob id tantum quod illitum, sed etiam quod suspensum bubonas sanare creditur. Habet quiddam etiam digerens, habet uerò non minime & refrigerans quiddam, ac reprimens, adeo ut mista sit facultatis, uti rosa: uerum id non adstringit. hætenus Galenus. Sed quoniam Attica stella mihi in mentem redegit Stellariam recentioribus uulgò uocatam, cum & ipsa uiribus non uulgaribus sit prædita, eam minime silentio dissimulandam duximus. Est igitur STELLARIA, quam alij Pedem leonis, alij Alchimillam uocant, planta, quæ ut plurimum in montibus prouenit, præsertim in pratis, folijs maluæ ferme similibus, durioribus tamen, & crispioribus, angulis octo distinctis, prominentioribus, & per ambitum serratis, adeo ut latius aperta stellæ formam referant. Caulis ei tenuis, semicubitalis, à quo plures exeunt ramuli, in quorum summo flores emicant subpallidi, tenues, stellarum effigie. Radice nititur, quæ crassitudine digitum æquat, & longitudine palmum excedit. Erumpit hæc Maio mense, Iunio uerò 30  
flore. Efficax est pota sanandis non solum internis uiscerum uulneribus, sed & snuosis ulceribus: quinetiam extrinseca uulnera glutinat. Expeditur Germanis chirurgicis, mirisq; laudibus celebratur: quippe qui eam felici successu uulnerarijs potionibus admisceant. Arida puluis in sui ipsius decocto, aut cum aqua eius stillatitia sumptus, enterocelis medetur. Datur idem puluis ex uino, aut iure cochlearis mensura, quindecim aut uiginti diebus, mulieribus, quibus adempta sit concipiendi facultas à nimia uteri humiditate, quæ iniectum semen contineri prohibet. Stillatitia eius aqua epota, tum etiam in uulnam indita, alba mulierum profluvia mirifice sistit: adeo ut eius quoque diutina iniectione corrupta ab incorruptis uix dignosci possint, restrictis mirum in modum sæmineis locis: quod tum celerius, tum efficacius præstat, si in eius decocto insideant. Quin & laxas procidentesq; mulierum mammas contrahit, & duras solidasq; efficit, si lintea in eius decocto, aut stillatitia aqua intincta mammis sæpius imponantur, diutiusq; importentur, præsertim hypocistide, equiseti, stypteria, siccisq; rosis admistis. Planta, quæ Græcis ἀστὴρ ἄττικος Latinis item Aster atticus nominatur: Arabibus, Astaraticon: Italis, Aster attico: Germanis, Stern Kraut: Gallis, Aspergoutte mineur. 40

Nomina.

Ἰσόπυρον.

ISOPYRVM.

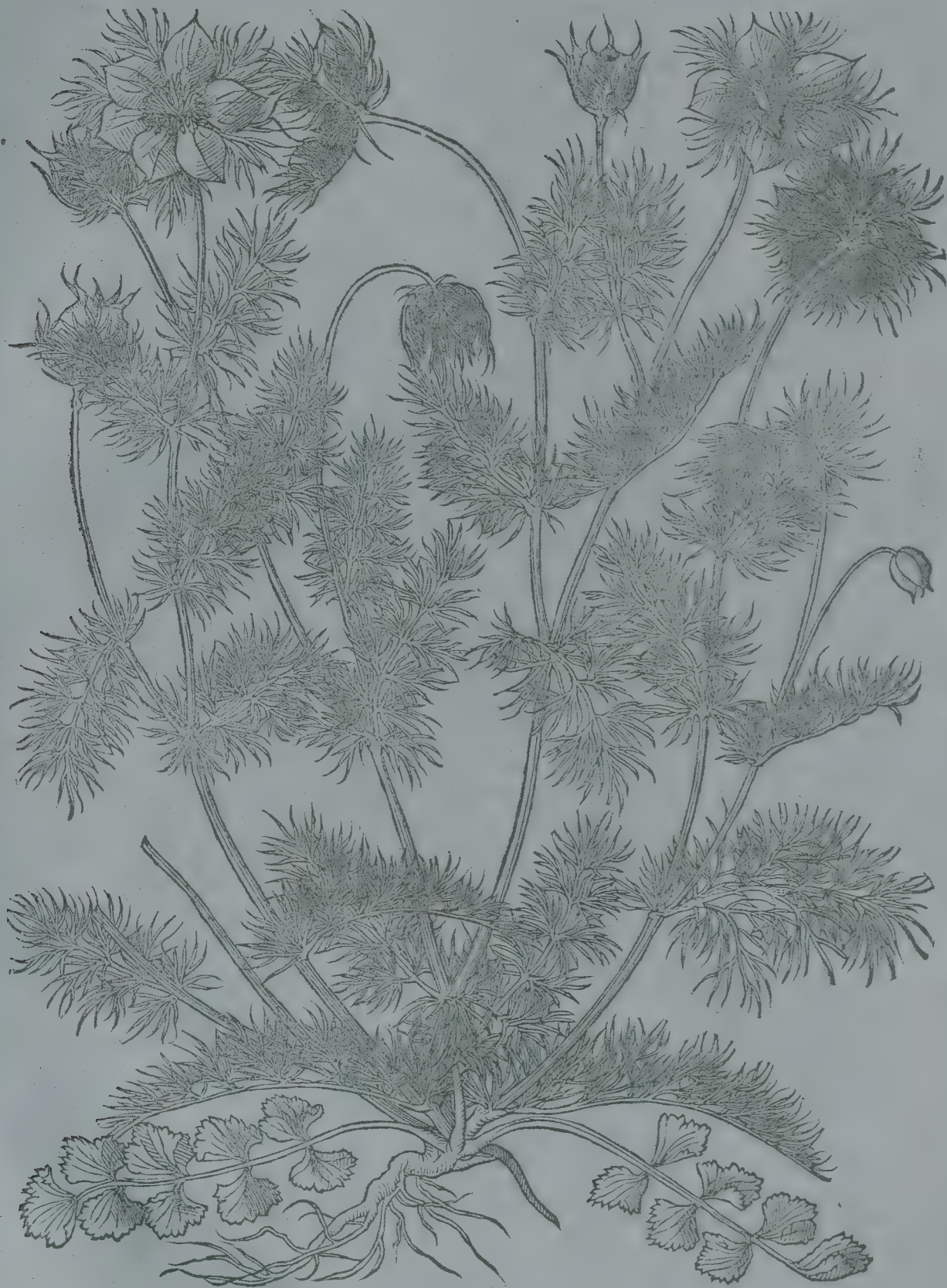
CAP. CXVI.

**I**sopyron aliqui phasiolon ob similitudinem uocant, quoniam folium, quod est aniso simile, in pampinos torquetur: capitula sunt in summo caule, tenuia, plena seminis, melanthij gustum imitantis. Contra tussim, & cætera pectoris uitia, semen ex aqua mulsâ bibitur: hepaticis, & sanguinem excreantibus utile.



**H**actenus, ut ingenuè fatear, mihi non contigit uerum Isopyrum inuenire, neque ab aliquo compertum uidere. non tamen negauerim, quin illud nascatur in Italia. Quare si hac nostra ætate nobis non sese offeret, id posteris inquirendum relinquemus, qui fortasse diligentius in hæc studia incumbant, ut earum rerum, quæ nos latent, aliquando ex-  
 10 etiam cognitionem assequantur. Quod Græci *ισόπυρον*, Latini etiam Isopyrum uocant. Nomina.

## ISOPYRVM.



Ἰσὺν πορφυροῦν.

VIOLA PURPUREA.

CAP. CXVII.

**20** **V**iola purpurea folium habet hedera minus, tenuius, ac nigrius, nec multò dissimile: cauliculus à radice medius prodit, in quo flosculus suauissimè olens, purpureus. opacis, & asperis nascitur. Refrigerandi naturam habet. Folia per se, & ex polenta illinuntur aptissimè stomacho æstuantibus, & oculorum inflammationibus, sedique procidenti.

Gggg 2

Sunt



## VIOLA PURPUREA.



Viola purpurea confid.

**S**unt in Violarum genere non modò purpureæ, sed etiam candidæ, frigidis & uliginosis locis nascentes, prorsus tamen 10  
*Sinodora*, de quibus nihil, quod extet, memoriæ prodidit Dioscorides. Hæ numerosa proueniunt in Ananiensi agro  
 supra Tridentum, ubi mense Aprili adèd copiosè florent, ut si longè prospiciantur, oculos fallant, & extensa lintea ui-  
 deantur. Sunt & aliæ, quæ aureo sunt colore, adèd in colorandis floribus occupatur natura. ARBORESCENTEM autem  
 VIOLAM è Baldo monte allatam, odore perquàm iucundo, mihi dono misit Franciscus Calzolarius pharmacopæus Vero-  
 nensis, cuius flores illis persimiles ferè habentur, qui in Regali consolida uisuntur. Crescit hæc duorum cubitorum altitu-  
 dine, pluribus ab una radice sublati caulibus. Alij præterea flores per æstatem Maio, & Iunio mensibus uisuntur super-  
 nè purpurei, in medio candidi, inferius uerò lutei, forma purpureas uiolas referentes, aspectu gratissimo, cum tamen nul-  
 lo & ipsi commendentur odore. Prodeunt hi ex quadam planta, cui primo exortu folia insunt rotunda, per ambitum ser-  
 rata, quæ tamen per incrementum in longitudinem desciunt. Constat hæc caulibus triangularibus, quadantenus striat-  
 is,



## VIOLA ARBORESCENS.



10

tis, & intus concavis, quibus paribus internallis genicula supereminent, & quorum concavo ramusculi exoriuntur, quibus flores dependent. Vocant hanc nonnulli IACEAM alij uero HERBAM TRINITATIS à triplici florum colore. Verum an hæc illa sit Iacea, quam ad intestinorum ramices magnificiunt recentiorum quidam, nondum satis compertum habeo. Quanquam non desunt, qui affirmant, hanc esse de qua modò sermo est, eamq; symphyti facultatibus pollere. quemadmodum etiam sunt, qui eandem ægrè spirantibus, & pulmonum inflammationibus, non obscure opem ferre tradant: quin & scabiem sanare, & cætera cutis uitia delere. Huius duo obseruauimus generâ. alterum maius, alterum minus. Atqui in minore flores, & minores habentur, & duobus tantum coloribus micantes. nempe cæruleo, ac candido. aut luteo & albicante. Præferuntur ambæ ad puerorum tormina, & præsertim stillatitia earum aqua pota. Herba tota illita, aut in pabulo data, sanat sues angina laborantes. Violarum purpurearum facultates exquisitè descripsit Mesues inter simplicia soluentia, unde hæc decerpimus. Viola temperatum, conueniensq; sunt medicamentum, quo immutantur male hu-

Iacea.

Violarum ui-  
res ex Mesue.

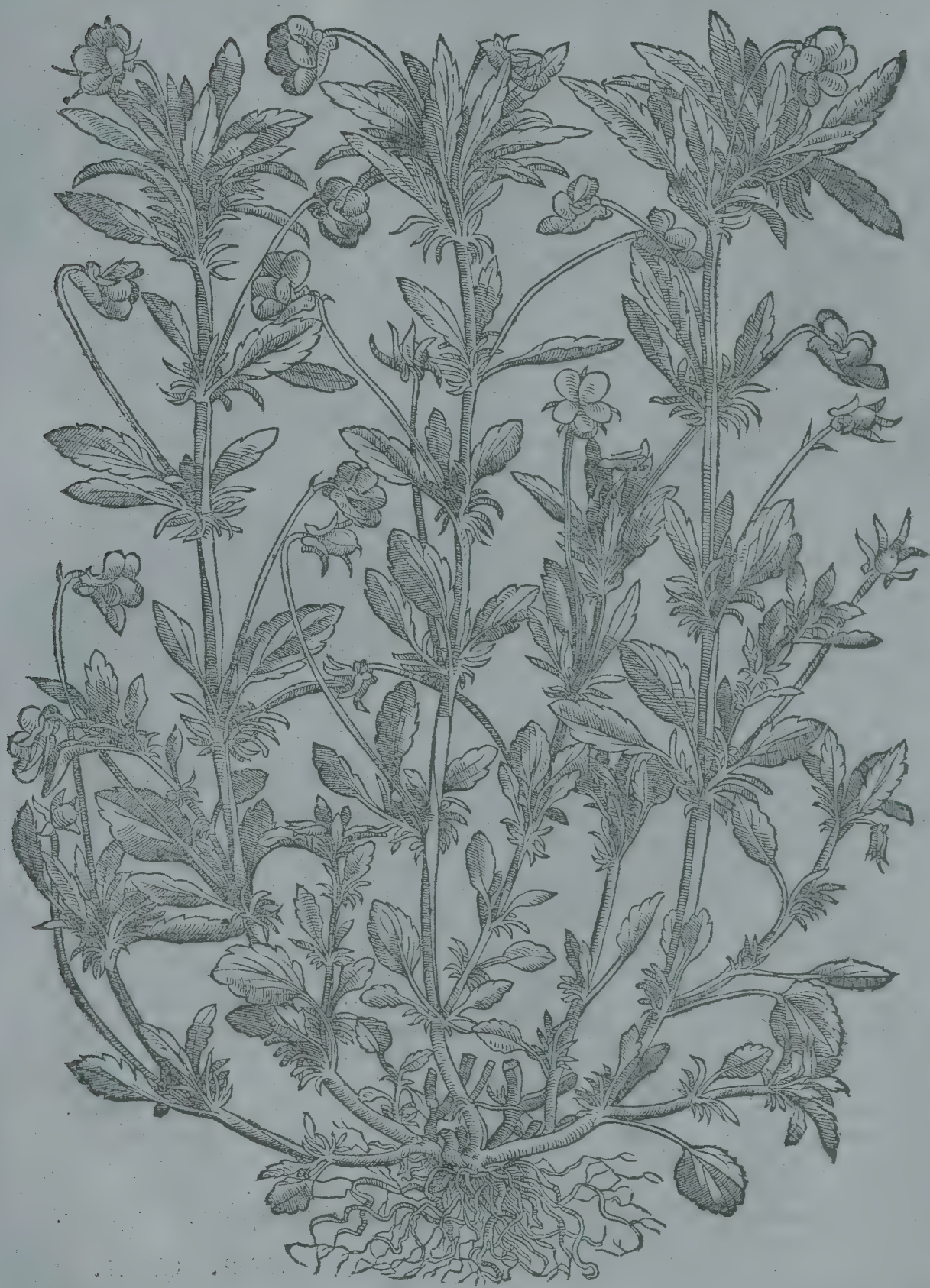


## IACEA, SIVE FLOS TRINITATIS.



inorum qualitates, & natura eorum soluitur. Præferuntur quæ primo uere florent, solis ardorem, qui uim resoluit, mi-  
 nimè expertæ, nec imbris dilutæ. Violæ refrigerant, & humectant ordine primo, cum tamen siccæ minus refrigerent,  
 & minus humectent. Recentibus quædam inest humiditas, quæ obtundit caliditatem, à qua potior est uis. Quapropter  
 siccata humiditate, quæ in superficie continetur, gustu amaritudo deprehenditur, quæ à calido provenit, qui prius sub hu-  
 mido delitescibat. Quo fit, ut exiccata magis calida, minusq; humida habeantur. Humiditas, quæ superflua recentibus  
 inest, aluum emolliendo ciet: uerum arefactæ, deiectionis sunt facultatis, non quod emolliant, sed quod dissoluant.  
 Violæ in summa soporifera sunt, refrigerant, calidos dolores mulcent, inflammationes extinguunt, leniunt, & solvunt.  
 Earum succus, & syrupus ex eo factus uentrem leniunt. Macerantur in aceto, quod ualentius ardentissimis conferant fe-  
 bribus. Fit ex uiolis oleum, ijs in eo diutius maceratis: ceteris tamen præstat, quod ex immaturis oliuis, aut ex dulci-  
 bus amygdalis exprimitur. Viola bilem educunt, eiusq; feruorem mitigant. Conferunt capitis doloribus, quos calidi-





IO tas excitauerit: somnum conciliant: pectoris, & asperæ arteriæ scabritiem leniunt: medenturq; anginis, & columellæ uirij: præcipuo autem auxilio sunt pectoris, & lateris inflammationibus: sitimq; arcent. At quæ siccæ sunt, iecoris obstructions referant, inflammationes discutunt, & morbo regio laborantibus opitulantur. Hactenus de uiolis Mesues. Parant hac ætate uolarum recentium diluto, quo pluries uiolæ fuerint macerata, deiectionum Syrupum, quemadmodum & ex rosis rosaceum, quo deiciendæ alui gratia recentiores medici in pleuritide utuntur, uncias quaternas, uel quinas exhibentes. Violarum uires tradidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Viola folia aqueam & subfrigidam substantiam superantem possident: proinde tum per se, tum cum polenta illita calidas phlegmonas mitigant. Imponuntur & ori uentriculi æstuanti, & oculis. hæc Galenus. Ex quibus abundè palam est non nouisse Galenum, sicuti & ceteros ueteres, Violas deiectionaria facultate citra noxam præditas esse. Viola nigra, & Viola purpurea sic Latinis dicta, Græcis ἰὼν μέλαν, & ἰὼν πορφυρεὴν uocatur: Arabibus Seneffigi, Sonofsig, siue, Benefefegi: Italis, Viola porporea, & Viola mammola: Germanis, Mertzen wolen: Hispanis, Violeta: Gallis, Violetes, Violes de martz, & Carefine.

Syrupus uiolæ-  
ceus.

Violarum ui-  
res ex Gal.

Nomina.



Κακαλία.

CACALIA.

CAP. CXVIII.

**C**acalia, quæ leontice uocatur, folia fert magna, alba: è quibus medius caulis emicat, rectus, calbus: florem ferens robori, aut oleæ similem. nascitur in montibus. Radix in uino madefacta, ut tragacantha, delinctu aut manducatu per se tussibus, scabritijs arteriæ medetur. Grana, quæ post excussum florem innascuntur, trita & cum cerato illita, faciem erugant, & cutem extendunt.

Cacaliae confi-  
deratio.Cacaliae uires  
ex Gal.

Nomina.

**C**acalia, Plinio libro XXV. cap. XI. auctore, uocatur semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus ferè. ita Plinius. Sed non propterea mihi hætenus contigit Cacaliæ reperire in Italia etsi eam diu quæsiuerim in montibus. Ceterum herbam Cacaliæ similem testatur se pluries uidisse in Apennini Alpibus Lucas Ghinus Forocorneliensis medicus rei herbariæ diligentissimus inquisitor, folio tussilaginis, maiore tamen, auersa parte candidiore, minusq; per ambitum anguloso: caule palmi altitudine, recto, subcandido: in cuius cacumine flores exeunt panicula faciem referentes, muscosi, oliuæ instar. Hanc ipse Cacaliæ suspicatur. Equidem huius uiri iudicio facile ausim subscribere, quod is in simplicium cognitione diligenter uersatus sit, atque inter Italos in ea maxime præstet. Cacaliæ cancanon uocauit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, ubi eius uires reddidit his uerbis. Cancani radix facultatem habet mordacitatis expertem, & modicè exiccantem: essentiam crassam, & emplasticam. Quapropter macerata uino, sicut tragacantha, & linctæ, arteriæ asperitates sanat: nec minus, si quis eam commandat. Succus eius defluens prodest arteriæ, similiter ut glycyrrhiza. Κακαλία ita Græcè, ut etiam Cacalia Latine dicitur.

Βούνιον.

BVNIUM.

CAP. CXIX.

**B**union caulem edit quadrangulum, procerum, digiti crassitudine: in quo ramuli minutis folijs, ac floribus scatent: folia proximè radicem, apio similia, longè tenuiora, coriandrinis proxima: flores anethi: semen odoratum, hyoscyamo minus. Vrinam ciēt, excalfacit, secundas euocat: leni, uesicæ, renibus utile. Tam humidum, quàm sicci, expressiq; succi caulibus, folijs, radicibusque, usus inualuit ex aqua mulsæ.

Πσευδοβούνιον.

PSEUDOBVNIVM.

CAP. CXX.

**P**seudobunion palmi altitudine fruticat in Creta, folia, ramulosque napi ferens, acri gustu. Tormina, atque stranguriam, laterumque dolores sanant quaterni rami eius poti in aqua: illiti quoque cum sale, & uino tepentes, strumas discutunt.

Bunii confid.

Bunii uires ex  
Gal.

Nomina.

**B**unium, quod nostri Napum syluestrem uocant, Plinius uidetur posteritatis memoriæ prodidisse lib. XX. cap. IIII. ubi de napis ita scriptum reliquit. Naporum duas differentias & in medicina Græci seruant. Angulosi foliorum caulibus florentis, & quod Bunion uocant, purgationibus seminarum, & uesicæ, & urinae utile decoctum, potum ex aqua mulsæ, uel succi drachma. Semen dysentericis tostum, tritumq; in aqua calida è cyathis quatuor: sed urinam inhibet, si non lini semen unà bibatur. Alterum genus Buniada appellant, & raphano, & rapo simile. Seminis præclari contra uenena: ob id & in antidotis utuntur illo. hæc Plinius. Ex cuius sanè uerbis palàm fieri arbitror, eam nobis plantam esse Bunium, quæ Napum syluestrem rura in Hetruria appellant. Nascitur hæc inculto solo, frigido præcipuè tractu. Verum Pseudobunium, quod Græci uocant, nondum mihi in Italia compertum est. Quod nulli mirum uideri debet: nam quod planta hæc fruticet in Creta, ut Dioscorides testatur, uidetur potius Cretenesium propria, quàm aliarum gentium. Bunium, ut Plinius tradit, antidotis admiscetur: quare & in ipsa Andromachi theriaca Bunium expetitur. Vtriusque uires sanè paucis tradidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquires. Bunium, alij arcticon, adeò excalfacit, ut & urinam moueat, & menses prouocet. Sed & Pseudobunium adsimilis illi caliditatis est. Quod Græci βούνιον, Latini similiter Bunium uocant: Itali, Nalone saluatico. Quod uerò illi ψευδοβούνιον, hi Pseudobunium, & Bunio falso.

Χαμαέκισσος.

CHAMÆCISSVS.

CAP. CXXI.

**C**hamæcissos folio est hederæ, tenuiore, longiore: ramulis à radice quinque senisue, dodrantalibus, foliosis: flore uiolæ albæ simili, candidiore, ac tenuiore, gustu supra modum amaro: radice tenui, candida, inutiles. nascitur in cultis. Bibunt conuenientissimè ischiadici folia, tribus obolis in aquæ cyathis tribus, tricenis, quadragenisue diebus: eodem pota modo, senis aut septenis diebus, regium morbum purgant.

Chamæcissos  
sideratio.

**C**redidit Leonardus Fuchsius, medicus ætatis nostræ celebris, in suo de stirpium historia commentario, nihil differre Chamæcissum ab ea uulgaris notitiæ planta, quam, ut superius libro tertio in Asclepiadis mentione diximus, herbariorum uulgus Hederam terrestrem nominat. Sed cur eius sententiam comprobem, sanè non habeo. Siquidem uulgaris hederæ terrestris folio constat rotundo quadantenus serrato: caulibus, uel potius funiculis uutilium modo longis, humi longo tractu repentibus. Chamæcissus uerò Dioscoridi folijs est hederæ, tenuioribus, longioribus: ramulis à radice quinque senisue,



senisæ, dodrantalibus, foliosisq;. Adde quod Chamæcissi flores violæ albae similes facit Dioscorides, ac etiam candidiores. Sed terrestris hedera florem profert pusillum, in candido purpurascentem. Quibus utique rationibus ducor, ut putem, hanc herbam non esse Chamæcissum, quod notis inter se plurimum pugnare deprehendantur. His etiam accedit, quod Chamæcissos (si Plinio credimus lib. XXI III. cap. xv.) spicata est tritici modo: & cum floret, existimari potest alba viola. Ruellius hanc in Gallia nasci scribit. Sed eam aliam esse à Chamæcisso hinc representato perspicuum est: ea enim, quæ Plinius refert, à Dioscoride dissentiunt, quem nullam spicarum mentionem fecisse constat. Equidem, ut ingenuè fatear, nullam hactenus in Italia herbam comperi, quam legitimum esse Chamæcissum ausim affirmare. De uiribus Chamæcissi breuiter differuit Galenus libro V III. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Chamæcissi flos, cum sit admodum amarus, iecur obstru-  
 10 Etione liberat. Sunt & qui ischiadicis ipsum exhibeant. Hæc planta ut Græcis χαμαίνιστος, ita etiam Latinis Chamæcissus nuncupatur.

Chamæcissi ui-  
res ex Gal.

Nomina.

Χαμαίλευκη.

CHAMAELEUCE.

CAP. CXXII.

**C**hamæleuce lumborum doloribus propitia est. herba uirens, incuruis folijs furculisque: flore rosaceo.

**S**ane quàm paucis Chamæleuces historiam perstrinxit Dioscorides, quare difficillimè quidem decerni potest, quanam  
 20 Sin uniuerso plantarum genere Chamæleucen referat. Caterum hinc silentio non dissimulandum puto, quod non desunt codices (ut Marcellus & Ruellius Dioscoridis interpretes aiunt) in quibus non χαμαίλευκη, sed χαμαίπικνη legitur. Alteram quidam lectionem nos quoque magis probamus, tum quod in nothis Dioscoridis nomenclaturis Chamæleuce nil aliud sit quàm tusilago, quemadmodum & apud Plinium libro XXI III. cap. xv. ubi eam Farranum sine Farfugium uocari tradit: tum etiam quod eodem loco Plinius idem ferè scripserit de chamæpeuce, quod de chamæleuce in hoc capite scriptum reperitur. Quod haud dubiè ostendit, huius capituli initio mendum subesse. Et certè facilis ac lubricus potuit esse libra-  
 30 riorum lapsus, ut qui unius tantum literæ mutatione χαμαίλευκη, pro χαμαίπικνη scripserint. Porro Plinius chamæpeucen folijs laricis similem reddidit. mihi tamen ea uidetur potius piceæ folijs assimilanda, si in composito plantæ nomine uolumus rectè posterioris uocis significatum spectare: nam picea πικνή, larix uerò λεπίξ item Græcè dicitur. Chamæleuce, ut author est Galenus lib. V III. simplicium medicamentorum, calidæ est facultatis tertio quodammodo ordine, sicca primo. Ea Græcè χαμαίλευκη, Latine item Chamæleuce, & Chamæpeuce uocatur.

Chamæleuces  
confid.

Chamæleuces  
uires ex Gal.  
Nomina.

30 Βούγλωσσον.

BVGLOSSVM, LINGVA BVBVLA.

CAP. CXXIII.

**B**vglossum nascitur in campestribus, & sabulosis. Iulio mense colligitur. Aiunt eam, quæ tres thyr-  
 40 fos emittit, cum semine, & radice tritam, potamque contra tertianos horrores prodesse: quæ qua-  
 tuor, ad quartanos: ea in uino decoquitur. Herbam abscessibus utilem esse uolunt. Verbasco simi-  
 le est, folium in terra sparsum, nigrius<sup>a</sup>, asperum, bubulas imitans linguas. Quod in uinum deiectum,  
 animi uoluptates auget.

<sup>a</sup> Cat. γεγύ-  
τερον, καὶ ἀκαρ-  
δάδες καὶ μι-  
κρότερον. i. a-  
sperrus: & spi-  
nosum, & mi-  
nus.

**Q**ui diligenter Buglossi historiam expendunt, omnes herbam Borraginem uulgò uocatam, in hortis, alijsq; locis nascentem, potius legitimum esse Buglossum censent, quàm illam, quæ Buglossa uulgò nominatur, cuius in officinis com-  
 40 munis est usus. Quorum equidem iudicio non dubitauerim subscribere. siquidem Borrago dicta folijs est in uniuersum uerbasco similibus, nigrioribus tamen, & asperioribus: quibus etiam hæc symphytum alterum æmulatur, quod folia buglosso proxima ferè superius prodidit Dioscorides. Adde præterea, quod folia Borruginis in terram procumbunt, & bubulas linguas tum forma, tum asperitate imitantur. Contrà quæ Buglossi nomen sibi falsò uendicauit, folia habet longa, echio similia, non usque adèd lata, ut bubulas referant linguas, minusq; humi depressa, quæ potius è toto ferè cespite sursum  
 50 afficiunt, nec aliqua ex parte uerbascum, aut symphytum alterum representant. Non ob id tamen negare ausim, quin uulgare Buglossum in campestribus nascens, iisdem cum Borragine polleat uiribus: quandoquidem eadem utriusque asperitas, idemq; sapor gustui manifestum præbent eiusdem facultatis indicium. Atque facie non multum dissidere ea inuenias, si illud genus spectes, quod hodie in hortis feritur ex Hispanijs allatum: hoc enim etsi uerbascum adèd adamsim non repræsentet, quemadmodum Borrago; foliorum tamen effigie bubulas linguas maximè imitatur. Sed quoquomodo hæc se res  
 60 habeat, concedam facillè Borraginem, & uulgarem Buglossam & specie, & forma inter se differre: attamen crediderim alteram ad alterius uires proximè accedere, & si non eadem utrisque, simillimas tamen inesse. Caterum non desunt, qui his rationibus neglectis asserant uulgare Buglossum Echij omnino genus esse, quod illud omnibus notis referre putent. Alij uerò sunt, qui idem Buglossum Cirsium existimant. Perùm nos aliud à uulgari Buglosso & echium, & Cirsium esse censemus, ut abundè suis locis docuimus. Quod insuper Borrago facillè sit legitimum Buglossum, Auicennæ testimonio comprobari potest, qui libro II. sui canonis ita scribit. Lingua bonis est herba lata, habens folia sicut almaru, & ad tactum aspera, & rami eius asperis, sicut pedes locustarum. Oportet autem, ut illa administretur, quæ est in Corasceni, crassa habens folia, super quorum faciem sunt puncta, quæ sunt radices spinarum, & pilorum exeuntium ab ea. Quibus notis adèd euidenter nostram Borraginem expressit Auicenna, ut nemo non intelligat, hanc esse Linguam bubulam. Eam præter morem descripsit Auicenna, quod suo quoque tempore non deessent, qui ueri Buglossi loco aliam quandam substituere-  
 70 rent plantam, ut apertè eius uerba declarant, dum subdit. Quæ autem in hac terra reperitur, & qua utuntur medici, plurimum eius est genus almaru, & non est lingua bonis, & neque confert, ut iuuamentum illius est. hactenus Auicenna.

Buglossi confi-  
deratio.

Buglossi descri-  
ptio Auicennæ.

His



## BUGLOSSVM, SIVE BORRAGO.



His omnibus illud denique accedit, quòd apud *Apuleium* in eo libello, qui de herbarum medicaminibus inscribitur, inue- 10  
nio Buglossum *Lucanis* *Corraginem* nuncupari prioris tantum literæ mutatione, quòd cordis affectibus quàm maxime opi-  
tuletur. Quæ sanè omnia, ni fallor, clarissimè ostendunt, *Borraginem* esse uerum ac legitimum Buglossum. Prouenit  
itaque *Borrago* folijs latis, atque oblongis, asperis: eminentibus ubique bullis, tenuissimis armatis aculeis, qui totam plan-  
tam hirsutam, ac rigidam reddunt: caule exit cubitali, & quandoque maiore, pingui, concauo, aculeis ubique scatente,  
& ramis multis brachiato: floribus in stellæ modum radiantibus, cæruleo colore, & quandoque candido: nigro è medio  
prominente apice. Semine nigro, striatoq; . Hæc planta plurimum per sese in hortis nascitur, adèd ut inde haud facillè ex-  
tirpari



## BUGLOSSVM VVLGARE



10 tirpari possit. Radicem habet albam, teneram, pollicari crassitudine, gustu subdulci, ac lento. Caterum vulgare buglossum folio est Borrachine longiore, hirsuto, aspero, minutissimis aculeis scatente, caule sesquicubitali, rotundo, hispidoque; e quo rami exeunt sursum spectantes. Flores edit purpureos Borrachine minores, e quibus nigrum oritur semen. Radix illi est Borrachini per omnia fere similis, sed crassiori pinguioriq; libro. Huius tria observauimus genera. Hortense latioribus, ac longioribus folijs, ac sylvestris duplex genus. Cuius alterum folijs altero latioribus, & floribus purpureis spectatur: alterum uero angustioribus, & floribus nigricantibus. Borrachini atque etiam vulgari Buglosse uis sanè magna inest ad animi deliquium, & cæteros cordis affectus, & melancholicos morbos. & præsertim earundem decoctum ex uino, ac etiam ex aqua paratum. Trita uulgaris buglosi radix ex aceto illita tribus diebus continuis Scabiosos inuat. Præ-

stas



## BUGLOSSVM ALTERVM FLORE NIGRO.



Baglossi uires  
ex Gal.

Nomina.

stat utriusque plantæ succus haustus ad epota uenena, & uenenosorum animalium morsum. Stillatitia earum aqua delirijs, 10  
quæ cum febre fiunt, mirifice auxiliatur, quinetiam oculorum inflammationes mulcet tam interius, quàm exterius im-  
posita. De cuius uiribus differens Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Buglossum humidæ cali-  
dæq; temperiei est. Itaque uinis iniectum, letitia ac hilaritatis causa esse creditum est. Sed & ijs, qui ob faucium asperi-  
tatem tussunt, coctum in melicrato conuenit. Herba, quæ Græcis βούλωσον, Latinis item Buglossum & Lingua Bubula  
nominatur: Arabibus, Lifen althaur, seu Lesan althaur: Italis, Borragine: Germanis, Burrettsch: Hispanis, Borraia, &  
Borraienes: Gallis, Borrache.



Κυνόγλωσσον.

CYNOGLOSSVM.

CAP. CXXIII.

**C**ynoglosson folia latifoliae plantaginis habet, arctiora, minora, lanuginosa: caule uacat, & humi sternitur. prouenit in sabuletis. Folia cum suillo adipe ueteri, medentur morfibz canum, alopecijs, & ambustis. Emollit aluum, decoctum herbæ ex uino potum.

## CYNOGLOSSVM DIOSCORIDIS.



**L**egitimum Cynoglossum, quod, Dioscoride teste, neque caulem, neque flores, neque semen gignit, pluries non modò uidimus; sed etiam legimus Romæ post Adriani molem in sabulosis quibusdam locis enatum. Hoc à uulgari Cynoglossò, quo passim officinæ utuntur, perquam longè distat: quippe quod in radiantis solis morem folia fert, suppinguia, tenui lanugine albicantia, humi strata, & caule perpetuò uiduum est. Illa uerò planta, quæ Cynoglossi usum omnibus præstat, plurimos emittit caules, cubito sæpius longiores, adnatis in cacumine ramis: quibus flores insunt purpurei, echio similes; è quibus deinde quædam parua prodeunt lappæ, non sine magno naturæ artificio factæ, quæ contactu uestibus pertinaciter adhærent. Meminit Cynoglossi Plinius libro XXV. cap. VII. his uerbis. Iungitur & Cynoglossos caninas imitans linguas, topiarijs operibus gratissima. Aiuntq, quæ tres thyrsos seminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas propiarijs operibus gratissima. Aiuntq, quæ tres thyrsos seminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodeffe: quæ quatuor, ad quartanas. Est & alia similis ei, quæ ferat lappas minutas. hæc Plinius. Ex quibus satis perspicuum esse puto, quòd neutrum Cynoglossi genus è Plinio traditum, Dioscoridis Cynoglossò respondet.

Cynoglossi  
confid.

H b b b b Plinio



## CYNOGLOSSVM VVLGARE.



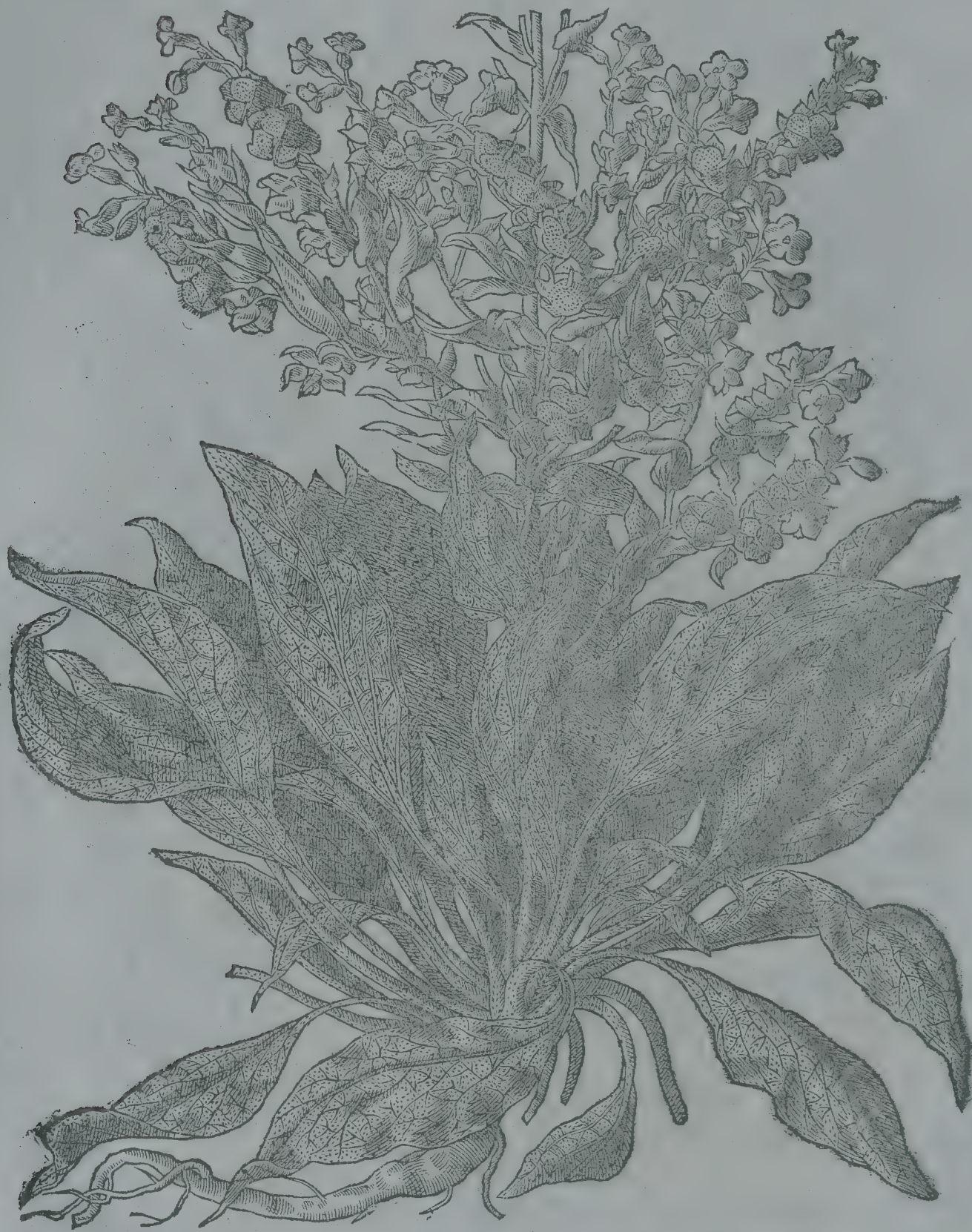
Plinio caules uel thyrsos edit adeò flexiles, ut ij topiarijs operibus maximè conueniant. Dioscoridi uerò planta est sine caule, quæ humi sternitur, ut hinc apertissimè constet, hanc operi topiario, ut aliquid conuestiat uel contexat, prorsus ineptam esse. Adde quòd Dioscoridi Cynoglossum medetur canum morsibus, alopecijs, & ambustis: quinetiam aluum emoluit. Plinio autem ad tertianas tantum, & quartanas prodest. Id quod de Buglossò intelligitur, ut superiori capite testatur Dioscorides. Hinc itaque palàm fieri arbitror, Buglossi historiam, & uires cum Cynoglossò turpiter confudisse Plinium. Cuius certè lapsus non animaduertunt recentiorum nonnulli, qui Plinij auctoritate freti contra Dioscoridis grauem sententiam probare contendunt, Cynoglossum caules, flores, & semen proferre. Quod autem secundo loco à Plinio describitur, lappas minutas ferens, nil aliud, meo quidem iudicio, fuerit, quàm uulgare Cynoglossum omnibus notum. Quo fit, ut omnino errasse existimem Ruellium, & Fuchsum uiros alioqui doctissimos: quippe qui crediderint, uulgarem Cynoglossam esse Lycopsin, ut etiam supra suo loco monuimus. neque enim hos animaduertisse uideo de hac cum alio Cynoglossò

Plinii lapsus.

Ruel. & Fuch.  
error.



## CYNOGLOSSVM VVLGARE FLORIDVM.



IO glosso scripsisse Plinium, ac deinde speciatim de Lycopsi lib. xxvii. cap. xi. Vulgare Cynoglossum manifestò refrigerat, & siccatur. folia recentia illita uulnerum inflammationes, mirum in modum sanant, & arcent. Cynoglossi in libris de simplicium medic. facultatibus nusquam reperio meminisse Galenum. Id Græcis κυνόγλωσσον, Latinis Cynoglossum & Lingua ca Nomina. nina uocatur: Italis, Cynoglossa.

φυτέυμα.

PHYTEVMA.

CAP. CXXV.

**P**Hyteuma folia habet struthij, minora: copiosum semen, perforatum: radicem paruam, tenuem, per summa terræ nitentem. Quam ad amatoria conuenire, nonnulli scriptum reliquerunt.

H b b b 2 Cūm



## PHYTEUMA.



NOMINA.

**C**um sit usus Phyteumatis ad amatoria duntaxat, exemplo Plinij ductus, plura hinc de eo referre superuacuum habeo. 10  
 Mibi quidem hactenus herba hæc incomperta est. Quare eam relinquamus in hortis Veneris, quos ipsa ad delicias  
 & amatoria tantum colit, donec quis Deæ charissimus hanc herbam edoctus, eam nobis quoque indicare possit. Verum  
 non ob id prætermittam commemorare, non deesse rei herbariæ studiosos, qui plantam, cuius hinc imaginem damus, PHYTEV  
 MA esse censeant, quod perforatum gerat capitulum & folia struthij modo oblonga; sed esto etiam aliorum iudicium. Hu  
 ius, tanquam superuacua, & inutilis herba, Galenus & Paulus nusquam, quod legerim, inter simplicia meminerunt. Qu  
 ædæ ut Græcè, ita etiam Phyteuma Latine dicitur.

Λεοφύτων



## LEONTOPODIVM VERVM.



Λεοντοπόδιον.

LEONTOPODIVM.

CAP. CXXVI.

10

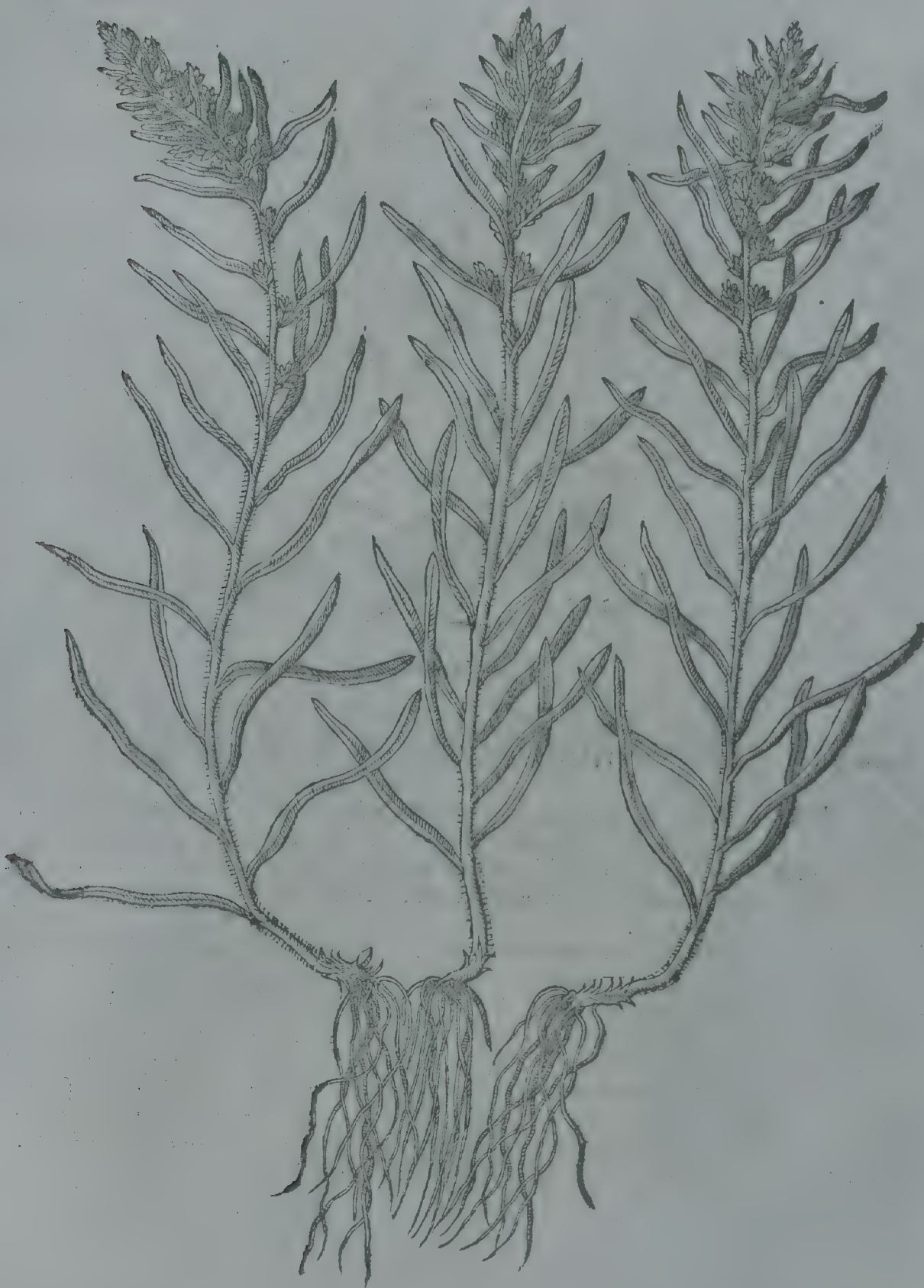
**L**eontopodion duum digitorum herbula est, folia ferens angusta, longitudine ternum, quaternumve digitorum hirsuta, quæ iuxta radicem lanosiore flocco canescunt: capitula in summo caule quasi perforata: flores nigri: semen usque adeo spissa lanugine inuolutum est, ut sæpe fallat: radice parva cohæret. Quam tradunt appensam ad amatoria prodesse, & tubercula discutere.

**N**on dubito quin plantam, cuius hîc imaginem damus, legitimum sit Leontopodium. Siquidem herbula est duum, ternumve digitorum: folijs angustis, trium quoque digitorum mensura hirsutis, aversa parte canescentibus, & præsertim quæ circa radicem sunt. Capitulis in summo caule quasi foraminibus distinctis: floribus nigricantibus, & semine densa admodum lanugine implicato. Radice parva, tenuiq;. Hanc è Baldo Monte allatam misit ad me Verona Franciscus Calzolarius Pharmacopæus insignis ad auream campanam. Est & alia planta, cuius quoque imaginem expressimus, & passim in Boemia nascitur, quæ tametsi longiori sit caule, quàm deceat, omnes tamen Leontopetali notas habet. Ideoque eam Leontopetalum alterum appellare libuit. Caterum hîc non est audiendus Brunfelsius, qui Stellariam herbam vulgò uocatam in suo onomastico Leontopodium esse scribit. Quam in re non minus hallucinatus deprehenditur, quàm in alijs compluribus. Vocant ita λεοντοπόδιον Græci, ut Latini quoque Leontopodium.

Leontopodij  
consideratio.Brunfelsij erra-  
raturum.  
Nomina.



## PSEVDOLEONTOPODIUM.



Ἰππογλωσσόν.

HYPPOGLOSSUM.

CAP. CXXVII.

10

<sup>a</sup> Meum. θάμα  
 νισκος. i. par-  
 uus frutex.

**H**ippoglosson <sup>a</sup>, frutex est folia habens rusci tenuis figura, & spinosam comam, & in summo ceu linguas è folijs exeuntes. Capitis dolorem corona ex comis imposita minuit. malagmatis radix, succusq; admiscetur.

*Hippoglossum*



## HIPPOGLOSSVM.



10 **H**ippoglossum, quod in folijs ueluti prominentes linguas proferat, Bislinguam uocat Hetruria, alij uerò Bonifaciam. Nascitur hac frequentissima in Liguria Alpibus, Vrbinati agro, & quibusdam syluosis montibus non longè à Gori- zienti comitatu, quà iter est in Hydriam ad argenti uiui fodinas. Veruntamen non est hæc Laurus Alexandrina, aut Idæa, de qua infra suo loco differemus, ut in suo insigni de plantarum historia existimat Fuchsius. Quandoquidem Laurus Alexandrina è foliorum umbilico nullam aculeatam exerit linguam, sed tantum fructum rotundum tilia modo longiori pediculo appensum profert. Hippoglossum recentiores longè pluribus commendant uiribus, quàm fecerint antiqui scriptores. nam, ut illi tradunt, in uteri affectibus magno datur iuuamento. Quo fit, ut strangulatu uulnere laborantibus mulieribus radice, aut herba puluis cochlearis mensura, ex uino, uel iure haustus, presentaneo remedio opem ferat. Est & ad puerorum enterocelas præstantissimum medicamentum, si diutius diluculo hauriatur puluis idem sesquidrachmæ pondere ex maioris symphyti decocto. Verùm id sumentibus enenit, quod primis tantum diebus adeò ramicem pulsare

Hippoglossi  
confid.

Hippoglossi  
uires.

H h h h + percipiant,



Nominz.

percipiant, ut intestina foras prolabi uelle uideantur: quare subcingulis, fascijs, & fibulis reprimentibus, roborantibusq; primis diebus uti opus est. Quæ planta Græcis ἵππογλωσσον, Latinis similiter Hippoglossum appellatur: Italis, Bislingua, & Bonifacia: Germanis, Zepfflir Kraut: Hispanis, Lengoa de cauallo: Gallis, Lingua pagana.

Αντίρρινον.

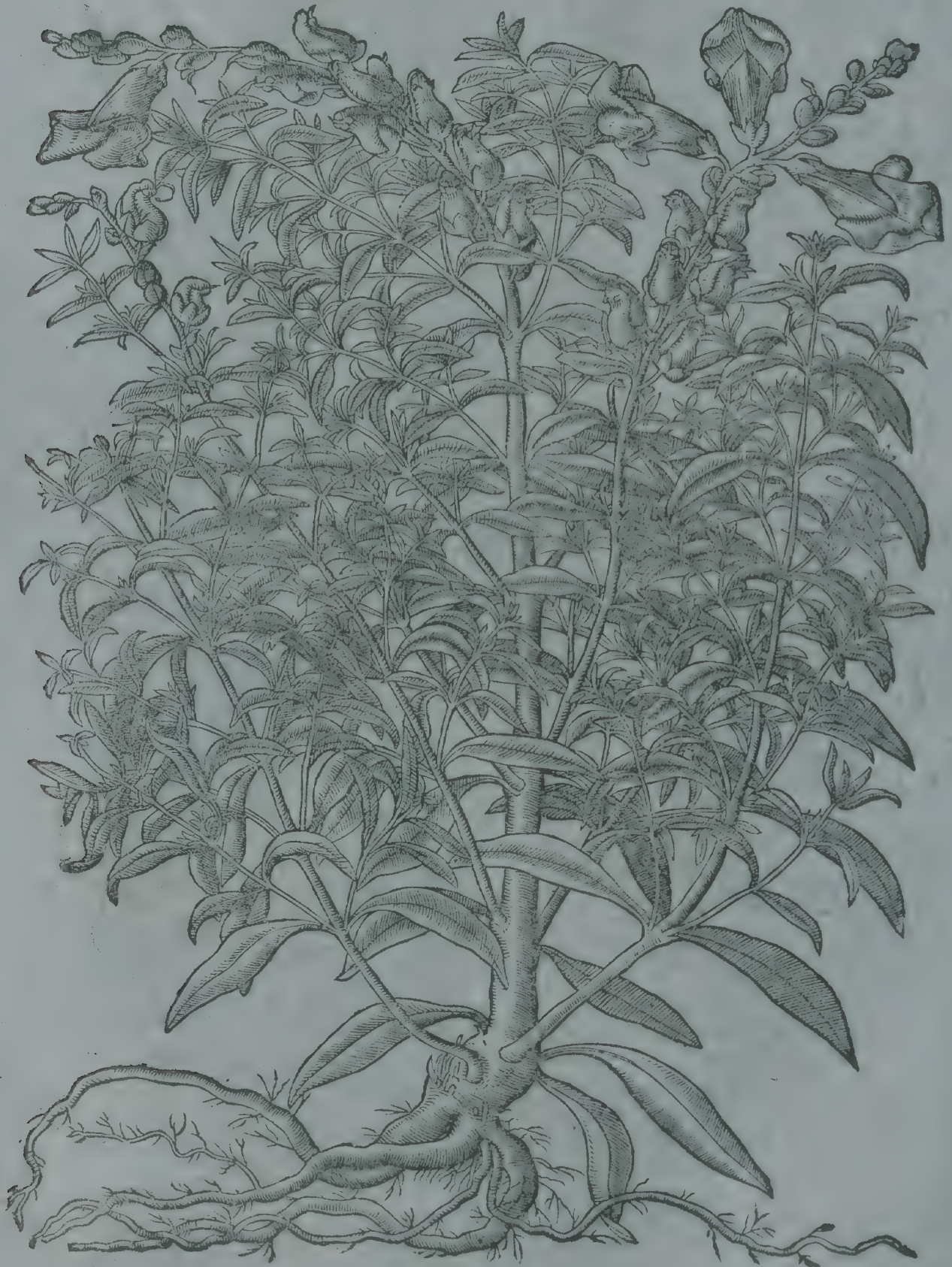
ANTIRRHINVM.

CAP. CXXVIII.

<sup>a</sup> Meum. λυγ. <sup>vis. i.</sup> Lychnis. **A**Ntirrhinon, alij anarrhinon, uocant herbam caule, & folijs anagallidi similem: florem albæ uio-  
læ, purpureo, minore tamen, ideoque syluestris <sup>a</sup> anagallis nominata est: semine uituli narium  
simili. Tradunt perunctos ea cum oleo lilino, uenustiores fieri: nec ullo medicamento lædi posse, si  
quis appensum gesserit.

10

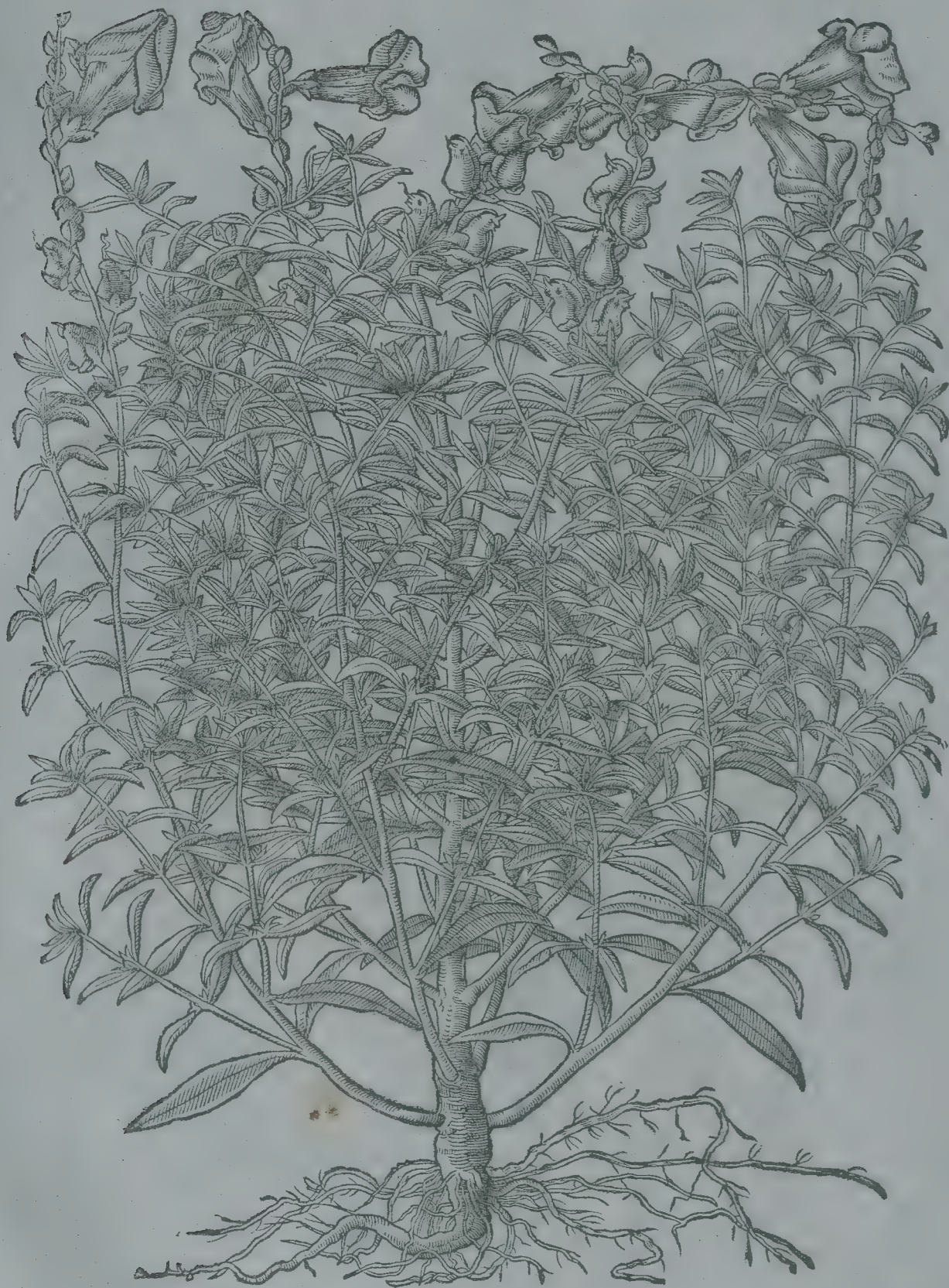
## ANTIRRHINVM I.



Variat



## ANTIRRHINVM II.

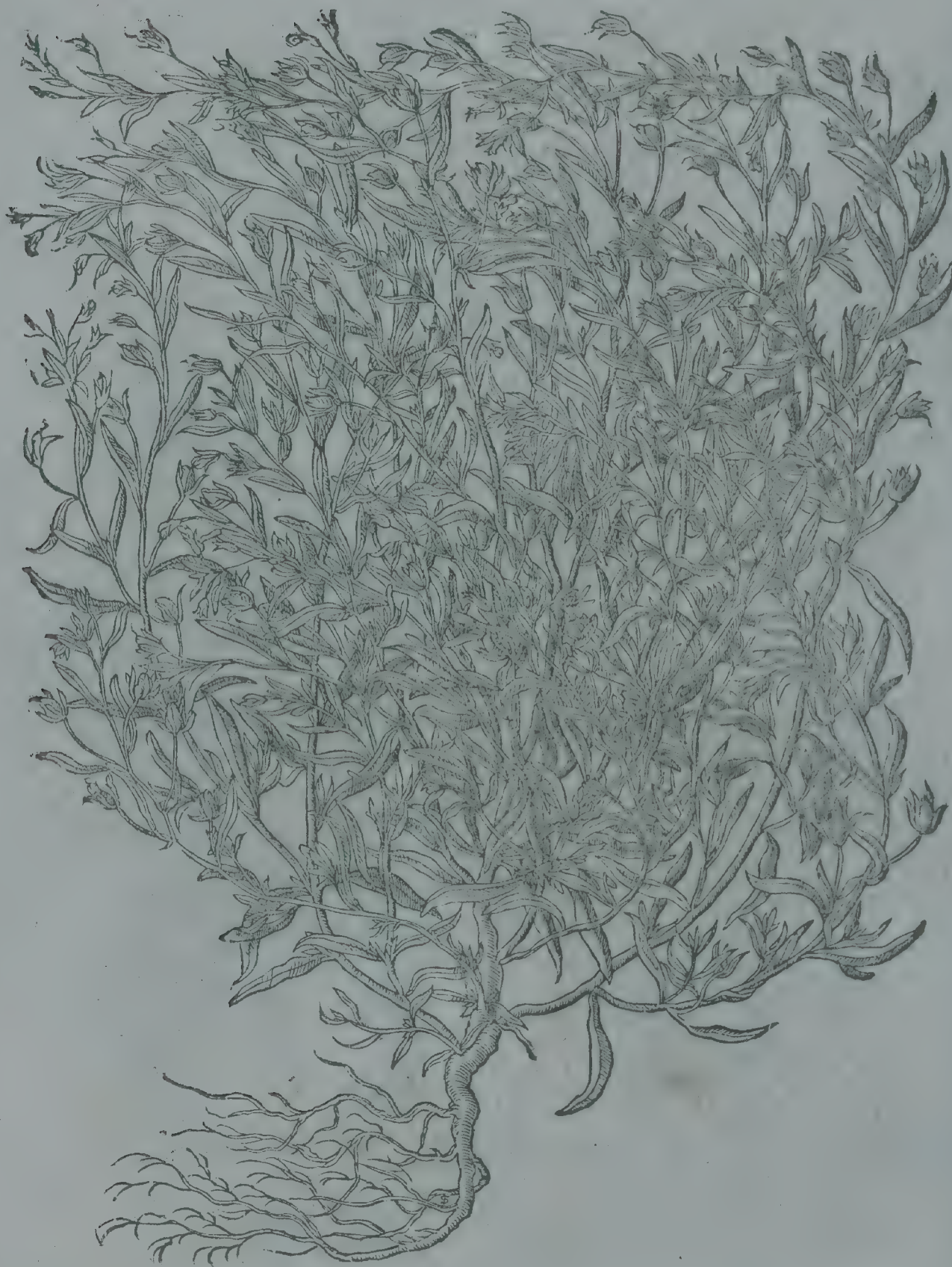


10 **V**ariat admodum Antirrhini apud ueteres historia. Siquidem Dioscorides Antirrhinum herbam folijs, & caule anagallidi similem reddidit. Theophrastus uero eandem aparina similem fecit. Veruntamen nos qui quatuor Antirrhini genera obseruauimus, nullum hactenus uidimus, quod folijs anagallidis, aut Aparina uiresceret, ut ex hac appictis imaginibus apparet. Plinius lib. xxv. cap. x. rectius fortasse, Antirrhinum lino simile nasci scribit. Vnde facile suspicor, Dioscoridis & Theophrasti exemplaria hoc in loco deprauata esse, atque in aliqua parte uitium latere. Ceterum ut in plantis uariat facies, ita quoque in floribus uariat color. Siquidem in una purpureus, in altera subpurpureus, & in ceteris candidus flos emicat. Atqui ex omnibus capita nascuntur, in quibus semen minutum continetur, uitulinis admodum similia, quae non nisi magnitudine differunt. Illinuntur antirrhini folia, quinetiam flores, & semen, cum rosaceo, & melle

Antirrhini cō-  
sideratio.



## ANTIRRHINUM III.



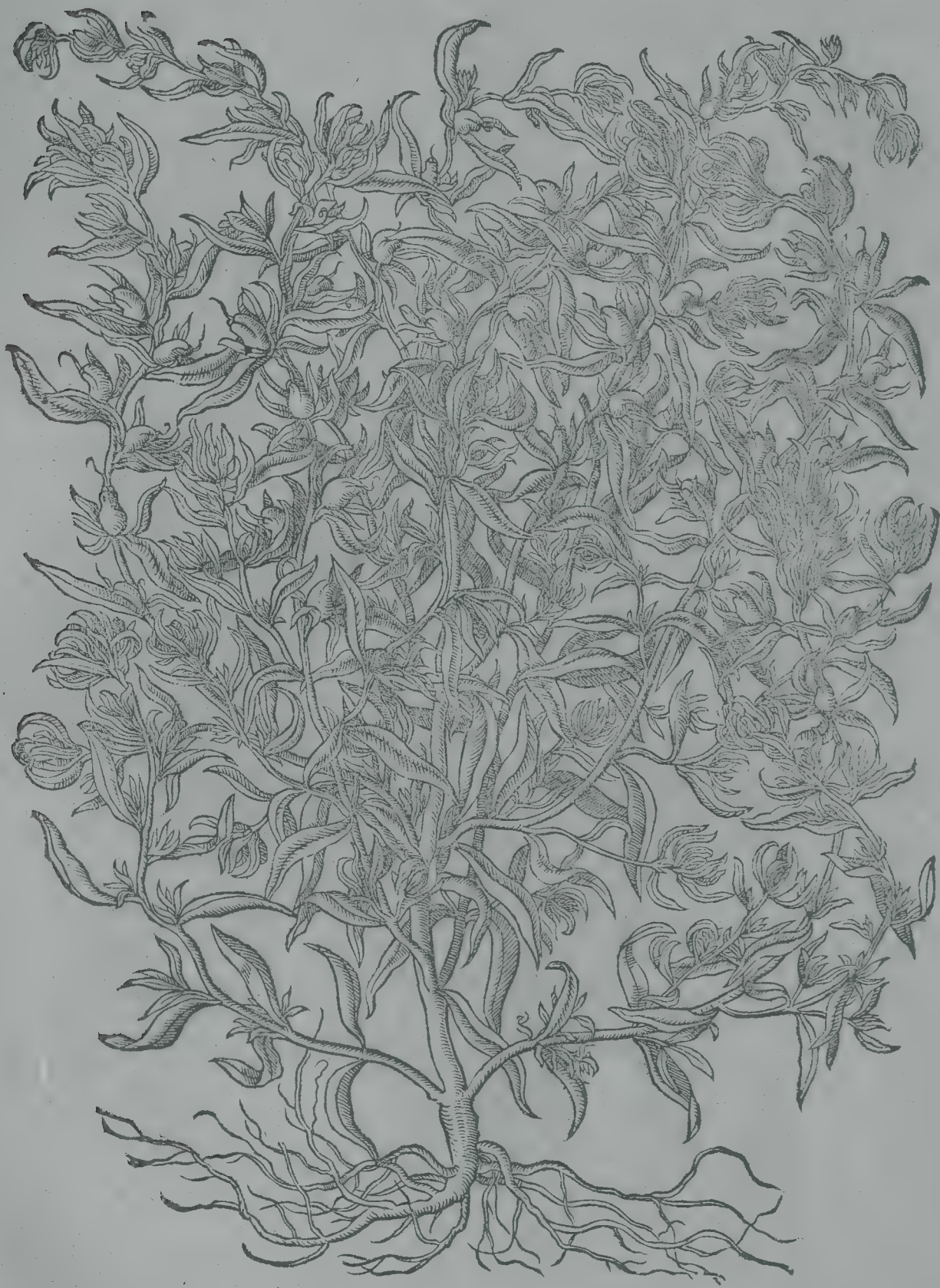
Antirrhini  
uires ex Gal.

Nomina.

& melle ad uteri praefocationes, & mensium difficultates. Herba scorpionibus adeo contraria est, ut illico ea uisa torpe- 10  
scant. Eadem fronti adalligata, praestat ad delendas oculorum albugines. Antirrhini meminit Galenus lib. v. i. simp.  
medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scribit. Antirrhinum, aut anarinum semen habet uituli naribus simile, ad sana-  
tiones inutile. Ipsum autem adsimilis est cum bubonio facultatis, sed multo minoris. Itaque ex illo de hoc coniecito. Hoc  
ut Graeci ἀντίρρινον, ita etiam Latini Antirrhinum uocant: Itali, Antirrhino; Germani, Orant, Sterck Kraut, seu Streick  
Kraut: Hispani, Cabezza de ternera: Galli, Moron violet.



## ANTIRRHINVM IIII.



10

Κατανάνη.

CATANANCE.

CAP. CXXIX.

**E**X eo genere una, folia coronopi habet, longa: radicem iunci modo prætenuem: capitula sena, septenave, in quibus erui semen inest. Arescens in terram flectitur, & se contrahit ad speciem unguium milui exanimati. Altera mali parui magnitudinem explet, radice exigua oliuæ magnitudine, folijs quoque oliuæ colore, & figura, mollibus, diuisis, humi inclinatis: semen ut cicer, minutum, in virgulis dependet, puniceï coloris, multis foraminibus pertusum. Vtranque narrant in amatoria expeti. Thessalicæ mulieres his uti traduntur.

Neutrum



**Catanances** **confid.** **N**eutrum equidem Catanances genus haecenus me comperisse fateor, neque aliquem scio in Italia, qui alterum saltem legitime nouerit. Sed nihil certe referre arbitror: quippe quod ea rebus ueneris tantum conueniant, & amatorijs nascentur. Proinde mulieribus Theffalicis relinquenda sunt, quibus olim fuit usus: praesertim cum hac aetate homines in uenerem admodum procliuēs sint, atque etiam multi nimis calleant amatoria. tantum abest, ut etiam huiusmodi herbarum, si cognoscerentur, auxilia ijs indicari debuissent. Caterum existimat Ruellius in hoc subscribens Hermolao, secundi generis Catanancen recte eam herbam dici posse, quam herbariorum uulgus Bistortam appellat. Sed meo quidem iudicio errat Ruellius, quod Bistorta dicta rumicis folia proferat, & radices quandoque humani brachij crassitudine, anguim modo contortas, non autem paruas oliuæ magnitudine, uelut altera Catanance. Nomen eius Graecum *κατανάγκη*, Latinum item Catanance.

Ruellij error.

Nomina.

ΤΡΙΠΟΛΙΟΝ.

TRIPOLION.

CAP. CXXX.

10

**T**ripolion in marinis nascitur locis, quæ allidit unda, recedensque dimittit, neque in mari, neque in ficco: folio glasti crassiore: palmeo caule, in mucrone diuiso. Eius, ut tradunt, flores colorem ter die mutant, mane candidi, meridie purpurei, sero punicei conspiciuntur. Radice alba, odorata, calidi gustus. Quæ drachmis duabus in uino pota, aquam, urinamque per aluum extrahit. In medicamenta digeritur, quæ uenena arcent.

Tripolii confid. deratio.

Turpeti confid. deratio.

Brafauli erratum.

Fuch. opinio reiecta.

Plinii lapsus.

Tripolii uires ex Gal.

Nomina.

**T**ripolium Serapioni Turbit appellatur. Quapropter credidere nonnulli, Turbit uulgò uocatum Dioscoridis esse Tripolium, praesertim quod ipsum & album, & deiectione facultatis esse deprehenderent. Veruntamen rem aliter se habere illud argumento est, quod communis usus Turpetum nullo commendetur odore, nec gustui acridinem relinquat, sed tantum salsedinis, & asperitatis quidpiam. Ex quibus sanè notis asserere licet, Tripolium in Italia non reperiri, neque aliunde aduehi: quemadmodum nec Turbit, de quo disseruit Auicenna, quem etiam Dioscoridis Tripolium intellexisse reor. Caterum ab his longè differre uidetur TURBIT, quod à Mesue describitur, nostri Turpeto omnibus prorsus notis respondens. Ait enim Turbit radicem esse herbae folia ferulae minora ferentis, tripliciq; notari differentia, nempe alba, subcinerea, & nigra. Quæ quidem omnia in nostri usus Turpeto diligenter intuentibus facile sese offerunt. Siquidem in Turpeti radicibus, quæ ex orientali plaga ad nos deferuntur, omnes hi reperiuntur colores: non tamen quod putem, eos ita factos esse tantum ex ipsius plantæ natura; sed quod ob uetustatem, & aduentitij aeris humorem radices hæc corrumpantur, & nigrescant, illosq; sibi asciscant colores. Cuius rei in causa etiam esse potest maris, per quod conuehitur, exorta procella, undis triremes superantibus, quibus madefactæ radices facile situm, uel nigredinem contrahunt. Præterea cum asserat Actuarius, nil aliud esse album Turpetum, quam alypiæ radicem, eorum planè refellitur opinio, qui Mesuem errasse existimant, quod album Turpetum dixerit plantæ radicem esse, quæ folia ferret ferulacea. quandoquidem alypum, siue alypia, ut in sequentibus docebit Dioscorides, folijs tenuibus profilit, quemadmodum & ferula. Ex his igitur, ut arbitror, abundè liquet, Turpetum tam Mesui, quam Actuario alypiæ esse radicem. Est & aliud Turpetum, quod potius pseudoturpetum dixerim, crassius, & cortice nigrius, quod ex Gargano Apulia monte conuehitur duplici genere, quoniam unum è thapsia, alterum è pityusa radicibus concinnant impostores, à quibus hæc omnia didicimus. Non itaque ab re scripsit Actuarius, nigrum Turpetum radicem esse pityusæ. Verum hoc (ut mea fert opinio) Mesui Turpetum haudquaquam fuerit, cum ipsius Turpetum nil aliud esse existimem, ut paulò antè diximus, quam alypiæ radicem. Quanquam putat Brafaulus, nulla tamen, quod equidem sciam, ratione uel authoritate nixus, apud Mesuem Turpetum omnino tithymali myrsinitis radicem esse. Sed quantum myrti folia à ferula folijs differant, qui nesciunt, rei herbaria peritos consulant. Fuchius porro libro de compositione medicamentorum turpetum, de quo Mesues egit, è Thapsia radicibus exemptum existimat. Sed ipsius quoque sententia mihi planè, ut libere dicam, reprobanda uidetur: nam è ueteribus nullum haecenus reperi, qui Thapsiam lacteo succo turgere scribat: cum tamen Mesui Turpetum à planta eximatur, quæ plurimo lacte madet. Præstat in Turpeti genere album ex orientali plaga allatum, resinofum, minimè cariosum. Deijcit hoc pituitam, crassos lentosq; humores ad articularum compagines defluentes, remotioresq; corporis partes. Ventriculum expurgat, & quæ illi penitus inhaerent excrementa detergit: item & pectus à pituitæ lentore. Datur magno iuuamento aqua intercute laborantibus: item elephantiacis, & Gallica lue affectis: quin & ijs, qui morbis ab exustis humoribus prouenientibus sunt obnoxij. Prodest diuturnis febribus, & in uniuersum ubi pituita redundet. uerum qui sumunt cauere debent à piscium esu, & australi flatu. Sed iam ad Tripolium nostra redeat oratio. Reperio hac in historia non parum allucinatum esse Plinium libro XXI. cap. VII. ubi turpiter Tripolium cum polio herba confudit, aded ut asserere non dubitauerit, polium ter in die foliorum mutare colorem. Id quod de Tripolij floribus tradidere tum Dioscorides, tum antiquorum reliqui. Tripolij quàm breuissimè meminit Galenus libro VII. I. simplicium medicamentorum, ita scribens. Tripolij radix gustanti acris est, & facultate calida in tertio excessu. Quod Graeci *τριπόλιον*, Latini quoque Tripolium dicunt: Itali, Tripolio.

20

30

40

50

ΑΔΙΑΝΤΟΝ.

ADIAANTVM.

CAP. CXXXI.

a Meum. μέ-  
λα, i. q. u. p. d. e  
n. i. i. nigri, ua-  
lidi, tenues.

**A**dianton, polytrichon, pusilla gerit folia, similia coriādrī, in summo incisuris diuisa: cauliculi, quibus exoriuntur<sup>a</sup>, nigro colore nitent, prætenues, palmum alti: radice supernuacua: neque caulem, neque fructum, neque florem profert. Decoctum herbae potum, prodest spirandi difficultati, su-  
spiriosis,

60



## ADIANTVM.



10 spiriosis, lieni, & felle suffusis, & urinæ difficili: calculos frangit, aluum sistit, serpentium moribus auxilio est: contra stomachi fluxiones in uino bibitur: secundas ciet, & menstrua: sanguinis reiectiones inhibet. Contra serpentium morsus cruda herba illinitur, alopecias densat, strumas discutit: furfures, & manantia capitis ulcera ex lixiuio emendat: defluentes capillos continet, cum ladano, & myrtino, & susino, aut hyssopo, uinoque. Decoctum eius cum lixiuio, & uino infusum, idem præstat. Coturnices, & gallinaceos pugnaciores facit, in cibos eorum additum. Seritur gratia utilitatis pecorum circa ouilia. Vmbrosis, & palustribus, circa parietum aspergines, & fontium specus enascitur.



Τριχομανές.

TRICHOMANES.

CAP. CXXXII.

a Meum. μικρόν λιαν. i. ual  
de paruum.  
b Meum. μέλαν. i. subni  
gra.

**T**richomanes nascitur eisdem in locis, quibus dianthon: filici simile, sed<sup>a</sup> exilius: folijs lenticu-  
la, tenuibus, in ordinem utrinque digestis, aduersis in se, in ramulis tenuibus, acerbis<sup>b</sup>, fusco co-  
lore splendentibus. Eadem quæ & adianton præstare posse constat.

TRICHOMANES.



Adianti & Tri-  
chomanis con-  
sideratio.

**A**diantum officinæ Capillum Veneris appellant. Duo eius genera Theophrastus assignauit libro VII. cap. XIII. de  
plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit. Adianti folium in aqua nunquam madescit, nec quicquam adhesif-  
se humoris constat: inde & nomen herba accepit. Genera eius duo, candidum, atque nigrum. Ambo ad defluuium capil-  
lorum utilia, oleo trita. Nascuntur maxime locis humidis. hac Theophrastus. Cui subscribit Plinius: licet confuse sa-  
lis,



- tis, libro XXI. cap. XXI. dum sic inquit. Aliud Adianto miraculum, estate uiret, bruma non marcescit, aquas respuit: perfusum mersumve, sicco simile est, tanta dissociatio deprehenditur, unde & nomen à Græcis. Quidam callitrichon uocant, alij polytrichon, utrunque ab effectu. Duo eius genera, candidius, & nigrum, breuiusq; . Id quod maius est Polytrichon, aliud Trichomanes uocant. Vtrique ramuli nigro colore nitent, folijs filicis, ex quibus inferiora aspera, ac fusca sunt: omnia autem contrarijs pediculis densa inter se ex aduerso: radix nulla. Umbrosas petras, parietumq; aspergines, ac fontium maximè specus sequitur, & saxa manantia. quod miremur, cum aquas non sentiat. ita Plinius. In quibus nimirum uerbis manifestè deprehenditur ipse Plinius, Trichomanes, quod & Filiculam appellamus, in secundi Adianti locum retulisse. quippe qui perperam fortasse acceperit Theophrasti sententiam, à quo illa mutuatus est. Nam Theophrastus ubi de utroque Adianti genere disseruisset, eodem loco citato statim de Trichomane hæc uerba subiunxit. Trichomanes uel ad distillationes urinae unice facit, ut aliqui existimant. Caulem hæc adianto nigro similem gerit: folia admodum parua, densa, aduersa, inter sese condita: radicem minimam. Loca amat opaca. hætenus Theophrastus. Ex quibus liquido apparet, Theophrasto Trichomanes, quod Fidicula à Theodoro uertitur, nullum Adianti genus esse, sed per se suiq; generis plantam: quod enim Fidiculam dixerit cauliculum ferre nigro adianto similem, clarissimè ostendit, candidum Adiantum cum Trichomane nullam habere cognationem. Hinc itaque facile crediderim, Adiantum nigrum, quod caule filiculam referat, nobis legitimum esse, id sanè intelligens, quod Capillum Veneris passim nominant. Candidum uerò eanz plantam esse aliquando putavi, quæ unà cum Trichomane in petris, parietum, ac fontium asperginibus, specubus, & humentibus locis nascitur: folijs nigricantibus, minutim laciniatis, luteas maculas quàm plurimas auersa parte habentibus: caule uiridi, gracili, flexiliq; : quam nonnulli, eò quod folijs rutam emuletur, & in muris proueniat, Rutam murariam cognominant, alij Saxifragam dicunt. Sed nunc equidem hanc eandem cum Paronychia Dioscoridis esse opinor, ut etiam superius in sua mentione monuimus. Cæterum Euchsus medicus clarissimus, hanc herbam pro Saxifraga Dioscoridis depinxit in suis de stirpium historia commentarijs. Verùm quod hæc folio constet rutæ, illa uerò thymi, cur planè eius sententiam comprobem, non habeo. Adianti meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus scribens. Adiantum in caliditate quidem, & frigidityte symmetrum est, uerùm deficcatur, & extenuatur, & discutitur. Etenim alopecias capillis uestit, & strumas & abscessus digerit, lapidesq; frangit epotum. Viscosorum, crassorumq; e pectore pulmoneq; excreationibus non mediocriter confert, & uentris profluuium sistit: non tamen ullam manifestam caliditatem affert, sicut nec frigiditytem. Verùm posuerit ipsum quispiam secundum hanc oppositionem & temperiem in ordine medio. Trichomanis autem meminit libro VII. eorundem simplicium medicamentorum, ubi subscribens Dioscoridi, hæc tantum retulit. Trichomanes eadem præstat, quæ adiantum. hætenus Galenus. Porro Adiantum, ut Mesues inter sua simplicia refert, aluum subducit, bilem, & pituitam deijcit, crassaq; excrementa, quæ diu interioribus inbasere. Pectus & pulmonem detergit, sanguinem clarificat, bonum facit halitum, animam dilatat, & iecur & uentriculum purgat, præsertim si obstructione laborent: tametsi ad eorum infarctus potentius sit eius dilutum ex apij, aut endiuie aqua paratum, aut ex cicerum nigrorum iure, aut caprino sero. Sed si addatur saccharum, lateris inflammationes sanat, & urinam trahit. Eius præterea decoctum frequentius potum calculos frangit, & feminas à partu purgat. Hos autem effectus præbet calida tantum facultate, quæ illi inest. At adstringente ui, quæ etiãnum pollet, defluxiones inhibet: fluentem sanguinem sistit, uentriculum roborat, & capillorum defluuium usqueadè emendat, ut non modò eos cohibeat, sed & renasci faciat, præsertim emplastri modo impositum, myrtino oleo, ladano, & austero uino additis. Idem præstat & combusti cinis, quinetiam eius ex uino decoctum. Furfures reiteratis lotionibus depellit. Eius cinis hæc omnia potest, & agilopas curat. Ipsius diluti libra epota commodissimè aluus subducitur. Herba, quæ Græcis ἀδιαντον, Latine pariter Adiantum nominatur: Arabibus, Berscegnascen, seu Bersausan & Chulbare albir: Italis & alijs uulgò, Capel uenere: Germanis Frauuenhar: Hispanis, Culantrillo de pozo: Gallis, Capil uenere. Quæ uero τριχομανές, Græcè, Latine Trichomanes, Polytrichum & Callitrichum dicitur: Italis & officinis Politricho: Germanis, Steinbrech: Hispanis, Politrigo: Gallis, Polytricen.

Plinii lapsus.

Adianti, & Trichomanis uires ex Gal.

Adianti uires ex Mesue.

Nomina.

Ἐλάνθιον.

XANTHIUM, SIVE LAPPA.

CAP. CXXXIII.

- Xanthium nascitur læto, & pingui solo, & lacubus exiccatis, caule cubitali, anguloso, pingui, prodeuntibus ex eo crebris alis: folia atriplicis habet, infecta, nasturtium odore imitantia: fructum grandis oliuæ modo, rotundum, & ut platani pilula, spinosum, qui contactu uestibus adhærescit. Is antè collectus quàm perfectè siccescat, tunditur, & fictili uase reconditur. Flauos autem facit capillos, si acetabuli instar tepida aqua madescat, mox caput, nitro antè perfriatum, illinatur. Alij in uino tundunt, & ita asseruant. Semen aptissimè tumoribus imponitur.

- Xanthium, quod uulgus Lappam minorem cognominat, omnibus uulgatissimum est: quandoquidem publicis ubique semitis, & exiccatis scrobibus, lacubusq; nascatur. Huic, meo quidem iudicio, omnes conueniunt notæ, nulla prorsus reclamante, quæ Xanthio à Dioscoride tribuuntur. nam præterquàm quod caulem gerit angulosum, ac pinguem, folia, quæ ei subalbida sunt, atriplicis effigiem referunt, per ambitum serrata, nasturtium odore imitantia. Prodeunt etiam e caule ramuli, quibus racematim fructus oliuæ figura dependet, aculeatus ceu platani pilula, qui maturescens, cum tangitur, uestibus pertinaciter adhæret. Paucis admodum huius herbæ uires descripsit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Xanthium uocatur etiam phasganium. Fructus discutiendi uim obtinet. Hæc planta Græcis Ἐλάνθιον appellatur: Latinis quoque Xanthium: Italis, Lappola minore: Germanis, Bettlersleijß, & Spitzkletten: Hispanis, Lappa menor: Gallis, Gloteron, & Grapellas.

Xanthij confid.

Xanthii uires ex Gal.

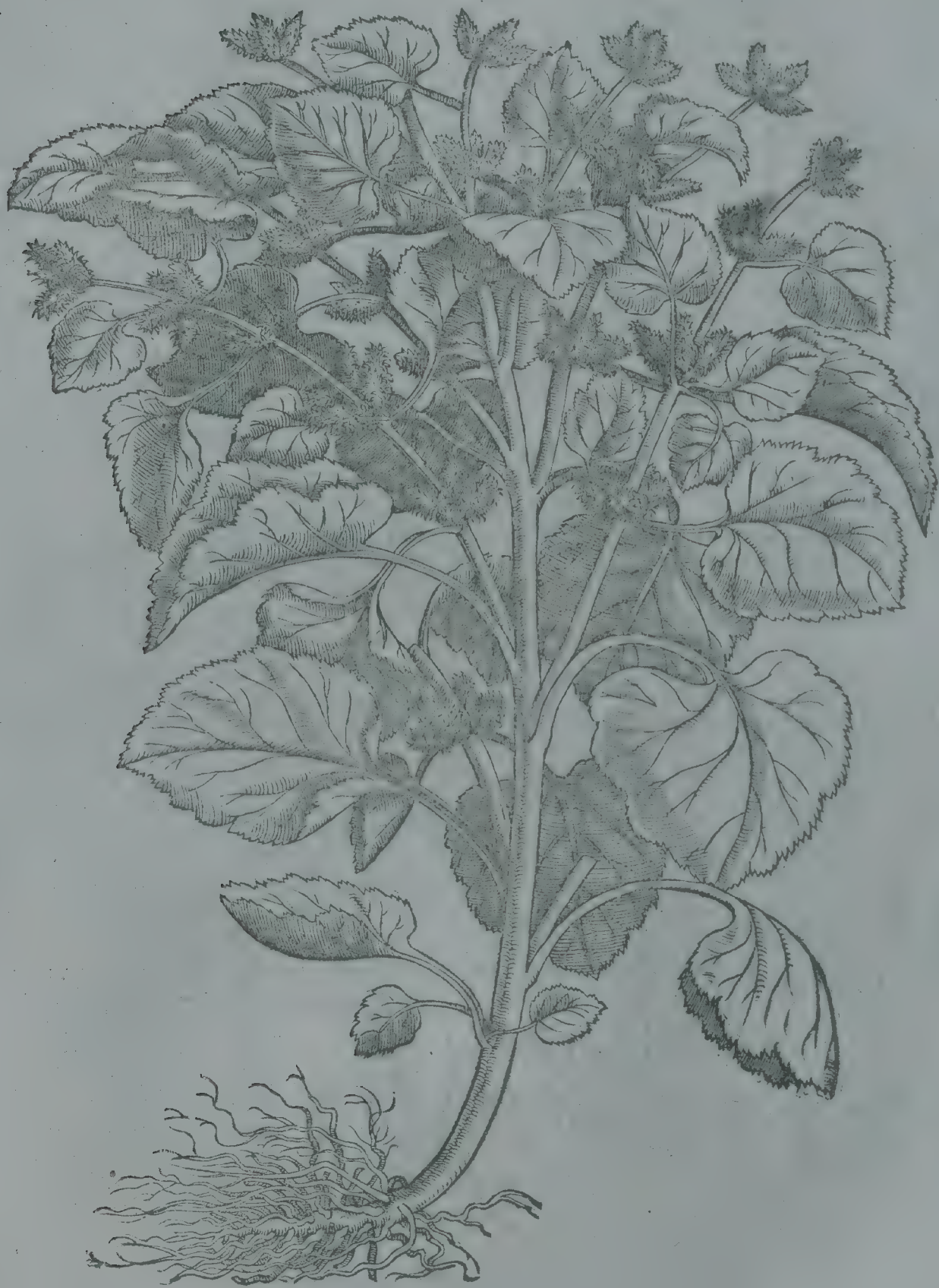
Nomina.

iiii 2

XANTHIUM,



## XANTHIVM, SIVE LAPPA MINOR.



Αἰγίλωψ. AEGILOPS, SIVE FESTUCA.

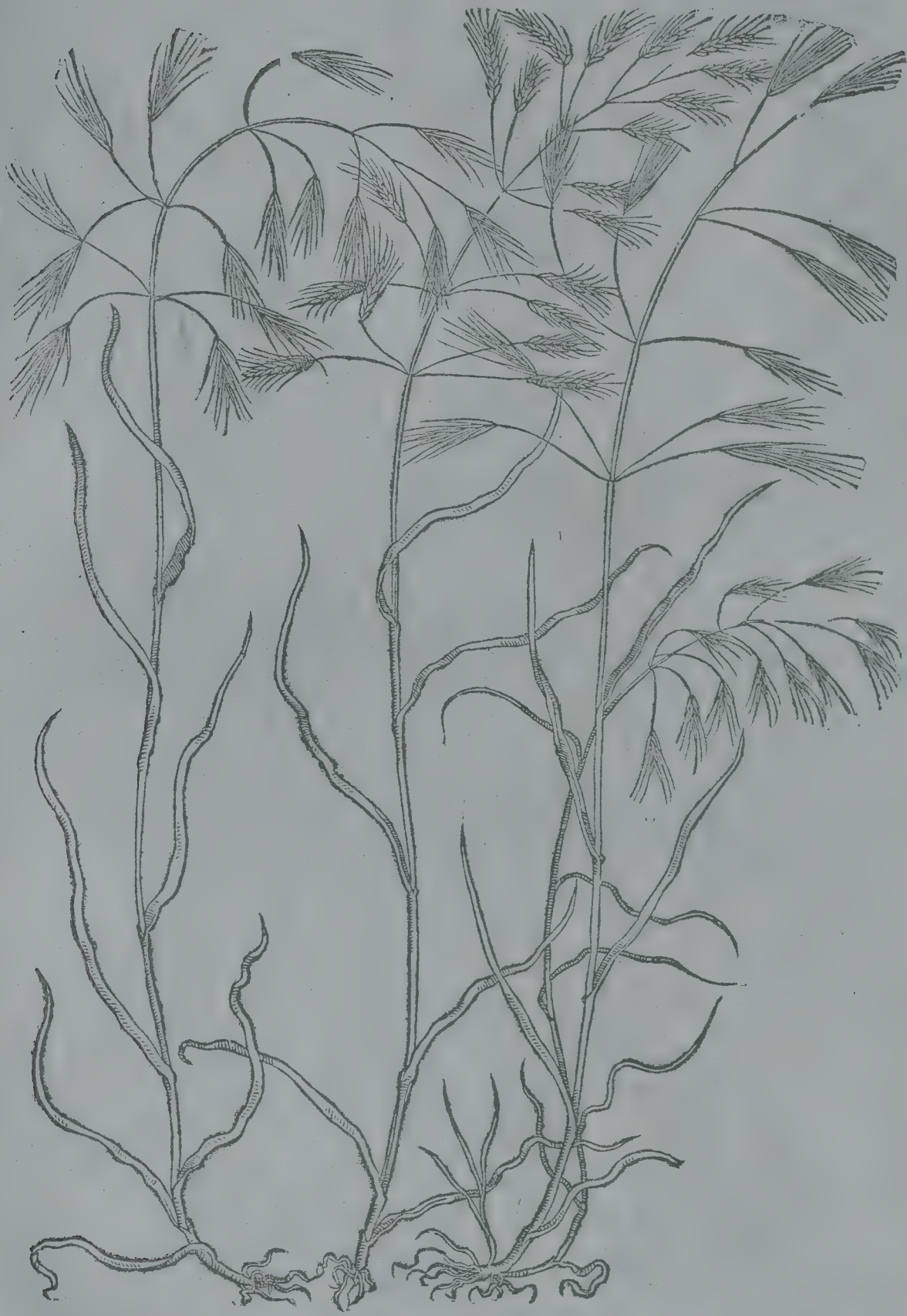
CAP. CXXXIIII.

10

**A** Egilops herbula folia tritici habens, sed molliora, in summo capite semina bina ternave rubra, quibus aristæ quasi capillaceæ exeunt. Illita cum farina herba ægilopijs medetur, duritias discutit. Succus farinæ admistus siccatur, & eorundem gratia reponitur.

Nascitur





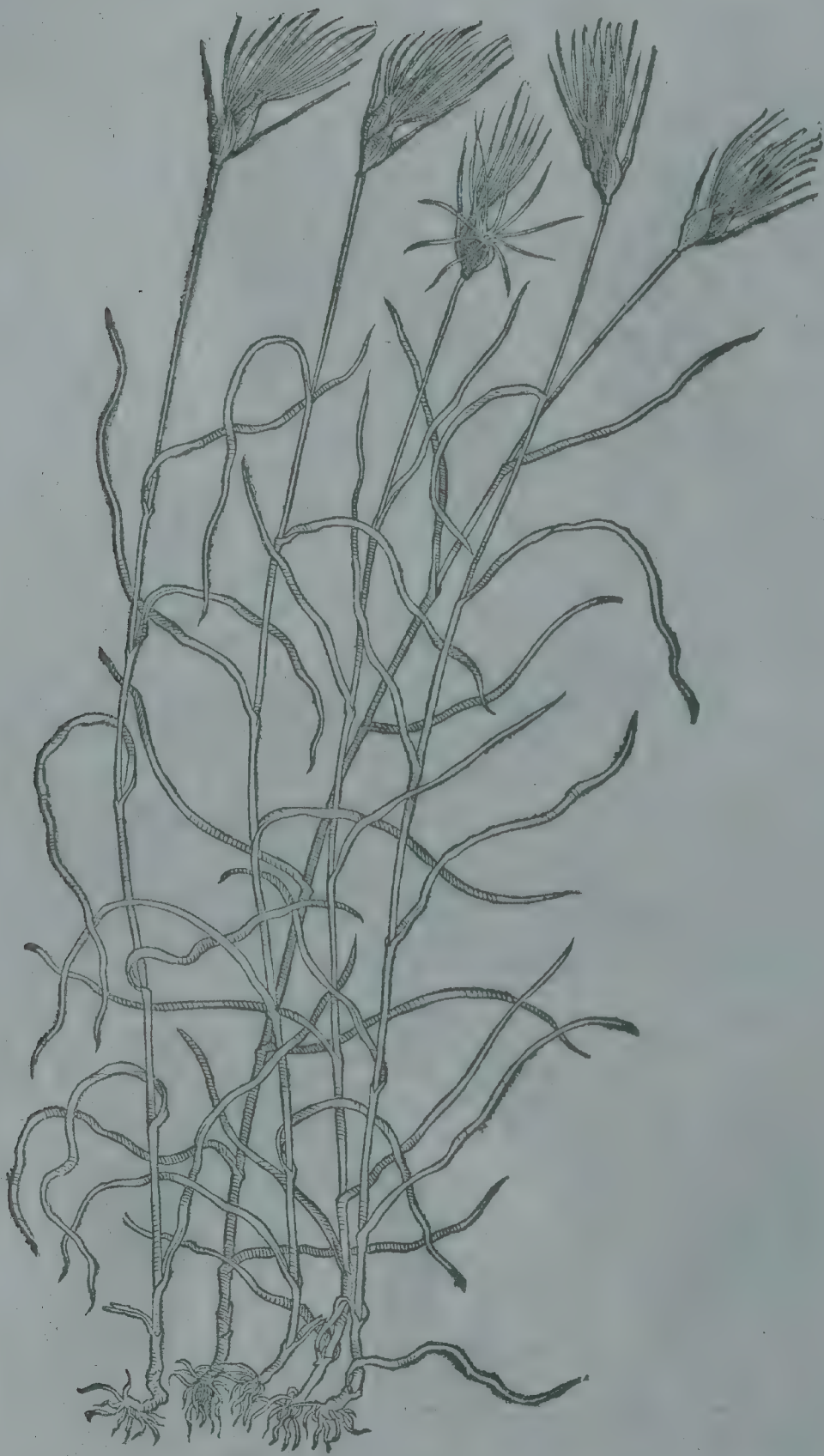
10 **N**ascitur frequens *Aegilops* inter segetes, sed frequentissima inter hordeum, folio tritici, culmo prætenui, in cuius ca-  
 cumine bina ternæ rubra semina dependent, putamine ac etiam figura hordeum referentia, breviora tamen, tumen-  
 tia, striataq;. Ex his numerosæ prodeunt ariste; tenues, prælongæ, & acutæ. Est & alia planta, quam antea legitimam  
 censebam ægilopam, tum quod observatum sit hordeum in hanc degenerare, tum quod terna quaternæ semina, ipsaq;  
 rubra in unaquaque spica ferat: tenuibus aristis inde prominentibus. Proinde errant ij, ut equidem arbitror, qui *Aegilo-*  
*pem*, & *auenam* idem esse contendunt. quandoquidem etsi primo statim intuitu *Aegilops* *avenæ* faciem referre uideatur; di-  
 ligenter tamen singulas eius notas expendenti, facile & discrimen, & error deprehendetur. Etenim *Auena* in stipula  
 cacuminibus grana profert, longiusculis appensa pediculis, oblongis folliculis contexta, bipedum locustarum effigiem re-  
 præsentantibus. At *Aegilops* tenuissimas fert spicas, tribus, aut quatuor tantum granis contentas, *avenæ* ferè modo depen-  
 dentibus: è quibus ariste prodeunt capillorum instar tenues, rubentes, & *avena* longiores. Quòd autem ita se res habeat,

*Aegilops* cõ-  
 sideratio.

Error quorun-  
 dam.



## AEGILOPS II.



manifestum præbet indicium ipse Dioscorides: utpote qui de auena libro secundo inter cerealia abundè scripserit neque bis  
seorsumq; eiusdem plantæ historiam tractare soleat: supernuacaneum enim fuisset idem repetere, & in ordinatum eidem in-  
consultò addere. Huc accedit, quòd si notæ, quæ utrique plantæ à Dioscoride redduntur, inuicem conferantur, haud du-  
biè alteram ab altera tum facie, tum uiribus, longè differre comperietur. Nanque Dioscorides Auenam, quam Βοῦλον,  
non αἰγίλον uocauit, depinxit stipula geniculis intercepta, dependentibus in cacumine paruulis ueluti locustis bipedibus,  
in quibus semen concluditur. Aegilopa uerò in summo capite semina bina, aut terna rubra habentem, aristis capillaceis.  
Porro cùm libro secundo de uiribus Auenæ differeret, inquit. Huius semen non secus atque hordeum, utile est ad cata-  
plasmata. Pulte eius alius sistitur. prodest tuſſientibus in sorbitione succus. Verùm hîc de uiribus Aegilopis scribens,  
herbam eius ad sinuosos oculorum abscessus, quos Græci ægilopas uocant, & ad duritias discutiendas commendauit: suc-  
cumq; farinæ admixtum ad idem ualere prodidit. Quæ sanè omnia, ni fallor, apertissimè demonstrant, ægilopem auenæ  
quàm



quàm maxime repugnare. Aegilopem ex hordei uitio fieri, sicut lolium ex tritico nimis uligine, testis est Galenus libro primo, capite ultimo de alimentorum facultatibus, ubi ita scribit. In tritico quidem frequens lolium saepe inuenitur: in hordeis uero reperitur, sed paucum: quam autem aegilopem appellant, ea in hordeis frequens inuenitur, cum prima generatio, uel incrementum ipsis non rectè successerit. Porro pater meus etate iam declinante, cum agricultura delectaretur, triticum, ac hordeum aliquando seminavit, omnibus diuersi generis seminibus, quæ ipsis erant admista, diligenter selectis, quod certò cognosceret, num ex ipsorum mutatione lolium & aegilops nascerentur, an propriam hæc quoque semina naturam haberent. Cum autem sortè unà cum puris seminibus in tritico quidem frequens lolium, in hordeo autem parum, sed magnam aegilops uim enatam conspiceret, in alijs quoque seminibus itidem experiri est aggressus. hæc Galenus. Ceterum ipse quoque testari possum, me sæpenumero in Anania ualle audiuisse agricolas conqueri, quod hordeum degenerasset in Squalam: sic enim ipsi Aegilopem hanc secundam uocant. Aegilops uires retulit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, his uerbis. Aegilops digerendi uim possidet, id quod ex gustu patet: leuiter enim est acris. Verum & ex eo liquet, quod phlegmonas induratas, & aegilops sanat. hæc Galenus. Cuius etiam testimonio satis planum fieri potest, Auenam, & Aegilopem inter se dissidere, quod de ijs seorsum egerit, & singulis diuersas uires reddiderit. Quæ Græcè αὔλας, Latine etiam Aegilops dicitur: Arabicè, Dausir, Dalisit, Dosana, Dauser, siue Duffer: Italicè, Egilopa.

Aegilops ex hordeo generatio.

Aegilops uires ex Gal.

Nomina.

Βρόμος.

BROMVS.

CAP. CXXXV.

**B**romus<sup>a</sup> herba aegilopi similis, exiccatoriam uim habens. Decoquitur cum sua radice in aqua ad tertias, & iuri colato par modus mellis adijcitur: rursus incoquitur, dum liquidi mellis crassitudo fiat. Linteum eo humore imbutum, & <sup>b</sup> naribus inditum<sup>c</sup>, contra graueolentiam ulcerum efficacax est. Aliqui tritam aloen addunt, & eo modo utuntur. Cum ficcis rosis cocta in uino, grauemoris halitum emendat.

a Meū. addit. ὅς τις πικρὸν, & δὲ ἀκροστέρας i. quæ & siphonium & acrospelum uocat. b Meum. ἐπὶ τῶν ὀζανινῶν βρέχων. i. ad narium ulcera in fasum. c Car. σέμας τοῦ δυσοδίου. i. oris graueolentiam.

Bromi consid.

Nomina.

**T**ametsi non desunt Dioscoridis studiosi, atque etiam interpretes, qui putant, Bromum huic loco illegitimè accreuisse quod de ea quoque libro secundo idem Dioscorides tractauerit, aliudq; non sit Bromos, quàm Avena; nos tamen longè aliter sentimus. Mea siquidem sententia est, eritq; donec melior ab alijs proferatur, quod Dioscorides, ubi secundo libro Bromum inter segetes, legumina, & alia frugum genera, quæ satione proueniunt, descripsit, de satina Bromo tantum intellexerit: hinc uero, ubi de his, quæ sponte nascuntur, differit, nobis syluestrem Bromum reddat. Hæc uulgaris notitia est, domesticæ auenæ in omnibus persimilis, granis tamen maioribus, nigrioribus, hirsutioribusq; Bromi huius mentionem fecisse opinor Plinium libro XXI. cap. XXV. dum sic inquit. Bromos semen est spicam ferentis herbe. nascitur inter uitia segetis auenæ Græcæ genere, & folio, & stipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes paruulas uelut locustas habet. Semen utile ad cataplasmata, atque hordeum, & similia. Βρόμος ita Græcè, ut Latine Bromus & Avena syluestris nominatur: Italicè, Vena saluatica.

Γλαύξ.

GLAVX.

CAP. CXXXVI.

**G**laux cytiso, aut lenticulæ folijs similis, quæ supernè uirent, auersaque candidiora spectentur: ramuli à terra exiliunt quini senive, tenues ab radice: dodrantem alti: flores uiolæ albæ, purpurei exeunt, minores tamen. nascitur iuxta mare. Coquitur cum hordeacea farina, sale, & oleo in forbitione, ad reuocandam extincti lactis ubertatem.

**Q**uamquam scribit Dioscorides iuxta mare nasci Glaucem; eam tamen ipse hæcenus nusquam reperi, neque ab aliquo compertam audiui. Nisi Ruellio ad stipulari uelimus, qui eam herbam Glaucem putat esse, quæ fruticat multis caulis: folijs oblongis, in ordinem utrinque digestis, ciceris modo, subter cæsijs, supernè uiridibus: flore purpureo, paruo, siliqua terete, non in aduncum ut scæni græci corniculata. Hæc, etsi Ruellio teste nullum apud Gallos inuenerit nomen, à qui busdam (ut superius libro tertio, ubi eius quoque imaginem dedimus) commentati sumus. GALEGA ab alijs Ruta capraria: in Hetruria uero uulgò appellatur Lananese, siue ut quidam alij Lauamani, quod prope riuos aquarum nascatur, ubi manus lauantes rustici, hac planta saponis uice sibi sordidum lutum abstergunt. Verum cum uideamus huiusce plantæ flores, & caules, qui se quandoque ad bicubitalem altitudinem attollunt, Glaucis faciem non repræsentare, cogimur dicere Ruellium hac in re hallucinatum deprehendi: præsertim quod Glaux, Dioscoride & Plinio authoribus, inuenitur iuxta mare. Galega uero in uliginosis locis, in scrobium aggeribus, in montibus, & denique passim ferè prouenit. Huic plantæ recentiores assignant uires non uulgares contra pestilentiam, & uenenosorum animalium morsus. in quorum remedium herba per se estur, atque etiam exterius illinitur. Sunt & qui eam morbo comitiali laborantibus auxiliari prædicent: in quem usum eius succum exhibent, drachmarum quatuor pondere. Quod autem hæc extinctum lac reuocet, ad quod Glaux à Dioscoride commendatur, non equidem ausim asserere, cum nullum inueniam, qui Galegam his uiribus præstare testetur. Glaucis meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, de eius uiribus differens in hunc modum. Glaux herba, & ipsa lactis generandi uim obtinere uidetur. Quod si ita sit, calida quodammodo, humidaq; fuerit temperamento. Ea æquè Græcis γλαύξ, atque Latinis Glaux appellatur.

Glaucis consideratio.

Ruellii opin. explosa.

Glaucis uires ex Gal.

Nomina.

Πολύγαλον.

POLYGALA.

CAP. CXXXVII.

**P**olygala palmi altitudinem petit, folijs lenticulæ, gustu adstricto. Quæ pora, lactis abundantiam facit.

iiii 4 Polygala



## POLYGALA.



**P**olygala cuius hęc imaginem appinximus, misit ad me Verona Franciscus Calzolarius pharmacopœus insignis. Quæ 10  
 an legitima sit, pro certo decernere non ausim, quòd tam pauca eius tradantur notæ, tum à Dioscoride, tum etiam  
 à Plinio, ut non facile aliquid certi de ea determinari possit. Verùm quoniam hæc planta palmarem longitudinem non exce-  
 dit, & folia lenticulæ habet, & gustu est adstricto, facile adducor ad credendum, eam legitimam esse polygalam. & præsertim  
 cum ipse Calzolarius scribat, multiplici sibi experimento constare, huius plantæ usu lac in mulieribus copiosum provenire.  
 mihi planè incomperta est. neque id temerè fateri licet, quòd tam pauca eius tradantur notæ tum à Dioscoride, tum etiam  
 à Plinio ut admodum difficile sit decernere, quæ nobis hodie sese offerat planta, cui Polygalæ nomen rectè competere pos-  
 sit. Hæc Græcè πολύγαλον, Polygalum quoque & Polygala Latine dicitur.

Nonina.

O'cupis



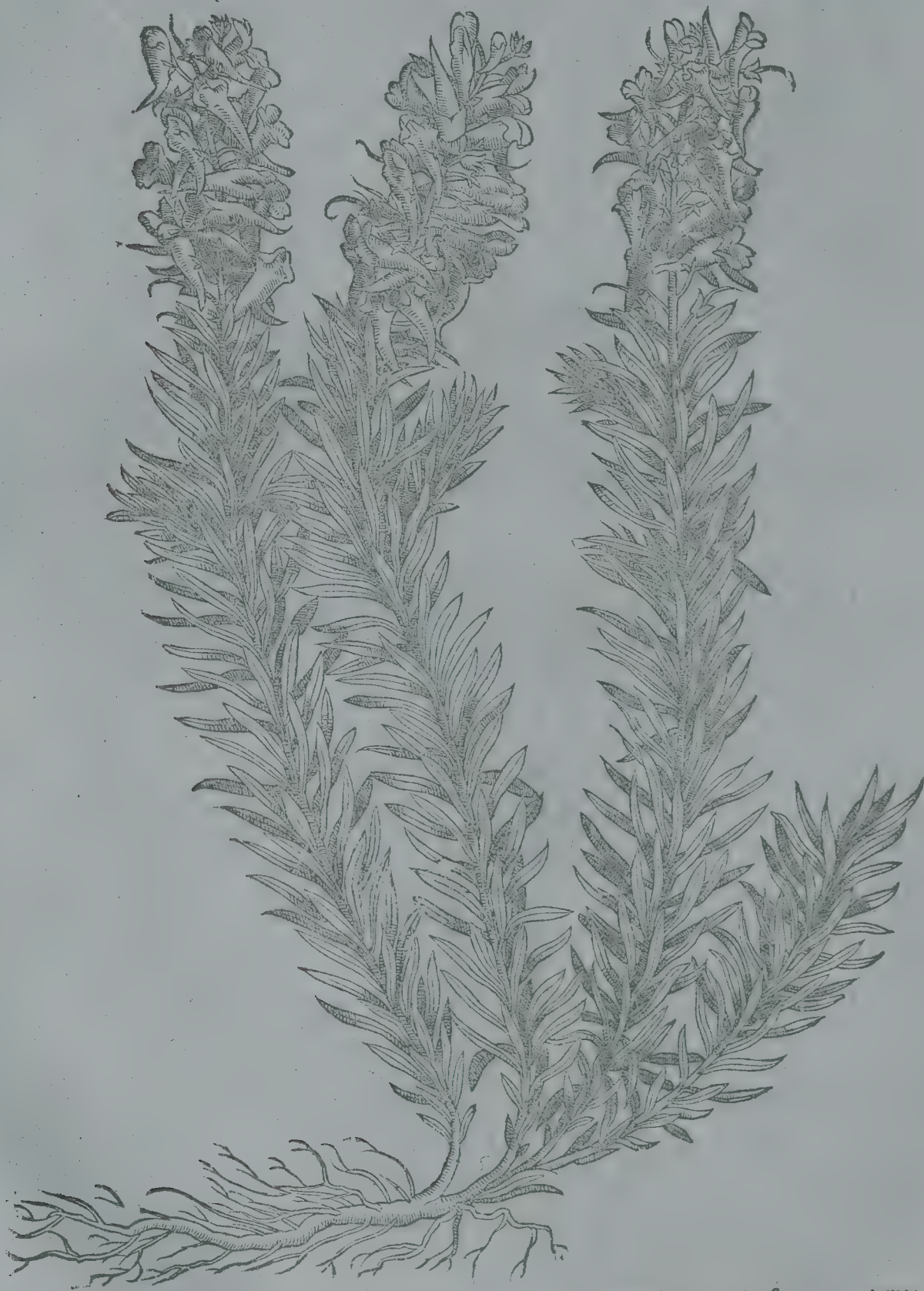
Ὀσυρίς.

OSYRIS.

CAP. CXXXVIII.

**O** Syris frutex est niger, ramulos ferens tenues, lentos, fractuque contumaces: & in his folia quaternaria, quina, senave, ceu lini, nigra in initio, dein colore mutato rubescentia. Decoctum eius potum, iuvat arquatos.

O S Y R I S.



**I** **O** Syris, quod folijs, & caule lini faciem representet, officinis Linaria appellatur. Huius flores, quos tamen omisit Dioscorides, numerosi à medio usque ad summum visuntur, sylvestris cumini secundi generis modo, verum in hoc purpurei sunt, in illa sublutei. Sunt tamen qui uelint, Osyrim eam esse plantam, quam uulgò nos appellamus Bel uedere, quod bellè, densissimeq; fruticet, uireatq; per æstatem, non solum in hortis, & uiridarijs sata; sed etiam in fœtilibus ornandi fenestras

Osyridis consideratio.



di fenestras gratia. Qui uero ita existimant, eo ducuntur argumento, quod hac non modò crescat folijs lino similibus, sed quod etiam nunc seratur à multis ad scopas ex ea parandas. Quandoquidem id à Galeno dictum uolunt in simplicium censu, ubi uerbum κορήματα (ita enim legendum est, non autem κακορήματα, ut malè habent codices) non solum medicamenta quæ faciem uenustant; uerum etiam scopas Græcis significare arbitrantur, quemadmodum & Cornarius in Aetio interpretatur. Quorum equidem sententiam non prorsus improbandam censeo, quoniam palàm est, hanc plantam folijs lino referre, & ad scopas: consiciendas aptissimam esse. tametsi Dioscoridis placitis ea non admodum adstipuletur, sicuti nec alia uocata Linaria, quod neutrius folia è nigro, quod uiderim, in rubrum mutantur, quodq; harum ramuli longè plura habeant folia, quàm quina, uel sena. Vidi quoque alias plantas, quas, non deerant, qui legitimam facerent Osyrim. uerum cum etiam in his nonnullæ desiderarentur osyridis notæ, non libuit eorum probare sententiam. Osyridis historiam tradidit etiam Plinius lib. XXV I I. cap. XI I. ubi ita scriptum reliquit. Osyris ramulos fert nigros, tenues, lentos: & in his folia nigra, ceu lini: semenq; in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubescens. hac Plinius. In quibus, meo iudicio, lapsus deprehenditur ipse Plinius, quod ijs notis depinxit huius plantæ semen, quæ folijs reddidit Dioscorides, à quo tamen Plinius illa mutuatus est. De uiribus Osyridis Galenus lib. V I I I. simplicium medicamentorum disseruit, ijs uerbis. Osyridi, inquit, herba, ex qua κορήματα (siue scopas, siue medicamenta, quæ cutem exterunt, & leuigant, interpreteris) fieri solent, amara inest qualitas, & obstructiones expediendi facultas. quare & in iecinore consistentes obstructiones adiunat. Herba hæc οσυρίς Græcis, Latinis item Osyris dicitur: Germanis, Harn Kraut: Italis pariter & Hispanis, Linaria.

Plinii lapsus.

Osyridis uires  
ex Gal.

Nomina.

Σμίλαξ τραχεία.

SMILAX ASPERA.

CAP. CXXXIX.

a Meum. καρ-  
πὸν ἔχει βο-  
τρούδῃ. i. fru-  
ctum habet ra-  
cemosum.

**S**milax aspera, folia habet periclymeni: sarmenta tenuia, multa, rubi modo, aut paliuri aculeata: Sarbores scandit, ab imo ad summa perreptans, se conuoluens eis<sup>a</sup>: fert racemos exiles, qui maturi rubescunt, gustumque leniter mordent. Nascitur in palustribus, & asperis: radice dura, crassaque. Folia, & acini, & antè, & postè poti, uenenosorum antidota sunt. Tradunt, si infantibus nuper in lucem editis, quid ex his tritum propinetur, nulla postmodum uenena nocitura. Inciditur etiam ad alexipharmaca, id est, ad ea medicamenta, quibus uenena arcentur.

a Meū. & Car.  
κατὰ πάσαν  
τὴν σμίλακα. i.  
per totam smi-  
lacem.

b Meum. τρι-  
κόλον ἀπὸ  
ἐκότερε. i. utri-  
que trium obo-  
lorum Attico-  
rum.

Σμίλαξ λεία.

SMILAX LAEVIS.

CAP. CXL.

**L**aevis Smilacis folia hederæ similitudinem habent, molliora, læuiora, tenuiora: huius sarmenta supradictæ similia, nullis horrent spinis: conuoluitur arboribus, ut prior: fructum parit lupini modo nigrum, exiguum: floribus in<sup>a</sup> cacumine perpetuis, multis, rotundis. Hac sinilace, quadam topiariorum arte, tentoria contra æstus molestiam faciuntur: folia per autumnum decidua. Semine cum dorycnio potio<sup>b</sup>, ternis singulorum obolis, uaria & tumultuosa in somnis obuersari traduntur.

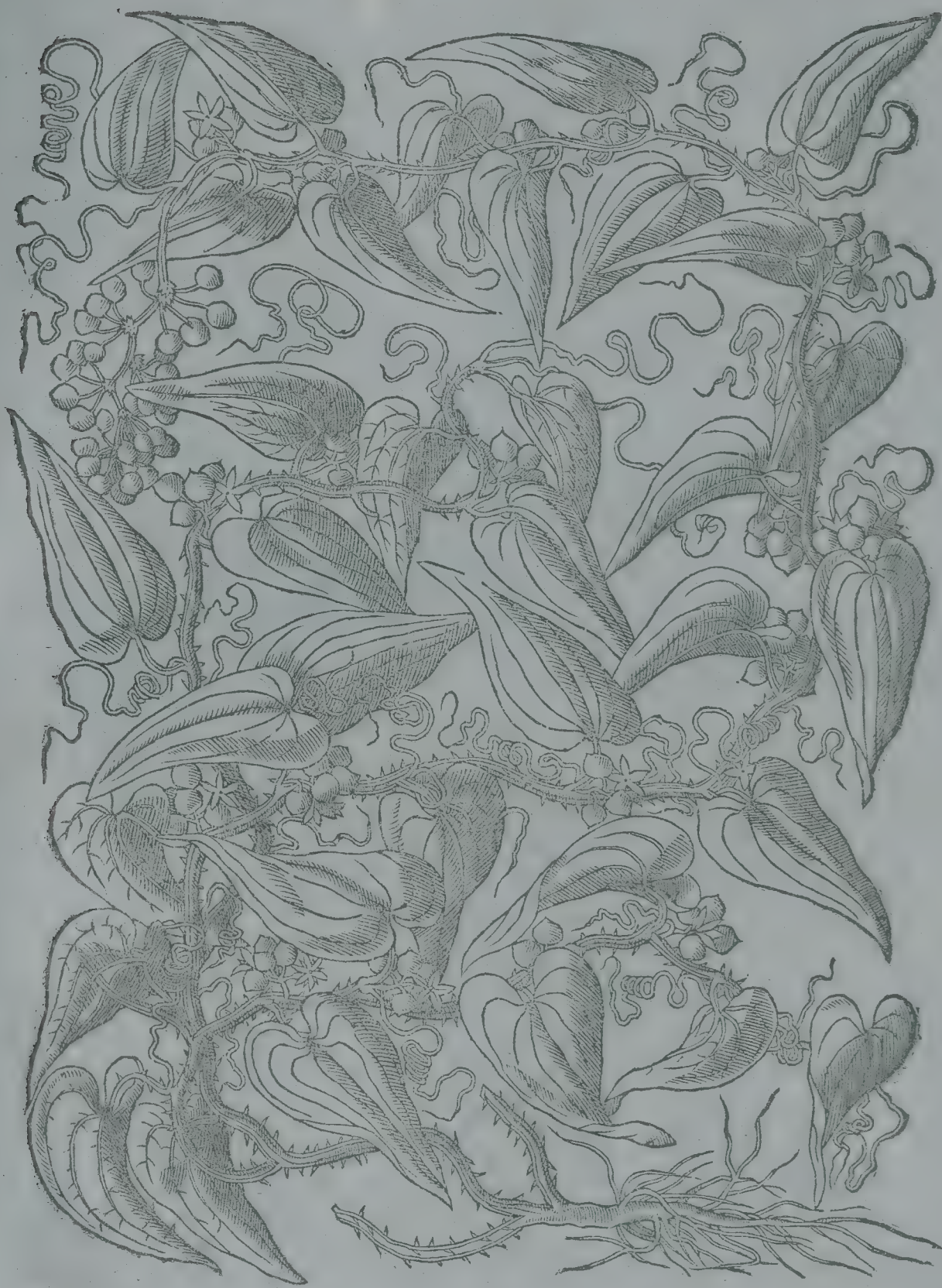
Smilacis aspe-  
re historia ex  
Theophr.Smilacis lævis  
historia.

**S**milax aspera Hetruscis Hedera spinosa, siue Rubus ceruinus nominatur. Hanc diligentissime persecutus est Theophrastus lib. I I I. capite ultimo de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit. Smilax, id est, hedera Cilicia, amplexican-  
lis ipsa quoque assurgit, frutex aculeatus, & uelut præhorridus: folium hederæ, paruum, sine angulo, iuxta pediculi reti-  
naculum humectum: peculiare, quod medium illum callum, qui instar spinæ animantium secat, prætenuem habet, & in-  
terualla si uinea, non ex eo porrecta, ut cetera, sed circa eum in orbem circumacta, ab annexu pediculi ducit, ad cau-  
lem uero foliorum internodia consummantem: iulus ab eisdem pediculis atque folia, tenuis, seq; conuoluens dependet. 40  
Flos candulus, suauiter olens, uerno proueniens tempore: fructus proximus solano, atque melothro, & maxime uua la-  
brusca uocitata. Racemi pensiles ut hedera sunt, uerum ad labruscam potius accedunt: nam de eodem puncto pediculi  
acinorum exeunt. Colore fructus rutilus est: nucleos in uniuersum quidem binos continet, quanquam grandior ternos, &  
paruulus unum. Nucleus durus admodum est, & colore forinsecus niger. Peculiare racemis, quod per latera caulium  
sepiunt, postremoq; caulis racemus omnium maximus propendet, sicut in rhamno, & rubo: unde fit ut extremo fructife-  
ra, & latere largè fructifera ista spectetur. Hactenus Theophrasti de sinilace aspera sententia. Hanc eius radices esse plan-  
tam affirmant, quam Hispani zarzam parrillam uocant. De qua cum superius primo libro ubi de ligno Guaiaco egimus,  
latius scriptum sit, hic eadem repetere haud operæ pretium esse censemus, siquidem eò se conferre poterunt lectores, qui zar-  
zam parrilla historiam, & uires legere uoluerint. Quæ autem Smilax lævis appellatur, si ea non est, cuius hic iconem expres-  
simus, alia sanè in præsentia ad manus non est, quæ magis læuem sinilacem referat: quam hæc, in qua nihil desideratur, præ-  
terquam seminis facies, quæ nullam prorsus cum lupino conformitatem habet. Hæc itaque ubique ferè prouenit, sed præ-  
sertim in Hetruria ubi passim frequentissima inuenitur. Incolæ eam uulgò uocant Vilucchio maggiore. Hæc folijs aspe-  
ram quadantenus imitatur, nec secus ac illa arbores scandit, seq; conuoluit eis, proxima quæque uinciens: uerum sarmentis,  
siue ramulis constat, non ut altera horridis, aculeatisq; sed læuibus, flexilibus, ac lentis. Flores profert candidos, cala-  
thi effigie: e quibus semen prodit atrum. Officinæ hanc plantam Volubilem nuncupant. Cuius tamen plura Mauritania ha-  
bentur genera, quorum unum illud est, quod Lupulum appellant. Huius etsi apud medicos ætatis nostræ frequentissimus  
sit usus, addaturq; ab ijs in quàm plurima medicamenta; nihil tamen de eo, quod equidem inuenerim, Galenus, & Diosco-  
rides, aliq; ueteres tam Græci, quàm Latini authores, posteritatis memoria prodiderunt. quanquam non desunt, qui ue-  
lint, hunc Plinio esse Lupum salictarium, ab eo hoc tantum nomine demonstratum libro XX I. cap. xv. atque ibi inter eas  
herbas connumeratum, quæ sponte nascuntur, quibusq; pleraque gentium utuntur in cibis. Lupulus itaque in Germania, 60  
Boemia, Polonia, & in alijs septentrionalibus regionibus magna sanè cultura in campis alitur, ad ceruisiam consiciendam.

Nam,



## SMILAX ASPERA.



- 10 Nam absque lupuli folliculis ea parari nequit. Duum est generum, Satium, & sponte proueniens. Hoc in sepibus, & frutetis prouenit, illud in campis seritur, adactis subinde palis, quibus se circumuoluit. At facie inter se non differunt, præterquam magnitudine. quandoquidem satium omnibus suis partibus adultius est. Planta est arbores scandens & contexendis pergulis aptissima: folijs uittigineis, Bryonia modo, modò ternis, modò quinis diuisuris circumstantibus asperis, ut in cucumere. Sarmenta habet prælonga, aspera, hirsuta & quadantenus aculeata. Flores edit subpallidos, racemososq; & folliculos numerosos, exiles. compactili quadam serie dependentes, in quibus atrum, & amarum concluditur semen. Lupuli flores, folliculi, & radices, excalfaciunt, aperiunt, extenuant, absterunt & expurgant. Atqui turiones, quibus elixis utimur in acetarijs, cum plus humiditatis habeant, parum quidem, tum excalfaciunt, tum siccant. Sunt tamen sumentibus & cibus, & medicamentum. Nanque sanguinem mundant, uentrem soluunt, obstructions aperiunt, nec parnam cum palato inerunt gratiam. Florum, & folliculorum decoctum datur commodè potandum contra hausta uenena, scabiem,



## SMILAX LAEVIS.

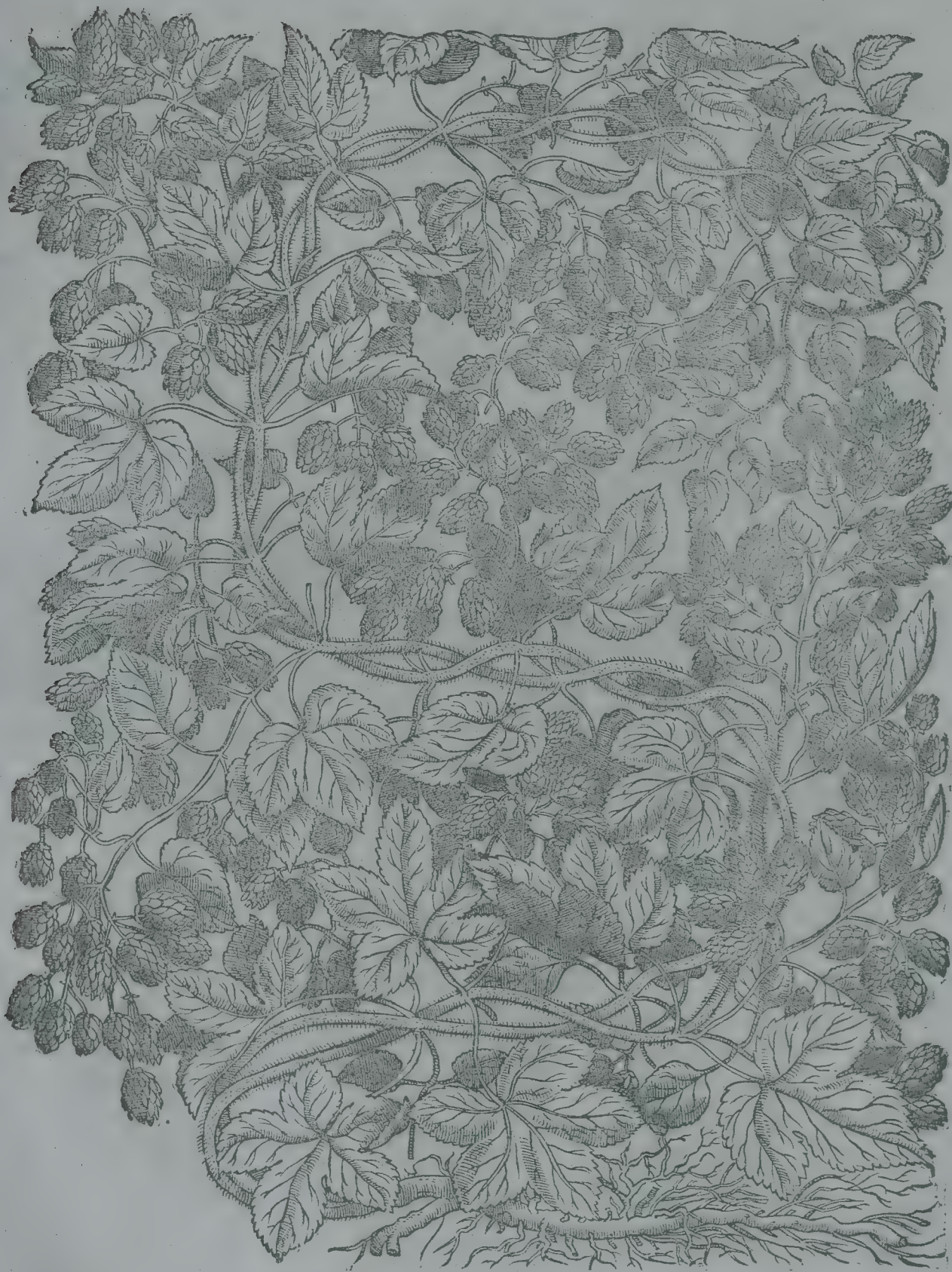


Lupuli histo-  
ria, & uires ex  
Mesue.

scabiem, Gallicam luem, & ceteros quosque affectus, qui extimam cutim inficiunt, nempe lichenes, serpigines, impetigi- 10  
nes, albos & huiusce generis alios. Datur & in febribus diuturnis, & Iocinoris infarctus prouenientibus. Semen tritum,  
& potui datum semidrachma pondere, interaneorum animalia necat. Menses prouocat, & urinam pellit. Flores, & fol-  
liculi in defensionibus additi, praestant ad induratos, & tumidos seminarum locos. & ad eos, qui difficulter urinam reddunt.  
Lupuli uocati latius meminit Mesues inter sua deiectoria facultatis medicamenta, ubi haec ad sensum habet. Est & aliud  
Volubilis genus, quod LUPULVS appellatur, folia habens aspera, cucumeris modo: flores exilibus foliulis squamatis  
compactos, racematimq; dependentes, colore subcinereo. Hic flauam bilem detrahit, sanguinem ab ea expurgat, & eius  
inflammationes extinguit. Sero caprino maceratus, ualentior redditur. Succus cum saccharo decoctus puriori modo, re-  
gio morbo laborantibus medetur. Sed profecto mirum est, quod eo nostra aetatis medici tam parce raroq; utantur, cum  
tamen praestantissimum sit medicamentum, quandoquidem tum herba ipsa per se, tum etiam succus potentae admixtus, ca-  
pitis



L V P V L V S.



10 pitis dolorem à caliditate contractum tollit. Iecinoris, & uentriculi ætus mitigat. Syrupus ex saccharo, & eius succo paratus, utilissimè exhibetur in febris à bile, & sanguine excitatis. hæc Mesues de Lupulo. Caterum ad institutum nostrum reuertamur. Smilacis utriusque uires tradidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Milax (sic enim Smilacem uocat Galenus) aspera clauiculis plena est, ita ut uariè sursum deorsumq; arboribus circumuoluatur. Folia gustata aliquid habent acrimoniæ, & alioqui si illis utaris, calefaciunt. Milax lenis facultate quodammodo prædicta similis est. Planta quæ Græcis σμῖλαξ τραχύη, Latinis Smilax aspera, & Hedera Cilissa uocatur: Italis, Hedera spinosa, & Ronno ceruino: Germanis, Scharpfe uuinden. Quæ uerò σμῖλαξ λείη Græcè, Smilax lenis siue lenis Latine dicitur: Italicè, Vilucchio maggiore: Hispanicè, Correguela mayor: Gallicè, Liset maior.

Smilacis utriusque uires ex Gal.

Nomina.

Kkkkk

Mycetis



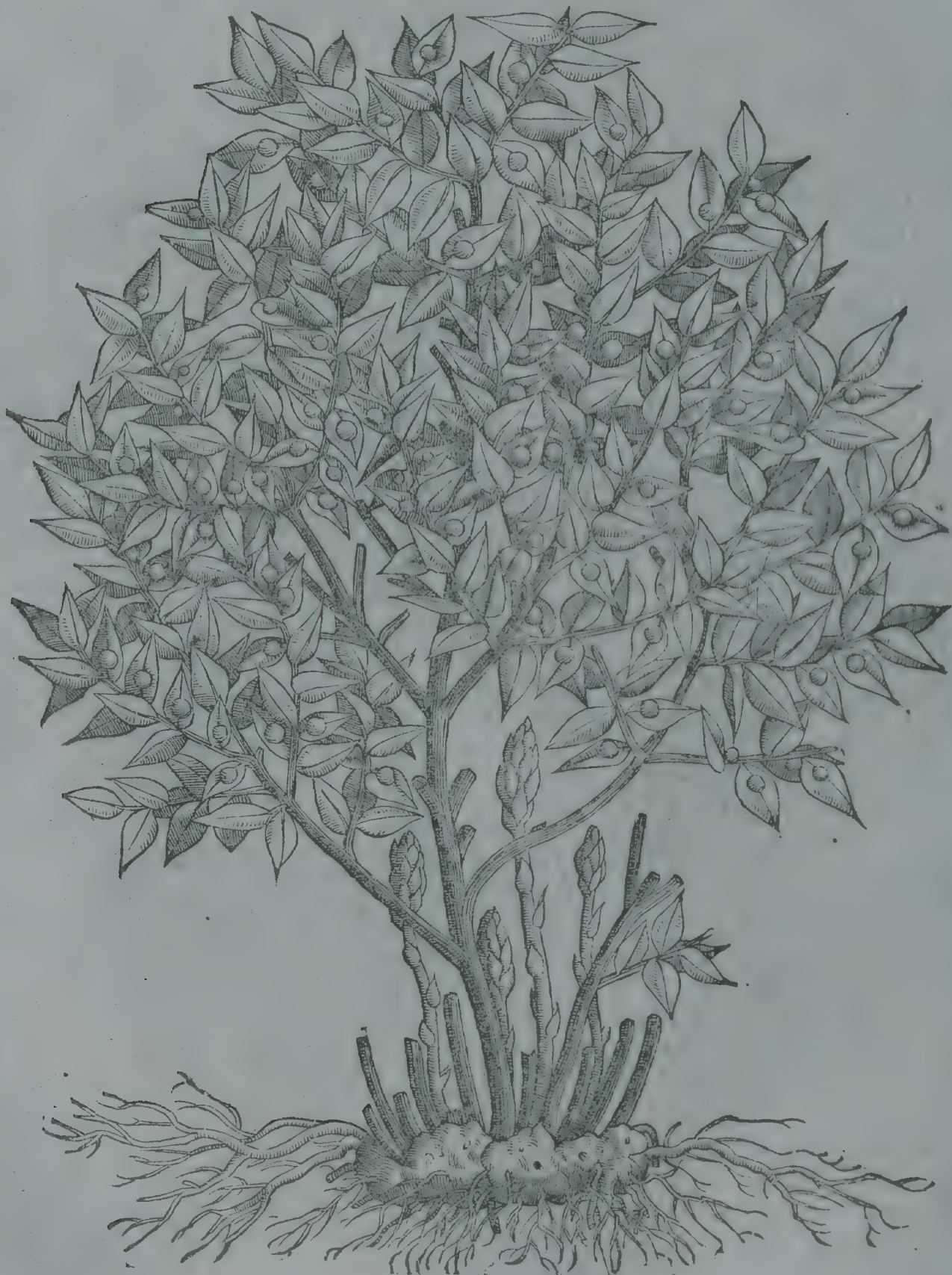
Μυρσίνη ὀξυφύλη.

RVSCVS.

CAP. CXLI.

**S**yluestris myrtus, aliquibus oxymyr sine, aut myrtacantha, Latinis ruscum appellatur. folium fert myrti, latius, in formam lanceæ mucronatum. baccae per maturitatem rubescunt, rotundæ, à medio folio dependentes, osseo intus nucleo: cubitales ramuli ab radice exeunt, uetiliū modo lenti, fractu contumaces, foliosi: radice graminis simili, acerba, & subamara. Folia, & baccae in uino potæ, urinam cient: menses pellunt, uesicæ calculos frangunt, stillicidio urinæ medentur, dolores capitis sanant, & regium morbum. In asperis, & præcipitibus locis enascitur. Decoctum radice in uino potum, eosdem præbet effectus. Cauliculi recentes, asparagorum uice in cibo sumuntur: amari autem sunt, sed urinam mouent.

RVSCVS.



Ruscum



**R**uscum officinae corrupto nomine ex litera additione Bruscum appellant. Nos uero, quod arcendis muribus is aptif-  
 simus sit, si salitis appensis carnibus funiculo circumligetur, Pungi topi Hetrusca lingua dicimus. Germinat hic  
 uere asparagi modo, turionibus tamen breuioribus, crassioribus, hirsutisq; : qui elixi manduntur ex oleo, sale, & ace-  
 to. Caterum, quod non obscure amarorem gustui relinquant, in medicamentis potius, quam in cibis expetuntur : sunt enim  
 cienda urinae, aperiendisq; obstructionibus perquam idonei. Graecis, quod folijs sit acutis, & myrtum amuletur, oxy-  
 myrsine, hoc est, acuta myrtus appellatur. Ea Graecis *μυρσίνη ὀξυία* & *ὀξύμυρσίνη* uocatur Latinis, Ruscus, & Myrtus syl-  
 uestris : Arabibus, qui Cubebas cum rusco confundunt, Cubebe : Italis, Rusco & Pongi topi : Germanis, Bruosch : Hi-  
 10 spanis, Ins barba, & Gil barbera : Gallis, Brusco.

Rusci confid.

Nomina.

## LAVRVS ALEXANDRINA.





Δάφνη ἀλεξάνδρεια.

LAVRVS ALEXANDRINA.

CAP. CXLII.

a Meum. ἐν μέ-  
σοις. i. in me-  
diis.

**L**aurus Alexandrina folio est rusci maiore, molliore, & candidiore: semine<sup>a</sup> inter folia rubro, cice-  
ris magnitudine: ramos spargit in terra dodrantes, interdum longiores: radice sylvestri myrto  
simili, maiore, molliore, odorata: inuenitur in montosis. Difficiles partus accelerat, radice pota sex  
drachmarum pondere in uino dulci, & stillicidio urinæ auxiliatur, sed sanguinem extrahit.

10

Lauri Alexan-  
drinae confid.

**S**i laurum Alexandrinam, & Hippoglossum unam & eandem plantam esse sensisset Dioscorides, ut quidam existimant,  
nulli quidem dubium est, quin supervacuum erat, de iisdem seorsum, diuersis atque etiam proximis capitibus Dioscori-  
dem differere. uel nulla in earum notis, & uiribus reperiretur differentia. Sed quoniam eas seorsum tanquam diuersas re-  
tulit, diuersasque utrisque notas assignauit; idcirco has plantas inter se differre dicatur, necesse est. Nam etsi utrique folia  
rusci reddiderit Dioscorides; tamen Hippoglossum statuit aculeatam gerere comam, & in summo ceu linguas è folijs exe-  
untes: commendauitque comam ad dolorem capitis coronæ modo impositam; & radicem, succumque; malagmatis admisceri  
scripsit. Verum hic in Lauro Alexandrina nec linguarum meminit, nec aculeorum è folijs prodeuntium: tradidit qui-  
dem hanc folia habere rusco similia, sed maiora, molliora, & candidiora: ramos dodrantes, in terram sparsos: radicem  
rusco similem, maiorem tamen, molliorem, & odoratam. Cui uires tribuit ad difficiles partus, ad urinæ stillicidium, &  
ad sanguinem extrahendum. His accedit, quod (ut Dioscorides testari uidetur) Laurus Alexandrina fructum fert ru-  
brum, ciceris magnitudine, inter folia, non autem in medijs folijs, ut hippoglossum, & ruscus. Ex his itaque tum notis,  
tum uiribus, quæ in hisce duabus plantis maxime pugnare deprehenduntur, omnibus abundè constare arbitror, hallucina-  
ri eos, qui putant Laurum hanc, & hippoglossum unam & eandem esse plantam. Nos equidem hanc, cuius hic figu-  
ram damus, ueram ac legitimam Laurum Alexandrinam esse censemus, quæ (ut pictura pulchrè demonstrat) non parum ab  
hippoglossò differt. Huic alteram adiecimus, quæ & ipsa haud dubiè, ni fallor, fuerit Laurus Alexandrina, si huic fru-  
ctum in medijs folijs innasce concedamus. Lauri Alexandrinae uires memoriae prodidit Galenus libro VI. simplicium me-  
dicamentorum, sic inquit. Lauri herba, quam & Laurum Alexandrinam appellant, temperatura euidenter est ca-  
lida, & gustantibus acris simul & subamara est: potaque tum urinam, tum menses prolicit. Planta Græcis δάφνη ἀλεξάν-  
δρεια, Latinis Laurus Alexandrina dicitur: Arabibus, Gar Alexandria: Italis, Lauro Alessandrino.

20

Lauri Alexan-  
drinae uires ex  
Gal.  
Nomina.

30

Δαφνοειδής.

DAPHNOIDES.

CAP. CXLIII.

**D**aphnoides cubiti altitudine fruticat, ramis flexilibus, obsequiosisque, multis, à medio sursum  
uersus foliosis: cortex supra modum uiscosus ramos uestit: folia lauri, graciliora, & molliora,  
fractu contumacia, quorum gustatu os & fauces incenduntur: flores candidi: bacca, cum ematuruerit,  
nigra: radix inutilis. nascitur in montosis. Pituitam extrahit folium recens, uel aridum in potu: men-  
ses ciet, & uomitum: caput inanit commanducatum: sternutamenta mouet. Baccæ quindecim po-  
tæ aluum resoluunt.

40

Χαμαδάφνη.

CHAMAEDAPHNE.

CAP. CXLIII.

**C**hamædaphne uirgas emittit cubitales, singulari ramulo constantes, rectas, tenues, læues: fo-  
lia lauri similitudine, læuiora multò, ac uiridiora: semen rotundum, rubens, annexum folijs.  
Illinuntur capitis doloribus trita folia, & stomachi ardores mulcent: ad sedanda tormina cum uino bi-  
buntur. Potus cum uino succus menses, & urinam ciet: idem facit pello appositus.

Daphnoidis, &  
Chamædaph-  
nes confid.Multorum er-  
ror.

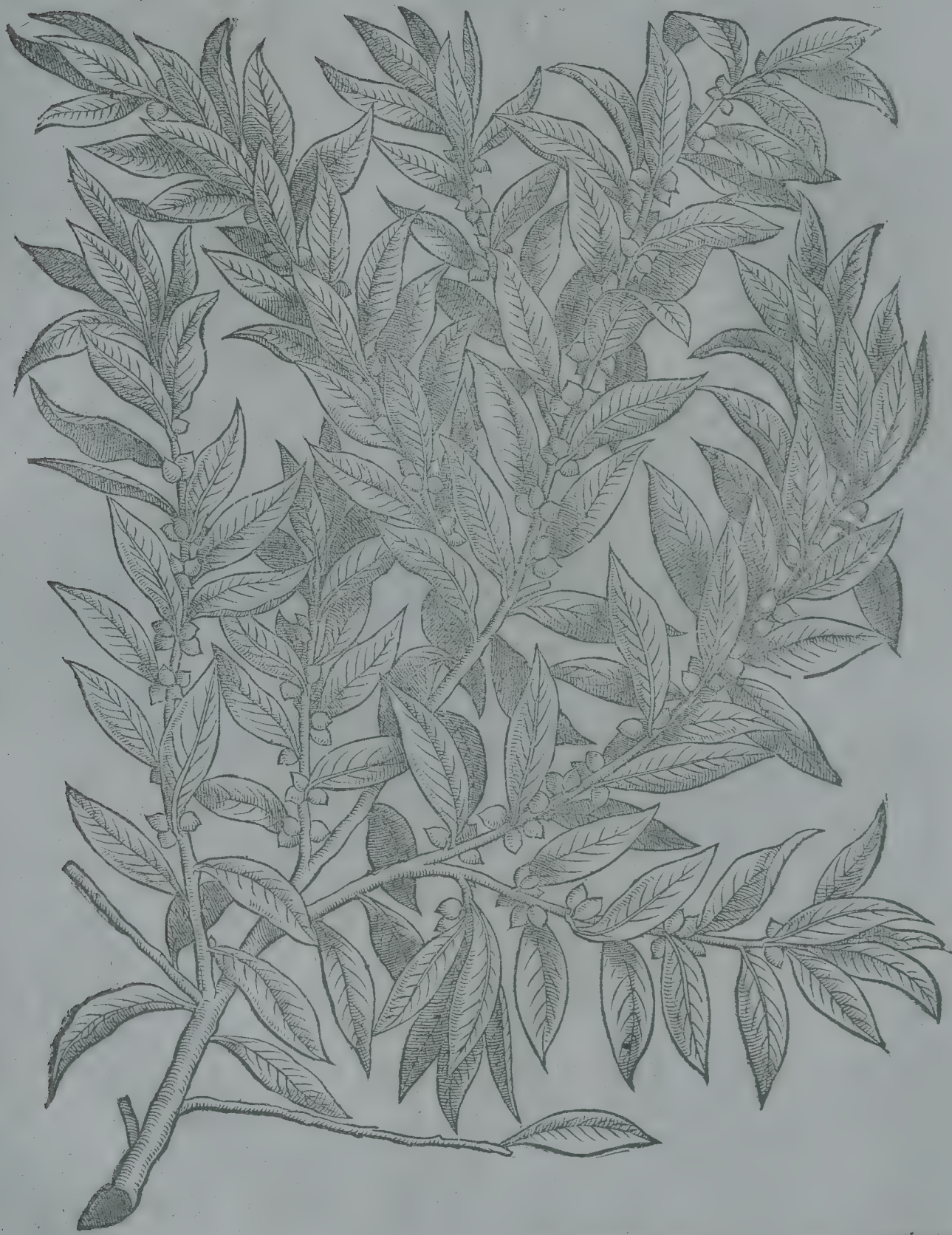
**D**aphnoides, quam officinae, & herbariorum uulgus Laureolam uocant, frutex est uulgaris notitiæ. Prouenit hæc  
frequens in uallis Anania montibus Tridentino agro & ubique ferè locorum. Nam & in Germania, & in Boemia,  
atque alijs plerisque in locis copiosa uisitur, nullis prorsus reclamantibus notis. Cubitalibus enim assurgit uirgis, flexilibus,  
obsequiosisque: folijs numerosis, sursum spectantibus, lauro similibus, gracilioribus tamen ac mollioribus, acerrimo gu-  
stu: quin & ramorum cortex admodum tenax est. Hinc itaque fit, ut eos errare toto cælo deprehendatur, qui putant Me-  
zereum Mauritanis uocatum esse Daphnoidem. quandoquidem Mezereon Chamelæa est, de qua suo loco differemus. Por-  
rò Chamædaphne, quam Laureolam marem plerique cognominant, folijs ac fructu à Daphnoide non longè differt: uerum  
hæc tantum intercedit differentia, quod Chamædaphne singulari rectoque caule constat, cui folia circumquaque prominent,  
adco ut in cacumine in orbem umbellæ instar diradiantur: semine inde prodeunte Daphnoidis modo. Caterum, quod uoca-  
uerit Plinius Chamædaphnen eam clematidem, quam aliqui Vincam peruincā appellant, credidere quidam hanc Dioscoridi  
esse Chamædaphnen. Sed profecto ij falluntur: errorque omnibus euidentior fiet, quam ut pluribus explodi postulet, si mo-  
dò con-

50

60



## DAPHNOIDES.



Idè contemplentur, & conferantur notæ, quibus Vincam peruineam descripsit Plinius libro XXI. cap. XI. & quibus repræsentauit Chamædaphnen lib. XXII. cap. XV. Verùm Plinio, quòd clematidi folia sint lauri, uideaturq; humilis laurus, ideo non temerè eam Chamædaphnen dici placuit. Sunt, qui Laureolæ fructum Piper montanum uocent, quanuis rustici Ananiensibus nil aliud sit piper montanum, quàm Dioscoridis granum Gnidium, ut infrà suo loco dicemus. Daphnoidis recentia folia contusa illinuntur utiliter ischiadicis tam diu quousque ruborem, aut uescas excitent. Daphnoidis, & Chamædaphnes uno tantùm capite meminit Galenus libro VI. simp. medicamentorum, sic inquiens. Chamædaphnes germina tenera edi quoque assolent. Est autem persimilis uiribus lauro Alexandrinæ: sicut sanè & quod Daphnoides nuncupant. Planta, quæ Græcis δαφνοειδής, Latinis item Daphnoides, & Laureola nominatur: Arabibus, Daphnides: Ita-

Daphnoidis, &  
Chamædaph-  
nes uires.

kkkkk 3 lis,



## CHAMÆDAPHNE.



## Nomina.

lis, Laureola. Quæ uerò χαμαιδάφνη Græcè, Chamædaphne pariter Latine dicitur: Arabicè, Chamædaphnes: Italice, 10  
Chamædaphne.

Ἑλλέβορος λευκός.

## VERATRUM ALBUM.

## CAP. CXLV.

a ἐκ ἀπόξυς,  
δὲ καὶ χοινά-  
δης. i. non acu-  
tum, & iuncu.  
ita Meum &  
Cat.  
b Meum. & δὲ  
ἐπὶ πρῶτος, σελον  
ἐπιπώμενος. i.  
neque cumula-  
rē saluam at-  
trahens.

**E**lleborum album, Latini ueratrum album uocant, fert folia plātiginis, aut betæ syluestris simi-  
lia, sed breuiora, & nigriora, rubescentia: caulem cauum, quadrantalem, tunicis conuolutum,  
quas abdicat, cum arefcere incipit, radicibus nititur multis, tenuibus, ab oblongo, & exiguo capite  
ceparum modo exeuntibus. nascitur in montibus, & asperis. Radices messibus colligendæ. Optimum  
habetur candidum, friabile, carnosum, modicè extensum, nec<sup>a</sup> tamen iunci modo mucronatum, quod  
frangendo puluerem emittit, & tenuem habet medullam, gustu non admodum feruens<sup>b</sup>, neque sali-  
uam subinde ciens. huiusmodi autem strangulat. Prunatum Cyrenaicum tenet. Galaticum au-  
tem,





10 tem, & Cappadocicum candidiora, & puluere quodam obsita, celerius strangulatus mouent. Vomitione autem uarios extrahit humores. Collyrijs admiscetur, quæ caliginem oculorum discutunt. par tus impositum necat, menses pellit, sternutamenta excitat: mures interficit, cum melle & polenta subactum: absumit carnes, si coquatur unâ. Datur per se ieiunis, & cum sesama, aut prisanæ succo, aut halicæ, aut lentis cremore, cum aqua mulsa, aut pulte, aut quauis alia sorbitione. Cogitur cum pane, & ita inassatur. Præparatio corporum, ac uictus ratio diligenter tradita est, cum ab his qui de medica eius potione scriptitarunt, tum maxime à Philonide Siculo Ennensi, cui nunc assentimur: quippe longum nimis esset in hac præsertim editione de materia, simul medicam curandi rationem exponere. Dant nonnulli in pultis sorbitione, aut copioso halicæ cremore, aut paucum antea cibum dari præcipientes, statim ueratrum offerunt. ijs præsertim, quibus strangulationis suspicio imminet, aut si ualētudo corpus infirmat: hoc enim modo deiectio nihil periculi minatur, quod cibo munitis non intempestiuè medicamentum corporibus offeratur. Vomitiones concitant subditæ ex eo balani cum aceto.



α Meum. κα-  
ταξήροις τό-  
ποις. i. hccis, lo-  
cis.

**E**lleborum nigrum appellatur melampodion, quoniam caprarum pastor nomine Melampus fu-  
rentes in se Proetidas primus purgasse, & sanasse fertur. Folia ei uiridia, platani similia: minora,  
folijs sphondylii proxima, subaspera, nigriora, pluribus diuisuris incisa: caulis asper: flores in purpura  
albicantes, racematim coherentes: semen cnici, quod in Anticyra sesamoides uocant: quo deiectione  
nes moluntur. Radicibus cohaeret nigris, tenuibus, à capitulo cepæ simili confibratis, quarum est usus.  
In collibus, asperis, & a sitientibus locis enascitur. Optimum est, quod ex huiusmodi petitur terris, ut  
ex Anticyra. Nigrum inibi probatissimum gignitur. Eligi debet corpulentum, & plenum in quo te-  
nuis sit medulla, acre, gustu, feruensque: cuiusmodi est in Helicone, Parnaso, & Aetolia natum: attamen Heliconium præcellit. Veratrum nigrum purgat uentrem, detrahit bilem pituitasque, datum  
per se, aut cum scâmonia, & tribus obolis siue drachma falis. decoquitur uel cum lente, & iusculis, quæ  
ELLEBORVM NIGRVM.



purgationis



purgationis causa sumptantur. Prodest morbis comitialibus, melancholicis, infanientibus, articula-  
 rijs doloribus, & resolutis. Menses inditum trahit, partus necat: purgat fistulas impositum, & tertio  
 die detractum. Item contra grauitatem auditus in aurem demittitur, ibique in alterum, aut tertium  
 diem esse finitur. Scabiem sanat illitum cum thure, aut cera, & <sup>b</sup> pice, & cedrino oleo: uiriliginibus,  
 lepris, impetiginibus ex aceto medetur: dentium dolorem collutione mitigat. Erodentibus medica-  
 mentis commiscetur: hydropicorum uentri utilissimè imponitur factum ex eo, farina hordeacea, & ui-  
 no, cataplasma. Confitum proximè radices uitium, uinum purgandi facultate donat. Huius respar-  
 su domos expurgari arbitrantur: quare inter fodiendum stantes Apollinem, Aesculapiumque precan-  
 tur, ac uitant aquilæ uolatus: aduolare enim non sine periculo tradunt. nanque si auis effossionem el-  
 lebori conspexerit, moriturum qui succidit, augurium est. Celeriter effodiatur oportet, quoniam ha-  
 litu caput aggrauat: quapropter ad id arcendum, fossuri allium præsumere, & uinum bibere consueue-  
 runt: nulli ita noxæ opportuni redduntur. Veratri albi modo emedullatur.

b Meum. ὄππρ  
 πίτος. i. La-  
 chryma pini.

## ELLEBORVM NIGRVN ALTERVM.



Elleborum



Ellebori utriusque confid.

**E**lleborum, quod & Veratrum Latinis dicitur, tam album, quam nigrum omnibus, ni fallor, notum est in Italia. Et quannuis inibi unum tantum Ellebori albi genus inueniatur; nigri tamen tria nobis comperta sunt genera. Vnum quidem flores profert purpureos, quales suo reddidit Dioscorides: alterum uerò candidos: tertium denique herbaceos. Hæc ut flore distinguuntur; ita etiam uiribus inuicem differunt. quandoquidem alterum, & tertium genus ad eò uiribus imbecillia sunt, ut ferè nihil ad aluum deiciendam præstent. Id quod factò periculo didici, cum primum ellebori genus flores ferens purpureos nobis non esset ad manus. Huius radicem diluto ex more nostro parato, hyeme etiam media, & magis urgente frigore (etsi id improbant medici) præparata prius diutius materia decoctis, ac syrupis ad id facientibus, plures quartana febre laborantes sanauimus. Nunquam enim, quod meminerim, hoc ellebori dilutum dedimus quartanarijs nostris, quin ex unica assumptione, uel saltem altera, Deo iuuante, fuerint ad sanitatem restituti. Caterum albi quoque ellebori dilutum exhibuimus quibusdam melancholicis, magno sanè successu: nullo tamen agrotantium incommodo, nullaq; noxa. Quod non alia ex causa euenisse putauerim, quam quòd in Tridentino agro, alijsq; circum finitimis locis, ea fortassè sit illius celi temperies, ut non adeò perniciosus facultatibus scateat utrunque elleborum, quemadmodum illud, quod in calidioribus prouenit regionibus: tametsi non dubitauerim etiam utriusque acerrimam uim reprimi, ac corrigi proprijs quibusdam additis medicamentis. Parandi modum, ac etiam propinandi descripsimus libro tertio nostrarum Epistolarum, ad Giorgium Handschium Medicum scribentes. Visuntur nigri uniuersa genera Martio, & Aprili mensibus uno & eodem loco florere in amplissima sylua, per quam transeunt, qui Goritia Labacum Carniole urbem proficiscuntur, ubi & nos præstantissimum sæpius legimus. Prouenit quoque Elleborum flore purpureo copiosissimum in Austria superiori non longè à lintio, prope urbem quam stair uocant. unde quotannis ad me illud mittere solet Excellens Medicus Martinus Stoppius Flaudrus. Purpurei radices nigriores, carnosioresq; ceteris habentur: cum aliorum generum radices ut plurimum subalbida spectentur. At qui facies non omnibus eadem est. Purpureum enim florem gerenti, numerosa sunt folia, robusta, & saturate uirentia. Ea septena simul ex apice robusti canaliculatiq; pediculi qui quoque plures in uniuersa planta habentur, prodeunt. At qui sex, quæ utrinque terna exeunt, in exortu simul coniuncta spectantur. Quod uerò medium est, per se solum sine comite consistit. Caulem gerit hæc planta cubito paulò breuiorem, rotundum, glabrum, ac solidum: flores rosarum figura, in purpura albicantes, è quorum medio inter alba quedam capillamenta octo exoriuntur siliquula inuicem coniuncta corniculi figura, in quibus semen oblongum concluditur: radicibus nititur numerosis, longis, tenuibus, saturate nigricantibus, tenui intus matrice, & à bulbo capitulo à quo caulis exit prodeuntibus: amaro, acrisq; gustatu, & qui facile stomachum moueat; odore insuauis, ac ingrato, & præsertim ubi exenterata radices siccescunt. Caterum genus alterum, quod florem candidum profert, nihil prorsus facie à præscripto differt, nisi florum colore. Tertium uerò genus quod nos scaminam, aut pseudoelleborum appellandum censemus; folia gerit digitis nouem ad pediculum usque dissecta, aconiti Cynoctoni ferè modo, sed longioribus diuisuris, nigricantia, circumquaq; serrata, & è longo planoq; pediculo, caua per medium excurrente linea ortum ducentia. Caulem edit uegetum; subasperumq;: flores ceteris similes, sed herbaceo colore subuirides, quinque aut plures, emergentibus è medio corniculis acuminatis & utrinque compræssis, in quibus semen continetur. Radicibus cohaeret numerosis, tenuibus, palmari longitudine ac etiam longioribus, colore nigricante, & perinde, ac in alijs à cepaceo capitulo ortum ducentibus: odore pariter graui; & sapore amaro, acuto, ac nauseabundo: Nasctur in montibus, & conuallibus. Germinat omne genus Ianuario, & Februario, sed Martio floret, sæpèque suo germinatu ues perforat. Herophilus antiquissimus medicus elleborum fortissimo duci aquabat: concitatis enim intus omnibus, ipsum in primis exire dicebat. Ideo errauisse antiquos parcius id præbendo, cum celerius crumperet, quod daretur largius. Sed hæc Herophili sententia non placet nostræ ætatis medicis, neque etiam nobis, ut quæ pluribus damnari, & explodi possit. Elleborus niger bones, e quos, & sues necat: proinde id in pascuis cauent, quannuis album innoxie depascantur. Nigri radices demorsis à serpente quadrupedibus mirifice medentur, si recentes in uulneris osculum, sublata à carne cute, immittantur, quòd ita ei aculatum reuocent uenenum: quin & illud idem prodest, si gregi pestilentia ingruerit, in auribus traiecta, uel pectori infixæ radice. Qua ratione ducti credidere nonnulli, id etiamnum in hominibus fieri posse, quòd si in perforatam calcanei cutem nigrum elleborum inseratur, eos omnino à pestilentia tutos reddat, qui gestauerint. Ellebori semen, Aristotele auctore, coturnicibus gratissimum est: quam ob causam antiqui eas abdicarunt mensis, quæ tamen hodie magnopere expetuntur. Porro non desunt è recentioribus, qui putent nigrum communis usus Elleborum, cui flores herbacei insunt, non elleborum, nec eius speciem esse, sed eam sanè plantam, quam Columella, & Plinius Consiliginem uocant, quamq; ad pecorum pulmonariam curandam, pestilentiamq; arcendam summis laudibus efferunt, hoc tantum puto argumento freti, quòd scripserint ij, si in morbo quadrupedis auricula consiliginis radix inseratur, perforata ferro prius aure, omnem morbi uim eò confluere, & per illud foramen pestilens uirus elici. Siquidem cum pastores huius ætatis obseruauerint, id totum (ut nos quoque paulò antè diximus) præstari tantum illius ellebori radicibus, existimauerunt hoc ueratrum nigri genus, quod flores rubentes non proferat, uel (ut Dioscorides inquit) in purpura albicantes, sed herbaceos, consiliginem esse. Sed ij, mea quidem sententia, falluntur: quippe Absyrtus, & Hierocles idem præstare nigrum ueratrum affirmant. Quibus etiam subscribit Plinius lib. xxv. cap. v. his uerbis. Nigrum elleborum pecorum, & iumentorum pituitas sanat, surculo per aurem traiecto, & postera die eadem hora exempto. hæc Plinius. Ex quibus utique perspicuum fit, non modò consiliginis, sed etiam nigri ueratrum radicem hæc omnia efficere posse. Vanum profectò esset dicere, exempli gratia, sabinam esse calamintham, uel contrà, quòd utraq; remoratos menses eliciant. quasi natura adeò fuerit auara, ut unicuique morborum generi unum tantum genuerit medicamentum, cum tamen nullus sit morbus, cui innumeras non creauerit medicinas, uno & eodem ordine adhibendas. Adde etiam, quòd cum nullus extet author, quod ego inuenerim, qui Consiliginis historiam describat, neque una quidem nota eius faciem representet, non uideo, quomodo rectè ij asserere possint, ueratrum non tri usus esse Consiliginem. Sciant itaque uelim, qui nigrum herbacei floris Elleborum idè Consiliginem esse contendunt, quòd pestilentibus pecorum morbis præsens remedium sit, si eius radix auriculis, & alijs corporis partibus inseratur, id successis

Herophili sententia damnata.

Opinio quorundam reprobata.



- cessu longè meliori effici, si rubentis floris elleboro idem fiat, citiusq; expurgari uirus illud pestilens, quod huic uires insint ualentiores. Horum quidem opinionem ut planè sequitur Fuchsius uir doctissimus in libro de compositione medicamentorum quem postremò auctum edidit; ita etiam idem, meo iudicio, in manifesto illorum errore uersatur. Caterùm hìc non est silentio dissimulanda inepta satis, & uana, meo quidem iudicio, de nigro ueratro opinio Vgonis Solerij, uiri alioqui doctissimi, ut eius testantur scholia, quæ nuper in priores Aetij libros edidit. Is enim in prædictis scholijs censet, Elleborum noster usi tam illud, quod flores fert rosarum modo purpureos, quàm quod albos, esse lycoctoni, uel cynoctoni aconiti species: quod uerò herbidos habet flores, Plinij & Columellæ Consiliginem, aliorum iudicium secutus. Quod quibus rationibus comprobet, ex eius uerbis, quæ modò referam, cognosci poterit. Si quis, inquit, commemoratarum iam plantarum radices diligenter expendat, nihil illas cum nigri ueratri radicibus (quæ, teste Dioscoride, cepæ modo bulbosæ sunt, erumpentibus ab imo earum bulbo multis radicibus) commune habere multò euidentius comperiet, quàm ut pluribus demonstrari nunc debeat. Taceo nullum ex his plantis dum uelluntur, capitis dolorem ob uaporum halitum concitari, ut ipse millies sum experitus, id quod in nigri ueratri emulsione testatur Dioscorides. Ex his igitur constat, nullam harum trium plantarum ad nigrum ueratum satis aptè posse reduci. quin duas priores aconiti lycoctoni postremas species esse, postremam herbam sui generis. hæc Solerius. Quibus uerbis cum in me egisse, licet non apertè, meamq; oppugnasse sententiam ex hoc planè conijcio, quod nullus, quod sciam, ante nos scripserit, tria in Italia, ac priuatim in Carniola reperiri nigri ueratri genera. Neque id certè ægrè fero, quod libenter audiam, indies nouas in re herbaria proferri sententias. Velim tamen id liberius, apertius, & firmiter rationibus, tum auctoritatibus fieri. Redeo ad Solerium, cuius sanè hac in re argumenta me facile diluere posse spero, utpote quæ (pace eius dixerim) leuia satis sint, & prorsus à ueritate desciscant. Nam falsum esse, ac nimis fortasse temerè dictum arbitror, quod Ellebori genera illa, quorum superius meminimus, non mittant radices (ut Solerius asserit) tenues, nigras, à cepæ quodam capitulo pendentes, ac confibratas: cum omnibus non modò rei herbariæ peritis; sed etiam pharmacopolis, ne dicam lippis, & tonsoribus, manifestum sit, nigri ueratri communis usus radices non aliunde, quàm à bulbaceo quodam tuberculo omni ex parte pendere nigras, ac graciles: non autem cepæ modo bulbosas esse, & ab imo bulbo multas erumpere, ut ille pronunciauit. Vnde facile adducor, ut credam, si licet ingenuè dicere quod sentimus, Solerium aut Dioscoridis lectionem luxasse, aut eam minus rectè percepisse, aut parum adhuc rei herbariæ gnarum esse, ut qui fortè in ea re non multum laboris insumpserit. Quod autem (ut idem ait) ex hoc nostro elleboro, dum effoditur, nullus ob uaporum halitum capitis dolor concitetur, & ob hoc illud legitimum esse non possit, nulla hæc est ratio apud me. Neque enim mirum alicui esse debet, cur id non faciat: quoniam Dioscorides non dicit, quod Elleborum nigrum effodientibus capitis dolorem inferat, sed quod halitu caput aggrauat. Quam nimirum grauitatem id, cui flos purpurascit, tanquam cæteris acrius, apud nos sæpius excitat, præsertim si ligone uulnerentur radices, & uentus aduersa parte spiret.
- Id quod fortasse in Anticyra, Helicone, Parnaso, & Aetolia ualentius præstat. quandoquidem, Dioscoridis testimonio, ijs in locis acre gustus, feruensq; & omnium probatissimum gignitur climatis illius ratione. quod in Gallia fortasse, & in Germania cœli inclementia non euenit. Caterùm quod priora nigri Ellebori genera, quæ flore tum purpureo, tum albo constant, aconiti cynoctoni, uel lycoctoni sint species (ut Solerius sibi perperam, mea quidem sententia, persuasit) mihi planè absurdius uidetur, quàm ut ab aliquo approbari possit, & debeat. Ea siquidem aconitorum genera iam omnibus clarissime innotuerunt, suntq; caule filicis simili, cubito longiore, & radicibus adèd tenuibus, ut squillarum marinarum cirris eas comparauerit Dioscorides. Quæ sanè omnia in nigro ueratro communis usus nunquam quis inueniat. Huc præterea illud accedit, quod nobis iam millies experimento compertum est, nigrum communis usus ueratum, quod proprio fungatur munere, atrabiliarios omnes sanare morbos: fistulas callo induratas tribus diebus impositum emollire, & purgare: in aurem demissum auditus grauitatem auferre: scabiem, uiriliginem, lepras, & impetigines illitum emendare: & carnem in ulceribus excrecentem absumere. Quibus tamen uiribus non Aconitum cynoctonon, sed Elleborum præditum esse, in confesso est. Ex his itaque omnibus abundè perspicuum fieri puto, in hoc Solerij opinionem prorsus explodendam esse: etsi idem in alijs quoque non paucis, meo iudicio, falli deprehendatur. Sed iam nos quoque de CONSILIGINE nostram proferamus sententiam. Ea quidem nobis hætenus incomperta fuit, quod neminem ex scriptoribus tam ueteribus, quàm recentioribus inuenerim (ut supra dixi) qui eius notas memoriæ prodiderit. Atque adèd hinc fit, ut non ausim ego asserere plantam illam, quam hìc depingi curauimus, esse ueram ac legitimam Consiliginem. neque enim est, cuius auctoritate fretus possim eam radicibus, folijs, caulibus, floribus aut seminibus comprobare. Verùm quoniam huiusce plantæ radices per auriculam perforatam insertæ, pecorum pulmonariam atque etiam alios morbos curant, ellebori nigri modo, non parua mihi oritur suspicio, an fortasse Columellæ & Plinij Consiliginem præseferat, non tamen uelim hoc affirmanter esse dictum, ideoq; pseudoelleborum eam appellare libuit. Hanc uerò plantam Hieronymus Tragus, cuius sæpe testimonium adfert, & probat Gesnerus, putat esse legitimum Veratrum nigrum. Sed is ut in hac euidentius errat, quàm ut mediocriter etiam in re herbaria uersatis ostendi debeat; ita in multis alijs plantis, quorum numerum referre longum esset, à peritis herbarum facile cognoscitur uanum atque leue iudicium habuisse. Planta itaque cuius hìc imaginem exhibuimus, ad dūm palmarum longitudinem assurgit. cauliculos emittit tenues ac molles. folia habet longiuscula, tenuia, quadantenus abrotoni. flores profert buphthalmi, paulò maiores: ex quibus prodeunt capitula oblonga, ruborum moris similia. radicibus nititur nigris, nigrum ueratum emulantibus, tenuioribus tamen, & aliquantò nigrioribus. Plurima nascitur in Bohemia, præsertim in agro Pragensi. Ea utuntur omnes illius regni tum medici, tum pharmacopœi pro elleboro nigro: priuatim magno successu ad pecorum morbos. Reliquum autem est, ut de utriusque Ellebori uiribus iam aliquid dicamus. Album, ut Mesues in suo de medicamentis deiectionis censu prodidit, mortiferum est, quod facile homines suffocare possit: idcirco omnino reijciendum esse præcipit. Nigri tamen usum probat, sed in ualidissimis tantum corporibus. Quod sanè decretum nonnullos adèd perterruit, ut non modò suis medicamentis Elleborum admiscere non audeant; sed & nomen abhorreant. Verùm ijs ridendo potius timore quodam ducuntur, quàm quod iure usque adèd elleboro refragari debeant. Siquidem ego testari possum,

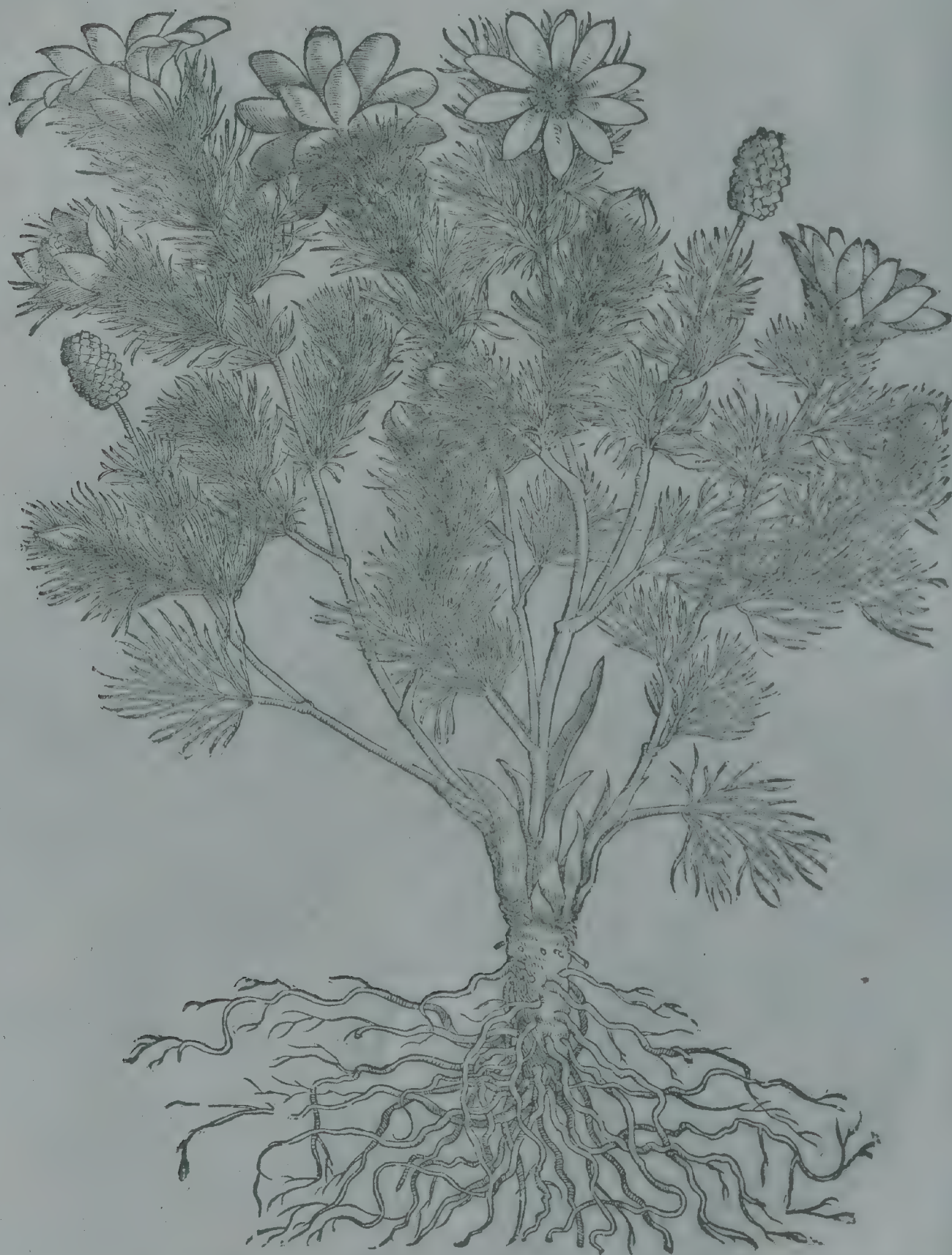
Vgonis Solerij opinio explorata.

Consiliginis confid.

Ellebori utriusque uires.



## PSEUDOELLEBORVM.



sum, me sexcentis ferme hominibus nigri ellebori dilutum exhibuisse nullo prorsus incommodo: atque etiam eiusdem diluti 10  
 faciendi rationem quàm plurimos docuisse medicos, qui, facto subinde periculo, effectum consecuti sunt, unde ingentes mihi  
 gratias retulerunt, quæ meritò debentur elleboro. Præstat quod, euulsis statim radicibus, interna repurgatur matrice, sic  
 caturq; in umbra. Harum pulvis diluto longè fortior est: ob id enim non datur nisi robustis, & ubi obcalluerit morbus.  
 Proinde de eo ita scriptum reliquit Aëtuius in libro de compositione medicamentorum. Veratrum nigrum, atram bi-  
 lem flauamq; è toto trahens corpore deorsum, nec tamen citra ullam difficultatem pellit. Ideo febribus circuitu repeten-  
 tibus, & diuturnis obijcimus. Datur quoque insanientibus: altera caluariæ parte, & subter caput dintinè cruciatis com-  
 modissimum: præsertim uisceribus, utero, & uesicæ deiectionum medicamen postulantibus. Maxima autem eius uis est pe-  
 culiariter



## OPHRIS.



- <sup>10</sup> culiariter educere, quicquid sanguini commistum, eum corrumpit. Ideo ueterascentibus arquatīs morbis utile: & quibus in superficie summatim asperitudines emerferunt, uelut lepris, impetiginibus & horum similibus: elephantia quoque laborantibus accommodatum est. Datur scrupulorum ternū pondere, aut paulō plus minusue. Fit ē siccis radicū fibris, aqua paulūm maceratis: postea cortice detractō, & in umbra siccato, proiectaq; tenui, quæ in ipsa subest medulla. Exhibetur autem ex passo, & aceto mulso: uerū suauitatis gratia, quædam ex odoratis seminibus inferenda. Si uerō efficaciorē alui deiectionem moliri sit in animo, scammonij paucillum adijcito. hactenus *Actuarius*. Cæterū antiqui Medici albi ueratri puluerem propinabant comitialibus, melancholicis, uertiginosis, insanientibus, limphaticis, conuulsis, podagricis, resolutis, hydropicis, & elephantia. membrorum q; tremore affectis. sed iam eius exoleuit usus, quod in pul-

LLLL uere



Ellebori utriusque vires ex Gal.

Ophris descriptio, & vires.

Nomina.

vere non sine periculo dari possit, & si eius diluto quàm plurimi absque incommodo utantur. In lixiuio decocta albi ueratri radix, pediculos, & lendes necat. Decoquitur in lacte ad muscas perimendas. Nanque ubi degustauerint, paulò post emoriuntur. Mures quoque necat, & gallinas. Paratur è radicum albi ueratri succo arte quidam uenenum præsentaneum, quo illinendis sagittis quibusdam in locis utuntur uenatores. Id, ut nos sepe in brutis animalibus, & gallis gallinaeis periculum fecimus, ubi sanguinem contigerit, factò cum sagitta uulnere, paulò post uulneratum animal interficit. Verum enimvero me in non paruum adduxit admirationem, quòd deuoratum, nisi magna fuerit quantitas, nihil ferè incommodi afferre soleat. Ideoq; eo ipso uesci uenatores adfirmant Hispani, cum purgationes moliri cupiunt. Od idq; nihil mirum si ferinae carnes hoc ueneni genere infectæ, nihil prorsus comedentibus obsint; uerum ubi factò à iaculo uulnere sanguini se immiscuerit uenenum, nullo alio antidoto seruari animal potest, nisi deuoratis cotoneis malis. Id quod à Cesare Ferdinando primo, Domino meo clementissimo, pluries audiui. Ellebori utriusque vires posteritatis memoria tradidit Galenus lib. v. I. simpl. medic. sic inquit. Elleborus uterque tum albus, tum niger extergentis simul & excalfacientis est facultatis. Quamobrem ad alphas, impetigines, scabies, leprasq; accomodi sunt. Quinetiam niger, si in fistulam callo induratum demissus fuerit, duobus tribusq; diebus callum detrahit. Dentibus prodest cum aceto colluentibus. Sunt autem in tertio ordine excalfacientium, & desiccantium. Porro niger gustu calidior est, candidus subamarus. Haec etenim de utroque Elleboro Galenus. Ceterum quædam planta reperitur à recentioribus OPHRIS appellata, quæ folijs maxime album ueratrum representat. Duo tantum hæc folia profert: inter quæ caulis erumpit, capitulis quibusdam oblongis in uniuersum refertus: è quibus flores exeunt candidi, exiguis linguis similes. Radice nititur gracili, non sine multis appendicibus, odore præstanti. Præfertur uniuersa planta ad denigrandos capillos, fracturas sanandas, & uulnera glutinanda. Illa planta, quæ Græcis ἐλλέβορος λευκός, Latinis Elleborus albus, & ueratrum album appellatur: Arabibus, Cherbachem, seu Charbech abaid: Italis, Elleboro bianco: Germanis, Vreis niesz uurtz: Hispanis, Verde gambre blanquo, & yerua de ballesta: Gallis, Viraire, Verarum, Veratre, & Ellebore blanc. Illa uerò, quæ ἐλλέβορος μέλας Græcè, Elleborus niger, & ueratrum nigrum Latine dicitur: Arabicè, Cherbachem, seu Charbech asued: Italicè, Elleboro nero: Germanicè, Christ uurtz: Hispanicè, Verde gambre negro, & Elleboro: Gallicè, Viraire, & Ellebore noir.

Σησαμοειδὲς μέγα. SESAMOIDES MAGNUM.

CAP. CXLVII.

**S**esamoides magnum in Anticyra elleborum uocant, quoniam albo ueratro in purgationibus misceatur. Simile est senecioni, aut rutæ: longo folio: flore candido: radice gracili ignaua: semen gustu amaro, cætera sesamæ simile. Ventrem detrahit. datur tritum ad bilis, pituitæque deiectionem, quantum tribus digitis capitur, addito ueratri albi sesquiobolo, ex aqua mulsa.

Σησαμοειδὲς μικρόν. SESAMOIDES PARVUM.

CAP. CXLVIII.

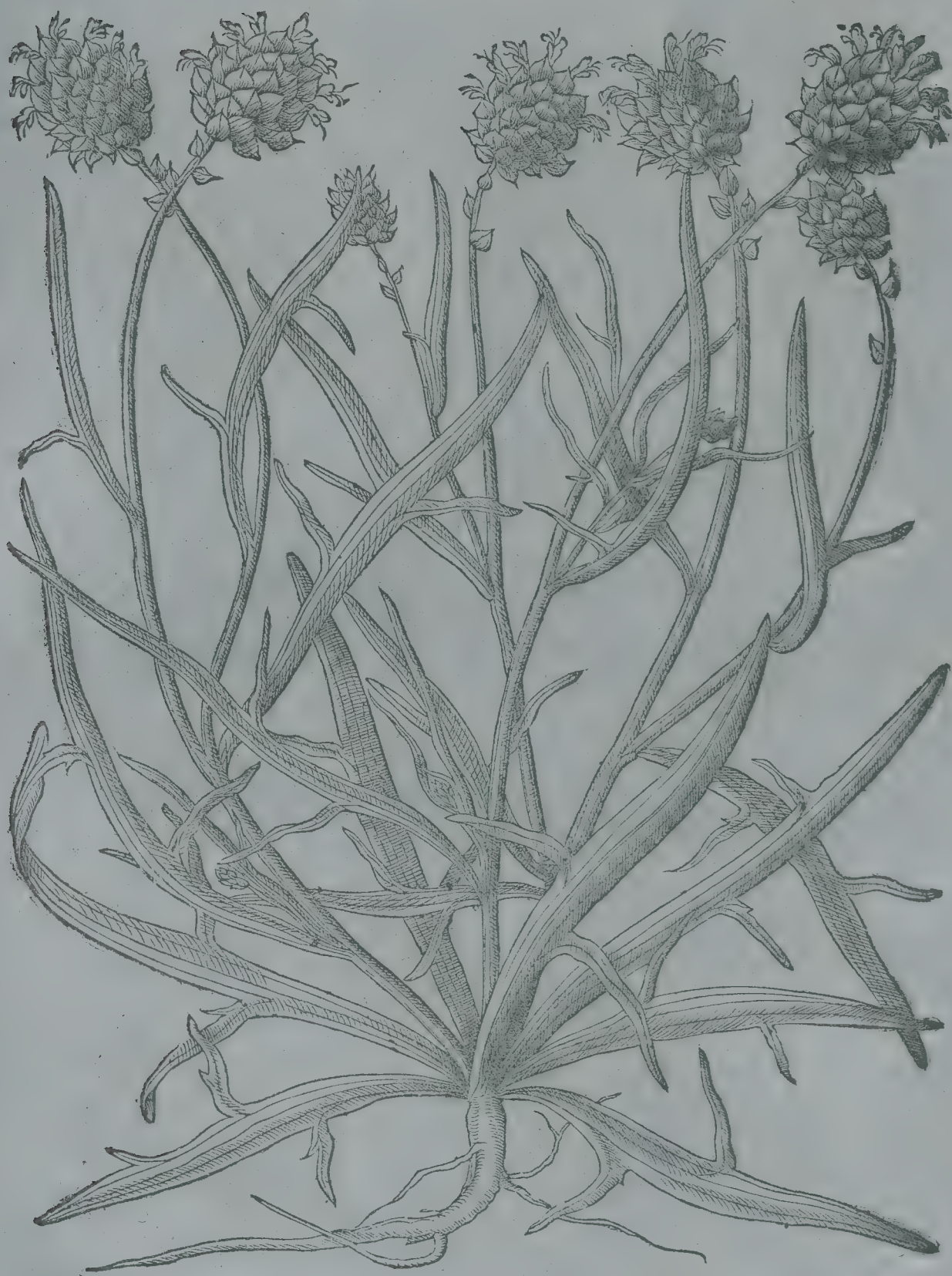
**S**esamoidi paruo cauliculi sunt dodrantes: folia coronopi, minora, hirsutiora: & in cauliculorum scacumine capitula florum penè purpureorum, medio eorum albo: semen sesamæ, fuluum, amarum: radix tenuis. Detrahit bilem, pituitasque semen ex aqua mulsa potum dimidio acetabulo: illitum ex aqua tumores, ac tubercula discutit. Nascitur in asperis.

Nomina.

**T**amet si in Commentarijs nostris antea editis, scripsimus maioris, & minoris sesamoidis nullam nos habere cognitionem nec inuenisse quenquam, qui unum, aut alterum genus ostenderet, tractu tamen temporis factum est, ut minus à solertissimis rei plantariæ indagatoribus repertum sit, notis omnibus perquam bellè astipulantibus, ut ex hac imagine quispiam conijcere poterit. Hanc ego Iacobo Antonio Cortuso Patritio Patauino refero acceptam, uerum an Maius ex Anticyra in Italiam, hætenus allatum sit, mihi sanè incompertum est. Hoc Græcis Σησαμοειδὲς μέγα Latinis Sesamoides magnum dicitur. Illud uerò quod Græcis Σησαμοειδὲς μικρόν, Latinis Sesamoides paruum.



## SESAMOIDES PARVVM.



10

Σινος ἄγριος.

CUCUMER SYLVESTRIS.

CAP. CXLIX.

**C**ucumis sylvestris fructu solo distat à satiua cucumere, quem longè minorem parit, oblongis glandibus non diffimilem: folia, atque sarmenta satiui refert: radice candida, magna. Nascitur in sabuletis, & ruderibus. frutice in totum amaro. Instillatus foliorum succus aurium dolori conuenit. Illita ex polenta radix, ueterem omnem tumorem discutit: imposita cum resina terebinthina, tubercula rumpit: ischiadicis infunditur: podagras discutit, decocta ex aceto & illita. Eius decocto dentes in dolore colluuntur. Arida farina impetiginem, lepras, & uirilgines absterget: nigris cicatricibus colorem reddit, & in facie maculas expurgat. Radicis succus sesquioboli pondere, & item cortex acetabuli quarta parte, bilem, pituitamq; deijciunt, præsertim in hydropicis: deiectiones autem citra sto-

LIII 2 machi



## CUCUMER SYLVESTRIS.



Elaterium.

machi iniuriam mouet. Radicis selibra, in uini præsertim Lybici hemina conteritur, danturque ex eo 10  
 terni cyathi triduo, dum tumor abundè deprimi cernatur. E fructu huiusce cucumeris fit medicamen-  
 tum, quod Elaterium uocatur, ad hunc modum. Decerpti cucumeres, qui tacti protinus exiliunt, ser-  
 uantur nocte una. postridie imposito supra craterem rariore cribro, utrisque manibus prehensi, sigilla-  
 tim supino cultro, sursum uersus aciem habente, finduntur, atque per cribrum humor in subiectum uas  
 exprimitur: simulque carnosum, quod hæsit cribro, quò facilius excidat, eliditur. quod ita pressum  
 est, residere sinitur, atque in uicinam peluim demittitur. Coaceruata autem in cribro segmina dulci  
 aqua perfunduntur, & denuo pressa abijciuntur. Humor in pelui agitur, & linteo opertus, soli ex-  
 ponitur, dumq; steterit, tota supernatans aqua cum humore concreto, effunditur. Hoc uerò identidem  
 fieri solet donec existens aqua lique scat: qua stillatim exhausta, sedimentum mortario suscipitur, &  
 conterendo



conterendo cogitur in pastillos. Sunt qui ad hauriendam protinus sicci abundantiam, cribratos cines humi inspargant, & medium cauantes, triplicatum linteum obtendant, per quod elaterium cum sua humiditate diffundunt, siccatumque in pila, ut dictum est, conterunt. Aliqui pro dulci aqua marinam perfundentes, ita eluunt. Alij in nouissima lotionem mulsam aquam respergunt. Elaterium optimum esse constat, læue, non ponderosum, cum candore leniter humectum, gustu amarissimum, quod que lucernarum luminibus obiectum, facile flagret. Porraceum tamen scabrumque, si turbidum spectetur, atque erui cinerisque plenum sit, graue & uitiosum esse solet. Nec desunt, qui cucumis succo amyli immisceant, ut candorem ipsum, & læuitatem imitentur. A bimatu ad decennium deiectionibus utile est. Integer modus obolus est, minimus semiobolus, pueris chalci duo, siquidem copiosus, periculum adfert. Bilem, ac pituitam utraque parte extrahit. optima suspensio est purgatio. quod si in animo sit deiectionem moliri, adiecto salis duplo, & stibij quod colorare sufficiat, ex aqua, erui magnitudine catapotia dato, postea cyathus unus aquæ tepidæ sorbeatur. Ad citandas tamen uomitiones aqua diluens elaterium, subiectas linguæ partes penitissime penna oblinito. quod si quisquam difficilius euomat, oleo, aut unguento irino resoluito: somnum inhibeto. Porro his, qui eximie uacuantur, continuè uinum, & oleum dare conuenit: etenim uomendo restituuntur. Quod si uomitiones non finiantur, aqua frigida, polenta, posca, poma, & quæ stomachum densando corroborant, offerenda sunt. Ciet elaterium menses, & partus enecat, in pessa subditum. morbo regio medetur, cum lacte naribus infusum, & diuturnis capitis doloribus liberat. efficacissime anginis illinitur, cum uetere oleo, melle, aut felle taurino.

20

**S**yluestris Cucumis frequens in Hetruria prouenit, præsertim agro nostro Senensi in oppidorum plateis, & secus mœnia, & semitas. Ex eius fructibus succum exprimunt officinæ, atque Elaterium uocatum parant. Viticulas humi fundit bicubitales, ac adeo asperas, ut contrectantes pungere uideantur. Folia illi sunt satiuo cucumeri similia, sed rudiora, hirsutiora, asperioraque, & auersa parte subalbicantia, numerosis intercurrentibus uenarum lineamentis, longis, crassis, asperisque; pediculis nitentia. Flores ex alarum cavitatibus in toto caule prodeunt aurei; stellarum figura, satiuo cucumeris modo, retrò extuberante fructu, qui tandem auctus, & longus factus glandis magnitudinem superat; aut dactylos æquat. Is hispidus est, & quasi aculeis horrescit, qui mense Augusto maturus factus, candicat, & sponte, aut leuius impulsus non sine impetu a pediculo disiungitur, & tormenti instar, nigrum, maturumque; semen in legentes ei aculatur, quasi iniuriæ propulsator. Radice nititur dodrantali, & quandoque longiore, brachiali crassitudine, candida, plena, succosa, & insigniter amara, quemadmodum planta tota. Nasceitur locis incultis, in sabuletis, ac ruderibus. Officinæ ex fructuum succo Elaterium parant. Valerius Cordus nuper editus à Gesnero Galenum reprehendit, quod dixerit in lib. de simp. med. facult. semina agrestis cucumeris omnino esse amara. sed pace mortui Cordi dixerim, falsò Galenū impugnari, cum nusquam (quod uiderim legerimque) id scripserit Galenus. Is enim libro quarto de simp. medicamentorum facult. cap. VII. quædam cucumerum semina amara esse dicit, quemadmodum & amygdala, sed non explicauit, an in agresti cucumere uel in syluestri id quandoque reperiatur: quanquam coniectura quadam affirmari possit, de satiuo cucumeris tantum semine Galenum esse locutum; ut pote qui legentes admonere uoluit, huiusmodi seminum nucleos qui natura dulces sunt, quandoque etiam amarescere, soli, in quo seruntur, uitio. Ceterum de Elaterio differens Theophrastus lib. IX. cap. XIIII. de historia plantarum, ita scribit. Sed omnium medicamentorum diuturnissimum Elaterium est, optimumque; quod uetustissimum. Itaque medicus quidam, uir haud insolens, neque mendax, elaterium ducentorum annorum, uirtute mirabili seruare apud se retulit, eo à quodam munere donatus. Causa, ob quam tam longo seruari tempore possit, humoris copia est: quamobrem uel cum præciderint, in cinere humidum ponunt, & tamen ne ita quidem siccari potest, sed usque ad quinquagesimum annum lucernis admotum lumen extinguit. Hæc igitur uis peculiaris isti tribuitur. hæc tamen Theophrastus. A quo maxime dissentire uidetur Dioscorides: quippe qui Elaterium dixerit à bimatu ad decennium deiectionibus utile esse. Theophrastus uero, idem ducentis annis mirabili uirtute seruatum esse ait. Quin et in eo discordare deprehenduntur, quod alter tradiderit tantum humoris in se continere Elaterium, ut usque ad quinquagesimum annum lucernis admotum lumen extinguat. Alter uero probatissimum illud esse Elaterium, quod lucernarum luminibus obiectum, facile flagret. Theophrasto subscribit Plinius lib. XX. cap. I. ubi sic inquit. Elaterium usque ad quinquagesimum annum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim ueri experimentum est, si admotum prius quam extinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat. hæc Plinius Theophrastum secutus. Ceterum hac in re facile crediderim, Dioscoridis codicem hoc in loco omnino deprauatum esse. Quippe præter Theophrasti, & Plinii sententiam, cum omne humidum, quod pingue non sit, ignis flammam protinus extinguat, nulli profectò dubium est, quin Elaterium, in quo humiditas aquea multum exuperat, potius flammam extinguat, quam flagret: nanque flammæ admotum, excitato in humido à calore flatu, lumen extinguit. id quod nobis aliquando experimento compertum est. Elaterij uires descripsit Mesues inter sua deiectionis medicamenta, ubi in hunc sensum inquit. Cucumis syluestris, siue asininus abradit, & uasorum oscula aperit: proinde & intestinorum tormina excitat, & alia adfert nocumenta. Sed tolli hæc omnia possunt, si addatur aut bdellium aut tragacanthæ lacryma, aut aqua mulsæ cum salis modico, aut si ex lacte bibatur. Roboratur elaterij uis, addito fossitij salis momento, aut odorato puluere, quem officinæ species elephanginas uocant: ijs enim admistum felicius quoque operatur. Purgat, ut quidam ferunt, scammonij modo. At re uera magis pituitam deiecit, quam bilem: quanuis & hanc quandoque detrahat, præsertim cum deiectioni parata promptaque sese offert. Mirifice præter hæc sanguinis serum expurgat, ab ijs potissimum partibus ducens, à quibus agrè decumbentes humores detrahi solent: quamobrem articulorum dolore uexatis opem non modicam præstat. Radix in aqua elixa, tusa, & oleo subacta cum absinthio, diuturnam hemiplegiam sanat incipiti, & loco dolenti illita, si tamen

Cucumeris syluestris consid.

Elaterij uires ex Mesue.



Cucumeris syl-  
uestris uires ex  
Gal.

Nomina.

prius eius decocto foveatur locus. Præstat idem & succus ex lacte naribus immixtus, quod cerebrum purget: idcirco & na-  
rium tadia delet, & comitiales iuuat. Idem obduratos resoluit abscessus, quemadmodum & strumas, præsertim addito  
melle, & caprino stercoze. Radicis, & cucumis ipsius succus aqua intercute laborantibus præstantissimum est medicamen-  
tum, quod sanam proprie educat aquam. Ad idem ualet & radicis decoctum. Prodest præterea arquatis, & iecoris,  
& lienis obstructionibus. Item ischiadicis, tum clysteribus infusum, tum etiam si decocta radix exterius imponatur. Sic  
cata radicis pulvis, uulnere cicatrices attenuat ex melle impositus: & sugillata ex ictu delet. Eiusdem succus fabacea  
farina admixtus, & linimenti modo adhibitus maculas omnes, quæ cutis nitorem uitiant, mirifice detergit. Sed animaduer-  
tendum est, ne plusquam par sit hauriatur: quod reſeratis uasorum osculis sanguinem eliciat. Cucumeris agrestis uires  
reddidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Cucumeris agrestis, & fructus ipsius succus:  
quem uocant Elaterium, & non minimè radicis, ac foliorum, ad medicationes accommodus est. Elaterium itaque men- 10  
ses ciet, & fætum interimit appositum, ceu alia omnia amara simul & subtilium partium, maximè si aliquam habeant  
caliditatem, ueluti nimirum Elaterium. Summè siquidem amarum est, leuiter calidum, ut ex secundo sit ordine excal-  
facientium. Porro tale protinus quoque digerendi uim possidet. Sic igitur eo angina laborantes inungunt quidam cum  
melle, aut oleo uetere. Bonum item est regio morbo affectis, fusum cum lacte in nares. Hoc etiam usu dolores capitis sa-  
nat. Atque Elaterium quidem eiusmodi est. At radicis succus, ut & foliorum, licet elaterio similem uim habeat, imbecil-  
liorem tamen. Sed & ipsa radix ad similem facultatem possidet: abstergit nanque, digerit, atque, emollit. Porro cortex  
ea potentius deficcet. Huius planta Græcis σίκος ἄγριος appellatur: Latinis, Cucumis anguinus, syluestris, & erraticus:  
Arabibus, Chese allimar, Kate albenei, seu Chetba alhamar: Italis: Cocomero saluatico: Germanis, Vuilder cucumer, &  
Esels cucumer: Hispanis, Cogombrillos amargos: Gallis Cocombre sauuaſe. Eius uerò succum Græci ἐλατήριον, Latini  
similiter elaterium uocant: Itali, Elaterio. 20

Σταφίς ἄγρια.

STAPHIS AGRIA.

CAP. CL.

Staphis agria, siue herba pedicularis, folia habet labruscæ diuisa: & cauliculos rectos, molles, ni-  
grosque: fert florem glasti: & folliculos uirides, similes ciceri, & in his nucleum triangulum, sca-  
brum, ex nigro subfuluescentem, intus album, gustu acrem. Grana quindecim, si trita in aqua muls-  
dentur, crassum humorem per uomitum purgant: sed qui hauserunt, ambulare debent. Prudenter ta- 30  
men attendere oportet, & aquam mulsam continuo potui dare: quoniam pericula strangulationis in-  
ferunt, & fauces adurunt. Trita, & ex oleo illita phthiriasi prodest: item prurigini, & psoris. Cit-  
plurimam pituitam commanducata: decocta in aceto, dentium dolori, colluto ore, subuenit: rheu-  
matissimum gingiuarum sistit: ulcera oris manantia cum melle sanat. Vrentibus malagmatis imponitur.

Staphidis a-  
græ confid.

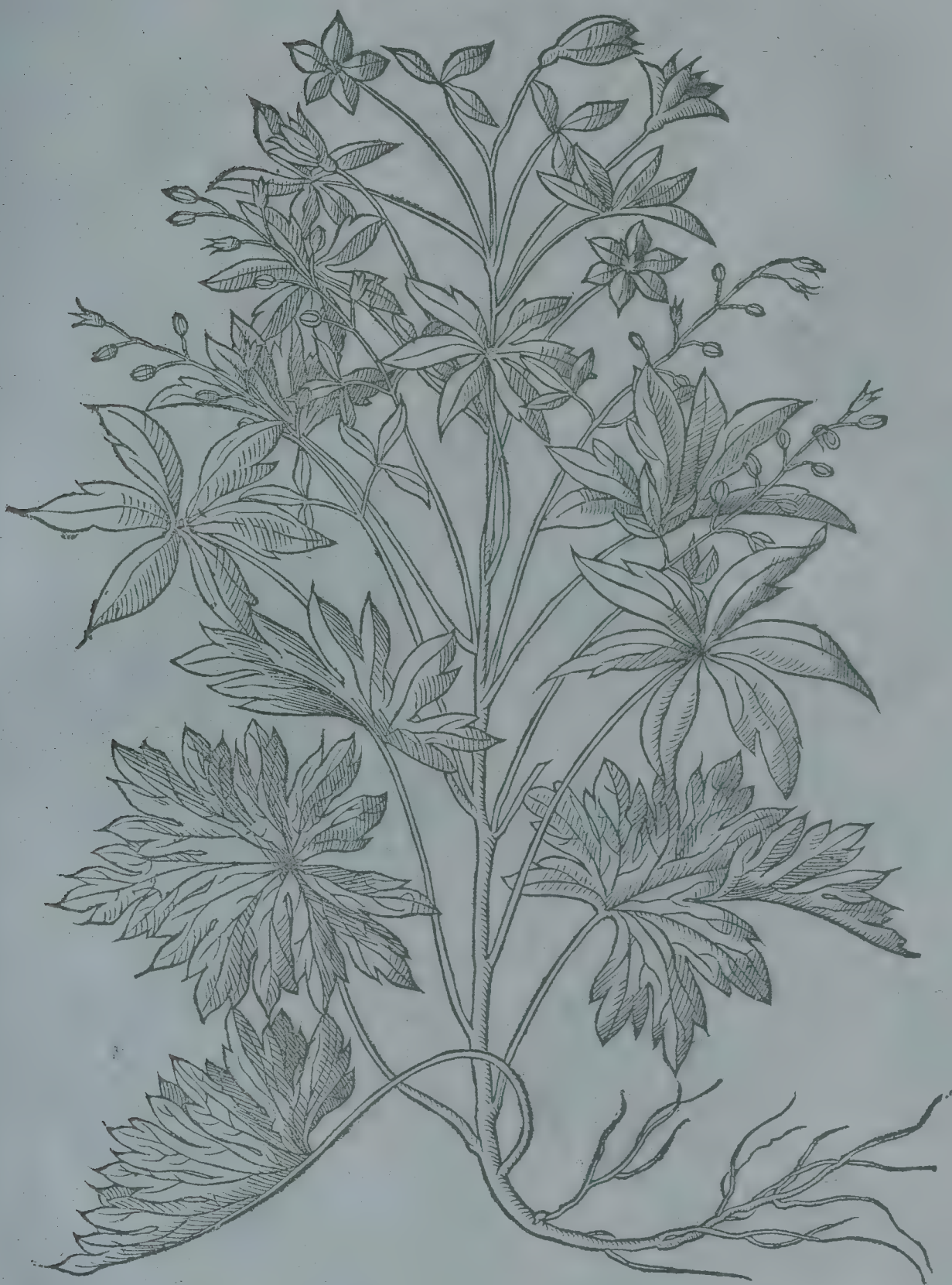
Staphidis agr-  
uires ex Gal.

Nomina.

Staphis agria, quam officina Græca uoce corrupta uulgò Staphisariam uocant, Latinis ab effectu, quod pediculos ne-  
scet, Herba pedicularis dicitur. Hæc in Istria, Dalmatia, Apulia, & Calabria, frequentissima provenit. Eius se-  
men copiosum apud seplastarios inuenitur: nanque eo frequenter utuntur medici in apophlegmatismis. Id quod etiam plu-  
rimum expetitur mulieribus ad pediculos, & lendes necandos. Sunt qui scribant, epotis Staphidis agræ floribus, & illi-  
tis eiusdem folijs sanari eos, qui a serpentibus demorsi sunt. Staphidis agræ meminit Galenus in Astaphide libro VI. sem 40  
plicium medicamentorum sic inquires. Astaphis agria uehementer acrem obtinet facultatem, adeo ut ex capite pituitam  
purget, quod ἀποφλεγματίζει Græci dicunt, abstergatq; ualenter. Itaque ad psoram accommodata est. Sed & urendi  
uim aliquam habet. Ea planta Græcis σταφίς ἄγρια, & ἀσταφίς ἄγρια nominatur: Latinis, Staphis agria, Vua syluestris, Her-  
ba pedicularis, & pituitaria: Arabibus, Alberas, Habelras, Muibazagi, siue Miubezegi: Italis ac officinis, Staphu-  
saria: Germanis, Biszmijntz: Hispanis, Fabaraz Paparraz: Gallis, Estaphisagrie, & Herbe auxpoux.



## STAPHIS AGRIA.



10

Θαψία.

THAPSIA.

CAP. CLI.

**T**hapsia nomen ideo accepit, quod in Thapso eiusdem nominis insula, primum inuenta sit. Tota uero natura ferulae similis est: graciliore caule: folijs foeniculi: umbella anethi in cacumine, à singulis furculis erumpente: flore luteo: semen quale ferulae: latiusculum, sed aliquantò minus: radix foris nigra, intus candida<sup>a</sup>, longa, acris, crassiore libro uestita<sup>b</sup>. Succi extrahendi ratio hæc est. Facto in ambitu scrobe cortices inciduntur, aut radix in fornicis speciem in se excavata cooperitur. quò merus succus confluat. oportet illuc sequenti die se conferre, & congestum succum extrahere<sup>c</sup>. Tunditur etiam radix in pila, & succus organo per quallum expressus, fictili crasso insolatur. Aliqui folium unà terunt: sed inualidior huiusmodi succus. Hoc autem interest, quoniam qui ab radice ma-

<sup>a</sup> Meū, & Cat.

μεγάλη. i. magna.

<sup>b</sup> Meum. ἐπι

ζεται. i. succus

colligitur.

<sup>c</sup> Meū, & Cat.

χυρίζεται δὲ

ἢ ἐξ αὐτῆς. i. exori-

mitur etiā suc-

cus ē radice.

LIII 4

nauit,



## THAPSIA.



navit, gravius olet, & humidus permanet: è folijs autem extractus exiccatur, atque teredinum iniuriam sentit. Qui succum colligit, stare debet non obuersus uento: aut potius cum dies apricus est, & à flatu filet: quoniam ob halitus acrimoniam facies uehementer intumescit, nudaque corpora inuadunt pustulæ. ob id prius liquido cerato, & adstringente, nudas partes illinunt, & ita muniti accedunt. Tam cortex radicis, quam succus purgandi uim habent, & lacteus succus in aqua mulsa potus: nam utrinque bilem extrahunt. Radicis modus, quaterni oboli, cum tribus seminis anethi drachmis: succi, terni oboli: lactis, obolus unus. quod eo amplius assumitur, periculosum est. Huiusmodi purgatio conuenit suspiciosi, & diuturnis laterum doloribus, reiectionibusque: datur in cibis, aut obsonio, quibus difficile sit uomere. Tam radix, quam succus omnium maximè, quæ pares cum eis uires adepta sunt, uim habent extractoriam ex alto, ubi ex imo aliquid euocandum est, aut meatuum laxitas aliò transferenda



transferenda est. unde succus illitione, aut radix recens affricu alopecias explent. Radix, succusque cum æquis ceræ, thurisque portionibus, sugillata, liuoresque tollunt: sed non plus binis horis dimittantur: locus deinde aqua maris calida foueatur. Vitia cutis in facie emendat, cum melle illitus succus, lepras tollit: tubercula discutit, perunctus cum sulphure. In diuturnis pulmonum, laterum, pedum, articularumque uoletudinibus utiliter illinitur. Valet ad integendam colic glandem ijs, qui natura, non circuncisione curti sunt: tumorem enim excitat, qui pinguium foru emollitus, præputij iacturam refarcit.

- 10 **D**E thapsia uiribus locutus est Theophrastus libro IX. cap. XXI I. de plantarum historia, ubi ita scribit. Thapsia ra Thapsia confideratio. dix uomitoria est, & si quis continuit, tam superius, quam inferius purgat. Ad hæc liuida tollere potest: suppurationes tamen aliàs exalbidas facit. Succus eius ualidior est, & quidem tam superius, quam inferius purgat. Nullus seminis usus. Nasceitur tum alibi, tum in terra Attica, in qua pecudes incolæ eam non tangunt, peregrinæ uerò depascunt: & aut aluus soluitur, aut intereunt. hæc tamen Theophrastus. Thapsiam author est Plinius libro XII I. cap. XXI I. à Nerone claritatem accepisse, ei que magno usui fuisse sui imperij initio, quod nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinens sibi cum thapsia, thure, & cera, sequenti die contra famam cutem synceram circumferret: etenim ea mirum in modum sugillata delet. Thapsia plurima nascitur in Apulia, præsertim Gargano monte, inter complures ferulacei generis plantas. Prouenit & in nostris maritimis locis adeo ferulæ adsimilis, ut non facile, nisi à rei herbariæ peritis, una ab altera dignoscatur. Visitur etiam hodie in hortis ad spectaculum plantata. qua ratione iam ferme omnibus innotuit in Italia. Ceterum non desunt impostores, qui Thapsia radicum cortices pro Turpeto uendunt: quæ quidem à peritis seplasiarijs in ea medicamenta iure optimo addi possunt, quæ Thapsiam exposcunt: sed in turpeti locum non sunt, meo iudicio, recipiendæ. Quapropter maxime in hoc (ut superius diximus in Tripolij commentatione) à Fuchsio dissentimus, qui Turpetum à Mesue descriptum, nil aliud esse censet, quam Thapsia radices. Thapsia uires memoria prodidit Galenus lib. V I. simplicium medicamentorum, sic inquit. Thapsia acrem habet, ac uehementer exalfacientem facultatem cum humiditate. Quamobrem ex alto uiolenter extrahit, & ipsum quod extrahit, digerit. Verum plusculum ad ea efficienda tempus postulat, ut quæ largè excrementitia humiditate impleta est, ob quam celeriter corrumpitur. Et lib. primo de compositione medicamentorum secundum locos, sic inquit. Qui Thapsia utitur, sciat opus est, maximam differentiam esse recentis ad uetustiore. Vis enim huius pharmaci post annum multum exoluitur, atque amplius adhuc post duos annos, aut simq; ferè dicere eam penitus inutilem esse ad triennium progressam. Hæc ut Græcè θαψία, ita etiam Latine & Italice Thapsia nominatur: Mauritanis, Hiantum, & Driz.
- 20 **†** Hoc loco Græci codices habent θηζία, quod uerbum Ruellius uerterat hic, lac extrahitur; licet alibi, ut in panace Heracleo, idem uertat, succus excipitur. Nos uerò, quod θηζ, à quo uerbum illud defluxit, succum, liquorem, & lacrymam significet, malumus reddere, succus extrahitur. Neque certè temere, quod non solum nobis conueniat cum Marcello interprete; sed quod etiam arbitremur hanc esse germanam illius uerbi significationem, atque melius rem exprimere, de qua sermo est. Huius tamen mutata à nobis uersionis lectorem admonendum esse duximus.

Thapsia uires ex Gal.

Nomina.

Σπάρτιον.

SPARTIVM.

CAP. CLII.

- 40 **S**partion frutex est longas ferens uirgas, sine folijs, firmas, fractu contumaces, quibus uites uinciuntur. semen lenticulæ, in folliculis phasiolorum modo nascens: florem, ut albæ uiolæ, luteum. Purgant per superna uehementer ellebori uice, citra periculum flores, & semina quinis obolis in aqua mulsa pota. Semen deiectionem mouet. Ramis in aqua maceratis, mox tuis, extractus succus, ischiadicis, & angina laborantibus auxiliatur, si cyathi modum ieiuni bibant. Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere ischiadicis clystere: strigmenta autem elicit cruenta.

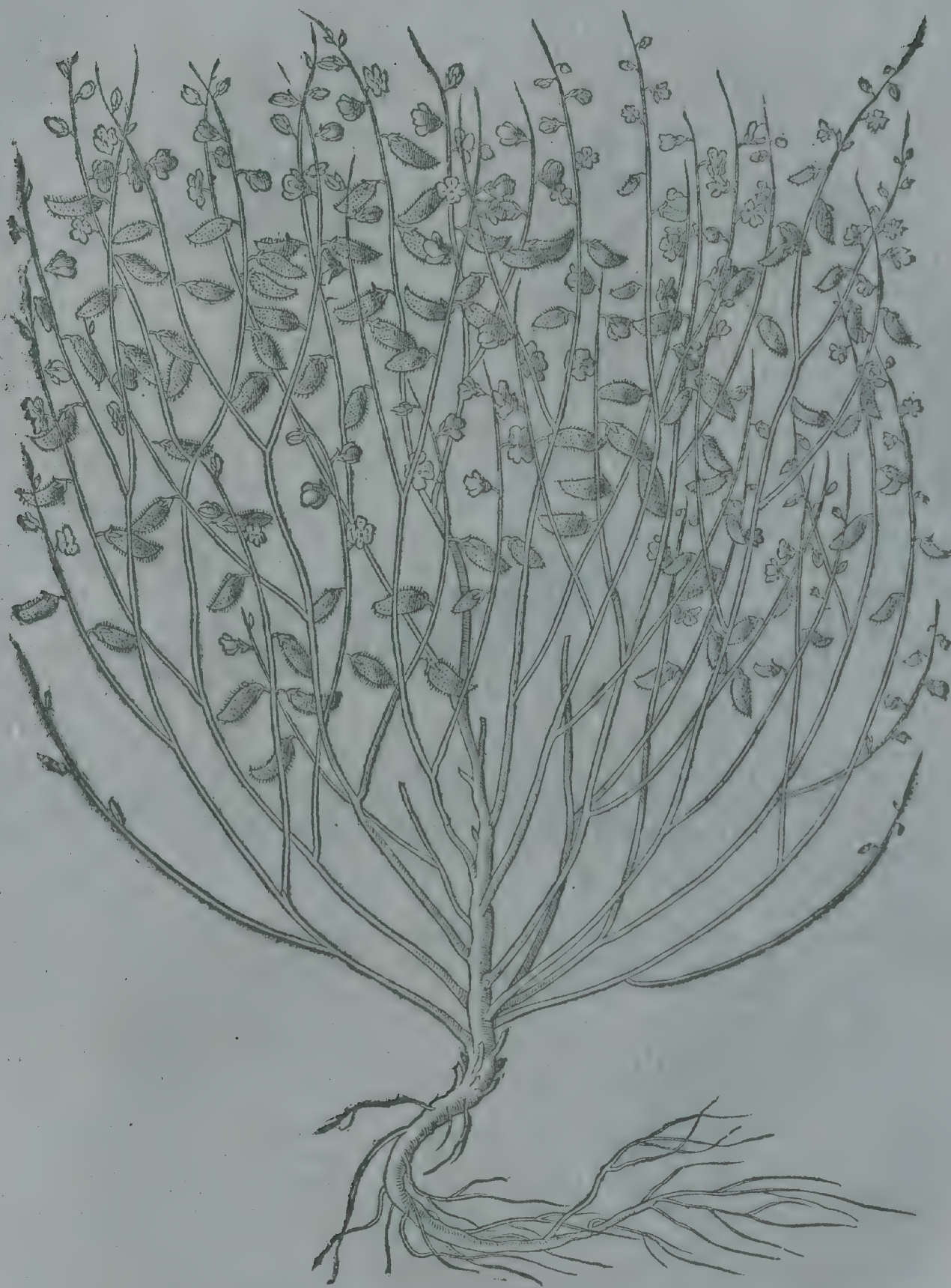
- 50 **T**anta nimirum inter Spartium, siue Spartum, & Genistam intercedit similitudo tum facie, tum etiam uiribus, ut eorum affinitate deceptus iam crediderim omnino errasse eos, qui alterum ab altera secernerent: præsertim cum hac in re deprehendissim Plinium dubitasse libro XXI I. ca. IX. ubi ita scriptum reliquit. Genista quoque uinculi usum præstat. Flores apibus gratissimi. Dubito an hæc sit, quam Græci authores Sparton appellauere, cum ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim: & nunquid hanc designauerit Homerus, cum dixit: Nauium sparta dissoluta. Nondum enim fuisse Aphricanum, uel Hispanum spartum in usu certum est: & cum sutiles fierent naues, lino tamen, non sparto unquam sutas. hæc Plinius. Verum cum accuratius Dioscoridem perlegissem, hac de re prius admonitus à clarissimo medico Petro Cannizero Hispano Serenissimi Ferdinandi Romanorum Regis Protophysico, qui in Hispania copiosissimum Spartum, numerosamq; Genistam se uidisse testatus est, comperi planè inter has plantas discrimen esse. Quippe quod Spartium Dioscoridi frutex sit folijs uidiuus: & floribus constet albæ uiolæ similibus. Genista uerò folia proferat longiuscula, lini ferè modo: & flores luteos, ipsi modo lunatos. Hinc itaque factum est, ut nunc in eorum sententia consistam, qui Spartium à Genista differre existimant. Non tamen quod diuersi prorsus generis has plantas esse putem. nam tanta, ut dixi, uni cum altera cognatio est, ut etsi non eadem sint; tamen congeneres esse uideantur. Sparti quidem usus (ut Plinius est author lib. XIX. cap. I I.) multa post secula ceptus est, nec ante Pænorum arma, quæ primum Hispania intulerunt. Herba Sparti usus ex Plinio. & hæc sponte nascens, & quæ non queat seri: iuncusq; proprie aridi soli, uni terræ dato uitio. Nanque id malum telluris est, nec aliud ibi seri, aut nasci potest. In Aphrica exiguum, & inutile gignitur. Carthaginensis Hispania citerioris portio, nec hæc tota, sed quatenus parit, montes quoque Sparto operit. Hinc strata rusticis eorum: hinc ignes, facesq; hinc

Spartij confid.

Sparti usus ex Plinio.



## SPARTIVM.

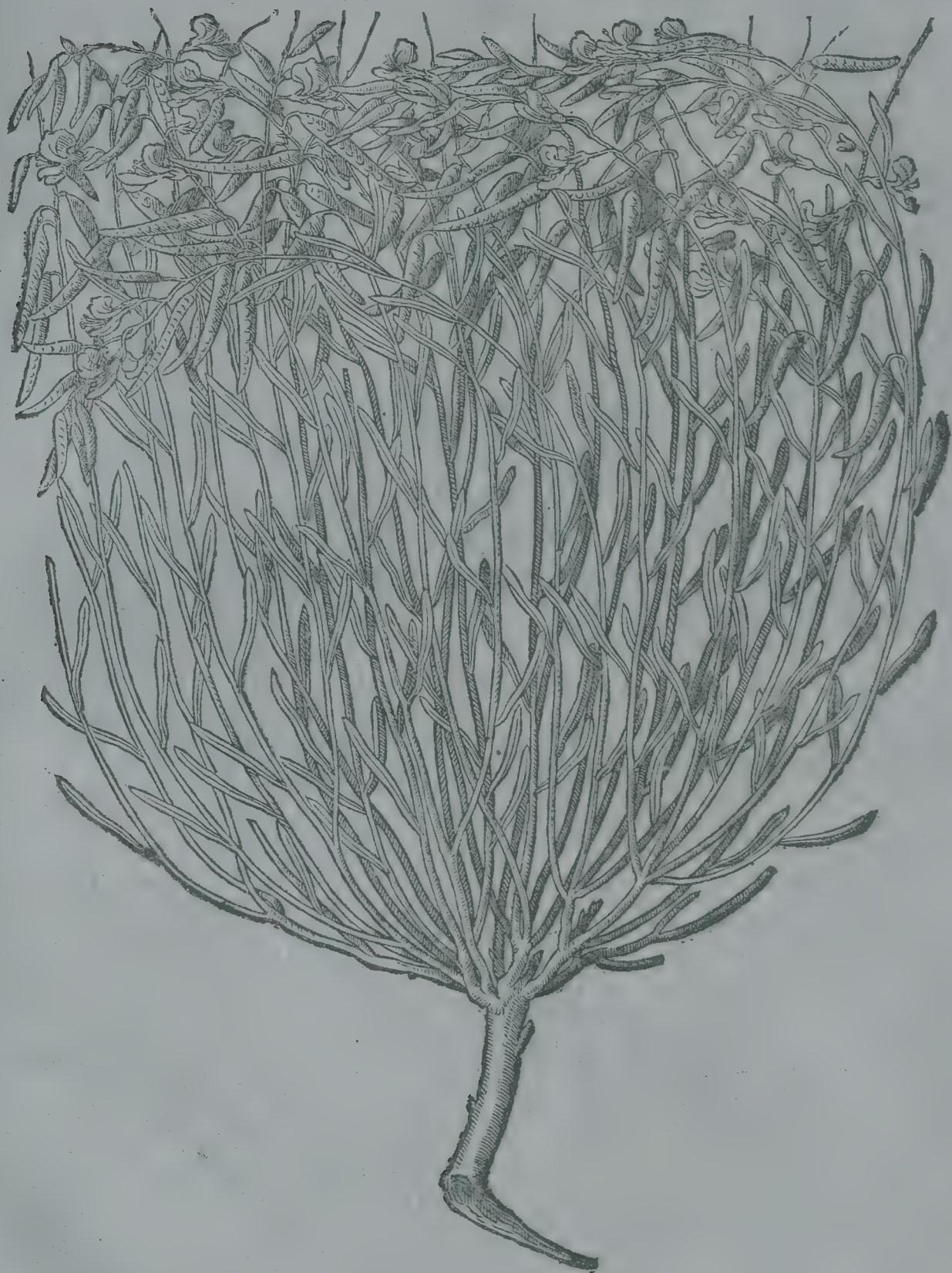


hinc calceamina: & pastorum uestes. Animalibus noxium, præterquam cacuminum teneritate. Ad reliquos usus labo-  
 riosè euellitur: ocreatis cruribus, manibusq; tectis manicis: conuolutum osseis, ligneisq; conamentis. Vulsam fascibus in  
 aceruo adunatum biduo, tertio resolutum. Spargitur in sole, siccaturq; & rursus in fascibus redit sub tecta. Postea  
 maceratur aqua marina optimè, sed & dulci, si marina desit. Siccaturq; sole iterum rigatur, si repente urgeat dese-  
 derium, persusum calida in solio, ac siccatur stans compendium operæ fatetur. Hoc autem tunditur, ut fiat utile, præcipuè  
 in aquis mariq; inuictum. In sicco præferunt è cannabi funes. At spartum alitur etiam demersum, ueluti natalium sitim  
 pensans. Est quidem eius natura interpolis: rursusq; quàm libeat uetustum nouo miscetur. Veruntamen complectetur  
 animo, qui uolet miraculum æstimare, quanto sit in usu omnibus terris nauium armamentis, machinis ædificationum, alijsq;  
 desiderijs uita. Hactenus de sparto Plinius. Cæterum Genista in Hetruria adeò frequentissima proueniunt, ut Maio, &  
 Iunio mensibus magnum & iucundum spectaculum præbeant uiatoribus, quoniam tam copiosè suis speciosis, ac fulgenti-  
 bus

Genistæ confi-  
 deratio.



## GENISTA.



**IO** bus floribus ornantur, & uestiuntur colles, ut procul aurei uideantur. Gaudent earum floribus apes, ut Plinius inquit, proinde aluearijs circumferuntur. Genista nobis ligandis uitibus salicis uicem explet, maceraturq; etiam cannabis modo, fiuntq; inde funes, & rudia lintheamina, quæ conficiendis saccis aptissima sunt. Expeditur Genistæ lignum etiam figulis qui in Italia id uasorum fictilium genus conficiunt, quod uulgò de maiolica uocant: quippe quòd (ut ipsi affirmant) nullo alterius arboris ligno fornax succendi possit, quo aureus ille color conseruetur in opere. Genistam recensuit Mesues inter sua simplicia deiectionis facultatis, ubi hæc ad sensum scribit. Genista arbor est montana, è cuius caudice quàm plurimæ funduntur uirgæ, rectæ, flexiles, fractu contumaces, quibus uites, & alia ligantur. Flores edit flavos, lunari figura: è quibus siliquæ prodeunt, erui magnitudine: & semina in eis lenti similia, interuallis distincta. Planta tota perturbat, pro-  
uocat

Genistæ descri-  
ptio, & uires  
ex Mesue.



Sparti vires ex  
Gal.

Nomina.

uocat, incidit, attenuat. Obeſt cordi, & uentriculo. Sed tollitur noxa (ut Philagrius eſt author) addito rhodomelle, aut roſa, & maſtiche: quin & aniſi, dauci, & foeniculi ſemine. Epotum ſemen pituitam utrinque ualentiffimè purgat, & ab articulis quoque humores trahit. Renum excrementa pellit, urinam cit efficaciffimè, & calculos diſſumit tam in renibus quàm in ueſica: nec in his materias ſigi & in calculum dureſcere ſinit. Flores contriti ſtrummas auferunt, ſi cum melle roſaceo, aut ſorbili ouo deuorentur. Fit ex ijs oxymel, cuius uſu indurati lienes reſoluuntur. Proſunt iſchiadicis, podagricis calculoſisq; ſi poſtquàm illos ſumpſerint, ſubinde frequenter euomant ægri. Modus, præſertim floris, à drachmis duabus ad quinque: ſeminis uerò à drachmis duabus ad quatuor. hæc Meſues. Qui tamen Geniſtæ ſemen non rectè obſeruafſe uidetur. quandoquidem id erui, uel uiciæ faciem potius referat, quàm lentis. Sparti, ut iam ad eius vires redeamus, meminit Galenus lib. v l i i. ſimplicium medicamentorum, his paucis uerbis. Sparti, quo & uites apud nos alligant, tum ſemen, tum uirgarum ſuccus non inſtrenuè trahentis eſt facultatis. Quod Græci σπάρτιον, Latini item Spartium, & Spartum dicunt Itali, Spartio. Quæ uerò Latinis Geniſta, Italis Geneſtra uocatur: Hiſpanis quoque Geneſtra, Gieſta, & Gieſteira.

Σίλυβον.

SILYBVM.

CAP. CLIII.

**S**ilybon lata ſpina eſt, folia ferens chamæleonis albi. Hæc recens cum ſale oleoque cocta eſt. Radicis ſuccus drachmæ pondere potus uomitiones ciet.

Nomina.

**H**ætenus non ex noſtra tantum, ſed neque ex aliorum quoque inſiſtione uerum ac legitimum Silybum in Italia nobis licuit reperire. Et quanuis inter tot alias plantas aculeatas inibi naſci, & eſſe poſſit; tamen tam paucis eius notas explicauit Dioſcorides, ut difficile admodum illud inuentu iudicem: neque enim ipſe, ut ingenuè fatear, quod ex illis ſit, auſim decernere. Vt Græcis σίλυβον, ita pariter Latini Silybum appellatur.

Βάλανος μυρε-φάνη.

GLANS VNGVENTARIA.

CAP. CLIIII.

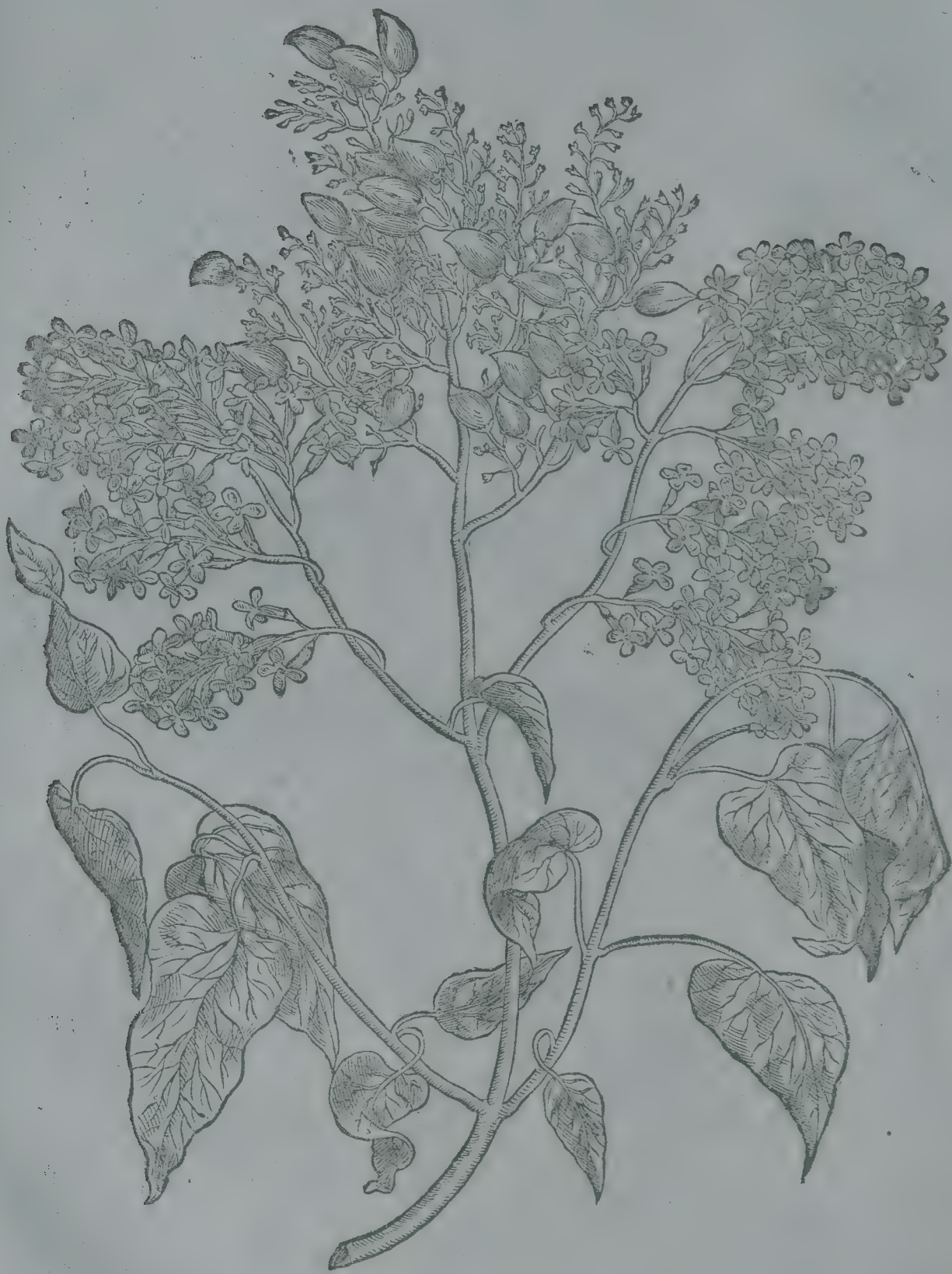
**G**lans unguentaria fructus eſt arboris myricæ ſimilis, magnitudine auellanae nucis. cuius nucleus Amygdalarum amararum more tritus, humorem reddit: quo ad pretioſa unguenta pro oleo utuntur. Naſcitur in Aethiopia, Aegypto, Arabia, & Petra oppido ſecus Indæam. Præfertur plena, recens, candida, quæ facilè delibretur. Ea drachmæ pondere pota lienem abſumit: cum Iolij farina, & aqua muſſa podagricis illinitur. Pſoras, leprasque, decocta in aceto: uirilignes, & nigras cicatrices cum nitro emendat: & cum lotio lentigines, uaros, & papulas in facie, & cutis uitia tollit. Vomitiones mouet, & aluum cum hydromelite reſoluit: ſtomacho aduerſatur. Oleum, quod ea exprimitur, aluum potu ciet. Cortex eius magis adſtringit: uerum tuſa, & expreſſa ſuccus abſtergentibus medicamentis adiſcitur, quæ aduerſus pruriges, & ſcabritias idonea ſunt.

Glândis unguē-  
tariæ confide-  
ratio.

**G**lans Unguentaria, quam Græci βάλανος μυρε-φάνη dicunt, in quibuſdam Hiſpaniæ locis copioſa (ut audio) prouenit. Adfertur hodie copioſa in Italiam ex Alexandria Aegypti. Cæterum de foliorum facie autores inter ſe diſſerunt. Siquidem Dioſcoridi folijs eſt Myricæ, Theophraſto Myrti, & Plinio Heliotropij herba ſimilibus. atqui aut in Theophraſti aut Dioſcoridis codice mendum ſubeſſe uereor. Siquidem aut in Theophraſto μυρεφάνη pro μυρεφάνη, aut in Dioſcoride μυρεφάνη pro μυρεφάνη legitur. Nam in utroque autore facilis, lubricusq; eſſe potuit ſcriptorum lapſus, propter uocabulorum propinquitatem. Sed neſcio proſectò, quorum autoritate ſcripſerit Plinius lib. x l i. ca. xx l. unguentaria glândis plantam folijs eſſe Heliotropij. Cum tamen in Theophraſti lectione ubique ſe uerſatum oſtendat. Andreas Marinus, medicus non uulgaris, in ſuis ſuper Meſuem annotationibus, plantam quandam pingit pro unguentaria glânde, à Clariffimo Petro Antonio Michaelio Patritio Veneto acceptam, quæ à præſcriptis omnibus tota facie diſſert. ſed an legitima ſit, cur probem, aut improbem, non habeo. Titulus eius mendax eſt. Siquidem Ben album inſcriptum habet. Itaque uereor ne & ipſa quoque imago tituli ſequatur errorem. Hanc autem Plantam, cuius hîc imaginem damus, Conſtantinopoli ſecum attulit Clariffimus uir Augerius de Buſbeke, qui continuis ſeptem annis Cæſaris Ferdinandi primi apud Solimanum Turcarum Imperatorem, oratorem egit. Sub hoc nomine LILAC. Eam cum inſpexiſſem, & fructus eius agnoſcerem piſtaceorum faciem per quam bellè referre, illico in ſuſpicionem ueni an hæc fortasſe Glans Unguentaria dici poſſet. qua propter, ut aliorum quoque ſit iudicium, eam hîc excudi uoluimus. Viuam plantam uidere non licuit, ſed affabrè, & diligentiffimè piſtam. Unguentarij, ac ſeplaſiarij Mauritanorum nomina ſecuti, eam Ben appellant. Forma hæc piſtacia maximè refert, albo cærtice, triquetra, fractu facili, nucleo intus conferto, & admodum pingui: ex quo oleum exprimitur, quod de Ben uocant. Magnificiunt id unguentarij, quod quàmuis diu inueteratum, nunquam rancorem ſentiat, ut etiam libro primo ſuo loco monuimus. Arabicæ familiæ authores (ut modò dictum eſt) unguentariam glândem Ben nominant. Prouinde de ea inter ſua ſoluentia ſimplicia ſcribens Meſues, in hunc ſenſum inquit. Ben duorum eſt generum. Maius eſt nucis auellanae magnitudine, triangulare. Minus uerò ciceri ſimile. Vtriſque ineſt oleoſa medulla, lenis, & alba. Præſtat maius, quod noxa uacet: minus ſiquidem noxium eſt. Præfertur in maiori genere, quod putamine ſit albo, leni, tenui: nucleo fragili, albo, oleoſoq;. Vetusſum recenti melius. In minori autem præcellit in cinereo albicans, fragilis pariter, & pinguis. Dioſcoridi tamen in maiori genere (minoris enim non meminit, quemadmodum nec Theophraſtus, neque Plinius) præſtantius eſt recens, eſi contrarium aſſerat Meſues. Oleum ab unguentarijs hoc tempore è nucleis tantum exprimitur, ut Dioſcorides docuit, non autem, ut quidam exiſtimant, ex putaminibus, quod dixerit Theophraſtus, unguentarios putamine fructus conuſo uti ſolere. Plinius, ut Theophraſti, & Dioſcoridis ſententiam comprobaret, unguentarios prodidit è putaminibus,



## LILAC.



10 minibus, medicos uerò è medulla oleum elicere quòd hoc medicamentis, illud odoramentis usum præbeat. Veruntamen hac ætate (ut diximus) ab omnibus tantùm è nucleis à putamine repurgatis exprimitur. Nec crediderim unquam, quòd ex solis putaminibus oleum effluere possit, quanuis diligentissimè comprimantur, & constringantur prælo etiam grauissimo: quoniam hæc putamina arida sunt, & omni prorsus humore carent. Illud quoque fidem non dubiam facere potest, quòd hanc parandi olei rationem silentio prætermisit Dioscorides, non modò in hoc loco, sed etiam libro primo, ubi tamen de oleis, & unguentis conficiendis latius disseruit. Cuius fortè doctrinæ immemor Manardus Ferrariensis, uir alioqui nostræ ætatis celebris, dubitat in adnotationibus, quas in Mesuem edidit, an Unguentariæ glandis oleum è nucleo, an è putamine expri-  
mi debeat, asserens quanquam in quibusdam Dioscoridis codicibus legitur, oleum hoc è nucleis exprimi debere; in aliqui-

Manardi du-  
bium solutum.

M m m m

bus



bus tamen nec nucleorum, nec putaminum ullam fieri mentionem. Verum etsi ambigendi non defuerit occasio, præsertim ex Theophrasti testimonio, qui putaminibus uti unguentarios tradidit; aderat tamen grauius author Galenus, qui rem hanc abunde enucleauit, cum constanter asseueret, Balaninum oleum unguentarijs ex carne nucleorum, non ex putaminibus exprimi. Id quod etiam facile ex Dioscoride colligi potest, cum dicat consimili modo fieri balaninum & amygdalinum. quod autem hoc ex amygdalarum nucleis fiat, nemo est qui dubitet. Hæc sanè nobis non leuem faciunt suspicionem, quod aut eo in loco Theophrasti exemplaria sint deprauata, aut minus integri, & ueraces fuerint authores, à quibus fortassis unguentariæ glandis historiam accepit. His porrò accedit huius olei communis usus, & eius parandi ratio. Siquidem Balaninum oleum plurimi faciunt unguentarij, non quod aliqua odoris præstantia commendetur (inodorum etenim est) sed quod nunquam uetustate rancorem contrahat. Id scilicet quod è nucleorum medulla, non autem ex putaminibus conficiunt. Nam rancoris expers cum sit, omnium aptissimum habetur ad odoratissima unguenta (misturas uocant) temperanda, quæ ex moscho, zibetto, & ambaro, illinendis chirothecis, & alijs, quorum in delicijs, & lasciuia omnis est usus & gratia, parantur. Quandoquidem si hæc alio quouis oleo liquecerent in unguentum, contracto inde non multo post tempore rancore (atque enim omne oleum præter Balaninum rancescit) non modò uniuersam odoris suauitatem exuerent; sed etiam putida, foetidaq; euaderent. Quo utique experimento apertissime dignoscitur, an oleum illud Balaninum fuerit, quod ex unguentariæ glandis nucleis fieri solet. Caterùm de uiribus Ben hæc subiunxit Mesues. Maioris, inquit, generis fructus incidit, abstergit, attenuat, expurgat, & aperit: sed uentriculum subuertit, & uiscera perturbat, ob excrementitiam, acremq; humiditatem, quam possidet. Minoris autem uis longè uehementior, & magis periculosa: nanque adeò perturbat, agit atq; humores, ut sæpius animæ deliquium faciat, & frigidos sudores concitet. Proinde non in alios usus is admittendus est, quàm in unguenta, & cataplasmata. Maioris noxa demitur, cum igne torrescit: siquidem ignis calore exuperantem deperdit humiditatem, quæ uomitionem mouet, fitq; medicamentum tantum deiectionum. Decoquitur etiam cum anisi, & feniculi semine: quoniam hoc modo prior noxa corrigitur. Tam in potu, quàm aliter sumptus lentam, crassamq; pituitam uomitu, & deiectione purgat. Ideoq; aptissimum medicamentum est coli cruciatibus non modò haustus, sed etiam chlysteribus infusus, præsertim ubi à flatu, & pituita ortum habuerint. Fit etiamnum ex contritis ipsius nucleis, polenta & melle admistis, cataplasma ad strumas, durosq; tumores admodum utile, & ad neruorum morbos à frigidityte excitatos, addito tantum melle. quo fit, ut conuulsis, resolutis, & contractis opem ferat non obscuram. Pollet præterea ad iecinoris, & lienis infarctus duritiesq; si addita lupinorum farina, & nardo emplastri modo imponatur. Nucleorum oleum uulnere cicatrices attenuat, & delet: item lentigines, aliasq; cutis fæditates emendat. Auribus infusus non modò doloribus leuamentum præstat; sed & surditatem, & tinnitum curat. Glandis unguentariæ uires memoria prodidit Galenus libro v. simplicium medicamentorum, his uerbis. Balanus myrepisce, hoc est, glans unguentaria, adfertur ex barbarica regione. Vtuntur unguentarij carnis eius succo, qui facultate calidus est. Reliquiæ autem, unde expressus est succus terrestres scilicet, & duræ, uicentem habent qualitatem amaram. Sed & admista est quædam adstrictio. Proinde extergentem simul, & incidentem, contrahentemq; & stipantem effectum possident. Itaque ad ionthos, lentigines, ephelin, & pruritus, deinde & ad psoram, & lepram conueniunt. Verum enim uero & lienes liquant, iecurq; indurefcens. Quod si quis carnem eius drachmæ pondere cum melicrato bibat, medicamen experietur uomitorium. Sæpe etiam per infernam aluum largiter subducit. Itaque cum hoc medicamento utimur, ad uiscerum expurgationem, & maxime iecinoris, lienisq; ex oxycrato ipsum exhibere consueuimus. Gaudet uerò uel maxime alioqui aceto ad extrinsecas actiones. Ad eò enim efficax efficitur, ut & psoras, & lepras extergeat, & multò etiam magis quæ his sunt minora, lentiginem, uiliginem, ionthos, ephelin, exanthemata, achoras, tum ulceroſa, & quæ crassi sunt succi omnia. Sed & cicatricibus decorem adfert. Porro quod cum illinenda est leni, præstet admistam esse farinarum quampiam exiccantium, cuiusmodi est erui, ac lolij farina, id iam potius ad componendorum medicaminum tractationem, haudquaquam ad præsens institutum pertinet: sed & in paratu facilibus ipsum dicitur. Verum in præsens sufficit abstergentem, & incidentem cum adstrictione quapiam propositi medicaminis dixisse facultatem, ac sic ad aliud transgredi. Cortex tamen eius admodum adstringit: itaque eo possit quis ad ea uti, ad quæ ualida usus est adstrictione. hætenus Galenus. Sed quoniam Balanus myrepisca Mauritanorum Myrobalana nobis ad memoriam reuocauit, quorum idem quinque faciunt genera, cum ea in medicamenta frequenter, & commodè ueniant, nec eorum, quod extet, meminerint ueteres Græci; ideo nunc de ijs nobis differendum est: neque enim ob eorum usum silentio erant dissimulanda. Sunt itaque, ut diximus, MYROBALANORVM genera quinque: nempe Flaua, Chepula, Indica siue nigra, Empelica, Bellerica: quæ omnia facie inter se distant, ut etiam uiribus. Quamobrem omnino censendum esse putauerim, ea à diuersis produci arboribus. quanquam non desint, qui affirmant, flaua simul, & chepula ex una & eadem arbore nasci, existimantes flaua decerpi ab arbore immatura, chepula uerò cum ultimam adeptæ fuerint maturitatem. Verum cum horum fructuum ortus, & arbores nos prorsus lateant, non est quod illorum sententiam probare, aut refellere ausim. Flauorum, chepulorum, atque Indicorum arborum imagines excudi curauit Andreas Marinus in suis in Mesuem annotationibus, si eas non libuit in hosce commentarios nostros transferre, non quod censeremus Marino id fortasse ingratum futurum, cum is non paruum plantarum nostrarum numerum in suum illud opus transplanta uerit: sed quoniam ignoramus, an eadem genuinæ sint, an adulterinæ, & præsertim, quum Mauritanorum nullus habeatur autor, qui Myrobalanorum plantas descripserit. Recensentur genera omnia inter ea medicamenta, quæ aluum citra noxam deiciunt: nam etsi purgatoria ui polleant; nulla tamen uirium imbecillitate, aut molestia sumentes afficiunt, sed potius sua adstringenti facultate, quam possident, cor, iecur, & uentriculum roborant. quinetiam uniuersum corpus. Id tantum illis noxæ adscribunt, quod obstructions, & uiscerum infarctus augeant: proinde ne obstructis exhibeantur præcipiunt. Infrænantur Myrobalanis medicamenta omnia, quæ deiciendo laborem inferunt: quo fit, ut utiliter admisceantur scammonio. In flauorum Myrobalanorum genere ea cæteris præstant, quæ in uiridi plene flauescunt, ponderosa, far-  
fla, gummosa, crassi corticis, & quibus pumilum ossiculam inest. Et chepulis ea probantur, quæ cæteris crassiora sint, colore

Glandis unguē  
tarie uires ex  
Mes.

Glandis unguē  
tarie uires ex  
Gal.

Myrobalano-  
rum genera.



- lore nigro purpurascens, cortice crasso, & quæ in aquam deiecta fundum quam citissime petunt. Inter Indica excellunt, quæ maxime nigricant, crassa, ponderosa, nullo intus osse, & quæ confracta in unum compacta cernuntur. In Empelico-  
rum classe laudantur, quæ in maiora, crassiora, densiora, ponderosiora; frustra diuiduntur, & quæ minus ossis, quam pul-  
pæ habent. Bellericorum uero illa in suo genere præferuntur, quibus crassities, densitas, grauitasque non desit, & quibus  
crassus in uniuersum sit cortex. Flaua, Indica, Chepula, Bellerica refrigerant ordine primo, siccantque; secundo. Empelica  
uero primo tantum tum refrigerant, tum exiccant. Vim obstructoriam exuunt omnia genera, additis aperientibus, & uri-  
nam cientibus medicamentis: uel si macerata caprino sero, aut fumarie succo exhibeantur: uel si cum absinthio, aut agari-  
co, aut rhabarbaro hauriantur. Perfunduntur amygdalino, & sesamino oleo, ut contracta inde pinguedine, uentriculo  
non inhereant. Quin & id noxæ pariter tollitur, ubi cum cassia nigra medulla, aut manna, aut acidis palmulis deuorentur.
- 10 Vbi deiectione sit opus, eorum tantum dilutum præbent: ubi autem adstrictione in puluerem conterunt, & subinde pro-  
pinant. Chepula quæ saccharo condiuntur magis roborant, quam deiciant. Contrarium efficiunt, quæ cruda siccata-  
que reponuntur. Myrobalana omne genus (ut Mesues est autor) eorum senectutem remorantur, qui ipsis frequenter utun-  
tur: colorem faciunt elegantiores, corpori odorem iucundum conciliant, hilaritatem afferunt, & uentriculum, cor, & ie-  
cur roborant, conferunt hæmorrhoidibus, & bilis feruorem reprimunt: ad quod flaua cæteris præstant, ut quæ priuatim bi-  
lem detrahant: & eos peculiariter iuuent, qui temperamento calidi sunt. Fricantur cote ad oculorum collyria, cum uua  
acerba, aut rosarum aqua, aut fœniculi succo, quod oculorum inflammationes reprimant, lacrymas sistant, defluxionesque  
cohibeant. Sanantur horum puluere ulcera, addita lentiscina resina. Chepula pituitam exhauriunt, intellectum clari-  
ficant, & uisum, præsertim saccharo asseruata: uentriculum tum mundant, tum confirmant. Dantur utiliter aqua inter-  
cute affectis, & diuturnis febribus laborantibus. Nigra utranque bilem trabunt, præsertim exustam. Conferunt mem-  
brorum tremoribus, coloris nitorem conciliant, elephantiacos iuuant, mærores auferunt, & quartanam fugant. Empeli-  
ca pituitam educunt, cor, & cerebrum corroborant, intellectum augent, uentriculum à pituita, alijsque noxijs humoribus  
expurgant, ac etiam confirmant, ac sitim extinguunt, uomitiones cohibent, & cibi appetentiam inuitant. Bellerica ea  
omnia possunt, quæ & proxime dicta. Myrobalanorum inter recentiores Græcos tantum, quod sciam, Aethnarius memi-  
nit: qui tamen ea, quæ de illis scripta reliquit, à Mauritanijs (ut ipse quoque fateri uidetur) mutuatus est. Sed profecto ne  
sciuerim, qua ratione ductus inter ea medicamenta, quæ uomitum eliciunt, myrobalana reposuerit, cum omnia eorum gene-  
ra planè uomitiones compescant. Porro hodie ignorata uidetur quæ *χρυσόβαλανος* Græcis uocatur, digerens, & roborans  
Indicæ nardi modo, ad colicos affectus, uentriculi ardores, & singultus à Galeno Asclepiadis auctoritate commendata lib.
- VIII. & IX. de compositione medicamentorum secundum locos. quanquam non desunt è recentioribus, qui sibi persua-  
deant Chrysobalanum esse nucem myristicam: cum tamen plura sint, quæ eorum destruant sententiam, nempe cinereus co-  
lor, acutus oris sapor, & quod myristicæ nucis nusquam meminerint ueteres Græci. Nullam huiusce quod legerim, men-  
tionem fecit Galenus in libris simplicium medicamentorum. Id quod argumento esse potest, Galenum ipsum non habuisse  
compertum, quid esset Chrysobalanus. Sed de his hæcenus. Cæterum quandoquidem Balanus myrepica, quam ab Ara-  
bibus Ben appellari diximus, nobis in mentem, redegit radices illas, quas officinæ Behen album, & rubeum uocant, ad cor-  
dis affectus ijs, ac etiam recentioribus expetitis, hunc locum non prætereundum esse duxi, quin de ijs quoque aliquid disse-  
rerem, præsertim quod è Græcis non inueniatur, qui illa posteritatis memoriæ prodiderit. Sed illud in primis animaduer-  
tendum est, quod communis usus radices, quas uulgò Behen nuncupant, eæ quidem non sunt, de quibus Mauritanij scripsere;  
imò eas prorsus ementiuntur. Siquidem scribit Serapio, Behen radices proferre minoris pastinacæ similes, contortas, odo-  
ratas, & mansu lentas, & in Armenia nasci. Auicenna autem radicem lignosa frustra Behen esse ait, in se contracta, &  
siccitate exoleta. At nostrates, quæ in Italia, non in Armenia effodiuntur, nulla penitus odoris suauitate commendantur,  
quin & mansæ nullum ori lentorem reddunt, nec erraticæ pastinacæ faciem representant: cum tamen Arabicum Behen  
radicibus adeò pastinacam referat, ut scripserit Haliabba clarissimus Mauritanorum author, Behen & syluestris pastinacæ  
radices nullum inter se discrimen habere. Quo fit, ut nulla sese offerat nobis ratio, qua probare possimus, Behen commu-  
nis usus esse Arabum legitimum. quanuis & ipsi inter se hac in historia non parum dissentiant. Nicolaus Myrepicus,  
itemque Aethnarius Behen hermodactylum uocant, nescio tamen qua ratione, cum alia sit radix apud Paulum, & Arabes  
hermodactylus. Behen adulterina, tam album, quam rubrum, passim in Italia proueniunt. Hoc enim plantæ radicem esse  
scimus, quam superius libro tertio limonium fecimus. illud uero, alterius plantæ, cuius uires hæcenus mihi prorsus incom-  
perta sunt. Sed quibus polleant uiribus, nondum mihi compertum esse ingenuè fateor. Βάλανος *μυρεπική* sic Græcis dicitur,  
Latinis uero Glanx unguentaria: Mauritanijs, Habben, seu Ber: Italis, Ghianda unguentaria: Hispanis, Auellana de la In-  
dia, Tartago, & Muia.

Myrobalano-  
rum uires.Chrysobala-  
nus.Behen album,  
& rubeum.

Nomina.



## NARCISSVS I.



Νάρκισσος.

NARCISSVS.

CAP. CLV.

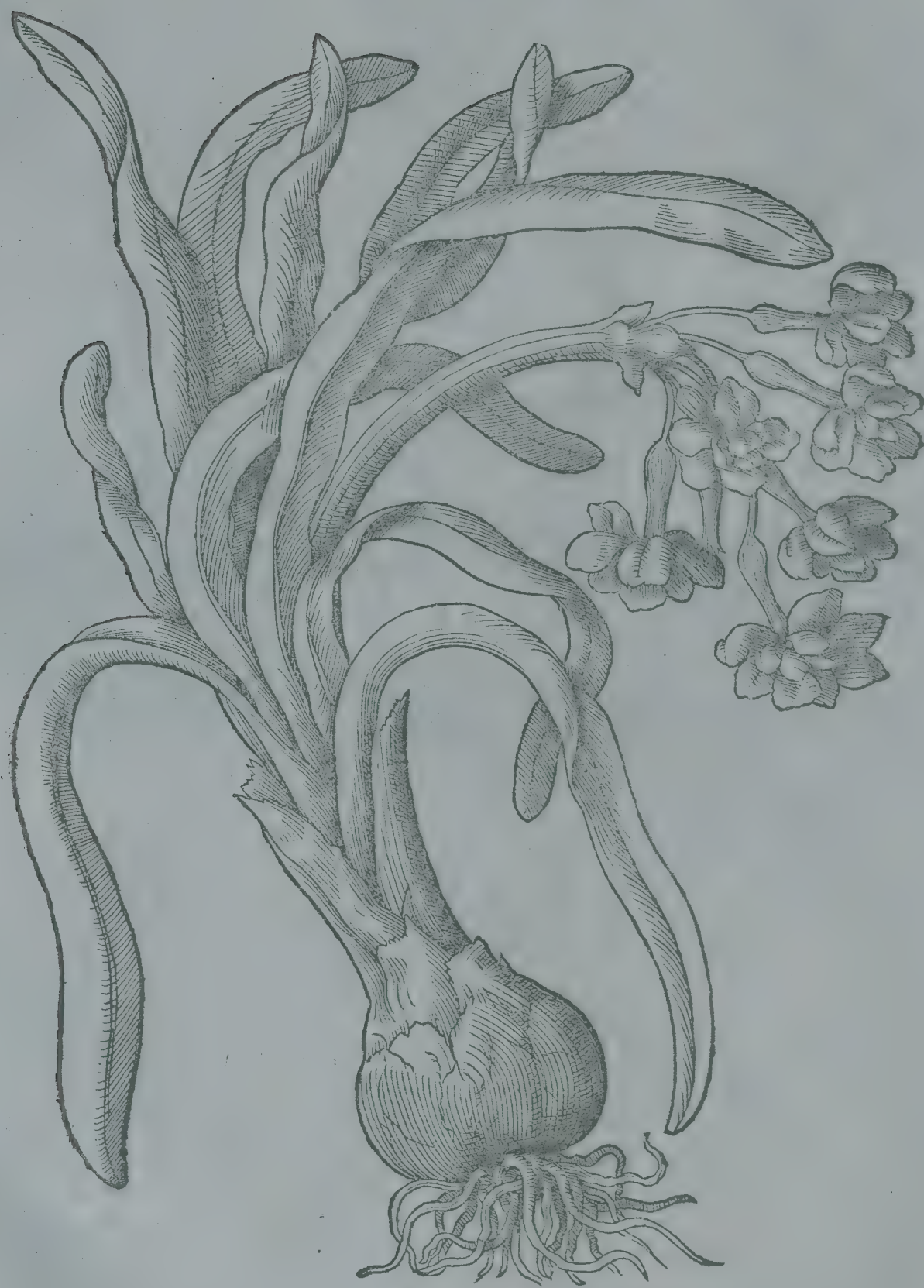
Orib. conclusa  
non legit.

† Orib. addit.  
ἐν μέσσις καὶ  
ἐν πεδίοντι. i. in  
campis & sabu-  
lois.

**N**arcissum [sunt qui ut lilium, liriū appellarint.] folia profert porro similia [tenuia,] multò mi- 10  
nora, & [angustiora:] caulis uacuis, & sine folijs, supra dodrantem attollitur: flos albus, intus  
croceus, in quibusdam purpureus: radix intus alba, rotunda, bulbosa: semen uelut in tunica, nigrum,  
longum. Probatissimus nascitur in montibus, suauis odore: ceteri † porrum imitantur, atque herba-  
ceum uirus olent. Radix cocta, siue estur, siue bibitur, uomitoria est: ambustis igni prodest cum exiguo  
melle



## NARCISSVS II.



10 melle trita. præcisos nervos illitu glutinat: luxatis malleolis, diuturnisque articulorum doloribus trita ex melle, & imposita subuenit. Vitia cutis in facie, uirilignesque cum semine urticae, & aceto emaculat: cum eruo, & melle, ulcerum sordes expurgat: abscessus rumpit concoctioni repugnantes. infixa corpori extrahit, illita cum lolij farina, & melle.



## NARCISSVS CONSTANTINOPOLITANVS.



Narcissi histo-  
ria ex Theo-  
phasto.

**N**arcissus, inquit Theophrastus libro 8 cap. vi. de historia plantarum, vel liriū (alij enim hoc, alij illo nomine uo-  
cant) folium albūci, terre proximum gerit, sed longè latius, liliij modo. Habet caulem sine folio, herbaceum, flo-  
rem suo ferentem cacumine, in membrana ueluti uasculo inclusum, largè amplum, coloreq; nigrum figura oblongum.  
Hic decidens sponte germinat, ceterum & qui legunt defigere eum solent. Quin & radicem ferunt, quæ carnosæ, rotundæ,  
amplæq;



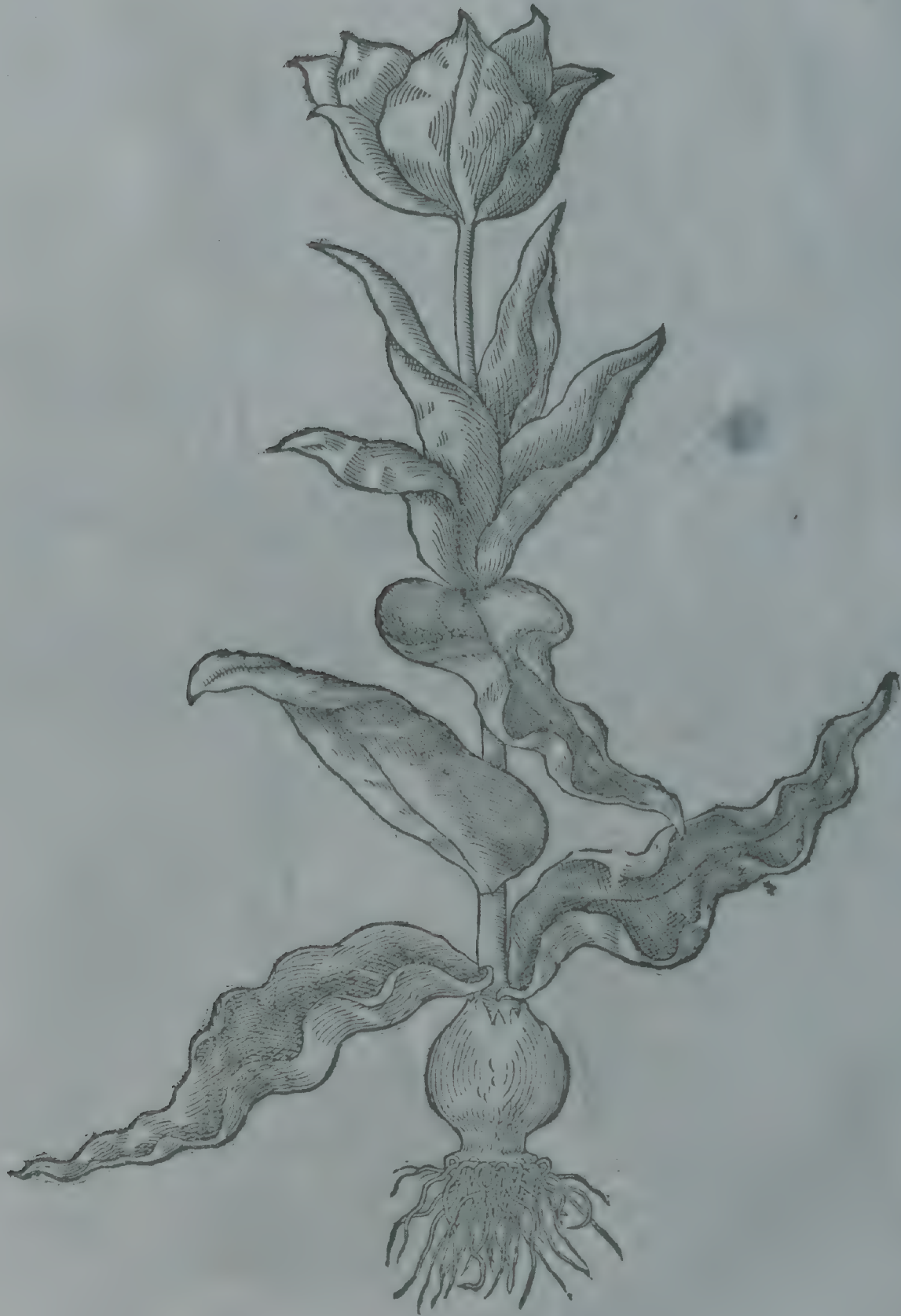
## NARCISSVS IIIL.



<sup>10</sup> *amplāq; constat. Serotinus admodum: post arcturum enim, & circa æquinoctium floret. Hæc Theophrasti de narcisso sententia. Porro Plinius libro XXI. cap. XIX. duo Narcissi genera prodidit, quæ his uerbis etiam depinxit. Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. Vnum purpureo flore, alterum herbaceum. Hunc stomacho inutilem, & ideo uomitorium, alios quoque soluentem, nervis inimicum, caput grauantem, & à narce narcissum dictum non à fabuloso præ-*



## NARCISSVS V.



ro. hæc Plinius. In quibus planè deprehenditur à Dioscoride dissentire, quòd neutrum Narcissi genus flore albo descripse- 10  
 rit. quanquam idem Plinius cap. V. eiusdem libri inter lilij genera Narcissum connumerans, hunc flore candido constare  
 tradidit. Veruntamen nulli ex hoc mirari licet, neque propterea Plinium damnandum esse censeo, quòd sciamus complu-  
 res



NARCISSVS VI.



IO res esse Narcissorum species, ut ex imaginibus, quas hic excudi curauimus manifestò apparet. Hæ autem cum ad uinum ex pressæ sint, haud operæ precium esse indicauimus, ut harum delineationes describamus. Narcissi uires retulit Galenus lib. VII I. simplicium medicamentorum, sic inquit. Narcissi radix usque adeò exiccandi facultate pollet, ut & maxima uulnera

Narcissi uires  
ex Gal.



## NARCISSVS V I.



Nomina.

vulnera conglutinet, uel ad incisiones usque, quæ circa tendones accidunt. Habet uerò quiddam absterforium, & attractio-  
 rium. Planta, quæ Græcis *vá purosos*, Latinis item *Narcissus* appellatur: Arabibus, *Narces* seu *Nargies*: Italis, *Narcis-  
 so*; Germanis, *Vehrtblumen*, *Hornungsblumen*, & *Zeitlosen*.

NARCISSVS



## NARCISSVS VIII.



Γαρφαλός.

HIPPOPHAES.

CAP. CLVI.

10

**H**ippophaes, quo fullones uestes interpolant, in sabulosis, maritimisque nascitur, surculaceo frutice, undique denso, & <sup>a</sup> largo: folijs oleæ longioribus, mollioribusque: inter quæ candicantes spinæ emicant, siccae, angulosæ, interstitio quodam distantes: flores hederæ corymbis limiles, racematim coherent, minusculi tamen, & molles, candidi, ex parte rubescentes: radix lacteo succo madet, crassa, mollis, amara, gustanti: ex qua perinde ac thapsia, succus eximitur. qui per se, & cum erui farina subactus, siccatur, & ad usum reconditur. Syncerus pituitas, bilem, aquasque deijcit, oboli pondere: erui

<sup>a</sup> Meum. ἀμ-  
φιδεύς. i. undi  
que amplo.

uerò



uerò farina subactus, quatuor obolis, cum aqua mulsa. Frutex cum radicibus siccatus tunditur, & cum aquæ mulsæ dimidia hemina tritus datur. Radice, & herba liquamentum depromitur, uti in thapsia. huius in purgationibus modus est drachma.

Γαπόφαισος.

HIPPOPHAESTVM.

CAP. CLVII.

**H**ippophæston, id quod aliqui hippophaes appellant, nascitur eisdem locis, quibus hippophaes, estque spinæ fulloniæ genus, humilis herba, sine cauliculo, sine flore: inanibus tantum capitulis: folijs paruis, spinosis: radículas habens molles, crassas. Succus radice, folijs, & capitulo exprimitur, & exiccatur. Datus, cui uoles, tribus obolis in aqua mulsa, aquam pituitasq; detrahit: priuatim co-  
10 mitialibus morbis, neruorum uitijs, & orthopnoæ conuenit huiusmodi purgatio.

Hippophaes  
confid.

**E**t si quandoque maritima, & sabulosa aditrim loca, ut Hippophaem, & Hippophaestum, utpote plantas inibi nascentes, inquirerem; neutrum tamen hæcenus mihi licuit inuenire. Caterum retulit nobis Hieronymus Amaltheus Opuergensis, medicus ingenio, & eruditione clarus, se olim Venetijs plantam accepisse à Ioanne Baptista Zopisso Papiensi clarissimo medico, quæ non modò notis omnibus Dioscoridis Hippophaem referebat: sed etiam uiribus, ut se experimento comperisse testatus est. Quare non prorsus desperandum est, quin & nobis, & alijs quoque aliquando contingat Hippophaem consequi. Non inuenio, quòd Galenus hippophaes, aut hippophaesti meminerit in suo simplicium medicamentorum censu. Hippophaes tamen mentionem fecit Paulus libro. VII. inter simplicia. Hippophaesti uerò Plinius libro XXV I I. ca. X. Illius nomen Græcum ἵπποφαῖς Latinum quoque Hippophaes. Huius uerò nomen Græcum ἵπποφαῖσος Latinum item  
20 Hippophaestum.

Nomina.

Κίνι, ἢ κρότων.

RICINVS.

CAP. CLVIII.

a Meum. γρῆς  
κόκκοι τὸν ἀριθ  
μὸν. i. grana  
tria numero.  
b Meū, & Cat.  
καθ' αὐτὰ καὶ  
μετὰ ὅξος. i. tū  
per se, tum cū  
aceto, atqui a-  
liud exemp. le-  
git ὁ ξυκράτων.  
i. ex posca.

**R**icin, aut croton, nomen accepit à ricini animalis similitudine. Arbor prouenit parua ficus alti-  
tudine, folio platani, maiore, læuiore, & nigriore: ramis, caudicibusque cauis, in arundinis mo-  
rem: semine in uuis asperis, quod corticibus exutum ricinum animal representat. ex quo oleum no-  
mine cicinum exprimitur, cibis foedum, lucernis emplastrisq; utile. Grana<sup>a</sup> triginta numero purga-  
ta, trita potu pituitas, bilem, aquamque per aluum extrahunt, uomitionesque mouent. sed iniucun-  
da admodum est, & molesta purgatio: siquidem stomachum uehementer subuertit. Tusa & imposi-  
ta, uitia cutis in facie, uarosque expurgat. Folia cum polenta trita inflammationes oculorum, tumo-  
resque leniunt, turgentes mammas cohibent. eadem<sup>b</sup> ex aceto illita, ignes sacros restinguunt.  
30

Ricini confid.

**R**icinum uocauere Latini plantam, quæ Græcis κίνι dicitur, à similitudine, quam eius semen habet cum ricino liuido a-  
sædo animali, quod canibus, bubus, capris, alijsq; quadrupedibus adhæret: neq; prius decidit, quàm pleni sanguine  
saginatū rumpatur. In Hetruria planta hæc à quibusdam uulgò uocatur Girasole, aliquibus uerò Fagiuolo Turchesco.  
Apud Insubres autem pluribus in locis Mirasole. quanquam id nominis potius Heliotropio conuenit, de quo in huius libri  
calce differemus. Semen officinae Cheruam maiorem appellant: tametsi ab ipso Mesue, cuius uestigia pharmacopole, ma-  
ximè sequuntur, Regium granum appellari constet cum maturitatem senserit, impetu quodam facto excidit. Ricinus co-  
piose seritur in Aegypto, ubi ex eius semine plurimum olei exprimitur, cibis quidem sædum (ut inquit Plinius) sed lucernis  
utile. Deijcit aluum perinde ac balanus myrepica, tolliturq; eius noxa iisdem medicamentis. Quamobrem de eo sic lo-  
quitur Mesues. Regium granum (hoc est ricini semen) pituitam tam per uomitum, quàm per aluum extrahit, sed non sine  
assumentium molestia. Siquidem stomachum uehementer subuertit. quinetiam bilem, & aquam inter cutem deijcit: & ea  
sanè omnia excrementa purgat, quæ ad articulorum compages defluunt. Tollitur noxa, ubi igne torrefactum sit prius  
& deinde admisto sæniculi, & anisi semine. Ita enim paratum uomitiones, minimè molitur. Confert item coli, & articu-  
lorum doloribus, nempe podagricis, & ischiadicis, si ex iure ueteris galli decoctum hauriatur. Hydropicis uerò deoqui-  
tur cum caprino sero, aut emulso recenter lacte maceratum oleum quod à semine elicitur, colicos cruciatus lenit infusum;  
tollitq; inunctum cū scabiem, tum capitis ulcera sanat. Auxiliatur quoque inflammationibus sedis, & conuersis, ac præ-  
clusis foeminarum locis. Inungitur utiliter indecoris cicatricibus; & aurium doloribus. Ricini uires memoria prodidit  
Galenus lib. V I I. simpl. medic. sic inquit. Ricini semen, quemadmodum expurgat, detergit, ac digerit; sic quoque fo-  
lium, sed unde quaque debilius. Oleum, quod ex semine conficitur, tum calidius, tum tenuiorum partium est, quàm oleum  
commune, ac proinde etiam discutit. Planta, quæ Græcis κίνι, sive κρότων, Latinis Ricinus appellatur: Arabibus, Cherua:  
Italīs, Girasole: Germanis, Wunderbaum, & Creutzbaum: Hispanis, Figueira de lhinferno: Gallis, Paulme dieu.  
40  
50

Ricini uires ex  
Gal.

Nomina.

RICINVS



## RIGINVS.



10

Τιθυμάλι.

TITHYMALI.

CAP. CLIX.

**T**ithymali genera septem, quorum masculus characias appellatur, ab aliquibus amygdaloides: alter myrtites, qui foemina existimatur, eumque myrsinitem, aut caryitem uocant: tertius paralius, quem tithymalida appellarunt: alius helioscopius: quintus cyparissias: sextus dendroides: septimus platyphyllos dicitur. Characiae caules supra cubiti altitudinem attolluntur, rubri, lacteo succo, atque acri madentes: folijs oleæ circum ramos, angustioribus, & longioribus: radice crassa, lignosa<sup>a</sup>: pendet in cacuminibus caulium coma iunci, sub qua caueolæ foliolis balnearum similes, in quibus semen continetur. nascitur in asperis, & montibus. Succus aluum purgat, trahit pituitam, bilemque binis obolis in posca sumptis, & cum aqua mulsa uomitiones mouet†. Appetente uindemiarum tempo

<sup>a</sup> Meū. & Car.  
ἐπακρῶν δὲ  
τῶν παυλῶν καὶ  
μη χοινοειδῶν  
ραυδίων. i. in  
summis cauli-  
bus coma est,  
qualis iuncea-  
rum uirgarum.  
† Orib. πᾶς τι  
θήμαλος πρὸς

Nnnn re,



τὸν πυρραμ-  
τὸν. i. ex omni  
Tithymalo cir-  
ca mensem.

b Meū. & scro-  
i. scrotum.

re, succus, congestis ramulis mox dissectis, & uase conclusis, excipitur. Aliqui adijciunt farinam erui, & in pastillos digerunt, qui erui magnitudinem impleant. Alij in aridas ficos ternas quaternasue guttas instillant, ut cum his inarescant, quas ad usus recondunt. Per se etiam tusus in pila, & in pastillos coactus reponitur. Porro cum extrahitur lac, neque quò uentus aspiret, stare quenquam, neque manus oculis admouere conuenit, sed antequàm colligas, corpus, præsertim faciem<sup>b</sup>, collum scrotum-que genitalis, adipe, aut oleo cum uino perungere. Fauces autem exasperat: quapropter catapotia cera, aut decocto melle oblini par est, & hoc modo dari. binas tamen ternasue ficos purgationis gratia sumpsisse, satis est. Recens lac ex oleo, perunctos in sole capillos euellit, renascentesque flauos, & exiles efficit, denique omnes perimit. dentium cauernis inclusum, leuat dolores: sed cera dentes oblinendi ne suo delapsu fauces, & linguam uiriet. Tollit illitu impetigines, formicantes uerrucas, penfiles, & 10

## TITHYMALVS CHARACIAS.





## TITHYMALVS MYRSINITES.



- 10 quæ thymi florem repræsentant . ualet aduersus pterygia , carbunculos,phagedænas ulcerum,gangræ-  
nas,fistulasque . Legitur semen autumnno,& siccatum sole leuiter tunditur,feruefactumque loco mun-  
do reponitur . Folia item siccantur . Semen, & folia lactei succi effectum præbent, dimidio acerabu-  
lo pota . Sunt qui inueterant,admixto cum lacte lepidio, & caseo confuso . Radix drachmæ pondere  
in hydromelite pota,per inferna trahit.decocta cum aceto,dentium dolori auxiliatur,colluto ore . Foe-  
mina,quam myrsinitem,aut caryiten uocant,similis suapte natura daphnoidi : folijs myrti, sed maiori-  
bus,firmis,in cacumine acutis,& pungentibus : ramulos ab radice mittit dodrantes : fructum fert al-  
ternis annis<sup>c</sup>,nuci similem,mordaci gustu . nascitur in asperis . Succus,radix, semen,folia,consimilem  
antedicto sortiuntur facultatem † : sed ad citandas uomitiones<sup>d</sup> inualidior hæc est . Aliud tithymali  
genus dicitur paraios,quém tithymalida,aut mecona aliqui appellauere . Nascitur in maritimis, ramis

c Meū.& Car.  
αριω. i. lilio.  
† Orib. addit.  
και απόδειν.  
i. & repositio-  
nem.  
d Orib. ένερ-  
γητικώτερος.i.  
efficacior est.



## TITHYMALVS PARALIVS.



e Orib. *σπρῆς*. subrubentibus, palmum altis <sup>e</sup>, quinis, senis uē à radice exeuntibus: folijs lini, angustis, paruis, oblon- 10  
 gis, in uersus quosdam digestis: capite in cacumine orbiculato <sup>f</sup>, in quo semen, ut eruum, uario colo-  
 re emicat: flos albus. Frutex totus cum radice <sup>g</sup> lacteo succo turgēt. Similes ad usus reconditur. He-  
 lioscopus dicitur, folijs portulacæ, tenuioribus, rotundioribusque: ramulis prodeuntibus à radice,  
 quatuor aut quinque, rubentibus, dodrantali altitudine, tenuibus, lactis copiosi plenis: capite ane-  
 thi: semine uelut in capitulis incluso. Helioscopij nomen accepit, quoniam comas cum sole circuma-  
 gat. circa oppida nascitur, potissimum in ruderibus. Colligitur succus, semenque, ut aliorum. Eæ-  
 dem, quæ superioribus uires, non tamen usque adeo ualidæ. Cyparissias in caulem exit dodrantalem,  
 uel maiorem, subrubrum: ex quo folia pini similitudine exoriuntur, molliora tamen, & tenuiora: &  
 in totum nascentem pinum æmulatur, unde nomen traxit. Candido succo madet: cni eadem uis, quæ  
 superioribus.



## TITHYMALVS HELIOSCOPIVS.



10 superioribus. In petris nascens dendroides cognominatur. ampliter opacat, in cacumine frondosam spargens comam, succo lacteo pragnans, cauliculis rubentibus, folijs myrti tenuioris, fructu characiæ. Eiusdem effectus, cuius superiores, similiq[ue] modo reconditur. Platyphyllos uerbasco similis est. Radix, succus, & folia per inferna trahunt aquas. Pisces necat, tusus, & aquæ insparfus. Reliqua tithymalorum genera, quæ suprà scribuntur, idem efficiunt.

**T**ithymalorum omne genus officinæ Esulam indifferenter appellant, quanquam plura sunt tithymali genera, quorum historia satis confusè Mauritanii tradiderunt. quo fit, ut apud hos non sine magno labore tithymalorum genera rectè, & distinctè cognosci possint: quæ tamen à Græcis ordine pulcherrimo descripta inveniuntur. Ob id igitur mihi quidem difficile uidetur decernere quæ Tithymali genera ex ijs, quæ à Græcis representantur, ea duo sint, quæ à Mesue, & Auicenna Scebram, & Alsebram nominantur: quoniam horum neuter, quod extet, earum plantarum faciem notis explicauit.

Tithymalorum confid.



## TITHYMALVS CYPARISSIAS.



Brasauoli opi-  
nio explofa.

Credidit Brasauolus illud esse Mesui alsebram minus, & Auicennæ scebram, quod Dioscoridi paralius. Sed equidem ab eo dissentio, quod nusquam in horum monumentis legerim, Alsebram minus, in maritimis nasci: quin nec ramos ferre subru-  
bentes, nec lini folia, nec semen eruo simile, capitulis conclusum: sed tantum reperim memorie prodidisse Mesuem, Al-  
sebram esse plantam lacteo succo refertam, radicibus tenuibus: quarum hæ præferuntur, quæ subrubeant. Auicenna uero  
Scebram nasci ait in hortis, non autem in maritimis, caule tenui, hirsuto, folijs tarco similibus. Quæ sanè omnia Brasa-  
uoli sententiæ aperte refragari deprehenduntur. Nec possum præterea cum eodem sentire, quod Alsebram maius apud  
Mesuem, & Mebezeheri apud Auicennam idem sint Mauritanis, quod Græcis Tithymalus platyphyllos, quandoqui-  
dem in eorum scriptis nusquam reperi maioris generis Alsebram folia hederæ uerbasco similia: nec quod tusum, & aqua  
inparsum pisces interficiat, sed quod rectius (ut inquit Auicenna) eius folia minori Scebram sint similia. Porro si mihi  
hac in re coniectandum esset, putarem equidem nil aliud Mauritanis esse minoris generis alsebram, siue Scebram, quam plan-



## TITHYMALVS DENDROIDES.

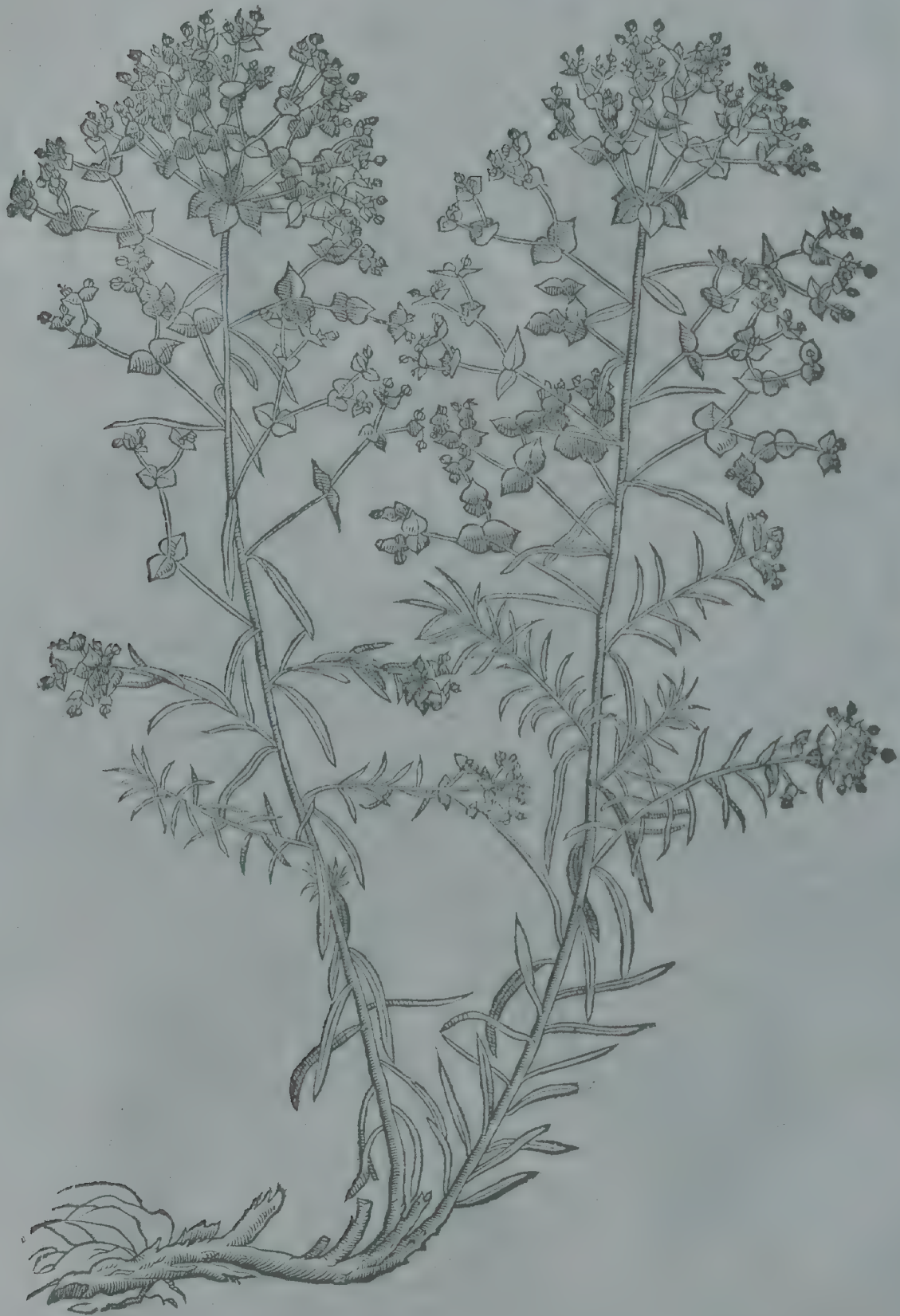


IO tam illam, quæ officinis *Esula minor* uocatur, quod (ut inquit *Auicenna*) in hortis, & ubique proueniat. Hæc autem, ni fallor, ea est, quam uocat *Dioscorides Tithymalum cyparissiam*: quippe quæ pinum arborem nuper natam folijs prorsus imitetur. Quinetiam censerem *Alsebram maius*, siue *Mehezeheregi* eam omnino esse plantam, quæ Græcis dicitur *pityusa*, utpote quæ *tithymalo cyparissiae* folijs sit similis, quanuis magnitudine excellat: non enim desunt, qui inter *tithymalorum* genera etiam *pityusam* recenseant. Proinde non ab re dicebat *Auicenna*, *Mehezeheregi* esse simile *Scebram*, sed maius, & colore subcineritio. Mesues uerò, quod radicibus esset rotundis, crassis, crassoque cortice obductis, ponderosisq;: quæ ferè omnia radici *Pityusæ* reddidit *Dioscorides*. Accedit his *Serapionis* autoritas, qui de *Scebram* agens, ea omnia ex *Dioscoride* illi tribuit, quæ *pityusæ* idem *Dioscorides* assignauit. Ex his itaque perspicuum fieri arbitror, *pityusam* *Mauritanis scebram maius* appellari: minus uerò id, quod Græcis *tithymalus cyparissias* dicitur. Cæterum *Characiam* uocatum, postquam multum laboris in eo indagando frustra impendissem, hoc anno misit ad me *Pifis* clarissimus medicus *Lucas Ghi-*

*Tithymali co-*  
*gniti.*



## TITHYMALVS LEPTIPHYLLOS.



nus Forocorneliensis : qui , meo quidem iudicio , omnibus prorsus notis legitimo respondet . Myrsinitem quoque hoc tan- 10  
 tūm anno reperimus , folijs circa caulem totum crassis , acutis , myrto similibus . Paralius uerò in maritimis tantūm na-  
 scens , quem uulgaris usus tithymalum putat Brasauolus , in maritimis nostris Senensibus , Argentario promontorio , & in  
 uniuerso illius regionis tractu , item in Aquileiensi agro frequentissimus inuenitur . Huic folio similis n̄ situr quādam alia  
 planta , quæ in Hetruria uulgò appellatur Herba mora . Cuius radicibus prius contusis , ac deinde fluminibus demersis ,  
 pisces protinus enecantur . Sed caret hæc lacteo succo . quapropter eam inter tithymalorum genera iam non esse adnu-  
 merandam cognoscimus , etsi aliàs aliter sensimus , quòd , alijs notis neglectis , lini folia uiderentur , & caules subrubentes .  
 Si hæc defuerit , Platyphylli radices sumunt , quo uniuersa regio scatet . Porro Helioscopius , sic dictus , quòd cum sole co-  
 nam circumagat , omnibus uulgaris notitiæ planta est . Prouenit enim hæc passim prope urbium , & oppidorum mœnia ,  
 in campis , incultis , hortis , collibus , & ubique tam culto , quàm inculto solo . Cyparissias deinde ( ut supra diximus ) ea est  
 planta ,



planta, quam Esulam minorem uocant, cuius pro omni Tithymalo inualuit usus. Dendroidem uidimus primum in regno Neapolitano extra Terracinam urbem inter saxa antiquissimi specus in itinere Neapolim uersus, planta arborescens effigie. Hunc dum contemplari cepissem, superuenit peritissimus medicus Hieronymus Drogus Parmensis, & doctissimus Hieronymus Rorarius Portonouensis (tunc omnes una sequebamur Bernardum Clesum amplissimum Cardinalem Tridentinum ad Casarem pergentem) quibus magno solatio Dendroidem tithymalum ibi à me primum repertum ostendi: erant enim ambo rei herbariae studiosi, atque etiam gnari. Nascitur idem tithymalus etiam in Tergestino litore non longè à Timauo fonte, in saxosis quibusdam rupibus arborescens. Theophrasto tria tantum Tithymalorum genera produntur lib.

Tithymalo-  
rum historia  
ex Theophr.

- IX. cap. XII. de historia plantarum, ubi ita scriptum reliquit. Lactarium (sic enim tithymalum uertit Theodorus) quod maritimum granum appellant, folio est rotundo, caule, totaq; magnitudine ad palmum, fructu candido. Demetitur, cum uua nigrescere incipit: & siccatus fructus tritus potui datur acetabuli tertia parte. Mascula autem uocitata olea folio constat, & magnitudine cubitum aequat. Huius lac, cum uindemia incipit, exprimunt, & preparato utuntur. purgat inferius. Myrtaria uero cognominata, candida lactaria est folijs myrti condita, uerum aculeatis parte postrema: sarmentula in terram demittens, longitudine palmi, quae non simul, sed alternatis annis fructificant, alia hoc anno, alia postero, quanquam omnia eadem radice exorta. Loca montuosa desiderat. Fructus nux appellatur. demetitur, cum hordeum turgescit, & exiccatus, purgatusq; datur elotus cum papaueris nigri duabus partibus, ita ut totum modo acetabuli sit: trahit pituitam per aluum. At uero si nucem ipsum placeat dare, trita dabitur ex uino dulci, aut cum sesama tosta, torrefactaq; comedenda. haecenus Theophrastus. Tithymali omnes, Mesue authore in suis simplicibus deiectione facultatis, cordi, iecinori, & uentriculo maxime officiant: uasa disrumpunt, intestina abradunt, uniuersum excalfaciunt corpus, adeo ut inde febres facile concitentur. Tollitur prima tithymali noxa ijs admistis, quae cor, iecur, & uentriculum roborant. Secunda uero, & tertia ijs, quae agglutinatoria facultate pollent: cuiusmodi sunt tragacanthae lacryma, gummi, bdellium, psyllij feminis spissamentum, & portulacae succus. Tollitur & quarta, admistis frigidis, & humidis: proinde aut sonchi succo, aut intubi, aut portulacae, aut hortensis solani, aut aceto cum cydoniorum seminibus diutius rudicula agitato, commiscunt. Vulgaris usus Tithymalus pituitam uehementer deiecit, & atrum quem uocant succum, pariterq; pituitas ad articulos decurrentes. Aquam inter cutem ualidissime extrahit: nibilo secius exiccat uniuersum corpus, & genituram extinguit. Vnde rusticorum medicamenti nomen sibi merito asciuit. Tithymali omnis generis uires commemorat Galenus lib. VII. I. simplicium medicamentorum, sic inquit. Tithymali omnes nacentem habent acrem, calidamq; facultatem, inest uero & amaritas. Validissimus itaque est eorum liquor. Secundum locum tenent semen, & folia. Sed & radix dictarum facultatum particeps est, sed non ex aquo. Sane ipsa cum aceto decocta dolores dentium sanat, maxime qui illis erosio proveniunt. At liquores, ut qui ualentiores uim habeant, in foramina quidem ipsa dentium induntur: ceterum si aliam corporis partem contigerint, continuo adurunt, ulcerantq;: proinde foris illis cera circumlinitur. quippe cum ex quarto sint excalfacientium ordine, quem esse adurentium posuimus. Sic pilos quoque succus inunctus tollit. Porro cum uehementior sit, oleo miscetur: & si id sepe fiat, tandem prorsum pilorum radices adusta extirpantur, corpusq; depile reddetur. Eadem facultate uerrucas, quas acrochordonas nominant, & myrmecias, & pterygia, siue oculorum ungues, & thymos auferunt detergenteque lichenas & psoras, quia scilicet & abstergendi facultas inest propter amaritudinem. Praeterea ulcerum phagedenica, anthrachode, & gangranode, quia ualenter tum excalfaciunt, tum extergunt, si in tempore, & moderate utare, iuuare aliquando poterunt. Verum enim uero, & fistularum callos eximunt eadem facultate. Ceterum haec omnia genere quidem similiter, imbecillius tamen & folia, & fructus praestare possunt. Quibus sane & ad pices in aqua stagnali capiendos uti assolent. Celerrime namque ab illis in uertiginem acti, ac semimortui redditi, ad aquae superficiem feruntur. Porro cum septem sint eorum genera, ualentissimus est quem characiam nominant, quem utique etiam quidam marem cognominant, & femina nuncupata myrsinites, & qui in petris nascitur ad modum arboris: deinceps qui uerbasco adsimilis est, & cyparissias: deinde paralius, siue marinus: denique helioscopius. Proportione uero comprehensa illorum facultatis & cinis, & ex ipso lixiuium erit. In uniuersum planta Graecis τῑθυμᾶλος, Latinis quoque Tithymalus nominatur: Arabibus, Xauser, & Ethuba: Italis, Tithymalo: Germanis, Vuolffs milch: Hispanis, Leche tersna, & Leche trefna: Gallis, Gerbe a laich.

Tithymalo-  
rum uires ex  
Mesue.

Tithymalo-  
rum uires ex  
Galeno.

Nomina.

Πῑτυύσα.

PITYVSA.

CAP. CLX.

- Pityusam specie à cyparissia differre constat, etsi tithymalorum generi assignetur. Caulis supra cubiti altitudinem assurgit, geniculatus: folijs<sup>a</sup> piceae, acutis, exilibus: flore paruo, uelut purpureo. semine instar lenticulae: lato: radice crassa, candida succo referta. quibusdam in locis frutex hic<sup>b</sup> praegrandis inuenitur. Detrahit per aluum radix drachmis duabus data in aqua mulla: item seminis drachma. succi cum farina subacti cochlearium in catapotio datur. modus foliorum drachmae tres.

a Meū, & Cat.  
πῑτυός. i. pini.  
b σπόδρα ἐν  
μεγέθους. i. ualde  
magnus.

- Pityusa, ut latius praecedenti capite retulimus, ea nimirum fuerit planta, quam officina Esulam maiorem nominant. Huius radices herbarij, qui quotannis è Gargano Apuliae monte succos, & alias radices ad nos comportant, magna impostura pro Turpezo uendunt, quemadmodum & thapsiae radices pro eodem subiiciunt, ut superius in tripolij mentione diximus. Quod cum sua aetate non ignorasset Actuarius, album turpetum Alypie esse radicem prodidit, nigrum uero Pityusae. Nec his obstat, quod dixerit Dioscorides, Pityusae radicem subesse candidam: nam is de interiore substantia tantum intellexit, non autem de exteriori corticis membranula, quae uiridis rufescit, siccata nigrescit. Porro quod Esula maior sit Mauritanis alsebram, uel sebram, satis liquidò ex Serapione colligi potest, utpote qui integrum de Pityusa caput ex Dioscoride sumpsit, & in suum Scebram reposuit. Quo fit, ut planè falli putem Brasanolum, quippe qui certò sibi per suadeat,

Pityusae confi-  
deratio.





Fuchsii opinio  
reprobata.

suadeat, *Alsebram* maius Mauritanis esse *tithymalum platyphyllon*. Nicolaus Myrepsicus quibusdam in antidotis, & ca 10  
*tapotijs aluum soluentibus* *Esulam* imponit cognomine *chamæpityn*. Vnde Fuchsius in suis doctissimis adnotationibus nil  
aliud *esulam* Nicolao referre scribit, quam *Chamæpityn*, non autem *tithymali* speciem. Qua in re Fuchsii opinio (pace eius  
dixerim) mihi non planè satisfacit. Nam cum plura sint *tithymalorum* genera, quæ in uniuersum *Esulæ* nomine appellan-  
tur, de ea tantum intellexisse Nicolaum existimo, quam Dioscorides à foliorum forma *Pityusam* uocat, eo quod pini, uel  
esulæ chamæpitys differentiæ causa Nicolao appellata est. Paruam enim pinum *pi-tyusa*  
repræsentat: quare non ab re *esulæ* quoque *chamæpitys* cognominari potuit. *Pityusa* in Italia passim ferè prouenit,  
facie minoris *esulæ*, sed longè in omnibus maior, adeò ut quibusdam in regionibus, ut in *Apulia*, arbusci speciem referat.  
Visitur copiosa in *Veronensi* agro, ea immensa planitie, per quam ad *Benacum* transitur. Sed quod aridissimum ibi sit  
solum, non admodum adolescit. Hæc (ut Mesues est author) agrestium hominum medicamentum est: multa enim sumen-  
tibus adfert incommoda. proinde eius usus apud medicos peritos prorsus exoleuit, quemadmodum, & turpeti ex huiusce  
radicibus parati, postquam detecta est impostorum fraus: etsi non desunt improbi pharmacopolæ, qui *pityusæ* radices le-  
gitimi turpeti uice suis inferant medicamenti: sintq; etiam circumforanei, qui harum radicum puluere plures ingulent ru-  
sticos,



slicos, quàm sanent. Adscribunt quidam Pityusam tithymalorum generibus, quoniam & ipsa similiter lacteo succo ma-  
deat, purgetq; eorum modo. Id quod Galenus aperte testatur lib. VIII. simplicium medicamentorum, dum sic inquit. Pityusæ uires  
Pityusæ, & hanc quidam speciem putant esse tithymali, quod succum habeat, ut illi, quodq; similiter illis purget, ceteraq;  
omnia viribus illis est adsimilis. Ea Græcè πύτυσα, Latine item Pityusa uocatur: Arabicè, Scebram, & Pthias: offi-  
cimis, Esula maior: Italis, Pitiusa, & Esula maggiore.

Nomina.

Λαθύρις.

LATHYRIS.

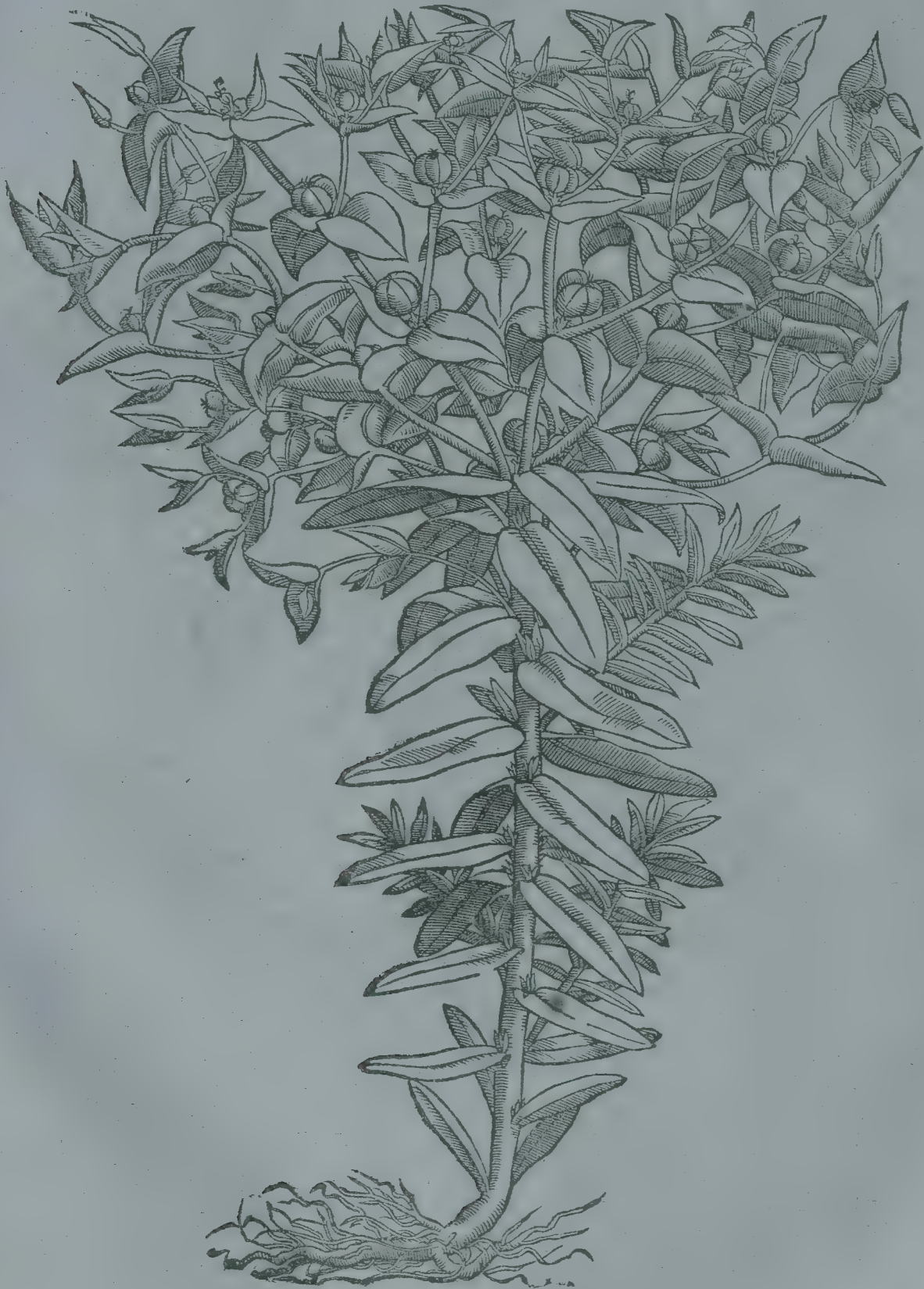
CAP. CLXI.

**L**athyris, quam aliqui tithymalum appellant, eamque tithymalorum numero adscribunt, caulem  
emittit cubiti altitudine, & digitali crassitudine, inanem. gignuntur in cacumine alæ, & folia in  
caule oblonga, amygdalinis proxima, latiora, & læuora: quæ autem in summis ramulis exierunt, mi-  
nora conspiciuntur, aristolochiæ, aut oblongæ hederæ figura. In cacumine fructum summis surculis  
gerit, triplici loculamento insignem, rotundum, ceu capparin, in quo grana, intercurfantibus membra-  
nis, inter se distincta continentur, eruis maiora, rotunda: quæ dum corticibus exuuntur, candida sunt,  
& gustu dulcia<sup>a</sup>. Nullus radicis usus. totus frutex lacteo succo turget, uti tithymalus<sup>b</sup>. Grana sex,

<sup>a</sup> Μελ. & Car.  
ρίζα λεπτὴ ἀ-  
γνήστου. i. Ra-  
dix tenuis, in-  
utilis.

<sup>b</sup> ἀνέριμα τοῦ  
στον ἐπὶ τῇ ἡδύ-  
τα. i. seminis  
grana septem  
aut octo. Ita ha-  
bet utrumque  
exemplar.

LATHYRIS.



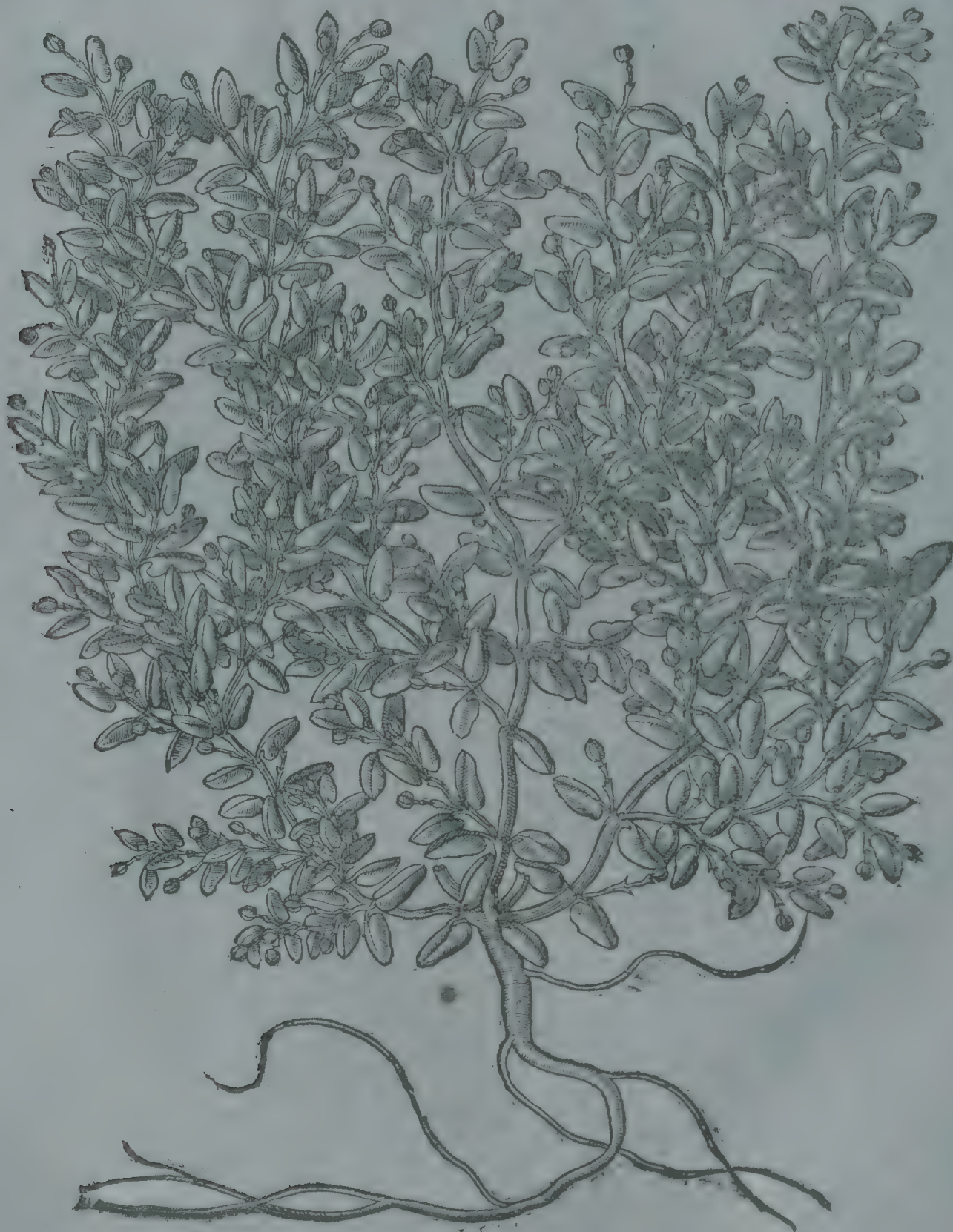


aut septem in catapotio, aut cum ficis, aut palmulis deuorata aluum purgant: sed aqua frigida postea forbenda. trahunt autem bilem, pituitam, & aquas. Succus, tithymali modo exceptus, eundem effectum præbet. Cum gallinaceo, aut oleribus folia decoquuntur ad eosdem effectus.

Lathyris consideratio.

**L**athyrin officina Cataputiam appellant. Planta est uulgaris notitiæ. Hæc in Hetruria frequentissima nascitur. Apud Insabres, quod aluum ualenter euacuet, uomitionesq; eliciat, cacapuzza uulgò nominatur. Iisdem pollet facultatibus, quibus & ricinus: iisdem quoque medicamentis infranatur. Huius planta meminit Actuarius in suo libro de compositione medicamentorum, ubi ita scribit. Lathyris uehementer pituitam purgat. Dantur grana eius maiora, quindecim: minora uerò uiginti. Iis, qui efficacius purgari cupiunt, mandenda præcipito: iis uerò, qui deiectionem non desiderant copiosam, iubendum est, ut integra deuorent, præsertim si qui sumit, malo fuerit stomacho. hæc Actuarius. De cem, duodecimue seminis grana a putaminibus delibrata, tusaq; & in uino sorbili deuorata, uomitum potenter citant. Itaq; iis utiliter propinantur, qui philtrea deuorârunt, aut alia ueneficia; siquidem hæc efficaciter expellunt. Præstat præterea

PEPLIS.



Lathyris



*Lathyrus* semen ad ea omnia, ad quæ Ricini semen ualere superius diximus. *Lathyrus* uires descripsit Galenus lib. VII. *Lathyrus* uires simplicium medicamentorum, sic inquit. *Lathyrus*, sunt qui dicant & hanc esse tithymali speciem, tum quod similiter illis succum habeat, tum quod eodem illis modo purget, totaq; illis facultate similis sit. nisi quod semen gustantibus uideatur dulce: quod sanè etiam maximè purgatoriam uim obtinet. Quæ planta καρυὶς Græcis, *Lathyrus* item Latinis dicitur: Arabibus, Mendana, seu Mahendane: Italis Lathiri, & Cataputia minore: Germanis, Spring Kraut, Spring, Koerner, & Tereib Koerner: Hispanis, Tartago: Gallis, Espurge.

Nomina.

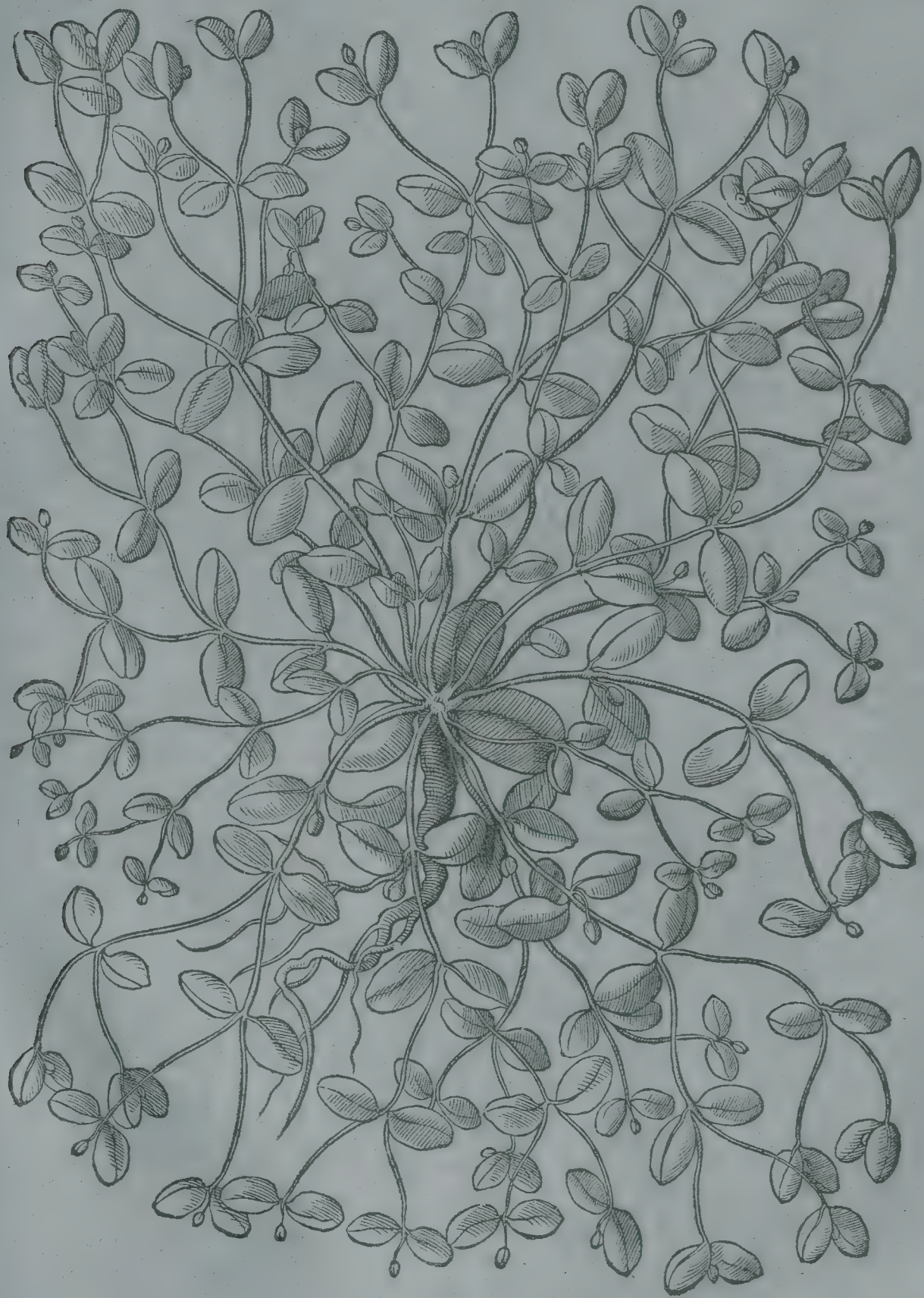
Πέπλος.

PEPLVS.

CAP. CLXII.

**P**eplos frutex est lactei succi plenus, folijs paruis ut rutæ, paulò latioribus: rotunda coma, ferè dorantali, humi resperfa: semine sub folijs paruo, rotundo, minore quàm candidi papaueris. pluribus scatet auxilijs. Vnicam radicem habet, superuacua, ex qua fruticat, nascitur inter uires, & in hortis. Colligitur messibus, siccatur in umbra, & continuè uersatur. Fructus tulus, & feruefactus

PEPLVS.



00000

reconditur.



reconditur. Bilis, ac pituita detrahitur acetabulo eius in hydromelitis cyatho poto. Obsonijs insper-  
sa conturbat aluum. muria conditur.

Πεπλῖς.

## PEPLIS.

CAP. CLXIII.

**P**Eplis, quam aliqui syluestrem portulacam uocant, Hippocrates peplion, in maritimis maximè na-  
scitur, latè opaco frutice, candidi succi pleno: folijs satiuæ portulacæ, rotundis, infernè rubentibus:  
semine sub folijs rotundo, uti in peplo, feruente gustu: radice singulari, superuacua, tenui. Colligi,  
& reponi, ac dari, uti peplos, & sale condiri solet. Easdem habet uires.

Pepli, & pepli-  
dis confid.Vtriusque ui-  
res ex Gal.

Nomina.

**P**Eplum herbariorum uulgus, quod orbiculata constet coma, Esulam rotundam uocat. Prouenit non modò in uine-  
tis, sed etiam in agris cultura destitutis, lacteo succo prægnans. Peplida uerò, quæ Peplion dicitur, in maritimis na-  
scentem, non prius quàm hoc anno euulsam uidimus. Vtriusque uires reddidit Galenus libro VII. simplicium medica-  
mentorum, ubi primùm de Peplo ita scribit. Peplos, quidam uerò papauer spumeum, & hic frutex paruus succum ha-  
bet similem tithymalis, cum in alijs, tum quia purgat, cen illi. Mox de Peplio idem Galenus hæc uerba subiunxit. Pe-  
plium, & hic quoque frutex exiguus succum obtinet, sicut tithymali: nasciturq; plerumque ad mare, radicem habens in-  
utilem, ut & peplos: succum uerò ualidum, non tamen admodum utilem. Sed semen utile est, & flatuosum, similiter se-  
mini pepli purgans. Quæ planta πέπλος Græcè, Peplus etiam Latine uocatur: officinis & uulgo, Esula rotunda. Quæ  
uerò πεπλῖς Græcè, Peplis quoque & peplium Latine dicitur.

Χαμαίσυς.

## CHAMAESYCE.

CAP. CLXIII.

a Meum. & uires  
χορδόνες, & uires  
μυρμηκίας. i.  
penfiles & for-  
nicarias uerru-  
cas.Chamaesyces  
confid.Chamaesyces  
uires ex Gal.

Nomina.

**C**hamæsycen aliqui sycen nominant. Ramos emittit quaternum digitorum, teretes, succosos,  
in terram deiectos: folia lentis, parua, peplum planè referentia, tenuia, quæ à terra non attollun-  
tur: semine sub folijs rotundo, ut in peplo: neque caulem, neque florem promit: radice firmatur te-  
nui, superuacanea. Rami ex uino triti uulua dolores sedant, in pello appositi: tollunt tumores, ac  
a uerrucas omnium generum illiti. Decoctorum cibo alius resoluitur. Succus simili effectu prodest.  
Illitus contra scorpionis ictus auxiliatur: aduersus caligines oculorum utilis, & hebetudines, incipien-  
tes suffusiones, nubeculas, cicatrices, cum melle inunctus. In squalidis, petrosisque nascitur.

**N**ascitur Chamaesyce, quemadmodum & peplus, in uineis, petrosis, & squalidis monticulis. Hæc, ut ex totius plan-  
ta descriptione colligi potest, in pepli genere enumeranda uidetur: quippe quæ ramulis exeat humi perpetuò sparsis,  
lacteo succo refertis: foliolis, & coma peplo similibus. Hinc itaque quispiam fortè non aberraret, si censeret Chamaesyce  
esse minorem peplum: ego tamen id planè asserere non ausim. Chamaesyces uires tradidit Galenus lib. VII. simplicium  
medicamentorum, his uerbis. Chamaesyce abstergendi simul & acrem uim possidet. Itaque acrochordonas, & myrme-  
cias caules eius teneriores in modum cataplasmati admoti, & ex eis liquor auferunt. Cum melle uerò crassas oculorum  
cicatrices deterunt. sed & hebetudinem uisus à crassitie natam adiuvant, sicut sanè & suffusionum principia Χαμαίσυς  
sic Græcè, ut Chamaesyce pariter Latine uocatur.

Σκαμμονία.

## SCAMMONIA.

CAP. CLXV.

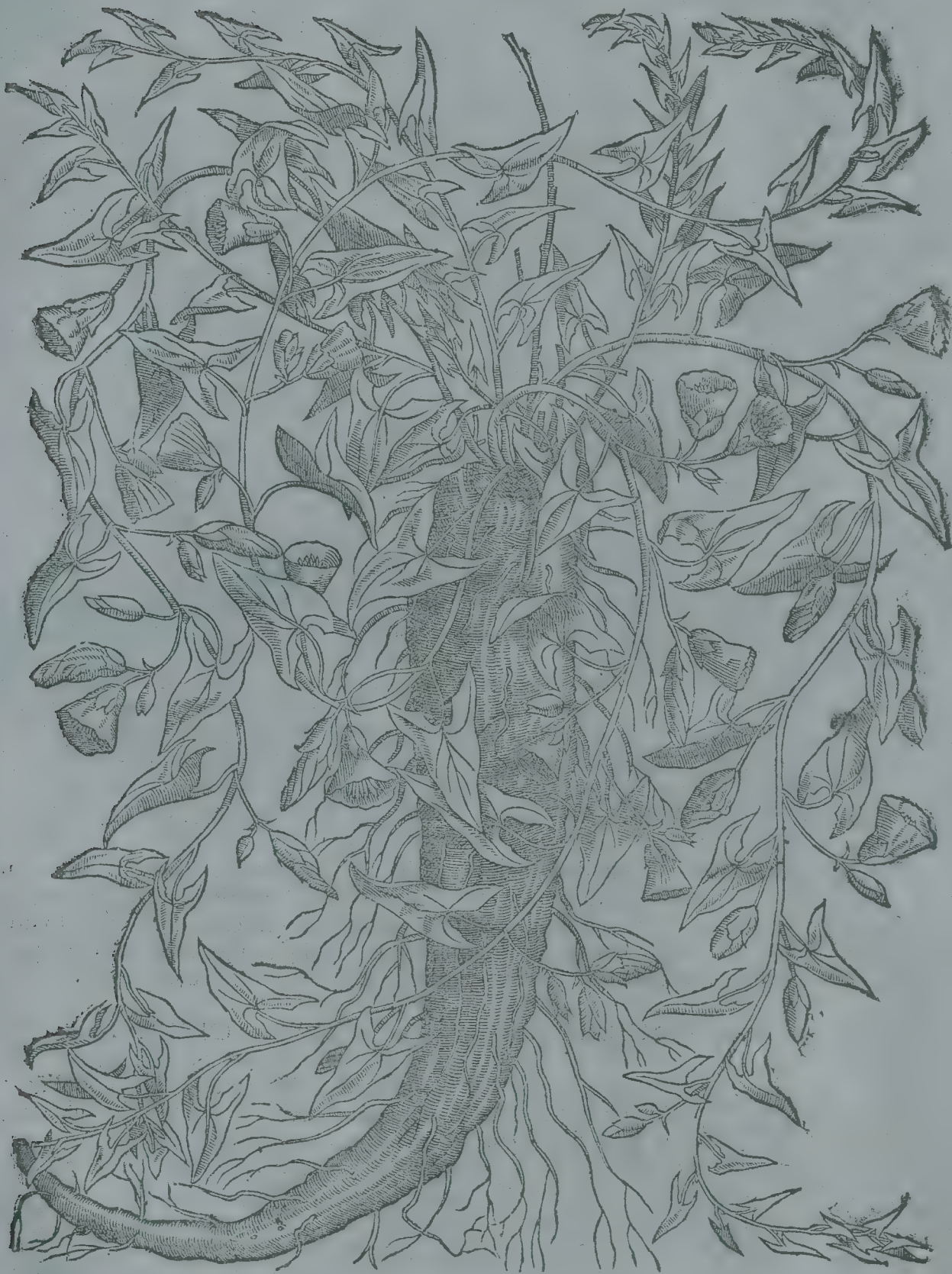
a Orib. addit.  
τρῆς ἢ τέσσα-  
ρας. i. tres, uel  
quatuor.  
b Orib. ἢ τε-  
σσαρῆς. i.  
uel quatuor cu-  
bitorum.  
c Orib. δασύ-  
της. i. densita-  
tis.  
Conclusa nul-  
lum exemplar  
habet, sicuti et  
re ipsa apparet  
d Orib. & πρῶ-  
τη. i. oblonga.

**S**cammonia ramos ab una radice emittit a trium<sup>b</sup> cubitorum, multos, pingues, & qui nonnihil<sup>c</sup> cras-  
situdinis præ se ferant: folijs helxinæ, aut hederaceis, mollioribus tamen, [ hirsutis, ] & triangu-  
lis: flore candido, rotundo, in calathi modum cauo, graeolente: radice<sup>d</sup> prælonga, crassitudine cu-  
bitali, candida, graui odore, succo grauida. Legitur ad hunc modum succus. Capite exemplo, ra-  
dix in testudinis speciem cultro excuatur: quo fit, ut in cauum confluat succus, qui conchis demum  
excipitur. Alij scrobes in terra concamerato sinu fodiunt, in quos subiectis iuglandium folijs, pro-  
fundunt succum, siccatumque extrahunt. Laudatur autem Scammonium leue nitidum, rarum, & co-  
lore quàm simillimum taurino glutini, fungosum, tenuibus fistulis, quale ex Mysia regione Asiæ depor-  
tatur. Nec attendere solùm par est, si linguæ tactu albescat (hoc enim euenit adulterato, quod admi-  
sto sit tithymali lacte) sed longè magis antea narratis. item si non uehementer linguam exurat, id quod  
misti tithymali argumentum est. Natione autem Syriacum, & Iudaicum deterrima habentur, gra-  
uia, densa, erui farina, & tithymalo uitiata. Succus drachmæ unius, aut quaternum obolorum pon-  
dere haustus ex aqua pura, uel mulsa, per inferna bilem, & pituitam extrahit. Ad resoluendam aluum  
binos obolos cum sesama, alioque semine sumpsisse satis est. Dantur efficacioris purgationis causa,  
succus tres oboli, cum duobus ueratri nigri, & aloes drachma una. Fiunt purgatorii sales drachmis  
uiginti succi scammonia in senos salis cyathos adiectis. Horum modus proportionem uirium: inte-  
ger quidem, tria cochlearia: medius, duo: minimus, unum. Radicis drachma una, aut altera pur-  
gat cum ijs, quæ retulimus. Nonnulli decoctum radicis ebibunt. Coquitur in aceto. & cum hor-  
deacea farina teritur, cataplasmate ischiadicis utili. Partus enecat succus, uulua in lana subditus:  
tubercula discutit cum melle, aut oleo, illitus. decocto in aceto peruncta lepræ abiguntur: diurni  
capitis dolores ex aceto, & rosaceo perfunduntur.

Scammonium.



## SCAMMONEA.



10 **S**cammonium, quod est Scammonia succus, copiosum quidem in Italiam aduehitur, praesertim Venetias, quod ex Alexandria Aegypti, & Syria importatur. Sed interim admonendi sunt Pharmacopœi, ne negligant, quin diligenter intueantur, an sincerum, aut adulterinum sit Scammonium, quod ab ijs emendum est, & ne tantum confidant quod lingua tactu albescat, cum id (ut rectè Dioscorides inquit) euenire quoque possit ex admisto tithymali lacte. Nam praeter id quod albescat hoc facto periculo, expendenda quoque sunt alia nota, quibus praestantissimum dignosci solet. Ad hoc itaq; munus obeundum, & Medici quidem tenentur, qui christianam religionem, ac pietatem colunt ut laudatissimum quaerant, habeantq; scammonium. Nam cum hoc medicamentum omnium fere electariorum, catapotiorumq;, quorum passim est usus ad humores in morbis deijciendos, sit basis, qui ijs adulteratum immiscent, nulli dubium est, quin pessima, & plerumque exitiosa conficiant medicamenta. quo certe nihil detestabilius, nihilq; execrabilius esse potest. Caterum nescio quo pacto fiat, ut deuoratis nostri Scammonij XXI. aut ad summum XV. granis sumentium aliis pluries, saepeq; exoluatur, cum

Scammonia,  
eiusque succi  
confid.



Scammonij la-  
siones.

Dioscoridi sinceri drachma id præstare uix possit. Siquidem is ibi efficaciorum purgationem moliri contendit, ternos Scammonij obolos. Ellebori nigri binos & aloes drachmam unam simul propinari iubet. Quo fit, ut facile adducar ad credendum, aut hoc in loco Dioscoridi mendam subesse, aut Scammonium quo nos utimur, adulterio non uacare. Scammonij Plantam, cuius hîc imaginem damus, Constantinopoli ad me Viennam misit Clarissimus uir Augerius de Busbeke, qui tum temporis Cæsareum oratorem agebat. Eam curauit illico transplantari à Bono Baldino Myropola, quæ, soli humore restituta, paulò post uiticulas, folia & flores emisit. Andreas Marinus in suis in Mesuem annotationibus, hanc ipsam plantam Georgio Liberali pictori, qui nostras pinxit imagines acceptam refert, quòd fortasse ignoraret, à Georgio illo eam è nostris hortis esse sublatam. Sed hæc obiter dicta sint, non quòd Marino uiro optimo, aut Georgio succenseamus, sed ne fortasse zoili, ac sycophantæ, qui nobis lacerandis inhiant, furti nos accusarent. Sed profectò mirari nobis subit, quòd Galenus in libris de simplicium medicamentorum facultatibus, nihil de Scammonij uiribus meminerit, cum tamen pleraque alia scriptis tradiderit longè etiam minoris momenti, atque aliàs sæpius obiter Scammonij mentionem fecerit in suis alijs monumentis. Scammonium, authore Mesue in suis simplicibus deiectionibus, quinque corporibus laciones inferre potest. Prima est, quòd flatus quosdam mordaces gignit, usque adeò uentriculum laceffentes, ut sumentibus nauseam commoueat. Noxa hæc tollitur, si in excavato cydonio malo, clibano, aut prunis inassetur, pasta undique circumlita, præsertim additis, aut faniculi, aut dauci, aut apij semine, aut galanga. Inflamat deinde acridinis exuperantia corporis spiritus: quo fit, ut facile febres excitet, ijs præcipue, qui obstructionibus uiscerum, & humoribus putrescentibus obnoxij sunt. Sed id nocu-  
menti aufertur, admistis inter coquendum, quæ refrigerant, & feruorem extinguunt: cuiusmodi est psyllij seminis spissamentum, prunorum decoctum, seu potius pulpa, rosarum & uiolearum succus, aut dilutum, aut aqua: quinetiam si ante coctionem maceretur oleo rosaceo, aut uioleaceo, aut cotoneorum misti saporis succo, aut admisto rhoe, aut facitio spodio. Ad hæc quòd magna tum attrahendi, tum aperiendi facultate sit præditum, immoderatas alui fluxiones facit: uasorum enim oscula plusquam par sit aperit. Hæc læsio adimitur admistis rebus adstringentibus, cohibentibusq; nempè mastiche, cydonijs malis, succoq; ab eis expresso, & myrobalanis, præsertim flauis. Abradit præterea acris succo, quo scatet, intestina: proinde & tormina, & dysenteriam, & tenasimum excitat. Sed deletur hoc incommodum, additis humidis, pinguib; lentisq; medicamentis: cuiusmodi sunt, tragacanthæ lacryma, bdellium, amygdalinum oleum, aut rosaceum: item prunorum pulpa per se, & saccharo asseruata, psyllij spissamentum, mastiche, cydonia mala post sumpta, & calida aqua post bibita: utpote quæ medicamentum ocus à uentriculo & intestinis expellant, & ita simul noxam prohibeant. Hinc est quòd prudentes medici, quò celerius Scammonium à uentriculo, & intestinis deiciant, hordei iusculum, cum saccharo superbibendum præbent. Obest postremò scammonium cordi, iecori, ac uentriculo, substantiæ suæ totius proprietate. Vitium hoc aboletur, si illi tum calida, tum frigida admisceantur medicamenta, quæ cordi, iecinori, uentriculoque opem suam præstant. Deicit scammonium ualentissimè bilem, quam & à uasis, & à sanguine exhaurit. Eius deiciendi facultas haud sanè alijs medicamentis absimilis est, quæ purgant cum labore & molestia. Planta Græcis σκαμμονία, Latine item Scammonia uocatur: Arabibus, Scammonea, siue Sachmunia: Italis, Scammonea.

Χαμελαία.

## CHAMELAEA.

CAP. CLXVI.

a Meum. & δα  
πιν μέλιτι. i.  
aqua, aut mel-  
le.

Chamelæa furculosa fruticat, ramis dodrantalibus: folia oleæ similitudinem habent, tenuiora, & amara, quæ gustata linguam mordent, & arteriam eradunt. Detrahit pituitam bilemque, folijs præsertim in catapotio deuoratis. nanque duæ absinthij partes, adiecta chamelææ una<sup>a</sup>, hydro melire excipiuntur, & in catapotia coguntur. ea autem in uentre non liquefcunt: siquidem quotquot fuere deuorata, regeruntur. Folijs cum melle tritis, sordida ulcera, & crustosa repurgantur.

Θυμελαία.

## THYMELAEA.

CAP. CLXVII.

Thymelæa est, ex qua granum Gnidium, quod est semen ipsius, colligitur. Hoc Syri apolinum uocant, quoniam satiui lini frutex suapte natura similitudinem referat. Virgas edit pulchras, multas, tenues, binum cubitorum: folijs chamelææ, angustioribus, & pinguioribus, uiscosis, gummosisque, si mordeantur: flore candido: fructu myrti in modum rotundo: qui inter initia uiret, & tandem rubescit: inuolucrum fructus durum, foris nigrum, intus album. Hoc per inferna bilem, pituitam, aquasque detrahit, si uiginti granorum pars interna bibatur: uerum fauces adurit. Itaque cum farina, aut polenta, aut in uuæ acino dari debet, aut melle cocto obductum deuorari. Qui agrè defudant, trito semine cum nitro, & aceto inunguntur. Folia, quæ peculiariter cneorum appellantur, per messes colligi debent, & siccata in umbra recondi. Quibus dare libeat, antea tundere, & neruos eximere conuenit. Illitum acetabuli modo cum diluta uini potione, aquam extrahit: mediocrius purgat, addita lente cocta, aut contritis oleribus. Thymelææ farina uuæ acerbæ succo excipitur, & in pastillos diuiditur. Herba stomacho infesta, partus imposita necat. Nascitur in montibus, & asperis. Hallucinantur: qui coccon Gnidium fructum esse chamelææ existimant, decepti quadam foliorum similitudine.

Chamelææ, &  
Thymelææ cō-  
f.

Chamelæam, pariter & Thymelæam Arabes confuse satis, ac perplexè Mezereon appellant. Cuius etsi duo faciant genera unum album, alterum nigrum; tamen ijs etiam Daphnoidem admiscant, & hæc omnia adeò confundunt, & implicant, ut hac in re nihil certi, nihilq; perpetui ac tuti ex eorum scriptis elici possit. Illarum plantarum uis in exoluen-



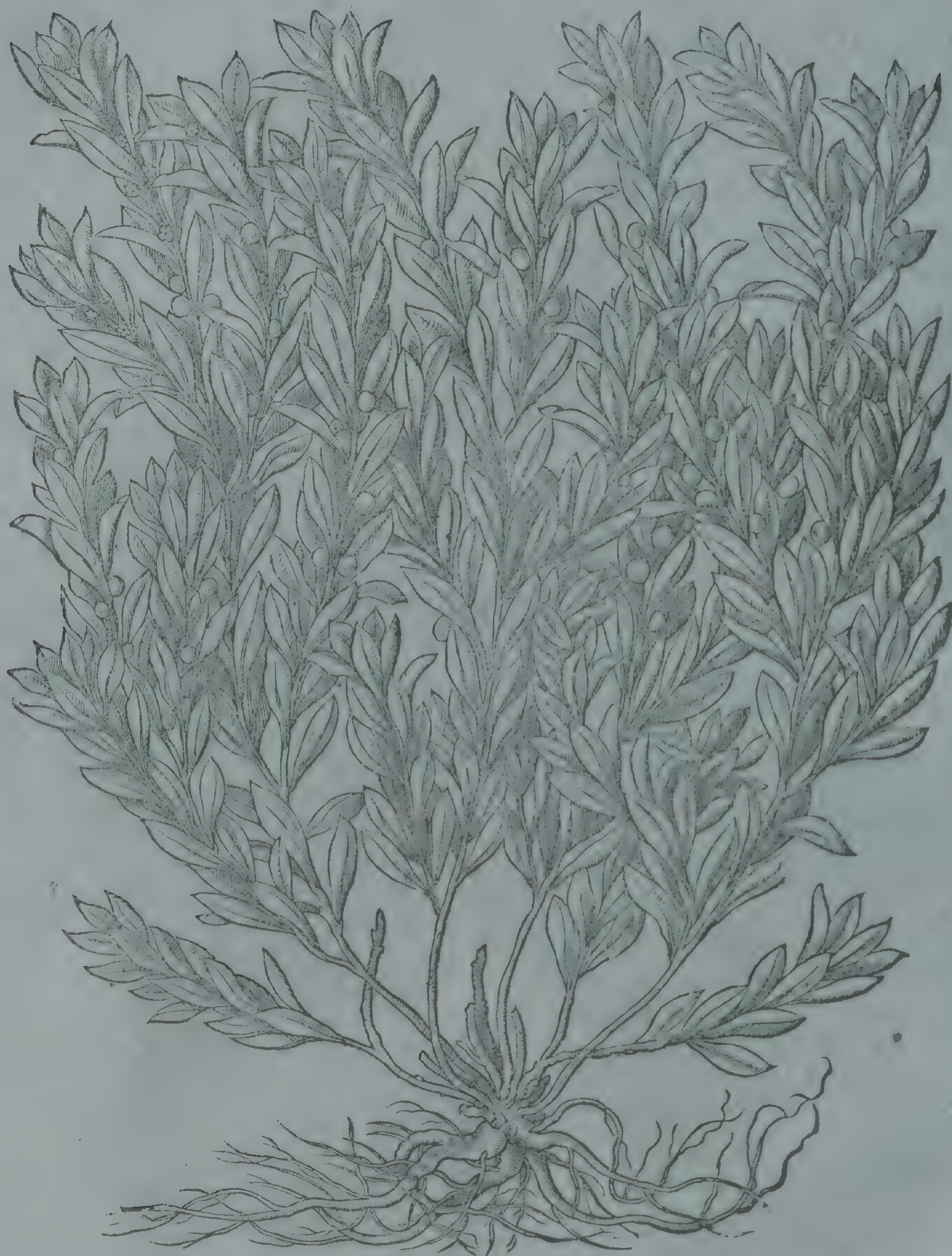
## CHAMELAE A.



IO do corporis humores, tam uehemens, uiolenta, ac furiosa existit, ut nisi robustissimis hominibus tutò in medicamentum dari possint: plerunque enim imbecilles confecerunt, abrasis uisceribus apertisq; uasorum osculis. Quare non temerè eas Mauritanii & terra leones, & plantas uiduificas cognominarunt. Proueniunt hæ plantæ numerosæ in uallis Ananiæ montibus Tridentino agro: & utræq; ( licet hoc in chamelæa præterierit Dioscorides ) fructum ferunt myrti baccis similem, quanuis Chamelæa quadantenus longior sit, & oliuæ formam representet. Vtrique fructus initio sui exortus uirescit, mox per maturitatem rubescit, denique exiccatus niger conspicitur. Caterùm baccam, quæ è Thymelæa decerpitur, quoniam siccata piperis faciem præ se ferat, acrimoniâq; non obscuram gustantibus relinquat, rura Ananiensia, undè etiam cum Laureolæ semine, Piper montanum indifferenter nominant. Nec sanè mirum, quandoquidem & Theophrastus libro 1x. cap. xxii. de plantarum historia, ubi de pipere differuisset, statim Cnidii grani meminit: utpote quod maximè piperis imaginem referat, & admodum etiam acre sentiatur. Sumunt hoc piper ( ut eorum nomine utar ) frequenter incolæ in suis pur-



## THYMELÆA.



gationibus aduersus omnes ferè morbos, ita medicos, & pharmacopolas fallere credentes. Sed sæpe euenit, ut cum futu- 10  
ram noxam non prouideant (quæ eorum multorum imperitia est) non solum seipsos decipiant; sed etiam sibi mortem consci-  
scant. Et certè hoc testari possum, quòd ex montani illius piperis assumptione plures perissent, nisi antidotis nostris suc-  
currissem, eosq; in uita seruasssem. Ideoq; non possum non admirari Plinium, quippe qui scribat lib. XXVI I. cap. nono Coc-  
cognidium quod Thymelæa est fructus, de quo nunc scribimus, aluum adstringere, cum adeò exoluat, ut in magnum sæpe  
discrimen sumentes ducat. Est enim (ut ipse inquit Plinius) adeò urentis gustus, ut uorari non possit nisi in pane. Proinde  
scite posteritatis memoriæ prodidit Mesues, nemini Mezereon præbendum esse, nisi ijs admistis antidotis, quibus eius dele-  
teria facultas infranari possit, qua omnia corporis principalia membra corrumpit, ac destruit. Habentur tamen passim  
in pharmacopolijs catapodia, quæ de Mezereo appellant, quibus aliquando utuntur medici, ad aquam inter cutem extra-  
bendam. Verùm ea non audent exhibere (quanquam medicamenta simul receperint, quibus eorum malitia reprimatur)  
nisi



nisi robustis, ac fortioribus hominibus. Sunt qui contendant Theophrasti Cneorum, quod duum apud illum est generum, alterum esse Chamelæam, alterum uerò Thymelæam, id quod probare nituntur Dioscoridis auctoritate, utpote qui scribat, Thymelææ folia, quæ peculiariter Cneorum appellantur, per messes colligi debere. Verum ab horum utilitigantium falsa opinione, longè admodum distat sententia nostra, ut libro tertio nostrarum Epistolarum ad Ioannem Cratonem Pratislauiensem medicum clarissimum scribentes defferuimus. Sed (Deo. Opt. Max. uolente) rem hanc contra horum susurronum temeritatem, in secundo earundem nostrarum Epistolarum tomo, fusius, copiosius, lucidiusq; posteritatis memoriæ commendabimus. Chamelæam tantum, quod sciam, commemorauit Galenus in simplicium medicamentorum censu, de cuius uiribus libro VIII. eorundem ita scribit. Chamelæa uincentem habet qualitatem amaram. Quamobrem admodum sordida ulcera, & quæ maximas habent crustas, cum melle purgare potest. Quæ Græcis χαμλαία, Latinis quoque Chamelæa & oleastellum appellatur: Mauritanis, Mezereon, seu Alemezerion: Italis, Chamelæa: Germanis, Zylandt: Gal-  
 10 lis, Boys gentil. Quæ uerò Græcè θυμelaία, Latine pariter Thymelæa uocatur: Italicè, Thimelea.

Chamelæa ui  
res ex Gal.

Nomina.

S A M B V C V S.





Α'ατῆ.

SAMBVCVS.

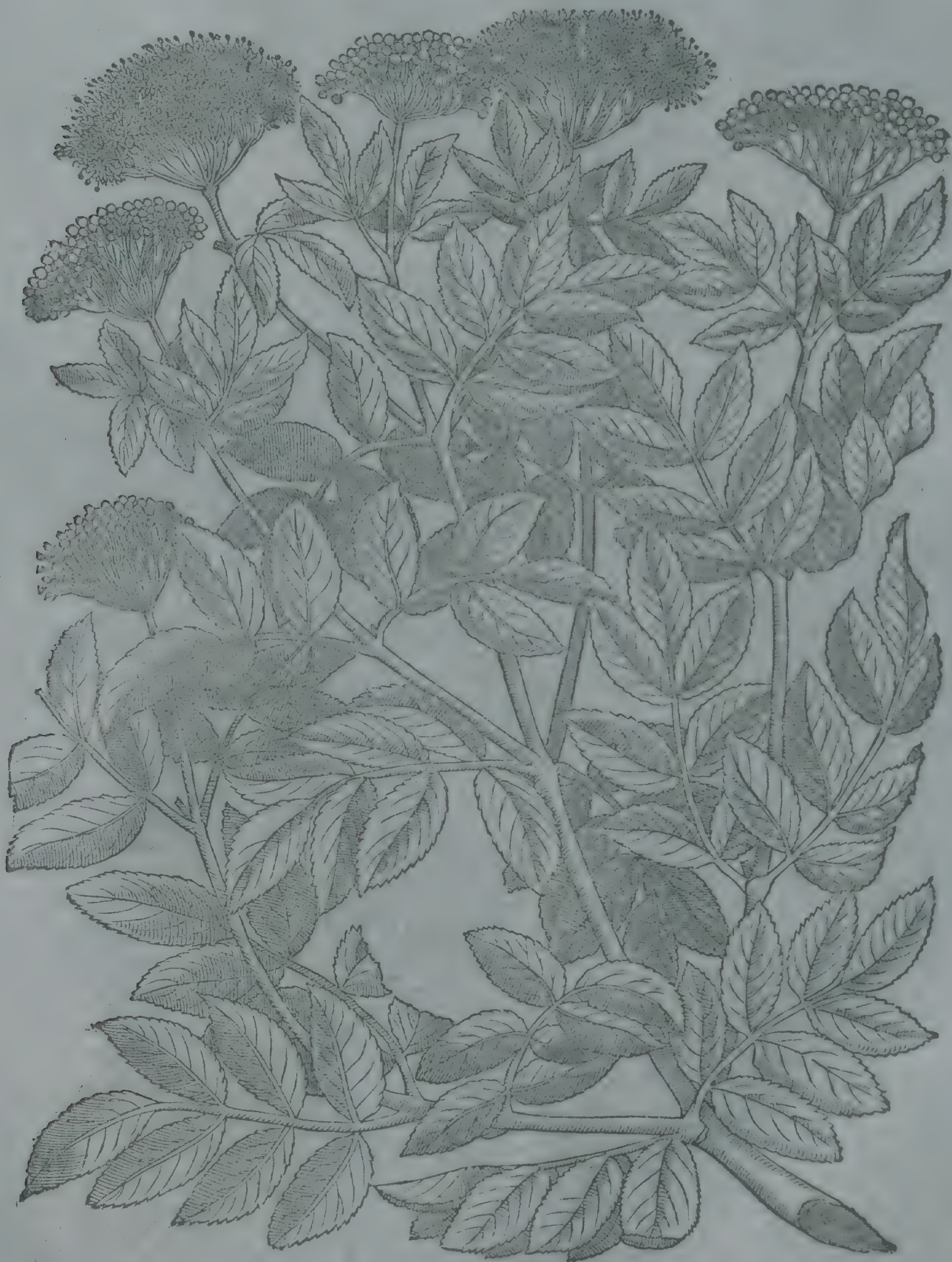
CAP. CLXVIII.

Conclusa non  
legit Orib.  
a Meum. τμη-  
νότερα. i. ma-  
gis mala. sed  
Orib. μακρότε-  
ρα legit. i. lon-  
giora. Cat. ue-  
ro μικρότερα.  
i. minora, & re-  
ctius meo iudi-  
cio.

**S**Ambuci duo genera. Vnum in arborem assurgit, furculos spargens arundinaceos, teretes, cauos, scandicantes, proceros: folia iuglandis, [terna quaternaue,] ex interuallis circa ramos exeunt, graua odore<sup>a</sup>, minutim in ambitu secta: & in ramulorum cacuminibus, cauliculisque circinatae umbellæ, quæ florem candidum pariunt: mox acinum terebintho similem, in nigredine subpurpureum, racemosum, succo madentem, uinosumque. Alterum genus chamæacte uocatur, Romanis ebulum, longè humilius est, magisque herbaceo generi assignandum: caule quadrangulo, geniculato: folijs amygdalæ, ex interuallo longioribus geniculatim expansis, pinnatisque, graueolentibus, in ambitu

10

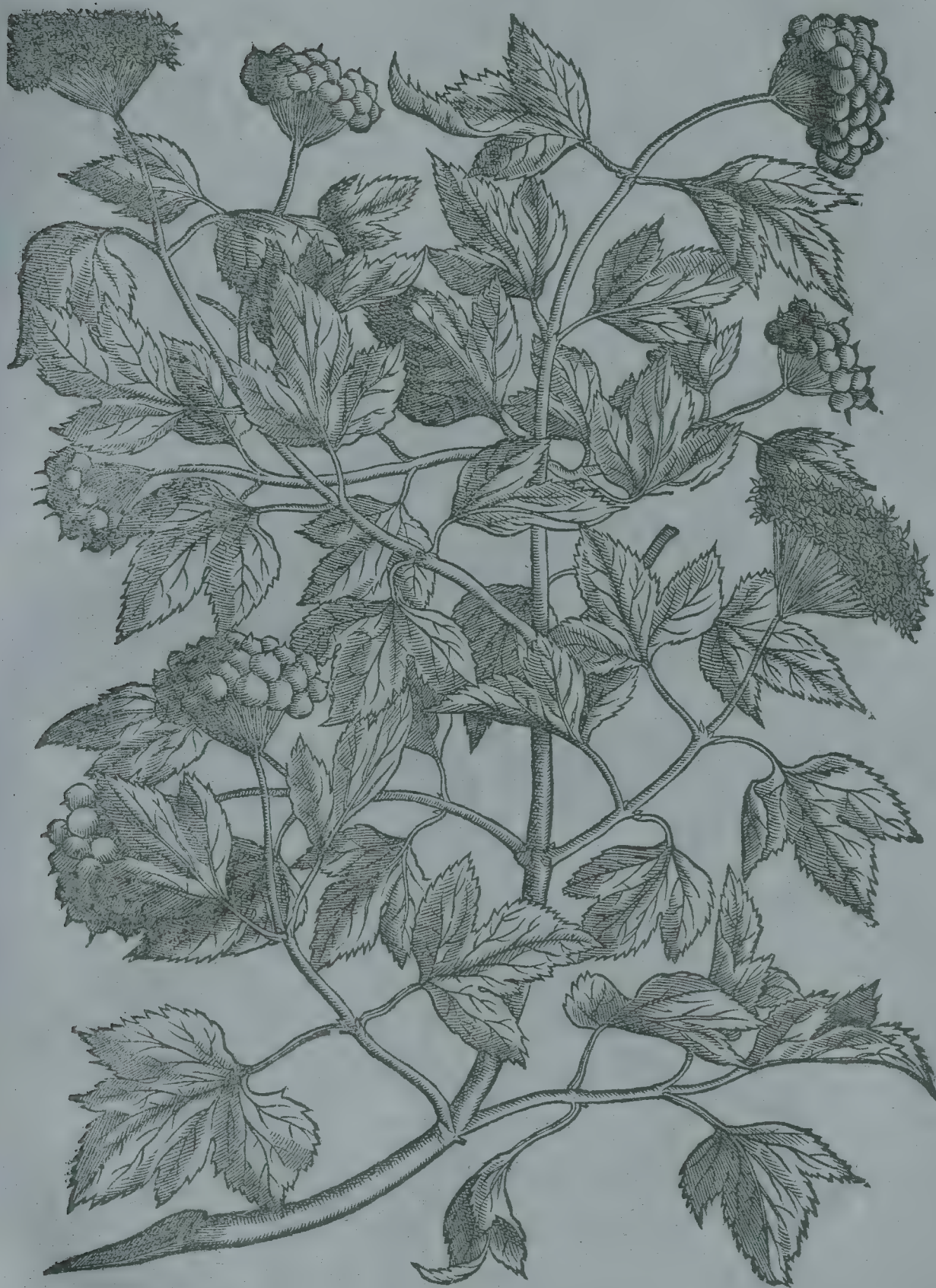
SAMBVCVS MONTANA.



ferratis:



## SAMBUCVS AQUATICA.



10 ferratis : muscario sambuci : flore , & acino eiusdem : radice nititur , longa , crassitudine digitali . Eadem utriusque uis , & usus exiccans , aluo detrahens aquam , stomacho inutilis . Folia olerum more coquuntur , ad pituitam , bilemque detrahendam . Caules teneri in patinis cocti , eadem efficiunt . Radix in uino decocta , & in cibis data , hydropicos adiuuat : prodest uiperarum moribus , eodem pota modo . uulvas emollit insidentium , decocto : patefacit earum spiracula : & uitia corrigit . Acini in uino poti , eodem funguntur munere : denigrant capillos illiti . Folia , si prætenera ac mollia ex polenta illinantur , inflammationem mitigant : ambustis , & canum moribus illitu prosunt : ulcera quæ dehiscunt in fistulam , agglutinant . ijs , qui podagra tentantur , cum seuo taurino , aut hircino prosunt illita folia .

*Sambucus,*



## EBVLVS.

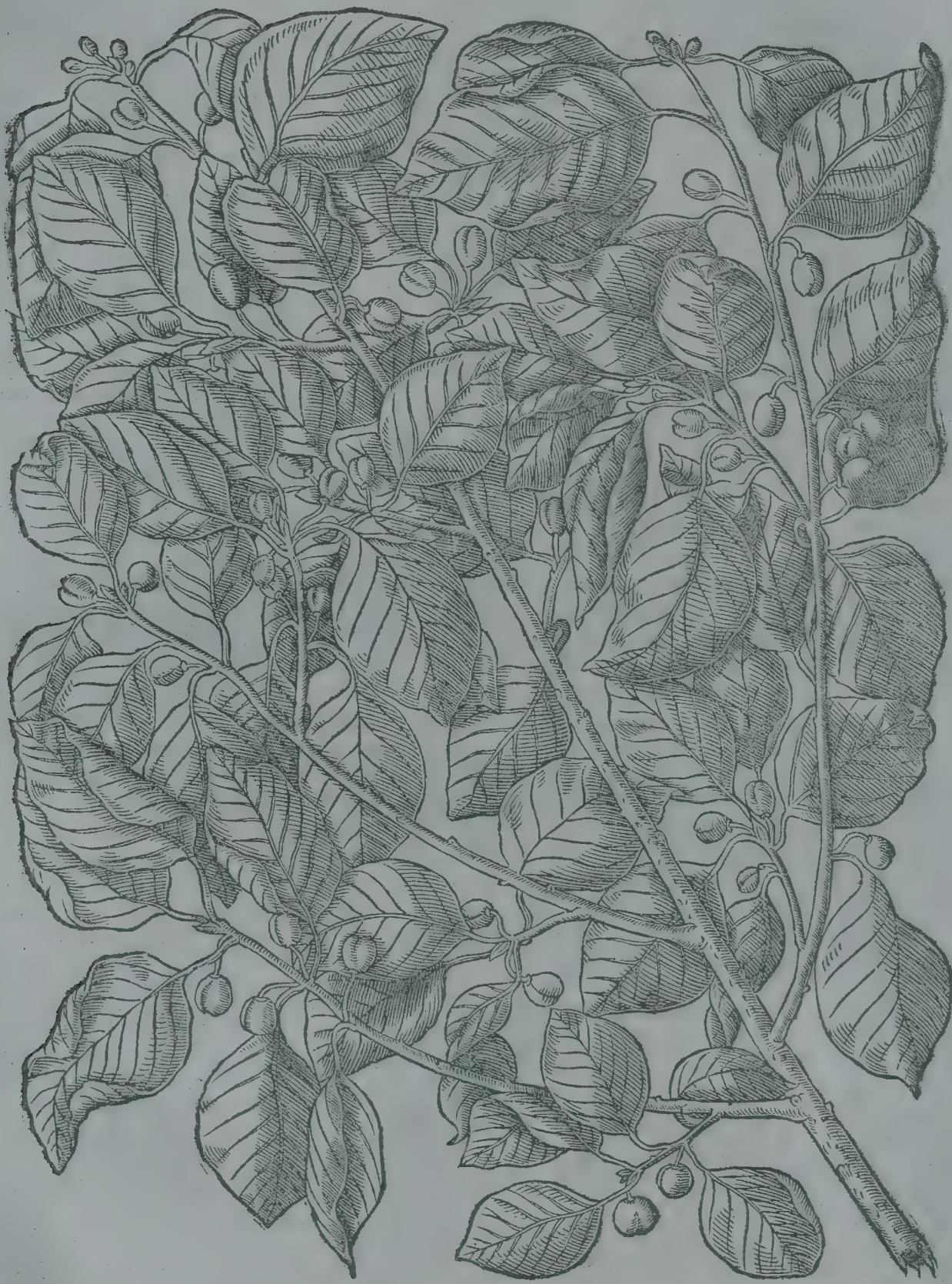


Sambuci, &  
Ebuli genera,  
& uires.

**S**ambucus, & Ebulus plantæ sunt nullis non cognitæ. Prioris etsi unum tantum genus prodatur à Dioscoride; nobis 10  
stamen duo eius obseruata sunt genera: alterum quidem montanum, & sylvestre: alterum uerò urbanum, plerumque  
in hortorum, & uinearum sepibus proueniens. Hac genera fructu inter se differunt: siquidem montano baccæ non in um-  
bella coherent perinde ac in urbano, nec maturescendo nigricant, sed in racemis uix modo dependentes, perpetuò rubescunt.  
Illud etiam discrimen facit, quòd urbanum in maiorem proceritatem adolescit, & lauiore constat materie. Sunt præte-  
rea, qui palustrem Sambucum ostendant, nempe arbusculam uliginoso, & palustri solo enascentem, uirgis sambuci emu-  
lis, geniculatis, alba intus medulla, sed caduca, & fragili materie: folio uirgineo: flore albo sambuci modo, odore non  
prorsus iniucundo: à quo baccæ prodeunt rubentes, oxyacanthæ magnitudine, uinoso succo refertæ. quæ deuorata uomi-  
tiones cient. Aqua è sambuci floribus fronti, & synipiti illita, capitis dolores mulcet, qui à calido humore prouenerunt.  
Succus è radicis cortice expressus, uomitum ualentissimè commouet, & aquam inter cutem pellit. Præstat idem radi-  
cibus



## FRANGULA.



IO *cibus ebuli extractus succus*. Quin & crassam pituitam ad articulos decurrentem extrahit. *Ebuli semen* per diutinas aqua lotiones à nigro circumstante succo expurgatum, datur utiliter drachmæ pondere ex chamæpyrios decocto, podagris, ischiadicis, & Gallica lue laborantibus: mulcet enim deiectionia uel mirifice eorum dolores, cum humores eo fluentes tum reuocet, tum deiciat. Sunt qui ex ebuli radicibus succum eliciant, insolentq; subinde, & in pastillos digerant, seruentq; ad usus. Hic clystere infusus tam intestinorum, quam coxendicum dolores tollit à frigidityte, & flatu genitos. Supponitur conuenienter fœminarum locis ad euocandos menses, præsertim si lana exceptus intromittatur. Suffiuntur ebuli decocto commodè i, qui diuturna febre uexati ad malum deuenerunt habitum, si tamen uentriculus, & iccur interea roborentur odoratis adstringentibus, & ad id conferentibus medicamentis. Paratur è Sambuco unguentum præstantissimum ad ignis ambustiones hoc pacto. Sumito uiridis Sambuci corticis, qui statim sub primo delitescit libro herbacei coloris libram. Olei pluries loti ex stillatitia florum Sambuci aqua libras duas. Ferueant simul aliquandiu. & deinde percolato,



Sambuci utriusque uires ex Gal.

Nomina.

lato, & exprimito, & addito cere nouæ odorata, succi furculorum Sambuci, cuiusque uncias quatuor. Rursus ut ferue-  
scant finito, quousque succus euanescat. Tollito tunc ab igne, & rudicula agitato, omniaque misceto; & ad finem addito uer-  
nicis liquide uncias duas. Thuris albi in tenuem pollinem contriti uncias quatuor. quinetiam duorum ouorum album, diu  
prius cochleari agitatam. Subinde misceto diligenter omnia, & mundo uase asseruato. Fungi qui ad imam Sambuci cau-  
dicis sedem oriuntur, in aqua rosacea prius macerati: capitis dolores, & inflammationes mulcent. Stillatitia cum Ebuli,  
tum sambuci radicum aqua, hydropem timpanite laborantes mirifice iuuat, si huius quaternas uncias, illius uero binas,  
utrisque simul mistis hauriant affecti diebus triginta continuis. Illitus Ebuli radicum succus procidentem sedem reprimat,  
& anginam tollit, ubi circa gulam calidum cum linteolis illinatur. Exusta sambuci folia, & in puluerem trita, emanan-  
tem e naribus sanguinem sistunt. Baccarum sambuci succus à recremento repurgatus & cum melle optimo coctus, ad lula-  
pij spissitudinem aurium dolores tollit si calidus imponatur. Sambuci tenerima folia, quæ primo statim germinatu prode-  
unt, una cum pari pondere radicum plantaginis, suillaque; axungie ueteris contrita, subactaque; podagricos dolores præsen-  
taneo auxilio mulcent. Meminit Sambuci utriusque Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Vtra-  
que sambucus tum magna illa, & arborecens, tum herbacea, quam & chamaactem uocant, desiccandi, conglutinandi,  
modiceque digerendi facultatem obtinent. Hæc Galenus. Ceterum facit Sambuci, Ebuli; facultas, quæ ad cutem subeun-  
tes aquas pellendas non parua est, ut hinc Frangula quoque arboris, in qua eadem uis non infima reperitur, historiam, &  
facultatem describam. FRANGULA igitur ita uocata; quod facile frangatur, arbor est mediocris proceritatis, folio fere  
Corni aut uirgæ sanguinea, cortice Alni, exterius albis maculis resperso; interius uero aded flauescente, ut si mandatur, cro-  
ceo colore inficiat, Rhabarbari modo. Flores edit albos, fructum paruum, Pisi magnitudine, per medium diuisum, adeo  
ut duabus simul baccis constare uideatur, quodam naturæ artificio simul coniunctis. Fructus primo exortu uiret, deinde  
rufescit, postremo uero nigricat. Is duo intra se concludit officula, lupinorum fere figura, sed lentibus paulo grandiora,  
in quibus nucleus habetur. Ligni materies omnino fragilis imbecillaque; est: unde illi nomen. Nascitur passim in Boemia.  
Cortici uis inest non modica, cum exoluens, tum etiam adstringens. Ideoque Rhabarbari modo aluum deiecit, & uiscera  
roborat. Idem bilem, & pituitam expurgat, quinetiam hydropicorum aquas ducit. Decoquitur cortex cum Eupatorio  
communi, Pontico Absinthio, Agrimonia, cuscuta, lupulo, Cinnamomo, Fœniculi, Apij, & utriusque Intubi radicibus, ad  
hydropem, malum corporis habitum, & Ictericam: daturque; potandus ita affectis quinque unciarum pondere, magno sanè  
auxilio. Atqui operaprecium est, ut prius recrementitij humores, qui in uentriculo, & primis Iocinoris uenis decumbunt,  
expurgati fuerint. Soluit enim aluum sine ullo incommodo, bellè iecur expurgans, ac roborans; adeo ut quidam, qui seyr-  
rbofo Iecoris, & lienis affectu laborabant, hoc medicamento curati sint. Aperit enim omnium uiscerum obstructions, &  
uasa omnia à crassorum excrementorum infarctu expedit. Extimo cortici facultas est adstringens: Intimo autem exol-  
uens. Vterque; simul ab arbore delibrari debet in ipso statim Veris principio, ac deinde in umbra sicari. Siquidem uiridis  
nullus debet esse usus; quod uomitiones moueat. Decoctum, quod hinc paratur, quiescat prius oportet antequam pro-  
pinetur duobus, aut tribus diebus, quousque flauus color in nigrum uertatur, aliàs uomitiones mouere quandoque; solet.  
Idem potum ubi aluum non exoluerit, appetitum prouocat, ob eam quam possidet adstringendi facultatem. Arbor hæc  
hactenus mihi incognita fuit, nunc uero primum nota, opera ac diligentia Clarissimi Doctoris Ioannis Villebrochi Dantisca-  
ni, Serenissimi Principis Ferdinandi Archiducis Austriae, Medici, qui cum sit rei plantariæ studiosus, prætermittere noluit,  
quinetiam suo auxilio opus hoc nostrum ornaretur. Planta, quæ ἄπτις Græcis, Sambucus Latinis appellatur: Ara-  
bibus Iafacti: Italis, Sambuco: Germanis, Holder, seu Holler: Hispanis, Sabugo, & Caninero: Gallis, Susean, & Suer.  
Quæ uero χαμαίαντι Græcè, Ebulus Latine dicitur: Arabicè, Kameactis: Germanicè, Artich, & Niderer holder: Hispani-  
cè, Hiez guos, & Sabugo pequenno: Gallicè, Hyeble.

πυκνόκομον.

PYCNOCOMVM.

CAP. CLXIX.

† Orib. πρὸς  
σοφ. i. porri.

**P**Ycnocomon constat erucae folijs, acrioribus, scabris, & crassis: caule quadrangulo: flore ocimi: se-  
mine † marrubij: radice nigra, aut pallida, rotunda exigui mali figura, terram redolente. inue-  
nitur in saxosis locis. Semen grauius somnia, & tumultuosa facit, drachmæ instar potum. tumores di-  
scutit, illitum cum polenta: & spicula, adactosque corpori aculeos extrahit. Folia illitu tubercula,  
panosque discutunt. Radix eius in aqua mulsa duum drachmarum pondere, aluum soluit, & bilem  
extrahit.

Nomina.

**N**ullam equidem usquam plantam hactenus sum consecutus, quæ facie Pycnocomo responderet. Quare & hoc mihi,  
ut ingenue fatear, referendum est inter alias herbas, quas hodie omnibus incomptas esse arbitror. Ita enim fiet,  
ut & posteris, quos spero futuros rei herbariæ diligentiores inquisitores, suus relinquatur scribendi locus. Nec sanè quen-  
quam pigere debet, cum ex his, quæ nobis uel incognita, uel incerta sunt, aliquid inuenerit, & compertum habuerit,  
ad communem utilitatem in medium proferre. Eam ut Græci πυκνόκομον, ita Latini Pycnocomum uocant.

ἄπτιος.

APIOS.

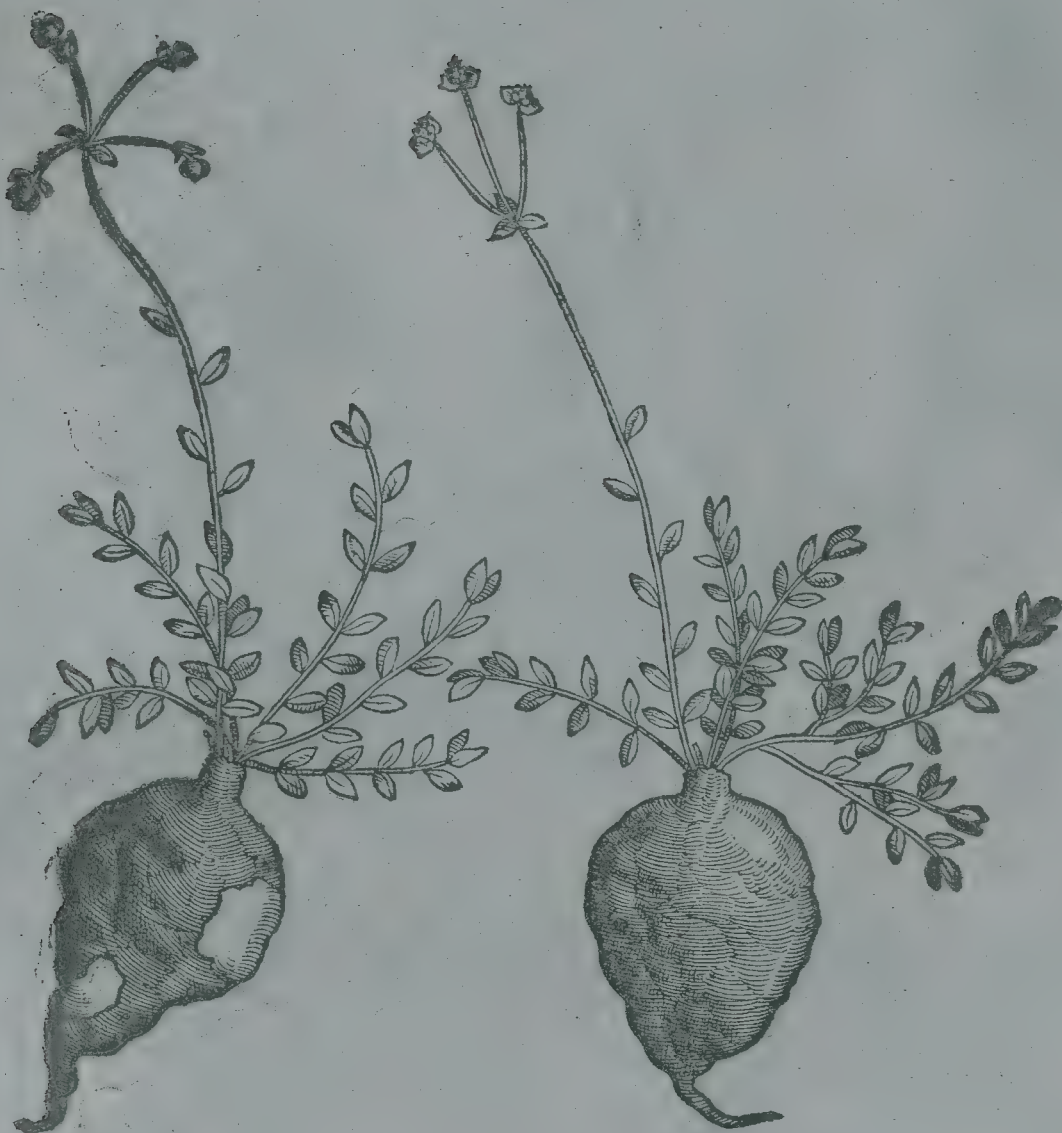
CAP. CLXX.

Conclusa non  
legit Orib.  
a Cat. addit.  
α' γ' i. i. sylue-  
stris.  
b Cat. non le-  
git.

**A**Pios ramulos duos siue tres iunceos spargit, [ rubros, ] tenues, qui à terra [ parum ] attolluntur:  
folijs<sup>a</sup> rutæ, oblongioribus tamen, [ & angustioribus, ]<sup>b</sup> herbaceis: semine paruo: radice ha-  
stulæ regiæ in formam pyri turbinata, rotundiore tamen, succi fecunda, intus habet corpus candi-  
dum, extrà cortices nigros. Superior pars eius uomitione bilem, pituitasque extrahit: inferior per  
aluum:



## APIOS.



aliuum : tota utrinque purgationes mouet . Succum si libet eximere , tusa radix in fictili mergitur , & agitata aqua , quod supernatat penna selectum , exiccatur . Purgat utraque parte is succus , sesquibolo potus .

- A** Pios , quæ & Ischas appellatur , nascitur , in Creta (quanquam non desunt qui uelint eam quoque prouenire in Italia , præsertim in Apulia) folijs exiguis , rutæ , uel hyperico proximis , primo statim uere ab radice erumpentibus , nigris tamen , alba quadam linea in longitudinem percurrente : cauliculis iuncea subrubentibus , lacteo succo madentibus : radice exterius nigra interius candida , pyri effigie , unde & nomen : ἄπιος enim Græcis nil aliud significat , quàm Latinis pyrum . Theophr. libro IX. cap. X. de plant. historia , Apion his notis representauit . Ischas , siue Apios folio constat rutaceo , breui , caulibus ternis , aut quaternis , humi prostratis , radice , qua asphodelus , uerùm squamosa . Nascitur in montibus . Lègitur uere . Datur ad expurgandum corpus , quòd altera radice parte superius , altera inferius purget . hæc ex Theophrasto . Apion legitimam , quam primùm me uidisse recordor , ad me misit Venetijs Nicolaus à Sancto Michaeli Nouocomensi , medicus singularis ingenij , atque eruditionis , & rei herbariæ peritus . Cæterùm scribit Ruellius Apion frequentissimam in Gallia nasci , eiusque radice ruri pauperes per inopiam frugum uesci . Sed Ruellij sententiæ non esse subscribendum iudico : nam cum Apios per superna , & inferna purgationem moliatur , malè nimirum eos haberet , qui nulla huius facultatis habita ratione copiose ( ut rustici facere solent ) eius radices sumerent in cibis . Falluntur quoque in Apio censendo Fuchsius , Tragus & Lonicerus , quippe qui putent plantam , quam nos pseudoapios uocamus , legitimum esse Apios . Siquidem hæc multiplici crescit caule , cubitali & quandoque maiori , humi procumbente , uiciæ ferè modo , folijs oblongis , & subasperis . Floret Iunio præsertim mense , floribus puniceo colore , micantibus , pisi amulis odoratis , racematim coherentibus : quibus flacescentibus siliquula oriuntur , in quibus semen concluditur . Radices habet fici , aut pyri figura ternas , aut quaternas , è staminibus dependentes , Filipendule modo , nigra , exterius cute , & alba intus pulpa :
- Ppppp nulla
- Apij, siue Ischas confi.
- Ruel. lapsus.



## PSEUDOAPIOS.



Nomina.

nulla purgatoria ui prædita. Hæc passim nascitur ferè ubique in Boemia, & præsertim in uineis. Sed quantum hæc distet à Dioscoridis planta *Apios* appellata, ij iudicent, qui de plantaria facultate dicere & ratiocinari possunt. *Apij* huius nusquam, quòd inuenerim, mentionem fecit Galenus in simplicium medicamentorum censu. Hæc planta non secus Latinis *Apios*, atque Græcis ἀπιος nominatur.

Κολοκυνθίς.

COLOCYNTHIS.

CAP. CLXXI.

**C**Olocynthis sarmenta, foliaque satiui cucumeris emittit, per terram repentia, diuîsa: fructum in speciem mediocris pilæ conglomeratum, uehementer amarum. quem legere oportet, cum coeperit in pallidum colorem permutari. Medulla fructus purgatoriam uim habet, si quatuor oboli cum



cum aqua mulsa, melle cocto, myrrha, & nitro excipiantur, & cogantur in catapotium. Arefactæ pilæ teruntur, & infusæ clysteribus profunt neruorum resolutioni, coxendicum doloribus, & coli uitijis, ut quæ bilem, pituitam, & strigmenta, interdum etiam cruorem eliciant. foetus admotæ enecant. Dentium dolorem tollit, si una repurgetur, & luto oblita cum aceto & nitro inferuescat, hocque iure decocti dentes colluantur. Si aqua mulsa, aut passum in eadem incoquatur, & sub diuo refrigerat, potu crassum humorem, & strigmenta alui detrahet: stomacho supra modum aduersatur. Subdita ex ea balano alui excrementa eijciuntur. Virentis succo utilissimè ischiadici perfricantur.

## COLOCYNTHIS.



10 **C**olocynthis planta est tam medicis, quàm seplasiarijs uulgaris notitiæ. Verùm etsi (ut Mesues est author) præstantissimum ex eius fructu paretur medicamentum ad uaria morborum genera; ea tamen cordi, iecinori, & uentriculo maxime aduersatur: quin & uniuersum perturbat corpus, fastidium, & intestinorum tormina excitans. Abradit enim intestina, & uasorum oscula aperit, adeò ut etiam cruenta sæpe eliciat. Hinc meritò fit, ut eam dari prohibeant,

Colocynthis confid.



nisi prius malefica eius vis prorsus aboleatur, ijs adlitis antidotis, quæ ad id præstant: cuiusmodi sunt illa, quæ uentriculum, iecur, & cor tum roborare, tum tueri possunt, & quæ lentore suo glutinandi uim habent. Colocynthis trahit pituitosa, crassa, lentaq; corporis excrementa in remotioribus partibus delitescencia: proinde cerebrum, & nervos expurgat, nec non etiam musculos, thoracem, & pulmonem. Eam ob causam uertiginosis, comitialibus, resolutis, conuulsis, hemiplegia, diuturnoq; capitis dolore affectis, asthmaticis, & ægrè spirantibus utiliter in catapotijs exhibetur. Collachrymantes adiuuat oculos, & diutina tussi laborantes. Est præterea vis eius efficax ad omnes frigidos articulorum dolores, præsertim podagricos, & ischiadicos: ad quæ non modò in catapotijs deuoratur, sed etiam clysteribus infunditur. quibus sanè nil præstantius est ad coli cruciatus ex flatu & frigiditate prognatos. Pellit aquas tam bibita, quàm per sedem infusa. Fit è colocynthidis fructu oleum, ad retardandam canitiem, denigrandos capillos, & eorum defluuium cohibendum, si exempta è fructu pulpa, cavitatis oleo repleatur, & in cineribus decoquatur. Eodem mulcentur aurium dolores, & earum incerti sonitus discutuntur. quinetiam oleo ipso & felle bubulo interaneorum uermes necantur, si simul miscentur, & calida umbilico illinantur. Colocynthidis uires retulit Galenus lib. v. I. simplicium medicamentorum, his uerbis. Colocynthis gustu amara est, sed quæ amarissimo medicamento epoto adsunt opera, ea euidenter efficere nequit, ob purgatoriam facultatem, quam ualidam in sese continet, nimirum cum ijs, quæ expurgat, antè & ipsa per aluum excerni præuertens. Viridis ipsius succus intritus ischiadibus prodest. Κολοκυνθίς sic Græcis, Latinis item Colocynthis, & Cucurbita syluestris appellatur: Arabibus, Chandel, Handel, seu Handal: Italis, & Hispanis, Coloquintida: Germanis, Coloquint, & Vuilder Kurbis: Gallis, Coloquinte, & Courle sauage.

Colocynthidis uires ex Galeno.

Nomina.

Επιθυμόν.

EPITHYMVVM.

CAP. CLXXII.

**E**Pithymon flos est è thymo duriorisatureiæ simili. Capitula habet tenuia, & leuia: & in eis caudiculas, quasi capillamenta. Potum cum melle detrahit pituitam, bilemque atram per inferna. Priuatim prodest melancholicis, & inflatis, acetabuli mensura ad quatuor drachmas, cum melle, sale, & aceti exiguo. Plurimum in Cappadocia, & Pamphyilia gignitur.

Epithymi consideratio.

Multorum opinio reprobata.

**I**N hac equidem opinione uersantur complures huius ætatis medici rei herbariæ periti, quemadmodum Brasauolus Ferariensis, ut credant, Dioscoridis, aliorumq; Græcorum Epithymum magno discrimine ab eo diuersum esse, de quo scripserunt Mauritanii, præsertimq; ab illo, cuius meminit Mesues. Quippe qui asserant, nil aliud Arabicum epithymum esse, quàm capillaris cassuthæ genus quoddam, quod thymo circumuoluitur. Græcum uerò idem esse uolunt cum proprio flore durioris thymiatureiæ similis. Suam autem sententiam hoc argumento comprobare uidentur, quòd si uulgaris usus epithymum, Arabicum scilicet, illud esset, de quo differit Dioscorides, is non dixisset, Epithymum florem esse durioris thymi, sed alterius plantæ thymo adnascens, eiq; sese conuoluentis. Id quod etiam Plinij auctoritate confirmant, ut qui eorum opinioni ex eo maxime adstipulari uideatur, quòd duo Epithymi genera prodiderit lib. xxv. I. cap. v. ubi sic inquit. Epithymum est flos è thymoatureiæ simili. Differentia, quòd hic herbaceus est, alterius thymi albus. Quidam aliter epithymum tradunt sine radice nasci, tenuis similitudine pallioli (rectius fortè pili legendum esset) rubens. hæc Plinius. Ex quibus utique planum sit, duo esse Epithymi genera: quorum alterum illi ad Græcos, alterum ad Arabas referunt, & ita suam tuentur sententiam. Horum certè iudicio ego quoque facillè subscriberem, nisi quadam sese nobis offerrent, quæ aperte reclamare uidentur, atque etiam ostendere, Plinium ipsum Dioscoridis codicem, unde illa mutuatus est, deprauatum habuisse, uel alium auctorem in hoc minus grauem secutum fuisse, uel seipsum deceptum, ut in alijs compluribus illi euenisse adnotauimus. Palàm etenim faciunt, quantum equidem reor, nostri usus, & Dioscoridis epithymum, unum & idem esse medicamentum, quæ de eo Aetius, & Actuarius, Dioscoridem, & Galenum secuti, concordantes posteritatis memorie prodiderunt, cum ita scribunt. Epithymum atram bilem excernit. Datur adultis tusum, & cribro excussum, scrupulorum quatuor pondere, cum passo, uel oxymelite, & salis modico. Vitijs flatu turgentibus, & præcordiorum noxis opitulatur, & quibus iecur aggrauatur, & ijs, qui spirandi uexantur difficultate. Quod uerò in stæbe nascitur, aut inatureiæ profilit, Epistæbe, atque Epithymbrum inde appellatum, thymi modo aluum rosoluit: sed utrunque facultate censetur infirmius. hæc illi ambo. Quæ sanè liquidò ostendunt, quòd non secus Epithymbrum thymbræ, & Epistæbe stæbæ innascatur, atque Epithymum in thymo nascitur, uel profilit. Hoc idem præter Aetium, & Actuarium longè antea testatus est grauißimus author Paulus Dioscoridis, & Galeni sectator acerrimus ijs uerbis. Epithymum inter ea, quæ atram bilem extrahunt, præstantissimum est remedium. Dantur ipsius drachmæ quinque lauigatæ ex lactis hemina. Epithymbrum uerò, quod thymbræ innascitur, epithymo similiter euacuat, sed imbecillius est. hæc Paulus. Ex his itaque omnibus non dubitauerim asserere, unum tantum esse epithymum, non autem plura. Quandoquidem si Paulus, Aetius, & Actuarius pro certo non habuissent, legitimum Epithymum esse illum thymi florem, de quo scribit Dioscorides, putassentq; duo eius genera reperiri, nulli dubium est, quin & ipsi explicassent duplex in thymo nasci epithymum. Verum cum comperit habere, unum & idem esse medicamentum capillamentumq; quod in thymo, thymbro, & stæbe profilit, ijsq; nullo radice adminiculo conuoluitur, & implicatur, sibi uisum est, quòd suo tempore Epithymum uulgaris notitiæ medicamentum esset, sat fore declarasse non modò id in thymo gigni: sed etiam in stæbe, thymbro, & (ut nos sæpe uidimus) in polio, & chamædry. ut hinc scirent medici, in epithymi defectu, epithymbrum, uel epistæbem substitui posse: quinetiam ut non ignoraret, id capillamentum harum plantarum propriam non esse partem, neque suam habere sedem, sed ascititium quoddam esse exterius adueniens, & in ijs proficiens, & uiuens. His igitur rationibus adducor, ut non temerè existimem, Dioscoridis codicem, quem Plinius habuit, fuisse (ut diximus) deprauatum, & ob id ipsum Plinium deceptum esse: aut hunc aliunde accepisse occasionem, ut duo magno errore faceret Epithymi genera. Quòd autem Dioscorides epithymum



## EPITHYMUM.



10 *thymum* florem *thymi* dixerit, haud ineptè dictum putauerim: nam cum is sciret *Epithymum* *thymo* innasce, nulla radice propria, sed *thymi* adminiculo fultum, floresq; per se albos ferre, qui cum in *thymo* sunt, huius plantæ proprii uidentur; ideo non absurdum fore duxit scribere, *Epithymum* esse florem durioris *thymi*. Sed quòd *Epithymum* flores albos ferat, declarasse uidetur Dioscorides, cum dicit. Capitula habet tenuia, & leuia, caudiculas habentia capillorum modo. Siquidem his notis non descripsit Dioscorides *thymi* florem superius libro tertio (ut Brasauolus asserit) sed capitulis in cacumine, flore purpurascete refertis, nulla caudicularum, neque capillorum habita mentione. Præterea conijcere licet Dioscoridem *epithymum* *thymi* florem appellasse, quòd à *thymo* decerpatur eo duntaxat tempore, quo *epithymum* ipsum largè floret. Nam quòd pro *epithymo* non intellexerit is purpureum *thymi* florem, hinc perspicuò apparet: quoniam de *epithymi* uiribus libro III. ubi de *thymo*, & eius floribus egit, nihil in medium protulit, nimirum eam ob causam, quòd *epithymum* propriam *thymi* particulam non existimauerit esse, sed (ut supra dictum est) ascititium quoddam, ut in arboribus mu-



scus, & uiscum, quæ tamen legitima arborum partes non sunt, sed uiribus & facultate diuersæ. His igitur rationibus, ut arbitror, ductus Dioscorides, egit de thymo, & eius floribus libro tertio inter odoratas plantas: de epithymo uerò, tanquam de re à thymo diuersa differuit in hoc libro quarto inter deiectionaria medicamenta. Similiter de arboribus, quibus uiscum innascitur, disputat libro primo: de ipso autem uisco libro tertio cum ijs medicamentis, quæ suo lentore glutinant. Adde quòd idem indicare uidetur nomen Græcum ἐπι, quod Latinis modò sub, modò in significat. Vnde nō aliud nobis epithymum infert, quàm in thymo, uel sub thymo. Id quod flori thymi quomodo conuenire possit, non uideo: utpote qui non in thymo, neque sub thymo nascatur, sed super thymo, ea eminentiori parte, qua capitula emergunt. His alia accedit ratio, quòd cū scripserit Dioscorides Epithymum plurimum in Cappadocia, & Pamphylia gigni, faciliè colligi potest, ipsum de Epithymo uulgaris usus esse locutum. Quippe si epithymum proprii thymi florem esse duxisset, ei sanè opus non fuisset scribere, quòd magis ijs in locis epithymum copiosum proueniret, quàm alibi: quoniam scripsisse sat erat, oriri epithymum, ubicunque thymū proueniat, hoc argumento, quòd thymum ubicunque nascatur, æstate suos edat flores. Epithymum in thymo satureiæ simili nos sepius legimus prope Goritiam Saluatino, & Gargaro montibus supra Salicanum, qui eo durioris thymi genere copiosè uestiuntur, sed cui epithymum insideat eo tantum tractu, qui ad meridiem spectat. Et si enim montes illi thymo omni ex parte scatent, nusquam tamen thymi plantas mihi licuit inuenire, in quibus Epithymum spectaretur, nisi in amœniore montis parte, ubi herba enata austro perflantur. Quamobrem nil mirum esse debet quòd in Pamphylia, & Cappadocia epithymum frequentissimum proueniat. Sed quoniam tot scio me frustrà huc adduxisse argumenta, quibus meam firmam sententiam, nisi etiam Plinij auctoritati, qua nititur Brasauolus, clarius responderem: id circo illi ita responsum uolo, quòd cū Plinius Dioscoridis mentem, à quo priorem suorum uerborum partem sumpsisse uidetur, non rectè perceperit, ideo non affirmatè, sed dubiè duo fecit Epithymi genera, & aliorum potius, quàm suam opinionem retulit, cū inquit. Epithymum est flos è thymo satureiæ simili. Differentia, quòd hic herbaceus est, alterius thymi albus. Quidam aliter epithymum tradunt sine radice nasci, tenuis similitudine pili, &c. Porro uerò idem Plinius in ijs uerbis errasse deprehenditur, quòd maiori, duriori; thymo herbaceum florem, minori uerò album reddiderit: cū tamen minoris flos purpureus sit, alterius autem modò candidus, modò in candido purpurascens. Hinc itaque perspicuum fit, tam confusè, & inconstanter de epithymo, & thymo tractasse Plinium, ut nihil certū in hac re ex eius uerbis elici possit. Caterum hallucinantur, mea quidem sententia, in Epithymi historia, etiam Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt: quippe qui Dioscoridis uerba perperam interpretati deprehendantur, etsi ut fortè alijs doctiores uiderentur, suam in Epithymo sententiam proferant ijs uerbis. Certissimè à paucis uerus sensus uerborum Dioscoridis de epithymo percipitur. nam cū ipse Dioscorides dicat capitulo de epithymo, epithymum flos est è thymo satureiæ similis, non per hoc intelligit Epithymum, scilicet capillamentum thymi esse simile herbae satureiæ, sed asserit illud dictum capillamentum thymi esse simile capillamento satureiæ, scilicet thymbræ. quia etiam & supra thymbram generatur huiusmodi capillamentum, sicut supra thymum. hæc patres illi. In quibus faciliè cognoscitur horum inanis quadam iactantia, ne dicam, pace sua, ignorantia. quòd sensus uerborum obscuros, claros reddere profiteantur, atque ijs subinde, ut mihi uidetur, maiorem caliginem offundant. Quòd enim Dioscoridis sententia hoc loco euidentior sit, quàm ut exponi debeat, quòd; apertè Monachis refragetur, eius uerba testantur, quæ ita Græcè habent. Ἐπιθυμὸν θύμον ἐστὶν ἄνθος τῆς σκληροῦ καὶ θυμῶρα εὐκότος. hoc est ad uerbum. Epithymum thymi est flos durioris & satureiæ similis. His sanè uerbis liquet, quòd Dioscorides non comparat Epithymum, quod florem thymi uocat, flori satureiæ, ut Monachi illi malè interpretantur, sed illud genitium εὐκότος ad thymum tantum refert: ita ut thymum, cui Epithymum insidet, satureiæ simile faciat. Thymi nanque duo habentur genera. Vnum maius satureiæ simile, in quo epithymum profilit. Alterum minus, tenuissimis folijs refertum, in quo nullum nascitur epithymum. Hoc certè non latebat Dioscoridem. quare ne quispiam fortasse putaret utrique thymo epithymum innasci, id tantum in thymo duriori inueniri prodidit. Sed satis superq; de Epithymo disputatum est: iam medicinae reddenda est ratio, & de eius uiribus agendum. Illud sibi peculiare asciuit Epithymum (ut testatum reliquit Mesues in suis simplicibus) quòd ualentius ceteris medicamentis atram bilem excernit, idq; faciliè, & citra ullam molestiam præstat. Efficax est ad morbos cerebri, nempe melancholiam, epilepsiam, diuturnos capitis dolores, aliasq; atrabiliarias ægrotudines. Confert cordis tremoribus, & animi deliquijs. Præterea cunctis lienis affectibus mirè opitulatur: item renum uitijs, & hypochondriaca melancholia uexatis. Frequens epithymi usus: datur enim utilissimè aduersus carcinomata, elephantiasin, & ulcera maligna, & atra. quin & quartana febre detentos liberat. Epithymi uires breuissimè perstrinxit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Epithymum thymi facultatem habet, ad omnia efficacius. exiccac, & excafcac ordine tertio. hæc tenus Galenus. Verum quia Epithymum ob similitudinem mihi ad memoriam reuocauit CASSUTHAM ita à peritioribus medicis uocatam, licet officinis, & herbariorum uulgò rectius Cuscuta nominetur. At cū à ueteribus Græcis nihil, quod constet, de ea memoria proditum sit, hic locus poscere uidetur, ut de ea aliquid differamus. Cuscuta igitur, eius generis est, ut in frutices, & herbas epithymi modo profiliat, & uiuat earum adminiculo fulta, nulla radice nixa, sed uelut ab alarum sinu prodeuntibus cirris, capillamentisq; longissimis. Hæc statim ab exortu plantarum ramulis se implicat, & adeò crebris inuolutionibus his se circumuoluit, ut breui plantas ipsas strangulet, atque enecet. Folijs nullis inquam uestita uisitur. Flores tamen edit albos, quàm plurimos, à quibus semen tenue prodit. Cirri rufescunt, uitium capreolis crassitudine, & facie pares. Sunt qui putent, admirabile hoc plantæ genus Plinio Cassutam appellari & proinde eam cassutham nominant. Is uerò libro xvi. capite ultimo, ubi ita scriptum reliquit. Est & in Syria herba, quæ uocatur Cassytas, non tantum arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuoluens sese. Nec plura Plinius. Ex quibus equidem, quòd reperiantur Plinij codices, in quibus cadytas, non cassytas legitur, quòd; hæc arboribus tantum, & spinis se circumuoluat, nostra uerò Cuscuta duntaxat herbas, & frutices, non arbores complectatur, & irretiat, non ausim affirmare uulgarem Cuscutam esse Plinij cassytam; præsertim cū in Syria tantum nasci scribat ipse Plinius. Credidere præterea plerique Cuscuta eandem inesse facultatem, quæ & plantis

Epithymū ubi plurimum.

Plinii lapsus.

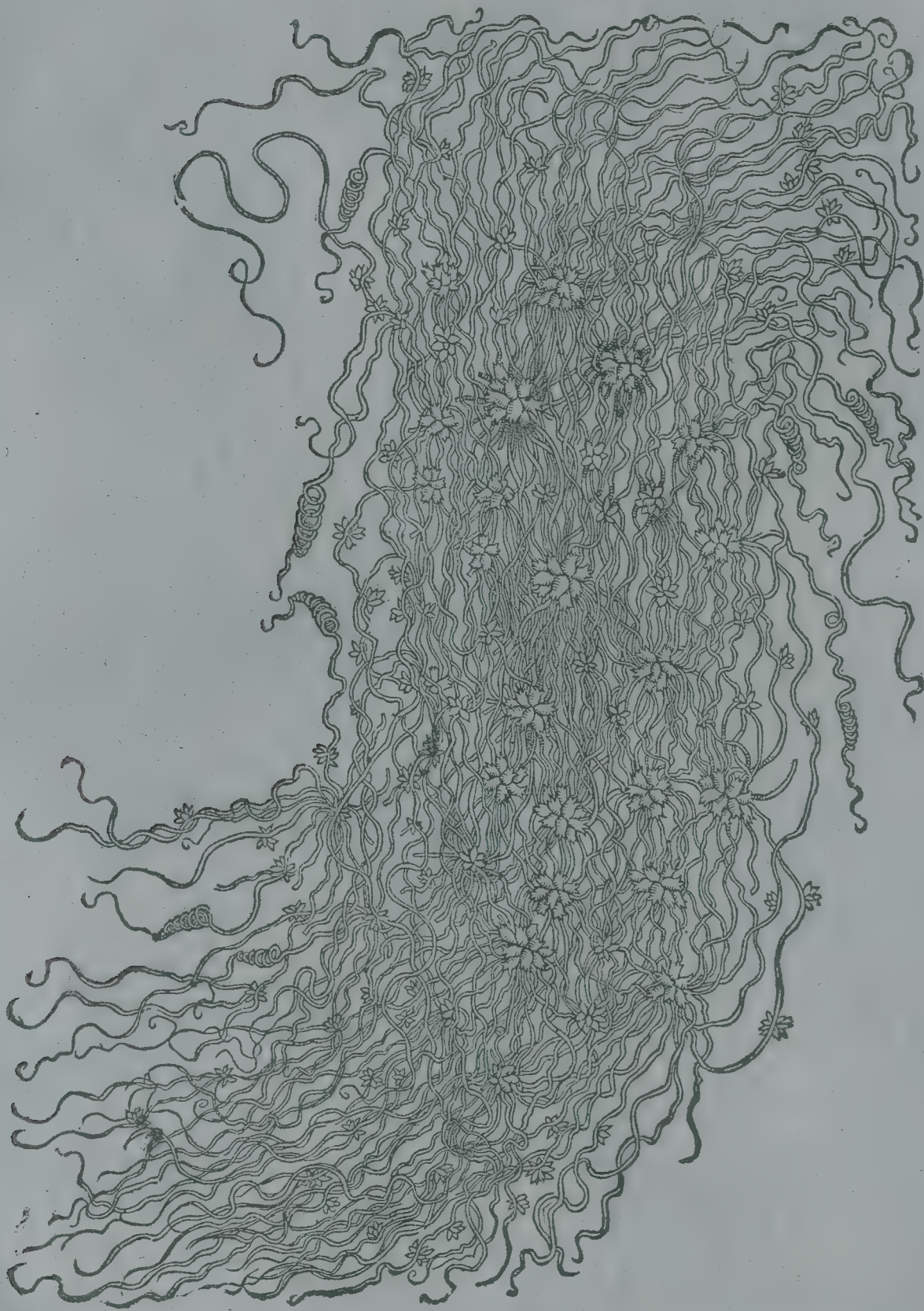
Monachorum expositio uaria.

Epithymi uires ex Mesue, & Gal.

Cassuthæ hist. & uires.



## CVSCVTA.



10 plantis inest, in quibus nascitur. Quorum utique sententiam potius probandam, quam refellendam censeo, argumento quod  
 Epithymum iisdem, Galeni autoritate, polleat viribus, quibus & thymum. Excalfacit Cassutha ordine primo, siccatur;  
 secundo. Abstergit, & quadam cum adstrictione roborat. Iecoris obstructions aperit, infarcti lienis vitia expedit:  
 uenas pituitosis, atque biliosis exonerat humoribus: urinam pellit, & regio morbo subuenit. Puerorum febribus auxilia-  
 tur: sed diuturno usu uenter grauat, quæ tamen noxa tollitur, si anisi momentum adiciatur. Bilem deiecit, præser-  
 tim absinthio admixta. In quem usum decoquitur, bibiturque eius decocti selibra, cum sacchari sesquuncia. Quod Græci Nomina.  
 ἐπίθυμον, Latini quoque Epithymum dicunt: Mauritanii, Efitimo, seu Efichemo: Itali, Epithimo: Hispani, Cabellos, seu  
 flores del thomilho: Galli, Teigne de thyn.



Αλυνον.

ALYPVM.

CAP. CLXXIII.

Conclusa non  
legit Orib.

**A**lypon furculosa herba est, subrubra: gracilibus ramulis: tenuibus folijs: flore molli, leui, & copioso: radice [ betæ, tenui, ] referta acri succo: [ semine epithymi. ] Gignitur in maritimis, maximè Libyæ, quàm largissima, quanquam alibi quoque plurimà prouenit. Semen atram bilem deijcit, si mensura epithymo pari cum sale, & aceto sumatur: uerùm interanea leuiter exulcerat.

10

A L Y P V M.



Alypum



- A**lypum, eiusq; radix (si Actuarius credimus) nil aliud sanè fuerit, quàm officinarum Turpetum, turbit Arabibus dictum, quod album uocant. Ipse enim suo de compositione medicamentorum libello, ubi minoris parandæ triphe-  
ra rationem docet (si rectè uertit Ruellius) sic inquit. Si hoc medicamento pituita deiectionem moliri instituis, alypum,  
id est, album turpetum addas. Idem post, ubi de simplicibus medicamentis uomitum cientibus tractauit, ita scribit. Tur-  
petum, quod radix est pityusæ, & album alypiæ, glutinosam detrahit pituitam. Verùm quia idem Actuarius, paulò  
ante Alypum describens, prodidit eius semen atram bilem per aluum ducere, putauere quidam Actuarius alypiam ab alypo  
differre, quòd huius seminis tantum uires reddiderit. Sed ijs respondi potest, quòd eum probè sciret Actuarius aliam uim  
inesse semini, aliam uerò radicibus, proinde de radicibus sub turpeti, & de semine sub Alypi nomine differuit. Plantæ  
enim habentur, quæ alium folijs, alium semine, alium radicibus effectum præbent. Medium herba nobis exemplo erit,  
10 quæ, Dioscoridis testimonio, menses sistit, cum tamen eius semen contrarium efficiat. Quamobrem facillè crediderim Aly-  
pum, & Alypiam nullis inter se notis diffidere: nec modò his rationibus fretus; sed etiam Pauli autoritate. quippe qui  
libro VII. Alypum inter ea, quæ atram bilem depellunt, commemorauit ijs uerbis. Alypi semen inferius atram purga-  
re bilem pari epithymo mensura, cum sale, & aceto dictum est: intestina uerò, si fidem Dioscoridi accomodamus, leuiter  
exulcerat. Est autem, meo iudicio, quæ nunc Alypias uocatur. hæc Paulus. Ex quibus palam est, Paulo nullam inter  
Alypum, & Alypiam fieri differentiam. Sed hæc dicta sint ad Actuarius mentem; non quidem ad præfixam sententiam  
nostram. nam cum tantum radices solæ, eaq; in particulas dissectæ, nec usquàm uinam earum plantam uiderim, ex un-  
guibus tantum leonem non iudicabo. Ideoq; uelim, ut aliorum sit quoque iudicium, & præsertim cum parum referat ad  
morbos curandos, scire cuius plantæ Turpetum sit radix, cum eius facultates optimæ à medicis perspectæ sint. Caterum  
ad nos solam radicem deferri, neque ullum hætenus qui plantam, uel semen ostenderit, me natum fuisse, antea prodideram  
20 in commentarijs nostris Italica lingua conscriptis. Verùm hoc tempore Lucas Ghinus uir rei medicæ eruditissimus, Pisis  
herbam hanc pro Alypo ad nos misit, cuius hîc picturam damus, quæ quidem descriptioni pulchrè quadrare deprehendi-  
tur. Alypi, quod legerim, non meminit Galenus in simplicium medicamentorum censu. Hîc de Turpeti uiribus nobis  
differendum esset, nisi superius in Tripolij commentatione, eius historiam, ac facultates latius prosecuti essemus, quàm  
ut adhuc plura dicenda, uel addenda supersint. Herba, quæ ἀλὺπιν Græcè, Alypum quoque & Alypia Latine dicitur:  
Italice, Alipo.

Alypi confid.

Opinio quorū  
dam refutata.Alypi uires ex  
Paulo.

Nomina.

Εμπετρον.

EMPETRVM.

CAP. CLXXIIII.

- E**mpetron aliqui phacoides uocant. nascitur in montibus, & maritimis, falso gustu: sed quo pro-  
30 Epius terreno fuerit, amarius sentitur. Trahit bilem, pituitam, & aquam, si bibatur in iure aliquo  
aut hydromelite.

Empetri cap-  
deest in meo  
exemplari.

- E**mpetri herbæ faciem nullis prorsus notis depinxit Dioscorides. Vnde solo nomine nobis de hac herba potius diuinan-  
dum esset, quàm quòd aliquid certi, ac perpetui statui possit. Non desunt tamen qui Oedipum se faciant, & hæc Diosco-  
ridis obscura quasi enigmata audeant soluere. Hi siquidem Empetron eam plantam putant esse, quam hodie Romani Fæni-  
culum marinum appellant, alij uulgari sermone herba di San Piero. Sed hanc nos superius libro secundo legitimum esse crith-  
mum, pluribus probauimus. Porro & ubi nascatur Empetron, & quibus facultatibus sit præditum, Plinius quoque  
tradidit lib. XXV I I. cap. IX. ita ut ea planè à Dioscoride mutuatur deprehendatur. Verùm in reddendis medicinis, no-  
minis fortasse similitudine deceptus, quòd Empetron saxifragam esse existimauerit, uires, quas utrique seorsum tribuit Dio-  
40 scorides ipse uni Empetro assignauit, addens huic, quòd urinas cieat, & calculos frangat: quæ medicina saxifragæ debent-  
tur. Qua in re Plinium omnino errasse fatendum est. Empetri meminit Galenus libro V I. simplicium medicamentorum,  
ubi de eius uiribus in hunc modum disserit. Empetron ad solas purgationes uidetur esse commodum, bilem, ac pituitam  
educens. Gustu salsum est: proinde ad alia quoque utaris licet, ad quæ pollere ostendimus substantiam salsam. Nomina-  
tur item prasoides. Hæc Galenus. qui tamen à Dioscoride in nomenclatura discordat: quandoquidem alter Empetron pha-  
coides à quibusdam uocari prodidit, alter uerò prasoides dici ait. Quare non deest suspicio, quin aut horum alter errauit,  
aut alterius codex hoc in loco sit deprauatus. Non enim uideo, quomodo rectè idem Empetron simile reddi possit,  
& lentum, & porro, ut illa nomina demonstrant. Quod Græci ἐμπετρον, Latini similiter Empetrum & Calcifragam nomi-  
nant: Itali, Empetro.

Empetri confi-  
deratio.

Plinii error.

Empetri uires  
ex Gal.

Nomina.

- 50 Αμπελος ἄγρια. VITIS SYLVESTRIS. CAP. CLXXV.

- V**itis syluestris sarmenta uitis<sup>a</sup> modo prælonga emittit, aspera lignosa, [rimoso cortice,] folijs hor-  
tensis solani, longioribus, ac latioribus, <sup>b</sup> muscoso flore, & capillaceo: fructu exiguis uuis simili,  
post maturitatem rubente: rotunda est acinorum facies. Feruefacta radix in aqua, & in cyathis duo-  
bus uini aqua marina diluti, pota, humorem alui ciet: ideo hydropicis datur. Vuæ eius uitia cutis in  
facie & maculas omnes expurgant. Enascentes uiticulæ, cibi gratia, sale condiuntur.

<sup>a</sup> Orib. addit.  
δινοσάρον. i. ui-  
tis uiniferæ.Orib. non le-  
git, rimoso cor-  
tice.<sup>b</sup> Orib. legit  
βοτρυοειδής. i.  
racemoso.

- V**itis syluestris cuius imaginem hîc appingi curauimus; ita nobis appellanda fuit, non quòd omnino Dioscoridis ἀμπε-  
λον ἄγριαν eam facere uelimus: sed quòd plures habeat notas, ac etiam facultates quæ illam representant. Siqui-  
60 dem sarmenta uitis modo emittit, folia habet hortensis Solani fructum exiguis uuis similem post maturitatem rubentem,  
cuius acinorum facies rotunda est. Nam hæc omnia uitis syluestris sunt indicia. Repugnat tamen florum figura, quòd  
muscosi

Vitis sylue-  
stris confid.





muscosi non sint, nec capillacei, sed racematim coherentes. Verum cum in Oribasij codice, qui ex Dioscoride transcribit, legatur *βοτρυώδης*, non *ἀμυγδαλωδής*, hoc loco, depravatam esse Dioscoridis lectionem, haud temere censemus, & praesertim, quod rationi magis consentanea sit Oribasij lectio, quam quae Dioscoridi (ut puto) depravate legitur. Siquidem nullo scio plantam; fructum una modo proferentem, quae flores racemosos non fundat, adeo ut omnino stupidus dici possit, qui aliter contendat. Praeterea nec illud nobis obstare videtur, quod haec planta rimoso cortice non sit, cum etiam verbum illud *οριβάσιον* in Oribasio non legatur. Adde quoque, quod haec planta, omnibus suis facultatibus, agresti viti bellice correspondeat. Nostrae enim mulieres in Hetruria acinorum succo utuntur ad faciei nitorem, & ad lentigines, maculasque delendas. Nec desunt, qui scriptis mandauerint, sarmentorum & radicum decoctio, ex uno albo, in operculato fictili parato, sanari hydropicos & Regio morbo affectos. quod non solum aluum exoluat, sed urinam quoque moveat. Quibus rationibus, & autoritatibus fretus (sit uel non sit haec planta Dioscoridis *ἀμυγδαλωδής*) non ab re esse nobis visum est, sylvestrem utem hanc stirpem appellari posse, quousque novus appareat Dioscorides, qui aliam veriore demonstrat. Sed quam misere hallucinantur, qui vitalem nobis vulgo vocatam, quam alterius clematidis genus esse statimus, agrestem



uitem faciunt, aliàs longiori commentatione (Deo permittente) differemus. Theophrastus uitem syluestrem Atragenam uocasse uidetur lib. v. cap. ultimo de plantarum historia, ubi de fomitibus ad ignem concipiendum egit. Antiqua enim etas chalybem fortasse non experta, ex ligno duriore, & fungoso ignem parabat: ad quod, meo iudicio, syluestris uitis materies admodum apta fuit. Fuchsius, Tragus, & alij nonnulli, qui in Germania de Stirpium natura & facultatibus scripserunt, agrestem hanc nostram uitem Amaram dulcem appellauerunt, quòd mansus sarmentorum cortex primo statim occur su amarus, & deinde paulò post dulcis sentiatur, & praesertim si diutius ruminetur. De huius uitis syluestris uiribus scripsit Galenus lib. vi. simplicium medicam. his uerbis. Vitis agrestis racemi extergendi uim habent, ut ephelis, & nauos, & id genus omnia in extrema cute existentia curare possint. Sed & adstrictionem quandam extremae germina obtinent, quae & sale condiri assolent. Quae uitis ἀμπελος ἀγρία Græcis, Vitis syluestris Latinis uocatur: Vite saluatica, Italis.

Vitis sylue-  
stris uices ex  
Gal.

Nomina.

10 ἀμπελος λευκή.

VITIS ALBA.

CAP. CLXXVI.

V Item albam aliqui bryoniam uocant. Folijs, uiticulis, pampinisque satiuam uitem imitatur, sed hirsutiora sunt omnia: ea, quos prope se nacta sit frutices, suis clauiculis complectitur: fru

VITIS ALBA, SIVE BRYONIA.



Etus



Conclusa non  
legit Orib.  
a Dragom.  
πράχνη, &  
καὶ πᾶσι, &  
καὶ πᾶσι. Ra-  
dix candida, &  
crassa, ut & ger-  
men.

etus rubens in uua dependet, quo coria pilis spoliatur. Ex ea asparagi, [ qui prima germinatione exeunt, ] decocti in cibo, aluum, & urinam cient. <sup>a</sup> Folia, fructus, radix acrem uim sortiuntur: itaque ulcerum phagedænis, gangrænis, chironijs, putrentium tibiæ tædio, efficaciter ex sale illinuntur. Radix corpus abstergit, & cutem erugat: uitia cutis in facie, uarosq; , lentigines, & cicatrices nigras emendat, cum eruo, creta Chia, & foeno græco. Eodem effectu prodest decocta in oleo, usque dum liquefcit: sugillata tollit, & reduuias committit. inflammationes discutit illita ex uino: suppurationes rumpit. medicamento aptè immiscetur, quod carnem exest: infracta ossa extrahit, trita, & imposita.

Datur comitialibus in potu drachmæ pondere, quotidie anno toto: prodest attonitis, & uertigine laborantibus, consimiliter assumpta. Contra uiperarum ictus pota drachmis duabus, auxiliatur: partus necat: mentem interdum subtrahit. Foeminarum locis apposita partus, secundasque morantes trahit: cit urinam pota. Eclegma ex ea fit cum melle, difficilè spirantibus, strangulatu oppressis, tussientibus, uulsis, ruptis, & laterum doloribus. Lienem ternis obolis pota ex aceto triginta diebus, consumit: illinitur ad eadem cum fico. Ad muliebres quoque infessus decoquitur, siquidem uulvas purgat, sed abortum facit. Succus è radice uere exprimitur, qui trahit pituitam cum aqua mulsa potus. Ad psoras, & lepras semen efficaciter illinitur. Lactis abundantiam facit succus eius, si cum tritico decocto sorbeatur.

Vitis albæ con-  
sideratio, & ui-  
res.

**V**itis alba officinis, & herbarijs Bryonia nominatur. Vulgo mulicribus Cucurbita sylvestris dicitur. Nota omni-  
bus ferè planta est, quod passim secus uias, & propter sepes proueniat. Germinat hac primo statim uere plures à  
radice emittens uiticulas, teneras, & hirsutas, quæ paulatim adolentes per sepes & fruteta, arbusculas scandunt, &  
suis clauiculis, quibus refertæ sunt, sese cum illis uinciunt. Folia profert uitigineis proxima, minora tamen, angulosa,  
aspera scabraq; : flores racematim coherentes, colore pallido & in stellæ modum radiantes. Fructum racemosum, uino-  
sumq; , acinis hortensis solani magnitudine æqualibus, colore primùm uiridi, & per maturitatem rubro, & quandoque  
nigro quem Dioscorides non uidit. Nos hunc in Vngaria, & Boemia copiosum uidimus. Quibus in locis nulla uisitur Bryo-  
nia, cuius fructus rubescat. Semen in acinis delitescit, glutinoso succo immersum, subrotundum ac paulo acuminatum.  
Radice nititur grandi, uastaq; , perenni, carnosa, longitudine plerunque cubitum excedente. Crassitudine humani fe-  
moris, capite multis ceu uerrucis tuberoso, ima parte dinaricata, colore foris cinereo, & candida, & succosa intus pul-  
pa; amaro, & subacri sapore, quinetiam fortiter adstringente, succo madet glutinoso, odore grani. Nasçitur plurimum  
propter sepes, itinera & fruteta. Hanc inter sua deiectionaria medicamenta reposuit Mesues, qui de ea hac ad sensum scri-  
bit. Vitis sylvestris, quod hausta, quem admodum & dracunculus, uentriculo, & iecinori noxam inferat, danda non  
est, nisi aromatum puluere permista, aut addito mastiche, cydonijs malis, aut alijs adstringentibus, roborantibusq; me-  
dicamentis. Succus è contrita radice expressus pituitam eicit, urinam remorantem trahit, & cerebrum mundat: quin-  
etiam pectus, & nervos à pituitosis, putridisq; excrementis: uiscerum obstructions aperit: renes à calculis expedit: sub-  
uenit item uertiginosis, comitialibusq; . Præstat opem mirificè tussientibus: & induratos tumores resoluit, præsertim lie-  
nis, si cum uino, & ficubus tusa radix illinatur. Menstrua elicit, & uniuersum purgat uterum, atque etiam fetum ex-  
pellit, si in eius decocto insideant fæmina. Succus fabarum, aut cicerum farina exceptus, maculas in facie, & uulne-  
rum cicatrices emendat, linimenti modo adhibitus. Oleum excauatis eius radicibus immixtum cineribusq; incoctum, su-  
gillata delet. Præterea mulieres uulue strangulationibus obnoxias mirum in modum iuuat, adeo ut eas à strangulatu li-  
beret, & sanet. Equidem noui mulierem quotidie ferè per annos hoc morbo uexatam, quæ tandem à quodam uulgaro her-  
bario edocta, ut uinum album biberet, in quo uitis albæ radicis uncia efferbuisset dormitum itura semel in hebdomada, cum  
hac medicina per annum usa fuisset, optimè ex illo morbo conualuit. Vitis albæ meminit Galenus libro v l. simplicium me-  
dicamentorum, de eius uiribus ita scribens. Vitis alba, quam & Bryoniam, & Psilothrum uocant, prima quidem germina  
ab omnibus pro more in uere eduntur, utpote edulium stomacho, eo quod adstringat, gratum. Habent etiam subamaram, &  
modicè acrem adstrictionem: quare & urinam moderatè cient. At radix & abstergentem, & desiccantem, & tenuium par-  
tium, ac moderatè calidam uim obtinet: quamobrem & lienes induratos liquat, tum epota, tum foris cum ficubus imposi-  
ta: & psoram, & lepram sanat. Porro fructus eius racemi speciem præferens, ijs qui coria tingunt, utilis est. Planta hac  
Græcis ἀμπέλως λευκή, & Γρυωνία uocatur: Latinis, Vitis albæ: Mauritanis, Fesire, Alfesire, Fessera siue Alfescera, Ne-  
Zargiesan seu Nezarchasen: Italis, Vite bianca, & Zucca saluatica: Germanis, Stickleurtz, & Teufel Kirbsz: Hispanis,  
Nuxa & Anorca: Gallis, Colubrine, & couluree.

Vitis albæ ui-  
res ex Gal.

Nomina.

Ἀμπέλως μέλαινα.

VITIS NIGRA.

CAP. CLXXVII.

**N**igra uitis, quam aliqui nigram bryoniam uocant, folia fert hederæ, sinilaceis proxima, sed ma-  
iora: caules etiam cognatos: capreolis suis arbores, quasi adminicula, comprehendit: fructus  
racematim coherens, qui inter principia uirent, & post maturitatem nigrescunt: radix foris nigra, in-  
tus buxæ colore nitet. Viticulae quæ primo germinum partu erumpunt, in olera recipiuntur. men-  
tis profunt. Radix eadem, quæ uitis alba præstat, sed inefficacius. Folia cum uino exulceratis iumen-  
torum ceruicibus commodissimè illinuntur: luxatis itidem imponuntur.

Vitis



## VITIS NIGRA.

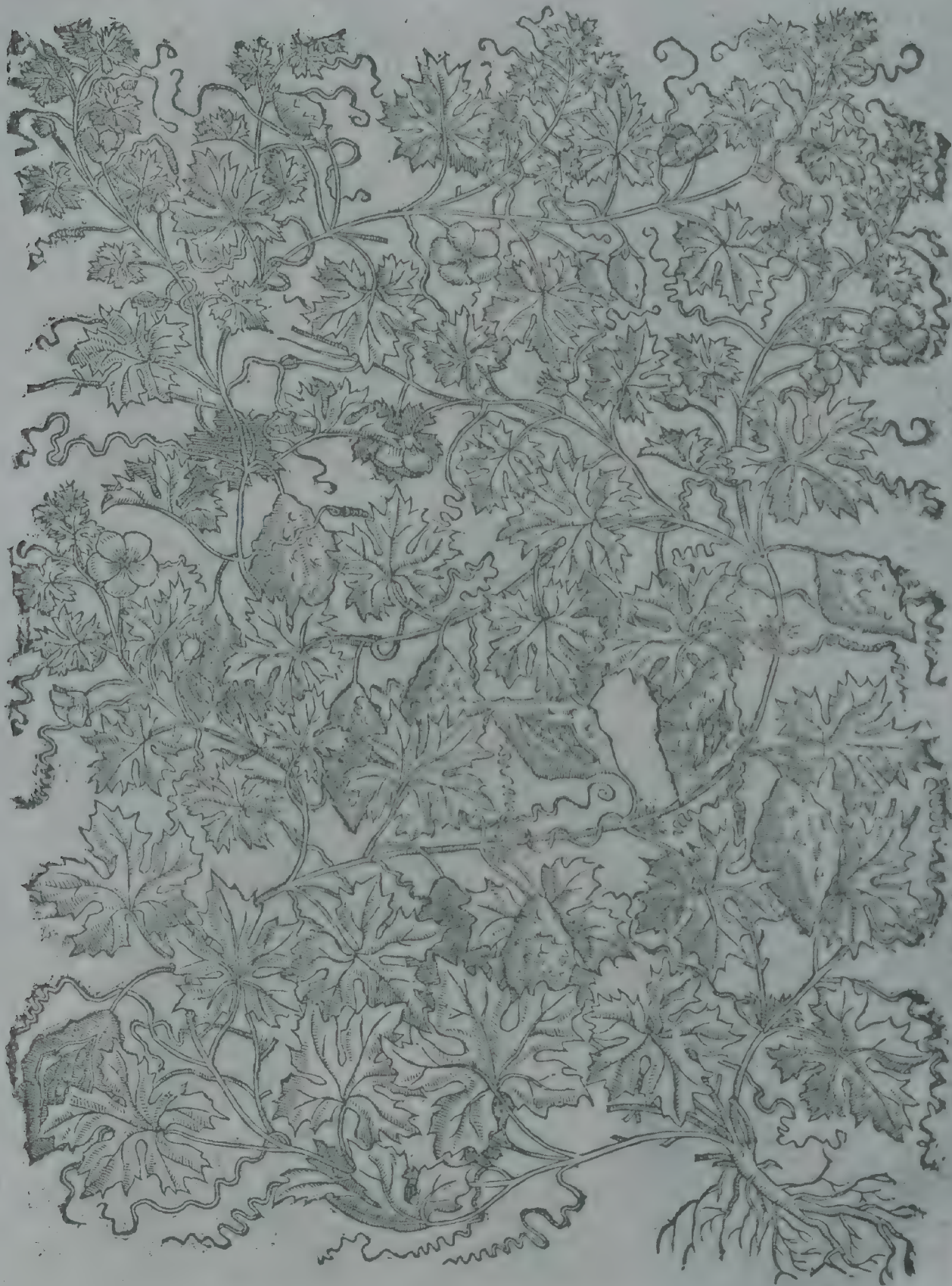


10 **V**itis nigra Heiruscis uulgò appellatur Tamaro, corrupto à tamno uocabulo. Sunt enim qui hanc tamnum, siue tamum etiam uocent, unde Latinis eius uua Taminia dicta est. Huius uiticula, quæ uere primùm è terra erumpunt, quòd asparagis similes sint, eorum more decoctæ, hæc etiam tempestate manduntur, quanuis non eam, quam asparagi, cum palato ineant gratiam. Frequentissima hæc in Hetruria provenit, quin & in Goritienfi comitatu, ubi Martio & Aprili mensibus, eius cauliculi in fasciculos digesti in foro ueneunt ad ciborum usum. Huic tamen, quæ in Italia nascitur, illud tantùm obijci posse putauerim, quòd in uuarum colore ab illa dissidere inueniatur, quam Dioscorides representauit, quòd huic uua post maturitatem nigrescant, nostræ uerò perpetuò rubentes spectentur: cætera enim, meo quidem iudicio, inter se maximè conueniunt. Sed illud nihil me mouet, neque facit, ut mutare debeam sententiam, & credere hanc aliam esse à Vite nigra quòd uiderim in Vngaria, & Boemia (ut in præcedenti commentatione diximus) Bryoniam uniuersam fructum ferre omnino nigrum, cùm tamen Dioscorides rubri tantùm meminerit. quin etiam hoc idem in Sambuco spectatur, ea

Vitis nigra  
confid.



## BALSAMINA.



enim quæ in montibus prouenit, rubicundum fructum edit; altera uerò ex purpura nigricantem. Videtur quoque solanum 10  
hortense quibusdam in locis uuas ferre modò nigras, modò rubentes, modò croceas: quandoquidem natura plerunque cum  
florum, & fructuum colore ludere soleat, ut in uuis, cerasis, moris, ficibus, prunis, malis, & alijs compluribus perspicuò cer-  
nitur. Idcirco nil mirum esse debet, si in Italia Vitis nigra rubentes uuas proferat, alibi uerò nigras, ut in Græcia, Asia,  
alijsq; calidioribus, quòd huiusmodi discrimina sæpenumero cæli, ac soli diuersitate contingant. Hac igitur ratione fretus,  
quæ, ni fallor, illam obiectiõnem diluit, non dubitauerim asserere, hanc plantam, cuius etiam hic effigiem pictam damus, esse  
ueram ac genuinam Vitem nigram, quoniam ceteræ omnes prorsus notæ illi ad stipulari deprehenduntur. Caterum credi-  
dit Leonardus Fuchsius, medicus nostræ ætatis celebris, eam stirpem esse legitimam Vitem nigram, quæ nostris in Hetruria  
uulgò Vitalba dicitur, quamq; alteram esse Dioscoridis clematidem superius huius libri initio abundè ostendimus. Verum  
hæc eius opinio nobis, pace sua, planè reprobanda uidetur. Siquidem nostra Vitalba non habet radicem foris nigram, intus  
buxeo

Fuchsi opin.  
reprobata.



## BALSAMINA ALTERA.



10 buxæo colore: non fert folia hederae maiora, sed potius minora, & per ambitum laciniata: nec semen edit in racemi modum, sed simul compactum, nulla cum uvis similitudine. Adde, quod eadem sua facultate exulcerat. Vitis uero nigra exulceratis boum ceruicibus medetur, & luxatis ob adstringentem uim, quam habet, utilissime imponitur. Martinus Guidottinus, Tridentinus Myropola & rei plantarie studiosus, scripsit ad me superioribus diebus, nuper à quibusdam fortè fortuna obseruatum esse, Vitis nigrae radici uim inesse præstantissimam ad conciliandam uenerem, si sub cineribus feruentibus decocta deuoretur. imo hoc quoque addit, superare hanc cætera auxilia, quæ libidinis flammam accendunt, præter id quod haud ingratum sit edulium. Vitis nigrae uires paucis perstrinxit Galenus lib. v. i. simplicium medicamentorum, sic inquit. Vitis nigra, uocatur autem hæc propriè bryonia, uiti alba ad omnia similis, nisi quod imbecillior. hæcenus Galenus de uite nigra. Huius autem succo (ut est author Mesues) nihil ualentius ad strumas sanandas, si cum uini, & mellis æquali portione is hauriatur. Præstat ad idem radix quoque si tusa, & melle excepta illinatur. Sed quoniam Vites tam

2999 2 alba,



## VESICARIA REPENS.



Viticellæ, siue  
Balsaminæ hi-  
storia.

alba, quàm nigra, de quibus hæcenus dictum est, mihi in mentem eam herbam redegerunt, quæ aliquibus vulgò vocatur **BALSAMINA**, alijs *Viticella*, alijs *Momordica*, alijs *Cavanza*, cum ueteribus nihil de ea posteritatis memoriæ proditum sit, sitq; dotibus quàm plurimis non obscuris prædita, hunc locum opportunum duximus, in quo huius herbæ historia pertractetur. Est itaque **VITICELLA**, siue *Balsamina*, planta, quæ prælongis, tenuibusq; uiticulis, ultro citroq; reptantibus, proximas tum herbas, tum arbusculas comprehendit: folijs uitis albæ, aut uiniferæ similibus, sed longè minoribus, magisque per ambitum laciniatis: capreolis tenuibus ex alarum sinu prodeuntibus, quibus sese implicat apposis adminiculis. Florem promit cucumeri similem, colore subluteum: fructum utrinque turbinatum, qui oui ferè faciem representat, cute carnosâ, quibusdam acutis bullis rigente, dipsaci modo. Huic maturo puniceus color, qui præterea facillè dissilit ultimam maturitatem adeptus. Semen includit anguriæ uocatæ simile, minus tamen, contextum cute crassâ, pingui, lubrica, & perquàm rubente. Planta hæc gracili nititur radice, nec citius fructum perficit, ac maturat, quàm aduentante autumno, Augusto,



Augusto, & Septembri mensibus. Nusquam nisi sata, quod sciam, in Italia prouenit: pluribus autem in locis inibi planta-  
tur, & nascitur. Folia uulnera recentia glutinant. Fructus exempto semine insolantur diu in oleo omphacino, aut ma-  
cerantur eodem oleo in balneo calentis aquæ, aut equino calente fimo, fitq; inde oleum præstantissimum ad arcendas uulne-  
rum, mamillarumq; inflammationes, doloresq; mulcendos. Valet idem ad exulceratos, inflammatosq; uteros siphone inie-  
ctum. Doloribus hæmorrhoidum mirè auxiliatur: in quem usum macerantur fructus (ut diximus) oleo amygdalino dulci,  
aut è semine lini expresso, addita ad unamquamq; olei libram, liquidæ uernicis uncia. Medetur hoc ambustis tam igne, quàm  
aqua. Punctis, sauciat isq; neruis utiliter illinitur: quin & uulnerum cicatrices tum attenuat, tum etiam prorsus delet. Scri-  
bunt recentiorum quidam, steriles mulieres fecundas fieri, si à balneo medicamentis utero conferentibus parato, hoc oleo  
uteri osculum sibi perunxerint, ac demum suis se iunxerint uiris. Ramicosis pueris efficax remedium est, si eo locus sæpius  
perungatur. Foliorum puluis (ut ij affirmant, qui periculum fecerunt) cochlearis mensura ex plantaginis, siue equiseti de  
cocto intestinorum uulnera sanat. Nec desunt qui eundem puluerem laudibus efferant, ad coli dolores, & intestinorum  
tormina. Porro illud hic prætereundum non est, ne forte huiusce plantæ nomina alicui imponant, quod sunt qui Momordi-  
cam etiam appellant geranij genus quoddam, illud scilicet, quod maiora inter cætera folia profert, maluæ amplitudine, de  
quo libro tertio in Geranij abundè disseruimus. Est & alia planta, quam Balsaminam quoque uocant, sed à præscripta fa-  
cie longè diuersa. Nanque caulis illi est crassus, sesquicubitalis, pinguis, & succo prægnans, in quo numerosi habentur ra-  
mi abundè uegeti. Folia profert Salicis ferè modo longa & in uniuerso ambitu serrata: flores prægrandes purpureos, re-  
tro inflexè caudatos, è quibus poma suboriuntur alterius Balsaminæ non admodum dissimilia turbinata, hirsuta, & que  
colore sint primum uiridi, & deinde lutescente. Dissiliunt hæc per sese, cum ad ultimam peruenerunt maturitatem abiecto  
semine, quod lenticulæ faciem exprimit. Radicibus nititur numerosis, crassis, ac robustis. Putant quidam, (id quod  
etiam scribunt) iisdem esse cum altera uiribus, uerum nos nullam eius experientiam habemus. Ceterum faciunt hæc planta,  
que suo reptatu arbores scandunt, & tabernacula, attegias, sepes, & fruteta circumuestiunt, ut hic quoque plantam pariter  
arbores scandentem adtexam, quam VESICARIAM repentem à fructuum facie recentiores uocant. Cuius historiam descri-  
psimus superius de Solano Halicacabo differentes, ubi hanc plantam excudendam ordinaueramus. Verum quoniam à  
Typographi ministris id neglectum est, hic eam inter has repentes, scandentesq; stirpes collocandam duximus. Quæ Vi  
tis nigra Latinis, ἀμπελος μέλαινα Græcis nominatur. Arabibus, Fesire sentanim, Fesirefim, Alfesirefim, siue Faserfin: Italis,  
Vite nera, & Tamaro: Hispanis, Congorca.

Viticellæ uoca-  
tæ uires.

Nomina.

Πτέρις.

FILIX MAS.

CAP. CLXXVIII.

**F**ilici folia sine caule, sine fructu, sine flore, ex uno pediculo cubitali longitudine exeunt, multifi-  
da, & lateribus<sup>a</sup> pinnata, sub graui odore: radice per summa cespitum, nigra, oblonga, filices mul-  
tas fundente, subastringente gustu. nascitur in montibus, & saxosis. Radix latas tineas excutit, sum-  
pta drachmis quatuor ex aqua mulla: melius si cum scammonia, aut ueratri nigri totidem obolis de-  
tur: sed qui sumunt, alia prægustare debent. laborantes lienis incremento recreat. Radix & potu,  
& illitu cum axungia, uulneribus sagitta arundinea factis, est auxilio. cuius rei probatio talis fertur.  
Peribit filix, quam per ambitum sata copiosior arundo coronet: & contrà euanescentes abibit arundo,  
quam obsepiens multa filix in orbem cinxerit.

<sup>a</sup> Meū. & Cat.  
ἀνὴν πλωμένα  
ὡς πτέρις. i. ex-  
pāsa uelut ala.

Θηλυπτερίς

FILIX FOEMINA.

CAP. CLXXIX.

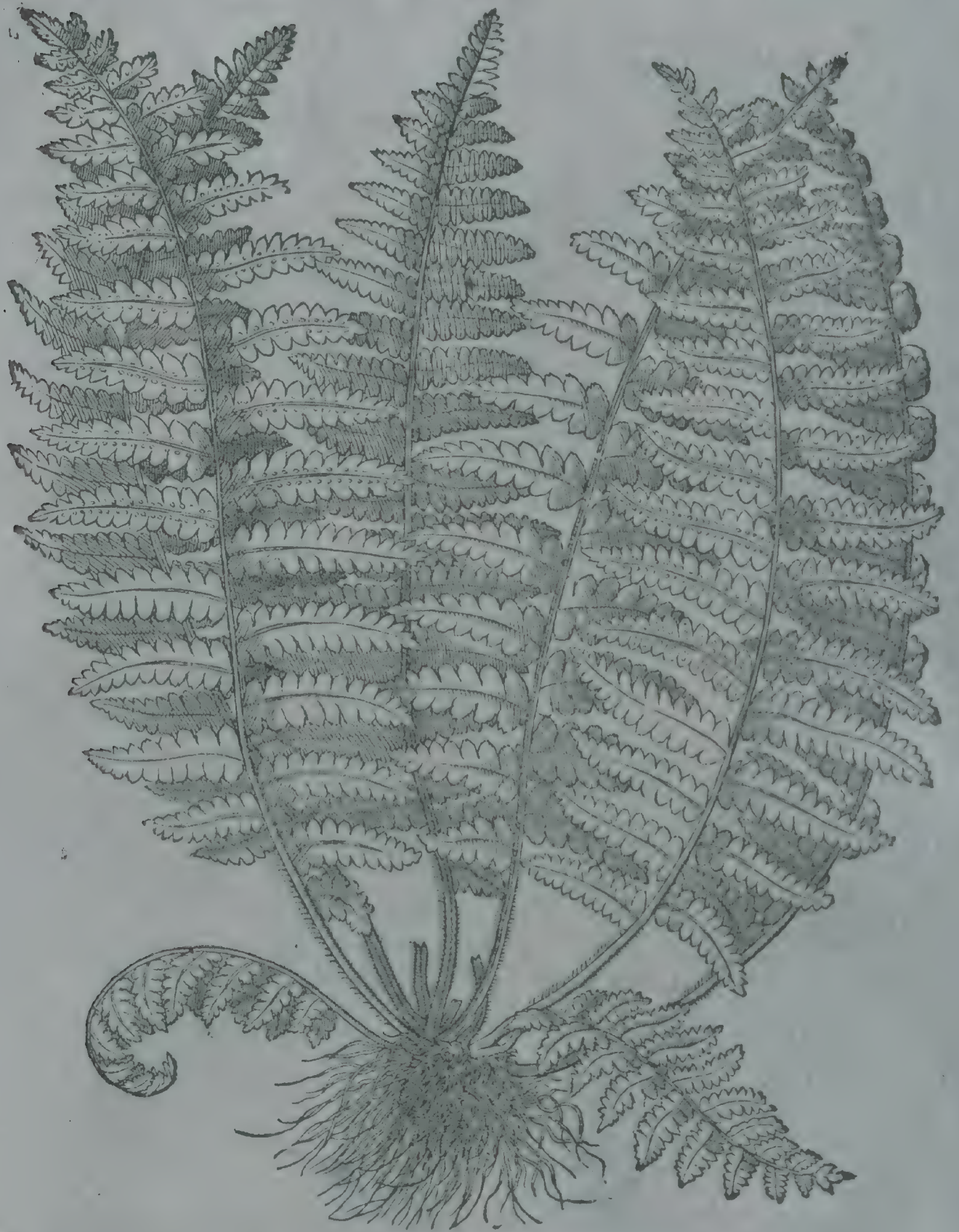
**F**ilix foemina<sup>a</sup> folijs est filicis, furculosis, altioribusque, & quæ non singulari, ut illa, pediculo  
fulciantur: radicibus longis, pluribus, obliquis, quæ ex nigro in luteum flauescunt: aliquæ etiā  
num rubræ inueniuntur. Pellunt lata interaneorum animalia, cum melle, eclegmate sumpto: potæ  
cum uino drachmis tribus teretes tineas eiiciunt. Datæ foeminis sterilitatem faciunt: & prægnantibus  
abortum, si supergrediantur. Farina humidis ulceribus, & cicatrici repugnantibus inspargitur: iu-  
mentorum ceruicibus medetur. Folia recentia in oleribus cocta manduntur, ut uentrem emolliant.

<sup>a</sup> Meū. & Cat.  
τὰ μὲν θυλλὰ  
πτερίδι ὅμοια,  
ὅν μονάμαχα  
δὲ ὡς τὰ ἐκεί-  
νης ἀλλὰ πολ-  
λὰς ἔχοντα ἀ-  
ποφύσεις. i. fo-  
lia quidem fili-  
ci similia ha-  
bet, sed non ex  
uno pediculo  
uelut illa, ue-  
rū multas pro-  
pagines habet.

**F**ilicis tam maris, quàm fæminæ plantas, nemo est, qui non nouerit. Mas etsi (ut Dioscorides inquit) neque caulem, ne-  
que florem, neque semen profert: certò tamen compertum est à naturalium rerum indagatoribus, semen ferre filicem  
auerfis folijs inherens, sed adeò minutum, ut uisum ferè fallat. Legitur abscissis propè radicem folijs, & in domo suspensis,  
substrato linteolo, aut papyro, ad finem Iunij; nam circa hoc tempus maturescit. Atqui uulgus id colligi haud posse credit,  
nisi nocte festum diui Ioannis Baptista præcedente, superstitionis quibusdam admurmuratis uerbis quibus Cacodæmones fu-  
gari censet, qui filicis semen custodire creduntur. Sed hæc, & fabulosa sunt & superstitionosa. Vtriusque filicis meminit  
Theophrastus lib. IX. cap. XX. de plantarum historia, his uerbis. Filix fæmina utilis contra interaneorum animalia lata,  
melle subacta: & contra tenuia, in uino dulci cum farina hordeacea data. Si mulieribus grauidis detur, abortum facere:  
si cæteris, steriles in totum reddere aiunt. Differt fæmina filix à mascula, quòd folium unico artu porrectum hæc habeat,  
radicem uerò crassam, longam, & nigram. Harum igitur uires sterilitati addixisse natura putatur. Hactenus de filicibus  
Theophrastus. De ijs etiam scripsit Plinius lib. XXV I I. cap. IX. sic inueniens. Filicis duo genera, nec florem habent, nec  
semen. Pterin Græci uocant, alij blechnon, cuius ex una radice complures exeunt filices, bina etiam cubita longitudine ex-  
cedentes, non graues odore. Hanc marem existimant. Alterum genus thelypterin Græci uocant, alij nymphæam pte-

Filicis utriusq;  
hist.



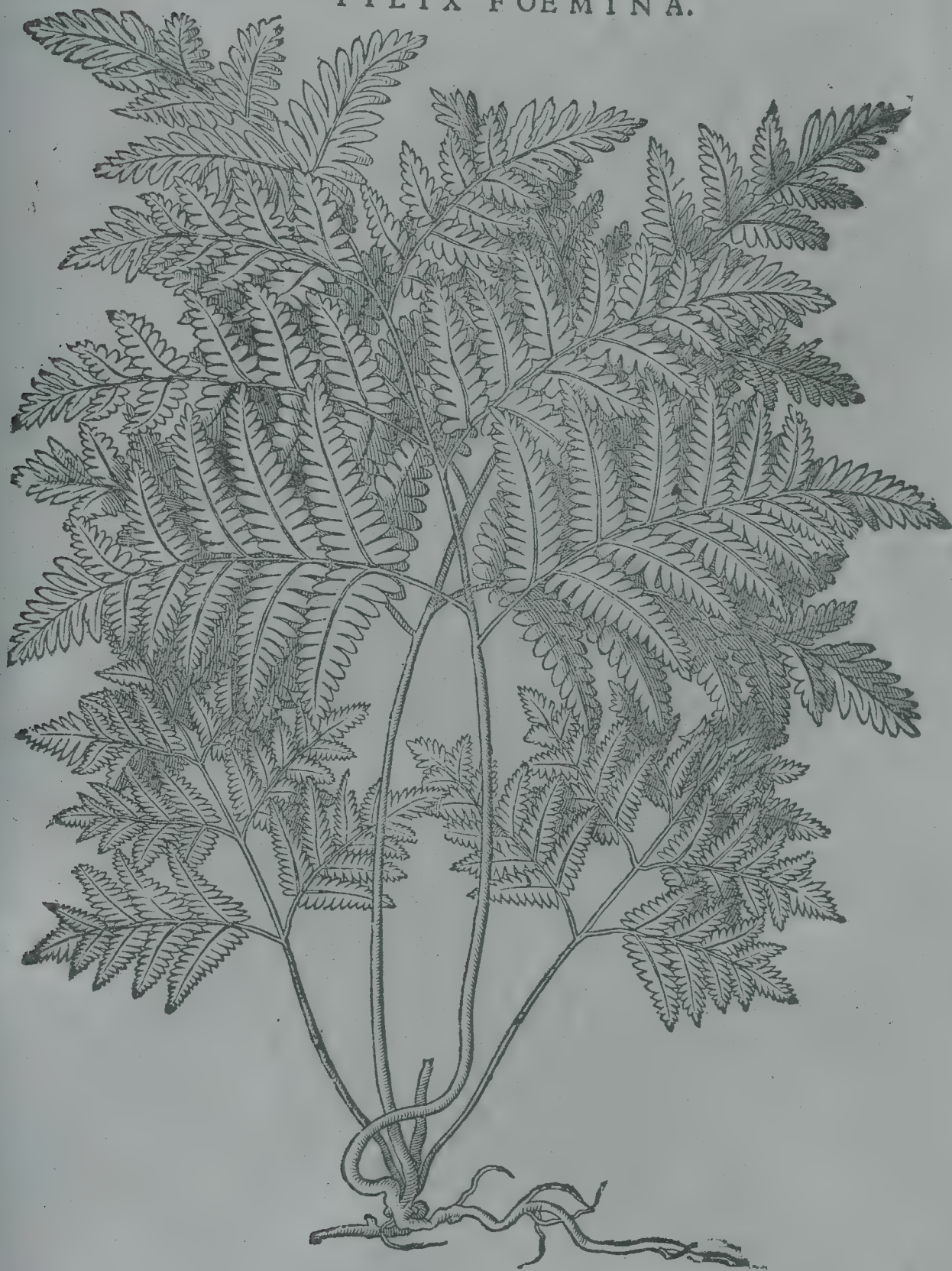


vin. Est autem singularis, atque non fruticosa (fortè rectius non singularis, atque fruticosa) brevior, molliorq; & densior, 10  
 folijs ad radicem canaliculatis. Vtriusque radice sues pinguescunt. Folia utriusque lateribus pinnata, unde nomen Græ-  
 ci imposuere. Radices utrique longa, in obliquum, nigra, præcipue cum inaruerit: siccare autem eas sole oportet. Na-  
 scuntur ubique, sed maxime frigido solo. Effodi debent Vergilijs occidentibus. Vsus radice in trimatu tantum, neque  
 ante, neque postea. Pellunt interaneorum animalia: ex his ptanias cum melle, ceteras ex uino dulci triduo potæ. Vtra  
 que stomacho inutilissima. Aluum soluit, primò bilem trahens, mox aquam. melius ptanias cum scammonij pari pondere.  
 Radix eius duum obolorum pondere ex aqua, post unius diei abstinentiam bibitur, melle prægustato, contra rheumatismos.  
 Neutra danda fæminis, quoniam gravidis abortum, ceteris uerò sterilitatem facit. Farina earum ulceribus tetrīs in-  
 spargitur, iumentorum quoque ceruicibus. Folia camicem necant, serpentem non recipiunt. Et libro xviii. cap. vi.  
 idem de Filice hæc scripta reliquit. Filix biennio moritur, si frondem agere non patiaris. Id efficacissimè contingit germi-  
 nantis ramis baculo decussis: succus enim ex ipsa defluens necat radices. Aiunt & circa solstitium auulsas non renasci,  
 nec arundine sectas, aut exaratas uomeri arundine imposita. Filicem utranque prodidit Galenus lib. viii. simplicium  
 medica-

Filicis utriusq;  
 uires ex Gal.



## FILIX FOEMINA.



10 medicamentorum, ubi de earum uiribus in hunc modum differit. *Filix mas* radicem habet maximè utilem: latum enim lumbricum interficit, si quis eam quatuor drachmarum pondere in aqua mulsa sumpserit. Ad eundem modum fœtum uiuum quidem necare, mortuum autem eicere mirum non est: est enim amara, paulum habens adstrictionis. Quamobrem ulceribus imposita ualenter desiccandi facultatem obtinet, non tamen mordax est. Similem ei uim habet *Thelypteris* nominata. Planta Græcis πτέρις & πτέριον, Latinis *Filix* appellatur: Arabibus, *Sarax*, seu *Sarachs*: Italis, *Felce*: Germanis, *Vualdtfarn*: Hispanis, *Helecho yerna*: Gallis, *Osmunda regale*.

Nomina.

Πολυπόδιον.

FILICVLA.

CAP. CLXXX.

**F**illicula nascitur in muscosis petris, & uetustis<sup>a</sup> arborum caudicibus, præsertim quercuum, palmi altitudine, filici similis, subhirsuta, non tenui perinde diuisura. Radix pilosa, in qua continentur cirri, ceu polyporum, crassitudine digiti minimi, coloris intus herbacei, austera aliquantùm, & gustu

<sup>a</sup> Meû. & Cat.  
 δρυῶν. i. quercuum.

29999 4 subdulcis.





subdulcis. Purgandi uim habet. Coquitur cum gallina, aut piscibus, aut beta, aut malua, ad aluum soluendam. Aridæ farina aquæ mulsæ insparfa, detrahic bilem, & pituitam: trita luxatis efficaciter illinitur, & aduersus rimas, quæ inter digitos fiunt. 13

Polypodij con-  
sideratio.

**P**olypodium Latinis Filicula nuncupatur. Recentiores medici, atque etiam officinæ Græcum nomen retinent. Eius duo reperiuntur genera. Alterum, de quo hîc Dioscorides differit, omnibus notum est, quod ubiq; locorum frequens proueniat. Alterum uerò non nisi paucis cognitum esse reor, folio aspleni, sed longiore, uiridiorè, magisq; per ambitum laciniato: radice priori simili, graciliore tamen paulò. hoc plurimum nascitur in montium syluis. Nos copiosum uidimus, legimusq; quibusdam in montibus, per quos iter breue, ac compendiosum faciunt, qui Goritia Labacum continent. Prætulit Mesues filiculam, quæ in quercuum caudicibus gignitur, quod ea, quæ solo, aut muscosis lapidibus innascitur, suo quodam exuberante, inconcoctoq; humore maximè uentriculo sit noxia, quodq; ipsum flatibus repleat, ac etiam subuertat.





10 subuertat. Id quod postea in uniuersum de omni Filicula subiunxit, dicens. Polypodium inter ea recensetur medicamen-  
ta, quæ uel maxime corpora exiccant, & extenuant: subuersionem, & nauseam facit. In quo tamen Mesui refragatur  
doctissimus Manardus Ferrariensis, asserens, quod polypodium, cum imbecilliter leuiterq; purget corpora extenuare non  
possit. addens se certò scire, quod idem per se exhibitum, nullam stomacho inferat iniuriam. Proinde Auerroi in hoc ma-  
gis adstipulandum censet, quam alteri: quandoquidem Auerroes author est, Polypodium tutum esse medicamentum, &  
epithymo præstantius. Polypodium (ut testatum reliquit Actuarius in libro de compositione medicamentorum) bilem, &  
præsertim atram, & pituitam extrahit. Dantur purgata radicis seni scrupuli adfusa aqua mulsa. Mediocriter uerò  
aluum ciet, & citra molestiam, tum in gallinaceo iure, tum in cremore ptisanæ cocta radix. Polypodio facultatem dun-  
taxat assignauit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Polypodium dulcem simul & austeram  
habet uincientem qualitatem, ut facultatis sit admodum desiccantis, citra morsum tamen. hæc Galenus. Ex quibus sanè  
satis constare posse arbitror, Mesuem rectè dixisse, & in hoc immeritò à Manardo reprehensum fuisse. Nam quod Po-  
lypodium abundè exiccet, Galenus testis est grauissimus. Ex quo cur etiam efficaciter extenuare non possit (ut inquit Me-  
sues)

Polypodii ui-  
res ex Actua-  
rio, & Gal.



Nomina.

*Sues*) non equidem uideo. Quare potius adducor, ut in hoc opinio Manardi alioqui celebris, mihi planè reprobanda uideatur. πολυπόδιον quod Græcis, Latinis similiter Polypodium & Filicula uocatur: Mauritanis, Bisberg, Aiberg, siue Bessai: Italis, Polipodio: Germanis, Engelsuesz, Baumffar, & Dropffauerz: Hispanis, Filipodio, & Polipopio: Gallicis, Polypode.

Δρυοπτερίς.

DRYOPTERIS.

CAP. CLXXXI.

<sup>a</sup> Meum. μετά  
τῆς ἡμέρας τῶν  
ἑξῆς. i. post-  
quam corpus  
exudauit.

**D**ryopteris nascitur in ueterum quercuum musco, filici similis, multo minore foliorum incisura: radicibus inuicem implexis, hirsutis, gustu acerbis, in dulcedinem uergentibus. Psilothrum est cum radicibus trita: illinitur enim primùm <sup>a</sup> usque dum sudorem euocet, mox sudor abluatur, & recens imponitur.

10

DRYOPTERIS.

Dryopteridis  
confid.

**N**on aliud Græcis significat Dryopteris, quàm filix in quercubus nascens, quod filix hæc in annosis, muscosisq; (ut Dioscorides inquit) quercubus proueniat, folijs filicem ad unguem referentibus. Nascitur etiam humenti solo, & inter nepres, circa quercuum caudices: eam siquidem ipse in Goritiensi agro pluribus in locis inueni extra quercuum cau-

dices



dices enatam, nullis repugnantibus notis. Dryopteris ijs, qui sylvas ingentes frequentant, notissima est. Dantur Dryopteris radices in puluerem contrita, & cum furfuribus mista, addito salis, & sulphuris momento, equis deuorandæ aduersus intestinorum uermes. Nanque potenter illos expellunt, & interimunt. Dryopteridis meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, eius facultates referens, his uerbis. Dryopteris gustu mistam facultatem præfert, dulcem, acrem, amaram: in radice uerò item acerbam. Facultatem habet septicam, proinde etiam pilis glabram cutem efficit. Quæ

Dryopteridis  
facult. ex Gal.

Nomina.

Κνίκος.

CNICVS.

CAP. CLXXXII.

10 C Nicus folijs constat oblongis, per ambitum diuils, <sup>2</sup> asperis, spinosis: caule sesquipedali: capitulo magnitudine grandis oliuæ: flore croci: semine candido, alioqui rufo, longo, anguloso.

a Meum. &  
γὰρ α. i. crassis, &  
rectè quidē, cū  
nulla sit in fo-  
lijs asperitas.

CNICVS.



Huius



Huius flore in obsonijs utuntur. Seminis tusi, & expressi succus, cum aqua mulsâ, uel iure gallinacei, aluum purgat: sed stomacho aduersatur. Ex eo autem fiunt offulæ, quas placentulas uocant, adiectis succo amygdalis, nitro, aniso, & melle decocto, quæ aluum emolliunt. Hæ in partes quatuor finduntur, quæ nucis iuglandis magnitudinem impleant: è quibus ante coenam duas, uel tres sumpsisse satis est. Ratio temperandi hæc est. Cnici candidi sextarius, amygdalarum tostatarum & delibratarum cya thi tres, anisi sextarius unus, aphronitri drachma una, cum carnibus triginta caricarum. Seminis succus lac cogit, & magis ipsum resoluendæ alui facultate donat.

Cnici confid.

**S**unt in Italia, qui Cnicum Crocum Saracenicum appellant, quod eius flore plerumque croci loco rura utantur: tametsi officina Mauritanos secuta Cartamum uocent. Cnicus (ut author est Theophrastus libro VI. cap. IIII. de plantarum historia) duorum est generum, satium unum, alterum sylvestre, ut latius libro tertio in Atractylidis mentione retulimus. Porro in usum medicinae semen tantum uenit. Qui nostris in agris, & hortis scribitur, singularem emittit caulem, sesquipedalem, & quandoque maiorem, teretem, rectum ex casto albicantem, striatumq; , durum, atque lignosum; ramis à medio caule copiosis, dodrante longioribus, rectisq; . Folia illi sunt oblonga, crassiuscula, robusta, glabra & uenosa, in mucronem desinentia, & circumquaque infirmis etiam spinis circumuallata; & sine pediculis è ramis prodeuntia. Spectantur in ramorum summitatibus acanacea capitula, in latum turbinem fastigiata, oblongis, & aculeatis squammis compacta, radiantibus circumquaque foliolis, aculeis pariter rigentibus, & syderis faciem representantibus. Flores è medijs capitulis erumpunt circa canis exortum, capillacei & graciles, ut in ceteris acanaceis, aureo colore ad rubrum inclinante, copiosi, & dense constipati, crocinis staminibus æmuli. Semen est illi album, angulosum, leui cortice, ac duro, hordeo fere simile, sed paulo maius, alba intus medulla. Radice nititur oblonga, gracili, fibrataq; , sed nullius in medicina usus. Pinitam, & aquas extrahit: quo fit, ut coli dolore affectis, & aqua inter cutem laborantibus, opem mirifice præstet, non modò haustum, sed & clysteribus infusum. Seminis medulla à putaminibus repurgata, & saccharo ceclegmatis modo excepta, pectus, & pulmones abstergit, uocem clarificat, prolificumq; semen auget. Hæc ille. Excalfacit seminis medulla, extenuat, aperit, digerit, & flatus pellit. Eadem lac cogit, coaguli modo. Psitaci, quos uulgo uocamus Papagalli, auidissime Cnici semine uescuntur, nec tamen eorum alius exoluitur. Cnici uires paucis perstrinxit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Cnici semine duntaxat ad purgationes utimur. Tertijs est ordinis excalfacientium, si quis foris eo uti uolet. Eius planta uinos Græcis, Cnicus, & Cneus Latinis appellatur: Mauritanis, Kartam, siue Charthom: Italis, Zaffarano Saracinesco: Germanis, Vuilder saffran: Hispanis, Alacor, & Semente de papagaios: Galis, Saffran bastard, & Saffran sauuage.

Cnici uires ex Gal.

Nomina.

Αἰνόςκος.

MERCVRIALIS.

CAP. CLXXXIII.

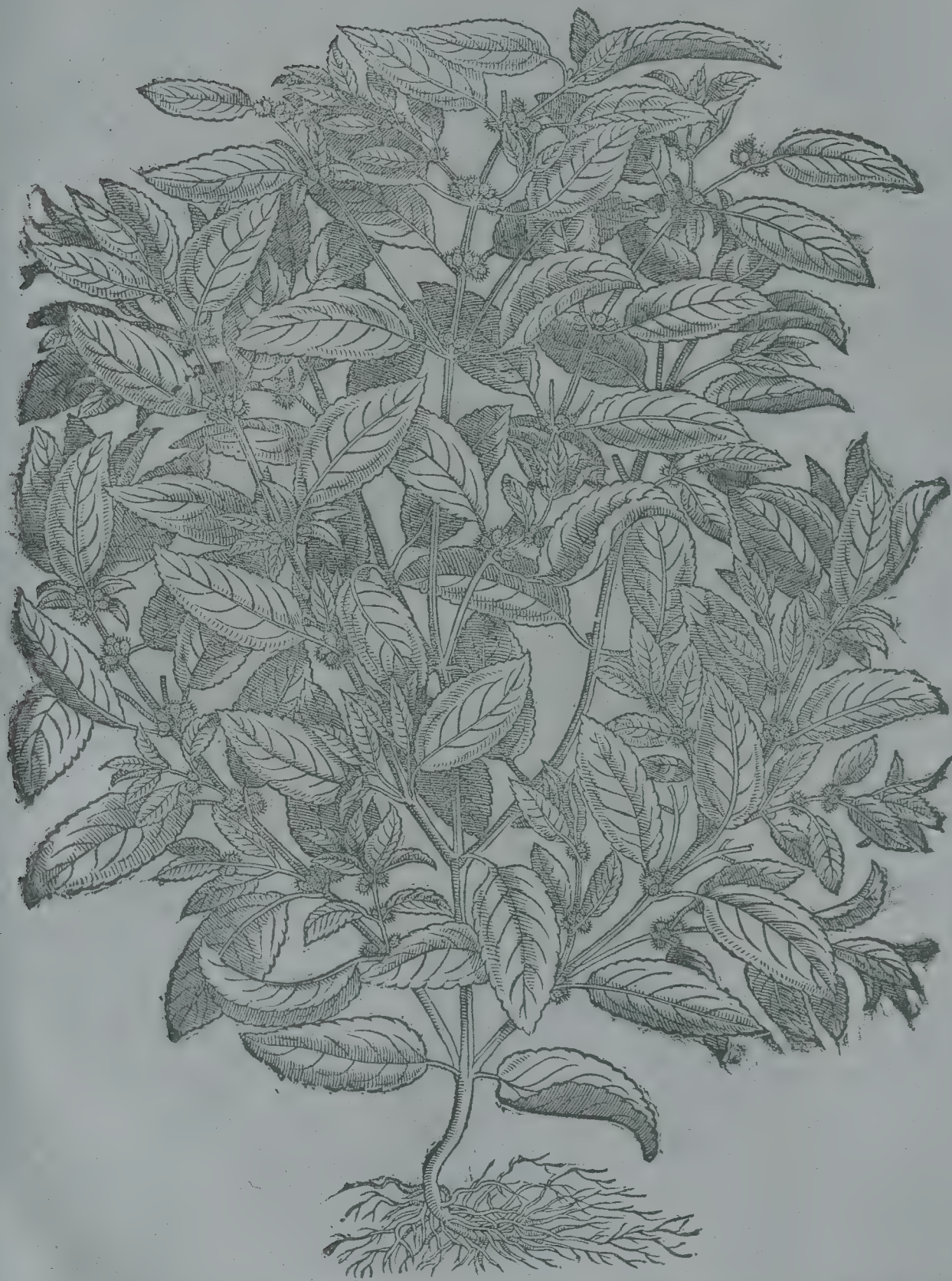
**L**inozostis, aliqui parthenion, alij hermū botanion appellant, folijs constat ocimi, helxinæ cognatis, sed minoribus: ramulis duplici geniculorum modo cinctis, alarum cauis multis. fructu foeminae, copioso, quandam racemorum speciem præbente: mari è foliorum sinu dependente, paruo, rotundo, ceu binis testiculis unâ cohærentibus: frutice dodrantali, aut maiore. Vtraque in oleribus manditur, ad aluum ciendam. cocta in aqua, epoto iure, bilem aquamq; detrahunt. Constat, ut mares gignantur, hunc facere: ut foeminae, illam, si à purgatione bibantur, & trita folia genitalibus admo-  
ueantur.

Mercurialis confid. &amp; hist. ex Plin.

**M**ercurialem, quæ Græcis Linozostis appellatur, duorum generum esse constat: unum mas, alterum fœmina. Vtraque non modò medicis, ac seplasiarijs uulgaris admodum est notitiæ; sed etiam mulierculis, & fere omnibus, quod in clysteribus plerumque imponatur. Quare non est, cur de Mercuriali hic pluribus differamus. Subijciam tamen quæ de ea memoriæ prodidit Plinius lib. XXV. cap. V. his uerbis. Linozostis, inquit, siue parthenion, à Mercurio inuenta est, ideo apud Græcos hermū poan multi uocant eam, apud nos omnes mercurialem. Duo eius genera, masculus, & fœmina, quæ efficacior: caule cubitali interdum, ramoso in cacumine, ocimo angustioribus folijs, geniculis densis, alarum cauis multis: semine in geniculis dependente, fœmina copioso, mari iuxta genicula stante, rariore, ac breui, contortoq; , fœmina soluto, & candido: folia maribus nigriora, fœminis candidiora: radix superuacua, prætenuis. Nascuntur in campestribus cultis. Mirum est, quod de utroque eorum genere proditur: ut mares gignantur hunc facere, ut fœmina illam. Hoc contingere, si à conceptu succus protinus bibatur in passo, edanturq; folia decocta ex oleo & sale, uel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in nouo fœtili, cum heliotropio, & duabus, aut tribus spicis, donec decoquatur. Decoctam dari iubent, & herbam ipsam in cibo, altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum usu prædicauit illas: eas ad hunc modum adhuc medicorum nemo nouit. Ille eas uel cum melle, uel rosaceo, uel irino, uel lirino admonuit. Item ad ciendos menses, secundasque, hoc idem præstare potui, fotuq; dixit. Instillauit auribus surdis succum, inunxitq; cum uino uetere. Aluo folia imposuit, epiphoris, stranguriæ, & uesticæ. Decoctum eius dedit cum myrrha, & thure. Aluo quidem soluendæ, uel in febris, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias. bibitur sale, & melle admisto, necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis causa putare aliqui utranque dandam, siue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum ledunt. Hactenus de mercuriali Plinius. Ceterum obseruatum quoque est, tolli  
MERCURIALIS



## MERCVRIALIS MAS.



10 verrucas omne genus illius utriusque folijs, uel eorum succo. Vtriusque semen cum absinthio decoctum, ictericos mirifice Mercurialis ut  
 iuuat. Malis item quæ serpunt, succus cum aceto medetur. Eius quoque uires descripsit Galenus libro VII. simplicium res ex Gal.  
 medicamentorum, sic inquit. Mercuriali utuntur omnes ad uentris purgationes duntaxat. Verum enim uero si quis eius  
 facere periculum uolet in cataplasmate, sanè eam digerentis admodum facultatis esse experietur. Αιρίζωσις sic Græcè,  
 Latine uerò Linozostis & Mercurialis uocatur: Italicè, Mercorella: Germanicè, Bingel Kraut: Hispanicè, Mercuriale,  
 & Vrtigua muerta: Gallicè, Mercuriale. Nomina.





Κυνοκράμβη.

CYNOCRAMBE.

CAP. CLXXXIIII.

**C**Ynia, aut cynocrambe, cauliculum binum dodrantum altitudine emittit, mollem, subalbidum: 10  
 folia mercuriali, aut hederæ similia, certis interstitijs subalbida: semen folijs adhæret, paruum, rotundum. Folia cum caulibus pota, aluum cient, oleribus commendantur. Ius decocti & pituitam, & bilem, aquamque detrahit.

Cynocrambes  
 confid.  
 Ruellij error

**S**I planta, cuius hîc imaginem damus Cynocrambe cynia non est, alia profectò, quæ magis illi respondeat, ad manus  
 Sin presentia non est. Hæc enim omnibus sanè notis Dioscoridis descriptioni similis esse uidetur, præterquàm semen,  
 quòd folijs (ut ipse inquit) non adhæreat. Quo fit, ut affirmare nequeam, an hæc legitima Cynocrambe dici possit, ac  
 debeat. uidetur Ruellius existimasse Cynocrambem eandem herbam esse cum Atriplice syluestri. Qua in re (si ita esse cre-  
 didit) apertè errasseprehenditur quòd Dioscorides de syluestri atriplice lib. secundo, hîc uerò de Cynocrambe ad finem  
 quarti tanquàm de diuersis plantis tractauerit. Hanc autem, quam nos Cynocrambem, nunc appellamus, Itali Mercurialem  
 spuriam uocant. Ea ubiq; ferè nascitur, & præsertim in campis, uineis, & inculto solo. Differt hæc ab agresti atriplice non mo-  
 dò



## CYNOCRAMBE.



10 dō folijs, & facie : sed etiā caulis proceritate. Siquidem atriplex sylvestris quandoque ad duūm cubitorum altitudinem assurgit. Cynocrambe uerò binum palmorum longitudine contenta est. Huius nusquam, quod inuenerim, meminit Gal. in lib. sim. medicamentorum. nam ea Cynocrambe, cuius ipse Galenus, & alij rei herbariæ scriptores mentionem faciunt sub nomine Apocyni, alia est ab hac, de qua hīc agitur. Quæ planta Græcis κυνοκράμβη, Latinis Cynocrambe, & Brassica canina appellatur : Italis Mercorella bastarda : Germanis, Vuid bingel Kraut.

Nomina.

Ἡλιοτρόπιον μέγα.

HELIOTROPIVM MAIVS.

CAP. CLXXXV.

**H**eliotropio magno flos est effigie scorpionis caudæ, unde scorpiuro ei nomen : & quoniam folia cum sole circumagat, heliotropion dicitur. Folia ocimi habet, hirsutiora, candidiora, & maiora : ramuli à radice terni, quaterni, aut sæpe quini exiliunt, multis alis concaui : flos in cacumine candidus, aut subfuluus, incuruatus ut scorpionis cauda : radix tenuis est, & inutilis. nascitur in asperis. Decoctum herbæ ex aqua, fasciculo manus plenæ, potu pituitam, bilemque per aluum extrahit: con-

Rrrr 2 tra





tra scorpionum ictus in uino potum, & illitum prodest. adalligatur ad conceptus arcendos. Aiunt 10  
per horam unam ante accessiones, seminis grana quatuor cum uino quartanas finire, tria uero tertia-  
nas. Illitum semen formicantes uerrucas, penfilesque, & thymos, & epinyctidas exiccat. Folia in  
fantium destillationibus, quas syriaseis uocant, podagricis, luxatisque utilissimè illinuntur. menses  
cient: partus trita, & imposita pellunt.

Ἡλιοτρόπιον μικρόν.

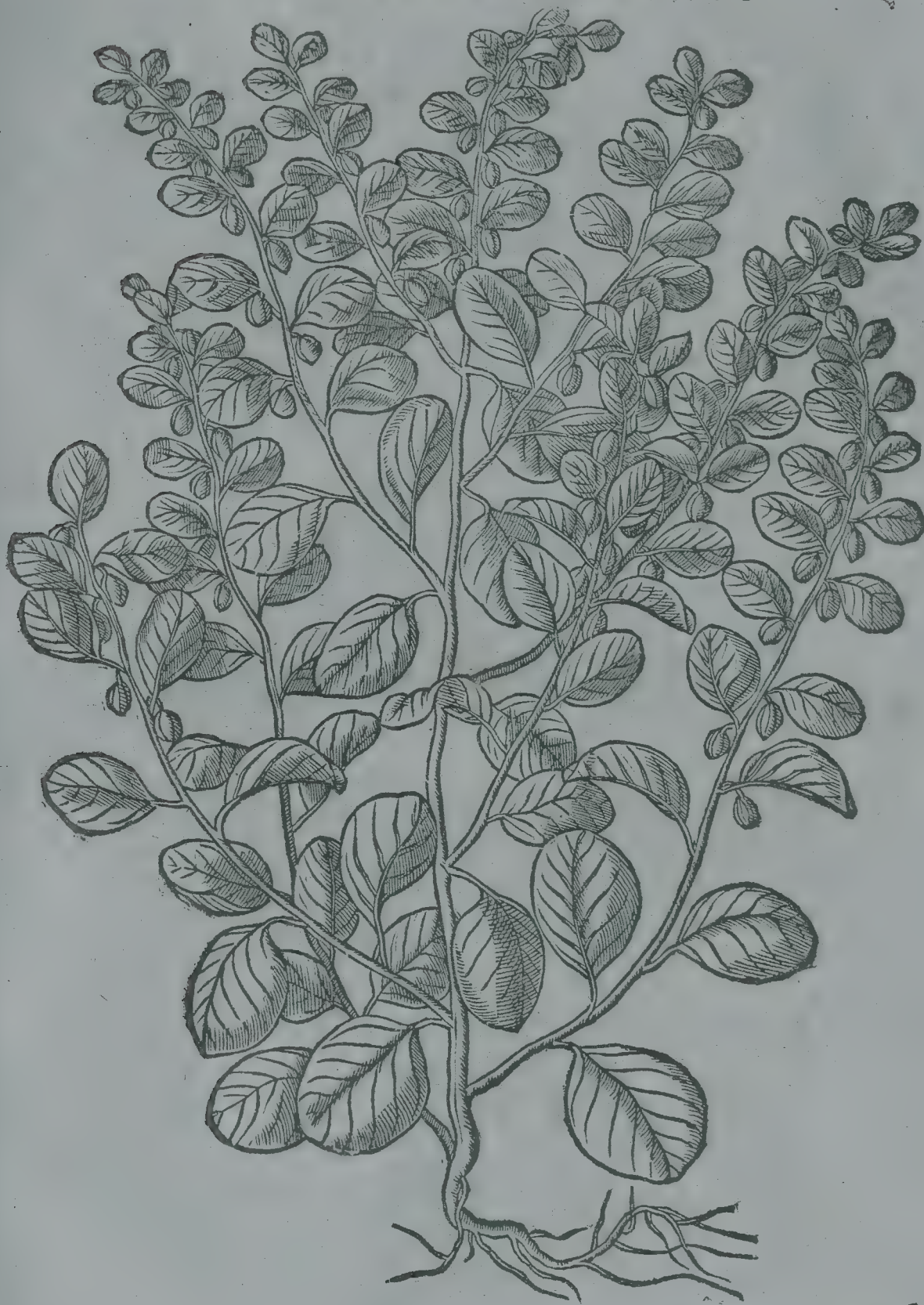
HELIOTROPIUM MINVS.

CAP. CLXXXVI.

**H**eliotropium paruum nascitur in palustribus, iuxta lacus, folijs antedicto proximis, rotundiori-  
bus: semine acrochordonum uerrucarum modo, penfili, rotundo. Herba cum suo semine po-  
ta, adiesio nitro, hyssopo, nasturtio, & aqua, latus tinea, teretesque excutit. Penfiles uerrucas,  
quæ acrochordones uocantur, cum sale illita tollit.

*Heliotropion*

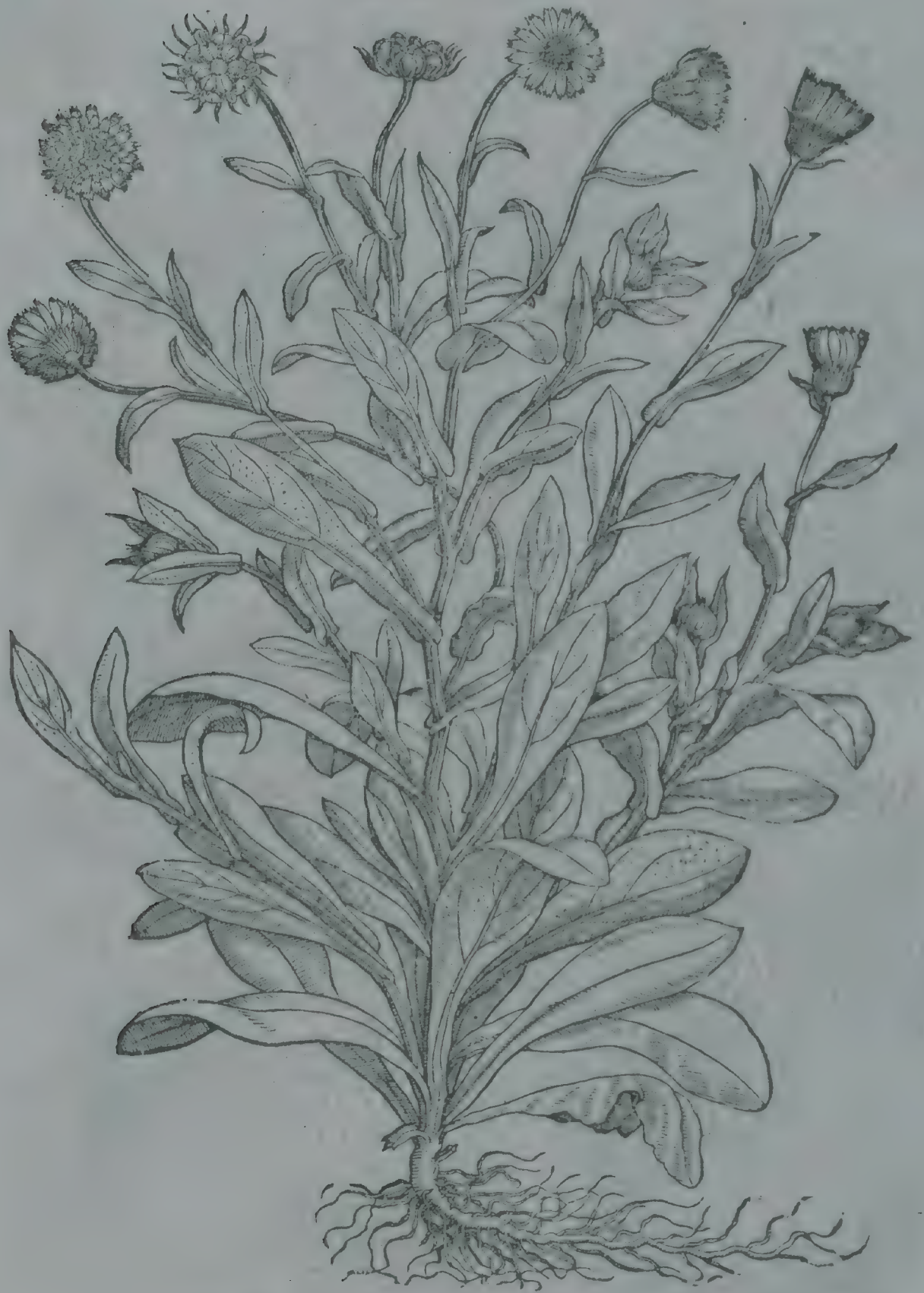




10 **H**eliotropion maius, licet in asperis nasci Dioscorides tantum prodiderit; tamen in Hetruria, & in comitatu Goritienfi, ubi frequentissimum uisitur, passim ferè prouenit, in campis, secus uias, in oppidorum plateis, & circa edificiorum areas, aridis item, & sabulosis locis. Herba hæc apud Hetruscos officinis Verrucaria appellatur, quod uerrucas, myrmecias, & thymos affricata ualenter adimat. Quare mihi, ut Ruellio quoque doctissimo, plurimum errare uidentur, qui censent Calendulam officinis dictam, quæ & neotericis Caltha existimatur, esse Heliotropium maius. nanque omnes prorsus illius notæ huic reclamare deprehenduntur. Neque eorum opinioni illud quicquam addit, quod huius Calthæ semen quandantenus scorpionum caudiculas referat, quoniam Dioscoridi Heliotropij flos, non semen scorpionis caudæ effigiem representat. Porro Ruellius heliotropium hoc uocari ait herbam cancri, quod eius flores in caudæ cancri (qui nobis astacos esse putatur) similitudinem inflectatur. Verum hæc nominis ratio à Ruellio assignata mihi non planè satisfacit, quod scorpionum, & astacorum caudæ forma inter se maxime differant. Vnde potius crederem, hoc Heliotropium herbæ cancri appellationem traxisse, quod efficacissimum sit aduersus carcinomata, & ulcera gangrenosa. ad quæ magno admodum successu eo utuntur chirurgici, qui & plantam, & eius uires compertas habent. Heliotropio herba formica maxime necantur,

Heliotropij  
utriusq; consi-  
deratio.



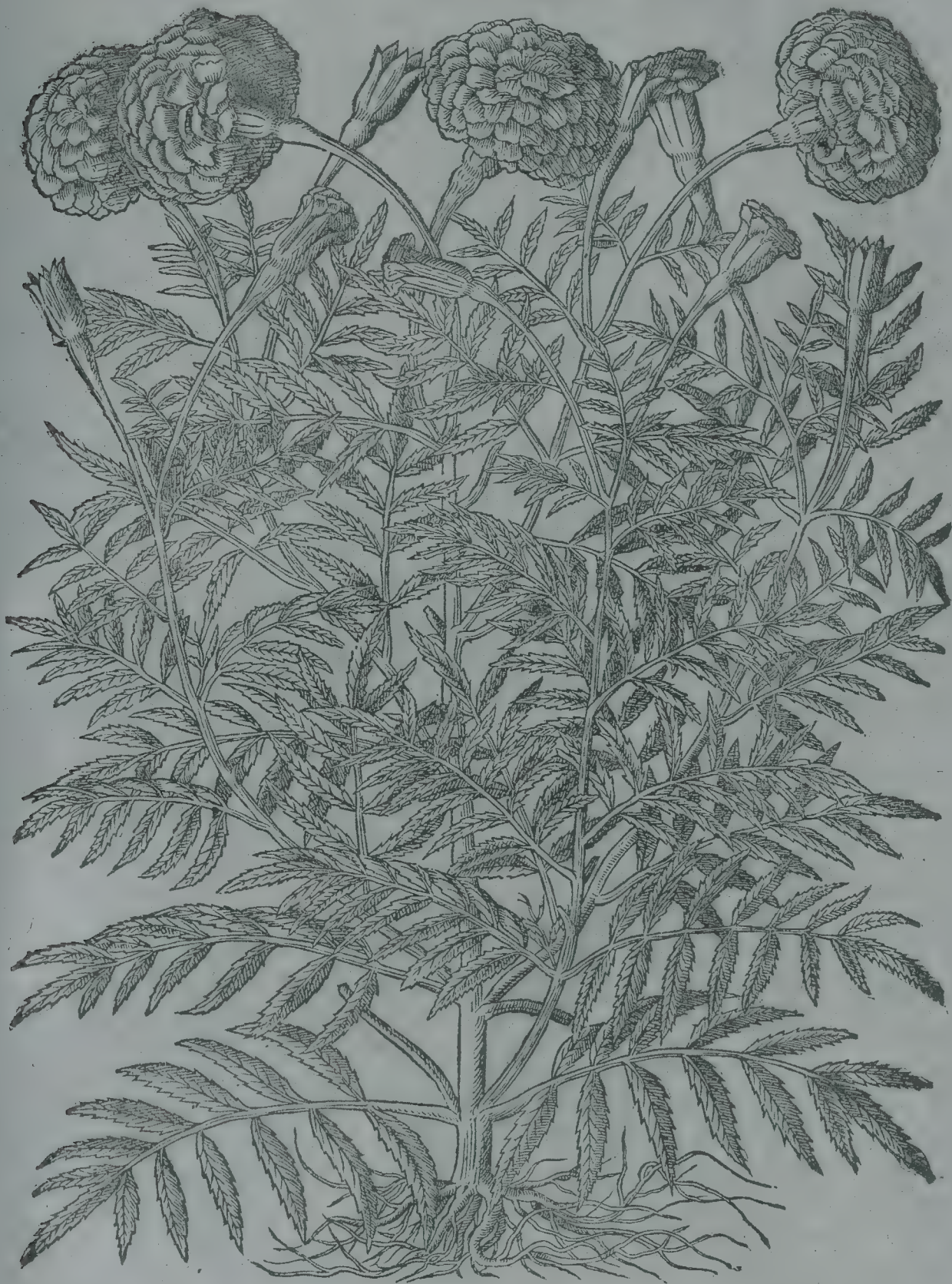


Calthæ con-  
sideratio, & ui-  
res.

cantur, obturatis ea earum foraminibus. Si scorpionis cauernula, ( ut quidam memoria prodiderunt ) heliotropij surculo 10  
circumscribatur, nunquam is foras egredietur: imposita uerò herba protinus illum emori aiunt. Folia ex rosaceo illita ca-  
pitius dolorem mulcent. Epotum foliorum decoctum unà cum cumino, renum calculos pellit & frangit, & intestinorum  
animalia necat. Ceterum Heliotropium minus uidimus, ac sæpe legimus in Tridentino agro, in palustribus quibusdam lo-  
cis, idq; compluribus ostendimus, ut quod pictura satis respondere mihi uideretur. Quod autem huius Heliotropij, aut  
alterius mentionem fecerit Galenus, non inuenio in simplicium medicamentorum censu. Paulus tamen utriusque memi-  
nit, sed non plura de his tradidit, quàm quæ Dioscoridi accepta referre potest. Sunt è recentioribus ( ut supra diximus )  
qui Calendulam uocatam, Virgilij & Plinij CALTHAM existiment, hoc argumento nixi, quòd flores aureos luteosue pro-  
ferat. Quorum equidem sententia non ausim omnino subscribere, aut refragari. Ea in Hetruria à florum colore uulgò  
Fior rancio nominatur. Hanc inibi passim acetarijs adhibent. Excalfacit, attenuat, aperit, digerit, & prouocat, quamuis gu-  
statu adstrictione non uacare deprehendatur. Ceterum constat, sexcentis feminarum factis periculis, eandem ualere plu-  
rimùm ad menses ducendos, & præsertim epoto eius succo, aut herba ipsa recente diutius deuorata. Datur quoque succi

HYDRA,





10 uncia, addita lumbricorum terrestrium pulueris drachma, utiliter regio morbo affectis. Sunt qui dicant, huiusce herbae usum acui in dies oculorum acies. Constat tamen stillatitiam floridæ plantæ aquam oculorum ruborem, & inflammationem arcerere, si in oculis instilletur, aut, si linteola in ea macerata superponantur. Siccata pulvis cauis dentium immixtus, dolorem lenat. Sed facit Calthæ mentio, ut plantas, quas passim uocamus Caryophyllos Indicos, in mentem reuocauerim, cum ipsi & Calthæ modo, aureo colore niteant; quamquam eos in herbario nostro Germanico Chrysanthemi cognatos fecerim. Caryophyllus itaque FLOS INDICVS appellatus, è planta oritur, quæ fruticosa prouenit, caule recto, bicubitali, striato, colore è nigro rufescente, ramosoque; folijs circunquaque serratis, ut in Tanaceto, sed maioribus, & longioribus diuisuris. Tria habentur genera floribus tantum differentia. Maius caules altiores uegetioresque profert; in quorum summitatibus flores fert magnos, aureo colore, numerosiore foliorum stipatu quam in rosa. Alterum flores edit minores duplici, aut triplici foliorum ordine, holoserici speciem præferentium, colore aureo purpurascente. Tertium cæteris minus habetur; uerum flores edit alterius similes, sed longè minores. Hi prodeunt omnes è calyce oblongo, pluribus circunquaque secundum longitudinem eminentibus costis. Odorem spirant grauem, qui tamen in maiori mitius est, & nares

Rrrrr 4 minus





Nomina.

minus feriens. Semen flaccescentibus floribus succedit longum, nigrum, copiosum, tenue, ut in Helenio. Radice hac plan- 10  
ta nititur breui, fibrosa, per summa terræ uagante. De huius plantæ uiribus, quid certi dicam non habeo. Verum  
cum gustantibus amara sentiatur, eam calidæ, siccæque facultatis haberi haud dubitandum est. Quo fit, ut facile possit  
cum abstergere, tum quoque obstructions reserare. Vt Græci ἡλιοτρόπιον, ita etiam Latini Heliotropium dicunt: offi-  
cina & uulgus, Verrucariam.

Σκορπιόειδης.

SCORPIOIDES.

CAP. CLXXXVII.

**S**corpionides herbula est, folijs paucis: semine caudæ scorpionis effigie. Illita scorpionum ictibus  
præsentaneo est auxilio.

Scorpioidis  
confid.

**S**corpionidis speciem Calendulam nominatam haud dubiè esse censerem, si folia, sicuti semen, Scorpioidi responderent.  
Verum, cum hac folijs paucis, illa uerò multis, longisq; profiliat, ij aperte falli depræhenduntur, qui in hac opinio-  
ne uersantur. Equidem ueram, ut arbitror, Scorpionidem uidi primum superioribus annis in Foroiulensi agro in Ciuitate  
Austria





10 Austria quodam in hortulo clarissimi medici Iuliani à Marostica Ternisensis. Hanc eandem, cuius hîc effigiem pictam  
damus, dum hoc tempore diligenter curarem, ut singulis plantarum descriptionibus, quarum cognitionem habemus, pi-  
ctura accederet, ab amico quodam, rei plantariæ perito, ad me transmissa est. Quam sanè suis notis veram Scorpioidem  
referre putamus: etsi non desunt viro doctissimi, qui aliter sentiunt volentes, Nicandri scholiastis autoritate, hanc ipsam  
Thelephium appellari debere. At ego horum sententiam prorsus nihili facio, quòd non prohibeat nomenclatio illa apud  
scholiastem, quin rectius Dioscoridi scorpioides appelletur. Scorpioidem brevissimè perstrinxit Galenus libro VII. sim-  
plicium medicamentorum, sic inquit. Scorpioides excalfacit quidem ordine tertio, desiccaturò secundo. Ea non  
secus Latinis Scorpioides, ac Græcis σκορπιόειδης appellatur.

Scorpioidis  
facul. ex Gal.

Nomina.



## Appendix.



*Ve*madmodum plerunque euenire solet in magnorum adificiorum fabricis, à peritissimis quantum uis Architectis extructis, ut ijs ad finem perductis, aliqua prater sententiam adhuc fiant additamenta, quæ commodius, anteaquàm adificia crescerent, in illis locari potuissent: ita hoc idem nobis in nostro hoc magno uolumine euenisse comperimus, cum aliquot plantarum imagines, quæ rectius in ipso opere suis in locis appingi quiuissent, prater ordinem hîc excudere cogamur, tum quòd earum nonnulla maturius ad nos non peruenerunt, tum quòd typographorum incuria alia quoque neglecta sunt, cum collocandi tempus indicabat prælum. Quo factum est, ut, ne ijs Commentaria hæc nostra expoliarentur, appendicem hanc hîc decreuerimus toto operi agglutinandam.



## PSEVDOSTRUTHIVM.



10 **N**on desunt, qui hanc plantam Struthium siue Lanariam herbam, quam radiculam quoque uocant, esse putent, quod acri sit radice. Atqui nos his haud facile subscribimus, cum Theophrasto libro sexto cap. tertio de historia plantarum, Struthium spinosa folia gerat, Plinio uero caule sit ferulaceo, tenui, & in cibis grato, & folijs olea proximis. Quae quidem notae in hac planta maxime desiderantur. Siquidem folia gerit dodrante longiora, nullis rigentia aculeis, sed potius leuia: quinetiam illi caulis ferulaceus non est, sed solidus crassusq; , & minimè geniculatus. Dioscorides Struthij historiam non descripsit, quod suo tempore lanificijs expetitur, passim ab omnibus cognosceretur. Nec propterea censendum puto, hanc plantam radiculam dici debere, quod acri tantum sit radice, alijs notis non astipulantibus. Quidam experimentatores eandem dicunt uiribus pollere summis ad uenena, & uenenosorum animalium morsum; quare Theriacariam ipsam appellant. Nos aut id affirmare, aut negare nequimus, cum nihil certi de hac re exploratum habeamus, quanquam ex acri ipsius radicis sapore, eam excalfacere, extenuare, incidere, aperire, ac urinam, & sudorem facile ciere posse iudicamus.

Dum



## M O L Y.



**D**um tertius huiusce operis liber prelo subesset, hanc plantam misit ad me Patawio Vir optimus, & omni humanitate præditus Iacobus Antonius Cortusius. quæ legitimæ Moly per omnia referre uidetur. Cum autem suo in loco collocari non potuerit, quod iam Commentarium de Moly esset excusum, dum planta ad nos mittebatur, hinc in appendice eam excudi iussimus.



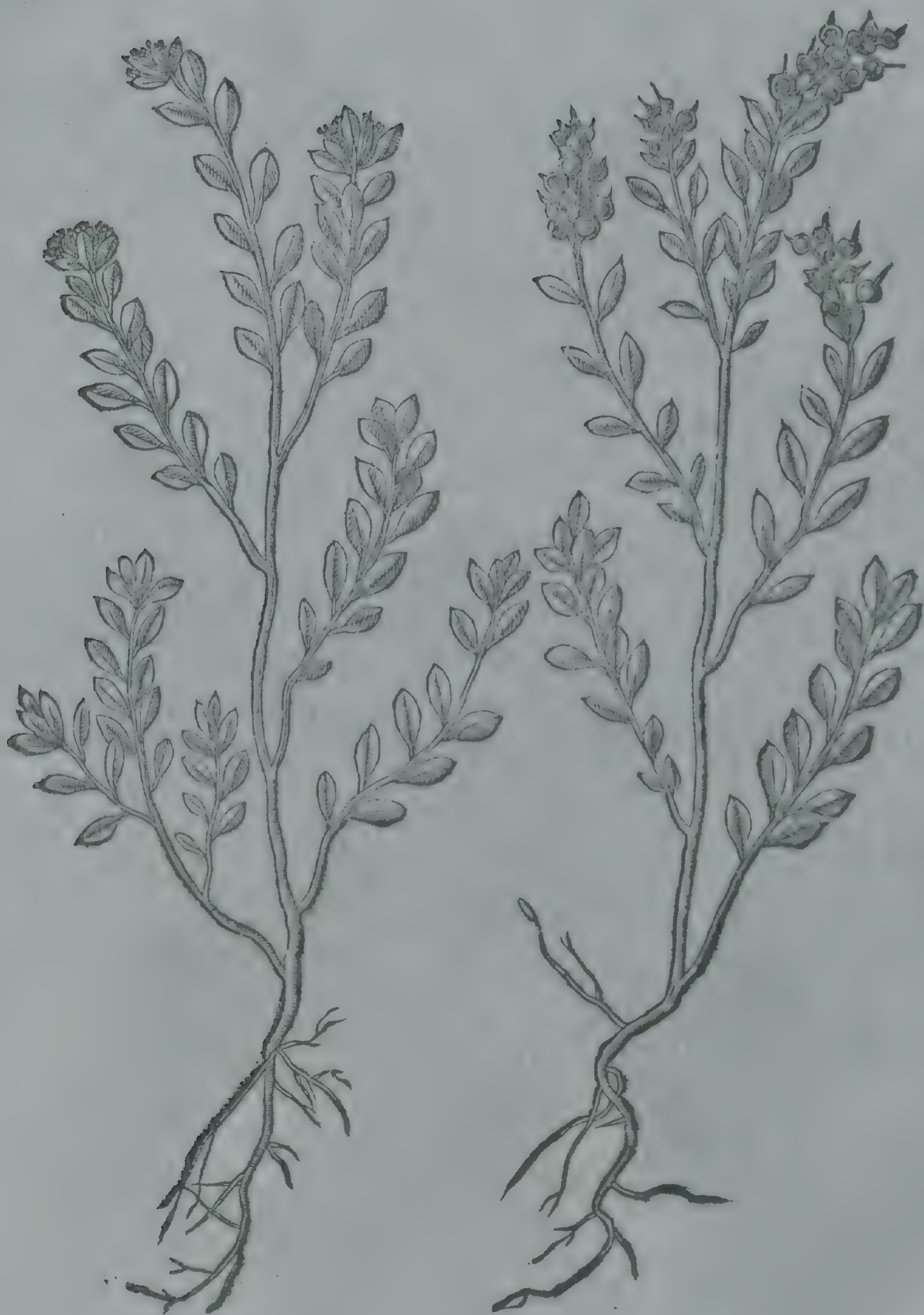
## CVMINVM SYLVESTRE ALTERVM.



**S**tirpem hanc sanè spectatu dignam, misit quoque mihi. Idem Antonius Cortusus, ut eam diligenter examinarem, & deinde illi meam dicerem sententiam, an Cuminum sylvestre alterum ipsam esse censerem. Ego uerò (si ueritatem fateri debeam) etsi in ea sum sententia, ut Cuminum sylvestre alterum nil aliud esse putem, quàm Consolidam regalem uocatam plantam, non tamen ob id negauerim, corniculatam hanc stirpem sylvestri cumino alteri esse congenerem, aut alterum eiusdem cumini esse genus. Sed ferant alij rei plantarie studiosi suum quoque de ea iudicium.



## ALYSSVM.



**T**Ametsi hac planta non omni ex parte Dioscoridis *Alyssum* referat, cum tamen sciam non deesse rei herbariae studio-  
 dios, qui eam *Alyssum*, aut *Alyssi* genus faciant, eius imaginem suo in loco, tertio libro excudi curassem, si tunc  
 fuisset ad manus.



## TEVCRIVM ALTERVM.



**N**on parvam Teucrij similitudinem refert planta, cuius hęc imaginem damus; siquidem folijs est trifaginis, & à Ciceris non alienis, quo fit, ut recte Teucrium quibusdam dicatur; nec quidem ab re, cum experimentis constet, non paruum lienosis prestare auxilium cum herbam ipsam, tum ipsius decoctum potum, ex albo meraco paratum.





**M**eminimus huiusce plantæ superius libro tertio de *Apiastro* agentes, ibique eandem collocandam statueramus. Sed Typographorum negligentia id prætermisum est. Prout etiam eorundem incuria fuere prætermissa uerba, quæ inferi cupiebamus in *Commentarijs* nostris de *Viola* arborescente: in quibus debebat agi mentio de honestissimo Pharmacopæo Francisco Calzolario Veronensi. Quæ quidem uerba, ut omnibus innotescat noster in eum gratissimus animus, hoc in loco collocanda duximus. Et hæc sunt. *Arborescentis Violæ Plantam* nusquam à me antea uisam, cuius hîc imaginem excudi curauimus, misit ad me Verona Franciscus Calzolarius, uir quidem rei plantariæ studiosissimus, & primus huiusce plantæ inuentor: adeò, ut meritò hæc à suo inuentore CALZOLARIA *uiola* appellari possit. Nascitur in Monte Baldo, ubi quàm plurimæ plantæ inuentu raræ proueniunt. Et hæc satis.

F I N I S.

PETRI



# PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI

## Senensis Commentarii,

IN LIB. QUINTVM PEDACII DIOSCORIDIS

ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.



*V*perioribus quatuor libris, amicissime Aree, tradidimus de aromatis, oleis, unguentis, arboribus, & earundem lacrymis, ac fructibus: item animalibus, melle, lacte, adipe, cerealibus, oleribus: nec non de omni radicum, herbarum, succorum, seminumque ratione.

*In* hoc autem totius operis quinto differemus de uinis, & metallicis, à uite nostram commentationem auspicati.

### COMMENTARIVS MATTHIOLI.



*Q*UONIAM non difficile tantum, sed quasi etiam impossibile esset, ut cuiuscunque scientia, aut facultatis principijs, ac fundamentis uniuersalibus ignoratis, sciri perfectè possint illa, quæ deinceps speciatim in ea considerata ueniunt; ideo non minus necessarium, quàm utile fore existimaui, si hic in uniuersum fossilium, ac metallorum materia tractaretur. Nam etsi in hoc quinto libro nonnullorum fossilium medicamentorum cum historiam, tum facultates tradiderit Dioscorides, & ipsum secutus Galenus in libris simplicium medicamentorum; cum tamen eorum neuter originem, materiam, causas, ac alia plura in his æstimanda, ac cognoscenda explicuerit, illa quidem hoc loco silentio inuoluenda non duximus, ut quantum per nos fieri potest, nihil quod ad absolutam rerum simplicium cognitionem, & communem usum

faciat, à nobis intactum relinquatur. Cum itaque plures tam antiquos, quàm recentiores, qui de fossilium, ac metallorum materia scripserunt, diligenter satis perlegerim, eos utique non modò inter se differentes reperi, sed in aliquibus etiam contrarios. Nam licet eorum quidam de ueritatis tramite parum defleuant: uidentur tamen non exactè ea omnia explicauisse, quæ hac in re maximè necessaria censentur. Fieri enim lapides, Aristoteles author est; igne non liquecentes ex sicca ignescente exhalatione. Ex quibus deduci potest, exhalationem humidam materiam esse lapidum liquecentium, è quibus metalla constantur. quo fit, ut ex Aristotelis sententia, lapides igne non liquecentes fiant ex calido, & sicco uapore: liquecentes uerò ex humido halitu tantum. Sed opinionem hanc, qui rem altius, diligentiusque inuestigarunt, minimè probandam existimant, cum lapides longè minus, quàm terra ex uapore fieri queant. Siquidem puluis, qui sic gigneretur, unum aliquod ex pluribus fieri nunquam posset, nisi humor illi commisceretur. & omnes pariter lapides non liquecentes absque multa hominum opera, ac tunderi labore facillè in arenam, uel pulcrem transirent, si tantum ex ijs nullo accedente humore efficerentur. Quod profectò haud ita se habet: lapides nanque ferè innumeros admodum compactos, solidosque uidemus. id quod haud dubiè ostendit, ex illo tantum uapore eos nequaquam genitos esse. Quod si ex eo lapides eiusmodi procrearentur, magis omnino fierent in superiore aeris regione, ut quæ facillè ignis contactu incendatur, quàm intra terram. Quandoquidem omnibus liquidò constat, quàm superior illa aeris regio ex uelocissima astrorum conuersione, citius accendatur. Ac certè si non aliàs, saltem quoties gignerentur comete, faces, flammæ, clypei; ardentes, deciderent lapides è cælo; aut terræ. quòd tamen fieri non uidemus. Et quanuis tradiderint prodigiorum scriptores pluuisse quandoque lapides, ut Plinius, & alij quidam testantur; non tamen ob hoc opinatus est Aristoteles in aere lapides gigni posse. Nempe is lapidem è cælo delapsum uentorum ui in aerem sublatum scribit. At si lapides in aere fiunt (quòd planè negare non auisim) quid obstat, cur dici non possit, hos ex eadem fieri materia, ex qua illi sub terra generantur? quam quidem materiam facillè produxisse potuerint uiolentissimæ tempestates: utpote quæ repentino aliquo motu dum oriuntur, ex reliquorum elementorum mutatione terrena illa corpora genuerint. Theophrastus uerò non lapides solùm, sed terras etiam constare scribit ex pura, ac æquali materia, quæ confluxu quodam, siue percolatione sit effecta, alioque modo excreta. Quod etsi iure aliquo probari possit, non tamen ijs duobus modis tantum talis efficitur. Nec ea quanuis proxima sit materia terræ insignis, omnis etiam est lapis, uerum alijs quoque modis sit pura, & æqualis materia, ut cum succi nascuntur. Interdum quoque necesse est, ut calor materiam ijs duobus modis genitam, prius coquat, ut inde efficiat succum, ex quo tandem lapis, qui liquecat ignis calore, fieri possit. Verum enim uero multò magis in hoc errasse Theophrastus deprehenditur, quòd scilicet omnes lapides etiam pretiosos terra abundare crediderit: is enim ita inquit. Eorum, quæ in terra con-

Varia de generatione lapidum sententia.

Aristotelis opinio.

Theophrasti opinio.



Auicennæ opi-  
nio comproba-  
ta.

Plinij opinio  
explosa.

Varia de mé-  
tallorum ortu  
sententia.  
Vulgi opinio  
explosa.

sistunt, alia aquea sunt, alia uerò terrena. Aquea quidem sunt metalla, nempe aurum, argentum, & reliqua. Terre-  
na uerò lapis, & lapidum species preciosæ, ac etiam terrarum species omnes, quæ colore, uel lænore, uel spissitudine, aliæne  
facultate sunt insignes. Quandoquidem si uera esset hæc Theophrasti sententia, nulla quidem inueniretur gemma, quæ  
transluceret, cum tamen uariæ, ac ferme innumera reperiantur, quæ maximè pellucunt. Hinc itaque fit, ut citra iniu-  
riam dici possit, non omnes pretiosorum lapidum species esse terrenas, sed aqueas, id est, ex humore quodam conflatas,  
cui aquæ pondus longè maius, quàm terræ insit. Caterùm Auicennæ opinio, quam sequitur Albertus, multo magis ueri-  
tati, ac rationi coherere uidetur, quàm aut Aristotelis, aut Theophrasti. Quippe quanquam non explicuerit ipse, qui-  
bus modis futura lapidis materia congregetur; dixit tamen lutum esse in primis lentum, & aquam non simplicem illam, sed  
cum terra permistam. In qua permissione si plus terræ, quàm aquæ confluerit, lutum dicitur, sin aquæ, succus. nihil  
enim aliud est lutum, quàm terra, quæ permaduerit aqua: nec succus aliud quidem explicat, quàm aquam, quæ sorbue-  
rit terram, uel abraferit, tetigeritq; metallum. Lutum enim, ex quo lapis futurus est, lentum, ac tenax esse oportet,  
cuiusmodi illud est, ex quo lateres & fictilia fiunt: nam ab alterius generis luto, quod penitus lentore careat, haud difficul-  
ter separatur, ac dissoluitur humor, tumq; non lapis ex eo efficitur, sed puluis. Lutum uerò tenax calor primùm exiccando  
conspissat, efficitq; medium inter lutum, & lapidem: deinde quia diutius idem agit, uel acrius, lapidem gignit. Quin-  
etiam succus crassus, & lentus faciliè conuertitur in lapidem. quod in animantibus est euident, præsertimq; in nobis, cum  
iandudum ueteribus medicis, ac etiãnum recentioribus decretum sit, tum renum, tum uescicæ calculos non aliunde pro-  
gigni, quàm ex lento, crassoq; humore temporis tractu à caloris nostri facultate coacto. Ob id igitur translucentes gem-  
mas non ex aqua tantùm fieri constat: sed ex puro, liquidoq; succo, qui aquæ multum, terræ uerò tantillum referat. Si-  
quidem si ex aqua tantùm huiusmodi lapides efficerentur, non utique mergerentur in ea proiecti, sed ea supernatarent,  
non secus ac glacies, & grando. At cum omne lapidum genus demergatur aqua, ac etiam crystallus, & beryllus, quæ  
tamen quoniam glaciem colore representant, omnino uidentur ex aqua constare, satis intelligimus, ex sola aqua non gi-  
gni lapides illos. Quapropter (ut in sequentibus suo loco dicetur) planè explosenda uenit Plinij, & aliorum quorundam  
sententia, quibus certum est, crystallum glaciem esse, quæ niue in algidissimis montibus concreuerit, cum aqua non super-  
natet. Generantur præterea lapides ex lapidibus ipsis, cum fluuiorum, riuulorum, ac subterraneorum fontium aquæ per  
saxa excurrentes, ab eorum superficie aliquid lapidosi abraferint, quod cum resederit, solis calore siccatur, ac lapidescit.  
Hoc enim euidentissimè apparet in canalibus, ac soli patentibus aquæ ductibus, quibus nonnullæ aquæ calidæ ducuntur.  
Ii nimirum lapideis quibusdam crustis oblinuntur, quæ cum tenuissimis ramentis compactæ sint, cæteris molliores, infir-  
mioresq; habentur. Hoc idem apertissimè conspicitur in quibusdam balneis aquarum sponte nascentium, præsertimq; in  
balneo sancti Philippi comitatus nostri Senensis. Quandoquidem ex huiusce balnei aqua, particula quædam gignuntur  
lapideæ, saccharum tum candore, tum etiam materia referentes, quæ usqueadè imitantur semina saccharo contecta, &  
alia id genus, quæ in officinis saccharo similiter conteguntur, nempe anisum, coriandrum, ac etiam plerumque cinna-  
mum, ut ijs capsula à quibusdam impleantur, itaq; aptentur, ut solatijs causa aliquos sacchari, eiusq; confecturarum ani-  
dissimos decipiant. Fit hoc quoque in his, qui huius aquæ stillicidio utuntur ad cerebri morbos curandos, illi quotidie ca-  
put subijcientes. siquidem lapidosa illa materia, capillis circumcisis continuè inbarens, in granula quedam cogitur, ac coa-  
lescit, ab aniso saccharo contecto nihil ferè dissimilia, quæ non nisi tractu temporis inde se explicant, & dissoluntur. Idem  
præterea euenit in montium concauitatibus, ac speluncis, quæ ex saxo potissimùm calcario constant. quippe aquarum ex  
saxorum commissuris stillicidio lapidea concreuit materia, quæ è cavitatum illarum cameris non aliter pendet, quàm sti-  
riæ hyberno gelu è domorum nostrarum tectis prominent. Ex eodem etiam saxo calcario oritur gypsum, meliites, galacti-  
tes, & alij quidam lapides: & ex succo, qui ex eodem saxo, & aqua contemperatur, lapis specularis, & gypsum, quod  
uero translucidum inuenitur. Eodem modo ex ramentis rubei lapidis fit hematites, & schistos: item in commissuris mar-  
moris maculosi, aut eius, quod in candido cinereum colorem refert, reperiuntur dactyli Idæi, lapides Iudaici, trochita, &  
consimiles. Verùm enim uero succus lapidescens omnino differt ab aqua, quæ saxorum ramentis referta est, uel quòd plus  
habeat sedimenti, uel quòd calor talem coquendo aquam, eam densiorem effecerit, uel quòd aliquid is succus contineat,  
quod uehementer adstringat. Ex quo (ut opinor) corallium maris planta, & antipathes oriuntur. Postremò materia la-  
pidis erit quicquid habet meatus, per quos succus lapidescens imbibi possit, siue is à terra contineatur, siue cum aquis mi-  
stus ex ea effluxerit. Quamobrem multoties arbores, frutices, animantes, ossa, & alia in lapides uertuntur, ut Bohe-  
mi apertè testantur. Quandoquidem in eorum regno pluries in subterraneis fodinis (Georgius Agricola auctor est) arbores  
inuenta fuerunt in lapidem conuersa, stantibus adhuc ramis, cortice, medulla, ac radicibus. Equidem ipse quoque ingenuè  
fateri possum, arboris ramum ex lacus cuiusdam litore mihi allatum esse, qui altera parte lapideus, altera uerò ligneus cer-  
nebatur. Venetijs item in magno Germanorum emporio, quod uulgò uocant il Fondaco de Todeschi, equi testiculum lapi-  
dem factum, Antonius Golb mercator ibi pro Fucharis agens, iucundo omnium spectaculo, & admiratione ostendebat. Id  
quod animalium quorundam carnibus, & ossibus, tum etiam testaceis piscium operimentis euenisse comperimus. nanque in  
Hetruiria quàm plurimis in agris, buccina, cochleæ, conchule, & eiusmodi multa aratro ab agricolis eruantur in lapidem  
conuersa. Quæ sanè omnia haud dubiam fidem faciunt, ita se rem hanc habere, uti diximus. Sed ut ex prædictis omnem lapi-  
dum materiam paucis perstringamus, ea in primis est lutum, in quo multò plus sit tenax terra, quàm aqua. Deinde est  
succus, qui uehementi frigore congelascit, in quo aqua ipsa terram superat. Sunt præterea ramenta saxorum, quæ aquarum  
decurfus abradit. Quinetiam succus lapidescens, qui cum in aerem effluxit, in lapidem concreuit. Omne denique, quod ha-  
bet meatus, in quibus lapidescens succus faciliè excipitur. Nihilò secius in metallorum ortu & materia, de quo iam no-  
bis differendum est, authores inter se dissentire inuenio. Alia etenim est philosophorum, alia chymistarum, alia astrologo-  
rum sententia, quibus etiam accedit opinio imperitissimi vulgi, quæ tantum ab alijs dissidet, quantum à ueritate, & ratio-  
ne prorsus abhorret. Is nanque certò credit, non modò saxa; sed etiam metalla omnia, pretiosos lapides, & gemmas, ac  
terrarum



terrarum uaria genera, in ipsa tantum mundi creatione Deum optimum maximum talia finxisse, utque creasse, qualia nunc  
 reperiuntur: nec medio temporis lapsu, ullam ex materijs ad id dispositis esse natam, uel renatam, neque aliquam uim natu-  
 ra, ad eorum perennitatem summum rerum opificem tribuisse. Qui certe uulgus ita temere pronuncians, non uidet quam  
 maximam naturæ inferat iniuriam, quæ nunquam aliquo temporis momento quiescens, nil aliud agit, quam ea semper rege-  
 nerare, quæ aliàs genuit, quæ etiam noua multa producit. Vnde hæc uulgaris opinio prorsus explodenda, atque exhibi-  
 landa est. Quam insuper ut uanam ac ridiculam, illud maxime diluit, ac demolitur, quod in antiquis metallorum cunicu-  
 lis sole clarius uisitur. Siquidem innumera inueniuntur metallorum fodinæ, tanquam inutiles à fossoribus derelictæ, quod  
 inde omne metallum effoderint, per quas etsi prius longè, lateq; patebat transitus, ita ut liberè, & absque ullo impedin-  
 to non modò fossores ipsi; sed uehicularum, ac curriculi per eas discurrerent; tractu tamen temporis factum est, quod materia  
 lapidescens in ipsis adeò creuerit, ut fossoribus denuo ingredi uolentibus, ob cavitatis angustiam denegaretur aditus. Sed  
 præterea metalla continuè generari, ferrum indicio est. Id quod in Iluæ insulæ metallicis fieri (ea enim à maritimis no-  
 stris non longè distat) non modo probatissimi scriptores memoria prodiderunt; sed fossores ipsi, qui diutius in ipsis uersati  
 sunt, uerbis referunt. quippe quod ferrea illæ fodinæ multis iā annis destitutæ, iterum atq; iterum ferrea materie implean-  
 tur. Porro philosophi, & chymistæ aliter sentiunt. Aristoteles lapidum materiam halitum tantum existimat. Chymi-  
 starum uerò nonnulli omnino asserunt, metalla in uisceribus terræ gigni ex sulphure, & argento uiuo: alij ex quadam cinere  
 aqua madefacta. Quorum sententia, cum non solum suspecta, sed etiam planè falsa habeatur, eos nimirum omnes decipit,  
 qui horum lubricis fundamentis nixi philosophantur, ut firmis tum rationibus, tum argumentis probare non uererer, nisi id  
 præter nostrum institutum esset, qui hîc harum rerum capita tantum percurramus. Verum si quis rem hanc fusius enar-  
 ratam, atque exactissime discussam habere cupit, librum legat Georgij Agricolæ uiri eruditissimi, à quo nos plura mutuatos  
 esse ingenue fatemur. Ceterum illud omnibus, ut mea quidem fert opinio, persuasum esse debet, quod nil aliud sit metallo-  
 rum materia, quam substantia elementaria, quæ tanto perfectius metallum efficit, quanto magis in æquali proportionem tum  
 qualitatis, tum quantitatis impense depurata constat. Quippe in metallorum materia aquam esse, maximo argumento  
 est, quod ignis calore liquentur, ac fluant: frigore uerò tum aeris, tum etiam quæ rursus densentur, ac coeant. Id quod clæ-  
 re ostendit, ea aqua multum, terra uerò parum obtinere. Simplex enim aqua non est eorum materia, sed mista cum terra:  
 atque terræ quidem portio tanta in mixture existit, quanta aquæ perspicuitatem obscuret, fulgorem uerò non auferat. Quin  
 etiam mixtura quò purior fuerit, eò pretiosius (ut diximus) metallum constat, idq; magis ignis patiens redditur. Sed quota  
 terræ portio insit cuique humori, ex quo efficitur metallum, nemo mortalium unquam mente concipere potest, nedum uer-  
 bis explicare. Id tantum nouit Deus optimus maximus, qui certas, ac definitas quasdam leges naturæ tribuit, quibus res  
 inter se miscet, ac temperat. Succus igitur est, ex quo formatur metallum, quem pariunt uarij motus, quorum proximi  
 sunt aquæ defluxus terram mollientis, aut secum rapientis: terræ cum aqua permixtio: & uis caloris agens in mixturas, ut  
 id genus succos gignat. Sed cum de metallorum materia satis dictum sit, iam causam efficientem prosequamur. Ea au-  
 tem nil aliud nobis esse censetur, quam calor, & frigus, qui in ipsius terræ uisceribus reconduntur. Calor inquam is est,  
 qui humoris metallici mixturem coquit, ac purificat; frigus uerò, quo eadem densatur, & dura efficitur. Hoc equidem ex  
 perientia facillè comprobatur, cum neminem lateat igni metalla liquefcere, ac etiam tractu temporis post liquationem, ip-  
 sius ignis calore contabescere, auro excepto. Quamobrem detestanda uidetur eorum opinio, qui tantum calore subterra-  
 neo metalla confici crediderunt. Sunt & qui putent, metalla omnino effici siderum errantium influxu. Soli nanque auri  
 generationem assignant, Lunæ argenti, Marti ferri, Mercurio argenti uiui, Ioui stanni, Veneri æris, Saturno denique plum-  
 bi. Addunt quæ, quod sicuti metalla ab errantibus stellis sui ortus principium habent; ita pretiosi lapides, ac gemmæ, à fi-  
 xis suam effectricem causam suscipiunt. Huic autem sententiæ plerique non acquiescunt, quoniam has causas nimis remo-  
 tas credunt, & propinquioribus causis inherendum esse arbitrantur. Ego tamen inficias non eundem reor, quin omnia  
 hæc inferiora terrena, ac finita regantur, gubernentur, & producantur à superioribus cælestibus, ac sempiternis: quæ tan-  
 dem diuturna orbium circumuolutione, omnium causarum tam remotarum, quam propinquarum causa existunt. Ita pa-  
 riter dicendum existimo lapidum gignendorum causam non semper à solo frigore, uel calore, sed modò ab hoc, modò ab illo  
 provenire. Nam lapides, quos aqua humectando dissoluit, calorem exiccando compegisse intelligimus. Contra uerò, qui  
 calore ignis liquefcunt, ut fluuiorum, & torrentium silicis, quibus igne liquatis uitrum consciunt artifices, eos frigore  
 concreuisse certum est. Concretio enim, eiq; oppositæ affectiones, resolutio scilicet, atque liquefactio, oriuntur à causis in-  
 ter se contrarijs. Etenim calor à materia humorem extrahens, eam efficit duram: at frigus eandem, aere maxima ex par-  
 te excluso, uehementer constringit, quemadmodum agit, cum aquam in glaciem, uel niuem cogit. Hinc est, quod memo-  
 ria prodidit Galenus, eam aquam corporibus prorsus inimicam esse, quæ à niue, uel glacie colliquis fluxit: quoniam om-  
 ne, quod in ea tenuissimum erat, à gelu expressum fuerit. Duabus his causis tertia quoque accedit, quæ est succus ille la-  
 pidescens, de quo superius diximus, qui uel solus, uel cum aquis permixtus in stirpium meatus, aut in animantium parti-  
 culas recipitur. Nam præterquam quod sit lapidum materia, causæ etiam efficientis partes subit: quando scilicet in cor-  
 pus aliquod per meatus penetrat, idq; totum secum in lapidem uertit. Quod si in lapidem concreuerit guttatim cadens,  
 aut in urceos diffusus, tunc materia tantum, non causa efficiens dici merebitur. Gignitur hic (ut supra dictum est) in lo-  
 cis quibusdam lapidosis, & interdum aqua commixtus, per uenas terræ manat, & effluit. Quapropter mirari non licet,  
 si fontes, riuuli, lacus, ac putei reperiiri possint, qui stirpes, ossa, & alia multa in lapidem tractu temporis uertant. Verum  
 non est ignorandum, quod succus is lapidescens motu aliquo agitatus, non facillè in lapidem densatur, nisi crassus admo-  
 dum fuerit, sed simulatq; in meatus ligni, aut alterius rei receptus, dispersusq; quienerit, frigore cogitur, & concrefcit,  
 mutatq; res illas, quibus continetur, in lapides, ut in quodam Gothiæ fonte enenire probatissimi authores testantur. Cuius  
 gutta solo perfusa, cum moueri, aut agitari nequeant, ab ambiente aere densantur, & lapidescunt. Quod si præterea ue-  
 rum est, in montibus Pyrenæis esse loca, in quibus aquæ pluuiæ lapidescant, id ideo fieri posse uidetur, quod aquas cum

Causa metallo-  
rum efficiens.



Cur pauci, cur  
multi lapides  
fiant.

Lapidum colo-  
res unde uarij.

Metallorum  
differetia plu-  
res.

terra permistas uel solis calor paulatim concoquat, uel insignis propter calorem siccandi uis, quæ terra insit, conspisset: utroque enim modo ex eis potest effici lapis. Neque necesse est confingere, aut comminisci aliam uim, quæ id ipsum agat, quàm quatuor qualitatum, aut eam, quæ ab ipsis inter se agentibus, & patientibus orta loco tribuitur. Sed hinc nobis subit inquirendum, cur unus tantum quandoque gignatur lapis, cur uerò plures uno loco efficiantur. Fit igitur, ut arbitramur, unus tantum lapis, cum locus, qui concepit materiam, solidus fuerit, ac meatibus carens. Quippe conclusus calor omnem tum operam, tum facultatem undique in materiam conferens, unum duntaxat lapidem gignit, & ipsum quidem magnum, aut paruum, secundum materiae quantitatem. quapropter plerumque singulares à frigore efficiuntur, cum purissimi succi, ex quibus constant, rariis multi ac magni in locum unum congregentur. Verum contra plures gignuntur lapides, si locus non fuerit planè solidus, sed meatibus refertus, per quos calor ipse discurrere queat: nam si meatus pauci fuerint, calor materiam diuidens paucos efficit lapides; sin multi, multos. Ad hæc plures generantur lapides non modò ex prædictis, sed etiam ex materiae diuersitate. quandoquidem calor partem unius generis secernens ab alterius generis parte, plures efficit lapides. Item plures efficiuntur ex multis unius loci receptaculis, in quibus infusa materia in plures partes diuiditur: siquidem in ea frigus non minus, quàm calor uires suas exercere potest. Qui lapides præterea pro diuersa materia mole magni, aut exigui redduntur. Isdem modis quoque glarea, & silices fiunt: etsi uero sæpius aquarum impetu, qui saxa frangit, & comminuit, efficiantur. Hactenus causas explicauimus, quæ lapides, & metalla efficiunt, nunc ad eorum differencias progrediamur. Colorum itaque discrimina, quæ in lapidibus spectantur, materia, ex qua gignuntur, diuersitatem indicant. unde unus & idem lapis sæpe uarios colores consequitur, quòd fiat ex diuersi coloris materia. Deinde calor, cum ipso lapide sit opifex, coloribus materiam inficit: nam obscuros ipsius colores illustrare, illustres uerò obscuros reddere potest. Cuius effectus exemplum clarum habetur in coloribus ijs, quibus fictilia uasa pinguntur. nanque colores omnes, qui ad uasa fictilia pingenda, uel inficienda parantur, anteaquàm in fornacem coniiciantur, ab his plurimum distant, qui in fictilibus ipsis igne torrefactis, postea uisuntur. Quandoquidem etsi fictilia aris squama super porphyrite lapide leuigata, admista aqua, infecta rufo colore, aris serè modo, appareant, ignem tamen fornacis experta, uiridia efficiuntur. Sicut & color, qui ex ferri squama paratur, mellinus efficitur. Lapis etiamnum, quem figuli nostrates uulgò uocant zaffara, porphyrite lapide leuigatus, colore subnigro cruda adhuc fictilia tingit: sed igne percoctus, in caruleum præstantissimum mutatur, ut nobis aperte declarat caruleus, ac pulcherrimus ille color, quem uulgò pictores uocant Smalto: is enim ex ipso lapide zaffara nominato, cum uitro misto in uitriarijs fornacibus efficitur. Verum hanc colorum permutandorum facultatem in frigore non inuenias. quare lapides ab ipso coacti colorem eundem seruant, quo prius eorum materia infecta fuerat. Ex his adduci possumus, ut non temerè credamus, quòd plerique flumini, ac torrentium silices coloribus in superficie tingantur: quoniam modò aquarum inundatione madescent, modò solis calore siccentur. Solis enim calor, à quo silices ipsi æstate Sirio ardente adeò incalescunt, ut uix tangi possint, ipso quidem colore (ut si fictilium fornax) facile immutare potest, licet id magis euenire constet in eorum superficie, quàm in centro. Differunt & metalla inter se colore, splendore, sapore, odore, pondere, & facultate. Color primùm uariis in metallis conspicitur, nam unumquodque suum sortitur colorem. Aurum siquidem inter metalla ideo fului coloris est, quòd calor uel terram in flauedinem quandam synceram uerterit, anteaquàm cum aqua misceretur, uel succum ipsum mox futurum aurum. Aes uerò suum colorem habet, & eum quidem subrubrum, eo quòd terram nonnihil impuram adusserit calor. Ferrum autem subnigrum est, propter terram ualde impuram, & adustam. Argentum porro candidum est, quòd terra eius fuerit alba. Eadem in cæteris singulis colores inuestigandi ratio. Sequitur deinde eorum splendor, & nitor, qui ab aqua tantum (ut antè diximus) prouenit. Ex quo fit, ut quantò humor ipse tenuior, densior, puriorq; fuerit, eo metallum nitidius ac splendidius efficiatur. quam ob causam reliquis hæc in parte præstat aurum. Atque hinc etiam saporem odoremq; sibi metalla asciscunt: dum enim aurum igne comburitur, terra ipsius sinceritate, quæ optimè cum aqua commista est, fumum perexiguum, & uix sensibilem emittit, & dulcem, ac suauem magis, quàm fætidum. Argentum uerò contra, quòd terram impuram, licet combustu difficiliorem obtineat, plus fumi eructat, quàm aurum, & subfætidum quoque odorem exhalat. Sed tam ferro, quàm ari multò maior fumi copia effunditur, atque una odor longè fætidior, quòd scilicet adustam contineant terram. Plumbum denique ac stannum, ob aquæ redundantiam, hebetes admodum odores promunt. Nec alia de causa tum area, tum ferrea uasa, qui rem hanc scitè cognouerunt, ab usu coquinario abdicauere, quàm quòd adusta terra, quam possident, ualde amara qualitate cibi omnes, qui in huiusmodi uasis uel coquantur, uel parantur, uel absorbantur, uel reponuntur, facile infici possint. Id quod non modò gustum malè afficit, & exasperat; sed etiam in uentriculo nauscam, & subuersionem commouet. In hoc ergo admonitos seplasiarios uolumus, ut ab horum uasorum usu caueant: nam quandoque compertum est, quòd acida medicamenta in cacabo areo (quæ fuit pharmacopola uel ignauia, uel imperitia) decocta, sæua ac periculosa intulerunt agris symptomata. Præterea metalla omnia ponderosissima sunt: cuius rei causa est densitas ipsa, quæ sequitur bonam terræ cum aqua permissionem. Hinc fit, ut grauissima quæque pondera metallis liquefactis supernatent, modò maior sit metallorum quantitas, quàm rerum, quæ ipsis demerguntur. At huius rei experimentum quotidie facere licet, si argentum uiuum in aliquod uas infundatur, eiq; metallica pondera superponantur, auro excepto, quod solum inter cætera fundum petit, quoniam plus cæteris ponderet: argento enim uiuo ipsa pondera non aliter supernatare deprehendentur, quàm aquæ ligna. Cæterum aurum in ipso mergitur, non modò quòd ponderosius sit; sed etiam quòd cognationem quandam, & quasi consensum cum ipso habere uidetur. Metalla insuper, quæ liquefiunt, & quæ attingunt, minime adhaerent: nec eadem humectant, neque etiam labuntur, ut cæteri aquei liquores tam fossiij, quàm à plantis, aut animalibus producti: sed eorum partes inuicem coguntur, simulq; coherent. Idq; non alia ratione fieri constat, quàm quòd tam bona, firmaq; mistio rei siccae cum humida facta sit, ut sicca obset humida, ne adhaereat, & humectet: humida uerò contra impediatur, ne sicca prorsus conquiescat. Quæ quidem mistio quoniam in auro perfectissima reperitur, ideo hoc igne nunquam absumitur. nam cum eius purissima terra sit optimè cum aqua permixta, humorem non perimit, &



continet, ne uel ignis expiret: humor uero contra tuetur, ac defendit terram, ne accendatur. Idcirco nunquam comburitur aurum, ut cetera faciunt metalla. quæ quandoquidem impuriorem sortiuntur terram, deterioremq; mitionem; proinde ignis uolentia facile rapiuntur, & conficiuntur: cum enim terra flammis accensa fuerit humorem celeriter deperdit. At tamen metallum unum alio magis, & citius comburitur, prout hoc illo plus terræ, eamq; minus probe mistam obtinet. Et enim si libeat experiri, in primis ferrum deprehenditur igni consumi, propter nimiam, quam habet, terræ impuræ copiam. Mox plumbum, & stannum, quod ijs non satis firmum sit cum terra temperamentum. quam ob causam postquam humorem exhauserit ignis, terram consumit. Deinde æs, quod cum terræ purioris, ac etiam paucioris particeps sit, quam ferrum, et si ea non satis exquisitè mista sit cum aqua, diutius igni resistit. Postremo argentum, quod quia puriore terra constat, ac melius aquæ commista, non nisi longiori tempore flammæ cedit. Verum plumbum, ac stannum non ob id igne tam facile uincuntur, quod multum impuræ terræ contineant, sed solum ob misturæ uitium, quoniam in his imperfectior inuenitur. Sed ad lapides nostra reuertatur oratio. de quorum quoque luciditate, siue perspicuitate, ac nitore, uel horum oppositis obscuritate, ac squalore iam aliquid nobis differendum est. Ex prædictis itaque omnibus clarum esse arbitror, lapides aquam magis, ac terram participare, quam cetera elementa. Sed quoniam non terra, sed aqua cernitur esse perspicua, ac pellucida; ideo ab ea tantum perspicuitatem, luciditatemq; ijs aduenisse constat. Unde ex succis claris, & perlucidis constare lapides, quæ translucent, affirmamus, quemadmodum ex terra eos, qui qualitatis perspicuitati oppositæ reperiuntur: hi enim ex claris succis gigni nequeunt, sed ex impuris, ac turbidis uel luto, uel nigriore infectis. Quod uero alij lapides magis, alij minus pelluceant, non aliunde fieri certum est, quam è succorum diuersitate, cum scilicet alij alijs clariore, ac lucidiores existunt. Ex quo sequitur, quod albæ gemmæ gignantur ex succo, cui aquæ color insit, atque adeo ceteris clariore, ac illustriore appareant, ut crystallus, & iris, gemma sic ex argumento uocata: nam sub tecto percussa sole ob angulos, quos habet colores ex opaco reddit, speciesq; arcus cælestis in proximos (ut Plinij uerbis utar) eiectatur parietes. At adamas ex succo minus claro progignitur, ideoq; tam iride, quam crystallo obscurior est. Non dissimili uarietate notantur aliorum colorum gemmæ translucentes, siue ortæ fuerint è succis uiridibus, ut smaragdi, ac prasij: siue è cæruleis, ut sapphiri, cyanei, & iaspidium quoddam genus: siue è rubris, ut carbunculi: siue è purpureis, ut amethysti, & hyacinthi: siue ex aureis, ut chrysolithi, & chrysopatij: siue ex misti coloris succis, ut opali. Hinc igitur colligi facile potest, quod cetera gemmarum genera, quæ perspicuitate carent, è succis concreuant impuris, atris, & obscuris: quando nec aqua quidem limpidissima, cui ater succus infusus sit, clara ac pura perspicui possit. Nitent tamen gemmæ non translucentes propter insignem leuorem, qui lucis continuitatem, & densitatem parit. Quem quidem leuorem aut sibi naturæ comparant, aut artificum mangonio consequuntur. Iisdem de causis marmora quoque radiant. Porro lapides, & gemmæ pellucetes nonnunquam coloris labem, aut uitium aliquod contrahunt: sepe enim aut umbra, aut nubeculis, aut capillamentis, aut sale, aut plumbagine uitiantur. Quæ sanè omnia non alia ex causa proueniunt, quam ex coloris succi diuersitate. Gignitur quidem umbra, cum succi color aliqua parte obscurior fuerit: nubecula uero ob partem albidioris coloris. At capillamentum, quo præsertim sapphirus inficitur; sal, quo opalus; plumbago, quo smaragdus, ex alieno prorsus colore fiunt, non autem proprio gemmarum. Quinetiam sibi gemmæ scabritiem induunt, cum ob succi diuersitatem partes inæqualiter coalescunt. His ergo rationibus nixus, nemo non audebit dicere atque asserere, lapides omnes, ac saxa, quæ neque nitent, neque pellucet, ex crassissimo succo, & terrena materia fieri. Differunt præterea lapides spissitudine, & raritate, leuitate & grauitate. itaque ponderosis, ac compactis lapidibus pauci, & admodum occulti sunt meatus: raris uero, ac leuibus contra multi, & patentes. Quapropter dicendum esse reor, quod rari, ac leues efficiantur lapides, ubi eorum humor cum terra non probe fuerit mistus. is siquidem à calore siccatus locum, in quo confederat, uacuum relinquit, ut in tophis, & similibus conspicitur. Idem quoque euenit, cum sponte flagrant montes, ut Aetna in Sicilia, & Vesuius in Campania Plinij tempore, ac etiam hac nostra ætate. nam cum in magnis incendijs terra cremetur, eadem ratione ex ipsa fiunt meatuum pleni, cauernosi, & leuissimi pumices. Contrarium planè fieri constat, si humor undique in terram penetret, & illi optime misceatur: is enim hoc modo lapides graues, compactos, ac duos generat. Quod autem lapides duri, uel molles fiant, partim materia in causa est, partim uero ibi, quod materiam fingit, & format. Nam si fuerit materia tenax, & calor tantus, ut ex ipsa humorem exhaurire queat, uehementer constringitur, & in se cogitur, fitq; ex ea lapis densus, & durus. Sin lentoris parum admodum, aut nihil habuerit, & calor fuerit multus, aquam etiam si probe terræ permista sit, absorbit, & resoluit, terram uero comburit. quo fit, ut lapis adeo mollis fiat, & friabilis, ut facile in puluerem redigatur. Obdurescunt ad hæc lapides frigore, utpote quod succum ualidissime cogat, & constringat. Atque ij lapides, qui ex huiusmodi succis coactis concreuerint, in fornaces ardentes coniecti liquecunt, fluuntq; ob conclusos humores. Qui uero igni admoti franguntur, & dissiliunt, non quidem tantum humoris in se continent, quantum priores, ut eo terrena partes cohiberi possint. Quos autem ex luto genuit calor, ignis terit in puluerem, propter terrenam siccitatem. Ceterum qui ex succis pinguibus, & bituminosis constant, accensi non secus ac ligna ardent. Cuius generis est gagates lapis, quo Cimbri, & alij plerique Germaniæ inferioris populi passim lignorum uice, quorum inopiam habent, ad ignem utuntur. Verum enim uero non ob id tanta est ignium uis, ut adamantem uincat: quandoquidem huius humor ignis calore fortior existit. Eadem etiam ob causam amiantus non modò non comburitur igni, sed ne quidem dissoluitur. Vterque enim etsi siccus, cum tangitur, effescentiatur; tamen humorem immixtum obtinet, non aliter atque metalla. Porro lapides, qui corpora erodunt, ut in Lycia inuenti, uel absorbunt, ut Assius, in quo corpora defunctorum condita absorbi tradunt, unde illi sarcophagi nomen, ex materia admodum acri gignantur, ut in fodinis quibusdam cadmia quadam inuenitur, quæ fossoribus ipsis manus erodit, & exulcerat. Postremo nonnulli lapides sunt, qui ueluti prægnantes lapillum, uel argillam, uel liquorem in utero gerunt. Cuius rei causa est & materiæ diuersitas, & quod eadem magna ex parte figuram globosam referat, aut quam proximè accedat. Materiæ enim pars interior ab exteriori differens, aut calore cocta mox diuiditur, aut aliquo post temporis spatio separatur, non secus ac arefactæ nucis auellaneæ nucleus à putamine. Quod si fuerit succus, uel lutum

Lapidum diuersa discrimina.

tenax,



Terrarum bre-  
uis enarratio.

Fossilium fa-  
cultates.

tenax, ipsa etiam pars interior in lapidem cogitur, ut in aetite uisitur: si uero lutum non tenax, uertitur in terram plerumque argillaceam, ut cernere licet in gaode: si succus tenuis, uel aqua, liquor interdum remanet, ut in enhydro, in quo ad motum fluctuat intus, ueluti in ouis liquor, ut inquit Plinius. Caterum cochleas in saxis repertas, calor conclusus, ex materia pingui, & lenta efficere uidetur, & ex eadem gignere musculos, & conchylia: sed terra quanto est crassior, quam mare, tanto ea magis imperfecta gignit. Nec mirum cuiquam esse debet, quod eiusmodi conchylia in lapidum medio orta, ibi diutius conclusa, ipsis cedente lapide, crescant, & uiuant. Siquidem ego certo testari possum, me uidisse non longe à Timauo fonte prope Duinum castrum in Adriatici litore situm, ubi maris alluit unda, lapides à socijs malleis ferreis frangi, atque in illis plurima reperiri conchylia, quæ dactylos à forma, & colore uocant: sunt enim palmarum caryoti similia. Hæc eadem me aliquando comedisse memini in castro Goritiæ in opiparis mensis illustris, ac clari comitis Francisci à Turri nostrorum studiorum (quæ eius est singularis humanitas) fautoris, promotorisq; maximi: quæ sanè non minorem quàm ostrea, in cibis gratiam habere comperi. In ipso quoque Duini castro ipsam uesci mihi contigit apud magnificum Matthiam Hofferrum, uirum sanè nobilitate & moribus insignem. Neque me fugit, his nuper elapsis annis uirum magnificum atque præclarum Didacum Mendozium Hispanum, lapideas quas tabellas mihi ostendisse ex Veronensi agro (ut asserbat) delatas, quæ in longum scissæ uarios intus pisces ueluti insculptos habebant, cum omnibus suis particulis quàmuis minimis, in lapidem uersos. tot tamq; admirabilia sunt opera nature. Huc præterea illud accedat, quod pisces fossiles reperiuntur ultra Pyrenæos montes, ut narrat Polybius lib. XXI I I I. suarum historiarum. Usque ad Narbonem amnem, inquit, planities est, per quam fluuij feruntur Illiberis & Rhoscinus, fluentes propter urbes eiusdem nominis, quæ habitantur à Celtis. In hac igitur planitie sunt pisces fossiles dicti. in ea enim est terra tenuis, ubi multum nascitur gramen, sub quod altitudine duorum uel trium cubitorum per arenam aqua fluminum delata fluit: & si quando inundauerint, cum aqua pisces terram subeuntes (nam mirifice appetunt graminis radices) planitiem efficiunt refertam piscibus subterraneis, quos incolæ effodiunt. hæc Polybius. Quibus adde, quod etiam pisces fossiles inueniuntur circa Heracleam, atque in alijs plerisque Ponti locis, ut Theophrastus est auctor. quin & in Germania ultra Albim fluuium quibusdam in locis hæc ætate effodiuntur. Verum quandoquidem Dioscorides in hoc quinto libro scripsit tractauitq; etiamnum de uarijs terrarum generibus, quæ in medicum usum ueniunt, non alienum fore iudico, quod de his quoque uniuersim aliquid differamus. Terram itaque aut simplicem, aut compositam esse oportet. Simplicem nunc eam intelligo, quæ cum nulla re fossili, neque cum aliquo liquido succo fuerit permixta: non autem eam, quæ à ceteris elementis sit penitus munda. quippe ob continuam elementorum mistionem uix ullam reperiri posse putauerim, quæ nonnihil aquæ, aeris, uel ignis non complectatur. Quamobrem eam simplicem dixerim, quæ nullam prorsus aluminis, aut salis, aut nutri, aut chalcanti, aut bituminis, aut cuiusuis alterius rei metallicæ mistionem admiserit. Contra compositam appellauerim, quæ unum, uel plura ex his in se receperit. Simplex autem terra, de qua nunc sermonem habemus, modò grauis, modò leuis constat, pro maiori, aut minori elementorum mistione, quæ illi inest. quis enim dubitet, quin ea sit leuior, ac rarior, quæ plus aeris, aut ignis participat, quàm aqua? Ad hæc terra ipsa per se omnis exerceat, sed uarias sortitur facultates pro uaria eorum, quæ ei admiscuntur, qualitate. Nam illa, in qua sit aquæ frigus, adstringit: quæ ignem accepit, aeris est: quæ aerem, glutinosa, & leuis: quæ aerem & ignem, leuis, & acris. Illa uero, quæ sibi sulphur adiunxit, aut alumen, aut chalcantum, aut metallum aliquod uel fossilem succum, facili quidem gustu, ac etiam olfactu cognosci potest. Nec de his plura dicenda sunt, quod mihi planè persuadeam huiusmodi qualitates nulli non cognitu faciles futuras, gustu dumtaxat indice, qui tamen dulcia ab amaris, acris ab acidis, salsa ab insipidis, acerbæ à maturis discernere sciat. Terræ autem, quarum in medicina est usus, sua mutantur nomina partim à locis, ubi effodiuntur, & asportantur: partim à coloribus, quibus insciuntur: partim à facultatibus proprijs. A locis enim denominantur Lemnia, quod ex Lemno insula deferatur, Samia quod ex Samo, Chia quod ex Chio, Cimolia quod ex Cimo, Eretria quod ex Eretria Eubææ ciuitate, & Pnigitis quod ex Pnigite Libyæ pago. A colore appellationem trahunt rubrica, & aliæ nonnullæ. A facultate denique nomen accepit ampelitis, quod eius sit usus ad illinendas uites sub germinationis tempus aduersus cruciarum iniurias. Et ut aliorum quoque fossilium colores percurramus, colore albo constant, creta, quæ sarcinatores utuntur, gypsum, alumen, amiantus, Arabicus lapis, Iudaicus, melitites, galactites, alabastrites, crystallus, argentum, argentumuiuum, stannum, & syncerissimum marmor. Colore cinereo produntur melia terra, & Eretria altera. Cæruleo uero colore spectantur sapphirus, cyanus, & lapis propriè cæruleus dictus. Virent smaragdus, prassius, chrysocola, & chalcantum. Flauo luteoque colore sunt aurum, ochra, chrysopatius, chrysolithus, & auripigmentum. Rubeo tinguntur rubini, granati, sandaracha, corallium, hæmatites, scissilis lapis, minium, cinnabaris, rubrica, & Lemnia terra. Quædam colore purpureo fulgent, ut hyacinthus, & amethystus. Alia cæruleo diluto, uisuntur quemadmodum iaspis, quem boream dicunt. Nonnulla cæruleo uirescente, ut ærugo, & Armenius lapis. Alia albo rufescente, ut aphrodisiace. Quædam rufo candicante, ut xanthos. Quædam nigro rufescente, ut tertia batrachitis species. Aliqua atro purpurascende, ut alabandicus lapis. Alia aureo candicante, ut topatius. Sed plura separatos colores habent, ut nigro, albo, & quouis uersicolore, ut achates. Apficiunt uero nigram rubentes uenæ distinguunt. Contra nasomonites, cum sit sanguinis colore, nigris uenis decoratur. Venæ autem, quæ speciem præ se ferunt sanguinis intextæ, quodammodo sunt heliotropijs, corpore porraci coloris. At in cæruleo sapphiro aurea puncta collucent. Quinetiam quadam sunt, quæ tres separatos habent colores: nam per album ægyptella corpus duæ uenæ permeant, altera nigra, altera rubra. Porro enpetalos, & orca quatuor habent colores: eupetalos enim cæruleum, igneum, minij, mali: orca uero nigrum, sulphurum, uiridem, candidum. Versicolores postremo nonnullæ habentur, non aliter, ac collum gallinæ Numidicæ, uel pauonis, aut columbæ in sole apricantis, ut eristalis, & pederotum genera: ea enim ad inclinationem colores permutant. Ceterum sciendum est, quod ex fossilibus, quæ in medendi usum recipiuntur, alia quidem corpora sanant, alia uero eadem affligunt, in cibis uel potionibus data. At quæ remedia corpori sunt, medentur ei partim proprietate totius substantiæ, partim qualitate aliqua, quæ profligantur morbi. Quæ autem proprietate ualent, earum quædam res, sunt uenæ, quædam morbos



morbos sanant. Quibus natura dedit vires superandi uenena, eorum alia corpora, quæ pestilentia sunt affecta, curant, ut sinaragdas, sigillum Lemnium, gleba Armenia. Alia singulari ueneno medentur, sicuti scorpionum ictibus sapphirus potus, sulphur plagæ illitum: fungis strangulantibus nitrum potum, ac pariter atramentum sutorium. Alia pluribus aduersantur uenenis, ut sal moribus uiperæ, cerastis, ac crocodili. his enim emplastri modo imponitur: sed potum opio, & fungis præsidio est. Quibus uerò fossilibus comparatum est, ut morbos proprietate fugent, eorum quædam sanguinis profusum sistunt, ut hieracites. alia os uentriculi gestatu & appositu roborant, uelut iaspis. alia sinistro mulieris brachio adalligata abortum prohibent, ut aetites. alia item ad femora prægnantis alligata partum accelerant, ut idem aetites, & iaspis. Sunt quæ crassa è corporibus deiciunt, ut magnes: alia atram bilem, ut Armenius, & cæruleus lapis: nonnulla uomitum faciunt, ut idem Armenius lapis, chrysocolla, & chalcanthum. Sed inter ea, quæ elementaribus qualitatibus agunt, calefaciunt alumen, chalcanthum, chalcitis, misy, sory, melantheria. refrigerant terra Eretria, molibdoïdes, stibium, argenti spuma, cerussa. Quæ autem secundis qualitatibus operantur, quædam molliunt quæ dura sunt, ut gagates: quædam contrà indurant quæ mollia sunt, ut lapis plumbarius, & stummi. Sunt & quæ insensibiles ferè poros aperiant, & quæ claudant: aperit enim nitrum, spuma nitri: claudit terra Samia, & in summa omnis terra glutinosa. Alia, quæ corpori coierunt, nempe glandulas, & nodos, discutunt, ut pyrites, molaris, bitumen. Aliqua cicatricem inducunt, ut chalcitis, misy, alumen scissum. Nonnulla carnem excrescentem minuunt, ut assii lapidis flos, ærugo, chalcanthum, chalcitis, misy, calx uiua, auripigmentum, sandaracha, chrysocolla. Non desunt etiam, quæ diuersis uiribus prædita sint, ut cimolia, & sal: cimolia enim & reprimat, & discutit: sal abstergit, & adstringit. Sunt denique quæ vires easdem habeant, ita ut deficiente una, altera eius locum suppleat. Siquidem chrysocolla, & lapis Armenius eundem effectum præbent: auripigmentum, & sandaracha: hæmatites, & schistos: atque hæc quinque chalcanthum, misy, chalcitis, sory, melantheria inter se uiribus consentiunt. Veruntamen ex his chrysocolla uim efficaciorē obtinet, quàm lapis Armenius: auripigmentum, quàm sandaracha: hæmatites, quàm schistos: chalcanthum, quàm reliqua sibi cognata. Ceterum non pauca reperiuntur fossilia medicamenta (ut fusiùs libro sexto dicitur) quæ in cibo, aut potu frequentius, aut copiosius sumpta uel maxime sumentes affligunt, uel ijs mortem inferunt. Idq; efficiunt, uel quòd uiscera erodant, ueluti sandaracha, & auripigmentum: uel quòd spirandi organa occludant, ut gypsum, & cerussa. Sed hæc de fossilium facultatibus. Nam de concretis succis, cuiusmodi est sal, nitrum, alumen, chalcanthum, & cætera, quæ cum eo cognationem habent, sulphur, sandaracha, auripigmentum, chrysocolla, & alia nonnulla, in huius libri processu suis locis latius tractabimus.

Ἀμπελος οἶνοφόρος.

VITIS VINIFERA.

CAP. I.

30 Folia uitium, & triti capreoli, capitis dolores illitu mitigant: & inflammationem stomachi, ardoremque cum polenta. Folia etiam per se, ut quæ refrigerent, & adstringant, imponi solent. Potus eorum succus: dysentericis, sanguinem excreantibus, stomachicis, & grauidarum malaciæ medetur. Eadem efficiunt madefacti in aqua capreoli, & poti. Lacryma uitium, quæ ueluti gummi in caudicibus concreuit, ex uino pota calculos pellit: illita lichenas, & psoras, leprasque, nitro prius perfritas, sanat: eadem cum oleo sæpius pilis illitis, psilothri effectum habet: maximeque sanies, quam accensa farmenta uitium uiridia exudarunt: qua & perunctæ uerrucarum informicationes extrahuntur. Cinis sarmentorum, & uinaceorum, detractis in sede condylomatis, & thymijs, illitus ex aceto medetur: prodest luxatis, & uiperarum moribus: contra lienis inflammationem illinitur cum rosaceo, & ruta, & aceto.

Ἀμπελος ἀγρία.

LABRVSCA.

CAP. II.

L Abrusca duorum generum est. Alterius uua non maturefcit, sed florétēnus œnanthen nominatam perducit. Altera ad frugem peruenit, paruis acinis, nigra, & adstringens. Folia, caules, & clauiculæ, quibus repunt, uim habent cultæ uitii similem.

Σταφυλή.

VVA.

CAP. III.

50 Vvæ recentes aluum turbant, & stomachum inflant. innocentiores, quæ decerptæ diu pependere, ideo quòd in eis copia humoris exiccatur, utilesque sunt stomacho, ægrisque, atque cibi auditatem excitant. In uinaceis, & ollis seruata, ori & stomacho grata sunt, aluum sistunt, sed uesciam, & caput tentant: & sanguinem excreantibus conueniunt. Similesque, quæ in musto fuere. Sappa, aut passo conditæ, stomachum magis infestant. At quæ solem prius passæ, in aqua cœlesti conduntur, minus uinosæ sunt, siticulosis, ardentibus, & longis febribus salubres. Reconditi uinacei inflammationis mammis, rigentibus, ac præduris, cum sale illinuntur. Decoctura eorum dysentericos, coeliacos, & foeminas fluxione uulvæ laborantes iuuat infusa: ad defeciones, ac fetus assumitur. Nuclei acinorum adstringendi uim obtinent: stomacho utiles sunt. Inspargitur farina tostorum, polentæ modo, dysentericis, & coeliacis, & solutis stomacho.

a Καρύλλου.  
i. folijs.

Vitium



## VITIS VINIFERA.



Vitis vinifera,  
unaq; confid.

**V**itium omnium genera, quæ non modò gratissimas, dulcissimasque uvas ad cibos proferunt; uerùm etiam ex his ui- 10  
num præcipuum humanæ uitæ bonum, suauissimumque potum largiuntur, quot & qualia sint, hic scribere super-  
uacuum esse puto. Quandoquidem earundem dulcedine humanum genus allectum, adeò eas sibi conciliauit, familiaresq;  
reddidit, ut nullus tam clarus quàm obscurus, tam nobilis quàm ignobilis, tam denique urbanus quàm rusticus inue-  
niatur, qui de uitium generibus, earumque historia non possit aptè, atque etiam distinctè loqui. Vt autem & uites ip-  
sæ, & uinum à quorundam uermiculorum erodentium uindicentur iniuria, illud omnino silentio inuoluendum non duxi-  
mus, quòd si, dum à sarmentis repurgantur, ac putantur, falx hirci sanguine oblinatur, uel ea ipsa prius cotem exper-  
ta, castorei corio affricetur, nuper emissa gemmæ (si tanta rei agrariæ authoribus fides adhibenda est) ab erucis min-  
imè erodi possunt: neque etiam emissa iam folia, ab alijs quibusdam uermiculis conuolui. Præterea non ignorandum  
est, quòd magna admodum iniuria uitibus infertur, atque uuis maximum detrimentum, si brassica seratur inter uites.  
siquidem



siquidem perniciole uni cum altera odium intercedit. Quod cum animaduernerint rei medica scriptores, præcipuum ebrietatis antidotum in brassica collocarunt. Ea enim si cruda præsumatur (ut apud plerasque nationes in cæna initio capitam brassicam minutim rescissam, lactuca & iniubi loco in acetarijs recipi obseruauimus) ebrietatem futuram mirum in modum arcet, quemadmodum etiam post sumpta crapulam discutit. Quo fit, ut Germaniæ populi uino admodum addicti, semper suis mensis brassicam interponant, uel recentem, uel muria asseruatam. Ad Elephantinam (ut Theophrastus est author) itemque circa Memphin, uites perpetua fronde uirent: tametsi annuas tantum proferant uuas. In Italia uerò uites habentur, Plinio insanæ appellatæ, quæ ter in anno florent, sed primas tantum maturant uuas. Uuas sine uinaceis quidam prouenire affirmant, si propaginum ima pars, quæ terra in scrobe obrui debet, ante plantationem aded secetur in longum, ut medulla utrinque eximatur, ac deinde coniunctis partibus, & ulmeo cortice circumuolutis, propagines ipsæ suis scrobibus implantentur. Sed ut iam uuis suas reddamus facultates, Vua (ut Galenus libro I I. de alimentorum facultatibus memoriæ prodidit) quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent; ita su-  
 10 gacibus omnibus magis nutriunt, minimumque prauis succi habent, præsertim cum exactam maturitatem fuerint adeptæ. Porro quod ipsæ nutrant, maximo argumento sunt ij, qui uinearum fructum custodiunt: quippe qui tunc temporis uuarum esu admodum pinguescant. Cæterum non omnes uno quidem modo nutriunt, quoniam quæ dulces existunt, cæteris succum habent calidiorum: ob id sunt siticulosæ, ac uentriculum inflant, & aluum subducunt. Contrarium efficiunt austeræ: siquidem, & uentrem cohibent, parum nutriunt, ægreque concoquuntur. Acerbæ autem uitari prorsus debent, utpote quæ uentriculo aduersentur. Vua eò laudabiliores, quò carnosiores fuerint, præsertim cum probe mature à uite decerpuntur. At pensiles, si prius maturæ sint, & dulces, cæteris minus uentriculum inflant, & aluum conuenienter emolliunt. Vitis, quæ Græcis ἀμπέλος δινοφόρος, Latinis Vitis uinifera appellatur: Arabibus, Harin, Karin, seu Karm: Ita-  
 20 lis, Vite uinifera: Germanis, Vuaeinreb: Gallis, uigne. Quæ uerò ἀμπέλος ἀγρία Græcè, Labrusca Latine dicitur: Italicè, Lambrusca: Germanicè, Vuild uueinreb: Gallicè, Vigne sauuage. At Vua Latins ac Italis, τὰ φυτὰ Græcis uocatur: Arabibus, Haineb: Germanis, Weinbeer: Gallis, Roisin.

Vuarum facultex Gal.

Nomina.

Σταφίς.

VVA PASSA.

CAP. IIII.

Vua passa alba adstringentior est. Prodest esitata caro earum tussi, faucibus, renibus, ac uescicæ. Estur in dysenteria per se cum nucleis: & decocta in patinis cum melle, admista milij, ac hordei farina, & ouo, ualet ad purgandum caput: eiusdem gratia cum pipere commanducatur. Testium inflammationes sedat, illita cum lomento fabarum, & cumini farina. Fauos, epinyctidas, carbuncu-  
 30 los, enatas in articulis putredines, & gangrænas, sine nucleis trita, & cum ruta imposita sanat. podagræ conuenienter cum panacis succo illinuntur: mobiles ungues illita, celerius extrahit.

Vuas passas, quarum ubique uulgaris & frequens est usus, omnibus notissimas esse arbitror. Veruntamen non est, meo quidem iudicio, credendum, quod cum de uuis passis mentionem faciunt Galenus, & ueteres alij, paru-  
 las illas tantum intelligant, quæ hoc tempore ex quibusdam Aegæi insulis, ac Peloponneso Venetias conuehantur, & in quibusdam etiam Italiae locis insolantur. Siquidem Galenus nulla magnitudinis, uel paruitatis habita ratione, omnes in uniuersum uuas solis calore siccatas, passas appellat. Id quod ipse Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus ijs uerbis declarat. Porro quemadmodum passarum differentia, quæ à colore sumitur, nihil ad passarum facultatem confert, ita nec magnitudo: sola autem qualitatis, quæ gustui inest, differentia potest omnia. Ex his nimirum Galeni uerbis satis  
 40 colligi potest, ipsum omnis generis uuas, quæ solis feruore flaccescunt, nullo prorsus discrimine passas appellasse, nempe Damascenas cæteris grandiores (zibibum officina uocant) ac pariter his congeneres, quæ è Smyrnis (ut aiunt) Cypro, & Creta comportantur. Præterea loco citato idem Galenus ita scribit. Nonnulli autem, & rectè sanè, è dulcibus, grandibusque, quales sunt scybelitides, priusquam mandant, semina eximunt. quæ & ipsæ inueterata, cutim duram, crassamque habent, easque prius in aqua coguntur macerare: nam & semen ipsum facilius sic eximitur. Aliæ quædam sunt his contrariæ, solidæ, & crassæ, quæ nullum prorsus semen habent. Crescunt hæ in Cilicia, colore subflauo. In Pamphylia autem scybelitica, & colore nigra: quæ, ut dixi, sunt maximæ. hæc ille. Cæterum sciendum est, non omnes Uuas passas eiusdem esse facultatis. alia nanque facultas inest dulcibus, alia austeris, alia uinaceos habentibus, alia non habentibus. Quæ itaque uinaceis carent, uel quod ita natura producantur, uel quod ij arte fuerint exempti, si dulces sint, adstringente facultate usqueadè priuantur, ut etiam mirificè leniant. quamobrem pectoris angustia, tussi, exasperatis faucibus, & renum,  
 50 uescicæque uitij maxime conueniunt. Id quod planè confirmat Galenus lib. septimo, & octauo de compositione medicamentorum secundum locos, ubi uuas passas sine uinaceis leniendo pectori, ac iecinorosis plurimum commendat. Contra uerò facultate omnino adstringente censentur, quæ cum suis uinaceis manduntur. Quod cum non ignoraret Dioscorides, Vuam passam cum nucleis in dysenteria edendam esse tradidit. Hinc itaque fit, ut maximo in errore uersari existimem medicos alioqui ætatis nostræ celebres, qui alui deijciendæ gratia, Vuam passam paruam uulgarem, quæ ex locis supra dictis in Italiam deferitur, simul cum uinaceis deuorandam exhibent. quippe cum aluum fluidam facere in animo sit, eam potius cohibent, quàm leniant: idque potissimum, ubi uua passæ temporis tractu succi partem amiserint. Quare perspecta in hanc sententiam deducor, ut ad aluum emolliendam aptiores censeam Damascenas, Cyprias, ac Creticas (quibus tamen prius nuclei exempti sint, uel eæ sumantur, quæ sine nucleis nascuntur) quàm quæ minutæ passim in officinis inueniuntur. quandoquidem hæ succi longè minus, quàm corticis, & uinaceorū continent, nisi sint omnino  
 60 recentes, & diligenter asseruata. Quapropter si hoc tenui uuarum passarum genere uti quandoque cogimur ad emol-

Vua passæ cōsideratio.

Medicorum error.

T t t t t liendam



Vua passa ui-  
res ex Gal.

liendam aluum, eas eligi præstat, quæ sine uinaceis proueniunt: uel si hæc defint: suppleant illæ, quæ à nucleis fuerint expurgatæ. tametsi Damascenis, & Creticis longè bonitate cedant: de quibus sanè intellexisse Galenum, easq; ad pectoris uitia laudasse planè suspicamur. In quorum genere hæc etiam tempestate sunt, quæ semine carent, quemadmodum quæ Galeni ætate ex Cilicia conuehebantur. Illud porro animaduertendum est, quòd ubi quis aluum bonam facere contendit, non debet passis uti quæ gustui acerbicatem, uel austeritatem relinquunt: sunt enim tales frigida, ac terrestres. quibus utique facultatibus cohibent, adstringunt, & roborant, præsertim si cum uinaceis nucleis comedantur. Vnde scitè Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus, hæc prodidit. Vua passa cum alijs unis eandem habent rationem, quam carica cum ficibus. Multa enim sunt dulces, acerbæ autem omnino pauca: plurima uerò ex dulci, & austera qualitate sunt mista. quanquam dulces nonnihil quoque austera qualitatis habent: & austera, dulcedinis. Cæterum ut dulces temperamento sunt calidiore, ita austera frigidiore. Ad hoc austera stomachum roborant, & uentrem constipant, & his multò magis acerbæ: mediam autem quodammodo inter ipsas constitutionem dulces obtinent, ut quæ nec stomachum dissoluant, nec aluum subducant. Dulcibus tamen, ut uis quædam semper inest contemperandi, ita & mediocriter detergendi: quibus duabus facultatibus exiguas mordicationes, quæ os uentriculi infestant, obtundunt. Et libro VIII. cap. VII. de compositione pharmacorum secundum locos, idem Galenus sic inquit. Vua passa contemptilis uideri possit, ob familiarem eius usum. At uerò hoc ipsum eam facit utiliorem: nam cum familiaris nobis sit, in tantum adstringens est, quantum opus habet uiscus affectum. Habet autem & uim concoctoriam crudorum humorum, & uim coercendi maligna, sitq; ipsa haud facillè putredini obnoxia: & ultra hæc secundum totam substantiam, uisceri ipsi, hoc est iecinori, familiaris est, & propria. Item libro de attenuante uictus ratione, sic habet. Vua passa si non sint adstringentes, licni quidem, & hepatis tumentibus non conducunt, thoracis tamen, & pulmonis affectibus conducunt. De uuis autem passis ut cibus sunt, locutus est ipse Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus, his uerbis. Alimentum ex passis uuis tali qualitate in corpus distribuitur, qualis ipsarum natura fuerit, dulce ex dulcibus, austerum ex austeris, mistum ex ijs, quæ utriusque qualitatis sunt participes. Quantitate uerò copiosius ex pinguibus, ac dulcibus: parcius ex austeris, & maturis. Quòd si passarum pinguium, ac dulcium, à quibus semina fuerint exempta, parem molem cum pari uuarum mole contuleris, passas ualentius nutrire deprehendes. Huiusmodi sanè, ut minus quàm carica subducant, abstergeantq; magis tamen quàm illa stomachum iuuant. Hæc uua, quæ Græcis *σαπῖς*, Vua passa Latinis pariter ac Italis uocatur: Arabibus, *زبيب*: Germanis, *Vueinbeerlen*, *Mertreubel*, & *Kosein*: Hispanis, *passas*: Gallis, *Roisins en caprix*.

Nomina.

O'uañdu

OENANTHE.

CAP. V.

**O**enanthe uocatur uitis syluestris fructus, cum floret. Recondi debet fictili non picato, collectaque substrato linteo, in umbra siccatur. Laudatissima in Syria, & Cilicia, & Phoenice. Vis ei adstrictoria, quare pota stomacho, ac ciundæ urinæ utilis. aluum sistit, ac sanguinis excreationes. Contra fastidia, & acorem stomachi, sicca, & illita efficax est, capitis doloribus tam uiridis, quàm sicca ex aceto, & rosaceo perfunditur: sanguinolenta uulnera cataplasmate, & incipientes agilopas, oris ulcera, & genitalium nomas trita cum melle, croco, myrrha, & rosaceo ab inflammatione uindicat. Pessis miscetur ad sistendum sanguinem: contra oculorum delacrymationem, & stomachi ardores cum polline polentæ, & uino illinitur. Cinis crematæ in testa candentibus prunis, facit ad oculorum medicamenta: reduuias, & pterygia, abscedentes gingiuas, cruentasque cum melle sanat.

Oenanthæ co-  
sideratio.

**O**enanthem non illius labruscæ modò florem esse, quæ uuas ad maturitatem non perducit; uerum etiam alterius, quæ fructum perficit, asserere non dubitamus. Nam etsi superius scripsit Dioscorides, labruscæ duorum generum esse, atque alterius uiam non maturescere, sed florètenus Oenanthem nominatam perducere: nihil tamen propterea prohibet, quin alterius quoque labruscæ florentis uua Oenanthæ pariter dici queat, cum non aliud ueteribus significet Oenanthem, quàm uitis flos. Quòd in præsentis capite ipse Dioscorides manifestè declarat: quippe qui tradat Oenanthem uocari uitis syluestris fructum, cum floret, nullius facta generis distinctione. Quin & idem in sequentijs confirmat, ubi uini oenanthini meminit, è feracis syluestris uitis floribus fieri scribens. Ex his itaque abundè constare arbitror, non tantum infructiferæ, sed etiam fructiferæ labruscæ florem Oenanthem uocari posse. Adde quòd id quoque apertè testatur Galenus lib. VII. cap. I. de compositione medicamentorum secundum locos, his uerbis. At uerò quemadmodum omphacium, sic etiam absinthij succo admisceo, quandoque etiam ambo, & tertium insuper hypocistidis, & quantum oenanthæ. sic autem appello utrumque syluestrium germen unà cum floribus, ex quo succedentibus diebus uua fit. Plinius lib. XII. cap. XXVII. Oenanthem uiam, non florem esse censet sic inquit. Eodem & Oenanthæ pertinet: est autem uitis labruscæ uua. Colligitur cum flore, cum optimè olet. hæc Plinius. In cuius ultimis uerbis suspicor mendum subesse, & fortè rectius legendum esse, cum floret, non cum flore. Non enim uideo, quomodo quis unquam uiam cum flore colligere possit. Cæterum ne aliquis fortasse decipiatur, hic non duximus silentio dissimulandum esse lapsum Marcelli Vergilij, alioqui doctissimi interpretis, & commentatoris Dioscoridis. Is autem ex eius uerbis, quæ nunc subiiciam, magis innotescet. Monemus, inquit, scribere in VI. sue medicinæ Paulum Aeginetam plurimum quidem ex labruscæ Oenanthæ usum esse, quoniam egregie adstringit, stomachumque, & aluum maxime firmat. Veruntamen traditis his, idem statim subiicit. Dioscorides autem aliam describit Oenanthem contrarias huic uires habentem. ideoq; secundis, stillicidio uestica, & folijs suffusionibus tam maderat. Quorum nihil in capite hoc legitur, neque in scriptore hoc alibi legisse me memini, & nihilominus non neglegenti Aeginetæ

Marcelli Ver-  
gilij lapsus.



*Aeginetae autoritas, & testimonium est. quem credere oportet uera, & quæ aliquando legisset, testari. hæc Marcellus. In quibus sanè uerbis euidentissimè deprehenditur hallucinatus, uel potius eorum oblitus, quæ de Oenanthe herba uiribus huic contrarijs prædita, memoria prodidit Dioscorides libro tertio. Neque solùm huius, quam tamen Latinam fecerat, non meminisse uidetur; sed neque eorum quoque, quæ ibidem in sua commentatione doctè satis scripsit. Sed aliquando etiam bonus (ut aiunt) dormitat Homerus. Illud postremò addiderim, quòd etiam domestica uitis flos Oenanthæ dicitur. Verùm quia syluestris uitis ui multò magis adstrictoria pollet, is per excellentiam Oenanthæ appellatur. Dicitur igitur Græcis οἰανθή: Latinis, Oenanthe, & Labrusca flos: Italis, Enanthe: Germanis, Vuild reben: Gallis, Grappe de uigne sauvage.*

Nomina.

10

Ομφάκιον.

## OMPHACIUM.

### CAP. VI.

**O**mphacium succus est acerbæ uuæ nondum maturescentis, è Thasia uite, aut Aminæa. Oportet autem ante Canis ortum, expressam melliginem in rubro ære, linteo cooperto, insolare, usque dum cogatur: semperque quod ceruici uasis concretum hæsit, reliquo humori permiscere: noctu uerò à subdialibus locis in tectum referri, quandoquidem nocturni rores ipsum concreescere non sinunt. Eligendum est flauum, friabile, uehementer adstringens, & linguam mordens. Sunt qui coquendo melliginem cogant. Prodest contra tonsillas, uuam, ulcera oris, humida gingiuarum uitia, purulentas aures cum melle, aut passo: item ad fistulas, uetera ulcera, nomasque ex aceto. dysentericis, & mulieribus fluxione uulvæ laborantibus clystere infunditur: oculorum claritati, & scabritiæ, & erosionibus angulorum conuenit. Bibitur ad recentem sanguinis excreationem, etiam si rupta parte aliqua contingat: sed pauco, & aquatiore est utendum, ualde siquidem exurit.

20

**O**mphacium ex omni immaturarum uuarum genere parat Italia, cum Thasijs, & Aminæis careat uuis, è quibus ueteres suum Omphacium conficiebant, ad medicinæ duntaxat usum, id in sole cogentes, ubi uidelicet adstrictione opus erat. Quæ tamen parandi ratio hoc tempore ferè prorsus exoleuit. Sunt qui ut maiorem omphacio adstrictionem comparent, è syluestrium uitium uuis illud exprimant, non ad medicamenta tantum, sed etiam ad ciborum condimenta. Verùm omphacium nostrum sole non cogitur, etsi pluribus diebus ipsum insolari dimittamus suis cum uinaceis in cado, crasso lintheo cooperto, donec excrementa subleuentur, fax uerò subsidat, & inclarescat succus. Siquidem hac parandi ratione absque sale per annum incorruptum asseruatur tam ad ciborum, quam ad medicamentorum usum. Omphacium (ut Galenus memoria prodidit lib. I I I I. simpl. medicam.) calidis morbis omnibus magno iuuamento adhiberi potest. quippe cum id omnino acidum sit, perfectè etiam refrigerat, uniceque ardoribus prodest, siue ori uentris impositum, siue totis hypochondrijs, siue cuilibet alij, quod refrigerare uelimus. Id Græci ομφάκιον dicunt, quod Latini item Omphacium: Italis, Agresto: Germani, Agrest: Hispani, Agraz: Galli, Veriust.

Omphacij consideratio.

Omphacij uires ex Gal.

Nomina.

Οἶνον πύσις.

## VINI NATURA.

### CAP. VII.

**V**ino uetere nerui læduntur, & reliqui sensus, quod tamen gustu suauius est: quare cauendum ijs, qui [a intestina] alicuius partis imbecillitatem sentiunt. attamen in secunda ualetudine paucum aqua dilutum, innoxie sumitur. Nouum inflat, ægrè coquitur, insomnia parit grauiora, & urinam ciet. Aetate medium utraque uitia fugit: quare ad uictus sanorum, ægrorumque usurpatur. Album, tenue, stomacho utile est, ac facile in membra distribuitur. Nigrum uerò crassum est, & concoctum difficile, carnem alit, & ebrietatem creat. Giluum, utpote quod medium est, medias inter utrumque uires habet. In secunda tamen, & sinistra ualetudine, cum primis laudatur album. Quin & uina sapore distant. siquidem dulce crassis partibus constat, & difficilior à corpore expirat: stomachum inflat, aluum & interanea ut mustum turbat, sed minus inebriat: renibus, & uesicæ aptissimum. Austerum per urinam celerius transit: sed capita dolore tentat, & temulentiam gignit. Acerbum ad ciborum per membra digestionem accommodatissimum: aluum, & cæteras fluxiones cohibet, minusque urinam expellit. Nouum neruos minus tentat. Vinum aqua marina factum stomacho aduersatur, sitim stimulat, neruos infestat, aluo aptum, à ualetudine se recolligentibus inutile. Passum, quod uuis sole siccatis in area, aut in sarmento torrefactis exprimitur, Creticum cognomine, aut pramnion, aut protropon: & sapa, quæ fit musto igni decocto, Græci sirion, aut hepsēma appellant: nigra quidem, & quæ dicuntur melampsithia, crassa sunt, & corpora multum alunt: candidum tenuius: & heluola inter hæc media, medias fortiuntur uires. Omnia tamen adstringunt, & pulsus reuocant. faciunt aduersus uenena, quæ exulcerando necant, ex oleo pota, & uomitionibus reddita: contra cicutas, meconium, pharicum, toxica, & concretum in grumos lac: item contra renum, & uesicæ pruritus, rosiones, exulcerationesque. inflat tamen, & stomacho aduersatur. Priuatim, prodest melampsithium, si uenter rheumatismum sentiat. Album magis cæteris emollit aluum. Gypso conditum neruis officit, caput aggrauat, & incendit, ac uesicæ aduersatur: contra uenena cæteris aptius. Picata, aut resinata exaltant, concoquunt: sanguinem excreantibus inimica. Quæ uerò aparachyta uocant, ut quæ admixtam sapam recipiunt, caput implent, temulentiam gignunt, ægrius in halitum expirant, stomachum malè habent. Inter Italica uina Falernum principem lo-

a Meum. Conclusa non legit



cum obtinet: quod inueteratum per quàm facile coquitur, pulsus exuscitat, aluum adstringit, stomacho utile: sed uesicæ nocet, atque ijs qui uisus hebetudinem sentiunt, & ad potus crebros minimè idoneum. Albana crassioribus constant partibus, dulcia: stomachum inflant, uentrem emolliunt, sed concoctionem non æquè adiuuant, & nervosa minus infestant: uetustate eadem austerum saporem concipiunt. Cecubum, cum sit dulce, est & Albano crassius: corpus, & colorem alit: ægrè tamen coquitur. Surrentinum ualde austerum est: quare intestinorum, & stomachi fluxiones cohibet, & cum tenue sit, caput minus tentat: inueteratum suauius redditur, & stomacho utile. Adrianum, & Mamertinum in Sicilia æquè crassis partibus gignuntur: modicè adstringunt, & ocysimè inueterantur, minusque ob suam tenuitatem nervos tentant. Parætypianum, quod ex Adriatico sinu defertur, odoratum, ac tenuius est: quare liberaliter epotum fallit, diu seruat ebrietatem, & soporem adfert. Istricum Parætypiano simile est, sed urinam uehementius pellit. Chium tamen antedictis mollius, & aptum potui est. bene alit, & minus inebriat, fluxiones cohibet, oculorum medicamentis utile. Lesbium facile membra subit, Chio leuius, & aluo idoneum. Ephesium eandem uim habet, quod Phygelites nominatur. Verùm Asianum è Tmolo monte, Mesogites appellatum, capitis dolores ciet, & nervos lædit. Coum uerò, & Clazomenium, quoniam multam sibi maris aquam uendicant, facile corrumpuntur: status mouent, aluum turbant, nervis officiunt. Vinum omne (ut reliqua in commune dicantur) merum, ac syncerum, & sua natura austerum, excalfacit, facile in membra distribuitur, stomachum adiuuat, appetentiam ciborum inuitat: uires alit, ac robur auget: somnum conciliat, & commendat colorem. Potum liberalius auxilio est contra assumptam cicutam, coriandrum, pharicum, ixiam, meconium, argenti spumam, taxum, aconita, fungosue: contra serpentium morsus, & omnium ictus, quæ refrigerando necant, aut stomachum in uomitiones effundunt. Facit ad longas inflationes, rosionesque præcordiorum, ac distentiones, stomachi resolutionem, & si uenter, aut interanea rheumatismum sentiant. Conueniunt sudatoribus, & quibus corpus immodico sudore digeritur, maximè alba, uetera, & odorata. Quæ tamen uetustate dulcescunt, renibus, ac uesicæ accommodatiora redduntur: uulneribus, inflammationibusque in succida lana imponuntur: tetra ulcera, & phagedænica, & fluxionibus obnoxia commodè perfunduntur. Quæ marinam non receperunt, austera, & alba, ad sanorum uictus usurpantur. In his præstant Italica, Falernum, Surrentinum, Cecubum, Signinum, & permulta Campaniæ, & Parætypianum ab Adriatico sinu, & Siculum, quod Mamertinum appellatur. Ex Græcis Chium, Lesbium, & Phygelites ex Epheso. Crassa uerò, & nigra stomacho negotium exhibent, inflationem pariunt, corpus augent. Tenuia tamen, & austera stomacho profunt, & minus carnes alunt. Vetera ualde tenuia, & candida uehementius urinam ciunt, & dolores capitis mouent, nervosque largius pota tentant. In media ætate, ut à septimo anno, potui saluberrima sunt. Modus autem pro ætate, & tempore anni, & consuetudine, & qualitate uini definiatur. Non sitire, & modicè cibos prolui, optimum est præceptum. Nocet ebrietas omnis, & maximè assidua: siquidem obseffos nervos quotidie remittit: largiorque potus acutorum morborum adfert initia. Mediocris tamen uinolentia aliquot diebus, maximè post aquæ potus, utilis: nanque modo quodam ex alto euocat, sensilesque expurgat excretus, & per cæca corporis ducit spiracula. Sed aquam post uinolentiam bibere oportet: siquidem ualetudinis alicuius gratia factæ temulentiaæ remedium adfert frigida.

¶ uini facultates  
resuariæ pro  
modo usus.

**C**um profectò Vinum sit liquor omnium suauissimus, præcipuum humana uitæ bonum, ac præstantissimum subsidium, Cuius spirituum regenerator maximus, ac omnium corporis tum facultatum, tum functionum instaurator optimus, cor lætificet tucaturque summopere, nulli mirum esse debet, quod plantam, quæ fructum fert, ex quo uinum exprimitur, uitam, quasi uitam, appellauerint ueteres. Verùm non ob id gaudeant, iubilentque ijs, qui uino nimis indulgent, quod ego ipsum tot laudibus extulerim. quippe cum omne extremum (ut in communi prouerbio est) sit uitiosum, si uinum immoderatè, & plus quàm deceat, bibatur, periculosos atque horrendos (ut mox dicetur) procreat morbos. Aliàs si in eius usu temperantia adhibeatur, tum ad alendum, tum etiam ad roborandum corpus omnium efficacissimum habetur. quandoquidem purissimum generat sanguinem, ocysimè in alimentum uertitur, concoctionem in quauis corporis parte adiuuat, animum addit, cerebrum purgat, intellectum excitat, cor exhilarat, spiritus uiuificat, urinam ciet, status discutit, innatum calorem auget, conualescentes impinguat, cibi appetentiam inuitat, sanguinem turbidum clarificat, obstructions aperit, alimentum in uniuersum corpus defert, colorem conciliat, & omne in corpore excrementosum diijcit. Sed si modus absit, & sine ratione, ac temperamento sumatur ingurgiteturque (quod facere solent ebriosi) ex accidenti totum refrigerat corpus. neque enim secus nimio eius potu (ut Galenus inquit) innatus corporis calor suffocatur, atque paruus ignis magna lignorum strue extinguitur. Præterea cerebro, spinali medulla, ac nervis inde exorientibus obest. hinc fit, ut principe hac parte affecta, temporis tractu maximi, & perniciosi concitentur morbi, nempe apoplexia, epilepsia, paralysis, tremor, stupor, ephialtes, catalepsis, conuulsio, uertigo, articulorum contractio, lethargus, phrenitis, destillatio, surditas, cæcitas, & oris labiorumque distentio. Quinetiam uinum immoderatè haustum, bonos corrumpit mores. nam quod homines contentiosi, loquaces, effrænesque fiant, quod furant, menteque moueantur, quod denique alea, libidini, ac rei uenereæ semper ferè indulgeant, ac nonnunquam homicidia committant, nulli uerius adscribendum est, quàm uino immodicè sumpto. Adde quod memoriam dissipat, sensus omnes perturbat, assiduos morbos parit, & repentinas mortes adfert: ne singula persequar, quæ recensere longum esset, & audire molestum ijs, qui nimium uino dediti sunt. Caterùm Vinum magis senectuti, quàm reliquis ætatibus conuenit. id siquidem frigidam senum temperiem, talem annorum multitudinem redditam, temperat, ac

Vinum cui ætati  
conueniat.

rat, ac



rat, ac mulcet. Verum pueris, ac adolescentibus ad uigefimum annum usque minimè concedi debet, si Galeni sententia sub-  
scribendum esse putamus, qui libro secundo de tuenda sanitate, nil aliud asserit uinum esse pueris, & adolescentibus exhibi-  
tum, quam ignem igni additum. Cauendum quoque est, ne in ardoribus æstatis uinum niue, aut glacie, aut gelidissima aqua  
perfrigeratum hauriatur: quod cerebro, nervis, pectori, pulmone, uentriculo, intestinis, spleni, iecinori, renibus, uesciæ, utero,  
dentibusque maximè noceat. Quare admirari non licet, si tempore uinum arte frigesactum bibentes coli, & uentriculi cru-  
ciatibus afficit, item conuulsionibus, resolutionibus, apoplexia, spirandi difficultate, urinae suppressione, calculo, uiscerum  
obstructione, aqua intercute, ac pluribus alijs grauibus, & pernicialibus morbis. Proinde sciuisse Galenus libro de cibis  
boni, & mali succi, hæc prodidit. Qui non exercentur summa æstate, cum uehementi calore urgentur, fontis aquam bibant,  
niuisque & uini refrigerati usum uitent. Hæc enim quanuis protinus nullam iuuenum corporibus sensibilem læsionem in-  
ferant; sensim tamen, occulteque crescente uitio, cum iam ætas progressu temporis inclinauerit, articulos, nervosque, &  
uiscera ijs morbis uexat, qui uel difficulter admodum, uel omnino tolli non possunt. Ad hæc in tuenda sanitate diligenter  
procurandum est, ut uinum, quod in potu alimenti gratia quotidie sumitur, sit mundum, purum, clarum, odoratum, & sapo-  
re incundum: nanque corruptum, turbidum, impurum, odore graui, & gustu ingrato, non modò toti corpori noxam infert;  
sed etiam sanguinem corrumpit. Quapropter felicissimè suam tuentur sanitatem, qui regiones incolunt, in quibus optima  
uina proueniunt. quemadmodum in Goritiensi comitatu, ubi sanè generosissima uina nascuntur, nimirum Pucinum illud  
antiquis adeò celebratum, necnon Vipacum illi bonitate proximum. Hæc quidem parçè modesteque pota, ad tuendam sani-  
tatem mirificè conferunt. Id quod ipse experientia in me facta comperi, atque etiam omnibus ingenue testari possum.  
nam cum multis antè annis diuturnus uentriculi dolor malè me habuisset, quem totius corporis imbecillitas consecuta erat,  
ex Pucini, & Vipaci tantum usu, me pristinam meam sanitatem, & integrum robur adeptum esse certò scio. Ob id ergo  
mirandum non est, si Plinius magnis laudibus predicauit Pucinum libro XI I I I. cap. VI. ubi ita scriptum reliquit. *Linia*  
*Augusta* octuaginta duos annos uitæ Pucino retulit acceptos, non alio usa. Gignitur in sinu Adriatici maris, non procul à  
*Timano* fonte, saxeo colle, maritimo afflatu, paucas coquente amphoras. Nec aliud aptius medicamenti indicatur. Hoc  
esse crediderim, quod Græci celebrantes miris laudibus pyctanum appellauerunt ex Adriatico sinu. hæc Plinius. Cuius  
certè testimonio planè subscribunt rustici Iapidie incolæ: quippe cum ijs uinis Pucino cognatis in quotidiano potu utan-  
tur, rarissime ægrotant, & longæuam admodum uitam traducunt, adeò ut plurimi reperiantur, qui nonagesimum, & cen-  
tesimum annum attingunt. Est autem uinum hoc tenue, clarum, lucidum, colore aureum, odoratum, gustuique gratissimum.  
Potum ualenter excalfacit, nisi dilutum fuerit, facileque in uniuersum permeat corpus. Quamobrem (ut libro tertio sim-  
plicium medicamentorum scribit Galenus) tale natura uinum, non modò perfrigeratorum omnium, sed eorum etiam, qui  
aut ex oris uentriculi, aut cordis dolore animi deliquium patiuntur, præsentaneum fuerit remedium. Ex quibus facile colli-  
gi potest, felicissimos esse eos, qui in regionibus, quæ uina optima ferunt, oriuntur, si tamen modeste (ut fieri decet) eis utan-  
tur. Ceterum quæ uina in uniuersum quotidiano usui magis conueniant, hinc longiori sermone commemorare superuacuum  
duximus, cum hoc à Dioscoride latius sit proditum, atque etiam de omnium uinorum uiribus diligentius scriptum, quàm  
ut plura à nobis referri debeant. Fit è uino aqua per alembicum (ut uocant) quam ob eius admirandas uires aquam uitæ ap-  
pellauere sapientes. Nam si ex uino optimo à perito opifice parata sit, meritò hoc nomine appellari debet. Quemadmo-  
dum enim, quæ in ea macerantur ab omni corruptione præseruat, ita sumentium quoque uitam, sublata omni putredine, cu-  
stodit, fouet, reparat, tuetur, auget, & producit, cum non solum natium calorem foueat, & in suo uigore conseruet, sed ui-  
tales quoque spiritus regeneret, & uiuificet, uentriculum calefaciat, cerebrum, & intellectum acuat, uisum clarificet, &  
memoriam reparet, & præsertim si ab his sumatur, qui frigidiusculo sunt temperamento; quique cruditatibus uentriculi, fla-  
tibus, & alijs quibuscunque frigidis affectibus obnoxij sunt. Quare his, qui uentriculi dolore à flatu, aut cruditate torquen-  
tur, uertiginosis, comitialibus, resolutis, melancholicis, ueternosis, hypochondriacis, & cordis pulsu, aut tremore, & animi  
deliquio laborantibus, summum est auxilium, si quotidie sumatur cochlearis communis mensura. Atqui longè præstantius  
antidotum euadit, ubi hoc modo paretur, quo ego mihi parare soleo. Sumito cinnamomi unciam, gingiberis drach. quatuor,  
santalorum omnium singulorum drach. sex, caryophyllorum, galangæ, nucis myristicæ sing. drach. duas & semis, macis, com-  
bebarum sing. drachmam. Cardamomi utriusque, sem. melanthij sing. drach. tres, zedoariæ semunciam, sem. anisi, fœniculi  
dulcis, pastinacæ syluestris, ocimi, rad. angelicæ, caryophyllatæ, glycyrrhizæ, calami odorati, minoris pini, foliorum sclæræ,  
thymi, calaminthæ, pulegij, menthæ, serpylli, amaraci sing. drach. duas: rosarum rubearum, florum saluiæ, betonicæ, rorisma-  
rini, stæchadis, buglossi, boraginis sing. sesquidrachmam. Corticum citri drach. tres. Pulueris diambriæ, aromatici rosati,  
Diamusci dulcis, Diamargariti, Diarhodonis abbatis, electuarij de gemmis sing. drachmas tres: Terantur, quæ terenda sunt,  
& deinde in uitreo uase macerentur, ex libris duodecim aquæ uitæ præstantissimæ, è selectissimo uino paratæ, occluso sub-  
inde uasis osculo, diebus quindecim continuis. Ac deinde uitreo alembico uasi superposito, per aquæ feruentis balneum à  
perito artifice distillantur, osculis alembici adeo conclusis, ut nihil inde expirare possit. Aqua, quæ inde fluxerit in aliud  
subinde uas recondatur, additis santali odorati tessellatim concisi duabus drachmis, moschi, ambari, in tenui linetolo colli-  
gati sing. semiscrupulo, & iulapij rosati clarissimi libra. Demum concutiantur fortiter, quousque iulapium cum aqua miscea-  
tur, claudaturque deinde uas cera, & membrana, & ita quiescat diebus quindecim continuis; & ultimò in aliud transfera-  
tur uitrum, ibique asseruetur. Est itaque hæc aqua antidotum præstantissimum, & præsentaneum auxilium ad omnia præ-  
dicta. Quippe non solum hausta, sed in faciem ex alterius ore proiecta, epilepticos, defectos animo, & fœminas uteri stran-  
gulatu decedentes reuocat, loquelam amissam restituit, & iam iam moribundos tam diu sustinet, ut quandoque miraculi spe-  
ciem afferat. Additur etiam in clysteribus colicorum uncia pondere præsentaneo auxilio, ubi à flatu, aut frigidityte pro-  
ueniat morbus, & præsertim additis theriacæ, aut mithridatis antidoti binis drachmis. & uno uerbo omnia ferè compre-  
hendam, medicamentum est summum ad frigidos omnes affectus. Uinum sic Latine, *uinos*; autem Græce uocatur: Germanicè,  
*Pucin*; Italicè, pariter & Hispanicè, *Vino*.



Οἶνος ὀμφακίτης.

VINVM OMPHACITES.

CAP. VIII.

**O**mphacites nomine, peculiariter fit in Lesbo siccata sole acri uua, paulò ante maturitatem decerpta, triduo aut quatrinduo, donec racemi in rugas contrahantur: expressumque uinum cadis insolarur. Vim adstringendi habet, prodest dissolutis stomacho, & ilei dolore laborantibus: item prægnantium malaciæ, & crudis. in pestilentia quoque sorptum auxiliari dicitur. Huiusmodi uina non nisi post multos annos bibi possunt.

Δευτερία.

LORA.

CAP. IX.

10

**L**Ora, quam deuteriam, alij potimon appellant, fieri solet adiectis metretis tribus aquæ in uinacea, quibus triginta uini metretæ extractæ fuerint: calcatis uinaceis, expressoque decocto ad tertias partes, & additis in singulos congios modi eius qui remansit, binis salis sextarijs, post hyemem transfunditur in uasa. Lora intra annum utendum etenim celeriter exolefcit. Conuenit ægris, quibus timemus noxam uini, coacti sæpe desiderijs eorum obtemperare: item à longa ualetudine se recolligentibus. Fit & uinum, quod adynamon uocant, loræ uires habens, hoc modo. Pares aquæ, & musti mensuræ coquuntur molli igne, donec absumatur aqua: quod, ubi refrigerit, elutriatum picato uasæ reconditur. Alij marinæ, & coelestis, aquæ, mellis, & musti pares miscent portiones, decapulant, & quadraginta diebus insolant, quo ad annum utuntur ad omnia eadem.

20

Loræ parandæ ratio ex Gal.

**L**Ora alia ratione Galeni ætate, quàm Dioscoridis parabatur. Ille siquidem loram faciendi modum lib. 11. de alimentorum facultatibus, ijs uerbis tradidit. Vinaceorum quoque dilutum Græci νεύρα uocitant. quod rursus ab Atticis δειτερία, à nostratibus σεμυλίτις, id est, lora appellatur. Coniectis nanque in parua dolia uinaceis, tantum aque super affundunt, quoad omnia permadeant. Quod ubi satis factum uidetur, in dolij fundo foramen aperiunt, ut dilutum effluat, idque pro uino bibunt. Perspicuum autem est, quod pro racemorum copia aquam affundunt, experientia docti: quod uidelicet neque aquosa admodum, neque meraca sit lora. Deinde rursus aliam aquam, parciolem tamen priori, uinaceis affundunt, sic ut hoc quoque potioni sit attemperatum: quod quidam Atticæ proprietatis curiosi propriè δειτερία dici uolunt, non ueluti prius illud. Vtraque lora capiti dolorem adfert, nisi dilutior bibatur, sed prior magis caput ferit. Dos una huic potioni concessa est, nempe quod ocyus per urinam reddatur: sed non pauca subest diuersitas ex uaria uinarum specie, & quibus uinacci sunt relictæ. Etenim si dulces fuerint, potus multò erit suauior, citiusque per urinas excernetur: sin uero acerbæ, & acide fuerint, insuauior longè, ac minus ciens urinas. Porro dilutum hoc ualentius uinosiusque efficitur, cum uinaceus ad uer, aut æstatem fuerit asseruatus. Hyemis autem tempore si quis utatur, ut caput minus tentat, ita & per urinas minus expellitur. Hæc de lora Galenus. Ea δειτερία Græcis, Latinis Lora, & Italis Acquarello appellatur.

30

Οἶνος ἐκ τῆς αἰγρίας σαφυλῆς.

VINVM E LABRVSCA.

CAP. X.

**V**inum è syluestri uua nigrum, adstringit: prodest alui, & stomachi fluxionibus, & cæteris, quibus constrictione, & contractione opus est.

40

**N**on desunt in Hetruria, qui uinum è Labruscæ uuis exprimant, colore admodum nigro, idque giluo admiscunt, ut rubicundius reddatur. Vtuntur eo rustici in alterius uini penuria. siquidem constat dulce simul, & austereum: uerum tractu temporis dulcedinem facile deperdit, fitque tunc gustui omnino insuane, adeò ut tantum medicamenti uicem expleat, ubi adstrictione sit opus.

Οἶνος μελιτίτης.

VINVM MELITITES.

CAP. XI.

**M**elitites datur in longis febribus, quæ stomachum infirmarunt. nanque aluum leuiter emollit, urinam ciens, stomachum expurgat. prodest articulario morbo, renum uitijs, imbecillo capiti, & mulieribus abstemijs: odoratum siquidem est, & corpus alit. Distat à mulso, quod fit è uino uetere, austero, & melle exiguo. Melitites autem adiecto ad quinque congios austeri musti mellis congio, & salis cyatho. Cortinis magnis, quò magis ad efferuiscendum locus pateat, fieri oportet, sentim asperso sale: cumque efferuere desierit, in alia uasa transfunditur.

50

Οἶνό μελι.

MVLSVM.

CAP. XII.

**M**vlsum è uetere uino, austeroque, & bono melle factum, præfertur: minus enim inflat, ac celeriter id genus in usum uenit. Vetus, corpus alit. media ætate, aluo prodest, urinam pellit: à summo cibo sumptum, nocet: & inter initia potum, implet: dein appetendi auiditatem reuocat. Fit mulsum duabus uini metretis, admista una mellis. Aliqui, quò celerius præberi possit, mel cum uino coquant,

60



quunt, & ita transfundunt. Alij utilitatis gratia, ad sextarios sex multi feruentis unum mellis adi-  
ciunt: & ubi ferbuerit, uase recondunt. dulce autem permanet.

Μελικράτον.

AQVA MVLSA.

CAP. XIII.

**A**qua mulsa eadem, quas mulsum uires possidet. Cruda utimur cum moliri deiectionem, aut uo-  
mitum incitare uolumus: ut ijs, qui uenena hauserunt, ex oleo. Decocta datur imbecillis, &  
hominibus elanguescentis pulsus, quos illi dixere microsphyctos, tussientibus, peripneumonicis, & ijs  
qui immodico sudore digeruntur. Iam paratum, conditiumque, quod aliqui hydromeli proprie uo-  
cant, media ætate adynamo uino, aut loræ in recreandis uiribus respondet, & similem uim adipiscitur.  
quare inflammationibus alicuius membri plusquam lora prodest. Inueterati tamen usus damnatur in  
flammatis, aut constrictis: sed laboranti stomacho, aut cibum fastidienti, sudatoribusue conuenit. Fit  
duabus pluuiæ aquæ ueteris ad unam mellis partem additis, & insolatis. Alij fontanam aquam adi-  
ciunt, & ad tertias partes decoquunt, & ita recondunt. Nec desunt qui hydromeli appellent, quod  
à melle elutis aqua fauis confici ac seruari soleat: sed meracius confieri conuenit. aliqui id coquunt.  
Aegrotantibus noxium est, quoniam plurimum ceraginis sibi uendicat.

**A**lia sanè Aquæ mulsæ ratio conficienda est apud Mauritanæ familiæ authores, ab hac quæ hîc à Dioscoride traditur.  
Inter Arabas nanque Mesues de ea ita scribit. Aqua mulsa, ex antiquorum sententia, magnis utique uiribus præ-  
dita est. Sitim etenim arcet: frigidis affectibus, præsertim cerebri, & neruorum, & articulorum, auxiliatur. Loco uini  
pota humida extussientibus prodest: quin & pus, & lentam, crassamque; pituitam è pectore trahit. Intestina, uiscera, urina-  
riosque; meatus purgat, terget, ac lauat: quapropter subuenit coli doloribus, aluum subducit, & calculum gigni prohibet.  
Fit è libra laudatissimi mellis, non tamen ueteris, colore pallido, odore iucundo, sapore cum dulcedine modicè acri, cum aquæ  
fontanæ libris octo, in uase lapideo, uel fictili uitreato, lento igni decocta, despumataque, & demum linteo percolata. Verùm  
si aqua hæc paulò post bibenda erit, aquatior fiat, & statim à sublata spuma percoletur. Nam quæ longa coctione iulapij  
consistentiam acquirit, diutius quidem seruari potest, sed ægrius penetrat in remotas corporis partes, facileque in bilem uer-  
titur, ob suam exuperantem dulcedinem. unde sitim accendit, nisi plurima affusa aqua dissoluatur, adeò ut aquæ ferè modò  
reddatur insipida. Variant autem mulsæ facultates pro diuersæ coctionis ratione. quippe quæ breui coquitur tempore, fla-  
tus in uentriculo parit, aluum magis mouet & minus nutrit. quæ uerò longiori coquitur tempore, flatu discutit, magis nu-  
trit, minusque; aluum stimulat. Sunt qui mulsæ aromata etiam addant, nempe gingiber, crocum, cinnamomum, macim, &  
id genus alia. Alij galliam moschatam officinis uocatam, & agallochum adijciunt. Fit præterea ex parte una mellis, &  
aquæ fontanæ partibus octo, fermenti (aliàs fœni græci) in his dissoluti uncijis tribus, & propriè ad centum mulsæ libras. Quæ  
denique omnia, musti modo efferuescenda in ligneum cadum coniiciuntur, non tamen ad summum repletum, ne feruescens  
resiliat. Vbi uerò deferbuerit obturato uase, asseruatur uini modo ad potandum, ueruntamen non bibatur, nisi tertio men-  
se transacto. Huic mulsæ aromata quoque admisceri possunt linteolo inclusa, & adalligata in cadum demissa. hæc Mesues.  
Cuius ultimam mulsæ parandæ rationem, Germani Medonem uocant. qui tamen fermentum addunt, non ex cerealium gene-  
re aliquo paratum, sed ex uini musti recremento, & lupi salictarij floribus, quibus etiam utuntur ad zythum conficiendum,  
quod Ceruisiam appellant. Medonis plurimum bibunt Poloni, ac Lituani, quod melle plurimo abundant. Quod Græcis  
μελικράτον, Latinis item Melicratum & Aqua mulsa uocatur: Italis, Acqua melata.

Aquæ mulsæ  
ratio faciendæ  
uaria.

Nomina.

**H**oc loco uulgata exemplaria Græca habent ἡρόμεθα δὲ τὸ ἀπὸ Ἰνκίου. hoc est, Vtimur cocta. In quibus nimirum uer-  
bis uitium aliquod latere suspicor. nam contextus uerborum & res ipsa postulabant, ut prius Aquæ mulsæ crudæ, mox co-  
cta usum traderet Dioscorides. quod hunc fecisse puto, sed librariorum culpa euenisse, ut sit negatio omissa, uel uerbum ἡρό-  
μεθα alterius loco scriptum. Auget nobis suspicionem Actuarius, qui in libro suo de compositione medicamentorum, ubi  
ea de Melicrato, id est Aqua mulsa scribit, quæ Dioscoridi accepta referri possunt, inquit primum, Cruda utuntur ij & c.  
deinde, Cocta uero exhibetur & c. Hunc secutus fortasse Ruellius uir doctissimus, uulgatam illam lectionem ut depraua-  
tam reliquit, & alteram ut ueriores accepit. Addam insuper, quod ratio ex usu Aquæ mulsæ sumpta suadet, ut cruda ma-  
gis quam cocta aluum deijcere, aut uomitum ciere possit.

Υδαρ.

AQVA.

CAP. XIII.

**D**e aquis in uniuersum decernere, propter locorum proprietates, & peculiare naturas, coelum, &  
alia pleraque, difficile est. Magna tamen ex parte optima est dulcis, syncera, nullius omnino  
qualitatis particeps, & quæ ne minimo quidem tempore in præcordijs commoratur. ad hæc quæ & fa-  
cili uia fertur, & citra molestiam, nec inflationes creat, & minimè computrescit.

**P**aucissimis quidem uerbis de potabili in uniuersum aqua differuit Dioscorides, ita tamen ut nullam planè notam præ-  
termiserit ex his, quæ in optima aqua requiruntur. Quare si nobis esset ijs tantum faciendum satis, qui uerum natu-  
ralium periti sunt, non opere precium existimarem, hoc in loco plura de aquis commemorare. Verùm quia hosce commen-  
tarios in studioforum, & imperitorum potissimum gratiam condimus; ideo non solum aquarum omnium, quæ in communè  
tam cibi, quam potus usum ueniunt, tū qualitates, tū facultates hîc breuiter perstringā; sed etiam earum, quæ sponte nascun-  
tur, & sibi metallorum, cæterorumque fossilium uarias uendicant facultates. In primis itaque illa aqua ad potandum lauda-  
tissima

Aquarum diffe-  
rentiæ, & fa-  
cultates.



tissima censetur, quæ clara, pellucida, tenuis, pura, frustillorum, & saporum omnium expers, levisque reperitur: necnon quæ  
 igni admota citò calefit, remota uerò ocyssimè frigescit, gustu iucundo: quæ denique celeriter præcordia pertransit, & sine  
 ulla uentriculi molestia labitur, & secedit. Talis autem ea esse solet, cuius fons ad orientem solem erumpit, curritque su-  
 per lapides, aut arenam, aut purissimam terram: quæque æstate frigida, hyeme autem calida manat. Omnium tamen præ-  
 stantissima est pluuialis, eaque præsertim, quæ æstate media pluit, silente cælo. Huic ferè illa respondet, quæ eodem tempo-  
 re cum tonitruis descendit, tonitruosa propriè appellata. At ea, quæ maxima aeris, ac uentorum procella, terrifico toni-  
 truum, fulgurum, & grandinis impetu, ex uelociter concitatis nubibus cælo demittitur (ut in commentario libri sexti epide-  
 miorum scribit Galenus) in humanæ uitæ usum admitti non debet. Porro aqua cisternarum non tot sanè laudibus commen-  
 danda uidetur, licet à quàm plurimis medicis laudetur. Siquidem non modò noxia existit, quòd miscella quædam sit diuer-  
 sarum aquarum, quæ in diuersis anni temporibus inibi colliguntur ex pluuiâ, tum ex grandine, & niuibz hyemali tempore  
 in tectis colliquatis; sed etiam quòd aqua omnes stationariæ putrefactioni facillè sint obnoxia. Quo fit, ut aqua in cisternis  
 collecta (si rem rectè expendamus) syncera pluuiali minimè sit comparanda. Dicendum igitur erit, aquam sic asseruatam  
 eò pluuiali syncera deteriore esse, quò magis fuerit niuium, & grandinum liquationibus commista. Quandoquidem (ut in  
 libro de bonitate aquæ scribit Galenus) quæ à niuibz & glacie colliquescit, concoctionem impedit, urmam cohibet: pectus,  
 pulmonem, ac uentriculum malè habet, conuulsiones, laterum dolores, & flatus generat. Quod alia de causa non euenit,  
 quàm quòd cum in glaciem, uel niuem concreuit, omne, quòd tenue inerat, deperdit. Putealis præterea gravis quidem est,  
 agreque conficitur, nec statui quidem potest, quòd sit putredinis omnis expers: ueruntamen tantò minus fuerit damanda,  
 quantò frequentius hauritur, uel si è subterraneo fonte scaturiat. Sequuntur lacustres, & palustres, quæ omnino sunt im-  
 probandæ, nisi coctæ, uel igne destillatæ fuerint. Fluuiatilis deinde probatur, uel improbat, pro concurrentium aquarum,  
 & rerum iniectionum qualitate, quemadmodum ijs omnibus euenit fluminibus, quæ magnas perlunt ciuitates. Nam qui-  
 bus animalia putrefacta, excrementa, & urbium sordes inesse sentiuntur, eæ ab alimentorum usu abdicandæ sunt, nisi longo  
 temporis tractu magnis fætilibus asseruata, ac defæcata clarescant, & prorsus expurgentur. ut Romani faciunt cum sui Ti-  
 beris aqua, quæ præ cæteris hac facultate pollet, ut clara facta, ad centum, & plures annos perduret incorrupta. Ad hæc no-  
 xia sunt, quæ plurimam terræ mistionem consequuntur, quòd non modò uiscera obstruant; sed & calculos in renibus, & ue-  
 sica procreent. Cæterum aquæ, quæ lapideum admittit succum, de quo satis diximus in prima huius libri commentatione,  
 prorsus uitandæ sunt, ut quæ potantes strangulare possint, eo sanè modo, quo epotum gypsum, quippe hæc arterias obstruen-  
 tes spirituum transitum intercipiunt: quin & alimentum in corpus deferri prohibent. Quocirca huiusmodi aqua potabiles  
 non sunt, neque in ciborum coquendorum usum recipiendæ. Quemadmodum nec illæ sanis probantur, quæ sal, nitrum,  
 chalcantum, alumen, & alia id genus concreti succi continent, quanquam omnes in medicine usum ueniunt. Nam quòd  
 omnes prædictis excalfacientibus medicamentis refertæ sint, frigidis, & humidis morbis laborantibus utilissimè exhiben-  
 tur: ijs uerò noxia sunt, qui à biliosis uel acerbis proueniunt humoribus. Salsæ, si bibantur, pituitam eieciunt, sangui-  
 nem in uentriculo concretum dissolunt, aquam intercutem exiccant, & obesa corpora extenuant. Sed his consumptis  
 potantes siticulosos reddunt, uentriculum lædunt, intestina abradunt & scabiem, & pruritus excitant, utpote quæ non  
 obscure sanguinem acuant, & sua salsedine adurant. Clysteribus infusæ pituitam attenuant, & detrahunt, & ex ea pro-  
 gnatos dolores mirificè tollunt. Factis ex eâ balneis aquæ cutem subeuntes resoluuntur, si nouus fuerit morbus: frigidi  
 neruorum dolores mulcentur, pectoris fluxiones cohibentur, excalfitque uentriculus frigiditati obnoxius, & humiditate  
 languescens: quin & pituitosa scabies curatur. Tollitur quoque, uapore ex ijs calentibus accepto, tum capitis grauitas,  
 tum aurium cruciatus: fotu uerò frigidi tumores, & totius corporis sugillata delentur. Nitrosæ, si bibantur, corpus per-  
 turbant, pituitam deiciunt, fæminas prolificas reddunt, & strumas absumunt. A salsis hæc facultatibus non disident,  
 præterquam quòd in omnibus illis ualentiores sunt, non adeò tamen adstringunt, sed ualenter abstergunt. quare & scabio-  
 fos mundant, & aurium ulceribus medentur, incertosque earum sonos, atque tumores discutunt. Aluminosæ admo-  
 dum adstringunt. proinde mirum non est, si uentriculum robovent, qui crebris uomitionibus imbecillus efficiatur. Vte-  
 ri fluxiones cohibent, abortum prohibent, & in his præsertim fæminis, quæ ante fœtus maturitatem plerumque abortiri con-  
 sueuerunt. uesicæ ulceribus medentur: & oris, gingiuarumque inflammationibus, si ex eis frequens collutio fiat. Garga-  
 rizatu non modò destillationes ad fauces inhibent, sed etiam confluxos resoluunt humores. Idem præstat balneum ex ijs pa-  
 ratum. confert enim magno iuuamento exterioribus totius corporis exulceratis particulis, ijsque præsertim, quæ deflu-  
 xionibus tentantur. Cruentis item expuitionibus subuenit, anum procidentem reprimi, & sudorem superfluum cohibet.  
 Noceat tamen tam in potu, quàm balneo, ijs qui uiscerum infarctu laborantes in febres facillè incidere possunt. Porro  
 aquæ, quibus chalcantum, aut misy, aut sory, aut melanteria immiscetur, cum omnia eadem facultate consent, aluminosis  
 sanè per similes sunt: ueruntamen hæc ualentius suum obeunt munus, nempe quòd præter adstrictoriam facultatem, succum  
 etiam admodum acrem obtineant. quamobrem serpentibus ulceribus, ac phagedænis opitulatur. Sulphurosæ excalfa-  
 ciunt, ac efficaciter neruos emolliunt. proinde resolutis, conuulsis, tremulis, stupidis, contractisque peridoneæ inueniun-  
 tur. Eadem compaginum tumores discutunt, & dolores mitigant; nam ubi quispiam coxendicium dolore, aut podagra,  
 uel chiragra uexetur, sulphurosæ aquæ balneo magnopere iuuatur. Præstant præterea ad iecinoris, lienis, ac uteri dolo-  
 res, atque tumores in ijs genitos mirificè resoluunt: uentriculum tamen laxant, & infirmant. Bituminosæ, etsi potè inter  
 uis quibusdam morbis conueniant, & balneis adhibita aliquo temporis tractu neruos emolliant, ac excalfaciant; attamen  
 caput replent, sensus hebetudine afficiunt, præsertimque oculos. Quæ autem Armenij, aut cærulei lapidis, aut æruginis, aut  
 chrysocolle aliquid admistum habent, si bibantur, uomitiones concitant: ablutionibus uerò phagedænica ulcera sistunt.  
 Quæ præterea auripigmentum, aut sandaracham continent, pectus dilatant, asthmaticis, & suspiriosis prosunt, & om-  
 nibz frigidis in uniuersum morbis opem ferunt, quibus respirandi facultas impeditur. Aereæ oris, & genitalium meni-  
 brorum ulcera sanant: quin & faucium, & oculorum destillationibus auxiliantur. Quæ denique ferreæ sunt, uentri-



enli, lienisq; uitijis, seminis profluuiio, & menstruis albis utiliter adhibentur. Et ut rem hanc summata complectamur, aqua omnis, cui quoduis fossile medicamentum admisceatur, eandem facultatem præbet, quam quod illi admiscetur. Qua nimirum ratione ducor, ut superuacuum putem, reliqua sigillatim prosequi, ut taceam id nimis longum futurum. Aqua Nomina. Latinis dicta Græcè ὕδωρ appellatur: Italicè, Acqua.

ὕδωρ θαλάσσιον.

AQVA MARINA.

CAP. XV.

**A** Qua maris calida est, & acris. Stomacho aduersatur, aluum enim conturbat: pituitam expellit. Si uerò calida ad fatus adhibeatur, elicit, & discutit, neruorum uitijis, & pernionibus, ante ulcera prodest. Miscetur cataplasmatibus ex hordacea farina, & emplastris, & discutientibus malagmatis. Ad mouendas deiectiones tepefaeta infunditur, & ad tormina, calida. pforas, pruritus, impetigines, lentes, & mammas rigentes, foueri utile est: liuores fotu discutit. ad uenenatos ictus, qui tremorem, & refrigerationem adferunt, salutaris intelligitur: maximè scorpionum, phalangiorum, aspidumque, etiam si quis in calidam descendat, auxiliatur. & malo habitu confectis iandiu corporibus, neruisque, balneæ ex ea utiles. hydropicos, capitis dolores, aurium grauitates, feruentis uapor leuat. Syncera & sine potabilis aquæ mistione reposita uirus deponit. Sunt qui etiam præcoquant, & ita recondant. Datur ad purganda corpora per sese, aut ex posca, aut cum uino, aut melle: uerum post deiectionem dant gallinæ, aut piscium iuscula, ad domandam morsus acrimoniam.

20

θαλασσόμελι.

THALASSOMELI.

CAP. XVI.

**Q**uod thalassomeli uocatur, uehementer purgare constat. Temperatur autem æquis portionibus maris, mellis, & imbris ex alto, defæcatis, & picato uase per Canis æstus insolatis. Alij ad binas marinæ coctæ singulas mellis adijciunt, & uase condunt. huiusmodi moderatius est aqua marina, & mitius.

ὄξος.

ACETVM.

CAP. XVII.

**A** Cetum refrigerat, & adstringit. Stomacho utile, appetentiam excitat: erumpentem undecumque sanguinem, potu inessuue sistit. prodest alui fluxionibus coctum cum cibis: cruentis uulneribus inditur: inflammationes arcet, in succidis lanis, aut spongia impositum: reprimat procidentia sedis, uulnæque: item abscedentes gingiuas, & sanguine manantes. Ad nomas, & ignem sacrum, ulcera quæ serpunt, lepras, impetigines, pterygia, cum aliquo conuenienti efficax est: phagedænas ulcerum, nomasque fotu continuo cohibet: podagricis calido fotu, cum sulphure auxiliatur: fugillationes rapit, cum melle illitum. Contra capitis ardores cum rosaceo in succidis uelleribus, aut spongia imponitur. Ad aquam inter cutem, grauitatem aurium, & sonitus sibilosque, feruentis uapor proficit, instillatum quoque aurium uermes necat. Panos coercet tepidi fotus, aut si imbuta aceto spongia admoueatur: pruritus permulcet. Contra uenenatos serpentium ictus, qui refrigerando nocent, calidum commodè fouetur: & frigidum ijs, quæ exurens uirus eiaculantur. Calidum potum, atque uomitionibus redditum, aduersus omnia uenena efficax est, præsertim contra meconium, & haustam cicutam, conglobatum in uentre sanguinem, lac coagulatum, fungos, ixiā, taxumque, cum sale. haustu uoratas hirudines, si sorbeatur, eiicit: tussim ueterem mitigat, & recentem laceffit. In orthopnoea calidum commodè sorbetur: gutturi fluxiones gargarizatum inhibet: anginis, & uuæ procidenti conuenit. contra dentium dolorem, calidum colligitur.

**Q**uanis Dioscorides simpliciter pronunciauerit Acetum esse frigidum, quod fortasse in eo magis frigiditas exuperet, quàm caliditas; tamen Galenus qualitatum medicamentorum omnium indagator maximus, ex contrarijs qualitibus, calidis scilicet & frigidis, acetum constare docuit libro primo de simplicium medicamentorum facultatibus, nec esse homæomeres similitudine, quemadmodum nec lac uniuersum. Id quod ipse Galenus lib. v i i i. de eorundem facultatibus, apertissime confirmauit his uerbis. Acetum primo horum commentariorum miste esse substantia, nempe frigida, pariter & calida, eiusque utriusque tenuium partium demonstratum est: cæterum calidam frigida exuperat. Porro magnam desiccandi facultatem obtinet, adeo ut sit tertij ordinis desiccantium iam completi, utique cum ualidum extiterit. Et libro primo de compositione pharmacorum secundum locos, idem sic inquit. Atqui Acetum ex incidentium ordine existens, ultra hoc quod discutit, præcipuum quiddam in se habet, quod reprimat, ac quod influit, & repellit: utpote quod substantia sua parum calidum est, plurimum uerò frigidum, & partium tenuium. Idem quoque libro i i i i. simplicium medicamentorum, ita scribit. At frigiditas, quæ ab aceto proficiscitur, tantò est ualidior, quantò & tenuior. Inest uerò illi & acrimonia quedam excafaciens, quæ tamen satis non sit ad superandam ab aciditate prouenientem frigiditatem: uerum quæ transitus modo celeritatem promoueat. nam quantò calidum frigidum facilius penetrat, tantò acris succus optior est, qui sensibilibus corporum meatibus transeat, quàm acidus. Itaque ille, uelut præcedens uiam sternit, hic uerò haud ita tardè insequitur: quo tempore sensus perficitur mistus, & qui egre exponi queat, utpote qui nec planè frigidum esse acetum denunciet, quippe cum in eo ignea quedam percipiatur acrimonia, nec planè calidum. Nam perpetuò, quæ

Aceti mistæ facultatis consideratio.

ex



ex precedente fit acrimonia, calefactionem frigus ab insequente aciditate occupans, obscurat, protinusque extinguit. quo fit, ut maior multo ex frigore percipiat sensus, quam ex calore. Hac ad litteram Galenus. Ex quibus abunde liquet, quod acetum etsi ex contrariis qualitatibus constat; plus tamen frigiditatis, quam caliditatis particeps est. Quod cum recte animaduertisset Dioscorides, acetum simpliciter (ut supra diximus) refrigerare pronunciauit. Veruntamen illud ignorandum non est, quod acetum nimirum eo calidius erit, quod uetustius, & acrius extiterit. Siquidem ex Galeni sententia, libro XI. simplicium medicamentorum capite de adipe, item tertio de compositione pharmacorum secundum locos, uinum, mel, acetum, oleum, adeps, uetustate calidiora fiunt. Ex quo facile fieri potest, ut reperiatur acetum adeo uetustate acerrimum, ut plus habeat caliditatis, quam frigiditatis. Acetum quod Latini uocant, Græcis ὄξύς dicitur: Arabibus, Chal: Italis, Aceto: Germanis, Essig: Hispanis, Vinagre: Gallis, Vin aigre.

Nomina.

10

Οξύμελι.

ACETVM MVLSVM.

CAP. XVIII.

**A**Cetum mulsum, quod oxymel uocant, hoc modo temperatur. Aceti heminas quinque, salis marini pondo, mellis minas decem, aquæ sextarios quinque pariter coquito, decies efferuescente cortina: atque ubi refrigerit, diffundito. Sumptum crassos humores extrahere, & ischiadicis, comitialibus, & articulorum morbo conflictatis prodesse creditur. Contra morsum eius uiperæ, quam sepa uocant, haustum meconium, ixiame auxilio est. Anginis utiliter gargarizatur.

Oxymelitis  
confectio tri-  
plex Gal.

**T**riplicem oxymelitis componendi rationem posteritatis memorie tradidit Galenus libro IIII. de sanitate tuenda. qui tamen sal nulli commiscuit, ut eius uerba loco dicto aperte testantur, quæ ita sequuntur. Vni aceti parti, mellis, a quo detracta spuma sit, duplum est miscendum: deinde ambo in leni igni coquenda, donec eorum qualitates in unum coierint: ita enim nec acetum amplius crudum apparebit. Cum aqua uero statim ita facies oxymeli. Melli quadruplum optime aquæ miscebis: dein coques modico igni, quoad spumare desinat. Ac malum quidem mel multam egerit spumam. quo etiam diutius coqui debet. Optimum uero, ut breuissimo tempore coquitur, ita minimum spumæ euomit, unde nec pari ei coctione est opus. Plurimum certe quartam partem eius, quod ab initio est inditum, amittit: post uero dimidio aceti adiecto, rursus coquendum, donec qualitatibus omnino sit unitas, nec acetum crudum etiam appareat. Confititur sane oxymeli etiam tribus statim ab initio mistis, ad hunc modum. Aceti uni parti additur mellis duplum, & aquæ quadruplum: atque hæc ad tertiam partem coquuntur, uel etiam quartam, spuma interim detracta. Quod si ualentius id facere studes, tantundem injicies aceti, quantum mellis. hæc tamen Galenus. Quem secutus Mesues, ipse quoque de oxymelite sic scripsit. Oxymeli fit ex aqua, aceto, & melle. Aqua uero miscetur, ut longa coctione resoluitur id, quod in oxymelite status excitat, ut etiam promptius despumetur, ut denique medicamenti huius facultas, aquæ mixture tenuior facta, facilius in corpus distribuatur. Mel uero additur, ad oppugnandam pituitam. Ex melle denique, & aceto mistis, facultas quadam tertia, quæ neutri eorum inest, tanta consurgit, ut efficacissima sit, atque certissima ad attenuandum, incidendum, resoluendumque crassa, leptaque excrementa, quæ in uentriculo, & iecore existunt longo tempore genita: quin & ea, quæ ad articulorum compagines defluerunt, & diuturnas procreant febres: ea namque incidit, & coquit. Fit ex aceti parte una, mellis partibus duabus, aquæ partibus quatuor. Primum autem mel, & aqua simul coquuntur, ubi despumata probe sunt, addito aceto percoquuntur, semper quoque despumando. Datur ab uncia una, ad uncias tres. hæc ille. Nomen eius Græcum ὄξύμελι: Latinum, Acetum mulsum: Italicum, Aceto melato.

Oxymelitis  
confectio ex  
Mesue.

Nomina.

Οξύμυρι.

ACIDA MVRIA.

CAP. XIX.

40

**A**Cida muria, quam Græci oxalmen uocant, contra nomas fotu, putrida ulcera, canum morsus, & uenenatos ictus auxiliatur. Sanguinis fluxiones post excisos calculos sistit, si statim calida in uulnus injiciatur: & prociduum sedem reprimat. dysentericis, si nomas sentiant, infunditur: oportet autem ex lacte instillare. Hirudines forbitione, aut gargarizatu necat. furfures, & manantia capitis ulcera extergit.

Nomina.

**A**Cida muria, quæ Græcis oxalme appellatur, usus ætate nostra prorsus exoleuit. Parabatur autem ueteribus illis ex sale, & aceto: uel ex muria, & aceto. Quæ Latinis Acida muria, Græcis ὄξύμυρι uocatur.

Θυμοξάλμη.

THYMOXALME.

CAP. XX.

50

**T**Hymoxalme ueteres utebantur, dabantque laborantibus imbecillitate stomachi, ternos quater-nosue cyathos, aqua calida dilutos: item in articularibus morbis, & inflationibus. Crassos humores, atrosque trahit. Hoc modo facitatur. Thymi triti acetabulum, salis idem modus, rutæ, pu legij, polentæ, singulorum exiguæ portiones in uas coniunguntur, aquæ terni sextarij, & aceti terni cyathi infunduntur, & circumposito linteo sub dio madescunt.

Σκίλλινον ὄξύς

SCILLINVM ACETVM.

CAP. XXI.

**S**Cillinum acetum hoc modo fit. Scilla, quæ candida fuerit, expurgata conciditur, traiectaque 60  
Sino segmenta modicis interuallis, ne se contingant, liccatur in umbra quadraginta diebus: mina  
corum



corum in aceti boni sextarios duodecim immergitur, & uase diligenter operto septenis diebus in sole madescit: post eum dierum numerum scilla eximitur, & expressa abijcitur: defæcatum acetum transfunditur, & reponitur. Aliqui scillæ minam quinque aceti sextarijs miscent. Alij ciera exiccationem repurgantes, parem mensuram adijciunt, & senis mensibus macerari patiuntur. Id multò magis humorum lentitias digerit. Gingiuas humore prægnantes collutione stringit, firmatque, & motos dentes stabilis, putredines oris, & graues halitus tollit. durat fauces sorbitione, & callosas facit: uocem expedit, & lymphidam, canoramque reddit. Datur stomachicis, agrè cibum concoquentibus, melancholicis, comitialibus, uertiginosis, mente captis: item uuluarum strangulationibus, lienis in cremento laborantibus, ischiadicisque. Imbecillos admodum recreat, corpus sanum reddit, & bonum colorem præstat: oculorum aciem exacuit: tarditatem quoque aurium infusione purgat. In summa ad omnia efficax. Cauendum tamen intestinis exulcerationibus, in capitis dolore, aut † neruorum uitijs. Datur quotidie ieiunis sorbendum inter initia exiguum, paulatim adaugendo, ad cyathum usque. Nonnulli binos dant cyathos, aut largius.

† νεοιτις δὲ i. renam uitijs. ita hēt Drag. exemplar.

**Q**uamquam satis superque de Scillino aceto à Dioscoride dictum est; non tamen alienum fore existimo commemorare hoc in loco, quæ de eo miris laudibus scripsit Galenus libro I I I. de medicinis paratu facilibus, sic inquit. Salubre optimum acetum Scillinum à Pythagora scribitur, quo omnes Imperatores usi sunt. Ab ipsius authore fertur, quicumque hoc utatur longæ uitæ fore, & eius extrema integra, usque ad finem permansura. Et ipse quidem Samius senex huiusmodi exiitit: quantum enim temporis uixerit, haud ignoras. de ipso in libro traditum est, quod cum suis consanguineis hanc facultatem communicauit: cumque hoc medicamento uti incepit, quinquagesimum annum natus erat, & usque ad centesimum decimum septimum uitam produxit integer, & nulla unquam aduersa ualitudine tentatus. Hæc sanè medicamenti author differuit, quod fortasse uir philosophus erat, mentiri nescius. Nos autem uiri huius fidei periculum fecimus, ac firmam, constantemque huiusce medicamenti facultatem esse testamur. Oportet igitur sumere Scillam montanam libræ unius ponderis, & dura circumcidere, & mollia minutatim concidere, & aceti acerrimi sextarios octo in uitreum uas mittere atque obturare, ac per triginta dies Canicula caloribus, ut maceretur, permittere: deinde scillam extractam exprimere. Id genus aceti parum mane sorbeto. Tibi autem hæc euenient, ut ne faucium orisq; partes unquam remollescant, os uentriculi bene ualebit, facile spiritum duces, nox rectè habebit, oculi acutissime cernent, aures in officio manebunt, nullusq; flatuosus uapor in uentre unquam excitabitur, nullum uiscus suspensum erit, & bene spirans, bene coloratus deges. Ad ciuilia negocia rectè affectus, non acidum, non salsum ructabis, si aliquid aceti huius assumpseris: & ieiunus ut a sumas præcipio, septemque postea stadios deambules. ita enim dissoluetur. Hoc aceto qui utitur, in uictu quauis licentis sus esto: omnia enim cibaria conficiet, & à nullo unquam offensam patietur, neque ualde implebitur, sed in melius proficere uidebitur. nihil superuacui in corpore residebit, non flatus, non bilis, non stercus, non urina, sed omnia facile excernit, atque educit. Alius lubrica omnino est, totiusque corporis purgatorium medicamentum, etiam si in ossibus sordes inhereant. Item phthysicos ab omnibus deploratos, hoc medicamento sanitati restitutos nouimus. Morbo comitiali diuturno efficaciter profuit, ut nisi post longa temporis interualla, non redierit: incipientem uerò ac nouum perfectè discutit, neque reuertere amplius hunc affectum permittit. Ad podagras præterea, & articulorum morbos, iecoris, lienisque duritias uehementer facit. & particulares quidem aceti scillini effectus hi sunt. Communes autem quàm plurimi, quibus nos commoti salutare hoc medicamentum, sanitatis, integritatisque causa, tibi tradidimus. Hæc ille, quicumque fuerit. nam liber is inter nothos, & Galeno adscriptos recensetur. Acetum Scillinum quod Latini, ὄξος σκιλλινικόν Græci nominant: Itali,

Scillini aceti uites mirabiles.

Nomina.

40 Aceto scillino.

ΣΚΙΛΛΙΝΙΚὸς οἶνος.

SCILLINVM VINVM.

CAP. XXII.

**S**cillinum uinum fit hoc modo. Dissectam, uti dictum est scillam, & sole ficcata contundito: minam eius tenui cribro incernito, & linteo raro illigatam in uicenos sextarios musti recentis, ac boni demergito. ubi trimestri spatio maduerit, elutriatum uinum, obstructo diligenter uase, recondito. Licet quoque sic humida scilla uti. In orbiculos, rapi modo, dissectam duplicato pondere, quadraginta diebus insolari oportet, & ualde inueterascere. Alia parandi ratio. Scillæ dissectæ, & repurgatæ tres minas in Italicam metretam musti demittito, & senos menses in uase obstructo macerari finito. post id tempus defæcatum, & excolatum uinum recondito. Vtile est contra cruditates, & ciborum corruptiones: item ijs, qui reuomunt cibum: & si pituita in uentre, aut stomacho coierit. Prodest lienosis, malè habitis corporibus, aquæ inter cutem, regio morbo, difficili urinæ, torminosis, inflatio nibus, resolutioni neruorum, horroribus longis, uertiginosis, & uulsis. menses pellit: minimè neruos infestat. Hoc uinum uetustate fit melius. Cauendus in febre usus, aut si interanea ulcus sentiant.

**S**cillini uini meminit Galenus libro tertio de medicamentis paratu facilibus, his uerbis. Vinum hoc potui datum, omnem sanitatem adfert. humores enim attenuat, sed maxime pituitam, neque ipsam in stomacho, aut uentre, aut capite, aut iecore, aut liene, aut neruis, aut ossibus consistere permittit, neque alium id genus tenacem humorem obstructiones facientem, sed omnia dissoluit, & uentrem lenit, atque ita subducit, & urinam mouet, & per ipsam causas attenuat, excernitque. Adeo uerò caput purgat, ut naves humiditate uacent. Commodum est podagræ, articulari, & comitiali morbo: denique omnis sanitatis est author. Ex his constat. Scillam albam montanam circiter Canis exortum accipito

Scillini uini uires ex Gal.



Nomina.

accipito in libra pondere, per dies decem in umbra refrigera: deinde scilla laminas refrigeratas in vitreum vas mitte, & vini albi veteris sextarios duodecim superinfunde, & suspensum vas per quadraginta dies habeto: postea scillam exime, & abijce, & vino ad antedicta vitia utere, & eius vim percipies. Subinde ante cibum vini duas uncias exhibe, sin à cibo unciam mediam. Quod si ipsum potui commodum efficere uelis, ut magis delectet, mellis sextarios duos, aut tres admisce-to. Quod Græcè οἶνος σκιλλητικός. Latine Vinum scillinum appellatur: Italicè, Vino scillino.

Οἶνοι θαλάσσιοι.

VINA MARINA.

CAP. XXIII.

**V**ina ex marina aqua, uariè faciuntur. Aliqui enim statim cum decerptæ sunt uuæ, aquam maris admiscunt. Alij in area uuas sole siccant, quibus calcatis marinam adiungunt. Alij passas prius uuas in dolijs marina aqua macerant, mox calcatas exprimunt. id magis passi generibus adscribitur. Quæ tamen austeriore gustu temperantur, contra febrium aduentantium indicia ualent, si modò meliora non adsint: aluum subducunt: profunt purulenta extruscentibus, & si dura aluus exerceat. Quæ ex Aminæis uuis fiunt, caput tentant, stomacho aduersantur, flatu creant. Verum quo plenior habeatur historia, ijs qui huius studio tenentur, non inutile existimamus uarias uinorum compositiones adferre, non quod frequens eorum, aut necessarius existat usus, sed ne quid omisisse uideamur, quod ad eorum rationem attinet. Sunt autem quædam ex ijs factitia, minoris curæ ac impendij, quæ cadunt in usus: uti quæ cotoneis malis, pyris, filiquis, item myrti baccis componuntur.

Κυδωνίτης οἶνος.

VINVM CYDONITES.

CAP. XXIII.

**C**Ydonites, nomine alio melites appellatur, & ita fieri consuevit. Mala cotonea exemptis seminibus, frustatim rapi modo scinduntur, & duodecim minarum pondo, in musti metretam, triginta diebus macerantur: postea defæcatum uinum reponitur. Alia faciendi ratio. Oportet ad singulos mellis sextarios denos succi cotoneorum tusorum pressorumque adijcere, & ita recondere. Vinum hoc adstringit: prodest stomacho, dysentericis, hepaticis, renum uitijs, & urinæ difficultati. Melomeli, quod & cydonomeli nominant, sic fit. Cotonea mala seminibus suis castrata, in quam plurimum mellis, quo penitus demersa contegantur, coniunguntur: id post annum mitescit, mulso non dissimile. Præstat eadem, quæ superior compositio.

Υδρομέλιον.

HYDROMELVM

CAP. XXV.

**F**It hydromelon duabus mensuris aquæ coctæ, & sub Caniculæ sydas insolatæ, additis ad unam melomelitis facti ex cotoneis. Vis huius eadem est.

Ομφακομέλι.

OMPHACOMELI.

CAP. XXVI.

**O**mphacomelitis faciendi ratio hæc est. Acerbæ uuæ adhuc immaturæ, & tribus diebus insolatæ exprimuntur, & ad ternas succi partes, mellis optimi despumati singulæ partes adiunguntur: & insolatur in uasa transfusum. Vim reprimendi, ac refrigerandi habet. stomachicis, coeliacisque conuenit. Vfus post annum est.

Απίτης οἶνος.

VINVM EX PYRIS.

CAP. XXVII.

**F**It & è pyris, perinde atque cotoneis, uinum, apijtes nomine, sed ita ut pyra non magnopere maturecant. Ex filiquis etiam, mespilis, sorbis, simili modo temperatur. Omnia hæc genera acerbata sunt, & adstringunt. stomacho utilia sunt, atque intestinas fluxiones cohibent.

Οινάνθινος οἶνος.

VINVM OENANTHINVM.

CAP. XXVIII.

**F**It è feraci uite syluestri, quod uocatur œnanthinum. Sicci flores minis duabus musti cado macerati, post triginta dies mutantur, mox colatum uinum reconditur. Facit aduersus stomachi imbecillitatem, cibi fastidia, coeliacos, & dysentericos.

Ρόιτης οἶνος.

VINVM EX PVNICIS.

CAP. XXIX.

**F**It è punicis malis maturis, quod rhoeten nominant, succo expresso ab acinis eorum, quibus lignosus nucleus abest, apyrena uocant, ac decocto ad tertias, & ita reposito. Efficax est contra fluxiones internas, & febrem cum alui profluvio exortam, stomacho utile. adstringit aluum, & urinam mouet.

Vinum



**V**inum ē Punicis malis multifariā cōficitur in Italia. Aliqui enim repurgatos punicorū acinos praelo statim subiiciunt, & expressum succum uitreis amphoris recondunt: ibiq; per se tandiu efferuescere sinunt, quosq; deferbuerit, & substat fax. deinde in alias transfundunt amphoras, quod à facibus repurgatum eximunt, et oleū superinfundunt, ne evanescat, & corrumpatur, uel acescat. Alij, qui magis punicis abundant, acinos in ligneum cadum altera parte patulum coniiciunt, & unarū modo pedibus calcant, donec uniuersus exiliat succus: deinde per se in sole efferuescere sinunt, cado linteo spissiore cooperto, usquedum fax uniuersa residat, nuclei supernatent, et uinum defæcatum, ac pellucidum reddatur. Vbi autem hæc facta sunt, perforato paulò supra facem uase, uinum eximunt, & cadis ligneis asseruant. Huic oleum superinfundere non opus est: seruatur enim sic paratum per se, modò uasis osculum pice, uel cera obturetur. Sunt præterea, qui repurgatos punici acinos, cum pari mensura nigre uuae austeriusculi saporis commisceant, calcent, & per se efferuescere sinant, quod uinum claritatem consequatur. Subinde in doliolis asseruant: siquidem hoc gustui plurimū arridet. Quod ē uinosi exprimitur, si ex oxalidis aqua, uel hortensis Intubi, aut buglosi hauriatur, ardentibus, pestilentibusq; febribus mirificè auxiliatur, & sitim extinguit. Idem potum ex plantaginis aqua, aut portulacæ, aut rosarum, sanguinis reiectiones cohibet, æstuantemq; stomachum iuuat. Datur etiam magno iuuamento potandum in aqua, in qua pluries candens ferrum extinctum fuserit, coeliacis, dysentericis, diarrhæa laborantibus, ac etiam mulieribus uteri profluuio affectis. Nauseam sedat, & bilem ē iocinōre in uentriculum permeantem cohibet, & uomitiones compescit. Idem cum Rhodomelle mistum, facit perbellè ad oris, gingiuarum, & faucium exulcerationes, ac defluxiones. quinetiam ad aurium, & gingiuarum ulcera, & earundem partium phlegmonas extinguit ex aqua rosarum illitum. Gargarissatur quoq; utiliter ad columnellæ affectus, cum à fluxionibus, tum ab inflammatione contractos. Ceterum ubi omnino adstringere opus sit, longè magis præstabit, quod ex acidis punicis exprimitur.

Ροδίτης δίνος.

## ROSACEVM VINVM.

CAP. XXX.

**R**hodites sic fit. Rosarum siccarum, tusarumque minam linteo deligatam in sextarios octo musti demergito: & post tres menses defæcatum uinum transfundens, recondito. Vtile ijs, qui febris carent: & ad stomachi coctiones, & dolores, à cibo potum: & contra humiditas aluos, & dysenterias. Fit quoque ex succo rosarum addito melle, quod rhodomeli uocant: quod arteriæ scabritijs conuenit.

Μυρτίτης δίνος.

## MYRTITES VINVM.

CAP. XXXI.

**M**Yrtites fit, baccis nigris, quæ maturitatem excefferint, tufis, & organo expressis. Aliqui ad tertias coquunt. Alij baccas prius sole torrent, & quaternis sextarijs contusarum, ternas aquæ heminas adijciunt, & uini ueteris parem modum: postea exprimunt, & seruant. Magnopere adstringit. stomacho utile: fluxionibus uentris, ac stomachi prodest, & contra intestinas ulcerationes, & profluvia. denigrat capillos.

Μυρσινίτης δίνος.

## MYRSINITES VINVM.

CAP. XXXII.

**M**Yrsinites sic temperatur. Rami nigræ myrti cum suis baccis, & folijs tufi, decem minarum pondus, in tribus musti congijs feruescunt, donec duo supersint, aut certè dimidium. id uinum colatum ad usus reconditur. Contra furfures, ulcera in capite manantia, eruptiones papularum, gingiuas, tonsillas, & purulentas aures efficax est: sudores sistit.

Σχίνινος, καὶ τερεβινθίνος δίνος.

## LENTISCINVM, ET TEREBINTHINVM

VINVM.

CAP. XXXIII.

**L**entiscinum similiter ut myrsinites temperatur. Nec secus terebinthinum. nanque bacciferi eorum rami sumi debent. Similes insunt uires. adstringunt, stomacho accommodantur, & defluxionibus intestinorum, uescicæ, & stomachi, & sanguinis profluuio. Vlcerata omnia fluxionibus obnoxia, fortu ad cicatricem perducunt: fluxiones uuluarum, ac sedis, in seffione cohibent.

Φαινίλης δίνος.

## PALMEVM VINVM.

CAP. XXXIIII.

**P**almulas maturas, quas uocant chydeas in urceolum imo pertusum, & obstructum picata arundine, demittito: lino foramen sit obturatum, & quadragenis sextarijs ternos aquæ congijs infundito. quod si ipsum ita dulce esse non libeat, quinque congijs infudisse satis est. post decem dies detracto ab arundine linteo, assumito uinum crassum, & dulce, & reponito. Suane illud quidem, sed capiti noxium. contra fluxiones propter adstrictoriam uim efficax: stomachicis, coeliacis, sanguinem expuentibus conuenit. Aliqui idem addita aqua iterum capiunt, & tertio, quarto, quinto, sextove faciunt, quod tandem acore uitiat.

Κατορχίτης δίνος.

## VINVM EX CARICIS FACTVM.

CAP.

XXXV.

**C**Atorchites, aliquibus sycites uocatur, in Cypro fit, ita ut palmeum: sed hoc interest: quoniam pro aqua tantundem humoris adijciunt, in quo recenter pressa uinacea maduerint. Caricæ quæ che-

Vuuuu

lidoniz,



lidoniæ, aut phœniceæ appellantur, præsertim nigrae macerantur, uti diximus: & post decem dies humor excipitur, atque iterum, aut tertio, idem modus aquæ, in qua uinacea maduerint, infunditur. simili modo intercedente spatio, quarto, aut quinto assumitur. Demaceratorum liquor non secus acorem cōtrahit, & aceti usum præbet. Id tenue est: status gignit, stomacho aduersatur, fastidium parit, aluo tamē prodest, urinam ciet, menses trahit, lactis ubertatem facit, uitiosum sanguinem creat, & elephantiafin adfert, ut potio, quam zython appellamus. Aliqui sex amphoris, decem salis sextarios adijciunt. Alij muria amphoram. quod non facile uitatur, & aluo idoneum fore censent. Alij thymum, & sceniculum imo subijciunt, & caricas superponunt: & ita uicissim, donec uas expleuerint. Fit & è lycomoriscodem modo uinum, sed in acetum acre degenerat: quoniam non ita præualet uis eorum, ut fluentis liquoris dulcedinem retinere possit.

Ρῆτινιτης οἶνος.

## RESINATVM VINVM. CAP. XXXVI.

**R**esinatum uinum populatim factitari solet. copiosum in Galatia: quoniam uinum illic coalescat, uua non maturescendo, ob coeli algorem, nisi picea resina temperetur. Resina autem cum cortice tunditur, & amphoræ dimidiata hemina permiscetur. Aliqui ubi efferbuit, excolant, separantes resinā: alij relinquunt. Hæc uina uetustate dulcescunt. Omnia capitis dolorem, & uertigines faciunt: coctionem tamen adiuuant, & urinam ciet: tussientibus, ac destillatione uexatis conueniunt: item coeliacis, dysentericis, & hydropicis, & sceminis fluxione uulua laborantibus: altis exulcerationibus infunditur. In hoc autem genere nigricans magis albo constringit.

Στροβιλίτης οἶνος.

## VINVM STROBILITES. CAP. XXXVII.

**S**trobilites fit maceratis in musto nucibus pincis, recentibus, fractisq;: præbetq; resinari effectus. Si quis madefactas nuces pini musto decoquat, porum affatim conuenit ijs, qui tabitudine cōficiuntur.

Κέδρινος, καὶ ἐκ τίνων δένδρων, καὶ καρπῶν οἶνος.

## CEDRINVM, ET EX ALIQVOT ARBORIBVS, AC FRVCTIBVS VINVM. CAP. XXXVIII.

**C**edrinum, iuniperinum, cupressinum, laurinum, pineum, aut abiegnum, similiratione fiunt. Diuisos recenter ramos, cum fructum edunt, aut soli, aut balneo, aut igni admouere oportet, uti confudent, congioque uini minam unam permiscere, & post duos menses transfundere, & antequam recondantur, insolare. Factitiorum uinorum uasa impleri debent: nanque non plenis uasis, uina in acorem corrumpuntur. Medicata autem uina rectè ualentibus insalubria. Omnia excalfaciunt, urinam ciet, & substringunt. Laurinum tamen uehementius excalfacit. Fit quoque è fructu cedri maioris uinum, congio multi, adiecta tusarum baccarum selibra. diebus quadraginta insolari debet, & defæcatum in uasa transferri. Fit etiam uinum è baccis iuniperi, non aliter quàm cedrites, & ad eadem ualens. Cedrites hoc modo fit. Cedriam dulci aqua lauant, & singulas amphoras singulis cyathis diluunt, & ita musto replent. Hoc genus uini excalfacit, extenuat: tussi antiquæ utile sine febre, pectoris laterisque doloribus, torminibus, uentris, & interaneorum ulceribus, purulentis excreationibus, mulieribus uulua causarijs, hydropicisque: facit aduersus uentris tineas, & horrores. Contra uenenatos ictus auxiliatur: serpentes necat: aurium doloribus instillatum medetur.

Πικατῆς οἶνος.

## PICATVM VINVM.

CAP. XXXIX.

**P**icatum ex liquida pice, & musto temperatur. Picem autem primùm marina, aut muria tantisper eluere oportet, dum inalbuerit, & syncera maris aqua defluat: mox aqua dulci proluenda: congij octo multi uncia picis una, aut altera adijcitur: ubi efferbuerit, & constiterit, in uasa diffunditur. Hoc genus uini excalfacit, concoquit, purgat, abstergit: utile doloribus pectoris, alui, iecinoris, lienis, & uulua, si sine febre sint, ueteri rheumatismo, exulcerationibus in altum recedentibus, tussi, suspirijs, concoctionibus tardis, inflationibus, & luxatis, præsertim in succida lana impositum.

Αἰσινθίτης οἶνος.

## VINVM ABSINTHITES.

CAP. XL.

**A**bsinthite faciendi ratio euariat. Aliqui enim duodequingenta sextarijs Italicarum amphorarum, admistam absinthij pontici libram decoquunt ad terrias: & ubi infuderint sex aceti sextarios, & absinthij selibram, ac diligenter permiscuerint, diffundunt in uas: dumque conquieuerit, defæcant. Alij absinthij minam in amphoram demittunt, tusamque, & raro linteo deligatam, in cado musti macerant binis mensibus. Alij absinthij quadrantem, alij trientem, & nardi Syriacæ, cinnamomi, cassiæ, floris iunci odorati, calami, elatæ, palmarum singulos sextantes iniiciunt in metretam musti, & tundentes prius pila, obstructo uasis spiraculo, binis ternisue mensibus dimitunt: postea



postea defæcatum uinum transfundunt ad usus. Alij addunt in musti cadum Celticæ nardi drachmas quatuordecim, & absinthij drachmas quadraginta, linteo inuolutas: & post quadagesimum diem elutriant. Alij in senos sextarios musti, absinthij libram, & siccæ pini resinæ sextantem immittunt: & post decem dies excolant, & recondunt. Vtile est stomacho, urinam ciet, tardam concoctionem accelerat: hepaticis, regio morbo, & renum uitijs auxiliatur: fastidia discutit. ijs prodest, quibus stomachus hegotium exhibet: ualet contra longam præcordiorum distentionem, & inflationes, teretesque uentris tinea, & remoratos menses. contra hausta ixiæ uenena quàm plurimum potum, & uomitionibus redditum, auxiliatur.

10 *Υασιπίτης οἶνος.* VINVM HYSSOPITES.

CAP. XLI.

**H**Yssopites è Cilicio hyssopo maximè laudatur. Fitque similiter, foliorum hyssopi tusorum libra in amphoram musti coniecta: linteolo raro cum quibusdam lapillis folia inuoluuntur, ut degrauius pondusculo fasciculus fidat: uinum post quadraginta dies defæcatum elutriatur. Contra pectoris, laterum, & pulmonis uitia, ueterem tussim, & suspiria prodest: urinam cit: torminibus, & horroribus febrium circuitu repetentibus auxiliatur. menses mouet.

*Οἶνοι ἐκ τῶν ποικίλων φυτῶν.*

FACTA.

VINA EX DIVERSIS PLANTIS

CAP. XLII.

20 **S**imili modo chamædryites fieri solet. Excalfacit, discutit: conuulsis, regio morbo, uulux inflationibus, tardæ concoctioni, incipienti aquæ intercutem subuenit. Inueterascens melius redditur. Stoechadites non secus temperatur. Congijs sex stoechadis minam addere oportet. Crassitiem, inflationes, laterum neruorumque cruciatus, & perfriktiones discutit. comitialibus commodè datur cum pyrethro, & sagapeno. Fit ad eadem acetum è stoechiade herba, ut paulò antè diximus, aceto macerata, quod eisdem implet effectus. Fit uinum è betonica, quam cestron psycotrophon appellant. Herbam semine maturo prægnantem, cum suis ramulis minæ pondo, congijs duobus uini macerant, & post septimum mensem transfundunt. Ad multa interaneorum uitia, ut frutex ipse, pollet. Et ut in uniuersum dicatur, factitia uina sibi misturarum uires adsciscunt. quare non difficile fuerit ijs, 30 qui illarum naturam norint, uinorum uires coniectura quadam consequi: ueruntamen uinorum usus febricitantibus abdicandus. Fit etiànum è betonica acetum ad eadem uitia utile. Tragoriganites fit quaternis tragorigani drachmis linteolo colligatis, in quaternos musti sextarios coniectis, & post tertium mensem transfusis. Prodest torminibus, uulsis, ruptis, laterum doloribus, spirituum discursationi, agris concoctionibus. E naxis fit uinum, nomine bunites, drachmis duabus tusi napi in sextarios duos musti additis, & cæteris eodem modo factis. Prodest stomachicis, & dimicatione, aut longo equitatu fatigatis. Dictamni drachmas quatuor macerato quaternis musti sextarijs. Facit aduersus stomachi fastidia: menses, & purgamentum à partu subducit. Marrubij adulti folia tundito, & sextarios octo in musti metretam demittito, & reliqua consimiliter facito. Conuenit hoc uinum pectoris uitijs, & omnibus, quibus marrubium. Thymi tusi, & cribrati uncias centum linteolo colligatas, in amphoram musti adjucito. Valet contra agras coctiones, fastidia, dysenteriam, neruorum 40 & præcordiorum dolores, hybernos algores, & uenenata animalia, quorum morsus frigus insequitur, aut putrescit locus. Simili modo è satireia uinum fit. quod eadem, quæ thymites præstat. Sic quoque organites ex Heracleotico origano conficitur similiter cum supradiçto. Facit eadem, quæ thymites. E calamintha, pulegio, & abrotono uina fiunt eodem, quo thymites, modo. Profunt stomachicis, cibum fastidientibus, & regio morbo: quod urinam moueant. Fit item è conyza uinum contra uenenata ante alia efficax.

*Αρωματίτης οἶνος.*

VINVM AROMATITES.

CAP. XLIII.

50 **A**Romatites ita fit. Palmæ, aspalathi, calami, nardi Gallici, singulorum quatuor sextarios sumito: postquàm contriueris, passò subigito, coactis ingentibus offis, & in sextarios duodecim austeri musti deiectis, operculato uase, quadraginta diebus quiescere finito: deinde ubi fæce expurgatum fuerit, recondito. Alia eius ratio. Calami uncia, phu drachmæ septem, costi drachmæ duæ, nardi Syriaci drachmæ sex, cassiæ uncia, croci drachmæ quatuor, amomi drachmæ quinque, asari drachmæ quatuor. Omnia simul trita, & linteo colligata in cadum musti demerguntur: & postquàm uinum deferbuerit, transfunditur. Facit ad pectoris, & laterum, & pulmonis dolores, difficili urinæ, horroribus, retardatis mensibus, atque ijs qui per frigora iter faciunt, potum conuenit. pituitæ crassitiem extenuat, colorem alit, somnum conciliat, dolorem finit: renum, & uesicæ uitijs auxiliatur.



Οἷνοι ἐκ τῶν ποικίλων ὀρωμάτων.

FACTA.

VINA EX DIVERSIS ODORAMENTIS  
CAP. XLIII.

**F**it & uinum ad defillationes, cruditates, tussim, inflationes, & si humor in stomacho coit. Myrrhæ duæ drachmæ, piperis candidi drachma una, iridis drachmæ sex, anisi drachmæ tres. omnia plenius tusa, & linteolo inuoluta, in sex uini sextarios conijciuntur: uinum post triduum colatur, & in lagena reconditur. Datur post deambulationem meraculum, cyathi unius mensura. Fit quoque nectarites ex helenio herba, radice sicca pondo quinque drachmarum linteolo colligata, & in congios sex musti ad dita, & post tres menses effusa. Facit ad stomachi, & pectoris uitia: urinam pellit. E' Syriaca nardo, & Celtica, malabathroque uinum facitatur, hac ratione. Singulorum selibram in binos musti congios mittito, post menses duos colato. Datur cyathus unus cum tribus aquæ. Hoc uinum efficax est contra uitia renum, hepaticos, regium morbum, & urinæ difficultatem. prodest stomachicis, atq; ijs quos palior decolorat. Alij, unciam, aut sextantem acori, & Celticæ nardi quadrantem in musti amphoram adjiciunt. Asari quadrantem in senos musti sextarios itidem demittito. Id uini genus urinam ciet: hydropicis, & regio morbo laborantibus, hepaticis, ischiadicisque conuenit. Radicis syluestris nardi recentis, & tritæ, cribratæque bessum in congiu musti conijcito: duos menses quiescere finito. Vtile est hepaticis, difficili urinæ, inflationibus, stomachicis.

Οἷνοι ἐκ τῶν ποικίλων ποτῶν.

VINA EX DIVERSIS HERBIS FACTA.  
CAP. XLV.

**R**adicis dauci contusæ drachmas sex in musti amphoram imposito, & similiter transfundito. Facit ad dolores thoracis, præcordiorum, & uulvæ: menses pellit, ructus ciet, & urinam: prodest tussi, ruptis, uulsiisque. Saluiæ unciam in musti amphoram, quod idem cum ceramio est, mittito. Valet contra renum, uesicæ, & laterum dolores, reiectiones sanguinis, tussim, rupta, uulsa, & suppressos menses. Panacis unciam in musti congiu mittito, & transfundito. Prodest ruptis, uulsi, contulis, orthopnoæ: lienis crassitiem extenuat: contra tormina, coxendicum dolores efficax est: tardas concoctiones accelerat: menses, & partus extrahit: aquæ inter cutem, & serpentium ictibus auxiliatur. Vina ex acoro, & dulci radice consimili modo fiunt. Oportet enim singulorum uncias octo in senos congios mittere, tribus mensibus macerare, mox in uas transferre. Faciunt ad pectus, & latera, & urinam mouent. Seminis apij recentis, maturi, & cribrati uncia nouem in linteo colligatæ in musti amphoram demittantur. Appetitum excitat: stomachicis, & difficili urinæ auxiliatur: faciles spiritus facit. Ex' feniculo, anetho, & petrolelino, uina eodem modo fiunt, & ad eadem efficacia. Fit & è flore salis uinum, multò ad purgandum efficacius, quàm uinum aqua marina temperatum. Fauces, uesicam, renes, & stomachum infestat: quare neque in secunda, neque aduersa ualetudine prodest. Fit etiam uinum, quod phthorion uocant, quoniam partus necat, & abortus facit, ueratro, aut scammonia, aut syluestri cucumere, iuxta radices uitium sato: siquidem uites sibi illorum uires adsciscunt. Id uinum partus enecat: datur ieiunis mulieribus, quæ antè uomuerunt, cyathorum octo mensura, dilutum. Ramorum thymelææ cum suis folijs, & fructu triginta drachmas mittito in congios tres musti, & leui igne coquito, donec congiij duo supersint, defæcatumque recondito. Aquosa purgat excrementa: & lienem absomit. Chamelæa dum floret, cum folijs tusa, & cribrata decem drachmarum pondere, in musti congiu additur: post duos menses uinum in uas transfertur. Aquæ inter cutem, hepaticis, & lassitudine contractis, efficax est: item mulieribus, quæ à partu ægrè purgantur. Chamapityinum simili modo fit, ad eadem conueniens: urinam quoque ciet. Librum radicis mandragoræ concidito, segmenta lino trajicito, quod selibram æquat, in musti cadum demittito, ibique esse finito ad menses tres, deinde transfundito. Media potio, hemina dimidium: bibitur, passo in duplum addito. Aiunt heminam uini congiu mistam, potu soporem adferre. cyathus unus cum sextario uini potus, enecat. Mediocris usus eius doloris sensum aufert: fluxiones incrassat. olfactu, potuque, & cum inditur, idem præstat. In congiu musti aqua marina diluti, drachmas duodecim nigri ueratri triti in linteo mundo mittito: dumque efferbuerit, in marinæ aquæ congios quatuordecim, ubi pleniusculè fregeris, injicito: post aliquot dies colato, & utitor. Dato cyathum unum ex aqua balnei, in potu ad aluum soluendam, ijs qui euomuerunt à coena. Alia ratio. Veratri drachmas uiginti, iunci odorati uncias duodecim, spicæ Syriacæ uncias tredecim. cribratas, & linteo colligatas, in septem uini Coi sextarios, diebus quadraginta macerandas indito, postmodum colato. dabis in potu sesquiheminam. Aliter. Decoctæ marinæ aquæ ex alto petiti sextarios duodecim, ueratri candidi libras sex, in musti amphora quadagesimo die quàm madeseceris, colato, & utitor. Alia ratio. Veratri drachmas duodenas, & aphronitri quaternas in senis musti sextarijs diebus quinisdenis macerato, mox colato: & semestri exacto, utitor. Id uini genus abortus facit, & partus necat. Aut uuas in sole siccatas imposito in musti metretam (implet autem metreta cōgios duodecim) & gypsum in uinum mittito pondo drachmarū uiginti, & bi duo residere finito: conijcito ueratri nigri drachmas triginta, iunci odorati, calami singulorum drachmas triginta, baccarum iuniperi



niperi sextarios duos & trientem, myrrhæ, & croci singulorum drachmam : inuoluens linteolo diebus quadraginta appendito, postea colato. dabis heminas tres, aut duas dilutas. Purgat à partu, & abortu foeminas : foetus extrahit : contra strangulatus uulvæ efficax. Scammonites sic fit. Radicis scammoniae per menses effosæ, tritæ, & linteo colligatæ drachmas quinque in musti congium mittito ad dies triginta. Aluum purgat : bilem, & pituitam extrahit

**V**ina factitia parandi ratio diuersa, quam superius ab initio propè huius libri ad hunc usque locum pluribus capitibus diffuse diligenterq; tradidit Dioscorides, nobis quidem clarior, & euidentior uisa est, quam ut operæpretium esset singula eorum capita nostris commentationibus prosequi, præsertim cum omnium ferè iam usus apud nos exoluerit. quam non equidem dubitauerim, quin essent huiusmodi uina, si eo modo parata in promptu essent ijs morbis profutura, quibus prodesse produntur. Vnde pluribus adhuc rationibus nixus, prius ego ut arbitror (quod etiam lib. 1. in Ebeni mentione diximus) è ligno Guaiaco uinum confeci, & alijs quoque conficiendum esse scriptis tradidi. Cuius postea usu innumeros Gallica lue correptos, nos, & alij medici sanitati restituerunt. Videmus enim Euphrasium ad oculorum claritatem efficacissimum esse, Myricinum lienis morbos sanare, & quod ex sena paratur, atrabiliaris morbis, & cutètenus exulcerantibus, nempe scabiei, lepris, uiriliginibus, lichenis, & id genus alijs, commodissimum esse medicamentum. Quod cum animaduertisset magnus philosophus, & medicus non spernendus Arnaldus de Villa noua, de factitijs uinis, quæ medicinæ usui conueniunt ad uarios corporis morbos, copiosissimum edidit libellum. In quo qui uinis medicamentosis delectantur, & hæc conficiendi modum, & eorum facultates, facile adipisci poterunt. Nam apud Germanos, & alios illis conterminos, medicamenta commista in frequentissimo habentur usu, quod magis, quam nos odoratis, & concinnatis delectentur potionibus.

Vinorum factitiarum cōsideratio.

## De Metallicis Lapidibus.

Kadμεία.

CADMIA.

CAP. XLVI.



**X** cadmiæ generibus optima est Cypria, botrytis nomine, densa, modicè grauis, & in leuitatem magis declinans, racemosa facie, colore spodij, quæ fracta cinerulenta est, & æruginosa. Proxima habetur foris cærulea, intus candidior, internatis uenarum discursibus, onychitæ lapidi similis, cuiusmodi sunt quæ è ueteribus metallis effodiuntur. Quædam etiam placodes, id est, crustosa dicitur, segmentis quibusdam perinde quasi zonis cincta, ob quod eam zonitin appellauere. Alia ostracitis nominatur, gracilis, & magna ex parte nigra. Sed quæ testaceam faciem habet, terram amplexa est. Improbatur candida. Oculorum medicamentis botrytis nomine, & onychitis, utiles : reliquæ ad emplastra, & farinas, quæ cicatricibus inducendis insparguntur. Ad eadem Cypria prodest. Ex Macedonia uerò, Thracia, & Hispania delatæ improbantur. Cadmiæ effectus adstringere, caua explere, fordes expurgare, exiccare, † corporis meatus infarcire, excrecentia in carne coercere, crustas creare, & ulcera, quæ cacoethe uocantur, ad cicatricem perducere. Gignitur cadmia ex ære in fornacibus candente, fuligine egesta flatu, & lateribus, camerisque fornacum inhaerente. Prægrandes autem, ac ferreæ sunt rudes, ab officinis appellatæ acestides, per summa fastigia connexæ, & concameratæ, ut quæ ab ære iactantur sursum corpuscula, cohæreant, & inibi detineantur : quæ cum spissius insident, in corpus concrescunt, & modò genus unum eius, modò duo, modò omnia perficiunt. Extrahitur & cadmia in Cypro è monte, qui Solis incumbit, cremato lapide, cui pyritæ cognomen est. in quo etiam monte quædam quasi uenæ chalcitis, misyos, foreos, melanteriæ, coerulei, chrisocollæ, atramenti sutorij, diphrygisq; inueniuntur. Nec desunt, qui cadmiam in lapidum fodinis inueniri tradant, falsi quadam lapidum cognatione : qualis inuenitur, & apud Cumas lapis, nullam sui uim ostendens. Ii eo deprehenduntur, quod sunt cadmia leuiore, nullumq; alienum mandentibus saporem exhibent : commanducatus item lapis dentes offendit : cadmia, utpote cum cedat, esum non respuit. Alio autem discerni possunt argumento. Cadmia in farinam detrita, & aceto subacta, atque in sole ficcata, coit : quod in lapide non accidit. Item tritus, & igni appositus lapis profilit, & fumum igni similem ei aculat : cadmia uerò quieta manet, fuliginemq; luteo colore, aut areo splendentem expuit, uario zonarum discursu. Insuper lapis ignem expertus, atque refrigeratus colorem mutabit, ac leuior multò fiet : sed cadmia nihil euariat, nisi quis eam multis diebus cremauerit. Fit & in argenti fornacibus candidior, ac minus ponderosa, sed uiribus nequaquam comparanda arariæ. Vritur cadmia superior carbonibus obruta, donec translucida spectetur, & ferrei stercoreis modo bullet : mox extinguatur uino Aminæo, quæ ad emplastra præparatur : sed quæ ad psoriarum medicamenta præparatur, aceto. Alij hoc modo exustam conterunt in uino, rursumq; fictili crudo torrent, donec pumicea uideatur : iterumq; tritam ex uino, tertio urunt, donec prorsus in cinerem redigatur, nihil scabritiæ retinens. hæc spodij uice utuntur. Lauatur autem in mortario trita, effusa subinde aqua, dum for dium nihil emergat : dein coacta in pastillos reponitur.

† Cat. ἐξίρει.  
i. exprimere.



Cadmia confideratio.

Historia ex Galeno.

Cadmia historia ex Plin.

Nomina.

**C**admia duo genera, altera factitia, altera fossilis. Hac duplex est. Vna metalli experts. Altera aut æs, aut argentum continens. Factitia in fornacibus concrevit, ubi æs conficitur triplici appellata cognomine. Nam botrytem eam appellauere, quæ uua speciem refert. Ostracitem autem, quæ testis, & placodem quæ crustis similis fuerit. Sunt etiam qui in hoc genere calamitem ostendant ab arundinum figura. Decutitur hæc à ferreis perticis quibus cum æs in fornacibus fustum agitari solet: obducitur enim cadmia, quæ decussa scissi per medium calami faciem refert. Fossilis autem quæ metallum non continet, quamq; Germani lapidem calaminarem uocant, lapis est non admodum durus, sublutei coloris, qui accensus luteum fumum edit. Hac utuntur ararii fabri, qui ex ære Orichalcum parant. Siquidem sine ea id parari non potest. Quæ uerò metallum continet, Germanis Kobelt dicta, nigro colore, affertur in Boemiam ex Ducatu Brunswicensi, à Goselarijs fodinis, ubi Chalcitis & Misy copiose fodiuntur. Hæc erodendi facultate adeo prædita est ut fossorum manus, & pedes exulceret. Nec sanè mirum, cum intus hausta animalia quæcunque perimat. Boemi hanc Ceruisia æstate admiscunt, ad necandas muscas; nam ubi primum eam degustarunt, statim emoriuntur. Cadmia utriusque meminit Galenus libro nono simplicium medicamentorum sic inquit. Cadmia fit, ubi in fornacibus æs paratur, nempe tota terra illa, ex qua æs generatur, in fornacibus in altum egerente, uelut fuliginem quampiam, & fauillam, siue utcunque appellare licebit. At si non terram, sed lapidem nuncupare uelis, ex quo in fornacibus secernendo partim fit æs, partim cadmia, partim diphyrges, nihil sanè retulerit. Sed & in argenteis metallis efficitur simili secretionem, siue generationem, aut quomodocunque uocare uoles. Quin & ex pyrite lapide in fornacibus usto fit cadmia. Ceterum absque fornace in Cyprio cadmia inuenitur: ac iure quispiam illam lapidem nuncupet. Itaque in Solis, quo tempore ego in insula peregrinabar, paucissimum etiam reliquum erat cadmiæ, quæ in fornacibus fit. Verum lapidibus, qui in montibus, & riuis reperiebantur, à metallis profectò acceptis, eos in Asiam, Italiamq; portari ad amicos, à quibus summam inuicem gratiam, quod se uel maximum munus accepisse dicrent, & quæ alia omni cadmia multò esset præstantior. Et talem certè meritò quis lapidosam uocet cadmiam. At eius, quæ combusta est, aliam botrytin, aliam placitin medici nuncupant. Botrytin quidem, quæ in editioribus domorum, in quibus fornaces extructæ sunt, partibus colligitur. Placitin uerò, quæ in inferioribus. Ac liquet sanè botrytin esse tenuiorum partium, crassiorum uerò placitin: utranque autem in desiccandi, seu alia metallica omnia, & lapidosa, terrenaq;. Porro præter desiccandi facultatem, mediocriter item extergit. Attamen, quæ in fornacibus colligitur, igneæ facultatis aliquid habeat necesse est. Meritò itaque lauantes eam, medicamentum efficiunt mediocriter tum desiccans, tum extergens absque mordicatione, utile ad ulcera impletionem exposcentia, & in oculis, & in toto corpore. Porro ulcera magnopere humida, aut putrescentia, in corporibus impendio mollibus, qualia sunt eunuchorum, puerorum, ac mulierum, eiusmodi cadmia adiuuat. At in durioribus, & contentioribus, quæ ualentius desiccant, requiruntur. Itaque illud semper memoria tenendum, sermonem ad temperatam, & mediam excessuum naturam, in ijs quæ ita simpliciter efferuntur, referendum: puta cum dicimus medicamentum, aut ulcera carne implere, aut cicatrice claudere, aut aliud quiduis eius generis præstare, ad quam utique & nos nunc respicientes, leniter desiccatoriam, absterforiamq; cadmiæ esse facultatem dicimus. In caliditatis autem, & frigiditatis differentia, temperata quodammodo existit cadmia, nempe neutrum insigniter efficiens, hæc Galenus. Quibus maxime ad stipulatur Plinius lib. xxxi. cap. x. sic inquit. Metalla æris multis modis instrunt medicinam, utpote cum ulcera omnia ibi ocyssimè sanentur. Maxime tamen prodest cadmia. Fit sine dubio hæc & in argenti fornacibus, candidior, ac minus ponderosa, sed nequaquam comparanda araria. Plura autem genera sunt. Nanque ipse lapis, ex quo fit æs, cadmia uocatur, fusuris necessarius, medicina inutilis. Sic rursus in fornacibus existit, aliamq; nominis sui originem recipit. Fit autem egesta flammis, atque flatu tenuissima parte materia, & cameris lateribusq; fornacium pro quantitate lenitatis applicata. Tenuissima est in ipso fornacium ore, quæ flammæ eluctantur, appellata capnitis, exusta, & nimia lenitate similis fauilla. Interior optima cameris dependens, & ab eo argumento botrytis, cognominata. ponderosior hæc priore, lenior porro secuturis. Duo eius colores. deterior cinereus: puniceus melior, friabilis, oculorumq; medicamentis utilissima. Tertia est in lateribus fornacium, quæ propter grauitatem, ad cameras peruenire non potuit. Hæc dicitur placitis, & ipsa ab argumento, crusta uerius, quàm pumex, intus uaria: ad psoras utilior, & ad cicatrices trabendas. Fluunt ex ea duo alia genera. Onychitis extra penè cærulea, intus onychis maculis similis. Ostracitis tota nigra, & cæterarum sordidissima: uulneribus maxime utilis. Omnis autem cadmia in Cypri fornacibus optima, hæc Plinius, qui à Galeno in hoc dissentit, quod dixerit fossilem cadmiam fusuris tantum necessariam, & medicina inutilem, cum tamen Galenus contrarium scribat. Cadmiæ omne genus uidimus sæpè nos in pluribus Germaniæ locis, ubi æs, argentum, & aurichalcum conficitur. Sed speciatim botrytin apud Perzenum quinto à Tridento lapide, & apud Sbozum in Tirolensi comitatu, ubi in quàm plurimis fornacibus æs, ac alia metalla funduntur. Botrytis cadmiæ frustulum sanè pulcherrimum nouissimè ad me misit Sagabria Dalmatia urbe clarissimus medicus Iosephus Salandius Bergomensis: quæ aded in racemi modum congesta est, ut planè uua speciem referat. Porro officinæ omnes Tutiam, quæ pompholyx est, Cadmiam perperam nominat. Quandoquidem Tutia illis uocata (nisi mea me fallit opinio) Cadmia est è botrytis aut placodis aut ostracitis genere. Neque enim mirum esse debet, quod Cadmia proprio amisso nomine, in pompholygis locum successerit, cum etiam Dioscoridis tempore spodij loco uerentur medici. Metallicum, quod Græcis καδμεία, Latinis item pariter & Italis Cadmia nominatur: Arabibus, Climia seu Chlimia: Germanis, Grauer, Augustem.

Πομφόλιξ, σποδόν, ἀντίσποδόν.

SPODIVM.

POMPHOLIX, SPODIVM, ANTI-  
CAP. XLVI.

**P**ompholyx specie sola, non genere à spodio distat. Siquidem spodos nigricat, & plerumque ponderosior est, palearum pilorumque plena, quasi purgamentum quoddam, quod ab ærariarum officina-



rum pauimentis, & fornacibus eueritur. Pompholyx uerò pinguis est, & candida, usque adeò leuis, ut in auras euolare possit. Cuius duo fluxerunt genera. Vnum ad aeris colorem uergens, subpingue: alterum magnopere candidum, summamque leuitatem nactum. Candida sit pompholyx, quoties in perficiendo are, fabri præstantiorem facere uolentes, detritam cadmiam cumulatius insperferint. nanque tenuissima fauilla, quæ effertur, in pompholygem coit. Cæterum pompholyx non ex aris modò materia, & fabrilis industria factitur; sed ex cadmia quoque, ad gignendam ipsam eximiè follibus proflata. Cuius faciundæ ratio hæc est. In domo gemina contignatione operta, fornax extruitur, iuxta quam mediocris fenestra, ad tabulatum à supernis partibus pateat. domicilij paries fornaci proximus, tenui foramine ad fornacem usque perforetur, ad excipiendam follis narem: ostium mediocre habeat, pro exitu ingressuque artificis fabricatum. domuncula altera huic coniuncta sit, in qua & folles, & flator suo munere fungantur. deinde carbonibus in camino succensis, assidens artifex cadmiam particulatim fractam inspargit, à locis supra infurnibulum extructis. idem negotium obit infernè artificis minister, simulque carbones adijcit, usque dum indita cadmiæ copia prorsus absumatur. Itaque gesta suffitu tenuis pars, & leuis materiæ in summam domum euolat, & parietibus, tectis, fornaci que adhærescit: conflatum autem inde corpus, inter initia erumpentibus aquarum bullis simile prodit, postea maius in cumentum capeffens, glomusculis uellerum simile redditur. Ponderosius autem in ima loca se recipit: sed hoc fornacibus offunditur, illud domus pauimento cohareret: quod tenuiore deterius existimandū est, ideo quòd multum terræ collegerit, & spurcitia in aceruatiōe referciatur. Sūt qui hoc modo tantū fieri spodiū arbitrantur, de qua antè dictum est. Optima creditur Cypria, quæ accepto aceto halitum æris præstat, colore aliquantum piceo, sapore coeni horrido: et si fraudem non experta, flagranti carbone inferuescit, aereum colorem contrahit. Antedictis autem notis diligenter attendendum est. Siquidem à nonnullis adulteratur taurino glutine, ouillo pulmone, aut marino, aut crematis grossis, & quibusdam consimilibus. quod facile cognitu fuerit: quippe nihil in ijs probandis inuenietur eorum, quæ antè dicta sunt. Pompholygem in commune ita lauari oportet. Ligatam linteo mundo, modiceque raro, aut siccam, aut aqua respersam in labellum demittito, quod imbrem contineat, & huc atque illuc fasciculum deferens, immergito: ita enim limosa pars eius, ac utilis effluet, & omne sedimentum in linteolo remanebit. postea residere sinens aquam cum cinere colis incernito, & nouam infundens, agitato, & effundito: mutata tantisper aqua, & colata, dum arenosi nihil sidat. demum aquam exprimito, & siccatum cinerem recondito. Alij quantum maximè fieri potest siccant, manibus in aqua conterunt, dum mellis crassamentum imitetur: deinde linteo faucibus excepturi uasis obtento, aut laxius illigato, colant, & quòd facilius transeat, infusa per linteum largiore aqua, cinerem conturbant: mox spumofum, quod traiectū est, & supernatat uasi, concha excipiunt, & fictili nouo ad usus recondunt. Quod uerò refedit, sensim cribratum, in aliud uas transfundunt, relicto arenoso, quod pessum ierat: rursus lapidosa sidere patiuntur, & in uas aliud excolant: hoc identidem faciunt, donec cinis merus, & arenæ expers inueniatur. Alij paulatim integram in aqua respergunt, arbitrati arenas, lapillosque suo pondusculo degrauatos, pessum ire: pilos autem, & paleas leuitate sua in sublime attolli. Cæterum cinerem medium separant, & in pilam coniectum, ut cadmiam, eluunt. Quinetiam lauatur uino chio marina aqua diluto, modis quos suprà diximus: & ita redditur adstringentior, quàm aquis elota. Vis pompholygis adstringere, refrigerare, explere, purgare, obstruere, & aliquantum exiccare. Inter medicamenta numeratur, quæ leniter crustas obducunt. Quòd si spodon torrire libet, diligenter tritam, & irrigatam aqua, colliges in pastillos, fictilique nouo, subiectis leuibus prunis orbiculos continuo uersabis, dum assiccati fuluescant. Neque ignorandum ex auro, argento, plumboque fieri spodium: uerum post Cyprium, plumbeum maximè commendatur. Quoniam spodos sæpenumero desideratur, necesse est ostendere, quæ simili uirtute polleant, ut in spodij locum suffici possint, antispoda uocant: quoque modo sumi debeant. Folia itaque myrti cum floribus, & immaturis, in fictile crudum coniecta, indito operculo continua foramina habente, uruntur fornacibus, donec figlinum percoquatur. iterum in fictile aliud crudum transferuntur, quod ubi perassatum fuerit, exempta lauantur ad usus. Idem quoque fit è termite syluestris oliuæ, si habeatur: sin secus, satiuæ cum suis floribus, aut malis cotoneis dissectis, & detractis ossibus, aut gallis, aut laceratis linteolis: item ex moris immaturis, id est candidis, in sole prius arefactis, aut terebintho, aut lentisco, cœnanthe, aut mollibus rubi folijs, uel è buxi coma, uel è pseudo-cypero cum flore. Alij ficulneas frondes in sole antea siccatas, eodem modo parant: alij taurinum gluten: alij succidas lanas asperas, pice aut melle irrigatas. Quæ omnia in spodij uicem usurpantur.

**P**ompholygem officinæ Mauritanos secuta Tutiam dicunt. Ita enim pompholyx appellatur Serapioni, & Auicennæ. Verum quam seplasiarij Tutiam existimant, legitima non est, sed cadmiæ potius species. Siquidem cum hæc lapidis modo crustosa, præduraque sit, pompholygem, siue tutiam dictam prorsus mentitur. Pompholyx nanque, Dioscoride, & Galeno authoribus, ex aris, uel cadmiæ fauilla in glomusculos uellerum similes coit, & farinæ modo contacta dispergitur. Id quod recentiorum nullus, quod sciam, animaduertit, fortasse quòd omnes rei herbariæ indagandæ magis insudauerint, quàm in inuestiganda fossilium materia. Quamobrem Manardum Ferrariensem, medicum ætatis nostræ clarissimum, hæc in re deceptum satis reperio. Quippe quidam Auicennam redarguit, quòd spodium è combustis arundinum radicibus conficiat, sed uelò nos admoneat, ut secuti Galeni sententiam, in spodij defectu, tutia potius utamur, quæ seplasia abundant,

Pompholygis  
confid.

Manardi erratum.

Уикипедия



quàm Auicenna antispodio . Sed in hoc Manardus planè hallucinatus deprehenditur , quòd procul dubio crediderit , null-  
garem officinarum tutiam legitimam Dioscoridis , & Galeni esse pompholygem , cùm tamen legitima Tutia nullis in offici-  
nis sit usus , quod ( ut iam diximus ) omnes pompholygis loco cadmia tantum utantur . Porro legitimam tum pompholy-  
gem , tum spodium , quæ à Dioscoridis , & Galeni historia nullis dissident notis , ego ab ararijs , argentarijsq; fornacibus  
pluries mecum detuli , tam ab his , quæ Perzeni , & Lausij in Tridentino agro habentur , quàm ab illis , quæ Sbozj in Ti-  
rolensi comitatu Germaniæ inueniuntur , ubi certè celeberrimæ sunt metallorum ferè omnium fornaces , ac fodinæ : è qui-  
bus non modò pompholygis , & spodij quantum satis fuerat , accipiendi nobis fuit facultas ; sed etiam cadmiæ pyritis , di-  
phrygis , floris æris , helcysmæ , molybdænæ , cærulei , & Armenij lapidis . Quorum ne minimam quidem particulam apud  
Italiæ seplasiarios reperi unquam , præterquàm apud eos , qui uel à me , uel ab amicis meis admoniti , legitima hæc metalli-  
ca medicamenta , adulterinis ex suis officinis abdicatis , in medicum susceperunt usum . Nunc uerò amicos intelligo ( quos  
tamen uerius fratres amantissimos appellare possem , ut qui & ætate & longa consuetudine , & studiorum communione mihi  
coniunctissimi sint ) clarissimos medicos Tridento oriundos Andreæ Gallum , & Iulium Alexandrinum , qui iamdudum  
ob suam tum doctrinam , tum integritatem à Serenissimo Ferdinando Romanorum , Vngariæ , Bobemiæq; Rege in sui , &  
sue prolis commodum in medicos honorificè recepti sunt . Hoc itaque pacto cadmia officinis pompholygis uicem explet :  
quibus etiam antispodia quedam ex arundinum radicibus , & boum ossibus concrematis facta , spodium falsò referunt .  
Quod tamen non omnino fuerit reprobandum . nam , Dioscoridis testimonio , ubi legitimum desideretur spodium , antispodij  
uti sanè licebit : nempe quæ fieri possint è myrti folijs , floribus , baccisq; : ex oliuæ frondibus , cydonijs malis , quercuum  
gallis , attritis linteaminibus : item moris nondum maturis , terebintho , lentisco , buxo , pseudocypere , fici frondibus , tau-  
ri glutino , succida lana , pice aut melle perfusa . Quo fit , ut mihi planè immeritò à Manardo reprehensus uideatur Auicen-  
na , qui ex combustis arundinum radicibus sibi spodium confecit , medicinis eomiscendum , quæ ad cordis robur parantur , &  
intus in corpus sumuntur . His enim longè melius , ac consultius fuerit arundinaceum admiscere spodium , quàm eius uice tu-  
tiam seu pompholygem imponere . licet hæc quoque sit Brasauoli sententia . Sed equidem hætenus nunquam me legisse re-  
cordor , pompholygem seu spodium ijs medicamentis turò admisceri posse , quæ intus in corpus sumuntur : cùm neque Diosco-  
rides , neque Galenus , nec qui post ipsos diuersis temporibus clauerunt , tam ex Græcis , quàm Mauritanis , usquam , quod in-  
uenerim , memoriæ prodiderint , citra uitæ periculum hæc hauriri posse . Nam fieri non potest , quin tam pompholyx , quàm  
spodium uentriculo , & cæteris uisceribus , mirum in modum noceant , cùm ex tenuissima æris substantia uehementissima ignis  
ui conficiantur , & ob id deleterij aliquid habeant . Quod maiori quidem diligentia expendere potuisset Brasauolus , cùm  
interrogatus à suo sene pharmacopola , quid spodij loco in compositis medicamentis imponendum foret , inconsultè satis re-  
spondit , pompholygem , ut faciebat Galenus . Qua in re duplici , meo quidem iudicio , notatur errore . Primum , quòd re-  
spondens non distinxerit , an hoc uel alio modo agendum fuerit cum medicamentis , quæ ore sumuntur , quibus myropola spo-  
dium quandoque commiscet , omnino hæc in re concludere uidetur , pompholyge indifferenter pro spodio utendum esse , tam  
in hauriendis , quàm exterius ad mouendis medicamentis . Deinde uerò cum pompholygem , sine ( ut ipse habet ) tutiam spodij  
loco sumendam statuit , in eodem uersari errore deprehenditur , in quo Manardum eius tuem uersatum ostendimus . Quando-  
quidem si rectè nouisset tutiam communis usus legitimam non esse pompholygem , omnino ( ut semper in cæteris tam adulte-  
rinis , quàm supposititijs medicamentis facere adsolet ) errorem hunc suo seni pharmacopole indicasset . Nec obstat , quòd  
dixerit Galenus in spodij defectu , pompholygem supplendam . Siquidem in ijs tantum medicamentis id faciendum uoluit ,  
quæ exterius illinuntur . Nam Galeni ætate nullus spodij uel antispodij extitit usus ad medicamenta , quæ intus in corpus  
sumuntur , ut longo post tempore à Mauritanis factum esse reperio . Cæterum Fuchsius medicus ætate nostra celebris , libro  
de componendorum medicamentorum , ratione , Agricola fortasse secutus , præter illud Spodium , quod in fornacibus sit , al-  
terum quoque recenset subterraneum seu fossile dictum , idq; in quatuor species , cinereum uidelicet , nigrum , uiride , & luteum  
digerit : quod quidem solis Arabibus ( Agricola soli Serapioni ) notum esse scribit . Veruntamen Serapio ubi de pompho-  
lyge agit cap. 422 . ubi item de Spodio cap. 342 . nullam , quod legerim , spodij fossilis mentionem facit : quemadmodum ne-  
que Auicenna , neque etiam alij Arabiæ familiæ auctores . Porro meminit tum Pompholygis , tum etiam spodij Galenus  
lib. IX . simplicium medicamentorum , sic inueniens . Pompholyx fit in æris fornace , uelut & cadmia : fitq; & dum in for-  
nacibus cadmia uritur , ut in Cypro . Cùm enim præfectus ad æris fornacem instructas res non haberet , præcepit ex ipsa  
cadmia præparari ( presentibus , atque inspectantibus nobis ) pompholyga , uidelicet minutis cadmiæ fragmentis in ignem  
coniectis , qui ante ararium iacebat follem . Camera erat incurua , nusquam pertusa , sed integra , quæ egestam ab usta cad-  
mia fauillam excipiebat : quam ubi collegissent habebant pompholyga . At quod reflectens infra in pavementum recide-  
bat , spodos est quam uocant , quæ plurima , ubi æs in fornacibus uritur , colligi assolet . Quidam eam spodium neutro genere  
pronunciant : cui uidetur similem habere facultatem quod uocant Antispodium . At ego illo usus sum nunquam , cùm lar-  
gè mihi semper pompholyx suppeteret . Nec enim quisquam , ubi hæc adsit , spodio ui uelit , nedum antispodio . Est au-  
tem pompholyx medicamentum propè omnium , quæ citra morsum desiccant , si elota fuerit , præstantissimum , quamobrem  
ad ulcera cancrofa idonea est , & ad alia omnia maligna . Itaque inditur collyrijs , quæ ad oculorum imponuntur fluxiones ,  
quæq; bullas , seu pustulas in eis natas curant . Præterea ad pudendorum , ac sedis ulcera optimum est medicamentum , ni-  
mirum sine morsu desiccans . Sed non est huius negotij in istis diutius immorari . Idem lib. I I I I . de compositione phar-  
macorum secundum locos de pompholyge ita scribit . Pompholyx lota nulli pharmacorum mordacitati experiri inferior  
est : atque ob id ea utimur ad acres , & tenues fluxiones , capite uidelicet prius simulq; uniuerso corpore euacuato . At ue-  
rò manifestum est quòd per uenæ sectionem , ac purgationem totum corpus euacuamus , per apoplegmatisimos uerò caput  
à pituita uindicamus . Potest enim pompholyx lota , quemadmodum etiam spodium , atque amyllum simul , & masticam  
humores resiccare , simulq; ne per tuniculas euacuetur ea , quæ in magnis ipsorum uenis , superflua humiditas continetur ,  
prohibere . Quare si quis prius , quàm caput ab humoribus ad oculos defluentibus expurget , obturantibus pharmacis

Brasauoli du-  
plex error.

Fuchsj opinio.

Pompholygis,  
& spodij histo-  
ria, & uires ex  
Gal.



utatur, uehementem dolorem ex distentis tunicis efficiet, & ex multitudine influentium humorum aliquando rupturam, aut corrosionem inducet. Πομφολύξ sic Græcis ut etiam Pompholyx Latinis & Bulla dicitur: Arabibus, Thucia: Italis Pompholige: Germanis, Vneis nicht. Σπόδιον, & σπόδος, Græcè, Spodium similiter Latine uocatur: Italicè, Spodio: Nomina. Germanicè, Grau nicht.

Χαλκός κεκαυμένος.

AES VSTVM.

CAP. XLVII.

**A**ES ustum probatur rubrum, & quod contritu colore cinnabarim imitetur: nigrum uerò plusquam debeat, exustum est. Fit autem è clauis solutarum nauium, fictili crudo compositis: sub-  
 10 sperso sulphure cum sale pari, omnibus uicissim insparfis, fictile, circumlito figulari creta spiramento, fornacibus inditur, donec figlinum percoquatur. Quidam pro sulphure, & sale alumen inspargunt. Alij sine sulphure ac sale, fictili multos dies urunt. Alij sulphure solo utuntur, fuliginem tamen excutunt. Alij oblitos scissili alumine clauos cum sulphure & aceto, fictili crudo cremant. Alij in ænea olla aceto resperfos urunt, & iterum ac tertio idem efficiunt, postea recondunt. Principem locum tenet, in Memphide combustum: proximum in Cypro. Adstringit, exiccat, reprimat, extenuat, attrahit: ulcera purgat, & ad cicatricem perducit: uitia oculorum emendat, excrescentia in carne consumit, nomas cohibet: uomitus ciet cum hydromelite potum, aut cum melle delinctum, illitumve. Lauatur ut cadmia, mutata quater die aqua, donec nulla prorsus sordes emergat. Aeris recrementum, stercusve, quam scoriam uocant, eodem modo lauatur: & eandem uim, sed imbecilliore, habet.

**A**ES ustum, quod in officinis passim habetur, pauci sanè ualoris esse existimauerim, cum nigrum sit, & plusquam oporteat, igne exolutum. Verum facile quispiam huic malo mederi poterit, si Dioscoridem secutus, ipsum conficiendi laborem subierit. Quod si ærei clauis è nauigijs solutis exempti non adsint, æs aliud omne uetustate expurgatum, commodè assumi poterit. Vsti æris meminit Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, his uerbis. Aes ustum habet & acrimoniam quandam, sed & adstrictionis est particeps. Proinde si lauetur, pulcherrimum est medicamentum cicatrici ulceribus inducendæ: quanquam id ipsum præstare, & antequam lauetur, possit, potissimum in carne duriore: alioquin in molliore commodius est, quod ablutum est. Quod Aes ustum Latinis, χαλκός κεκαυμένος Græcis appellatur: Italis, Rame abbrusciato.

Aeris usti consideratio.

Vires ex Galeno.

Nomina.

30 Χαλκὸς αἰθρῆς.

FLOS AERIS.

CAP. XLVIII.

**F**LOS æris, quem nonnulli clauorum ueterum psegma, quasi refegmen aut segmentum, nominarunt, optimus est friabilis, in attritu fuluescens, milij effigie, & numero, breuis, ponderosus, modicè splēdens, atque constringens, qui delimatam æris scobem non recepit, qua sæpe adulteratur. Sed id facile deprehenditur, cum dentium illisu dilatantur ramenta. Fit autem, cum æs fornacibus fustum, in receptacula delabitur, per cola fistularum ad ea pertinentium. cum huic negotio addicti ministri, sordes expurgantes, aquam clarissimam infundunt, refrigerandi proposito: itaque repentino concretu, ac ad densatione, uelut expuitur, & erumpit antedictus flos. Adstringit, & excrescentia coercet: offusam oculis caliginem emendat, sed magnopere mordet. Quaternum obolorum pondere datus, crassum humorem extrahit. carnosam narium, & sedis uitia absumit: eruptiones popularum cum uino cohibet. Candius contra diuturnas aurium grauitates tritus, in eas per fistulam flatu impellitur: uuam, tonsillasque reprimat, farina eius cum melle admota.

**F**LOREM æris uerum ac legitimum in fornacibus, ubi æs ipsum funditur, in Tridentino agro, sæpius collegimus, in hunc modum. Cum æs fornaci liquatum, in paratum receptaculum extra fornacem diffunderetur, antequam omnino coiret in massam, frigidam super ipsum adhuc ignitum infundebam: statimque uapor magnus excitabatur, sub quo mox ferream laminam, & eam quidem amplam, subiiciebam, tandiuque tenebam, donec cessabat uapor. Itaque demum æris flos, qui super lamina illa ferrea deciderat, mihi sese ostendebat granulis milio proximis, minoribus tamen, sed colore rubicundo splendentibus. Quandoquidem tenuissima æris pars, quæ à uapore in sublime fertur, æris frigiditatem experta, facile in eiusmodi exigua grana concreuit. Is nusquam, quod sciam, in officinis reperitur. quapropter eius uice ærugine perpetuo utuntur. Florem æris paucis perstrinxit Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus differens. Flos æris tenuiorum partium facultatis est, quam aut æs ustum, aut squama. Merito itaque ex eo factis collyrijs, extergunt, auferuntque: superciliorum magnas asperitates, quas uocant sycoseis. Χαλκοῦ αἰθρῆς ita, Græcis Latinis uerò Flos æris dicitur: Mauritanis, Zar alnhas, siue Zer alnhas: Italis, Fiore del rame.

Floris æris historia.

Vires ex Gal. Nomina.

Nomina.

Αἰθρὴ χαλκῆ.

SQVAMA AERIS.

CAP. XLIX.

**S**QVAMA æris excussa ex Cyprijs officinarum clauis, crassa quidem ipsa præstantior, quæ helitis, id est, clauaris nominatur. sed ex uili promiscuoque ære, aut candido, uitiosa intelligitur: quam, utpote tenuem, & inualidam, damnamus, maximè approbantes crassam, rufam, præsertim si aceti resperfu æruginem contrahat. Vim habet adstrictoriam, extenuantem, reprimentem, & erodentem: nomas co-

ercet,



erect, ulcera ad cicatricem perducit. pota ex aqua mulsa, aquam trahit. Aliqui farina subactam, dant in catapotio. Additur ad oculorum medicamenta: genarum nanque scabritiam absumit, & fluxiones excat. Lauatur hoc modo. Sicca æris squamæ expurgatæ scilicet, cum nitida aqua in mortario manu diligenter conturbatur, quousque pessum ierit: abijcitur, quod subsidit, & effusa aqua, hemina coelestis imbris adijcitur, & distenta manu, squama, quasi defringenda sit, uehementer confricatur: dumque lento rem emittere coeperit, aqua sensim ad sex heminas usque superinfunditur, terendo ualide: squama ad latus mortarij colligitur, ibique apprimitur. quo facto, expressus humor pyxide ex ære rubro facta, excipitur. Hoc est enim uelut flos squamæ, ualens uiribus, & ad ocularia medicamenta cum primis efficac. Inutile, imbecillumque quod superest, lauatur donec nullam prorsus lentitiam excernat: & linteo opertum biduo conquiescere finitur, effusaque extante aqua, ubi siccatum erit, reconditur pyxidicula. Alij ut cadmiam lauant, & reponunt.

Λεπίς σωματίδος.

## SQUAMA STOMOMATIS.

CAP. L.

**S**quamæ ex acie, aut mucronibus decussæ, quam uocant stomoma eadem uis. Lauatur modo simili, & reconditur: sed ad molliendam alui deiectionem inefficacior est.

Squamæ æris,  
& stomomatis  
confi.

Plinij, & recentiorum quorundam error.

Stomoma esse  
chalybis squa-  
mam confirma-  
tur authoritati  
bus.

**A**eris squama malleis ex eo decussa, res sanè vulgaris notitiæ est: tametsi ea præstantior sit, quæ ab ære excutitur, quo clauis fiunt, helitis propriè dicta. Siquidem cum huiusmodi æs rude impurumque sit, crassiorem, uegetioremque squamam reddit, quam id quod pluries ignem expertum, in uaria uasorum genera conformatur. Eius præterea ablundæ ratio adeò Dioscoridi clara distinctaque traditur, ut nihil addendum supersit. Squama omnis in uniuersum meminit Galenus lib. IX. simp. med. ubi ita scriptum reliquit. Squama alia est æris, medicamen ad multa utile: alia ferri, & stomomatis. Quidam uerò nominant & helitin lepida, siue squamam. Omnes sanè uehementer desiccant. At inter se diuersæ sunt, tum quod alia magis, alia minus exiccat: tum quod alia crassioris, alia tenuioris sit essentia: quodque plus, minusue adstrictionis sint participes. Helitis certè principem in desiccando locum obtinet. nam & tenuiorum partium, quam alia est, nimirum quæ & æruginis nonnihil assumpserit. Maiorem obtinet adstrictionem squama ferri, & hæc etiam maiorem stomomatis. quamobrem ad contumacia ulcera, meliores sunt, quam squama æris. Detrahit, & liquat carnem potentius squama æris, & hæc etiam ualentius helitis. Omnes autem squamæ non instrenuè mordaces sunt. Ex quo clarum est, quod essentie ipsarum consistentia non admodum tenuis est, sed potius crassa: siquidem inter quæ eandem vim obtinent, minus est mordax, quod est tenuius, ut superioribus libris ostendimus. hæc Galenus. Ex quibus utique liquidò constat stomomatis squamam, æris squamam esse nequaquam: etsi contrarium memoria prodiderit Plinius errore ductus, atque etiam idem affirmauerint recentiorum quidam, eius fidem magis fortasse secuti, quam quod altius rem hanc inuestigauerint. Quandoquidem non desunt, qui stomomatis squamam, æris squamam omnium tenuissimam esse contendunt, ut Marcellus Dioscoridis interpretæ. Sunt etiam qui putent eandem modò æris, modò ferri squamam tenuiorem designare, ut Brasauolus. quanquam hæc nullis, quod equidem sciam, rationibus, nullisque authoritatibus probent. Brasauolus tamen, ut suam tueatur sententiam, Dioscoridem in medium citat. Sed qua ratione ego profecto nesciuerim, cum nusquam repererim scripsisse Dioscoridem, quod stomomatis squama promiscuè, æris & ferri squama esse possit. Verum ne quispiam fortè putaret, ne hæc meo tantum arbitrio proferre, id sanè quod sentio, primum non obscuris, ut puto, rationibus aperiam: mox probatissimorum authorum testimonio illud apertissime confirmabo, quod scilicet stomomatis squama nec æris, nec simplicis ferri sit materia, sed chalybis tantum. In primis itaque dicimus, quod cum scribat Galenus æris squamam principem locum in desiccando inter ceteras obtinere, ferri uerò maiore adstringendi ui quam hæc pollere, & hæc etiam maiore stomomatis, manifestum præbet indicium, stomomatis squamam nec ab ære, nec à simplici ferro esse decussam, sed à duriore ac terrestriore metallo, nempe ab ipso chalybe: quippe cum stomomatis squama longè magis adstringat, quam ferri, huius uerò plus adstringat quam æris, rationi minime consonum uidetur, stomomatis squamam esse aut æris, aut simplicis ferri scobem, sed potius (ut dictum est) purissimi chalybis. Ad hæc cum Galenus in capitis fronte scribat, Squama alia æris est, alia ferri, alia stomomatis, omnibus sanè palam facit, stomoma aliud esse metallum ab ipso ære, & à simplici ferro omnino diuersum. Nam si sensisset Galenus, quod stomoma in æris genere, non autem ferri, fuisset reponendum, dixisset haberi squamam æris, stomomatis, ac ferri, neque ita speciem à suo genere disiunxisset. Sed quoniam rectè nouerat stomoma genus esse ferri arte facti, ob id suo illud adscripsit generi, quemadmodum & Paulus ipsum secutus. Ceterum præter rationes adductas, stomomati squamam a chalybe tantum decussam esse, nihilque aliud Græcis stomomatis nomine indicari, quam chalybem, confirmatur Aetij & probatissimi, & Græci authoris testimonio. quippe qui libro IX. cap. XLV. de his agens, quæ in corpus sumpta dysentericos iuuant, quidnam Græcis esset stomoma, his uerbis aperte declarauit. Deinde uinum purum uetus, quantum satis uidebitur, in nouum uasculum infundito, & laminam ignitam ex ferro, quod stomoma uocant, non minorem libra in uino extinguito. Item lib. X. cap. IX. ubi indurati lienis curam agit, sic inquit. Sit autem ferrum, quod in ipsis extinguitur, stomoma. Ipsius autem stomomatis ferri squama, quam in fabrilibus officinis ferrum, dum ignitur, & malleo tunditur, abijcit. Postea agrestioribus hominibus utiliter exhibetur. Et lib. XII. cap. XX. idem ait. Squama ferri, præsertim stomomatis, amplioris adstrictionis particeps est. hæc Aetius. Ex quibus sanè perspicuum fit, nil aliud Græcis esse stomoma, quàm in Latinis sit chalybs, qui è puriore ferri substantia, arte fit in fornacibus. Quo factum est, ut omnes in uniuersum medici Aetium & reliquos uetustiores sectati, ad dysentericos, aliosque affectus id expetentes, chalybem igne candentem, magis quam ferrum, modò in aquam, modò in austerum uinum, modò in lac extinguant, quod chalybs maiore adstringendi ui polleat, quam ferrum. Hinc itaque omnino affirmare licebit, nil aliud extitisse uetustioribus, ac recentioribus Græcis stomomatis squa-



nam, quàm quæ à chalybe decutitur, eiusq; præsertim, qui malleo ferrarijs in officinis acuitur, dum gladijs ac telis aciem, uel mucrones coaptant artifices: quinetiam dum alia sunt instrumenta materiarijs fabris, & terræ cultoribus expetita. Porro hanc rem quoque Actuarius abundè expressit suo de compositione medicamentorum libro in Aegyptia Andromachi, dum inquit. Multò reddetur utilior, si squamam acie, aut mucronibus decussam, quam appellant stomomatis, pari pondere sibi adsciscat. Id quod etiam idem paulò inferius repetijt. Hoc insuper confirmari potest ex Galeni scriptis libro primo, ac tertio de compositione medicamentorum secundum locos, ubi diuersis medicamentis, præsertimq; ad alopeciam facientibus, stomomatis ferri squamam immiscet. Sed si fortè reperiretur aliquis adeò ceruicosus, & peruitax, ut tot clarissimorum uirorum autoritatibus non acquiesceret, audiat quæso Aristotelem philosophorum omnium principem, qui lib. I I I I. Meteororum, chalybis siue stomomatis conficiendi rationem scitissimè docuit ijs uerbis. Γίνεται δὲ καὶ ὁ εἰργασμὸς τοῦ σιδῆρος, ὡς ὁ γυρὸς γίνεσθαι, καὶ πάλιν πηγνύσθαι, καὶ τὰ σέμαμα ποιοῦσιν οὕτως. ὑφίσταται γὰρ, καὶ ἀποκαθαίρεται κατὰ τὴν ἴσκειαν, ὅταν δὲ πολλάκις πάθῃ, καὶ καθαρὸς γένηται, τοῦτο σέμαμα γίνεσθαι. εὐποιοῦσιν δὲ πολλάκις αὐτὸ, διὰ τὸ ἀποσύρειν γίνεσθαι πολλὰ, καὶ τὸν σαθρὸν ἐλάττω, ἀποκαθαρομένου. ἐπὶ δὲ ἀμείνων σιδῆρος ὁ ἐλάττω ἔχων ἀποκαθαρεῖται. Quæ Latine redduntur in hunc modum. Porro & ferrum elaboratum liquefit, ita ut fluxum reddatur, & rursum concreseat, atque in hunc modum faciunt stomomata: siquidem scoria in fundum subsidet, & defæcatur ferrum. Cùm uerò id sæpe factum est, & purum euasit, stomoma efficitur. Hoc autem non sæpe faciunt, eo quòd repurgatum multum deperdat, & pondere imminuat. Atqui ferrum illud melius est, quod minus excrementi retinet. hætenus Aristoteles. Cuius nimirum doctrinam sequuntur in hunc usque diem, qui ferrarijs fornacibus, & officinis è ferro prius elaborato, chalybem conficiunt in Italia, & in alijs uniuersæ Europæ regionibus. Quapropter eos prorsus hallucinari euidentissimum est, qui aliter sentiunt: nempe inter antiquos Plinium, & inter recentiores Marcellum, & Brasauolum. His omnibus accedit Serapionis autoritas, magni inter Arabes Dioscoridis interpretis: quippe qui quadringentesimo tertio sui operis capite de simplicium medicamentorum historia & uiribus, id totum quod à Dioscoride proditum est de squama stomomatis, de ferri squama posteritatis memoriæ prodidit, ferrum tanquam genus, chalybis loco accipiens. Nec obstat, quòd in Dioscoridis codice scriptum reperiatur, stomomatis squamæ uim eandem esse, quæ æris squamæ, quanquam non adeò ualenter alium deiiciat. Siquidem ego planè suspicor, codicem Dioscoridis hoc in loco esse deprauatum, ut in alijs quoque pluribus deprehenditur, præsertim cùm nec à Galeno, nec ab alijs ueteribus recentioribusq; Græcis proditum sit, stomomatis squamam æris squamæ uiribus esse similem: hæc nanque alium deiicit, illa uerò contra eam cohibet. Ad hæc nusquam memini apud quenquam legisse, alio metallo roborari posse ferrum in aciem uel mucronem elaboratum, nisi chalybe, qui Græcis stomoma dicitur. Quo fit, ut illorum pertinaciam mirari non desinam, qui aliter sentiunt. Ex his itaque haud dubiè credendum arbitror, non aliud esse stomoma, quàm chalybem, qui cùm à primordijs semper fuerit expetitus ad ferreorum instrumentorum aciem roborandam, quam aciem Græci σέμαμα uocant, pariter chalybem stomoma uocarunt. Quapropter dicebat Aetius, sit ferrum, quod in ipsis extinguitur, stomoma. Hoc autem uocabulum putauerim ego ortum esse à σέμα, quod Latinis os sonat. Acies enim, itemq; mucrones, gladijs, & telis, alijsq; ferreis instrumentis usum nullum alium præbent, quàm oris, unde Latinis quandoque dici solet, eos, quibus ob malefacta caput abscinditur, in ore gladij perijsse. Plinius quoque licet ignorauerit, quid Græcis significaret stomoma; chalybem tamen aciem, quæ Græcis σέμαμα dicitur, appellauit lib. XXXI I I I. cap. XI I I I. sic inquit. Ex omnibus autem ferri generibus Serico palma est. Seres hoc cum uestibus suis, pellibusq; mittunt. Secunda Parthico, neque alia genera ferri ex mera acie temperatur: cæteris enim admiscetur. hæc Plinius. Ex quibus palàm est, id hoc loco Plinio aciem uocari, quod chalybem etiam Latini appellant, quodq; nos corrupto nomine ab acie, uel ab acuendo uulgò uocamus acciaio, quemadmodum & Galli acier, & Hispani acciel suo idiomate dicunt. His igitur tum rationibus, tum autoritatibus freti, σέμαμα potius à σέμα, quàm à uerbo σέμασθαι ortum habere putamus: quanquam etiam eorum opinio, qui à σέμασθαι dictum existimant, non sit omnino improbanda, quòd id uerbum roborare, durum facere, aciem & mucronem inducere Græcis designet. Sed neque illos quoque prorsus aberrare crediderim, qui scobem ab acie, & mucronibus, dum super lapide rotante acuiuntur arma, derasam, stomomatis squamam esse censent. ueruntamen hæc, quòd sit lapidis illius ramentis admista, non perinde ac sincera probanda uidetur. Squama, quæ Græcis λεπίς χαλκοῦ, Latinis Squama æris appellatur: Italis, Squama del rame: Germanis, Kupfer sehlag: Hispanis, Esquama de cobre. Quæ uerò Græcè λεπίς σωμαματος. Latine Squama stomomatis dicitur: Arabice, Tubel, Batiture, sabartam, & Cortex astat: Italice, Squama dello stomoma: Hispanice, Esquama de azero. Nomina.

Τὸν ἔρυσιν.

AERUGO RASILIS.

CAP. LI.

50 **A**Erugo rafa fit ijs modis. In cadum, aut aliud confimile uas, acetum quàm acerrimum infunditur: superponitur inde inuersum æneum uas, præsertim concameratum, sin minus, planum: sitque obfructum, nullumque habeat spiramentum: exempto, quo doliolum obturaueris, operculo, decimum post diem insidens ærugo deraditur. Aut æris lamina in cadis super acetum ita suspenditur, ne ipsum attingat, & totidem post dies raditur. Aut massula æris, aut lamina una pluresue uinaceis non recentibus, sed iam acescentibus conduntur, & simili modo uersantur. Quinetiam ex delimata æris scobe æruginem facere licet: necnon è laminis, quibus bractæ auri conclusæ malleo ducuntur, si quis eas aceto respargat, & ter aut quater uerset, donec æruginem contrahant. Tradunt æruginem in Cyprijs metallis gigni, lapidibus quibusdam nonnihil æris habentibus, quibus ærugo efflorescit: adduntque per Caniculæ æstus è quodam specu manare: sed illam paucam, & optimam esse: hanc speluncis effluentem, copiosam quidem, & boni coloris, sed uitiosam, quòd lapides multos collegerit. Pluribus autem 60 modis adulterant. aliqui pumice admisto, alij marmore, alij atramento sutorio. Sed deprehendemus pumicem,



† Orib. addit.  
καὶ τὰ ὁμοία.  
& similia.

pumicem, aut marmor, † dum pollice sinistrae manus madefacto, æruginis portiunculam altero atteri-  
mus: siquidem eam diffundi constat: marmoris autem, pumicisque partes coeunt non dissipatae, de-  
munque tractatione crebra, & humoris complexu dealbescunt. quin & dentium appressu: siquidem  
syncera cedit, laevis, & sine asperitate. Atramentum uero sutorium igne coarguitur: nanque si fictile,  
aut lamina adulterata æruginis illinatur & feruenti cinere, aut carbonibus incalescat alterutrum, muta-  
bitur, rubescetque; id, quod atramentum sutorium acceperit: quod id usum suapte natura talem sortitur  
colorem.

Ῥόσ κοάληξ.

## AERUGO SCOLECIA.

CAP. LII.

10

**A**Eruginis, quam uocant scoleciam, duo sunt genera. quædam fossilis est, altera factitia ad hunc mo-  
dum. In mortario Cyprij æris dimidiam heminam aceti albi acrisque, pistillo cupreo conterito,  
donec strigmenti crassitudinem imitetur: deinde aluminis rotundi drachnam unam, cum salis fossitij  
translucentis, aut marini quàm albißimi, solidique, aut certè cum nitri pari pondere teritur in sole  
æstuosissimis diebus, sub sydus Caniculæ, donec colorem æruginis contrahat, & concretu strigmento-  
sum fiat: ubi autem se in uermiculorum Rhodiæ similium speciem coegerit, recondito. Efficax, &  
ualde boni coloris redditur, si duas partes urinæ ueteris, cum una aceti adieceris, & alia, quæ dicta sunt  
peregeris. Sunt qui æruginem rasilem, quæ in apparatu non respondit, gummi misto digerant in for-  
mas, & ita uendant. quod genus, ut uitiosum, improbat. Fit & quædam ærugo ab aurificibus, mor-  
tario, & pistillo Cyprij æris, cum urina pueri impubis, qua aurum ferruminant. Antedicta æruginum  
genera usto ari omnino respondent, sed magis effectu ualent. Sciendum fossilem scoleciam præstan-  
tissimam esse: derasam sequi: postremo loco factitiam. mordacissima tamen est hæc, & magis adstrin-  
gens. Aurificum autem ærugo rasæ respondet. Aerugines omnes adstringunt, extenuant, excalfa-  
ciunt. oculorum cicatrices emendant, lacrymas cient, nomas sistunt, uulnera ab inflammatione tuen-  
tur: ulcera ex oleo ceraque ad cicatricem perducunt: callos, & sordida ulcera purgant, cum melle co-  
ctæ: callum fistularum erodunt cum ammoniaco, collyrij modo in eas adactæ. ad gingiuarum autem  
excrecentias, & extuberationem utiles. Magnopere extenuant genarum crassitiem, cum melle illitæ:  
uerum post illitionem spongia ex aqua calida locus fouendus est. resina terebinthina exceptæ, cum ære  
& nitro lepras abigunt. Vritur ærugo, quancunque uelis minutissimè fracta, comminutaque, in fictili  
patina, flagrantibus prunis superposita: uersaturque donec se mutet, & colorem cinereum concipiat:  
postea refrigerata reponitur ad usum. Sunt qui cruda olla eam urant, uti dictum est: sed non proflus  
eundem colorem cremata reddit.

Aeruginum  
confid.

Aeruginum ui-  
res ex Gal.

Nomina.

**A**Eruginem, quod colore sit uiridi, officinae, ac medici in Italia æs uiride nuncupant, & uulgari sermone uerde rame. Ve-  
rum quauis officina eo in uniuersum abundant; synceri tamen parum ostendunt. Scolecia æruginis, ac fossilia de-  
stituiuntur: quod altera, quod sciam, hoc tempore non paretur, altera uero ab ærarijs fodinis, ubi fortasse plurima reperitur,  
à fossoribus non deferatur. Proinde cum harum copia non sit, ea tantum utimur, quæ ære in acetarijs cadis demisso, aut ui-  
naceis iam acescentibus obruto, conficitur. Hallucinantur, qui credunt æruginem, & æris florem unam, & eandem rem esse,  
ut superius de æris flore differentes latius ostendimus. Aeruginum uires reddidit Galenus libro 1x. simplicium medica-  
mentorum, sic inquit. Aerugo gustantibus acrem qualitatem offert, digerens, detrahens, & liquans, non teneram modò,  
sed & duram carnem. Porro supra dictum est nonnullos eius generis medicamenta, epulotica, hoc est, quæ cicatricem indu-  
cant, appellare, cum ijs in tenuissimum pollinem tritis per specilli cuspidem contigerint, ulcera excrecentia, ac postmodum con-  
tracta reperiunt. tamen illos haud lateat, si paulò plus impositum foret, sese ulcus non contractum, sed erosum inuentu-  
ros. Siquidem colliquat, & digerit carnem: cum medicamenta epulotica contrahant, constipent, constringant, & calli in-  
morem illam induent. Quin & gustum mordicat ærugo, non tantum ipsa ulcera. quod si pauculum eius cerato non pauco  
admisceas, id quod ex ambobus mistum est, citra morsum exterget. Dictum uero supra est de talium medicamentorum na-  
tura, tum ut sese quidam fallunt ex talibus compositionibus, aut sarcoticam, aut epuloticam adscribentes facultatem medi-  
camentis, quibus minime oportet: utpote cum ipsa id præstare nequeant, uerum ea, quæ ex ipsis composita sunt. Quæ æru-  
go Ῥόσ κοάληξ Græcis, Aerugo rasilis Latinis dicitur. Italis, Erugine rasile. Quæ uero Græcis Ῥόσ κοάληξ, Latinis Aerugo sco-  
lecia nominatur: Italis, Erugine scolecia. Arabibus, Ziniar, seu Zengiar: Germanis, Spangruen: Hispanis, Cardenillo:  
Gallis, Verderis & Verdet.

Ῥόσ αἰδῆρον.

## RVBIGO FERRI.

CAP. LIII.

60

**R**vbigo ferri restringit: sistit foëminarum profluvia admota, potuque præstat ne concipiant. Il-  
lita ex aceto, ignibus sacris, & papularum eruptionibus medetur. Perquam utilis ad scabritias  
genarum, reduuias, & pterygia. Condylomatis prodest, gingiuas firmat, podagras illita lenit, alopec-  
ias replet. Vinum aquave, in qua candens ferrum sit restinctum, potu coeliacis, dysentericis, lienos-  
is, cholera laborantibus, & dissolutis stomacho auxiliatur.

Συμπλ.



Στερkus σιδήρου.

STERCUS FERRI.

CAP. LIIII.

**S**Tercus ferri, quam scoriam uocant, eadem potest, quæ rubigo, sed inefficacius. Aconito ex aceto mulso potum, opitulatur.

**F**errugo, quæ est ferri rubigo, uulgaris notitiæ est. Eius similiter scoria, quæ Latinis & stercus, & recrementum ferri, & nostris uulgò spiuma di ferro appellatur, omnibus, notior est, quàm ut maiore indigeat declaratione: hæc nanque prope ferrarias officinas passim in acernum congesta spectatur ab omnibus. Et ut tamen ne aliquis fortasse decipiatur, illud nobis inditum non abibit, quod ferri, aut aris, aut argenti scoria non est squami, quæ malleo decutitur. Siquidem hæc ferrarijs fornacibus, quibus ferri metallum funditur, indita liquefcit, & iterum in ferrum coit. Scoria uerò, quod inutile sit ferri recrementum, inane, & spongiarum modo spumofum, nunquam ferrum effici potest. Scoria meminit Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, sic inquit. Scoria omnis rescicatorium admodum medicamentum est, potissimum autem ferri. Siquidem ad leniorem redigens ipsam in aceto quàm acerrimo, posteaq; decoquens ad aures, quæ longo iam tempore pure fluxerunt, ea utor, medicamento maxime exiccatorio, ad eò ut mirentur, qui preparantem me uident, & ante rei periculum fidem non habeant, aures tale posse ferre medicamentum. Porro argenti scoriā propriè belcysina appellant. Verum emplastris quibusdam rescicatoria facultatis commiscetur. Paratur è ferro oleum (quidam ferri quintam essentiam uocant) hoc modo. Sumito ferri scobem lima derafam, & ignium ui (ut chymistæ dicere solent) ad calcis speciem redactam, aut huius uice rubiginis anchoræ, quæ naues sistentur, quantum libet. Hæc in tenuem puluerem trita, in aceto acerrimo distillato, in aqua calentis balnei; non tamen feruentis, aut in equino fimo calente, in uase uitreo macerato, donec acetum rubicundum fiat. Præterea declinato uase acetum in aliud uas effundito, quousque clarum effluxerit, & seruato diligenter, & iterum super idem ferrum aliud acetum imponito, maceratoq; in balneo, eodem modo ad rubedinem usque, eademque seruata ratione extrahito, & iterum, atque iterum acetum addito, quousque nihil amplius ruboris concipiat. De inde acetum rubicundum factum in distillatorium uas uitreum conijcito. & in fornace collocato. cineribusq; obducito, & succenso igne ad destillandum finito, quousque fluxerit acetum, aquæ stillatitiæ modo. & postea uase è fornace exempto, illud frangito, et ferream materiam in fundo residentem extrahito, terito, & in aliud uas reponito affusa communi aqua, quæ prius distillata fuerit, & simul in balneo præscripto macerari finito, duorum dierum spatio. Eximito deinde, & per filtrum (ut chymistæ dicunt) distillandum parato, & id omne, quod fluxerit, in uase aliquo asservato, quousque in sal concreuerit. Id demum conterito, & in uitreum uas retorti colli, ita à chymistis appellatum, collocato, & ualido igne oleum elicit, quod rubrum emanabit. Hos seruato diligenter. Siquidem eximium, rarumq; habebis medicamentum, ad omnes Iocinoris, & splenis obstructions, ubi cæteris auxilijs morbus expugnari nequeat, sed sumentes prius medicamentis attenuantibus, & aluum subducentibus purgatos esse oportet. Datur Iocinorosis drachmæ pondere ex aqua Intubi, aut cichorii, aut Agri-  
monij, lienosis uerò ex aqua aspleni, aut adianti, aut Tamarisci. Ac ad ea omnia mirificè præstat, ad quæ, Rubiginem & scoriā præstare scribit Dioscorides. Cæterum ubi quis per se parare nesciat. Chymistas consulat. Rubigo ferri Latini dicta, ἰδὸς σιδήρου Græcis appellatur: Arabibus, Seda alhadid: Italis, Ruggine del ferro: Germanis, Eysen rost: Gallis, Ruilleure de fer. Quæ uerò Græcis σκαρία σιδήρου, Latinis, Scoria, Stercus & Recrementum ferri dicitur: Arabibus, Chabt alhadid: Italis, Spiuma de ferro: Germanis Schalken: Hispanis, Mozo de herrera, & Mozo de fragua.

Rubiginis, &amp; scoriæ ferri cōsideratio.

Scoriæ uires ex Gal.

Nomina.

Μόλιβδος πεπλυμένος.

PLUMBVM ELOTVM.

CAP. LV.

**L**otura plumbi sic fit. In mortarium plumbeum aquam injiciens, pistillo plumbeo terito, donec nigrescat aqua, & limi modo crassescat, aut lutulenta reddatur: linteo deinde colato, aquam superinfundens, quò facilius quicquid est resolutum incerni possit. hoc iterum facito usque dum satis tibi habuisse uideatur. ubi confederit priore aqua effusa, nouam adijciens, ut cadmiam lauato, donec nulla extet nigritia: postea in pastillos cogens reponito. Quidam scobem mundi plumbi lima quæsitam, mortario pistilloque lapideis terunt, aut manibus cum aqua paulatim adiecta fricant, donec nigrescat: mox ubi id pessum ierit, effusa aqua, colligunt in pastillos. nam tritum uehementer, cerussæ simile redditur. Alij elimatæ scobi modicam plumbagem adijciunt, affirmantes ita elotum plumbum præstantius esse. Potest refrigerare, adstringere, inducere, mollire, explere caua, sistere oculorum fluxiones, & ulcerum excrementa. Sanguinem supprimit: prodest contra sedis ulcera, condylomata, & hæmorrhoidas, ex rosaceo: item ad ea, quæ agrè cicatricem ducunt: & in totum spodij effectus præbet, nisi quod non obducit crustas. Syncerum plumbum affricu, marini scorpionis, draconisque plagis auxiliatur.

Μόλιβδος κεκαυμένος.

PLUMBVM VSTVM.

CAP. LVI.

**V**ritur plumbum sic. Super quàm tenuissimas plumbi laminas, fictili nouo inditas, sulphur inspargito: additisque alijs rursus laminis, interiecto semper sulphure, usquedum uas expleueris, succendito. flagrante autem plumbo, ferrea rude uersato, donec perfectè redigatur in cinerem, nihilque è plumbo nonustum hæserit. tum demum obstructis naribus eximito: alioquin halitus plumbi noxius sentitur. Aut elimatam plumbi scobem in olla sulphure urito. Alij laminas in fictili crudo, ut dictum est, imponunt fornaci, aut foco, & circumlinentes operculum, dato exili spiramento, urunt. Alij pro sulphure cerussam, aut hordeum inspargunt. Alij integras laminas imponentes,

XXXXX acri



acri igne utuntur, & rudicula ferrea continuè mouent, dum in cinerem soluantur. Sed difficilis huiusmodi ustio, & si uehementius uratur, contrahit spumæ argenti colorem. Magis tamen nobis placet prima urendi ratio. Plumbumustum lauatur ut cadmia, & reconditur. Eosdem effectus habet, quos plumbum elotum, sed multò aciores.

Σκορία μόλυβδου.

## RECREMENTVM PLVMBI.

CAP. LVII.

**R**ecrementum plumbi, quod scoriam uocant, optimum est, densum, fractu contumax, cerusam planè representans, nihil plumbofi habens, quod ad luteum colorem accedit, & uitri splendorem imitatur. Eadem quæ plumbum exustum potest, sed magis adstringit. Lauatur in mortarijs infusa aqua, & refusa summa aquæ parte, quæ luteum colorem duxit: idque sæpius, dum recrementum absumatur. Dein ubi confederit crassamentum, aqua effusa, digeritur in pastillos.

Μολύβδου δης.

MOLYBDOIDES, SIVE LAPIS PLVMBARIVS.  
CAP. LVIII.

**M**olybdoides lapis à plumbi similitudine dictus, respondentem recremento uim habet, & eodem modo lauatur.

Scoriæ plumbi  
confid.Lapidis plum-  
barii confid.Plumbi faculta-  
tes ex Gal.

**P**lumbi abluendi, atque etiam comburendi ratio, adeò lucidè constat à Dioscoride prodita, ut operæpretium non sit plura de ea referre. Veruntamen animaduertendum est, plumbi recrementum, quod Dioscoridi scoria uocatur, non esse plumbaginem, quæ excrementi instar, ubi plumbum igne liquefcit, ab eo secedit. Quippe quod hæc nil aliud sit, quam purissimum plumbum, quod ignis ustione, cineris speciem induit. Hæc enim in plumbarijs officinis in purissimum plumbum facile redigitur, quemadmodum & argenti spuma. Plumbi itaque scoria fit tantum in fornacibus, ubi plumbi lapis metallicus funditur. Siquidem hoc probè fuso, artifices plumbum, quod inde effluxit, in scrobiculam extra fornacem delabi sinunt. Vbi uerò adhuc calens concreuit, aqua frigida perfunditur, quousque scoriam exuat: quæ (ut Dioscorides inquit) densa admodum est, & fractu contumax, colore in luteum uergente, & uitri splendorem præ se ferens. Huius complures uidimus acruos in Tridentino agro, ac etiam in comitatu Tirolensi, ubi innumera metallorum fornaces, die noctuque ignibus aguntur. nanque in istis locis metallorum recrementa, extra officinas abijciunt, monticulos ex his struentes. Quod si accidat metallicos lapides egrè igne in fornace liquefcere, scoria huiusce partem admiscet, quoniam huius adminiculo citius metalla ignibus cedunt. Reperi ego sæpius plumbi, argentiq; scoriam adeò uersicoloribus lineis intersectam, pellucidamq; ut id uitri genus, quod uulgò Venetijs appellant Smalto, omni ex parte referret. Quare oportet eos, quibus in animo est, certam & exquisitam harum rerum cognitionem assequi, metallorum fodinas, & fornaces adire, non autem ea in pharmacopolijs querere, ubi omnia serè metallica medicamenta spuria, & adulterij uitiata reperiuntur. Ceterum qui Lapidem plumbarium, siue molybdoidem hodie legitimè ostendat, habeo profectò neminem, ni fortè fossilis quoddam cadmia genus demonstrent, quod plumbum colore imitetur, qualis illa, quam uulgò uocant Margheffita di stagno: quanquam hanc equidem molybdoidem esse non ausim affirmare, quod nullum latius Molybdoidis historiam scriptis mandasse compererim, quam ipse fecerit Dioscorides. qui tamen eius historiam tam paucis perstrinxit, ut difficile admodum sit decernere, quinam lapis nobis legitimam molybdoidem representet. Et si fortasse non aberrarent, qui dicerent, plumbi lapidem ignem in fornacibus non expertum, ueram esse molybdoidem. quippe quod hic colore, & pondere plumbum maximè referat. De plumbo diffusè satis differuit Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Plumbum facultatis est refrigeratoria. Siquidem non modò multam habet substantiam humidam à frigore congelatam; sed & aeream, paucam autem terream. Igitur quod plurimum habet essentia humidæ à frigore coactæ, indicium tibi esto, quod ubi admotum est igni, celeriter fundatur, fluatq;. Quod uerò & aerea sit particeps, hoc habeto signum omnium, quæ nouimus, unicum plumbum tum mole ipsa, tum pondere augetur, si condatur in adibus subterraneis, aerem habentibus turbidum, ita ut quacumque illic ponantur, celeriter situm colligant. Tum etiam plumbea statuarum uincula, quibus earum pedes annectuntur, sepe numero creuisse uisum est, & quedam adeò intumuisse, ut ex lapidibus dependerent crystalli modo. Atque hæc probabiles quidem sunt humiditatis eius, frigiditatisq; notæ, priusquam experimentum fiat: ceterum scientifica, & certæ per experientiam cognoscuntur. Preparato igitur mortario, simulque pistillo, utrisque ex plumbo, infunde quemlibet liquorem: itaque terito, ut & pistillus, & plumbeum mortarium succum quendam reddant. Id quod ex utroque constabit, multò crit frigidius facultate, quam liquor ipse fuerat. Licet autem & aquam, & uinum tenue aqueum, & oleum iniicere, aut quiduis eius modi. At si etiam plus efficere succum uoles refrigeratorium, oleum omphacinum sit, aut rosaceum, aut melinum, aut myrtinum. Porro si succo, qui proueniet, uti uoles, optimum habebis remedium & ad phlegmonas in sede cum ulcere, aut rugis & ad eas, quæ in pudendis, testibusq; & uberibus consistunt: similiter aduersus ceteras omnes fluxiones incipientes, quæ aut in inguina, aut in pedes, aut in alium quemuis articulum decumbunt. Sed & ulceribus rebellibus utile est. Nam & ad cancrofa eo utens, uirtutem medicamenti mirabere. Quod si celeriter multum plumbei succi colligere uoles, conare in sole terere, aut quocumque certè modo aere excofacto. Ad multa autem utile habebis medicamentum, si adfuso refrigerantium succorum quopiam teras, cen semperuiui, cotyledonis, intybi, lactuæ, chondryllæ, psylli, omphacis, portulacæ. Porro si qua horum non facile in succum soluantur, uelut portulaca, misceto illis aliorum succorum quempiam, uelut omphacis, quin & ipse per sese prædicto mortario inditus, medicamentum efficit refrigeratorium longè pulcherrimum. Quin & in laminam diductum plumbum absque alio ullo, ipsum per sese athletarum sese exercitanti, in lumbis inseruntur, ubi uene-



reis somnijs uexantur scilicet : nimirum haud obscure eos refrigerans . Sed & bractea ex plumbo tenuis facta, probè ganglio illigata, planè ipsum dissipat . Illigabit autem probè quisquis ab Hippocrate didicerit, in ipsam noxam potius firmandum, quàm hinc uel inde . Mirum ergo non est, si plumbum crematum, ac rursus ablutum, refrigerantis efficiatur facultatis, cum ante lotionem mista fuerit . Et hoc ipsum medicamen, nempe plumbum combustum, bonum est ad ulcera rebellia . Vbi uerò lotum fuerit multò optimum medicamentum est, & ad ulcerum impletionem, & ad eadem cicatrice obducenda . Conuenit & chironiis quæ uocant ulceribus, & cancriosis omnibus, & putredinosis, tum ipsum per sese, tum medicaminum ad cicatricem perducendum quibusdam commistum, quale est, quod ex cadmia conficitur . Ceterum soluendum est principio, si copiosa sit sanies, quotidie : sin minns tertio, aut quarto quoque die . Verum foris spongiam imposito aquæ frigide, quæ si desiccetur rursus mergatur . Sed hæc fusius, quàm pro instituto diximus, plusculum sermonis affinitate prouecti . At tem-

10 pus iam est sequentia deinceps persequi . hætenus Galenus . Plumbum elotum sic Latinis μόλιβδος τεταμμένος Græcè dicitur : Italis, Piombo lauato . Plumbum uerò ustum Latine dictum, μόλιβδος κακαμμένος Græcè, Piombo abbrusciato Italicè uocatur . Quæ deinde σφοδρία μόλιβδος Græcis, Latinis Plumbi recrementum, & plumbi scoria appellatur : Italis, Spuma del piombo . Quæ denique μόλιβδος δεινή Græcè, Molibdoides item, & Lapis plumbarius Latine nuncupatur : Italicè, Pietra piombaria .

Στίμι.

## STIBIVM.

## CAP. LIX.

Stimmi optimum, quod splendidissimū est, modoq; nitedularum emicat, confractu crustosum, nihil

20 re, meatus obstruere, refrigerare, excrescentia in carne cohibere, ulcera ad cicatricem perducere, fordes, & ulcera oculorum expurgare : sistit & sanguinem è cerebri membrana profluentem . & ut in uniuersum dicatur, uis usto plumbo similis est . Priuatim, ambusta igni in pustulas erumpere non patitur, cum adipe recenti illitum . crustosas exulcerationes ad cicatricem perducit, cum cera, & exigua cerussa . Torretur pinsita farina circumlitum, & carbonibus obrutum, donec carbunculetur crusta, exemplumque restinguitur mulieris lacte, quæ marem peperit, aut uetere uino . Vritur etiam carbonibus succensis efflatum, quoad igni deflagret : si enim paulò magis concremetur, plumbum fit . Lauatur ut cadmia, & æs . Sunt qui ut plumbi recrementum eluant.

30 Stimmi, siue Stibium, recentioribus medicis, chymistis, ac seplasiarjs, qui Mauritanorum doctrinam sectantur, Antimonium dicitur, quod hoc nomine Serapio, & Auicenna Stibium appellauerint . Huius fodinæ pluribus locis habentur in nostro Senensi agro, sed præstantissimum foditur in maritimis nostris Massano solo, ac Suanensi: quinetiam in comitatu sanctæ Floræ prope Syluenam oppidum . Venetias adfertur ex Germania, fornacibus prius fusum, & in massas concretum . Aiunt artifices, qui campanas conflant, has edere sonitum magis concinnum, magisq; auribus gratum, ac sonorum, si stibij nonnihil cæteris admisceatur metallis, dum una in fornace liquantur . Is etiam expetitur, qui uasa è stanno conficiunt : item ijs, qui metallica faciunt, & poliunt specula : ijs præterea, qui chalcographis characteres, & typos effingunt . Id tantum differentie esse inter plumbum, & stibium ait Brasauolus Ferrariensis, quod plumbum ignium ui liquecat, stibium uerò nun-

40 quam, sed facillè teratur in puluerem . Sed eius opinionem falsam esse deprehendit experimentum . quandoquidem stibium igni admotum, perinde ac plumbum colliquescit, & fluit . Cuius rei nos sæpius periculum fecimus, dum oleum nostrum ex stibio conficeremus, quo quidem magno successu utimur ad contumacia, sinuosaq; ulcera sananda . ad id siquidem stibium pluries fundere oportet, ut sincerius, puriusq; reddatur . Ceterum admonitos lectores uolumus, oleum hoc nostrum è stibio paratum, non illud esse, quo chymistæ argentum in aurum mutari fabulantur, sed aliud ab eo longè diuersum : tametsi hoc nostrum ex sese plus auri fundat, quàm illud chymistarum . Sed ut ad institutum nostrum reuertamur, mihi planè uanum uide-

50 tur asserere stibium igne haudquaquam liquecere . Nam cum quolibet metallo, siue ferrum sit, siue chalybs, in fictili fusorio permixtum, ea celerius eliquandi præbet materiam . Quam ob causam qui ferreos, sphericosq; globos bombardis immixtendos è fusio ferro conformant, nisi stibium ferro admiscerent, nunquam sanè (ut pro certo affirmant) id fluxum facerent . Stibij mentionem fecit Plinius lib. XXXI II . cap. V . ubi ita scribit . In iisdem argenti metallis inuenitur, ut proprie dicamus spumæ lapis candidæ, nitentisq; , non tamen translucens, stimmi appellant, alij stibium, alij alabastrum, alij larbason . Duo eius genera, mas, & fæmina . magis probant fæminam . Horridior est mas, scabriorq; , & minus ponderosus, minusq; radians, & arenosior . Fæmina contra nitet, friabilis, fissurisq; non globis dehiscens . hætenus Plinius . Stibij uires retulit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum, his uerbis . Stimmi ad facultatem desiccantem adiunctam habet hoc me-

60 dicamen adstrictionem : quamobrem & ocularibus medicinis commiscetur, & illis scilicet, quæ conformantur in collyria quæ uocant, & siccis, quæ utique sicca collyria cognominant . hæc Galenus . Ceterum stibium uim deiectionis sortitur præstantissimam : quanquam recentiorum nullus præter unum Theophrastum Paracelsum, hoc literis memoriæq; mandauit . attamen inter antiquiores solus Dioscorides, uno tantum loco de stibij deiectionis facultate meminisse uidetur, capite de agresti cucumere, ubi sic habet, de elaterio differens . Elaterium bilem, ac pituitam utrauis parte extrahit : optima suspiriosis est purgatio . quod si in animo sit deiectionem moliri, adiecto salis duplo, & Stibij quod colore sufficiat, ex aqua erui magnitudine catapotia dato . Hæc ille . Quare non equidem grauabor in studiosorum gratiam ea hic commemorare de huius medicamento uiribus, quæ uidi, atque etiam à medicis quibusdam fide dignis accepi . Etenim Andreas Gallus medicus Tridentinus, qui iandudum honoratissime medicinam fecit Serenissimo Ferdinando Archiduci Austriæ, Dominus meus clementissimus, ex multis uigilijs magnisq; laboribus, quos in studia, & seruitium insumpserat, inciderat in malam ualetudinem, nempe in pulmonum, cordis, & uentriculi inflammationem : unde uehemens admodum sitis consequebatur, quæ nullo quidem

Stibij confect.

Brasauoli erratum.

Stibij uires ex Gal.

Stibij uis deiectionis.



potu extinguere poterat. Præterea epiglottidis tumore, & tanta palati siccitate uexabatur, ut uix loqui posset. Quinetiam cordis palpitacionem patiebatur adeo magnam, ut nocte repente expergescens putaret per cubiculum aliquem obambulasse. His denique malis accesserat capitis distillatio, à qua sæpius suffocari metuerat. Porro metum mortis augebant uires, quæ tot morbis quasi hostibus obsessæ, facile poterant deficere & opprimi, ex eo præsertim quod nullus esset cibus, qui appetitum languescens excitaret, atque ita uires instauraret, uel saltem conseruaret. Addeam quod os & guttur eius saporem tetrum & carbonibus similem reddebant. quæ sanè omnia dicta inflammationis erant indicium non obscurum. Cum igitur res sua per aliquot dies ita se haberet, atque in maximo uersaretur discrimine, neque ullum perciperet lenamentum suarum ægri tudinum ex multis medicinis factis, ad Stibium, quod Mauritani Antimonium uocant, me nesciente, confugit: quoniam sæpe audiuerat medicamentum hoc sibi mirifice commendatum fuisse à Georgio Handschio medico haud uulgari, qui illius experimentum fecerat in morbis difficillimis. Hac itaque ratione ductus Stibij in tenuissimum puluerem redacti, & rhodosacchari exiguo admisti, tria tantum grana sumpsit, atque paruo post temporis spatio sensit medicamentum illud uentri-  
culi subuersionem moliri, ac leuem quendam calorem excitare. Mox erupit uomitus, quo solum quasdam cibi particulas reiecit, etsi superiore die non cœnasset. Hunc paulò post alius secutus est uomitus similis: cui successit bilis flauæ reiectio ad unciam fere quatuor pondus. Hæc autem omnia euenerunt horæ tantum dimidiæ spatio. Ex quibus nimirum illud cepit inuamenti, quod statim omnis uentriculi labor sedatus est. Ex eo uerò quod hora post ter biliosa infernè excreuit, in quibus crassa quedam residebant (hæc simul duarum librarum pondus æquare poterant) factum est, ut ab illa cordis palpitacione, capitis fluxione, & epiglottidis tumore statim sit liberatus. qui præterea neque sitim molestantem habuit, neque cibi fastidium perpeffus est. Quamobrem is corporis salutem ipsamq; uitam in tot morbis deploratam, Deo primum, deinde huic medicamento acceptam retulit. Alium quoque Stibij intus assumpti effectum silentio non dissimulandum mihi narrauit idem Georgius Handschius, cuius superius memini. Is enim cum esset pestilentia correptus, ob idq; maxima totius corporis imbecillitate affectus, cordis tremore, spirandi difficultate, capitis dolore, & sinistri inguinis abscessu, circa noctis crepusculum Stibij rhodosaccharo admisti tria grana sumpsit. atque post horæ dimidium uomitionibus reiecit magnam pituita, bilisq; tum flauæ, tum porraceæ quantitatem, cum prospero admodum successu. Siquidem ex uomitu (sic ille dicebat) statim sublata est spirandi difficultas, ac cordis tremor cessauit. Vomitus deinde subsequuta est copiosa alui deiectione sine ulla agrotantis molestia. post quam reliqua pestis symptomata prorsus euannerunt, atque adeo breui is fuit integræ sanitati restitutus. Id quod etiam alijs contigisse scio, qui hoc admirabili medicamento sunt usi in ea pestilentia quæ anno 62. & 63. in tota fere Boemia grassabatur, siquidem quàm plures seruati sunt pestilentia affecti, qui Antimonij hyacinthini nostri, grana tantum quatuor ex antidoti liberantis drachma in morbi principio deuorauerunt. Præterea Stibium opitulatur omnibus in uniuersum morbis, quos atra bilis excitauit, ijsq; præsertim qui hypochondriacam obtinent inflationem. equidem uidi Præge Bohemorum parochum, qui melancholicus factus planè desipiebat, multaq; stultè loquebatur. Huic sanè exhibitum fuit Stibium granorum duodecim pondo: quod paulò post copiosè atram bilem per alium eduxit, cui erant admista (ut ego, qui uidi uocatus tanquàm ad miraculum, testari possum)amenta ueluti carnis, quæ magnos uarices in particulas dissectos præ se ferebant. nanque excrementa illa sanguinem nigerrimum representabant potius, quàm illum ex alijs humoribus. Hoc utique illi tantam opem tulit, quod postera die uisus est bellè pristinam mentis suæ sanitatem recuperasse. Et quoniam is erat corpore robusto & animo forti, ideo non est mirum, si facile & sine ullo incommodo tulerit tantam illius medicamenti quantitatem. quanquam audax nimis forè habendus est ille, qui eam exhibuit. Datur etiam Stibium utilissimè diuturna febre consumptis, & ijs qui spirandi difficultate laborant, præcipuè asthmaticis. Prodest item conuulsis, comitialibus, ueternosis, resolutis, & ijs qui coli dolore cruciantur. Extant quoque apud me non nullorum Medicorum Italarum Epistola, qua (Deo optimo maximo duce) prodibunt in lucem, in quibus de Antimonio admiranda quedam leguntur. Extant & aliorum quoque testimonia & præsertim Illustrissimi Comitæ Octauiani Langoschi, & Viri optimi, nec unquàm satis laudati Lucæ Contilis Senensis. Siquidem, hic sanitatem pluribus simul morbis impeditam, & quæ à peritisimis medicis restitui nunquàm potuit, Antimonio accepta refert: ille uerò constanter asseuerat, se quàm plurimos sanasse, qui fere deplorati agebant. Cæterum sunt qui asserunt Stibium sumptum non secus humana corpora ab omnibus excrementis expurgare, atque idem reliqua omnia metalla, instrumentaq; metallica, quibus adijcitur, ab omni sorde purificat. Atqui in eius exhibitione diligenter animaduertere oportet, ut illud quod exhibetur, sit præparatum. Hanc ob causam nos hic eius parandi rationem subiiciemus. Eligito Stibium optimum, quod (ut Dioscorides tradit) splendissimum est, modoq; nitedularum emicat, confractu crustosum, friabile, nihil terræ aut sordidi habens. Id primum in puluerem facito: deinde in fictile uas, quod amplum sit, conijcito: tum demum carbonibus succensis ad calcinandum (ut chymistarum uerbo utar) sub dio exponito, atque interim cochleari ferreo spatula ita Myropolis appellata continue moueto. Hoc uerò dum fit, fumus exhalat tenuis, sulphur & auripigmentum redolens, qui si ore attrahatur, crebras interdum excitat uomitiones. quapropter qui uersant, uentis terga opponunt. Versare autem assidue expedit: nam si paulisper cesses, uel comburitur Stibium, uel liquefit. Versato itaque diligenter, quousque in glebas concreseat, quas cum uideris, sublato ab igne fictili, quod concreuit, rursus in puluerem redigito, atque eidem fictili impositum carbonibus reddito, assidueq; uersato. Id quod toties repetendum est, quoties coalescentes glebulæ postulauerint. Ita quoque tandiu uersare conuenit, quoad corpuscula illa, quæ emicant, splendorem suum amiserint, uapor omnis cessauerit, fætor obsoleuerit, & Stibium in calcem conuersum subalbantis cineris colorem contraxerit. perfecti autem operis signum erit, si prunis ardentibus inspergatur, nihilq; prorsus fumi emittat. Post hæc sumito huiusce calcis, exempli gratia, libram mediam, chrysocollæ factitiæ, semunciam. Deinde chrysocollam & Stibium terito in tenuem puluerem. Mox omnia simul misceto, atque in fictili fusorio, quo utuntur aurifices, igni uebementi admoneto: uas super laterem aut testaceum aliquod, fictilis ollæ fundum prius collocatum, et fictili operculo contectis, carbonibus accensis circumdato. Veruntamen operæpretium est in hoc magnam adhibere diligentiam, ne res illæ comburantur. Quare tenacula ferrea sublato cooperculo, nonnunquam inspiciendum est an colliquescat. Nam ubi colliquatum fuerit, illico uas



ab igne eximito, & super inuersa pelui ex auricalco fabricata, qua tonsores utuntur, proijcito. Quam primum enim ibi concrefcet in laminas, quæ colore, & nitore chrysopatios, quos hyacinthos appellant, atque etiam nonnunquam granatos referunt. Vbi autem lapillos paruos & rotundos parare sit animus, guttatim è fusorio nase super eadem pelui fusum antimonium effundito. Caterum chrysocholla uicem feliciori successu mihi præstat sal fossile chrystalli modo pellucidum. sufficitq; in tribus Antimonij uncijis semidrachmam addere. Verum omnes admonitos uelim difficillimè à quoquam parari posse Hyacinthinum antimonium, etiam peritissimo chymicæ artis magistro, nisi prius ab altero parari diligenter inspexerit. quum non semper ijs etiam succedat pellucidum, qui sepe ac sæpius illud parauerunt. Cum autem hoc medicamento uti uolueris, in puluerem redigito, datoq; trium uel quatuor granorum pondere: id tamen pondus in robustioribus nonnihil augeri potest. Stibium ita præparatum commodissimè admiscetur rhodosaccharo, cui etiam mastiches modicum adjicitur.

10 Atque hætenus de Stibij non uulgari efficacia ac præparatione. quæ equidem omnia (ut ingenuè fatear) in primis debeo Andream Gallo uiro clarissimo, cuius supra mentionem feci. Stibium quod Latinis, siquæ Grecis uocatur: Arabibus, Aitmad, seu Atimad: Italis, Stibio, & Antimonio: Germanis, Spyeszglasz, & Rohspyeszglasz: Hispanis, Piedra de alcohol.

Nomina.

Μολύβδαινα.

MOLYBDAENA, SEV PLUMBAGO.

CAP. LX.

**M**olybdæna optima est flaua, argentæ spumæ æmula, modicè splendens, cum teritur rufa, cocta cum oleo iecinoris colorem trahit. Vitiosa est, quæ aerem, aut colorem plumbeum refert. Gignitur ex auro, & argento. Est etiam quædam fossilis, ad Sebastiam, & Corycum inuenta. Quo in genere probatur, quæ lapidosa non sit, aut recrementosa, sed nitens, & flaua. Vim habet spumæ argenti, aut recremento plumbi similem. Vritur, lauaturque eodem modo. Miscetur conuenientissimè medicamentis, quæ liparas uocant, atque emplastris minimè mordentibus. Carnem recrea, & ulcerat ad cicatricem perducit: glutinantibus tamen medicamentis, aut abstergentibus non conuenit.

**M**olybdæna, ut Dioscorides testatum reliquit, factitia est, & fossilis. Factitia fit in fornacibus, ubi auri, & argenti metallum funditur. quandoquidem ubi auri, uel argenti uena, siue materia, plumbi tantum sibi admistum non habet, quantum ad eius liquationem moliendam satis esset, qui operi præsumt, aut lapidem, à quo plumbum elicitur, aut plumbum ipsum super addunt: quod tamen ignium ui partim cum admistis metallis coit, partim uerò argenti spumæ modo fornacis folio coheret, & in molybdænam uertitur. Hoc itaque cum probè nouisset Plinius, libro 34. cap. 16. de hac Molybdæna disseruit ijs uerbis. Plumbi nigri origo duplex est: aut enim è sua prouenit uena, nec quicquam aliud ex se parit: aut cum argento nascitur, mistisq; uenis conflatur. Eius, qui primus fluit in fornacibus liquor, syncerum appellatur plumbum: qui secundus, argentum: qui remansit in fornacibus, galena, quæ portio est tertia addita uenæ. Hæc rursus conflata dat nigrum plumbum, deductis partibus duabus. Idem præbet argenti spuma, quæ Grecis lithargyros dicitur. hætenus Plinius. quamobrem facile asserere ausim, nil aliud esse Molybdænam, quam lithargyrii speciem, quæ postquàm è fornace fluxere metalla, in ipsius fornacis fundo concreta, perustaq; residet. Proinde non ab re dixisse uidetur Galenus, quod Molybdæna iisdem polleat uiribus, quibus & argenti spuma. Quæ autem in terræ uisceribus fossilis nascitur, nil aliud sanè fuerit, meo iudicio, quàm metallicus ille lapis, qui plumbum, & argentum simul continet. Hunc equidem testari possum uaria se facie ostendi: quippe quod alius sit colore luteo, alius cinereo, alius cæruleo, alius uerò scintillans cernatur, atque nitorem præ se ferens, pro uarijs, ac diuersis terræ uaporibus, quæ in metallicos lapides feruntur. Quod autem eiusmodi sit Molybdæna fossilis, testis est Plinius lib. 34. cap. 18. ubi sic inquit. Est & Molybdæna, quam alibi galenam uocauimus, plumbi, & argenti uena communis. Et libro 33. cap. 11. ita scribit. Argenti metallum terra est, alia rufa, alia cinerea. Excoqui non potest, nisi cum plumbo nigro, aut cum uena plumbi, quam galenam uocant. hæc Plinius. Caterum palam est, molybdænam factitiam nihil à lithargyro differre. Hoc non latuisse Galenum, eius uerba declarant libro 19. simplicium medicamentorum, dum ait. Molybdæna similem lithargyro uim possidet, tantum à media temperie ad frigidum paululum quid recedens. Sed nec abstergentis facultatis est particeps. Vtraque autem hæc medicamina liquari possunt: ac non ut lapides, & cadmia, & arena liquationem respuunt, sed celerrimè liquantur, ubi oleo additum nonnihil aceti est: liquantur tamen etiam admista aqua, sed diutissima coctione. Porro ceu in Cypro cadmiam, quæ in montibus, & riuis nascitur accipiebam, quæ & ipsa lapidis, ut dixi, species est; ad eundem modum molybdænam multam, cum alijs proiectam lapidibus conspexi in uia, quæ ad Ergasteria ducit à Pergamo. Vocatur autem Ergasteria pagus quidam, in quo & metalla sunt inter Cyzicum, & Pergamum quadringentis, & quadraginta stadijs distans à Pergamo. Μολύβδαινα sic Græcè, ut etiam Molibdena Latine dicitur: Italicè,

50 Piombaggine.

Molybdænæ  
confid.Molybdænæ  
uires ex Gal.

Nomina.

Ἀργύρου σκωρία.

ARGENTI RECREMENTVM.

CAP. LXI.

**R**ecrementum argenti, quod scoriam uocant, aut helcysma, aut encauma, molybdænæ uim habet. quare emplastris, quas phæas appellant, additur, ac medicamentis, quæ cicatricem obducunt, utpote cum adstringat, extrahatque.

**C**omplures argenti scorie acerui, quàm uulgò Loppa uocant artifices, extra fornacum domos uisuntur in agro Tridentino prope Perzenum, & Lauisium, & in comitatu Tirolensi, ubi perpetuò argenti metallum in fornacibus uiritur, ut in præcedentibus diximus de plumbi scoriam differentes. Facie hæc uirum, quod Veneti ab inditis quibusdam uulgò Smalto dicunt, adeò refert, ut perdifficile sit alterum ab altera dignoscere. Varijs hæc coloribus conspicitur, pro

Argenti scorie  
confid.

XXXXX 3 admistorum



admixtorum (opinor) fossilium uarietate . nigricat tamen cum plurimum , & quibusdam exaratur lineis cum caeruleis , tum etiam uiridibus . Nec deest etiam quæ uiridi tantum , & quæ solùm caeruleo spectetur colore . Huic uires reddidit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum , his uerbis . Argenti scoriam propriè helcysmam appellant . Emplastris quibusdam resicatoria facultatis commiscetur . Quod Latinis Argenti recrementum , Græcis ἀργύριον οὐκία uocatur : Italis, Scoria dell' argento .

Αἰσθητός.

## SPUMA ARGENTI.

## CAP. LXII.

**S**puma argenti quædam gignitur ex arena, quam molybdirin uocant, in fornacibus conflata, donec perfectè igni incandescat : altera ex argento : tertia ex plumbo . Probatissima est Attica : secunda Hispaniensis : has sequitur , quæ fit Dicæarchiæ , idest Puteolis , Baijs , in Campania , & Sicilia . plurima enim hisce locis è flagrantibus laminis plumbeis gignitur . Quæ flauo colore splendet , chrysitis appellatur , omnium optima : quæ in Sicilia , argyritis : quæ ex argento , calabritis . Vis autem adstringere , mollire , explere caua , excrecentia in carne reprimere , ad cicatricem ducere , refrigerare , & occludere . Vritur argenti spuma , confractis partibus ad magnitudinem iuglandium prunæ superpositis : ita accensa foliis , ut conflagret , abstergitur infidens spurcitia , & reconditur . Aliqui ter acetio , aut uino restinguentes , rursus urunt , & eadem profecti , reponunt . Lauatur ut cadmia . Ut argyritidi nominatæ , aut , si desideretur , alteri candor detur , ea in partes magnitudine fabarum confracta , choenicis Atticæ mensura , fictili nouo superfusa aqua , addito candidi tritici pari pondere , priuatimque pugillo hordei , linteolo puro , raro , ansulis uasis alligato , coquitur , donec hordeum fractum diffiliat . deinde omnia in nouum craterem oris ampli transfunduntur : triticum abijcitur , spuma argenti uehementer manibus affricando , infusa aqua lauatur , afficcataque in Thebaico mortario teritur , affusa feruente aqua , donec soluta fatiscat . Excolata aqua , iterum tota die teritur , & uesperi infusa calida aqua sinitur : mane colis excernitur , alia infunditur , atque ter die excolatur . Id septem diebus fieri solet : postea additis ad singulas minas spumæ argenti , quinis salis fossilis drachmis , infusaque calida aqua , ter die teritur , & addita aqua excolatur : cumque inalbuerit , calida infusa , idem facito , dum nullam prorsus falsedinem respiciat . demum ardentissimo sole siccata , eiectione prius humore reconditur . Sin minus mina spumæ argyritidis diligenter teritur , addito sale fossili trito , triplicato pondere , in fictile nouum conijcitur , aqua infunditur , ita ut superemineat : mouetur quotidie mane & uesperi , aquaque superinfunditur , priore nequaquam effusa . hoc fit triginta diebus : namque nisi moueatur , crassescit usque ad duritiem testæ . Post hæc effusa leniter muria , in Thebaico mortario spuma argenti teritur , coniectaque in fictile aquam continens , manibus diligenter agitur , mutata subinde aqua , donec nullum falsuginis indicium præbeat . deinde quod ex argenti spuma candidum apparet , in uas aliud transfertur , & redactum in pastillos , plumbea pyxide conditur . Alij spumam argenti in fabarum magnitudines confractam , in uentre suillo crudo ex aqua coquunt , dum uiscus eliquescentis contabescat , exemptamque cum sale pari terunt , & ut suprâ dictum est lauant . Sunt qui salis libram unam , & spumæ argenti tantundem , in sole terant , aqua continuè mutata , dum candor ei detur . Alia ratio . Sumito quantam uis argenti spumam : ubi lana candida inuolueris , fictili nouo indita aqua , cum pugillo fabarum recentium , repurgatarumque decoquito : cumque fabæ disruptæ dehiscant , lanaque non denigretur , exemptam argenti spumam , & altera lana inuolutam , iterum coquito , cyathum aquæ , & parem fabarum modum adiiciens . eadem tertio , quæ suprâ , facito : in summa tantisper , dum lana iam non inficiatur . Insuper transfundens in mortarium , ad singulas salis fossitij libras , adijcito octogenas spumæ argenti drachmas Atticas , & terito : intermittensque nitri quam albidissimi cum aqua diluti drachmas quadraginta septem indito : iterum terito , donec satis candoris contraxisse uideatur . Ita autem fundens eam ex alto in fictile oris ampli , adiecta largiore aqua , ubi confidere desierit , colato : tum nouam superadiiciens aquam , manibus probè uersatam , finito ut confidat , ac rursus per colum traicito . Alternis eadem prosequere , dum pura aqua , dulcisque effluat , & nullam falsedinem præ se ferat . Postremò in fictile nouum translatam , colato sensim omni humore , soli quadraginta diebus sub Caniculæ sydus exponito , & siccata uritor . Etoram autem constat ad oculorum collyria prodesse , & ad cicatricum foeditates tollendas , ad rugosas facies , & cicatricolas , laceratasque , & macularum plenas .

Spumæ argenti confid.

**I**t plerunque Argenti spuma , quam Græci litargyrum uocant , ea inquam , cuius hodie apud seplasiarios est usus , in metallorum fornacibus , ubi repurgatur argentum , è plumbo argenti recrementis admixto . Siquidem cum artifices argenti massam à sua uena defluxam à commistis metallis , nempe plumbo , æque repurgare uolunt , in aluenum è cinere suo more paratum , plumbi multum coniiciunt , adeò ut ui subditi ignis colliquatum , balnei speciem referat . In hoc demum argentum repurgandum immittunt , quod plerunque ( ut diximus ) aut plumbum , aut æs habet admixtum . Dum autem hæc perficiuntur , uisitur plumbum in liquefcentium metallorum superficie , ignium ui follium flatu continue exentata , olei modo supernatans . quod tandem postquam æs , aut plumbum , quod prius argento fuerat admixtum , in se contraxit , eorundem follium flatu ad cinerei alui oras pedetentim expellitur . Hoc cum uident artifices , aluenum in latus secant , labique sinunt in humum : fitque hoc modo litargyrus , coctionis diuturnitate , & metallorum aliorum missione , ea forma concepta .



concepta. Huic, postquam refrixit, quandoque aureus, quandoque argenteus emicat splendor. Quo factum est, ut hunc argenteum, illum aureum passim seplasiarijs ac medicis dicatur, omnino existimantes, alterum ex auro, alterum ex argento conflari. Caterum coloris huiusce varietatem lithargyrus haudquaquam ex auri, uel argenti spuma contrahit, sed quod plus, minusue erei uaporis ab argento detracti, intra se receperit. Siquidem (ut ego pluries experientia comperi, & ipsi quoque testantur artifices) argentum depurandum si plurimum fului aris contineat, huius & plumbi mistione, lithargyrus aureus redditur: sin minus, argenteus efficitur. Quare nobis affirmare licebit, nil aliud esse lithargyrum, quam plumbum aris uel argenti uaporibus commissum. Non itaque temere prodidit Dioscorides fieri argenti spumam aut ex arena, quam molybdtin uocant, aut ex argento, aut ex plumbo. Cui subscribit Plinius libro 30. cap. 6. Meminit argenti spumae Galenus lib. 18. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus scribens. Lithargyrus desiccatur quidem, uelut alia omnia metallica, lapidea, terrenaque medicamenta, uerum omnium id efficit moderatissimum: & secundum alias tum qualitates, tum facultates, quodammodo in medio est, neque manifestè excalfaciens, neque refrigerans: modica tamen adstringendi, abstergendique facultas ei inest. quamobrem inferior est & sarcoticis medicamentis, quae mediocriter extergentia ostendimus, & contrahentibus, atque adstringentibus. Caterum ad intertrigines femorum utilis medela est: quandoquidem utriusque iam dictae facultatis leniter est particeps. Iure itaque medij ordinis in metallicis habebitur. Proinde ea frequenter utimur ceu materia ijs miscentes, quae ualentem facultatem obtinent, siue mordicantem, siue adstringentem, uel aliud quippiam efficientem, sicut in liquescentibus ad pleraque medicamenta ceram adbibemus tanquam materiam, quia scilicet & ipsa quodammodo medium tenet eorum, quae ualentem facultatem possident. *Αἰσχροπυπος* sic Graece, ut Lithargyrus item & Spuma argenti Latine dicitur: Arabice, Martech, siue Merdasengi: Italice, Spuma d'argento: Germanice, Glett: Hispanice, Almartaga, Litargirio, & Yezes de oro.

Lithargyri uires ex Gal.

Nomina.

20

ῥιπυλίδιον.

CERVSSA.

CAP. LXIII.

Cerussa fit hoc modo. infuso in urceum oris lati, aut fictile labellum quam acerrimo aceto, laminam plumbeam supra fictilis spiraculum, subiecta prius arundinea tegere, firmato: superiectisque uelaminibus, ne halitum expiret acetum, ubi resoluta fuerit, defluensque deciderit, humorem purum ad summa delatum colato, crassamentumque transfundito. debet quoque sicari in sole, mox trusatili mola teri, aut alias tritum cribrari. postea quod superest duri, in tenues partes redigendum, cribrandumque. uicissim eadem tertio, quartoque facienda. Melior, quae primò cribrata est, & medicamentis oculorum assumenda. Secundum locum tenet sequens, & reliquae suo ordine. Nec defunt, qui ligneas rudes in medio uase appendant: & derafo ceu situ imposito, ita ut acetum non contingat, inditoque operculo circumlinentes dimittunt. Post dies decem laxato obturamento uisunt: cumque resoluta materia fuerit, reliqua, ut supra diximus, exequentur. Si autem quis in pastillos uelit digerere, aceto acri subacta, diuiditur in pastillos, qui in sole siccantur. Aestate tamen supra dictum opus obeundum est: ita enim candida, atque efficax redditur. Quinetiam hyeme paratur, urceis supra furnos, balnea, aut fornaces impositis: ascendens enim calor idem, quod sol praestat. Laudatissimam fieri putant Rhodi, & Corinthi, aut Lacedaemone: proximam Puteolis. Torretur hoc modo. Flagrantibus igni carbonibus, fictili nouo, maximè Attico, tritam cerussam imposito, & assidue uersato: cumque cinereum colorem traxit, eximens refrigerato, & utitor. Est & aliud urendi genus. Trita patinis nouis supra prunas imponitur, & ferulacea rude mouetur, donec colore similis sandarachae fiat, extractaque ad usus ministratur. Quae uerò ita parata est, Sandyx à quibusdam dicitur. Lauatur cerussa cadmia modo. Vis ei refrigerare, occludere, emollire, explere, extenuareque: insuper excrementa leniter reprimere, & ad cicatricem perducere. Miscetur ceratis, & emplastris, quae liparæ uocantur, pastillisque. Est autem lethalis eius potus.

Cerussa medicamentum est omnibus notum. Fictitia tamen res est. Venetijs plurima conficitur, sicuti & in alijs compluribus Italiae locis: quod non solum in medicamentorum usus expetatur seplasiarijs, ac medicis; sed etiam pistoribus, qui ea frequentissimè in suis operibus utuntur. Paratur ex cerussa (ut Dioscorides inquit) Sandyx, quod officina Serapionem secuta minium appellant, non autem Sandaracham, auripigmenti genus, ut libro de compositione medicamentorum existimat Fuchsius. Siquidem Sandaracham, ut suo loco dicitur, fossilis res est, non autem fictitia. Cerussa meminit Galenus libro 18. de simplicium medicamentorum facultatibus, ita scribens. Psimmythium, id est Cerussa, & hoc medicamen testimonium praebet modò dictae facultati. Nam si ex acri aceto solnatur, gustu tamen neque acre erit, neque mordax, neque discussorium, sed emplasticum, & refrigeratorium: facultatis arugini dissimillima, tametsi & illa conficiatur aceto as dissolvente. Porro cerussa adusta in Sandycam, quam uocant, transit, medicamentum seipso tenuius, nondum tamen excalfaciens. haec Galenus. Ex quibus liquidò patet, Sandycem, & sandaracham maximè inter se facultatibus pugnare. haec nanque Galeni, & Dioscoridis testimonio arsenici modo carnem exurit, & crustas sua uehementi uridine, ac caliditate, morsuque uiolento excitat: illa uerò nulla sui parte excalfacit, sed potius refrigerat. Id quod in uulgari officinarum minio facile deprehenditur. Sandicis meminisse uidetur Vergilius in Bucolicis, dum his uersibus cecinit.

Cerussa, &amp; sandycis confideratio.

Cerussae uires ex Gal.

Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti  
Murice, iam croceo mutauit uellera luto.

Sponte sua Sandyx pascentes uestiet agnos.

haellenns poeta. Cerussa, quae ita Latinis, *Λιγυλίδιον* Graecis appellatur: Arabibus, Affidegi, seu Affidagi: Italis,

Xxxxx 4 Cerussa:



Nomina.

Cerusa: Germanis, Bley uueis: Hispanis, Aluayalde, & Blanquet: Gallis, Ceruse. Quæ uerò σαύδον Græcè, Sandyx item Latine uocatur: Arabicè Afrengi, Sarchon, Sandicon, Sandax, Syrengi, siue Serengi: Italicè, Sandice: Vulgus, Minio.

Χρυσόκολλα.

## CHRYSOCOLLA.

CAP. LXIII.

**C**hrysocolla laudatissima Armeniaca, colorem porri quàm simillimè reddens. Secundum locum sibi uendicat Macedonica: & proximum Cypria. quo in genere præfertur pura: damnatur, quæ terram, aut calculos collegerit. Ratio lauandi hæc est. Tusam infusa aqua, mortario expasta manu ad pilam uehementer fricato, & statim quàm confederit, colato. Alteram infundens aquam, rursum terito: hæc uicissim prosequere, donec pura, synceraque spectetur. dein siccato in sole, & ad usus recondito. Quòd si urere uolueris, ex ea terens quod satis esse uidebitur, parinis supra carbones adponito: & alia facito, quæ supra diximus. Dos chrysocollæ ad purgandas cicatrices: excrescentem carnem coerct, adstringit, purgat, excalfacit, & modicè corpus mordendo exest. Inter medicamenta intelligitur, quæ uomitiones concitant, & necem inferre possunt.

Chrysocollæ historia.

**C**hrysocolla, ut Plinius est author lib. 33. ca. 5. naturalis historia, humor est in puteis, per uenam auri defluens, crasse scilicet limo rigoribus hybernis, usque in duritiā pumicis. Laudatiorem eandem in ararijs metallis, & proximam in argentarijs fieri compertum est. Inuenitur & in plumbarijs, uilior etiam auraria. In omnibus autem ijs metallis sit & cura, & multum infra naturalem illam, immixtis in uenam aquis leuiter hyeme tota, usque in Iunium mensem. Dein siccatis in Iunio, & Iulio: ut planè intelligatur nil aliud chrysocolla, quàm uena putris. Natia duritia maximè distat, luteam uocant. & tamen illa quoque herba, quam luteam uocant, tingitur. Natura est, quæ limo lanæ ad succum bibendum. Tunditur in pila, deinde tenui cribro secernitur, postea molitur, ac deinde tenuius sic cribratur. Quicquid non transieat, reperitur in pila, dein molitur. Puluis semper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, ut omnis duritia soluat. Ac rursus tunditur, dein lauatur in conchis, siccaturque. Hætenus de chrysocolla Plinius. Cæterum seplasiarij, quemadmodum aurifices, Chrysocollam uulgò Borrax uocant, Mauritanos scenti: cum tamen pauca admodum in officinis reperiatur, quæ syncrissima dici possit, & quæ colore sit uiridi, porraceoque, ut Dioscorides inquit, & præstantissima exposcit. Siquidem subnigricat hæc, nec ulla ex parte uirescit. Quæ saturato colore uires (ut mea fert opinio) in ararijs tantum metallis foditur: quæ nigricat, in plumbeis: quæ albicat, in argenteis: & quæ pallescit, in aureis. Vnde mihi facile persuasum est, Chrysocollam sibi uarium colorem uendicare, pro metallorum, in quibus foditur, ratione. Porro factitia ex alumine rubeo, sale nitro, ac etiam alijs quibusdam admixtis, copia non deficit. Idcirco aurifices, qui ea ad aurum ferruminandum frequentissimè utuntur, ipsam magna quidem diligentia seligunt, quanquam & ipsi plerumque decipiantur: tanta in omnibus est impostorum astutia. Præferunt auro ferruminando illam, quæ lutea est: tamen si in medicamentorum usu, præstantior sit uiridis. Fit etiamnum chrysocolla (ut Dioscorides prodidit libro secundo murina mentione) ex puerorum urina in æreo mortario, pistillo item æreo sub calenti sole tandiu dulcia, ut unguenti modo crassescat. Quod pariter literis memoriæque mandauit Galenus libro 19. simplicium medicamentorum, sic inquit. Chrysocolla, & hoc medicamentum ex ijs est, quæ carnem liquant, non tamen ualenter mordicat, quanquam sit facultate admodum digerente, desiccanteque. Igitur quidam id modò, quod in metallis inuenitur, ita nominant: alij uerò id, quod in æreo mortario, pistilloque æreo, ex pueri urina præparatur: id quod quidam inter æruginum differentias numerant. Satius uerò est ipsum præparare tempore æstiuo, aut certè ære prorsus: calido, urinam in mortario terentes. Præstat autem æs, ex quo mortarium pistillumque conficias, rubrum sit. Nam quo æs tenerius fuerit, eò plus circumagendo pistillo deteritur. Hoc medicamentum aptissimum est ulceribus contumacibus, tum per se, tum alijs mistum, ut in opere de componendis medicamentis referetur. Nunc autem id nouisse sat est, quod quantò plus quàm Chrysocolla metallica desiccet, minusque mordicat, tantò etiam ipsam excellit tenuitate. Ipsam tamen Chrysocollam illam si ueras, multò tenuiorem efficies. Vt Græcis χρυσόκολλα ita etiam Latinis Chrysocolla, & Auri glutinum appellatur: Arabibus, Tincar: Italis, Chrysocolla: Germanis, Borrax: Hispanis, Atincar, & Borrax.

Chrysocollæ nires ex Gal.

Nomina.

Λίθος αρμενίος.

## LAPIS ARMENIVS.

CAP. LXV.

**A**rmenius lapis præfertur læuis, colore coeruleo, perquam æquabilis, calculo carens, & friabilis. Eadem, quæ chrysocolla præstat, sed inefficacius. Quinetiam usum habet ad pilos in palpebris alendos.

Armenij lapidis confid.

**A**rmenia, ut lib. 37. cap. 1. testatum reliquit Plinius, lapidem mittit, qui eius nomine appellatur. Lapis est hic quoque chrysocollæ modo infectus: optimumque est, quod maximè uiride est, communicato colore cum coeruleo. Plinio subscribit Auicenna, sic inquit. In lapide Armeno est aliquantulum azuli coloris, non tamen est in colore azuli, & non est in eius soliditate, sed est in eo arenositas quedam: & quandoque utuntur eo pictores loco azuli, & est lenis tactus. Ex horum sanè uerbis perspicuum fit, lapidem Armenium colore esse uiridi, ad coeruleum inclinante. Talis autem esse comperitur, qui in argenti fodinis, in compluribus Germania locis foditur: & è quo colorem illum ad pictorium usum parant, quæ uulgò uocant uerde azzurro, ac si diceret uiride casium, uel uiride coeruleum. Nanque is colore chrysocollam refert, sed duritie præcellit. Quamobrem crediderim ego, eos non longè abesse à ueritate, qui dicerent, Germanicum hunc lapidem illi congenerem



congenerem esse, quem Armenia mittit. siquidem patrum Armenij nomen genus non immutat, neque etiam obstat, quin & in alijs regionibus, lapis hic gigni possit. Quippe Phrygius lapis à Phrygia regione dictus optimus in Cappadocia foditur, ut Dioscorides est author. Id quod facile ostendit, Armenium præter Armeniam, alijs quoque regiones gignere posse. Nec refert, quod scripserit Manardus Ferrariensis libro III. epistola III. Armenium lapidem hodie non facile inueniri posse. Quandoquidem cum certò sciam, multa in officinis ferè omnibus deesse medicamenta, eaq; præsertim, quæ ex metallorum fodinis expetuntur, quæ tamen suo natali solo, ubi proueniunt, copiosa reperiuntur, mirum certè non fuerit, si Armenio etiam lapide careant seplasiarj. Hac itaque ratione ductus, haudquaquam dubitauerim affirmare, quin & hic in Germania metallis proueniens, in Armenij lapidis genere legitime recenseri queat. quemadmodum in Gagatis, Phrygijs, Assijsq; genere nobis recipiuntur, qui alibi, quàm in Gage fluuio, in Phrygia, & Assio inueniuntur. præsertim cum notis omnibus ac uiribus Armenio per omnia similis hic habeatur. Notis quidem, quod summè uireat, & ad caesium colorem proximè accedat. Viribus autem, quod (ut equidem testari possum) atra bile uexatis maxime conferat, ijs uomitum, & aluum ciens. Porro seplasia (ut omnibus constat) non modò multis destituuntur fossitijs medicamentis, sed continuè alterum alterius loco supponunt: nempe cadmiam pompholygis loco, spodij uice complura antispodia, & pro flore æris rasilem æruginem subiiciunt: cum tamen & pompholyx, & spodium, & flos æris copiosa, legitimaq; reperiatur omnibus in fornacibus, ubi argentum, & æsfunduntur. Nam ex hoc, quod in officinis non reperiatur Armenius lapis, quemadmodum alia complura, haudquaquam colligere licet, quod hæc omnia suis in fodinis fornacibusque non habeantur. Præstat mirum in modum Armenius lapis (et si id Galeno, Paulo, alijsque ueteribus incognitum existimetur) ad atram bilem deiciendam, ut testis est Alexander Trallianus clarissimus author, libro primo capite de melancholia, ubi sic inquit. Quod si hiera data melancholie imaginationes nihilominus infestare uideantur, tunc sine ulla cunctatione lapidem Armeniacum dare festinato. Noui enim ex ueteribus antiquiores ad ueratrum album properasse, ubi affectum ab alijs purgationibus nihil penè imminui conspicerent. Verùm ego lapidem Armeniacum ueratru albo præfero, atque licet utentem ipso experientia cognoscere, quomodo præterquam efficaciter, etiam sine molestia, & periculo purget. quorum nihil album ueratrum habere nouimus. Si igitur res postulat, non modò infra per aluum, sed etiam per uomitum purgationem fieri, lapidem illotum exhibere conuenit. Sit autem modus ipsius scrupuli tres, aut quatuor, aut paulò amplius, minusue, pro uirium simul, & copie humoris noxij ratione. At si æger purgatione per uomitum non admodum indigere uideatur, sed per inum uentrem totum uitiosum humorem exire conducat, tunc lapidem eluere oportet usque ad duodenas (uetus legit quinquagenas) uices. Vbi enim sic fecerimus, neque turbationem stomachi, aut compressionem lapis excitare potest, sed etiam minori cum molestia nigrum terrestremque humorem uacuabit, ut paucis præteritis diebus adiumentum ex eo nobis accessisse percipiamus. Dato autem ex eo scrupulos quinque, aut sex, ut plurimum ex aqua tepida, semper ex cognatis dietis coniectura deprehendens an plus, minusue exhibere debeas. Quod si ægrum etiam bis adhuc requirere suspiceris, cum fiducia rursus exhibeto. neque enim calorem habet, aut siccantem admodum, aut aliam quampiam ipsi insidentem, amarum, & uenenosam qualitatem, ut æger ideo medicamentum bibere detrectet. Sin autem nonnulli humidum aliquod medicamentum sumere aduersentur (multi enim in totum non sustinent liquidum medicamentum assumere) in catapotia lapidem redigere oportet. Si uerò libet, etiam picræ aliquam insignem partem admisceto, aut etiam ex alijs quibusdam, quæ purgationem magis promoueant, & non renitantur. Ne autem is, qui parare uelit horum confectionem, inquirendo laboret, uisum mihi est ea de causa etiam horum compositionem meminisse. Habet autem in hunc modum. Picræ semuncia, epithymi semunciam, agarici scrupuli quatuor, scammonia uncia, garyophyllorum grana uiginti. Contusa excipiantur rhodomelo, aut succo citrij, aut rhodomelite. Dentur scrupuli duo, plurimum quatuor. Notandum uerò est, præterquam quod uenter corroborant, simul etiam uarios humores, præsertim terrestrem, & melancholicum, citra molestiam purgare posse. hæcenus Alexander. Ceterum Armenium lapidem deiectoria facultate pollere in atrabiliarijs morbis, nouit etiam Aetius. quippe qui lib. II. cap. XLVII. ex Nichessonis medici autoritate, sic de eo scriptum reliquit. Armenium, quo pictores utuntur, duodecima drachma parte melancholicis, & crassum sanguinem habentibus dato. Datur & pueris pectoris morbo infestatis: reuomunt enim, nam uomitorium existit. Datur & morbo sacro obnoxiijs, ac furiosis, hoc modo. Centaurij fasciculos manipulares tres in aquæ marinæ heminis tribus coquito, donec una supersit, & cum excolato decocto, Armuthi lapidis, quem Græci Armenium uocant, tertiam drachmæ partem terito, ac confidenter exhibeto. nihil enim periculi est. Itaque nosse operæpretium est, quod Armenium penitus reuomitur, nihil memorabile sursum efferens, sed & infernè modicum quid paulatim, & in pluribus secessibus effert. hæc Aetius. Nouit præterea Armenij uires deiectorias inter recentiores Græcos Actuarius, ut uidere est in suo de compositione medicamentorum libello. Verùm alias ab illis Armenio lapidi uires reddidit Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, his uerbis. Armeniacum uim habet extergentem, cum lenicula acrimonia, & leuissima adstrictione. Itaque tale cum sit, ocularibus miscetur facultatibus. Et ipso per sese quoque ad pollinis laeuorem redacto, utimur sicco ad pilorum in palpebris incrementum: nempe ubi præ humorum acrimonia partim excidunt, partim uerò nec crescunt, nec aluntur. Siquidem depastis his acrimonijs, in bonum naturæ habitum pars reducitur: cuius cum alia sint munera, tum etiam producendi, incrementum præbendi, ac roborandi, qui in palpebris sunt pili. quippe cum, prima, & ex professo, quædam sint medicamentorum opera: quædam uerò mediante natura, quæ animantium corpora dispensat, eduntur, uelut quæ in his ipsis calliblephara nuncupant. Ipsa enim partes moderatè læsas mediocriter desiccant, pilos corrumpentem humiditatem absument. quæ ubi abolita est, tum natura ad proprias redit actiones, nimirum sublatis, quæ hæcenus ipsi impedimento fuerant. Lapis, qui Græcis λίθος ἀρμενίος, Latinis Lapis Armenius cognominatur: Mauritanis, Hager, seu Hagiar Armeni: Italis, Pietra Armenia.

Armenii lapidis uires ex Alexandro.

Vires eiusdem ex Actio.

Nomina.

Kuzès



**C**oerulei origo ex ærarijs metallis in Cypro. copiosior ex arena litorali secundum quosdam subcauatos specus maris inuenitur, qui magis probatur. Eligi debet inebriatus. Vritur ut chalcitis. lauatur ut cadinia. Vim habet reprimentem, & modicè erodentem. crustas gignit, & exulcerat.

Coerulei lapidis confid.

**C**oeruleum officina Auicennæ doctrinam secuta, lapidem Azuli, uel Lazuli uocant. Probatissimus, qui scintillis aureis emicat. Lapis hic (ni fallor) cum Armenio non obscuram habet cognationem, quod non modò utrique simul in iisdem proueniant metallis, promiscueque oriantur; sed quod etiam iisdem ferè uiribus præditi sint ad atram bilem deijciendam. quo factum est, ut Mauritanorum quidam alterum cum altero ineptissimè confuderint. Caterum quoniam tradidit Auicenna, cui subscribit Mesues, coeruleum siue (ut eorum nomine utar) Azulum septicæ, ac putrescentis esse facultatis, non desunt è recentioribus, qui eum detestentur, quemadmodum & catapotia, quæ ad atrabiliarios affectus ex lapide ipso coeruleo passim in pharmacopolijs parantur: è quorum numero est Fuchsius medicus nostræ ætatis celebris, in suis paradoxis. Verùm quannis confusè satis de Coeruleo, & Armenio scriptitauerint Mauritani; non tamen obstat, quin ij bilem atram pellere queant. Id quod priores ueteresque Græci, uel ignorauerint, uel silentio dissimulauerunt. Porro Galenus, etsi non explicuerit coeruleum atrabiliarios humores ducere; tamen scripsit deijcientem habere facultatem. Quod cùm fortasse perpenderent Arabes, qui multorum medicamentorum, quæ Græcis incognita fuisse uidentur, diligentissimi fuere indagatores, inuenere tandem factò pluries periculo, coeruleum atram bilem peculiariter deijcere. Sed si (ut in præcedenti capite ostensum est) usque ad Alexandri ætatem è ueteribus nemo nouerat Armenium in de-  
trahenda, citra noxam, atra bile facultatem habere albo ueratro parem, mirum quidem non fuerit, si etiam longo post tempore, id scripserint Arabes, uel quod ab eo fortasse acceperint, uel quod ex se ipsis id facultatis Armenio inesse adin-  
uenerint. Præterea cùm Armenium, & Coeruleum non modò in iisdem proueniant metallis (ut in pluribus Germaniæ locis nos ipsi uidimus) sed simul, promiscueque oriantur, adeo ut Coerulei frustum, Armenij non modicum contineat, sicut è conuerso, rectè quidem existimari potest, pari ferè facultate, uel non admodum dispari hosce lapides esse præditos.

Mauritanorum tutela.

Hinc itaque fit, ut mihi planè Mauritani à Fuchsij, & aliorum calumnia uindicandi uideantur. Quippe cum cernerent naturam hos lapides promiscue, indistincteque progignere, quid mirum si ipsam imitati, eorum historiam & facultatem indifferenter tradiderunt? cùm pro certo ex his existimandum sit, nil aliud esse Armenium, quàm coerulei materiam, nondum à calore in terræ uisceribus ad summum perfectæque coctam. quemadmodum chalcitis, misy, sory nil aliud esse creduntur, quàm chalchanti materiam. Hæc igitur cum accuratè perpenderit clarissimus Manardus Ferrariensis, ubi in simplicia medicamenta à Mesue conscripta diligentissimè adnotauit, eorum sententiam refellit, qui coerulei usum sua tantum duli opinionione tam acriter uituperant, his uerbis. Coeruleo Græci nullam uim deiectionis adscribunt, sed uidentur hæc uires ab Armenio deriuatæ. Arabes enim utrunque confundunt. Serapio quidem, & Auerroes sub lazuli nomine de Armenio tractantes, Auicenna de Azulo scribens, ferè ei omnes uires attribuit, quas Græci utrique. De Armenio uerò ea scribit, quæ Græci: solùm addens, quod atram bilem magis purgat, quàm cyanus. Quæ omnia licet uera sint, non tamen ego his accesserim, qui non secus ac perniciosissimum uenenum hunc formidant. Experientia enim certa scio, quod si benè abluatur, multum iuuat, & uel nihil, uel parum lædit. hæc ille. In cuius certè sententiam unusquisque medicus facili deueniet, qui potius rationalis sit, quàm pertinax. Nam etsi dixerit Auicenna coeruleum exedentis esse facultatis, hoc quidem non impedit, quin haustum atram bilem deijcere possit absque noxa, si diligenter fuerit ablutum. quandoquidem eius peracuta septicaque facultas pluribus lotionibus ab eo faciliè tollitur. Præfertur in hunc usum quod aureis maculis pel-  
lucet: nanque id, quo seplasiæ abundant, & quo in Germania pictorios colores parant, tum facultate imbecillius, tum igno-  
lilius, habetur. Memini me ad nonnullas tam æris, quàm argenti fodinas accessisse, in quibus & coerulei, & Armenij in acervos congesti plurimum uidi: attamen nullum mihi in ijs locis coeruleum reperiunt, quod aureis fulgeret scintillis, eo quod non proueniat hoc nisi tantum in auri fodinis. Idcirco coeruleus ille color, qui uulgò nobis dicitur Azzurro olivamarino, ab omnibus magno æstimatur pretio. Fit enim is ex coeruleo lapide, qui tantum in auri metallis in orientalibus regionibus foditur, omnium præstantissimus. De illo autem, qui ex arena in maris litoribus inuenta conficitur, quid plura dicam non habeo, quàm scripserint Dioscorides, & Plinius. Coerulei uires retulit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum, sic inquit. Cyanos medicamentum acri facultate est, tum detrahendi, quam καθαρτικὸς uocant, tum digerendi, potentiore quàm cinnabari. Inest quoque ei nonnulla adstrictio. hæc Galeni uerba. Quæ sanè uel non legisse, uel non animaduertisse Manardus ex eo deprehenditur, quod coeruleo Græcos nullam uim deiectionis tribuisse scriptum reliquerit.

Coerulei uires ex Gal.

Nomina.

Κυανός λίθος sic Græcè, Latine uerò Coeruleus lapis uocatur: Arabicè, Hager alexaard, Lazuard, seu Azul: officinis, Lapis Zuli: Italicè, Pietra cerulea: Germanicè, Lasaur stein: Hispanicè Azul.

**I**ndici duo genera. unum sua sponte nascitur, tanquam spuma, germinatione Indicis arundinibus lexiens. Alterum infectoriæ dant officinæ: & est spuma purpurea innatans cortinis, quam detractam artifices siccant. Optimum existimatur, quod coerulei speciem præbet, succum suum sorbet, & læue. Inter medicamenta est, quæ leuiter adstringunt, & inflammatioes, tumoresque rumpunt. purgat, & reprimat ulcera.



**I**ndicus color, quo hodie pictores utuntur, tametsi in seplasijs ubique uenalis habeatur; fit tamen in insectorijs officinis Indici confid.  
 ex glasti recremento, & spuma, cum lana glasto ipso inficiuntur. Quod autem sponte nascitur tanquam spuma germi-  
 natione arundinibus exiens, quod sciam, ad nos non deferitur. Plinius libro xxxv. cap. vi. factitium indicum in purpura-  
 rijs officinis fieri ait, ex purpurea spuma cortinis innatante. Qua in re Dioscoridis uerba non recte accepisse uidetur Plinius.  
 Siquidem author non ex purpurarum spuma fieri Indicum scribit, sed ex purpurea spuma (talis etenim est quæ ex isatide  
 prouenit) innatante cortinis in insectorijs officinis. Nulla nanque, quod mihi compertum sit, ex purpurarum sanguine,  
 quo regum uestes olim tangebantur, spuma proferebatur. Quod Græci ἰνδικοῦ, Latini quoque Indicum uocant: Itali, Nomina.  
 Indico.

10

Οἷα

OCHRA.

CAP. LXVIII.

**O**chram leuissimam, & omnino luteam eligere oportet, saturatam, non lapidosam, friabilem, na-  
 tione Atticam. Vritur hæc, & lauatur cadmiæ modo. Vis eius adstringere, erodere, collectio-  
 nes & tubercula dissipare. Excrefcentia in carne reprimat, caua cum cerato explet, & articularum to-  
 fos comminuit.

**O**chra fossilis, qua pictores utuntur, cur legitima non sit, quid obset non uideo: quanquam hæc (quod sciam) ex Athe- Ochræ confid.  
 nis laudatissima non adferatur, quemadmodum nec Vitruuij tempore, qui ochræ Atticæ usum in Italia iā exoleuisse  
 scribit. Est itaque Ochra terra, quæ in plumbi fodinis aureo colore reperitur. Quamobrem qui rerum causas perscru-  
 tantur, arte etiam ochram ex plumbo ipso conficiunt, quæ coloris nitore fossiliam superat. Præstantissimam ochram non  
 longè à Tridento effossam, misit ad me hoc anno Martinus Guidottinus Tridentinus, seplasiarius harum rerum diligens in-  
 quisitor, qua nullam hætenus uidimus meliorem. Ochra in libris simplicium medicamentorum non reperio meminisse Ga-  
 lenum: tametsi eius mentionem fecerit commento I I. in Hippocratis prognostica de uomitione agens, cum inquit. Ochra  
 enim genus quoddam terræ est, cuius potissimum Attica probatissima est. Quæ ὀχρα Græcè, ochra item Latine & Italicè Nomina.  
 appellatur.

Κιννάβαρις

CINNABARIS.

CAP. LXIX.

**H**allucinantur qui cinnabarin minio eandem esse existimant. Minium enim in Hispanijs ex lapi-  
 de quodam argenteæ arenæ permisto, temperari solet, alioqui non dignoscitur. Fornacibus au-  
 tem in florentissimum, flagrantissimumque colorem permutatur. In metallis uerò strangulantem ha-  
 litum eructat, itaque facies incolæ uescis obuelant, ut per illas spectent, nec respirando noxium aerem  
 attrahant. Eo pictores ad sumptuosa parietum ornamenta utuntur. Cinnabaris uerò ex Aphrica de-  
 fertur, & magno constat. hætenus inuenitur, ut uix uersicoloribus pictorum lineis satisfaciatur: intento  
 colore, nec diluto præditum: quare quidam sanguinem esse draconis existimauerunt. Vim habet cin-  
 nabaris hæmatitæ lapillo eandem. Conuenit ad oculorum medicamenta, uerum efficacius: magis  
 enim adstringit, & sanguinem cohibet. Ambustis igni, & papularum eruptionibus, cerato excepta  
 medetur.

**C**innabaris, qua officina, & pictores utuntur, longè sanè differt (ut planè constat) à Dioscoridis Cinnabari, quandoqui- Cinnabaris  
confid.  
 dem nostri usus cinnabaris res factitia est ex sulphure, & argento uiuo diu arte quadam igne torrefactis. Est &  
 aliud cinnabaris genus fossile, & sponte per se nascens, ut postea dicitur: uerum non ut factitium copiosum, nec adeo colore  
 præcellens. Quæ autem à Dioscoride describitur, ex Aphrica deferitur, eadem facultate pollens, qua hæmatites lapillus,  
 quem non modò prætulit ipse foris appositum ad plures oculorum morbos; sed etiam intus assumptum, ad urinae angustias,  
 muliebrium locorum defluxiones, & cruentas exspuitiones. Quibus utique affectibus uulgaris usus cinnabaris nullo pacto  
 competere potest, quod propria ni erodat, exulceret, & haustum perniciem adferat, & proinde sit oculis, & internis uisceri-  
 bus inimica. Ceterum quidam inter ea, quæ hac etate in usum medicum ueniunt, Dioscoridis cinnabaris esse possit, non  
 equidem ausim decernere, sed potius quod sentio, adducor, ut coniecturis quibusdam assequar. quippe quod Dioscorides Cin-  
 nabarin nullis notis descripserit, neque tradiderit an factitia res sit, aut fossilis, an ex plantarum materia proueniat. Sed an-  
 teaquam coniecturas eas afferam, quibus constare uidetur Dioscoridis cinnabari seplasia nostrates non destitui, Plinij sen-  
 tentia cognoscenda est, qui lib. xxxi I I. cap. vi I I. affirmatè scribit, nil aliud esse cinnabarin, quàm draconis saniem, elisi ele-  
 phantorum morientium pondere, permisto utriusque animalis sanguine: quodq; nullus alius sit color, qui in picturis propriè  
 sanguinem reddat: & quod ea etiam antidotis medicamentis sit utilisima. Id quod pariter affirmat Iulius Solinus in uar-  
 ria historiarum lectione. Ad hæc scire conuenit, gummi cuiusdam arboris in Aphrica nascentis ad nos deferri, quod etiam  
 hoc æuo sanguinis draconis lacrymam officina uocant, colore sanguinis, pellucidum, leue, & fractu minime contumax. Hoc  
 nostrates officina uulgo uocant Sanguis di drago in lagrine, alterius differentia, qui pluribus imposturis passim in orbiculos  
 coactus uenditur. Priorem itaque non ab re lacrymam appellant, quod scribat Aloisius Mustus patritius Venetus in suis  
 in Aphricam navigationibus, ex arbore quadam hoc gummi collacrymare, colore, & substantia, sanguini simili: inciso ta-  
 men ab incolis prius arboris cortice, ut fusus inde effluat. Hoc (ut idem subdit) eneis cacabis excipiunt, & igni resina mo-  
 do decoquunt, quousque consistat draconis sanguinem, nescio qua ratione ducti, ipsum appellantes: nisi id eueniat, quod for-  
 tasse sua lingua plantam, à qua defluit, draconem appellant. Ex his itaque nobis iure coniectare licebit, gummi hoc Dioσκο-  
 ridi



Plinij error.

Obiectionis  
dilutio.Fuchsi opinio  
reprobata.Minium Dio-  
scoridi quid no-  
bis.

ridi facile cinnabarin esse, quod primum non aliunde, quam ex *Aphrica* deferatur, nec inde copiosum. quod item pictoribus expetatur, ut intento eius colore, purpureas, rubentesq; concinnent umbras, ubi prius picturas rubro, vel purpureo insecerint. quod deinde ob raritatem, etiam hoc tempore, quo frequentius in *Aphricam* nauigatur, non uili ueneat pretio. quod denique (ut *Dioscorides* inquit) uiribus hamatita lapillo per omnia respondeat. Nam, ut periculum facientibus liquido patebit, adstringendi ui pollet, & maiore quidem quam hamatites. quo fit, ut felicius eo utantur medici ad muliebres, & dysentericas fluxiones, ad cruentas excreationes, ad firmandos commotos dentes, & roborandas ginginas. His accedit, quod si *Dioscoridis* etate non deerant, qui Cinnabarin esse draconis sanguinem existimarent, mirum sane non fuerit, si per plures etates producta hac falsa opinio ad huc usque tempora inualuit. At ipse, ne simplicium medicamentorum doctrinam sectantes hoc tenerentur errore, inanem eorum sententiam silentio inuoluendam non duxit, qui cinnabarin draconis sanguinem appellabant, cum inquit. Hactenus inuenitur cinnabaris, ut uix uersicoloribus pictorum lineis satisfaciat, intento colore, nec diluto præditum: quare quidam sanguinem esse draconis existimauerunt. Ex his igitur cum coniecturis, tum rationibus colligendum esse putauerim, hanc lacrymam, colore sanguinem præseferentem, legitimam esse *Dioscoridis* cinnabarim. Caterum uidetur hac in re manifestè aberrasse *Plinius*. quandoquidem etsi asserat is cinnabarim nil aliud esse, quam draconis ferocissima belluæ sanguinem, elisæ elephantorum morientium pondere; cum tamen dixerit nullum aliud reperiri colorem, qui in picturis magis ad uiuum sanguinem reddat, quam cinnabaris, facile deprehenditur error. Quippe necessarium sanè fuerit, ut de hac lacryma omnino intellexerit, putaritq; falsus uulgari appellatione, lacrymam hanc illum draconis sanguinem esse, ab elephante (ut referunt) collisi. Nam consentaneum minime uidetur, ut huiusce belluæ sanguis extra uasa in terram diffusus, puluere & lapillis commixtus, situ & putredine obductus contabefactusq; uiuum, ac uerum sanguinis colorem referre possit. quemadmodum nec ille sincerum sanguinis colorem præbet, quem impostores suo arbitrio faciunt, ex hircino sanguine, rubrica Sinopica, uel fabuli, confusis lateribus & sorbis, diutius insolatis, illius pro posse colorem, & substantiam imitantes, qui ex collisis simul draconibus, & elephantibus (si tamen uera narrant) emanare solet: quiq; iam longo tempore ad nos aduehi desiit. Quo postea factum esse opinor, ut in eius defectu factitium supposuerint impostores, & hanc fraudem excogitauerint: neque solum ea ratione, quam modò diximus, ipsum parant; sed etiam modis alijs compluribus, resinas, rubiæ insectoriæ radices, brasili decoctum, tragacanthæ lacrymam, rubricas, & alia permulta immiscetes, quæ ne longior sit sermo, quam series ipsa exposcat, silentio duximus inuoluenda. Verum hic fortasse illud quispiam nobis obtrudet, quod cum hoc loco scribat *Dioscorides* de metallicis tantum, ac fossitijs tum coloribus, tum medicamentis, consentaneum minime uideatur, ut his inseruerit arborum lacrymas, quarum historias, & facultates, diffusius libro primo pertraxit: & ob id omnino credendum sit, cinnabarim fossile esse medicamentum. Hæc obiectioni ita responsum uolumus, quod cum ea hoc loco recenset *Dioscorides*, quæ ob colorum uitorem, in pictorium ueniunt usum, nempe cerussam, chrysocolam, Armenium, cæruleum, Indicum, ochram, & alia pleraque, non mirum, nec præter institutum mihi sanè uidetur, quod his etiam cinnabarim adiunxerit, quanquam arboris fuerit lacryma. Videmus enim inter hæc Indicum quoque à *Dioscoride* connumeratum esse, quod tamen nec fossile, nec metallicum est, sed in India spumæ instar, ex arundinum quarundam germinatione sponte prouenit: atque etiam arte quadam fit ex isatide herba in insectorijs officinis. Ex his itaque omnibus palam fieri arbitror, quod communis usus cinnabaris, quam *Dioscoridis* Minium, quod in fornacibus fiat, & florentissimum, flagrantissimoq; colore spectetur, esse mihi semper persuasi, ab ea longè diuersa sit, de qua author noster hic mentionem facit. Est enim, ut suprà dictum est nostri usus cinnabaris fossilis, & factitia: nota hæc omnibus, & frequens: illa uero rara, nec multis cognita. Fossilem (ut proxima commentatione latius dicetur) uidimus frequenter nos in argenti uiui fodinis, Hydria monte, qui una tantum diæta à Goritia distat, circa Carniolesines. Lapis est purpureus ad rubedinem declinans, hamatita lapidi æmulus, non admodum durus, impensè tamen grauis, tantoq; plerumque argento uiuo prægnans, ut per se, nulla ignium ui guttatim exiliat. Factitia eodem loco plurimum etiam paratur ex argento uiuo & sulphure, fictilibus quibusdam conclusis, & flagrantissimo igni admotis, donec ad saturitatem rubescant. Id quod fieri à natura crediderim in ea, quæ fossilis fuerit, in terræ uisceribus. Nullus harum usus in medicamentis, quæ intus in corpus sumuntur, quod perniciosæ sint, & uenenosæ. Hinc fortè factum est, ut existimauerit *Fuchsius* medicus clarissimus, in *Nicolai Myrepsici* codice in *Damasonij* antidoto ab aliquo imperito additam esse cinnabarim. Sed in hoc alia planè à *Fuchsi* opinio nostra est, quippe quod putem *Nicolaum* eo in loco non de fossitia, uel factitia cinnabari intellexisse, sed de ea arboris lacryma, de qua scripsisse *Dioscoridem*, iam euidentissimum, ni fallor, à nobis factum est. Nam cum cinnabaris hæc *Dioscoridis* testimonio, hamatita lapillo pares habeat uires, probaueritq; is hamatitem ad urinæ difficultatem, dubitandum sanè non est, quin consilio antiquorum cinnabarim ea in antidoto addiderit *Nicolaus*, quam speciatim ad difficultatem, & stillicidium urinæ commendat. Caterum quanuis communis usus cinnabaris in medicamentis, quæ sumuntur in corpus, omnino leuialis, & perimens sit; constat tamen ijs utiliter admisceri posse, quæ exterius adhibentur, nempe suffimentis, quæ fiunt ad delendam Gallicam luem, ubi cætera non profuerint remedia, unguentis item nonnullis ad idem facientibus, & ad contumacia ulcera, aliisque medicamentis, quorum uires longum esset in præsentia recensere. Porro cum dicat *Dioscorides* hallucinari eos, qui cinnabarin minio candem esse existimant, cumq; etiam scribat sequenti capite argentum uiuum ex minio fieri, quod abusiue cinnabaris dicitur, omnino mihi persuasum uolui, nil aliud *Dioscoridi* esse minium, quam fossile hoc, quod diximus cinnabarim fossitiam hodie appellari, à quo argenti uiui plurimum eliciunt in Hydria fodinis. Auxit præterea opinionem ipse *Dioscorides*, quippe qui asserat Minium in metallis strangulanti halitum eruere, ob idq; fossiles uescis sibi faciem obuolare, ut per illas spectent, nec respirando noxium uaporem attrahant. Quandoquidem ubi cinnabaris in Hydria monte foditur (ut ego uidi, & testari possum) artifices eam decoquentes fictilibus quibusdam ad id conflatis, & conuerso simul ore argilla circumlitis, ut inde argentum uiuum eliciant, nares, & os linteis sibi obstruunt, ne noxio uapori liber pateat aditus: quod non modò huiusce halitus noxa, anhelosi fiant, qui hauserint, sed plerumque dentes uniuersos amittant, putrescentibus circumquaque ginginis, ut quidam apertissime testantur, qui spreto narum, & oris uelamento, ut cæteris uiderentur fortiores, edentuli prorsus



propr̃us facti sunt, continuo tremore concussi. Accedit huc Vitruuij auctoritas, quæ sententiam nostram maxime tuetur. Ipse enim septimo volumine suæ architecturæ, ita de Minio differit. Ingrediar minij rationes explicare. Id autem agris Ephesiorum Cilbianis primum memoratur esse inuentum, cuius & res, & ratio satis magnas habet admirationes. Foditur in gleba, quæ ἀρδρα dicitur antequam tractationibus ad minimum perueniat, uena uti ferro, magis subrufo colore, habens circa se rubrum puluerem. Cùm id foditur, ex plagis ferramentorum crebras emittit lacrymas argenti uiui, quæ à fossoribus statim colliguntur, hac Vitruuius. Nos equidem hoc idem uidimus in Hydria montis fodinis: ubi plerunque euenit, ut uulnerata ferramenti uena, argentum uiuum fonticuli instar, in substratam defluat humum. Caterum Plinio minimum diuersorum est generum, ut loco superius citato legitur, ubi cuncta eius genera retulit his uerbis. Inuenitur in argentarijs metallis minimum quoque, & nunc inter pigmenta magnæ auctoritatis. Theophrastus tradit inuentum minimum à Callia Atheniense initio superante aurum: posse excoqui arenam rubentem in metallis argenti: hanc fuisse originem eius. Reperiri autem iam tum in Hispanijs, sed durum & arenosum. Item apud Colchos in rupe quadam inaccessa, ex qua iaculantes deciderent: id esse adulterum. Optimum uerò supra Ephesum Cilbianis agris. Arenam cocci colorem habere, hanc teri, dein lauare farinam, & quod subsidat iterum lauare. Iuba minimum nasci in Carmania tradit. Hermogenes & in Aethiopia. Sed neutro ex loco inuehitur ad nos, nec ferè aliunde, quàm ex Hispania. Sed adulteratur multis modis, unde præda societati. Nanque est alterum genus in omnibus ferè argentarijs, itemq; plumbarijs metallis, quod fit exusto lapide uenis permisto, non ex illo, cuius uomicam argentum uiuum appellauimus, sed ex alijs simul repertis. Steriles etiam plumbi suo colore, nec nisi in fornacibus rubescetes, exusti; tunduntur in farinam. Et hoc est secundarium minimum perquam paucis notum, multum infra naturales illas arenas. Syncero cocci nitor esse debet. Probat auri modo. Auro candente fucatum nigrescit, syncerum colorem retinet. Inuenio & calce adulterari. Ac simili ratione ferri candentis lamina, si non sit aurum, deprehendi illico. Hactenus de minio Plinius. Hinc igitur palàm est antiquis minimum & fossile, & factitium extitisse. Nèd sanè dubitauerim, quin in factitij genere acceperint ipsi cinnabarim factitiam, quæ passim in seplasiariorum officinis inuenitur. Id minimum hodie appellant pharmacopola, tum etià pictores, quod ueteres Græci Sandycem uocauere, ex plumbo, aut cerus sa in fornacibus perustis paratum. de quo etiam uidetur intellexisse Plinius. Κινναβάρη sic Græcis, ut Latinis etiam Cinnabaris appellatur: Officinis, Sanguis di dragro in lagrime: Italij, Cinabro: Hispanis, Sangre de dragon.

Υδραργυρος.

ARGENTVM VIVVM.

CAP. LXX.

**A**rgentum uiuum fit ex minio, quod abusuè cinnabaris dicitur, patinis fictilibus imposita, ferrea concha cinnabarin continente, & calice cooperta, argilla superlita, carbonibus succendunt. siquidem deterfa fuligo, quæ calici insidet, refrigerata in argentum uiuum coit. Quineriam inuenitur in argenti fodinarum tectis stillatim concretum. Alij per se in metallis inueniri tradunt. Seruatur in uitreis, aut plumbeis, aut stagnis, aut argenteis uasis: siquidem aliam materiam omnem exedit, & defluere facit. Potum uim perniciosam habet: suo enim pondere interna exest. Remedio est lac multum subinde potum, & uomitionibus reiectum, aut uinum cum absinthio, aut apij decoctum, aut semen hormini, aut origanum, aut hyssopum cum uino. Auri limata scobs, id est, ramentum quàm tenuissimum eorum mirabili est auxilio.

**A**rgentum uiuum omnibus notissimum, corpus est è fossilium genere, liquidum, & aquæ modo fluidum, colore argenteo, liuescente, pellucidumq;: substantia uerò lenta, tenui, in qua tam frigiditas, quàm humiditas exuperat. Hac igitur symmetria (ut chymistarum, qui se philosophos existimant, fert opinio) res est sanè admodum disposita ad metallorum omnium generationem. quamobrem ipsorum tum originem, tum semen argentum uiuum appellauere. Quinetiam non addensari putant, quòd ei non insit caliditas, & siccitas tanta, quæ ad id muneris obeundum sufficiant. Addunt temporis defectu id etiam euenire: ideoq; immaturum, indigestum, imperfectumq; reddi. Caterum relicta chymistis disceptandi materia, an ipsum metallorum quorumcunque prima fuerit materia, an aliter se res habeat, dicam, philosophorum tantum, qui de eo scripserunt, sententiam secutus, facile Argentum uiuum esse materiam ad metallorum generationem proximam. Quippe cùm facillimè omnibus se coniungat metallis, palàm nimirum fit, ijs gignendis aptissimam esse materiam, ijsq; præsertim, quibus facilius contactu inhaerescit: quandoquidem in habentibus symbolum (ut uulgata propositio est) & in consimilibus facilis est transitus. Hanc itaque ob causam eos hallucinari putauerim, qui dicunt, quòd si argentum uiuum in terræ uisceribus usque adeò decoctum esset, ut in aliquod fixum, firmumq; uerteretur metallum, in ferum potius, & in plumbum uerti deberet, quàm in argentum, uel in aurum. Siquidem certum est, quòd id facilius argento, auroq; contactu inhaeret, quàm cæteris. Hic autem est chymistarum ludus, qui tempus conterunt, & oleum & operam perdunt, id arte rescire existimantes, in quo natura ipsa defecit: quam (ut liquidum constat) nemo unquam ita ad unguem imitari potuit, quin ab eius mira solertia aberrauerit. Omnia metalla in argentum uiuum coniecta, supernatant, ut lignum in aqua, præter solum aurum, quod si iniiciatur, statim petit fundum, quòd hoc magis amplexetur, quàm cætera. Amplissima argenti uiui metalla (ut etiam in superiori capite diximus) uisuntur in Hydria monte, qui quadraginta millia passuum à Goricia distat, ubi continuo copiosum elicitor è lapide quodam fragili potius, quàm duro, colore ex nigro rufescente, & ad purpuram quadantenus uergente, ponderoso plumbi instar, & argento uiuo scintillante. Hanc uenam postquam effoderunt, conterunt, & in fictilia quædam angustiori orificij conijciunt, & recenti arborum musco obturant: deinde fictile alterum huic simile, latioris tamen oris, in terram sepeliunt, & alterius pleni inuersum orificium, in illud inferunt, & argilla circumquaque muniunt obturantq; oscula, & uasa simul connectunt, & firman, adeò ut uacuum fictile totum sub terra sit, dat, plenum uerò totum supereminet. Itaq; in aperta area quàm plurima seriatim collocant fictilia, & deinde ignem in ambitus succendunt, cuius ui calefacta uena, argentum uiuum guttatim distillat in substratum fictile. Hinc suo tempore

Argenti uiui comid.

Quorundam error.

ΥΥΥΥ exsunt



examant, & in utriculos quosdam reponunt, quod uasa ferè cuncta exeat, ac dilaceret, præter uitrea, uel fictilia uero circumlita. Quo fit, ut Dioscoridem mirari subeat, qui argentum uiuum in argenteis, aut plumbeis, stagnis sue, aut uitreis tantum uasis seruari posse scribit, quod aliam materiam omnem erodat, nisi codex hic deprauatus sit. Siquidem id falsum deprehenditur: nam argentum uiuum exest, ac destruit omnia metalla, quibus inhaerit. Ex quo potius, cum hæc à Serapione non scribantur, qui tamen Dioscoridis omnia ferè scripta bona fide reddidit, planè suspicandum fuerit, huius capiti plura subesse menda. id quod etiam uaria in hoc loco Oribasij & Elii confirmare uidetur. Reperiuntur autem in argenti uiui fodinis inter ipsius uenam peculiare quædam lapidis illius rufi zonæ, quem fossiores fossitiam cinnabarim uocant, de quo etiam in præcedenti capite diximus. Hic aded argento uiuo scatet, ut sæpius absque alio igne: inde per sese guttatim defluat. Euenit præterea dum fossiores mucronatis instrumentis, uenam effodiunt, ut purum profiliat argentum uiuum, decurratque celerius, ueluti & fonticulo quodam. Porro rari admodum sunt fossiores, & huiusce materie artifices, tametsi robustissimi fuerint temperamenti, qui eo in opere ad quartum usque annum incolumes perdurare ualeant: quippe ob noxium metalli habitum, partium omnium tremore concutiuntur. Cæterum Galenus libro IX. simplicium medicamentorum scribit, contra illud quod experimento comprobatur, Argentum uiuum ex sponte nascentibus non esse, sed ex ijs, quæ præparantur, uelut cerussa, ærugo, psoricum, lithargyros: fateturque se nullum huiusce medicamenti fecisse periculum, an interimat, si deuoretur, uel ubi foris fuerit admotum. Fit ex argento uiuo & sale, quod ammoniacum uocant, lethale illud medicamentum, quod officinæ chymistas secutæ, Argentum sublimatum appellant, utrisque simul admistis, & in uas uitreum comestis, ac inde in fornacem deductis, ut hæc ignium uis in uasis sublime tollantur, ubi salis modo concreuerint, lapidescuntque sacchari colore. Fit etiam ex Argento uiuo, & aqua, quam ex chalcantho, alumine, & sale nitro conficiunt chymistæ, arte quadam, & ignium ui, id quod recentiores quidam Præcipitatum uocant. Cui facultas inest sanè admirabilis ad contumacia ulcera sananda, eaque præsertim, quæ à Gallica lue emeruerunt. Sunt etiam qui dimidij scrupuli pondere deuorandum propinent admistis margaritis, alijsque quibusdam, quæ cor tueri non ambigunt, ubi quis Gallicis doloribus circa articulos constitit. Datur etiam melancholicis, Armenij lapidis modo, ut libello, quem de morbo Gallico scripsimus, abundè dictum est: nanque eosdem præbet effectus, uomitionibus expurgans. Sunt præterea qui purum sincerumque Argentum uiuum hauriendum præbeant non modò adultis, sed pueris, & infantibus ætate tenellis. Siquidem Brasanolus Ferrariensis uir sanè hæc ætate clarissimus, suo de stirpium examine pro certo scribit, sæpius se dedisse Argentum uiuum infantibus deuorandum ui uermium semimortuis, qui illico sanati sunt: idque fecisse ait in ultima desperatione. Sed quomodo, uel qua mensura, uel pondere dandum sit, silentio inuoluit. At Goritienses obstetrices, ubi grauida diu in partu laborauerint, statim Argentum uiuum scrupuli pondere nullis incommodis potandum exhibent. Quo fit, ut faciliè mihi persuaserim, Argentum uiuum potantes hand necare, nisi pondus, uel mensuram exceßerit. Non tamen crediderim, quod solo pondere interimat, ut quidam putant Dioscoridem tantum secuti, ut latius libro sexto differemus. Sed quoniam Argentum uiuum nobis in mentem reuocauit

**Auri historia, & præstantia.**

**AVRUM** omnium metallorum preciosissimum, præstantissimumque, cum eius nusquam, quod exest, meminerit Dioscorides, crederem profeud non paucam naturæ rerum iniuriam à me illatam iri, si huius tam pretiosi metalli, cuius inextinguibili siti uniuersus aestuat mundus, historiam, & facultatem silentio præterissem. Quandoquidem ob ipsius splendescentem coloris nitorem, opinati sunt naturæ operum indagatores, admirabiles auro inesse facultates, quibus homines non modò meliores fieri possit, sed & longæuos reddere. Quapropter mirum non est, si ipsum tanti faciat mundus, & ante cetera extollant homines. Auri itaque materiam nil aliud esse scribunt, quam substantia elementaria sibi inuicem proportionem respondentem. Hæ autem simul commistæ, cum pari sint uirtute conformata, aliud sanè gignere nequeunt, quam amicabilem quandam, & optimam misionem, quæ fermentatione, & coctione perficitur. quo fit, ut inde tam indissolubili nexu uniantur, ut permanentes, & ferè indissolubiles fiant, aded quod, siue id eueniat cælestium corporum influxu, aut temporis ui, aut sagacissimæ naturæ opere, aut, his omnibus unà concurrentibus, conuertuntur eadem substantia in hoc metallicum corpus, quod uocant aurum. Hoc enim (ut diximus) ob sui tum ingentem temperiem, tum unitatem, tum optimam misionem, aded densum euadit, quod non modò quandam communem consequitur permanens, sed incorruptibilem ferè temperiem, & causam quandam, ob quam superflui nihil continere possit. Hinc igitur est, quod quanquam longioribus seculis aurum in terra, uel in aqua sepultum permaneat, nunquam rubiginem contrahit: sicut in igne diutius permansens, non modò aliqua ex parte non comburitur; sed & depuratus, & splendidus efficitur. Ad hæc ob optimam sui unitatem, nullo phlegmate, nulloque pingui redundat: ita ut perpetuò fulgeat, splendidissimumque perduret. Quinetiam trahentium manus nullo colore tingit, nempe croceo, aut nigro, quemadmodum cetera faciunt metalla. neque etiam aliquo odore, aut sapore gustantium, aut olfacientium tum nares, tum palatum inficit. Aurum intus in corpus sumptum, siue ex industria, siue inscijs deuorantibus, nullam penitus infert noxam, ut complura faciunt metalla: sed mirum in modum cor, & uitalem facultatem roborat, quod solis influxui acceptum plerique sapientes retulerunt. Quamobrem iure quidem dici potest, aurum omnium metallorum præstantissimum esse, ductile, colore lucido, illique persimili, quo cuncta à sole illustrantur. Insuper propria quadam attractrice ui pollet, qua respicientium animos allicit, & disponit, ut ab ipsis illico desideretur. unde quidam existimauerunt auro proprias quam plurimas inesse dotes. In Italia propriæ synceri auri fodinæ (quod sciam) nullibi extant. Atqui in Germania, Pannonia, ac Transyluania ea pluribus in locis habentur. Auri uenam ijs omnibus locis crediderim gigni, ubi cælum id causæ elementaris influat, ac disponat, de quibus antea differimus. Huius uena uarijs lapidibus impacta uisitur in asperriorum montium uisceribus. Verum ea omnium præstantissima auri uena censetur, cui coruleus lapis fuerit admistus: tanto enim melior hæc, quanto ponderosior, & calore ingentior: aded ut illa ceteras præcellat, quæ pluribus auri guttis scintillet, uel in qua plures auri lineæ intercurrentes conspiciantur. Est etiam auri ferax diuersorum fluminum arena. Siquidem proculdubio constat in Hispania Tagum, in Thracia Ebrum, in India Gangem & Pactolum, in Pannonia Istrum, in Germania Rhenum, in Italia Padum & Ticinum, aureas ducere arenas, à quibus arte quadam aurum omnium probatissimum elicitur. ueruntamen non omnibus eorum litoribus



litoribus aureæ eadem sunt arena. Auri vires prodidit Auicenna secundo sui operis uolumine, sic inquit. Aurum in omnibus suis partibus æquale est. Inseritur medicamentis, quæ atrabiliaris competunt morbis. Ad hæc ubi aëriali canterio sit opus, ignitum aurum cæteris præstat metallis, quod ulcus inde exortum citius consanescat. In ore contentum, anhelitus graueolentiam tollit. Auri scobs porphyrite lapide læuigata in ea medicamenta additur, quæ ad alopecias, & lichenas parantur, tam intus in corpus sumptum, quàm extrà medicamentis exceptum. Hæc item eodem modo diutius læuigata, adeo ut tactum ferè effugiat, oculis immittitur ad roborandam eorum aciem. Bibitur autem & ad cordis affectus, & animi mærores. Argentum uiuum quod Latinis, ἰδρύπυρος Græcis nominatur, Mauritanis, Zaibar, seu Zaibach: Italis, Argento uiuo: Germanis, Queck silber: Hispanis, Azogue. Aurum uerò Latinis χρυσός Græcè dicitur: Germanicè, Gold: Italicè & Hispanicè, Oro.

Auri vires ex  
Auicenna.

Nomina.

ΜΙΑΤΟΣ ΣΙΝΟΠΙΚΗ.

RVBRICA SINOPICA.

CAP. LXXI.

**R**ubrica Sinopis maximè probatur grauis, densa, ad iecinoris imaginem uergens, calculorum expers, concolor, cum diluitur, impendiò fusilis. Effoditur in Cappadocia, speluncis quibusdam, expurgataque defertur in Sinopem urbem, in qua uenditur: unde cognomentum accepit. Vim habet exiccatoriam, quasi inducendo obstruentem, & adstrictoriam. quapropter uulnerarijs emplastris, & pastillis exiccantibus, & adstrictorijs commisceri solet. Aluum listit, in ouo sumpta aut clystere infusa. datur iecinoris uitio laborantibus.

**H**odie profectò neminem inuenio, qui doceat, & explicet, quæ nobis legitima sit Rubrica Sinopica. Sed quantum ego conijcere potui (etsi id pro certo asserere non ausim) nullum è fossilium genere occurrit, quod magis Sinopicam rubricam nobis representet, quàm uulgarissimus bolus Armenus uocatus, is nimirum, qui in quadratas defertur massas, quiq; maximè uulnerarijs medicis expetitur ad sanguinis profusum cohibendum, & fracta ossa ferruminanda. Hæc rubrica (ut Georgius Agricola maximus fossilium indagator inquit) etsi iandudum ex Sinope Cappadociae urbe, unde nomen inuenit, tantam importabatur; constat tamen alibi etiam reperiri, non modò in proprijs uenis; sed in aurarijs, argentarijs, ararijs, ferrarijsq; metallis. Hanc omnino mihi opinionem illud auxit, quod certò sciam plurimum pseudoboli Armenij ex ferrarijs Iluæ Tyrreni insula fodinis ad nos quotidie conuehi: quod deinde colore sit iecinoris, pondere grauis, substantia densus: quod etiam in aquam coniectus facile dissiliat: quod denique sua ui exiccet, adstringat, & cogat. Hæc enim gleba, cum uerus bolus Armenius non sit, nil aliud (meo iudicio) esse poterit, quàm rubrica Sinopica, quanquam à Sinope non deferatur. Ceterum non desunt qui firmiter asserere audeant Armenium bolum, quem uulgò orientalem appellamus, Sinopicam esse rubricam; sed ij proculdubio hallucinantur. Plura enim sunt quæ palam faciunt, hos manifesto decipi, & in errore uersari. Si quidem ubi primum color expendatur, is sanè iecinoris non est, sed longè rubicundior. Præterea qui scribant Sinopicam rubricam esse pinguem, & in ore detentam butyri instar liquefcere, habeo profectò neminem. Deinde si vires expendamus, nusquam reperio scripsisse Dioscoridem, aut Galenum, Sinopicam rubricam, uiribus esse præditam, quibus uenenis, & animalium uenenosorum moribus occurrere possit; quemadmodum Armenius bolus orientalis. Siquidem is omnium probatissimorum medicorum consensu, qui passim eo utuntur, non solùm uenenis aduersatur, sed pestiferis quibuscunque morbis. Adde quod aqua maceratum baud facillè dissoluatur. Sed plura de his (Deo uolente) in secundo epistolarum nostrarum tomo differemus. Species Sinopidis (ut Plinius est author libro XXXV. cap. VI.) tres, rubra, & minus rubens, & inter has media. Quæ sanè differentia uisuntur pariter in uulgari Armenico bolo. Porro Manardus Ferrariensis libro tertio epistola quarta, Sinopice rubricæ meminit, quæ albo sit colore. Sed in hoc uirum alioqui celebrem mirari subit, quod non animaduertit non posse albam quàmuis terræ glebam Rubricam appellari. Rubrica, quæ Græcis μιάτος σινωπική, Latinis pariter ac Italis Rubrica Sinopica uocatur: Arabibus, Mogar, siue Magra: Hispanis, Almagra.

Rubrica Sinopica considerata.

Manardi lapsus.

Nomina.

ΜΙΑΤΟΣ ΤΕΚΤΟΝΙΚΗ.

RVBRICA FABRILIS.

CAP. LXXII.

**R**ubrica fabrilis ad omnia Sinopide inferior est. Optima Aegyptia, & Carthaginensis, lapidum expers, friabilis. Gignitur etiam in Iberia, quæ ad occidentem spectat, ochra exusta, & degenerate in rubricam.

**R**ubricam hanc ideo fabrillem appellauere ueteres, quod ea plerumque uterentur materiarij fabri ad lineas protrahendas infectis in ea funiculis. Nasci fabrillem rubricam in Lemno memoria prodidit Galenus, cum libro nono simplicium medicamentorum, tum etiam primo de antidotis, sed à Lemniâ sphragide plurimum differre. Verùm an communis usus rubrica, quæ uulgò Italis propriè dicitur Terra rossa, ea sit fabrilis rubrica, de qua hic meminit Dioscorides, cur pro certo affirmem non habeo. Quæ Græcè μιάτος τεκτονική, Rubrica fabrilis Latine dicitur: Arabibus, qui nullam faciunt differentiam inter hanc & Sinopicam, Mogar & Magra: Italis, rubrica fabrilis: Germanis, Roetelstein.

Rubrica fabrilis considerata.

Nomina.



**L**emnia terra cuniculoso in specu nata, è Lemno insula, palustri loco defertur, inibi electa & capri-  
no sanguini permista. quam incolæ cogunt in pastillos, & imagine capræ signant: unde & sphragi-  
da ægos, hoc est, sigillum capræ appellauere. Vim antidoti habet contra perniciosā uenena singularem:  
pota cum uino, & præsumpta cuoni uenena cogit. Contra ictus morsusque animalium, quæ exitiale  
uirus ei aculantur, prodest. Antidotis familiaris. Sunt qui hanc ad sacrificia utantur. est & dysente-  
riæ utilis.

Lemniæ terræ  
histor. ex Ga-  
leno.

**L**emniæ terræ amplam in Italiam notitiam suo tempore attulit Galenus medicamentorum omnium diligentissimus in-  
quisitor. quippe qui, ut hac sincerissima tandem potiretur, atque ut omnem impostorum fraudem detegeret, qui eam  
adulteratam uendebant, bis in Lemnum insulam nauigauit, ut eius uerba testantur libro 1X. simplicium medicamentorum,  
ubi ita scriptum reliquit. At aliæ sunt terræ differentie ex diuersi generis corporum nata commistione, qua ratione lapi-  
dosa, & arenosa habentur: atque admistam talium substantiam segregant largæ aquæ effusione ac maceratione, dum humi-  
dum efficiatur. Cum enim id effectum est, id quod defertur, atque inest lapidosum, atque arenosum, id omne subsedit, & ter-  
ra exacta supernatat. Tale quiddam & in Lemnia terra uisitur, quam cognominant quidam miltion Lemniam, id est, ru-  
bricam Lemniam, & alij quidam sphragida Lemniam, hoc est, sigillum Lemnium, ob impressum uidelicet illi sigillum Dianæ  
sacrum. Siquidem hanc terram sacerdos cum patrio quodam honore sumen, haud maculatis animalibus, sed tritico, atque  
hordeo piamenti gratia loco redditus, in urbem comportat: quam deinde aqua maceratam, atque in lutum humidum reda-  
ctam, ubi ualenter conturbauit, paulumque inde quiescere sinit, primum aquam, quæ supernatat aufert, & mox quod sub ea  
est lutum tollit, ac reliquum duntaxat, quod ad imum subsedit, lapidosum scilicet, & arenosum relinquit, ut inutile, ac super-  
uacuum. Porro lutum illud pingue usque id desiccet, dum mollis ceræ consistentiam accipiat: huiusque exiguis acceptis  
particulis, sacrum Dianæ signum imprimit. Ac postea rursum in umbra siccandum reponit, donec omnem planè humi-  
ditatem amittat, fiatque illud medicis omnibus cognitum medicamen Lemnia sphragis, siue sigillum. Sic enim quidam illam  
cognominant, ut dixi, ob impressam illi sphragida, hoc est, sigillum: ceu etiam nonnulli ob colorem Lemniam miltion siue  
rubricam appellitant: eundem enim, quem rubrica, colorem habet. Verum ab ea differt, quod contactu non contaminet  
atque illa: & secundum collem in Lemno, qui totus colore fuluo est, & in quo neque arbor, neque saxum, neque planta na-  
scitur, tantum huiusmodi terra uisitur. Porro tres eius signantur differentie: una quam posuimus terræ sacra, quam  
alij nemini præter unam sacerdotem contingere fas est: altera uero eius, quæ re uera miltos est, siue rubrica, utuntur au-  
tem ea potissimum fabri: demum tertia eius, quæ extergit, qua utuntur, qui lintea, & uestes lauant, quibus utique colli-  
bitum est. Ceterum cum & apud Dioscoridem, & alios quosdam scriptum legissem, Lemniæ terræ hircinum misceri san-  
guinem, atque ex luto, quod ea mistione conficiebatur, sacerdotem quas uocant Lemnias sphragidas tum conformare,  
tum consignare, cupiebam profecto & ipse miltionis modum inspicere, atque symmetriam. Itaque quemadmodum in  
Cyprum nauigaueram uidendorum, quæ in ea sunt, metallorum gratia, & in cauanā Syriam Palestinam pariem profectus  
fueram, bituminis & aliorum quorundam inspiciendorum causa; ita nec hi Lemnum enauigare piguit, ut quantum san-  
guinis terræ admisceretur, conspicerem. Nam cum iterum ex Asia Romam pedestri peterem itinere, per Thraciam, &  
Macedoniam, prius à Troade Alexandria in Lemnum adnauigauit, nactus illic nauem, quæ ad Thessalonicam cursum  
destinabat. Conueniebam autem cum nauclero, ut in cursu Lemno appelleret. Et sanè ille præstitit, sed non ad eam ci-  
uitatem, ad quam oportebat. Antea enim nesciueram duas esse in insula ciuitates, sed credebam, ut Samus, Chius, Cos,  
Andrus, Tenus, & omnes adeo, quæ in Aegeo sunt mari, unam duntaxat ciuitatem habent, toti insulæ cognominem; ita  
& Lemnum unam nominis sui habere ciuitatem. Porro ut ex naui descenderam, intellexi ciuitati nomen esse Myrinæ, nec in  
regione ciuitatis illius aut Philoetis templum esse, aut sacrum Neptimi collem, sed in altera, quæ uocatur Hephestias,  
nec ciuitatem eam Myrinæ esse propinquam. Cumque me nauclerus expectare non posset, distuli, ut cum Romam Asiam  
redirem, tunc Hephestiada uisarem: id quod feci, prout speraueram, & proposueram. Nam ubi ex Italia in Macedo-  
niam traiecissem, eamque penè totam pedestri itinere pertransissem, peruenissemque Philippis, quæ ciuitas est finitima  
Thraciæ, inde ad mare descendi, quod proximum aberat centum uiginti stadiis: primumque Thason transiis, distantem  
plus minus ducentis stadiis, atque illinc in Lemnum septingentis, ac rursum ferme septingentis in Alexandream Troada  
traieci. Ac proinde sanè ex industria tum de nauigatione, tum de stadiis adscripsi, ut si quem eadem, quæ me caperet  
Hephestiada uisendi cupiditas, cognito eius situ, sic nauigationem institueret. In tota nanque insula Lemno orientem  
spiciat Hephestias, occidentem uero Myrina. Et quod à poeta dictum de Vulcano est, qui Græcè dicitur Hephestus,  
Decidit in Lemnum, propter collis naturam occasionem sumpsisse fabulæ crediderim. Apparet enim combustio simili-  
mus, tum colore ipso, tum etiam quia nihil in eo nascitur. In hunc itaque collem sacerdos, quo tempore ego ad insulam  
accesseram, egressa, certo quodam tritici, hordei que numero in terram coniecto, aliisque quibusdam pro religione patria  
perpetratis, plaustrum totum terra impleuit. Atque ubi in urbem conuenisset, quæ dixi modo, illas fama hominum adeo ce-  
lebratas Lemnias sphragidas præparabat. Visum ergo mihi erat percontari, nunquid unquam antea hircinum, aut capri-  
num sanguinem huic terræ misceri solium, memoriæ proditum accepisset. Quo audito, omnes in risum soluti sunt, nec  
sanè quibus ex uulgò, sed uiri oppido quam eruditi, cum in alijs, tum præcipue in uniuersa patrie uistoria. Quin & a  
quodam librum accepi, quondam ab incolarum quopiam descriptum, qui omnem Lemniæ terræ usum edocebat. Quamob-  
rem nec me quoque piguit huius medicamenti periculum facere, acceptis sphragidum uiginti millibus. Sed & his, à quo  
librum

Lemniæ terræ  
uires.



- librum dono accepi, inter principes habitus, ad multa hoc utebatur medicamine: siquidem ad uulnera tum uetera, tum cicatrici inducendæ contumacia: ad hæc ad morsus uiperæ, atque adeo omnes ferarum morsus, necnon aduersus medicamenta lethalia, non antè modò exhibere, sed & post sphragide uti consueuerat. Addebat porò sese periculum fecisse medicamenti, quod quia fructum iuniperi accipit, *ἡ δὲ τὸν ἀρκυδίον* nuncupatur, cui utique indebatur & terra Lemnia: uonitumque cire aiebat, siquis cùm etiànum in uentre lethale uenenum hæreret, alexiterium siue amuletum ebibisset. Et sanè nos quoque huius fecimus periculum in lepore marino, & cantharidibus, cùm sese tale quippiam accepisse homines suspicarentur: uerùm hausto, quod Lemniam sphragida habebat medicamento, protinus omne cuomuerunt, nec postea ullum illis accidit symptoma eorum, quæ ad leporem, & cantharides comitari consueuerunt: tametsi conuicta esset perniciosorum medicaminum exhibitio. Ceterum an ad alia mortifera medicamenta, hæc inquam, quæ uocant deleteria, eandem uim habeat medicamentum, quod ex fructu iuniperi, & terra Lemnia conficitur, mihi utique ignotum est. At ille ab Hephestiade profectò asseribat, adeò ut & rabientis canis morsum eam sanare diceret in uino diluto epotam: at ulceri ex aceto impensè acri impositam. Sed & aliarum ferarum ictus, ex aceto sanare referebat, extrinsecus folijs herbarum insuper impositis, quæ putredini resistere didicimus. In primis uerò prædicabat scordium, deinde centaurium exile, inde marrubium. Porò si quando nos sanè ad ulcera cacoethe, & putrida terram Lemniam adhibuimus, magnificè profuit. *V*sus autem est, pro prauitatis ulceris magnitudine. Quippe id, quod grauiter olet, impendioque laxum, molleque est, ac sordidum, sustinet ut uel per acerrimum acetum Lemnia terra in lutosam soluatur consistentiam, aliorum more pastillorum, quorum alius alio utitur: dico autem Polydæ, & Prasionis, & Andronis, & qui nunc dictus est, quem Betinum uocant. Siqui dem hi omnes ualenter desiccantes prosunt ulceribus contumacibus, soluti interim quidem in uino dulci, interim sapa, interrim ænomelite, nonnunquam etiam alborum uinorum quopiam, aut fuluorum, aut flauorum, prout nimirum usus postulat.
- 20 Nam de talibus alibi definietur. Similiter uerò quandoque soluuntur aut ex aceto, aut uino, aut aqua, aut oxymelite, aut oxycrato, aut melicrato. Porò Lemnia terra ex aliquo comprehensorum soluta, medicamentum fit idoneum tum recentibus glutinandis uulneribus, tum medendis inueteratis, agrè ad cicatricem uenientibus, & contumacibus. Hactenus de Lemnia terra Galenus. Ex cuius quidem uerbis facillè conijci potest, Lemniam terram, quam ad nos hoc tempore conuehant mercatores Turcicis characteribus obsignatam, illegitimam esse, & minimè synceram. Quandoquidem constat Galeni testimonio, Lemniam sphragidem impensè rufescere, non autem subrufescere uel potius subalbescere, qualis hæc uisitur, quæ passim pro legitima, synceraque circumferunt impostores. Quamobrem eorum sententiam non omnino improbandam censemus, qui nil aliud esse Lemniam terram putant, quàm bolum Armenium, qui officinis seplastiariorum Orientalis cognominatur: præsertim quòd compererim (si uera fatentur negotiatores, qui mecum locuti sunt) bolum hunc non aduehi ex Armenia, ubi legitimum syncerissimumque Armenium lutum nascitur, sed etiam ex insula Lemno. Siquidem Armenium lutum,
- 30 quod bolum quidam uocant, præterquàm quòd ex Armenia adferri debeat, si Galeno medicorum principi credimus, colore est pallido ochræ instar, non autem impensè rubro. Id quod ipse Galenus libro nono simplicium medicamentorum in Samia terra mentione testatur, his uerbis. Ceterum durante hac immani, & graui pestilentia, ex Armenia ea, quæ Cappadocia finitima est, data nobis est terra, etiam siccantior, colore pallido. Lapidem qui donarat, non terram appellabat: promptissimeque in leuorem soluitur, ceu etiam calx: sic enim uidelicet nuncupo petram combustam. Verùm uti nec in illa arenosum quippiam admistum est, ita nec in Armenia. Nam posteaquàm in mortario pistillo comminuta est, adeò est lenis, nec plus est lapidea, quàm aut calx, aut Samius aster: tametsi non æquè ut aster lenis est. Itaque illo etiam magis conspissata est, minusque aëria: quamobrem opinionem, ac phantasiā præbet ijs, qui negligentius intuentur, quasi lapis esset. hæc Galenus. Ex quibus sanè perspicuum fit, quòd Armenia terra, siue lapis, uel lutum, ab Armenio bolo orientali uulgò uocato, quàm maximè dissidet. Ceterum ad Lemniam terram redeunt, quantum ex literis Doctoris Stephani Albacarij, qui Lemnum Insulam ferè totam circumuiuit, à clarissimo uiro Augerio de Busbeke Constantinopoli mihi transmissis, intelligere possum, locus, ubi nunc terra Lemnia inuenitur, nihil prorsus similitudinis præ se ferre uidetur, quod cum Galeni historia conueniat. Siquidem Albacarius, ad Augerium, qui eum in Lemnum hac tantum de causa ablegauit, ita de terra Lemnia scribit. Qui Insulam hanc incolunt Græci, dicunt nullibi in uniuersa Insula Lemniam reperiri terram, nisi hoc in colle, ubi nunc effoditur, nec unquam se intellexisse aiunt superioribus seculis alibi fuisse repertam; neminemque haberi suæ gentis scriptorem, qui aliter de ea posteritatis memoriæ commendauerit. Verùm non ob id facillè credam, ex hoc loco, Galeni uero, terram hanc effodi solitam. Quippe quòd collis descriptio, in quo terra hæc habebatur, apud Galenum huic minime corresponsdeat. Siquidem Galeno collis est combusto similis, fuluus totus, & in quo neque arbor, neque saxum, neque planta nascitur, sed tantum lemnia terra refertus est. Atqui contrario ferè modo collis se habet, in quo eiusmodi terra nunc foditur. Nam ijs præsertim locis, ubi huiusce terræ fodinæ habentur, lapides adeò magni reperiuntur, ut ex ijs pistinaria mola parari soleant. Collis præterea nusquam combusto similis apparet, nec ullum fului coloris in eo uestigium uidetur. Fertilis est totus, & arborum, plantarum, & frumentaceorum ferax. Cum enim ab incolis diligenter colatur, copiosum tritici, & leguminum, præsertim faseolorum, prouentum affert. Idem orientalem plagam respicit, & apud uicum quendam situs est, quem Repondi uocant. Terra autem Lemnia foditur in montis cacumine, quod in planitiem se extendit. Fodinæ ibi sunt tres, quarum duæ, è quibus superioribus temporibus Lemnia terra effossa est, corruerunt, & in totum deletæ sunt. Tertia autem, quæ putei modo in collem descendit ad Septentrionem uergit. Ad eiusdem collis radices, tres limpidiissimæ aquæ scaturiunt fontes, quorum duo, qui minores sunt, ad Septentrionalem plagam excurrunt. Tertius uerò, qui amplior est, ad meridiem progrediens, uiridarum quoddam irrigat. Hac in parte antiquum paruumque extat sacellum, pluribus in locis dirutum, ac ubique detectum (Sotiram hoc uocant) quòd Metropolitanus sacerdos und cum duobus Caloiris (ita præbyteros uocant) accedit eadem die, quo terra effoditur, & ibi Iesu Christi Saluatoris nostri transfigurationem in monte Tabor celebrant, suas canentes psalmodias. Verùm id non faciunt aliquam ob superstitionem, quæ seruari debeat, anteaquàm Lemnia terra effodatur, sed quòd ea die transfiguratio Iesu Christi celebretur. Ad

Lemnia terra  
quid censeatur.



hac quæ ibi foditur terra, maiori ex parte candidat, aut paulisper subribet, & si quando (ut Galenus in uniuersa Lemnia terra adeo saturata  
bro, aureoq; colore inueniatur, Armenio bolo per omnia similis, cum tamen Galeno in uniuersa Lemnia terra adeo saturata  
re rubescat, ut à rubrica nihil colore differat. quæ quidem rubrica, qua utuntur fabri ad lineas ducendas, in nonnullis Insule  
locis etiam hoc tempore è fodinis eximitur. Sed hæc Lemnia terra Galeni esse non potest, cum tangentes rubro colore  
inficiat. Hæc itaque me adducunt ad credendum, quòd aut ex alio colle Galeni tempore desumpta sit, qui tam longo tempo-  
ris tractu, aut terra motu, aut pluiarum inundatione corruerit, ut in alijs quoque locis factum esse scimus, aut, quòd idem  
collis, cultorum diligentia, ac laboribus faciem, & naturam omnino immutauerit. Nam inter ceteras syluestres plan-  
tas Chamæleonis albi plurimum profert. Effoditur terra hoc æuo quot annis non absque quadam superstitionis nota, cum  
sexta tantum Augusti die ad hoc obeundum munus accedant, sibi certò persuadentes, nullo alio tempore reperiri posse,  
quæ uiribus præstet. Qui fodiunt, Græci sunt, sed astantibus Turcis, nempe Insule Præfeto, quem Vainodam uocant,  
& alijs ex primatibus, qui Imperatoria munia obeunt. Verum non usque adeo fossi-  
uare possunt, quin ij effossa terræ aliquid non abscondant. Sed mirum est, quàm suauem odorem puteus ille spuret. Cæ-  
terum non omnis, quæ in puteo habetur, terra bona est. Quo fit, ut eam quæ inter fragiles quosdam lapides pinguis, lentaq; de-  
litescit, tantum recipiant, eamq; præsertim, quæ calculorum sit experta. Fodiunt à solis exortu sex continuis horis, & dein-  
de eam tantum in imam putei partem occludunt, quam annuatim fodere solent, nec referant, nisi ad statutam futuri anni  
diem. Nanque legibus cautum est, capitis pena, ne quis illuc clam, uel palam fodendi causa accedere audeat. Verum non  
multum eiusdem terræ effodiunt, cum fodinæ ambitus non nisi paucos fossi-  
res, quod exemerunt, diligenter eluit quidam, huic muneri obeundo designatus. Ea elota in suspensos aliquot transfertur sac-  
cos, ibiq; tam diu manet, quousque tota effluat aqua. Exemptam deinde manibus miscet, eamq; tandem in maiores, muno-  
resq; globulos fingentes, imperatorio sigillo obsignant. Demum siccari sinunt, & totam Constantinopolim in Scrinio, eodem  
sigillo occluso ad magnum Turcarum Imperatorem mittunt. Terra hæc in Lemno nusquam uenalis reperitur, quòd in nul-  
lius arbitrio relinquatur. Nam etsi permittatur, ut Insule præfectus, & alij quidam primates nonnihil obsignate terræ  
sibi accipere possint nemini tamē uedere audent, sed tantum amicis donant. Hoc idem facit, qui terram lauauit, cui ex lege sac-  
culus donatur, sed hæc principis sigillo non insignitur. Hæc ille, quæ optimis materia medica studiosis, considerata relin-  
quo. Sed animaduertendum est, quòd non desunt impostores, qui terram hanc adulterent, & pro legitima uendant. Ego  
ex officina Rustani Bassani aliquot sphragidum globulos acceptos mihi pro thesauro asseruo, quorum aliqui albi sunt, aliqui  
rubent, & nonnulli humane carnis colorem referunt. Nec ob coloris diuersitatem fraudem aliquam uereor, cum ipse Al-  
bacarius fateatur, reperiri terram hanc ijs omnibus coloribus infectam. Verum quandoquidem in ARMENIÆ terra  
sermonem deuenimus, non alienum fuerit, eius etiamnum uires referre ex Galeno, qui eas loco nuper citato in simplicium me-  
dicamentorum censu subdidit, sic inquit. Armenia terra, quòd summi desicret, ad dysenterias, & uentris proflumina, tum  
sanguinis expuitiones, catarrhos, ad hæc ad putrescentia oris ulcera in primis competit. Quin & eos magnificè iuuat,  
quibus ex capite in thoracem fluxio decumbit: quamobrem illis, quibus ex tali occasione assidua difficilis est anhelitus, na-  
lidae prodest. Sed & eos, qui phthoe laborant, adiuuat, ulcus enim eorum desiccat, ut haud etiam tussiant, nisi in uultu pec-  
cet non leniter, aut ambiens de repente ad intemperiem recidat. Ac mihi uidetur, quòd sicut in fistulas sæpe conspex-  
imus, non in alijs partibus duntaxat, sed in ipso etiam ano, ut citra collyrii immisionem, quòd sordem, aut gallum auferret, ip-  
so duntaxat exiccante medicamine, contraheretur, ac clauderetur; ita quoque in pulmonis eueniat ulcere. Siquidem &  
ipsum ab exiccantibus iuuari medicamentis perinde conspicitur, utique cum medioere est, non admodum magnum. Itaque  
nisi sunt quidam eorum, qui talia habebant, prorsum esse liberati. Ac quidam, qui Roma in Libyam talem ob causam pro-  
fecti sunt, planè se sanos esse credidere: & sanè usque ad annos aliquot inculpate transigebant: postea uero cum non pari  
degerent cura, & cautione, reditus morbi apparuit. Hos ergo, ut dixi, bolus Armenia euidenter adiunxit. Quin & eos qui  
Romæ agunt, qui assiduo difficultate spirandi discruciantur, magis etiam. Porro in magna hac peste, cuius eadem facies fuit  
atque eius, quæ Thucydidis memoria grassabatur, quotquot hoc medicamen bibere, celeriter curati sunt. Ac quibus non  
profuit omnes interiere, scilicet cum nec alio quouis iuuarentur. Vnde colligitur, quòd ijs duntaxat non fuerit auxilio  
qui planè erant incurabiles. Cæterum bibitur ex uino consistentia tenui, modicè diluto, si aut planè febri careat, aut leni-  
ter ea teneatur: sin grauius febriat, admodum aqueo. Non tamen calore uehementes sicut febres pestilenciales. Porro  
de ulceribus resiccati postulantibus quid attinet dicere, quantam uim habeat bolus hæc Armeniaca? Liberum est autem ut-  
cunque appellare uelis, siue lapidem, ut is qui mihi donauit: siue terram, ut ego; quandoquidem humidis rigari patitur. Hæc  
Etenus de Armenia bolo Galenus. Sed quoniam Lemnia sphragis, & Armenia terra, quòd uenenis maxime resistant, mi-  
hi in mentem redegerunt lapidem, quem Arabes suo idiomate Bezahar uocant, & contra deleteria medicamenta miris ad-  
modum laudibus celebrant, hic locus opportunus nobis uisus est, in quo de huius lapidis historia, ac uiribus aliquid differa-  
mus. Lapis itaque BEZAHAR, Mauritanorum testimonio, antidotum est omnium præstantissimum, sua speciali dote,  
contra omnia in uniuersum uenena: utpote qui non modò haustus; sed etiam adalligatus, ita ut nudam sinistri lateris car-  
nem contingat, omnia superet uenena. Lapis hic plurimum est generum, nempe flauus, puluerulentus, qui ex albo uirescat.  
Præstantissimus est flauus, deinde puluerulentus. Verum enim uero diligenter inspicere oportet, ne impostorum fallacijs  
decipiantur, qui hos lapides inquirunt. Sunt enim nonnulli alij lapides, qui hos facie representant, sed uiribus nullis præ-  
diti. Hunc Rasus experimento ductus, miris extulit præconijs, ita de eo scribens. Lapis Bezahar est mollis, colore flauo,  
sapore nullo. Cuius peculiaris uis est, ut uenenis omnibus aduersetur. quandoquidem ego contra haustum napellum hoc  
lapide usus sum felici admodum successu. Erat autem hic colore flauo albicante, lenis, & luminis modo splendens. Equi-  
dem certò testari possum (hoc enim pluribus experimentis compertum habeo) lapidem hunc longè magis præstare aduersus  
deleteria uenena, quàm cætera non modò simplicia huiusce facultatis medicamenta; sed etiam theriaca diela, & alia quouis  
antidota. Subdit præterea Abdalanarach, Lapidem, quem uocant Bezahar, iam ipsi uidimus apud filios Almirama cu-  
stodis

Armenia ter-  
ra seu boli ui-  
res ex Gal.

Lapis Beza-  
har historia, &  
uires.



stodis legis Dei : pro quo lapide is magnificam, ac propè regiam eadem Cordube rependit, initio belli. Lapis hic (ut diximus) ita uiribus contra uenena omnia pollet, ut non solum haustus duodecim granorum pendere ; sed uulnere impostus à mortiferis quibuscunque feris ictos, statim liberet: ueneno sudore expulso. Idem pariter iuuamenti adfert, si ore aliquo tempore sugatur. Verùm lapis hic inuentu difficilis fuerit, quòd non desint paribus notis lapilli, qui tamen nullam uim habent aduersus uenena. Sunt etiam, qui memorie prodiderint, in ceruorum oculorum angulis lapidem gigni, uiribus Beza-  
 10 har prædicto haud absimilem. Aiunt enim in orientali plaga ceruos longo senio confectos serpentes deuorare, quorum esu (si uera scribunt) reuiuenscunt. At ueneri superandi causa, serpentibus deuoratis, in flumini-  
 tradunt, capite tantum extra aquas exerto. Is autem sic permanentibus, humorem quandam lentum ab eorum oculis de-  
 flui, qui tandem solis ardoribus in lapillos inibi concrescit, glandis imaginem referentes. Hic itaque lapis ipsis è flumini-  
 bus egredientibus, ab eorum oculis (ut aiunt) statim decedit in humum: ubi ab ijs facile reperitur, qui rem omni diligentia ob-  
 seruauerunt. Sed an hæc historia uel fabula dici mereatur, rerum naturalium studiosis, & peritioribus indicandum relin-  
 quimus. Ceterum de admirandis Bezahardici lapidis aduersus deleteria uenena uiribus, & speciatim contra Napelli im-  
 manitatem, superius in quarto libro de ipso Napello differentes fusius diximus ; & quæ uidimus retulimus. Terra Græ-  
 cis λεμνία γῆ, seu λεμνία πῦρ, & σπαγίς; Latinis terra Lemnia rubrica, & Lemnium sigillum nominatur : Arabibus, Teri  
 15 machtim seu Thim machtim: Italis, Terra Lemnia: Hispanis, Tierra sellada.

Lapis in ocu-  
lis ceruorum  
natus.

Nomina.

Χαλκανθόν.

ATRAMENTVM SVTORIVM.

CAP. LXXIIII.

20 **A**tramentum sutorium genere quidem unum & idem est, molle, & concretum : sed in specie diffe-  
 rentias tres habet. Vnum nanque humoribus stillatim in cuniculos quosdam colatis, concrescit :  
 quare ab ijs, qui Cypria metalla conficiunt, stillatitium appellatur. Petecius ipsum pinarion uocat :  
 alij stalacticon, id est, stillatitium. Alterum simplici ratione fit in speluncis : postea transfusum in exca-  
 uatos scrobes, concrementum capeffit, quod pecton, id est, concretitium, propriè nominatur. Tertium  
 dicitur coctile, & in Hispania fieri solet : sed inutile, ac inualidissimum esse constat. Ratio parandi hæc  
 est. Aqua madefactum decoquunt, mox in piscinas transfundunt, & residere patiuntur. Hoc certis  
 diebus coalescit, in complures formulas digestum, tesserarum speciem reddentes, quæ racematim in-  
 ter se cohaerescunt. Optimum esse creditur cœruleum, graue, <sup>a</sup> concretum, translucens : cuiusmodi  
 stillatitium est, ab alijs lonchoton nominatum. Proximum concretitium. Coctile uerò ad infectus,  
 & denigrationes, aptius cæteris esse compertum est : sed ad medicinæ usum inualidius esse, experimen-  
 30 ta docent. Valer adstringere, calfacere, & crustas inducere. latas uentris tineas necat, drachmæ pon-  
 dere deuoratum, aut cum melle linctum : uomitus ciet. aduersus hausta fungorum uenena, ex aqua po-  
 tum auxiliatur. purgat caput aqua dilutum, & in uellere naribus instillatum. Vritur, ut paulò post in  
 mentione chalcitis ostendemus.

a Orib. συκ-  
αν, καὶ καδ-  
αν. i. denium,  
& purum.

40 **C**halcanthum, quod Latini Atramentum sutorium uocant, quoniam uitri modo pellucat, Itali Vitreolum nominant.  
 Duo eis genera in Hetruria. Vnum fossile, per sese in terræ uisceribus concretum, quod uulgò appellant Coppā rosa  
 colore uario. Siquidem chrystallo, sapphiro, Smaragdoq; simile in Germania natium chalcanthum uidimus. Alterum  
 factitium, cuius passim est usus, insectoribus expetitur. Præstat hoc plus, minúsue tam pro regionum, locorum, ac cœli  
 50 dispositione, quam ipsius fossilis materia, à qua arte conficitur. Veruntamen compertum est, Romanum cognomento (quan-  
 quam colore constet dilutius) cætera factitij genera præcellere. Secundum locum obtinet Cyprium, tametsi huic apud an-  
 tiquos palma. Quod autem è Germania adfertur, omnibus in Italia infirmius habetur: sed quòd sit colore cœruleo, nonnul-  
 los fallit. Ceterum chalcanthi materiam, quoniam gustantibus linguam uellicet, aspero, adstringentiq; sit sapore, putauerunt  
 quidam sulphureis, ferreis, ac ereis constare qualitatibus, quinetiam aluminis, nitri, salisq;. Chalcanthi uena, quæ foditur in  
 agro nostro Senensi pluribus sanè locis, præsertim maritimis in syluestribus plerumque uallibus, terrea potius, quam saxea ni-  
 60 situr, colore subcinereo, maculis nonnullis respersa, quarum aliæ ferri rubiginem, aliæ æruginem, colore referunt. Hæc dum  
 foditur, foetidum, graueolentemq; halitum eructat, sulphuris ferè instar, quam ob causam in conclusis, concameratisq; cuni-  
 culis nusquam foditur, sed aperto undique cœlo. Quippe si in subterraneis foderetur speluncis, metallorum modo, ob acer-  
 rimum, foetidissimumq; uaporem, fossiores noxio concluso spiritu facile interirent. Effossam itaque chalcanthi uenam in  
 acernum in longitudinem protrahunt, quandam super aream exaggerant, ubi aperto cœlo sex ad minus mensibus, imbribus,  
 50 roribus, pruinis, solibusq; die noctuq; macerandum relinquunt: quo tempore statutis quibusdam diebus ligonibus, & rastris  
 acernum dilacerant, subuertuntq; & iterum in eandem congerunt aceruationem, ut facilius hæc imbribus maceretur, coqua-  
 turq; solis ardoribus. Post hæc tectum acerno superponunt, ne amplius in posterum pluuijs diluatur, neque solibus plusquam  
 par sit, inarescat : & ita alijs sex mensibus materiam hanc fermentari patiuntur. Eligunt deinde locum, quò facilius è pro-  
 pinquis flumijs, uel fontibus ducantur aquæ: ibiq; sub cōstrueto tecto foditur alueus, qui ligneis asseribus, uel lateribus, et cal-  
 ce adeò stipatur, ut indita intus aqua nullo pacto prolabi possit. In hunc igitur alueum purissimam aquam deducunt, cui  
 demum tantum illius chalcanthi materia addunt, quantum huic negotio additi ministri satis esse censent : postea miscent ali-  
 quo tempore ligneis quibusdam instrumentis ad id paratis, quousque aqua in se omne quod inest chalcanthi receperit : deinde  
 60 excrementa subsidere sinunt, donec aqua chalcantho prægnans claritatem concipiat. His peractis foramina quedam pro-  
 pe aluei fundum in latere facta, recluduntur: & inde exiliens aqua in magnum excipitur receptaculum. Hanc itaque su-  
 munt, & in plumbeos alueos conijciunt (cætera enim metalla ab ea eroduntur) fornacibus quibusdam superpositos, & igne  
 subdito fernorem excitant, statutis horis. Demum ferri frustum immittunt, uel aris: siquidem aiunt chalcanthum nun-

Chalcanthi ge-  
nera, & huius.

ΤΥΥΥΥ 4 quam



Chalcanthi  
uires, & hist.  
ex Gal.

Brasauoli uana  
accusatio.

quam concrefcere, nisi huiusmodi imponantur metalla, quæ iniecta paruo tempore colliquesunt in aquam. Postquam autem debito tempore coxerint, ignem quàm primum è fornace eximunt, permittuntq; quiescere decoctum, quousque egelidum reddatur, ne plumbeus alueus, eo sublato, fornacis calore colliquesceret. Omnibus itaq; tepesactis, decoctam materiam eximunt, & in alueolos quosdam ligneos digerunt, ubi tandem concrefcit, aluminis rupei modo, sitq; chalcanthum. Si uerò aliquid supersit decocti, quod concrefcere nequeat, id totum iterum recoquunt, eadem seruata ratione. Sed longè aliter olim fiebat Cyprium chalcanthum, de quo Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, in hunc modum scribit. Forte fortuna & chalcanthum in chalcitin transire conspexi. Asportauit enim ex Cypro & huius medicamenti ingentem copiam. Extimum eius omne post annos plus minus uiginti chalcitis effectum est, intima eius parte chalcanthi specie seruante. Quobrem & usque in hunc diem quod sic mutatur, asseruo, obseruans dum ad inum usque uno quoque anno procedat mutatio, ceu chalcitidis in misy, ut est ante positum. Caterùm mirari subit de hoc medicamento, quo pacto uehementissime adstrictioni admista est caliditas non inflrenua. Constat ergo quòd omnium maxime condire, seruareq; carnes humiditas potest, nimirum caliditate humiditatem absumens, atque adstrictione substantiam contrahens, atque constipans: hoc enim opere nonnihil etiam humiditatis ipsius exprimit. Constringit uerò, desiccatur, atque contrahit in sese substantiam carnis. Porro quo tempore in Cypro diuersabar, hunc in modum medicamentum hoc colligi conspexi. Domus erat magna quidem, non tamen alta, ingressui in metallum obiecta. Ad parietem autem domus sinistrum, qui erat ingredientibus ad manum dextram, effossus erat specus in continentem collem, ea latitudine, ut tres sese uiri in eo contingerent, tanta uerò altitudine, ut uiro summe procero recto liceret incedere. Specus hic decliuus quidem erat sed non planus, & multis locis prærupitus. Porro ad finem eius quasi in stadium porrecti, lacus erat aquæ uiridis, & crassæ tepentis plenus. At in toto descensu calor similis qualis in primis balneorum edibus percipitur: quas, quòd in eis corpora præmolliri soleant, promalacteria appellare consueuerunt. Aqua uerò quotidie guttatim ex pertuso colle destillans, quatuor & uiginti horis diei, ac noctis colligi assolet ad amphoras Romanas quasi octo. Eam aquam uincti quidam in urnas quasdam quadratas fictiles in domo ad ingressum posita sitas, efferebant, in quibus paucis diebus concrefcebat fiebatq; chalcanthum. Mihi uerò ubi ad terminum effossi specus descendissem, ubi uidelicet tepida hæc, uiridisque aqua colligitur, aeris odor uisus est suffocans, & tolerare difficilis, chalcitin, æruginemque redolens. Hæc aqua quoque gustu præferebat qualitatem eiusmodi. Ea propter, & nudis, & cum scintillatione amphoras uincti exportabant, nec longiorem illic moram perferre poterant, sed celeriter recurrabant. Accensi autem erant mediocribus in specu interuallis lychni, qui nec ipsi longo tempore durabant, sed celerrime exstinguebantur. Hunc ergo specum pedetentim excavatum multis annis ab ijs tunc audiri. Hæc enim, inquebant, aqua uiridis, quam uides ex colle in lacum manantem, sensim se ipsi minor effici solet. At ubi prope adest ut desinat, rursus uincti, quod continens est ipsius collis, perfodere pergunt: enenitque aliquando olim, ut subito quicquid perfossum esset, concideret, omnesque ad unum occideret, ac totam uiam corrumpere. Id ubi fit, alio foramine fodiendo consueque insistant, quoad rursus aqua illis adsit. Hæc habui, quæ tibi de chalcantho exponenda censerem, & sanè fortasse non necessaria, caterùm quæ scire præstaret, quàm ignorare. Memineris autem, quòd ad sinistram manum ingredientibus conspectum nobis dixerim metallum foreos, chalciteos, & misyos. ut ex his conicere liceat, aquam pluuiam totius collis terram illam colluere, atque abluere, ex qua sponte quidem fiebat sory, misy, & chalcitis: & per fornaces æs, cadmia, pompholyx, spodium, & diphryges. Hæc de chalcanthi historia Galenus. Ex quibus palam fit, aquam uirescentem illam, quæ è monte in speluncam continuo stillicidio destinebat, nil aliud extitisse, quàm aquam, annuis imbribus in montem illum delapsam. Quandoquidem cum ob sulphureos, metallicosq; uapores, uniuersa montis moles rara effecta, undique innumeris meatibus scateret, non sanè mirum uidetur, si tractu temporis laberetur in inum, secumque deferret tenuiores chalcitis, misyos, foreos, tum etiam araria materiae partes: ibidemque calefieret, ac decoqueretur, sulphureis, bituminosis, alijsque metallicis ignibus in terra uisceribus conclusis: adeò ut tandem in cauernam illam descendens, naturæ opera id fuerit affecuta, quod factitium chalcanthum arte consequitur. Eam igitur ob causam in quadratis uasis extrâ paratis proiecta ea uiridis aqua, in chalcanthum coibat nulla adhibita coctionis ratione. Quinetiam opus non erat ferrum, uel æs in eam iniicere liquandum, ut concreskeret, quemadmodum in factitio fit chalcantho. quippe quòd dum per ararij montis meatus laberetur, æris innumera ramenta secum deferebat, quæ chalcitidis, & misyos, ui ab ipsa aqua contracta, in eandem liquecebant, argumento quòd æruginis modo uiridi esset colore. Ob id itaque statuendum fuerit, Cyprium chalcanthum concretum esse medicamentum ex chalciti, misy, sory, & ære conflatum. Id quod manifestè declarat Galenus, cum ait. Memineris autem, quòd ad sinistram manum ingredientibus conspectum nobis dixerim, metallum foreos, chalciteos, & misyos. ut ex his conicere liceat, aquam pluuiam totius collis terram illam colluere, atque abluere, ex qua sponte quidem fiebat sory, misy, & chalcitis: & per fornaces æs, cadmia, pompholyx, spodium, & diphryges. Hoc ego quoque maxime obseruavi in quibusdam chalcanthi fodinis in Tridentino agro, ubi chalcitin, misy, soryque non ambigimus reperiri copiosa. Sed cum hæc non animaduertisset Brasauolus, uir alioqui huius ætatis clarissimus, dum im prudentiæ Galenum accusare contendit, eius sanè seipsum magis accusat. Quandoquidem ubi Galenum sibi examinandum proponit, eo scilicet loco, in quo scribit chalcanthum è Cypro à se aduectum, tractu temporis consensescens, factum esse chalcitin, dicit & factitium uulgare nostrum illud idem efficere: neruntamen si in aqua resoluatur, iterum in chalcanthum concrefcere, quod manifestè indicat in ueram non transisse chalcitin: asserens hoc non expendisse Galenum. Verùm in hoc uidetur Brasauolus Galeni uerba haud rectè percepisse, cum inquit, quòd aqua, ex qua Cyprium fiebat chalcanthum, terram uniuersam diluebat, è qua chalcitis, misy, soryque fiebant in terræ uisceribus. Siquidem nil aliud dixisse uoluit Galenus, quàm quòd chalcanthum efficitur, mirum sanè non est, si ea quæ tractu temporis fit ex chalcantho, eundem præbeat effectum. Neque his obstat, quòd quis dicat Cyprium chalcanthum non solum ex chalciti fieri, sed ex misy simul, & sory. Quandoquidem (ut in proximo commentario dicemus) tria hæc chalcitis, misy, sory, ex ipsius Galeni sententia, eiusdem tum generis sunt, tum etiam facultatis. Chalcanthum sponte, & per se in terræ uisceribus conflatum, uisum junc puluerem misit nuper ad me Tridento Martinus Guidottinus diligens peritusque pharmacopola, in plures laminas per uniuersam massam

10

20

30

40

50

60



massam dissectum à misyos laminis aureis scintillis fulgentibus, quæ illas unam ab altera diuidunt. Quod sanè maximum prabet indicium, chalcanthum hoc nil prius extitisse, quàm chalcitin, quæ Galeno teste, misy semper superstat. Caterùm illud nil miri nobis adfert, quòd commendauerit Dioscorides chalcanthum potum ac deuoratum ad latas alui tineas, & ad fungorum uenena, eisi medicamentum erodens, & septica facultatis habeatur. Siquidem ad eosdem, & alios usus hoc tempore non modò chalcanthum ipsum quidam potui exhibent in pestilentia; sed etiam eius oleum, quod chymistæ uitreis organis magna ignium ui ab ipso chalcantho eliciunt, nullo sanè incommodo, sed magno sanè inuamento. quin etiam (ut ego expertus sum) datur commodissimè semisrupuli pondere ex aqua agrimonij calculosis, & ad ciendam remoratam urinam: Asthmaticis quoque, & suspiriosis perquam bellè conuenit, ex Tussilaginis, aut hyssopi decocto, limosos, rubiginososque dentes purgat, & nitidos reddit. ulcera maligna, & sinus iniectum curat. In summa ad multa utile est medicamentum. Qui illud in peste propinant, quod uulgò uocant Coppa rosa, in aqua rosarum dissoluunt, & iterum cogunt, reiteratis tribus, aut quatuor uicibus: dantque, obolum, uomitum concitantes. Quod Græci χαλκανθον, Latini quoque Chalcanthum, & Atramentum sutorium uocant: Mauritanii, Calcantum, Calcant, Calcand, seu Alcalcadis: Itali, Petriolo: Germani, Kupfer uasser: Hispani, Caparosa: Galli, Coperose.

Nomina.

χαλκίτις.

CHALCITIS.

CAP. LXXV.

**C**halcitis præfertur similis æri, friabilis, nec lapidosa, nec inueterata, intercurfantibus oblongis uenis, splendentibusque. Huic absterforia uis inest, exalfaciens, & crustas ulceribus obducens: purgat, quæ oculis, & eorundem angulis hærent. In genere leuiter erodentium est. Ad ignem sacrum, & ulcera, quæ serpunt, efficax est. Sanguinem è uulua, & naribus erumpentem, cum succo porri sistit. Gingiuarum uitia, depascentia ulcera, tonsillasque eius farina compescit. Vsta, & cum melle trita oculorum medicamentis longè utilior redditur. Callum genarum, & scabritiam absumit, abstergetque. Fistulas tollit, collyrij modo in eas adacta. Fit ex chalcite medicamentum, quod Pforicon uocant, duabus eius partibus, cum una cadmiæ additis, & ex aceto tritis. oportet autem in fictili obruere fimo diebus quadraginta, per Caniculæ ardores: sic enim fit acrius. idem quod chalcitis potest. Alij pares utriusque portiones in uino terunt, & eadem prosequuntur. Vritur chalcitis fictili nouo uiuis carbonibus superposito. Modus autem ustionis in humidioribus est, dum ipsa chalcitis bullas excitare desierit, & perfectè inaruerit: in reliquis uerò, dum mutata in floridum colorem fuerit, & sanguineum aut miniatum colorem contraxerit, tum demum eximenda est. Insidens autem spurcitia flatu expellenda, mox reponenda. Torretur etiàmnum perflatis carbonibus, usque dum luteo colore palleascit: aut fictili subditis candentibus prunis, subinde uersata, donec igni conflagret, & colorem mutet.

Pforicon.

Μίσυ.

MISY.

CAP. LXXVI.

**M**isy assumendum natione Cyprium, auri simile, durum, quod friando auri colorem imitatur, & stellæ modo splendet. Vim habet, & ustionem, cum chalcitide eandem, præterquam quòd pforicum ex eo non conficitur, excessus, defectusque ratione tantum differens. Aegyptium autem cæteris præstat, utpote quod efficacius habeatur, sed ad ocularia medicamenta multò supradictò inferius.

40

Μελαντηρία.

MELANTERIA.

CAP. LXXVII.

**M**elanteria geminæ est originis. quædam in faucibus cuniculorum, quibus æs eruitur, salis modo concreuit. Alia uerò in summa facie supradictorum locorum coit, quæ terrena est. Quinetiam inuenitur in Cilicia, & alijs quibusdam regionibus, fossilis quædam. Præstat quæ sulphuris colorem trahit, læuis, pura, æquabilis, & quæ contactu aquæ confestim nigrescit. Vim causticam eam obtinet, quam & misy.

Σόρυ.

SORY.

CAP. LXXVIII.

**S**ory existimarunt aliqui melanteriam esse, aberrantes: siquidem sui generis est sory, ei non absimile. Verùm forei uirus inest graue, & nauseam mouens. Inuenitur etiam in Aegypto, & alijs quibusdam regionibus, ut in Libya, Hispania, & Cipro. Præfertur Aegyptium, quodque frianti nigrius apparet, in multa foramina dehiscens, subpingue, insuper adstringens, & olfactu deuorationeque magnum uirus olens, ita ut stomachus in uomitiones effundatur. Quod autem friatum scintillas misyos modo non emittit, & alterius generis esse, & inualidum, censendum est. Vim, & ustionem supradictis similem habet. dolori dentium cauernis inditum medetur: eosque labantes firmat: ischiadicis ex uino infusum auxiliatur: illitum cum aqua, uaros extinguit. Medicamentis admiscetur, quæ capillos denigrant. Hæc autem ferè omnia, & alia, quæ ustionem experta non sunt, perustis ualidiora esse existimantur: præter salem, & uini facem, nitrum, calcem, & consimilia, quæ cruda remissiora sunt. com-  
busta enim uiribus efficaciora redduntur.

Tametse



Chalcitis, misyos, foreos, & melanteria cōsideratio.

Brafauli error.

Misyos, & cognatorum hist. & uires ex Galeno.

Nomina.

**T**Ametsi antea scripserim chalcitim, Misy, sory longis iam seculis latuisse, adeo, ut per pauci, uel potius nulli essent in Italia, qui hac legitima se uidisse affirmarent; postea tamen, & ipsius chalcitis & Misy quoque plurimum, ex Ducatu Braccianensi ad me allatum est, dum hic Pragæ sum in Aula serenissimi Archiducis Ferdinandi. Atqui primus qui Misyos frustum sanè pulcherrimum, aureis emicans scintillis, quin & Chalcitidis, & Soryos, quibus etiam chalcanthum adiunctum erat, misit ad me Tridento Martinus Guidottinus pharmacopola rei herbariæ, & metallicæ studiosus. Inuenta autem hæc sunt in quibusdam chalcanthi fodinis in Tridentino agro, quibusdam montibus non longè à Leuigo pago. Verum legitimam Melanteriam iandiu inuenimus in compluribus metallorum tumulis. Porro putat Musa Brafaulus, n. medicus nostri temporis celebris, chalcanthum nobis Romanum uocatum, uerum esse Misy, quod tamen ueritati, & rationi maxime repugnare uidetur. Quandoquidem præter id quod aurum colore minimè imitatur, minusque cum frangitur, aureis fulget scintillis, sed nitream tantum refert substantiam, palam certè omnibus est, Galeni testimonio, Misy factitium non esse medicamentum, sed sponte & per se factum in terræ uisceribus. Ipse enim libro 1 x. simplicium medicamentorum, de chalcantho scribens inquit. Memineris autem, quod ad sinistram manum ingredientibus conspectum nobis dixerim metallum foreos, chalciteos, & misyos. ut ex his conijcere liceat, aquam pluuiam totius collis terram illam colluere, atque ablueri, ex qua sponte quidem fiebat sory, chalcitis, & misy: & per fornaces æs, cadmia, pompholyx, spodium, & diphryges. Præterea idem de sory, chalcitide, & misy differens testatur (ut latius inferius patebit) dum in eorum ingrederetur metallum, quasdam inus se conspexisse ueluti zonas, alias super alias in longum porrectas, numero tres: quarum infima erat ipsius foreos, super quam erat altera chalciteos, suprema uerò misyos. Id quod manifestè ostendit, tria hæc sponte in terræ uisceribus fieri, non autem ullo artificum ingenio, ut Romanum chalcanthum fieri nemo non intelligit. Constat præterea nullam factitij chalcanthi speciem esse posse misy, quod scripserit Galenus chalcitin transire in misy, non autem misy in chalcitin. Idcirco cum Galeni testimonio, & uulgari experientia omnibus perspicuum sit, non tantum Romanum chalcanthum, sed omne, cuiuscumque generis tractu temporis degenerare in chalcitin, nullo pacto fuerit censendum, Romanum chalcanthum esse misy. Vnde rectius fortasse dicere potuisset Brafaulus, chalcanthum foreos magis speciem referre, quam misyos. Nam (si tantæ auctoritatis apud doctissimos quosque medicos fuerit Galenus) quemadmodum chalcitis uertitur in misy, ita & sory transit in chalcitin. Sed ut omnibus huiusce facultatis studiosis hæc admiranda naturæ uis clarius innotescat, audiant, queso, Galenum de re hac differentem lib. 1 x. simplicium medicamentorum his uerbis. In metallo Cypri, cuius modò mentionem feci, in montibus Solorum, domus erat ingens, cuius ad parietem dextrum, sed ad nos utique, qui ingrediebamur, sinistram, introitus erat in ipsum metallum, in quo quasdam conspexi in longissimum porrectas ueluti zonas, alias super alias numero tres: infima erat ipsius foreos, super quam erat altera chalciteos, suprema misyos. Caterum id temporis præfectus metalli his commonstratis: Sicut, inquit, nunc aduenis in cadmia fornacaria inopia, ita horum trium admirandas has uides diuitias. Itaque ego cum eius multum accepißem, primum quidem in Asiam, deinde Romam attuli, & usque modò habui, elapsis iam annis plus minus triginta. Et sorte quadam absolutum fuit hoc opus ad usque octauum librum, ante annos uiginti, nec adiectus fuit nouus hic, partim quod lapides quosdam nondum conspexissem, partim ob alia negotia, quæ mihi interea temporis obuenere. Nunc autem cum nonum hunc librum cæteris addere pararem, interea sortè fortuna mihi accidit res spectatu longè pulcherrima, ac si quispiam eo studie, ac industria magno cum artificio effecisset. Nam cum misy opus haberem, ad medicamen quoddam præparandum, bolum eius accepi, quam ferè plena manu teneas, qualem sanè consistentiam misy non admodum solet habere, cum in parua frustula diuidatur. Miratus itaque insolitam eius condensationem, bolo facta extimum quidem misy circumquaque reperi, eius quod intus erat, uelut efflorescentiam. Porro sub eo inter chalcitin uidelicet, & misy, quiddam erat medium uergens ex chalcite ad misy, ex dimidio iam commutatum: principio enim bolus fuerat chalciteos: caterum quod in alto erat, perfectæ erat chalcitis, nullam dum alterationem experta. Hoc igitur ubi uidissem, cogitatione repetens, & in metallo ita super chalcitin nasci ipsum misy, ut ærugo super æs, in mentem subiit inspicere, quod seruabatur adhuc apud me reliquum ipsius foreos, nunquid & ipsum ullam accepißet mutationem in chalcitin: & nonnihil certè apparuit suspicionis, ut uideretur & ipsum sortè longo tempore mutationem in chalcitin posse accipere. Itaque mirum non est tria hæc medicamenta eiusdem genere facultatis esse, sory dico, chalcitin, & misy, tenuitate, & crassitudine partium inter se diuersa. Crassissimum enim est inter ipsa sory, tenuissimum, misy, mediam utriusque facultatem habet chalcitis. Adurunt uniuersa hæc tria, & escharas quas uocant, efficiunt. Attamen etiam si urant, nonnihil quoque adstringunt. Caterum misy admotum carnibus duris, minus chalcite mordicat, tametsi ea non minus sit calidum: uerum id habet, quod tenuium partium essentia sit. Porro cum utraq; hæc in decoctionibus fundantur, & magis chalcitis, quam misy; sory tamen non liquefit, nimirum quod lapidosius sit, ac uehementius compactum, sicut rursum misy, quia à congenito calore elaboratius est, ac proinde siccius chalcite, idcirco meritò quoque ægrius liquefit. Et libro 1111. de compositione medicamentorum per genera, idem Galenus ita scribit. Misy, & sory, ut didicistis, chalcitidi genere cognata sunt, ex una ut dicam radice producta, tenuius tamen apparet misy, ac minus mordax & urens, crassius sory est, & utroque siccit imbecillius. *Χαλκίτις* ut Græcis, ita etiam Chalcitis Latinis dicitur: Arabibus, Colcotar, seu Cholchotar: Italis, Chalcitis. *Μίσυ* uerò Græcè, Misy item Latine uocatur: Arabicè, Zeg, siue Zagi: Italicè, Misi. Quæ deinde Græcis *μελαντερία*, Melanteria pariter Latinis appellatur: Arabibus, Bitirias, & Maltina: Italis, Melanteria. Quod denique *σόρυ* Græcè, sory similiter Latine dicitur: Arabicè, Surie, Alsurie, seu Alsur: Italicè, Sori.

Διφρυγες.

DIPHRYGES.

CAP. LXXIX.

**D**iphrygis tria genera esse creduntur. Quoddam enim metallicum est, quod in Cypro sola gigni cur: lutosum nanque extrahitur, ex luto cuiusdam inibi specus: extractum sole siccat, mox circumpositis sarmentis uritur. diphryges ideo uocatum est, quod & à sole, & à sarmentis uratur, arefeat, & feruere



& ferme torreatur. alterum perfecti æris quasi subsidens fæx est. siquidem post frigida aquæ offusionem, ut supra retulimus, cum de flore æris differeremus, sublato ære, fornacum ima parte cohærens id genus inuenitur, & adstrictionem, & gustum æris habens. Tertium sic fit. Lapidem pyriten, ut calcem multos dies cremant in camino: cumque colorem rubricæ contraxerit, eximentes recondunt. Quidam tradunt hoc ex sola materia, quæ lapidem æris gignit, fieri: quando in dictis areis afflata, & in scrobes tumulata peruritur. tunc enim ambientem scrobis locum comprehendit, & exemptis lapidibus nihilominus inuenitur. Præfertur, quod saporem æris reddit, æruginisque, adstringens, & uementer exiccans linguam: quod sibi exusta ochra non uendicat, quæ cremata diphrygis uice uænit. Vis eius adstringere, perpurigare, extergere, siccare, excrecentia consumere, ulcera serpentia, & quæ  
10 cacoethe uocant ad cicatricem perducere. Suppurationes terebinthina, aut cerato exceptum discutit.

**D**iphrygis genus illud, quod perfecti æris quasi subsidens fæx est, post frigida aquæ offusionem, ut Dioscorides inquit, sæpe ac sæpius uidimus in æuarijs fornacibus, Tridentino agro, & comitatu Tirolensi, ac inde etiam nobiscum detulimus. Sed quod è luto in Cyprio illo specu foditur, uiriturque sarmentis: quod item è pyrite lapide calcis modo exusto conflatur: quod demum ex sola æris materia fit, cum in areis afflatur, & in scrobes translata peruritur, hætenus mihi uidere non licuit: nec eorum, quod sciam, speciatim meminit Galenus, qui libro IX. simplicium medicamentorum de Diphryge in hunc modum disseruit. Diphryges mistam habet tum qualitatem, tum facultatem: habet enim in sese quiddam & mediocriter adstringens, & mediocriter acre: quamobrem ulcerum rebellium optimum medicamentum est. Conuexi autem & huius medicamenti uim ingentem ex Cypri Solis, ubi metallum ab urbe abest, quasi triginta stadijs. Proiectum erat enim  
20 in medio spatio ædium, quæ ante metallum extructæ erant, & uici, qui ei subiaceret. Cæterum præfectus, ac procurator metalli, id quod post cadmiæ reperiretur, esse dicebat inutile: itaque abiici, non secus atque ustorum in foco lignorum cinerem. Verum hoc mihi ad multa utile factum est medicamentum, tum ad putrescentia oris ulcera, siue per se, siue cum melle, cui de tracta sit spuma, tum ad anginam, uidelicet ubi iam per adstringentium medicaminum auxilium constitit, quod influebat. Præterea columellam ubi præsecuissem, ipso solo, & statim, & usque ad cicatricem sum usus: ac frequenter ex ætate oclusam efficit cicatricem tum huius particulæ, tum omnium adeo exulceratorum: sic in ulceribus omnibus pudendorum, atque ani. Usus autem similis est in oris ulceribus: siquidem eæ partes eisdem ferè medicamentis gaudent, nimirum calida similiter, & humida. Et libro IIII. de compositione medicamentorum secundum genera, sic inquit. Porro diphryges appellatum pharvacum, ulceribus ægrè humiditatis uitio ad cicatricem uenientibus aptissimum est: ualde namque siccatur, et si modice mordeat. Enimuerò id quoque præter acrem tum qualitatem, tum potentiam uim habet adstrictoriam. Quod Græcis  
30 διφρυγες, Latinis item Diphryges, Arabibus Diphrgis, Italis Diphridge nominatur.

Diphrygis consideratio.

Historia, &amp; uires ex Gal.

Nomina.

Αὐριπικόν.

AVRIPIGMENTVM.

CAP. LXXX.

**A**uripigmentum in eisdem metallis, quibus sandaracha, gignitur. Optimum existimatur crustosum, aureo colore micans, nulli materiæ permixtum, in squamas fissile: quale in Mysia Hellepontii nascitur. Huius duo genera fluxerunt. unum supra dictum est. Alterum glandis effigie, pallidum, & colore sandaracham imitans, glebosum ex Ponto, & Cappadocia defertur: quod etiam secundum locum tenet. Torretur in testa noua, uiuis carbonibus subiectis, assiduoque uersatur, donec igne flagret, & mutet colorem: deinde refrigeratum, tritumque reconditur. Vim habet adstrictoriam, & erodentem. Crustas cum uehementi uredine, & uiolento morfu excitat. reprimat quæ excrecunt, & capillos euellit.  
40

Σανδαράχη.

SANDARACHA.

CAP. LXXXI.

**S**andaracha probatur rufa, & a saturatior, & aliena materia uacans, friabilis, cinnabaris colore, sulphuris uirus redolens. Dos eadem, & uisio, quæ auripigmento. Explet alopecias, refina excepta: & scabros ungues cum pice eximit: contra phthiriasin ex oleo efficax est: tubercula cum adipe discutit. Prodest ad narium, orisque ulcera, & cæteras papularum eruptiones cum rosaceo: item condylomata. Datur ex mulso, purulenta extrussentibus. sufficitur quoque cum resina, aduersus ueterem  
50 tussim, raptò per fistulam nidore: uocem expedit cum melle delincta: suspiriosis cum resina in catapoptio optimè datur.

a Meum, &amp; Orib. εὐαδὴ. i. florida.

b Drag. ἀδ μέλιτι χρυσ. i. melle &amp;

**A**uripigmentum, & Sandaracha, medicamenta sunt eiusdem tum generis, tum facultatis, nec inter se in alio differunt, quàm quòd alterum magis, alterum uerò minus excoctum fuerit in terræ uisceribus, ubi gignuntur. Vnde etiam sequitur, quòd alterum altero tantum uirium tenuitate præstet. Quandoquidem nil aliud est sandaracha, quàm auripigmentum, quod maiori naturæ coctione colorem rubeum contraxit, & tenuius effectum est. Id quod periculo arte factò uerum deprehenditur. quippe si fictili, uel uitreo uase uratur auripigmentum, substratis candentibus prunis, breui (ut mihi pluries experientia compertum est) flammæ, & summè rubens contrahit colorem: perinde ac sandaracha: eoque magis, quòd plus calorigici ignis arte fuerit expertum, quàm ipsa sandaracha naturæ ui fuerit affecuta. Sandaracham summè rubens uidimus primum Venetijs in officinis, ubi auripigmentum, & cæteri ueniunt colores pictoribus expetiti. Veruntamen animaduertendum est (ut superius libro primo diximus) quòd hæc illa vulgaris Sandaracha non est, quàm Vernicem scriptoriam officinæ  
60

Auripigmenti, &amp; Sandarachæ confid.



ficina appellant : siquidem nil aliud hæc est, quàm gummi iuniperi. Errorem autem fecere neoterici illi, qui Mauritanorum nomina secuti (ijs enim gummi iuniperinum sandarach dicitur) idem gummi sandaracham nominauerunt : ita nomina turpiter confundentes, ut imperitis sæpe graviter in rebus ipsis errandi præbeant occasionem. Quamobrem ubi in Arabum monumentis, uel eorum, qui Arabicam factionem in omnibus sequuntur, medicamentum aliquod repertum fuerit, quod Sandaracham excipiat, de iuniperi gummi perpetuò intelligendum erit : ubi uerò id in Græcis codicibus inuentum fuerit, ea quidem sine controuersia erit assumenda, de qua hîc differit Dioscorides. Vocauerunt præterea recentiorum nonnulli Sandaracham quoque Sandycem, quam è combusta cerussa conficiunt, quòd fortasse hæc colore admodum rubescat. Sed hæc ab illa (ut supra retulimus, cum de cerussa sermonem haberemus) uiribus, & qualitatibus plurimùm diffidet. Est & Sandarachæ ceruginosi mellis genus, si Plinio credimus, qui libro XI. cap. VII. eius meminit. Ceterum illud non est silentio prætereundum, quòd Arsenicum officinis crystallinum uocatum, ideo quòd crystalli modo pelluceat, non sit per sese, nec sponte nascitur in auripigmenti fodinis, ut scribit Vannocius cuius mens in sua pyrotechnia, qui nos aliàs eius fidem secutos, in hunc suum errorem deduxerat, sed arte ex auripigmenti scobe admisto sale. Sumunt enim artifices auripigmenti scobem, & cum pari salis pondere miscent, teruntque simul, & subinde operculatis fislilibus huic operi infermentibus, ignium ui tandiu coquunt, quousque id omne in sublime feratur, & operculo adhæreat, concreascetque in lapidem : idque toties repetunt, donec adeò purum efficiatur, ut crystallum referat. Auripigmenti uires reddidit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum sic inquiens. Arrhenicum, siue arsenicum facultatis est causticæ, siue urentis, idque tam combustum, quàm ustionis expers. Ceterum id constat ustione reddi tenuiorum partium. Vtuntur porro eo, ceu adurentem ad denudandam pilis partem quàmuis. Verùm si diutius inhæreat, nec cuti etiam ipsi parcat. Idem de sandarachæ eodem libro scribens, inquit. Sandarachæ urentis est facultatis, ceu arsenicum quod uocant. Merito itaque eam digerentibus facultatibus commiscent, atque extergentibus. Metallicum, quod Græci ἀρρηνικόν & ἀρσενικόν, Latini Arsenicum, Arrhenicum, & Auripigmentum uocant : Mauritanii, Harneth, seu Zarnich : Itali, orpimento : Germani Auripigment, & operment : Hispani, Oropimente. Quæ uerò σανδράχη Græcè, Sandarachæ Latine pariter & Italice uocatur : Arabicè, non secus atque auripigmentum, Harnet, & Zarnich.

Auripigmenti,  
& Sandarachæ  
uires ex Gal.

Nomina.

Στυπτική.

ALVMEN.

CAP. LXXXII.

**A**luminis omne ferè genus in Aegypto, & in eisdem metallis inuenitur : etenim scissile quoddam quasi flos glebosi intelligitur. Gignitur & in alijs quibusdam locis, in Melo, in Macedonia, in Liparis, Sardinia, Hierapoli Phrygiæ, Aphrica, Armenia, & plerisque alijs regionibus, sicut & rubrica. Plurimæ eius species : uerùm ad medendi usum scissile, rotundum & liquidum expetuntur. Optimum est scissile, præsertim recens, candidissimum, gustu perquam adstringens, graue olens, calculorum expers, nec glebulosè aut assulosè compactum, sed sigillatim in capillamenta quædam canescentia dehiscens : quale est, quod trichites, quasi capillare nominatur, in Aegypto natum. Reperitur quoque lapis huic alumini persimilis, qui gustus iudicio dignoscitur, quòd non adstringat. Damnatur in rotundi genere, quod manu confectum est : sed ex figura deprehenditur. Assumendum autem suapte natura rotundum, bullis turgens, albo propius, atque ualidius adstringens, præterea nonnihil palloris cum quadam pinguitudine præ se ferens, sine arenis, friabile, natione Aegyptium, aut ex insula Melo. Liquidum probatio, ut sit lymphidum, lacteum, æquale, & semper succo madens, sine lapidibus, atque quendam coloris igniculum expirans. Vim habent excalfaciendi, stringendi, & expurgandi, quæ caliginem pupillis oculorum offundunt. genarum carnem, cæterasque excrescentias extenuant. Scissile rotundo efficacius intelligitur. Vri, & torrerî chalcitidis modo debent. Putrescentia ulcera compescunt : sanguinis fluxiones inibent : gingiuas humore prægnantes comprimunt ; motus dentium cum aceto, & melle firmant. Pro sunt cum melle ulceribus oris, eruptionibus papularum, & fluxionibus aurium cum sanguinalis herbæ succo. Lepris conueniunt cum brassicæ folijs, aut melle cocta : item pruriti, & unguium scabritijs, pterygijs, & pernionibus, aspersa cum aqua. Valent cum aceti facie, & galla, pari pondere cremata, ad phagedænas ulcerum : & cum salis duabus partibus, ad uitia, quæ pascunt. furfures, cum eruo, & pice illita abstergunt : ad lendes, pediculos, ambusta, cum aqua illita auxilio sunt. Contra tumores, & graue alarum, inguinumque uirus illinuntur. Ex Melo autem aduectum, mulieribus præstat ne concipiant, ante coitum ori uulux inditum : partus quoque extrahit. gingiuas, si caro excreuit, uuis ac tonsillis accommodantur : ori, auribus, & uerendis, cum melle illinuntur.

a Orib. τυπώ-  
δες, non τυπώ-  
δες legit. i. ca-  
sei odorem spi-  
rans.

Aluminum cō-  
sideratio

**T**amet si scripserit Dioscorides plurima esse Aluminis genera ; non tamen plura, quàm tria hoc loco statuit recensenda, nempe scissile, rotundum, & liquidum : quòd fortassis suo tempore ijs tantum uterentur medici. Verim tamen hac ætate officinæ complura habent genera, quauis rotundo, & liquido caveant : nimirum Rupeum, quod uulgò uocant Alume di rocca : squamosum, quod uulgò dicunt Alume scagliolo : item è uini facie confectum : necnon illud, Catinum iisdem uocatum : quibus accedit, quod plumbeum appellant. quod tamen legitimum scissile non est, etsi iandudum cum cæteris rei metallicæ studiosis crediderim scissile alumen nil aliud esse, quàm quod uulgò officinis uocatur Alume di piuma. Sed hoc (ut postea dicetur) nil aliud nunc esse censemus, quàm lapidem amiantum : quòd gustu non sit adstringenti, sed acri, quòdque igne nunquam comburatur, quod est amianti lapidis proprium. Legitimum alumen scissile Pisis misit ad me hoc anno clarissimus medicus Lucas Gbinus, notis omnibus refertum, quas illi reddidit Dioscorides, & gustu admodum adstringens. Quo postea factum est, ut diligentius exploratis plumei aluminis tum notis, tum qualitatibus, facile de-  
prehenderem.



prehenderim plumeum hoc non esse scissile. Caterum Brasauolus de alumine differens in suo simp. med. examine, nil aliud liquidum esse contendit, quam rupeum. Sed ab eo, licet uiro eruditissimo, uariat opinio nostra. Nam quod ego in Alu-  
merijs Pontificis maximi in Romano agro prope Tolsam per biennium moram duxerim, eo nimirum tempore, quo Augusti-  
nus Chisius opulentissimus mercator ciuis meus, illas aluminis fodinas à Pontifice emerat, ampla sanè mihi fuit facultas tum  
uidendi, tum etiam discendi, quo artificio, qua ueritate, rupeum conflaretur alumen. Quamobrem facillè testari possum ru-  
pei aluminis materiam liquidam, fluxilemque non reperiri, sed lapideam: quinetiam nò exponi, æstiuis solibus exiccandam, ut  
putat Brasauolus, quod sic (ut ipse inquit) scripserit Plinius liquidum fieri, & addensari. In eodem Brasauoli errore uer-  
satur etiam Fuchsius medicus alioqui eruditissimus, quippe qui putat libro de compositione medicamentorum Alumen li-  
quidum esse illud, quod officinis rupeum, uel rocha uocatur. Fit itaque Rupeum alumen ex durissimo quodam lapide, cuius  
10 duo obseruauimus genera: alterum durius, & rufescens: alterum uerò mitius, & candicans. Quod autem è candido fit  
lapide, albedinem seruat, & crystalli instar translucens conspicitur. Alterum uerò contrà rufescit, & maiore acrimonia  
pollet, uisiturque sordidius. Expeditur candidum sericeorum staminum infectoribus item ijs, qui prastantiora lanarum uelle  
ra coccineo colore tingunt, quod altero nitidius, minusque acre habeatur. Foditur aluminis lapis è rupe quadam aperto in-  
dique cælo, non autem in concameratis cuniculis. Ingens ibi fossorum caterua perpetuò commoratur, qui partim mucrona-  
tis ligonibus ex ualidissimo chalybe temperatis, partim ferreis malleis, ipsisque ingentibus, partim acutissimis calis, cuneisque  
hunc lapidem frangunt, lacerant, scindunt, conterunt, ac diducunt, ea demum ratione, qua lapide operantur in ingentibus  
lapideum, marmorumque fodinis, quæ ad magna effodiuntur adificia. Transferuntur deinde contracti lapides in fornaces cal-  
carijs similes, ubi ualidissimis ignibus, eo sanè modo, quo calx nocturno præsertim tempore inuruntur duodecim, aut ad sum-  
mum quatuordecim horarum spatio: quippe si diutius urentur, cuncta aluminis materia in aream sceret. Postquam autem  
20 refrixerint, plastris in amplissimas areas sub dio, & solibus eos comportant, ubique in planos componunt acernos, hortorum  
toris per similes, sed longè lateque grandiores, latiore fundamento, quam uertice. Compositis igitur hoc modo in arcis acernis,  
aquam quæ utrinque continuò excurrit, in lapidum acernos mittunt, quibusdam excauatis instrumentis, è ligno conflatis, ijs  
perquam similibus, quibus nautæ suis è scaphis aquam eximunt; id tribus, aut quatuor uicibus quotidie repetentes, donec  
diuturna aquæ affusione, perusti lapides usque adeò macerentur, ut in terram quandam lentore madide argille similem, per-  
mutentur: quod tamen non fit, nisi aqua perluantur, ad trigessimum sextum, aut quadragesimum usque diem. Excauant  
præterea ligonibus terram hanc, & ad fornaces cortinasque, quas caldarias uocant, curribus item conuehant. Sunt autem  
caldariæ sic dictæ cortinæ admodum capaces, & super amplissimum æneum fundum patinæ instar, suppositam fornacem prius  
extructam undique operientem, ex lateribus, & calce fabricatæ, & crusta quadam pertinaci undique circumlitæ. Has  
itaque aqua replent, aquæ ductibus eò deductæ: deinde in subsidentem fornacem, ualidissimum succendunt ignem, ut demissa  
30 ferueat aqua. Hoc cum factum fuerit, comportatam ex areis terram in feruentem aquæ alueum conijciunt. Astant utrin-  
que bini robustissimi artifices, qui ueluti remigantes, magnis quibusdam ligneis instrumentis (palas uocant) continuò im-  
missam terram aquæ commiscunt, quousque aqua omnem aluminis materiam in se conceperit. Subinde terræ recrementum  
instrumentis iam dictis trahunt ex aluei fundo, per propinquam ibi fenestram in quendam aquæ riuulum proijciunt aliò de-  
ducendum. Quo facto iterum nouam superindunt terram, modo quo diximus commiscuentes, & recrementum auferentes.  
quod tandiu prosequuntur, quousque intelligant aquam tantum aluminis materiæ sibi ascuiisse, quantum sat fuerit. De-  
mum parumper quiescere dimittunt, ut si quid recrementi sit, in imum descendat. Mox calentem aquam alumine refer-  
tam extrahunt, & suis aquæ ductibus ad id paratis in magnas quasdam capsas ex querna materie factas transferunt.  
Ibi enim octo dierum termino alumen conficitur internis parietibus inherescens adamantinis mucronibus simile, & cry-  
stalli instar pellucidum, ad quatuor, aut quinque digitorum crassitiem. Alumine porro ita concreto, lixiuij reliquum (sic  
40 enim uocant decoctum) à quo secessit alumen; ijsdem aquæ ductibus è capsis illis eximentes, ad caldarias ita eis uocatas,  
remittunt, id scilicet, quod clarum defecatumque sit: nam turbidum, & recrementitium, aperto foramine in receptacu-  
li fundo, tanquam inutile per riuulum deferri, & delabi sinunt. Post hæc aluminosum recrementum, quod minutis par-  
ticulis granorum tritici instar ad fundum resedit, ad cortinas illas magnas iterum discoquendum comportant. Demum  
capsæ fundo scopis omni ex latere mundato, quibusdam ferreis, ligneisque instrumentis concretum in parietibus alumen di-  
ducunt, diductumque eximunt, & exemptum in uimineas fiscellas conijciunt, & in quodam aquæ aluo lauunt, fiscellis in  
aquam demersis. Eximunt postea, & aqua excolata in acernum domibus asseruant, salis modo. Ex his itaque omni-  
bus apertissime cognosci potest, rupeum alumen nullam habere cum liquido cognationem. Quandoquidem asserit Plinius  
libro xxxv. cap. xv. fieri liquidum ex aqua limoque, hoc est terræ exudantis natura: corruatum hyeme, æstiuis solibus  
maturari. probari autem quod limpidum lacteumque sit, sine offensis fricantium, cum quodam igniculo caloris. Si ue-  
50 rò adulteratum sit, deprehendi succo mali punici: quod syncerum ea mistura nigrescat. Sed hæc non inueniuntur in ru-  
peo, ut quod magis glaciem, crystallumque referat, quam lac: fiat item ex durissimo lapide, non ex limo: nec affuso puni-  
ci succo nigrescat, sed longè magis pelluceat. Hinc igitur fit, ut non modò à Brasauolo dissentiam, & à Fuchσιο uiris alio-  
qui citra controuersiam doctissimis; uerum etiam à Cornario, quod & ipse in commentarijs in Galeni libros de composi-  
tione medicamentorum secundum locos, Brasauolum fortasse secutus, scripserit, Rupeum alumen, quod uulgò uocant Alu-  
me di rocca, esse liquidum Græcis uocatum. Verum enim uero liquidum Alumen, quin & scissile, rotundum, placites, &  
plintbites nuper ad me misit Bartolomeus Maranta Apulus, medicus apprime eruditus, & medicæ materiæ studiosus, at-  
que diligentissimus inquisitor, qui ex sese Puteolis Campaniæ iam pridem hæc omnia aluminum genera comperit, quæ sa-  
nè nullis, ni me fallit iudicium, notis à legitimis dissident. Huic ergo uiro eorum aluminum cognitionem libentissime acce-  
60 ptam refero, & quas possum ago gratias. Scio tamen ijs ingentes deberi, qui ut ipse sua inuenta, cum alijs quoque com-  
municare non grauantur. Liquidum item Alumen ex Ilia Tyrrheni insula aduectum, quodque manibus ductum lentescit, an-  
tea ad me miserat clarissimus medicus Lucas Ghinus, Pliniani descriptionis notis omnibus respondens, adeoque adstringens, ut  
nunquam

Brasauoli opi-  
nio reprobata:  
item Fuchsius er-  
ror.

Aluminis ru-  
pei faciendi ra-  
tio.

Alumina co-  
gnita.



Aluminum ui-  
res ex Gal.Opinio quæ-  
dam diluta.

Nomina.

nunquam meminerim medicamentum aliquod degustasse, quod gustui tantum adstrictionis relinqueret. Porro quod ro-  
tundum Græci uocant, tametsi non desint, qui sibi persuadeant, id esse quod officina à sacchari effigie zucarinum appel-  
lant, ex crudo alumine rupeo, ouorum albo, & stillatitia rosarum aqua paratum; cum tamen non inueniatur rupeum ueteri-  
bus cognitum fuisse, cur eorum iudicio subscribam non habeo. præsertim quod legitimum nunc apud me sit. Quod præte-  
rea Catinum appellant, ex cuiusdam plantæ cinere, chali Mauritanis uocata, conficitur ad uitra in fornacibus expurganda.  
Plātam hanc nos uulgò uocamus Soda. Prouenit hæc (ut alibi scripsimus) in litoribus maris, salso admodum sapore. Ceterū  
quod ex uini face paratur, fit conformatis è face panibus, deinde se siccat, & igne tandiu perustis, quousque candorem  
conceperint. Postremò Squamosum (sic enim uoco alumen illud, quod uulgò dicitur Alume scagliola) ex squamoso quo-  
dam fit lapide, & uiri modo pellucido, qui nonnullis specularis appellatur, quod fortasse selenitis modo speculi præbeat effi-  
giem, nos Asini speculum dicimus. Hunc itaque in ignem coniungunt, aut ferri laminis igne candentibus superimponunt. In-  
census enim illico claritatem deperdit, dissilitq; in tenuissimas laminas, & gypsi modo albescit, eiusq; induit speciem. Quam-  
obrem maxime falluntur, qui sibi persuadent, inter lapidem specularem, & Talcum uocatum nullam intercedere differen-  
tiam. Quippe (ut mihi quidem experientia compertum est) non sine magno labore, & flagrantissimo fornacis igne, Talcus inu-  
ri potest. Specularis lapidis puluis nondum ignem experti, miris laudibus quibusdam effertur ad disentericos, in uino austero  
potus: exustum enim non probauerim, quod gypsi specie induta, sumentes strangulet. Aluminum uires paucis perstrinxit  
Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum, sic inquit. Stryteria, huius medicamenti nomen ab adstrictione deductum  
est: nam adest illi uehementissima. Ceterum cum sit crassarum partium, tenuior quodammodo est alijs aluminum generibus,  
quod uocatur schiste, hoc est fossilis: proxima est strongile, id est rotunda, & astragalote. Admodum autem crassa est tum  
liquida, tum placites, & plinthites appellata. Et libro IIII. de compositione medicamentorum secundum genera, idem ait.  
Omnes aluminis differentie ulcera satis exsiccat generose adstringentes: quare nemo solis ijs ad ulcera utatur. hæc Gale-  
nus. Sed non desunt, qui Dioscoridem secuti, alumen omne non parum ex calfacere opinentur: contra uerò qui contendunt id  
omnino esse falsum, potius frigefacere ipsum existimantes, Galeni autoritate freti. quippe qui lib. IIII. simplicium medi-  
camentorum scripserit, omnia quæ adstrictoria sunt facultate, esse frigida, ac terrestria. Veruntamen si rectè diligenterq; ex-  
pendantur aluminum quoruncunque effectus, & facultates, quibus in corpus nostrum agunt, nemo quidem inficias ire pote-  
rit, quin aluminis omne genus non obscure ex calfaciat, quemadmodum chalcantum, chalcitis, & mysi: quæ cum ualenter  
adstringant, non tamen refrigerant, sed maxime ex calfaciunt, ut idem testatur Galenus libro primo de simplicium medica-  
mentorum facultatibus, dum inquit. Quin uerò & Asclepiades Metrodorus tanquam illum etiam superare contenderet  
afferendis de sensu mendacijs, cum alia quadam, tum resinam, & bitumen ex calfacere nos denegat, atque adstringentia om-  
nia refrigerare dicit, cum si nihil aliud saltem chalcitis, chalcantus, & mysi, quæ ualenter adstringunt, tantam affec-  
ta sint caliditatem, ut nos etiam exurant. Nihil est ergo mirandum, si prolixa quadam nugentur, seipsosq; nonnulli fallant,  
cum de manifestò apparentibus, uerum fateri non audent. Et libro IIII. de compositione medicamentorum per genera  
capite primo illud idem affirmavit, his uerbis. Porro diphyrges appellatum pharmacum ulceribus ægre humiditatis ui-  
tio ad cicatricem uenientibus aptissimum est: ualde nanque siccatur, et si modicè mordeat. Enim uero id quoque præter acrem  
tum qualitatem, tum potentiam uim habet adstrictoriam, quas tamen ambas fortiores, & chalcitis cruda, & chalcantum  
representat. Quin & alumen quodlibet ulcera satis exsiccat generose adstringens. Ex quibus locis citatis palam est, etsi Ga-  
lenus lib. IIII. de simp. medic. facultatibus, scribit omnia adstringentia esse frigida; non tamen cum inter ea recepisse chal-  
cantum, chalcitin, mysi, diphyrga, æruginem, & alia quadam, ut alumen omne genus: præsertim quod facile compertum ha-  
beam, aluminis cuiuscunque stillatitiam aquam, maxime rupei, non modò carnem exedere, sed etiam metalla. Alumen quod  
Latinis, συτρηπία Græcis appellatur: Arabibus, Sceh, sine Seb: Italis, Alume: Germanis, Alum, & Alaun: Hispanis, Alibre.

Sylph.

SVLPVR.

CAP. LXXXIII.

† Cat. addit.  
Myrrha.Sulphuris con-  
sideratio.

Sulphur optimum existimatur uiuum, quod apyron uocant, nitedulæ modo splendidum, perlucens,  
minimè lapidosum. Probatur in genere sulphuris ignem experti, quod uiret, ac præpingue specta-  
tur. Plurimum in Melo, & Lipara gignitur. Supradictum sulphur calfacit, discutit, & celeriter conco-  
quit. Prodest tussibus, suspiriosis, purulenta extussientibus in ouo sumptum, aut suffitum: præterea  
partus usti nidore extrahit. Lepras, lichenas, scabros ungues, cum resina terebinthina mistum aufert:  
cum aceto autem illitum, ad lepras efficax est: uutiligines tollit. Scorpionis ictibus, addita resina, me-  
detur: cum aceto uerò, draconis marini, scorpionisque plagas sanat. Pruritus toto corpore erumpen-  
tes, cum nitro detersum sedat: regium morbum emendat, in sparsum fronti cochlearis mensura, aut  
in forbili ouo sumptum. Facit ad grauedinem, & destillationes: sudores quoque conspersum inhibet.  
podagricis cum aqua & nitro illitum, conducit. grauitatem auditus, suffiti nidorem raptim per fistulam  
hausto, sanat. Lechargicos suffitu excitat: erumpentem undecunque sanguinem fistit. Contusis au-  
ribus, cum uino & melle illitum, medetur.

Sulphur tam sponte & per se nascens, quod uiuum appellant, quàm arte in fornacibus factum, frequentissimum habe-  
tur in Italia: sed non omnibus unus tantum color. quippe aliud uiride, aliud luteum, aliud cinereum, aliud pal-  
lidum spectatur. Quod autem sponte fit, uiuum appellatum, exterius colore est subcinereo, interius uerò cum fran-  
gitur, subluteo, nitedulæ modo splendens, ut Dioscorides inquit: iisdemque oritur locis, ubi fastitij uena foditur. Est  
autem Sulphur fossilium medicamentum è pingui quadam terræ substantia prognatum, ut in compluribus uisitur lo-  
cis, quæ impensè calida sit, & sicca: adeò ut à chymistarum authoribus, igni natura simile Sulphur dicatur. Vocant  
idij



- id ij masculum semen, & primum naturæ agens ad omnia metalla procreanda. Cum autem calidum sit, & siccum, quinetiam pingue (ut diuturna constat experientia) maximam cum igne trahit cognationem: siquidem non flammæ ignium modo; sed prunis quoque admotum, statim accenditur, nec unquam accensum extinguitur, quousque pinguis, & oleosa eius substantia in uniuersum igni absumatur. Verum enimuero etsi præ se ferat Sulphur temperamentum non obscure calidum, & siccum; non tamen credendum fuerit tam puram, synceramque id esse materiam, ut per se tantum consistere queat. neque etiam cogitandum, ei non esse necessariam, ut sibi humiditatem asciscat, qua formam congruam suscipiat, quemadmodum mista quolibet exposcunt. Id enim nobis indicat eius uelocissima, ac facillima diffusio, cum statim igni admotum colliqueat, multo calore, tum foetidissimo terræ halitu, fossiles illico deperirent. Porro effossa Sulphuris uena, fictilibus quibusdam magnis imponitur Romanis hydrijs non absimilibus, longo ab ore dependente rostro, intus uacuo, ac in humum spectante, uitrei pilei instar, quo stillatitia aquæ conficiuntur. His itaque fictilibus sulphurea uena repletis, fictilibus pariter operculis ad id diligenter conflatis, conteguntur, stipanturque; tenacissimo luto, creta, & equino stercore composito, ne tantillum quidem expirare possit sulphureus uapor. His peractis in fornacem crates duas ferreas intus habentem fictilia deferuntur, & in superiorem cratem firmanur, eodem luto undique stipata, adeo ut ignis flamma, qui in infima accenditur crate sub fictilium fundo, nullo pacto in sublime ferri possit. Ad hæc fictilium rostrum in aliud uacuum fictile inserunt, per quoddam in latere orificium, & eadem creta quam diligentissime circumlinunt, obducuntque; maxime. Demum ignem succendunt sub fictilium fundo, cuius ui depuratum Sulphur in sublime fictilium fertur, & per rostri concanitatem in uacuum sibi adnexum descendit receptaculum: à quo tandem fluens eximitur, aperto in fundo foramine, & alijs uasis excipitur, ubi in magnos coit globos. Hac sanè ratione Sulphur fieri conspeximus in agro nostro Senensi in montibus non longè à balneis diui Philippi, & in maritimis apud Petriolum. Sulphuris uires memoria prodidit Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, sic inquit. Sulphur omne trahendi nim possidet, estque; temperamenti calidi, atque essentia tenuis, adeo ut ad multa uenenatorum animalium resistat. Siquidem ego aduersus pastinacam marinam, & draconem sepenumero eo sum usus, & cum id piscatores quosdam docuissim, reuerso post aliquantum temporis magnifice medicamentum hoc commendarunt. Usus eius est, ut & siccum istui inspergatur medicamentum, & cum salina mistum: nam cum & hoc excogitassim, ab experientia comprobari reperi. Sed & urina maceratum idem effecturum excogitauim. Docebam enim piscatores medicamenta maxime parabilia, dixique; pulchre illos & cum oleo ueteri, & melle, & resina terebinthina uiuros. Et sanè horum omnium experientia iudicium præstitit. Quin & psoras, & lichenas, & lepras, non raro hoc medicamento cum resina terebinthina sanauim. Extergit enim omnes id genus affectus, absque ut in profundum repellat, cum alia multa medicamenta, quæ illos curant, mistam habeant potentiam, nempe ut digerant pariter & percutiant. Præterea, ut idem Galenus inquit lib. VI. cap. II. de compositione medicamentorum per genera, in compositione emplastri διασχυλλας Sulphur tanto calore præditum est, ut ubi diutius inhereat, procul dubio exulceret. Sulphur siue Sulfur Latinis dictum, Græcis θείορ appellatur, Arabibus, Cribit, & Rabric: Italis, Solfo: Germanis, Schuuebel, & Lebendiger: Hispanis, Piedra azufre.

Sulphuris faciendi ratio.

Sulphuris uires ex Gal.

Nomina.

Κίονις.

PVMEX.

CAP. LXXXIIII.

- Pvmicis probatio, ut magnopere leuis, spongiosus, scissilis, nec arenosus, item teri facilis, † & candidus. Crematur flagrantissimis carbonibus obrutus, & ubi canduerit, extractus, uino restinguitur odorato: iterumque incensus, restinguitur: & tertia uestione exemptus, & a per se refrigeratus, ad usum conditur. Vis eius adstringere, gingiuas abstergere, purgat cum calfactione, quæ pupillis caliginem offundunt: explet ulcera, & ad cicatricem perducit: excrescentia cohibet. Fit ex farina eius dentifricium. Corpori crustam obducit: auellendis capillis aptus. Theophrastus author est, si quisquam in bullientem urceum uini pumicem iniecerit, feruorem statim sedari.

† καὶ λεῖψος. i. tenuis. a Meum. τὰν πῦρ ἀσπὺν ὑγρὰν. i. per se refrigeratum.

- Pvmicem ambustum esse lapidem in montium concanitatibus, omnes ferè fatentur naturæ operum exploratores. Ob id enim pumices sapius eructat mons Aetna in Sicilia, & in Campania Vesunius, qui hoc tempore, annis nuper elapsis, non secus quam Plinij ætate, ingentibus flammis exarsit, cum magno Puteolorum, & adiacentium locorum detrimento, igne in terræ uisceribus genito, è sulphureis uaporibus, & bitumine, quo quàm plurimi referti sunt montes, eoque; præsertim, quod Græci pissasphaltum dicunt. Pumicis uires duobus locis reddidit Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, ubi de eo primum ita scribit. Si pumex inter lapides recenseri potest, & ipse eiusdem est facultatis, quod certè ad abstersionem attinet, uelut etiam figulina testa, ac multò magis ea, quæ fornacium est. Sed smiris acrimoniæ quiddam obtinet: proinde causticis, & desiccantibus facultatibus quidam ipsum miscent, eisque; quæ curant gingiuas laxas, ac mollitie fluidas. Pumex autem si comburatur, haud erit inferior eosdem ad usum smire. Secundo autem loco idem de pumice differit his uerbis. Pumicem si inter metallica recenseas, calumniabuntur, quibus animus prurit accusandi libidine: et si inter lapides ponas, lapidem esse negabunt: ac multò minus terram esse concedent, nec marinorum haberi quodpiam. Atqui alicubi tamē de illo dicendum est: quippe qui in sarcotica indatur medicamenta, & ea quæ dentes extergunt, partim uestionem non expertus, partim etiam uestus, quando uidelicet alijs omnibus combustis similiter substantiæ efficitur tenuioris. Ceterum uestio ne quiddam acquirit acrimoniæ, quam rursus lotionem exuit. Videri autem poterit splendorem conciliare, non tantum facultate; sed etiam asperitate, uelut etiam si smirin, aut testam, aut hoc genus quippiam tritum admoueas. Quæ certè & ipsa splendorem afferunt, sortè utroque, tum quia detergendi habeant facultatem, tum quia asperitatem. Eundem in modum cornua densa dentes splendidos efficiunt. Pumex qui Latinis, Græcis κίονις uocatur: Arabibus, Fanech: Italis, Pomice: Germanis, Einbims: Hispanis, Piedra pomez.

Pumicis consideratio.

Pumicis uires ex Gal.

Nomina.



**S**Al fossilis efficacior est. communiter, si est candidus, calculis uacans, & perspicuus, densus æquali compage. Peculiariter Ammoniacus natione laudatur, si modò findi facile possit, & in recta segmenta diduci. In marino sale eligendus est candidus, æqualis, densus. Probatissimus in Cypro fit, & Salamine Cypri, & Megaris, in Sicilia, & Aphrica. Sed inter dicta salis genera lacustris præfertur: sed multò ualidissimus est Phrygius nomine tapeus, aut, tritæus, aut gantæus. Salis natura in commune perquam utilis est: adstringit, absterget, expurgat, dissipat, reprimi, extenuat, & crustas inducit. sed hoc interest, quòd alius alio sit præstantior. Quin & à putredine uindicat. Admiscetur medicamentis pforas abstergentibus. excrementa in oculis reprimi, & pterygia consumit, cæterasque carnis extuberationes tollit. Clysteribus infunditur: discutit lassitudines ex oleo illitus. Contra hydropicorum tumores auxiliatur: dolores in facis fotu mitigat: & pruritus sedat, ex oleo & aceto infriktus ad ignem, donec sudent: item lichenas, lepras, pforasque. Anginam ex melle, aceto, & oleo illitus leuat: tonsillis, uuaque cum melle tostus. Vlceribus in ore manantibus, gingiuis, quas humor uexat, & phagedænis ulcerum, cum polenta crematus illinitur. Aduersus scorpionum ictus cum lini semine: contra serpentium morsus, cum origano, melle, hyssopo: aduersus cæstem cum pice, aut cedria, aut melle auxiliatur: contra scolopendræ morsus, cum melle, & aceto: aduersus uesparum ictus, & terebines, albidæque capitis pustulas, thymos, & tubercula, cum seuo uitulino: furunculos, cum uua passa, aut suillo adipe, aut melle discutit: testium tumores, origano & fermento maturius concoquit. Crocodilorum moribus auxiliatur, tritus in linteolo, & intinctus aceto, ita ut uinculis loca constringantur. Prodest ad bestiarum morsus, & ad sugillationes in facie ex melle. contra haustum opium, & fungos, cum aceto mulso bibitur. Luxatis imponitur cum farina, & melle. ambustis igni cum oleo impositus, pustulas erumpere non patitur. Podagricis itidem imponitur, & aurium doloribus, cum aceto. ignes sacros, & ulcera, quæ serpunt, cum aceto, aut hyssopo illitus sistit. Vritur fictili, diligenter opertus, ne exiliat, conditusque prunis, usquedum efferuescat. Aliqui fossilem subactò polline obliniunt, & carbonibus subiiciunt, usquedum eius crusta exuratur. Solet & sal communis hoc modo uri. Aqua semel abluitur, & siccatus in ollam coopertam mittitur subdito igne, moueturque, donec iam non exiliat.

Α'ΑΣ Ε'ΑΥΝ.

SALIS SPVMA.

CAP. LXXXVI.

30

**S**Puma salis spumosi maris lanugo, siue ramentum est, in exilibus petris inuentum. cui uis eadem, squæ salis.

Α'ΑΜΗ.

MVRIA.

CAP. LXXXVII.

**M**Vria effectus salis præbet, abstergitque: dysentericis infunditur, etiam si nome intestina corripit: & ischiadicis ueteribus. Ad fetus, aquæ marinæ usum præstat.

Α'ΑΣ Ε'ΥΘΟΣ.

FLOS SALIS.

CAP. LXXXVIII.

40

**F**Los salis flumine Nilo defluit: lacubus tamen quibusdam innatat. Assumendus qui crocei coloris est, odore ingrato, ceu gari. interdum longè magis uirus olet, gustuque mordacior, & pinguius lentus. Fucatus autem rubrica, aut scrupulosus, improbatur. Præterea syncerus non nisi oleo resoluitur: adulteratus nonnulla ex parte, etiam aqua, diluente factitium colorem. Ad ulcera, quæ cacoethe uocantur, & phagedænas, genitalium nomas, & purulentas aures, efficax est: oculorum hebetudines, cicatrices, albuginesque tollit. Emplastris, unguentisque coloris causa, ut rosaceo, miscetur. Sudorem cit, aluum turbat, in uino aut aqua sumptus: stomachum malè habet. Additur acopis, & smegmatis, quæ albandi capilli gratia componuntur. Et in uniuersum acris est, & feruentis naturæ, ut sal.

50

Salis omnis generis confid.

**S**al, quo frequentissimè in omnibus fere cibis utimur, & sine quo uiuere nescimus, quo item ad annos asseruantur carnes, pisces, aliaque complura, nulli sanè non cognitus est. Plures tamen in salis genere sunt differentiæ: quandoquidem præter marinum, fluuiatilis, lacustris, fossilisque reperitur. Marino utitur uniuersa fere Italia, exceptis Calabris, qui fossitio quàm pulcherrimo abundant. quo etiam utitur uniuersa Pannonia. In Germania hauritur è salsis quibusdam fontibus, quorum aqua diu ignium ui excocta in salem cogitur. Fossitium officina Arabas secutæ salem gemma uocant. Huius fodinas uidimus apud Calabros agentes, loco, qui uulgò dicitur Altomonte, ubi lapidum modo exciditur, translucidus crystalli modo. Hic in ignem coniectus præter cæterorum naturam nec dissilit, nec crepitat, sed ut ferrum ignescit. Lacustrem hætenus non uidimus, nec fluuiatilem. quanquam Plinius libro xxxi. cap. vii. tradit plures haberi lacus, ac fluuios, qui salem copiosum reddunt, ut eius uerba, quæ subiiciam, aperte testantur. Sal omnis, inquit, aut fit, aut gignitur. Vtrunque pluribus modis, sed causa gemina, coactò humore, aut siccato. Siccatur in lacu

60



in lacu Tarentino aestiuis solibus, totumque stagnum in salem abit, modicum alioquin, altitudine genua non excedens. Item in Sicilia in lacu, qui Cocanicus uocatur, & alio iuxta Gelam. Horum extremitates tantum inarescunt, sicut in Phrygia, Cappadocia, Aspendi, ubi largius coquitur, & usque ad medium lacum. Aliud etiam in eo mirabile, quod tantumdem noctu subuenit, quantum die auferas. Omnis est talis sal minutus, atque non gleba est. Sunt etiam naturalis differentiae tres. Namque in Baetris duo lacus uasti, alter ad Scythas uersus, alter ad Arios, salem effluunt, sicut ad Cirtum in Cypro, & circa Memphim, extrahunt lacum, deinde sole siccant. Sed & summa fluminum densantur in salem, arane reliquo ueluti sub gelu fluente, ut apud Caspias portas, quae salis flumina appellantur. Item circa Mardos, & Armenios. Praeterea apud Baetras amnis Ocbus, & Oxus ex appositis montibus deferunt salis ramenta. Sunt & in Aphrica lacus, & quidem turbidi, salem ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes, sicut Pagasai. Et haecenus habent se genera ex aquis sponte prouenientia. Sunt & montes natiui salis, ut Indis Oromenus, in quo lapicidarum modo ceditur renascens, manifestumque regum uestigial ex eo est, quam ex auro, & margaritis. Effoditur & e terra, ut palam est, humore densato, in Cappadocia. Ibi quidem ceditur specularium lapidum modo. Pondus magnum glebis, quas micas uulgus appellat. Carbis Arabia oppido muros, domosque massis salis faciunt, aqua ferruminantes. Inuenit & iuxta Pelusium Ptolemaeus rex cum castra faceret. Quo exempto postea inter Aegyptum, & Arabiam etiam squalentibus locis coepit inueniri, detractis arenis. qualiter & per Aphricam sitientia, usque ad Ammonis oraculum. Is quidem crescens cum luna noctibus. Nam Cyrenaici tractus nobilitantur Ammoniaco, & ipso, quia sub arenis inueniatur, appellato. Similis est colore alumini, quod schiston uocant, longis glebis, neque perlucidis, ingratus sapore, sed medicinae utilis. Haecenus de sale Plinius. Caterum Ammoniaco sal, qui legitimus sit, ad nos conueni desijt: quippe factitius, adulterinusque est, qui passim in seplasiariorum officinis uenditur, plerumque e Germania allatus, nigricantibus exterius glebis. Non desunt tamen, qui credant conflari hunc ex camelorum urinis, artificio quodam concretis. Sed cur his ad stipulari debeam, non equidem uideo, praesertim cum Germania, unde Venetias conuehitur factitius, camelos non habeat. Seplasiarij, pariterque ebymistae Sal Armeniacum appellant, quod fortasse existiment ex Armenia adferri, ubi innumeri sunt camelorum greges. Sed isti, mea quidem sententia, hallucinantur. Serapio (Isach Arabici testimonio) scribit Salemm Ammoniaco fieri e lapidibus durissimis, & translucidis. Sed & is fallitur, meo iudicio: siquidem Ammoniaco nomen non aliud de sibi comparauit, quam ab arena, quae a quibus Graecis dicitur, sub qua in laminas concretus, inuenitur in Cyrenaica regione. Venit praeterea in medicorum usum Sal, quem Arabes Alebali cognominant, item Alumen catinum, de quo superius in alumine diximus. Sal autem Indus appellatus (ut libro secundo retulimus) nil aliud antiquis extitit, quam saccharum in sacchariferis arundinibus in India gummi modo concretum, cuius nunc loco utimur supposititio, quod seplasiae zucharrum candidum uocant. Veruntamen animaduertendum est, quod quamquam Paulus, & Auicenna eum fortasse secutus, concretum natura saccharum salem Indum appellant, non tamen fuerit putandum, quod Indi legitimum salem non habeant. Quandoquidem (ut Plinius est auctor) in Oromeno India monte lapicidarum modo foditur ingentibus glebis. proinde dicebat Mesues de sale scribens, Naphthicum, & Indicum ceteros sales praecellere. Quod autem Salnitrum uocant, tormentorum bellicorum pulueribus expetitur, uulgaris notitia est, de quo tamen latius sequenti capite sermonem faciemus. Caterum salis spumam pluries legi quibusdam in scopulis Tyrrheni maris. Cum enim procella exoritur, intumescitque pelagus, spumantes aquae in altum sublatae, scopulorum cauitates replent; quo fit, ut ibi sub dio remanentes solibus, & rore, aestiuis caloribus, in salem album concrecant. Muria porro, quae innumera afferuantur edulia, nota omnibus res est, ut quae sale tantum, & aqua conficiatur. Sed quidnam ueteribus flos salis fuerit, decernere non ausim, neque plura quod scribam habeo, quam quae a Dioscoride produntur. Eius tamen meminit Plinius loco supra citato, sic inquit. Salinarum syncretitas summam facit suam differentiam. Quaedam enim fauilla salis, quae leuissima ex eo est, & candidissima flos salis appellatur. Et flos quidem salis, in totum diuersa res, humidiorisque natura, & crocei coloris, aut rufi, ueluti rubigo salis. Odore quoque ingrato, ceu gari, dissentiens a sale, non modo a spuma. In Aegypto inuenitur, uideturque Nilo deferri. & fontibus tamen quibusdam innatat. Optimum ex eo, quod olei quandam pinguitudinem reddit. haec Plinius. Porro color rufus rubiginis instar pictoribus expetitur, e Germania salinis aduectus, qui fortasse flos ipse salis fuerit: nam colore, & sapore illi non obscure respondet. uulgo appellant Morello di sale. Verum cur non hoc plane affirmem, illud mihi ob stare uideo, quod color is non sit liquidus, neque oleosus, sed aridus. quare potius inclinatur animus, ut ipsum credam esse salis rubiginem, de qua ex Plinio paulo ante mentionem fecimus. Fuchsius medicus ingenio & eruditione clarus, in libro de compositione medicamentorum, quem auctum secundo edidit, nihil aliud esse putat florem salis, qui Dioscoridi εἶδος ἄνθος dicitur, quam balenarum semen, quod Germanis medicorum officinis Sperma ceti nominatur. Quae in re fortasse secutus est sententiam Georgij Agricola rei metallica acerrimi indagatoris. Sed utcumque sit, non equidem possum horum quauis eruditorum uirorum iudicio omnino subscribere, nam plura sunt, quae in eo censendo mihi repugnant. Primum enim est color, quem in spermate Ceti uocabo nusquam Croceum, neque rufum, ut salis flori inesse testantur omnes; uidere mihi licuit. Dein non mihi uidetur hoc medicamentum adeo liquidum, ut Galenus, & Aetius annuere conspiciuntur. Praeterea si gustum consulamus, difficile quis assueuerabit, esse ipso sale usto tenuius. Postremo cum Dioscoridi, & Plinio in Nilo flumine, & lacubus quibusdam tantum is inueniatur; nec usquam in mari, nec in maritimis paludibus reperiri salis florem meminerint, ubi sperma Ceti hoc auro colligitur, non ita facile adduci possum ad credendum, illud florem esse salis legitimum. Tamen ne uidear a Fuchsio uiro doctissimo, & a ceteris, qui eius sequuti sunt opinionem contentiose dissentire, uelim ut aliorum quoque sit iudicium. Salis autem meminit idem Galenus tum inter fossilia medicamenta, tum etiam inter ea, quae in mari nascuntur lib. IX. & XI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Sal eiusdem genere facultatis est, siue fossilis sit, siue marinus: uerum hoc differunt, quod salis e terra effossi substantia magis sit compacta: ac proinde in hoc maior est, & partium crassities, & adstringendi potentia. Itaque marinus affusa ipsi aqua protinus liquefcit, at fossili hoc non enenit. Porro eiusdem speciei cum marino est, qui in stagnis quibusdam salscamem habentibus nascitur, aestate uideli-

Sal Ammoniacus.

Fuch. opinio improba.

Salis uires ex Gal.



cet aquis aestu ex ijs absumptis, cuiusmodi est Tragastus non procul à Sminthio. Confluit enim illuc ante aquas spontaneas, quæ admodum sunt calidæ, copiosa aqua stagnans, non amplo in loco: & ea æstate omnis absumitur, à sole uidelicet arefacta. Porro quoniam locus ipse salsedinem natiuam continet, quod reliquum est eius omne, sal est, cognominationem à loco pariter & aquis sortitus. Nam spontaneæ & ipse illis in locis aqua Tragastie nuncupantur, potentia summè exiccatoria: & sanè, qui in ea regione sunt medici, ad hoc illas accommodant. Porro dictum est & de Sodominiis in mari mortuo prouenientibus in quarto libro, quem si quis librum diligenter perlegerit, illi tantum refricare memoriam nunc opus est, ut exposita gustus qualitate, ipse medicamenti facultatem cognoscat. Igitur cum qualitas salsa digerat, simul & contrahat contactam ab ipsa substantiam, uocatum aphrolitron in hoc differt, quod in ipso unum modò saporem exuperantem expresse sit uidere, quem uocant amarum, uim habentem digerendi, haud etiam contrahendi, uti sal. Nam hic quicquid in corporibus humidum inest, id totum quodammodo absumit: & quod reliquum est substantiæ solidæ, adstrictione contrahit: ac proinde etiam conditura sua corpora siccant, & à putredine tuetur. Quippe quæ putrescunt, excrementitium continent humorem, substantiamque tum dissolutam, tum minimè compactam. Quibus ergo corporibus nulla prorsus est humiditas superflua, ceu melli optimo, & corpus solidum, & compactum est, ceu lapidibus, ea ut putrescant est impossibile: ac proinde in his salis non probatur usus, uerum in ijs, in quibus suspecta est putredo. Spumosa autem salis efflorescentia multò tenuioris naturæ est, quàm sal ipse. quare & extenuare, & digerere multò plus ipso potest: uerum quod substantiæ est reliquum, contrahere ut sal nequit. Ceterum flos salis medicamentum liquidum est, tenuius etiam quàm sal ustus: tum acris qualitatis, & admodum digerentis facultatis. hæcenus de sale Galenus. Sal Latinis dictus, à Græcis appellatur: Arabibus, Melech, seu Melha: Italys, Sale: Germanis, Salz: Hispanis, Sal.

Nomina.

Νίτρον, ἀπέρνιτρον.

NITRVM, SPVMA NITRI.

CAP. LXXXIX.

20

a Orib. νήσω.  
i. insulis.b Μεύ. αἰγίω.  
i. caprino.Nitri, & spumæ  
nitri consi-  
deratio.

**P**raefertur Nitrum leue, roseo colore, aut candido, in foramina dehiscens, perinde quasi spongiosum quiddam, quale ex <sup>a</sup> Bunis adfertur. Humores euocat, qui in alto concreuerunt. Spuma nitri optima esse putatur leuissima, glebosa, friabilis, colore penè purpureo, aut spumosa, & mordens, qualis ex Philadelphia Lydia defertur. secunda est Aegyptia. quin & in Magnesia Cariae gignitur. Vim, & uisionem salis habet, tam nitrum, quàm spuma eius. Præterea nitrum tormina sedat, si tritum cum cumino bibatur in hydromelite, aut sapa, aut aliquibus, quæ inflationes discutere possunt, uti ruta, uel anetho. Febribus circuitu redeuntibus illinitur, ante suspectam accessionem. Miscetur emplastris, quæ extrahunt, & discutiunt, extenuant, & lepras abstergunt. Cum aqua autem calida, aut uino infusum, inflationes, purulentas aures, & sonitus earundem sanat: sordes expurgat, cum aceto instillatum. Canum moribus ex <sup>b</sup> asinino adipe, aut suillo medetur. resinæ terebinthinæ admistum furunculos aperit: aquæ inter cutem cum fico illinitur: oculis ad claritatem uisus cum melle succurrit: & uenenis fungorum, ex posca potum: aut sibuprestis momorderit, ex aqua: ijs uerò qui taurinum sanguinem biberint, ex laerpitio: ijsque qui cibum non sentiunt, utiliter obducitur: opisthotonisque iam remissioribus, & luxatis cum cerato: in linguæ resolutione, pani commodè permiscetur. Aliqui supradicta carbonibus urunt, subiecta prius testa noua, donec incandescant.

**N**itrum, & nitri spuma, quorum antiquis maximus fuit in medicamentis usus, diu sanè est, quod ad nos conuehi deserunt. Proinde hallucinantur, mea quidem sententia, qui putant Salnitrum uocatum, quo ad tormentorum bellicorū pulueres utuntur, & ad fortissimas aquas consiciendas, quibus argentarij fabri aurum ab argento separant, uerum ac legitimum esse nitrum, cuius meminere Theophrastus, Dioscorides, Galenus, Plinius, & antiquorum alij. Siquidem id manifestè demonstrat Plinius lib. 31. cap. 10. ubi de nitro ita scriptum reliquit. Non est differenda & nitri natura, non multum à sale distans, & eò diligentius dicenda, quia palàm est & medicos, qui de eo scripsere, ignorasse naturam, nec quenquam Theophrasto diligentius tradidisse. Exiguum fit apud Medos, canescentibus siccitate conuallibus, quod uocant halmirhaga. Minus etiam in Thracia iuxta Philippos, sordidum terra, quod appellant agrium. Nam quercu cremata, nunquàm multum factitatum est, & iam pridem in totum omissum. Aquæ uerò nitrosæ pluribus locis reperiuntur: sed sine uiribus densandi. Optimū copiosumq; in Clytis Macedonia, quod uocant calastricum, candidum, purumq; proximum sali. Lacus est nitrosus exiliente e medio dulci fonticulo. Ibi fit nitrum circa Canis ortum nouenis diebus, totidemq; cessat, ac rursus innatat, & deinde cessat. Quo apparet soli naturam esse, quæ gignat: quoniam compertum est, nec soles proficere quicquam, cum cesset, nec imbres. Mirum est & illud, scatebra fonticuli semper emicante, lacum nec augeri, nec effluere. Is autem diebus, quibus gignitur, si fuerint imbres, falsius nitrum faciunt, aquilones deterius, quia ualidius commouent limum. Et hic quidem nascitur. In Aegypto autem conficitur multò abundantius, sed deterius: nam fuscum, lapidosumque est. Fit penè eodem modo, quo sal, nisi quod salinis mare infundunt, Nilum autem nitrarijs. Excedente Nilo siccantur, decedente madent succo nitri quadraginta diebus continuis, non (ut in Macedonia) statis. Si autem imbres adfuerint, minus de flumine addunt, statimque, ut densari est ceptum, rapitur, ne resoluatur in nitrarijs. Sic quoque olei natura interuenit. Ad scabiem animalium utilis. Ipsum autem conditum in aceruis durat. Mirum in lacu Ascanio, & quibusdam circa Chalcida fontibus, summas aquas dulces esse, potariq; inferiores nitrosas. In nitro optimum, quod tenuissimum, & ideo spuma melior. Ad aliqua tantum sordidum, tanquam ad inficiendas purpuras, tincturasq; omnes. Magnus & nitro usus, qui dicitur suo loco. Nitraria egregia Aegyptijs; nam circa Naucratis, & Memphin tantum solebant esse. Circa Memphin deteriores: nam & lapidescit ibi in aceruis, multiq; sunt tumuli ea de causa saxei. Faciunt ex ijs uasa. Necnon frequenter liquatum cum sulfure conuenientes in carbonibus. Ad ea quoque, quæ inueterari uolunt, illo nitro utuntur. Sunt ibi nitrariae, in quibus, & rufum

exis



exit à colore terre. Spumam nitri, quæ maximè laudatur, antiqui negabant fieri, nisi cum ros cecidisset, præstantibus nitriarijs, sed nondum parientibus. Itaque non fieri incitatis, etiamsi caderet. Alij operimentorum fermento gigni existimauere. Proxima ætas medicorum Aphronitrum tradidit in Asia colligi in speluncis mollibus distillans, quæ eos Calycas uocant: dein sole siccant. Optimum putant Lydium. Probatio, ut sit minimè ponderosum, & maximè friabile, colore penè purpureo. hoc in patellis affertur. Aegyptium in uasis picatis ne lique scat. Vasi quoque ea sole inarescentia perficiuntur. Nitri probatio, ut sit tenuissimum, & quàm maximè spongiosum, fistulosumq; . Adulteratur in Aegypto calce. Deprehenditur gustu: syncerum enim facilè rosoluitur: adulteratum pungit. Calce aspersum, reddit humorem uehementem. hæc Plinius. Ex quibus liquidò constat, nostri usus Salnitrum, antiquorum nitrum non esse, etsi inficias eundem non sit, quin aliquas nitri habeat qualitates. Veruntamen nemini unquam persuasum uelim, ut medicamentis, quæ intus in corpus sumuntur, nitri loco Salnitrum absque noxa imponi possit. Et quanuis contrarium afferant, scriptisq; tradant Monachi illi reuerendi, qui Mesuem commentati sunt; non tamen credo, hoc id prius in se ipsis expertos esse. Quod nihilominus eos facere decebat, si fraterna charitate ducti sunt, ut alijs suaderent salnitrum tutò assumi posse, cum prima charitas (quod dictum frequenter usurpant) incipiat a se ipso. Nitri legitimi frustum, quod à Gulielmo Quacelbeno Flandro Constantinopoli mihi missum est, notis omnibus genuinum refert, ut in epistolarum nostrarum libro fusius diximus. Nitri meminit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum, sic inquit. Nitrum dictum est supra in medio esse aphronitri, & salis urium: ceterum uisum propius ad aphronitrum accedit, utpote exustione tenuius redditum. Desiccatur itaque, & digerit: & si intro in corpus sumatur, secat, & extenuat crassos lentosq; succos potentius multò quàm sal. Aphronitrum uerò nisi grauis urgeat necessitas, nemo deuorabit, nimirum inimicum stomacho: quandoquidem plus etiam litro incidit. Sanè ad fungos suffocantes, rusticus quidam eo uti assolet, & semper profuisse probatum est. Ceterum nitro usto, simul & non usto, & multò etiam magis eius spuma, & nos in talibus uti consueuimus. hætenus Galenus. Qui tamen uidetur ijs, qui codicis mendam non animaduertunt, maximam facere differentiam inter Aphrolitrum, & Aphronitrum, licet hæc re diuersa non sint. Nam ubi de Aphrolitro libro citato differit, uulgata exemplaria habent. ἀφρόλιτρον ἀφρονίτρον διαφέρει. hoc est. Aphrolitrum ab aphronitro differt. Verum in altera diuisione latet uitium, ut quæ ἀφρονίτρον, hoc est, à spuma nitri, duabus uocibus legenda sit. Ita fiet, ut Galeno non aphrolitrum ab aphronitro, sed utrumque à spuma nitri aptè distinguatur. Id quod & Augustinus Ricchus Lucensis, & Leonardus Fuchsius, medici ætatis nostræ celebres, doctissimè adnotarunt. Ceterum cum Galeno aphrolitrum, siue aphronitrum spuma nitri non sit, quid aliud sit, ingenue fateor me ignorare: neque id aliud, quod sciam, hætenus explicauit. Quod Græci νίτρον & λιτρον, Latini Nitrum nominant. Mauritani, Baurach: Itali, Nitro. Quod uerò Græcis ἀφρόλιτρον uno uerbo dicitur: Arabibus, Baurach Africe: Italici, Nitro di Africa. Quæ deinde Spuma nitri Latine, ἀφρός τοῦ νίτρον Græcè uocatur; Arabicè, Aphronitrum.

Monachorum  
error.Nitri, & aphro  
nitri uites ex  
Gal.

Τρῶξ. FAEX.

CAP. XC.

**F**eligenda Fax maximè à uino uetere, Italico: sin minus, ab alio consimili. Fax aceti uiribus longè acrior est. Crematur, ut alcyonium, antè diligenter siccata. Sunt qui noua testa igni largo urant, usquedum penitus incendatur. Alij uiuis carbonibus facis glebam obruunt, & idem opus prosequuntur. Experimentum est legitimæ ustionis, ut aërio nitore inalbescat, linguamq; tactu urere uideatur. Eadem urendæ facis aceti ratio. Vis ei supra modum urens, & abstergens. ulcera ad cicatricem perducit, adstringit, uehementer exest, siccaturq; . Sed recentè utendum est, quoniam celeriter examinatur: proinde non nisi in reconditorio, & uase aliquo reponi debet. Lauatur ut pompholyx.

40 Quæ ustionem experta non est, tumores & per sese, & cum myrto cohibet. uentris stomachique fluxiones illita sistit: muliebre profluuium imo uentri, aut genitalibus imposita mitigat: panos discutit nondum exulceratos, & tubercula: rigentes mammas, sui que lactis impatientes, cum aceto peruncta extinguit. Cremata uerò, ungues scabros cum resina aufert. Addito lentiscino oleo, illita nocte tota, rufat capillum. Elota oculorum medicamentis, ut spodos, adijcitur: cicatrices eorum, & caligines eadem abstergit.

**F**ax uini uulgaris notitiæ est, quin & ipsius adurendæ ratio nota, ijs præsertim, qui ex hac alumen, quod uocant facis, conficiunt. Porro uini recrementum, quod uinarijs cadis agglutinatum, crustæ lapidosæ instar inuenitur, officinarum uocabulo Tartarum uocatum, aluum non obscure subducit. Proinde non desunt, qui sibi adstrictam aluum citent, hausto tartari puluere ex gallinacco iure, addito mastiches momento, & saccharo: nihil enim incommodi adfert hac ratione paratum. Additum in deiectione diluta, quæ ex sena, uel polypodij radicibus, uel epithymo parantur, uim eorum deiectionem adauget. Sunt qui album Tartarum faciant, diu ipsum in aqua decoquentes, atque subinde despumantes. Τρῶξ sic Græcè, Latine uerò Fax dicitur: Arabicè, Durdi: Italice, Feccia: Germanicè, Hefen, & Vucin stein: Hispanicè, Rasura de uino.

Facis, & tartar  
ri dicti conu.  
& uires.

Nomina.

Α'σβεστος.

CALX VIVA.

CAP. XCI.

**C**alx uiua hoc modo fit. Marinorum buccinorum testas igni condito, aut feruenti clibano nocte dimittito: postera die, si candidissimæ fuerint, extrahito: sin aliter, iterum urito, usquedum uehementer inalbuerint. Dein ubi in aquam frigidam demersæ fuerint, in fictile nouum conijcito, & exactè pannis operiens, noctem unam conuiescere finito: mane eam extrahens, ubi perfectò omni opere elaborata

ZZZZZ 4



re elaborata fuerit calx, recondito. Fit & è litoralibus calculis igne cremaris, necnon è uili, & fusaneo marmore, quæ cæteris præfertur. Vis omni calci in commune ignea, mordens, adurens, & crustas inducens: quibusdam alijs immista, ut adipi, oleo, concoquendi uim assumit, mollit, & dissipat: ulcera ad cicatricem perducit. Efficacior existimatur recens, nec aspersa aquis.

Calcis confid.

**C**alx, cuius passim usus ad ædificiorum muros struendos, nota omnibus est. Præter hanc fit etiam priuatim ad uaria medicamenta è purpurarum, buccinorum, cochlearum, ostreorum, ouorumq; testis. Non desunt tamen, qui etiam eam, quæ fit ex calcario lapide, unguentis, & emplastris admisceant, eam primùm demergentes in aquam, usquedum prorsus dissiliat, ac subinde lauantes diebus pluribus, affusa sæpius recenti aqua pluuiali, uel fontana. Valet enim sic elota ad contumacia ulcera, quod absque morfu ualenter siccet. Ob id itaque unguentis expetitur, quibus utuntur ad pudendorum 10  
ulcera, eaque præsertim, quæ uenerea lue contrahuntur. Quinetiam prodest ad ambusta, & alia, quæ non faciliè curationem admittunt. Sunt etiam qui extinctam prius calcem, lauent deinde diutius rosarum stillatitia aqua, ita ualentius effici

Calcis uires ex Gal.

medicamentum existimantes. Calcis uires descripsit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum, his uerbis. Calx, uina quidem, quæ ἄσβεστος Græcè dicitur, uehementer urit, minusque inducere crustam potest. At uerò temporis progressu prorsum nec crustam quidem gignit, tametsi etiamnum calfaciat, carnemque liquet. Porro si lauetur in aqua, suam mordacitatem exuit, efficitque nuncupatam κοίαν, hoc est lixiuium: at ipsa absque morfu resiccat. Ac si bis, terque aut amplius abluta fuerit, planè mordacitatis expers constituitur, ac strenuè absque mordacitate exiccat. Calx uina Latinis dicta, ἄσβεστος Græcis appellatur: Arabibus, Horach, Nura, seu Nure: Italis, Calcina uina: Germanis, Vngeleschter, & Kalk: Hi spanis, Ca.

Nomina.

Γύψος.

GYPSVM.

CAPX. CII.

**G**ypsum uim habet adstringendi, obstruendi: sanguinis eruptiones, sudoresque cohibet. sed potum, strangulationis modo iugulat.

Gypsi histor.

**G**ypsum quid sit, nemo est qui nesciat. Abundat gypso uniuersa ferè Hetruria, ibique commodè frequenterque expetit cementarijs ad ædium fabricas. Fit gypsum è quodam candido lapide, in laminas facile scissili: qui tamen non longa ignium ui torretur, & excoquitur. Quandoquidem in calenti furno coniectus, quatuor, aut ad summum quinque horarum spatio perurit. Tunditur deinde in puluerem, & incerniculis excutitur. Præstantissimum est recens: nam diu asseruatum, aquæ immisum ægrè lapidescit, ac coit. Fit etiam Gypsum è speculari lapide, qui Græcis σεμνίτης dicitur. Item 30  
ex alio quodam lapide niuei candoris, è quo in Hetruria torno patinæ, & alia uasorum genera conficiuntur. Hunc alabastrum appellant, sed perperam. Gypso uires reddidit Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, ita differens. Gypsum & ipsum ad communem omnium terrenorum, lapidosorumque corporum facultatem, qua desiccare dicta sunt, in super hoc adiunctum habet, quod est facultatis emplastica. Vnitur enim ipsum ad sese, & cogitur, lapidescitque maccratum. Quamobrem siccis medicamentis, quæ ad sanguinis eruptionem accommodantur, commiscetur. Nam ipsum per sese lapidosum fit, & durum coactum, ac congelatum. proinde rigare, diluereque illud excogitauit, tenui alboque oui liquore, quod ad ophthalmias utile est, admisto quod in farina triticea est puluilli tenuissimi, qui in parietibus molendinorum residet. Excipere uerò, quod sic subactum est tenellis leporis pilis, aut qui perinde sunt molles, expedit. Gypsum combustum non æquè emplasticam uim habet: ceterum tenuiorum est partium, & ualentius desiccat. Quin & repercussorium est, maxime si maceretur oxycrato. Γύψος ita Græcis, ut Gypsum pariter Latinis appellatur: Arabibus, Gepsim, seu Giepsin: Italis, Gesso: 40  
Germanis, Gyps: Hispanis, Teso, & Alges.

Nomina.

Τίφρα κλιματίων.

SARMENTITIVS CINIS.

CAP. XCIII.

**S**armentorum cinis urendi uim habet: cum axungia autem, uel oleo illitus, fractis neruis, articulo-  
rum collisionibus, & neruorum nodis prodest: cum nitro, & aceto excrescentias carnis in scroto reprimat. Serpentiū, canumque moribus illitus ex aceto medetur. crustas obducentibus medicamentis admiscetur. Fit ex eo lixiuium contra præcipitationes, & fungorum uenena, cum aceto, sale, & melle.

Cineris omnis uires ex Gal.

**C**inis omnis quid sit notius est, quam ut pluribus explicari debeat. Quare ad eius uires properemus: de quibus in uniuersum differens Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Cinis combustorum lignorum reliquæ sic nuncupantur, compositæ ex contrarijs tum qualitatibus, tum substantijs. Habet enim in se partim terrenum, partim uelut fuliginosum, quod Græcè dicitur αθαλodes, siue lygniodes, siue quomodocumque quis appellare uoluit: atque hæc sanè partes sunt tenues, & quæ maceratis aqua cineribus, & percolatis, unà asportantur, atque abeunt. Quod uerò reliquum est, terrenum est, infirmum, & morfu carens, calida facultate in lixiuium deposita. Sed non omnis cinis eadem temperatam præditus est, sed pro combustæ materie diuersitate uariatur. At nescio quo pacto Dioscorides omnes cineres adstringendū habere uim prodiderit, cum ficulneus eiusmodi omnis qualitatis sit expers, utpote cum & ipsa arbor nulla sui parte acerbam qualitatem præferat, ceterum quercus, ilex, arbutus, fagus, lentiscus, hedera, & hoc genus alia: uerum plena succo ualido tota sit, eoque acri & calido. Ergo ex acerbis utique lignis factus cinis, non parum adstringit: meminique me quandoque, 60  
cum aliud ad manum non esset medicamentum, per hunc sanguinis suppressisse eruptionem. Verum nullus inquam ad tale uicifolneo



ficulneo audeat. Siquidem hic acrimonia multum, adurentisque facultatis obtinet, nisi absterfioni: & utroque differt ab eo, qui ex quercinis lignis conficitur, tum quod in eo fuliginem multo est acrius, tum quod in illis terrenum quoddammodo subadstringens est, in hoc abstergens, uelut in cinere titbimalorum. Est & calx cineris quoddam species, eademque communis essentia, quam qui ex lignis fit; nimirum quando lapides exactius torrerentur, ut cinis fiant, possunt non tamen multum rebus in se habet, uelut natura ignea, quod uocant *εμπύρεμα*. Proinde elota medicamen est citra morsum desiccans, magisque si bis terne laetetur. Caterum si marina aqua abluta sit, admodum digerit. Dicitur porro de ea, ubi de metallicis sermo habetur. *Τέτρα* Græce dicta, Cinis Latine uocatur: Arabice, *Chamad*, siue *Ramed*: Italice, *Cenere*: Germanice, *Aschen*: Hispanice, *Ceniza*: Gallice, *Cendre*.

Nomina.

10

Αλκυονιον.

## ALCYONIVM.

## CAP. XCIII.

**A**lcyonij quinque esse genera compertum est. Vnum enim spissum, acerbi saporis, spongiosa facie, item tetri odoris, ponderosum, & piscem olens, quod plurimum in litoribus inuenitur. Alterum pinnule oculorum, aut spongiæ simile, fistulosum, & leue, odorem algæ referens. Tertium uermiculi forma, & colore magis purpureum, quod Milesium quidam uocant. Quartum succidis uelleribus non dissimile, multis inanitatibus hians, leue. Quintum figura fungi, sine odore, asperum, parte interna quodammodo pumicosum, foris leue, acre; quod plurimum in Propontide iuxta insulam Besbicon appellatam gignitur, patrio nomine halos achnen uocant. Duo priora in foeminarum sinigmatum assumuntur, contra lentigines, lichenas, lepras, uiligines, nigritias, & maculas in facie, reliquoque corpore. Tertium ijs, qui difficili urina uexantur, aut arenulas in uesica colligunt, idoneum est: item renibus affectis, aquæ inter cutem, leni. Vltimum autem, & ex uino illitum, alopecias replet. Postremum dealbandis dentibus aptum est. in alia sinigmata, psilothraque assumitur, cum sale mistum. Si quisquam alcyonium cremare uelit, cum sale in crudum fictile mittat, & oblinens uasis spiraculum luto, ita fornaci mandet, & cum figlinum percoctum fuerit, extrahens ad usus recondat. Latuatur ut cadmia.

a Orib. addit. σπυγγοειδές, i. fistulosum.

**A**lcyonium (ut Plinius est anthor lib. 32. cap. 8.) fit in mari ex nidis, ut aliqui existimant, alcyonium, & caicum: alij ex sordibus spumarum crassescitibus: alij de limo, uel quadam maris lanugine. Quatuor eius genera. Cinereum, spissum, odoris asperi. Alterum molle, lenius, odore ferè algæ. Tertium candidioris uermiculi. Quartum pumicosius, spongia putri simile, penè purpureum: quod optimum, hoc & Milesium uocatur. Quo autem candidius, hoc minus probabile est. hæc Plinius. Qui tamen quintum fungi figura, cuius meminere Dioscorides, & Galenus, silentio præterit. Sunt præterea, qui Alcyonium ita appellari tradant, non quod ex alcyonium nidis fiat, ut Plinius scribit, sed quod alcyones super illud marinis undis simul congestum nidificent. Quorum sententiam magis probandam censemus. Alcyonium officina spumæ maris uocant: quod sic idem uocent Arabes, Dioscoridem secuti. quippe qui scripserit quintum Alcyonij genus in Besbico halos achnen, hoc est, maris spumam uocari. Caterum rufum Alcyonium corallij instar, coaceruatis in globum ueluti uermiculis, lapidosaque materie, Venetijs primum uidimus. Quartum uerò reperimus copiosum in Tergestino litore uelleribus simillimum, albam, ac leuissimum. Piscatores hoc cochlearum marinarum, quæ aculeis rigent, & uulgò appellantur Garuse, uidum esse affirmant. Primum, & ultimum genus pluribus in seplasijs inuenitur. Porro in hoc capite in uulgaris Dioscoridis exemplaribus nonnulla (ut planè suspicor) uerba desiderantur, cum de uiribus quarti alcyonij nihil in ijs scriptum legitur. Auget suspicionem Oribasius, cuius lectio hoc loco habet. τὸ δὲ τέταρτον, καὶ ὕστατον, hoc est. Quartum, & postremum &c. Idem confirmat Serapio, qui ex Dioscoride transcribens utriusque speciei meminit. De Alcyonijs differuit Galenus libro 21. simplicium medicamentorum, his uerbis. Alcyonia omnia deterunt, ac digerunt, qualitatem habentia acrem, & calidam facultatem: uerum aliud alio non parum plus minusque, & in his ipsis, quæ diximus, secundum partium essentia totius tenuitatem. Est autem eorum unum densum, & graue, odoris prauum: olet enim pisces putres, spongiæ in specie simile. Secundum uerò aliud figura longiore, leue, & rarum: odorem habens similem phycijs. Aliud tertium uermi simile est specie, colore purpureo, consistentia molli: uocant id Milesium. Post quæ quartum secundo quidem iam posito similiter & leue, & rarum, uerum lanis succidis simile. Denique & quintum extrema superficie leni, caterum interna substantia asperum, nullius odoris, gustu tamen apparens acre: & sanè omnium alcyoniorum est calidissimum, adeo ut & pilos urere possit. Itaque cum duo prima lichenas, alphas, psoras, leprasque adiuuent, præterea cutem splendidiorem competentia uirium efficiant, idem præstare non potest hoc ultimo loco positum. Nec enim perinde ut illa, cutem duntaxat summam extergit, sed etiam excoquat, usque in profundum cutis penetrans, ut etiam ulcera moliantur. Porro quod tertio ordine recensuimus, omnium est tenuissimum. Itaque uisum alopecias curat illitum cum uino, colore quidem fuluo, tenui tamen essentia. Quartum autem eiusdem cum hoc speciei uires obtinet, uerum haud parum imbecilliores. Quod Græci *αλκυόνιον*, Latini quoque Alcyonium dicunt: Arabes, *Zebthalbahar*, seu *Zebd albahar*: Itali, *Alcionio*.

Alcyonii h. h. &amp; contid.

Locus Diosc. suspectus.

Alcyonii uires ex Gal.

Nomina.

Αδάρκης.

## ADARCES.

## CAP. XCV.

**I**t in Cappadocia, quod adarces appellatur. Est autem tanquam concreta fallilago, humidis & palustribus locis siccitate emergens, & harundinibus, ac herbis agglutinata, colore flori lapidis Alij similis, & omni forma molli alcyonio, & aliquantum cauo proxima, ut uideri possit lacustre alcyoniū. Ad euellendas lepras, lentigines, lichenas, & uitia cutis in facie, similia, accommodatur. Et in summa uis ei acris. Humorem euocat, qui in alto concreuit, & ischiadicis prodest.

Legitimam



Adarce cōfid.

**L** Egitimam Adarcen, quæ Dioscoridis, & Plinij placitis respondeat, hætenus non uidimus, etsi in Italia nasci tradidit Plinius lib. 16. cap. 36. Quam postea lib. 32. cap. 12. uocauit calamochnum, sic inquit. Inter aquatilia dici debet & calamochnus, Latine adarca appellata. Nascitur circa arundines tenues, è spuma aquæ dulcis, ac marinæ, ubi se miscent. Vim habet causticam, ideo acopis additur contra perfrictionum uitia. hætenus Plinius. Porro uerò eos hallucinari crediderim, qui sibi persuadent id esse Adarcen, quod uulgò Italis dicitur Palla marina. Siquidem hæc in mari tantum nascitur, non in paludibus aquæ dulcis: & ibi non arundinibus, neque herbis inhærens uisitur, sed in sicco reperitur litore, undis simul cum alga proiecta, pilæ omnino similis, quæ in latentium hædorum uentriculis, ex exuētis unā cum lacte pilis, plerumque reperitur. Adde quòd hæc, quantum gustauerim, nec acris, nec caustica (ut Plinius inquit) deprehendatur: neque etiam, quod sciam, in paludibus inueniatur. Huius tamen meminit Galenus libro primo de compositione medicamentorum secundum locos, referens quæ Crito ad conseruandos, augendos, itemque à destituitio præseruandos capillos scripsit. Vbi cum interpres

Cornarii lapsus.

Cornarius uir alioqui doctissimus, ignorasset quid Critoni & Galeno intelligeretur per σπογγίαν θαλασσίαν, fortè suspicatus, lo cum hunc in Galeno esse deprauatum, spongiam marinam perperam interpretatus est: quandoquidem lectio illa uera est, & uertendum erat pilam marinam. Id quod etiam Fuchsius doctissime adnotauit in suis de compositione medicamentorum libris. Marinam pilam addit Nicolaus Myrepsicus in quodam unguento ad lumbricos, ubi sic habet. Pilæ marinæ, quæ reperitur in mari rotunda, ut lana congesta. Ceterum Adarca uires retulit Galenus lib. XI. de simplicium medicamentorum facultatibus, ita scribens. Adarcion aliqui masculino genere adarcon, alij feminino adarcen dicunt, essentia quidem sua uelut spuma est aquæ salis concreta, circa arundines, & farragines concretescens. Acerrimum hoc est, simulque calidissimum medicamentum. proinde & per se inutile est, uerum commiscetur ijs, quæ uim eius retundunt, itaque fit admodum utile in ijs affectibus, qui exalferi possunt. idque foris impositum, nam intrò in corpus ipsum sumere est impossibile, nimirum ob uirum uehementiam. hæc Galenus. Ex quibus liquidò apparet, Adarcium à marina sphaera plurimum facie, & uiribus differre. Id Græcis ἀδάρις & ἀδάριον uocatur, quod Latinis item Adarces: Arabibus, Adarchi, Atharachi, seu Adaraca: Italis, Adarce.

Adarce uires ex Gal.

Nomina.

Σπόγγιοι.

## SPONGIAE.

## CAP. CXVI.

**E** Spongijs alias mares appellauere, tenui fistula, spissas: quarum duriores tragos nominarunt. Fœminas autem, quæ contrarias dotes habent. Vruntur eæ, ut alcyonium. Recentes sine pinguitudine uulnerariæ sunt, & tumores reprimunt. recentia uulnera ex aqua poscave conglutinant: ueteres sinus ex decocto melle iungunt. Vetusstæ autem inutiles. Aridæ ligatæ lino, si penicilli modo adigan-  
tur, occlusa ulcera, callosque laxant. Siccæ recentes, & uacuæ, senilia ulcera, & quæ fluxione laborant, aut cuniculatim exedunt, impositu siccant. sanguinis profluuium sistunt. Crematarum cinis ex aceto, aridæ lippitudini auxiliatur: & ubi quid abstergere, aut adstringere opus est. Vtilius in oculorum medicamentis lauare cinerem. Omnium cinis cum pice crematarum, profluentem sanguinem sistit. Candidæ cura fiunt, è mollissimis recentes per æstus tinctæ salis spuma, quæ petris cohæret: insolantur in uersæ, hoc est, parte caua sursum spectante, & qua abscissæ fuerunt, deorsum. Si uerò æstiuâ serenitate ad lunam sternantur, perfusæ salis spuma, aut maris aqua † maximum candorem referent.

† Drag. ἀδύριον δὲ ἐκ δαλίου. i. candidæ sunt non pau-  
cæ.

Spōgiarū hist. ex Aristotele.

**S** Pongiarum genus (inquit Aristoteles lib. V. cap. XV. de historia animalium) triplex statuitur: nam aliæ raræ, aliæ spissæ, aliæ quas nominant achilleas. Tenuissimum genus id tertium est, spississimum, & ualidissimum, quod galeis ocreisq; inferitur, eoq; minus ciere strepitum posse notatum est. genus hoc inuentu perquam rarum est. Quæ autem in genere illo spisso præduræ sunt, atque asperæ, nomine hirci nuncupantur. Quæ quidem omnes aut ad saxa nascuntur, aut iuxta litus lutoq; aluntur. Cuius rei argumentum est, quòd capta limo referta omnes cernuntur. quod certè indicat cæteris quoque adherentibus cibum per ipsum adnexum hauriri. Imbecilliores propterea sunt spissæ, quàm raræ: quia minus albo radices hæsu innituntur. Sensem etiam spongijs esse aiunt: argumento quòd ad euulsoris accessum contrahuntur, ita ut euelli difficile sit. quod idem etiam faciunt, quoties flatus, tempestasq; urget, ne sua de se de pellantur. Sed sunt, qui de hoc dubitent, ut qui Toronam incolunt. Narrant tamen procul dubio bestiolas quasdam uelut tineas lumbricose, & eiusmodi alias consistere intra spongas, atque ali: quas & euulsis spongijs, pisciculi saxatiles deuorent, qui uel radices absument totas quæ inhærentes saxi remanserint. Si euenerit fortè, ut spongia abrumpatur, residuo item renascitur, & completur. Magnitudine amplissima soluta illæ, & raræ spongiæ, augentur plurimæ, quæ circa Lyciam sunt. Sed mollissima quæ spissæ: nam achilleæ torosiores ijs constant. Omnino quæ altis, tranquillisque insunt gurgitibus, mollissima sunt: flatus enim, ac tempestates spongas quoque, ut cætera altitia reddunt duriores, & incrementum impediunt. Quamobrem spongia Hellesponti spissæ, ac duræ sunt, & omnino quas mare ultra Maleam promontorium, citraq; refert. Differunt inter se mollitie, duritieq;: nec calorem immodicum spongiæ patiuntur: fit enim eo, ut more pullulantium putrescant. Quocirca optime iuxta oras comperiuntur spongiæ, si gurgite alto demersæ sunt: commodè enim temperantur propter altitudinem gurgitis. Color illotis, uiniq; nigricans est. Adherent nec parte, nec toto: intersunt enim fistula quadam inanes, sed pluribus passim particulis hæsitant, & quasi membrana extenta subesse radicibus earum uidetur. Supernè autem cæteri meatus concreti propemodum latent: at uerò quaterni, aut quini patent, per quos pasci existimantur. Hætenus de spongijs Aristoteles. Cui quidem Plinius suam de spongijs historiam acceptam referre potest, quam libro IX. cap. LXV. scriptis tradidit. Spongiarum uires memoriæ prodidit Galenus lib. XI. simplicium medicament. his uerbis. Spongia usta acris est, & dige-  
rentis potentia. Vtebatur ea præceptorum meorum quidam ad sanguinis eruptiones, quæ manuali opera indigent. In quem usum semper eam paratam habebat siccam, & exaresactam: cum uerò res posceret, bitumine in primis imbuebat, sin

Spongiarum uires ex Gal.



eo careret, pice. Porro admovebat eam partibus sanguine profluentibus etiamnum ardentem, ut & crusta parti induceretur, & ipsum spongia usque corpus, ceu operculum quoddam acciperet. Caterum spongia ipsa noua per se, non sicut lana, aut linamentum (quod  $\mu\omicron\tau\omicron\nu\tau\iota\alpha\tau\iota\nu$ , id est, carpinatum uocant) materia duntaxat est, quæ humores infundendos excipiat, sed etiam manifestè desiccet. Id quod scies, si ea sola utaris in uulnere, cum aqua, aut oxycrato, aut uino, pro diuersitate uidelicet corporum, uti est antè dictum. Glutinabit siquidem ea similiter atque medicamenta, quæ uocant enema. At si non noua sit, sed usui accommodata, palam cognosces, quantum à noua superetur, siue uulneribus eam imponas, siue aqua proluens, siue oxycrato, siue uino. Nec mirum est, cum in spongia noua seruetur etiamnum ea, quam à mari accepit, facultas modicè corpora exiccandi. Atque hæc quidem præstare potest. cum etiamnum seruat maris odorem. Nam temporis spatium, etiam si nunquam usui accommodata sit; tamen & odorem maris amittit, neque æquè desiccare potest. Spongia quæ Latine,  $\sigma\pi\omicron\gamma\gamma\omicron\varsigma$  Græcè dicitur: Arabice, *Asfemgi albairi*, seu albar: Italicè, Spongia: Germanicè, *Badschuam*: Hispanicè, Spongia: Gallicè, *Esponge*.

Nomina.

Κοράλλιον.

CORALLIVM.

CAP. XCVII.

**C**orallium, quod aliqui lithodendron appellarunt, marinum esse fruticem constat, qui alto extractus, duratur statim atque emergit, tanquam offuso aere protinus concreseat. Plurimum inuenitur ad Syracusas, in promontorio, cui Pachyno nomen est. Laudatissimum rubens, colore antherici, aut sandycis saturatæ, nec secus terenti facillè cedens, æquabili usquequaque concremento, rursus algæ, aut phuci marini odore, quàm ramosissimum, forma fruticis, cinnamomi æmulum. Quod autem in lapidis duriciam coit, scrupulosum, inane, & lacunosum, uitiosum existimatur. Adstringit, & refrigerat medio criter: excrescentia coercet: oculorum cicatrices abstergit: ulcerum caua, & cicatrices explet. Contra sanguinis reiectiones magnopere efficax est: urinæ difficultati auxiliatur. quin & potum ex aqua lienem absumit. † Quod antipathes uocant, corallium esse arbitrantur, specie tantum distans. Est autem colore nigro, arboris figura, ramosum magis. Vires supradictis habet.

+ Drag.  $\xi\tau\omicron\varsigma$ ,  $\chi\alpha\iota\ \sigma\upsilon\lambda\alpha\kappa\tau\eta$  -  $\rho\iota\omicron\upsilon\epsilon\varsigma\iota\ \chi\alpha\iota\ \tau\alpha\upsilon$   $\tau\omicron\varsigma\ \kappa\alpha\upsilon\epsilon\varsigma\ \epsilon\iota\pi\alpha$   $\tau\epsilon\omicron\mu\epsilon\iota\varsigma$ . i. Quin etiam præter uera Venenis, & omnium marum depolfor est.

Coralli confectio.

**C**orallium, quo usque adeo abundat Italia, ut ferè nulli ibi reperiantur infantuli, nullæque puellæ, quibus non gestentur Corallij monilia aut collo, aut brachijs suspensa, quo item utuntur fœminæ in templis ad suas preces numerandas, ex Tyrrheno, & Siculo mari extrahitur, atque inde ad nos defertur. Caterum etsi rubri tantum, & nigri meminerit Dioscorides; reperitur tamen quod niuei sit candoris in iisdem pelagis, non autem ut rubrum compactum, ponderosumque, sed lenius ac rarius, & spongiarum modo inane. Creditur hoc rubro longè magis refrigerare: proinde eo utuntur medici, ubi opus est maiore refrigeratione. Corallij meminit Plinius lib. XXXI l. cap. I ubi de eo ita scriptum reliquit. Quantum apud nos Indiciis margaritis pretium est, tantum apud Indos in Corallio: namque ista persuasione gentium constant. Gignitur quidem & in rubro mari, sed nigrius. In Persio uocatur Iace. Laudatissimum in Gallico sinu, circa Stæchadas insulas, & in Siculo, circa Heliam, & Drepanum. Nasitur & apud Graniscas, & ante Neapolin Campaniæ, maximeque rubens, sed molle, & ideo uilissimum Erythris. Forma est ei fruticis, color uiridis. Baccæ eius candidæ sub aqua, & molles. exemptæ confestim durantur, & rubescunt, quasi corna satina, specie, atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapidescere, si uiuat. Itaque occupari, euellique retibus, aut acri ferramento præcidi. hæc de causa corallium uocitatum interpretantur. Probatissimum quàm maximè rubens, & quàm ramosissimum, nec scabrosus, aut lapideus, uel rursus inane, aut concanum. Authoritas baccarum eius non minus Indorum uiris quoque pretiosa est, quàm fœminis nostris unguines Indici.

**A**ruuspices eorum, uatesque in primis religiosum id gestamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaque & decore, & religione gaudent. Galli gladios, scuta, galeas adornabant eo. nunc tanta penuria est uendibili merce, ut perquam rarò cernatur in suo orbe. Surculi infantie adalligati, tutelam habere creduntur. hæc Plinius. Quem tamen mirari subit, quod tam facile sibi persuaserit, corallium per se baccas ferre, quasi corna satina specie atque magnitudine, perinde ac cetera arbores suos proferunt fructus. Quandoquidem, ut fatentur ij, qui corallia expiscantur, & in ijs mercaturam exercent, nullas per se baccas edunt. Baccæ enim, quæ in coralliorum monilibus cornis, ac cerasis similes uisuntur, ex ipsorum truncis torno, & lima prius parantur: mox smyridis lapidis puluere, & terra quadam, quæ è Tripoli Aþrica adfertur, expoliuntur, & lucidum lauorem contrahunt, cum ijs diutius fricantur. Ad hæc Corallia è mari circumquaque muscosa eximuntur, nec tunc ulla ex parte rubescunt, uerùm inde artificibus tradita, derafo cortice rubent, & perpolita nitescunt. Nigrum Corallium, quod Dioscorides Antipates uocari ait, primùm uidi ego Neapoli eburnum colore referens. Atqui post hæc pulcherrimam eius plantam dono mihi dedit Anzianus quidam, qui quotannis mihi plantas è Gargano Apuliæ monte afferre solet. Ea enim prope radices brachij ferè crassitudinem æquat, & à medio trunco in ramos sese diffundit: res quidem uisum digna, & rara.

Plinii lapsus.

**C**orallium comitialibus commodè adalligatur, hauriendumque præbetur. Corallium ades (ut aiunt) à fulminum iniuria tuetur. Idem mensium abundantiam cohibet, dentes commotos firmat, desquamatas gingiuas emendat, itemque oris ulcera sanat. Potum dysentericos iuuat, seminis profluium in uiris, nocturnasque pollutiones, & in mulieribus albos uteri fluores reprimat. Recensetur inter ea (Auienna teste) quæ cordi hilaritatem adferunt. Auxiliatur præterea (ut Plinius inquit) contra torminum ac uesticæ calculi mala in puluerem igne redactum, & cum aqua potum. Simili modo ex uino potum, aut si febris sit, ex aqua somnum conciliat. ignibus diu repugnat. Sed eodem medicamine sepius poto, tradunt lienem quoque absumi. Sanguinem reicientibus aut excreantibus medetur. Cinis eius mistetur oculorum medicamentis: spissat enim ac refrigerat, ulcera caua explet, cicatricesque extenuat. Corallum meminisse Galenum in libris legitimis de simplicium medicamentorum facultatibus, hæctenus non reperi: tamen si libro septimo de compositione medicamentorum plura describat medicamenta ad incipientem phibisin, hæmoptoicos, & suppuratos, quæ corallium excipiunt.

Coralli facultates.



Nominat.

piunt. Quod Græci κοράλλιον, & λιθόδεσπον, Latini Corallium nominant: Mauritanii, Bassad, Mergen, Besd, siue Morgian: Itali atque etiam Hispani, Corallo: Germani, Coraln: Galli, Coral.

Λίδος φρύγιος.

## LAPIS PHRYGIUS.

CAP. XCVIII.

**P**hrygius lapis, quo infectores in Phrygia utuntur, à qua nomen accepit, nascitur in Cappadocia. Optimus habetur pallidus, modicè grauis, non solida corporis compage, intercedentibus albis segmentis, ut in cadmia. Vritur autem uino optimo perfusus, uiuisque carbonibus obrutus: perflatur assidue foliis, donec mutato colore rufescat: rursus extractus eodem uino restinguitur. Hoc iterum, & trinis uicibus faciendum: attendendum tamen ne minucim confringatur, & in fuliginem euanescat. Vis crudo, ustoque adstrictoria, expurgans: ulceribus crustas quadantenus inducit: ambustis cum cerato medetur. Lauatur, ut cadmia.

Phrygii lapidis confid.

**Q**ui mihi Phrygium lapidem ostenderit in Italia, hæcenus neminem inueni. quippe cum nec nostratibus medicis, nec lanarum infectoribus, ullo sit usui, ex Cappadocia ad nos deferri desijt. Plinius, cum ignorasset, Phrygium lapidem medicamentis etiamnum expeti, tingendis tantum uestibus commendauit. De huius lapidis uiribus differuit Galenus libro

Phrygii lapidis uires ex Gal.

IX. simplicium medicamentorum, his uerbis. Pyritæ facultatem habere existimatur & Phrygius, quem uocant. Sed eo semper utor combusto quidem ad ulcera putrida, idque aut ipso per se, aut ex aceto, aut ænomelite, aut oxycrato: ad oculos uero medicamentum siccum efficiens: quod multum acceptum à me obtinent. Miscentur ei & alia quæpiam. Dicitur autem de ipso in opere de componendis pharmacis. Nunc satis est de generali eius facultate explicuisse: ualidè enim desiccatur, habens quiddam adstrictionis, simul & mordicationis. Dictum uero superius est, ea esse omnia optima medicamina, plurimique usus, quæ mistas in sese hæc duas facultates habent, nempe repercutientem, & digerentem. Λίδος φρύγιος Græcis, Lapis Phrygius Latinis appellatur: Italici, Pietra Phrygia.

Nominat.

Λίδος Ἀσίας.

## LAPIS ASIUS.

CAP. XCIX.

**A**sius lapis assumi debet pumicis colore, leuis, fungosus, item friabilis, scissiles uenas lutei coloris ad imum actas habens. Eius flos salugo subflaua est, summo lapide infidens, compage tenui, colore in aliquibus albo, in alijs pumici simili, ad luteum uergente: admotus linguæ aliquantum mordet. Vim habet uterque adstrictoriam, & modicè erodentem. admixtus liquidæ pici, aut terebinthinæ, tubercula discutit. Longè ualidior flos existimatur. De cætero siccatus flos uetera ulcera, & cicatrici repugnantia sanat. excrecentia cohibet: tetra ulcera, & fungis similia, cum melle expurgat: ulcerum caua explet, & expurgat cum melle: depascentiaque cum cerato sistit. Fit cataplasma ex eo podagris, misto fabæ lomento: & lienosis ex aceto, & uiua calce. Prodest flos ex melle phthisicis linctus. Podagrici iuuantur, pedibus in folio ex eo lapide excauato inditis. Fiunt quoque ex eo loculi, qui corpora erodunt: & luxuriantem carnem, & corporum crassitiem absumunt, cum uice nitri in balneo sparguntur. Si lauare libet, cadmiæ modo lauatur.

Asii lapidis confid.

**T**ametsi in commentarijs nostris superioribus annis Italica lingua conscriptis, Asium lapidem mihi incognitum esse ingenuè confessus fuerim; legitimum tamen nuper Tridento ad me misit Martinus Guidottinus seplasiarius diligens æquè ac peritus: qui quidem lapis, ni fallor, nullis prorsus notis ac uiribus Dioscoridis descriptioni reclamatur. Foditur in Tridentino agro quibusdam chalcantibi fodinis, quodam in monte non procul à pago, quem Lenigum nominant. Est enim hic pumicis instar leuis, fungosus, friabilis, lutei coloris intercurrentibus uenis. Hoc, quod carnes absumat, utebatur antiquitas ad defunctorum sepulcra, ut absumptis ab eo carnibus, corpora non computrescerent: ob idque Græci appellauere sarcophagum. Quod manifestè declarat Dioscorides, cum inquit, καὶ σαρπὶ σαρκοφάγοι γίνονται, id est, loculi defunctorum carnes absumentes ex eo sunt. Hunc locum nullus, quod sciam, ex interpretibus ita ut nos accepit: sed omnes ad aliud respicientes uocem σαρπὶ puluerem uerterunt. In quo mihi planè non uidentur mentem Dioscoridis assecuti. Quam probè assecutus, nostræque sententiæ adstipulari cognoscitur Plinius lib. 36. cap. 17. ubi de lapide Asio sarcophago ita scribit. In Asio Troadis lapis sarcophagus fissili uena scinditur. Corpora defunctorum condita in eo absumi constat intra quadragesimum diem, exceptis dentibus. hæc Plinius. Cæterum Asii lapidis historiam, & uires descripsit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum, sic inquit. Est & alius lapis in Asso proueniens, quem ob id ipsum Assion cognominant, non durus ut petra. Siquidem color illi est, pariterque consistentia ceu topi, friabilis, & laxis. Innutritur ei quiddam farina tenuissimæ ad simile, qualis in pistrinorum parietibus adherere uisitur. Appellant hoc medicamentum petra Asiæ florem. Est uero & subtilium partium, ut sine morsu nimis molles carnes, ac fluidas eliquet. Petra uero, in qua nascitur, tametsi uim habeat illi similem, actionis tamen uehementia inferior est. Hoc enim ea potior est flos, non tantum quod magis colliquet, ac digeratur, & uelut sale condita seruet; sed & quia hæc præstet absque uehementi mordicatione. Habet & falsedinem quandam in gustu hic Asiæ petra flos: ut coniectura sit, illum nasci ex eo quod ros ex mari in petram residens, postea à sole deficcetur. hæcenus Galeni uerba. Quæ quidem si paulò diligentius examinasset Fuchsius medicus alioqui nostræ ætatis celebris, non tam facillè fortasse suam protulisset sententiam libro de compositione medicamentorum: quod scilicet Asiæ petra flos sit illa mollis, alba, & tenuissima materia, quam farina, quæ parietibus molarum inheret, similem exudant ueteres muri, rupes, saxa; montium: ex qua fit quod Salnitrum uocant. Porro quod hæc non uerè sit Asii lapidis flos, omnibus

Asii lapidis historia, &amp; uires ex Gal.

Fuchsii error.



nibus ijs perspicuum fiet, qui rem hanc accuratius expendent. Nam præterquam quod ea diuersorum lapidum flos est, nullam habet cognationem cum Asio lapide. qui solus, Dioscoridis & Galeni testimonio, florem sui nominis gignit. Lapis, qui *Αἰθος ὀπίθης* & *δ' οἰθίος* Græcè, *Lapis Asius*, & *Asius* Latine uocatur: Arabice, *Hager Afos*: Italice, *pietra Asia*.

*Αἰθος ὀπίθης.*

## LAPIS PYRITES.

## CAP. C.

**P**Yrites lapidis genus est, à quo æs conflatur. Eligi debet aris similitudine, facile scintillas edens. Vritur sic. Melle irrigatus, molli pruna continuè flatur foliis, donec rufescat. Alij in multis car-  
bones igni candentes, lapidem copioso melle perfusum deiiciunt, & ubi ad fuluum colorem uergere  
coeperit, extrahunt: efflatoque cinere, rursus madefactum cremant, donec æquabiliter assiccatus, friabilis reddatur: siquidem sæpe facies summa solum uritur. ita crematus, siccatusque reconditur. Si cloto opus sit, lauari debet, ut cadmia. Tam crudi, quam usti uis est excalfacere, abstergere, offusam oculis caliginem expurgare, duritias concoquere, & concoctas discutere. Resina exceptus excrecentia in carne cohibet, sed calorem quendam, & adstrictionem parit. Ita ustum nonnulli diphryges appellant.

**L**apidem, quem Græci Pyriten dicunt, officinæ cum Mauritanijs Marchesitam uocant. Verè quauquam uniuersilapides, à quibus ignis chalybe excutitur, pyrite appellari possunt; cum tamen Marchesita appellata cæteris magis  
scintillet chalybe aut ferro percussa, per antonomasiam ipsa sola uocatur Pyrites, tanquam cæteris præstantior. Foditur hæc  
omnium metallorum ferè fodinis, genere, & colore diuersa, plerunque tamen (ut Plinius inquit lib. 36. cap. 19.) aureis scintillis, uel argenteis respersa. Gignitur, ut rei metallicæ periti tradunt, ex impuro metallorum halitu, quo fit, ut ferè semper  
reperiatur in montium cacuminibus, ubi auri, & argenti uena, in profundo delitescit. Sterilis hæc magna ex parte, quod (ut  
chymistæ existimant) ex impurissimo sulphure, alijsque inconcoctis partibus metallorum sit conflata. quonobrem fossiores  
in Germania, extra cauernas Pyriten tanquam inutilem proiiciunt. Verum tamen quandoque Pyriten inueniunt, qui aurum, argentum, uel æs intra se continet. Idcirco rectè prodidit Dioscorides, Pyriten lapidis esse genus, ex quo æs conflatur. Quod  
cum ignorasset Albertus, omnem Marchesitam inutilem esse asseruit. Pyrites non solum in metallorum fodinis reperitur, cum omnibus ferè lapidibus, & metallis commistus: sed etiam in quibusdam Misiæ fluminibus rotunda facie, & cæteris durior. Nos pyritem habemus crystallo, berillo, Armenio, caruleo, chalcantio, Misy, chalciti, Minio, auripigmento, & alijs lapidibus adnatum adeo, ut cum fossilibus omnibus lapidem hunc cognationem habere crediderim. Pyrite uires reddidit  
Galenus libro 12. simplicium medicamentorum, his uerbis. Vnus eorum, qui ualidam facultatem possident, est & pyrites  
quem uocant. quo utimur digerenti emplastro admissio: adijcitur ei & schistos. Ab hoc medicamine, & pus sepienarero, et  
consistentia grumosa in spatij intermedij musculorum nata, per halitum digesta sunt. Cæterum ubi in usu uocantur lapides omnes admodum uehementer contusi, atque ad lauorem redacti sint oportet, similiter atque ea, quæ in ophthalmicas facultates admiscuntur. Etenim nisi pollinis instar comminuatur, adeo ut in profundum corporum, quibus applicantur, subeant, assimiles manent istis marinis, & fluuiatilibus arenis, quæ & ipsæ communem omnium lapidum uim possident. Si-  
quidem exiccant tumentem ex hydropo carnem, uidelicet laborante in eis excalfactis decumbente. Non tamen ad aliud quippiam eis utimur, tanquam prædictis, ad ophthalmicas, & sistentes tum sanguinem, tum muliebrem profusum facultates, præterea ad glutinandam ulcera, cicatrice claudenda, carne implenda. Nam qui ex eis acres non sunt, ad hæc omnes sunt  
utiles, uelut & acres, quorum posterius mentionem faciam, ad detergendum, abstergendumque, tum detrahendum, extenuandum, detergendum, ualenterque siccandum, & colliquandum. Qui lapis Græcis *Αἰθος ὀπίθης*, Latinis lapis Pyrites nominatur: Arabibus, *Hager al*, siue *Alrusenai*: Italis & officinis, *Marchesita*: Germanis, *Kis*, & *Ertz* stuoß.

Pyrite lap  
confid.

Pyrite uires ex  
Gal.

*Αἰθος αἱματίτης.*

## LAPIS HAEMATITES.

## CAP. CI.

**H**æmatites optimus habetur friabilis, saturato colore niger, durus, & suo pte ingenio æqualis, nulla forde admista, nulloque zonarum discursu. Vim habet adstringentem, & excalfactoriam aliquantum, extenuantemque. Oculorum cicatrices, & scabritiam cum melle purgat: cum lacte autem muliebri, lippitudini, fractis, & oculis cruore suffusis conuenit. Bibitur contra difficultatem urinæ, & fluxiones mulierum in uino: & ab ijs, qui sanguinem reiecerunt, cum succo punici mali. Fiunt ex eo coticulæ, & collyria oculorum uitij apta. Vritur ut Phrygius, sine uino duntaxat. Modus ustionis est, ut modicè leuis fiat, & bullis quibusdam intumescat. Sunt qui hæmatiten ita adulterant. Den-  
sam glebam, rotundamque schisti lapidis, cuiusmodi sunt, quæ eius radices uocantur, in urceum figlini operis, qui feruentem cinerem contineat, condunt: paucaque interiecta mora eximunt, experiunturque si trita ad cotem hæmatitæ colorem reddat. quod si ita res se habet, reponunt: sin minus, iterum obruunt, & subinde conspicientes, periculum faciunt: siquidem in cinere diu dimissus, colore mutato diffunditur. Coarguitur malè confectus, primum scissilibus uenis: quippe in rectos uenarum discursus refringitur. At hæmatites longè secus se in colore habet: nanque hic floridum reddit, hæmatites uerò saturatiorem, atque cinnabarin imitantem. Inuenitur in Sinopica rubrica. Fit & è magnete lapide, uehementer ambugo. In Aegypto, sponte naturæ cum metallis enascitur.

**H**æmatites lapis, quo omnes in uniuersum medicæ officinæ abundant, quoque pictores, & lignarij fabri utuntur, uulgo uocatus Lapis, legitimus non est, de quo meminerunt Dioscorides, & Galenus. Quippe hic alius est lapis

Hæmatitæ la-  
pidis confid.

A a a a a mollis



Hæmatitæ vi-  
res ex Gal.

Hæmatitæ vi-  
res ex Alexan-  
dro.

Nomina.

mollis per se proueniens in montibus, apertis locis. At legitimus fossilis est, & sponte naturæ nascens in metallorum cuniculis: qui fractus, sanguinem colore imitatur, unde & nomen, cum Græcis sanguis αἷμα dicatur. Huic persimilis est, quem Schistum uocant, cuius historiam, & vires statim post hunc scribit Dioscorides ob cognationis uinculum. Foditur hæmatites non modò in Aegypto, sed in pluribus Germaniæ, & Bohemiæ montibus, præsertim in Hercynia sylua: quin & in Italia Brixiensi agro, sed peregrinis bonitate cedentes. Variat tamen huic lapidi color, quoniam & niger, & flauus, & ferruginis instar, quibusdam insit, ut peritissimus æquè ac doctissimus Agricola in suis de fossilium natura libris diligenter adnotauit. Hæmatitis fodinas habet in Valle Ioachimica Regni Bohemiæ Illustris Comes Ioachinus Schlichius. adeò eo refertus, ut inde optimum ferrum conficiant. quo fit, ut nil aliud sit Hæmatites lapis, quàm ferri materia. Qui ferrum auro ornant, & con-  
tegunt, id sine hæmatite facere nequeunt. Nanque ex aureas bractæas ferro prius circumdatas firmant & poliunt, perinde ac pictores, lupino dente. Hæmatitæ vires memoria prodidit Galenus lib. 1 x. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. 10  
Porro talium quoque unus est hæmatites, quem uocant, à coloris similitudine id appellationis sortitus: sicut & galactites, quando & ipse in succum solutus, lacti similis conspicitur. Habet lapis hæmatites tantum frigiditatis, quantum habet ad-  
strictionis. Merito itaque ausi sunt medici ocularibus facultatibus lapidem miscere hæmatiten. Ac solo eo uti possis palpe-  
bris exasperatis: siquidem cum phlegmone asperæ sint reddita, ex ovo ipsum diluens: ac si magis etiam, per fœni græ-  
ci decoctum. Sin uerò citra phlegmonem, ex aqua. Incipito uerò semper à modicè humidis, per specillum infundens. Vbi  
autem, quòd vires eius ferat, conspexeris, magis ac magis crassum efficies, ac tandem adeò crassum facies, ut specilli nu-  
cleo inungas, secundum subiectionem, aut euerfionem palpebræ. Hic idem lapis similiter in cote contritus, sanguinis ex-  
punctioni conuenit, omnibusque ulceribus. Porro siccus, si ad tantum redactus fuerit leuorem, ut puluillum referat, repri-  
mit excrefcentia, atque eo nullus solo, atque per sese utitur. Ego uerò ad ea, quæ dixi, usus sum facultate eius ex gustu  
qualitate comperta, cum mox experientia periclitari uellem, nunquid rectè coniecissem. Et ipsa quidem oculorum ulcera, so- 20  
lus per se cicatrice includit (ut paulò antè comprehensum est) attritus, ceterum aut affusus, aut inunctus. nam & id expe-  
rientia exploratum habeo. hætenus Galenus. Miris item laudibus extulit hæmatiten lapidem Alexander Trallianus, sic  
inquiens. Ego sanè noni frequenter me sine theriaca, alijsque pretiosis antidotis multos curasse, lenibus usum medicamentis,  
& præsertim lapide hæmatite. Vfus autem eo sum in his, qui largius sanguinem reiciebant, cum succo punici mali, & gra-  
nis, uel cum succo polygonij: in quibus autem sanguis non copiose euacuabatur, etiam ex aqua sola egelida. At leuigare  
ipsum curiosè oportet, ut in tenuissimum puluerem redigatur, sitque æreus, & uento persimilis. Dedi ego ex eo scrupula  
quatuor, & paulò amplius minusque. Exhibui etiam ijs, qui pus expui inceperant, ac mirum est, quomodo ulcus exiccarit  
sanaueritque, ut non amplius pus generaretur, neque æger tussi infestaretur. Spectari autem & alium quendam ex his,  
quibus uas exesum erat, non modò particulas quasdam ex faucibus, sed etiam asperam arteriam expuentem, ac mirum quo  
modo in hoc quoque lapis hic maximam efficaciam indicauerit. Nam & hic curatus est nobis non admodum etiam spernen- 30  
tibus. Exhibui autem ægro potui medicamentum frequentius, ut commodius distribueretur. Quare cum crebrò ipsum bi-  
bisset, tandem sumere ipsum fastidiuit. Excogitauit autem huiusmodi rationem, redactum in tenuissimum puluerem panni-  
culo lineo imposui, & diligenter ipsum undiquaque constrictum, colligatumque in poculo, quod uinum odoratum modicum  
haberet, suspendere permisi, idque per totam noctem iam inde ab ipso uespere: extraxi autem tenuem, æreamque eius par-  
tem, ut æger solam uini qualitatem perciperet. Ex hoc bibere quantum mane libenter habebat, ei præcepi, atque hoc sanè  
agendo, bibendoque continuè, sanitatem recepit. Hoc autem morbo liberatus, idem præseruationis causa facere pergebat,  
bibebatque, donec etiam corpore probè permutato, consueta agendo uiribus se constare sentiret. Hæc de lapide hæmatite à  
uisa, & usu comprobata conscripsi. Hætenus Alexander lib. vii. cap. primo. Hic lapis Græcè λίθος αἱματίνος uoca-  
tur: Latine, Lapis hæmatites: Arabice, Scedenigi, Sadenegi, seu Alfadenege: Italice, Pietra hematite: Germanicè,  
Blutstein.

Λίθος αἱματίνος.

LAPIS SCHISTVS.

CAP. CII.

Schistos lapis in Iberia Hispaniæ gignitur. Probatum maximè, qui croci colorem æmulatur, fria-  
bilis, suapte natura fissilis, concremento, & alterno cohærentium uenarum discursu, pectinum mo-  
do, Ammoniaco sali similis. Vim exhibet hæmatitæ, sed ad omnia infirmiore. quin & caua re-  
plet muliebri lacte perfusus. ad procidentia, rupta, item genarum crassitiem, & uuas oculorum, ma-  
gnopere efficax est.

Schisti lapidis  
côsid. & vires.

Nomina.

Schiston lapidem, quem tradidit Dioscorides gigni in Iberia (ut Agricola uir clarissimus est author) non solum in plu-  
ribus Hercyniæ Syluæ locis foditur, sed etiam in Bohemia, ubi & nos quoque eum adinuenimus. Ceterum cum de uiri-  
bus cum hæmatite certet, hic eius vires nobis supplere poterit. Meminit Schisti lapidis Galenus lib. nono simplicium medi-  
camentorum, sic de eius uiribus differens. Lapidis hæmatitæ persimilem uim obtinet, uerum infirmiore, is qui uoca-  
tur schistus, ac post eum galactites. At melitites caliditatis etiam nonnihil, ut dixi, adiunxit. Vt itaque unusquisque  
ipsorum leuiter, ac sensim ab hæmatitæ facultate recedit, ita ad oculos similiter in usum ducitur: est tamen mitior. Por-  
rò mitiora remedia partibus etiàmm phlegmone afflictis semper gratiora sunt, atque incundiora: ceterum liberis iam  
phlegmone partibus infirmiora, quàm quæ persanare ualeant. Λίθος σχιστός ita Græcis, ut Latinis Lapis schistus, & Italis  
Pietra scissile appellatur.

Λίθος



10

Achatē lapidis  
nir. & uires.



Nomina.

ea flumina sisti. Argumentum esse, si in feruentes cortinas additi, refrigerent. Sed ut prosint, leoninis iubis alligandos. Abominatur hyena pelli similes, quod domibus discordiales sint. Sed qui unico tantum colore notatur, inuictos athletas reddit. haftenus Plinius. Lapis, qui Græcis λίθος γαγάτης, Latinis lapis Gagates uocatur: Italis, pietra Gagate.

Λίθος θρακίας.

## LAPIS THRACIVS.

CAP. CIIII.

† Orib. lib. i. i. terra.

**L**apis Thracias dictus, nascitur in flumine quodam Scythiae, cui Ponto nomen est. Vis ei gagata. Traditur aqua accendi, & † olco restingui: quod in bitumine accidit.

Thracii lapidis mentio ex Gal.

**Q**ui Thracium lapidem ostenderet in Italia, haftenus profecto neminem inueni: nec qui illum alijs in regionibus se uideret, aut inuenisse testetur, compertum habeo. Eius mentionem fecit Galenus una cum gagate lib. IX. de simp. medic. facultatibus, ubi ita scribit. Est & alius lapis, cuius meminit Nicander hunc in modum.

Si lapis uratur candenti Thracius igne, &  
Post madefiat aqua, flagrabit totus: at idem  
Mox oleo affuso, penitus restinguitur. adfert  
Thracius hunc ad nos pastor de flumine, nomen  
Cui Pontus.

Nomina.

Verum nullus eius in medicina usus: neque Nicander praeter graecolentiam, quae suffitu feras fugat, quicquam ei adscripsit. haec Galenus. Caterum nos Thracii lapidis historiam potius fabulosam, quam ueram censemus. Eius nomen Græcum λίθος θρακίας: Latinum, lapis Thracius: Italicum, pietra Thracia.

Λίθος μαγνητικός.

## LAPIS MAGNES.

CAP. CV.

**M**agnes lapis optimus est, qui ferrum facile trahit, colore ad caeruleum uergente, densus, nec ad modum grauis. Datur cum aqua mulsa trium obolorum pondere, ut crassos humores eliciat. Sunt qui magnetem crematum pro haematite uendant.

Magnetis lapidis hist.

**M**agnes lapis Heraclius, & Sideritis quoque dicitur. Magnes quidem ab inuentore (ut Nicander est autor) nomine Magni, qui primus in Ida monte lapide hunc adinuenit: aut a Magnesia regione, ut Lucretius suis in poematibus scribit. Heraclius uero, uel ab Heraclia urbe, uel ab Hercule: ut enim Hercules immanes domuit belluas, uiribusque subegit sita. Magnes ferrum uictorem rerum materiam ad se trahens, subigit, & tenet. Quas ob uires Sideritis quoque dicitur, quippe ferri Græcis σιδῆρος appellatur. Nos autem uulgariter idiomate appellamus pietra Calamita. Foditur in Cantabria Hispania, & in uarijs Germania, ac Bohemia locis, etsi saepe casu inueniatur in ferri fodinis. Praestat, qui ex Macedonia, & Magnesia illi contermina conuehitur: sed omnium praestantissimus est Indicus, & Aethiopicus. Differunt Magnetes colore, qui in his aut niger est, aut caeruleus nigricans, aut in nigro rufus, aut contrarius. Optimus est mas, qui non modo celerrime trahit ferrum, sed etiam uim suam in id adeo transfundit, ut possit alterum inherens ferrum ad se trahere. quo fit, ut saepius acus acutior trahatur, adeo ut altera alteri subpendeat, nullis apposis adminiculis, ad duodenum usque numerum. Quod item ferreis fit anulis, qui alter alteri inherentes catena instar dependent. tametsi postremus non tam pertinaciter inhaereat, uti primus, & secundus. Ratio autem cur Magneti tantum facultas insit trahendi ferrum, nulli sane, quod sciam, adhuc comperta est, nec ulla eam philosophorum inuestigatio unquam assequi potuit. Proinde necessarium fuerit dicere, illi uim hanc peculiarem tribuisse caelum, & rerum omnium parentem naturam, ut Rhabarbaro uim detrahendi bilem, & Torpedini marinae stupidam reddendi manum, quae ipsam uiuentem tetigerit. Nec sane aliud quicquam inueniri putauerim, quod uiribus Magnetem magis emuletur, quam Torpedo piscis. Quandoquidem ut Magnetis admiranda facultas ex una pendente acu in aliam transit acum, & ex anulo in anulum; idem similiter efficit Torpedinis uirtus. Quippe hamo capta, obstupesciens eius facultas adeo confestim per setas uirgamque excurrit, ut statim piscatoris manum miro sane stupore corripit. Idemque efficit retibus comprehensa, ui per funem aurea instar excurrente. Ceterum Dinocrates Alexandrinus (Plinius autor est lib. 34. cap. 14.) Arsinoes de Magnete lapide templum concamerare inchoauerat, ut in eo simulacrum eius e ferro pendere in aere uideretur. Cuius forsitan rationem secuti Arabes, Turcarumque sacerdotes (si tamen uera referunt, qui talia scribunt) Mahumeti sacellum e praestantissimo Magnete concamerari iusserunt, ut imposita in eo Mahumeti arca e purissimo ferro conflata, tanquam diuino quodam miraculo in aere penderet, ita deceptis populis. Trahit itaque Magnes propria uim ferrum, excepto eo, quod rubiginem contraxerit, uel ubi lapis is allio fuerit confricatus, aut ubi adamas prope adferatur.

Theamedes lapis.

Magneti uim sane contrariam habet Theamedes lapis in Aethiopia montibus nascens, non procul a monte magnetis: quippe quod appositum sibi ferrum confestim abigat respuatque. Quo fit, ut qui calceis ferreis per magnetis montem pergunt, pedes submouere nequeant: per alium uero ambulantes, nunquam pedibus consistant, & ueluti tripudiantes fiant. Atqui ne fortassis quispiam censeret id esse fabulosum, ego quidem fateri possum, me Magnetis frustum habere, quod altera parte ferrum trahit, altera respuat. Magnes flauo cum aere fusus, illud argenteo nitore colorat, quemadmodum cadmia aureo, ut superius diximus. Magnetis breuiter meminit Galenus lib. IX. simp. med. sic inquit. Ex lapidibus unus est & magnetes, & heraclea, quam uocant, ad similem haematitiae uim obtinens. Lapis, qui Græcis λίθος μαγνητικός, & ἡράκλειος, Latinis lapis Magnes, Magnetes, & Heraclius appellatur: Arabibus, Hager aimagritos, seu Magnathis: Italis, pietra magnete, & Calamita.

Magnetis uires ex Gal.

Nomina.



Λίθος ἀραβικὸς.

LAPIS ARABICVS.

CAP. CVI.

**A**rabicus lapis maculoso ebori similis . Is tritus illitus hæmorrhoidas exiccat . Eius cinis dentifricio optimus .

**N**ullum hæcenus uidi , nec reperi lapidem , qui eburneam mihi ostenderit faciem . quapropter non crediderim Arabicum lapidem hoc tempore conuehi in Italiam . Eius tamen nomen Græcum est λίθος ἀραβικὸς , Latīnum lapis Arabicus : Italicum , pietra Arabica .

Nomina.

Λίθος γαλακτίτης.

LAPIS GALACTITES.

CAP. CVII.

**G**alactites appellatur , quod lacteum succum refudet : cinerei tamen est coloris , & gustu dulcis . Ad oculorum fluxiones , & ulcera conuenienter illinitur . Oportet autem in qua tritum , pyxide plumbea recondere , propter uim glutini , quod ei obhæret .

Λίθος μελιτίτης.

LAPIS MELITITES.

CAP. CVIII.

**M**elitites omnia galactitæ similis , hoc tantum interest , quod dulciorem succum remittit . Eiusdem ut galactites effectus .

**G**alactiten , item Melititen , etsi antea me non uidisse scripseram , dum tamen in Boemia sum , utrunque ex Misnia ab amicis accepi . Alter tamen ( ut Galenus inquit lib. ix. simplicium medicamentorum ) Galactites uocatur , quod in succum solutus lactis speciem reddat . quemadmodum alter melitites , quod succi dulcedine mel gustu representet . Galactitæ meminit Plinius lib. 37. cap. 10. sic inquit . Galactites ex uno colore lactis est . Eandem dicunt leucam , & leucographiam appellant , & synnepbitem : tritam lactis succo , & sapore notabilem . In educatione nutricibus lactis sæcunditatem : infantium quoque adalligata collo , salinam facere dicitur : in ore autem liquefcere . Eandem memoria adimere dicunt . Mittit eam & Achelous amnis . hæc Plinius . Ceterum , ut testatur Agricola , non solum reperitur Galactites in quibusdam Saxonie montibus , in Germania ; sed etiam in quorundam fluminum alueis , pariterque Melitites . Lapis ille Græcè λίθος γαλακτίτης , Latine lapis Galactites , Italicè pietra Galactite uocatur . Hic uerò Græcis λίθος μελιτίτης , Latine lapis melitites : Italis pietra Melitite nominatur .

Galactitæ , & melitites.

Nomina.

Λίθος μορόχθος.

LAPIS MOROCHTHVS.

CAP. CIX.

**M**orochthus lapis , quem aliqui galaxiam , aut leucographida uocauerunt , in Aegypto nascitur . quo , urpote molli , & facile liquefcente , linteones dealbandis uestibus utuntur . Spiracula corporis obstruere uidetur : conueniens ijs , qui sanguinem expuunt , coeliacis , & uescicæ doloribus , cum aqua potus . itidem fluxionibus uulvæ , & impositus uelleri . Mollihus oculorum collyrijs miscetur : explet enim caua , atque delacrymationes sistit . Idem cerato exceptus , ulcera , quæ sunt in teneris partibus corporis , ad cicatricem perducit .

**M**orochthum lapidem nonnullis galaxiam uocatum , nascitur ( ut inquit Georgius Agricola , acerrimus fossilium indagator ) in Saxonia Germaniæ . Huius frustum non paruum ex Misnia , misit ad me Georgius Fabritius , uir quidem doctrina , & uirtute clarus , nullis deficientibus notis , ac uiribus . Veruntamen cum nec inde , nec ex Aegypto , quod sciam , in Italiam deferatur , cur plura de eo dicam , non habeo . Porro facit Morochthi lapidis adstringens facultas , qua cruentas reiectiones sistit , & corporis spiracula obstruit , ut alterius quoque lapidis hic mentionem faciam , admirabilis sanè facultatis ad ossium fracturas . Siquidem tametsi perfracta ossa à Chirurgicis ante quadragesimum diem sanari soleant ; compertum tamen est à compluribus in Germania , ea proculdubio sanari triduo , aut quadriduo huiusce lapidis potu , sesquidrachmæ pondere , ex rubro meraco cum mane , tum uesperis bausso . Sed interim os fractum restaurare , æquare , ac asserculis circumquaque munire operæ precium est : & affectum locum illinire unguento ex Geranij radicibus cæruleum florem gerentis , & lactentis suis axungia , siccatis prius radicibus , & in puluerem tritis , & deinde ex axungia præscripta in mortarium exceptis . Extenditur enim super linteolo cera odorata imbuto , & fracto loco adalligatur . Est itaque lapis is longus perinde ac humanus digitus , teres , crassitudine ferè annularis , & sepe tenuiore , albicans , friabilis , tophacea intus substantia . Hunc primo ad me misit excellens , ac doctus Medicus Georgius Viri , qui olim in Aula Cæsaris Caroli Quinti honorificè medicinam fecit . Nascitur in eo Rhæni tractu , quem Germani Die Bergstras uocant , circa Derenstat oppidum , a uobus à Rhæno miliaribus ; & reperitur in arca . Tale est enim illius loci solum . Sunt qui hos lapides , e plantæ cuiusdam bechio similis , radicibus , ibi nascentis gigni existiment . Sed an hoc uerum sit , mihi certo non constat . Germani hunc lapidem ab effectu appellant Beinbruch . Morochthi meminit Galenus una cum scissili lapide lib. ix. de simplicium medicamentorum facultatibus , sic inquit . Sunt & alij lapides in succum solubiles , ut qui in Aegypto nascitur , quo utuntur ad splendorem linteis conciliandum . Est autem omnium dictorum minime qualitatis particeps , nec adstrictionem , nec morsum , nec absterfionem præ se ferens . quocirca hoc ipsum dant axat lapidi huic inest , quod deficcet uidelicet : proinde

Scissili lapidis utitur ex Gal.

AAAAA 3 cerato



Nomina.

cerato cum miscentes ad cicatricem ulceribus inducendam in mollibus corporibus usurpant. Sed & ocularibus miscetur facultatibus, perinde ut modò dicti. At quantò est maiore emolliendi vi, quàm prædicti, quòd nullam uidelicet effectricem qualitatem habeat; tanto etiam moderatior est, magisque dolorem leuat. Hunc lapidem quidam moroxum, nonnulli leucographida nuncupant. hætenus Galenus. Sed certè nescio qua ratione, aut autoritate ductus sibi persuaserit Plinius lib. XXV I I. cap. XI. hunc non esse lapidem, sed herbam, ubi unà cum leuca de leucographide differuit. nisi fortasse fuerit uocabulorum similitudine deceptus. Lapis Græcis λίθος μορόχθος, Latinis Lapis morochthus appellatur: Italis, pietra Morochitho.

Λίθος ἀλαβαστρίτης.

LAPIS ALABASTRITES.

CAP. CX.

19

**A**labastrites uocatus onyx, crematus, refina aut pice exceptus, duritias discutit. Stomachi dolores cum cerato leuat: gingiuas comprimit.

Alabastrites  
confid.Alabastrites ui  
res ex Gal.

Nomina.

**A**labastrites notissimus lapis est ijs, qui Romana inuaserunt ædificia. Hallucinantur tamen, qui credunt lapidem illum Alabastriten esse, quòd hac tempestate torno uaria finguntur uasa, quibusdam subnigricantibus uenis discurruntibus, pellucido lauore, materia uerò adeò imbecilli, ut parum collisa facillè frangantur. Quandoquidem lapis hic Alabastritis species non est, sed potius gypsi materia. Alabastrites enim, quem antiqui ad uasa unguentaria cauabant, quòd diutius unguenta à rancore uindicarent, nascitur (ut Plinius inquit lib. 36. cap. 8.) circa Thebas Aegyptias, & Damascum Syriae. Hic ceteris candidior. Probatissimus uerò in Carmania, mox in India, iampridem & Syria, Asiaque. Viliissimus autem, & sine ullo nitore in Cappadocia. Pro bantur quàm maxime mellei coloris in uertice maculosi. hæc Plinius. Huius facultates memoriae prodidit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum, sic inquit. Et alabastrites uocatus unguis in medicina usum ingreditur combustus. Quidam eum bibendum dant stomachicis. Is Græcè λίθος ἀλαβαστρίτης, Latine Lapis alabastrites dicitur: Italicè Alabastro.

20

Λίθος θυίτης.

LAPIS THYITES.

CAP. CXI.

**L**apis nomine thyites, in Aethiopia gignitur, subuiridi colore iaspidem imitatus: cùm diuitur tamen, lacteum succum reddit. Vehementer mordet: tenebras, quæ pupillis obuersione, expurgat.

Fuch. opinio  
reprobata.

**T**hyiten lapidem neque ipse hætenus inueni, neque ab alio compertum scio. Qui fortasse ex Aethiopia tantum petendus est, ubi eum gigni prodidit Dioscorides. Veruntamen Fuchsius medicus singularis doctrinæ, libro illo de compositione medicamentorum, quem collocupletatum secundò edidit, lapidem Dioscoridi Thyiten dictum, nihil aliud esse censet, quàm lapidem illum cæruleum, qui Italis uulgò Turchina, alijs uerò Turcicus lapis appellatur, ut eius uerba, quæ subiiciam, aperte declarant. Iaspis, inquit, Galeno duplex est. Vna subuiridis, quæ Dioscoridi Thyites, ut alibi diffusè monstrauimus, dicitur. Thyites autem non est nisi ea Iaspidis species, quæ quòd aeri & cælo matutino autumnali similis sit, hoc est, cærulea, lacteq; suffusa ἀπὸ γαλακτὸς Græcis, Iunioribus Turcica, Germanis Turckes nominatur. Quam certè appellationem uerisimile est ex Thyitis deprauata uoce promanasse, originemq; suam duxisse. Altera uiridis, quæ sic dicta est quia uiret. Eius duodecim sunt genera, quæ alibi à nobis sunt ordine explicata. Quintum autem genus est Turcica uocata Iaspis, de qua iam diximus. Hætenus de Thyite lapide Fuchsij sententia. Quæ sanè mihi nonnullis rationibus refellenda uidetur. Primum nanque non inuenio, quòd Galeno Iaspis in duo genera digeratur, in uiridem scilicet, & subuiridem, ut illi Fuchsius adscribit. Sed ipsum uiridis tantum meminisse constat lib. IX. simplicium medicamentorum, ubi de eius facultatibus differuit. Nec obstat, quòd Galenus eodem libro in commemoratione Thyitis lapidis ex Dioscoride, hunc coloris esse scribat subuiridis quodammodo, ut Iaspis. siquidem Galenus eo in loco Dioscoridis uerba refert, ut ex capitis illius titulo quisque certior fieri potest: id enim ita inscriptum legitur, Περὶ τῆς Διοσκορίδου θυίτου, De Dioscoridis Thyite. Præterea equidem nescio, quo pacto lapis ille Turcicus possit esse Thyites quoniam hic tum Dioscoridi, tum Galeno coloris est subuiridis, non autem saturati cærulei, ut ille. Ad hæc si lapis, qui ἀπὸ γαλακτὸς Græcis uocatur, & qui uerè Turcicus est, Iaspidis generibus assignatur (quod ipse quoque Fuchsius asserit) non uideo, quo modo fieri possit, ut idem sit Dioscoridi Thyites: qui à nemine, quod sciam, inter iaspidium genera recensetur. Postremò mihi quidem non uidetur uerisimile, quòd Turcicus lapis à Thyitis deprauata uoce nomen acceperit. quam enim, quæso, illæ uoces habent inter se similitudinem? certè nullam. Quare potius adducor, ut credam eam appellationem fluxisse ab Italica nostra lingua. nam quemadmodum in Italia cæruleus color, quem propriè cæli colorem esse uolunt, uulgò turchino uocatur; ita etiam inibi lapis is, de quo sermo est à colore, quem cæruleum habet, Turchina nominatur. Ex qua nomenclatura postea facillè factum esse arbitror, ut eundem lapidem iuniores Turcicum appellauerint: atque adeò simili imitatione fortasse ducti Germani ipsum Turckes dixerunt. Lapis, qui Græcis λίθος θυίτης, Latinis item Lapis thyites appellatur.

30

40

50

Nomina.

Λίθος ἰουδαϊκός.

LAPIS IYDAICVS.

CAP. CXII.

**I**udaicus lapis in Iudæa nascitur, glandis effigie, candidus, scita admodum configuratione, lineis æqualiter inter se distantibus, quasi industria detornatis. Solutus nullam qualitatem manifestam gustui repræsentat. Potest ciceris magnitudine tritus ad corem, ut collyrium, cum calidæ aquæ cyathis tribus, potu difficultati urinæ auxiliari, & calculos in uesica comminuere.

Lapis



**L**apis è Iudæa allatus, unde & illi nomen, passim in officinis habetur. Utuntur eo medici non modò ad uesticæ calen-  
los; sed etiam ad eos, qui in renibus sunt, Galenum secuti, qui libro nono de simplicium medicamentorum facultati-  
bus, eius faciem ac vires descripsit, his verbis. Est & alius lapis viribus ualentioribus in Palestina Syria proueniens, co-  
lore candido, specie corcinnâ, lineas habens ceu torno ductas. Appellatur eum à loco, in quo nasci consuevit, Indicum,  
utunturq; ad uesticæ lapides in cote soluentes, & ex aqua calida tribus cyathis poti præbentes. Sanè in quibus nos exper-  
ti sumus, profecit nihil, quod ad lapides uesticæ pertinet: uerùm ad eos, qui in renibus hærent, efficax est. *Ἀλφειοειδής*  
ita Græcis, Latinis uerò lapis Iudaicus nuncupatur: Arabibus, Hager aliyendi, seu Agiar alihend: Italis, pietra Giu-  
daica: Germanis, Indenstein.

Lapis Iuda-  
ci vires ex Ga-  
leno.

Nomina.

10

*Ἄλφος ἀμύαντος.*

## LAPIS AMIANTVS.

## CAP. CXIII.

**A**miantus lapis in Cypro nascitur, scisso alumini similis. quo, utpote flexili, telas & uela tantùm  
spectaculi gratia texunt, quæ ignibus iniecta ardent quidem, sed flammis inuicta splendidiora  
exeunt.

**L**apis Amiantus ita appellari cæpit, quòd, in ignem coniectus non modò non comburatur, nihilq; splendoris amittat,  
sed si sordidus fuerit, nihil deperdens, nitidus, & splendescens extrahatur. Idem uocatur Asbestos, quod in lucernis pro-  
elychnio impositus, non solum non extinguitur dum aliquid olei supererit, sed nunquam comburatur. Idem lauatur, pe-  
tetur, netur, textitur. Quare, (ut Hierocles literis commendauit) Brachmanes Indorum Philosophi, ex eo sibi uestes  
parabant, ut diuinitatis specimen posteritati de se relinquerent. Ex eodem quondam etiam funebres Regum tunice fiebant,  
quibus induti in rogi imponerentur, ut corporum cinis, à lignorum cinere secretus seclatusq; si pulchro conari possit.  
Hinc Plinius, uel autor quisquis ille fuerit, à quo transiit manifestò deceptus est, quod putari ex lino quodam Indico  
has parari telas. Nam is libro decimonono, capite primo, de eo ita scriptum reliquit: Inuicem est etiam linum, quod  
ignibus non absumeretur. Vium id uocant, ardentemq; in focis conuiciorum ex eo uidimus mappas, sordibus exustis,  
splendescentes igni magis, quàm possent aquis. Regum inde funebres tunice corporis suauillam ab reliquo separant. Na-  
scitur in desertis, adustisq; Sole Indis, ubi non cadunt imbres, inter diras serpentes, affusisq; uiuere ardendo. Rarum  
inuentu, difficile textu propter breuitatem. Rufus de cætero colos splendescit igni. Cinnimentum est, æquat prius ex-  
cellentium margaritarum. uocatur autem à Græcis Asbestinum, ex argumento nature. *Ἀσβεστός* autem est, ex eo cir-  
cundatam arborem, surdis ictibus, & qui non exaudiantur, cædi. Ergo huic lino principatus in toto orbe. Hæc ille.  
Quæ tamen partim fabulosa, partim uera apud me sunt. Obtusi nimirum ingenij esset, credere unum aliquod igni impositum  
non ardere, sed transeant hæc unà cum Salamandræ fabulosa historia. Ego autem id erroris euenisse censeo ab Amianti la-  
pidis effectu. Cum enim uidissent antiqui ex eo stamina duci, & telas, & mappas inde parari, limum uinum lapidem hunc  
ab opere eos appellasse credendum est. officinæ ac medici Alumen plumeum uocant, id esse existimantes, quod Græcis scis-  
sile dicitur. Sed, meo quidem iudicio, falluntur, cum plumeum alumen ijs uocatum nulla adstringenti ui pelleat, sed acri,  
nec in ignem coniectum comburatur, quod Amianti est proprium. In hac uulgari opinione, ego quoque unà cum pleris-  
que rei metallicæ studiosis iam pridem uersitus sum, donec clarissimus medicus Lucas Ghinus legitimum alumen fessile Pi-  
sis ad me misit, facie adeò Amianto simile, ut nisi adstrictoria uis, quæ polluit, ipsum ab Amianto plurimum differre gustum  
indicasset, alterum sanè ab altero discernere nesciuissem. Nihilominus & ex eo discrimen cognoscitur, quod hoc in ignem  
proiectum statim exurit, ille uerò nequaquam. Hinc itaque fit, ut haud dubiè credendum sit Alumen plumeum uocatum  
legitimum esse Amiantum. Cæterum non desunt impostores (ut auctor est Brasauolus Ferrariensis) qui lapidem amiantum  
simplicibus mulierculis ostendant, uendantq; septennero pro ligno Crucis Seruatoris nostri. Id quod faciliè credunt, cum  
igne non comburatur, quodq; ligni modo plurimis constet lineis intercurstantibus. Meminit Amianti Plinius libro. 36.  
cap. XIX. ubi sic inquit. Amiantus alumini similis nihil igni deperdit. Hic ueneficijs resistit omnibus, priuatim mago-  
rum. Eius nomen Græcum *Ἄλφος ἀμύαντος*: Latinum Lapis Amiantus: Italicum, pietra Amianto.

Amianti lapi-  
dis confid.Fraus imposto-  
rum.

Nomina.

*Ἄλφος σάπφειρος.*

## LAPIS SAPPHIRVS.

## CAP. CXIIII.

**S**apphirus lapis percussis à scorpione, potu prodesse existimatur. Contra intestinas exulcerationes  
bibitur. Excrescentia in oculis, uasque, & pustulas inhibet, & ruptas membranas cogit.

**S**apphirus gemma colore constat cyaneo, perquam translucido. Lapis est omnibus notus, quod annulis, & torqui-  
bus, quæ collo gestantur, frequenter inferatur. Plinius Sapphiros aureis punctis collucere scribit libro 37. cap. 1 x.  
Veruntamen hac ætate nullum hætenus uidi Sapphirum, qui aureis colluceret scintillis, sed colore tantùm cyaneo, adaman-  
tis modo translucido. Quo fit, ut putandum sit aut nostri usus sapphiros esse cyanos gemmas sapphiri æmulas: aut hac in  
re errasse Plinium fatendum, quod fortasse cæruleum lapidem peculiariter uocatum, quem Mauritanii azulum uel lazulum  
dicunt, pro Sapphiro acceperit. Nam nullus præter hunc inter gemmas aureis emicat scintillis. Sapphiri vires perquam  
breuiter perstrinxit Galenus, cum tantùm ad scorpionum ictus haustum prodesse scripserit. Cæterum adduntur hoc tem-  
pore in medicamenta ad cor facientia, & in antidota, quæ aduersus uenena, & pestiferos affectus parantur, non modò  
sapphiri, sed smaragdi, carbunculi, granati, sardonij, hyacinthij; tametsi præter medicorum spem, potantes plerunque  
fallant: quod rare admodum sint seplasia, quæ huiusmodi gemmas agnoscant, & legitimas habeant. Caueant itaque me-  
dici, ne decipiantur. Id enim fiet, si ubi ijs opus fuerit, peritissimos probataq; si dei consuluerint gemmarios, quippe gem-  
marum

Sapphiri confi-  
deratio.Cautiones  
quædam.

Aaaaa A marum



marum ramenta, quæ in seplasijs habentur, adulterijs, & imposturis non uacant. Adde, quod plerunque a' rerum alterius uice supponunt. Putant enim chrysopatijs aureo colore nitentes hyacinthos esse, qui tamen amethystum colore referunt. Præterea obseruandum est, ut gemmarum ramenta, siqua legitima, præclaraq; inueniuntur, quin & margaritæ, & corallia super lapide prophyrite tandiu atterantur, usquedum redigantur in puluerem tenuissimi pollinis instar. Et sane aduertant medici, quibus cura est, ut plus honoris, quam auri lucrentur, ne corallia in aneis mortarijs conterantur. Nam si id inconsulte fiat, derafis delimatisq; aneis mortarijs, ferriq; pistillis, æris, & ferri scobs corallijs admista, noxium & uenenosum reddet medicamentum, magna egrotantium iactura. Quandoquidem uidi ego sæpius mulierculas, quæ corallia & margaritas in aneis mortarijs contriuerunt, & subinde suis egrotantibus propinarunt, qui ijs degustatis in maximum deducti sunt discrimen. Qui lapis λίθος σάππερος Græcis, Lapis sapphirus item Latinis dicitur: Italis, Saphiro.

Nomina.

Λίθος μεμφίτης.

## LAPIS MEMPHITES.

CAP. CXV.

**M**Emphites in Aegypto iuxta Memphin inuenitur calculorum magnitudine, pinguis, uersicolor. Tradunt trito, & illito, quæ urenda, aut secanda sunt, sine periculo obstupescere, ita ut non sentiant cruciatum.

Λίθος σεληνίτης.

## LAPIS SELENITES.

CAP. CXVI.

**S**elenites lapis, quem aliqui aphroselenon appellant, quoniam noctu inuenitur lunæ imaginem reddere, quæ cum ea quidem augetur, & decrescit. Nascitur in Arabia, candidus, translucens, leuis. Huius ramenta comitialibus in potu dari iubent. Eo ceu gestamine ad amuleta mulierēs utuntur. Arbores adalligato eodem frugiferæ redduntur.

Memphitæ, &amp; Selenitæ confideratio.

Cryalli hist.

Plinii sententia explosa.

Cryalli uires.

Nomina.

**M**Emphites lapis hodie, quod sciam, ad nos ex Aegypto non adfertur, tametsi uulnerarijs medicis sæpius desideretur, ubi integra partium sectione sit opus. Seleniten uero etsi antea non uideram; emi tamen hoc anno à peregrino quodam, qui è Galitia Hispania, ubi diui Iacobi templum inniserat, in patriam reuertebatur. Hic lapis utri modo translucet, & facili in tennes finditur laminas. quo fit, ut ijs in locis, ubi frequentissimus habetur, utri nices expleat, ad concludendas adificiorum fenestras. Quidam, quod speculi imaginem reddat, Specularem lapidem uocant. Ceterum quoniam hic translucidus lapis Crystallum nobis in mentem redegit, cùm expetatur id sæpius in medicum usum, silentio inuoluendum non duximus. CRYSTALLVM itaque (ut Plinius inquit lib. XXXVI. cap. II.) gelu uehementiore concretum scit, nec alibi certè reperitur, quam ubi maxime hyberna nives regent, glaciemq; esse certum est, unde & nomen Græci dedere. Hæc Plinii de crystallo sententia. Nos uero contra rationibus non obscuris innixi (quod etiam peritissimus Agri cola sentit) Crystallum censemus nec glacie, nec niue fieri unquam: sed eo ipso humore, quo in terræ uisceribus gignitur beryllus, adamas, & alij id genus lapides. Gigni autem crystallum ex humore omnium purissimo sanè constat, quod omnium gemmarum clarissimum, translucidissimumq; sit. Probatur sic gigni, non autem (ut Plinius inquit) ex glacie, uel niue: quoniam unaquæque glacies quantumvis longo tempore concreta in algidissimis montibus, à quibus nec hyeme, nec æstate nix unquam recedit, etiamsi è profundis partibus eruat, liquescit tamen in calidis locis reposita, non modò ignis, sed solis etiam calore. Nanque id ipsum Crystallo eneniret, igni uel solibus admoto, si è niue aut glacie concreveret: reperireturq; tantum in montibus perpetuò niuosis. Verum enim uero cùm reperitur etiam in marmorum, aliorumq; lapidum, & metallorum fodinis in Hispania, Germania, Scythia, Cypro, Carmania, & in Nerone, & Chiti rubri maris insulis, quin & in agris, ubi seges feritur, ubi aratro sapius magnas crystalli glebas fodere bubulci, liquidò sanè constabit, ex alia materia gigni crystallum, quam glacie. Siquidem id, quod in præruptis montium scopulis inuenitur, superficie tenuis coherens, ex purissimo lapidescente humore in uisceribus terræ concretere non dubitauerim: quo tamen tractu temporis à pluuiarum impetu, quæ in præruptis montium uniuersam deradunt terram denudari crediderim. Quapropter non temerè dixit Plinius, liquidò se affirmare posse in cauitibus alpium nasci adeò in uijs, ut plerunque fune pendentes id extrahant homines. Huic alia accedit ratio, quod glacies per aquas innatet, crystallum uero illico subsidat. Præstantissimum illud existimant, quod album & aquæ clarissimæ modo pellucidum uisitur. Vis crystallo adstrictoria: proinde datur in puluerem tenuissimum tritum utiliter dysentericis ex uino austero. Alba uteri profluvia sistit, lac uero nutritibus auget. quod à Tridentinis mulieribus didicimus. Fiebat quondam antiquis è Crystallo pila, qua aduersus solis radijs exposita medici corpora urebant, igne inde concitato. Sed ijs tantum id cauterij genus admovebant, qui candente ferro perterriti curari reformidabant. Sed & nos huiusce cauterij periculum fecimus, non sine egrotantium, & astantium admiratione. Lapis, qui Græcis λίθος μεμφίτης, Latinis lapis Memphites, Italis pietra Memphite uocatur. Qui uero λίθος σεληνίτης Græcè, Lapis selenites Latine, Pietra selenite Italicè appellatur.

Λίθος ἰασπίς.

## LAPIS IASPIS.

CAP. CXVII.

**I**Aspidum quædam smaragdum imitatur: alia crystallum, colore similis puitæ: alia non dissimilis Iæri, ob id uocatur ærizusa: alia ueluti fumo infecta, quæ capnias ex argumento uocatur. quædam lincis albis resplendentibus præcingitur, Assyrios appellata. alia terebinthinæ similis, quæ terebinthizusa dicitur. alia colore callaïda gemmam æmulatur. Omnes amuleta esse traduntur, & accelerare partum femoribus appensæ.

Iaspidis.



**I**aspidium genera longè plura recensentur, quàm quæ à Dioscoride describuntur. Quandoquidem quædam uisitur cæ-  
leo copioso, aut glauco pingui similis, id est, uiridis lacte suffusa. Alia purpurea, qualis nascitur in Phrygia. Alia ro-  
sea, & quasi floribus tincta, qualis in Ida monte profundissimis specubus foditur. Alia ex purpura cærulea, qualis inueni-  
tur in Cappadocia. Alia ex rubro nigra. Alia iecoris imitatur colorem, quæ si saturatiore colore reperiatur, lineis eius-  
dem coloris diluti, & nigri cingi solet. Quædam niuem imitata rutilis punctis respergitur. Quædam onyche pungitur,  
aut ex altera parte iaspis est, ex altera onyx; proinde iasponyx uocata. Alia cuius altera parte sit purpurea, altera uiri-  
dis, nec utrinque pellucens, sed qua parte uirescit. In summa uaria est Iaspidium natura. Suspensas ad plura ualere aiunt,  
nempe ad omnem sanguinis fluorem, ad protegendum conceptum, & partum inuandam, uenæmque inhibendam, & febrem,  
& hydropem fugandam. Nec desunt superstitiosi, qui dicant Iaspidas homines reddere gratos, potentes, ac tutos, si quibus-  
dam magicis uerbis admurmurentur, priusquam suspendantur. Ex tot Iaspidis generibus uiridis tantummodo meminit  
Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum, ubi de facultatibus eius ita differuit. Proprietatem nonnulli lapidibus qui-  
busdam testimonio suo adscribunt talem, qualem re uera habet Iaspis uiridis, nempe stomachum, uentrisque os adiuuans appen-  
sa. Ac nonnulli quoque ipsam anulis inserunt, scalpuntque; in ea draconem radios habentem, uelut rex. Nechepfos scripsit in  
quartodecimo libro. Sanè huius ego quoque lapidis abunde periculum feci. Torquem enim ex huiusmodi lapillis confe-  
ctum à collo suspendi, ita ut lapides os uentris contingerent. Apparebant autem nihilominus prodesse, etiam si sculpturam  
non haberent, quam descripsit Nechepfos. hæc tamen Galenus. Qui lapis, Latinis Iaspis, Græcis ἰάσπις dicitur: Italis,  
Diapso.

Iaspidium ge-  
nera.Iaspidium natu-  
ra.Iaspidis uires  
ex Gal.

Nomina.

## Λῖθος αἰτίτης. LAPIS AETITES.

## CAP. CXVIII.

20

**A**etites lapis est ueluti prægnans, cum quatitur, alio in utero sonante. Grauidis continet partus,  
cum lubricæ sunt uulvæ, & parum tenaces, sinistro brachio adalligatus: sed parturientibus è bra-  
chio amoueatur, & feminibus alligetur, ut sine doloribus pariant. Furem, deprehendit, si quis in pa-  
ne conditum offerat: fur enim mansum deuorare non poterit. Quinetiam concoctus furem coarguit:  
quippe decocta cum eo deuorare non poterit. Tritus, & cerato exceptus, cyprino, aut gleucino, aut  
alio excalfaciente, comitiales magnificè iuuat.

**A**etiten Græci, Latini Aquilæ lapidem dicunt, quod aliquando in earum reperiatur nidis. Variat lapis hic tum colo-  
re, tum magnitudine, & uulgaris est notitia. Meminit huius Plinius libro XXXVI. cap. XXI. his uerbis. Aetite  
lapides ex argumento nominis magnam famam habent. Reperiuntur in nidis aquilarum, sicuti in decimo uolumine dixi-  
mus. Aiunt binos inueniri, marem, & femina: nec sine ijs parere, quas diximus aquilas, & ideo binos tantum. Genera  
eorum quatuor. In Aphrica nascentem, pusillum, & mollem intra se, ac uelut in aluo habentem argillam suauem, candi-  
dam: ipsum friabilem, quem femine sexus putant. Marem autem, qui in Arabia nascitur, durum, gallæ similem, aut  
subrutulum, in aluo habentem durum lapidem. Tertius in Cypro inuenitur, colore illis in Aphrica nascentibus similis, am-  
plior tamen, atque dilatatus. ceteris enim globosa facies. Habet in aluo arenam iucundam, & lapillos: ipse tamen mol-  
lis, ut etiam digitis frietur. Quarti generis Taphiusius appellatur, nascens iuxta Leucadem in Taphiusa, qui locus est dex-  
tra nauigantibus ex hac ad Leucadem. Inuenitur in fluminibus candidus, & rotundus. Huic est in aluo lapis, qui uo-  
catur callinus, nec quicquam tenerius. Hæc tamen de aquilinis lapidibus Plinius. Λῖθος αἰτίτης Græcis dictus, lapis Ae-  
tites Latinis uocatur: Arabibus, Hager achtamach: Italis, pietra d'Aquila.

Aetite lapidis  
notitia.

Nomina.

40

Λῖθος ὀφίτης.

## LAPIS OPHITES.

## CAP. XIX.

**O**phitæ genera multa. quidam ponderosus, & niger. alter cinereo colore spectatur, punctis distin-  
ctus. tertius lineis quibusdam candidis intercinctus est. Omnes alligati contra capitis dolores  
& serpentium ictus profunt. Feruntur, qui lineas habent, lethargo, & capitis doloribus auxiliari.

**O**phitæ lapidis meminit Plinius libro 36. cap. VII. sic inquit. Ex ophite columnæ, sed paræ admodum inueniun-  
tur. Duo eius genera, molle candidum, nigricans durum. Dicuntur ambo capitis dolores sedare adalligati, & ser-  
pentium ictus. Quidam phreneticis, ac lethargicis adalligari iubent candicantem. Contra serpentes autem à quibusdam  
laudatur, præcipue ex his quem tephriam appellant à colore cineris. hæc Plinius. Verum Ophites, marmor, quod uulgò  
uocamus Serpentino, porphyritæ serè lapidis instar durissimus est, colore minimè nigricante, nec candido, nec cinereo, ut  
in suo requirunt Dioscorides, & Plinius, sed uiridi saturato dilutis eiusdem coloris maculis resperso. Ex quo sanè constat  
antiquorum Ophiten à nostrate maxime fuisse diuersum. Ophitæ lapidis uires tradidit Galenus libro IX. simplicium me-  
dicamentorum, ubi sic inquit. Ophites quem uocant lapis ustus extergendi confringendique uim possidet, ceu etiam ui-  
trum. Admodum enim & ipsum ex uino albo ac tenui epotum lapides uesicæ comminuit. Verum ipsum in lapidibus qui-  
spiam fortè non numeret. Et infra in Iaspidis uiridis mentione de Ophite ita scribit. Porro lapidem ophiten (deprauati  
sunt Græci codices, qui habent ὀφειτίτην) uir fide dignus re uera inuare morsus à uipera suspensum retulit. Sed eiusmodi  
facultates extra usum sunt methodo constantem: uelut etiam Hieracitis, & Indici, cum profluentem ex hæmorrhoidibus  
sistunt sanguinem. Lapis Græcis λίθος ὀφίτης, Latinis Lapis ophites, Italis pietra Serpentina uocatur.

Ophitæ lapi-  
dis hist.Ophites mar-  
mor.

Nomina.

60

Λῖθος



Λίθοι ἐν τοῖς σπόγγοις.

LAPIDES IN SPONGIIS.

CAP. CXX.

LAPIDES in spongijs inueniuntur, qui uesicæ calculos rumpunt, in uino poti.

Lapidum spon-  
giarum uires  
ex Gal.

Nomina.

**L**apides in spongijs reperti, omnibus notissimi sunt: quippe quod rarissima sint spongia, quæ hisce lapidibus uacent. Horum uires reuulit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum, his uerbis. Lapidem, qui reperiuntur in spongijs, frangendi uim obtinent, non tamen ita ualidam, ut lapidem in uesica comminuant, unde qui id scriptum reliquerunt, mentiti sunt: uerum qui in renibus consistunt rumpunt, uelut qui ex Cappadocia conuehantur, quos in Argeo nasci aiunt. Soluuntur autem hi in succum colore lacteum. ex quo liquet, quod extenuandi uim obtinent, absque ut insigniter excalfaciant. 10

Λίθοι ἐν τοῖς σπόγγοις Græcè, Lapidem in spongijs reperti dicuntur: Arabicè, Hagiær alsefengi: Italicè, pietre delle spugne.

Λιθοκόλλα.

LITHOCOLLA

CAP. CXXI.

**L**ithocolla glutinum, quo lapides coniunguntur. conflatur autem ex marmore, lapide Pario, & taurino glutine. Potest candente specillo admotum, incommodos oculis pilos replicare.

Λίθος ὀστρακίτης.

LAPIS OSTRACITES.

CAP. CXXII.

**O**stracites testæ similitudinem habet, crustosus, & in laminas fissilis. quo mulieres ad detrahendos pilos, pro pumice utuntur. Menses drachmæ pondere potus ex uino sistit. Si quatuor diebus à purgatione bibatur sicilici pondere, foeminis præstat ne concipiant. Cum melle autem impositus, mammæ inflammationes lenit, & nomas cohibet. 20

Ostracitæ lapi-  
dis confid. & ui-  
res.

Nomina.

**O**straciten lapidem, quo pumicis uice usa est antiquitas, hætenus mihi uidere non licuit: quanquam reperiri hunc in Hildesheimio circa antrum à nanis appellatum, colore subrugeo, & ostracorum testis similem, libro quinto de natura fossilium scribit Agricola. Eius uires tradidit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum, sic inquit. Porro ostraciten uocatum lapidem prædicare quosdam audio, quasi desiccandi ualenter facultatem obineat, temperatam ex adstriptione, & acrimonia, uelut & Geoden nomine, pupillas expurgare, & uberum testiumque phlegmonas sanare, ex aqua uidelicet inunctum. Lapis Latinis ostracites, Græcis λίθος ὀστρακίτης, dicitur: Italis, pietra ostracite. 30

Σμύρις λίθος.

SMYRIS LAPIS.

CAP. CXXIII.

**S**myris lapis est quo annularij scalptores lapides expurgant, ad erodendum, & urendum utilis: gingiuis, quas humor uexat, prodest: dentifricio commendatur.

Ἄμμος αἰγιαλίτης.

ARENA LITORALIS.

CAP. CXXIIII.

**A**rena è litoribus sole feruefacta, hydropicorum tumores exugit, si capite tenus in ea obruantur. Torreri solet ad aridos fatus, pro milio aut sale. 40

Smyridis con-  
fid. & uires ex  
Gal.

Nomina.

**S**myris uulgò nobis Smeriglio, notissimus est lapis, præsertim quod eius puluere expoliantur gemmæ, & armorum omne genus. Vitrum quoque Smyride lapide finditur, quemadmodum & adamante, tanta inest ei durities. Huius uires Galeno lib. IX. simplicium medicamentorum, his uerbis describuntur. Sed & Smyris uocata, quod multum abstergentem habeat facultatem, clarum est uel ex eo quod dactylioglyphi; hoc est, qui annulos exculpunt, eum in usum illo utantur. Quinetiam quod dentes pueros efficiat, experti sumus. Lapis, qui Græcis λίθος σμύρις, Latinis lapis Smyris appellatur: Italis, Smeriglio. Quæ uerò Latinis Arena litoralis, Græcis ἄμμος αἰγιαλίτης, Italis Arena marina dicitur.

Ἀκόνη νάξια.

LAPIS NAXIUS.

CAP. CXXV.

**E**cote Naxia, quod exacuendo ferro deteritur, illitum alopecias ad pilum reducit. uirginum mammas cohibet, nec increscere patitur. Potum ex aceto lienem absumit, & comitialibus prodest. 50

Λίθος γεώδης.

LAPIS GEODES.

CAP. CXXVI.

**G**eodès lapis adstringit, siccatur, caligines oculorum discutit. Illitus autem ex aqua testium, mammæque inflammationes sedat.

**N**axium lapidem nullis prorsus notis descripsit Dioscorides, sed illum legitimum esse censeo, quo passim utimur ad cultellos acuendos, & fenarias falces, nobis uulgò Cote appellatum. Geodem autem, cum ita à terra denominatum esse putem, me sæpius uidisse crediderim, cum in Boemia, Misnia & Saxonia lapis quidam subrotundus, colore ferrugineo 60



gineo reperiatur, qui flauam terram non modicam intra se concludit. Naxius autem, Galeni testimonio, non solum uirginibus mammarum incrementum prohibet: sed & pueris testes crescere non patitur, tanquam uidelicet particeps facultatis refrigeratoria. Lapis, qui ἀξίνιας, Græcis, Latinis lapis Naxius, ut etiam Italis pietra Naxia nominatur. Qui uerò λίθος γεωδής Græcè, lapis Geodes Latine, pietra Geode Italicè dicitur.

Γῆ πᾶσα.

TERRA OMNIS.

CAP. CXXVII.

10 **O**Mnis terra, ad medendi usum recepta, summam & primam uim habet refrigerandi, meatusque obducendi, occludendique: sed specie distat, cum alia adiunctis quibusdam ad alia sit utilis.

Γῆ ἐρετρία.

TERRA ERETRIA.

CAP. XXVIII.

20 **E**Retriades duæ sunt, una uehementer alba est, altera cinericia. Optima habetur ad cinereum colorem uergens, perquam mollis: quæ si per aramenta tractim ducatur, lineam uiolaceam refert. Lauatur, ut cerussa, aut hunc in modum. Teritur seorsum, cum aqua, & ubi pessum ierit, humor leuiter excolatur: siccata solibus, iterum teritur interdiu, adiecta aqua, ut uespere confidat: anteluca-  
nis colo excernitur, & demum in sole trita, si fieri potest, digeritur in pastillos. Quod si tosta deside-  
retur, pastilli magnitudine ciceris in fictile perforatum coniunguntur, oreque uasis diligenter obtura-  
to, supra carbones candentes continenter follibus perfiantur: ubi uerò cinis in fauillas se conuertit,  
aut aereum colorem contraxit, exempti reconduntur. Vim habet adstringentem, & refrigeratorem,  
leuiter mollientem: caua explet, & sanguinolenta conglutinat.

Γῆ σαμία.

TERRA SAMIA.

CAP. CXXIX.

30 **S**amia præfertur candida, leuis, tangenti linguæ glutinis modo adhærescens, mollis, succosa, friabilis: cuiusmodi est, quam aliqui collyrion uocant. Duæ enim species eius: unam antè diximus: altera aster appellatur, crustacea, & cotis modo prædensa. Vritur, ac lauatur, ut eretria, uimque con-  
similem habet. Sanguinis reiectiones sistit: foeminis fluxione uulvæ laborantibus, cum flore syluestris  
punice datur. Testium, & mammarum inflammationes, illita ex rosaceo, & aqua, refrigerat: sudores arcet. contra serpentium morsus, & uenena pota ex aqua auxiliatur.

Λίθος σαμῖος.

LAPIS SAMIUS.

CAP. CXXX.

**S**amius lapis in Samia terra inuenitur, quo aurifices utuntur poliendo auro, ut resplendeat. Probat-  
tur candore, & durtia. Vis ei adstrictoria, & refrigerans. prodest stomachicis potus. sensus he-  
betat: uerum ad fluxiones oculorum, & ulcera, cum lacte efficax est. Partus, ut tradunt, adligatus  
accelerat, & conceptus foeminarum custodit.

40 **T**erra, quam Samiam uocant, an ex Samo deferatur in Italiam, non equidem ausim affirmare: tamen hac usum in  
medicina maximum præstiterit Galeni tempore, qui ea, quæ aster appellatur, tanquam præstantiore semper usus est:  
huic tamen Dioscoridi præfertur illa, quam aliqui collyrion uocant. Sunt qui putent Samium aster illum esse lapidem,  
quem seplasia Talchum nominant. Sed ij, meo quidem iudicio, hallucinantur. quandoquidem Talchus linguæ contactu  
nunquam glutinis modo adhæret, attritu contumax est, nec cotis instar prædurus uisitur. Adde quod Talchus non sit cru-  
stosus, sed squamosus, translucidus, ut vitrum, ac leuis: & quod non nisi magno labore, & diutino igne comburi possit:  
nec id quidem per se fieri potest, nisi quibusdam admistis, quod tamen Samio asteri non euenit, ut pote qui facile teste Dio-  
scoride, eretria terræ modo comburatur. Ad hæc sciant medici Talchum ebibitum strangulare, non secus ac gypsum: cum  
tamen Samius aster perinde atque Lemnia terra, contra uenena, & uenenosorum serpentium ictus maxime auxiliatur,  
& ut illa labijs & linguæ inhæreat. Id quod aliquando animum traxit ad credendum, eam terram uel Samiam, uel Sa-  
mia similem esse, quam magnificiunt circulatores, qui serpentes circumferunt, à Melita insula allatum: quamque uulgò  
uocant Pietra di san Paolo. Siquidem hæc colore candida spectatur, linguæ tangenti pertinaciter adhærescit, mollis est,  
& succosa, facileq; friabilis: & aduersus uenena, & serpentium ictus Lemnia uicem explet. Ceterum neque illud ausim  
asserere, quod lapis Samius uocatus ad nos conuehant mercatores, quo aurifices aurum, & argentum antiquitus polie-  
bant: etsi hunc quoque in Germania reperiri scribat Agricola. Terra Samia sic Latinis, atque Italis, ut γῆ σαμία Græ-  
cis appellatur. Lapis uerò λίθος σαμῖος Græcè, Lapis Samius Latine, & pietra Samia Italicè nominatur.

Terra Samia  
confid.

Nominat.

Γῆ χία.

TERRA CHIA.

CAP. CXXXI.

60 **C**Hia eligi debet candida, uergens ad cinereum, Samiæ similis. Est autem crustosa, † albaque, sed  
fictitijis formis differens. Vis eadem, quæ & Samiæ. extendit faciem, & erugat, atque splen-  
didam reddit: colorem in facie, & corpore toto commendat. in balneis pro nitro deterget.

† Olib. x. d. e.  
ἀνθ. i. tenuisq.

Γῆ.



Τῇ σελινουσία.

TERRA SELINVSIA.

CAP. CXXXII.

**E**Adem præstat Selinusia. maximè laudatur, quæ uehementer resplendet, candida, friabilis, & humore dilui celerrima.

Τῇ κίμωλία.

TERRA CIMOLIA.

CAP. CXXXIII.

**C**imolia duo genera, candida, & ad purpureum inclinans. Optima existimatur, quæ innatam habet pinguitudinem, tactuque frigida sentitur. Vtraque aceto diluta, parotidas, & alia tubercula discutit. Ambusta igni, si statim cimolia oblinantur, pustulas non sentient: testium duritias, & totius corporis collectiones cohibet: igni sacro imponitur. In summa, utraque multum in medicina commendatur, si incorruptæ originis, nec spuria assumatur.

Τῇ πνιγίτις.

TERRA PNIGITIS.

CAP. CXXXIII.

**Q**uæ pnigitis dicitur, colore ferè eretriae similis est, grandioribus tantum glebis: manum si quis admoueat, refrigerabit: tactu linguæ usque adeo glutinosa, ut pensilis hæreat. Cui effectus idem, qui cimoliae, paulò tamen infirmior. Hanc aliqui pro eretriade uendunt.

Οὐρανία τῶν ἰσθμῶν.

TESTAE FORNACEAE.

CAP. CXXXV.

**F**ornaceæ testæ uehementer tostæ, crustas ulceribus obducunt: quare prurigini, & papularum eruptionibus, medentur. Podagricis prosunt: strumas discutiunt, cerato exemptæ.

Τῇ ἐκ τῶν κερμῶν.

TERRA FORNACVM.

CAP. CXXXVI.

FORNACVM terra, quæ retorrída fuluescit, eiusdem cum testa effectus.

Τῇ μέλια.

TERRA MELIA.

CAP. CXXXVII.

**M**elia colore cineream eritreā imitatur, aspera tactu: ea digitis friata, derasi pumicis modo crepitat. Vin habet aluminosam, sed remissiusculam, id quod gustu deprehenditur: modicè linguam siccatur: purum corpus reddit, & colorem commendat: pilos extenuat: uirilignes, & lepras abstergit. Pictoribus usum præbet, ut colores diutius perennent. Emplastris uiridibus, quæ chloræ dicuntur, efficaciter inferitur. Ex omni melia terra, & omni alia in uniuersum, eligi debet recens, mollis, non lapidosa, friabilis, quæ cum humorem attigerit, facillè resoluatur.

**Q**uanis terra Eretria, Chia, Selinusia, Cimolia, Pnigitis, & Melia antiquis notissima fuerint, & in usu medico frequentissima, ut author est Galenus; tamen ab his, qui nos præcesserunt, adeo neglectas fuisse constat, ut nulla amplius, quod sciam, ad nos adferatur. Quamobrem non operæ pretium duxi, ut in singulis moram traheremus, ac de earum historia & uiribus latius differeremus. Quæ terra τῇ χία, σελινουσία, κίμωλία, πνιγίτις, μέλια Græcis, Latinis, terra Chia, Selinusia, Cimolia, Pnigitis, Melia: Italis, terra Chia, Selinusia, Cimolia, Pnigite, Melia uocantur: Arabibus uero terra Cimolia Teri chimolea, seu Thin chimulia: Pnigitis, Teri hanem.

Nomina.

Τῇ ἀμπελίτις.

TERRA AMPELITIS.

CAP. CXXXVIII.

**E**X ampelide terra, quæ pharmacitis nomine in Seleucia Syria nascitur, laudatur in primis nigra, piceæ longos carbonēs referens, modicè assulosa, æquabili splendore, quæ detrita, accepto oleo, statim eliquescit. Vitiosa censetur candida, & cinerea, quæ in liquorem non resoluitur. Vim diffundendi, & refrigerandi habet. ad calliblephara additur, tingendis capillis idonea. Vfus eius ad illinendas uites, sub germinationis tempus, utpote cum innascentes uermiculos enecet.

Ampelidis  
terræ confid.

**A**mpelitis, ut author est Galenus libro nono simplicium medicamentorum, hoc sibi nomen iure uendicauit, quod antiquis in frequenti haberetur usu, ad præseruandas ab erucis uitium gemmas prima earum germinatione, quemadmodum nos uisco circumlito nostras tuemur in Hetruria. Pharmacitis uero dicitur, quod medicamentosa maximè sit. Si quidem non modò uermiculos ad uites ascendere inibet, sed etiam eos interficit. Hæc usque adeo bitumine referta est, ut Plinius, & Posidonius, bitumini similem ipsam fecerint. Cuius experimentum est, si facillè in oleo imposta, liqueat. Quamobrem credidere nonnulli Ampelitim terram crustosum illum fuisse lapidem, quem scribit Galenus se inuenisse in Lycia litoribus, & in Cæle Syria, qui in ignem coniectus leuiusculam edebat flammam. Hoc argumento nixi, quod idem scripserit se reperisse lapidem illum in quodam colle omni ferè ex parte circumdato ab Asphaltite lacu, quem Sodomeum uocant: quo.



ex quo bitumen in ipsum labitur lacum. Quapropter non desunt, qui dicant, Galenum haudquaquam novisse, eos lapides nil aliud esse, quam terram ampelidem. quæ cum piceum referat carbonem, ut Dioscorides ipse testatur, non mirum, si potius lapidis, quam terræ speciem præ se ferat. Non ab re itaque credendum fuerit, Ampelitim terram non admodum a Gagate lapide differre. quippe quod utraque ex terra & bitumine suam traxerint originem. Ampelitis nuperrimè è Carniola, ubi foditur, ad me allata est, nullis reclamantibus notis. Hæc, quæ γῆ ἀμπελίτις Græcis, Latine terra Ampelitis appellatur: Arabibus, Thin alcharin: Italis, Terra ampelite.

Ἀσβόλη ζωγραφικὴ.

FVLIGO PICTORIA. CAP. CXXXIX.

10 **F**vlgo, qua pictores utuntur, ex uitrarijs officinis colligi solet: siquidem ei palma tribuitur. Vis ei ad adstringendum, & erodendum efficax. fracta, cum rosaceo cerato ad cicatricem perducit.

Μέλαν γραφικόν.

ATRAMENTVM LIBRARIVM. CAP. CXL.

**A**tramentum, quo scribimus, fuligine è tedis coacta colligitur. In singulas libras gummis, ternæ fuliginis uncia adiunguntur. Fit etiam è resinarum, & pictoria fuligine, de qua paulò antè diximus. Assumitur autem fuliginis mina, gummi fesculibra, glutinis taurini, atramenti futorij, singulorum fescuncia. Additur conuenienter erodentibus medicamentis. ambustis, ex aqua commodè crassius illinitur, sed non antè soluatur, quàm cicatricem induxerit: sanatis siquidem ulceribus, sua  
20 sponte decidit. Caterùm habes, amicissime Aree, ferè quæ tradenda duximus pro operis modo, quem destinaueramus, & materiæ, auxiliorumque medicinalium copia.

**D**E fuligine pictoria, atque etiam de Atramento librario latius & apertius à Dioscoride scriptum est, quàm ut de his plura nobis supersint dicenda, uel declaranda. Quare iam unà cum authore nostro, huic quinto libro finem imponamus. atque insuper DEO, cui omnia, quæ à nobis fiunt, aut dicuntur, accepta ferre par est, immensas agamus gratias. Ea fuligo, quæ ἀσβόλη ζωγραφικὴ Græcè, Latine Fuligo pictoria dicitur, quemadmodum Italis Fuligine de pittori. Quod uerò μέλαν γραφικόν Græci, Latini Atramentum librarium, Itali Atramento librario, aut Inchiostro nominant.

LIBRI QVINTI FINIS.



# PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI

## Senensis Commentarii,

IN LIB. SEXTVM PEDACII DIOSCORIDIS

ANAZARBEI, DE LETHALIBVS VENENIS,

EORVMQVE PRAECAVTIONE,

ET CVRATIONE.

### Præfatio Dioscoridis.



**SUPERIORIBVS**, amicissime Aree, libris tradidimus de aromatibus, oleis, unguentis, arboribus, & earundem fructibus, lacrymisque: item animalibus, melle, lacte, seuo, frumentis, oleribus, herbis, radicibus, liquamentis, uinis, metallisque. In hoc uero totius operis ultimo, facultates medicamentorum recensimus, quæ prodesse nobis, aut officere possunt.

Vitata igitur orationis prolixitate, opus institutum prosequamur. Huiusmodi autem tractatus cum bifariam distributus sit, in partem uenena præcauentem, ita ut ne fallant sumentes, aut si quando per imprudentiam dentur, ut tum quoque innoxia fiant, irritaque: & in rationem ijs succur-  
rendi, qui iam noxam sentiunt: primum differam de præcauendi modo, quem esse difficillimum ple-  
rique maiorum arbitrantur, quod dantes clam uenena ita insidias temperant, ut peritissimum quenq;  
decipiant. Siquidem uenena sua amaritudine, permittis dulcibus, spoliant, & graue odoris uirus mi-  
stura odoramentorum eximunt. Aut medicamenta immiscent, quæ tuendæ sanitatis gratia dari putan-  
tur, & præsertim in ualetudine, ut absinthium, tragoriganum, satireiam, aut hyssopum, quinetiam thy-  
mum, irim, origanum, abrotonum, castorium, aut si quid medicamentis purgatorijs cognatam habe-  
re qualitatem uideatur. Aut potionibus inserunt, ut uinis asperis, iuribus, passò, mulsæ aquæ, musto:  
succis, ut in cremore lentis, polentis: aut medicaminibus, aut alijs, quæ assumuntur, edulij speciem  
referentibus. Quare qui in ea suspitione sunt, conditos cibos uitari debent, omnique intenso sapore  
dulcium, aut salforum, aut acidorum abstinere: nec sitibundi affatim bibere, aut esurientes uoraciter  
comesse, semperque ad saporem horum diligenter attendere, præsertimq; potu frigidam aquam præ-  
sumere. Satiato enim appetitu, qualitates ægerimè postea concoquantur. In ægris quidem facile ca-  
uemus potiones auxiliij prætextu dari solitas, quas offerunt improbi ueneficiorum artifices: itaque ob-  
id laborantes morbo non perinde audentium iniurijs patent. Et hæc quidem ne facilè incauti sedu-  
ctique homines capiantur dolis ueneficorum, ratio est, & facultas. Sed alia superest expeditior, ut su-  
spiciosi aliqua præsumant, quæ uenenorum uires heberent, & inefficaces irritasque reddant: cuiusmo-  
di caricæ sunt cum iuglandibus nucibus manducatæ, & quæ cedromela uocant, id est citria, seminisq;  
napi drachma cum uino. Item folia calaminthæ, aut creta, quæ Lemnia sphragis appellatur, pondere  
pari cum uino: aut rutæ folia, & nucis iuglandis nucleum: aut caricæ duas, & salis callum ieiuni su-  
mant, & nullo ueneni genere lædentur. Antidota ex uino sumpta, eundem effectum præbent: inter  
quæ intelligitur magnum Mithridatium, & quod scinco, & quod sanguine temperatur. Quin & sæ-  
pe uenenis obsistunt peculiares quidam corporum affectus certo quodam modo constitutorum, cum  
quadam cibi, potusque qualitate, tum uini copia ita temperatorum, ut cum uenenis dissentiant. Si-  
quidem ingesti ueneni uires frangunt, atque iam priore alimento fæctis, præclusisque meatibus,  
obstant, ne membratim per digestionem insinuetur. Verum enimvero, quoniam fortunæ necessi-  
tas interdum similia discrimina peregrè agentibus adfert, absque ullis insidijs hominum, nonnihil  
differendum mihi de hac re necessarium duco. Iam primum igitur culinam apparare loco subdiali  
conuenit, cibosque & potus in huiusmodi loco struere. Si id fieri commodè nequit, secunda erit  
conditio hæc, apparandi, apponendi que sub tecto. Sed tum diligenter laquearia animaduertenda:  
frequenter enim à superioribus contabulamentis animalia decidunt exigua quidem, sed quæ non  
modicam perniciem moliantur, ut phalangia, stelliones, & alia quædam reptilia. Porro uinaria uasa  
diligenter



diligenter intueri oportet : nanque reptilia odore uini illiciuntur, quæ interdum sorbendo, noxium uirus eructarunt, interdum uerò delapsa immerſaque expirarunt, & exitij cauſas haurientibus attulerunt. Sed hæc hæcenus dicta ſint, ne cauti, & prouidi inſidijs pateant. Quòd ſi qui ſua ſponte, aut ex quorundam inſidijs ſumpſerunt, auxiliari primo quoque tempore oportebit. ſiquidem dum comites ſingulorum uenenorum notæ expectantur, immedicabile fit uenenum, & pauliſper neglectum, medicamentis ægrè cedit. Quare ſi qui pro comperio ſe uirus ſumpſiſſe intelligunt, & fateantur, aut eorum, qui aderant, teſtimonio conſtet, protinus ad idonea remedia tranſeunt, facile peculiari, natiuæque conſtitutioni reſtituemus. Neque enim ijs aſſentimur, qui proſus auxilia in huiuscemodi fruſtrâ adhiberi contendunt. Quo enim modo morbi, quorum cauſa cæcæ, latentesque corporibus inſident, medicinam admittunt, & quæ forinſecus incurrunt uenena, medendi rationem aſpernantur? Aequè uerò omnes morbi pro cauſarum ingruentium magnitudine, proque antecedentibus affectionibus, qualitatibusque, quibus ſit opportunum corpus, uel medicabiles ſunt, uel nullis cedunt inedicamentis. Quòd ſi qui forſan obmuteſcentes, aut temulenti, aut nolentes alioqui uenenum à ſe egeri, nullam nobis eius cognitionem præbeant, tum protinus accedendum ad ea, quæ communiter e potis quibuſcunque uenenis opitulari conſueuerunt. Atqui nullum magis in omnia ualens auxilium dari poteſt, quàm ut proximo loco uirus foràs exhauriat ur, priuſquam inualeſcat. Quare ſine mora calidum oleum ex aqua, aut ſeorſum, ut uomitare cogantur, dari conuenit. Aut ſi oleum natura loci negat, butyrum cum aqua calida, aut malua, aut lini ſemine, aut trago, urtica, foeno græco, aut halicæ decocto, uicem eius exhibebit. Hæc enim non modò uomitionibus exigent ui illa ſua laxatrice, aut nauſeam ciente; ſed aluum quoque ſubducunt, & corporum inanitione ita aduerſabuntur, ut acrimonias uenenorum hebetent. Id quod euidenter huiuscemodi argumento deprehendere licet. Eſto, ut quiſquam uiua calce, uel ſæce, aut cantharidibus, aut alio quouis acri, corpus exulcerare ſtatuert, is ſi ipſum oleo leniter illinat, exulcerationem non accipiet. Atqui neque uehementer adſtringi corpus, neque refrigerari poterit, ſi antea perungatur. Quinetiam uomitus non ob id modò, quòd uacuet, & noxium humorem excernat, iuuamentum adfert; ſed quòd aſſumptum uirus nonnunquam odore, coagulatis grumis, aut colore prodat. quippe cum odore, & amaritudine, meconium: colore, ceruſſam, gypſum uel: grumis, lac aut ſanguinem animalis recens iugulati oſtendat. Nam grauis odor regeſtorum, leporis marini, aut rubetæ ueneficia deprehendit: ita ut nonnulla ab ijs remedia peti poſſint, ad idonea ſingulorum auxilia tranſeuntibus. Oleo etiam maluæ decoctum admiſcetur, aut glaucium, aut adeps anſerinus, aut pinguium carniū iura, aut lixiuium lignorum cinere factum. Vbi uerò uomitus diligenter citatus fuerit, nequid in uentre coierit, quæ hæſerunt inteſtinis reliquiæ, clyſtere acri deuocentur. Facit & nitrum tritum cum hydromelite ſumptum, & uina uetera liberalius e pota, gallinacea iura, præpingues piſces, uetula carnes pinguesque, & quæ adipe aut recenti butyro parantur. Aluum nanque ſubducunt, uti diximus, & ſtomachum reſoluentia, proniorem ipſum ad uomitum reddunt: & uenenorum acrimonias hebetant, atque meatus obſtruentia, celerem uirium penetrationem inhihent. Quinetiam medicamenta dantur, quæ comuni dote proſunt, ut Lemnia terra, agaricum, abrotonum, irio, radix eryngij, ſemen paſtinacæ, & calaminthæ, nardum Gallicum, caſtorium, ferulæ uirentis medulla, ſlos rhododendri, ſuccus marrubij, laſer, aut laſerpitium, ſagapenum, peucedani ſuccus, aut panacis, & radix, quam magadarim appellant, ariſtolochia longa, ſylueſtris rutæ ſemen, & betonica, quam ceſtron nominant, folia. ſingula cum uino drachmæ pondo ſumi debent. Effectum præbet polij decoctum, & ſefeli, & liquida pix linctæ. Magnificè ferunt opem antidota, quæ in calce operis ſcripta reliquimus. Communis ratio præſtandi auxilij ita ſe habet. Cæterum ab ijs, quæ conſueuerunt euenire, communia remedia ſumptitari poſſunt. Ferè enim uires uenenorum quàm plurimorum in affectus conſimiles corpus tandem redigunt. Quam ob cauſam plerisque communia conducunt auxilia. uaria etenim ſunt uenenorum genera, communes tamen, nec multi iisdem affectus oriuntur. Neque fieri poteſt, ut omnes concurrentesque caſus, quæ ſymptomata uocant, unum uenenum ſequantur. alioquin ſuperuacanea fuiſſet uenenorum ſingulorum traditio, cum ſuis remedijs ab authoribus deſcripta. Neque uerò in uno eodemque promptum eſt inuenire, ut quis ſtomachi, alui, inteſtinorum, iecoris, renum, & ueſicæ dolore uehementer crucietur, ut ſingultiat, erodatur, contremiſcat, refrigeretur, obmuteſcat, conuellatur, pulſus elangueſcat, ſpiritus difficilis fiat, ueterno prematur, uertigo obuereſcet, caligent ſenſus, ſtranguletur, ſitiat, ſanguis erumpat, febre conſiſtetur, ægrè lotium reddat, torminibus uexetur, crebrò uomitet, nauſea prematur, rubefcat, liuore ſugilletur, palleſcat, deſipiat, ſtertatur, uiribus deficiatur, & pleraque alia faciat, patiatuſque. ſingula enim in generales affectus deducta, pauca numero, & communia ea demonſtrant, quæ euenire conſueuerunt. Quare in ſingulis, quæ ſuprà diximus, non facile fuerit deuoratum uirus cognoscere. Nam oris & linguæ eroſio, ſtomachi, uentris, ueſicæ ac renum inflammatio, uehemens urinæ difficultas, & interdum cruoris cum eo exitus, lancinatio, & in pluribus partibus quidam aduſtionis ſenſus, non in cantharidibus modò potis reperiuntur; ſed in crucis quoque pinorum, & bupreſte, & ſalamandra. Porro non modò eos, qui meconium hauſerunt, ueterno, aut ſopore premi, ſtertere, liuore ſugillari, torpere, refrigerari, ſtupere, toto corpore pruritus ſentire, ſenſu priuari conſtat; ſed eos etiam, qui man dragoram, aut cicutam deuorarunt. Delirium non hyoſcyamus tantum infert; uerum etiam, quæ



toxica appellantur: itidem aconitum, & mel, quod in Heraclea Pontica gignitur. Strangulatio non minus in fungis, quam in sanguine taurino, lacte, aconito, cerussa, gypso, conspicitur. In summa, difficile unum uni ueneno proprium inuenire signum, quod haustum, gustatumque uirus prodere possit: maxime, quod hæc cæterorum etiam uitiorum, quæ in corpore exoriuntur, communia sequi solent. Cæterum in his, quæ celeriter enecant, noxam signis forsitan indicare possis, si ad ea respexeris, quæ sumus dicturi. Sed in ijs, qui ad longas ægritudines spectant, nihil ad medendi rationem difficile, duntaxat quod pertineat ad indicia noxæ, utpote cum uenena statim, atque præsentaneam uim illam perdididerunt, transmutata in longos affectus, communia reliquorum uitiorum remedia, compositionesque flagitent, cum uenena propria non amplius insit. Si uero longa sit affectio, in aliquod diuturnorum morborum genus recidet, à quibus facile fuerit medendi rationem assumere. Sed de ijs, quæ generaliter auxiliantur, hæc nunc. Consequenter quæ priuatim singulis profunt, scriptis mandabimus, si prius sigillatim exposuerimus, quæ ex singulis ordinibus exitialem, aut maleficam uim sortiuntur, ut medicinæ studiosi ea cautè obseruent, quæ ad rationem salutis scripta inueniuntur: quod nonnulla eorum, quibus utitur, uenenis sint commista. Incuria enim magnas adfert noxas, & sæpe continuo usu eorum, homo in perniciem agitur. Proinde animalia, quæ exitiosam uim habent, hæc sunt: cantharides, buprestis, salamandra, pinorum crux, lepus marinus, rubeta, & rana palustris muta, deuorata hirudines. Semina sunt, hyoscyamus, coriandrum, cicuta, gith, psyllion. Liquamenta, meconium, opocarpasum, thapsiæ succus, elaterium, mandragoras. Radices, quas mittit chamæleo, aconitum, thapsia, ueratrum, ixia, agaricum nigrum, ephemerum, quod aliqui Colchicum uocant, quod in Colchide nascitur. Arbores, herbæ, oleraque: similax, quam aliqui tithymalum appellant, Romani taxum: solanum manicum, quod & dorycnium dicitur: sardonis herba, quæ ranunculi genus est: corniculatum papauer, pharicum, toxicum, ruta sylvestris, fungi. Ab animalibus, taurinus sanguis recens, lac intus coagulatum, mel Heracleæ in Ponto genitum. Metalla, gypsum, cerussa, calx, auripigmentum, duo sandarachæ genera, spuma argenti, adarce, plumbum, & quod argentum uiuum dicitur. E liquoribus domesticis, uinum abunde post balneas potum, aut passum, & frigida aqua similiter.

## COMMENTARIUS MATTHIOLI.

Beneficium à  
Diosc. in poste-  
ros collatum.



Ratio commē-  
tariorum in li-  
brum sextum.

AGNUM sancte, & immensum beneficium acceptum referre debent sapientissimo Dioscoridi non solum medici orbis uniuersi; sed etiam uniuersa simul humana natura. quippe quod is artem medicam illustrauerit quinque superioribus libris, in quibus infinitorum simplicium medicamentorum historiam, ac facultates miro ordine tradidit: sine quibus nullo quidem pacto ægritudines propelli possent, nullaque earum noxa deleri, quibus uita nostra consistitur, ac tollitur. Sed longe plura adhuc beneficia eidem accepta referri debent, quod deinceps in hoc sexto uolumine, exactissima scientia mirabilique doctrina, ac ratione explicauerit, & quo modo quisque lethalia omnia uenena præcauere possit, & qua etiam ratione succurrat, ne eadem perniciem, uel aliquam inferant noxam, quæ prius per imprudentiam, aut malitiam, uel dolum intus in corpus assumpta fuere. Nam etsi medicamenta tam ad uniuersales, quam ad particulares morbos, qui quotidie inuadunt, affliguntque humanum corpus, necessaria plurimum semper extiterint, apprimeque utilia; innumeri tamen habentur morbi, qui seruata tantum uictus ratione, naturæ duntaxat ope pelluntur. Secus autem enit ijs, quibus uenenum exhibitum sit. quandoquidem nisi prius haustis præstantibus admodum antidotis ueneno præuenierint, uel post ipsum assumptum remedia non admiserint, rarissime uel nunquam naturæ uiribus seruantur. Quin potius eos plerunque uita deficit, qui uenenum hauserunt, nisi quam primum succurratur remedijs. de quibus ita abunde, accurateque scripsit Dioscorides, ut Galenus & grauissimus author, & medicorum facile princeps, necnon tota posterorum Græcorum, & Mauritanorum schola, ipsum in hoc adeo diligenter sint imitati, ut ab eo omnem huiusce facultatis doctrinam didicerint. Cuius rei amplissimus testis est Galenus libro primo de antidotis. Quamobrem omnibus perspicuum esse potest, Dioscoridem in hac uenenorum, æquè ac in illa medicamentorum facultate, omnium facile principem, & magistrum extitisse. Itaque cum in alios eius quinque superiores libros, commentarios (ut puto) non inutiles conscripserim, me equidem operæ precium facturum putauit, si libro quoque sexto commentarios adderem: præsertim cum nouerim quam utile sit, ac necessarium homines in uniuersum assequi tum modum, tum rationem tam præcauendi, quam curandi uenena, non solum ea, quæ intus in corpus sumuntur; sed etiam quæ uenenosorum animalium morsu, uel ictu eiulantur, & relinquuntur. Siquidem malefica uenenorum uis, adeo grauis, & potens humanæ naturæ semper extitit inimica (huic enim magis, quam cæteris aduersatur) tantaque uelocitate suum exequitur munus, ut sæpenumero eundem præstet effectum in corporibus nostris, quem præstat uoracissimus ignis, si quando ad aridissimas peruenit paleas. Fit enim, ut plerunque uenena, dum iubent qui sumpserunt, uel icti languent, medicos accersiri, eoque corporis humores insciant, atque etiam principes partes, ut subinde nihil, uel parum profint remedia, & quam præstantissima antidota. Quapropter rectè Galenus libro. I. I. de simplicium medicamentorum facultatibus cap. XX. I. scriptum reliquit, quod quando uenenum putredine, & erosione enecans, grauem corpori intulerit noxam, fieri quidem non potest, ut amplius uincatur, supereturque, uel uictus ratione, uel generosorum medicaminum ope. Ex hoc itaque accepi, clareque cognoui, quod si in hunc quoque librum sextum commentarios non scripsissem, præstantiorem, magisque uitæ humane necessariam medicamentorum partem, intactam silentio præterissem. Quæ quidem pars, cum præterea à nobis ex Dioscoride pluribus antè annis in

Italicam



Italicam linguam uersa habeatur, ac etiam his nostris commentariis enarrata, causa nimirum erit, qua potest non numerari homines, non modo à mortiferis se tuentur uenenis, sed à morte quoque liberentur. Nam quicumque in hos nos in-  
ciderit commentarios, qui Italici, aut Latini sermonis non fuerit prorsus ignarus, quanquam non fuerit medicus, non tan-  
tùm sibi ipsi, uerum etiam alijs adiumento esse poterit. Nempe quòd usus medicamentis tùm simplicibus, tum compositis  
ad uenenorum noxam facientibus, quorum inferius præiungiora, ualentioraque referam: quæ etiam convenientibus usus  
cautionibus, facili aliquando ueneno prorsus medebitur, aliquando autem tandiu egros uiuos traducet, quandiu diligen-  
tissimis medicis accersitis, qui non semper præstò sunt, sed magna ex parte uel longè distant, uel obliuiscunt, integrum morandi lo-  
cum relinquet. Sed antequàm modum, ac rationem precauendi uenenæ in medium afferam, non alienum duxi ad amplio-  
rem huiusce rei doctrinam, nonnulla in uniuersum præmittere scitu, ut arbitror, necessaria, ut sine quibus tractatio hæc di-  
minuta, & imperfecta uideri posset. Primum itaque dixerim (ut etiam Conciliator inquit in libro, quem de uenenis edidit)  
10 uenenum omne intra corpus nostrum assumptum omnibus suis facultatibus prorsus opponi cibo, quo nutrimur. Nam quem  
admodum cibus in nostri corporis sanguinem uertitur, fitque in omni sui parte membris, quæ præcipuè nutrit, similis, locum  
illius, quod continuo in nobis exoluitur, subintrans; ita uenenum contrario modo se habens, corpus, ac membra, quibus pri-  
mò adheret (ut infra latius dicitur) in sibi peculiarem uenenatam naturam transfert. Vnde quemadmodum animalia om-  
nia, omnesque fructus, quæ terra parens gignit, quæque in nutrimentum uerti possunt, si à nobis edantur, in nostrum tran-  
seunt alimentum; sic per oppositum modum, uenenata intro in corpus sumpta, uniuersa corporis nostri membra uenenata  
reddunt. Quippe cum omne agens suo passo sit fortius, uenenum uero sua agendi ualida, nostram uincit substantiam, uertitque  
in suam uenenatam naturam, ea sanè ratione, qua ignis sua ui agendi potentissima paleas celerrimè in se ipsum conuertit, &  
conficit. Ob id itaque dixere antiqui rerum naturalium exploratores, quòd uenenum homines interficit corrupta corporis  
20 temperie, & compositione. Id quod maximè comprobat Galenus lib. I I I. de simplicium medicamentorum facultatibus,  
ubi in hoc, inquit, differt alimentum à medicamento, quòd hoc nostrum corpus alterat suis qualitatibus, illud uerò con-  
uertitur, fitque substantiæ corporis simile. Porro scire conuenit (ut Auicenna, & Auerroes posteritatis memorie prodi-  
derunt) uenena in uniuersum trium esse generum: ut crum aut à plantis, aut ab animalibus, aut à metallicis exitiosam uim  
habent; ita inde discrimina sortiuntur. In plantis igitur eæ omnes inter uenenata recensentur, quæ ciborum naturæ omnino  
repugnant, & aduersantur: quæ natura non eiusmodi sunt, ut escitæ in alimentum conuerti possint, quinimo contrariam  
obinent facultatem, ita ut membra iam nutrita in se ipsas conuertant. Cuiusmodi est elleborus, aconitum, cicuta, napel-  
lus, Sardonias herba, nerium, & alia quàm plurima plantarum genera, de quibus in processu pluribus seorsum agemus. In  
animalibus ea omnia ueneno inficiunt, cuius natura humanæ prorsus aduersatur. Patet id in uiperis, aspidibus, basiliscis,  
leopore marino, rubeta, scorpione, phalangio, salzman dra, rabidis quadrupedibus: item in morticinis carnibus, aut à fulmine oc-  
30 cisis, aut à uenenosis, & rabidis animalibus. Cæterum hæc in re licet nonnulli dicant uenenum cum uita animalis consumi,  
eo ducti exemplo, quòd cerui, lupi, apri, & reliquæ feræ, quæ uenenatis sagittis conficiuntur, innocuè comedantur; scire  
tamen oportet, hanc regulam deficere in his, quæ pestis, aut rabies, aut fulminis ictus, aut uenenosorum morsus enecat.  
Quandoquidem complures uidi mortuos esse, qui tantùm boues peste confectos excorauerant, haud aliter toto corpore tu-  
mefcentes, ac si in hydropem incurrissent. In metallicis denique illa omnia produntur uenenata, quæ malefica, ac lethali con-  
stant facultate. Qualia sunt argentum uiuum, auripigmentum, sandarachas, magnes, & similia. Ad hæc sciendum est ue-  
nena non solum interficere per os sumpta, sed interdum etiam extrinsecus applicata, uarijs ac diuersis rationibus. Por-  
rò quæ per os sumpta uenena uitam adimunt, sub ciborum, aut medicinarum specie plerumque propinantur. Quæ uerò  
exterius tantùm admota inficiunt, ut plurimum à uenenatis, & mortiferis animalibus desumuntur. Siquidem hæc homi-  
nes non morsu modò, uel ictu necant; sed uisu quoque, sibilo, & tactu (ut quidam scribunt) interimunt. Quinetiam non  
40 desunt uenena, quæ gustatu, olfactuque tantùm statim hominem in perniciem agant nulla temporis mora. quæ quidem in-  
ter cætera malitiæ, & atrocitatis principem locum obtinent: quippe quòd secum deferant præsentaneum interitum, ex quo  
nullum subinde fiat reliquum infelicibus moribundis succurrendi tempus. Cæterum morsu, ictuque interficiunt uiperæ,  
aspides, scorpiones, phalangias, pastinacæ pisces, rabidi canes, & alia id genus plura. Visu autem, & sibilo (ut auctor est Ga-  
lenus libro de theriaca ad Pisonem, si tamen Galeni legimus est liber) statim inficit basiliscus. Tactu alius serpens enecat,  
de quo agens Auicenna lib. I I I. fen VI. narrat, quòd is à milite quodam hasta infixus uirulentam uim per hastam trans-  
misit ad manum, quam primùm infecit, & deinde totum corpus corripuit. Ad huiusce rei probationem illud sanè com-  
pertum habeo, quòd in agro Tridentino euenisse scio. Nempe cum rusticus quidam suis esset in uinetis, paruum quendam col-  
lem sæpius ascendebat, ut ibi uuarum custodiam ageret. Hinc quadam die ad collis pedem magnum, & horrendum uidit  
serpentem, cuius capiti supernè hastam satis longam infixit: at dum fixam feram se hinc inde fortiter contorquentem, &  
50 hastæ circumuolutam, pro uiribus teneret, magno statim tremore correptus est, quo maximè deterritus uociferans, uiatores,  
& circumstantes colonos ad se ire rogabat. Quam uociferationem audientes, qui non longè aberant rustici, eò cursu ueloci-  
ter contenderunt, & ipsum ferè semimortuum inuenerunt. Cognita tamen ex occiso serpente sui infortunij causa, ad theria-  
cam, & alia antidota confugerunt, quibus eum ad uitam renocarunt. Veruntamen duobus annis postea is uniuersi ferè  
corporis supore in lecto semper decumbens ægrotauit, & eo præsertim brachio, quo perniciosum animal hasta occiderat.  
Nec admodum mirari rem hanc nobis licet, cum uideamus (ut etiam literis mandauit Galenus lib. V. de locis affectis)  
torpedinem marinam decrepente piscatoris manum obstupescere, ac torpidam reddere, ubi primùm is tridente eam tetige-  
rit. Id quod similiter efficit, transmissa per funem retis qualitate, dum trahitur in litus. Proinde id experientia docti pi-  
scatores, si dum retia trahunt, manus torpescere, tremereque præsentiant, certò torpedinem captam sciunt, etsi longo ad-  
modum sine trahatur. Vnde illud perspicuum est, quòd si huiusce piscis qualitates per tridentis hastam, & retis quàm  
60 longissimum funem transmissa ad manum, inficiunt & corrumpunt homines, eo magis id ipsum fieri poterit, si animalia  
ipsa, aut nuda manu, aut alia corporis parte lauantur. Idcirco manifestè corstet nullum esse brachium tam ualidum, & ro-

Veneni opera-  
tio qualis.Venenorum  
genera unde.Venena quæ  
modis motu  
adferant.



bustum, quod torpedinem adhuc uiuentem diutius sustinere possit. Quare admirandum sanè non erit ( ut testatur Galeus libro nuper citato ) quòd sputum canis rabidi, si humanum corpus contigerit, perinde ipsum rabie afficiat, ac si ab ipso cane esset denorsum: nam & huiusce effectus hac nostra etate plura afferri possent exempla. Neque etiam alicui mirum esse debet, quòd sputum aspidis cognomento Ptyas, omnes ueneno inficiat, quos contigerit. Hoc idem similiter efficiunt quedam saeuissima uenena arte conflata, tanta permeandi & penetrandi ui prædita, quòd illis ( ut ferunt ) sellarum pediferis, infessorum ocreas penetrant, donec ad nudas pedis plantas peruenta, & inde per cutis spiracula in corpus ingressa, uniuersa eius membra corrumpunt, & absumunt. Horum usus ( ut audio ) frequens apud Turcas, & alias ferinas gentes. Ex hac autem re nullam quis capiat admirationem oportet. siquidem arteriæ corporis nostri ( teste Gale. lib. 111. de simplicium medicamentorum facultatibus, ac alijs in locis ) ad se intus trahunt quodcumque proximè circumdat eas, dum continuè dilatantur. Id quod quotidie liquet ex inunctionibus, ac suffutibus ad morbum Gallicum paratis. quippe eadem ab arterijs attractæ, ubi argenti uiui, cinnabaris, uel sublimati officinis uocati plurimum admiserint, saeuissima sæpe pariunt symptomata. Sunt & alia uenena, quæ olfactu tantum ( ut quorundam fungorum meminit Rasis ) præsentaneam afferunt mortem ijs, qui ea naribus admouerint. Huius summa malitiæ sedem illud sanè tenere debebat, quo florem recentioribus uenonicum uocatum, Senis quidam circumforaneus infecerat, ex his qui innocuè uenenum deuorare profitentur. Quem cum olfaciendum exhibuisset suo concurrenti in publico Senensi foro, is ex solo olfactu derepentè concidit mortuus. Præterea uenena quedam sunt, quæ solo gustatu, quanquam non deglutuntur, perimunt: idq; præstat aspidis surdi sputum. Quo memini quosdam imprudenter infectos esse. Inter quos uidi ego rusticum in ualle Anania, qui dum fenum secaret in pratis, feram falce per medium secuit, & cum postea capitis truncum manu cepisset, ut socijs astantibus ostenderet, utpote qui iam feram demortuam fortasse censebat, suspensus manu truncus caput retorsit, & rustici manum sauiens momordit. At ille credens suctu uulnere succurrere, os statim mor sui admonuit. Quo factò derepentè in terram cecidit, ubi illico mutus factus deperijt. Insuper sciendum est, quòd uenena non uno eodemq; modo, neque ab una eademq; causa suos pariunt effectus. Siquidem ( ut sapientes quidam memoriæ prodiderunt ) quedam agunt excessu qualitatum elementorum, quarum mistione constant. Quedam uerò propria tantum qualitate aut forma, quam occultam proprietatem medicorum quidam appellant, in mistis inferioribus introducta ex influxu linearum rectarum radicalium, quæ ex syderum fixorum splendore proueniunt, pro materiæ mistorum proportionem seu constitutionem. Alia denique utroque modo simul agunt, nempe & qualitate elementari, & propria, quam formam specificam nominant. Porro uenena, quæ excessu tantum suarum qualitatum operantur, suas uariant actiones, pro uarietate ipsarum qualitatum. quippe quòd unum sit calidum, aliud frigidum, aliud siccum, aliud humidum. Quæ igitur caliditate excedunt, duobus modis perimunt. Vno, quòd intus in corpus sumpta, excalfaciant, urant, corrodamq; usque ad cor. Alio, quòd extrinsecus apposita corrodam, & exedant carnes usque ad ossa: id quod lepori marino adscribitur. Vel quòd summe calefacientia tam intus, quam extra corpus adurant quemadmodum euphorbium, & elleborus, donec inflammato tandem corde interimant. Frigida similiter bisariam necem adferunt. Vno modo, quòd exuberante frigiditate sua, usque adeò corpus gelidum, stupidumq; reddunt, quòd simul etiam cor congelascit, ut ijs euenire sæpius compertum est, qui opium deuorarunt. Altero, quòd obstructis ingenti frigiditate meatibus, anbelitum intercipiunt, & proinde suffocant, & strangulant, id quod præstant exustum plumbum, & fungi uenefici. Duplicem & siccum uenenum habet operandi modum. quandoquidem uel humidum sanguinem cordis absumant, ut calx uiua: uel separent ac diuidant partes abinuicem, quousque omnia membra ad cor usque in minimas diuidantur partes: quem effectum præbet risagallum uocatum. Humidum postremò, etsi aliqui tradant non inueniri, quoniam nullum sit humidum reperire, quòd ad quartum humiditatis excessum peruenerit; oppositum tamen declaratur exemplo illius, qui nocte dum dormiret, à serpente quodam demorsus ( ut Gilbertus Anglicus narrat ) mortem obiit: cumq; mane à puero per brachium traheretur ( sic enim arbitrabatur dominum à somno excitare ) caro iam uniuersa putredine confecta, tractu illo concidit, ossibus remanentibus carne prorsus exutis. Quod certè non alia de causa contigisse potuit, quam ab excedente ueneni humiditate, quæ summa sanè inerat fere illius dentibus. Eundem effectum præstat etiam salamandra, si in puluerem redacta bibatur, ut in processu suo loco docebit Dioscorides. Nec secus illi accidit, quem cenchris serpens momorderit. Quocirca rectè proditum est à Galeno ex autoritate Hippocratis libro primo de temperamentis, quòd cum anni constitutio pluuiialis, humida, & australis fuisset, ea potissimum humiditas fecit, ut succedente æstate carbunculi orirentur: quibus ob corruptam uenenatamq; humiditatem eousque in aliquibus brachia putruerunt, quòd denique tota hac ipsa putredine correpta, à cubitis diuisa deciderunt. In alijs uerò tantam coxarum, crurium, & pedum caro putredinem sensit, quòd planè ossa carne destituta remanserunt. In alijs denique non caro solum computruit; sed simul etiam nervi, ossa, eorum compagines, nexusq; contabuerunt. Ex hoc itaque aperte ostenditur reperiri uenena, tanta humiditate exuberantia, ut homines interimere possint, utpote quæ membra putrida efficiunt: sicut argentum uiuum, quòd sua humiditate modum excedente, insitum cordi natura humidum sæpe corrumpit, ut quotidie uidemus in ijs, qui eo unguentis excepto se inungunt ad luem Gallicam delendam. in quibus præterquam quòd semper gingiuas, dentes, palatum, aliasq; uicinas partes putredine afficit; sæpe etiam ubi uberius quàm par sit, inunctum fuerit, eos in perniciem ducit: quippe quòd uniuerso sanguini putredinem inferat. Idq; extrinsecus duntaxat adhibitum. quanquam & id ipsum intus assumptum occidit, si modum quendam excefferit, ut libro superiore tradidimus. Siquidem præ nimia sui frigiditate uitaes spiritus, cordisq; substantiam congelat. quòd cuidam seplasiario; qui illud imprudenter biberat, euenisse narrat Conciliator Petrus Aponensis. Hoc igitur modo, alijsq; prædictis suos uenena præstant effectus, quæ suis modum excedentibus qualitibus mortem hominibus adferunt. Caterum uenena, quæ propria sui facultate, uel ( ut dicunt ) propria forma enecant, id non efficiunt, quòd caliditatis, frigiditatis, humiditatis, aut siccitatis modum excedant, sed quòd id peculiare à natura habuerint ex influxibus à radijs ( ut supra diximus ) quorundam syderum fixorum prouenientibus, quæ ea humana naturæ prorsus aduersa genuerunt. Hæc propterea etsi tam pauca quantitate sumantur, ut uix sentiantur; tanta tamen est eorum malefica, atroxq; uis, ut breui tempore

Venenorum  
effectus à di-  
uersis causis.

A qualitati-  
bus excedenti-  
bus.

A forma pro-  
pria.



- tempore tantum augeantur, in se ipsa corporis humiditatem convertendo, quod postea quasi hora momento dissolunt, & ad mortem trahunt homines, à quibus hausta fuerint, quemadmodum aconitum, napellus, & toxicum facere consueverunt. Id quod optimè nouit Galenus lib. primo de semine, ubi rem explicauit his uerbis. Quia ratione etiam minima particula humoris lethalium uenenorum, quae deleteria appellant, ubi in animalis corpus inque sita fuerit, totum id momento temporis immutat, sibi quæ simili affectione alterat. Nec secus fit curatio, quæ per uenenorum remedia, & antidota adhibentur, quæ alexipharmaca nuncupant, quæ contraria lethalibus alteratione totum etiam ipsa corpus immutant, non sicut quod subitanea ipsorum per totum peneiret corpus (neque enim potest tam paucus succus tam breui tempore corporis interitum maximam molem replere) sed qualitatis diffusionem, qualis & extra nos à solis fulgore in ambientem aerem, & in nobis tum à corda in arterias, tum à cerebro in nervos fieri conspiciunt. Et lib. V. cap. XIX. de simp. medic. facit. idem inquit. At medicamenta sunt quæ tota essentia nobis contraria sunt. proinde si uel minimum eorum assumptum fuerit, omnino laeditur necessè est. hæc Galenus. Ex quibus facile constat, ipsum uelle quod antidota non secus atque uenena agant in corpora nostra.
- 10 Antidotorum actio.
- Idem Galenus tertio simplicium medicamentorum censu cap. XXI I. in prædictorum testimonium ita scriptum reliquit. Medicamenta erodentia, & putrefaciencia etiam si quantitate minima sumantur; omnino tamen corrumpunt, quia uidelet, quæ putredini obnoxia sunt, calore, humiditateque putrescere solent. Atqui calidus, humidusque sanguis est. Itaque putrescere nunquam cessare possunt. Proinde longo etiam post tempore, à quo sumpta sunt, nonnulla interimunt, potissimum quæ crassa, terrenaque essentia sunt. hæc Galenus. Sed ad antidota redeamus. Vbi sciendum est, quod ex his ea tutius operantur, quæ præcauendi gratia antea assumuntur, quàm quæ post: nam ut uenenum, quanquam efficax, nihil aut parum nocet ijs, qui prius se antidotis munierunt (ut contingit Mitbridati) ita pari ratione nullum, aut paucum adferunt auxilium, quæ postea exhibentur, nisi sepius, maiori, quantitate sumantur, ut in corporibus maius communis capiat incrementum.
- 20
- His ad stipulatur Galenus libro primo de antidotis à principio, sic inquit. Mitbridatica antidotus, itemque theriaca non eam uim habent post uenenum accepta, quàm ante sumpta habuissent. nam portio antidoti quæ prius, & semel hausta tutum à morte quempiam præstisset, ea uenenum subsequuta, nisi ob quadruplum, quinqueuplum auxilium, non iuuabit: neque id semel tantum, sed bis singulis quibusque diebus hausta, faciet. hæc Galenus de his affert. Cerebrum uenena, quæ & manifestis, & occultis simul qualitatibus agunt, id præstant utroque modo, quo prædicta duo. quæ modum agit euphorbium, quod licet uenefica ui, quàm ab excessu caliditatis obtinet, inficiat; inficit tamen & ui sua, quæ à propria sui forma, & latente qualitate procedit. Cuius rei illud indicium est, quod exhibita theriaca, cuius proprium est ea omnia superare uenena, quæ propria forma & tota specie operantur, efficacissime ualeat aduersus euphorbium. Quod si sola excedente caliditate euphorbium noxam inferret, tantum abest, ut theriaca, quæ non parum calidius continet, auxilio futura sit, ut etiam illius noxam foueat, & augeat. quod tamen non facit. Scire etiamnum conuenit non omnia uenena cor primum petere, & illi noxam inferre.
- 30 Venena diuersa membra petunt.
- Siquidem reperiuntur, quibus ita natura comparatum est (id enim claret experientia) ut intus assumpta separatim noceant uno tantum corporis membro, alia uero alteri. quemadmodum etiam sunt medicina, quarum alia præcipue cordi opitulantur, ut crocus, hyacinthus. alia cerebrum, & caput iuuant, ut snaragdas, stæchas, betonica. alia uentriculo præcipuam opem ferunt, sicuti corallium, cinnamomum, ginger. alia denique alijs corporum membris auxiliantur. Idcirco Galenus libro de theriaca ad Pisonem: Sunt (inquit) plura medicamenta, quæ quibusdam corporis partibus eximie curandis sunt idonea. Patienti igitur iecinori sæpe eupatoria herba auxiliata est: glans unguentaria (myrobalanon uocant) lienem adiuuat: sarxifragon, & betonica renibus pulchre faciunt: similiter alia aliarum (ut experientia obseruauimus) propria sunt medicamina. Tales igitur proprietates in uenenis quoque reperiri affirmauerim. quandoquidem planè constat cantharidas præcipue noxam inferre uescicæ, cicutam cerebro, leporum marinum pulmone, & alia item alijs corporis membris particularibus, ut in hoc lib. melius, latiusque ostendemus, ubi de singulis seorsum agemus. Id quoque non latuit Galenum, ut loco iam citato eius uerba aperte testantur, dum ait. Sunt nonnulla uenena, quæ partes etiam quasdam corporis priuatim uitiant. Nam lepus marinus pulmonem exulcerat, cantharis uescicam peculiariter afficit. Porro non ignorandum, quod etsi uenena hæc (ut adnotat Gentilis) natura insitum habeant, ut seorsum unumquodque membrum determinatum laedant; non tamen propterea fit, quin noxam etiam cordi communicent. nam si secus esset, neminem sanè interimerent. Quamobrem haud mihi displicet eorum sententia, qui ideo uolunt omnia uenena perniciose esse, quod cordis facultatem opprimant. Siquidem parum refert, an illud efficiant, quod prius cor ipsum opprimant, aut aliquo alio mediante. Huius rei manifestam fidem facit Galenus lib. V. cap. I. de locis affectis, ubi sic habet. Quanam ipsi cordi proprie uel primario affecto superueniant accidentia: quanam uero ipso ceteris partibus consentiente, id ex ijs intelligi potest, quæ prius in alijs libris demonstrauimus, ubi iam declaratum est innati caloris cor uelut fontem esse, neque animal mori omnino posse, ni cor afficiatur. hæc Galenus. Ceterum illud etiam in disputationem uenit, nunquid fieri possit, ut uenena in diem exhiberi possint, & certis occidere temporibus, hoc est, quod certo, & præfixo tempore mortem adferant: exempli gratia in uno mense, uel pluribus, uel ad annum usque, non celerius, neque tardius determinato tempore. Quia in re in primis auscultandus est Theophrastus grauissimus, & antiquissimus author, qui libro IX. cap. XV I. de historia plantarum de aconito differens ita scriptum reliquit. Componi autem ita ferunt, ut certis occidere temporibus possit, uidelicet bimestri, trimestri, semestri, anno completo, nonnullum etiam biennio. Pessimè illos de uita discedere uolunt, qui plurimum temporis resistere possint: paulatim enim tabescat corpus, & languore pereat diuturno esse neceffe. Facillimè illos, qui confestim obeunt. hæc Theophrasti sententia. Veruntamen omnes ferè rei medicæ studiosos in hanc conclusionem conuenire reperio, quod quauis in uenenorum numero inueniantur (ut Theophrastus inquit) quæ celerius, & quæ tardius interficiant; non propterea tamen præscribi potest terminus certus, & dies, quo mortem inferre debent, ut quidam existimant. Nam quod uenena citius, aut serius occidant, non tantum ex innata & propria eorum ui prouenire censent; sed etiam quod magis, uel minus resistat eius natura, qui uenenum assumpsit. Id autem planè docet experientia: siquidem constat idem uenenum eodem pondere, uel eadem quantitate diuersis natura exhibitum,
- 60



alios in hora tantum perimere, alios in quatuor horis, alios in die, & nonnullis nisi paruum afferre noxam. Id quod etiam quotidie experimur in medicamentis, quæ ad deiciendam aluum exhibentur. quandoquidem idem medicamentum eodem pondere, uel quantitate à diuersis hominibus acceptum, in aliquibus suum celeriter præstat effectum, in alijs tardè, in aliquibus parum efficit, in alijs plurimum, in alijs nihil, in aliquibus citra omnem molestiam deiecit, in alijs uerò magno cum labore. Neque tamen id alia de causa accidere manifestum est, quàm ex uario, dispari; agrotantium temperamento: quod non ita ad unguem deprehendi potest, ut certò sciri possit, quandiu innatus eorum calor ueneno resistere ualeat. At quauis concedi possit, quod quis adeò peritus ueneficus reperiatur, ut ex longa experientia, ac pariter scientia tam exactè naturam, & robur uitalis facultatis calleat in unoquoque homine, ut conijcere possit, quousque perdurare ualeat, ubi uenenum illi sua arte præparatum exhibuerit; non tamen propter hoc is determinatè scire poterit diem, neque horam mortis illius, qui uenenum assumpserit. non enim fieri potest, nisi diuino iudicio, aut afflatu, ut aliquis medicus, uel philosophus adamussim expendere possit, ac metiri, quantum humidi substantifici, quantumq; caloris innati in quocunque sit corpore, præsertim quod non semper in eodem statu persistant principes facultates: quo fit, ut quissiam modò plus, modò minus fortis appareat. tum etiam quod corporis temperamentum plurimum immutent causæ extrinsecæ, quas Græci *ὑπερμαρτυρίας* uocant. Adde etiã quod antidota, quæ à medicis huiusmodi uenenatis continuè propinantur, etsi ueneni uim ob sui contumaciam superare nequeant; impediunt tamen, ne id tam breui tempore perimat. Vanum igitur crediderim esse, quod internas nostri corporis facultates, ac functiones possint (ut quidam rentur) iudicio duntaxat ita exquisitè expendi, ut lance expenditur crocus. Atqui scire etiam oportet, quod etsi hoc magna ex parte euenire possit naturæ ipsius robore, in hoc magis, in illo minus existente; eo etiam tamen prouenit, quod aliqui consent arterijs, quibus uenenum in cor fertur, admodum angustis, alij contrà admodum amplis. Nanque uenenum ubi uias latas expeditasq; inuenerit, non solùm celeriter permeat; sed longè etiam facilius unà cum aere prouehitur, qui cordis refrigerio continuè ingreditur. Id quod ijs minimè contingit, qui propterea quod cor minus calidum obtineant, arterijs potiuntur longè angustioribus, quin & spirituum uitalium facultatem ualde imbecilliores habent. Quocirca Galenus tum tertio simplicium medicamentorum censu, tum libro secundo de alimentorum facultatibus, tradidit cicutam hominibus in cibo lethalem esse, sturnis autem nutrimentum. Quandoquidem hi arterijs adeò angustis præclusisq; constant, ut nullo pacto per eas ad cor lethalis cicutæ uis, progredi possit. quanquam hoc de frigidis potius, quàm de calidis uenenis intelligi debeat. Hunc illud scitu dignum accedit, quod persuasum difficillimum est, uenena, quæ ab impijs ueneficis in diem exhibentur, alterius generis esse ab his, quæ suarum tantum qualitatum excessu perimunt. Nam quæ propria forma ac uinceant, in minima etiam quantitate exhibita (ut Galenus inquit) difficilè cobibentur, quin breuissimo tempore lethale munus obeant suum. Non desunt tamen, qui pro certo affirmant, quæcunque uenena adeò temperari posse, ut illa celerius, hæc tardius interficiant. quibus equidem refragari non ausim, cùm sciuerim admiranda admodum esse secreta naturæ. Quæri præterea solet, num fieri possit, ut quis ita ueneno assuescat, minimum quid de eo quotidie assumens, ut eo tandem innocuè nutriatur, quemadmodum Rusi testimonio scribit Auicenna, olim puellam nutritam esse ueneno, ea tantum ratione, ut reges quosdam, & principes (quod formosissima esset) qui secum rem haberent, inficeret. Qua in re dixerim ego, quod etsi non desint, qui hoc fieri posse asserant: nunquam tamen ipse adduci potero, ut credam humanum corpus nutriri posse ueneno, & præsertim napello, quo plerique rem exponentes eam puellam nutritam esse interpretantur. Siquidem ea historia Arabicæ potius fabulas imitatur, quàm rem aliquam, quæ omnibus naturalis philosophiæ rationibus comprobari possit. Quamobrem constat Gentilem Fulginatem in hoc Auicennæ loco adnixum quidem fuisse, ut hanc opinionem seruaret integram. quod nimirum fidelis cuiusque expositoris esse debet. Nam postquàm eam sententiam ualidis, uerisq; rationibus primùm improbasset, deueno (ut assolent) Auerrois, Diniq; autoritate innixus, Auicennæ, & Rusi opinionem probare non dubitauit quibusdam argumentis, quauis nudis, & infirmis. Quorum illud uidetur fortius esse, ubi authoribus magis, quàm rationibus addictus inquit, Aequum non esse, quod authores tam graues, tamq; sapientes, mendaces uocentur, uaniq; habeantur. quippe quod certò credidit ipse Gentilis Rusum, itemq; Auicennam in ueram historiam hanc rem recepisse, non autem in fabulam. Sed quoniam superuacaneum duco in hoc contere tempus, longa contradicendi oratione, præsertim quod uenenorum medelæ ea nullam aut paruam afferat utilitatem: ideo relictis alijs, in Galeni sententiam facile deuenio. Qui tertio simplicium medicamentorum censu cap. xviii. tradit uenena calida, & sicca (qualem esse napellum, quo puellam illam nutritam uolunt, non ambigo) nullo modo posse in nutrimentum redigi, etiam quod in quantitate minima sumantur: tametsi frigida uenena quandoque in alimentum uertantur. Quandoquidem hæc (ut idem author est exemplo cicutæ, papaueris, hyoscyami, & mandragoræ) non sui natura interficiunt, sed qualitate duntaxat frigida. Quibus adiicit ipse Galenus historiam anus cuiusdam Atheniensis, quæ cicutam in cibo sumebat nullo sanè detrimento accepto. Ea enim (ut idem scribit) modicæ primùm quantitati assuevit, mox in dies pluri, donec ex magna etiam quantitate, quæ illi in nutrimentum conuertebatur, nullam percipiebat noxam. Ex quo palàm fit, Galenum non admittere, quod uenena calida nutrimento esse possint. Id quod minus etiam illis concedit, quæ propria specie, aut occulta causa, ueneni naturam sortiuntur. Inter quæ principem locum obtinet napellus. Quare longè aberrant nonnulli interpretes, utpote qui illud napello tribuant, quod planè cicutæ reddidit Galenus: itaque fit, ut (quæ eorum inscitia est) historiam hanc confundant, Galeni uerba peruertant, atque rem malè interpretentur. Quo etiam in errore deprehenditur Auicenna: nisi interpreti error fuerit adscribendus. Quod postremò ueneni facultas (ut quorundam opinio est) iam concocta, & in illius adolescentulæ substantiam conuersa, poterit ex anhelitu in alios transire, ac eos subinde inficere, sanè perridiculum uidetur, atque euidentius falsum, quàm ut pluribus explodi mereatur. Ceterum quoniam non desunt animalia, quæ natura cibis nutritant uenenosis, atque ex ijs nutrimentum capeffunt, sicut (Galeno auctore libro ii. de alimentorum facultatibus, & iii. simplicium medicamentorum) sturni cicutam depascuntur, & coturnices ueratrū, & ut nos quoque quotidie uidemus, anates, quæ in stagnis, & paludibus uiuunt, bufones aquaticos deuorant, & ijsdem nutriuntur, ciconia uenenosis, & mortiferis serpentibus, & gallina interdum scorpionibus, araneis, serpentibus, & alijs

Verum quis assuefi  
suefi possit,  
ut uenena in-  
nocuè sumat.

Verum anima  
lia, quæ cibis  
uenenosis nutri-  
rant, exitiosam  
uim retineant.



- alijs id genus uenenatis animalibus ; ideo inutile non fuerit scire nunquid huiusmodi animalia , quæ uenenosis uescuntur , ab hominibus cibo accepta inde uenenum inferant , eoq; inficiant . Hac in re plerosque inuenio , imò ferè omnes recentiores , qui de uenenis scripserunt , firmiter asserere , quòd si huiusmodi animalia edantur , non modò ueneno non inficere possunt , sed nullam prorsus inferre noxam : quin potius corpus nutrire , non sicut atque alia . quippe quòd constat ( ut dicunt ) eam suam naturam uenenatos cibos reddere . Quæ ratio , & opinio etsi non absurda , neque incongrua uideatur ; tamen crediderim , quòd licet uenenum concoquatur , & transmutetur in eorum animalium substantiam , quoniam id perpetuus cibus est , non tamen esse possit , quin caro quæ ex eiusmodi sit alimento , si edatur , omni prorsus careat noxamento . Quinimo putauerim , quòd si ea in frequentiore cibum uenerint , possint quandoque morbos , seu febres excitare , & subinde necem inferre . Siquidem huius rei nobis testimonium præbent Dioscorides , & Galenus . quippe qui pariter affirmant lac , quòd nil aliud est , quàm sanguis bis coctus , ex animalibus emunctum , quæ scammoniam , aut ueratrum , aut tithymalum depascantur , potum mirificè uentrem deicere . Ex quo omnibus perspicuum est , quòd omnes in uniuersum planta , quibus uis deiectionaria , & perniciosa inest , quauis sæpius concoctæ fuerint , non prorsus tamen suam deiciendi , ac necandi facultatem perdunt . Id quòd similiter manifestum deprehenditur in turdis , qui iuniperi baccis uescuntur : item in gallinis , quæ deuorant absinthium . Quandoquidem illorum caro iuniperum non mediocriter redolet gustatu : harum uerò non paruam absinthij amaritudinem refert . Ab his itaque edocti medici diligentissimi mandant nutriendas esse capellas herbis accommodatis , ubi animus fuerit earum lac exhibere heclicis , aut alijs alio morbo affectis , quibus tamen conueniat . Hoc quoque testatur Galenus de uipera sermonem habens lib. XI. de simplicium medicamentorum facultatibus . Ibi enim de dipsade dissensens , se non ignorare memoriæ prodidit , animantium carnes alterari à cibo , & alimento , quòd capiunt . Quare ut summam quòd sentimus dicamus , nullo modo huiusmodi animalia in cibos admittenda esse putauerim , quauis à nonnullis frequenter recipiantur . Illud porrò sciendum relinquitur , quòd nonnunquam uenena , quin & medicamenta uenenata tam interius sumpta , quàm exterius apposita morbis succurrunt , qui aliud curationis genus non admittunt , interdum etiam aduersus alia uenena theriaca uicem supplent . Nanque apertè uidemus , quòd ubi quispiam afficiatur diurnis uigilijs , aut suffocanti destillatione , aut mensium profluuio , aut dysenteria , aut coli dolore , aut renum , aut uteri , ubi alia non contulerint medicamenta , si opium , mandragora , hyoscyamus , uel antidota aliaq; composita medicamenta , quæ hæc exceperint ( sicut enim talia in officinis semper parata ) exhibeantur , sæpenumero egros à morte uindicant . Quemadmodum etiam si scammonium , colocyntis , turpetum , ueratrumq; , & alia id genus deicientibus pharmacis addantur . Nam quauis hæc omnia malefica qualitate polleant ; in contumacibus tamen morbis & curationi refragantibus , tantam afferunt utilitatem , ut egros deperditam ferè salutem reuocent . Cantharides præterea ad morsus canum rabidorum utilissimè exhibentur . euphorbium scorpionum icibus medetur , & scorpiones ipsi suis icibus remedio sunt . Sicut etiam uipera , dempto capite , & cauda , contusa , & imposita suos sanat morsus , ut latius infra suis locis dicemus . Sed priusquàm ad particulares curationes descendamus , differemus Dioscoridem secuti , quomodo , quòue artificio à ueneno ij præseruari possint , qui perpetuò ueneni timore premuntur . Quin & rationem docebimus succurrendi ijs , qui iam uenenum hausissent . Atque huc omnia præstantiora remedia afferemus , tam quæ simplicia sunt , quàm quæ composita , non solim à ueteribus inuenta , atque experimento comprobata , sed etiam à clarissimis quibusdam recentioribus . De quibus probatis antidotis , etsi pollicitus sit Dioscorides se omnino traditurum in ultima huiusce uoluminis parte , pollicitis tamen non stetit , ut XXXI I I I . huius libri capite conspicitur , ubi excusatione usus , mutati consilij rationem reddidit . Verùm ut iam ad rem nobis propositam accedamus , primò modum aperiam , quo homines suspiciosi ueneficia præcauere possint . Plerique igitur sunt , qui putant , non paruam esse principibus cautionem , mandare ministris , ut edulia , quæ præponuntur edenda ( mos iste hodie frequentissimus est ) prius degustent . Quæ tamen res in suspitione ueneni tribus manifestis de causis nihil , aut parum æstimanda uidetur . Siquidem si pincerna , siue qui cibos suis dominis apponunt , ueneficium committere decreuerint , se ipsos faciliè prius preparare possunt ualentissimis antidotis , ueneno illi accommodatis , quòd exhibere in animo est . Vnde sibi ipsi præcauebunt , dominum autem interficient . Ex quo satis liquet nihil prodesse ad præcauendum , quòd pocillator in seruatiæ fidei signum domino præbibat , & eduliorum dissector præcomedat . Adde deinde , quòd quauis ille , qui edulia ministrat , mensq; apponit , à coquo ueneficium faciente deceptus cibos uenenatos prægustando assumat ; eorum tamen adèò modicam quantitatem prægustat , ut nullam , aut paruam eo temporis momento possit molestiam percipere . Vltima accedit ratio , quòd ferè omnia uenena , quæ ut interimant cibarijs admiscuntur , ea arte , eoq; ingenio parata sicut ab impijs , & scelestis ueneficis , ut non nisi temporis intervallo suum triste perficiant opus . His igitur de causis illud liberè proferre non dubitauerim , quòd nullam meliorem , ac tutiorem præcautionem sibi comparare possunt principes , quàm curare , ut uitam christianam , & integram ducant , iustitiàmque regant , ita ut populi eos uenerentur , pariter & timeant . Curent deinde , ut ministros habeant , quorum manibus edulia administrantur , non ignobiles , nec obscuro loco natos , sed præclara è stirpe genitos , fideles , nec avaritiæ addictos , neque inuidos , & qui diu antea uita ac moribus probati sint . In quos præterea debent frequenter noua parua conferre beneficia : ita enim semper gratos & fideles ministros habebunt . Quin & medicos sibi adiungant , qui medicæ materiæ peritissimi habeantur , ut antidota , quæ contra uenena parantur , quemadmodum sunt theriaca , & antidotus Mithridatica , ex legitimis , non ex adulterinis simplicibus medicamentis , per se ipsos ( ut ipse faciebat Galenus ) componere ualeant : nam si hæc legitime parata fuerint , haud dubiè poterit unusquisque faciliè uenena præcauere . Ex his certè maius percipient emolumentum , quàm si mille alijs præcautionibus uterentur . Nec minor sanè cautio adhiberi debet , ut uasa ex auro & argento conflata , munda , nitidaq; seruentur , & hominum fidelium manibus committantur . quandoquidem in eiusmodi pretiosis uasculis , quorum apud principes quosque præcipuus est usus , uenena facilius abducentur , quàm in uitreis aut fictilibus uitro circumlitis . Sunt nonnulli ex recentioribus , uerum prorsus imperiti , qui ( si uerum fateri liceat ) eò dementia deuenerunt , ut præceperint in liquatum igne aurum , uel argentum , ex quo uasa confici debent , theriacam , aut Mithridatis antidotum , & alia adiungi debere , ut afortia inde antidoti facultate , uenenis repugnent . Sed quàm absurda , ridendaq; sit horum opinio , ij diiudicent ( ea enim est , quæ

Venenū quan-  
tum morbo .  
S. teri uene-  
no remedium  
cit.

Modus præca-  
uendi uenena

Præcautio: uul-  
garis explosa.

Vitæ c-  
cautio: uul-  
garis explosa.



Quæ res uene-  
na prodant,  
quæq; suspen-  
sæ eisdem ad-  
uerfentur.

Præcautio ex  
medicamentis.

quæ non indigeat clariore reprobatione) qui mediocrem etiam rerum naturalium, ac metallorum præcipue peritiam sunt af-  
fecti. Cæterum supellestiliū non negligenda cura, ut scilicet uasa, quibus ciborum condimenta reponuntur, clausa, & co-  
operta seruentur, ut neque aranei, neque scorpiones, nec aliquod uirulentum reptile, uel insectum ingredi possint. Admo-  
net Dioscorides, ut etiam uasa uinaria diligenter clausa custodiantur. nanque uiperæ summo uini amore alliciuntur, quæ si  
uasa aperta offenderint, eò facile contendunt. Quo fit, ut interdum bibendo exitiosum uirus eructent, interdum uerò in ui-  
no immerse expirent. Quamobrem Aristoteles lib. VII. cap. III. de historia animalium, quosdam uiperas uino in fi-  
stilibus ad sepes disposito uenari, & eas ebrias capere, memoriæ prodidit. Galenus item lib. XI. simplicium medicamento-  
rum eam narrat historiam, quam nos libro secundo in uiperarum mentione retulimus. nempe de illis uiperis, quæ sponte se  
uino immerferunt, unde etiam sibi mortem conscuerunt. Quo uino duos homines elephantō affectos sanitati restitutos esse,  
idem est author. Quibus ex uerbis palam est Galeni testimonio, uinum in quo sint extinctæ uiperæ, noxium non esse, quin  
potius adeo salutarium, ut efficacissime elephantiasin curet. Quod tamen Dioscoridis sententiæ refragari uidetur, nisi di-  
camus uiperæ uenenum elephantō laborantibus præstans esse auxilium, cæteris autem exitium. Qui item in ueneni su-  
spicione uersantur, cibos uitare debent, qui candido, uel oleraceo colore fuerint: necnon etiam ab his abstinere, qui ex anima-  
lium sanguine parantur. Siquidem albedine, uenena quædam metallica facile occultantur: cibus herbaceo colore, uaria le-  
thales plantæ commodè admiscuntur: sanguini etiam animalium, quibus uescimur, commodissime uenenatorum sanguis in-  
seritur. Illud etiānum apprimè utile atque necessarium esse duco, ut coqui, & reliqui culinæ inferuientes, non modò fide-  
les sint, & incorrupti; sed etiam mundi, cauti, ac prouidi, ne ullus uenficorum insidijs relinquatur locus: tum etiam ut sciant  
rectè diligenterq; custodire cibaria, uel aliud unumquodque, quod in ciborum usum reponitur. Sed præcipue diligenter ani-  
maduertant, ne in culinaria uasa, quæ super, uel circa focum edulij referta resident, uenenatum aliquod animal à tecto per ca-  
minum decidat, ut quidam exigui aspidēs, qui sub tectorum tegulis, & contabulamentis se recipiunt, phalangia, stelliones,  
scorpiones, & similia. Nanque Florentiæ (ut Niccolus est author) cœnobium monachorum ueneno infectum est, quod ara-  
neus niger admodum in olla decidisset, dum coquerentur in scula. Ad hæc principes maxime curent oportet, ut perquam  
fideles habeant cubicularios. Nam (ut superius dictum est) quodam ueneni genere cubilia, interula, cæteraq; uestimenta  
infecti possunt. Quare nonnulli facere solent, ut diu, priusquam uestes induant, eas manibus pertractent serui. Quin &  
pueris similiter iubent, ut sæpe equis insideant, ijs super sellis, quibus ipsi uti consueuerunt. Tum etiam stabuli præfectis  
mandant, ut tam cautè sellas, habenasq; recondant, ut ignotis, & his quibus fidendum non sit, eas non intueri, ne dum tan-  
gere liceat. Insuper illud scire conuenit, quod quædam res simplices sunt (ut plerique inculpatæ fidei medici fatentur)  
quæ sua peculiari naturæ dote præfens uenenum signis manifestant. Inter quas cornu sen lingua, quam serpentis linguam  
uocant, refertur, quæ (ut Conciliator Petrus Aponensis tradit) præfens napello, aut uipera, aut pardi selle, exudat: quod  
tamen non prodit, cæteris uenenis præsentibus. Sunt alij, qui pro certo tradunt, præfium lapidem, quem Plasma uulgus  
appellat, statim splendorem amittere, ubi in præsentia ueneni cuiusque fuerit. Addunt præterea, quod si lapis rana ter-  
restris anulo aurco inferatur, ita ut is digiti carnem contingat, quàm primùm præfensit adesse uenenum (si credimus his,  
qui hoc scriptum reliquerunt) tanta digitum afficit caliditate, ut carbonem accensum, ipsumq; digitum urentem præ se fe-  
rat. Quibus sanè etsi parua, mea quidem sententia, sit adhibenda fides; ea tamen, quò omnibus satisfiat quantum potest,  
non duxi silentio dissimulanda. Non desunt etiam, qui contra lethalia uenena pollere contendunt sigilla quædam, siue cha-  
racteres, siue imagines, quomodocunque eas appellare libeat, præcipue si collo suspensa gestentur, uel digitorum anulis infe-  
rantur. Quocirca prodidit Albertus libro imaginibus dicato, quod si Serpentarij imago cum suis stellis cuius lapidi præ-  
tioso insculpatur, eam utilissime gestari aduersus omnia uenena, eaq; præsertim, quæ uenenosorum animalium ictu uel morsu  
relinquuntur. Proinde Petrus Aponensis scriptum inuenisse tradidit in quodam libro, quem reges Persarum olim habuif-  
se refert, quod si in hematite lapide sculpatur homo genibus flexis serpente cinctus, cuius caput dextra teneat, caudam uerò  
sinistra, & lapis ille anulo ex auro purissimo confectō inferatur, gestatu hominem à quocunque ueneno tueretur. Quæ imago  
si modò aliquem præberet effectum (non enim hac in re certi quicquam proferre ausim) mea fert opinio, quod tempore, quo  
sculpitur, necessaria sit quarundam stellarum obseruatio, à quibus ea uis influat in sculptam imaginem. Porro tradidere  
sapientum ueterum nonnulli, reperiri pretiosos lapides, quibus solis à natura largitum est, ut uenenorum malitiam efficacis-  
sime dissoluant, & destruant. Ob id itaque scriptum reliquit Albertus cognomento Magnus, adamantem orientalem ge-  
statum brachio sinistro inter humerum, & cubitum adnexum, omnium uenenorum uim demoliri. Id quod etiam idem tri-  
buit achata, hyacintho, & sapphiro orientali. Alij eandem facultatem assignant smaragdo, alij lapidi, quem in capite dra-  
conum inueniri tradunt, unde draconitis nomen accepit. Cæterum (ut ingenuè fatear quod sentio) parum fidendum esse  
crediderim his suspensionibus. quippe quod nunquam uiderim huiusce rei experimentum tam clarum, ut sincera fides ad-  
hiberi possit: quanuis illud facilius per suaderi possim, quod smaragdus, hyacinthus, achates, sapphirus lapides in tenuissi-  
mum puluerem redacti, possint per os sumpti ueneno infecto sæpe liberare: utpote qui eam sortiantur naturam, ut cordis  
uiribus subueniant. Sed quod gestati lapides ueneni assumpti uim, atque actionem inhibere ualeant, non ita facile adduci  
potero, ut credam, sicut credunt aliqui, & ita imaginantur esse; nisi prius notabile ex his experimentum uiderim. Ne-  
mo præterea non poterit (ut in hac præfatione scriptum reliquit Dioscorides) innoxia irritaq; uenena reddere, si medica-  
menta tam simplicia, quàm composita præsumperit: quæ uiribus præstantissimis polleant, quibus post assumpta uenena fa-  
cile ualeant superare. Simplicia autem medicamenta Dioscoridi comprobata, sunt carica cum iuglandibus nucibus esita-  
ta, citria mala cruda manducata, napiq; semen ex uino potum. Item calaminthæ folia, & Lemnia phragis, quam summis  
laudibus extulit Galenus: sed quæ pro singula uice drachmæ pondus non excedant. Idem similiter summis laudibus com-  
mendauit rutæ folia, cum nucis iuglandis nucleo accepta: quæ & duas caricas, salisq; momentum. Ex compositis autem  
non immeritò cæteris antidotis Mithridatium antecellere scribit. quandoquidem ex frequenti eius usu (ut ex antiquorum  
monumentis accepimus, atque etiam à Galeno libro primo, & secundo de antidotis memoriæ proditum est) usque adeo se in-  
noxium



- noxium praeiuit ueneno Mithridates Ponti rex, ut cum uellet sibi necem ueneno consciscere, ne se Romanis dederet, nullum ex assumpto ueneno percepit incommodum. Qua in re postea Galenus theriacam praestantiorē esse tradidit, asserens fieri non posse, ut ijs uenenum ullum noceat, qu. eam quotidie faba Aegyptia pondo sonere consueuerint, quomodo suo tempore Aurelius Antoninus Imperator facere solebat. Ceteri posteriores, qui Dioscoridem, & Galenum secuti sunt praesertim Arabes, & ipsi ad idem castaneas plurimum ualere tradiderunt: quin & melleila, pistacia, allium, raphanum, & nuces Ponticas addiderunt, omnibus his tamen optimam theriacam praeserentes. Et haec haecenus dicta sufficiant de modo praecauendi uenena. Reliquum est, ut curandi ordinem, ac rationem ineamus, qua ijs succurrere possimus, qui cibo aut potu uenenum sumpserint. Primum igitur (ut paucis etiam superius dictum est) scire conuenit, quod ingestum intus uenenum, non statim, ut quidam uolunt, ad cor ipsum contendit, quin prius alias internas partes percurrat, & laedat, & sanguinem inficiat. Sed quia maxima pollet agendi uis ob propriam sui formam, uel temperamentum, quam obtinet atrocissimam, quancunque corporis humani partem contigerit in suam uirulentam conuertit naturam, & ita consue procedit multiplicando, inficiendo, atque sanguinem cum reliquis humoribus in uenenum uertendo, quousque accessoria quantitate adauctum, cor ipsum attingat, quod tandem breui tempore in uenenatam speciem transmutat. Hinc deinde fit, ut spiritus uitam fontes, loco proprio ac naturali expulsi, suam si dem cedant ueneno: atque ita subinde corpus spiritibus, & uita simul destituatur. Illud praeterea non ignorandum, quod arteriae una cum cordis uentriculis (quibus natura datus est motus dilatationis, & constrictionis, ut ex illo quidem attrahatur aer circumdans, quo indiget cor ad refrigerandum summum spirituum uitalium calorem: ex hoc autem pars aeris fuliginosa expellitur, pro cordis item refrigerio) quemcunque flatum extra offenderint, intus attrahunt, ita ut arteriae, quamuis minutissima, quae per totum corpus disperguntur etiam sub cute, per meatus quos habent, aerem nos circumdantem attrahant, ipsumque pronebant ad cor, quod quidem postea per easdem uias calorem summumque superfluum reijcit. Quo fit, ut si nos circumdans aer fuerit infectus, uenenatus, & perniciosus, ea ratione dicta cor ipsum inficit, atque corrumpit. Idque non euenit propterea quod arterijs atque cordi natura insitum sit, ut uenenum attrahat, sed quod aerem continuò inspirent, quo mediante natura etiam repugnante sua, uenenum quoque trahunt. Hinc itaque est, quod quidam, dum (ut contingit) somnum caperent sub arboribus uenenatis, ceu taxo ac nerio; uel humi cubarent super plantis noxijs, uelut napello, & aconito; uel propter uirulentorum serpentium specus quiescerent, imprudenter uenenum contraxerunt, non alia de causa, quam ex aere loca illa ambiente, plantis illis uenenatis infecto, & specuum uirulento spiritu. Ceterum iam tempestiuum erit ad generalem eorum curationem accedere, qui ueneno infecti sunt, eorumque praecipue, in quibus non adeò manifesta signa conspiciuntur, ut quòdnam sit assumpti ueneni genus, dignosci possit. Nullus itaque medicus ingenio praeditus est, qui non protinus uideat & intelligat ex sauis accidentium incommodis, quae sequuntur, cum quis uenenum cibo, aut potu sumpserit. Siquidem ijs, quae propria forma agunt (quam etiam proprietatem occultam appellare liceat) statim semper succedit uirium & roboris totius corporis prostratio: aegri ex magna cordis molestia frequenter animo deficiunt: facies liuescit: quin & lingua, & labia nigricant: item extrema corporis, praesertim ungues, plumbeo colore liuescunt. Ad haec qui hauserint, uertiginosi fiunt, uocem edunt cum murmure, & oculos toruè mouent. His frigidus accedit sudor circa frontem, & tempora erumpens. Quae omnia assumpti ueneni manifestissimum praebent indicium, maxime autem si statim sequantur post assumptum cibum, ijsque contingant qui sibi rectam quotidiani uictus rationem adhibeant. Quandoquidem tam mala esse posset in aliquo uictus ratio, quod humores inde geniti, tractu temporis usque adeò corrumperentur, ut contracta ueneni natura, uim naturae inferrent, & eadem iam dicta cernerent symptomata. Id quod maxime testatur Galenus libro sexto de locis affectis, tum etiam libro de cibis boni ac mali nutrimenti. Quapropter medicos cautos, ac prudentes esse oportet, quo in huiusmodi accidentibus diligenter singula perquirant. Sui similiter accidentia inferunt, quorum etiam manifesta praebent indicia, uenena illa, quae suis manifestis qualitatibus agunt. Nam quae caliditate excedunt, omnia membra interna celeriter inflammant, sitim ingentissimam excitant, oculos inflammatione male habent, inquietudinem continuam inducunt, & continuum sudorem cient. Si uerò praeterquam quod calido excessu polleant, excellent etiam uim erodendi, tum putrefaciendi, ut arsenicum sublimatum, auripigmentum, sandaracha, & id genus alia, punctione, atque dolore intolerabili uentriculum & intestina afficiunt, in quibus etiam frequenter murmura sentiuntur. Haec autem accidentia saepe sequuntur uomitus, faustidia, sudores modò calidi, modò frigidi, uariae denique coloris mutationes. Quae uerò nimia frigiditate excellent, plerumque somnum inferunt adeò profundum, ut saepe non sine magno labore excitari possint affecti. Numquam uerò cerebrum obstupefaciunt, ita ut affecti cogantur quam plurimos in compositos edere motus tum corpore toto, tum etiam oculis, ore, manibus, reliquisque corporis partibus, non secus ac si stulti facti essent, uel temulenti. Huc illa praeterea accedunt, frigiditas scilicet totum corpus occupans, frigidi sudores, & color in facie liuidus admodum, & terrificus. Ad summum totum corpus torpidum afficitur. Ex siccis autem uenenis lingua arescit, guttur siti inextinguibili afficitur: aluius adstricta redditur, aegre redditur urina: omnia denique membra fiunt arida, & uigiliae instant longissimae. Postremo humida inexpugnabilem somnum adferunt, alui fluxiones, articulorum, neruorumque luxationes. Ita quod quandoque oculorum nerui, ac nexus in tantum laxantur, ut sponte sua è cavitatibus exeant, capitiq; propendant. Plerumque etiam extrema corporis partes putrescunt, ut in praecedentibus dictum est. Porro & illud adnotandum est, quod uenena, quae & manifesta, & occulta qualitate agunt, si fuerit haec uiribus altera imbecillior, in fine suae actionis eadem pariunt accidentia, quae proueniunt ab his, quae occulta duntaxat proprietate munus suum obeunt. Vis etenim qualitatum elementarium, quae illis inest, uim illam propriam occultamque, quam haec pariter sortiuntur, antecellit. Proinde primum qualitatis elementaris excedentis effectus praebent, eosque subinde, qui propria eorum forma attribuuntur. Sed huius rei clariorem notitiam trademus, ubi speciatim singulorum meminerimus. Haec igitur sunt omnium uenenorum indicia uniuersalia, ceteris quae explicari possint, certiora, ac manifestiora, quibus peritissimi medici tuto diiudicare possunt. Nam cum constet accidentia praedicta non solum perdurare, sed etiam augeri, ac continuè in deterius labi, nullumque modo auxilij cedere, neque naturae repugnanti obsequium praestare, clarum profectò mortis indicium est. Contra salutis,

Ratio curandi uenena.

Indicia in com mune ueneni sumpti.



Vitus ratio  
eorum qui ue-  
nena iunple-  
runt.

Remedia con-  
tra uenena.

Simplicia me-  
dicamēta, quæ  
pollent aduer-  
sus uenena.

luti, si quando remitti accidentia, & ægri melius habere uidentur. Caterum eorum, qui uenenum sumpserint, cibus esse de-  
bet (ubi tamen remedia, quæ postea dicentur adhibita fuerint) ex his rebus, quæ non solum uim habent nutriendi corpus, sed  
quæ etiam uenenorum noxiæ resistere ualent. Quo in genere lac asininum summopere laudatur: item caprinum, ouillum,  
bubulum, atque etiam humanum, præsertim si recentem emunctum bibatur, quanquam lac omne efficacius exhibetur contra  
uenena calida, & erodentia, quàm ad reliqua ueneni genera. Ad hoc & butyrum facit. Faciunt & inscula tum carniū  
pinguium, tum piscium, quibus addi possunt, ut pinguiora reddantur, butyrum crudum, & pinguedo animalium, quorum  
est usus. Siquidem pingua hæc ideo conueniunt, quod uias obstruant, ex quo ueneni transitus inhibetur. Quinetiam ubi ue-  
nena excalfaciunt, & erodunt, pingua hæc acrimoniam eorum hebetant. Idcirco hoc in casu, animalium cerebrum, atque  
ossium medulla aptissima pariter censentur. His similiter herba quàm plurimæ opem ferre possunt cibus admixtæ: è qua-  
rum numero probatur calamintha, origanum, serpyllum, silybrium, ruta, buglossum, echium, filipendula, sonchus, pimpinella, aliaq; quàm plurimæ: quarum uim uenenis, superioribus libris, aduersari retulimus, quarum etiam catalogum paulò in-  
frà recensuimus. Locus deinde, in quo residere debent, qui uenenum sumpserint, lucidus sit oportet: ubi aer quoque sit nul-  
la mala qualitate affectus. Paretur autem eorum cubiculum odoramentorum suffitu, quibus uis inest propulsandi uenena.  
Id enim præstant santalum omne, myrrha, styrax, aloë, laserpitij lacryma, agallochum, scordium, cassia odorata, citrei mali  
cortex, iuniperi bacca, eiusq; lignum siccum, & id genus plura. Insuper affecti ueneno (Galeno auctore lib. 11. de antido-  
tis) nihil aut parum dormire sinuntur. Somnus nanque uenenum retinet in internis partibus, & facilius ad cor deducit.  
Contra uerò uigilia, quippe quæ id à centro ad corporis superficiem, nempe ad externas partes, retrahunt. His ita insti-  
tutis in primis omni industria, ac diligentia curandum est, ut deuoratum uenenum foras exhauriatur. Qua in re nullum sa-  
nè ualentius auxilium perhibetur, quàm ut sine ulla mora ægri uomitum ciere cogantur: si tamen uenenum adhuc in uen-  
triculo resideat. Quod si iam in intestina descenderit, illud quàm primum clysteribus infusus extrahatur. Atqui in hoc  
omni diligentia ordinem ac modum inire debemus, quem in huiusce uoluminis præfatione nobis reddidit Dioscorides. Siqui-  
dem is de hac re ita exquisitè disseruit, ut posteriores omnes omnia ferè quæ de ea scriptis tradiderunt, illi accepta referre  
possint. Verum hoc unum ipse addiderim, quod si forte is, qui uenenum sumpserit, ex omnibus uomitum cientibus auxilijs  
uomere nequiret, tunc (ut Rasis auctor est) medicamentis soluentibus, itemq; clysteribus erit procedendum. Medicamenta  
autem, quæ deiectionia potiuntur facultate, ad hoc idonea sunt agaricum, & rhabarbarum. Quandoquidem utrumque præ-  
ter quàm quod deiectionia ui præditum est, facultatem etiam uenenis maxime repugnantem sortitur. Id quod etiam quidam  
minori centaury attribunt. Neque prorsus ab re esset ad idem Aegyptiæ filiquæ atram medullam, aloemq; usurpare.  
hæc nanque præter deiectioniam facultatem, seorsum plurimum pollet aduersus humorum putredinem, quæ semper, uel ple-  
runque ingesta sequitur uenena: illa uerò quod aluum mirificè emolliat, uenenum uentriculi tunicis adhaerens abluit & abster-  
git. quin & erodentium acrimoniam obtundit, & ea denique per aluum secum educit. His autem peractis, ea certè clyf-  
mata competere uidentur (ut Dioscoridi placet) quæ acria sunt & trahendi ui prædita. Quibus si ea successerint, quæ è iuri-  
bus pinguibus, adipe, aut pinguedine, aut butyro, aut lacte parantur, ne ulterius uenena penetrent, ut in dysenteria fieri solet,  
nequaquam ea inutilia fore putauerim, præsertim ubi compertum haberetur, uenenum intestina exulcerasse. Quamobrem  
lac copiosius epotum post uomitiones, & clysteria utilissimum esse prodidit Auicenna: nempe quod ueneni noxiā fran-  
gat, & sanet. Quinetiam summopere prosunt: præmissis tamen uomitionibus, & clysteribus, fortes, ac ualidæ diuersio-  
nes: utpote quæ non modo prohibeant ne uenenum petat cor; sed etiam ipsum trahant à membris nobilibus internis, ad igno-  
bilis externa. Ob idq; plurimum prodesse crediderim cucurbitulas, si ex igne natibus, & crurium pulpæ applicentur.  
Ferunt similiter opem frictiones ex asperis linteaminibus, quin & fibula stricte facta ita ut dolorem excitent, manuum, pe-  
dumq; digitis, item brachijs, & cruribus. Mirificè etiam uenenum auertitur à partibus intrinsecis, si patientes in balneo  
aquæ calidæ ex medicamentis accommodatis confecto, uel in laconico sicco sudorem ciente imponantur. Quandoquidem  
huiusmodi calor extraneus efficacissime uenenum ad cutim trahit. Balnei ac laconici uicem illud sanè supplere poterit, si  
dissecto uini muli, aut equi aluo exertis statim intestinis, æger in animalis cadauer intromittatur: & cùm refrixerit cada-  
uer, idem etiam de alio fiat, quousque sat fuerit. Ad hoc autem muli, mulaq; (ut uulgi fert opinio, fortasse quod hæc ani-  
malia plurimum caloris habeant) ceteris præpollent animalibus. Hoc enim auxilio à ueneno liberatum narrant Valenti-  
num Alexandri sexti summi Pontificis filium. Is enim (ut ferunt) cùm in quadam cœna aliquot Cardinalibus uenenum  
exhibere uellet, sibi ipsi, ac patri id imprudenter exhibuit. Caterum scire etiam conuenit, quod quauis prædicta remedia  
omnia communiter uenenis opitulentur, non propterea est dimittendum, quin continuè infectis propinentur omnia probata  
antidota, tam simplicia, quàm composita, quæ cuiuscunque ueneni noxam auferre possunt. Simplicia quidem medicamenta  
quæ ad hoc idonea Dioscoridi, reliquisq; Græcis posterioribus celebrantur, sunt uinum uetus copiosius epotum, Lemnia spha-  
gis, agaricum, abrotonum, irio, eryngij radix, napi & pastinacæ semen, calamintha, nardum Celticum, castorium, ferula ui-  
rentis medulla, flos rhododendri (quanquam is Galeno, alijsq; ipsum secutis in antidotum minime recipiatur, sed potius inter  
uenena annumeretur) succus marrubij, laserpitij, & panacis, sagapenum, aristolochia longa, semen rutæ syluestris, betonica,  
pix liquida delincta, polij, et fescelis decoctum, phu, cinnamomum, cassia, iuniperi bacca, citria mala, & quæ limonia, & auran-  
tia uocant, & eorum semen. Item glandes, præsertim quærnæ ex humano lacte epotæ, quinquæfolij radices succus, leporis  
coagulum, mustella caro sale inueterata, & in umbra siccata, cum uino pota, lac camis ex primo fœtu acceptum, capparis,  
chamæleonis albi radix, apij decoctum, polemonia radix, tribuli terrestris succus, smilacis asperæ acmæ, scordium, thlasi, &  
Cretense dictamnium. His Arabes, & recentiorum nonnulli castaneas addunt: item ponticas nuces, mespila, pistacia, ze-  
doariam, lauri baccas, gentianæ radicem, quin & dictamni albi tormentilla, iridis Illyrica, hastula regia, belenij, & mil-  
lesolij: rhabarbarum, hederæ corymbos, bolum Armenium, hypericum, sabinam, mumiam, pimpinellam, Imperato-  
riam, centaurium maius, angelicam, uerbenacæ succum: mures, qui napelli radices depascuntur, & muscas grandiores,  
quæ eius folijs uiscitant, filipendulam, carpopalsamum, muscum odoratum, ambarum, os in corde cerui repertum, & cer-  
uinum



- uinum cornu, quin & monocerotis, urfi testes, & arietis, origanum, smaragdum, lapidem bezabar, & carduum, quem sanctus, uel benedictum appellant. Et hæc de censu omnium simplicium medicamentorum, quæ contra uenena polleant, quæ nobis tum ueteres, tum recentiores scripta reliquerunt, dixisse sufficiant. De compositis autem medicamentis illud proferre non dubitauerim, quod si theriaca legitime parata reperiretur, non essent aliunde petenda auxilia contra uenena. Sed quoniam mihi planè difficillimum esse uidetur, ut ea reperiatur, quæ quemadmodum eius exigit apparatus, confecta sit, cum nobis desint cinnamomum, balsamum, petroselinum Macedonicum, myrrha, folium, chelcitidis (quam tamen iam nobis compertam putamus) animum, aspalathus, & calamus odoratus, quæ omnia per quam maximi sunt momenti; idcirco nunquam adducar, ut credam uenalem theriacam posse sibi locum & usum illius antiquæ legitime uendicare: præsertim cum constet tempore usque Galeni, quo Romani summo imperio potiebantur, theriacam omnibus numeris absolutam confici non potuisse (ut ipse Galenus testatur libro primo de antidotis) nisi ab Imperatoribus. quanquam non decissent tempore Antonini Cæsaris diuites primates, qui eam conficerent, etiam quod multa eis desiderarentur. Quare illud dixerim, quod si ulla theriaca ex ijs, quæ nostra ætate conficiuntur, in usum admitti debet, dent operam medici diligentissimi, ut illa saltem utantur, quæ omni studio ac diligentia parata sit, clarissimorum & peritissimorum uirorum testimonio: quæq; eo modo experientia comprobata sit, quo docet Galenus libro quem ad Pisonem scripsit: quin & alio, quem Pamphiliano dicauit. Hoc item faciant de Mithridatio, quod nihil minus quam theriaca præstat aduersus uenena, quodq; & facilius parari potest. Qua in re caueant homines ab adulteratis theriacis, quas in publicis foris uidentur circulatores, etsi plerumque ab ijs, quos eorum adulteria fraudesq; latent ceteris meliores, atque efficaciores habentur: quippe quod nihil ultra uideant astantes, quam quod ij frustum integrum arsenici, uel risagalli officinis uocati, deuorent: quodq; subinde deuorata theriaca, quam postea circumstantibus uendunt, nullum ueneni incommodum sentiant. Quod cum Galenus optime nouisset, libro Pisoni dicato, ita scriptum reliquit. Multa à
- 10 lenus testatur libro primo de antidotis) nisi ab Imperatoribus. quanquam non decissent tempore Antonini Cæsaris diuites primates, qui eam conficerent, etiam quod multa eis desiderarentur. Quare illud dixerim, quod si ulla theriaca ex ijs, quæ nostra ætate conficiuntur, in usum admitti debet, dent operam medici diligentissimi, ut illa saltem utantur, quæ omni studio ac diligentia parata sit, clarissimorum & peritissimorum uirorum testimonio: quæq; eo modo experientia comprobata sit, quo docet Galenus libro quem ad Pisonem scripsit: quin & alio, quem Pamphiliano dicauit. Hoc item faciant de Mithridatio, quod nihil minus quam theriaca præstat aduersus uenena, quodq; & facilius parari potest. Qua in re caueant homines ab adulteratis theriacis, quas in publicis foris uidentur circulatores, etsi plerumque ab ijs, quos eorum adulteria fraudesq; latent ceteris meliores, atque efficaciores habentur: quippe quod nihil ultra uideant astantes, quam quod ij frustum integrum arsenici, uel risagalli officinis uocati, deuorent: quodq; subinde deuorata theriaca, quam postea circumstantibus uendunt, nullum ueneni incommodum sentiant. Quod cum Galenus optime nouisset, libro Pisoni dicato, ita scriptum reliquit. Multa à
- 20 subdolis improbisq; in hoc quoq; fraudes fiunt, ac uulgus sola antidoti opinione deceptum, ab ijs quibus ars est mercenaria, plurima pecunia medicamentum, uel prauè confectum redimit. Ceterum ut quisque flagitiosorum impostorum fallacias, & dolosas merces euitare possit, & debeat, nunc mihi in animo est ad commune rei publicæ beneficium eorum ingens, ac scelestū facinus posteritati prodere. Nam cum isti suggesta ascendunt coram populo, quem dolis capere intendunt, ostensuri quod uenenum æquè ac panem innoxie sumunt, multis cauillationibus, atque insidijs utuntur. Inter quas has duas habent fraudes, quas modò omnibus aperiam, quasq; retinent illi in suos chariores (ut ita dicam) lenones. Primus itaque dolus, quo nituntur huiusmodi fraudulentis impostores, est quod cum sciant uenena non posse nisi parum nocere, ubi uentriculus fuerit cibis ualde repletus (ut in præfatione huius libri tradidit Dioscorides, & libro quarto sen sexta reuulit Auicenna) priusquam suggestum ascendant, ad saturitatem usque, præsertim æstate, lactucas crudas deuorant sale, aceto, & oleo conditas: uerum olei tantum imponunt, ut ferè in eo innatent lactucæ. Et quia hyeme, maxime urgente bruma, tenellæ lactucæ difficile passim inueniri possunt, ideo earum uicem his præbent interanea boum præpinguium, quorum tantam comedunt copiam, quoad uentriculus ueluti tympanus extendatur. Id autem eo consilio faciunt, ut hæc quidem iurium pinguedine, eorumq; substantiæ crassitudine, illæ uerò frigiditate sua, oleiq; multitudine, quam illis adijciunt, præterquam quod ueneni penetrationem inhibet, cum internas uias obstruere possint, erodentem quoque ingestum arsenici, uel risagalli seplasijs uocati, acrimoniam obtundunt, & hebetant. Cum igitur uenenum sumpserint, quod illis ob præassumpti alimenti uim, nullam, aut paruam noxam adfert, nempe quod uentriculus sit tensus, & pinguedine imbutus, mox suum adulteratum antidotum, quod omnino legitimam theriacam mentitur, assumunt, idq; impune. Quo fit, ut faciliè postea populo astanti persuadeant, id esse antidotum omnium præstantissimum contra omnia uenena, quod in uniuerso orbe reperiri possit. His leues uulgi animi persuasi accensiq; maiori multitudine, ac impetu feruntur, ut adulteratam, inuvalidam, ueramque mentientem theriacam emant, quam ij qui in maxima annonæ penuria eò cateruatim concurrunt, ubi plurimum panis gratis omnibus exhibetur. Itaque cum temporis
- 40 momento capsulam hac impostura exhauserint, statimq; è suggesto descendunt circumforanei, seseq; in hospitium recipiunt, ubi cum primum fuerint, arsenicum paulò antè sumptum unà cum lactucis aut bubulis interaneis arte quadam euomunt, neque aliud illa die assumunt, quam lac, quod tamen sæpius alternatim potant, uomuntq; & reuomunt. tantum potest in improbis hominibus auri cupiditas, ut sponte consultoq; in manifesta uite discrimina ferantur. Fraus altera, quam isti facinorosi perpetrant, ita se habet. Si una, aut duabus horis anteaquam suggestum ascendant, in foro pharmacopolium petunt, illudq; foro, in quo sermonem populo habere uolunt, propinquius eligunt. Atque ubi iusserint pharmacopole sibi arsenici capsulam adferri, eius duo aut tria frustra seligunt, prout sibi magis expedire uidetur, quæ postea charta inuolui, & in eadem capsula reponi mandant. Quo facto pharmacopolam rogant, ut cum in suggestum ascenderint, arsenicum illud repositum dare uelint puero, quem ad eum miserint. Porro in forum abeunt uerba facturi, ubi eorum spuriam theriacam, ad cælum usque miris laudibus efferunt admentientes. Ad hæc ut rem magis uerisimilem reddant, puerum uel è circumstantibus quem
- 50 piam ad pharmacopolium mittunt, qui uenenum antea ab ipsis selectum deferat. Interea ingentem capsulam in suggesto stantes aperiunt, quam habent uasculis prauæ illius theriacæ plenis refertam, cuius operculo intus adherent, cera subposita, uaria cuiusdam miscellæ frustra ex saccharo, quod canditum uocant, amylo, alijsq; innoxijs medicamentis miro quodam artificio confecta, quæ prorsus & facie, & magnitudine referunt illa ueri arsenici frustra, quæ prius in pharmacopolio selegerrant. Leuant autem isti hominum proditores operculum à capsula, quod fraudem melius occultent, in suggesto stantes. siquidè summo cum artificio internam operculi partem, cui adherent illius miscellæ frustra arsenicum mentientia, uersus se trahunt, ne quis suam fraudè deprehendere possit. Deinde statim in manu secij, aut pueri, quos doli ministros habent, capsula operculum collocant: quod eorū alter aperta manu perquam eleganter sustinet, parte pseudoarsenicū continēte cælū uersus respiciēteridq; ne quis doli intueri possit. Interea redit nuncius arsenicum legitimum à pharmacopolio deferens. At qui istud accipiens artis captiosæ magister, statim illud populo ostentat longa atque mendaci oratione. Qua perfectæ ad experimentum trans-
- 60 sit, perpetuò dolosè procedens. Quandoquidem simulans sibi opus esse expeditis manibus, manicas ex murice, uel serico proditore, quo plerumque uestiuntur, ad cubitum usque conuoluit, ea tantum ratione, ut arsenicum uerum, dum hæc agit, super

Composita medicamenta.

Fraudes, quibus utuntur circumforanei, qui uenena innoxie sumere proferuntur.

Altera impostorum fraus.

Cccccc

operculo



Historia frau-  
dis.

Antidota no-  
stra præstantis-  
sima contra ue-  
nena.

Primi antidoti  
descriptio.

Potio ex prædi-  
cto antidoto.

operculo prædicto pseudoarsenicum continente, reponat, abdatq;: quod ob operculi circuli altitudinem nullo pacto inferni à circumstantibus uideri potest. Obuolutis itaq; manicis, brachijsq; denudatis, ac tenui linteolo humeris imposito, iubet aque uel uini poculum adferri, & relicto in operculo arsenico uero, factitium innoxium fraudulenta manu capit, quod gladio minutim incidit, & uino, uel aque parati cyathi commisceat, & denique tutissime bibit. Atque ita fraudem hisce coloribus exornatam spectantibus persuadet, ut nullus dubitet, quin ille mortiferum arsenicum hauserit, quod ex medica officina delatum fuerat. Memini me olim unum ex his uidisse, qui uenenum simili modo adulteratum puero exhibuerat suo: & cum simularet se ei opem ferre nolle, donec pulsum amisisset, & in mortis discrimine uersaretur, ut sua falsa atque adulterina theriaca maiorem compararet existimationem: cum præterea prius uersutum puerum admonuisset, ut anhelitum compesceret, idq; ut facies eius colore mutaretur, quin & interim oculos obuerneret, & os ac cervicem contorqueret; ad se uocauit astantem medicum haud acris callidiq; ingenij, in ea ciuitate, ubi id mihi contigit uidisse, receptum habentem, qui pueri pulsum tangeret, ut omnibus testaretur, quod pulsum amisisset. Quod cum fecisset bonus ille medicus iam imprudenter factus circulatoris leno, omnibus testimonium perhibebat, se nullum pulsum in eo inuenisse: quippe qui nusquam forte legerat, quod arte etiā possit intercipi pulsus, cum tamen id scriptum reliquerit Galenus lib. v. I. de placitis Hippocratis, & Platonis, ubi sic inquit. Eadem natura in arterijs cernitur, nam etiam ipsæ perinde ac nerui, aut incisæ, aut laqueo interclusæ pulsus omni, micationeque oriantur. Ex quibus sanè uerbis tunc cōminisci potuisset, quod facile huic puero laqueata essent brachia, & proinde interceptus arteriarum pulsus, quæ per brachium ad manum excurrunt. Siquidem adstringentes laquei ab ijs nebulonibus adeo callide subdoleque aptantur, ut uersato quodam ferreo globulo supra cubitum extra manicas latente, stringantur admodum, ac relaxentur. Id quod facile ab eo fieri potest, qui puerum semimortuum se simulantem, brachijs ad spectaculum sustinet. Tali igitur fraude adstringebantur fibulae, ubi pulsum intercipere animus esset, laxabantur autem lentè, cum iam uersutissimus puer ex theriaca illa assumpta, in pristinam suam constitutionem restitui simulasset. Hactenus de fraudibus horum carnificum, quas pluribus prosequi libuit, ut quisque eas euitare sciat, ac possit. Qua de re morbo Gallico quàm plurimum certè debeo: siquidem unus, isq; insignis, ex his qui uenenum innocue deuorare profitentur, cuius ossa lues illa non immerito depascebatur, cum à me in sanitatem redigi exoptaret, inter curandum, mihi id ab eo expetenti, omnes has fraudes, quibus hoc flagitiosum hominum genus utitur ut pecuniam extorqueat, libentissime patefecit. Ceterum fraudes, ac mendacia, quibus ij pariter utuntur, qui è diui Pauli prosapia ortos se prædicant, qua tamen de re mentiuntur, hic consultò dimittam. uerum intactas eas non relinquam, ubi in processu de ijs differemus uenenis, quæ morsu, uel icu relinquant innumera exitiosa animalia. Sed ne aliquod præstans antidotum desideretur in his nostris commentarijs, me probis, ac fidelis medici munere functum existimaui, si hoc in loco quædam antidota mihi longo labore comparata, magni ad uenena momēti, describerem, quæ non modò ijs quæ per os assumuntur, sed ijs etiam, quæ animalium morsu, uel icu eiiciuntur, summo, ac presentaneo fuisse remedio comperi. Licet autem hac ætate rari admodum habeantur medici, qui sua pandere arcana uelint, si quod nati sunt pulchrum & singulare auxilium; tamen cum mihi consilium ab initio fuerit, mea opera quantulacunque sit omnibus generatim prodesse, alienum quidem inhumanumq; foret, si modò uel inuidia uel auaritia compulsus, aliquid silentio inuoluerem, quod in arte medica usui futurum putem. Primum igitur antidotum, cuius admirandas in uenena uires sæpius expertus sum, hoc modo conficitur. Recipit enim rhubarbari, rhapontici ex Ponto aduerti, radicis phu, acori, quem falsò calamum odoratum uocant, cyperi, quinquefolij, tormentillæ, aristolochiæ rotundæ, pæoniæ, helenij, costi, iridis Illyricæ, chamæleontis albi, cuiusque drachmas tres. Item galangæ, Imperatoriæ, dictamni albi, angelicæ, millefolij, filipendulæ, zedoariæ, gingiberis, singulorum drachmas duas: agarici drachmas tres: libanotidis maris, gentianæ, morsus diaboli sic herbarijs dicti, cuiusq; drachmas duas & semis. Ad hæc seminis citrei mali, uiticis, cocci infectorii, fraxini, oxalidis, pastinacæ syluestris, napi, nigellæ, pæoniæ, ocimi, irionis, thlaspis, fœniculi, ammi, singulorum drachmas duas. præterea baccarum lauri, iuniperi, hederae, asperæ sinilacis, cubebæ, singulorum sesquidrachmam. Foliorum scordij, chamædryos, chamæpitios, centaurij minoris, stæchadis, nardi Celtici, calaminthæ, ruthæ, menthæ, betonice, uerbenacæ, scabiosæ, cardui benedicti, melissophylli, singulorum sesquidrachmæ: dictamni Cretensis drachmas tres, sampsuchi, hyperici, iunci odorati, marrubij, galegæ, sabinae, pimpinellæ, cuiusque drachmas duas. Caricarum, nucum iuglandium, pistaciorum, singulorum uncias tres: myrobalanorum empellicorum drachmas quatuor. Florum utriusque buglosi, rosarum, lauendulæ, saluæ, roris marini coronarij, cuiusque scrupulos quatuor: croci drachmas tres. Cassiæ odoratæ, quam hodie cinnamomum uocant, drachmas decem. Caryophyllorum, nucis myristicæ, macis, singulorum drachmas duas & semis. Piperis nigri, ac longi, santalorum omnium, agallochi, singulorum sesquidrachmæ. Cornu cerui crudi drachmas quatuor: unicorni drachmam unam, ossis cordis ceruini, ramentorum eboris, uirgæ ceruinae, castorij, singulorum scrupulos quatuor: terræ Lemniæ drachmas tres: opij sesquidrachmam, margaritarum orientalium, ramentorum sinaragdi, hyacinthi, corallij rubri, singulorum sesquidrachmam: caphuræ drachmas duas. mastiches, thuris, styracis, myrrhæ, gummi Arabici, resinae terebinthinæ, sagapeni, popanacis, aserpitij, singulorum drachmas duas & semis. moschi odorati, ambari cuiusque drachmam: olei è chalcantho confecti unciam mediam. Pulueris cordialis temperati, diamar gariti, diamoschi, diambari, electuarij è gemmis, pastillorum caphuræ, scillæ, singulorum drachmas duas & semis: pastillorum uiperæ uncias duas. Succo oxalidis, sonchi, scordij, echij, buglosi, melissophylli, singulorum selibram, hypocistidis drachmas duas. Theriacæ electæ, Mithridatij optimi, cuiusque uncias sex. Vini ueteris albi odorati libras tres: sacchari è Medera insula, uel optimi mellis libras octo & uncias sex. Ex omnibus his summa diligentia, & ratione inquisitis, atque selectis fiat electuarium, eo modo quo theriaca, aut Mitridati antidotum conficiuntur. Sumendi quantitas est à drachma una usque ad tres pro ætate, & constitutione patientis. Atque ita omnibus persuadere poteris, antidotum hoc non solum præstantissimum esse (ut antè diximus) contra omnia uenena, quæ per os sumuntur, itemque aduersus ea, quæ morsu uel icu relinquantur; uerum etiam in pestilentia, cui mirifice opitulatur, quotidie assumptum, & præcipuè ad præseruandos sanos. At si cui in animo fuerit, ut presentaneum adferat auxilium, hæc faciat oportet. Antidoti præscripti libram accipiat, libram item syrupi è citrei mali cortice parati, & libras quinque aquæ uitæ uocatæ, ex optimo, odoratoque uino confectæ, totiesq;

10

20

30

40

50

60



estiesq; vitreis organis repurgata, ut quinta essentia speciem præ se ferat. Deinde omnia hæc in uas vitreum injiciat duple  
 à rebus inditis capacitatis. postea uasis ore ita obturato, ut nullus spirandi meatus relinquatur, magna cum dexteritate  
 aquam in uase cum electuario tandiu agitet, donec totum dissoluatur. Atque tum uas ore cera, uel pice obducto in men-  
 sem integrum reponat. Quod tamen bis in hebdomada agitari conuenit eo modo, quo antea dictum est: sit enim, ut electua-  
 rium facile resdat in fundo, si dimittatur. Exaëto denique mense claram aquam auroque colore nitentem, electuario su-  
 pernatante inueniet, & quæ iam omnem illius uim in se contraxcrit. Tum itaque uas ipsum aperiat, & in uas aliud item ui-  
 treum lymphidam aquam paulatim effundat, cuius os cum cera, & membrana accuratissime obturet. Nam si illud dici spa-  
 tio apertum sineret, omnis conclusa aqua in auram euanesceret. Tanta hæc aqua uirtute pollet (quod millies expertus sum)  
 ut quatuor drachmarum pondere pota uel per se, uel cum pari odorati uini quantitate, uel stillatis cuiusuis aquæ ad cordis  
 10 robur facientis, ubi quis ictus, uel demorsus à quocunque uenenato animali, in tanto mortis discrimine uersaretur, ut uocem,  
 uisum, ac reliquos ferè sensus amisisset ægrum ingenti adstantium admiratione à longo ueluti somno excitat. Quin & uo-  
 mitione plerumque plurimam infectorum humorum copiam exhaurit. Cuius rei exemplo (præter alia innumera) nupcr  
 mihi fuit præfæcti oppidi Vipaci uxor, quam à uipera in dextra manu demorsam, & iamiam de nauo rationem cū Charonte  
 inuituram, hæc aqua in uitam à morte reuocauit. Id quod etiam paulò post contigit cuidam misere Sclauæ ab alia non dis-  
 simili uipera in manu demorsa. Hæc idem similiter præstat contra uenena, quæ per os sumuntur: siquidem ea adeò tenuis  
 essentia, efficax, & penetrans est, ut momento uisua in omnes corporis uenas permeet. Quin & eosdem præbet effectus  
 in alios quàm plurimos morbos, quos breuitati studens prætereo. quandoquidem prudentes, & periti medici, habita bu-  
 iusce uirium exaëta ratione, eam adhibere poterunt, ubi legitime conuenire censebunt. Porro antidotum alterum genero-  
 sum, pariter & singulare, oleum illud est, cuius superius libro secundo capite de scorpionibus, item quarto capite de aconito  
 20 à nobis facta fuit mentio. Id pulsibus extrinsecus patentibus illitum, nempe temporum, manuum, ac pedum, quinetiam ex-  
 timæ cordis parti ad sinistram mamillam, repetita alternis tribus horis illinitione, efficacissime succurrit omnibus uenenis  
 per os sumptis, quæ tamen ex erodentium genere non fuerint. Similiter uiperarum, aspidum, & cuiuscunque denique ue-  
 nenati animalis morsibus singulari auxilio est, ut in processu latius explicabimus. Vt autem omnes intelligant quàm ma-  
 ximum sit in me iuuandæ posteritatis studium, modum, quo illud conficitur, hîc describere non grauabor. Sumantur itaque  
 ineunte mense maio, quo tempore confici debet, olei communis centum annorum, sin minus sui temporis uetustissimi libræ  
 tres: foliorum hyperici uirentis manipuli tres. Oleum in uas vitreum duplè à contento capacuatis imponatur, in hyperi-  
 cum aliquantulum antea contusum infundatur. deinde uas cera, & membrana obturetur, & medium in tenuissimam are-  
 nam condatur, loco ubi rota die insolari possit, atque inibi sinatur ad decimum, uel duodecimum diem usque. Quo exaëto  
 tempore mergatur uas in calentis aquæ balneo ad uiginti quatuor horas: mox oleum ab herba exprimatur. Hoc factò su-  
 30 matur hyperici, chamædryos, calaminthæ, cardui benedicti, singulorum manipulus. Quæ omnia prius diligenter con-  
 tusa oleo admisceantur, ac subinde uas in prædictum mergatur balneum tribus continuis diebus. Extrahatur deinde, &  
 ab incoëctis herbis exprimatur. Post hæc accipiantur florum hyperici manipuli tres, qui à caulibus probè repurgati, &  
 contusi in prædictum oleum infundantur, ac in idem balneum per triduum reponatur. Post id tempus exprimantur, & ut  
 prius exprimantur. Idem fiat ter, aut quater, usquedum oleum sanguineum colorem referat. His peractis sumatur hy-  
 pericum, quod iam destoruerit, & ab eius cacumine grana illa uiridia excerpantur, quæ hordeaceis granis similia deprehen-  
 duntur, in quibus semen continetur. Ex ijs itaque tres confertim manipuli decerpantur: qui postea tusi, & uino meraco  
 albo aliquantulum perfunsi in oleum prædictum infundantur, & cum eodem uitro, in arena sepulto, octo diebus continuis  
 insolentur. Quo tempore transaëto tridui spatio in balneum immittantur, post coletur, & modo prædicto exprimantur:  
 tertio, aut quarto similiter dictum semen in oleo macerari debet, donec id obscuri sanguinis colorem representet. Ad hæc  
 40 sumatur scordij recentis, calaminthæ, centaury minoris, cardui benedicti, uerbenacæ, dictamni Cretenfis, singulorum medius  
 manipulus: tundantur omnia, mergantur in oleum prædictum, & uas in balneum iterum imponatur per biduum continuum,  
 dein coletur, & exprimantur, ut supra. Postea sumantur zedoariæ, radicis dictamni albi, gentianæ, tormentillæ, aristo-  
 lochiæ rotundæ, singulorum drachmæ tres, scordij manipulus. Tundantur itè omnia, infundantur, & immittantur in balneum,  
 ibiq; permaneant tribus diebus continuis: coletur deinde, & exprimantur. Infundantur denuo styracis calamiti, laseris,  
 cuiusque drachmæ sex, baccarum iuniperi drachmæ quatuor, melanthij drachmæ duæ, cassiæ odoratæ (cinnamomum officina  
 uocant) drachmæ nouem: iunci odorati, cyperi, singulorum sesquidrachma: santalorum alborum semuncia. Tundantur  
 omnia (ut pluries de alijs dictum est) & in idem oleum infundantur, & per triduum continuum in balneum macerentur, de-  
 in coletur, & exprimantur, modo quo antè dictum est. Postremò adsint oportet trecenti scorpiones uiui diebus caniculari  
 50 bus collecti. Ii in uase uitreo conclusi, cineribus calidis superponantur, & cum eos præ calore sudare, atque irasci constet,  
 omne iam dictum oleum calidum superinjiciatur. Sed aduertendum est, ne id adeò feruens sit, ut uas disrumpat. obturato  
 statim uasis ore in balneum tribus continuis diebus contineatur: deinde coletur, & exprimatur. Proiectis interea scor-  
 pionibus, rursum in oleum infundantur rhabarbari laudatissimi, myrrhæ communis usus, aloes hepaticæ, singulorum drach-  
 mæ tres: nardi Indici drachmæ duæ, croci drachma una: theriacæ electæ, electiq; Mithridatij, cuiusque semuncia. Quæ  
 ex his tundenda sunt, terantur, mox ultimò infundantur in oleum, quod per triduum continuum contineatur in balneo. Quo  
 factò oleum non amplius percoletur sed deinceps recondatur, perinde ac opobalsamum. quippe quod mirandum sit reme-  
 dium ad iam dicta uenena, & præcipuè contra napellum, quo infecti fuere, ut experimentum fieret, Corsi illi duo uiarum ob-  
 sessores, quorum historiam supra retulimus libro quarto in aconiti mentione: ad cuius lectionem, ne idem bis repetamus,  
 eos reijcimus, qui eius desiderio capiuntur. Præter autem Mithridatium, antidota alia duo generosa Dioscoridi proban-  
 tur in præsentī præfatione, unum scilicet quod è scinco, alterum quod è sanguine nuncupant: sed quod is eorum consicien-  
 60 dorum rationem tradiderit, nusquam hactenus reperi. Quamobrem illa duo in multorum gratiam hîc adscribere, non  
 alienum fore duximus, eo tamen modo, quo lib. I I. de antidotis à Galeno seriatim describuntur, ubi hæc scripta reli-

Alterius anti-  
 doti descri-  
 ptio, & uires.



Antidoti è san-  
guinibus de-  
scriptio.

Antidoti è scin-  
co descriptio.

Succedanea  
quando admit-  
tenda.

Antidoti ex  
terra Lemnia.

Quit. Antidotus δὲ τὸν αἷμα τὸν ἰδ est, ex sanguinibus, ad uenena, uenenatorumq; omnium morsus idonea, sic habet. Pipe-  
ris longi, piperis albi, acori, croci, phu, mei, dictamni Cretici, ammoniaci, agarici, singulorum drachmas duas: amomi, opobal-  
sami, seminis rutæ sylvestris, cymini Aethiopici, anisi, sanguinis anatis maris, & fœminæ sicci, sanguinis hædini, sanguinis an-  
serini, seminis napi sylvestris, singulorum drachmas tres: gentianæ, trifolij, florum iunci odorati, thuris, rosarum siccarum, sin-  
gulorum drachmas quatuor, petrosilini drachmas quinque, polij Cretici tantundem, cinnamomi drachmas sex, florum scor-  
dij drachmas octo: myrrhæ, maldi singulorum drachmas decem, croci drachmas duodecim, cassiæ drachmas octo. Omnia  
hæc diligenter contusa, ac per excussorium cribrum traiecta melle Attico despumato, commiscebis, commistaq; in argentea  
pyxide repones, atq; hac ut maximo medicamento uteris. Caterum quæ è scinco temperatur antidotus, à Galeno hunc  
in modum redditur. Antidotus Mithridatis Eupatoris δὲ οὐκ, nov cognominata, faciens ad uenena, omnemq; uene-  
natorum materiam mortem inferentem, omniumq; uenenosorum animalium ictus, conficitur hac ratione. Scinci, sagapeni, 10  
acori, phu, hyperici, acaciæ, iridis, mei, gummi, singulorum drachmæ duæ: rosarum siccarum, gentianæ, cardamo-  
mi, singulorum drachmæ quatuor, opij oboli duo, styracis drachmæ octo: polij, cassiæ nigre, seselis, bdellij, balsami, pi-  
peris albi, singulorum drachmæ quinque & oboli duo: succi hypocistidis, opopanacis, myrrhæ, thuris masculi, castorij,  
piperis longi, cypheos, foliorum malabathri, singulorum drachmæ sex: scordij, costi, florum iunci odorati, galbani, re-  
sinæ terebinthinæ, singulorum drachmæ sex & oboli duo: narai Syriacæ, opobalsami, thlaspis, dauci Cretici, singulo-  
rum drachmæ sex & oboli tres: croci, cinnamomi, zingiberis, singulorum drachmæ sex & oboli duo: succi glycyrrhizæ,  
agarici, singulorum drachmæ septem & oboli tres. Construitur autem hoc modo. Cyphi, hypocistis, sagapenum, gum-  
mi opium, styrax, opopanax, uino Chio macerantur die noctuque, quoad penitus dissoluta sint. Reliqua uerò interim  
contusa tenui cribro excutiuntur, illisque iam maceratis, ac dissolutis commiscuntur, commistaque Attico melle ad cras-  
sitiam usque despumato excipiuntur, opobalsamoque superimmissio. demum in uas argenteum transferuntur, atque ad mul- 20  
tos usus reponuntur. Datur autem ex hac antidoto quantum æger tolerat. Hæc de duabus antidotis, quas non imme-  
ritò quidem probauit Dioscorides, quasque ut efficacissimas in aliarum censum retulit Galenus, atque descripsit. Sed quo-  
niam (ut supra in theriacæ mentione dictum fuit) multa nobis desunt simplicia medicamenta, quæ in eis expetuntur; id-  
circo non uideo quomodo possint legitime confici, nisi ijs uti uelimus, quæ eorum uicem suppleant, ita ut unum simplex me-  
dicamentum in alterius locum succedat. Id quod medicorum, ac seplasiariorum plerisque fieri adsolet. Quorum senten-  
tiæ etsi cuiquam uideretur Galenus adstipulari, quippe quod scriptis tradiderit in cinnamomi defectu duplum cassiæ subijci  
posse; non tamen propterea inde colligi potest, quod idem fieri possit de quocunque alio simplici medicamento, quod deside-  
retur, ut quidam existimant, non rectè, meo quidem iudicio, Galeni mentem assecuti. Siquidem is secus de hac re disse-  
rit libro primo de antidotis, ubi sic inquit. Quod ad cassiam uerò attinet, ea me commemorare nunc opus est, quæ in  
multis de medicina libris scripta sunt, duplum cassiæ si quis cinnamomo egeat, iniiciendum. Hoc dictum irridens Saty- 30  
rus magister meus, unam ex Quinti facetijs ipsum esse dicebat, asseuerans eos, qui duplum cassiæ imponere iubent, si cin-  
namomo careamus, similia illis facere, qui nos censent, si quando Phalerno caruerimus, illius quod in canponis uendi-  
tur, duplicata mensura bibere: siq; panis siliagineus desit, surfuracei duplum comedere. Mihi uerò hæc Quinti facetia,  
si de re una quapiam, qua per se sola uti uelimus, afferatur, uera irreprehensibilisq; uidetur: si de re, quæ in societatem  
multorum ueniat, non est eodem pacto uera. Nam cuiuscunque, quod solum corpori admoeri debet, ut puta rhus, ab-  
sinthium, iris, gentiana, uel id genus alia aliqua medicina, si quis minus boni duplum loco præstantissimi accipiat, &  
corpori uel extrâ, uel intrâ admoereat, duplicato etiam nocebit: at si multis aliquod optimum commiscendum fuerit,  
quod se aucturum aliorum uires spondeat, si præstantissimum desit, peius nihil erit uti duplo illius, qui proprietates eius-  
dem generis habeat, etiamsi deterius hoc illo uideatur. Cassia quidem cinnamomo genere proxima usque adeo est, ut  
ex ipsa quandoque cinnamomum oriatur, spectenturque nonnunquam cassiæ arbores integræ, in quibus aliqua cinnamo- 40  
mi uirgulta è cassiæ ramis prodeant. Simile autem istud est non uino aut pani, sicuti Quintus dicebat, sed uitæ functio-  
nibus in extruenda domo, in fabricanda nani, in tollendis, & transponendis oneribus, in omnibus denique uitæ actio-  
nibus, in quibus quod peragendum erat ab uno homine robusto, si absit, à duobus imbecillioribus perficiatur. hæc Gale-  
nus. Ex quibus uerbis omnibus palam est, Galenum non assentire, ut in compositis medicamentis unum simplex pro alio  
supponatur, nisi ex ijs sint, quæ eandem naturam sortiuntur, ut cassia, & cinnamomum. Quare illud inde colligendum  
esse putauerim, quod perperam faciant ij, qui rem hanc aliter intelligunt. Porro & illam antidotum, quæ iuniperi bac-  
cas, terramque Lemniam recipit, summo opere laudauit Galenus, eamque libro II. de antidotis memoriæ prodidit, hisce  
uerbis. Antidotus, quæ exhibita accipientem tutum à uenenis reddit, sic habet. Baccarum iuniperi drachmas duas,  
terræ Lemniæ drachmas duas & obolos duos. Hæc ubi in puluerem redegeris, oleo, aut melle commiscebis, & repones:  
atque cum opus fuerit, ex aquæ mulsæ cyathis duobus quantum est auellana dabis. Hac antidoto Nicomedes rex ute- 50  
batur, si quando suspectos habuisset, qui se uocarent. Nam si uenenum non subsit, quæta manet: si adsit, nauseam  
concitat, & euomere cogit, ita ut uenenum quoque cum antidoto reijciatur. Sed hæc hætenus dicta sufficiant, quantum  
ad uenenorum omnium in uniuersum rationem. quandoquidem de ijs priuatim, eorumq; auxilijs, & antidotis in singulo-  
rum mentione diffusius agemus.

KavSapides.

CANTHARIDES.

CAP. I.

**Q**uibus datæ sunt cantharides, signa eueniunt grauissima. Ab ore enim ad uescicam usque cuncta  
erodi sentiuntur: picem, aut simile quiddam cedriæ respiciunt: dextra præcordia inflammantur.  
urinam agrè reddunt, & subinde cum lotio sanguinem emittunt: strigmenta non secus atque dysen- 60  
tericis, aluo deferuntur: fastidia urgent: animo linquntur, obortaque uertigine concidunt. po-  
stremo



stremò mente abalienantur. Ergo antea quàm tale nonnihil accadat, dato oleo, aut supradictorum aliquo, uomere cogantur. mox ubi uomitione plurima reiecerunt, halicæ aut oryzæ, tragi aut ptisanæ cremor, aut decoctum maluæ, aut seminis lini, aut foeni græci, aut radicum althææ, quam Latinus serino ibiscum appellat, clystere infundatur. Præterea nitrum eisdem dandum, ex hydromelite, ut quæ stomacho adhuc, aut intestinis adhærent, eluendo excernantur, ac descendant. Quæ nisi sic discutiantur, ingesta in aluum ex nitro aqua mulsa, uacuari debent. Detur deinde uinum, aut passum, in quo pineoli nuclei, aut cucumeris semina contrita sint, aut ex lacte, aut mulsa, aut anserinus adeps in passo liquefactus. Inflammata autem partes, hordei farina cum mulsa decocta perungantur. Ab initio admota cataplasmata nocent, quòd citatus ab eis calor, illapsum uirus ita remoratur, ut in prin-

10 cipes se partes insinuet: ipsa tamen interiecto tempore, molestissimis inflammationibus opitulatur, utpote quæ dolores & permulceant, & leniant. Tum ubi corpus calfaciente oleo inunctum fuerit, in solum descendere oportet, ac lauare, ut per cutem summam, quæ corpori noxia inhæserunt, etiam excernantur. Et deiectiones multifariam moliri oportet, ne affectus infigatur, & stabilitatem capeflat. Gallinaceis carnibus, & hædinis, aut suillis catulis, maximè pinguibus, & tenerrimis, ac cum lini semine coctis, uesci debent: siquidem aluum cient, atque uenenorum acrimonias hebetant. Vinum dulce liberalius ebibatur. Prodest thuris cortex, & Samia terra, quæ aster appellatur, si quaternæ singulorum drachmæ cum passo fumantur. item pulegium ex aqua tritum: irinum, aut rosaceum, cum rutæ decocto: recentes uitis ramuli, cum passo detriti. Longè omnium potentissimè antidota auxiliantur, cum aqua mulsa, drachmis quatuor pota.

20

**C**antharidum tum historiam, tum etiam facultates superius libro secundo, ubi & earum picturam exhibuimus, adedè diffuse lateque tradidimus, ut superuacuum ducerem hoc in loco plura de eis rememorare, nisi nunc de earum malefica & noxia ui nobis differendum esset. Cùm igitur Cantharides excalfaciant recessu quarto, & exiccent secundo, nil sanè mirum fucrit, si erodant, ulcerent, & denique sumentes interimant. Nocent priuatim uescica, omnibusque urinæ inseruientibus membris, non modò haustæ, sed quandoque etiam exterius illitæ, ubi exulcerare sit opus: præsertim cùm amplis admiscetur cataplasmatibus, locisque illinuntur uescica propinquantibus: nempe coxendicum articulis dolore diutius tentatis, uel pubis, uel renibus, uel testibus. Quo fit, ut qui has hauserint, exulcerata inde uescica, magnis in urina reddenda excrucientur doloribus. quanquam præter id omnia in uniuersum ledant uiscera, quòd suapte natura erodant, & postremò necem inferant: nanque sua uenefica, & perniciofa ui deradunt internos meatus omnes, quibus obuiant. Proinde nec mirum

Cantharidum malefica & noxia uis.

Symptomata causa.

30 si cum lotio sanguinem extrahunt, erosus ab eis uasis: neque si quando ( ut recentiorum quidam dixere ) penis ipse, testes, pubes, & uescica ceruix intolerabili inflammatione uexentur. Hinc enim plerumque euenit, ut qui hauserint, urinæ stillicidio afficiantur non sine intolerabili ardore angustiaque. Caterùm picis, & cedriæ odor, quem à cantharidibus malè affecti gustu, & olfactu percipiunt, aliunde, meo quidem iudicio, non prouenit, quàm à uaporosis humoribus in uentriculo, & icinore adustis, intensa huiusce ueneni caliditate. Ab ea siquidem dum exuruntur humores, quedam inuicem fit commistio, quæ propriam tum gustum, tum odoratum inscisciendi facultatem adipiscitur. Inflammantur præterea dextri lateris præcordia. quippe cùm ueneni uis in iecur facilius, quàm in lienem excurrat, mirum utique non est, si concitatis ibi inflammationibus, potius dextrum, quàm sinistrum egrotet latus. Nec alia ratione sit inde fluxio dysenterica similis, secum deferens intestinorum ramenta, quàm quòd cantharides ipsæ ad intestina descendentes acerrima sua ui, ea exulcerent, & abradant. Defectus uerò animi, ingens anxietas, cordisque angustia partim eueniunt, doloris, ardoris, intolerabilisque in-

40 flammationis exuperantia: partim uerò deleteria ui pharmaci, quæ usqueadè resoluit uitales spiritus, & imbecillos reddit, ut inde affecto corde, hæc tam seua oriantur symptomata. Quia & ob id uertiginosi fiunt, delirio, amentiaque capiuntur, qui eas sumpserint, quòd uenenosæ exhalationes, quæ à colliquatis humoribus in inferioribus membris sursum in cerebrum feruntur, adedè ipsam insciscunt, ut faciliè animales facultates corrumpantur, ratioque ipsa pereat. Sed ut his omnibus succurratur incommodis, primùm sanè necessarium fuerit ( ut etiam Dioscorides inquit ) cantharidas ipsas extra corpus ducere, crebris uomitionibus, ijs nimirum medicamentis, quorum in huius libri præfatione meminit Dioscorides, atque etiam nos mentionem fecimus in nostra in eam longa commentatione. Quinetiam acribus clysmatis opus est, ut per hæc deuocentur, quæ ad intestina descenderunt. Fit enim ut exhaustis è corpore cantharidibus, non magno postea negotio accidentibus, incommodisque præsidia adhibeantur. Quandoquidem exulceratæ uescica, cui suapte natura plus nocent cantharides, quàm cæteris internis uisceribus, succurritur refrigerantibus, lentis, & pinguibus simul mistis medicamentis.

Cantharidum ueneni curatio.

50 frigida nanque inflammationes extinguunt, mulcentque earum dolores: pingua ueneni acrimoniam obtundunt: lenta uerò, ac uiscosa cùm internis partibus pertinaciter inhæreant, non modò diu medicamenta in exulceratis retinent locis, sed etiam sanas partes muniunt, ne ueneni uim admittant. Idcirco ad hoc mirificè præstat lac humanum ab ipsius uberibus exuctum, crudum, recensque butyrum eclegmatis modo linctum: psyllij, cydoniorum malorum, & maluæ seminis spissamentum: item serapium ex nymphaæ floribus, & purpureis uiolis, quin & quod ex papaueribus conficiunt: nec non lactuca, & portulacæ, & cucumeris, & cucurbitæ succus: præterea cremor, lactis speciem referens, qui è papauercum, melopeponum, cucurbitæ, cucumeris, anguriæ, & lactucæ semine exprimi solet, affusa uiolarum aqua, aut radicis althææ, aut solani, quod uescicariam, & halicacabum uocant. cuius etiam rubentes bacca decem, uel duodecim numero fractæ, & ex aqua portulacæ, uel ptisana hordeacea potæ, hoc in negotio præsentaneo remedio prosunt. Facit ad hoc & amygdalinum oleum, quod scilicet ex dulcibus elicitur nucibus, unciarum sex pondere haustum. Huic autem præfertur, quòd è recentibus pineis nucibus

60 exprimitur. Sed omnium præstantissimum est, quod è semine albi papaueris eximitur. quandoquidem hoc præter id quòd tanquam pingue plurimùm conuenit, potest suapte natura inflammationes extinguere, ueneni acrimoniam retunde-



Controuersia  
inter Græcos,  
& Arabas.

Electarii de-  
scriptio.

a Meum. & pov.  
i. urina.

re, & dolores quantūuis uehementes sedare. Sunt etiam qui præferant aquam, quæ feruentis balnei calore uitreis instra-  
mentis elicitur è maluæ folijs, ibisci radicibus, & recentibus cucurbitæ ramentis: quod propria ui urina ardoribus open-  
ferat, & intestinorum inflammationes repellat. Porro succurritur exulceratis intestinis, iisdem sanè medicamentis, quibus  
ad dysenteriam utimur: nempe pinguium carniū iuribus clystere infusis, addito hirci, ceruiq; adipe: & omphacino ro-  
faceo, plantaginis aut portulacæ aqua prius clota. Prohibentur balitus cerebrum petentes, dissolunturq; assumptis anti-  
dotis, quæ uenenis resistunt, & humores putrescere non sinunt. quinetiam cataplasmatibus ex frigidis, repellentibusq; succis,  
sincipiti, & coronali futura illitis. In summa frangitur, atque demolitur ueneni uis, Dioscoridis testimonio, ualentibus  
antidotis, ueluti theriaca, aut Mithridato, aut (ut scribit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum capite de terra Lem-  
nia) eo antidoto, de quo & nos superius locuti sumus, quod fit ex ipsa Lemnia sphragide, & iuniperi baccis. Prosumt insu-  
per epithemata corroborantia, itemq; inunctiones, quæ ex odoramentis constant ualentioribus: præsertim oleum nostrum  
de scorpionibus superius descriptum aduersus uenena. Refert Galenus libro secundo de antidotis Asclepiadis autori-  
tate, cantharidas proprio ueneno remedium & antidotum esse, si earum pedes, & alæ tritæ cum melle eclegmatis modo pas-  
latim assumantur. Id quod etiam asseruit libro XI. simplicium medicamentorum, ut superius libro secundo in earum que-  
que mentione retulimus. Hoc idem scribit Aetius à Galeno fortasse mutuatus lib. XII. cap. XLIX. sic inueniens. At  
uerò contrariæ affectionis ratione, quantum nihil aliud bis auxiliantur cantharidum alæ, & pedes cum passo pota. hæc Ae-  
tius. Veruntamen cum huiusmodi remedium suspitione non uacet (non propterea Galeni testimonium reiiciendum puta-  
uerim) cumq; à multis improbetur, atque ipse nullum adhuc eius periculum fecerim; ideo nec ipsum damnare, nec probare  
ausim. Arabes nanque pro certo habent, omne uenenum, quod cantharidibus insit, earum tantum alis, pedibus, & capi-  
tibus inesse. Quare cum cantharidas suis immiscet medicamentis, tam intus sumendis, quàm extrâ adhibendis, iubent  
contra Græcorum sententiam, ut capita, alæ, ac pedes abscindantur. quanquam credendum arbitror Arabas Hippocratem  
perperam intellexisse, ut ultimo commentario de ratione uictus in morbis acutis scribit Galenus. Sed quoquomodo res  
se habeat, ambarum partium placita in medium attulimus, ut unusquisque suam in hac re sequatur sententiam. Nos ta-  
men suspecta medicamenta semper dimittenda iudicauimus, atq; his utendū, de quibus inter probatos authores, & doctos ui-  
ros conuenit. Sunt è uulgaribus, qui ad epotas Cantharidas acetum commendent. Sed id equidem probare non ausim,  
quod antiquorum, recentiorumq; repererim neminem, qui scriptis tradiderit acetum contra cantharidas auxiliari. Quin-  
etiam medentur urinae ardoribus, & pudendorum inflammationibus, non tantum ea medicamenta, quæ per os sumuntur; sed  
ea quoque, quæ exterius illinuntur. Præstant igitur ad hoc rosaceum, omphacinum oleum, uiolaceum, & quod fit ex nym-  
phæe floribus: item quod ex papauerum semine conficitur, quodq; ex ijs paratur fructibus, quorum plantam appellant ali-  
qui Balsaminam, alij uerò Caranzam, cuius historiam, ac facultates superius libro quarto descripsimus, cum de uite nigra  
differeremus. In quem usum hæc non modò exterius illinuntur pubi, peni, & testium; sed etiam in pudendi meatum clystere  
inijciuntur, præsertim addito oui albo diutius rudicula agitato, aut sedi succo, aut hyoscyami, aut portulacæ, aut lactuicæ.  
Maximè etiam prodesse compertum est, si ad umbilicum usque duabus aut tribus horis sederint patientes in aquæ tepentis  
balneo, cui ibisci radices, maluæ folia, & semina, uiolarum flores, psyllij, cydoniorum malorum, sœnigræci, & lini semen, hor-  
decum, & hyoscyamum, & id genus alia fuerint incocta. Postremò ad omnes huius ueneni reliquias, quæ corpori hæssent,  
eradicandas, lasaq; membra roboranda, & ad pristinum temperamentum restituenda, probatissimum erit medicamentum  
bis in die mane, & uespere, electarium mox describendum, uncia pondere ex humano, uel caprillo, uel asinino lacte potum.  
Fit autem hoc modo. Accipe nucleorum pineorum uncias tres: nucis Indicæ recentis uncias duas: pistaciorum fescun-  
ciam: seminum melopeponum, cucurbitæ, cucumeris, papaueris albi, maluæ, singulorum uncia dimidium: corticis arboris  
thuris drachmas tres: margaritarum, coralliorum amborum, santalorum alborum, singulorum sesquidrachmam: succi gly-  
cyrrhizæ drachmas duas: baccarum iuniperi drachmam unam: gummi Arabici fescunciam: terræ Lemnia drachmas sex:  
succum baccarum balicacabi, portulacæ, singulorum uncias sex, diluti uiolarum uncias octo: spissamenti è seminibus malorum  
cotoneorum, aqua uiolarum maceratis, uncias sex: serapij uiolacei uncias quatuor: de floribus nymphææ, de papauere, cu-  
iusque uncias decem. Quæ terenda sunt, conterito, deinde commistis omnibus secundum seplasiariorum regulam, electarium  
facito: quo utitor, ut antè diximus.

Πιτυοκάμπτει.

PINORVM ERVCAE.

CAP. II.

Is qui erucas pinorum hauserint, illico dolor in ore & a palato exoritur: uehemens alui, linguæ, ac sto-  
machi, inflammatio torquet: intestina dolor excruciat, ita ut pruriginem sentire uideantur: corpus  
totum exæstuat: fastidium urget. Quibus est succurrendum remedijs, quæ deuoratis cantharidibus dan-  
tur. Peculiariter tamen pro simplici oleo & irino, melinum, quod è cotoneis pomis & oleo tempera-  
tur, accipiemus.

Βούπρεστις.

BUPRESTIS.

CAP. III.

Qui buprestin biberunt, nō dissimile nitro uirus sapiunt: stomachi, uentrisq; uehemens dolor infe-  
quitur: tam uenter quàm stomachus mirū in modum, ut in aqua inter cutē, diffusus, inturgescit.  
uniuersa corporis facies contenditur: urina supprimitur. Quibus eadem, quæ potis cantharidibus au-  
xiliantur. Priuatim post uomitus, & uacuationes, quas clysteribus molimur, aridæ ficus profunt: item  
earum decoctum, ex uino. Vbi uerò iam ferè pericula inclinantur, Thebaicarum palmularum cibo,  
aut earundem tritarum in mulso, aut lactis potu, iuuantur. Pyrorum etiānum omne genus esse, &  
lac humanum bibere, conuenit.

De buprestibus



**D**E buprestibus, & pinorum crucis superius libro secundo satis differuimus, quantum ad earum historiam attinet: nunc harum vim ueneficam prosequimur. Hæc igitur animalia etsi potas, aut aliâs in uentriculum ingesta, quædam symptomata, & incommoda pariant, ab his planè diuersa, quæ ab epotis cantharidibus inferuntur; tamen & ipsa eandem experunt curationem, eademq; pestulant medicamenta, quibus in epotis cantharidibus utimur. Verùm aduersus hæc quoque nonnulla propria, peculiariaq; habentur antidota, quorum cum latius meminerit Dioscorides, non est cur nos de ijs plura dicamus.

Σαλαμάνδρα.

## SALAMANDRA

## CAP. IIII.

**10** **S**I salamandram hauserunt, linguæ inflammatio consequitur: mens, & sermo præpeditur: tremor cum torpore, aut horrore quodam, ac exolutione accedit: partes nonnullæ corporis liuoribus circuncunquaque sugillantur: sæpeque, diutius immorante ueneno, putrescentes defluunt. Quibus præstabilimus cuncta, quæ potis cantharidibus. Peculiaria uerò remedia, resina pinus, aut galbanum ex melle linctum, & aiugæ decoctum, in quo nuclei pinei conterantur: urticæ quoque folia, cum lilij & oleo decocta. Profunt etiam oua testudinis marinæ, aut terrestris cocta: item ranarum ius, cum quibus eryngij radix incocta sit.

**20** **N**on solum ueneno inficit, & necem adfert Salamandra sicca, & in puluerem pota, uel clam cibus admista; sed etiam morsu, niperarum modo, cæterorumq; serpentium uenenum ciaculantium. Quin & fructus, & herbas inficit tum salina quadam, tum mucosa specie, quæ è toto eius corpore sudat, magno degustantium discrimine: siquidem plerique reperti sunt, qui hoc tantum ueneno periere. Proinde mirum non esse uidetur, si recentiorum quidam tradiderunt, integras quandoque interiisse familias: quod aquas bibissent, in quorum puteos fortè Salamandra ceciderat: uel quod panem tantum comedissent furno incoctum, qui lignis ea infectis concaluerat. Quibus tamen non usquequaque credendum existimo, cum ignem ui uenena omnia absumantur. Sed potius ad stipulandum fuerit Plinio, qui libro XXI. cap. IIII. non ex pane furis incocto, in quibus ligna salamandræ ueneno infecta, accensa fuissent, quosdam iam fuisse necatos prodidit, sed ex panis crusta lignis inassata pede tantum salamandræ contactis, ut eius uerba testantur, cum inquit. Inter omnia uenenata salamandræ scelus maximum est. Cætera enim singulos feriunt, nec plures pariter interimunt, ut omittam, quod perire conscientia dicuntur homine percusso, neque amplius admitti ad terras. Salamandra populos necare improvidos potest: nam si arbori irrepsit, omnia poma inficit ueneno, & eos qui ederint, necat frigida ui, nihil aconito distans. Quinimo si contactu ab ea ligno uel pede, quo crusta panis incoquatur, idem ueneficium est, uel si in puteum cadat. Quippe cum salina eius quacunque parte corporis, uel in pede imo respersa, omnis in toto corpore defluat pilus. hæcenus Plinius. His igitur, qui hauserint (ut Actius est author lib. XII.) præter ea quæ à Dioscoride scribuntur, maculæ in totum corpus exoriuntur albæ, deinde rubæ, postremò nigræ, quæ tandem putrescentes, uniuersum deglabrant corpus. Sic uenenatis succurritur (ut Dioscorides ait) iisdem remedijs, quæ ad cantharidas præstant. Quod tamen aliquibus minimè uidetur rationi consonum. quandoquidem cum salamandræ uenenum maxime frigidum, humidumq; sit, cantharidum contra calidissimum, & exiccans, nullo quidem pacto consentaneum censent, quod iisdem utrisque succurratur medicamentis. Verùm his illud rectè, mea quidem sententia, responderi potest, quod ubi Dioscorides salamandris cantharidum commendat medicamenta, de generalibus, quæ in uniuersum fiunt, duntaxat intelligit, nempe ut quam citò fieri possit, uenenum è uentriculo, & intestinis extrahatur crebris uomitionibus, & chlysmatis acrioribus: in cordisq; præsidium dentur theriaca, Mithridatium, aliaq; generosa antidota, quæ pota cor ipsum à uenenatis omnibus tuentur. Siquidem in cantharidum capite, quod omnium primum habeatur, generalis methodus Dioscoridi tradenda fuit, ne eadem per singula capita sæpe frustra & ineptè repeterentur. Quare scitè cum ad cantharidum remedia legentes reijcit, de generalibus tantum intelligit. Auicenna eandem salamandris adhibet curationem, quam opio, quod tam hoc, quam illa frigidissimo sint temperamento. præfertq; cæteris theriacam, Mithridatis antidotum, resinam terebinthinam, styracem, urticæ semen, & cupressi frondes. Cæterum quoniam salamandra sui corporis forma **STELLIONES** mortiferi etiam morsus animalia mihi in mentem reuocauit, cum eorum peculiarem mentionem non fecerit Dioscorides, non alienum fore duximus, eorum primum historiam describere, deinde uenenati morsus remedia in medium adducere. Sed an lacertarum generi legitime stelliones adscribi possint, profectò non ausim decernere: quanquam non desunt, qui asserant, maiores lacertos, quos uulgò appellamus Ramarri, alij Liguri, alij uerò Lucerti, ueros esse stelliones. Quorum tamen sententiæ non possum subscribere. quandoquidem Plinius libro X. cap. XXV. & XXVI. Stelliones inquit esse lacertarum figura, & chameleonum quodammodo naturam habere, ut qui rore tantum uiuant, præterquam araneis. Ex quibus fateri licebit, stelliones non esse nostrates lacertos. nanque hi cochleas, cicadas, locustas, & papiliones deuorant, & id genus animalcula. Ad hæc copiosum in uenis continent sanguinem, & amplo referti sunt iecinore, hominibusq; baudquaquam inimicantur, quin potius eos amant. Contra uerò ijs aduersantur stelliones, Plinio authore lib. XXX. cap. X. ubi nullum animal fraudulentius inuidere homini tradidit. Præterea (ut idem eodem loco scribit) stelliones hyemant in domibus in locis ostiorum, & fenestrarum, aut cameris, sepulcrisue. quapropter uenatores obseruant cubile eorum æstatibus. Ibi uere incipiente fissis harundinibus textas opponunt casas decipularum modo, quarum angustijs etiam gaudent. Venantur autem eos, ut eorum senectam, qua ut serpentes quotannis exuuntur, facile consequantur: quod nihil ei remedio in comitialibus morbis præferatur: ex more enim exutam senectam illico deuorant. Hinc igitur sanè perspicuum fuerit, stelliones à maioribus Italicis lacertis differre: hi siquidem in campestribus, in frutetis, sepibus, & macerijs degunt: illi uerò in sepulcris, & domibus nostris oberrant. Proinde iubet Dioscorides, ut qui in uenenorum timore uersantur, & culinatio subdiali loco apparare nequeunt, sub tecto apparent. Sed tum diligenter laquearia animaduertenda, quod frequenter à superioribus con-

Salamandræ uenefica natura.

Salamandræ ueneni curatio.

Stellionum cōfideratio.



Stellionum  
morsus reme-  
dia.

tabulamentis animalia decidunt, exigua quidem, sed quæ non modicam perniciem moliantur, ut phalangia, stelliones, & alia quedam reptilia. Quod autem stelliones in Italia proveniant, testis est Aristoteles lib. VI I I. cap. XX I X. de historia animalium, asserens in quibusdam Italia locis stelliones morsu homines perimere. Sed qui sint, nullam habeo historiam clario-rem. Quanquam his coniecturis iandiu existimaui ea lacertarum genera esse stelliones, quæ in Hetruria in nostris morantur domibus, præsertim quibusdam prope terram foraminibus, à nobis uulgò Terrantola appellata, de quibus superius libro secundo latius diximus, de lacerta Calcidica differentes. Quandoquidem hoc animal lacertis persimile uisitur, & araneos maxime uenatur, ut Plinius inquit, item Aristoteles lib. IX. cap. primo de historia animalium. Dorso præterea maculis quibusdam nitet stellarum modo radiantibus, unde & fortasse nomen. Quinetiam, quod uenenum morsu relinquunt, cum è cauernis exeunt, statim in Hetruria necantur. His (ut audio) abundat Syria in caminis potius, quam aliubi commorantibus. Varia sanè sunt huiusmodi animalium genera, de lacertis, chamæleonibus, scincis, crocodilis, stellionibus, & salamandris loquentes: quippe quoniam in unoquoque horum genere habentur differentiæ tum formæ, tum coloris, tum magnitudinis. Obseruauit ego salamandras in quibusdam Germania syluis uniuerso dorso nigerrimas, pectore uerò, & uentre admodum rubentes. Sunt & in Vtinentibus aquis degentes, caudalanguillarum modo lata, & rotundo rostro, alio admodum rubente, nigricante dorso, nullis maculis resperso. Quod etiam scincis euenit: nam & hi in Italia habentur Vicentino agro parui & nigricantes, ijs utique absimiles, qui ab Alexandria Aegypti Venetias comportantur. Sicuti & in Arabia lacertæ sunt bicubitales. In Nisa India monte XXI I I. pedum longitudine reperiuntur. Et in ea fortunatarum insula, quæ Capraria nuncupatur, magna admodum, & copiose. Sed ut ad stelliones iam noster redeat sermo, eorum morsibus succurrendum est theriaca, Mithridatis antidoto, & alijs, quæ in uniuersum uenenosorum animalium morsibus opitulantur. Imponuntur priuatim maximo præsidio, de morsu iam locis contriti scorpiones. Proinde oleum nostrum de scorpionibus, de quo abunde in prima huius commentatione diximus, ijs præcipuum fuerit antidotum. Si uerò quis uenenum hoc in potu ciboue sumpserit, primum tum uomitione, tum clysteribus extrahendum erit: mox ualentioribus antidotis cordi succurrendum. Illud postremò non ignorandum est, quod (ut Plinius inquit) ex stellionibus fit malum medicamentum: nam cum stellio immortuus est uino, faciem eorum, qui biberint, lentigine obducit. Ob id in unguento necant eum insidiantes pellicum formæ. Remedium est oui luteum, & mel, ac nitrum.

Εφ'ημερον.

EPHEMERVM.

CAP. V.

Sympto ephemero, quod aliqui Colchicon, aut syluestrem bulbum appellant, pruritus in toto corpore excitatur, non secus atque ijs, qui urtica, aut scilla laceffuntur: interna rosionem sentiunt: stomachus cum ingenti grauitate exæstuat. cæterum inualecente morbo, cruor strigmentis admixtus, per aluum exigitur. Quibus, ut ijs qui salamandram hauserunt, uomitione aut clysteribus auxiliari conueniet: sed antea quam uenenum inualescat, dandum est decoctum frondium quercus, aut glandium, aut malicorij: lac bibere prodest, in quo serpyllum sit decoctum: item succum sanguinalis herbæ, aut ramorum uitis, aut rubi, aut medullæ recentis ferulæ, aut myrti cum uino. Baccæ autem myrti tulsæ tritæque, & aqua macerata, ut liquor inde sumatur, opem ferunt. Media castanearum tunicula, similem effectum præbet, si, cruda in aliquo supradictorum succo sumptitetur: origanum quoque cum lixiuio epotum. eximiè iuuantur asinini lactis, aut bubuli calidi potu etiam si in ore contineant: ita ut quibus copia lactis huius adfit, non aliud desideretur.

Ephemeru ueneni curatio.

Anacardiorum ueneni signa, & curatio.

Colchici Ephemeru historiam picturamque reddidimus libro quarto, ubi ea attulimus, quæ in ipso considerata nobis occurrebant. Eius autem ueneno medendi rationem hoc loco adeò diffuse tradidit Dioscorides, ut plura ab alijs, qui post ipsum claruerunt, consequi mihi non licuerit. Danda igitur opera est, ut primum (quod in alijs quoque sæpenumero dictum est) crebræ uomitiones, & clysteres suum præstent auxilium. deinde propria antidota exhibenda sunt, præsertim humanum lac, asininum, bubulumque. Nec tamen omittenda, quæ in uniuersum omnibus uenenis resistunt, de quibus iam sæpius diximus. Sed quoniam inter uenenata recensentur Anacardia sic Mauritanis uocata, forma ephemero quadantenus proxima, quanuis colore dissimilia: itemque Staphis agria, quæ & perniciosa habetur, & eiusdem ferè cum anacardijs temperamenti; cum hæc Dioscoridi prætermissa uideantur, sintque medicamenta, quibus quotidie ad uarios humani corporis morbos utuntur medici, ab instituto nostro defecisse putarem, nisi horum quoque naturæ ueneficæ propria assignassem remedia. Præsertim cum sæpe contingat, quod hæc medicamenta (quæ crassa quorundam circumforaneorum ignorantia est, quin non modò non mederi, sed uix etiam legere sciunt) propinantur, nullis seruatis ponderibus, nec mensuris, nullisque additis medicamentis, quæ illorum nimis maleficam frangant: unde nonnunquam miseri ægrotantes in tam magna incidunt discrimina, & tam seua sequuntur symptomata, ut nisi postea à peritis medicis remedia & antidota adhiberentur, facile deperirent. id quod plurimis euenisse scimus. ANACARDIA igitur tam in potionibus hausta, quam aliàs ingesta præter quàm quod fauces, guttur, & uentriculum inurunt, & usque adeò uniuersum excalfaciunt corpus, ut inde febres oriantur, excitant & paralytim in quibusdam corporis membris, & ratiocinatricem facultatem corrumpunt, quod sua calorifica uirtutem succum exurant. Quibus est succurrendum, factis antea uomitionibus ac clysterijs, oleo amygdalino dulci, aut è pincis nucleis, aut è nucibus Indicis, aut è papaueris semine, aut recenti butyro, & bubulo lacte. Dantur hæc affatim in potu, magno sanè iuuamento. Quin & alia pingua medicamenta conueniunt: nempe pinguium carniū iura, suillus, & anserinus adeps liquefactus, quadrupedum, & uolatilium cerebrum, & osium medulla. quandoquidem his amplissima inest facultas (ut pluries diximus) quæ uenenorum calidiorum omnium feruor extinguitur, retunditurque acrimonia. Præterea ijs auxiliantur omnia, quæ suapte natura refrigerant, uel quæ arte fuerint refrigerata. Proinde Auicenna Anacardiorum feruori extinguendo



guendo ceteris prætulit bubulum lac acefcens, uiolaceum oleum, & hordeaceam ptisanam, prius tamen glacie, uel niue frefactam. Veruntamen proprium Anacardiorum antidotum sunt Inglandes, & pinorum nuclei aliquantiffper torrefacti. Cæterum STAPHIS AGRIA, anacardijs (ut paulò fuperius diximus) temperamento refpondet, quòd admodum calida fit, ac urens. Quare eadem fand adfert incommoda, quæ anacardia, & cantharides. Adurit enim fauces, & palatum, uomitiones commouet, uentriculi erosiones facit, & dysentericos fluxus ciet, poftremò strangulat, nifi ftatim fuccurratur. Sed cum hæc fua fponte & propria facultate uomitiones molatur, non aliter eft prouocandus uomitus. Verùm animaduertendum eft, an ipfa reiiciatur. quod ubi non euenit, dulce amygdalinum oleum in potu fuerit dandum, admifto hydromelitis plurimo: atque interim cogantur ægri, ut continuò inambulent, nanque hoc tantum medicamento ualentiffimè per uomitum exigitur. Nec tamen ob id negligantur clyfteres, quorum pluries meminimus, ut fi ramentum ipfius aliquod ad 10 inteflina defcenderit, his extrahi poffit. Reliquum uerò curationis fumatur è cantharidum curatione, non omiffis uniuersalibus antidotis.

Staphidis 2-  
græ noxa, &  
curatio.

Δορυχνιον.

# DORYCNIVM.

## CAP. VI.

**D**Orycnion, quod aliqui manicon folanum appellarunt, epotum, lactis faporem in gultu refert: continentes fingultus ciet, humor linguam uexat, fanguis confertim reiicitur: mucofa quædam perinde quafi dysentericis, aluo egeruntur. Itaque antequàm aliquid ex ijs eueniat, auxilio funt antedicta, uomitus, clyfter, & quæcunque potum uenenum expellere poffunt. Priuatim ijs opitulatur, aqua mulfa, <sup>a</sup> lac caprillum, aut afininum, dulce uinum, quod tepidum cum anifo bibatur, amygdalæ amaræ, gallinacea pectora decocta. quinetiam conchyliia omnia, tam cruda quàm tofta effe, falutare 20 eft. conueniunt & locuftæ marinæ, & gammari, & pota eorundem iufcula.

<sup>a</sup> Meum. 76-  
82. i. pota.

**D**E dorycnio fatis differruimus libro quarto, quantum quæ noftra effet de eo fententia, ingenuè dicendum erat. Hoc tamen loco non tacebo, quòd idem effe non arbitror Dorycnium, & manicum folanum. quandoquidem duobus capitibus libro quarto, de his tanquam de diuerfis differruit Dioscorides. Verùm enim uero etfi hoc in loco dixerit is reperiri quofdam, qui Dorycnium manicum folanum appellarunt; non tamen id effe uerum affert, fed aliorum tantum refert opinionem, quam nec probandam cenfet. Cæterum Solano manico ueneficam uim ineffe conftat, utpote quod cos, qui ipfum haufierint, maximis afficiat incommodis, ut ipfe Dioscorides teftatur loco citato, cum inquit. Solani manici radix drachmæ unius pondere pota ex uino, facit fpecies uanas, imaginesque non minucundas obuerfari: fed duplicatus hic modus, ad 30 tres ufque dies mentis alienationem adfert: quadruplicatus uerò interimit. Remedio eft aqua mulfa copiofius pota, & uomitione reiecta. Has perniciofas facultates, earumque remedia loco dicto reddidit Dioscorides Solano manico: cuius tamen hic inter uenenatas plantas poftea non meminit. Ibidem libro quarto non aliam uim maleficam Dorycnio affignauit Dioscorides, quàm quòd copiofius haufum mortem adferat. Hinc itaque conijcere aufim, quòd eadem utrifque medicamenta facile competere poffint. Dorycnium Auicenna uuam uulpinam uocat, nec tamen plura de eo retulit, quàm fcripferint Dioscorides, & Paulus. Idcirco hoc in negotio à Dioscoride minimè difcedendum erit, nec ab ijs præterea medicamentis, quæ nobis inferius in opij curatione defcribentur. Cæterum non minus lathiferum eft Solanum maius, quod uulgo Italis appellatur herba bella donna, cum non folùm eius bacca deuorata, fed ipfa quoque radix quandoque loci caufa parafitis exhibita, qui ad lantaf menfas, etiam inuitis Dominis, accedere folent, oblectamenti non parum conuiuantibus afferre foleat. Siquidem fi cultello derafa fcrupuli pondere in uini fefcuncia maceretur horis ad fummum duabus, & 40 deinde percolato diluto, ac digitis preffo, id uini recentis addatur, quod poculum repleat, totumque potandum propinetur, fit paulò poft, ut qui biberint nihil prorfus edere poffint, magno fpectantium oblectamento. uerùm qui hoc fuco utuntur, priusquàm menfa afideant, parafitos ad ientaculum inuitant, ut fucatum uinum propinent. Difcutitur fucus à rifu, aceto potui dato. Id enim præfentaneum antidotum eft. Hanc huiufce radicis facultatem fortè fortuna primus adinuenit Francifcus Calzolarius pharmacopæus Veronenfis, rei plantariæ ftudiofiffimus, qui mihi id reuelauit. Sed animaduertendum eft, ne modus excedatur, nam fi propinetur copiofius, strangulando interficit. Succurritur noxæ ijsdem medicamentis, quibus Dorycnij, & manici Solani noxa fuperatur.

Dorycnii uene-  
ni confid.

Solani manici  
ueneni noxa,  
& curatio.

Ακόνιτον.

# ACONITVM.

## CAP. VII.

**A**Conitum ftatim in lingua inter bibendum, cum adftrictione quadam dulcefct: & fubinde, potiffimum cum exurgere conantur, uertigines offundit: lacrymas ciet: grauitatem pectori, & præcordijs adfert, fimulque crebri fpiritus deflantur. Quare uenenum uomitione abigit, aut clyftere per aluum egeri opus eft. Vtimur inter propinandum, origano, ruta, marrubio, uel abfinthij decocto, cum uino ablinthite, uel <sup>a</sup> femperuiuo, uel abrotono, chamelæa, aut aiuga. Prodeft etiamnum opobalfami drachma, cum melle aut lacte cum caftorio, pipere, & ruta, æquis ponderibus ex uino. coagulum hædi, leporis, aut hinnuli cum aceto: ferri quoque ftercus, item uinum in quo aurum, ferrum, argentum uel cadens reftinguatur, potum: lixiuiæque cum gallina, & uino decocta, aut carniū bubularum præpin- 60 guium iura, cum <sup>b</sup> uino fumpta. Fertur & aiuga priuatim ipfis fubuenire.

<sup>a</sup> Cat. 42-  
u. i. cruci.

<sup>b</sup> Meum. 82.  
i. aceto.

Aconiti



Aconiti uene-  
ni confid.

Scillæ ueneno-  
si noxa, & cu-  
ratio.

Flammulæ ue-  
neni noxa, &  
curatio.

Urticæ femi-  
nis noxa, & cu-  
ratio.

Dracunculi fe-  
minis noxa, &  
remedia.

**A**coniti complura haberi genera, quisquis facile nosse poterit, qui superius libro quarto eorum Icones examinaue-  
rit. siquidem genera duodecim ibi reperiet, quæ omnia deleteria sunt facultate. In quibus indagandis sedulam  
nauauit operam Franciscus Calzolarius Veronensis, rei plantariae studiosissimus. Nanque is sex Aconitorum genera ad-  
inuenit in Monte quem Baldum uocant: quæ quarto lib. postremo loco appingi curauimus. Et ad me tandem ea transmissa  
sunt à Clarissimis Medicis Dominico Montisauero, & Hieronymo Donzellino; qui omnia, Calzolario ipsi accepta referunt.  
Itaque tametsi perinulta habeantur Aconiti genera: nempe tria, quæ cynoctona, lycocetonaque appellantur, & quartum  
pardalianches uocatum, quæ omnia ueneficam uim sortiuntur; unam tamen, & eandem exposcunt curationem. Refert  
Aetius, præter Dioscoridem, eos qui hausere, post dulcedinem, & adstrictionem amaritudinem percipere: adstringuntur  
deinde maxillæ, subsequuntur morsus, & erosiones stomachi. Quibus nisi illico succurratur, caligant oculi, & subcruenti  
uisuntur. Oboriuntur tremores, corpusque uniuersum intumescit, fiuntque agri hydropicis similes. Medendi ratio à  
Dioscoride petenda: quippe qui usque adeo præstantia descripsit medicamenta, ut Aetio, & Auicenna plura non reliquerit  
addenda. Attamen Conciliator Aponensis, qui inter recentiores de uenenis luculenter scripsit, aconitum bibentibus spha-  
gidem Lemniam commendauit drachmarum duarum pondere ex calida potam: dein uomitum excitari iubet: à uomitu  
theriacam eodem pondere exhiberi, ex uino in quo incocta fuerit gentiana. Atque adeo putat Aconiti præcipuum esse  
antidotum longæ aristolochiæ radicem. Ceterum dum hac scriberem, mihi in mentem uenit nonnunquam inter uenenatas  
plantas haberi scillam, flammulam, urticam, & dracunculi semen, quæ cum hæc silentio prætermissa fuerint à Dioscoride, opti-  
mum institutum esse putauimus, nunc de singulorum ueneno, eiusque remedijs nonnulla commemorare. Sunt igitur in SCIL-  
LARVM genere, quæ suapte natura uenenoſa proueniant: sunt etiam contra quæ nullo imbutæ ueneno in medicum ueniant  
usum. Hæ potæ, uel aliàs ingestæ, nullam pariunt noxam, nisi earum plus, quàm par sit, assumatur. Illæ uerò sua malefica  
ui, etsi quàm parcè deuorentur; illico tamen hominem torquent, quemadmodum fungi. Venenosa autem scilla (ut Mesues,  
ac ceteri Mauritanorum tradidere) sola nec alteri annexa prouenit, locisque; oboritur fædis, ac graueolentibus, ut apud ther-  
mas. Discant igitur diligentissimi seplasiarij ijs uti scillis, quæ simul conuascuntur, sapore amaro, acri, simul & dulci,  
splendentibus undique laminis. Quandoquidem nulla his facultas inest, qua corpus ladi possit: nisi fortasse, ut dictum est,  
plus earum assumeretur, quàm ferre posset natura. Quamobrem de his differens Auicenna inter uenenatas plantas sen-  
septima quarti uoluminis, sic inquit. Scilla mala, aut probata longior usus, quàm par sit, uentriculum exulcerat, & inte-  
stina, ipsiusque mesaraicas uenas, aliòsque meatus, qui è uentriculo in iecur permeant. Quo fit, ut in uisceribus oriantur pun-  
ctiones, acutiq; cruciatus, & inde dysenteria. Quibus incommodis succurritur lactis potu, in quo ferrum, quod Græci sto-  
moma, nos uerò chalybem appellamus, pluries restinctum fuerit, deuoratisque ouorum uitellis, in aceto decoctis. Quinetiam  
ijs fixa cibaria conferunt, pingua carniū iura, recens, crudumq; butyrum, & extrema iuuenum quadrupedum membra,  
aliaque permulta, de quibus latius egimus, cum de cantharidibus sermo haberetur. Nec minora facit incommoda  
FLAMMULA uocata, cuius historiam scripsimus libro quarto in alterius clematidis mentione. Ipsa enim præter uenenosam  
quam possidet facultatem, excalfacit ordine quarto, adeo ut ualentissime corpus exulceret, ubi fuerit imposita. Ingesta ue-  
rò fauces, guttur, uentriculum, & intestina magnis afficit ardoribus. Quin & intolerabilem excitat sitim, & aridam red-  
dit linguam: intestina deradit, & ardentem pellit urinam. nam quandoque tam altè excoriat, ut erosio uasorum tunicis, mi-  
ellu sanguis reddatur intolerabili sanè dolore. Ad hoc facit, auxiliaturq; excitatis prius uomitibus, & clysteribus infu-  
sis, lac bubulum suo cum butyro potum, aut alio recenti admistum, item amygdalinum oleum, aut è pineis nucleis, aut Indi-  
cis nucibus, aut papaueris semine expressum. Quippe (ut iam sæpenumero diximus) huiusmodi acutorum curatio, non est  
aliunde petenda, quàm à pinguibus, & seminum quorundam crassamentis. Præstat hoc in negotio & iecur fouere, lactu-  
cæ, portulacæ, & intubi hortensis succo: item santalis aqua rosacea maceratis: quin & balicacabi baccas deuorare prodest.  
Quòd si cruenta cum lotio reddantur, illinantur statim renes, pubes, testes, & ipsa demum uirilia, rosarum, polygonij, planta-  
ginis, cynoglossi, papaueris, lactucæ, & hyoscyami succo. Opitulantur etiam clysteres è bubulo, aut caprino lacte, aut è pin-  
guibus carniū insculis infusi, addito rosaceo, & uino è myrtinis baccis confecto, ut diffusius in cantharidum curatione re-  
tulimus. Sequitur VRTICAE SEMEN, id præsertim, quod lini semen refert, quo excitandæ ueneris gratia quidam  
utuntur. Sed cum & ipsum in medicum ueniat usum, ac etiam quorundam cibis admisceatur, animaduertendum est, ne  
largius ingeratur, præsertim solum; sed ijs adiiciatur cibus, uel medicamentis, quæ eius acrimoniam excedentemque fero-  
rem obtundere, & extinguere queunt. cuiusmodi sunt pistacia, nuclei pinei, dulces amygdalæ, nuces Ponticæ, & priuatim  
deglubitum sesami semen. Nam cum urticæ semen affatim deuoratur, non solum (ut Auicenna est auctor) omnes scillæ  
malos præbet effectus; sed priuatim etiam continentem excitat tussim. Curatio eadem quæ scillæ. uerum ad finiendam  
tussim, quæ priuatim ex urticæ semine prouenit, ea non sunt omittenda, quæ suapte natura pectoris asperitates mulcent: qua-  
lia sunt amygdalinum oleum, serapium uiolaceum, & ex zizyphis, saccharum quod candidum uocant, diatragacanthum  
frigidum, hordeacea ptisana saccharo inspersa, & id genus alia. Præstant præ cæteris (ut scribit Conciliator) ad epotum urti-  
cæ semen, malorum cydoniorum semina contusa, & ex calida aqua pota. Calidissima porro, acerrimæque facultatis est  
etiānnum DRACUNCULI semen, utpote quod potum, aut in cibis sumptum, guttur asperitate afficiat, adurat, ac pungat:  
linguam item, gingiuas, & dentes uexat: quin & corpori uniuerso ingentem calorem inducit. His noxis auxiliatur recens  
butyrum haustum. Priuatim tamen præcipuum remedium adfert hordeacea farina in pultem conformata, additis pinidijs,  
aut saccharo, amygdalino oleo, uel recenti butyro.

Μέλι τῆς Ἡρακλίας.

MEL HERACLIAE.

CAP. VIII.

**M**el in Heraclia Ponti, ubi aconitum gigni solet, inuenitur. quod qui edunt, bibuntve, non se-  
cus affliguntur, quàm qui aconitum ebiberunt. Ijs eadem, quæ potu aconito conueniunt. Ad  
iuuantur in primis continuo uini mulsi potu, cui rutæ folia sint adiecta.

Mellis



**M**ellis Heracleotici historiam, & vires fufius libro fecundo retulimus. Quo in loco tradidit Dioscorides ( & si id po-  
tata hic silentio inuoluerit ) eos mente ab alienari, ac sudore diffuere, qui illud comederint: remedio autem ( & ru-  
tam esitatum, & salsamenta, aut epotum mulsim. Sed cum iandiu in Italiam non adferatur; ideo nec cura eius insisten-  
dum est, praesertim quod eandem cum aconito uenenatam sortiatur facultatem, & curationem.

Κόριον.

## CORIANDRVM.

## CAP. IX.

**C**oriandrum ob odorem latere non potest. epotum autem uocem exasperat: insaniam adfert, à  
temulentijs non abhorrentem. qui sumpserunt, pudenda dictu blaterant, totiusque corporis  
10 odore, uenenum farentur. Quibus post uomitionem irino oleo concitatum, uti retulimus, merum  
& per sese, & ex absinthio potum auxiliatur: item oleum: nec secus oua in eodem exinanita, si lique-  
facta in muria sorbeantur: & epota muria, & ius salsum ex gallina, & anseri: passum quoque cum li-  
xiua sumptum.

**D**e coriandro libro tertio abunde disputauimus. Et quia non solum de facultatibus coriandri, quae humano corpori  
prodesse possunt, controuersia est inter authores medicina, sed etiam de ijs, quae eidem officere possunt, ideo loco  
antedicto quid de prima difficultate sentirem, & cui potissimum adhaerere, dixi. Ceterum de secunda difficultate nunc  
equidem secus sentio, atque olim. Alias enim multorum sententiam secutus, coriandrum ab usu prorsus abdican-  
dum esse scripsi, quod omnem eius usum nocuum esse existimarem. Nunc uero eius usum tantum immoderatum ( quod ita  
20 mentem commoueat, & mortis periculum adferat ) euitandum censeo: idque non leuibus, ut puto, rationibus. Quas quo-  
niam libro superius citato retulimus, ideo ab eis hic superfedebimus, & ad remedia accedemus. Iis igitur, qui Corian-  
dram largius sumpserint, praeter illa quae à Dioscoride produntur, opitulatur theriaca ipsa ex mero pota: quin & herba  
uincetoxicum uulgo uocata, de qua libro tertio scripsimus in Asclepiadis mentione: nanque haec proprium coriandri anti-  
dotum est. Subueniunt praeterea raucedini, uocique exasperata gargarizationes ad id expertae: item ea, quae pectori  
conueniunt. Ad cerebri uero noxam praestat diamoschum, & diambarum, & id genus alia, quae cordi, & cerebro  
auxiliantur.

Coriander ue-  
nifica natura.Coriandri ue-  
neni remedia.

Ψύλλον.

## PSYLLIVM.

## CAP. X.

**P**syllion epotum, corpori toti frigus, & torporem cum exolutione, & moerore quodam adfert, ita  
ut animum despondeant. Cui omnia, quae exhausto<sup>a</sup> coriandro auxiliantur.

<sup>a</sup> Meum. 'αει-  
σεν. i. cicutā.

**P**syllium, & eius semen, cuius in pharmacopolijs frequens est usus ( ut superius libro quarto diximus ) notum om-  
nibus est. Hoc in potionibus hausto praeter ea, quae à Dioscoride illi assignantur indicia, consequitur anhelitus dif-  
ficultas, alui tumor, & tanta denique cordis anxietas, ut plerumque oborto sudore frigido commoriantur aegri. Cu-  
rantur qui hauserint, primum uomitionibus, & clysmatis. Post haec antidota illa exhibenda sunt, quae in uniuersum  
omnibus uenenis aduersantur. Sed & ea omnia ijs maxime subueniunt ( ut Dioscorides est author ) quae & ijs, qui co-  
riandrum exhauserint.

Psyllij ueneni  
noxa, & cura-  
tio.

40

Κύτυς.

## CICVTA.

## CAP. XI.

**C**icuta pota uertiginem excitat, oculisque caliginem offundit, ita ut ne minimum cernatur: sin-  
gultus ciet, mentem turbat, extremi artus gelantur: denique conuulsi, suppresso arteriae spiritu,  
strangulantur. Quare inter initia, uti in reliquis, cicutam uomitu, excutiemus: postmodum deiectione  
nem moliemur, ut quod ad intestina prolapsum sit, excernamus: tum demum in meracam potionem,  
quae maximo est auxilio, deueniemus. repetendum per interualla, in quibus proderit, lac asininum,  
aut bubulum potui datum, ut absinthium cum pipere & uino, castorio, ruta, mentha cum uino, aut amo-  
mi, cardamomi, aut styracis uncia, aut piperis, cum semine urticae & uino, aut lauri folia. Item laser ex  
oleo, & passo, & passum per sese largius potum proficit.

50

**C**icutae historiam, & facultates, quibusque in locis magis exitialis proueniat, ita copiose retulimus libro quarto,  
ut opus non sit, ea hoc loco repetere, nec plura nobis restent addenda. Sed iam ad vires eius ueneficas transeun-  
dum est. Pota hac, uel in cibis sumpta ( ut Dioscorides inquit ) uertigines excitat, uisum adimit, oculis caligine offusa,  
& mentem usque adeo perturbat, ut in furorem agi uideantur, qui hauserint. Quae omnia experimento nobis comper-  
ta sunt. Quippe cum rusticus quidam magnifici Ioannis à Turri uinitor non longe à Goritiae arce suas coleret uineas, li-  
gone forte fortuna erutis cicutae radicibus, secumque domum delatis, pastinacae radicis loco decoxit, comeditque in caena  
una cum uxore: mox statim ( quae rusticorum consuetudo est ) ambo inere cubatum. Media autem nocte, à somno ex-  
pergefatti, omni penitus amissa ratione, huc atque illuc per domum in tenebris uagabantur, amentia, & furore ducti: un-  
de adeo caput, faciem, & oculos in parietes percusserunt, ut mane accurrentibus uicinis, partim percussionibus tumidi, par-  
timque effuso sub cute sanguine liuentes, tumentibus admodum oculorum palpebris, horrendam ac monstrosam ostende-  
rent faciem. Vocor ego statim ad curam, percontatisque domesticis, quibus edulij in caena uictitassent, reperi hos cicu-  
tae esitasse

Cicutae uenefi-  
ca uis.Historia cuius-  
dam calus.



Cicutæ sum-  
ptæ curatio.

et esitasse radices, quas pastinacæ esse crediderant. Quandoquidem mihi in propinquam uineam aduenti, ostenderunt alij locum, ubi rusticus ille radices effoderat, ibique inueni alias cicutæ radices, quæ iam folia emittere incipiebant. Qua re perspecta celeriter ad agros redij, quos quidem non multo post tempore, Deo adiuvante, in pristinam mentem & sanitatem restitui. tametsi percussionum curatio multo longior fuerit, quàm ueneni. Decepta quoque hisce radicibus est superioribus annis quadam nobilis matrona à Coloreto Vticensis, quæ cicutæ radices proprio in horto effossas totifamilie decoxit, præbuitque esitandas carotarum loco. Quinetiam monachum Franciscanum curauimus, qui pluribus mensibus modò amentia, modò furore agebatur, quòd cicutæ folia hortensis petroselini uice piscium quorundam insculis imposita comedisset. Caneant igitur omnes, ne in hac ueniant discrimina. Exhibet Aetius, præter Dioscoridis antidota, cicutam haurientibus apij semen, ex uino potandum, aut iridis radicem, aut seseli Massiliense: item nitrum ex aqua copiosiore potum. Totum præterea corpus calefacere conducit, & præsertim præcordia. quomobrem ad uehementiorem motum, ac cursum (ut ipse inquit) cogendi sunt agrotantes. Conciliator tamen theriacam maximopere commendat, duarum drachmarum pondere, ex dictamni decocto potam: aut gentianæ radicem ex uino. Nanque hoc cicutæ uerum esse antidotum putat.

Σμύλαξ.

TAXVS.

CAP. XII.

**S**Milax, à quibusdam tithymalum, à Latinis taxus appellatur. frigus uniuerso corpori, strangulatus, & celerem interitum infert. Cui eadem, quæ cicutæ conueniunt.

Taxi uenefica  
natura.

**T**axus arbor, cuius historiam superius libro quarto retulimus, ubi & eius plantæ picturam adiecimus, non solum eos perdit homines, qui folia & fructus esitauerint, uel biberint foliorum succum; sed etiam (ut aiunt quidam) quadrupedum omne genus, quod præsumptum pabulum non ruminat: cuiusmodi sunt equi, asini, muli, & id genus alia. quanquam scribit Plutarchus, tertio symposiorum commentario, Taxum eo tantum tempore noxiam, quo iam florere inceperit, quòd succo sit maxime prægnans. Dioscorides libro quarto de taxo agens, inquit. Narbone tam præsentis est ueneni, ut si qui dormiant sub ea, aut in eius umbra subsideant, ledantur, & sæpenumero moriantur. Id quod Sestius (auctore Plinio lib. xvi. cap. x.) in Arcadia quoque enenire scribit. Vasa etiam uiatoria ex ea uinis in Gallia factis mortifera fuisse compertum est: & in Hispania lethales esse baccas. Prouenit arbor hac frequens in Tridentinis montibus, præsertim Auenia uallis, & Flemarum, ubi ea inter ingentes abietum, picearum, pinorum, & laricum syluas, numerosa conspicitur. Iis in locis nobis compertum est, quòd non modò iumenta, quæ non ruminant, deuorata taxo, moriuntur; sed etiam quæ ruminant. quandoquidem boves complures uidimus à rusticis deploratos, qui taxum depastuerant. Quapropter cum in montanis, syluosisque pascuis boues morbofi fiunt, conclamant rustici, animaduertendum esse, ne Naxum degustauerint: ita enim taxum corrupto uocabulo nominant. Nihil minus eius bacca iisdem in locis noxiæ ac perniciosæ deprehenduntur: quippe quòd curauerim ego pastores, aliosque in syluis ligna cadentes, qui saporis dulcedine allesti, baccas ipsius comederant. ex quarum esu non modò in arduas febres inciderant; sed & in alui profluium, adeò ut in maximo uersarentur discrimine. Caterum non parum dubitandum uidetur, an inter plantas calidas, uel inter frigidas Taxus sit reponenda. Dioscorides quidem, & eius sequaces omnes existimarunt Taxum esse frigidi temperamenti, argumento quòd asseruerint, iisdem in re medijs taxi uenenum superari, quibus & cicutæ. Quorum tamen sententia, omnium pace dixerim, mihi planè non probanda uidetur. nanque amaror, qui cortici, & frondibus inest: coma perpetuò uiuens, pinorum, abietum, & picearum modo, quibus fronde similis spectatur: baccarum tum dulcedo, tum acrimonia quadam: & quòd auicula eas depastæ nigrescant; manifestè indicant insignem temperamenti caliditatem. Atque hinc est, quòd & febribus, & alui proflusio tentantur, qui baccas esitarunt, inflammatis eo cibo spiritibus, & sanguine. Verum quannus aliquis respondere posset, accendi in his febres, gigni que alui profluium, ex humorum putredine, quemadmodum in æstate eueniunt hæc ex frigidorum fructuum esu: nigrum uerò colorem in auiculis contrahi posse non minus à frigido, quàm à calido; ex eo tamen adhuc suspecta & improbanda relinquitur eorum sententia, quòd frondium, & corticis amaror, baccarum dulcedo, & acrimonia, perpetuòque uirescens coma, nulla prorsus repugnantia contrarium præ se ferant, nempe quòd & febres, & alui proflusio oboriantur potius caloris primùm exuberantia (ut accidit deuoratis anacardijs) quàm humorum putredine. Neque præterea potest nigredo illa à frigido pabulo in auicularum pennis suboriri: nam si frigiditate nigrescerent, illico perirent. Quandoquidem nimis excedens frigus haudquaquam nigredinem inducit, nisi membris simul confectis ac deperditis. At non ita fit ea nigredo, quæ perustis humoribus gignitur, quemadmodum accidit Aethiopibus. Hæc sanè dixisse uolumus, ut non quicquam tæ celebratorum uirorum authoritati detraberem, neque etiam quòd ausim temerè eorum sententijs refragari; sed ut meam in medium proferrem sententiam, atque ut hæc à nobis proponerentur alijs discutienda, & studiosis diligentius æstimanda.

Nerii malefica  
natura.

Caterum quoniam taxus **NERIUM**, quod Græci rhododendrum, & rhododaphnen uocant, Mauritanii uerò oleandrum, mihi in mentem redegit, cum sciam scripsisse Galenum, & ipsum secutos, non modò brutis, sed etiam hominibus esse uenenum; cumque eo quàm plurimis in locis referta sit Italia; prætereundum non duxi, quin hic de Nerio aliquid dicerem. Et quannus non absque ratione fortasse scripserit Dioscorides libro quarto, itemque in huius præfatione, quòd Nerij folia & flores, si deuorentur, hominibus contra mortiferos serpentium morsus præsidia sunt, atque in hac re ideo possit ei fides adhiberi, quòd etiam cantharides dentur potandæ à cane rabido demorsis, & euphorbium illis à scorpione; cum tamen nec Galenus, nec qui eum sequuntur, nec Auicenna, ceterique posterius id probent, aut admittant, Nerium potius dimitendum putarem, quàm cuiquam exhibendum, præsertim quòd alia non desint antidota, quæ à serpentibus demorsis magno opere opitulantur. Nerium igitur, Galeni & Auicennæ testimonio, tam potum, quàm in cibis sumptum, quannus non largius ingeratur, homines & quadrupedes interficit. Primùm enim intolerabiles excitat angustias, intrinsecit inde alius, & subsequitur uniuersi corporis inflammatio: quòd temperamento calidum sit, & siccum, disseccans, & exulcerans. Ob id enim



id enim non tantum noxam corporibus infert, intra corpus sumptum; sed etiam eos afficit, qui in eius umbra subsederint, taxi (ut antè diximus) modo. Quinetiam aquæ flusiorum, & lacuum, in quorum ripis Nerium crescit, umbra, frondibus, floribusque deciduis infecta, nonnunquam in magnum discrimen bibentes ducunt. Succurritur noxæ epoto sæni græci decocto, aut denoratis palmulis, aut uiticis semine, aut frondibus, aut hausto horum decocto. Conferunt & caricæ ex melle, aut saccharo aut iulapio sumptæ. Præterea defrutum, & pingua, & quæ crassum dant alimentum auxiliantur, non omisiss tamen clysteribus, & uomitionibus, ut in alijs omnibus sæpenumero dictum est. Conuenit & diacastoreum (ut Conciliator est author) potum duarum drachmarum pondere. Prosunt item iuniperi bacca eodem pondere. Porro illa quoque lethifera est arbor, quam perperam quidam Sicomorum appellant, quæ fructus profert loti arboris instar, quorum ossiculis funiculo traiectis, suas preces Deipara uirgini numerant infimæ gentis mulieres, quæ illos à monachis sæpe dono accipiunt, quod in eorum monasterijs arbor ea frequens reperiatur. Hanc Auicenna uocat AZADARACHT fen VI. quartivoluminis, sic inquit. Folia Azadaracht, quemadmodum & lignum, animalia necant. Tollitur noxa ijs medicamentis, quæ in uniuersum omnibus succurrunt uenenis. priuatim uerò ijs, quibus & nerij uis exitialis aufertur. Caveant itaque omnes, qui hanc arborem suis in uiridarijs alunt, ne fortè imprudenter se ipsos, & domesticos omnes in perniciem agant. Sed si aliquis fortasse dubitaret hanc arborem non esse Azadaracht Auicennæ, fidem illi manifestam faciet Andreas Bellunenſis, qui in Arabicorum nominum interpretatione, ita esse apertè declarat.

Nerij ueneni  
curatio.

Azadacht ar  
boris uenenū,  
& remedia.

Καρπιάσου ὁπὸς.

CARPASI SVCCVS.

## CAP. XIII.

20 **E** Potus carpasi succus soporem, citamque strangulationem adducit. Adiuuantur autem qui hanc  
runt, epotæ cicutæ remedijs.

**Q**uodnam hodie plantæ genus nobis Carpasum dici possit, omnino fateor me ignorare: nec quenquam reperiri crediderim in Italia, qui plura quam nos de Carpaso referre possit. Quandoquidem etsi hic inter uenenatas plantas illud descripserit Dioscorides; nusquam tamen in præcedentibus libris quicquam de Carpaso retulit, quemadmodum nec posterius tam Græci, quam Arabes, ex quo coniectari possit, quidnam antiquis fuerit Carpasum. Hoc Paulus Dioscoridem secutus lib. v. carpesiam uocat. Quamobrem credidere nonnulli carpasum, carpesiam, & carpesium, de quo primo libro latius diximus, unam, & eandem esse plantam. Sed uanam prorsus horum sententiam esse arbitror. Siquidem à nemine posteritatis memorie proditum inuenitur, deleteriam uim ullam carpesio inesse, uerùm eandem (ut Galenus, & Paulus testantur) quæ ipsi phu. quinimo ita aduersus uenena commendari compertum est, quòd Quintus carpesium cinnamomi loco in the-  
30 riacam addere non dubitauerit, quòd tantum id præstare existimauerit, quantum potest laudatissima cassia. Verùm si quis fortasse assereret opocalpasum, de quo scribit Galenus, dum probatissima myrrha notas expendit, libro primo de antidotis, & opocarpasum hoc loco à Dioscoride descriptum unum & idem esse medicamentum, is meo quidem iudicio, rem (ut aiunt) acui tetigisset, quòd opocalpasum Galeno mortiferum omnino sit & lethale. Licet idem Galenus non opocalpasi, sed & αραπασου hoc est succi carpasi mentionem faciat tum libro primo de compositione medic. localium, ubi ex Archigene ea recenset medicamenta, quæ capillos crispas reddunt: tum etiam lib. v. de compositione eorundem in quodam molarî emplastro. Ceterum cum huius usus, & notitia apud omnes penitus exoleuerit, non est cur alia à nobis frustra de eo sit instituenda curatio.

Carpasi, & opocarpasi consideratio.

Vina quorundam opinio,

Σαρδονία πόα.

SARDONIA HERBA.

## CAP. XIII.

40 **S**ardonian herbae generi assignatur, quae uescientibus mentem adimit, & quadam neruorum distentione labia in rictum contrahit, ut risus speciem praebent. à qua quidem affectione, de Sardonio risu adagium in uulgus infausto omine manauit. Post uomitum peculiariter conuenit aqua multa & lac, liberalius epota: irrigatio, perunctioque à pinguibus medicamentis, totum corpus excalfaci-entibus: in calidam aquam, oleumque descendant, sed tum multum perfricare, & inungere expedit. & in summa, curam omnem, quae conuulsioni neruorum adhibetur, exequi oportet.

**Q**uod inter Ranunculi genera ea annumeretur planta, quæ à Sardinia, ubi plurima nascitur, nonnullis uocatur herba Sardoniam, abunde docuit Dioscorides libro secundo. Tradidit huiusce curationem Aetius lib. XI I I. qui præter ea  
50 medicamenta, quæ huic curationi à Dioscoride redduntur, declarat quibus auxilijs hoc conuulsionis genus priuatim curari debeat. Quippe cum diuersa sint conuulsionum genera, diuersa etiam exposcunt remedia. Præsert tamen castoreum in puluerem contritum aut per se, aut è dulci uino potum. Cæterum, ut Conciliator est author, adiuuantur qui hauserint Apium risum (sic enim Sardoniam herbam appellauerunt Mauritani) uino dulci potentiq; adeò largè epoto, ut inde ebrj fa-  
Et diutius dormiant: item melissophylli succo, ex aceto sumpto: is enim, ut idem ait, Sardonie herbæ uerum ac singulare est antidotum. Sed quoniam (ut Dioscorides prodidit) in hac cura, balnea, & laconica admodum prosunt, ea utique paranda sunt medicamentorum decoctis, quibus uis insit excalfaciens, tum etiam desiccans, & quæ propria facultate aërios tum  
roborent, tum iuuent. Cuiusmodi sunt, stæchas, hyssopum, saluia, ruta, betonica, chamæpitys, amaracus, origanum, calamintha, pulegium, dictamnium, anthemis, satureia, acorum, Syriaca & Celtica nardus, asarum, phus, cyperus, rosamarinus, &  
60 id genus alia. Ad hæc præstat inungere occipitium, cernicem, & uniuersam spinalem medullam, susino oleo, aut è castoreo, aut è terrestribus lumbricis, aut è costo, aut ex hyperico, aut uulpino, aut unguento aragone, aut agrippino, aut denique alijs his similibus.

Sardonix her-  
bx uenenum,  
eiusque cura-  
tio..



Υοσσυαμος.

HYOSCYAMVS.

CAP. XV.

**H**Yoscyamum potum, aut comestum, similem ebrijs ab alienationem mouet: sed facile medicamentis cedit. Auxiliatur aqua mulsa copiose data, lacque, præsertim asininum: si id desideratur, caprillum, uel bubulum, uel aridarum ficuum decoctum. Faciunt ad id etiam nuclei pinei, aut cucumis semen ex passo sumptum, & uinum salsum, cum adipe suilla recenti, passoque: itidem urticae semen, aut nitrum ex aqua, & intubus erraticus, & sinapis, & nasturtium, radix, cepa, & allium: & hæc singula cum uino sumantur. Postea finendi quiescere, quemadmodum qui uinum biberunt, ut excoquant.

Hyoscyami uenosa uis.

Aucennæ ratum. Hyoscyami utriusque curatio.

**S**uccurritur facile Hyoscyami noxiæ, cuius historiam cum Dioscoride tradidimus libro quarto, ubi eius quoque effigiem dedimus, si antea, quam uenosa uis inualeat, superetque corporis uires, conferentia propinentur medicamenta. Sed præter indicia, quæ epoto, uel comesto hyoscyamo à Dioscoride assignantur, alia plura eidem reddidit Aetius libro XII. nempe quod insequatur iactatio corporis cum distortionem: quibus succedit exolutio, animi deliquio similis, oculorum rubor, pruritus, deinde tremor: præterea omnino delirant ægri, & putant se flagris corpore cædi. Proinde merito Ananienfes hyoscyamum uulgò uocant Disturbio, utpote quod mentem, & omnes corporis sensus disturbat. Meminit utriusque hyoscyami inter deleteria pharmaca etiam Auicenna, sic inquit. Epoto hyoscyamo albo, ossium compagine luxantur, lingua in abscessus transit, spumat os, caligant & rufescunt oculi, spiritus difficulter redditur. Hinc sunt uertigines, surditas, gingivarum, & totius corporis pruritus: ebrietas, amentia, furor, comitialis morbus, uocisq; diuersitas: nam quandoque rudunt affecti asinorum mulorumq; more, & equorum modo binnunt. A nigro autem corporis extrema confrigescunt, obtenebrantur oculi, oboritur delirium, atque adeo constringitur pectus, ut impedita prorsus respiratio, suffocentur, conuellanturq; ægrotantes. Verùm hæc omnia cicutam facere tradiderunt Dioscorides, & Paulus. Quo fit, ut suspicari liceat, in hoc cecutisse, errasseq; Auicennam, quemadmodum & in alijs quàm plurimis simplicibus medicamentis, quorum nomina ab eo sæpenumero confunduntur. Caterùm in albi hyoscyami curatione idem Auicenna præfert ceteris medicamentis theriacam, & Mithridatis antidotum. Sed ijs, qui nigrum hauserint, post uomitum & clysteres meracum præbet potandum: quin & bubulum lac, absinthium, castoreum, rutam, laseris lacrymam, baccas & folia lauri, defrutum, urticae semen, magudarim, cardamomum, & styracem: sed quæ singula ex uino sumantur. His præterea addit mori radice decoctum, & opobalsamum ex lacte potum. Ad hæc insuper farinam triticeam uino subactam, emplastri modo uentriculo uti liter imponi promittit. Sunt porro ex recentioribus nomine præclaris, qui longum piper in hoc magnopere commendant, atque etiam pistacia largius manducata, ceteris præferunt antidotis.

Μανδραγόρας.

MANDRAGORA.

CAP. XVI.

**M**Andragora si bibatur, confestim sopor insequitur, exolutio, ac uehemens ueternus, nihil temerè distans à lethargo. Cui, antequàm aliquid ex ijs accidat, uomitus & aqua mulsa proderit: postea nitrum, & absinthium, ex uino dulci, aut passo sumantur. caput rosaceo, & aceto perfundatur. Proficit excitatio, & motus corporis, & olfactus eupatorii, & piperis, sinapis, castorij, & rutæ, tritorum in aceto: & liquidæ picis, & odor è lucernarum exustione, & extinctu. Quod si ægrè ij reuocentur, sternutamenta mouere, alijsque communibus auxilijs uti conueniet.

Mandragoræ uenefica natura.

Mandragoræ noxa remedia.

Rosaceum utrum hic conueniat.

**Q**uandoquidem Mandragoræ historiam latius prosecuti fuimus libro quarto, ubi utrunque eius genus depinximus; ideo nunc tantum indicia primum, & accidentia referam, quæ ab epotis uel deuoratis eius tum radice, tum fructu enire solent: deinde horum curationem aggrediar. quoniam si diutius malefica uis serpere, augeriq; negligenter dimittatur, nullis adhibitis remedijs, facile ij qui hauserint, emori poterunt. Quamobrem dixerim, Aetium secutus, eam uix fallere bibentem, aut comedentem posse, quod odore sit admodum graui, ac nauseabundo, amaro iniucundoq; gustu. Certa itidem copia, & mensura ad ledendum requiritur. De cætero nerò molestias quidem facit, sed serius interimit. Huius potu facile ægrotantes (ut Dioscorides inquit) in ueternum soporem delabuntur: quin & segnes, & languidi, & tristes, et exoluti sunt, adeo ut clamoribus, ac torsionibus excitati, repente rursus tanquam amentes recidant. Remoueri noxam scribunt, præter ea quæ Dioscoridi produntur, coriandri semine, aut pulegio ex calida aqua, aut alui deiectione cum deiectione medicamento, quo ad ueternosos utimur. Quod si à uomitu, qui malè habent, non excitentur à somno, origanum potandum ex frigida, tanquam expertissimum medicamentum offerri uolunt. Prosunt item acria clysmata, frictions asperis linteaminibus in totum corpus extensæ: cucurbitula ignis flamma appositæ tum occipitio, tum scapulis, tum etiam natibus: fibula extrema corporis membra torquentes: quin & sternutamenta, quæ ueratri albi puluere naribus indito cienda sunt: & septica medicamenta uescas excitantia, ut cantharides, & ranunculus, occipiti, & post aures emplastri modo imposita, maxime auxiliantur. nanque hæc omnia ualentissimè renocant, quæ cerebro officiunt. Porro animaduertendum est, quod iubet Dioscorides ægrotantium caput ad repellendum uapores eò petentes, rosaceo, acetoq; perfundi. Id quod etiam Galenus lethargicis commendasse uidetur lib. XII. methodi medendi. Sed hoc certè, si quis rem accuratè expendat, rationi refragari deprehenditur. Vnde nil mirum, si Paulus, Aetius, Alexander Trallianus, & alij, qui Galeni uestigia sequuntur, cum rectè nouissent ueternum morbum à frigidis tantum humoribus provenire, & rosaceum cum aceto illi haudquaquam conuenire, quod magis refrigerare ualeant, castorium, chamæpitryn, pulegium, calamintham, serpyllum, thymbra-

&amp; thy-



& thymum huic medicamento addiderint, ne eo solo adnato, morbum fouerent, atque denum aegris mortem adferrent. Verum enimvero putandum est, Galenum rosaceum ex aceto tantum imponere, ubi frigidus humor, quo ueternus excitatur, bili (ut plerunque accidit) fuerit admistus, quæ tamen bilis maxima ex parte in ipso duntaxat morbi principio uexare solet: nam cum tenuis sit, facile resoluitur, & superatur à frigido. Hinc itaque quæque expendere & cognoscere potest, an is, qui à deuorata mandragora ueternosi sunt, purum illud medicamentum ex rosaceo, & aceto admonere liceat, nullis ad-  
 10 ditis excofacientibus, cum (ni fallor) ab assumpta mandragora caput nullo afficiatur calore. Ad hæc tamen si mandragora poma matura comedantur à nonnullis detracto semine, citra ullam prorsus molestim; immatura tamen, & cum semine deuorata, mortifera sanè inferunt symptomata. Siquidem exoritur intolerabilis arder, qui uniuersam corporis superficiem adurit: lingua, & os arescunt, quam ob causam ore perpetuò hiante cernuntur affecti, frigidum trabentes aerem. Quibus  
 20 nisi illico succurratur, conuulsi percuti: contra uerò facile liberantur, si statim hauserint, quæ opem ferre possunt. Iam autem commodè, & efficaciter præstat Andromachi theriaca, ex aqua pota: quæ per hæc sola momento omnem aufert molestim. Curantur (ut Conciliator inquit) qui huiusce radicem, uel pomum, uel succum sumpserint, unius tantum diei inedia, si tamen subinde præstantissimum meracum uinum largius bibant ægri, & acetum olfaciant, cui admistum sit castoreum. Sed horum omnium peculiare scribit esse antidotum domestica radix triduo cum pane, & sale deuorata. Ceterum cum  
 mandragore poma METELLAS NVCES, quas uocant, mihi in memoriam reuocauerint, quam historiam superius libro primo descripsi, sciuerimque non modò, si edantur, suapte natura canes necare, sed etiam homines, cum nihil de his, quod ex-  
 tet, posteritatis memorie prodiderit Dioscorides, nec antiquorum ceteri, non alienum duxi hoc loco earum indicia referre, atque etià medicamenta commemorare, quæ harum ueneno opitulantur. Eæ nuces igitur cum intus in corpus sumuntur, uerti-  
 gines, & faciei ruborem inducunt: quin & oculorum caligines, temulentiam, inexpugnabilemque somnum: postremò obo-  
 20 ritur frigidus sudor, uicinæ mortis præsagium. Auxiliatur noxæ excitatus pluries uomitus aqua calida, & oleo: post uomitum datur conuenientissimè butyrum, & uinum meracum copiosum, additis pipere, pyrethro, lauri baccis, cinnamomo, & castoreo. Prodest, & egrotantium extremas corporis partes, nempe manus, & pedes calida aqua fouere, ac inde frictionibus rudi linreamine factis calorem in uniuersum corpus excitare: cum eo tamen, ut subinde balanino, aut costino oleo per-  
 ungantur affecti. Præstat item exercitatio, proinde ad celerem gressum cogendi sunt, ut uniuersum corpus incalascet: & pinguibus postea cibis, dulcique uino refocillandi. In summa & his ea maximè conueniet curatio, quam epotum requirit opium, de quo proxima commentatione differemus.

Metellarum  
 nucum uenefi-  
 cium, & reme-  
 dia.

Μηκόνιον.

MECONIVM.

CAP. XVII.

30 **E**Poto papaueris succo, quem meconion uocant, consequitur ueternus cum perfrictione, & pruritu uehementi, ita ut sæpe inualecente ueneno, tanta erumpat prurigo, ut hominem excitet: corpus id medicamentum olet. Post citatam oleo uomitionem, acres clysteres auxiliantur, acetum-  
 que mulsum cum sale potum, aut mel cum rosaceo calido: merum cum absinthio aut cinnamomo  
 copiosum, aut calidum per sese acetum: nitrum ex aqua, & origanum cum lixiua aut passio: & ru-  
 tæ syluestris semen cum pipere, uino, & panace: piperque cum castorio, & aceto mulso, uel cum sa-  
 tureiæ aut origani decocto cum uino. Hi olfactilibus excitandi: & ob enatam pruriginem in balneas  
 descendant, & foueantur. Post lauacrum prodest iurium pinguium usus, cum uino, aut passio: medul-  
 la etiam ex oleo pota.

40

Μήκονον κερατītis.

PAPAUER CORNICVLATVM.

CAP. XVIII.

**Q**Uod corniculatum papauer appellant, & potu, & cibo eadem inferre consuevit, quæ papaueris succus: nec alijs expugnatur auxilijs.

50 **I**ngratus opij odor, perinde atque mandragora, facile obstat, ne in cibis, aut medicamentis inseri possit, quin ueneficium pateat gustantibus, præsertim cum necem non inferat, nisi certa quadam sumatur quantitate. Quamobrem rarò contin-  
 git, ut homines uenefici opio utantur, ubi quenquam ueneno tollere uolunt, nimirum ueriti ne fraus odoris grauitate depre-  
 hendatur. Tamen si quandoque accidat, aut fortè medicorum imperitia, aut pharmacopolarum negligentia, ut ebibitis me-  
 dicamentis, quibus opium admistum sit largius quàm par sit, sumentes in ea incurrant discrimina, quorum meminit Dio-  
 50 scorides. Atque illa quoque sequantur, quæ in suis alexipharmacis Nicander ijs uerbis representauit. Animaduerte, inquit,  
 è sumpto papaueris in capite suo semina gerentis liquore dormientes: nam illi in summa corporis cute frigent: nec oculi eis  
 aperiuntur, sed enim palpebræ eorum immobiliter colligantur, eque labore eo, odoratus sudor distillat unà collectus, adeoq;  
 ipsum corpus pallefcit ac labia ardent, eque genis nexus demittunt, id est flaccidæ maxillæ sunt. Languidus item & frigidus  
 è gutture anhelitus expirat: sæpe & liuidus unguis, uel obtortus nasus mortem non procul abesse nunciant, ipsique oculo-  
 rum, qui in caua recesserunt, radij. Nicandro subscribit Aetius lib. XIIII. ubi sic inquit. Quando uoluntariè meconium  
 aliqui biberint, siue id manifestare uoluerint, siue uolentes non possint, his cognoscentur indicijs. Sequitur enim eos, qui  
 opium acceperunt, in somnum grauem collapsio cum frigiditate & pruritu intenso, ut aliquando ob ipsum excitentur: o-  
 dorque opij per totum corpus effertur, & exhalat: inferior maxilla laxatur, tumescunt labra, irruit singultus, distor-  
 quetur nasus, pallor adest, linor unguum, præcordiorum diuulsio, respiratio parua, & frigida, oculorum offuscatio, &  
 60 ad postremum mortifera conuulsio. Hæc de notis, quæ opium sumptum consequuntur. Quibus ualentissimè illa reme-  
 dia auxiliantur, quorum hic meminit Dioscorides. neque enim plura apud posteriores Græcos reperi. Auicenna autem

Opii uenefica  
 natura.

Opii ueneni  
 curatio.

D d d d d 2 præfert



præfert laſerpitiꝝ lacrymam, & caſtoreum. Sed præſantiſſimum dicit eſſe medicamentum, theriacam, ſagaxeneam, & Mithridatis antidotum ex uino potum. Excitandi etiãnum ſunt ægrotantes ſternutamentis, fibulis, frictiõibus, odoramentis, nempe moſcho, caſtoreo, laſere, ambaro, naribus inditis, quin & ſulphuris fumo. Succurritur conuulſioni, ſi uniuerſum corpus perungatur ſuſino oleo, ac etiã coſtino, alijsq̃ue remedijs, quorum in præcedenti capite meminimus. Verũ longe omnium potentiſſimè proficit antidotus noſtri uſus, ſcilicet quinta eſſentia theriacalis, de qua ſuperius in præſationis commentatione diximus, quòd præſentaneo remedio non modò his omnibus opituletur; ſed etiã omnibus in uniuerſum uenenis, quæ frigidityte nimia interimunt. Nec aliter curantur, qui corniculatum papauer deuorauerint.

Pharicov.

## PHARICVM.

## CAP. XIX.

10

**Q**uod Pharicon uocant, ſapore ſylueſtre nardum imitatur. Reſolutionem neruorum potum adfert, cum conuulſione & delirio. Oportet autem poſt uacuationes unum abſinthiten potui dare, cum cinnamomo, aut myrrha, aut nardo gallico, quod ſerinen aliqui uocauerunt: aut ſpicæ nardi duas drachmas, & myrrhæ totidem obolos, cum paſſo: aut irim cum croco ex uino: de raſumq̃ue caput illinire hordeacea farina cum aceto, & trita ruta.

Pharici ueneni confid.

**N**on equidem hætenus apud quenquam ſcriptorem conſequi potui, quid Pharicum antiquis fuerit, an ſimplex, aut compoſitum medicamentum. Quin neque etiã certò inuenire licuit, unde id nomen traxerit, cum uaria ſit de nomine eius apud authores ſententiã. Porro is, qui in Nicandri alexipharmaca ſcholia ſcripſit, hæc protulit. Praxagoras memoriæ prodiit pharicum lethale medicamentum ſic uocatum à Pharico uenefico quodam Cretenſi, qui hoc repe-  
rit. Sunt qui primum Pharis Arcadiæ repertum uelint: appellant autem etiã Medicum. Nec deſunt qui in Theſſalia in Pheris, aliꝝ Lacedæmone, quòd ibi fortæſſe proueniat. hæc ille. Cæterum cum iam id meritò deperditum ſit, neque hoc tempore à nemine, quod ſciam, cognoscatur, ſuperfluum ſanè eſſet plura de eo ſcribere: nam inſtitutum noſtrum non eſt, in re incerta diutius immorari.

20

Toxicov.

## TOXICVM.

## CAP. XX.

**T**oxicum ex eo nominari uidetur, quòd barbarorum ſagittæ eo illinebantur. Qui biberint, labiorum, & linguæ inflammatione torquentur. Incoercitus furor uarias ijs imagines obuolſat: quare uix medicina locus eſt, raroq̃ue qui hauſerunt, euadent. Vinculis ergo cohibendi, aut uinum dulce cum roſaceo bibere, & reuomere cogantur: rapi ſemen bibendum cum uino. Priuatim ijs conuenit quinquefolij radix, & hircinus ſanguis, aut caprillus, eodem modo ſumptus: roboris, fagi, aut ilicis cortex cum lacte tritus: malaq̃ue cotonea trita eſſe, aut cum pulegio, & aqua bibere, conueniet: ammonum & baſſami ſemen ex uino. Sed qui periculis deſuncti ſunt, diu lecticis decumbunt: & ubi ſurrexere, ſtupidi reliquum uitæ tempus degunt.

30

Toxici confid.

Manardi opinio reprobata.

**Q**uid antiquis fuerit Toxicum, quo Barbari ſagittas inſciebant, ut ijs uulneratos inimicos haud dubiè perderent, nec à Dioſcorid. nec ab alio aut Græcæ, aut Arabicæ familiæ authore memoriæ proditum eſſe, mihi hætenus comper-  
tum eſt. Ideoq̃ue difficile admodum fuerit decernere an Toxicum hodie ſit, uel cognoscatur in Europa, cum propriè hi Barbari antiquis dicantur, qui Troglodyticam Aethiopie regionem incolunt, apud quos fortæſſe tantum naſcitur. Verũ enim-  
uero putauerunt quidam, ut Manardus Ferrarienſis uir noſtræ ætatis celebris, id antiquis fuiſſe Toxicum, quod Arabes  
Napellum uocant. Quæ quidem ſententiã non omnino ijs uidetur reſellenda, qui plura de Toxico non inueſtigauerunt. quan-  
doquidem (ut Auicenna eſt author) non deſuere, qui ſagittas napello inſciderent: conſtatq̃ue napellum haurientibus lingua,  
& labiorum inflammationem excitari, & raros admodum eſſe ſumentes, qui euadant: id quod omnes Græci toxico adſcri-  
bunt. Ad hæc cum aſſerat Auicenna, quòd ſiqua cura cum toxico adhiberi poſſit, ea fiat uomitionibus, hæſto antea rapi  
ſemine, & ſumptis ſubinde glandium putaminibus, hoc omnino illorum opinionem auget. Siquidem Dioſcorides quoque  
ijs, qui toxicum hauſerunt, rapi ſemen ad ciendum uomitum ex uino potandum præbet, ac deinde quercus, fagi, aut ilicis  
corticem, arborum nimirum, quæ omnes glandes proferunt. Quæ ſanè omnia facile ad credendum irabunt Græcorum to-  
xicum, & Arabum napellum unum & idem eſſe uenenum. Sed diligenter rem expendentibus contrariæ profeſſò ſe offe-  
runt rationes. eſſi enim ex notis prædiſtis toxicum, & Napellum unum & idem eſſe uideantur; tot tamen aliæ habentur  
notæ, quæ alterum ab altero diſcriminant, & contrarium arguunt, ut aliter exſtimandum non ſit, quàm quòd deleteria  
hæc medicamenta plurimum inter ſe diſſideant. Nam nuſquam, quod legerim, tradidere Mauritanii eos, qui Napellum  
hauſerint, in tantum furorem agi, ut uinculis ſint coercendi, quemadmodum eos, qui toxicum deuorauerint. Equidem  
illud pro certo teſtari poſſum, quòd Corſi illi latrones, ſicarijque nequiſſimi, quorum hiſtoriam libro quarto prodidimus,  
cum de aconito diſſereremus, quanquam ab aſſumpto Napello ea omnia dederint indicia, quæ ab Auicenna napello aſſi-  
gnantur; in nullum tamen furorem adducti fuere, neque ullum etiã ſenſere delirium. Præterea Auicenna, noſtro-  
que teſtimonio, qui experimentum uidimus, epoto Napello, oculi exterius prominent, oboriuntur uertigines, animi de-  
fectus, & ingens crurium imbecillitas. Quorum tamen ſymptomatum nihil de toxico agens meminit Dioſcorides. Quin-  
etiã (ut ipſe perhibet Auicenna) qui Napelli pericula euadunt, p'erunque aut ad heſticam febrem, aut ad tabem, aut  
ad comitalem morbum deſciſcunt. id quod toxicum ſumentibus non euenit: horum ſiquidem qui ſuperuixerint, ſtupidi  
tantum reliquum uitæ tempus ducunt. Ex his itaque omnibus liquidò apparet, quòd hæc inter ſe maxime differunt. Lon-  
ge enim

40

50

60

ge enim



gē enim seniores sunt Toxicum incommoda, quā Napelli, ut abunde constat ex Nicandro in alexipharmacis, ubi Toxicum descripsit ijs notis. Protenus etiam lethalis toxicum dolorem, & malum abigere discas, quando suis cruciatibus hominem comprehenderit. Lingua eius, qui Toxicum hauserit, infernè crassior redditur. Sed labia intumescunt, os planè pondere suo degravant, ac aridum prorsus sputum regerit, inferiori quē parte gingivæ diffunduntur, & suis stationibus moventur. Sæpe etiam cordi stuporem, iniecit, omnis quē sensus consternatus est, sordido isto malo perturbatus. Ac laborans eo, & balat, & mugit, innumeras nugas fabulas quē præ insania edens: ac sine intermissione dolens, uehementer nocetur, instar hominis, cui caput, totum corpus compingens, ense amputandum sit. Vel quemadmodum craterifera sacras res tractans ipsa Rheæ sacerdos, nona mensis publico appropinquans itineri, longum ore suo rumorem, & clamorem edit, quem horrendum in montanis latratum audientes sibi metuent. Sic ille rabie, mente sua turbatus errans eiulat, ac lupi instar fugitiuè ululat, obliquis quē pupillis taurino more inspicieus, album dentem acuit, dentibus quē suis desumat. hæc tamen Nicander.

Toxici notæ  
ex Nican.

- 10 Caterum differunt toxicum, & napellus in curandi quoque ratione. Toxicum nanque Dioscoridi curatur rosaceo ex passo potio, quinquæfolij radicibus, caprillo, & hircino sanguine, cotoneis malis, amome, & balsami fructu. Auicenna uerò Napello succurrit cum uini potu, butyro, moscho, capparis radice, & eo denique mure, qui napelli ipsius radices depascitur, quæ utique medicamenta omnia ab ijs admodum discrepant, quæ in Toxicum curatione commemorauit Dioscorides: quem tamen penè ad uerbum reddidit Auicenna in ceteris uenenorum auxilijs. Hæc igitur apertissime ostendunt, conuincunt quē Napellum & Toxicum esse diuersa uenena. Nec illa obstant sententiæ nostræ, quæ superius in Marardi fauorem adduximus. quandoquidem (ut facillè colligi potest ex uniuersa huiusce libri materia) alia etiam habentur uenena, quæ quod eadem excitent accidentia, & paribus curentur antidotis, uidentur unam, & eandem rem esse, cum tamen longè diuersa cernantur: cuiusmodi sunt mandragora, opium, hyoscyamus, corniculatum papauer, & id genus alia. Sed ut iam de Toxicum meam in me
- 20 dium proferam sententiam, eum haudquaquam falli crediderim, qui dixerit, id esse Auicennæ Toxicum, quod idem Tusom appellat. Nempe quod asserat eo epoto labra, & linguam inflammari, sequi delirium, & meoeritum furorem, quæ propria toxicum sunt indicia. Attamen hoc uidetur illi omnino fuisse incognitum, quod nec minus fortasse Dioscoridem latuit. Nam si toxicum nouisset Dioscorides, eius certè historiam libro quarto silentio non dissimulasset, ubi de ceteris mortiferis disse-
- 30 ruit medicamentis. Illud porrò indicium quodammodo facit, Mauritanorum tusom esse Dioscoridis toxicum, quod nomen illius licet corruptè, ab hoc Arabes traxisse uideantur, quasi toxicon tusom nominauerint. Verum cum toxicum de NAPELLO loquendi nobis occasionem dederit, non alienum fuerit, ut nostrum sequamur institutum, hoc loco eius tum uenenum, tum remedia describere, præsertim cum nascatur in Italia. Napellus itaque, ut Mauritanorum testantur monumenta, & nostra ad stipulatur experientia, si potu uel cibo in corpus ingeratur, sæua statim adfert discrimina: nempe illico labia inflammantur, & adeò intumescit lingua, ut exeri extra dentes, & oris amplitudine capi non possit: oculi item pariter intumescunt, ita ut promineant: uertigines, & animi deliquia frequentissime inuadunt, & crura imbecillitate affecta in mobilia redduntur: subinde uniuersum liuescit corpus, intumescit quē, & confestim malo occupatur habitu. Quo fit, ut breui temporis spatio, qui sumpserint, miserabiliter intereant. Sed id mirum non est: quippe quoniam tanta est huiusce lethiferi ueneni uis, ut nisi statim proprijs antidotis succurratur, nullis subinde expugnatur medicamentis. Imò quauis etiam in ipso principio ualentiora dentur remedia; pauci tamen superuiuiunt, qui aut hectica febris (ut diximus) aut tabe, aut comitiali morbo tandem non conficiantur. Succurrendum igitur illico fuerit, excitatis prius uomitibus (ut Auicenna inquit) epoto rapi, aut napi semine. Prodest deinde butyrum bubulum coctum, & sæpe ac largè cum uino sumptum: item glandium putaminum decoctum ex uino potum. Auxiliatur diambari, & diamoschi puluis: quin potius ambarum & moschus præ ceteris per se, & cum Lemnia terra, ex uino pota. Quod si hæc non proficiant, nihil sanè præterea sperandum relinquitur, quod parum, uel nihil possint in huiusce ueneni noxa theriaca, & Mithridatis antidotus. Proinde dicebat Auicenna, the-
- 40 riacam Napello non prodesse, nisi certo tempore, & termino. Faciunt ad hoc & cappari radices, quod dixerint quidam antiquorum, has uerum Napelli esse antidotum. Conciliator smaragdi puluerem duarum drachmarum pondere magno remedio ex uino potandum pollicetur. Sed hoc dari tantum potest Pontificibus, Imperatoribus, Regibus, alijs quē opulentis principibus. quandoquidem parua, uel nulla est adhibenda fides pretiosorum lapidum fragmentis, quibus hæc ætate seplaste utuntur. Ad hæc recentiores ferè omnes, qui uenenorum materiam pertractarunt, Auicennam secuti, uerum securum quē Napelli antidotum putant murem quendam, qui Napelli radices depascitur. Hunc uidimus nos, cepimus quē in quibusdam altioribus uallis Ananiæ montibus. Sed non omnibus datur ipsum inueniendi, uenandi quē modus: ad hoc nanque multa patientia, & uigilantia opus est. Quamobrem mihi mirum non est, quod scripserit quidam recentiorum clarissimus, magnificum quendam uirum ac principem, philosophum tamen, & medicum, cum diu hos mures quasiuisset, neque eos inuenire potuisset, ut demum suum conficeret antidotum, horum uice magnas quasdam cepisse muscas, quas folijs, & floribus Napelli
- 50 uictitare obseruauerat. Eo autem antidoto, quod constabat ex prædictis muscis numero uigintiquatuor, uncij duabus Lemniæ sfragidis, & pari pondere baccarum lauri, atque Mithridatis antidoto, omnibus oleo & melle sufficienti exceptis, admirandos fecit effectus, non solum aduersus Napelli uenenum, quod ut periculum faceret, diuersis dederat animalibus, & ipsemet experiundi antidoti gratia sumpserat; sed etiam in omni alio ueneno. Sed quid dicam (si tamen licet sine uitio sua quæque laudibus efferre) de admiranda ui olei nostri de scorpionibus, cuius componendi rationem tradidimus in præfationis huius libri commentatione, cum à tam sæuo exitiali quē ueneno, qui biberint, breui admodum tempore liberentur, eo tantum exterius inuncti? nihil certè aliud, nisi quod aduersus hoc uenenum, & cætera quæ uiscera non erodant, sicut & uenenosorum omnium morsus & ictus, inter omnia remedia (pace aliorum dixerim) id primum sibi locum uendicat. Ubi enim uehementissima, ferocia quē fuerint uenena, singulis horis inungi postulat: ubi uerò minus uehementia, minus quē sæua fuerint, interposito trium horarum spatio, pluribus continuis diebus. Inungi autem debet non modò cordi ad sinistram mamillam; sed temporum quoque, manuum, & pedum arterijs.
- 60

Napelli uenenum,  
eiusque  
remedia.



**I**Xia, quæ ulophonon appellatur, inter potandum aliquid ocimo simile gustu & odore redolet: uehementem linguæ inflammationem excitat: mentem mouet: omnes excrementorum exitus suppressit: strepitum cum animi deliquio ciet: ijsque intestina latrant, nec egeritur quicquam. Post uomitionem aluumque resolutam, auxilium præstat aqua, in qua absinthium maduerit, ex uino largiore, aut aceto mulso pota: rutæque syluestris semen, aut laseris radix. item tragorigani decoctum, cum aliquo supra dictorum, aut lacte, aut refina terebinthina, aut nardo, aut castorio, aut laserpitio, quorum singuli oboli conueniunt. quin & nuces iuglandes ex uino, cum refina castorio, & ruta trita, ita ut singula drachmæ pondus æquent. Itidem chamelææ, aut thapsiæ, aut absinthij succi sicilicus cum aqua mulsa, & acetum calidum potum.

Ixiæ uenefica  
natura.

**E**t si Ixiæ nomenclatio utrique chamaleoni sit communis, quod ambo gummi uisco simile proferant, Ixiæ tamen dubio procul nil aliud designat hoc loco quam nigrum Chamaleonem. Siquidem id apertissime declarant plantarum uariæ appellationes, quæ Dioscoridi ascribuntur, ubi sic legitur. Chamaleo niger, quem quidam ulophonum, alij Ixiæ, nonnulli Cynoxylon uocant. Quæ uerba adeo rem claram faciunt, ut ab hac sententia discedere nequeant. At si sycophanta quispian adeo fuerit impudens, ut nomenclationes illas tãquam Dioscoridi adulterinas reijciat, addam non ob id esse fabulosus, Quod si adhuc recalcitrabit, Plinium illi in oculos obijciam. Quippe qui libro XXI I. cap. XVI I. ita de nigro Chamaleone scriptum reliquit. Ex nigris Chamaleonibus aliqui marem dixere, cui flos purpureus esset, & fœmina cui uiolaceus. Vno nascuntur caule, cubitali, crassitudine digitali. Radicibus eorum lichenes curantur, cum sulphure, & bitumine unâ decoctis, commanducatis uerò dentes mobiles, aut cum aceto decoctis. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant, & ricinos canum necant; Iuencas quoque angine modo: Quare quibusdam Vlophonum uocatur, & Cynozolon propter odoris grauitatem. Ferunt & hæc uiscum ulceribus utilissimum. Omnium autem generum eorum radices scorpionibus aduersantur. hætenus ille. His itaque me satis comprobasse arbitror Ixiæ chamaleonem esse nigrum. Quare apertissime hallucinatur impudentissimus ille, qui Ixiæ contendit plantam esse ab utroque chamaleone differentem, nempe eam ipsam, quam Theophrastus libro sexto, cap. quarto de plantarum historia, Ἰξιν appellat. Deprehenditur error & impostura non ex his modis quæ diximus, sed etiam ex ipsius Theophrasti historia. Siquidem Ἰξιν nil aliud Theophrasto designat, quam album chamaleonem. Nanque hæc notis omnibus illum omnino refert. Ita enim de ea scribit Theophrastus: Ἰξιν hæud multis in locis prouenire potest. Est ab radice foligera, quæ de media seminalis acanus uelut i malum extuberat, folijs nimirum occultatus. Hic lacrymam incundi saporis parte proferit postrema, quam spinalem mastichem uocant. Hæc ille. Quæ si quis rectè perpenderit, & inter Ἰξιν, & album chamaleonem nullam esse notarum differentiam non agnouerit, is merito stupidus appellari poterit, & præsertim cum Ἰξιν nusquam dixerit Theophrastus esse uenenosam, et Vlophonum appellari, nec eius usquam extet mentio apud Dioscoridem, Galenum, & Plinium. Impositura hæc sunt, & sophismata, quibus studiosa iuuentus sæpe decipi solet. IXIA itaque (ut Nicander, quem Dioscorides est secutus, in alexipharmacis inquit) gustata ocimo similem saporem præbet: hanc extremum linguæ tractum exasperat, interiora adurens. quinetiam corde turbatur ad insaniam usque qui sumpserit, ac linguam penitus dentibus lacerat. Porro mente attonitus redditur, aliusque temere ambos utrinque meatus & liquidorum, & esulentorum obdurans, quæ & intrinsecus spiritum suffocans, submurmurat, ac modico tractu uolutatur. Qui item hoc malo angitur, ægrè magnaque difficultate respirat, adeoque uenenata illa ixiæ potio protenus excrementa eicit onorum similitudine. hætenus Nicander. Ceterum Mauritani ixiæ aldabac uocant, quod propriè uiscum significat. Ideoque etsi scripserim ego antea Ixiæ uiscum esse Chamaleonis, non ob id mihi uitio uertendum est, & præsertim cum non minus uenenosum esse sciam huiusce plantæ gummi, quam sit ipsa radix. Cuius nimirum incommodis in primis succurrunt, Auicenna teste, excitata uomitiones, & infusi clysteres, qui ijs maximopere auxiliantur, sed mitiores lenioresque esse oportet. Præstant deinde auxilium theriaca, & Mithridatis antidotus, ex absinthij Romani aut santonici decocto pota. Profunt item epithemata, quæ cordis imbecillitati dicantur: quin & utriusque buglossi flores saccharo asseruati, additis margaritis, corallijs, pretiosorum lapidum fragmentis, moscho, ambaro, & alijs quæ cordi opem ferunt. Conuenit insuper rosaceum aceto admissum, & sincipiti ubi sutura intersecat, lintei illitum. Quæ sanè remedia non modò remorantur, franguntque ueneni uim; sed omnibus etiam incommodis ab eo excitatis mirificè subueniunt. Verum etsi ego in radice albi chamaleonis, qui in Italia prouenit, nullam hætenus Ixiæ reperi: attamen superiori anno à Iacobo Antonio Cortuso uiro sanè insigni, & plantarum indagatore maximo, & à Francisco Calzolari Veronensi rei herbariæ admodum studioso, plures chamaleonis plantæ integræ ad me Pragæ missæ sunt, quæ gummi illo uisci modo lento refertæ sunt. Antea uero quidam Cretensis rei herbariæ studiosus mihi pro certo affirmauit, è carlinæ uulgò uocata radice in Creta Ixiæ ab ijs colligi, qui sagittas conficiunt, ut pennas sagittis conglutinent. Nec modò eam reperiri mihi retulit in eo carlinæ genere caule uiduo; sed etiam quandoque in altero. Ceterum hæc referre non præteribo quæ de Chamaleonis nigri ueneno, & eius remedijs memoriæ prodiderunt Paulus, & Aetius: ita enim scribunt. A Chamaleonis nigri potu morsus uentris, & linguæ tumor, cum rugitibus intestinorum sequitur: facies distorquetur, & uomitus spumosus, tremores, concussiones, & totius corporis conuulsiones, ac uocis interceptio concomitantur. Ceterum curantur ex his, quæ ad fungos sunt relata. Datur eis & thapsios, & betæ succus, & triticea ptisana cremor ex passo, absinthij dilutum & nitrum cum aceto mulso. Vbi uerò euomuerint, lac recens multum sæpe exhibeto, et aluum cum lubricis infusis eluito, uelut est fœni græci & alibæ decoctum. Præcordijs etiam fomenta, ac calfactoria adhibeto.

Chamaleonis  
nigri uenenū,  
& remedia.



Simplicior.

## CERVSSA.

## CAP. XXII.

**C**erussa suo colore proditur: sumpta enim, mox palatum, gingivæ, lingua, & commissuræ dentium, candore quodam inficiuntur: singultus, tussim, ac linguae ariditatem excitat: ijs extrema frigescent, mens labat, membra torpescunt. Quibus dare convenit aquam mulsam, aut ficuum, aut malvæ decoctum, aut lac calidum, aut sesamam ex uino tritam, uel lixiuiam ex sarmentis factam, amaracinum oleum, aut irinum, persicorum ossa cum hordei decocto: columbina oua cum thure, aut hordei decocto, aut prunis: aut gummi, quod ulmus ploravit: aut humor, quem ulmea folia reddiderunt, cum tepida aqua: sed tum quoque uomant. Convenit etiam thapsiæ succus, aut scammonia, cum aqua mulsæ potus.

**C**erussa faciunda rationem tradimus superiore libro. Hæc tamen ad ulcerum medicamenta, quæ exterius illinuntur, salubre plerunque sit medicamentum; si tamen sumatur intus in corpus interficit, quemadmodum cetera deleteria pharmaca, de quibus iam plura retulimus. Epota cerussa incommoda pluribus notis, quam fecerit Dioscorides, eleganter carminibus reddidit in alexipharmacis Nicander, quorum carminum hæc erit paraphrasis. Cerussa per omnia spumanti adhuc lacti, cum uerno tempore, pingue & recens in mulierum emulsion fuerit, colore similis est. Porro cerussæ spuma super gingivas adstringente ni scandit, quæ spumosi medicamenti frigore ardescunt, & contrahuntur in rugas. Lingua, & fauces asperitate languent. Vexantur ob id, qui hauserint, arida tussis, oculisq; nutantes gravitate, dum crebros ructus egerunt, non sine labefactione sui oppelluntur. Hinc fit, ut capite non parum turbentur: quinctiam animo suo nauseabundi prætristi labore gemunt. At sepius in ipsa luce uinum phantasma, quod re ipsi nullum sit, cernunt. alia somnolenti toto corpore frigent, neque ut antea membra, potissimum manus, & pedes, suum officium faciunt, adeo ut ni eis succurratur, eo tandem dolore laceffiti, succumbant pereantq; hætenus Nicander. Ceterum Aëcenna testimonio cerussam haurientibus alia adueniunt incommoda, nempe animi deliquium, faucium asperitas, uentriculi, & alui compunctiones, præcordiorum tensio, anhelitus difficultas, præfocatio spirituum, & albedo totius corporis: quin & urina modò nigra, modò cruenta redditur. His auxilium præstant (ut ipse, & Aëtius tradidere) scammonium ex mulsæ potum, aliq; medicamenta, quæ suapte natura urinam ualenter pellunt. Post hæc clysteribus uti conveniet, ac subinde providere, ne dormiant affecti, sed vigilantes sepius euomant potò prius hydromelite, susino, & narcissino oleo admistis. Præferunt quidam uomitiones ab atriplicis, & rapi semine concitatas: item clysteres ex brassica decocto cum oleo, absque sale: insuper theriacum ex uino, & Mithridatis antidotum, & album meracum uinum largius potum.

Cerussæ lethalis natura.

Cerussæ mali auxilia.

Mouites.

## FVNGI.

## CAP. XXIII.

**F**ungorum alij genere, alij copia lædunt: omnes tamen strangulatus suspendio similes concitant. Quibus confestim succurrendum: communiter ex oleo uomere cogendi: mirificè iuuat lixiuia ex sarmentis, aut pyrastri furculis, epota cum sale, posca, & nitro. Fructus, aut folia pyrastri cum fungis decocta, strangulantem illam uim auferunt, esitataque eisdem auxiliantur. Aduersus fungos gallina-cæ oua cum posca proficiunt, adiecta aristolochiæ drachma: item absinthium cum uino melleque sumptum, & ex aqua potum: apiastrum ex nitro: panacis radix, & semen in uino: fex uini cremata, cum aqua: atramentum a sutorium ex aceto: radix, uel sinapis, aut nasturtium esu profunt.

a Cat. 22. Alex. ab 802. i. hos ex-  
cris.

**N**on modò nocent in uniuersum Fungi, quod in eorum genere aliqui habeantur lethales, & suapte natura ueneno imbuti; sed etiam quod ex his, qui perniciosi non sunt, plus quam uentriculi robur ferre possit, quandoque ingeratur, ita ut tunc non malefica ui: sed copia lædant. Quippe cum natura humidi admodum, & frigidi sint, & lentore non modico scateant, superato sua quantitate corporis calore suffocant, strangulant, & denique interimunt, nisi citius remedijs succurratur. Cognoscuntur qui mortiferi sunt (ut superius libro quarto tradidimus) si frangantur, quod illico uarios mutant colores, statimq; computrescant. Proinde dicebat Aëcenna, in fungorum genere eos esse lethales, qui uirides, & casij deprehenduntur. Sed certè magnopere admirari licet, quod tanta in hominibus inualuerit gula libido, ut etsi sciant fungos esse plerunque necis hospitium; tamen sui ipsius obliti, magno sanè apparatu eos in cibis auarissime deuorent. Verum postquam tantam cum palato fungi iniere gratiam, ut ab his abstinere homines non possint, saltem discant uelim, ut se ipsos à morte uindictent, fungos nunquam esse sumendos, nisi prius cum syluestribus pyris decocti fuerint. Quod si syluestria pyra desiderantur, ex domesticis ea supplere poterunt, quæ ceteris austeriora habentur. in quem usum adhiberi possunt tam recentia quam sole siccata. Præstant idem arboris tam folia, quam cortex, præsertimq; syluestris: siquidem fungorum antidotum pyra sunt. Dioscorides libro quarto præter medicamenta hæc ad fungos assignata, prætulit origani, & satureiæ decoctum, gallinaceorum simum, ex aceto aut melle potum: quod tamen (ut Philagrius explicat) album esse oportet. Sed primum medicamenti sepius enarratis eliciendus est uomitus, & subinde acria infundenda clysmata, ut extra corpus trahatur uirus. Ceterum ignorandum non est, eos incommoda afferre longè maiora, qui propria natura uenenati nascuntur. quandoquidem non modò suffocant, strangulantq; comedentes; sed etiam intestina exulcerant, uentriculum inflant, singultum, & punctiones excitant, corpori uniuerso pallorem inducunt, & urinam remorantur. Præter hæc alia uerenda, & lethifera oriuntur symptomata, nempe frigus, tremor, interceptio arteriarum, animi deliquium, perfrigidus sudor, & mors ad postremum immatura. His primùm auxiliantur uomitiones omni celeritate excitata: quibus etiam convenit epotus

Fungorum uenefica natura.

Fungorum præparatio.

Fungorum ueneni remedia.



domestici raphani succus, aut deuorata ruta folia, aut origanum, aut mel. Prodest deinde mirum in modum theriaca, & Mithridatis antidotus ex acerrimo aceto pota, aut ex oxymelite, aut ex aqua uitæ uocata. Quamobrem quinta essentia nostra theriacalis, in his fungorum malis mirificam fert opem. Prætulit ad hæc Auicenna calida quæcunque aromata: cuiusmodi sunt diapipereos, diacyminum, diagalanga, dyamoschum. Conciliator potandum exhibet magno inuamento uinum optimum, in quo conferbuerit piper, offertq; subinde allium crudum deuorandum. Id quod facit uniuersa ferè rusticorum turba, qui (ut Galenus inquit) allio theriaca uice plerunque utuntur.

Γύψος.

GYPSVM.

CAP. XXIII.

**L**apidescens gypsum strangulationem creat. Quare eadem proferenda sunt, quæ mansis fungis, 10  
auxilia: & ad hæc malux decoctum, quod etiam olei uicem pensat: utpote cum pingue sit, euomendo lubricas uias, & faciles reddit, deradique corpora non finit. quod ubi duratur in lapidem, gypsum efficit. Quinetiam prodest oleum ex aqua mulsa, aut ficorum decocto: & lixiuia è ficulneo cinere, aut sarmentis facta, cum uino copiosiore pota: & origanum, aut thymum cum lixiuia, aut aceto, aut passio: hi que decocto malux proluendi.

Gypsi ueneficum, eiusque remedijs.

**G**ypsum omnibus notum, si bibatur, aut comedatur, strangulat (ut Dioscorides inquit) quod respirationis meatus ualen-  
ter adstringat, & obstruat. Meminit huius inter uenenata medicamenta Auicenna, sic inquit. Eadem sunt gypsi indicia, quæ & cerussa, præterquam quod illud citius, & atrocius strangulat. quamobrem ijs, qui hauserint, ea conueniunt medicamenta, quæ cerussa, & fungis opitulari diximus. Postea lubrica danda sunt, cuiusmodi est malux, althæa, 20  
fæni græci, & lini seminis decoctum. Conciliator egelidam aquam cum butyro primum potandam iubet, & deinde uomitum excitandum, à uomitu calidam item cum melle præbet, ut iterum uomant: postremò Mithridatis antidotum uino meraco mistum, drachmarum duarum pondere. Quod si alius ab hoc adstricta fuerit, citetur oleo, & anatis adipe clystere infusus, & illinatur uenter ricino oleo. Quin & murium stercus (ut ipse ait) ex uino potum, proprium est gypsi antidotum. Auicenna autem ultimò purgari iubet scammonio, & alijs pharmacis, quæ aluum deiciendo ad rem faciant.

Αἷμα ταύρου.

SANGVIS TAVRINVS.

CAP. XXV.

**T**auri recens iugulati sanguis epotus, spirandi difficultatem, strangulatūque concitat: faucium, 30  
tonsillarumque meatus cum neruorum distentione præcludit: lingua rubescit: dentes inficiuntur, & quædam concreti sanguinis uestigia, inter eorum commissuras restant. Quare uomitum uitabi-  
mus: sanguinis enim globi attractu illo in sublimem relati, magis gulæ inculcantur. Dari ergo opus est quæ concretum sanguinem discutiant, & aluum subducunt. Grossi lacteo succo turgentes ex posca, & nitrum per sese, auxiliantur: nec fecus coagulum omne cum aceto, & laserpitij radice, aut lasere: itidem & brassicæ semen, & è cinere ficulneo lixiuia: conyzæ<sup>a</sup> folia cum pipere, & rubi succus ex aceto. alius resoluenda. Iis qui seruantur, stercorosa, & fluida per sedem egeri consueuerunt. Stomachum, aluumque hordeacea farina ex aqua mulsa perungere oportet.

<sup>a</sup> Meum. αἷμα. i. semen.

Sanguinis tauri uenenata natura.

**N**emo tauri sanguinem clam potandum exhibere potest: nam unusquisque sanæ mentis sanguinem cognoscet. quare, 40  
mea quidem sententia, fieri non potest, ut uenefici eo quenquam decipiant: quippe nisi largius bibatur, & adhuc calens ab ipsis destuens uenis, antea quam concreseat, noxam non infert, aut leuem. Quo fit, ut eos tantum taurino sanguine interire crediderim, qui aut atra bile tentati, aut cacodæmonibus irritati, uel ut aliquod seuum mortis genus ab legibus pro suorum facinorum pœna luenda institutum effugiant, uel ut immedicabiles & grauissimos morborum cruciatus finiant uitam pertasi (quod Plinius lib. XX. cap. XV I I I. fecisse ait epoto opio Licinij Cecinnæ patrem cinem Romanum) mortem sibi uoluntariam consciscunt. Proinde scitè Nicander in alexipharmacis ita scriptum reliquit. Si ex insipientia quispiam atrum tauri sanguinem hauserit, mœrore aded ingemit, ut nimio cruciatu tandem conficiatur. quando cordi appropinquans sanguis ille condensatur, ac in medio alui receptaculo in grumos coagulatur: hinc & meatus spirituum obdurantur, & halitus suffocatur impleto gutture. Atqui tractibus, & singultibus iste afflictus, crebrò humi spuma coinquinatus palpitat. hæc ille. Cæterum si fortè fortuna euenierit, ut quis tauri sanguinem potauerit, & ad eum domestici, quibus factum constet, medicos aduocent, tunc medici ijs uti poterunt remedijs, quorum hic abunde meminit Dioscorides. 50  
Sed quoniam taurinus sanguis menstruum sanguinem mihi in mentem redegit, atque etiam hic nobis occurrit fel pardis, uiperæ, & canis piscis: item cerebrum felis, quem Græci ælurum uocant, cerui extrema cauda, quorundam quadrupedum sudor, & malum denique improbatumq; castoreum, quæ omnia inter lethalia medicamenta annumerantur, cum hæc à Dioscoride in hoc uenenorum censu prætermissa deprehendantur, & nobis propositum sit, singulorum uires maleficas, earumque auxilia describere, hic locus opportunus uisus est, in quo de ijs differeremus, & nostrum institutum, quantum possumus exequeremur.

Sanguinis menstrui ueneni, eiusque curatio.

Sanguis itaque MENSTRVVS mulierum, præsertimq; biliosarum, & facile rixantium potus, aded bibentes effascinat, & inficit, ut lunaticos & amentes efficiat. Id autem detestabilis facinoris quandoque perpetrant malefica ueneficaque mulieres cacodæmonibus ductæ ipsum exhibendo proprijs maritis, uel alijs, quos odio prosequuntur. Huius tamen noxæ succurritur contritis margaritis drachmæ pondere ex melissophylli aqua potis: auxiliatur & tepida balneum. Confert ad hæc (ut Conciliator inquit, si tamen id absque diuinæ legis iniuria fieri possit) ut affecti bilari frequentiq; mulierum confor- 60  
tio latentur, cum eisq; coeant, præcipue cum iuuenibus, quæ rarò nuptias celebrent. Prodest & theriaca drachmæ pondere



dere ex fumarie aqua quotidie pota. Prosumt & uiperi pastilli scrupuli pondere, additis tum margaritis, tum theriaca eodem pondere. Epoto autem PARDI felle excitatur uomitus, cum aloes amarore, os & nares inficiens: post uomitum uniuersum corpus flatuescit, istericorum modo: postremo ea omnia consequuntur incommoda, quae ab assumpto napello, & a uiperarum morfibz eueniunt, cum tam sensum lethiferumq; sit, ut tribus tantum horis potantes perimat, quod si hoc temporis spatio non interficit, prorsus desperandum non fuerit. Expugnatur primum uomitionibus illico excitatis, subinde ijs utique antidotis, quae napello, uel uiperæ morsu infectis opitulantur. Auicenna huius ueneno peculiarem conficit theriacam ex Lemnia terra, & lauri baccarum singulorum drachma una: capreoli coaguli drachmis quatuor: myrrha, & ruta seminis cuiusque semidrachma. quae omnia melle excipit. Hanc iuglandis quantitate exhibet, excitatis deinde uomitionibus, ductisq; demum laborantibus in calida aquae balneum, cui inferbuerint odorata medicamenta. Sed VIPERAE felis adeo perniciosum existit, ut statim animi deliquium adferat: quare rarissime antidotis succurri potest, quod nullum detur ea preparandi spatium. Veruntamen si quid est, quod tam breui temporis momento quicquam opis ferat, id erit quam celerissime excitatus uomitus, epoto prius cocto butyro, igne colliquo: quo uomitiones iterum, atque iterum mouere oportet. Post uomitus nihil salubrius, quam theriaca, & Mithridatis antidotum, moschus, ambarum, & eorum composita medicamenta, quae diamoschum, & diambarum appellantur. Vbi autem animi deliquia perseverant, & corporis uniuersi angustia, uinum quidem offerendum est, aut caporum, & gallinarum carniū succus ex aquae feruentis balneo in uase uitreo distillatus. Huic equidem noxae crediderim magnifice aduersari oleum nostrum de scorpionibus, cuius componendi rationem tradidimus in huius libri praefationis commentatione: itidem & quintam essentiam nostram, quod ictu oculi suis perquam tenuissimis partibus in totum deferatur corpus. Porro fel, quod à CANE pisce eximitur, lethiferum est. quippe quod potum, uel esitatum lentis tantum quantitate, septenis diebus interficiat. Curantur tamen qui hauserint, epoto 20 bubulo butyro cum gentianæ radice, cinnamomo, & leporis coagulo. Prodest & corpus uniuersum odoratis oleis illinire, & uictu tenuissimo uti. Ceterum qui FELIS CEREBRVM in cibis ederint, crebris afficiuntur uertiginibus, fiuntq; subinde stolidi, & amentes. Quibus etsi subueniri possit, id tamen non nisi temporis tractu, & admodum difficulter fieri potest. His danda est Lemnia sphaeragis, & uomitiones inde sunt excitandae, fieriq; id oportet, ter, aut quater in mense. Praestat item auxilium, si quotidie mane sumant agri diamoschi confectioem, tribus uel quatuor horis ante cibum. Quinimo moschus per sese sufficienter auxiliatur: namque ut quidam tradiderunt, moschus tantum huiusce cerebri proprium est antidotum, si dimidij scrupuli pondere ex uino bibatur. Sed illud non est ignorandum, quod non modò Feles deuorato eorum cerebro homines inficere possunt; sed pilis quoque respiratione, & oculorum intuitu. Nam etsi pili omnes imprudenter in cibis sumpti, praefocare possint, anhelitus meatus obstruentes; tamen felium priuatim exitiales censentur. Eorum praeterea spiritus tabifico quodam ueneno infectus deprehenditur. Etenim noui ego quosdam, qui cum felibus adeo delectarentur, ut 30 nunquam sine ipsis dormitum peterent, attracto inde diutius aeris uehiculo eorum spiritu, in tabem, & marasimum incidere. quibus postremo confecti diem suum obierunt. Nec diu est, quod in quodam monachorum cenobio uniuersa periit familia, magno felium numero, & contubernio. Ledunt item suo (ut diximus) oculorum intuitu, adeo ut quidam reperiantur, qui his uisis, aut auditis, pauore quodam illico capiantur, terreanturq; maxime, quod non modò ex eorum ueneno prouenire existimauerim; sed etiam propria eorum natura, qui eos uel intuentur, uel audiunt. quandoquidem ipsa sua natura talem à caelo qualitatem influxam habent, quae nunquam ad propriam mouetur actionem, nisi obijciatur id, quod natura sibi contrarium fuerit. Horum plures in Germania duntaxat uidimus, & quosdam ex ea natione Geritiae commorantes. Quod autem uerum sit id aliunde euenire non posse, quam à congenita qualitate, quae paucis admodum inest, aperte sanè ostenderunt eorum aliqui. Quippe cum huius gentis quidam hyemis tempore in hypocaustum nobiscum cenaturus intrasset, quod plurium amicorum sodalitas conuenerat, mulier quaedam huius uiri naturae conscia, ne is, uiso felis catulo, 40 quem educauerant, iratus discederet, illum in arcula quadam eodem in coenaculo concluderat. Sed quanuis nec uidisset ille, nec audisset catulum, cum pauco post tempore aerem felis halitu infectum inspirasset, irritata statim ea temperamenti qualitate felium inimica, emisso sudore, pallida admodum facie, omnibus sanè admirantibus, tremebundus conclamare cepit, hinc aliquo in angulo latet felis. His autem eadem opem ferre putauerim, quae cerebrum comedentibus remedio esse diximus. Inuenitur etiamnum in CAUDAE CERVI extremis partibus porraceus quidam humor fellea bili admodum similis, qui si forte deuoretur, praesentaneum est uenenum. Adfert enim illico intolerabiles angustias, animi deliquia, & omnia tandem symptomata, quae epotum napellum consequuntur. Succurritur his, ut ceteris, primum uomitionibus, epoto butyro excitatis. Postea dandus smaragdi pulvis ex uino dimidij scrupuli pondere. Quin & pistacia prosunt, & ponticae nuces in cibis largius sumptae. Ad haec uniuersum corpus inungi praestat, oleo è citri semine expresso. Item theriaca proficit ex uino pota duarum drachmarum pondere. Magna quoque infert incommoda quadrupedum quorundam SVDOR 50 praesertim equi, asini, & muli, quanuis etiam ceterorum sit malus. Is igitur potus uiridem tumidamq; reddit faciem: sudorem foetidum in uniuersum excitat corpus, praesertim sub alis. Perturbat praeterea tum uentriculum, tum aluum uniuersam, genitis excitatisq; flatibus in intestinis. Quod si bibatur ex uino delirium facit. His tepidam largius praebendam scribunt, ut concitato inde uomitu puluerulentus sudor reijciatur. Post uomitum confert uinum cum rosaceo potum: item rhabarbarum semidrachmae pondere sumptum, addito fossitij salis momento. tametsi propria huiusce sudoris antidotus ea sit theriaca (ut Auicenna est author) quae ex Lemnia sphaeragide, & lauri baccis conficitur, cuius componendae rationem paulò superius retulimus, de Pardi fele differentes. Venenosum aequè ac lethiferum aiunt esse etiam CASTOREVM, quod iam putredine nigredinem contraxit, uel illud potius, quod è Ponto fuerit allatum. Hoc enim (ut Strabo inquit) uenenosum est propria sui natura. Animaduertant igitur tum seplasiarj, tum medici, cum plurimi usus sit medicamentum, ne malum exhibentes castoreum, aliquem interinant. Quandoquidem non modò furore aguntur, qui hoc medicamentum 60 hauserint; sed etiam intumescens linguam exerunt, atque tam sana febre corripiuntur, ut uno tantum fere die intereant. Aduersus hoc uenenum mirum in modum inuuant uomitiones, quas toties butyro, & hydromelite epotis citare conuenit, quod

Pardi fellis uenenum, eiusq; remedia.

Viperæ fellis uenefica uis, & auxilia.

Canis piscis felis uenenum, & cura.

Felis cerebri maleficium, & remedia.

Caudæ cerui uenenum, & eius curatio.

Sudoris animalium uirus, & remedia.

Castorei uirulentia uis, & curatio.



quod nullum ea, quæ reijciuntur, castorei odorem referant. Post uomitiones conducit diamuron potum, aut limonum, aut citrei mali succus saccharo admistus. Verùm peculiariter huiusce castorei antidotum est coriandri semen tostum, drachmarum duarum pondere sumptum.

Γάλα ἐμπυτιάδην.

LAC INTVS COAGVLATVM.  
CAP. XXVI.

**E**Os, qui coagulatum lac hauserunt, frequens illico strangulatio inuadit, quòd in globulos quosdam lac coalescat. Quibus iuuandis pro antidoto, coagulum ex aceto damus, & bibere sæpius cogimus. Damus & calaminthæ folia arida, item succum: aut laserpitij radicem, aut laser cum posca: 10  
thymumque ex uino, & cum luto suo lixiuiam. Sed nulla falsilago obijciatur: quoniam magis lac coiret, & in caseum densaretur. Neque illos uomere conuenit: siquidem concretum lac sese in gulæ angustias insinuans, strangulat.

Lactis coagula-  
ti confid.  
Quorundā in-  
terpretū error.

**C**Redidere quidam Dioscoridis interpretes, authorem hoc in loco de eo coagulato lacte differere, quo frequenter in ci-  
bis utimur. E quorum numero fuere Ruellius, & Manardus Ferrariensis ea epistola, in qua uniuersam Marcelli  
interpretationem corrigit. Sed ij alioqui uiri eruditissimi, in hoc haud dubiè falluntur, meo iudicio. Siquidem lac ea ra-  
tione coagulatum, nutrit, non autem strangulat, ut omnes in uniuersum homines testari possunt, sed præsertim ij qui in  
montibus degunt, cum Maio, & Iunio mensibus huiusmodi lactis plurimum deuorent. Ideo nil aliud nobis asseren- 20  
dum esse putauerim, quàm quòd de eo tantum lacte intellexerit Dioscorides, quod cum admisto coagulo bibitur, antequàm  
coalescat, ita ut intus, non extrà coagulatum sit. Quo factum est, ut in hoc à Ruellij interpretatione in aliam descueri-  
mus & hìc, & in huius libri præfatione prope calcem. Magis enim Dioscoridis sententiam exprimi censemus, si lac in-  
tus coagulatum, uel (ut Marcellus) lac cui coagulum admistum sit, uertantur uerba illa γάλα ἐμπυτιάδην. Nam quod iam  
coagulatum estur, non magno labore coquitur, ac digeritur, transitque in nutrimentum. Illud uerò, quod ubi coagulum  
ei admistum sit, subinde hauritur, priusquàm coalescat, cum aliquantisper in uentriculo resederit, ni admisti coaguli illico  
inibi concrescit, fitque concoctrici facultati adeò contumax, ut superato caloris robore strangulet, non secus ac taurinus  
sanguis. Proinde asserit Dioscorides, tauri sanguinem minimè suffocare, nisi recens calidusque è ingulati tauri uenis de-  
fluxus bibatur, antequàm concrescat. quandoquidem is non enecat aliqua propria ueneni facultate, sed concretionem tan-  
tàm, quam in uentriculo consequitur. Id quod euidentissimum est in epoto lacte, cui admistum sit coagulum: aut in eo quo 30  
que, quod sine coagulo bibitur, & per se alijs de causis in uentriculo coalescit. Euenit enim quandoque hoc, cum lac bibitum  
crassius fuerit, & uentriculi, & iecoris temperatura calida, & sicca nimis. Nam ingens horum uiscerum tum caliditas,  
tum siccitas, consumpta breui lactis humiditate, reliquum, quod crassum est, faciliè cogit, & conspissat. Quinetiam illud  
idem ingenti fit frigiditate: nimirum expresso ab ea, quod tenuium est partium, reliquum, crassioris substantiæ faciliè con-  
gelascit, haud secus quàm de glacie, & nunc fieri libro quarto meteororum tradidit Aristoteles. Quamobrem est Galeni  
consilium libro tertio de alimentorum facultatibus, ut nemo lac potaturus ipsum bibat, nisi mellis, aut salis tantillum prius  
admisceat, ne in uentriculo concrescat. Sed non propterea mirari licet, quòd Dioscorides scripserit, lac concretum in uen-  
triculo habentibus nihil salis salis inesse offerendum. Quippe quemadmodum coagulum primò lac coagulat, contrarium-  
que deinde efficit, si iam concreto lacti superaaspergatur; ita sal prius lacti commistum, id concrescere prohibet, mox con-  
trarium effectum præbet, si iam concreto aspergatur. recens enim caseus sale respersus, illico duritiem contrahit. Sed iam 40  
ad curationem accedamus. Eadem autem erit lactis in uentriculo coagulati curandi ratio, quæ sanguinis tauri, quando ijs  
tantum sit utendum medicamentis, quæ suapte natura concreta liquant, & discutunt. Qua in re auxilium præstant ipsa  
coagula, acetum, præsertimque scillinum, lixiuium, & ea omnia, quæ incidunt, & disgregant. Porro illud non præte-  
reundum esse arbitror, quòd ubi in hoc capite legitur καὶ τὴν πυλοποιτικὴν κοιλίαν, id est, & figlinam lixiuiam, non ut uertit  
Ruellius, & cum luto suo lixiuiam, Gesnerus in primo suo de animalibus tomo, de tauro agens, legendum rectius putat  
καὶ τὴν πυλοποιτικὴν κοιλίαν, hoc est, & pilopæorum lixiuiam: reprehenditque in hoc Cornarium, quòd putauerit figulos ad lu-  
tum lauandum sibi lixiuiam conficere. Sed mihi, ut ingenuè dicam, magis placet Gesneri, quàm Cornarij opinio. Siqui-  
dem cum figlinum lutum nunquam lixiuia lauari aut parari audierim, uiderim, aut legerim, ueritati consonum non uide-  
tur, ut de figlina lixiuia intellexerit Dioscorides: sed de ea potius, qua ad lanam expurgandam, ut insecturæ magis idonea  
reddatur, utuntur pilopæi, hi sunt, qui pileos conficiunt. Eorum nanque lixiuia, quòd è combusta uini fece plerumq; fiat, 50  
ea quæ ad caput capillosque ablucendos communiter paratur, acrior, fortiorque efficitur: & proinde ad lac dissoluendum in  
uentriculo coagulatum, est longè ualentior. Error præterea facilis esse potuit librariorum, ex unius duntaxat literæ ua-  
riatione, & pro scribentium. πηλός enim per scriptum, lutum significat, unde πηλοπλάθων, & πηλοῦργον aliqui figulum inter-  
pretantur, πηλοποιός autem per, artifex est, qui pileos ex lana conficit. Hac itaque ratione putandum fuerit, πηλοποιικὴν,  
non autem πυλοποιτικὴν in Dioscoride hoc loco esse legendum. Caterum Fuchsius in suis doctissimis annotationibus in  
Nicolauum Myrepsicum ea sectione, in qua de unguentis tractat, capite XXVI I I I. nil aliud hanc lixiuiam esse putat, quàm  
aquam quæ lutum lauerit, uel per lutum transierit, non autem cum cinere & calce factam. Sed cum figlinum lutum potius  
adstringat, contrahatque, quàm laxet, ac digerat, nesciuerim profectò, qua ratione is eam lixiuiam è tali luto confectam, ijs  
potandam daret, quibus lac in uentriculo concreuisset.

Lactis in uen-  
triculo coagu-  
lati curatio.  
Diosc. lectio  
castigata.



Αἰσάργυρος.

## ARGENTI SPVMA.

## CAP. XXVII.

**S**puma argenti pota, stomacho, uentri, & interaneis grauitatem cum magnis torminibus adfert, & nonnunquam pondere suo intestina uulnerat, urinamque supprimit: corpus intumet, plumbeumque deformitatem concipit. Quibus subuenit secundum uomitionem, potum syluestris hormini semen, myrrhæ drachmæ octo, absinthium, hyssopum, apij semen, aut piper, aut ligustri flos ex uino: aridum paluinbis finum, cum nardo & uino.

- 10** **P**ota argenti spuma, cuius historiam libro quinto tradidimus, lethifera (ut Dioscorides inquit) adfert incommoda. Sed præter hæc Actio, & Auicenna authoribus, alia etiam eueniunt mala. nempe compaginum, & articulorum incendium, seu ardor: alui suppressio, quauis quandoque ex accidenti alui ipsa deiciatur: sermo item præpeditur, & sedis intestinum prominet: postremò inualecente malo ægri suffocati moriuntur. Nicandro uerò in alexipharmacis authore, ijs qui argenti spumam sumpserint, alui molestia accedit: quin & flatus sese reuoluentes per medium uentrem, & iuxta umbilicum murmurant, instar torminum curatu difficiliorum, quæ hominem affligant duris cum cruciatibus impetentes. Nec iam urinae eiciendæ patet exitus: membra totius passim corporis ardent, planeque iam plumbeum, seu liuidum colorem induerunt. hæc ille. Ceterum illud animaduertendum est, quod ubi in hoc capite legitur, dandam esse myrrham octo drachmarum pondere, non deest suspicio, quin ea lectio sit deprauata, quod hæc myrrhæ nimia uideatur esse quantitas. Auget suspicionem Nicander, qui duos tantum myrrhæ obolos exhibet Aetius, Auicenna uerò tres drachmas non excedit.
- 20** Curatio in uniuersum fit citatis primùm uomitibus, et infusis deinde clysmatibus (ut Conciliator tradit) ex hydromelite, galinarum, & anatum adipe. Post hæc prodest amygdalinum oleum potum è dulcibus nucibus expressum. Conferunt item carica in cibus sumptæ: præterea uentriculum apij succo, & aluum butyro illinire utile est. Proprium uerò huiusce ueneni antidotum (ut idem ait) est lathyrus semen duarum drachmarum pondere potum. Veruntamen cum hoc facultatis admodum deiectionis sit medicamentum, drachmam ego non excederem. Eadem quoque infert mala PLUMBI SCOBIS tenuissimè contrita, & ijsdem pariter curatur medicamentis. Siquidem argenti spuma nil aliud est, quàm plumbum argenti, aut æris recremento commistum. Nec deleteria ui uacant (ut author est Auicenna) FERRI tum scobis, tum squama, tum recrementum. tametsi omnia hæc prius diutius aceto macerata nulla prorsus molestia in medicum ueniant usum, denturque potanda dysentericis, mulieribus uteri defluxione tentatis, & in eclegmate ad lienis infarctus, itemque ad enterocelas. Sed de his uel non infrenatis, uel plusquàm par sit sumptis, fortasse intelligit Auicenna. Itaque excitatur ab his intestinorum cruciatus, oris & linguæ scabrities, aestuatio uniuersi corporis, capitis dolor, marasmus, & membrorum omnium arefactio. Succurritur noxæ potu lactis recenter mulsi, ac subinde datis aluum ualenter soluentibus medicamentis. secundum quæ butyrum tandiu potandum dare oportet, donec intestinorum dolores amoueantur. Hæc dum fiunt, perfundatur eorum caput oleo rosaceo, uiolaceo, & è nymphææ floribus parato. Tollitur deinde adueniens marasmi intemperies, & corporis uniuersi arefactio, demersis in balneo laborantibus, in quo testudines, ranæ, & maluæ folia inferbuerint: quinetiam clysteribus ex pedum hædorum iure, aut althææ radicum decocto: item butyro largius in cibus sumpto, & epotis pinguium carniū iuribus. Sed (ut idem Auicenna scribit) proprium huiusce ferrei pharmaci antidotum, est lapis magnes drachmæ pondere potus, ex mercurialis, uel betæ succo. Veruntamen hoc haudquaquam fieri posse uidetur absque manifesto sumentium discrimine. quandoquidem etsi magnes suapte natura ferrum trahat; non tamen affirmauerim, quod hanc ob causam eius quoque destruat facultates, & impediat noxam, sed potius quod eam augeat crediderim. Quippe cum
- 40** is ferrum ad se traxerit, id sanè diutius in uentriculo retinebit, ex quo noxa fouebitur. Adde præterea, quod cum & ipse MAGNES deleteria sit facultatis, aded ut eos, qui hauserint, lunaticos, & melancholicos efficiat, eum haudquaquam ore sumendum esse duxerim. His itaque, qui Magnetem sumpserint, commendant quidam auri tenuissimam scobem ex uino potam, & smaragdorum ramenta eodem pondere. Laudant etiam clysteres ex lacte, & dulcium amygdalarum oleo infusos. Sed ceteris præferunt smaragdum ter nouem diebus potum, tribus semper intermissis diebus. Lethifera & non parum formidanda est etiam AERIS SQVAMAE uis. Ea siquidem pota, intolerabiles alui defluxiones mouet, aut noxias uomitiones concitat, obortis inde molestissimis alui, & uentriculi punccionibus. His auxiliantur citatæ primùm uomitiones: deinde ægri in balneum mittendi sunt, in quo hircorum conferbuerint capita, aut ingens cochlearum numerus. Prodest & menthæ succus potui datus: insuper aluum, & uentriculum calido rosaceo perungere expedit. Verum ad hoc præ ceteris pollent acori radices trium drachmarum pondere potæ, aut earum succi tantundem. Sed nobis acori succum dare perdifficile fuerit, cum legitimum in nostris non proueniat regionibus, nec nisi siccum afferatur. Lituani tamen, & Tartari eo abundant, ut superius libro primo prodidimus.

Spuma argenti mala.

Spumæ argenti curatio.

Plumbi scobis noxa, &amp; curatio.

Ferri scobis, squamæ, &amp; recrementi noxa, &amp; cura.

Magnetis uenena uis, &amp; auxilia.

Squamæ æris lethifera uis, &amp; remedia.

Αἰσάργυρος.

## ARGENTVM VIVVM.

## CAP. XXVIII.

**A**rgentum uiuum potum eadem quæ spuma argenti infert, eisdemque utendum auxiliis. Lac copiosè potum auxiliari constat: sed postea euomant, qui hauserunt.

- V**eram omnino & exquisitam argenti uiui cognitionem non habuisse Dioscoridem & Galenum, illud maximo indicio esse uidetur, quod hic paucis, ille uerò perplexè eius historiam, & facultates tractauerit. Hoc, ut in præfationis huiusce uoluminis commentario tradidimus, interimit, si largius bibatur, excessu summè frigido & humido. Putrefacit enim hoc suo experante temperamento innatum cordis humorem, ac subinde cogelat sanguinem, uitales spiritus, & ipsam denique

Argenti uiui pernicialis natura.



nique cordis substantiam. quandoquidem id medicis experientia compertum est, ut Conciliator testatum reliquit. Nam cum seplasiarius quidam ardentissima febre correptus, siti intolerabili vexaretur, & delirio oberrans in pharmacopolium descendisset, ut aliquid ad potandum inueniret, fortè fortuna in argenti uiui uas incidit, multumque ex eo potauit, aquæ fortasse uice: postea statim in suum cubiculum se recepit, ubi paucis post horis congelatus interiit. At cum eius domestici sub cadauere magnam argenti uiui quantitatem inuenissent, iam per sedem egressi, aduocarunt medicos, ut eius rei, quam miraculum existimabant, diligenter causam inuestigarent. Ii statim ex pharmacopolio argenti uiui uas adferri iusserunt, quod ubi ferè uacuum reperissent, rem uti se habuerat deprehenderunt: auxitque fidem, quod euiscerato homine, adhuc argenti uiui libram in eius uentriculo inuenierunt: quin & sanguinem circa cor concretum. Quo argumento palàm fit, magno admodum recessu frigidum esse argentum uiuum. Verùm enim uero in eius curatione illud inquirendum est, an purum sit quod potum fuerit, an salina alioue liquore extinctum, aut acerrima aqua, qua chymiste utuntur, aut per se tantum precipitatum, aut unà cum arsenico, uel chalcantio sublimatum. cum enim aliud alio perniciosius habeatur, proprium quodlibet exigit remedium. Pernicialius est sublimatum: secundum hoc precipitatum: proximè sequitur quod salina, aut aliquo liquore fuerit extinctum: minus uerò ceteris nocet, quod purum, uiuumque fuerit: utpote cum fluidum admodum sit, & ponderosum, non difficulter clysteribus extrahitur. Id quod ceteris generibus non euenit, quæ cum uentriculo inhereant, illum facillè erodunt, & exulcerant. Argento uiuo puro, aut extincto, aut precipitato epotis, eadem consequuntur symptomata, quæ argenti spuma pota insert, sed cum magno anhelitus fœtore, quem & ij respiciunt, qui Gallica lue affecti eo illinuntur. Quod maximum præbet indicium, quod sua exuperante humiditate, omnes humores, qui uentriculo aliisque circumstantibus partibus hæserint, computrescere faciat. Ceterum epoto sublimato, illico lingua, & fauces non aliter exasperantur, quàm si quis immaturorum sorborum succum haussisset. Quod sanè incommodum nullo lenientium gargarizatu, nisi difficilè, & longo tempore tolli potest. Id enim quàm primum in uentriculum descenderit, ei pertinaciter inhaeret. qua re statim erodit, & exulcerat: tum inextinguibilem sitim excitat, & inexplicabilem angustiam inducit. His succedit linguae tumor, animi deliquium, urinae suppressio, anhelitus difficultas, & uentriculi, & intestinorum tormina, tam uehementi erosione, ut nisi confestim succurratur, pereant affecti, erosio, perforatisque uentriculo, & intestinis. Purum curatur (ut Dioscorides, Aetius, & Paulus memoria prodidere) auxilijs, quibus argenti spuma: nam nisi copiosius ebibatur, non interficit, quod ob sui tum pondus, tum fluxilem substantiam facillè per inferna secedat, nulla in uentriculo, & intestinis protracta mora. Ex quo nil mirum, quod scripserit Auicenna, non deesse qui bibant argentum uiuum, & nullam inde sentiant noxam, quod facillè labatur è corpore, dummodo qui hauserint, continuè huc atque illuc deambulent. Goritientes mulieres egre parturientibus ultimo remedio, argentum uiuum potandum præbent, scrupuli pondere. Nec desunt qui ad interimendas alui tincas, pueris etiam propinent, ad duorum granorum milij quantitatem, citra nullam molestiam. In aliorum autem curatione alia requiruntur remedia, nempe clysteres, uomitiones, pingua in potu sumpta: & ut in uniuersum dicam, his opem ferunt omnia medicamenta, quæ uenenis erodentibus conueniunt, quorum latius superius meminimus in cantharidum curatione, ad quam breuitatis studio lectorem reijcimus: nanque ijs efficaciora non plura hætenus nobis comperta sunt. Nec alijs utendum est remedijs, ubi quis cinnabarin sumpsisset.

Argenti uiui  
supti curatio.

Τίταρος, σάνδαρχη, & αὐριγενὴν.

MENTVM.

CALX, SANDRACHA, AVRIPIG-  
CAP. XXIX.

**C**Alx, sandaracha, & auripigmentum, pota aluum, & intestina cum uehementi erosione excruciant. Præbenda cuncta, quæ suo admistu illorum acrimoniam hebetant, ac soluunt, & facilem lubricamque aluum reddunt, cuiusmodi ibisci, & malux succus est: natura enim utrique perlubrica. Dandum decoctum seminis lini, uel semen tragi herbæ, uel oryzae, lacque cum aqua mulsâ copiosum, iura pingua, & boni succi.

Calcis, sandarachæ, & auripigmenti uenena uis, & curatio.

Arsenici sublimati, & aliorum quorundam uenenorum.

Arsenici sublimati curatio.

**N**on modò Calx, Sandaracha, & Auripigmentum, quorum historiam superiore libro tradidimus, hausta uehementissimos uentriculi, & intestinorum cruciatus, & erosiones excitant, ut Dioscorides inquit, sed etiam sitim inextinguibilem, faucium, & gulæ asperitatem, tussim, spirandi difficultatem, urinae suppressionem, & dysenteriam. Ceterum hæc omnia adiuvantur (ut scitè docet Dioscorides) pinguibus acrimoniam obtundentibus, & potionibus lenientibus, aluumque lubricam reddentibus, tum etiam cremoribus, atque seminum quorundam spissamentis, ut in cantharidum curatione latius, diffusiusque prodidimus. quandoquidem medicamentorum omnium erodentium curatio à cantharidum curatione non differt: neque ijs sine ualentiora nobis sese offerunt remedia. Quare ex eo loco illa medicamenta petenda erunt ijs, quibus usui futura sunt. Eosdem quoque effectus malos, & noxios præbent ARSENICVM sublimatum, Aerugo, & quod officina Risagallum appellant: quin & Saponis lixiuium, quod uulgò uocant Itali la maestra, & Aqua ea omnium acerrima, qua aurifices, ac chymiste aurum ab argento separant. Sed aquæ huius, & lixiuij difficilis est cura, quod illico in totum diffundantur corpus. Vniuersalis tamen curandi ratio eadem erit, quæ calcis, & auripigmenti: tamen si alterum altero sit uehementius, & erodentius. Qui autem priuatim Arsenicum sublimatum hauserunt, eos frequenter uomere oportet, potu semper prius butyro, aut per se tantum, aut addito rapi seminis decocto. Prosunt his & clysteres ex pingui iure, aut ptisanæ alicuius cremore, aut spissamenti ex psyllij, malua, & cydoniorum semine factis. Auxiliatur amygdalinum oleum, & ius pinguium galinarum in cibis sumptum. In præstantissimum uerò antidotum censetur fossile crystallum, in tenuissimum puluerem contritum drachmæ pondere, ex dulci amygdalino oleo potum. Sed antidotum omnium præstantissimum contra mortiferam Arsenici uim, est puluis Serenissimi Principis mei Ferdinandi Archiducis Austriae, quo Praga seruatus est quidam suspendio damnatus, cui pulueris huius experiundi gratia, Arsenicum datum est in potione drachmarum duarum pondere. Siquidè cū is post



post quartam ab epoto ueneno horam, liuidus totus adeo uiribus destitutus decumberet, ut iam iam moribundus strangularetur, oblatu est illi puluis ex albo meraco. Quo factum est, ut etsi in conflictu nulla fere recuperanda uita spes habere tur, uicit tamen natura hoc antidoto ualidior ac uinacior reddita, et ueneni immanitatem superauit, adeo ut is sequenti die liber euaserit, & letus coram omnibus apparuerit. Eodem quoque puluere alij à me seruati sunt, quinetiam ab alijs, qui antidotum à me receperunt. Franciscus Calzolarius myropola Veronensis amicus intimus meus, hoc anno eodem antidoto à me accepto duos homines Veronæ in carcere detentos, qui uenenum in pisce quodam dono missum uorauerant, post octauam diem à ueneno accepto liberauit, præter medicorum sententiam, qui symptomatum immanitatem cernentes, illos mino morituros censebant. Nec quidem ab re, cum alij duo, qui illis commensales in carceribus erant, eodem die mortui sint, quod uenenum habuerint, qui sui curationem suscepisset. Huiusce historie etiam assertores habeo Magnificos viros, patritios Venetos, Nicolaum Quirinum, & Hieronymum Marcellum, quorum hic Capitaneum, (ut dicunt) ille Præto rem Veronæ gerebant, ut ex publicis eorundem scriptis, quæ apud me sunt, quisquis certior fieri potest. His accessit Clarissimi Medici Antonij Capriani Mantuani testimonium, qui Tridentini Concilij aliquot annis Physicum egit magna cum laude. Næ cum is, tunc temporis, quo hæc euenerunt, Veronæ se reperiret; accersitus à Reuerendissimo Cardinali Nauagerio, admirandas huiusce pulueris aduersus uenena uires, ad Excellentissimum Philippum filium suum Reuerendissimi Archiepiscopi Pragensis Medicum, & historiam omnem descripsit, & ut me rogaret addidit ut eundem puluerem illi transmitterem. Sed & id mirum admodum uideri debet, quod hic puluis non solum haustus, sed etiam illitus demorsos, iēfosque à ueneno-  
 10 tritis animalibus seruat, & sanat, eo è rosarum aqua epithematis modo sub sinistro ubere, & super affecto loco illito. Iacobus Antonius Cortusus Patritius Patavinus, hoc puluere à me accepto, quendam Ciuem, & uicinum suum à Scorpione magno iēti, iam animi deliquio detentum, breui admodum tempore reuocauit ad uitam. Quinetiam eadem seruata ratione  
 20 proprium suum seruauit Aurigam à serpente uenenofo demorsum. Porro AERUGO, præter alia eius mala antè dicta, adeo spirandi meatus occludit, ut magno impetu suffocet affectos. Succurritur noxæ crebris cum butyro, & calida excitatis uomitibus, ut in arsenico, & infusis subinde clysteribus ex asinino lacte, & dulci amygdalino oleo. Prodest & Lemnia sphaeragis drachmæ pondere ex uino albo pota. Præstat item in olei balneum laborantes ad uentriculum usque demittere. Sed proprium huiusce pharmaci antidotum (ut ait Conciliator) est, ut qui hauserint, bibant ex uino corallia rubra in tenuem puluerem contrita senorum scrupulorum pondere. Caterum RISAGALLO uulgò dicto, quod quidam Realgal appel-  
 30 lant, cum maximè extremeque siccet, & nervos contrahat, non alia conuenit curatio, quam quæ argento uiuo, & arsenico sublimatis, & arugini adhibetur. quanquam priuatim non obscure iuuat uniuersum corpus dulci amygdalino illinire, & uiolaceo iulapio, & ptisana hordeacea sitim extinguere. Proficit & pinorum nucleorum oleum, aut è magnis nucibus, quæ ex India aduehuntur, expressum, semilibra pondere potum. In summa ea omnia efficaciter adhibentur, quæ canthari-  
 30 dibus conferre diximus.

Aeruginis re-  
media.Risagalli cura-  
tio.

Λαγώς θαλάσσιος.

## LEPVS MARINVS.

## CAP. XXX.

40 **Q**ui leporè m marinum biberunt, piscium uirus olent: procedente tempore alius dolore afficitur, & urina sistitur: & si quando eam reddere contingat, purpureum colorem referet. omne piscis genus auersantur, & odio habent. foetido, ac graui sudore manant: biliosus uomitus, interdum sanguini promiscuus, subsequitur. His dandum lac asinum, uel passum continuè, aut radice maluæ foliorumque decoctum, aut trita cyclamini radix cum uino, aut ueratri nigri, aut scamonijsucci drachma, cum aqua malsa, punicique mali acinis. Cedria contrita cum uino efficax est: anserinus sanguis, ut  
 40 tepebit, potus. Sed cum pisces omnes respuant, aspernenturque, solis fluuiatilibus cancris uesci possunt, bibuntque eos admisto uino, adiuti que ab his percoquunt. cumque appetere & comesse pisces coeperint, suæ salutis indicium habent.

50 **D**iximus de Lepore marino libro secundo, de quo ita scribit Nicander in alexipharmacis. Sin marini leporis male perdentis potionem deprehenderit, perniciem afferentem, odorem eius senties, qualis est squamarum, & piscium purgamenti. Porro gustus, & sapor eius piscosus est, qualis putrefactorum piscium esse solet: uel cum nondum ablutorum squame polluant corpus. Sequitur huiusce potionem uiridis fellis suffusio, cum obtenebratione uisus: & caro paulatim in homine contabescit. Accedit his ciborum omnium abominatio, malus habitus, & talorum ardor: oculi in concauum occultantur, & genæ ac maxilla florido colore rubent. Urina ægerrimè redditur: quæ tametsi reddatur, purpurea apparet, & plus æquo sanguinea. Ad hæc si pisces ægris offerantur, eos illico nauseabundi execrantur. hæc ille. Cui subscribunt Aetius, & Auicenna, qui præter relata indicia, alia adhuc lepori marino epoto assignant, his uerbis. Marinus lepus adeo ietherum inducit, ut totius corporis habitus croceo admodum colore inficiatur. Postea facies liuens intumescit, pedum plantæ incenduntur, adest spirandi difficultas, pectoris & pulmonis angustia, rufescuntque oculi. Debinc tussis emergit sicca, sputus cruentus, renum dolor, uiriliumque inflammatio, adeo ut perpauci euadant, qui non labantur in tabem. Quare Galenus libro de theriaca ad Pisonem, proprium marini leporis esse ait, ut pulmonem exulceret, & erodat. Succurritur noxæ (ut Dioscorides inquit) asinino lacte ex passo poto, & maluæ decocto. Neque id aliam ob causam, ut Aetius declarat, quam ad eliciendum uomitum, & ueneni acuitatem retundendam, quemadmodum elleborum, cyclaminum, & scammonium exhibet, partim ad citandas uomitiones, partim ad aluum deiciendam. Cætera uerò, ut incommodis subueniatur, quæ internis infert particulis. Præfertur quibusdam aduersus hoc malum humanus sanguis calens è uenis potus: humanum item lac, ab ipsis uerbis exultum, & uulpis caro inassata: quin & theriaca diateseron tribus diebus pota.

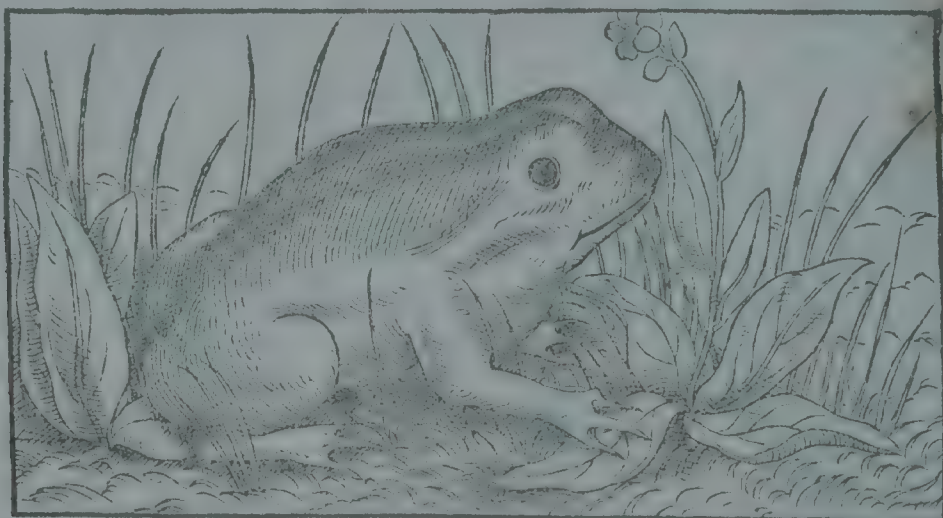
Leporis mari-  
ni ueneni si-  
gna.



Φρύγες, καὶ βάλανος ἑλκός.

## RVBETA, ET PALVSTRIS RANA.

**R**ubeta, aut rana palustris assumpta tumores ciet: pallor corpus uehementer decolorat, ut planè buxum spectetur: spirandi difficultas torquet: & grauis halitus oris, singultusque, inuita interdum genituræ profusio consequitur. Adiuuantur secundum uomitionem multo meri potu, & arundinis radicis binis drachmis, aut cyperi totidem. Breuiter, cogendi sunt, ut uehementi ambulationi & cursui se credant, ob torporem, quo corripiuntur. quinetiam quotidie lauandi sunt.



Rubetæ, palu-  
strisque ranæ  
uenenum.

**R**ubetæ Ranæ, quam quidam bufonem uocant, diuersa reperiuntur genera. Terrestris tamen, quæ Græcis phrynos dicitur, Latinis uerò rubetæ, quod in frutetis & sepibus inter rubos degat, nocentior, magisque lethifera est, quàm quæ in paludibus, & aquosis scrobibus uiuit (id quod non rectè, meo iudicio, intellexit Aloysius Mundella Brixianus octa-  
ua sui uoluminis epistola.) tantoque magis noxia, lethiferaque fuerit terrestris, quantò in opacioribus, frigidioribusque lo-  
cis uitam duxerit. Quamobrem in hoc genere eæ omnium pessima creduntur, quæ in umbrosis conuallium syluis, & in ba-  
rundinetis morantur. Adultæ crassa tenacique conteguntur cuti, aded ut acutissimo palo quandoque difficilè à rusticis, qui  
ita eas interficere solent, perfodantur. Hæ cum circumnascentes herbas, siue aliquod depascens animal, ueneno inficere  
uolunt, contrahunt sese in tumorem, ut uenenum per urinam longius ciaculentur in plantas, & circumstantes quadrupedes.  
Quare admirari non licet, si nonnunquam repentiè interimant homines, qui fraga, fungos, aliasque plantas harum ueneno  
infectas inscijs deuorauerint. Quippe quod non modò ueneni mistu hæc omnia inficiunt; sed etiam salina ea sæpius con-  
spuunt: quæ sanè non minus mortifera est, quàm napellus. quinetiam earum sanguis uipereo scattet ueneno. Proinde mi-  
rum non est, si in puluerem potæ mortifera inserunt incommoda, quemadmodum & morsu. Nam etsi dentibus careant;  
tamen compressa scabris gingiuis particula, & subinde ingressa per cutis spiracula salina, demorsos uenenant, ut in præsa-  
tionis huiusce libri commentario tradidimus. Sicca & in puluerem potæ, ut Auicenna refert, præter mala quæ à Dio-  
scoride redduntur, saucium, & gutturis tum inflammationem, tum siccitatem excitant: item oculorum caliginem, uer-  
tigines, conuulsiones, dysenteriam, fastidium, uomitus, animi deliquium, delirium, amentiam, & plerunque edentulos fa-  
ciunt homines, quanuis euadant, qui hauserint. Nec minora etiam pericula adferunt fructus, & herba earum ueneno  
infecta, & epotus earundem sanguis. Curantur ijs malis affecti theriaca, uel Mithridatis antidoto tribus continuis die-  
bus ex uino potis. Idem præstat testudinis marinæ sanguis, additis cumino, leporis coagulo, & uino. Datur potanda præ-  
sentaneo remedio quinta essentia nostra theriacalis. Quin & oleum nostrum de scorpionibus exterius commodè inungitur.  
Præfert Conciliator smaragdi puluerem ex uino potum scrupuli pondere, cum eo tamen, ut subinde intret æger nudus in  
mulum, recenter exenteratum, inibi que conclusus moretur, donec deseruescat cadauer, totiesque sic exenteratum mulum  
aut equum, si mulus non adsit, permutet, donec effuso diutius sudore cedat noxa. Aetius mulis, & equis parcens, in cliba-  
no, quantum tolerari possit, calidissimo affectos, uel alio in loco arte calefacto detinendos ad sudandum iubet, quemadmo-  
dum curantur aqua inter cutem laborantes. Quorum medicamenta curatioque, ut Auicenna est author, hoc in negotio  
non parum conueniunt. Proinde prodest ijs maximè rhabarbarum, diacurcumæ, & dialaccæ confectio: tametsi Concilia-  
tor lapidem his omnibus præferat, qui in earum capite reperiri solet.

Ranæ malefi-  
ce signa, & cu-  
ratio.

Βάλλα.

## HIRVDO.

## CAP. XXXII.

**D**euorata cum aqua hirudines, si ori uentriculi adhærent, tractione partium, nonnullam suctionis imaginem præbent: eo enim argumento hausta hirudo deprehenditur. Has muria forbitio-  
ne excutit, & Cyrenæicus succus, aut lalerpitij folia, aut betæ, cum aceto, aut pota niuis glebula,  
cum posca. nitrum ex aqua gargarizatur, aut atramentum sutorium aceto dilutum. Si faucibus hæ-  
reant, in aquam calidam ingresses, aqua frigida ore contineatur, & ad eam hirudines exilient.

Hirudines



**H**irudines raro in alijs aquis inueniuntur, quàm in palustribus, lacustribus, & stagnantibus: quandoquidem in probatissimis fontibus, & arenosis, & saxosis fluuijs non nisi rarissime uiuunt, cum suapte natura cæno, ac limo delectentur. Quamobrem caueant, qui palustres, uel stagnantes aquas bibunt, ne hirudines simul ingerant, quemadmodum inexpertis uiatoribus nonnunquam euenit. nanque aestatis tempore calore, & siti defatigati, dum aquam, cuiusque in itinere obuiauerint, auidè potant, sæpe imprudenter hirudines hauriunt. Quo fit, ut subinde non modo sibi sanguinem exugiant (ut tradidit Dioscorides;) sed etiam (ut Auicenna inquit) cruenta expuant, ac præ timore melancholici fiant. Verùm anteaquàm aliquod offeratur medicamentum, inuestigandum est, an animal ori uentriculi, angulæ adhæserit, an ipsis faucibus. Id quod facillè intelligi potest ex eorum, qui hirudines hauerint, relatione: quoniam ubi suctionem sentiunt, nimirum ibi hirudinem fixam esse significatur. Quòd si ori uentriculi affixa fuerit, auxilium præstat muria leniter epota, fetida item laserpiij lacryma, quin & lixiuum cum sale & aceto, aut raphani domestici succus cum aceto, aut oleum crudum haustum, quod per se tantum hæc interficit animalia. conferunt insuper ea omnia, quæ alui tineas, & lumbricos necant. Si uerò guttur medium ab hirudine obsideatur, proderit acre lixiuum gargarizare, aut aquam, in qua alumen cum aceto inferbuerint, uel calcanthum, aut muriam cum lixiuo, aceto, & sinapi simul commistis. Sed si ea faucium ambitui hæreat, opem mirificam feret (ut Dioscorides docet) calidæ balneum, aqua frigida in ore contenta. Siquidem hirudo ab aquæ calore propulsata, ad frigidam in ore contentam decurrens, facillè unà cum ipsa aqua expuetur. Interdum contingit, quòd statim sub linguae radicibus, uel in primis faucium partibus adhærescit, ita ut depressa lingua uideri possit: tunc rostratis forcipibus facillè extrahi poterit, uel quouis alio instrumento, quod cuique in promptu fuerit.

Hirudinum de uoratarum notitia.

Hirudinum curatio.

Εἰς ἄλλοις ἀνδρὶς, θάψια, ἐλάτεριον, ἀγαρικὸν μέλαν.

VERATRVM ALBVM, THAP-

PSIA, ELATERIVM, AGARICVM NIGRVM.

CAP. XXXIII.

**P**rouidendum etiam ijs, quæ etsi ferendi auxilij gratia tradantur; non minora tamen cæteris uenis pericula sæpius adferunt. Qualia sunt album ueratrum, thapsia, elaterium, agaricum nigrum: siquidem ea strangulatus concitant, aut immodicas deiectiones mouent. Quibus ea medentur, quæ in fungorum mentione, & similibus retulimus. Nimios autem deiectionum impetus, medicamentis, quæ excrementa supprimunt, coercemus. Neque negligenda quæ parum quidem nocere uidentur, interim uerò uitam in discrimina agunt. Quo in numero sunt syluestris ruta, gith, nouæ glacies, pappi recentes: flores autem sunt eius spinæ quæ cactos dicitur. Eos qui sumpserint, sola uomitio recreat.

**E**xtant quàm plurimi Dioscoridis codices, in quibus caput hoc de Veratro albo, Thapsia, Elaterio, & Agarico nigro, à præcedenti capite seiunctum non legitur. Verùm cum antiquissimus manu scriptus codex, hæc proprio, & peculiari capiti dicauerit, uideaturq; absurdum de his differuisse Dioscoridem unà cum hirudinibus, cum quibus nullam habent cognationem, neque iisdem curantur remedijs, non temerè facturos duximus, si illa à nobis seorsum proprio capite ab hirudinibus distincto, tractarentur. Sciendum itaque est, quòd cum hæcenus scripsisset Dioscorides omnium uenenorum indicia, quæ pota, uel deuorata, homines necant, uel saltem ægros efficiunt, quin & uniuersalia & particularia antidota tradidisset, quibus illorum uis frangi, ac destrui possit, cum præterea sciret aliqua in medicum usum haberi medicamenta aluum ducentia, quæ simpliciter pota, & nullis antidotis infrenata, uel maiori mensura, uel pondere, quàm par sit sumpta, non minus homines interimunt, quàm quæ propriè uenena uocantur, medicos illud hoc loco admonere uoluit, quòd in propinandis hisce medicamentis minimè cecutiant, sed in hoc omne suum studium, omnemq; diligentiam impendant. Verùm quauis, inter ea omnia, quæ in medicum usum ueniunt, paucorum tantum meminere, nempe thapsiæ, albi ueratri, elaterij, & agarici; non tamen ob id fuerit insimulandus, quòd nescierit præter hæc, alia plura esse medicamenta, quæ noxam inferre possunt, aut maiorem quàm illa, aut æqualem. Quippe quòd illi satis uisum sit, si tantum horum exemplo imperitos medicos discrimen, noxamq; docuisset, quæ omnia in uniuersum medicamenta aluum cum labore ducentia plerumque sumentibus adferunt, cum (ut modò diximus) uel largius quàm deceat, uel suis antidotis exuta sumuntur. Sed ut harum rerum studiofis in omnibus, quantum possumus, satisfaciamus, præter ea quæ à Dioscoride tradita sunt, nos alia quoque plura addere decreuimus, quibus quotidie passim utuntur medici. Cuiusmodi sunt cyclaminus, ueratrum nigrum, euphorbium, turpetum, tithymali omne genus, scammonium, colocynthis, bryonia, lathyrus, ricinus, thymelæa, & chamelæa. Quandoquidem cum hæc omnia medicis in frequentissimo sint usu, ad corporis excrementa exigenda, & ad uomitum quandoque ciendum, in quàm plurimis hominum affectibus, mihi sanè negligentie adscribi posset, si hæc prorsus silentio inuoluissim, præsertim cum sæpius eueniat quorundam circumforaneorum impræritia, ac temeritate (pharmacopolas nunc prætereo, quòd eorum errata sæpe, ac sæpius improbauerim) ut uulgaribus, & rusticis, necnon & quandoque nobilibus, innumera propinentur pharmaca aluum ducentia, quæ plerumque sumentes in magnum discrimen ducunt, quoniam nec medicamenta ponderant, nec infrenata exhibent, nec ad egrotantium temperaturam, ætatem, sexum, consuetudinemq; respiciunt. Quo fit, ut egrotantes, qui in eorum manus incidunt, præcipue ij qui natura sunt imbecilles, magnis nonnunquam afficiantur incommodis, quibus nisi periti proprijs succurrerent remedijs, facillè interirent. Albi itaque ueratri potionem, aut Thapsiæ, aut Elaterij, aut Agarici nigri, aut Cyclamini sequuntur uomitus, ingentia alui profusio, intestinorum tormina, strangulationes, & respirationis angustia, quibus debinc tanta succedit principum facultatum imbecillitas, ut paruo temporis momento ægri animi deliquio corripiantur, grauiter spirent, & frigido suore madescant. Postremò, nisi citius succurratur, oborto singultu, illico uel suffocati, uel conuulsi intereunt. His primùm auxiliantur

Dinico capitis caligata.

Albi ueratri, elaterij, agarici nigri, cyclamini.



Nigri ueratri  
noxa, & cura.

Euphorbij, &  
quorūdam alio-  
rum uenenata  
potio.

Euphorbij, &  
aliorum om-  
nium curatio.

Remedia ad  
uaria sympto-  
mata.

uomitiones (ut multoties diximus) crebro concitata, & infusa clysmata, quorum sapissimè superius meminimus. Post hæc remedio sunt antidota, quæ in uniuersum omnibus aduersantur uenenis, præsertimq; theriaca, cui (ut Galenus pluribus in locis testatur) uis peculiaris inest, modò adulterio uacet, ut sumpta post medicamenta deiectionis, adeò eorum superet uires, ut nihil per aluum exigant. Ceterum priuatim Albo ueratro confert aqua misla largiàs sumpta, & nymphæ flores duarum drachmarum pondere poti, uel deuorati, traduntq; hæc propria albi ueratri esse antidota. Cyclamino deinde conducunt lauri bacca, duarum drachmarum pondere, sed propria facultate nigrum piper in puluerem contritum, & eodem pondere potum. Elaterio præterea opem fert Andromachi theriaca ex baccarum lauri decocto, aut melle pota senum scrupulorum pondere: uerum proprium eius remedium est mentha succus. Thapsiæ denique & nigri agarici noxa tollitur, ijs medicamentis, quibus albo ueratro subuenimus, cum eadem sint huius, quæ illorum incommoda. Finit quoque à NIGRO ueratro (ut scribit Auicenna) interdum horrenda symptomata, nempe intolerabiles alui fluxiones, suffocationes, conuulsio- 10 nes, animi deliquia, palpitatio cordis, linguæ arefactio, dentium constrictio, frequentissimi ructus, & uniuersi corporis inflammatio: & nisi illico succurratur, tremor consequitur, uniuersum occupans corpus, cum quo postremò commoriantur ægri. His auxilium præstat absinthium ex uino potum: quin & cumini, & anisi semen, nardus, castoreumq; æquis ponderibus in puluerem contrita & ex uino pota appositis, ubi intumuerit uenter, linteolis igne calefactis, itemq; sacculis flatus discutientibus. Cibandi autem sunt ægri recenti caseo, melle, butyro tam crudo quàm cocto, pinguium carniū iuribus, ac etiam passò. Sed non propterea parcendum fuerit antidotis in uniuersum iuuantibus, nec etiam nymphæ floribus, utpote qui non modò albi ueratri uires demollantur; sed etiam nigri. Porro EUPHORBIVM fauces, & guttur uehementi admodum incendio uexat. Corpus uniuersum inflamat, uentriculum, & intestina magno dolore erodit, singultum excitat, & continuas alui fluxiones. Quæ itidem omnia mala inducunt TURPETVM, Scammonium, Colocynthis, Bryonia, Tithymali omnes, Lathyrus, & Ricinus. Quanquam non tam acriter nocent, ueluti euphorbium. A THYMELAEAE autem, & Chamelææ pituitosæ spumantesq; excitantur uomitiones, alui profluvia, intolerabiles intestinorum, & uentriculi erosiones, angustia, inflammationes, & uniuersi corporis cruciatus: quin & sitis implacabilis, singultus, conuul- 20 sio, præpedita locutio, & alia seua accidentia, quæ quandoq; ea excedunt, quæ ab epoto euphorbio proueniunt. His omnibus in uniuersum primùm opitulantur uomitiones & clysinata, seruata uniuersali methodo, ac etiam communis usus antidota. Priuatim uerò prosunt oleosa, ac pingua: item quæ ualenter sunt frigida, ut hæc ingentem feruorem extinguant, illa uerò ut exuperantem acrimoniam obtundant. Proinde prætulit Auicenna acidum lac, caphuram ex rosacea aqua potam, puniceorum austerorum uinum, anguria, cucumeris, cucurbitæ, & acidorum malorum succum: item hordei ptisanam niue, uel glacie refrigeratam. Sed proprium (ut aiunt) euphorbij antidotum est citri semen ex uino, in quo helenij radix infervuerit potum. Scammonij uerò lac, à quo demptum fuerit butyrum, malorum, cotoneorum, rhois, ribisq; succus. Colocynthidis deinde antidotum fuerit sanè bubulum lac, & butyrum recens, Lemnia sphaeragis, & sinaragdi puluis, pluries 30 pota. Turpeti præterea, & Tithymalorum omnium, Andromachi theriaca ex uino pota, in quo Cretense dictamnium in coctum fuerit: item mumia sepulcrorum in puluerem ex uino meraco pota drachmæ pondere. Bryoniæ porro, theriaca ex uino hausta, in quo helenium conserbuerit, itemq; nigrum piper contritum. Lathyrus ad hæc, & Ricini proprium antidotum est hyperici succus, aut herba ipsa in puluerem pota. Thymelææ denique & chamelææ rosaceum serapium, ex hordei ptisana potum, & subinde origanum Cretense igni tostum. Sed hæc omnia præstant tantum ad supradictorum medicamentorum uim deleteriam superandam. Ceterum cum plerumque eueniat, ut hæc, quæ modum excedunt medicamenta, uaria ac diuersa adferant incommoda, quæ etiam ob sui repentinam uehementiam præsentanea exposcunt remedia, nempe continentes uomitus, perpetua alui profluvia tam cæterorum humorum, quàm puri sanguinis, cum uasorum oscula ueneni ui referantur, conuulsiones, præfocationes, animi deliquium, & uirium omnium imbecillitatem; idcirco non modò attendendum fuerit, ut medicamenti uis antidotis superetur; sed etiam ut ipsis granibus symptomatis omni diligentia succurratur. Quan- 40 doquidem hæc sæpius tanti sunt ponderis, ut maiorem, celeriolemq; expetant curationem, quàm cætera. Inhibentur itaque uomitus modum excedentes (si tamen medicamentum cum humoribus reiectum sit) adstringentibus medicamentis, quæ uentriculum reborant, exterius præsertim illitis, quin & uinculis, ac fibulis, extremis membris obtortis. Faciunt ad hoc in corpus sumpta flaua myrobalana, tam sicca, quàm saccharo asseruata: item nuces cum putaminibus saccharo similiter conditæ, diacytonites, saccharum rosaceum diutius inueteratum, addita Lemnia sphaeragide: præterea cydoniorum, & puniceorum malorum uinum, syluestrium prunorum succus, myrti bacca, rhus, rosa sicca, syluestrium rosarum semen, cornu ceruinum combustum, santala, corallia, omphacium, acetum, & id genus alia. Sed eorum quæ exterius illita prosunt, hæc sese offerunt, Indica uidelicet, & Celtica nardus, mentha, glandes, lentiscina resina, rhus, flaua myrobalana, myrti folia, rhus, melinum, nardinum, lentiscinum, & myrtinum oleum. Nec tantum pollent hæc ad uomitiones compescendas; sed etiam pari facultate ualent ad sistendas alui fluxiones, quæ modum excedant: uerum ijs uniuersa aluus est illinenda, ab ipso 50 uentriculi ore ad pubem usque. Præstat & brachia ab scapulis ad manus, & crura à coxendicis articulo ad pedes usque fascijs constringere, offusis subinde austeris plantarum succis. Confert item sudoris excitatio, aut detentis ægris in calido cubili, aut laconicis arte calefactis, in quibus ægros caput emittere oportet, aut brachijs, & cruribus, in calido balneo demersis. Ab his dare conuenit, quæ adstringunt, & roborant. Principes in uniuersum facultates roborant odorata medicamenta, cuiusmodi sunt rosæ sicca, caphura, garyophylla, agallochum, styrax, laserpitij lacryma, iuniperi bacca, santala omnia, & id genus plura. Prætulit in huiusmodi alui fluxionibus Auicenna nasturtij semen tostum, trium drachmarum pondere, ac subinde in lacte decoctum, quousque lac concreuerit, & postremò potum. Si uerò hæc non profuerint, soporiferis uti licebit, nimirum Philonis medicamento, athanasia, requie, & alijs quibuscumque que opium, aut meconicum exceperint. Nam etsi hæc quoque noxa haud uacent; tantum tamen adferunt iuuamenti (si tamen recta ratione exhibeantur) ut ijs tutò in tam magno discrimine medici uti possint. In summa si optimam haberemus the- 60 riacam, quæ ex adulterinis & supposititijs non esset confecta medicamenti, omnibus præponeretur antidotis in superanda



in medicamentorum alium ducentium. Siquidem testatur Galenus (ut paulò superius diximus) pluribus in locis, suis in libris de theriaca ad Pisonem, & Pamphilianum, illud optimæ theriacæ indicium esse, ut à præsumpto deiectionis pharmaco pota humorum deiectionem impediatur, citra ullam agrotantium noxam. Id quod nobis experientia compertum est præstari ab antidoto nostro, cuius descriptionem tradidimus in præfationis huius libri commentario. Prodest non parum præter hæc uomitionibus, & fluxionibus prædictis etiam uictus regimen ex adstringentibus & austeris institutum, quæ deinde niue uel glacie refrigerari conuenit, at in altum aquæ puteum fune suspendi. Adiuuantur conuulsiones, quæ ab ingentibus laboriosisq; alui profluijs eueniunt, ijs duntaxat cibis, quibus ad refocillanda exinanita corpora uiresq; roborandis utuntur medici. Quo in negotio præfertur humanum lac ab ipsis exuētum uberibus: quin & dulcium amygdalarum cremor, & earum pariter oleum, ciborum condimentis admistum. Pro sunt & nuclei pinei, pistacia, Indici nuxes, & melopeponum semen, omnia in mortario contusa, & caporum iure colliquata, addito candidiori saccharo. Opem similiter fert caporum, & phasianorum exenteratorum carniū eliquatus succus, carniū ipsis tenuiter incisis, uitreo uase conclusis, & in aqua balneum eodem in uase decoctis, quousque uniuersus ab his exudauerit succus. is nanque frequenter potus cochlearis mensura (ut libello de uiribus cordis prodidit Auicenna) magis succurrit imbecillitati cordis, quam alius quicquid cibis. Conducunt præterea recentium ouorum uitelli carniū iuribus admisti, & saccharo respersi: insuper caporum, phasianorum, perdicum, & attagenarum pulpa in mortario contusa, & iure, & saccharo temperata. Præfocationibus porro subuenimus ijsdem tum auxilijs, tum medicamentis, quorum superius mentionem fecimus cum de mortiferis fungis differeremus. Ceterum meminit hoc capite Dioscorides præter prædicta, melanthij, syluestris rutæ, & earum plantarum lanuginis, quæ in aculeatarum genere quibusdam caeti uocantur. Quorum omnium historias, & facultates superius proprijs locis tradidimus, quæ tamen non semper nocent. At si noceant, curantur excitatis uomitionibus, cibito prius malue decocto, aut lacte, aut recenti crudo butyro. Post quæ proficiunt pingua iura, & cætera, quæ alium emolliunt. Dent igitur operam, diligenterq; aduertant seplasiarij probi, ac fideles, ne in ponderandis hisce medicamentis, aut manu aut oculis imprudenter decipiantur. Quinetiam eos admonitos uelim, ut imperitos, ac temerarios circumforaneos à pharmacopolijs suis excludant, reprehendant, & missos faciant: ac si opus fuerit, protomedicis & rectoribus ciuitatum eos denunciarent, ne miselli agrotantes, sub publica omnium fide ab hoc improbo ac pessimo hominum genere prodantur, atque in perniciem agantur.

Remedia ad conuulsiones.

Οὐκ ἔστιν ἡμῶν.

DOMESTICA NOBIS.

CAP. XXXIII.

30 **A** Qua frigida abunde pota, aut meracum uinum liberalius epotum, aut passum, præsertim à balneo aut cursu, aut uehementi exercitatione, strangulatus, & dolores infert. In quibus sanguinis missio protinus, & uacuatio, imminetia soluunt pericula. Sed de notis ueneficiorum, ac remedijs, & cauendi modo, hæcenus dicta sint. Subiungeremus etiam antidota necessaria, quæ præclarè auxiliantur, quibus utimur, quale Mithridatium est præsertim, & quod sanguine, & quod scinco temperatur. Verum quoniam alijs in locis diligentissimè scripta sunt, hic ab eorum descriptione supersedemus.

40 **N** On modò aqua frigida, & uinum meracum, aut passum inter ea, quæ nobis domestica sunt, & quotidiano usu alimentum præbent in humana uita subsidium, eo modo pota, quo Dioscorides scribit, maxima adferunt discrimina, sed etiam carnes, & pisces. Etenim hæc utraque cocta, & adhuc feruentia humidis locis diutius asseruata, subindeq; frigida deuorata, eosdem malos pariunt effectus, quos à maleficis fungis creari tradidimus: tametsi quandoque non nisi duobus, aut tribus post diebus appareat noxa. Tostæ præterea carnes, uenenatorum subeunt naturam, si calide inter duas suffocentur patinas, obuoluanturq; linteis, ne exhalare possint. Eadem etiānum mala inferunt morticina carnes esitastæ, quemadmodum & ea, quarum animalia aut à uenenatis serpentibus, aut à rabidis brutis demorsa, aut fulmine icta interiere. Quandoquidem sæpius harum esu coli oritur inflammatio, mæror, alui profluvium, furor, obliuio, ueternus morbus, & ad postremum mors insequitur. Quamobrem hæc sanè negligenda non sunt, quin potius summa cura uitanda, quippe aliquos noui, qui his deuoratis nullo medicamento adiuti, intumescere inde toto corpore, tandem uitam misere finiuerunt. Nec minus exitare oportet oua barbi piscis: nam adeò uenenata sunt, ut si largiùs sumantur, eos qui hauserint, in magnum periculum adducant. Piscium curatio eadem est, quæ fungorum. quanquam non existimat Conciliator, ut piscibus sicut mortiferis fungis conueniant syluestria pyra. Carniū uerò suffocatarum malis succurritur excitatis prius uomitionibus, & infusis clysteribus: mox uini optimi & odorati potu admisto cydoniorum malorum succo. Præstat à uomitu Lemnum sphaigidem bibere, unà cum agallocho, & mastiche. quanuis eadem sit harum cura, quæ coli affectibus adhibetur.

Rerum domesticarum noxa.

Piscium, &amp; carniū noxæ remedia.

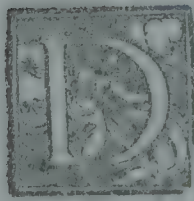


## De venenatis animalibus.

Ποσιολα.

VENENATA.

CAP. XXXV.



**D**E BESTIIS, quæ uirus eiaculantur, & exitialibus uenenis, ideo scribere aggredimur, ut tota curationis remediorumque ratio ad umbilicum perducatur. Siquidem pars hæc non minus quam cæteræ aliæ, necessaria est ijs, qui artem medicam exercent, utpote cum adminiculo eorum, quæ inibi traduntur, doloribus, periculis, & cruciatibus, plurimisque alijs malis homines liberari conueniat. Hæc autem in summa fastigia duo, sicuti ab initio relatum est, distribuitur. Nam qui de feris uirus inspuentibus sermo differit, theriacus dici solet: qui uerò de amoliendis ueneficijs, alexipharmacus: quo prius tradito, simul quæ sequi signa consueuerunt, præmonstrabimus: tum quæ nonnihil auxiliij ferunt. Omnia autem in promptu, & ad manum habere artificem oportet, propter urgentem sæpenumero necessitatem. Siquidem pauca è uenenis & uirulentis animantibus, tarda & grassantia sensim pericula cient, ita ut dilationem admittant: pleraque uerò præsentaneam perniciem afferunt. Hominum autem partim malè alijs cogitantes, ingenita prauitate maleficium ita temperant, ut spatium curanti liberum non relinquunt: partim sceleris admissi conscientia, aut tristi aliquo euentu oppressi, hausto sponse ueneno, mortem sibi consciscere conantur. qui postea deprehenso, aut resipientes, & uitæ cupidi, præsentaneam opem poscunt. Non desunt qui hostiles sagittas illinentes, aut fontes aquasque puteanas hac labe polluentes, certam & inuitabilem aduersarijs perniciem moliuntur. In quibus ipsis etsi maleficium non subito, sed aliquantò post grassari natura sua comparatum est; tamen nisi primo quoque tempore coerceatur, & remedijs subinde excipiat, frustra tandem succurritur, occupatis iam corporibus exitiali ui ueneni. Proinde non uulgari industria diligentiaque in ea re utendum est, ut quod in alijs incommodis ars consueuit, in his quoque salutem mortalibus præbeat. Quin & apud præscos genus hoc unum existimabatur esse eius partis, quæ medicamentis pugnat: sed recentiores id ipsum discereuerunt, nominantes præcautionem, & modum præcauentem, salubris sanantisque medium statuentes, parua & leui supra modum persuasione decepti. Siquidem tres in humanis corporibus constitutiones esse contendunt. unam, qua sani degimus: alteram, qua sinistra uale tudine corpora laborant: 30 tertiam, quæ medium inter utraq; locum sibi uendicat. In qua positi, sanitatem specie mentuntur, facileque in morbos & pericula concidunt, ob uim corruptricem, quæ corporibus nostris incumbit: quemadmodum in ijs uidere licet, quos exandescens rabie canis momorderit, necdum tamen aquam horrent: in ijs quoque qui cantharidas hauserunt, sed nondum urinæ tormento cruciantur. Tripartitò igitur artem digeri, triplicique corporis constitutioni meritò respondere tradunt. Salubrem partem esse uolunt, quæ sanitatem tuetur: præcauentem, eandemque prohibentem, quæ obstat, quo minus in morbos incidant: & sanantem, qua uitia discutiuntur. Quibus ita responderi potest, quòd primum ex ista ratiocinatione non tres corporis tantum, sed quatuor haberi constitutiones fatendum esset. quippe ut aliqui sunt, qui necdum morbo laborant, morbo tamen maximè ob impendentem causam sunt obnoxij: ita sunt, qui iam priore morbo defuncti, nondum tamen secundæ uale tudini restituti sunt. id quod in ijs qui à morbo proximè sese recolligunt, cernere licet, qui uirium recreationem & robur desiderant. Sed quemadmodum curandi ratio ad partem medicamentariam pertinet; ita præcautionem eidem subijci par est. Ad arcendas enim uale tudines uehementibus utimur auxilijs, altiore scarificatu, uisionibus, amputatione, derodentibus epithematis, potionibus pernicii occurrentibus, & plerisque alijs. Verum enim uero sunt usque eò rudes nonnulli, ut ne remedia quidem appellent, quæ morbos arceant. Cuius sententiæ inire rationem haud promptum est: etenim cum uerbum ipsum, præcauere, tum agendi modus, omnino auxiliarem remediariamque uim præ se ferunt. Mirum uerò nisi etiam sua illa distributione partium eos complectuntur, qui in pestilentis coeli statu morbo nondum correpti sunt: pesti tamen, propter obuersantem aeris occasionem, opportuni, & in morbum proni redduntur. Dicere forsitan quis posset, salubris institutionis præcepta non aliud esse, quàm arcendorum morborum rationem: quippe cum firma reddere corpora, & minus uirij obnoxia nitamur, ut inoffensa uale tudine degant, nec morbis confligentur. Neque id silentio prætereundum, quòd maximè præcipuum, & tanquam caput rei est, non oportere medicinæ partium distributionem, totidem corporis constitutionibus respondere, sed naturas singulorum suis notis seorsum scrutari, ac explorare, ut suis locis ostendimus. Cum ijs igitur non pluribus agendum. Illud magis adnotare conuenit, affectus, qui à uirulentis animalibus, uenenisque contrahuntur, uocari cæcos, id est, quorum ratio minimè iniri potest. Quin & ea, quæ eisdem auxiliantur, nulli pariter sunt addicta causæ. quapropter quæstionibus obseruatoriæ artis, & eius quæ ratione fulciatur, annumerari solent. Neque prorsus uerum deprehenditur, affectus huiusmodi cæcos esse. nam quod semper se protrahit, & nullum in quibusdam necessarijs usum exhibet, haud facili coniectura colligi potest: etsi naturæ proprietate prorsus cæcos eos affectus concedimus, qui ab exitialibus uenenis, & animantibus, quæ uirulento



- lento morfu sauiunt, contrahuntur. Nam quod ad opus nonnullum usum præbet, datque medendi occasionem, neque imperceptibile, neque cæcum, nullive cause obnoxium reputatur: sed magis ab ipso quis impulsus, demonstrationem se habere, & opinionem de abditorum cognitione confirmare poterit. Nam etsi sæpe minora sunt, quàm ut sensibus percipiantur; euidenter tamen ex ipsis inter se collatis deprehenduntur. Diocles autem in eo commentario, quem Plistarcho dicauit, satis modos perstrinxit, ad uerbum ita scribens. Nosse quis hoc potest cum in alijs non paucis, tum in uiperis, & scorpiionibus, & reliquis id genus, secum animo reputans, ut quanuis exiguo sint corpore, uixque conspectui subijciantur; magnorum tamen discriminum ac dolorum causas inferunt: quorum nihil præter quandam corporis exiguitatem, uimque præ cæteris animantibus datam illis, facile fuerit spectare.
- 10 Quanta enim moles corporis est, quæ à scorpionis ictu, & aliorum id genus uenenatorum, quæ nos morfu conficiunt attingitur? quorum aliqua uehementes cruciatus excitant, alia erodunt, & putredines cient, nec desunt quæ præsentaneam perniciem moliantur. Aut quantulum est quod à phalangij morfu ingeritur, & uniuersum corpus excruciat? neque enim quis magnitudinem ipsorum deprehendere posset, cum prorsus exigua mole constent. Ergo quod hæc ad affectus referantur, constitit inter omnes. Verum quod exactè deprehensum sit, uim quandam ipsis inesse mortiferam, quæ insinuata corporibus, molestiarum, quæ exoriuntur, nobis causa sit, in confesso est, & omnium consensu persuasum. Nec quisquam inuenietur usque adeo contentionis studio flagrans, qui aliunde exoriri molestias asseueret, quàm à materia mortifera partem corporis attingente. Porro id erat, quod inter utilia artis opera in omni opere dicere oportuit, quænam res opus hoc efficiat, ut nihil prorsus nos lædat, incomprehenfa communis causæ quæ proprijs inest ratio: quandoquidem tum euidenter indicari possit, cum deprehensa est. Ideo Erasistratus empiricorum pertinaciam graui cauatione incessens, cæcis affectibus causas assignauit, inficiatus his communem, & supremam morborum causam incomprehensibilem esse: & hanc in eo, quem de causis scripsit, commentario aptissime prodidit, candido signatam lapillo. Nec ferendos eos esse censuit, qui se dicant in quibusdam, ut in uenenis, serpentium ictibus, & cæteris id genus trita medendi ratione contentos esse. neque satisfacturam sibi obseruationem eam, quæ à causarum comprehensione separata est: primum enim genere comprehendere facile possunt. Quod autem sit lethifera uis, corporaque permutans, ita ut perimat, ex ijs quæ per genus, non per speciem uagantur, curationem indicat, quæ hæc hebetare, & prorsus expugnare liceat. Cum uero subiungit. Ad aquam dulcem, & potui idoneam uenit quis, & ante obseruationem ad uomitum, ad uulneris dilationem, ad demorsæ partis suctum, cucurbitulas adfixit, partem incidit, urentia medicamenta, aut ea quæ uim eandem adipiscuntur, admouit, postremo partem amputauit: secum reputauit medicamina, quæ per summam cutim ferre, & applicari solita, immixta ad intima pernicipi repugnarent. Hæc itaque, quæ differuit Erasistratus, ueritati consentanea sunt, nec arti refragantur. Sed methodicos demirari licet, qui mortiferam uim corporibus illapsam, negociorum, quæ ipsa facessit, esse causam diffiteantur: uerum rudiusculè nomini attendunt. Nam apud ipsos palam immixta uis *φθοροποιός*, id est mortifera, nominatur: *φθοροποιόν* autem nullius officij alius esse potest, quàm causæ. Aiunt hæc nomina, *μάστιγος*, & *ἀγκυρόπαιον*, esse reliquis omnibus similia, in quibus partes quædam dictionum non pro uirtute, sed nuda enunciatione comprehenduntur. Enimvero quemadmodum in his uocibus *μάστιγος*, & *ἀγκυρόπαιον*, partes neque certos, neque principes retinent significatus; sic in hoc uerbo *φθοροποιόν*, partes
- 40 productionis gratia, non pro uirtute coaluerunt. Hinc ad causarum differentias transeunt, affirmantque; causarum aliquas euidentes esse, quæ dum aduersam ualeitudinem creant, separantur: cuiusmodi sunt frigus, labor, æstus, & similia. quasdam continentes, quæ permanent, postquam morbum excitarunt, hoc est, quibus præsentibus, & effectus eorum adsunt: incrementibus, affectus augentur: decrementibus, minuuntur: & cum desinunt, iidem finiuntur: quibus solis ac per se manentibus, effectus quoque ipsi manent. Talia quidem receptissima sunt causarum discrimina, quorum nulli phthoropœon subijci potest. Euidens enim causa non est, quoniam morbus ipse permanet, nec ipsa à corpore separatur. Nec continens causa dici potest, cum magna ex parte hic adsit: quemadmodum accidit ijs, qui à rabioso cane sunt demorsi. Quod si neque euidens causa, neque continens fuerit, neque per se, neque alterius consortio causa erit. Quod si à nulla causarum differentia phthoropœon deducere possumus, consequitur, ut neque causam esse fateamur. Quod autem asserunt, uocabula quædam in se non habere partes rerum significatrices, sed nuda & simplici pronuntiatione ficta esse, fateri necesse est. Verum non omnia, sed perpauca talem nancisci conditionem existimandum est: neque enim *ποιόν* in hoc nomine *φθοροποιόν*, perinde atque assumptitia profertur, sed longè principem obtrinet significationem. Quemadmodum enim *φθοράς*, id est corruptionis, nomen mutationem in peius significat; sic hoc uerbum *ποιόν* sumi debet, ut nihil amplius ex eo quod hanc dictionem *φθοράς* secum habeat, declaret. neque prorsus id significat, quod omnes palam audiunt, & huic simile redditur, *παρὰ τὸ ἔχει δόλος*. Si dant à corruptione sanis fieri morbum, concedunt utique uim in huiusmodi uerbo *ποιόν* subesse: siquidem aliquid est, quod corruptionem efficiat. Omne autem quod aliquid efficit, ostenditur per singulas causas, quæ corporibus subijciuntur, idque tam in lethalibus uenenis, quàm in ijs quæ corporibus ingeruntur. Verum nonnihil subiacere causarum differentijs produnt. Quinetiam aberrarunt, non exa-



Etiam diuisionem assumentes. Qui uerò se dogmaticos profitentur, causam esse partim præparantem, partim continentem asserunt, ut inguinum ulcus, & inguinariam febrim, & quæ effectui tum assistat, tum etiam separetur, ut à fractis præcipitatio. In summa quoties quidpiam suapte natura causa fuerit, nec ulla diuisione comprehenditur, uitiosum est, neque causæ adscribitur, eorum quæ idem genus sortiuntur. Sed quod phthoropœon causa sit, nomen ipsum argumento est, & in ijs quæ contingunt, apertius ostenditur. Quid aliud causæ arbitrantur esse post impressum à serpentibus ictum, quàm ex animante uim, & illapsum in corpora uirus? Neque enim frigus, neque æstus, neque sectionem corporis, neque cruditatem, neque aliud quicquam simile causari possunt. Verùm quoniam causarum differentijs gaudent, & aliquas continentes, alias euidentes appellant, ipsis dicendum, utroque istorum modorum euidentem quidem causam esse, quod affectum præcedit, & quod corporis substantiam præoccupat: continentem uerò, quod morbis præsentibus adest, qua separata recedunt, quæ cum ipsa euenerant. Sed de ijs hæcenus. Statuendum itaque mortiferam uim intrinsecus manifestissimam esse causam, ipsamque principem facere scopum oportet. Et antequàm ad ima decumbant morbi, uarijs modis est certandum, donec uis tota corporibus excutiat. Modò enim reuocari debet ea parte, qua pestis intrauerit: modò aliqua alia, præsertim principatum non obtinente, antè coerceatur, quàm altius irrepens uiscera tangat: aut eius pernicies eluatur, retundaturque, cum iam membratim peruagatura est. Itaque uenena si hausta sint, crebris uomitionibus: si morfu impressa, scarificatione, affixis cucurbitulis, exuctu, carnis circumscriptione, nonnunquam amputatione extremæ partis, euocantur. Retinentur uerò infusione, & imposito medicamentorum acrium cohibentur. hæc simul utique arcere uirus, & eluere possunt. Restinguuntur, & euincuntur meracior potu, aut passo nulla aqua diluto, uel contrariorum esu, quæ acrimonia sint prædita. Postremò deiectio alui, euocatus sudor, & alia quædam in commune, quæ membratim demonstrabimus, auxiliantur. Verùm enim uero non lethiferam modò materiam; sed & magnitudinem, & tempus, pro scopo considerare oportet. etenim ab ijs remedia quàm plurimum discrimen capeffunt. A magnitudine quidem, cum nonnulla ex uenenis, & uirosis animalibus pericula minantur: alia putredines altas, aut exteriores excitant: alia uehementissimos dolores, aut cecos cient: alia uix medicamenti cedunt, & magis minusve molestias excitant. Oportet autem ea quæ pericula ferunt, peruiacioribus auxilijs expugnari: & minus infesta, mitioribus. Quippe absurdum fuerit in grauioribus, segnioribus medicamenti homines in discrimen adducere: in minoribus uerò, uehementium auxiliorum iniuria corpus laceffere. Finitio à temporibus in promptu est: hoc enim subito in pericula, & præsentis molestias adducit: illud uerò sensim, & dilatas in diem longam, aut breuiorem producit. Itaque in acutis quidem confestim multa simul auxilia repræsentari oportet: reliquis, paulatim. Hæc quadam artis formula breuiter definita sint. Iam membratim rem prosequamur.

Ratio tractatus de uirulentis animalibus.

**C**um hæcenus tradiderit Dioscorides de his priuatim uenenis, quæ epota aut in cibis sumpta, corpora nostra permittant, corrumpunt, destruunt, & denique in perniciem agunt, ut hac in re nihil amplius desiderari posset, statuit deinceps de his etiam sibi esse differendum, quæ uirulenta animalia ictu, uel morfu relinquunt. Quod utique probè sciret, hæc non minora, quàm illa repræsentare discrimina, imò etiam maiora: quandoquidem eneniant hæc ex tempore, & præter opinionem, plerumque in campestribus, & montibus, ubi nullum auxilium, nullaq; uel rara remedia. Quamobrem de his non minus diligenter differuit, quàm de alijs, quæ corporibus ingeruntur, argumento satis manifesto, quod uniuersalia horum remedia non una tantum præfatione, sed pluribus scriptitauerit. Quod cum animaduernerit recentiorum quidam, haud dubiè existimarunt, hoc sextum uolumen in quatuor libros esse diuidendum, nempe in sextum, septimum, octauum, et nonum. Veruntamen ij mihi non rectè (pace semper eruditorum dixerim) ea expendisse uidentur, quæ in huiusce libri præfationis initio à Dioscoride scribuntur: is enim apertissime hunc sextum librum totius operis ultimum declarauit. Quapropter ipse Dioscoridem secutus reliquis aliorum opinionibus, asserere non dubitauerim, hunc uniuersum de uenenis, & uenenatis animalibus tractatum, unum tantum, non plures esse libros: tametsi pro cuiusque arbitrio in plures sectiones diuidi possit. Quarum prima ijs dari poterit, quæ ore sumuntur in corpus: secunda canis rabidi morfib; tertia indicijs ac symptomatibus, quæ à uenenatis morfib; oriuntur: postrema uerò eorum curationi. Verùm enim uero cum hæc diutius examinauerim, ut Dioscoridis doctrina ad maius omnium commodum in unum congeratur, & ne tot huius libri fiant sectiones, uenenosorum animalium tum indicia, tum accidentia, quæ proprijs capitibus tradidit Dioscorides, ijs coniunximus, quibus ipse egit de eorundem curatione, & remedijs, ut unusquisque iunctim nulla temporis iactura, uno tantum capite indicia, accidentia, & curationem consequatur. Quod & ipse fecit Dioscorides, ubi superius de uenenis differuit, quæ in corpus sumuntur. Ibi enim indicia à curationibus non disiunxit. Nam si in uno tractatu indicia, in altero uerò curationes querantur, maius temporis dispendium fiet, maiorq; menti molestia inferetur, quàm si hæc omnia in unum redacta legentibus sese offerant. Neque hoc nobis uitio adscribendum esse putamus, quando res eo magis placere solcant, quo commodius fieri possunt, cum præterea illud (ut aiunt) frustra fiat per plura, quod fieri potest per pauciora. Neque etiam ob id quis calumniari poterit, quod Dioscoridis codicem aliqua ex parte deprauauerim, quod nusquam à me deprauatum, sed tantum in meliorem formam, & ad priorem authoris doctrinam ipsum redactum, & restitutum putem. Porro non aliud super hac præfatione nobis dicendum uidetur (quæ multis intellectu difficilior extitit, ut Marcellus ipse fateitur, quod fortasse Dialecticam ignorauerit) nisi quod aliud sanè hæc præfatio non sit, quàm Dioscoridis Aristotelem secuti disceptatio, aduersus eos omnes, qui superficietenus in medica facultate, super nuda ac simplici uocabulorum interpretatione altercantur, eorumq; præsertim, quæ

Nouus ordo huius libri.



ex uarijs, ac diuersis uocibus componuntur. Quandoquidem hæc interpretationis uocabulorum distractio, potius ad sœhibulorum exemplis ex pluribus uocabulis compositorum, quæ in lib. perihermenias ab Aristotele assignantur. Quippe quoniam nouerat ipse Dioscorides, quod tam methodicorum, quàm dogmaticorum quidam in ipsis compositis uocabulis declarandis expertorum, exercitatorumq; medicorum sententiam, proprijs uocabulis denominatam, haudquaquam secuti fuerant. Ceterum & eos non parum reprehendit, qui absque aliquo Dialecticæ fundamento, diuisiones in causis tacere audent. nam cum in diuisionibus errorem committant, in ijs quoque quæ sequuntur, errent necesse est. Proinde qui hæc latius ueriusq; noscere cupiunt, Aristotelem consulant libro secundo physicorum: illis siquidem inibi amplissimè satisfiet. Potuissimus quidem & nos rem hanc pluribus prosequi: sed cum nostrum institutum non sit, nunc in aliam materiam digredi, hæc silentio prætereunda duximus.

## CANIS RABIOSVS.



30 Σημεία κυνός λυαδόντος, καὶ τὸν ὑπ' αὐτοῦ δεινήμενον. **SIGNA RABIOSI CANIS, ET DEMORSORVM AB EO. CAP. XXXVI.**

DE rabiosi canis morfu sermonem alijs præposuimus, quod id animal domesticum, ac frequens esse consuevit, & in rabiem sæpius agitur, ac perit, ab eoque cauere difficile. inde periculum inuitabile hominem manet, nisi multis utatur auxilijs. Canis plerunque flagrantissimis æstibus in rabiem effertur: interdum quoties frigora inceserunt. Rabiosus autem potum & escam auersatur: largam spumantemque pituitam naribus, & ore projicit: toruere & solito tristius intuetur: in omnes passim sine latratu irrumpit, & æquè feras hominesque, tam familiares, quàm ignotos mordet: nec protinus infestum quicquam infligit, nisi, ut uulnus, dolorem: exinde morbus ille, qui ab aquæ metu hydrophobicus Graia est uoce appellatus, contrahitur. Euenit autem cum distentione neruorum, totiusque corporis rubore, præsertim faciei, cum sudore, & languore quodam. Aliqui auræ splendorem fugiunt: alij sine ulla doloris intercapedine uexantur. Sunt etiam qui canum more latratus ædant, & obuiam factos morfu adoriuntur, ac mordendo simili uitio labefactant. Proinde ex ijs qui hoc uitium senserint, neminem seruatum uidimus, nisi forsitan ex historia unum aut alterum euasisse audiamus. siquidem Eudemus superasse quendam affirmat. Themisonem aliqui demorsum in hunc furorem incidisse, & euasisse fatentur. Alij ipsum cum amico aquam expauescenti morem gereret, & officium exhiberet, quadam naturarum concordia, similem contraxisse affectum: sed post multos tandem cruciatus seruatum extitisse. Molestissimum itaque genus morbi, à quo multos, anteaquàm ipsum experirentur, uindicauimus, & complures ab alijs medicis seruatos nouimus.

50 NULlum in uniuersum animal homini tam domesticum, familiareque reperitur, nullumque quod tam multiplici, uarioque genere conslet, quàm canis. Hinc est, quod uiri, mulieres, ac pueri ijs magis delectantur, quàm ceteris animalibus, quæ in domibus nostris aluntur, tanta quidem intercedit canibus cum homine societas. Qui tamen in rabiem acti, quos momorderint, in maximum discrimen plerunque deducunt. Cum itaque canes à continuo hominum consortio nunquam absint, qui propterea illorum morfibz magis subiiciuntur, quàm ceterorum, quæ morfu pariter, uel ictu uenenum eiaculantur; ideo merito quidem de his prius, quàm de reliquis bestiis uenenatis tradidit Dioscorides. Ceterum quanquam ipse causas non scribit, cur magis æstate Canicula ardoribus, itidem hyeme frigorebus uehementissimis in rabiem aguntur, quàm reliquis anni temporibus; cum tamen palàm sit, canum rabiem non aliunde provenire, quàm ab atrabiliarijs excrementis, facillè cognosci potest, id æstate enenire perusto à caloribus eorum sanguine, hyeme uerò frigorebus concreto. Rabidi canis indicia describit Galenus libro de theriaca ad Pisonem (si tamen liber is Galeni legitimus est) his uerbis. Si audieris canem, qui aliquem momorderit, gracilem corpore, & siccum, oculis rubentibus,

Canis rabiosi  
uenenata natura,  
et signa.



Canes quibus  
causis rabie e-  
xagitantur.

Animalia alia  
rabie tentan-  
tur.

Neglecti mor-  
sus discrimina,  
& causæ.

bus, cauda demissa, spuma ex ore fluente, præterea lingua foras porrecta, & tanquam bile colorata obuium quenquam insiliisse, citraque rationem cucurrisse, deinde rursus subito consistentem cum ira quadam magis furenti non ipsi præmissos momordisse, hæc inquam si in eo sic habere audieris, statim rabiosum canem fuisse intelligas. hæc ille. Incedunt præterea (ut quidam asserunt) lento gradu, demissis auribus, abscissa uoce, stupido capite, & obuios non modò homines nullo delectu; sed & bestias demordent. Nec mirum si proprium mordeant dominum, aliosque domesticos omnes, nullius habito discrimine, uel ratione. siquidem cum proprium atræ bilis sit sensus omnes inficere, omnium, & sui ipsius obliti, domesticos ipsos cognoscere nequeunt. Id quod etiam pluribus hominibus accidit, qui melancholici effecti, non modò patrem, matrem, uxorem, & proprios filios; sed etiam se ipsos quandoque occiderunt. Verum enimvero non tantum astutis caloribus, & hyemis frigore canes in rabiem aguntur, sed etiam morticinarum, putridarum, uermibusque scatentium carnum esu: quin & marcescentis earum sanguinis. Quod si fuerint hæc carnes eorum animalium, quæ pestilentia, aut istu fulminis, aut uenenosorum moribus interierint, eò facilius maioriq; afficiuntur rabie. Quæ etiam excitari solet computrescentibus aquis frequentius ebibitis, quod hæc omnia atrabiliariorum succos augeant, & putredine corrumpant. Eoque magis his de causis in rabiem aguntur, quando alter altero suapte natura magis atræ bili obnoxius fuerit. Aduertant præterea nobiles mulieres, ne suis catellis, quos in deliciis habent, & quibus maxime oblectantur, cibum uel iusculum edendum præbeant, quibus aromata, præsertimque pipet & gingiber, fuerint admista. Quippe cum hæc caliditatis, siccitatisque modum excedant, eadem ratione, qua ingens æstatis feruor, canes rabidos efficiunt. Caueant ideo eas libenter moneo, ne ipsis fortè fortuna id mali accidat, quod Tridenti euenisse scimus clarissimo Baldo utriusque legis doctore. Is siquidem inter ludendum cum quodam suo catello iam rabie affecto, leuiter in inferiori labio demorsus fuit. Sed ipse huius rei ignarus quarto post mense rabidus factus, & tandem hydrophobicus miserabiliter mortem obiit, nullo adiutus medicamento. Ad hæc sciendum est, quod non canes tantum (quanquam ij magis, quam cetera animalia in rabiem agantur) rabidi fiunt; sed etiam alia pleraque animalia, nempe uulpes, mustela, uiverra, martes, simia, & id genus alia. Quapropter nesciuerim, quo argumento dixerit Galenus libro sexto de locis affectis, solum canem inter cetera animalia corripit rabie: nisi uoluerit dicere (ut equidem reor) canes ceteris animantibus rabiei magis esse obnoxios. Refert Aristoteles libro octauo de historia animalium, camelos etiam, & equos in rabiem agi. Id quod ego quoque asserere possum: etenim memini, cum ruri degerem, me uidisse equum rabie furentem, qui fracto capistro obuiam quandam uetulam per capitis, & crinium uittam morsu comprehensam, decem pluresque passus à terra suspensam pertulit, nullo tamen uulnere illato, sed magno sanè terrore. Hoc affectu capiuntur (ut Auicenna est author) etiam muli, qui suis aliquando moribus dominos, & stabularios rabidos, & ueluti arreptitios reddiderunt. Verum huiusmodi animalia non nisi raro, uel nunquam per se rabie tentantur; quandoquidem ferè semper id illis eueniat, cum à canibus, seu lupis, aut uulpibus rabidis mordentur. Ceterum (ut ipse Dioscorides inquit) rabiosorum canum morsus infestum quicquam protinus non infligit, nisi, ut uulnus, dolorem. Sed neglecta curatione, demorsi aliquo post tempore rabidi fiunt, & aquam expauescunt, quod etiam fatetur Galenus libro de theriaca ad Pisonem, alijsque in locis. Idcirco diligenter aduertant, qui à canibus mordentur, si aliqua sese offerant indicia, quibus conijci possit, canem, qui momorderit, rabie laborasse. Siquidem neglectis remedijs (ut modò diximus) in id discriminis demorsi adducuntur, ut nullus subinde relinquatur salutis locus. Tradidere Oribasius, Paulus, Aetius, Auicenna, alijsque probatissimi authores, quod illitis per integram noctem contritis iuglandibus canum moribus, & postmodum gallis, aut gallinis in escam exhibitis, gallinaceos ipsos sequenti die interiresi à rabido cane illatum fuerit uulnus. Sunt etiam qui asserant, si panis emanante è uulnere sanguine inficiatur, & cuiusque cani quantumuis famelico offeratur, canem non modò illum non mandere; sed nec olfacere quidem. Attamen his tantum experimentis (meo consilio) non planè fidendum fuerit: quanquam ea à probatissimis prodantur authoribus. Quapropter alia indicia iam dicta diligenter fuerint perquirenda. Cum autem rabidorum canum morsus negliguntur, post aliquod temporis spatium demorsi præter morem cogitabundi fiunt, eaque mente reuoluunt, quæ illis insueta sunt, quod iam ueneni uis in cerebrum repens imaginatricem occupet facultatem. Si uerò adhuc in longum protrahuntur nullis remedijs adiuti, ijs frequentius nocte interruptitur somnus, sepiusque pauore expergiscuntur: exinde hominum, & domesticorum consortia uitant, & cum ferino quodam aspectu secum submurmurant: solitudinem deligunt, lucem & candida omnia odere maxime, rubent quandoque facie, ijsque extremarum partium nervi conuelluntur: postremò eò deducuntur, ut aquam expauescant. Quod certissimum mortis, & inexpugnabilis ueneni præbet indicium. Proinde dicebat Dioscorides ex ijs, qui hoc uitium senserint, neminem seruari posse. Allata itaque in eorum conspectu aqua, cuius potu faciliè sanarentur, si tamen bibere possent, ingentissimis clamoribus, & canum latratu astantes terrent. Quod si diutius ante eos aqua ipsa dimittatur, tremunt, sudant, desiciunt animo, delirant, pauoreque concutiuntur, ac si in ignem illico se proijciendos cernerent. Id uerò accidit, quod melancholici effecti, corruptis, infectisque inde animalibus facultatibus, recusant miselli, metuuntque aquam, qua sola sanari possunt. Nec alia de causa id euenire censent medici, quam huiusce inexpugnabilis ueneni prauitate. Nam cum humorum omnium, & totius corporis principalium facultatum, functionumque imperium uenenum ipsum susceperit, cumque iam omnes corporis dispositiones sibi similes reddiderit, mouentur uniuersi corporis uires, irruuntque contra id, quod sibi contrarium existimant, hoc est, contra ipsam aquam, si ea in medium afferatur. Quocirca Galenus libro de theriaca ad Pisonem, ita scribit. Non enim corpus duntaxat ipsis inarescit, & conuellitur interdum, febrique acri intus uritur, sed animus etiam delirat, & grauissimum ipsis affert symptoma. Quippe aquam timent, ac propter multam siccitatem humidi tenentur desiderio, & à potu abstinere, quia mente alienati, id quod auxiliari possit, non considerant. Fugientes enim aquam, pauentesque miserrimo mortis genere intereunt, hætenus Galenus. Hæ itaque rationabiles sunt causæ, quibus in aquæ timorem deueniunt. Veruntamen quidam testantur, ut Aetius, Posidonius, & Rufus, id etiam accidere posse, quod rabidi canis imaginem uidere in aquis imaginentur, cuius speciem recolentes, protinus ingenti terrore corripiuntur, quod quidem nimiam ob siccitatem perpetiuntur. Nam philosophus quidam (ut Aetius refert)



refert) morsus à cane rabido, & egregia animi uirtute affectioni resistens, dum phantastici caris imago sibi obuersaretur in balneo (ea enim ipsi quoque quomadmodum & reliquis eodem morbo affectus appa-  
 10 dem inquit commune est cani cum balneo? quod effatus balneum intravit, & imperterritus bibit, atque ita morbum superauit, & incolumis euasit. Vnde postea in prouerbiū manauit, quid cani cum balneo. Refert Auicenna quod si quis à cane rabido demorsus, aquam timens in speculo respiciens, se ipsum cognouerit, huic saluus si em non deesse. Quod nique arguit hydrophobicos quoque sanari posse, cum ueneni uis non adeo uniuersum occupauerit corpus, & cerebri facultates, ut omnino ratiocinatrix facultas ablata sit. Quamobrem mirum non est, si philosophus ille, cuius historiam refert Aetius, curatus euaserit, cum manifestò appareat eius ratiocinatricem facultatem parum fuisse affectam. Ad hoc scribit Auicenna euenire interdum, ut à cane rabido demorsi quadam frustra carnis ingenti cum dolore mingant, quæ forma propè canes  
 20 paruulos referant. quod etiam ab alijs recentioribus accepimus, quin & ab ijs, qui huiusmodi catulos se minasse fatentur. Caterum cum hoc potius fabulosum, quàm rationi consentaneum uideatur, atque ab ipsa natura penitus alienum, si qui id uerum esse rationibus, & autoritatibus comprobatum uidere cupiunt, Gentilem Fulginatē consulant Auicenna interpretem: item Conciliatorem differentia 179. Quandoquidem ex ijs nimirum intelligent, quo pacto hæc præter naturæ institutum quandoque eueniant. Postremò asserit in hoc capite Dioscorides fateri aliquos Themisonem, cum amico aquam expanescenti morem gereret, & officium exhiberet, quadam naturarum concordia similem contraxisse affectum. Sed id potius ego euenisse crediderim, quod Themisonem medicum amicum laborantem excitandi causa ad aquam, & cibum, sic cum manducasset, aut bibisset, ex eodem sanè poculo, eius fortasse salua infecto, aut alio quouis modo oris spumam contigisse. Nam si ut Galenus tradit libro sexto de locis affectis, rabidorum canum salua, nuda corporis membra contingens, non aliter homines rabidos efficit, quàm si demorderentur, quid mirum, si rabidi hominis salua id ipsum effecerit? Proinde eos admonet Auicenna, qui rabidorum curam agunt, ne eorundem ciborum reliquias comedant. Nec paruipendat aliquis spuma contactu insci posse homines: quippe quod duos uiderim ego, qui spuma tantum persusi, nullo quidem ex morfu accepto uulnere, rabiem contraxerunt. Legitur in Aristotele lib. VII. cap. XXI. de historia animalium, quod omnia animalia à cane rabido demorsa rabiunt, excepto homine. Quæ tamen sententia apertè falsa deprehenditur, ut milles experimento comprobatum est. Quamobrem potius adducor, ut credam Aristotelis codicem eo in loco deprauatum esse, quàm ut in re clara, & omnibus cognita, ipsum Aristotelem ignorantie accusare uelim.

Salutis indicium.

Θεραπεία τῶν ὑπὸ λυσσῶντος κυνὸς δυνάμεων.

A CANE RABIOSO.

REMEDIA DEMORSORVM  
CAP. XXXVII.

30 **R**atio medendi duplex. una communis, qua utendum in omnes morsus, quos uirulentæ animantes imprefferunt: alia peculiaris priuataque, eorum duntaxat quos rabiosi canes momorderint: quæ nonnullis quidem summam opem ferre consuevit: alijs uerò inutilis, maximè qui ex multo iam tempore iectum acceperunt. Quæ ad hanc pertinent, primum exponemus, deinde cursim perstringemus, quæ ad communem medendi rationem pertinent. Cancros itaque fluuiatiles in sarmentis albæ uitis cremare oportet, & cinerem eorum, quàm minutissimè tritum habere reconditum: iridem gentianæ radicem tusam, cribratamque reponere. Quoties autem canis rabiosus morsum intulerit, in quaternos cyatos meraci uini, bina cineris cancrorum cochlearia, unumque gentianæ coniiciantur: hæc in polentæ dilutioris modum subacta, quatrinduo bibantur. Inter principia medicamentum hoc modo detur. Atqui si ab illato morfu bini terniue dies fluxerint, curationem auspicabimur à triplica  
 40 to pondere, supra id quod ab initio retulimus. Optimum hoc aduersus rabiosorum morsus auxilium, quod & plerisque unum satisfecit, eoque cum fiducia uti licet. Sed ut alijs etiamnum auxilijs contra inuitabile periculum muniamur, nihil cæteris uti prohibet. Satiùs autem multò fuerit, etiam si in uanum recidat, medicamentorum inhumanos tolerare cruciatus, quàm per inertiam, ac desidiā in discrimen adduci. Nec ita in demorsis à rabioso animali maiora uulnera uereri oportet, uti minora, & ulcusculi cutis similia: quippe maiori uulnere confertim copiosus sanguis emanans, potest nonnihil uirulenti liquoris exhaurire: quod in minoribus non accidit. quin à maioribus abscedentes carnes hinc auferre, & labia acie scalpelli circumscribere, & prehensam hamulo aut uulsella carnem amputare oportet. In utrisque circumstantia loca altioribus ulcusculis scarificanda, ut copiosior sanguinis uacuatio arceat, ne nenum membratim insinuetur. Cucurbitulæ cum multa flamina agglutinatæ id  
 50 iuuamenti præstant, ut ueneni uis extrahatur.

60 **T**am accuratè exquisitèque tradidit hoc capite Dioscorides rabidi canis curationem, nihil planè silentio præteriens, ut mihi superuacuum esse uideatur quicquam addere. Verum ut nostrum sequamur institutum, utque etiamnum lectoribus fiat satis, qui nouis semper rebus inhiant, non alienum fuerit hic nonnulla commemorare, quæ multos fortasse delectabunt, quod ea in hac re non inutilia, neque scitu iniucunda putem. In primis itaque illud animaduertendum est, quod alia utique ratione cancrorum fluuiatilium cinerem præparabat Galenus, quàm Dioscorides, ut constat apertè ex uerbis ipsius Galeni lib. XI. simp. medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. At fluuiatilium cancrorum cinis, quanquam similiter prædictis exiccatorius est; substantia tamen totius proprietate, mirificè contra rabiosorum morsorum efficax est, isque tum solus, tum cum gentiana & thure multò præstantior. Thuris sanè partem esse unam oportet, quinque autem gentianæ, porro cancrorum decem. Et rarè equidem aliter illis uisus nos sumus usi: ceterum ad eum modum plerumque, quo utebatur Aesculapion empiricus, medicamentorum peritissimus senex, conciuus, ac præceptor meus. Patella erat aris rubri, in quam impositos

Curatio demorsorum a cane rabioso.



Multorum ex-  
ror.

Curatio ex Ae-  
tio.

Remedia si-  
specta.

Auxilium re-  
ligiosum.

positos cancos uiuentes, haecenus urebat, donec in cinerem redigerentur, ut facile ad laeuorem redigi possent. Hic Aescrion sic paratum promptum semper in aedibus habebat medicamen, tempore aestiuo urens cancos ipsos post ortum Canis, quando sol in Leonem transisset, luna decima octaua. Porro bibendum hoc medicamen ijs, qui a cane rabido fuissent morfi, praebebat quotidie usque ad diem quadragesimum mensura cochlearij satis magni, aqua inspersum. At si non protinus ab initio, uerum aliquot post dies a morfu curam cepisset demorfi, tunc quotidie duo cochlearia aquae inspergebat. Ad ipsum uero uulnus emplasticum applicabat medicamentum, quod ex pice brutia, & opopanace, acetoq; conficitur, habens picis li-  
bram unam, unum aceti acerrimi sextarium Italicum, opopanacis uero uncias tres. haec Galenus. Ceterum sciendum est, eos maxime, meo iudicio, hallucinari (ut latius libro secundo prodidimus) qui gammaros Latinis uocatos, cancorum flumina-  
tilium loco, a cane rabido demorfi potui exhibent. Nanque aliud Graecis animal esse censemus *καπλιον*, aliud uero *ασα-  
νδον*, & *αππριπιδον*. Scripsit & Damocrates carminibus huiusce cancorum antidoti componendi rationem (ut libro secun-  
do de antidotis refert Galenus) eo sane modo, quo ipsum fortasse secutus eam reddit Dioscorides. Attamen antiquorum  
quidam resnam terebinthinam imposuerunt thuris uice, quod Aescrion Galeni praceptor huic semper inseruit medicamen-  
to. In summa huius antidoti uires miris laudibus ab authoribus celebrantur, adeo ut scripserit Galenus, neminem unquam  
mortuum esse, qui hoc antidoto recte fuerit usus. His non dissimiles uires ueteres assignant Alysson, si siccum quadraginta  
diebus continuis detur ex hydromelite potandum: sed a prima statim die incipiendum erit. Huius experimenti meminit  
Galenus libro secundo de antidotis, ubi alia quoque ualentiora remedia ad rabidorum morsus ex Aesclepiade retulit. Ve-  
rum nobis difficile admodum fuerit decernere, quamnam hodie planta sit, quae ueterum Alysson representet, ita ut potius de  
hoc diuinandum esset, quam aliquid certi statuendum, ut latius superius libro tertio disserimus. Commendauit Aetius se-  
cundo, & sexto uolumine, ad morsus rabidorum canum bitum. en Iudaicum, siue Asphaltitis lacus, asserens si drachmae pon-  
dere ex aqua bibatur, non id modo aquae pauorem arcere; sed & eos sanare, quos iam primum timor inuaserit. Memora-  
uit etiam marinos hippocampas ex aceto nigro & melle subactos, tam potu haustos, quam uulneri illitos. Confert prae-  
terea his maxime acutus rumex: quare idem scripsit se nouisse senem quendam, qui demorfos a cane rabido hoc solo rumice  
curabat. Primum enim ulcus eius decocto fovebat: deinde herbam ipsam illinebat, eandemq; potandam exhibebat. quod  
quidem medicamentum tanquam efficacissimum summo opere commendabat. Plurima autem, & turbulenta qui illam assump-  
serint, mingere solent: id quod maxime hac in curatione confert. Quo fortasse argumento extulit Auicenna propria quae-  
dam medicamenta, quae cantharidas admixtas habent, ut ualentissime non modo urinam excernerent demorfi; si etiam san-  
guinem ipsum, asserens paulo post securum esse salutis indicium, cum post medicamenta sanguinem mingunt affecti. Porro  
Galenus libro de theriaca ad Pisonem, theriacam praefert tam intus in corpus sumptam, quam exterius supra morsus illitam.  
Sed cum haec, quae nostro tempore conficitur, non adeo praestet, quemadmodum ea, quam ipse conficiebat Galenus, illi sane  
fidere non possumus, nisi factum prius de ea periculo in gallis a uipera demorfis, ut ipse docet Galenus. Prodest item pota-  
mogetum cum sale exterius illitum: idem caprifici cortex contusus, & ex aqua potus: quin & absinthium, & allium, mi-  
nus centaurium, aristolochia, artemisia, scordium, chamædrys, bryonia, pulegium, & laser tam exterius illita, quam interius  
sumpta. Sunt qui credant securissimum esse remedium ipsius rabidi canis, qui momorderit, iecur tostum, & a demorfis in-  
cibus deuoratum. quod etiam scribit Dioscorides: quamuis id non affirmauerit, ut libro secundo capite de diuersorum ani-  
malium iccinoribus legitur. Proinde scribit Galenus libro xi. simplicium medicamentorum, iecur canis rabientis alijs  
ualentioribus antidotis admixtum quam plurimos sanasse, sed eos tamen interijisse, qui solum nullis alijs adiectis medicamen-  
tis illud esitarunt. Sunt etiamnum qui credant, ut loco ante citato tradit Dioscorides, arceri aquae pauores dente eo, qui  
caninus dicitur, si is a cane, qui momorderit, exemptus, & folliculo inditus, pro amuleto brachio adnectatur. Sed ne-  
mini his fidendum esse persuaferim, ut in nostra huius sexti libri praefatione de pretiosorum lapillorum suspensione diximus:  
satius enim esse semper existimari certis ac tutis uti medicamentis. Ceterum curationis summa manuum maxime operam  
exposcit. Quandoquidem uulnus diducere oportet, laniatamq; per ambitum carnem rescindere: ita enim latior fit uene-  
ni exterius euocandi aditus, demitur quod tabefactum est, & ex sanguinis fluore ab excidentibus cultris excitato, repens  
affectio non parum renellitur. Quod etiam facere expedit scalpello circunquaque profundius adactò, & subinde apposis  
scalpto loco cucurbitulis sanguinem fortiter extrahentibus, aut hirudinibus. Medicamenta autem, quae aluum citant, &  
humores deiciunt, in principio omnino uitanda sunt, sicuti etiam sanguinis missio. quippe cum haec a circunferentijs ad  
centrum trahendi facultatem habeant, facile aegros in mortis traherent discrimen. Tametsi in curationis processu, &  
ubi praesertim medicorum negligentia citius quam expetat ratio conclusum fuerit uulnus, irrepseritq; uenenum (ut postea  
dicetur) medicamenta aluum ducentia, pariterq; sanguinis missio in sanguineis temperaturis admodum quandoque profi-  
ciant. Verum enim uero per pauci nostra hac aetate habentur a rabioso cane demorfi, qui medicos consulant. Nam tanta  
est religionis uis, ut omnes, quos canes rabiosi momorderint, partim ad diui Donini templum confugiant, partim uero  
ad diui Bellini sacellum, ubi quibusdam exorcismis, & panibus characteribus obsignatis a sacerdotibus perquam facile  
curantur, ut plurimorum testimonio equidem fateri possum. Sed cogitanti mihi quoniam pacto hoc tam facile eueniat,  
nonnullae sese obtulerunt rationes, quas libere dicam. Haud dubie in primis diuina auxiliatur gratia: quippe cum non  
parum molestiae maliq; morfu canis rabiosi affectis inferre possint cacodæmones, ut qui in atrabiliarijs humoribus suam  
habeant sedem, ij quidem exorcismis cedentes abeunt, & afflictorum corpora munda relinquunt, sublato secum ueneno.  
Illud praeterea addiderim, quod fortasse sacerdotes ipsi aliquod nobis occultum habent antidotum, quod panibus illi ad-  
miscentes, aegris deuorandum: uel id aliquo in potu bibendum exhibent. His denique accedit magna laborantium fides,  
quam suscipit Deus optimus maximus, cuius solius munere omnia nostra delentur incommoda, atque omnes auferuntur  
aegritudines.



Καὺσις τῶν ὑπὸ λυσσῶντος κυνὸς διημάτων.  
RABIOSO.

VSTIO DEMORSORVM A CANE  
CAP. XXXVIII.

10 **C**ontra uirulentos ictus, uistio expeditissimum est auxilium, utpote cum ignis cætera uiribus præstet, simul quod uirus domet, & ferri penitus non patitur: simul quod pars ignem experta, postea non uulgare fundamentum curationi futuræ præbeat, manente diutius exulceratione. Animaduertendum ex eo tempore, cum crusta decident, ne ulceris ora coalescant, & cicatrice induantur, sed si fieri potest ad multum, idque præstitutum tempus, ulcerationes, & sordidas adhuc & inflammationem minantes prorogari conuenit. Quod inditum ijs salsamentum optimè præstabit, & syluestre alium detritum, item cepæ, succusue, præsertim Cyrenaicus, aut qui Medicus, aut Parthicus appellatur. Tritici grana tam mansa, quam non mansa imponantur: siquidem subacta pistave à perfusione uulnera dilatant. Sunt qui à mandentium ieiunio, sibi aliquid asciscere arbitrentur, quod suapte natura resistat: uerum id certum non est. cæterum tempestiuus eorum usus minimè est contemnendus. Si uerò, quod per sæpe accidit, ante dies præfinitos cicatrices coirent, committerenturque, manum postulabunt: nanque eas diducere, carnemque scalpello circinare, aut iterum inurere expediet. Vbi uerò propositum tempus præterijt, ulcus ad cicatricem ducendum, & emplastro, quod è salibus conficitur, locus comprehendendus: nec multò post sinapismo utendum.

20 **C**auterium, quod ferro igne candenti, aut auro, aut argento fit, non modò salutiferum est ad rabidi canis morsum; sed etiam aliorum quoruncunque animalium uirus eiuculantium, quin & ad alios insanabiles ferè morbos. Proinde mirum non est, quod hoc loco dixerit Dioscorides uisionem, siue cauterium contra uirulentos ictus aut morsus expeditissimum esse auxilium. Fiat itaque cauterium intrepidè, tantaque amplitudinis, ut ulceris cicatrices breui committi non possint. Quod si timidus quispiam uisionem ignis terrore recuset, septicis & exulcerantibus medicamentis utendum erit. Quia in re cæteris præstat, quod uocant argentum sublimatum. admiscetur id unguentis refrigerantibus, ut minus doloris inferat. Probatur hoc, quod non modò ualentissimè inurat; sed quod etiam exusta ab eo caro, obductaque crusta duobus tantum diebus post decadat, si tamen recenti butyro assidue illinatur. id quod in aliorum exustione non euenit, nisi longiore temporis tractu. Quod si igne, aut adurenti medicamento (ut multis de causis quandoque accidit) id effici nequeat, diligenter providendum est, ne uulnus coeat, sed diutius maneat diductum & apertum, superimpositis emplastris ualide attrahentibus, cuiusmodi sunt quæ è brutia pice, resinis, uario gummi genere, & id genus alijs parantur. Si uerò cauteria fiant, diligenter procurandum, ut relicta quam primum excidat crusta, quò ueneno pateat exitus. quippe ea diu in uulnere retenta, omnes obducit meatus magno ægrorum detrimento. Porro non magno quidem negotio decidet apposita continuè liquida uernice oui uitello, & recenti butyro permista: quin & butyro solo igni liquato, & madefactis in eo splenijs superimposito: præstat enim hoc cæteris. Vbi uerò è uulnere crusta deciderit, salutiferum quidem fuerit remedium plagæ quotidie puluerem præcipitati (sic enim uocant chymistæ argentum uiuum in puluerem rubicundum conflatum) inspergere: siquidem id eximium præstantissimumque medicamentum, præter id quod uulnus occludit prohibet. diuque patens seruat, attrahit etiánum ex alto ad superficiem potenter uenenum. Quia in re cætera huiusce facultatis præcellit medicamenta. Commodè etiam, nec minus efficaciter idem puluis attractorijs emplastris, siue unguentis admisceri, & subinde uulneri admoueri potest. etenim iandudum certior sum, in uniuerfa medicæ facultatis materia, nullum 40 haberi medicamentum, quod ualentius ab alto reuocet extrahatque uirus, quam præcipitatum dictum. Ad hæc tametsi (ut omnibus ferè placet) in quadragesimum diem apertum uulnus dimittere sit satis; non tamen errauerit, qui diutius prorogauerit, ut quicquid mali residuum fuerit, exhauriatur.

Visionis, siue  
cauterij utili-  
tas.

Præcipitati  
uocati uis.

Διάτα τῶν ὑπὸ κυνὸς λυσσῶντος διηθέντων.  
RABIOSI CANIS.

RATIO VICTVS IN MORSV  
CAP. XXXIX.

50 **Q**uæ ad partem ictam pertinent præsidia, ita se habent. Cæterum uictus rationem ex ijs, quæ ueneno aduersantur, coniectura quadam colligere oportet, simul ut ueneni uires hebetet restinguatque, simul ut arceat, quò minus ad intima perniciës illabatur. Etenim assumpta perniciosarum uirium penetrationi resistunt. Quorum utrunque præstare potest uini meracioris, passi, & lactis potus. quippe qui hæc omnia capiunt ad curam, non nihil ueneno obijciunt, quod omnem eius acrimoniam obtundat. Simili modo alliorum, porrorum, ceparumque cibus: quod ea difficulter conficiantur, uixque aboleantur. Nam multos dies huius cibi qualitates remanent, quo tempore nec euincuntur, nec permutantur à mortifera ui, sed contrarijs illa uis expugnatur. Cui rei antidotorum usus ac commodatur, & theriaces, Mithridatij, & eius quod eupatorio temperatur, denique omnium quæ magnam aromatum partem sibi uendicant. quippe aromata omnia uiribus & substantijs agrè permurantur: quare in corporibus euincunt. Victus ratio hoc modo se habet. Nosse conuenit, pauorem aquæ non statò, definit oque tempore exoriri: plurimum tamen ad quadragesimum usque diem neglectis differri consuevit: post semestrem etiam nonnullos inuadit: quendam post annum aquam hor-  
Ffffff ruisse



ruisse constat . quæ nobis uisu comperta fuere . Narrant & aliquos post septem . ium aquæ metu fuisse tentatos . Inter principia demorsorum à cane rabioso curandi ratio talis est . Verum enimvero si ea quæ retulimus auxilia , primis diebus prætermittenda fuerint , nec scalp pro carnem circinare , nec unctionem experiri operæpretium est . non enim quod pertransit , satis euocare possent . Nulla utique istius rei occasio aut utilitas , sed in cassum corpora doloribus sternuntur . Alter uero curationis modus accedat . Deiectionis magnum præbet iuuamentum , utpote cum mouendo , corporis habitum transmutet : & quæ colocynthidem recipit hiera . item lac schistum , quod simul deiectionem moueat , & uenenum domare possit . cibi acres , & meraculi potus , quibus uis ueneni uehementer retunditur , quotidie sumi debent . Cæterum sudores ante cibos , & post etiam ciendi . Dropacissimi sinapismi ; alternatim per corpus totum adijciendi . Sed longè omnium efficacissimum auxilium helleborismus cognoscitur : quo cum fiducia non semel atque iterum , sed frequentius ante quadragesimum diem , uel post hoc tempus uti licet . Tantam enim uehementiam hoc auxilium habere fertur , ut quidam qui iam aquæ metum sentirent , sumpto helleboro , simul ac primum morbi impetum experirentur , fuerint seruati . nam & iam uitio tentatos nemo unquam seruare potest . Itaque primum curam contra rabiosi canis morsus breui sermone exposuimus . iam ad alia , quæ uenenatis moribus sauire consueuerunt , transendum . Notas uno contextu , deinde communem medendi locum , qui omnibus conuenire possit , explicabimus . Cursim deinceps subiungemus ea , quæ sua proprietate nonnullis auxilium præstare possunt . Postremò subnectentur etiam uenenata , quæ nullis cedunt remedijs .

Ratio uictus demorsis à cane rabioso in statuenda .

**I**nstituenda demorsis à cane rabioso diligenter est ratio uictus , nec ea tantum regula , cuius hic meminit Dioscorides ; sed etiam ut ea sit ciborum quantitas , quæ ijs rectè conueniat . Siquidem huiusce curationis regimen tenuem uictum non expetit , sicuti nec plenior , ut Aetius est author libro v i . ubi sic inquit . In uictu indigentia , & satietas euitanda , magis tamen indigentia : hæc enim succorum prauitatem adauget , quod nequaquam expedit malefico ulcere . Ergo alimentum moderari oportet , ut & rectè conficiatur , & optimum succum corpori præbeat . Nec minus egestionis , & urinarum prouocationi studendum . quod quidem tum ea , quæ prædiximus , tum feniculum , & scandix comesta efficiunt . Plus uero simul & aluum , & urinam ducit . ac cichorium agreste crudum oblatum stomacho confert , quem nonnulli serim , nonnulli ab amaritudine picrim appellant . Prosumt & brassica cima , & palustris asparagus , & hortensis , & agrestis rumex : & de piscibus qui carnem teneram habent , & cammari , cancri , & erinacci recentes cum uino nullo : & carnum extremitates , aniculae ; omnes montanae , quæ facile coquantur , bonique sunt succi . Vinum album tenue , neque ualde antiquum . hæc ille . Ex quibus conijci potest , hæc in curatione ea plurimam conferre , quæ urinam ualenter mouent . Idcirco Auicenna ( ut proxima commentatione diximus ) quadam profert medicamenta , quæ cantharidas excipiunt , ut una cum lotio sanguis etiam reddatur . Proinde mirum non est , si quandoque præualens natura , per instrumentum urine , magno cum dolore parua ueluti liquida carnes frustra catulorum forma , uenenum propellat . His itaque ea uictus ratione uti licebit , quæ urinam agere excernentibus à medicis institui solet . Verum si fluuiatiles cancri , quibus uniuersa abundat Hetruria , haberi poterunt , ijs tam in prandio , quam in cæna uescantur demorsi : quod ijs mira insit facultas , aduersus rabidorum canum uenenum . Præbet Auicenna præter dulce uinum etiam aquam , in qua candens ferrum , uel chalybs restincta fuerint . Cæterum nosse conuenit ( ut scribit Dioscorides ) aquæ pauorem non statò definitoque tempore exoriri : plurimum tamen ad quadragesimum usque diem neglectis differri consuevit : post semestre etiam nonnullos inuadit : quendam post annum aquam horruisse constat . quæ nobis usu comperta fuere . Narrant & aliquos post septennium aquæ metu fuisse tentatos . Sed cogitanti mihi unde id eueniat , nulla sanè alia hætenus sese obtulit ratio , quàm quæ ex demorsorum temperamento , ac uiribus sumi potest . Quandoquidem nonnulli habentur , qui uiribus ualidissimis præstant : quidam qui debiles , & infirmi sunt : alij qui corporis meatus angustissimos habent , alij uero contrà : quidam sincerissimis referti sunt humoribus , nonnulli uero succis ichoribus scatentibus , ac facile putredini obnoxij . Ex quo fit , ut in his citius , in illis uero serius hæc appareant symptomata . In Hetruria abstinent demorsi per integrum annum à quorundam lignorum contactu , præsertim corni arboris , & sanguinea uirga uocata . Siquidem ( ut testantur ij , qui rem experimento compertam habent ) si harum arborum uirga tandiu manibus teneantur , quousque concalescant , illico demorsi rabie exagitantur . Quod cuiquam minime fabulosum uideri debet : etenim memini me uidisse in ciuitate nostra Ilicinensi amicum quendam meum rabie correptum , quod corni arboris uirgis ( dabat enim lanificio operam ) lanam diu excussisset , qui eorum oblitus , quibus sibi à medicis interdictum erat , rabidus interiit . Postremò sciendum est , aquæ pauorem haudquaquam curari posse , cum ueneni uis omnes corporis occupauerit facultates : quanuis in ipso pauoris initio , aut anteaquam uenenum illapsum fuerit in uniuersum corpus , aliqui curati euaserint , ut philosophus ille , cuius historiam superius enarrauimus . præsertim cum pro uiribus in morbum nituntur male affecti , & qui eorum curationem agunt . His ad stipularem uidetur Dioscorides : quippe qui quosdam asserit , qui iam aquæ metum sentiebant , sumpto cum fiducia helleborismo non semel atque iterum , sed frequentius ante quadragesimum diem uel post , fuisse seruatos . Proinde scribit Auicenna eos , qui aquam expanseunt , deploratos non esse , quousque in speculo intuentes seipos cognoscunt , argumento quod non adhuc uenenum uniuersas infecerit cerebri facultates . Hoc igitur tempore medicamentis utendum est deiectionis , & si nihil obstat , sanguinis missio non aspernanda . Ex medicamentis autem in hoc cæteris præstat album uel nigrum ueratrū , ijs adiectis , quæ eorum infrenant feruorem . Conuenit etiam epithymum , sena , fumaria , myrobalana , elaterium , agaricum , rhabarbarum , centaurium minus , genista semen , thapsia , confectio Amech , & hiera colocynthidis , & Armenius lapis : siquidem hæc in atra bile deijcienda principem tenent locum . Proderit item Syriacum bitumen frequentius ex aqua potum : quin & Mithridatis antidotum , & ipsa theriaca , & cancrorum fluuiatilium combustorum puluis , Galeni modo paratus . Confert præterea his leporis , uulpis , & capreoli coagulum . Sed

Aquæ pauor ad quod usque tempus exoritur .

Aquæ pauor quando , & quibus curetur .

semper



semper in primis omni studio curandum, ut aquam male affecti bibant. Verum ne ipsam intuentes paucior inuadat, longissimis tenuibusq; metallicis fistulis è longinquo ducenda erit, aut ex superioribus contabulamentis: nanque ipsa sola seruari poterunt. Refert Aetius, quod si catuli coagulum ex aceto semel tantum ederint hydrophobici, statim eos capit potus aqua cupiditas, & bibunt: ob idq; medicamentum hoc miris laudibus extulit. Sunt qui nigrum cicer aqua incoquendum esse uelint: sic enim aqua claritatem amittit, nigraq; efficitur: & prater id quod haerentibus paucorem non adfert, quem admodum quæ sincera, pellucidaq; spectatur, urinam ualenter ducit. Nec desunt qui sindeant urentia cataplasmata occipiti esse apponenda, pariterq; post aures. Quæ etsi ad rem facere non uideantur, quod ualentissimè exiccent; ubi tamen deplorati sunt agri, ualentissimis etiam medicamentis uti licebit.

10 Κοινή τῶν ἰοφόλων θεραπεία. COMMVNIS CVRATIO IN OMNES ICTVS  
VIRVLENTOS. CAP. XL.

**A**Duersus quidem omnem animalis ictum, quod uenenum uibrat, oris suctio conuenit. Surgentem uerò oportet ieiunum non esse, sed & cibum sumpsisse, & uino os abluisse: postea exiguum olei in ore continens plagam exugat. Locus ipse spongia fouendus, deinde scarificandus: sed ulcuscula altius imprimere expedit, quod uirosa materies profundo euocetur. Circinatio autem carnis, & sectio, scarificatione longè potentius opitulatur: nanque ab ijs duo peculiaria præsidia sunt. unum, quod uirus è loco tollitur: alterum, quod eius ueneni pars, quæ ad interiora grassatur, cum multo copiosoq; sanguine excernitur. Quod si locus sectionem non admittat, cucurbitulæ cum largiori  
10 ri flamma adfigendæ sunt. Sed etiam de uisione supra in rabioforum morsu disseruimus. Si uerò icta pars, utpote extrema, eam sectionem commodè non respuat, præsertim in omnibus serpentium ictibus ut aspidis, cerastæ, similibusq; procul dubio amputanda est. Conuenientiora supra dictis auxilia sunt, quæ epithemata uocant. Imponatur sarmentitius cinis, aut ficulnus, cum lixiuio stillatitio subactus, garo, & acri fassamento: porri, cepæ, & allia modò minutissimè contrita illinuntur, modò cremata uulneribus injiciuntur. Quin etiam dissecti gallinarum pulli, cum maximè repent, percussò loco applicentur. Nec desunt qui hisce tanquam discordia quadam naturali pugnantibus utantur: uerum huius rationem inire facillimum fuerit. Gallinæ enim calida natura prædictæ sunt, argumento, quod deuoratum insigne uirus conficiunt, & aridissima quæque semina consumunt: item nonnunquam arenas lapillosque ingluuie sua deuoratos, dissolunt. Itaque animantis ad mori ca-  
30 lore adiutus spiritus, ab icta parte impetum capeffens exiliensq; secum uenenum exigit. Nec me fugit, quid in Aegypto fieri soleat. Cum spicas Aegyptij metunt, ollam picis paratam habent, & appensam fasciam: tunc enim maximè serpentium iniurias expauescunt, tum propter spicilegij tempus, tum quod opacis simul abditæ speluncis, & cauernis, densoq; aruorum cespite delitescunt. Molestissima enim animalia, & uirus eructantia, Aegyptus in campis ferre consuevit. Vbi ergo aut in pedem, aut partem aliam, morsum intulerunt, qui adsunt, fasciam in ollam picis coniiciunt, & semel aut iterum brachium aut crus paulum supra uulnus obligant, & arctissimè duo è præsentibus distringunt, locumq; secantes qua circumactus est laqueus, picem instillant: cumq; satis uulnus excepisse uidetur, laqueum resoluunt, & cepis alijsq; supra memoratis illinunt. Præterea pix liquida cum sale trito & feruente illita, præsentaneo est auxilio, si iugiter innouetur. Conuenit & ce-  
40 dria, & finum caprarum ex uino decoctum. Locum aceto calido, calamintha in lotio, maris aqua, aut acida muria decocta, foueri salutare est. Quin etiam non desunt emplastra uehementissima, & calidissima, quæ uenenum elicere, expugnare, & discutere possunt. Cuiusmodi sunt quæ ex sale, aut nitro, sinapi, & cachrye componuntur, de quibus consequenter erit tractandum. Erasistratus autem non iniusta reprehensione eos incescit, qui incognitas ad hunc usum facultates conscripserunt, ut elephanti fel, crocodilivæ sanguinem, ouaque testudinis, & consimilia. Nam cum iuuantia quædam literis tradidisse uidentur, planè in hæc sola incidentibus imposuerunt. Quare talia deuitanda sunt, cum difficilè, nisi regia facultate, peruestigari possint: neque, quod nostra fides ijs obstringatur, frequenti obseruatione, sufficiens experimentum præstiterint. Quæ autem ad communem omnium usum pertinent, quæque faciliè suppeditari, & omnibus à serpente percussis auxilium  
50 ferre queunt, subiungenda uidentur. Intubus itaque, & erica, & astragalus, cum aceto pota, contra omnes serpentium morsus auxiliantur. Item bitumen, & uirentes platani pilulæ in uino diluto cocta, & paliuri decoctum: radix aristolochiæ, & eryngij: decoctæ etiam lauri baccæ, & deuorata, piperq; largius esitatum, ruta, anethum, & cyclaminus: coma porrorum priuatim ex pane, aut alium, aut cepæ, fassamenta q; quàm acerrima: origani decoctum cum uino potum, foeniculi, pulegij, calaminthæ, porrorumq; succus cum melle desorptus. hæc quidem à plantis conquiruntur. Ab animantibus uerò quædam utiliter peti solent, gallinaceorum cerebella in cibo, leporinum coagulum cum uino; itidem castorei sextans: testes marinæ testudinis sumpti multum prodesse traduntur: mustela sale inueterata inter auxiliaria medicamenta est. Commendatur in primis exenterata, quæ sale siccescens inueteratur: ex qua binas drachmas cum uino bibisse satis est. Sed de simplicibus,  
60 quæ dari solent, hætenus. Percussis à serpente prodest alui deiectio, diffuens sudor, urina copiosè reddita. Sunt & compositæ quædam potiones, quæ mira remedia polliceri traduntur, ut & opij &



myrrhæ singuli oboli, piperis sicilicum : ea melle excipiuntur, & instar Aegyptiæ fabæ dantur cum uino. Tridem syluestris rutæ seminis, gith, cumini Aethiopici, aristolochiæ, galbani, singulorum pares portiones tritæ, & cum crucæ succo subactæ, digeruntur in pastillos, qui drachmæ pondus æquent. dantur ex ijs terni cyathi cum uino. Hæc habui de communibus auxilijs quæ dicerem. De peculiaribus remedijs contra bestias, quæ uenena uibrant, consequenter est dicendum.

Ordinis Dioscoridis immutari ratio.

Venenorum diuersi gradus, & effectus.

Quorundam opi. explosa.

Virulentorum ictu, uel morsuum curatio.

**V**enenorum animalium ictus, morsusq; doctrinam, curandiq; rationem, duabus sectionibus tradidit Dioscorides. In quarum altera cuiuscunque ictus indicia exposuit : in altera uero curationes diligentissime conscripsit. Ceterum præfationem hanc illi sectioni præposuit, quæ curandi rationem docet : in qua præfatione omnium uirulentorum ictuum curationem in uniuersum prosecutus est. Verum quoniam ( ut superius diximus in commentatione, quam in caput XXXV. huius libri conscripsimus ) rati sumus illud non paruum legenti negotium facessere, quod ex diuersis locis indicia, & curationes conquirantur, ut id molestiæ quisque effugeret, utq; citius commodiusq; nulla temporis iactura omnia in unum redacta haberentur, ubi prius illa in duobus locis legebantur, nos omnia in unum locum congeßimus, atque ex duobus capitibus unum tantum fecimus, singulis uirulentorum ictibus sua peculiaria remedia subiicientes. Hanc uero Dioscoridis præfationem præfiximus, in qua tametsi adeo exactè docteq; tradiderit is uniuersalem uirulentorum omnium animalium ictibus medendi methodum, ut nihil planè addi possit; tamen ne ab instituto nostro defecisse uideamur, in eorum gratiam, qui semper plura proferri expectant, nonnulla modo differam, quæ, ut arbitror, non inutilia, neque scitu iniucunda erunt.

Dicam itaque primum animalium, ferarumq; uirus, non in omnibus esse idem, sed in hoc uehementissimum, & omnium perniciosissimum, adeo ut una tantum hora hominem conficiat, ut in aspidem, cerasse, & basilisco: in alio uero minus uehemens minusq; lethale, uno uel duobus diebus interimens, ut in uipera: in alio denique his longè imbecillius, ut in scorpione, & phalangio, longiore tempore necans. Verum quanquam id plerunque euenit, quod animalia quæ mordent, uel icunt, diuersorum sint generum, & proinde diuersa etiam eorum uenena; accidit tamen, ut ab aspidem, uel uipera demorsi quandoque tribus tantum horis, interdum uno duntaxat die, nonnunquam pluribus diebus superviuant. Quod à diuersis causis prouenit: siquidem in aspidem, & uiperarum genere longè perniciores sunt fæminæ quàm mares, iuuenes quàm senes, ( quanuis non desint, qui contrarium putent ) adultæ quàm adoleßcentes. Quinetiam fera omnes, & insecta in montibus, & aridis locis inter uepres, & saxa degentes, ijs citius hominem perdunt, quæ palustres, uliginososq; tractus incolunt. Citius præterea necant, quæ orientalem, & meridionalem inhabitant plagam, quàm quæ septentrionalem. Ad hæc famelicæ depastis nocentiores sunt, & irritata uenenosiores sunt, quàm dimissæ. quanuis omnium in uniuersum ictus perniciosiores sint æstate, quàm hyeme. Hæ itaque causæ esse possunt, cur citius, uel serius demorsi intereant. Id tamen etiam plerunque fit ex fortiori, uel imbecilliori demorsorum temperamento, aut uasorum latitudine, uel angustia. quandoquidem ( ut superius pluribus in locis diximus ) ueneno non tam facilis patebit aditus, ubi uasa suapte natura angusta fuerint, quàm ubi latiora. Ceterum errant, Auicenna testimonio, qui serpentium uenenum frigidum esse statuunt, quod ab ijs demorsi illico frigidi fiant, quodq; serpentes ipsi, ut frigoris impatientes, appetente hyeme in subterraneis cauernis latent, uel sub lapidibus, sub quibus priuatim se condunt uipera, ubi nonnunquam adeo frigore correpta reperiuntur, ut stupida & immobiles reddita, tanquam congelata persistant. Frigiditas enim toti corpori ex ictu uel morsu adueniens, non utique euenit ex ueneni frigiditate; sed quod innatus calor ab extremis, & ultimis corporis partibus ad cor se conferat, quodq; etiam ueneno superetur, & extinguatur. Nec eo argumento frigidi temperamento serpentes sunt iudicandi, quod scilicet hyeme immobiles, & sæpe exanimes suis in cauernis reperiuntur. quippe nulla alia de causa id illis accidit, quàm quod eorum natura, quæ calidissima est, id maxime refugiat, quod sibi contrarium sentit. Visitur hoc pariter in piscibus, qui cum frigidi natura sint, quàm primum ex aqua extrahuntur, aeris calore necantur. Quin & uespæ, quæ temperamento calidæ sunt, & siccæ, eadem ratione hyeme conficiuntur, nisi calidissimis recondantur locis. Sed iam ictuum, uel morsuum uirulentorum curationem aggrediamur. In qua Dioscoridem, Paulum, Aetium, & alios æterni nominis scriptores imitati, dicimus efficacissimum esse remedium, morsu uel ictu illatum uulnus continuè ore sugere ( sugentem tamen prius præparatum esse oportet ) & subinde uenenum, uel uenenatum sanguinem expuere. Veruntamen id opus, meo quidem iudicio, perfici non potest, absque magno sugentis discrimine. Nam si in aliqua oris parte, aut gingiuarum, linguæ, palatiq; ulcusculum aliquod fuerit, quanquam adeo insensibile, ut cutim tantum occupet, ubi uenenum in os suctione reuocatum ulceris locum contigerit, & sanguini se admiscuerit, qui forti suctione facilè è gingiuis per dentium connexus manat, dubitandum non est, quin illico sugenti perniciem inferat: itaque fiat, ut qui alteri mederi uelit, sibi ipsi necem paret. Quin nec minus periculi immineret, si uenenatæ saluæ tantillum in stomachum descenderet. Neque temerè hæc dicimus. etenim iam nos uidimus ( ut superius in nostra in primam, & uniuersalem huius libri præfationem commentatione retulimus ) rusticum, qui cum fœnum quodam in prato secaret, fortè fortuna falce mediam secuit uiperam: & cum à trunco, quem manu imprudens sustulerat, in digito morsus esset, os uulnere statim admonit, & uenenatum exuxit sanguinem, quo factò repentè mortuus concidit. Proinde scitè admonet Aetius, ut caueant, qui sugunt, ne os habeant ulceratum. Porro ad hæc uitanda discrimina, recentiores galli uel gallinæ sedem plumis exuunt, & uulnere consultissimè applicant, & demortuo, primo, alterum substituunt, idque tandiu prosequuntur, quousque ueneni uis extrahatur. Cuius rei certum indicium habent, cum gallus postremò appositus non moritur. Aetius Dioscoridem secutus, non modò gallinaceos, gallinasque uiuentes dissectas, & adhuc palpitantes his morsibus commodè applicari tradidit; sed etiam quodlibet uolatilium genus, item iuuenum, tenellorumque quadrupedum. Dehinc idem iubet, excitatis calidæ aquæ potu uomitibus, ualentiora dari antidota, nempe theriacam, & Mithridatis antidotum. Mirificam uim in hac curatione habent, quantum equidem experientia comperi, quinta nostra essentia, pariterq; oleum de scorpionibus, quorum parandi rationem in præfatione huius libri commentario tradidimus: siquidem his tantum antidotis, imò nonnunquam solo oleo, nonnullos à uiperis demorsos



morfos sanauimus, paucis admodum horis, qui cum nullum uitae signum praeberent, tanquam deplorati iacebant. Nam tanta est horum partium tenuitas, ut momento uniuersum corpus percurrant, & subinde omne superent uenenum. Proculit Aetius sarmentorum, & ficulneae cineris uice, eam quae è laurinis conficitur lignis. Cuius sententiam magis probandam censemus, quod haec arbor suapte natura polleat aduersus uenena. Vbi uero ueneni uis contumax reperiatur, & non nisi longo tempore euinci possit, est diligenter animaduertendum, ne icti unquam die ac noctu dormire sinantur, donec ueneni uis euahuerit. quippe quod somnus (ut alijs in locis superius dictum est) uenenum maxime ad cor, & cerebrum ducat, & secum trahat. Multa praeter haec habentur remedia uulneri illinenda, ut calx uina, oleo & melle subacta. haec enim (ut Aetius est auctor) omnibus uenenatis moribus opem fert, praeterquam ab aspidē illitis. Sunt & qui nigri uocatū recentem radicem in uulnus figendam consulant: quod haec (ut equidem me experientia cognouisse fateri possum) uirus ualentissime extrahat. Quamobrem Tridentina rura cum inuentum aliquod à serpente initur, statim perforato ibidem corio, praestantissimo remedio ellebori nigri radices in uulnus inferunt. Praesunt etiamnum magno iuuamento cepa, allium, porrum, asphodeli, & dracunculi radix elixa, contusa, & subinde theriaca, aut Mithridatio, & oleo de scorpionibus subacta, & illita. Non secus auxiliantur, iridis, ari, phu, utriusque chamaeleonis, lilij, hemerocallis, helenij, feniculi, myrri, gladioli, scellae, sparganii, cyclamini, bryoniae, utriusque raphani, & bulbaceorum omnium radices, concisa, ac decocta, & moribus illita: quae omnia saepe à nobis experta sunt. Conferunt praeterea bdellium, Syriacum bitumen, pix liquida, castoreum, montanarum caprarum simum, euphorbium, sulphur urinae admixtum, sal, nitrum, taurinum fel, oleraceae cruce, utrumque laser, galbanum, sagapenum, panacis lacryma, erica, hyssopum, origani omne genus, dictamnium Cretense, & Italicum, calamintha, conyzae omnis, uerbenaca, haliacabum, satua & agrestis ruta, sonchus tam aspera quam lauis, sisymbrium, sinapi, nasturtium, lepidium, iberis, thlasi, aut in emplastris, aut in fomentis exterius adhibita. Quae uero pota, uel deuorata ualentissima censentur, ea omnia erunt, quae in nostro in huius libri praefationem commentario longiori catalogo recensuimus. tametsi prius ad uenenatos ictus praferantur Medica mala, & eorum semen: quin & echij, & uiticis, & ligustici, & paeoniae, & hyacinthi: praeterea uirides platani pensiles pilulae, iuniperi baccae, coryzae, chamaedrys, scordium, chamapitys, echini terrestres caro, gallinae & gallinarum cerebrum, leporis & equi coagulum ex uino potum, marmæ testudinis sanguis cum cymino, porri succus ex melle, nasturtium, maioris centaurij, gentianae, albi dictamni, & superior gladioli radix, thlasi, pulegium, Cretense dictamnium, elichrysi coma, ranae oleo incocta, & sale conspersa, earundem ius, oleo & sale adiectis, & cerui genitale siccum, & in puluerem potum. Mirificum ac singulare remedium praestat illius herbae radix, quam Goritenses, ex eo quod serpentium moribus celeriter, & efficaciter medeatur, Serpentinam uocant, cuius historiam descripsimus libro secundo in coronopi mentione. haec siquidem in puluerem ex uino hausta cochlearis mensura, à uenenofo quouis serpente demorfos breui tempore sanat: neque ea solum ualet aduersus uirulentos ictus, sed etiam contra epota uenena. Iis ferè uiribus pollent (ut quidam recentiores fatentur) flosculi syluestres roseo colore micantes, quos nonnulli syluestres garyophylos uocant. Porro Galenus libro de theriaca ad Pisonem, ceteris antidotis tam simplicibus, quam compositis ad uirulentorum morsus Andromachi theriacam praetulit his uerbis. Theriaca est procul dubio apud uniuersos homines celebratissimum antidotum, tum quod pollicito neminem frustretur, tum ob ipsius actionis efficaciam. Siquidem nullum unquam à feris, quae hominem solent interimere, commorsum, hac statim epota perisse memoria est proditum. Nullus eadem praesumpta, haud multò post morfu impetitus, belluae ueneno ceu illam superante interijt. Quod subinde nonnulli praetores etiam, penes quos uita, & necis potestas est, expeririunt: atque medicamentum probare uolentes, an quod promittat praestare quoque possit, in omnibus iam ob praua quadam, & illegitima facinora ad mortem iudicatis, de ipsa faciunt experimentum. Nos autem cum in hominibus id non possimus, in alijs quibusdam animantibus idem facientes, ueram medicamenti probationem inuenire conemur. Nanque gallis, qui domi non enutriti, neque nobis sunt contubernales, sed potius agrestibus, & sicciore praeditis temperamento, captis, feras obijcimus, & qui inter illos non biberint ex medicamento, protinus intereunt: qui uero biberint, conualescunt, & à morfu uitam retinent. Interdum uero medicamentum num adulteratum sit, hoc quoque modo probare conuenit. Si epota theriaca, non purgetur, qui purgans sumpsit medicamentum, hoc ipso iudicamus antidotum esse praestantissimum, quoniam purgationem, ei qui medicamento usus sit purgante, impenderit, ut tali experimento à ueri medicaminis inuentione nunquam aberrauerimus. haftenus Galenus. Cuius nimirum aetate qui praetorium in facinorosos exercebant iudicium, facile probare poterant num theriaca probata esset facultatis, an adulterina. Nanque pluribus in locis qui ob sua facinora mortis supplicio damnabantur, non semper capite, aut quouis alio pœnae genere necabantur, prout leges statuebant: sed saepius in theatrum ducti, ut mitiori supplicio è medio tollerentur, aspidibus, & uiperis offerebantur demordendi. Huius rei testis est Galenus eodem libro ad Pisonem, ubi post enarratum Cleopatrae interitum, sic inquit. Pluries in magna Alexandria sum contemplatus, quàm celeriter aspidēs homines perimant. Cum enim aliquem hac pœna lege damnatum, humaniter, citòque uolunt occidere, adijciant ipsius pectori feram, iubentēque paululum ambulare, ita sine mora hominem tollunt è medio. Probanda igitur fuerit theriaca, praesertim quae fit hoc tempore, antequàm ematur, uel alicui propinetur, in gallis agrestibus à feris saepius enarratis demorsis, ut docet Galenus, aut in alio quouis animali: etenim in simijs (ut opinor) tutius & certius id experiri possent, quod simia magis ceteris hominem referant. Ceterum si qua in Italia Theriaca nunc reperiatur, quae mihi probanda sit, ea sanè fuerit (seruata omnium pace) quae Verona ad Campanae aureae insigne, à Francisco Calzolari pharmacopaeo quàm peritissimo parari solet. Eam enim, dum uiuam, semper mihi usui futuram decreui, & praesertim cum iam intelligam, eundem ad ipsam iterum parandam magno apparatu, se accingere, ac pro uiribus nauare operam, ut perquam pauca succedanea in eum ueniant. De his ego facile testari possum, quum iam apud me plura sint peregrina, à Calzolari ipso mihi transmissa; quae antea, hoc auo, nullis in Theriacis (quod sciuerim) legitima addita sunt. Inter ea (ut aliquid in medium asseram) est costi radix, medicamentum sanè inuentu rarissimum, in qua nihil prorsus desiderari potest, quod illi per omnia non correspondeat. Cetera filebo, ne fortasse alicui inuidiam faciam. Narrant quidam antiquitus fuisse gentes in pluribus orbis partibus, quae

Theriaca laudibus à Galeno celebrata.



Gentes turæ à  
serpentibus, eo-  
rumq; iatibus  
medentes.

Fraus circum-  
foraneorum  
qui diui Pauli  
stirpem men-  
tiuntur.

Unguentum  
Nicandri.

suapte natura cum serpentibus degebant, tractabantque manibus, nullo unquam ab his morsu accepto. Cuius rei testis est Plinius libro VII. cap. II. ubi ita scriptum reliquit. Crates Pergamenus in Hellesponto circa Parium genus hominum fuisse tradit, quos Ophiogenes uocat, serpentum ictus contactu lenare solitos, & manu imposita uenena extrahere corpori. Varro etiam nunc esse paucos ibi, quorum salua contra ictus serpentum medeantur. Similis & in Africa genus Psyllorum fuit, ut Agatharchides scribit, à Psyllo rege dicta. Horum corpori ingenitum fuit uirus exitiale serpentibus, ex cuius odore sopirent eas. Mos uero liberos genitos protinus obijciendi scuisimis earum. eoque genere pudicitiam coniugum experiendi, non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. Hæc gens ipsa quidem prope interemptione sublata est à Nassomonibus, qui nunc eas tenent sedes. Genus tamen hominum ex his, qui profugerant, aut cum pugnatum est, absuerant, hodieque remanet in paucis. Simile & in Italia Marforum gente durat, quos a Circes filio ortos ferunt, & ideo inesse ijs uim naturalem cam, hæc Plinius. Veruntamen, ut auctor est Galenus libro de theriaca ad Pisonem, Marsi 10 qui suo tempore extabant, contra serpentium uenena nullam utique propriam habebant facultatem: sed fraude quadam uniuersam decipiebant plebeculam. Ipse enim loco citato ita scribit. Circulatores hi nunquam congruo tempore uiperas uenantur, sed multo post uernationem, cum non amplius uigent. Captas autem ipsas crebro sibi ipsis assuefaciunt, & cibis non solitis enutriunt, imò carnes ipsis permittentes, & continue mordere cogentes, ut uirus ex earum ore uacuetur efficiunt. quinctiam mazas quasdam obijciunt, quæ dentium foramina obstruant. Atque hac ratione morsus fiunt imbecilles, ut uidentibus magnum sit miraculum, talis ipsorum ad fraudem parandam artificij imperitis. hæc Galenus. Ceterum id fraudis doline genus, nostro etiam tempore locum habet, in his præsertim circulatoribus, & circumforaneis, qui ex diui Pauli stirpe (quod tamen planè mentiuntur) se prognatos prædicant. Quippe quod fere omnes Apuli sint ex Leccia urbe oriundi, aut ex circumstantibus locis. quanquam facile possunt originem duxisse à Marsis eorum uicinis, qui sexcentis, aut fortasse millenis annis ante diuum Paulum extitere. Cauendum igitur fuerit ab eorum nugis: nam quic- 20 quid loquuntur, pollicenturq; id omne fraudulentè, & dolosè agunt. Capiunt enim uiperas abeunte iam hyeme, & ut magis ab earum moribus se tutentur, manus sibi perquam diligenter inungunt quodam unguento hac in uenatione ab ipsis experto. Unguentum illud conficitur ex oleo syluestris raphani semine expresso, dracunculi radicis, & asphodeli succo, leporis cerebro, sabinae folijs, lauri baccis, & alijs quibusdam additis. Affirmant eo unguento perunctos à serpentibus ici non posse. Quod ego facile crediderim, cum etiam apud Nicandrum in theriacis unguentum repperim, quo qui fuerit perunctus, à feris ici non possit. Nicandri uerba subiiciam, quæ soluta oratione ita redduntur. Quod si in trinijs mista reptilia iam recens generantia sese, & rem secum habentia, in ollam mittas, repones aduersum perniciosas noxas remedium. Inijcies autem in ollam illam cerebri, seu medullæ cerui recens cæsi drachmas triginta: cotylas quatuor rosacei, cuius primam, mediam, & tertiam expressionem unguentarij præcipuas, & solas numerant. Olei splendentis crudi totidem cotylas infunde, & cotylam ceræ unam, atque hæc in rotundo uase celeriter calefacito, donec liquefactæ serpen- 30 tium squamæ mollescant. postea arte paratam molam recipies, & hæc omnia in unum mista turbabis, teresq; cum serpentibus. Longè autem spinas separa: quandoquidem maleficum illis uenenum adhæreat. Omnia porrò membra ex hoc unguento inunge, tumq; uel in quâuis uiam, uel grabatum etiam te tutò conferes, uel cum arentis æstatis tempore ad aræ opera cinctus, tridentibus profundum manipulorum acerrum disquisiueris. hæc ille. Capiunt igitur qui Marsos se faciunt uiperas, aliudq; quoduis serpentium genus hoc modo: captisq; statim caput salina perfundunt, cuius contactu non parum, uilescunt, & ueneni feritatem deponunt, quod hominis salina facultate sit illis prorsus contraria. Cum autem in foro, ut miraculosum de se spectaculum præbeant, ab his nullo ueneni incommodo demordi se facere uolunt, oblato prius illis duræ carnis frusto, id dentibus dilaniare cogunt, ut uirus, quod prope dentes quosdam uesiculis continetur, in mansam effundatur carnem. Non desunt tamen qui etiam uesiculas illas forcipibus abscindant, ne amplius ueneno repleantur. Itaque hac fraude uniuersam gentem decipiunt. Verum pulcherrimè horum fraus quandoque detegitur, cum simul in eodem foro plures 40 eiusdem prauis generis homines contendunt, ut alter alteri primum locum præripiat, & summam apud populum auctoritatem consequatur. Nam ij, ut quisque se legitime ex diui Pauli familia ortum ostendat, uiperis, quibus uenenum exemptum non sit seinuicem dilacerant, præsumptis tamen suis fallacibus antidotis: quibus tandem frustrati, à ueneno uicti relictis uexillis, tanquam moribundi, suis è pulpitis in terram cadunt. Et certè nisi statim periti medici illis opem ferrent, mortem sepe immaturam oppeterent: licet etiam interdum occumbant, & animam cacodæmonibus, corpora uero suis serpentibus deuoranda relinquunt. Equidem memini, cum essem Perusijs, me duos huiusce generis circumforaneos uidisse in foro, qui in tribus corporis partibus à uiperis demorsi erant: & ij sanè ambo perisset, nisi Carautus ille Bononiensis cibururgicus, & præceptor meus, oleo nostro de scorpionibus eos inunxisset: nec suus illis profuisset lapis, quem uendunt, & omnibus præferunt, aduersus omnia uenena. Quemadmodum idem non profuit ijs, qui Tridenti inuicem in foro demorsi, & ueluti mortui in hospitium delati, prædicto oleo sanitati restituti fuere, magno quidem amborum discrimine, ac dedecore. Sunt 50 qui dicant eum lapidem, uel potius terram obfignatam, à Melite insula allatam, quam omnibus præponunt antidotis, uim omnino aduersus serpentium uenena efficacem habere, quemadmodum & ea, quæ à Lemno insula, Lemnia uocatur. Veruntamen ubi ab aspidè, uel uipera quis fuerit demorsus, parum uel nihil proficit. quamobrem credendum minime fuerit, panem uel uinum, quibus suas ij admurmurant cantilenas, eos qui sumpserint, tutos à serpentibus, & alijs id genus uenenum eiaculantibus, ad integrum usque annum seruare posse. Quandoquidem nouimus nos, qui hoc pane deuorato se tutos à serpentibus existimantes, serpentium uenationi se dedere: sed ab ijs tandem demorsi huius admurmurati panis opinione falsè interiere. Non tamen eam inficias, quin aliqui reperiantur, quibus quadam ea à cælo facultas tributa est, ut à serpentibus non mordeantur. Siquidem noui ego plures, qui simpliciter, nulloq; artificio aut uerbis aspidès, & uiperas quotidie capiebant, nec unquam ab ijs icti fuere. quanuis serpentes ab ijs modo pedibus calcati, modò manibus compressi fuerint, ac diutius in nudo eorum sinu gestati. Neque præterea negauerim, serpentes non posse carminibus, & incantationibus 60 compelli, quod plurimis id constet experimentis. Ceterum, ut nihil quod ad curationem ictuum uirulentorum facere possit



possit, à nobis prætermittatur, qui omnia quæ scimus, ingenuè docemus, non uerborum prodere memoria (et si id sciam ad medicos non spectare, neque ab ipsis recipi) quoniam pacto in Romano agro senex quidam eremita amicus meus, à feris ictus sanabat, ipsis absentibus agris. Cum enim quis è circumstantibus populis à serpente demordebatur, id per nuncium eremita significabant: tum is interrogabat nuncium, an medicamentum istius loco ebibere uellet. Quod si id se facturum respondebat, iubebat ille, ut dextrum pedem calceo denudatum solo sisteret, & cultello totius pedis uestigio lineam circumducebat: deinde iubebat pedem auferri, & intra spatium lineæ signatæ culicelli cuspidē hæc uerba inscribebat. CARO CARVZE, SANVM REDVCE, REPVTA SANVM, EMANVEL PARACLETVS. mox terram eodem gladio abradebit, ita ut omnes abolerentur characteres: abrasum puluerem fistili quodam paruo aqua pleno excipiebat, ibique tantisper dimittebat, donec terra subsideret: demum nuncij interula aquam perclabat, & cruce signatam illi bibendam præbebat. Sed certè mirum est, quod eadem hora ictus sanabatur, qua nuncius potionem illam sumpserrat, ut mihi planè compertum est, & omnibus illius regionis incolis. Hæc est curatio in uirulentos ictus, qua utebatur ille eremita, qui mihi sæpius dixit, hoc esse maius secretum, efficaciusque remedium, quod habeant ij, qui suam originem in diui Pauli familiam falsò referunt.

Curatio ferarum  
dam quædam  
eremitarum.

Σφήκας, καὶ μέλισσας.

VESPAE, ET APES.

CAP. XLI.

Inter ferientium uenenatorum notas, nihil de uespis, & apibus articulatim digessimus, quod conspicuè omnibus sint, & nihil excellens, aut notatu dignum in his obseruetur: inter remedia tamen earum meminisse non fuit alienum. Igitur aduersus utrarumque ictus prodest illita malua, & hordeacea  
20 farina cum aceto, ficulneum lac in uulnus instillatum, & muria, aut aquæ marinæ forus.

Et si uesparum, & apum ictus nemini unquam attulerit necem; cum tamen dolores molestissimi inde quandoque oriuntur, non alienum, neque inutile fuerit ea nosse medicamenta, quibus facillè idem mulceri possint. Quamobrem iam di-  
Etis à Dioscoride remedijs ea addenda duximus, quæ priuatim scribit Aetius lib. XIII. sic inquit. Si quis ab apibus, & uespis illusus permanere uelit, eum malua folia cum oleo illita, & eruca siue bruchus cum oleo illitus asservabunt. Quando-  
quidem uerò quidam ab his clanculum percussi, ob dolorem perturbantur, putantque se à maligno aliquo animante petitos esse, necessarium existimo prius ostendere quæ signa horum ictus comitentur. Hos itaque, qui ab apibus punguntur, dolor ictus consequitur, & rubor loci, cum tumore partium in ambitu sitarum: stimulus autem omnino in percusso loco reperietur. Eadem etiam hos, quos uespa pupugit, concomitantur, sed intensiora uerum stimulus uespa in percusso loco relin-  
quit. Auxilium autem utrique ferunt luto, aut stercore bubulo eis illito cum posca: aut malua folijs impositis cum posca:  
30 aut cimolia cum malua & posca. Naturaliter autem opitulatur ueneranda, & uiuica strombi conchylij imago in sigillo ferreo exculpta, & loco ictus appressa: non enim permittit amplius inflammationem generari. In potu præterea ipsis foliorum lauri tenerorum drachmas duas cum uino austero præbeto. hæc Aetius. Cæterum compertum est, dolorem statim sedari illitis muscis prius contritis. Id quod similiter præstant thymbra, melissophyllum, & sisymbrium.

Vesparum, &  
apum ictus, &  
remedia.

Φαλάνγια.

PHALANGIA.

CAP. XLII.

Demorsis à phalangijs locus quidem ipse, quasi ab impacto aculeo rubet, non intumescens, nec  
40 per ambitum calidus est, sed mediocriter humescit: ubi uerò contrariorum occursum refrigit, con-  
sequitur corpore toto tremor, distentiones poplitum, & inguinum, conuulsionibus non dissimiles. in lumbis collectio exoritur, & perpetua urinæ libido laceffit, multaque reddendis excrementis col-  
luctatio. uniuersa cure frigidus sudor emanat, collacrymant oculi, offusisque nebulis caligant. Ho-  
rum ictibus ficulneum cinerem adiecto sale trito, & uino imponere oportet: aut radicem syluestris  
punicæ quàm tenuissimè tritam: aut aristolochiam cum hordei farina; & aceto subactam. Ulcera  
aquæ maris proluenda, aut apiastri decocto, foliaque eiusdem illinenda. Lauacris perpetim utendum,  
& propinandum abrotoni semen, anisum, aristolochiam, cicer syluestre, cuminum Aethiopicum, cedri-  
des tritas, platani corticem, & trifolia herbæ semen: priuatim autem, singulorum ex ijs binas drach-  
mas dare cum uini hemina conuenit. item myricæ fructus, & chamæpityos, & uiridium cupressi pi-  
lularum decoctum, admisto uino. Sunt qui fluuiatilis cancri expressi succum cum lacte, assumpto apij  
50 semine, confestim molestijs liberare prodant.

Phalangiorum genera quanquam plura à ueteribus describuntur; tamen Aetio lib. XIII. cap. XVIII. sex tantum  
numerantur, his uerbis. In phalangiorum genere primum quidem rhagium, alterum lupum, tertium formicarium,  
quartum cranocolaptes, quintum sclerocephalum, sextum scolecium appellant. Ac primum quidem Rhagium, id est, aci-  
neum, figura rotundum est, colore uerò nigrum, acini uix nigra similitudine, unde etiam appellationem accepit: & os qui-  
dem iuxta medium uentrem habet, pedes uerò ex utraque parte quàm breuissimos. Alterum uerò Lupus appellatum, mu-  
scas perdit, eisque pascitur: ac corpus quidem habet latum, & uolubile, partes uerò circa collum ipsis incisæ sunt: am-  
plius autem & os eius eminentias tres habet. Tertium autem Myrmecium, hoc est, formicarium dictum, formicæ maxime  
assimilatur, colore fuliginoso: corpus uerò eius uelut astris quibusdam insignitum est, maxime circa dorsum. Quartum de-  
60 inde Cranocolaptes, sublongum est, & uiride, stimulumque iuxta collum habet, atque si in quem irruat, locos circa caput pe-  
tit. Quintum Sclerocephalum dictum, caput habet saxeam, & obduratum: lineamenta uerò per omne corpus similia

Phalangiorum  
genera ex Aetio.

Ffffff 4 animalibus



Phalang. gene-  
ra, & morius  
notæ ex Nican-  
dro.

Phalangiorum  
ictuum signa,  
& curatio ex  
Actio.

Tarantulæ ue-  
nenum, & re-  
media uide li-  
bro II.

animalibus illis, quæ circumuolitant noctu lucernas. Sextum autem Scolecium siue uermicarium appellatum, sublongum est, & submaculosum, maxime circa caput. Atque hæc quidem species phalangiorum enumerantur. hætenus Aetius. Qui tamen cuiusunque phalangij notas, & indicia seorsum non descripsit (genus enim diuersum diuersa quoque parit sympto- mata) sed omnia in commune simul collegit. Quamobrem si particulatim cuiusque phalangij indicia per se scire cupimus, Nicandrum consulamus. Is siquidem in theriacis præter id quod plura, quam fecerit Aetius, phalangiorum genera reddit, singulorum etiam priuatim indicia describit suis uersibus, qui ita paraphrastice in Latinum uertuntur. Opera iam nunc no- xij considera phalangij, signaque eius morsus. Primus itaque splendidus Rhox appellatur, niger planè, accumulatis pedi- bus prorepens, medium uentrem ore, & dentibus septum habens. Cui ab hoc inflatum fuerit uulnus, perinde corpore appa- ret atque si nihil quicquam sauciatus foret: oculi uerò inferiori parte rubescunt, frigus iuxta in corpore adhæret, insigitur, statimque color, & membra hominis à supernis ad ima uergere uidentur: neque penis semine uuidus demittitur, sed lumbos occupans ita frigus genuum nexus dissoluit. Asterion iam secundum obserua, in cuius dorso pinguiæ quædam relucet, ac lucida in corpore uirgula. Percussus ab hoc inexpectatus horror cum flamine quodam adoritur, caput uerò somnus gra- uat, genuum & membrorum nexus, & imbecillitas fit. Cyaneum aliud sublime, crinitum, & asperum æqualiter est. Diffici- lem corpori infert illud puncturam, quodcumque labefacta uerit, corque graui languore succumbit. Nox & caligo tempo- ra circumstant, uomitumque edit è collo lubricum, ab araneis telis non multum distantem, adeoque tandem interitum sub- ministrat. Ab hoc alius est Agrostes, qui specie sua lupo similis est, muscarum interemptori, qui apum obseruator est, culi- cum qui psenes dicuntur, & æstrorum, & omnium quæ ad telam ipsius peruenerint. Hic imbellem plagam, & uanum uul- nus homini infligit. Quod autem Dysderi, siue spheceum appellant, rutilum satis, uespæ crudis uescenti persimile. Hic si quem piam uulnerarit, ingens è uulnere tumor erigitur: morbi etiam quidam ad genua, alias etiam neruorum cordis, & uenarum languentium trepidatio, alias uirium destitutio, ut percussus sapius domet, atque interimat. Extremi maleficij animal, som- num adferens, qui hominem quiescere ab huius seculi laboribus faciat. Est præterea Formicarium dictum, quod formicis pla- nè simile sit, collo quidem rutilum, reliquum corpus nigredini ex putredine facta, par est, undique latum, stellatum dorsum, punctisque distinctum gerens, cui subcinericium tempus ad modicam cernicem attollitur. Atque ex hoc phalangio dolores priorum similes uenenatorum ueniunt. Sunt & alia parua phalangia scarabeis similia, quæ in agris inter legumina sua car- punt pascula. Horum circa cruciantem morsum tubercula, & pustula exurgunt, cor oberrans furit, lingua incondite ob- murmurat, oculi etiam subuertuntur. Educatur in Aegypto in perseæ folijs, quem Cranocolapten dicunt, phalangia similis, quæ circum lucernas cum impetu uolitat nocte. Eius horribile semper caput incessanter nutat, uterus autem granatur. Hic ubi cuiquam stimulum infixerit, quem ceruice tenuis gerit, facile sanè citra omnem laborem ad interitum ducit. hæc Nican- der. A quo tamen in hoc dissentit Aetius, quod sclerocephalum ijs simile fecerit bestiolis, quæ noctu lucernas circumuoli- tant, Nicander uerò huic cranocolapten comparauerit. Sed iam ea prosequamur, quæ de phalangiorum ictibus tradidit Ae- tius, qui loco superius citato sic habet. Quæ percussos à phalangijs concomitantur, communia sunt iuxta magnitudinem, & paruitatem discreta. Morsus porro tenuis est, ut uix conspici possit: tumor autem liuidus, quibusdam etiam rubicundus: fri- giditas adest circa genua, lumbos, & scapulas, nonnunquam uerò totum corpus aggrauatur, amplius & dolor assiduus ad- est, tremor, pallor, uigilia. Quibusdam uerò pudendi tentigo, & circa caput pruritus, aliquando etiam circa suras: oculi hu- mecti, & lacrymantes, ac canis, & uenter inæqualiter eleuatur. Intumescit autem uniuersum corpus, faciesque, & maxime circa linguam partes, adeo ut impedito sermone balbutiant demorsi. Quibusdam uerò urinae emittendæ difficultas adest, cū pudendi tentigine, & dolore. Si uerò minxerint, aquosæ ipsorum sunt urinae, quædam araneorum telis similia in se habentes, & uomitus quoque similis. aliquando uerò & per uomitum, & per uentrem talia excernuntur. Caterum in calidam aquam demissi, dolore leuati sibi uidentur: post uerò è balneo egredientibus intentum dolet pudendum. Senioribus uero pudendum plurimum laxatur, ac minime intenditur. Atque hæc quidem communiter ad omnium ictus sequuntur. Si uerò cranocolaptes aliquem percusserit, caput magis dolet, & uertigines consequuntur, frigus continens, delirium, corporis iactatio, & uentri- culi punctiones. Omnes autem à phalangijs percussi iuuantur assiduis balneis: ictus etiam locus ex trifolij bituminosi deco- cto, cum oleo proluatur, totum uerò corpus ex cerato liquidissimo pinguescat. Iuuantur etiam fomento spongiarum in cali- do aceto tinctarum, & plagæ continuè adhibitarum. Cataplasmata autem eis conueniunt: bulbi, sanguinaria, porrum, fur- fures aceto incocti, hordeacea farina incoctis cum ea in uino aut melle lauri folijs, ruta, grossi, caprinum stercus cum uino, amaracus cum aceto, syluestris ruta cum aceto, & cyperus. hætenus Aetius. Caterum Dioscorides uarijs in locis huius to- tius operis de medica materia plura alia medicamenta intus in corpus sumenda aduersus phalangiorum morsus commemo- rauit, præter ea quæ hoc capite speciatim retulit. Ea autem sunt, si summam colligantur, myrti baccarum succus ex uino potus, succus item foliorum mori cyathi mensura, lixiuum è fici uel caprifici cinere paratum, asparagi radicum decoctum, agrestis lactuca, coris semen, hederae succus ex aceto potus, ruta ex uino hausta, hieracium, dauci semen, melanthium drach- mæ pondere ex aqua potum, aparine, melissophyllum, & phalangium herba ex uino pota, pentaphyllum, hyacinthi radix, & sedum minus. Quæ uerò ad idem exterius illinenda commendauit, hæc sunt, mullus piscis dissectus, malua decoctum, aqua ma- rina, & marinorum iunctorum tenella folia. Nec desunt composita medicamenta ab authoribus tradita. quæ si quis uidere & habere cupit, Galenum consulat libro secundo de antidotis, ubi ualentissima describuntur antidota ad phalangiorum ictus, è pluribus ueterum clarissimorum medicorum monumentis excerpta. In summa tamen legitima theriaca, & Mithri- datium contra phalangiorum uenenum cateris præstantiora censentur. Sunt etiamnum in phalangiorum genere recen- senda, quæ nobis in Hetruria TARANTULAE uocantur. Quarum historiam, & admiranda symptomata superius libro secun- do abundè retulimus, cū de phalangijs differeremus. Quinetiam inibi docuimus, quo modo ab ijs icti curentur muscis in- strumentis, ductisque quàm longissimis tripudijs. quare eò se conferre poterunt, qui hæc scire desiderant.



Σκολοπενδρα.

SCOLOPENDRA.

CAP. XLIII.

**S**I Scolopendra, aut dicta ophioctene, morsum intulit, locus per ambitum liuore sugillatur, & com-  
putrescit: interdumque, licet raro, faculentus, atque ruber cernitur. A' morfu ipso exulcerari lo-  
cus incipit, ulcusque id negotium exhibet, ferè remedijs inuictum: præterea toto corpore prurigo  
sentitur. Hæc ubi morsum infixit, sal quàm leuissimè tritus, ex aceto uulneri inspargendus, aut ruta  
syluestris superponenda. Locus acida muria fouendus, & danda in potu aristolochia cum uino, aut  
serpyllum, aut calamintha, aut ruta syluestris.

10

**T**Errestres Scolopendras Hetrusci centipedas uocant. Sant enim in Hetruria omnibus uulgaris notitie uermes, innu-  
meris utrinque pedibus referta, colore subrufo: diuerso quoque genere constant. Ceterùm ea tantum ictu uenenum  
relinquunt, quæ quodam morfu serpentes interficiant, ophioctene appellantur, quantum tantum existimamus hoc loco memi-  
nisse Dioscoridem. Veruntamen quæ in uniuerso genere exsint hæcenus compertum non habeo. Quibusdam in regionibus  
tanta copia increuere scolopendre, ut fugati ab eis populi, proprios deseruerint lares. quod Arrietis contigisse scribit  
Theophrastus. Progreditur scolopendra tam in anteriorem, quàm in posteriorem partem. Idcirco scribit Aristoteles lib.

Scolopendræ  
uenenosa con-  
sideratio.

IIII. cap. VII. de historia animalium, quod dissecta Scolopendra altera parte in caput, altera in caudam mouetur, & ser-  
pit. Vnde uidetur existimasse Nicander, hanc bicipitem esse, ut eius uerba in theriacis innuunt, cum inquit. Mod: eaq; pem-  
phredon, bicepsque scolopendra. Cuius cuiusque ale, ut remi uenis, festinant. Non inepta quidem Nicandri comparatio: nam  
scolopendræ pedum multitudine uelocique motu triremem representant. Harum moribus ( ut Dioscorides ait ) auxilian-  
tur asphodeli semen, & flores ex uino poti. Quinetiam ( ut scribit Aetius ) ea omnia scolopendræ ictibus medentur, quæ pri-  
uatim muris aranei moribus conueniunt, de quorum curatione paulò inferius dicemus. Præferunt antiquorum nonnulli ci-  
nerem aceto subactum, & uulneri illitum, item scillam: præterea pulegium, rutam, & mentham ex uino potam. De mari-  
nis Scolopendris tradidimus superius libro secundo. Nec tamen mihi compertum est, aliam noxam ab ijs inferri, quàm in-  
gentem pruritum ijs tantum partibus, quibus inhaerint ( ut scribit Aristoteles, & Dioscorides ) earum erucarum more, quæ  
pilis horrent, & quæ præsertim in pinu uitam agunt.

Scolopendræ  
morbus reme-  
dia.

20

Σκορπίος.

SCORPIO.

CAP. XLIII.

**S**corpionis morfu inflammari statim incipit locus, & indurefcit, ac intentus rubet, uicissimque do-  
lore premitur: modò siquidem exæstuat, modò frigore occupatur. Labor repentè fatigat, & ali-  
quando meliusculè habet, aliquando recrudescit. Consequitur sudor, horroris sensus, & tremor. Ex  
tremæ corporis partes refrigescunt, inguina extolluntur, per sedem flatus exeunt, capilli eriguntur, pal-  
lor membra decolorat, & dolor, tanquam ex pungente acu, per uniuersam cutem sentitur. Percussis  
præfenti est auxilio ficulneum lac in uulnus instillatum. Scorpis ipse, qui ictum uibrauit, tritus, & per-  
cussò loco impositus, suæ plagæ remedium est, ob cæcam quandam naturarum ( ut constat ) discordiam,  
quæ antipathia appellatur. Præterea tritus, & impositus cum sale, lini semine, & althæa, scorpis con-  
uenit. Sulphur ignem non expertum, resina terebinthina exceptum, & emplastri modo adiectum, au-  
xiliatur. Iridem galbanum ad splenij formam ductum, & calamintha, quæ trita illinatur, & farina hor-  
dei in uino parata, in decocto rutæ. Semen trifoliæ herbæ tritum, & uulneri iniectum opitulatur. Hæc  
ad affectum locum pertinent. Post hæc quàm efficacissimis potionibus utendum, cuiusmodi sunt ari-  
stolochiæ, præsertim corticis binæ drachmæ cum uino, tusa gentiana, & pulegium decoctum, & baccæ  
lauri pauco numero tritæ, & calamintha cum posca, in qua magnopere discoqui debet: cupressus cum  
uino, & ruta, nec secus ficulneum lac: laferpitium, si addit: sin desideretur, peucedani succo utendum.  
efficax est potum trifolij, & ocimi semen. Horum autem omnium uicem pensat iugis lauacri usus, euo-  
catus sudor, & dilutæ uini potiones.

40

**P**ura, ac uaria antiquis numerantur Scorpionum genera, ut latius libro secundo diximus, quorum alij multum, alij pa-  
rum suo ictu efficiunt. Porro Nicander in theriacis scribit eorum octo reperiri genera, his uerbis. Agedum aculeo do-  
lorifico armatum scorpionem canam, eiusque tetricum genus. Quorum primus albicans, neque fonticus, neque lethalis est.  
Sed cui rutilæ genæ micant, calorem flagrantemque mortalibus furorem incussit, quo malo homines horrore concutiuntur,  
& frigore, perinde ac qui febre diuexantur, & acri siti incenduntur. Qui liuidus est, malam trepidationem, & motionem  
tribuit hominibus, quos percusserit, qui cen attoniti, & uani, & stulti rident. Alius uiridante colore, qui simul ac corpus ho-  
minis concusserit, tremores, & frigora illico admittit, acrisque grando talibus uidetur circumstare, etiam si sol ardentissime  
radijs suis flagret. Talis tantaque eius stimuli afflictio, cuius uertebra nouem ( lego septem, cum non plures scorpionum cau-  
dis inesse comperiantur ) iuncturis connexæ apice suo nocent. Alius liuido colore, ingentem aluum gestat, latumque: herba  
enim uescens, semper insaturabilis manet, corpus etiam hominis exedens, inguini insolubili ictu nocens: tam uehemens eius  
genis, & ori morsus insitus, infixusque est. Deprehendes itidem similem scorpionem litorali seu marino cancro, qui albentes  
algas fluctumque maris decerpit pascendo. Alij rursus incursis æquales planè paguris uidentur, corpore grandes, chelis, &  
forcipibus aequè solidi, atque paguri, qui in saxosis cauernis demorantes sibi timent. quinetiam è paguris tales scorpiones,  
genus & ortum suum dicunt. Nam cum rupes, tenuesque multum strepentis maris reliquerint algas, eos ex mari inescan-  
tes

Scorpionum  
genera ex Ni-  
candro.

50

60

tes



Scorpionum  
ictus, & cura-  
tio ex Aetio.

res piscatores extrahunt. At paguri se peti ea uenatione sentientes, murium rimas, & nidos subeunt, ubi prolem perditri-  
cem habent, ibique è mortuis tandem paguris scorpj nocentes per foramina ista generantur. Postremò melichlorus tibi  
anima duertendus, cuius summum uerticillum prænigrum est, inextinctamq; noxam infligit, hominibus certè infensissimus ille  
obliquo gressu corpus flammæ simile commonens: pueris uerò, & natu minoribus celere interitum adduxit: quibus &  
circum terga densa alæ expanduntur locustæ fruges rodenti non dissimiles. hætenus Nicander. Cæterùm scorpionum  
ictuum indicia, & curationem conscripsit diligentissimè Aetius lib. xii. cap. xix. sic inquit. A Scorpio percussos ue-  
hementissimus plagæ dolor consequitur, frigiditas quæ ac tensio, & stupor: circaque plagam, & totum corpus frigidus su-  
dor: & his, qui iuxta infernas partes percussi sunt, inguina excitantur, ac intumescunt: qui uerò circa supernas, locus sub  
alis. Et hæc quidem leniter percussis adsunt. Validius autem ictus ardor circa plagam adest, quemadmodum in  
ambustis, & verrucarum instar formicarum eruptio circa labra, & totum corpus, ut grandine se impeti putent. 10  
Facies distorquetur, sordes circa oculos adsunt glutinosæ, & lacrymæ uscosæ: durities articularum, anusque proci-  
dit, cum egerendi cupiditate: spuma circa os est, & uomitus largus, singultus, conuulsiones opisthotonicis similes. His  
igitur serpyllum, alibææ radicem, & elaphoboscum bibendum præbeto. Præter opinionem autem facit elaphoboscus, tum  
uiridis comesta, tum sicca pota. Cochleam item hortulanam maximè accipito, eamque unà cum operimento tritam, plagæ  
imponito, & confestim sedabis dolorem. Idem etiam uermes terreni facere dicuntur. Prodest præterea fluiatilis cancer  
tritatus, addito lasere, in uino potus. Confert uerbenaca recta, aut uiridis cataplasmatibus modo imposita, aut sicca in pulue-  
rem pota. Conducit etiã mullum puluis ex æqualibus partibus cumini, melanthij, & uiticis seminis confectus, & drachmæ  
pondere ex uino potus. Datur, & pastinacæ semen, quin & ponticæ nuces: quippe hæc non modò in cibum sumptæ, sed in cin-  
gulo quoque gestatæ, gestantem ab omni scorpionum ictu tutum reddunt. hæc ex Aetio. Commune & uulgare remedium est  
plagam perungere ipsorum scorpionum oleo. Proinde oleum nostrum de scorpionibus, cuius antea sæpenumero mentionem 20  
fecimus, hæc in curatione maximè conueniet. Scorpionum ictibus Dioscorides præter ea medicamenta, quorum hoc  
capite meminuit, hæc quoque sparsim in superioribus libris mederi tradidit: nempe amomum melle subactum, fluiatiles co-  
chleas, mullum piscem recentem, smaridem muria asseruatum, diuulsas lacertas, domesticos mures concisos, tritici farinam  
uino aut aceto subactam, sonchi & intubi succum, ocimum polentæ admixtum, amaracum ex sale & aceto, hieracium, laser  
pitij lacrymam, melissophyllum, chamæpitij: uerbasci illius folia, quod tantum aureum florem gerit, leucij aurei semen:  
& polemoniæ radicem, cui tantam uim contra scorpiones inesse quidam tradunt, ut ij ab his non feriantur, qui eam gesta-  
uerint: quos, si fortè percussi fuerint, nihil tamen molesti passuros affirmant. Et hæc omnia prosunt tantum uulnere illita.  
Quæ uerò pota, uel deuorata auxilium præstant, eiusdem testimonio, hæc erunt: fluiatiles cancri triti, & cum asinino lacte  
poti: asinorum & equorum, qui in pascuis degunt, simum liquatum in uino, & potum: oxylapathi, & oxalidis semen ex ui-  
no aut ex aqua potum, agrestis lactuca: abrotoni bortenensis, pastinacæ, hyacinthi, & urticæ semen: quin & olusatrum, & he- 30  
liotropium, & cardamomum, & myrrha, & myrti baccarum uinum. E quibus omnibus cum plura possint confici antido-  
ta, pro uaria medicorum intentione, non operæ precium puto, nos hæc in re longiorem moram ducere, ut quæ potius peritis-  
simi cuiusque iudicio sit relinquenda.

Remedia alia  
ex Diosc.

Τρυγὼν θαλάσσια, σκορπίος καὶ δράκων θαλάσσιοι.

PASTINACA MARINA, SCOR-  
PIO ET DRACO MARINI. CAP. XLV.

SI Marina pastinaca percussit, protinus accidunt molesti dolores, assiduæ conuulsiones, lassitudo, &  
Simbecillitas, mens percussis labat, postea obmutescunt: oculi caligant. Percussus autem locus in  
ambitu cum uicinis partibus denigratur, & ita obstupescit, ut tangentem non sentiat. hunc si quis pre- 40  
mat, atra sanies, crassa, & malè olens excernitur. Ei qui marina pastinaca ictus, omnia, quæ de uipera-  
rum morfu paulò post referemus, simili modo conueniunt. Peculiariter autem ictus à marino scorpio-  
ne, & dracone inferuntur, qui molestos cruciatus cient: interdum autem, sed rarò, nomas excitant.  
Quibus absinthij, saluiæ, aut sulphuris ex aceto triti potio subuenit. Ipsi etiam dissecti, uulneribusque  
impositi, sui cuiusque ictus remedio sunt.

Pastinacæ ma-  
rinæ ictus si-  
gna.

Pastinacæ  
ictus remedia.

VI à marina Pastinaca percussi sunt (ut testatum reliquit Aetius) his uulneris locus manifestè apparet. Sequitur  
autem dolor pertinax, & totius corporis stupor. Acutum enim, & firmum habet aculeum, quo uehementissima ui-  
in alium impulso, nervi sauciantur. quapropter in aliquibus mors derrepente totum conuellens corpus comitatur. Narrant  
quidam, quod si quis caudam pastinacæ, quæ ictum intulit, auferat, & in arborem maximè quercum, suspendat ac figat, ip- 50  
sam quidem arborem arefcere, agrum autem sanari, atque id iuxta contrariæ affectionis, & remedij rationem contingere.  
Id quod etiam asserit Nicander in theriacis, his planè uerbis. Trygonem, hoc est, pastinacam, itidem maleficum, mareque  
nascentem draconem arcere noni. Dolore autem sic hominem afficit trygon, cum oblongis sagenis defatigatum piscatorem  
aculeo suo ceciderit: uel etiam ramis arboribus infixus fuerit. nam tum arbor ea fit obscurior, ignobiliorque. Siquidem  
ab huius morfu, ceu salis aestu, eius & radices perditæ unà cum folijs flaccidæ redduntur, & arefcunt: homini uerò caro pu-  
tredine imminuitur. hæc Nicander. Cæterùm auxilium sentiunt percussi, ut Aetius inquit, ubi stupor, & refrigeratio to-  
tius corporis consequatur, ex calidis illitionibus, & consimilibus cataplasmatibus. Proprie autem furfures aceto incocti, &  
pro cataplasmate impositi eis auxiliantur, & ipsum adeo acetum pro fotu affusum maximè prodest. Magis autem conue-  
niunt eis attractoria, & quæ tenuium partium sunt, ac calida. quo nimirum per attractoriam facultatem uenenum ex pro-  
fundo attrahatur, & per calorem frigiditas mitigetur, & quæ tenuium sunt partium, in altum propeptent. Ad hanc igitur 60  
rem in promptu habebis apta, sulphur uiuum urina ueteri subactum, marrubium, lauri folia, echium, radicem panacis,  
saluiam,



saluiam, & similia. At uerò si hæc desiderentur, fermentum acidum cum liquida pice emollitum imposito: mirabiliter enim auxiliatur. Dato item lauri decoctum, aut succum Cyrenacum cum myrrha magnitudine fabæ, ac modico pipere terito, ac dato cum uino: aut sulphium, aut laser ex uino: aut succi pici guttas quinque, cum tribus serpylli granis bibendas præbe. Hæc Aetius aduersus pastinacæ marinæ ictus auxilia reddidit. Ad quos præterea commendatur saluæ decoctum continue pluribus diebus potum: quin & scorðium in puluerem tritum, & ex sui ipsius decocto potum, itemque uerbenacæ. Non tamen ob id prætermittenda est theriaca, aut Mithridatis antidotus, aut quinta nostra essentia, cuius iam sæpe memimus. Porro Nicander quoque nonnulla remedia protulit, quæ hæc sunt. Anchusæ folia, quinquæfolium, rubi flores, arctium, oxalis, lycopsis, ordilum, chamæpitys, fagi cortex, agrestis pastinacæ semen, terebinthi fructus, phycus marinus, adiantum, smyrnium, eryngium, libanotis, cachrys, & utrumque papauer.

10

Μυσάλη.

MVS ARANEVS.

CAP. XLVI.

**A** Mure araneo percussis, circa morsum in orbem inflammatio exoritur, nigraque pustula, diluta sanie turgens, exurit: proximæ partes liuent. Rupta pustula, depascens ulcus, non ei dissimile, quod serpit, occupat: Intestinorum quoque tormina, difficultas urinæ, & frigida asperginis offusio consequuntur. Huius morfibis auxiliatur ex galbano splenium, per se uulneri exterius impositum, ut medicamenti modo aceto tritum, & hordeacea farina cum aceto mulso illita. Quinetiam mus ipse, qui morsum intulit, si dissectus apponatur, ictus sui ueneficia luit. Resistunt quoque acini dulcis punici decocti, & illiti: item porri, & allia contrita, necnon aquæ calidæ fots: sed hæc ad locum pertinent. Prodest potum abrotoni decoctum, maximè si in uino detur. præterea serpyllum, & galbanum, & eruca uino madefacta: recentes cupressi pilulæ cum aceto, & cyclaminus ex aceto mulso, & pyrethrum cum uino, & chamæleonis herbæ radix. Nec desunt, qui literarum monumentis tradiderunt, tritum murem araneum contra suos ictus commodè bibi. Quam historiam apud alios inuentam, dignam dumtaxat censuimus, quæ adnotaretur. Alij asseuerant, demorsum non aliàs exulcerari, nisi prægnans mus araneus fuerit: tum sanè auxiliari ferunt.

**Q** Vanquam Mus araneus, qui, quod colore mustela sit similis, Græcis μυζάλη dicitur, ab omnibus inter uenenata numeratur, attamen in agro Tridentino is nullam morsu infert noxam, quemadmodum nec scorpio. Historiam eius superius libro secundo retulimus. quare iam ad eius morsus notas, & remedia progrediamur. Demorsis itaque ab eo (ut Aetius inquit) uulnera manifesta fiunt: quadrisdo enim ordine illata uulnera conspiciuntur: & sanguis quidem primum purus promanat, paulò post uerò saniosus. animal enim ipsum putrefactione occidit. Consueuerunt etiam bullæ insurgere, quas si quis dirumpat, carnem subiacentem faculentam offendet, & fissuris disparatam. Inflatio autem sequitur demorsos. Cæterum hoc animal frequentius ad testes insilire solet, eosque uerbere impetere, non hominis modò; sed cuiusque etiam bruti animantis. Auxilium autem ferunt cum ob putrefactionem periclitantur demorsi, post prædicta communia remedia, lauri tenella folia, unus aut duarum drachmarum pondere, trita & ex uino pota. Conueniunt etiam ipsis omnia communia uenenorum remedia è uino dulci in potu sumpta. In pecoribus uerò & iumentis illa ipsa cum aqua trita, naribus infunde: est enim ipsis præsens remedium. Vnde etiam hominibus similiter in potu exhibeto. Morsus porro cumino, & allio, putamine extrinseco non abiecto, contegatur. Eadem etiam cum oleo trita assidue ac diligenter locis circumfritis illinantur. Si uerò ruptæ fuerint bullæ, & ulcera oborta, acida muria proluatur locus, aspergaturque subinde usti hordei puluere. Verum non rumpentur, nisi prægnans fuerit mus araneus, qui morsum inflixit. Quod si exulcerentur, mali punici dulcis putamen coctum tritum erit imponendum, & ulcera ex eodem decocto, aut magis myrti decocto proluenda, fouendaque. Strato uerò inquit, in muris aranei morsu primum scalpello, circumquaque uulnerandum esse locum, & murem subinde araneum ustum cum aceto imponendum, aut sinapi tritum, & aceto exceptum. In potu uerò opem ferunt panax, eruca, capparis cortex, gentianæ radix, & recta uerbenacæ, omnia ex uino pota, aut in cataplasmata conformata, & morfibis illita. Profunt & maluæ folia imposita, & magna antidota potui data.

Muris aranei  
morsus notæ,  
& curatio.

40

Εχιδνα.

VIPERA.

CAP. XLVII.

**S** I uipera momordit, corpus intumet, uehementer arefcit, subalbidumque colorem concipit. Sanies à uulnere profunditur, primum subpinguis, mox cruenta. pustulæ adustis similes erumpunt: & antea depascens ulcus, quod in proxima repens, non summa modò corporis; sed intima quoque corripit. Gingiuæ ijs cruore suffunduntur: inflammatio circa iccur erumpit: tormina, & biliosi uomitus sequuntur. Sopor, tremor, & urinæ difficultas accedit, & frigidus sudor offunditur. Vbi uerò uipera morsum impressit, finum caprinum cum uino, studiosè impositum opitulatur. item laurus & abrotonum, & galbanum splenij loco superiectum, & origanum uiride inditum. pulli gallinarum discerpti, & confectum admoti: erui farina uino subacta: radicis cortex usque eò rufus, ut in puluerem solutus abeat, & scilla tosta: detritum chamæmelum, hordeacæ farinæ cataplasma in aceto mulso præparatum, sed locus antè eo calido foueatur. hæc loco imponuntur. Contra uiperinos ictus rubus cum uino prodest. Aliqui anchusam tenui folio constantem auxiliari produnt. Leporini coaguli in uino terni oboli bibuntur, & porracei succi hemina in mero, & foliorum apiastri succus, & syluestris ruta. hæc in uino potari debent. Vinum frequenter bibendum, allia mandenda, & cepæ, & porri recentes, fassamen



ta acerrima, & opipara. simplicia hæc sunt. Percussis à uipera præclarè auxiliatur medicamentum, quod myrrhæ, piperis, castorij, floris portulacæ seminisque, dimidio acetabulo constat: hæc omnia in Cretico passio teruntur, aut in alio probato. Erasistratus in eo libro, qui περὶ δυνάμεων, id est de uiribus, inscribitur, pleraque alia tradidit, quæ ictis à uipera auxilium ferre possunt: inter quæ talia maximè laudantur. Gallinacea cerebella cum uino pota, semen satiuæ brassicæ tritum, & acetabuli mensura cum uino potum. Quinetiam bonum est digitum in liquidam picem intingere, deinde unum, quo digitus fuerit elutus, bibere. Hæc sunt quæ contra uiperæ ictus auxiliantur.

Viperarū mor-  
sus indicia.

Viperatum  
morsus reme-  
dia.

Simplicia me-  
dicamenta ex  
Diosc.

V Iperarum historiam exactius, ut puto, latiusque libro secundo tradidimus, quam ut operæ pretium sit hic eandem re-  
petere, uel plura nobis supersint addenda. Quare tantum reliquum est, ut iam de earum morsus indicij, & remedijs  
differamus. Reperimur itaque in eis (ut Aetius memoria prodidit) quos uipera mas momordit, uulnera in loco bina: in  
his uerò qui à femina demorsi sunt, quaterna. Primum autem ex eis excernitur sanguis, deinde sanies sanguinolenta, &  
oleosa. Adest tumor biliosus, feruidus, bullosus, subruber, deinde liuidus, denigratus, & proserpens. Siccitas uehemens inest  
ori, ardor, exolutio, & frigidi horrores insultus, aliquando & bilis uomitus, tormina, capitis grauitas, uertigo, pallor, singul-  
tus, febris, spiritus & anhelitus celer, color plumbeus, & frigidus sudor. Mors in horis septem, aut ut longissime absit, ter-  
tia die, in his qui non seruantur, & maximè his, qui à uipera femina sunt icti. hæc ille. Quæ omnia Nicandro accepta re-  
ferri possunt: siquidem is in theriacis ita ad Latinum sensum scribit. Hinc luctum à uipera manantem uiatores diuulgant:  
duos enim instar nerui acutos masculi dentes in ore suo uirus eructantes, ostentant: uipera uerò femina semper plures exe-  
rit, pernicioso suo ore insultans. Atqui in carne icti facile latos dentes perpendas. Porro è uipera inflata plaga sanies  
aliàs pinguedini similis, aliàs cruenta, interdum sine ullo colore conspicitur. Sed quæ ulcus ipsum caro circumdat, germi-  
nans graui offert sese tumore: interdum rubens, tumque palam liuida cernitur: quandoque etiam aquosum onus concipit.  
Frequentes præterea bullæ, ceu uacui per ignem tumores, perinde ac corpus igni sit ambustum, in cute superne ebulliunt, illic  
subinde putredines circumcirca accurrunt, aliæ quidem seorsum à uulnere, aliæ circa plagam ueneno non dissimilem mortem  
edentes. Aspera itaque noxa, uehementerque ignescens totum corpus exedit: hic per guttur, atque collum coeuntes soni-  
tus, agminatim strepunt: quinetiam oculorum uertigine mæret. Illicoque membris grauans imbecillitas, & lumbis anxie-  
tas uenit: at in capite caliginosum onus consistit. Atqui laborans ille aliàs siti aridum guttur suum exiccat, saepeque ex in-  
guibus cum frigus tenet. Hyberna autem niue exuberans grando, omnia membra degranat. Crebrò etiam biliosus uentris  
sui tumores expuit, toto corpore pallens, ac humens circa membra sudor nimis iactu frigidior circumfunditur. Colorem inter-  
dum liuidi plumbi gerit, aliàs obscurum, mox floribus similis est aris: hæc tenus Nicander. Præstat igitur (ut Aetius au-  
thor est) priusquam cruenta prodeat urina, alij plurimum deuorare, & uinum meracum copiosum bibere, excitatis subinde  
uomitibus. Efficacissimum enim eis remedium est alij esus, ac meracior uini potio, inquit Archigenes, adeò ut si quis mul-  
tum eius suslineat usus, itemque meri potum, nullo alio auxilio opus habeat. Cui uenit item maximè theriaca ex uiperis si-  
ne dilatione pota, & uulneri illico superposita. Quin & ipsa uipera excoxiata, capite, & cauda abscissis, interaneis omnibus  
reiectis, anguillarum modo cocta, & à demorsis decorata, maximum ictis præsidium affert. Caput autem à uina amputa-  
tum, diligenter per uolulam prehensum, morsuique impositum, ea parte adhuc calente, quæ cœuicem contigit, uenenum id  
mirifice extrahit. Conducit & dissectam gallinam adhuc interne calentem morsui imponere, idque alijs pariter dissectis,  
frequenter, & assidue repetere. Oportet etiam scalpello per ambitum demorsum locum circumcidere, & cucurbitulas  
subinde adnouere. Cucurbitulis foliorum fraxini succus in potu exhibendus est, et expressa à succo folia uulneri illinenda:  
est enim ualde efficax ad uiperarū morsus fraxinus arbor. Melissophylli item folia, et succus tum ex uino potus, tum uulneri  
exterius illitus, euidentem auxilium confert, etiam si iam moriatur æger. Aiunt præterea, si quis melanthij drachmas quatuor  
edat, non moriturum. Similiter etiam metaphroditos herba efficax est, & cancri fluuiales cum lacte tritis, & poti, & uul-  
neri adbibiti. Magnifice etiam profunt rana cocta, & in cibum sumpta, & iusculum earum subinde bibitum. Præstat &  
nasturtium plurimum edere, uel tritum ex uino bibere. Facit autem ad id mirifice testudinis sanguis exiccatus, & cum  
hylocstri cumino potus. Utendum etiam omnibus communibus remedijs, supra sæpius relatis: quippe superuacaneum fue-  
rit eadem tam sæpe repetere. Maximè uerò utendum est anchusæ radice, & heliotropio cum uino. dandus & hæmatites  
lapis. Auxiliantur & raphani in cibo accepti, & deinde uomitu reiecti, exhibita statim à uomitu Andromachi theriaca.  
Post scarificationem, & gallinarum impositionem, uulnus ex trifolij bituminosi decocto calido, diu proluendum ac fouen-  
dum est: nam si pauco id tempore fiat, demorsi peius afficiuntur. Deinde porrum & panem cum sale illini conuenit, aut  
allium cum aceto, aut ipsius exusti, aut fraxini cinerem, aut alium quemuis cum aceto, aut hastula regis, aut fycomorij fo-  
lia cum pane: aut lauri tenellis folijs, coctis & cum oleo tritis integatur locus, aut caprino stercore, priusquam claudatur.  
Cæterum, ut libro de theriaca ad Pisonem author est Galenus, non modò è uiperarum morsibus retrahitur uenenum apposi-  
to tantum, ut Aetius inquit, uiperæ capite; sed ipsa quoque uipera tota contusa, & uulneri imposita. Contra uiperarum  
morsus mirifice medetur echij epotus succus, herbaque ipsa uulneri imposita, ut superius libro quarto prodidimus, illius Al-  
cibiij historiam referentes, à quo echium Alcibiadis cognomentum accepit. quandoquidem planta hæc (ut ipse Dioscorides  
testatur) facultatibus adeò præstantibus insignitur, ut epota eius radix ex uino, non percussis modò à serpentibus opitule-  
tur, sed eos quoque qui antea biberint, feriri non patiatur. Commendauit etiam uinum aduersus uiperarum morsus Diosco-  
rides sparsim in suis de medica materia libris, præter ea quæ hoc capite retulit, alia præstantissima simplicia medicamenta,  
partim exterius applicanda, partim bibenda, uel comedenda, quorum nonnulla hic subiiciam. Uulneri igitur exterius il-  
lita conferunt, iuniperi, & fraxini folia, tritici surfures ex ruta decocto incocta, erui farina uino macerata, scilla ex aceto  
feruescens, personata, ebuli, & sambuci radices in uino elixata, sarmentitius cinis aceto subactus, aliaque complura, quæ  
brenitati studentes nunc silentio inuoluimus. Pota uerò profunt cassia odorata, costum, myricæ semen, pistacia, cerui  
genitale



- genitale exiecatum, tritum & potum, chondrylla, anagallidis succus ferula medulla, aparine, rubie radice, & terrestribus tribuli succus: auxiliatur etiam bryonia radix. Admirandos insuper prebet effectus radix illa, quam Goritienfes ab auxiliari eius uel Serpentinam uocant, cuius historiam, pariterque usus rationem superius libro secundo tradidimus. Verum præter hæc præsentaneo remedio sanat nostra quinta essentia, cochlearis mensura pluries eodem die pota: item oleum nostrum de scorpionibus, de quo etiam sæpius dictum est, ea ratione inunctum, quam superius ipsius conficiendi modum describentes retulimus. In Viperarum quoque genere ea nimirum immanis fera recenseri potest, quam AMMODITEN uocant, cuius etsi nusquam, quod extet, meminerit Dioscorides; minime tamen silentio prætereundum est, quin hæc eiusque ueneni remedia describantur. Siquidem Ammodite, nico iudicio, in pluribus Italia & Illyria locis reperiuntur, præsertim in Goritienfi comitatu, & Iapidia montibus. Est enim fera hæc uipera omnino similis, præterquam quod capite sit ampliore, & maxillis latoribus, quodque ultimo rostro superiori parte eminentiam quandam habeat, acutæ verrucæ similem. Unde circumforanei, qui serpentes eorumque ueneni remedia profitentur, hanc feram uulgo appellant Aspido del cornu, hoc est, Aspidem cornutum. Neque sanè ineptum illi nomen indiderunt: namque non minori cum uelocitate interfecit, quam aspis. Scimus enim quosdam ab his inopinatè demorsos, tribus tantum horis morte occubuisse. Proinde seipsum libro XII. cap. XXV. de eo ita scriptum reliquit Aetius. Ammodites magnitudine quidem cubitalis est (maior enim non pingitur, neque scribitur) colore uerò arenosus, per corpus autem maculis nigris insignitus: caudam habet præduram, superne discissam. A quibusdam uerò Cenchrias, hoc est miliaris, ob caudæ instar milij duritiem, appellatus est. Latiores autem maxillas, quam uipera habet, cumque in multis, alijs ei similis sit, colore magis discerni potest: uipera enim subfana est. Ceterum ab Ammodite percussos festina ut plurimum mors sequitur. qui uerò tam breui non pereunt, his sanguis e uulnere manat, & uulnus intumescit: sed paulò post sanies effertur, sequiturque capitis grauitas, & animi deliquium. Qui uerò optimè dispositi sunt, & robusti, in triduo intereunt: quanquam reperti sunt, qui in septimum usque diem durarunt. Celerius uerò mors aduenit his, qui à femina sauciantur. Auxilium porro & ij ferunt, primum quidem à communibus remedijs, utpote ab adfixis cucurbitulis, circunciso prius per ambitum uulneris loco, & superioribus partibus arctissimis uinculis constrictis: quin abscissa, dilatataque statim scalpello plaga. Proprie autem eis auxiliatur mentha ex aqua mulsa pota, castorium, cassia, & artemisia succus cum aqua. Danda etiam in potu theriace, necnon uulnere eadem illinenda. Utendum & emplastris attractorijs, & subinde cataplasmata, quæ ad nomas siue ulcera serpentia conducunt, imponenda. Viperæ præterea similis, ut quidam tradunt, ea etiam fera fuerit, quam SEPA nominant, cuius historiam superius libro secundo retulimus. quanquam inibi Dioscorides Sepem lacertæ generi assignauit, unde & eam lacertam Chalcidicam à quibusdam uocari tradidit. Itaque cum uaria sit apud authores Sepis historia, facile aducor, ut credam, Sepa reperi non modò in lacertarum, sed etiam in mortiferarum serpentium, & uiperarum genere. Quod sanè uidetur asserere Nicander in theriacis suis. Siquidem cum inquit primò, Præterea uualis, & asper admodum mons Olympos rubentes bestias profert, cauæque uallis, & salebrosa rupes, nemorosumque promontorium, ubi sitibundus ingreditur Seps, colore nunquam uno uisus, &c. haud dubiè ostendit serpentem, immanemque feram se representare, non autem lacertam. Cum uerò secundo ait, Sepem item corpore demisso, exiguis haud dissimilem lacertis, declinabis; nulli dubium est, quin eam descripserit, quam Chalcidicam lacertam uocant. Nicandro subscribit Dioscorides, quippe qui etsi libro secundo ea ratione Sepa statim post lacertas reddiderit, quod lacertis corpore, & forma sit similis; attamen libro quinto, Sepa uiperarum generi adscripsit, ubi de aceti mulsi uiribus differens, inquit. Acetum mulsum contra morsum eius uipera, quam sepa uocant, haustum meconium, ixiæmque auxilio est. Aetius tamen eius Sepis tantum meminit, quæ inter mortiferos serpentes, uel uiperæ genera recensetur, his uerbis. Serpens, qui Seps appellatur, longitudine quidem duorum cubitorum reperitur: ex crasso autem in tenuem abit: recta uerò ac tardè proserpit. Caput habet latum, os acutum: uniuersum autem corpus multis albis notis respersum. Sed aliter de Sepis forma, magnitudine, & gressu tradidit Pausanias, ut superius libro secundo suo loco adnotatum reliquimus. Ceterum ab ea percussis (ut tradit Aetius) sanguis e uulnere manifestus excernitur, & paulò post sanies graueolens, tumor, & dolor segnis est: sed affectæ partes putrefactæ dealbantur, & totum corpus uirilgini, quæ alphas appellatur, simili colore inficitur. Pili, capilli que e toto corpore defluunt, atque intra tres aut quatuor dies isti pereunt. Porro opem & hi sentiunt ex ijsdem rebus, quæ in uiperæ, & cerasæ, & ammodite morsu relatæ sunt. Exhibenda est præterea portulaca plurima in cibo, et uinum bibendum nyrzites meracius. Cõueniet item spongiâ calido aceto imbutâ, morsui imponere, & ex butyro cum melle locum illinire, aut milium cum melle, aut paleas unâ cum terra, quæ eis adheret, exustas imponere. hæc Aetius. Ex quibus facile conijci potest, cum ambæ hæc feræ uiperarum sint genere, ijs tutò antidotis earum uenenum superari posse, quibus uipereum frangitur, & euincitur. Sed quoniam hæc humane uitæ tam inimica animalia aliam admodum perniciosam feram mihi in mentem reuocarunt, quæ Græcis ideo ACONTIA appellatur, quod iaculi, uel sagittæ modo in hominem profiliat, cum nihil de ea à Dioscoride memoria proditum sit, sciuerimque & hanc in Italia reperi, non alienum duxi de eius historia ac ueneni curatione ea hoc loco commemorare, quæ ex probatis authoribus excerpfi. Hanc itaque describens Galenus libro de theriaca ad Pisonem, inquit. Acontias serpens, ubi se multum extenderit, ceu iaculum quoddam corporibus insiliens, sic perimit. Hæc, ut Aetius scriptis tradidit, serpens est duorum cubitorum magnitudine, figura autem crassa in tenuem abeunte, colore uiridi, præsertim iuxta uentrem, ut milium colore referat, unde & cenchrias, hoc est miliaris, appellatur. Aiunt hanc fortiolem fieri, cum milium floret. Porro ubi se ad lædendum parat, extendit se ipsam, ac ueluti iaculum uibratum corporibus inuolat, atque hoc modo uerberat. Ab huius morsu omnia, quæ de uiperæ dicta sunt, sequuntur accidentia, atque etiam grauiora, adeò ut etiam putrefactiones, & carniū defluxus consequantur, ac grauior item mors succedat. Ceterum remedia similiter eadem, quæ ad uiperæ morsum his conducunt. Est qui referat inter recentiores non obscurus author, quod cum pastor quidam misellus, sub cuiusdam arboris umbra æstate media quietem somnumque caperet, cuius socij non procul ones pascebant, ab Acontia, quæ in arborem ascenderat, ita percussus fuit in sinistram mamillam, ut illico perierit. At socij audito percussione

Ammodite historia, & ueneficijs.

Ammodite mortus signa, & curatio.

Sepis feræ con sideratio.

Sepis morsus signa, & remedia.

Acontia historia, morsus notæ, & cura.



percussionis sonitu, uiso serpente, quem nouerant, super defuncti pectus, relicto grege in propinquum rus, pauore terri-  
ti, aufugerunt. Reperitur hoc seuissimi serpentis genus, ut quidam mihi retulerunt, in quibusdam Calabriae, & Siciliae  
locis, ubi ipsum incolae à sagitta Saettone uernaculo nomine appellant.

Σκυτάλη, καὶ ἀμφισβᾶνα.

CAECILIA, ET AMPHISBAENA.  
CAP. XLVIII.

Consimilia suprà dictis in uipera eueniunt ijs, qui à caecilia nomine, & amphisbæna demorfi sunt,  
eademque ferè auxiliantur. quare hoc uenenum priuatam descriptionem sortitum non est, ne-  
que uisum est dignum, quod alio genere comprehendatur. De ijs autem mentionem hoc loco feci-  
mus, quoniam ferè remedijs ad uiperas scriptis, percussi ab eis adiuuari soleant.

Amphisbæ-  
na, & caeciliae  
consider.

Non desunt, qui scripserint, Amphisbanam præter naturam institutum duobus cum capitibus gigni, quæ utranque  
serpentis extremitatem occupent: fierique ob id putent, ut fera in utranque partem repat. Quod tamen fabulo-  
sum censemus: nam & hydram poeta, septem capitibus constare fabulantur: id quod nihilominus falsum est. Verunta-  
men non negauerim ego id monstrosè, & præter naturam intentionem euenire non posse in omni serpentium ouiparorum ge-  
nere, quemadmodum & uolatilium. Siquidem pluries compertum est, ex uno tantum ouo duobus uitellis referto, nasci  
pullum modò habentem quatuor alas, modò totidem crura, totidemque pedes: atque etiam lacerta uisa sunt aliquando bi-  
cipites. Sed hæc non utique statuunt, haberi aliquod serpentium genus natura biceps. Hoc scitissimè, & apertissimè con-  
firmat Aristoteles libro, & cap. 111. de generatione animalium, sic inquit. Monstra rarò admodum fiunt in ijs, quæ  
singulos pariunt, sed crebrius in ijs quorum partus est numerosus, & præcipue in auium genere, potissimumque in gallinis.  
Iis enim partus numerosus, non modò quòd sæpe pariant, ut columba; uerum etiam quòd multos simul conceptus intra se  
contineant, & temporibus omnibus coeant. Hinc gemina etiam pariunt plura: coherent enim conceptus, quoniam in  
propinquo alter alteri est, quomodo interdum fructus arborum complures. Quòd si uitella distinguuntur membrana, ge-  
mini pulli discreti sine ulla supernacua parte generantur. Sed si uitella continuantur, nec ulla interiecta membrana di-  
sternantur, pulli ex ijs monstrosi prodeunt, corpore, & capite uno, cruribus quaternis, alis totidem. quoniam superio-  
ra ex albumine generantur, & prius: (uitellum enim cibo is est) pars autem inferior postea instituitur. quanquam cibus  
idem, indiscretusque suppeditatur. Iam serpens etiam biceps uisus est, uidelicet eadem de causa: nam id quoque genus oua  
parit, & multa numero. hæc Aristoteles. Quæ sanè mihi facillè persuadent, ut credam, omnino falsum esse, quòd Am-  
phisbæna ex sui generis natura biceps perpetuò nascatur. Verum quandoquidem hoc serpentis genus terrestrium lumbrico-  
rum modo utrisque extremitatibus, capite scilicet, & cauda, acuminatis gignitur, adeò ut difficillimè possit caput à cau-  
da discerni, existimauere quidam hanc feram duobus constare capitibus. Proinde Aetius lib. XI. cap. XXV. scribit,  
Scytalam (hanc alij Caeciliam interpretantur) & Amphisbanam animalia esse inter se similia. Non enim, inquit, ex  
crassis in caudam tenuem abeunt, sed æqualis crassitudinis in uniuersum existunt, ut neque cognoscant uidentes ea, iuxta  
utram partem caput aut cauda sint sita. Quod equidem tum in terrenis & alui tineis, tum in erucis quibusdam, tum etiam  
in hirudinibus conspicitur. Differt autem, ut idem tradit, amphisbæna à scytala, quòd illa ex utraque parte progredia-  
tur, unde à Græcis illi nomen inditum est. Galenus porro libro de theriaca ad Pisonem, Amphisbanam bicipitem esse exi-  
stimat (si tamen liber is adscriptitius non est) ut hæc uerba, quæ in eo leguntur, aperte ostendunt. Amphisbæna (est  
autem animal biceps, quemadmodum sanè & nauigia utrinque proram habentia, cui natura ex superfluo substantiæ bina  
capita est largita) hoc inquam animal, aiunt, si mulier grauida supergressa fuerit, malè abortum facit. hæc ille. Cate-  
rùm, ut ipse Aetius scriptum reliquit, ab utraque demorfi contingit morsum obscurum esse, ac uix apparere, ueluti sunt  
muscarum ictus. quapropter etiam si mordeant, non enecant tamen, sed inflammationem excitant, ut apum & uesparum  
stimulus. Quare transferantur ad hos quoque, quæ de illis sunt relata, uerum facultate intensiore. Ex his etiam Aetij  
uerbis conijci potest, cum horum animalium ictus admodum tenuis, & obscurus sit, Amphisbæna caput inesse terrenis uer-  
mibus, uel alui tineis persimile, ac proinde adeò etiam caudæ æmulum, ut alterum ab altera non nisi difficillè discerni possit.  
Caeciliam autem Hetrusci uulgò appellant Lucignola. Amphisbæna corium, authore Nicandro, oleastri baculo circum-  
uestitum, si manibus frigore torpentibus tractetur, calorem statim adfert, articulorumque nexus dissoluit.

Vtriusque mor-  
sus signa, & cu-  
ratio.

Δρύινος.

## DRYINVS.

## CAP. XLIX.

Dryino morfi pustulæ, molestique dolores incidunt, præsertim quæ dilutæ saniei emissarium  
subest: quinetiam erosio, torminaque consequuntur. Ab eo ictus conuenit aristolochia cum ui-  
no pota, trifolium herba, radix hastulæ regiæ similiter assumpta, & fructus ex omni glandiferarum  
arborum genere: & rusæ ilicis radices, & illitæ parti ictæ auxiliantur.

Dryini histo-  
ria, & eius ic-  
tus notæ ex  
Nican.

Dryinus, ut in theriacis testatum reliquit Nicander, in quercubus latebras parat, aut alicubi in concauis sagis, in  
montibus uersatur. Appellant enim alio nomine etiam hydram, sed & alij chelydram, qui relictis bryis, palude,  
suaque naturæ idoneo lacu uenatu intercipit in pratis molurides, & ranas. Hic si à myope musca, illa quæuis animantia  
pronocante, petatur, insuetum illum impetum suscipiens, cum concauæ quercus robur celeri saltu subit, structo sibi in  
imo cespite cubili. Candet tergo, caput illi æquale, adeoque hydro simile: granis autem fætor à corpore eius euaporat.  
Quemadmodum quando incurua, necnon abrafa corij præsegmina sub teretibus ferramentis circa humentes equorum exu-  
uias,



uas, & pelles bument. Si quempiam is uel in talum, uel pedis plantam percusserit, à corpore istius hominis difficilis odor sparsus fertur, atque circa istum niger in acutum surgit tumor, mentemq; merentis angor, & tristitia, quibus detinetur, obscurant. Species nimio dolore conflacescit, & perit: cutis cum corpore admodum male olet, adeò ipsum atrum uenum semper depascens consumit, quin & caligo luminis eius obfuscans, occultansque, male affectum perdit. Alij à dryino istius caprarum instar seu ouium balant, ac omnino difficiles redduntur, impendioq; cruciantur. Urina eis decurrit, & pallescit. Ipsi uerò dormitantes stertunt, frequentibus singultibus correpti, alias per collum uomitum felli similem, alias cruentum eructantes, ipsumq; malum acrem sitim generat: postremò laborantibus membris tremorem effundit. hæc Nicander. Cæterum Dryini nomen huic feræ mortifera inditum est, quòd in quercuum cauernis, quæ prope radices sunt, stabuletur. Græcis enim quercus δρῖς dicitur. Proinde Galenus libro de theriaca ad Pisonem, de dryino ita scribit. Dryinus serpens sic nominatus, quòd in radicibus quercuum uiuat, tam malignus ad perdendum proditur, ut eius, qui supergreditur imprudens, cutis à pedibus excorietur, tota crura admodum intumescant, & quod magis mirificum est, manus quoque ipsæ curantium eodem modo periclitentur. Si autem quis aggrediatur eum perimere, olfactu adeò mulctari aiunt, ut quemlibet gratum odorem prauum esse existimet, nec alterius præterea rei queat sentire. hæc Galenus. Dryino, ut Aetius inquit, abundat Hellepontus. Is latibula in quercuum radicibus habet, atque adeò foetidus est, ut etiam si quis eum non uideat, fetore loci cognoscatur. Est autem cubitorum duorum longitudine, obesus, ac asperissimis squamis circa uniuersum corpus munitus. Porro qui ab eo percipiuntur, his tumor insurgit nigricans, dolor uehemens, nomæ, delirium, corporis siccitas, singultus, biliosus uomitus, aut omnino simplex, urina suppressio, tremor, interceptio uocis, stupor, scissura, & mortificatio percussorum locorum: plurimi etiam intereunt. Porro & hi quoque ex ijs, quæ in uipera morsus dicta sunt, opem sentiunt: itemque ex communibus remedijs iuxta consequentium accessionum proportionem adhibitis.

Ex Galeno.

Dryini descriptio, &amp; mortuus curatio.

Αἱμορροὶς, καὶ δῖψας.

HAEMORRHOVS, ET DIPSAS.  
CAP. L.

**A**B hæmorrhoo istius uehementes cruciatus accidunt, qui angusta, contractaque corpora ex continuo dolore reddunt. Ex plaga copiosus sudor effluit, & quacunque parte corporis cicatrix ulla fuerit, ea sanguine manat. Excrementa per aluum cruenta eijciuntur, profluensque sanguis in globo coit. A pulmone sanguinem extussunt, & in uomitiones effusi sine remedio commoriuntur. Quos uerò dipsas percussit, solutus ac non constrictus tumor premit, sitisque usque eò pertinax, ut satiari non possit, ac sine ulla intercapedine excruciet: & si potum pleno ore affatim trahant, illico incandem sitim relabuntur: proinde toto habitu similes sunt ijs, qui antea potus nihil hauserint. quare propter continuam sitim, & prester, & causon, aut dipsas appellatur. Hemorrhoi, dipsadisque morsus uelut immedicabiles à plerisque maiorum deplorati relinquebantur. quare si peculiaribus contra dipsadem remedijs egeamus, communia experiri operæpretium erit. Protinus autem scarificatione uti, uisionem facere, & si locus patiatur, extremorum amputatione opus erit: consequenter quàm acer rima cataplasinata admouere, de quibus sæpenuerò diximus. Nec me fugit, acres cibos, maxime à falsamentis, utiles esse. Meracæ potiones, & lauacra profunt, quæ subinde interiecto breui spatio assumenda sunt, priusquàm morbi genus emerferit. quo semel erumpente opem ferre non potest ulla medici opera. In istu hæmorrhoi eadem profunt. Insuper quæ in commune opitulatur, ut scarificationes, uisiones, acres cibi, meraci potus, & quæ nunc in dipsade definiuimus. Quinetiam de cocta uitis folia, & cum melle trita.

**H**æmorrhous, & Hæmorrhois, authore Galeno in libro de theriaca ad Pisonem, suis ipsorum nominibus similem hominibus perniciem inferunt. quippe percussi, sanguine per os, & nares, totoq; corpore effuso, intereunt. Hic (ut in theriacis cecinit Nicander) petrosas rimas assiduò incolit, asperum, supinum, & modicè pendente lectum illic sumens, ubi tractum suum habeat, deinde pabulo satur fiat. Longitudo eius pedis uestigio æqualis: cæterum quod ad latitudinem attinet, à capite adusque caudam totus & subtilis, & minutus est. Aliàs colore igneo, aliàs rursus candens. Collo satis constricto est, gracilis cauda necessariò in arcum contracta, extenta est angustè, & tenuiter. Supra eius frigidus, & niales oculos, duo cornua fronti sunt infusa: albore luminum suorum, locustis uel syluestribus apibus par. Insuper horribile, & asperum ei caput horret, obliquè modico corpore suo instar cerastræ claudicans. Ex medio etiam dorso paruum nauigium semper appellit, ad terram uentrem suum atterens: squamis uerò & itinere parum substrepit, perinde ac arundinis copiam transeat. Post istum statim decolor species accurrit, nigra nimirum, corque ipsum dolore circumangitur: uenter aqua refertus effluit. Quin & prima nocte sanguis cum ex naribus, tum collo, & auribus salit, recens bilioso ueneno comminatus: lotium item rubens accurrit. quæque in corpore sunt uulnera, & plagæ, hæmorrhoi rumpuntur aperiunturque: cutes enim fuligine contrahuntur. Caueas itaque in primis, ne in te fœmina hæmorrhois uirus suum iaculetur. Nam si cui morsum illa inflixerit, ei gingiua simul ignescunt, penitusque & unguibus sanguis cum impetu procurrat. Dentes etiam ex ea cæde graueolentes, seu humentes molunt. hæc ex Nicandro. Cui subscribit Aetius, sic inquit. Animalia hæc (hæmorrhous, & hæmorrhoida intellige) colore quidem sunt arenoso, magnitudine autem tres palmos æquant, & in tenuem caudam angusta figura paulatim desinunt. Sunt autem igneo oculorum fulgore, rectaq; & tardè proreptant. Per corpus uerò multis notis albis, & nigris uariiegata sunt, & asperioribus squamis obsita: quapropter dum serpunt, sonus auditur.

Hæmorrhoi perniciosus ictus, &amp; hui.

Et fœmina quidem uentri incumbens, per terram reptat, & gressum infernè circa caudam firmat: mas uerò circa uentrem in gressu nititur, & collum serpendo extendit. Consequitur horum morsum color istius loci cruentus, coloris tetri, &

Gggggg 2 nigricans:



Hæmorrhœ-  
morsus notæ,  
& curatio.

Dipladis histo-  
ria, morsus si-  
gna, & cura.

Leonice error.

nigricans : ex quo nihil in initio effluit, præterquam paucum quidpiam aquosum . Ventriculus dolore tenetur, adestque spirandi difficultas . Deinde sanguis ex naribus profluit, & ex ipsius morsus foraminibus: & si qua in corpus obducta iandiu sit cicatrix, ea rumpitur, & sanguinem profundit, atque hæc quidem in maris Hæmorrhoi morsus contingunt . A femina uerò Hæmorrhoidis morsu ad hæc & anguli oculorum, dentium gingivæ, & unguium radices sanguine manant, & ut simpliciter dicam, per omne corpus sanguinem efferri contingit . Dentes præterea excidunt, & gingivæ putrescunt . Horum porrò curam facere oportet, primum quidem sanguinis eruptioni obluendo ac resistendo ijs medicamentis, quæ aptè sanguinem sistere possunt . deinde cataplasmata plagæ imponendo ex folijs uitis coctis tritis cum melle, & portulacæ folijs cum polenta . Antea uerò quàm cruenta prodeat urinas, alijs multum deuorent, multamque uini diluti bibant, & ad uomitum cogantur . deinde confestim theriace exhibeatur, & postea pisces multos, alijs tritis cum oleo tinctos edant . Sumant item in cibo panem, & uiam passam dulcem, & deinde uino diluto largè hausto uomant . Plaga uerò aqua frigida proluatur : vesica autem spongijs calidis foueatur . Sed iam de Dipsade differamus, quæ sic à Græcis dicta est, quòd continuam, & inextinguibilem sitim excitet . Huius mentionem fecit Galenus libro XI. simplicium medicamentorum, ubi eiusmodi feras in Lybia, non in Italia reperiri scribit : quòd hæc regio humida sit, illa uerò siccissima . Hoc autem à Marsis, qui Romæ uiperas uenabantur, accepisse ait : quibus tamen non in omnibus fidem adhibendam esse existimat . Quare longè minus nos ijs circumforaneis fidem præstare debemus, qui Marsos hosce imitati, diui Pauli generi se adscribunt, seq; inde ortum duxisse prædicant . Nam si Galeni ætate hi mendacissimi nebulones uniuerso orbi imponebant, ueri quidem simillimum est, eos qui hodie per Italiam uagantur, longè magis decipere posse, quàm fecerint Marsi illi antiqui . quippe non dubitandum, quin eorum astus à Galeni seculo in hunc usque diem protrahætur, maximum suscepit incrementum, quòd constet mortalium ingenia tam in bonum, quàm in malum procliuia, ætate magis acui . Meminit etiam Dipsadis Galenus libro de theriaca ad Pisonem, sic scribens . A dipsade commorsi causo febri malè conficiuntur . nam & multa siti, & astu uehementi uexati, interdum & disrupti, diem obeunt . His Galeni uerbis subscribit Aëtius libro XI I I. ubi sic inquit . Dipsas, quæ à quibusdam causus appellatur, uiperæ est species, quæ magis in maritimis locis reperitur, quàm alibi, magnitudine cubitali, ex crassa in tenuem desinens : notas autem habet per omne corpus fuluas, & nigras : caput uerò angustius . Sequitur autem ab ea demorsos, præter ea quæ de uipera dicta sunt, & sitis intolerabilis planè, adeò ut etiamsi multus potus eis adhibeatur, sitis non sedetur : & tamen neque per urinas, neque per uomitum, neque per sudores quicquam excernitur . Duobus igitur pereunt modis, aut ob multam sitim exusti, si potum non sumant : aut ob multam potus repletionem distensus rumpitur uenter, uel infernè circa inguina, uel circa anum uentrem, ut in aqua inter cutem sæpius euenit . Cæterum & his, ceu à uipera demorsis, auxiliamur : propriè autem in his potiones magis urinam cientes exhibeantur . Alius item per infusum eluatur, & oleo cum decoctis exhibito, ad uomitum cogendi sunt malè affecti . Ad plagæ uerò locum, post exustionem, circumcisionem circumquaque scalpello factam, cucurbitularum affixionem, & distillationes gallinas admotas, calx uiua cum oleo imponitur, & emplastra attrahentia, & theriaca illinuntur . Porro Dipsadis priuatim meminit Aelianus libro. IX. de historia animalium, sic inquit . Dipsas, cuius uim, & naturam eius, nomen nobis declarat, inferior quidem est magnitudine, quàm uipera, sed tamen in occidendo quàm celerrimè superior . Cuius morsu confixi, etsi assiduam potionem hauriant; ad sitim tamen continuò exardescunt, & ad bibendum eatenus inflammantur, quoad celerrimè rumpantur . Eam Sostratus cum albam esse ait, tum duas in cauda lineas nigras habere . Et sicut audivo, uario, multiplicique nomine nuncupatur : quidam presterem uocant, alijs causonem, alijs anombaten, à quibusdam melanurus appellari fertur . Cum in Aphrica, tum magis in Arabia nascitur . hæc Aelianus . Ex quibus uerbis manifestè deprehenditur error Leoniceni uiri alioquin eruditissimi, qui Dipsadem putauit corporis forma nullis notis à uipera diuersam esse . Nec equidem scio, qua ratione, uel autoritate nixus, in hanc opinionem uenerit, in eaq; persistit .

Υδρος.

NATRIX.

## CAP. LI.

**A**B Natrice demorsis ulcus dilatatur, & liuidum, ac ingens euadit. Sanies ex eo multa, & atra, & malè olens, non secus atque ijs quæ serpunt ulceribus, expuitur. Si ergo morsum natrix adegit, prodest origanum tritum, & aqua subactum: lixiuia cum olco indita, aut aristolochiæ cortex, aut querna radix minutim contrita, & hordei farina cum aqua, & melle colliquata. Bibuntur etiam binæ aristolochiæ drachmæ in portione poscæ cyathis duobus, deinceps marrubij succus, uel decoctum alterius cum uino. fauus recens datur in aceto.

Hydri, siue na-  
triciis hult.

Chersydri natura, morfus, & curatio.

**H**ydus anguis in aquis plerunque degit, à quibus nomen sibi uendicauit. Sunt & qui Natricem, quòd aquis in-  
natet, uocent. Hic si relictis aquis, terras inhabitet, longè nocentior euadit, uocaturq; tunc chersydrus. Differt  
tamen is à dryino, qui ( ut superius diximus ) Nicandro hydus etiam appellatur. Siquidem ipse de Hydro, cuius nunc hi-  
storiam, morsus discrimina, & remedia prosequimur, differt sub Chersydri nomine in theriacis, sic carmine in pro-  
fana uersa scribens. Age itaque chersydri, qui affidi conformis est, figuram æqualem recita. Sed plagam eius malefica, & pessima sanè  
signa sequuntur. Tota cutis circa carnem arida, & abominabilis expassa ab internis partibus, humentem ictum satis certò  
inducat, putredine fathiscens. Quintiam dolores immensi ignescentes, hominem tandem interimunt. mox etiam per mem-  
bra pustula singuntur, aliæ ex alia parte inuicem turbantes ægrum. Atqui chersydrus iam antea in uuido, seu parum aquæ  
habenti lacu, irreconciliabilem ranis iram adfert. Enimvero ubi sole aqua exiccata fuerit, adeoq; ariditas in fundo exti-  
terit lacus, tum hic serpens in terra sese continet, & squallidus, & deformis in sole tetrum corpus suum refocillans: in se-  
mitis autem, lingua sua afflando sitibundus sulcos exedit. hæc ille. Chersydri quoque meminit Actius lib. XI I I. cap. XXXV.



10 no mulso in potu exhibeto . Iuxta uerò affectum locum calcem uinam, & similia, cum oleo imponito .

Kéykos.

## CAP. LII.

20

Cenchri conf  
deratio.

**Κεράσις.**

## CAP. LIII.

30

40

Ceraſtæ mor-  
ſus exitialis, &  
auxilia.

A'au'.

## CAP. LIIII.

50

50

**Aspidis perniciosus ictus, & genera.**



Aspidum histo-  
ria, ictus notæ,  
& cura.

ille, qui subinde pluribus historiam enarrauit tam inuicti animi huiusce moribundæ reginæ. Cæterum chelidonium uoca-  
tam, id nominis sibi comparasse uolunt, quod hirundinum modo dorso nigriceat, & candicet aluo. quemadmodum & ptyas  
altera dicitur, quod in hominem expuat. chersæa uerò ita dicta est, quod in mediterraneis semper degat. Harum om-  
nium meminit Aetius libro XI I. cap. XX. sic inquit. Aspidum apud ferarum scriptores tres species reperiuntur. quæ-  
dam enim ex eis terrestres appellantur: quædam uerò chelidonia, quæ circa fluuiorum ripas, præsertim Nili, latibula ha-  
bent: aliæ uerò ptyades nominantur. Terrestres quidem igitur maiores sunt, & quandoque usque ad quinque cubitorum  
longitudinem reperiuntur. Maxima uerò ptyades, cinereo sunt colore, uiridique, & ad auri colorem inclinante. Terre-  
stres uerò ut plurimum & ipsæ cinerei sunt coloris, quanquam & subuirides reperiuntur. Cæterum accessiones, & signa  
communia sunt in his, quos aspidem momorderunt. Vulnere enim in demorso loco, ueluti ab acu puncta inuaduntur: bina  
quidem ex maris morsu, ex femella uerò quatuor citra magnum dolorem, à quibus nihil effluit, nisi uiolentum animal sit,  
quod morsum inflixit. Consequitur autem stupor, pallor, frontis refrigeratio, asidui hiatus, palpebrarum mictiones, colli  
inclinatio, capitis grauitas, segnitie, & collapsio in somnum profundum, ad finem uerò & conuulsio. Mors autem in  
tribus ad summum horis ex terrestribus morsu sequitur: in chelidonia uerò ictu præsentissima adest. Porro his, qui à ptyade  
conspuuntur, caligo oculorum succedit, & cordis dolor, faciei tumor, ac auditus corruptio: tardius autem mors conse-  
quitur. Auxilium autem ab aspide morfi ferunt, & præsertim quo ptyas momordit, ex acerrimi aceti potu: dandum autem  
est, quousque aceti qualitatem circa dextram præcordiorum partem perceptent. hepar enim in morsu ab aspide primum  
aiunt sensu priuari. Cæterum ad prænotionem, an uicturus sit percussus, centaurium cum uino tritum bibendum præbent:  
si quidem enim euomet pharmacum, morietur; si non, uiuet. Quo uero ueneni in corpus distributi nis probè euomatur, allia  
trita cum zytho exhibenda sunt, donec nauseabundus reddatur male affectus. aut opopanax cum uino diluto detur, & con-  
festim euocet. Numius autem inquit. Origanum uiridem, aut aridam pro ægri uiribus cum uino dato. Post uomitum an-  
tidotis theriacis utendum, & communibus remedijs prædictis. Vtiliter autem ad plagam imponuntur post cucurbitarum  
adhibitionem, & scarificationem, centaurium cum myrrha, & modico opio. Rumex autem si cataplasmatibus modo impona-  
tur, nihil lædetur. Præter opinionem uerò auxiliatur theriace tum plaga imposita, tum pota. Prosunt autem & assidue  
excitationes cum emulsionibus, & plagis, & uniuersi corporis motus, & aqua marina calida pro fomento aspersa. hæc  
de aspidibus Aetius. Efficacissimum porro, & omnium, quantum equidem expertus sum, præstantissimum antidotum con-  
tra uenenosum ictum aspidum, quas surdas dicunt, quæ in Italia pluribus in locis reperiuntur, est nostra quinta essentia, ex  
aqua uitæ & antidoto nostro confecta. Quippe cum tenuium admodum sit partium, ictu cæuli in uniuersum corpus diffundi-  
tur, uenas, & arterias confestim permeans. Vnde prohibet, ne sanguis & spiritus in uasis refrigerati cogantur: atque aëre  
calore innato, ueneni uim accret potentissime, idque superat citissime.

Βασίλειος.

BASILISCVS.

CAP. LV.

Erasistratus in libro, quem de medicaminibus, & uenenis condidi, de uocato basilisco scitè ita re-  
fert. Cum basiliscos momorderit, uulnus ad auri colorem efflauescit. Itaque in plurimis, quæ ui-  
rus ei aculantur, comites notæ ita se habent. Ad basilisci morsum, ut idem Erasistratus author est, auxi-  
liatur castorij drachma in uino pota: item papaueris succus. Ictuum remedia ita se habent.

Basilisci uaria  
historia.

Multiplex uariaque est apud ferarum scriptores Basilisci historia, quem Latini Regulum uocant. Sunt enim qui scri-  
bant tantæ perniciæ animal esse Basiliscum, ut solo oculorum intuitu, alij sibilo tantum, alij halitu, alij uerò morsu,  
homines statim interimat. Nec desunt qui uulgi opinionem secuti, ex antiqui galli ouo hanc sæuissimam feram nasci putant.  
Ex hac itaque historiæ uarietate, ac inconstantia facile adducor, ut credam, plerosque historiam basilisci, ut fabularem, di-  
scripsisse. Id quod etiam probè Dioscorides sensisse, atque adeò nostro iudicio ad stipulari uidetur. Si quidem is ne cum alijs  
accusaretur, Erasistratum citauit, authoremque historiæ huius fecit. Basilisci meminit Galenus libro de theriaca ad Piso-  
nem (si tamen liber ille inter legitimos censeatur) ubi sic inquit. Basiliscus bellua subflaua, & triplici frontis apice munita,  
tantummodo conspectus, & quando sibilat auditus, uidentes se, & audientes necat: atque si quod aliud animal illum etiam  
mortuum attingit, statim moritur. Hinc aiunt omne aliud reptilium genus cauere, ne basilisco uicinum habitet. Libro uerò  
X. cap. primo de simplicium medicamentorum facultatibus idem contra Xenocratem scribens, non omnino Basilisci historiam  
comprobare uidetur, sic inquit. Nam bestiam seu feram regiam, quam uocant Βασίλειον διπλόην, ne uidere quidem mihi un-  
quam contigit: & si uera sunt, quæ de illa referuntur, periculosum etiam est uel propè accedere ad hoc animal. Aelianus  
præterea Basiliscum tanta ueneni acuitate, & immanitate pollere ait, ut quæuis magnitudine dodrantalem non excedat  
mensuram; serpentes tamen omnes etiam ingentes suo duntaxat halitu extinguat, adeò ut uirga quoque è longinquo conta-  
ctus, illico tangentem conficiat. Huius item horrendissimæ feræ historiam tradidit Plinius lib. VI I. cap. XXI. ubi ita scri-  
ptum reliquit. Apud Hesperios Aethiopas fons est Nigris, ut plerique existimauere, Nili caput, ut argumenta, quæ di-  
ximus, persuadent. Iuxta hunc fera appellatur Catoblepas, modica alioquin, cæterisque membris iners, caput tantum præ-  
grauæ agrè ferens: id deiectum semper in terram. Aliàs internecio humani generis, omnibus, qui oculos eius uidere, conse-  
stim expirantibus. Eadem & Basilisci serpentis est uis. Cyrenaica hunc generat prouincia, duodecim non amplius digitorum  
magnitudine, candida in capite macula, ut quodam diademate insigni. Sibilo omnes fugat serpentes: nec flexu multiplici,  
nec ut reliquæ, corpus impellit, sed celsus & erectus in medio incedens. Necat frutices non contactos modò, uerum & af-  
flatos: exurit herbas, rumpit saxa. Talis uis malo est. Creditum quondam ex equo occiso hasta, & per eam subeunte ui non  
equitem modò, sed equum quoque absumptum. Huic tali monstro (sæpe enim enectum concupiuere reges uidere) mistela-  
rum uirus exitio est: adeò natura nihil placuit esse sine pari. Inijciunt eas cauernis, facile cognitis sola tæbe. Necant illæ  
simul

Catoblepas.



simul odore, moriunturque, & naturæ pugnam consciunt. Hæc de basilisco Plinius. Quem tamen plura cum alijs fabulosa narraſſe putamus. Nam si tantum oculorum intuitu, sibilo, aut halitu hominem interficit, non equidem uideo, quomodo factum sit, ut ij qui ipsum uiderunt, eiusque faciem adnotarunt, ex quorum postea relatione huius ferè historiam plerique descripserunt, incolumes euaserint: præsertim cum tam paruum sit animal, ut nisi è propinquo loco conspici possit. Atque adeò hinc mihi impossibile uidetur, quin ipse aspicientes non uiderit, cum (ut Plinius refert) non multiplici flexu incedat, ut reliquæ feræ, sed celsus, & erectus: uel quòd ex infecto circumstante aere, qui uiderunt non perierint. Caterum cum Erasistratus his fabulis nullam fortasse fidem adhiberet, certoque sciret Basiliscum morsu tantum, ut alia feræ, homines interire, eius duntaxat morsus curationem instituit. Verum quandoquidem huiusce ueneni uis adeò uehemens, & immanis existit, ut expugnari non possit, non est cur plura hic referam, quam ex Erasistrato memoria prodidit Dioscorides. Quem du-  
Plura fabulosa in Basilisci historia.

IO cem & authorem secuti, ut ipse suis de medica materia libris hoc sexto finem imposuit; ita nos nostris in eos commentarijs, quos ad nostram communemque rei medicæ studioforum utilitatem conscripsimus, iam extremam manum imponemus. Non obliui immensas gratias agere DEO optimo maximo, cui & omnia accepta referimus, & honorem ac gloriam tribuimus sempiternam.

## LIBRI SEXTI ET VLTIMI FINIS.

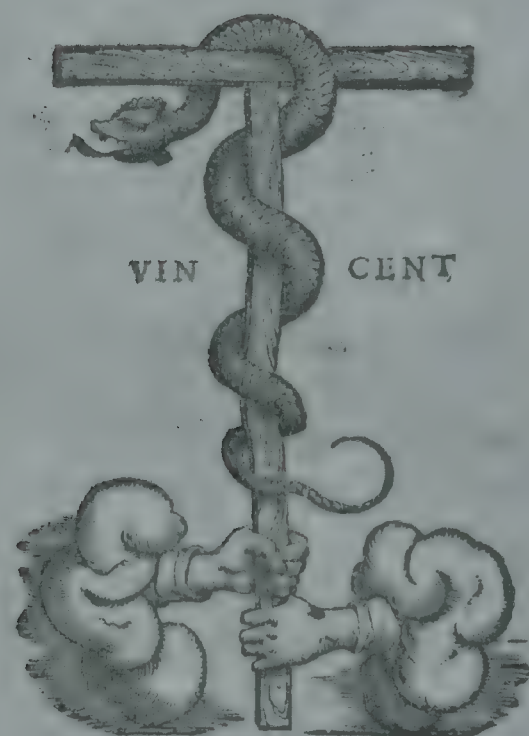
## Martini Cutheni Pragensis:

*Cedant Hesperidum, cedant & Adonidis horti,  
 Hactenus, & quotquot barbara Memphis habet.  
 Vnicus hic cunctis multo est præstantior hortis,  
 Quem pia Matthioli cura, laborque dedit.  
 Illic non cui uis transcendere septa licebat,  
 Omnibus hic aditus, & loca cuncta patent:  
 Florum vanas abiit decor omnis in auras,  
 Huius at aternum gratia uirga manet.  
 Tot plantis, herbisque suum reddendo nitorem,  
 Autor natura contulit artis opus.  
 Huic igitur merito, debes Hetruria, quantum  
 Ipsa Dioscoridi Gracia docta suo.*

Venetiis, apud Vincentium Valgrisium,

M D L X V.







D E R A T I O N E  
D I S T I L L A N D I A Q V A S  
E X O M N I B V S  
P L A N T I S,

Et quomodo genuini odores in ipsis  
aquis conseruari possint.







# DE RATIONE DISTILLANDI

## AQVAS EX OMNIBVS PLANTIS,

& quomodo genuini odores in ipsis aquis conseruari possint.



**D**RISCORVM medicorum nemo fuit, qui quicquā ad posteritatem trans-  
misisset de arte eliciendi aquas stillatitias ex plantis, uel alijs uegetabilibus.  
Parabant illi potiones suas ex dilutis, uel decoctis, ad curandos corporum  
nostrorum affectus, aquarum stillatitiarum nulla habita notitia. Inuentum  
hoc nouum est, referuntque quidam ad Chymicæ artis professores: alij ad  
Medicum quendam, qui (ut narrant) rerum experimenta admodum dili-  
genter inuestigans, dum fortè fortuna Betam decoctam, & adhuc calen-  
tem, in stanneam patinam effunderet, altera simili patina superposita, ne  
statim refrigeret olus: id ubi sub edendi tempus rursus detegeret, uideretque superiorem pati-  
nam aqueo liquore, ipsoque copioso adeo resudantem, ut undiquaque plurimæ excurrerent guttæ,  
quæ oleris iam cocti tum odorem, tum saporem relapiebant, illico artem à natura edoctus, instru-  
mentum excogitauit plumbeum, campanæ rostratæ simile, ad contegendum æneum uas, planta-  
rum plenum, super fornace constitutum, ut hinc claras limpidasque consequeretur aquas. Id quod  
illi felicissimè cessit. Elegit autem ille plumbeas hæc campanas, quod certò sciret, plumbum ob  
suam, quam possidet, frigiditatem, ascendentem è plantis ab igne calefactis uaporem, perquam fa-  
cile in aquam uertere posse. Et rectè quidem, cum è nullo alterius metalli, aut materiæ Alembico,  
tam copiosa educatur aqua, ut è plumbeo. Id cum deinde contemplarentur alij, nouum modum ex-  
cogitarunt, quo uno tantum igne, & una tantum fornace, plura concalefacerent uasà, singula sin-  
gulis plumbeis Alembicis contexta, ut minore sumptu ac labore copiosas adipiscerentur aquas.  
Quamobrem fornacem, cuius imaginem primo loco dabimus, sibi fabricarunt. Caterum cum non  
desint, qui semper meliora inuentis addere satagent, præsertim Chymicæ facultatis Magistri, ij  
cum uiderent eiusmodi aquas plumbeis Alembicis paratas, suarum plantarum odores, saporesque  
haudquaquam respere, sed potius fumum olere, & adustionis nidorem, & quæ ex amaris, acutisq;  
plantis fierent, nec amaroris aliquid, nec acredinis, sed dulcedinis non parum gustantibus reddere,  
aliud ad destillandas è plantis aquas inuenerunt instrumentum, quod Vesicam appellauere, quo  
passim utuntur ij, qui è uini, aut Cereuisiæ facibus Aquam uitæ distillant, herbis unà cum commu-  
nis aquæ non mediocri quantitate, in uas æneum coniectis, ut ex fornacis ipsius imagine quispiam  
uidere poterit. Sed concinniores modum postremi repperunt, qui eiusmodi aquas in feruentis  
aquæ balneo (quod Mariæ uocant) aut super uaporibus extrahunt, siquidem constat eas aquas esse  
multò præstantiores, quod suarum plantarum tum odorem, tum saporem egregiè retineant. Eue-  
nit sanè hoc, quoniam balneum calentis aquæ, sua ipsius humiditate, partes tenuiores retinet, con-  
seruat, ac custodit, quo fit, ut ex non resoluantur suis in plantis, quemadmodum in ijs, quæ ligno-  
rum, aut carbonum uiolento igne exuruntur. Quapropter inter aquas, quæ balnei calentis ui distil-  
lantur, & quæ plumbeis instrumentis extrahuntur, tanta deprehenditur differentia, quanta inter  
aurum & plumbum. Quippe quæ fiunt in balneo aquæ bullientis, aut super ipsius uapore, uitreis  
rostratis organis ad id muneris paratis, ut postea ostendemus, ex ab herbis & floribus, à quibus  
manant, nec sapore (ut paulo ante diximus) nec odore discrepant. Quin non solum proprias plan-  
tarum qualitates secum trahunt, sed & tam limpida & sincera proueniunt, ut ne tantillum quidem  
fumi, uel adustionis nidorem respiciant. Contrà uerò nunquam uel rarissimè gustaueris aquas è plum-  
beis Alembicis resultantes, quin tibi fumidum quoddam uirus in ore relinquant. Quæ res non mo-  
dò gustantibus, bibentibusue præsertim ægris, qui cæteris morosiores semper esse solent nauseam  
mouent, & molestiam afferunt, sed plurimum noxæ pectori, uentriculo, iocinori, uisceribusq; om-  
nibus ingerunt, quod à metallicis uasculis, è quibus deriuantur, malam qualitatem imbuant, & in  
se ipsas contrahant. Patet hoc manifestissimo exemplo in Absinthij aqua, ex Alembico plumbeo  
profecta, nam eam dulcem esse constat, non amaram. Id quod à plumbeis instrumentis, quibus  
conficitur (ut diuturna docet experientia) euenire certum est. Et non solum in Absinthij aqua, sed  
etiam in quauis alia planta, temperamento calido, & sapore acri prædita. Siquidem cum plum-  
beus Alembicus huiusmodi herbarum uaporibus tum actu, tum potentia excalfacientibus super-  
ficietenus afficiatur, corrumpaturve, fit quidem, ut superficies ipsa ita affecta in cerussam tenuissimā  
uertatur, quæ deinde aquis sese commiscens, illis dulcedinem addit. Atque id uidere est in albo ta-  
lium aquarum sedimine, præsertim ubi aquæ per plumbeum Alembicum recens paratum meauerint.  
Nam uas, quod diu in hoc opere usurpatum est, obducta circumquaque quadam ueluti gypsea cru-  
sta, non ita facilè à uaporibus deraditur, & in cerussam uertitur. Nulli autem mirum esse debet, si  
ab acri plantarum uapore plumbi superficies in cerussam mutetur, cum cerussa ipsa (ut Dioscorides



## De ratione

est autor) paretur laminis plumbeis, super aceti uaporibus suspensis, & super craticula ex arundinibus parata extensis. Quod quidem ijs non accidit, quæ duplici uase, uitreis organis, calentis aquæ balneo conficiuntur, nam eæ sufficienter amarefcere, aut fauces linguamve mordicare, si fiant ex amaris, aut acerrimis plantis, apertissimè sentiuntur. Præterea carent dulcedine, quòd à uitreis Alembicis, unde stillatim fluunt, nullam adscititiam qualitatem recipiant. Porro, quæ parantur in instrumento, quod Vesicam appellant, stanno circumlito, longè meliores habentur, quàm quæ è plumbeis rostratis campanis euocantur. Quòd ignis fornacis herbas in aqua feruescentes, nec ustulare, nec fumido nidore inficere queat. Attamen nec hæ integras herbarum uires retinent, ob aquæ communis admistionem, quæ illas suffocat & hebetat. Quamobrem aquis illis palma danda, quæ in Balneo Mariæ, aut super eius uapore parantur, & præsertim quæ fiunt ex herbis facultate calidis. Et hæc de modis distillandarum aquarum, à plantis, & plantarum floribus, in uniuersum dixisse sufficiat. Peculiarior enim inferius describentur, ubi fornacum, & instrumentorum imagines appictas dabimus. Quod autem ad aquarum stillatitiarum uires spectat, sciendum est, ijsdem eas pollere uiribus, quibus & herbæ, floresve, à quibus eliciuntur, præditæ sunt, uerùm non adeo præstantibus, quippe quòd in distillando non modicum substantiæ deperdatur, & in auram euolet, quo fit, ut non desint Medici, qui decoctis potius utantur. Siquidem ex gustu olfactuque apertissimè constat longè plus uirium in his contineri, quàm in sublimatis aquis. Verùm quia decocta ægris non æquè placere solent, ut aquæ ipsæ distillatæ, ideo hæc potius, quàm illa, eligendæ, ubi ægrotis nostris gratiora pocula offerre uolumus. Ad quam rem etiam Myropolarum diligentia requiritur, ut eas aquas probè & cum industria conficiant, si & ægrotantium & Medicorum gratiam sibi conciliare uolunt. Sunt itaque diligenter distillatæ aquæ utiles admodum, adeo ut decoctis, quibusdam in medicamentis, non parum anteferri debeant. Nam ubi in ardentibus febribus, & æstatis feruoribus potus aliquis parandus fuerit, qui & sitim ualenter restinguere, & gustum potantis oblectare queat, felicius, commodiusque id proculdubio fiet cum aquis distillatis, admistis aut uino Punicorum malorum, aut Iulapio è rosarum, aut uiolarum aqua parato, aut ex citrei, aut limonij mali succo, quàm cum quouis decocto, quantumcunque optimè confecto. Idem etiam euenit, ubi aut ad oculorum colliria, aut in capitis dolore oxyrhodina, aut in iocinoris, & cordis affectibus epithemata paranda erunt. Prætereo, quantum conducatur aquarum distillandarum artificium ad odoramenta paranda, cum in Medicum potissimum usum, tum ad uniuersi corporis delicias: quales sunt, quæ parantur è floribus rosarum, pomorum aurantiorum, Myrti, & aliarum plantarum, quarum flores suauissimè spirant. Quin etiam ad mulierum ornatum, quæ subinde suis utuntur aquis distillatis ad conciliandum faciei nitorem. Ad hanc rem sunt efficacissimæ, quæ è radicibus Polygonati, Brionix, Cucumeris agrestis, Ari, & fabarum floribus ac Tiliæ parantur. Verùm cæteras superat, quæ è Limonum succo, in quo minuta cochlearum quarundam marinarum candidissima putamina, magnitudine pili granum parumper aut nihil excedentia, pluribus diebus fuerint macerata, & deinde in balneo feruentis aquæ unà cum succo ipso distillata. Siquidem hæc non solum cutim attenuat, & erugat, sed nitorem elegantissimum addit. Id quod neutiquàm silentio mihi prætereundum duxi, ut non solum uiris satistecisse uidear, sed etiam nobilibus matronis, & cæteris quibuscunque mulieribus, quarum gratia mihi non paruifacienda est. Quo fit ut admodum necessarius sit aquarum distillatarum usus apud omnes nationes, & præsertim apud eos Medicos, qui politicè, & cum omnium laude Medicinam exercere desiderant.

Utilitas aquarum stillatitiarum.



# distillandi aquas.

## PRIMA FORNAX.



**H**AE C fornax in testudinis acutæ formam parata, quàm plures potest fouere & sustinere plumbeas rostratas campanas, quæ unico tantum igne calefieri possunt. Attamen hisce plumbeis alembicis ij tantum utuntur pharmacopœi, qui hactenus præstantiores aquas facere neglexerunt.

Hhhhhh 3 SECVN-





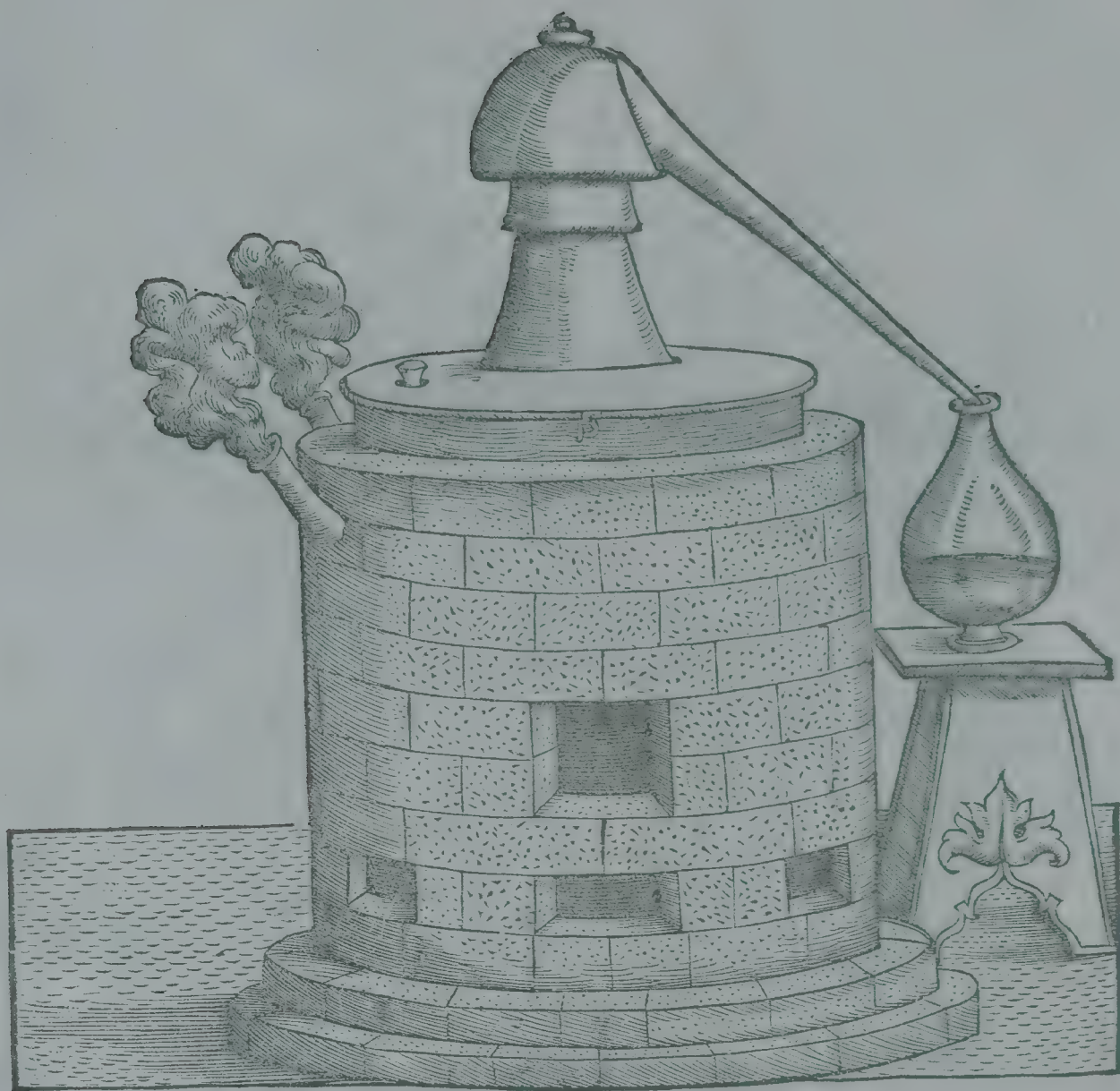
**V**ESICAM æneam, æneo pariter alembico coopertam continet, cuius rostrum, ligneum cadum, aqua frigida plenum perforat, ne spiritus in auram euaporent, sed condensentur, atque in aquam uertantur. Hoc itaque alembico (ut diximus) paratur aqua uitæ. Verum omnes ferè Germaniæ Myropolæ eo nunc utuntur ad distillandas aquas ex omnibus plantis, sanè non reprobandas.

TERTIA



# distillandi aquas.

## TERTIA FORNAX.



**B**ALNEVM est Mariæ, simpliciter paratum, cum uno tantum alembico. Inferius uas matulæ magnæ, oblongæ adsimile est, tum aneo caldarij cooperculo ita concorporatum, ut alterum sine altero extrahi non possit. Simul imponuntur, simul quoque auferuntur. Atqui alembicum uitreum esse oportet. Vbi autem aqua in caldario ex longo feruore decreuerit, aperto foramine, quod cuneo conclusum in caldarij operculo spectatur, alia etiam feruens infunditur, donec ahenum repleatur.

QVARTA



# De ratione

## QVARTA FORNAX.



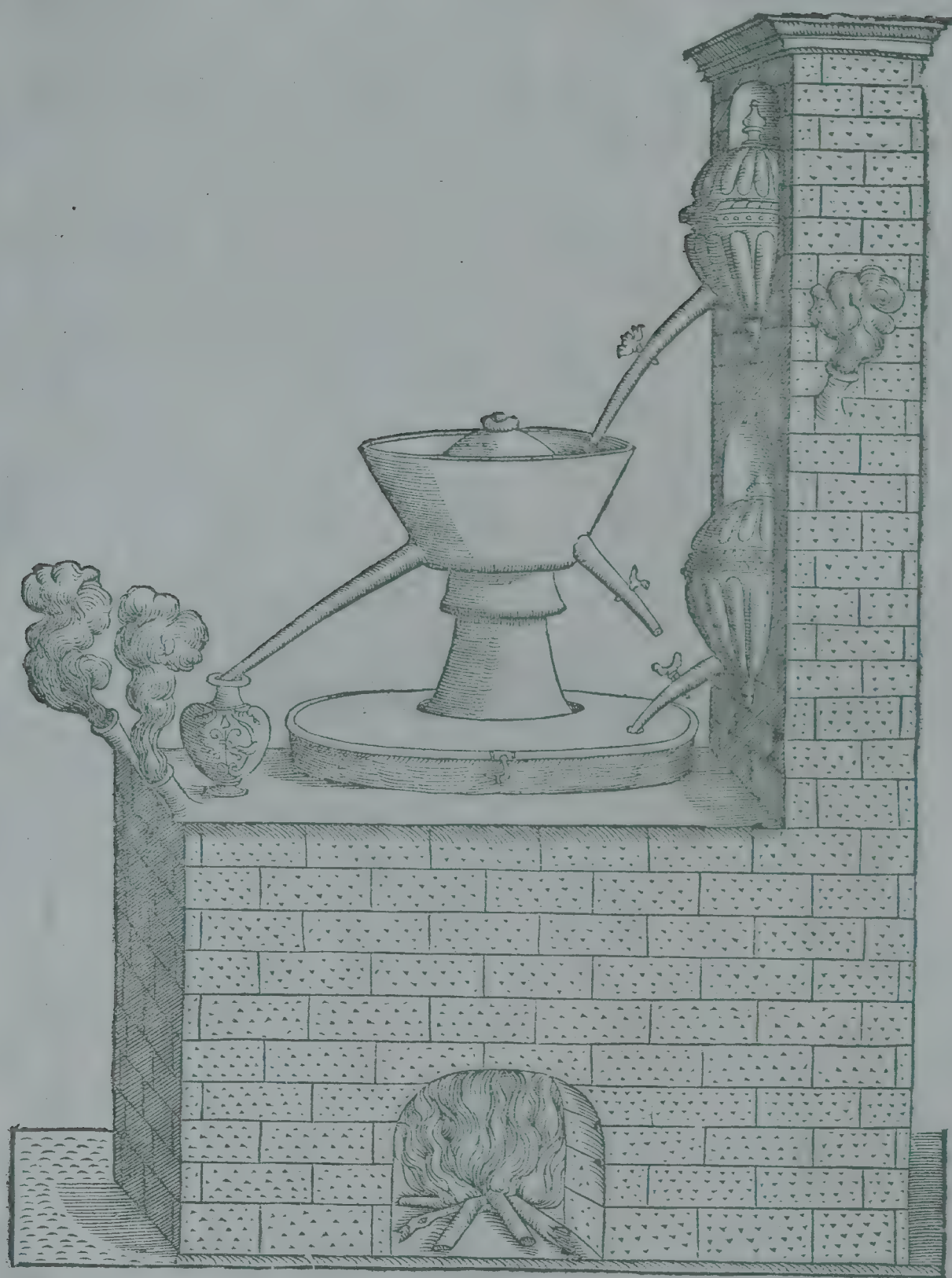
**B**ALNEVM hoc quatuor continet alembicos uitreos, quorum uasa in balneum collocanda, & uitrea & stannea esse possunt. Quod autem in summo eminet, uapore tantum aquæ inferioris balnei, per æneam fistulam sursum ascendente calefactum, aquam a contentis herbis aut floribus reddit omnium optimam. Cocluditur autem urinale eius stanneum in Cacabo maioris circumferentiæ, super fistula fabricato, rimis ubique stanneo glutino adeo occlusis, ut nihil uaporis ascendentis expirare ualeat. Est itaque superius hoc instrumentum adeo simul compactum confabrefactumque, ut unum tantum corpus uideri possit. Solus uitreus alembicus separari potest, & uicissim reponi, ubi aquas distillare opus est.

QVINTA



distillandi aquas.

QVINTA FORNAX



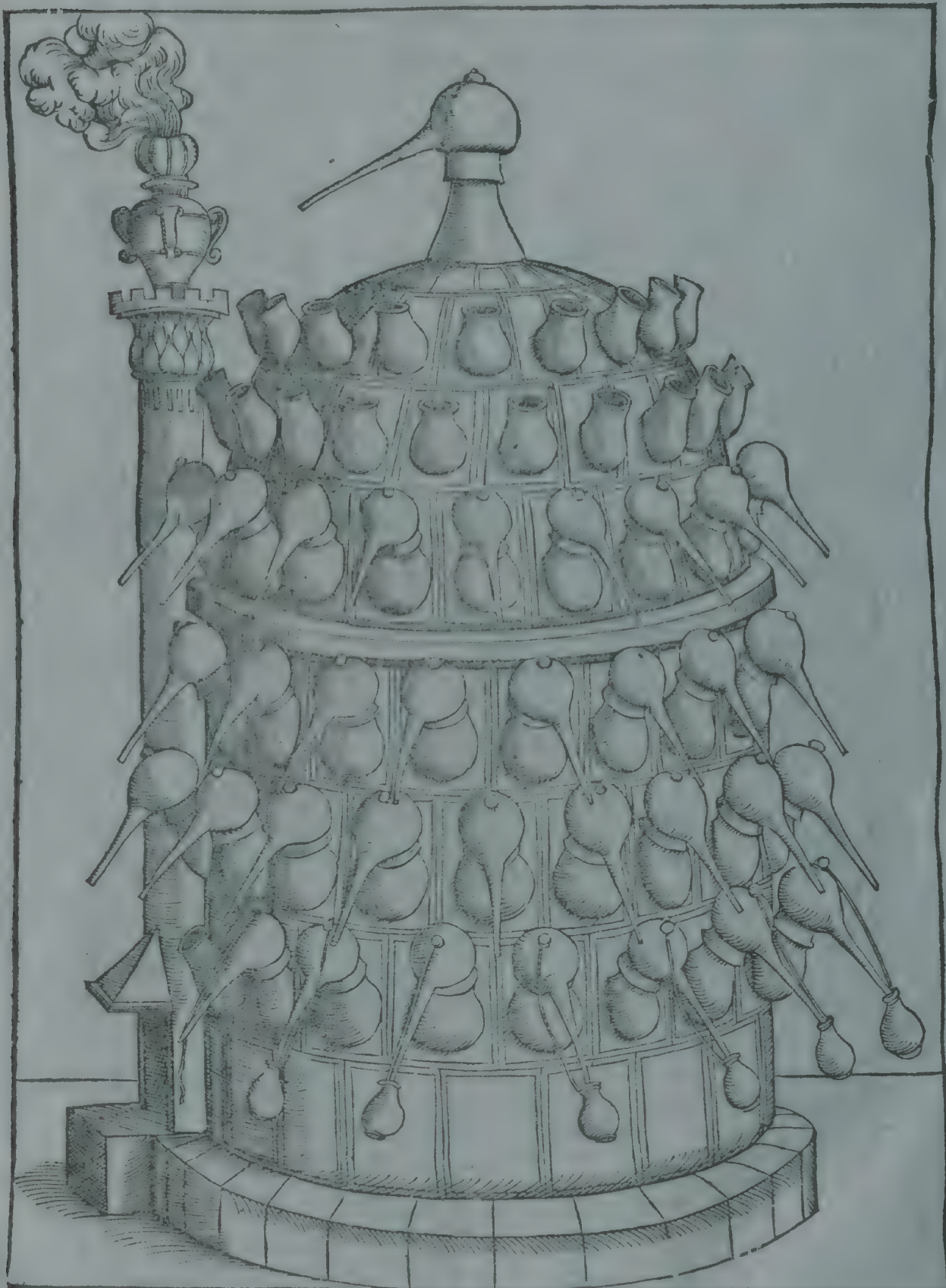
**B**ALNEVM hoc est elegantissimum, in quo uas stanneum urinali magno simile, trium palmo-  
rum longitudine fabricatum, tumidoque inferius uentre, refidet, cuius superior pars, in qua fi-  
tum est orificium, per rotundum foramen, in medio balnei cooperculo excisum, extra caldarium ad  
spithamæ altitudinem porrigitur. Huic inseritur stanneus alembicus, quem uas aliud, eodem metallo  
conflatum, amplioris latitudinis, excipit, ad frigidam recipiendam aquam, quæ ex superiori oblon-  
go uase, in summa columnæ parte constituto, per aream defluit fistulam, frigida aquæ destinatam, ut  
stanneum alembicum in medio stantem circundet ac refrigeret. Siquidem eo continuè refrigerato sit  
quidem, ut uapores ascendentes longè melius concrecant, & in aquam uertantur. Id quod in causa  
est, ut copiosorem aquam recipiant artifices. Vbi autem ipsa aqua frigida paulo post à calore Alembi-  
ci calefiat, illico fistula in inferiori uasis Alembicum recipientis parte euacuari potest, aperto episto-  
mio,



## De ratione

mio, & alia iterum frigida denuo uas ipsum repleri. Verum ne tantum laboris in effundenda & refundenda hac aqua suscipiāt ministri, potest superioris uasis fistula, quod frigidam continet, epistomio ita subinde regi & moderari, ut tantum aquæ continuò in uas alembicum circundans distillet, quantum huiusce recipientis fistula, suo epistomio moderata, continuè uacuari queat. Vt autem Balnei ipsius caldarium eadem semper aquæ quantitate refertum sit, & ne aqua, quæ ignium ui continuò consumitur, uacuum remaneat, arte quidem factum est, ut uas aliud columnæ inferiori parte affixum, calidissimam continuò, per inferiorem fistulam, epistomio mensuratam, in balnei caldarium effundat aquam, quæ quidem suo in uase calefit eodem igne, quo ipsum calefit balneum, siquidem uacua est parietis columna, usque ad ipsius inferioris uasis fundum.

### VLTIMA FORNAX.



**V**LTIMA hac fornace utuntur Veneti, ac Neapolitani, qui uitreis alembicis abundant. In qua una tantum die, & nocte, sicco ignis calore, eliciuntur aquæ ultra centum libras. Fornax rotunda



## distillandi aquas.

rotunda est, ut ex imagine hic appicta apparet, fornacibus, quæ in Germanorum uisuntur uaporarijs, omnino similis. Continet hæc circuncirca, ut uidere est, innumera fistilia, intrinsecus uitro incrustata, urinalis formam referentia, & diligenti sanè artificio argillaceo luto agglutinata, quibus singulis per totum fornacis ambitum singuli adduntur uitrei Alembici, è quorum uertice ex globulo ad hoc parato, Recipientia crassiori filo adalligata, pendent. Calefit hæc fornax eodem modo, quo Germani eorum uaporariorum fornaces. Atqui dum ignis uehemens est, uacua relinquunt uasa, donec parumper remittat, ne uiolento calore plantæ aut flores exurantur. Tunc itaque plures ministri, qui hoc tantum artificio aluntur, obstructo undique fornacis ostio, ne conclusus expiret calor, herbas fistilibus iniiciunt, & simul uitreos applicant Alembicos. Atque in hunc modum copiosas eliciunt aquas, quæ longè meliores habentur, quàm quæ plumbeis conficiuntur instrumentis, quòd nullam metallorum contrahant infectionem.

